ΠΛΑΤΩΝ.

PLATONIS OPERA.

VOLUMEN PRIMUM.

PARISIIS. — EXCUDEBANT FIRMIN-DIDOT ET SOCIOS, VIA JACOB, 56.

ΠΛΑΤΩΝ.

PLATONIS OPERA

EX RECENSIONE

R. B. HIRSCHIGII.

GRÆCE ET LATINE.

VOLUMEN PRIMUM

CUM INDICIBUS.

PARISIIS,

EDITORE AMBROSIO FIRMIN-DIDOT,

INSTITUTI FRANCIÆ TYPOGRAPHO,

VIA JACOB, 56.

M DCCC LXXX.

PRÆFATIO AD PRIUS VOLUMEN.

Emendationis specimen in Platone unum et alterum edideram cum Ambrosius F. Didot humanitate, quam recte ac merito multi laudarunt, eadem mihi ante hos tres annos prioris hujus voluminis textum recensendum mandaret. Lubens igitur hoc munus suscepi, atque in iis dialogis, quos nondum de industria critice perlustraveram, diutius moratus, quoad pro temporis huic operi impendendi angustiis licuit, in his quoque nonnulla parum recte atque accurate scripta deprehendi. In quibus corrigendis atque omnino in hoc munere quomodo versatus sim, paucis aperiendum est.

Textum recensens, qui Stallbaumii nomine circumfertur in editione Lipsiensi stereotypa anni 1850, hunc contuli cum Bekkeriano et Stallbaumiano majoris editionis: quæ in his melius habere mihi videbantur etiam in illo reposui, quæ autem pejus atque ex his in illum fluxisse comperiebam rejeci.

Quod agens simul operam dedi imprimis, ut bonas lectiones a Stephano, Bekkero et Stallbaumio annotatas, neque tamen ab ipsis receptas, necdum ab aliis, in textum reciperem : ut ex codicum lectionibus, genuinæ scriptionis vestigia servare mihi visis, emendationes eruerem : pro temerius receptis lectionibus aut conjecturis pristina ut restituerem. Criticorum autem emendationes me non respuisse, ipsumque, quantum pro viribus potuerim, locos corruptos tentasse atque emendasse, etiam in quibus nullum auxilium ex lectionibus petitur, vix opus est dicere.

Si qua codicum lectio non contemnenda nec deterior quam vulgo recepta mihi esse videbatur, hujus loco illam scripsi : si qua lectio Stephaniana cur ab editoribus mutata esset non intelligebam, eam revocavi. In tales autem non crebras me incidisse fateor.

Atticam optativi formam verborum, circumflexa quæ dicuntur, non raro in Platonis codicibus superstitem et jam pluribus locis ab editoribus receptam, ubique in hoc volumine videbis. Hæc autem et his similia semel tantum aut bis annotata sunt in emendationum indice huic præfationi subjuncto.

Non ferendos hiatus, sæpissime etiam codicum auctoritatem secutus, omni cura sustuli. Qua in re quibus argumentis ac rationibus utendum sit et quomodo omnino versandum, sæpius indicavi atque explicui : neque hujus loci est hæc de

industria persequi. Præterea quemadmodum Apologiam Socr., Critonem et Phædonem edidi, alios deinceps quosdam Platonis dialogos seorsim publici juris facturus atque hanc per crases et elisiones scribendi rationem ad eundem modum confirmaturus, undecunque exempla congerere pergo, quorum nuperrime specimen quoddam edidi in Schneidewini Philologo : innumera enim ac manifestissima exempla suppeditant variæ lectionis apparatus, quibus hac nostra ætate omnium fere auctorum Græcorum opera a recentioribus editoribus ornata sunt, quorum agmen ducit Imm. Bekkerus.

Quod non omnia in hac editione recepta sunt, quæ in minoribus illis editionibus proposui, nemo miretur : omni enim annotatione expers hæc prodit et nonnulla illis insunt, quæ sine defensore in vulgus exire ac circumerrare nolim.

Ad interpretationem Latinam quod attinet, quam C. E. Ch. Schneiderus secundum volumen recensens, eandem ego secutus sum, Ficinianam. Non intellecta igitur a Ficino, vel potius perpauca illa, ut rectius justiusque loquar, quæ ejus ætate intelligi nondum poterant, denuo vertenda censui : dictionem Platonicam secundum linguæ Atticæ auctorisque ingenium accuratius reddendam : orationem ita incidendam, ut Latina facilius in Græcis reperiri possent, quoad ejus fieri potuerit, salva videlicet eleganti verborum structura intactaque potius antiqua Ficini incisione, ubi sensus facilior quamquam minime ad verbum de Græcis ab eo expressus. Ubi autem ipsa Græca corrupta esse mihi videbantur, vel dictio quædam disputatiove philosophi implicatior nondum bonam ac sanam interpretationem nacta, nihil mutandum satius arbitratus sum, nisi in iis, quæ meo periculo expedire poteram : quod dicere vix quidem opus est, λεχθὲν tamen, ut Platonis verbis utar, ἢ μὴ λεχθὲν πᾶν πως σαφέστερον.

Ceterum hujus editionis rationem habens quam brevissime omnia complexus sum, quibuscunque textus noster discrepat a Stallbaumii illo Lipsiensi anni 1850, eaque ad calcem hujus præfationis secundum ordinem dialogorum disposui, ut facillime conspici queant. Itaque compendia in his usurpata restat ut explicem. Correctis aut additis aut rejectis secundum codicem, sive unum sive plures, apposita syllaba Cod., ita ut qui ampliora cupiat, adeat Bekkeri vel Stallbaumii apparatum criticum : quæ criticorum alicui debentur appositum habent ejus nomen, non potui autem non interdum indicare egregias emendationes, jam antea vulgo ab editoribus receptas, quod tamen paulo uberius feci ubi ipse frustra quædam emendare annisus eram, ut, quæ quavis pagina criticis debeantur, cuique appareat : quæ mihi emendare contigit, his nihil adscriptum : abjicienda et in editionibus superioribus jam omissa, in ipso textu his ⌜ ⌝, in indice his siglis [ ], inserenda et jam inserta his ˎ ˏ, in indice vero his ( ) inclusa sunt. Itaque summa religio mihi fuit, ne litterulam quidem delere lectorive subtrahere, sed

contra omnium locupletissimam editionem parare conatus, simul tamen criticam in ea his utens siglis libere exercui. Quæ denique indicem conscribens textumque ipsum passim denuo recognoscens aliquo modo melius constituenda arbitratus sum, tum quæ post correctum a me hoc volumen emendarunt imprimis Cobetus et Badhamus, nec non typothetarum errata quædam, suo quidque loco, indicavi syllaba addita *scrib.* Ne autem ulla difficultas oriatur ex concursu siglorum, hæc exempla explicabo : P. 73, l. 5 ὡς ⸌ἡ⸍ ψυχ. Cod. Heind. significat voculam ἡ esse in codice et Heindorfium vidisse eam recipiendam esse. P. 82, l. 46 ⌈ἐκείνῳ⌉, ἐφ' sign. Dobræum vidisse omittendum esse ἐκείνῳ. P. 90, l. 51 ⌈κατὰ⌉ τὰ νῦν τ' Cob. *scrib.* sign. omittendum esse κατὰ, uti nuperrime docuit Cobetus, textu meo jam typis mandato et correcto. P. 157, l. 24 — Cod. Bekk. *scrib.* significat emendationem hanc a Bekkero e codice aliquo receptam a me demum approbatam esse, cum indicem conscriberem. P. 611, l. 23. — Stallb. *scrib.* significat hanc Stallbaumii emendationem recipiendam esse me nunc censere.

Lugduni Batavorum M. Julio a. 1856.

R. B. Hirschig.

INDEX EMENDATIONUM.

EUTHYPHRO.

P.	L.	pro
1,	8 γέ (σου) καταγνώσομαι Steph.	— γε καταγν.
—	12 τῶν δήμων Π. Cod.	— τὸν δῆμον Π.
—	23 μητέρα[, πρὸς] τὴν π. Cob.	
—	29 ἐκκαθαρεῖ	— ἐκκαθαίρει
—	30 ἔπειτα (τὸ) μετὰ τοῦτο	
3,	25 οὐ δέον φρ. Steph.	— οὐ δεῖν φρ.
4,	15 τὸ ἀδικοῦντι ᾖ	— τῷ ἀδικ. ᾖ
—	20 τοῦ ὁσίου ὅτι	— τοῦ νόμου ὅτι
—	49 περὶ τῶν θεῶν	— π. τ. θείων
5,	37 διαλλαγεῖμεν	— ἀπαλλ.
6,	2 δίκαια (καὶ ἄδικα) ἡγ.	
—	28 Τί δαί; Cod.	— Τί δέ;
7,	10 ὀρθῶς ἔχειν	— ὀ. ἔχει
8,	31 ὑπὸ (τῶν) θεῶν scrib.	
—	— θεοφιλὲς (τὸ θεοφιλές). Bast. scrib.	
—	54 πάντων (τῶν) θ.	
9,	6 ὃ ἂν ὑποθώμεθα	— ὃ ἂν προθ.
-	18 ἐν ταὐτῷ Cod.	— ἐν τῷ αὐτῷ
10,	19 τοῦ δικαίου (τὸ) ὅσιόν ε.	
—	30 καὶ (τὴν) περὶ θ.	
11,	41 ἴσως ἂν Cod. Bekk.	— ἱκανῶς ἂν

APOLOGIA SOCRATIS.

P.	L.	pro
14,	7 ἐξαπατηθεῖθ' ὡς Heind.	— ἐξαπατηθῆτε ὡς
—	41 μου [ψευδῆ] κατηγ.	
15,	7 ἤδη χρόνον	— χρ. ἤδη.
—	10 [ἀπολογουμένου οὐδενός].	
—	18 καὶ ἐλέγχοντα	— κ. ἐλέγχειν
—	27 ἐν (οὕτω) π. χρ.	
—	31 ἔστω ὅπῃ	— ἴτω ὅπῃ
16,	4 γὰρ οὐδὲ τ.	— γ. οὔτε τ.
—	10 [οἷός τ' ἐστὶν] ἰὼν	
—	14 χ. προσειδότας	— χ. προσειδέναι
—	40 [εἰ μή τι ... ἢ οἱ πολλοί]. 48 [σοφία].	
17,	5, [ἑταῖρός τε] Cob. scrib.	
—	43 (ἐφ' ἅπαντας) ᾖα	
18,	18 [ἀνθρώπων,] ἃ	
—	27 [καὶ οἱ ἀγαθοὶ δημιουργοί].	
—	40 ὄνομά τε τ.	— ὄνομα δὲ τ.
—	51 ἐξετάζω κ. ἐρ.	— ζητῶ κ. ἐρ.
19,	17 γῆς (ζητεῖν), καὶ	
—	36 ταῦτα [ἐστι].	
—	— ἐάν τ' εἰσαῦθις	— ἐ. τ' αὖθις
—	37 (ἔχονθ') εὑρ. scrib.	
—	43 δ' ὧδέ πως	— δὲ πῶς ὧδε
—	46 τοιοῦτόν (τί) ἐστι	
—	47 (καθ') ἓν ἕκ. scrib.	
20,	1 οἱ νέοι ἔσονται	— οἱ νεώτεροι ἔσ.
—	4 [καὶ κατηγορεῖς] Cob. scrib.	
—	17 τί δὲ δὴ	— τί δαὶ δὴ
—	25 περὶ ἵππων	— π. ἵππους
—	26 οὑτωσί σοι δ. Cod.	— οὕτω σοι δ.
—	50 τοσούτῳ σὺ	— τοσοῦτον σὺ
—	53 ἀγαθόν (τι), ἐγὼ	
21,	2 ὑπ' αὐτοῦ Cod. Cob. scrib.	— ἀπ' αὐτοῦ
—	7 [καὶ ἀκουσίων] Cob. scrib.	
—	25 εἶναι (μέν) τινας θ.	
22,	11 μὲν οὐ [νομίζει], αὐλ.	
—	38 [ἀνθρώπων] ὡς [οὐ]	
—	39 τοῦ αὐτοῦ [ἀνδρός]	
—	40 καὶ αὖ [τοῦ αὐτοῦ]	
—	49 καλοὺς κἀγαθοὺς	— καὶ ἄλλους καὶ ἀγαθοὺς
23,	1 [τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι] non per ( )	
—	15 μὴ τιμωρῶν	— μὴ τιμωρεῖν
—	32 ὁτιοῦν [πρᾶγμα]	
—	34 [εἰς δικαστήριον], ὅτι	
24,	2 διαφθαρήσοιντο	— διαφθαρήσονται
—	21 ὅτι τὰ (μὲν) πλείστου	
—	31 [ὅπως ὡς ἀρίστη ἔσται]	
—	38 ἢ μὴ [ἀφίετε]	
—	50 ἢ ἀτιμώσειεν Cob.	— ἢ ἀτιμάσειεν
—	53 ἐπιχειρῶν	— ἐπιχειρεῖν
25,	5 [ὑπὸ τοῦ θεοῦ]	
—	29 πώποτέ τιν'	— ποτέ τιν'
—	31 [τὸν] μάρτυρα	
—	35 πολυπραγμονῶν	— πολυπραγμονῶ
—	43 τοῦτ' (οὖν) ἐστιν	
—	46 τὰ πολιτικὰ [πράγματα]	
26,	8 ἡ φυλὴ ['Αντιοχίς]	
—	25 ἐπεδειξάμην	— ἐνεδειξ.
27,	7 ἐξεταζομένων τῶν οἰομένων	— ἐξεταζομένοις τοῖς οἰομένοις
—	8 σοφῶν, ὄντων	— σοφοῖς, οὖσι
—	15 εἴπερ τινὲς Cod.	— εἴτε τινὲς
28,	11 (οὐ) δεήσομαι	
—	18 [οὖν] ψεῦδος	
—	46 [πάντως νὴ Δία, μάλιστα]	

P.	L.	pro
29,	11 ἀνέδησαν Ἄν. Cob.	— ἀνέδη Ἄν.
—	12 [δραχμὰς, οὐ... τῶν ψήφων].	
—	15 ἀντιτιμήσωμαι	— ἀντιτιμήσομαι
30,	4 ἕλωμαί (τι) ὧν Cod.	
—	7 [τοῖς ἕνδεκα]; Heind.	
—	9 [χρήματα] ὁπόθεν	
—	19 ἐλαυνομένῳ γῆν πρὸ γῆς scrib.	— ἐξελαυνομένῳ ζῆν
—	23 μὴ [ἀπελαύνω]	
—	25 Ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις	— Ἴσ. οὖν ἄν τις εἴποι
31,	18 θάνατον πᾶν ποιῶν (καὶ λέγων)	— πᾶν ποιῶν θάνατον
—	28 [τῆς κακίας]	
—	36 [ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι]	
32,	15 ἐνταυθὶ [ἐπὶ τὸ δικαστήριον]	
—	31 [τοῦ τόπου τοῦ] ἐνθένδ'	
—	42 ἂν εὑρεῖν [αὐτὸν]	
—	45 εἶτ' αὖ Stob. (apud)	— εἰ δ' αὖ
33,	14 γυναῖκας,	— γυναῖκας;
—	16 πάντως; οὐ	— πάντως, οὐ
—	27 [διὰ τοῦτο ... τὸ σημεῖον,]	

CRITO.

P.	L.	pro
34,	13 διάγοις	pro διάγῃς
—	23 χαλεπὴν (καὶ βαρεῖαν), Cod. scrib.	
—	24 [καὶ χαλ. καὶ βαρεῖαν]	
—	27 [οὗ δεῖ ἀφ. τεθνάναι με];	
—	31 τούτων [τῶν ἀγγέλων]	
35,	5 ξυμφορὰ ἔσται	pro ξ. ἐστιν
—	23 τὰ μέγιστα ἀγαθὰ Cod.	— ἀγαθὰ τὰ μέγ.
—	24 [καὶ καλῶς ἂν εἶχε]. Cob. scrib.	
—	31 ἢ [καὶ] π. Cod.	
36,	14 (τὸν) φάσκοντα	
—	23 ὂν [καὶ δυνατὸν] G. A. Hirsch.	
—	25 αἰσχρὸν ᾖ	pro αἰσχρὰ ᾖ
—	28 εἰ δ' ἔτι περιμ.	— εἰ δέ τι περ.
—	29 [ἀδύνατον καὶ] οὐκέθ'	
37,	12 οὐχὶ καλῶς	— οὐχ ἱκανῶς
—	19 [καὶ δόξῃ] τὸν Cod.	
—	28 τοὺς ψόγους καὶ τ. ε.	— τὴν δόξαν κ. τ. ε.
—	36 καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν	— καὶ αἰσχρῶν κ. καλῶν
—	47 τῇ τῶν μὴ ἐπ.	— μὴ τῇ τῶν ἐπ.
38,	4 τοῦτο φροντιστέον	— οὕτω φρ.
—	11 οὗτός γ' ὁ Cod.	— οὗτός τε ὁ
—	16 ἢ οὐ [μένει];	
—	18 ὡμολογημένων	— ὁμολογουμένων
—	48 [ὅπερ καὶ ἄρτι ἐλέγετο]	
39,	15 κακῶς ἀντιποιεῖν	— κ. ποιεῖν
40,	11 ἡμῶν [τοῖς νόμοις]	
—	15 τεταγμένοι [νόμοι]	
—	28 ἐξ (ἴσου) ἔσται σοι	— ἐξέσται σοι
—	30 ἡμᾶς [τοὺς νόμους]	
41,	7 ἡμῶν [τῶν νόμων]	
—	ἵν πείσεσθαι Cod.	— ἦ μὴν πείθεσθαι

P.	L.	pro
—	35 ἀποδημίαν (οὐδεμίαν)	
—	— ἄλλοι [ἄνθρωποι]	
42,	1 ἢ (τὰς σαυτοῦ) ξ.	
—	2 ἡμᾶς [αὐτοὺς]	
—	13 [οἱ νόμοι δῆλον... ἄνευ νόμων;] Steph. partim	
—	36 ἀναφανεῖσθαι	pro ἂν φανεῖσθαι
—	42 [ἢ διφθέραν ... οἱ ἀποδιδράσκοντες] G. A. Hirsch.	
43,	5 ἐὰν (μὲν) εἰς	
—	7 [ἀποδημήσῃς], οὐχὶ [ἐπιμελήσονται];	
—	11 μήτε (τοὺς) παῖδας scrib.	
—	22 (τοὺς) φίλους καὶ (τὴν) π.	
—	24 [οἱ ἐν Ἅιδου νόμοι]	

PHÆDO.

P.	L.	pro
44,	4 ἅττ' εἶπεν ἁνὴρ	pro ἅττα εἶπεν ὁ ἀνὴρ
—	6 πολιτῶν (τῶν) Φλ. Cod. scrib.	
—	36 τίν' ἦν τὰ λ. Cod.	— τί ἦν τὰ λ.
45,	1 ἢ αὐτὸν λ. ἢ ἀλ.	— καὶ α. λ. καὶ ἀλ.
—	12 διὰ ταῦτα δὴ	— διὰ δὴ ταῦτα
—	42 ἐν ᾧ (δὴ) καὶ scrib.	
—	49 [ἡμέρα] ἐπειδὴ	
—	53 [καὶ μὴ πρότερον παριέναι]	
46,	11 ταυτηνὶ οἴχ.	— ταύτην οἴχ.
—	22 ἐνενόησε ταῦτ'	— ἐνενόησεν αὐτὰ
—	25 ἐπακολουθεῖν	— ἐπακολουθεῖ
—	28 δὴ [φαίνεται]	
—	38 με λέγειν;	— με λέγειν.
—	40 ᾔδη γὰρ	— ᾔδειν γὰρ
47,	25 (αὐτὸν) ἑαυτὸν	
—	33 τῆς ἐκεῖσε	— τῆς ἐκεῖ
48,	10 (ἂν) ἀνάγκην Heind.	
—	25 [διὸ ἀλ. ἂν φεύγοι]	
—	51 [ἥξειν], εὖ	
49,	7 πρότερον δὲ	— πρῶτον δὲ
—	16 μόνον τοσοῦτον	— μ. τὸ ἑαυτοῦ
—	30 [ὃ πάλαι πρ. τε καὶ ἐπετήδευον]	
50,	11 οὖν (οὐ) πρῶτον	
—	15 πολλοῖς [ἀνθρώποις]	
—	40 ψυχὴ (ὅτι) μ.	
—	43 [αὐτὸ] ἢ οὐδέν;	
51,	24 ἀναπίμπλησιν	— ἐμπίμπλησιν
—	25 [τῷ ὄντι] ὑπ'	
—	47 ἕως ἂν	— ἐν ᾧ ἂν
52,	20 [ἐκ] τοῦ σώματος Cob. scrib.	
—	29 ἥκοντος αὐτοῦ	— ἧκ. αὐτῷ
—	35 [τούτου δὲ γιγν. εἰ φοβ. καὶ ἀγανακτοῖεν]	
—	53 Πολλή μέντοι ... ὅς. XIII.	— XIII Πολλὴ μ. ... ὅς.
54,	12 [τοῖς δὲ πολλοῖς ἀπ. παρέχει]	
—	20 [διαφθ. τε καὶ ἀπολλύηται]	
—	35 ἀκούσαντά (μου),	
—	47 μὴ οὖσαί (που)	
—	— τοῦ αὐτὰς εἶναι Forstenus	— τοῦ ταῦτ' ε.

P.	L.	pro
55	1 [οὐκ ἄλλοθεν ἢ]	
—	6 ὅταν τι μεῖζον	— ὅταν μεῖζόν τι
—	10 (15) ἐκ (τῶν) ἐναντίων	— ἐξ ἐναντίων
—	19 (24) οὕτω; καὶ εἰ	— οὕτω, κἂν εἰ
—	48 (53) ἀνταποδοῦναι τῷ	— ἀποδ. τῷ
—	49 (54) Πάντως δήπου	— Π. που
56,	24, [καθεύδειν]· κἂν Dobr.	
—	32 ζῶντ' ἀποθνήσκοι	— ζῶντα θνήσκοι
57,	2 τοῦτο ποιῆσαι	— τ. ποιήσειν
—	10 [ἀναμνησθῆναι]· καὶ	
—	34 ἢ λύραν Cod.	— καὶ λ.
—	38 [ἀναμνησθῆναι]; Ἔστι	
—	40 (τὴν) μὲν Cod. dein δὲ [καὶ] Steph.	
58,	3 αὐτὸ τὸ ἴσον... ἄνισόν	pro αὐτὰ τὰ ἴσα... ἄνισά
—	42 [ὅτι προθυμεῖται μὲν... αὐτοῦ φαυλότερα].	
59,	12 γενόμενοι ἀπωλέσ.	pro γιγνόμενοι ἀπ.
—	14 πρὶν (γενέσθαι) εἴχ.	
—	21 (ἢ) ἀνόμοιον ὂν ἢ [ᾧ] (Cod.) ὅμ.	
—	43 εἴδει [χωρὶς σωμάτων]	
—	49 (εν) ᾧπερ Cod.	
60,	6 ἆρ' (οὐχ) οὕτως	
—	15 (δοκεῖ) ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαι	pro ἱκανῶς ἀποδέδεικται
61,	20 τινὶ (οὔ;) Heind.	
—	— ποτέρων ἢ ψ. C. Fr. Herm.	— πότερον ἢ ψ.
—	29 ἃ δ' ἄλλοτ' Heind.	— τὰ δ' ἄλλοτ'
—	30 δὲ [εἶναι] τὰ Cod.	
—	42 [ἢ ἴσων ἢ.... ὁμωνύμων]	
—	45 ταὐτά; Ἔστιν οὕτως	— ταὐτά ἐστιν; Οὕτως
62,	10 περὶ (τῆς) ψ.	
—	34 ἐστιν (ἡ) ψ. Cod.	
63,	10 [ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγ. ταριχευθέντες]	
—	20 οἱ πολλοὶ [ἄνθρωποι];	
—	28 [ῥᾳδίως]; — ἢ	
—	35 θεῶν διαγούσῃ; Heind.	pro θ. διάγουσα
—	46 [ψυχὴν] αὐτὴν	
64,	43 [μοχθηρίας δεδιότες], ὥσπερ	
—	45 [ἔπειτα ἀπέχονται αὐτῶν].	
65,	9 οὕτως ἔχ. παραλ. ἡ φιλ.	— οὕτως παραλ. ἡ φ. ἔχ.
—	50 ἕνεκά [φασιν].	
—	52 χρῆναι αὐτὴν λ.	— χρῆναι ἑαυτὴν λ.
66,	8 μὴ [φοβηθῇ,]	
—	10 Κεβης, [ὅπως μὴ]	
—	11 [καὶ] διαπτομένη	
—	34 νῦν διακέωμαι	— νῦν διάκειμαι
67,	8 καὶ [μὴ] προαφ.	
—	34 [ἂν] εἴη.... εἶναι [διερρωγυιῶν τῶν χορδῶν]	
—	54 ἐπιμένειν, ἕως	pro παραμ., ἕως
68,	3 θανάτῳ προτέραν	— θ. πρώτην
—	21 που ἔσται	— που ἔστιν
—	32 που σῶς Forst.	— που ἴσως
—	35 (τὸ τοῦ) ἀνθρώπου ἢ (τὸ τοῦ) ἱμ.	
69,	7 ἔσται· εἰ	pro ἔστιν· εἰ
—	34 εἴη. — ΕΧ. Heind.	— ἦ. — ΕΧ.
—	47 καὶ (εἰ) ἱκ. Steph.	

P.	L.	pro
70,	20 [λέγεται] οὐδ' [ὁ] Ἡρ. [οἷός τε εἶναι].	
—	23 [τὸν Ἡρακλῆ]. Οὐδὲν Cob. scrib.	
71,	4 (οὗτος) αὐτῷ	
—	26 (οὐδενὸς) οὐδὲν	
—	34 δόξει τοῖς Bekk.	pro δόξῃ τοῖς
—	39 δόξει οὕτως Bekk.	— δόξῃ ο.
—	42 μηδὲν ἔσται	— μ. ἐστι
—	52 ἅμ' ἐμαυτόν Cod. Bekk.	— ἅμ. ἑαυτόν
72,	45 ἢ (τὴν) ψ. Cod.	
—	48 δοκεῖ [ἀνθρώποις].	
73,	1 αὐτὴ ἔστιν	— αὐτῆς ἔστιν
—	5 ὡς (ἡ) ψ. Cod. Heind.	
—	28 (τὴν) ψυχ. Cod.	
74,	7 καλῶς (σοι) δ.	
—	50 ὅ τι ἠπόρει Forst.	— ὅτε ἠπ.
75,	3 ταῦτα μὲν δὴ	— δὴ ταῦτα μὲν
—	14 τ' ἐστὶν (ἡ) ψ. Cod.	
—	22 προσήκειν γὰρ	— προσήκει γὰρ
—	41 αἰτίας ἑκάστων	— α. ἑκάστου
76,	10 ὄγκον ὀλίγον	— ὀλίγον ὄγκον
—	15 αὐτοῦ τῇ κ.	— αὐτῇ τῇ κ.
77,	14 ἃ (ποιεῖ καὶ) π.	
—	48 [,ἣν ἂν κελεύσωσιν]	
78,	7 οὗ ἄνευ Cod.	— ἄνευ οὗ
79,	3 καλὸν παρ' αὐτὸ Cod.	— κ. πλὴν α.
—	15 ὅπως προσγίγνεται	— ὅπ. προσγενομένη
—	47 (λέγειν) ἄλλην, sed omitte λέγειν, cf. Crat. 385 D.	
80,	12 ὅμως [δύνασθαι]	
—	23 ὡμολόγητο Cod.	pro ὡμολογεῖτο
—	34 (τῷ) ὅτι Σ.	
81,	10 λόγοις ἡμῖν	— ἡμῖν λόγοις
—	25 γένεσιν (ἐξ) ἀλλ.	
—	39 [χιόνα καὶ θερμὸν,]	
—	40 αὐτῇ ἢ ὑπεκχωρήσειν	— ἢ ὑπεκχ. αὐτῷ
—	44 [πῦρ καὶ ψυχρόν].	
—	54 οὕτω (πως); Cod.	
82,	28 αὐτὰ ἴσχειν	— αὐτὸ ἴσχ.
—	29 [αὐτῷ] ἀεὶ Stallb.	
—	46 [ἐκείνῳ], ἐφ' Dobr.	
83,	7 τί [ἐν τῷ σώματι] Steph. et Vogelinus.	
—	35 κἂν εἰ	pro εἰ καὶ
—	37 ἐπάγοι Cod.	— ἐπαγάγοι
—	41 τι ἐπίοι Bekk.	— ἐπῄει
—	52 ἀπολομένου δ' Cod.	— ἀπολλυμένου
84,	2 τρία (σᾶ) οἴχ.	
—	21 ἄρα μᾶλλον rc. Cod.	— μᾶλλον ἄρα
—	27 [ἢ τὸν νῦν παρόντα,]	
—	34 ἀλλὰ [ταὐτά τε εὖ λέγεις,]	
—	48 τῆς αὐτῶν	— τῆς αὐτῶν
85,	6 δεῖ [τυχεῖν]	
86,	12 [τῶν περὶ τὰ τ. εἰ. λέγειν]	
—	28 ταὐτόν· ὑπ' Cod.	— τοιοῦτον· ὑπ'
—	31 (ἂν) ἀνακόψ. Steph.	
—	51 (αὐτὴν), ὥσπερ Cod. Bekk.	
—	52 χρώματα εἶναι Cod.	— εἶναι χρώμ.
87,	19 [ὑπὸ σηπεδόνος καὶ ἅλμης] ὑπὸ	
—	31 ὃ παρ' ἡμῖν	pro ὅπερ ἡμῖν

P.	L.	pro
—	40 ἢ ἐπήντλητο	— ἢ ἐπηντλεῖτο
89,	8 εἰσπίπτει εἰς	— ἐκπίπτει εἰς
—	32 βιοῦντες καὶ scrib.	— βιώσαντες καὶ
90,	9 [τῶν ἐν τῇ γῇ] partim Cod.	
—	16 [ὧν διεληλύθαμεν], ὦ Σ.	
—	35 [ὡς πορ. ὅταν ᾖ εἰμ. καλῇ].	
—	37 χρόνῳ ἕκαστος Cod.	— χρ. ἕκαστοι
—	51 [,κατὰ] τὰ νῦν τ' Cob. scrib.	
91,	41 ἦλθεν ὁ Cod. scrib.	— ἧκεν ὁ
—	44 παραγγείλω Cod.	— παραγγέλλω
—	50 ἀγγελῶν Cod. Bekk.	— ἀγγέλλων
92,	7 [καὶ οὔπω δεδυκέναι] Cob.	
—	13 γὰρ κερδανεῖν Cod. Bekk.	— γὰρ κερδαίνειν
—	14 [εἰκότως] οὐ Cod.	
—	25 ἄν σοι βάρος	— ἄν σου βάρος
—	48 [κλάων καὶ ἀγανακτῶν]	
93,	2 κατεκλίνη	— κατεκλίθη
—	8 πηγνύοιτο Cod. partim	— πήγνυτο
—	10 τι αὐτῷ ἦν	— τι αὐτοῦ ἦν

THEAGES.

P.	L.	pro
95,	19 τουτῳί, ὦ	— τούτῳ, ὦ
97,	35 τῶν (τὰ) μαγειρικά; scrib.	— τῶν μαγειρικῶν;
98,	6 δή ποτ' εστὶν	— δὴ ἔστι ποτὲ
—	17 παρὰ τοὺς αὐτοὺς	— παρ' αὐτοὺς αὖ τοὺς
—	— οἷς εἰσὶ θ' ἵπποι	— οἵ εἰσί τε ἱππικοί
—	23 [ἀκοντίοις]; —	
—	37 μηδὲν (ἂν) ὠφελῆσαι scrib.	
99,	1 [ἀνθρώποις] ἢ Cod.	
—	53 προσποιοῦμαι δ.	— ποιοῦμαι δ.
101,	37 οἷός τ' ᾖ Cod.	— οἷός τ' ἦν
102,	11 [ταῦτα βέλτιστα]· Sed num auctor Græce scivit?	

ERASTÆ.

P.	L.	pro
104,	13 Πάνυ (γε), ἔφη. Sed vide ad 102, 11.	
—	43 ἢ διαμαχεῖ	pro ἢ διαμάχει
105,	14 ὁποῖα καὶ ὁπόσα Cod.	— ὁπόσα κ. ὁποῖα
106,	22 πῶς καὶ Steph.	— ποῦ καὶ
—	26 περὶ ὃν Cod.	— περὶ ὧν
—	29 [ἂν λάβοις] Cod.	
—	42 Τὸ οὖν μετὰ	— Τί οὖν μ.
107,	25 Οὐκ, ἀλλὰ ταύτην. partim Cod.	pro Οὐκ ἄλλην.
—	33 (βοῦς). κἂν Bekk. pone 138 ad καὶ πονηροὺς l. 36.	
—	41 [καὶ] τὸ ἐν Cod. scrib.	
108,	13 [περὶ τῶν λεγ. ἢ πραττομένων] Cod. scrib.	
—	22 ᾗ, ἢ πρῶτον Cod. Bekk.	pro ᾗ· πρῶτον

THEÆTETUS.

P.	L.	pro
111,	41 παρά τε τ. Heind.	pro παρά γε τ.
—	45 ἐστὶ [τὸ] σ. Cod.	
112,	10 τινὰ κελ. Steph.	— τι κελ.
—	37 δέ γ' ἐρωτηθὲν	— δέ γ' ἐπερωτ.
—	49 τίς[τι] συν.	
113,	44 (πω ἔφη) οὕτω δρομικῷ [ἔφη] sic scrib.	
114,	51 οἴει τούτου Cod.	pro οἴει τοῦ τοιούτου
115,	18 πολλοὶ ἤδη	— ἤδη π.
—	20 [διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν σοφόν]	
—	24 οἱ δ' ἐμοὶ ξυγγιγνομένοι scrib.	
—	27 ἐπιδιδόασιν	pro ἐπιδιδόντες
—	47 ἢ 'κεῖναι Cod.	— ἢ ἐκεῖναι
—	49 ἐνίους δὲ	— ἐνίοτε δὲ
116,	42 ἐφ' ἑαυτοῦ	— ἐφ' ἑαυτὸ
—	46 αἰσθάνεταί Cod.	— αἰσθάνεσθαι
—	48 ἕκαστος (ἕκαστα)	
117,	7 ὁποιουοῦν τινος	— ὁποιονοῦν
—	39 [κίνησις] κατά	
—	42 [αἱ μὲν ἡσυχίαι]	
118,	16 μὲν ᾧ (Cod.) ... ἢ [οὗ] ἐφ.	— μὲν ὃ ... ᾗ οὗ ἐφ.
—	17 ἄλλῳ [τῳ] Cod.	
—	18 μεταβαλόν· εἰ	— μεταβάλλον· εἰ
—	49 μὴν κἄγωγε	— μὴν ἔγωγε
119,	3 μήτ' (ἂν) αὐξ.	
—	18 ταῦτ' ἀποδεξόμεθα	— ταῦτα παραδεξ.
—	32 [αὐτῶν]; —	
—	41 ἀλλ' οἶδε	— ἄλλοι δὲ
120,	12 (βραδύτερά — 14 — οὕτω δὴ) Cornar. scrib.	
—	28 μηδὲν (ἓν) εἶναι	
—	40 οὔτε σοῦ οὔτ'	pro οὔτε του οὔτ'
121,	27 αὐτῶν θεοὶ	— θεοὶ αὐτῶν
—	38 καὶ ἐν [τῷ]	
—	39 ὕπνῳ δοκ. Cod.	— ἐνυπνίῳ δοκ.
—	40 (ἄττα) [ὀνείρατα] δοκῶμεν Heind. sic scrib.	
122,	8 ὃ ἂν ᾖ	pro ὅταν ᾖ
—	14 (ἐν τοῖς) πρόσθεν	
—	28 νῦν (δὴ) διηλθ. Heind.	
—	51. Οὔκουν ἐγώ	— Οὐκοῦν ἐγώ
123,	3 ἐγώ τ' ἐμ.	— ἔγωγε ἐμ.
—	7 μηδενὸς δὲ non del. δὲ Cf. Soph. 262 E.	
—	9 δὲ γλυκὺ non del. δὲ	
—	10 γίγνεσθαι Heind.	pro γενέσθαι
—	42 τὸ γενόμενον	— τὸ γιγνόμενον
—	51 αὖ οὐκ ἔχει	— οὐκ αὖ ἔχ.
124,	16 λέγωμεν Cod.	— λέγομεν
—	38 (γὰρ) καὶ	
—	51 ἃ νῦν (δὴ) δ.	
126,	20 αὐτὸ μὴ	— αὐτὸν μὴ
—	38 (μὲν) δρῶντα	
—	41 (ὁ) μῦθος .. ὁ Πρωταγόρειος Heind. scrib.	
—	52 μέντοι (σοι) Cod. Bekk.	
128,	17 μεταβαλὼν	pro μεταβάλλων
—	22 [ἔστι καὶ φαίνεται].	
—	33 αὐτῆς (ἡ) χρ.	
88,	16 εἰσρέουσί τε	— συρρέουσί τε

P.	L.	pro
—	41 [αἰσθήσεις τε καὶ ἀληθείας]	
129,	28 τύχωσι καλοῦντες	— τύχωσιν ἕλκοντες
—	46 αὐτοῦ τὸν Cod.	— αὖ τούτον τὸν
—	50 [ἄμεινον]. μὴ	
130,	7 ἀποδ. ἢ ἀπιέναι	— ἀπιέναι ἢ ἀποδ.
—	9 πρὶν (ἂν) ἀν.	
—	10 ἀποδόντ' ἐν	— ἀποδύσας ἐν
—	16 (με) τῆς	
—	25 Ἀλλὰ μὴν	— Ἀλλὰ δὴ
131,	7 χρησόμεθα	— χρησώμεθα
—	17 πρὸς ἐμὲ Cod.	— πρός με
—	40 συγχωροίη Cod.	— συγχωροῖ
132,	2 εἰκὸς γὰρ	— εἰκός γε ἄρα
—	6 [ἀποτρέχων]. ἀλλ' scrib.	
133,	5 [ἣν ἀντωμοσίαν καλοῦσιν]· Abresch.	
—	27 λόγοι [οἱ] Heind.	
—	41 ἐν (τῇ) π. Cod.	
134,	40 ἐν οἷς	pro ἐν αἷς
135,	2 αὐτῆς (τῆς) Heind.	
—	3 (ἐστὶ) καὶ	
—	5 πάμπολυ χρ.	— τ' αὖ πολὺ χρ.
—	9 περὶ (οὖν) τ. Cod.	
—	24 [ἐλευθέρως], οὐδέ	
—	39 ταῦτα (μὲν) γὰρ Cod.	
—	43 περὶ τοῦτο Ruckertus	— π. τούτου
136,	3 οὐδὲν πάσχ.	— πάσχ. οὐδὲν
—	15 δὴ [καὶ] παντ. Cod.	
—	18 ὅταν ἰδίᾳ Cod.	— ὅ τι ἂν ἴδ.
—	20 φυγεῖν Cod.	— φεύγειν
—	26 ἡμῖν τὸν	— ἡμῶν τὸν
—	37 δὲ τἀγαθὰ Cod.	— δὲ τἀγαθοῦ
137,	6 (μελάνων,) Cornar.	
—	36 ἢ οὐδεὶς Steph.	— ᾗ οὐδείς
—	37 εἰ μὴ τοὺς Steph.	— εἴ πῃ τοὺς
—	39 αὐτοὺς [αὐτῷ]. Schleierm.	
138,	6 ἂν (τὰ) ο. Ast.	
139,	17 παρ' αὐτοὺς (αὖ) ἀπὸ [τούτων] τῶν Cod. Bekk. scrib.	
—	26 μοι (ἢ) ἄρ. Heind.	
—	40 (τὴν μὲν) Cod .. δὲ [περι]φοράν Heind.	
140,	2 αἰσθανόμενον ἀλλ' Quis?	pro αἰσθητὸν ἀλλ'
—	11 ἀποτικτόντων τὰ	— ἀποτίκτοντα τὰ
141,	20 ἐν ἑστὼς Cod.	— ἓν ἑστὸς
143,	6 καὶ (τὸ) Cod.	
—	25 οὗ μηδ' Heind.	— ᾧ μηδ'
—	45 εὕροιμεν τί	— εὕρωμεν τί
144,	5 (αὖ) λέγειν	
—	24 καὶ (ὁ) Θ. Cod.	
145,	9 ὃ λέγετε Buttm.	— ὃ λέγεται
—	29 (του) οὔτ'	
146,	18 εἰ πώποτ'	— εἴ ποτ'
—	49 πειραθῶ σκοπεῖν	— π. σκοπῶν
147,	31 αὐτοῦ· ὃ δ' ἂν	— αὐτοῦ ὅταν
—	34 δὲ μὴ [γιγνώσκων]	
149	8 ὅτι (ὁ) γ. Heind.	

P.	L.	pro
—	44 (τὰ) ἐκμαγεῖα	
—	48 [καὶ μὴ καθαροῦ τοῦ κηροῦ]	
150,	45 αὐτὰ (τὰ) π. Heind.	
151,	49 οἷον, (εἰ) Cod Bekk.	
—	50 μὴ φοροίη	pro μὴ φοροῖ
152,	6 καὶ ἔχειν Steph.	— κ. σχεῖν
—	25 δ' ἐνθένδε Cod. Bekk.	— δ' ἐντεῦθεν
—	34 Τῷ [δὲ] Stallb. scrib.	
153,	12 καλῶν τὸ	— ἕλκων τὸ
—	16 συμβαίνειν ὃ Heind.	— συμβαίνει ὃ
—	20 [ὅτε ἄρα τὰ .... ἀντὶ περιστερᾶς] Stallb.	
—	32 παρεμφαίνεσθαι Cod.	pro παραφαίν.
154,	28 ἀπαγορεύῃς	— ἀπαγορεύσῃς
—	33 γάρ πού	— γέ πού
—	51 πεῖσαι μήν.	— π. μέν.
155,	4 [καὶ δικαστήρια] Stallb.	
156,	4 (Τὰ) ποῖα	— Ποῖα
—	5 τε καὶ (τὰς) σ. Cod.	
—	23 [αὐτά, τὰ] ε. Cod.	
—	27 ἀποδεδέγμεθα Cod. Bekk.	— ἀποδεδείγμεθα
—	31 Τὰ πάντ'	— Τὰ ἅπαντ'
—	40 πᾶσ' ἄν.	— ἅπασ' ἄν.
—	51 μίαν ἰδέαν Heind.	— μία ἰδέα
—	52 γιγνομένην Heind	— γιγνομένη
157,	9 Δεῖ [δέ] γε Heind.	
—	18 πᾶν τὰ Stallb.	— πάντα τὰ
—	19 δ' οὐδὲν (ἄλλο) λ. Steph.	
—	22 καὶ τὰ πάντα;	
—	24 λέγωμεν· ὃ Cod. Bekk. scrib.	— λέγομεν· ὃ
—	29 πᾶν ἑκάστου Stallb.	— πᾶν ἕκαστον
—	30 δ' ἑκάστου ἀρ.	— δ' ἑκάστων ἀρ.
—	48 (ἢ) αὐτὴν	
258,	5 ὀλίγον ἔμπροσθεν	— ὀλ. ἐν τῷ πρόσθεν
—	12 τε καὶ ἀμέρ. Cod.	— τι καὶ ἀμέρ.
—	24 Τούτου μὲν Heind.	— Τοῦτο μὲν
159,	29 περάνῃ τις	— περαίνῃ τις
—	43 ταὐτὸ τοτὲ	— τὸ αὐτὸ ὅτε
161,	1 ἄλλος ἔχεις. Heind.	— ἀλ. ἔχει.
—	29 ὁ γὰρ ἃ	— τὸ γὰρ ἃ
—	— κελεύων	— κελεύειν
—	30 [ἵνα μάθωμεν ἃ δοξάζομεν,]	
—	34 περὶ ἐπιστήμην Steph.	— περὶ ἐπιστήμης
—	43 προσγενόμενος	— προσγιγνόμενος

SOPHISTA.

P.	L.	pro
163,	42 (καὶ) πρὸς Cod.	
164,	45 [τί ποτ' ἔστιν, ὁ σοφιστής].	
165,	20 Ἃ δέ γε νῦν δὴ διηλθ. Cod.	— Τὰ δέ γε νῦν δὴ ἃ διηλθ.
—	29 ξύμπαντα τὰ Cod.	— ξυνάπαντα τὰ
—	54 [ζῴου] πᾶν	
166,	10 διαιρούμενον Cod.	— διαιρούμενος
—	50 ἀνασπώμενο	— ἀνασπωμένην

P.	L.	pro
—	51 νῦν ζητηθεῖσα Cod.	— ζητηθ. νῦν
167,	18 (τὸ μὲν) νευστ. Cod. scrib.	
—	39 ὁπότερον ἂν Cod.	— ὁπότερ' ἂν
168,	20 [ἡμεροθηρικῆς].... (πιθανοθηρίας).... [μισθαρνικῆς,]	
—	39 Τί δαί; Cod. Bekk.	pro Τί δέ;
—	45 καὶ χρῆται Heind.	— καὶ κέχρηται
—	49 λέγομεν, ἐκ	— λέγωμεν, ἐκ
169,	12 περὶ τὰ τῆς ἀρ. Cod.	— π. τὸ τ. ἀρ.
—	20 ἀγοραστικῆς, μεταβλητικῆς	— μεταβλ. ἀγοραστ.
—	28 ἀγοραστικὸν, μεταβλητικὸν	— μεταβλ., ἀγορ.
—	53 περὶ αὐτὰ πρ. Cod.	— περὶ αὐτὸ πρ.
170,	14 [οὐ] μεθ' ἡδονῆς	
—	15 τὴν ἐμὴν γνώμην Heind.	— γνώμην τ. ἐ.
—	18 [τί] τις ἂν Quis?	
—	33 πολλά (γε).	
—	39 δ' ἀνόμοιον ἀφ'	— δ' ὅμοιον ἀφ'
—	53 , τί;	— τί. —
171,	30 εἴπερ ὅ γε β. Cod.	— εἴ γε ὅπερ β.
172,	2 τοιαῦτα τῶν	— ταῦτα τῶν
173,	1 τῷ τούτου ἀπ.	— τῷ τοῦτο ἀπ.
—	19 δέ γ' [ὡς] Cod. Bekk.	
—	34 πασῶν [τε] Quis?	
174,	49 (τι) τῶν Cod. Bekk.	
175,	24 (δὲ) δὴ, Cod.	
—	50 οὐ[κ ἀδύνατον];	
176,	21 δήπου. —	— που. —
—	48 παραγ. ἔργων;	— ἔργων παραγ.
177,	5 τις [μερῶν] εἷς. — ΞΕ. Γ. Heind. pro τις μερῶν. — ΞΕ. Εἷς γ.	
—	7 οὐ [θετέον];	
—	14 Δέδοκται Cod. Bekk.	pro Δέδεικται
178,	29 τοῦτο δαῆς.... ἐόντα· Heind.	— τοῦτ' οὐδαμῇ.. .. ὄντα·
—	42 (ἔχειν) δοκοῦμεν Cod. Bekk.	
179,	4 ἀναγκαῖον, ὡς	— ἀναγκαιότατον, ὡς
—	20 [θετέον ὡς ὄν].	
—	49 πῶς (γὰρ οὔ); Cod. Bekk.	
180,	4 ᾔδη καὶ Cod. Bekk.	— εἴδει καὶ
—	35 et 36 [Τὴν ἀπόκρισιν — λέγῃς τι,] Καταγ.	
—	47 ἐοικὸς μὴν Cod.	pro ἐ. μέν.
—	52 Οὐκ ὃν Cod. Bekk.	— Οὐκοῦν
181,	5 [Ὁρῶ] Καὶ	
—	41 Σμικρὸν τοίνυν μέρος Cod.	— Μικρὸν μερ. τοίν.
182,	16 τ' ἀπορηκὼς	— τ' ἀπειρηκὼς
183,	9 ὅτε μὲν ᾖ	— ὅ. μ. ἦν
—	— γε τὸ ν.	— τε τὸ ν.
—	21 πρῶτον δὴ Cod. Bekk.	— πρώτου δ.
—	33 ἀμφότερα ἓν	— ἀμφοτέρως ἓν
—	35 ἆρά γε τὰ Cod.	— ἄρα τὰ
184,	40 φανεῖται, sec. Simplic.	— φαίνεται
—	53 [τὸ ἓν ᾖ] τὸ Quis?	
185,	4 ἄλλας μυρίας Heind.	— ἄλλα μυρία
—	44 ἡμῖν ἐθ'. Cod.	— ᾗ νῦν ἐθ.
186,	5 Καὶ ταῦτα Cod.	— Ναί, καὶ τ.
187,	10 (τῆς) τοῦ	
—	22 αὖ ξυμβαίνει scrib.	
—	34 λέγωμεν οὐ Cod.	— λέγομεν, οὐ
—	36 ἔχ. τόπον;	— ἔχ. τρόπον;
189,	1 οὕτως (ἂν) ἀναφ.	
—	4 διωξόμεθ' Heind.	— διωσόμεθ'
190,	22 Θ. Πῶς γὰρ οὔ; XXXVIII.	— XXXVIII. Θ. Π. γ. οὔ;
191,	8 [Ναί,] Φήσομεν.	
192,	35 δὲ πρὸς ἄλλα Steph.	— δὲ πρὸς ἄλληλα
—	53 πῶς λέγωμεν;	— π. λέγομεν
193,	5 αὖ πάλιν ταὐτοῦ Steph.	— αὖ πάντ' αὐτοῦ
—	31 λέγομεν; Cod.	— λέγωμεν·
194,	31 ἆρα (καὶ) τὸ Cod.	
—	34 ταὐτ' ἀντιθετέον	— ταὐτὰ θετέον
—	50 (μὴ μέγα) καὶ Bœckh.	
—	51 (μὴ καλὸν), ὁμ. Bœckh.	
195,	6 Vide 178, 29	
—	23 (καὶ) ἡμεῖς sec. Simplic.	
196,	49 [δέ] γε Cod. Bekk.	
198,	7 τε (καὶ ὀνομάζειν) Cod.	
—	8 ἐπεφθεγξάμεθα	— ἐφθεγξ.
—	10 γράμματα τὰ	— πράγματα τὰ
—	11 καὶ [περὶ] τὰ	
—	14 τόδε (σκέψαι). Sed sæpius omittitur.	
—	22 μοι φράζε?	pro μοι φράζειν
—	29 τ' (εἶναι) καὶ Cod. Bekk.	
199,	12 τοῦτ' ἐν (τῇ) Cod.	
—	22 [τε αὐτῶν] ἔνια	
—	44 τούτων πότερος	— τούτων, πότερον
—	50 (δὲ) καὶ τοῖς Cod. Bekk.	
200,	47 Ἡμᾶς μὲν Heind.	— Ἡμεῖς μὲν
201,	23 αὐτὼ νῦν Cod. Bekk.	— αὐτῷ νῦν
202,	5 κἂν ᾖ τ. Bekk.	— κἂν εἰ
—	36 συνδήσωμεν Cod. Bekk.	— συνδήσομεν
—	38 Τὸ δὴ Schleierm.	— Τὸν δὴ

EUTHYDEMUS.

P.	L.	pro
203,	20 φυγόντες δ' ἐκ. Cod.	pro φεύγοντες δ' ἐκ.
—	34 γὰρ (ἔτι).... αὐτοῖν (ἦν) μ. Cod.	
204,	3 μὴ αὐτὸς Cod. Bekk.	pro μὴ αὖ
—	15 πρότερον δέ	— πρῶτον δέ
205,	2 ἄν που Cod. Bekk.	— ἄν τι
—	17 λέγετον· ὑπὸ	— ἐλέγετον· ὑπὸ
—	28 οὑτοιί,... αὐτοῖν	— οὗτοι,... αὐτῷ
—	— (τοὺς) ἐρ. Cod. Bekk.	
—	47 ἔργον (εἴη ἂν) ἐπ. Cod.	
—	48 πότερον (τὸν) πεκ.	
—	51 [τὸ πρᾶγμα,] τὴν ἀρ.	
206,	14 [Ἀλκιβιάδου], ὄν.	
—	38 τοι ὠφελήσει Buttm.	— τοι ὠφελεῖ
207,	3 ἆρα [σοφοὶ] μ. Cod. Bekk.	
—	14 καὶ [οὐκ] ὀρθῶς	
—	22 Πότερα [γὰρ] οἱ Cod.	— Πότερον γὰρ οἱ
—	27 [τὸ ἐρώτημα]	
—	51 Πότεροι οὖν Cod.	— Πότερον οὖν
208,	43 σοι αὐτὰ Heind.	— σοι αὐτῷ

P.	L.	pro
—	45 ἐπιδείξεσθαι Steph.	— ἐπιδείξασθαι
—	46 δεῖν φ. πρ. Cod. Bekk.	— πρ. δεῖν φ
209,	10 τὸ δὲ μ.	— τὸ δὴ μ.
—	16 εὑρεῖν Cod. Bekk.	— εὐπορεῖν
—	29 παραλίπωμεν Cod.	— παραλείπωμεν
—	43 [οὕτως ἔτι.... εὐήθης ἐστὶ]·	
—	54 ἂν ἥδιον	— ἂν ἡδέως
210,	23 δεῖ [κεκτῆσθαι]	
—	37 ἢ [καὶ] ἐὰν Cod. Bekk.	
—	44—46 [Ἀλλὰ μήν που.... ἀπεργαζομένη. Συνέφη]	
211,	2 μᾶλλον ἢ	— ἢ μᾶλλον
—	31 ἣν παρεχ. Heind.	— ἢ παρεχ.
212,	15 μετὰ ταῦτ' Cod.	— μετὰ τοῦτο
—	16 ἐσκόπουν, τ. Cod. Bekk.	— ἐπεσκόπουν, τ.
—	42 δ' ἐμοῦ θ. Cod. Bekk.	— δέ μου θ.
213,	10 ἀλλὰ ταῦτα Heind.	— ἀλλ' ὃ ταῦτα
—	13 τι [ἢ] οὐκ	
—	14 ὄντα [ὄντα]	
—	16 γε [Κλεινίᾳ] Cod.	
—	23 μηδένα π. Cod. Bekk.	— μηδὲ π.
214,	12 τουτῳὶ ὥσπερ	— τούτῳ ὥ.
—	31 Πάνυ [γε], Heind.	
—	38 ἂν [τὸν] τ. Heind.	
—	45 τινὸς ἄλλον, τότ' Cod.	— τινὸς, ἄρα τ.
—	47 (ἂν) ἀντιλ. Steph.	
—	51 (ἐγὼ) ἀεὶ Cod.	
—	54 ἀνατρέπειν Heind.	— ἀνατρέπων
215,	23 οὗ πρ. Cod.	— ὃ πρ.
—	33 λόγοις οὐχ	— λεγομένοις οὐχ
—	39 νοεῖ τοῦτο	— ἐννοεῖ τ.
—	42 ἀποκρινεῖ Heind.	— ἀποκρίνει
—	45 πάσσοφός τ.	— πάνσοφός τ.
—	48 (τοῦ) ἀποκρ. Cod.	
216,	3 ἐξαμαρτεῖν με	— ἐξαμαρτάνειν με
—	47 μὴ καὶ χρῆσθαι	— μὴ κεχρῆσθαι
217,	5 ἐπίστασθαι καὶ τὸ χρῆσθαι	— καὶ τὸ ἐπίστ. χρ.
—	9 [δὲ] τοῦ Cod. Bekk.	
—	19 λύραις· ἀλλὰ	— λύραις, ἀλλὰ
—	21 οἱ λογοπ. Routhius	— οἱ λογοπ.
—	24 [ἡ τῶν λογοπ. τέχνη]	
—	27 οὗτοι οἱ Heind.	— αὐτοὶ οἱ
—	31 δ' ἐκείνης	— τε ἐκ.
—	32 [τῶν ἐπῳδῶν]	
—	41 ἔφην [ἐγὼ], Cod. Bekk.	
—	46 θηρεύσωνται Cod.	— θηρεύωνται
218,	17 ἔτ' ἀνθρώπων	— ἔτ' ἀνθρώπου
—	27 [εὕρομεν]; ἀλλ'	
219,	4 (ἂν) φαίης;	
—	19 τις (τῆς) π.	
220,	13 ἅμα; Μὰ Δί'	—; Ἀλλὰ μὰ Δί'
—	33 (τῆς) φύλης Heind.	
—	41 πέφανται Cod.	— πεφάνθαι
—	51 κεττύειν (γε),	
221,	20 Πάνυ (γε), ἔ.	
—	25 πάντα; Ἐφάτην	—; Πάντα ἐφάτην
—	28 (ἦν δ') ἐγώ, Steph. habet ἦν non δ'	

P.	L.	
222,	7 σοι (ὦ) Cod.	
—	16 τῳ [ἀεὶ] ἃ Cod.	
—	46 (δὲ) τάχ' Cod. Bekk.	
—	48 πῶς (ἂν) ἀμφ. Heind.	
—	50 (γ') ὑμεῖς Cod.	
223,	32 με (ὁ) E. Cod. Bekk.	
224,	16 ἡ μήτηρ μήτ.	pro μήτηρ ἡ μήτ.
—	50 τις αὐτῷ Cod.	— τις αὐτὸ
225,	10 οὖν; ἀγαθὸν Cod.	— οὖν; ἀγαθὰ
—	32 (εἰ) οἷόν Steph.	
—	48 ἀλλ' (εἰ) τὰ	— ἀλλὰ τὰ
226,	2 δοκεῖ μοι, (ἅτε) παν. Steph.	— μοι, παν.
—	24 [τὸ] ταὐτὸν Sed retine τὸ	
—	28 ἃ ἑκάστοις πρ.	— οἷς ἕκαστα πρ.
—	29 [ἀπεργάζεσθαι] Heind.	
—	44 (τὸν) κολοφῶνα Cob.	
227,	28 Πάνυ (γε),	
—	37 [ἂν] θεῶν ὅτῳ	— ἂν θεῷ ὅτῳ
228,	10 μεγαλοπρεπέστατον Steph.	— μεγαλοπρεπέστερον.
—	14 ὑμῖν, (οἱ) ὑμ. Heind.	
—	23 αὐτῶν, τ.	— αὐτῷ τ.
—	26 (ἐν) ὀλ. χ. Heind.	
—	47 οὐδὲ τὸ χρ Heind.	— οὐδὲ τοῦ χρ.
229,	33 (τις) τῶν λ.	
230,	7 (ὄντοιν), ἀμφ. Heind.	
—	11 μετέχει. εἰ	— μετέχουσιν. εἰ
—	33 μοι δοκεῖν Steph.	— μοι δοκεῖ
—	30 τινας ἀποβλ. Cod.	— τινα ἀποβλ.
231,	4 δ' [φαίνηται] οἷον	

PROTAGORAS.

P.	L.	
232,	7 (τὴν) του	
—	— (πρῶτον) ὕπην. Cob.	
—	32 (γε) σοὶ	
233,	28 (γε), ὦ	
—	29 [ἐκεῖσε ἴωμεν] Cob.	
234,	18 σαυτὸν Cod. Bekk.	pro αὐτὸν
	43 [ἐπιστήμων] ἐστί; Heusd.	
—	43 (ἐστίν); Εἴποιμεν (ἂν) αὐτὸν Cod. pro; Τί ἂν εἴποιμεν αὐτὸν	
—	45 [ἢ] ἐπιστ. Cod. Bekk.	
235,	28 (ὁ) καπ. Cod.	
—	30 πρὸς τὸ σ.	pro περὶ τὸ σ.
—	— πάνθ' ἃ πωλοῦσιν	— πάντα πωλοῦντες.
—	39 (ὧν) τούτων Heind.	
—	45 [παρὰ τοῦ καπ. καὶ ἐμπόρου]	
236,	20 συγκεκλειμένης scrib.	— ἐγκεκλ.
—	25 πως ἡμῖν	— ποτε ἡμῖν
—	34 [ὡς σοφ. ἐσόμενος]	
—	36 ἐξ ἑκάστης	— ἐξ ἑκάστων
—	46 [ἔφη Ὅμηρος]	
237,	27 οὑτοσί. Π.	— οὗτος. Π.
—	36 (ἂν) γενέσθαι Steph.	
—	40 [καὶ] ἰόντα	— καὶ κατιόντα
—	41 ἀπολιπόντας	— ἀπολείποντας
—	45 [τὸν] ταῦτα	

P.	L.	pro
238,	34 καθεζόμενοι Steph.	— καθιζόμενοι
—	36 [τε] ἀντ. Cod.	
—	42 Ἐπειδὴ δὲ Cod. Steph.	— Ἐπεὶ δὲ
—	53 (ἐν) τῇ	
239,	12 φῄς (με) β.	
—	43 ὅπως [ἂν] Heind.	
—	50 [περὶ τῶν οἰκοδομημάτων]	
240,	31 (τὴν) ἀρ. Cod.	
—	39 διεξέλθω;	— διεξελθών;
241,	12 καὶ ὑποδῶν τὰ Badh.	— καὶ ὑπὸ ποδῶν τὰ
—	21 τὸ (τῶν) ἀνθρ. Cod. Bekk.	
—	27 σχόμενος ὁ Cod. scrib.	— ἐχόμενος ὁ
242,	40 (ὃν) οὐδένα	
243,	12 πρὸς τοῦτο Cod.	— πρὸς τούτῳ
—	14 λογισμοῦ	— λόγου
—	31 λοιπὴ (ἡ) Heind.	
—	50 [ἐκ τῶν πόλεων]	
244,	1 ἀγαθοὶ (ἀγαθοί).	
—	8 [ξυλλήβδην] τῶν	
—	41 γενόμενοι	— γιγνόμενοι
—	50 τῆς ἡλικίας εἰς διδασκάλων Cod. pro εἰς διδ. τ. ἡλικίας.	
245,	23 [καὶ] ἐδίδασκε, καὶ Cod.	— καὶ ἐδίδασκε καὶ
—	37 ἀλλ' οὖν αὐληταί γ' ἂν	— ἀλλ' οὖν αὐλ. γοῦν.
246,	34 ἀκηκοέναι scrib.	
247,	1 κἀγώ, εἴπερ	— κἀγὼ εἴπερ
—	2 σοί [πείθομαι].	
—	7, καὶ redde comma typothetis.	
—	12 ἔτι ἐπιποθῶ sic scrib. Cf. Charm. 174, A.	
248,	10 (τὰ) τῆς	
—	45 (καὶ) ἄλλην Cod. Bekk.	
—	52 [τὸ ὅμοιον]	
249,	9 [εἰ] τοὐναντίον [ἔπραττον] Stallb.	
250,	9 ποιήσωμαι Heind.	pro ποιήσομαι
—	17 ἀποκρινεῖσθαι	— ἀποκρίνεσθαι
—	22 ὅ τι ἀδ.	— ὅτι ἀδ.
251,	37 ἵν' (ἡ) συν. sic scribatur. Cod.	
—	40 ταῦτ' ἂν (error typoth.) scrib.	
—	53 [δρομεῖ ἀκμάζοντι] Grœn. van Pr.	
252,	13 αὐτῷ τ' Cod.	pro αὐτῷ τ'
—	34 ὅ (τι) ἂν Cod. Bekk.	
253,	8 ἡμᾶς Heind.	— ὑμᾶς
254,	23 (καλῶς) τε Heusd.	
—	43 ἢ (τὸ)	
—	49 τί λέγει Cod.	— τί λέγοι
255,	35 ποιῶν. Cod.	— ποιῶ
256,	6 [Διὰ] Ταῦτ'	
—	17 οὐ [τὸ] κ.	
258,	22 [τὸ] γέρας	
259,	33 [φιλεῖν καὶ ἐπαινεῖν] Heind.	
261,	8 παράσχες Cod. Bekk.	— πάρασχε
—	39 οἷός τε ποιεῖν ἀγαθοὺς	— οἷός τ' εἶ π. ἀγ.
262,	6 ἕκαστον δύν.	— ἕκαστα δύν.
—	41 ἔλεγες τ.	— λέγεις τ.
—	48 ἐγὼ γὰρ ἐρ.	— ἔγωγε ἐρ.
—	50 με τοῦτ' Cod.	— με τότε
—	52 ἐπιδείξας	— ἐπέδειξας
—	53 , ἔπειτα	— . ἔπειτα
263,	21 [γίγνεται].	
—	26 σοι δοκεῖ Cod.	— σ. δοκοῖ
—	51 (εἶ), ἔφη Cod.	
264,	9 [ἀνθρώποις]	
—	12 πολλάκις ἐνόσης	— ἐνόσης π.
—	45 [ἀνθρώπων]	
265,	41 [ἀλλ' (ἢ Steph.) ἡδονάς τε καὶ λύπας];	
266,	3 ἔχοιτ' ἂν	pro ἔχετε ἂν
—	4 λέγεις, ἔφη ὁ Cod.	— ἔφη, λέγεις, ὁ
—	20 αὖ [λέγετε]	
—	46 [ἢ]; Οὐχ	
267,	22 (αἱ) ἴσαι Heind.	
268,	12 νῦν δ' ἐὰν Cod. Bekk.	— νῦν δὲ ἂν
—	17 καὶ ἧς τὸ Cod.	— καὶ εἰς τὸ
—	18 [ὅτι] μετρ.	
—	24 (ὦ) Ἱππία	
—	42 [καὶ ὠφέλιμοι] Schleierm.	
269,	4 (τι) δέος Heind.	
—	9 ἐγώ, (ὦ) Πρ. Bekk. scrib.	
—	17 (ὦ) Πρ. τε καὶ Ἱ. Cod. Bekk.	
—	26 (τῶν) τῆς ἀρ.	
270,	17 Ναί, (ἔφη).	
—	26 ὡμολογεῖτο παρὰ σ. Steph. pro ὁμολογεῖται π. σ.	

HIPPIAS MINOR.

P.	L.	pro
272,	7 ἂν ἀναπυθοίμην	pro ἂν πυθοίμην
273,	52 ἔμβραχυ Cod. Bekk. scrib.	— ἐν βραχεῖ
274,	33 ἆρ' οὐχ Cod. Bekk.	— ἢ οὐχ
275,	12 δυνατῷ εἶναι	— δυνατὸν ε.
—	20 [οὗτος δ' ἐστὶν.... περὶ τούτων] Bekk.	
276,	9 ἔπειτα (τὰ) ὑποδ.	
—	38 ψευδῆ [καὶ πολύτροπον];	
—	53 εἴσονται οὑτοιί	pro ε. οὗτοι
277,	20 μενοίη τὸ	— μένοι το
278,	11 ἀλλ' ἄλλα λέγει;	— ἀλλὰ ἄλλα λέγει.
279,	24 εἰ ἐθέλεις Cod. Bekk.	— εἰ θέλεις
280,	18 [τῇ] τοῦ σ. Bekk.	
—	35 ἂν οὖν δεξ Cod.	— οὖν ἂν δεξ.
281,	5 ποιοίη, τῇ δὲ [τῆς] πονηρᾷ	— ποιοῖ, τῇ δὲ τῆς πονηρᾶς.

CRATYLUS.

P.	L.	pro
283,	9 αὐτῷ [πότερον] Cod.	
—	10 [αὐτῷ γε .... εἶναι] Cod. Stallb.	
—	42 τίς (ἐστιν) Steph.	
—	44 (καὶ) τὸ ὀρ. Steph.	
284,	3 [, οὐδὲν ἧττον τ..... κειμένου]· Bekk.	
—	10 ὃ ἂν, φῄς, καλῇ τις Cod.	pro ὃ ἂν θῇ καλεῖν τις
—	— τοῦτ' (ἔστιν) Steph.	
—	37 Ὃ ἂν ἄρ' ἑκάστῳ φῇ τις	— Ὃ ἂν ἄρ' ἕκαστος φῇ τῷ
—	43 ὃ αὖ σύ.	— ὃ ἂν σύ.
—	51 τὰ πρ. [εἶναι], Cod.	
—	53 βεβ. τινα Cod.	— τινα βεβ.

P.	L.		pro
285,	4	τιν' ἀνθρώπων	— τιν' ἄνθρωπον
—	8	[ἄνθρωποι];	
—	13	[ἐστὶν], εἰ	
—	14	ἑκάστῳ (ἕκαστα) Heind.	
—	15	(ἑκάστῳ) καὶ ε.	
—	28	[τῶν ὄντων ἐστὶ] Cod.	
—	30	(ὄντα) οὐδ' Cod. Heind.	
—	51	τῶν πράξεών ἐστι; Cod. Bekk.	— ἐστι τ. πρ.
286,	7	(τις) ἦν Cod. Bekk.	
—	44	[ἐστὶν] ἢ Cod.	
—	49	δὲ (δὴ) τίνος ε. ὁ δ. (καλῶς) χρήσεται,	
287,	4	παντὸς ἀνδρός (ἐστιν), sic scrib.	
—	5	[ἐστὶν], ἀλλὰ Cod.	
—	46	ἐν [τοῖς] βαρϐ. Cod.	
288,	3	Τίς (δή); Cod. Heind.	
—	4	(Ὁ) κυϐερνήτης scrib.	
—	29	πείθεσθαί σοι Cod.	pro πεισθήσεσθαί σοι
—	36	[καλῶς] αὐτὸ Cod.	
—	40	γε [εἰδέναι].	
289,	1	ὀνομ. (ὀρθότητος); Cod. Heind.	
—	4	(ἃ) οἱ θ. Heind.	
—	31	ποτέρους οἴει	pro πότερον οἴει
—	50	οὗ ἔσωζεν Cod. Heind.	— ὃ ἔσωζεν
290,	7	[βασιλικὰ... τὰ ὀνόματα] Stallb.	
—	19	τέκῃ [μόσχον],	
—	33	εἶ... ῦ ... οὐ et rel. Cod. Bekk.	pro ε̄...ῡ...ō
291,	51	[καὶ] ἄξιον Cod. Bekk.	
292,	6	τὰ περὶ αὐτοῦ λεγ. Bekk.	pro τ. π. αὐτὸν λ.
—	20	δὲ (ταῦτ') εἰς Cod. Heind.	
—	46	συνῇ καὶ Cod. Bekk.	— συνῆν καὶ
293,	30	τῷ ἀληθεῖ, Cod. Bekk.	— τῇ ἀληθείᾳ,
294,	12	ἥρωές (εἰσι); Cod.	
—	28	[ἔχω]; οὐδ'	
—	41	[ἄλλων δὲ — φθεγγόμεθα].	
—	42	(ὀξύτερα) φθ. Buttm.	
—	43	Τοῦτο τοίνυν [ἓν] καὶ Cod.	— Τούτων τοίνυν ἓν καὶ
—	50	[τὸ] ὅπωπε	
295,	2	σῶμα [τι] καλ. Cod. Bekk.	
—	4	διελθεῖν, ὥσπερ	— διελεῖν, ὥσπερ
296,	13	τινὲς καὶ ἀδολ. Cod.	— καὶ ἀδολ. τινές
297,	14	(ὑπὸ) τοῦ πρ. Cod. Heind.	
—	47	[ἐπιθυμίᾳ] τῶν ἐπιθ.	
—	48	εἴπερ (γε) μ. Cod.	
298,	24	μήτηρ (Δημήτηρ) Cod. Bekk.	
—	43	μηνῦον. ἢ	— μηνύοντος. ἢ
299,	1	καὶ (αἱ) τοῖς μ. Cod. Bekk.	
—	6	καὶ [ὁ] ἀπολούων Cod. Bekk.	
—	44	[ἢ] διὰ τ. Heind.	
300,	13	(τε) καὶ ὀρχ. Cod.	
301,	2	[τὸ δὲ λέγειν... εἴρειν] Heind.	
—	6	[καὶ ἥ γε Ι. ... ἄγγελος ἦν.] Heind.	
302,	9	ἂν ἀπορῶ	pro ἃ ἂν ἀπ.
—	32	[ὅθεν δὴ — ἐστὶν ἀήρ]. Heind.	
o3,	6	πάντα τὰ τοιαῦτα	pro τὰ τοιαῦτα πάντα
—	17	[ἀεὶ] ἰλιγγ. Cod.	—
—	18	περιστρέφεσθαι Cod.	— περιφέρεσθαι

P.	L.		pro
—	30	ἐπὶ τοιούτοις ἐ.	— ἐπὶ τοιούτων ἐ.
304,	15	δι' ὃ πάντα	— δι' οὗ π.
—	50	σκοποῦμεν Cod.	— ἐσκοποῦμεν
305,	22	συχνὰ [ἐστι] τῶν sic scrib. Cod.	
—	31	ἐντιθέντων posset etiam προστιθ.	pro περιτιθέντων
—	39	τὰ ὀνόματα Cod.	pro τὸ ὄνομα
—	43	τις [εἰς τὰ ὀνόματα] sic scrib.	
306,	50	Π. δήπου. Cod.	— Π. που.
—	51	ἢ ἀμφοτέρων Steph.	— ἢ ἀμφότερα
307,	1	ἐστὶν [τὰ] ἐπ. sic scrib.	-
—	—	ἃ δὲ μὴ Heind.	— τὰ δὲ μὴ
—	18	κέκληται ἀπὸ Stallb.	— κεκλῆσθαι ἀπὸ
—	21	ἀποδόντι ἐς	— ἀποδιδόντι ἐς
—	24	(δ') ἐνθεὶς Heind.	
308,	23	ὠνόμασεν ἱμ. Heind.	— ὠνόμασαν ἱμ.
—	40	ἰῶτα ἀποδῷς	— ἰ. ἀποδιδῷς
309,	36	Δόξα μὲν ἤτοι Steph.	— Δ. δὴ ἤτοι
—	40	ἐπὶ πᾶν πρ. Steph	— ἐπὶ τὸ πρ.
—	46	καὶ οὗ ἐϐουλ. Cod.	— καὶ ὃ ἐϐουλ.
310,	7	καὶ [τὰ] κἀλλ. Cod.	
—	9	περὶ οὗ νῦν ὁ	— περὶ ὃ νῦν ὁ
—	15	ὃν, οὗ μάσμα Buttm.	— ὀνόμασμα
—	20	καὶ [τὸ] ἀναγκ. Cod.	
311,	25	[οἷς οὔπω ἕτερα ὑπόκειται,]	
—	33	Εἰ μὲν γὰρ Heind.	— Εἰ μέν γ'
312,	16	τούτων καὶ τοῖς Cod.	— αὐτῶν καὶ τοῖς
313,	19	εἴτε (καὶ) μὴ Steph.	
—	47	(οἱ) βάρϐαροι; Heind.	
314,	28	τῷ τρέχειν Cod.	— τῷ τραχεῖ
—	31	ἑώρα γὰρ Heind. ἔγνω γὰρ Heusd.	pro ἴωμεν γὰρ
—	47	(τοῦτο) τὸ ὀλ. Cod.	
—	52	τὸ ἔνδον καὶ τὸ Cod.	pro τὰ ἔ. κ. τὰ
315,	22	[μεγίστοις] μέγιστον Stallb.	
316,	4	[καὶ] τοῦτο φ. Cod. Bekk.	
—	15	[τὰ ζῷα,] οἱ	
—	27	τι (ἄρ') αὐτῷ Cod.	
—	29	δοκεῖν (μὲν) κ.	
—	31	ἣν τοὔνομα δηλοῖ. Heind.	— ἡ τοὔνομα δηλοῦσα.
317,	2	διαλλαγῶμεν	— διαλλαχθῶμεν
—	21	καὶ [τὸ] ὀμ. Cod.	
—	26	ζωγραφήμασι κ. τ. ὀν. Cod.	— ζῴοις κ. τ. ὀν.
318,	23	[ὁ] νομοθέτης Cod. Bekk. At ubique scribendum videtur ὀνοματοθέτης	
—	41	[οἷόν ἐστιν ὃ εἰκάζει,]	
319,	22	καλῶς (μὲν), Cod. Heind.	
320,	7	τῷ ὁμοιώματι	pro τὸ ὁμ.
—	34	τό (τε) ῥῶ Cod.	
321,	20	[τοῦτο δ' ἐστὶ προσήκουσιν,]	
—	46	ἀκολουθεῖ τοῖς Steph.	— ἀκολουθοῖ τοῖς
322,	23	[σημαίνει].	
323,	36	Οὗτοι δὴ Heind.	— Οὕτω δὴ
—	47	οὖν ἄλλου ἔτι Cod.	— ἄλλου οὖν ἔτι
—	50	ἀλλοῖον ἕτερον Heusd.	— ἄλλο ὂν ἕτερον
324,	4	[ἡ] μάθησις	
—	25	[οὕτως], ἢ Cod.	
—	35	ἔχει, ἕν γ' Cod.	— ἴσχει, ἕν γ'

GORGIAS.

P.	L.		pro
326,	3	[καὶ ὑστεροῦμεν]; Cob.	
—	4	[ἑορτῆς]	
—	30	ἀποκρινεῖσθαι Cod.	— ἀποκρίνεσθαι
327,	21	ἢ (τὸ) διαλ. scrib.	
—	26	ἠρώτα Cod. Bekk.	— ἐρωτᾷ
—	30	καὶ νῦν [οὖν] οὕτως Cod. scrib.	
—	32	τέχνης;	— τέχνης.
328,	17	[εἶναι] φρονεῖν	
329,	17	[γνῶσις] ὅσα Bekk.	
—	19	(τις) τὸ π Heind. scrib.	
—	35	(τί) ἐστι Heind.	
—	35	περὶ ὃ	— περὶ οὗ
—	44	[ὥς φησιν..... σκολιοῦ]	
330,	1	[ὑγίεια]; τί	
—	23	αὐτοῦ;	— αὐτοῦ.
331,	24	καὶ [τὸ] περ. Cod.	
—	42	ἐὰν (καὶ) ὀλ. Cod.	
332	11	in judiciis *scrib.*	— judiciis
—	12	an eam, *scrib.*	— an
—	50	ἐκ (τῆς) τῶν Schæf.	
333,	26	ἔμαθέ (τις) π. Cod. Bekk.	
—	28	οὐδὲ τούτου Cod. Bekk.	— οὐ τούτου
—	48	τῇ (ἄλλῃ) ἀγ.	
—	51	[ἐκ τῶν πόλεων]	
334,	8	φιλονεικοῦντες	— φιλονεικοῦντας
—	9	ζητοῦντες	— ζητοῦντας
—	21	ἀληθὲς λέγοιμι Steph.	— ἀλ. λέγω
335,	23	τῶν (ἄλλων) [δημιουργῶν]; Cod. scrib.	
336,	13	(μὴ καλῶς) χρῆται [τε] καὶ Cod. Bekk. scrib.	
337,	25	τί [σοι δοκεῖ ἡ ῥ. εἶναι];	—
—	50	ὁ Γοργ. Cod.	— ἦν Γοργ.
338,	24	(ἐγὼ) καλῶ. Cod. Bekk.	
—	25	ἃ [ἐγὼ] λ. Cod.	
—	45	(καὶ) τὴν μὲν Cod.	
—	46	ἐπὶ (τῷ) σ. Cod.	
339,	25	καὶ ἐσθήσει Cor.	— καὶ αἰσθήσει
—	29	ἀκολουθήσειας Steph.	— ἀκολουθήσαις
—	43	ἐφόρετο [ἐν τῷ αὐτῷ],	
340,	4	[πρεσβύτης γενόμενος]; Cod. Bekk.	
—	27	[τὰ] ἐρωτ. Cod.	—
—	32	δοκῇ βέλτ.	— δόξῃ βέλτ.
—	38	(σὺ) μέγα Cod.	
—	52	[τούτου πρόσθεν]; apud Bekk. quis?	
341,	13	[οὗ ἕνεκα πίνουσιν].	—
342,	5	εἶναι αὐτῷ Cod.	— εἶναι αὐτῷ
—	13	ἐν (τῇ) πόλει	
343,	5	καὶ (αἱ) τρι. Stallb.	
—	35	χθὲς καὶ Cod.	— ἐχθὲς καὶ
344,	20	ἅτε, (τὰ) μέγ.	
—	31	οὐδέν γέ σοι scrib.	— οὐδέ γέ σοι
345,	1	οὐδὲν (ἂν) οἶμαι	
—	8	(καὶ) τυγχάνει Cod. Heind.	
—	12	αὐτίκα [πρῶτον,]	
—	33	(γε) τὸ ἄδικ.	
346,	6	δυεῖν γὰρ Cod.	— δυοῖν γὰρ
—	40	κακόν (τε) καὶ Cod.	

P.	L.		pro
347,	6	(καὶ) τὸ αἰσχρὸν Cod.	
—	12	(ἢ ἀμφοτέροις) ὑπερβ.	
—	35	(τὸ) μᾶλλον Cod.	
—	—	[τὸ] κακὸν καὶ [τὸ]	— τὸ κάκιον καὶ τὸ
—	36	αἰσχρὸν Cod.	— αἴσχιον
348,	25	δὴ ὡμολογημένων Cod.	— δὴ ὁμολογουμένων
349,	9	ὡμολογεῖτο ἡμῖν.	— ὡμολόγηται ἡμῖν.
—	10	Ὡμολογεῖτο γάρ.	— Ὡμολόγηται γάρ.
—	12	ἢ ἀμφοτέροις	— ἢ ἀμφότερα
—	22	(τῆς) ψυχῆς Cod.	
—	54	δυεῖν ἐχόντοιν	— δυοῖν ἐχόντοιν
350,	8	ἐν (τῇ) ψυχῇ Steph.	
351,	13	πῶς λέγωμεν Cod.	— πῶς λέγομεν
—	32	ἐπὶ τοῦτο χρ.	— ἐπὶ τούτῳ χρ.
—	38	ἢ 'κεῖνα λ.	— ἢ κἀκεῖνα λ.
352,	21	[ὅτι,] ὁπόσ' ἂν Cod.	
—	23	ἔν τε (γὰρ) τῇ Cod. Bekk.	
—	27	βουλήμασί Steph.	— βουλεύμασι
—	47	ἀναρμοστεῖν Heusd.	— ἀνάρμοστον
353,	7	ὥς γ' ἐμοὶ	— ὥς γε μοὶ
—	52	[τὴν τοῦ δικαίου] Schleierm.	
354,	42	αὐτοῦ τυγχάνει Steph.	— αὐτοῦ τυγχάνῃ
—	53	[ᾧ ἔτι πρ. διαλ. οὕτω,]	
355,	20	ἐλευθέριον δὲ	— ἐλεύθερον δὲ
—	51	φάναι [εἶναι] εἴτε Cod.	
356,	6	(ἤδη) εὖ.... (ἔτι) δεῖ Cod. Bekk. scrib.	
—	31	μέχρι ὅτου scrib.	non μέχρι ὅπου
357,	36	οὖν (οὐχ) οἱ Cod. Bekk.	
—	42	τοῦτ', ὦ Κ.	— τοῦτο, Κ.
—	52	κατὰ [τὸν] ν.	
358,	49	[Περὶ] Σιτία	
359,	4	φρονιμώτατον Heind.	— φρονιμώτερον
—	17	[περὶ] τίνων	
—	48	ὅτι τοῦτο λ. Cod.	— ὅτι οὕτω λ.
360,	5	ἐν τοῖς ἔμπροσθεν Cod.	— ἐν τοῖς πρόσθεν
—	13	οἷ ἐξὸν	— οἷς ἐξὸν
—	34	ταῦτ' ἔγωγε Cod.	— ταῦτα ἐγώ.
361,	7	[πιεικῶς] μέν Cob.	
—	9	(καὶ) ἀντὶ Cod. Bekk.	
—	37	πληρώσηται, μήτε Steph.	— πληρώσῃ, μήτε
—	48	πληροῦν χαίρ. Steph.	— πληροῦντα χ.
362,	11	ἢ (καὶ) τ. Cod. Bekk.	
—	35	(σοι) οὕτω Steph.	
—	39	(ὃν) τὴν Heind.	
363,	12	καὶ ἀπόλλυσι	— κ. ἀπολλύει
—	46	ἔφησθ' εἶναι	— ἔφης ε.
364,	47	δειλοὶ μόνοι λ.	— δ. μόνον λ.
365,	5	ἀγαθοὶ [οἱ ἀγαθοὶ] Routh.	
—	9	(τοὺς) κακοὺς Cod.	
—	43	ἡδονάς, τὰς μ. β.	— τὰς μ. β. ἡδονάς
—	51	ὃ (σὺ) νῦν Cod. Heind.	
366,	5	αἳ μὲν Cod.	— αἱ μὲν
—	7	αἳ δὲ τ.	— αἱ δὲ τ.
—	30	[κατὰ τὸ σῶμα]	
—	41	ἢ [ἐπὶ] τ.	

P.	L.		pro
366,	52	[τὴν μὲν τ. ... τοῦ ἀγαθοῦ]	
367,	7	(ἡ) τῆς Cod.	
—	50	[βλέπων) ἐδόκει Cod.	
368,	5	ὠφέλιμον (ὂν), scrib.	
—	42	καὶ (ἀεὶ) διαμ. Cod. Bekk.	
369,	51	[αὖ] βλ. Cod. Bekk.	
370,	8	(ἡ) σιτία Cod.	
—	—	ἢ ποτὰ ἢ ἀλλ' scrib.	— ἢ ποτὰ ἀλλ'
—	30	καὶ αὐτὸ τ. Cod.	— καὶ αὐτὸς τ.
—	49	τι (τὸ) ψ. Cod.	
371,	14	ἀχθέσομαι	— ἀχθεσθήσομαι
—	29	[κάλλιστα] Coraes.	
—	52	γε [ἀνάγκη]·	
372,	38	δ' (ἄθλιοι) οἱ Heind. scrib.	
—	52	οὔτε τῶν οἰκ. Heind.	— οὐδὲ τ. ο.
—	54	,[τοῦ ἐθέλοντος,] ἂν	
373,	13	[ἄνω ἐκεῖ] ἐν	
—	49	ὡς, ἐὰν scrib.	
374,	2	ἵνα (καὶ) δ. Cod. Bekk.	
—	4	ἀδικήσομεν Heind.	— ἀδικήσωμεν
—	31	ἀδικοῖη, αὕτη scrib. Cod. Bekk.	— ἀδικοῖ ἡ αὐτὴ
375,	31	ὅτι [οὐκ], εἰ Cod.	
376,	43	τὸ ἑκάτερον	— τὸ ἕκαστον
377,	1	[τοὺς πολίτας] Cod.	
—	21	(ὑφ') ἡμῶν Cod. Bekk.	
—	25	δήπου (ἂν) ἐπιχ.	
—	39	[ἀνθρώπους], ὥστε Heind.	
378,	1	ἀνθρώπων τῇ	— ἄνθρωπον τῇ
—	9	[οἱ] πολῖται scrib.	
—	20	Ἐποίει. Cod. Bekk.	— Ναί.
—	42	[ἑαυτὸν] μηδὲ	
—	46	(σοι), ἢ οὔ; Cod.	
379,	4	εἰς [αὐτὸν,]	
—	—	ἥκιστ' [ἂν] ἐβ. Heind.	
—	15	[τὸν ἐν Μαραθῶνι]	
—	27	(πολλούς), καὶ mg. Cod.	
380,	11	ὅ τι [τὸ] χ. Cod. Bekk.	
381,	18	σφᾶς [αὐτοὺς] Bekk.	
382,	5	[τῇ] βραδυτῆτι Cod.	
—	21	εἰ (ὁ) εὖ Heind.	
—	24	[τὴν] θεραπείαν Cod.	
383,	17	...νῶς—Πόσον Cod. scrib.	— ...νως, ὁπόσον
—	26	με ἢ (τοὺς) ν.	
—	35	γ' [ἐν] αὐτῷ Heind.	
—	38	γάρ τις (ἡ) β.	
384,	29	τὰ ἑαυτῶν Cod.	— τὰ αὐτῶν
385,	6	εἰ παχὺ, παχὺς	— εἰ παχὺς, παχὺς
—	—	[καὶ ἀποθανόντος], καὶ	
—	27	ἑκάστη ἡ πρ. Cod.	— ἑκάστῳ ἡ πρ.
—	37	[τοῖς] ἄλλοις apud Suid.	
386,	1	εἶναι [τοὺς] Cod.	
—	—	[τῶν παραδειγμάτων] Heind.	
—	3	[γεγονότας]· οὗτοι	
387,	24	ὁ [σὸς] λόγος Cod. Bekk. scrib.	

IO.

P.	L.		pro
388,	7	πῶς [τι] Stallb.	
389,	17	[ὡς ὁμιλοῦσι], Cob.	
390,	54	ἐμέ φασιν Cod.	— μέ φ.
391,	3	ἔρχομαί γέ σοι Cod.	— ἄρχομαί γέ σοι
—	4	ἀποφανούμενος	— ἀποφαινόμενος
392,	16	(καί) μοι Steph.	
—	31	[ὑπὸ φόβου] καὶ	
—	32	εἶναι [τότε] Cod. Bekk.	
394,	2	(δή) που ἃ Cod.	
—	16	οὑτοιὶ οἱ	— οὗτοι οἱ
—	35	καὶ πραγμάτων Cod. Bekk.	— πρ. καὶ
395,	19	γὰρ αὐτον Cod. Bekk. scrib.	
—	35	γε φῄς,	— γε ἔφης,
396,	6	οἵ' ἀνδρὶ Cod. Bekk.	— οἷα ἀνδρὶ
—	43	ὑφ' ὑμῶν Cod. Bekk.	— ὑπὸ ὑμῶν
397,	17	ὑφ' ἡμῶν Cod. Bekk.	— ὑπὸ ἡμῶν

PHILEBUS.

P.	L.		pro
398,	2	παρ' ἡμῶν Cob.	— παρ' ἡμῖν
—	43	[ἑξῆς], ὦ Σ.	
399,	42	τινα [συγχωρήσεσθαι] Cob.	
400,	3	τάχ' ἂν ἰόντες Cod.	— τάχ' ἀνιόντες
—	27	ὅπως ἐγὼ Cod.	— ὅπως ἃ ἐγὼ
401,	2	[τὸ] μὴ δ.	
—	54	δ' ἐμὲ ἤδη	— δέ με ἤδη
402,	14	οὖν καταλάβωμεν Steph.	— οὖν μεταλάβ.
—	28	[πάλιν] καὶ Cod.	
—	35	μὲν (ἡμῖν) Steph.	
404,	51	[ῥηθὲν] λύει	
405,	30	(σὺ, ὦ) Πρωτ. Cod. scrib.	
—	42	εἰ [ἢ] χαίρεις Cod.	
406,	8	δὲ (μὴ) μετέχ. Cod.	
—	17	ἢ 'κείνων Cod.	— ἢ ἐκείνων
—	24	[φυτοῖς καὶ ζῴοις]	
407,	35	πέμπτον [βίον]. apud Stallb. quis?	
408,	29	καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα—καὶ ὅσα τοιαῦθ' ἅπαντα	
—	39	ἂν δοκοῦμεν	— ἂν δοκοῖμεν
409,	31	πέρας (δ') οὐδὲν Badh. scrib.	
—	33	ἔφησθ' αὐτὴν	— φῄς αὐτὴν
410,	22	ἆρα [μὴ] πλ. Cod. Bekk.	
—	28	ἂν (ἴσως) καὶ Steph.	
—	37	μικτὸν ἐκεῖνο	— μικτὸς ἐκεῖνος
—	39	λέγοιτ' ἄν.	— γίγνοιτ' ἄν.
411,	19	δὲ [εἰ] β.	— δ' εἰ β.
—	30	νῦν [δὴ] λ. Cod. Bekk.	
412,	24	Λέγε, τὸ ποῖον;	— Λέγε τὸ ποῖον.
413,	4	ἐστὶ γένους τοῦ Cod. Bekk.	— ἐ. γενούστης τοῦ
—	51	[καὶ λύσις] apud Stallb. quis?	
414,	29	διαθηρευθῆναι Steph.	— διαπορευθῆναι
—	37	μήτε [τι] λυπ.	
—	39	ἡμῖν ἡ τ. Cod.	— ἡμῶν ἡ τ.
—	44	[,εἰ] βούλει sic scrib. non ,[εἰ] β.	
—	51	οὗτος ἂν	— οὕτως ἂν
—	54	(τοὺς) θ. Cod. Bekk.	
415,	3	ἐπισκεψόμεθα Cod.	— ἐπισκεψώμεθα
—	50	τὴν (τῆς) ψ. Cod.	

P.	L.		pro
416,	48	καὶ (τὴν) ἐπιθ. Cod.	
417,	8	(ὧν) γενομένων [,ὧν] π. Cod.	
—	47	[,ἔστιν] οὔτ' apud Stallb. quis?	
418,	14	εἴληφε; Steph.	— εἴληχε;
—	20	ὥσπερ ἐστὸν	— ὥσπερ ἐστὶ
—	41	μετὰ ψευδοῦς	— μετὰ ψεύδους
—	48	μετὰ [τοῦ] ψευδοῦς Cod.	— μετὰ τοῦ ψεύδους
420,	30	αὖ (τὸ) πολὺ apud Stallb., an Heind.?	
421,	5	(γ') εἶναι Cod. Steph.	
—	—	Πᾶν μὲν οὖν τ. Badh. scrib.	— Πάνυ μὲν οὖν τ.
—	7	πονηρὰς ἂν scrib.	— πονηρὰς, ἂν
—	20	ὀλίγον [ἐν τοῖς]	
—	38	Ποῖα δὴ καὶ π. quis? Bekk.?	— Πῇ δὴ καὶ π.
—	54	δέ γ' αὗται Steph.	— δέ γε αὐταὶ
422,	37	κάτω ῥεῖν	— κάτω ῥεῖ
423,	1	ἢ 'κείνως Steph.	— ἢ ἐκείνως
—	52	αἵ γ' ἐμοὶ δ.	— αἵ γέ μοι δ.
424,	19	[ἐν ταῖς νόσοις]	
—	—	ἢ περὶ (τοὺς) Steph.	
—	21	πταίσαιμεν Cod.	— πταίσωμεν
—	22	περὶ (τοὺς) ὑγ.	
—	25	προγίγν. Cod. Bekk.	— προσγίγν.
—	26	Ἆρ' οὖν οὐχὶ οἱ Steph.	— Ἀλλ' οὐχ οἱ
425,	8	λέγομεν αὐτὰς Steph.	— ἐλέγομεν α.
—	29	δυσαπαλλαξίας	— δυσαπαλλακτίας
—	30	τὸ νῦν [δὴ] λ. Cod. Bekk.	
—	33	Λέγω δὴ Cod.	— Λέγε δὴ
—	37	τῇ κνήσει Heusd.	— τῇ κινήσει
—	41	τὰ τῶν.... ἡδοναῖς ξυγχ. Cod.	— τὰς τῶν.... ἡδονὰς ξυγχ.
—	52	λέγειν γε, Steph. scrib.	
426,	9	καὶ ἐντὸς scrib., non (καὶ) ἐντὸς	
—	12	ἰέναι, (καὶ) ταῦτ' scrib. Cod.	
—	20	Ποίαν φῄς;	— Ποία φῄς;
—	28	[τοῖς θυμοῖς καὶ ταῖς ὀργαῖς τὸ]	
427,	9	γε πρός [τῷ λέγειν].	
—	23	ἐστὶ (καὶ) ψεύδους Steph.	— ἐστὶ ψευδοῦς
—	28	οὖν τέμνωμεν Steph.	— οὖν τέμνομεν
—	37	[καὶ ἐχθροὺς] Cod.	
—	45	δύναμιν λαβὲ Cod.	— λαβὲ δύναμιν
428,	9	τὸν τοῦτ' ἀπ. Cod. Bekk.	— τὸν ταῦτ' ἀπ.
—	15	τούτω ἐν τούτοις Badh. scrib.	— τοῦτ' ἐν τούτοις
429,	7	[καθαρὰς λυπῶν] quis?	
—	39	τοῦ μαθήματος Steph.	— τοῦ παθήματος
—	53	[αὖ], καὶ Cod.	
430,	18	[εἰ] βούλει θ. γένος;	— εἰ β. θ. γένος.
—	22	ἄλλου μηδενὸς Badh. scrib.	— ἄλλη μηδενὸς
—	51	εἶναι. ΠΡΩ. Τὸ τρίτον ἑτέρως λέγε σ. scrib.	— εἶναι τὸ τρίτον ἑτέρῳ. ΠΡΩ. Λέγε σ.
431,	13	ἐπανερωτῴης με;	— ἐπανερωτᾷς με;
—	14	μοι, πότερον Cod.	— μοι, πότερα
—	16	πλοῖα [ἕνεκα] Cod.	
—	51	ἦν [δυνατὸν] quis?	
432,	10	τοσοῦτον διαφ. Steph.	— τοσούτῳ διαφ
—	24	ἧττον ἔνι Cod. Steph.	— ἧττόν ἐστι
433,	2	[τέχνας], ἃς scrib.	
—	40	(τὸ) περὶ τ. Cod.	
434,	2	κεκοινωνημέναι. Cod. Steph.	— κεκοινωμέναι
—	10	καὶ [τὸ] κατὰ Badh. scrib.	
—	28	δὴ ἐζητοῦμεν.	— δὴ ζητοῦμεν
435,	42	τοῦτο ὀρθῶς τεθὲν ἔχ. Cod.	— τούτῳ ὀρθῶς τεθέντ' ἔχ. (obscura)
436,	48	Λέγε (δὴ), τίνα; Cod.	— Λέγε τίνα.
437,	16	καὶ [τοῖς] κ. Cod.	
—	54	λέγωμεν; καὶ Steph.	— λέγομεν; καὶ
438,	24	παρέχουσι, τὰς	— ἔχουσι, τὰς
439,	4	[τῷ] νῷ Cod. Steph.	
—	25	[ἂν] τῶν ἐν Cod.	
440,	3	[Ἆρ' οὖν] Φρόνησιν	
—	6	ἐσόμενον.	— ἐσόμενον;
—	16	τοιαῦτα χρὴ Steph. Cod.	— χρὴ τοιαῦτα
—	27	μᾶλλον [ἢ] τῆς sic scrib.	
—	30	αὐτ[illegible] ἐπιστήμας] apud Stallb. quis?	

MENO.

P.	L.		pro
442,	4	προτοῦ μὲν	— πρὸ τοῦ μὲν
443,	1	εἰπὲ καὶ μὴ	— εἶπον καὶ μὴ
—	35	καὶ εἰ π.	— κἂν εἰ π.
—	38	τὸν ἀποκρινόμενον Cod.	— τὸν ἀποκρινάμενον.
—	48	γ' εἶναι Wolf.	— τ' εἶναι
444,	47	αὖ ἀνευρήκαμεν Struv.	— αὖ εὑρήκαμεν
446,	17	τὰ ἐν (ταῖς) γ. Cod. Bekk.	
—	45	[,ἔφη Πίνδαρος].	
447,	22	ὤριστε Cod. Bekk.	— ὦ ἄριστε
448,	2	βούλεται τὰ κ. Steph.	— βούλεσθαι τὰ κ.
—	26	(ΣΩ.) Ἀλλὰ κ.; (MEN.) Π.	
—	27	(ΣΩ.) Δεῖ	
—	52	[MEN.] τί οὖν...; [ΣΩ]. ὅτι Heusd.	
449,	5	εἰ μετὰ μ. Fic.	— ἢ μετὰ μ.
—	32	[, ναρκᾶν]. ἀλ.	
450,	17	τε καὶ (τῶν) ἰ. Cod. Bekk.	
451,	24	τι [ἢ] δὶς Cod. Bekk.	
452,	8	Τέτταρα γὰρ τ.	— Τεττάρων γ. τ.
453,	19	(ἢ) ἐκ γων. Wolf.	
—	44	[περὶ τ. ὧν οὐκ οἶδε] Schleierm.	
454,	13	ᾔδη τοῦτο Cod. Stallb.	— ᾔδει τοῦτο
—	16	(ἢ) καὶ ὃν Cod. Bekk.	
455,	24	(μὴ) τοιοῦδε Cod.	
—	45	Ταὐτὰ δὲ τ. Buttm.	— Ταὐτὰ δὴ τ.
456,	3	εἰ μὴ ἐ. Heind.	— ἢ μὴ ἐ.
—	22	[τότε μὲν.... βλαβερὰ εἶναι,]	
—	38	ἀγαθοὶ (ἀγαθοί). Cod.	
457,	20	[ἂν]. Ἄνυτος hoc Struv.	— ἂν. αὐτὸς
458,	6	ἔξεστί σοι Cod. Bekk.	— ἔξ. σε
—	34	τε, ὃς Heind.	— γε, ὃς
—	39	[τὰ ἱμάτιά τε καὶ ὑποδήματα]	
—	49	μὲν πρότεροι Cod. Bekk.	— μὲν πρότερον
459,	18	ζητοῦμεν, τίνες	— ἐζητοῦμεν, τ.
—	47	τῶν προτέρων Cod.	— τῶν πρότερον
460,	24	τοῖς ἄριστον Cod. Bekk.	— τοῖς ἀρίστοις
461,	8	ῥᾷόν ἐστι Buttm.	— ῥᾴδιόν ἐστι

P.	L.		pro
461,	19	καὶ διδακτὸν Wolf.	— ἢ διδ.
462,	9	οὐ κυρίους, Cod.	— οὐ κυρίως
34 et	35	[εἰ μὴ..... ἄλλου τινός,] Cod. scrib.	
463,	49	οὐδ' ἀνὴρ Cod.	— οὐδ' ἀνὴρ
464,	2	[,οὐδ' ἐπίκτητα] Cornar.	
—	6	σκοπῶμεν τὸ Stallb.	— ἐσκοποῦμεν τὸ
—	11	δ' οὐ [διδακτόν];	
—	26	ἐπιγίγνεται ἢ Cod.	— ἔτι γίγνεται ἢ
465,	13	εὐθὺς (ὁ) τ. Cod.	

ALCIBIABES PRIMUS.

P.	L.		pro
467,	2	καὶ μόγις Cod. Stallb.	— μόγις καὶ
—	35	διὸ ἐμοῦ Cod. Bekk.	— δι' ὃν ἐμοῦ
—	52	γ' ἐμοί, ὦ Σ. Cod.	— γέ μοι, ὦ Σ.
469,	32	καὶ (τὸν) ᾄδ. Cod. Buttm.	— καὶ τὸ ᾄδ.
—	40	δέ γ' ἐκ. Cod. Bekk.	— δ' ἐκ.
470,	8	ἐφ' ἑκατέρῳ	— ἐφ' ἑκάστῳ
—	11	πάνυ (τι) Cod. Bekk.	
—	30	ἢ [τὸ] ᾀδ. Cod. Bekk.	
471,	16	ὡς ἀδικοίη Cod.	— ὡς ἀδικοῖ
472,	25	βουληθεῖμεν.	— βουληθείημεν
—	32	ἑαυτοῖς καὶ	— ἑ. ἢ
473,	4	αὐτοὺς μὴ	— αὐτὸς μὴ
475,	32	δέ (γε) κακοῦ Cod.	
478,	34	ἐπιδείξεσθαι	— ἀποδείξασθαι
—	38	ὅπως ἂν ἐκ. Stallb.	— ὁπότε ἐκ.
479,	51	[καὶ ἑορτάζει] Cob.	
480,	8	δὲ γενόμενον Cob.	— δὲ γενομένων
—	20	παρασκευάζει Schleierm.	— παρασκευάζων
—	29	αὖ ἐθέλεις Cod.	— αὖ ἐθέλοις
—	34	ἐθέλεις εἰς Heind.	— ἐθελήσεις εἰς
481,	1	[τὰ ἐκεῖσε τετραμμένα]	
—	16	ὄνομα ἔχειν ἕκαστον	— ὀνόματ' ἔχειν ἑκάστους
—	28	[νῦν ἐπιχειρεῖ] Buttm.	
482,	7	ἢ [Περικλῆς] ὁ	
483,	36	ἐγγίγνηται πρὸς	— γίγνηται πρὸς
—	54	τε (εἶναι) Cod.	
—		[λέγειν] καὶ Schleierm.	
484,	19	ταύτῃ (εὖ) οἰκ. Heusd.	
—	27	τούτων, ὧν οἱ scrib.	
485,	6 et 7	(ΣΩ. Καὶ ἱμάτια.. — ΑΛ. Ναί.) ex Stob.	
—	17	[Βελτίους δὲ πόδας] Οὐχ	
—	32	ἐπιμεληθεῖμεν	— ἐπιμεληθείημεν
—	41	ῥᾴδιον (ὃν) τ.	
487,	39	ψυχῆς [ἐρᾷ].	
—	46	καὶ μηδ' Cod.	— καὶ μὴ
488,	38	Ἐννοῶμεν scrib.	— Ἐννοῶμεν
—	39	ὁρῷμεν scrib.	— ὁρῶμεν
—	42	ἔνεστί (τι) τῶν Wolf.	— ἔν ἐστι τῶν
489,	6	[σοφία,] καὶ Heusd.	
—	12	[θεόν τε καὶ φρόνησιν,] Stallb. sec. Olymp.	
—	27	ἄλλους δὲ τὰ apud Stob.	— ἀλλ' οὐδὲ τὰ
—	31	ἂν ἀγνοοίη	— ἂν ἀγνοοῖ
—	35	Οὐδὲ μὴν	— Οὐ μὴν

ALCIBIADES SECUNDUS.

P.	L.		pro
492,	23	ἆρά (γ') ὑπ. Cod.	
493,	18	ταῦτ' ἔχῃ Cod.	pro ταῦτ' ἔχει
494,	10	ἢ γάρ [οὔ]; scrib.	
—	11	ὡμολόγητο Cod.	— ὡμολόγηται
—	43	[σε] οὔτ' Bekk.	
—	47	τι πράξοντες Cod.	— τι πράξαντες
495,	3	εἴδομεν Fic.	— οἴδαμεν
—	28	οὐθ' ἑτέρων Bekk.	— οὐδ' ἑ.
496,	13	σαυτοῦ μητ. Cod.	— ἑαυτοῦ μητ.
498,	11	τυγχάνει κρατ. Cod.	— τυγχάνῃ κρατ.
499,	48	[τὰ] ἀγαθὰ	
500,	12	ἤκουσα [τῶν] πρ. Cod.	
502,	17	(σὰ) στέφη Buttm. ex Eurip.	

CHARMIDES.

P.	L.		pro
503,	3	ἄσμενος ἦα	— ἀσμένως ἦα
—	33	οὑτοιὶ γὰρ	— οὗτοι γὰρ
504,	19	ἐν (δὴ) μ. Cod. Bekk.	
505,	47	μὲν (οἱ) ἰ. Heind.	
506,	17	[σωφροσ. τ. κ. ὑγιείας] Heusd.	
507,	50	κάλλιον ἐν γρ. Steph.	— κάλλιστον ἐν γρ.
508,	4	[μόγις] τε καὶ Stallb.	
—	11	εὐμαθία Cod.	— εὐμάθεια
—	41	[κόσμιος] τοῦ Heind.	
509,	18	[ἂν] εἴη Bekk.	
510,	47	(σὺ) καλεῖς Cod. Steph.	
511,	27	ἴσ. κωλ. σε Cod. Steph.	— σε ἴσ. κωλ.
—	49	[εἰς] τοῦτ' ἄν.	
—	51	[,ὅτι] μὴ	
512,	9	ὡς ἐμοὶ δοκεῖ	— ὥς μοι δ.
—	50	ἄλλαι ἀλλήλαις Heind.	— ἄλλαι ἄλλαις
513,	11	[στατική]· ἔτ. Heind.	
—	16	ᾧ διαφέρει. Heind.	— ὅτῳ δ.
515,	11	[ἂν] μή ποτ' Stallb.	
—	18	πάντα [αὖ] τὰ	
—	19	(ἂν) παράσχοι Heind.	
—	23	[πλὴν ἐπιστήμης] Schleierm.	
—	36	[ἀποδεῖξαί σε] Heind.	
—	49	(εἰς) αὖθις	
517,	32	[καὶ] οἱ τὴν Stallb.	
518,	12	[εἰδέναι], καὶ Heind.	
519,	53	(ἂν) ποιοίη	
520,	44	μὲν [οὖν] οὐκ	
521,	3	ὁσημέραι	— ὅσαι ἡμέραι
—	6	μὴ ἀπολείπῃ Bekk.	— μὴ ἀπολίπῃ

LACHES.

P.	L.		pro
522,	12	οὖν [τοῦτο], Cod.	
—	35	τῶν ξυμμ. Cod.	— τῶν συμμ.
523,	36	τἆλλα ὁπόσου Cod. Bekk.	— τἆλλα ὁπόσα
524,	6	εἰ (οἱ) ἄλλοι Cod. Bekk.	
—	49	πλεονεκτοίη. Cod.	— πλεονεκτοῖ
—	52	(γε) καὶ Cod.	
526,	1	[ἐν τῇ ἀληθείᾳ]	
—	27	οἴοιτο (δεῖν) αὐτὸ Steph.	— οἴοιτο αὐτὸν

P.	L.		pro
526,	28	(ἣ) οἷος Steph.	
—	40	ὥσπερ ἔτι Heind.	— ὥσπερ ἐπὶ
—	50	ἢ 'κείνῳ Steph.	— ἢ ἐκείνῳ
—	51	τυγχάνοι Bekk.	— τυγχάνει
527,	50	Ταῦτα μὲν Cod.	— Τοῦτο μὲν
528,	3	(οἱ) αὐτοὶ Bekk.	
	—	πρῶτον ἀγ.	— πρῶτοι ἀγ.
529,	22	[ἔτι] εἶ. Cod.	
530,	4	[οὗ] αὐτὸς quis?	
531,	12	(ἢ) ἀκοὴν ἢ δ. Steph.	
—	20	τίν' (ἂν) τρ. Bekk.	
—	44	τοῦ σὲ ἀπ.*	— τὸ σὲ ἀπ.
532,	51	(ἐν) οἷς νῦν	
535,	10	[τις] ἔφ. Cod.	
537,	52	[ὅπῃ γενήσεται], καὶ	
538,	21	[καὶ πάντως ἐχόντων]	
—	29	μετατίθεσαι Cod. Steph.	— μετατίθεσθαι
539,	3	πρὸς σαυτὸν βλέπων	— πρὸς αὑτὸν βλέπειν
—	14	εἰ γὰρ κἀμοὶ Cod. Bekk.	— εἰ δὲ κἀμοὶ

LYSIS.

P.	L.		pro
540,	7	δὴ [πορεύει] καὶ	
—	9	οὐ παραβαλεῖς;	— οὐ παραβάλλεις
—	21	Αὐτοῦ πρότερον	— Αὐτοῦ πρῶτον
—	35	ἡμῖν γοῦν	— ἡμῶν γοῦν
541,	53	ἐμπίμπλανται Cod.	— ἐμπίπλανται
542,	2	σοι δοκεῖ Cod.	— σοι δοκοῖ
—	7	ποιήσεις Cod.	— ποιήσῃς
—	8	ἔγωγ' ἄνδρα Cod.	— ἐγὼ ἄνδρα
—	51	ᾤετό (ἑ) κ.	
543,	37	[ἔφεν]; Τί δαί; Cod. Bekk.	— Τί δέ;
544,	4	γε [διακωλύει]	
—	38	ὅσπερ τῷ Cod.	— ὥσπερ τῷ
—	47	[ἐμβαλεῖν] εἰς	
545,	16	περὶ ταῦτα	— περὶ αὐτὰ
546,	28	δεξαίμην (ἂν)	
—	48	οἱ μὲν οἴονται Heusd.	— οἰόμενοι οἴονται
—	51	Πότερος οὖν	— Ὁπότερος οὖν
—	52	ἐστὶν, ὁ φ.	— ἐστίν; ὁ φ.
548,	4	σκοποῦντας (Stallb.) [τὰ] (Heind.)	— σκοποῦντα τὰ
—	30	γ' (ἂν) που Bekk.	
549,	48	τί τῳ [φίλῳ] Cornar.	
550,	38	γεγονὸς ἔτι Salvin.	— γεγονός ἐστιν
	—	ἂν τοῦ ἀγ. Heind.	— ἀντὶ τοῦ ἀγ.
	—	[οὐ] ἐπιθ. Salv.	
—	45	τὸ ἐπόν; Heind.	— τὸ ἔτι ὄν;
551,	14	ἀγνοίας ἔχ. Valcken.	— ἄγνοιαν ἔχ.
—	50	(ὃν), διὰ Heind.	
553,	14	[ἐκεῖνα], οὐδὲν Cornar.	
—	51	μὴν, ἦν δ' Cod.	— μέντοι, ἦν δ'
554,	54	ὑποπεπωκότες Cod. Bekk.	— ὑποπεπτωκότες.

HIPPARCHUS.

P.	L.		pro
556,	3	ἀξιῶσιν Cod. Bekk.	— ἀξιώσωσιν
—	22	ἐμβάλωμεν Cod. Bekk.	— ἐκβάλωμεν
556,	24	ἀξιοῦν κερδ. Schleierm.	— ἄξιον κερδ.
—	28	εἰπὲ, ἆρ' Boeckh.	— εἴπερ
558,	19	ἐπεδείξατο Cod. Steph.	— ἀπεδ.
—	25	ἀεὶ περὶ αὐτὸν Cod.	— περὶ αὐτὸν ἀεὶ
—	27	(ὄντων) αὐτῶν	
559,	24	[μέντοι] τρόπον Cod.	
560,	4	ἢ (ὁ) τὸ Steph.	
561,	26	(αὐτὸς) εἶπες Cod. Bekk.	

MENEX.

P.	L.		pro
562,	12	μέλλοι αἱρ. Bekk.	— μέλλει αἱρ.
—	40	πλεῖον ἢ	— πλείω ἢ
564,	15	(οὖν) μοι Cod.	
—	49	ὑποβαλομένη Ast.	— ὑποβαλλομένη
—	50	τῷ γενομένῳ Steph.	— τῷ γεννωμένῳ
566,	15	[λόγῳ], ὅτε G. A. Hirsch.	
—	33	εὐδοκιμώτατοι	— εὐδοκιμωτάτοις
568,	5	καταλιπόντες Steph.	— καταλείποντες
	—	[Βοιωτοὺς] οἷς Bekk.	
569,	36	καὶ (τὰ) τ. Loers.	
570,	3	σφᾶς [αὐτοὺς] Steph.	
571,	20	γῆς [τελευτήσαντι].	
—	41	καλὸν θησαυρὸν Loers.	— καλὸς θησαυρὸς
—	42	μεγαλοπρεπῆ Loers.	— μεγαλοπρεπής
—	46	(δὴ) ὑμᾶς Steph.	
572,	17	[ἀνθρώποις]	
—	42	παρεκελευόμεθ' ἂν Cod. Stallb.	— παρακελευοίμεθ' ἂν
573,	8	ἄνδρας τελέσωσιν Lobeck.	— ἀνδρὸς τέλος ἴωσιν
—	16	ἑκάστῳ [ἴδια] Bekk.	

POLITICUS.

P.	L.		pro
574,	8	θέντος τῆς Heind.	— θέντες τῆς
—	24	διαναπαυομένῳ	— ἀναπαυομένῳ
575,	42	δὴ ἐσκοπούμεθα	— δὴ διεσκοπ.
576,	32	τούτοιν τοῖν	— ταύταιν ταῖν
577,	51	πρὸς πολλὰ καὶ μεγάλα	— πρὸς μεγάλα κ. πολλὰ
578,	14	διαιροίη Cod.	— διαιροῖ
—	18	[αὐτό], διὰ Stallb.	
—	24	ἐν γίγνεσθαι Stallb.	— ἐγγίγνεσθαι
—	34	[,Σώκρατες]. ἡμ.	
—	42	ἀλλήλοιν Steph.	— ἀλλήλων
—	51	ζῴων Cod.	— ζώων
579,	5	[ὃ] κατὰ τ. Heind.	
580,	5	ἄρτι τὸν ἀρ. Corn	— ἄρτιον ἀρ.
—	54	δύο διαιρῶμεν	— δύο διαιροῦμεν
582,	3	ἀμίκτου Boeckh.	— οὐ μίκτου
	—	νομευτικὴν Heind.	— νομευτικῆς
—	25	[τὸ] τέχνης	
—	35	μὲν ἐπισκεψώμεθα Steph.	— μ. ἐπισκεψόμεθα
583,	15	παιδίας ἔτη Steph.	— παιδιᾶς ἔτη
584,	43	μεταβαλὸν δὲ	— μεταβάλλον δὲ
586,	25	(καὶ) ὅσα Cornar.	

P.	L.		pro
586,	26	προσταχθέντα Cod. Bekk.	— προσταχθὲν
—	47	[τὰ] καλὰ	
587,	54	ποιησώμεθα Cod.	— ποιησόμεθα
588,	30	δήπου.	— που
—	33	Τῇδε δὴ Steph.	— Τί δὲ δὴ
589,	9	τότε (καὶ) δικ. Steph.	
—	14	πρ[ᾳ]οτέρα Stallb. sec. Stob.	
—	49	[δόξαν] οὔπω Cod.	
591,	22	πολιτικῇ πραγμ. Ast.	— πολιτικὴν πραγμ.
—	46	(τῶν δὲ) περιχ. Cod.	
—	—	[δὲ] τὰ μὲν	
592,	7	τὴν (τῶν) ἱμ. Steph.	
—	20	τὴν [τῇ] τρήσει Cod.	
593,	11	εἰσι, τὴν κ. Cod.	— , εἰς τὴν κ.
—	12	θῶμεν ;	— τιθῶμεν ;
595,	18	τὴν νῦν ζητ. Steph.	— τὴν ζητ. νῦν
—	36	τοὔργον ἢ 'κεῖνο · Steph.	— τὸ ἔργον ἢ ἐκεῖνο ·
597,	1	[περὶ] τούτων	
598,	46	σχεδόν (τι) μ. est ἔτι non τι in Cod. : illud recepit Bekk.	
599,	1	[σκυτοτομικὴ], καὶ Stallb.	
—	21	τούτων [μέγα] Cod.	
—	—	δυνατὸν (ὂν) ἁρμ.	
601,	10	XXXI. erat post ποῖον;	
—	24	[τὸ μὲν] τ. Cod.	
602,	1	XXXII. fuit ante ΝΕ. ΣΩ. Ἀλλὰ	
—	21	δεῖν ζητεῖν Steph.	— δεῖ ζητ.
—	23	ἐάν θ' ἑ. Cod.	— ἐάν τε ἑ.
—	24	ἄν τε Cod.	— ἐάν τε
—	—	[τὰ] γράμματα	
—	—	ἄν τ' ἄνευ Cod.	— ἐάν τ' ἄνευ
—	27	θ' ἑκόντας Cod.	— τε ἑκόντας
—	35	φήσομεν Steph.	— θήσομεν
603,	2	ἃς μὲν ὡς Heind.	— ἀσμένως
—	3	[μεμιμῆσθαι]. Stallb.	
—	44	ἐπὶ (τοὺς) πολλ.	
604,	34	δὴ τὰ δίκαια Bekk.	— τὰ δίκ. δὴ
606,	18	[βουληθῶσι], λ. scrib.	
607,	33	ὁτιοῦν μέρος Steph.	— μέρ. ὁτ.
608,	21	ταῦθ' ὅταν Cod.	— ταῦτα ὅ τι ἂν
—	22	βέλτιον (ὂν)	
—	—	ἕτερον [ὂν], τ. Cod.	
609,	30	[καὶ] καθάπερ Cod.	
610,	5	παρανόμως Cod. Bekk.	— παρανομεῖν
—	50	,(ἃ) μετὰ β. Steph.	
611,	22	. (ΞΕ.) Τὴν Stallb.	
—	23	μὴ [. ΞΕ.] τῆς Stallb. scrib.	
612,	12	τἀλλήλων Cod.	— τὰ ἀλλ.
613,	5	ἐστί (τι); Heind.	
—	38	ἐγκαιρῷ	— ἐν καιρῷ
—	46	[βαρύτερα καὶ] Cod. Bekk.	
614,	14	[πάντα] Cod. Stallb.	
—	34	ἀλλήλοιν διαφ.	— ἀλλήλοις διαφ.
—	46	μηδέποτ' Steph.	— μή ποτε
—	48	συστήσεται Cod.	— συστήσηται
615,	21	νομίσασ' Heusd.	— νομίσας

P.	L.		pro
615,	23	διανήματι Cornar.	— διανθήματι
—	32	ἐν [ταῖς] ψ. Cod. Stallb.	
616,	37	ἐπὶ [δὲ] γεν. Steph.	
617,	8	ξυμπλακὲν ... φῶμεν Steph.	— ξυμπλέκειν... φαμὲν
—	13	, [ὥστ' εἶναι κοινόν,] Ast.	

MINOS.

P.	L.		pro
618,	28	ἀκοῇ (ἀκούεται) ; Steph.	
620,	13	πότερον νομ. Steph.	— πότερα νομ.
621,	19	ταῦτα (τὰ) σ. Steph.	
—	45	καὶ (αἱ) διανομαὶ	
622,	14	Ἆρ' οὐχ	— Ἆρ' οὖν
—	19	(ἐστιν) ὡς Steph.	
624,	22	ἢ κακηγοροῦντες Cod.	— ἢ κατηγορ.
—	53	δή ποτ' Cod.	— δή ποτε

PARMENIDES.

P.	L.		pro
626,	22	πρὸς (τῇ) ἱππ. Cod.	
—	36	ἐγγὺς τῶν Cod. Bekk.	— ἐγγὺς ἐτῶν
627,	29	καὶ τούτου	— καὶ τούτων
628,	8	δὲ δυεῖν Cod.	— δὲ δυοῖν
—	20	[εἶναι], οὐδέ Cod.	
—	22	αὐτὰ (τὰ) π. Heind.	— αὖ τὰ
—	25	ἀποφαίνει τά.	— ἀποφαίνοι τά.
—	51	ἐφ' ἑκάστῳ Cod.	— ἐφ' ἑκάστου ;
—	52	γ' αὐτῷ Steph.	— τε αὐτῷ
630,	3	μέρος [ἑκάστου] ἂν	
—	9	φανεῖται; Steph.	— φαίνεται;
—	21	Τί δὲ δή; Steph.	— Τί δαὶ δή;
—	35	τούτων ᾖ Steph.	— ᾖ τούτων
632,	25	αὐτὴ ἐστὶν Heind.	— αὕτη ἐ.
—	—	καὶ αὐτὴ Heind.	— καὶ αὕτη
—	38	(ᾗ) ὁ λ.	
633,	44	ἀεὶ προαιρῇ Steph.	— προαιρῇ ἀεὶ
634,	20	δεῖ [γὰρ] χ. Cod.	
—	21	,ὃ Ζήνων Cod.	— ὁ Ζήνων
—	—	αὐτοὶ [γὰρ] ἐσμεν. Cod.	
—	31	τοῦτον τὸν Steph.	— τούτῳ τὸν
635,	5	ᾧ ἐνείη Heind.	— ᾧ ἂν εἴη
—	17	θ' [ἐστιν] ἑ. Cod.	
—	34	μήτ' ἔτι Heind.	— μήτε τι
—	40	ἐστὶ μήθ' Heind.	— εἰσὶ μήθ'
—	50	τ' ἦν αὐτὸ	— τ' ἦν αὐτῷ.
636,	15	ταὐτόν (γ') ἑ. Cod.	
—	40	τὸ ταὐτὸ πεπ. Steph.	— τὸ ταὐτὸν πεπ
637,	36	διαφορότης Heind.	— διάφορόν τι
—	58	[,τοῦ] μέλλοντος Heind.	
638,	46	[μορίου] ἢ τὸ ὂν τοῦ ἑνὸς [μορίου]; Fic.	
639,	2	ἐστι[ν ὄν]; Ναί. Stallb.	
—	32	δαί; δυεῖν Cod.	— δαί; δυοῖν
—	39	δύο τρίς; Schleierm.	— δίς τρια;
640,	24	τὸ ὂν [ἓν] π. Stallb.	
—	30	ἄρ' [ὂν] ἓν Heind.	
—	38	Ἔχοι (ἄν). scrib.?	
642,	41	ἢ 'κεῖνο Steph.	— ἢ ἐκεῖνο
—	47	(εἶναι), οὐχ Cod.	
643,	2	ταὐτό (τε καὶ ἕτερον). Steph.	

P.	L.		pro
643,	27	(ἂν) ἅπτ.	
—	33	(οὗ) ἅπτεται; Heind.	
—	39	ἅπτεσθαι αὐτὸ Steph.	— ἅπτ. αὐτῷ
—	45	[ὅροιν] τρίτον Stallb.	
—	48	τὸν ἀριθμὸν μιᾷ Heind.	— τῶν ἀριθμῶν μιᾷ
644,	8	ἐστὶ[ν ἕν], καὶ Heind. scrib.	
—	38	(ἢ) ἴση Thoms.	
646,	44	οὐδὲ γίγνεται. Heind.	— οὔτε γίγνεται.
647,	12	[καὶ] τἆλλα Heind.	
—	14	[τἆλλα] τοῦ Stallb.	
—	49	τοῦ [ἑνὸς] Schleierm.	
650,	17	οὐδὲ τὸ ἓν Stallb.	— οὔτε τὸ ἓν
—	33	[εἶναι]. Stallb.	
—	51	οὗ ἂν ᾖ Cod.	— ὃ ἂν ᾖ
—	—	μόριον ὅλου Cod. Bekk.	— μορίου ὅλον
652,	43	γιγνώσκεταί τι Schmidt.	— γιγνώσκεται, τὶ
653,	36	(γε) μὴν Cod.	
654,	12	μεταβαλὸν	— μεταβάλλον
655,	20	[τῷ αὐτῷ], apud Bekk.	
—	23	του μετέχον [τοῦ] Cod. Bekk.	— τούτου μετέχον τοῦ
656,	43	διεξελθεῖν Cod. Steph.	— διελθεῖν

CONVIVIUM.

P.	L.		pro
658,	5	οὐ περιμενεῖς Steph.	— οὐ περιμένεις
—	6	(Ὦ) Ἀπολλ.	
659,	14	ἀρξαμένους.	— ἀρξάμενος.
—	30	εἰς (τὴν) τ. Cod.	
—	32	ἴοιμι. ἀλλὰ	— ἴω. ἀλλὰ
—	—	[Ἀριστόδημε,] Cod. Bekk.	
—	33	[ἐθέλειν ἂν] Cob.	
660,	25	ἐγᾦμαι Cod.	— ἐγὼ οἶμαι
661,	2	[περὶ τῆς σοφίας,] G. A. Hirsch.	
662,	10	περὶ (πολλοὺς) π.	
—	20	λέγειν δὲ Φ.	— ἄρχειν δὲ Φ.
—	36	ἀξιομνημόνευτα Bekk.	— ἀξιομνημόνευτον
—	—	[εἶναι], τούτων Cod. scrib.	
—	50	λέγει (ὅτι) apud Stallb.	
663,	5	(ἢ) παιδ.	
—	38	[ὑπὲρ τοῦδε τοῦ λόγου] Steph.	
664,	27	[εἶναι] ὧν	
665,	20	ἀλλ' (ἢ) ἐπ. Steph.	
—	40	(ὁ) ἐν	
666,	18	[φιλοσοφίας] τὰ Bekk.	
—	30	διαπραττομένῳ Steph.	— διαπραττομένου
667,	5	διαφυγεῖν	— διαφεύγειν
—	13	[εἰς χρήματα .... πολιτικὰς] μὴ	
—	26	[τινὰ] ἢ	
—	29	τὴν [φιλο]σοφίαν	
—	30	ξυμβαίνειν Cod.	— ξυμβῆναι
—	33	ὁ μὲν (τοῖς) χαρ.	
—	45	(τι) ἧττον	
—	48	καὶ εἰ Cod.	— κἂν εἰ
668,	28	[δεῖν ἐμὲ] π.	
—	33	πάντων τῶν	— τῶν πάντων

P.	L.		pro
668,	35	ἐκ [τῆς ἰατρικῆς]	
669,	5	φίλια	— φίλα
—	14	[προσ]έχοντι [τὸν] νοῦν	
—	32	(τῶν) περὶ	
671,	8	ἂν ποιεῖσθαι.	— ἂν ποιειν
—	17	οὐχ (ἡ) Bekk. ex Eus.	
—	26	τὰ σκέλη	— σκέλη τὰ
—	48	ἀποκτείνειαν Cod.	— ἀποκτείναιεν
—	49	ἀφανίσειαν Cod.	— ἀφανίσαιεν
672,	34	αὐτὰ εἰς Cod.	— αὐτῶν εἰς
673,	3	ἕως μὲν	— τέως μὲν
—	6	(οἱ) βέλτ.	
674,	1	ἅπαντι	— ἅπαντα
—	7	[, ὃ τῶν νῦν δλ. ποιοῦσι] G. A. Hirsch.	
—	24	ποιήσειν	— ποιῆσαι
—	37	εὖ [καὶ] μάλ'	
—	47	θορυβήσεσθαι ἕνεχ' ἡμ.	— θορυβηθήσεσθαι ἕνεκα ἡμ.
675,	18	(ᾗ Cod.) χρή με ἐπαινεῖν	— ὡς χρή με εἰπεῖν
—	—	ἔπειτ' ἐπαινεῖν	— ἔπειτ' εἰπεῖν
—	31 et 32	[ταχὺ ὃν ... προσέρχεται]. Heusd. scrib.	
—	36	ἄλλα πολλὰ	— πολλὰ ἄλλα
676,	28	δ' ἂν (τις) ἐκ. Cod. Steph.	
677,	42	ἐροίη, ἐγὼ	— ἐροῖ, ἐγὼ
—	49	[μὲν] θαυμ. Cod. Bekk.	
678,	33	[τἀληθῆ λεγόμενα] scrib.	
..	34	[δ'] ἄν τις Cod. Steph. scrib.	
—	50	εἰ (ὁ) Ἔρ.	
679,	32	[καὶ] ὑγιαίν. Cod. Bekk.	
—	33	βούλομαι [καὶ] πλουτεῖν Cod. Bekk. scrib.	
680,	30	σὺ καθηγήσω	— σὺ διηγήσω
—	41	(ὅ τι) ἂν G. A. Hirsch.	
—	47	(τι) ἡ	
682,	10	[τε] καὶ ζῇ	
—	13	ποτ' Ἔρως Cod.	— Ἔρως ποτ'
—	20	[ἱκανόν].	
—	52,	[ἐρᾷ] ὁ ἐρῶν Bast.	
683,	14.	(ἕν) τι	
—	26	[τῆς ποιήσεως]	
—	44	ἢ τἀγαθόν. Steph.	— ἢ τοῦ ἀγαθοῦ
—	53	ἐστὶν [ἀεὶ] Cod. Bekk.	
684,	32	τοῦ τἀγαθὸν Cod. Bekk.	— τοῦ ἀγαθοῦ
685,	2	γὰρ (κατὰ) τὸν	
—	26	(ἀεὶ) καταλείπειν.	— ἐγκαταλείπειν
—	41	πάντες Cod.	— πάντας
686,	10	(δ') αὖ Steph.	
—	18	καὶ [περὶ] Ast.	
—	20	[καὶ] ἐπιχ.	
—	40	(οὐδὲν) οὐδενός	
687,	5	[ἐὰν] σμικρὸν Ast.	
—	13	(τὸ τῶν) ἐπ.	
688	41	(καὶ) ἐρωτ.	
—	42	(ἑ) ἄγειν	
689,	18	εἰώθεις Steph.	— εἰώθης
—	49	(οὖν) ἐμπλησ.	
690,	1	ποιῶμεν;	— ποιοῦμεν;
—	37	οὐ γάρ τοι Cod.	— οὐ γάρ τι
691,	11	[τις ἀκούῃ]	

P.	L.		pro
691,	26	(ὦ) Σώκρ. Cod.	
692,	12	ἔμβραχυ	— ἐν βραχει
—	18	[μόνος] μετ'	
—	25	[ἂν] μοι Cod.	
694,	23	κοινῇ Cod.	— κοινὴ
—	25	ἀναγκασθεῖμεν	— ἀναγκασθείημεν
—	29	πάντων ἐκρ. Cod.	— πάντας ἐκρ.
—	49	ἔλεγον	— ἔλεγεν
695,	26	περισκοπῶν Bekk.	— παρασκοπῶν
—	33	θαυμάσαι	— θαυμάσια
—	36	νῦν [ὄντων], τουτ'	
—	39	τοὺς (μὲν) ἄλλους	
—	42	[οὔτε τῶν ν. ο. τ. παλαιῶν,]	
696,	30	διαβαλεῖ Cod.	— διαβάλῃ
697,	19	ὄντα (καὶ) κ.	
—	22	γενομένης Cod.	— γιγνομένης

PHÆDRUS.

P.	L.		pro
698,	33	πολύ μοι Cod.	— μοι πολὺ
—	42	[καθήμενος]	
699,	14	καὶ τὰ τοῦ	— ἢ τὰ τοῦ
—	16	γε πρότερον	— γε πρῶτον
—	21	δείκνυ.	— δείκνυε.
—	34	κατακλινῆναι	— κατακλιθῆναι
700,	24	ὥσ[τε] γε Steph.	
—	35	ἀποδημεῖν	— ἀποδημεῖς
—	—	ἔξω (τοῦ) τ. Cod.	
—	45	κατακείσεσθαι Steph.	— κατακεῖσθαι
701,	48	(ἂν) ἀμφοτ.	
703,	50	ταῦθ' ἑτ. Heind.	— ταῦτα ἑτ.
704,	6	καὶ πῶς	— καὶ ποῦ
—	42	ἔσταθι Cob.	— στάθητι
—	48	[δὲ] μὴ Cob. scrib.	
—	49	[εὐλαβήθητι] Cob.	
705,	3	ὅ τοι λέγω	— ὅ σοι λέγω
—	25	γένος (τι) sec. Heracl. Cob.	
—	—	[τὸ Αἰγύων] sec. Heracl. Cob.	
—	36	ἢ (τοῦ) παντὸς	
706,	42	(τὸ) κρεῖττον	
—	44	ἀπεργάσεται Steph.	— ἀπεργάζεται.
—	48	μὲν κήδεσθαι	— μὲν ἥδεσθαι
707,	10	'Οφθήσεται δὴ	— ὀφθήσεται δὲ
—	13	(τε) καὶ ἄν.	
708,	29	ἀπεστυγηκὼς ὑπ' scrib.	— ἀπεστερηκὼς ὑπ'
—	35	ἐπιδοῦναι	— ἐνδοῦναι
709,	11	ἀποψύξῃ Steph.	— ἀποψυχῇ
—	22	[ἀεὶ δέ με .... πράττειν] Heind.	
710,	10	[, οὗτός τε .... ῥηθείς].	
—	17	ἐλευθέριον	— ἐλεύθερον
—	47	[εἰς] τὸ μέλλ.	
711,	21	[κατὰ] τὴν	
—	48	ἂν (πᾶν)	
712,	41	[ψυχή]. τὸ Heind.	
713,	6	καλῶς ἦν Cod.	— καλῶς ᾖ
—	10	ἑστώσας δ' Steph.	— στάσας δ'
714,	11	(ἢ) γυμν. Badh.	
715,	12	οὐκέτ' (ἐν)	
—	24	περιέμενεν	— ὑπέμενεν
716,	13	[τὸν ἵμερον] Stallb.	
717,	46	ἢ (τοῦ) κακοῦ Cod.	
—	51	[καὶ] ἀληθ. Badh.	
718,	23	[διὰ τὸ μὴ ἀντιτείνειν]	
—	30	ἐθέλοντε	— ἐθέλοντες
—	31	δεομένοιν	— δεομένων
—	33	[οὗ] ἀμν. Stallb.	
—	50	ἀλλ' ἀληθῶς non [ἀλλ' ἀλ., id est sine.]	
—	51	[εἰς ταὐτὸν ἄγει τὴν φιλίαν] Stallb. scrib.	
719,	1	ᾗ θ' ἡλικία Cod.	— ᾗ τε ἡλ.
—	10	καὶ [ἐν] ταῖς	
—	24	[ἐν] τῷ ἐρ. Cob.	
720,	29	(ἐν) τῷ πρόσθε Cod.	— ἐν τῷ πρόσθεν
721,	13	(τὸ) μετὰ	
723,	1	[φίλον]; Bekk.	
—	4	ὄνου [σκιᾶς] Heind.	
—	5 et 6	[δόξας δὲ πλ. .... ἀντ' ἀγαθῶν,]	
—	7	τιν' (ἂν) οἴει scrib.	
724,	11	ἢ (ἐν) ὀλ.	
—	24	(ἄλλον) μεταβ.	
—	53	τῶν ὄντων ὁμον. Cod.	— τῶν τοιούτων ὁμον.
725,	18	Τί οὖν; τὸν	— Τί οὖν τὸν
—	19	ποτέρων φ.	— πότερον φ.
—	23	(ὧν) τυγχ.	
—	46	(ὦ) Φαῖδρε Cod.	
727,	10	(τὰ μὲν) σκ. Cod.	
—	13	οὐκ [ἐπ] ἀνῆκε Cob.	
—	18	ἡμῖν αἴτιον Cod.	— αἴτιον ἡμῖν
—	42	[καὶ] Καλῶς	
—	54	ἐάσωμεν Cod.	— ἐάσομεν
728,	48	Εἴποιεν ἂν Steph.	— Εἴποι ἂν
729,	21	(ἂν) ἢ καὶ	
—	36	(ὡς) οὐδὲν Steph.	
—	45	(καὶ) τἄλλα Cod.	
730,	31	ἀριθμησάμενον Heind.	— ἀριθμησάμενος
731,	27	ταῦτα δὴ apud Galenum	— ταῦτα δ' ἤδη
—	42	περιίῃ καὶ Badh.	— ἀπίῃ καὶ
732,	13	(ΣΩ.) Ἀνεμν. Badh. scrib.	
—	16	ΦΑΙ. Ἀλλὰ μὴν Badh.	— ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν
—	17	(ΣΩ.) Εἰπέτω Badh. scrib.	
—	52	[μὴ] ὁμοδούλοις Heind.	
733,	21	[τὸ] ἱερὸν Steph.	
734,	23	δεῖ τε καὶ	— δεῖ γε καὶ
735,	4	(δ') ἄλλοι Cod. Bekk.	
—	—	ἄλλαις παιδιαῖς	— π. ἄλλαις
736,	7	[,ἐν] μόνοις Stallb.	

HIPPIAS MAJOR.

P.	L.		pro
739,	15	(βούλει) τέχνης Cod.	
—	21	[καὶ] πολὺ Cod.	
—	31	[περὶ Ἀν. λέγεται] Stallb.	
—	47	[καὶ θαυμαστὸν] G. A. Hirsch.	
—	54	δήπου, ὦ	— που, ὦ
740,	52	νομίζειν Burges.	— ὀνομάζειν
741,	15	ὠφελήσονται	— ὠφεληθήσονται
744,	15	ἀνθρώπων Sydenh.	— ἄλλων
746,	7	σαυτὸν τῶν Heind.	— αὐτὸν τῶν

P.	L.		pro
746,	39	Ὅ τι; ἂν scrib.	— Ὅτι ἂν
748,	24	ἐκεῖνο ζητοῦμεν Heind.	— ἐκ. ἐζητ.
—	52	δὲ ποιεῖν καὶ	— δὲ καὶ ποιεῖν
749,	42	ἆρ' [οὖν] οὐ Stallb.	
751,	7	τ' [εἶναι] ἐκ Cod.	
—	53	ὅ γ' ἐμοὶ	— ὅ γέ μοι
752,	52	που διὰ	— πω διὰ
753,	8	Ἀλλὰ μὴν Cod.	— Ἀλλὰ μέντοι
—	26	[πρὸ τῆς ψυχῆς] scrib.	
754,	28	καὶ ὃ (ἂν) ἐκ. scrib.	
—	29	(τοῦτο καὶ) ἀμφ. Cod. scrib.	
—	34	[σε] σαφῶς Heind.	
—	50	καὶ (ἣ) δι' (quis?) scrib.	
755,	27	πῶς λέγωμεν Cod.	— πῶς λέγομεν
—	51	ἢ 'κείνως; Cod.	— ἢ ἐκείνως;
756,	3 et 4	ὡμολογοῦμεν Steph.	— ὁμολογοῦμεν
—	40	ὑφ' ὑμῶν Cod.	— ὑπὸ ὑμῶν
757,	4	ὑφ' ὑμῶν Cod.	— ὑπὸ ὑμῶν

PLATONIS OPERA.

ΔΙΑΛΟΓΟΙ. DIALOGI.

ΕΥΘΥΦΡΩΝ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΕΥΘΥΦΡΩΝ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ.

2 **Τί** νεώτερον, ὦ Σώκρατες, γέγονεν, ὅτι σὺ τὰς ἐν a
Λυκείῳ καταλιπὼν διατριβὰς ἐνθάδε νῦν διατρίβεις
περὶ τὴν τοῦ βασιλέως στοάν; οὐ γάρ που καὶ σοί γε
δίκη τις οὖσα τυγχάνει πρὸς τὸν βασιλέα, ὥσπερ ἐμοί.
5 — ΣΩ. Οὔτοι δὴ Ἀθηναῖοί γε, ὦ Εὐθύφρον, δίκην
αὐτὴν καλοῦσιν, ἀλλὰ γραφήν. — ΕΥΘ. Τί φής;
γραφήν σέ τις, ὡς ἔοικε, γέγραπται; οὐ γὰρ ἐκεῖνό b
γέ (σου) καταγνώσομαι, ὡς σύ γ' ἕτερον. — ΣΩ. Οὐ
γὰρ οὖν. — ΕΥΘ. Ἀλλὰ σὲ ἄλλος; — ΣΩ. Πάνυ
10 γε. — ΕΥΘ. Τίς οὗτος; — ΣΩ. Οὐδ' αὐτὸς πάνυ τι
γιγνώσκω, ὦ Εὐθύφρον, τὸν ἄνδρα· νέος γάρ τίς μοι
φαίνεται καὶ ἀγνώς· ὀνομάζουσι μέντοι αὐτὸν, ὡς ἐγῷ-
μαι, Μέλητον. ἔστι δὲ τῶν δήμων Πιτθεὺς, εἴ τινα νῷ
ἔχεις Πιτθέα Μέλητον οἷον τετανότριχα καὶ οὐ πάνυ
15 εὐγένειον, ἐπίγρυπον δέ. — ΕΥΘ. Οὐκ ἐννοῶ, ὦ Σώ-
κρατες. ἀλλὰ δὴ τίνα γραφήν σε γέγραπται; — c
ΣΩ. Ἥντινα; οὐκ ἀγεννῆ, ἔμοιγε δοκεῖ· τὸ γὰρ νέον
ὄντα τοσοῦτον πρᾶγμα ἐγνωκέναι οὐ φαῦλόν ἐστιν.
ἐκεῖνος γὰρ, ὥς φησιν, οἶδε, τίνα τρόπον οἱ νέοι δια-
20 φθείρονται, καὶ τίνες οἱ διαφθείροντες αὐτούς. καὶ κιν-
δυνεύει σοφός τις εἶναι, καὶ τὴν ἐμὴν ἀμαθίαν κατιδὼν,
ὡς διαφθείροντος τοὺς ἡλικιώτας αὐτοῦ, ἔρχεται κατη-
γορήσων μου, ὥσπερ πρὸς μητέρα, πρὸς τὴν πόλιν. καὶ
φαίνεταί μοι τῶν πολιτικῶν μόνος ἄρχεσθαι ὀρθῶς·
25 ὀρθῶς γάρ ἐστι τῶν νέων πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, ὅπως d
ἔσονται ὅτι ἄριστοι, ὥσπερ γεωργὸν ἀγαθὸν τῶν νέων
φυτῶν εἰκὸς πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ
τῶν ἄλλων. Καὶ δὴ καὶ Μέλητος ἴσως πρῶτον μὲν
3 ἡμᾶς ἐκκαθαρεῖ τοὺς τῶν νέων τὰς βλάστας διαφθείρον- a
30 τας, ὥς φησιν· ἔπειτα (τὸ) μετὰ τοῦτο δῆλον ὅτι τῶν
πρεσβυτέρων ἐπιμεληθεὶς πλείστων καὶ μεγίστων ἀγα-

EUTHYPHRO.

DIALOGI PERSONÆ :

EUTHYPHRO, SOCRATES.

a Quid novi, o Socrates, accidit, quod relictis conversationibus in Lyceo nunc circa regis porticum hic versaris? non enim tibi causa aliqua est ad regem, uti mihi. — So. Athenienses saltem non *dicen* (litem) hanc, Euthyphro, sed *graphen* (accusationem) vocant. — Euth. Quid ais; aliquis b te, ut videtur, accusavit? non enim tu alium, nec tam male de te existimaverim. — So. Non sane. — Euth. At vero te alius? — So. Ita est. — Euth. Quis iste? — So. Ne ipse quidem, o Euthyphro, virum quodammodo novi : juvenis enim quidam et ignotus esse mihi videtur. vocant autem illum ut puto Meletum, estque Pittheus demo : si quem talem tu Pittheum Meletum meministi, prolixis capillis, barba rara nasoque adunco. — Euth. Non recordor, o Socrates, et c quæ fuit ejus accusatio? — So. Quæ? non ignobilis, mea sententia. nam juvenem rem tantam percepisse non contemnendi ingenii est. Ille enim, ut ait, quomodo juvenes corrumpantur, et qui eos corrumpant, intelligit : et sapiens quidam videtur, meamque inscitiam conspicatus qua ejus æquales corrumpam, apud patriam me velut apud matrem accusare aggreditur, et mihi solus politicorum recte initium facere videtur. nam recte fit initium a juvenum curam d gerendo, ut quam optimi futuri sint, quemadmodum bonum agricolam teneriores primum plantas curare decet, deinde vero etiam reliquas. Etenim et Meletus fortasse a primum nos expurgabit, qui juvenum, ut ait, germina corrumpamus : deinde quod post hæc erit manifestum, scilicet senioribus curam adhibens plurimorum ingentiumque bo-

θῶν αἴτιος τῇ πόλει γενήσεται, ὥς γε τὸ εἰκὸς ξυμβῆναι ἐκ τοιαύτης ἀρχῆς ἀρξαμένῳ.

II. ΕΥΘ. Βουλοίμην ἄν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὀρρωδῶ μὴ τοὐναντίον γένηται. ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' 5 ἑστίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν σέ. καί μοι λέγε, τί καὶ ποιοῦντά σέ φησι διαφθείρειν τοὺς νέους; — ΣΩ. Ἄτοπα, ὦ θαυμάσιε, ὡς b οὕτω γ' ἀκοῦσαι. φησὶ γάρ με ποιητὴν εἶναι θεῶν, καὶ ὡς καινοὺς ποιοῦντα θεοὺς τοὺς δ' ἀρχαίους οὐ νο- 10 μίζοντα ἐγράψατο τούτων αὐτῶν ἕνεκα, ὥς φησιν. — ΕΥΘ. Μανθάνω, ὦ Σώκρατες· ὅτι δὴ σὺ τὸ δαιμόνιον φῂς σαυτῷ ἑκάστοτε γίγνεσθαι. ὡς οὖν καινοτομοῦντός σου περὶ τὰ θεῖα γέγραπται ταύτην τὴν γραφήν, καὶ ὡς διαβαλῶν δὴ ἔρχεται εἰς τὸ δικαστήριον, εἰδὼς 15 ὅτι εὐδιάβολα τὰ τοιαῦτα πρὸς τοὺς πολλούς. κἀμοῦ γάρ τοι, ὅταν τι λέγω ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τῶν θείων, c προλέγων αὐτοῖς τὰ μέλλοντα, καταγελῶσιν ὡς μαινομένου. καίτοι οὐδὲν ὅ τι οὐκ ἀληθὲς εἴρηκα ὧν προεῖπον· ἀλλ' ὅμως φθονοῦσιν ἡμῖν πᾶσι τοῖς τοιούτοις. 20 ἀλλ' οὐδὲν αὐτῶν χρὴ φροντίζειν, ἀλλ' ὁμόσ' ἰέναι.

III. ΣΩ. Ὦ φίλε Εὐθύφρον, ἀλλὰ τὸ μὲν καταγελασθῆναι ἴσως οὐδὲν πρᾶγμα. Ἀθηναίοις γάρ τοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐ σφόδρα μέλει, ἄν τινα δεινὸν οἴωνται εἶναι, μὴ μέντοι διδασκαλικὸν τῆς αὑτοῦ σοφίας· 25 ὃν δ' ἂν καὶ ἄλλους οἴωνται ποιεῖν τοιούτους θυμοῦν- d ται, εἴτ' οὖν φθόνῳ, ὡς σὺ λέγεις, εἴτε δι' ἄλλο τι. — ΕΥΘ. Τούτου οὖν πέρι ὅπως ποτὲ πρὸς ἐμὲ ἔχουσιν, οὐ πάνυ ἐπιθυμῶ πειραθῆναι. — ΣΩ. Ἴσως γὰρ σὺ μὲν δοκεῖς σπάνιον σεαυτὸν παρέχειν καὶ διδάσκειν 30 οὐκ ἐθέλειν τὴν σεαυτοῦ σοφίαν· ἐγὼ δὲ φοβοῦμαι μὴ ὑπὸ φιλανθρωπίας δοκῶ αὐτοῖς ὅ τί περ ἔχω ἐκκεχυμένως παντὶ ἀνδρὶ λέγειν, οὐ μόνον ἄνευ μισθοῦ, ἀλλὰ καὶ προστιθεὶς ἂν ἡδέως, εἴ τίς μου ἐθέλοι ἀκούειν. εἰ μὲν οὖν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, μέλλοιέν μου καταγελᾶν, 35 ὥσπερ σὺ φῂς σαυτοῦ, οὐδὲν ἂν εἴη ἀηδὲς παίζοντας e καὶ γελῶντας ἐν τῷ δικαστηρίῳ διαγαγεῖν· εἰ δὲ σπουδάσονται, τοῦτ' ἤδη ὅπῃ ἀποβήσεται ἄδηλον πλὴν ὑμῖν τοῖς μάντεσιν. — ΕΥΘ. Ἀλλ' ἴσως οὐδὲν ἔσται, ὦ Σώκρατες, πρᾶγμα, ἀλλὰ σύ τε κατὰ νοῦν ἀγωνιεῖ 40 τὴν δίκην, οἶμαι δὲ κἀμὲ τὴν ἐμήν.

IV. ΣΩ. Ἔστι δὲ δή σοι, ὦ Εὐθύφρον, τίς ἡ δίκη; φεύγεις αὐτὴν ἢ διώκεις; — ΕΥΘ. Διώκω. — 4 ΣΩ. Τίνα; — ΕΥΘ. Ὃν διώκων αὖ δοκῶ μαίνε- a σθαι. — ΣΩ. Τί δαί; πετόμενόν τινα διώκεις; — 45 ΕΥΘ. Πολλοῦ γε δεῖ πέτεσθαι, ὅς γε τυγχάνει ὢν εὖ μάλα πρεσβύτης. — ΣΩ. Τίς οὗτος; — ΕΥΘ. Ὁ ἐμὸς πατήρ. — ΣΩ. Ὁ σός, ὦ βέλτιστε; — ΕΥΘ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἔστι δὲ τί τὸ ἔγκλημα καὶ τίνος ἡ δίκη; — ΕΥΘ. Φόνου, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἡρά- 50 κλεις! ἦ που, ὦ Εὐθύφρον, ἀγνοεῖται ὑπὸ τῶν πολλῶν ὅπῃ ποτ' ὀρθῶς ἔχει. οὐ γὰρ οἶμαί γε τοῦ ἐπιτυχόντος εἶναι ὀρθῶς αὐτὸ πρᾶξαι, ἀλλὰ πόρρω που ἤδη σο- b φίας ἐλαύνοντος. — ΕΥΘ. Πόρρω μέντοι νὴ Δί', ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἔστι δὲ δή τῶν οἰκείων τις ὁ τε-

norum civitati auctor erit, uti profecto consentaneum est rem ei succedere, qui a talibus inceperit.

II. Euth. Vellem, o Socrates, sed vereor ne contra fiat. nam prorsus a sanctissimis initium facere mihi videtur huic urbi nocendi injuria te afficere aggrediens. Et mihi dicas, quid tandem agentem juventutem corrumpere te dicit? — So. Absurda quædam auditu, o vir mirifice. ait enim confictorem me esse deorum, et ut novos inducentem deos priscos vero negantem me, ut ait, his de causis in judicium vocavit. — Euth. Intelligo, o Socrates, quod dæmonium tibi passim adesse profiteris. unde adversus te tanquam circa divinas res nova molientem accusationem hanc instituit, et in judicium te calumniaturus adventat, quippe cum noverit talia facile vulgo calumniam subire. Me quoque cum de divinis in concione aliquid dico futura prænuncians iis, ut insanientem rident. licet nihil quod non verum eorum quæ prædixi, tamen nobis cæterisque hujus generis omnibus invident. Sed nihil illi curandi, verum aggrediendum est.

III. So. O amice Euthyphro, irrideri fortasse nil refert. Atheniensibus nempe, ut mihi videtur, non admodum curæ est, si quem doctrina et eruditione præstare putent, modo ne suam sapientiam perdoceat alios : quem vero tales etiam alios reddentem sentiunt indignantur sive tandem invidiæ, ut tu dicis, sivé alia de causa.— Euth. Quod ad hæc attinet, quo tandem modo erga me affecti sint, non adeo experiri cupio. — So. Forte enim tu raro te ipsum aliis exhibere videris, tuamque nolle sapientiam propagare. Ego autem vereor ne ob humanitatem effuse cuique viro dicere id, quod habeo, iis videar, non tantum sine mercede, verum etiam dans libenter, si quis audire me velit. Si me igitur, ut modo dicebam, derisuri essent, quemadmodum tu derideri te dicis, nihil sane molestum foret jocantes ridentesque in judicio versari : sin serio contendant, quo tandem res evadat, præterquam vobis vatibus incertum est. — Euth. Nihil forte negotii, o Socrates, erit, sed et tu, ut in voto est, causam ages, et ego, ut arbitror, meam.

IV. So. Quæ tandem, Euthyphro, tua causa est? reus ageris, an reum agis? — Euth. Accuso. — So. Quem? — Euth. Quem persequens, insanire etiam videor. — So. Quid vero? volantem forte quempiam persequeris? — Euth. Procul admodum abest ut volet qui quidem grandis est natu. — So. Quis ille? — Euth. Pater meus. — So. Tuus, o vir optime? — Euth. Omnino. — So. Quod vero est crimen et quæ actio? — Euth. Homicidii, Socrates. — So. Pro Hercules, profecto, o Euthyphro, ignoratur a vulgo quo pacto hoc recte fiat : non enim, ut equidem puto, cujusvis est, recte hæc agere, sed sapientia jam longe provecti. — Euth. Longe sane per Jovem, Socrates. — So. Estne vero

θνεὼς ὑπὸ τοῦ σοῦ πατρός; ἢ δῆλα δή· οὐ γὰρ ἄν που
ὑπέρ γ' ἀλλοτρίου ἐπεξῄσθα φόνου αὐτῷ. — ΕΥΘ. Γε-
λοῖον, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἴει τι διαφέρειν εἴτ' ἀλλό-
τριος εἴτ' οἰκεῖος ὁ τεθνεώς, ἀλλ' οὐ τοῦτο μόνον δεῖν
5 φυλάττειν, εἴτ' ἐν δίκῃ ἔκτεινεν ὁ κτείνας εἴτε μή,
καὶ εἰ μὲν ἐν δίκῃ, ἐᾶν, εἰ δὲ μή, ἐπεξιέναι, ἐάνπερ
ὁ κτείνας συνέστιός σοι καὶ ὁμοτράπεζος ᾖ· ἴσον γὰρ c
τὸ μίασμα γίγνεται, ἐὰν ξυνῇς τῷ τοιούτῳ ξυνειδὼς καὶ
μὴ ἀφοσιοῖς σεαυτόν τε κἀκεῖνον τῇ δίκῃ ἐπεξιών.
10 ἐπεὶ ὅ γ' ἀποθανὼν πελάτης τις ἦν ἐμός, καὶ ὡς ἐγεωρ-
γοῦμεν ἐν τῇ Νάξῳ, ἐθήτευεν ἐκεῖ παρ' ἡμῖν. παροι-
νήσας οὖν καὶ ὀργισθεὶς τῶν οἰκετῶν τινὶ τῶν ἡμετέρων
ἀποσφάττει αὐτόν. ὁ οὖν πατὴρ ξυνδήσας τοὺς πόδας
καὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καταβαλὼν εἰς τάφρον τινά,
15 πέμπει δεῦρ' ἄνδρα πευσόμενον τοῦ ἐξηγητοῦ ὅ τι χρὴ
ποιεῖν. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ τοῦ δεδεμένου ὠλιγώ- d
ρει τε καὶ ἠμέλει ὡς ἀνδροφόνου καὶ οὐδὲν ὂν πρᾶγμα,
εἰ καὶ ἀποθάνοι. ὅπερ οὖν καὶ ἔπαθεν· ὑπὸ γὰρ λιμοῦ
καὶ ῥίγους καὶ τῶν δεσμῶν ἀποθνήσκει πρὶν τὸν ἄγγε-
20 λον παρὰ τοῦ ἐξηγητοῦ ἀφικέσθαι. ταῦτα δὴ οὖν καὶ
ἀγανακτεῖ ὅ τε πατὴρ καὶ οἱ ἄλλοι οἰκεῖοι, ὅτι ἐγὼ ὑπὲρ
τοῦ ἀνδροφόνου τῷ πατρὶ φόνου ἐπεξέρχομαι, οὔτ'
ἀποκτείναντι, ὥς φασιν ἐκεῖνοι, οὔτ' εἰ ὅ τι μάλιστ'
ἀπέκτεινεν, ἀνδροφόνου γ' ὄντος τοῦ ἀποθανόντος, οὐ
25 δέον φροντίζειν ὑπὲρ τοῦ τοιούτου· ἀνόσιον γὰρ εἶναι τὸ e
υἱὸν πατρὶ φόνου ἐπεξιέναι· κακῶς εἰδότες, ὦ Σώκρατες,
τὸ θεῖον ὡς ἔχει τοῦ ὁσίου τε πέρι καὶ τοῦ ἀνοσίου. —
ΣΩ. Σὺ δὲ δὴ πρὸς Διός, ὦ Εὐθύφρον, οὑτωσὶ ἀκριβῶς
οἴει ἐπίστασθαι περὶ τῶν θείων, ὅπῃ ἔχει, καὶ τῶν
30 ὁσίων τε καὶ ἀνοσίων, ὥστε τούτων οὕτω πραχθέντων,
ὡς σὺ λέγεις, οὐ φοβεῖ δικαζόμενος τῷ πατρί, ὅπως
μὴ αὖ σὺ ἀνόσιον πρᾶγμα τυγχάνῃς πράττων; —
ΕΥΘ. Οὐδὲν γὰρ ἄν μου ὄφελος εἴη, ὦ Σώκρατες,
5 οὐδέ τῳ ἂν διαφέροι Εὐθύφρων τῶν πολλῶν ἀνθρώ- a
35 πων, εἰ μὴ τὰ τοιαῦτα πάντ' ἀκριβῶς εἰδείην.

V. ΣΩ. Ἆρ' οὖν μοι, ὦ θαυμάσιε Εὐθύφρον, κρά-
τιστόν ἐστι μαθητῇ σῷ γενέσθαι καὶ πρὸ τῆς γραφῆς
τῆς πρὸς Μέλητον αὐτὰ ταῦτα προκαλεῖσθαι αὐτόν,
λέγοντα ὅτι ἔγωγε καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ τὰ θεῖα
40 περὶ πολλοῦ ἐποιούμην εἰδέναι, καὶ νῦν, ἐπειδή με
ἐκεῖνος αὐτοσχεδιάζοντά φησι καὶ καινοτομοῦντα περὶ
τῶν θείων ἐξαμαρτάνειν, μαθητὴς δὴ γέγονα σός. καὶ
εἰ μέν, ὦ Μέλητε, φαίην ἄν, Εὐθύφρονα ὁμολογεῖς σο-
φὸν εἶναι τὰ τοιαῦτα καὶ ὀρθῶς νομίζειν, κἀμὲ ἡγοῦ καὶ b
45 μὴ δικάζου· εἰ δὲ μή, ἐκείνῳ τῷ διδασκάλῳ λάχε δί-
κην πρότερον ἢ ἐμοί ὡς τοὺς πρεσβυτέρους διαφθεί-
ροντι, ἐμέ τε καὶ τὸν αὑτοῦ πατέρα, ἐμὲ μὲν διδάσκοντι,
ἐκεῖνον δὲ νουθετοῦντί τε καὶ κολάζοντι· κἂν μή μοι
πείθηται μηδ' ἀφίῃ τῆς δίκης ἢ ἀντ' ἐμοῦ γράφηται σέ,
50 αὐτὰ ταῦτα λέγειν ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἃ προὐκαλούμην
αὐτόν. — ΕΥΘ. Ναὶ μὰ Δί', ὦ Σώκρατες, εἰ ἄρ' ἐμὲ
ἐπιχειρήσειε γράφεσθαι, εὕροιμ' ἄν, ὡς οἶμαι, ὅπῃ c
σαθρός ἐστι, καὶ πολὺ ἂν ἡμῖν πρότερον περὶ ἐκεί-
νου λόγος γένοιτο ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἢ περὶ ἐμοῦ. —

domesticorum quis qui a patre peremptus est? sine dubio: non enim, opinor, pro extraneo homicidii eum accusares. — EUTH. Ridiculum est, o Socrates, si quid interesse censes, domesticusne an extraneus sit occisus, potius quam id duntaxat observandum esse, utrum jure occiderit qui occidit, necne, et si jure, dimittendum esse, sin autem injuria, persequendum, si quidem is, qui peremit, domesticus convictorque tuus sit: æque enim inquinaris si (sceleris) conscius una sis cum tali, et non te ipsum neque illum judicio expies. nimirum is qui periit, cliens meus erat, et cum in Naxo in agriculturam incumberemus, nobis ibi mercede servivit. petulantia igitur et ira in famulum quemdam nostrum concitus, eum continuo jugulavit: unde pater meus eum obligatis manibus ac pedibus, in foveam conjecit atque huc misit hominem qui juris interpretem quid agendum esset interrogaret. interea vinctum illum vilipendit et ut homicidam neglexit et quasi nihil omnino referret, si vel moreretur: quod et accidit: nam priusquam ab interprete nuntius rediisset, fame, frigore, vinculis periit. Ob hæc igitur et pater et cæteri propinqui graviter ferunt, quod ego propter homicidæ mortem patrem reum necis agam, qui, ut illi dicunt, neque interfecit, vel si etiam quam maxime interemit, de homicidæ interitu nihil esse curandum: impium enim esse ferunt filium patrem necis accusare: nequaquam scientes, o Socrates, quomodo divinum circa pium impiumve se habeat. — So. Tune per Jovem, o Euthyphro, te tam sincere divina, sancta et impia quomodo se habeant, scire præsumis, ut iis ita peractis, quemadmodum inquis, haud formides ne patrem reum necis accusans impium aliquid aggrediaris? — EUTH. Nihil studium meum prodesset, o Socrates, nec ratione ulla Euthyphro vulgo præstaret, nisi talia omnia plane dignoscerem.

V. So. O admirande Euthyphro, nil potius est, quam ut discipulus tuus fiam, et in contentione, quæ mihi cum Meleto est, ipsis his eum moveam, ut me dimittat, dicendo me antehac divinorum cognitionem magni fecisse, nunc autem, postquam me propria vanaque opinione et errore novos deos confingere dixerit, discipulum tuum me esse factum. si ergo, o Melete, dicam, Euthyphronem in iis recte sentire putas, me quoque existima, neque damnes: sin minus, præceptorem illum prius quam me in judicium accerse senes homines corrumpentem, me scilicet atque patrem suum, me quidem docentem, illum vero corrigentem et punientem: et si mihi non obsequatur neque abjiciat actionem, aut pro me te accuset, ipsa illa in judicio dicam, quæ illi proposui. — EUTH. Per Jovem, o Socrates, si me accusare tentaret, reperirem, ut opinor, ubi ille debilis infirmusque sit, ac multo prius de illo quam

ΣΩ. Κἀγώ τοι, ὦ φίλε ἑταῖρε, ταῦτα γιγνώσκων μαθητὴς ἐπιθυμῶ γενέσθαι σός, εἰδὼς ὅτι καὶ ἄλλος πού τις καὶ ὁ Μέλητος οὗτος σὲ μὲν οὐδὲ δοκεῖ ὁρᾶν, ἐμὲ δ' οὕτως ὀξέως ἀτεχνῶς καὶ ῥᾳδίως κατεῖδεν, ὥστ' ἀσε-
5 βείας ἐγράψατο. νῦν οὖν πρὸς Διὸς λέγε μοι, ὃ νῦν δὴ σαφῶς εἰδέναι διισχυρίζου· ποῖόν τι τὸ εὐσεβὲς φὴς εἶναι καὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ περὶ φόνου καὶ περὶ τῶν ἄλλων; ἢ οὐ ταὐτόν ἐστιν ἐν πάσῃ πράξει τὸ ὅσιον αὐτὸ αὑτῷ· d καὶ τὸ ἀνόσιον αὖ τοῦ μὲν ὁσίου παντὸς ἐναντίον, αὐτὸ
10 δ' αὑτῷ ὅμοιον καὶ ἔχον μίαν τιν' ἰδέαν κατὰ τὴν ἀνοσιότητα πᾶν ὅ τι περ ἂν μέλλῃ ἀνόσιον εἶναι; — ΕΥΘ. Πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες.

VI. ΣΩ. Λέγε δή, τί φὴς εἶναι τὸ ὅσιον, καὶ τί τὸ ἀνόσιον; — ΕΥΘ. Λέγω τοίνυν, ὅτι τὸ μὲν ὅσιόν ἐστιν
15 ὅπερ ἐγὼ νῦν ποιῶ, τὸ ἀδικοῦντι ἢ περὶ φόνους ἢ περὶ ἱερῶν κλοπὰς ἤ τι ἄλλο τῶν τοιούτων ἐξαμαρτάνοντι ἐπεξιέναι, ἐάν τε πατὴρ ὢν τυγχάνῃ ἐάν τε μήτηρ ἐάν τ' ἄλλος ὁστισοῦν, τὸ δὲ μὴ ἐπεξιέναι ἀνόσιον· ἐπεί, e ὦ Σώκρατες, θέασαι ὡς μέγα σοι ἐρῶ τεκμήριον τοῦ
20 ὁσίου ὅτι οὕτως ἔχει, ὃ καὶ ἄλλοις ἤδη εἶπον, ὅτι ταῦτ' ὀρθῶς ἂν εἴη οὕτω γιγνόμενα, μὴ ἐπιτρέπειν τῷ ἀσεβοῦντι μηδ' ἂν ὁστισοῦν τυγχάνῃ ὤν. αὐτοὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι νομίζοντες τὸν Δία τῶν θεῶν ἄριστον καὶ δικαιότατον, καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τὸν
6 αὑτοῦ πατέρα δῆσαι, ὅτι τοὺς υἱεῖς κατέπινεν οὐκ a ἐν δίκῃ, κἀκεῖνόν γ' αὖ τὸν αὑτοῦ πατέρα ἐκτεμεῖν δι' ἕτερα τοιαῦτα· ἐμοὶ δὲ χαλεπαίνουσιν, ὅτι τῷ πατρὶ ἐπεξέρχομαι ἀδικοῦντι, καὶ οὕτως αὐτοὶ αὑτοῖς τἀναντία λέγουσι περί τε τῶν θεῶν καὶ περὶ ἐμοῦ. —
30 ΣΩ. Ἆρά γε, ὦ Εὐθύφρον, τοῦτ' ἐστίν, οὗ ἕνεκα τὴν γραφὴν φεύγω, ὅτι τὰ τοιαῦτ' ἐπειδάν τις περὶ τῶν θεῶν λέγῃ, δυσχερῶς πως ἀποδέχομαι· δι' ἃ δή, ὡς ἔοικε, φήσει τίς με ἐξαμαρτάνειν. νῦν οὖν εἰ καὶ σοὶ ταῦτα ξυνδοκεῖ τῷ εὖ εἰδότι περὶ τῶν τοιούτων, ἀνάγκη b
35 δή, ὡς ἔοικε, καὶ ἡμῖν ξυγχωρεῖν· τί γὰρ καὶ φήσομεν, οἵ γε καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦμεν περὶ αὐτῶν μηδὲν εἰδέναι; ἀλλά μοι εἰπὲ πρὸς φιλίου, σὺ ὡς ἀληθῶς ἡγεῖ ταῦθ' οὕτω γεγονέναι; — ΕΥΘ. Καὶ ἔτι γε τούτων θαυμασιώτερα, ὦ Σώκρατες, ἃ οἱ πολλοὶ οὐκ ἴσασιν. —
40 ΣΩ. Καὶ πόλεμον ἄρ' ἡγεῖ σὺ εἶναι τῷ ὄντι ἐν τοῖς θεοῖς πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔχθρας γε δεινὰς καὶ μάχας καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά, οἷα λέγεταί θ' ὑπὸ τῶν ποιητῶν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν γραφέων τά τ' ἄλλα ἱερὰ c ἡμῖν καταπεποίκιλται καὶ δὴ καὶ τοῖς μεγάλοις Πανα-
45 θηναίοις ὁ πέπλος μεστὸς τῶν τοιούτων ποικιλμάτων ἀνάγεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν. ταῦτ' ἀληθῆ φῶμεν εἶναι, ὦ Εὐθύφρον; — ΕΥΘ. Μὴ μόνα γε, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὅπερ ἄρτι εἶπον, καὶ ἄλλα σοι ἐγὼ πολλά, ἐάνπερ βούλῃ, περὶ τῶν θεῶν διηγήσομαι, ἃ σὺ ἀκούων εὖ οἶδ'
50 ὅτι ἐκπλαγήσει.

VII. ΣΩ. Οὐκ ἂν θαυμάζοιμι. ἀλλὰ ταῦτα μέν μοι εἰσαῦθις ἐπὶ σχολῆς διηγήσει· νυνὶ δέ, ὅπερ ἄρτι σε ἠρόμην, πειρῶ σαφέστερον εἰπεῖν. οὐ γάρ με, ὦ ἑταῖρε, τὸ πρότερον ἱκανῶς ἐδίδαξας ἐρωτήσαντα τὸ d

de me in judicio disceptaretur. — So. Atqui ego, o dulcis amice, hæc novi et discipulus tuus fieri volo, cum sciam quod et alius fortasse quidam et Meletus iste te videre dissimulat, me vero tam acute prorsus facileque perspexit, ut impietatis accusaverit. nunc ergo per Jovem mihi dicas quod plane nosse asseverasti: quid pium quidve impium esse dicis et in nece et in cæteris? an non idem est in quavis actione ipsum simile sibi, et impium rursus omni sancto contrarium, ipsum vero sibi simile unamque secundum quod impium est ideam habens quodcunque futurum sit impium? — Euth. Omnino, o Socrates.

VI. So. Dic ergo quid sanctum quid impium vocas? — Euth. Sanctum quidem voco, quod ipse nunc facio, eum qui injuste agit vel circa cædes vel sacrilegia vel aliud hujus generis, in judicium rapere, seu pater sive mater sive quivis alius sit, non vero persequi impium: quin vide, o Socrates, quam validum tibi argumentum referam, sanctum (sive pium) ita sese habere, quod aliis quoque jam narravi, ea recte sic agi, cum nulli prorsus peccanti, quisquis ille sit, parcimus. nam hi homines credunt Jovem deorum omnium optimum atque justissimum esse, quem tamen patrem suum ligavisse fatentur, quod natos absque jure devoravisset et, illum quoque patrem castravisse parem ob causam: mihi vero succensent quod parentem injustitiæ obnoxium persequor, atque ita homines sibi ipsi tam de diis quam de me contraria sentiunt. — So. An hanc ob causam o Euthyphro accusor, quod, quando de diis talia quædam quis dicat, ægre approbo? qua de causa, ut videtur, peccare quis me dicet. nunc igitur si tibi quoque hæc ita videntur harum rerum perito, necesse est nos etiam consentire: quid enim tandem dicemus, quippe qui nihil de iis intelligere prædicamus? verum per Jovem amicitiæ præsidem mihi dicas, an ipse sic ista revera facta esse putes? — Euth. Et vel mirabiliora, o Socrates, quæ vulgus ignorat. — So. Bellum igitur inter deos agitari invicem arbitraris, inimicitiasque graves et pugnas aliaque permulta talia quæ narrantur a poetis et a peritis scriptoribus memorantur reliqua nobis sacra varietate plena, imo in magnis Panathenæis peplum istarum varietatum plenum in arcem fertur. an hæc vera, o Euthyphro, esse fatebimur? — Euth. Non hæc sola o Socrates: sed quod modo dicebam, alia quoque multa, si velis, de divinis narrabo, quæ cum audiveris, sat scio, obstupesces.

VII. So. Nequaquam mirabor. verum ista alias majori cum otio referes: in præsentia vero quod modo quæsivi explicare planius nitere. non enim principio sufficienter, amice, me docuisti, cum quid tandem sanctum esset in-

ὅσιον, ὅ τί ποτ' εἴη, ἀλλά μοι εἶπες, ὅτι τοῦτο τυγχάνει ὅσιον ὄν, ὃ σὺ νῦν ποιεῖς, φόνου ἐπεξιὼν τῷ πατρί. — ΕΥΘ. Καὶ ἀληθῆ γ' ἔλεγον, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἴσως. ἀλλὰ γάρ, ὦ Εὐθύφρον, καὶ ἄλλα πολλὰ φῂς εἶναι ὅσια; — ΕΥΘ. Καὶ γὰρ ἔστιν. — ΣΩ. Μέμνησαι οὖν, ὅτι οὐ τοῦτό σοι διεκελευόμην, ἕν τι ἢ δύο με διδάξαι τῶν πολλῶν ὁσίων, ἀλλ' ἐκεῖνο αὐτὸ τὸ εἶδος, ᾧ πάντα τὰ ὅσια ὅσιά ἐστιν· ἔφησθα γάρ που μιᾷ ἰδέᾳ τά τ' ἀνόσια ἀνόσια εἶναι καὶ τὰ ὅσια ὅσια. e ἢ οὐ μνημονεύεις; — ΕΥΘ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ταύτην τοίνυν με αὐτὴν δίδαξον τὴν ἰδέαν, τίς ποτ' ἐστίν, ἵν' εἰς ἐκείνην ἀποβλέπων καὶ χρώμενος αὐτῇ παραδείγματι, ὃ μὲν ἂν τοιοῦτον ᾖ, ὧν ἂν ἢ σὺ ἢ ἄλλος τις πράττῃ, φῶ ὅσιον εἶναι, ὃ δ' ἂν μὴ τοιοῦτον, μὴ φῶ. — ΕΥΘ. Ἀλλ' εἰ οὕτω βούλει, ὦ Σώκρατες, καὶ οὕτω σοι φράσω. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν βούλομαί γε. — ΕΥΘ. Ἔστι τοίνυν τὸ μὲν τοῖς θεοῖς προσφιλὲς ὅσιον, 7 τὸ δὲ μὴ προσφιλὲς ἀνόσιον. — ΣΩ. Παγκάλως, a ὦ Εὐθύφρον, καὶ ὡς ἐγὼ ἐζήτουν ἀποκρίνασθαί σε, οὕτω νῦν ἀπεκρίνω. εἰ μέντοι ἀληθῶς, τοῦτ' οὔπω οἶδα, ἀλλὰ σὺ δῆλον ὅτι ἐπεκδιδάξεις, ὡς ἔστιν ἀληθῆ ἃ λέγεις. — ΕΥΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

VIII. ΣΩ. Φέρε δή, ἐπισκεψώμεθα τί λέγομεν. τὸ μὲν θεοφιλές τε καὶ ὁ θεοφιλὴς ἄνθρωπος ὅσιος, τὸ δὲ θεομισὲς καὶ ὁ θεομισὴς ἀνόσιος· οὐ ταὐτὸν δ' ἐστίν, ἀλλὰ τοὐναντιώτατον τὸ ὅσιον τῷ ἀνοσίῳ· οὐχ οὕτως; b — ΕΥΘ. Οὕτω μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ εὖ γε φαίνεται εἰρῆσθαι; — ΕΥΘ. Δοκῶ, ὦ Σώκρατες· εἴρηται γάρ. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὅτι στασιάζουσιν οἱ θεοί, ὦ Εὐθύφρον, καὶ διαφέρονται ἀλλήλοις καὶ ἔχθρα ἐστὶν ἐν αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους, καὶ τοῦτ' εἴρηται; — ΕΥΘ. Εἴρηται γάρ. — ΣΩ. Ἔχθραν δὲ καὶ ὀργάς, ὦ ἄριστε, ἡ περὶ τίνων διαφορὰ ποιεῖ; ὧδε δὲ σκοπῶμεν. ἆρ' ἄν, εἰ διαφεροίμεθ' ἐγώ τε καὶ σὺ περὶ ἀριθμοῦ, ὁπότερα πλείω, ἡ περὶ τούτων διαφορὰ ἐχθροὺς ἂν ἡμᾶς ποιοίη καὶ ὀργίζεσθαι ἀλλήλοις, ἢ ἐπὶ λογισμὸν ἐλθόντες περί γε τῶν τοιούτων ταχὺ ἂν διαλλαγεῖμεν; — ΕΥΘ. Πάνυ c γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ περὶ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττονος εἰ διαφεροίμεθα, ἐπὶ τὸ μετρεῖν ἐλθόντες ταχὺ παυσαίμεθ' ἂν τῆς διαφορᾶς; — ΕΥΘ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Κἀπί γε τὸ ἱστάναι ἐλθόντες, ὡς ἐγῷμαι, περὶ τοῦ βαρυτέρου τε καὶ κουφοτέρου διακριθεῖμεν ἄν; — ΕΥΘ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Περὶ τίνος δὲ δὴ διενεχθέντες καὶ ἐπὶ τίνα κρίσιν οὐ δυνάμενοι ἀφικέσθαι ἐχθροί τ' ἂν ἀλλήλοις εἶμεν καὶ ὀργιζοίμεθα; ἴσως οὐ πρόχειρόν σοί ἐστιν, ἀλλ' ἐμοῦ λέγοντος σκόπει, εἰ d τάδ' ἐστὶ τό τε δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον καὶ καλὸν καὶ αἰσχρὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν. ἆρ' οὐ ταῦτ' ἐστί, περὶ ὧν διενεχθέντες καὶ οὐ δυνάμενοι ἐφ' ἱκανὴν κρίσιν αὐτῶν ἐλθεῖν ἐχθροὶ ἀλλήλοις γιγνόμεθα, ὅταν γιγνώμεθα, κἀγὼ καὶ σὺ καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πάντες; — ΕΥΘ. Ἀλλ' ἔστιν αὕτη ἡ διαφορά, ὦ Σώκρατες, καὶ περὶ τούτων. — ΣΩ. Τί δέ; οἱ θεοί, ὦ Εὐθύφρον, οὐκ εἴπερ τι διαφέρονται δι' αὐτὰ ταῦτα διαφέροιντ' ἄν;

terrogarem, sed id sanctum esse dixisti, quod tu nunc agis, dum necis reum patrem tuum agis. — Euth. Et vera nimirum, o Socrates, dixi. — So. Fortasse. attamen alia quoque multa, o Euthyphro, sancta nuncupas? — Euth. Et alia. — So. Recordarisne igitur, quod non te hortabar, ut unum me aut duo ex multis sanctis, sed illam ipsam speciem, qua cuncta sancta sunt sancta, doceres? dixisti enim una idea omnia sancta sancta esse atque impia impia. an non meministi? — Euth. Equidem. — So. Quænam sit igitur ea ipsa idea mihi demonstra, ut ad illam respiciens eaque tanquam exemplari aliquo utens, quodcunque tu, vel alius quivis tale facitis, sanctum esse dicam, quod autem dissimile, negem. — Euth. Sed si ita vis, o Socrates, ita dicam. — So. Imo volo — Euth. Quod quidem dilectum diis, sanctum est; quod vero non dilectum, impium. — So. Rectissime, o Euthyphro, utque te respondere volebam, sic nunc respondisti. utrum tamen verum responderis, nondum novi, sed tu sine dubio vera hæc esse, quæ dicis, nobis ostendes. — Euth. Omnino quidem.

VIII. So. Age sane, id, quod dicimus, consideremus. diis dilectum opus sanctum, ac vir diis dilectus sanctus, opus autem inimicum diis impium, et vir diis inimicus impius est : sanctum vero et scelestum non eadem sunt, sed omnino contraria. nonne? — Euth. Sic est. — So. Atque probe dicta hæc esse videntur? — Euth. Sic existimo : dicta enim sunt. — So. Igiturne etiam hoc dictum est, deos invicem dissidere atque pugnare, inimicitiasque inter eos esse? — Euth. Dictum profecto. — So. Inimicitias autem et iras, o optime, dissensio de quibus gignit? ita consideremus : numquid si ego et tu de numero dissentiremus, utra sint plura, dissensio hujusmodi nos inimicos faceret, et iracundiam concitaret, an potius ad computandi rationem confugientes mox de his saltem consentiremus reconciliati? — Euth. Prorsus. — So. Et si de majori ac minori dissentiremus, nonne ad mensuram recurrentes statim controversiam solveremus? — Euth. Vera hæc sunt. — So. Et si ad ponderandum librandumque tenderemus, controversiam circa gravius et levius dissolveremus? — Euth. Quidni? — So. Quæ sunt igitur ea, de quibus cum dissentimus nec judicare facile possumus, inimici efficiamur et irascamur? fortasse in promptu non habes : verum ego dicam, tu considera, utrum hæc sint, justum et injustum, pulchrum et turpe, bonum et malum. nonne hæc sunt de quibus cum dissentimus nec possumus ad sufficiens horum judicium pervenire, inimici efficimur quando efficimur, et ego et tu et homines universi? — Euth. Hæc ipsa dissensio, o Socrates, et de his est. — So. Quid vero? an dii, o Euthyphro, si de aliquo dissentiant, de

— ΕΥΘ. Πολλὴ ἀνάγκη. — ΣΩ. Καὶ τῶν θεῶν ἄρα, ὦ γενναῖε Εὐθύφρον, ἄλλοι ἄλλα δίκαια (καὶ ἄδικα) ἡγοῦνται κατὰ τὸν σὸν λόγον, καὶ καλὰ καὶ αἰσχρὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ κακά· οὐ γὰρ ἄν που ἐστασίαζον ἀλλήλοις, εἰ μὴ περὶ τούτων διεφέροντο. ἦ γάρ; — ΕΥΘ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἅπερ καλὰ ἡγοῦνται ἕκαστοι καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια, ταῦτα καὶ φιλοῦσι, τὰ δ' ἐναντία τούτων μισοῦσιν; — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ταὐτὰ δέ γε, ὡς σὺ φῄς, οἱ μὲν δίκαια ἡγοῦνται, οἱ δ' ἄδικα· περὶ ἃ καὶ ἀμφισβητοῦντες στασιάζουσί τε καὶ πολεμοῦσιν ἀλλήλοις. ἆρ' οὐχ οὕτως; — ΕΥΘ. Οὕτως. — ΣΩ. Ταὔτ' ἄρα, ὡς ἔοικε, μισεῖταί θ' ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ φιλεῖται, καὶ θεομισῆ τε καὶ θεοφιλῆ ταὔτ' ἂν εἴη. — ΕΥΘ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Καὶ ὅσια ἄρα καὶ ἀνόσια ταὔτ' ἂν εἴη, ὦ Εὐθύφρον, τούτῳ τῷ λόγῳ. — ΕΥΘ. Κινδυνεύει.

IX. ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ὃ ἠρόμην ἀπεκρίνω, ὦ θαυμάσιε. οὐ γὰρ τοῦτό γ' ἠρώτων, ὃ τυγχάνει ταὐτὸν ὂν ὅσιόν τε καὶ ἀνόσιον. ὃ δ' ἂν θεοφιλὲς ᾖ, καὶ θεομισές ἐστιν, ὡς ἔοικεν· ὥστε, ὦ Εὐθύφρον, ὃ σὺ νῦν ποιεῖς τὸν πατέρα κολάζων, οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ τοῦτο δρῶν τῷ μὲν Διὶ προσφιλὲς ποιεῖς, τῷ δὲ Κρόνῳ καὶ τῷ Οὐρανῷ ἐχθρὸν, καὶ τῷ μὲν Ἡφαίστῳ φίλον, τῇ δ' Ἥρᾳ ἐχθρὸν, καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν θεῶν ἕτερος ἑτέρῳ διαφέρεται περὶ αὐτοῦ, κἀκείνοις κατὰ ταὐτά. — ΕΥΘ. Ἀλλ' οἶμαι, ὦ Σώκρατες, περί γε τούτου τῶν θεῶν οὐδένα ἕτερον ἑτέρῳ διαφέρεσθαι, ὡς οὐ δεῖ δίκην διδόναι ἐκεῖνον ὃς ἂν ἀδίκως τιν' ἀποκτείνῃ. — ΣΩ. Τί δαί; ἀνθρώπων, ὦ Εὐθύφρον, ἤδη τινὸς ἤκουσας ἀμφισβητοῦντος ὡς τὸν ἀδίκως ἀποκτείναντα ἢ ἄλλο ἀδίκως ποιοῦντα ὁτιοῦν οὐ δεῖ δίκην διδόναι; — ΕΥΘ. Οὐδὲν μὲν οὖν παύονται ταῦτ' ἀμφισβητοῦντες καὶ ἄλλοθι καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις· ἀδικοῦντες γὰρ πάμπολλα πάντα ποιοῦσι καὶ λέγουσι φεύγοντες τὴν δίκην. — ΣΩ. Ἦ καὶ ὁμολογοῦσιν, ὦ Εὐθύφρον, ἀδικεῖν, καὶ ὁμολογοῦντες ὅμως οὐ δεῖν φασὶ σφᾶς διδόναι δίκην; — ΕΥΘ. Οὐδαμῶς τοῦτό γε. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα πᾶν γε ποιοῦσι καὶ λέγουσι. τοῦτο γὰρ, οἶμαι, οὐ τολμῶσι λέγειν οὐδ' ἀμφισβητεῖν, ὡς οὐχὶ, εἴπερ ἀδικοῦσί γε, δοτέον δίκην· ἀλλ', οἶμαι, οὔ φασιν ἀδικεῖν. ἦ γάρ; — ΕΥΘ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ἐκεῖνό γ' ἀμφισβητοῦσιν, ὡς οὐ τὸν ἀδικοῦντα δεῖ διδόναι δίκην· ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἀμφισβητοῦσι, τὸ τίς ἐστιν ὁ ἀδικῶν καὶ τί δρῶν καὶ πότε. — ΕΥΘ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν αὐτά γε ταῦτα καὶ οἱ θεοὶ πεπόνθασιν, εἴπερ στασιάζουσι περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ὡς ὁ σὸς λόγος, καὶ οἱ μέν φασιν ἀλλήλους ἀδικεῖν, οἱ δ' οὔ φασιν; ἐπεὶ ἐκεῖνό γε δήπου, ὦ θαυμάσιε, οὐδεὶς οὔτε θεῶν οὔτ' ἀνθρώπων τολμᾷ λέγειν, ὡς οὐ τῷ γ' ἀδικοῦντι δοτέον δίκην. — ΕΥΘ. Ναὶ, τοῦτο μὲν ἀληθὲς λέγεις, ὦ Σώκρατες, τό γε κεφάλαιον. — ΣΩ. Ἀλλ' ἕκαστόν γε, οἶμαι, ὦ Εὐθύφρον, τῶν πραχθέντων ἀμφισβητοῦσιν οἱ ἀμφισβητοῦντες, καὶ ἄνθρωποι καὶ θεοὶ, εἴπερ ἀμφισβητοῦσι θεοί· πράξεώς τινος πέρι δια-

ipsis his dissentient. — Euth. Necesse est omnino. — So. Ex diis igitur, o generose Euthyphro, alii alia justa putant et injusta, secundum orationem tuam, et pulchra et turpia, bonaque et mala: nunquam enim invicem decertarent, nisi de his dissentirent. nonne? — Euth. Recte dicis. — So. Igiturne quæ pulchra singuli putant et bona et justa, hæc etiam amant, quæ contraria his etiam oderunt? — Euth. Omnino. — So. Eadem profecto, ut ais, alii justa alii injusta censent: de quibus disceptantes contendunt invicem atque pugnant. itane res se habet? — Euth. Ita. — So. Eadem igitur, ut videtur, a diis amantur odioque habentur, atque eadem erunt ea, quæ diis amica sunt et ea, quæ inimica. — Euth. Videtur. — So. Hac ratione, o Euthyphro, eadem pia erunt et impia. — Euth. Videtur.

X. So. Non ergo quod quæsiveram, o vir admirabilis, respondisti. non enim id volebam, quod sanctum et impium simul esse contingit: quod vero diis amicum est, diis quoque inimicum esse videtur. quamobrem, o Euthyphro, quod nunc agis parentem puniens, nihil mirum, si dum hoc agis, rem agis, quæ Jovi probetur, Saturno autem et Cælo inimicum, et Vulcano quidem gratum, Junoni vero molestum, et si quis deorum alius de eo ab alio dissidet, his quoque eodem modo. — Euth. At opinor, o Socrates, in hoc saltem deorum nullum ab alio discrepare, quod qui injuste quemquam peremerit, pœnas pendere non debeat. — So. Num hominem aliquem, o Euthyphro, de hoc aliquando dubitantem audisti, quod hominem injuste occidentem aut aliquid aliud agentem injuste pœnas dare non deceat? — Euth. Nunquam de iis disceptare cum alibi tum in judiciis cessant: qui enim permulta peccarunt, cuncta dicunt et agunt, quibus pœnam devitent. — So. Num etiam injuste agere confitentur, et confitentes tamen se aiunt pœnas pendere non decere? — Euth. Id certe nullo modo. — So. Non ergo cuncta dicunt faciuntque. hoc enim, ut arbitror, dicere aut ambigere nequaquam audent, quod, si quidem injuste agant, pœna non luenda sit: sed aiunt potius se non injuste fecisse. nonne? — Euth. Vera loqueris. — So. Haud igitur de hoc ambigunt; utrum injustum puniri oporteat: verum de hoc fortasse, quis injuste fecerit et quid agendo et quando. — Euth. Vera narras. — So. Nonne igitur eadem hæc diis accidunt, si de justis atque injustis, ut oratio tua testatur, dissentiunt, et alii quidem injuste facere asserunt, alii negant? cum illud, o vir mirabilis, nullus hominum vel deorum dicere audeat, injustum videlicet pœnas nequaquam dare debere. — Euth. Ita. vera enim summatim dicis, o Socrates. — So. De unoquoque, ut puto, eorum quæ facta sunt, disceptant, o Euthyphro, quicunque ambigunt, sive homines sive dii, si modo dii ambigunt: dum de aliqua actione dissentiunt, alii quidem juste

φερόμενοι οἱ μὲν δικαίως φασὶν αὐτὴν πεπρᾶχθαι, οἱ δ' ἀδίκως. ἆρ' οὐχ οὕτως; — ΕΥΘ. Πάνυ γε.

9 X. ΣΩ. Ἴθι τοίνυν, ὦ φίλε Εὐθύφρον, δίδαξον κἀμέ, a ἵνα σοφώτερος γένωμαι, τί σοι τεκμήριόν ἐστιν, ὡς 5 πάντες οἱ θεοὶ ἡγοῦνται ἐκεῖνον ἀδίκως τεθνάναι, ὃς ἂν θητεύων ἀνδροφόνος γενόμενος, ξυνδεθεὶς ὑπὸ τοῦ δεσπότου τοῦ ἀποθανόντος, φθάσῃ τελευτήσας διὰ τὰ δεσμά, πρὶν τὸν ξυνδήσαντα παρὰ τῶν ἐξηγητῶν περὶ αὐτοῦ πυθέσθαι, τί χρὴ ποιεῖν· καὶ ὑπὲρ τοῦ τοιούτου 10 δὴ ὀρθῶς ἔχειν ἐπεξιέναι καὶ ἐπισκήπτεσθαι φόνου τὸν υἱὸν τῷ πατρί· ἴθι, περὶ τούτων πειρῶ τί μοι σαφὲς ἐνδείξασθαι, ὡς παντὸς μᾶλλον πάντες οἱ θεοὶ ἡγοῦνται ὀρθῶς ἔχειν ταύτην τὴν πρᾶξιν. κἄν μοι ἱκανῶς ἐν- b δείξῃς, ἐγκωμιάζων σε ἐπὶ σοφίᾳ οὐδέποτε παύσομαι. — 15 ΕΥΘ. Ἀλλ' ἴσως οὐκ ὀλίγον ἔργον ἐστίν, ὦ Σώκρατες· ἐπεὶ πάνυ γε σαφῶς ἔχοιμ' ἂν ἐπιδεῖξαί σοι. — ΣΩ. Μανθάνω· ὅτι σοι δοκῶ τῶν δικαστῶν δυσμαθέστερος εἶναι· ἐπεὶ ἐκείνοις γ' ἐνδείξει δῆλον ὅτι, ὡς ἄδικά τ' ἐστὶ καὶ οἱ θεοὶ ἅπαντες τὰ τοιαῦτα μισοῦσιν. 20 — ΕΥΘ. Πάνυ γε σαφῶς, ὦ Σώκρατες, ἐάνπερ ἀκούωσί γέ μου λέγοντος.

XI. ΣΩ. Ἀλλ' ἀκούσονται, ἐάνπερ εὖ δοκῇς λέγειν. c τόδε δέ σου ἐνενόησα ἅμα λέγοντος, καὶ πρὸς ἐμαυτὸν σκοπῶ· εἰ ὅτι μάλιστά με Εὐθύφρων διδάξειεν, ὡς οἱ 25 θεοὶ ἅπαντες τὸν τοιοῦτον θάνατον ἡγοῦνται ἄδικον εἶναι, τί μᾶλλον ἐγὼ μεμάθηκα παρ' Εὐθύφρονος, τί ποτ' ἐστὶ τὸ ὅσιόν τε καὶ τὸ ἀνόσιον; θεομισὲς μὲν γὰρ τοῦτο τοὔργον, ὡς ἔοικεν, εἴη ἄν· ἀλλὰ γὰρ οὐ τούτῳ ἐφάνη ἄρτι ὡρισμένα τὸ ὅσιον καὶ μή· τὸ γὰρ θεομισὲς 30 ὂν καὶ θεοφιλὲς ἐφάνη. ὥστε τούτου μὲν ἀφίημί σε, ὦ Εὐθύφρον, καὶ εἰ βούλει, πάντες αὐτὸ ἡγείσθων οἱ d θεοὶ ἄδικον καὶ πάντες μισούντων. ἀλλ' ἆρα τοῦτο νῦν ἐπανορθούμεθα ἐν τῷ λόγῳ, ὡς ὃ μὲν ἂν πάντες οἱ θεοὶ μισῶσιν, ἀνόσιόν ἐστιν, ὃ δ' ἂν φιλῶσιν, ὅσιον· ὃ δ' ἂν 35 οἱ μὲν φιλῶσιν, οἱ δὲ μισῶσιν, οὐδέτερα ἢ ἀμφότερα; ἆρ' οὕτω βούλει ἡμῖν ὡρίσθαι νῦν περὶ τοῦ ὁσίου καὶ τοῦ ἀνοσίου; — ΕΥΘ. Τί γὰρ κωλύει, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐδὲν ἐμέ γε, ὦ Εὐθύφρον· ἀλλὰ σὺ δὴ τὸ σὸν σκόπει, εἰ τοῦθ' ὑποθέμενος οὕτω ῥᾷστά με διδά- 40 ξεις ὃ ὑπέσχου. — ΕΥΘ. Ἀλλ' ἔγωγε φαίην ἂν τοῦτ' εἶναι [τὸ] ὅσιον, ὃ ἂν πάντες οἱ θεοὶ φιλῶσι, καὶ τοὐν- e αντίον, ὃ ἂν πάντες οἱ θεοὶ μισῶσιν, ἀνόσιον. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπισκοπῶμεν αὖ τοῦτο, ὦ Εὐθύφρον, εἰ καλῶς λέγεται; ἢ ἐῶμεν, καὶ οὕτως ἡμῶν τ' αὐτῶν 45 ἀποδεχώμεθα καὶ τῶν ἄλλων, ἐὰν μόνον φῇ τίς τι ἔχειν οὕτω, ξυγχωροῦντες ἔχειν; ἢ σκεπτέον, τί λέγει ὁ λέγων; — ΕΥΘ. Σκεπτέον. οἶμαι μέντοι ἔγωγε τοῦτο νυνὶ καλῶς λέγεσθαι.

XII. ΣΩ. Τάχ' ὦ 'γαθέ, βέλτιον εἰσόμεθα. ἐννόησον 10 γὰρ τὸ τοιόνδε. ἆρα τὸ ὅσιον, ὅτι ὅσιόν ἐστι, φι- a λεῖται ὑπὸ τῶν θεῶν, ἢ ὅτι φιλεῖται, ὅσιόν ἐστιν; — ΕΥΘ. Οὐκ οἶδ' ὅ τι λέγεις, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐγὼ πειράσομαι σαφέστερον φράσαι. λέγομέν τι φερόμενον καὶ φέρον, καὶ ἀγόμενον καὶ ἄγον, καὶ ὁρώ-

alii eam injuste factam esse dicunt. nonne isto modo? — Euth. Omnino.

X. So. Age igitur, o amice Euthyphro, me quoque ut sapientior fiam, doce, quo argumento asseras, deos cunctos illum injuste peremptum existimare, qui mercede ministrans homicida factus ab interfecti domino vinctus, vinculis ante periit, quam qui ligaverat a juris interprete quid agendum cognosceret; atque ob hoc rectum esse ut filius patrem in capitis discrimen inducat : age, de iis aliquid mihi clari demonstrare coneris, omnino deos omnes vel maxime actionem hanc rectam existimare. quod si sufficienter ostenderis, nunquam sapientiæ tuæ laudes prædicare desistam. — Euth. At fortasse non parvum opus est hoc, o Socrates; nam ostendere quidem plane admodum tibi possem. — So. Intelligo jam : ad percipiendum tardior quam judices esse tibi videor, nempe illis certe demonstraturus es, hæc esse injusta omnesque talia deos odisse. — Euth. Perspicue, o Socrates, si modo me dicentem audiant.

XI. So. At audient, si bene dicere illis videberis. illud autem loquente te cogitavi, et mecum considero : licet vel maxime Euthyphro me docuerit, deos omnes hanc mortem injustam ducere, quid magis ab Euthyphrone didicero, quidnam sanctum quidve impium sit? diis enim inimicum opus hoc esset : attamen hoc paulo ante definita esse minime visa sunt, sanctum scilicet et non sanctum : quod enim diis amicum, diis etiam inimicum apparuit. quamobrem hoc tibi dimittam, o Euthyphro, et si vis, dii omnes injustum putent et oderint. verum an hoc jam in sermone sic emendamus, ut quod dii omnes oderint, scelestum, quod contra omnes ament, sanctum sit : quod vero alii quidem ament, alii vero oderint, neutra sint vel simul ambo? itane vis nunc sanctum et scelestum nobis esse distinctum? — Euth. Quid, o Socrates, prohibet? — So. Nihil me saltem, o Euthyphro : sed tu tuum considera, si, ista præmissa hypothesi, ita facillime me, quod pollicitus es, doceas. — Euth. Equidem id sanctum, quod dii omnes ament, esse faterer, impium contra, quod omnes oderint. — So. An hoc iterum discutiendum, utrum recte dicatur? aut potius omittendum, atque ita et nobis ipsis et aliis indulgere debemus, ut quicquid dictum fuerit, admittamus? aut an id quod dictum examinandum? — Euth. Discutiendum. quamquam hoc nunc bene dictum existimo.

XII. So. Fortasse, o bone, melius istuc intelligemus. sic enim cogita. utrum sanctum, quia sanctum est, a diis amatur, vel, quia a diis amatur, est sanctum? — Euth. Haud intelligo quid dicas, o Socrates. — So. Apertius explicare conabor. dicimus quiddam latum et ferens, ductum et ducens, visum et videns : atque hujusmodi

μενον καὶ ὁρῶν· καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα μανθάνεις ὅτι ἕτερα ἀλλήλων ἐστὶ καὶ ᾗ ἕτερα; — ΕΥΘ. Ἔγωγέ μοι δοκῶ μανθάνειν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ φιλούμενόν τί ἐστι, καὶ τούτου ἕτερον τὸ φιλοῦν; — ΕΥΘ. Πῶς
5 γὰρ οὔ; — ΣΩ. Λέγε δή μοι, πότερον τὸ φερόμενον, b διότι φέρεται, φερόμενόν ἐστιν, ἢ δι' ἄλλο τι; — ΕΥΘ. Οὐκ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο. — ΣΩ. Καὶ τὸ ἀγόμενον δή, διότι ἄγεται, καὶ τὸ ὁρώμενον, διότι ὁρᾶται; — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα διότι ὁρώμενόν
10 γ' ἐστί, διὰ τοῦθ' ὁρᾶται, ἀλλὰ τοὐναντίον, διότι ὁρᾶται, διὰ τοῦθ' ὁρώμενον· οὐδὲ διότι ἀγόμενόν ἐστι, διὰ τοῦτ' ἄγεται, ἀλλὰ διότι ἄγεται, διὰ τοῦτ' ἀγόμενον· οὐδὲ διότι φερόμενον, φέρεται, ἀλλὰ διότι φέρεται, φερόμενον. ἆρα κατάδηλον, ὦ Εὐθύφρον, ὃ βούλομαι λέ-
15 γειν; βούλομαι δὲ τόδε, ὅτι εἴ τι γίγνεται ἢ εἴ τι πάσχει c τι, οὐχ ὅτι γιγνόμενόν ἐστι, γίγνεται, ἀλλ' ὅτι γίγνεται, γιγνόμενόν ἐστιν, οὐδ' ὅτι πάσχον ἐστὶ, πάσχει, ἀλλ' ὅτι πάσχει, πάσχον ἐστίν. ἢ οὐ ξυγχωρεῖς οὕτως; — ΕΥΘ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸ φιλούμενον
20 ἢ γιγνόμενόν τί ἐστιν ἢ πάσχον τι ὑπό του; — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ τοῦτ' ἄρ' οὕτως ἔχει, ὥσπερ τὰ πρότερα· οὐχ ὅτι φιλούμενόν ἐστι, φιλεῖται ὑφ' ὧν φιλεῖται, ἀλλ' ὅτι φιλεῖται, φιλούμενον. — ΕΥΘ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Τί δὴ οὖν λέγομεν περὶ τοῦ d
25 ὁσίου, ὦ Εὐθύφρον; ἄλλο τι φιλεῖται ὑπὸ θεῶν πάντων, ὡς ὁ σὸς λόγος; — ΕΥΘ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρα διὰ τοῦτο, ὅτι ὅσιόν ἐστιν, ἢ δι' ἄλλο τι; — ΕΥΘ. Οὔκ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο. — ΣΩ. Διότι ἄρ' ὅσιόν ἐστι, φιλεῖται, ἀλλ' οὐχ ὅτι φιλεῖται, διὰ τοῦθ' ὅσιόν ἐστιν; —
30 ΕΥΘ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὲν δὴ διότι φιλεῖται ὑπὸ ⟨τῶν⟩ θεῶν, φιλούμενόν ἐστι καὶ θεοφιλὲς* τὸ θεοφιλές*. — ΕΥΘ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Οὐκ ἄρα τὸ θεοφιλὲς ὅσιόν ἐστιν, ὦ Εὐθύφρον, οὐδὲ τὸ ὅσιον θεοφιλές, ὡς σὺ λέγεις, ἀλλ' ἕτερον τοῦτο τούτου. —
35 ΕΥΘ. Πῶς δή, Σώκρατες; — ΣΩ. Ὅτι ὁμολογοῦμεν e τὸ μὲν ὅσιον διὰ τοῦτο φιλεῖσθαι, ὅτι ὅσιόν ἐστιν, ἀλλ' οὐ διότι φιλεῖται, ὅσιον εἶναι. ἦ γάρ; — ΕΥΘ. Ναί.

XIII. ΣΩ. Τὸ δέ γε θεοφιλὲς ὅτι φιλεῖται ὑπὸ θεῶν,
40 αὐτῷ τούτῳ τῷ φιλεῖσθαι θεοφιλὲς εἶναι, ἀλλ' οὐχ ὅτι θεοφιλές, διὰ τοῦτο φιλεῖσθαι. ΕΥΘ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἀλλ' εἴ γε ταὐτὸν ἦν, ὦ φίλε Εὐθύφρον, τὸ θεοφιλὲς καὶ τὸ ὅσιον, εἰ μὲν διὰ τὸ ὅσιον εἶναι ἐφι-
11 λεῖτο τὸ ὅσιον, καὶ διὰ τὸ θεοφιλὲς εἶναι ἐφιλεῖτο ἂν τὸ a
45 θεοφιλές· εἰ δὲ διὰ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ θεῶν τὸ θεοφιλὲς θεοφιλὲς ἦν, καὶ τὸ ὅσιον ἂν διὰ τὸ φιλεῖσθαι ὅσιον ἦν. νῦν δ' ὁρᾷς ὅτι ἐναντίως ἔχετον, ὡς παντάπασιν ἑτέρω ὄντε ἀλλήλων. τὸ μὲν γάρ, ὅτι φιλεῖται, ἐστὶν οἷον φιλεῖσθαι· τὸ δ' ὅτι ἐστὶν οἷον φιλεῖσθαι, διὰ
50 τοῦτο φιλεῖται. καὶ κινδυνεύεις, ὦ Εὐθύφρον, ἐρωτώμενος τὸ ὅσιον, ὅ τί ποτ' ἐστί, τὴν μὲν οὐσίαν μοι αὐτοῦ οὐ βούλεσθαι δηλῶσαι, πάθος δέ τι περὶ αὐτοῦ λέγειν, ὅ τι πέπονθε τοῦτο τὸ ὅσιον, φιλεῖσθαι ὑπὸ πάντων τῶν θεῶν· ὅ τι δ' ὄν, οὔπω εἶπες. εἰ οὖν σοι b

cuncta num inter se diversa esse et qua diversa sint intelligis? — Euth. Intelligere mihi videor. — So. Nonne et amatum aliquid est et aliud præter hoc amans? — Euth. Quidni? — So. Dic obsecro, num id quod fertur, quia fertur, fertur, an ob aliquid aliud? — Euth. Nequaquam, sed ob hoc. — So. Et id quod ducitur similiter, quia ducitur, et quod videtur, quia videtur? — Euth. Maxime. — So. Non ergo quia aliquid est in iis quæ videntur, videtur, sed contra, quia videtur est in iis quæ videntur, nec quia ductum, ducitur, sed quia ducitur, ductum est: nec quia latum fertur, sed quia fertur est latum. nonne perspicuum est, o Euthyphro, quod dicere volo? volo autem hoc, si quid fit, aut patitur aliquid, non quia factum est fit, sed quia fit potius factum; neque quia patiens est patitur, sed quia patitur patiens est. aut non admittis hæc? — Euth. Admitto equidem. — So. Igiturne id quod amatur aut fiens aliquid est aut aliquid ab aliquo patiens? — Euth. Prorsus. — So. Hoc igitur eodem modo, quo superiora, se habet: non quia id est quod amatur, amatur a quibus amatur, sed quia amatur id est quod amatur. — Euth. Necesse. — So. Quid igitur de sancto dicimus, o Euthyphro? an ab omnibus diis amatur, ut oratio tua testatur? — Euth. Imo. — So. Numquid ob hoc quod sanctum est, an ob aliud quiddam? — Euth. Ob hoc ipsum. — So. Ergo quoniam sanctum est, amatur, non quoniam amatur est sanctum. — Euth. Videtur. — So. Veruntamen quoniam a diis amatur, amatum est et diis amicum id quod diis amicum est. — Euth. Quid prohibet? — So. Non ergo diis amicum sanctum est, o Euthyphro, neque sanctum amicum diis, ut tu ais: sed hoc aliud est quam illud. — Euth. Quanam ratione, o Socrates? — So. Quoniam confitemur sanctum ob id amari, quia sanctum est; non quia amatur, esse sanctum: nonne? — Euth. Certe.

XIII. So. Gratum autem diis, eo ipso quod amatur a diis, diis gratum esse, non quia gratum diis, amari. — Euth. Vera loqueris. — So. Verum si, o amice Euthyphro, idem esset diis gratum atque sanctum, si quia sanctum est, amaretur quod est sanctum, ita quoque diis gratum, amaretur a diis quod diis gratum est: si vero quia amatur a diis quod gratum diis est, diis gratum esset, id quod sanctum est quoque eo quod amatur esset sanctum. nunc autem vides ea opposito modo se habere, utpote quæ omnino inter se diversa sunt. hoc enim quia amatur, tale est ut ametur: illud autem quia tale est ut ametur, ideo amatur. et videris, o Euthyphro, cum quid sanctum sit interrogaris, essentiam illius ostendere nolle, sed passionem quandam ejus dicere, quam hoc sanctum subiit, ab omnibus videlicet diis amari: quid autem sit, nondum explicuisti.

φίλον, μή με ἀποκρύψῃ, ἀλλὰ πάλιν εἰπὲ ἐξ ἀρχῆς, τί ποτ' ὂν τὸ ὅσιον εἴτε φιλεῖται ὑπὸ θεῶν εἴθ' ὁτιδὴ πάσχει· οὐ γὰρ περὶ τούτου διοισόμεθα. ἀλλ' εἰπὲ προθύμως, τί ἐστι τό θ' ὅσιον καὶ τὸ ἀνόσιον; — ΕΥΘ. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔχω ἔγωγ' ὅπως σοι εἴπω ὃ νοῶ· περιέρχεται γάρ πως ἡμῖν ἀεὶ ὃ ἂν ὑποθώμεθα, καὶ οὐκ ἐθέλει μένειν ὅπου ἂν ἱδρυσώμεθ' αὐτό. — ΣΩ. Τοῦ ἡμετέρου προγόνου, ὦ Εὐθύφρον, ἔοικεν εἶναι Δαιδάλου τὰ ὑπὸ σοῦ λεγόμενα. καὶ εἰ μὲν αὐτὰ ἐγὼ ἔλεγον καὶ ἐτιθέμην, ἴσως ἄν με ἐπέσκωπτες, ὡς ἄρα κἀμοὶ κατὰ τὴν ἐκείνου ξυγγένειαν τὰ ἐν τοῖς λόγοις ἔργα ἀποδιδράσκει καὶ οὐκ ἐθέλει μένειν ὅπου ἄν τις αὐτὰ θῇ· νῦν δέ — σαὶ γὰρ αἱ ὑποθέσεις εἰσίν — ἄλλου δή τινος δεῖ σκώμματος. οὐ γὰρ ἐθέλουσί σοι μένειν, ὡς καὶ αὐτῷ σοι δοκεῖ. — ΕΥΘ. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ σχεδόν τι τοῦ αὐτοῦ σκώμματος, ὦ Σώκρατες, δεῖσθαι τὰ λεγόμενα· τὸ γὰρ περιιέναι αὐτοῖς τοῦτο καὶ μὴ μένειν ἐν ταὐτῷ οὐκ ἐγώ εἰμι ὁ ἐντιθείς, ἀλλὰ σύ μοι δοκεῖς ὁ Δαίδαλος, ἐπεὶ ἐμοῦ γ' ἕνεκα ἔμενεν ἂν ταῦθ' οὕτως. — ΣΩ. Κινδυνεύω ἄρα, ὦ ἑταῖρε, ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς δεινότερος γεγονέναι τὴν τέχνην τοσούτῳ, ὅσῳ ὁ μὲν τὰ αὑτοῦ μόνα ἐποίει οὐ μένοντα, ἐγὼ δὲ πρὸς τοῖς ἐμαυτοῦ, ὡς ἔοικε, καὶ τἀλλότρια. καὶ δῆτα τοῦτό μοι τῆς τέχνης ἐστὶ κομψότατον, ὅτι ἄκων εἰμὶ σοφός· ἐβουλόμην γὰρ ἄν μοι τοὺς λόγους μένειν καὶ ἀκινήτως ἱδρῦσθαι μᾶλλον ἢ πρὸς τῇ Δαιδάλου σοφίᾳ τὰ Ταντάλου χρήματα γενέσθαι. καὶ τούτων μὲν ἅδην. Ἐπειδὴ δέ μοι δοκεῖς σὺ τρυφᾶν, αὐτός σοι ξυμπροθυμήσομαι δεῖξαι, ὅπως ἄν με διδάξαις περὶ τοῦ ὁσίου· καὶ μὴ προαποκάμῃς. ἰδὲ γάρ· οὐκ ἀναγκαῖόν σοι δοκεῖ δίκαιον εἶναι πᾶν τὸ ὅσιον; — ΕΥΘ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ πᾶν τὸ δίκαιον ὅσιον; ἢ τὸ μὲν ὅσιον πᾶν δίκαιον, τὸ δὲ δίκαιον οὐ πᾶν ὅσιον, ἀλλὰ τὸ μὲν αὐτοῦ ὅσιον, τὸ δέ τι καὶ ἄλλο; — ΕΥΘ. Οὐχ ἕπομαι, ὦ Σώκρατες, τοῖς λεγομένοις. — ΣΩ. Καὶ μὴν νεώτερός γέ μου εἶ οὐκ ἔλαττον ἢ ὅσῳ σοφώτερος· ἀλλ', ὃ λέγω, τρυφᾷς ὑπὸ πλούτου τῆς σοφίας. ἀλλ', ὦ μακάριε, ξύντεινε σαυτόν· καὶ γὰρ οὐδὲ χαλεπὸν κατανοῆσαι ὃ λέγω. λέγω γὰρ δὴ τοὐναντίον ἢ ὁ ποιητὴς ἐποίησεν ὁ ποιήσας

> Ζῆνα δὲ τόν θ' ἔρξαντα, καὶ ὃς τάδε πάντ' ἐφύτευσεν,
> οὐκ ἐθέλεις εἰπεῖν· ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.

ἐγὼ οὖν τούτῳ διαφέρομαι τῷ ποιητῇ. εἴπω σοι ὅπῃ; — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐ δοκεῖ μοι εἶναι ἵνα δέος ἔνθα καὶ αἰδώς· πολλοὶ γάρ μοι δοκοῦσι, καὶ νόσους καὶ πενίας καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα δεδιότες, δεδιέναι μέν, αἰδεῖσθαι δὲ μηδὲν ταῦτα, ἃ δεδίασιν. οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ; — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀλλ' ἵνα γ' αἰδώς, ἔνθα καὶ δέος εἶναι· ἐπεὶ ἔσθ' ὅστις αἰδούμενός τι πρᾶγμα καὶ αἰσχυνόμενος οὐ πεφόβηταί τε καὶ δέδοικεν ἅμα δόξαν πονηρίας; — ΕΥΘ. Δέδοικε μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ὀρθῶς ἔχει λέγειν, ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς· ἀλλ' ἵνα μὲν αἰδώς, ἔνθα καὶ δέος, οὐ μέντοι ἵνα γε

si igitur tibi placet, ne me celes, verum a principio rursus definias, quid tandem cum sit sive amatur a diis sive aliud quidvis patitur : non enim de hoc invicem dissidebimus. sed prompte jam dicas, quid est sanctum et impium? — Euth. At, o Socrates, quomodo tibi quod cogito exprimam, non invenio : semper enim nobis quod proposuimus, oberrat, neque consistere vult, ubi id constituimus. — So. Progenitoris nostri Dædali, o Euthyphro, esse quæ dixisti, videntur. et si ego illa dixissem atque posuissem, fortasse me risisses, quod orationis meæ artificia secundum illius cognationem effugiunt neque permanere volunt, ubicunque quis illa locaverit : nunc autem — tuæ enim hypotheses istæ sunt — alio igitur quodam opus est joco. non enim tibi permanere volunt, ut tibi quoque ipsi videtur. — Euth. Imo mihi videtur, o Socrates, quæ dicta sunt, eadem pæne dicacitate jocoque notari posse : quod enim illa oberrant, ego minime in causa sum, sed tu mihi Dædalus videris, cum, quantum in me est, sic illa mansissent. — So. Videor igitur, o amice, eo in hac arte quam ille præstantior, quo ille sua sola instabilia fabricabat, ego autem præter mea, ut apparet, etiam aliena. hoc profecto mihi est in arte venustissimum, quod invitus sum sapiens. mallem namque rationes mihi manere, immobilesque consistere, quam præter Dædali sapientiam, Tantali quoque divitias assequi. atque hæc quidem satis. Postquam vero tanquam delicatior laborem subterfugere mihi videris, ego una tecum ostendere contendam, quomodo me circa sanctum erudias : et ne in medio sermone deficias. vide namque : nonne tibi necessarium videtur omne sanctum esse justum? — Euth. Mihi quidem. — So. Numquid igitur et omne justum sanctum? aut omne sanctum justum, justum vero non omne sanctum, sed partim sanctum partim aliud quiddam? — Euth. Ego vero ista verba tua haud assequor. — So. Verumtamen junior me nihilo minus quam sapientior es; sed, ut dixi, delicatior es ob sapientiæ copiam. at, o beate, vires tuas intende : non enim difficile est quod dicebam ad comprehendendum. contra enim statuo quam poeta qui dicit :

> Cur metuis cantare Jovem qui cuncta creavit?
> Namque metus secum socium trahit usque pudorem.

ego autem a poeta hoc discrepo. vis qua ratione dicam? — Euth. Prorsus. — So. Non videtur mihi ubicunque timor est, ibi etiam pudor esse : nam multi mihi videntur paupertatem ac morbos cæteraque hujusmodi metuentes, timere quidem, nullo tamen pudore in iis affici quæ timent : nonne tibi idem videtur? — Euth. Et mihi. — So. At ubicunque pudor, ibi et timor : quis enim est qui, quum pudore afficitur atque erubescit, non pertimescat et reformidet simul opinionem improbitatis? — Euth. Reformidat certe. — So. Haud igitur recte dicitur, Ubi enim timor, ibi etiam pudor : sed ubi pudor, ibi et timor, non

δέος, πανταχοῦ αἰδώς. ἐπὶ πλέον γὰρ οἶμαι δέος αἰδοῦς· μόριον γὰρ αἰδὼς δέους, ὥσπερ ἀριθμοῦ περιττὸν, ὥστ' οὐχ ἵνα περ ἀριθμὸς, ἔνθα καὶ περιττὸν, ἵνα δὲ περιττὸν, ἔνθα καὶ ἀριθμός. ἕπει γάρ που νῦν
5 γε; — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τὸ τοιοῦτον τοίνυν κἀκεῖ λέγων ἠρώτων, ἆρ' ἵνα δίκαιον, ἔνθα καὶ ὅσιον, ἢ ἵνα μὲν ὅσιον, ἔνθα καὶ δίκαιον, ἵνα δὲ δίκαιον, οὐ πανταχοῦ ὅσιον· μόριον γὰρ τοῦ δικαίου τὸ ὅσιον. οὕτω φῶμεν, ἢ ἄλλως σοι δοκεῖ; — ΕΥΘ. Οὔκ, ἀλλ' οὕτω·
10 φαίνει γάρ μοι ὀρθῶς λέγειν.

XIV. ΣΩ. Ὅρα δὴ τὸ μετὰ τοῦτο. εἰ γὰρ μέρος τὸ ὅσιον τοῦ δικαίου, δεῖ δὴ ἡμᾶς, ὡς ἔοικεν, ἐξευρεῖν τὸ ποῖον μέρος ἂν εἴη τοῦ δικαίου τὸ ὅσιον. εἰ μὲν οὖν σύ με ἠρώτας τι τῶν νῦν δὴ οἷον, ποῖον μέρος
15 ἐστὶν ἀριθμοῦ τὸ ἄρτιον καὶ τίς ὢν τυγχάνει οὗτος ὁ ἀριθμὸς, εἶπον ἂν, ὅτι ὃς ἂν μὴ σκαληνὸς ᾖ ἀλλ' ἰσοσκελής. ἢ οὐ δοκεῖ σοι; — ΕΥΘ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Πειρῶ δὴ καὶ σὺ ἐμὲ οὕτω διδάξαι, τὸ ποῖον μέρος τοῦ δικαίου [τὸ] ὅσιόν ἐστιν, ἵνα καὶ Μελήτῳ λέγωμεν μηκέθ' ἡμᾶς
20 ἀδικεῖν μηδ' ἀσεβείας γράφεσθαι, ὡς ἱκανῶς ἤδη παρὰ σοῦ μεμαθηκότας τά τ' εὐσεβῆ καὶ ὅσια καὶ τὰ μή. — ΕΥΘ. Τοῦτο τοίνυν ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, τὸ μέρος τοῦ δικαίου εἶναι εὐσεβές τε καὶ ὅσιον, τὸ περὶ τὴν τῶν θεῶν θεραπείαν· τὸ δὲ περὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων τὸ
25 λοιπὸν εἶναι τοῦ δικαίου μέρος.

XV. ΣΩ. Καὶ καλῶς γέ μοι, ὦ Εὐθύφρον, φαίνει
13 λέγειν. ἀλλὰ σμικροῦ τινὸς ἔτι ἐνδεής εἰμι· τὴν γὰρ θεραπείαν οὔπω ξυνίημι ἥντιν' ὀνομάζεις. οὐ γάρ που λέγεις γε, οἷαί περ καὶ αἱ περὶ τἆλλα θεραπεῖαί εἰσι,
30 τοιαύτην καὶ [τὴν] περὶ θεούς. λέγομεν γάρ που —, οἷον φαμὲν, ἵππους οὐ πᾶς ἐπίσταται θεραπεύειν, ἀλλ' ὁ ἱππικός. ἦ γάρ; — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἡ γάρ που ἱππικὴ ἵππων θεραπεία; — ΕΥΘ. Ναί. — ΣΩ. Οὐδέ γε κύνας πᾶς ἐπίσταται θεραπεύειν, ἀλλ' ὁ κυνηγετι-
35 κός. — ΕΥΘ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἡ γάρ που κυνηγετικὴ κυνῶν θεραπεία. — ΕΥΘ. Ναί. — ΣΩ. Ἡ δὲ βοηλατικὴ βοῶν. — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἡ δὲ δὴ ὁσιότης τε καὶ εὐσέβεια θεῶν; ὦ Εὐθύφρον, οὕτω λέγεις; — ΕΥΘ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν θεραπεία γε πᾶσα ταὐ-
40 τὸν διαπράττεται, οἷον τοιόνδε· ἐπ' ἀγαθῷ τινί ἐστι καὶ ὠφελείᾳ τοῦ θεραπευομένου, ὥσπερ ὁρᾷς δὴ, ὅτι οἱ ἵπποι ὑπὸ τῆς ἱππικῆς θεραπευόμενοι ὠφελοῦνται καὶ βελτίους γίγνονται. ἢ οὐ δοκοῦσί σοι; — ΕΥΘ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Καὶ αἱ κύνες γέ που ὑπὸ τῆς κυνηγετι-
45 κῆς καὶ οἱ βόες ὑπὸ τῆς βοηλατικῆς, καὶ τἆλλα πάνθ' ὡσαύτως· ἢ ἐπὶ βλάβῃ οἴει τοῦ θεραπευομένου τὴν θεραπείαν εἶναι; — ΕΥΘ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ; — ΕΥΘ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Ἦ οὖν καὶ ἡ ὁσιότης θεραπεία οὖσα θεῶν ὠφέλειά τ' ἐστὶ θεῶν καὶ
50 βελτίους τοὺς θεοὺς ποιεῖ; καὶ σὺ τοῦτο συγχωρήσαις ἂν, ὡς ἐπειδάν τι ὅσιον ποιῇς, βελτίω τινὰ τῶν θεῶν ἀπεργάζει; — ΕΥΘ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼ, ὦ Εὐθύφρον, οἶμαί σε τοῦτο λέγειν· πολλοῦ καὶ δέω· ἀλλὰ τούτου δὴ ἕνεκα καὶ ἀνηρόμην, τίνα

tamen ubicunque timor, etiam pudor. amplior enim, ut arbitror, est timor quam pudor: siquidem pars timoris est pudor, quemadmodum numeri pars est impar, ita ut non ubicunque numerus, ibi et impar, ubi vero impar, ibi et numerus est. nonne nunc assequeris? — Euth. Maxime. — So. De hoc igitur in superioribus percunctabar, utrum ubi justum, ibi et sanctum? an ubi sanctum, ibi et justum? ubi vero justum, non ubique sanctum: pars enim justi sanctum est. itane igitur, an aliter dicemus? — Euth. Sic utique: probe enim dicere mihi videris.

XIV. So. Vide vero quod sequitur. si enim sanctum justi pars est, oportet nos, ut videtur, quænam justi pars sanctum sit, invenire. si tu ergo me aliquid modo dictorum interrogares, exempli gratia, par quænam pars numeri et quis numerus sit, responderem profecto, qui non habet inæqualia, sed æqualia. aut nonne tibi videtur? — Euth. Mihi quidem. — So. Conare igitur tu quoque me ita docere, quænam justi pars sanctum est, ut et Meleto dicamus, ne ulterius injustitiæ nos et impietatis accuset: quippe cum abs te pia, sancta, et contraria satis jam didicerimus. — Euth. Justi igitur partem, o Socrates, pium et sanctum esse reor, quæ scilicet circa deorum cultum versatur: eam vero quæ ad hominum curam pertinet, reliquam esse justi partem.

XV. So. Probe, o Euthyphro, dicere mihi videris. Sed paulum quid præterea requiro: cultum enim nondum intelligo quem appelles. non enim fortasse dicis, quales cultus sunt circa reliqua, talem quoque circa deos esse. Dicimus enim v. gr., non quivis equos curare novit, sed equester. nonne? — Euth. Prorsus. — So. Equestris namque facultas equorum cura est. — Euth. Utique. — So. Neque canes quivis novit curare, sed hujus artis peritus. — Euth. Ita. — So. Nam ars venatoria canum cultus est. — Euth. Ita. — So. Et bucolica boum. — Euth. Omnino. — So. Sanctitas autem ac pietas deorum? sicne, o Euthyphro, dicis? — Euth. Dico. — So. Ergone cultus omnis idem præstat, quale hoc: est hoc bono et utilitati ei quod curatur, uti profecto vides, equos, cum ab equestri arte colantur, juvari ac meliores evadere. nonne sic videntur? — Euth. Mihi quidem. — So. Et canes a venatorum peritia, et a bucolica boves, ac reliqua cuncta similiter. aut potius in damnum ejus quod curatur, curam tendere putas? — Euth. Non per Jovem. — So. Ad utilitatem vero? — Euth. Quidni? — So. Sanctitas igitur quoque, cum deorum cura sit, diisne prodest ac meliores eos reddit? ac tu quidem concederes, cum sanctum quippiam peragas, deorum aliquem te reddere meliorem? — Euth. Nunquam per Jovem. — So. Neque ego, o Euthyphro, id te dicere arbitror: longe enim a me suspicio hæc abest: sed propterea te rogavi, qualemnam

ποτὲ λέγεις τὴν θεραπείαν τῶν θεῶν, οὐχ ἡγούμενός σε τοιαύτην λέγειν. — ΕΥΘ. Καὶ ὀρθῶς γε, ὦ Σώκρατες· οὐ γὰρ τοιαύτην λέγω. — ΣΩ. Εἶεν· ἀλλὰ τίς δὴ θεῶν θεραπεία εἴη ἂν ἡ ὁσιότης; — ΕΥΘ. Ἥνπερ, ὦ Σώκρατες, οἱ δοῦλοι τοὺς δεσπότας θεραπεύουσιν. — ΣΩ. Μανθάνω· ὑπηρετική τις ἄν, ὡς ἔοικεν, εἴη θεοῖς. — ΕΥΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

XVI. ΣΩ. Ἔχοις ἂν οὖν εἰπεῖν, ἡ ἰατροῖς ὑπηρετικὴ εἰς τίνος ἔργου ἀπεργασίαν τυγχάνει οὖσα ὑπηρετική; οὐκ εἰς ὑγιείας οἴει; — ΕΥΘ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί δέ; ἡ ναυπηγοῖς ὑπηρετικὴ εἰς τίνος ἔργου ἀπεργασίαν ὑπηρετική ἐστιν; — ΕΥΘ. Δῆλον ὅτι, ὦ Σώκρατες, εἰς πλοίου. — ΣΩ. Καὶ ἡ οἰκοδόμοις γέ που εἰς οἰκίας; — ΕΥΘ. Ναί. — ΣΩ. Εἰπὲ δή, ὦ ἄριστε· ἡ δὲ θεοῖς ὑπηρετικὴ εἰς τίνος ἔργου ἀπεργασίαν ὑπηρετικὴ ἂν εἴη; δῆλον γὰρ ὅτι σὺ οἶσθα, ἐπειδήπερ τά γε θεῖα κάλλιστα φῂς εἰδέναι ἀνθρώπων. — ΕΥΘ. Καὶ ἀληθῆ γε λέγω, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Εἰπὲ δὴ πρὸς Διός, τί ποτ' ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ πάγκαλον ἔργον, ὃ οἱ θεοὶ ἀπεργάζονται ἡμῖν ὑπηρέταις χρώμενοι; — ΕΥΘ. Πολλὰ καὶ καλά, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Καὶ γὰρ οἱ στρατηγοί, ὦ φίλε· ἀλλ' ὅμως τὸ κεφάλαιον αὐτῶν ῥᾳδίως ἂν εἴποις, ὅτι νίκην ἐν τῷ πολέμῳ ἀπεργάζονται. ἢ οὔ; — ΕΥΘ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Πολλὰ δέ γ' οἶμαι καὶ καλὰ καὶ οἱ γεωργοί· ἀλλ' ὅμως τὸ κεφάλαιον αὐτῶν ἐστι τῆς ἀπεργασίας ἡ ἐκ τῆς γῆς τροφή. — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί δὲ δή; τῶν πολλῶν καὶ καλῶν, ἃ οἱ θεοὶ ἀπεργάζονται, τί τὸ κεφάλαιόν ἐστι τῆς ἀπεργασίας; — ΕΥΘ. Καὶ ὀλίγον σοι πρότερον εἶπον, ὦ Σώκρατες, ὅτι πλείονος ἔργου ἐστὶν ἀκριβῶς ταῦτα πάντα, ὡς ἔχει, μαθεῖν· τόδε μέντοι σοι ἁπλῶς λέγω, ὅτι, ἐὰν μὲν κεχαρισμένα τις ἐπίστηται τοῖς θεοῖς λέγειν τε καὶ πράττειν εὐχόμενός τε καὶ θύων, ταῦτ' ἔστι τὰ ὅσια, καὶ σώζει τὰ τοιαῦτα τούς τ' ἰδίους οἴκους καὶ τὰ κοινὰ τῶν πόλεων· τὰ δ' ἐναντία τῶν κεχαρισμένων ἀσεβῆ, ἃ δὴ καὶ ἀνατρέπει ἅπαντα καὶ ἀπόλλυσιν.

XVII. ΣΩ. Ἦ πολύ μοι διὰ βραχυτέρων, ὦ Εὐθύφρον, εἰ ἐβούλου, εἶπες ἂν τὸ κεφάλαιον ὧν ἠρώτων. ἀλλὰ γὰρ οὐ πρόθυμός με εἶ διδάξαι· δῆλος εἶ. καὶ γὰρ νῦν ἐπειδὴ ἐπ' αὐτῷ ἦσθα, ἀπετράπου· ὃ εἰ ἀπεκρίνω, ἴσως ἂν ἤδη παρὰ σοῦ τὴν ὁσιότητα ἐμεμαθήκη. νῦν δέ — ἀνάγκη γὰρ τὸν ἐρωτῶντα τῷ ἐρωτωμένῳ ἀκολουθεῖν ὅπῃ ἂν ἐκεῖνος ὑπάγῃ — τί δὴ αὖ λέγεις τὸ ὅσιον εἶναι καὶ τὴν ὁσιότητα; οὐχὶ ἐπιστήμην τινὰ τοῦ θύειν τε καὶ εὔχεσθαι; — ΕΥΘ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ θύειν δωρεῖσθαί ἐστι τοῖς θεοῖς, τὸ δ' εὔχεσθαι αἰτεῖν τοὺς θεούς. — ΕΥΘ. Καὶ μάλα, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἐπιστήμη ἄρ' αἰτήσεως καὶ δόσεως θεοῖς ἡ ὁσιότης ἂν εἴη ἐκ τούτου τοῦ λόγου. — ΕΥΘ. Πάνυ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ξυνῆκας ὃ εἶπον. — ΣΩ. Ἐπιθυμητὴς γάρ εἰμι, ὦ φίλε, τῆς σῆς σοφίας, καὶ προσέχω τὸν νοῦν αὐτῇ, ὥστ' οὐ χαμαὶ πεσεῖται ὅ τι ἂν εἴπῃς. ἀλλά μοι λέξον, τίς αὕτη ἡ ὑπηρεσία ἐστὶ τοῖς θεοῖς; αἰτεῖν τε φῂς αὐτοὺς καὶ διδόναι ἐκείνοις; — ΕΥΘ. Ἔγωγε.

curam deorum dicas, non existimans hujusmodi quandam te dicere. — EUTH. Et recte quidem, o Socrates, non enim talem assero. — So. Esto : sed quinam tandem deorum cultus sanctitas erit? — EUTH. Qua, o Socrates, servi dominos colunt. — So. Intelligo : ministra quædam deorum, ut videtur, cura hæc erit. — EUTH. Prorsus.

XVI. So. Potesne igitur dicere, ad quid suppeditet medicis cura medicorum ministra? nonne ad sanitatem? — EUTH. Ad hanc ipsam. — So. Porro, ministra facultas eorum qui naves construunt, ad quid illis ministrat? — EUTH. Sine dubio, o Socrates, ad navis fabricam. — So. Et quæ domorum ædificatoribus, nonne ad domus constructionem? — EUTH. Certe. — So. Dic itaque mihi, vir optime, cura illa ministra deorum, ad cujus operis effectionem ministra est? perspicuum est enim te scire, cum divina te nosse præ cæteris omnibus dicas. — EUTH. Et vera loquor, o Socrates. — So. Dic ergo per Jovem, quidnam est mirificum illud opus, quod dii nobis ministris utentes perficiunt? — EUTH. Multa pulchra, o Socrates. — So. Exercitus quoque duces (perficiunt), o amice : verumtamen facile præcipuum diceres opus illorum, victoriam eos in bello reportare. nonne? — EUTH. Quidni? — So. Multa certe quoque pulchra, ut arbitror, agricolæ : summa tamen illorum est, ex terra alimenta colligere. — EUTH. Prorsus. — So. Quid ergo? multorum bonorum facinorum, quæ dii perficiunt, quænam summa est? — EUTH. Etiam paulo ante dixi, o Socrates, prolixi operis esse hæc omnia perfecte comprehendere. hoc tamen tibi simpliciter dico : si quis suavia diis loqui et agere novit vovens atque sacrificans, hæc sancta sunt, et talia domos privatas et respublicas conservant : contraria vero iis quæ diis grata sunt, impia sunt, quæ sane universa pervertunt ac perdunt.

XVII. So. Paucioribus admodum, o Euthyphro, si voluisses, summam eorum quæ rogabam explicuisses : sed non promptus ad me docendum accedis, uti apparet. etenim nunc cum in ipso esses, deflexisti : quod si respondisses, fortassis dudum sanctitatem abs te didicissem : nunc autem — necesse est enim ut interrogantem is, qui interrogatur, sequatur quacunque ducat — quid tandem dicis sanctum esse et sanctitatem? nonne scientiam quandam vovendi ac sacrificandi? — EUTH. Equidem. — So. Nonne igitur sacrificare est munera diis offerre, precari autem a diis petere? — EUTH. Maxime, o Socrates. — So. Scientia ergo et a diis petendi et iis dandi secundum hanc rationem sanctitas erit. — EUTH. Optime, o Socrates, quod dicebam intellexisti. — So. Avidus enim sum, o amice, sapientiæ tuæ, animumque attendo, nec excidere quicquam patiar frustra. Verum mihi dicas, quænam hæc est ministratio erga deos? an esse dicis ab iis petere aliquid et iis dare? — EUTH. Certe.

XVIII. ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ τό γ' ὀρθῶς αἰτεῖν ἂν εἴη, ὧν δεόμεθα παρ' ἐκείνων, ταῦτ' αὐτοὺς αἰτεῖν; — ΕΥΘ. Ἀλλὰ τί; — ΣΩ. Καὶ αὖ τὸ διδόναι ὀρθῶς, ὧν ἐκεῖνοι τυγχάνουσι δεόμενοι παρ' ἡμῶν, ταῦτ' ἐκείνοις e 5 αὖ ἀντιδωρεῖσθαι; οὐ γάρ που τεχνικόν γ' ἂν εἴη δωροφορεῖν διδόντα τῳ ταῦτα, ὧν οὐδὲν δεῖται. — ΕΥΘ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἐμπορικὴ ἄρα τις ἂν εἴη, ὦ Εὐθύφρον, τέχνη ἡ ὁσιότης θεοῖς καὶ ἀνθρώποις παρ' ἀλλήλων. — ΕΥΘ. Ἐμπορική, εἰ οὕ- 10 τως ἥδιόν σοι ὀνομάζειν. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐδὲν ἥδιον ἔμοιγε, εἰ μὴ τυγχάνει ἀληθὲς ὄν. φράσον δή μοι, τίς ἡ ὠφέλεια τοῖς θεοῖς τυγχάνει οὖσα ἀπὸ τῶν δώρων ὧν παρ' ἡμῶν λαμβάνουσιν; ἃ μὲν γὰρ διδόασι, παντὶ 15δῆλον· οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ἐστιν ἀγαθόν, ὅ τι ἂν μὴ ἐκεῖ- a 15 νοι δῶσιν· ἃ δὲ παρ' ἡμῶν λαμβάνουσι, τί ὠφελοῦνται; ἢ τοσοῦτον αὐτῶν πλεονεκτοῦμεν κατὰ τὴν ἐμπορίαν, ὥστε πάντα τἀγαθὰ παρ' αὐτῶν λαμβάνομεν, ἐκεῖνοι δὲ παρ' ἡμῶν οὐδέν; — ΕΥΘ. Ἀλλ' οἴει, ὦ Σώκρατες, τοὺς θεοὺς ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τούτων, ἃ παρ' ἡμῶν λαμ- 20 βάνουσιν; — ΣΩ. Ἀλλὰ τί δήποτ' ἂν εἴη ταῦτα, ὦ Εὐθύφρον, τὰ παρ' ἡμῶν δῶρα τοῖς θεοῖς; — ΕΥΘ. Τί δ' οἴει ἄλλο ἢ τιμή τε καὶ γέρα καὶ ὅπερ ἐγὼ ἄρτι ἔλεγον, χάρις; — ΣΩ. Κεχαρισμένον ἄρ' ἐστίν, ὦ Εὐ- b θύφρον, τὸ ὅσιον, ἀλλ' οὐχὶ ὠφέλιμον οὐδὲ φίλον τοῖς 25 θεοῖς; — ΕΥΘ. Οἶμαι ἔγωγε πάντων γε μάλιστα φίλον. — ΣΩ. Τοῦτ' ἄρ' ἐστὶν αὖ, ὡς ἔοικε, τὸ ὅσιον, τὸ τοῖς θεοῖς φίλον. — ΕΥΘ. Μάλιστά γε.

XIX. ΣΩ. Θαυμάσει οὖν ταῦτα λέγων, ἐάν σοι οἱ λόγοι φαίνωνται μὴ μένοντες ἀλλὰ βαδίζοντες, κἀμὲ 30 αἰτιάσει τὸν Δαίδαλον βαδίζοντας αὐτοὺς ποιεῖν, αὐτὸς ὢν πολύ γε τεχνικώτερος τοῦ Δαιδάλου καὶ κύκλῳ περιιόντας ποιῶν; ἢ οὐκ αἰσθάνει, ὅτι ὁ λόγος ἡμῖν περιελθὼν πάλιν εἰς ταὐτὸν ἥκει; μέμνησαι γάρ που, c ὅτι ἐν τῷ ἔμπροσθεν τό θ' ὅσιον καὶ τὸ θεοφιλὲς οὐ 35 ταὐτὸν ἡμῖν ἐφάνη, ἀλλ' ἕτερα ἀλλήλων. ἢ οὐδὲ μέμνησαι; — ΕΥΘ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Νῦν οὖν οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι τὸ τοῖς θεοῖς φίλον φῂς ὅσιον εἶναι· τοῦτο δ' ἄλλο τι ἢ θεοφιλὲς γίγνεται; ἢ οὔ; — ΕΥΘ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἢ ἄρτι οὐ καλῶς ὡμολογοῦμεν, ἢ εἰ 40 τότε καλῶς, νῦν οὐκ ὀρθῶς τιθέμεθα. — ΕΥΘ. Ἔοικεν.

XX. ΣΩ. Ἐξ ἀρχῆς ἄρ' ἡμῖν πάλιν σκεπτέον, τί ἐστι τὸ ὅσιον· ὡς ἐγώ, πρὶν ἂν μάθω, ἑκὼν εἶναι οὐκ ἀποδειλιάσω. ἀλλὰ μή με ἀτιμάσῃς, ἀλλὰ παντὶ d τρόπῳ προσέχων τὸν νοῦν ὅτι μάλιστα νῦν εἰπὲ τὴν 45 ἀλήθειαν. οἶσθα γάρ, εἴπερ τις ἄλλος ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἀφετέος εἶ, ὥσπερ ὁ Πρωτεύς, πρὶν ἂν εἴπῃς. εἰ γὰρ μὴ ᾔδησθα σαφῶς τό θ' ὅσιον καὶ τὸ ἀνόσιον, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἄν ποτ' ἐπεχείρησας ὑπὲρ ἀνδρὸς θητὸς ἄνδρα πρεσβύτην πατέρα διωκαθεῖν φόνου, ἀλλὰ καὶ τοὺς 50 θεοὺς ἂν ἔδεισας παρακινδυνεύειν, μὴ οὐκ ὀρθῶς αὐτὸ ποιήσοις, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ᾐσχύνθης· νῦν δ' εὖ οἶδ' ὅτι σαφῶς οἴει εἰδέναι τό θ' ὅσιον καὶ μή. εἰπὲ οὖν, ὦ e βέλτιστε Εὐθύφρον, καὶ μὴ ἀποκρύψῃ ὅτι αὐτὸ ἡγεῖ. — ΕΥΘ. Εἰσαῦθις τοίνυν, ὦ Σώκρατες· νῦν γὰρ σπεύδω

XVIII. So. Ergone recte petere, erit ea petere ab iis, quibus indigemus? — Euth. Sed quid? — So. Recte autem dare erit ea, quibus indigent, illis offerre ut remunerationem? non enim scitum esset, opinor, ea alicui, quibus non indiget, largiri. — Euth. Vera narras, o Socrates. — So. Mercatura igitur, o Euthyphro, inter deos et homines mutua quædam erit sanctitas. — Euth. Mercatura, si ita eam nominare lubet tibi. — So. At nihil mihi placet, nisi sit verum. Dic ergo, quænam diis ex muneribus nostris utilitas? nam quæ dant, nemo est qui ignoret: nullum enim nobis est bonum quod non illi præbuerint: quæ vero a nobis accipiunt, quid illis conferunt? aut adeo ipsis in hac mercatura præstamus, ut nos omnia ab illis bona accipiamus, illi vero nullum a nobis bonum? — Euth. Num opinaris, o Socrates, deos iis, quæ a nobis accipiunt, juvari? — So. At quid tandem erunt hæc nostra dona diis oblata? — Euth. Quid vero putas aliud quam honor, munera et, ut modo dicebam, gratia? — So. Pium igitur est, o Euthyphro, gratum diis, non autem utile aut amicum? — Euth. Existimo equidem maxime omnium amicum. — So. Sanctum igitur rursus, ut videtur, est id, quod est diis amicum? — Euth. Maxime.

XIX. So. Mirum igitur erit tibi hæc dicenti, si rationes tuæ nequaquam consistere sed vagari videantur, ac me tanquam Dædalum culpabis, quod eas vagari faciam? cum ipse longe artificiosior sis quam Dædalus, et ita eas efficias, ut in circulum revolvantur? aut nonne sentis orationem nostram circumvagatam rursus eodem rediisse? meministi enim in superioribus sanctum et dilectum diis haud eadem sed diversa a se invicem apparuisse: aut an ne meministi quidem? — Euth. Memini. — So. Nunc igitur nequaquam animadvertis, te sanctum diis amicum dicere: hoc autem num aliud quid est quam diis dilectum. nonne? — Euth. Omnino. — So. Ergo aut tunc non recte concessimus, aut si recte tunc, nunc non recte ponimus. — Euth. Videtur.

XX. So. Itaque a principio rursus quid sanctum sit, considerandum est: nam ego antequam didicero, quantum in me est, animum non despondebo. sed ne me contemnas, imo mentem penitus adhibens quam maxime nunc exprime veritatem. nosti enim, si quis hominum alius, neque dimittendus es, quemadmodum Proteus, priusquam dixeris. nam nisi liquido pium et impium novisses, nunquam mercenarii cujusdam gratia virum senem patrem ut reum cædis actione persequi aggressus esses, sed et deos timuisses ne forte minus recte id aggredereris, et homines veritus esses: nunc autem probe novi te sanctum et impium plane nosse opinari. dic igitur, optime Euthyphro, neque nos celes quid ipsum esse putes. — Euth. Alias, o Socrates: nunc

ποι, καί μοι ὥρα ἀπιέναι. — ΣΩ. Οἷα ποιεῖς, ὦ ἑταῖρε! ἀπ' ἐλπίδος με καταβαλὼν μεγάλης ἀπέρχει, ἣν εἶχον ὡς παρὰ σοῦ μαθὼν τά θ' ὅσια καὶ μὴ καὶ τῆς πρὸς Μέλητον γραφῆς ἀπαλλάξομαι, ἐνδειξάμενος ἐκείνῳ, 16 ὅτι σοφὸς ἤδη παρ' Εὐθύφρονος τὰ θεῖα γέγονα, καὶ ὅτι οὐκέθ' ὑπ' ἀγνοίας αὐτοσχεδιάζω οὐδὲ καινοτομῶ περὶ αὐτά, καὶ δὴ καὶ τὸν ἄλλον βίον ὅτι ἄμεινον βιωσοίμην.

enim alio propero, et tempus est me abire. — So. Quid agis, amice! magna de spe me nunc abiens dejecisti, qua sperabam abs te sancta et non sancta discere, atque ita Meleti accusationem evadere, si ostendissem illi, me ab Euthyphrone divinorum sapientiam adeptum esse et non amplius ex mea rudique sententia novum aliquid de iis inducere, atque reliquum tempus melius me victurum.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ.

17 I. Ὅ τι μὲν ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πεπόνθατ' ὑπὸ τῶν ἐμῶν κατηγόρων, οὐκ οἶδα· ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐτῶν ὀλίγου ἐμαυτοῦ ἐπελαθόμην· οὕτω πιθανῶς ἔλεγον. καίτοι ἀληθές γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, 5 οὐδὲν εἰρήκασι. μάλιστα δ' αὐτῶν ἓν ἐθαύμασα τῶν πολλῶν ὧν ἐψεύσαντο, τοῦτο, ἐν ᾧ ἔλεγον, ὡς χρῆν ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι, μὴ ὑπ' ἐμοῦ ἐξαπατηθεῖτ' ὡς δει- b νοῦ ὄντος λέγειν. τὸ γὰρ μὴ αἰσχυνθῆναι, ὅτι αὐτίκα ὑπ' ἐμοῦ ἐξελεγχθήσονται ἔργῳ, ἐπειδὰν μηδ' ὁπωσ- 10 τιοῦν φαίνωμαι δεινὸς λέγειν, τοῦτό μοι ἔδοξεν αὐτῶν ἀναισχυντότατον εἶναι, εἰ μὴ ἄρα δεινὸν καλοῦσιν οὗτοι λέγειν τὸν τἀληθῆ λέγοντα· εἰ μὲν γὰρ τοῦτο λέγουσιν, ὁμολογοίην ἂν ἔγωγ' οὐ κατὰ τούτους εἶναι ῥήτωρ. οὗτοι μὲν οὖν, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, ἤ τι ἢ οὐδὲν 15 ἀληθὲς εἰρήκασιν· ὑμεῖς δ' ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ μέντοι μὰ Δί', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κεκαλλιεπημένους γε λόγους, ὥσπερ οἱ τούτων, ῥήμασί c τε καὶ ὀνόμασιν, οὐδὲ κεκοσμημένους, ἀλλ' ἀκούσεσθ' εἰκῆ λεγόμενα τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ὀνόμασι· πιστεύω γὰρ 20 δίκαια εἶναι ἃ λέγω, καὶ μηδεὶς ὑμῶν προσδοκησάτω ἄλλως. οὐδὲ γὰρ ἂν δήπου πρέποι, ὦ ἄνδρες, τῇδε τῇ ἡλικίᾳ, ὥσπερ μειρακίῳ, πλάττοντι λόγους εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι. καὶ μέντοι καὶ πάνυ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦθ' ὑμῶν δέομαι καὶ παρίεμαι· ἐὰν διὰ τῶν 25 αὐτῶν λόγων ἀκούητέ μου ἀπολογουμένου, δι' ὧνπερ εἴωθα λέγειν καὶ ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν, ἵν' ὑμῶν οἱ πολλοὶ ἀκηκόασι, καὶ ἄλλοθι, μήτε θαυμάζειν μήτε d θορυβεῖν τούτου ἕνεκα. ἔχει γὰρ οὑτωσί. νῦν ἐγὼ πρῶτον ἐπὶ δικαστήριον ἀναβέβηκα ἔτη γεγονὼς πλείω 30 ἑβδομήκοντα· ἀτεχνῶς οὖν ξένως ἔχω τῆς ἐνθάδε λέξεως. ὥσπερ οὖν ἄν, εἰ τῷ ὄντι ξένος ἐτύγχανον ὤν, ξυνεγιγνώσκετε δήπου ἄν μοι, εἰ ἐν ἐκείνῃ τῇ φωνῇ 18 τε καὶ τῷ τρόπῳ ἔλεγον, ἐν οἷσπερ ἐτεθράμμην, a καὶ δὴ καὶ νῦν τοῦθ' ὑμῶν δέομαι δίκαιον, ὥς γ' ἐμοὶ 35 δοκῶ, τὸν μὲν τρόπον τῆς λέξεως ἐᾶν — ἴσως μὲν γάρ τι χείρων, ἴσως δὲ βελτίων ἂν εἴη — αὐτὸ δὲ τοῦτο σκοπεῖν καὶ τούτῳ τὸν νοῦν προσέχειν, εἰ δίκαια λέγω, ἢ μή· δικαστοῦ μὲν γὰρ αὕτη ἀρετή, ῥήτορος δὲ τἀληθῆ λέγειν.

40 II. Πρῶτον μὲν οὖν δίκαιός εἰμι ἀπολογήσασθαι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸς τὰ πρῶτά μου [ψευδῆ] κατηγορημένα καὶ τοὺς πρώτους κατηγόρους, ἔπειτα δὲ πρὸς τὰ ὕστερα καὶ τοὺς ὑστέρους. ἐμοῦ γὰρ πολλοὶ κατήγοροι γεγόνασι πρὸς ὑμᾶς καὶ πάλαι πολλ' ἤδη ἔτη b 45 καὶ οὐδὲν ἀληθὲς λέγοντες· οὓς ἐγὼ μᾶλλον φοβοῦμαι ἢ τοὺς ἀμφὶ Ἄνυτον, καίπερ ὄντας καὶ τούτους δεινούς. ἀλλ' ἐκεῖνοι δεινότεροι, ὦ ἄνδρες, οἳ ὑμῶν τοὺς πολλοὺς ἐκ παίδων παραλαμβάνοντες ἔπειθόν τε καὶ κατηγόρουν ἐμοῦ οὐδὲν ἀληθές, ὡς ἔστι τις Σωκράτης,

APOLOGIA SOCRATIS.

(17, 18.)

I. Qua vos ratione, o viri Athenienses, affecerint accusatores mei, nescio : me certe sic affecerunt, ut mei ipsius pæne oblitus fuerim, usque eo ad persuadendum accommodate dicebant. quamquam nihil, ut ita loquar, veri ad vos detulerunt. sed ex multis, quæ falso asseverabant, unum sum potissimum admiratus hoc, quod vobis cavendum esse monuerunt, ne a me ut dicendi peritissimo deciperemini. quod enim asserere id minime erubuerint, cujus (ut falsi) continuo convincentur re ipsa, siquidem vobis appaream longe ab eloquentia alienus, hoc mihi visum est impudentissimum, nisi forte peritum dicendi isti vocant vera dicentem : si enim ita dicant, profiterer equidem, me non secundum eos oratorem esse. hi quidem igitur, ut equidem dico, veri nihil fere dixerunt, a me vero vos vera omnia audituri estis. non tamen per Jovem, o viri Athenienses, fucatam a me orationem, qualis est illorum, verborum nominumque elegantia, neque exornatam, sed iis, quæ subito et fortuito occurrerint, verbis contextam audietis : credo enim justa esse, quæ dico, neque quisquam vestrûm exspectet aliter. neque enim profecto ætatem hanc, o viri, deceret, adolescentulorum more orationem studiose fingentem me huc prodire. et tamen valde, o viri Athenienses, id oro atque obsecro, ut, si iisdem verbis me defendentem audiatis, quibus uti soleo et in foro apud argentariorum mensas, ubi plerique vestrûm me audierunt, et alibi, ne admiremini neve ob id tumultum edatis. res enim ita se habet : prodii equidem nunc primum in judicium, plus septuaginta annos natus. omnino igitur in eo dicendi genere, quod hic usurpatur, sum peregrinus. quemadmodum igitur, si revera peregrinus essem, ignosceretis utique mihi peregrina voce et ratione loquenti, pro educationis meæ consuetudine, ita et nunc vos precor, neque id quidem (ut mihi videor) injuria, ut ad loquendi rationem minime attendatis — fortasse enim melior, fortasse deterior erit — sed id ipsum consideretis et huc mentem adhibeatis, justane, an injusta dicam. hoc enim judicis officium est, oratoris autem vera dicere.

II. Justum autem est, o viri Athenienses, me primum quidem ad accusationem primam et adversus primos accusatores respondere; deinde ad novissimam atque novissimos. me quippe multi jam multis annis falso apud vos accusarunt : quos equidem magis reformido, quam Anytum et socios, quamquam et hi sunt timendi. sed illi molestiores, o viri, qui plerosque vestrûm a pueritia occuparunt et accusarunt me nihil verum dicentes et vobis persuadentes, esse videlicet Socratem quendam, sapientem

σοφὸς ἀνήρ, τά τε μετέωρα φροντιστής, καὶ τὰ ὑπὸ γῆς ἅπαντ' ἀνεζητηκώς, καὶ τὸν ἥττω λόγον κρείττω c ποιῶν. οὗτοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταύτην τὴν φήμην κατασκεδάσαντες, οἱ δεινοί εἰσί μου κατήγοροι· οἱ γὰρ 5 ἀκούοντες ἡγοῦνται τοὺς ταῦτα ζητοῦντας οὐδὲ θεοὺς νομίζειν. ἔπειτ' εἰσὶν οὗτοι οἱ κατήγοροι πολλοὶ καὶ πολὺν ἤδη χρόνον κατηγορηκότες, ἔτι δὲ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ λέγοντες πρὸς ὑμᾶς, ἐν ᾗ ἂν μάλιστ' ἐπιστεύσατε, παῖδες ὄντες, ἔνιοι δ' ὑμῶν καὶ μειράκια, 10 ἀτεχνῶς ἐρήμην κατηγοροῦντες [ἀπολογουμένου οὐδενός]. ὃ δὲ πάντων ἀλογώτατον, ὅτι οὐδὲ τὰ ὀνόματα d οἷόν τ' αὐτῶν εἰδέναι καὶ εἰπεῖν, πλὴν εἴ τις κωμῳδοποιὸς τυγχάνει ὤν. ὅσοι δὲ φθόνῳ καὶ διαβολῇ χρώμενοι ὑμᾶς ἀνέπειθον, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ πεπεισμένοι ἄλ- 15 λους πείθοντες, οὗτοι πάντες ἀπορώτατοί εἰσιν· οὐδὲ γὰρ ἀναβιβάσασθαι οἷόν τ' ἐστὶν αὐτῶν ἐνταυθὶ οὐδ' ἐλέγξαι οὐδένα, ἀλλ' ἀνάγκη ἀτεχνῶς ὥσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενόν τε καὶ ἐλέγχοντα μηδενὸς ἀποκρινομένου. Ἀξιώσατ' οὖν καὶ ὑμεῖς, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, δίτ- 20 τούς μου τοὺς κατηγόρους γεγονέναι, ἑτέρους μὲν τοὺς ἄρτι κατηγορήσαντας, ἑτέρους δὲ τοὺς πάλαι, οὓς ἐγὼ e λέγω. καὶ οἰήθητε δεῖν πρὸς ἐκείνους πρῶτόν με ἀπολογήσασθαι· καὶ γὰρ ὑμεῖς ἐκείνων πρότερον ἠκούσατε κατηγορούντων, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τῶνδε τῶν ὕστε- 25 ρον. Εἶεν. ἀπολογητέον δή, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἐπιχειρητέον ὑμῶν ἐξελέσθαι τὴν διαβολήν, ἣν ὑμεῖς a 19 ἐν [οὕτω] πολλῷ χρόνῳ ἔσχετε, ταύτην ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ. βουλοίμην μὲν οὖν ἂν τοῦθ' οὕτω γενέσθαι, εἴ τι ἄμεινον καὶ ὑμῖν κἀμοί, καὶ πλέον τί με ποιῆσαι 30 ἀπολογούμενον· οἶμαι δ' αὐτὸ χαλεπὸν εἶναι, καὶ οὐ πάνυ με λανθάνει οἷόν ἐστιν. ὅμως τοῦτο μὲν ἴτω ὅπῃ τῷ θεῷ φίλον, τῷ δὲ νόμῳ πειστέον καὶ ἀπολογητέον.

III. Ἀναλάβωμεν οὖν ἐξ ἀρχῆς, τίς ἡ κατηγορία 35 ἐστίν, ἐξ ἧς ἡ ἐμὴ διαβολὴ γέγονεν, ᾗ δὴ καὶ πιστεύων Μέλητός με ἐγράψατο τὴν γραφὴν ταύτην. Εἶεν. τί δὴ b λέγοντες διέβαλλον οἱ διαβάλλοντες; ὥσπερ οὖν κατηγόρων τὴν ἀντωμοσίαν δεῖ ἀναγνῶναι αὐτῶν. Σ ω κ ρ ά τ η ς ἀ δ ι κ ε ῖ κ α ὶ π ε ρ ι ε ρ γ ά ζ ε τ α ι ζ η τ ῶ ν τ ά 40 τ ε ὑ π ὸ γ ῆ ς κ α ὶ τ ὰ ἐ π ο υ ρ ά ν ι α, κ α ὶ τ ὸ ν ἥ τ τ ω λ ό γ ο ν κ ρ ε ί τ τ ω π ο ι ῶ ν κ α ὶ ἄ λ λ ο υ ς τ α ὐ τ ὰ τ α ῦ τ α δ ι δ ά σ κ ω ν. Τοιαύτη τίς ἐστι· ταῦτα γὰρ ἑωρᾶτε καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀριστοφάνους κωμῳδίᾳ, Σωκράτη τινὰ ἐκεῖ περιφερόμενον, φάσκοντά τ' ἀεροβατεῖν c 45 καὶ ἄλλην πολλὴν φλυαρίαν φλυαροῦντα, ὧν ἐγὼ οὐδὲν οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν πέρι ἐπαΐω. καὶ οὐχ ὡς ἀτιμάζων λέγω τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην, εἴ τις περὶ τῶν τοιούτων σοφός ἐστι. μή πως ἐγὼ ὑπὸ Μελήτου τοσαύτας δίκας φύγοιμι. ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ τούτων, ὦ 50 ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν μέτεστι. μάρτυρας δ' αὐτοὺς ὑμῶν τοὺς πολλοὺς παρέχομαι, καὶ ἀξιῶ ὑμᾶς ἀλλή- d λους διδάσκειν τε καὶ φράζειν, ὅσοι ἐμοῦ πώποτ' ἀκηκόατε διαλεγομένου· πολλοὶ δ' ὑμῶν οἱ τοιοῦτοί εἰσι. φράζετ' οὖν ἀλλήλοις, εἰ πώποτ' ἢ σμικρὸν ἢ μέγα

virum, eorum, quæ super aerem quæque sub terra sunt, perscrutatorem et investigatorem, qui causam inferiorem superiorem efficiat. hi, o viri Athenienses, qui hunc rumorem divulgaverunt, mei accusatores sunt molesti illi et timendi. qui enim hæc audiunt, opinantur harum rerum investigatores ne deos quidem esse credere. deinde accusatores hi multi sunt, et a longo jam tempore me accusarunt, præterea in ea ætate vobis dicentes, in qua pueri, nonnulli vero vestrûm adolescentuli, perfacile credidistis, absentem me accusarunt. quod autem a ratione omnium alienissimum est, nomina quidem illorum scire neque dicere possumus, præterquam si quis comicus sit. quot vero per invidiam et calumniam vobis persuaserunt, quive ipsi persuasi persuaserunt aliis, hi omnes molestissimi sunt: neque enim eorum quisquam huc produci, nec redargui potest, sed necesse est omnino ut tanquam in tenebris pugnem defendens et refellens nemine respondente. Existimate ergo et vos, ut ego dico, accusatores meos duplices exstitisse, et qui nuper accusarunt, et qui olim, de quibus ego loquor. et putate me oportere prius respondere illis, quos et ipsi prius multoque magis audivistis quam novissimos. Esto. respondendum mihi est, o viri Athenienses, et conandum in tam brevi tempore criminationem illam e vobis eximere, quam vos tam longo tempore concepistis. vellem quidem igitur ita hoc evenire, si modo id vobis et mihi melius sit futurum, et me aliquid proficere causam dicentem: puto autem difficile id esse, et non quale id sit, me latet. tamen, ut deo placet, ita succedat, nos autem legi parere oportet, et defendere.

III. Repetamus igitur ab initio quæ sit accusatio, ex qua adversus me nata est illa calumnia, qua nempe etiam confisus Meletus mihi diem dixit. Esto. quid ergo dicentes criminati sunt? tanquam enim accusatorum, eorum recitetur accusatio, quam jurantes calumniam sanxerunt. *Socrates injuste agit, atque curiosius agit perquirens quæ sub terra et quæ in cœlo sunt, inferioremque causam reddens superiorem, et alios eadem hæc docens.* Talis fere est: hæc enim et ipsi vidistis in Aristophanis comœdia; Socratis nempe illic persona circumfertur, affirmans se per aerem vagari, et complures ejusmodi nugas nugans, quarum ego rerum neque multum neque parum quicquam scio. neque hæc dico, quasi harum rerum scientiam parvi faciam, si quis in hujusmodi rebus sit sapiens. ne ego tanti criminis reus a Meleto accuser. at vero, o viri Athenienses, cum his nihil mihi est commune. testes autem plerosque vestrûm adduco, et oro vos docere et exponere invicem velitis, quotquot me colloquentem aliquando audivistis: audiverunt autem multi vestrûm. edocete igitur vos invicem, num quis vestrûm aliquando talibus de rebus quicquam sive multum

ἤκουσέ τις ὑμῶν ἐμοῦ περὶ τῶν τοιούτων διαλεγομένου· καὶ ἐκ τούτων γνώσεσθε, ὅτι τοιαῦτ' ἐστὶ καὶ τἆλλα περὶ ἐμοῦ ἃ οἱ πολλοὶ λέγουσιν.

IV. Ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ τούτων οὐδέν ἐστιν, οὐδέ γ' εἴ τινος ἀκηκόατε, ὡς ἐγὼ παιδεύειν ἐπιχειρῶ ἀνθρώπους καὶ χρήματα πράττομαι, οὐδὲ τοῦτ' ἀληθές. ἐπεὶ καὶ τοῦτό γέ μοι δοκεῖ καλὸν εἶναι, εἴ τις οἷός τ' εἴη παιδεύειν ἀνθρώπους, ὥσπερ Γοργίας θ' ὁ Λεοντῖνος, καὶ πρόδικος ὁ Κεῖος, καὶ Ἱππίας ὁ Ἠλεῖος. τούτων γὰρ ἕκαστος, ὦ ἄνδρες, ⌜οἷός τ' ἐστὶν⌝ ἰὼν εἰς ἑκάστην τῶν πόλεων τοὺς νέους, οἷς ἔξεστι τῶν ἑαυτῶν πολιτῶν προῖκα ξυνεῖναι ᾧ ἂν βούλωνται, τούτους πείθουσι τὰς ἐκείνων ξυνουσίας ἀπολιπόντας σφίσι ξυνεῖναι χρήματα διδόντας καὶ χάριν προσειδότας. ἐπεὶ καὶ ἄλλος ἀνήρ ἐστι Πάριος ἐνθάδε σοφὸς, ὃν ἐγὼ ᾐσθόμην ἐπιδημοῦντα· ἔτυχον γὰρ προσελθὼν ἀνδρὶ, ὃς τετέλεκε χρήματα σοφισταῖς πλείω ἢ ξύμπαντες οἱ ἄλλοι, Καλλίᾳ τῷ Ἱππονίκου. τοῦτον οὖν ἀνηρόμην — ἐστὸν γὰρ αὐτῷ δύο υἱέε — Ὦ Καλλία, ἦν δ' ἐγὼ, εἰ μέν σου τὼ υἱέε πώλω ἢ μόσχω ἐγενέσθην, εἴχομεν ἂν αὐτοῖν ἐπιστάτην λαβεῖν καὶ μισθώσασθαι, ὃς ἔμελλεν αὐτὼ καλώ τε κἀγαθὼ ποιήσειν τὴν προσήκουσαν ἀρετήν· ἦν δ' ἂν οὗτος ἢ τῶν ἱππικῶν τις ἢ τῶν γεωργικῶν· νῦν δ' ἐπειδὴ ἀνθρώπω ἐστὸν, τίν' αὐτοῖν ἐν νῷ ἔχεις ἐπιστάτην λαβεῖν; τίς τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, τῆς ἀνθρωπίνης τε καὶ πολιτικῆς, ἐπιστήμων ἐστίν; οἶμαι γάρ σε ἐσκέφθαι διὰ τὴν τῶν υἱέων κτῆσιν· ἔστι τις, ἔφην ἐγὼ, ἢ οὔ; Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς. Τίς, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ ποδαπός; καὶ πόσου διδάσκει; Εὔηνος, ἔφη, ὦ Σώκρατες, Πάριος, πέντε μνῶν. Κἀγὼ τὸν Εὔηνον ἐμακάρισα, εἰ ὡς ἀληθῶς ἔχει ταύτην τὴν τέχνην καὶ οὕτως ἐμμελῶς διδάσκει. ἔγωγ' οὖν καὶ αὐτὸς ἐκαλλυνόμην τε καὶ ἡβρυνόμην ἂν, εἰ ἠπιστάμην ταῦτα· ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπίσταμαι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι.

V. Ὑπολάβοι οὖν ἄν τις ὑμῶν ἴσως, Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, τὸ σὸν τί ἐστι πρᾶγμα; πόθεν αἱ διαβολαί σοι αὗται γεγόνασιν; οὐ γὰρ δήπου σοῦ γε, οὐδὲν τῶν ἄλλων περιττότερον πραγματευομένου, ἔπειτα τοσαύτη φήμη τε καὶ λόγος γέγονεν, ⌜εἰ μή τι ἔπραττες ἀλλοῖον ἢ οἱ πολλοί⌝. λέγε οὖν ἡμῖν, τί ἐστιν, ἵνα μὴ ἡμεῖς περὶ σοῦ αὐτοσχεδιάζωμεν. Ταυτί μοι δοκεῖ δίκαια λέγειν ὁ λέγων, κἀγὼ ὑμῖν πειράσομαι ἀποδεῖξαι, τί ποτ' ἔστι τοῦτο, ὃ ἐμοὶ πεποίηκε τό τ' ὄνομα καὶ τὴν διαβολήν. ἀκούετε δή. καὶ ἴσως μὲν δόξω τισὶν ὑμῶν παίζειν, εὖ μέντοι ἴστε, πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ. Ἐγὼ γὰρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δι' οὐδὲν ἀλλ' ἢ διὰ σοφίαν τινὰ τοῦτο τοὔνομα ἔσχηκα. ποίαν δὴ σοφίαν ταύτην; ἥπερ ἐστὶν ἴσως ἀνθρωπίνη ⌜σοφία⌝· τῷ ὄντι γὰρ κινδυνεύω ταύτην εἶναι σοφός· οὗτοι δὲ τάχ' ἂν, οὓς ἄρτι ἔλεγον, μείζω τιν' ἢ κατ' ἄνθρωπον σοφίαν σοφοὶ εἶεν, ἢ οὐκ ἔχω ὅ τι λέγω· οὐ γὰρ δὴ ἔγωγ' αὐτὴν ἐπίσταμαι, ἀλλ' ὅστις φησὶ ψεύδεταί τε καὶ ἐπὶ διαβολῇ τῇ ἐμῇ λέγει. καί μοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θορυβήσητε, μηδ' ἂν δόξω τι ὑμῖν μέγα λέγειν· οὐ γὰρ ἐμὸν

sive parum audiverit me disputantem: atque ex his cognoscetis ejusmodi esse etiam cætera, quæ plerique de me circumferunt.

IV. At enim neque horum aliquid est verum, neque si a quopiam audiveritis me homines docere ac pecuniam exigere, neque id verum est. cum præclarum id mihi videtur, si quis docere homines possit, quemadmodum Gorgias Leontinus, et Prodicus Ceus, et Hippias Eleus. horum enim singuli, o viri, ad singulas profecti civitates, adolescentibus, quibus licet suorum se civium disciplinæ alicujus, quem velint, gratuito commendare, persuadent ut se illorum disciplina relicta sectentur dantes pecuniam et gratiam insuper habentes. et alius est quidam vir hic sapiens Parius, quem ego huc venisse audivi. *contigit* enim ut aliquando in virum inciderem, qui plus pecuniarum in sophistas expendit quam cæteri omnes, *Calliam*, inquam, Hipponici filium. hunc ergo interrogavi — duos enim habet filios — O Callia, inquam, si filii tui *pulli equini* aut taurini essent, possemus aliquem illis mercede adhibita præficere, qui in sua utrumque virtute excellentem *efficeret*: esset vero hic aut equestrium aliquis aut agricolarum: nunc vero cum filii tui sint homines, quemnam *cogitas* illis præficere? quisnam hujus humanæ civilisque virtutis scientiam habet? arbitror enim id te cum filios habeas, consideravisse: estne, inquam, talis aliquis, an non? Est profecto, inquit ille. Quis inquam est et unde? et quanta mercede docet? Evenus, inquit, est, o Socrates, Parius, quinque minis. Atque ego Evenum felicem judicavi, si revera hanc habet artem, atque adeo diligenter docet. si hæc scirem, admodum gloriarer et me venditarem: at vero, o viri Athenienses, hæc non novi.

V. Requirat igitur fortasse aliquis vestrûm, Verum, o Socrates, tua quæ est res? unde adversus te exortæ sunt hæ calumniæ? nisi enim aliquid præter aliorum consuetudinem ageres, nunquam tantus de te rumor concitatus esset. dic ergo nobis, quid tandem id sit, ne nos de te temere aliquid judicemus. Justa sane hæc mihi videtur objectio, atque ego vobis conabor ostendere quidnam id sit, quod mihi nomen hoc et calumniam pepererit. sed audite jam. et fortasse quibusdam vestrûm jocari videbor; bene tamen scitote, omnem vobis veritatem dicam. Equidem, o viri Athenienses, non ob aliud quid quam ob sapientiam quandam ejusmodi nomen nactus sum. sed ob quam sapientiam? ob illam quæ fortasse humana est: nam hac revera sapiens esse videor: illi vero, quos paulo ante commemorabam, majorem quandam humanâ sapientiam habent, vel quid dicam non habeo: non enim ego ea præditus sum, sed qui me hanc possidere dicit, mentitur et in meam calumniam hæc dicit. et ne, o viri Athenienses, tumultuemini, neque si quid vobis magnum di-

ἐρῶ τὸν λόγον, ὃν ἂν λέγω, ἀλλ' εἰς ἀξιόχρεων ὑμῖν τὸν λέγοντα ἀνοίσω. τῆς γὰρ ἐμῆς, εἰ δή τίς ἐστι σοφία καὶ οἵα, μάρτυρα ὑμῖν παρέξομαι τὸν θεὸν τὸν 21 ἐν Δελφοῖς. Χαιρεφῶντα γὰρ ἴστε που. οὗτος ἐμός a 5 θ' ἑταῖρος ἦν ἐκ νέου, καὶ ὑμῶν τῷ πλήθει ἑταῖρός τε καὶ ξυνέφυγε τὴν φυγὴν ταύτην καὶ μεθ' ὑμῶν κατῆλθε. καὶ ἴστε δή, οἷος ἦν Χαιρεφῶν, ὡς σφοδρὸς ἐφ' ὅ τι ὁρμήσειε. καὶ δή ποτε καὶ εἰς Δελφοὺς ἐλθὼν ἐτόλμησε τοῦτο μαντεύσασθαι καὶ — ὅπερ λέγω, μὴ 10 θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες — ἤρετο γὰρ δή, εἴ τις ἐμοῦ εἴη σοφώτερος. ἀνεῖλεν οὖν ἡ Πυθία μηδένα σοφώτερον εἶναι. καὶ τούτων πέρι ἀδελφὸς ὑμῖν αὐτοῦ οὑτοσὶ μαρτυρήσει, ἐπειδὴ ἐκεῖνος τετελεύτηκε.

cere videbor : non enim ex me dicam, sed referam ad auctorem fide dignum. quæ enim mihi sit sapientia, et qualis, ejus testem adhibebo vobis Delphicum deum. Chærephontem certe nostis. hic familiaris mihi erat ab juventute, et Atheniensi populo amicus atque una vobiscum nuper in exsilium abiit et reversus est. nostis sane, qualis erat Chærephon, quam vehemens quamcunque ad rem se accingebat. hic ergo aliquando profectus Delphos de hoc oraculum consulere ausus est, et — uti dico, ne tumultuemini, o viri — interrogavit enim, an esset aliquis me sapientior. respondit Pythia, sapientiorem esse neminem. et de his illius hic frater vobis testis erit, quandoquidem ille vita functus est.

VI. Σκέψασθε δ' ὧν ἕνεκα ταῦτα λέγω· μέλλω γὰρ b 15 ὑμᾶς διδάξειν, ὅθεν μοι ἡ διαβολὴ γέγονε. ταῦτα γὰρ ἐγὼ ἀκούσας ἐνεθυμούμην οὑτωσί· Τί ποτε λέγει ὁ θεός, καὶ τί ποτ' αἰνίττεται; ἐγὼ γὰρ δὴ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν ξύνοιδ' ἐμαυτῷ σοφὸς ὤν· τί οὖν ποτε λέγει φάσκων ἐμὲ σοφώτατον εἶναι; οὐ γὰρ δήπου ψεύ- 20 δεταί γε· οὐ γὰρ θέμις αὐτῷ. καὶ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρουν, τί ποτε λέγει, ἔπειτα μόγις πάνυ ἐπὶ ζήτησιν αὐτοῦ τοιαύτην τινὰ ἐτραπόμην. ἦλθον ἐπί τινα τῶν δοκούντων σοφῶν εἶναι, ὡς ἐνταῦθα, εἴπερ που, ἐλέγ- c ξων τὸ μαντεῖον καὶ ἀποφανῶν τῷ χρησμῷ, ὅτι Οὑ- 25 τοσὶ ἐμοῦ σοφώτερός ἐστι, σὺ δ' ἐμὲ ἔφησθα. διασκοπῶν οὖν τοῦτον — ὀνόματι γὰρ οὐδὲν δέομαι λέγειν, ἦν δέ τις τῶν πολιτικῶν, πρὸς ὃν ἐγὼ σκοπῶν τοιοῦτόν τι ἔπαθον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, — καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, ἔδοξέ μοι οὗτος ἀνὴρ δοκεῖν μὲν εἶναι σοφὸς ἄλ- 30 λοις τε πολλοῖς ἀνθρώποις καὶ μάλισθ' ἑαυτῷ, εἶναι δ' οὔ. κἄπειτ' ἐπειρώμην αὐτῷ δεικνύναι, ὅτι οἴοιτο μὲν εἶναι σοφός, εἴη δ' οὔ. ἐντεῦθεν οὖν τούτῳ τ' ἀπη- d χθόμην καὶ πολλοῖς τῶν παρόντων. πρὸς ἐμαυτὸν δ' οὖν ἀπιὼν ἐλογιζόμην, ὅτι Τούτου μὲν τοῦ ἀνθρώπου 35 ἐγὼ σοφώτερός εἰμι· κινδυνεύει μὲν γὰρ ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν κἀγαθὸν εἰδέναι, ἀλλ' οὗτος μὲν οἴεταί τι εἰδέναι οὐκ εἰδώς, ἐγὼ δέ, ὥσπερ οὖν οὐκ οἶδα, οὐδ' οἴομαι. ἔοικα γοῦν τούτου γε σμικρῷ τινι αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι, ὅτι ἃ μὴ οἶδ' οὐδ' οἴομαι εἰδέναι. 40 ἐντεῦθεν ἐπ' ἄλλον ᾖα τῶν ἐκείνου δοκούντων σοφωτέρων εἶναι, καί μοι ταὐτὰ ταῦτ' ἔδοξε· κἀνταῦθα κἀ- e κείνῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀπηχθόμην.

VI. Considerate vero quorum gratia hæc dicam : expositurus enim vobis sum, unde hæc adversus me calumnia sit exorta. cum enim hæc audissem, ita mecum ipse reputavi : Quidnam deus ait, et quidnam significat? ego enim mihi conscius sum, nec valde, nec parum me sapientem esse : quid igitur sibi vult, dum me dicit sapientissimum? profecto enim non mentitur : neque enim id fas est ei. atque ita diu ambiguus scrutabar, quid tandem innueret, deinde vix ad hujusmodi investigationem quandam me converti. aggressus quendam ex his, qui sapientes videntur, sperans, si usquam, in hoc vaticinium coargui posse et oraculo ostendi, Ille est me sapientior, tu vero me dicebas. ergo illum examinans — hujus vero nomen promere non est necessarium, erat autem quidam ex politicis, in quo ego considerans, o viri Athenienses, tale quid expertus sum — et colloquens cum illo visus mihi est vir ille videri quidem sapiens tum aliis multis, tum maxime sibi ipsi, esse vero nequaquam. deinde conatus sum illi ostendere, putare quidem eum esse se sapientem, sed minime esse. hinc igitur ille infensus mihi redditus est et multi eorum qui aderant. itaque abii et mecum ipse reputavi, Hoc profecto sum homine ego sapientior. videtur enim neuter nostrûm pulchrum bonumque aliquid nosse, sed hic quidem, cum sciat nihil, scire se putat aliquid, ego vero, quemadmodum nescio, ita neque scire me puto. videor ergo hoc ipso sapientior quam hic esse, quod quæ ignoro neque scire me arbitror. Hinc ad alium adii ex his, qui illo sapientiores habentur, et mihi eadem illa visa sunt : atque illum aliosque multos mihi reddidi infensos.

VII. Μετὰ ταῦτ' οὖν ἤδη ἐφεξῆς (ἐφ' ἅπαντας) ᾖα, αἰσθανόμενος μὲν καὶ λυπούμενος καὶ δεδιώς, ὅτι ἀπη- 45 χθανόμην, ὅμως δ' ἀναγκαῖον ἐδόκει εἶναι τὸ τοῦ θεοῦ περὶ πλείστου ποιεῖσθαι. ἰτέον οὖν, σκοποῦντι τὸν χρησμὸν τί λέγει, ἐφ' ἅπαντας τούς τι δοκοῦντας εἰ- 22 δέναι. καὶ νὴ τὸν κύνα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι — a δεῖ γὰρ πρὸς ὑμᾶς τἀληθῆ λέγειν — ἦ μὴν ἐγὼ ἔπα- 50 θόν τι τοιοῦτον· οἱ μὲν μάλιστ' εὐδοκιμοῦντες ἔδοξάν μοι ὀλίγου δεῖν τοῦ πλείστου ἐνδεεῖς εἶναι ζητοῦντι κατὰ τὸν θεόν, ἄλλοι δὲ δοκοῦντες φαυλότεροι ἐπιεικέστεροι εἶναι ἄνδρες πρὸς τὸ φρονίμως ἔχειν. δεῖ δὴ ὑμῖν τὴν ἐμὴν πλάνην ἐπιδεῖξαι, ὥσπερ πόνους τινὰς

VII. Post hæc jam deinceps processi ad omnes, sentiens quidem cum dolore et timore, me in odium incurrere, tamen necessarium mihi visum est oraculum divinum omnibus anteferre. eundum igitur, consideranti, quid sibi velit oraculum, ad omnes, qui aliquid scire videntur. et per canem, o viri Athenienses — oportet enim vobis vera fateri — tale quid mihi contigit : qui opinione hominum maxime probabantur, hi fere in omni re inferiores esse mihi videbantur investiganti secundum deum, qui vero inferiores habebantur, hi quantum ad prudentiam spectat præstantiores esse viri. oportet sane referre vobis errores laboresque meos, quos eo consilio sustinui, ut a me oraculum adeo

πονοῦντος, ἵνα μοι καὶ ἀνέλεγκτος ἡ μαντεία γένοιτο. Μετὰ γὰρ τοὺς πολιτικοὺς ᾖα ἐπὶ τοὺς ποιητὰς τούς τε τῶν τραγῳδιῶν καὶ τοὺς τῶν διθυράμβων καὶ τοὺς ἄλλους, ὡς ἐνταῦθ' ἐπ' αὐτοφώρῳ καταληψόμενος ἐμαυτὸν b
5 ἀμαθέστερον ἐκείνων ὄντα. ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα, ἅ μοι ἐδόκει μάλιστα πεπραγματεῦσθαι αὐτοῖς, διηρώτων ἂν αὐτοὺς τί λέγοιεν, ἵν' ἅμα τι καὶ μανθάνοιμι παρ' αὐτῶν. αἰσχύνομαι οὖν ὑμῖν εἰπεῖν, ὦ ἄνδρες, τἀληθῆ· ὅμως δὲ ῥητέον. ὡς ἔπος γὰρ
10 εἰπεῖν, ὀλίγου αὐτῶν ἅπαντες οἱ παρόντες ἂν βέλτιον ἔλεγον περὶ ὧν αὐτοὶ ἐπεποιήκεσαν. ἔγνων οὖν καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι οὐ σοφίᾳ ποιοῖεν ἃ c ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινὶ καὶ ἐνθουσιάζοντες, ὥσπερ οἱ θεομάντεις καὶ οἱ χρησμῳδοί· καὶ γὰρ οὗτοι λέγουσι μὲν
15 πολλὰ καὶ καλά, ἴσασι δ' οὐδὲν ὧν λέγουσι. τοιοῦτόν τί μοι ἐφάνησαν πάθος καὶ οἱ ποιηταὶ πεπονθότες. καὶ ἅμ' ᾐσθόμην αὐτῶν διὰ τὴν ποίησιν οἰομένων καὶ τἆλλα σοφωτάτων εἶναι ⌈ἀνθρώπων⌉, ἃ οὐκ ἦσαν. ἀπῇα οὖν κἀντεῦθεν, τῷ αὐτῷ αὐτῶν οἰόμενος περι-
20 γεγονέναι ᾧπερ καὶ τῶν πολιτικῶν.

VIII. Τελευτῶν οὖν ἐπὶ τοὺς χειροτέχνας ᾖα· ἐμαυτῷ γὰρ ξυνῄδη οὐδὲν ἐπισταμένῳ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, d τούτους δέ γ' ᾔδη ὅτι εὑρήσοιμι πολλὰ καὶ καλὰ ἐπισταμένους. καὶ τούτου μὲν οὐκ ἐψεύσθην, ἀλλ' ἠπί-
25 σταντο ἃ ἐγὼ οὐκ ἠπιστάμην καί μου ταύτῃ σοφώτεροι ἦσαν. ἀλλ', ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταὐτόν μοι ἔδοξαν ἔχειν ἁμάρτημα, ὅπερ καὶ οἱ ποιηταὶ ⌈καὶ οἱ ἀγαθοὶ δημιουργοί⌉· διὰ τὸ τὴν τέχνην καλῶς ἐξεργάζεσθαι ἕκαστος ἠξίου καὶ τἆλλα τὰ μέγιστα σοφώτατος
30 εἶναι, καὶ αὐτῶν αὕτη ἡ πλημμέλεια ἐκείνην τὴν σοφίαν ἀπέκρυπτεν· ὥστε με ἐμαυτὸν ἀνερωτᾶν ὑπὲρ τοῦ χρησμοῦ, πότερα δεξαίμην ἂν οὕτως ὥσπερ ἔχω ἔχειν, e μήτε τι σοφὸς ὢν τὴν ἐκείνων σοφίαν, μήτ' ἀμαθὴς τὴν ἀμαθίαν, ἢ ἀμφότερα ἃ ἐκεῖνοι ἔχουσιν ἔχειν.
35 ἀπεκρινάμην οὖν ἐμαυτῷ καὶ τῷ χρησμῷ, ὅτι μοι λυσιτελοίη ὥσπερ ἔχω ἔχειν.

IX. Ἐκ ταυτησὶ δὴ τῆς ἐξετάσεως, ὦ ἄνδρες Ἀθη-
22 ναῖοι, πολλαὶ μὲν ἀπέχθειαί μοι γεγόνασι καὶ οἷαι a χαλεπώταται καὶ βαρύταται, ὥστε πολλὰς διαβολὰς
40 ἀπ' αὐτῶν γεγονέναι ὄνομά τε τοῦτο λέγεσθαι, σοφὸς εἶναι. οἴονται γάρ με ἑκάστοτε οἱ παρόντες ταῦτ' αὐτὸν εἶναι σοφόν, ἃ ἂν ἄλλον ἐξελέγξω· τὸ δὲ κινδυνεύει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῷ ὄντι ὁ θεὸς σοφὸς εἶναι, καὶ ἐν τῷ χρησμῷ τούτῳ τοῦτο λέγειν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη
45 σοφία ὀλίγου τινὸς ἀξία ἐστὶ καὶ οὐδενός· καὶ φαίνεται τοῦτ' οὐ λέγειν τὸν Σωκράτη, προσκεχρῆσθαι δὲ τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐμὲ παράδειγμα ποιούμενος, ὥσπερ ἂν εἰ εἴποι, ὅτι Οὗτος ὑμῶν, ὦ ἄνθρωποι, σοφώτατός ἐστιν, ὅστις ὥσπερ Σωκράτης ἔγνωκεν, ὅτι οὐδενὸς b
50 ἄξιός ἐστι τῇ ἀληθείᾳ πρὸς σοφίαν. ταῦτ' οὖν ἐγὼ μὲν ἔτι καὶ νῦν περιιὼν ἐξετάζω καὶ ἐρευνῶ κατὰ τὸν θεὸν καὶ τῶν ἀστῶν καὶ τῶν ξένων ἄν τιν' οἴωμαι σοφὸν εἶναι· κἀπειδάν μοι μὴ δοκῇ, τῷ θεῷ βοηθῶν ἐνδείκνυμαι, ὅτι οὐκ ἔστι σοφός. καὶ ὑπὸ ταύτης τῆς ἀσχολίας

probaretur, ut redargui non posset. A politicis enim ad poetas me contuli, tragœdiarum et dithyramborum aliorumque carminum auctores, ut hic quasi in ipso furto deprehenderem me his rudiorem. sumptis igitur eorum libris, quos elaboravisse maxime videbantur, sciscitatus sum eorum sensa, ut nonnihil simul ab ipsis discerem. erubesco igitur, o viri, verum vobis aperire : dicendum tamen est. omnes fere præsentes, ut ita dicam, melius de rebus iis loquerentur, quam ipsi, qui de iis poemata condiderant. cognovi igitur brevi id etiam de poetis, eos non sapientia facere quæ faciunt, sed natura quadam et divina animi concitatione, quemadmodum vates divini et fatidici : nam hi multa quidem dicunt præclara, sed eorum quæ dicant, nihil sciunt. tali quodam pacto poetæ quoque affecti fuisse mihi videntur, et simul animadverti eos in reliquis quoque propter poesin se sapientissimos judicare, in quibus non erant. abii ergo et hinc, eodem eos superari a me putans quo politicos.

VIII. Tandem igitur me ad artifices contuli : mihi enim conscius eram me nihil istic, ut ita dicam, scire, hos autem noveram me comperturum multa pulchra scire. neque in hoc equidem deceptus sum, sed sciebant quæ ipse nesciebam, et hac parte me sapientiores erant. sed, o viri Athenienses, in eodem errore, in quo et poetas, eos deprehendi. ob hoc ipsum quod suam artem rite præstabant, unusquisque eorum se in cæteris quoque maximis sapientissimum esse putabat, et hic eorum error illam sapientiam offuscabat : ita ut me ipsum oraculi loco interrogarem, utrum eligerem itane me habere ut habeo, neque sapientiam illorum scientem, neque quæ illi ignorantem, an utraque habere quæ illi habent. respondi igitur mihi ipse atque oraculo, præstare ita ut habeo me habere.

IX. Ab hac utique inquisitione mea, o viri Athenienses, inimicitiæ multæ difficillimæ atque gravissimæ adversus me coortæ sunt, ita ut multæ sint ex iis calumniæ consecutæ et nomine hoc nuncuper sapientis. præsentes enim semper illa me putant scire, in quibus alios refello. videtur autem, o viri Athenienses, revera deus sapiens esse, atque in hoc oraculo id sibi velle, humanam sapientiam parvi imo nihili pendendam esse : et de Socrate hoc non dicere videtur, sed nomine meo tanquam exemplo quodam uti, quasi sic dicat, Is vestrûm, o homines, sapientissimus est, qui, quemadmodum Socrates, novit revera sapientiam suam esse nihili pendendam. ideo igitur ego nunc adhuc circumiens perquiro et examino deo obsecutus, quemcunque aut civium aut peregrinorum esse existimo sapientem : et quando mihi ille talis non videatur, deo suffragatus, illum sapientem non esse demonstro. atque ob occupationes ejusmodi nullum mihi fere relinquitur

οὔτε τι τῶν τῆς πόλεως πρᾶξαί μοι σχολὴ γέγονεν ἄξιον λόγου οὔτε τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἐν πενίᾳ μυρίᾳ εἰμὶ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν.

X. Πρὸς δὲ τούτοις οἱ νέοι οἵ μοι ἐπακολουθοῦντες, οἷς μάλιστα σχολή ἐστιν, οἱ τῶν πλουσιωτάτων, αὐτόματοι χαίρουσιν ἀκούοντες ἐξεταζομένων τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτοὶ πολλάκις ἐμὲ μιμοῦνται, εἶτ' ἐπιχειροῦσιν ἄλλους ἐξετάζειν· κἄπειτα, οἶμαι, εὑρίσκουσι πολλὴν ἀφθονίαν οἰομένων μὲν εἰδέναι τι ἀνθρώπων, εἰδότων δ' ὀλίγα ἢ οὐδέν. ἐντεῦθεν οὖν οἱ ὑπ' αὐτῶν ἐξεταζόμενοι ἐμοὶ ὀργίζονται, ἀλλ' οὐχ αὑτοῖς, καὶ λέγουσιν, ὡς Σωκράτης τίς ἐστι μιαρώτατος καὶ διαφθείρει τοὺς νέους. κἄπειδάν τις αὐτοὺς ἐρωτᾷ, ὅ τι ποιῶν καὶ ὅ τι διδάσκων, ἔχουσι μὲν οὐδὲν εἰπεῖν, ἀλλ' ἀγνοοῦσιν, ἵνα δὲ μὴ δοκῶσιν ἀπορεῖν, τὰ κατὰ πάντων τῶν φιλοσοφούντων πρόχειρα ταῦτα λέγουσιν, ὅτι τὰ μετέωρα καὶ τὰ ὑπὸ γῆς [ζητεῖν], καὶ θεοὺς μὴ νομίζειν, καὶ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν. τὰ γὰρ ἀληθῆ, οἶμαι, οὐκ ἂν ἐθέλοιεν λέγειν, ὅτι κατάδηλοι γίγνονται προσποιούμενοι μὲν εἰδέναι τι, εἰδότες δ' οὐδέν. ἅτ' οὖν, οἶμαι, φιλότιμοι ὄντες καὶ σφοδροὶ καὶ πολλοί, καὶ ξυντεταγμένως καὶ πιθανῶς λέγοντες περὶ ἐμοῦ, ἐμπεπλήκασιν ὑμῶν τὰ ὦτα καὶ πάλαι καὶ σφοδρῶς διαβάλλοντες. ἐκ τούτων καὶ Μέλητός μοι ἐπέθετο καὶ Ἄνυτος καὶ Λύκων, Μέλητος μὲν ὑπὲρ τῶν ποιητῶν ἀχθόμενος, Ἄνυτος δ' ὑπὲρ τῶν δημιουργῶν καὶ τῶν πολιτικῶν, Λύκων δ' ὑπὲρ τῶν ῥητόρων. ὥστε, ὅπερ ἀρχόμενος ἐγὼ ἔλεγον, θαυμάζοιμ' ἄν, εἰ οἷός τ' εἴην ἐγὼ ὑμῶν ταύτην τὴν διαβολὴν ἐξελέσθαι ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ, οὕτω πολλὴν γεγονυῖαν. Ταῦτ' ἔστιν ὑμῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τἀληθῆ, καὶ ὑμᾶς οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν ἀποκρυψάμενος ἐγὼ λέγω οὐδ' ὑποστειλάμενος. καίτοι οἶδα σχεδόν, ὅτι τοῖς αὐτοῖς ἀπεχθάνομαι. ὃ καὶ τεκμήριον, ὅτι τἀληθῆ λέγω καὶ ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ διαβολὴ ἡ ἐμὴ καὶ τὰ αἴτια ταῦτα ἐστι]. κἄν τε νῦν ἐάν τ' εἰσαῦθις ζητήσητε, ταῦθ' οὕτως [ἔχοντα] εὑρήσετε.

XI. Περὶ μὲν οὖν ὧν οἱ πρῶτοί μου κατήγοροι κατηγόρουν αὕτη ἔστω ἱκανὴ ἀπολογία πρὸς ὑμᾶς· πρὸς δὲ Μέλητον τὸν ἀγαθόν τε καὶ φιλόπολιν, ὥς φησι, καὶ τοὺς ὑστέρους μετὰ ταῦτα πειράσομαι ἀπολογεῖσθαι. αὖθις γὰρ δή, ὥσπερ ἑτέρων τούτων ὄντων κατηγόρων, λάβωμεν αὖ τὴν τούτων ἀντωμοσίαν. ἔχει δ' ὧδέ πως· Σωκράτη φησὶν ἀδικεῖν τούς τε νέους διαφθείροντα καὶ θεούς, οὓς ἡ πόλις νομίζει, οὐ νομίζοντα, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά. τὸ μὲν δὴ ἔγκλημα τοιοῦτόν τί ἐστι. τούτου δὲ τοῦ ἐγκλήματος [καθ'] ἓν ἕκαστον ἐξετάσωμεν. Φησὶ γὰρ δὴ τοὺς νέους ἀδικεῖν με διαφθείροντα. ἐγὼ δέ γε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικεῖν φημι Μέλητον, ὅτι σπουδῇ χαριεντίζεται, ῥᾳδίως εἰς ἀγῶνας καθιστὰς ἀνθρώπους, περὶ πραγμάτων προσποιούμενος σπουδάζειν καὶ κήδεσθαι, ὧν οὐδὲν τούτῳ πώποτ' ἐμέλησεν. ὡς δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πειράσομαι καὶ ὑμῖν ἐπιδεῖξαι.

XII. Καί μοι δεῦρο, ὦ Μέλητε, εἰπέ· Ἄλλο τι περὶ

otium vel ad publicum aliquid alicujus momenti agendum vel privatum, sed in extrema paupertate ob dei cultum sum.

X. Præterea adolescentes maxime opulenti, quive a negotiis vacant, me ultro sequentes delectantur, cum examinari homines audiunt, et ipsi sæpe me imitati alios deinde perquirere aggrediuntur. deinde, opinor, magnam reperiunt turbam aliquid se scire putantium, cum aut nihil sciant, aut perparum. qui igitur ab his convincuntur, non tam illis quam mihi redduntur infensi, clamantque Socratem quendam esse scelestissimum et juventutem corrumpere. et si quis ab iis sciscitetur, quidnam agendo et docendo nihil quidem proferre possunt, sed ignorant. ne vero hæsitare videantur, ad ista confugiunt, quæ philosophantibus omnibus objici solent et dicunt trita illa: quæ in aere sunt et quæ sub terra investigare, et deos esse non credere, et malam rationem bonam reddere. vera enim, ut puto, fateri nollent, se convinci affectare scientiam aliquam, dum nihil sciant. utpote igitur ambitiosi et vehementes et multi, et ex composito et persuasibiliter de me loquentes, vestras aures impleverunt, et dudum et vehementer criminantes. ex his Meletus et Anytus et Lyco me aggressi sunt, Meletus quidem pro poetis mihi infestus, Anytus vero pro artificibus et politicis, et Lyco rhetorum gratia. quamobrem quod ab initio dicebam, admirarer equidem, si istam tantam factam calumniam tam brevi tempore eximere e vobis possem. Hæc, o viri Athenienses, vera vobis loquor, neque celo neque subtraho aut magnum quicquam aut parvum: quamvis fere novi me iisdem infestum reddi. quod etiam argumento est, me vera loqui atque hanc esse calumniam contra me, ejusque causas has. et sive in præsentia sive in posterum hæc inquiretis, ita ea esse invenietis.

XI. Ad illa igitur quæ primi accusatores detulerunt, hæc mihi sufficiens apud vos sit defensio: Meleto vero bono, et, ut ipse ait, patriæ amatori, reliquisque accusatoribus deinceps respondere conabor. rursus enim, tanquam alii hi accusatores sint, accusationem horum sumamus. habet vero se fere ita: Socrates injuste agit, juventutem corrumpens ac deos, quos civitas censet esse, non censens, sed alia quædam nova dæmonia. accusatio quidem est hujusmodi. hujus autem accusationis unamquamque partem examinemus. Juvenes corrumpere me objicit atque in hoc injuriam facere. ego vero, o viri Athenienses, contrà injuriam facere Meletum dico, quod serio cavillatur et jocatur, facile homines in certamina trahens, cum simulet rebus incumbere earumque curam habere, quæ ipsi nunquam curæ fuerunt. hoc autem ita esse conabor et vobis ostendere.

XII. Heus Melete, responde mihi: Numquid ipse valde

πολλοῦ ποιεῖ, ὅπως ὡς βέλτιστοι οἱ νέοι ἔσονται; Ἔ- d
γωγε. Ἴθι δὴ νῦν εἰπὲ τούτοις, τίς αὐτοὺς βελτίους
ποιεῖ; δῆλον γάρ, ὅτι οἶσθα, μέλον γέ σοι. τὸν μὲν
γὰρ διαφθείροντα ἐξευρών, ὥς φῄς, ἐμὲ εἰσάγεις του-
5 τοισὶ καὶ κατηγορεῖς· τὸν δὲ δὴ βελτίους ποιοῦντα ἴθι,
εἰπὲ καὶ μήνυσον αὐτοῖς, τίς ἐστιν. ὁρᾷς, ὦ Μέλητε,
ὅτι σιγᾷς καὶ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν; καίτοι οὐκ αἰσχρόν σοι
δοκεῖ εἶναι καὶ ἱκανὸν τεκμήριον οὗ δὴ ἐγὼ λέγω ὅτι
σοι οὐδὲν μεμέληκεν; ἀλλ' εἰπέ, ὦ 'γαθέ, τίς αὐτοὺς
10 ἀμείνους ποιεῖ; Οἱ νόμοι. Ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἐρωτῶ, ὦ
βέλτιστε, ἀλλὰ τίς ἄνθρωπος, ὅστις πρῶτον καὶ αὐτὸ e
τοῦτ' οἶδε, τοὺς νόμους. Οὗτοι, ὦ Σώκρατες, οἱ δι-
κασταί. Πῶς λέγεις, ὦ Μέλητε; οἵδε τοὺς νέους παι-
δεύειν οἷοί τ' εἰσὶ καὶ βελτίους ποιεῖν; Μάλιστα.
15 Πότερον ἅπαντες, ἢ οἱ μὲν αὐτῶν, οἱ δ' οὔ; Ἅπαντες.
Εὖ γε νὴ τὴν Ἥραν λέγεις, καὶ πολλὴν ἀφθονίαν τῶν
ὠφελούντων. τί δὲ δή, οἵδ' οἱ ἀκροαταὶ βελτίους ποι-
25 οῦσιν, ἢ οὔ; Καὶ οὗτοι. Τί δαὶ οἱ βουλευταί; Καὶ a
οἱ βουλευταί. Ἀλλ' ἄρα, ὦ Μέλητε, μὴ οἱ ἐν τῇ
10 ἐκκλησίᾳ, οἱ ἐκκλησιασταί, διαφθείρουσι τοὺς νέους;
ἢ κἀκεῖνοι βελτίους ποιοῦσιν ἅπαντες; Κἀκεῖνοι. Πάν-
τες ἄρα, ὡς ἔοικεν, Ἀθηναῖοι καλοὺς κἀγαθοὺς ποιοῦσι
πλὴν ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ μόνος διαφθείρω. οὕτω λέγεις;
Πάνυ σφόδρα ταῦτα λέγω. Πολλήν γ' ἐμοῦ κατέγνω-
25 κας δυστυχίαν. καί μοι ἀπόκριναι· ἦ καὶ περὶ ἵππων
οὑτωσί σοι δοκεῖ ἔχειν, οἱ μὲν βελτίους ποιοῦντες αὐ- b
τοὺς πάντες ἄνθρωποι εἶναι, εἷς δέ τις ὁ διαφθείρων;
ἢ τοὐναντίον τούτου πᾶν εἷς μέν τις ὁ βελτίους οἷός τ'
ὢν ποιεῖν ἢ πάνυ ὀλίγοι, οἱ ἱππικοί· οἱ δὲ πολλοὶ ἐάν-
30 περ ξυνῶσι καὶ χρῶνται ἵπποις, διαφθείρουσιν; οὐχ
οὕτως ἔχει, ὦ Μέλητε, καὶ περὶ ἵππων καὶ τῶν ἄλλων
ἁπάντων ζῴων; Πάντως δήπου, ἐάν τε σὺ καὶ Ἄνυτος
οὐ φῆτε ἐάν τε φῆτε· πολλὴ γὰρ ἄν τις εὐδαιμονία εἴη
περὶ τοὺς νέους, εἰ εἷς μὲν μόνος αὐτοὺς διαφθείρει, οἱ
35 δ' ἄλλοι ὠφελοῦσιν. ἀλλὰ γάρ, ὦ Μέλητε, ἱκανῶς c
ἐπιδείκνυσαι, ὅτι οὐδεπώποτ' ἐφρόντισας τῶν νέων, καὶ
σαφῶς ἀποφαίνεις τὴν σαυτοῦ ἀμέλειαν, ὅτι οὐδέν σοι
μεμέληκε περὶ ὧν ἐμὲ εἰσάγεις.

XIII. Ἔτι δ' ἡμῖν εἰπέ, ὦ πρὸς Διὸς Μέλητε, πό-
40 τερόν ἐστιν οἰκεῖν ἄμεινον ἐν πολίταις χρηστοῖς, ἢ
πονηροῖς; ὦ 'τᾶν, ἀπόκριναι· οὐδὲν γάρ τοι χαλεπὸν
ἐρωτῶ. οὐχ οἱ μὲν πονηροὶ κακόν τι ἐργάζονται ἀεὶ
τοὺς ἐγγυτάτω ἑαυτῶν ὄντας, οἱ δ' ἀγαθοὶ ἀγαθόν τι;
Πάνυ γε. Ἔστιν οὖν ὅστις βούλεται ὑπὸ τῶν ξυνόν- d
45 των βλάπτεσθαι μᾶλλον ἢ ὠφελεῖσθαι; ἀπόκριναι, ὦ
'γαθέ· καὶ γὰρ ὁ νόμος κελεύει ἀποκρίνεσθαι. ἔσθ'
ὅστις βούλεται βλάπτεσθαι; Οὐ δῆτα. Φέρε δή, πό-
τερον ἐμὲ εἰσάγεις δεῦρ' ὡς διαφθείροντα τοὺς νέους
καὶ πονηροτέρους ποιοῦντα ἑκόντα ἢ ἄκοντα; Ἑκόντα
50 ἔγωγε. Τί δῆτα, ὦ Μέλητε; τοσοῦτον σὺ ἐμοῦ σοφώ-
τερος εἶ τηλικούτου ὄντος τηλικόσδ' ὤν, ὥστε σὺ μὲν
ἔγνωκας, ὅτι οἱ μὲν κακοὶ κακόν τι ἐργάζονται ἀεὶ τοὺς
μάλιστα πλησίον ἑαυτῶν, οἱ δ' ἀγαθοὶ ἀγαθόν τι, ἐγὼ e
δὲ δὴ εἰς τοσοῦτον ἀμαθίας ἥκω, ὥστε καὶ τοῦτ' ἀγνοῶ,

curas, ut quam optimi adolescentes sint? Curo equidem. Age ergo his nunc dicas, quis eos meliores reddit? constat enim scire te, cum tibi id curæ sit. me certe corruptorem eorum, ut ais, deprehensum accusasti his, in judicium rapuisti: ergo age et eum, qui efficit meliores, dic et indica his, quis est? videsne, o Melete? taces et nihil habes quod dicas. atqui nonne turpe id tibi videtur esse ac sufficiens argumentum cujus ego dico nullam tibi curam fuisse? verum dic, o bone vir, quisnam eos efficit meliores? Leges. At vero non istud interrogo, o optime, sed quis homo, qui primum ipsum hoc norit, leges. Hi, o Socrates, judices. Quid vero, o Melete, ais? istine erudire juvenes possunt, melioresque reddere? Et maxime quidem. Utrum omnes, an alii quidem possunt, alii vero non? Omnes. Bene per Junonem loqueris, et magnam eorum qui prosint copiam. quid porro, auditores hi faciuntne meliores, an non? Hi quoque. Quid vero senatores? Etiam senatores. Sed enim, o Melete, ne concionatores forte adolescentes corrumpunt? aut an et hi omnes faciunt meliores? Hi quoque. Omnes igitur, ut videtur, Athenienses bonos reddunt præter me, ego vero corrumpo solus. itane ais? Ita acriter contendo. Magnam tu quidem in me esse opinaris infelicitatem. et mihi responde: an de equis hoc putas, omnes scilicet homines equos bonos efficere, unum vero esse, qui eos corrumpat? aut an omnino contra unus est, vel certe perpauci equitandi periti, qui reddere possunt eos meliores, plurimi vero sunt, qui depravant? nonne ita se res habet, o Melete, et de equis et de cæteris omnibus animantibus? certissime, sive tu et Anytus non confiteamini, sive confiteamini: permagnam enim juvenes nacti essent felicitatem, si unus duntaxat eos corrumperet, cæteri vero omnes prodessent. at enim, o Melete, satis demonstrasti te nullam juventutis curam habuisse unquam, ac plane declaras incuriam tuam, et nequaquam curavisse ea, de quibus me accusas.

XIII. Præterea obsecro te per Jovem, o Melete, dic nobis: utrum melius est versari inter bonos cives, an inter malos? responde, amice. nihil enim difficile te rogo. nonne mali semper malum aliquid inferunt iis, quibuscum conversantur, boni autem bonum aliquid? Procul dubio. Quis igitur est, qui detrimentum suscipere potius quam emolumentum velit ab iis, quibus familiariter utitur? responde, o bone: lex enim respondere te jubet. quis est, qui damnum pati velit? Nemo profecto. Age ergo, utrum me huc rapis, quod corrumpam ac depravem juventutem volens an nolens? Volens, ut ego dico. Quid profecto, o Melete? longe minor natu usque adeo me grandiori sapientior es, ut judices tu quidem malos semper obesse familiaribus, bonos vero prodesse, ego autem in

ὅτι, ἐάν τινα μοχθηρὸν ποιήσω τῶν ξυνόντων, κινδυνεύσω κακόν τι λαβεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ὥστε τοῦτο τὸ τοσοῦτον κακὸν ἑκὼν ποιῶ, ὡς φῂς σύ; ταῦτ' ἐγώ σοι οὐ πείθομαι, ὦ Μέλητε, οἶμαι δ' οὐδ' ἄλλον ἀνθρώπων 26 οὐδένα· ἀλλ' ἢ οὐ διαφθείρω, ἤ, εἰ διαφθείρω, ἄκων, a ὥστε σύ γε κατ' ἀμφότερα ψεύδει. εἰ δ' ἄκων διαφθείρω, τῶν τοιούτων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων οὐ δεῦρο νόμος εἰσάγειν ἐστίν, ἀλλ' ἰδίᾳ λαβόντα διδάσκειν καὶ νουθετεῖν· δῆλον γὰρ ὅτι, ἐὰν μάθω, παύσομαι ὅ γ' ἄκων ποιῶ. σὺ δὲ ξυγγενέσθαι μέν μοι καὶ διδάξαι ἔφυγες καὶ οὐκ ἠθέλησας, δεῦρο δ' εἰσάγεις, οἷ νόμος ἐστὶν εἰσάγειν τοὺς κολάσεως δεομένους, ἀλλ' οὐ μαθήσεως.

XIV. Ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο μὲν δῆλον ἤδη ἐστὶν, ὃ ἐγὼ ἔλεγον, ὅτι Μελήτῳ τούτων b οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν πώποτ' ἐμέλησεν. ὅμως δὲ δὴ λέγε ἡμῖν, πῶς με φῂς διαφθείρειν, ὦ Μέλητε, τοὺς νέους; ἢ δῆλον δή, ὅτι κατὰ τὴν γραφήν, ἣν ἐγράψω, θεοὺς διδάσκοντα μὴ νομίζειν, οὓς ἡ πόλις νομίζει, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά; οὐ ταῦτα λέγεις ὅτι διδάσκων διαφθείρω; Πάνυ μὲν οὖν σφόδρα ταῦτα λέγω. Πρὸς αὐτῶν τοίνυν, ὦ Μέλητε, τούτων τῶν θεῶν, ὧν νῦν ὁ λόγος ἐστίν, εἰπὲ ἔτι σαφέστερον κἀμοὶ καὶ τοῖς ἀνδράσι τουτοισί. ἐγὼ γὰρ οὐ δύναμαι μαθεῖν, πότερον c λέγεις διδάσκειν με νομίζειν εἶναι (μέν) τινας θεούς — καὶ αὐτὸς ἄρα νομίζω εἶναι θεοὺς καὶ οὐκ εἰμὶ τὸ παράπαν ἄθεος οὐδὲ ταύτῃ ἀδικῶ — οὐ μέντοι οὕσπερ γ' ἡ πόλις, ἀλλ' ἑτέρους, καὶ τοῦτ' ἔστιν ὅ μοι ἐγκαλεῖς, ὅτι ἑτέρους· ἢ παντάπασί με φῂς οὔτ' αὐτὸν νομίζειν θεοὺς τούς τ' ἄλλους ταῦτα διδάσκειν; Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεούς. Ὦ θαυμάσιε Μέλητε, ἵνα τί ταῦτα λέγεις; οὐδ' ἥλιον οὐδὲ σελήνην d ἄρα νομίζω θεοὺς εἶναι, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι; Μὰ Δί', ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπεὶ τὸν μὲν ἥλιον λίθον φησὶν εἶναι, τὴν δὲ σελήνην γῆν. Ἀναξαγόρου οἴει κατηγορεῖν, ὦ φίλε Μέλητε· καὶ οὕτω καταφρονεῖς τῶνδε καὶ οἴει αὐτοὺς ἀπείρους γραμμάτων εἶναι, ὥστ' οὐκ εἰδέναι, ὅτι τὰ Ἀναξαγόρου βιβλία, τοῦ Κλαζομενίου, γέμει τούτων τῶν λόγων. καὶ δὴ καὶ οἱ νέοι ταῦτα παρ' ἐμοῦ μανθάνουσιν, ἃ ἔξεστιν ἐνίοτε, εἰ πάνυ πολλοῦ, δραχμῆς ἐκ τῆς ὀρχήστρας πριαμένοις Σωκράτους e καταγελᾶν, ἐὰν προσποιῆται ἑαυτοῦ εἶναι, ἄλλως τε καὶ οὕτως ἄτοπα ὄντα. ἀλλ' ὦ πρὸς Διός, οὑτωσί σοι δοκῶ οὐδένα νομίζειν θεὸν εἶναι; Οὐ μέντοι μὰ Δί', οὐδ' ὁπωστιοῦν. Ἄπιστός γ' εἶ, ὦ Μέλητε, καὶ ταῦτα μέντοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖς, σαυτῷ. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ οὑτοσί, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πάνυ εἶναι ὑβριστὴς καὶ ἀκόλαστος, καὶ ἀτεχνῶς τὴν γραφὴν ταύτην ὕβρει τινὶ καὶ ἀκολασίᾳ καὶ νεότητι γράψασθαι. ἔοικε γὰρ ὥσπερ 27 αἴνιγμα ξυντιθέντι διαπειρωμένῳ, Ἆρα γνώσεται Σωκράτης ὁ σοφὸς δὴ ἐμοῦ χαριεντιζομένου καὶ ἐναντί' a ἐμαυτῷ λέγοντος, ἢ ἐξαπατήσω αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀκούοντας; οὗτος γὰρ ἐμοὶ φαίνεται τἀναντία λέγειν αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῇ γραφῇ, ὥσπερ ἂν εἰ εἴποι·

tantam insaniam prolapsus sim, ut vel id ignorem, si quem ex familiaribus pejorem reddidero, periclitaturum me ab eo mali quid perpeti, atque hoc tantum mihi ipsi malum, ut ais, volens inferam? hæc equidem tibi, o Melete, non credo, et arbitror neminem quempiam hominum: sed aut non depravo adolescentes, vel si depravo, invitus facio, ita ut tu in utroque fallaris. si vero invitus corrumpo, non huc sic invitos peccantes lex rapi jubet, sed privatim doceri atque admoneri: manifestum enim, si didicero, non amplius me id facturum, quod invitus facio. tu autem familiariter me docere omnino noluisti, sed in judicium rapis, quo eos rapi lex jubet, qui pœna indigeant, non vero admonitione.

XIV. At vero hoc jam manifestum est, o viri Athenienses, quod dicebam, nunquam Meleto ne tantillam quidem harum rerum curam fuisse. at tamen dic nobis, qua ratione me dicis, o Melete, corrumpere juventutem? an videlicet, quemadmodum in accusatione scripsisti, docentem non esse deos quos civitas esse credit, sed alia quædam nova dæmonia? nonne hæc docentem contendis juvenes me corrumpere? Omnino quidem atque acriter hoc contendo. Per deos ipsos, o Melete, de quibus nunc nobis est sermo, clarius et mihi et his viris enarra. nam ego quidem non possum intelligere, utrum dicas docere me juvenes ut putent aliquos quidem deos esse — et ipse sic puto deos esse neque omnino sum atheus neque hac parte pecco — non tamen eosdem, quos civitas esse credit, sed alios, et hoc est, in quo me criminaris, quod videlicet alios, an me ais omnino ipsum negare esse deos, et alios id docere? Hoc dico te omnino negare esse deos. O admirabilis Melete, cur ista dicis? neque solem igitur neque lunam esse deos credo ut reliqui homines. Non per Jovem, o judices, cum solem quidem lapidem esse dicit, lunam vero terram. Anaxagoram putas, o amice Melete, accusare: atque ita hos parvi facis, existimans eos literarum ignaros esse, ut nesciant libros Anaxagoræ Clazomenii his rationibus esse plenos. Jam vero juvenes hæc a me discunt quæ licet interdum, si plurimo, drachma ementibus ex orchestra Socratem deridere, si sua esse fingeret, præsertim cum tam absurda sint. sed per Jovem, o Melete, putasne hoc modo nullum me deum esse existimare? Nullum per Jovem, ne ulla quidem ratione. Incredibile est, o Melete, quod dicis, idque, ut mihi videtur, etiam tibi ipsi. mihi enim, o viri Athenienses, nimis contumeliosus ac petulans iste vir esse videtur, et accusationem contumelia quadam et petulantia et juvenili temeritate scripsisse. videtur enim ceu ænigma quoddam componere, tentans, Utrum Socrates iste sapiens deprehendet me suaviter jocantem, mihique ipsi repugnantia dicentem, an Socratem et auditores reliquos decipiam? hic namque repugnantia sibimet in accusatione mihi videtur dicere, ceu si dixerit, Contra le-

Ἀδικεῖ Σωκράτης θεοὺς οὐ νομίζων, ἀλλὰ θεοὺς νομίζων. καίτοι τοῦτ' ἐστὶ παίζοντος.

XV. Ξυνεπισκέψασθε δή, ὦ ἄνδρες, ᾗ μοι φαίνεται ταῦτα λέγειν· σὺ δ' ἡμῖν ἀπόκριναι, ὦ Μέλητε. ὑμεῖς 5 δέ, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ὑμᾶς παρῃτησάμην, μέμνησθέ μοι μὴ θορυβεῖν, ἐὰν ἐν τῷ εἰωθότι τρόπῳ τοὺς λόγους ποιῶμαι. b Ἔσθ' ὅστις ἀνθρώπων, ὦ Μέλητε, ἀνθρώπεια μὲν νομίζει πράγματ' εἶναι, ἀνθρώπους δ' οὐ ⌈νομίζει⌉; ἀποκρινέσθω, ὦ ἄνδρες, καὶ μὴ ἄλλα καὶ ἄλλα θορυβείτω. 10 ἔσθ' ὅστις ἵππους μὲν οὐ νομίζει εἶναι, ἱππικὰ δὲ πράγματα; ἢ αὐλητὰς μὲν οὐ ⌈νομίζει⌉, αὐλητικὰ δὲ πράγματα; Οὐκ ἔστιν, ὦ ἄριστε ἀνδρῶν· εἰ μὴ σὺ βούλει ἀποκρίνασθαι, ἐγὼ σοὶ λέγω καὶ τοῖς ἄλλοις τουτοισί. ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ γ' ἀπόκριναι. c ἔσθ' ὅστις δαιμόνια μὲν 15 νομίζει πράγματ' εἶναι, δαίμονας δ' οὐ ⌈νομίζει⌉; Οὐκ ἔστιν. Ὡς ὤνησας, ὅτι μόγις ἀπεκρίνω ὑπὸ τουτωνὶ ἀναγκαζόμενος. οὐκοῦν δαιμόνια μὲν φῄς με καὶ νομίζειν καὶ διδάσκειν, εἴτ' οὖν καινὰ εἴτε παλαιά· ἀλλ' οὖν δαιμόνιά γε νομίζω κατὰ τὸν σὸν λόγον, καὶ ταῦτα 20 καὶ διωμόσω ἐν τῇ ἀντιγραφῇ. εἰ δὲ δαιμόνια νομίζω, καὶ δαίμονας δήπου πολλὴ ἀνάγκη νομίζειν μέ ἐστιν. οὐχ οὕτως ἔχει; ἔχει δή· τίθημι γάρ σε ὁμολογοῦντα, ἐπειδὴ οὐκ ἀποκρίνει. d τοὺς δὲ δαίμονας οὐχὶ ἤτοι θεούς γ' ἡγούμεθα ἢ θεῶν παῖδας; φῂς ἢ οὔ; Πάνυ γε. 25 Οὐκοῦν εἴπερ δαίμονας ἡγοῦμαι, ὡς σὺ φῄς, εἰ μὲν θεοί τινές εἰσιν οἱ δαίμονες, τοῦτ' ἂν εἴη ὃ ἐγώ φημί σε αἰνίττεσθαι καὶ χαριεντίζεσθαι, θεοὺς οὐχ ἡγούμενον φάναι ἐμὲ θεοὺς αὖ ἡγεῖσθαι πάλιν, ἐπειδήπερ γε δαίμονας ἡγοῦμαι· εἰ δ' αὖ οἱ δαίμονες θεῶν παῖδές εἰσι 30 νόθοι τινὲς ἢ ἐκ νυμφῶν ἢ ἔκ τινων ἄλλων, ὧν δὴ καὶ λέγονται, τίς ἂν ἀνθρώπων θεῶν μὲν παῖδας ἡγοῖτο εἶναι, θεοὺς δὲ μή; ὁμοίως γὰρ ἂν ἄτοπον εἴη, ὥσπερ e ἂν εἴ τις ἵππων μὲν παῖδας ἡγοῖτο ἢ καὶ ὄνων τοὺς ἡμιόνους, ἵππους δὲ καὶ ὄνους μὴ ἡγοῖτο εἶναι. ἀλλ', 35 ὦ Μέλητε, οὐκ ἔσθ' ὅπως σὺ ταῦτ' οὐχὶ ἀποπειρώμενος ἡμῶν ἐγράψω τὴν γραφὴν ταύτην καὶ ἀπορῶν ὅ τι ἐγκαλοίης ἐμοὶ ἀληθὲς ἀδίκημα· ὅπως δὲ σύ τινα πείθοις ἂν καὶ σμικρὸν νοῦν ἔχοντα ⌈ἀνθρώπων⌉ ὡς ⌈οὐ⌉ τοῦ αὐτοῦ ⌈ἀνδρός⌉ ἐστι καὶ δαιμόνια καὶ θεῖα ἡγεῖσθαι, 40 καὶ αὖ ⌈τοῦ αὐτοῦ⌉ μήτε δαίμονας μήτε θεοὺς μήθ' 28 a ἥρωας, οὐδεμία μηχανή ἐστιν.

XVI. Ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὡς μὲν ἐγὼ οὐκ ἀδικῶ κατὰ τὴν Μελήτου γραφήν, οὐ πολλῆς μοι δοκεῖ εἶναι ἀπολογίας, ἀλλ' ἱκανὰ καὶ ταῦτα· ὃ δὲ καὶ 45 ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον, ὅτι πολλή μοι ἀπέχθεια γέγονε καὶ πρὸς πολλούς, εὖ ἴστε ὅτι ἀληθές ἐστι. καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ ἐμὲ αἱρήσει, ἐάνπερ αἱρῇ, οὐ Μέλητος, οὐδ' Ἄνυτος, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν διαβολή τε καὶ φθόνος. ἃ δὴ πολλοὺς καλοὺς κἀγαθοὺς ἄνδρας ᾕρηκεν, 50 οἶμαι δὲ καὶ αἱρήσειν· οὐδὲν δὲ δεινόν, μὴ ἐν ἐμοὶ στῇ. b Ἴσως δ' ἂν οὖν εἴποι τις· Εἶτ' οὐκ αἰσχύνει, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας, ἐξ οὗ κινδυνεύεις νυνὶ ἀποθανεῖν; Ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι, ὅτι Οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ

ges agit Socrates, deos non esse credens, sed deos esse credens. Atqui hoc est jocantis.

XV. Animadvertite, o viri, quo pacto mihi videtur hæc dicere : tu vero responde nobis, o Melete. vos vero, quod ab initio oravi, memineritis non tumultuari, si pro more meo verba facio. Estne quisquam, o Melete, qui humanas res quidem esse putet, homines vero nequaquam? respondeat mihi, o viri, neque alia et alia turbet. estne aliquis qui equos non putet esse, sed equestria? vel tibicines quidem non esse, sed res tibicinarias? Non est, o vir optime. ego enim et tibi et reliquis respondeo, si tu non vis respondere. sed ad hoc quod sequitur (hinc) responde. an est quisquam, qui dæmonum quidem res opinetur esse, dæmones autem minime? Nullus. Ut me juvisti vix respondendo ab his coactus. ergo dæmonia quidem confiteris me et putare et docere, sive nova sive vetera : dæmonia ergo saltem esse credo, ut fateris, atque hæc etiam in responsione jurabo. si vero dæmonia puto, necessarium est omnino putare me dæmones quoque esse. nonne ita se res habet? ita certe : pono enim te confitentem, quandoquidem non respondes. dæmones autem nonne aut deos arbitramur esse, aut deorum filios? faterisne hoc an non? Prorsus. Ergone si dæmones esse arbitror, ut ipse concedis, si quidem dæmones dii quidam sunt, id erit quod dico te ut ænigma proponere et facete nugari dicendo me deos non existimantem deos tamen rursus existimare, quandoquidem dæmones esse duco? porro vero si dæmones deorum filii sint, spurii videlicet quidam aut ex nymphis aut ex aliis quibusdam, ut fertur, quis homo filios quidem deorum esse putet, deos vero neget? perinde enim id absurdum foret, ac si quis equorum quidem filios vel asinorum mulos esse putet, equos autem et asinos esse non putet. sed, o Melete, videris procul dubio accusationem istam idcirco ita instituisse, ut ingenii nostri periculum faceres, et quia in quo veri me criminis accusares nihil haberes : tu vero ut persuadeas alicui vel minime sanam mentem habenti, ejusdem esse viri et dæmonia et divina esse putare, et contra neque dæmones neque deos, neque heroas, fieri prorsus non potest.

XVI. At vero, o viri Athenienses, me non deliquisse in quo Meletus me accusat, non multis demonstrandum esse mihi videtur, sed vel hæc sufficiunt : quod vero etiam superius dixi, malevolentiam plurimam esse contra me apud plurimos, bene scitote id verissimum esse. et hoc est quo condemnabor, non Meletus neque Anytus, sed vulgi calumnia et invidia. quæ jam multos viros bonos perdiderunt et, ut arbitror, perdent : nullum vero periculum ne in me desinat. Fortasse vero dicat aliquis : Nonne te pudet, Socrates, tale quiddam exercere, ex quo nunc in periculum venias moriendi? Ego vero huic justam hanc responsionem dabo, Haud recte, o vir, loqueris, si putas

οἴει δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι [τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι] ἄνδρα, ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, ὅταν πράττῃ τι, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ. 5 φαῦλοι γὰρ ἂν τῷ γε σῷ λόγῳ εἶεν τῶν ἡμιθέων ὅσοι ἐν Τροίᾳ τετελευτήκασιν, οἵ τ' ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Θέτιδος c υἱός, ὃς τοσοῦτον τοῦ κινδύνου κατεφρόνησε παρὰ τὸ αἰσχρόν τι ὑπομεῖναι, ὥστ' ἐπειδὴ εἶπεν ἡ μήτηρ αὐτῷ προθυμουμένῳ Ἕκτορα ἀποκτεῖναι, θεὸς οὖσα, οὑτωσί 10 πως, ὡς ἐγῷμαι, Ὦ παῖ, εἰ τιμωρήσεις Πατρόκλῳ τῷ ἑταίρῳ τὸν φόνον καὶ Ἕκτορα ἀποκτενεῖς, αὐτὸς ἀποθανεῖ· αὐτίκα γάρ τοι, φησί, μεθ' Ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος· ὁ δὲ ταῦτ' ἀκούσας τοῦ μὲν θανάτου καὶ τοῦ κινδύνου ὠλιγώρησε, πολὺ δὲ μᾶλλον δείσας τὸ ζῆν d 15 κακὸς ὢν καὶ τοῖς φίλοις μὴ τιμωρῶν, Αὐτίκα, φησί, τεθναίην δίκην ἐπιθεὶς τῷ ἀδικοῦντι, ἵνα μὴ ἐνθάδε μένω καταγέλαστος παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν, ἄχθος ἀρούρης. μὴ αὐτὸν οἴει φροντίσαι θανάτου καὶ κινδύνου; οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ· οὗ ἄν 20 τις ἑαυτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιον εἶναι ἢ ὑπ' ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον μήτε θάνατον μήτ' ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ.

XVII. Ἐγὼ οὖν δεινὰ ἂν εἴην εἰργασμένος, ὦ ἄν- 25 δρες Ἀθηναῖοι, εἰ, ὅτε μέν με οἱ ἄρχοντες ἔταττον, e οὓς ὑμεῖς εἵλεσθ' ἄρχειν μου καὶ ἐν Ποτιδαίᾳ καὶ ἐν Ἀμφιπόλει καὶ ἐπὶ Δηλίῳ, τότε μὲν οὗ ἐκεῖνοι ἔταττον ἔμενον, ὥσπερ καὶ ἄλλος τις, καὶ ἐκινδύνευον ἀποθανεῖν, τοῦ δὲ θεοῦ τάττοντος, ὡς ἐγὼ ᾠήθην τε καὶ 30 ὑπέλαβον, φιλοσοφοῦντά με δεῖν ζῆν καὶ ἐξετάζοντα ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνταῦθα δὲ φοβηθεὶς ἢ θά- 29 νατον ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν [πρᾶγμα] λίποιμι τὴν τάξιν. a δεινὸν μέντ' ἂν εἴη, καὶ ὡς ἀληθῶς τότ' ἄν με δικαίως εἰσαγάγοι τις [εἰς δικαστήριον], ὅτι οὐ νομίζω θεοὺς 35 εἶναι, ἀπειθῶν τῇ μαντείᾳ καὶ δεδιὼς θάνατον καὶ οἰόμενος σοφὸς εἶναι οὐκ ὤν. τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦ ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα· δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον οὐδ' εἰ τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ πάντων 40 μέγιστον ὂν τῶν ἀγαθῶν, δεδίασι δ' ὡς εὖ εἰδότες ὅτι μέγιστον τῶν κακῶν ἐστι. καὶ τοῦτο πῶς οὐκ ἀμαθία b ἐστὶν αὕτη ἡ ἐπονείδιστος, ἡ τοῦ οἴεσθαι εἰδέναι ἃ οὐκ οἶδεν; ἐγὼ δέ, ὦ ἄνδρες, τούτῳ κἀνταῦθ' ἴσως διαφέρω τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰ δή τῳ σοφώτερός του 45 φαίην εἶναι, τούτῳ ἄν, ὅτι οὐκ εἰδὼς ἱκανῶς περὶ τῶν ἐν Ἅδου οὕτω καὶ οἴομαι οὐκ εἰδέναι. τὸ δ' ἀδικεῖν καὶ ἀπειθεῖν τῷ βελτίονι, καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, ὅτι κακὸν καὶ αἰσχρόν ἐστιν οἶδα. πρὸ οὖν τῶν κακῶν, ὧν οἶδ' ὅτι κακά ἐστιν, ἃ μὴ οἶδ' εἰ ἀγαθὰ ὄντα τυγ- 50 χάνει, οὐδέποτε φοβηθήσομαι οὐδὲ φεύξομαι. ὥστ' c οὐδ' εἴ με νῦν ὑμεῖς ἀφίοιτε, Ἀνύτῳ ἀπιστήσαντες, ὃς ἔφη ἢ τὴν ἀρχὴν οὐ δεῖν ἐμὲ δεῦρ' εἰσελθεῖν, ἤ, ἐπειδὴ εἰσῆλθον, οὐχ οἷόν τ' εἶναι τὸ μὴ ἀποκτεῖναί με, λέγων πρὸς ὑμᾶς, ὡς, εἰ διαφευξοίμην, ἤδη ἂν ὑμῶν οἱ υἱεῖς

periculi habendam esse rationem homini, cujus vel parva quædam utilitas sit, ac non illud potius duntaxat considerandum, quando aliquid agat, utrum justa agat an injusta, et bonine viri opera an mali. ex hac enim ratione tua spernendi essent semideorum qui ad Trojam occubuerunt, reliqui et (in primis) Thetidis filius, qui adeo contempsit periculum, ne turpem subiret infamiam, ut cum mater properanti ad Hectorem occidendum ei dixisset, dea quæ erat, his fere, ut arbitror, verbis: O fili, si pro vindicta Patrocli amici tui ab Hectore interfecti, hunc interfeceris, ipse peribis: inquit enim, subito post Hectorem infelix tibi sors imminet: cum inquam ab illa hæc accepisset, discrimen mortemque contempsit, multo vero magis timens turpem vitam amicorum inultis injuriis, Statim, inquit, moriar amici injuriam ultus, ne hic maneam apud naves ridiculus, telluris inutile pondus. eum ergo periculum mortemque curasse putas? ita enim res revera se habet, o viri Athenienses: ubi aliquis se ipsum constituit, arbitratus optimum esse, vel a præfecto constitutus est, ibi, ut mihi videtur, permanere oportet periculumque subire, neque mortem neque aliud quicquam magis quam turpitudinem reformidantem.

XVII. Ego igitur, o viri Athenienses, graviter aberrassem, si illis quidem paruerim præfectis, quos ipsi mihi præposuistis ad Potidæam et Amphipolin et Delium, manens ubi illi me jusserunt, ut quisquam alius, mortisque discrimen subierim, deo vero mandante, ut opinatus sum atque existimavi, philosophantem me oportere vivere ac meipsum aliosque examinantem, tunc ob mortis aliusve cujusdam (periculi) metum signa desererem. pergrave, inquam, id esset delictum, et tunc revera me jure quis in judicium raperet, ut deos esse non putantem, qui oraculo non paream atque mortem timeam putemque me sapientem esse, cum non sim. nam mortem timere, o viri, nihil est aliud quam sapientem sibi videri eum qui non sit: id enim est scire videri quæ nesciat. nemo enim scit utrum mors summum bonorum omnium sit homini, metuunt autem perinde ac si bene scirent maximum esse malorum. cui vero dubium est, quin hæc inscitia sit maxime vituperanda, cum aliquis se putet scire quæ nesciat? ego autem, o viri, hoc fortasse a vulgo differo, et si qua in re sapientiorem me aliquo esse dicerem, in hac utique dicerem, quod cum haud sufficienter quæ sunt apud inferos norim, sic etiam puto me non nosse. injurias autem inferre superiorique non obedire et deo et homini, malum turpeque esse scio. hæc igitur quæ nescio, utrum bona sint, nunquam magis timebo atque fugiam, quam illa quæ mala esse novi. quamobrem si me nunc absolvatis non obtemperantes Anyto, qui dixit aut me in judicium omnino vocandum non esse, aut vocatum necessario esse morti tradendum, dicens, si a vobis absolverer, fore

ἐπιτηδεύοντες ἃ Σωκράτης διδάσκει πάντες παντάπασι διαφθαρήσοιντο — εἴ μοι πρὸς ταῦτ' εἴποιτε· Ὦ Σώκρατες, νῦν μὲν Ἀνύτῳ οὐ πεισόμεθα, ἀλλ' ἀφίεμέν σε, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μηκέτ' ἐν ταύτῃ τῇ ζη-
5 τήσει διατρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν· ἐὰν δ' ἁλῷς ἔτι τοῦτο πράττων, ἀποθανεῖ· εἰ οὖν με, ὅπερ εἶπον, ἐπὶ d τούτοις ἀφίοιτε, εἴποιμ' ἂν ὑμῖν, ὅτι Ἐγὼ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀσπάζομαι μὲν καὶ φιλῶ, πείσομαι δὲ μᾶλλον τῷ θεῷ ἢ ὑμῖν, καὶ ἕωσπερ ἂν ἐμπνέω καὶ
10 οἷός τ' ὦ, οὐ μὴ παύσωμαι φιλοσοφῶν καὶ ὑμῖν παρακελευόμενός τε καὶ ἐνδεικνύμενος ὅτῳ ἂν ἀεὶ ἐντυγχάνω ὑμῶν, λέγων οἷάπερ εἴωθα, ὅτι Ὦ ἄριστε ἀνδρῶν, Ἀθηναῖος ὤν, πόλεως τῆς μεγίστης καὶ εὐδοκιμωτάτης εἰς σοφίαν καὶ ἰσχύν, χρημάτων μὲν οὐκ αἰσχύνει ἐπι-
15 μελούμενος, ὅπως σοι ἔσται ὡς πλεῖστα, καὶ δόξης καὶ e τιμῆς, φρονήσεως δὲ καὶ ἀληθείας καὶ τῆς ψυχῆς, ὅπως ὡς βελτίστη ἔσται, οὐκ ἐπιμελεῖ οὐδὲ φροντίζεις; κἄν τις ὑμῶν ἀμφισβητήσῃ καὶ φῇ ἐπιμελεῖσθαι, οὐκ εὐθὺς ἀφήσω αὐτὸν οὐδ' ἄπειμι, ἀλλ' ἐρήσομαι αὐτὸν
20 καὶ ἐξετάσω καὶ ἐλέγξω, κἄν μοι μὴ δοκῇ κεκτῆσθαι ἀρετήν, φάναι δέ, ὀνειδιῶ, ὅτι τὰ [μὲν] πλείστου ἄξια
30 περὶ ἐλαχίστου ποιεῖται, τὰ δὲ φαυλότερα περὶ πλείο- a νος. ταῦτα καὶ νεωτέρῳ καὶ πρεσβυτέρῳ, ὅτῳ ἂν ἐντυγχάνω, ποιήσω, καὶ ξένῳ καὶ ἀστῷ, μᾶλλον δὲ
25 τοῖς ἀστοῖς, ὅσῳ μου ἐγγυτέρω ἐστὲ γένει. ταῦτα γὰρ κελεύει ὁ θεός, εὖ ἴστε. κἀγὼ οἴομαι οὐδέν πω ὑμῖν μεῖζον ἀγαθὸν γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ἢ τὴν ἐμὴν τῷ θεῷ ὑπηρεσίαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο πράττων ἐγὼ περιέρχομαι ἢ πείθων ὑμῶν καὶ νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους μήτε
30 σωμάτων ἐπιμελεῖσθαι μήτε χρημάτων πρότερον μηδ' b οὕτω σφόδρα, ὡς τῆς ψυχῆς, [ὅπως ὡς ἀρίστη ἔσται,] λέγων, ὅτι οὐκ ἐκ χρημάτων ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα καὶ τἆλλ' ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. εἰ μὲν οὖν ταῦτα λέγων δια-
35 φθείρω τοὺς νέους, ταῦτ' ἂν εἴη βλαβερά· εἰ δέ τίς μέ φησιν ἄλλα λέγειν ἢ ταῦτα, οὐδὲν λέγει. πρὸς ταῦτα, φαίην ἄν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἢ πείθεσθ' Ἀνύτῳ ἢ μή, καὶ ἢ ἀφίετε ἢ μὴ [ἀφίετε], ὡς ἐμοῦ οὐκ ἂν ποιήσοντος ἄλλα, οὐδ' εἰ μέλλω πολλάκις τεθνάναι. c

40 **XVIII.** Μὴ θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐμμείνατέ μοι οἷς ἐδεήθην ὑμῶν, μὴ θορυβεῖν ἐφ' οἷς ἂν λέγω, ἀλλ' ἀκούειν· καὶ γάρ, ὡς ἐγᾦμαι, ὀνήσεσθ' ἀκούοντες. μέλλω γὰρ οὖν ἄττα ὑμῖν ἐρεῖν καὶ ἄλλα, ἐφ' οἷς ἴσως βοήσεσθε· ἀλλὰ μηδαμῶς ποιεῖτε τοῦτο.
45 Εὖ γὰρ ἴστε, ἐὰν ἐμὲ ἀποκτείνητε τοιοῦτον ὄντα, οἷον ἐγὼ λέγω, οὐκ ἐμὲ μείζω βλάψετε ἢ ὑμᾶς αὐτούς. ἐμὲ μὲν γὰρ οὐδὲν ἂν βλάψειεν οὔτε Μέλητος οὔτ' Ἄνυτος. οὐδὲ γὰρ ἂν δύναιτο· οὐ γὰρ οἴομαι θεμιτὸν d εἶναι ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. ἀπο-
50 κτείνειε μέντἂν ἴσως ἢ ἐξελάσειεν ἢ ἀτιμώσειεν. ἀλλὰ ταῦθ' οὗτος μὲν ἴσως οἴεται καὶ ἄλλος τίς που μεγάλα κακά, ἐγὼ δ' οὐκ οἴομαι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ποιεῖν ἃ οὗτος νυνὶ ποιεῖ, ἄνδρα ἀδίκως ἐπιχειρῶν ἀποκτιννύναι. νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλοῦ

ut filii vestri Socratis secuti disciplinam omnes omnino corrumperentur — si ad hæc vos ita dicatis: O Socrates, Anyto nunc quidem non obtemperabimus, sed absolvimus te, hac tamen conditione, ut nunquam posthac in hac inquisitione philosophiaque verseris: si vero id facere deprehendare, mortem obibis: si igitur, ut dicebam, his conditionibus dimitteretis, responderem vobis, Ego, o viri Athenienses, diligo vos quidem atque amo, deo tamen parere malo quam vobis, et quamdiu spirabo et facultas mihi erit, philosophari non desinam exhortans et demonstrans quemcunque nactus fuero, dicens qualia soleo, O vir optime, cum civis sis Atheniensis, civitatis amplissimæ ac sapientia et potentia celeberrimæ, nonne erubescis omni opera congerere quam plurimum pecuniæ et gloriæ et honoris, ut autem prudentia et veritas, et optimus animi habitus in te sit, neque cogitas neque curas? et si quis vestrûm mecum contenderit id se curare asseverans, haud statim dimittam illum neque recedam, sed interrogabo, examinabo, redarguam, et si mihi non videatur possidere virtutem, sed tamen profiteri, objurgabo, quod ea, quæ plurimi pretii sunt, nihili pendat, vilissima vero plurimi faciat. Sic faciam, sive in juniorem sive in seniorem incidero et peregrinum et civem, magis vero civium curam habebo, quanto mihi genere propinquiores estis. hoc enim deum jubere, bene scitote. et ego puto, nullum adhuc bonum vobis in hac urbe majus contigisse quam hoc meum ministerium, quod deo exhibeo. nihil enim aliud agens circumeo quam suadens junioribus senioribusque vestrûm, ut neque corporum neque pecuniarum curam prius diligentiusque quam animi habeatis, dicens non ex pecuniis virtutem, sed ex virtute pecunias reliquaque bona omnia et privatim et publice hominibus provenire. si igitur hæc dicens corrumpo juvenes, hæc sint perniciosa: si vero quis dicat me alia quam hæc docere, nihil dicit. horum gratia, o viri Athenienses, dicerem: sive obtemperatis Anyto, sive non, sive dimittatis me, sive non, ego nihil aliud facturus sum, nec si mihi sit plurics moriendum.

XVIII. Ne tumultuemini, o viri Athenienses, sed, quemadmodum ab initio rogavi, me æquo animo audiatis nihil turbantes ob ea, quæ dico: erit enim vobis audientibus, ut arbitror, utile. dicturus enim sum vobis alia nonnulla; quæ audientes fortasse clamabitis: verum ne hoc committite. Scitote, si me occideritis talis qui sum qualem dico, non me læsuros esse vos magis quam vos ipsos. me enim neque Meletus neque Anytus quicquam lædat. neque enim posset: siquidem nefas est, ut arbitror, meliorem virum a deteriore lædi. interfecerit tamen fortasse vel multaverit exilio infamiave: at hæc iste quidem et alius quis ingentia fortasse putat esse mala: ego vero non puto, sed multo magis facere quæ nunc iste facit, aggrediens injuste virum occidere. quam ob rem, o viri

δέω ἐγὼ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ ἀπολογεῖσθαι, ὥς τις ἂν οἴοιτο, ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν, μή τι ἐξαμάρτητε περὶ τὴν τοῦ θεοῦ δόσιν ὑμῖν ἐμοῦ καταψηφισάμενοι. ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἀποκτείνητε, οὐ ῥᾳδίως ἄλλον τοιοῦτον εὑρήσετε, ἀτεχνῶς, e εἰ καὶ γελοιότερον εἰπεῖν, προσκείμενον τῇ πόλει [ὑπὸ τοῦ θεοῦ], ὥσπερ ἵππῳ μεγάλῳ μὲν καὶ γενναίῳ, ὑπὸ μεγέθους δὲ νωθεστέρῳ καὶ δεομένῳ ἐγείρεσθαι ὑπὸ μύωπός τινος· οἷον δή μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐμὲ τῇ πόλει προστεθεικέναι, τοιοῦτόν τινα, ὃς ὑμᾶς ἐγείρων καὶ πείθων καὶ ὀνειδίζων ἕνα ἕκαστον οὐδὲν παύομαι τὴν 31 ἡμέραν ὅλην πανταχοῦ προσκαθίζων. Τοιοῦτος οὖν a ἄλλος οὐ ῥᾳδίως ὑμῖν γενήσεται, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἐὰν ἐμοὶ πείθησθε, φείσεσθέ μου. ὑμεῖς δ' ἴσως τάχ' ἂν ἀχθόμενοι, ὥσπερ οἱ νυστάζοντες ἐγειρόμενοι, κρούσαντες ἄν με, πειθόμενοι Ἀνύτῳ, ῥᾳδίως ἂν ἀποκτείναιτε, εἶτα τὸν λοιπὸν βίον καθεύδοντες διατελοῖτ' ἄν, εἰ μή τιν' ἄλλον ὁ θεὸς ὑμῖν ἐπιπέμψειε κηδόμενος ὑμῶν. ὅτι δ' ἐγὼ τυγχάνω ὢν τοιοῦτος, οἷος ὑπὸ τοῦ θεοῦ τῇ πόλει δεδόσθαι, ἐνθένδ' ἂν κατανοήσαιτε· οὐ γὰρ ἀνθρωπίνῳ ἔοικε τὸ ἐμὲ τῶν μὲν ἐμαυτοῦ ἁπάντων b ἠμεληκέναι καὶ ἀνέχεσθαι τῶν οἰκείων ἀμελουμένων τοσαῦτ' ἤδη ἔτη, τὸ δ' ὑμέτερον πράττειν ἀεί, ἰδίᾳ ἑκάστῳ προσιόντα, ὥσπερ πατέρα ἢ ἀδελφὸν πρεσβύτερον, πείθοντα ἐπιμελεῖσθαι ἀρετῆς. καὶ εἰ μέντοι τι ἀπὸ τούτων ἀπέλαυον καὶ μισθὸν λαμβάνων ταῦτα παρεκελευόμην, εἶχον ἄν τινα λόγον· νῦν δ' ὁρᾶτε δὴ καὶ αὐτοί, ὅτι οἱ κατήγοροι τἆλλα πάντ' ἀναισχύντως οὕτω κατηγοροῦντες τοῦτό γ' οὐχ οἷοί τ' ἐγένοντο ἀπαναισχυντῆσαι, παρασχόμενοι μάρτυρα, ὡς ἐγώ πώ- c ποτέ τιν' ἢ ἐπραξάμην μισθὸν ἢ ᾔτησα. ἱκανὸν γάρ, οἶμαι, ἐγὼ παρέχομαι [τὸν] μάρτυρα, ὡς ἀληθῆ λέγω, τὴν πενίαν.

XIX. Ἴσως ἂν οὖν δόξειεν ἄτοπον εἶναι, ὅτι δὴ ἐγὼ ἰδίᾳ μὲν ταῦτα ξυμβουλεύω περιιὼν καὶ πολυπραγμονῶ, δημοσίᾳ δ' οὐ τολμῶ ἀναβαίνων εἰς τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον ξυμβουλεύειν τῇ πόλει. Τούτου δ' αἴτιόν ἐστιν ὃ ὑμεῖς ἐμοῦ πολλάκις ἀκηκόατε πολλαχοῦ λέγοντος, ὅτι μοι θεῖόν τι καὶ δαιμόνιον γίγνεται [φωνή], ὃ δὴ καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἐπικωμῳδῶν Μέλητος ἐγράψατο. ἐμοὶ δὲ τοῦτ' ἔστιν ἐκ παιδὸς d ἀρξάμενον, φωνή τις γιγνομένη, ἣ ὅταν γένηται, ἀεὶ ἀποτρέπει με τούτου, ὃ ἂν μέλλω πράττειν, προτρέπει δ' οὔποτε. τοῦτ' [οὖν] ἔστιν ὅ μοι ἐναντιοῦται τὰ πολιτικὰ πράττειν. καὶ παγκάλως γ' ἐμοὶ δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι· εὖ γὰρ ἴστε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ἐγὼ πάλαι ἐπεχείρησα πράττειν τὰ πολιτικὰ [πράγματα], πάλαι ἂν ἀπολώλη καὶ οὔτ' ἂν ὑμᾶς ὠφελήκη οὐδὲν e οὔτ' ἂν ἐμαυτόν. καί μοι μὴ ἄχθεσθε λέγοντι τἀληθῆ· οὐ γὰρ ἔσθ' ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται οὔθ' ὑμῖν οὔτ' ἄλλῳ πλήθει οὐδενὶ γνησίως ἐναντιούμενος καὶ διακωλύων πολλ' ἄδικα καὶ παράνομα ἐν τῇ πόλει γίγνε- 32 σθαι, ἀλλ' ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν τῷ ὄντι μαχούμενον a ὑπὲρ τοῦ δικαίου, καὶ εἰ μέλλει ὀλίγον χρόνον σωθήσεσθαι, ἰδιωτεύειν, ἀλλὰ μὴ δημοσιεύειν.

Athenienses, non tam mihi nunc opus est defensionem pro me ipso meditari, ut aliquis existimaret, quam pro vobis, ne quid me condemnantes contra id munus, quod deus vobis dedit, delinquatis. si enim me interfeceritis, haud facile talem alium reperietis, vere quidem, etsi dicere ridiculum est, civitati vestræ appositum, velut equo magno et generoso, sed ipsa mole pigriori atque a tabano excitari indigenti : qualem videtur me deus civitati apposuisse, qui singulos excitans et monens et objurgans, non cessem diem totam ubique vobis assidere. Talem vero alterum non facile nanciscemini, o viri Athenienses; sed si mihi creditis, mihi parcetis. vos vero fortasse dormitantium more graviter ferentes vos exsuscitari, me, obtemperantes Anyto, temere ac facile occideritis, deinde reliquum vitæ tempus omne dormietis, nisi deus vobis prospiciens alium quendam miserit. me vero esse talem, ut a deo civitati tributus fuisse videar, hinc potestis animadvertere. non humanum certe id esse videtur, quod ego mea quidem omnia neglexi atque in hac rei familiaris negligentia tot annos jam persevero, vestro vero semper intentus sum bono, singulos adiens tanquam pater, aut frater natu major, suadens vobis ut curam virtutis habeatis. et si quam ex his mercedem reciperem et hac adductus ea admonerem, aliquid contra me dici posset. nunc vero, quod et vos plane videtis, accusatores, quamquam impudentissime reliqua contra me omnia coacervarunt, hoc tamen solita illa impudentia nequaquam ausi sunt objicere, testem adhibentes, me unquam mercedem ullam exegisse aut petivisse. sufficientem enim ego vobis, ut arbitror, testem affero, vera a me dici, paupertatem meam.

XIX. Fortasse igitur absurdum videatur, me privatim hæc consulere singulis anxie nimis circumeuntem, publice vero in concionibus vestris non audere civitati consulere. Hujus autem rei causa est, de qua sæpe me in multis locis dicentem audivistis, divinum videlicet quiddam dæmonium mihi accidere, quod et Meletus in accusatione derisit. sed mihi quidem inde a pueritia hoc adest, vox scilicet quædam, quæ quoties fit, me prohibet agere quod acturus sum, impellit vero nunquam. hoc, inquam, est quod mihi repugnat, quominus me ad res publicas conferam. et recte admodum mihi adversari videtur : constat enim, o viri Athenienses, si quondam negotia publica aggressus fuissem, jam pridem mihi fuisse pereundum : itaque nullam vel vobis vel mihi attulissem utilitatem. et ne mihi succenseatis, oro, vera dicenti : nemo enim salvus esse poterit, qui aut vestro aut alii cuiquam populo ingenue ac fortiter adversetur, et, quominus multa injusta atque iniqua fiant in civitate, prohibeat, sed necesse est eum, qui revera pro justitia pugnet, vel si breve tempus salvus futurus sit, privatam vitam agere, non vero ad rempublicam accedere.

XX. Μεγάλα δ' ἔγωγ' ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων, οὐ λόγους, ἀλλ' ὃ ὑμεῖς τιμᾶτε, ἔργα. ἀκούσατε δή μου τὰ ἐμοὶ ξυμβεβηκότα, ἵν' εἰδῆτε, ὅτι οὐδ' ἂν ἑνὶ ὑπεικάθοιμι παρὰ τὸ δίκαιον δείσας θάνατον, μὴ ὑπείκων δ' ἅμα καὶ ἅμ' ἂν ἀπολοίμην. ἐρῶ δ' ὑμῖν φορτικὰ μὲν καὶ δικανικά, ἀληθῆ δέ. Ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἄλλην μὲν ἀρχὴν οὐδεμίαν πώποτ' ἦρξα ἐν τῇ πόλει, ἐβούλευσα δέ· καὶ ἔτυχεν b ἡμῶν ἡ φυλὴ [Ἀντιοχὶς] πρυτανεύουσα, ὅθ' ὑμεῖς τοὺς δέκα στρατηγοὺς τοὺς οὐκ ἀνελομένους τοὺς ἐκ τῆς ναυμαχίας ἐβούλεσθ' ἀθρόους κρίνειν, παρανόμως, ὡς ἐν τῷ ὑστέρῳ χρόνῳ πᾶσιν ὑμῖν ἔδοξε. τότ' ἐγὼ μόνος τῶν πρυτάνεων ἠναντιώθην ὑμῖν μηδὲν ποιεῖν παρὰ τοὺς νόμους, καὶ ἐναντί' ἐψηφισάμην· καὶ ἑτοίμων ὄντων ἐνδεικνύναι με καὶ ἀπάγειν τῶν ῥητόρων, καὶ ὑμῶν κελευόντων καὶ βοώντων, μετὰ τοῦ νόμου καὶ c τοῦ δικαίου ᾤμην μᾶλλόν με δεῖν διακινδυνεύειν ἢ μεθ' ὑμῶν γενέσθαι μὴ δίκαια βουλευομένων φοβηθέντα δεσμὸν ἢ θάνατον. καὶ ταῦτα μὲν ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως. Ἐπειδὴ δ' ὀλιγαρχία ἐγένετο, οἱ τριάκοντ' αὖ μεταπεμψάμενοί με πέμπτον αὐτὸν εἰς τὴν θόλον προσέταξαν ἀγαγεῖν ἐκ Σαλαμῖνος Λέοντα τὸν Σαλαμίνιον, ἵν' ἀποθάνοι· οἷα δὴ καὶ ἄλλοις ἐκεῖνοι πολλοῖς πολλὰ προσέταττον, βουλόμενοι ὡς πλείστους ἀναπλῆσαι αἰτιῶν. τότε μέντοι ἐγὼ οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ αὖ ἐπεδειξάμην, ὅτι ἐμοὶ θανάτου μὲν d μέλει, εἰ μὴ ἀγροικότερον ἦν εἰπεῖν, οὐδ' ὁτιοῦν, τοῦ δὲ μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὸ πᾶν μέλει. ἐμὲ γὰρ ἐκείνη ἡ ἀρχὴ οὐκ ἐξέπληξεν οὕτως ἰσχυρὰ οὖσα, ὥστ' ἄδικόν τι ἐργάσασθαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῆς θόλου ἐξήλθομεν, οἱ μὲν τέτταρες ᾤχοντο εἰς Σαλαμῖνα καὶ ἤγαγον Λέοντα, ἐγὼ δ' ᾠχόμην ἀπιὼν οἴκαδε. καὶ ἴσως ἂν διὰ ταῦτ' ἀπέθανον, εἰ μὴ ἡ ἀρχὴ διὰ ταχέων κατελύθη. καὶ τούτων ὑμῖν ἔσονται πολλοὶ μάρτυρες. e

XXI. Ἆρ' οὖν ἄν με οἴεσθε τοσάδ' ἔτη διαγενέσθαι, εἰ ἔπραττον τὰ δημόσια, καὶ πράττων ἀξίως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἐβοήθουν τοῖς δικαίοις καί, ὥσπερ χρή, τοῦτο περὶ πλείστου ἐποιούμην; πολλοῦ γε δεῖ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· οὐδὲ γὰρ ἂν ἄλλος ἀνθρώπων οὐδείς. ἀλλ' ἐγὼ διὰ παντὸς τοῦ βίου δημοσίᾳ τ' εἴ πού τι ἔπραξα, a 33 τοιοῦτος φανοῦμαι, καὶ ἰδίᾳ ὁ αὐτὸς οὗτος, οὐδενὶ πώποτε ξυγχωρήσας οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον οὔτ' ἄλλῳ οὔτε τούτων οὐδενί, οὓς οἱ διαβάλλοντές μέ φασιν ἐμοὺς μαθητὰς εἶναι. ἐγὼ δὲ διδάσκαλος μὲν οὐδενὸς πώποτ' ἐγενόμην· εἰ δέ τίς μου λέγοντος καὶ τἀμαυτοῦ πράττοντος ἐπιθυμεῖ ἀκούειν, εἴτε νεώτερος εἴτε πρεσβύτερος, οὐδενὶ πώποτ' ἐφθόνησα. οὐδὲ χρήματα μὲν λαμβάνων διαλέγομαι, μὴ λαμβάνων δ' οὔ, ἀλλ' b ὁμοίως καὶ πλουσίῳ καὶ πένητι παρέχω ἐμαυτὸν ἐρωτᾶν, κἂν τις βούληται ἀποκρινόμενος ἀκούειν ὧν ἂν λέγω. καὶ τούτων ἐγώ, εἴτε τις χρηστὸς γίγνεται εἴτε μή, οὐκ ἂν δικαίως τὴν αἰτίαν ὑπέχοιμι, ὧν μήθ' ὑπεσχόμην μηδενὶ μηδὲν πώποτε μάθημα μήτ'

XX. Horum equidem magna vobis afferam argumenta, non verba quidem, sed, quæ vos multi facitis, facta. audite jam quæ mihi contigerunt, ut perspiciatis, nulli me quidquam contra justitiam ob mortis metum concessurum, non vero concedentem simul periturum. referam vobis molesta quædam atque judicialia, vera tamen. Ego enim, o viri Athenienses, nullo unquam alio publico functus sum munere, quam senatorio. contigit autem ut tribus mea eo tempore præsideret quo vos decem illos duces, quia navali pugna interemptos non sustulissent, judicare simul omnes volebatis, illegitime, ut cunctis postea vobis visum est. tunc ego solus prytanum vobis adversatus sum ne quid ageretis contra leges, meisque suffragiis restiti: cum autem oratores parati essent deferre meum nomen atque in judicium trahere, vosque ipsi ingenti idem clamore juberetis, existimavi oportere me magis cum lege atque justitia subire periculum, quam vobiscum sentire, non justa censentibus, ob metum carceris aut mortis. et hæc quidem facta sunt cum democratia adhuc vigeret. Postea vero etiam sub oligarchia triginta illi arcessiverunt me cum aliis quattuor in tholum et jusserunt Leontem Salaminium ex Salamine adducere, ut occideretur: qualia videlicet multa illi et aliis multis mandabant, ut quam plurimos criminationibus involverent. tunc ego non verbis quidem, sed re ipsa rursus ostendi, nihil omnino, quamvis dictu rusticius videatur, curare mortem, illud vero omnino curare, ne quid injustum neve impium facerem. me enim potestas illa tam terribilis nequaquam ita conterruit, ut injuste aliquid facerem, sed ubi ex tholo egressi sumus, reliqui quattuor in Salaminem profecti sunt et Leontem adduxerunt, ego vero domum abii: ac fortasse propterea me illi interfecissent, nisi brevi eorum potestas dissoluta fuisset. atque horum testes vobis erunt multi.

XXI. An ergo putatis tot annos me vivere potuisse, si publicas res tractavissem et boni viri officio fungens justitiæ suffragatus essem, atque, ut oportet, hoc omnibus prætulissem: multum abest, o viri Athenienses: neque enim alius quisquam hominum (salvus fuisset). at ego per omnem vitam publice si quid egi, talis idem et privatim esse apparebo, qui nemini unquam præter id quod justum est concesserim vel alii vel horum, quos qui me criminantur meos dicunt esse discipulos. ego vero nullius unquam præceptor fui: si autem quis dicentem me ac mea agentem audire desiderat, sive junior sive senior, nulli unquam id negavi. neque is ego sum, qui pecuniis acceptis disputem, non acceptis vero taceam, sed pariter diviti atque pauperi interrogandum me præbeo, atque etiam si quis respondendo audire velit quæ dico. et sive quis probus fit sive non, haud jure ego pro auctore haberi potero quorum nulli unquam doctrinam ullam promisi vel tradidi. quod

ἐδίδαξα. εἰ δέ τίς φησι παρ' ἐμοῦ πώποτέ τι μαθεῖν ἢ ἀκοῦσαι ἰδίᾳ ὅ τι μὴ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, εὖ ἴστε, ὅτι οὐκ ἀληθῆ λέγει.

XXII. Ἀλλὰ διὰ τί δή ποτε μετ' ἐμοῦ χαίρουσί τινες πολὺν χρόνον διατρίβοντες; Ἀκηκόατε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ εἶπον· ὅτι ἀκούοντες χαίρουσιν ἐξεταζομένων τῶν οἰομένων μὲν εἶναι σοφῶν, ὄντων δ' οὔ· ἔστι γὰρ οὐκ ἀηδές. ἐμοὶ δὲ τοῦτο, ὡς ἐγώ φημι, προστέτακται ὑπὸ τοῦ θεοῦ πράττειν καὶ ἐκ μαντειῶν καὶ ἐξ ἐνυπνίων καὶ παντὶ τρόπῳ, ᾧπέρ τίς ποτε καὶ ἄλλη θεία μοῖρα ἀνθρώπῳ καὶ ὁτιοῦν προσέταξε πράττειν. Ταῦτα, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἀληθῆ ἐστι καὶ εὐέλεγκτα. εἰ γὰρ δὴ ἔγωγε τῶν νέων τοὺς μὲν διαφθείρω, τοὺς δὲ διέφθαρκα, χρῆν δήπου, εἴπερ τινὲς αὐτῶν πρεσβύτεροι γενόμενοι ἔγνωσαν, ὅτι νέοις οὖσιν αὐτοῖς ἐγὼ κακὸν πώποτέ τι ξυνεβούλευσα, νυνὶ αὐτοὺς ἀναβαίνοντας ἐμοῦ κατηγορεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι· εἰ δὲ μὴ αὐτοὶ ἤθελον, τῶν οἰκείων τινὰς τῶν ἐκείνων, πατέρας καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἄλλους τοὺς προσήκοντας, εἴπερ ὑπ' ἐμοῦ κακόν τι ἐπεπόνθεσαν αὐτῶν οἱ οἰκεῖοι, νῦν μεμνῆσθαι. πάντως δὲ πάρεισιν αὐτῶν πολλοὶ ἐνταυθί, οὓς ἐγὼ ὁρῶ, πρῶτον μὲν Κρίτων οὑτοσί, ἐμὸς ἡλικιώτης καὶ δημότης, Κριτοβούλου τοῦδε πατήρ· ἔπειτα Λυσανίας ὁ Σφήττιος, Αἰσχίνου τοῦδε πατήρ· ἔτι Ἀντιφῶν ὁ Κηφισιεὺς οὑτοσί, Ἐπιγένους πατήρ. ἄλλοι τοίνυν οὗτοι, ὧν οἱ ἀδελφοὶ ἐν ταύτῃ τῇ διατριβῇ γεγόνασι, Νικόστρατος ὁ Θεοσδοτίδου, ἀδελφὸς Θεοδότου — καὶ ὁ μὲν Θεόδοτος τετελεύτηκεν, ὥστ' οὐκ ἂν ἐκεῖνός γ' αὐτοῦ καταδεηθείη —, καὶ Πάραλος ὅδε, ὁ Δημοδόκου, οὗ ἦν Θεάγης ἀδελφός· ὅδε τ' Ἀδείμαντος, ὁ Ἀρίστωνος, οὗ ἀδελφὸς οὑτοσὶ Πλάτων, καὶ Αἰαντόδωρος, οὗ Ἀπολλόδωρος ὅδ' ἀδελφός. καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐγὼ ἔχω ὑμῖν εἰπεῖν, ὧν τιν' ἐχρῆν μάλιστα μὲν ἐν τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ παρασχέσθαι Μέλητον μάρτυρα· εἰ δὲ τότ' ἐπελάθετο, νῦν παρασχέσθω, ἐγὼ παραχωρῶ, καὶ λεγέτω, εἴ τι ἔχει τοιοῦτον. ἀλλὰ τούτου πᾶν τοὐναντίον εὑρήσετε, ὦ ἄνδρες, πάντας ἐμοὶ βοηθεῖν ἑτοίμους τῷ διαφθείροντι, τῷ κακὰ ἐργαζομένῳ τοὺς οἰκείους αὐτῶν, ὥς φασι Μέλητος καὶ Ἄνυτος. αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ διεφθαρμένοι τάχ' ἂν λόγον ἔχοιεν βοηθοῦντες· οἱ δ' ἀδιάφθαρτοι, πρεσβύτεροι ἤδη ἄνδρες, οἱ τούτων προσήκοντες, τίν' ἄλλον ἔχουσι λόγον βοηθοῦντες ἐμοὶ ἀλλ' ἢ τὸν ὀρθόν τε καὶ δίκαιον, ὅτι ξυνίσασι Μελήτῳ μὲν ψευδομένῳ, ἐμοὶ δ' ἀληθεύοντι;

XXIII. Εἶεν δή, ὦ ἄνδρες· ἃ μὲν ἐγὼ ἔχοιμ' ἂν ἀπολογεῖσθαι, σχεδόν ἐστι ταῦτα καὶ ἄλλα ἴσως τοιαῦτα. Τάχα δ' ἄν τις ὑμῶν ἀγανακτήσειεν ἀναμνησθεὶς ἑαυτοῦ, εἰ ὁ μὲν καὶ ἐλάττω τουτουὶ τοῦ ἀγῶνος ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος ἐδεήθη τε καὶ ἱκέτευσε τοὺς δικαστὰς μετὰ πολλῶν δακρύων, παιδία θ' αὐτοῦ ἀναβιβασάμενος, ἵν' ὅτι μάλιστ' ἐλεηθείη, καὶ ἄλλους τῶν οἰκείων καὶ φίλων πολλούς, ἐγὼ δ' οὐδὲν ἄρα τούτων ποιήσω, καὶ ταῦτα κινδυνεύων, ὡς ἂν δόξαιμι, τὸν ἔσχατον

si quis dicit privatim a me quicquam vel didicisse vel audivisse unquam præter id quod reliqui omnes (audivere), scitote, eum non vera dicere.

XXII. Sed quam ob causam tandem quidam diu mea consuetudine oblectantur? Audivistis, o viri Athenienses; omnem veritatem vobis dixi: delectantur audientes examinationem eorum, qui se existimant sapientes, non vero sunt: est enim res non injucunda. mihi vero, ut dixi, a deo impositum est hoc agere et per vaticinia et per somnia et per omnem modum, per quem aliqua alia sors divina unquam homini quicquam mandavit agendum. Hæc, o viri Athenienses, et vera sunt et facile argui possunt. nam si ego juvenum alios quidem corrumpo, alios vero corrupi, consentaneum esset, ut illorum aliqui seniores facti, si quidem intellexerint me sibi adolescentibus male consuluisse, nunc ipsi contra me insurgerent, ac pœnas deposcerent: si vero ipsi nollent, ut necessarii illorum quidam, patres et fratres et alii cognati, si quidem quid mali a me eorum necessarii passi sint, nunc commemorarent. adsunt enim hic quos cerno illorum permulti, primum quidem Crito iste æqualis meus atque contribulis, Critobuli hujus pater: deinde Lysanias Sphettius, Æschinis hujus pater: præterea Antiphon Cephisiensis, pater Epigenis. alii igitur hi, quorum fratres familiariter me usi sunt, Nicostratus, Theosdotidi filius, Theodoti frater — et Theodotus quidem defunctus est, ita ut ille deprecari eum non possit — et Paralus hic, filius Demodoci, cujus Theages frater erat: Adimantus quoque, filius Aristonis, cujus frater est hic Plato, et Æantodorus, cujus Apollodorus hic est frater. et alios multos referre possum, quorum aliquem præsertim in sua oratione debebat Meletus testem producere: si vero tunc oblitus est, nunc saltem producat, ego cedo, et dicat, si quid tale habet. sed contra omnino comperietis, o viri, omnes libenter opem mihi ferre, qui corrumpam eorum necessarios, detrimentumque iis afferam, ut Meletus Anytusque dicunt: ipsi enim, qui depravati sunt, fortasse mihi opitularentur aliquod bonum habentes argumentum: at propinqui eorum seniores a me depravari qui non potuerunt, quo alio uti possunt argumento mihi suffragantes nisi recto et justo, cum sciant Meletum falsa, me vero vera loqui?

XXIII. Esto, o viri Athenienses: quibus me defendere possum fere hæc sunt et alia fortasse similia. Sed fortasse vestrûm aliquis graviter ferat si recordetur, se levioribus etiam in causis reum multis cum lacrimis et voce supplici obtestatum esse judices, filiis in judicium productis, ut commiserationem commoveret, et aliis domesticorum amicorumque multis, me vero nihil horum facientem (videat) idque in extremo, ut videri possit, discrimine constitutum.

κίνδυνον. τάχ' ἂν οὖν τις ταῦτ' ἐννοήσας αὐθαδέστε-
ρον ἂν πρός με σχοίη, καὶ ὀργισθεὶς αὐτοῖς τούτοις
θεῖτ' ἂν μετ' ὀργῆς τὴν ψῆφον. εἰ δή τις ὑμῶν οὕτως
ἔχει, οὐκ ἀξιῶ μὲν γὰρ ἔγωγε, εἰ δ' οὖν, ἐπιεικῆ ἄν d
5 μοι δοκῶ πρὸς τοῦτον λέγειν λόγον, ὅτι Ἐμοί, ὦ ἄριστε,
εἰσὶ μέν πού τινες καὶ οἰκεῖοι. καὶ γὰρ τοῦτ' αὐτὸ τὸ
τοῦ Ὁμήρου, οὐδ' ἐγὼ ἀπὸ δρυὸς οὐδ' ἀπὸ πέτρης
πέφυκα, ἀλλ' ἐξ ἀνθρώπων· ὥστε καὶ οἰκεῖοί μοί εἰσι
καὶ υἱεῖς γε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τρεῖς, εἷς μὲν μειρά-
10 κιον ἤδη, δύο δὲ παιδία. ἀλλ' ὅμως οὐδέν' αὐτῶν
δεῦρ' ἀναβιβασάμενος [οὐ] δεήσομαι ὑμῶν ἀποψηφίσα-
σθαι. Τί δὴ οὖν οὐδὲν τούτων ποιήσω; οὐκ αὐθαδι-
ζόμενος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδ' ὑμᾶς ἀτιμάζων· ἀλλ' e
εἰ μὲν θαρραλέως ἐγὼ ἔχω πρὸς θάνατον ἢ μή, ἄλλος
15 λόγος· πρὸς δ' οὖν δόξαν κἀμοὶ καὶ ὑμῖν καὶ ὅλῃ τῇ
πόλει οὔ μοι δοκεῖ καλὸν εἶναι ἐμὲ τούτων οὐδὲν ποιεῖν
καὶ τηλικόνδ' ὄντα καὶ τοῦτο τοὔνομα ἔχοντα, εἴτ' οὖν
ἀληθὲς εἴτε [οὖν] ψεῦδος· ἀλλ' οὖν δεδογμένον γ' ἐστὶ
35 τὸν Σωκράτη διαφέρειν τινὶ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. a
20 εἰ οὖν ὑμῶν οἱ δοκοῦντες διαφέρειν εἴτε σοφίᾳ εἴτ' ἀν-
δρείᾳ εἴτ' ἄλλῃ ᾑτινιοῦν ἀρετῇ τοιοῦτοι ἔσονται, αἰσχρὸν
ἂν εἴη· οἵουσπερ ἐγὼ πολλάκις ἑώρακά τινας, ὅταν κρί-
νωνται, δοκοῦντας μέν τι εἶναι, θαυμάσια δ' ἐργαζομέ-
νους, ὡς δεινόν τι οἰομένους πείσεσθαι, εἰ ἀποθανοῦνται,
25 ὥσπερ ἀθανάτων ἐσομένων, ἐὰν ὑμεῖς αὐτοὺς μὴ ἀπο-
κτείνητε· οἳ ἐμοὶ δοκοῦσιν αἰσχύνην τῇ πόλει περιάπτειν,
ὥστ' ἄν τινα καὶ τῶν ξένων ὑπολαβεῖν, ὅτι οἱ διαφέρον-
τες Ἀθηναίων εἰς ἀρετήν, οὓς αὐτοὶ ἑαυτῶν ἔν τε ταῖς b
ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις τιμαῖς προκρίνουσιν, οὗτοι γυναι-
30 κῶν οὐδὲν διαφέρουσι. ταῦτα γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
οὔθ' ἡμᾶς χρὴ ποιεῖν τοὺς δοκοῦντας καὶ ὁτιοῦν εἶναι,
οὔτ', ἂν ἡμεῖς ποιῶμεν, ὑμᾶς ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ τοῦτ'
αὐτὸ ἐνδείκνυσθαι, ὅτι πολὺ μᾶλλον καταψηφιεῖσθε τοῦ
τὰ ἐλεεινὰ ταῦτα δράματα εἰσάγοντος καὶ καταγέλα-
35 στον τὴν πόλιν ποιοῦντος ἢ τοῦ ἡσυχίαν ἄγοντος.

XXIV. Χωρὶς δὲ τῆς δόξης, ὦ ἄνδρες, οὐδὲ δίκαιόν
μοι δοκεῖ εἶναι δεῖσθαι τοῦ δικαστοῦ, οὐδὲ δεόμενον c
ἀποφεύγειν, ἀλλὰ διδάσκειν καὶ πείθειν. οὐ γὰρ ἐπὶ
τούτῳ κάθηται ὁ δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ
40 δίκαια, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κρίνειν ταῦτα· καὶ ὀμώμοκεν οὐ
χαριεῖσθαι οἷς ἂν δοκῇ αὐτῷ, ἀλλὰ δικάσειν κατὰ τοὺς νό-
μους. οὔκουν χρὴ οὔθ' ἡμᾶς ἐθίζειν ὑμᾶς ἐπιορκεῖν,
οὔθ' ὑμᾶς ἐθίζεσθαι· οὐδέτεροι γὰρ ἂν ἡμῶν εὐσεβοῖεν.
μὴ οὖν ἀξιοῦτέ με, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοιαῦτα δεῖν
45 πρὸς ὑμᾶς πράττειν, ἃ μήθ' ἡγοῦμαι καλὰ εἶναι μήτε
δίκαια μήθ' ὅσια, ἄλλως τε [πάντως νὴ Δία, μάλιστα] d
μέντοι καὶ ἀσεβείας φεύγοντα ὑπὸ Μελήτου τουτουΐ.
σαφῶς γὰρ ἄν, εἰ πείθοιμι ὑμᾶς καὶ τῷ δεῖσθαι βια-
ζοίμην ὀμωμοκότας, θεοὺς ἂν διδάσκοιμι μὴ ἡγεῖσθαι
50 ὑμᾶς εἶναι, καὶ ἀτεχνῶς ἀπολογούμενος κατηγοροίην ἂν
ἐμαυτοῦ, ὡς θεοὺς οὐ νομίζω. ἀλλὰ πολλοῦ δεῖ οὕτως
ἔχειν· νομίζω τε γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὡς οὐδεὶς
τῶν ἐμῶν κατηγόρων, καὶ ὑμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ
κρῖναι περὶ ἐμοῦ ὅπῃ μέλλει ἐμοί τ' ἄριστ' εἶναι καὶ ὑμῖν. e

his ergo fortasse offensus aliquis contra me pertinacius irritetur, atque his ipsis iratus sententiam contra me ferat. si quis ergo inter vos hujus mentis est, non enim ego puto, si tamen, æque mihi videor hunc alloqui sic: Sunt et mihi, o optime, cognati quidam. neque enim ego, ut inquit Homerus, ex quercu vel petra, sed ex hominibus natus sum: itaque et cognati mihi sunt, et filii, o viri Athenienses, tres, unus jam adolescens, duo autem parvuli. at tamen nullum eorum huc adducam neque orabo ut a vobis absolvar. Cur igitur nihil horum faciam? non contumacia neque contemptu, viri Athenienses: utrum vero audacter me habeam erga mortem necne, alia res est. ad existimationem certe et meam et vestram et civitatis totius non videtur mihi honestum esse me istorum aliquid facere, qui sim hac ætate, et hoc nomen nactus sim, sive verum, sive falsum: at certe constat inter homines, Socratem re aliqua vulgo excellere. si ergo hi, qui inter vos sapientia vel fortitudine vel quavis alia virtute excellere existimantur, tales erunt, turpe erit, quales sæpe quosdam cum de illis judicaretur vidi, existimatione quadam fruentes, mira vero committentes, tanquam grave aliquid passuri, si ex hac vita decedent, perinde ac si immortales essent futuri, si vos illos non occideritis: qui mihi videntur civitati dedecus afferre, ita ut existimet peregrinorum aliquis, eos qui inter Athenienses virtute præstant et in magistratibus cæterisque honoribus superiores ab ipsis habentur, nihil a mulieribus differre. hæc enim, o viri Athenienses, nec nos, qui aliquid esse videmur, facere decet, nec vos, si nos faciamus, permittere, sed hoc ipsum ostendere, vos eum multo magis damnaturos esse, qui ad commiserationem movendam ejusmodi dramata introducens ridiculam reddat civitatem, quam illum qui quietus maneat.

XXIV. Præter hanc existimationem, o viri Athenienses, nec justum mihi videtur esse judicem precari, neque precando absolvi, sed docere eum atque persuadere. non enim ad hoc sedet judex, ut favore jus condonet, sed ut judicet: atque id jurejurando promisit, se non per gratiam cuicunque libuerit gratificaturum, sed judicaturum secundum leges. non igitur licet neque nobis assuefacere vos pejerare, neque vobis assuefieri: neutri enim religionem servaremus. nolite ergo, o viri Athenienses, exigere talia me apud vos agere, quæ neque honesta neque justa neque pia esse puto, præsertim cum impietatis a Meleto illo accuser. profecto enim si persuaderem vobis precandoque flecterem juratos, docerem vos non putare deos esse, et omnino, pro me defensionem parans me ipsum accusarem, ut deos non esse existimantem. sed multum abest ut ita se res habeat: existimo enim esse deos, o viri Athenienses, magis quam quisquam meorum accusatorum, ac vobis deoque permitto de me judicare, uti et mihi et vobis maxime conducet

XXV. Τὸ μὲν μὴ ἀγανακτεῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τούτῳ τῷ γεγονότι, ὅτι μου κατεψηφίσασθε, ἄλλα τέ μοι πολλὰ ξυμβάλλεται, καὶ οὐκ ἀνέλπιστόν μοι γέγονε τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον θαυμάζω ἑκατέρων τῶν ψήφων τὸν γεγονότα ἀριθμόν. οὐ γὰρ ᾤμην ἔγωγ' οὕτω παρ' ὀλίγον ἔσεσθαι, ἀλλὰ παρὰ πολύ. νῦν δὲ, ὡς ἔοικεν, εἰ τριάκοντα μόναι μετέπεσον τῶν ψήφων, ἀποπεφεύγη ἄν. Μέλητον μὲν οὖν, ὡς ἐμοὶ δοκῶ, καὶ νῦν ἀποπέφευγα. καὶ οὐ μόνον ἀποπέφευγα, ἀλλὰ παντὶ δῆλον τοῦτό γε, ὅτι, εἰ μὴ ἀνέβησαν Ἄνυτος καὶ Λύκων κατηγορήσοντες ἐμοῦ, κἂν ὦφλε χιλίας [δραχμὰς, οὐ μεταλαβὼν τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων].

XXVI. Τιμᾶται δ' οὖν μοι ἁνὴρ θανάτου. Εἶεν. ἐγὼ δὲ δὴ τίνος ὑμῖν ἀντιτιμήσωμαι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι; ἢ δῆλον, ὅ τι τῆς ἀξίας; τί οὖν; τί ἄξιός εἰμι παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι, ὅ τι μαθὼν ἐν τῷ βίῳ οὐχ ἡσυχίαν ἦγον, ἀλλ' ἀμελήσας ὧνπερ οἱ πολλοὶ, χρηματισμοῦ τε καὶ οἰκονομίας καὶ στρατηγιῶν καὶ δημηγοριῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν καὶ ξυνωμοσιῶν καὶ στάσεων τῶν ἐν τῇ πόλει γιγνομένων, ἡγησάμενος ἐμαυτὸν τῷ ὄντι ἐπιεικέστερον εἶναι ἢ ὥστ' εἰς ταῦτ' ἰόντα σώζεσθαι, ἐνταῦθα μὲν οὐκ ᾖα, οἷ ἐλθὼν μήθ' ὑμῖν μήτ' ἐμαυτῷ ἔμελλον μηδὲν ὄφελος εἶναι, ἐπὶ δὲ τὸ ἰδίᾳ ἕκαστον ἰὼν εὐεργετεῖν τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν, ὡς ἐγώ φημι, ἐνταῦθ' ᾖα, ἐπιχειρῶν ἕκαστον ὑμῶν πείθειν μὴ πρότερον μήτε τῶν ἑαυτοῦ μηδενὸς ἐπιμελεῖσθαι, πρὶν ἑαυτοῦ ἐπιμεληθείη, ὅπως ὡς βέλτιστος καὶ φρονιμώτατος ἔσοιτο, μήτε τῶν τῆς πόλεως, πρὶν αὐτῆς τῆς πόλεως, τῶν τ' ἄλλων οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιμελεῖσθαι; τί οὖν εἰμι ἄξιος παθεῖν τοιοῦτος ὤν; ἀγαθόν τι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ δεῖ γε κατὰ τὴν ἀξίαν τῇ ἀληθείᾳ τιμᾶσθαι· καὶ ταῦτά γ' ἀγαθὸν τοιοῦτον, ὅ τι ἂν πρέποι ἐμοί. Τί οὖν πρέπει ἀνδρὶ πένητι εὐεργέτῃ, δεομένῳ ἄγειν σχολὴν ἐπὶ τῇ ὑμετέρᾳ παρακελεύσει; οὐκ ἔσθ' ὅ τι μᾶλλον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρέπει οὕτως, ὡς τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἐν πρυτανείῳ σιτεῖσθαι, πολύ γε μᾶλλον ἢ εἴ τις ὑμῶν ἵππῳ ἢ ξυνωρίδι ἢ ζεύγει νενίκηκεν Ὀλυμπίασιν. ὁ μὲν γὰρ ὑμᾶς ποιεῖ εὐδαίμονας δοκεῖν εἶναι, ἐγὼ δ' εἶναι· καὶ ὁ μὲν τροφῆς οὐδὲν δεῖται, ἐγὼ δὲ δέομαι. εἰ οὖν δεῖ με κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἀξίας τιμᾶσθαι, τούτου τιμῶμαι, τῆς ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως.

XXVII. Ἴσως οὖν ὑμῖν καὶ ταυτὶ λέγων παραπλησίως δοκῶ λέγειν ὥσπερ περὶ τοῦ οἴκτου καὶ τῆς ἀντιβολήσεως, ἀπαυθαδιζόμενος· τὸ δ' οὐκ ἔστιν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοιοῦτον, ἀλλὰ τοιόνδε μᾶλλον. πέπεισμαι ἐγὼ ἑκὼν εἶναι μηδένα ἀδικεῖν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑμᾶς τοῦτ' οὐ πείθω· ὀλίγον γὰρ χρόνον ἀλλήλοις διειλέγμεθα· ἐπεὶ, ὡς ἐγᾦμαι, εἰ ἦν ὑμῖν νόμος, ὥσπερ καὶ ἄλλοις ἀνθρώποις, περὶ θανάτου μὴ μίαν ἡμέραν μόνην κρίνειν, ἀλλὰ πολλὰς, ἐπείσθητ' ἄν· νῦν δ' οὐ ῥᾴδιον ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ μεγάλας διαβολὰς ἀπολύεσθαι. πεπεισμένος δὴ ἐγὼ μηδένα ἀδικεῖν πολλοῦ δέω ἐμαυτόν γ' ἀδικήσειν καὶ κατ' ἐμαυτοῦ ἐρεῖν αὐτὸς, ὡς ἄξιός

XXV. Ne graviter feram, o viri Athenienses, me a vobis esse damnatum, et alia multa suadent, et illud in primis, quod non præter opinionem id accidit, verum multo magis admiror utrorumque numerum calculorum. non enim putabam me tam exiguo calculorum numero ab absolutione abfuturum, sed magno. nunc autem, ut videtur, si triginta tantum calculi aliter cecidissent, absolutus fuissem. Meletum certe et nunc evasisse mihi videor, et non tantum evasisse, sed unicuique hoc saltem manifestum, nisi surrexissent Anytus et Lyco me accusaturi, mille drachmas illum fuisse pensurum.

XXVI. Capitis igitur vir iste reum me facit. Esto. ego vero, o viri Athenienses, cujus pœnæ me reum existimem? manifestum certe, ejus, qua dignus sum? quid ergo? quid dignum est pati me aut pendere, ob id quod quæ didici non celaverim, sed neglectis iis, quæ multi facit vulgus, suntque quæstus, res familiaris, imperia, conciones, cæterique magistratus et conjurationes atque factiones quæ in civitate fiunt, arbitratus me ipsum revera æquiorem esse, quam ut ab his salutem meam peterem, ad hæc me non contuli, quibus occupatus neque vobis neque mihi ipsi profuturus eram, sed huic officio duntaxat incubui, ut privatim me ad unumquemque vestrûm applicans maximam, ut equidem existimo, afferrem utilitatem, suadens videlicet unicuique, ut nihil ex rebus suis priusquam se ipsum curaret, ut quam optimus prudentissimusque evadat, nec res civitatis prius quam civitatem ipsam: et reliquas porro res eadem ratione ut curaret? quid igitur, cum sim talis, a vobis reportare dignus sum? bonum aliquid, o viri Athenienses, si quidem oportet pro dignitate revera existimare: ac tale quidem bonum, quale mihi conveniat. quid igitur convenit viro egeno beneficoque, cui vacare a cæteris occupationibus expediat, ut vos cohortari queat? nullum certe est aliud præmium, o viri Athenienses, quod magis viro tali deceat, quam in prytaneo publico sumptu nutriri, multo quidem magis quam illi vestrûm, qui equo aut bigis aut quadrigis Olympia vicit. nam hic quidem efficit, ut felices videamini, ego vero ut sitis: et hic nutritione non indiget, ego vero indigeo. itaque si pro dignitate ac justitia æstimare oportet, ego me hoc dignum existimo, alimonia in Prytaneo.

XXVII. Fortasse igitur hæc vobis dicens, ita protervus videor, ut in superioribus visus sum, ubi commiserationes supplicationesque detestabar: id autem haud tale est, sed hujusmodi potius, o viri Athenienses. persuasum est mihi, me nemini sponte injuriam facere, quod quidem vobis non persuadeo: breve enim tempus habuimus colloquendi: cum, si lex talis apud vos esset qualis apud alios, ut ubi mors pœna sit, in eo judicio non diem tantum unam, sed plures disceptetur, vobis, ut arbitror, persuasissem: nunc vero haud facile brevi tempore calumnias magnas diluere cum igitur mihi persuasum sit, nemini facere me injuriam, multum abest ut mihi ipsi sim facturus et dicturus adver-

εἰμί του κακοῦ, καὶ τιμήσεσθαι τοιούτου τινὸς ἐμαυτῷ. τί δείσας; ἦ μὴ πάθω τοῦτο, οὗ Μέλητός μοι τιμᾶται, ὅ φημι οὐκ εἰδέναι οὔτ' εἰ ἀγαθὸν οὔτ' εἰ κακόν ἐστιν; ἀντὶ τούτου δὴ ἕλωμαί τι ὧν εὖ οἶδ' ὅτι κακῶν ὄντων, τούτου 5 τιμησάμενος; πότερον δεσμοῦ; καὶ τί με δεῖ ζῆν ἐν δεσμωτηρίῳ, δουλεύοντα τῇ ἀεὶ καθισταμένῃ ἀρχῇ, ⌈τοῖς c ἕνδεκα⌉; ἀλλὰ χρημάτων, καὶ δεδέσθαι ἕως ἂν ἐκτίσω; ἀλλὰ ταὐτόν μοί ἐστιν, ὅπερ νῦν δὴ ἔλεγον· οὐ γὰρ ἔστι μοι ⌈χρήματα⌉ ὁπόθεν ἐκτίσω. Ἀλλὰ δὴ φυγῆς 10 τιμήσωμαι; ἴσως γὰρ ἄν μοι τούτου τιμήσαιτε. πολλὴ μέντἄν με φιλοψυχία ἔχοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ οὕτως ἀλόγιστός εἰμι, ὥστε μὴ δύνασθαι λογίζεσθαι, ὅτι ὑμεῖς μὲν ὄντες πολῖταί μου οὐχ οἷοί τ' ἐγένεσθ' ἐνεγκεῖν τὰς ἐμὰς διατριβὰς καὶ τοὺς λόγους, ἀλλ' ὑμῖν d 15 βαρύτεραι γεγόνασι καὶ ἐπιφθονώτεραι, ὥστε ζητεῖτ' αὐτῶν νυνὶ ἀπαλλαγῆναι, ἄλλοι δ' ἄρ' αὐτὰς οἴσουσι ῥᾳδίως. πολλοῦ γε δεῖ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. καλὸς οὖν ἄν μοι ὁ βίος εἴη ἐξελθόντι τηλικῷδ' ἀνθρώπῳ ἄλλην ἐξ ἄλλης πόλιν πόλεως ἀμειβομένῳ καὶ ἐξελαυνομένῳ 20 ζῆν. εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι, ὅποι ἂν ἔλθω, λέγοντος ἐμοῦ ἀκροάσονται οἱ νέοι ὥσπερ ἐνθάδε. κἂν μὲν τούτους ἀπελαύνω, οὗτοι ἐμὲ αὐτοὶ ἐξελῶσι, πείθοντες τοὺς πρεσβυτέρους· ἐὰν δὲ μὴ ⌈ἀπελαύνω⌉, οἱ τούτων πατέρες τε καὶ οἰκεῖοι δι' αὐτοὺς τούτους. e

25 XXVIII. Ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις· Σιγῶν δὲ καὶ ἡσυχίαν ἄγων, ὦ Σώκρατες, οὐχ οἷός τ' ἔσει ἡμῖν ἐξελθὼν ζῆν; Τουτὶ δή ἐστι πάντων χαλεπώτατον πεῖσαί τινας ὑμῶν. ἐάν τε γὰρ λέγω, ὅτι τῷ θεῷ ἀπειθεῖν τοῦτ' ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτ' ἀδύνατον ἡσυχίαν ἄγειν, οὐ πείσεσθέ 38 μοι, ὡς εἰρωνευομένῳ· ἐάν τ' αὖ λέγω, ὅτι καὶ τυγχάνει a μέγιστον ἀγαθὸν ὂν ἀνθρώπῳ τοῦτο, ἑκάστης ἡμέρας περὶ ἀρετῆς τοὺς λόγους ποιεῖσθαι καὶ τῶν ἄλλων, περὶ ὧν ὑμεῖς ἐμοῦ ἀκούετε διαλεγομένου κἀμαυτὸν καὶ ἄλλους ἐξετάζοντος, ὁ δ' ἀνεξέταστος βίος οὐ βιωτὸς 35 ἀνθρώπῳ, ταῦτα δ' ἔτι ἧττον πείσεσθέ μοι λέγοντι. τὰ δ' ἔχει μὲν οὕτως, ὡς ἐγώ φημι, ὦ ἄνδρες, πείθειν δ' οὐ ῥᾴδιον. Κἀγὼ ἅμ' οὐκ εἴθισμαι ἐμαυτὸν ἀξιοῦν κακοῦ οὐδενός. εἰ μὲν γὰρ ἦν μοι χρήματα, ἐτιμησάμην ἂν χρημάτων ὅσ' ἔμελλον ἐκτίσειν. οὐδὲν γὰρ ἂν b 40 ἐβλάβην· νῦν δὲ — οὐ γὰρ ἔστιν, εἰ μὴ ἄρ' ὅσον ἂν ἐγὼ δυναίμην ἐκτῖσαι τοσούτου βούλεσθέ μοι τιμῆσαι. ἴσως δ' ἂν δυναίμην ἐκτῖσαι ὑμῖν μνᾶν ἀργυρίου· τοσούτου οὖν τιμῶμαι. Πλάτων δ' ὅδε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ Κρίτων καὶ Κριτόβουλος καὶ Ἀπολλόδωρος 45 κελεύουσί με τριάκοντα μνῶν τιμήσασθαι, αὐτοὶ δ' ἐγγυᾶσθαι· τιμῶμαι οὖν τοσούτου· ἐγγυηταὶ δ' ὑμῖν ἔσονται τοῦ ἀργυρίου οὗτοι ἀξιόχρεῳ. c

XXIX. Οὐ πολλοῦ γ' ἕνεκα χρόνου, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὄνομα ἕξετε καὶ αἰτίαν ὑπὸ τῶν βουλομένων 50 τὴν πόλιν λοιδορεῖν, ὡς Σωκράτη ἀπεκτόνατε, ἄνδρα σοφόν· φήσουσι γὰρ δή με σοφὸν εἶναι, εἰ καὶ μή εἰμι, οἱ βουλόμενοι ὑμῖν ὀνειδίζειν. εἰ οὖν περιεμείνατ' ὀλίγον χρόνον, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἂν ὑμῖν τοῦτ' ἐγένετο· ὁρᾶτε γὰρ δὴ τὴν ἡλικίαν, ὅτι πόρρω ἤδη ἐστὶ τοῦ

sus me ipsum, me malo aliquo dignum esse, judicaturusque ipsum meritum esse hujusmodi quippiam. quid timens? ne id subeam, quo Meletus me dignum censet, quod equidem aio nescire me utrûm bonum sit, an malum? ut hoc igitur evitem, eligam eorum aliquid quæ plane mala esse scio, atque hoc me dignum esse censebo? utrum vincula? ecquid oportet me in carcere vitam agere, semper undecimviris servientem? sed utrum pecunias solvere, atque donec solutæ sint, in vinculis permanere? at vero id tantumdem est atque quod supra dicebam: non enim est mihi, unde persolvam. At exsilium? fortasse enim hanc pœnam meam esse velitis. nimia tamen, o viri Athenienses, me cupiditas vitæ teneret, si adeo imprudens sum, ut, si vos cives mei consuetudinem meam sermonesque perferre non potuistis, sed adeo gravis invidiosaque vobis fuit mea consuetudo atque oratio, ut nunc liberari ab illa cupiatis, alios facile eam putem toleraturos. permultum abest, o viri Athenienses. præclara igitur mihi vita foret in hac ætate exsulanti, et aliam ex alia civitatem permutanti, et ex alia in aliam terram pulso. plane enim intelligo, quocunque venerim, audient me sicut hic adolescentes. et si hos repellam, hi ipsi senioribus persuadentes me pellent: si vero non repellam, horum patres et cognati ob hos ipsos me expellent.

XXVIII. Fortasse vero dicat aliquis: Nonne poteris, Socrates, in exsilio silentium et quietem agere? Hoc profecto omnium est difficillimum quibusdam vestrûm persuadere. sive enim dicam, id esse non parere deo, proptereaque me non posse quietem agere, non credetis mihi, quasi per ironiam loquenti: si autem dicam, id homini maximum contingere bonum, quotidie de virtute verba facere et de cæteris, de quibus me loquentem vos auditis et me ipsum et alios examinantem, vitam vero sine illa examinatione non esse vitalem, hæc etiam minus mihi credetis. Hæc vero, o viri, ita, ut dico, se habent, sed haud facile est ea persuadere. Et simul malo dignum censere me non consuevi. si enim mihi essent pecuniæ, tantam dicerem multam, quantam solvere possem. nihil enim detrimenti caperem: nunc vero — non enim sunt mihi, nisi fortasse quantam potero solvere tantam dicere velitis. possum vero ferme argenti minam: tantam ergo æstimo. Plato autem hic, o viri Athenienses, et Crito et Critobulus et Apollodorus jubent me triginta minis liceri, ipsi vero prædes erunt: multa ergo sit tanta: prædes vero argenti hujus hi vobis erunt sufficientes.

XXIX. Non multi temporis gratia, o viri Athenienses, nomen et accusationem vobis comparabunt ii, qui volunt civitatem vituperare, nimirum vos Socratem occidisse, virum sapientem: dicent enim me sapientem, quamquam non sim, illi, qui vos vituperare volunt. Si ergo breve tempus exspectavissetis, absque vestra opera hoc vobis contigisset: videtis enim quam provectus jam sim ætate,

βίου, θανάτου δ' ἐγγύς. λέγω δὲ τοῦτ' οὐ πρὸς πάντας ὑμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐμοῦ καταψηφισαμένους θάνατον. d λέγω δὲ καὶ τόδε πρὸς τοὺς αὐτοὺς τούτους. Ἴσως με οἴεσθε, ὦ ἄνδρες, ἀπορίᾳ λόγων ἑαλωκέναι τοιούτων, οἷς ἂν ὑμᾶς ἔπεισα, εἰ ᾤμην δεῖν ἅπαντα ποιεῖν καὶ λέγειν, ὥστ' ἀποφυγεῖν τὴν δίκην. πολλοῦ γε δεῖ. ἀλλ' ἀπορίᾳ μὲν ἑάλωκα, οὐ μέντοι λόγων, ἀλλὰ τόλμης καὶ ἀναισχυντίας καὶ τοῦ ἐθέλειν λέγειν πρὸς ὑμᾶς τοιαῦτα, οἷ' ἂν ὑμῖν μὲν ἥδιστ' ἦν ἀκούειν, θρηνοῦντός τέ μου καὶ ὀδυρομένου καὶ ἄλλα ποιοῦντος καὶ λέγοντος πολλὰ καὶ ἀνάξια ἐμοῦ, ὡς ἐγώ φημι· οἷα δὴ καὶ e εἴθισθ' ὑμεῖς τῶν ἄλλων ἀκούειν. ἀλλ' οὔτε τότ' ᾠήθην δεῖν ἕνεκα τοῦ κινδύνου πρᾶξαι οὐδὲν ἀνελεύθερον, οὔτε νῦν μοι μεταμέλει οὕτως ἀπολογησαμένῳ, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αἱροῦμαι ὧδ' ἀπολογησάμενος τεθνάναι ἢ ἐκείνως ζῆν· οὔτε γὰρ ἐν δίκῃ οὔτ' ἐν πολέμῳ οὔτ' ἐμὲ 39 οὔτ' ἄλλον οὐδένα δεῖ τοῦτο μηχανᾶσθαι, ὅπως ἀπο- a φεύξεται θάνατον πᾶν ποιῶν (καὶ λέγων). καὶ γὰρ ἐν ταῖς μάχαις πολλάκις δῆλον γίγνεται, ὅτι τό γ' ἀποθανεῖν ἄν τις ἐκφύγοι καὶ ὅπλα ἀφεὶς καὶ ἐφ' ἱκετείαν τραπόμενος τῶν διωκόντων· καὶ ἄλλαι μηχαναὶ πολλαί εἰσιν ἐν ἑκάστοις τοῖς κινδύνοις, ὥστε διαφεύγειν θάνατον, ἐάν τις τολμᾷ πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν. ἀλλὰ μὴ οὐ τοῦτ' ᾖ χαλεπόν, ὦ ἄνδρες, θάνατον ἐκφυγεῖν, ἀλλὰ πολὺ χαλεπώτερον πονηρίαν· θᾶττον γὰρ θανάτου θεῖ. καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ἅτε βραδὺς ὢν καὶ πρεσβύτης ὑπὸ τοῦ b βραδυτέρου ἑάλων, οἱ δ' ἐμοὶ κατήγοροι ἅτε δεινοὶ καὶ ὀξεῖς ὄντες ὑπὸ τοῦ θάττονος, [τῆς κακίας]. καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ἄπειμι ὑφ' ὑμῶν θανάτου δίκην ὀφλών, οὗτοι δ' ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκότες μοχθηρίαν καὶ ἀδικίαν. κἄγωγε τῷ τιμήματι ἐμμένω, καὶ οὗτοι. Ταῦτα μὲν οὖν που ἴσως οὕτω καὶ ἔδει σχεῖν, καὶ οἶμαι αὐτὰ μετρίως ἔχειν.

XXX. Τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτ' ἐπιθυμῶ ὑμῖν χρησμῳδῆσαι, ὦ καταψηφισάμενοί μου· καὶ γάρ εἰμι ἤδη ἐν- c ταῦθα, ἐν ᾧ μάλισθ' ἄνθρωποι χρησμῳδοῦσιν [ὅταν μέλλωσιν ἀποθανεῖσθαι]. φημὶ γάρ, ὦ ἄνδρες, οἳ ἐμὲ ἀπεκτόνατε, τιμωρίαν ὑμῖν ἥξειν εὐθὺς μετὰ τὸν ἐμὸν θάνατον πολὺ χαλεπωτέραν νὴ Δί' ἢ οἵαν ἐμὲ ἀπεκτόνατε. νῦν γὰρ τοῦτ' εἴργασθ' οἰόμενοι ἀπαλλάξεσθαι τοῦ διδόναι ἔλεγχον τοῦ βίου. τὸ δ' ὑμῖν πολὺ ἐναντίον ἀποβήσεται, ὡς ἐγώ φημι. πλείους ἔσονται ὑμᾶς οἱ ἐλέγχοντες, οὓς νῦν ἐγὼ κατεῖχον, ὑμεῖς δ' d οὐκ ᾐσθάνεσθε· καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται ὅσῳ νεώτεροί εἰσι, καὶ ὑμεῖς μᾶλλον ἀγανακτήσετε. εἰ γὰρ οἴεσθ' ἀποκτείνοντες ἀνθρώπους ἐπισχήσειν τοῦ ὀνειδίζειν τιν' ὑμῖν, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ζῆτε, οὐκ ὀρθῶς διανοεῖσθε· οὐ γάρ ἐσθ' αὕτη ἡ ἀπαλλαγὴ οὔτε πάνυ δυνατὴ οὔτε καλή, ἀλλ' ἐκείνη καὶ καλλίστη καὶ ῥᾴστη, μὴ τοὺς ἄλλους κολούειν, ἀλλ' ἑαυτὸν παρασκευάζειν, ὅπως ἔσται ὡς βέλτιστος. Ταῦτα μὲν οὖν ὑμῖν τοῖς καταψηφισαμένοις μαντευσάμενος ἀπαλλάττομαι.

XXXI. Τοῖς δ' ἀποψηφισαμένοις ἡδέως ἂν διαλεχθείην ὑπὲρ τοῦ γεγονότος τουτουῒ πράγματος, ἐν ᾧ οἱ e

morti vero propinquus. hoc autem non vobis omnibus dico, sed iis, qui me morte damnarunt. dico vero etiam hæc iisdem his. Fortasse putatis me, o viri, causa cecidisse talium argumentorum inopia, quibus persuasissem vobis, si omnia facienda dicendaque putavissem, ut a vobis absolverer. longe vero se res aliter habet. certe penuria quidem damnatus sum, non tamen verborum, sed audaciæ atque impudentiæ, et quia talia apud vos dicere nolui, qualia vobis auditu jucundissima quidem essent, audientibus videlicet me flentem atque lamentantem et alia facientem multa atque dicentem, ut ego dico, me indigna : qualia frequenter alios audire consuevistis. at neque tunc censui decere ob periculum illiberale aliquid facere, neque nunc me pœnitet hac defensionis ratione usum fuisse, sed multo magis volo tali defensione usus mortem obire, quam contrariâ vivere : neque enim in judicio neque in bello vel mihi vel ulli alii, omnia, quibus vitemus mortem, sunt facienda ac dicenda. nam in prœliis sæpe apparet, interitum vitari, si quis abjectis armis supplex ad insequentes se convertat : et aliæ in singulis periculis multæ artes sunt, quibus interitum quis effugiat, si quem non pudeat facere quælibet atque dicere. sed fortasse hoc non sit difficile, o viri, mortem effugere, sed multo difficilius pravitatem : velocius enim hæc currit quam mors. atque ego nunc utpote ob senectutem tardior, a tardiori captus sum, accusatores autem mei, utpote vehementes atque veloces a velociori. et nunc ego quidem abibo damnatus a vobis morte, isti vero a veritate damnati pravitate injustitiaque. atque ego quidem pœna acquiescam, et isti. Hæc igitur fortasse sic oportebat se habere, arbitrorque ea recte se habere.

XXX. Jam dehinc vobis, qui me condemnastis, cupio augurare. nam in eo jam sum, in quo homines inprimis divinant. dico enim vobis, o viri, qui me interfecistis, supplicium vobis statim post mortem meam esse venturum, ac per Jovem multo durius eo, quo me affeceritis. nunc enim id egistis ut liberaretis vos, quominus rationem vitæ vestræ redarguenti reddere compellamini. id vero contra omnino vobis accidet, ut ego dico. plures erunt qui vos redarguent, quos ego nunc compescebam, vos vero non sentiebatis : tantoque illi infestiores erunt quanto juniores sunt, et vos gravius indignabimini. si enim putatis per cædem hominum vituperatores vitæ vestræ vos coercituros, nimium aberratis. non enim est hæc liberatio vel valde efficax, vel honesta, sed illa tam facillima quam optima est, non reliquos disturbare, sed se ipsum comparare ut quam optimus evadat. Hæc ergo vobis, qui me condemnastis, vaticinatus discedo.

XXXI. Vobis autem, qui me absolvistis, libenter de hac re verba faciam, quamdiu magistratus negotiis distinentur,

ἄρχοντες ἀσχολίαν ἄγουσι καὶ οὔπω ἔρχομαι οἷ ἐλθόντα
με δεῖ τεθνάναι. ἀλλά μοι, ὦ ἄνδρες, παραμείνατε
τοσοῦτον χρόνον· οὐδὲν γὰρ κωλύει διαμυθολογῆσαι
πρὸς ἀλλήλους, ἕως ἔξεστιν. ὑμῖν γὰρ ὡς φίλοις
40 οὖσιν ἐπιδεῖξαι ἐθέλω τὸ νυνί μοι ξυμβεβηκὸς τί ποτε a
νοεῖ. Ἐμοὶ γάρ, ὦ ἄνδρες δικασταί — ὑμᾶς γὰρ
δικαστὰς καλῶν ὀρθῶς ἂν καλοίην — θαυμάσιόν τι
γέγονεν. ἡ γὰρ εἰωθυῖά μοι μαντικὴ ἡ τοῦ δαιμονίου
ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παντὶ πάνυ πυκνὴ ἀεὶ ἦν
10 καὶ πάνυ ἐπὶ σμικροῖς ἐναντιουμένη, εἴ τι μέλλοιμι
μὴ ὀρθῶς πράξειν· νυνὶ δὲ ξυμβέβηκέ μοι, ἅπερ ὁρᾶτε
καὶ αὐτοί, ταυτί, ἅ γε δὴ οἰηθείη ἄν τις καὶ νομίζεται
ἔσχατα κακῶν εἶναι. ἐμοὶ δ' οὔτ' ἐξιόντι ἕωθεν οἴκο- b
θεν ἠναντιώθη τὸ τοῦ θεοῦ σημεῖον, οὔθ' ἡνίκ' ἀνέβαι-
15 νον ἐνταυθὶ [ἐπὶ τὸ δικαστήριον], οὔτ' ἐν τῷ λόγῳ
οὐδαμοῦ μέλλοντί τι ἐρεῖν· καίτοι ἐν ἄλλοις λόγοις
πολλαχοῦ δή με ἐπέσχε λέγοντα μεταξύ. νυνὶ δ' οὐ-
δαμοῦ περὶ ταύτην τὴν πρᾶξιν οὔτ' ἐν ἔργῳ οὐδενὶ οὔτ'
ἐν λόγῳ ἠναντίωταί μοι. τί οὖν αἴτιον εἶναι ὑπολαμ-
20 βάνω; ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ· κινδυνεύει γάρ μοι τὸ ξυμβεβη-
κὸς τοῦτ' ἀγαθὸν γεγονέναι, καὶ οὐκ ἔσθ' ὅπως ἡμεῖς
ὀρθῶς ὑπολαμβάνομεν, ὅσοι οἰόμεθα κακὸν εἶναι τὸ τε- c
θνάναι. μέγα μοι τεκμήριον τούτου γέγονεν· οὐ γὰρ
ἔσθ' ὅπως οὐκ ἠναντιώθη ἄν μοι τὸ εἰωθὸς σημεῖον,
25 εἰ μή τι ἔμελλον ἐγὼ ἀγαθὸν πράξειν.

XXXII. Ἐννοήσωμεν δὲ καὶ τῇδε, ὡς πολλὴ ἐλ-
πίς ἐστιν ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι. Δυοῖν γὰρ θάτερόν ἐστι
τὸ τεθνάναι· ἢ γὰρ οἷον μηδὲν εἶναι μηδ' αἴσθησιν
μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα, ἢ κατὰ τὰ λε-
30 γόμενα μεταβολή τις τυγχάνει οὖσα καὶ μετοίκησις τῇ
ψυχῇ [τοῦ τόπου τοῦ] ἐνθένδ' εἰς ἄλλον τόπον. καὶ
εἴτε δὴ μηδεμία αἴσθησίς ἐστιν, ἀλλ' οἷον ὕπνος, ἐπει- d
δάν τις καθεύδων μηδ' ὄναρ μηδὲν ὁρᾷ, θαυμάσιον
κέρδος ἂν εἴη ὁ θάνατος. ἐγὼ γὰρ ἂν οἶμαι, εἴ τινα
35 ἐκλεξάμενον δέοι ταύτην τὴν νύκτα, ἐν ᾗ οὕτω κατέ-
δαρθεν, ὥστε μηδ' ὄναρ ἰδεῖν, καὶ τὰς ἄλλας νύκτας
τε καὶ ἡμέρας τὰς τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιπαραθέντα
ταύτῃ τῇ νυκτὶ δέοι σκεψάμενον εἰπεῖν, πόσας ἄμεινον
καὶ ἥδιον ἡμέρας καὶ νύκτας ταύτης τῆς νυκτὸς βε-
40 βίωκεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ, οἶμαι ἂν μὴ ὅτι ἰδιώτην
τινά, ἀλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα εὐαριθμήτους ἂν εὑρεῖν
[αὐτὸν] ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας καὶ νύκτας. e
εἰ οὖν τοιοῦτον ὁ θάνατός ἐστι, κέρδος ἔγωγε λέγω·
καὶ γὰρ οὐδὲν πλείων ὁ πᾶς χρόνος φαίνεται οὕτω δὴ
45 εἶναι ἢ μία νύξ. εἰτ' αὖ οἷον ἀποδημῆσαί ἐστιν ὁ
θάνατος ἐνθένδ' εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθῆ ἐστι τὰ λε-
γόμενα, ὡς ἄρ' ἐκεῖ εἰσὶν ἅπαντες οἱ τεθνεῶτες, τί
μεῖζον ἀγαθὸν τούτου εἴη ἄν, ὦ ἄνδρες δικασταί; εἰ
γάρ τις ἀφικόμενος εἰς Ἅδου, ἀπαλλαγεὶς τούτων
41 τῶν φασκόντων δικαστῶν εἶναι, εὑρήσει τοὺς ὡς ἀλη- a
θῶς δικαστάς, οἵπερ καὶ λέγονται ἐκεῖ δικάζειν, Μί-
νως τε καὶ Ῥαδάμανθυς καὶ Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος,
καὶ ἄλλοι, ὅσοι τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ
ἑαυτῶν βίῳ, ἆρα φαύλη ἂν εἴη ἡ ἀποδημία; ἢ αὖ

necdum eo vado ubi mihi moriendum erit. sed, o viri, assistite mihi id tempus. nihil enim prohibet, quominus invicem, dum licet, confabulemur. vobis enim tanquam amicis demonstrare volo quod mihi nunc accidit, quidnam sibi velit. Mihi enim, o judices — vos enim judices recte appellare possum — mirabile aliquid contigit. divinatio enim illa consueta dæmonii mihi in omni superiore tempore frequentissima erat et in rebus quidem levissimis adversans, si quid minus recte facturus essem. nunc autem ea mihi, quæ et vos videtis, acciderunt, quæ profecto putet aliquis atque vulgo existimantur extrema esse malorum. mihi vero neque domo exeunti mane dei signum adversatum est neque huc prodeunti, neque in aliqua sermonis parte dicturo aliquid: quamvis alias frequenter loquentem in medio sermonis cursu me interpellavit. nunc autem in hac re nusquam vel agenti vel loquenti est adversatum. quam igitur hujus rei causam esse putem? ego vobis aperiam: videtur enim mihi quod nunc contigit bonum esse. et fieri non potest, ut recte judicetur a nobis, quicunque mortem opinamur esse malum. hujus rei magnum habeo argumentum: absque omni enim dubio consuetum illud signum mihi repugnavisset, si non boni quid acturus fuissem.

XXXII. Cogitemus autem et hoc pacto, spem magnam esse ut id sit bonum. Mors enim est alterum e duobus: aut enim est tale, ut mortuus nihil sit neque sensum ullum ullius rei habeat, aut, quemadmodum dicitur, in alium quendam locum hinc animi est migratio. et sive sensus absentia est istique somno similis, qui sine ullo somnio est, incredibile lucrum esset mors. ego enim puto, si quem oporteret ad eam noctem, quam tanta transegit quiete, ut ne somnium quidem viderit, reliquas noctes diesque vitæ conferre, et post considerationem dicere quot noctes atque dies in vita melius dulciusque peregerit quam hanc noctem, puto inquam, nedum privatum aliquem, verum magnum regem, facile has numerabiles comperturum, si comparentur cum reliquis diebus et noctibus. si ergo tale quiddam est mors, lucrum esse equidem dico: etenim nihil plus hoc pacto universum tempus quam nox una esse videtur. si vero migratio est mors hinc in alium locum, et vera sunt, quæ dicuntur, omnes qui e vita excesserint, ibi esse, quid beatius quam hoc esset, o viri judices? si quis enim inveniet in Orco, liberatus ab his, qui se judicum numero haberi volunt, eos, qui vere judices appellantur, Minoem, Rhadamanthum, Æacum, Triptolemum, aliosque, quotcunque semidei juste vixerunt, an hæc peregrinatio contemnenda

Ὀρφεῖ ξυγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Ὁμήρῳ ἐπὶ πόσῳ ἄν τις δέξαιτ' ἂν ὑμῶν; ἐγὼ μὲν γὰρ πολλάκις ἐθέλω τεθνάναι, εἰ ταῦτ' ἐστὶν ἀληθῆ· ἐπεὶ ἔμοιγε καὶ αὐτῷ θαυμαστὴ ἂν εἴη ἡ διατριβὴ αὐτόθι, ὁπότ' ἐντύχοιμι Παλαμήδει καὶ Αἴαντι τῷ Τελαμῶνος καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν παλαιῶν διὰ κρίσιν ἄδικον τέθνηκεν· ἀντιπαραβάλλοντι τἀμαυτοῦ πάθη πρὸς τὰ ἐκείνων, ὡς ἐγῷμαι, οὐκ ἂν ἀηδὲς εἴη. καὶ δὴ τὸ μέγιστον, τοὺς ἐκεῖ ἐξετάζοντα καὶ ἐρευνῶντα ὥσπερ τοὺς ἐνταῦθα διάγειν, τίς αὐτῶν σοφός ἐστι καὶ τίς οἴεται μέν, ἔστι δ' οὔ. ἐπὶ πόσῳ δ' ἄν τις, ὦ ἄνδρες δικασταί, δέξαιτο ἐξετάσαι τὸν ἐπὶ Τροίαν ἀγαγόντα τὴν πολλὴν στρατιὰν ἢ Ὀδυσσέα ἢ Σίσυφον ἢ ἄλλους μυρίους ἄν τις εἴποι καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, οἷς ἐκεῖ διαλέγεσθαι καὶ ξυνεῖναι καὶ ἐξετάζειν ἀμήχανον ἂν εἴη εὐδαιμονίας πάντως; οὐ δήπου τούτου γ' ἕνεκα οἱ ἐκεῖ ἀποκτείνουσι· τά τε γὰρ ἄλλ' εὐδαιμονέστεροί εἰσιν οἱ ἐκεῖ τῶν ἐνθάδε, καὶ ἤδη τὸν λοιπὸν χρόνον ἀθάνατοί εἰσιν, εἴπερ γε τὰ λεγόμενα ἀληθῆ ἐστιν.

XXXIII. Ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς χρή, ὦ ἄνδρες δικασταί, εὐέλπιδας εἶναι πρὸς τὸν θάνατον, καὶ ἕν τι τοῦτο διανοεῖσθαι ἀληθές, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι οὔτε τελευτήσαντι, οὐδ' ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πράγματα· οὐδὲ τἀμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν, ἀλλά μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων βέλτιον ἦν μοι. [διὰ τοῦτο κἀμὲ οὐδαμοῦ ἀπέτρεψε τὸ σημεῖον,] κἄγωγε τοῖς καταψηφισαμένοις μου καὶ τοῖς κατηγόροις οὐ πάνυ χαλεπαίνω. καίτοι οὐ ταύτῃ τῇ διανοίᾳ κατεψηφίζοντό μου καὶ κατηγόρουν, ἀλλ' οἰόμενοι βλάπτειν· τοῦτ' αὐτοῖς ἄξιον μέμφεσθαι. Τοσόνδε μέντοι αὐτῶν δέομαι· τοὺς υἱεῖς μου, ἐπειδὰν ἡβήσωσι, τιμωρήσασθε, ὦ ἄνδρες, ταὐτὰ ταῦτα λυποῦντες, ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς ἐλύπουν, ἐὰν ὑμῖν δοκῶσιν ἢ χρημάτων ἢ ἄλλου του πρότερον ἐπιμελεῖσθαι ἢ ἀρετῆς, κἂν δοκῶσί τι εἶναι μηδὲν ὄντες, ὀνειδίζετ' αὐτοῖς, ὥσπερ ἐγὼ ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἐπιμελοῦνται ὧν δεῖ, καὶ οἴονταί τι εἶναι ὄντες οὐδενὸς ἄξιοι. κἂν ταῦτα ποιῆτε, δίκαια πεπονθὼς ἐγὼ ἔσομαι ὑφ' ὑμῶν αὐτός τε καὶ οἱ υἱεῖς. Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δ' ἡμῶν ἔρχονται ἐπ' ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ.

erit? aut versari cum Orpheo, Musæo, Hesiodo, Homero, quanti id aliquis vestrûm æstimaret? equidem enim sæpe mori volo, si ea sunt vera: cum mihi inprimis mirifice jucunda sit futura commoratio in illo loco, quando una cum Palamede futurus sum et Ajace Telamonis filio et aliis antiquorum, quicunque iniquo judicio decesserunt e vita: apud quos meos casus cum illorum casibus conferre utrimque, ut arbitror, non injucundum erit. et quod certe maximum est, illic degere scrutantem singulos atque examinantem quemadmodum hic feci, quis illorum sapiens sit, et quis, cum non sit, se tamen existimet sapientem esse. quanti vero faciendum, o judices, examinare eum, qui plurimas copias duxit ad Trojam, vel Ulyssem, vel Sisyphum, vel sexcentos alios, quos enumerare quis posset virorum et mulierum, quibuscum loqui atque examinando versari, immensa prorsus felicitas erit? non profecto ob hæc qui illic sunt interficiunt: sunt enim illi nobis et in rebus reliquis beatiores, et reliquum jam tempus sunt immortales, si quidem vera sunt quæ dicuntur.

XXXIII. Verum et vos, o judices, bonam spem de morte alere oportet, idque unum reputare verum, viro videlicet bono nihil mali accidere nec vivo nec mortuo, neque hujus res a diis negligi: nec mihi hoc nunc accidit fortuito, sed mihi id constat, mori jam et negotiis liberari, mihi melius esse. [atque hanc ob causam divinum illud signum mihi non obstitit.] neque equidem iis, a quibus accusatus sum, aut a quibus condemnatus, magnopere succenseo. quamvis non hoc consilio accusaverunt me ac damnaverunt, sed ut mihi nocerent. ob hoc utique illi sunt reprehendendi. Tantum tamen eos precor: ut meos filios, o viri, cum adoleverint, easdem, quas ego vobis, molestias exhibentes iis, pœnis afficiatis, si videantur vobis vel pecuniarum vel alius cujusquam rei potius quam virtutis curam habere, atque si videantur aliquid esse, cum nihil sint, illos objurgetis, quemadmodum ego vos, quod non illis incumbant quibus oportet, et existiment, se aliquid esse, cum tamen nihili sint. quod si hæc feceritis, justa a vobis nactus fuero ipse et filii. Sed tempus est jam hinc abire, me, ut moriar, vos, ut vitam agatis. utrum autem sit melius, dii immortales sciunt: hominem quidem scire arbitror neminem.

ΚΡΙΤΩΝ.

ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΚΡΙΤΩΝ.

43 I. ΣΩ. Τί τηνικάδ' ἀφῖξαι, ὦ Κρίτων; ἢ οὐ πρῲ a ἔτι ἐστίν; — ΚΡ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Πηνίκα μάλιστα; — ΚΡ. Ὄρθρος βαθύς. — ΣΩ. Θαυμάζω, ὅπως ἠθέλησέ σοι ὁ τοῦ δεσμωτηρίου φύλαξ ὑπακοῦσαι.
5 — ΚΡ. Ξυνήθης ἤδη μοί ἐστιν, ὦ Σώκρατες, διὰ τὸ πολλάκις δεῦρο φοιτᾶν, καί τι καὶ εὐεργέτηται ὑπ' ἐμοῦ. — ΣΩ. Ἄρτι δ' ἥκεις ἢ πάλαι; — ΚΡ. Ἐπιεικῶς πάλαι. — ΣΩ. Εἶτα πῶς οὐκ εὐθὺς ἐπήγειράς με, ἀλλὰ σιγῇ παρακάθησαι; — ΚΡ. Οὐ μὰ τὸν Δί', b
10 ὦ Σώκρατες, οὐδ' ἂν αὐτὸς ἤθελον ἐν τοσαύτῃ τ' ἀγρυπνίᾳ καὶ λύπῃ εἶναι. ἀλλὰ καὶ σοῦ πάλαι θαυμάζω αἰσθανόμενος ὡς ἡδέως καθεύδεις· καὶ ἐπίτηδές σε οὐκ ἤγειρον, ἵν' ὡς ἥδιστα διάγοις. καὶ πολλάκις μὲν δή σε καὶ πρότερον ἐν παντὶ τῷ βίῳ εὐδαιμόνισα τοῦ τρό-
15 που, πολὺ δὲ μάλιστ' ἐν τῇ νυνὶ παρεστώσῃ ξυμφορᾷ, ὡς ῥᾳδίως αὐτὴν καὶ πρᾴως φέρεις. — ΣΩ. Καὶ γὰρ ἄν, ὦ Κρίτων, πλημμελὲς εἴη ἀγανακτεῖν τηλικοῦτον c ὄντα, εἰ δεῖ ἤδη τελευτᾶν. — ΚΡ. Καὶ ἄλλοι, ὦ Σώκρατες, τηλικοῦτοι ἐν τοιαύταις ξυμφοραῖς ἁλίσκονται,
20 ἀλλ' οὐδὲν αὐτοὺς ἐπιλύεται ἡ ἡλικία τὸ μὴ οὐχὶ ἀγανακτεῖν τῇ παρούσῃ τύχῃ. — ΣΩ. Ἔστι ταῦτα. Ἀλλὰ τί δὴ οὕτω πρῲ ἀφῖξαι; — ΚΡ. Ἀγγελίαν, ὦ Σώκρατες, φέρων χαλεπήν, οὐ σοί, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, ἀλλ' ἐμοὶ καὶ τοῖς σοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι [καὶ χαλεπὴν
25 καὶ βαρεῖαν], ἣν ἐγώ, ὡς ἐμοὶ δοκῶ, ἐν τοῖς βαρύτατ' ἂν ἐνέγκαιμι. — ΣΩ. Τίνα ταύτην; ἢ τὸ πλοῖον ἀφῖκται ἐκ Δήλου [οὗ δεῖ ἀφικομένου τεθνάναι με]; — d ΚΡ. Οὔ τοι δὴ ἀφῖκται, ἀλλὰ δοκεῖ μέν μοι ἥξειν τήμερον ἐξ ὧν ἀπαγγέλλουσιν ἥκοντές τινες ἀπὸ Σου-
30 νίου καὶ καταλιπόντες ἐκεῖ αὐτό. δῆλον οὖν ἐκ τούτων [τῶν ἀγγέλων], ὅτι ἥξει τήμερον, καὶ ἀνάγκη δὴ εἰς αὔριον ἔσται, ὦ Σώκρατες, τὸν βίον σε τελευτᾶν.

II. ΣΩ. Ἀλλ', ὦ Κρίτων, τύχῃ ἀγαθῇ. εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ ἔστω οὐ μέντοι οἶμαι ἥξειν
35 αὐτὸ τήμερον. — ΚΡ. Πόθεν τοῦτο τεκμαίρει; — a ΣΩ. Ἐγώ σοι ἐρῶ. τῇ γάρ που ὑστεραίᾳ δεῖ με ἀποθνήσκειν ἢ ᾗ ἂν ἔλθῃ τὸ πλοῖον. — ΚΡ. Φασί γέ τοι δὴ οἱ τούτων κύριοι. — ΣΩ. Οὐ τοίνυν τῆς ἐπιούσης ἡμέρας οἶμαι αὐτὸ ἥξειν, ἀλλὰ τῆς ἑτέρας. τεκμαί-
40 ρομαι δ' ἔκ τινος ἐνυπνίου, ὃ ἑώρακα ὀλίγον πρότερον ταύτης τῆς νυκτός· καὶ κινδυνεύεις ἐν καιρῷ τινι οὐκ ἐγεῖραί με. — ΚΡ. Ἦν δὲ δὴ τί τοὐνύπνιον; — ΣΩ. Ἐδόκει τίς μοι γυνὴ προσελθοῦσα καλὴ καὶ εὐειδής, λευκὰ ἱμάτια ἔχουσα, καλέσαι με καὶ εἰπεῖν, b
45 Ὦ Σώκρατες, ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον

CRITO.

DIALOGI PERSONÆ,

SOCRATES, CRITO.

I. So. Cur hac hora venisti, o Crito? nonne mane adhuc est? — Cr. Plane est. — So. Quæ hora maxime? — Cr. Primum diluculum. — So. Miror quomodo custos carceris te intromittere voluerit. — Cr. Familiaris jam mihi est, o Socrates, propterea quod crebro huc ventitem, et beneficii a me nonnihil accepit. — So. Venistine modo an dudum? — Cr. Satis dudum. — So. Cur ergo non statim me excitasti, sed silentio assedisti? — Cr. Non per Jovem, o Socrates, neque ipse in tanta vigilia et dolore esse vellem. sed et te dudum admiror videns quam suaviter dormias : et consulto non excitavi te, ut quam placidissime degeres. et sæpe sane etiam per omnem vitam anteactam ob tuos mores beatum te judicavi, maxime vero in præsenti calamitate, cum eam tam facile ac placide feras. — So. Esset enim perabsurdum, o Crito, si quis tam grandis natu imminentem mortem moleste ferret. — Cr. Alii quoque, o Socrates, tuæ ætatis similibus calamitatibus circumveniuntur, sed ætas illos non ita solvit, quin præsentem fortunam graviter et moleste ferant. — So. Ita est. Sed cur adeo mane venisti? — Cr. Nuncium, o Socrates, molestum et gravem affero non tibi quidem, ut mihi videtur, sed mihi et familiaribus tuis omnibus, quem equidem, si quemquam alium, gravissime ferrem. — So. Quem illum? an navis ex Delo venit [qua reducta, mihi est moriendum]? — Cr. Nondum quidem venit, sed puto, eam hodie venturam, secundum ea, quæ nunciant nonnulli e Sunio venientes, qui eam ibi reliquerunt. secundum ea igitur hodie veniet, ideoque necessario cras, o Socrates, e vita decedes.

II. So. Quod felix faustumque sit, Crito. si ita diis placet, ita esto, non tamen existimo illam hodie venturam. — Cr. Unde id conjectas? — So. Dicam equidem. postridie enim, quam venerit navis, mihi est moriendum. — Cr. Sic utique aiunt hi, penes quos rei hujus potestas est. — So. Non hoc instante die venturam eam puto, sed postero. conjecturam vero ex somnio quodam facio, quod paulo ante hac ipsa nocte vidi : et opportune videris non suscitasse me. — Cr. Quale vero id somnium erat? — So. Videbatur mihi mulier quædam adveniens, pulchra et formosa, vestibus induta candidis, vocare me atque dicere, O Socrates, tertia hinc die Phthiam pervenies lati-

ἔχοιο. — ΚΡ. Ὡς ἄτοπον τοὐνύπνιον, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἐναργὲς μὲν οὖν, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Κρίτων.

III. ΚΡ. Λίαν γε, ὡς ἔοικεν. ἀλλ', ὦ δαιμόνιε Σώκρατες, ἔτι καὶ νῦν ἐμοὶ πείθου καὶ σώθητι· ὡς ἐμοί, ἐὰν σὺ ἀποθάνῃς, οὐ μία ξυμφορὰ ἔσται, ἀλλὰ χωρὶς μὲν τοῦ ἐστερῆσθαι τοιούτου ἐπιτηδείου, οἷον ἐγὼ οὐδένα μήποθ' εὑρήσω, ἔτι δὲ καὶ πολλοῖς δόξω, οἳ ἐμὲ καὶ σὲ μὴ σαφῶς ἴσασιν, ὡς οἷός τ' ὢν σε σώζειν, εἰ ἤθελον ἀναλίσκειν χρήματα, ἀμελῆσαι. καίτοι τίς c ἂν αἰσχίων εἴη ταύτης δόξα, ἢ δοκεῖν χρήματα περὶ πλείονος ποιεῖσθαι ἢ φίλους; οὐ γὰρ πείσονται οἱ πολλοί, ὡς σὺ αὐτὸς οὐκ ἠθέλησας ἀπιέναι ἐνθένδε, ἡμῶν προθυμουμένων. — ΣΩ. Ἀλλὰ τί ἡμῖν, ὦ μακάριε Κρίτων, οὕτω τῆς τῶν πολλῶν δόξης μέλει; οἱ γὰρ ἐπιεικέστατοι, ὧν μᾶλλον ἄξιον φροντίζειν, ἡγήσονται αὐτὰ οὕτω πεπρᾶχθαι, ὥσπερ ἂν πραχθῇ. — ΚΡ. Ἀλλ' ὁρᾷς δή, ὅτι ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες, καὶ τῆς τῶν πολλῶν d δόξης μέλειν. αὐτὰ δὲ δῆλα τὰ παρόντα νυνὶ ὅτι οἷοί τ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ οὐ τὰ σμικρότατα τῶν κακῶν ἐξεργάζεσθαι, ἀλλὰ τὰ μέγιστα σχεδόν, ἐάν τις ἐν αὐτοῖς διαβεβλημένος ᾖ. — ΣΩ. Εἰ γὰρ ὤφελον, ὦ Κρίτων, οἷοί τ' εἶναι οἱ πολλοὶ τὰ μέγιστα κακὰ ἐξεργάζεσθαι, ἵν' οἷοί τ' ἦσαν αὖ καὶ τὰ μέγιστα ἀγαθά, καὶ καλῶς ἂν εἶχε. νῦν δ' οὐδέτερα οἷοί τε· οὔτε γὰρ φρόνιμον οὔτ' ἄφρονα δυνατοὶ ποιῆσαι, ποιοῦσι δὲ τοῦτο, ὅ τι ἂν τύχωσιν.

IV. ΚΡ. Ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐχέτω· τάδε δέ, ὦ Σώκρατες, εἰπέ μοι. ἆρά γε μὴ ἐμοῦ προμηθεῖ e καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, μή, ἐὰν σὺ ἐνθένδ' ἐξέλθῃς, οἱ συκοφάνται ἡμῖν πράγματα παρέχωσιν ὡς σὲ ἐνθένδ' ἐκκλέψασι, καὶ ἀναγκασθῶμεν ἢ [καὶ] πᾶσαν τὴν οὐσίαν ἀποβαλεῖν ἢ συχνὰ χρήματα, ἢ καὶ ἄλλο τι πρὸς τούτοις παθεῖν; εἰ γάρ τι τοιοῦτον φοβεῖ, ἔασον a αὐτὸ χαίρειν· ἡμεῖς γάρ που δίκαιοί ἐσμεν σώσαντές σε κινδυνεύειν τοῦτον τὸν κίνδυνον καί, ἐὰν δέῃ, ἔτι τούτου μείζω. ἀλλ' ἐμοὶ πείθου καὶ μὴ ἄλλως ποίει. — ΣΩ. Καὶ ταῦτα προμηθοῦμαι, ὦ Κρίτων, καὶ ἄλλα πολλά. — ΚΡ. Μήτε τοίνυν ταῦτα φοβοῦ· καὶ γὰρ οὐδὲ πολὺ τἀργύριόν ἐστιν, ὃ θέλουσι λαβόντες τινὲς σῶσαί σε καὶ ἐξαγαγεῖν ἐνθένδε. ἔπειτ' οὐχ ὁρᾷς τούτους τοὺς συκοφάντας, ὡς εὐτελεῖς, καὶ οὐδὲν ἂν δέοι ἐπ' αὐτοὺς πολλοῦ ἀργυρίου; σοὶ δ' ὑπάρχει μὲν τἀμὰ b χρήματα, ὡς ἐγᾦμαι, ἱκανά· ἔπειτα καὶ εἴ τι ἐμοῦ κηδόμενος οὐκ οἴει δεῖν ἀναλίσκειν τἀμά, ξένοι οὗτοι ἐνθάδ' ἕτοιμοι ἀναλίσκειν. εἷς δὲ κεκόμικεν ἐπ' αὐτὸ τοῦτ' ἀργύριον ἱκανόν, Σιμμίας ὁ Θηβαῖος· ἕτοιμος δὲ καὶ Κέβης καὶ ἄλλοι πολλοὶ πάνυ. ὥστε, ὅπερ λέγω, μήτε ταῦτα φοβούμενος ἀποκάμῃς σαυτὸν σῶσαι, μήτε, ὃ ἔλεγες ἐν τῷ δικαστηρίῳ, δυσχερές σοι γενέσθω, ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ἐξελθὼν ὅ τι χρῷο σαυτῷ. πολλαχοῦ μὲν γὰρ καὶ ἄλλοσ' ὅποι ἂν ἀφίκῃ ἀγαπήσουσί σε· ἐὰν δὲ βούλῃ εἰς Θετταλίαν ἰέναι, εἰσὶν ἐμοὶ ἐκεῖ ξένοι, οἵ σε περὶ πολλοῦ ποιήσονται καὶ ἀσφάλειάν σοι παρέξονται, c ὥστε σε μηδένα λυπεῖν τῶν κατὰ Θετταλίαν.

glebam. — Cr. Quam absurdum id insomnium, Socrates. — So. Manifestum potius, ut mihi videtur, o Crito.

III. Cr. Nimis, ut videtur. sed, o beate Socrates, nunc etiam mihi obedi, teque serves. mihi enim, si tu obieris, non una calamitas erit, sed præterquam quod te orbatus ero tali necessario, qualem alterum ego nunquam reperiam, videbor multis, qui neutrum nostrûm satis noverint, cum potuissem te servare, si pecunias impendere voluissem, id neglexisse. atqui quænam existimatio turpior possit esse quam videri pluris facere pecunias quam amicos? non enim poterit persuaderi plurimis, te hinc abire noluisse, nobis id omni studio contendentibus. — So. Quid vero nobis, o beate Crito, adeo vulgi opinio curæ est? probatissimi enim viri, quorum magis habenda ratio est, hæc ita gesta esse, ut gesta sunt, arbitrabuntur. — Cr. Attamen vides, o Socrates, necesse esse opinionem quoque vulgi curare. præsentia enim hæc declarant, posse vulgus non minima mala sed fere maxima, si quis calumniis prematur, inferre. — So. Utinam, o Crito, posset vulgus maxima inferre mala, ut vicissim maxima posset bona, et bene se res haberet. neutrum vero potest: neque enim prudentem neque imprudentem efficere valent, faciunt vero quodcunque fors tulerit.

IV. Cr. Hæc quidem ita se habeant. ad id vero, o Socrates, mihi responde. num fortasse de me cæterisque necessariis tuis sollicitus es, ne si hinc evaseris, sycophantæ nos vexent, quod te hinc subduxerimus, et cogamur vel universas facultates vel pecunias quam plurimas amittere vel præter hæc aliud quid pati? si enim quid tale times, sollicitudinem istam mittas: justum namque est, nos tuæ salutis gratia et hoc, et, si oporteat, majus etiam quam hoc subire periculum. verum mihi obtempera, neque aliter facias. — So. Et hæc quidem et alia multa, o Crito, sollicitum me reddunt. — Cr. Neque, obsecro, hæc vereare: neque enim multum est argentum quod postulant hi, qui servare te atque hinc educere volunt. præterea nonne vides quam tenues sint isti sycophantæ, et quam exigua ad eos placandos largitione sit opus? tibi vero pecuniæ meæ ad hoc, ut opinor, sufficiunt: deinde, si quam mei curam habens non putas meas pecunias esse expendendas, hospites hi quoque parati sunt persolvere. unus vero hoc ipso consilio attulit sufficientem pecuniam, Simmias Thebanus: promptus vero est et Cebes aliique permulti. quamobrem, ut dico, neque hæc metuens, consilium abjicias servandi te ipsum, neque illud, quod in judicio dixisti, te remoretur, si in exsilium eas, quo te ipsum vertas te minime habiturum. aliis enim multis in locis quocunque profectus fueris, te colent: ac si velis in Thessaliam te conferre, reperies illic hospites meos, qui te plurimi facient tutumque præsidio suo reddent, ita ut nemo in Thessalia tibi sit molestiam exhibiturus.

V. Ἔτι δὲ, ὦ Σώκρατες, οὐδὲ δίκαιόν μοι δοκεῖς ἐπιχειρεῖν πρᾶγμα, σαυτὸν προδοῦναι, ἐξὸν σωθῆναι· καὶ τοιαῦτα σπεύδεις περὶ σεαυτὸν γενέσθαι, ἅπερ ἂν καὶ οἱ ἐχθροί σου σπεύσειάν τε καὶ ἔσπευσάν σε δια-
5 φθεῖραι βουλόμενοι. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς υἱεῖς τοὺς σαυτοῦ ἔμοιγε δοκεῖς προδιδόναι, οὕς σοι ἐξὸν καὶ ἐκθρέ- d ψαι καὶ ἐκπαιδεῦσαι οἰχήσει καταλιπὼν, καὶ τὸ σὸν μέρος, ὅ τι ἂν τύχωσι, τοῦτο πράξουσι· τεύξονται δὲ, ὡς τὸ εἰκὸς, τοιούτων, οἷάπερ εἴωθε γίγνεσθαι ἐν ταῖς
10 ὀρφανίαις περὶ τοὺς ὀρφανούς. ἢ γὰρ οὐ χρὴ ποιεῖσθαι παῖδας, ἢ ξυνδιαταλαιπωρεῖν καὶ τρέφοντα καὶ παιδεύοντα· σὺ δέ μοι δοκεῖς τὰ ῥαθυμότατα αἱρεῖσθαι· χρὴ δὲ, ἅπερ ἂν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἀνδρεῖος ἕλοιτο, ταῦθ' αἱρεῖσθαι (τὸν) φάσκοντά γε δὴ ἀρετῆς διὰ παντὸς
15 τοῦ βίου ἐπιμελεῖσθαι. ὡς ἔγωγε καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ e ὑπὲρ ἡμῶν τῶν σῶν ἐπιτηδείων αἰσχύνομαι, μὴ δόξῃ ἅπαν τὸ πρᾶγμα τὸ περὶ σὲ ἀνανδρίᾳ τινὶ τῇ ἡμετέρᾳ πεπρᾶχθαι, καὶ ἡ εἴσοδος τῆς δίκης εἰς τὸ δικαστήριον, ὡς εἰσῆλθες, ἐξὸν μὴ εἰσελθεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ ἀγὼν τῆς
20 δίκης ὡς ἐγένετο, καὶ τὸ τελευταῖον δὴ τουτὶ, ὥσπερ κατάγελως τῆς πράξεως, κακίᾳ τινὶ καὶ ἀνανδρίᾳ τῇ
46 ἡμετέρᾳ διαπεφευγέναι ἡμᾶς δοκεῖν, οἵτινές σε οὐχὶ a ἐσώσαμεν, οὐδὲ σὺ σαυτὸν, οἷόν τ' ὂν [καὶ δυνατὸν], εἴ τι καὶ σμικρὸν ἡμῶν ὄφελος ἦν. ταῦτ' οὖν, ὦ Σώ-
25 κρατες, ὅρα, μὴ ἅμα τῷ κακῷ καὶ αἰσχρὸν ᾖ σοί τε καὶ ἡμῖν, ἀλλὰ βουλεύου, μᾶλλον δ' οὐδὲ βουλεύεσθαι ἔτι ὥρα, ἀλλὰ βεβουλεῦσθαι. μία δὲ βουλή· τῆς γὰρ ἐπιούσης νυκτὸς ταῦτα πάντα δεῖ πεπρᾶχθαι. εἰ δ' ἔτι περιμενοῦμεν, [ἀδύνατον καὶ] οὐκέθ' οἷόν τε. ἀλλὰ
30 παντὶ τρόπῳ, ὦ Σώκρατες, πείθου μοι καὶ μηδαμῶς ἄλλως ποίει.

VI. ΣΩ. Ὦ φίλε Κρίτων, ἡ προθυμία σου πολλοῦ b ἀξία, εἰ μετά τινος ὀρθότητος εἴη· εἰ δὲ μὴ, ὅσῳ μείζων, τοσούτῳ χαλεπωτέρα. σκοπεῖσθαι οὖν χρὴ ἡμᾶς
35 εἴτε ταῦτα πρακτέον εἴτε μή· ὡς ἐγὼ οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἄν μοι λογιζομένῳ βέλτιστος φαίνηται. τοὺς δὲ λόγους, οὓς ἐν τῷ ἔμπροσθεν ἔλεγον, οὐ δύναμαι νῦν ἐκβαλεῖν, ἐπειδή μοι ἥδ' ἡ τύχη γέ-
40 γονεν, ἀλλὰ σχεδόν τι ὅμοιοι φαίνονταί μοι, καὶ τοὺς αὐτοὺς πρεσβεύω καὶ τιμῶ, οὕσπερ καὶ πρότερον· ὧν c ἐὰν μὴ βελτίω ἔχωμεν λέγειν ἐν τῷ παρόντι, εὖ ἴσθι, ὅτι οὐ μή σοι ξυγχωρήσω, οὐδ' ἂν πλείω τῶν νῦν παρόντων ἡ τῶν πολλῶν δύναμις ὥσπερ παῖδας ἡμᾶς μορ-
45 μολύττηται, δεσμοὺς καὶ θανάτους ἐπιπέμπουσα καὶ χρημάτων ἀφαιρέσεις. Πῶς ἂν οὖν μετριώτατα σκοποίμεθ' αὐτά; Εἰ πρῶτον μὲν τοῦτον τὸν λόγον ἀναλάβοιμεν, ὃν σὺ λέγεις περὶ τῶν δοξῶν, πότερον καλῶς ἐλέγετο ἑκάστοτε ἢ οὒ, ὅτι ταῖς μὲν δεῖ τῶν δοξῶν d
50 προσέχειν τὸν νοῦν, ταῖς δ' οὔ· ἢ πρὶν μὲν ἐμὲ δεῖν ἀποθνήσκειν καλῶς ἐλέγετο, νῦν δὲ κατάδηλος ἄρ' ἐγένετο, ὅτι ἄλλως ἕνεκα λόγου ἐλέγετο, ἦν δὲ παιδιὰ καὶ φλυαρία ὡς ἀληθῶς; ἐπιθυμῶ δ' ἔγωγ' ἐπισκέψασθαι, ὦ Κρίτων, κοινῇ μετὰ σοῦ, εἴ τί μοι ἀλλοιότερος φα-

V. Accedit, o Socrates, quod rem minime justam aggredi videris, si cum salvus esse possis, ultro tibi afferas exitium: et talia tibi evenire studes, qualia vel inimici tui studerent studueruntque te perdere cupientes. præterea filios quoque tuos prodere mihi videris, quos, cum liceat tibi educare atque erudire, deseres, et quantum in te est, eos fortunæ committes. accident vero iis verisimiliter, qualia eveniunt vulgo orphanis. oportet enim aut non gignere liberos, aut in iis educandis erudiendisque laborem constanter perferre: tu vero mihi videris quæ eligeret vir segnis ac piger, eligere: decet autem contra quæ vir bonus fortisque eligeret, præsertim te, qui profiteris te per omnem vitam virtuti studuisse. itaque et tui et nostri, qui tui familiares sumus, me pudet, veritus ne tota hæc res tua ignavia quadam nostra sic peracta esse videatur, et ille tuus in judicium ingressus, cum liceret non ingredi, et concertatio ipsa judicii ad hunc modum acta, et extremus hic finis, tanquam ridiculum quiddam, per vitiositatem segnitiemque nostram effugisse nos videatur, quod nos te non servaverimus, neque tu ipse te, quod fieri omnino posset, si vel parum in nobis præsidii esset. hæc igitur, o Socrates, considera, ne simul malum sit et turpe tibi nobisque: sed consilium cape, vel potius non amplius consilium capiendi tempus, sed captum jam esse oportet. unicum vero consilium est: nocte enim proxima cuncta hæc facta esse oportet. si vero diutius tardaverimus, non amplius fieri poterit. at omnino mihi obtempera, o Socrates, nec ullo modo aliter facias.

VI. So. O amice Crito, studium hoc tuum multi faciendum, si qua ratione recta susceptum sit: sin minus, quanto majus est, tanto molestius. considerandum est igitur, agendane hæc nobis sint an non: nam ego is sum non modo nunc, sed et semper, qui meorum nulli paream præterquam rationi, quæ ratiocinanti mihi optima videatur. rationes vero illas, quibus superioribus temporibus usus sum, nunc quidem, postquam in hanc fortunam incidi, rejicere non possum, sed similes mihi fere videntur, et easdem quas et prius, veneror atque honoro: quibus nisi meliores afferre nunc possimus, scito, me tibi nunquam concessurum, neque si vel plura quam nunc multitudinis potentia comminata nos tanquam pueros consternet, vincula et mortem et direptionem pecuniarum intentans. quo igitur modo optime consideraremus ea? si primum eam, de qua tu loqueris, rationem de opinionibus resumamus, utrum semper recte diceretur necne, quarumdam opinionum rationem habendam, quarumdam vero minime: aut an antea quam me mori oportebat, recte dicebatur, nunc vero comperitur, temere dicis causa ita dictum fuisse, esse vero revera jocum ac nugas? cupio equidem, o Crito, una tecum considerare, num ratio illa alia appareat mihi

νεῖται, ἐπειδὴ ὧδ' ἔχω, ἢ ὁ αὐτὸς, καὶ ἐάσομεν χαί-
ρειν, ἢ πεισόμεθ' αὐτῷ. ἐλέγετο δέ πως, ὡς ἐγῷμαι,
ἑκάστοτε ὧδ' ὑπὸ τῶν οἰομένων τι λέγειν, ὥσπερ νῦν
δὴ ἐγὼ ἔλεγον, ὅτι τῶν δοξῶν, ἃς ἄνθρωποι δοξάζουσι,
5 δέοι τὰς μὲν περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι, τὰς δὲ μή. τοῦτο e
πρὸς θεῶν, ὦ Κρίτων, οὐ δοκεῖ καλῶς σοι λέγεσθαι;
σὺ γὰρ, ὅσα γε τἀνθρώπεια, ἐκτὸς εἶ τοῦ μέλλειν ἀπο-
47 θνήσκειν αὔριον, καὶ οὐκ ἄν σε παρακρούοι ἡ παροῦσα a
ξυμφορά. σκόπει δή· οὐχὶ καλῶς δοκεῖ σοι λέγεσθαι,
10 ὅτι οὐ πάσας χρὴ τὰς δόξας τῶν ἀνθρώπων τιμᾶν,
ἀλλὰ τὰς μὲν, τὰς δ' οὔ; οὐδὲ πάντων, ἀλλὰ τῶν μὲν,
τῶν δ' οὔ; τί φής; ταῦτ' οὐχὶ καλῶς λέγεται; —
ΚΡ. Καλῶς. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰς μὲν χρηστὰς τι-
μᾶν, τὰς δὲ πονηρὰς μή; — ΚΡ. Ναί. —ΣΩ. Χρη-
15 σταὶ δ' οὐχ αἱ τῶν φρονίμων, πονηραὶ δ' αἱ τῶν
ἀφρόνων; — ΚΡ. Πῶς δ' οὔ;

VII. ΣΩ. Φέρε δή, πῶς αὖ τὰ τοιαῦτ' ἐλέγετο;
γυμναζόμενος ἀνὴρ καὶ τοῦτο πράττων πότερον παντὸς b
ἀνδρὸς ἐπαίνῳ καὶ ψόγῳ [καὶ δόξῃ] τὸν νοῦν προσέχει,
20 ἢ ἑνὸς μόνου ἐκείνου, ὃς ἂν τυγχάνῃ ἰατρὸς ἢ παιδοτρί-
βης ὤν; — ΚΡ. Ἑνὸς μόνου. — ΣΩ. Οὐκοῦν φοβεῖ-
σθαι χρὴ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους
τοὺς τοῦ ἑνὸς ἐκείνου, ἀλλὰ μὴ τοὺς τῶν πολλῶν; —
ΚΡ. Δῆλα δή. — ΣΩ. Ταύτῃ ἄρ' αὐτῷ πρακτέον καὶ
25 γυμναστέον καὶ ἐδεστέον γε καὶ ποτέον, ᾗ ἂν τῷ ἑνὶ
δοκῇ τῷ ἐπιστάτῃ καὶ ἐπαΐοντι μᾶλλον ἢ ᾗ ξύμπασι
τοῖς ἄλλοις. — ΚΡ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Εἶεν. ἀπει-
θήσας δὲ τῷ ἑνὶ καὶ ἀτιμάσας αὐτοῦ τοὺς ψόγους καὶ c
τοὺς ἐπαίνους, τιμήσας δὲ τοὺς τῶν πολλῶν καὶ μηδὲν
30 ἐπαϊόντων ἆρ' οὐδὲν κακὸν πείσεται; — ΚΡ. Πῶς γὰρ
οὔ; — ΣΩ. Τί δ' ἔστι τὸ κακὸν τοῦτο; καὶ ποῖ τείνει,
καὶ εἰς τί τῶν τοῦ ἀπειθοῦντος; — ΚΡ. Δῆλον, ὅτι εἰς
τὸ σῶμα· τοῦτο γὰρ διόλλυσιν. — ΣΩ. Καλῶς λέγεις.
οὐκοῦν καὶ τἆλλα, ὦ Κρίτων, οὕτως, ἵνα μὴ πάντα
35 διίωμεν. Καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων,
καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν, καὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, περὶ
ὧν νῦν ἡ βουλὴ ἡμῖν ἐστιν, πότερον τῇ τῶν πολλῶν
δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἕπεσθαι καὶ φοβεῖσθαι ταύτην, ἢ τῇ τοῦ d
ἑνὸς, εἴ τίς ἐστιν ἐπαΐων, ὃν δεῖ καὶ αἰσχύνεσθαι καὶ
40 φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους; ᾧ εἰ μὴ
ἀκολουθήσομεν, διαφθεροῦμεν ἐκεῖνο καὶ λωβησόμεθα,
ὃ τῷ μὲν δικαίῳ βέλτιον ἐγίγνετο, τῷ δ' ἀδίκῳ ἀπώλ-
λυτο. ἢ οὐδέν ἐστι τοῦτο; — ΚΡ. Οἶμαι ἔγωγε,
ὦ Σώκρατες.

45 VIII. ΣΩ. Φέρε δή, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ὑγιεινοῦ μὲν
βέλτιον γιγνόμενον, ὑπὸ τοῦ νοσώδους δὲ διαφθειρόμε-
νον διολέσωμεν, πειθόμενοι τῇ τῶν μὴ ἐπαϊόντων δόξῃ,
ἆρα βιωτὸν ἡμῖν ἐστι, διεφθαρμένου αὐτοῦ; ἔστι δέ e
που τοῦτο τὸ σῶμα, ἢ οὐχί; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ.
50 Ἆρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστι μετὰ μοχθηροῦ καὶ διεφθαρ-
μένου σώματος; — ΚΡ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Ἀλλὰ
μετ' ἐκείνου ἄρ' ἡμῖν βιωτὸν διεφθαρμένου, ᾧ τὸ ἄδι-
κον μὲν λωβᾶται, τὸ δὲ δίκαιον ὀνίνησιν; ἢ φαυλότερον
ἡγούμεθ' εἶναι τοῦ σώματος ἐκεῖνο, ὅ τι ποτ' ἐστὶ τῶν

nunc in hac fortuna constituto, an eadem, atque utrum mittenda sit nobis an sequenda. dicebatur autem, ut opinor, semper sic ab iis, qui se aliquid dicere existimabant, ut modo ego dicebam, nempe, hominum opiniones partim multi faciendas, partim vero minime. hoc, per deos, o Crito, nonne tibi recte dici videtur? tu enim, ut fert hominum conditio, extra periculum es ut crastino die moriaris: nec te in errorem inducit præsens calamitas. quare considera: nonne recte tibi dici videtur, non oportere omnes opiniones hominum sequi, sed alias quidem, alias vero non? neque omnium, sed quorumdam, aliorum vero minime? quid dicis? hæc nonne recte dicuntur? — Cr. Recte. — So. Ergone bonas honorare decet, malas vero contemnere? — Cr. Decet. — So. Bonæ autem nonne prudentum, malæ contra sunt imprudentum? — Cr. Quidni?

VII. So. Age vero, quo modo talia dicebantur? Qui in gymnasiis se exercet, eaque in re operam collocat, utrum cujuslibet hominis laudi et vituperationi attendit, an unius illius tantum, qui medicus sit aut ludimagister? — Cr. Hujus solius. — So. Ergone timere decet vituperationes et amplecti laudes illius unius potius quam illas vulgi? — Cr. Procul dubio. — So. Hac itaque ratione ille agere seque exercere debet, atque etiam edere et bibere, qua illi unico, præfecto et perito, placeat potius quam qua omnibus reliquis. — Cr. Vera hæc sunt. — So. Esto. si vero illi uni non pareat, ejusque vituperationes et laudes nihili pendat, magni vero eas vulgi et imperitorum, num ab omni malo tutus erit? — Cr. Quidni? — So. Quale autem est id malum? et quo tendit, et in quam non obedientis partem? — Cr. In corpus videlicet: hoc enim corrumpit. — So. Recte dicis. Ergone et reliqua, o Crito, ne omnia percurramus, sic se habent? et vero in justis injustisque, honestis et turpibus, bonisque et malis, de quibus nunc nobis consultatio est, utrum vulgi opinionem sequi vererique debeamus, an unius qui intelligat, quem magis vereamur et timeamus quam cunctos reliquos? cui nisi obtemperabimus, lædemus et corrumpemus id, quod justo quidem melius fieri, injusto autem corrumpi soleat. aut an nihil id est? — Cr. Id quidem, o Socrates, arbitror.

VIII. Soc. Age vero, si id, quod a salubri quidem fit melius, ab insalubri vero corrumpitur, corruperimus, imperitorum secuti opinionem, an nobis eo destructo vita vitalis erit? est autem id corpus. nonne? — Cr. Id ipsum. — So. An ergo vita nobis placet cum vitioso corpore atque corrupto? — Cr. Nullo modo. — So. An forte cum illo placet corrupto, quo injustum quidem nocetur, justum vero juvatur? aut an vilius illud quam corpus existimamus, quidquid il-

48 ἡμετέρων, περὶ ὃ ἥ τ' ἀδικία καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐστίν; a — ΚΡ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Ἀλλὰ τιμιώτερον; — ΚΡ. Πολύ γε. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν τοῦτο φροντιστέον ὅ τι ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ τι ὁ ἐπαΐων περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ὁ εἷς, 5 καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. ὥστε πρῶτον μὲν ταύτῃ οὐκ ὀρθῶς εἰσηγεῖ, εἰσηγούμενος τῆς τῶν πολλῶν δόξης δεῖν ἡμᾶς φροντίζειν περὶ τῶν δικαίων καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐναντίων. ἀλλὰ μὲν δή, φαίη γ' ἄν τις, οἷοί τ' εἰσὶν ἡμᾶς οἱ πολλοὶ ἀποκτιννύναι. — ΚΡ. Δῆ- b 10 λα δὴ καὶ ταῦτα· φαίη γὰρ ἄν, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀληθῆ λέγεις. ἀλλ', ὦ θαυμάσιε, οὗτός γ' ὁ λόγος, ὃν διεληλύθαμεν, ἔμοιγε δοκεῖ ἔθ' ὅμοιος εἶναι τῷ καὶ πρότερον, καὶ τόνδ' αὖ σκόπει, εἰ ἔτι μένει ἡμῖν ἢ οὔ, ὅτι οὐ τὸ ζῆν περὶ πλείστου ποιητέον, ἀλλὰ τὸ εὖ 15 ζῆν. — ΚΡ. Ἀλλὰ μένει. — ΣΩ. Τὸ δ' εὖ καὶ καλῶς καὶ δικαίως ὅτι ταὐτόν ἐστι, μένει, ἢ οὐ [μένει]; — ΚΡ. Μένει.

lud tandem sit e nostris, circa quod justitia injustitiaque versatur? — Cr. Nullo modo. — So. Sed pretiosius? — Cr. Multo certe. — So. Non igitur, o optime, admodum nobis curandum est, quid de nobis vulgus dicat, sed quid justorum et injustorum peritus, unus ille atque ipsa veritas. Quamobrem primo quidem non recte dixisti sermonem instituens, opinionem vulgi de justis et pulchris et bonis harumque contrariis esse curandam nobis. at vero dixerit aliquis, potest vulgus nos interficere. — Cr. Hoc utique manifestum est : dixerit enim, o Socrates. — So. Vera loqueris. sed, o admirabilis, hæc saltem ratio, quam percurrimus, superiori adhuc similis esse mihi quidem videtur, atque hanc etiam considera, utrum adhuc nobis maneat necne, videlicet, non plurimi faciendum esse vivere, sed bene vivere. — Cr. Manet quidem. — So. Sed hoc quoque manet, bene et honeste et juste vivere idem esse, an non? — Cr. Manet.

IX. ΣΩ. Οὐκοῦν ἐκ τῶν ὡμολογημένων τοῦτο σκεπτέον, πότερον δίκαιον ἐμὲ ἐνθένδε πειρᾶσθαι ἐξιέναι, 20 μὴ ἀφιέντων Ἀθηναίων, ἢ οὐ δίκαιον· κἂν μὲν φαίνηται δίκαιον, πειρώμεθα, εἰ δὲ μή, ἐῶμεν. ἃς δὲ σὺ λέγεις τὰς σκέψεις περί τ' ἀναλώσεως χρημάτων καὶ c δόξης καὶ παίδων τροφῆς, μὴ ὡς ἀληθῶς ταῦτα, ὦ Κρίτων, σκέμματα ᾖ τῶν ῥᾳδίως ἀποκτιννύντων καὶ ἀνα- 25 βιωσκομένων γ' ἄν, εἰ οἷοί τ' ἦσαν, οὐδενὶ ξὺν νῷ, τούτων τῶν πολλῶν. ἡμῖν δ', ἐπειδὴ ὁ λόγος οὕτως αἱρεῖ, μὴ οὐδὲν ἄλλο σκεπτέον ᾖ ἢ ὅπερ νῦν δὴ ἐλέγομεν, πότερον δίκαια πράξομεν καὶ χρήματα τελοῦντες τούτοις τοῖς ἐμὲ ἐνθένδ' ἐξάξουσι καὶ χάριτας, καὶ αὐτοὶ d 30 ἐξάγοντές τε καὶ ἐξαγόμενοι, ἢ τῇ ἀληθείᾳ ἀδικήσομεν ταῦτα πάντα ποιοῦντες· κἂν φαινώμεθ' ἄδικα αὐτὰ ἐργαζόμενοι, μὴ οὐ δέῃ ὑπολογίζεσθαι οὔτ' εἰ ἀποθνήσκειν δεῖ παραμένοντας καὶ ἡσυχίαν ἄγοντας, οὔτ' ἄλλο ὁτιοῦν πάσχειν πρὸ τοῦ ἀδικεῖν. — ΚΡ. Καλῶς 35 μέν μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὅρα δὲ τί δρῶμεν. — ΣΩ. Σκοπῶμεν, ὦ 'γαθέ, κοινῇ, καὶ εἴ πῃ ἔχεις ἀντιλέγειν ἐμοῦ λέγοντος, ἀντίλεγε, καί σοι πείσομαι· εἰ δὲ μή, παῦσαι ἤδη, ὦ μακάριε, πολλάκις μοι λέγων e τὸν αὐτὸν λόγον, ὡς χρὴ ἐνθένδ' ἀκόντων Ἀθηναίων ἐμὲ 40 ἀπιέναι· ὡς ἐγὼ περὶ πολλοῦ ποιοῦμαι πεῖσαί σε ταῦτα πράττειν, ἀλλὰ μὴ ἄκοντος. ὅρα δὲ δὴ τῆς σκέψεως τὴν ἀρχήν, ἐάν σοι ἱκανῶς λέγηται, καὶ πειρῶ ἀποκρί- 49 νεσθαι τὸ ἐρωτώμενον, ᾗ ἂν μάλιστ' οἴῃ. — ΚΡ. Ἀλ- a λὰ πειράσομαι.

IX. So. Igitur ex his quæ concessimus, hoc considerandum, utrum justum sit conari me hinc exire Atheniensibus non dimittentibus, an non : et si appareat justum esse, conemur, sin minus, omittamus. istæ vero, quas tu affers, considerationes de pecuniarum sumptu, de opinione, de filiis educandis, o Crito, fortasse potius revera istorum, qui facile interficiant, et si possint in vitam revocent, absque ulla ratione, de vulgo hominum sunt considerationes. nobis vero, quandoquidem sic exigit ratio, nihil aliud considerandum erit, quam quod modo dicebamus, utrum acturi simus juste pecunias largiendo gratiamque habendo his qui me hinc educant, et ii qui educant et qui educantur, an potius revera in his omnibus agendis, acturi simus injuste : atque si appareat nos inique agere, certe non reputandum erit (qua de re te nobis consentire puto) neque utrum oporteat exspectare quiete mortem, neque utrum quidvis aliud supplicium prius, quam agamus injuste. — Cr. Recte loqui videris, Socrates, vide vero, quid agamus. — So. Consideremus, o bone, una, et si qua in parte me dicentem redarguere poteris, redargue, et ego tibi assentiar : sin minus, desine quæso, o beate, toties eadem verba repetere : oportere scilicet me hinc Atheniensibus invitis abire : nam ego multi facio te persuadere, ut hoc faciam, non autem invito. attende igitur utrum considerationis initium tibi satis commode dictum sit, conareque quod rogatus sis ita respondere, ut maxime censeas. — Cr. Conabor equidem.

45 X. ΣΩ. Οὐδενὶ τρόπῳ φαμὲν ἑκόντας ἀδικητέον εἶναι, ἤ τινι μὲν ἀδικητέον τρόπῳ, τινὶ δ' οὔ; ἢ οὐδαμῶς τό γ' ἀδικεῖν οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε καλόν, ὡς πολλάκις ἡμῖν καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ὡμολογήθη; [ὅπερ καὶ ἄρτι ἐλέγετο] ἢ πᾶσαι ἡμῖν ἐκεῖναι αἱ πρόσθεν ὁμολο- 50 γίαι ἐν ταῖσδε ταῖς ὀλίγαις ἡμέραις ἐκκεχυμέναι εἰσί, καὶ πάλαι, ὦ Κρίτων, ἄρα τηλικοίδε γέροντες ἄνδρες πρὸς ἀλλήλους σπουδῇ διαλεγόμενοι ἐλάθομεν ἡμᾶς b αὐτοὺς παίδων οὐδὲν διαφέροντες; ἢ παντὸς μᾶλλον

X. So. Dicimusne nullo modo sponte esse injuriam faciendam, an hoc quidem, illo vero non? aut nullo modo vel bonum est vel honestum injuriam facere, quemadmodum superiori tempore sæpe confessi sumus? [quod et nuper dicebatur.] aut an omnes illæ superiores consensiones nostræ in paucis his diebus prorsus evanuerunt, et olim nos tam grandes natu, o Crito, tamque studiose inter nos disserentes ipsos latuit nihil a pueris nos differre? aut an potius sic prorsus res se habet, ut tunc diceba-

οὕτως ἔχει, ὥσπερ τότ' ἐλέγετο ἡμῖν, εἴτε φασὶν οἱ πολλοὶ εἴτε μή, καὶ εἴτε δεῖ ἡμᾶς ἔτι τῶνδε χαλεπώτερα πάσχειν εἴτε καὶ πρᾳότερα, ὅμως τό γ' ἀδικεῖν τῷ ἀδικοῦντι καὶ κακὸν καὶ αἰσχρὸν τυγχάνει ὂν παντὶ τρόπῳ; φαμέν, ἢ οὔ; — ΚΡ. Φαμέν. — ΣΩ. Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν. — ΚΡ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐδ' ἀδικούμενον ἄρ' ἀνταδικεῖν, ὡς οἱ πολλοὶ οἴονται, ἐπειδή γ' οὐδαμῶς δεῖ ἀδικεῖν. — ΚΡ. Οὐ φαίνεται. c — ΣΩ. Τί δὲ δή; κακουργεῖν δεῖ, ὦ Κρίτων, ἢ οὔ; — ΚΡ. Οὐ δεῖ δήπου, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τί δέ; ἀντικακουργεῖν κακῶς πάσχοντα, ὡς οἱ πολλοί φασι, δίκαιον, ἢ οὐ δίκαιον; — ΚΡ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Τὸ γάρ που κακῶς ποιεῖν ἀνθρώπους τοῦ ἀδικεῖν οὐδὲν διαφέρει. — ΚΡ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οὔτ' ἄρ' ἀνταδικεῖν δεῖ οὔτε κακῶς ἀντιποιεῖν οὐδένα ἀνθρώπων, οὐδ' ἂν ὁτιοῦν πάσχῃ ὑπ' αὐτῶν. καὶ ὅρα, ὦ Κρίτων, ταῦτα καθομολογῶν, ὅπως μὴ παρὰ δόξαν ὁμολογῇς. d οἶδα γάρ, ὅτι ὀλίγοις τισὶ ταῦτα καὶ δοκεῖ καὶ δόξει. οἷς οὖν οὕτω δέδοκται καὶ οἷς μή, τούτοις οὐκ ἔστι κοινὴ βουλή, ἀλλ' ἀνάγκη τούτους ἀλλήλων καταφρονεῖν, ὁρῶντας τὰ ἀλλήλων βουλεύματα. σκόπει δὴ οὖν καὶ σὺ εὖ μάλα, πότερον κοινωνεῖς καὶ ξυνδοκεῖ σοι· καὶ ἀρχώμεθα ἐντεῦθεν βουλευόμενοι, ὡς οὐδέποτ' ὀρθῶς ἔχοντος οὔτε τοῦ ἀδικεῖν οὔτε τοῦ ἀνταδικεῖν, οὔτε κακῶς πάσχοντα ἀμύνεσθαι ἀντιδρῶντα κακῶς· ἢ ἀφίστασαι καὶ οὐ κοινωνεῖς τῆς ἀρχῆς; ἐμοὶ μὲν γὰρ καὶ e πάλαι οὕτω καὶ νῦν ἔτι δοκεῖ, σοὶ δ' εἴ πῃ ἄλλῃ δέδοκται, λέγε καὶ δίδασκε. εἰ δ' ἐμμένεις τοῖς πρόσθεν, τὸ μετὰ τοῦτ' ἄκουε. — ΚΡ. Ἀλλ' ἐμμένω τε καὶ ξυνδοκεῖ μοι· ἀλλὰ λέγε. — ΣΩ. Λέγω δὴ αὖ τὸ μετὰ τοῦτο, μᾶλλον δ' ἐρωτῶ· πότερον ἃ ἄν τις ὁμολογήσῃ τῳ δίκαια ὄντα ποιητέον, ἢ ἐξαπατητέον, — ΚΡ. Ποιητέον.

XI. ΣΩ. Ἐκ τούτων δὴ ἄθρει. ἀπιόντες ἐνθένδ' ἡμεῖς μὴ πείσαντες τὴν πόλιν, πότερον κακῶς τινας 50 a ποιοῦμεν, καὶ ταῦθ' οὓς ἥκιστα δεῖ, ἢ οὔ; καὶ ἐμμένομεν οἷς ὡμολογήσαμεν δικαίοις οὖσιν, ἢ οὔ; — ΚΡ. Οὐκ ἔχω, ὦ Σώκρατες, ἀποκρίνασθαι πρὸς ὃ ἐρωτᾷς· οὐ γὰρ ἐννοῶ. — ΣΩ. Ἀλλ' ὧδε σκόπει. εἰ μέλλουσιν ἡμῖν ἐνθένδ' εἴτ' ἀποδιδράσκειν, εἴθ' ὅπως δεῖ ὀνομάσαι τοῦτο, ἐλθόντες οἱ νόμοι καὶ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως, ἐπιστάντες ἔροιντο· Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες, τί ἐν νῷ ἔχεις ποιεῖν; ἄλλο τι ἢ τούτῳ τῷ ἔργῳ, ᾧ ἐπιχειρεῖς, διανοεῖ τούς τε νόμους ἡμᾶς ἀπολέσαι b καὶ ξύμπασαν τὴν πόλιν τὸ σὸν μέρος; ἢ δοκεῖ σοι οἷόν τ' ἔτι ἐκείνην τὴν πόλιν εἶναι καὶ μὴ ἀνατετράφθαι, ἐν ᾗ ἂν αἱ γενόμεναι δίκαι μηδὲν ἰσχύωσιν, ἀλλ' ὑπ' ἰδιωτῶν ἄκυροί τε γίγνωνται καὶ διαφθείρωνται; τί ἐροῦμεν, ὦ Κρίτων, πρὸς ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα; πολλὰ γὰρ ἄν τις ἔχοι, ἄλλως τε καὶ ῥήτωρ, εἰπεῖν ὑπὲρ τούτου τοῦ νόμου ἀπολλυμένου, ὃς τὰς δίκας τὰς δικασθείσας προστάττει κυρίας εἶναι. ἢ ἐροῦμεν πρὸς αὐτούς, ὅτι Ἠδίκει γὰρ ἡμᾶς ἡ πόλις καὶ οὐκ ὀρθῶς c τὴν δίκην ἔκρινε; Ταῦτα, ἢ τί ἐροῦμεν; — ΚΡ. Ταῦτα νὴ Δί', ὦ Σώκρατες.

mus, sive affirmet id multitudo sive neget, et sive etiam graviora præsentibus, sive leviora subire cogamur, injuriam tamen facere omnino malum turpeque esse illi qui faciat? fatemur, an non? — Cr. Fatemur. — So. Nullo igitur modo injuria facienda est. — Cr. Nullo quidem. — So. Neque igitur si injuria afficiaris, rependenda est injuria, ut vulgus putat, siquidem nullo modo injuria facienda est. — Cr. Non videtur. — So. Quid vero? mala inferre decet, o Crito, an non? — Cr. Non certe, o Socrates. — So. Quid autem? qui mala patitur, si mala vicissim refert, justumne id esset, ut vulgus ait, an non? — Cr. Nullo modo. — So. Nam mala inferre hominibus non discrepat ab injuria. — Cr. Vere loqueris. — So. Neque igitur rependere injuriam decet, neque malis vicissim afficere quemquam hominum, quocumque te affecerit. et vide, o Crito, nequid, dum hæc concedis, præter sententiam tuam nobis assentiare. paucis enim, scio, hæc placent et placebunt. qui vero hanc sententiam amplectuntur et qui aliam, his non est communis deliberatio, sed necesse est hos, videntes consilia sui invicem, invicem se despicere. animadverte igitur et tu diligenter, utrum tibi mihique communis sit hæc opinio, mecumque sentias : atque ab hoc principio exorsi deliberemus, nunquam rectum esse vel injuriam facere vel rependere, vel malo affectum malum referre : aut an discedis a nobis, in hoc principio non consentiens? mihi enim et jampridem et nunc ita videtur; si vero tibi alia de hac re est sententia, dic et doce. sin autem in superioribus permanes, jam quid sequatur audi. — Cr. Sed consentio equidem et permaneo : dic igitur. — So. Dico ergo quod sequitur, potius vero interrogo : utrum quæ quis confessus est alicui justa esse, facere debet, an fallere? — Cr. Facere.

XI. So. Ex his jam considera. si nos hinc abeamus, præter civitatis consensum, utrum malis quosdam afficimus, et hos quidem quos minime decet, an non? et utrum in his permanemus quæ justa esse consensimus, an contra? — Cr. Nequeo equidem, o Socrates, ad ea respondere quæ interrogas : non enim intelligo. — So. Verum ita considera, si volentibus nobis hinc sive aufugere, sive quomodocunque hoc vocandum sit, venirent leges atque respublica, et instantes sic interrogarent : Dic nobis, o Socrates, quid in animo habes facere? an non intelligis hac re quam aggrederis, te nobis, totique civitati, quantum in te est, interitum machinari? an putas civitatem ullam amplius stare posse ac non subverti, in qua judicia publica nullam vim habeant, sed a privatis hominibus irrita fiant ac pessumdentur? quid dicemus ad hæc, o Crito, aliaque hujusmodi? multa enim in hanc sententiam afferre quis possit, præsertim orator, pro lege hac violata, quæ quidem sententias publico judicio latas jubet ratas esse. aut an respondebimus illis, Civitas enim non recte judicando nobis injuriam intulit? Itane an aliter? — Cr. Ita per Jovem, o Socrates.

XII. ΣΩ. Τί οὖν, ἂν εἴπωσιν οἱ νόμοι, Ὦ Σώκρατες, ἦ καὶ ταῦθ' ὡμολόγητο ἡμῖν τε καὶ σοὶ, ἢ ἐμμένειν ταῖς δίκαις αἷς ἂν ἡ πόλις δικάζῃ; Εἰ οὖν αὐτῶν θαυμάζοιμεν λεγόντων, ἴσως ἂν εἴποιεν, ὅτι, Ὦ Σώκρατες, μὴ θαύμαζε τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ἀποκρίνου, ἐπειδὴ καὶ εἴωθας χρῆσθαι τῷ ἐρωτᾶν τε καὶ ἀποκρίνεσθαι. φέρε γὰρ, τί ἐγκαλῶν ἡμῖν τε καὶ τῇ πόλει ἐπιχειρεῖς ἡμᾶς ἀπολλύναι; οὐ πρῶτον μέν σε ἐγεννήσαμεν ἡμεῖς, καὶ δι' ἡμῶν ἔλαβε τὴν μητέρα σου ὁ πατὴρ καὶ ἐφύτευσέ σε; φράσον οὖν, τούτοις ἡμῶν, [τοῖς νόμοις] τοῖς περὶ τοὺς γάμους, μέμφει τι ὡς οὐ καλῶς ἔχουσιν; Οὐ μέμφομαι, φαίην ἄν. Ἀλλὰ τοῖς περὶ τὴν τοῦ γενομένου τροφήν τε καὶ παιδείαν, ἐν ᾗ καὶ σὺ ἐπαιδεύθης; ἢ οὐ καλῶς προσέταττον ἡμῶν οἱ ἐπὶ τούτοις τεταγμένοι [νόμοι], παραγγέλλοντες τῷ πατρὶ τῷ σῷ σε ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύειν; Καλῶς, φαίην ἄν. Εἶεν· ἐπειδὴ δ' ἐγένου τε καὶ ἐξετράφης καὶ ἐπαιδεύθης, ἔχοις ἂν εἰπεῖν πρῶτον μὲν, ὡς οὐχὶ ἡμέτερος ἦσθα καὶ ἔκγονος καὶ δοῦλος, αὐτός τε καὶ οἱ σοὶ πρόγονοι; καὶ εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἆρ' ἐξ ἴσου οἴει εἶναι σοὶ τὸ δίκαιον καὶ ἡμῖν, καὶ ἅττ' ἂν ἡμεῖς σε ἐπιχειρῶμεν ποιεῖν, καὶ σὺ ταῦτ' ἀντιποιεῖν οἴει δίκαιον εἶναι; ἢ πρὸς μὲν ἄρα σοι τὸν πατέρα οὐκ ἐξ ἴσου ἦν τὸ δίκαιον καὶ πρὸς τὸν δεσπότην, εἴ σοι ὢν ἐτύγχανεν, ὥστε, [ἅπερ πάσχοις, ταῦτα καὶ ἀντιποιεῖν,] οὔτε κακῶς ἀκούοντα ἀντιλέγειν οὔτε τυπτόμενον ἀντιτύπτειν οὔτ' ἄλλα τοιαῦτα πολλά· πρὸς δὲ τὴν πατρίδα ἄρα καὶ τοὺς νόμους ἐξ ἴσου ἔσται σοι, ὥστε, ἐάν σε ἐπιχειρῶμεν ἡμεῖς ἀπολλύναι δίκαιον ἡγούμενοι εἶναι, καὶ σὺ δ' ἡμᾶς [τοὺς νόμους] καὶ τὴν πατρίδα καθ' ὅσον δύνασαι ἐπιχειρήσεις ἀνταπολλύναι, καὶ φήσεις ταῦτα ποιῶν δίκαια πράττειν, ὁ τῇ ἀληθείᾳ τῆς ἀρετῆς ἐπιμελόμενος; ἢ οὕτως εἶ σοφὸς, ὥστε λέληθέ σε, ὅτι μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἁπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ πατρὶς καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι, καὶ σέβεσθαι δεῖ καὶ μᾶλλον ὑπείκειν καὶ θωπεύειν πατρίδα χαλεπαίνουσαν ἢ πατέρα, καὶ ἢ πείθειν, ἢ ποιεῖν ἃ ἂν κελεύῃ, καὶ πάσχειν, ἐάν τι προστάττῃ παθεῖν, ἡσυχίαν ἄγοντα, ἐάν τε τύπτεσθαι ἐάν τε δεῖσθαι, ἐάν τ' εἰς πόλεμον ἄγῃ τρωθησόμενον ἢ ἀποθανούμενον, ποιητέον ταῦτα, καὶ τὸ δίκαιον οὕτως ἔχει, καὶ οὐχὶ ὑπεικτέον, οὐδ' ἀναχωρητέον, οὐδὲ λειπτέον τὴν τάξιν, ἀλλὰ καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν δικαστηρίῳ καὶ πανταχοῦ ποιητέον ἃ ἂν κελεύῃ ἡ πόλις καὶ ἡ πατρὶς, ἢ πείθειν αὐτὴν ᾗ τὸ δίκαιον πέφυκε· βιάζεσθαι δ' οὐχ ὅσιον οὔτε μητέρα οὔτε πατέρα, πολὺ δὲ τούτων ἔτι ἧττον τὴν πατρίδα; Τί φήσομεν πρὸς ταῦτα, ὦ Κρίτων; ἀληθῆ λέγειν τοὺς νόμους, ἢ οὔ; — ΚΡ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

XIII. ΣΩ. Σκόπει τοίνυν, ὦ Σώκρατες, φαῖεν ἂν ἴσως οἱ νόμοι, εἰ ἡμεῖς ταῦτ' ἀληθῆ λέγομεν, ὅτι οὐ δίκαια ἡμᾶς ἐπιχειρεῖς δρᾶν ἃ νῦν ἐπιχειρεῖς. ἡμεῖς γάρ σε γεννήσαντες, ἐκθρέψαντες, παιδεύσαντες, μετα-

XXII. So. At enim leges si sic responderent, O Socrates, idne nobis tecum convenit, an standum tibi esse judiciis, quæ civitas tulerit? Si igitur leges ita loquentes admiraremur, forte dicerent, Noli, Socrates, dicta admirari, sed responde, cum tibi et interrogare et respondere sit consuetum. dic age, qua de re nos civitatemque accusas et perdere nos contendis? primum nonne te genuimus nos et per nos pater tuus matrem accepit tuam, et te genuit? dic ergo, an has inter nos, quæ sunt de nuptiis, improbas, ut aliqua in parte minus rectas? Non reprehendo, dicerem. Sed an has quæ educationi eruditionique natorum provident, in qua ipse quoque eruditus es? aut an non recte jusserunt hæ leges, ad hoc officium conditæ, a patre tuo in musica te et gymnastica erudiri? Recte dicerem. Esto. quandoquidem genitus es educatusque atque eruditus, primo quidem, num potes contendere te nostrum non esse et natum et servum, ipsumque te et progenitores? et si id ita se habeat, an putas jus ex æquo tibi atque nobis esse, et quibuscumque nos te afficere aggrediamur, eadem vicissim abs te referri justum esse judicas? an patri quidem et tibi non ex æquo jus erat, neque domino, si quem habebas, ita ut, si jurgio hi te lacesserent, non contra jurgares, neque si te verberarent, vicissim verberares, neque alia ejusmodi multa: patriæ vero ac legibus ex æquo jus tibi erit, adeo ut, si nos judicantes id esse justum interficere te velimus, tu vicissim nos et patriam pro viribus conaturus sis perdere, dicturusque te hæc agendo justa facere, tu nempe, qui virtutis curam revera habere profiteris? an es tam sapiens, ut te latuerit et patri et matri et majoribus omnibus patriam esse anteponendam et esse venerabilius quiddam sanctiusque eamque superiori loco tum apud deos tum apud homines sapientes esse habendam, colereque eam oportere et magis venerari et obsequi durius se gerenti patriæ quam patri, et si quid jubeat, vel persuadere illi vel facere, et placide sustinere quicquid jubeat patiendum, sive verberari sive in vincula conjici, et sive in prœlium miserit ad vulnera excipienda vel mortem subeundam, obediendum est, et jus sic se habet, et profecto non tergiversandum neque fugiendum neque signa deserenda, sed et in bello et in judicio et ubique ea sunt, quæ respublica patriaque jubeat, facienda: aut illi persuadere ac monstrare, quæ sit natura justi: vi autem uti nefas est vel contra matrem vel contra patrem, maxime vero omnium contra patriam? Quid ad hæc dicemus, o Crito? verane loqui leges, an contra? — Cr. Mihi quidem videtur.

XIII. So. Considera igitur, o Socrates, leges fortasse dicerent, num vere dicamus, te injusta contra nos aggredi. nos enim, quæ te genuimus, educavimus, instituimus, par-

δόντες ἁπάντων ὧν οἷοί τ' ἦμεν καλῶν σοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι πολίταις, ὅμως προαγορεύομεν τῷ ἐξουσίαν πεποιηκέναι Ἀθηναίων τῷ βουλομένῳ, ἐπειδὰν δοκιμασθῇ καὶ ἴδῃ τὰ ἐν τῇ πόλει πράγματα καὶ ἡμᾶς τοὺς νόμους, ᾧ ἂν μὴ ἀρέσκωμεν ἡμεῖς, ἐξεῖναι λαβόντα τὰ αὑτοῦ ἀπιέναι ὅποι ἂν βούληται. καὶ οὐδεὶς ἡμῶν ⌜τῶν νόμων⌝ ἐμποδών ἐστιν οὐδ' ἀπαγορεύει, ἐάν τέ τις βούληται ὑμῶν εἰς ἀποικίαν ἰέναι, εἰ μὴ ἀρέσκοιμεν ἡμεῖς τε καὶ ἡ πόλις, ἐάν τε μετοικεῖν ἄλλοσέ ποι ἐλθὼν, ἰέναι ἐκεῖσε, ὅποι ἂν βούληται, ἔχοντα τὰ αὑτοῦ. ὃς δ' ἂν ὑμῶν παραμείνῃ, ὁρῶν ὃν τρόπον ἡμεῖς τάς τε δίκας δικάζομεν καὶ τἄλλα τὴν πόλιν διοικοῦμεν, ἤδη φαμὲν τοῦτον ὡμολογηκέναι ἔργῳ ἡμῖν ἃ ἂν ἡμεῖς κελεύωμεν ποιήσειν ταῦτα, καὶ τὸν μὴ πειθόμενον τριχῇ φαμεν ἀδικεῖν, ὅτι τε γεννήταις οὖσιν ἡμῖν οὐ πείθεται, καὶ ὅτι τροφεῦσι, καὶ ὅτι ὁμολογήσας ἡμῖν πείσεσθαι, οὔτε πείθεται οὔτε πείθει ἡμᾶς, εἰ μὴ καλῶς τι ποιοῦμεν, προτιθέντων ἡμῶν, καὶ οὐκ ἀγρίως ἐπιταττόντων ποιεῖν ἃ ἂν κελεύωμεν, ἀλλ' ἐφιέντων δυεῖν θάτερα, ἢ πείθειν ἡμᾶς, ἢ ποιεῖν, τούτων οὐδέτερα ποιεῖ.

XIV. Ταύταις δή φαμεν καὶ σὲ, ὦ Σώκρατες, ταῖς αἰτίαις ἐνέξεσθαι, εἴπερ ποιήσεις ἃ ἐπινοεῖς, καὶ οὐχ ἥκιστ' Ἀθηναίων σὲ, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα. Εἰ οὖν ἐγὼ εἴποιμι, διὰ τί δή; ἴσως ἄν μου δικαίως καθάπτοιντο, λέγοντες, ὅτι ἐν τοῖς μάλιστ' Ἀθηναίων ἐγὼ αὐτοῖς ὡμολογηκὼς τυγχάνω ταύτην τὴν ὁμολογίαν. φαῖεν γὰρ ἂν ὅτι, Ὦ Σώκρατες, μεγάλα ἡμῖν τούτων τεκμήριά ἐστιν, ὅτι σοι καὶ ἡμεῖς ἠρέσκομεν καὶ ἡ πόλις· οὐ γὰρ ἄν ποτε τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἁπάντων διαφερόντως ἐν αὐτῇ ἐπεδήμεις, εἰ μή σοι διαφερόντως ἤρεσκε, καὶ οὔτ' ἐπὶ θεωρίαν πώποτ' ἐκ τῆς πόλεως ἐξῆλθες, ὅτι μὴ ἅπαξ εἰς Ἰσθμὸν, οὔτ' ἄλλοσ' οὐδαμόσε, εἰ μή ποι στρατευσόμενος, οὔτ' ἄλλην ἀποδημίαν ⌊οὐδεμίαν⌋ ἐποιήσω πώποτε, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ⌜ἄνθρωποι⌝, οὐδ' ἐπιθυμία σε ἄλλης πόλεως οὐδ' ἄλλων νόμων ἔλαβεν ⌜εἰδέναι⌝, ἀλλ' ἡμεῖς σοι ἱκανοὶ ἦμεν καὶ ἡ ἡμετέρα πόλις· οὕτω σφόδρ' ἡμᾶς ᾑροῦ, καὶ ὡμολόγεις καθ' ἡμᾶς πολιτεύσεσθαι, τά τ' ἄλλα καὶ παῖδας ἐν αὐτῇ ἐποιήσω, ὡς ἀρεσκούσης σοι τῆς πόλεως. ἔτι τοίνυν ἐν αὐτῇ τῇ δίκῃ ἐξῆν σοι φυγῆς τιμήσασθαι εἰ ἐβούλου, καὶ ὅπερ νῦν ἀκούσης τῆς πόλεως ἐπιχειρεῖς, τόθ' ἑκούσης ποιῆσαι, σὺ δὲ τότε μὲν ἐκαλλωπίζου ὡς οὐκ ἀγανακτῶν εἰ δέοι τεθνάναι σε, ἀλλ' ᾑροῦ, ὡς ἔφησθα, πρὸ τῆς φυγῆς θάνατον· νῦν δ' οὔτ' ἐκείνους τοὺς λόγους αἰσχύνει, οὔθ' ἡμῶν τῶν νόμων ἐντρέπει, ἐπιχειρῶν διαφθεῖραι, πράττεις θ' ἅπερ ἂν δοῦλος φαυλότατος πράξειεν, ἀποδιδράσκειν ἐπιχειρῶν παρὰ τὰς ξυνθήκας τε καὶ τὰς ὁμολογίας, καθ' ἃς ἡμῖν ξυνέθου πολιτεύσεσθαι. πρῶτον μὲν οὖν ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν, φάσκοντές σε ὡμολογηκέναι πολιτεύσεσθαι καθ' ἡμᾶς ἔργῳ, ἀλλ' οὐ λόγῳ, ἢ οὐκ ἀληθῆ. Τί φῶμεν πρὸς ταῦτα, ὦ Κρίτων; ἄλλο τι ἢ ὁμολογῶμεν; — ΚΡ. Ἀνάγκη, ὦ Σώκρα-

ticipes bonorum omnium, quoad ejus facere potuimus, et te et alios cives omnes effecimus, tamen permittimus cuilibet Atheniensium sui juris facto, cognitis civitatis rebus nobisque legibus, si cui non placeamus, sumptis suis quocumque velit abire. et nulla ex nobis impedit aut prohibet, sive quis vestrûm, si nos civitasque minime ei placeamus, in coloniam velit discedere, sive habitationem alio transferre, quominus id pro arbitrio faciat secum sua habens. quicumque vero ex vobis apud nos permaneat, dum videat, quomodo nos judicia exerceamus et in cæteris regamus civitatem, hunc jam asseveramus re ipsa consensisse nobis, quæcumque jubeamus se facturum, et eum, qui non pareat, tripliciter injuriam facere dicimus, et quod genitricibus nobis non obtemperat, et quod nutricibus, et quod pactus se obediturum, neque obedit neque persuadet nobis, si quid minus recte facimus, cum proponamus et non rigide mandemus, sed permittamus alterum e duobus, aut persuadere nobis, aut mandata explere, horum neutrum facit.

XIV. His ergo criminibus etiam te, o Socrates, obnoxium dicimus fore, si, quæ cogitas, feceris, et non minus quam ceteros Athenienses te, verum maxime fere omnium. Si igitur dicerem ego ob quamnam causam? fortasse jure me castigarent, dicentes, me maxime omnium Atheniensium sibi consensisse in his. dicerent enim, O Socrates, magna nobis sunt argumenta, tibi nos civitatemque placere : non enim maxime omnium Atheniensium in ea morareris, si non mirifice tibi placeret, et neque ad theoriam urbe unquam egressus es, nisi semel in Isthmum, neque alio usquam, nisi in militiam, neque aliam fecisti peregrinationem unquam ullam, quemadmodum cæteri, neque alius civitatis te cepit cupiditas aliarumve legum, sed nos tibi nostraque civitas satis eramus : adeo vehementer eligebas nos, et secundum nos victurum te consentiebas, tum vero, ut alia omittamus, et filios in ea procreasti, utpote quæ tibi placeret. quin etiam licebat tibi in ipso judicio exsilium pœnam dicere, si voluisses, atque quod nunc invita civitate aggrederis, tunc ea volente facere, tu vero tunc te venditabas, quasi non graviter ferres si mori te oporteret, sed mortem, ut dicebas, exsilio præponebas : nunc vero nec verba illa tua erubescis, neque nos leges vereris, nobis interitum machinans, et facis, quod vilissimus servus faceret, effugere conans contra pacta conventaque, secundum quæ convenisti nobis te victurum et civem te præstiturum. primum igitur hoc ipsum responde nobis, num vera dicamus dicentes, te non specie, sed re consensisse, secundum nos te victurum, an non vera. Quid ad hæc dicemus, o Crito? an non confitebimur? — Cr. Necesse est, o Socrates. — So. Quid igitur

τες. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν ἂν φαῖεν ἢ (Τὰς σαυτοῦ) ξυνθήκας τὰς πρὸς ἡμᾶς [αὐτοὺς] καὶ ὁμολογίας παραβαίνεις, οὐχ ὑπ' ἀνάγκης ὁμολογήσας, οὐδ' ἀπατηθεὶς, e οὐδ' ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀναγκασθεὶς βουλεύσασθαι, ἀλλ' 5 ἐν ἔτεσιν ἑβδομήκοντα, ἐν οἷς ἐξῆν σοι ἀπιέναι, εἰ μὴ ἠρέσκομεν ἡμεῖς μηδὲ δίκαιαι ἐφαίνοντό σοι αἱ ὁμολογίαι εἶναι. σὺ δ' οὔτε Λακεδαίμονα προῃροῦ οὔτε Κρήτην, ἃς δὴ ἑκάστοτε φῂς εὐνομεῖσθαι, οὔτ' ἄλλην οὐδεμίαν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων οὐδὲ τῶν βαρβαρικῶν, 53 ἀλλ' ἐλάττω ἐξ αὐτῆς ἀπεδήμησας ἢ οἱ χωλοί τε καὶ a τυφλοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀνάπηροι· οὕτω σοι διαφερόντως τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἤρεσκεν ἡ πόλις τε καὶ ἡμεῖς. [οἱ νόμοι δῆλον ὅτι· τίνι γὰρ ἂν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων;]. νῦν δὲ δὴ οὐκ ἐμμενεῖς τοῖς ὡμολογημένοις; ἐὰν ἡμῖν γε 15 πείθῃ, ὦ Σώκρατες· καὶ οὐ καταγέλαστός γ' ἔσει ἐκ τῆς πόλεως ἐξελθών.

XV. Σκόπει γὰρ δὴ, ταῦτα παραβὰς καὶ ἐξαμαρτών τι τούτων τί ἀγαθὸν ἐργάσει σαυτὸν ἢ τοὺς ἐπιτηδείους τοὺς σαυτοῦ. ὅτι μὲν γὰρ κινδυνεύσουσί γέ σου οἱ ἐπι- b 20 τήδειοι καὶ αὐτοὶ φεύγειν καὶ στερηθῆναι τῆς πόλεως, ἢ τὴν οὐσίαν ἀπολέσαι, σχεδόν τι δῆλον· αὐτὸς δὲ πρῶτον μὲν ἐὰν εἰς τῶν ἐγγύτατά τινα πόλεων ἔλθῃς, ἢ Θήβαζε ἢ Μέγαράδε, — εὐνομοῦνται γὰρ ἀμφότεραι — πολέμιος ἥξεις, ὦ Σώκρατες, τῇ τούτων πολιτείᾳ, 25 καὶ ὅσοιπερ κήδονται τῶν αὑτῶν πόλεων, ὑποβλέψονταί σε διαφθορέα ἡγούμενοι τῶν νόμων, καὶ βεβαιώσεις τοῖς δικασταῖς τὴν δόξαν, ὥστε δοκεῖν ὀρθῶς τὴν δίκην δικάσαι· ὅστις γὰρ νόμων διαφθορεύς ἐστι, σφόδρα που c δόξειεν ἂν νέων τε καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων διαφθορεὺς 30 εἶναι. πότερον οὖν φεύξει τάς τ' εὐνομουμένας πόλεις καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς κοσμιωτάτους; καὶ τοῦτο ποιοῦντι ἆρ' ἄξιόν σοι ζῆν ἔσται; ἢ πλησιάσεις τούτοις καὶ ἀναισχυντήσεις διαλεγόμενος — τίνας λόγους, ὦ Σώκρατες; ἢ οὕσπερ ἐνθάδε, ὡς ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη πλείστου 35 ἄξιον τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὰ νόμιμα καὶ οἱ νόμοι; καὶ οὐκ οἴει ἄσχημον ἀναφανεῖσθαι τὸ τοῦ Σωκράτους πρᾶγ- d μα; οἴεσθαί γε χρή. Ἀλλ' ἐκ μὲν τούτων τῶν τόπων ἀπαρεῖς, ἥξεις δ' εἰς Θετταλίαν παρὰ τοὺς ξένους τοὺς Κρίτωνος· ἐκεῖ γὰρ δὴ πλείστη ἀταξία καὶ ἀκολασία, 40 καὶ ἴσως ἂν ἡδέως σου ἀκούοιεν ὡς γελοίως ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἀπεδίδρασκες, σκευήν τέ τινα περιθέμενος [ἢ διφθέραν λαβὼν ἢ ἄλλα οἷα δὴ εἰώθασιν ἐνσκευάζεσθαι οἱ ἀποδιδράσκοντες,] καὶ τὸ σχῆμα τὸ σαυτοῦ μεταλλάξας. ὅτι δὲ γέρων ἀνὴρ σμικροῦ χρόνου τῷ 45 βίῳ λοιποῦ ὄντος, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτόλμησας οὕτω γλί- e σχρως ἐπιθυμεῖν ζῆν, νόμους τοὺς μεγίστους παραβὰς, οὐδεὶς ὃς ἐρεῖ; ἴσως, ἂν μή τινα λυπῇς· εἰ δὲ μὴ, ἀκούσει, ὦ Σώκρατες, πολλὰ καὶ ἀνάξια σαυτοῦ. ὑπερχόμενος δὴ βιώσει πάντας ἀνθρώπους καὶ δουλεύων — τί 50 ποιῶν; ἢ εὐωχούμενος ἐν Θετταλίᾳ, ὥσπερ ἐπὶ δεῖπνον ἀποδεδημηκὼς εἰς Θετταλίαν; λόγοι δ' ἐκεῖνοι οἱ περὶ δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ποῦ ἡμῖν ἔσον- 54 ται; Ἀλλὰ δὴ τῶν παίδων ἕνεκα βούλει ζῆν, ἵν' αὐτοὺς a ἐκθρέψῃς καὶ παιδεύσῃς; τί δαί; εἰς Θετταλίαν αὐτοὺς

aliud dicerent (leges), quam Tui ipsius conventa nobiscum et pacta ipse transgrederis, quæ neque coactus es nobiscum inire, neque deceptus, neque brevi tempore deliberare compulsus, sed annorum septuaginta spatio, in quo tibi licebat abire, si non placeremus neque conventa justa tibi viderentur. tu vero nec Lacedæmonem, nec Cretam anteposuisti, quas ipse urbes toties dicis bonis legibus et institutis uti, neque aliam ullam Græcarum civitatum vel barbararum, sed ex ea rarius peregrinatus es quam claudi et cæci mutilique reliqui. adeo tibi præ ceteris Atheniensibus civitas placuit atque nos. [videlicet leges : cui enim placere potest civitas, cujus non placeant leges?] nunc vero an conventis non stabis? profecto, si nobis obsequaris, o Socrates : et non ridiculus eris ex hac urbe egressus.

XV. Considera namque, si hæc transgressus fueris et in istis peccaveris, quam utilitatem tibi vel necessariis tuis afferes. propemodum enim certum est, in periculo necessarios tuos fore, ne ipsi quoque in exsilium expellantur priventurque civitate vel patrimonio suo spolientur : tu autem, si quam in civitatem finitimam te contuleris, vel Thebas vel Megara, — in utraque enim bonæ vigent leges — hostis, o Socrates, primum reipublicæ illarum accedes, et omnes quibus curæ est patria, suspectum te habebunt corruptorem legum existimantes, et judicibus opinionem confirmabis, ita ut recte contra te tulisse sententiam videantur : quisquis enim corruptor est legum, is potissimum et juvenum et imperitorum hominum videbitur esse corruptor. utrum ergo civitates, quæ recte gubernantur, et moderatissimos homines effugies? atque hoc facienti an consentaneum tibi erit, ut vivas? an imprudenter te ad hoc conferes neque erubesces apud eos disserere — de quibus, o Socrates? an de quibus hic, virtutem videlicet et justitiam et legitima legesque plurimi apud homines esse existimanda? et nonne putas indecoram compertum iri Socratis rem? procul dubio putandum est. At has civitates declinans in Thessaliam ad Critonis hospites abibis : illic enim inordinate admodum et intemperanter vivitur, et fortasse libenter illi te audient narrantem, quod ridicule e carcere fugeris, vestitu quodam sumpto [aut sagum coriaceum induens, vel aliis quibusdam te involvens, quemadmodum solent qui se in fugam conjiciunt,] et corporis habitu mutato. an vero neminem dicturum putas, quod vir senex breve admodum tempus, ut verisimile est, victurus, ausus sis tam vehementi vivendi cupiditate ardere, maximas transgressus leges? fortasse, si modo neminem offendas. alioquin multa, o Socrates, te indigna audies. vives autem obnoxius cunctis hominibus atque deserviens — quid faciens? in Thessalia conviviane frequentabis, utpote qui in Thessaliam, quasi ad cœnam aliquam profectus sis? rationes vero illæ de justitia ceterisque virtutibus ubinam nobis erunt? At vero filiorumne gratia vivere cupis, ut nutrias eos atque erudias? an ergo in Thessaliam eos perduces,

ἀγαγὼν θρέψεις τε καὶ παιδεύσεις, ξένους ποιήσας, ἵνα καὶ τοῦτό σου ἀπολαύσωσιν; ἢ τοῦτο μὲν οὔ, αὐτοῦ δὲ τρεφόμενοι σοῦ ζῶντος βέλτιον θρέψονται καὶ παιδεύσονται, μὴ ξυνόντος σοῦ αὐτοῖς; οἱ γὰρ ἐπιτήδειοι οἱ 5 σοὶ ἐπιμελήσονται αὐτῶν. πότερον ἐὰν [μὲν] εἰς Θετταλίαν ἀποδημήσῃς, ἐπιμελήσονται· ἐὰν δ' εἰς Ἅδου [ἀποδημήσῃς], οὐχὶ [ἐπιμελήσονται]; εἴπερ γέ τι ὄφελος αὐτῶν ἐστι τῶν σοι φασκόντων ἐπιτηδείων εἶναι, b οἴεσθαί γε χρή.

10 XVI. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, πειθόμενος ἡμῖν τοῖς σοῖς τροφεῦσι μήτε παῖδας περὶ πλείονος ποιοῦ μήτε τὸ ζῆν μήτ' ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ δικαίου, ἵν' εἰς Ἅδου ἐλθὼν ἔχῃς ταῦτα πάντ' ἀπολογήσασθαι τοῖς ἐκεῖ ἄρχουσιν· οὔτε γὰρ ἐνθάδε σοι φαίνεται ταῦτα πράττοντι 15 ἄμεινον εἶναι οὐδὲ δικαιότερον οὐδ' ὁσιώτερον, οὐδ' ἄλλῳ τῶν σῶν οὐδενί, οὔτ' ἐκεῖσ' ἀφικομένῳ ἄμεινον ἔσται. ἀλλὰ νῦν μὲν ἠδικημένος ἄπει, ἐὰν ἀπίῃς, οὐχ ὑφ' ἡμῶν τῶν νόμων ἀλλ' ὑπ' ἀνθρώπων· ἐὰν δ' ἐξέλθῃς c οὕτως αἰσχρῶς ἀνταδικήσας τε καὶ ἀντικακουργήσας, τὰς 20 σαυτοῦ ὁμολογίας τε καὶ ξυνθήκας τὰς πρὸς ἡμᾶς παραβὰς καὶ κακὰ ἐργασάμενος τούτους, οὓς ἥκιστ' ἔδει, σαυτόν τε καὶ τοὺς φίλους καὶ [τὴν] πατρίδα καὶ ἡμᾶς, ἡμεῖς τέ σοι χαλεπανοῦμεν ζῶντι, κἀκεῖ οἱ ἡμέτεροι ἀδελφοὶ [οἱ ἐν Ἅδου νόμοι] οὐκ εὐμενῶς σε ὑποδέξον-25 ται, εἰδότες, ὅτι καὶ ἡμᾶς ἐπεχείρησας ἀπολέσαι τὸ σὸν μέρος. ἀλλὰ μή σε πείσῃ Κρίτων ποιεῖν ἃ λέγει μᾶλλον ἢ ἡμεῖς. d

XVII. Ταῦτα, ὦ φίλε ἑταῖρε Κρίτων, εὖ ἴσθ' ὅτι ἐγὼ δοκῶ ἀκούειν· ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες τῶν αὐλῶν 30 δοκοῦσιν ἀκούειν, καὶ ἐν ἐμοὶ αὕτη ἡ ἠχὴ τούτων τῶν λόγων βομβεῖ καὶ ποιεῖ μὴ δύνασθαι τῶν ἄλλων ἀκούειν. ἀλλ' ἴσθι, ὅσα γε τὰ νῦν ἐμοὶ δοκοῦντα, ἐάν τι λέγῃς παρὰ ταῦτα, μάτην ἐρεῖς. ὅμως μέντοι εἴ τι οἴει πλέον ποιήσειν, λέγε. — ΚΡ. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔχω 35 λέγειν. — ΣΩ. Ἔα τοίνυν, ὦ Κρίτων, καὶ πράττωμεν ταύτῃ, ἐπειδὴ ταύτῃ ὁ θεὸς ὑφηγεῖται.

ut illic nutrias eos atque erudias, hospitesque eos efficies, ut et hoc commodi iis præbeas? aut an id quidem non facies, hic vero melius te vivo alentur atque erudientur, te absente? tui enim necessarii curam eorum habebunt utrum curabunt quidem, si in Thessaliam abieris, si vero ad inferos, non (curabunt)? profecto, si quid præsidii est in his qui aiunt se tuos necessarios esse, credendum est eos curaturos.

XVI. At, o Socrates, nobis obtemperans nutricibus tuis, neque filios tuos, neque vitam, neque aliud quidquam pluris facias quam justitiam, ut, cum ad inferos migraveris, possis illic præsidibus horum omnium reddere rationem neque enim hic, si leges transgressus hæc feceris, melius, neque justius, neque sanctius id tibi contingere videtur vel tuis, neque illuc tibi profecto conducet. sed nunc quidem injuria affectus abis, si abeas, non a nobis legibus, sed ab hominibus : si vero adeo turpiter aufugeris injuria malisque repensis, conventa tui ipsius nobiscum inita et pacta transgressus atque iis, quos minime oportebat, injuria a te affectis, te ipso et amicis et patria et nobis, nos viventi tibi molestias exhibebimus, et in altera vita nostræ sorores haudquaquam te benigne recipient, scientes te etiam nos pro viribus perdere conatum fuisse. verum ne Crito, ut quæ ille vult facias, magis tibi persuadeat quam nos.

XVII. Hæc equidem, o dulcis amice Crito, me audire puto : quemadmodum corybantes tibias audire se putant, sic quoque in me harum rationum hic sonitus reboat et efficit, ut alia audire non possim. verum scito, quæ nunc mihi probantur, si quid præter hæc dixeris, frustra dixeris. verum tamen, si quid te profecturum confidis, dicas. — Cr. At quod dicam, o Socrates, nihil habeo. — So. Sine ergo, o Crito, et agamus hac, quandoquidem hac deus ducit.

ΦΑΙΔΩΝ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΕΧΕΚΡΑΤΗΣ, ΦΑΙΔΩΝ, ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΚΕΒΗΣ, ΣΙΜΜΙΑΣ, ΚΡΙΤΩΝ, Ο ΤΩΝ ΕΝΔΕΚΑ ΥΠΗΡΕΤΗΣ.

57 a I. Αὐτός, ὦ Φαίδων, παρεγένου Σωκράτει ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ᾗ τὸ φάρμακον ἔπιεν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἢ ἄλλου του ἤκουσας; — ΦΑΙΔ. Αὐτός, ὦ Ἐχέκρατες. — ΕΧ. Τί οὖν δή ἐστιν ἅττ' εἶπεν ἀνὴρ πρὸ τοῦ θανάτου; καὶ πῶς ἐτελεύτα; ἡδέως γὰρ ἂν ἀκούσαιμι. καὶ γὰρ οὔτε τῶν πολιτῶν τῶν Φλιασίων οὐδεὶς πάνυ τι ἐπιχωριάζει τὰ νῦν Ἀθήναζε, οὔτε τις ξένος ἀφῖκται χρόνου συχνοῦ ἐκεῖθεν, ὅστις ἂν ἡμῖν σαφές τι ἀγγεῖ- b λαι οἷός τ' ἦν περὶ τούτων, πλήν γε δὴ ὅτι φάρμακον πιὼν ἀποθάνοι· τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν εἶχε φράζειν. — 58 a ΦΑΙΔ. Οὐδὲ τὰ περὶ τῆς δίκης ἄρ' ἐπύθεσθε ὃν τρόπον ἐγένετο; — ΕΧ. Ναί· ταῦτα μὲν ἡμῖν ἤγγειλέ τις, καὶ ἐθαυμάζομέν γε, ὅτι, πάλαι γενομένης αὐτῆς, πολλῷ ὕστερον φαίνεται ἀποθανών. τί οὖν ἦν τοῦτο, ὦ Φαίδων; — ΦΑΙΔ. Τύχη τις αὐτῷ, ὦ Ἐχέκρατες, συνέβη· ἔτυχε γὰρ τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης ἡ πρύμνα ἐστεμμένη τοῦ πλοίου, ὃ εἰς Δῆλον Ἀθηναῖοι πέμπουσιν. — ΕΧ. Τοῦτο δὲ δὴ τί ἐστιν; — ΦΑΙΔ. Τοῦτ' ἐστὶ τὸ πλοῖον, ὥς φασιν Ἀθηναῖοι, ἐν ᾧ Θησεύς ποτ' εἰς Κρήτην τοὺς δὶς ἑπτ' ἐκείνους ᾤχετο ἄγων καὶ ἔσω- b σέ τε καὶ αὐτὸς ἐσώθη. τῷ οὖν Ἀπόλλωνι εὔξαντο, ὡς λέγεται, τότε, εἰ σωθεῖεν, ἑκάστου ἔτους θεωρίαν ἀπάξειν εἰς Δῆλον· ἣν δὴ ἀεὶ καὶ νῦν ἔτι ἐξ ἐκείνου κατ' ἐνιαυτὸν τῷ θεῷ πέμπουσιν. ἐπειδὰν οὖν ἄρξωνται τῆς θεωρίας, νόμος ἐστὶν αὐτοῖς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ καθαρεύειν τὴν πόλιν καὶ δημοσίᾳ μηδένα ἀποκτιννύναι, πρὶν ἂν εἰς Δῆλόν τ' ἀφίκηται τὸ πλοῖον καὶ πάλιν δεῦρο· τοῦτο δ' ἐνίοτ' ἐν πολλῷ χρόνῳ γίγνεται, ὅταν τύχωσιν ἄνεμοι ἀπολαβόντες αὐτούς. ἀρχὴ δ' ἐστὶ c τῆς θεωρίας, ἐπειδὰν ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος στέψῃ τὴν πρύμναν τοῦ πλοίου· τοῦτο δ' ἔτυχεν, ὥσπερ λέγω, τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης γεγονός. διὰ ταῦτα καὶ πολὺς χρόνος ἐγένετο τῷ Σωκράτει ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ὁ μεταξὺ τῆς δίκης τε καὶ τοῦ θανάτου.

II. ΕΧ. Τί δὲ δή; τὰ περὶ αὐτὸν τὸν θάνατον, ὦ Φαίδων; τίν' ἦν τὰ λεχθέντα καὶ πραχθέντα, καὶ τίνες οἱ παραγενόμενοι τῶν ἐπιτηδείων τἀνδρί; ἢ οὐκ εἴων οἱ ἄρχοντες παρεῖναι, ἀλλ' ἔρημος ἐτελεύτα φίλων; — ΦΑΙΔ. Οὐδαμῶς· ἀλλὰ παρῆσάν τινες, καὶ d πολλοί γε. — ΕΧ. Ταῦτα δὴ πάντα προθυμήθητι ὡς σαφέσταθ' ἡμῖν ἀπαγγεῖλαι, εἰ μή τίς σοι ἀσχολία τυγχάνει οὖσα. — ΦΑΙΔ. Ἀλλὰ σχολάζω γε, καὶ πειράσομαι ὑμῖν διηγήσασθαι· καὶ γὰρ τὸ μεμνῆσθαι Σω-

PHÆDO.

DIALOGI PERSONÆ :

ECHECRATES, PHÆDO, APOLLODORUS, SOCRATES, CEBES, SIMMIAS, CRITO, UNDECIMVIRUM MINISTER.

I. Ipsene, o Phædo, affuisti Socrati illo die, quo venenum bibit in carcere, an ab alio quodam audivisti? — PHÆD. Ipse, o Echecrates, affui. — ECH. Quænam igitur sunt ea, quæ vir ille antequam moreretur, locutus est? et quomodo e vita discessit? libenter enim audiam. nam neque quisquam Phliasiorum civium commeat nunc Athenas, neque ex longo tempore hospes aliquis inde ad nos accessit, qui certi quid ea de re nunciare nobis possit, nisi sane illum hausto veneno e vita migrasse : de cæteris vero nihil, quod referret, habebat. — PHÆD. Neque ergo quæ ad judicium pertinent, quo pacto tractata fuerint audivistis? — ECH. Audivimus : hæc enim nobis quidam retulit, et mirum sane nobis videbatur, quod dudum peracto judicio, diu postea obiisse videatur. quid rei igitur hoc est, o Phædo? — PHÆD. Sorte quadam id Socrati, o Echecrates, accidit : nam pridie quam judicaretur, coronari contigit puppim navis ejus, quam mittunt Athenienses quotannis in Delum. — ECH. Id vero quid est? — PHÆD. Hæc est illa navis, ut dicunt Athenienses, in qua Theseus olim bis septem illos secum vexit in Cretam, servavitque illos et se ipsum. voverant autem, ut fertur, tunc Apollini, si servarentur, quotannis in Delum theoriam (legationem quandam) se missuros : quam quidem semper et nunc adhuc ex illo tempore singulis ad deum mittunt annis. cum igitur theoriæ initium fecerint, ex lege lustrant urbem neminemque eo tempore publice morti dant, donec Delum pervenerit navis rursusque huc. id vero nonnunquam longo peragitur tempore, quando utuntur adverso vento. initium vero theoriæ est, postquam Apollinis sacerdos navis illius coronaverit puppim. id vero, uti dicebam, pridie quam judicatum est, forte factum erat. ob hæc longum illud tempus Socrates fuit in carcere inter judicium atque mortem.

II. ECH. Circa vero mortem ipsam, o Phædo, quænam sunt ab eo dicta, quæ facta, et qui familiarium aderant viro? aut an magistratus adesse non permittebant? atque ita non præsentibus amicis decessit? — PHÆD. Nequaquam : aderant quidam, et quidem multi. — ECH. Hæc igitur omnia velis quam planissime nobis referre, nisi quid negotii te impediat. — PHÆD. Otiosus equidem sum, atque enarrare vobis conabor : etenim meminisse Socratis, sive

κράτους ἢ αὐτὸν λέγοντα ἢ ἄλλου ἀκούοντα ἔμοιγ' ἀεὶ πάντων ἥδιστον. — ΕΧ. Ἀλλὰ μήν, ὦ Φαίδων, καὶ τοὺς ἀκουσομένους γε τοιούτους ἑτέρους ἔχεις. ἀλλὰ πειρῶ ὡς ἂν δύνῃ ἀκριβέστατα διελθεῖν πάντα. —
5 ΦΑΙΔ. Καὶ μὴν ἔγωγε θαυμάσια ἔπαθον παραγενόμενος. e οὔτε γὰρ ὡς θανάτῳ παρόντα με ἀνδρὸς ἐπιτηδείου ἔλεος εἰσῄει· εὐδαίμων γάρ μοι ἀνὴρ ἐφαίνετο, ὦ Ἐχέκρατες, καὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν λόγων, ὡς ἀδεῶς καὶ γενναίως ἐτελεύτα, ὥστ' ἔμοιγ' ἐκεῖνον παρ-
10 ίστασθαι μηδ' εἰς Ἅδου ἰόντ' ἄνευ θείας μοίρας ἰέναι, ἀλλὰ κἀκεῖσ' ἀφικόμενον εὖ πράξειν, εἴπερ τις πώποτε
59 καὶ ἄλλος. διὰ ταῦτα δὴ οὐδὲν πάνυ μοι ἐλεεινὸν εἰσῄει, a ὡς εἰκὸς ἂν δόξειεν εἶναι, παρόντι πένθει· οὔτ' αὖ ἡδονὴ ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ ἡμῶν ὄντων, ὥσπερ εἰώθειμεν·
15 καὶ γὰρ οἱ λόγοι τοιοῦτοί τινες ἦσαν· ἀλλ' ἀτεχνῶς ἄτοπόν τί μοι πάθος παρῆν καί τις ἀήθης κρᾶσις ἀπό τε τῆς ἡδονῆς συγκεκραμένη ὁμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς λύπης, ἐνθυμουμένῳ, ὅτι αὐτίκ' ἐκεῖνος ἔμελλε τελευτᾶν. καὶ πάντες οἱ παρόντες σχεδόν τι οὕτω διεκείμεθα, ὁτὲ μὲν
20 γελῶντες, ἐνίοτε δὲ δακρύοντες, εἷς δ' ἡμῶν καὶ διαφερόντως, Ἀπολλόδωρος· οἶσθα γάρ που τὸν ἄνδρα καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ. — ΕΧ. Πῶς γὰρ οὔ; — b ΦΑΙΔ. Ἐκεῖνός τε τοίνυν παντάπασιν οὕτως εἶχε, καὶ αὐτὸς ἔγωγ' ἐτεταράγμην καὶ οἱ ἄλλοι. — ΕΧ. Ἔτυ-
25 χον δέ, ὦ Φαίδων, τίνες παραγενόμενοι; — ΦΑΙΔ. Οὗτός τε δὴ ὁ Ἀπολλόδωρος τῶν ἐπιχωρίων παρῆν καὶ ὁ Κριτόβουλος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ Κρίτων, καὶ ἔτι Ἑρμογένης καὶ Ἐπιγένης καὶ Αἰσχίνης καὶ Ἀντισθένης. ἦν δὲ καὶ Κτήσιππος ὁ Παιανιεὺς καὶ Μενέξενος
30 καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἐπιχωρίων· Πλάτων δέ, οἶμαι, ἠσθένει. — ΕΧ. Ξένοι δέ τινες παρῆσαν; — ΦΑΙΔ. Ναί· c Σιμμίας τέ γ' ὁ Θηβαῖος καὶ Κέβης καὶ Φαιδώνδης, καὶ Μεγαρόθεν Εὐκλείδης τε καὶ Τερψίων. — ΕΧ. Τί δαί; Ἀρίστιππος καὶ Κλεόμβροτος παρεγένοντο; —
35 ΦΑΙΔ. Οὐ δῆτα· ἐν Αἰγίνῃ γὰρ ἐλέγοντο εἶναι. — ΕΧ. Ἄλλος δέ τις παρῆν; — ΦΑΙΔ. Σχεδόν τι οἶμαι τούτους παραγενέσθαι. — ΕΧ. Τί οὖν δή; τίνες, φῄς, ἦσαν οἱ λόγοι.

III. ΦΑΙΔ. Ἐγώ σοι ἐξ ἀρχῆς πάντα πειράσομαι
40 διηγήσασθαι. ἀεὶ γὰρ δὴ καὶ τὰς πρόσθεν ἡμέρας εἰώθειμεν φοιτᾶν κἀγὼ καὶ οἱ ἄλλοι παρὰ τὸν Σωκράτη, d συλλεγόμενοι ἕωθεν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐν ᾧ δὴ καὶ ἡ δίκη ἐγένετο· πλησίον γὰρ ἦν τοῦ δεσμωτηρίου. περιεμένομεν οὖν ἑκάστοτε, ἕως ἀνοιχθείη τὸ δεσμωτή-
45 ριον, διατρίβοντες μετ' ἀλλήλων· ἀνεῴγνυτο γὰρ οὐ πρῴ· ἐπειδὴ δ' ἀνοιχθείη, εἰσῇμεν παρὰ τὸν Σωκράτη καὶ τὰ πολλὰ διημερεύομεν μετ' αὐτοῦ. καὶ δὴ καὶ τότε πρῳαίτερον ξυνελέγημεν. τῇ γὰρ προτεραίᾳ ⌈ἡμέρᾳ⌉ ἐπειδὴ ἐξήλθομεν ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἑσπέρας, e
50 ἐπυθόμεθα, ὅτι τὸ πλοῖον ἐκ Δήλου ἀφιγμένον εἴη· παρηγγείλαμεν οὖν ἀλλήλοις ἥκειν ὡς πρῳαίτατα εἰς τὸ εἰωθός. καὶ ἥκομεν, καὶ ἡμῖν ἐξελθὼν ὁ θυρωρός, ὅσπερ εἰώθει ὑπακούειν, εἶπε περιμένειν ⌈καὶ μὴ πρότερον παριέναι⌉ ἕως ἂν αὐτὸς κελεύσῃ· Λύουσι γάρ,

ipse loquar, sive alium audiam, mihi quidem semper omnium est jucundissimum. — Ech. Atqui similiter, o Phædo, hos qui te audituri sunt, affectos habebis: itaque conare pro viribus accuratissime omnia persequi. — Phæd. Atqui ego saltem mira quadam ratione, o Echecrates, illic præsens afficiebar. neque enim misericordia me capiebat, ut familiarissimi viri morti præsentem: siquidem beatus vir ille mihi, o Echecrates, videbatur, tum animi habitu, tum sermone: adeo intrepide generoseque migrabat e vita, ut persuasum fere esset mihi eum in vitam alteram non absque divina sorte migrare, sed illic quoque beatum fore, si quis unquam alius. Quamobrem neque admodum commovebar, uti consentaneum videri possit, cum adessem mœrori: neque rursus afficiebar lætitia cum, quemadmodum solebamus, in philosophia versaremur. nam sermones quidem ejusmodi erant, sed revera affectus quidam mirus atque insolita voluptatis dolorisque permixtio me invaserat reputantem illum continuo moriturum. et quicumque aderamus, fere similiter eramus affecti, nunc quidem ridentes, nonnunquam vero lacrimantes, unus autem præ cæteris, Apollodorus: nosti enim virum ejusque indolem. — Ech. Quidni? — Phæd. Ille igitur ita prorsus sese habebat, atque ego ipse perturbatus eram et reliqui. — Ech. Sed quinam aderant, o Phædo? — Phæd. Ex indigenis aderant ille Apollodorus et Critobulus paterque ejus Crito nec non Hermogenes, Epigenes, Æschines, Antisthenes: aderat etiam Ctesippus Pæaniensis, et Menexenus, atque alii quidam indigenæ: Plato autem, ut arbitror, ægrotabat. — Ech. Sed aderantne quidam peregrini? — Phæd. Aderant: Simmias Thebanus et Cebes et Phædondes: Megarenses vero Euclides et Terpsion. — Ech. Porro, aderantne Aristippus et Cleombrotus? — Phæd. Nequaquam; in Ægina enim dicebantur esse. — Ech. Aderatne alius quis? — Phæd. Hos fere interfuisse puto. — Ech. Quid igitur? quales fuerunt sermones?

III. Phæd. Conabor equidem a principio tibi omnia enarrare. solebamus quotidie etiam diebus superioribus Socratem adire, ego et reliqui convenientes mane in illam curiam in qua et judicium factum fuerat: carceri enim erat proxima. colloquentes igitur inter nos opperiebamur semper illic quoad carcer aperiretur: aperiebatur enim non mane: eo autem aperto, adibamus ad Socratem, et plerumque diem totum cum ipso transigebamus. tunc ergo maturius convenimus: pridie enim ejus diei, cum ex carcere vespere egressi essemus, navem ex Delo audiebamus rediisse. itaque ediximus invicem summo mane nobis esse ad locum solitum veniendum. et cum venissemus, egressus janitor, qui nos solebat intromittere, ut exspectaremus nobis dixit, donec ipse jussisset: Solvunt

ἔφη, οἱ ἕνδεκα Σωκράτη καὶ παραγγέλλουσιν, ὅπως ἂν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ τελευτήσῃ. οὐ πολὺν δ' οὖν χρόνον ἐπισχὼν ἧκε καὶ ἐκέλευσεν ἡμᾶς εἰσιέναι. εἰσιόντες οὖν κατελαμβάνομεν τὸν μὲν Σωκράτη ἄρτι λελυμένον, τὴν δὲ Ξανθίππην, γιγνώσκεις γάρ, ἔχουσάν τε τὸ παιδίον αὐτοῦ καὶ παρακαθημένην. ὡς οὖν εἶδεν ἡμᾶς ἡ Ξανθίππη, ἀνευφήμησέ τε καὶ τοιαῦτ' ἄττ' εἶπεν, οἷα δὴ εἰώθασιν αἱ γυναῖκες, ὅτι Ὦ Σώκρατες, ὕστατον δή σε προσεροῦσι νῦν οἱ ἐπιτήδειοι καὶ σὺ τούτους. Καὶ ὁ Σωκράτης βλέψας εἰς τὸν Κρίτωνα, Ὦ Κρίτων, ἔφη, ἀπαγαγέτω τις ταυτηνὶ οἴκαδε. Κἀκείνην μὲν ἀπῆγόν τινες τῶν τοῦ Κρίτωνος βοῶσάν τε καὶ κοπτομένην· ὁ δὲ Σωκράτης ἀνακαθιζόμενος ἐπὶ τὴν κλίνην συνέκαμψέ τε τὸ σκέλος καὶ ἐξέτριψε τῇ χειρί, καὶ τρίβων ἅμα, Ὡς ἄτοπον, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἔοικέ τι εἶναι τοῦτο, ὃ καλοῦσιν ἄνθρωποι ἡδύ· ὡς θαυμασίως πέφυκε πρὸς τὸ δοκοῦν ἐναντίον εἶναι, τὸ λυπηρόν, τῷ ἅμα μὲν αὐτὼ μὴ ἐθέλειν παραγίγνεσθαι τῷ ἀνθρώπῳ, ἐὰν δέ τις διώκῃ τὸ ἕτερον καὶ λαμβάνῃ, σχεδόν τι ἀναγκάζεσθαι ἀεὶ λαμβάνειν καὶ τὸ ἕτερον, ὥσπερ ἐκ μιᾶς κορυφῆς συνημμένω δύ' ὄντε. καί μοι δοκεῖ, ἔφη, εἰ ἐνενόησε ταῦτ' Αἴσωπος, μῦθον ἂν συνθεῖναι, ὡς ὁ θεὸς βουλόμενος αὐτὰ διαλλάξαι πολεμοῦντα, ἐπειδὴ οὐχ ἠδύνατο, ξυνῆψεν εἰς ταὐτὸν αὐτοῖς τὰς κορυφάς, καὶ διὰ ταῦθ' ᾧ ἂν τὸ ἕτερον παραγένηται ἐπακολουθεῖν ὕστερον καὶ τὸ ἕτερον. ὥσπερ οὖν καὶ αὐτῷ μοι ἔοικεν, ἐπειδὴ ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἦν ἐν τῷ σκέλει πρότερον τὸ ἀλγεινόν, ἥκειν δὴ ⌈φαίνεται⌉ ἐπακολουθοῦν τὸ ἡδύ.

IV. Ὁ οὖν Κέβης ὑπολαβών, Νὴ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἔφη, εὖ γ' ἐποίησας ἀναμνήσας με. περὶ γάρ τοι τῶν ποιημάτων ὧν πεποίηκας ἐντείνας τοὺς τοῦ Αἰσώπου λόγους καὶ τὸ εἰς τὸν Ἀπόλλω προοίμιον καὶ ἄλλοι τινές με ἤδη ἤροντο, ἀτὰρ καὶ Εὔηνος πρῴην, ὅ τι ποτὲ διανοηθείς, ἐπειδὴ δεῦρ' ἦλθες, ἐποίησας αὐτά, πρότερον οὐδὲν πώποτε ποιήσας. εἰ οὖν τί σοι μέλει τοῦ ἔχειν ἐμὲ Εὐήνῳ ἀποκρίνασθαι, ὅταν με αὖθις ἔρηται, εὖ οἶδα γὰρ ὅτι ἐρήσεται, εἰπέ, τί χρή με λέγειν; Λέγε τοίνυν, ἔφη, αὐτῷ, ὦ Κέβης, τἀληθῆ, ὅτι οὐκ ἐκείνῳ βουλόμενος οὐδὲ τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ἀντίτεχνος εἶναι ἐποίησα ταῦτα, ᾔδη γάρ, ὡς οὐ ῥᾴδιον εἴη, ἀλλ' ἐνυπνίων τινῶν ἀποπειρώμενος, τί λέγει, καὶ ἀφοσιούμενος, εἰ ἄρα πολλάκις ταύτην τὴν μουσικήν μοι ἐπιτάττοι ποιεῖν. ἦν γὰρ δὴ ἄττα τοιάδε· πολλάκις μοι φοιτῶν ταὐτὸν ἐνύπνιον ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ, ἄλλοτ' ἐν ἄλλῃ ὄψει φαινόμενον, ταὐτὰ δὲ λέγον, Ὦ Σώκρατες, ἔφη, μουσικὴν ποίει καὶ ἐργάζου. κἀγὼ ἔν γε τῷ πρόσθεν χρόνῳ, ὅπερ ἔπραττον, τοῦθ' ὑπελάμβανον αὐτό μοι παρακελεύεσθαί τε καὶ ἐπικελεύειν· ὥσπερ οἱ τοῖς θέουσι διακελευόμενοι, κἀμοὶ οὕτω τοὐνύπνιον, ὅπερ ἔπραττον, τοῦτ' ἐπικελεύειν, μουσικὴν ποιεῖν, ὡς φιλοσοφίας μὲν οὔσης μεγίστης μουσικῆς, ἐμοῦ δὲ τοῦτο πράττοντος. νῦν δ' ἐπειδὴ ἥ τε δίκη ἐγένετο καὶ ἡ τοῦ θεοῦ ἑορτὴ διεκώλυέ με ἀποθνήσκειν, ἔδοξε χρῆναι, εἰ ἄρα πολλάκις μοι προστάτ-

enim, inquit, undecimviri Socratem, illique denunciant hodie mortem esse obeundam. non longum igitur tempus commoratus rediit ad nos jussitque intrare. itaque ingressi Socratem quidem invenimus compedibus paulo ante solutum, Xanthippen vero, nosti mulierem, juxta sedentem puerumque ejus manibus tenentem. quæ nos cum vidisset, ejulare cœpit et qualia mulieres solent exclamare : O Socrates, inquit, nunc te postremum tui familiares alloquentur tuque illos. At Socrates Critonem intuitus, O Crito, inquit, abducat quis hanc domum. Et illam quidem abduxerunt quidam Critonis famuli vociferantem ac plangentem. Socrates autem sedens in lecto, contraxit ad se crus, manuque perfricuit. atque inter fricandum sic inquit : Quam mira videtur, o viri, hæc res esse, quam dicunt homines voluptatem, quum naturali vinculo conjuncta sit cum dolore, qui ejus contrarius esse videtur, quippe cum simul homini adesse nolint, si vero quis prosequitur capitque alterum, semper ferme alterum quoque accipere cogatur, quasi ex eodem vertice sint ambo connexa. arbitror equidem Æsopum, si hæc animadvertisset, fabulam fuisse facturum : deum ipsum cum ipsa inter se pugnantia vellet conciliare, neque id facere posset, in unum eorum apices conjunxisse, proptereaque cuicumque adsit alterum, mox alterum quoque adfuturum. veluti mihi quoque in præsentia, postquam modo crus propter vincula afficiebatur dolore, accidere deinde voluptas jam videtur.

IV. Ad hæc Cebes, Per Jovem, inquit, o Socrates, opportune id mihi in memoriam revocasti. cum enim poemata composueris fabulas Æsopi et cantum in laudem Apollinis, tum alii jam quidam me interrogaverunt, tum Evenus paulo ante, quonam consilio, postquam huc devenisti, ea feceris, quæ prius feceras nunquam. si igitur tibi curæ est ut habeam quod respondeam Eveno, quando iterum ex me quæsierit, quod certo scio eum facturum, dic quæso, quid ei respondebo? Vera, inquit, o Cebes, responde, me id fecisse, non ut vel cum ipso, vel cum ipsius carminibus contenderem : sciebam enim facile id non esse : verum ut somnia quædam experirer, minimeque officio meo deessem, si forte hæc esset ea musica quam sæpius jam exercere me jubent. erant autem ejusmodi : sæpe mihi in ante acta vita idem somnium licet alia atque alia forma occurrens sese obtulit, eadem vero semper ita præcipiens, Fac, o Socrates, musicam, atque exerce. ego igitur quod in superiori tempore faciebam, hoc mihi præceptum arbitrabar, quemadmodum currentes adhortari solemus, sic quod ipse antea faciebam, ad idem me somnium cohortari, quasi philosophia maxima musica esset, ego autem in ea elaborarem. postquam vero sententia de me lata esset et mori me dei festum inhiberet, censui oportere, si forte somnium ju-

τοι τοὐνύπνιον ταύτην τὴν δημώδη μουσικὴν ποιεῖν,
μὴ ἀπειθῆσαι αὐτῷ, ἀλλὰ ποιεῖν· ἀσφαλέστερον γὰρ
εἶναι μὴ ἀπιέναι, πρὶν ἀφοσιώσασθαι ποιήσαντα ποιή- b
ματα, πειθόμενον τῷ ἐνυπνίῳ. οὕτω δὴ πρῶτον μὲν
5 εἰς τὸν θεὸν ἐποίησα, οὗ ἦν ἡ παροῦσα θυσία· μετὰ δὲ
τὸν θεόν, ἐννοήσας, ὅτι τὸν ποιητὴν δέοι, εἴπερ μέλλοι
ποιητὴς εἶναι, ποιεῖν μύθους, ἀλλ' οὐ λόγους, καὶ αὐ-
τὸς οὐκ ἦ μυθολογικός, διὰ ταῦτα δὴ οὓς προχείρους
εἶχον καὶ ἠπιστάμην μύθους τοὺς Αἰσώπου, τούτων
10 ἐποίησα οἷς πρώτοις ἐνέτυχον.

V. Ταῦτ' οὖν, ὦ Κέβης, Εὐηνῷ φράζε, καὶ ἐρρῶ-
σθαι, κἂν σωφρονῇ, ἐμὲ διώκειν ὡς τάχιστα. ἄπειμι
δέ, ὡς ἔοικε, τήμερον· κελεύουσι γὰρ Ἀθηναῖοι. Καὶ c
ὁ Σιμμίας, Οἷον παρακελεύει, ἔφη, τοῦτο, ὦ Σώκρα-
15 τες, Εὐηνῷ; πολλὰ γὰρ ἤδη ἐντετύχηκα τἀνδρί· σχεδὸν
οὖν, ἐξ ὧν ἐγὼ ᾔσθημαι, οὐδ' ὁπωστιοῦν σοι ἑκὼν εἶ-
ναι πείσεται. Τί δαί; ἦ δ' ὅς· οὐ φιλόσοφος Εὐηνός;
Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Σιμμίας. Ἐθελήσει τοίνυν, ἔφη,
καὶ Εὐηνὸς καὶ πᾶς, ὅτῳ ἀξίως τούτου τοῦ πράγματος
20 μέτεστιν. οὐ μέντοι γ' ἴσως βιάσεται αὑτόν· οὐ γάρ
φασι θεμιτὸν εἶναι. Καὶ ἅμα λέγων ταῦτα καθῆκε τὰ
σκέλη ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ καθεζόμενος d
οὕτως ἤδη τὰ λοιπὰ διελέγετο. Ἤρετο οὖν αὐτὸν ὁ
Κέβης, Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες, τὸ μὴ θεμιτὸν
25 εἶναι (αὐτὸν) ἑαυτὸν βιάζεσθαι, ἐθέλειν δ' ἂν τῷ ἀπο-
θνήσκοντι τὸν φιλόσοφον ἕπεσθαι; Τί δαί, ὦ Κέβης;
οὐκ ἀκηκόατε σύ τε καὶ Σιμμίας περὶ τῶν τοιούτων
Φιλολάῳ συγγεγονότες; Οὐδέν γε σαφές, ὦ Σώκρατες.
Ἀλλὰ μὴν κἀγὼ ἐξ ἀκοῆς περὶ αὐτῶν λέγω· ἃ μὲν οὖν
30 τυγχάνω ἀκηκοώς, φθόνος οὐδεὶς λέγειν. καὶ γὰρ
ἴσως καὶ μάλιστα πρέπει μέλλοντα ἐκεῖσ' ἀποδημεῖν e
διασκοπεῖν τε καὶ μυθολογεῖν περὶ τῆς ἀποδημίας τῆς
ἐκεῖσε, ποίαν τιν' αὐτὴν οἰόμεθ' εἶναι· τί γὰρ ἄν τις
καὶ ποιοίη ἄλλο ἐν τῷ μέχρι ἡλίου δυσμῶν χρόνῳ;

35 VI. Κατὰ τί δὴ οὖν ποτ' οὔ φασι θεμιτὸν εἶναι αὐ-
τὸν ἑαυτὸν ἀποκτιννύναι, ὦ Σώκρατες; ἤδη γὰρ ἔγωγε,
ὅπερ νῦν δὴ σὺ ἤρου, καὶ Φιλολάου ἤκουσα, ὅτε παρ'
ἡμῖν διῃτᾶτο, ἤδη δὲ καὶ ἄλλων τινῶν, ὡς οὐ δέοι τοῦτο
ποιεῖν· σαφὲς δὲ περὶ αὐτῶν οὐδενὸς πώποτ' οὐδὲν
62 ἀκήκοα. Ἀλλὰ προθυμεῖσθαι χρή, ἔφη· τάχα γὰρ a
ἂν καὶ ἀκούσαις. ἴσως μέντοι θαυμαστόν σοι φανεῖ-
ται, εἰ τοῦτο μόνον τῶν ἄλλων ἁπάντων ἁπλοῦν ἐστι
καὶ οὐδέποτε τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ, ὥσπερ καὶ τἆλλα,
ἔστιν ὅτε καὶ οἷς βέλτιον τεθνάναι ἢ ζῆν. οἷς δὲ βέλ-
45 τιον τεθνάναι, θαυμαστὸν ἴσως σοι φανεῖται, εἰ τούτοις
τοῖς ἀνθρώποις μὴ ὅσιόν ἐστιν αὐτοὺς ἑαυτοὺς εὖ ποι-
εῖν, ἀλλ' ἄλλον δεῖ περιμένειν εὐεργέτην. Καὶ ὁ Κέ-
βης ἠρέμα ἐπιγελάσας, Ἴττω Ζεύς, ἔφη, τῇ αὑτοῦ
φωνῇ εἰπών. Καὶ γὰρ ἂν δόξειεν, ἔφη ὁ Σωκράτης, b
50 οὕτω γ' εἶναι ἄλογον· οὐ μέντοι ἀλλ' ἴσως ἔχει τινὰ
λόγον. ὁ μὲν οὖν ἐν ἀπορρήτοις λεγόμενος περὶ αὐτῶν
λόγος, ὡς ἔν τινι φρουρᾷ ἐσμεν ἄνθρωποι καὶ οὐ δεῖ δὴ
ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν οὐδ' ἀποδιδράσκειν, μέγας τέ
τίς μοι φαίνεται καὶ οὐ ῥᾴδιος διιδεῖν· οὐ μέντοι ἀλλὰ

beat popularem hanc musicam exercere, ei non repugnare, sed morem gerere: tutius enim esse, antequam e vita migrarem, ab hoc me officio liberare et parentem somnio poemata condere. itaque primum quidem in ipsius dei laudem versus feci, cujus tunc sacra celebrabantur: atque post deum, judicans oportere eum qui poeta futurus sit non sermones sed fabulas facere, me vero non esse fabulatorem, ideo nonnullas ex fabulis Æsopi quas noveram atque in promptu habebam, ut in quamque prius incidi, modulatus sum.

V. Hæc igitur, o Cebes, refer Eveno; et jube ut valeat, et si sapiat, me sequatur quam celerrime. migro autem hinc hodie, ut videtur: nam Athenienses jubent. Tunc Simmias, Quale id est, inquit, o Socrates, quod Eveno mandas? sæpe enim in illum incidi, et quantum de illo sentio, nullo pæne modo libens ille tibi parebit. Quid vero? inquit, nonne philosophus est Evenus? Mihi quidem videtur, inquit Simmias. Volet igitur et Evenus et quicumque hujus rei digne est particeps. non tamen fortasse sibi vim inferet. non enim fas esse aiunt. Et simul hæc dicens crura e lecto demisit in terram, et ita sedens deinceps reliqua disputavit. Quæsivit igitur ab eo Cebes, Quo id modo ais, Socrates, fas quidem non esse se ipsum violare, philosophum tamen optare morientem sequi? Quid, o Cebes? inquit; nonne tu Simmiasque talia quædam audivistis a Philolao, quo familiariter utebamini? Manifesti quidem, inquit Cebes, nihil, o Socrates. Atqui ego quoque de his rebus, inquit Socrates, ex auditu loquor: quæ igitur ipse audivi, referre vobis nulla invidia prohibebit. etenim fortasse maxime decet illuc migraturum considerare atque animo fingere qualis putanda sit hæc ipsa migratio: quid enim aliud usque ad solis occasum quis agat?

VI. Quam ob causam igitur, inquit Cebes, o Socrates, nefas esse aiunt sibimet manus inferre? jam enim quod modo quærebas, ego a Philolao audivi, cum apud nos versaretur, et ab aliis jam nonnullis, non decere id facere: clarum tamen hac de re quidquam nihil ab aliquo unquam audivi. Sed alacri animo esse oportet, inquit: fortasse enim audies, mirum tamen fortasse videbitur, si hoc solum ex aliis omnibus simplex est, neque hominibus, quemadmodum cætera, interdum et nonnullis melius esse mori quam vivere contingit. itaque mirum tibi forte videbitur, si his, quibus præstat mori, non licet sibimet prodesse, sed alium oportet exspectare qui prosit. Tunc Cebes subridens, *Itto* (sciat) Juppiter, inquit, sua ipsius lingua loquens. Atqui videri quidem, inquit Socrates, potest id sic absurdum: fortasse tamen quandam habet rationem. profecto sermo ille qui de hisce rebus in arcano habetur, quod nos homines sumus in quodam carcere neque decet quemquam ex hoc se ipsum solvere neque aufugere, gravis quidam mihi videtur

τόδε γέ μοι δοκεῖ, ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς
εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώ-
πους ἓν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι. ἢ σοὶ οὐ δοκεῖ
οὕτως; Ἔμοιγε, ἔφη ὁ Κέβης. Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς,
5 καὶ σὺ ἂν τῶν σαυτοῦ κτημάτων εἴ τι αὐτὸ ἑαυτὸ ἀπο- c
κτιννύοι, μὴ σημήναντός σου, ὅτι βούλει αὐτὸ τεθνά-
ναι, χαλεπαίνοις ἂν αὐτῷ, καὶ εἴ τιν' ἔχοις τιμωρίαν,
τιμωροῖ' ἄν; Πάνυ γ', ἔφη. Ἴσως τοίνυν ταύτῃ οὐκ
ἄλογον μὴ πρότερον αὑτὸν ἀποκτιννύναι δεῖν, πρὶν
10 [ἂν] ἀνάγκην τιν' ὁ θεὸς ἐπιπέμψῃ, ὥσπερ καὶ τὴν
νῦν παροῦσαν ἡμῖν.

VII. Ἀλλ' εἰκός, ἔφη ὁ Κέβης, τοῦτό γε φαίνεται.
ὃ μέντοι νῦν δὴ ἔλεγες, τὸ τοὺς φιλοσόφους ῥᾳδίως ἂν
ἐθέλειν ἀποθνήσκειν, ἔοικε τοῦτο, ὦ Σώκρατες, ἀτόπῳ, d
15 εἴπερ ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν εὐλόγως ἔχει, τὸ θεόν τ' εἶναι
τὸν ἐπιμελούμενον ἡμῶν καὶ ἡμᾶς ἐκείνου κτήματα
εἶναι. τὸ γὰρ μὴ ἀγανακτεῖν τοὺς φρονιμωτάτους ἐκ
ταύτης τῆς θεραπείας ἀπιόντας, ἐν ᾗ ἐπιστατοῦσιν
αὐτῶν οἵπερ ἄριστοί εἰσι τῶν ὄντων ἐπιστάται, θεοί,
20 οὐκ ἔχει λόγον. οὐ γάρ που αὐτός γ' ἑαυτοῦ οἴεται
ἄμεινον ἐπιμελήσεσθαι, ἐλεύθερος γενόμενος· ἀλλ' ἀνόη-
τος μὲν ἄνθρωπος τάχ' ἂν οἰηθείη ταῦτα, φευκτέον
εἶναι ἀπὸ τοῦ δεσπότου, καὶ οὐκ ἂν λογίζοιτο, ὅτι οὐ e
δεῖ ἀπό γε τοῦ ἀγαθοῦ φεύγειν, ἀλλ' ὅτι μάλιστα πα-
25 ραμένειν [διὸ ἀλογίστως ἂν φεύγοι]· ὁ δὲ νοῦν ἔχων
ἐπιθυμοίη που ἂν ἀεὶ εἶναι παρὰ τῷ αὑτοῦ βελτίονι.
καίτοι οὕτως, ὦ Σώκρατες, τοὐναντίον εἶναι εἰκὸς ἢ ὃ
νῦν δὴ ἐλέγετο· τοὺς μὲν γὰρ φρονίμους ἀγανακτεῖν
ἀποθνήσκοντας πρέπει, τοὺς δ' ἄφρονας χαίρειν. Ἀ-
30 κούσας οὖν ὁ Σωκράτης ἡσθῆναί τέ μοι ἔδοξε τῇ τοῦ
63 Κέβητος πραγματείᾳ, καὶ ἐπιβλέψας εἰς ἡμᾶς, Ἀεί a
τοι, ἔφη, ὁ Κέβης λόγους τινὰς ἀνερευνᾷ, καὶ οὐ πάνυ
εὐθέως ἐθέλει πείθεσθαι ὅ τι ἄν τις εἴπῃ. Καὶ ὁ Σιμ-
μίας, Ἀλλὰ μήν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, νῦν γε δοκεῖ τί
35 μοι καὶ αὐτῷ λέγειν Κέβης· τί γὰρ ἂν βουλόμενοι ἄν-
δρες σοφοὶ ὡς ἀληθῶς δεσπότας ἀμείνους αὑτῶν φεύ-
γοιεν καὶ ῥᾳδίως ἀπαλλάττοιντο αὐτῶν; καί μοι δοκεῖ
Κέβης εἰς σὲ τείνειν τὸν λόγον, ὅτι οὕτω ῥᾳδίως φέρεις
καὶ ἡμᾶς ἀπολείπων καὶ ἄρχοντας ἀγαθούς, ὡς αὐτὸς
40 ὁμολογεῖς, θεούς. Δίκαια, ἔφη, λέγετε. οἶμαι γὰρ b
ὑμᾶς λέγειν, ὅτι χρή με πρὸς ταῦτ' ἀπολογήσασθαι
ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας.

VIII. Φέρε δή, ἦ δ' ὅς, πειραθῶ πρὸς ὑμᾶς πιθα-
νώτερον ἀπολογήσασθαι ἢ πρὸς τοὺς δικαστάς. ἐγὼ
45 γάρ, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, εἰ μὲν μὴ ᾤμην
ἥξειν πρῶτον μὲν παρὰ θεοὺς ἄλλους σοφούς τε κἀγα-
θούς, ἔπειτα καὶ παρ' ἀνθρώπους τετελευτηκότας ἀμεί-
νους τῶν ἐνθάδε, ἠδίκουν ἂν οὐκ ἀγανακτῶν τῷ θανά-
τῳ· νῦν δ' εὖ ἴστε, ὅτι παρ' ἄνδρας τ' ἐλπίζω ἀφίξε- c
50 σθαι ἀγαθούς· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πάνυ διισχυρισαίμην·
ὅτι μέντοι παρὰ θεοὺς δεσπότας πάνυ ἀγαθοὺς [ἥξειν],
εὖ ἴστε, ὅτι, εἴπερ τι ἄλλο τῶν τοιούτων, διισχυρισαί-
μην ἂν καὶ τοῦτο. ὥστε διὰ ταῦτ' οὐχ ὁμοίως ἀγανα-
κτῶ, ἀλλ' εὔελπίς εἰμι εἶναί τι τοῖς τετελευτηκόσι, καί,

neque cognitu facilis: verumtamen id mihi, o Cebes, recte
dici videtur, deos quidem curam habere nostri et nos ho-
mines unam quandam ex possessionibus esse deorum.
aut non ita tibi videtur? Mihi quidem, inquit Cebes.
Nonne igitur, inquit, et tu, si quod ex mancipiis tuis se ip-
sum perimeret, cum tu minime significasses velle te ut
e vita excederet, irascereris illi, et si potestatem haberes,
pœna quadam afficeres? Omnino, inquit. Fortasse igitur
hoc modo non præter rationem est, non prius decere se ip-
sum interficere quam deus necessitatem aliquam imposue-
rit, qualem nobis imposuit in præsentia.

VII. Consentaneum id quidem apparet, inquit Cebes.
quod tamen dicebas modo, philosophos facile velle mori,
absurdum, o Socrates, videtur esse, si quidem quod nunc
diximus, rationem habet, deum videlicet nostri curam
gerere et nos ejus esse possessionem. nullam enim id ra-
tionem habet, prudentissimos homines non ægre ferre ab
ea cura se amoveri, quam illis præstant dii, optimi om-
nium gubernatores. non enim putaret vir prudens ipsum
se melius esse curaturum, si liber evaserit: sed demens
aliquis forsitan id putaret, fugiendum esse a domino, neque
cogitaret non esse a bono saltem fugiendum, sed apud eum
quam maxime permanendum. qui vero sapit, semper
apud eum qui sit melior esse cuperet. atqui ita, o So-
crates, contrarium ejus, quod paulo ante dicebatur, pro-
babilius est. sapientes enim decet graviter mortem ferre,
insipientes vero libenter. Socrates igitur, cum hæc audisset,
delectari mihi visus est argutia Cebetis et conversus ad
nos, Semper, inquit, Cebes rationes quasdam perscruta-
tur, neque admodum celeriter quod quivis dixerit vult
admittere. Tunc Simmias, Mihi quidem nunc, inquit,
aliquid (*alicujus momenti*) videtur Cebes dicere. quo enim
consilio sapientes viri eos qui meliores revera quam ipsi sint,
fugiant, illisque carere facile patiantur? atque mihi videtur
Cebes sermonem in te intendere, quod tam facile et nos
relinquas et deos, ut tu ipse fateris, præfectos bonos. Justa
dicitis, inquit Socrates. arbitror enim vos dicere me tan-
quam in judicio oportere adversus ea defendere. Et maxime
quidem, inquit Simmias.

VIII. Age ergo, inquit, conabor apud vos accuratius
quam apud judices fecerim, me defendere. equidem, o
Simmia atque Cebes, nisi me migraturum putarem pri-
mum quidem ad deos alios sapientes et bonos, deinde
etiam ad homines defunctos his qui hic sunt meliores, in-
justa agerem non moleste ferens mortem: nunc vero bene
scitote sperare me ad viros bonos iturum: et hoc quidem
haud omnino asseverarem: quod vero ad deos domi-
nos valde bonos iturus sim, certum habetote, si quid
aliud ejusmodi, hoc utique me affirmaturum. ita ut ob
hæc haudquaquam mortem moleste feram, sed bono
animo sim, fore aliquid defunctis, et, ut jam olim di-

ὥσπερ γε καὶ πάλαι λέγεται, πολὺ ἄμεινον τοῖς ἀγαθοῖς ἢ τοῖς κακοῖς. Τί οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὦ Σώκρατες; αὐτὸς ἔχων τὴν διάνοιαν ταύτην ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, ἢ κἂν ἡμῖν μεταδοίης; κοινὸν γὰρ δὴ ἔμοιγε δοκεῖ καὶ d ἡμῖν εἶναι τἀγαθὸν τοῦτο. καὶ ἅμα σοι ἡ ἀπολογία 5 ἔσται, ἐὰν ἅπερ λέγεις ἡμᾶς πείσῃς. Ἀλλὰ πειράσομαί γε, ἔφη. πρότερον δὲ Κρίτωνα τόνδε σκεψώμεθα, τί ἐστιν ὃ βούλεσθαί μοι δοκεῖ πάλαι εἰπεῖν. Τί δὲ, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Κρίτων, ἄλλο γ' ἢ πάλαι μοι λέγει 10 ὁ μέλλων σοι δώσειν τὸ φάρμακον, ὅτι χρή σοι φράζειν ὡς ἐλάχιστα διαλέγεσθαι; φησὶ γὰρ θερμαίνεσθαι μᾶλλον τοὺς διαλεγομένους, δεῖν δ' οὐδὲν τοιοῦτον προσφέρειν τῷ φαρμάκῳ· εἰ δὲ μὴ, ἐνίοτε ἀναγκάζεσθαι καὶ e δὶς καὶ τρὶς πίνειν τούς τι τοιοῦτον ποιοῦντας. Καὶ ὁ 15 Σωκράτης, Ἔα, ἔφη, χαίρειν αὐτόν· ἀλλὰ μόνον τοσοῦτον παρασκευαζέτω ὡς καὶ δὶς δώσων, ἐὰν δὲ δέῃ, καὶ τρίς. Ἀλλὰ σχεδὸν μέν τι ᾔδη, ἔφη ὁ Κρίτων· ἀλλά μοι πάλαι πράγματα παρέχει. Ἔα αὐτὸν, ἔφη. Ἀλλ' ὑμῖν δὴ τοῖς δικασταῖς βούλομαι ἤδη τὸν λόγον 20 ἀποδοῦναι, ὥς μοι φαίνεται εἰκότως ἀνὴρ τῷ ὄντι ἐν 64 φιλοσοφίᾳ διατρίψας τὸν βίον θαρρεῖν μέλλων ἀποθανεῖ- a σθαι καὶ εὔελπις εἶναι ἐκεῖ μέγιστ' οἴσεσθαι ἀγαθὰ, ἐπειδὰν τελευτήσῃ. πῶς ἂν οὖν δὴ τοῦθ' οὕτως ἔχοι, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ἐγὼ πειράσομαι φράσαι.

25 IX. Κινδυνεύουσι γὰρ ὅσοι τυγχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας λεληθέναι τοὺς ἄλλους, ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι. εἰ οὖν τοῦτ' ἀληθὲς, ἄτοπον δήπου ἂν εἴη προθυμεῖσθαι μὲν ἐν παντὶ τῷ βίῳ μηδὲν ἄλλο ἢ τοῦτο, ἥκοντος δὲ 30 δὴ αὐτοῦ, ἀγανακτεῖν [1] ὃ πάλαι προὐθυμοῦντό τε καὶ ἐπετήδευον [1]. Καὶ ὁ Σιμμίας γελάσας, Νὴ τὸν Δία, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ πάνυ γέ με νῦν δὴ γελασείοντα b ἐποίησας γελάσαι. οἶμαι γὰρ ἂν δὴ τοὺς πολλοὺς αὐτὸ τοῦτ' ἀκούσαντας δοκεῖν εὖ πάνυ εἰρῆσθαι εἰς τοὺς φι- 35 λοσοφοῦντας καὶ ξυμφάναι ἂν τοὺς μὲν παρ' ἡμῖν ἀνθρώπους καὶ πάνυ, ὅτι τῷ ὄντι οἱ φιλοσοφοῦντες θανατῶσι, καὶ σφᾶς γ' οὐ λελήθασιν, ὅτι ἄξιοί εἰσι τοῦτο πάσχειν. Καὶ ἀληθῆ γ' ἂν λέγοιεν, ὦ Σιμμία, πλήν γε τοῦ σφᾶς μὴ λεληθέναι. λέληθε γὰρ αὐτοὺς ᾗ τε 40 θανατῶσι καὶ ᾗ ἄξιοί εἰσι θανάτου καὶ οἵου θανάτου οἱ ὡς ἀληθῶς φιλόσοφοι. εἴπωμεν γὰρ, ἔφη, πρὸς ἡμᾶς c αὐτοὺς, χαίρειν εἰπόντες ἐκείνοις· ἡγούμεθά τι τὸν θάνατον εἶναι; Πάνυ γε, ἔφη ὑπολαβὼν ὁ Σιμμίας. Ἆρα μὴ ἄλλο τι ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος 45 ἀπαλλαγήν; καὶ εἶναι τοῦτο τὸ τεθνάναι, χωρὶς μὲν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀπαλλαγὲν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ σῶμα γεγονέναι, χωρὶς δὲ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσαν αὐτὴν καθ' αὑτὴν εἶναι; ἆρα μὴ ἄλλο τι ὁ θάνατος ἢ τοῦτο; Οὐκ, ἀλλὰ τοῦτο, ἔφη. Σκέψαι 50 δὴ, ὦ 'γαθὲ, ἐὰν ἄρα καὶ σοὶ ξυνδοκῇ ἅπερ κἀμοί· ἐκ γὰρ τούτων μᾶλλον οἶμαι ἡμᾶς εἴσεσθαι περὶ ὧν d σκοποῦμεν. φαίνεταί σοι φιλοσόφου ἀνδρὸς εἶναι ἐσπουδακέναι περὶ τὰς ἡδονὰς καλουμένας τὰς τοιάσδε, οἷον σιτίων τε καὶ ποτῶν; Ἥκιστά γε, ὦ Σώκρατες,

citur, multo melius bonis quam malis. Quid igitur, o Socrates, inquit Simmias, num ipse cum istac sententia hinc abire cogitas, aut nos quoque participes ejus relinquere? nam commune nobis quoque bonum hoc esse arbitror. præterea ita causam tuam dixeris, si quæ dicis nobis etiam persuaseris. Dabo equidem operam, inquit. sed Critonem prius auscultemus: videtur enim mihi jamdudum nonnihil velle dicere. Quidnam putas aliud, o Socrates, inquit Crito, quam quod jamdudum mihi dicit is, qui tibi venenum est daturus, te monendum esse ut quam parcissime loquaris? dicit enim eos qui disputant nimium incalescere, nihil vero tale convenire bibituris venenum: alioquin eos qui tale quid fecerint, cogi interdum bis, quandoque ter venenum bibere. Tum Socrates, Mitte eum, inquit: tantum paret modo, tanquam bis et si oportuerit ter præbiturus. Et antea quidem, inquit Crito, ferè id sciebam: sed mihi ille jamdudum negotium facessit. Mitte eum, inquit. Ego vero, o judices, rationem vobis jam reddere volo, ob quam mihi videatur vir, qui per omnem vitam incubuerit philosophiæ, merito magna cum fiducia imminentem exspectare mortem atque bona spe esse, se ibi, postquam hinc migraverit, maxima bona reportaturum. quomodo igitur id ita se habeat, o Simmia atque Cebes, conabor ego aperire.

IX. Quicumque philosophiam recte tractant, videntur latuisse cæteros homines, quod nihil aliud ipsi exercent quam mori atque esse mortuos. Quodsi id verum est, perabsurdum esset, si, cum nihil aliud præter hoc per omnem vitam studuerint, hoc ipso adveniente graviter ferrent. Hic Simmias arridens, Per Jovem, inquit, o Socrates, mihi quidem haud multum ridere cupienti risum expressisti. nam plerosque arbitror, si id audierint, aptissime in philosophos dictum putaturos nostrosque homines consensuros valde, quod philosophi revera mori studeant, minimeque se ignorare, eos dignos esse qui hoc patiantur. Recte id, o Simmia, dicerent, præterquam quod se hoc non ignorare addunt. latet enim ipsos, qua ratione veri philosophi et mori studeant et qua morte sint digni. sed jam mittamus illos, nobisque ipsis loquamur: putamusne aliquid esse mortem? Aliquid certe, inquit Simmias. Numquid aliud, inquit, quam animæ a corpore solutionem? asseque id mortuum esse, scilicet solutum ab anima corpus per se seorsum esse, seorsum quoque a corpore animam solutam ipsam per se ipsam exsistere? numquid mors præter hoc aliud est? Non, inquit Simmias, sed hoc. Considera, bone vir, num tibi idem quoque quod mihi videatur. ex his enim nos arbitror planius, quæ perquirimus, intellecturos. videturne tibi philosophi esse sectari eas quæ appellantur voluptates, quales sunt epularum, atque poculorum? Minime quidem, o Socrates, inquit

ἔφη ὁ Σιμμίας. Τί δαί; τὰς τῶν ἀφροδισίων; Οὐδαμῶς. Τί δαί; τὰς ἄλλας τὰς περὶ τὸ σῶμα θεραπείας δοκεῖ σοι ἐντίμους ἡγεῖσθαι ὁ τοιοῦτος; οἷον ἱματίων διαφερόντων κτήσεις καὶ ὑποδημάτων καὶ τοὺς ἄλλους
5 καλλωπισμοὺς τοὺς περὶ τὸ σῶμα πότερον τιμᾶν σοι δοκεῖ ἢ ἀτιμάζειν, καθ' ὅσον μὴ πολλὴ ἀνάγκη μετέ- e χειν αὐτῶν; Ἀτιμάζειν ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὅ γ' ὡς ἀληθῶς φιλόσοφος. Οὐκοῦν ὅλως δοκεῖ σοι, ἔφη, ἡ τοῦ τοιούτου πραγματεία οὐ περὶ τὸ σῶμα εἶναι, ἀλλὰ
10 καθ' ὅσον δύναται ἀφεστάναι αὐτοῦ, πρὸς δὲ τὴν ψυχὴν τετράφθαι; Ἔμοιγε. Ἆρ' οὖν οὐ πρῶτον μὲν ἐν τοῖς τοιούτοις δῆλός ἐστιν ὁ φιλόσοφος ἀπολύων ὅτι μάλιστα
65 τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τοῦ σώματος κοινωνίας διαφερόντως a τῶν ἄλλων ἀνθρώπων; Φαίνεται. Καὶ δοκεῖ γέ που,
15 ὦ Σιμμία, τοῖς πολλοῖς [ἀνθρώποις], ᾧ μηδὲν ἡδὺ τῶν τοιούτων μηδὲ μετέχει αὐτῶν, οὐκ ἄξιον εἶναι ζῆν, ἀλλ' ἐγγύς τι τείνειν τοῦ τεθνάναι ὁ μηδὲν φροντίζων τῶν ἡδονῶν, αἳ διὰ τοῦ σώματός εἰσιν. Πάνυ μὲν οὖν ἀληθῆ λέγεις.

20 X. Τί δὲ δὴ περὶ αὐτὴν τὴν τῆς φρονήσεως κτῆσιν; πότερον ἐμπόδιον τὸ σῶμα ἢ οὔ, ἐάν τις αὐτὸ ἐν τῇ ζητήσει κοινωνὸν συμπαραλαμβάνῃ; οἷον τὸ τοιόνδε λέγω· ἆρ' ἔχει ἀλήθειάν τιν' ὄψις τε καὶ ἀκοὴ τοῖς b ἀνθρώποις, ἢ τά γε τοιαῦτα καὶ οἱ ποιηταὶ ἡμῖν ἀεὶ
25 θρυλοῦσιν, ὅτι οὔτ' ἀκούομεν ἀκριβὲς οὐδὲν οὔθ' ὁρῶμεν; καίτοι εἰ αὗται τῶν περὶ τὸ σῶμα αἰσθήσεων μὴ ἀκριβεῖς εἰσι μηδὲ σαφεῖς, σχολῇ αἵ γ' ἄλλαι· πᾶσαι γάρ που τούτων φαυλότεραί εἰσιν. ἢ σοι οὐ δοκοῦσιν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πότ' οὖν, ἦ δ' ὅς, ἡ ψυχὴ τῆς
30 ἀληθείας ἅπτεται; ὅταν μὲν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος ἐπιχειρῇ τι σκοπεῖν, δῆλον, ὅτι τότ' ἐξαπατᾶται ὑπ' αὐτοῦ. Ἀληθῆ λέγεις. Ἆρ' οὖν οὐκ ἐν τῷ λογίζε- c σθαι, εἴπερ που ἄλλοθι, κατάδηλον αὐτῇ γίγνεταί τι τῶν ὄντων; Ναί. Λογίζεται δέ γέ που τότε κάλλιστα,
35 ὅταν μηδὲν τούτων αὐτὴν παραλυπῇ, μήτ' ἀκοὴ μήτ' ὄψις μήτ' ἀλγηδὼν μήτε τις ἡδονή, ἀλλ' ὅτι μάλιστ' αὐτὴ καθ' αὑτὴν γίγνηται ἐῶσα χαίρειν τὸ σῶμα, καὶ καθ' ὅσον δύναται μὴ κοινωνοῦσα αὐτῷ μηδ' ἁπτομένη ὀρέγηται τοῦ ὄντος. Ἔστι ταῦτα. Οὐκοῦν καὶ ἐν-
40 ταῦθ' ἡ τοῦ φιλοσόφου ψυχὴ [ὅτι] μάλιστ' ἀτιμάζει τὸ d σῶμα καὶ φεύγει ἀπ' αὐτοῦ, ζητεῖ δ' αὐτὴ καθ' αὑτὴν γίγνεσθαι; Φαίνεται. Τί δὲ δὴ τὰ τοιάδε, ὦ Σιμμία; φαμέν τι εἶναι δίκαιον [αὐτὸ] ἢ οὐδέν; Φαμὲν μέντοι νὴ Δία. Καὶ καλόν γέ τι καὶ ἀγαθόν; Πῶς δ' οὔ;
45 Ἤδη οὖν πώποτέ τι τῶν τοιούτων τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδες; Οὐδαμῶς, ἦ δ' ὅς. Ἀλλ' ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει τῶν διὰ τοῦ σώματος ἐφήψω αὐτῶν; λέγω δὲ περὶ πάντων, οἷον μεγέθους πέρι, ὑγιείας, ἰσχύος, καὶ τῶν ἄλλων ἑνὶ λόγῳ ἁπάντων τῆς οὐσίας, ὃ τυγχάνει ἕκαστον ὄν· ἆρα e
50 διὰ τοῦ σώματος αὐτῶν τἀληθέστατον θεωρεῖται, ἢ ὧδ' ἔχει· ὃς ἂν μάλισθ' ἡμῶν καὶ ἀκριβέστατα παρασκευάσηται αὐτὸ ἕκαστον διανοηθῆναι, περὶ οὗ σκοπεῖ, οὗτος ἂν ἐγγύτατα ἴοι τοῦ γνῶναι ἕκαστον; Πάνυ μὲν οὖν. Ἆρ' οὖν ἐκεῖνος ἂν τοῦτο ποιήσειε καθαρώτατα,

Simmias. Sed an venereorum? Nullo modo, inquit. Quid vero reliquum corporis cultum, an eum magni facere talis tibi videtur? ut habere vestes egregias calceosque et alia quæ circa corpus sunt ornamenta, utrum multi facere tibi videtur, an nihili pendere, nisi quatenus magna cogat necessitas illis uti? Mihi quidem videtur verus philosophus hæc omnia flocci pendere, inquit Simmias. Igiturne tibi videtur, inquit, hujusmodi hominis studium haud ad corpus quidem declinare, sed quantum fieri potest ab illo discedere, ad animum vero se convertere? Mihi quidem, inquit Simmias. Nonne igitur in ejusmodi rebus primum manifeste apparet, philosophum præter reliquos animum quam maxime a commercio corporis segregare? Apparet, inquit. Putant vero plerique, o Simmia, eum hominem, cui nihil talium jucundum sit, neque illis fruatur, revera vivere existimandum non esse, sed pæne mortuum, quum voluptatibus corporis non studeat. Verissima narras, inquit.

X. Quid autem circa sapientiæ ipsius acquisitionem? utrum impedimento est corpus, si quis ipsum socium ad investigandum assumpserit, necne? quale hoc dico: habentne visus et auditus veritatem hominibus aliquam, an vero sic se res habet, ut poetæ quoque semper canunt, nihil nos audire, nihil videre sincerum? atqui si hi corporis sensus sinceri certique non sunt, vix reliqui (sint necesse): quippe cum cæteri omnes his quodammodo deteriores sint. nonne tibi videntur? Prorsus, inquit. Quando igitur animus veritatem attingit? inquit; quando enim aliquid cum corpore conatur considerare, procul dubio decipitur ab eo. Vere loqueris, inquit. Nonne igitur in ipsa ratiocinatione, si usquam alibi, certe fit illi aliquid eorum, quæ vere sunt, manifestum? Ita est, inquit. Ratiocinatur autem tunc optime, quando horum nihil eum perturbat, neque auditus neque visus neque dolor neque voluptas, sed quam maxime se ipsum in se recipiens deserit corpus, neque quidquam quoad fieri potest cum illo communicans neque attingens id, quod vere est, affectat. Est ita, inquit. Igiturne (inquit Socrates) etiam in hoc philosophi animus quam maxime contemnit corpus ab eoque fugit, quærit vero per se ipsum vivere? Apparet, inquit. Quid vero hæc, o Simmia? inquit. dicimusne justum esse aliquid, an nihil? Aliquid per Jovem, inquit. Rursus pulchrum quoque aliquid et bonum? Quidni? Num igitur jam aliquando horum aliquid oculis percepisti? Nunquam, inquit. Alione quodam sensu corporis illa attigisti? loquor autem de omnibus, veluti de magnitudine, sanitate, robore, ac summatim de cæterorum omnium essentia, id est, quid unumquodque sit: utrum per corpus quod in his verissimum est, perspicitur, an ita se res habet, ut quicumque nostrûm maxime et accuratissime cogitare mente se comparaverit ipsum quodque, quod considerat, hic proxime ad cujusque cognitionem accedat? Prorsus. Igiturne ille purissime hoc faciat,

ὅστις ὅτι μάλιστ' αὐτῇ τῇ διανοίᾳ ἴοι ἐφ' ἕκαστον,
μήτε τὴν ὄψιν παρατιθέμενος ἐν τῷ διανοεῖσθαι μήτε
66 τιν' ἄλλην αἴσθησιν ἐφέλκων μηδεμίαν μετὰ τοῦ λο- a
γισμοῦ, ἀλλ' αὐτῇ καθ' αὑτὴν εἰλικρινεῖ τῇ διανοίᾳ
5 χρώμενος αὐτὸ καθ' αὑτὸ εἰλικρινὲς ἕκαστον ἐπιχειροίη
θηρεύειν τῶν ὄντων, ἀπαλλαγεὶς ὅτι μάλιστ' ὀφθαλμῶν
τε καὶ ὤτων καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ξύμπαντος τοῦ σώ-
ματος, ὡς ταράττοντος καὶ οὐκ ἐῶντος τὴν ψυχὴν
κτήσασθαι ἀλήθειάν τε καὶ φρόνησιν, ὅταν κοινωνῇ;
10 ἆρ' οὐχ οὗτός ἐστιν, ὦ Σιμμία, εἴπερ τις καὶ ἄλλος,
ὁ τευξόμενος τοῦ ὄντος; Ὑπερφυῶς, ἔφη ὁ Σιμμίας,
ὡς ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.

XI. Οὐκοῦν ἀνάγκη, ἔφη, ἐκ πάντων τούτων παρ- b
ίστασθαι δόξαν τοιάνδε τινὰ τοῖς γνησίως φιλοσόφοις,
15 ὥστε καὶ πρὸς ἀλλήλους τοιαῦτ' ἄττα λέγειν, ὅτι Κιν-
δυνεύει τοι ὥσπερ ἀτραπός τις ἐκφέρειν ἡμᾶς μετὰ τοῦ
λόγου ἐν τῇ σκέψει, ὅτι, ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν καὶ
ξυμπεφυρμένη ᾖ ἡμῶν ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ τοιούτου κα-
κοῦ, οὐ μήποτε κτησώμεθ' ἱκανῶς οὗ ἐπιθυμοῦμεν·
20 φαμὲν δὲ τοῦτ' εἶναι τἀληθές. μυρίας μὲν γὰρ ἡμῖν
ἀσχολίας παρέχει τὸ σῶμα διὰ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν·
ἔτι δὲ, ἄν τινες νόσοι προσπέσωσιν, ἐμποδίζουσιν ἡμῶν c
τὴν τοῦ ὄντος θήραν· ἐρώτων δὲ καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ φό-
βων καὶ εἰδώλων παντοδαπῶν καὶ φλυαρίας ἀναπίμπλη-
25 σιν ἡμᾶς πολλῆς, ὥστε, τὸ λεγόμενον, ὡς ἀληθῶς ⌈τῷ
ὄντι⌉ ὑπ' αὐτοῦ οὐδὲ φρονῆσαι ἡμῖν ἐγγίγνεται οὐδέ-
ποτ' οὐδέν. καὶ γὰρ πολέμους καὶ στάσεις καὶ μάχας
οὐδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυ-
μίαι. διὰ γὰρ τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν πάντες οἱ
30 πόλεμοι ἡμῖν γίγνονται, τὰ δὲ χρήματα ἀναγκαζόμεθα
κτᾶσθαι διὰ τὸ σῶμα, δουλεύοντες τῇ τούτου θεραπείᾳ· d
καὶ ἐκ τούτου ἀσχολίαν ἄγομεν φιλοσοφίας πέρι διὰ
πάντα ταῦτα. τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅτι, ἐάν τις
ἡμῖν καὶ σχολὴ γένηται ἀπ' αὐτοῦ καὶ τραπώμεθα
35 πρὸς τὸ σκοπεῖν τι, ἐν ταῖς ζητήσεσιν αὖ πανταχοῦ
παραπῖπτον θόρυβον παρέχει καὶ ταραχὴν καὶ ἐκπλήτ-
τει, ὥστε μὴ δύνασθαι ὑπ' αὐτοῦ καθορᾶν τἀληθές,
ἀλλὰ τῷ ὄντι ἡμῖν δέδεικται, ὅτι, εἰ μέλλομέν ποτε
καθαρῶς τι εἴσεσθαι, ἀπαλλακτέον αὐτοῦ καὶ αὐτῇ τῇ
40 ψυχῇ θεατέον αὐτὰ τὰ πράγματα· καὶ τότε, ὡς ἔοικεν, e
ἡμῖν ἔσται οὗ ἐπιθυμοῦμέν τε καί φαμεν ἐρασταὶ εἶναι,
φρονήσεως, ἐπειδὰν τελευτήσωμεν, ὡς ὁ λόγος σημαί-
νει, ζῶσι δ' οὔ. εἰ γὰρ μὴ οἷόν τε μετὰ τοῦ σώματος
μηδὲν καθαρῶς γνῶναι, δυοῖν θάτερον, ἢ οὐδαμοῦ ἔστι
45 κτήσασθαι τὸ εἰδέναι, ἢ τελευτήσασι· τότε γὰρ αὐτὴ
67 καθ' αὑτὴν ἔσται ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ σώματος, πρό- a
τερον δ' οὔ. καὶ ἕως ἂν ζῶμεν, οὕτως, ὡς ἔοικεν,
ἐγγυτάτω ἐσόμεθα τοῦ εἰδέναι, ἐὰν ὅτι μάλιστα μηδὲν
ὁμιλῶμεν τῷ σώματι μηδὲ κοινωνῶμεν, ὅ τι μὴ πᾶσα
50 ἀνάγκη, μηδ' ἀναπιμπλώμεθα τῆς τούτου φύσεως, ἀλλὰ
καθαρεύωμεν ἀπ' αὐτοῦ, ἕως ἂν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ
ἡμᾶς· καὶ οὕτω μὲν καθαροὶ ἀπαλλαττόμενοι τῆς
τοῦ σώματος ἀφροσύνης, ὡς τὸ εἰκὸς, μετὰ τοιούτων
τ' ἐσόμεθα καὶ γνωσόμεθα δι' ἡμῶν αὐτῶν πᾶν τὸ εἰλι-

quicumque ipsa cogitatione quam maxime se ad unumquodque conferat, neque visum in excogitando adhibens neque sensum ullum alium ratiocinationi conjungens, sed ipsa per se cogitatione sincera utens ipsum per se quodlibet sincerum exsistens studeat venari, quam maxime ab oculis, auribus, et ut summatim dicam, a toto corpore liber, utpote perturbante animum neque permittente veritatem sapientiamque assequi, quando in communionem recipiatur? nonne hic erit, o Simmia, si quis alius, qui quod vere est assequetur? Mirifice vera loqueris, o Socrates, inquit Simmias.

XI. Nonne igitur, inquit, ex his omnibus necessario sequitur, opinionem ejusmodi veris philosophis usque adeo constare debere, ut inter se talia quædam loquantur? Nos quadam rationis ipsius via videmur ad id considerandum perduci : quamdiu corpus habemus animusque noster tanto malo erit admixtus, nunquam id, quod desideramus, satis bene assequemur : hanc autem esse veritatem dicimus. impedimenta enim innumerabilia corpus præbet, propter necessariam ejus alimoniam. præterea morbi nobis incidentes investigationem veritatis impediunt : amoribus, cupiditatibus, timoribus, variisque imaginibus, multis denique nugis nos implet, ut verissime dicatur, nunquam nobis ab illo permitti, ut quidquam sapiamus. nam bella, seditiones, pugnas nihil aliud quam corpus ejusque cupiditates præbent. omnia enim bella pecuniarum gratia fiunt, et pecunias quærere cogimur corporis gratia, cultui ejus inservientes. atque ita fit ut propter hæc omnia a philosophiæ studiis abstrahamur. extremum vero omnium est, quod, si quid ab ipso otii nobis contingat nosque ad considerandum aliquid conferamus, investigantibus nobis rursus ubique sese opponens tumultu quodam perturbat animum et quasi percutit, adeo ut hac re objecta impediti verum perspicere nequeamus, sed nobis revera demonstratum est, si quando sumus pure aliquid intellecturi, recedere a corpore oportere atque ipso animo res ipsas considerare : atque tunc, ut videtur, compotes evademus ejus quod affectamus et cujus amatores profitemur nos esse, sapientiæ, cum videlicet mortui fuerimus quemadmodum nostra indicat oratio, dum autem vivimus, nequaquam. etenim si nihil cum corpore pure discerni potest, e duobus alterum, aut nunquam possumus scientiam consequi, aut post mortem : tunc enim animus ipse per se erit seorsum a corpore, prius vero non. atque dum vivimus ita, ut videtur, proxime ad scientiam accedemus, si quam minime cum corpore commercium habemus, neque quidquam cum illo communicamus, nisi quantum summa cogit necessitas, neque hujus natura replemur, sed ab ejus contagione puri sumus, quoad deus ipse nos solverit : atque ita puri et a corporis insipientia liberati, ut consentaneum est, cum talibus erimus cognoscemusque per nos

κρινές· τοῦτο δ' ἐστὶν ἴσως τἀληθές. μὴ καθαρῷ γὰρ καθαροῦ ἐφάπτεσθαι μὴ οὐ θεμιτὸν ᾖ. Τοιαῦτ' οἶμαι, ὦ Σιμμία, ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ἀλλήλους λέγειν τε καὶ δοξάζειν πάντας τοὺς ὀρθῶς φιλομαθεῖς. ἢ οὐ δοκεῖ σοι οὕτως; Παντός γε μᾶλλον, ὦ Σώκρατες.

XII. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ ταῦτ' ἀληθῆ, ὦ ἑταῖρε, πολλὴ ἐλπὶς ἀφικομένῳ οἷ ἐγὼ πορεύομαι, ἐκεῖ ἱκανῶς, εἴπερ που ἄλλοθι, κτήσασθαι τοῦτο, οὗ ἕνεκα ἡ πολλὴ πραγματεία ἡμῖν ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ γέγονεν, ὥσθ' ἥ γ' ἀποδημία ἡ νῦν ἐμοὶ προστεταγμένη μετ' ἀγαθῆς ἐλπίδος γίγνεται καὶ ἄλλῳ ἀνδρί, ὃς ἡγεῖταί οἱ παρεσκευάσθαι τὴν διάνοιαν ὥσπερ κεκαθαρμένην. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Σιμμίας. Κάθαρσις δ' εἶναι ἆρ' οὐ τοῦτο ξυμβαίνει, ὅπερ πάλαι ἐν τῷ λόγῳ λέγεται, τὸ χωρίζειν ὅτι μάλιστ' ἀπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν καὶ ἐθίσαι αὐτὴν καθ' αὑτὴν πανταχόθεν ἐκ τοῦ σώματος συναγείρεσθαί τε καὶ ἀθροίζεσθαι, καὶ οἰκεῖν κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ ἐν τῷ νῦν παρόντι καὶ ἐν τῷ ἔπειτα μόνην καθ' αὑτήν, ἐκλυομένην ὥσπερ ἐκ δεσμῶν ἐκ τοῦ σώματος; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος; Παντάπασί γ', ἦ δ' ὅς. Λύειν δέ γ' αὐτήν, ὥς φαμεν, προθυμοῦνται ἀεὶ μάλιστα καὶ μόνοι οἱ φιλοσοφοῦντες ὀρθῶς, καὶ τὸ μελέτημα αὐτὸ τοῦτ' ἐστὶ τῶν φιλοσόφων, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος. ἢ οὔ; Φαίνεται. Οὐκοῦν, ὅπερ ἐν ἀρχῇ ἔλεγον, γελοῖον ἂν εἴη ἄνδρα παρασκευάζονθ' ἑαυτὸν ἐν τῷ βίῳ ὅτι ἐγγυτάτω ὄντα τοῦ τεθνάναι οὕτω ζῆν, κἄπειθ', ἥκοντος αὐτοῦ τούτου, ἀγανακτεῖν; οὐ γελοῖον; Πῶς δ' οὔ; Τῷ ὄντι ἄρα, ἔφη, ὦ Σιμμία, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀποθνήσκειν μελετῶσι, καὶ τὸ τεθνάναι ἥκιστ' αὐτοῖς ἀνθρώπων φοβερόν. ἐκ τῶνδε δὲ σκόπει. εἰ γὰρ διαβέβληνται μὲν πανταχῇ τῷ σώματι, αὐτὴν δὲ καθ' αὑτὴν ἐπιθυμοῦσι τὴν ψυχὴν ἔχειν, [τούτου δὲ γιγνομένου εἰ φοβοῖντο καὶ ἀγανακτοῖεν,] οὐ πολλὴ ἂν ἀλογία εἴη, εἰ μὴ ἄσμενοι ἐκεῖσ' ἴοιεν, οἷ ἀφικομένοις ἐλπίς ἐστιν οὗ διὰ βίου ἤρων τυχεῖν· ἤρων δὲ φρονήσεως· ᾧ τε διεβέβληντο, τούτου ἀπηλλάχθαι ξυνόντος αὐτοῖς; ἢ ἀνθρωπίνων μὲν παιδικῶν καὶ γυναικῶν καὶ υἱέων ἀποθανόντων πολλοὶ δὴ ἑκόντες ἠθέλησαν εἰς Ἅδου ἐλθεῖν, ὑπὸ ταύτης ἀγόμενοι τῆς ἐλπίδος, τῆς τοῦ ὄψεσθαί τ' ἐκεῖ ὧν ἐπεθύμουν καὶ ξυνέσεσθαι· φρονήσεως δ' ἄρα τις τῷ ὄντι ἐρῶν, καὶ λαβὼν σφόδρα τὴν αὐτὴν ταύτην ἐλπίδα, μηδαμοῦ ἄλλοθι ἐντεύξεσθαι αὐτῇ ἀξίως λόγου ἢ ἐν Ἅδου, ἀγανακτήσει τ' ἀποθνήσκων καὶ οὐχ ἄσμενος εἶσιν αὐτόσε; οἴεσθαί γε χρή, ἐὰν τῷ ὄντι γ' ᾖ, ὦ ἑταῖρε, φιλόσοφος· σφόδρα γὰρ αὐτῷ ταῦτα δόξει, μηδαμοῦ ἄλλοθι καθαρῶς ἐντεύξεσθαι φρονήσει ἀλλ' ἢ ἐκεῖ. εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, ὅπερ ἄρτι ἔλεγον, οὐ πολλὴ ἂν ἀλογία εἴη, εἰ φοβοῖτο τὸν θάνατον ὁ τοιοῦτος; Πολλὴ μέντοι νὴ Δία, ἦ δ' ὅς.

XIII. Οὐκοῦν ἱκανόν σοι τεκμήριον, ἔφη, τοῦτ' ἀνδρός, ὃν ἂν ἴδῃς ἀγανακτοῦντα μέλλοντ' ἀποθανεῖ-

ipsos sincerum quodlibet; id est fortasse ipsum verum. nam impuro quidem purum attingere fas esse nequit. Talia equidem, o Simmia, judico necessarium esse omnes recte discendi cupidos loqui inter se atque opinari. aut nonne tibi sic videtur? Maxime quidem omnium, o Socrates.

XII. Si hæc igitur, inquit, vera sunt, o amice, magna spes est eum, qui pervenerit illuc quo ego proficiscor, si usquam alibi, id illic abunde consecuturum, cujus gratia tantum nos negotium in peracta vita suscepimus, ita ut migrationem in præsentia mihi impositam bona spe suscipiam, similiterque quivis alius suscepturus sit, qui putet præparatam sibi mentem tanquam purificatam. Ita prorsus, inquit Simmias. Lustratio vero, inquit, nonne in hoc consistit, quod jam dudum dicebamus, ut quam maxime animum a corpore sejungamus eumque assuefaciamus per se undique a corporis contagione sevocari et colligi, atque, quoad ejus fieri potest, habitare et in præsenti tempore et in futuro a corpore solum per se, tanquam corporis vinculis solutum? Maxime quidem, inquit. Nonne igitur hæc mors appellatur, solutio et separatio animi a corpore? Prorsus, inquit. Solvere vero ipsum, quemadmodum confitemur, omni tempore maxime ac soli student qui recte philosophantur, atque hæc ipsa philosophorum meditatio est, animum a corpore solvere, atque separare. nonne ita? Ita videtur. Igiturne, ut in principio dicebam, ridiculum foret, si vir qui se in vita sic comparaverit, ut quam proxime ad mortem accederet, sic viveret, deinde hac ipsa adveniente indignaretur? nonne ridiculum? Quidni? Revera igitur, inquit, o Simmia, recte philosophantes mortem commentantur, atque ea minime omnium perterrentur. ita vero considera. cum enim corpus quidem ubique aspernentur, animum vero per se cupiant habere, nonne summa sit absurditas, si non libenter illuc proficiscantur, quo cum pervenerint, spes est, ut eo quidem, quod amabant in vita, potiantur (amabant autem sapientiam); eo autem, cujus commercium moleste ferebant, liberentur? an vero amasiis, uxoribus, liberis defunctis, multi sponte voluerunt ad inferos proficisci, sperantes eos ibi videre cum iisque versari quos desiderabant: sapientiæ autem verus amator, vehementer in hanc ipsam spem adductus, non alibi eam pro dignitate se comparaturum quam apud inferos, mortem ægre feret ac non libenter illuc migrabit? arbitrari quidem, o amice, oportet, si vere philosophus sit: magnopere enim apud ipsum hæc opinio valebit, non alibi puram sapientiam assecuturum eum, quam illic: si autem hoc ita se habet, nonne, quod modo dicebam, præter rationem foret, si mortem vir ejusmodi formidaret? Per Jovem, inquit Simmias, prorsus contra rationem.

XIII. Sufficiens ergo tibi argumentum, inquit, si quem virum videris moleste mortem ferre, eum non esse philoso-

σθαι, ὅτι οὐκ ἄρ' ἦν φιλόσοφος, ἀλλά τις φιλοσώματος; ὁ αὐτὸς δέ που οὗτος τυγχάνει ὢν καὶ φιλοχρή- c
ματος καὶ φιλότιμος, ἤτοι τὰ ἕτερα τούτων ἢ καὶ
ἀμφότερα. Πάνυ γ', ἔφη, ἔχει οὕτως, ὡς λέγεις.
5 Ἆρ' οὖν, ἔφη, ὦ Σιμμία, οὐ καὶ ἡ ὀνομαζομένη ἀν-
δρεία τοῖς οὕτω διακειμένοις μάλιστα προσήκει; Πάν-
τως δήπου, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἡ σωφροσύνη, ἣν καὶ
οἱ πολλοὶ ὀνομάζουσι σωφροσύνην, τὸ περὶ τὰς ἐπιθυ-
μίας μὴ ἐπτοῆσθαι, ἀλλ' ὀλιγώρως ἔχειν καὶ κοσμίως,
10 ἆρ' οὐ τούτοις μόνοις προσήκει, τοῖς μάλιστα τοῦ σώ-
ματος ὀλιγωροῦσί τε καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ ζῶσιν; Ἀνάγ- d
κη, ἔφη. Εἰ γὰρ ἐθέλεις, ἦ δ' ὅς, ἐννοῆσαι τήν γε
τῶν ἄλλων ἀνδρείαν τε καὶ σωφροσύνην, δόξει σοι εἶ-
ναι ἄτοπος. Πῶς δή, ὦ Σώκρατες; Οἶσθα, ἦ δ' ὅς,
15 ὅτι τὸν θάνατον ἡγοῦνται πάντες οἱ ἄλλοι τῶν μεγά-
λων κακῶν εἶναι; Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν φόβῳ μει-
ζόνων κακῶν ὑπομένουσιν αὐτῶν οἱ ἀνδρεῖοι τὸν θάνα-
τον, ὅταν ὑπομένωσιν; Ἔστι ταῦτα. Τῷ δεδιέναι
ἄρα καὶ δέει ἀνδρεῖοί εἰσι πάντες πλὴν οἱ φιλόσοφοι.
20 καίτοι ἄτοπόν γε δέει τινὰ καὶ δειλίᾳ ἀνδρεῖον εἶναι.
Πάνυ μὲν οὖν. Τί δέ; οἱ κόσμιοι αὐτῶν οὐ ταὐτὸν e
τοῦτο πεπόνθασιν; ἀκολασίᾳ τινὶ σώφρονές εἰσι, καί-
τοι φαμέν γέ που ἀδύνατον εἶναι· ἀλλ' ὅμως αὐτοῖς
συμβαίνει τούτῳ ὅμοιον εἶναι τὸ πάθος τὸ περὶ ταύ-
25 την τὴν εὐήθη σωφροσύνην· φοβούμενοι γὰρ ἑτέρων
ἡδονῶν στερηθῆναι καὶ ἐπιθυμοῦντες ἐκείνων, ἄλλων
ἀπέχονται ὑπ' ἄλλων κρατούμενοι. καίτοι καλοῦσί γ'
69 ἀκολασίαν τὸ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἄρχεσθαι· ἀλλ' ὅμως a
ξυμβαίνει αὐτοῖς κρατουμένοις ὑφ' ἡδονῶν κρατεῖν ἄλ-
30 λων ἡδονῶν. τοῦτο δ' ὅμοιόν ἐστιν ᾧ νῦν δὴ ἐλέγετο,
τῷ τρόπον τινὰ δι' ἀκολασίαν αὐτοὺς σεσωφρονίσθαι.
Ἔοικε γάρ. Ὦ μακάριε Σιμμία, μὴ γὰρ οὐχ αὕτη
ᾖ ἡ ὀρθὴ πρὸς ἀρετὴν ἀλλαγή, ἡδονὰς πρὸς ἡδονὰς
καὶ λύπας πρὸς λύπας καὶ φόβον πρὸς φόβον καταλ-
35 λάττεσθαι, καὶ μείζω πρὸς ἐλάττω, ὥσπερ νομίσματα,
ἀλλ' ᾖ ἐκεῖνο μόνον τὸ νόμισμα ὀρθόν, ἀνθ' οὗ δεῖ
ἅπαντα ταῦτα καταλλάττεσθαι, φρόνησις, καὶ τούτου b
μὲν πάντα καὶ μετὰ τούτου ὠνούμενά τε καὶ πιπρα-
σκόμενα τῷ ὄντι ᾖ, καὶ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ
40 δικαιοσύνη, καὶ ξυλλήβδην ἀληθὴς ἀρετὴ ᾖ μετὰ φρο-
νήσεως, καὶ προσγιγνομένων καὶ ἀπογιγνομένων καὶ
ἡδονῶν καὶ φόβων καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν τοιού-
των· χωριζόμενα δὲ φρονήσεως καὶ ἀλλαττόμενα ἀντὶ
ἀλλήλων, μὴ σκιαγραφία τις ᾖ ἡ τοιαύτη ἀρετὴ καὶ
45 τῷ ὄντι ἀνδραποδώδης τε καὶ οὐδὲν ὑγιὲς οὐδ' ἀληθὲς
ἔχουσα, τὸ δ' ἀληθὲς τῷ ὄντι ᾖ κάθαρσίς τις τῶν c
τοιούτων πάντων, καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη
καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ αὐτὴ ἡ φρόνησις μὴ καθαρμός τις
ᾖ. καὶ κινδυνεύουσι καὶ οἱ τὰς τελετὰς ἡμῖν οὗτοι κα-
50 ταστήσαντες οὐ φαῦλοί τινες εἶναι, ἀλλὰ τῷ ὄντι πά-
λαι αἰνίττεσθαι, ὅτι ὃς ἂν ἀμύητος καὶ ἀτέλεστος εἰς
Ἅδου ἀφίκηται, ἐν βορβόρῳ κείσεται, ὁ δὲ κεκαθαρ-
μένος τε καὶ τετελεσμένος ἐκεῖσ' ἀφικόμενος μετὰ θεῶν
οἰκήσει. εἰσὶ γὰρ δή, φασὶν οἱ περὶ τὰς τελετάς, ναρ-

phum, sed φιλοσώματον quendam, id est corporis amatorem? atque idem hic fere φιλοχρήματος et φιλότιμος est, id est pecuniarum honorumque cupidus, aut talis, ut alterum horum affectet, aut utrumque. Omnino ita est, ut ais, inquit. Proinde quæ, o Simmia, fortitudo nominatur, an non viris ejusmodi maxime convenit? Maxime, inquit. Nonne et temperantia, quam quidem etiam vulgus nominat temperantiam, quæ facit ne cupiditatibus serviamus, sed eas contemnamus modestiamque servemus, his duntaxat convenit, qui corpus despiciunt maxime atque in philosophia vivunt? Necesse est, inquit. Si enim considerare velis fortitudinem temperantiamque reliquorum, tibi perabsurda videbitur. Quanam, o Socrates, ratione? Scis, inquit, cæteros omnes mortem unum ex maximis malis existimare. Maxime, inquit. Igiturne majorum metu malorum, quicumque inter eos fortes sunt, sustinent mortem, quando sustinent? Profecto. Metuendo igitur atque metu fortes sunt omnes præter philosophos. atqui absurdum est metu vel timiditate aliquem esse fortem. Certe. Quid autem? qui inter eos moderati dicuntur, inquit, nonne hoc eodem pacto affecti sunt? intemperantia quadam temperantes sunt, quamquam fieri hoc non posse dicimus. verumtamem illis evenit affectio quædam huic similis in ista eorum fatua temperantia: timentes enim ne aliis careant voluptatibus easque appetentes, ab aliis abstinent, aliis servientes. atqui vocant intemperantiam a voluptatibus superari: at tamen accidit eis, ut superati a voluptatibus alias superent voluptates. jam vero id illi simile est quod modo dicebatur, scilicet quodam modo per intemperantiam fieri temperatos. Verosimile quidem. O beate Simmia, ne hæc haudquaquam recta sit ad virtutem via, voluptates voluptatibus, dolores doloribus et metum metu, et majus minori tanquam nummos commutare, sed ille duntaxat rectus sit nummus, quo hæc omnia oporteat commutari, prudentia, quo et cum quo quæ emuntur et venduntur omnia revera sint, et fortitudo et temperantia et justitia, ac summatim vera virtus cum prudentia, sive adsint sive absint voluptates et timores cæteraque omnia hujus generis: a prudentia autem segregata et invicem commutata, adumbratio quædam sit ejusmodi virtus ac revera servilis et nihil sani verique possidens, verum autem in horum omnium purificatione revera consistat, et temperantia et justitia et fortitudo et prudentia ipsa sit purificatio quædam. atque hi, qui mysteria nobis constituerunt, minime contemnendi videntur, sed revera jamdudum occulte nobis significare, quod quicumque non expiatus neque initiatus migrabit ad inferos, jacebit in luto; quicumque vero purgatus atque initiatus illuc accesserit, cum diis habitabit. sunt enim, ut aiunt qui in mysteriis

θηκοφόροι μὲν πολλοὶ, βάκχοι δέ τε παῦροι· οὗτοι δ' εἰσὶ κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν οὐκ ἄλλοι ἢ οἱ πεφιλοσοφηκότες ὀρθῶς. ὧν δὴ κἄγωγε κατά γε τὸ δυνατὸν οὐδὲν ἀπέλιπον ἐν τῷ βίῳ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ προὐθυμήθην γενέσθαι. εἰ δ' ὀρθῶς προὐθυμήθην καί τι ἠνυσάμην, ἐκεῖσ' ἐλθόντες τὸ σαφὲς εἰσόμεθα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ, ὀλίγον ὕστερον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Ταῦτ' οὖν ἐγὼ, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ἀπολογοῦμαι, ὡς εἰκότως ὑμᾶς τ' ἀπολείπων καὶ τοὺς ἐνθάδε δεσπότας οὐ χαλεπῶς φέρω οὐδ' ἀγανακτῶ, ἡγούμενος κἀκεῖ οὐδὲν ἧττον ἢ ἐνθάδε δεσπόταις τ' ἀγαθοῖς ἐντεύξεσθαι καὶ ἑταίροις· [τοῖς δὲ πολλοῖς ἀπιστίαν παρέχει.] εἴ τι οὖν ὑμῖν πιθανώτερός εἰμι ἐν τῇ ἀπολογίᾳ ἢ τοῖς Ἀθηναίων δικασταῖς, εὖ ἂν ἔχοι.

XIV. Εἰπόντος δὴ τοῦ Σωκράτους ταῦθ' ὑπολαβὼν ὁ Κέβης ἔφη, Ὦ Σώκρατες, τὰ μὲν ἄλλ' ἔμοιγε δοκεῖ καλῶς λέγεσθαι, τὰ δὲ περὶ τῆς ψυχῆς πολλὴν ἀπιστίαν παρέχει τοῖς ἀνθρώποις, μὴ, ἐπειδὰν ἀπαλλαγῇ τοῦ σώματος, οὐδαμοῦ ἔτι ᾖ, ἀλλ' ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ [διαφθείρηταί τε καὶ ἀπολλύηται], ᾗ ἂν ἄνθρωπος ἀποθάνῃ, εὐθὺς ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος καὶ ἐκβαίνουσα ὥσπερ πνεῦμα ἢ καπνὸς διασκεδασθεῖσα οἴχηται διαπτομένη καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ ᾖ· ἐπεὶ, εἴπερ εἴη που αὐτὴ καθ' αὑτὴν ξυνηθροισμένη καὶ ἀπηλλαγμένη τούτων τῶν κακῶν ὧν σὺ νῦν δὴ διῆλθες, πολλὴ ἂν ἐλπὶς εἴη καὶ καλὴ, ὦ Σώκρατες, ὡς ἀληθῆ ἐστιν ἃ σὺ λέγεις. ἀλλὰ τοῦτο δὴ ἴσως οὐκ ὀλίγης παραμυθίας δεῖται καὶ πίστεως, ὡς ἔστι θ' ἡ ψυχὴ ἀποθανόντος τοῦ ἀνθρώπου καί τινα δύναμιν ἔχει καὶ φρόνησιν. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις, ὁ Σωκράτης, ὦ Κέβης. ἀλλὰ τί δὴ ποιῶμεν; ἢ περὶ αὐτῶν τούτων βούλει διαμυθολογῶμεν, εἴτ' εἰκὸς οὕτως ἔχειν εἴτε μή; Ἔγωγ' οὖν, ἔφη ὁ Κέβης, ἡδέως ἂν ἀκούσαιμι, ἥντινα δόξαν ἔχεις περὶ αὐτῶν. Οὔκουν γ' ἂν οἶμαι, ἦ δ' ὃς ὁ Σωκράτης, εἰπεῖν τινα νῦν ἀκούσαντά (μου), οὐδ' εἰ κωμῳδοποιὸς εἴη, ὡς ἀδολεσχῶ καὶ οὐ περὶ προσηκόντων τοὺς λόγους ποιοῦμαι. εἰ οὖν δοκεῖ, χρὴ διασκοπεῖσθαι.

XV. Σκεψώμεθα δ' αὐτὸ τῇδέ πῃ, εἴτ' ἄρ' ἐν Ἅιδου εἰσὶν αἱ ψυχαὶ τελευτησάντων τῶν ἀνθρώπων, εἴτε καὶ οὔ. παλαιὸς μὲν οὖν ἔστι τις λόγος οὗτος, οὗ μεμνήμεθα, ὡς εἰσὶν ἐνθένδ' ἀφικόμεναι ἐκεῖ, καὶ πάλιν γε δεῦρ' ἀφικνοῦνται καὶ γίγνονται ἐκ τῶν τεθνεώτων. καὶ εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πάλιν γίγνεσθαι ἐκ τῶν ἀποθανόντων τοὺς ζῶντας, ἄλλο τι ἢ εἶεν ἂν ἡμῶν αἱ ψυχαὶ ἐκεῖ; οὐ γὰρ ἄν που πάλιν ἐγίγνοντο, μὴ οὖσαί (που), καὶ τοῦθ' ἱκανὸν τεκμήριον τοῦ αὐτὰς εἶναι, εἰ τῷ ὄντι φανερὸν γένοιτο, ὅτι οὐδαμόθεν ἄλλοθεν γίγνονται οἱ ζῶντες ἢ ἐκ τῶν τεθνεώτων. εἰ δὲ μὴ ἔστι τοῦτο, ἄλλου ἄν του δέοι λόγου. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Κέβης. Μὴ τοίνυν κατ' ἀνθρώπων, ἦ δ' ὅς, σκόπει μόνον τοῦτο, εἰ βούλει ῥᾷον μαθεῖν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ζῴων πάντων καὶ φυτῶν, καὶ ξυλλήβδην ὅσαπερ ἔχει γένεσιν περὶ πάντων ἴδωμεν, ἆρ' οὑτωσὶ γίγνεται

versantur, thyrsigeri quidem multi, Bacchi vero pauci: hi vero, ut equidem opinor, non alii sunt quam qui recte philosophati sunt. quorum quidem in numero ut essem nihil in vita, quantum in me fuit, prætermisi, sed omnibus modis contendi. an vero recte contenderim et aliquid profecerim, cum illuc pervenerimus, certo sciemus, si deus voluerit, paulo post, ut mihi videtur. Hanc igitur excusationem affero, o Simmia et Cebes, cur cum vos eosque, qui hic sunt, dominos relinquam, merito non ægre feram neque indigner: spero enim me et illic non minus quam hic bonos dominos amicosque inventurum. si igitur defensio mea vobis magis quam Atheniensibus judicibus persuasit, bene se res habet.

XIV. Cum hæc Socrates dixisset, suscipiens sermonem Cebes, dicebat, Cætera quidem, o Socrates, recte dicta mihi videntur, quantum vero ad ipsam animam spectat, valde ambigunt homines, ne a corpore separata nusquam amplius sit, sed eo ipso die, quo homo mortem obierit, statim sejuncta a corpore atque egrediens quasi ventus aut fumus dissipetur atque evanescat neque usquam amplius sit aliquid: cum, si esset alicubi collecta in semet ipsa et ab his malis, quæ tu modo narrabas, liberata, magna bonaque spes esset, o Socrates, vera quæ tu dicis fore. verum ad id fortasse persuasione fideque non exigua opus est, superesse animam post interitum hominis atque aliquam vim intelligentiamque habere. Vera, o Cebes, loqueris, inquit Socrates. verum quid agendum censes? an forte de his ipsis confabulandum, utrum ita esse an aliter probabile sit? Libenter equidem, inquit Cebes, audirem de his rebus quid sentias. Neminem igitur arbitror, inquit Socrates, nunc me audientem, ne comœdum quidem, esse dicturum nugari me ac de quibus minime oporteat verba facere. si ergo placet, oportet considerare.

XV. Id autem hoc pacto consideremus, utrum videlicet apud inferos sint mortuorum animæ necne. vetus sane hic exstat sermo, cujus memores sumus, esse animas quæ hinc abierunt illic, rursusque huc reverti fierique ex mortuis. et si hoc verum est, ex mortuis iterum viventes fieri, essentne animæ illic nostræ? non enim rursus fierent, si non essent alicubi. atque hoc sufficiens argumentum est, eas esse, si revera constet, haud aliunde viventes fieri quam ex mortuis. si vero id non sit, alia opus erit ratione. Omnino, inquit Cebes. Ne igitur id in hominibus solum, inquit, si planius intelligere vis, consideres, sed etiam in animalibus omnibus et plantis atque, ut summatim dicam, in omnibus quæ gignuntur videamus, utrum omnia sic fiant, ex contrariis contraria, quibus tale

πάντα, [οὐκ ἄλλοθεν ἢ] ἐκ τῶν ἐναντίων τἀναντία, ὅσοις τυγχάνει ὄν τοιοῦτόν τι, οἷον τὸ καλὸν τῷ αἰσχρῷ ἐναντίον που καὶ δίκαιον ἀδίκῳ, καὶ ἄλλα δὴ μυρία οὕτως ἔχει. τοῦτ' οὖν σκεψώμεθα, ἆρ' ἀναγκαῖον, ὅσοις ἔστι τι ἐναντίον, μηδαμόθεν ἄλλοθεν αὐτὸ γίγνεσθαι ἢ ἐκ τοῦ αὐτῷ ἐναντίου, οἷον, ὅταν τι μεῖζον γίγνηται, ἀνάγκη που ἐξ ἐλάττονος ὄντος πρότερον ἔπειτα μεῖζον γίγνεσθαι; Ναί. Οὐκοῦν κἂν ἔλαττον γίγνηται, ἐκ μείζονος ὄντος πρότερον ὕστερον ἔλαττον γενήσεται; Ἔστιν, ἔφη, οὕτω. Καὶ μὴν ἐξ ἰσχυροτέρου γε τὸ ἀσθενέστερον καὶ ἐκ βραδυτέρου τὸ θᾶττον; Πάνυ γε. Τί δαί; ἄν τι χεῖρον γίγνηται, οὐκ ἐξ ἀμείνονος, κἂν δικαιότερον, ἐξ ἀδικωτέρου; Πῶς γὰρ οὔ; Ἱκανῶς οὖν, ἔφη, ἔχομεν τοῦτο, ὅτι πάνθ' οὕτω γίγνεται, ἐκ τῶν ἐναντίων τἀναντία πράγματα; Πάνυ γε. Τί δ' αὖ; ἔστι τι καὶ τοιόνδ' ἐν αὐτοῖς, οἷον μεταξὺ ἀμφοτέρων πάντων τῶν ἐναντίων δυοῖν ὄντοιν δύο γενέσεις, ἀπὸ μὲν τοῦ ἑτέρου ἐπὶ τὸ ἕτερον, ἀπὸ δ' αὖ τοῦ ἑτέρου πάλιν ἐπὶ τὸ ἕτερον; μείζονος μὲν γὰρ πράγματος καὶ ἐλάττονος μεταξὺ αὔξησις καὶ φθίσις, καὶ καλοῦμεν οὕτω τὸ μὲν αὐξάνεσθαι, τὸ δὲ φθίνειν; Ναί, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ διακρίνεσθαι καὶ συγκρίνεσθαι, καὶ ψύχεσθαι καὶ θερμαίνεσθαι, καὶ πάνθ' οὕτω; καὶ εἰ μὴ χρώμεθα τοῖς ὀνόμασιν ἐνιαχοῦ, ἀλλ' ἔργῳ γοῦν πανταχοῦ οὕτως ἔχειν ἀναγκαῖον, γίγνεσθαί τ' αὐτὰ ἐξ ἀλλήλων γένεσίν τ' εἶναι ἐξ ἑκατέρων εἰς ἄλληλα; Πάνυ γ', ἦ δ' ὅς.

XVI. Τί οὖν; ἔφη, τῷ ζῆν ἔστι τι ἐναντίον, ὥσπερ τῷ ἐγρηγορέναι τὸ καθεύδειν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τί; — Τὸ τεθνάναι, ἔφη. Οὐκοῦν ἐξ ἀλλήλων τε γίγνεται ταῦτα, εἴπερ ἐναντία ἐστί, καὶ αἱ γενέσεις εἰσὶν αὐτοῖν μεταξὺ δύο δυοῖν ὄντοιν; Πῶς γὰρ οὔ; Τὴν μὲν τοίνυν ἑτέραν συζυγίαν ὧν νῦν δὴ ἔλεγον ἐγώ σοι, ἔφη, ἐρῶ, ὁ Σωκράτης, καὶ αὐτὴν καὶ τὰς γενέσεις· σὺ δέ μοι τὴν ἑτέραν. λέγω δὲ τὸ μὲν καθεύδειν, τὸ δ' ἐγρηγορέναι, καὶ ἐκ τοῦ καθεύδειν τὸ ἐγρηγορέναι γίγνεσθαι καὶ ἐκ τοῦ ἐγρηγορέναι τὸ καθεύδειν, καὶ τὰς γενέσεις αὐτοῖν τὴν μὲν καταδαρθάνειν εἶναι, τὴν δ' ἀνεγείρεσθαι. ἱκανῶς σοι, ἔφη, ἢ οὔ; Πάνυ μὲν οὖν. Λέγε δή μοι καὶ σύ, ἔφη, οὕτω περὶ ζωῆς καὶ θανάτου. οὐκ ἐναντίον μὲν φῄς τῷ ζῆν τὸ τεθνάναι εἶναι; Ἔγωγε. Γίγνεσθαι δ' ἐξ ἀλλήλων; Ναί. Ἐξ οὖν τοῦ ζῶντος τί τὸ γιγνόμενον; Τὸ τεθνηκός, ἔφη. Τί δαί, ἦ δ' ὅς, ἐκ τοῦ τεθνεῶτος; Ἀναγκαῖον, ἔφη, ὁμολογεῖν, ὅτι τὸ ζῶν. Ἐκ τῶν τεθνεώτων ἄρα, ὦ Κέβης, τὰ ζῶντά τε καὶ οἱ ζῶντες γίγνονται; Φαίνεται, ἔφη. Εἰσὶν ἄρα, ἔφη, αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ἐν Ἅιδου. Ἔοικεν. Οὐκοῦν καὶ τοῖν γενεσέοιν τοῖν περὶ ταῦθ' ἥ γ' ἑτέρα σαφὴς οὖσα τυγχάνει; τὸ γὰρ ἀποθνήσκειν σαφὲς δήπου, ἢ οὔ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πῶς οὖν, ἦ δ' ὅς, ποιήσομεν; οὐκ ἀνταποδώσομεν τὴν ἐναντίαν γένεσιν, ἀλλὰ ταύτῃ χωλὴ ἔσται ἡ φύσις; ἢ ἀνάγκη ἀνταποδοῦναι τῷ ἀποθνήσκειν ἐναντίαν τινὰ γένεσιν; Πάντως δήπου, ἔφη. Τίνα ταύτην; Τὸ ανα-

quid contingit, quemadmodum pulchrum turpi quodammodo contrarium est et justum injusto, et alia plurima sane ejusmodi sunt. consideremus igitur, utrum necessarium sit, cuicumque aliquid est contrarium, non aliunde id quam ex suo contrario fieri, veluti quando quid majus efficitur, necesse est ex eo, quod ante fuerat minus, postea majus evadere. Ita est. Nonne et si minus aliquid fiat, ex eo, quod ante majus erat, postea fiet minus? Sic omnino. Quin etiam ex robustiori debilius et ex tardiori velocius? Prorsus. Quid vero? si quid evadat deterius, nonne ex meliori, et si justius ex injustiori? Quidni? In omnibus igitur satis id exploratum habemus, omnia ita fieri, contraria ex contrariis. Prorsus. Quid porro? estne etiam aliquid tale in ipsis, quales (sunt) inter contraria duo quæcunque duæ generationes, ab altero quidem in alterum, atque in alterum vicissim ab altero? etenim inter majus atque minus medium obtinent incrementum et decrementum et dicimus id quidem crescere, illud vero decrescere. Ita, inquit. Igitur similiter discerni et confundi, et frigescere et incalescere, et omnia hoc pacto? et si nomina nobis desunt alicubi, re tamen ipsa ubique ita necesse est sese habere, ex se invicem ea fieri generationemque esse ex utrisque vicissim in se invicem? Omnino quidem, inquit.

XVI. Quid vero? ei, quod est vivere, estne aliquid contrarium, quemadmodum ei, quod vigilare est, dormire contrarium? Sic est omnino, inquit. Quidnam?— Mortuum esse, inquit. An igitur ex se invicem hæc fiunt, siquidem contraria sunt, et cum duo sint, duæ quoque inter hæc generationes sunt? Nihil prohibet. Alterum quidem par eorum, quæ modo dicebam, ego tibi dicam (inquit Socrates) tam ipsum, quam generationes ejus : tu vero mihi aperies alterum. dico autem hoc quidem dormire, illud autem vigilare atque ex somno vigiliam fieri et ex vigilia somnum, horumque generationes hanc quidem connivere, illam vero expergisci. satisne tibi, an non? Satis certe. Dic tu mihi quoque similiter de vita atque morte. nonne contrarium vivere dicis esse atque mortuum esse? Equidem. Et ex se invicem fieri? Ita. Ergo ex vivente quidnam fit? Mortuum. Quid autem ex mortuo? Necesse est confiteri vivens. Ergo ex mortuis, o Cebes, viventia fiunt atque viventes? Apparet. Sunt igitur apud inferos animæ nostræ. Videtur. Ergone et generationum, quæ circa hæc sunt, altera quidem manifesta est? mori enim manifestum est, nonne? Ita prorsus. Quidnam igitur faciemus? an non reddemus vicissim generationem huic contrariam, sed hac parte duntaxat mancam dicemus naturam esse? potiusne necesse est reddere ei, quod mori est, vicissim contrariam quandam generationem? Omnino. Quam vero istam? Reviviscere. Nonne igitur si revivis-

βιώσκεσθαι. Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, εἴπερ ἔστι τὸ ἀναβιώσκεσθαι, ἐκ τῶν τεθνεώτων ἂν εἴη γένεσις εἰς τοὺς ζῶντας αὕτη, τὸ ἀναβιώσκεσθαι; Πάνυ γε. Ὁμολογεῖται ἄρ' ἡμῖν καὶ ταύτῃ τοὺς ζῶντας ἐκ τῶν τεθνεώτων γεγονέναι οὐδὲν ἧττον ἢ τοὺς τεθνεῶτας ἐκ τῶν ζώντων. τούτου δ' ὄντος ἱκανόν που ἐδόκει τεκμήριον εἶναι, ὅτι ἀναγκαῖον τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς εἶναί που, ὅθεν δὴ πάλιν γίγνεσθαι. Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῶν ὡμολογημένων ἀναγκαῖον οὕτως ἔχειν.

XVII. Ἰδὲ τοίνυν οὕτως, ἔφη, ὦ Κέβης, ὅτι οὐδ' ἀδίκως ὡμολογήκαμεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. εἰ γὰρ μὴ ἀεὶ ἀνταποδιδοίη τὰ ἕτερα τοῖς ἑτέροις γιγνόμενα, ὡσπερεὶ κύκλῳ περιιόντα, ἀλλ' εὐθεῖά τις εἴη ἡ γένεσις ἐκ τοῦ ἑτέρου μόνον εἰς τὸ καταντικρὺ καὶ μὴ ἀνακάμπτοι πάλιν ἐπὶ τὸ ἕτερον μηδὲ καμπὴν ποιοῖτο, οἶσθ' ὅτι πάντα τελευτῶντα ταὐτὸ σχῆμ' ἂν σχοίη καὶ ταὐτὸ πάθος ἂν πάθοι καὶ παύσαιτο γιγνόμενα; Πῶς λέγεις; ἔφη. Οὐδὲν χαλεπόν, ἦ δ' ὅς, ἐννοῆσαι ὃ λέγω· ἀλλ' οἷον εἰ τὸ καταδαρθάνειν μὲν εἴη, τὸ δ' ἀνεγείρεσθαι μὴ ἀνταποδιδοίη γιγνόμενον ἐκ τοῦ καθεύδοντος, οἶσθ' ὅτι τελευτῶντα πάντ' ἂν λῆρον τὸν Ἐνδυμίωνα ἀποδείξειε καὶ οὐδαμοῦ ἂν φαίνοιτο, διὰ τὸ καὶ τἆλλα πάντα ταὐτὸν ἐκείνῳ πεπονθέναι, [καθεύδειν·] κἂν εἰ ξυγκρίνοιτο μὲν πάντα, διακρίνοιτο δὲ μή, ταχὺ ἂν τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου γεγονὸς εἴη, ὁμοῦ πάντα χρήματα. ὡσαύτως δέ, ὦ φίλε Κέβης, καὶ εἰ ἀποθνήσκοι μὲν πάντα, ὅσα τοῦ ζῆν μεταλάβοι, ἐπειδὴ δ' ἀποθάνοι, μένοι ἐν τούτῳ τῷ σχήματι τὰ τεθνεῶτα καὶ μὴ πάλιν ἀναβιώσκοιτο, ἆρ' οὐ πολλὴ ἀνάγκη τελευτῶντα πάντα τεθνάναι καὶ μηδὲν ζῆν; εἰ γὰρ ἐκ μὲν τῶν ἄλλων τὰ ζῶντα γίγνοιτο, τὰ δὲ ζῶντ' ἀποθνήσκοι, τίς μηχανὴ μὴ οὐχὶ πάντα καταναλωθῆναι εἰς τὸ τεθνάναι; Οὐδὲ μία μοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κέβης, ὦ Σώκρατες, ἀλλά μοι δοκεῖς παντάπασιν ἀληθῆ λέγειν. Ἔστι γάρ, ἔφη, ὦ Κέβης, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, παντὸς μᾶλλον οὕτω, καὶ ἡμεῖς αὐτὰ ταῦτ' οὐκ ἐξαπατώμενοι ὁμολογοῦμεν, ἀλλ' ἔστι τῷ ὄντι καὶ τὸ ἀναβιώσκεσθαι καὶ ἐκ τῶν τεθνεώτων τοὺς ζῶντας γίγνεσθαι καὶ τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς εἶναι, καὶ ταῖς μέν γ' ἀγαθαῖς ἄμεινον εἶναι, ταῖς δὲ κακαῖς κάκιον.

XVIII. Καὶ μήν, ἔφη ὁ Κέβης ὑπολαβών, καὶ κατ' ἐκεῖνόν γε τὸν λόγον, ὦ Σώκρατες, εἰ ἀληθής ἐστιν, ὃν σὺ εἴωθας θαμὰ λέγειν, ὅτι ἡμῖν ἡ μάθησις οὐκ ἄλλο τι ἢ ἀνάμνησις τυγχάνει οὖσα, καὶ κατὰ τοῦτον ἀνάγκη που ἡμᾶς ἐν προτέρῳ τινὶ χρόνῳ μεμαθηκέναι ἃ νῦν ἀναμιμνησκόμεθα. τοῦτο δ' ἀδύνατον, εἰ μὴ ἦν που ἡμῶν ἡ ψυχὴ πρὶν ἐν τῷδε τῷ ἀνθρωπίνῳ εἴδει γενέσθαι· ὥστε καὶ ταύτῃ ἀθάνατόν τι ἔοικεν ἡ ψυχὴ εἶναι. Ἀλλ', ὦ Κέβης, ἔφη ὁ Σιμμίας ὑπολαβών, ποῖαι τούτων αἱ ἀποδείξεις; ὑπόμνησόν με· οὐ γὰρ σφόδρ' ἐν τῷ παρόντι μέμνημαι. Ἑνὶ μὲν λόγῳ, ἔφη ὁ Κέβης, καλλίστῳ, ὅτι ἐρωτώμενοι ἄνθρωποι, ἐάν τις καλῶς ἐρωτᾷ, αὐτοὶ λέγουσι πάνθ' ᾗ ἔχει· καίτοι εἰ

cere est, generatio quædam hæc est ex mortuis in viventes? Est utique. Convenit ergo nobis hac quoque ratione, viventes ex mortuis fieri nihilo minus quam mortuos ex viventibus. quod cum ita sit, sufficiens argumentum hinc peti videbatur, animas mortuorum necessario alicubi esse, unde iterum fiant. Videtur mihi, o Socrates, hoc ex his, quæ concessa sunt, necessario sequi.

XVII. Animadverte ergo sic, inquit, o Cebes, haud abs re nos hæc, ut arbitror, concessisse. nisi enim continuo altera vicissim altieris redderentur, quasi quodam circulo remeantia, sed directa quædam generatio esset duntaxat ex altero in ejus oppositum neque rursus reflecterentur in alterum facerentque regressum, omnia tandem, mihi crede, eandem haberent figuram atque idem experirentur fierique cessarent. Quonam id pacto dicis? inquit. Haudquaquam intellectu difficile est, inquit, quod dico : perinde enim ac si somnus esset quidem, ex eo vero vigilia nunquam vicissim fieret, minime te latet omnia tandem eo deventura, ut Endymion ridicula quædam fabula videatur, et nullo loco haberentur, cum cætera quoque universa somno similiter atque ille opprimerentur. et, si confunderentur quidem omnia, non vero discernerentur, Anaxagoræ illud repente contingeret, omnes res esse simul (*confusas*). eadem ratione, o amice Cebes, si quæcumque vitam acceperint, moriantur, mortua vero cum fuerint, mortua relinquantur neque iterum reviviscant, an non necessarium est omnino, cuncta tandem interiisse nihilque vivere? nam si ex aliis quidem viventia fierent, postea verò perirent, quid obstaret quominus in interitum cuncta consumerentur? Nihil prorsus, o Socrates, inquit Cebes, sed mihi omnino vera loqui videris. Est certe, o Cebes, inquit, maxime omnium ita, ut mihi videtur, atque nos hæc ipsa non decepti confitemur, sed revera reviviscunt atque ex mortuis viventes fiunt mortuorumque supersunt animæ, atque bonis quidem melius est, malis vero pejus.

XVIII. Atqui et secundum illud, o Socrates, respondit Cebes, quod frequenter afferre soles, si verum est, disciplinam videlicet nostram nihil esse aliud quam reminiscentiam, etiam secundum hoc, inquam, necesse est nos in superiori quodam tempore, ea, quorum nunc reminiscimur, didicisse. id vero fieri non potest, nisi prius anima nostra fuerit alicubi quam in hanc humanam speciem deveniret : ita ut et hac ratione immortale quiddam anima videtur esse. At quales hujus rei demonstrationes, o Cebes? respondit Simmias; revoca mihi eas in memoriam : non enim satis in præsentia memini. Una quidem ratione pulcherrima, inquit Cebes, quod interrogati homines, si quis eos recte interroget, ultro omnia, quemadmodum sunt,

μὴ ἐτύγχανεν αὐτοῖς ἐπιστήμη ἐνοῦσα καὶ ὀρθὸς λό-
γος, οὐκ ἂν οἷοί τ' ἦσαν τοῦτο ποιῆσαι. ἔπειτ' ἐάν τις
ἐπὶ τὰ διαγράμματα ἄγῃ ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἐν- b
ταῦθα σαφέστατα κατηγορεῖ, ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει. Εἰ
5 δὲ μὴ ταύτῃ γε, ἔφη, πείθει, ὦ Σιμμία, ὁ Σωκράτης,
σκέψαι, ἐὰν τῇδέ πῄ σοι σκοπουμένῳ συνδόξῃ. ἀπι-
στεῖς γὰρ δή, πῶς ἡ καλουμένη μάθησις ἀνάμνησίς
ἐστιν; Ἀπιστῶ μὲν ἔγωγε, ἦ δ' ὃς ὁ Σιμμίας, οὔ,
αὐτὸ δὲ τοῦτο, ἔφη, δέομαι παθεῖν, περὶ οὗ ὁ λόγος
10 ⌈ἀναμνησθῆναι⌉· καὶ σχεδόν γ' ἐξ ὧν Κέβης ἐπεχεί-
ρησε λέγειν ἤδη μέμνημαι καὶ πείθομαι· οὐδὲν μέν-
τἂν ἧττον ἀκούοιμι νῦν, σὺ πῇ ἐπεχείρησας λέγειν.
Τῇδ' ἔγωγε, ἦ δ' ὅς. ὁμολογοῦμεν γὰρ δήπου, εἴ τίς c
τι ἀναμνησθήσεται, δεῖν αὐτὸν τοῦτο πρότερόν ποτ'
15 ἐπίστασθαι. Πάνυ γε, ἔφη. Ἆρ' οὖν καὶ τόδ' ὁμο-
λογοῦμεν, ὅταν ἐπιστήμη παραγίγνηται τρόπῳ τοιούτῳ,
ἀνάμνησιν εἶναι; λέγω δὲ τίνα τρόπον; τόνδε· ἐάν τίς
τι πρότερον ἢ ἰδὼν ἢ ἀκούσας ἤ τιν' ἄλλην αἴσθησιν
λαβὼν μὴ μόνον ἐκεῖνο γνῷ, ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἐννοήσῃ,
20 οὗ μὴ ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἄλλη, ἆρ' οὐχὶ τοῦτο
δικαίως λέγομεν ὅτι ἀνεμνήσθη οὗ τὴν ἔννοιαν ἔλαβε;
Πῶς λέγεις; Οἷον τὰ τοιάδε· ἄλλη που ἐπιστήμη ἀν- d
θρώπου καὶ λύρας. Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκοῦν οἶσθα, ὅτι
οἱ ἐρασταί, ὅταν ἴδωσι λύραν ἢ ἱμάτιον ἤ τι ἄλλο, οἷς
25 τὰ παιδικὰ αὐτῶν εἴωθε χρῆσθαι, πάσχουσι τοῦτο·
ἔγνωσάν τε τὴν λύραν καὶ ἐν τῇ διανοίᾳ ἔλαβον τὸ
εἶδος τοῦ παιδός, οὗ ἦν ἡ λύρα, τοῦτο δ' ἐστὶν ἀνά-
μνησις· ὥσπερ γε καὶ Σιμμίαν τις ἰδὼν πολλάκις Κέβη-
τος ἀνεμνήσθη, καὶ ἄλλα που μυρία τοιαῦτ' ἂν εἴη.
30 Μυρία μέντοι νὴ Δί', ἔφη ὁ Σιμμίας. Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς,
τὸ τοιοῦτον ἀνάμνησίς τίς ἐστι; μάλιστα μέντοι, ὅταν e
τις τοῦτο πάθῃ περὶ ἐκεῖνα, ἃ ὑπὸ χρόνου καὶ τοῦ μὴ
ἐπισκοπεῖν ἤδη ἐπελέληστο; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τί
δαί; ἦ δ' ὅς· ἔστιν ἵππον γεγραμμένον ἰδόντα ἢ λύραν
35 γεγραμμένην ἀνθρώπου ἀναμνησθῆναι, καὶ Σιμμίαν
ἰδόντα γεγραμμένον Κέβητος ἀναμνησθῆναι; Πάνυ γε.
Οὐκοῦν καὶ Σιμμίαν ἰδόντα γεγραμμένον αὐτοῦ Σιμ-
74 μίου ⌈ἀναμνησθῆναι⌉; Ἔστι μέντοι, ἔφη. a

XIX. Ἆρ' οὖν οὐ κατὰ πάντα ταῦτα ξυμβαίνει τὴν
40 ἀνάμνησιν εἶναι ⌈τὴν⌉ μὲν ἀφ' ὁμοίων, τὴν δὲ ⌈καὶ⌉
ἀπ' ἀνομοίων; Ξυμβαίνει. Ἀλλ' ὅταν γ' ἀπὸ τῶν
ὁμοίων ἀναμιμνήσκηταί τίς τι, ἆρ' οὐκ ἀναγκαῖον
τόδε προσπάσχειν, ἐννοεῖν, εἴτε τι ἐλλείπει τοῦτο κατὰ
τὴν ὁμοιότητα εἴτε μὴ ἐκείνου, οὗ ἀνεμνήσθη; Ἀνάγκη,
45 ἔφη. Σκόπει δή, ἦ δ' ὅς, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει. φα-
μέν πού τι εἶναι ἴσον, οὐ ξύλον λέγω ξύλῳ οὐδὲ λίθον
λίθῳ οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων οὐδέν, ἀλλὰ παρὰ
ταῦτα πάνθ' ἕτερόν τι, αὐτὸ τὸ ἴσον· φῶμέν τι εἶναι
ἢ μηδέν; Φῶμεν μέντοι νὴ Δί', ἔφη ὁ Σιμμίας, θαυ- b
50 μαστῶς γε. Ἦ καὶ ἐπιστάμεθ' αὐτὸ ὃ ἔστιν; Πάνυ
γε, ἦ δ' ὅς. Πόθεν λαβόντες αὐτοῦ τὴν ἐπιστήμην;
ἆρ' οὐκ ἐξ ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἢ ξύλα ἢ λίθους ἢ
ἄλλ' ἄττ' ἰδόντες ἴσα, ἐκ τούτων ἐκεῖνο ἐνενοήσαμεν,
ἕτερον ὂν τούτων; ἢ οὐχ ἕτερόν σοι φαίνεται; σκόπει

respondent: atqui nunquam id facere possent, nisi inesset ipsis scientia rectaque ratio. deinde si quis eos ad geometricas figuras vel simile quid converterit, ibi manifeste comperiet, ita id se habere. Si hæc, o Simmia, ratio, inquit Socrates, tibi non persuadet, attende, an sic tibi consideranti idem quod nobis videatur. diffidis enim eam, quam disciplinam vocant, reminiscentiam esse posse. Haud equidem diffido, inquit Simmias, id ipsum vero cupio experiri de quo sermo est. ac fere ex his, quæ Cebes cœpit dicere, jam recordor et credo. nihilo minus tamen et a te, qua ratione id probare ipse aggrediebaris, libenter audirem. Hac equidem ratione, inquit Socrates: confitemur sane si quis alicujus reminiscetur, oportere ipsum prius aliquando id nosse. Prorsus, inquit. Numquid ergo et hoc confitemur, quando scientia hoc modo accedit, reminiscentiam eam esse? dico autem hoc pacto. si quis aliquid antea viderit vel audiverit vel alio perceperit sensu, neque solum id ipsum cognoscat, verum etiam cogitet aliud quid, cujus non una eademque sed alia scientia sit, nonne merito dicemus hunc ejus rei reminisci, quam perceperit cogitatione? Quo pacto id dicis? inquit Simmias. Hoc fere: alia quodammodo hominis scientia est, alia lyræ. Quidni? inquit Simmias. Ignorasne igitur hoc amantibus evenire, cum lyram aut vestem aut quid aliud ex his adspiciant, quibus uti eorum amasii consueverunt: agnoscunt lyram et mente formam recolunt pueri, cujus erat lyra, hoc vero est reminisci: veluti si quis, cum Simmiam viderit sæpe, Cebetis recordetur, et alia ejusdem generis infinita. Infinita per Jovem, inquit Simmias. Nonne igitur, inquit, tale quid recordatio quædam est? maxime vero, si id nobis in illis contingat rebus, quarum longitudine temporis et negligentia obliti jam eramus? Ita certe, inquit Simmias. Quid vero? inquit ille: contingitne, ut qui equum pictum viderit pictamve lyram, reminiscatur hominis, atque cum pictum adspexerit Simmiam, veniat illi in mentem Cebes? Sic utique, inquit. Igiturne cum Simmiam adspexerit pictum, ipse quoque Simmias? Profecto.

XIX. Nonne igitur secundum hæc omnia contingit, tum a similibus tum a dissimilibus reminiscentiam provenire? Contingit. Verum quando a similibus quispiam alicujus reminiscitur, an non necesse est id insuper intelligere, utrum deficiant illa secundum similitudinem, necne, ab illo cujus meminit? Necesse est. Attende sane, numquid hæc ita se habeant. dicimus aliquid esse æquale, non dico lignum ligno neque lapidem lapidi neque aliud ejusmodi quicquam, sed præter hæc omnia aliud quid, ipsum æquale: hoc dicimusne aliquid esse, an nihil? Dicimus per Jovem, inquit Simmias, mirum quidem in modum. An scimus et ipsum quid sit? Omnino quidem. Unde scientiam ejus nacti? an non ex his, quæ modo diximus, videlicet conspicati vel ligna vel saxa vel alia quædam æqualia, ex his illud cogitavimus, quod aliud est quam hæc? aut non aliud quiddam tibi videtur? considera vero et hac ratione.

δὲ καὶ τῇδε. ἆρ' οὐ λίθοι μὲν ἴσοι καὶ ξύλα ἐνίοτε
ταὐτὰ ὄντα τοτὲ μὲν ἴσα φαίνεται, τοτὲ δ' οὔ; Πάνυ
μὲν οὖν. Τί δέ; αὐτὸ τὸ ἴσον ἔστιν ὅτ' ἄνισόν σοι
ἐφάνη; ἢ ἡ ἰσότης ἀνισότης; Οὐδεπώποτέ γε, ὦ Σώ- c
5 κρατες. Οὐ ταὐτὸν ἄρ' ἐστίν, ἦ δ' ὅς, ταῦτά τε τὰ
ἴσα καὶ αὐτὸ τὸ ἴσον. Οὐδαμῶς μοι φαίνεται, ὦ Σώ-
κρατες. Ἀλλὰ μὴν ἐκ τούτων γ', ἔφη, τῶν ἴσων,
ἑτέρων ὄντων ἐκείνου τοῦ ἴσου· ὅμως αὐτοῦ τὴν ἐπι-
στήμην ἐννενόηκάς τε καὶ εἴληφας; Ἀληθέστατα, ἔφη,
10 λέγεις. Οὐκοῦν ἢ ὁμοίου ὄντος τούτοις ἢ ἀνομοίου;
Πάνυ γε. Διαφέρει δέ γε, ἦ δ' ὅς, οὐδέν· ἕως ἂν
ἄλλο ἰδὼν ἀπὸ ταύτης τῆς ὄψεως ἄλλο ἐννοήσῃς εἴθ'
ὅμοιον εἴτ' ἀνόμοιον, ἀναγκαῖον, ἔφη, αὐτὸ ἀνάμνησιν d
γεγονέναι. Πάνυ μὲν οὖν. Τί δαὶ τόδ'; ἦ δ' ὅς.
15 πάσχομέν τι τοιοῦτον περὶ τὰ ἐν τοῖς ξύλοις τε καὶ
οἷς νῦν δὴ ἐλέγομεν τοῖς ἴσοις; ἆρα φαίνεται ἡμῖν οὕ-
τως ἴσα εἶναι, ὥσπερ αὐτὸ τὸ ὃ ἔστιν ἴσον, ἢ ἐνδεῖ τι
ἐκείνου τῷ μὴ τοιαῦτ' εἶναι, οἷον τὸ ἴσον, ἢ οὐδέν;
Καὶ πολύ γε, ἔφη, ἐνδεῖ. Οὐκοῦν ὁμολογοῦμεν, ὅταν
20 τίς τι ἰδὼν ἐννοήσῃ, ὅτι βούλεται μὲν τοῦτο, ὃ νῦν ἐγὼ
ὁρῶ, εἶναι οἷον ἄλλο τι τῶν ὄντων, ἐνδεῖ δὲ καὶ οὐ δύ-
ναται τοιοῦτον εἶναι, οἷον ἐκεῖνο, ἀλλ' ἔστι φαυλότε- e
ρον, ἀναγκαῖόν που τὸν τοῦτ' ἐννοοῦντα τυχεῖν προειδότα
ἐκεῖνο, ᾧ φησιν αὐτὸ προσεοικέναι μέν, ἐνδεεστέρως
25 δ' ἔχειν; Ἀνάγκη. Τί οὖν; τὸ τοιοῦτον πεπόνθαμεν
καὶ ἡμεῖς, ἢ οὔ, περί τε τὰ ἴσα καὶ αὐτὸ τὸ ἴσον;
Παντάπασί γε. Ἀναγκαῖον ἄρ' ἡμᾶς προειδέναι τὸ
75 ἴσον πρὸ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ὅτε τὸ πρῶτον ἰδόντες a
τὰ ἴσα ἐνενοήσαμεν, ὅτι ὀρέγεται μὲν πάντα ταῦτ' εἶ-
30 ναι οἷον τὸ ἴσον, ἔχει δ' ἐνδεεστέρως. Ἔστι ταῦτα.
Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδ' ὁμολογοῦμεν, μὴ ἄλλοθεν αὐτὸ ἐν-
νενοηκέναι μηδὲ δυνατὸν εἶναι ἐννοῆσαι ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ
ἰδεῖν ἢ ἅψασθαι ἢ ἔκ τινος ἄλλης τῶν αἰσθήσεων· ταὐ-
τὸν δὲ πάντα ταῦτα λέγω. Ταὐτὸν γὰρ ἔστιν, ὦ Σώ-
35 κρατες, πρός γ' ὃ βούλεται δηλῶσαι ὁ λόγος. Ἀλλὰ
μὲν δὴ ἔκ γε τῶν αἰσθήσεων δεῖ ἐννοῆσαι, ὅτι πάντα
τὰ ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν ἐκείνου τ' ὀρέγεται, τοῦ ὃ ἔστιν b
ἴσον, καὶ αὐτοῦ ἐνδεέστερά ἐστιν. ἢ πῶς λέγομεν;
Οὕτως. Πρὸ τοῦ ἄρ' ἄρξασθαι ἡμᾶς ὁρᾶν καὶ ἀκούειν
40 καὶ τἆλλ' αἰσθάνεσθαι τυχεῖν ἔδει που εἰληφότας ἐπι-
στήμην αὐτοῦ τοῦ ἴσου, ὅ τι ἔστιν, εἰ ἐμέλλομεν τὰ ἐκ
τῶν αἰσθήσεων ἴσα ἐκεῖσ' ἀνοίσειν [ὅτι προθυμεῖται
μὲν πάντα τοιαῦτ' εἶναι οἷον ἐκεῖνο, ἔστι δὲ αὐτοῦ φαυ-
λότερα]. Ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, ὦ Σώκρα-
45 τες. Οὐκοῦν γενόμενοι εὐθὺς ἑωρῶμέν τε καὶ ἠκούο-
μεν καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις εἴχομεν; Πάνυ γε. Ἔδει c
δέ γε, φαμέν, πρὸ τούτων τὴν τοῦ ἴσου ἐπιστήμην εἰ-
ληφέναι; Ναί. Πρὶν γενέσθαι ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη
ἡμῖν αὐτὴν εἰληφέναι. Ἔοικεν.

50 XX. Οὐκοῦν εἰ μὲν λαβόντες αὐτὴν πρὸ τοῦ γενέσθαι
ἔχοντες ἐγενόμεθα, ἠπιστάμεθα καὶ πρὶν γενέσθαι καὶ
εὐθὺς γενόμενοι οὐ μόνον τὸ ἴσον καὶ τὸ μεῖζον καὶ τὸ
ἔλαττον, ἀλλὰ καὶ ξύμπαντα τὰ τοιαῦτα; οὐ γὰρ περὶ τοῦ
ἴσου νῦν ὁ λόγος ἡμῖν μᾶλλόν τι ἢ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ

nonne saxa vel ligna æqualia dum interdum eadem sunt, alias æqualia alias inæqualia nobis videntur? Penitus. Quid autem? ipsumne æquale aliquando inæquale tibi visum est, vel æqualitas inæqualitas? Nunquam, o Socrates. Itaque non idem sunt hæc æqualia atque ipsum æquale. Nullo modo mihi videtur, o Socrates. Verumtamen ab his æqualibus, quamquam hæc alia sunt quam ipsum illud æquale, ipsius tamen cogitatione percepisti scientiam. Verissima loqueris. Igiturne sive simile ipsum illis sit sive dissimile? Omnino. Nihil sane refert: quatenus aliud conspicatus ex hac ipsa perspectione aliud intellexeris, sive simile sive dissimile, necesse est, inquit, hanc reminiscentiam esse. Et maxime quidem. Quid vero id? an sic nobis contingit circa ea, quæ modo dicebamus, ligna et æqualia? videnturne ita æqualia hæc esse, ut ipsum quod est æquale, aut an deest potius aliquid quominus talia sint, quale est æquale ipsum, an nihil? Permultum certe deest. Nonne igitur confitemur, quando quis aliquid conspicatus reputat, appetit quidem hoc, quod in præsentia video, esse tale, quale quiddam aliud ex his quæ sunt, verum deficit neque potest tale esse, quale est illud, sed deterius est, necesse esse eum, qui hoc reputet antea cognovisse illud, cui dicat hoc quodammodo simile quidem esse, sed ad plenam similitudinem non accedere? Necesse est. Quid ergo? talene aliquid contigit et nobis, an non, circa æqualia ipsumque æquale? Quam plurimum. Necesse est ergo nos æqualis ipsius scientiam ante illud tempus habuisse, quo primum videntes æqualia agnovimus appetere quidem hæc talia evadere, quale est ipsum, a perfectione vero ipsius abesse. Ita est. Verum et hoc confitemur, nos neque aliunde id agnovisse neque agnoscere posse quam ex visu vel tactu, vel alio quodam sensu. idem vero hæc omnia dico. Idem, o Socrates, ad id, de quo agitur, ostendendum. Atqui a sensibus intelligere oportet, omnia, quæ subjecta sunt sensibus, illud quod est æquale appetere, et ipsum non assequi. an aliter dicemus? Haud aliter. Ergo ante quam incepimus videre et audire reliquisque uti sensibus, oportuit nos æqualis ipsius scientiam possedisse, videlicet quid ipsum sit, si modo æqualia hæc, quæ sensibus subjacent, ad ipsum adeo relaturi eramus. Necessario ex superioribus id, o Socrates, sequitur. Igiturne statim, inquit, nati vidimus et audivimus reliquosque sensus exercuimus? Omnino. Oportuit autem, ut diximus, ante hæc ipsius æqualis scientiam habuisse. Oportuit. Itaque, ut videtur, necesse est, antequam nasceremur, eam percepisse. Videtur.

XX. Nonne igitur, si eam sortiti ante ortum ipsam habentes nati sumus, noveramus etiam ante ortum atque statim nati non solum ipsum æquale et majus et minus, verum etiam ejusdem generis omnia? non enim de æquali magis nunc nobis est sermo, quam de ipso pulchro et de

καλοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ δικαίου καὶ ὁσίου, καὶ, ὅπερ λέγω, περὶ ἁπάντων, οἷς ἐπισφραγιζόμεθα τοῦτο, ὃ ἔστι, καὶ ἐν ταῖς ἐρωτήσεσιν ἐρωτῶντες καὶ ἐν ταῖς ἀποκρίσεσιν ἀποκρινόμενοι· ὥστ' ἀναγκαῖον ἡμῖν εἶναι τούτων ἁπάντων τὰς ἐπιστήμας πρὸ τοῦ γενέσθαι εἰληφέναι. Ἔστι ταῦτα. Καὶ εἰ μέν γε λαβόντες μὴ ἑκάστοτε ἐπιλελήσμεθα, εἰδότας ἀεὶ γίγνεσθαι καὶ ἀεὶ διὰ βίου εἰδέναι· τὸ γὰρ εἰδέναι τοῦτ' ἐστὶ, λαβόντα του ἐπιστήμην ἔχειν καὶ μὴ ἀπολωλεκέναι. ἢ οὐ τοῦτο λήθην λέγομεν, ὦ Σιμμία, ἐπιστήμης ἀποβολήν; Πάντως δήπου, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Εἰ δέ γε, οἶμαι, λαβόντες πρὶν γενέσθαι γενόμενοι ἀπωλέσαμεν, ὕστερον δὲ ταῖς αἰσθήσεσι χρώμενοι περὶ ταῦτ' ἐκείνας ἀναλαμβάνομεν τὰς ἐπιστήμας, ἅς ποτε καὶ πρὶν [γενέσθαι] εἴχομεν, ἆρ' οὐχ ὃ καλοῦμεν μανθάνειν οἰκείαν ἐπιστήμην ἀναλαμβάνειν ἂν εἴη; τοῦτο δέ που ἀναμιμνήσκεσθαι λέγοντες ὀρθῶς ἂν λέγοιμεν; Πάνυ γε. Δυνατὸν γὰρ δὴ τοῦτό γ' ἐφάνη, αἰσθόμενόν τι ἢ ἰδόντα ἢ ἀκούσαντα ἤ τιν' ἄλλην αἴσθησιν λαβόντα ἕτερόν τι ἀπὸ τούτου ἐννοῆσαι ὃ ἐπελέληστο, ᾧ τοῦτ' ἐπλησίαζεν [ἢ] ἀνόμοιον ὂν ἢ [ᾧ] ὅμοιον. ὥστε ὅπερ λέγω, δυοῖν θάτερον, ἤτοι ἐπιστάμενοί γ' αὐτὰ γεγόναμεν καὶ ἐπιστάμεθα διὰ βίου πάντες, ἢ ὕστερον, οὕς φαμεν μανθάνειν, οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἀναμιμνήσκονται οὗτοι, καὶ ἡ μάθησις ἀνάμνησις ἂν εἴη. Καὶ μάλα δὴ οὕτως ἔχει, ὦ Σώκρατες.

XXI. Πότερον οὖν αἱρεῖ, ὦ Σιμμία, ἐπισταμένους ἡμᾶς γεγονέναι ἢ ἀναμιμνήσκεσθαι ὕστερον ὧν πρότερον ἐπιστήμην εἰληφότες ἦμεν; Οὐκ ἔχω, ὦ Σώκρατες, ἐν τῷ παρόντι ἑλέσθαι. Τί δέ; τόδ' ἔχεις ἑλέσθαι, καὶ πῇ σοι δοκεῖ περὶ αὐτοῦ; ἀνὴρ ἐπιστάμενος περὶ ὧν ἐπίσταται ἔχοι ἂν δοῦναι λόγον, ἢ οὔ; Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Ἦ καὶ δοκοῦσί σοι πάντες ἔχειν διδόναι λόγον περὶ τούτων, ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν; Βουλοίμην μέντἂν, ἔφη ὁ Σιμμίας· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον φοβοῦμαι, μὴ αὔριον τηνικάδ' οὐκέτ' ᾖ ἀνθρώπων οὐδεὶς ἀξίως οἷός τε τοῦτο ποιῆσαι. Οὐκ ἄρα δοκοῦσί σοι ἐπίστασθαί γε, ἔφη, ὦ Σιμμία, πάντες αὐτά; Οὐδαμῶς. Ἀναμιμνήσκονται ἄρ' ἅ ποτ' ἔμαθον; Ἀνάγκη. Πότε λαβοῦσαι αἱ ψυχαὶ ἡμῶν τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν; οὐ γὰρ δὴ ἀφ' οὗ γ' ἄνθρωποι γεγόναμεν. Οὐ δῆτα. Πρότερον ἄρα. Ναί. Ἦσαν ἄρα, ὦ Σιμμία, αἱ ψυχαὶ καὶ πρότερον, πρὶν εἶναι ἐν ἀνθρώπου εἴδει [χωρὶς σωμάτων], καὶ φρόνησιν εἶχον. Εἰ μὴ ἄρ' ἅμα γιγνόμενοι λαμβάνομεν, ὦ Σώκρατες, ταύτας τὰς ἐπιστήμας· οὗτος γὰρ λείπεται ἔτι ὁ χρόνος. Εἶεν, ὦ ἑταῖρε· ἀπόλλυμεν δ' αὐτὰς ἐν ποίῳ ἄλλῳ χρόνῳ; οὐ γὰρ δὴ ἔχοντές γ' αὐτὰς γιγνόμεθα, ὡς ἄρτι ὡμολογήσαμεν, ἢ ἐν τούτῳ ἀπόλλυμεν, ἐν ᾧπερ καὶ λαμβάνομεν· ἢ ἔχεις ἄλλον τιν' εἰπεῖν χρόνον; Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἔλαθον ἐμαυτὸν οὐδὲν εἰπών.

XXII. Ἆρ' οὖν οὕτως, ἔφη, ἔχει ἡμῖν, ὦ Σιμμία; εἰ μὲν ἔστιν ἃ θρυλοῦμεν ἀεὶ, καλόν τε καὶ ἀγαθὸν καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη οὐσία, καὶ ἐπὶ ταύτην τὰ ἐκ τῶν αἰσ-

ipso bono et justo et sancto, et, ut dico, de omnibus quibus id, quod est, assignamus et in interrogationibus interrogantes et in responsionibus respondentes: ita ut necessarium sit nos, antequam nati sumus, horum omnium scientiam habuisse. Est ita. Tum etiam, si acceptarum scientiarum nunquam obliti sumus, (necesse est) nos semper earum memores esse semperque per omnem vitam eas scire: nam scire id est, acceptam alicujus rei scientiam retinere et non amisisse. nonne enim oblivionem scientiæ jacturam esse dicimus? Ita prorsus, o Socrates. Sin autem acceptam ante ortum scientiam amisimus post ortum, deinde vero utentes sensibus circa hæc illas scientias, quas olim diu jam ante ortum habebamus, recipimus, nonne id, quod discere appellamus, erit scientiam propriam recuperare? atque id reminisci nominantes recte nominaremus? Recte. Fieri enim id saltem posse apparuit, ut, cum quis aliquid senserit vel videndo vel audiendo vel alio quodam sensu, aliud quid ex hoc cogitet, cujus erat oblitus, ad quod quidem hoc accedebat, sive simile id sit sive dissimile. itaque, quod dico, e duobus alterum, aut scientes ea nati sumus scimusque per omnem vitam omnes, aut, quos dicimus discere, ii postea duntaxat reminiscuntur, et disciplina reminiscentia erit. Sic omnino se res habet, o Socrates.

XXI. Utrum igitur eligis, o Simmia, cum scientia nos esse natos, an reminisci postea quorum prius scientiam acceperimus? Ambigo utrum in præsentia, Socrates, eligam. Quid vero? potesne eligere hoc, et quid de hoc videtur tibi? vir sciens poteritne eorum, quæ scit, reddere rationem, an contra? Necesse est, o Socrates, ut possit. An vero tibi videntur omnes rationem de his, quæ modo tractabamus, afferre posse? Optarem equidem, inquit Simmias; sed multo magis vereor ne cras hac hora nullus amplius homo sit, qui pro rei dignitate id facere possit. Non igitur, o Simmia, putas omnes ea scire? Nullo modo. Reminiscuntur ergo quæ aliquando didicerant? Necesse est. Quando vero acceperunt animæ nostræ scientiam eorum? non enim postquam homines nati sumus. Non certe. Ergo prius. Ita. Erant igitur, Simmia, animæ etiam prius quam in humanam speciem devenirent, et intelligentiam habebant. Nisi forte, o Socrates, dum nascimur simul illas scientias accipimus: id enim tempus adhuc reliquum est. Esto sic, o amice. sed quonam alio tempore eas amittimus? non enim habentes jam eas nascimur, ut modo confitebamur. aut eodem (tempore) perdimus, quo et accipimus: aut an aliud tempus quoddam dicere potes? Nullo, o Socrates, modo, sed nihil me dicere minime advertebam.

XXII. An ergo sic nobis se res habet, o Simmia? si quidem sunt ea quæ quotidie prædicamus, pulchrum et bonum et omnis ejusmodi essentia, et ad hanc omnia sensibus

θήσεων πάντ' ἀναφέρομεν, ὑπάρχουσαν πρότερον ἀνευρίσκοντες ἡμετέραν οὖσαν, καὶ ταῦτ' ἐκείνῃ ἀπεικάζομεν, ἀναγκαῖον, οὕτως ὥσπερ καὶ ταῦτ' ἔστιν, οὕτως καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν εἶναι καὶ πρὶν γεγονέναι ἡμᾶς· εἰ δὲ μή ἐστι ταῦτα, ἄλλως ἂν ὁ λόγος οὗτος εἰρημένος εἴη; ἆρ' (οὐχ) οὕτως ἔχει, καὶ ἴση ἀνάγκη ταῦτά τ' εἶναι καὶ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς πρὶν καὶ ἡμᾶς γεγονέναι, καὶ εἰ μὴ ταῦτα, οὐδὲ τάδε; Ὑπερφυῶς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Σιμμίας, δοκεῖ μοι ἡ αὐτὴ ἀνάγκη εἶναι· καὶ εἰς καλόν γε καταφεύγει ὁ λόγος εἰς τὸ ὁμοίως εἶναι τήν τε ψυχὴν ἡμῶν πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς, καὶ τὴν οὐσίαν, ἣν σὺ νῦν λέγεις. οὐ γὰρ ἔχω ἔγωγ' οὐδὲν οὕτω μοι ἐναργὲς ὄν, ὡς τοῦτο, τὸ πάντα τὰ τοιαῦτ' εἶναι ὡς οἷόν τε μάλιστα, καλόν τε καὶ ἀγαθὸν καὶ τἆλλα πάντα, ἃ σὺ νῦν δὴ ἔλεγες· κἄμοιγε (δοκεῖ) ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαι. Τί δὲ δὴ Κέβητι; ἔφη ὁ Σωκράτης· δεῖ γὰρ καὶ Κέβητα πείθειν. Ἱκανῶς, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὡς ἔγωγ' οἶμαι· καίτοι καρτερώτατος ἀνθρώπων ἐστὶ πρὸς τὸ ἀπιστεῖν τοῖς λόγοις. ἀλλ' οἶμαι οὐκ ἐνδεῶς τοῦτο πεπεῖσθαι αὐτόν, ὅτι, πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς, ἦν ἡμῶν ἡ ψυχή.

XXIII. Εἰ μέντοι κἀπειδὰν ἀποθάνωμεν ἔτι ἔσται, οὐδ' αὐτῷ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀποδεδεῖχθαι, ἀλλ' ἔτι ἐνέστηκεν ὃ νῦν δὴ Κέβης ἔλεγε, τὸ τῶν πολλῶν, ὅπως μὴ ἅμ' ἀποθνήσκοντος τοῦ ἀνθρώπου διασκεδαννύηται ἡ ψυχὴ καὶ αὐτῇ τοῦ εἶναι τοῦτο τέλος ᾖ. τί γὰρ κωλύει γίγνεσθαι μὲν αὐτὴν καὶ ξυνίστασθαι ἁμόθεν ποθὲν καὶ εἶναι, πρὶν καὶ εἰς ἀνθρώπειον σῶμα ἀφικέσθαι, ἐπειδὰν δ' ἀφίκηται καὶ ἀπαλλάττηται τούτου, τότε καὶ αὐτὴν τελευτᾶν καὶ διαφθείρεσθαι; Εὖ λέγεις, ἔφη, ὦ Σιμμία, ὁ Κέβης. φαίνεται γὰρ ὥσπερ ἥμισυ ἀποδεδεῖχθαι οὗ δεῖ, ὅτι, πρὶν γενέσθαι ἡμᾶς, ἦν ἡμῶν ἡ ψυχή· δεῖ δὲ προσαποδεῖξαι, ὅτι κἀπειδὰν ἀποθάνωμεν οὐδὲν ἧττον ἔσται ἢ πρὶν γενέσθαι, εἰ μέλλει τέλος ἡ ἀπόδειξις ἕξειν. Ἀποδέδεικται μέν, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ὁ Σωκράτης, καὶ νῦν, εἰ θέλετε συνθεῖναι τοῦτόν τε τὸν λόγον εἰς ταὐτὸν καὶ ὃν πρὸ τούτου ὡμολογήσαμεν, τὸ γίγνεσθαι πᾶν τὸ ζῶν ἐκ τοῦ τεθνεῶτος. εἰ γὰρ ἔστι μὲν ἡ ψυχὴ καὶ πρότερον, ἀνάγκη δ' αὐτῇ εἰς τὸ ζῆν ἰούσῃ τε καὶ γιγνομένῃ μηδαμόθεν ἄλλοθεν ἢ ἐκ θανάτου καὶ τοῦ τεθνάναι γίγνεσθαι, πῶς οὐκ ἀνάγκη αὐτῇ κἀπειδὰν ἀποθάνῃ εἶναι, ἐπειδή γε δεῖ αὖθις αὐτὴν γίγνεσθαι; ἀποδέδεικται μὲν οὖν ὅπερ λέγετε καὶ νῦν.

XXIV. Ὅμως δέ μοι δοκεῖς σύ τε καὶ Σιμμίας ἡδέως ἂν καὶ τοῦτον διαπραγματεύσασθαι. τὸν λόγον ἔτι μᾶλλον, καὶ δεδιέναι τὸ τῶν παίδων, μὴ ὡς ἀληθῶς ὁ ἄνεμος αὐτὴν ἐκβαίνουσαν ἐκ τοῦ σώματος διαφυσᾷ καὶ διασκεδαννύῃ, ἄλλως τε καὶ ὅταν τύχῃ τις μὴ ἐν νηνεμίᾳ, ἀλλ' ἐν μεγάλῳ τινὶ πνεύματι ἀποθνήσκων. Καὶ ὁ Κέβης ἐπιγελάσας, Ὡς δεδιότων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πειρῶ ἀναπείθειν· μᾶλλον δὲ μὴ ὡς ἡμῶν δεδιότων, ἀλλ' ἴσως ἔνι τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς, ὅστις τὰ τοιαῦτα φοβεῖται. τοῦτον οὖν πειρώμεθα πείθειν μὴ

percepta referimus, quæ et prius erat nostra et tanquam nostram invenimus, et hæc ad ipsius exemplar referimus, necesse est ita, ut et hæc sunt, nostram quoque animam prius etiam quam nasceremur, exstitisse : sin autem hæc non sunt, frustra utique ratio hæc tractata esset. an non ita se habet, atque par necessitas est, et illa esse et animas nostras antequam nasceremur, et nisi illa sunt, neque hæc utique sunt? Mirifice, o Socrates, inquit Simmias, eadem mihi videtur esse necessitas : et apte in tutum pervenit sermo, cum confitendum sit, tam animam nostram, quam essentiam ipsam, quam tu nunc dicis, antequam nasceremur exstitisse. nihil enim tam certum habeo, quam esse ejusmodi omnia quam maxime, pulchrum ipsum et bonum et reliqua omnia, quæ tu modo dicebas : et mihi saltem videtur satis esse demonstratum. Quid vero Cebeti? inquit Socrates : oportet enim illi quoque persuadere. Satis et illi arbitror persuasum, inquit Simmias : quamquam omnium fortissime repugnat et est ad credendum tardissimus. sed opinor hoc sufficienter illi probatum, ante ortum nostram animam exstitisse.

XXIII. An tamen etiam post interitum nostrum futura sit, nec mihi quidem ipsi, o Socrates, satis videtur ostensum, sed adhuc restat vulgi dubitatio illa, quam in medium Cebes modo adducebat, ne videlicet homine moriente simul anima dissipetur atque ita esse desinat. quid enim prohibet, quominus illa oriatur quidem et aliunde alicunde constituatur atque sit prius quam in corpus hominis laberetur, postquam vero in id devenerit et cum ab eo discedat, tunc illam quoque finem habere atque interire? Recte loqueris, Simmia, inquit Cebes. videtur enim quasi dimidium ejus quod oportet probatum, ante videlicet quam nasceremur, nostram animam exstitisse : oportet autem id quoque ostendere, postquam mortui fuerimus, non minus fore quam erat antequam nasceremur, si finem suum demonstratio sit habitura. Demonstratum quidem est, inquit Socrates, istud, o Simmia et Cebes, etiam nunc, si velitis id quod modo probatum est, et illud quod ante concessimus, videlicet omne vivens ex mortuo fieri, in unum connectere. si enim est anima prius, et si in hanc venire vitam fierique eam necesse est non aliunde quam ex mortuo, cur non necesse eam etiam esse post mortem corporis, cum oporteat eam ad hanc vitam reverti? demonstratum igitur et nunc est id, quod dicitis.

XXIV. Verumtamen videmini tu atque Simmias cupere hunc locum rursus diligentius pertractari, et puerorum more formidare, ne revera e corpore egredientem ventus dissolvat atque dispergat, præsertim si quis non sereno cœlo, sed ventis vehementius flantibus, moriatur. Ad hæc Cebes subridens, Tanquam nos id formidantes confirmare, inquit, o Socrates, conare : sed potius non tanquam formidantes nos, sed fortasse est in nobis puer aliquis talia metuens. huic ergo annitamur persuadere, ne mortem

δεδιέναι τὸν θάνατον ὥσπερ τὰ μορμολύκεια. Ἀλλὰ χρή, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐπᾴδειν αὐτῷ ἑκάστης ἡμέρας, ἕως ἂν ἐξεπᾴσητε. Πόθεν οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τῶν τοιούτων ἀγαθὸν ἐπῳδὸν ληψόμεθα, ἐπειδὴ σύ, ἔφη, ἡμᾶς ἀπολείπεις; Πολλὴ μὲν ἡ Ἑλλάς, ἔφη, ὦ Κέβης, ἐν ᾗ ἔνεισί που ἀγαθοὶ ἄνδρες, πολλὰ δὲ καὶ τὰ τῶν βαρβάρων γένη, οὓς πάντας χρὴ διερευνᾶσθαι ζητοῦντας τοιοῦτον ἐπῳδόν, μήτε χρημάτων φειδομένους μήτε πόνων· ὡς οὐκ ἔστιν εἰς ὅ τι ἂν εὐκαιρότερον ἀναλίσκοιτε χρήματα. ζητεῖν δὲ χρὴ καὶ αὐτοὺς μετ' ἀλλήλων· ἴσως γὰρ ἂν οὐδὲ ῥᾳδίως εὕροιτε μᾶλλον ὑμῶν δυναμένους τοῦτο ποιεῖν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δή, ἔφη, ὑπάρξει, ὁ Κέβης· ὅθεν δ' ἀπελίπομεν ἐπανέλθωμεν, εἴ σοι ἡδομένῳ ἐστίν. Ἀλλὰ μὴν ἡδομένῳ γε· πῶς γὰρ οὐ μέλλει; Καλῶς, ἔφη, λέγεις.

XXV. Οὐκοῦν τοιόνδε τι, ἦ δ' ὃς ὁ Σωκράτης, δεῖ ἡμᾶς ἀνερέσθαι ἑαυτούς, τῷ ποίῳ τινὶ ἄρα προσήκει τοῦτο τὸ πάθος πάσχειν, τὸ διασκεδάννυσθαι, καὶ ὑπὲρ τοῦ ποίου τινὸς δεδιέναι, μὴ πάθῃ αὐτό, καὶ τῷ ποίῳ τινὶ [οὔ]; καὶ μετὰ τοῦτ' αὖ ἐπισκέψασθαι, ποτέρων ἡ ψυχή ἐστι, καὶ ἐκ τούτων θαρρεῖν ἢ δεδιέναι ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς; Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. Ἆρ' οὖν τῷ μὲν ξυντεθέντι τε καὶ ξυνθέτῳ ὄντι φύσει προσήκει τοῦτο πάσχειν, διαιρεθῆναι ταύτῃ, ᾗπερ ξυνετέθη; εἰ δέ τι τυγχάνει ὂν ἀξύνθετον, τούτῳ μόνῳ προσήκει μὴ πάσχειν ταῦτα, εἴπερ τῳ ἄλλῳ; Δοκεῖ μοι, ἔφη, οὕτως ἔχειν, ὁ Κέβης. Οὐκοῦν ἅπερ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχει, ταῦτα μάλιστ' εἰκὸς εἶναι τὰ ἀξύνθετα, ἃ δ' ἄλλοτ' ἄλλως καὶ μηδέποτε κατὰ ταὐτά, ταῦτα δὲ [εἶναι] τὰ ξύνθετα; Ἔμοιγε δοκεῖ οὕτως. Ἴωμεν δή, ἔφη, ἐπὶ ταῦτα, ἐφ' ἅπερ ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ. αὐτὴ ἡ οὐσία, ἧς λόγον δίδομεν τοῦ εἶναι καὶ ἐρωτῶντες καὶ ἀποκρινόμενοι, πότερον ὡσαύτως ἀεὶ ἔχει καὶ κατὰ ταὐτά, ἢ ἄλλοτ' ἄλλως; αὐτὸ τὸ ἴσον, αὐτὸ τὸ καλόν, αὐτὸ ἕκαστον, ὃ ἔστι, τὸ ὄν, μή ποτε μεταβολὴν καὶ ἡντινοῦν ἐνδέχεται; ἢ ἀεὶ αὐτῶν ἕκαστον, ὃ ἔστι, μονοειδὲς ὂν αὐτὸ καθ' αὑτό, ὡσαύτως καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχει καὶ οὐδέποτ' οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἀλλοίωσιν οὐδεμίαν ἐνδέχεται; Ὡσαύτως, ἔφη, ἀνάγκη, ὁ Κέβης, καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχειν, ὦ Σώκρατες. Τί δὲ τῶν πολλῶν καλῶν, οἷον ἀνθρώπων ἢ ἵππων ἢ ἱματίων ἢ ἄλλων ὡντινωνοῦν τοιούτων [ἢ ἴσων ἢ καλῶν ἢ πάντων τῶν ἐκείνοις ὁμωνύμων]; ἆρα κατὰ ταὐτ' ἔχει, ἢ πᾶν τοὐναντίον ἐκείνοις οὔτ' αὐτὰ αὑτοῖς οὔτ' ἀλλήλοις οὐδέποτε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδαμῶς κατὰ ταὐτά; Ἔστιν οὕτως αὖ, ἔφη, ταῦτα, ὁ Κέβης· οὐδέποθ' ὡσαύτως ἔχει. Οὐκοῦν τούτων μὲν κἂν ἅψαιο, κἂν ἴδοις, κἂν ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσιν αἴσθοιο, τῶν δὲ κατὰ ταὐτ' ἐχόντων οὐκ ἔστιν ὅτῳ ποτ' ἂν ἄλλῳ ἐπιλάβοιο ἢ τῷ τῆς διανοίας λογισμῷ, ἀλλ' ἔστιν ἀειδῆ τὰ τοιαῦτα καὶ οὐχ ὁρᾶται;

XXVI. Παντάπασιν, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις. Θῶμεν οὖν, εἰ βούλει, ἔφη, δύο εἴδη τῶν ὄντων, τὸ μὲν ὁρατόν, τὸ δ' ἀειδές. Θῶμεν, ἔφη. Καὶ τὸ μὲν ἀειδὲς ἀεὶ

ceu larvas pertimescat. Oportet, inquit Socrates, huic mederi carminibus quotidie, donec sanitas redierit. Unde igitur, inquit Cebes, talium bonum incantatorem nanciscemur, o Socrates, cum tu nos deseris? Ampla est, inquit, o Cebes, Græcia, in qua sunt viri boni, quam plurimæ etiam sunt barbaræ nationes, hos omnes ejusmodi incantatorem debetis perquirentes investigare, neque pecuniis parcentes, neque laboribus : nihil est enim magis necessarium, in quod pecunias expendatis. perscrutandum vero est etiam vobis inter vos ipsos : fortasse enim non facile invenietis, qui melius quam vos id queant facere. At hæc suppetent quidem, inquit Cebes; sed redeamus jam, si tibi placet, unde digressi sumus. Mihi quidem placet, inquit : quid enim prohibet? Recte respondes, inquit Cebes.

XXV. Igiturne tale quid, inquit, a nobis ipsis sciscitari debemus, cuinam conveniat id accidere, dissolvi, et cui sit metuendum ne id eveniat? et cui non? et deinde considerare utrius generis anima sit, et ex his animæ nostræ gratia vel confidere, vel timere? Vera loqueris, inquit. An igitur ei, quod componitur compositumque est, id accidere convenit, qua est compositum eadem ratione dissolvi? si quid vero non sit compositum, huic soli convenit non dissolvi, si cui alii rei? Mihi quidem sic videtur, inquit Cebes. Igiturne ea, quæ semper secundum eadem eodemque modo se habent, maxime esse convenit non composita, quæ vero alias aliter neque unquam secundum eadem, hæc esse composita? Ita equidem opinor. Veniamus jam ad illa, ad quæ in superiori disputatione processimus. ipsa essentia, cujus interrogantes respondentesque ut revera entis rationem reddimus, utrum eodem modo et secundum eadem se semper habet, an alias aliter? ipsum æquale, ipsum pulchrum, ipsum unumquodque quod est ens, utrum mutationem aliquando aliquam recipiunt? an eorum unumquodque semper, quod est, uniforme exsistens ipsum per se eodem modo et secundum eadem se habet, neque unquam usquam ullo pacto mutationem aliquam suscipit? Necesse est, o Socrates, hæc, inquit Cebes, eodem modo et secundum eadem se habere. Quid autem dicemus de multis pulchris, v. gr. de hominibus, equis, vestibus, vel aliis quibuscumque talibus? utrum hæc secundum eadem se semper habent, an potius omnino contra quam illa, videlicet neque ipsa sibimet neque invicem unquam, ut simpliciter loquar, ullo pacto secundum eadem eodemque modo se habent? Ita hoc quoque est, o Socrates, inquit Cebes; nunquam eodem modo se habent. An igitur hæc quidem tangi, videri aliisque sensibus percipi possunt, ea vero, quæ semper eodem modo se habent, nulla alia quam sola intelligentiæ ratione percipiuntur, sed sunt invisibilia talia neque cernuntur?

XXVI. Vera omnino loqueris, inquit. Vis ergo duas rerum species ponamus, alteram visibilium, invisibilium alteram? Ponamus, inquit. Et invisibile quidem modo

κατὰ ταὔτ' ἔχον, τὸ δ' ὁρατὸν μηδέποτε κατὰ ταὐτά. Καὶ τοῦτο, ἔφη, θῶμεν. Φέρε δή, ἦ δ' ὅς, ἄλλο τι ἡμῶν αὐτῶν τὸ μὲν σῶμά ἐστι, τὸ δὲ ψυχή; Οὐδὲν ἄλλο, ἔφη. Ποτέρῳ οὖν ὁμοιότερον τῷ εἴδει φαῖμεν b
5 ἂν εἶναι καὶ ξυγγενέστερον τὸ σῶμα; Παντί, ἔφη, τοῦτό γε δῆλον, ὅτι τῷ ὁρατῷ. Τί δέ; ἡ ψυχὴ ὁρατὸν, ἢ ἀειδές; Οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων γε, ὦ Σώκρατες, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἡμεῖς γε τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ μὴ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει λέγομεν. ἢ ἄλλῃ τινὶ οἴει; Τῇ τῶν ἀνθρώπων. Τί οὖν περὶ τῆς ψυχῆς λέγομεν; ὁρατὸν εἶναι, ἢ οὐχ ὁρατόν; Οὐχ ὁρατόν. Ἀειδὲς ἄρα; Ναί. Ὁμοιότερον ἄρα ψυχὴ σώματός ἐστι τῷ ἀειδεῖ, τὸ δὲ c τῷ ὁρατῷ. Πᾶσ' ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες.

XXVII. Οὐκοῦν καὶ τόδε πάλαι λέγομεν, ὅτι ἡ ψυχή,
15 ὅταν μὲν τῷ σώματι προσχρῆται εἰς τὸ σκοπεῖν τι ἢ διὰ τοῦ ὁρᾶν ἢ διὰ τοῦ ἀκούειν ἢ δι' ἄλλης τινὸς αἰσθήσεως — τοῦτο γάρ ἐστι τὸ διὰ τοῦ σώματος, τὸ δι' αἰσθήσεως σκοπεῖν τι —, τότε μὲν ἕλκεται ὑπὸ τοῦ σώματος εἰς τὰ οὐδέποτε κατὰ ταὔτ' ἔχοντα, καὶ αὐτὴ πλανᾶται
20 καὶ ταράττεται καὶ ἰλιγγιᾷ ὥσπερ μεθύουσα, ἅτε τοιούτων ἐφαπτομένη; Πάνυ γε. Ὅταν δέ γ' αὐτὴ καθ' αὑτὴν σκοπῇ, ἐκεῖσ' οἴχεται εἰς τὸ καθαρόν τε καὶ d ἀεὶ ὂν καὶ ἀθάνατον καὶ ὡσαύτως ἔχον, καὶ ὡς συγγενὴς οὖσα αὐτοῦ ἀεὶ μετ' ἐκείνου τε γίγνεται, ὅτανπερ αὐτὴ
25 καθ' αὑτὴν γένηται καὶ ἐξῇ αὐτῇ, καὶ πέπαυταί τε τοῦ πλάνου καὶ περὶ ἐκεῖνα ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχει, ἅτε τοιούτων ἐφαπτομένη; καὶ τοῦτ' αὐτῆς τὸ πάθημα φρόνησις κέκληται; Παντάπασιν, ἔφη, καλῶς καὶ ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες. Ποτέρῳ οὖν αὖ σοι
30 δοκεῖ τῷ εἴδει καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν καὶ ἐκ τῶν νῦν λεγομένων ψυχὴ ὁμοιότερον εἶναι καὶ ξυγγενέστερον; e Πᾶς ἄν ἔμοιγε δοκεῖ, ἦ δ' ὅς, ξυγχωρῆσαι, ὦ Σώκρατες, ἐκ ταύτης τῆς μεθόδου, καὶ ὁ δυσμαθέστατος, ὅτι ὅλῳ καὶ παντὶ ὁμοιότερόν ἐστιν ἡ ψυχὴ τῷ ἀεὶ ὡσαύ-
35 τως ἔχοντι μᾶλλον ἢ τῷ μή. Τί δέ; τὸ σῶμα; Τῷ ἑτέρῳ.

XXVIII. Ὅρα δὲ καὶ τῇδε, ὅτι, ἐπειδὰν ἐν ταὐτῷ
80 ὦσι ψυχὴ καὶ σῶμα, τῷ μὲν δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι a ἡ φύσις προστάττει, τῇ δ' ἄρχειν καὶ δεσπόζειν· καὶ
40 κατὰ ταῦτ' αὖ πότερόν σοι δοκεῖ ὅμοιον τῷ θείῳ εἶναι, καὶ πότερον τῷ θνητῷ; ἢ οὐ δοκεῖ σοι τὸ μὲν θεῖον οἷον ἄρχειν τε καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαί τε καὶ δουλεύειν; Ἔμοιγε. Ποτέρῳ οὖν ἡ ψυχὴ ἔοικεν; Δῆλα δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἡ μὲν
45 ψυχὴ τῷ θείῳ, τὸ δὲ σῶμα τῷ θνητῷ. Σκόπει δή, ἔφη, ὦ Κέβης, εἰ ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων τάδ' ἡμῖν ξυμβαίνει, τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ νοητῷ καὶ b μονοειδεῖ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταὔτ' ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον εἶναι ψυχήν, τῷ δ' ἀν-
50 θρωπίνῳ καὶ θνητῷ καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλυτῷ καὶ μηδέποτε κατὰ ταὔτ' ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον αὖ εἶναι σῶμα. ἔχομέν τι παρὰ ταῦτ' ἄλλο λέγειν, ὦ φίλε Κέβης, ὡς οὐχ οὕτως ἔχει; Οὐκ ἔχομεν.

XXIX. Τί οὖν; τούτων οὕτως ἐχόντων ἆρ' οὐχὶ

semper eodem esse, visibile vero nunquam eodem? Hoc quoque ponamus, inquit. Age jam, num aliud nos sumus quam corpus et anima? Nihil aliud, inquit. Utrinam igitur speciei corpus esse similius cognatiusque dicemus? Nemini dubium, inquit, quin visibili. Quid vero anima? visibilene quid est, an contra? Non hominibus quidem, o Socrates, inquit. At nos de iis duntaxat, quæ ab hominum natura videri et non videri possunt, loquimur. num ab alia tu putas? Ab humana duntaxat. Quid ergo de anima dicimus? visibilem esse an non visibilem? Non visibilem. Invisibilem ergo? Ita. Anima igitur invisibili speciei similior est quam corpus, corpus vero visibili. Necesse est omnino, Socrates.

XXVII. An igitur et hoc in superioribus dicebamus, animam, quando ad aliquid considerandum socium sibi corpus assumit vel per visum vel per auditum vel per alium sensum (hoc enim est per corpus, per sensus considerare), tunc quidem a corpore trahi ad ea, quæ nunquam eodem modo se habent, et eam errare perturbarique et quasi ebriam vacillare, utpote quæ talia contrectet? Prorsus. Quando vero ipse animus per se considerat, illuc se confert ad purum et sempiternum et immortale et eodem modo se habens, et tanquam ipsius cognatus semper inhæret illi, quando ipse sit per se eique liceat, et cessat ab errore et circa illa semper secundum eadem eodem modo se habet, utpote qui talia contrectet? atque hæc ejus affectio prudentia nominatur? Præclare, inquit, ac vera omnino loqueris, o Socrates. Utri igitur speciei rursus tibi videtur ex iis, quæ in superioribus et modo dicta sunt, animus esse similior ac cognatior? Arbitror equidem, o Socrates, quemlibet, inquit, vel indoctissimum ex hac discursione concessurum, animum omni prorsus parte similiorem esse ei, quod semper eodem modo sese habet, magis quam opposito. Quid autem corpus? Alteri speciei.

XXVIII. Considera vero etiam hac ratione, quando in eodem sunt animus et corpus, hoc quidem servire atque subesse naturam jubere, illum vero præesse atque dominari; et hoc modo rursus utrum tibi videtur simile esse divino, utrum mortali? aut, nonne putas divinum quidem tale esse natura, ut præsit et ducat, mortale vero, ut subjiciatur ac serviat? Puto equidem. Utri igitur horum est animus similis? Constat, o Socrates, animum quidem similem esse divino, corpus vero mortali. Animadverte jam, o Cebes, num hæc ex omnibus, quæ a nobis dicta sunt, consequantur, videlicet divino, immortali, intelligibili, uniformi, indissolubili et semper eodem modo et secundum eadem se habenti animum esse similiorem, humano vero, mortali, nec intelligibili, multiformi, dissolubili et nunquam eodem modo sibimet se habenti, similius contra esse corpus. num possumus, o amice Cebes, præter hæc aliud quidquam afferre, quominus ita sit? Non possumus.

XXIX. Quid ergo? cum hæc ita se habeant, nonne cor-

σώματι μὲν ταχὺ διαλύεσθαι προσήκει, ψυχῇ δ' αὖ τὸ παράπαν ἀδιαλύτῳ εἶναι ἢ ἐγγύς τι τούτου; Πῶς γὰρ c οὔ; Ἐννοεῖς οὖν, ἔφη, ὅτι, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, τὸ μὲν ὁρατὸν αὐτοῦ, τὸ σῶμα, καὶ ἐν ὁρατῷ κείμε-5 νον, ὃ δὴ νεκρὸν καλοῦμεν, ᾧ προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι, οὐκ εὐθὺς τούτων οὐδὲν πέπονθεν, ἀλλ' ἐπιεικῶς συχνὸν ἐπιμένει χρόνον, ἐὰν μέν τις καὶ χαριέντως ἔχων τὸ σῶμα τελευτήσῃ καὶ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ, καὶ πάνυ μάλα. συμπεσὸν γὰρ τὸ σῶμα 10 καὶ ταριχευθέν, ⌈ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες⌉ ὀλίγου ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον. ἔνια δὲ μέρη τοῦ σώματος, κἂν σαπῇ, ὀστᾶ τε καὶ νεῦρα καὶ d τὰ τοιαῦτα πάντα, ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν. ἢ οὔ; Ναί. Ἡ δὲ ψυχὴ ἄρα, τὸ ἀειδές, τὸ 15 εἰς τοιοῦτον τόπον ἕτερον οἰχόμενον, γενναῖον καὶ καθαρὸν καὶ ἀειδῆ, εἰς Ἅιδου ὡς ἀληθῶς, παρὰ τὸν ἀγαθὸν καὶ φρόνιμον θεόν, οἷ, ἂν θεὸς ἐθέλῃ, αὐτίκα καὶ τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἰτέον, αὕτη δὲ δὴ ἡμῖν ἡ τοιαύτη καὶ οὕτω πεφυκυῖα ἀπαλλαττομένη τοῦ σώματος εὐθὺς δια-20 πεφύσηται καὶ ἀπόλωλεν, ὥς φασιν οἱ πολλοὶ ⌈ἄνθρωποι⌉; πολλοῦ γε δεῖ, ὦ φίλε Κέβης τε καὶ Σιμμία, e ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὧδ' ἔχει· ἐὰν μὲν καθαρὰ ἀπαλλάττηται, μηδὲν τοῦ σώματος ξυνεφέλκουσα, ἅτ' οὐδὲν κοινωνοῦσα αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ ἑκοῦσα εἶναι, ἀλλὰ φεύ-25 γουσα αὐτὸ καὶ συνηθροισμένη αὐτὴ εἰς αὑτήν, ἅτε μελετῶσα ἀεὶ τοῦτο, — τοῦτο δ' οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ 81 ὀρθῶς φιλοσοφοῦσα καὶ τῷ ὄντι τεθνάναι μελετῶσα a ⌈ῥᾳδίως⌉; — ἢ οὐ τοῦτ' ἂν εἴη μελέτη θανάτου; Παντάπασί γε. Οὐκοῦν οὕτω μὲν ἔχουσα εἰς τὸ ὅμοιον 30 αὐτῇ τὸ ἀειδὲς ἀπέρχεται, τὸ θεῖόν τε καὶ ἀθάνατον καὶ φρόνιμον, οἷ ἀφικομένῃ ὑπάρχει αὐτῇ εὐδαίμονι εἶναι, πλάνης καὶ ἀνοίας καὶ φόβων καὶ ἀγρίων ἐρώτων καὶ τῶν ἄλλων κακῶν τῶν ἀνθρωπείων ἀπηλλαγμένῃ, ὥσπερ δὲ λέγεται κατὰ τῶν μεμυημένων, ὡς ἀληθῶς 35 τὸν λοιπὸν χρόνον μετὰ τῶν θεῶν διαγούσῃ; οὕτω φῶμεν, ὦ Κέβης, ἢ ἄλλως; Οὕτω νὴ Δί', ἔφη ὁ Κέβης.

XXX. Ἐὰν δέ γε, οἶμαι, μεμιασμένη καὶ ἀκάθαρτος τοῦ σώματος ἀπαλλάττηται, ἅτε τῷ σώματι b ἀεὶ ξυνοῦσα καὶ τοῦτο θεραπεύουσα καὶ ἐρῶσα καὶ 40 γεγοητευμένη ὑπ' αὐτοῦ, ὑπό τε τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν, ὥστε μηδὲν ἄλλο δοκεῖν εἶναι ἀληθὲς ἀλλ' ἢ τὸ σωματοειδές, οὗ τις ἂν ἅψαιτο καὶ ἴδοι καὶ πίοι καὶ φάγοι καὶ πρὸς τἀφροδίσια χρήσαιτο, τὸ δὲ τοῖς ὄμμασι σκοτῶδες καὶ ἀειδές, νοητὸν δὲ καὶ φιλοσο-45 φίᾳ αἱρετόν, τοῦτο δ' εἰθισμένη μισεῖν τε καὶ τρέμειν καὶ φεύγειν — οὕτω δὴ ἔχουσαν οἴει ⌈ψυχὴν⌉ αὐτὴν καθ' αὑτὴν εἰλικρινῆ ἀπαλλάξεσθαι; Οὐδ' ὁπωστιοῦν, c ἔφη. Ἀλλὰ διειλημμένην γ' οἶμαι ὑπὸ τοῦ σωματοειδοῦς, ὃ αὐτῇ ἡ ὁμιλία τε καὶ ξυνουσία τοῦ σώ-50 ματος διὰ τὸ ἀεὶ ξυνεῖναι καὶ διὰ τὴν πολλὴν μελέτην ἐνεποίησε ξύμφυτον. Πάνυ γε. Ἐμβριθὲς δέ γε, ὦ φίλε, τοῦτ' οἴεσθαι χρὴ εἶναι καὶ βαρὺ καὶ γεῶδες καὶ ὁρατόν· ὃ δὴ καὶ ἔχουσα ἡ τοιαύτη ψυχὴ βαρύνεταί τε καὶ ἕλκεται πάλιν εἰς τὸν ὁρατὸν

pori convenit, ut brevi solvatur, animo contra, ut omnino indissolubilis sit vel aliquid rei omnino indissolubili propinquum? Quidni? Cernis igitur, postquam mortuus homo fuerit, quod in eo visibile est, corpus, et in loco visibili positum, quod cadaver appellamus, cui convenit ut dissolvatur, concidat, diffluat, nihil horum continuo pati, sed satis longum tempus superesse, et, si quis corpore perbelle affecto decesserit et in tali ætatis flore, longissimum. corpus enim collapsum et conditum, incredibile quoddam tempus fere integrum manet. nonnulla vero corporis membra, etiam si putruerint, ossa videlicet nervique atque omnia his similia, ut ita dicam, (tamen) immortalia sunt. nonne? Ita. Animus ergo, qui invisibile quiddam est, in similem quendam alium locum migrans, excellentem, purum, invisibilem, revera in Orcum, ad bonum sapientemque deum, quo, si deus voluerit, paullo post meo quoque animo est migrandum, animus ergo talis, talique natura præditus, cum a corpore liberatur, statim dissipatus est atque interiit, ut vulgus putat? permultum abest, o dilecte Cebes atque Simmia, sed multo magis ita se res habet: si quidem purus discedat, corporeum nil secum trahens, utpote qui nihil cum illo in vita lubens communicaverit, sed fugerit illud, seque in se collegerit, quippe semper id meditans, — hoc autem nihil est aliud quam recte philosophans, mortuumque esse revera exercens — aut, nonne hæc esset meditatio mortis? Omnino. Animus igitur sic affectus nonne ad sibi simile invisibile abit, ad divinum et immortale et sapiens, quo cum pervenerit, evadit felix, ab errore, ignorantia, timoribus, ferisque amoribus, cæterisque humanis liberatus malis, et, uti de initiatis dici solet, revera reliquum tempus vitam cum diis agit? itane dicendum est, o Cebes, an aliter? Ita per Jovem, inquit Cebes.

XXX. Sin autem pollutus impurusque a corpore decedat, utpote qui corpus semper amplexus id coluerit et amaverit ejusque voluptatibus et cupiditatibus delinitus fuerit, et usque adeo captus, ut nihil aliud putet esse verum nisi quod corporeum sit, quod tangi et videri possit, quodve bibi et edi, et quibus in venereis usurpari, quod vero oculis quidem obscurum et invisibile sit, intelligibile vero et philosophia comprehendi, habere odio consueverit formidareque et fugere, — sic, inquam, comparatum animum num putas ipsum per se sincerum discedere? Nullo modo, inquit. Sed infectum involutumque, ut arbitror, contagione corporea, quam consuetudo congressusque cum corpore propter continuam familiaritatem plurimumque ejus cultum effecit quasi congenitam. Ita putamus. Ponderosum vero, o amice, id putandum est et grave terrenumque et visibile: quod animus ejusmodi habens gravatur et rursus ad

τόπον, φόβῳ τοῦ ἀειδοῦς τε καὶ Ἅδου, ὥσπερ λέγεται, περὶ τὰ μνήματά τε καὶ τοὺς τάφους κυλινδουμένη, περὶ ἃ δὴ καὶ ὤφθη ἄττα ψυχῶν σκιοειδῆ φαντάσματα, οἷα παρέχονται αἱ τοιαῦται ψυχαὶ εἴδωλα αἱ μὴ καθαρῶς ἀπολυθεῖσαι ἀλλὰ τοῦ ὁρατοῦ μετέχουσαι, διὸ καὶ ὁρῶνται. Εἰκός γε, ὦ Σώκρατες. Εἰκὸς μέντοι, ὦ Κέβης· καὶ οὔ τί γε τὰς τῶν ἀγαθῶν ταύτας εἶναι, ἀλλὰ τὰς τῶν φαύλων, αἳ περὶ τὰ τοιαῦτ' ἀναγκάζονται πλανᾶσθαι δίκην τίνουσαι τῆς προτέρας τροφῆς, κακῆς οὔσης· καὶ μέχρι γε τούτου πλανῶνται, ἕως ἂν τῇ τοῦ ξυνεπακολουθοῦντος τοῦ σωματοειδοῦς ἐπιθυμίᾳ πάλιν ἐνδεθῶσιν εἰς σῶμα.

XXXI. Ἐνδοῦνται δέ, ὥσπερ εἰκός, εἰς τοιαῦτ' ἤθη, ὁποῖ' ἄττ' ἂν καὶ μεμελετηκυῖαι τύχωσιν ἐν τῷ βίῳ. Τὰ ποῖα δὴ ταῦτα λέγεις, ὦ Σώκρατες; Οἷον τοὺς μὲν γαστριμαργίας τε καὶ ὕβρεις καὶ φιλοποσίας μεμελετηκότας καὶ μὴ διευλαβημένους εἰς τὰ τῶν ὄνων γένη καὶ τῶν τοιούτων θηρίων εἰκὸς ἐνδύεσθαι. ἢ οὐκ οἴει; Πάνυ μὲν οὖν εἰκὸς λέγεις. Τοὺς δέ γ' ἀδικίας τε καὶ τυραννίδας καὶ ἁρπαγὰς προτετιμηκότας εἰς τὰ τῶν λύκων τε καὶ ἱεράκων καὶ ἰκτίνων γένη. ἢ ποῖ ἂν ἄλλοσε φαῖμεν τὰς τοιαύτας ἰέναι; Ἀμέλει, ἔφη ὁ Κέβης, εἰς τὰ τοιαῦτα. Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, δῆλα δὴ καὶ τἆλλα, οἷ ἂν ἑκάστη ἴοι κατὰ τὰς αὐτῶν ὁμοιότητας τῆς μελέτης; Δῆλον δή, ἔφη· πῶς δ' οὔ; Οὐκοῦν εὐδαιμονέστατοι, ἔφη, καὶ τούτων εἰσὶ καὶ εἰς βέλτιστον τόπον ἰόντες οἱ τὴν δημοτικήν τε καὶ πολιτικὴν ἀρετὴν ἐπιτετηδευκότες, ἣν δὴ καλοῦσι σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην, ἐξ ἔθους τε καὶ μελέτης γεγονυῖαν ἄνευ φιλοσοφίας τε καὶ νοῦ; Πῇ δὴ οὗτοι εὐδαιμονέστατοι; Ὅτι τούτους εἰκός ἐστιν εἰς τοιοῦτον ..άλιν ἀφικνεῖσθαι πολιτικόν τε καὶ ἥμερον γένος, ἤ που μελιττῶν ἢ σφηκῶν ἢ μυρμήκων, ἢ καὶ εἰς ταὐτόν γε πάλιν τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ γίγνεσθαι ἐξ αὐτῶν ἄνδρας μετρίους. Εἰκός.

XXXII. Εἰς δέ γε θεῶν γένος μὴ φιλοσοφήσαντι καὶ παντελῶς καθαρῷ ἀπιόντι οὐ θέμις ἀφικνεῖσθαι ἀλλ' ἢ τῷ φιλομαθεῖ. ἀλλὰ τούτων ἕνεκα, ὦ ἑταῖρε Σιμμία τε καὶ Κέβης, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀπέχονται τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν ἁπασῶν καὶ καρτεροῦσι καὶ οὐ παραδιδόασιν αὐταῖς ἑαυτούς, οὔ τι οἰκοφθορίαν τε καὶ πενίαν φοβούμενοι, ὥσπερ οἱ πολλοὶ καὶ φιλοχρήματοι, οὐδ' αὖ ἀτιμίαν τε καὶ ἀδοξίαν [μοχθηρίας δεδιότες], ὥσπερ οἱ φίλαρχοί τε καὶ φιλότιμοι [ἔπειτα ἀπέχονται αὐτῶν]. Οὐ γὰρ ἂν πρέποι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Κέβης. Οὐ μέντοι μὰ Δία, ἦ δ' ὅς. τοιγάρτοι τούτοις μὲν ἅπασιν, ἔφη, ὦ Κέβης, ἐκεῖνοι, οἷς τι μέλει τῆς αὐτῶν ψυχῆς, ἀλλὰ μὴ σώματα πλάττοντες ζῶσι, χαίρειν εἰπόντες οὐ κατὰ ταὐτὰ πορεύονται αὐτοῖς, ὡς οὐκ εἰδόσιν ὅπῃ ἔρχονται, αὐτοὶ δ' ἡγούμενοι οὐ δεῖν ἐναντία τῇ φιλοσοφίᾳ πράττειν καὶ τῇ ἐκείνης λύσει τε καὶ καθαρμῷ ταύτῃ τρέπονται, ἐκείνῃ ἑπόμενοι, ᾗ ἐκείνη ὑφηγεῖται.

XXXIII. Πῶς, ὦ Σώκρατες; Ἐγὼ ἐρῶ, ἔφη.

visibilem trahitur locum metu invisibilis et Orci, quemadmodum fertur, circa monumenta sepulcraque versans, circum quæ sane nonnulla apparuerunt animorum umbrosa phantasmata, qualia præferunt simulacra animi tales, qui videlicet non puri decesserunt, sed visibile aliquid trahentes, quo fit ut videri possint. Verisimile est, o Socrates. Verisimile profecto, o Cebes : et non esse hos bonorum animos, sed malorum, qui circum hæc oberrare coguntur pœnas dantes vitæ improbe actæ : et tamdiu circumvagantur, quoad cupiditate naturæ corporeæ comitantis rursus induant corpus.

XXXI. Induunt autem, ut ex rei natura confici potest, ejusmodi mores, quales in vita quique exercuerunt. Quales dicis mores, o Socrates? Verbi gratia, eos, qui ventris petulantiæ et gulæ dediti fuerunt nec quidquam cautionis pudorisque habuerunt, verisimile est asinos et ejusmodi bruta subire. nonne putas? Valde consentanea loqueris. Qui vero injurias, tyrannides, rapinas præ cæteris secuti sunt, luporum, accipitrum et milvorum genera. aut quo alio tales migrare dicemus? Ita potissimum, inquit Cebes. Ergone, inquit ille, reliqua manifesta, quo abeat quilibet secundum similitudines cujusque studii? Manifestum, inquit : quidni? Nonne horum felicissimi sunt et in optimum proficiscuntur locum, quicumque popularem civilemque virtutem, quam temperantiam et justitiam nominant, exercitam absque philosophia ac mente, sed ex consuetudine exercitationeque acquisitam? Quonam pacto hi felicissimi? Quoniam verisimile est, hos in tale quoddam genus iterum civile miteque demigrare, aut apum aut vesparum aut formicarum, vel etiam in idem rursus genus humanum, modestosque ex illis homines fieri. Verisimile.

XXXII. In deorum vero genus nulli fas est pervenire, præterquam iis, qui discendi cupiditate flagrantes et philosophanti sunt et puri penitus decesserunt. horum quidem gratia, o amice Simmia et Cebes, qui recte philosophatur, ab omnibus corporis cupiditatibus abstinent atque ita perseverant nec se illis tradunt, non familiæ jacturam paupertatemque formidantes, quemadmodum plerique pecuniarum cupidi, neque rursus contemptum atque ignominiam, quemadmodum qui magistratus ambiunt et honores. Non enim deceret, o Socrates, inquit Cebes. Non per Jovem. etenim hi, qui animum suum curant, neque corpori colendo serviunt, spretis his omnibus haudquaquam ea gradiuntur via qua superiores illi, qui quo eant ignorant, ipsi vero existimantes philosophiæ ejusque solutioni et purgationi repugnandum non esse, hanc ea sequuntur via, qua eos hæc ducit.

XXXIII. Quomodo, o Socrates? Dicam equidem, inquit.

γιγνώσκουσι γάρ, ἦ δ' ὅς, οἱ φιλομαθεῖς, ὅτι παραλαβοῦσα αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἡ φιλοσοφία ἀτεχνῶς διαδεδεμένην ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένην, ἀναγκαζομένην δ' ὥσπερ δι' εἱργμοῦ διὰ τούτου σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὑτῆς, καὶ ἐν πάσῃ ἀμαθίᾳ κυλινδουμένην, καὶ τοῦ εἱργμοῦ τὴν δεινότητα κατιδοῦσα, ὅτι δι' ἐπιθυμίας ἐστίν, ὡς ἂν μάλιστ' αὐτὸς ὁ δεδεμένος ξυλλήπτωρ εἴη τῷ δεδέσθαι, — ὅπερ οὖν λέγω, γιγνώσκουσιν οἱ φιλομαθεῖς, ὅτι οὕτως ἔχουσαν παραλαβοῦσα ἡ φιλοσοφία αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἠρέμα παραμυθεῖται καὶ λύειν ἐπιχειρεῖ, ἐνδεικνυμένη, ὅτι ἀπάτης μὲν μεστὴ ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων σκέψις, ἀπάτης δ' ἡ διὰ τῶν ὤτων καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, πείθουσα δ' ἐκ τούτων μὲν ἀναχωρεῖν ὅσον μὴ ἀνάγκη αὐτοῖς χρῆσθαι, αὐτὴν δ' εἰς αὑτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι παρακελευομένη, πιστεύειν δὲ μηδενὶ ἄλλῳ ἀλλ' ἢ αὐτὴν αὑτῇ ὅ τι ἂν νοήσῃ αὐτὴ καθ' αὑτὴν αὐτὸ καθ' αὑτὸ τῶν ὄντων, ὅ τι δ' ἂν δι' ἄλλων σκοπῇ ἐν ἄλλοις ὂν ἄλλο μηδὲν ἡγεῖσθαι ἀληθές, εἶναι δὲ τὸ μὲν τοιοῦτον αἰσθητόν τε καὶ ὁρατόν, ὃ δ' αὐτὴ ὁρᾷ νοητόν τε καὶ ἀειδές· ταύτῃ οὖν τῇ λύσει οὐκ οἰομένη δεῖν ἐναντιοῦσθαι ἡ τοῦ ὡς ἀληθῶς φιλοσόφου ψυχὴ οὕτως ἀπέχεται τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ λυπῶν καὶ φόβων καθ' ὅσον δύναται, λογιζομένη, ὅτι, ἐπειδάν τις σφόδρα ἡσθῇ ἢ φοβηθῇ ἢ λυπηθῇ ἢ ἐπιθυμήσῃ, οὐδὲν τοσοῦτον κακὸν ἔπαθεν ἀπ' αὐτῶν, ὅσον ἄν τις οἰηθείη, οἷον ἢ νοσήσας ἤ τι ἀναλώσας διὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλ' ὃ πάντων μέγιστόν τε κακὸν καὶ ἔσχατόν ἐστι, τοῦτο πάσχει καὶ οὐ λογίζεται αὐτό. Τί τοῦτο, ὦ Σώκρατες; ἔφη ὁ Κέβης. Ὅτι ψυχὴ παντὸς ἀνθρώπου ἀναγκάζεται ἅμα θ' ἡσθῆναι ἢ λυπηθῆναι σφόδρα ἐπί τῳ καὶ ἡγεῖσθαι, περὶ ὃ ἂν μάλιστα τοῦτο πάσχῃ, τοῦτ' ἐναργέστατόν τ' εἶναι καὶ ἀληθέστατον, οὐχ οὕτως ἔχον. ταῦτα δὲ μάλιστα [τὰ] ὁρατά. ἢ οὔ; Πάνυ γε. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ τῷ πάθει μάλιστα καταδεῖται ψυχὴ ὑπὸ σώματος; Πῶς δή; Ὅτι ἑκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη ὥσπερ ἧλον ἔχουσα προσηλοῖ αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα καὶ προσπερονᾷ καὶ ποιεῖ σωματοειδῆ, δοξάζουσαν ταῦτ' ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ. ἐκ γὰρ τοῦ ὁμοδοξεῖν τῷ σώματι καὶ τοῖς αὐτοῖς χαίρειν ἀναγκάζεται, οἶμαι, ὁμότροπός τε καὶ ὁμότροφος γίγνεσθαι καὶ οἵα μηδέποτε καθαρῶς εἰς Ἅιδου ἀφικέσθαι, ἀλλ' ἀεὶ τοῦ σώματος ἀναπλέα ἐξιέναι, ὥστε ταχὺ πάλιν πίπτειν εἰς ἄλλο σῶμα καὶ ὥσπερ σπειρομένη ἐμφύεσθαι, καὶ ἐκ τούτων ἄμοιρος εἶναι τῆς τοῦ θείου τε καὶ καθαροῦ καὶ μονοειδοῦς συνουσίας. Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις, ὁ Κέβης, ὦ Σώκρατες.

XXXIV. Τούτων τοίνυν ἕνεκα, ὦ Κέβης, οἱ δικαίως φιλομαθεῖς κόσμιοί τ' εἰσὶ καὶ ἀνδρεῖοι, οὐχ ὧν οἱ πολλοὶ ἕνεκά [φασιν]. ἢ σὺ οἴει; Οὐ δῆτ' ἔγωγε. Οὐ γάρ· ἀλλ' οὕτω λογίσαιτ' ἂν ψυχὴ ἀνδρὸς φιλοσόφου, καὶ οὐκ ἂν οἰηθείη τὴν μὲν φιλοσοφίαν χρῆναι αὐτὴν λύειν, λυούσης δ' ἐκείνης αὐτήν, παραδιδόναι ταῖς ἡδοναῖς καὶ λύπαις ἑαυτὴν πάλιν αὖ ἐγκαταδεῖν καὶ ἀνή-

noverunt enim viri discendi cupidi, quod philosophia eorum animum suscipit revera ligatum in corpore atque agglutinatum, ac per ipsum quasi per carcerem res considerare coactum, non vero per se ipsum, et omni prorsus inscitia involutum et (quod philosophia) perspiciens quam graviter corporeum vinculum adstringat animum, quippe quod per ipsam fiat concupiscentiam, per quam devinctus animus adjutor sit ad se ipsum devinciendum, — hoc igitur dico, norunt viri scientiæ cupidi, philosophiam eorum animum ita comparatum suscipientem paullatim demulcere solvereque aggredi, cum ostendat, quam fallax oculorum, quam fallax aurium cæterorumque sensuum sit consideratio et (cum) persuadeat ei, ut ab his discedat, quatenus uti illis non cogat necessitas, ut vero se in semet revocet atque colligat cum admoneat, neque ulli credat præterquam sibi, quatenus ipse per se cogitet quodlibet eorum, quæ sunt, per se ipsum, quod vero per alia consideret exsistens in aliis aliud, ut nihil existimet verum; esse vero talia quidem sensibilia ac visibilia, quod autem ipse per se consideret, intelligibile atque invisibile. huic ergo solutioni veri philosophi animus repugnandum non esse judicans ita a voluptatibus, cupiditatibus, doloribus et timoribus pro viribus abstinet, ratiocinans, quando quis vehementer delectetur vel metuat vel doleat aut cupiat, eum haud tantum ab his pati malum, quantum quis existimarit, verbi gratia cum ægrotaverit aut propter cupiditates pecunias consumpserit, sed quod malorum omnium maximum et extremum est, hoc (eum) perpeti idque non animadvertere. Quid hoc, o Socrates? inquit Cebes. Cujusvis hominis animus cogitur delectari simul vel dolere ob aliquid vehementer et putare illud circa quod hoc maxime patitur, manifestissimum esse atque verissimum, cum sit secus. hæc autem maxime sunt visibilia. nonne? Omnino. An ergo in hac re animus quam maxime illigatur a corpore? Quomodo vero? Hoc: omnis voluptas atque dolor quasi clavo animum corpori affigit et annectit efficitque corporeum adeo, ut jam opinetur ea esse vera, quæ suadeat corpus: nam ex eo, quod eadem opinetur cum corpore, iisdemque oblectetur, cogitur, ut puto, ejusdem moris ejusdemque alimoniæ fieri et talis, ut nunquam possit purus in vitam alteram proficisci, sed semper plenus corporis labe egrediatur, ita ut cito cadat rursus in aliud corpus et quasi satus iterum innascatur, atque propterea consuetudinis divinæ, puræ et uniformis expers sit. Verissima, inquit Cebes, narras, o Socrates.

XXXIV. Horum igitur gratia, o Cebes, qui juste sunt discendi cupidi, temperantiam fortitudinemque sequuntur, non quorum gratia vulgus. aut tune putas? Minime ego quidem. Non certe. sed ita veri philosophi animus cogitabit et non arbitrabitur, eum a philosophia solvi debere, cum vero solveret illa eum, voluptatibus doloribusque se dedere (oportere), ut iterum vinciatur, atque irritum opus

νυτον ἔργον πράττειν, Πηνελόπης τινὰ ἐναντίως ἱστὸν μεταχειριζομένης· ἀλλὰ γαλήνην τούτων παρασκευάζουσα, ἑπομένη τῷ λογισμῷ καὶ ἀεὶ ἐν τούτῳ οὖσα, τἀληθὲς καὶ τὸ θεῖον καὶ τὸ ἀδόξαστον θεωμένη καὶ
5 ὑπ' ἐκείνου τρεφομένη, ζῆν τ' οἴεται οὕτω δεῖν, ἕως ἂν b ζῇ, κἀπειδὰν τελευτήσῃ, εἰς τὸ ξυγγενὲς καὶ εἰς τὸ τοιοῦτον ἀφικομένη ἀπηλλάχθαι τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν. ἐκ δὴ τῆς τοιαύτης τροφῆς οὐδὲν δεινὸν μὴ [φοβηθῇ,] ταῦτά γ' ἐπιτηδεύσασα, ὦ Σιμμία τε καὶ
10 Κέβης, [ὅπως μὴ] διασπασθεῖσα ἐν τῇ ἀπαλλαγῇ τοῦ σώματος ὑπὸ τῶν ἀνέμων διαφυσηθεῖσα [καὶ] διαπτομένη οἴχηται καὶ οὐδὲν ἔτι οὐδαμοῦ ᾖ.

XXXV. Σιγὴ οὖν ἐγένετο ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Σω- c κράτους ἐπὶ πολὺν χρόνον, καὶ αὐτός τε πρὸς τῷ εἰρη-
15 μένῳ λόγῳ ἦν ὁ Σωκράτης, ὡς ἰδεῖν ἐφαίνετο, καὶ ἡμῶν οἱ πλεῖστοι. Κέβης δὲ καὶ Σιμμίας σμικρὸν πρὸς ἀλλήλω διελεγέσθην. καὶ ὁ Σωκράτης ἰδὼν αὐτὼ ἤρετο, Τί; ἔφη, ὑμῖν τὰ λεχθέντα μῶν μὴ δοκεῖ ἐνδεῶς λελέχθαι; πολλὰς γὰρ δὴ ἔτι ἔχει ὑποψίας καὶ
20 ἀντιλαβάς, εἴ γε δή τις αὐτὰ μέλλει ἱκανῶς διεξιέναι. εἰ μὲν οὖν τι ἄλλο σκοπεῖσθον, οὐδὲν λέγω· εἰ δέ τι περὶ τούτων ἀπορεῖτον, μηδὲν ἀποκνήσητε καὶ αὐτοὶ εἰπεῖν καὶ διεξελθεῖν, εἴ πῃ ὑμῖν φαίνεται βέλτιον λεχ- d θῆναι, καὶ αὖ κἀμὲ ξυμπαραλαβεῖν, εἴ τι μᾶλλον
25 οἴεσθε μετ' ἐμοῦ εὐπορήσειν. Καὶ ὁ Σιμμίας ἔφη, Καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, τἀληθῆ σοι ἐρῶ. πάλαι γὰρ ἡμῶν ἑκάτερος ἀπορῶν τὸν ἕτερον προωθεῖ καὶ κελεύει ἐρέσθαι διὰ τὸ ἐπιθυμεῖν μὲν ἀκοῦσαι, ὀκνεῖν δ' ὄχλον παρέχειν, μή σοι ἀηδὲς ᾖ διὰ τὴν παροῦσαν ξυμφοράν.
30 Καὶ ὃς ἀκούσας ἐγέλασέ τ' ἠρέμα καί φησι, Βαβαί, ὦ Σιμμία· ἦ που χαλεπῶς ἂν τοὺς ἄλλους πείσαιμι e ἀνθρώπους, ὡς οὐ ξυμφορὰν ἡγοῦμαι τὴν παροῦσαν τύχην, ὅτε γε μηδ' ὑμᾶς δύναμαι πείθειν, ἀλλὰ φοβεῖσθε, μὴ δυσκολώτερόν τι νῦν διακέωμαι ἢ ἐν τῷ
35 πρόσθεν βίῳ. καί, ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δοκῶ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν μαντικήν, οἳ, ἐπειδὰν αἴσθωνται, ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ᾄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν
85 χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ μάλιστ' ᾄδουσι, γεγη- a θότες, ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν ἀπιέναι, οὗπέρ εἰσι
40 θεράποντες. οἱ δ' ἄνθρωποι διὰ τὸ αὑτῶν δέος τοῦ θανάτου καὶ τῶν κύκνων καταψεύδονται, καί φασιν αὐτοὺς θρηνοῦντας τὸν θάνατον ὑπὸ λύπης ἐξᾴδειν, καὶ οὐ λογίζονται, ὅτι οὐδὲν ὄρνεον ᾄδει, ὅταν πεινῇ ἢ ῥιγοῖ ἤ τιν' ἄλλην λύπην λυπῆται, οὐδ' αὐτὴ ἥ τ' ἀηδὼν
45 καὶ χελιδὼν καὶ ὁ ἔποψ, ἃ δή φασι διὰ λύπην θρηνοῦντα ᾄδειν· ἀλλ' οὔτε ταῦτά μοι φαίνεται λυπούμενα ᾄδειν οὔθ' οἱ κύκνοι. ἀλλ' ἅτε, οἶμαι, τοῦ Ἀπόλλω- b νος ὄντες μαντικοί τ' εἰσὶ καὶ προειδότες τὰ ἐν Ἅδου ἀγαθὰ ᾄδουσι καὶ τέρπονται ἐκείνην τὴν ἡμέραν διαφε-
50 ρόντως ἢ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς ἡγοῦμαι ὁμόδουλός τ' εἶναι τῶν κύκνων καὶ ἱερὸς τοῦ αὐτοῦ θεοῦ, καὶ οὐ χεῖρον ἐκείνων τὴν μαντικὴν ἔχειν παρὰ τοῦ δεσπότου, οὐδὲ δυσθυμότερον αὐτῶν τοῦ βίου ἀπαλλάττεσθαι. ἀλλὰ τούτου γ' ἕνεκα λέγειν τε χρὴ

faciat, *quasi telam* Penelopes retexens: sed horum tranquillitati *studens*, sequens rationem ac semper in ea permanens, verum et divinum et opinionem supereminens contemplans et illis nutritus, ita vivendum censet quamdiu vivat, et, ubi decesserit, in cognatum atque tale migrantem (se putat) ab humanis eximi malis. ex hujusmodi quidem educatione non est cur metuat, qui his saltem studuerit, o Simmia et Cebes, ne cum recedat a corpore, distractus et dissipatus ventis avolet et nullo in loco amplius sit.

XXXV. Cum hæc Socrates dixisset, longum factum est silentium, et ipse Socrates, quæ dicta erant, ut videbatur, reputabat, et plerique nostrûm. Cebes autem et Simmias parumper inter se locuti sunt. hos intuitus Socrates quærebat, Quid vobis, inquit, de his quæ dicta sunt, videtur? an forte aliquid in his desideratis? multæ enim adhuc dubitationes objectionesque supersunt, si quis saltem sufficienter ea sit tractaturus. si igitur aliud quid perpenditis, nihil dico: sin autem in his, quæ dicta sunt, hæsitatis, ne vereamini loqui atque percurrere, si qua in parte putatis melius dici posse, tum etiam socium me assumere, si mecum id melius facere posse existimatis. Verum equidem, inquit Simmias, tibi, o Socrates, fatebor. jamdudum ambigens uterque nostrûm impellit alterum jubetque interrogare cupiens quidem audire, metuens vero ne id tibi ob præsentem calamitatem sit molestum. His auditis Socrates leniter arrisit, dicens, Papæ, o Simmia: profecto difficile reliquis persuaserim hanc me fortunam haudquaquam adversam existimare, quando ne vobis quidem id persuadere possum, quippe qui metuatis ne difficilior mœstiorque sim in præsentia, quam in superiori vita. atque, ut apparet, inferior cygnis ad divinandum vobis esse videor, qui quando se præsentiunt morituros, tunc imprimis et magis canunt, quam antea consueverint, læti, quod ad deum cui serviunt sunt migraturi. homines vero, cum ipsi mortem expavescant, cygnos quoque falso criminantur dicentes, eos lugentes mortem dolorem canendo fallere, et non animadvertunt, nullam esse avem, quæ canat, quando esuriat aut rigeat aut quovis alio dolore afficiatur, neque ipsa philomela nec hirundo neque upupa, quas ferunt præ mœrore canere lugentes. at mihi neque hæ aves præ dolore videntur canere neque cygni. sed quia Phœbo sacri sunt, ut arbitror, divinatione præditi præsagiunt alterius vitæ bona, ideoque canunt alacrius gestiuntque eo die quam superiori tempore. ego autem etiam ipse arbitror me cygnorum esse conservum eidemque deo sacrum, et non deterius vaticinium ab eodem domino habere quam illos, neque iniquiore animo e vita decedere. quapropter

καὶ ἐρωτᾶν ὅ τι ἂν βούλησθε, ἕως ἂν οἱ Ἀθηναίων ἐῶσιν ἄνδρες ἕνδεκα. Καλῶς, ἔφη, λέγεις, ὁ Σιμμίας· κἀγώ τέ σοι ἐρῶ ὃ ἀπορῶ, καὶ αὖ ὅδε, ᾗ οὐκ ἀποδέχεται τὰ εἰρημένα. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, περὶ τῶν τοιούτων ἴσως ὥσπερ καὶ σοί, τὸ μὲν σαφὲς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ παγχάλεπόν τι, τὸ μέντοι αὖ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν μὴ οὐχὶ παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν καὶ [μὴ] προαφίστασθαι, πρὶν ἂν πανταχῇ σκοπῶν ἀπείπῃ τις, πάνυ μαλθακοῦ εἶναι ἀνδρός· δεῖν γὰρ περὶ αὐτὰ ἕν γέ τι τούτων διαπράξασθαι, ἢ μαθεῖν ὅπῃ ἔχει ἢ εὑρεῖν, ἤ, εἰ ταῦτ' ἀδύνατον, τὸν γοῦν βέλτιστον τῶν ἀνθρωπίνων λόγων λαβόντα καὶ δυσεξελεγκτότατον, ἐπὶ τούτου ὀχούμενον, ὥσπερ ἐπὶ σχεδίας, κινδυνεύοντα διαπλεῦσαι τὸν βίον, εἰ μή τις δύναιτο ἀσφαλέστερον καὶ ἀκινδυνότερον ἐπὶ βεβαιοτέρου ὀχήματος ἢ λόγου θείου τινὸς διαπορευθῆναι. καὶ δὴ καὶ νῦν ἔγωγ' οὐκ ἐπαισχυνθήσομαι ἐρέσθαι, ἐπειδὴ καὶ σὺ ταῦτα λέγεις, οὐδ' ἐμαυτὸν αἰτιάσομαι ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ, ὅτι νῦν οὐκ εἶπον ἅ ἐμοὶ δοκεῖ. ἐμοὶ γάρ, ὦ Σώκρατες, ἐπειδὴ καὶ πρὸς ἐμαυτὸν καὶ πρὸς τόνδε σκοπῶ, τὰ εἰρημένα οὐ πάνυ φαίνεται ἱκανῶς εἰρῆσθαι.

XXXVI. Καὶ ὁ Σωκράτης, Ἴσως γάρ, ἔφη, ὦ ἑταῖρε, ἀληθῆ σοι φαίνεται· ἀλλὰ λέγε, ὅπῃ δὴ οὐχ ἱκανῶς. Ταύτῃ ἔμοιγε, ἦ δ' ὅς, ᾗ δὴ καὶ περὶ ἁρμονίας ἄν τις καὶ λύρας τε καὶ χορδῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγον εἴποι, ὡς ἡ μὲν ἁρμονία ἀόρατόν τι καὶ ἀσώματον καὶ πάγκαλόν τι καὶ θεῖόν ἐστιν ἐν τῇ ἡρμοσμένῃ λύρᾳ, αὐτὴ δ' ἡ λύρα καὶ αἱ χορδαὶ σώματά τε καὶ σωματοειδῆ καὶ ξύνθετα καὶ γεώδη ἐστὶ καὶ τοῦ θνητοῦ ξυγγενῆ. ἐπειδὰν οὖν ἢ κατάξῃ τις τὴν λύραν ἢ διατέμῃ ἢ καὶ διαρρήξῃ τὰς χορδάς — εἴ τις διισχυρίζοιτο τῷ αὐτῷ λόγῳ, ὥσπερ σύ, ὡς ἀνάγκη ἔτι εἶναι τὴν ἁρμονίαν ἐκείνην καὶ μὴ ἀπολωλέναι· οὐδεμία γὰρ μηχανὴ [ἂν] εἴη τὴν μὲν λύραν ἔτι εἶναι [διερρωγυιῶν τῶν χορδῶν] καὶ τὰς χορδὰς θνητοειδεῖς οὔσας, τὴν δ' ἁρμονίαν ἀπολωλέναι τὴν τοῦ θείου τε καὶ ἀθανάτου ὁμοφυᾶ τε καὶ ξυγγενῆ, προτέραν τοῦ θνητοῦ ἀπολομένην· ἀλλὰ φαίη, ὡς ἀνάγκη ἔτι που εἶναι αὐτὴν τὴν ἁρμονίαν, καὶ πρότερον τὰ ξύλα τε καὶ τὰς χορδὰς κατασαπήσεσθαι, πρίν τι ἐκείνην παθεῖν — καὶ γὰρ οὖν, ὦ Σώκρατες, οἶμαι ἔγωγε καὶ αὐτόν σε τοῦτ' ἐντεθυμῆσθαι, ὅτι τοιοῦτόν τι μάλισθ' ὑπολαμβάνομεν τὴν ψυχὴν εἶναι, ὥσπερ ἐντεταμένου τοῦ σώματος ἡμῶν καὶ ξυνεχομένου ὑπὸ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ τοιούτων τινῶν, κρᾶσιν εἶναι καὶ ἁρμονίαν αὐτῶν τούτων τὴν ψυχὴν ἡμῶν, ἐπειδὰν ταῦτα καλῶς καὶ μετρίως κραθῇ πρὸς ἄλληλα. εἰ οὖν τυγχάνει ἡ ψυχὴ οὖσα ἁρμονία τις, δῆλον ὅτι, ὅταν χαλασθῇ τὸ σῶμα ἡμῶν ἀμέτρως ἢ ἐπιταθῇ ὑπὸ νόσων καὶ ἄλλων κακῶν, τὴν μὲν ψυχὴν ἀνάγκη εὐθὺς ὑπάρχει ἀπολωλέναι, καίπερ οὖσαν θειοτάτην, ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι ἁρμονίαι αἵ τ' ἐν τοῖς φθόγγοις καὶ ἐν τοῖς τῶν δημιουργῶν ἔργοις πᾶσι, τὰ δὲ λείψανα τοῦ σώματος ἑκάστου πολὺν χρόνον ἐπιμένειν, ἕως ἂν ἢ κατακαυθῇ ἢ κα-

oportet vos dicere et interrogare quidlibet, quamdiu Atheniensium undecimviri sinunt. Præclare loqueris, inquit Simmias. itaque et ego tibi aperiam qua in re dubitem, et item hic Cebes, qua ratione disputata minus admittat. mihi enim videtur, o Socrates, quemadmodum tibi quoque fortasse, de his quidem rebus manifesta veritas in vita præsenti, aut nullo modo, aut summa cum difficultate cognosci posse, contra tamen, quæ de his dicuntur, ea non omni modo explorare, et prius desistere quam examinando omnia defatigeris, mollis ignavique esse viri: oportet enim circa hæc unum saltem quid perficere, aut discere aut invenire quemadmodum se habeant, aut si hæc fieri nequeant, optimam humanarum rationum eligere et firmissimam, et in ea tanquam rate vehentem, ita procellas hujus vitæ transire, si quis nequeat firmiori quodam vehiculo, vel divino aliquo verbo, tutius ac minori cum periculo tranare. atque me nunc non pudebit interrogare, præsertim cum ad hoc ipse nos adhorteris, neque me ipsum posthac culpabo, quod nunc quæ mihi videantur non dixerim. mihi enim, o Socrates, una cum hoc Cebete tua dicta reputanti haud satis firma videntur.

XXXVI. Fortasse, inquit Socrates, vera, o amice, opinaris: sed dic qua ratione minus sufficienter dicta censeas. Hac utique, inquit Simmias, qua de harmonia et lyra et chordis idem posset quis dicere, harmoniam esse invisibile quid et incorporeum et perpulchrum et divinum in lyra bene temperata, ipsam vero lyram chordasque corpora esse et corporea et composita terrestriaque et mortali cognata. cum igitur aliquis lyram fregerit vel chordas inciderit sive disruperit — si quis eadem qua tu ratione contenderet, necessarium esse illam superesse harmoniam, et non periisse: nullo enim modo fieri poterit, ut lyra quidem sit adhuc atque ipsæ chordæ mortalis generis quæ sunt, harmonia vero, quæ divini et immortalis generis est, prius quam mortale illud perierit: diceret vero adhuc esse alicubi necessario ipsam harmoniam, atque prius ligna et chordas putrefactum iri, quam illa aliquid patiatur — etenim puto equidem, o Socrates, te hoc animadvertisse, nos tale quid potissimum esse animum arbitrari, tanquam si corpus nostrum intensum sit et contineatur calido, frigido, sicco, humido quibusdamque talibus, horum ipsorum mixtionem consonantiamque nostrum animum esse, postquam hæc bene moderateque inter se temperata fuerint. si ergo animus harmonia quædam est, quoties nostrum corpus propter morbos aliaque mala immoderate remittitur vel intenditur, necesse est animus quidem, quamvis divinissimus, subito intereat, sicut solent cæteræ consonantiæ, quæ (sunt) in sonis et in omnibus artificum operibus, reliquiæ autem corporis cujusque diu permaneant, donec aut combustæ fuerint aut putruerint. vide igitur, quid huic rationi sit respon-

τασαπῇ. ὅρα οὖν πρὸς τοῦτον τὸν λόγον τί φήσομεν, ἐάν τις ἀξιοῖ κρᾶσιν οὖσαν τὴν ψυχὴν τῶν ἐν τῷ σώματι ἐν τῷ καλουμένῳ θανάτῳ προτέραν ἀπόλλυσθαι. d

XXXVII. Διαβλέψας οὖν ὁ Σωκράτης, ὥσπερ τὰ 5 πολλ' εἰώθει, καὶ μειδιάσας, Δίκαια μέντοι, ἔφη, λέγει ὁ Σιμμίας. εἰ οὖν τις ὑμῶν εὐπορώτερος ἐμοῦ, τί οὐκ ἀπεκρίνατο; καὶ γὰρ οὐ φαύλως ἔοικεν ἁπτομένῳ τοῦ λόγου. δοκεῖ μέντοι μοι χρῆναι πρὸ τῆς ἀποκρίσεως ἔτι πρότερον Κέβητος ἀκοῦσαι, τί αὖ ὅδ' ἐγκαλεῖ τῷ e 10 λόγῳ, ἵνα χρόνου ἐγγενομένου βουλευσώμεθα τί ἐροῦμεν, ἔπειτ' ἀκούσαντας [ἢ] ξυγχωρεῖν αὐτοῖς, ἐάν τι δοκῶσι προσᾴδειν· ἐὰν δὲ μή, οὕτως ἤδη ὑπερδικεῖν τοῦ λόγου. ἀλλ' ἄγε, ἦ δ' ὅς, ὦ Κέβης, λέγε, τί ἦν ὅ σε αὖ θράττον ἀπιστίαν παρέχει; Λέγω δή, ἦ δ' ὅς 15 ὁ Κέβης. ἐμοὶ γὰρ φαίνεται ἔτι ἐν ταὐτῷ ὁ λόγος εἶναι, καί, ὅπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, ταὐτὸν 87 ἔγκλημα ἔχειν. ὅτι μὲν γὰρ ἦν ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ πρὶν a εἰς τόδε τὸ εἶδος ἐλθεῖν, οὐκ ἀνατίθεμαι μὴ οὐχὶ πάνυ χαριέντως καί, εἰ μὴ ἐπαχθές ἐστιν εἰπεῖν, πάνυ ἱκανῶς 20 ἀποδεδεῖχθαι· ὡς δὲ καὶ ἀποθανόντων ἡμῶν ἔτι που ἔσται, οὔ μοι δοκεῖ τῇδε. ὡς μὲν οὐκ ἰσχυρότερον καὶ πολυχρονιώτερον ψυχὴ σώματος, οὐ ξυγχωρῶ τῇ Σιμμίου ἀντιλήψει· δοκεῖ γάρ μοι πᾶσι τούτοις πάνυ πολὺ διαφέρειν. τί οὖν ἂν φαίη ὁ λόγος ἔτι ἀπιστεῖς, ἐπειδὴ 25 γ' ὁρᾷς ἀποθανόντος τοῦ ἀνθρώπου τό γ' ἀσθενέστερον ἔτι ὄν, τὸ δὲ πολυχρονιώτερον οὐ δοκεῖ σοι ἀναγκαῖον b εἶναι ἔτι σώζεσθαι ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ; πρὸς δὴ τοῦτο τόδ' ἐπίσκεψαι, εἴ τι λέγω· εἰκόνος γάρ τινος, ὡς ἔοικε, κἀγὼ ὥσπερ Σιμμίας δέομαι. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ ὁμοίως 30 λέγεσθαι ταῦτα, ὥσπερ ἄν τις περὶ ἀνθρώπου ὑφάντου πρεσβύτου ἀποθανόντος λέγοι τοῦτον τὸν λόγον, ὅτι οὐκ ἀπόλωλεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἔστι που σῶς, τεκμήριον δὲ παρέχοιτο θοἰμάτιον, ὃ ἠμπείχετο αὐτὸς ὑφηνάμενος, ὅτι ἔστι σῶν καὶ οὐκ ἀπόλωλε, καὶ εἴ τις ἀπιστοίη 35 αὐτῷ, ἀνερωτῴη, πότερον πολυχρονιώτερόν ἐστι τὸ c γένος, τὸ τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὸ τοῦ ἱματίου ἐν χρείᾳ τ' ὄντος καὶ φορουμένου, ἀποκριναμένου δέ τινος, ὅτι πολὺ τὸ τοῦ ἀνθρώπου, οἴοιτο ἀποδεδεῖχθαι, ὅτι παντὸς ἄρα μᾶλλον ὅ γ' ἄνθρωπος σῶς ἐστιν, ἐπειδὴ τό 40 γ' ὀλιγοχρονιώτερον οὐκ ἀπόλωλε. τὸ δ', οἶμαι, ὦ Σιμμία, οὐχ οὕτως ἔχει· σκόπει γὰρ καὶ σὺ ἃ λέγω· πᾶς ἂν ὑπολάβοι, ὅτι εὔηθες λέγει ὁ τοῦτο λέγων. ὁ γὰρ ὑφάντης οὗτος πολλὰ κατατρίψας τοιαῦθ' ἱμάτια καὶ ὑφηνάμενος ἐκείνων μὲν ὕστερος ἀπόλωλε πολλῶν ὄν- 45 των, τοῦ δὲ τελευταίου, οἶμαι, πρότερος, καὶ οὐδέν τι d μᾶλλον τούτου ἕνεκα ἄνθρωπός ἐστιν ἱματίου φαυλότερον οὐδ' ἀσθενέστερον. τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην, οἶμαι, εἰκόνα δέξαιτ' ἂν ψυχὴ πρὸς σῶμα, καί τις λέγων αὐτὰ ταῦτα περὶ αὐτῶν μέτρι' ἄν μοι φαίνοιτο λέγειν, ὡς 50 ἡ μὲν ψυχὴ πολυχρόνιόν ἐστι, τὸ δὲ σῶμα ἀσθενέστερον καὶ ὀλιγοχρονιώτερον. ἀλλὰ γὰρ ἂν φαίη ἑκάστην τῶν ψυχῶν πολλὰ σώματα κατατρίβειν ἄλλως τε καὶ εἰ πολλ' ἔτη βιῴη· εἰ γὰρ ῥέοι τὸ σῶμα καὶ ἀπολλύοιτο ἔτι ζῶντος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἡ ψυχὴ ἀεὶ τὸ κατατρι- e

dendum, si quis censeat animum temperamentum quoddam esse eorum quæ sunt in corpore prioremque in morte, quæ vocatur, perire.

XXXVII. Tunc Socrates, quemadmodum sæpe solebat, intuens acrius atque ridens, Juste quidem, inquit, loquitur Simmias. si cui ergo vestrûm uberior ad respondendum facultas est quam mihi, cur non respondit? non enim male rationem aggressus videtur. volo tamen, antequam respondeatur, quid Cebes quoque reprehendat, audire, ut tempore interjecto deliberandi habeamus facultatem, deinde his auditis iis concedere, si consentanea vero videantur afferre; sin vero minus, rationem superiorem defendere ac tueri. quamobrem age dic, o Cebes, quid potissimum te turbet, quominus assentiaris? Dicam, inquit Cebes. mihi quidem videtur in eodem adhuc esse disputatio eidemque, quod in superioribus diximus, crimini obnoxia esse. animum enim nostrum prius quam in humanam veniret speciem, exstitisse, haud equidem retracto et adhuc consentio, bellissime, ac, nisi dictu sit molestum, sufficienter demonstratum esse: eum autem adhuc futurum, nobis mortuis, non eo modo probatum videtur. Simmiæ non concedo objicienti non esse animum validiorem corpore et diuturniorem: videtur enim mihi his omnibus præstare quam plurimum. quid ergo ratio superior (ad me conversa) inquiet adhuc ambigis, cum videas homine defuncto, quod in eo imbecillius erat superesse, nonne tibi videtur, quod diuturnius est, per id tempus etiam servari? adverte, si quid ad id respondeam: imagine mihi quoque opus est, quemadmodum Simmiæ. mihi enim perinde hæc dici videntur, ac si quis de homine textore sene defuncto diceret, non interiise illum, sed salvum alicubi superesse, argumentumque afferret vestem, qua ab ipso texta induebatur, quod hæc sit incolumis et non interierit, et si quis id non credat, interrogaret, utrum diuturnius sit hominis genus, an vestis, qua quotidie quis utatur; quod si respondeat genus humanum multo diuturnius esse, tunc demonstratum id esse putaret, multo propterea magis salvum esse hominem, quandoquidem id quod erat fragilius, non perierit. hoc autem, o Simmia, ita se habere non arbitror. considera enim tu quoque quæ dicam: etenim quivis intelligat inepte illud adduci. nam hic textor qui multas contriverit vestes tales et texuerit, illis quidem posterior obiit cum multæ essent, ultimâ vero prior, neque propter ea magis sequitur, hominem esse veste viliorem atque debiliorem. eadem imagine uti possumus loquentes de animo et corpore, et si quis de his eadem illa diceret, congrua dicere mihi videretur, videlicet animum quidem esse diuturniorem, corpus vero debilius minusque diuturnum. verum diceret quemlibet animum plura consumere corpora, præsertim si multos vivat annos: si enim fluat corpus homineque adhuc vivente dissolvatur, animus

δόμενον ἀνυφαίνοι, ἀναγκαῖον μέντἂν εἴη, ὁπότ' ἀπολλύοιτο ἡ ψυχή, τὸ τελευταῖον ὕφασμα τυχεῖν αὐτὴν ἔχουσαν καὶ τούτου μόνου προτέραν ἀπόλλυσθαι· ἀπολομένης δὲ τῆς ψυχῆς, τότ' ἤδη τὴν φύσιν τῆς ἀσθε-
5 νείας ἐπιδεικνύοι τὸ σῶμα καὶ ταχὺ σαπὲν διοίχοιτο. ὥστε τούτῳ τῷ λόγῳ οὔπω ἄξιον πιστεύσαντα θαρρεῖν, ὡς, ἐπειδὰν ἀποθάνωμεν, ἔτι που ἡμῶν ἡ ψυχὴ ἔσται·
88 εἰ γάρ τις καὶ πλέον ἔτι τῷ λέγοντι ἢ ἃ σὺ λέγεις ξυγ- a χωρήσειε, δοὺς αὐτῷ μὴ μόνον ἐν τῷ πρὶν καὶ γενέσθαι
10 ἡμᾶς χρόνῳ εἶναι ἡμῶν τὴν ψυχήν, ἀλλὰ μηδὲν κωλύειν, καί, ἐπειδὰν ἀποθάνωμεν, ἐνίων ἔτι εἶναι καὶ ἔσεσθαι καὶ πολλάκις γενήσεσθαι καὶ ἀποθανεῖσθαι αὖθις· οὕτω γὰρ αὐτὸ φύσει ἰσχυρὸν εἶναι, ὥστε πολλάκις γιγνομένην τὴν ψυχὴν ἀντέχειν· δοὺς δὲ ταῦτ' ἐκεῖνο
15 μηκέτι συγχωροίη, μὴ οὐ πονεῖν αὐτὴν ἐν ταῖς πολλαῖς γενέσεσι καὶ τελευτῶσάν γ' ἔν τινι τῶν θανάτων παντάπασιν ἀπόλλυσθαι· τοῦτον δὲ τὸν θάνατον καὶ ταύτην τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος, ἣ τῇ ψυχῇ φέρει b ὄλεθρον, μηδένα φαίη εἰδέναι· ἀδύνατον γὰρ εἶναι ὁτῳ-
20 οῦν αἰσθάνεσθαι ἡμῶν· εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, οὐδενὶ προσήκει θάνατον θαρροῦντι μὴ οὐχ ἀνοήτως θαρρεῖν, ὃς ἂν μὴ ἔχῃ ἀποδεῖξαι, ὅτι ἔστι ψυχὴ παντάπασιν ἀθάνατόν τε καὶ ἀνώλεθρον· εἰ δὲ μή, ἀνάγκην εἶναι ἀεὶ τὸν μέλλοντ' ἀποθανεῖσθαι δεδιέναι ὑπὲρ τῆς αὑτοῦ
25 ψυχῆς, μὴ ἐν τῇ νῦν τοῦ σώματος διαζεύξει παντάπασιν ἀπόληται.

XXXVIII. Πάντες οὖν ἀκούσαντες εἰπόντων αὐτῶν c ἀηδῶς διετέθημεν, ὡς ὕστερον ἐλέγομεν πρὸς ἀλλήλους, ὅτι ὑπὸ τοῦ ἔμπροσθεν λόγου σφόδρα πεπεισμένους
30 ἡμᾶς πάλιν ἐδόκουν ἀναταράξαι καὶ εἰς ἀπιστίαν καταβαλεῖν οὐ μόνον τοῖς προειρημένοις λόγοις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ὕστερον μέλλοντα ῥηθήσεσθαι, μὴ οὐδενὸς ἄξιοι εἶμεν κριταὶ ἢ καὶ τὰ πράγματα αὐτὰ ἄπιστα εἴη. — ΕΧ. Νὴ τοὺς θεούς, ὦ Φαίδων, συγγνώμην γ'
35 ἔχω ὑμῖν. καὶ γὰρ αὐτόν με νῦν ἀκούσαντά σου τοιοῦτόν τι λέγειν πρὸς ἐμαυτὸν ἐπέρχεται, Τίνι οὖν ἔτι πιστεύσομεν λόγῳ; ὡς γὰρ σφόδρα πιθανὸς ὤν, ὃν d ὁ Σωκράτης ἔλεγε λόγον, νῦν εἰς ἀπιστίαν καταπέπτωκε. θαυμαστῶς γάρ μου ὁ λόγος οὗτος ἀντιλαμ-
40 βάνεται καὶ νῦν καὶ ἀεί, τὸ ἁρμονίαν τιν' ἡμῶν εἶναι τὴν ψυχήν, καὶ ὥσπερ ὑπέμνησέ με ῥηθείς, ὅτι καὶ αὐτῷ μοι ταῦτα προὐδέδοκτο. καὶ πάνυ δέομαι πάλιν, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς, ἄλλου τινὸς λόγου, ὅς με πείσει, ὡς τοῦ ἀποθανόντος οὐ συναποθνήσκει ἡ ψυχή. λέγε
45 οὖν πρὸς Διός, πῇ ὁ Σωκράτης μετῆλθε τὸν λόγον; καὶ πότερον κἀκεῖνος, ὥσπερ ὑμᾶς φῄς, ἔνδηλός τι ἐγένετο e ἀχθόμενος ἢ οὔ, ἀλλὰ πρᾴως ἐβοήθει τῷ λόγῳ; καὶ εἰ ἱκανῶς ἐβοήθησεν ἢ ἐνδεῶς; πάνθ' ἡμῖν δίελθε ὡς δύνασαι ἀκριβέστατα. — ΦΑΙΔ. Καὶ μήν, ὦ Ἐχέ-
50 κρατες, πολλάκις θαυμάσας Σωκράτη οὐ πώποτε
89 μᾶλλον ἠγάσθην ἢ τότε παραγενόμενος. τὸ μὲν οὖν a ἔχειν ὅ τι λέγοι ἐκεῖνος ἴσως οὐδὲν ἄτοπον· ἀλλ' ἔγωγε μάλιστ' ἐθαύμασα αὐτοῦ πρῶτον μὲν τοῦτο, ὡς ἡδέως καὶ εὐμενῶς καὶ ἀγαμένως τῶν νεανίσκων τὸν λόγον

vero id, quod consumitur, retexat continuo, necesse tamen esset, quando periret animus, tunc ultimam haberet vestem eaque sola prior periret: cum vero perierit animus, tunc jam imbecillitatem naturæ suæ corpus ostenderet et cito putrefactum evanescere: ita ut hac ratione nondum confidere valeamus, alicubi adhuc, cum decesserimus, animum nostrum superfore. nam si quis dicenti etiam plura, quam quæ tu dicis, concesserit, non solum ante ortum nostrum animum exstitisse, verum nihil prohibere quominus etiam post obitum quorumdam (animi) adhuc sint et futuri sint sæpiusque nascantur ac decedant rursus: adeo enim naturam animi validam esse, ut sæpius corpori inditus se conservet: his autem concessis, non amplius illud tibi daret, non defatigari in multis illis generationibus animum et tandem aliqua ex illis (mortibus) morte omnino deleri: hanc autem, adderet, neminem mortem et hanc dissolutionem corporis, quæ animo interitum afferat, scire: non enim fieri posse, ut quisquam nostrûm id sentiat: quod si ita se habeat, nemo non stulte mortem non timens confidit, qui demonstrare non possit animum omnino immortalem atque indissolubilem esse: alioquin est necessarium, ut, qui moriturus sit, animo metuat suo, ne in ea, quæ proxime imminet, corporis disjunctione prorsus intereat.

XXXVIII. Omnes igitur cum hæc dicentes audivissemus, conturbati sumus, ut postea inter nos aperuimus, quod, cum superiori disputatione nobis fuisset magnopere persuasum, rursus videbantur nos perturbare atque eo adducere, ut nedum rationibus jam adductis, sed et dicendis insuper fidem nullam haberemus, verentes, ne vel nos nequaquam digni essemus judices, vel res ipsæ fide essent indignæ. — Ech. Veniam equidem per deos do vobis, o Phædo. nam mihi quidem nunc te audienti tale quid venit in mentem, Cuinam igitur rationi credemus? quippe cum ratio illa Socratis valde illa probabilis jam fidem amiserit. mirum est enim quantum apud me contra possit ratio illa et nunc et semper, quæ animum nostrum harmoniam quandam esse probat, et nunc quidem audita mihi subito in memoriam revocavit, quod eadem mihi quoque antea placuerant. quo efficitur, ut alia quadam ratione iterum tanquam ab initio prorsus indigeam, quæ mihi persuadeat animum cum corpore non una interire. dic ergo per Jovem, precor, qua ratione disputationem persecutus est Socrates? et utrum ipse quoque, quemadmodum de vobis ipse fateris, graviter id ferre visus fuit, an contra, placide suam defendit rationem? tum utrum satis necne eam tutatus fuit? hæc nobis quam potes diligentissime refer omnia. — Phæd. Equidem, o Echecrates, sæpe admiratus Socratem nunquam majori cum voluptate, quam tunc præsens, sum admiratus. habuisse quidem illum quod objectionibus responderet, fortasse non est mirandum: sed hæc in eo potissimum sum admiratus, primum quidem, quam jucunde, benigne et blande

ἀπεδέξατο, ἔπειθ' ἡμῶν ὡς ὀξέως ᾔσθετο ὃ πεπόνθειμεν ὑπὸ τῶν λόγων, ἔπειθ' ὡς εὖ ἡμᾶς ἰάσατο καὶ ὥσπερ πεφευγότας καὶ ἡττημένους ἀνεκαλέσατο καὶ προὔτρεψε πρὸς τὸ παρέπεσθαί τε καὶ ξυσκοπεῖν τὸν
5 λόγον. — ΕΧ. Πῶς δή; — ΦΑΙΔ. Ἐγὼ ἐρῶ. ἔτυχον γὰρ ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ καθήμενος παρὰ τὴν κλίνην ἐπὶ χαμαιζήλου τινός, ὁ δ' ἐπὶ πολὺ ὑψηλοτέρου ἢ b ἐγώ. καταψήσας οὖν μου τὴν κεφαλὴν καὶ ξυμπιέσας τὰς ἐπὶ τῷ αὐχένι τρίχας — εἰώθει γάρ, ὁπότε
10 τύχοι, παίζειν μου εἰς τὰς τρίχας — Αὔριον δή, ἔφη, ἴσως, ὦ Φαίδων, τὰς καλὰς ταύτας κόμας ἀποκερεῖ. Ἔοικεν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Σώκρατες. Οὔκ, ἄν γ' ἐμοὶ πείθῃ. Ἀλλὰ τί; ἦν δ' ἐγώ. Τήμερον, ἔφη, κἀγὼ τὰς ἐμὰς καὶ σὺ ταύτας, ἐάνπερ γ' ἡμῖν ὁ λόγος τε-
15 λευτήσῃ καὶ μὴ δυνώμεθ' αὐτὸν ἀναβιώσασθαι. κἄγωγ' ἄν, εἰ σὺ εἴην καί με διαφύγοι ὁ λόγος, ἔνορκον c ἂν ποιησαίμην, ὥσπερ Ἀργεῖοι, μὴ πρότερον κομήσειν, πρὶν ἂν νικήσω ἀναμαχόμενος τὸν Σιμμίου τε καὶ Κέβητος λόγον. Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, πρὸς δύο ⌈λέ-
20 γεται⌉ οὐδ' ⌈ὁ⌉ Ἡρακλῆς ⌈οἷός τε εἶναι⌉. Ἀλλὰ κἀμέ, ἔφη, τὸν Ἰόλεων παρακάλει, ἕως ἔτι φῶς ἐστιν. Παρακαλῶ τοίνυν, ἔφην, οὐχ ὡς Ἡρακλῆς, ἀλλ' ὡς Ἰόλεως τὸν Ἡρακλῆ. Οὐδὲν διοίσει, ἔφη.

XXXIX. Ἀλλὰ πρῶτον εὐλαβηθῶμέν τι πάθος μὴ
25 πάθωμεν. Τὸ ποῖον; ἦν δ' ἐγώ. Μὴ γενώμεθα, ἦ δ' ὅς, μισόλογοι, ὥσπερ οἱ μισάνθρωποι γιγνόμενοι· d ὡς οὐκ ἔστιν, ἔφη, ὅ τι ἄν τις μεῖζον τούτου κακὸν πάθοι ἢ λόγους μισήσας. γίγνεται δ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ τρόπου μισολογία τε καὶ μισανθρωπία. ἥ τε γὰρ μι-
30 σανθρωπία ἐνδύεται ἐκ τοῦ σφόδρα τινὶ πιστεῦσαι ἄνευ τέχνης, καὶ ἡγήσασθαι παντάπασί τ' ἀληθῆ εἶναι καὶ ὑγιῆ καὶ πιστὸν τὸν ἄνθρωπον, ἔπειτ' ὀλίγον ὕστερον εὑρεῖν τοῦτον πονηρόν τε καὶ ἄπιστον, καὶ αὖθις ἕτερον. καὶ ὅταν τοῦτο πολλάκις πάθῃ τις, καὶ ὑπὸ τούτων
35 μάλιστα, οὓς ἂν ἡγήσαιτο οἰκειοτάτους τε καὶ ἑταιροτάτους, τελευτῶν δὴ θαμὰ προσκρούων μισεῖ τε πάντας καὶ e ἡγεῖται οὐδενὸς οὐδὲν ὑγιὲς εἶναι τὸ παράπαν. ἢ οὐκ ᾔσθησαι οὕτω πως τοῦτο γιγνόμενον; Πάνυ γε, ἦν δ' ἐγώ. Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, αἰσχρόν; καὶ δῆλον, ὅτι ἄνευ
40 τέχνης τῆς περὶ τἀνθρώπεια ὁ τοιοῦτος χρῆσθαι ἐπιχειρεῖ τοῖς ἀνθρώποις; εἰ γάρ που μετὰ τέχνης ἐχρῆτο, ὥσπερ ἔχει, οὕτως ἂν ἡγήσατο, τοὺς μὲν χρηστοὺς
90 καὶ πονηροὺς σφόδρα ὀλίγους εἶναι ἑκατέρους, τοὺς a δὲ μεταξὺ πλείστους. Πῶς λέγεις; ἦν δ' ἐγώ. Ὥσπερ,
45 ἦ δ' ὅς, περὶ τῶν σφόδρα μικρῶν καὶ μεγάλων· οἴει τι σπανιώτερον εἶναι ἢ σφόδρα μέγαν ἢ σφόδρα μικρὸν ἐξευρεῖν ἄνθρωπον ἢ κύνα ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν; ἢ αὖ ταχὺν ἢ βραδύν, ἢ αἰσχρὸν ἢ καλόν, ἢ λευκὸν ἢ μέλανα; ἢ οὐχὶ ᾔσθησαι, ὅτι πάντων τῶν τοιούτων τὰ
50 μὲν ἄκρα τῶν ἐσχάτων σπάνια καὶ ὀλίγα, τὰ δὲ μεταξὺ ἄφθονα καὶ πολλά; Πάνυ γε, ἦν δ' ἐγώ. Οὐκοῦν οἴει, ἔφη, εἰ πονηρίας ἀγὼν προτεθείη, πάνυ ἂν b ὀλίγους κἀνταῦθα τοὺς πρώτους φανῆναι; Εἰκός γε, ἦν δ' ἐγώ. Εἰκὸς γάρ, ἔφη· ἀλλὰ ταύτῃ μὲν οὐχ

adolescentium verba recepit, deinde quam sagaciter sensit nos illorum rationibus fuisse commotos, porro quam opportune nobis adhibuit medicinam et quasi fugientes atque victos revocavit nos convertitque ad prosequendum atque una sermonem considerandum. — Ech. Quonam modo? — Phæd. Dicam equidem. Sedebam forte ad dextram b ejus in subsellio quodam humili, juxta lectulum, ille vero sedebat longe superior. attrectans igitur caput meum comprimensque crines super cervicem — consueverat enim nonnunquam, ubi ita res ferebat, meis crinibus alludere — Cras fortasse, inquit, o Phædo, hasce pulchras succides comas. Videtur, inquam, o Socrates. Non certe, si me quidem audis, inquit. Quid vero hoc? inquam ego. Hodie et ego meas et tu tuas, si nobis ratio interierit et c eam suscitare non possumus. ego saltem, si tu essem ac me fugeret ratio, more Argivorum jurarem, non prius me comam nutriturum, quam vicissim Simmiæ Cebetisque rationem expugnaverim. At vero, inquam ego, contra duos ne Hercules quidem. At me Iolaum, dum lux adhuc est, advoca, inquit. Advoco equidem, inquam, non tanquam Hercules Iolaum, sed tanquam Iolaus Herculem. Nihil refert, inquit.

XIX. Sed primum cavendum ne quid nobis accidat. Quid? inquam. Ne rationum, inquit, osores evadamus, quemad- d modum ii qui hominum osores fiunt. nullum enim majus quam hoc malum nobis posset accidere, si rationes odio habuerimus. ex eodem autem oritur odium et adversus rationes et adversus homines. odium enim in homines tunc maxime nos subit, quando alicui nimium credimus absque arte, putamusque ipsum omnino verum et sincerum fidumque virum esse, deinde vero mox pravum infidumque deprehendimus, rursusque alium eodem pacto. et cum alicui sæpe id acciderit, præsertim ab iis, quos familiarissimos amicissimosque existimabat, tan- e dem sæpe offensus odit omnes putatque nihil omnino apud quemquam esse sincerum. an te latuit id ita fere accidere? Non latuit, inquam. Nonne igitur turpe? inquit, et manifestum absque humanarum rerum experientia atque arte hunc hominibus uti? si enim cum arte uteretur, cogitaret utique rem ita se, ut habet, habere, videlicet homines et bonos et malos perpaucos esse, medios vero a plurimos. Quo modo, inquam, dicis? Quemadmodum videlicet in rebus contingit valde aut parvis aut magnis, inquit: an tu arbitraris quicquam esse rarius quam valde magnum aut valde parvum reperire hominem vel canem vel quodvis aliud? item celerrimum aut tardissimum, pulcherrimum aut turpissimum, albissimum aut nigerrimum? aut an ignoras in his omnibus extremorum summa rara et pauca esse, media vero frequentia atque multa? Sic arbitror, inquam. Nonne igitur arbitraris, b inquit, si improbitatis proponeretur certamen, admodum paucos etiam in hoc genere summos inventum iri? Verisimile est, inquam. Verisimile quidem, inquit: verum

ὅμοιοι οἱ λόγοι τοῖς ἀνθρώποις εἰσίν, ἀλλὰ σοῦ νῦν δὴ προάγοντος ἐγὼ ἐφεσπόμην, ἀλλ' ἐκείνῃ, ᾗ, ἐπειδάν τις πιστεύσῃ λόγῳ τινὶ ἀληθεῖ εἶναι ἄνευ τῆς περὶ τοὺς λόγους τέχνης, κἄπειτ' ὀλίγον ὕστερον [οὗτος] αὐτῷ δόξῃ ψευδὴς εἶναι, ἐνίοτε μὲν ὤν, ἐνίοτε δ' οὐκ ὤν, καὶ αὖθις ἕτερος καὶ ἕτερος· καὶ μάλιστα δὴ οἱ περὶ τοὺς ἀντιλογικοὺς λόγους διατρίψαντες οἶσθ' ὅτι τελευτῶντες οἴονται σοφώτατοι γεγονέναι τε καὶ κατανενοηκέναι μόνοι, ὅτι οὔτε τῶν πραγμάτων οὐδενὸς οὐδὲν ὑγιὲς οὐδὲ βέβαιον οὔτε τῶν λόγων, ἀλλὰ πάντα τὰ ὄντα, ἀτεχνῶς ὥσπερ ἐν Εὐρίπῳ, ἄνω καὶ κάτω στρέφεται καὶ χρόνον οὐδένα ἐν οὐδενὶ μένει. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφην ἐγώ, ἀληθῆ λέγεις. Οὐκοῦν, ὦ Φαίδων, ἔφη, οἰκτρὸν ἂν εἴη τὸ πάθος, εἰ ὄντος δή τινος ἀληθοῦς καὶ βεβαίου λόγου καὶ δυνατοῦ κατανοῆσαι, ἔπειτα διὰ τὸ παραγίγνεσθαι τοιούτοις τισὶ λόγοις τοῖς αὐτοῖς τοτὲ μὲν δοκοῦσιν ἀληθέσιν εἶναι, τοτὲ δὲ μή, μὴ ἑαυτόν τις αἰτιῷτο μηδὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀτεχνίαν, ἀλλὰ τελευτῶν διὰ τὸ ἀλγεῖν ἄσμενος ἐπὶ τοὺς λόγους ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν αἰτίαν ἀπώσαιτο, καὶ ἤδη τὸν λοιπὸν βίον μισῶν τε καὶ λοιδορῶν τοὺς λόγους διατελοίη, τῶν δ' ὄντων τῆς ἀληθείας τε καὶ ἐπιστήμης στερηθείη. Νὴ τὸν Δία, ἦν δ' ἐγώ, οἰκτρὸν δῆτα.

XL. Πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, τοῦτ' εὐλαβηθῶμεν, καὶ μὴ παρίωμεν εἰς τὴν ψυχήν, ὡς τῶν λόγων κινδυνεύει [οὐδενὸς] οὐδὲν ὑγιὲς εἶναι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, ὅτι ἡμεῖς οὔπω ὑγιῶς ἔχομεν, ἀλλ' ἀνδριστέον καὶ προθυμητέον ὑγιῶς ἔχειν, σοὶ μὲν οὖν καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦ ἔπειτα βίου παντὸς ἕνεκα, ἐμοὶ δ' αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ θανάτου· ὡς κινδυνεύω ἔγωγ' ἐν τῷ παρόντι περὶ αὐτοῦ τούτου οὐ φιλοσόφως ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ πάνυ ἀπαίδευτοι φιλονείκως. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν περί του ἀμφισβητήσωσιν, ὅπῃ μὲν ἔχει περὶ ὧν ἂν ὁ λόγος ᾖ οὐ φροντίζουσιν, ὅπως δ' ἃ αὐτοὶ ἔθεντο ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο προθυμοῦνται. κἀγώ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοσοῦτον μόνον ἐκείνων διοίσειν· οὐ γὰρ ὅπως τοῖς παροῦσιν ἃ ἐγὼ λέγω δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμηθήσομαι, εἰ μὴ εἴη πάρεργον, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἐμοὶ ὅτι μάλιστα δόξει οὕτως ἔχειν. λογίζομαι γάρ, ὦ φίλε ἑταῖρε, καὶ θέασαι ὡς πλεονεκτικῶς, εἰ μὲν τυγχάνει ἀληθῆ ὄντα ἃ λέγω, καλῶς δὴ ἔχει τὸ πεισθῆναι· εἰ δὲ μηδέν ἔσται τελευτήσαντι, ἀλλ' οὖν τοῦτόν γε τὸν χρόνον αὐτὸν τὸν πρὸ τοῦ θανάτου ἧττον τοῖς παροῦσιν ἀηδὴς ἔσομαι ὀδυρόμενος. ἡ δ' ἄγνοιά μοι αὕτη οὐ ξυνδιατελεῖ, κακὸν γὰρ ἂν ἦν, ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον ἀπολεῖται. παρεσκευασμένος μὲν δή, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, οὑτωσὶ ἔρχομαι ἐπὶ τὸν λόγον. ὑμεῖς μέντοι, ἂν ἐμοὶ πείθησθε, σμικρὸν φροντίσαντες Σωκράτους, τῆς δ' ἀληθείας πολὺ μᾶλλον, ἐὰν μέν τι ὑμῖν δοκῶ ἀληθὲς λέγειν, ξυνομολογήσατε, εἰ δὲ μή, παντὶ λόγῳ ἀντιτείνετε, εὐλαβούμενοι, ὅπως μὴ ἐγὼ ὑπὸ προθυμίας ἅμ' ἐμαυτόν τε καὶ ὑμᾶς ἐξαπατήσας ὥσπερ μέλιττα τὸ κέντρον ἐγκαταλιπὼν οἰχήσομαι.

non hoc pacto similes rationes sunt atque homines, sed te nunc ducentem ego secutus sum, sed in hoc similitudo consistit, si videlicet quis absque rationum peritia atque arte, crediderit rationem aliquam esse veram, et paullo post hæc apparuerit et falsa, quæ quidem aliquando talis est, aliquando minime, et rursus alia similiter et tertia: præcipue vero eos, qui plurimum rationes contradictorias agitant, scis putare tandem se sapientissimos factos solosque animadvertisse, neque in rebus neque in rationibus esse sanum aliquid aut firmum, sed omnia revera tanquam in Euripo sursum deorsumque volvi, nullumque tempus in aliquo permanere. Sane quidem vera hæc dicis, inquam. Ergone, inquit, calamitas hæc, Phædo, miserabilis esset, si quis, cum ratio aliqua vera firmaque sit et quæ comprehendi possit, auditis hujuscemodi rationibus iisdem quidem, sed quæ modo veræ, modo falsæ videntur, non se ipsum, neque suam ipsius inertiam accusaret, sed tandem præ dolore libenter culpam omnem a se ipso transferret in rationes, et jam in reliqua vita eas odio haberet et vituperaret, rerum autem ipsarum veritate scientiaque privaretur? Per Jovem miserandum, inquam, esset.

XL. Primum igitur, inquit, diligenter id caveamus et ne persuadeamus nobis nihil in rationum ulla esse sanum, sed multo magis nondum esse nos sanos: itaque omnibus viribus, ut sani efficiamur, est annitendum, tibi quidem et reliquis totius reliquæ vitæ gratia, mihi vero mortis ipsius causa: videor enim nunc non ut philosophum hac in re me gerere, sed ut contentiosum, quod est istorum, qui sunt a disciplina alienissimi. illi enim ubi aliqua de re ambigitur, non quomodo res, de qua agitur, se habeat, curant, sed ut, quæ posuerunt ipsi, præsentibus videantur vera, hoc sedulo agunt. atque ego mihi videor in hoc duntaxat nunc ab illis differre, quod non, ut præsentibus probem ea quæ dico, annitar, nisi quid præter rem forte contigerit, sed ut mihi ipsi quam maxime videantur sic se habere. ratiocinor enim, dulcis amice, et vide quanto cum lucro sit ratio mea: si forte vera sunt quæ dico, operæ pretium est ita credere; sin autem nihil erit post mortem, saltem hoc, quod mihi vitæ superest, tempore plorando præsentibus minus ero molestus. hæc autem ignorantia non perseverabit mecum, malum id enim esset, sed paullo post delebitur. sic equidem, o Simmia et Cebes, paratus aggredior disputationem. vos tamen, si me audiatis, nulla Socratis habita ratione, sed multo magis veritatis, si quidem verum vobis loqui videor, assentiamini, sin minus, omnino contradicite, diligenter caventes ne ego nimio studio me ipsum simul vosque decipiam et velut apes aculeo relicto abeam.

XLI. Ἀλλ᾽ ἰτέον, ἔφη. πρῶτόν με ὑπομνήσαθ' ἃ ἐλέγετε, ἐὰν μὴ φαίνωμαι μεμνημένος. Σιμμίας μὲν γάρ, ὡς ἐγῷμαι, ἀπιστεῖ τε καὶ φοβεῖται, μὴ ἡ ψυχὴ ὅμως καὶ θειότερον καὶ κάλλιον ὂν τοῦ σώματος προ- d
5 απολλύηται ἐν ἁρμονίας εἴδει οὖσα· Κέβης δέ μοι ἔδοξε τοῦτο μὲν ἐμοὶ ξυγχωρεῖν, πολυχρονιώτερόν γ' εἶναι ψυχὴν σώματος, ἀλλὰ τόδ' ἄδηλον παντί, μὴ πολλὰ δὴ σώματα καὶ πολλάκις κατατρίψασα ἡ ψυχὴ τὸ τελευταῖον σῶμα καταλιποῦσα νῦν αὐτὴ ἀπολλύη-
10 ται, καὶ ᾖ αὐτὸ τοῦτο θάνατος, ψυχῆς ὄλεθρος, ἐπεὶ σῶμά γ' ἀεὶ ἀπολλύμενον οὐδὲν παύεται. ἆρ' ἄλλ' ἢ ταῦτ' ἐστίν, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ἃ δεῖ ἡμᾶς ἐπισκοπεῖσθαι; Ξυνωμολογείτην δὴ ταῦτ' εἶναι ἄμφω. e Πότερον οὖν, ἔφη, πάντας τοὺς ἔμπροσθεν λόγους οὐκ
15 ἀποδέχεσθε, ἢ τοὺς μέν, τοὺς δ' οὔ; Τοὺς μέν, ἐφάτην, τοὺς δ' οὔ. Τί οὖν, ἦ δ' ὅς, περὶ ἐκείνου τοῦ λόγου λέγετε, ἐν ᾧ ἔφαμεν τὴν μάθησιν ἀνάμνησιν εἶναι, καί, τούτου οὕτως ἔχοντος, ἀναγκαίως ἔχειν ἄλλοθί που πρότερον ἡμῶν εἶναι τὴν ψυχήν, πρὶν ἐν τῷ
92 σώματι ἐνδεθῆναι; Ἐγὼ μέν, ἔφη ὁ Κέβης, καὶ τότε a θαυμαστῶς ὡς ἐπείσθην ὑπ' αὐτοῦ καὶ νῦν ἐμμένω ὡς οὐδενὶ λόγῳ. Καὶ μήν, ἔφη ὁ Σιμμίας, καὶ αὐτὸς οὕτως ἔχω, καὶ πάνυ ἂν θαυμάζοιμι, εἴ μοι περί γε τούτου ἄλλα ποτ' ἔτι δόξειεν. Καὶ ὁ Σωκράτης, Ἀλλ'
25 ἀνάγκη σοι, ἔφη, ὦ ξένε Θηβαῖε, ἄλλα δόξαι, ἐάνπερ μείνῃ ἥδ' ἡ οἴησις, τὸ ἁρμονίαν μὲν εἶναι ξύνθετον πρᾶγμα, ψυχὴν δ' ἁρμονίαν τιν' ἐκ τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἐντεταμένων ξυγκεῖσθαι. οὐ γάρ που ἀποδέξει γε σαυτοῦ λέγοντος, ὡς πρότερον ἦν ἁρμονία ξυγκει- b
30 μένη, πρὶν ἐκεῖνα εἶναι, ἐξ ὧν ἔδει αὐτὴν ξυντεθῆναι. ἢ ἀποδέξει; Οὐδαμῶς, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Αἰσθάνει οὖν, ἦ δ' ὅς, ὅτι ταὐτά σοι ξυμβαίνει λέγειν, ὅταν φῇς μὲν εἶναι τὴν ψυχὴν καὶ εἰς ἀνθρώπου εἶδός τε καὶ σῶμα ἀφικέσθαι, εἶναι δ' αὐτὴν ξυγκειμένην ἐκ τῶν
35 οὐδέπω ὄντων; οὐ γὰρ δὴ ἁρμονία γέ σοι τοιοῦτόν ἐστιν, ᾧ ἀπεικάζεις, ἀλλὰ πρότερον καὶ ἡ λύρα καὶ αἱ χορδαὶ καὶ οἱ φθόγγοι ἔτι ἀνάρμοστοι ὄντες γίγνονται, τελευταῖον δὲ πάντων ξυνίσταται ἡ ἁρμονία καὶ c πρῶτον ἀπόλλυται. οὗτος οὖν σοι ὁ λόγος ἐκείνῳ
40 πῶς ξυνᾴσεται; Οὐδαμῶς, ἔφη ὁ Σιμμίας. Καὶ μήν, ἦ δ' ὅς, πρέπει γ' εἴπερ τῳ ἄλλῳ λόγῳ ξυνῳδῷ εἶναι καὶ τῷ περὶ ἁρμονίας. Πρέπει γάρ, ἔφη ὁ Σιμμίας. Οὗτος τοίνυν, ἔφη, σοὶ οὐ ξυνῳδός, ἀλλ' ὅρα· πότερον αἱρεῖ τῶν λόγων, τὴν μάθησιν ἀνάμνησιν εἶναι, ἢ
45 [τὴν] ψυχὴν ἁρμονίαν; Πολὺ μᾶλλον, ἔφη, ἐκεῖνον, ὦ Σώκρατες. ὅδε μὲν γάρ μοι γέγονεν ἄνευ ἀποδείξεως μετ' εἰκότος τινὸς καὶ εὐπρεπείας, ὅθεν καὶ τοῖς πολ- d λοῖς δοκεῖ [ἀνθρώποις]· ἐγὼ δὲ τοῖς διὰ τῶν εἰκότων τὰς ἀποδείξεις ποιουμένοις λόγοις ξύνοιδ' οὖσιν ἀλαζόσι,
50 κἂν τις αὐτοὺς μὴ φυλάττηται, εὖ μάλ' ἐξαπατῶσι, καὶ ἐν γεωμετρίᾳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. ὁ δὲ περὶ τῆς ἀναμνήσεως καὶ μαθήσεως λόγος δι' ὑποθέσεως ἀξίας ἀποδέξασθαι εἴρηται. ἐρρήθη γάρ που οὕτως ἡμῶν εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ πρὶν εἰς σῶμα ἀφικέσθαι,

XLI. Sed jam accedendum est. primum revocate in memoriam mihi quæ dicebatis, si minus meminisse vobis videbor. Simmias quidem, ut arbitror, diffidit ac metuit, ne animus, quamvis divinior pulchriorque corpore, prius tamen, cum species sit harmoniæ, intereat: Cebes autem mihi visus est concedere diuturniorem esse animum corpore, sed scire posse neminem, an, cum multa consumpserit corpora, tandem, quando postremum relinquit corpus, ipse quoque pereat, atque mors ejusmodi sit interitus animi, quandoquidem corpus nunquam desinit interire. utrum alia an hæc sunt, o Simmia et Cebes, quæ nos oportet considerare? Confitebantur ambo, hæc esse. Omniane igitur, quæ dicta in superioribus sunt, negatis, an quædam negatis, alia conceditis? Quædam, dicebant, quædam non. Quid igitur, inquit, de eo quod dicebamus, disciplinam reminiscentiam esse, et, si ita res se habeat, necesse esse alicubi sit animus prius quam corpori illigetur? Mihi quidem, inquit Cebes, istud dum diceres, mirifice persuasisti, atque nunc, si in qua alia, in hac sententia permaneo. Similiter mihi quoque, inquit Simmias, et vehementer mirarer, si mihi unquam hac saltem de re aliter videretur. At vero necesse est, inquit, hospes Thebane, aliter tibi videri, si in hac opinione permanseris, harmoniam esse compositum quoddam, animum vero harmoniam quandam ex his, quæ per corpus intensa sunt, compositam. nunquam enim admittes harmoniam compositam prius esse, quam illa ex quibus componi eam oportebat. admittesne? Nullo, inquit, o Socrates, modo. Animadvertisne igitur, inquit, hæc tamen a te dici, quando dicis animum quidem esse prius quam in humanam speciem corpusque deveniret, eum autem ex his, quæ nondum sunt, compositum esse? non enim talis tibi est harmonia, quale est id cui tu similem esse dicis, sed prius est ipsa lyra et chordæ et soni nondum temperati, tandem vero componitur harmonia omnium postrema primaque perit. hic itaque sermo quonam pacto tuo illi concinet? Nullo modo, inquit Simmias. At vero, inquit, inprimis decet sermonem de harmonia concinere. Decet nimirum, inquit Simmias. Hic igitur sermo tibi dissonat, inquit, sed vide: utrum ex his duobus eligis, disciplinamne reminiscentiam esse, an potius animum esse harmoniam? Primum eligo, o Socrates, inquit. id namque alterum absque demonstratione admisi ex verisimili quadam convenientia, unde idem videtur vulgo. ego autem eas disputationes, in quibus per imagines demonstratur, inanes esse fateor, et nisi quis caveat, valde decipiunt, et in geometria et in cæteris omnibus. ratio vero de reminiscentia atque disciplina fundamento innititur fide digno. dictum est enim animum nostrum ita esse alicubi prius

ὥσπερ αὐτή ἐστιν ἡ οὐσία ἔχουσα τὴν ἐπωνυμίαν τὴν
τοῦ ὃ ἔστιν. ἐγὼ δὲ ταύτην, ὡς ἐμαυτὸν πείθω, κα-
λῶς τε καὶ ὀρθῶς ἀποδέδεγμαι. ἀνάγκη οὖν μοι, ὡς
ἔοικε, διὰ ταῦτα μήτ' ἐμαυτοῦ μήτ' ἄλλου ἀποδέχεσθαι
5 λέγοντος, ὡς ἡ ψυχή ἐστιν ἁρμονία.

XLII. Τί δέ, ἦ δ' ὅς, ὦ Σιμμία, τῇδε; δοκεῖ σοι
ἁρμονίᾳ ἢ ἄλλῃ τινὶ συνθέσει προσήκειν ἄλλως πως
93 ἔχειν ἢ ὡς ἂν ἐκεῖνα ἔχῃ, ἐξ ὧν ἂν ξυγκέηται; Οὐδα- a
μῶς. Οὐδὲ μὴν ποιεῖν τι, ὡς ἐγᾦμαι, οὐδέ τι πάσχειν
10 ἄλλο παρ' ἃ ἂν ἐκεῖνα ἢ ποιῇ ἢ πάσχῃ. Ξυνέφη.
Οὐκ ἄρ' ἡγεῖσθαί γε προσήκει ἁρμονίαν τούτων, ἐξ ὧν
ἂν ξυντεθῇ, ἀλλ' ἕπεσθαι. Ξυνεδόκει. Πολλοῦ ἄρα
δεῖ ἐναντία γ' ἁρμονίαν κινηθῆναι ἢ φθέγξασθαι ἤ τι
ἄλλο ἐναντιωθῆναι τοῖς αὑτῆς μέρεσιν. Πολλοῦ μέν-
15 τοι, ἔφη. Τί δέ; οὐχ οὕτως ἁρμονία πέφυκεν εἶναι
ἑκάστη ἁρμονία, ὡς ἂν ἁρμοσθῇ; Οὐ μανθάνω, ἔφη.
Ἦ οὐχί, ἦ δ' ὅς, ἂν μὲν μᾶλλον ἁρμοσθῇ καὶ ἐπὶ b
πλέον, εἴπερ ἐνδέχεται τοῦτο γίγνεσθαι, μᾶλλόν τ' ἂν
ἁρμονία εἴη καὶ πλείων, εἰ δ' ἧττόν τε καὶ ἐπ' ἔλατ-
20 τον, ἧττόν τε καὶ ἐλάττων; Πάνυ γε. Ἦ οὖν ἔστι
τοῦτο περὶ ψυχήν, ὥστε καὶ κατὰ τὸ σμικρότατον
[μᾶλλον] ἑτέραν ἑτέρας (ψυχὴν) ψυχῆς ἐπὶ πλέον καὶ
μᾶλλον ἢ ἐπ' ἔλαττον καὶ ἧττον αὐτὸ τοῦτ' εἶναι, ψυ-
χήν; Οὐδ' ὁπωστιοῦν, ἔφη. Φέρε δή, ἔφη, πρὸς Διός·
25 λέγεται ψυχὴ ἡ μὲν νοῦν τ' ἔχειν καὶ ἀρετὴν καὶ εἶναι c
ἀγαθή, ἡ δ' ἄνοιάν τε καὶ μοχθηρίαν καὶ εἶναι κακή;
καὶ ταῦτ' ἀληθῶς λέγεται; Ἀληθῶς μέντοι. Τῶν οὖν
τιθεμένων (τὴν) ψυχὴν ἁρμονίαν εἶναι τί τις φήσει ταῦτ'
ὄντα εἶναι ἐν ταῖς ψυχαῖς, τήν τ' ἀρετὴν καὶ τὴν κα-
30 κίαν; πότερον ἁρμονίαν αὖ τιν' ἄλλην καὶ ἀναρμοστίαν;
καὶ τὴν μὲν ἡρμόσθαι, τὴν ἀγαθήν, καὶ ἔχειν ἐν αὐτῇ
ἁρμονίᾳ οὔσῃ ἄλλην ἁρμονίαν, τὴν δ' ἀνάρμοστον αὐ-
τήν τ' εἶναι καὶ οὐκ ἔχειν ἐν αὑτῇ ἄλλην; Οὐκ ἔχω
ἔγωγε, ἔφη ὁ Σιμμίας, εἰπεῖν· δῆλον δ' ὅτι τοιαῦτ'
35 ἄττ' ἂν λέγοι ὁ ἐκεῖνο ὑποθέμενος. Ἀλλὰ προωμολό- d
γηται, ἔφη, μηδὲν μᾶλλον μηδ' ἧττον ἑτέραν ἑτέρας
ψυχὴν ψυχῆς εἶναι. τοῦτο δ' ἔστι τὸ ὁμολόγημα,
μηδὲν μᾶλλον μηδ' ἐπὶ πλέον μηδ' ἧττον μηδ' ἐπ'
ἔλαττον ἑτέραν ἑτέρας ἁρμονίαν ἁρμονίας εἶναι.
40 ἦ γάρ; Πάνυ γε. Τήν δέ γε μηδὲν μᾶλλον μηδ'
ἧττον ἁρμονίαν οὖσαν μηδὲ μᾶλλον μηδ' ἧττον ἡρμό-
σθαι. ἔστιν οὕτως; Ἔστιν. Ἡ δὲ μήτε μᾶλλον μήθ'
ἧττον ἡρμοσμένη ἔσθ' ὅ τι πλέον ἢ ἔλαττον ἁρμο-
νίας μετέχει, ἢ τὸ ἴσον; Τὸ ἴσον. Οὐκοῦν ψυχὴ ἐπει- e
45 δὴ οὐδὲν μᾶλλον οὐδ' ἧττον ἄλλη ἄλλης αὐτὸ τοῦτο,
ψυχή, ἐστιν, οὐδὲ δὴ μᾶλλον οὐδ' ἧττον ἥρμο-
σται; Οὕτως. Τοῦτο δέ γε πεπονθυῖα οὐδὲν πλέον
ἀναρμοστίας οὐδ' ἁρμονίας μετέχοι ἄν; Οὐ γὰρ οὖν.
Τοῦτο δ' αὖ πεπονθυῖα ἄρ' ἄν τι πλέον κακίας ἢ ἀρε-
50 τῆς μετέχοι ἑτέρα ἑτέρας, εἴπερ ἡ μὲν κακία ἀναρμο-
στία, ἡ δ' ἀρετὴ ἁρμονία εἴη; Οὐδὲν πλέον. Μᾶλ-
94 λον δέ γέ που, ὦ Σιμμία, κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον a
κακίας οὐδεμία ψυχὴ μεθέξει, εἴπερ ἁρμονία ἐστίν.
ἁρμονία γὰρ δήπου παντελῶς αὐτὸ τοῦτ' οὖσα, ἁρμο-

etiam quam veniret in corpus, uti ipsa est essentia, quæ habeat ejus quod vere est cognomentum. ego vero hanc, ut mihimet persuadeo, bene recteque admisi. ob hæc igitur, ut videtur, necesse est, ut non approbem neque me ipso neque alio dicente, animum harmoniam esse.

XLII. Quid vero, Simmia, hac ratione? videturne tibi, harmoniæ vel alii cuiquam compositioni congruere, ut aliter se habeat, quam illa ex quibus composita est? Nullo modo. Neque etiam, ut aliud quidquam, ut arbitror, patiatur aut agat, quam illa vel agant vel patiantur. Assensus est. Non igitur convenit, harmoniam præcedere, ex quibus composita est, sed ea sequi. Videbatur etiam illi. Itaque multum abest ut harmonia in contrarium moveatur aut sonet aut quidquam aliud edat partibus suis adversum. Permultum, inquit. Quid vero? consonantia nonne eatenus pro natura sua consonantia est, quatenus temperata est? Haud satis intelligo. Nonne si magis plusque aptata erit, si modo id admittit, magis plusque harmonia erit? sin vero minus, minus? Omnino. Numquid de animo id dici potest, ut vel in minima quadam re alius animus hoc ipsum, quod est, animus, magis vel plus, aut contra, sit quam alius animus? Minime. Age ergo, inquit, per Jovem: animumne dicimus alium quidem habere mentem virtutemque atque esse bonum, alium vero dementiam et pravitatem malumque esse? hæcne, inquam, vere dicuntur? Vere quidem. Eorum ergo qui animum esse asserunt harmoniam, quis quidnam dicet esse in animis hæc, virtutem et vitium? an aliam quandam harmoniam et contrarium quid hujus? et bonum quidem esse consonantem, et cum ipse harmonia sit, aliam in se harmoniam habere: malum vero dissonantem et ipsum esse, et non aliam in se habere? Quid respondeam, inquit Simmias, non habeo. manifestum autem, eum, qui animum esse consonantiam posuerit, talia quædam dicturum. At vero jam concessum est nihilo magis aut minus alium alio animum esse; ejusmodi vero concessio est, neque magis neque plus, nec contra, aliam alia harmoniam esse. nonne? Prorsus. Eam vero, quæ neque magis neque minus harmonia est, neque magis neque minus esse temperatam. estne ita? Est. Quæ vero neque magis neque minus temperata est, potestne plus aut minus particeps harmoniæ esse, an æqualiter? Æqualiter. An igitur animus, siquidem neque magis neque minus alius quam alius hoc ipsum, animus, est, ideo neque magis neque minus est temperatus? Est ut dicis. Cum vero sic affectus sit, nihilo magis harmoniæ neque hujus contrarii erit particeps? Nihilo magis. Præterea cum ita comparatus sit, num plus aliquid pravitatis vel virtutis alius quam alius habebit, siquidem pravitas dissonantia est, virtus vero consonantia? Certe plus nihil. Quinimo secundum rectam, Simmia, rationem nullus animus pravitate erit affectus, si est harmonia. quandoquidem consonantia vera, secundum id quod consonantia est,

νία, ἀναρμοστίας οὔποτ' ἂν μετάσχοι. Οὐ μέντοι. Οὐδέ γε δήπου ψυχή, οὖσα παντελῶς ψυχή, κακίας. Πῶς γὰρ ἔκ γε τῶν προειρημένων; Ἐκ τούτου ἄρα τοῦ λόγου ἡμῖν πᾶσαι ψυχαὶ πάντων ζώων ὁμοίως ἀγαθαὶ
5 ἔσονται, εἴπερ ὁμοίως ψυχαὶ πεφύκασιν αὐτὸ τοῦτο, ψυχαί, εἶναι. Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Ἦ καὶ καλῶς (σοι) δοκεῖ, ἦ δ' ὅς, οὕτω λέγεσθαι, καὶ πάσχειν ἂν ταῦθ' ὁ λόγος, εἰ ὀρθὴ ἡ ὑπόθεσις ἦν, τὸ b ψυχὴν ἁρμονίαν εἶναι; Οὐδ' ὁπωστιοῦν, ἔφη.

10 XLIII. Τί δέ; ἦ δ' ὅς· τῶν ἐν ἀνθρώπῳ πάντων ἔσθ' ὅ τι ἄλλο λέγεις ἄρχειν ἢ ψυχήν, ἄλλως τε καὶ φρόνιμον; Οὐκ ἔγωγε. Πότερον ξυγχωροῦσαν τοῖς κατὰ τὸ σῶμα παθήμασιν, ἢ καὶ ἐναντιουμένην; λέγω· δὲ τὸ τοιόνδε, οἷον καύματος ἐνόντος καὶ δίψους ἐπὶ τοὐναν-
15 τίον ἕλκειν, τὸ μὴ πίνειν, καὶ πείνης ἐνούσης, ἐπὶ τὸ μὴ ἐσθίειν· καὶ ἄλλα μυρία που ὁρῶμεν ἐναντιουμένην τὴν ψυχὴν τοῖς κατὰ τὸ σῶμα. ἢ οὔ; Πάνυ μὲν οὖν. c Οὐκοῦν αὖ ὡμολογήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μήποτ' ἂν αὐτήν, ἁρμονίαν γ' οὖσαν, ἐναντί' ᾄδειν οἷς ἐπιτείνοιτο
20 καὶ χαλῷτο καὶ πάλλοιτο καὶ ἄλλ' ὁτιοῦν πάθος πάσχοι ἐκεῖνα, ἐξ ὧν τυγχάνει οὖσα, ἀλλ' ἕπεσθαι ἐκείνοις καὶ οὔποτ' ἂν ἡγεμονεύειν; Ὡμολογήσαμεν, ἔφη· πῶς γὰρ οὔ; Τί οὖν; νῦν οὐ πᾶν τοὐναντίον ἡμῖν φαίνεται ἐργαζομένη, ἡγεμονεύουσά τ' ἐκείνων πάντων, ἐξ ὧν φήσει
25 τις αὐτὴν εἶναι, καὶ ἐναντιουμένη ὀλίγου πάντα διὰ d παντὸς τοῦ βίου καὶ δεσπόζουσα πάντας τρόπους, τὰ μὲν χαλεπώτερον κολάζουσα καὶ μετ' ἀλγηδόνων, τά τε κατὰ τὴν γυμναστικὴν καὶ τὴν ἰατρικήν, τὰ δὲ πρᾳότερον, καὶ τὰ μὲν ἀπειλοῦσα τὰ δὲ νουθετοῦσα ταῖς
30 ἐπιθυμίαις καὶ ὀργαῖς καὶ φόβοις, ὡς ἄλλη οὖσα ἄλλῳ πράγματι διαλεγομένη; οἷόν που καὶ Ὅμηρος ἐν Ὀδυσσείᾳ πεποίηκεν, οὗ λέγει τὸν Ὀδυσσέα,

> στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ·
> Τέτλαθι δή, κραδίη· καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. e

35 ἆρ' οἴει αὐτὸν ταῦτα ποιῆσαι διανοούμενον ὡς ἁρμονίας αὐτῆς οὔσης καὶ οἵας ἄγεσθαι ὑπὸ τῶν τοῦ σώματος παθημάτων, ἀλλ' οὐχ οἵας ἄγειν τε ταῦτα καὶ δεσπόζειν, καὶ οὔσης αὐτῆς πολὺ θειοτέρου τινὸς πράγματος ἢ καθ' ἁρμονίαν; Νὴ Δία, ὦ Σώκρατες, ἔμοιγε δοκεῖ. Οὐκ
40 ἄρα, ὦ ἄριστε, ἡμῖν οὐδαμῇ καλῶς ἔχει ψυχὴν ἁρμονίαν τινὰ φάναι εἶναι· οὔτε γὰρ ἄν, ὡς ἔοικεν, Ὁμή-
95 ρῳ, θείῳ ποιητῇ, ὁμολογοῖμεν οὔτ' αὐτοὶ ἡμῖν αὐτοῖς. a Ἔχει οὕτως, ἔφη.

XLIV. Εἶεν δή, ἦ δ' ὃς ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν Ἁρμο-
45 νίας ἡμῖν τῆς Θηβαϊκῆς ἵλεά πως, ὡς ἔοικε, μετρίως γέγονε· τί δὲ δή; τὰ Κάδμου, ἔφη, ὦ Κέβης, πῶς ἱλασόμεθα καὶ τίνι λόγῳ; Σύ μοι δοκεῖς, ἔφη ὁ Κέβης, ἐξευρήσειν· τουτονὶ γοῦν τὸν λόγον τὸν πρὸς τὴν ἁρμονίαν θαυμαστῶς μοι εἶπες ὡς παρὰ δόξαν. Σιμμίου
50 γὰρ λέγοντος ὅ τι ἠπόρει, πάνυ ἐθαύμαζον εἴ τι ἕξει τις χρήσασθαι τῷ λόγῳ αὐτοῦ· πάνυ οὖν μοι ἀτόπως ἔδο- b ξεν εὐθὺς τὴν πρώτην ἔφοδον οὐ δέξασθαι τοῦ σοῦ λόγου. ταὐτὰ δὴ οὐκ ἂν θαυμάσαιμι καὶ τὸν τοῦ Κάδμου

nunquam erit dissonantiæ particeps. Nunquam certe. Neque igitur animus, qui perfectus sit animus, pravitate inficietur. Quo enim modo ex iis, quæ dicta sunt? Hac igitur ratione omnes animantium omnium animi æque boni erunt, si secundum animi ipsius naturam æqualiter animi sunt. Mihi quidem, Socrates, ita videtur. Num etiam recte sic tibi dici videtur, atque hæc sequi (secundum hanc rationem), si vera esset illa hypothesis, animum harmoniam esse? Nullo modo.

XLIII. Quid vero? ex omnibus, quæ in homine sunt, aliudne quid præter animum asseris dominari, præcipue prudentem? Nihil aliud. Utrum corporis perturbationibus indulgentem, an potius repugnantem? dico autem tale quiddam, veluti, si sub æstu sitis angat, tamen adversatur animus retrahitque in contrarium, ne bibat, et si premat fames, ne edat: in aliisque quam plurimis videmus corporis affectibus repugnantem. nonne? Omnino. Nonne in superioribus confessi sumus, animum, si harmonia est, nunquam dissonaturum ab iis, quibus intenditur et remittitur et vibratur et quodcumque aliud patiantur illa, ex quibus conflatur, sed secuturum illa, nunquam vero ducturum? Confessi sumus: quidni? Quid igitur? nonne nunc contra omnino videtur agere, quippe qui ea ducit omnia, ex quibus dixerit aliquis eum constare, et fere omnibus per omnem vitam repugnat omnibusque dominatur modis, interdum rigidius et cum doloribus puniens per gymnasticam ac medicinam, interdum vero mitius castigans minando aut monendo adversus cupiditates et iras et timores, tanquam alia quædam res cum alia disputans? quemadmodum Homerus tradidit in Odyssea:

> Tum pectus pulsans, cor sic affatur Ulysses:
> Hoc quoque, cor, perfer, namque et graviora tulisti.

an putas poetam hæc dixisse habens animum pro harmonia quadam ac tali ut corporis passionibus subjiciatur, an potius pro tali, qui ducat atque dominetur et qui sit longe divinius quid quam harmonia? Per Jovem, o Socrates, hoc mihi videtur. Non ergo, vir optime, recte harmoniam quandam esse animum ulla ratione dicimus: neque enim, ut apparet, Homero divino poetæ, neque nobis ipsis consentiremus. Sic est.

XLIV. Esto, inquit Socrates, Harmoniam Thebanam satis, ut videtur, jam placavimus: rationem vero Cadmeam, o Cebes, quomodo et qua ratione placabimus? Tu mihi, inquit Cebes, excogitaturus videris. hunc saltem sermonem adversus harmoniam mirifice præter opinionem nostram dixisti. cum enim diceret Simmias ea quæ dubitabat, valde mirabar an quis ejus sermoni aliquid objiciendum haberet: itaque summæ mihi fuit admirationi, eum primum non potuisse sermonis tui impetum sustinere. itaque non admirabor, si Cadmeus quoque sermo idem habiturus sit fatum.

λόγον εἰ πάθοι. Ὦ ᾽γαθέ, ἔφη ὁ Σωκράτης, μὴ μέγα λέγε, μή τις ἡμῖν βασκανία περιτρέψῃ τὸν λόγον τὸν μέλλοντα λέγεσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ τῷ θεῷ μελήσει, ἡμεῖς δ' Ὁμηρικῶς ἐγγὺς ἰόντες πειρώμεθα, εἰ ἄρα τι λέγεις. ἔστι δὲ δὴ τὸ κεφάλαιον ὧν ζητεῖς· ἀξιοῖς ἐπιδειχθῆναι ἡμῶν τὴν ψυχὴν ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀθάνατον οὖσαν, εἰ φιλόσοφος ἀνὴρ μέλλων ἀποθανεῖσθαι, θαρρῶν τε καὶ ἡγούμενος ἀποθανὼν ἐκεῖ εὖ πράξειν διαφερόντως ἢ εἰ ἐν ἄλλῳ βίῳ βιοὺς ἐτελεύτα, μὴ ἀνόητόν τε καὶ ἠλίθιον θάρρος θαρρήσει. τὸ δ' ἀποφαίνειν, ὅτι ἰσχυρόν τί ἐστιν ἡ ψυχὴ καὶ θεοειδές, καὶ ὅτι ἦν ἔτι πρότερον, πρὶν ἡμᾶς ἀνθρώπους γενέσθαι, οὐδὲν κωλύειν φῂς πάντα ταῦτα μηνύειν ἀθανασίαν μὲν μή, ὅτι δὲ πολυχρόνιόν τ' ἐστὶν ἡ ψυχὴ καὶ ἦν που πρότερον ἀμήχανον ὅσον χρόνον καὶ ᾔδει τε καὶ ἔπραττε πολλ' ἄττα· ἀλλὰ γὰρ οὐδέν τι μᾶλλον ἦν ἀθάνατον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ εἰς ἀνθρώπου σῶμα ἐλθεῖν ἀρχὴ ἦν αὐτῇ ὀλέθρου, ὥσπερ νόσος· καὶ ταλαιπωρουμένη τε δὴ τοῦτον τὸν βίον ζῴη καὶ τελευτῶσά γ' ἐν τῷ καλουμένῳ θανάτῳ ἀπολλύοιτο. διαφέρει δὲ δή, φῄς, οὐδὲν εἴθ' ἅπαξ εἰς σῶμα ἔρχεται εἴτε πολλάκις, πρός γε τὸ ἕκαστον ἡμῶν φοβεῖσθαι· προσήκειν γὰρ φοβεῖσθαι, εἰ μὴ ἀνόητος εἴη, τῷ μὴ εἰδότι μηδ' ἔχοντι λόγον διδόναι, ὡς ἀθάνατόν ἐστι. τοιαῦτ' ἄττ' ἐστίν, οἶμαι, ὦ Κέβης, ἃ λέγεις· καὶ ἐξεπίτηδες πολλάκις ἀναλαμβάνω, ἵνα μή τι διαφύγῃ ἡμᾶς, εἴ τέ τι βούλει, προσθῇς ἢ ἀφέλῃς. Καὶ ὁ Κέβης, Ἀλλ' οὐδὲν ἔγωγ' ἐν τῷ παρόντι, ἔφη, οὔτ' ἀφελεῖν οὔτε προσθεῖναι δέομαι· ἔστι δὲ ταῦθ' ἃ λέγω.

XLV. Ὁ οὖν Σωκράτης συχνὸν χρόνον ἐπισχὼν καὶ πρὸς ἑαυτόν τι σκεψάμενος, Οὐ φαῦλον πρᾶγμα, ἔφη, ὦ Κέβης, ζητεῖς· ὅλως γὰρ δεῖ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τὴν αἰτίαν διαπραγματεύσασθαι. ἐγὼ οὖν σοι δίειμι περὶ αὐτῶν, ἐὰν βούλῃ, τά γ' ἐμὰ πάθη· ἔπειτ' ἄν τί σοι χρήσιμον φαίνηται ὧν ἂν λέγω, πρὸς τὴν πειθὼ περὶ ὧν λέγεις χρήσει. Ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Κέβης, βούλομαί γε. Ἄκουε τοίνυν ὡς ἐροῦντος. ἐγὼ γάρ, ἔφη, ὦ Κέβης, νέος ὢν θαυμαστῶς ὡς ἐπεθύμησα ταύτης τῆς σοφίας, ἣν δὴ καλοῦσι περὶ φύσεως ἱστορίαν. ὑπερήφανος γάρ μοι ἐδόκει εἶναι, εἰδέναι τὰς αἰτίας ἑκάστων, διὰ τί γίγνεται ἕκαστον καὶ διὰ τί ἀπόλλυται καὶ διὰ τί ἔστι· καὶ πολλάκις ἐμαυτὸν ἄνω κάτω μετέβαλλον σκοπῶν πρῶτον τὰ τοιάδε, ἆρ' ἐπειδὰν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν σηπεδόνα τινὰ λάβῃ, ὥς τινες ἔλεγον, τότε δὴ τὰ ζῷα ξυντρέφεται; καὶ πότερον τὸ αἷμά ἐστιν ᾧ φρονοῦμεν, ἢ ὁ ἀήρ, ἢ τὸ πῦρ, ἢ τούτων μὲν οὐδέν, ὁ δ' ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ τὰς αἰσθήσεις παρέχων τοῦ ἀκούειν καὶ ὁρᾶν καὶ ὀσφραίνεσθαι, ἐκ τούτων δὲ γίγνοιτο μνήμη καὶ δόξα, ἐκ δὲ μνήμης καὶ δόξης, λαβούσης τὸ ἠρεμεῖν, κατὰ ταῦτα γίγνεσθαι ἐπιστήμην· καὶ αὖ τούτων τὰς φθορὰς σκοπῶν, καὶ τὰ περὶ τὸν οὐρανόν τε καὶ τὴν γῆν πάθη, τελευτῶν οὕτως ἐμαυτῷ ἔδοξα πρὸς ταύτην τὴν σκέψιν ἀφυὴς εἶναι, ὡς οὐδὲν χρῆμα. τεκμήριον δέ σοι ἐρῶ ἱκανόν· ἐγὼ γὰρ ἃ καὶ πρότερον

Parcius ista, bone vir, ne qua invidia nobis sermonem, quem dicturus sum, interturbet. sed hæc quidem deo curæ erunt, nos autem Homerico modo cominus congressi exploremus, an aliquid dicas. summa vero eorum, quæ quæris, est ejusmodi : demonstrandum esse judicas animum nostrum non interire neque mortalem esse, si vir philosophus moriturus, magnaque cum fiducia sperans, illic longe beatiorem se futurum quam si in alio studio vitam degisset, non insipienter stulteque confidet. ostendere autem validum quiddam esse animum atque divinis persimile, priusque etiam quam nos nati sumus exstitisse, nihil impedimento esse ais, quominus hæc omnia non immortalitatem quidem significent, sed duntaxat animum corpore diuturniorem esse, multaque ante nos sæcula fuisse novisseque et egisse multa quædam : nihilo tamen magis ob hoc immortalem esse, sed hanc ipsam in humanum corpus ingressionem quasi morbum interitus ejus initium esse : atque (sic) eum in hac vita miserum degere et tandem morte quam dicunt deperire. nihil profecto differre censes, sive semel tantum sive sæpe labatur in corpus, ut quivis nostrûm pertimescat : merito namque timendum esse, nisi stultus sit, ei qui nesciat neque reddere queat immortalitalitatis animi rationem. talia quædam sunt, quæ dicis, o Cebes: et ea consulto sæpius repeto, ne quid nos fugiat, et ut, si velis, addas his quidquam vel demas. Nihil equidem nunc habeo, inquit Cebes, quod aut demam aut adjungam : sunt autem hæc, quæ dico.

XLV. Tunc Socrates, cum diutius cunctatus esset, ad se conversus, Haud leve quiddam requiris, inquit, o Cebes : omnino enim oportet generationis corruptionisque causam pertractare. ego igitur, si vis, ea tibi, quæ mihi evenerunt, enarrabo. deinde si quid eorum, quæ dixero, ad quæstionis tuæ veritatem et fidem firmandam conducere putabis, uteris. Volo equidem, inquit. Audi igitur me narrantem. equidem, o Cebes, cum essem juvenis, mira quadam ejus sapientiæ cupiditate flagrabam, quam naturæ vocant historiam. præclarissima enim esse mihi videbatur, causas (scilicet) cognoscere singulorum, per quam quodque fiat atque intereat et qua exsistat ratione : et sæpe me sursum deorsumque versabam, talia primum considerans, utrum postquam calidum et frigidum putrefactionem aliquam acceperunt, uti nonnulli dicebant, tunc animalia nutriuntur? et utrum sanguis est quo sapimus, an aer, an ignis : aut nihil horum, sed cerebrum, quod præbeat sensus audiendi, videndi, olfaciendi, ex his autem memoria et opinio fiat, ex memoria vero et opinione quietem nacta in his scientiam oriri? deinde horum corruptiones considerans et ea quæ circa cœlum terramque contingunt, tandem adeo mihi ad hæc consideranda visus sum hebes, ut nihil magis. argumentum vero afferam tibi firmum. ego enim ob hanc consi-

σαφῶς ἠπιστάμην, ὥς γ' ἐμαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκουν, τόθ' ὑπὸ ταύτης τῆς σκέψεως οὕτω σφόδρ' ἐτυφλώθην, ὥστ' ἀπέμαθον καὶ ταῦτα, ἃ πρὸ τοῦ ᾤμην εἰδέναι, περὶ ἄλλων τε πολλῶν καὶ διὰ τί ἄνθρωπος
5 αὐξάνεται. τοῦτο γὰρ ᾤμην προτοῦ παντὶ δῆλον εἶναι, ὅτι διὰ τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν· ἐπειδὰν γὰρ ἐκ τῶν d σιτίων ταῖς μὲν σαρξὶ σάρκες προσγένωνται, τοῖς δ' ὀστοῖς ὀστᾶ, καὶ οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ αὐτῶν οἰκεῖα ἑκάστοις προσγένηται, τότε δὴ
10 τὸν ὄγκον ὀλίγον ὄντα ὕστερον πολὺν γεγονέναι, καὶ οὕτω γίγνεσθαι τὸν σμικρὸν ἄνθρωπον μέγαν. οὕτω τότ' ᾤμην· οὐ δοκῶ σοι μετρίως; Ἔμοιγε, ἔφη ὁ Κέβης. Σκέψαι δὴ καὶ τάδ' ἔτι. ᾤμην γὰρ ἔγωγ' ἱκανῶς μοι δοκεῖν, ὁπότε τις φαίνοιτο ἄνθρωπος παραστὰς
15 μέγας σμικρῷ, μείζων εἶναι αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἵππος ἵππου· καὶ ἔτι γε τούτων ἐναργέστερα, τὰ δέκα e μοι ἐδόκει τῶν ὀκτὼ πλείονα εἶναι διὰ τὸ δύο αὐτοῖς προσεῖναι, καὶ τὸ δίπηχυ τοῦ πηχυαίου μεῖζον εἶναι διὰ τὸ ἡμίσει αὐτοῦ ὑπερέχειν. Νῦν δὲ δή, ἔφη ὁ Κέ-
20 βης, τί σοι δοκεῖ περὶ αὐτῶν; Πόρρω που, ἔφη, νὴ Δί', ἐμὲ εἶναι τοῦ οἴεσθαι περὶ τούτων του τὴν αἰτίαν εἰδέναι, ὅς γ' οὐκ ἀποδέχομαι ἐμαυτοῦ οὐδ' ὡς, ἐπειδὰν ἑνί τις προσθῇ ἕν, ἢ τὸ ἓν ᾧ προσετέθη δύο γέγονεν,
97 ἢ τὸ προστεθὲν καὶ ᾧ προσετέθη διὰ τὴν πρόσθεσιν a
25 τοῦ ἑτέρου τῷ ἑτέρῳ δύο ἐγένετο· θαυμάζω γάρ, εἰ, ὅτε μὲν ἑκάτερον αὐτῶν χωρὶς ἀλλήλων ἦν, ἓν ἄρ' ἑκάτερον ἦν καὶ οὐκ ἤστην τότε δύο, ἐπεὶ δ' ἐπλησίασαν ἀλλήλοις, αὕτη ἄρ' αἰτία αὐτοῖς ἐγένετο δυοῖν γενέσθαι, ἡ ξύνοδος τοῦ πλησίον ἀλλήλων τεθῆναι. οὐδέ
30 γ' [ὡς], ἐάν τις ἓν διασχίσῃ, δύναμαι ἔτι πείθεσθαι, ὡς αὕτη αὖ αἰτία γέγονεν, ἡ σχίσις, τοῦ δύο γεγονέναι· ἐναντία γὰρ γίγνεται ἡ τότ' αἰτία τοῦ δύο γίγνεσθαι· τότε μὲν γὰρ ὅτι ξυνήγετο πλησίον ἀλλήλων καὶ προσετίθετο ἕτερον ἑτέρῳ, νῦν δ' ὅτι ἀπάγεται καὶ χωρίζεται b
35 ἕτερον ἀφ' ἑτέρου· οὐδέ γε, διότι ἓν γίγνεται ὡς ἐπίσταμαι, ἔτι πείθω ἐμαυτόν, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἑνὶ λόγῳ διότι γίγνεται ἢ ἀπόλλυται ἢ ἔστι, κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τῆς μεθόδου, ἀλλά τιν' ἄλλον τρόπον αὐτὸς εἰκῇ φύρω, τοῦτον δ' οὐδαμῇ προσίεμαι.

40 XLVI. Ἀλλ' ἀκούσας μέν ποτ' ἐκ βιβλίου τινός, ὡς ἔφη, Ἀναξαγόρου ἀναγιγνώσκοντος, καὶ λέγοντος, ὡς ἄρα νοῦς ἐστιν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἴτιος, c ταύτῃ δὴ τῇ αἰτίᾳ ἥσθην τε καὶ ἔδοξέ μοι τρόπον τιν' εὖ ἔχειν τὸ τὸν νοῦν εἶναι πάντων αἴτιον, καὶ ἡγησάμην,
45 εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, τόν γε νοῦν κοσμοῦντα πάντα κοσμεῖν καὶ ἕκαστον τιθέναι ταύτῃ, ὅπῃ ἂν βέλτιστ' ἔχῃ· εἰ οὖν τις βούλοιτο τὴν αἰτίαν εὑρεῖν περὶ ἑκάστου, ὅπῃ γίγνεται ἢ ἀπόλλυται ἢ ἔστι, τοῦτο δεῖν περὶ αὐτοῦ εὑρεῖν, ὅπῃ βέλτιστον αὐτῷ ἐστιν ἢ εἶναι ἢ ἄλλ'
50 ὁτιοῦν πάσχειν ἢ ποιεῖν· ἐκ δὲ δὴ τοῦ λόγου τούτου d οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσήκειν ἀνθρώπῳ καὶ περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἢ τἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον. ἀναγκαῖον δ' εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον καὶ τὸ χεῖρον εἰδέναι· τὴν αὐτὴν γὰρ εἶναι ἐπιστήμην περὶ αὐτῶν.

derationem tunc adeo sum occæcatus, ut ea etiam quæ prius manifeste sciebam, ut mihi reliquisque videbatur, dediscerem et ea quæ antea me scire putabam de aliis multis et qua ratione homo crescat. id namque opinabar antea esse cuilibet manifestum, hominem per cibum potumque augeri: quando enim ex cibis carnes carnibus ossaque ossibus eodemque modo in aliis sua cuique accesserint, tunc sane molem prius parvam, deinde magnam evasisse, atque ita parvum hominem effici magnum. sic ego tunc opinabar, nonne satis bene tibi videor? Mihi quidem, inquit Cebes. Considera hæc insuper. arbitrabar enim satis recte mihi videri, quando homo vel equus magnus parvo adstaret, illum capite esse majorem hoc. et multo etiam evidentius, decem plura videbantur mihi quam octo, propterea quod duo illis adessent, et bicubitum cubitali majus, quoniam dimidio superaret. Nunc vero, inquit Cebes, de his quid judicas? Longe per Jovem absum, ut alicujus horum causam cognoscere me putem, qui non mihi ipsi persuadere possum, ut quando quis uni addat unum, tunc vel illud unum cui unum adjunctum sit, fiat duo, aut adjunctum et illud cui adjunctum sit, propter alterius ad alterum adjunctionem evadant duo. admiror enim si, cum utrumque horum separatum esset, utrumque unum erat et non erant tunc duo, cum vero invicem accesserint sibi, hæc ipsa causa erat, qua duo fierent, congressio videlicet per quam propius sibi ponebantur. neque, si quis unum dividat, amplius possum persuadere mihi, hanc ipsam divisionem causam esse, ut duo evadant: contraria enim tunc atque superius causa fit, qua duo fiunt. tunc enim quia conjungebantur propius inter se alterumque admovebatur alteri, nunc vero quoniam removetur et alterum ab altero separatur. neque propter quid unum fiat, neque, ut summatim dicam, aliud quidquam quare fiat aut pereat aut sit, secundum hujusmodi rationem me adhuc nosse profiteor, sed alium quendam ipse modum frustra misceo, hunc vero nullo modo amplector.

XLVI. Verum cum audissem aliquando ex libro, ut dicebat, Anaxagoræ, legentem quendam, mentem omnia ordine disponere omniumque causam esse, hoc utique causæ genere magnopere sum delectatus, existimans quodam modo consentaneum mentem esse omnium causam, et putabam, si id ita sit, mentem ordinantem saltem ita omnia ordine disponere et singula, uti optime se habeant. si quis igitur velit causam invenire, qua singula fiant vel pereant vel sint, hoc ei esse inveniendum, qua ratione optimum sit unicuique aut esse aut quidvis aliud pati vel agere. atque secundum hanc rationem nihil aliud considerandum homini et de se et de reliquis, nisi quod præstantissimum sit et optimum. necesse vero esse eundem hunc quoque quod sit deterius novisse. eandem enim horum scientiam

ταῦτα δὴ λογιζόμενος ἄσμενος εὑρηκέναι ᾤμην διδάσκαλον τῆς αἰτίας περὶ τῶν ὄντων κατὰ νοῦν ἐμαυτῷ, τὸν Ἀναξαγόραν, καί μοι φράσειν πρῶτον μέν, πότερον ἡ γῆ πλατεῖά ἐστιν ἢ στρογγύλη, ἐπειδὴ δὲ φράσειεν, ἐπεκδιηγήσεσθαι τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀνάγκην, λέγοντα τὸ ἄμεινον καὶ ὅτι αὐτὴν ἄμεινον ἦν τοιαύτην εἶναι· καὶ εἰ ἐν μέσῳ φαίη εἶναι αὐτήν, ἐπεκδιηγήσεσθαι, ὡς ἄμεινον ἦν αὐτὴν ἐν μέσῳ εἶναι· καὶ εἴ μοι ταῦτ' ἀποφαίνοιτο, παρεσκευάσμην ὡς οὐκέτι ποθεσόμενος αἰτίας ἄλλο εἶδος. καὶ δὴ καὶ περὶ ἡλίου οὕτω παρεσκευάσμην, ὡσαύτως πευσόμενος, καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων, τάχους τε πέρι πρὸς ἄλληλα καὶ τροπῶν καὶ τῶν ἄλλων παθημάτων, πῇ ποτε ταῦτ' ἄμεινόν ἐστιν ἕκαστον καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν ἃ [ποιεῖ καὶ] πάσχει. οὐ γὰρ ἄν ποτ' αὐτὸν ᾤμην, φάσκοντά γ' ὑπὸ νοῦ αὐτὰ κεκοσμῆσθαι, ἄλλην τιν' αἰτίαν αὐτοῖς ἐπενεγκεῖν ἢ ὅτι βέλτιστον αὐτὰ οὕτως ἔχειν ἐστίν, ὥσπερ ἔχει· ἑκάστῳ οὖν αὐτὸν ἀποδιδόντα τὴν αἰτίαν καὶ κοινῇ πᾶσι, τὸ ἑκάστῳ βέλτιστον ᾤμην καὶ τὸ κοινὸν πᾶσιν ἐπεκδιηγήσεσθαι ἀγαθόν. καὶ οὐκ ἂν ἀπεδόμην πολλοῦ τὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ πάνυ σπουδῇ λαβὼν τὰς βίβλους ὡς τάχισθ' οἷός τ' ἦν ἀνεγίγνωσκον, ἵν' ὡς τάχιστ' εἰδείην τὸ βέλτιστον καὶ τὸ χεῖρον.

XLVII. Ἀπὸ δὴ θαυμαστῆς, ὦ ἑταῖρε, ἐλπίδος ᾠχόμην φερόμενος, ἐπειδὴ προϊὼν καὶ ἀναγιγνώσκων ὁρῶ ἄνδρα τῷ μὲν νῷ οὐδὲν χρώμενον οὐδέ τινας αἰτίας ἐπαιτιώμενον εἰς τὸ διακοσμεῖν τὰ πράγματα, ἀέρας δὲ καὶ αἰθέρας καὶ ὕδατα αἰτιώμενον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα. καί μοι ἔδοξεν ὁμοιότατον πεπονθέναι ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγων, ὅτι Σωκράτης πάνθ' ὅσα πράττει, νῷ πράττει, κἄπειτ' ἐπιχειρήσας λέγειν τὰς αἰτίας ἑκάστων ὧν πράττω, λέγοι πρῶτον μέν, ὅτι διὰ ταῦτα νῦν ἐνθάδε κάθημαι, ὅτι ξύγκειταί μου τὸ σῶμα ἐξ ὀστῶν καὶ νεύρων, καὶ τὰ μὲν ὀστᾶ ἐστι στερεὰ καὶ διαφυὰς ἔχει χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δὲ νεῦρα οἷα ἐπιτείνεσθαι καὶ ἀνίεσθαι, περιαμπέχοντα τὰ ὀστᾶ μετὰ τῶν σαρκῶν καὶ δέρματος, ὃ ξυνέχει αὐτά· αἰωρουμένων οὖν τῶν ὀστῶν ἐν ταῖς αὑτῶν ξυμβολαῖς χαλῶντα καὶ ξυντείνοντα τὰ νεῦρα κάμπτεσθαί που ποιεῖ οἷόν τ' εἶναι ἐμὲ νῦν τὰ μέλη, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ξυγκαμφθεὶς ἐνθάδε κάθημαι· καὶ αὖ περὶ τοῦ διαλέγεσθαι ὑμῖν ἑτέρας τινὰς τοιαύτας αἰτίας λέγοι, φωνάς τε καὶ ἀέρας καὶ ἀκοὰς καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτ' αἰτιώμενος, ἀμελήσας τὰς ὡς ἀληθῶς αἰτίας λέγειν, ὅτι, ἐπειδὴ Ἀθηναίοις ἔδοξε βέλτιον εἶναι ἐμοῦ καταψηφίσασθαι, διὰ ταῦτα δὴ κἀμοὶ βέλτιον αὖ δέδοκται ἐνθάδε καθῆσθαι, καὶ δικαιότερον παραμένονθ' ὑπέχειν τὴν δίκην, [ἣν ἂν κελεύσωσιν]· ἐπεὶ νὴ τὸν κύνα, ὡς ἐγᾦμαι, πάλαι ἂν ταῦτα τὰ νεῦρα καὶ τὰ ὀστᾶ ἢ περὶ Μέγαρα ἢ Βοιωτοὺς ἦν, ὑπὸ δόξης φερόμενα τοῦ βελτίστου, εἰ μὴ δικαιότερον ᾤμην καὶ κάλλιον εἶναι πρὸ τοῦ φεύγειν τε καὶ ἀποδιδράσκειν ὑπέχειν τῇ πόλει δίκην, ἥντιν' ἂν τάττῃ. ἀλλ' αἴτια μὲν τὰ τοιαῦτα καλεῖν λίαν ἄτοπον· εἰ δέ τις λέγοι, ὅτι ἄνευ τοῦ τὰ

esse. hæc cum mecum reputassem, gaudebam invenisse ratus Anaxagoram magistrum, qui me, id quod tantopere cupiebam, causas rerum doceret: primumque eum mihi ostensurum, utrum plana sit terra an rotunda, et cum hæc dixisset, subjuncturum causam atque necessitatem, ostendendo id quod melius est, meliusque esse ut sit talis: et si terram diceret in mundo mediam esse, dein expositurum melius ita esse, ut media sit; et si mihi hæc ostenderet, contentus essem non amplius desideraturus causæ aliam speciem. præterea de sole et luna cæterisque stellis, earumque inter se velocitate conversionibusque et cæteris, quæ solent illis accidere, similiter quæsiturus, accinctus eram, quanam ratione hæc melius sit singula et facere et pati, quæ agant et patiantur. non enim putabam, cum posuisset a mente illa ordinari, ipsum aliam causam iis assignaturum, præterquam quod optimum sit eas ita se, ut habent, habere. itaque arbitrabar eum in reddendis cujusque et cunctorum communiter causis, insuper expositurum id quod unicuique sit optimum cunctisque commune bonum. neque spes ipse meas parvi faciebam, sed summo quodam studio acceptos libros quam velocissime poteram lectitabam, ut quam ocissime optimum et deterrimum cognoscerem.

XLVII. Hac igitur mirabili spe excidi: legere enim pergens video hominem mente quidem nullo modo utentem nec causam ullam, qua res ordinentur, referentem, sed aerem et ætherem aquamque et talia multa incredibilia pro rerum causis habentem. qua quidem in re ille mihi perinde visus est agere, ac si quis dicat Socratem, quæcumque facit, mente facere, deinde volens singulorum quæ facio causas explicare, dicat primum quidem nunc me hic propterea sedere, quoniam corpus meum ex ossibus nervisque constat, et ossa quidem solida sunt, et juncturarum intervalla inter se habent, nervi autem sunt hujusmodi ut intendi remittique possint, complectentes ossa cum carnibus atque cute, quæ illa continet. elatis igitur ossibus in suis conjunctionibus, nervi, qui et intendunt et remittunt, efficiunt, ut flectendi cujusque membri habeam nunc facultatem, atque hanc ob causam hic inflexum me sedere. atque eodem modo disputationis meæ alias quasdam ejusmodi causas assignet, voces et aerem et auditum aliaque generis ejusdem quam plurima, causas veras negligens, videlicet quoniam Atheniensibus melius visum est me condemnare, ideo mihi etiam melius esse visum hic sedere, justiusque manere et dare pœnas. siquidem per canem, jamdiu, ut arbitror, hi nervi atque hæc ossa apud Megarenses aut Bœotos essent illius optimi opinione delata, nisi justius honestiusque censuissem pœnas civitati pendere quascumque a me exigat, quam clam aufugere. verum talia causas appellare a ratione est remotissimum: si quis autem dicat absque ossibus et nervis atque similibus non

τοιαῦτ' ἔχειν καὶ ὀστᾶ καὶ νεῦρα καὶ ὅσ' ἄλλ' ἔχω, οὐχ
ἂν οἷός τ' ἦ ποιεῖν τὰ δόξαντά μοι, ἀληθῆ ἂν λέγοι·
ὡς μέντοι διὰ ταῦτα ποιῶ ἃ ποιῶ, καὶ ταύτῃ νῷ πράττω,
ἀλλ' οὐ τῇ τοῦ βελτίστου αἱρέσει, πολλὴ ἂν καὶ μα- b
5 κρὰ ῥᾳθυμία εἴη τοῦ λόγου. τὸ γὰρ μὴ διελέσθαι οἷόν
τ' εἶναι, ὅτι ἄλλο μέν τί ἐστι τὸ αἴτιον τῷ ὄντι, ἄλλο
δ' ἐκεῖνο, οὗ ἄνευ τὸ αἴτιον οὐκ ἄν ποτ' εἴη αἴτιον· ὃ δή
μοι φαίνονται ψηλαφῶντες οἱ πολλοὶ ὥσπερ ἐν σκότῳ,
ἀλλοτρίῳ ὀνόματι προσχρώμενοι, ὡς αἴτιον αὐτὸ προσ-
10 αγορεύειν. διὸ δὴ καὶ ὁ μέν τις δίνην περιτιθεὶς τῇ
γῇ ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ μένειν δὴ ποιεῖ τὴν γῆν, ὁ δ' ὥσπερ
καρδόπῳ πλατείᾳ βάθρον τὸν ἀέρα ὑπερείδει· τὴν δὲ
τοῦ ὡς οἷόν τε βέλτιστ' αὐτὰ τεθῆναι δύναμιν οὕτω νῦν c
κεῖσθαι, ταύτην οὔτε ζητοῦσιν οὔτε τιν' οἴονται δαι-
15 μονίαν ἰσχὺν ἔχειν, ἀλλ' ἡγοῦνται τούτου Ἄτλαντα ἄν
ποτ' ἰσχυρότερον καὶ ἀθανατώτερον καὶ μᾶλλον ἅπαντα
ξυνέχοντα ἐξευρεῖν, καὶ ὡς ἀληθῶς τἀγαθὸν καὶ δέον
ξυνδεῖν καὶ ξυνέχειν οὐδὲν οἴονται. ἐγὼ μὲν οὖν τῆς
τοιαύτης αἰτίας, ὅπῃ ποτ' ἔχει, μαθητὴς ὁτουοῦν
20 ἥδιστ' ἂν γενοίμην· ἐπειδὴ δὲ ταύτης ἐστερήθην καὶ
οὔτ' αὐτὸς εὑρεῖν οὔτε παρ' ἄλλου μαθεῖν οἷός τ' ἐγε-
νόμην, τὸν δεύτερον πλοῦν ἐπὶ τὴν τῆς αἰτίας ζήτησιν d
ᾗ πεπραγμάτευμαι, βούλει σοι, ἔφη, ἐπίδειξιν ποιήσω-
μαι, ὦ Κέβης; Ὑπερφυῶς μὲν οὖν, ἔφη, ὡς βούλομαι.

25 XLVIII. Ἔδοξε τοίνυν μοι, ἦ δ' ὅς, μετὰ ταῦτα,
ἐπειδὴ ἀπείρηκα τὰ ὄντα σκοπῶν, δεῖν εὐλαβηθῆναι,
μὴ πάθοιμι ὅπερ οἱ τὸν ἥλιον ἐκλείποντα θεωροῦντες
καὶ σκοπούμενοι· διαφθείρονται γάρ που ἔνιοι τὰ ὄμ-
ματα, ἐὰν μὴ ἐν ὕδατι ἤ τινι τοιούτῳ σκοπῶνται τὴν
30 εἰκόνα αὐτοῦ. τοιοῦτόν τι κἀγὼ διενοήθην, καὶ ἔδεισα, e
μὴ παντάπασι τὴν ψυχὴν τυφλωθείην βλέπων πρὸς τὰ
πράγματα τοῖς ὄμμασι καὶ ἑκάστῃ τῶν αἰσθήσεων ἐπι-
χειρῶν ἅπτεσθαι αὐτῶν. ἔδοξε δή μοι χρῆναι εἰς τοὺς
λόγους καταφυγόντα ἐν ἐκείνοις σκοπεῖν τῶν ὄντων τὴν
35 ἀλήθειαν. ἴσως μὲν οὖν ᾧ εἰκάζω τρόπον τιν' οὐκ
100 ἔοικεν· οὐ γὰρ πάνυ ξυγχωρῶ τὸν ἐν τοῖς λόγοις σκο- a
πούμενον τὰ ὄντα ἐν εἰκόσι μᾶλλον σκοπεῖν ἢ τὸν ἐν
τοῖς ἔργοις· ἀλλ' οὖν δὴ ταύτῃ γ' ὥρμησα, καὶ ὑποθέ-
μενος ἑκάστοτε λόγον, ὃν ἂν κρίνω ἐρρωμενέστατον
40 εἶναι, ἃ μὲν ἄν μοι δοκῇ τούτῳ ξυμφωνεῖν, τίθημι ὡς
ἀληθῆ ὄντα, καὶ περὶ αἰτίας καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάν-
των, ἃ δ' ἂν μή, ὡς οὐκ ἀληθῆ. βούλομαι δέ σοι
σαφέστερον εἰπεῖν ἃ λέγω· οἶμαι γάρ σε νῦν οὐ μαν-
θάνειν. Οὐ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κέβης, οὐ σφόδρα.

45 XLIX. Ἀλλ', ἦ δ' ὅς, ὧδε λέγω, οὐδὲν καινόν, ἀλλ' b
ἅπερ ἀεὶ καὶ ἄλλοτε καὶ ἐν τῷ παρεληλυθότι λόγῳ οὐδὲν
πέπαυμαι λέγων. ἔρχομαι γὰρ δὴ ἐπιχειρῶν σοι ἐπι-
δείξασθαι τῆς αἰτίας τὸ εἶδος, ὃ πεπραγμάτευμαι, καὶ
εἶμι πάλιν ἐπ' ἐκεῖνα τὰ πολυθρύλητα καὶ ἄρχομαι ἀπ'
50 ἐκείνων, ὑποθέμενος εἶναί τι καλὸν αὐτὸ καθ' αὑτὸ καὶ
ἀγαθὸν καὶ μέγα καὶ τἆλλα πάντα· ἃ εἴ μοι δίδως τε
καὶ ξυγχωρεῖς εἶναι ταῦτα, ἐλπίζω σοι ἐκ τούτων τήν
τ' αἰτίαν ἐπιδείξειν καὶ ἀνευρήσειν, ὡς ἀθάνατον ἡ
ψυχή. Ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Κέβης, ὡς διδόντος σοι οὐκ c

posse me, quæ mihi facienda videantur, facere, vera utique dicet: at propter hæc me facere, quæ facio, atque hoc modo mente agere, non autem optimi optione, multa magnaque sermonis inertia esset. nam qui sic est affectus, nequit discernere aliam quidem esse veram rei alicujus causam, aliud vero illud sine quo ipsa causa esse numquam potest causa: quod quidem vulgus mihi videtur, quasi in tenebris attrectans, alieno appellare nomine, dum causam nuncupat. quapropter nonnulli vorticem circumponentes terræ sub cœlo eam stabilem faciunt, alii vero tanquam lata mactra fundamentum aerem suffulciunt: potentiam vero, qua nunc ita disposita sit ut optime disponi poterat, nec quærunt, nec divinam quandam habere vim putant: sed Atlantem quendam hoc robustiorem et immortaliorem magisque omnia continentem inventuros se opinantur, et bonum atque decens connectere atque continere revera nihil existimant. ego quidem igitur libentissime cujusvis essem discipulus, ut quemadmodum se habeat hujusmodi causa discerem: postquam vero hac privatus sum, neque ipse invenire, neque ab alio discere potui, secundam navigationem ad causam investigandam quo modo molitus sim, visne, o Cebes, tibi demonstrem? Mirifice cupio, inquit Cebes.

XLVIII. Censui igitur, inquit, deinde, cum rebus considerandis defessus essem, cavendum esse, ne mihi idem accideret, quod accidere illis solet, qui in solem deficientem figunt intuitum: orbantur enim nonnunquam visu, nisi in aqua vel in tali quodam imaginem ejus adspiciant. tale quid etiam ego reputavi timuique ne animus mihi prorsus occæcaretur, si oculis res adspicerem sensuque quolibet attingere illas aggrederer. quapropter censui ad rationes confugiendum mihi esse, ut in illis rerum veritatem considerarem. fortasse vero nostra hæc similitudo non omni ex parte congruit. non enim prorsus assentior, eum qui res in rationibus contemplatur, in imaginibus adspicere magis quam qui in operibus intuetur. at vero hac via iter direxi meum, supponensque rationem semper quam esse judico validissimam, quæcumque huic consonare videantur, pono tanquam vera, idque ago et circa rerum causas et circa reliqua omnia, quæ vero dissonant, vera esse nego. volo, quæ dico, tibi apertius explanare: puto enim te nunc non intelligere. Per Jovem haud multum, inquit Cebes.

XLIX. Verum, inquit Socrates, novum nihil adduco, sed quæ sæpe alias in superiori disputatione dicere nunquam destiti. jam igitur aggredior demonstrare tibi causæ speciem, quam elaboravi, ac redeo ad illa jam sæpius decantata, ab iisque exordior, supponens aliquid esse ipsum per se pulchrum et bonum et magnum et cætera omnia: quæ si tu mihi das eaque esse concedis, spero tibi ex his causam demonstrare et invenire esse animum immortalem. At vero, inquit Cebes, jam tibi do, ut quantocius id peragas.

ἂν φθάνοις περαίνων. Σκόπει δή, ἔφη, τὰ ἑξῆς ἐκείνοις, ἐάν σοι ξυνδοκῇ, ὥσπερ ἐμοί. φαίνεται γάρ μοι, εἴ τί ἐστιν ἄλλο καλὸν παρ' αὐτὸ τὸ καλόν, οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο καλὸν εἶναι ἢ διότι μετέχει ἐκείνου τοῦ καλοῦ· καὶ πάντα δὴ οὕτω λέγω. τῇ τοιᾷδε αἰτίᾳ ξυγχωρεῖς; Ξυγχωρῶ, ἔφη. Οὐ τοίνυν, ἦ δ' ὅς, ἔτι μανθάνω οὐδὲ δύναμαι τὰς ἄλλας αἰτίας τὰς σοφὰς ταύτας γιγνώσκειν· ἀλλ' ἐάν τίς μοι λέγῃ διότι καλόν ἐστιν ὁτιοῦν, ἢ ὅτι χρῶμα εὐανθὲς ἔχον, ἢ σχῆμα, ἢ d ἄλλ' ὁτιοῦν τῶν τοιούτων, τὰ μὲν ἄλλα χαίρειν ἐῶ, ταράττομαι γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι, τοῦτο δ' ἁπλῶς καὶ ἀτέχνως καὶ ἴσως εὐήθως ἔχω παρ' ἐμαυτῷ, ὅτι οὐκ ἄλλο τι ποιεῖ αὐτὸ καλὸν ἢ ἡ ἐκείνου τοῦ καλοῦ εἴτε παρουσία εἴτε κοινωνία, εἴθ' ὅπῃ δὴ καὶ ὅπως προσγίγνεται· οὐ γὰρ ἔτι τοῦτο διισχυρίζομαι, ἀλλ' ὅτι τῷ καλῷ πάντα τὰ καλὰ γίγνεται καλά. τοῦτο γάρ μοι δοκεῖ ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ἐμαυτῷ ἀποκρίνασθαι καὶ ἄλλῳ, καὶ τούτου ἐχόμενος ἡγοῦμαι οὐκ ἄν ποτε e πεσεῖν, ἀλλ' ἀσφαλὲς εἶναι κἀμοὶ καὶ ὁτῳοῦν ἄλλῳ ἀποκρίνασθαι, ὅτι τῷ καλῷ τὰ καλὰ γίγνεται καλά. ἢ οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ; Δοκεῖ. Καὶ μεγέθει ἄρα τὰ μεγάλα μεγάλα καὶ τὰ μείζω μείζω, καὶ σμικρότητι τὰ ἐλάττω ἐλάττω; Ναί. Οὐδὲ σὺ ἄρ' ἂν ἀποδέχοιο, εἴ τίς τινα φαίη ἕτερον ἑτέρου τῇ κεφαλῇ μείζω εἶναι, καὶ 101 τὸν ἐλάττω τῷ αὐτῷ τούτῳ ἐλάττω, ἀλλὰ διαμαρ- a τύροι' ἄν, ὅτι σὺ μὲν οὐδὲν ἄλλο λέγεις ἢ ὅτι τὸ μὲν μεῖζον πᾶν ἕτερον ἑτέρου οὐδενὶ ἄλλῳ μεῖζόν ἐστιν ἢ μεγέθει, καὶ διὰ τοῦτο μεῖζον, διὰ τὸ μέγεθος, τὸ δ' ἔλαττον οὐδενὶ ἄλλῳ ἔλαττον ἢ σμικρότητι, καὶ διὰ τοῦτ' ἔλαττον, διὰ τὴν σμικρότητα, φοβούμενος, οἶμαι, μή τίς σοι ἐναντίος λόγος ἀπαντήσῃ, ἐὰν τῇ κεφαλῇ μείζονά τινα φῇς εἶναι καὶ ἐλάττω, πρῶτον μὲν τῷ αὐτῷ τὸ μεῖζον μεῖζον εἶναι καὶ τὸ ἔλαττον ἔλαττον, ἔπειτα τῇ κεφαλῇ σμικρᾷ οὔσῃ τὸν μείζω μείζω εἶναι, b καὶ τοῦτο δὴ τέρας εἶναι, τὸ σμικρῷ τινι μέγαν τιν' εἶναι. ἢ οὐκ ἂν φοβοῖο ταῦτα; Καὶ ὁ Κέβης γελάσας, Ἔγωγε, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, τὰ δέκα τῶν ὀκτὼ δυοῖν πλείω εἶναι, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ὑπερβάλλειν, φοβοῖ' ἂν λέγειν, ἀλλὰ μὴ πλήθει καὶ διὰ τὸ πλῆθος; καὶ τὸ δίπηχυ τοῦ πηχυαίου ἡμίσει μεῖζον εἶναι, ἀλλ' οὐ μεγέθει; ὁ αὐτὸς γάρ που φόβος. Πάνυ γε, ἔφη. Τί δαί; ἑνὶ ἑνὸς προστεθέντος τὴν πρόσθεσιν αἰτίαν εἶναι τοῦ δύο γενέσθαι ἢ διασχισθέντος τὴν σχίσιν οὐκ εὐλαβοῖ' ἂν λέγειν, καὶ μέγα ἂν βοῴης, ὅτι οὐκ c οἶσθ' ἄλλως πως ἕκαστον γιγνόμενον ἢ μετασχὸν τῆς ἰδίας οὐσίας ἑκάστου, οὗ ἂν μετάσχῃ, καὶ ἐν τούτοις οὐκ ἔχεις λέγειν ἄλλην τιν' αἰτίαν τοῦ δύο γενέσθαι ἀλλ' ἢ τὴν τῆς δυάδος μετάσχεσιν, καὶ δεῖν τούτου μετασχεῖν τὰ μέλλοντα δύο ἔσεσθαι, καὶ μονάδος, ὃ ἂν μέλλῃ ἓν ἔσεσθαι, τὰς δὲ σχίσεις ταύτας καὶ προσθέσεις καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας κομψείας ἐῴης ἂν χαίρειν, παρεὶς ἀποκρίνασθαι τοῖς σεαυτοῦ σοφωτέροις· σὺ δὲ δεδιὼς ἄν, τὸ λεγόμενον, τὴν σαυτοῦ σκιὰν καὶ d τὴν ἀπειρίαν, ἐχόμενος ἐκείνου τοῦ ἀσφαλοῦς τῆς ὑπο-

Considera, inquit, jam quæ sequuntur deinceps, utrum in his mihi consentias. arbitror enim, si quid est aliud pulchrum præter ipsum pulchrum, non ob aliud quippiam esse pulchrum, quam quia pulchri illius est particeps: atque omnia dico ad hunc modum. an hanc causam approbas? Probo equidem, inquit. Ergo non amplius percipio nec possum cæteras istas sapientes causas cognoscere: sed si quis mihi dixerit quare pulchrum sit quodlibet, videlicet quia vel colorem habeat floridum, vel figuram, vel aliud quidvis talium, cætera equidem missa facio, in cæteris enim omnibus perturbor, id vero unum simpliciter atque vere et fortasse imperite penes me teneo, nulla alia re esse aliquid pulchrum quam ipsius pulchri sive præsentia sive communione, sive quacumque demum ratione et quocumque modo id accedat. non enim hoc amplius contendo, sed pulchro pulchra omnia esse pulchra. hoc enim mihi videtur tutissimum tam mihi quam aliis respondere, atque huic fundamento innixus, puto nunquam me lapsurum, sed et me et quemvis alium tuto respondere posse, pulchra ipso pulchro esse pulchra. nonne et tu consentis? Consentio. Ergone et magna ipsa magnitudine esse magna et majora similiter majora, et minora parvitate esse minora? Ita est. Igitur neque tu quidem approbaveris, si quis aliquem alio dicat capite esse majorem, neque eum, qui minor est, eodem (capite) esse minorem, sed testificareris te quidem nihil aliud dicere quam omne majus aliud alio non alia re quam magnitudine esse majus, atque ob hoc majus, ob ipsam magnitudinem, minus autem nullo similiter alio minus quam parvitate et ob hoc esse minus, ob ipsam parvitatem, metuens, ut puto, ne, si quem dixeris capite majorem esse vel minorem, quispiam tibi sic objiciat: primum quidem eadem re majus esse majus et minus esse minus, deinde capite, quæ res parva est, majorem esse majorem, et hoc profecto esse monstrum, parvo quodam magnum aliquem esse. aut nonne hoc metueres? Tunc Cebes subridens, Equidem, inquit. Ergone quoque metueres dicere, inquit, decem plura quam octo esse duobus, atque ob hanc causam superare, non vero (metueres dicere) multitudine atque ob multitudinem? et bicubitum cubitali majus esse dimidio non magnitudine? id enim similiter est metuendum. Omnino, inquit. Quid vero? si uni addatur unum, additionem esse causam, qua duo fiant, vel si unum diffindatur, divisionem dicere non formidares, et exclamares, nescire te quonam alio pacto quidquam fiat, nisi participatione quadam essentiæ unicuique propriæ, cujus sit particeps, atque in his nullam aliam afferre te posse causam, qua duo fiant, præter duitatis participationem, et oportere hujus participia esse quæ futura sint duo, similiter unitatis quod futurum sit unum, illas vero divisiones adjunctionesque et cæteras ejusmodi argutias missas faceres et relinqueres sapientioribus te respondere: tu vero tuam, quemadmodum dici solet, metuens umbram et imperitiam, tenens tutissimam illam hypothesin, sic respon-

θέσεως, οὕτως ἀποκρίναι' ἄν; εἰ δέ τις αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως ἔχοιτο, χαίρειν ἐῴης ἂν καὶ οὐκ ἀποκρίναιο, ἕως ἂν τὰ ἀπ' ἐκείνης ὁρμηθέντα σκέψαιο, εἴ σοι ἀλλήλοις ξυμφωνεῖ ἢ διαφωνεῖ; ἐπειδὴ δ' ἐκείνης αὐτῆς 5 δέοι σε διδόναι λόγον, ὡσαύτως ἂν διδοίης, ἄλλην αὖ ὑπόθεσιν ὑποθέμενος, ἥτις τῶν ἄνωθεν βελτίστη φαίνοιτο, ἕως ἐπί τι ἱκανὸν ἔλθοις, ἅμα δ' οὐκ ἂν φύροιο, e ὥσπερ οἱ ἀντιλογικοί, περί τε τῆς ἀρχῆς διαλεγόμενος καὶ τῶν ἐξ ἐκείνης ὡρμημένων, εἴπερ βούλοιό τι τῶν 10 ὄντων εὑρεῖν; ἐκείνοις μὲν γὰρ ἴσως οὐδὲ εἷς περὶ τούτου λόγος οὐδὲ φροντίς· ἱκανοὶ γὰρ ὑπὸ σοφίας ὁμοῦ πάντα κυκῶντες ὅμως ⌈δύνασθαι⌉ αὐτοὶ αὑτοῖς ἀρέ-102σκειν· σὺ δ', εἴπερ εἶ τῶν φιλοσόφων, οἶμαι ἂν ὡς ἐγὼ a λέγω ποιοῖς. Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις, ὅ τε Σιμμίας 15 ἅμα καὶ ὁ Κέβης. — ΕΧ. Νὴ Δία, ὦ Φαίδων, εἰκότως γε· θαυμαστῶς γάρ μοι δοκεῖ ὡς ἐναργῶς τῷ καὶ σμικρὸν νοῦν ἔχοντι εἰπεῖν ἐκεῖνος ταῦτα. — ΦΑΙΔ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Ἐχέκρατες, καὶ πᾶσι τοῖς παροῦσιν ἔδοξεν. — ΕΧ. Καὶ γὰρ ἡμῖν τοῖς ἀποῦσι, 20 νῦν δ' ἀκούουσιν.

L. Ἀλλὰ τίνα δὴ ἦν τὰ μετὰ ταῦτα λεχθέντα; — ΦΑΙΔ. Ὡς μὲν ἐγῷμαι, ἐπεὶ αὐτῷ ταῦτα ξυνεχωρήθη, καὶ ὡμολόγητο εἶναί τι ἕκαστον τῶν εἰδῶν καὶ τούτων b τἆλλα μεταλαμβάνοντ' αὐτῶν τούτων τὴν ἐπωνυμίαν 25 ἴσχειν, τὸ δὴ μετὰ ταῦτ' ἠρώτα, Εἰ δή, ἦ δ' ὅς, ταῦθ' οὕτω λέγεις, ἆρ' οὐχ, ὅταν Σιμμίαν Σωκράτους φῇς μείζω εἶναι, Φαίδωνος δ' ἐλάττω, λέγεις τότ' εἶναι ἐν τῷ Σιμμίᾳ ἀμφότερα, καὶ μέγεθος καὶ σμικρότητα; Ἔγωγε. Ἀλλὰ γάρ, ἦ δ' ὅς, ὁμολογεῖς τὸ τὸν Σιμ-30 μίαν ὑπερέχειν Σωκράτους οὐχ ὡς τοῖς ῥήμασι λέγεται, οὕτω καὶ τἀληθὲς ἔχειν; οὐ γάρ που πεφυκέναι Σιμμίαν ὑπερέχειν τούτῳ, τῷ Σιμμίαν εἶναι, ἀλλὰ τῷ c μεγέθει, ὃ τυγχάνει ἔχων· οὐδ' αὖ Σωκράτους ὑπερέχειν (τῷ) ὅτι Σωκράτης ὁ Σωκράτης ἐστίν, ἀλλ' ὅτι 35 σμικρότητα ἔχει ὁ Σωκράτης πρὸς τὸ ἐκείνου μέγεθος. Ἀληθῆ. Οὐδέ γ' αὖ ὑπὸ Φαίδωνος ὑπερέχεσθαι τῷ ὅτι Φαίδων ὁ Φαίδων ἐστίν, ἀλλ' ὅτι μέγεθος ἔχει ὁ Φαίδων πρὸς τὴν Σιμμίου σμικρότητα. Ἔστι ταῦτα. Οὕτως ἄρ' ὁ Σιμμίας ἐπωνυμίαν ἔχει σμικρός τε καὶ 40 μέγας εἶναι, ἐν μέσῳ ὢν ἀμφοτέρων, τοῦ μὲν τῷ μεγέθει ὑπερέχειν τὴν σμικρότητα ὑπερέχων, τῷ δὲ μέ- d γεθος τῆς σμικρότητος παρέχων ὑπερέχον. Καὶ ἅμα μειδιάσας, Ἔοικα, ἔφη, καὶ ξυγγραφικῶς ἐρεῖν, ἀλλ' οὖν ἔχει γέ που ὡς λέγω. Ξυνέφη. Λέγω δὲ τοῦδ' 45 ἕνεκα, βουλόμενος δόξαι σοὶ ὅπερ ἐμοί. ἐμοὶ γὰρ φαίνεται οὐ μόνον αὐτὸ τὸ μέγεθος οὐδέποτ' ἐθέλειν ἅμα μέγα καὶ σμικρὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν ἡμῖν μέγεθος οὐδέποτε προσδέχεσθαι τὸ σμικρὸν οὐδ' ἐθέλειν ὑπερέχεσθαι, ἀλλὰ δυοῖν θάτερον, ἢ φεύγειν καὶ ὑπεχ-50 χωρεῖν, ὅταν αὐτῷ προσίῃ τοὐναντίον, ⌈τὸ σμικρὸν⌉, ἢ e προσελθόντος ἐκείνου ἀπολωλέναι· ὑπομεῖναν καὶ δεξάμενον τὴν σμικρότητα οὐκ ἐθέλειν εἶναι ἕτερον ἢ ὅπερ ἦν· ὥσπερ ἐγὼ δεξάμενος καὶ ὑπομείνας τὴν σμικρότητα, καὶ ἔτι ὢν ὅσπερ εἰμί, οὗτος ὁ αὐτὸς σμικρός

deres? si vero quis ipsi hypothesi inniteretur, eum negligeres et non prius responderes, quam quæ inde manant considerasses, utrum consonent invicem an dissonent? ubi vero illius ipsius rationem oporteret te reddere, eodem modo redderes, aliam rursus hypothesin ponens, quæ superiorum optima videretur, donec ad firmum quid pervenires, simul vero non confunderes contentiosorum more, de principio et de his, quæ a principio deducuntur, disputans, si velles eorum quid, quæ vere sunt, invenire? nam illis fortasse nulla hac de re ratio est, neque cura: possunt enim præ sapientia simul omnia commiscere et tamen sibimet placere: tu vero si ex philosophorum numero es, quæ dico, ut arbitror, facies. Verissima loqueris, inquit Simmias simul et Cebes. — Ech. Per Jovem, o Phædo, merito id quidem. mirifice enim ille mihi videtur rem hanc vel hebetissimo explanasse. —Phæd. Prorsus, o Echecrates, præsentibus omnibus videbatur. — Ech. Quid mirum? cum nobis quoque, qui non interfuimus, nunc autem audimus, videatur.

L. Verum quænam post hæc dicta sunt? — Phæd. Ut equidem arbitror, postquam hæc illi concesserunt, consenseruntque speciem quamlibet esse, et cætera harum participia ipsarum cognomen habere, quærendo disputationem persecutus est. Si hæc ita, inquit, dicis, nonne quando Simmiam dicis Socrate quidem majorem esse, Phædone vero minorem, tunc affirmas in Simmia utrumque esse et magnitudinem et parvitatem? Equidem. Atqui Simmiam confiteris excedere Socratem, non ita revera ut verbis dicitur? non enim ita natura comparatum esse existimas Simmiam, ut ea ratione superet qua est Simmias, sed magnitudine, quam habet: neque rursus Socratem eo, quod Socrates est, excedi, sed quia parvitatem præ magnitudine illius habeat. Vera loqueris. Similiter neque a Phædone superari eo, quod Phædo est Phædo, sed quia Phædo præ Simmiæ parvitate magnitudinem habet. Ita est. Sic ergo Simmias nominatur parvus et magnus, si quidem in amborum medio positus, alterius quidem parvitatem magnitudine superat, alterius vero magnitudini parvitate cedit. Et simul subridens, inquit, Videor equidem expressius accuratiusque dicturus, verumtamen est ut dico. Assensit. Dico autem propterea, quia cupio, ut placeat idem tibi quod mihi. ego enim puto non solum magnitudinem ipsam nunquam velle magnam simul parvamque esse, verum etiam neque hanc, quæ in nobis est, magnitudinem unquam recipere parvitatem, neque superari velle: sed e duobus alterum accidere, aut fugere seque subtrahere, quando adventat contrarium ejus, aut cum illa advenerit, interire: nolle autem, dum subierit et susceperit parvitatem, aliud esse quam erat: quemadmodum ego cum susceperim sustinuerimque parvitatem, et

εἰμι· ἐκεῖνο δ' οὐ τετόλμηκε μέγα ὂν σμικρὸν εἶναι·
ὡς δ' αὕτως καὶ τὸ σμικρὸν τὸ ἐν ἡμῖν οὐκ ἐθέλει ποτὲ
μέγα γίγνεσθαι οὐδ' εἶναι, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἐναν-
τίων ἔτι ὂν ὅπερ ἦν ἅμα τοὐναντίον γίγνεσθαί τε καὶ
103 εἶναι, ἀλλ' ἤτοι ἀπέρχεται ἢ ἀπόλλυται ἐν τούτῳ τῷ a
παθήματι. Παντάπασιν, ἔφη ὁ Κέβης, οὕτω φαίνε-
ταί μοι.

LI. Καί τις εἶπε τῶν παρόντων ἀκούσας — ὅστις
δ' ἦν, οὐ σαφῶς μέμνημαι — Πρὸς θεῶν, οὐκ ἐν τοῖς
10 πρόσθεν λόγοις ἡμῖν αὐτὸ τοὐναντίον τῶν νυνὶ λεγο-
μένων ὡμολογεῖτο, ἐκ τοῦ ἐλάττονος τὸ μεῖζον γίγνε-
σθαι καὶ ἐκ τοῦ μείζονος τὸ ἔλαττον, καὶ ἀτεχνῶς αὕτη
εἶναι ἡ γένεσις τοῖς ἐναντίοις, ἐκ τῶν ἐναντίων; νῦν δέ
μοι δοκεῖ λέγεσθαι, ὅτι τοῦτ' οὐκ ἄν ποτε γένοιτο.
15 Καὶ ὁ Σωκράτης παραβαλὼν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀκού-
σας, Ἀνδρικῶς, ἔφη, ἀπεμνημόνευκας· οὐ μέντοι ἐν- b
νοεῖς τὸ διαφέρον τοῦ τε νῦν λεγομένου καὶ τοῦ τότε.
τότε μὲν γὰρ ἐλέγετο ἐκ τοῦ ἐναντίου πράγματος τοὐ-
ναντίον πρᾶγμα γίγνεσθαι, νῦν δέ, ὅτι αὐτὸ τοὐναντίον
20 ἑαυτῷ ἐναντίον οὐκ ἄν ποτε γένοιτο, οὔτε τὸ ἐν ἡμῖν
οὔτε τὸ ἐν τῇ φύσει. τότε μὲν γάρ, ὦ φίλε, περὶ τῶν
ἐχόντων τἀναντία ἐλέγομεν, ἐπονομάζοντες αὐτὰ τῇ
ἐκείνων ἐπωνυμίᾳ, νῦν δὲ περὶ ἐκείνων αὐτῶν, ὧν
ἐνόντων ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν τὰ ὀνομαζόμενα, αὐτὰ δ'
25 ἐκεῖνα οὐκ ἄν ποτέ φαμεν ἐθελῆσαι γένεσιν ⌈ἐξ⌉ ἀλλή- c
λων δέξασθαι. Καὶ ἅμα βλέψας εἰς τὸν Κέβητα εἶπεν,
Ἆρα μή που, ἔφη, ὦ Κέβης, καὶ σέ τι τούτων ἐτά-
ραξεν ὧν ὅδ' εἶπεν; Οὐδ' αὖ, ἔφη ὁ Κέβης, οὕτως
ἔχω· καίτοι οὔτι λέγω, ὡς οὐ πολλά με ταράττει.
30 Ξυνωμολογήκαμεν ἄρα, ἦ δ' ὅς, ἁπλῶς τοῦτο, μηδέ-
ποτ' ἐναντίον ἑαυτῷ τοὐναντίον ἔσεσθαι. Παντάπα-
σιν, ἔφη.

LII. Ἔτι δή μοι καὶ τόδε σκέψαι, ἔφη, εἰ ἄρα ξυν-
ομολογήσεις. θερμόν τι καλεῖς καὶ ψυχρόν; Ἔγωγε.
35 Ἆρ' ὅπερ χιόνα καὶ πῦρ; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. Ἀλλ' d
ἕτερόν τι πυρὸς τὸ θερμὸν καὶ ἕτερόν τι χιόνος τὸ ψυ-
χρόν; Ναί. Ἀλλὰ τόδε γ' οἶμαι δοκεῖ σοι, οὐδέποτε
χιόνα γ' οὖσαν, δεξαμένην τὸ θερμόν, ὥσπερ ἐν τοῖς
ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, ἔτι ἔσεσθαι ὅπερ ἦν, ⌈χιόνα καὶ
40 θερμόν,⌉ ἀλλὰ προσιόντος τοῦ θερμοῦ αὐτῇ ἢ ὑπεκχω-
ρήσειν ἢ ἀπολεῖσθαι. Πάνυ γε. Καὶ τὸ πῦρ γ' αὖ
προσιόντος τοῦ ψυχροῦ αὐτῷ ἢ ὑπεξιέναι ἢ ἀπολεῖσθαι,
οὐ μέντοι ποτὲ τολμήσειν δεξάμενον τὴν ψυχρότητα ἔτι
εἶναι ὅπερ ἦν, ⌈πῦρ καὶ ψυχρόν⌉. Ἀληθῆ, ἔφη, λέ- e
45 γεις. Ἔστιν ἄρ', ἦ δ' ὅς, περὶ ἔνια τῶν τοιούτων,
ὥστε μὴ μόνον αὐτὸ τὸ εἶδος ἀξιοῦσθαι τοῦ ἑαυτοῦ ὀνό-
ματος εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τι, ὃ ἔστι μὲν
οὐκ ἐκεῖνο, ἔχει δὲ τὴν ἐκείνου μορφὴν ἀεὶ ὅτανπερ ᾖ.
ἔτι δ' ἐν τοῖσδ' ἴσως ἔσται σαφέστερον ὃ λέγω. τὸ γὰρ
50 περιττὸν ἀεί που δεῖ τούτου τοῦ ὀνόματος τυγχάνειν,
ὅπερ νῦν λέγομεν· ἢ οὔ; Πάνυ γε. Ἆρα μόνον τῶν
ὄντων, τοῦτο γὰρ ἐρωτῶ, ἢ καὶ ἄλλο τι, ὃ ἔστι μὲν
104 οὐχ ὅπερ τὸ περιττόν, ὅμως δὲ δεῖ αὐτὸ μετὰ τοῦ ἑαυ- a
τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦτο καλεῖν ἀεὶ διὰ τὸ οὕτω ⌈πως⌉

adhuc sim idem, qui sum, hicce idem parvus sum : illud autem quod magnum est, nunquam sustinuit esse parvum : similiter parvum, quod est in nobis, nunquam vult magnum fieri neque esse, neque aliud quidquam contrariorum, quamdiu est id quod erat, simul contrarium fieri et esse, sed aut abit aut perit, cum adventat contrarium. Ita prorsus existimo, inquit Cebes.

LI. Tunc quidam eorum qui aderant, hæc audiens — quis autem ille fuerit, non satis memini — Per deos, inquit, nonne in superioribus contrarium eorum, quæ nunc dicuntur, nobis est concessum, videlicet ex minori majus fieri, atque ex majori minus, esseque procul dubio generationem contrariorum hanc, (nempe) ex contrariis? nunc autem videmini, fieri id nunquam posse, dicere. Cum vero Socrates admovens caput auscultasset, Viriliter, inquit, id in memoriam revocasti : non tamen intelligis discrimen inter id quod modo dictum est, atque illud superius. tunc enim dicebatur ex contraria re rem contrariam fieri, nunc vero ipsum contrarium sibimet contrarium fieri nunquam, neque quod in nobis neque quod in natura est: tunc enim, o amice, de his, quæ habent contraria, loquebamur, hæc illorum cognomine appellantes, nunc vero de illis ipsis loquimur, quæ his insunt et quorum præsentia cognomen habent ea quæ nominantur : illa vero ipsa dicimus nunquam velle mutuam ex se generationem suscipere. Et simul Cebetem intuitus, inquit : An fortasse te quoque, Cebes, aliquid eorum quæ ab hoc objecta sunt perturbavit? Haud equidem, inquit Cebes, ita sum affectus, quamquam non dico, non multa me turbare. Id ergo simpliciter, inquit, confessi sumus, contrarium nunquam sibimet fore contrarium. Omnino, inquit.

LII. Considera præterea, num et in hoc mecum sentias. vocasne aliquid calidum atque frigidum? Voco equidem. Num tanquam nivem et ignem? Non per Jovem. An aliud quiddam calidum quam ignem et aliud frigidum quam nivem? Ita. Sed hoc saltem tibi videri puto, nivem quamdiu nix est, cum susceperit calidum, quemadmodum in superioribus dicebamus, nunquam fore adhuc idem, quod erat, sed adventante ei calido, fore ut aut subterfugiat, aut intereat. Omnino. Similiter et ignem subintrante frigido, aut subterfluere aut exstingui, nunquam vero posse, cum susceperit frigus, adhuc esse id quod erat. Vera narras. Sunt igitur talia quædam ejusmodi, ut non solum speciem ipsam nomine suo dignentur per omne tempus, sed et aliud quid, quod quidem non est illud, habet vero semper, quando est, illius formam. in hoc vero tibi, quod volo, fortasse etiam manifestius erit. impar enim semper oportet nomen id quod nunc dicimus, habere. nonne? Oportet sane. Utrum id solum ex omnibus, hoc enim quæro, an et aliud quid, quod quidem est non id ipsum impar, sed tamen una cum suo nomine, hoc insuper nomine semper appellandum est, propterea, quod ita natura sit comparatum,

πεφυκέναι, ὥστε τοῦ περιττοῦ μηδέποτ' ἀπολείπεσθαι; λέγω δ' αὐτὸ εἶναι οἷον καὶ ἡ τριὰς πέπονθε καὶ ἄλλα πολλά. σκόπει δὲ περὶ τῆς τριάδος· ἆρ' οὐ δοκεῖ σοι τῷ θ' αὐτῆς ὀνόματι ἀεὶ προσαγορευτέα εἶναι καὶ τῷ 5 τοῦ περιττοῦ, ὄντος οὐχ οὗπερ τῆς τριάδος; ἀλλ' ὅμως οὕτω πως πέφυκε καὶ ἡ τριὰς καὶ ἡ πεμπτὰς καὶ ὁ ἥμισυς τοῦ ἀριθμοῦ ἅπας, ὥστ' οὐκ ὢν ὅπερ τὸ περιττὸν ἀεὶ ἕκαστος αὐτῶν ἐστι περιττός. καὶ αὖ τὰ δύο b καὶ τὰ τέτταρα καὶ ἅπας ὁ ἕτερος αὖ στίχος τοῦ ἀρι- 10 θμοῦ οὐκ ὢν ὅπερ τὸ ἄρτιον, ὅμως ἕκαστος αὐτῶν ἄρτιός ἐστιν ἀεί. ξυγχωρεῖς, ἢ οὔ; Πῶς γὰρ οὔκ; ἔφη. Ὃ τοίνυν, ἔφη, βούλομαι δηλῶσαι, ἄθρει. ἔστι δὲ τόδε, ὅτι φαίνεται οὐ μόνον ἐκεῖνα τἀναντί' ἄλληλα οὐ δεχόμενα, ἀλλὰ καὶ ὅσα οὐκ ὄντα ἀλλήλοις ἐναντία ἔχει 15 ἀεὶ τἀναντία, οὐδὲ ταῦτ' ἔοικε δεχομένοις ἐκείνην τὴν ἰδέαν, ἣ ἂν τῇ ἐν αὐτοῖς οὔσῃ ἐναντία ᾖ, ἀλλ' ἐπιούσης αὐτῆς ἤτοι ἀπολλύμενα ἢ ὑπεκχωροῦντα. ἢ οὐ c φήσομεν τὰ τρία καὶ ἀπολεῖσθαι πρότερον καὶ ἄλλ' ὁτιοῦν πείσεσθαι, πρὶν ὑπομεῖναι ἔτι τρία ὄντα ἄρτια 20 γενέσθαι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Κέβης. Οὐδὲ μήν, ἦ δ' ὅς, ἐναντίον γ' ἐστὶ δυὰς τριάδι. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐκ ἄρα μόνον τὰ εἴδη τἀναντία οὐχ ὑπομένει ἐπιόντ' ἄλληλα, ἀλλὰ καὶ ἄλλ' ἅττα τἀναντία οὐχ ὑπομένει ἐπιόντα. Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις.

25 LIII. Βούλει οὖν, ἦ δ' ὅς, ἐὰν οἷοί τ' ὦμεν, ὁρισώμεθα ὁποῖα ταῦτ' ἐστίν; Πάνυ γε. Ἆρ' οὖν, ἔφη, ὦ Κέβης, τάδ' εἴη ἄν, ἃ ὅ τι ἂν κατάσχῃ μὴ μόνον d ἀναγκάζει τὴν αὐτοῦ ἰδέαν αὐτὰ ἴσχειν, ἀλλὰ καὶ ἐναντίου ⌈αὐτῷ⌉ ἀεί τινος; Πῶς λέγεις; Ὥσπερ ἄρτι 30 ἐλέγομεν. οἶσθα γὰρ δήπου, ὅτι ἃ ἂν ἡ τῶν τριῶν ἰδέα κατάσχῃ, ἀνάγκη αὐτοῖς οὐ μόνον τρισὶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ περιττοῖς. Πάνυ γε. Ἐπὶ τὸ τοιοῦτον δή, φαμέν, ἡ ἐναντία ἰδέα ἐκείνῃ τῇ μορφῇ, ἣ ἂν τοῦτ' ἀπεργάζηται, οὐδέποτ' ἂν ἔλθοι. Οὐ γάρ. Εἰργά- 35 ζετο δέ γ' ἡ περιττή; Ναί. Ἐναντία δὲ ταύτῃ ἡ τοῦ ἀρτίου; Ναί. Ἐπὶ τὰ τρί' ἄρ' ἡ τοῦ ἀρτίου ἰδέα e οὐδέποθ' ἥξει. Οὐ δῆτα. Ἄμοιρα δὴ τοῦ ἀρτίου τὰ τρία. Ἄμοιρα. Ἀνάρτιος ἄρ' ἡ τριάς. Ναί. Ὃ τοίνυν ἔλεγον ὁρίσασθαι, ποῖα οὐκ ἐναντία τινὶ ὄντα 40 ὅμως οὐ δέχεται αὐτό, ⌈τὸ ἐναντίον,⌉ οἷον νῦν ἡ τριὰς τῷ ἀρτίῳ οὐκ οὖσα ἐναντία οὐδέν τι μᾶλλον αὐτὸ δέχεται, τὸ γὰρ ἐναντίον αὐτῷ ἀεὶ ἐπιφέρει, καὶ ἡ δυὰς 105 τῷ περιττῷ καὶ τὸ πῦρ τῷ ψυχρῷ καὶ ἄλλα πάμ- a πολλα — ἀλλ' ὅρα δή, εἰ οὕτως ὁρίζει, μὴ μόνον τοὐ- 45 ναντίον τοὐναντίον μὴ δέχεσθαι, ἀλλὰ κἀκεῖνο, ὃ ἂν ἐπιφέρῃ τι ἐναντίον ⌈ἐκείνῳ⌉, ἐφ' ὅ τι ἂν αὐτὸ ἴῃ, αὐτὸ τὸ ἐπιφέρον τὴν τοῦ ἐπιφερομένου ἐναντιότητα μηδέποτε δέξεσθαι. πάλιν δ' ἀναμιμνήσκου· οὐ γὰρ χεῖρον πολλάκις ἀκούειν. τὰ πέντε τὴν τοῦ ἀρτίου οὐ 50 δέξεται, οὐδὲ τὰ δέκα τὴν τοῦ περιττοῦ, τὸ διπλάσιον. τοῦτο μὲν οὖν καὶ αὐτὸ ἄλλῳ ἐναντίον, ὅμως δὲ τὴν τοῦ περιττοῦ οὐ δέξεται· οὐδὲ δὴ τὸ ἡμιόλιον οὐδὲ b τἆλλα τὰ τοιαῦτα, τὸ ἥμισυ, τὴν τοῦ ὅλου, καὶ τριτημόριον αὖ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, εἴπερ ἕπει τε καὶ

ut nunquam ab impari deseratur? dico autem hoc esse uti et ternarius aliaque multa patiuntur: vide vero de ternario. an non tibi videtur hic et sui ipsius nomine semper nuncupandus esse et nomine imparis, quamquam non sit hoc idem, quod ternarius? verumtamen ita natura comparatus est et ternarius et quinarius et omne dimidium numeri, ut quamvis non idem sit quod impar, semper tamen eorum quivis sit impar. similiter duo et quattuor, omnisque alter numeri ordo, quamvis idem quod par non sit, tamen quilibet illorum par semper est. concedis, an non? Quidni? Vide ergo quid velim. est autem ejusmodi: apparet, non solum ipsa inter se contraria se invicem non recipère, verum etiam quæcunque talia sunt, ut, licet contraria inter se non sint, semper tamen contraria possideant, nunquam recipere speciem illam, quæ ei speciei quam in se habent, contraria sit, sed illa adveniente, aut perire aut abire. aut nonne dicemus tria et prius interitura et aliud quidvis passura, quam sustineant ut, quatenus tria sunt, paria fiant? Ita prorsus, inquit Cebes. Neque sane contrarius est binarius ternario. Non certe. Non solum ergo species ipsæ contrariæ non sustinent mutuum accessum inter se, sed etiam alia quædam accessum contrariorum non sustinent. Verissima narras.

LIII. Visne igitur, inquit, hæc, si possumus, qualia sint, definiamus? Volo equidem. An non, Cebes, hæc erunt, quæ quodcunque occupat, ea talia reddit, ut non solum hujus ipsius ideam habere cogantur, sed etiam contrarii semper alicujus? Quo modo dicis? Quemadmodum paulo ante dicebamus. scis enim profecto quæ trium occupat idea, necesse esse ea non solum tria, sed etiam imparia sint. Certe. Ad tale utique, dicimus, ideam contrariam formæ illi, quæ id perficit, nunquam accessuram. Nunquam. Perfecit autem imparis idea. Hæc ipsa. Contraria vero huic paris idea. Ita est. Ergo ternario numero idea paris se nunquam insinuabit. Nunquam. Quapropter ternarius numerus paris est expers. Expers. Ternarius ergo est impar. Est. Quod ergo definiendum dicebam, qualia videlicet sint, quæ etsi alicui non sunt contraria, id tamen non admittunt, uti nunc ternarius, qui quamquam pari non est contrarius, nihilo tamen magis id suscipit, semper enim id, quod ei contrarium est, affert, et binarius id quod impari et ignis id quod frigido (est contrarium) aliaque quam plurima — at vide jam, num ita definiendum putes, non modo contrarium non admittere contrarium, verum etiam illud, quodcunque aliquid afferat contrarium, ad quodcunque id accedat, ipsum videlicet quod affert nunquam contrariam ejus (contrarii) quod affertur admissurum formam. rursus autem recordare: melius enim sæpius audire. quinque paris speciem non admittent, neque decem imparis, quod est duplum. hoc equidem ipsum alii contrarium, speciem tamen imparis recipiet nunquam: neque etiam numerus sesquialter, neque cætera hujusmodi quæ dimidium habent, formam totius, similiterque numerus qui partem habet tertiam, atque ejusdem generis omnia, si modo asse-

ξυνδοκεῖ σοι οὕτως. Πάνυ σφόδρα καὶ ξυνδοκεῖ, ἔφη, καὶ ἕπομαι.

LIV. Πάλιν δή μοι, ἔφη, ἐξ ἀρχῆς λέγε. καὶ μή μοι ὃ ἂν ἐρωτῶ ἀποκρίνου, ἀλλ' ἄλλο, μιμούμενος ἐμέ. 5 λέγω δὲ παρ' ἣν τὸ πρῶτον ἔλεγον ἀπόκρισιν, τὴν ἀσφαλῆ ἐκείνην, ἐκ τῶν νῦν λεγομένων ἄλλην ὁρῶν ἀσφάλειαν. εἰ γάρ ἔροιό με, ᾧ ἂν τί [ἐν τῷ σώματι] ἐγγένηται, θερμὸν ἔσται, οὐ τὴν ἀσφαλῆ σοι ἐρῶ ἀπό- c κρισιν ἐκείνην τὴν ἀμαθῆ, ὅτι ᾧ ἂν θερμότης, ἀλλὰ 10 κομψοτέραν ἐκ τῶν νῦν, ὅτι ᾧ ἂν πῦρ· οὐδ' ἐὰν ἔρῃ, ᾧ ἂν σώματι τί ἐγγένηται, νοσήσει, οὐκ ἐρῶ, ὅτι ᾧ ἂν νόσος, ἀλλ' ᾧ ἂν πυρετός· οὐδ' ᾧ ἂν ἀριθμῷ τί ἐγγένηται, περιττὸς ἔσται, οὐκ ἐρῶ ᾧ ἂν περιττότης, ἀλλ' ᾧ ἂν μονάς, καὶ τἆλλ' οὕτως. ἀλλ' ὅρα, εἰ ἤδη ἱκα-15 νῶς οἶσθ' ὅ τι βούλομαι. Ἀλλὰ πάνυ ἱκανῶς, ἔφη. Ἀποκρίνου δή, ἦ δ' ὅς, ᾧ ἂν τί ἐγγένηται σώματι, ζῶν ἔσται; Ὧι ἂν ψυχή, ἔφη. Οὐκοῦν ἀεὶ τοῦθ' οὕτως d ἔχει; Πῶς γὰρ οὐχί; ἦ δ' ὅς. Ἡ ψυχὴ ἄρ' ὅ τι ἂν αὐτὴ κατάσχῃ, ἀεὶ ἥκει ἐπ' ἐκεῖνο φέρουσα ζωήν; 20 Ἥκει μέντοι, ἔφη. Πότερον δ' ἔστι τι ζωῇ ἐναντίον, ἢ οὐδέν; Ἔστιν, ἔφη. Τί; Θάνατος. Οὐκοῦν ἡ ψυχὴ τοὐναντίον ᾧ αὐτὴ ἐπιφέρει ἀεὶ οὐ μή ποτε δέξηται, ὡς ἐκ τῶν πρόσθεν ὡμολόγηται; Καὶ μάλα σφόδρα, ἔφη ὁ Κέβης.

25 LV. Τί οὖν; τὸ μὴ δεχόμενον τὴν τοῦ ἀρτίου ἰδέαν τί νῦν δὴ ὠνομάζομεν; Ἀνάρτιον, ἔφη. Τὸ δὲ δίκαιον μὴ δεχόμενον καὶ ὃ ἂν μουσικὸν μὴ δέχηται; Ἄμου- e σον, ἔφη, τὸ δ' ἄδικον. Εἶεν· ὃ δ' ἂν θάνατον μὴ δέχηται, τί καλοῦμεν; Ἀθάνατον, ἔφη. Οὐκοῦν ψυχὴ 30 οὐ δέχεται θάνατον; Οὔ. Ἀθάνατον ἄρ' ἡ ψυχή; Ἀθάνατον. Εἶεν, ἔφη· τοῦτο μὲν δὴ ἀποδεδεῖχθαι φῶμεν; ἢ πῶς δοκεῖ; Καὶ μάλα γ' ἱκανῶς, ὦ Σώκρατες. Τί οὖν, ἦ δ' ὅς, ὦ Κέβης; εἰ τῷ ἀναρτίῳ ἀναγ-106 καῖον ἦν ἀνωλέθρῳ εἶναι, ἄλλο τι τὰ τρία ἢ ἀνώλε- a 35 θρα ἂν ἦν; Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκοῦν κἂν εἰ τὸ ἄθερμον ἀναγκαῖον ἦν ἀνώλεθρον εἶναι, ὁπότε τις ἐπὶ χιόνα θερμὸν ἐπάγοι, ὑπεξῄει ἂν ἡ χιὼν οὖσα σῶς καὶ ἄτηκτος; οὐ γὰρ ἂν ἀπώλετό γε, οὐδ' αὖ ὑπομένουσα ἐδέξατ' ἂν τὴν θερμότητα. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. Ὡς 40 δ' αὔτως, οἶμαι, κἂν εἰ τὸ ἄψυκτον ἀνώλεθρον ἦν, ὁπότ' ἐπὶ τὸ πῦρ ψυχρόν τι ἐπίοι, οὔποτ' ἂν ἀπεσβέννυτο οὐδ' ἀπώλλυτο, ἀλλὰ σῶν ἂν ἀπελθὸν ᾤχετο. Ἀνάγκη, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ὧδε, ἔφη, ἀνάγκη περὶ b τοῦ ἀθανάτου εἰπεῖν; εἰ μὲν τὸ ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρόν 45 ἐστιν, ἀδύνατον ψυχῇ, ὅταν θάνατος ἐπ' αὐτὴν ἴῃ, ἀπόλλυσθαι· θάνατον μὲν γὰρ δὴ ἐκ τῶν προειρημένων οὐ δέξεται οὐδ' ἔσται τεθνηκυῖα, ὥσπερ τὰ τρία οὐκ ἔσται, ἔφαμεν, ἄρτιον, οὐδέ γ' αὖ τὸ περιττόν, οὐδὲ δὴ τὸ πῦρ ψυχρόν, οὐδέ γ' ἡ ἐν τῷ πυρὶ θερμότης. 50 ἀλλὰ τί κωλύει, φαίη ἄν τις, ἄρτιον μὲν τὸ περιττὸν μὴ γίγνεσθαι ἐπιόντος τοῦ ἀρτίου, ὥσπερ ὡμολόγηται, ἀπολομένου δ' αὐτοῦ ἀντ' ἐκείνου ἄρτιον γεγονέναι; τῷ c ταῦτα λέγοντι οὐκ ἂν ἔχοιμεν διαμάχεσθαι, ὅτι οὐκ ἀπόλλυται· τὸ γὰρ ἀνάρτιον οὐκ ἀνώλεθρόν ἐστιν· ἐπεὶ

queris ac consentis. Omnino equidem consentio atque assequor.

LIV. Rursus a principio mihi dicas. ne tamen per id, quod interrogo, mihi respondeas, sed per aliud quid, me imitans. dico autem præter tutam responsionem illam in principio positam, aliam ex iis quæ modo dicta sunt, videns. nempe si me interroges, o Socrates, quid si cui rei accedat, (hæc) calescet, non tutam responsionem illam rudemque tibi dabo, videlicet ea, cui calor, sed exquisitiorem ex præsentibus verbis, nempe ea, cui ignis: similiter si me interroges, quid si corpori accedat, id ægrotabit, non dicam, id cui morbus, sed cui febris: rursus si perconteris, quid si insit numero, is erit impar, non dicam, cui imparitas, sed unitas, et de cæteris eodem pacto. sed vide an jam quid velim plane intelligas. Planissime. Responde igitur: quid si in corpore sit erit vivum? Anima, inquit. Ergone id semper ita se habet? Semper. Anima igitur quidquid occupat, semper ad illud vitam affert? Affert procul dubio. Utrum est aliquid vitæ contrarium, an non est? Est utique. Quid istud? Mors. Ergone anima contrarium ejus quod ipsa semper adducit, subibit nunquam, quemadmodum ex superioribus est concessum? Sic est omnino, inquit Cebes.

LV. Quid igitur? quod paris ideam non accipit, quonam nomine paulo ante nominabamus? Impar. Quod vero non accipit justitiam, quodve non capit musicam? Injustum, inquit, et hoc immusicum. Age jam, quod non subit mortem, quo nomine appellamus? Immortale. Ergone animus mortem non recipit? Non. Estne igitur animus immortalis? Immortalis. Age, hocne jam demonstratum dicemus? aut quo modo videtur? Sufficientissime, o Socrates. Quid ergo, Cebes? si necesse esset quod est impar, id interitui non obnoxium esse, nonne tria interitui non essent obnoxia? Quidni? Ergone, si quod calidum non est, necesse esset interitui non esse obnoxium, quando quis ad nivem calidum admoveret, nix quidem incolumis illiquefactaque subterfugeret? non enim periret, neque calorem sustinens admitteret. Vera dicis. Simili, ut arbitror, ratione, si quod frigescere non potest, interire non posset, quando ad ignem adventaret frigus, nunquam exstingueretur, neque evanesceret, sed abiret incolume. Necesse est. Eodemne ergo pacto de immortali quoque necesse est dicamus? si quod est immortale, interire nequit, fieri non potest, ut animus, quando mors ad eum accedit, pereat: nam mortem, quemadmodum ex superioribus constat, non recipiet, neque interierit, quemadmodum ternarius nunquam, ut diximus, par erit, neque rursus impar erit par, neque ignis frigidus, neque calor qui inest igni. sed dicet quispiam, quid prohibet, quominus ipsum impar par quidem non fiat adveniente pari, quemadmodum inter nos convenit, attamen eo dissoluto, par pro ipso succedat? ita dicenti repugnare non possemus, id non interire: quippe cum impar non sit indissolubile: alioquin si nobis

εἰ τοῦθ' ὡμολόγητο ἡμῖν, ῥᾳδίως ἂν διεμαχόμεθα, ὅτι ἐπελθόντος τοῦ ἀρτίου τὸ περιττὸν καὶ τὰ τρία [σῶα] οἴχεται ἀπιόντα· καὶ περὶ πυρὸς καὶ θερμοῦ καὶ τῶν ἄλλων οὕτως ἂν διεμαχόμεθα. ἢ οὔ; Πάνυ μὲν οὖν.
5 Οὐκοῦν καὶ νῦν περὶ τοῦ ἀθανάτου, εἰ μὲν ἡμῖν ὁμολογεῖται καὶ ἀνώλεθρον εἶναι, ψυχὴ ἂν εἴη πρὸς τῷ ἀθάνατος εἶναι καὶ ἀνώλεθρος· εἰ δὲ μή, ἄλλου ἂν δέοι d λόγου. Ἀλλ' οὐδὲν δεῖ, ἔφη, τούτου γ' ἕνεκα· σχολῇ γὰρ ἄν τι ἄλλο φθορὰν μὴ δέχοιτο, εἰ τό γ' ἀθάνατον
10 ἀΐδιον ὂν φθορὰν δέξεται.

LVI. Ὁ δέ γε θεός, οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ αὐτὸ τὸ τῆς ζωῆς εἶδος καὶ εἴ τι ἄλλο ἀθάνατόν ἐστι, παρὰ πάντων ἂν ὁμολογηθείη μηδέποτ' ἀπόλλυσθαι. Παρὰ πάντων μέντοι νὴ Δία, ἔφη, ἀνθρώπων τέ γε
15 καὶ ἔτι μᾶλλον, ὡς ἐγῷμαι, παρὰ θεῶν. Ὁπότε δὴ τὸ ἀθάνατον καὶ ἀδιάφθορόν ἐστιν, ἄλλο τι ψυχὴ ἤ, εἰ e ἀθάνατος τυγχάνει οὖσα, καὶ ἀνώλεθρος ἂν εἴη; Πολλὴ ἀνάγκη. Ἐπιόντος ἄρα θανάτου ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον τὸ μὲν θνητόν, ὡς ἔοικεν, αὐτοῦ ἀποθνήσκει, τὸ δ' ἀθά-
20 νατον σῶν καὶ ἀδιάφθορον οἴχεται ἀπιόν, ὑπεκχωρῆσαν τῷ θανάτῳ. Φαίνεται. Παντὸς ἄρα μᾶλλον, ἔφη,
107 ὦ Κέβης, ψυχὴ ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον, καὶ τῷ a ὄντι ἔσονται ἡμῶν αἱ ψυχαὶ ἐν Ἅιδου. Οὔκουν ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἔχω παρὰ ταῦτ' ἄλλο τι λέγειν οὐδέ
25 πῃ ἀπιστεῖν τοῖς λόγοις· ἀλλ' εἰ δή τι Σιμμίας ὅδ' ἤ τις ἄλλος ἔχει λέγειν, εὖ ἔχει μὴ κατασιγῆσαι. ὡς οὐκ οἶδ' εἰς ὅντιν' ἄν τις ἄλλον καιρὸν ἀναβάλλοιτο [ἢ τὸν νῦν παρόντα,] περὶ τῶν τοιούτων βουλόμενος ἤ τι εἰπεῖν ἢ ἀκοῦσαι. Ἀλλὰ μήν, ἦ δ' ὃς ὁ Σιμμίας, οὐδ'
30 αὐτὸς ἔχω ἔτι ὅπῃ ἀπιστῶ ἔκ γε τῶν λεγομένων· ὑπὸ μέντοι τοῦ μεγέθους περὶ ὧν οἱ λόγοι εἰσί, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἀτιμάζων, ἀναγκάζομαι ἀπιστίαν b ἔτι ἔχειν παρ' ἐμαυτῷ περὶ τῶν εἰρημένων. Οὐ μόνον γ', ἔφη, ὦ Σιμμία, ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ [ταῦτά τε εὖ
35 λέγεις,] καὶ τὰς ὑποθέσεις τὰς πρώτας, καὶ εἰ πισταὶ ὑμῖν εἰσιν, ὅμως ἐπισκεπτέαι σαφέστερον· κἂν αὐτὰς ἱκανῶς διέλητε, ὡς ἐγῷμαι, ἀκολουθήσετε τῷ λόγῳ, καθ' ὅσον δυνατὸν μάλιστ' ἀνθρώπῳ [ἐπακολουθῆσαι]. κἂν τοῦτ' αὐτὸ σαφὲς γένηται, οὐδὲν ζητήσετε περαι-
40 τέρω. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις.

LVII. Ἀλλὰ τόδε γ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, δίκαιον δια- c νοηθῆναι, ὅτι, εἴπερ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, ἐπιμελείας δὴ δεῖται οὐχ ὑπὲρ τοῦ χρόνου τούτου μόνου, ἐν ᾧ καλοῦμεν τὸ ζῆν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ παντός· καὶ ὁ κίνδυνος νῦν
45 δὴ καὶ δόξειεν ἂν δεινὸς εἶναι, εἴ τις αὐτῆς ἀμελήσειε. εἰ μὲν γὰρ ἦν ὁ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγή, ἕρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι τοῦ τε σώματος ἅμ' ἀπηλλάχθαι καὶ τῆς αὑτῶν κακίας μετὰ τῆς ψυχῆς· νῦν δ' ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται οὖσα, οὐδεμία ἂν εἴη
50 αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν οὐδὲ σωτηρία πλὴν τοῦ ὡς d βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς Ἅιδου ἡ ψυχὴ ἔρχεται πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς, ἃ δὴ καὶ μέγιστα λέγεται ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε

id constitisset, facile obtineremus, accedente pari, impar ternariumque discedere incolumia, et de igne et calido cæterisque sic assereremus. nonne ita? Prorsus. Ergone et nunc de immortali, si nobis id constat, id esse etiam interitus expers, consequens erit, animum, præterquam quod est immortalis, interitus quoque expertem esse: sin vero minus (id concedatur), ratione alia opus erit. Sed nihil, inquit, opus est, quantum ad id attinet: vix enim aliud quid indissolubile posset esse, si immortale, quod est sempiternum, dissolveretur.

LVI. Deum vero saltem, opinor, et ipsam vitæ speciem et si quid aliud est immortale, nunquam interire omnes confiterentur. Universi per Jovem homines et magis etiam, ut arbitror, dii. Cum igitur, quod immortale est id, etiam incorruptibile sit, quid prohibet, quominus animus, cum sit immortalis, incorruptibilis quoque sit? Necessario sequitur. Accedente igitur homini morte, quod mortale quidem in eo est, interit, ut apparet, quod vero immortale, salvum et incorruptum abit et morti se subtrahit. Manifestum est. Itaque maxime omnium, o Cebes, animus immortalis incorruptibilisque est, eruntque revera apud manes animi nostri. Nihil equidem, o Socrates, adversus hæc habeo quod dicam, neque qua ratione dictis fidem derogem. verum si quid aut hic Simmias, aut alius quisquam habet quod dicat, ne velit silere. nescio enim in quod aliud quis differat tempus, si quid de rebus ejusmodi vel dicere vel audire cupiat. Atqui neque ego, inquit Simmias, habeo quidquam, quo minus superioribus assentiar rationibus. rei tamen, de qua agitur, magnitudine, et humanam imbecillitatem contemnens, cogor apud me dictis nondum acquiescere. Non tantum (quæ dicis), o Simmia, sed etiam hypotheses primæ, quamvis fide vobis dignæ videantur, diligentius tamen considerandæ: et si illas sufficienter, ut arbitror, tinxeritis, hanc assequemini rationem, quantum fieri ab homine optime potest. quod si hoc ipsum fuerit manifestum, nihil ulterius quæretis. Vera, inquit, loqueris.

LVII. Hoc autem, o viri, justum est cogitare, si animus est immortalis, eum non solum temporis hujus, in quo vivere dicimus, verum etiam universi cura indigere: et grave periculum nunc quidem putandum est, si quis neglexerit animum. si enim mors totius dissolutio esset, nimium improbi lucrarentur, cum et a corpore et a sua pravitate una cum animo liberarentur: nunc autem cum animum immortalem esse appareat, nulla supererit malorum declinatio, nulla salus, nisi ut optimus et prudentissimus fiat. nihil enim aliud, cum migrat ad manes animus, secum transfert præter institutionem atque educationem. quæ quidem statim in principio migrationis illuc, ei qui mortuus est, plurimum prodesse vel obesse dicuntur. fe-

πορείας. λέγεται δ' οὕτως, ὡς ἄρα τελευτήσαντα ἕκαστον ὁ ἑκάστου δαίμων, ὅσπερ ζῶντ' εἰλήχει, οὗτος ἄγειν ἐπιχειρεῖ εἰς δή τινα τόπον, οἷ δεῖ τοὺς ξυλλεγέντας διαδικασαμένους εἰς Ἅδου πορεύεσθαι μεθ' ἡγε-
5 μόνος ἐκείνου, ᾧ δὴ προστέτακται τοὺς ἐνθένδ' ἐκεῖσε e πορεῦσαι. τυχόντας δ' ἐκεῖ ὧν δεῖ [τυχεῖν], καὶ μείναντας ὃν χρὴ χρόνον ἄλλος δεῦρο πάλιν ἡγεμὼν κομίζει ἐν πολλαῖς χρόνου καὶ μακραῖς περιόδοις. ἔστι δ' ἄρ' ἡ πορεία οὐχ ὡς ὁ Αἰσχύλου Τήλεφος λέγει·
108 ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἁπλῆν οἶμόν φησιν εἰς Ἅδου φέρειν, a ἡ δ' οὔθ' ἁπλῆ οὔτε μία φαίνεταί μοι εἶναι. οὐδὲ γὰρ ἂν ἡγεμόνων ἔδει· οὐ γάρ πού τις ἂν διαμάρτοι οὐδαμόσε μιᾶς ὁδοῦ οὔσης. νῦν δ' ἔοικε σχίσεις τε καὶ περιόδους πολλὰς ἔχειν· ἀπὸ τῶν ὁσίων τε καὶ νομίμων
15 τῶν ἐνθάδε τεκμαιρόμενος λέγω. ἡ μὲν οὖν κοσμία τε καὶ φρόνιμος ψυχὴ ἕπεταί τε καὶ οὐκ ἀγνοεῖ τὰ παρόντα· ἡ δ' ἐπιθυμητικῶς τοῦ σώματος ἔχουσα, ὅπερ ἐν τῷ ἔμπροσθεν εἶπον, περὶ ἐκεῖνο πολὺν χρόνον ἐπτο- b ημένη καὶ περὶ τὸν ὁρατὸν τόπον, πόλλ' ἀντιτείνασα
20 καὶ πολλὰ παθοῦσα, βίᾳ καὶ μόγις ὑπὸ τοῦ προστεταγμένου δαίμονος οἴχεται ἀγομένη. ἀφικομένην δ' ὅθιπερ αἱ ἄλλαι, τὴν μὲν ἀκάθαρτον καί τι πεποιηκυῖαν τοιοῦτον, ἢ φόνων ἀδίκων ἡμμένην ἢ ἄλλ' ἄττα τοιαῦτ' εἰργασμένην, ἃ τούτων ἀδελφά τε καὶ ἀδελφῶν
25 ψυχῶν ἔργα τυγχάνει ὄντα, ταύτην μὲν ἅπας φεύγει τε καὶ ὑπεκτρέπεται καὶ οὔτε ξυνέμπορος οὔθ' ἡγεμὼν ἐθέλει γίγνεσθαι, αὐτὴ δὲ πλανᾶται ἐν πάσῃ ἐχομένη c ἀπορίᾳ, ἕως ἂν δή τινες χρόνοι γένωνται, ὧν ἐξελθόντων ὑπ' ἀνάγκης φέρεται εἰς τὴν αὐτῇ πρέπουσαν οἴκη-
30 σιν· ἡ δὲ καθαρῶς τε καὶ μετρίως τὸν βίον διεξελθοῦσα, καὶ ξυνεμπόρων καὶ ἡγεμόνων θεῶν τυχοῦσα, ᾤκησε τὸν αὐτῇ ἑκάστη τόπον προσήκοντα.

LVIII. Εἰσὶ δὲ πολλοὶ καὶ θαυμαστοὶ τῆς γῆς τόποι, καὶ αὐτὴ οὔθ' οἵα οὔθ' ὅση δοξάζεται ὑπὸ τῶν περὶ
35 γῆς εἰωθότων λέγειν, ὡς ἐγὼ ὑπό τινος πέπεισμαι. Καὶ ὁ Σιμμίας, Πῶς ταῦτα, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες; d περὶ γάρ τοι τῆς γῆς καὶ αὐτὸς πολλὰ δὴ ἀκήκοα, οὐ μέντοι ταῦτα, ἃ σὲ πείθει. ἡδέως ἂν οὖν ἀκούσαιμι. Ἀλλὰ μέντοι, ὦ Σιμμία, οὐχ ἡ Γλαύκου γέ μοι τέχνη
40 δοκεῖ εἶναι διηγήσασθαι ἅ γ' ἐστίν· ὡς μέντοι ἀληθῆ, χαλεπώτερόν μοι φαίνεται ἢ κατὰ τὴν Γλαύκου τέχνην, καὶ ἅμα μὲν ἐγὼ ἴσως οὐδ' ἂν οἷός τ' εἴην, ἅμα δέ, εἰ καὶ ἠπιστάμην, ὁ βίος μοι δοκεῖ ὁ ἐμός, ὦ Σιμμία, τῷ μήκει τοῦ λόγου οὐκ ἐξαρκεῖν. τὴν μέντοι ἰδέαν
45 τῆς γῆς, οἵαν πέπεισμαι εἶναι, καὶ τοὺς τόπους αὐτῆς e οὐδέν με κωλύει λέγειν. Ἀλλ', ἔφη ὁ Σιμμίας, καὶ ταῦτ' ἀρκεῖ. Πέπεισμαι τοίνυν, ἢ δ' ὅς, ἐγώ, ὡς πρῶτον μέν, εἰ ἔστιν ἐν μέσῳ τῷ οὐρανῷ περιφερὴς οὖσα, μηδὲν αὐτῇ δεῖν μήτ' ἀέρος πρὸς τὸ μὴ πεσεῖν
109 μήτ' ἄλλης ἀνάγκης μηδεμιᾶς τοιαύτης, ἀλλ' ἱκανὴν a εἶναι αὐτὴν ἴσχειν τὴν ὁμοιότητα τοῦ οὐρανοῦ αὐτοῦ ἑαυτῷ πάντῃ καὶ τῆς γῆς αὐτῆς τὴν ἰσορροπίαν· ἰσόρροπον γὰρ πρᾶγμα ὁμοίου τινὸς ἐν μέσῳ τεθὲν οὐχ ἕξει μᾶλλον οὐδ' ἧττον οὐδαμόσε κλιθῆναι, ὁμοίως δ' ἔχον

runt enim, quemque mortuum ab eo dæmone, qui viventem sortitus fuerit, in locum quendam duci, ubi oporteat omnes una collectos judicari ac deinde ad inferos proficisci illo duce, cui mandatum est hinc decedentes ad illa loca traducere. sortitos vero illic quæ oportet, tempusque debitum commoratos, ab alio duce rursus huc reduci post multos temporis longosque circuitus. est autem iter non tale quale ait Telephus apud Æschylum : siquidem ille simplicem inquit viam ad inferos ducere, ego vero neque simplicem neque unam esse puto. alioquin nullis ducibus opus esset : nam opinor, aberrare posset nemo, si una esset. nunc autem videtur multos tramites multosque anfractus habere : quod quidem ex sacrificiis et ritibus conjectare licet. animus ergo moderatus et prudens ducem sequitur, neque ignorat præsentia : sed qui cupiditate corporis est infectus, quemadmodum supra dixi, per multum tempus circa illud ardenter afficitur et circa locum visibilem multis reluctatus modis multaque perpessus, vi et vix ab eo abducitur dæmone, cui id mandatum. cum vero ad ea loca, ubi reliqui animi sunt, pervenerit, quisquis admodum immundus est et hujusmodi obnoxius crimini, qui vel injustis se contaminaverit cædibus, vel alia his similia, quæ similium animorum opera sunt, perpetraverit, hunc quidem animum omnes fugiunt atque declinant et nemo socius nec dux ejus esse vult, omni vero auxilio destitutus, eo usque pererrat, quoad certa temporum curricula impleantur, quibus impletis, in habitationem sibi convenientem necessitate fertur : qui vero puram moderatamque transegerit vitam, deos socios ducesque nactus ibi habitat, ubi unicuique convenit.

LVIII. Multa vero sunt mirabiliaque terræ loca, et ipsa terra neque talis neque tanta est, qualem aut quantam hi, qui de terra solent disserere, existimant, quemadmodum mihi a quodam persuasum est. Quanam ratione, inquit Simmias, hæc ais, o Socrates? Equidem enim de terra multa audivi, non tamen ea, de quibus quis tibi persuadeat. libenter igitur ex te audirem. Atqui, o Simmia, nequaquam mihi videtur ars Glauci quæ ea sint narrare : sed quod vera sint probare, artis Glauci facultatem mihi videtur excedere, et præterea ego fortasse non sufficerem, simul vero etiam, si scirem, hæc tamen vita mea, o Simmia, longiori huic narrationi nequaquam sufficere mihi videtur. formam tamen terræ ejusque loca cujusmodi esse rear, nihil prohibet dicere. Vel hoc satis erit, inquit Simmias. Persuasum mihi quidem est primo, si est terra in cœli medio rotunda, nihil ei opus esse vel aere vel alia necessitate ejusmodi ut ne decidat, sed ad eam sustinendam satis id esse, quod et cœlum undique sibi ipsi simillimum est omnino et terra undique æquilibris. res enim æquilibris in similis alicui medio posita, nec magis nec minus poterit in partem aliquam declinare, sed eodem modo se habens, a declinatione permanebit aliena. pri-

ἀκλινὲς μενεῖ. πρῶτον μὲν τοίνυν, ἦ δ' ὅς, τοῦτο πέπεισμαι. Καὶ ὀρθῶς γε, ἔφη ὁ Σιμμίας. Ἔτι τοίνυν, ἔφη, πάμμεγά τι εἶναι αὐτό, καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν τοὺς μέχρι Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ b
5 τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας ἢ βατράχους, περὶ τὴν θάλατταν οἰκοῦντας, καὶ ἄλλους ἄλλοθι πολλοὺς ἐν πολλοῖς τοιούτοις τόποις οἰκεῖν. εἶναι γὰρ πανταχῇ περὶ τὴν γῆν πολλὰ κοῖλα καὶ παντοδαπὰ καὶ τὰς ἰδέας καὶ τὰ μεγέθη, εἰς ἃ ξυνερρυηκέναι τό θ'
10 ὕδωρ καὶ τὴν ὀμίχλην καὶ τὸν ἀέρα· αὐτὴν δὲ τὴν γῆν καθαρὰν ἐν καθαρῷ κεῖσθαι τῷ οὐρανῷ, ἐν ᾧπερ ἐστὶ τὰ ἄστρα, ὃν δὴ αἰθέρα ὀνομάζειν τοὺς πολλοὺς [τῶν c περὶ τὰ τοιαῦτα εἰωθότων λέγειν]· οὗ δὴ ὑποστάθμην ταῦτ' εἶναι καὶ ξυρρεῖν ἀεὶ εἰς τὰ κοῖλα τῆς γῆς. ἡμᾶς
15 οὖν οἰκοῦντας ἐν τοῖς κοίλοις αὐτῆς λεληθέναι καὶ οἴεσθαι ἄνω ἐπὶ τῆς γῆς οἰκεῖν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν μέσῳ τῷ πυθμένι τοῦ πελάγους οἰκῶν οἴοιτό τ' ἐπὶ τῆς θαλάττης οἰκεῖν καὶ διὰ τοῦ ὕδατος ὁρῶν τὸν ἥλιον καὶ τἆλλα ἄστρα τὴν θάλατταν ἡγοῖτο οὐρανὸν εἶναι, διὰ
20 δὲ βραδυτῆτά τε καὶ ἀσθένειαν μηδεπώποτ' ἐπὶ τὰ ἄκρα τῆς θαλάττης ἀφιγμένος μηδ' ἑωρακὼς εἴη, ἐκδὺς d καὶ ἀνακύψας ἐκ τῆς θαλάττης εἰς τὸν ἐνθάδε τόπον, ὅσῳ καθαρώτερος καὶ καλλίων τυγχάνει ὢν τοῦ παρὰ σφίσι, μηδ' ἄλλου ἀκηκοὼς εἴη τοῦ ἑωρακότος. ταὐ-
25 τὸν δὴ τοῦτο καὶ ἡμᾶς πεπονθέναι· οἰκοῦντας γὰρ ἔν τινι κοίλῳ τῆς γῆς οἴεσθαι ἐπάνω αὐτῆς οἰκεῖν, καὶ τὸν ἀέρα οὐρανὸν καλεῖν, ὡς διὰ τούτου οὐρανοῦ ὄντος τὰ ἄστρα χωροῦντα. τὸ δ' εἶναι ταὐτόν· ὑπ' ἀσθενείας καὶ βραδυτῆτος οὐχ οἵους τ' εἶναι ἡμᾶς διεξελθεῖν ἐπ' e
30 ἔσχατον τὸν ἀέρα· ἐπεί, εἴ τις αὐτοῦ ἐπ' ἄκρα ἔλθοι ἢ πτηνὸς γενόμενος ἀνάπτοιτο, κατιδεῖν (ἂν) ἀνακύψαντα, ὥσπερ ἐνθάδ' οἱ ἐκ τῆς θαλάττης ἰχθύες ἀνακύπτοντες ὁρῶσι τἀνθάδε, οὕτως ἄν τινα καὶ τἀκεῖ κατιδεῖν, καὶ εἰ ἡ φύσις ἱκανὴ εἴη ἀνέχεσθαι θεωροῦσα,
35 γνῶναι ἄν, ὅτι ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀληθῶς οὐρανὸς καὶ τὸ
110 ἀληθῶς φῶς καὶ ἡ ὡς ἀληθῶς γῆ. ἥδε μὲν γὰρ ἡ γῆ a καὶ οἱ λίθοι καὶ ἅπας ὁ τόπος ὁ ἐνθάδε διεφθαρμένα ἐστὶ καὶ καταβεβρωμένα, ὥσπερ τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ ὑπὸ τῆς ἅλμης· καὶ οὔτε φύεται οὐδὲν ἄξιον λόγου ἐν τῇ θα-
40 λάττῃ, οὔτε τέλειον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδέν ἐστι, σήραγγες δὲ καὶ ἄμμος καὶ πηλὸς ἀμήχανος καὶ βόρβοροί εἰσιν, ὅπου ἂν καὶ γῆ ᾖ, καὶ πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν κάλλη κρίνεσθαι οὐδ' ὁπωστιοῦν ἄξια. ἐκεῖνα δ' αὖ τῶν παρ' ἡμῖν πολὺ ἂν ἔτι πλέον φανείη διαφέρειν. εἰ γὰρ δεῖ b
45 καὶ μῦθον λέγειν καλόν, ἄξιον ἀκοῦσαι, ὦ Σιμμία, οἷα τυγχάνει τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῷ οὐρανῷ ὄντα. Ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὦ Σώκρατες, ἡμεῖς γε τούτου τοῦ μύθου ἡδέως ἂν ἀκούσαιμεν.

LIX. Λέγεται τοίνυν, ἔφη, ὦ ἑταῖρε, πρῶτον μὲν
50 εἶναι τοιαύτη ἡ γῆ αὐτὴ ἰδεῖν, εἴ τις ἄνωθεν θεῷτο αὐτήν, ὥσπερ αἱ δωδεκάσκυτοι σφαῖραι, ποικίλη, χρώμασι διειλημμένη, ὧν καὶ τὰ ἐνθάδε χρώματα εἶναι ὥσπερ δείγματα, οἷς δὴ οἱ γραφεῖς καταχρῶνται. ἐκεῖ c δὲ πᾶσαν τὴν γῆν ἐκ τοιούτων εἶναι, καὶ πολὺ ἔτι ἐκ

mum igitur mihi de hoc est persuasum. Et recte quidem, inquit Simmias. Præterea ingentem esse terrarum orbem, nosque a Phaside ad Columnas Herculenses habitare in parva quadam ejus particula, ceu formicas atque ranas circa paludem, circa mare habitantes. esse enim passim per terram multas concavitates forma et mole varias, in quas aqua, nebulæ aerque confluant. puram vero ipsam terram in puro jacere cœlo, in quo sunt astra, quem vulgus ætherem nominat: cui quidem subjecta quasi residendo hæc esse semperque in concavas terræ partes confluere. nos itaque in his concavitatibus habitare ipsos nescire et putare in terræ superficie nos habitare, perinde ac si quis in medio profundo pelagi habitans putaret se in superficie maris habitare atque solem cæteraque astra per aquam conspiciens mare ipsum esse cœlum existimaret, propter tarditatem autem imbecillitatemque nunquam ad summum maris evaserit, neque caput undis extulerit atque viderit, quanto hic locus profundo illo purior pulchriorque sit, neque ab alio qui hunc intuitus sit, acceperit. hoc igitur idem et nobis accidere: in quadam terræ concavitate habitantes incolere superficiem nos arbitrari, et aerem nominare cœlum, utpote qui per ipsum quasi cœlum astrorum motus intueamur. idque nobis accidere propterea: propter imbecillitatem tarditatemque ad supremum usque aerem escendere nos non posse: cum, si quis ad summum evaderet, vel alis fretus eo volaret, quemadmodum pisces emergentes e mari nostra hæc adspiciunt, sic ea quæ illic sunt adspiceret, et si natura ad inspiciendum sufficeret, cognosceret protinus cœlum illud esse verum veramque lucem et veram terram. quæ enim a nobis incolitur terra hique lapides totusque hic locus adesa sunt atque corrupta, ut ea quæ in mari sunt salsedine. neque nascitur in mari quidquam ullius pretii, atque, ut ita dixerim, nihil est in ea perfectum, sed cavernæ, arena, limus omnia sunt et lutum, ubicunque sit terræ aliquid, et ad has nostras pulchritudines nullo modo sunt conferenda. illa vero his nostris multo etiam magis apparebunt excellere. si vero fabulam quoque narrare oportet perpulchram, operæ pretium, Simmia, est audire quales sint hæ terrarum plagæ quæ subjacent cœlo. Imo vero, inquit Simmias, nos saltem libenter hanc fabulam audiemus.

LIX. Ferunt igitur, o amice, inquit, primum quidem talem videri terræ hujus faciem, si quis superne despiciat, quales sunt hæ pilæ quæ ex coriis duodecim contextæ sunt, variam, distinctam (scilicet) coloribus, quorum hi nostri colores quibus pictores utuntur, sint tanquam exempla. illic vero universam terram ex talibus multoque etiam

λαμπροτέρων καὶ καθαρωτέρων ἢ τούτων· τὴν μὲν γὰρ ἁλουργῆ εἶναι καὶ θαυμαστὴν τὸ κάλλος, τὴν δὲ χρυσοειδῆ, τὴν δ' ὅση λευκὴ γύψου ἢ χιόνος λευκοτέραν, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων χρωμάτων ξυγκειμένην ὡσαύτως, 5 καὶ ἔτι πλειόνων καὶ καλλιόνων ἢ ὅσα ἡμεῖς ἑωράκαμεν. καὶ γὰρ αὐτὰ ταῦτα τὰ κοῖλα αὐτῆς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος ἔμπλεα ὄντα, χρώματός τι εἶδος παρέχεσθαι στίλβοντα ἐν τῇ τῶν ἄλλων χρωμάτων ποικιλίᾳ, ὥσθ' ἕν τι αὐτῆς εἶδος ξυνεχὲς ποικίλον φαντάζεσθαι. ἐν δὲ 10 ταύτῃ οὔσῃ τοιαύτῃ ἀνὰ λόγον τὰ φυόμενα φύεσθαι, δένδρα τε καὶ ἄνθη καὶ τοὺς καρπούς· καὶ αὖ τὰ ὄρη ὡσαύτως καὶ τοὺς λίθους ἔχειν ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον τήν τε λειότητα καὶ τὴν διαφάνειαν καὶ τὰ χρώματα καλλίω· ὧν καὶ τὰ ἐνθάδε λιθίδια εἶναι ταῦτα τὰ ἀγαπώ- 15 μενα μόρια, σάρδιά τε καὶ ἰάσπιδας καὶ σμαράγδους καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα· ἐκεῖ δ' οὐδὲν ὅ τι οὐ τοιοῦτον εἶναι καὶ ἔτι τούτων καλλίω. τὸ δ' αἴτιον τούτου εἶναι, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ λίθοι εἰσὶ καθαροὶ καὶ οὐ κατεδηδεσμένοι οὐδὲ διεφθαρμένοι ὥσπερ οἱ ἐνθάδε [ὑπὸ σηπεδόνος καὶ 20 ἅλμης] ὑπὸ τῶν δεῦρο ξυνερρυηκότων, ἃ καὶ λίθοις καὶ γῇ καὶ τοῖς ἄλλοις ζῴοις τε καὶ φυτοῖς αἴσχη τε καὶ νόσους παρέχει. τὴν δὲ γῆν αὐτὴν κεκοσμῆσθαι τούτοις θ' ἅπασι καὶ ἔτι χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ τοῖς 111 ἄλλοις αὖ τοῖς τοιούτοις. ἐκφανῆ γὰρ αὐτὰ πεφυκέ- 25 ναι, ὄντα πολλὰ πλήθει καὶ μεγάλα καὶ πολλαχοῦ τῆς γῆς, ὥστ' αὐτὴν ἰδεῖν εἶναι θέαμα εὐδαιμόνων θεατῶν. ζῷα δ' ἐπ' αὐτῆς εἶναι ἄλλα τε πολλὰ καὶ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν ἐν μεσογαίᾳ οἰκοῦντας, τοὺς δὲ περὶ τὸν ἀέρα, ὥσπερ ἡμεῖς περὶ τὴν θάλατταν, τοὺς δ' ἐν νήσοις, 30 ἃς περιρρεῖν τὸν ἀέρα, πρὸς τῇ ἠπείρῳ οὔσας· καὶ ἑνὶ λόγῳ, ὃ παρ' ἡμῖν τὸ ὕδωρ καὶ ἡ θάλαττά ἐστι πρὸς τὴν ἡμετέραν χρείαν, τοῦτ' ἐκεῖ τὸν ἀέρα, ὃ δ' ἡμῖν ὁ ἀήρ, ἐκείνοις τὸν αἰθέρα. τὰς δ' ὥρας αὐτοῖς κρᾶσιν ἔχειν τοιαύτην, ὥστ' ἐκείνους ἀνόσους εἶναι καὶ χρόνον τε ζῆν 35 πολὺ πλείω τῶν ἐνθάδε καὶ ὄψει καὶ ἀκοῇ καὶ ὀσφρήσει καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἡμῶν ἀφεστάναι τῇ αὐτῇ ἀποστάσει, ᾗπερ ἀήρ θ' ὕδατος ἀφέστηκε καὶ αἰθὴρ ἀέρος πρὸς καθαρότητα. καὶ δὴ καὶ θεῶν ἄλση τε καὶ ἱερὰ αὐτοῖς εἶναι, ἐν οἷς τῷ ὄντι οἰκητὰς θεοὺς εἶναι, καὶ 40 φήμας τε καὶ μαντείας καὶ αἰσθήσεις τῶν θεῶν καὶ τοιαύτας ξυνουσίας γίγνεσθαι αὐτοῖς πρὸς αὐτούς· καὶ τόν γ' ἥλιον καὶ σελήνην καὶ ἄστρα ὁρᾶσθαι ὑπ' αὐτῶν οἷα τυγχάνει ὄντα, καὶ τὴν ἄλλην εὐδαιμονίαν τούτων ἀκόλουθον εἶναι.

45 LX. Καὶ ὅλην μὲν δὴ τὴν γῆν οὕτω πεφυκέναι καὶ τὰ περὶ τὴν γῆν· τόπους δ' ἐν αὐτῇ εἶναι κατὰ τὰ ἔγκοιλα αὐτῆς κύκλῳ περὶ ὅλην πολλούς, τοὺς μὲν βαθυτέρους καὶ ἀναπεπταμένους μᾶλλον ἢ ἐν ᾧ ἡμεῖς οἰκοῦμεν, τοὺς δὲ βαθυτέρους ὄντας τὸ χάσμα αὐτοὺς ἔλαττον 50 ἔχειν τοῦ παρ' ἡμῖν τόπου, ἔστι δ' οὓς καὶ βραχυτέρους τῷ βάθει τοῦ ἐνθάδ' εἶναι καὶ πλατυτέρους. τούτους δὲ πάντας ὑπὸ γῆν εἰς ἀλλήλους συντετρῆσθαί τε πολλαχῇ, καὶ κατὰ στενότερα καὶ εὐρύτερα, καὶ διεξόδους ἔχειν, ᾗ πολὺ μὲν ὕδωρ ῥεῖν ἐξ ἀλλήλων εἰς ἀλλήλους

nitidioribus ac purioribus esse quam hi sint : partim enim purpuream esse mira pulchritudine præditam, partim coloris aurei, partim gypso vel nive candidiorem, et ex coloribus reliquis similiter compositam, atque etiam pluribus pulchrioribusque quam quotquot nos vidimus. etenim has ipsas ipsius concavitates aqua aereque repletas speciem quandam d coloris præbere splendentes in cæterorum colorum varietate, ita ut una quædam species ejus varia ac continua appareat. in hujusmodi vero terra convenienti ratione nasci arbores et flores et fructus : item montes et lapides simili ratione habere lævitatem et pelluciditatem coloresque pulchriores : quorum quidem particulæ quædam sint lapilli qui apud nos habentur in pretio, sardia, jaspides, smaragdi et omnes e hujusmodi : illic vero nihil esse, quod non tale sit et etiam pulchrius. cujus quidem rei causa hæc est, lapides illi puri sunt neque exesi atque corrupti, uti nostri iis quæ in hunc locum confluunt, quæ et lapides et tellurem et reliqua animantia et plantas inficiunt fœditate et morbis. terram vero ipsam his omnibus exornatam esse, atque auro etiam et argento cæterisque similibus. a præfulgentia enim ea natura sua esse, cum sint multa et magna, perque omnem terram, ita ut eam videre spectatorum felicium sit spectaculum. animalia autem in ea esse alia multa et homines, partim regionem mediterraneam incolentes, partim circa aerem, quemadmodum nos circa mare, partim etiam insulas, quæ haud procul a continente positæ aere circumdantur : et, ut summatim dicam, quod apud nos aqua est b et mare ad usum nostrum, idem illic esse aerem, quod vero nobis aer, id illis ætherem esse. tempestates vero anni apud illos tantam habere temperiem, ut illi et sine morbo et longe diutius quam nostri vivant, et visu, auditu, odoratu, cæterisque talibus nobis tantum præstent, quantum aer aquæ, et æther aeri puritate præstat. præterea illis esse deorum templa et lucos, in quibus revera dii habitent, et responsa et vaticinia et deorum sensus familiaritates- c que ejusmodi hominibus cum diis esse : quin imo solem et lunam et astra qualia revera sunt, ab iis videri, et cæteris in rebus beatitudinem eos his congruam possidere.

LX. Itaque universam terram sic natura comparatam esse et quæ circa eam sunt : loca autem in ejus concavitatibus circa totam eam multa, partim quidem profundiora atque patentiora quam in quo nos habitamus, partim vero profundiora quidem, sed hiatum angustiorem quæ habent quam nostra hæc habet regio, nonnulla vero minus d profunda, sed ampliora esse, quam noster est locus. hæc autem omnia sub terra omnibus modis mutuo foramina habere angustiora et latiora, et discursus et exitus, quibus magna aquarum copia ex aliis in alia velut in crateres fluat,

ὥσπερ εἰς κρατῆρας, καὶ ἀενάων ποταμῶν ἀμήχανα μεγέθη ὑπὸ τὴν γῆν καὶ θερμῶν ὑδάτων καὶ ψυχρῶν, πολὺ δὲ πῦρ καὶ πυρὸς μεγάλους ποταμούς, πολλοὺς δ' ὑγροῦ πηλοῦ καὶ καθαρωτέρου καὶ βορϐορωδεστέ-
5 ρου, ὥσπερ ἐν Σικελίᾳ οἱ πρὸ τοῦ ῥύακος πηλοῦ ῥέοντες e ποταμοὶ καὶ αὐτὸς ὁ ῥύαξ· ὧν δὴ καὶ ἑκάστους τοὺς τόπους πληροῦσθαι, ὧν ἂν ἑκάστοις τύχῃ ἑκάστοτε ἡ περιρροὴ γιγνομένη. ταῦτα δὲ πάντα κινεῖν ἄνω καὶ κάτω ὥσπερ αἰώραν τιν' ἐνοῦσαν ἐν τῇ γῇ. ἔστι
10 δ' ἄρ' αὕτη ἡ αἰώρα διὰ φύσιν τοιάνδε τινά. ἕν τι τῶν χασμάτων τῆς γῆς ἄλλως τε μέγιστον τυγχάνει
112 ὂν καὶ διαμπερὲς τετρημένον δι' ὅλης τῆς γῆς, τοῦτο a ὅπερ Ὅμηρος εἶπε, λέγων αὐτὸ

τῆλε μάλ', ἧχι βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον

15 ὃ καὶ ἄλλοθι κἀκεῖνος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ποιητῶν Τάρταρον κεκλήκασιν. εἰς γὰρ τοῦτο τὸ χάσμα εἰσρέουσί τε πάντες οἱ ποταμοὶ καὶ ἐκ τούτου πάλιν ἐκρέουσι· γίγνονται δ' ἕκαστοι τοιοῦτοι, δι' οἵας ἂν καὶ τῆς γῆς ῥέωσιν. ἡ δ' αἰτία ἐστὶ τοῦ ἐκρεῖν τ' ἐντεῦθεν
20 καὶ εἰσρεῖν πάντα τὰ ῥεύματα, ὅτι πυθμένα οὐκ ἔχει b οὐδὲ βάσιν τὸ ὑγρὸν τοῦτο. αἰωρεῖται δὴ καὶ κυμαίνει ἄνω καὶ κάτω, καὶ ὁ ἀὴρ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ περὶ αὐτὸ ταὐτὸν ποιεῖ· ξυνέπεται γὰρ αὐτῷ καὶ ὅταν εἰς τὸ ἐπέκεινα τῆς γῆς ὁρμήσῃ καὶ ὅταν εἰς τὸ ἐπὶ τάδε, καὶ
25 ὥσπερ τῶν ἀναπνεόντων ἀεὶ ἐκπνεῖ τε καὶ ἀναπνεῖ ῥέον τὸ πνεῦμα, οὕτω κἀκεῖ ξυναιωρούμενον τῷ ὑγρῷ τὸ πνεῦμα δεινούς τινας ἀνέμους καὶ ἀμηχάνους παρέχεται καὶ εἰσιὸν καὶ ἐξιόν. ὅταν τ' οὖν ὁρμῆσαν ὑποχω- c ρήσῃ τὸ ὕδωρ εἰς τὸν τόπον τὸν δὴ κάτω καλούμενον,
30 τοῖς κατ' ἐκεῖνα τὰ ῥεύματα διὰ τῆς γῆς εἰσρεῖ τε καὶ πληροῖ αὐτὰ ὥσπερ οἱ ἐπαντλοῦντες· ὅταν τ' αὖ ἐκεῖθεν μὲν ἀπολίπῃ, δεῦρο δ' ὁρμήσῃ, τἀνθάδε πληροῖ αὖθις, τὰ δὲ πληρωθέντα ῥεῖ διὰ τῶν ὀχετῶν καὶ διὰ τῆς γῆς, καὶ εἰς τοὺς τόπους ἕκαστα ἀφικνούμενα, εἰς
35 οὓς ἑκάστους ὁδοποιεῖται, θαλάττας τε καὶ λίμνας καὶ ποταμοὺς καὶ κρήνας ποιεῖ. ἐντεῦθεν δὲ πάλιν δυόμενα κατὰ τῆς γῆς, τὰ μὲν μακροτέρους τόπους περιελ- d θόντα καὶ πλείους, τὰ δ' ἐλάττους καὶ βραχυτέρους, πάλιν εἰς τὸν Τάρταρον ἐμϐάλλει, τὰ μὲν πολὺ κατω-
40 τέρω ἢ ἐπηντλεῖτο, τὰ δ' ὀλίγον· πάντα δ' ὑποκάτω εἰσρεῖ τῆς ἐκροῆς. καὶ ἔνια μὲν καταντικρὺ ᾗ εἰσρεῖ ἐξέπεσεν, ἔνια δὲ κατὰ ταὐτὸ μέρος· ἔστι δὲ καὶ ἃ παντάπασι κύκλῳ περιελθόντα, ἢ ἅπαξ ἢ καὶ πλεονάκις περιελιχθέντα περὶ τὴν γῆν ὥσπερ οἱ ὄφεις, εἰς τὸ δυ-
45 νατὸν κάτω καθέντα πάλιν ἐμϐάλλει. δυνατὸν δ' ἐστὶν
67 ἑκατέρωσε μέχρι τοῦ μέσου καθιέναι, πέρα δ' οὔ. e ἄναντες γὰρ ἀμφοτέροις τοῖς ῥεύμασι τὸ ἑκατέρωθεν γίγνεται μέρος.

LXI. Τὰ μὲν οὖν δὴ ἄλλα πολλά τε καὶ μεγάλα
50 καὶ παντοδαπὰ ῥεύματά ἐστι· τυγχάνει δ' ἄρ' ὄντα ἐν τούτοις τοῖς πολλοῖς τέτταρ' ἄττα ῥεύματα, ὧν τὸ μὲν μέγιστον καὶ ἐξωτάτω ῥέον περὶ κύκλῳ ὁ καλούμενος Ὠκεανός ἐστι, τούτου δὲ καταντικρὺ καὶ ἐναντίως

nec non perennium fluminum sub terra incredibiles magnitudines aquarum tum calidarum tum etiam frigidarum, multumque ignem et ignis ingentes amnes, multos quoque lutulenti humoris partim quidem purioris, partim vero cœnosioris, ceu torrens luti, qui in Sicilia est, et juxta ipsum amnes lutei inde fluentes : quibus singula compleri loca quacunque semper eos contingit circumfluere. hæc autem omnia sursum deorsumque ferri veluti si vas pensile quoddam in terra sit. est autem oscillatio hæc ob naturam quandam ejusmodi. unus aliquis ex terræ hiatibus est profecto quam maximus perque universam terram trajectus, de quo Homerus,

Longe nimis barathrum stat sub tellure profundum.

quod alibi et ipse, et multi alii poetarum Tartarum appellarunt. in hunc enim hiatum omnia influunt flumina atque inde rursus effluunt. talia vero sunt singula, qualis est etiam terra, per quam fluunt. effluunt autem hinc omnia rursusque refluunt ob hanc causam, quia hic humor nec fundum habet nec fundamentum. itaque elevatur et sursum deorsumque fluctuat. idemque facit aer et spiritus, qui circa eum versatur. sequitur enim eum et quando ad superiora terræ et quando ad hæc nostra labitur, et quemadmodum in respirantibus flatus semper exspirat atque respirat, sic etiam ibi spiritus una cum humore elatus vehementes quosdam ventos et incredibiles commovet, sive influat sive effluat. quando igitur aqua in locum, quem inferiorem appellant, concitata devenerit, per meatus terræ illic in rivos influit, et eos implet velut haurientes : cum vero illinc huc eruperit, hæc iterum loca implet, plena vero hæc per rivos terræque meatus fluunt, et singula ad ea loca venientia quo quodque profluit, maria, lacus, flumina, fontes faciunt. hinc vero rursus subeuntia terram, partim quidem per longiores pluresque anfractus, partim vero per pauciores atque breviores rursus in Tartarum influunt, alia multo profundius quam hausta erant, alia vero paulo : omnia autem inferius influunt quam effluxerant. et alia ex contraria parte influunt qnam effluxerant, alia vero ex parte eadem : quædam vero passim circumfluentia aut semel aut sæpius spiras circa orbem terrarum instar anguium replicantia, ex parte quam maxime infima iterum influunt. utrimque autem ad medium usque defluere tantum possunt, ultra vero non. ulterior enim pars utrimque est acclivis.

LXI. Sunt igitur alia multa et magna variaque fluenta : sed in his multis sunt quattuor, quorum quidem maximum atque extimum terram circumdans Oceanus appellatur, e contraria vero hujus regione fluit Acheron, qui per deserta

ῥέων Ἀχέρων, ὃς δι' ἐρήμων τε τόπων ῥεῖ ἄλλων καὶ
113 δὴ καὶ ὑπὸ γῆν ῥέων εἰς τὴν λίμνην ἀφικνεῖται τὴν a
Ἀχερουσιάδα, οὗ αἱ τῶν τετελευτηκότων ψυχαὶ τῶν
πολλῶν ἀφικνοῦνται καί τινας εἱμαρμένους χρόνους
5 μείνασαι, αἱ μὲν μακροτέρους, αἱ δὲ βραχυτέρους,
πάλιν ἐκπέμπονται εἰς τὰς τῶν ζῴων γενέσεις.
τρίτος δὲ ποταμὸς τούτων κατὰ μέσον ἐκβάλλει, καὶ
ἐγγὺς τῆς ἐκβολῆς εἰσπίπτει εἰς τόπον μέγαν πυρὶ
πολλῷ καόμενον, καὶ λίμνην ποιεῖ μείζω τῆς παρ'
10 ἡμῖν θαλάττης, ζέουσαν ὕδατος καὶ πηλοῦ· ἐντεῦθεν
δὲ χωρεῖ κύκλῳ θολερὸς καὶ πηλώδης, περιελιττό- b
μενος δὲ τῇ γῇ ἄλλοσέ τ' ἀφικνεῖται καὶ παρ' ἔσχατα
τῆς Ἀχερουσιάδος λίμνης, οὐ ξυμμιγνύμενος τῷ ὕδατι·
περιελιχθεὶς δὲ πολλάκις ὑπὸ γῆς ἐμβάλλει κατωτέρω
15 τοῦ Ταρτάρου. οὗτος δ' ἐστὶν ὃν ἐπονομάζουσι Πυ-
ριφλεγέθοντα, οὗ καὶ οἱ ῥύακες ἀποσπάσματα ἀναφυ-
σῶσιν, ὅπῃ ἂν τύχωσι τῆς γῆς. τούτου δ' αὖ καταντι-
κρὺ ὁ τέταρτος ἐκπίπτει εἰς τόπον πρῶτον δεινόν τε καὶ
ἄγριον, ὡς λέγεται, χρῶμα δ' ἔχοντα ὅλον οἷον ὁ κυανός,
20 ὃν δὴ ἐπονομάζουσι Στύγιον, καὶ τὴν λίμνην, ἣν ποιεῖ c
ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων, Στύγα. ὁ δ' ἐμπεσὼν ἐνταῦθα
καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι, δὺς κατὰ τῆς
γῆς, περιελιττόμενος χωρεῖ ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι
καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀχερουσιάδι λίμνῃ ἐξ ἐναντίας· καὶ
25 οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδενὶ μίγνυται, ἀλλὰ καὶ οὗτος
κύκλῳ περιελθὼν ἐμβάλλει εἰς τὸν Τάρταρον ἐναντίως
τῷ Πυριφλεγέθοντι· ὄνομα δὲ τούτῳ ἐστὶν, ὡς οἱ ποιη-
ταὶ λέγουσι, Κωκυτός.

LXII. Τούτων δ' οὕτω πεφυκότων, ἐπειδὰν ἀφίκων- d
30 ται οἱ τετελευτηκότες εἰς τὸν τόπον, οἷ ὁ δαίμων ἕκα-
στον κομίζει, πρῶτον μὲν διεδικάσαντο οἵ τε καλῶς καὶ
ὁσίως βιώσαντες καὶ οἱ μή. καὶ οἳ μὲν ἂν δόξωσι
μέσως βεβιωκέναι, πορευθέντες ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα,
ἀναβάντες ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν, ἐπὶ τούτων
35 ἀφικνοῦνται εἰς τὴν λίμνην, κἀκεῖ οἰκοῦσί τε καὶ καθαι-
ρόμενοι τῶν τ' ἀδικημάτων διδόντες δίκας ἀπολύονται,
εἴ τίς τι ἠδίκηκε, τῶν τ' εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται
κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστος· οἳ δ' ἂν δόξωσιν ἀνιάτως ἔχειν e
διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἁμαρτημάτων, ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς
40 καὶ μεγάλας ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς
ἐξειργασμένοι, ἢ ἄλλ' ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει ὄντα,
τούτους δ' ἡ προσήκουσα μοῖρα ῥίπτει εἰς τὸν Τάρτα-
ρον, ὅθεν οὔποτ' ἐκβαίνουσιν. οἳ δ' ἂν ἰάσιμα μὲν,
μεγάλα δὲ δόξωσιν ἡμαρτηκέναι ἁμαρτήματα, οἷον
45 πρὸς πατέρα ἢ μητέρα ὑπ' ὀργῆς βίαιόν τι πράξαντες,
114 καὶ, μεταμέλον αὐτοῖς, τὸν ἄλλον βίον βιῶσιν, ἢ ἀν- a
δροφόνοι τοιούτῳ τινὶ ἄλλῳ τρόπῳ γένωνται, τούτους
δ' ἐμπεσεῖν μὲν εἰς τὸν Τάρταρον ἀνάγκη, ἐμπεσόντας
δ' αὐτοὺς καὶ ἐνιαυτὸν ἐκεῖ γενομένους ἐκβάλλει τὸ
50 κῦμα, τοὺς μὲν ἀνδροφόνους κατὰ τὸν Κωκυτὸν, τοὺς
δὲ πατραλοίας καὶ μητραλοίας κατὰ τὸν Πυριφλεγέ-
θοντα· ἐπειδὰν δὲ φερόμενοι γένωνται κατὰ τὴν λίμνην
τὴν Ἀχερουσιάδα, ἐνταῦθα βοῶσί τε καὶ καλοῦσιν, οἱ
μὲν οὓς ἀπέκτειναν, οἱ δ' οὓς ὕβρισαν, καλέσαντες δ'

alia fluens loca atque per subterranea in paludem defluit Acherusiam, quo plerique defunctorum deveniunt animi, ibique per fato constituta quædam temporum curricula commorati, alii longiora, alii breviora, rursus in generationes animalium relabuntur. tertius vero fluvius horum medius duorum interfluit, et non longe progressus in locum incidit vastum multo igne flagrantem, efficitque paludem nostro mari majorem, aqua lutoque ferventem: hinc vero turbidus lutulentusque circumfluit, terraque circumdata alio et ad extrema paludis Acherusiæ pervenit, nec tamen illius aquæ miscetur, sed sub terra sæpius circumvolutus influit infra Tartarum. hunc fluvium Pyriphlegethontem nominant, cujus rivi avulsa quacumque terrarum parte ejiciunt. e contraria vero hujus regione fluvius quartus primum in locum erumpit horridum et asperum, ut ferunt: colorem vero locus talem habet totus, qualis est cyaneus, quem Stygium nominant, cum paludem quam efficit Stygem vocent. hic vero incidens illic viresque vehementes in aqua assumens sub terram se condit, circumvolutusque adversus Pyriphlegethontem labitur et in Acherusia palude e contraria parte illi fit obviam. neque hujus aqua ulli miscetur, sed et hic circumvolutus ex adverso Pyriphlegethontis irrumpit in Tartarum: poetæ vero hunc appellant Cocytum.

LXII. Cum vero hæc ita natura sint, quando in eum locum defuncti pervenerint, quo dæmon unumquemque perducit, primum illic dijudicantur et qui honeste sancteque, et qui aliter vixerunt. et quicumque in vita quodam modo tenuisse medium comperiuntur, ad Acherontem profecti, vehiculis quæ unicuique adsunt conscensis, in paludem perveniunt Acherusiam, ibique habitant purganturque pœnas dantes injuriarum, quam quisque perpetravit, et absolvuntur, et, pro merito quisque, benefactorum præmia reportant: qui vero ob scelerum magnitudinem insanabiles esse videntur, qui videlicet sacrilegia multa et magna vel cædes iniquas et contra leges multas vel alia horum similia perpetraverint, hos conveniens sors mergit in Tartarum, unde nunquam egrediuntur. qui autem sanabilia quidem peccata, sed ingentia commiserunt, veluti si qui contra patrem vel matrem irati per vim aliquid fecerint, sed pœnitentia ducti reliquam vitam degerint, vel qui simili quodam pacto fuerint homicidæ, hi in Tartarum quidem necesse est cadant, ibi vero per annum commorati a fluctu ejiciuntur, homicidæ quidem per Cocytum, parentum vero percussores per Pyriphlegethontem: postquam vero delati ad paludem Acherusiam pervenerunt, clamant illic appellantque alii eos quos necaverunt, alii quos injuria affecerunt, vocantes vero

ἱκετεύουσι καὶ δέονται ἐᾶσαι σφᾶς ἐκβῆναι εἰς τὴν λίμνην καὶ δέξασθαι, κἂν μὲν πείσωσιν, ἐκβαίνουσί τε καὶ λήγουσι τῶν κακῶν, εἰ δὲ μή, φέρονται αὖθις εἰς τὸν Τάρταρον κἀκεῖθεν πάλιν εἰς τοὺς ποταμούς, καὶ ταῦτα 5 πάσχοντες οὐ πρότερον παύονται, πρὶν ἂν πείσωσιν οὓς ἠδίκησαν· αὕτη γὰρ ἡ δίκη ὑπὸ τῶν δικαστῶν αὐτοῖς ἐτάχθη. οἳ δὲ δὴ ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὁσίως βιῶναι, οὗτοί εἰσιν οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων [τῶν ἐν τῇ γῇ] ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι 10 ὥσπερ δεσμωτηρίων, ἄνω δ' εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν ἀφικνούμενοι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς οἰκιζόμενοι. τούτων δ' αὐτῶν οἱ φιλοσοφίᾳ ἱκανῶς καθηράμενοι ἄνευ τε σωμάτων ζῶσι τὸ παράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, καὶ εἰς οἰκήσεις ἔτι τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται, ἃς οὔτε ῥᾴδιον 15 δηλῶσαι οὔθ' ὁ χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ παρόντι.

LXIII. Ἀλλὰ τούτων δὴ ἕνεκα χρὴ [ὧν διεληλύθαμεν], ὦ Σιμμία, πᾶν ποιεῖν, ὥστ' ἀρετῆς καὶ φρονήσεως ἐν τῷ βίῳ μετασχεῖν· καλὸν γὰρ τἆθλον καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη. Τὸ μὲν οὖν ταῦτα διισχυρίσασθαι οὕ20 τως ἔχειν, ὡς ἐγὼ διελήλυθα, οὐ πρέπει νοῦν ἔχοντι ἀνδρί· ὅτι μέντοι ἢ ταῦτ' ἐστὶν ἢ τοιαῦτ' ἄττα περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπείπερ ἀθάνατόν γ' ἡ ψυχὴ φαίνεται οὖσα, τοῦτο καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι οἰομένῳ οὕτως ἔχειν· καλὸς γὰρ ὁ 25 κίνδυνος, καὶ χρὴ τὰ τοιαῦθ' ὥσπερ ἐπᾴδειν ἑαυτῷ· διὸ δὴ ἔγωγε καὶ πάλαι μηκύνω τὸν μῦθον. ἀλλὰ τούτων δὴ ἕνεκα θαρρεῖν χρὴ περὶ τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ἄνδρα, ὅστις ἐν τῷ βίῳ τὰς μὲν ἄλλας ἡδονὰς τὰς περὶ τὸ σῶμα καὶ τοὺς κόσμους εἴασε χαίρειν, ὡς ἀλλο30 τρίους τ' ὄντας, καὶ πλέον θάτερον ἡγησάμενος ἀπεργάζεσθαι, τὰς δὲ περὶ τὸ μανθάνειν ἐσπούδασέ τε καὶ κοσμήσας τὴν ψυχὴν οὐκ ἀλλοτρίῳ ἀλλὰ τῷ αὐτῆς κόσμῳ, σωφροσύνῃ τε καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνδρείᾳ καὶ 115 ἐλευθερίᾳ καὶ ἀληθείᾳ, οὕτω περιμένει τὴν εἰς Ἅδου 35 πορείαν [ὡς πορευσόμενος ὅταν ἡ εἱμαρμένη καλῇ]. ὑμεῖς μὲν οὖν, ἔφη, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης καὶ οἱ ἄλλοι, εἰσαῦθις ἔν τινι χρόνῳ ἕκαστος πορεύσεσθε· ἐμὲ δὲ νῦν ἤδη καλεῖ, φαίη ἂν ἀνὴρ τραγικός, ἡ εἱμαρμένη, καὶ σχεδόν τί μοι ὥρα τραπέσθαι πρὸς τὸ λουτρόν· 40 δοκεῖ γὰρ δὴ βέλτιον εἶναι λουσάμενον πιεῖν τὸ φάρμακον καὶ μὴ πράγματα ταῖς γυναιξὶ παρέχειν νεκρὸν λούειν.

LXIV. Ταῦτα δὴ εἰπόντος αὐτοῦ, ὁ Κρίτων, Εἶεν, ἔφη, ὦ Σώκρατες· τί δὲ τούτοις ἢ ἐμοὶ ἐπιστέλλεις ἢ 45 περὶ τῶν παίδων ἢ περὶ ἄλλου του, ὅ τι ἄν σοι ποιοῦντες ἡμεῖς ἐν χάριτι μάλιστα ποιοῖμεν; Ἅπερ ἀεὶ λέγω, ἔφη, ὦ Κρίτων, οὐδὲν καινότερον· ὅτι ὑμῶν αὐτῶν ἐπιμελούμενοι ὑμεῖς κἀμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς καὶ ὑμῖν αὐτοῖς ἐν χάριτι ποιήσεθ' ἅττ' ἂν ποιῆτε, κἂν μὴ νῦν 50 ὁμολογήσητε· ἐὰν δ' ὑμῶν αὐτῶν ἀμελῆτε, καὶ μὴ θέλητε, ὥσπερ κατ' ἴχνη, κατὰ τὰ νῦν τ' εἰρημένα καὶ τὰ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ζῆν, οὐδ' ἐὰν πολλὰ ὁμολογήσητ' ἐν τῷ παρόντι καὶ σφόδρα, οὐδὲν πλέον ποιήσετε. Ταῦτα μὲν τοίνυν προθυμηθησόμεθα, ἔφη,

supplicant ac precantur, ut se permittant egredi in paludem, et se recipiant, et si impetraverint, egrediuntur finemque malorum accipiunt, sin minus, referuntur in Tartarum atque inde rursus in flumina, neque hæc pati prius cessant, quam ab his, quos affecerant injuria, impetraverint: hæc enim pœna illis a judicibus est imposita. qui autem pie præ cæteris vixisse comperiuntur, hi sunt illi, qui ex his locis tanquam e carcere liberati ac soluti ad altiora transcendunt puramque supra terram habitant regionem. inter hos autem quicumque satis per philosophiam purgati sunt, absque corporibus omnino reliquum tempus vivunt, et habitationes his etiam pulchriores nanciscuntur. quas referre neque facile est neque præsens tempus sufficit.

LXIII. Verum horum gratia, o Simmia, omni studio est annitendum, ut in hac vita virtutem sapientiamque consequamur: præmium namque pulchrum est, et spes est ingens. Hæc igitur eo se pacto prorsus habere, quo ego exposui, non decet virum sanæ mentis contendere: esse tamen vel hæc vel talia quædam circa animos nostros, eorumque habitationes, quandoquidem animum immortalem esse apparet, et decere mihi videtur et dignum, quod quis cum periculo credat. honestum enim periculum est, oportetque talia quasi sibi incantare: quamobrem ipse jam diu moratus sum in hac fabula. sed horum gratia bonam spem de animo suo habere debet, quicumque reliquis quidem voluptatibus ornamentisque corporis neglectis tanquam alienis, et inde nil lucri proventurum existimans, voluptates vero quæ in discendo percipiuntur, studiose sectatus, animum non alieno sed suo decoratum habens ornamento, temperantia, justitia, fortitudine, libertate, veritate, sic ex hac vita migrationem exspectat. vos igitur, o Simmia et Cebes, reliquique præsentes, alio quodam tempore, quisque suo, transmigrabitis: me vero nunc jam vocat, tragicus diceret, fatum, et fere mihi tempus est ad lavandum divertere: præstat enim, ut puto, post lavationem venenum bibere, ne lavandi cadaver molestiam mulieribus exhibeam.

LXIV. Cum hæc dixisset, Crito, Esto, inquit, o Socrates: quid his aut mihi mandas agendum vel erga filios tuos vel de alia quadam re, quod gratissimum tibi fecerimus? Nihil equidem, inquit, novi, sed quod semper vobis prædico: si de vobis ipsis curam habebitis, et mihi et meis et vobis ipsis grata evadent quæcumque feceritis, etiamsi nunc non promittatis: si vero vosmet ipsi neglexeritis, nolentes iis, quæ nunc et superiori tempore dicta sunt, quasi vestigiis insistentes vitam dirigere, nihil prorsus proficietis, etsi sæpe nobis nunc promittatis et cum asseveratione. Hæc quidem, ait Crito, alacriter perficiemus: quo vero modo te sepelie-

οὕτω ποιεῖν· θάπτωμεν δέ σε τίνα τρόπον; Ὅπως ἄν, ἔφη, βούλησθε, ἐάνπερ γε λάβητέ με καὶ μὴ ἐκφύγω ὑμᾶς. Γελάσας δ' ἅμ' ἡσυχῇ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀποβλέψας εἶπεν, Οὐ πείθω, ἔφη, ὦ ἄνδρες, Κρίτωνα, ὡς ἐγώ εἰμι οὗτος ὁ Σωκράτης, ὁ νυνὶ διαλεγόμενος καὶ διατάττων ἕκαστον τῶν λεγομένων, ἀλλ' οἴεταί με ἐκεῖνον εἶναι, ὃν ὄψεται ὀλίγον ὕστερον νεκρὸν, καὶ ἐρωτᾷ δὴ, πῶς με θάπτῃ. ὅτι δ' ἐγὼ πάλαι πολὺν λόγον πεποίημαι, ὡς, ἐπειδὰν πίω τὸ φάρμακον, οὐκέθ' ὑμῖν παραμενῶ, ἀλλ' οἰχήσομαι ἀπιὼν εἰς μακάρων δή τινας εὐδαιμονίας, ταῦτά μοι δοκῶ αὐτῷ ἄλλως λέγειν, παραμυθούμενος ἅμα μὲν ὑμᾶς, ἅμα δ' ἐμαυτόν. ἐγγυήσασθ' οὖν με πρὸς Κρίτωνα, ἔφη, τὴν ἐναντίαν ἐγγύην ἢ ἣν οὗτος πρὸς τοὺς δικαστὰς ἠγγυᾶτο. οὗτος μὲν γὰρ ἦ μὴν παραμενεῖν· ὑμεῖς δ' ἦ μὴν μὴ παραμενεῖν ἐγγυήσασθε, ἐπειδὰν ἀποθάνω, ἀλλ' οἰχήσεσθαι ἀπιόντα, ἵνα Κρίτων ῥᾷον φέρῃ, καὶ μὴ ὁρῶν μου τὸ σῶμα ἢ καόμενον ἢ κατορυττόμενον ἀγανακτῇ ὑπὲρ ἐμοῦ, ὡς δεινὰ πάσχοντος, μηδὲ λέγῃ ἐν τῇ ταφῇ, ὡς ἢ προτίθεται Σωκράτη ἢ ἐκφέρει ἢ κατορύττει. εὖ γὰρ ἴσθι, ἦ δ' ὅς, ὦ ἄριστε Κρίτων, τὸ μὴ καλῶς λέγειν οὐ μόνον εἰς αὐτὸ τοῦτο πλημμελές, ἀλλὰ καὶ κακόν τι ἐμποιεῖ ταῖς ψυχαῖς. ἀλλὰ θαρρεῖν τε χρὴ καὶ φάναι τοὐμὸν σῶμα θάπτειν, καὶ θάπτειν οὕτως, ὅπως ἄν σοι φίλον ᾖ καὶ μάλισθ' ἡγῇ νόμιμον εἶναι.

LXV. Ταῦτ' εἰπὼν ἐκεῖνος μὲν ἀνίστατο εἰς οἴκημά τι ὡς λουσόμενος, καὶ ὁ Κρίτων εἵπετο αὐτῷ, ἡμᾶς δ' ἐκέλευε περιμένειν. περιεμένομεν οὖν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διαλεγόμενοι περὶ τῶν εἰρημένων καὶ ἀνασκοποῦντες, τοτὲ δ' αὖ περὶ τῆς ξυμφορᾶς διεξιόντες, ὅση ἡμῖν γεγονυῖα εἴη, ἀτεχνῶς ἡγούμενοι, ὥσπερ πατρὸς στερηθέντες, διάξειν ὀρφανοὶ τὸν ἔπειτα βίον. ἐπειδὴ δ' ἐλούσατο, καὶ ἠνέχθη παρ' αὐτὸν τὰ παιδία — δύο γὰρ αὐτῷ υἱεῖς σμικροὶ ἦσαν, εἷς δὲ μέγας — καὶ αἱ οἰκεῖαι γυναῖκες ἀφίκοντο, ἐκείναις ἐναντίον τοῦ Κρίτωνος διαλεχθείς τε καὶ ἐπιστείλας ἅττ' ἐβούλετο, τὰς μὲν γυναῖκας καὶ τὰ παιδία ἀπιέναι ἐκέλευσεν, αὐτὸς δ' ἧκε παρ' ἡμᾶς. καὶ ἦν ἤδη ἐγγὺς ἡλίου δυσμῶν· χρόνον γὰρ πολὺν διέτριψεν ἔνδον. ἐλθὼν δ' ἐκαθέζετο λελουμένος, καὶ οὐ πόλλ' ἄττα μετὰ ταῦτα διελέχθη. καὶ ἧκεν ὁ τῶν ἕνδεκα ὑπηρέτης καὶ στὰς παρ' αὐτὸν, Ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ καταγνώσομαί γε σοῦ ὅπερ τῶν ἄλλων καταγιγνώσκω, ὅτι μοι χαλεπαίνουσι καὶ καταρῶνται, ἐπειδὰν αὐτοῖς παραγγείλω πίνειν τὸ φάρμακον ἀναγκαζόντων τῶν ἀρχόντων. σὲ δ' ἐγὼ καὶ ἄλλως ἔγνωκα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ γενναιότατον καὶ πρᾳότατον καὶ ἄριστον ἄνδρα ὄντα τῶν πώποτε δεῦρ' ἀφικομένων, καὶ δὴ καὶ νῦν εὖ οἶδ' ὅτι οὐκ ἐμοὶ χαλεπανεῖς, γιγνώσκεις γὰρ τοὺς αἰτίους, ἀλλ' ἐκείνοις. νῦν οὖν, οἶσθα γὰρ ἃ ἦλθον ἀγγελῶν, χαῖρέ τε καὶ πειρῶ ὡς ῥᾷστα φέρειν τἀναγκαῖα. Καὶ ἅμα δακρύσας, μεταστρεφόμενος ἀπῄει. Καὶ ὁ Σωκράτης ἀναβλέψας πρὸς αὐτὸν, Καὶ σύ, ἔφη, χαῖρε, καὶ ἡμεῖς ταῦτα ποιήσομεν· καὶ ἅμα πρὸς ἡμᾶς, Ὡς ἀστεῖος, ἔφη, ἄν-

mus? Ut vobis, inquit, libet, si quidem me ceperitis ac vos non effugero. Et simul subridens et ad nos conversus, Non persuadeo, inquit, Critoni, me esse hunc Socratem, qui nunc disputo et singula dicta dispono, sed opinatur me illum esse, quem paulo post videbit mortuum : itaque quærit, quomodo me sepeliet. quod autem jamdiu longum sermonem habui (perhibens) me, postquam venenum bibero, non diutius apud vos mansurum, sed ad beatorum profecturum felicitates, hoc quidem mihi videor frustra Critoni dixisse, consolans vos simul et me ipsum. fidejubete igitur pro me Critoni contra quam ipse fecit apud judices. hic enim me mansurum, vos autem me non, cum obiero, mansurum fidejubete, sed abiturum, ut Crito (obitum) facilius (meum) ferat, et meum corpus vel cremari videns vel sepeliri, non indignetur meque deploret quasi dira patientem, et non dicat in funere proponi Socratem aut efferri aut sub terram condi. bene enim scito, optime Crito, non recte loqui non solum esse in hoc ipso inconditum, verum etiam animis nonnihil officere. at bono animo esse oportet et dicere corpus sepeliri meum, atque ita sepeliri, ut tibi placebit maximeque legibus consentaneum esse censebis.

LXV. His dictis surrexit intravitque cubiculum quoddam lavaturus, et Crito eum secutus est, nos vero exspectare jussit. exspectabamus ergo, de his, quæ dicta erant, inter nos colloquentes rursusque ea considerantes, dein etiam commemorantes quanta nobis calamitas accidisset, plane existimantes nos, tanquam parente orbatos, reliquum vitæ tempus orphanos futuros. cum vero Socrates lotus esset, et adducti essent ad eum liberi ejus — duos enim filios habebat parvulos, unum vero grandem — et venissent mulieres ejus familiæ, cum his coram Critone collocutus mandatisque quæ volebat iis datis, mulieres quidem et liberos abire jussit, ipse vero ad nos venit. et erat jam circa solis occasum, multum enim tempus intus erat commoratus. cum vero ad nos venisset lotus, consedit, et non multa post hæc locutus est. et venit undecimvirûm famulus et illi adstans, O Socrates, inquit, non tam male existimabo de te ut de cæteris : indignantur enim vulgo mihi atque exsecrantur, quando illis denuntio venenum esse bibendum, ita magistratibus cogentibus. te vero novi et alioquin hoc tempore generosissimum, clementissimumque et optimum virum omnium, qui unquam huc venerunt, et nunc equidem certo scio te mihi non iraturum, sed illis, quos rei hujus auctores esse nosti. nunc ergo, scis enim quem tibi nuncium afferam, vale atque annitere, quæ vitari non possunt quam facillime ferre. Et simul lacrimabat et avertens abibat. Socrates autem in eum oculos figens, Et tu, inquit, vale, et nos id faciemus : et simul nobis dixit, Quam urbanus est homo hic : et per totum hoc tem-

θρωπος· καὶ παρὰ πάντα μοι τὸν χρόνον προσῄει καὶ διελέγετο ἐνίοτε καὶ ἦν ἀνδρῶν λῷστος, καὶ νῦν ὡς γενναίως με ἀποδακρύει. ἀλλ' ἄγε δή, ὦ Κρίτων, πειθώμεθ' αὐτῷ, καὶ ἐνεγκάτω τις τὸ φάρμακον, εἰ τέτριπται· εἰ δὲ μή, τριψάτω ἄνθρωπος. Καὶ ὁ Κρίτων, Ἀλλ' οἶμαι, ἔφη, ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, ἔτι ἥλιον εἶναι ἐπὶ τοῖς ὄρεσι [καὶ οὔπω δεδυκέναι]. καὶ ἅμ' ἐγὼ οἶδα καὶ ἄλλους πάνυ ὀψὲ πίνοντας, ἐπειδὰν παραγγελθῇ αὐτοῖς, δειπνήσαντάς τε καὶ πιόντας εὖ μάλα, καὶ ξυγγενομένους γ' ἐνίους ὧν ἂν τύχωσιν ἐπιθυμοῦντες. ἀλλὰ μηδὲν ἐπείγου· ἔτι γὰρ ἐγχωρεῖ. Καὶ ὁ Σωκράτης, Εἰκότως γ', ἔφη, ὦ Κρίτων, ἐκεῖνοί τε ταῦτα ποιοῦσιν, οὓς σὺ λέγεις, οἴονται γὰρ κερδανεῖν ταῦτα ποιήσαντες, κἄγωγε ταῦτ' [εἰκότως] οὐ ποιήσω· οὐδὲν γὰρ οἶμαι κερδανεῖν ὀλίγον ὕστερον πιὼν ἄλλο γ' ἢ γέλωτα ὀφλήσειν παρ' ἐμαυτῷ, γλιχόμενος τοῦ ζῆν καὶ φειδόμενος οὐδενὸς ἔτι ἐνόντος. ἀλλ' ἴθι, ἔφη, πιθοῦ καὶ μὴ ἄλλως ποίει.

LXVI. Καὶ ὁ Κρίτων ἀκούσας ἔνευσε τῷ παιδὶ πλησίον ἑστῶτι. καὶ ὁ παῖς ἐξελθὼν καὶ συχνὸν χρόνον διατρίψας ἧκεν ἄγων τὸν μέλλοντα δώσειν τὸ φάρμακον, ἐν κύλικι φέροντα τετριμμένον. ἰδὼν δ' ὁ Σωκράτης τὸν ἄνθρωπον, Εἶεν, ἔφη, ὦ βέλτιστε, σὺ γὰρ τούτων ἐπιστήμων, τί χρὴ ποιεῖν; Οὐδὲν ἄλλο, ἔφη, ἢ πιόντα περιιέναι, ἕως ἄν σοι βάρος ἐν τοῖς σκέλεσι γένηται, ἔπειτα κατακεῖσθαι· καὶ οὕτως αὐτὸ ποιήσει. Καὶ ἅμ' ὤρεξε τὴν κύλικα τῷ Σωκράτει. καὶ ὃς λαβὼν καὶ μάλ' ἵλεως, ὦ Ἐχέκρατες, οὐδὲν τρέσας οὐδὲ διαφθείρας οὔτε τοῦ χρώματος οὔτε τοῦ προσώπου, ἀλλ', ὥσπερ εἰώθει, ταυρηδὸν ὑποβλέψας πρὸς τὸν ἄνθρωπον, Τί λέγεις, ἔφη, περὶ τοῦδε τοῦ πώματος πρὸς τὸ ἀποσπεῖσαί τινι, ἔξεστιν, ἢ οὔ; Τοσοῦτον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τρίβομεν, ὅσον οἰόμεθα μέτριον εἶναι πιεῖν. Μανθάνω, ἦ δ' ὅς· ἀλλ' εὔχεσθαί γέ που τοῖς θεοῖς ἔξεστί τε καὶ χρὴ τὴν μετοίκησιν τὴν ἐνθένδ' ἐκεῖσ' εὐτυχῆ γενέσθαι· ἃ δὴ κἀγὼ εὔχομαί τε καὶ γένοιτο ταύτῃ. Καὶ ἅμ' εἰπὼν ταῦτ' ἐπισχόμενος καὶ μάλ' εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἐξέπιε. καὶ ἡμῶν οἱ πολλοὶ τέως μὲν ἐπιεικῶς οἷοί τ' ἦσαν κατέχειν τὸ μὴ δακρύειν, ὡς δ' εἴδομεν πίνοντά τε καὶ πεπωκότα, οὐκέτι, ἀλλ' ἐμοῦ γε βίᾳ καὶ αὐτοῦ ἀστακτὶ ἐχώρει τὰ δάκρυα, ὥστ' ἐγκαλυψάμενος ἀπέκλαον ἐμαυτόν· οὐ γὰρ δὴ ἐκεῖνόν γε, ἀλλὰ τὴν ἐμαυτοῦ τύχην, οἵου ἀνδρὸς ἑταίρου ἐστερημένος εἴην. ὁ δὲ Κρίτων ἔτι πρότερος ἐμοῦ, ἐπειδὴ οὐχ οἷός τ' ἦν κατέχειν τὰ δάκρυα, ἐξανέστη. Ἀπολλόδωρος δὲ καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ οὐδὲν ἐπαύετο δακρύων, καὶ δὴ καὶ τότ' ἀναβρυχησάμενος, [κλάων καὶ ἀγανακτῶν] οὐδένα ὅντιν' οὐ κατέκλασε τῶν παρόντων, πλήν γ' αὐτοῦ Σωκράτους. ἐκεῖνος δέ, Οἷα, ἔφη, ποιεῖτε, ὦ θαυμάσιοι. ἐγὼ μέντοι οὐχ ἥκιστα τούτου ἕνεκα τὰς γυναῖκας ἀπέπεμψα, ἵνα μὴ τοιαῦτα πλημμελοῖεν· καὶ γὰρ ἀκήκοα, ὅτι ἐν εὐφημίᾳ χρὴ τελευτᾶν. ἀλλ' ἡσυχίαν τ' ἄγετε καὶ καρτερεῖτε. Καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες ᾐσχύνθημέν τε

pus ad me accedebat et colloquebatur nonnunquam et erat virorum optimus, et nunc quam generose me deplorat. sed age, o Crito, illi pareamus, et aliquis huc afferat, si jam tritum est, venenum: sin minus, conterat ille. At puto equidem, inquit Crito, o Socrates, solem nondum occidisse. et novi alios, postquam id iis nunciatum esset, valde sero bibisse, largiter cœnatos atque potos, nonnullos vero etiam illorum potitos quorum amore afficiebantur. quamobrem ne adeo festines: adhuc enim superest tempus. Tunc Socrates, Merito, inquit, o Crito, illi ista faciunt, de quibus loqueris, putant enim hæc faciendo se lucraturos, at ego ista non faciam: nihil enim me lucraturum puto, si paulo serius venenum bibero, nisi quod fulurus sim mihi ipse ridiculus, tanquam vitæ nimis cupidus et parcus ejus, cujus nihil amplius mihi adest. sed age, inquit, mihi obtempera, neque aliud quid agas.

LXVI. Crito vero his auditis annuit puero prope adstanti. ille egressus et non diu commoratus adduxit eum, qui venenum daturus erat, in poculo ferentem id tritum. hunc cum vidisset Socrates, Esto, inquit, bone vir, tu enim harum rerum peritus, quid me facere oportet? Nihil, inquit, aliud quam post potionem deambulare, donec gravari tibi sentias crura, tum decumbere: atque ita ipsum faciet. Hæc dicens porrexit calicem Socrati et hic hilari admodum animo accepit, o Echecrates, nihil omnino commotus, neque colore neque vultu mutato, sed, ut solebat, taurine illum adspiciens, Quid ais, inquit? licetne de hoc poculo alicui libare, an non? Tantum, inquit, o Socrates, conterimus, quantum satis esse ad bibendum putamus. Intelligo, inquit: sed licet et oportet orare deos saltem, opinor, ut felix sit migratio nostra: quod equidem precor et ita fiat. Et simul his dictis ori admovit et facile admodum alacriterque ebibit. et plerique nostrûm eousque retinere quodammodo lacrimas potuerant; cum vero et bibentem vidimus et post exhaustum poculum, non amplius, sed me quidem dolor adeo superabat, ut lacrimæ largiter jam mihi profluerent. itaque velabam caput et me deplorabam: non illum profecto, sed sortem meam, qui tali amico orbatus essem. Crito autem etiam prius me, cum lacrimas non posset continere, surrexit (et egressus est?). Apollodorus vero neque in superiori tempore unquam lacrimare cessaverat, tunc vero vociferatus, [flens et querens,] omnium fregit animos præsentium, unius vero Socratis non fregit. ille autem, Qualia, inquit, o viri mirabiles, agitis. atqui ego maxime hanc ob causam mulieres abegi, ne talia inepta facerent: audivi enim cum gratulatione esse moriendum. verum tranquilli sitis et forti animo. Nos vero hæc audientes puduit desti-

καὶ ἐπέσχομεν τοῦ δακρύειν. ὁ δὲ περιελθὼν, ἐπειδή οἱ
βαρύνεσθαι ἔφη τὰ σκέλη, κατεκλίνη ὕπτιος· οὕτω
γὰρ ἐκέλευεν ἄνθρωπος. καὶ ἅμ' ἐφαπτόμενος αὐτοῦ
οὗτος ὁ δοὺς τὸ φάρμακον, διαλιπὼν χρόνον, ἐπεσκόπει
5 τοὺς πόδας καὶ τὰ σκέλη, κἄπειτα σφόδρα πιέσας αὐ-
τοῦ τὸν πόδα ἤρετο, εἰ αἰσθάνοιτο· ὁ δ' οὐκ ἔφη. καὶ
118 μετὰ τοῦτ' αὖθις τὰς κνήμας· καὶ ἐπανιὼν οὕτως ἡμῖν
ἐπεδείκνυτο, ὅτι ψύχοιτό τε καὶ πηγνύοιτο. καὶ αὐτὸς
ἥπτετο καὶ εἶπεν, ὅτι, ἐπειδὰν πρὸς τῇ καρδίᾳ γένηται
10 αὐτῷ, τότ' οἰχήσεται. ἤδη οὖν σχεδόν τι αὐτῷ ἦν τὰ
περὶ τὸ ἦτρον ψυχόμενα, καὶ ἐκκαλυψάμενος, ἐνεκεκά-
λυπτο γάρ, εἶπεν, ὃ δὴ τελευταῖον ἐφθέγξατο, Ὦ Κρί-
των, ἔφη, τῷ Ἀσκληπιῷ ὀφείλομεν ἀλεκτρυόνα. ἀλλ'
ἀπόδοτε καὶ μὴ ἀμελήσητε. Ἀλλὰ ταῦτα, ἔφη, ἔσται,
15 ὁ Κρίτων· ἀλλ' ὅρα, εἴ τι ἄλλο λέγεις. Ταῦτ' ἐρο-
μένου αὐτοῦ οὐδὲν ἔτι ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον
διαλιπὼν ἐκινήθη τε καὶ ἄνθρωπος ἐξεκάλυψεν αὐτὸν,
καὶ ὃς τὰ ὄμματα ἔστησεν· ἰδὼν δ' ὁ Κρίτων ξυνέλαβε
τὸ στόμα τε καὶ τοὺς ὀφθαλμούς.

20 LXVII. Ἥδ' ἡ τελευτὴ, ὦ Ἐχέκρατες, τοῦ ἑταίρου
ἡμῖν ἐγένετο, ἀνδρὸς, ὡς ἡμεῖς φαῖμεν ἄν, τῶν τότε
ὧν ἐπειράθημεν ἀρίστου καὶ ἄλλως φρονιμωτάτου καὶ
δικαιοτάτου.

timusque a lacrimis, sed ille cum deambulasset sibique dixisset crura gravari, decubuit supinus : sic enim homo ille jusserat. et simul eum tangens is, qui dederat venenum, aliquo tempore intermisso, pedes et crura considerabat, et deinde, valde compressit pedem ejus, et quæsivit an sentiret : negavit Socrates. et post hæc rursus pressit tibias : et (manu) adscendens, sic ostendit nobis frigere eum atque rigere. et ipse attingebat, aitque, cum ad cor pervenerit, tunc se decessurum. jam igitur fere friguerat ei ventriculus, cum se retexit, velaverat enim se, et dixit, quæ vox illi extrema fuit, O Crito, Æsculapio gallum debemus. solvite et ne negligatis. Fiet sic, inquit Crito : sed vide, an aliud quid velis. Hæc quærenti nihil ultra respondit, sed brevi tempore intermisso se movit et minister detexit eum, atque ille lumina fixit : quod cum Crito vidisset, os oculosque composuit.

LXVII. Hic fuit exitus amici nostri, o Echecrates, viri, uti nos diceremus, omnium quos experti sumus optimi et alioquin sapientissimi ac justissimi.

*ΘΕΑΓΗΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΔΗΜΟΔΟΚΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΘΕΑΓΗΣ.

121 a I. ῏Ω Σώκρατες, ἐδεόμην ἄττα σοι ἰδιολογήσασθαι, εἰ σχολή. κἂν ᾖ ἀσχολία δὲ μὴ πάνυ τις μεγάλη, ὅμως ἐμοῦ ἕνεκεν ποίησαι σχολήν. — ΣΩ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως τυγχάνω σχολάζων, καὶ δὴ σοῦ γ' ἕνεκα καὶ 5 πάνυ. ἀλλ' εἴ τι βούλει λέγειν, ἔξεστιν. — ΔΗ. Βούλει οὖν δεῦρ' εἰς τὴν τοῦ Διὸς τοῦ ἐλευθερίου στοὰν ἐκποδὼν ἀποχωρήσωμεν; — ΣΩ. Εἰ σοὶ δοκεῖ. — ΔΗ. Ἴωμεν δή, ὦ Σώκρατες. b Πάντα τὰ φυτὰ κινδυνεύει τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχειν, καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα καὶ τὰ 10 ζῶα, τά τ' ἄλλα καὶ ἄνθρωπος. καὶ γὰρ ἐν τοῖς φυτοῖς ῥᾷστον ἡμῖν τοῦτο γίγνεται, ὅσοι τὴν γῆν γεωργοῦμεν, τὸ παρασκευάσασθαι πάντα τὰ πρὸ τοῦ φυτεύειν καὶ αὐτὸ τὸ φυτεῦσαι· ἐπειδὰν δὲ τὸ φυτευθὲν βιῷ, μετὰ τοῦτο θεραπεία τοῦ φύντος καὶ πολλὴ καὶ 15 χαλεπὴ καὶ δύσκολος γίγνεται. οὕτω δ' ἔχειν ἔοικε καὶ τὸ περὶ τῶν ἀνθρώπων· c ἀπὸ τῶν ἐμαυτοῦ ἐγὼ πραγμάτων τεκμαίρομαι καὶ ἐς τἆλλα. καὶ γὰρ ἐμοὶ ἡ τοῦ υἱέος τουτουὶ εἴτε φυτείαν εἴτε παιδοποιίαν δεῖ αὐτὴν ὀνομάζειν, πάντων ῥᾴστη γέγονεν, ἡ δὲ τροφὴ 20 δύσκολός τε καὶ ἀεὶ ἐν φόβῳ περὶ αὐτοῦ δεδιότι. τὰ μὲν οὖν ἄλλα πόλλ' ἂν εἴη λέγειν, ἡ δὲ νῦν παροῦσα ἐπιθυμία τούτῳ πάνυ με φοβεῖ· ἔστι μὲν γὰρ οὐκ ἀγεννής, σφαλερὰ δέ. ἐπιθυμεῖ γὰρ δὴ οὗτος ἡμῖν, ὦ Σώκρατες, ὥς φησι, σοφὸς γενέσθαι. d δοκῶ γάρ μοι, 25 τῶν ἡλικιωτῶν τινες αὐτοῦ καὶ δημοτῶν εἰς τὸ ἄστυ καταβαίνοντες λόγους τινὰς ἀπομνημονεύοντες διαταράττουσιν αὐτόν· οὓς ἐζήλωκε καὶ πάλαι μοι πράγματα παρέχει, ἀξιῶν ἐπιμεληθῆναί με ἑαυτοῦ καὶ χρήματα τελέσαι τινὶ τῶν σοφιστῶν, ὅστις αὐτὸν σοφὸν 30 ποιήσει. ἐμοὶ δὲ τῶν μὲν χρημάτων καὶ ἔλαττον μέ-122a λει, ἡγοῦμαι δὲ τοῦτον οὐκ εἰς σμικρὸν κίνδυνον ἰέναι οἷ σπεύδει. τέως μὲν οὖν αὐτὸν κατεῖχον παραμυθούμενος· ἐπειδὴ δ' οὐκέθ' οἷός τ' εἰμί, ἡγοῦμαι κράτιστον εἶναι πείθεσθαι αὐτῷ, ἵνα μὴ πολλάκις ἄνευ ἐμοῦ 35 συγγενόμενός τῳ διαφθαρῇ. νῦν οὖν ἥκω ἐπ' αὐτὰ ταῦτα, ἵνα τῳ τούτων τῶν σοφιστῶν δοκούντων εἶναι συστήσω τουτονί. σὺ οὖν ἡμῖν εἰς καλὸν παρεφάνης, ᾧ ἂν ἐγὼ μάλιστ' ἐβουλόμην περὶ τῶν τοιούτων μέλλων πράξειν συμβουλεύσασθαι. ἀλλ' εἴ τι ἔχεις συμβου-40 λεύειν ἐξ ὧν ἐμοῦ ἀκήκοας, ἔξεστί τε καὶ χρή.

b II. ΣΩ. Ἀλλὰ μὲν δή, ὦ Δημόδοκε, καὶ λέγεταί γε συμβουλὴ ἱερὸν χρῆμα εἶναι. εἴπερ οὖν καὶ ἄλλη ἡτισοῦν ἐστιν ἱερά, καὶ αὕτη ἂν εἴη, περὶ ἧς σὺ νῦν συμβουλεύει· οὐ γὰρ ἔστι περὶ ὅτου θειοτέρου ἂν ἄνθρωπος βουλεύσαιτο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὑτοῦ καὶ τῶν

*THEAGES.

DIALOGI PERSONÆ:

DEMODOCUS, SOCRATES, THEAGES.

Opus habebam, o Socrates, quædam privatim tecum colloqui, si quidem otium sit: et quamquam sit negotium, modo non omnino magnum, tamen mea causa otium agas. — So. Equidem otiosus et alioqui sum, et tui causa maxime: si quid ergo dicere vis, licet. — De. Vin' secedamus huc in proximam Jovis liberatoris porticum? — So. Ut lubet. — De. Eamus ergo, o Socrates. Omnes quidem plantæ eodem se modo habere videntur, et quæ e terra nascuntur et animalia, omnia et homines. nam in plantis facillimum hoc nobis est qui terram colimus, præparare quidem omnia antequam plantemus, et ipsa etiam plantatio; postquam vero quod plantatum est vivit, tunc cultus ipsius varius est et difficilis: sic et in hominibus videtur: ex meis enim rebus etiam de cæteris conjicio. etenim hæc mihi mei filii sive plantatio, seu generatio appellanda sit, omnium facillima exstitit, educatio autem difficilis et plena timoris semper ei metuenti mihi fuit. reliqua quidem multa, quæ de hoc dici possent, præcipue vero cupiditas, quæ huic nunc inest, vehementer me sollicitat: est enim non ingenerosa, verum lubrica. cupit enim, o Socrates, ut ait, sapiens fieri. ut enim mihi videtur, populares quidam ejus æquales in urbem venientes sermones quosdam cum eo communicantes vehementer turbant: quos æmulari cœpit, et mihi jampridem molestus est, volens, ut sui curam suscipiam, ac pecuniam sophistæ alicui, qui ipsum sapientem reddat, persolvam. mihi vero pecuniæ minor est cura, verum hunc existimo ob hoc ejus studium in periculum non mediocre incursurum. hactenus igitur huic obstiti, consolando: sed ubi diutius nequeo, optimum fore duxi, ut ei obtemperem, ne forte sine me cum aliquo conversans corrumpatur. nunc igitur ad hoc huc veni, ut eum alicui eorum qui sophistæ existimantur, commendem. tu igitur peropportune nobis obviam factus es, quem quidem hac in re mihi consultorem maxime cupiebam. itaque, si quid habes, quod mihi in iis quæ audivisti, consulere queas, licet et expedit.

II. So. Sane quidem, o Demodoce, vulgo dicitur consilium res sacra esse, et si unquam ullum aliud, hoc est in primis de quo tu nunc quæris. non est enim divinius aliquid, quo de quis consulere queat, quam de institutione sui atque

αὐτοῦ οἰκείων. πρῶτον μὲν οὖν ἐγώ τε καὶ σὺ συνομολογήσωμεν, τί ποτ' οἰόμεθα τοῦτ' εἶναι, περὶ οὗ βουλευόμεθα. μὴ γὰρ πολλάκις ἐγὼ μὲν ἄλλο τι αὐτὸ ὑπολαμβάνω, σὺ δ' ἄλλο, κἄπειτα πόρρω που τῆς c συνουσίας αἰσθώμεθα γελοῖοι ὄντες, ἐγώ θ' ὁ συμβουλεύων καὶ σὺ ὁ συμβουλευόμενος, μηδὲν τῶν αὐτῶν ἡγούμενοι. — ΔΗ. Ἀλλά μοι δοκεῖς ὀρθῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες, καὶ ποιεῖν χρὴ οὕτως. — ΣΩ. Καὶ λέγω γ' ὀρθῶς, οὐ μέντοι παντάπασί γε· σμικρὸν γάρ τι μετατίθεμαι. ἐννοῶ γάρ, μὴ καὶ ὁ μειρακίσκος οὗτος οὐ τούτου ἐπιθυμῇ, οὗ ἡμεῖς αὐτὸν οἰόμεθ' ἐπιθυμεῖν, ἀλλ' ἑτέρου, εἶτ' αὖ ἡμεῖς ἔτι ἀτοπώτεροι ὦμεν περὶ d ἄλλου του βουλευόμενοι. ὀρθότατον οὖν μοι δοκεῖ εἶναι ἀπ' αὐτοῦ τούτου ἄρχεσθαι, διαπυνθανομένους ὅ τι καὶ ἔστιν οὗ ἐπιθυμεῖ. — ΔΗ. Κινδυνεύει γοῦν οὕτω βέλτιστον εἶναι, ὡς σὺ λέγεις.

III. ΣΩ. Εἰπὲ δή μοι, τί καλὸν ὄνομα τῷ νεανίσκῳ; τί αὐτὸν προσαγορεύωμεν; — ΔΗ. Θεάγης ὄνομα τουτῳί, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Καλόν γε, ὦ Δημόδοκε, τῷ υἱεῖ τοὔνομα ἔθου καὶ ἱεροπρεπές. Εἰπὲ δὴ ἡμῖν, ὦ Θέαγες, ἐπιθυμεῖν φὴς σοφὸς γενέσθαι, καὶ e ἀξιοῖς σου τὸν πατέρα τόνδ' ἐξευρεῖν ἀνδρός τινος συνουσίαν τοιούτου, ὅστις σε σοφὸν ποιήσει; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Σοφοὺς δὲ καλεῖς πότερον τοὺς ἐπιστήμονας, περὶ ὅτου ἂν ἐπιστήμονες ὦσιν, ἢ τοὺς μή; — ΘΕ. Τοὺς ἐπιστήμονας ἔγωγε. — ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ἐδιδάξατό σε ὁ πατὴρ καὶ ἐπαίδευσεν ἅπερ ἐνθάδ' οἱ ἄλλοι πεπαίδευνται, οἱ τῶν καλῶν κἀγαθῶν πατέρων υἱεῖς, οἷον γράμματά τε καὶ κιθαρίζειν καὶ παλαίειν καὶ τὴν ἄλλην ἀγωνίαν; — ΘΕ. Ἐμέ γε. — ΣΩ. Ἔτι 123 οὖν οἴει τινὸς ἐπιστήμης ἐλλείπειν, ἧς προσήκει ὑπὲρ a σοῦ τὸν πατέρα ἐπιμεληθῆναι; — ΘΕ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τίς ἐστιν αὕτη; εἰπὲ καὶ ἡμῖν, ἵνα σοι χαρισώμεθα. — ΘΕ. Οἶδε καὶ οὗτος, ὦ Σώκρατες· ἐπεὶ πολλάκις ἐγὼ αὐτῷ εἴρηκα· ἀλλὰ ταῦτ' ἐξεπίτηδες πρὸς σὲ λέγει, ὡς δὴ οὐκ εἰδὼς οὗ ἐγὼ ἐπιθυμῶ. τοιαῦτα γὰρ ἔτι καὶ ἕτερα καὶ πρὸς ἐμὲ μάχεταί τε καὶ οὐκ ἐθέλει με οὐδενὶ συστῆσαι. — ΣΩ. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἔμπροσθέν σοι ἦν πρὸς τοῦτον ῥηθέντα ὥσπερ ἄνευ b μαρτύρων λεγόμενα· νυνὶ δ' ἐμὲ ποίησαι μάρτυρα, καὶ ἐναντίον ἐμοῦ κάτειπε, τίς ἐστιν αὕτη ἡ σοφία, ἧς ἐπιθυμεῖς. φέρε γάρ, εἰ ἐπεθύμεις ταύτης, ᾗ ἄνθρωποι τὰ πλοῖα κυβερνῶσι, κἀγώ σε ἐτύγχανον ἀνερωτῶν, ὦ Θέαγες, τίνος ἐνδεὴς ὢν σοφίας μέμφει τῷ πατρί, ὅτι οὐκ ἐθέλει σε συνιστάναι παρ' ὧν ἂν σὺ σοφὸς γένοιο; τί ἄν μοι ἀπεκρίνω; τίν' αὐτὴν εἶναι; ἆρ' οὐ κυβερνητικήν; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ δ' ἐπιθυμῶν ταύτην τὴν σοφίαν εἶναι σοφός, ᾗ τὰ ἅρματα c κυβερνῶσιν, εἶτ' ἐμέμφου τῷ πατρί, ἐμοῦ αὖ ἐρωτῶντος, τίς ἐστιν αὕτη ἡ σοφία, τίν' ἂν ἀπεκρίνω αὐτὴν εἶναι; ἆρ' οὐχὶ ἡνιοχικήν; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Ἧς δὲ δὴ νῦν τυγχάνεις ἐπιθυμῶν, πότερον ἀνώνυμός τίς ἐστιν, ἢ ἔχει ὄνομα; — ΘΕ. Οἶμαι ἔγωγ' ἔχειν.

IV. ΣΩ. Πότερον οὖν αὐτὴν μὲν οἶσθα, οὐ μέντοι

suorum. Primum igitur conveniamus, quidnam hoc esse putemus, de quo consultamus, ne forte ego quidem aliud illud existimem, tu item aliud, ac deinde multa sermone persecuti, ridiculi nobis esse videamur, et ego qui do, et tu qui postulas consilium, cum in nulla re eadem sentiamus. — De. Recte quidem mihi dicere videris, o Socrates, et ita faciendum censeo. — So. Recte sane dico, non omnino tamen recte: nam paulisper id muto: dubito enim, ne forte hic adolescentulus non ea, quæ nos putamus, cupiat, sed alia, deinde nos etiam absurdius faciamus de aliis consultantes. rectissimum igitur mihi videtur, ut initium hinc facientes, ipsum quid tandem cupiat, rogemus. — De. Optimum certe videtur, ut tu dicis.

III. So. Dic igitur mihi, quod pulchrum nomen sit puero? quo nomine ipsum compellabo? — De. Theages, o Socrates. — So. Pulchrum, o Demodoce, et divinum filio nomen imposuisti. Sed tu dic mihi, Theages, cupisne sapiens fieri ac vis, ut pater hic tuus virum inveniat, qui te sua consuetudine sapientem reddat? — The. Cupio. — So. Sapientes autem utrum vocas homines scientiam habentes, quæcumque illa sint quæ sciant, necne? — The. Scientes equidem. — So. Quid igitur? nonne te pater edocuit, quæ hic nobilium virorum reliqui filii docentur, scilicet literas, citharam pulsare, palæstram, et reliqua certamina? — The. Docuit. — So. Putasne igitur præterea te aliqua scientia indigere, de qua curam suscipere tui causa patrem deceat? — The. Puto. — So. Quæ est igitur illa? dic nobis, ut tibi gratificemur. — The. Novit et hic, o Socrates, quoniam persæpe illi narravi: sed de industria hæc tecum loquitur, quasi vero nesciat quæ cupiam: in aliis enim pluribus similibus mecum pugnat neque vult alicui me tradere. — So. At quæ hactenus adversus hunc abs te dicta sunt, testibus carent: nunc autem me adhibe testem, atque coram me denuo recense, quænam sit hæc sapientia, quam appetis. Age, si cuperes eam, qua homines navigia gubernant, et ego te rogarem, quanam, o Theages, sapientia indigens patri succenses, quod te his, a quibus sapiens reddi possis, non tradat, quamnam esse responderes? nonne gubernatoriam? — The. Certe. — So. Sin autem illius cuperes eruditum te fieri, qua currus reguntur, ac patri succenseres, ego vero rogarem, quænam ea esset, nonne aurigariam responderes? — The. Utique. — So. Hæc autem quam appetis, utrum habet nomen, an non; — The. Existimo habere.

IV. So. Utrum igitur ipsam quidem nosti, nomen ta-

τό γ' ὄνομα, ἢ καὶ τοὔνομα; — ΘΕ. Καὶ τοὔνομα ἔγωγε. — ΣΩ. Τί οὖν ἔστιν; εἰπέ. — ΘΕ. Τί δ' ἄλλο, ὦ Σώκρατες, αὐτῇ ὄνομά τις φαίη ἂν εἶναι ἀλλ' ἢ σο- d φίαν; — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἡ ἡνιοχεία σοφία ἐστίν; ἢ 5 ἀμαθία δοκεῖ σοι εἶναι; — ΘΕ. Οὐκ ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ σοφία; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Ἦ τί χρώμεθα; οὐχ ᾗ ἵππων ἐπιστάμεθα ζεύγους ἄρχειν; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἡ κυβερνητικὴ σοφία ἐστίν; — ΘΕ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἆρ' οὐχ αὕτη, 10 ᾗ πλοίων ἐπιστάμεθ' ἄρχειν; — ΘΕ. Αὕτη μὲν οὖν. e — ΣΩ. Ἧς δὲ δὴ σὺ ἐπιθυμεῖς ἡ σοφία τίς ἐστιν; ᾗ τίνος ἐπιστάμεθ' ἄρχειν; — ΘΕ. Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ᾗ τῶν ἀνθρώπων. — ΣΩ. Μῶν ᾗ τῶν καμνόντων; — ΘΕ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἰατρικὴ γὰρ αὕτη ἐστίν. ἢ 15 γάρ; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Ἀλλ' ᾗ τῶν ᾀδόντων ἐπιστάμεθ' ἐν τοῖς χοροῖς ἄρχειν; — ΘΕ. Οὔ. — ΣΩ. Μουσικὴ γὰρ αὕτη γε. — ΘΕ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀλλ' ᾗ τῶν γυμναζομένων ἐπιστάμεθ' ἄρχειν; — ΘΕ. Οὔ. — ΣΩ. Γυμναστικὴ γὰρ αὕτη γε. — 20 ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Ἀλλ' ᾗ τῶν τί ποιούντων; προθυμοῦ 124 εἰπεῖν, ὥσπερ ἐγὼ σοὶ τἀμπροσθεν. — ΘΕ. Ἧ a τῶν ἐν τῇ πόλει, ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν τῇ πόλει εἰσὶ καὶ οἱ κάμνοντες; — ΘΕ. Ναί, ἀλλ' οὐ τούτων λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ 25 πόλει. — ΣΩ. Ἆρά γε μανθάνω ἣν λέγεις τέχνην; δοκεῖς γάρ μοι λέγειν οὐχ ᾗ τῶν θεριζόντων ἐπιστάμεθ' ἄρχειν καὶ τῶν τρυγώντων καὶ τῶν φυτευόντων καὶ σπειρόντων καὶ ἀλοώντων· αὕτη μὲν γὰρ γεωργική, ᾗ τούτων ἄρχομεν. ἢ γάρ; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Οὐδέ 30 γ' ᾗ τῶν πριζόντων καὶ τρυπώντων καὶ ξεόντων καὶ b τορνευόντων ξυμπάντων ἐπιστάμεθ' ἄρχειν, οὐ ταύτην λέγεις· αὕτη μὲν γὰρ οὐ τεκτονική; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Ἀλλ' ἴσως ᾗ τούτων τε πάντων καὶ αὐτῶν τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν δημιουργῶν ἁπάν- 35 των καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τῶν γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, ταύτην ἴσως λέγεις τὴν σοφίαν. — ΘΕ. Ταύτην πάλαι, ὦ Σώκρατες, βούλομαι λέγειν.

V. ΣΩ. Ἔχεις οὖν εἰπεῖν, Αἴγισθος ὁ Ἀγαμέμνονα ἀποκτείνας ἐν Ἄργει ἆρα τούτων ἦρχεν ὧν σὺ c 40 λέγεις, τῶν τε δημιουργῶν καὶ ἰδιωτῶν καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ξυμπάντων, ἢ ἄλλων τινῶν; — ΘΕ. Οὔκ, ἀλλὰ τούτων. — ΣΩ. Τί δὲ δή; Πηλεὺς ὁ Αἰακοῦ ἐν Φθίᾳ οὐ τῶν αὐτῶν τούτων ἦρχεν; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Περίανδρον δὲ τὸν Κυψέλου ἄρχοντα ἐν Κορίνθῳ 45 ἤδη ἀκήκοας γενέσθαι; — ΘΕ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐ τῶν αὐτῶν τούτων ἄρχοντα ἐν τῇ αὑτοῦ πόλει; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Τί δέ; Ἀρχέλαον τὸν Περδίκκου, d τὸν νεωστὶ τούτων ἄρχοντα ἐν Μακεδονίᾳ, οὐ τῶν αὐτῶν ἡγεῖ τούτων ἄρχειν; — ΘΕ. Ἔγωγε. — 50 ΣΩ. Ἱππίαν δὲ τὸν Πεισιστράτου ἐν τῇδε τῇ πόλει ἄρξαντα τίνων οἴει ἄρξαι; οὐ τούτων; — ΘΕ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Εἴποις ἂν οὖν μοι, τίν' ἐπωνυμίαν ἔχει Βάκις τε καὶ Σιβύλλα καὶ ὁ ἡμεδαπὸς Ἀμφίλυτος; — ΘΕ. Τίνα γὰρ ἄλλην, ὦ Σώκρατες, πλήν γε χρη-

men ignoras, vel an nomen etiam tenes? — The. Etiam nomen. — So. Dic ergo quid est. — The. Quid aliud nomen huic congruere dicas, o Socrates, quam sapientiæ? — So. Ergone etiam aurigaria sapientia est? aut an ignorantia tibi videtur? — The. Nullo modo. — So. An sapientia? — The. Sapientia. — So. Qua ad quid utimur? an qua scimus equorum juga regere? — The. Profecto. — So. At gubernatoria, nonne et hæc sapientia est? — The. Mihi quidem videtur. — So. Nonne ea est, qua naves gubernamus? — The. Ea utique. — So. Ea vero quam tu optas, quæ sapientia est, quidve eam adepti scimus gubernare? — The. Mihi quidem videtur ea, qua scimus hominibus imperare. — So. Num qua ægrotantibus? — The. Minime. — So. Hæc enim medicina est. nonne? — The. Est. — So. At qua canentibus scimus in choris præesse? — The. Nequaquam. — So. Musica enim hæc. — The. Ita est. — So. Sed utrum qua certantibus præesse? — The. Nequaquam. — So. Gymnastica enim hæcce. — The. Est. — So. Verum qua quid facientibus? conare dicere, quemadmodum superiora ego. — The. Mihi plane videtur ea, qua his qui sunt in civitate. — So. Ergone in civitate ægroti etiam sunt? — The. Sunt quidem, sed non istis solum dico, verum etiam reliquis qui in civitate versantur. — So. Intelligone quam artem dicis? videris enim non eam, qua præesse novimus metentibus, aut vindemiantibus aut plantantibus, aut serentibus aut triturantibus: hæc enim, per quam his imperamus, agricultura est. nonne? — The. Est. — So. Neque rursus qua vel secantibus vel perforantibus vel polientibus vel tornantibus, omnibus scimus imperare: nam hæc est ars fabrilis. — The. Certe. — So. Verum fortasse qua iis universis et ipsis agricolis et fabris et artificibus omnibus ac privatis et mulieribus et viris imperitamus, eam tu forte sapientiam dicis. — The. Hanc, o Socratês, jampridem dicere volebam.

V. So. Potesne igitur dicere, an Ægisthus qui Agamemnonem ad Argos interfecit, his omnibus imperavit, quos dixisti, artificibus et privatis, viris mulieribusque universis, an aliis quibusdam? — The. Non aliis, sed his. — So. Quid autem? Peleus Æaci filius Phthiæ nonne iisdem dominatus est? — The. Iisdem. — So. Periandrum vero Cypseli, nonne audivisti apud Corinthios imperasse? — The. Equidem. — So. Nonne iisdem in civitate sua dominatus est? — The. Certe. — So. Quid vero Archelaum Perdiccæ nuper in Macedonia imperantem, num iisdem existimas dominantem? — The. Equidem. — So. Hippiam autem Pisistrati in hac urbe dominatum, quibusnam imperasse arbitraris? nonne iisdem? — The. Quidni? — So. Bacis vero et Sibylla et nostras Amphilytus quo nomine tibi compellari posse videntur? — The. Non alio, quam vatum

συμφοί; — ΣΩ. Ὀρθῶς λέγεις. ἀλλὰ καὶ τούσδε e
μοι οὕτω πειρῶ ἀποκρίνασθαι, τίν' ἐπωνυμίαν ἔχει Ἱππίας καὶ Περίανδρος διὰ τὴν αὐτὴν ἀρχήν; — ΘΕ. Οἶμαι μὲν τύραννοι· τί γὰρ ἄλλο; — ΣΩ. Οὐκ-
5 οῦν ὅστις ἐπιθυμεῖ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἐν τῇ πόλει ξυμπάντων ἄρχειν, τῆς αὐτῆς ἀρχῆς τούτοις ἐπιθυμεῖ τυραννικῆς καὶ τύραννος εἶναι; — ΘΕ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν ταύτης ἐπιθυμεῖν σὺ φῄς; — ΘΕ. Ἔοικέ γ' ἐξ ὧν ἐγὼ εἶπον. — ΣΩ. Ὦ μιαρέ, τυραννεῖν ἄρ'
125 ἡμῶν ἐπιθυμῶν πάλαι ἐμέμφου τῷ πατρί, ὅτι σε οὐκ a
ἔπεμπεν εἰς διδασκάλου τυραννοδιδασκάλου τινός; Καὶ σύ, ὦ Δημόδοκε, οὐκ αἰσχύνει πάλαι εἰδὼς οὗ ἐπιθυμεῖ οὗτος; καὶ ἔχων ὅθι πέμψας αὐτὸν δημιουργὸν ἂν ἐποίησας τῆς σοφίας, ἧς ἐπιθυμεῖ, ἔπειτα φθονεῖς τ'
15 αὐτῷ καὶ οὐκ ἐθέλεις πέμπειν; ἀλλὰ νῦν — ὁρᾷς; — ἐπειδὴ ἐναντίον ἐμοῦ κατείρηκέ σου, κοινῇ βουλευώμεθ' ἐγώ τε καὶ σύ, ἐς τίνος ἂν αὐτὸν πέμποιμεν καὶ διὰ τὴν τίνος συνουσίαν σοφὸς ἂν γένοιτο τύραννος; — ΔΗ. Ναὶ μὰ Δία, ὦ Σώκρατες, βουλευώμεθα δῆτα, b
20 ὡς δοκεῖ γέ μοι βουλῆς δεῖν περὶ τούτου οὐ φαύλης.

VI. ΣΩ. Ἔασον, ὦ 'γαθέ. διαπυθώμεθ' αὐτοῦ πρῶτον ἱκανῶς. — ΔΗ. Πυνθάνου δή. — ΣΩ. Τί οὖν ἄν, εἰ Εὐριπίδῃ τι προσχρησαίμεθα, ὦ Θέαγες; Εὐριπίδης γάρ πού φησι·

25 σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ.

εἰ οὖν ἔροιτό τις τὸν Εὐριπίδην, Ὦ Εὐριπίδη, τῶν τί σοφῶν συνουσίᾳ φῂς σοφοὺς εἶναι τοὺς τυράννους; ὥσπερ c ἂν εἰ εἰπόντα

σοφοὶ γεωργοὶ τῶν σοφῶν συνουσίᾳ,

30 ἠρόμεθα τῶν τί σοφῶν, τί ἂν οἴει αὐτὸν ἀποκρίνασθαι; ἆρ' ἂν ἄλλο τι ἢ τῶν τὰ γεωργικά; — ΘΕ. Οὐχ, ἀλλὰ τοῦτο. — ΣΩ. Τί δ'; εἰ εἶπε

σοφοὶ μάγειροι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ,

εἰ ἠρόμεθα τῶν τί σοφῶν, τί ἂν ἡμῖν ἀπεκρίνατο; οὐχ
35 ὅτι (τῶν) τὰ μαγειρικά; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Τί δ'; εἰ

σοφοὶ παλαισταὶ τῶν σοφῶν συνουσίᾳ

εἶπεν, εἰ ἠρόμεθα τῶν τί σοφῶν, ἆρ' οὐκ ἂν τῶν παλαίειν ἔφη; — ΘΕ. Ναί. — ΣΩ. Ἐπειδὴ δ' εἶπε. d

σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ,

40 ἡμῶν ἐρωτώντων, Τῶν τί σοφῶν λέγεις, ὦ Εὐριπίδη; τί ἂν φαίη; ποῖ' ἂν εἶναι ταῦτα; — ΘΕ. Ἀλλὰ μὰ Δί' οὐκ οἶδ' ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ βούλει ἐγώ σοι εἴπω; — ΘΕ. Εἰ σὺ βούλει. — ΣΩ. Ταῦτ' ἐστὶν, ἅπερ ἔφη Ἀνακρέων τὴν Καλλικρήτην ἐπίστασθαι· ἢ οὐκ οἶσθα
45 τὸ ᾆσμα; — ΘΕ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί οὖν; τοιαύτης τινὸς καὶ σὺ συνουσίας ἐπιθυμεῖς ἀνδρός, ὅστις τυγχάνει e ὁμότεχνος ὢν Καλλικρήτῃ τῇ Κυάνης, καὶ ἐπίσταται τυραννικὰ ὥσπερ ἐκείνην ἔφη ὁ ποιητής, ἵνα καὶ σὺ ἡμῖν τύραννος γένῃ καὶ τῇ πόλει; — ΘΕ. Πάλαι,
50 ὦ Σώκρατες, σκώπτεις καὶ παίζεις πρός με. — ΣΩ. Τί δαί; οὐ ταύτης φῂς τῆς σοφίας ἐπιθυμεῖν, ᾗ πάντων ἂν

nomine. — So. Recte dicis, eodem modo conare mihi respondere: quod cognomen Hippiæ est et Periandro propter eundem principatum? — The. Quid aliud quam tyrannis? — So. Ergone quicumque cupit more istorum universis suis civibus imperare, tyrannidem appetit, et esse tyrannus? — The. Ita videtur. — So. Hanc tu optas? — The. Videtur ex iis quæ dixi. — So. Sceleste, tyranni instar nobis præesse cupis? ac jamdudum succenses patri, quod te ad aliquem tyrannidis præceptorem non miserit? Et te, o Demodoce, non pudet, cum dudum noris quid hic concupiscat? et habens quo ipsum mittas artificem sapientiæ illius, quam petit, fecisses, deinde detrectas et nolis mittere? sed nunc — videsne? — cum te coram me accusaverit, consultemus simul ego et tu, quonam mittemus, et per cujus consuetudinem sapiens tyrannus efficietur? — De. Per Jovem, o Socrates, consultemus; est enim, ut mihi videtur, consilio opus non pravo.

VI. So. Sine, bone vir, interrogemus ipsum prius accurate. — De. Interroga. — So. Quid si Euripidem adhibeamus, o Theages? inquit enim ille,

Sapiunt tyranni sapientum consuetudine.

si igitur quis Euripidem rogaret, O Euripides, qua in re sapientum consuetudine ais sapere tyrannos? quemadmodum si dixisset,

Sapientes agricolæ sunt sapientum consuetudine,

percontaremur, quanam in re sapientum, quid putas eum dicturum? an aliud, quam in re rustica? — The. Nihil aliud. — So. Eodem modo, si dixisset,

Sapientes coci sapientum consuetudine,

nosque rogaremus, qua in re sapientum, quid aliud responderet, quam in coquinaria? — The. Id ipsum. — So. Quid, si dixisset,

Sapientes athletæ sapientum consuetudine,

et nos in quo sapientum quæreremus, nonne certando responderet? — The. Imo. — So. Quoniam autem dixit,

Sapientes tyranni sapientum consuetudine,

si rogaremus illum, Qua in re, o Euripides, sapientum? quid diceret? — The. Per Jovem nescio. — So. Visne ego tibi dicam? — The. Ut lubet. — So. Hæc sunt, quæ ait Anacreon Callicreten nosse. nostine carmen? — The. Novi. — So. Quid igitur? hujusmodine viri consuetudinem cupis et tu, qui eandem artem teneat, quam tenebat Callicrete Cyanæ nata, quique sciat tyrannica quæ illam novisse poeta inquit, ut etiam tu in nos et civitatem tyrannidem exerceas? — The. Jam dudum, o Socrates, me irrides atque jocaris. — So. Quid ergo? nonne ais hanc te sapientiam optare, qua cunctis civibus imperes? hæc autem

τῶν πολιτῶν ἄρχοις; τοῦτο δὲ ποιῶν ἄλλο τι ἢ τύραννος ἂν εἴης; — ΘΕ. Εὐξαίμην μὲν ἄν, οἶμαι, ἔγωγε τύραννος γενέσθαι μάλιστα μὲν πάντων ἀνθρώπων, εἰ δὲ μή, ὡς πλείστων· καὶ σύ γ' ἄν, οἶμαι, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι· ἔτι δέ γ' ἴσως μᾶλλον θεὸς γενέσθαι· ἀλλ' οὐ τούτου ἔλεγον ἐπιθυμεῖν. — ΣΩ. Ἀλλὰ τί δή ποτ' ἐστὶν, οὗ ἐπιθυμεῖς; οὐ τῶν πολιτῶν φῂς ἄρχειν ἐπιθυμεῖν; — ΘΕ. Οὐ βίᾳ γ' οὐδ' ὥσπερ οἱ τύραννοι, ἀλλ' ἑκόντων, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν τῇ πόλει ἐλλόγιμοι ἄνδρες. — ΣΩ. Ἆρά γε λέγεις ὥσπερ Θεμιστοκλῆς καὶ Περικλῆς καὶ Κίμων καὶ ὅσοι τὰ πολιτικὰ δεινοὶ γεγόνασι; — ΘΕ. Νὴ Δία τούτους λέγω.

VII. ΣΩ. Τί οὖν; εἰ τὰ ἱππικὰ ἐτύγχανες ἐπιθυμῶν σοφὸς γενέσθαι, παρὰ τίνας ἂν ἀφικόμενος ᾠήθης δεινὸς ἔσεσθαι ἱππεύς; ἢ παρ' ἄλλους τινὰς ἢ τοὺς ἱππικούς; — ΘΕ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ παρὰ τοὺς αὐτοὺς δεινοὺς ὄντας ταῦτα, καὶ οἷς εἰσί θ' ἵπποι καὶ χρῶνται ἑκάστοτε καὶ οἰκείοις καὶ ἀλλοτρίοις πολλοῖς; — ΘΕ. Δῆλον ὅτι. — ΣΩ. Τί δέ; εἰ τὰ ἀκοντιστικὰ σοφὸς ἐβούλου γενέσθαι, οὐ παρὰ τοὺς ἀκοντιστικοὺς ᾤου ἂν ἐλθὼν σοφὸς ἔσεσθαι, τούτους οἷς ἔστι τ' ἀκόντια καὶ πολλοῖς καὶ ἀλλοτρίοις καὶ οἰκείοις ἑκάστοτε χρῶνται [ἀκοντίοις]; — ΘΕ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Λέγε δή μοι· ἐπεὶ δὲ δὴ τὰ πολιτικὰ βούλει σοφὸς γενέσθαι, οἴει παρ' ἄλλους τινὰς ἀφικόμενος σοφὸς ἔσεσθαι ἢ τοὺς πολιτικοὺς τούτους, τοὺς αὐτούς τε δεινοὺς ὄντας τὰ πολιτικὰ καὶ χρωμένους ἑκάστοτε τῇ θ' αὑτῶν πόλει καὶ ἄλλαις πολλαῖς, καὶ Ἑλληνίσι προσομιλοῦντας πόλεσι καὶ βαρβάροις; ἢ δοκεῖς ἄλλοις τισὶ συγγενόμενος σοφὸς ἔσεσθαι ταῦτα, ἅπερ οὗτοι, ἀλλ' οὐκ αὐτοῖς τούτοις; — ΘΕ. Ἀκήκοα γάρ, ὦ Σώκρατες, οὕς σέ φασι λέγειν τοὺς λόγους, ὅτι τούτων τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν οἱ υἱεῖς οὐδὲν βελτίους εἰσὶν ἢ οἱ τῶν σκυτοτόμων· καί μοι δοκεῖς ἀληθέστατα λέγειν ἐξ ὧν ἐγὼ δύναμαι αἰσθέσθαι. ἀνόητος ἂν οὖν εἴην, εἰ οἰοίμην τινὰ τούτων ἐμοὶ μὲν ἂν παραδοῦναι τὴν αὑτοῦ σοφίαν, τὸν δ' υἱὸν τὸν αὑτοῦ μηδὲν ὠφελῆσαι, εἴ τι οἷός τ' ἦν εἰς ταῦτ' ὠφελεῖν ἄλλον ὁντινοῦν ἀνθρώπων.

VIII. ΣΩ. Τί ἂν οὖν, ὦ βέλτιστε ἀνδρῶν, χρήσαιο σαυτῷ, εἴ σοι ἐπειδὴ γένοιτο υἱὸς τοιαῦτα πράγματα παρέχοι, καὶ φαίη μὲν ἂν ἐπιθυμεῖν ἀγαθὸς γενέσθαι ζωγράφος, καὶ μέμφοιτό σοι τῷ πατρὶ, ὅτι οὐκ ἐθέλεις ἀναλίσκειν εἰς αὐτὸν τούτων αὐτῶν ἕνεκα ἀργύριον, τοὺς δὲ δημιουργοὺς αὐτοῦ τούτου, τοὺς ζωγράφους, ἀτιμάζοι τε καὶ μὴ βούλοιτο παρ' αὐτῶν μανθάνειν; ἢ τοὺς αὐλητὰς, βουλόμενος αὐλητὴς γενέσθαι, ἢ τοὺς κιθαριστάς; ἔχοις ἂν αὐτῷ ὅ τι χρῷο καὶ ὅποι πέμποις ἄλλοσε μὴ ἐθέλοντα παρὰ τούτων μανθάνειν; — ΘΕ. Μὰ Δί', οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Νῦν οὖν ταὐτὰ ταῦτ' αὐτὸς πρὸς τὸν πατέρα ποιῶν θαυμάζεις καὶ μέμφει εἰ ἀπορεῖ ὅ τί σοι χρήσηται καὶ ὅποι πέμπῃ; ἐπεὶ Ἀθηναίων γε τῶν καλῶν κἀγαθῶν τὰ πολιτικὰ ὅτῳ ἂν βούλῃ συστήσομέν σε, ὅς σοι προῖκα συνέσται· καὶ ἅμα μὲν ἀργύριον οὐκ ἀναλώσεις, ἅμα δὲ πολὺ μᾶλλον εὐδοκι-

faciens aliudne quam tyrannus eris? — The. Optarem quidem, ut arbitror, inprimis omnium hominum, vel quamplurimorum tyrannus esse: quod idem de te ac cæteris omnibus persuadeo mihi: fortasse vero etiam magis deus esse: verum non hoc appetere dicebam. — So. Quid tandem est id quod cupis? nonne civibus præesse? — The. Non vi quidem, neque ut tyranni, sed volentibus, quemadmodum reliqui in civitate illustres viri. — So. Dicis ergo qualis Themistocles fuit et Pericles et Cimon, et quicumque alii in administratione reipublicæ præstantes fuerunt? — The. Per Jovem hos.

VII. So. Quid vero? si peritus rei equestris esse cuperes, ad quos adeundum tibi esse putares, ut fieres peritus eques? an ad alios quam ad equites? — The. Ad nullos alios. — So. Quippe ad eos, qui equestri arte pollent, et quibus equi sunt et qui utuntur quotidie et suis et alienis multis. — The. Manifestum est. — So. Eodemque modo si sapienter jaculandi artem adipisci cuperes, nonne ad eos, qui periti sunt jaculandi, et qui jacula habent et multis tam alienis quam propriis utuntur, proficiscereris. — The. Mihi quidem videtur. — So. Dic itaque mihi: cum in civilibus sapiens fieri vis, an ad alios accedendum putas, quam ad politicos, qui rerum civilium periti sunt et utuntur tum patria tum aliis civitatibus, versanturque in Græcis et in barbaris? an putas cum aliis quibusdam conversans sapiens evadere in iis, in quibus hi sunt: et non cum his ipsis? — The. Audivi enim, o Socrates, sermones quosdam, quos tuos asserunt, civilium virorum liberos nihilo meliores, quam cerdonum esse: et mea quidem sententia verissima dicis. insipiens ergo essem, si putarem, aliquem horum suam mihi sapientiam traditurum, suum filium vero minime juvaturum, si quodammodo ulli mortalium ad hanc rem posset prodesse.

VIII. So. Quid tu igitur, optime hominum, ageres, si, cum tibi filius esset, hujusmodi negotia exhiberet, et diceret se cupere bonum pictorem evadere, et succenseret tibi patri, quod nullam in se pecuniam horum gratia colloces, sed ipsos pingendi artifices parvi penderet, neque ab iis aliquid vellet discere? tibicines item, tibicen effici volens, vel etiam citharœdos. haberesne, quod cum eo agas, vel ad quos alios illum mitteres nolentem ab his discere? — The. Minime profecto habeo. — So. Nunc igitur eadem hæc faciens an miraris atque succenses patri, cum dubitat quid tecum agat, et quo te mittat? nam Atheniensium in administranda republica præstantissimorum cuicumque volueris te commendabimus, qui tecum gratis conversaturus sit: et simul sumptibus parces, simul multo majorem glo-

μήσεις παρὰ τοῖς πολλοῖς [ἀνθρώποις] ἢ ἄλλῳ τῳ συνών. — ΘΕ. Τί οὖν, ὦ Σώκρατες; οὐ καὶ σὺ τῶν καλῶν κἀγαθῶν εἶ ἀνδρῶν; εἰ γάρ σύ μοι ἐθέλοις συνεῖναι, ἐξαρκεῖ καὶ οὐδένα ἄλλον ζητῶ. — ΣΩ. Τί τοῦτο λέ- b
5 γεις, Θέαγες;

IX. ΔΗ. Ὦ Σώκρατες, οὐ μέντοι κακῶς λέγει, καὶ ἅμα μὲν ἐμοὶ χαριεῖ, ὡς ἐγὼ οὐκ ἔσθ' ὅ τι τούτου μεῖζον ἂν ἕρμαιον ἡγησαίμην, ἢ εἰ οὗτός τ' ἀρέσκοιτο τῇ σῇ συνουσίᾳ καὶ σὺ ἐθέλοις τούτῳ συνεῖναι. καὶ μέντοι
10 καὶ αἰσχύνομαι λέγειν ὡς σφόδρα βούλομαι. ἀλλ' ἐγὼ ἀμφοτέρων ὑμῶν δέομαι, σέ τ' ἐθέλειν τούτῳ συνεῖναι καὶ σὲ μὴ ζητεῖν ἄλλῳ μηδενὶ συγγενέσθαι ἢ Σωκράτει· καί με πολλῶν καὶ φοβερῶν ἀπαλλάξετε φροντί- c δων, ὡς νῦν πάνυ φοβοῦμαι ὑπὲρ τούτου, μή τινι ἄλλῳ
15 ἐντύχῃ οἵῳ τοῦτον διαφθεῖραι. — ΘΕ. Μηκέτι νῦν, ὦ πάτερ, ὑπέρ γ' ἐμοῦ φοβοῦ, εἴπερ οἷός τ' εἶ πεῖσαι τοῦτον τὴν ἐμὴν συνουσίαν προσδέξασθαι. — ΔΗ. Πάνυ καλῶς λέγεις. ὦ Σώκρατες, πρὸς σὲ δ' ἂν ἤδη εἴη ὁ μετὰ τοῦτο λόγος. ἐγὼ γάρ σοι ἕτοιμός εἰμι, ὡς διὰ
20 βραχέων εἰπεῖν, κἀμὲ καὶ τἀμὰ ὡς οἷόν τ' οἰκειότατα παρέχειν, ὅτου ἂν δέῃ ἔμβραχυ, ἐὰν Θεάγη τουτονὶ ἀσπάζῃ τε καὶ εὐεργετῇς ὅ τι ἂν οἷός τ' ᾖς. d

X. ΣΩ. Ὦ Δημόδοκε, τὸ μὲν ἐσπουδακέναι σε οὐ θαυμάζω, εἴπερ οἴει ὑπ' ἐμοῦ μάλιστ' ἄν σοι τοῦτον ὠφε-
25 ληθῆναι· οὐ γὰρ οἶδ' ὑπὲρ ὅτου ἄν τις νοῦν ἔχων μᾶλλον σπουδάζοι ἢ ὑπὲρ υἱέος αὑτοῦ, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται· ὁπόθεν δ' ἔδοξέ σοι τοῦτο, ὡς ἐγὼ ἂν μᾶλλον τὸν σὸν υἱὸν οἷός τ' ἦν ὠφελῆσαι πρὸς τὸ πολίτην ἀγαθὸν γενέσθαι ἢ σὺ αὐτὸς, καὶ ὁπόθεν οὗτος ᾠήθη ἐμὲ
30 μᾶλλον ἢ σὲ αὐτὸν ὠφελήσειν, τοῦτο πάνυ θαυμάζω. σὺ γὰρ πρῶτον μὲν πρεσβύτερος εἶ ἐμοῦ, ἔπειτα πολλὰς e ἤδη ἀρχὰς καὶ τὰς μεγίστας Ἀθηναίοις ἦρξας, καὶ τιμᾷ ὑπ' Ἀναγυρασίων τε τῶν δημοτῶν πολὺ μάλιστα καὶ ὑπὸ τῆς ἄλλης πόλεως οὐδενὸς ἧττον· ἐμοὶ δὲ τούτων
35 οὐδὲν ἐνορᾷ οὐδέτερος ὑμῶν. ἔπειτ' εἰ ἄρα τῆς μὲν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν συνουσίας Θεάγης ὅδε καταφρονεῖ, ἄλλους δέ τινας ζητεῖ, οἳ παιδεύειν ἐπαγγέλλονται οἷοί τ' εἶναι νέους ἀνθρώπους, ἔστιν ἐνταῦθα
128 καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος καὶ Γοργίας ὁ Λεοντῖνος καὶ a
40 Πῶλος ὁ Ἀκραγαντῖνος καὶ ἄλλοι πολλοὶ, οἳ οὕτω σοφοί εἰσιν ὥστ' εἰς τὰς πόλεις ἰόντες πείθουσι τῶν νέων τοὺς γενναιοτάτους τε καὶ πλουσιωτάτους, οἷς ἔξεστι τῶν πολιτῶν ᾧ ἂν βούλωνται προῖκα συνεῖναι, τούτους πείθουσιν ἀπολείποντας τὰς ἐκείνων συνουσίας αὑτοῖς συν-
45 εἶναι, προσκατατιθέντας ἀργύριον πάνυ πολὺ μισθὸν, καὶ χάριν πρὸς τούτοις εἰδέναι. τούτων τινὰς εἰκὸς ἦν προαιρεῖσθαι καὶ τὸν υἱόν σου καὶ αὐτόν σε, ἐμὲ δ' οὐκ εἰκός· οὐδὲν γὰρ τούτων ἐπίσταμαι τῶν μακαρίων τε b καὶ καλῶν μαθημάτων, ἐπεὶ ἐβουλόμην ἄν· ἀλλὰ καὶ
50 λέγω δήπου ἀεὶ, ὅτι ἐγὼ τυγχάνω, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν ἐπιστάμενος πλήν γε σμικροῦ τινος μαθήματος, τῶν ἐρωτικῶν. τοῦτο μέντοι τὸ μάθημα παρ' ὁντινοῦν προσποιοῦμαι δεινὸς εἶναι καὶ τῶν προγεγονότων ἀνθρώπων καὶ τῶν νῦν. — ΘΕ. Ὁρᾷς, ὦ πάτερ, ὅτι

riam habebis apud vulgus, quam si alius cujusdam consuetudine utereris. — The. Quid igitur, o Socrates? nonne et tu ex bonis viris es? si tu me discipulum habere velis, sufficit et nullum alium quæro. — So. Quid hoc dicis, Theages?

IX. De. Non tamen male dicit, o Socrates, neque mihi quidquam hôc jucundius utiliusque feceris, quam si huic tua consuetudo placeat et si tu cum eo versari velis. et profecto pudore impedior dicere, quam vehementer hoc affectem. itaque ambos vos rogatos velim, te, ut velis hunc suscipere, et te, ne alium quam Socratem quæras: et me maximis curis et formidine plenis liberabitis; nam nunc vehementer timeo, ne hic in alium quendam incidat, a quo deinde perdatur. — The. Ne ulterius mihi timeas, mi pater, si huic persuadere potes, ut me suscipiat. — De. Rectissime loqueris. o Socrates, ad te omnis posthac oratio convertetur. ego enim, ut brevissime loquar, paratus sum me simul ac mea omnia quocumque indigeas tibi libentissime exhibere, si hunc Theagem amplectaris eique pro virili tua bene facias.

X. So. O Demodoce, studium hoc tuum non admiror, si quidem existimas maxime a me hunc juvari posse: nescio enim ubi majore diligentia opus sit, si quis mentem modo habet, quam ut filium optimum reddat: sed unde tibi hoc ita visum est, me videlicet tuum filium meliorem posse civem reddere, quam tu ipse possis, et unde hic sibi persuasit posse magis a me, quam abs te, ad hanc rem juvari, hoc vehementer admiror. tu enim primum me senior es, deinde multis ac maximis apud Athenienses functus es magistratibus, neque te magis quisquam a popularibus Anagyrasiis ac reliquis civibus honoratur: in me autem horum quidquam neuter vestrûm videt. deinde si civilium virorum consuetudinem Theages iste contemnit, aliosque quærit qui instruere juvenes profitentur, est hic Prodicus Ceus et Gorgias Leontinus et Polus Agrigentinus aliique multi, qui adeo sapientes sunt, ut urbes adeant, et nobilissimis et ditissimis persuadeant juvenibus, quibus civium cujuscumque familiaritate gratis uti licet, ut eorum consuetudine relicta, ad ipsos conferant se, ingentem offerentes mercedem et gratiam insuper habentes. ex his decebat te ac filium tuum aliquem eligere, me vero non convenit: nullam enim ex istis beatis et pulchris disciplinis scio, cum vellem quidem: verum dico semper me nihil scire, ut ita dicam, præter exiguam quandam eroticorum disciplinam. hac tamen præstantior tum superioribus, tum æqualibus haberi capio. — The. Videsne, pater, Socratem non admo-

Σωκράτης οὐ πάνυ μοι δοκεῖ ἔτι ἐθέλειν ἐμοὶ συνδιατρίβειν; ἐπεὶ τό γ' ἐμὸν ἕτοιμον, ἐὰν οὗτος ἐθέλῃ· ἀλλὰ c ταῦτα παίζων πρὸς ἡμᾶς λέγει. ἐπεὶ ἐγὼ οἶδα τῶν ἐμῶν ἡλικιωτῶν καὶ ὀλίγῳ πρεσβυτέρων οἳ πρὶν μὲν 5 τούτῳ συνεῖναι οὐδενὸς ἄξιοι ἦσαν, ἐπειδὴ δὲ συνεγένοντο τούτῳ, ἐν πάνυ ὀλίγῳ χρόνῳ πάντων βελτίους φαίνονται ὧν πρότερον χείρους. — **ΣΩ.** Οἶσθ' οὖν οἷον τοῦτ' ἔστιν, ὦ παῖ Δημοδόκου; — **ΘΕ.** Ναὶ μὰ Δί' ἔγωγε, ὅτι ἐὰν σὺ βούλῃ, κἀγὼ οἷός τ' ἔσομαι τοιοῦτος 10 γενέσθαι οἷοί περ κἀκεῖνοι.

XI. ΣΩ. Οὐχ, ὦ 'γαθέ, ἀλλά σε λέληθεν οἷον τοῦτ' d ἔστιν, ἐγὼ δέ σοι φράσω. ἔστι γάρ τι θείᾳ μοίρᾳ παρεπόμενον ἐμοὶ ἐκ παιδὸς ἀρξάμενον δαιμόνιον. ἔστι δὲ τοῦτο φωνή, ἣ ὅταν γένηται ἀεί μοι σημαίνει, ὃ ἂν 15 μέλλω πράττειν, τούτου ἀποτροπήν, προτρέπει δ' οὐδέποτε. κἄν τίς μοι τῶν φίλων ἀνακοινῶται καὶ γένηται ἡ φωνή, ταὐτὸν τοῦτ' ἀποτρέπει καὶ οὐκ ἐᾷ πράττειν. καὶ τούτων ὑμῖν μάρτυρας παρέξομαι. Χαρμίδην γὰρ τουτονὶ γιγνώσκετε τὸν καλὸν γενόμενον, 20 τὸν Γλαύκωνος. οὗτός ποτ' ἐτύγχανεν ἐμοὶ ἀνακοι- e νούμενος μέλλων ἀσκήσειν στάδιον εἰς Νεμέαν· καὶ εὐθὺς αὐτοῦ ἀρχομένου λέγειν ὅτι μέλλοι ἀσκεῖν, ἐγένετο ἡ φωνή. κἀγὼ διεκώλυόν τ' αὐτὸν καὶ εἶπον ὅτι Λέγοντός σου μεταξὺ γέγονέ μοι ἡ φωνὴ ἡ τοῦ δαιμο-25 νίου· ἀλλὰ μὴ ἄσκει. Ἴσως, ἔφη, σημαίνει σοι, ὅτι οὐ νικήσω· ἐγὼ δὲ κἂν μὴ μέλλω νικᾶν, γυμνασάμενός γε τοῦτον τὸν χρόνον ὠφεληθήσομαι. ταῦτ' εἰπὼν ἤσκει· ἄξιον οὖν πυθέσθαι αὐτοῦ ἃ αὐτῷ ξυνέβη ἀπὸ 129 ταύτης τῆς ἀσκήσεως. Εἰ δὲ βούλεσθε τὸν Τιμάρχου a 30 ἀδελφὸν Κλειτόμαχον ἐρέσθαι, τί εἶπεν αὐτῷ Τίμαρχος ἡνίκ' ἀποθανούμενος ᾔει εὐθὺ τοῦ δαιμονίου, ἐκεῖνός τε καὶ Εὔαθλος ὁ σταδιοδρομῶν, ὃς Τίμαρχον ὑπεδέξατο φεύγοντα. ἐρεῖ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἶπεν αὐτῷ ταῦτα. — **ΘΕ.** Τί; — **ΣΩ.** Ὦ Κλειτόμαχε, ἔφη, ἐγὼ μέντοι 35 ἔρχομαι ἀποθανούμενος νυνί, διότι Σωκράτει οὐκ ἤθελον πείθεσθαι. Τί δὴ οὖν ποτε τοῦτ' εἶπεν ὁ Τίμαρχος; ἐγὼ φράσω. ὅτ' ἀνίστατο ἐκ τοῦ συμποσίου ὁ Τί- b μαρχος καὶ Φιλήμων ὁ Φιλημονίδου ἀποκτενοῦντες Νικίαν τὸν Ἡροσκαμάνδρου, ἠπιστάσθην μὲν αὐτὼ 40 μόνω τὴν ἐπιβουλήν, ὁ δὲ Τίμαρχος ἀνιστάμενος πρὸς ἐμὲ εἶπε, Τί λέγεις, ἔφη, ὦ Σώκρατες; ὑμεῖς μὲν πίνετε, ἐμὲ δὲ δεῖ ποι ἐξαναστῆναι· ἥξω δ' ὀλίγον ὕστερον, ἐὰν τύχω. καί μοι ἐγένετο ἡ φωνή, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Μηδαμῶς, ἔφην, ἀναστῇς· γέγονε γάρ μοι 45 τὸ εἰωθὸς σημεῖον τὸ δαιμόνιον. καὶ ὃς ἐπέσχε. καὶ διαλιπὼν χρόνον αὖθις ὡρμᾶτο ἰέναι, καὶ ἔφη, Εἶμι c δή, Σώκρατες. αὖθις ἐγένετο ἡ φωνή· αὖθις οὖν αὐτὸν ἠνάγκασα ἐπισχεῖν. τὸ τρίτον, βουλόμενός με λαθεῖν, ἀνέστη οὐκέτι εἰπών μοι οὐδέν, ἀλλὰ λαθών, 50 ἐπιτηρήσας ἄλλοσε τὸν νοῦν ἔχοντα· καὶ οὕτως ᾤχετ' ἀπιὼν καὶ διεπράξατο ἐξ ὧν ᾔει ἀποθανούμενος. ὅθεν δὴ τοῦτ' εἶπε πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὅπερ νῦν ὑμῖν ἐγώ, ὅτι ἴοι ἀποθανούμενος, διὰ τὸ ἐμοὶ ἀπιστῆσαι. Ἔτι τοίνυν περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ πολλῶν ἀκούσεσθον ἃ ἐγὼ d

dum familiaritatem meam recipere? nam quod ad me attinet paratus sum, si hic velit: sed hæc omnia ille joco nobis dicit. nimirum novi meorum æqualium et aliquanto seniorum nonnullos, qui priusquam cum hoc versarentur, nullius erant pretii, postquam autem familiaritate ejus usi sunt, in brevissimo tempore omnibus præstantiores iis evaserunt, quibus inferiores antea erant. — So. Nosti igitur quale hoc sit, o Demodoci fili? — The. Novi per Jovem, si velis tu, me quoque talem fieri posse, quales illi.

XI. So. Non ita, o optime, sed hoc te latet, quale sit, ego vero tibi dicam. est mihi divina quadam sorte dæmonium quoddam a prima pueritia me sequens. hoc enim vox est quædam, quæ cum fit, semper ejus rei, quam facturus sum, dissuasionem innuit, impellit vero nunquam. et si quis amicorum mecum aliquid communicat venitque vox, hoc idem dissuadet, neque facere sinit. et hujus quidem rei vobis testes dabo. Charmidem virum bonum Glauconis filium nostis. hic aliquando in Nemeo stadio se exercitaturus mecum communicabat: ac statim ubi dicere inciperet quod se exercitaturus esset, affuit vox: et ego prohibui eum dicens, Dum loqueris, dæmonii vox adfuit: ne exerceas. Fortasse, inquit, significat tibi me victorem non evasurum: sed etsi victurus non sim, tamen hoc tempore me exercens aliquid proficiam. ita locutus, in certamen abibat: operæ igitur pretium est audire ab eo, quid ei ex eo certamine contigerit. Si vero vultis Clitomachum Timarchi fratrem rogare, quid ei Timarchus dixerit, cum moriturus iret recta ad dæmonium, ille et Euathlus quidam cursor, qui Timarchum fugientem suscepit. referet enim vobis sibi hæc eum dixisse. — The. Quæ? — So. O Clitomache, inquit, equidem moriturus nunc eo, quoniam Socrati obtemperare nolui. Cur igitur tandem hoc dixit Timarchus? ego exponam. cum surgerent ex convivio Timarchus et Philemon Philemonidis filius interfecturi Niciam Heroscamandri filium, soli insidiarum ii conscii erant, Timarchus vero surgens, Quid ais, o Socrates? inquit; vos quidem bibite, me vero oportet aliquo ire: redibo autem paulo post, si occasio erit. tum mihi aderat vox, et, Ne surgas, inquam: solitum enim mihi a dæmone signum factum est. quievit ille. et post tempus aliquod iterum cupiebat ire, dicens, Eo jam, Socrates. iterum vocem audivi: rursus igitur illum cohibui. tertio latere me cupiens, nihil mihi amplius dicens, sed cum observasset me mentem alio advertisse, clam surrexit: et sic profectus ea patravit, quæ mortis ei causa fuerunt. hæc eadem ille fratri, quemadmodum nunc ego vobis, dixit, se scilicet moriturum ire, quod mihi obedire noluisset. Audietis præterea ex multis qui in Sicilia sunt, quæ de exercitus

ἔλεγον περὶ τῆς διαφθορᾶς τοῦ στρατοπέδου. Καὶ τὰ μὲν παρεληλυθότα τῶν εἰδότων ἔστιν ἀκοῦσαι· πεῖραν δ' ἔξεστι νυνὶ λαβεῖν τοῦ σημείου, εἰ ἄρα τι λέγει· ἐπὶ γὰρ τῇ ἐπὶ στρατείαν ἐξορμῇ Σαννίωνος τοῦ καλοῦ ἐγένετό μοι τὸ σημεῖον, οἴχεται δὲ νῦν μετὰ Θρασύλλου στρατευσόμενος εὐθὺ Ἐφέσου καὶ Ἰωνίας. ἐγὼ οὖν οἴομαι ἐκεῖνον ἢ ἀποθανεῖσθαι ἢ ὁμοῦ τι τούτῳ ἐλᾶν καὶ περί γε τῆς πραγματείας τῆς ἄλλης πάνυ φοβοῦμαι.

XII. Ταῦτα δὴ πάντα εἴρηκά σοι, ὅτι ἡ δύναμις e αὕτη τοῦ δαιμονίου τούτου καὶ εἰς τὰς συνουσίας τῶν μετ' ἐμοῦ συνδιατριβόντων τὸ ἅπαν δύναται. πολλοῖς μὲν γὰρ ἐναντιοῦται, καὶ οὐκ ἔστι τούτοις ὠφεληθῆναι μετ' ἐμοῦ διατρίβουσιν, ὥστ' οὐχ οἷόν τέ μοι τούτοις συνδιατρίβειν· πολλοῖς δὲ συνεῖναι μὲν οὐ διακωλύει, ὠφελοῦνται δ' οὐδὲν συνόντες. οἷς δ' ἂν συλλάβηται τῆς συνουσίας ἡ τοῦ δαιμονίου δύναμις, οὗτοί εἰσιν ὧν καὶ σὺ ᾔσθησαι· ταχὺ γὰρ παραχρῆμα ἐπιδιδόασι. καὶ τούτων αὖ τῶν ἐπιδιδόντων οἱ μὲν καὶ βέβαιον 130 ἔχουσι καὶ παραμόνιμον τὴν ὠφέλειαν· πολλοὶ δ' ὅσον a ἂν μετ' ἐμοῦ χρόνον ὦσι, θαυμάσιον ἐπιδιδόασιν, ἐπειδὰν δέ μου ἀπόσχωνται, πάλιν οὐδὲν διαφέρουσιν ὁτουοῦν. τοῦτό ποτ' ἔπαθεν Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου υἱὸς τοῦ Ἀριστείδου. διατρίβων γὰρ μετ' ἐμοῦ πάμπολυ ἐπιδεδώκει ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· ἔπειτ' αὐτῷ στρατεία τις ἐγένετο καὶ ᾤχετο ἐκπλέων. ἥκων δὲ κατελάμβανε μετ' ἐμοῦ διατρίβοντα Θουκυδίδην τὸν Μελησίου υἱὸν τοῦ Θουκυδίδου. ὁ δὲ Θουκυδίδης τῇ b προτεραίᾳ μοι δι' ἀπεχθείας ἐν λόγοις τισὶν ἐγεγόνει. ἰδὼν οὖν με ὁ Ἀριστείδης, ἐπειδὴ ἠσπάσατό τε καὶ τἆλλα διελέχθη, Θουκυδίδην δέ, ἔφη, ἀκούω, ὦ Σώκρατες, σεμνύνεσθαι ἄττα πρὸς σὲ καὶ χαλεπαίνειν ὥς τι ὄντα. Ἔστι γάρ, ἔφην ἐγώ, οὕτως. Τί δέ; οὐκ οἶδεν, ἔφη, πρὶν σοὶ συγγενέσθαι οἷον ἦν τὸ ἀνδράποδον; Οὐκ ἔοικέ γε, ἔφην ἐγώ, νὴ τοὺς θεούς. Ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτός γε, ἔφη, καταγελάστως ἔχω, ὦ Σώκρατες. Τί μάλιστ'; ἔφην ἐγώ. Ὅτι, ἔφη, πρὶν c μὲν ἐκπλεῖν ὁτῳοῦν ἀνθρώπων οἷός τ' ἦ διαλέγεσθαι καὶ μηδενὸς χείρων φαίνεσθαι ἐν τοῖς λόγοις, ὥστε καὶ ἐδίωκον τὰς συνουσίας τῶν χαριεστάτων ἀνθρώπων· νυνὶ δὲ τοὐναντίον φεύγω, ἄν τινα καὶ αἰσθάνωμαι πεπαιδευμένον· οὕτως αἰσχύνομαι ἐπὶ τῇ ἐμαυτοῦ φαυλότητι. Πότερον δέ, ἦν δ' ἐγώ, ἐξαίφνης σε προὔλιπεν αὕτη ἡ δύναμις ἢ κατὰ σμικρόν; Κατὰ σμικρόν, ἦ δ' ὅς. Ἡνίκα δέ σοι παρεγένετο, ἦν δ' ἐγώ, πότερον d μαθόντι παρ' ἐμοῦ τι παρεγένετο, ἤ τινι ἄλλῳ τρόπῳ; Ἐγώ σοι ἐρῶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἄπιστον μὲν νὴ τοὺς θεούς, ἀληθὲς δέ. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον μὲν παρὰ σοῦ οὐδὲν πώποτε, ὡς αὐτὸς οἶσθα· ἐπεδίδουν δ' ὁπότε σοι συνείην, κἂν εἰ ἐν τῇ αὐτῇ μόνον οἰκίᾳ εἴην, μὴ ἐν τῷ αὐτῷ δ' οἰκήματι· μᾶλλον δ' ὁπότ' ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι. κἄμοιγ' ἐδόκουν πολὺ μᾶλλον ὁπότ' ἐν τῷ αὐτῷ οἰκήματι ὢν λέγοντός σου βλέποιμι πρὸς σέ, μᾶλλον ἢ ὁπότ' ἄλλοσ' ὁρῴην. πολὺ δὲ μάλιστα καὶ πλεῖστον e ἐπεδίδουν, ὁπότε παρ' αὐτόν σε καθοίμην ἐχόμενός σου

clade dixeram. Et præterita quidem ab his, qui ea noverunt, audire licet : experimentum vero nunc licet capere signi, utrum quid dicat : in expeditionem namque exibat Sannio pulcher, cum mihi fieret signum. proficiscitur vero nunc cum Thrasyllo adversus Ephesum et Ioniam militaturus. ego igitur illum existimo vel interfectum iri vel una cum illo aliquid incursurum et de reliquo negotio vehementer metuo.

XII. Hæc omnia ideo tibi dixi, quia potestas omnis ad familiaritates cum his, qui mecum sunt, instituendas penes dæmonium est. multis enim adversatur, neque licet his utilitatem percipere ex mea conversatione : quare equidem non possum cum his conversari : multos autem a me non prohibet, sed consuetudine nostra nihil omnino juvantur. quibus autem faverit in ipsa familiaritate potestas dæmonii, illi sunt, de quibus illud animadvertisti : brevi enim proficiunt. et horum alii hoc beneficium firmum habent atque durabile : alii vero, quamdiu mecum sunt, mirifice pollent, ubi vero discesserint, rursus nihil a cæteris differunt. hoc quandoque accidit Aristidi Lysimachi filio, ejus qui filius fuit Aristidis. nam mecum commorans, brevi permultum profecit : postea vero in militiam profectus est navi. reversus offendit apud me degentem Thucydidem Melesiæ filium, qui erat filius Thucydidis. hic autem Thucydides pridie mihi disputaverat odiosius. cum igitur me salutasset et quædam insuper collocutus esset Aristides, Thucydidem, inquit, o Socrates, audio gloriari et in quibusdam tecum concertare, tanquam aliquid sit. Est, inquam, ut dicis. Tum ille, Nonne meminit, inquit, antequam tibi adhæreret, quale esset mancipium? Non videtur, inquam, per deos. At et ego, inquit ille, ridiculus sum. Quare maxime? inquam. Quod priusquam hinc abirem cum quovis disputare poteram, neque aliquo videbar in disserendo deterior, adeo ut consuetudinem politicorum virorum persequerer. nunc autem contra fugio quemcunque eruditum esse intelligo : adeo pudet me meæ inscitiæ. Utrum vero, inquam, repente te reliquit illa vis, an paulatim? Paulatim, inquit. Quando vero in te incessit, utrum accidit tibi aliquid a me discenti, an aliter? Dicam, o Socrates, rem quidem per deos incredibilem, veram tamen. nihil enim unquam a te, ut ipse scis, didici : proficiebam autem quotiescumque tecum essem, et si vel in eadem solum domo essem, non in eodem cubiculo : magis vero quoties in eodem cubiculo. et mihi quidem videbar multo magis, cum in eodem cubiculo essem, et te loquentem intuerer, quam cum alio essem aversus. sed longe magis pro-

καὶ ἁπτόμενος. νῦν δὲ, ἦ δ' ὅς, πᾶσα ἐκείνη ἡ ἕξις ἐξερρύηκεν.

XIII. Ἔστιν οὖν, ὦ Θέαγες, τοιαύτη ἡ ἡμετέρα συνουσία· ἐὰν μὲν τῷ θεῷ φίλον ᾖ, πάνυ πολὺ ἐπιδώ-
5 σεις καὶ ταχὺ, εἰ δὲ μὴ, οὔ. ὅρα οὖν, μή σοι ἀσφαλέστερον ᾖ παρ' ἐκείνων τινὶ παιδεύεσθαι, οἳ ἐγκρατεῖς αὐτοί εἰσι τῆς ὠφελείας ἣν ὠφελοῦσι τοὺς ἀνθρώπους, μᾶλλον ἢ παρ' ἐμοῦ ὅ τι ἂν τύχῃ, τοῦτο πρᾶξαι. —
31 ΘΕ. Ἐμοὶ μὲν τοίνυν δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἡμᾶς οὑ- a
10 τωσὶ ποιῆσαι, ἀποπειραθῆναι τοῦ δαιμονίου τούτου συνόντας ἀλλήλοις. κἂν μὲν παρείκῃ ἡμῖν, [ταῦτα βέλτιστα?]· εἰ δὲ μὴ, τότ' ἤδη παραχρῆμα βουλευσόμεθ' ὅ τι δράσομεν, εἴτ' ἄλλῳ συνεσόμεθα, εἴτε καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον τὸ σοὶ γιγνόμενον πειρασόμεθα παρα-
15 μυθεῖσθαι εὐχαῖσί τε καὶ θυσίαις καὶ ἄλλῳ ὅτῳ ἂν οἱ μάντεις ἐξηγῶνται. — ΔΗ. Μηκέτι πρὸς ταῦτ' ἀντείπῃς, ὦ Σώκρατες, τῷ μειρακίῳ, εὖ γὰρ λέγει Θεάγης. — ΣΩ. Ἀλλ' εἰ δοκεῖ χρῆναι οὕτω ποιεῖν, οὕτω ποιῶμεν.

ficiebam, cum apud te sedens te tangerem. nunc autem omnis habitus ille effluxit.

XIII. Est igitur, o Theages, hujusmodi nostra consuetudo: si deo gratum est, permultum quidem et brevi proficies, sin contra, minime. vide igitur num tibi tutius sit ab aliquo illorum erudiri, quibus in sua potestate sita est utilitas, qua cæteris prosint, quam a me fortuna quadam id assequi. — The. Mihi quidem hoc faciendum, o Socrates, videtur: consuetudine mutua dæmonii experimentum faciamus. et si nobis annuerit, recte hæc: sin minus, tunc jam statim quid agendum sit consultabimus, alterine adhæreamus, an vel ipsum divinum, quod tibi accidit, precibus et sacrificiis et alio quovis denique pacto, quo vates jubent, placare conemur. — De. Nihil ad hæc, o Socrates, adolescenti repugnes, bene enim dicit Theages. — So. At si videtur oportere sic agere, sic agamus.

*ΕΡΑΣΤΑΙ.

*AMATORES.

132 a I. Εἰς Διονυσίου τοῦ γραμματιστοῦ εἰσῆλθον, καὶ εἶδον αὐτόθι τῶν τε νέων τοὺς ἐπιεικεστάτους δοκοῦντας εἶναι τὴν ἰδέαν καὶ πατέρων εὐδοκίμων, καὶ τούτων ἐραστάς. ἐτυγχανέτην οὖν δύο τῶν μειρακίων 5 ἐρίζοντε, περὶ ὅτου δέ, οὐ σφόδρα κατήκουον· ἐφαινέσθην μέντοι ἢ περὶ Ἀναξαγόρου ἢ περὶ Οἰνοπίδου ἐρίζειν· κύκλους γοῦν γράφοντες ἐφαινέσθην καὶ ἐγκλί- b σεις τινὰς ἐμιμοῦντο τοῖν χεροῖν ἐπικλίνοντε καὶ μάλ' ἐσπουδακότε. κἀγὼ — καθήμην γὰρ παρὰ τὸν ἐρα- 10 στὴν τοῦ ἑτέρου αὐτοῖν — κινήσας οὖν αὐτὸν τῷ ἀγκῶνι ἠρόμην, ὅ τί ποθ' οὕτως ἐσπουδακότε τὼ μειρακίω εἴτην, καὶ εἶπον· Ἦ που μέγα τι καὶ καλόν ἐστι περὶ ὅτου τοσαύτην σπουδὴν πεποιημένω ἐστόν. Ὁ δ' εἶπε, Ποῖον, ἔφη, μέγα καὶ καλόν; ἀδολεσχοῦσι 15 μὲν οὖν οὗτοι περὶ τῶν μετεώρων καὶ φλυαροῦσι φιλοσοφοῦντες. Κἀγὼ θαυμάσας αὐτοῦ τὴν ἀπόκρισιν c εἶπον, Ὦ νεανία, αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι τὸ φιλοσοφεῖν; ἢ τί οὕτω χαλεπῶς λέγεις; Καὶ ὁ ἕτερος — πλησίον γὰρ καθήμενος ἐτύγχανεν αὐτοῦ, ἀντεραστὴς 20 ὢν — ἀκούσας ἐμοῦ τ' ἐρομένου κἀκείνου ἀποκρινομένου, Οὐ πρὸς σοῦ γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ποιεῖς τὸ καὶ ἀνερέσθαι τοῦτον, εἰ αἰσχρὸν ἡγεῖται φιλοσοφίαν εἶναι. ἢ οὐκ οἶσθα τοῦτον, ὅτι τραχηλιζόμενος καὶ ἐμπιπλάμενος καὶ καθεύδων πάντα τὸν βίον διατετέλε- 25 κεν; ὥστε σὺ τί αὐτὸν ᾤου ἀποκρινεῖσθαι ἀλλ' ἢ ὅτι d αἰσχρόν ἐστι φιλοσοφία; Ἦν δ' οὗτος μὲν τοῖν ἐρασταῖν περὶ μουσικὴν διατετριφώς, ὁ δ' ἕτερος, ὃν ἐλοιδόρει, περὶ γυμναστικήν. καί μοι ἔδοξε χρῆναι τὸν μὲν ἕτερον ἀφεῖναι, τὸν ἐρωτώμενον, ὅτι οὐδ' αὐτὸς 30 προσεποιεῖτο περὶ λόγων ἔμπειρος εἶναι, ἀλλὰ περὶ ἔργων, τὸν δὲ σοφώτατον προσποιούμενον εἶναι διερωτῆσαι, ἵνα καὶ εἴ τι δυναίμην, παρ' αὐτοῦ ὠφεληθείην. εἶπον οὖν ὅτι Εἰς κοινὸν μὲν τὸ ἐρώτημα ἠρόμην· εἰ δὲ σὺ οἴει τοῦδε κάλλιον ἀποκρινεῖσθαι, σὲ ἐρωτῶ ταὐτόν, 35 ὅπερ καὶ τοῦτον, εἰ δοκεῖ σοι τὸ φιλοσοφεῖν καλὸν εἶναι ἢ οὔ.

133 a II. Σχεδὸν οὖν ταῦτα λεγόντων ἡμῶν ἐπακούσαντε τὼ μειρακίω ἐσιγησάτην, καὶ αὐτὼ παυσαμένω τῆς ἔριδος ἡμῶν ἀκροαταὶ ἐγενέσθην. καὶ ὅ τι μὲν οἱ 40 ἐρασταὶ ἔπαθον, οὐκ οἶδα, αὐτὸς δ' οὖν ἐξεπλάγην· ἀεὶ γάρ ποθ' ὑπὸ τῶν νέων τε καὶ καλῶν ἐκπλήττομαι. ἐδόκει μέντοι μοι καὶ ὁ ἕτερος οὐχ ἧττον ἐμοῦ ἀγωνιᾶν· οὐ μὴν ἀλλ' ἀπεκρίνατό γέ μοι καὶ μάλα φιλοτίμως. b Ὁπότε γάρ τοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ φιλοσοφεῖν 45 αἰσχρὸν ἡγησαίμην εἶναι, οὐδ' ἂν ἄνθρωπον νομίσαιμι ἐμαυτὸν εἶναι, οὐδ' ἄλλον τὸν οὕτω διακείμενον, ἐνδεικνύμενος εἰς τὸν ἀντεραστήν, καὶ λέγων μεγάλῃ τῇ φωνῇ, ἵν' αὐτοῦ κατακούοι τὰ παιδικά. Κἀγὼ εἶπον, Καλὸν ἄρα δοκεῖ σοι τὸ φιλοσοφεῖν; Πάνυ μὲν οὖν,

I. Dionysii grammatici ludum ingressus juvenes conspexi, qui videbantur forma excellentissima, claris ortos parentibus, et horum amatores. duo autem adolescentuli invicem contendebant, quæ vero esset contentio haud satis adverteram. verumtamen de Anaxagora vel Œnopide disceptare videbantur: circulos saltem videbantur describere et quasdam sphæræ inclinationes depingere cubito innixi et intenti admodum. ego autem — juxta enim alterius illorum amatorem sedebam — eum cubito tangens interrogavi, quid ita contenderent adolescentes et dicebam, Profecto magnum quiddam est et pulchrum, in quo tantum studium ponunt. tum ille, Quale, inquit, magnum et pulchrum? nugantur enim de meteoris quædam et philosophantes garriunt. hujus ego responsum admiratus, O adolescens, inquam, an turpe tibi philosophari videtur? curve tam acerbe respondes? Alter vero — juxta enim assidebat æmulus quidam istius — cum et me interrogantem et respondentem illum audisset, Non expedit tibi, Socrates, inquit, interrogare hunc, an turpe existimet esse philosophiam. an nescis ipsum in tumiditate quadam, et saturitate atque somnolentia universam ætatem egisse? itaque tu quid aliud credebas eum responsurum, quam turpe quid esse philosophiam? Erat autem iste ex amatoribus in musica eruditus, alter autem quem carpebat, in gymnastica. et videbatur mihi oportere eum, quem prius interrogaveram, missum facere, quod ipse agendo potius quam disputando exercitatus haberi velle videretur, interrogandum autem censui illum, qui sapientior videri volebat, ut, si quam possem, utilitatem ex eo caperem. dixi igitur, In commune quæstionem movi: quodsi putas melius hoc te responsurum, quod illum, idem te nunc interrogo, utrum videatur philosophari pulchrum esse an secus.

II. Hæc fere cum diceremus, audierunt adolescentes atque missa ea quæ inter ipsos erat contentione, ad ea, quæ disserebamus, audienda se ipsos parabant. atque amatoribus quid acciderit, nescio, ipse certe obstupui: semper enim juvenes pulchros stupesco. videbatur tamen mihi alter me non minus certare, attamen respondit ille mihi valde ambitiose. Si quando, o Socrates, inquit, philosophari turpe esse ducerem, ne hominem quidem me putarem, neque quemvis alium sic affectum, significans æmulum et dicens alta voce, ut amasius ejus audiret. Hic ego, Pulchrum igitur tibi philosophari videtur? Valde quidem, inquit ille.

ἔφη. Τί οὖν; ἐγὼ ἔφην· ἦ δοκεῖ σοι οἷόν τ' εἶναι εἰδέναι πρᾶγμα ὁτιοῦν εἴτε καλὸν εἴτ' αἰσχρόν ἐστιν, ὃ μὴ εἰδείη τις τὴν ἀρχὴν ὅ τι ἐστιν; Οὐχ ἔφη. Οἶσθ' ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὅ τι ἐστι τὸ φιλοσοφεῖν; Καὶ μάλ', ἔφη. Τί οὖν ἐστιν; ἔφην ἐγώ. Τί δ' ἄλλο γ' ἢ κατὰ τὸ Σόλωνος; Σόλων γάρ που εἶπε·

γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.

κἀμοὶ δοκεῖ οὕτως ἀεὶ χρῆναι ἕν γέ τι μανθάνειν τὸν μέλλοντα φιλοσοφήσειν, καὶ νεώτερον ὄντα καὶ πρεσβύτερον, ἵν' ὡς πλεῖστ' ἐν τῷ βίῳ μάθῃ. Καί μοι τὸ μὲν πρῶτον ἔδοξέ τι εἰπεῖν, ἔπειτά πως ἐννοήσας ἠρόμην αὐτὸν, εἰ τὴν φιλοσοφίαν πολυμαθίαν ἡγοῖτο εἶναι. Κἀκεῖνος, Πάνυ (γε?), ἔφη. Ἡγεῖ δὲ δὴ καλὸν εἶναι μόνον τὴν φιλοσοφίαν ἢ καὶ ἀγαθόν; ἦν δ' ἐγώ. Καὶ ἀγαθὸν, ἔφη, πάνυ. Πότερον οὖν ἐν φιλοσοφίᾳ τι τοῦτ' ἴδιον ἐνορᾷς, ἢ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οὕτω σοι δοκεῖ ἔχειν; οἷον φιλογυμναστίαν οὐ μόνον ἡγεῖ καλὸν εἶναι ἀλλὰ καὶ ἀγαθόν; ἢ οὔ; Ὁ δὲ καὶ μάλ' εἰρωνικῶς εἶπε δύο, Πρὸς μὲν τόνδε μοι εἰρήσθω, ὅτι οὐδέτερα, πρὸς μέντοι σὲ, ὦ Σώκρατες, ὁμολογῶ καὶ καλὸν εἶναι κἀγαθόν. Ἆρ' οὖν καὶ ἐν τοῖς γυμνασίοις τὴν πολυπονίαν φιλογυμναστίαν ἡγεῖ εἶναι; Κἀκεῖνος ἔφη, Πάνυ γε, ὥσπερ γε καὶ ἐν τῷ φιλοσοφεῖν τὴν πολυμαθίαν φιλοσοφίαν ἡγοῦμαι εἶναι. Κἀγὼ εἶπον, Ἡγεῖ δὲ τοὺς φιλογυμναστοῦντας ἄλλου του ἐπιθυμεῖν ἢ τούτου, ὅ τι ποιήσει αὐτοὺς εὖ ἔχειν τὸ σῶμα; Τούτου, ἔφη. Ἦ οὖν οἱ πολλοὶ πόνοι τὸ σῶμα, ἦν δ' ἐγὼ, ποιοῦσιν εὖ ἔχειν; Πῶς γὰρ ἂν, ἔφη, ἀπό γ' ὀλίγων πόνων τὸ σῶμά τις εὖ ἔχοι; Καί μοι ἔδοξεν ἤδη ἐνταῦθα κινητέος εἶναι ὁ φιλογυμναστής, ἵνα μοι βοηθήσειε διὰ τὴν ἐμπειρίαν τῆς γυμναστικῆς. κἄπειτ' ἠρόμην αὐτὸν, Σὺ δὲ δὴ τί σιγᾷς ἡμῖν, ὦ λῷστε, τούτου ταῦτα λέγοντος; ἢ καὶ σοὶ δοκοῦσιν ἄνθρωποι εὖ τὰ σώματα ἔχειν ἀπὸ τῶν πολλῶν πόνων, ἢ ἀπὸ τῶν μετρίων; Ἐγὼ μὲν, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ᾤμην, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, καὶ νῦν γνῶναι, ὅτι οἱ μέτριοι πόνοι εὖ ποιοῦσιν ἔχειν τὰ σώματα. πόθεν δή; οὐχὶ ἄνδρα γ' ἄγρυπνόν τε καὶ ἄσιτον καὶ ἀτριβῆ τὸν τράχηλον ἔχοντα καὶ λεπτὸν ὑπὸ μεριμνῶν; Καὶ αὐτοῦ ταῦτ' εἰπόντος ἥσθη τὰ μειράκια καὶ ἐπεγέλασεν, ὁ δ' ἕτερος ἠρυθρίασε. Κἀγὼ εἶπον, Τί οὖν; σὺ ἤδη ξυγχωρεῖς μήτε πολλοὺς μήτ' ὀλίγους πόνους εὖ ποιεῖν ἔχειν τὰ σώματα τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τοὺς μετρίους; ἢ διαμαχεῖ δυοῖν ὄντοιν νῷν περὶ τοῦ λόγου; Κἀκεῖνος, Πρὸς μὲν τοῦτον, ἔφη, κἂν πάνυ ἡδέως διαγωνισαίμην, καὶ εὖ οἶδ' ὅτι ἱκανὸς ἂν γενοίμην βοηθῆσαι τῇ ὑποθέσει, ἣν ὑπεθέμην, καὶ εἰ ταύτης ἔτι φαυλοτέραν ὑπεθέμην· οὐδὲν γάρ ἐστι· πρὸς μέντοι σὲ οὐδὲν δέομαι παρὰ δόξαν φιλονεικεῖν, ἀλλ' ὁμολογῶ, μὴ τὰ πολλὰ, ἀλλὰ τὰ μέτρια γυμνάσια τὴν εὐεξίαν ἐμποιεῖν τοῖς ἀνθρώποις. Τί δέ; τὰ σιτία, τὰ μέτρια ἢ τὰ πολλά; ἔφην ἐγώ. Καὶ τὰ σιτία ὡμολόγει. Ἔτι δὲ κἀγὼ προσηνάγκαζον αὐτὸν ὁμολογεῖν καὶ τἆλλα πάντα τὰ περὶ τὸ σῶμα, τὰ μέ-

Quid ergo, inquam, num videtur tibi fieri posse, ut norit quis turpene sit an pulchrum, id, quod ipsum quid sit omnino ignorat? Non. Nosti igitur, inquam, quid sit philosophari? Novi equidem. Quid igitur? Quid aliud quam secundum illud Solonis? dixit enim alicubi Solon :

Discenti assidue multa senecta venit.

et mihi quidem videtur semper sic oportere aliquid discere eum hominem, qui philosophus futurus sit, sive juvenis sive senex sit, ut in vita quamplurima discat. Atque is primo visus est mihi aliquid dixisse : deinde mecum rem reputavi atque interrogavi, an ei philosophia idem quod multa discere videretur. Et ille, Omnino, inquit. Existimas, inquam, pulchrum aliquid solummodo esse philosophiam, an etiam bonum? Etiam valde bonum, inquit. Utrum igitur philosophiæ id proprium facis, an etiam aliis eodem pacto tribuis? verbi gratia, studium gymnasticæ non modo pulchrum esse sed etiam bonum putas? aut non? Tunc ille valde ludens duo protulit, Huic, inquit, dico neutrum esse, tibi autem, o Socrates, et pulchrum et bonum esse fateor. Ergo in gymnasiis etiam multum laborem existimas esse gymnasticæ studium? Et maxime quidem, inquit ille, quemadmodum in philosophando multa discere philosophiam puto. Ego vero, Credis, inquam, gymnasticæ studiosos aliud quid appetere, quam id, quo eorum corpora bene se habeant? Id, inquit. Num igitur multi labores bonum corporis habitum efficiunt? Quonam pacto, inquit ille, ex paucis laboribus robustum corpus fiat? Hic mihi visus est jam gymnasticus ille provocandus esse, qui mihi propter peritiam gymnasticæ auxilium ferret. et deinde percunctatus sum eum, Quid tu, vir optime, isto illa dicente taces? num et tibi videntur homines e multis potius laboribus quam e modicis robur acquirere? Equidem, o Socrates, illud quod dici solet videre videor, nempe ex moderatis corpus bene sese habere. unde sane? nonne insomnem et nauseabundum virum cerviceque molli et curis extenuatum? Et cum hæc dixisset, delectati adolescentes riserunt; alter autem ille erubuit. Tunc ego, Quid tu igitur? concedisne, nec parvos neque magnos labores habitum bonum corporis efficere, sed modicos? aut, cum nos duo simus, disceptabis? Libenter equidem, inquit, cum hoc certarem, et bene scio me posse id quod proposui, defendere, etiamsi hypothesin proposuissem minus validam : nullius enim pretii est. tecum tamen haud decet insolentius contendere, sed confiteor, non multas, sed temperatas exercitationes bonum corporis habitum hominibus præstare. Cibi autem, inquam, multi, an moderati? Et cibi, ait. Præterea compuli eum, ut concederet reliqua omnia quæ circa corpus versantur, temperata quidem prodesse quampluri-

τρια μάλιστ' ὠφελεῖν, ἀλλὰ μὴ τὰ πολλὰ μηδὲ τὰ ὀλίγα· καί μοι ὡμολόγει τὰ μέτρια. Τί δέ, ἔφην, τὰ περὶ τὴν ψυχήν; τὰ μέτρια ὠφελεῖ ἢ τὰ ἄμετρα τῶν προσφερομένων; Τὰ μέτρια, ἔφη. Οὐκοῦν ἓν 5 τῶν προσφερομένων ψυχῇ ἐστὶ καὶ τὰ μαθήματα; Ὡμολόγει. Καὶ τούτων ἄρα τὰ μέτρια ὠφελεῖ, ἀλλ' οὐ τὰ πολλά; Συνέφη.

III. Τίν' οὖν ἐρόμενοι ἂν δικαίως ἐροίμεθα, ὁποῖοι e μέτριοι πόνοι καὶ σιτία πρὸς τὸ σῶμά ἐστιν; Ὡμολο-10 γοῦμεν τρεῖς ὄντες ὅτι ἰατρὸν ἢ παιδοτρίβην. Τίνα δ' ἂν περὶ σπερμάτων σπορᾶς, ὁπόσον μέτριον; Καὶ τούτου τὸν γεωργὸν ὡμολογοῦμεν. Τίνα δὲ περὶ μαθημάτων εἰς ψυχὴν φυτεύσεώς τε καὶ σπορᾶς ἐρωτῶντες δικαίως ἂν ἐροίμεθα, ὁποῖα καὶ ὁπόσα μέτρια; 135 Τοὐντεῦθεν ἤδη ἀπορίας μεστοὶ ἦμεν ἅπαντες. κἀγὼ a προσπαίζων αὐτοὺς ἠρόμην, Βούλεσθε, ἔφην, ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐν ἀπορίᾳ ἐσμέν, ἐρώμεθα ταυτὶ τὰ μειράκια; ἢ ἴσως αἰσχυνόμεθα, ὥσπερ ἔφη τοὺς μνηστῆρας Ὅμηρος μὴ ἀξιοῦντας εἶναί τιν' ἄλλον, ὅστις ἐντενεῖ τὸ τό-20 ξον; Ἐπειδὴ οὖν μοι ἐδόκουν ἀθυμεῖν πρὸς τὸν λόγον, ἄλλῃ ἐπειρώμην σκοπεῖν καὶ εἶπον, Ποῖα δὲ μάλιστ' ἄττα τοπάζομεν εἶναι τῶν μαθημάτων ἃ δεῖ τὸν φιλοσοφοῦντα μανθάνειν, ἐπειδὴ οὐχὶ πάντα οὐδὲ πολλά; Ὑπολαβὼν οὖν ὁ σοφώτερος εἶπεν, ὅτι Κάλλιστα ταῦτ' b 25 εἴη τῶν μαθημάτων καὶ προσήκοντα, ἀφ' ὧν ἂν πλείστην δόξαν ἔχοι τις εἰς φιλοσοφίαν· πλείστην δ' ἂν ἔχοι δόξαν, εἰ δοκοίη τῶν τεχνῶν ἔμπειρος εἶναι πασῶν, εἰ δὲ μή, ὡς πλείστων γε καὶ μάλιστα τῶν ἀξιολόγων, μαθὼν αὐτῶν ταῦτα, ἃ προσήκει τοῖς ἐλευθέ-30 ροις μαθεῖν, ὅσα ξυνέσεως ἔχεται, μὴ ὅσα χειρουργίας. Ἆρ' οὖν οὕτω λέγεις, ἔφην ἐγώ, ὥσπερ ἐν τῇ τεκτονικῇ; καὶ γὰρ ἐκεῖ τέκτονα μὲν ἂν πρίαιο πέντ' ἢ ἓξ c μνῶν ἄκρον, ἀρχιτέκτονα δ' οὐδ' ἂν μυρίων δραχμῶν· ὀλίγοι γε μὴν καὶ ἐν πᾶσι τοῖς Ἕλλησι γίγνοιντο. ἆρα 35 μή τι τοιοῦτον λέγεις; Καὶ ὃς ἀκούσας μου ξυνεχώρει καὶ αὐτὸς λέγειν τοιοῦτον.

IV. Ἠρόμην δ' αὐτόν, εἰ οὐχ ἀδύνατον εἴη δύο μόνον τέχνας οὕτω μαθεῖν τὸν αὐτόν, μὴ ὅτι πολλὰς καὶ μεγάλας. Ὁ δέ, Μή οὕτως μου, ἔφη, ὑπολάβῃς, ὦ 40 Σώκρατες, ὡς λέγοντος, ὅτι δεῖ ἑκάστην τῶν τεχνῶν τὸν φιλοσοφοῦντα ἐπίστασθαι ἀκριβῶς, ὥσπερ αὐτὸν d τὸν τὴν τέχνην ἔχοντα, ἀλλ' ὡς εἰκὸς ἄνδρα ἐλεύθερόν τε καὶ πεπαιδευμένον, ἐπακολουθῆσαί τε τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ οἷόν τ' εἶναι διαφερόντως τῶν 45 παρόντων, καὶ αὐτὸν ξυμβάλλεσθαι γνώμην, ὥστε δοκεῖν χαριέστατον εἶναι καὶ σοφώτατον τῶν ἀεὶ παρόντων ἐν τοῖς λεγομένοις τε καὶ πραττομένοις περὶ τὰς τέχνας. Κἀγώ, ἔτι γὰρ αὐτοῦ ἠμφεγνόουν τὸν λόγον ὅ τι ἐβούλετο, Ἆρ' ἐννοῶ, ἔφην, οἷον λέγεις τὸν φιλό-50 σοφον ἄνδρα; δοκεῖς γάρ μοι λέγειν οἷον ἐν τῇ ἀγωνίᾳ e εἰσὶν οἱ πένταθλοι πρὸς τοὺς δρομέας ἢ τοὺς παλαιστάς. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τούτων μὲν λείπονται κατὰ τὰ τούτων ἆθλα καὶ δεύτεροί εἰσι πρὸς τούτους, τῶν δ' ἄλλων ἀθλητῶν πρῶτοι καὶ νικῶσιν αὐτούς. τάχ' ἂν ἴσως

mum, pauca vero vel nimia nihil : et ille moderata juvare confessus est. At quæ ad animam spectant, inquam, cum moderata adhibentur, conducuntne magis, an immoderata? Moderata. Disciplinæ autem nonne unum sunt ex iis quæ animæ adhibentur et conferunt? Consensit. Ergo ex his quoque quæ temperatæ sunt, non quæ multæ, utilitatem afferunt? Concessit.

III. Quemnam igitur interrogare merito conveniat, quales sint labores atque cibi corporibus accommodati? In hoc tres, arbitror, convenimus, medicum videlicet, vel pædotribam interrogandum. Quem vero de spargendis seminibus, quantum sit modicum? Agricolam, convenimus. At vero de semente et plantatione disciplinarum in anima, quemnam merito percontemur, quales quotve sufficiant? Hic jam ambiguitatis pleni eramus omnes. et ego jocans inquam, Vultisne, postquam nos in hoc ambigui sumus, ab his adolescentibus istuc quæramus? an fortasse erubescimus, quemadmodum procos inducit Homerus, cum nollent alium quemquam esse, qui arcum intenderet? Cum igitur graviter ferre viderentur, alia quadam via investigare aggressus, Qualia, inquam, esse debere conjicimus, quæ oportet philosophum discere, quum neque omnia neque multa (sint discenda)? Respondens igitur sapientior ille, Pulcherrimas, ait, atque maxime congruas animo disciplinas eas esse, ex quibus maximam quis gloriam in philosophia consequatur : maximam vero gloriam adipisci, si omnium artium peritus sit, aut si non omnium, quam plurimarum saltem, earumque præsertim quæ æstimatione sunt dignæ, earum ea discens, quæ liberos homines decet, quæ intelligentiæ ratione, non manuum ministerio conficiuntur. An igitur sic, inquam, dicis, quemadmodum in opificiis contingit? ibi enim opificem quidem quinque ad summum, aut sex minis emeres, architectum vero ne decem millibus quidem drachmarum. nam per omnem Græciam rari admodum reperiuntur. num tale quid ais? Ille his auditis ipsum se dicere confessus est tale quid.

IV. Eum vero interrogabam, utrum fieri posset ut duas idem dumtaxat artes hoc pacto, nedum multas magnasque perciperet. Et ille, Ne ita me dicere putes, inquit, o Socrates, quasi philosophantem oporteat singulas artes ad summum prosequi, quemadmodum artifices ipsos, verum, ut liberum virum eruditumque decet, ut potis sit percipere, quæ a quodam artifice proferuntur, melius quam cæteri, qui adsunt : præterea ita mente omnia conjectare, ut semper elegantissimus ac sapientissimus esse omnium in iis, quæ aguntur et dicuntur in artibus, appareat. Atque ego, adhuc enim quorsum tenderet ambigebam, Intelligone, inquam, qualem dicis esse virum philosophum? videris enim mihi talem dicere, quales in certamine sunt pentathli, cursoribus, vel luctatoribus collati. etenim illi his in horum certaminibus inferiores sunt secundumque locum tenent, reliquorum vero athletarum primi atque victores sunt. tale quid fortasse dicis, et philosophiæ stu-

τοιοῦτόν τι λέγοις, καὶ τὸ φιλοσοφεῖν ἀπεργάζεσθαι τοὺς ἐπιτηδεύοντας τοῦτο τὸ ἐπιτήδευμα· τῶν μὲν πρώτων εἰς ξύνεσιν περὶ τὰς τέχνας ἐλλείπεσθαι, τὰ δευτερεῖα δ' ἔχοντας τῶν ἄλλων περιεῖναι, καὶ οὕτως γίγνεσθαι περὶ πάντα ὕπακρόν τιν' ἄνδρα τὸν πεφιλοσοφηκότα. τοιοῦτόν τινά μοι δοκεῖς ἐνδείκνυσθαι. Καλῶς γέ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, φαίνει ὑπολαμβάνειν τὰ περὶ τοῦ φιλοσόφου, ἀπεικάσας αὐτὸν τῷ πεντάθλῳ. ἔστι γὰρ ἀτεχνῶς τοιοῦτος, οἷος μὴ δουλεύειν μηδενὶ πράγματι μηδ' εἰς τὴν ἀκρίβειαν μηδὲν διαπεπονηκέναι, ὥστε διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς τούτου ἐπιμέλειαν τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπολελεῖφθαι, ὥσπερ οἱ δημιουργοί. ἀλλὰ πάντων μετρίως ἐφῆφθαι.

V. Μετὰ ταύτην δὴ τὴν ἀπόκρισιν ἐγὼ προθυμούμενος σαφῶς εἰδέναι ὅ τι λέγοι, ἐπυνθανόμην αὐτοῦ τοὺς ἀγαθοὺς πότερον χρησίμους ἢ ἀχρήστους εἶναι ὑπολαμβάνοι. Χρησίμους δήπου, ὦ Σώκρατες, ἔφη. Ἆρ' οὖν, εἴπερ οἱ ἀγαθοὶ χρήσιμοι, οἱ πονηροὶ ἄχρηστοι; Ὡμολόγει. Τί δέ; τοὺς φιλοσόφους ἄνδρας χρησίμους ἡγεῖ ἢ οὔ; Ὁ δ' ὡμολόγει χρησίμους, καὶ πρός γ' ἔφη χρησιμωτάτους εἶναι ἡγεῖσθαι. Φέρε δὴ γνῶμεν, εἰ ἀληθῆ λέγεις, πῶς καὶ χρήσιμοι ἡμῖν εἰσιν οἱ ὕπακροι οὗτοι; δῆλον γάρ, ὅτι ἑκάστου γε τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων φαυλότερός ἐστιν ὁ φιλόσοφος. Ὡμολόγει. Φέρε δὴ σύ, ἦν δ' ἐγώ, εἰ τύχοις ἢ αὐτὸς ἀσθενήσας ἢ τῶν φίλων τις τῶν σῶν, περὶ ὃν σὺ σπουδὴν μεγάλην ἔχεις, πότερον ὑγίειαν βουλόμενος κτήσασθαι τὸν ὕπακρον ἐκεῖνον τὸν φιλόσοφον εἰσάγοις ἂν εἰς τὴν οἰκίαν ἢ τὸν ἰατρὸν [ἂν λάβοις]; Ἀμφοτέρους ἔγωγ' ἄν, ἔφη. Μή μοι, εἶπον ἐγώ, ἀμφοτέρους λέγε, ἀλλ' ὁπότερον μᾶλλόν τε καὶ πρότερον. Οὐδεὶς ἄν, ἔφη, τοῦτό γ' ἀμφισβητήσειεν, ὡς οὐχὶ τὸν ἰατρὸν καὶ μᾶλλον καὶ πρότερον. Τί δέ; ἐν νηῒ χειμαζομένῃ ποτέρῳ ἂν μᾶλλον ἐπιτρέποις σαυτόν τε καὶ τὰ σεαυτοῦ, τῷ κυβερνήτῃ ἢ τῷ φιλοσόφῳ; Τῷ κυβερνήτῃ ἔγωγε. Οὐκοῦν καὶ τἄλλα πάνθ' οὕτως, ἕως ἄν τις δημιουργὸς ᾖ, οὐ χρήσιμός ἐστιν ὁ φιλόσοφος; Φαίνεται, ἔφη. Οὐκοῦν νῦν ἄχρηστός τις ἡμῖν ἐστιν ὁ φιλόσοφος; εἰσὶ γὰρ ἡμῖν δήπου δημιουργοί. ὡμολογήσαμεν δὲ τοὺς μὲν ἀγαθοὺς χρησίμους εἶναι, τοὺς δὲ πονηροὺς ἀχρήστους. Ἠναγκάζετο ὁμολογεῖν.

VI. Τὸ οὖν μετὰ τοῦτ' ἐρωμαί σε; ἢ ἀγροικότερόν ἐστιν ἐρέσθαι; Ἐροῦ ὅ τι βούλει. Οὐδὲν δή, ἔφην ἐγώ, ζητῶ ἄλλο ἢ ἀνομολογήσασθαι τὰ εἰρημένα· ἔχει δέ πως ὡδί. ὡμολογήσαμεν καλὸν εἶναι τὴν φιλοσοφίαν καὶ αὐτοὶ φιλόσοφοι εἶναι, τοὺς δὲ φιλοσόφους ἀγαθούς, τοὺς δ' ἀγαθοὺς χρησίμους, τοὺς δὲ πονηροὺς ἀχρήστους. αὖθις δ' αὖ τοὺς φιλοσόφους ὡμολογήσαμεν, ἕως ἂν δημιουργοὶ ὦσιν, ἀχρήστους εἶναι, δημιουργοὺς δ' ἀεὶ εἶναι. οὐ γὰρ ταῦθ' ὡμολόγηται; Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς. Ὁμολογοῦμεν ἄρα, ὡς ἔοικε, κατά γε τὸν σὸν λόγον, εἴπερ τὸ φιλοσοφεῖν ἐστι περὶ τὰς τέχνας ἐπιστήμονας εἶναι ὃν σὺ λέγεις τὸν τρόπον, πονηροὺς αὐτοὺς εἶναι καὶ ἀχρήστους, ἕως ἂν ἐν ἀνθρώποις τέχ-

dium conferre philosophis, ut ab iis, qui in quavis arte supremi sunt, in eadem arte intelligentia quidem superentur, secundum vero locum cum teneant, reliquos antecedant, atque sic philosophum in omnibus secundæ cujusdam hominem sortis exsistere. hujusmodi videris philosophantem virum ostendere. Recte, inquit, o Socrates, accipis de philosopho dicta, qui eum pentathlo comparaveris. est enim procul dubio talis, ut nulli negotio servire velit neque in aliqua re usque ad summum elaborasse, ita ut propter hujus unius exactam diligentiam ab aliis omnibus superetur, sicuti opifices, sed omnia mediocriter attingat.

V. Post hanc responsionem cupiens planius nosse quidnam diceret, Bonos, inquam, viros, utilesne, an inutiles esse censes? Utiles, inquit, o Socrates. Igiturne si bon [sic] utiles sunt, mali inutiles? Consensit. Quid autem? philosophos viros utiles an inutiles putas? Ad hæc ille maxime omnium utiles esse philosophos asseveravit. Age igitur, dignoscamus, utrum quidem vera dicas, quomodo utiles nobis sunt isti secundæ sortis homines? manifestum enim est, unoquoque artifice inferiorem esse philosophum. Annuit. Age, inquam, si vel tu, vel ex amicis aliquis tuis ægrotaret, cujus magnam curam geris, utrum ad curam valetudinis philosophum illum secundarium domum induceres, an medicum? Utrumque. Ne mihi dicas utrumque : sed utrum potius et prius? Nemo, inquit, ambiget, medicum magis et prius. Quid autem? in navi fluctibus agitata, utrum te et tua gubernatori, an philosopho potius committeres? Gubernatori, inquit. Ergone etiam reliqua omnia ita se habent, quamdiu artifex adest, philosophus inutilis est? Videtur, inquit. Philosophusne igitur nunc inutilis est? sunt enim nobis artifices. confessi vero sumus, bonos quidem utiles esse, malos inutiles. Coactus est confiteri.

VI. Quod ergo sequitur te quæram? aut estne agrestius quærere? Quære quidquid lubet. Nihil aliud peto, nisi ut iterum concedantur jam dicta : habent autem se ita. confessi sumus philosophiam bonam esse, et nos ipsos philosophos esse, philosophos autem esse bonos, et bonos utiles, malos contra inutiles. deinde concessimus, dum artifices adsunt, philosophos inutiles esse, artifices vero esse semper. nonne concessa hæc sunt? Sunt. Confitemur igitur, ut videtur, secundum tuam orationem, si quidem philosophari est esse scitos artium eo pacto, quo tu dixisti, malos philosophos esse et inutiles, quamdiu inter homines

ναι ὦσιν. ἀλλὰ μὴ οὐχ οὕτως, ὦ φίλε, ἔχωσι, μηδ' ᾖ τοῦτο φιλοσοφεῖν, περὶ τὰς τέχνας ἐσπουδακέναι, οὐδὲ πολυπραγμονοῦντα κυπτάζοντα ζῆν, οὐδὲ πολυμαθοῦντα, ἀλλ' ἄλλο τι, ἐπεὶ ἐγὼ ᾤμην καὶ ὄνειδος εἶναι τοῦτο καὶ βαναύσους καλεῖσθαι τοὺς περὶ τὰς τέχνας ἐσπουδακότας.

VII. Ὧδε δὲ σαφέστερον εἰσόμεθα, εἰ ἄρ' ἀληθῆ λέγω, ἐὰν τοῦτ' ἀποκρίνῃ. τίνες ἵππους ἐπίστανται κολάζειν ὀρθῶς, πότερον οἵπερ βελτίους ποιοῦσιν ἢ ἄλλοι; Οἵπερ βελτίους. Τί δέ; κύνας οὐχ οἱ βελτίους ἐπίστανται ποιεῖν, οὗτοι καὶ κολάζειν ὀρθῶς ἐπίστανται; Ναί. Ἡ αὐτὴ ἄρα τέχνη βελτίους τε ποιεῖ καὶ κολάζει ὀρθῶς; Φημί, ἦ δ' ὅς. Τί δαί; πότερον ἥπερ βελτίους τε ποιεῖ καὶ κολάζει ὀρθῶς, ἡ αὐτὴ καὶ γιγνώσκει τοὺς χρηστοὺς καὶ τοὺς μοχθηρούς, ἢ ἑτέρα τις; Ἡ αὐτή, ἔφη. Ἐθελήσεις οὖν καὶ κατ' ἀνθρώπους τοῦθ' ὁμολογεῖν, ἥπερ βελτίους ἀνθρώπους ποιεῖ, ταύτην εἶναι καὶ τὴν κολάζουσαν ὀρθῶς καὶ διαγιγνώσκουσαν τοὺς χρηστούς τε καὶ τοὺς μοχθηρούς; Πάνυ γε, ἔφη. Οὐκοῦν ἥτις ἕνα καὶ πολλούς, καὶ ἥτις πολλοὺς καὶ ἕνα; Ναί. Καὶ καθ' ἵππων δὴ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων οὕτως; Φημί. Τίς οὖν ἐστιν ἡ ἐπιστήμη, ἥτις τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀκολασταίνοντας καὶ παρανομοῦντας ὀρθῶς κολάζει; οὐχ ἡ δικαστική; Ναί. Ἢ ἄλλην οὖν τινα καλεῖς δικαιοσύνην ἢ ταύτην; Οὐκ, ἀλλὰ ταύτην. Οὐκοῦν ᾗπερ κολάζουσιν ὀρθῶς, ταύτῃ καὶ γιγνώσκουσι τοὺς χρηστοὺς καὶ τοὺς μοχθηρούς; Ταύτῃ. Ὅστις δ' ἕνα γιγνώσκει, καὶ πολλοὺς γνώσεται; Ναί. Καὶ ὅστις γε πολλοὺς ἀγνοεῖ, καὶ ἕνα; Φημί. Εἰ ἄρ' ἵππος ὢν ἀγνοοίη τοὺς χρηστοὺς καὶ τοὺς πονηροὺς ἵππους, κἂν αὑτὸν ἀγνοοίη ποῖός τίς ἐστιν; Φημί. Καὶ εἰ βοῦς ὢν ἀγνοοίη τοὺς πονηροὺς καὶ χρηστοὺς * βοῦς, κἂν αὑτὸν ἀγνοοίη ποῖός τίς ἐστιν; Ναί, ἔφη. Οὕτω δὴ καί, εἰ κύων; Ὡμολόγει. Τί δ'; ἐπειδὰν ἄνθρωπός τις ὢν ἀγνοῇ τοὺς χρηστοὺς καὶ * πονηροὺς ἀνθρώπους, ἆρ' οὐχ ἑαυτὸν ἀγνοεῖ, πότερον χρηστός ἐστιν ἢ πονηρός, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἄνθρωπός ἐστιν; Ξυνεχώρει. Τὸ δ' ἑαυτὸν ἀγνοεῖν σωφρονεῖν ἐστιν ἢ μὴ σωφρονεῖν; Μὴ σωφρονεῖν. Τὸ ἑαυτὸν ἄρα γιγνώσκειν ἐστὶ σωφρονεῖν; Φημί, ἔφη. Τοῦτ' ἄρα, ὡς ἔοικε, καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς γράμμα παρακελεύεται, σωφροσύνην ἀσκεῖν καὶ δικαιοσύνην. Ἔοικεν. Τῇ αὐτῇ δὲ ταύτῃ καὶ κολάζειν ὀρθῶς ἐπιστάμεθα; Φημί. Οὐκοῦν ᾗ μὲν κολάζειν ὀρθῶς ἐπιστάμεθα, δικαιοσύνη αὕτη ἐστίν, ᾗ δὲ διαγιγνώσκειν καὶ ἑαυτὸν καὶ ἄλλους, σωφροσύνη; Ἔοικεν, ἔφη. Ταὐτὸν ἄρ' ἐστὶ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη; Φαίνεται.

VIII. Καὶ μὴν οὕτω γε καὶ αἱ πόλεις εὖ οἰκοῦνται, ὅταν οἱ ἀδικοῦντες δίκην διδῶσιν. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Καὶ πολιτικὴ ἄρ' ἡ αὐτή ἐστιν. Ξυνεδόκει. Τί δαί; ὅταν εἷς ἀνὴρ ὀρθῶς πόλιν διοικῇ, ὄνομά γε τούτῳ οὐ τύραννός τε καὶ βασιλεύς; Φημί. Οὐκοῦν βασιλικῇ τε καὶ τυραννικῇ τέχνῃ διοικεῖ; Οὕτως. Καὶ αὗται

artes sint. verum fortasse non ita sese habent, o amice, neque philosophari circa artes studiose versari est, nec multis negotiis incumbentem vivere, aut multa perdiscentem, sed aliud quiddam, siquidem putavi et dedecus hoc esse, et (sedentarios, *i. e.*) ignobiles appellari, qui artibus incumbunt.

VII. Hoc autem modo planius intelligemus, an vera dicam, si hoc respondeas. quinam equos recte domare norunt, utrum qui illos meliores reddunt, an alii? Qui meliores. Quid vero? canes nonne qui eos meliores reddere, hi et recte coercere norunt? Omnino. Eadem ergo ars et meliores reddit et recte coercet? Eadem. Quid autem? utrum quæ et meliores facit et recte castigat, eadem discernit bonos et malos, an alia? Eadem, inquit. Vis igitur, inquam, etiam de hominibus hoc constituamus, quæ meliores reddat homines, eandem esse, quæ et recte cohibeat, et bonos et malos discernat? Prorsus, inquit. Ergone quæcumque unum eadem et multos, et quæ multos et unum? Ita. Et itane est de equis cæterisque omnibus? Est, inquit. Quæ igitur scientia est, quæ intemperantes et legum transgressores in civitate recte castigat? nonne judiciaria? Hæc. An igitur vocas justitiam aliam quandam præter hanc? Non aliam. An igitur qua scientia recte castigant, hac bonos et malos discernunt? Hac. Quicumque vero unum norit, plures quoque cognoscet? Cognoscet. Et qui multos ignorat, ignorabit et unum? Consensit. Si ergo equus bonos et malos equos ignoret, se ipsum ignorabit? Concessit. Et si bos haud noverit bonos et malos boves, sese etiam qualis ipse sit, ignoret necesse est? Ita est, inquit. Itane etiam, si canis? Confessus est. Quid vero? quando homo ignorat bonos homines et malos, nonne sui ipsius etiam ignarus est, bonusne sit an malus, quandoquidem et ipse homo est? Annuit. Se ipsum autem ignorare, sapere an desipere est? Desipere. Itaque se ipsum nosse, sapere est? Est, inquit. Hoc igitur, ut videtur, etiam scriptum Delphicum præcipit, prudentiam scilicet et justitiam colere. Videtur. Hac eadem et recte cohibere scimus. Annuit. Qua ergo recte castigare scimus, hæc utique justitia est, qua vero et nos ipsos, et alios dignoscere possumus, prudentia? Videtur. Idemne igitur est justitia atque prudentia? Videtur.

VIII. Et vero etiam civitates bene sic gubernantur, cum injusti dant pœnas. Vera dicis. Atque civilis scientia profecto eadem est. Etiam illi videbatur. Quid vero? quando vir unus recte civitatem administrat, nonne tyrannus et rex vocatur? Annuit. Nonne tyrannica et regia arte gubernat? Imo. Itaque et hæ scientiæ eædem cum

ἄρ' αἱ αὐταὶ τέχναι εἰσὶν ἐκείναις; Φαίνονται. Τί δέ; c ὅταν εἷς ὢν ἀνὴρ οἰκίαν διοικῇ ὀρθῶς, τί ὄνομα τούτῳ ἐστίν; οὐκ οἰκονόμος τε καὶ δεσπότης; Ναί. Πότερον οὖν καὶ οὗτος δικαιοσύνῃ εὖ ἂν τὴν οἰκίαν διοικοίη ἢ 5 ἄλλῃ τινὶ τέχνῃ; Δικαιοσύνῃ. Ἔστιν ἄρα ταὐτὸ, ὡς ἔοικε, βασιλεὺς, τύραννος, πολιτικὸς, οἰκονόμος, δεσπότης, σώφρων, δίκαιος· καὶ μία τέχνη ἐστὶ βασιλικὴ, τυραννικὴ, πολιτικὴ, δεσποτικὴ, οἰκονομικὴ, δικαιοσύνη, σωφροσύνη. Φαίνεται, ἔφη, οὕτως.

10 IX. Πότερον οὖν τῷ φιλοσόφῳ, ὅταν μὲν ὁ ἰατρὸς d περὶ τῶν καμνόντων τι λέγῃ, αἰσχρὸν μήθ' ἕπεσθαι τοῖς λεγομένοις δύνασθαι μήτε ξυμβάλλεσθαι μηδὲν περὶ τῶν λεγομένων ἢ πραττομένων, καὶ ὁπόταν ἄλλος τις τῶν δημιουργῶν, ὡσαύτως· ὅταν δὲ δικαστὴς 15 ἢ βασιλεὺς ἢ ἄλλος τις ὧν νῦν δὴ διήλθομεν, οὐκ αἰσχρὸν περὶ τούτων μήθ' ἕπεσθαι δύνασθαι μήτε ξυμβάλλεσθαι περὶ αὐτῶν; Πῶς δ' οὐκ αἰσχρὸν, ὦ Σώκρατες, περί γε τοσούτων πραγμάτων μηδὲν ἔχειν συμβάλλεσθαι; Πότερον οὖν καὶ περὶ ταῦτα λέγωμεν, ἔφην, 20 πένταθλον αὐτὸν δεῖν εἶναι καὶ ὕπακρον, τὰ δευτερεῖα e ἔχοντα πάντων τὸν φιλόσοφον, καὶ ἀχρεῖον εἶναι ἕως ἂν τούτων τις ᾖ, ἢ πρῶτον μὲν τὴν αὑτοῦ οἰκίαν οὐκ ἄλλῳ ἐπιτρεπτέον οὐδὲ τὰ δευτερεῖα ἐν τούτῳ ἑκτέον, ἀλλ' αὐτὸν κολαστέον δικάζοντα ὀρθῶς, εἰ μέλλει εὖ 25 οἰκεῖσθαι αὐτοῦ ἡ οἰκία; Ξυνεχώρει δή μοι. Ἔπειτά γε δήπου ἐάν θ' οἱ φίλοι αὐτῷ διαίτας ἐπιτρέπωσιν, ἐάν θ' ἡ πόλις τι προστάττῃ διακρίνειν ἢ δικάζειν, 139 αἰσχρὸν ἐν τούτοις, ὦ ἑταῖρε, δεύτερον φαίνεσθαι ἢ a τρίτον καὶ μὴ οὐχ ἡγεῖσθαι; Δοκεῖ μοι. Πολλοῦ ἄρα 30 δεῖ ἡμῖν, ὦ βέλτιστε, τὸ φιλοσοφεῖν πολυμαθία τ' εἶναι καὶ ἡ περὶ τὰς τέχνας πραγματεία. Εἰπόντος δ' ἐμοῦ ταῦτα, ὁ μὲν σοφὸς αἰσχυνθεὶς τοῖς προειρημένοις ἐσίγησεν, ὁ δ' ἀμαθὴς ἔφη ἐκείνως εἶναι. καὶ οἱ ἄλλοι ἐπῄνεσαν τὰ εἰρημένα.

superioribus sunt? Videntur. Quid vero? cum vir unus domum recte administrat, quod huic nomen est? nonne œconomus ac dominus? Ita. Utrum igitur et hic justitia bene regit familiam, an alia quadam scientia? Justitia. Idem igitur est, ut videtur, rex, tyrannus, civilis, œconomus, dominus, prudens, justus: atque una ars est regia, tyrannica, civilis, dominica, œconomica, justitia, prudentia. Videtur ita res se habere.

IX. An igitur philosopho, quando medicus de ægrotantibus aliquid dixerit, turpe est non posse dicta illius assequi, neque aliquid constituere de dictis aut factis, et similiter, quando alius artificum quidam: quando vero judex aut rex aut alius quidam eorum, quos paulo ante retulimus, nonne turpe nec assequi dicta neque quidquam de iis conferre posse? Quidni esset turpe, o Socrates, in tantis rebus nihil habere quod conferas? Utrum igitur, inquam, et circa hæc philosophum pentathlum esse oportere dicemus et inferioris secundariæque sortis virum, et inutilem eum esse, quamdiu aliquis illorum est, an primum quidem ipsum oportere domum suam nulli administrandam præbere, neque secundas in hoc partes tenere, sed eum castigare recte judicantem, si familiam suam recte administraturus est? Assentiebatur sane mihi. Deinde profecto, si aut amici eum arbitrum esse velint, aut civitas quidquam discernendum aut judicandum ei committat, num turpe, o amice, secundas eum in his tenere aut tertias, et non ducem potius esse? Ita mihi videtur. Multum igitur abest, o optime, philosophari esse multas res discere, et artium quoddam studium. Cum ista dixissem, sapiens quidem ille ex antedictis pudore affectus tacuit, indoctus autem dixit ita esse. et cæteri dicta collaudarunt.

ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ, ΤΕΡΨΙΩΝ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ.

I. Ἄρτι, ὦ Τερψίων, ἢ πάλαι ἐξ ἀγροῦ; — ΤΕΡ. Ἐπιεικῶς πάλαι. καί σέ γ' ἐζήτουν κατ' ἀγορὰν καὶ ἐθαύμαζον, ὅτι οὐχ οἷός τ' ἦ εὑρεῖν. — ΕΥ. Οὐ γὰρ ἦ κατὰ πόλιν. — ΤΕΡ. Ποῦ μήν; — ΕΥ. Εἰς λιμένα καταβαίνων Θεαιτήτῳ ἐνέτυχον φερομένῳ ἐκ Κορίνθου ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου Ἀθήναζε. ΤΕΡ. Ζῶντι ἢ τετελευτηκότι; — ΕΥ. Ζῶντι καὶ μάλα μόγις· χαλεπῶς μὲν γὰρ ἔχει καὶ ὑπὸ τραυμάτων τινῶν, μᾶλλον μὴν αὐτὸν αἱρεῖ τὸ γεγονὸς νόσημα ἐν τῷ στρατεύματι. — ΤΕΡ. Μῶν ἡ δυσεντερία; — ΕΥ. Ναί. — ΤΕΡ. Οἷον ἄνδρα λέγεις ἐν κινδύνῳ εἶναι. — ΕΥ. Καλόν τε κἀγαθὸν, ὦ Τερψίων· ἐπεί τοι καὶ νῦν ἤκουόν τινων μάλ' ἐγκωμιαζόντων αὐτὸν περὶ τὴν μάχην. — ΤΕΡ. Καὶ οὐδέν γ' ἄτοπον, ἀλλὰ πολὺ θαυμαστότερον, εἰ μὴ τοιοῦτος ἦν. ἀτὰρ πῶς οὐκ αὐτοῦ Μεγαροῖ κατέλυεν; — ΕΥ. Ἠπείγετο οἴκαδε· ἐπεὶ ἔγωγ' ἐδεόμην καὶ συνεβούλευον, ἀλλ' οὐκ ἤθελε. καὶ δῆτα προπέμψας αὐτὸν, ἀπιὼν πάλιν ἀνεμνήσθην καὶ ἐθαύμασα Σωκράτους, ὡς μαντικῶς ἄλλα τε δὴ εἶπε καὶ περὶ τούτου. δοκεῖ γάρ μοι ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου ἐντυχεῖν αὐτῷ μειρακίῳ ὄντι, καὶ συγγενόμενός τε καὶ διαλεχθεὶς πάνυ ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὴν φύσιν. καί μοι ἐλθόντι Ἀθήναζε τούς τε λόγους, οὓς διελέχθη αὐτῷ, διηγήσατο, καὶ μάλ' ἀξίους ἀκοῆς, εἶπέ τε, ὅτι πᾶσ' ἀνάγκη εἴη τοῦτον ἐλλόγιμον γενέσθαι, εἴπερ εἰς ἡλικίαν ἔλθοι. — ΤΕΡ. Καὶ ἀληθῆ γε, ὡς ἔοικεν, εἶπεν. ἀτὰρ τίνες ἦσαν οἱ λόγοι; ἔχοις ἂν διηγήσασθαι; — ΕΥ. Οὐ μὰ τὸν Δία, οὔκουν οὕτω γ' ἀπὸ στόματος· ἀλλ' ἐγραψάμην μὲν τότ' εὐθὺς οἴκαδ' ἐλθὼν ὑπομνήματα, ὕστερον δὲ κατὰ σχολὴν ἀναμιμνησκόμενος ἔγραφον, καὶ ὁσάκις Ἀθήναζ' ἀφικοίμην ἐπανηρώτων τὸν Σωκράτην ὃ μὴ ἐμεμνήμην, καὶ δεῦρ' ἐλθὼν ἐπηνωρθούμην. ὥστε μοι σχεδόν τι πᾶς ὁ λόγος γέγραπται. — ΤΕΡ. Ἀληθῆ· ἤκουσά σου καὶ πρότερον, καὶ μέντοι ἀεὶ μέλλων κελεύσειν ἐπιδεῖξαι διατέτριφα δεῦρο. ἀλλὰ τί κωλύει νῦν ἡμᾶς διελθεῖν; πάντως ἔγωγε καὶ ἀναπαύσασθαι δέομαι, ὡς ἐξ ἀγροῦ ἥκων. — ΕΥ. Ἀλλὰ μὲν δὴ καὶ αὐτὸς μέχρι Ἐρινοῦ Θεαίτητον προὔπεμψα, ὥστ' οὐκ ἂν ἀηδῶς ἀναπαυοίμην. ἀλλ' ἴωμεν, καὶ ἡμῖν ἅμ' ἀναπαυομένοις ὁ παῖς ἀναγνώσεται. — ΤΕΡ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΕΥ. Τὸ μὲν δὴ βιβλίον, ὦ Τερψίων, τουτί· ἐγραψάμην δὲ δὴ οὑτωσὶ τὸν λόγον, οὐκ ἐμοὶ Σωκράτην διηγούμενον ὡς διηγεῖτο, ἀλλὰ διαλεγόμενον οἷς ἔφη διαλεχθῆναι. ἔφη δὲ τῷ τε γεωμέτρῃ Θεοδώρῳ καὶ τῷ Θεαιτήτῳ. ἵν'

THEÆTETUS.

DIALOGI PERSONÆ:

EUCLIDES, TERPSION, SOCRATES, THEODORUS THEÆTETUS.

I. Modone, o Terpsio, an jam pridem rure venisti? — Ter. Pridem satis. ac te in foro quæsivi, et miratus sum quod reperire nequiverim. — Eu. Non enim eram in urbe. — Ter. At ubi? — Eu. Cum in portum descenderem, offendi Theætetum, qui Corintho e castris Athenas ferebatur. — Ter. Vivusne an mortuus? — Eu. Semivivus: vulneribus enim quibusdam afflictus est, et quod deterius, morbo in castris est confectus. — Ter. An dysenteria? — Eu. Hac ipsa. — Ter. O qualem virum refers in discrimine positum. — Eu. Præclarum admodum, o Terpsio: cum et nunc nonnullos audivi, qui eum circa rem militarem miris laudibus extollebant. — Ter. Nec mirum id, imo longe magis mirandum esset, si contra se haberet. sed cur non divertit hic Megaris? — Eu. Properabat domum: ego enim consului et obsecravi, sed ille noluit. quin etiam comitatus ipsum, cum redirem, recordatus sum Socratis atque admiratus quam divine et alia et de hoc maxime vaticinatus fuerit: nam, puto, paucis diebus antequam e vita decederet, obviam factus Theæteto adhuc adolescentulo, cum eo disseruit ejusque indolem valde probavit: deinde mihi Athenas profecto rationes disputationis illius auditu maxime dignas enarravit, atque addidit præstantem omnino virum futurum, si adoleverit. — Ter. Et vera nimium prædixisse videtur. at quinam sermones? num referre potes? — Eu. Non per Jovem, non adeo ex memoria: sed reversus domum statim commentariis eos perstrinxi: deinde per otium reminiscens scribebam, et quoties Athenas proficiscerer, si quid excidisset, Socratem interrogabam, atque huc reversus emendabam: quo factum est, ut universam pæne disputationem illam conscriptam habeam. — Ter. Vera (loqueris). audivi hæc a te pridem, et tamen semper ut ostenderes te quæsiturus huc accessi. quid vero nunc obstat, quominus percurramus? omnino quiete mihi opus est: nam ex agro venio. — Eu. Ego quoque Erineum usque Theætetum comitatus sum, quamobrem libenter admodum requiescerem. eamus ergo, simulque nobis quiescentibus famulus recitabit. — Ter. Probe. — Eu. Hic, o Terpsio, liber est: non vero ita compositus, ut Socrates mihi referat uti revera retulit, sed ut cum illis disputet, quibuscum disputasse mihi narravit. hos autem geometram Theodorum et Theætetum fuisse dice-

οὖν ἐν τῇ γραφῇ μὴ παρέχοιεν πράγματα αἱ μεταξὺ c τῶν λόγων διηγήσεις περὶ αὑτοῦ τε, ὁπότε λέγοι ὁ Σωκράτης, οἷον Κἀγὼ ἔφην ἢ Κἀγὼ εἶπον, ἢ αὖ περὶ τοῦ ἀποκρινομένου, ὅτι Συνέφη ἢ Οὐχ ὡμολόγει, τού-5των ἕνεκα ὡς αὐτὸν αὐτοῖς διαλεγόμενον ἔγραψα, ἐξελὼν τὰ τοιαῦτα. — ΤΕΡ. Καὶ οὐδέν γ' ἀπὸ τρόπου, ὦ Εὐκλείδη. — ΕΥ. Ἀλλά, παῖ, λαβὲ τὸ βιβλίον καὶ λέγε.

II. ΣΩ. Εἰ μὲν τῶν ἐν Κυρήνῃ μᾶλλον ἐκηδόμην, d 10 ὦ Θεόδωρε, τἀκεῖ ἄν σε καὶ περὶ ἐκείνων ἀνηρώτων, εἴ τινες αὐτόθι περὶ γεωμετρίαν ἤ τιν' ἄλλην φιλοσοφίαν εἰσὶ τῶν νέων ἐπιμέλειαν ποιούμενοι· νῦν δέ — ἧττον γὰρ ἐκείνους ἢ τούσδε φιλῶ — καὶ μᾶλλον ἐπιθυμῶ εἰδέναι, τίνες ἡμῖν τῶν νέων ἐπίδοξοι γενέσθαι ἐπιεικεῖς· 15 ταῦτα δὴ αὐτός τε σκοπῶ καθ' ὅσον δύναμαι, καὶ τοὺς ἄλλους ἐρωτῶ, οἷς ἂν ὁρῶ τοὺς νέους ἐθέλοντας ξυγγίγνεσθαι. σοὶ δὴ οὐκ ὀλίγιστοι πλησιάζουσι, καὶ δικαίως· ἄξιος γὰρ τά τ' ἄλλα καὶ γεωμετρίας ἕνεκα. εἰ e δὴ οὖν τινι ἐνέτυχες ἀξίῳ λόγου, ἡδέως ἂν πυθοίμην. 20 — ΘΕΟ. Καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, ἐμοί τ' εἰπεῖν καὶ σοὶ ἀκοῦσαι πάνυ ἄξιον, οἵῳ ὑμῖν τῶν πολιτῶν μειρακίῳ ἐντετύχηκα. καὶ εἰ μὲν ἦν καλός, ἐφοβούμην ἂν σφόδρα λέγειν, μή καί τῳ δόξω ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ εἶναι· νῦν δέ, καὶ μή μοι ἄχθου, οὐκ ἔστι καλός, 25 προσέοικε δὲ σοὶ τήν τε σιμότητα καὶ τὸ ἔξω τῶν ὀμμάτων, ἧττον δ' ἢ σὺ ταῦτ' ἔχει. ἀδεῶς δὴ λέγω. 144 εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι ὧν δὴ πώποτ' ἐνέτυχον — καὶ πάνυ a πολλοῖς πεπλησίακα — οὐδένα πω ᾐσθόμην οὕτω θαυμαστῶς εὖ πεφυκότα. τὸ γὰρ εὐμαθῆ ὄντα, ὡς ἄλλῳ 30 χαλεπόν, πρᾶον αὖ εἶναι διαφερόντως, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀνδρεῖον παρ' ὀντινοῦν, ἐγὼ μὲν οὔτ' ἂν ᾤόμην γενέσθαι οὔθ' ὁρῶ γιγνομένους· ἀλλ' οἵ τ' ὀξεῖς ὥσπερ οὗτος καὶ ἀγχίνοι καὶ μνήμονες ὡς τὰ πολλὰ καὶ πρὸς τὰς ὀργὰς ὀξύρροποί εἰσι, καὶ ᾄττοντες φέρονται ὥσπερ τὰ 35 ἀνερμάτιστα πλοῖα, καὶ μανικώτεροι ἢ ἀνδρειότεροι b φύονται, οἵ τ' αὖ ἐμβριθέστεροι νωθροί πως ἀπαντῶσι πρὸς τὰς μαθήσεις καὶ λήθης γέμοντες. ὁ δ' οὕτω λείως τε καὶ ἀπταίστως καὶ ἀνυσίμως ἔρχεται ἐπὶ τὰς μαθήσεις τε καὶ ζητήσεις μετὰ πολλῆς πρᾳότητος, 40 οἷον ἐλαίου ῥεῦμα ἀψοφητὶ ῥέοντος, ὥστε θαυμάσαι τὸ τηλικοῦτον ὄντα οὕτω ταῦτα διαπράττεσθαι. — ΣΩ. Εὖ ἀγγέλλεις. τίνος δὲ καί ἐστι τῶν πολιτῶν; — ΘΕΟ. Ἀκήκοα μὲν τοὔνομα, μνημονεύω δ' οὔ. ἀλλὰ γάρ ἐστι τῶνδε τῶν προσιόντων ὁ ἐν τῷ μέσῳ. c 45 ἄρτι γὰρ ἐν τῷ ἔξω δρόμῳ ἠλείφοντο ἑταῖροί τέ τινες οὗτοι αὐτοῦ καὶ αὐτός, νῦν δέ μοι δοκοῦσιν ἀλειψάμενοι δεῦρ' ἰέναι. ἀλλὰ σκόπει, εἰ γιγνώσκεις αὐτόν. — ΣΩ. Γιγνώσκω· ὁ τοῦ Σουνιέως Εὐφρονίου ἐστί, καὶ πάνυ γε, ὦ φίλε, ἀνδρὸς οἷον καὶ σὺ τοῦτον διηγεῖ, 50 καὶ ἄλλως εὐδοκίμου, καὶ μέντοι καὶ οὐσίαν μάλα πολλὴν κατέλιπε. τὸ δ' ὄνομα οὐκ οἶδα τοῦ μειρακίου. — ΘΕΟ. Θεαίτητος, ὦ Σώκρατες, τό γ' ὄνομα· τὴν μέντοι οὐσίαν δοκοῦσί μοι ἐπίτροποί τινες διεφθαρκέναι. ἀλλ' ὅμως καὶ πρὸς τὴν τῶν χρημάτων ἐλευθε-

bat. ne igitur in scriptura molestum esset, si *inquam* et *inquit*, *consensit* et *negavit*, semper interponeretur, his vitatis Socratem ipsum cum illis disputantem induxi. — Ter. Scite, Euclides. — Eu. Heus tu, famule, cape librum ac lege.

II. So. Si Cyrenæi, o Theodore, præ cæteris mihi curæ essent, quæ ad eos spectant abs te potissimum exquirerem, si qui illic juvenes geometriæ aut alii philosophiæ studio ardenter incumbant. Nunc autem — minus enim illos quam nostros amo — etiam potius scire cupio, quinam e nostris juvenibus viri probi evasuri merito videantur: itaque hæc ipse pro viribus exploro, et ab aliis ad quos juvenes lubentur confluere video percunctor. te autem non pauci sectantur, et merito: nam ob alia et geometriam maxime dignus es. si quem igitur nactus es memoratu dignum, libenter audirem. — Theo. Atqui, o Socrates, et me referre et te auscultare maxime decet qualem e vestris civibus adolescentem offenderim. qui si formosus esset, laudare illum vererer, ne cui fortasse illius amore captus videar: nunc autem, nec mihi succenseas, non est pulcher, sed similis tibi est simo naso et prominentibus oculis, minus autem ille quam tu hæc habet: libere sane tecum loquor. scito in primis me nullum adhuc adolescentulum reperisse — et cum permultis versatus sum — tam mirabili naturæ felicitate donatum. difficile admodum est, reperire hominem docilem simul et præ cæteris mansuetum et ad hæc præ omnibus fortem. equidem nec fuisse unquam existimarem, neque esse video (tales): sed qui acuti sunt ut hic sagacesque et memoriosi, ut plurimum in iracundiam præcipites sunt et ruunt atque feruntur, quemadmodum non saburratæ naves, et magis furiosi quam fortes exsistunt: graves autem sæpe, cum ad disciplinas se conferunt, segnes et obliviosi sunt. hic vero ita leniter, confidenter et expedite maxima cum mansuetudine ad disciplinas quæstionesque graditur, veluti oleum sine strepitu fluens, ita ut mirum sit illius ætatis juvenem ita illa peragere. — So. Optima nuncias, sed cujus tandem nostrorum civium filius est? — Theo. Nomen quidem ejus audivi, sed memoria excidit. est autem medius ille eorum qui huc accedunt. paulo ante enim in externo stadio ungebantur is et socii ejus quidam illi, nunc vero uncti huc adventare videntur. adverte utrum agnoscas, necne. — So. Agnosco equidem: Suniensis Euphronii filius est, viri, o amice, procul dubio talis, qualem tu filium narras, probatissimi cæteroquin et qui sane patrimonium amplissimum reliquit. sed nomen pueri non novi. — Theo. Theætetus, o Socrates, nomen est: patrimonium autem ejus tutores dissipasse videntur. verum-

ριότητα θαυμαστός, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Γεννικὸν λέγεις τὸν ἄνδρα. καί μοι κέλευε αὐτὸν ἐνθάδε παρακαθίζεσθαι. — ΘΕΟ. Ἔσται ταῦτα. Θεαίτητε, δεῦρο παρὰ Σωκράτη. — ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Θεαίτητε, ἵνα κἀγὼ ἐμαυτὸν ἀνασκέψωμαι, ποῖόν τι ἔχω τὸ πρόσωπον· φησὶ γὰρ Θεόδωρος ἔχειν με σοὶ ὅμοιον. ἀτὰρ εἰ νῷν ἐχόντοιν ἑκατέρου λύραν ἔφη αὐτὰς ἡρμόσθαι ὁμοίως, πότερον εὐθὺς ἂν ἐπιστεύομεν ἢ ἐπεσκεψάμεθ' ἄν, εἰ μουσικὸς ὢν λέγει; — ΘΕΑΙ. Ἐπεσκεψάμεθ' ἄν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοιοῦτον μὲν εὑρόντες ἐπειθόμεθ' ἄν, ἄμουσον δέ, ἠπιστοῦμεν; — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Νῦν δέ γ', οἶμαι, εἴ τι μέλει ἡμῖν τῆς τῶν προσώπων ὁμοιότητος, σκεπτέον, εἰ γραφικὸς ὢν λέγει ἢ οὔ. — ΘΕΑΙ. Δοκεῖ μοι. — ΣΩ. Ἦ οὖν ζωγραφικὸς Θεόδωρος; — ΘΕΑΙ. Οὐχ, ὅσον γ' ἐμὲ εἰδέναι. — ΣΩ. Ἆρ' οὐδὲ γεωμετρικός; — ΘΕΑΙ. Πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἦ καὶ ἀστρονομικὸς καὶ λογιστικός τε καὶ μουσικὸς καὶ ὅσα παιδείας ἔχεται; — ΘΕΑΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Εἰ μὲν ἄρ' ἡμᾶς τοῦ σώματός τι ὁμοίους φησὶν εἶναι ἐπαινῶν πῃ ἢ ψέγων, οὐ πάνυ αὐτῷ ἄξιον τὸν νοῦν προσέχειν. — ΘΕΑΙ. Ἴσως οὔ. — ΣΩ. Τί δ'; εἰ ποτέρου τὴν ψυχὴν ἐπαινοῖ πρὸς ἀρετήν τε καὶ σοφίαν, ἆρ' οὐκ ἄξιον τῷ μὲν ἀκούσαντι προθυμεῖσθαι ἀνασκέψασθαι τὸν ἐπαινεθέντα, τῷ δὲ προθύμως ἑαυτὸν ἐπιδεικνύναι; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες.

III. ΣΩ. Ὥρα τοίνυν, ὦ φίλε Θεαίτητε, σοὶ μὲν ἐπιδεικνύναι, ἐμοὶ δὲ σκοπεῖσθαι· ὡς εὖ ἴσθι, ὅτι Θεόδωρος πολλοὺς δὴ πρός με ἐπαινέσας ξένους τε καὶ ἀστοὺς οὐδένα πω ἐπῄνεσεν ὡς σὲ νῦν δή. — ΘΕΑΙ. Εὖ ἂν ἔχοι, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὅρα μὴ παίζων ἔλεγεν. — ΣΩ. Οὐχ οὗτος ὁ τρόπος Θεοδώρου. ἀλλὰ μὴ ἀναδύου τὰ ὡμολογημένα σκηπτόμενος παίζοντα λέγειν τόνδε, ἵνα μὴ καὶ ἀναγκασθῇ μαρτυρεῖν· πάντως γὰρ οὐδεὶς ἐπισκήψει αὐτῷ. ἀλλὰ θαρρῶν ἔμμενε τῇ ὁμολογίᾳ. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ χρὴ ταῦτα ποιεῖν, εἰ σοὶ δοκεῖ. — ΣΩ. Λέγε δή μοι· μανθάνεις που παρὰ Θεοδώρου γεωμετρίας ἄττα; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Καὶ τῶν περὶ ἀστρονομίαν τε καὶ ἁρμονίας καὶ λογισμούς; — ΘΕΑΙ. Προθυμοῦμαί γε δή. — ΣΩ. Καὶ γὰρ ἐγώ, ὦ παῖ, παρά τε τούτου καὶ παρ' ἄλλων, οὓς ἂν οἴωμαί τι τούτων ἐπαΐειν. ἀλλ' ὅμως τὰ μὲν ἄλλ' ἔχω περὶ αὐτὰ μετρίως, σμικρὸν δέ τι ἀπορῶ, ὃ μετὰ σοῦ τε καὶ τῶνδε σκεπτέον. καί μοι λέγε· ἆρ' οὐ τὸ μανθάνειν ἐστὶ [τὸ] σοφώτερον γίγνεσθαι περὶ ὃ μανθάνει τις; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Σοφίᾳ δέ γ' οἶμαι σοφοὶ οἱ σοφοί. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τοῦτο δὲ μῶν διαφέρει τι ἐπιστήμης; — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ἡ σοφία. ἢ οὐχ ἅπερ ἐπιστήμονες, ταῦτα καὶ σοφοί; — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Ταὐτὸν ἄρ' ἐπιστήμη καὶ σοφία; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τοῦτ' αὐτὸ τοίνυν ἐστὶν ὃ ἀπορῶ καὶ οὐ δύναμαι λαβεῖν ἱκανῶς παρ' ἐμαυτῷ, ἐπιστήμη ὅ τί ποτε τυγχάνει ὄν. ἆρ' οὖν δὴ ἔχομεν λέγειν αὐτό;

tamen liberalitate mirifice pollet, o Socrates. — So. Generosum hominem narras. jube huc illum accedere et nobiscum sedere. — Theo. Fiat. O Theætete, accede huc ad Socratem. — So. Veni, obsecro, Theætete, ut me ipsum contempler, qualem vultum præferam : inquit enim Theodorus, vultu me tibi similem esse. quod si utriusque nostrûm lyram similiter temperatam assereret, utrum confestim id crederemus? an musicusne esset prius inquireremus? — Theæ. Inquireremus. — So. Et si talem repeririemus, crederemus utique, sin autem musicæ expertem, minime? — Theæ. Ita est. — So. Nunc ergo si curæ nobis est vultuum similitudo, videndum utrum pictor sit qui dicit, necne. — Theæ. Sic videtur. — So. Numquid pictor Theodorus? — Theæ. Non, quod ego sciam. — So. Geometricus autem? — Theæ. Maxime quidem, o Socrates. — So. An et astronomus, computator, musicus, et reliquarum disciplinarum peritus? — Theæ. Mihi quidem videtur. — So. Dum ergo in aliqua corporis parte consimiles esse nos prædicat, laudans quodammodo, vel vituperans, non multum illi fidei adhibendum. — Theæ. Fortasse non. — So. Si quidem vero ab animi virtute sapientiaque laudaret alterum utrum, nonne conveniret hæc audienti eniti laudatum considerare, laudato autem sese ostendere? — Theæ. Omnino, o Socrates.

III. So. Tempus igitur est, o amice Theætete, te ostendere, me considerare : nam bene scito, cum Theodorus multos mihi tam peregrinos quam cives laudarit, nullum majoribus quam te laudibus extulisse. — Theæ. Bene est, o Socrates, sed vide ne jocans dixerit. — So. Non est mos hic Theodori. verum ne renuas quæ concessa sunt, objiciens quod hic jocis agat, ne testari cogatur : nequaquam facile est ejus testimonium refutare. sed audacter in concessis persiste. — Theæ. Agendum est, si tibi videtur. — So. Dic age, discis aliqua a Theodoro geometrica? — Theæ. Equidem. — So. Quæ vero ad astronomiam harmoniamque et computationem spectant? — Theæ. Annitor equidem. — So. Ego quoque, o puer, et ab hoc et ab aliis, quos aliquid horum intelligere arbitror : sed tamen reliqua in his satis bene intelligo, exiguum vero quiddam dubito, quod tecum et cum hisce considerandum. quare mihi respondeas oro. an non discere est sapientiorem in eo fieri quod quisque discit? — Theæ. Id ipsum. — So. Sapientia vero sapientes sunt quilibet sapientes? — Theæ. Certe. — So. Numquid hoc in aliquo a scientia differt? — Theæ. Quidnam? — So. Sapientia. aut nonne in quibus scientes, in iisdem et sapientes? — Theæ. Quid prohibet? — So. Idem igitur sapientia et scientia est? — Theæ. Idem. — So. Hoc igitur ipsum est quod dubito, neque concludere mecum ipse valeo, scientia quid tandem sit. possumusne igitur dicere id? quid esse asseritis?

146 τί φατέ; τίς ἂν ἡμῶν πρῶτος εἴποι; ὁ δ' ἁμαρτών, καὶ a ὃς ἂν ἀεὶ ἁμαρτάνῃ, καθεδεῖται, ὥσπερ φασὶν οἱ παῖδες οἱ σφαιρίζοντες, ὄνος· ὃς δ' ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν καὶ ἐπιτάξει ὅ τι ἂν βούληται 5 ἀποκρίνεσθαι. τί σιγᾶτε; οὔ τί που, ὦ Θεόδωρε, ἐγὼ ὑπὸ φιλολογίας ἀγροικίζομαι, προθυμούμενος ἡμᾶς ποιῆσαι διαλέγεσθαι καὶ φίλους τε καὶ προσηγόρους ἀλλήλοις γίγνεσθαι; — ΘΕΟ. Ἥκιστα μέν, ὦ Σώκρα- b τες, τὸ τοιοῦτον ἂν εἴη ἄγροικον, ἀλλὰ τῶν μειρακίων 10 τινὰ κέλευέ σοι ἀποκρίνεσθαι. ἐγὼ μὲν γὰρ ἀήθης τῆς τοιαύτης διαλέκτου, καὶ οὐδ' αὖ συνεθίζεσθαι ἡλικίαν ἔχω· τοῖσδε δὲ πρέποι τ' ἂν τοῦτο καὶ πολὺ πλεῖον ἐπιδιδοῖεν· τῷ γὰρ ὄντι ἡ νεότης εἰς πᾶν ἐπίδοσιν ἔχει. ἀλλ', ὥσπερ ἤρξω, μὴ ἀφίεσο τοῦ Θεαιτήτου, ἀλλ' 15 ἐρώτα. — ΣΩ. Ἀκούεις δή, ὦ Θεαίτητε, ἃ λέγει Θεόδωρος, ᾧ ἀπιστεῖν, ὡς ἐγῷμαι, οὔτε σὺ ἐθελήσεις, c οὔτε θέμις περὶ τὰ τοιαῦτ' ἀνδρὶ σοφῷ ἐπιτάττοντι νεώτερον ἀπειθεῖν. ἀλλ' εὖ καὶ γενναίως εἰπέ, τί σοι δοκεῖ εἶναι ἐπιστήμη; — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ χρή, ὦ Σώ- 20 κρατες, ἐπειδήπερ ὑμεῖς κελεύετε. πάντως γάρ, ἄν τι καὶ ἁμάρτω, ἐπανορθώσετε.

IV. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν, ἄν πέρ γ' οἷοί τ' ὦμεν. — ΘΕΑΙ. Δοκεῖ τοίνυν μοι καὶ ἃ παρὰ Θεοδώρου ἄν τις μάθοι ἐπιστῆμαι εἶναι, γεωμετρία τε καὶ ἃς νῦν δὴ σὺ 25 διῆλθες· καὶ αὖ σκυτοτομική τε καὶ αἱ τῶν ἄλλων δη- d μιουργῶν τέχναι, πᾶσαί τε καὶ ἑκάστη τούτων, οὐκ ἄλλο τι ἢ ἐπιστήμη εἶναι. — ΣΩ. Γενναίως γε καὶ φιλοδώρως, ὦ φίλε, ἓν αἰτηθεὶς πολλὰ δίδως, καὶ ποικίλα ἀνθ' ἁπλοῦ. — ΘΕΑΙ. Πῶς τί τοῦτο λέγεις, 30 ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἴσως μὲν οὐδέν· ὃ μέντοι οἶμαι, φράσω. ὅταν λέγῃς σκυτικήν, μή τι ἄλλο φράζεις ἢ ἐπιστήμην ὑποδημάτων ἐργασίας; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΣΩ. Τί δ'; ὅταν τεκτονικήν, μή τι ἄλλο ἢ ἐπιστή- e μην τῆς τῶν ξυλίνων σκευῶν ἐργασίας; — ΘΕΑΙ. Οὐδὲ 35 τοῦτο. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν ἀμφοῖν, οὗ ἑκατέρα ἐπιστήμη, τοῦθ' ὁρίζεις; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τὸ δέ γ' ἐρωτηθέν, ὦ Θεαίτητε, οὐ τοῦτ' ἦν, τίνων ἡ ἐπιστήμη, οὐδ' ὁπόσαι τινές. οὐ γὰρ ἀριθμῆσαι αὐτὰς βουλόμενοι ἠρόμεθα, ἀλλὰ γνῶναι ἐπιστήμην αὐτὸ ὅ τί ποτ' ἐστίν. 40 ἢ οὐδὲν λέγω; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν ὀρθῶς. —

147 ΣΩ. Σκέψαι δὴ καὶ τόδε. εἴ τις ἡμᾶς τῶν φαύλων a τι καὶ προχείρων ἔροιτο, οἷον περὶ πηλοῦ, ὅ τί ποτ' ἐστίν, εἰ ἀποκριναίμεθ' αὐτῷ πηλὸς ὁ τῶν χυτρέων καὶ πηλὸς ὁ τῶν ἰπνοπλαθῶν καὶ πηλὸς ὁ τῶν πλινθουργῶν, 45 οὐκ ἂν γελοῖοι εἶμεν; — ΘΕΑΙ. Ἴσως. — ΣΩ. Πρῶτον μέν γέ που οἰόμενοι συνιέναι ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀποκρίσεως τὸν ἐρωτῶντα, ὅταν εἴπωμεν πηλός, εἴθ' ὁ τῶν κοροπλαθῶν προσθέντες εἴτ' ἄλλων ὡντινωνοῦν δημιουρ- b γῶν. ἦ, οἴει, τίς [τι] συνίησί τινος ὄνομα, ὃ μὴ οἶδε τί 50 ἐστιν; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρ' ἐπιστήμην ὑποδημάτων συνίησιν ὁ ἐπιστήμην μὴ εἰδώς. — ΘΕΑΙ. Οὐ γάρ. — ΣΩ. Σκυτικὴν ἄρ' οὐ συνίησιν ὃς ἂν ἐπιστήμην ἀγνοῇ, οὐδέ τιν' ἄλλην τέχνην. — ΘΕΑΙ. Ἔστιν οὕτω. — ΣΩ. Γελοία ἄρ' ἡ ἀπόκρισις

quis nostrum primus dicat? quisquis vero aberraverit vice sua loquens, asinus, quemadmodum pila ludentes pueri dicunt, sedeat: sed qui vincet, nihilque aberrarit, rex erit nobis, et jubebit quicquid responderi voluerit. quid siletis? nonne præ desiderio disserendi incido in rusticitatem, cupiens nos in disputationem inducere amicosque et familiares invicem fieri? — Theæ. Minime hoc, o Socrates, rusticum sit, sed ex his pueris aliquem respondere tibi jubeas: nam hæc disputandi ratio insueta mihi est, et assuescere ætas prohibet: hos autem magis hæc decent, et longe magis proficient: revera enim juventus in omnibus proficit. sed ut cœpisti, ne dimittas Theætetum, sed eum interroga. — So. Audis, o Theætete, quæ dicit Theodorus? cui tu, ut opinor, libenter obedies; neque enim fas est, ut hujusmodi in rebus sapienti viro juvenis minus pareat. ingenue ergo responde: quid esse scientiam opinaris? — Theæ. Parendum est, o Socrates, quandoquidem vos imperatis. si qua enim in re aberravero, corrigetis.

IV. So. Faciemus procul dubio, si modo poterimus. — Theæ. Videntur mihi scientiæ esse, quæ quis a Theodoro discere potest, geometria et quas in superioribus enumerasti: præterea cerdonum reliquorumque opificum artes omnes et singulæ nihil aliud quam scientiæ sunt. — So. Generose ac munifice, o amice, de uno rogatus multa ac varia pro simplici dedisti. — Theæ. Qua ratione id ais, o Socrates? — So. Forte nihil dico, quod tamen putem indicabo. artem cerdonicam dicens nihil aliud ais quam conficiendorum calceorum scientiam? — Theæ. Nihil aliud. — So. Quid porro? tectonicam (dicens), num aliud quid quam ligneorum operum scientiam? — Theæ. Neque hanc. — So. In utrisque igitur id declaras, cujus utraque scientia est? — Theæ. Profecto. — So. Quæstio vero nostra non hæc erat, quorum scientia, neque quot sint, non enim numerandi gratia quærebamus, sed noscendi quid ipsa scientia sit. an nihil dico? — Theæ. Imo recte. — So. Adverte et hoc: si quis nos de aliquo horum vilium vulgariumque percunctaretur, veluti de luto, quid sit, eique responderemus, lutum eorum qui ollas, lutum eorum qui puppas, lutum eorum qui lateres fingunt, nonne ridiculi videremur? — Theæ. Forte. — So. Primo quidem, quod putemus eum, qui interrogat, intelligere ex illo nostro responso posse, si dicamus lutum, et vel puppariorum, vel aliorum quorumcunque artificum addimus: aut (putas) nomen quispiam rei cujusquam intelligit, qui non novit quid sit ipsa? — Theæ. Nullo pacto. — So. Ergo neque scientiam calceorum intelligit, qui scientiam minime novit. — Theæ. Non certe. — So. Cerdonicam quoque non intelligit, quisquis ignorat scientiam, neque aliam ullam artem. — Theæ. Sic est. — So. Ridicula itaque responsio est, si

τῷ ἐρωτηθέντι ἐπιστήμη τί ἐστιν, ὅταν ἀποκρίνηται τέχνης τινὸς ὄνομα. τινὸς γὰρ ἐπιστήμην ἀποκρίνεται, οὐ τοῦτ' ἐρωτηθείς. — ΘΕΑΙ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Ἔπειτά γέ που ἐξὸν φαύλως καὶ βραχέως ἀποκρίνασθαι περιέρχεται ἀπέραντον ὁδόν· οἷον καὶ ἐν τῇ τοῦ πηλοῦ ἐρωτήσει φαῦλόν που καὶ ἁπλοῦν εἰπεῖν, ὅτι γῆ ὑγρῷ φυραθεῖσα πηλὸς ἂν εἴη, τὸ δ' ὅτου ἐᾶν χαίρειν.

V. ΘΕΑΙ. Ῥᾴδιον, ὦ Σώκρατες, νῦν γ' οὕτω φαίνεται· ἀτὰρ κινδυνεύεις ἐρωτᾶν οἷον καὶ αὐτοῖς ἡμῖν ἔναγχος εἰσῆλθε διαλεγομένοις, ἐμοί τε καὶ τῷ σῷ ὁμωνύμῳ τούτῳ Σωκράτει. — ΣΩ. Τὸ ποῖον δή, ὦ Θεαίτητε; — ΘΕΑΙ. Περὶ δυνάμεών τι ἡμῖν Θεόδωρος ὅδ' ἔγραφε, τῆς τε τρίποδος πέρι καὶ πεντέποδος, ἀποφαίνων ὅτι μήκει οὐ ξύμμετροι τῇ ποδιαίᾳ, καὶ οὕτω κατὰ μίαν ἑκάστην προαιρούμενος μέχρι τῆς ἑπτακαιδεκάποδος· ἐν δὲ ταύτῃ πως ἐνέσχετο. ἡμῖν οὖν εἰσῆλθέ τι τοιοῦτον, ἐπειδὴ ἄπειροι τὸ πλῆθος αἱ δυνάμεις ἐφαίνοντο, πειραθῆναι ξυλλαβεῖν εἰς ἕν, ὅτῳ πάσας ταύτας προσαγορεύσομεν τὰς δυνάμεις. — ΣΩ. Ἦ καὶ εὕρετέ τι τοιοῦτον; — ΘΕΑΙ. Ἔμοιγε δοκοῦμεν. σκόπει δὲ καὶ σύ. — ΣΩ. Λέγε. — ΘΕΑΙ. Τὸν ἀριθμὸν πάντα δίχα διελάβομεν. τὸν μὲν δυνάμενον ἴσον ἰσάκις γίγνεσθαι τῷ τετραγώνῳ τὸ σχῆμα ἀπεικάσαντες τετράγωνόν τε καὶ ἰσόπλευρον προσείπομεν. — ΣΩ. Καὶ εὖ γε. — ΘΕΑΙ. Τὸν τοίνυν μεταξὺ τούτου, ὧν καὶ τὰ τρία καὶ τὰ πέντε καὶ πᾶς ὃς ἀδύνατος ἴσος ἰσάκις γενέσθαι, ἀλλ' ἢ πλείων ἐλαττονάκις ἢ ἐλάττων πλεονάκις γίγνεται, μείζων δὲ καὶ ἐλάττων ἀεὶ πλευρὰ αὐτὸν περιλαμβάνει, τῷ προμήκει αὖ σχήματι ἀπεικάσαντες προμήκη ἀριθμὸν ἐκαλέσαμεν. — ΣΩ. Κάλλιστα. ἀλλὰ τί τὸ μετὰ τοῦτο; — ΘΕΑΙ. Ὅσαι μὲν γραμμαὶ τὸν ἰσόπλευρον καὶ ἐπίπεδον ἀριθμὸν τετραγωνίζουσι, μῆκος ὡρισάμεθα, ὅσαι δὲ τὸν ἑτερομήκη, δυνάμεις, ὡς μήκει μὲν οὐ ξυμμέτρους ἐκείναις, τοῖς δ' ἐπιπέδοις ἃ δύνανται. καὶ περὶ τὰ στερεὰ ἄλλο τοιοῦτον. — ΣΩ. Ἄριστά γ' ἀνθρώπων, ὦ παῖδες, ὥστε μοι δοκεῖ ὁ Θεόδωρος οὐχ ἔνοχος τοῖς ψευδομαρτυρίοις ἔσεσθαι. — ΘΕΑΙ. Καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, ὅ γ' ἐρωτᾷς περὶ ἐπιστήμης, οὐκ ἂν δυναίμην ἀποκρίνασθαι ὥσπερ περὶ τοῦ μήκους καὶ τῆς δυνάμεως. καίτοι σύ γέ μοι δοκεῖς τοιοῦτόν τι ζητεῖν. ὥστε πάλιν αὖ φαίνεται ψευδὴς ὁ Θεόδωρος. — ΣΩ. Τί δαί; εἴ σε πρὸς δρόμον ἐπαινῶν μηδενί (πω ἔφη οὕτω) δρομικῷ τῶν νέων ἐντετυχηκέναι, εἶτα διαθέων τοῦ ἀκμάζοντος καὶ ταχίστου ἡττήθης, ἧττόν τι ἂν οἴει ἀληθῆ τόνδ' ἐπαινέσαι; — ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ τὴν ἐπιστήμην, ὥσπερ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, σμικρόν τι οἴει εἶναι ἐξευρεῖν καὶ οὐ τῶν πάντῃ ἄκρων; — ΘΕΑΙ. Νὴ τὸν Δί' ἔγωγε καὶ μάλα γε τῶν ἀκροτάτων. — ΣΩ. Θάρρει τοίνυν περὶ σαυτῷ καί τι οἴου Θεόδωρον λέγειν, προθυμήθητι δὲ παντὶ τρόπῳ τῶν τ' ἄλλων πέρι καὶ ἐπιστήμης λαβεῖν λόγον, τί ποτε τυγχάνει ὄν. — ΘΕΑΙ. Προθυμίας μὲν ἕνεκεν, ὦ Σώκρατες, φανεῖται.

quis interrogatus quid scientia sit, artis alicujus nomen respondeat. alicujus enim scientiam, cum non hoc rogetur, ille respondet. — THEÆ. Videtur. — So. Præterea, cum liceat simpliciter ac breviter respondere, per immensum circumvagatur: quemadmodum etiam in quæstione de luto leve quiddam et simplex referri potest, terram humori commixtam lutum esse, cujus autem sit lutum prætermittere.

V. THEÆ. Facile nunc, o Socrates, ita videtur. at videris petere quod nuper mihi et Socrati huic, tibi in nomine simili, disputantibus in mentem venit. — So. Quid istud, o Theætete? — THEÆ. Theodorus hic de potestatibus scripsit magnitudinis tripedalis et quinquepedalis, quod longitudine non sint pedali magnitudini commensuratæ, eodemque modo discurrens et eliciens singula usque ad magnitudinem septem et decem pedum: in ea tandem constitit. nobis igitur tale quiddam in mentem veniebat, quia infinitæ numero potestates emerserunt, conandum est qui in unum comprehendantur, quo omnes exprimamus. — So. Invenistisne tale quid? — THEÆ. Mihi quidem videmur: considera vero tu quoque. — So. Dic. — THEÆ. Numerum omnem bifariam divisimus. unum qui possit æqualis æqualiter fieri, quem in figura tetragono comparavimus, quadrangulàrem et æquilaterum appellavimus. — So. Probe. — THEÆ. Et qui inter hunc medius est, cujusmodi sunt tria et quinque et omnis numerus qui nequit æqualis æqualiter fieri, sed vel major rarius, vel minor sæpius sumptus fit, majusque et minus ipsum latus semper continet, figuræ altera parte longiori comparavimus et numerum altera parte longiorem vocavimus. — So. Egregie, quid tum postea? — THEÆ. Omnes lineas, quæ æquilaterum et planum numerum quadrant, longitudinem esse definivimus; quæ autem altera parte longiorem, potestates, utputa quæ longitudine illis nequaquam commensurabiles sint, planis autem quæ possunt essent commensurabiles: et circa solida aliud hujusmodi. — So. Optime omnium, o pueri. quare Theodorus haudquaquam falsi testimonii reus fore videtur. — THEÆ. Enimvero, o Socrates, quod de scientia quæris, non ita ut de longitudine et potentia respondere valeo: quamquam hujusmodi quiddam perquirere mihi videris. ita ut falsus Theodorus denuo appareat. — So. Quid vero? si te a currendi velocitate laudasset, addens se nullum ex pueris promptiorem cursu vidisse: deinde cursu certans ab adulto et celerrimo quodam vincaris, num putares minus eum te vere laudasse? — THEÆ. Nequaquam. — So. Itaque scientiam, ut paulo ante dicebam, leve quiddam inventu putas esse, et non (opus) valde gnari? — THEÆ. Per Jovem vel maxime gnarorum. — So. Confide viribus tuis, testimoniumque Theodori ne parvi pendas: sed annitere omni studio de aliis, inprimis de ipsa scientia, consequi rationem, quid tandem sit. — THEÆ. Quod ad alacritatem attinet, o Socrates, apparebit.

VI. ΣΩ. Ἴθι δή· καλῶς γὰρ ἄρτι ὑφηγήσω· πειρῶ μιμούμενος τὴν περὶ τῶν δυνάμεων ἀπόκρισιν, ὥσπερ ταύτας πολλὰς οὔσας ἑνὶ εἴδει περιέλαβες, οὕτω καὶ τὰς πολλὰς ἐπιστήμας ἑνὶ λόγῳ προσειπεῖν. —
5 ΘΕΑΙ. Ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες· πολλάκις δὴ αὐτὸ e ἐπεχείρησα σκέψασθαι, ἀκούων τὰς παρὰ σοῦ ἀποφερομένας ἐρωτήσεις· ἀλλὰ γὰρ οὔτ' αὐτὸς δύναμαι πεῖσαι ἐμαυτὸν ὡς ἱκανῶς τι λέγω, οὔτ' ἄλλου ἀκοῦσαι λέγοντος οὕτως, ὡς σὺ διακελεύει, οὐ μὲν δὴ αὖ οὐδ' ἀπαλ-
10 λαγῆναι τοῦ μέλλειν. — ΣΩ. Ὠδίνεις γάρ, ὦ φίλε Θεαίτητε, διὰ τὸ μὴ κενὸς ἀλλ' ἐγκύμων εἶναι. — ΘΕΑΙ. Οὐκ οἶδα, ὦ Σώκρατες· ὃ μέντοι πέπονθα
149 λέγω. — ΣΩ. Εἶτα, ὦ καταγέλαστε, οὐκ ἀκήκοας a ὡς ἐγώ εἰμι υἱὸς μαίας μάλα γενναίας τε καὶ βλοσυρᾶς,
15 Φαιναρέτης; — ΘΕΑΙ. Ἤδη τοῦτό γ' ἤκουσα. — ΣΩ. Ἆρα καὶ ὅτι ἐπιτηδεύω τὴν αὐτὴν τέχνην ἀκήκοας; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Ἀλλ' εὖ ἴσθ' ὅτι· μὴ μέντοι μου κατείπῃς πρὸς τοὺς ἄλλους. λέληθα γάρ, ὦ ἑταῖρε, ταύτην ἔχων τὴν τέχνην· οἱ δέ, ἅτ'
20 οὐκ εἰδότες, τοῦτο μὲν οὐ λέγουσι περὶ ἐμοῦ, ὅτι δ' ἀτοπώτατός εἰμι καὶ ποιῶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπορεῖν. ἦ καὶ τοῦτ' ἀκήκοας; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Εἴπω οὖν b σοι τὸ αἴτιον; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἐννόησον δὴ τὸ περὶ τὰς μαίας ἅπαν ὡς ἔχει, καὶ ῥᾷον
25 μαθήσει ὃ βούλομαι. οἶσθα γάρ που, ὡς οὐδεμία αὐτῶν ἔτι αὐτὴ κυϊσκομένη τε καὶ τίκτουσα ἄλλας μαιεύεται, ἀλλ' αἱ ἤδη ἀδύνατοι τίκτειν. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Αἰτίαν δέ γε τούτου φασὶν εἶναι τὴν Ἄρτεμιν, ὅτι ἄλοχος οὖσα τὴν λοχείαν εἴληχε. στερί-
30 φαις μὲν οὖν ἄρ' οὐκ ἔδωκε μαιεύεσθαι, ὅτι ἡ ἀνθρω- c πίνη φύσις ἀσθενεστέρα ἢ λαβεῖν τέχνην ὧν ἂν ᾖ ἄπειρος· ταῖς δὲ δι' ἡλικίαν ἀτόκοις προσέταξε, τιμῶσα τὴν αὐτῆς ὁμοιότητα. — ΘΕΑΙ. Εἰκός. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τόδ' εἰκός τε καὶ ἀναγκαῖον, τὰς κυούσας καὶ μὴ
35 γιγνώσκεσθαι μᾶλλον ὑπὸ τῶν μαιῶν ἢ τῶν ἄλλων; — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ διδοῦσαί γ' αἱ μαῖαι φαρμάκια καὶ ἐπᾴδουσαι δύνανται ἐγείρειν τε τὰς ὠδῖνας καὶ μαλθακωτέρας, ἂν βούλωνται, ποιεῖν, d καὶ τίκτειν τε δὴ τὰς δυστοκούσας, κἂν νέον ὂν δόξῃ
40 ἀμβλίσκειν, ἀμβλίσκουσιν; — ΘΕΑΙ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἔτι καὶ τόδ' αὐτῶν ᾔσθησαι, ὅτι καὶ προμνήστριαί εἰσι δεινόταται, ὡς πάσσοφοι οὖσαι περὶ τοῦ γνῶναι, ποίαν χρὴ ποίῳ ἀνδρὶ συνοῦσαν ὡς ἀρίστους παῖδας τίκτειν; — ΘΕΑΙ. Οὐ πάνυ τοῦτ' οἶδα.
45 — ΣΩ. Ἀλλ' ἴσθ' ὅτι ἐπὶ τούτῳ μεῖζον φρονοῦσιν ἢ ἐπὶ τῇ ὀμφαλητομίᾳ. ἐννόει γάρ· τῆς αὐτῆς ἢ ἄλλης e οἴει τέχνης εἶναι θεραπείαν τε καὶ ξυγκομιδὴν τῶν ἐκ γῆς καρπῶν καὶ αὖ τὸ γιγνώσκειν εἰς ποίαν γῆν ποῖον φυτόν τε καὶ σπέρμα καταβλητέον; — ΘΕΑΙ. Οὔκ,
50 ἀλλὰ τῆς αὐτῆς. — ΣΩ. Εἰς γυναῖκα δέ, ὦ φίλε, ἄλλην μὲν οἴει τούτου, ἄλλην δὲ ξυγκομιδῆς; —
150 ΘΕΑΙ. Οὔκουν εἰκός γε. — ΣΩ. Οὐ γάρ. ἀλλὰ διὰ a τὴν ἄδικόν τε καὶ ἄτεχνον ξυναγωγὴν ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ᾗ δὴ προαγωγεία ὄνομα, φεύγουσι καὶ τὴν

VI. So. Age jam : egregie namque modo aggressus es . conare imitans responsionem illam de potestatibus, quemadmodum eas multas una specie comprehendebas, ita et scientias multas una ratione complecti. — Theæ. Scito, o Socrates, me id sæpenumero conatum fuisse, dum has tuas quæstiones circumferri audirem : verum neque mihi ipse persuadere possum satis bene hæc dicere me, neque alium audire, ut tu præcipis, disputantem, sed neque ab inquisitione tamen desistere. — So. Partu laboras, o amice Theætete, ex eo quod non vacuus, sed gravidus es. — Theæ. Ignoro, o Socrates, sed quid mihi acciderit dico. — So. O ridicule, nonne audisti esse me filium obstetricis generosæ admodum et severæ Phænaretæ? — Theæ. Audivi jam hoc quidem. — So. Num quod et in eadem arte versor audisti? — Theæ. Nequaquam. — So. Scito ita esse : ne me tamen coram vulgo prodas. latuit enim hactenus omnes, me hac arte præditum esse, et hi quippe ignorantes, hoc quidem de me non prædicant, sed quod absurdissimus sum, et homines in ambiguitatem induco : an hoc audisti? — Theæ. Id prorsus. — So. Vis tibi causam dicam? — Theæ. Quidni velim? — So. Quales sint obstetrices, cogita, ac facilius quod volo percipies. scis enim quod nulla ex illis quamdiu concipit paritque parturientibus opitulatur, sed cum jam non amplius pariunt. — Theæ. Prorsus. — So. Causam hujus rei Dianam ferunt, quæ cum sterilis sit, partuum tutelam suscepit itaque steriles obstetrices fieri vetuit, quoniam humana natura imbecillior est ad artes earum rerum, quas nunquam experta est, his autem quæ propter ætatem concipere jam non possunt, id imperavit similitudinem suam honorans. — Theæ. Verisimile id quidem. — So. An non id quoque probabile ac necessarium est, quæ prægnantes sint, et quæ non, acutius ab obstetricibus quam ab aliis cognosci? — Theæ. Omnino. — So. Quin etiam medelis et incantationibus obstetrices excitare mollireve partus vexationes valent quando volunt, et ægre parturientibus opitulari fœtusque educere, et si intempestivum fore videatur obtundere et abortum facere. — Theæ. Vera narras. — So. Numquid et hoc de illis audisti, quod tanquam pronubæ in conficiendis conjugiis aptissimæ sunt, quippe quæ optime callent, qualem quali jugare ad generosæ prolis procreationem oporteat? — Theæ. Haud satis id novi. — So. Imo scias in hoc gloriari non minus, quam in umbilici præcisione. quid enim, ejusdemne, an alterius artis esse putas, curare colligereque terræ fructus et rursus dignoscere, quod in solum quam plantam quodve semen jacere deceat? — Theæ. Ejusdem. — So. In feminis autem, o amice, alius facultatis hoc, alius collectionem existimas? — Theæ. Haud sane conveniens est. — So. Haud certe. sed propter injustam et ineptam maris et feminæ conjunctionem, cui lenocinium nomen est, conciliandi matrimonii officium fu-

προμνηστικὴν ἅτε σεμναὶ οὖσαι αἱ μαῖαι, φοβούμεναι μὴ εἰς ἐκείνην τὴν αἰτίαν διὰ ταύτην ἐμπέσωσιν· ἐπεὶ ταῖς γ' ὄντως μαίαις μόναις που προσήκει καὶ προμνήσασθαι ὀρθῶς. — ΘΕΑΙ. Φαίνεται. — ΣΩ. Τὸ μὲν τοίνυν τῶν μαιῶν τοσοῦτον, ἔλαττον δὲ τοῦ ἐμοῦ δράματος. οὐ γὰρ πρόσεστι γυναιξὶν ἐνίοτε μὲν εἴδωλα τίκτειν, ἔστι δ' ὅτ' ἀληθινά, τοῦτο δὲ μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαγνῶναι. εἰ γὰρ προσῆν, μέγιστόν τε καὶ κάλλιστον ἔργον ἦν ἂν ταῖς μαίαις τὸ κρίνειν τἀληθές τε καὶ μή. ἢ οὐκ οἴει; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε.

VII. ΣΩ. Τῇ δέ γ' ἐμῇ τέχνῃ τῆς μαιεύσεως τὰ μὲν ἄλλ' ὑπάρχει, ὅσα ἐκείναις, διαφέρει δὲ τῷ τ' ἄνδρας, ἀλλὰ μὴ γυναῖκας μαιεύεσθαι, καὶ τῷ τὰς ψυχὰς αὐτῶν τικτούσας ἐπισκοπεῖν, ἀλλὰ μὴ τὰ σώματα. μέγιστον δὲ τοῦτ' ἔνι τῇ ἡμετέρᾳ τέχνῃ, βασανίζειν δυνατὸν εἶναι παντὶ τρόπῳ, πότερον εἴδωλον καὶ ψεῦδος ἀποτίκτει τοῦ νέου ἡ διάνοια ἢ γόνιμόν τε καὶ ἀληθές. ἐπεὶ τόδε γε κἀμοὶ ὑπάρχει, ὅπερ ταῖς μαίαις· ἄγονός εἰμι σοφίας, καὶ ὅπερ πολλοὶ ἤδη μοι ὠνείδισαν, ὡς τοὺς μὲν ἄλλους ἐρωτῶ, αὐτὸς δ' οὐδὲν ἀποκρίνομαι περὶ οὐδενὸς [διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν σοφόν], ἀληθὲς ὀνειδίζουσι. τὸ δ' αἴτιον τούτου τόδε· μαιεύεσθαί με ὁ θεὸς ἀναγκάζει, γεννᾶν δ' ἀπεκώλυσεν. εἰμὶ δὴ οὖν αὐτὸς μὲν οὐ πάνυ τι σοφός, οὐδέ τί μοι ἔστιν εὕρημα τοιοῦτον, γεγονὸς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἔκγονον· οἱ δ' ἐμοὶ ξυγγιγνόμενοι τὸ μὲν πρῶτον φαίνονται ἔνιοι μὲν καὶ πάνυ ἀμαθεῖς, πάντες δὲ προϊούσης τῆς ξυνουσίας, οἷσπερ ἂν ὁ θεὸς παρείκῃ, θαυμαστὸν ὅσον ἐπιδιδόασιν, ὡς αὑτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις δοκοῦσι· καὶ τοῦτ' ἐναργές, ὅτι παρ' ἐμοῦ οὐδὲν πώποτε μαθόντες, ἀλλ' αὐτοὶ παρ' αὑτῶν πολλὰ καὶ καλὰ εὑρόντες τε καὶ κατέχοντες. τῆς μέντοι μαιείας ὁ θεός τε κἀγὼ αἴτιος. ὧδε δὲ δῆλον· πολλοὶ ἤδη τοῦτ' ἀγνοήσαντες καὶ ἑαυτοὺς αἰτιασάμενοι, ἐμοῦ δὲ καταφρονήσαντες, ἢ αὐτοὶ ἢ ὑπ' ἄλλων πεισθέντες, ἀπῆλθον πρῳαίτερον τοῦ δέοντος, ἀπελθόντες δὲ τά τε λοιπὰ ἐξήμβλωσαν διὰ πονηρὰν ξυνουσίαν καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ μαιευθέντα κακῶς τρέφοντες ἀπώλεσαν, ψευδῆ καὶ εἴδωλα περὶ πλείονος ποιησάμενοι τοῦ ἀληθοῦς, τελευτῶντες δ' αὑτοῖς τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἔδοξαν ἀμαθεῖς εἶναι. ὧν εἷς γέγονεν Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου καὶ ἄλλοι πάνυ πολλοί. οἷς, ὅταν πάλιν ἔλθωσιν δεόμενοι τῆς ἐμῆς ξυνουσίας καὶ θαυμαστὰ δρῶντες, ἐνίοις μὲν τὸ γιγνόμενόν μοι δαιμόνιον ἀποκωλύει ξυνεῖναι, ἐνίοις δ' ἐᾷ· καὶ πάλιν οὗτοι ἐπιδιδόασι. πάσχουσι δὲ δὴ οἱ ἐμοὶ ξυγγιγνόμενοι καὶ τοῦτο ταὐτὸν ταῖς τικτούσαις· ὠδίνουσι γὰρ καὶ ἀπορίας ἐμπίπλανται νύκτας τε καὶ ἡμέρας πολὺ μᾶλλον ἢ κεῖναι. ταύτην δὲ τὴν ὠδῖνα ἐγείρειν τε καὶ ἀποπαύειν ἡ ἐμὴ τέχνη δύναται. καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτως. ἐνίους δέ, ὦ Θεαίτητε, οἳ ἄν μοι μὴ δόξωσί πως ἐγκύμονες εἶναι, γνοὺς ὅτι οὐδὲν ἐμοῦ δέονται, πάνυ εὐμενῶς προμνῶμαι καί, ξὺν θεῷ εἰπεῖν, πάνυ ἱκανῶς τοπάζω οἷς ἂν ξυγγενόμενοι ὄναιντο. ὧν πολλοὺς μὲν δὴ ἐξέδωκα Προδίκῳ, πολλοὺς δ' ἄλλοις σοφοῖς τε καὶ

giunt obstetrices castæ, verenturque ne pro laudabili studio lenocinii notentur, siquidem legitimis obstetricibus solis convenit recte nuptias conciliare. — Theæ. Videtur. — So. Itaque tantum est obstetricum officium, opera mea vero levius. neque enim accidit mulieribus, ut aliquando simulacra, aliquando res veras pariant, quod vero haud facile est discernere: quod si iis accideret, maximum præclarissimumque obstetricum munus esset verum a falso discernendi. an non ita sentis? — Theæ. Id profecto.

VII. So. Arti vero meæ adest quidquid ad illarum obstetriciam diligentiam attinet, in hoc vero præstat, quod maribus, non feminis parturientibus succurrit, et quod animas eorum parientes, non corpora inspicit. potissimum autem arti meæ hoc inest, posse videlicet diligenter examinare, simulacrumne et falsum an nativum ac verum quiddam juvenis mens pariat. quod enim obstetricibus, idem et mihi adest. sterilis sum et sapientia vacuus: et quod jam mihi objecerunt multi, quod interrogem reliquos, respondeam ipse nulli [quod nihil sapienter respondere possim], vere objectant. hujus profecto hæc est causa: parturientibus succurrere deus me cogit, generare prohibuit. quocirca sum ipse quidem nulla in re prorsus sapiens, neque est mihi aliquod meæ mentis inventum ex me natum: qui vero mecum versantur, principio quidem nonnulli plane rudes esse videntur, sed procedente consuetudine hi quibus deus favet, mirum in modum proficiunt, ut et sibi ipsis et aliis videntur: idque manifestum, quod nihil unquam a me discunt sed ipsi in se ipsis egregia multa possidentes, inveniunt. obstetricii sane muneris deus et ego auctor. quod hinc maxime conjectare licet. jam multi hoc ignorantes seque ipsos causam existimantes, me vero spreto sive ultro sive ab aliis persuasi, citius quam decebat a me discesserunt, deinde ob pravum congressum cætera aborsi sunt atque insuper quæ ego obstetricia ope ex animæ illorum visceribus jam erueram, male nutrientes perdiderunt, quippe cum falsa atque simulacra veris anteponerent, postremum et sibi et reliquis indocti sunt visi. quorum e numero unus Lysimachi filius fuit Aristides, aliique permulti. quorum vero cum ad me revertuntur conversatione mea iterum indigentes, eamque mirifice affectantes, cum nonnullis statim dæmonium meum conversari prohibet, cum nonnullis contra permittit: et hi denuo valde proficiunt. nam et hoc cum parturientibus commune familiares mei patiuntur. vexantur enim doloribus uti parturientes et difficultate diu noctuque multo magis quam illæ replentur. quem quidem partus dolorem tam excitare quam sedare ars mea valet. atque ita quidem isti sese habent. nonnullos vero, o Theætete, qui fœcundi mihi non videntur, ratus eos opera mea non indigere, libenter cum aliis in matrimonium copulo, et, ut cum deo dicam, acute præsagio quibuscum potissimum conversantes proficiant. quorum multos Prodico

θεσπεσίοις ἀνδράσι. Ταῦτα δή σοι, ὦ ἄριστε, ἕνεκα τοῦδ' ἐμήκυνα, ὑποπτεύων σε, ὥσπερ καὶ αὐτὸς οἴει, ὠδίνειν τι κυοῦντα ἔνδον. προσφέρου οὖν πρός με ὡς πρὸς μαίας υἱὸν καὶ αὐτὸν μαιευτικὸν, καὶ ἃ ἂν ἐρωτῶ, c 5 προθυμοῦ, ὅπως οἷός τ' εἶ, οὕτως ἀποκρίνασθαι. κἂν ἄρα σκοπούμενός τι ὧν ἂν λέγῃς, ἡγήσωμαι εἴδωλον καὶ μὴ ἀληθὲς, εἶθ' ὑπεξαιρῶμαι καὶ ἀποβάλλω, μὴ ἀγρίαινε ὥσπερ αἱ πρωτοτόκοι περὶ τὰ παιδία. πολλοὶ γὰρ ἤδη, ὦ θαυμάσιε, πρός με οὕτω διετέθησαν, 10 ὥστ' ἀτεχνῶς δάκνειν ἕτοιμοι εἶναι, ἐπειδάν τινα λῆρον αὐτῶν ἀφαιρῶμαι, καὶ οὐκ οἴονταί με εὐνοίᾳ τοῦτο ποιεῖν, πόρρω ὄντες τοῦ εἰδέναι, ὅτι οὐδεὶς θεὸς δύσνους d ἀνθρώποις· οὐδ' ἐγὼ δυσνοίᾳ τοιοῦτον οὐδὲν δρῶ, ἀλλά μοι ψεῦδός τε ξυγχωρῆσαι καὶ ἀληθὲς ἀφανίσαι οὐδαμῶς 15 θέμις.

VIII. Πάλιν δὴ οὖν ἐξ ἀρχῆς, ὦ Θεαίτητε, ὅ τί ποτ' ἐστὶν ἐπιστήμη, πειρῶ λέγειν· ὡς δ' οὐχ οἷός τ' εἶ, μηδέποτ' εἴπῃς. ἐὰν γὰρ θεὸς ἐθέλῃ καὶ ἀνδρίζῃ, οἷός τ' ἔσει. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μέντοι, ὦ Σώκρατες, σοῦ γ' 20 οὕτω παρακελευομένου αἰσχρὸν μὴ οὐ παντὶ τρόπῳ προθυμεῖσθαι ὅ τί τις ἔχει λέγειν. δοκεῖ οὖν μοι ὁ e ἐπιστάμενός τι αἰσθάνεσθαι τοῦτο, ὃ ἐπίσταται, καὶ ὥς γε νυνὶ φαίνεται, οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἐπιστήμη ἢ αἴσθησις. — ΣΩ. Εὖ γε καὶ γενναίως, ὦ παῖ· χρὴ 25 γὰρ οὕτως ἀποφαινόμενον λέγειν. ἀλλὰ φέρε δὴ αὐτὸ κοινῇ σκεψώμεθα, γόνιμον ἢ ἀνεμιαῖον τυγχάνει ὄν. αἴσθησις, φῄς, ἐπιστήμη; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Κινδυνεύεις μέντοι λόγον οὐ φαῦλον εἰρηκέναι περὶ ἐπιστή- 152 μης, ἀλλ' ὃν ἔλεγε καὶ Πρωταγόρας. τρόπον δέ τιν' a 30 ἄλλον εἴρηκε τὰ αὐτὰ ταῦτα. φησὶ γάρ που πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπον εἶναι, τῶν μὲν ὄντων, ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστιν. ἀνέγνωκας γάρ που; — ΘΕΑΙ. Ἀνέγνωκα καὶ πολλάκις. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω πως λέγει, ὡς οἷα μὲν ἕκαστα ἐμοὶ φαίνεται, 35 τοιαῦτα μέν ἐστιν ἐμοὶ, οἷα δὲ σοὶ, τοιαῦτα δ' αὖ σοί· ἄνθρωπος δὲ σύ τε κἀγώ; — ΘΕΑΙ. Λέγει γὰρ οὖν οὕτως. — ΣΩ. Εἰκὸς μέντοι σοφὸν ἄνδρα μὴ ληρεῖν· ἐπακολουθήσωμεν οὖν αὐτῷ. ἆρ' οὐκ ἐνίοτε πνέοντος b ἀνέμου τοῦ αὐτοῦ ὁ μὲν ἡμῶν ῥιγοῖ, ὁ δ' οὔ; καὶ ὁ μὲν 40 ἠρέμα, ὁ δὲ σφόδρα; — ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Πότερον οὖν τότ' αὐτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ πνεῦμα ψυχρὸν ἢ οὐ ψυχρὸν φήσομεν; ἢ πεισόμεθα τῷ Πρωταγόρᾳ, ὅτι τῷ μὲν ῥιγοῦντι ψυχρὸν, τῷ δὲ μὴ, οὔ; — ΘΕΑΙ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ φαίνεται οὕτως 45 ἑκατέρῳ; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τὸ δέ γε φαίνεται αἰσθάνεταί ἐστιν; — ΘΕΑΙ. Ἔστι γάρ. — ΣΩ. Φαντασία ἄρα καὶ αἴσθησις ταὐτὸν ἔν τε θερμοῖς καὶ πᾶσι c τοῖς τοιούτοις. οἷα γὰρ αἰσθάνεται ἕκαστος [ἕκαστα], τοιαῦθ' ἑκάστῳ καὶ κινδυνεύει εἶναι. — ΘΕΑΙ. Ἔοικεν. 50 — ΣΩ. Αἴσθησις ἄρα τοῦ ὄντος ἀεί ἐστι καὶ ἀψευδὲς, ὡς ἐπιστήμη οὖσα. — ΘΕΑΙ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν πρὸς Χαρίτων πάσσοφός τις ἦν ὁ Πρωταγόρας, καὶ τοῦθ' ἡμῖν μὲν ἠνίξατο τῷ πολλῷ συρφετῷ, τοῖς δὲ μαθηταῖς ἐν ἀπορρήτῳ τὴν ἀλήθειαν ἔλεγεν; —

tradidi, multos etiam aliis sapientibus divinisque hominibus. Hæc, o optime, omnia hanc ob causam altius repetii, quod suspicabar angi te conceptu quodam gravidum, uti et ipse putas. committe ergo te mihi tanquam obstetricis filio, et obstetriciæ facultatis perito, et quæcumque perquiro annitere pro viribus respondere : et si ex iis, quæ dixeris discutienti mihi, simulacrum potius quam verum aliquid putavero atque abjecero, ne succenseas, oro, quemadmodum primo partu puerperæ solent. multi enim jam, o mirifice adolescens, adversus me sic affecti sunt, ut vel morsibus invadere vellent, si quando deliramentum aliquod illis abigerem, neque putant id a me benevolentia fieri, cum eos lateat, nullum deum malevolum esse hominibus : neque ego tale quid malevolentia facio, sed plane nefas est mihi admittere falsum ac verum refellere.

VIII. Rursus igitur a principio, Theætete, quid scientia tandem sit, exponere conare : te vero non posse nequaquam dixeris : si enim deus voluerit et vires intenderis, poteris. — Theæ. Cum tu ita, o Socrates, jubeas, turpe esset, si quis non summa cum alacritate suam sententiam proferret. videtur mihi quod quispiam scit, id sentire quod scit, et ut nunc saltem apparet, nihil aliud scientia est, quam sensus. — So. Bene et generose respondisti, o puer. sic enim sententiam proferre oportet. sed age, id communiter consideremus, utrum fœtus hic solidus an vanus sit. sensum ais scientiam esse. — Theæ. Aio. — So. Videris utique definitionem scientiæ haud abjectam protulisse, sed quam etiam Protagoras induxit, modo tamen alio dixit eadem illa : inquit enim, rerum omnium mensuram hominem esse, exsistentium quidem ut sunt, non exsistentium vero, ut non sunt. legisti unquam? — Theæ. Legi equidem sæpenumero. — So. Nonne igitur sic fere ait : qualia singula mihi videntur, talia mihi esse, qualia vero tibi, tibi quoque talia : homo autem tu et ego? — Theæ. Sic certe ait. — So. Atqui probabile est sapientem virum nequaquam delirare : sequamur igitur. an non sæpe flante vento eodem, alius nostrûm riget, alius minime? et hic quidem leviter, ille vehementer? — Theæ. Procul dubio. — So. Utrum dicemus tunc ventum ipsum per se frigidum, aut non frigidum? vel Protagoræ credemus, quod rigenti sit frigidus, non rigenti minime? — Theæ. Videtur. — So. Numquid ita utrique apparet? — Theæ. Ita. — So. Hoc *apparet* autem *sentit* est? — Theæ. Est. — So. Phantasia (*apparentia?*) itaque et sensus idem in calidis cæterisque hujusmodi. qualia namque sentit quisque quæque, talia cuique etiam videntur esse. — Theæ. Videntur. — So. Sensus igitur exsistentis rei semper est, et falsus nunquam, quippe cum scientia sit. — Theæ. Apparet. — So. Nonne per Gratiarum numina egregie sapiens Protagoras erat, et hoc nobis homunculis de plebe obscure significavit, discipulis autem

ΘΕΑΙ. Πῶς δή, ὦ Σώκρατες, τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. d
Ἐγὼ ἐρῶ καὶ μάλ' οὐ φαῦλον λόγον, ὡς ἄρ' ἓν μὲν
αὐτὸ καθ' αὑτὸ οὐδέν ἐστιν, οὐδ' ἄν τι προσείποις ὀρθῶς
οὐδ' ὁποιονοῦν τι, ἀλλ' ἐὰν ὡς μέγα προσαγορεύῃς, καὶ
5 σμικρὸν φανεῖται, κἂν βαρύ, κοῦφον, ξύμπαντά θ'
οὕτως, ὡς μηδενὸς ὄντος ἑνὸς μήτε τινὸς μήθ' ὁποιου-
οῦν [τινος]· ἐκ δὲ δὴ φορᾶς τε καὶ κινήσεως καὶ κράσεως
πρὸς ἄλληλα γίγνεται πάντα, ἃ δή φαμεν εἶναι, οὐκ ὀρ-
θῶς προσαγορεύοντες· ἔστι μὲν γὰρ οὐδέποτ' οὐδέν, ἀεὶ
10 δὲ γίγνεται. καὶ περὶ τούτου πάντες ἑξῆς οἱ σοφοὶ πλὴν e
Παρμενίδου ξυμφέρεσθον, Πρωταγόρας τε καὶ Ἡρά-
κλειτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ τῶν ποιητῶν οἱ ἄκροι
τῆς ποιήσεως ἑκατέρας, κωμῳδίας μὲν Ἐπίχαρμος,
τραγῳδίας δ' Ὅμηρος· εἰπὼν γὰρ

15 Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν

πάντ' εἴρηκεν ἔκγονα ῥοῆς τε καὶ κινήσεως. ἢ οὐ δο-
κεῖ τοῦτο λέγειν; — ΘΕΑΙ. Ἔμοιγε.

153 IX. ΣΩ. Τίς ἂν οὖν ἔτι πρός γε τοσοῦτον στρατό- a
20 πεδον καὶ στρατηγὸν Ὅμηρον δύναιτο ἀμφισβητήσας
μὴ οὐ καταγέλαστος γενέσθαι; — ΘΕΑΙ. Οὐ ῥᾴδιον,
ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐ γάρ, ὦ Θεαίτητε. ἐπεὶ καὶ
τάδε τῷ λόγῳ σημεῖα ἱκανά, ὅτι τὸ μὲν εἶναι δοκοῦν
καὶ τὸ γίγνεσθαι κίνησις παρέχει, τὸ δὲ μὴ εἶναι καὶ
25 ἀπόλλυσθαι ἡσυχία· τὸ γὰρ θερμόν τε καὶ πῦρ, ὃ δὴ
καὶ τἆλλα γεννᾷ καὶ ἐπιτροπεύει, αὐτὸ γεννᾶται ἐκ
φορᾶς καὶ τρίψεως· τούτω δὲ κινήσει. ἢ οὐχ αὗται
γενέσεις πυρός; — ΘΕΑΙ. Αὗται μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ b
μὴν τό γε τῶν ζῴων γένος ἐκ τῶν αὐτῶν τούτων φύε-
30 ται. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Τί δέ; ἡ τῶν
σωμάτων ἕξις οὐχ ὑφ' ἡσυχίας μὲν καὶ ἀργίας διόλλυ-
ται, ὑπὸ γυμνασίων δὲ καὶ κινήσεων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
σῴζεται; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Ἡ δ' ἐν τῇ ψυχῇ
ἕξις οὐχ ὑπὸ μαθήσεως μὲν καὶ μελέτης, κινήσεων ὄν-
35 των, κτᾶταί τε μαθήματα καὶ σῴζεται καὶ γίγνεται
βελτίων, ὑπὸ δ' ἡσυχίας, ἀμελετησίας τε καὶ ἀμαθίας
οὔσης, οὔτε τι μανθάνει, ἅ τ' ἂν μάθῃ ἐπιλανθάνεται; c
— ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Τὸ μὲν ἄρ' ἀγαθὸν
[κίνησις] κατά τε ψυχὴν καὶ κατὰ σῶμα, τὸ δὲ τοὐ-
40 ναντίον; — ΘΕΑΙ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Ἔτι οὖν σοι
λέγω νηνεμίας τε καὶ γαλήνας καὶ ὅσα τοιαῦτα, ὅτι
[αἱ μὲν ἡσυχίαι] σήπουσι καὶ ἀπολλύασι, τὰ δ' ἕτερα
σῴζει· καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν κολοφῶνα ἀναγκάζω προσβι-
βάζων, τὴν χρυσῆν σειρὰν ὡς οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν ἥλιον
45 Ὅμηρος λέγει, καὶ δηλοῖ, ὅτι ἕως μὲν ἂν ἡ περιφορὰ d
ᾖ κινουμένη καὶ ὁ ἥλιος, πάντ' ἔστι καὶ σῴζεται τὰ ἐν
θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις· εἰ δὲ σταίη τοῦθ' ὥσπερ δεθέν,
πάντα χρήματ' ἂν διαφθαρείη καὶ γένοιτ' ἂν τὸ λεγό-
μενον ἄνω κάτω πάντα; — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ,
50 ὦ Σώκρατες, ταῦτα δηλοῦν, ἅπερ λέγεις.

X. ΣΩ. Ὑπόλαβε τοίνυν, ὦ ἄριστε, οὑτωσί, κατὰ
τὰ ὄμματα πρῶτον, ὃ δὴ καλεῖς χρῶμα λευκόν, μὴ
εἶναι αὐτὸ ἕτερόν τι ἔξω τῶν σῶν ὀμμάτων μηδ' ἐν τοῖς
ὄμμασι· μηδέ τιν' αὐτῷ χώραν ἀποτάξῃς. ἤδη γὰρ e

in arcano veritatem explicuit? — Theæ. Quo pacto id, o Socrates, inquis? — So. Dicam nec contemnenda quidem, unum per se nihil esse, neque recte quiddam aut qualecumque quid denominari posse : etenim si magnum appellar aliquid, parvum etiam apparebit : et si grave, leve : eademque de cæteris ratio, cum nihil sit unum, aut aliquid, aut qualecumque quid. sed ex latione motuque et alterna commixtione fiunt omnia quæ esse dicimus, non recte denominantes : nihil enim est unquam, semper autem fit. et in hoc omnes deinceps sapientes excepto Parmenide consenserunt, Protagoras, Heraclitus, Empedocles et poetarum in utraque poesi summi, in comœdia Epicharmus, Homerus in tragœdia : nam cum diceret

Oceanum deorum generationem et matrem Tethyn,

omnia ex fluxu motuque genita prædicavit. nonne id dicere videtur? — Theæ. Mihi quidem.

IX. So. Quis ergo adversus tantum exercitum ejusque ducem Homerum pugnare audeat quin ridiculus habeatur? — Theæ. Arduum est, o Socrates. — So. Arduum absque dubio, Theætete : præsertim cum hæc huic sermoni argumento esse possint, quod ut esse aut fieri quidquam videatur, motus facit, non esse autem et interire, quies. ignis enim calorque, qui reliqua gignit et regit, ipse ex latione frictioneque efficitur, qui duo sunt motus : aut hanc non putas ignis originem? — Theæ. Hanc certe. — So. Quin etiam animalium genus ex iisdem nascitur. — Theæ. Quidni? — So. Quid vero? corporum habitus an non otio et torpore corrumpitur, exercitatione autem motuque plurimum conservatur? — Theæ. Ita. — So. Animæ quoque habitus an non disciplina et meditatione, quæ motiones sunt, doctrinas consequitur, servatur, atque perficitur, otio autem, id est negligentia et pigritia, nihil penitus discit et, si quid didicerit, obliviscitur. — Theæ. Maxime quidem. — So. Bonum itaque tam in anima quam in corpore unum est, alterum vero contrarium? — Theæ. Videtur. — So. Præterea serenitates tranquillitatesque et quæcumque his similia, hoc assero, putrefaciunt atque perdunt, contraria vero conservant. ad hæc colophonem denique adigam, ipsam scilicet catenam auream, quam quidem nihil aliud præter solem Homerus intelligit et indicat quia, quousque solis circuitus perseverat, omnia tam deorum quam hominum sunt atque servantur : sin autem hoc quasi ligatum staret, omnia dissolverentur eveniretque, quod dicitur, sursum deorsum omnia. — Theæ. Mihi quoque, o Socrates, ea quæ dicis indicare videtur.

X. So. Cogita igitur sic, o optime, circa oculos, primum quidem colorem quem dicis album, non esse ipsum aliud quicquam extra tuos oculos, neque in oculis, neque illi locum certum attribuas. jam enim esset in ordine alicubi

ἂν εἴη τ' ὂν που ἐν τάξει καὶ μένοι καὶ οὐκ ἂν ἐν γενέσει γίγνοιτο. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ πῶς; — ΣΩ. Ἑπώμεθα τῷ ἄρτι λόγῳ, μηδὲν αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἓν ὂν τιθέντες· καὶ ἡμῖν οὕτω μέλαν τε καὶ λευκὸν καὶ ὁτιοῦν ἄλλο 5 χρῶμα ἐκ τῆς προσβολῆς τῶν ὀμμάτων πρὸς τὴν προσήκουσαν φορὰν φανεῖται γεγενημένον, καὶ ὃ δὴ ἕκαστον 154 a εἶναί φαμεν χρῶμα, οὔτε τὸ προσβάλλον οὔτε τὸ προσβαλλόμενον ἔσται, ἀλλὰ μεταξύ τι ἑκάστῳ ἴδιον γεγονός. ἢ σὺ διϊσχυρίσαι' ἄν, ὡς οἷον σοὶ φαίνεται 10 ἕκαστον χρῶμα, τοιοῦτον καὶ κυνὶ καὶ ὁτῳοῦν ζώῳ; — ΘΕΑΙ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Τί δέ; ἄλλῳ ἀνθρώπῳ ἆρ' ὅμοιον καὶ σοὶ φαίνεται ὁτιοῦν; ἔχεις τοῦτ' ἰσχυρῶς, ἢ πολὺ μᾶλλον, ὅτι οὐδὲ σοὶ αὐτῷ ταὐτὸν διὰ τὸ μηδέποθ' ὁμοίως αὐτὸν σεαυτῷ ἔχειν; — 15 ΘΕΑΙ. Τοῦτο μᾶλλόν μοι δοκεῖ ἢ ἐκεῖνο. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν ᾧ παραμετρούμεθα ἢ [οὗ] ἐφαπτόμεθα μέγα b ἢ λευκὸν ἢ θερμὸν ἦν, οὐκ ἄν ποτ' ἄλλῳ [τῳ] προσπεσὸν ἄλλο ἂν ἐγεγόνει, αὐτό γε μηδὲν μεταβαλόν· εἰ δ' αὖ τὸ παραμετρούμενον ἢ ἐφαπτόμενον ἕκαστον ἦν τού-20 των, οὐκ ἂν αὖ ἄλλου προσελθόντος ἤ τι παθόντος αὐτὸ μηδὲν παθὸν ἄλλο ἂν ἐγένετο. ἐπεὶ νῦν γε, ὦ φίλε, θαυμαστά τε καὶ γελοῖα εὐχερῶς πως ἀναγκαζόμεθα λέγειν, ὡς φαίη ἂν Πρωταγόρας τε καὶ πᾶς ὁ ταὐτὰ ἐκείνῳ ἐπιχειρῶν λέγειν. — ΘΕΑΙ. Πῶς δὴ καὶ ποῖα 25 λέγεις; — ΣΩ. Σμικρὸν λαβὲ παράδειγμα, καὶ πάντ' c εἴσει ἃ βούλομαι. ἀστραγάλους γάρ που ἕξ, ἂν μὲν τέτταρας αὐτοῖς προσενέγκῃς, πλείους φαμὲν εἶναι τῶν τεττάρων καὶ ἡμιολίους, ἐὰν δὲ δώδεκα, ἐλάττους καὶ ἡμίσεις· καὶ οὐδ' ἀνεκτὸν ἄλλως λέγειν. ἢ σὺ ἀνέξει; 30 — ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Τί οὖν; ἄν σε Πρωταγόρας ἔρηται ἤ τις ἄλλος, Ὦ Θεαίτητε, ἔσθ' ὅπως τι μεῖζον ἢ πλέον γίγνεται ἄλλως ἢ αὐξηθέν; τί ἀποκρινεῖ; — ΘΕΑΙ. Ἐὰν μέν, ὦ Σώκρατες, τὸ δοκοῦν πρὸς τὴν νῦν ἐρώτησιν ἀποκρίνωμαι, ὅτι οὐκ ἔστιν· d 35 ἐὰν δὲ πρὸς τὴν προτέραν, φυλάττων μὴ ἐναντία εἴπω, ὅτι ἔστιν. — ΣΩ. Εὖ γε νὴ τὴν Ἥραν, ὦ φίλε, καὶ θείως. ἀτάρ, ὡς ἔοικεν, ἐὰν ἀποκρίνῃ ὅτι ἔστιν, Εὐριπίδειόν τι ξυμβήσεται· ἡ μὲν γὰρ γλῶττα ἀνέλεγκτος ἡμῖν ἔσται, ἡ δὲ φρὴν οὐκ ἀνέλεγκτος. — ΘΕΑΙ. Ἀλη-40 θῆ. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν δεινοὶ καὶ σοφοὶ ἐγώ τε καὶ σὺ ἦμεν, πάντα τὰ τῶν φρενῶν ἐξητακότες, ἤδη ἂν τὸ λοιπὸν ἐκ περιουσίας ἀλλήλων ἀποπειρώμενοι ξυνελθόντες σοφιστικῶς εἰς μάχην τοιαύτην ἀλλήλων τοὺς λό- e γους τοῖς λόγοις ἐκρούομεν· νῦν δ' ἅτ' ἰδιῶται πρῶτον 45 βουλησόμεθα θεάσασθαι αὐτὰ πρὸς αὑτά, τί ποτ' ἐστὶν ἃ διανοούμεθα, πότερον ἡμῖν ἀλλήλοις ξυμφωνεῖ ἢ οὐδ' ὁπωστιοῦν. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν ἔγωγε τοῦτ' ἂν βουλοίμην.

XI. ΣΩ. Καὶ μὴν κἄγωγε. ὅτε δ' οὕτως ἔχει, 50 ἄλλο τι ἠρέμα, ὡς πάνυ πολλὴν σχολὴν ἄγοντες, πάλιν 155 a ἐπανασκεψόμεθα, οὐ δυσκολαίνοντες, ἀλλὰ τῷ ὄντι ἡμᾶς αὐτοὺς ἐξετάζοντες, ἅττα ποτ' ἐστὶ ταῦτα τὰ φάσματα ἐν ἡμῖν· ὧν πρῶτον ἐπισκοποῦντες φήσομεν, ὡς ἐγᾦμαι, μηδέποτε μηδὲν ἂν μεῖζον μηδ' ἔλαττον γινέ-

maneretque et non in generatione fieret. — Theæ. At quomodo? — So. Sequamur sermonem superiorem, nihil per se unum quiddam ponentes: atque ita nobis niger albusque et quivis alius color ex incursu oculorum motuque debito genitus apparebit, et unumquodque quod coloris nomine appellamus neque imprimens neque impressum erit, sed medius quidam cuique proprius affectus. aut tu assereres, qualis tibi unusquisque color apparet, talem canibus etiam et cuicumque animali apparere? — Theæ. Non per Jovem. — So. Quid autem? aliine homini simile quidcumque ac tibi apparet? hocne certo putas, an multo potius nec tibi ipsi idem, ideo quod nunquam tibi ipse es similis? — Theæ. Hoc potius quam illud opinor. — So. Si igitur id, quo mensuramus vel attingimus, magnum vel album vel calidum esset, nunquam in aliud incurrens, aliud factum esset, si quidem ipsum nihil mutatum esset: sin autem id quod metimur aut attingimus, unumquodque horum esset, neque hoc aliud fieret si accidat aliud patiaturve quid, dum ipsum nihil patiatur. nam nunc, amice, mira quædam et ridicula temere dicere cogimur, ut ipse Protagoras et quisquis alius ejusdem sententiæ est perhiberet. — Theæ. Quo pacto et qualia dicis? — So. Breve exemplum accipe, ut intelligas omnia, quæ volo. talos sex, si quattuor apponas, plures esse, quam quattuor dicimus ac dimidio superare, si vero duodecim, pauciores dimidiumque: neque aliter dicere ferri potest. tune ferres? — Theæ. Equidem nullo modo. — So. Quid ergo? si te Protagoras aut alius quivis interrogaret, potestne aliquid, o Theætete, majus aut plus aliter fieri, quam adauctum? quid responderes? — Theæ. Si quod mihi videtur, o Socrates, ad hanc quæstionem protulero, non posse: sin autem ad superiorem, cavens ne mihi forte repugnem, posse dicam. — So. Bene atque divine per Junonem, o amice. at ut videtur, si responderis posse, Euripideum illud eveniet: lingua enim irredarguta manebit, mens autem redarguetur. — Theæ. Sic certe. — So. Si igitur ego ac tu facundi sapientesque essemus, postquam omnes mentis angulos excussissemus, mox velut ex abundanti suas quisque vires periclitantes, in hac arena sophistarum more congressi sermonibus conflictaremur: nunc autem utpote rudes, volumus hæc primum per se contemplari, cujusmodi sint quæ cogitamus, utrum conveniat nobis inter nos, an nullo modo. — Theæ. Maxime quidem id velim.

XI. So. Nec minus ego: sed cum ita affecti simus, tranquille, utpote prorsus otiosi, iterum consideremus, nihil succensentes invicem, sed revera nos ipsos explorantes, qualia sint hæc in nobis phantasmata. quorum primum considerantes dicemus, ut arbitror, nihil unquam majus minusve fieri vel mole vel numero, quamdiu æquale sibi

σθαι μήτ' ὄγκῳ μήτ' ἀριθμῷ, ἕως ἴσον εἴη αὐτὸ ἑαυτῷ. οὐχ οὕτως; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Δεύτερον δέ γε, ᾧ μήτε προστίθοιτο μήτ' ἀφαιροῖτο, τοῦτο μήτ' αὐξάνεσθαί ποτε μήτε φθίνειν, ἀεὶ δ' ἴσον εἶναι. —
5 ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ καὶ τρί- b τον, ὃ μὴ πρότερον ἦν, ἀλλ' ὕστερον, τοῦτο εἶναι ἄνευ τοῦ γενέσθαι καὶ γίγνεσθαι ἀδύνατον; — ΘΕΑΙ. Δοκεῖ γε δή. — ΣΩ. Ταῦτα δή, οἶμαι, ὁμολογήματα τρία μάχεται αὐτὰ αὑτοῖς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ, ὅταν τὰ περὶ
10 τῶν ἀστραγάλων λέγωμεν, ἢ ὅταν φῶμεν ἐμὲ τηλικόνδ' ὄντα, μήτ' αὐξηθέντα μήτε τοὐναντίον παθόντα, ἐν ἐνιαυτῷ σοῦ τοῦ νέου νῦν μὲν μείζω εἶναι, ὕστερον δ' ἐλάττω, μηδὲν τοῦ ἐμοῦ ὄγκου ἀφαιρεθέντος, ἀλλὰ σοῦ αὐξηθέντος. εἰμὶ γὰρ δὴ ὕστερον ὃ πρότερον οὐκ ἦ, c
15 οὐ γενόμενος· ἄνευ γὰρ τοῦ γίγνεσθαι γενέσθαι ἀδύνατον, μηδὲν δ' ἀπολλὺς τοῦ ὄγκου οὐκ ἄν ποτ' ἐγιγνόμην ἐλάττων. καὶ ἄλλα δὴ μυρία ἐπὶ μυρίοις οὕτως ἔχει, εἴπερ καὶ ταῦτ' ἀποδεξόμεθα. ἕπει γάρ πού, ὦ Θεαίτητε· δοκεῖς γοῦν μοι οὐκ ἄπειρος τῶν τοιούτων εἶναι.
20 — ΘΕΑΙ. Καὶ νὴ τοὺς θεούς γε, ὦ Σώκρατες, ὑπερφυῶς ὡς θαυμάζω, τί ποτ' ἐστὶ ταῦτα, καὶ ἐνίοτε ὡς ἀληθῶς βλέπων εἰς αὐτὰ σκοτοδινιῶ. — ΣΩ. Θεόδωρος d γάρ, ὦ φίλε, φαίνεται οὐ κακῶς τοπάζειν περὶ τῆς φύσεώς σου. μάλα γὰρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ
25 θαυμάζειν· οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη, καὶ ἔοικεν ὁ τὴν Ἶριν Θαύμαντος ἔκγονον φήσας οὐ κακῶς γενεαλογεῖν. ἀλλὰ πότερον μανθάνεις ἤδη, διὸ ταῦτα τοιαῦτ' ἐστὶν ἐξ ὧν τὸν Πρωταγόραν φαμὲν λέγειν, ἢ οὔπω; — ΘΕΑΙ. Οὔπω μοι δοκῶ. — ΣΩ. Χάριν οὖν
30 μοι εἴσει, ἐάν σοι ἀνδρός, μᾶλλον δ' ἀνδρῶν ὀνομαστῶν τῆς διανοίας τὴν ἀλήθειαν ἀποκεκρυμμένην συνεξερευ- e νήσωμαι [αὐτῶν]; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐκ εἴσομαι, καὶ πάνυ γε πολλήν;

XII. ΣΩ. Ἄθρει δὴ περισκοπῶν, μή τις τῶν ἀμυή-
35 των ἐπακούῃ. εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ οὐδὲν ἄλλο οἰόμενοι εἶναι ἢ οὗ ἂν δύνωνται ἀπρὶξ τοῖν χεροῖν λαβέσθαι, πράξεις δὲ καὶ γενέσεις καὶ πᾶν τὸ ἀόρατον οὐκ ἀποδεχόμενοι ὡς ἐν οὐσίας μέρει. — ΘΕΑΙ. Καὶ μὲν δή, ὦ
156 Σώκρατες, σκληρούς γε λέγεις καὶ ἀντιτύπους ἀν- a
40 θρώπους. — ΣΩ. Εἰσὶ γάρ, ὦ παῖ, μάλ' εὖ ἄμουσοι. ἀλλ' οἵδε πολὺ κομψότεροι, ὧν μέλλω σοι τὰ μυστήρια λέγειν. ἀρχὴ δέ, ἐξ ἧς καὶ ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν πάντ' ἤρτηται, ἥδ' αὐτῶν, ὡς τὸ πᾶν κίνησις ἦν καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτ' οὐδέν, τῆς δὲ κινήσεως δύο εἴδη, πλήθει
45 μὲν ἄπειρον ἑκάτερον, δύναμιν δὲ τὸ μὲν ποιεῖν ἔχον, τὸ δὲ πάσχειν· ἐκ δὲ τῆς τούτων ὁμιλίας τε καὶ τρίψεως πρὸς ἄλληλα γίγνεται ἔκγονα πλήθει μὲν ἄπειρα, δίδυμα δέ, τὸ μὲν αἰσθητόν, τὸ δ' αἴσθησις, ἀεὶ συνεκ- b πίπτουσα καὶ γεννωμένη μετὰ τοῦ αἰσθητοῦ. αἱ μὲν
50 οὖν αἰσθήσεις τὰ τοιάδ' ἡμῖν ἔχουσιν ὀνόματα, ὄψεις τε καὶ ἀκοαὶ καὶ ὀσφρήσεις καὶ ψύξεις τε καὶ καύσεις, καὶ ἡδοναί γε δὴ καὶ λῦπαι καὶ ἐπιθυμίαι καὶ φόβοι κεκλημέναι καὶ ἄλλαι, ἀπέραντοι μὲν αἱ ἀνώνυμοι, παμπληθεῖς δ' αἱ ὠνομασμέναι· τὸ δ' αὖ αἰσθητὸν γέ-

ipsi sit : nonne ita? — Theæ. Ita prorsus. — So. Deinde cui nec additur neque subtrahitur aliquid, hoc neque crescere unquam neque decrescere, semper autem æquale consistere. — Theæ. Valde quidem. — So. An igitur etiam tertio dicemus, quod ante non erat, postea est, nisi fiat et factum sit, esse non posse? — Theæ. Sic profecto videtur. — So. Hæc utique tria concessa pugnant inter se nobis in animo, quando de talis illis loquimur, vel quando fatemur me senem, dum tantus maneo nulla in parte auctus minutusve, eodem in anno te juvene majorem nunc quidem esse, postea vero minorem, cum moles quidem mea ablata non sit, sed tua adaucta. sum namque postea quod ante non eram, non tamen factus. absque enim fieri factum esse impossibile, nihil autem molis amittens nunquam minor fiam. et alia hujus generis infinita in multis ita se habent, si quidem hæc admiserimus. percipis enim, opinor, o Theætete : videris saltem mihi harum rerum non imperitus. — Theæ. Per deos, o Socrates, magnopere quid ista sint admiror, interdumque ipsa maxime inspiciens vertiginem sentio. — So. Theodorus, o amice, non male de tuo ingenio conjectasse videtur. maxime enim philosophis hoc usu venit, ut admirentur: non enim aliud præter hoc est philosophiæ principium, et qui Irim Thaumantis, id est admirationis, filiam esse tradidit, non absurde originem ejus explicuisse videtur. sed utrum jam percipis, quam ob causam illa talia sunt ex quibus Protagoram loqui asseveramus, an non? — Theæ. Nondum mihi videor. — So. Gratias igitur mihi habebis, si viri, imo virorum celeberrimorum, intelligentiæ veritatem abditam una tecum reseravero? — Theæ. Quidni habeam, et ingentes quidem?

XII. So. Contemplare jam simul diligenter cavens, ne quis profanus hæc audiat. sunt vero hi, qui nihil aliud esse putant quam quod firmiter manibus contrectare possunt, actiones vero generationesque et quidquid invisibile est in eorum quæ sunt numero nequaquam habent. — Theæ. Duros nimium et protervos homines, o Socrates, memoras. — So. Sunt quidem, o puer, a Musis admodum alieni. sed hi sunt multo elegantiores quorum tibi mysteria narraturus sum. principium, ex quo etiam ea quæ modo diximus, manant, hoc est iis, quod scilicet universum hoc motus est, et aliud præter motum nihil, motus vero species duæ multitudine quidem utraque infinita, potentiam autem altera agendi, altera patiendi habet. ex harum congressu compulsuque mutuo effectus eveniunt numero infiniti, specie gemini, sensibile videlicet ac sensus, qui semper cum sensibili coincidit et gignitur. sensuum hæc nomina sunt, visus, auditus, olfactus tactusque frigidorum et calidorum, imo et voluptates, dolores, cupiditates atque timores, et alii, innumeri quidem sine nomine, nominati vero permulti. genus autem sensibile sensui cul-

νος τούτων ἑκάσταις ὁμόγονον, ὄψεσι μὲν χρώματα
παντοδαπαῖς παντοδαπά, ἀκοαῖς δ' ὡσαύτως φωναί, c
καὶ ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσι τἆλλα αἰσθητὰ ξυγγενῆ
γιγνόμενα. Τί δὴ οὖν ἡμῖν βούλεται οὗτος ὁ μῦθος,
5 ὦ Θεαίτητε, πρὸς τὰ πρότερα; ἆρ' ἐννοεῖς; —
ΘΕΑΙ. Οὐ πάνυ, ὦ Σώκρατες. — **ΣΩ.** Ἀλλ' ἄθρει,
ἐάν πως ἀποτελεσθῇ. βούλεται γὰρ δὴ λέγειν, ὡς
ταῦτα πάντα μέν, ὥσπερ λέγομεν, κινεῖται, τάχος δὲ
καὶ βραδυτὴς ἔνι τῇ κινήσει αὐτῶν. ὅσον μὲν οὖν
10 βραδύ, ἐν ταὐτῷ καὶ πρὸς τὰ πλησιάζοντα τὴν κίνησιν
ἴσχει καὶ οὕτω δὴ γεννᾷ, τὰ δὲ γεννώμενα οὕτω δὴ d
[βραδύτερά ἐστιν· ὅσον δὲ αὖ ταχύ, πρὸς τὰ πόρρωθεν
τὴν κίνησιν ἴσχει καὶ οὕτω γεννᾷ, τὰ δὲ γεννώμενα
οὕτω δὴ] θάττω ἐστί. φέρεται γὰρ καὶ ἐν φορᾷ αὐ-
15 τῶν ἡ κίνησις πέφυκεν. ἐπειδὰν οὖν ὄμμα καὶ ἄλλο
τι τῶν τούτῳ ξυμμέτρων πλησιάσαν γεννήσῃ τὴν λευ-
κότητά τε καὶ αἴσθησιν αὐτῇ ξύμφυτον, ἃ οὐκ ἄν ποτ'
ἐγένετο ἑκατέρου ἐκείνων πρὸς ἄλλο ἐλθόντος, τότε δὴ
μεταξὺ φερομένων τῆς μὲν ὄψεως πρὸς τῶν ὀφθαλμῶν,
20 τῆς δὲ λευκότητος πρὸς τοῦ συναποτίκτοντος τὸ χρῶμα, e
ὁ μὲν ὀφθαλμὸς ἄρ' ὄψεως ἔμπλεως ἐγένετο καὶ ὁρᾷ δὴ
τότε καὶ ἐγένετο οὔ τι ὄψις ἀλλ' ὀφθαλμὸς ὁρῶν, τὸ δὲ
ξυγγεννῆσαν τὸ χρῶμα λευκότητος περιεπλήσθη καὶ
ἐγένετο οὐ λευκότης αὖ ἀλλὰ λευκόν, εἴτε ξύλον εἴτε
25 λίθος εἴθ' ὁτιοῦν ξυνέβη χρῆμα χρωσθῆναι τῷ τοιούτῳ
χρώματι. καὶ τἆλλα δὴ οὕτω, σκληρὸν καὶ θερμὸν
καὶ πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον ὑποληπτέον, αὐτὸ μὲν
157 καθ' αὑτὸ μηδὲν (ἓν) εἶναι, ὃ δὴ καὶ τότ' ἐλέγομεν, a
ἐν δὲ τῇ πρὸς ἄλληλα ὁμιλίᾳ πάντα γίγνεσθαι καὶ παν-
30 τοῖα ἀπὸ τῆς κινήσεως· ἐπεὶ καὶ τὸ ποιοῦν εἶναί τι καὶ
τὸ πάσχον αὖ τι ἐφ' ἑνὸς νοῆσαι, ὥς φασιν, οὐκ εἶναι
παγίως. οὔτε γὰρ ποιοῦν ἐστί τι, πρὶν ἂν τῷ πάσχοντι
ξυνέλθῃ, οὔτε πάσχον, πρὶν ἂν τῷ ποιοῦντι· τό τέ τινι
ξυνελθὸν καὶ ποιοῦν ἄλλῳ αὖ προσπεσὸν πάσχον ἀνε-
35 φάνη. ὥστ' ἐξ ἁπάντων τούτων, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέ-
γομεν, οὐδὲν εἶναι ἓν αὐτὸ καθ' αὑτό, ἀλλά τινι ἀεὶ
γίγνεσθαι, τὸ δ' εἶναι πανταχόθεν ἐξαιρετέον, οὐχ ὅτι b
ἡμεῖς πολλὰ καὶ ἄρτι ἠναγκάσμεθα ὑπὸ συνηθείας καὶ
ἀνεπιστημοσύνης χρῆσθαι αὐτῷ. τὸ δ' οὐ δεῖ, ὡς ὁ
40 τῶν σοφῶν λόγος, οὔτε τι ξυγχωρεῖν οὔτε σοῦ οὔτ' ἐμοῦ
οὔτε τόδε οὔτ' ἐκεῖνο οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ὄνομα, ὅ τι ἂν ἱστῇ,
ἀλλὰ κατὰ φύσιν φθέγγεσθαι γιγνόμενα καὶ ποιούμενα
καὶ ἀπολλύμενα καὶ ἀλλοιούμενα, ὡς ἐάν τί τις στήσῃ
τῷ λόγῳ, εὐέλεγκτος ὁ τοῦτο ποιῶν. δεῖ δὲ καὶ κατὰ
45 μέρος οὕτω λέγειν καὶ περὶ πολλῶν ἀθροισθέντων, ᾧ δὴ
ἀθροίσματι ἄνθρωπόν τε τίθενται καὶ λίθον καὶ ἕκαστον c
ζῷόν τε καὶ εἶδος. Ταῦτα δή, ὦ Θεαίτητε, ἆρ' ἡδέα
δοκεῖ σοι εἶναι, καὶ γεύοι' ἂν αὐτῶν ὡς ἀρεσκόντων;
— **ΘΕΑΙ.** Οὐκ οἶδ' ἔγωγε, ὦ Σώκρατες· καὶ γὰρ οὐδὲ
50 περὶ σοῦ δύναμαι κατανοῆσαι, πότερα δοκοῦντά σοι
λέγεις αὐτὰ ἢ ἐμοῦ ἀποπειρᾷ. — **ΣΩ.** Οὐ μνημο-
νεύεις, ὦ φίλε, ὅτι ἐγὼ μὲν οὔτ' οἶδα οὔτε ποιοῦμαι
τῶν τοιούτων οὐδὲν ἐμόν, ἀλλ' εἰμὶ αὐτῶν ἄγονος, σὲ
δὲ μαιεύομαι καὶ τούτου ἕνεκ' ἐπᾴδω τε καὶ παρατί-

libet est cognatum, omnigenis visionibus colores omnigeni, auribus itidem voces, cæterisque sensibus reliqua sensibilia cognata iis quæ sunt. Quid igitur, o Theætete, sermo hic ad superiora? percipisne? — THEÆ. Non equidem bene, o Socrates. — So. Vide igitur, num hoc pacto ad exitum perducatur : illud enim sibi vult, omnia hæc videlicet, ut diximus, agitari, eorumque motibus velocitatem tarditatemve inesse. quatenus igitur tarditas inest, in eodem et ad proxima motum obtinet atque ita generat, quæ vero sic gignuntur, [tardiora sunt : quatenus vero velocitas, ad remota motum obtinet atque ita gignit, quæ vero sic gignuntur,] velociora sunt. feruntur enim et in latione illorum motus est. cum igitur oculus et aliud quid eorum, quæ huic accommodata sunt, congressum albedinem sensumque illi cognatum genuerit, quæ nunquam exstitissent dum illorum alterutrum ad aliud adventasset, tunc sane interim dum fertur visio quidem ab oculis, albedo autem ab eo quod colorem una edit, oculus visione repletur videtque et factus est non visio, sed oculus videns, quod vero colorem ex se edit albedine repletum est factumque non est albedo sed album sive lignum seu lapis sive quævis alia res, quæ forte sit colore hujusmodi colorata. eodemque pacto de reliquis, de calido et duro et omnibus judicandum, nihil ex his ipsum per se unum esse, quod et in superioribus disputabamus, sed in mutuo congressu omnia fieri et omnigena motu : cum tam efficiens, ut aliquid sit, quam patiens unum aliquid esse per se haud firmiter, ut aiunt, cogitare licet. neque enim agens quicquam est prius, quam patienti congressum sit, neque patiens prius, quam agenti. quod enim congreditur alicui et vim efficiendi habet, ubi in aliud inciderit, patiens (ex agente) evasit. ex his omnibus sequitur, quod ab initio diximus, nihil esse unum per se, sed alicui semper fieri, ipsum autem esse undique excipiendum esse, licet nos in superioribus consuetudine quadam atque inscitia illo (esse) uti sæpius coacti fuerimus. verum enim vero, ut sapientum sermo dictat, nullo modo prædicandum est aliquid neque tui neque mei neque hoc neque illud neque aliud ullum nomen quod sistat, sed secundum naturam enunciare oportet quod fiant et agantur et pereant et mutentur : nam quisque aliquid sermone consistere asseverans, facile redargui poterit. oportet vero etiam sigillatim sic enunciare atque de cunctis in unum collectis cui collective hominis nomen imponunt et lapidis et unius cujusque animalis ac speciei. Hæcne, o Theætete, suavia tibi esse videntur, eaque tanquam tibi placeant degustares? — THEÆ. Ignoro, o Socrates : etenim ambigo, utrum tu ista tanquam tuæ menti consona referas, an me potius tentes. — So. Non recordaris, amice, me neque scire, neque aliquid talium ut meum mihi vindicare : sed sum illorum sterilis, te autem obstetricis ritu agito atque hujus gratia te incanto et, quæ

φημι ἑκάστων τῶν σοφῶν ἀπογεύσασθαι, ἕως ἂν εἰς φῶς τὸ σὸν δόγμα ξυνεξαγάγω· ἐξαχθέντος δὲ, τότ' ἤδη σκέψομαι εἴτ' ἀνεμιαῖον εἴτε γόνιμον ἀναφανήσεται. ἀλλὰ θαρρῶν καὶ καρτερῶν εὖ καὶ ἀνδρείως ἀποκρίνου ἃ ἂν φαίνηταί σοι περὶ ὧν ἂν ἐρωτῶ. — ΘΕΑΙ. Ἐρώτα δή.

XIII. ΣΩ. Λέγε τοίνυν πάλιν, εἴ σοι ἀρέσκει τὸ μή τι εἶναι ἀλλὰ γίγνεσθαι ἀεὶ ἀγαθὸν καὶ καλὸν καὶ πάντα, ἃ ἄρτι διῇμεν. — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἔμοιγε, ἐπειδὴ σοῦ ἀκούω οὕτω διεξιόντος, θαυμασίως φαίνεται ὡς ἔχειν λόγον καὶ ὑποληπτέον ᾗπερ διελήλυθας. — ΣΩ. Μὴ τοίνυν ἀπολίπωμεν ὅσον ἐλλεῖπον αὐτοῦ. λείπεται δ' ἐνυπνίων τε πέρι καὶ νόσων τῶν τ' ἄλλων καὶ μανίας, ὅσα τε παρακούειν ἢ παρορᾶν ἤ τι ἄλλο παραισθάνεσθαι λέγεται. οἶσθα γάρ που, ὅτι ἐν πᾶσι τούτοις ὁμολογουμένως ἐλέγχεσθαι δοκεῖ ὃν ἄρτι διῇμεν λόγον, ὡς παντὸς μᾶλλον ἡμῖν ψευδεῖς αἰσθήσεις ἐν αὐτοῖς γιγνομένας, καὶ πολλοῦ δεῖν τὰ φαινόμενα ἑκάστῳ ταῦτα καὶ εἶναι, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον οὐδὲν ὧν φαίνεται εἶναι. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τίς δὴ οὖν, ὦ παῖ, λείπεται λόγος τῷ τὴν αἴσθησιν ἐπιστήμην τιθεμένῳ καὶ τὰ φαινόμενα ἑκάστῳ ταῦτα καὶ εἶναι τούτῳ, ᾧ φαίνεται; — ΘΕΑΙ. Ἐγὼ μὲν, ὦ Σώκρατες, ὀκνῶ εἰπεῖν, ὅτι οὐκ ἔχω τί λέγω, διότι μοι νῦν δὴ ἐπέπληξας εἰπόντι αὐτό. ἐπεὶ ὡς ἀληθῶς γ' οὐκ ἂν δυναίμην ἀμφισβητῆσαι, ὡς οἱ μαινόμενοι ἢ οἱ ὀνειρώττοντες οὐ ψευδῆ δοξάζουσιν, ὅταν οἱ μὲν αὐτῶν θεοὶ οἴωνται εἶναι, οἱ δὲ πτηνοί τε καὶ ὡς πετόμενοι ἐν τῷ ὕπνῳ διανοῶνται. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐδὲ τὸ τοιόνδ' ἀμφισβήτημα ἐννοεῖς περὶ αὐτῶν, μάλιστα δὲ περὶ τοῦ ὄναρ τε καὶ ὕπαρ; — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὃ πολλάκις σε οἶμαι ἀκηκοέναι ἐρωτώντων, τί ἄν τις ἔχοι τεκμήριον ἀποδεῖξαι, εἴ τις ἔροιτο νῦν οὕτως ἐν τῷ παρόντι, πότερον καθεύδομεν καὶ πάνθ' ἃ διανοούμεθ' ὀνειρώττομεν, ἢ ἐγρηγόραμέν τε καὶ ὕπαρ ἀλλήλοις διαλεγόμεθα. — ΘΕΑΙ. Καὶ μὴν, ὦ Σώκρατες, ἄπορόν γ' ὅτῳ χρὴ ἐπιδεῖξαι τεκμηρίῳ. πάντα γὰρ ὥσπερ ἀντίστροφα ταὐτὰ παρακολουθεῖ. ἅ τε γὰρ νυνὶ διειλέγμεθα, οὐδὲν κωλύει καὶ ἐν [τῷ] ὕπνῳ δοκεῖν ἀλλήλοις διαλέγεσθαι· καὶ ὅταν δὴ ὄναρ ἄττα δοκῶμεν διηγεῖσθαι, ἄτοπος ἡ ὁμοιότης τούτων ἐκείνοις. — ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν, ὅτι τό γ' ἀμφισβητῆσαι οὐ χαλεπὸν, ὅτε καὶ πότερόν ἐστιν ὕπαρ ἢ ὄναρ ἀμφισβητεῖται, καὶ δὴ ἴσου ὄντος τοῦ χρόνου ὃν καθεύδομεν ᾧ ἐγρηγόραμεν, ἐν ἑκατέρῳ διαμάχεται ἡμῶν ἡ ψυχὴ τὰ ἀεὶ παρόντα δόγματα παντὸς μᾶλλον εἶναι ἀληθῆ· ὥστ' ἴσον μὲν χρόνον τάδε φαμὲν ὄντα εἶναι, ἴσον δ' ἐκεῖνα, καὶ ὁμοίως ἐφ' ἑκατέροις διισχυριζόμεθα. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ περὶ νόσων τε καὶ μανιῶν ὁ αὐτὸς λόγος, πλὴν τοῦ χρόνου, ὅτι οὐχ ἴσος; — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΣΩ. Τί οὖν; πλήθει χρόνου καὶ ὀλιγότητι τἀληθὲς ὁρισθήσεται; — ΘΕΑΙ. Γελοῖον μένταν εἴη πολλαχῇ. — ΣΩ. Ἀλλά τι ἄλλο ἔχεις σαφὲς ἐνδείξασθαι, ὁποῖα τούτων τῶν δοξασμάτων ἀληθῆ; — ΘΕΑΙ. Οὔ μοι δοκῶ.

quisque sapientum dixit, gustanda præbeo, donec sententiam tuam in lucem eduxerim : cum demum educta fuerit, tunc primum examinabo, sitne vana an solida. audacter igitur et constanter, bene atque viriliter opinionem tuam de iis quæ te rogavero responde. — Theæ. Roga igitur.

XIII. So. Itaque dic iterum, num tibi placeat, nihil esse, sed fieri semper bonum ac pulchrum et quotcumque paulo ante enumeravimus. — Theæ. Dum te audio ita disserentem, mirum quantum probabilia mihi quidem videntur et sic accipienda quemadmodum persecutus es (ea). — So. Ne prætermittamus ergo quæ restant. reliquum autem est, ut de somniis morbisque cum aliis, tum insania maxime videamus, et de eo quod perverse videtur vel auditur vel alio quodam modo perverse sentitur. nosti enim in his omnibus sermonem, quem supra retulimus, sine ulla controversia confutari, cum sensus in ipsis prorsus decipiantur, tantumque absit, ut omnia quæ appareant cuique, ea sint, ut contra nihil eorum quæ appareant exsistat. — Theæ. Verissima narras, o Socrates. — So. Quid igitur, o puer, superest argumentum ei, qui sensum scientiam esse affirmavit, quæve cuique apparet, ea et esse illi, cui apparent? — Theæ. Pudet me loqui ulterius Socrates : nihil enim habeo quod in medium afferam : quod namque posueram, penitus subvertisti. nam revera dubitare non possem furentes somniantesque non falsa opinari, cum illorum nonnulli deos esse se putent, alii avium instar volare se credant. — So. Numquid igitur non et hanc de istis controversiam cogitas, de somno præsertim et vigilia? — Theæ. Quamnam? — So. Eam, quam sæpe te audisse existimo, quoties quæritur, quod argumentum proferre aliquis possit, si verbi gratia nunc quis roget, utrum dormiamus omnes nunc et quæ cogitamus singula somniemus, an vigilemus et revera invicem disseramus. — Theæ. Profecto dubium est, o Socrates, qua argumentatione uti oporteat. adeo enim omnia velut reciproca eadem sequuntur. nam quæ nunc disseruimus, nihil prohibet, quominus putemus somniantes nos colloqui : et quando in somno quædam referre nos arbitramur, mirum in modum hæc illis similia sunt. — So. Vides igitur, quam facile dubitatio affertur : quandoquidem utrum insomnia an veræ res sint, quæ videntur, ambigi potest. præterea, cum æquum tempus sit quod somno datur et quod vigiliæ, in utroque contendit noster animus præsentes visiones prorsus veras esse : ita ut per idem tempus et hæc vera dicamus, per idem et illa, et in utrisque pariter contendamus. — Theæ. Omnino. — So. Igiturne eadem de morbis furoribusque ratio est, nisi quod tempus non par est? — Theæ. Recte. — So. Numquid igitur longitudine brevitateve temporis verum determinatur? — Theæ. At istud multis modis ridiculum esset. — So. An alio argumento ostendere potes, quæ ex istis opinionibus veræ sint? — Theæ. Non puto.

XIV. ΣΩ. Ἐμοῦ τοίνυν ἄκουε, οἷα περὶ αὐτῶν ἂν λέγοιεν οἱ τὰ ἀεὶ δοκοῦντα ὁριζόμενοι τῷ δοκοῦντι εἶναι ἀληθῆ. λέγουσι δέ, ὡς ἐγῷμαι, οὕτως ἐρωτῶντες, Ὦ Θεαίτητε, ὃ ἂν ἕτερον ᾖ παντάπασι, μή πῄ τινα δύναμιν τὴν αὐτὴν ἕξει τῷ ἑτέρῳ; καὶ μὴ ὑπολάβωμεν τῇ μὲν ταὐτὸν εἶναι ὃ ἐρωτῶμεν, τῇ δ' ἕτερον, ἀλλ' ὅλως ἕτερον. — ΘΕΑΙ. Ἀδύνατον τοίνυν ταὐτόν τι ἔχειν ἢ ἐν δυνάμει ἢ ἐν ἄλλῳ ὁτῳοῦν ὃ ἂν ᾖ κομιδῇ ἕτερον. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ καὶ ἀνόμοιον ἀναγκαῖον τὸ τοιοῦτον ὁμολογεῖν; — ΘΕΑΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Εἰ ἄρα τι ξυμβαίνει ὅμοιόν τῳ γίγνεσθαι ἢ ἀνόμοιον εἴθ' ἑαυτῷ εἴτ' ἄλλῳ, ὁμοιούμενον μὲν ταὐτὸν φήσομεν γίγνεσθαι, ἀνομοιούμενον δ' ἕτερον; — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Οὐκοῦν [ἐν τοῖς] πρόσθεν ἐλέγομεν, ὡς πολλὰ μὲν εἴη τὰ ποιοῦντα καὶ ἄπειρα, ὡσαύτως δέ γε τὰ πάσχοντα; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ μὴν ὅτι γ' ἄλλο ἄλλῳ συμμιγνύμενον καὶ ἄλλῳ οὐ ταὐτ' ἀλλ' ἕτερα γεννήσει; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Λέγωμεν δὴ ἐμέ τε καὶ σὲ καὶ τἆλλ' ἤδη κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, Σωκράτη ὑγιαίνοντα καὶ Σωκράτη αὖ ἀσθενοῦντα· πότερον ὅμοιον τοῦτ' ἐκείνῳ ἢ ἀνόμοιον φήσομεν; — ΘΕΑΙ. Ἆρα τὸν ἀσθενοῦντα Σωκράτη, ὅλον τοῦτο λέγεις ὅλῳ ἐκείνῳ, τῷ ὑγιαίνοντι Σωκράτει; — ΣΩ. Κάλλιστ' ὑπέλαβες· αὐτὸ τοῦτο λέγω. — ΘΕΑΙ. Ἀνόμοιον δήπου. — ΣΩ. Καὶ ἕτερον ἄρ' οὕτως, ὥσπερ ἀνόμοιον; — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Καὶ καθεύδοντα δὴ καὶ πάντα, ἃ νῦν δὴ διήλθομεν, ὡσαύτως φήσεις; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἕκαστον δὴ τῶν πεφυκότων τι ποιεῖν ἄλλο τι, ὅταν μὲν λάβῃ ὑγιαίνοντα Σωκράτη, ὡς ἑτέρῳ μοι χρήσεται, ὅταν δ' ἀσθενοῦντα, ὡς ἑτέρῳ; — ΘΕΑΙ. Τί δ' οὐ μέλλει; — ΣΩ. Καὶ ἕτερα δὴ ἐφ' ἑκατέρου γεννήσομεν ἐγώ θ' ὁ πάσχων κἀκεῖνο τὸ ποιοῦν; — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Ὅταν δὴ οἶνον πίνω ὑγιαίνων, ἡδύς μοι φαίνεται καὶ γλυκύς; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Ἐγέννησε γὰρ δὴ ἐκ τῶν προωμολογημένων τό τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον γλυκύτητά τε καὶ αἴσθησιν, ἅμα φερόμενα ἀμφότερα, καὶ ἡ μὲν αἴσθησις πρὸς τοῦ πάσχοντος οὖσα αἰσθανομένην τὴν γλῶσσαν ἀπειργάσατο, ἡ δὲ γλυκύτης πρὸς τοῦ οἴνου περὶ αὐτὸν φερομένη γλυκὺν τὸν οἶνον τῇ ὑγιαινούσῃ γλώττῃ ἐποίησε καὶ εἶναι καὶ φαίνεσθαι. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. τὰ πρότερα ἡμῖν οὕτως ὡμολόγητο. — ΣΩ. Ὅταν δ' ἀσθενοῦντα, ἄλλο τι πρῶτον μὲν τῇ ἀληθείᾳ οὐ τὸν αὐτὸν ἔλαβεν; ἀνομοίῳ γὰρ δὴ προσῆλθεν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Ἕτερα δὴ αὖ ἐγεννησάτην ὅ τε τοιοῦτος Σωκράτης καὶ ἡ τοῦ οἴνου πόσις, περὶ μὲν τὴν γλῶτταν αἴσθησιν πικρότητος, περὶ δὲ τὸν οἶνον γιγνομένην καὶ φερομένην πικρότητα, καὶ τὸν μὲν οὐ πικρότητα ἀλλὰ πικρόν, ἐμὲ δ' οὐκ αἴσθησιν ἀλλ' αἰσθανόμενον; — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὔκουν ἐγώ τ' οὐδὲν ἄλλο ποτὲ γενήσομαι οὕτως αἰσθανόμενος· τοῦ γὰρ ἄλλου ἄλλη αἴσθησις καὶ ἀλλοῖον καὶ ἄλλον ποιεῖ τὸν αἰσθανόμενον· οὔτ' ἐκεῖνο τὸ ποιοῦν ἐμὲ μή ποτ'

XIV. So. Me igitur audi, qualia de his dicant illi, qui apparentia semper ei cui apparent vera esse volunt. sic enim, ut opinor, interrogant, O Theætete, numquid id, quod aliud omnino est, eandem aliquando potentiam cum alio quodam habebit? neque idem partim, partim aliud, sed penitus aliud esse intelligamus id, quod quærimus. — Theæ. Fieri non potest, ut idem aliquid vel potentia vel quocumque alio modo habeat id quod omnino aliud est. — So. Nonne igitur dissimile esse quoque necesse est tale quid fateamur? — Theæ. Mihi quidem videtur. — So. Si quid ergo alicui simile vel dissimile fit sive sibi ipsi, sive alii, quatenus simile fit, idem, quatenus dissimile, aliud effici confitebimur? — Theæ. Necessario. — So. An non supra concessimus multa atque innumera esse agentia similiter et patientia? — Theæ. Concessimus. — So. Quin et aliud cum alio et alio mixtum non eadem sed varia generaturum? — Theæ. Sic prorsus. — So. Dicamus utique me ac te et reliqua secundum eandem rationem, Socratem scilicet bene valentem et Socratem ægrotantem: utrum simile hoc illi, an dissimile esse dicemus? — Theæ. Numquid ægrotantem Socratem totum hoc inquis illi toti, Socrati scilicet bene valenti? — So. Optime accepisti: hoc ipsum dico. — Theæ. Dissimile profecto. — So. Numquid etiam diversum eadem ratione, qua dissimile? — Theæ. Necesse est. — So. Dormientem quoque et vigilantem et quæcumque supra persecuti sumus, similiter asseres? — Theæ. Equidem. — So. Quodlibet igitur eorum, quæ natura efficere quid possunt, quando inciderit in sanum Socratem, ut alio me utetur, quando in debilem, ut alio? — Theæ. Quidni ita fiet? — So. Et alia sane in utroque gignemus ego patiens et illud efficiens? — Theæ. Nil prohibet. — So. Quando igitur vinum sanus bibo, suave ac dulce mihi videtur? — Theæ. Certe. — So. Secundum ea enim, quæ concessa sunt, agens et patiens dulcedinem sensumque progenuerunt utraque una mota, et sensus quidem a patiente existens sentire linguam effecit, dulcedo autem a vino circa illud mota dulce vinum sanæ linguæ tam esse quam apparere fecit. — Theæ. Sic prorsus superiora concessa sunt. — So. Ægrotantem vero nactus me, primumne quidem non eundem revera nactus est? dissimili namque advenit. — Theæ. Ita est. — So. Itaque alia Socrates sic affectus et vini potio gignunt, circa linguam saporis amari sensum, circa vinum factam et motam amaritudinem, et hoc quidem non amaritudinem sed amarum, me vero non sensum sed sentientem. — Theæ. Omnino. — So. Et ego nihil unquam aliud fiam sic sentiens. alius enim alius sensus alienum aliumque sentientem efficit: neque illud me talem

ἄλλῳ συνελθὸν ταὐτὸν γεννῆσαν τοιοῦτον γένηται· ἀπὸ γὰρ ἄλλου ἄλλο γεννῆσαν ἀλλοῖον γενήσεται. — ΘΕΑΙ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οὐδὲ μὴν ἐγώ τ' ἐμαυτῷ τοιοῦτος ἐκεῖνό θ' ἑαυτῷ τοιοῦτον γενήσεται. — 5 ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ἀνάγκη δέ γ' ἐμέ τε τινὸς γίγνεσθαι, ὅταν αἰσθανόμενος γίγνωμαι· αἰσθανόμενον γὰρ μηδενὸς ⌈δὲ⌉ αἰσθανόμενον ἀδύνατον γίγνεσθαι· ἐκεῖνό τέ τινι γίγνεσθαι, ὅταν γλυκὺ ἢ πικρὸν ἤ τι τοιοῦτον γίγνηται· γλυκὺ γὰρ μηδενὶ ⌈δὲ⌉ γλυκὺ ἀδύνατον 10 γίγνεσθαι. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Λείπεται δή, οἶμαι, ἡμῖν ἀλλήλοις, εἴτ' ἐσμέν, εἶναι, εἴτε γιγνόμεθα, γίγνεσθαι, ἐπείπερ ἡμῶν ἡ ἀνάγκη τὴν οὐσίαν συνδεῖ μέν, συνδεῖ δ' οὐδενὶ τῶν ἄλλων, οὐδ' αὖ ἡμῖν αὐτοῖς· ἀλλήλοις δὴ λείπεται συνδεδέσθαι. 15 ὥστ' εἴτε τις εἶναί τι ὀνομάζει, τινὶ εἶναι ἢ τινὸς ἢ πρός τι ῥητέον αὐτῷ, εἴτε γίγνεσθαι· αὐτὸ δ' ἐφ' αὑτοῦ τι ἢ ὂν ἢ γιγνόμενον οὔτ' αὐτῷ λεκτέον οὔτ' ἄλλου λέγοντος ἀποδεκτέον, ὡς ὁ λόγος, ὃν διεληλύθαμεν, σημαίνει. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες. — 20 ΣΩ. Οὐκοῦν, ὅτε δὴ τὸ ἐμὲ ποιοῦν ἐμοί ἐστι καὶ οὐκ ἄλλῳ, ἐγὼ καὶ αἰσθάνομαι αὐτοῦ, ἄλλος δ' οὔ; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἀληθὴς ἄρ' ἐμοὶ ἡ ἐμὴ αἴσθησις· τῆς γὰρ ἐμῆς οὐσίας ἀεί ἐστι. κἀγὼ κριτὴς κατὰ τὸν Πρωταγόραν τῶν τ' ὄντων ἐμοί, ὡς ἔστι, 25 καὶ τῶν μὴ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστιν. — ΘΕΑΙ. Ἔοικεν.

efficiens aliquando congrediens alii idem generans tale quidquam exsistet: ex alio enim aliud generans alienum fiet. — THEÆ. Vera hæc sunt. — So. Neque ego mihi ipsi talis, neque illud sibi ipsi tale efficietur. — THEÆ. Non certe. — So. Necessarium autem alicujus me fieri quando sentiens fio: sentiens enim nihil sentire impossibile est: et illud quoque necesse alicui fieri, quoties dulce aut amarum (b) aut aliquid hujusmodi fit. dulce namque nulli dulce esse non potest. — THEÆ. Sic est omnino. — So. Relinquitur igitur, ut opinor, sive simus, nobis invicem esse, sive fiamus, invicem fieri: quandoquidem nostram essentiam necessitas ipsa connectit, connectit autem reliquorum nulli, nec nobis ipsis: invicem ergo nos ligari sequitur. quapropter sive quis esse aliquid dixerit, sive fieri, ita enunciandum est, alicui esse fierive vel alicujus vel ad aliquid: ipsum autem per se quidquam esse vel fieri neque (c) ipsi profiteri licet, nec alii asseveranti concedere, quemadmodum ratio superior admonet. — THEÆ. Sic est prorsus, o Socrates. — So. Nonne igitur, quandoquidem me efficiens mihi est non alii, ego quoque ipsum sentio, non alius? — THEÆ. Quidni? — So. Verus itaque mihi sensus meus: meæ namque essentiæ semper est. et ego secundum Protagoram judex tam eorum quæ sunt mihi, ea esse, quam eorum quæ non sunt, ea non esse. — THEÆ. Ita videtur.

XV. ΣΩ. Πῶς ἂν οὖν ἀψευδὴς ὢν καὶ μὴ πταίων (d) τῇ διανοίᾳ περὶ τὰ ὄντα ἢ γιγνόμενα οὐκ ἐπιστήμων ἂν εἴην ὧνπερ αἰσθητής; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ὅπως οὔ. — ΣΩ. Παγκάλως ἄρα σοι εἴρηται, ὅτι ἐπιστήμη 30 οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ αἴσθησις. καὶ εἰς ταὐτὸν συμπέπτωκε κατὰ μὲν Ὅμηρον καὶ Ἡράκλειτον καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον φῦλον, οἷον ῥεύματα κινεῖσθαι τὰ πάντα, κατὰ δὲ Πρωταγόραν τὸν σοφώτατον, πάντων χρημάτων ἄνθρωπον μέτρον εἶναι, κατὰ δὲ Θεαίτητον, τούτων οὕτως 35 ἐχόντων αἴσθησιν ἐπιστήμην γίγνεσθαι. ἦ γάρ, (e) ὦ Θεαίτητε; φῶμεν τοῦτο σὸν μὲν εἶναι οἷον νεογενὲς παιδίον, ἐμὸν δὲ μαίευμα; ἢ πῶς λέγεις; — ΘΕΑΙ. Οὕτως ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τοῦτο μὲν δή, ὡς ἔοικε, μόγις ποτ' ἐγεννήσαμεν, ὅ τι δή ποτε καὶ 40 τυγχάνει ὄν. μετὰ δὲ τὸν τόκον τὰ ἀμφιδρόμια αὐτοῦ ὡς ἀληθῶς ἐν κύκλῳ περιθρεκτέον τῷ λόγῳ σκοπουμένους μὴ λάθῃ ἡμᾶς οὐκ ἄξιον ὂν τροφῆς τὸ γενόμενον, 161 ἀλλ' ἀνεμιαῖόν τε καὶ ψεῦδος. (a) ἢ σὺ οἴει πάντως δεῖν τό γε σὸν τρέφειν καὶ μὴ ἀποτιθέναι; ἢ καὶ ἀνέξει ἐλεγ- 45 χόμενον ὁρῶν καὶ οὐ σφόδρα χαλεπανεῖς, ἐάν τις σοῦ ὡς πρωτοτόκου αὐτὸ ὑφαιρῇ; — ΘΕΟ. Ἀνέξεται, ὦ Σώκρατες, Θεαίτητος· οὐδαμῶς γὰρ δύσκολος. ἀλλὰ πρὸς θεῶν εἰπέ, ἢ αὖ οὐχ οὕτως ἔχει; — ΣΩ. Φιλόλογός γ' εἶ ἀτεχνῶς καὶ χρηστός, ὦ Θεόδωρε, ὅτι με 50 οἴει λόγων τιν' εἶναι θύλακον καὶ ῥᾳδίως ἐξελόντα ἐρεῖν, ὡς αὖ οὐκ ἔχει οὕτω ταῦτα. τὸ δὲ γιγνόμενον οὐκ (b) ἐννοεῖς, ὅτι οὐδεὶς τῶν λόγων ἐξέρχεται παρ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἀεὶ παρὰ τοῦ ἐμοὶ προσδιαλεγομένου, ἐγὼ δ' οὐδὲν ἐπίσταμαι πλέον πλὴν βραχέος, ὅσον λόγον παρ' ἑτέρου

XV. So. Quid igitur obstat, quo minus sciens exsistam in iis, in quibus sentiens sum, quippe cum nec decipiar nec aberrem cogitatione circa ea, quæ vel sunt vel fiunt? — THEÆ. Nil prorsus. — So. Egregie igitur dicebas, scientiam nihil aliud esse quam sensum. in idem sane hæc concurrunt secundum Homerum quidem et Heraclitum et omnem hanc nationem, omnia moveri fluminis instar, secundum vero Protagoram sapientissimum, hominem rerum omnium esse mensuram, et secundum Theætetum, concessis his scientiam esse sensum. nonne, o Theætete? hanc dicemus esse quasi tuam prolem recens natam mea obstetricia quadam opera in lucem eductam? quid ais? — THEÆ. Ita necesse est, o Socrates. — So. Hanc, ut videtur, qualiscumque sit, vix tandem genuimus: post partum vero amphidromia (*ritus*) ejus revera undique circumeunda sermone nobis, inspicientibus, ne, inscientibus nobis id quod natum est, educatione non dignum sit, sed inane et falsum. aut num censes tu natum tuum omnino alendum, neque ullo modo abjiciendum? aut vel patieris reprobatum videre, neque ægre feres valde, si quis tibi quasi primo genitum abstulerit? — THEO. Theætetus, o Socrates, æquo animo feret: nequaquam enim morosus est. verum dic per deos, an iterum non ita se res habet? — So. Disputationis valde avidus es atque vir bonus et frugi, o Theodore, qui me putes saccum quendam esse sermonum, unde mox promam monstremque iterum illa non ita sese habere: non vero advertis quod nullus sermo a me manat, sed ab eo semper qui mecum disputat: ego vero scio nihil præter exiguum

σοφοῦ λαβεῖν καὶ ἀποδέξασθαι μετρίως. καὶ νῦν τοῦτο παρὰ τοῦδε πειράσομαι, οὔ τι αὐτὸς εἰπεῖν. — ΘΕΟ. Σὺ κάλλιον, ὦ Σώκρατες, λέγεις· καὶ ποίει οὕτως.

5 XVI. ΣΩ. Οἶσθ' οὖν, ὦ Θεόδωρε, ὃ θαυμάζω τοῦ ἑταίρου σου, Πρωταγόρου; — ΘΕΟ. Τὸ ποῖον; — c ΣΩ. Τὰ μὲν ἄλλα μοι πάνυ ἡδέως εἴρηκεν, ὡς τὸ δοκοῦν ἑκάστῳ τοῦτο καὶ ἔστι· τὴν δ' ἀρχὴν τοῦ λόγου τεθαύμακα, ὅτι οὐκ εἶπεν ἀρχόμενος τῆς Ἀληθείας, 10 ὅτι πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ὗς ἢ κυνοκέφαλος ἤ τι ἄλλο ἀτοπώτερον τῶν ἐχόντων αἴσθησιν, ἵνα μεγαλοπρεπῶς καὶ πάνυ καταφρονητικῶς ἤρξατο ἡμῖν λέγειν, ἐνδεικνύμενος, ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρ' ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρό- 15 νησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου, μὴ ὅτι ἄλλου d του ἀνθρώπων. ἢ πῶς λέγωμεν, ὦ Θεόδωρε; εἰ γὰρ δὴ ἑκάστῳ ἀληθὲς ἔσται ὃ ἂν δι' αἰσθήσεως δοξάζῃ, καὶ μήτε τὸ ἄλλου πάθος ἄλλος βέλτιον διακρινεῖ, μήτε τὴν δόξαν κυριώτερος ἔσται ἐπισκέψασθαι ἕτερος τὴν ἑτέ- 20 ρου, ὀρθὴ ἢ ψευδής, ἀλλ' ὃ πολλάκις εἴρηται, αὐτὸς τὰ αὑτοῦ ἕκαστος μόνος δοξάσει, ταῦτα δὲ πάντα ὀρθὰ καὶ ἀληθῆ, τί δή ποτε, ὦ ἑταῖρε, Πρωταγόρας μὲν σοφός, ὥστε καὶ ἄλλων διδάσκαλος ἀξιοῦσθαι δικαίως μετὰ e μεγάλων μισθῶν, ἡμεῖς δ' ἀμαθέστεροί τε καὶ φοιτητέον 25 ἡμῖν ἦν παρ' ἐκεῖνον, μέτρῳ ὄντι αὐτῷ ἑκάστῳ τῆς αὑτοῦ σοφίας; ταῦτα πῶς μὴ φῶμεν δημούμενον λέγειν τὸν Πρωταγόραν; τὸ δὲ δὴ ἐμόν τε καὶ τῆς ἐμῆς τέχνης τῆς μαιευτικῆς σιγῶ, ὅσον γέλωτα ὀφλισκάνομεν· οἶμαι δὲ καὶ ξύμπασα ἡ τοῦ διαλέγεσθαι πραγματεία. τὸ 30 γὰρ ἐπισκοπεῖν καὶ ἐπιχειρεῖν ἐλέγχειν τὰς ἀλλήλων φαντασίας τε καὶ δόξας, ὀρθὰς ἑκάστου οὔσας, οὐ μακρὰ 162 μὲν καὶ διωλύγιος φλυαρία, εἰ ἀληθὴς ἡ ἀλήθεια a Πρωταγόρου, ἀλλὰ μὴ παίζουσα ἐκ τοῦ ἀδύτου τῆς βίβλου ἐφθέγξατο; — ΘΕΟ. Ὦ Σώκρατες, φίλος 35 ἀνήρ, ὥσπερ σὺ νῦν δὴ εἶπες. οὐκ ἂν οὖν δεξαίμην δι' ἐμοῦ ὁμολογοῦντος ἐλέγχεσθαι Πρωταγόραν, οὐδ' αὖ σοὶ παρὰ δόξαν ἀντιτείνειν. τὸν οὖν Θεαίτητον πάλιν λαβέ. πάντως (γὰρ) καὶ νῦν δὴ μάλ' ἐμμελῶς σοι ἐφαίνετο ὑπακούειν. — ΣΩ. Ἆρα κἂν εἰς Λακεδαί- 40 μονα ἐλθών, ὦ Θεόδωρε, πρὸς τὰς παλαίστρας ἀξιοῖς b ἂν ἄλλους θεώμενος γυμνούς, ἐνίους φαύλους, αὐτὸς μὴ ἀντεπιδεικνύναι τὸ εἶδος παραποδυόμενος; — ΘΕΟ. Ἀλλὰ τί μὴν δοκεῖς, εἴπερ μέλλοιέν μοι ἐπιτρέψειν καὶ πείσεσθαι; ὥσπερ νῦν οἶμαι ὑμᾶς πείσειν ἐμὲ 45 μὲν ἐᾶν θεᾶσθαι καὶ μὴ ἕλκειν πρὸς τὸ γυμνάσιον σκληρὸν ἤδη ὄντα, τῷ δὲ δὴ νεωτέρῳ τε καὶ ὑγροτέρῳ ὄντι προσπαλαίειν.

XVII. ΣΩ. Ἀλλ' εἰ οὕτως, ὦ Θεόδωρε, σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρόν, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. πάλιν c 50 δὴ οὖν ἐπὶ τὸν σοφὸν Θεαίτητον ἰτέον. Λέγε δή, ὦ Θεαίτητε, πρῶτον μὲν ἃ νῦν (δὴ) διήλθομεν, ἆρ' οὐ συνθαυμάζεις, εἰ ἐξαίφνης οὕτως ἀναφανήσει μηδὲν χείρων εἰς σοφίαν ὁτουοῦν ἀνθρώπων ἢ καὶ θεῶν; ἢ ἧττόν τι οἴει τὸ Πρωταγόρειον μέτρον εἰς θεοὺς ἢ εἰς

tantillum, nempe ab alio sapiente sermonem accipere et mediocriter amplecti. et nunc quidem id ab hoc conabor, non ipse dicere. — Theo. Rectius, o Socrates, loqueris: et age ita.

XVI. So. Scisne igitur, o Theodore, quod ex dictis amici tui Protagoræ inprimis admiror? — Theæ. Quidnam? — So. Cætera quidem satis mihi placuerunt, dum probat quod cuique videatur illi etiam esse: primordium vero miratus sum libri ejus de veritate, quod non dixerit suem vel cynocephalum rerum omnium mensuram esse vel aliud quidquam mirabile ex iis, quæ sensu sunt prædita, quo magnifice satis et prorsus contemptim exorsus esset sermonem ostendens, quod nos eum tanquam numen propter sapientiam miremur, cum ipse nihilo plus sapiat quam rana gyrina, nedum quam hominum quisquam. aut quomodo dicemus Theodore? si enim cuique verum erit quod quisque per sensum opinatur, neque alius affectum alius melius judicabit, neque alius opinionem alius examinare magis et melius poterit, verane sit an falsa, sed ut sæpe jam repetivimus, quisque sua solum opinabitur et ea quidem recta omnia atque vera, cur, o amice, Protagoras, ipse adeo sapiens, ita ut vel aliorum præceptor jure mercede ampla dignus habeatur, nos autem rudiores ejusque discipuli judicandi, cum tamen ipse quisque sapientiæ propriæ mensura sit? hæc quomodo non dicamus Protagoram non nugari? studium sane meum et obstetriciam meam facultatem transeo, quantum risum movebimus: imo, ut opinor, et omne disserendi officium. nam conatus iste discutiendi refellendique vicissim phantasias et opiniones, cum rectæ sint cujusque omnes, nonne magna et longa deliramenta, si vera Protagoræ veritas illa, non vero jocans velut ex adyto libri est locuta? — Theo. O Socrates, amicus mihi vir, quemadmodum tu modo dicebas. non igitur vellem concedente me Protagoram confutari, neque tibi rursus præter sententiam repugnare. age igitur omnia iterum cum Theæteto. etenim et antea diligenter obsequi tibi videbatur. — So. Si Lacedæmonem profectus, Theodore, ad palæstras alios in hisque quosdam inertes nudato corpore videres, an non velles ipse speciem tuam nudis membris vicissim ostendere? — Theo. Quid vero putas? si quidem mihi morem gererent ac permitterent, quemadmodum vos nunc permissuros spero, ut ego quidem spectem neque in gymnasium rapiar, cum jam sim rigidus, cum juniori autem molliorique ut ipsi luctemini.

XVII. So. At si tibi id, o Theodore, jucundum est, mihi non molestum, dicunt proverbiis utentes. eundum itaque rursus ad sapientem Theætetum. dic, obsecro, Theætete, primum, quæ modo percurrimus, nonne tu quoque miraris, si subito nihilo minus apparebis sapiens quam quilibet hominum vel deorum? aut numquid Protagoream illam mensuram ad deos minus quam ad homines pertinere putas?

ἀνθρώπους λέγεσθαι; — ΘΕΑΙ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. καὶ ὅπερ γ' ἐρωτᾷς, πάνυ θαυμάζω. ἡνίκα γὰρ διῇμεν, ὃν τρόπον λέγοιεν τὸ δοκοῦν ἑκάστῳ τοῦτο καὶ εἶναι τῷ δοκοῦντι, πάνυ μοι εὖ ἐφαίνετο λέγεσθαι· νῦν δὲ τοὐναντίον τάχα μεταπέπτωκεν. — ΣΩ. Νέος γὰρ εἶ, ὦ φίλε παῖ· τῆς οὖν δημηγορίας ὀξέως ὑπακούεις καὶ πείθει. πρὸς γὰρ ταῦτ' ἐρεῖ Πρωταγόρας ἤ τις ἄλλος ὑπὲρ αὐτοῦ, Ὦ γενναῖοι παῖδές τε καὶ γέροντες, δημηγορεῖτε ξυγκαθεζόμενοι, θεούς τ' εἰς τὸ μέσον ἄγοντες, οὓς ἐγὼ ἔκ τε τοῦ λέγειν καὶ τοῦ γράφειν περὶ αὐτῶν, ὡς εἰσὶν ἢ ὡς οὐκ εἰσίν, ἐξαιρῶ· καὶ ἃ οἱ πολλοὶ ἂν ἀποδέχοιντο ἀκούοντες, λέγετε ταῦτα, ὡς δεινὸν εἰ μηδὲν διοίσει εἰς σοφίαν ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων βοσκήματος ὁτουοῦν· ἀπόδειξιν δὲ καὶ ἀνάγκην οὐδ' ἡντινοῦν λέγετε, ἀλλὰ τῷ εἰκότι χρῆσθε, ᾧ εἰ ἐθέλοι Θεόδωρος ἤ ἄλλος τις τῶν γεωμετρῶν χρώμενος γεωμετρεῖν, ἄξιος οὐδενὸς μόνου ἂν εἴη. σκοπεῖτ' οὖν σύ τε καὶ Θεόδωρος, εἰ ἀποδέξεσθε πιθανολογίᾳ τε καὶ εἰκόσι περὶ τηλικούτων λεγομένους λόγους. — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' οὐ δίκαιον, ὦ Σώκρατες, οὔτε σὺ οὔτ' ἂν ἡμεῖς φαῖμεν. — ΣΩ. Ἄλλῃ δὴ σκεπτέον, ὡς ἔοικεν, ὡς ὅ τε σὸς καὶ ὁ Θεοδώρου λόγος. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν ἄλλῃ. — ΣΩ. Τῇδε δὴ σκοπῶμεν, εἰ ἄρ' ἐστὶν ἐπιστήμη τε καὶ αἴσθησις ταὐτὸν ἢ ἕτερον. εἰς γὰρ τοῦτό που πᾶς ὁ λόγος ἡμῖν ἔτεινε, καὶ τούτου χάριν τὰ πολλὰ καὶ ἄτοπα ταῦτα ἐκινήσαμεν. οὐ γάρ; — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἦ οὖν ὁμολογήσομεν, ἃ τῷ ὁρᾶν αἰσθανόμεθα ἢ τῷ ἀκούειν, πάντα ταῦθ' ἅμα καὶ ἐπίστασθαι; οἷον τῶν βαρβάρων πρὶν μαθεῖν τὴν φωνὴν πότερον οὐ φήσομεν ἀκούειν, ὅταν φθέγγωνται, ἢ ἀκούειν τε καὶ ἐπίστασθαι ἃ λέγουσι; καὶ αὖ γράμματα μὴ ἐπιστάμενοι, βλέποντες εἰς αὐτὰ πότερον οὐχ ὁρᾶν ἢ ἐπίστασθαι, εἴπερ ὁρῶμεν, διισχυριούμεθα; — ΘΕΑΙ. Αὐτό γε, ὦ Σώκρατες, τοῦτ' αὐτῶν, ὅπερ ὁρῶμέν τε καὶ ἀκούομεν, ἐπίστασθαι φήσομεν· τῶν μὲν γὰρ τὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα ὁρᾶν τε καὶ ἐπίστασθαι, τῶν δὲ τὴν ὀξύτητα καὶ βαρύτητα ἀκούειν θ' ἅμα καὶ εἰδέναι· ἃ δ' οἵ τε γραμματισταὶ περὶ αὐτῶν καὶ οἱ ἑρμηνεῖς διδάσκουσιν οὔτ' αἰσθάνεσθαι τῷ ὁρᾶν ἢ ἀκούειν οὔτ' ἐπίστασθαι. — ΣΩ. Ἄριστά γ', ὦ Θεαίτητε, καὶ οὐκ ἄξιόν σοι πρὸς ταῦτ' ἀμφισβητῆσαι, ἵνα καὶ αὐξάνῃ.

XVIII. Ἀλλ' ὅρα δὴ καὶ τόδ' ἄλλο προσιόν, καὶ σκόπει, πῇ αὐτὸ διωσόμεθα. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δή; — ΣΩ. Τὸ τοιόνδε, εἴ τις ἔροιτο, ἆρα δυνατόν, ὅτου τις ἐπιστήμων γένοιτό ποτε, ἔτ' ἔχοντα μνήμην αὐτοῦ τούτου καὶ σῳζόμενον, τότε ὅτε μέμνηται μὴ ἐπίστασθαι αὐτὸ τοῦτο, ὃ μέμνηται. μακρολογῶ δέ, ὡς ἔοικε, βουλόμενος ἐρέσθαι, εἰ μαθών τίς τι μεμνημένος μὴ οἶδε. — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς, ὦ Σώκρατες; τέρας γὰρ ἂν εἴη ὃ λέγεις. — ΣΩ. Μὴ οὖν ἐγὼ ληρῶ; σκόπει δέ. ἆρα τὸ ὁρᾶν οὐκ αἰσθάνεσθαι λέγεις καὶ τὴν ὄψιν αἴσθησιν; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ ἰδών τι ἐπιστήμων ἐκείνου γέγονεν ὃ εἶδε κατὰ τὸν ἄρτι

— Theæ. Non ego per Jovem, et quod saltem rogas magnopere miror. dum enim supra referebamus rationem, qua dicunt, quod cuique videtur id etiam esse ei, cui illud videtur, scite admodum dici mihi videbatur. nunc autem contraria confestim opinio subiit. — So. Juvenis enim es, o amice puer : facile igitur quasi concioni aures præbes et obtemperas. ad hæc enim Protagoras et quivis alius pro eo dicet, O generosi pueri et senes, concionamini considentes, deosque in medium proferentes, quos ego ex sermonibus et scriptis, eos esse aut non esse, eximo : et quæ vulgus audiens admitteret, hæc dicite, quod grave (esset), si quilibet vir cuilibet bruto sapientia nihil præstaret : demonstrationem vero necessitatemque ne ullam quidem affertis, sed verisimili tantum ratione utimini, qua si vellet Theodorus aut quivis alius geometra in disputationibus geometricis uti, indignus prorsus esset. considerate igitur tu et Theodorus, utrum sermones tantis de rebus ratione probabili et verisimili confirmatos approbaturi sitis. — Theæ. Sed injustum, o Socrates, et tu et nos diceremus. — So. Alia sane ratione considerandum secundum sententiam tuam et Theodori. — Theæ. Alia certe. — So. Hac utique videamus, sitne idem scientia et sensus, an aliud. ad hoc enim omnis superior sermo tendebat, et hujus gratia multa illa absurda movimus. nonne? — Theæ. Omnino. — So. Confitemur igitur quæ videndo vel audiendo sentimus, eadem omnia simul etiam scire? verbi gratia, barbarorum linguam antequam didicerimus dicemus non audire quando loquuntur aut audire scireque quæ dicant? et literarum prorsus ignari cum ad illas spectamus, utrum non videre nos eas, an scire si quidem eas videmus, contendemus? — Theæ. Id ipsum, o Socrates, quod in his cernimus et audimus, scire affirmabimus : harum enim nos figuram coloremque videre et scire, illorum autem acutam vocem et gravem audire simulque scire : quæ vero grammatistæ et interpretes de his tradunt, neque sentire videndo vel audiendo neque scire. — So. Optime, o Theætete, neque decet in his dubitationes movere, ut et proficias.

XVIII. Verum adspice et aliud hoc quod accedit, et considera qua ratione repelli possit. — Theæ. Quid istuc? — So. Hoc sane : si quis percontetur, fierine possit, ut quod quis quandoque scivit, et adhuc memoria tenet atque conservat, tunc, cum meminerit, nesciat id ipsum, quod meminerit. in longum profecto sermonem traho quærere cupiens, utrum aliquis quod didicit cum meminerit nesciat. — Theæ. Qui hoc fieri posset, o Socrates? monstrum quod dicis esset. — So. Num igitur nugor? adverte, obsecro. videre nonne sentire dicis visionemque sensum? — Theæ. Aio. — So. Qui aliquid vidit, nonne sciens factus est illius, quod vidit, ut præsens sermo proponit? —

λόγον; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τί δαί; μνήμην οὐ e
λέγεις μέντοι τι; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Πότερον
οὐδενὸς ἢ τινός; — ΘΕΑΙ. Τινὸς δήπου. — ΣΩ. Οὐκ-
οῦν ὧν ἔμαθε καὶ ὧν ᾔσθετο, τοιουτωνί τινων; —
5 ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Ὃ δὴ εἶδέ τις, μέμνηταί
που ἐνίοτε; — ΘΕΑΙ. Μέμνηται. — ΣΩ. Ἦ καὶ
μύσας; ἢ τοῦτο δράσας ἐπελάθετο; — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ
164 δεινόν, ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε φάναι. — ΣΩ. Δεῖ γε a
μέντοι, εἰ σώσομεν τὸν πρόσθεν λόγον· εἰ δὲ μή, οἴχε-
10 ται. — ΘΕΑΙ. Κἀγώ, νὴ τὸν Δία, ὑποπτεύω, οὐ
μὴν ἱκανῶς γε συννοῶ· ἀλλ' εἰπὲ πῇ. — ΣΩ. Τῇδε·
ὁ μὲν ὁρῶν ἐπιστήμων, φαμέν, τούτου γέγονεν, οὗπερ
ὁρῶν· ὄψις γὰρ καὶ αἴσθησις καὶ ἐπιστήμη ταὐτὸν ὡμο-
λόγηται. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ὁ δέ γ' ὁρῶν
15 καὶ ἐπιστήμων γεγονὼς οὗ ἑώρα, ἐὰν μύσῃ, μέμνηται
μέν, οὐχ ὁρᾷ δ' αὐτό. ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Ναί. —
ΣΩ. Τὸ δέ γ' οὐχ ὁρᾷ οὐκ ἐπίσταταί ἐστιν, εἴπερ καὶ b
τὸ ὁρᾷ ἐπίσταται. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Συμ-
βαίνει ἄρα, οὗ τις ἐπιστήμων ἐγένετο, ἔτι μεμνημένον
20 αὐτὸ μὴ ἐπίστασθαι, ἐπειδὴ οὐχ ὁρᾷ· ὃ τέρας ἔφαμεν
ἂν εἶναι εἰ γίγνοιτο. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις. —
ΣΩ. Τῶν ἀδυνάτων δή τι ξυμβαίνειν φαίνεται, ἐάν τις
ἐπιστήμην καὶ αἴσθησιν ταὐτὸν φῇ εἶναι. — ΘΕΑΙ. Ἔοι-
κεν. — ΣΩ. Ἄλλο ἄρ' ἑκάτερον φατέον. — ΘΕΑΙ. Κιν-
25 δυνεύει. — ΣΩ. Τί οὖν δῆτ' ἂν εἴη ἐπιστήμη; πάλιν c
ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἔοικε, λεκτέον. καίτοι τί ποτε μέλλο-
μεν, ὦ Θεαίτητε, δρᾶν; — ΘΕΑΙ. Τίνος πέρι; —
ΣΩ. Φαινόμεθά μοι ἀλεκτρυόνος ἀγεννοῦς δίκην, πρὶν
νενικηκέναι, ἀποπηδήσαντες ἀπὸ τοῦ λόγου ᾄδειν. —
30 ΘΕΑΙ. Πῶς δή; — ΣΩ. Ἀντιλογικῶς ἐοίκαμεν πρὸς
τὰς τῶν ὀνομάτων ὁμολογίας ἀνομολογησάμενοι καὶ
τοιούτῳ τινὶ περιγενόμενοι τοῦ λόγου ἀγαπᾶν, καὶ οὐ
φάσκοντες ἀγωνισταὶ ἀλλὰ φιλόσοφοι εἶναι λανθάνο-
μεν ταὐτ' ἐκείνοις τοῖς δεινοῖς ἀνδράσι ποιοῦντες. — d
35 ΘΕΑΙ. Οὔπω μανθάνω ὅπως λέγεις. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐγὼ
πειράσομαι δηλῶσαι περὶ αὐτῶν ὅ γε δὴ νοῶ. ἠρό-
μεθα γὰρ δή, εἰ μαθὼν καὶ μεμνημένος τίς τι μὴ ἐπί-
σταται, καὶ τὸν ἰδόντα καὶ μύσαντα, μεμνημένον (μέν)
ὁρῶντα δ' οὐ ἀποδείξαντες, οὐκ εἰδότα ἀπεδείξαμεν
40 καὶ ἅμα μεμνημένον· τοῦτο δ' εἶναι ἀδύνατον. καὶ
οὕτω δὴ ὁ μῦθος ἀπώλετο (ὁ) Πρωταγόρειος, καὶ ὁ σὸς
ἅμ' ὁ τῆς ἐπιστήμης καὶ αἰσθήσεως, ὅτι ταὐτόν ἐστι.
— ΘΕΑΙ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὔ τι ἄν, οἶμαι, e
ὦ φίλε, εἴπερ γ' ὁ πατὴρ τοῦ ἑτέρου μύθου ἔζη, ἀλλὰ
45 πόλλ' ἂν ἤμυνε· νῦν δ' ὀρφανὸν αὐτὸν ἡμεῖς προπηλα-
κίζομεν. καὶ γὰρ οὐδ' οἱ ἐπίτροποι, οὓς Πρωταγόρας
κατέλιπε, βοηθεῖν ἐθέλουσιν, ὧν Θεόδωρος εἷς ὅδε.
ἀλλὰ δὴ αὐτοὶ κινδυνεύσομεν τοῦ δικαίου ἕνεκ' αὐτῷ
βοηθεῖν. — ΘΕΟ. Οὐ γὰρ ἐγώ, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ
165 μᾶλλον Καλλίας ὁ Ἱππονίκου τῶν ἐκείνου ἐπίτροπος· a
ἡμεῖς δέ πως θᾶττον ἐκ τῶν ψιλῶν λόγων πρὸς τὴν
γεωμετρίαν ἀπενεύσαμεν. χάριν γε μέντοι (σοι) ἕξομεν,
ἐὰν αὐτῷ βοηθῇς. — ΣΩ. Καλῶς λέγεις, ὦ Θεόδωρε.
σκέψαι οὖν τήν γ' ἐμὴν βοήθειαν. τῶν γὰρ ἄρτι δει-

THEÆ. Certe. — So. At memoriam nonne profecto aliquid vocas? — THEÆ. Voco. — So. Alicujusne an nullius? — THEÆ. Alicujus certe. — So. Igiturne talium, quæ quis didicit et sensit? — THEÆ. Quidni? — So. Quod quis vidit, quandoque meminit? — THEÆ. Meminit. — So. Numquid etiam cum clauserit oculos? aut cum hoc fecerit oblitus est? — THEÆ. Sed dirum, o Socrates, hoc quidem dicere esset. — So. Oportet tamen, si sermonem superiorem servabimus: alioquin periit. — THEÆ. Ego quoque per Jovem suspicor, neque tamen satis intelligo. dic, oro, quo pacto? — So. Hoc sane: qui videt, id scit quod videt, ut confessi sumus: nam visionem et sensum et scientiam idem esse convenimus. — THEÆ. Convenimus. — So. Qui vero vidit atque ideo scit, meminit id vel clausis oculis, non vero videt. — THEÆ. Ita. — So. Non videre autem nescire est, si quidem videre scire. — THEÆ. Verum. — So. Contingit itaque quod quis novit, dum adhuc meminit, id nescire, si non videt: quod quidem si fieret, monstrum quoddam fore diximus. — THEÆ. Verissima dicis. — So. Nonnihil igitur, quod fieri non potest, videtur accidere, si quis scientiam ac sensum idem esse statuerit. — THEÆ. Apparet. — So. Aliud ergo utrumque statuendum. — THEÆ. Videtur. — So. Quid igitur tandem sit scientia, denuo perquirendum, ut videtur. atqui quid tandem facturi sumus, o Theætete? — THEÆ. Qua de re? — So. Videmur mihi ignavi galli instar, antequam vicerimus, canere derelicta disputatione. — THEÆ. Qui istuc? — So. Contradictorie videmur nominum concessiones confessi et tali quodam adversarium vicisse contenti esse, et cum non rabulas sed philosophos nos esse profiteamur, ignoramus nos ipsos facere eadem, quæ acres illi viri (faciunt). — THEÆ. Nondum quid velis intelligo. — So. Equidem quod in his sentio, explanare conabor. quæsivimus enim, numquid qui aliquid dicit ac meminit nesciat, ostendentesque eum, qui vidit clausitque oculos, recordari quamquam non videat, nescium simul et memorem demonstravimus: hoc vero fieri non posse. atque ita Protagorea fabula prorsus evanuit, ac tua simul, quæ sensum scientiamque idem esse canebat. — THEÆ. Videtur. — So. Nequaquam ita, ut arbitror, o amice, si pater alterius fabulæ superesset, sed vehementer propugnaret: nunc autem orphanam ipsam insequimur contumelia. neque enim tutores, quos reliquit Protagoras, e quorum numero unus est Theodorus hic, succurrere volunt. verum nos justitiæ gratia illi suffragari aggrediemur. — THEO. Non ego quidem, o Socrates, sed potius Callias Hipponici filius rerum Protagoræ tutor. nos vero a nudis sermonibus ad geometriam repentius deflexímus. gratiam tamen tibi habebimus, si illi opem tuleris. — So. Scite loqueris, o Theodore. adverte igitur qua via succurram. si quis enim minus vim verborum

νώτερα ἄν τις ὁμολογήσειε μὴ προσέχων τοῖς ῥήμασι τὸν νοῦν, ᾗ τὸ πολὺ εἰθίσμεθα φάναι τε καὶ ἀπαρνεῖσθαι. σοὶ λέγω ὅπῃ, ἢ Θεαιτήτῳ; — ΘΕΟ. Εἰς τὸ κοινὸν μὲν οὖν, ἀποκρινέσθω δ' ὁ νεώτερος· σφαλεὶς 5 γὰρ ἧττον ἀσχημονήσει.

XIX. ΣΩ. Λέγω δὴ τὸ δεινότατον ἐρώτημα. ἔστι δέ, οἶμαι, τοιόνδε τι· ἆρ' οἷόν τε τὸν αὐτὸν εἰδότα τι τοῦθ' ὃ οἶδε μὴ εἰδέναι; — ΘΕΟ. Τί δὴ οὖν ἀποκρινούμεθα, ὦ Θεαίτητε; — ΘΕΑΙ. Ἀδύνατόν που, οἶμαι 10 ἔγωγε. — ΣΩ. Οὔκ, εἰ τὸ ὁρᾶν γ' ἐπίστασθαι θήσεις. τί γὰρ χρήσει ἀφύκτῳ ἐρωτήματι, τὸ λεγόμενον ἐν φρέατι συνεχόμενος, ὅταν ἐρωτᾷ ἀνέκπληκτος ἀνὴρ καταλαβὼν τῇ χειρὶ σοῦ τὸν ἕτερον ὀφθαλμόν, εἰ ὁρᾷς τὸ ἱμάτιον τῷ κατειλημμένῳ; — ΘΕΑΙ. Οὐ φήσω, c 15 οἶμαι, τούτῳ γε, τῷ μέντοι ἑτέρῳ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁρᾷς τε καὶ οὐχ ὁρᾷς ἅμα ταὐτόν; — ΘΕΑΙ. Οὕτω γέ πως. — ΣΩ. Οὐδὲν ἐγώ, φήσει, τοῦτ' οὔτε τάττω οὔτ' ἠρόμην τὸ ὅπως, ἀλλ' εἰ ὃ ἐπίστασαι, τοῦτο καὶ οὐκ ἐπίστασαι. νῦν δ' ὃ οὐχ ὁρᾷς, ὁρῶν φαίνει. ὡμο- 20 λογηκὼς δὲ τυγχάνεις τὸ ὁρᾶν ἐπίστασθαι καὶ τὸ μὴ ὁρᾶν μὴ ἐπίστασθαι. ἐξ οὖν τούτων λογίζου τί σοι συμβαίνει. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ λογίζομαι, ὅτι τἀναντία d οἷς ὑπεθέμην. — ΣΩ. Ἴσως δέ γ', ὦ θαυμάσιε, πλείω ἂν τοιαῦτ' ἔπαθες, εἴ τίς σε προσηρώτα, εἰ ἐπίστασθαι 25 ἔστι μὲν ὀξύ, ἔστι δ' ἀμβλύ, καὶ ἐγγύθεν μὲν ἐπίστασθαι, πόρρωθεν δὲ μή, καὶ σφόδρα καὶ ἠρέμα ταὐτό, καὶ ἄλλα μυρία, ἃ ἐλλοχῶν ἂν πελταστικὸς ἀνὴρ μισθοφόρος ἐν λόγοις ἐρόμενος, ἡνίκ' ἐπιστήμην καὶ αἴσθησιν ταὐτὸν ἔθου, ἐμβαλὼν ἂν εἰς τὸ ἀκούειν καὶ ὀσφραί- 30 νεσθαι καὶ τὰς τοιαύτας αἰσθήσεις, ἤλεγχεν ἂν ἐπέχων καὶ οὐκ ἀνιείς, πρὶν θαυμάσας τὴν πολυάρατον σοφίαν e ξυνεποδίσθης ὑπ' αὐτοῦ, οὗ δή σε χειρωσάμενός τε καὶ ξυνδήσας ἤδη ἂν τότ' ἐλύτρου χρημάτων, ὅσων σοί τε κἀκείνῳ ἐδόκει. Τίν' οὖν δὴ ὁ Πρωταγόρας, φαίης 35 ἂν ἴσως, λόγον ἐπίκουρον τοῖς αὑτοῦ ἐρεῖ; ἄλλο τι πειρώμεθα λέγειν; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.

XX. ΣΩ. Ταῦτά τε δὴ πάντα, ὅσα ἡμεῖς ἐπαμύ- 166 νοντες αὐτῷ λέγομεν, καὶ ὁμόσε, οἶμαι, χωρήσεται a καταφρονῶν ἡμῶν καὶ λέγων, Οὗτος δὴ ὁ Σωκράτης 40 ὁ χρηστός, ἐπειδὴ αὐτῷ παιδίον τι ἐρωτηθὲν ἔδεισεν, εἰ οἷόν τε τὸν αὐτὸν ταὐτὸ μεμνῆσθαι ἅμα καὶ μὴ εἰδέναι, καὶ δεῖσαν ἀπέφησε διὰ τὸ μὴ δύνασθαι προορᾶν, γέλωτα δὴ τὸν ἐμὲ ἐν τοῖς λόγοις ἀπέδειξε. τὸ δέ, ὦ ῥαθυμότατε Σώκρατες, τῇδ' ἔχει· ὅταν τι τῶν ἐμῶν 45 δι' ἐρωτήσεως σκοπῇς, ἐὰν μὲν ὁ ἐρωτηθεὶς οἷάπερ ἂν ἐγὼ ἀποκριναίμην ἀποκρινάμενος σφάλληται, ἐγὼ ἐλέγχομαι, εἰ δ' ἀλλοῖα, αὐτὸς ὁ ἐρωτηθείς. αὐτίκα γὰρ b δοκεῖς τινά σοι ξυγχωρήσεσθαι μνήμην παρεῖναί τῳ ὧν ἔπαθε τοιοῦτόν τι οὖσαν πάθος, οἷον ὅτ' ἔπασχε, μη- 50 κέτι πάσχοντι; πολλοῦ γε δεῖ. ἢ αὖ ἀποκνήσειν ὁμολογεῖν οἷόν τ' εἶναι εἰδέναι καὶ μὴ εἰδέναι τὸν αὐτὸν ταὐτόν; ἢ ἐάνπερ τοῦτο δείσῃ, δώσειν ποτὲ τὸν αὐτὸν εἶναι τὸν ἀνομοιούμενον τῷ πρὶν ἀνομοιοῦσθαι ὄντι; μᾶλλον δὲ τὸν εἶναί τινα, ἀλλ' οὐχὶ τούς, καὶ τούτους

animadverterit, qua plerumque affirmare quidquam et negare solemus, absurdiora etiam superioribus confiteri cogetur. dicam tibi quem ad modum, an Theæteto? — Theo. Utrisque communiter, respondeat autem minor : b nam si labatur, minus ei dedecoris erit.

XIX. So. Itaque difficillimam quæstionem dico. ea vero est hujusmodi : num fieri potest, ut qui aliquid novit, quod novit id ignoret? — Theo. Quid igitur respondebimus, Theætete? — Theæ. Fieri non posse ego quidem puto. — So. Non utique, si videre scire esse posueris. quid enim respondeas inexplicabili quæstioni, puteo quod dicitur inclusus, si quis te vir intrepidus interroget manu alterum tibi tegens oculum, utrum tecto oculo vestem videas? — Theæ. Non hoc quidem dicam, sed altero. — So. Igiturne idem simul vides et non vides? — Theæ. Ita quodammodo. — So. Haud equidem, dicet ille, jubeo vel quæsivi quo pacto, sed utrum quod scis idem et nescias. nunc vero quod non vides, videre te apparet. confessus autem es, videre quidem scire esse, non videre autem nescire. collige igitur quid ex his adversus te concludatur. — Theæ. Contraria plane eorum quæ posui. — So. Plura fortasse, o mirifice puer, tibi talia contingerent, si quis a te quæreret, utrum scire liceat et acute et obscure et cominus quandoque scire, eminus vero nequaquam, et vehementer idem et remisse, aliaque permulta, quæ quidem insidiando vir clypeatus et ad dicendum mercede conductus quærens, quando idem scientiam sensumque ponebas, incidens in auditum et olfactum et tales sensus, redargueret te serio et non prius remittens, quam ejus exquisitam sapientiam admiratus ab eo vinctus esses, ubi jam captum atque ligatum te tanta pecunia liberum dimitteret, quanta tu et ille statuissetis. Quam igitur rationem, inquies fortasse, pro tutandis opinionibus suis Protagoras assignabit? numquid aliud tentandum est dicere? — Theæ. Omnino.

XV. So. Et hæc utique omnia, quæ et nos opem illi ferentes dicimus, et manus, ut arbitror, conseret, despiciens nos atque objectans, Bonus iste Socrates, postquam puer ab ipso interrogatus extimuit, utrum quis possit quod meminit idem simul et ignorare, et ille perterritus negavit, quod prospicere non poterat, me scilicet ridiculum in disputatione monstravit. res autem, o ignavissime Socrates, ita se habent : quando ex meis aliquid quærendo consideras, si interrogatus respondeat qualia ego responderem refellaturque, ego redarguor, sin alia, ipse, qui interrogatur. verbi gratia, putasne aliquem concessurum tibi, memoriam adesse cuipiam eorum, quæ passus sit, quæ sit talis passio, qualis erat dum patiebatur dum tamen non amplius patitur? multum abest. aut formidaturum censes admittere, quod idem possit idem nosse simul et ignorare? aut si fortasse minus hoc audeat, daturum eum unquam, eundem esse dissimilem cum eo qui erat, priusquam dissimilis fieret? magis autem hunc esse aliquem, sed non hos, qui fiunt innumeri,

γιγνομένους ἀπείρους, ἐάνπερ ἀνομοίωσις γίγνηται, εἰ c
δὴ ὀνομάτων γε δεήσει θηρεύσεις διευλαβεῖσθαι ἀλλή-
λων; ἀλλ' ὦ μακάριε, φήσει, γενναιοτέρως ἐπ' αὐτὸ
ἐλθών, ὃ λέγω, εἰ δύνασαι, ἐξέλεγξον, ὡς οὐχὶ ἴδιαι
5 αἰσθήσεις ἑκάστῳ ἡμῶν γίγνονται, ἢ ὡς ἰδίων γιγνο-
μένων οὐδέν τι ἂν μᾶλλον τὸ φαινόμενον μόνῳ ἐκείνῳ
γίγνοιτο ἤ, εἰ εἶναι δεῖ ὀνομάζειν, εἴη ᾧπερ φαίνεται.
ὗς δὲ δὴ καὶ κυνοκεφάλους λέγων οὐ μόνον αὐτὸς ὑηνεῖς,
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀκούοντας τοῦτο δρᾶν εἰς τὰ συγγράμ-
10 ματά μου ἀναπείθεις, οὐ καλῶς ποιῶν. ἐγὼ γάρ φημι d
μὲν τὴν ἀλήθειαν ἔχειν ὡς γέγραφα· μέτρον γὰρ ἕκα-
στον ἡμῶν εἶναι τῶν τ' ὄντων καὶ μή· μυρίον μέντοι
διαφέρειν ἕτερον ἑτέρου αὐτῷ τούτῳ, ὅτι τῷ μὲν ἄλλα
ἔστι τε καὶ φαίνεται, τῷ δ' ἄλλα. καὶ σοφίαν καὶ
15 σοφὸν ἄνδρα πολλοῦ δέω τὸ μὴ φάναι εἶναι, ἀλλ' αὐτὸν
τοῦτον καὶ λέγω σοφόν, ὃς ἄν τινι ἡμῶν, ᾧ φαίνεται
καὶ ἔστι κακά, μεταβαλὼν ποιήσῃ ἀγαθὰ φαίνεσθαί τε
καὶ εἶναι. τὸν δὲ λόγον αὖ μὴ τῷ ῥήματί μου δίωκε,
ἀλλ' ὧδ' ἔτι σαφέστερον μάθε, τί λέγω. οἷον γὰρ ἐν e
20 τοῖς πρόσθεν ἐλέγετο ἀναμνήσθητι, ὅτι τῷ μὲν ἀσθε-
νοῦντι πικρὰ φαίνεται ἃ ἐσθίει καὶ ἔστι, τῷ δ' ὑγιαί-
νοντι τἀναντία [ἔστι καὶ φαίνεται]. σοφώτερον μὲν
οὖν τούτων οὐδέτερον δεῖ ποιῆσαι· οὐδὲ γὰρ δυνατόν·
167 οὐδὲ κατηγορητέον, ὡς ὁ μὲν κάμνων ἀμαθής, ὅτι a
25 τοιαῦτα δοξάζει, ὁ δ' ὑγιαίνων σοφός, ὅτι ἀλλοῖα· με-
ταβλητέον δ' ἐπὶ θάτερα· ἀμείνων γὰρ ἡ ἑτέρα ἕξις.
οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ παιδείᾳ ἀφ' ἑτέρας ἕξεως ἐπὶ τὴν
ἀμείνω μεταβλητέον. ἀλλ' ὁ μὲν ἰατρὸς φαρμάκοις
μεταβάλλει, ὁ δὲ σοφιστὴς λόγοις. ἐπεὶ οὔ τί γε
30 ψευδῆ δοξάζοντά τίς τιν' ὕστερον ἀληθῆ ἐποίησε δο-
ξάζειν· οὔτε γὰρ τὰ μὴ ὄντα δυνατὸν δοξάσαι, οὔτ' ἄλλα
παρ' ἃ ἂν πάσχῃ· ταῦτα δ' ἀεὶ ἀληθῆ. ἀλλ' οἶμαι,
πονηρᾷ ψυχῆς ἕξει δοξάζοντα συγγενῆ αὐτῆς (ἡ) χρηστὴ b
ἐποίησε δοξάσαι ἕτερα τοιαῦτα, ἃ δή τινες τὰ φαντάσ-
35 ματα ὑπ' ἀπειρίας ἀληθῆ καλοῦσιν, ἐγὼ δὲ βελτίω
μὲν τὰ ἕτερα τῶν ἑτέρων, ἀληθέστερα δ' οὐδέν. καὶ
τοὺς σοφούς, ὦ φίλε Σώκρατες, πολλοῦ δέω βατράχους
λέγειν, ἀλλὰ κατὰ μὲν σώματα ἰατροὺς λέγω, κατὰ δὲ
φυτὰ γεωργούς. φημὶ γὰρ καὶ τούτους τοῖς φυτοῖς ἀντὶ
40 πονηρῶν αἰσθήσεων, ὅταν τι αὐτῶν ἀσθενῇ, χρηστὰς
καὶ ὑγιεινὰς [αἰσθήσεις τε καὶ ἀληθείας] ἐμποιεῖν, τοὺς c
δέ γε σοφούς τε καὶ ἀγαθοὺς ῥήτορας ταῖς πόλεσι τὰ χρη-
στὰ ἀντὶ τῶν πονηρῶν δοκεῖν δίκαια εἶναι ποιεῖν. ἐπεὶ
οἷά γ' ἂν ἑκάστῃ πόλει δίκαια καὶ καλὰ δοκῇ, ταῦτα
45 καὶ εἶναι αὐτῇ, ἕως ἂν αὐτὰ νομίζῃ· ἀλλ' ὁ σοφὸς ἀντὶ
πονηρῶν ὄντων αὐτοῖς ἑκάστων χρηστὰ ἐποίησεν εἶναι
καὶ δοκεῖν· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ σοφιστὴς
τοὺς παιδευομένους οὕτω δυνάμενος παιδαγωγεῖν σοφός
τε καὶ ἄξιος πολλῶν χρημάτων τοῖς παιδευθεῖσι. καὶ d
50 οὕτω σοφώτεροί τ' εἰσὶν ἕτεροι ἑτέρων καὶ οὐδεὶς ψευδῆ
δοξάζει, καί σοι, ἐάν τε βούλῃ ἐάν τε μή, ἀνεκτέον
ὄντι μέτρῳ· σώζεται γὰρ ἐν τούτοις ὁ λόγος οὗτος,
ᾧ σὺ εἰ μὲν ἔχεις ἐξ ἀρχῆς ἀμφισβητεῖν, ἀμφισβήτει
λόγῳ ἀντιδιεξελθών, εἰ δὲ δι' ἐρωτήσεων βούλει, δι' ἐρω-

si quidem dissimilitudo fiat, si modo aucupia verborum cavere invicem oporteat? verum, o beate, dicet, generosius ea, quæ dico, aggredere, et, si potes, refelle, quod non proprii cuique nostrûm sensus fiant vel, si proprii sint, nihilo magis quod apparet, illi soli fiat, vel, si esse oporteat nominare, sit ei, cui apparet. sues autem et cynocephalos dum narras, non solum ipse suem imitaris, sed etiam eos qui audiunt, ut idem quoque in mea scripta sibi permittant, compellis turpiter faciens. ego enim veritatem habere se assero quemadmodum scripsi: mensuram unumquemque nostrûm eorum, quæ sunt, esse: sed magnopere hoc ipso aliud ab alio discrepare, quod et huic alia sunt apparentque, et illi alia. sapientiam vero et sapientem virum nullo modo exsistere nego, sed hunc ipsum sapientem voco, qui alicui nostrûm, cui mala videntur suntque, permutans bona apparere et esse facit. sermonem autem meum ne verbis persequere, verum sic planius iterum, quid dicam, perdisce. in memoriam enim dictum superius revoca, ægrotanti amara videri quæ gustat et sunt, sano contra dulcia esse atque videri. sapientiorem utique horum neutrum oportet facere: neque enim id fieri potest: neque asserendum ægrotantem insipientem esse, quia talia putet, sanum contra sapientem, quia diversa. permutandum vero in alterum habitum. alter enim habitus melior. similiter in disciplina ab altero habitu in meliorem permutandum. sed medicus quidem medelis mutat, sophista rationibus: nemo enim efficit, ut qui falsa opinatur vera postea opinetur: neque enim ea, quæ non sunt, opinari aliquis potest, neque alia præter illa quæ patitur: hæc autem semper vera sunt. sed puto, qui malo animi habitu cognata sibi opinatur, eum bonus (habitus) facit opinantem alia talia (i. e. bona), quæ nonnulli ob imperitiam phantasmata vera nominant, ego autem meliora aliis alia dico, veriora nequaquam. et sapientes, o amice Socrates, nullo pacto ranas nuncupo, sed curantes corpora, medicos, plantas, agricolas. perhibeo enim et hos plantis suis pro depravatis sensibus, quando quid in iis ægrotat, bonos et sanos inferre, sapientes vero sine dubio et bonos rhetores ut civitatibus bona pro malis videantur esse justa efficere: quoniam quæcunque civitati cuilibet justa honestaque videntur, hæc et sunt illi talia quamdiu sic putat: sed sapiens pro malis quæ singulis sunt, bona esse et videri efficit: eadem ratione sophista eos qui erudiuntur, sic erudire qui potest, sapiens est dignusque ampla mercede apud eruditos ab eo. atque ita alii sapientiores aliis sunt, neque ullus tamen falsa putat, et tibi hoc ipsum, velis nolis, te rerum mensuram esse, admittendum: hæc enim ratio in his salva est, cui si denuo repugnare potes, repugna oratione congressus, si vero interrogando, interrogando. neque enim hoc fugiendum, sed omnium maxime

τήσεων· οὐδὲ γὰρ τοῦτο φευκτέον· ἀλλὰ πάντων μάλιστα διωκτέον τῷ νοῦν ἔχοντι. ποίει μέντοι οὑτωσί, μὴ ἀδίκει ἐν τῷ ἐρωτᾶν. καὶ γὰρ πολλὴ ἀλογία ἀρετῆς e φάσκοντα ἐπιμελεῖσθαι μηδὲν ἀλλ' ἢ ἀδικοῦντα ἐν λόγοις διατελεῖν. ἀδικεῖν δ' ἐστὶν ἐν τῷ τοιούτῳ, ὅταν τις μὴ χωρὶς μὲν ὡς ἀγωνιζόμενος τὰς διατριβὰς ποιῆται, χωρὶς δὲ διαλεγόμενος, καὶ ἐν μὲν τῷ παίζῃ τε καὶ σφάλλῃ καθ' ὅσον ἂν δύνηται, ἐν δὲ τῷ διαλέγεσθαι σπουδάζῃ τε καὶ ἐπανορθοῖ τὸν προσδιαλεγόμενον, ἐκεῖνα μόνα αὐτῷ ἐνδεικνύμενος τὰ σφάλματα, ἃ αὐτὸς ὑφ' 168 ἑαυτοῦ καὶ τῶν προτέρων συνουσιῶν παρεκέκρουστο. a ἂν μὲν γὰρ οὕτω ποιῇς, ἑαυτοὺς αἰτιάσονται οἱ προσδιατρίβοντές σοι τῆς αὑτῶν ταραχῆς καὶ ἀπορίας, ἀλλ' οὐ σέ, καὶ σὲ μὲν διώξονται καὶ φιλήσουσιν, αὑτοὺς δὲ μισήσουσι καὶ φεύξονται ἀφ' ἑαυτῶν εἰς φιλοσοφίαν, ἵν' ἄλλοι γενόμενοι ἀπαλλαγῶσι τῶν οἳ πρότερον ἦσαν· ἐὰν δὲ τἀναντία τούτων δρᾷς, ὥσπερ οἱ πολλοί, τἀναντία ξυμβήσεταί σοι καὶ τοὺς ξυνόντας ἀντὶ φιλοσόφων μισοῦντας τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἀποφανεῖς, ἐπειδὰν πρεσβύ- b τεροι γένωνται. ἐὰν οὖν ἐμοὶ πείθῃ, ὃ καὶ πρότερον ἐρρήθη, οὐ δυσμενῶς οὐδὲ μαχητικῶς, ἀλλ' ἵλεῳ τῇ διανοίᾳ ξυγκαθεὶς ὡς ἀληθῶς σκέψει, τί ποτε λέγομεν, κινεῖσθαί τ' ἀποφαινόμενοι τὰ πάντα τό τε δοκοῦν ἑκάστῳ τοῦτο καὶ εἶναι ἰδιώτῃ τε καὶ πόλει, καὶ ἐκ τούτων ἐπισκέψει, εἴτε ταὐτὸν εἴτε καὶ ἄλλο ἐπιστήμη καὶ αἴσθησις, ἀλλ' οὐχ, ὥσπερ ἄρτι, ἐκ συνηθείας ῥημάτων τε καὶ ὀνομάτων, ἃ οἱ πολλοὶ ὅπῃ ἂν τύχωσι c καλοῦντες ἀπορίας ἀλλήλοις παντοδαπὰς παρέχουσι. Ταῦτα, ὦ Θεόδωρε, τῷ ἑταίρῳ σου εἰς βοήθειαν προσηρξάμην κατ' ἐμὴν δύναμιν, σμικρὰ ἀπὸ σμικρῶν· εἰ δ' αὐτὸς ἔζη, μεγαλειότερον ἂν τοῖς αὑτοῦ ἐβοήθησεν.

XXI. ΘΕΟ. Παίζεις, ὦ Σώκρατες· πάνυ γὰρ νεανικῶς τἀνδρὶ βεβοήθηκας. — ΣΩ. Εὖ λέγεις, ὦ ἑταῖρε. καί μοι εἰπέ· ἐνενόησάς που λέγοντος ἄρτι τοῦ Πρωταγόρου καὶ ὀνειδίζοντος ἡμῖν, ὅτι πρὸς παιδίον d τοὺς λόγους ποιούμενοι τῷ τοῦ παιδὸς φόβῳ ἀγωνιζοίμεθ' εἰς τὰ ἑαυτοῦ, καὶ χαριεντισμόν τιν' ἀποκαλῶν, ἀποσεμνύνων δὲ τὸ πάντων μέτρον, σπουδάσαι ἡμᾶς διεκελεύσατο περὶ τὸν αὑτοῦ λόγον; — ΘΕΟ. Πῶς γὰρ οὐκ ἐνενόησα, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Τί οὖν; κελεύεις πείθεσθαι αὐτῷ; — ΘΕΟ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν, ὅτι τάδε πάντα πλὴν σοῦ παιδία ἐστίν; εἰ οὖν πεισόμεθα τἀνδρί, ἐμὲ καὶ σὲ δεῖ ἐρωτῶντάς τε καὶ ἀποκρινομένους ἀλλήλοις σπουδάσαι αὐτοῦ περὶ τὸν e λόγον, ἵνα μή τοι τοῦτό γ' ἔχῃ ἐγκαλεῖν, ὡς παίζοντες πρὸς μειράκια διεσκεψάμεθ' αὐτοῦ τὸν λόγον. — ΘΕΟ. Τί δ'; οὐ πολλῶν τοι Θεαίτητος μεγάλους πώγωνας ἐχόντων ἄμεινον ἂν ἐπακολουθήσειε λόγῳ διερευνωμένῳ; — ΣΩ. Ἀλλ' οὔ τοι σοῦ γε, ὦ Θεόδωρε, [ἄμεινον]. μὴ οὖν οἴου ἐμὲ μὲν τῷ σῷ ἑταίρῳ τετελευ- 169 τηκότι δεῖν παντὶ τρόπῳ ἐπαμύνειν, σὲ δὲ μηδενί, a ἀλλ' ἴθι, ὦ ἄριστε, ὀλίγον ἐπίσπου, μέχρι τούτου αὐτοῦ, ἕως ἂν εἰδῶμεν, εἴτ' ἄρα σὲ δεῖ διαγραμμάτων πέρι μέτρον εἶναι, εἴτε πάντες ὁμοίως σοὶ ἱκανοὶ ἑαυ-

his, qui sanæ mentis sunt, persequendum. sic tamen hoc facias, ne interroges dolo malo. absurdum est enim profecto eum virum, qui virtutem meditari se profitetur, in sermonibus semper dolo agere. Injuria autem in his est hæc, cum quis non seorsum quidem certando exercetur, seorsum vero disserendo, et in illo quidem jocatur fallitque pro viribus, in hoc autem serio agit et corrigit disputantem, eos illi duntaxat errores indicans, quibus ipse a se et superioribus sermonibus irretitus est. si enim ita feceris, se ipsos, qui tecum versabuntur, perturbationis inopiæque suæ auctores esse confitebuntur, non te, et te quidem sectabuntur et diligent, se ipsos contra odio habebunt et a se ipsis ad philosophiam confugient, ut alii fiant et habitum pristinum deponant: sin autem contraria feceris, quemadmodum vulgus, contraria tibi contingent, et familiares non philosophos, sed studii hujus osores reddes, postquam seniores facti erunt. si igitur mihi obsequeris, quod et supradictum est, haud hostiliter contentioseque, sed propitio animo te submittens revera considerabis, quid tandem dicamus perhibentes moveri omnia et, quod cuique videtur, hoc etiam esse privatim et publice, et ex his inquires utrum idem an aliud scientia sit et sensus, neque, ut modo cœpisti, ex verborum nominumque consuetudine, quæ vulgus, uti fors tulerit, rebus imponens varios dubitationum injicit scrupulos. Hæc, o Theodore, in defensionem amici tui tentavi pro viribus, parva a parvis: si enim ipse viveret, magnificentius pro suis pugnaret.

XXI. Theo. Jocaris, o Socrates: nam fortissime pro viro certasti. — So. Recte loqueris, o amice. sed mihi dicas: advertistine Protagoram nos nuper increpantem, quod cum puero disputantes metu pueri adversus ejus scripta certaremus: et urbanitatem quandam cum contemptu appellans, suum vero illud *omnium mensura* superbe ostentans serio in ejus dictis versari nos jussit? — Theo. Quidni, o Socrates, animadverterim? — So. Quid ergo? jubes nos illi parere? — Theo. Summopere. — So. Cernis hos omnes, excepto te, pueros esse? quare si illi credimus, me simul ac te oportet interrogando vicissim et respondendo serio rationem ejus examinare, ne saltem nos incusare hoc possit, quod ludentes cum pueris rationem ejus perlustremus. — Theo. Quid vero? nonne Theætetus melius quam multi magnas alentes barbas, perscrutantem te assequetur? — So. Non tamen te, o Theodore, melius. ne igitur censeas oportere me amico tuo defuncto omnem opem ferre, te vero nullam: verum agesis, vir optime, sequere me paulisper, donec hoc viderimus, utrum te deceat in figuris geometricis esse mensuram, an omnes æque ac tu

τοῖς εἰς τ' ἀστρονομίαν καὶ τἆλλα, ὧν δὴ σὺ πέρι αἰτίαν ἔχεις διαφέρειν. — ΘΕΟ. Οὐ ῥᾴδιον, ὦ Σώκρατες, σοὶ παρακαθήμενον μὴ διδόναι λόγον, ἀλλ' ἐγὼ ἄρτι παρελήρησα φάσκων σε ἐπιτρέψειν μοι μὴ ἀποδύεσθαι, καὶ οὐχὶ ἀναγκάσειν καθάπερ Λακεδαιμόνιοι· σὺ δέ μοι δοκεῖς πρὸς τὸν Σκίρρωνα μᾶλλον τείνειν. Λακεδαιμόνιοι μὲν γὰρ ἀποδύεσθαι ἢ ἀπιέναι κελεύουσι, σὺ δὲ κατ' Ἀνταῖόν τί μοι μᾶλλον δοκεῖς τὸ δρᾶμα δρᾶν· τὸν γὰρ προσελθόντα οὐκ ἀνίης πρὶν (ἂν) ἀναγκάσῃς ἀποδύντ' ἐν τοῖς λόγοις προσπαλαῖσαι. — ΣΩ. Ἄριστά γε, ὦ Θεόδωρε, τὴν νόσον μου ἀπείκασας· ἰσχυρικώτερος μέντοι ἐγὼ ἐκείνων. μυρίοι γὰρ ἤδη μοι Ἡρακλέες τε καὶ Θησέες ἐντυγχάνοντες καρτεροὶ πρὸς τὸ λέγειν μάλ' εὖ ξυγκεκόφασιν, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίσταμαι· οὕτω τις ἔρως δεινὸς ἐνδέδυκέ (με) τῆς περὶ ταῦτα γυμνασίας. μὴ οὖν μηδὲ σὺ φθονήσῃς προσανατριψάμενος σαυτόν θ' ἅμα κἀμὲ ὀνῆσαι. — ΘΕΟ. Οὐδὲν ἔτι ἀντιλέγω, ἀλλ' ἄγε ὅπῃ ἐθέλεις· πάντως τὴν περὶ ταῦθ' εἱμαρμένην, ἣν ἂν σὺ ἐπικλώσῃς, δεῖ ἀνατλῆναι ἐλεγχόμενον. οὐ μέντοι περαιτέρω γ' ὧν προτίθεσαι οἷός τ' ἔσομαι παρασχεῖν ἐμαυτόν σοι. — ΣΩ. Ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ μέχρι τούτων. καί μοι πάνυ τήρει τὸ τοιόνδε, μή που παιδικόν τι λάθωμεν εἶδος τῶν λόγων ποιούμενοι, καί τις πάλιν ἡμῖν αὐτὸ ὀνειδίσῃ. — ΘΕΟ. Ἀλλὰ μὴν πειράσομαί γε καθ' ὅσον ἂν δύνωμαι.

XXII ΣΩ. Τοῦδε τοίνυν πρῶτον πάλιν ἀντιλαβώμεθα, οὗπερ τὸ πρότερον, καὶ ἴδωμεν, ὀρθῶς ἢ οὐκ ὀρθῶς ἐδυσχεραίνομεν ἐπιτιμῶντες τῷ λόγῳ, ὅτι αὐτάρκη ἕκαστον εἰς φρόνησιν ἐποίει, καὶ ἡμῖν ξυνεχώρησεν ὁ Πρωταγόρας, περί τε τοῦ ἀμείνονος καὶ χείρονος διαφέρειν τινάς, οὓς δὴ καὶ εἶναι σοφούς. οὐχί; — ΘΕΟ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ μὲν τοίνυν αὐτὸς παρὼν ὡμολόγει, ἀλλὰ μὴ ἡμεῖς βοηθοῦντες ὑπὲρ αὐτοῦ ξυνεχωρήσαμεν, οὐδὲν ἂν πάλιν ἔδει ἐπαναλαβόντας βεβαιοῦσθαι· νῦν δὲ τάχ' ἄν τις ἡμᾶς ἀκύρους τιθείη τῆς ὑπὲρ ἐκείνου ὁμολογίας. διὸ καλλιόνως ἔχει σαφέστερον περὶ τούτου αὐτοῦ διομολογήσασθαι· οὐ γάρ τι σμικρὸν παραλλάττει οὕτως ἔχον ἢ ἄλλως. — ΘΕΟ. Λέγεις ἀληθῆ. — ΣΩ. Μὴ τοίνυν δι' ἄλλων, ἀλλ' 170 ἐκ τοῦ ἐκείνου λόγου ὡς διὰ βραχυτάτων λάβωμεν τὴν ὁμολογίαν. — ΘΕΟ. Πῶς; — ΣΩ. Οὑτωσί. Τὸ δοκοῦν ἑκάστῳ τοῦτο καὶ εἶναί φησί που ᾧ δοκεῖ; — ΘΕΟ. Φησὶ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ Πρωταγόρα, καὶ ἡμεῖς ἀνθρώπου, μᾶλλον δὲ πάντων ἀνθρώπων δόξας λέγομεν, καὶ φαμὲν οὐδένα ὅντιν' οὐ τὰ μὲν αὑτὸν ἡγεῖσθαι τῶν ἄλλων σοφώτερον, τὰ δ' ἄλλους ἑαυτοῦ, καὶ ἔν γε τοῖς μεγίστοις κινδύνοις, ὅταν ἐν στρατείαις ἢ νόσοις ἢ ἐν θαλάττῃ χειμάζωνται, ὥσπερ πρὸς θεοὺς ἔχειν τοὺς ἐν ἑκάστοις ἄρχοντας, σωτῆρας σφῶν προσδοκῶντας, οὐκ ἄλλῳ τῳ διαφέροντας ἢ τῷ εἰδέναι. καὶ πάντα που μεστὰ τἀνθρώπινα ζητούντων διδασκάλους τε καὶ ἄρχοντας ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τῶν τ' ἐργασιῶν, οἰομένων τ' αὖ ἱκανῶν μὲν δι-

in astronomia cæterisque, in quibus tu merito præstans haberis, sibi sufficientes (sint). — Theo. Difficile est, o Socrates, ut qui tibi assidet, colloquio se subtrahat. delirabam profecto paulo ante, cum dicerem te concessurum mihi, ne ad pugnam accingerer, neque coacturum Lacedæmoniorum more: tu vero ad Scironem potius tendere videris. nam Lacedæmonii exui vel abire jubent, tu autem Antæum magis imitari videris: congredientem namque non prius dimittis, quam exutum (accinctum?) tecum sermonibus certare coegeris. — So. Congruam, o Theodore, morbi mei similitudinem reperisti: robustior tamen illis ego sum. innumeri enim jam Hercules et Thesei fortes in dicendo mecum congressi prorsus conciderunt, ego tamen nihilo magis desisto, adeo me exercitationis hujus vehemens amor invasit. ne tu igitur detrectes novum inire certamen, ut te simul ac me juves. — Theo. Non ultra repugno, ducas qua lubet: prorsus hæc quasi fatalis necessitas, quam tu constituis, mihi ferenda est ut refellar. non tamen ultra ea, quæ proposuisti, me tibi exhibere potero. — So. Sat istud erit. et id mihi diligenter observa, ne ipsis nobis insciis in puerilem loquendi ritum labamur, et hoc nobis aliquis iterum objiciat. — Theo. Conabor sane pro viribus.

XXII. So. Idem igitur primum, quod superius, resumamus ac videamus, utrum recte, necne, sermonem illius morose improbaverimus, quo unumquemque ad sapientiam sibimet sufficere dicit, et nobis concessit Protagoras, in eo quod melius vel deterius inter se quosdam differre, quos etiam esse sapientes. nonne? — Theo. Ita. — So. Si quidem ipse præsens concessisset, non autem nos opitulantes in ejus loco sedissemus, nihil iterum opus esset repetendo eadem confirmare: nunc autem fortasse aliquis non satis idoneos dogmatum illius assertores nos esse putet. quare præstat perspicue de hoc ipso convenire: nam non parum interest, sic an aliter rem sese habere. — Theo. Vera dicis. — So. Non igitur ex aliis, sed ex ipsius sermone quam brevissime consensum accipiamus. — Theo. Quo modo? — So. Hoc. Quod cuique videtur, id illi cui videtur etiam esse dicit. — Theo. Dicit certe. — So. Igiturne et nos, o Protagora, hominis, imo hominum omnium opiniones dicimus, asserimusque neminem esse qui non in aliis quidem se aliis sapientiorem putet, in aliis vero alios sapientiores se, et saltem in maximis periculis, quando militant, aut morbis vel mari fluctuant, quasi deos habere eos, qui singulis in rebus præstant, servatores suos putantes, nulla alia re cæteris quam scientia præcellentes. et ubique sine ulla exceptione homines investigant præceptores ac duces sibi reliquisque animantibus atque operibus, et eodem modo (ubique homines) sese idoneos esse putant tam ad docendum quam ad imperan-

δόσκειν, ἱκανῶν δ' ἄρχειν εἶναι; καὶ ἐν τούτοις ἅπασι τί ἄλλο φήσομεν ἢ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἡγεῖσθαι σοφίαν καὶ ἀμαθίαν εἶναι παρὰ σφίσιν; — ΘΕΟ. Οὐδὲν ἄλλο. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὴν μὲν σοφίαν 5 ἀληθῆ διάνοιαν ἡγοῦνται, τὴν δ' ἀμαθίαν ψευδῆ δόξαν; — ΘΕΟ. Τί μήν; — ΣΩ. Τί οὖν, ὦ Πρωταγόρα, c χρησώμεθα τῷ λόγῳ; πότερον ἀληθῆ φῶμεν ἀεὶ τοὺς ἀνθρώπους δοξάζειν, ἢ ποτὲ μὲν ἀληθῆ, ποτὲ δὲ ψευδῆ; ἐξ ἀμφοτέρων γάρ που ξυμβαίνει μὴ ἀεὶ ἀληθῆ ἀλλ' 10 ἀμφότερα αὐτοὺς δοξάζειν. σκόπει γάρ, ὦ Θεόδωρε, εἰ ἐθέλοι ἄν τις τῶν ἀμφὶ Πρωταγόραν ἢ σὺ αὐτὸς διαμάχεσθαι, ὡς οὐδεὶς ἡγεῖται ἕτερος ἕτερον ἀμαθῆ τ' εἶναι καὶ ψευδῆ δοξάζειν. — ΘΕΟ. Ἀλλ' ἄπιστον, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Καὶ μὴν εἰς τοῦτό γ' ἀνάγκης 15 ὁ λόγος ἥκει ὁ πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπον d λέγων. — ΘΕΟ. Πῶς δή; — ΣΩ. Ὅταν σὺ κρίνας τι παρὰ σαυτῷ πρός ἐμὲ ἀποφαίνῃ περί τινος δόξαν, σοὶ μὲν δὴ τοῦτο κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον ἀληθὲς ἔστω, ἡμῖν δὲ δὴ τοῖς ἄλλοις περὶ τῆς σῆς κρίσεως πότερον οὐκ 20 ἔστι κριταῖς γενέσθαι, ἢ ἀεί σε κρίνομεν ἀληθῆ δοξάζειν; ἢ μυρίοι ἑκάστοτέ σοι μάχονται ἀντιδοξάζοντες e ἡγούμενοι ψευδῆ κρίνειν τε καὶ οἴεσθαι; — ΘΕΟ. Νὴ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, μάλα μυρίοι δῆτα, φησὶν Ὅμηρος, οἵ γέ μοι τὰ ἐξ ἀνθρώπων πράγματα παρέχουσιν. 25 — ΣΩ. Τί οὖν; βούλει λέγωμεν, ὡς σὺ τότε σαυτῷ μὲν ἀληθῆ δοξάζεις, τοῖς δὲ μυρίοις ψευδῆ; — ΘΕΟ. Ἔοικεν ἔκ γε τοῦ λόγου ἀνάγκη εἶναι. — ΣΩ. Τί δ' αὐτῷ Πρωταγόρᾳ; ἆρ' οὐχὶ ἀνάγκη, εἰ μὲν μηδ' αὐτὸς ᾤετο μέτρον εἶναι ἄνθρωπον μηδ' οἱ πολλοί, ὥσπερ οὐδ' 30 οἴονται, μηδενὶ δὴ εἶναι ταύτην τὴν ἀλήθειαν, ἣν 171 ἐκεῖνος ἔγραψεν; εἰ δ' αὐτὸς μὲν ᾤετο, τὸ δὲ πλῆθος a μὴ συνοίεται, οἶσθ' ὅτι πρῶτον μὲν ὅσῳ πλείους οἷς μὴ δοκεῖ ἢ οἷς δοκεῖ, τοσούτῳ μᾶλλον οὐκ ἔστιν ἢ ἔστιν; — ΘΕΟ. Ἀνάγκη, εἴπερ γε καθ' ἑκάστην δόξαν ἔσται 35 καὶ οὐκ ἔσται. — ΣΩ. Ἔπειτά γε τοῦτ' ἔχει κομψότατον· ἐκεῖνος μὲν περὶ τῆς αὐτοῦ οἰήσεως τὴν τῶν ἀντιδοξαζόντων οἴησιν, ᾗ ἐκεῖνον ἡγοῦνται ψεύδεσθαι, ξυγχωρεῖ που ἀληθῆ εἶναι ὁμολογῶν τὰ ὄντα δοξάζειν ἅπαντας. — ΘΕΟ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν 40 τὴν αὑτοῦ ἂν ψευδῆ ξυγχωροίη, εἰ τὴν τῶν ἡγουμένων b αὐτὸν ψεύδεσθαι ὁμολογεῖ ἀληθῆ εἶναι; — ΘΕΟ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Οἱ δέ γ' ἄλλοι οὐ ξυγχωροῦσιν ἑαυτοὺς ψεύδεσθαι; — ΘΕΟ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ὁ δέ γ' αὖ ὁμολογεῖ καὶ ταύτην ἀληθῆ τὴν δόξαν ἐξ ὧν γέ- 45 γραφε. — ΘΕΟ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἐξ ἁπάντων ἄρ' ἀπὸ Πρωταγόρου ἀρξαμένων ἀμφισβητήσεται, μᾶλλον δ' ὑπό γ' ἐκείνου ὁμολογήσεται, ὅταν τῷ τἀναντία λέγοντι ξυγχωρῇ ἀληθῆ αὐτὸν δοξάζειν, τότε καὶ ὁ Πρωταγόρας αὐτὸς ξυγχωρήσεται μήτε κύνα μήτε τὸν ἐπι- c 50 τυχόντα ἄνθρωπον μέτρον εἶναι μηδὲ περὶ ἑνὸς οὗ ἂν μὴ μάθῃ. οὐχ οὕτως; — ΘΕΟ. Οὕτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ ἀμφισβητεῖται ὑπὸ πάντων, οὐδενὶ ἂν εἴη ἡ Πρωταγόρου ἀλήθεια ἀληθής, οὔτε τινὶ ἄλλῳ οὔτ' αὐτῷ ἐκείνῳ. — ΘΕΟ. Ἄγαν, ὦ Σώκρατες, τὸν ἑταῖ-

dum? et in his omnibus quid aliud dicemus quam homines ultro sapientiam et ignorantiam apud se esse arbitrari? — Theo. Nihil aliud. — So. Nonne igitur sapientiam veram cogitationem esse ducunt, ignorantiam vero falsam opinionem? — Theo. Quidni? — So. Quid igitur, o Protagora, sermoni huic faciemus? utrum homines vera semper opinari dicemus, an nunc vera, nunc falsa? utrimque enim, opinor, sequitur, ut non semper vera, sed utraque opinentur. attende enim, Theodore, velitne Protagoreorum aliquis aut tu ipse contendere, neminem quemquam esse, qui alium imperitum esse et falsa opinari putet. — Theo. Incredibile hoc, o Socrates. — So. Omnino in hanc necessitatem sermo ille delabitur, qui mensuram omnium hominem prædicat. — Theo. Quo pacto? — So. Cum tu aliquid apud te judicas, deinde mihi opinionem tuam declaras, tibi quidem secundum illius sermonem verum esto, nobis autem nonne sententiæ tuæ judicibus esse licet, an opinari semper te vera judicamus? aut potius innumeri homines tecum quotidie pugnant contra quam tu opinantes, putantes te perperam judicare atque opinari? — Theo. Per Jovem, o Socrates, quam plurimi sunt, ut inquit Homerus, qui mihi summa negotia facessant. — So. Quid ergo? vis dicamus, tunc te quidem tibi ipsi vera opinari, permultis illis autem falsa? — Theo. Ex his quæ dicta sunt necessario sequi videtur. — So. Quid ipsi Protagoræ? nonne necessarium, siquidem neque ipse putabat hominem esse mensuram, neque vulgus, ut neque putat, nulli hanc veritatem esse, quam ipse scripsit? sin autem ipse quidem censebat, multitudo autem non consentit, scito primum quidem, quo plures sunt hi quibus non videtur quam quibus videtur, eo magis non esse, quam esse. — Theo. Necesse est, si quidem secundum opiniones singulas erit et non erit. — So. Deinde hoc habet se pulcherrime: ille quidem de sua opinione contra sentientium sententiam, opinor, veram esse consentit, dum vera opinari cunctos fatetur. — Theo. Absque dubio. — So. An non suam esse falsam admittit, si judicium illorum, qui falsa illum opinari volunt, verum esse concedit? — Theo. Necesse. — So. Alii autem illi se falsa putare non concedunt. — Theo. Non certe. — So. Hic vero et hanc veram opinionem ex iis, quæ scripsit, fatetur. — Theo. Apparet. — So. Ab omnibus igitur inde a Protagora ambigetur, vel potius ab illo concedetur, cum eum, qui contradicit, vera opinari concedat, tunc et ipse Protagoras confitebitur, neque canem, neque quemvis hominem esse mensuram ne unius quidem rei, quam non didicerit. nonne ita? — Theo. Ita. — So. Cum ergo ab omnibus dubitetur, nulli Protagoræ veritas vera erit, neque alii cuidam neque illi ipsi. — Theo. Nimis in amicum meum,

ρόν μου καταθέομεν. — ΣΩ. Ἀλλά τοι, ὦ φίλε, ἄδηλον, εἰ καὶ παραθέομεν τὸ ὀρθόν. εἰκὸς γὰρ ἐκεῖνον πρεσβύτερον ὄντα σοφώτερον ἡμῶν εἶναι· καὶ εἰ αὐτίκ' d ἐντεῦθεν ἀνακύψειε μέχρι τοῦ αὐχένος, πόλλ' ἂν ἐμέ τ' 5 ἐλέγξας ληροῦντα, ὡς τὸ εἰκὸς, καὶ σὲ ὁμολογοῦντα, καταδὺς ἂν οἴχοιτο ἀποτρέχων. ἀλλ' ἡμῖν ἀνάγκη, οἶμαι, χρῆσθαι ἡμῖν αὐτοῖς, ὁποῖοί τινές ἐσμεν, καὶ τὰ δοκοῦντα ἀεὶ ταῦτα λέγειν. καὶ δῆτα καὶ νῦν ἄλλο τι φῶμεν ὁμολογεῖν ἂν τοῦτό γ' ὁντινοῦν, τὸ εἶναι σο-10 φώτερον ἕτερον ἑτέρου, εἶναι δὲ καὶ ἀμαθέστερον; — ΘΕΟ. Ἐμοί γ' οὖν δοκεῖ.

XXIII. ΣΩ. Ἦ καὶ ταύτῃ ἂν μάλισθ' ἵστασθαι τὸν λόγον, ᾗ ἡμεῖς ὑπεγράψαμεν βοηθοῦντες Πρωτα- e γόρᾳ, ὡς τὰ μὲν πολλὰ ᾗ δοκεῖ, ταύτῃ καὶ ἔστιν ἑκά-15 στῳ, θερμὰ, ξηρὰ, γλυκέα, πάνθ' ὅσα τοῦ τύπου τούτου; εἰ δέ που ἔν τισι ξυγχωρήσεται διαφέρειν ἄλλον ἄλλου, περὶ τὰ ὑγιεινὰ καὶ νοσώδη ἐθελῆσαι ἂν φάναι μὴ πᾶν γύναιον καὶ παιδίον καὶ θηρίον δ' ἱκανὸν εἶναι ἰᾶσθαι αὐτὸ γιγνῶσκον ἑαυτῷ τὸ ὑγιεινὸν, ἀλλ' ἐνταῦθα 20 δὴ ἄλλον ἄλλου διαφέρειν, εἴπερ που; — ΘΕΟ. Ἔμοιγε 172 δοκεῖ οὕτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ περὶ πολιτικῶν, a καλὰ μὲν καὶ αἰσχρὰ καὶ δίκαια καὶ ἄδικα καὶ ὅσια καὶ μὴ, οἷ' ἂν ἑκάστη πόλις οἰηθεῖσα θῆται νόμιμα ἑαυτῇ, ταῦτα καὶ εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἑκάστῃ, καὶ ἐν 25 τούτοις μὲν οὐδὲν σοφώτερον οὔτ' ἰδιώτην ἰδιώτου οὔτε πόλιν πόλεως εἶναι· ἐν δὲ τῷ ξυμφέροντα ἑαυτῇ ἢ μὴ ξυμφέροντα τίθεσθαι, ἐνταῦθ', εἴπερ που, αὖ ὁμολογήσει ξύμβουλόν τε ξυμβούλου διαφέρειν καὶ πόλεως δόξαν ἑτέραν ἑτέρας πρὸς ἀλήθειαν, καὶ οὐκ ἂν πάνυ 30 τολμήσειε φῆσαι, ἃ ἂν θῆται πόλις ξυμφέροντ' οἰηθεῖσα b αὑτῇ, παντὸς μᾶλλον ταῦτα καὶ ξυνοίσειν. ἀλλ' ἐκεῖ, οὗ λέγω, ἐν τοῖς δικαίοις καὶ ἀδίκοις καὶ ὁσίοις καὶ ἀνοσίοις, ἐθέλουσιν ἰσχυρίζεσθαι, ὡς οὐκ ἔστι φύσει αὐτῶν οὐδὲν οὐσίαν ἑαυτοῦ ἔχον, ἀλλὰ τὸ κοινῇ δόξαν τοῦτο 35 γίγνεται ἀληθὲς τότε, ὅταν δόξῃ καὶ ὅσον ἂν δοκῇ χρόνον. καὶ ὅσοι γε δὴ μὴ παντάπασι τὸν Πρωταγόρου λόγον λέγουσιν, ὧδέ πως τὴν σοφίαν ἄγουσι. Λόγος δ' ἡμᾶς, ὦ Θεόδωρε, ἐκ λόγου, μείζων ἐξ ἐλάττονος καταλαμβάνει. — ΘΕΟ. Οὐκοῦν σχολὴν ἄγομεν, c 40 ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Φαινόμεθα. καὶ πολλάκις μέν γε δὴ, ὦ δαιμόνιε, καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ἀτὰρ καὶ νῦν, ὡς εἰκότως οἱ ἐν ταῖς φιλοσοφίαις πολὺν χρόνον διατρίψαντες εἰς τὰ δικαστήρια ἰόντες γελοῖοι φαίνονται ῥήτορες. — ΘΕΟ. Πῶς δὴ οὖν λέγεις; — ΣΩ. Κινδυ-45 νεύουσιν οἱ ἐν δικαστηρίοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἐκ νέων κυλινδούμενοι πρὸς τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ τῇ τοιᾷδε διατριβῇ τεθραμμένους ὡς οἰκέται πρὸς ἐλευθέρους τε- d θράφθαι. — ΘΕΟ. Πῇ δή; — ΣΩ. Ἧ τοῖς μὲν, τοῦθ' ὃ σὺ εἶπες, ἀεὶ πάρεστι σχολὴ καὶ τοὺς λόγους ἐν 50 εἰρήνῃ ἐπὶ σχολῆς ποιοῦνται· ὥσπερ ἡμεῖς νυνὶ τρίτον ἤδη λόγον ἐκ λόγου μεταλαμβάνομεν, οὕτω κἀκεῖνοι, ἐὰν αὐτοὺς ὁ ἐπελθὼν τοῦ προκειμένου μᾶλλον, καθάπερ ἡμᾶς, ἀρέσῃ, καὶ διὰ μακρῶν ἢ βραχέων μέλει οὐδὲν λέγειν, ἂν μόνον τύχωσι τοῦ ὄντος. οἱ δ' ἐν

o Socrates, invehimur. — So. At vero, o amice, obscurum est an et rectum prætervehamur: verisimile enim, cum senior sit, sapientiorem nobis eum esse: et si repente humeris tenus hic emergeret, in multis tam me nugantem, ut probabile est, quam te consentientem refelleret, deinde demersus evanesceret. sed utamur nobis ipsis talibus necesse, qualescumque sumus, et quæ videntur semper ea dicere. et sane etiam nunc dicemusne quemlibet concessurum hoc, alium alio sapientiorem esse, esse vero etiam inscitiorem? — Theo. Mihi quidem videtur.

XXIII. So. Numquid etiam hoc modo firmam esse rationem dicemus, quo nos descripsimus opitulantes Protagoræ, plurima quidem uti videntur, sic cuilibet etiam esse, calida, sicca, dulcia, cæteraque hujusmodi? si vero forte in quibusdam differre alium ab alio confitebitur, circa salubria et morbosa asserere velle non quamlibet muliérculam puerumque neque brutum ad se ipsum curandum per salubrium cognitionem sufficere, sed in hoc, si usquam alibi, alium ab alio differre. — Theo. Mihi quoque videtur. — So. Itaque etiam in civilibus, honesta et turpia, et justa et injusta, sanctaque et impia, quæcumque civitas unaquæque existimans ponit sibi legitima, ea re vera unicuique etiam esse, atque in his nihilo sapientiorem esse privato privatum, civitateque civitatem: in eo vero quod utilia et inutilia sibi reipublicæ statuunt, hic, sicubi, confitebitur consultorem consultore, rempublicam republica in veritate invenienda differre, et non audebit hoc perhibere, quæcumque civitas aliqua utilia sibi putans instituit, ea illi omnium maxime profutura. sed in iis, quæ dico, in justis injustisque, sanctis item et impiis, contendere volunt, nihil eorum suapte natura substantiam aliquam habere, sed quod communiter videtur, id tum cum videtur et quamdiu videtur, verum esse. et quotquot non omnino sententiam Protagoræ referunt, sic quodammodo philosophantur. Nos vero, o Theodore, disputatio e disputatione major subinde e minore (emergens) occupat. — Theo. Igiturne otiosi sumus, o Socrates? — So. Videmur. et sæpe alias, o beate, hoc animadverti, et nunc maxime, non ab re eos, qui diu in philosophia versati sunt, ubi ad forum sese contulerunt, ridiculos rhetores esse. — Theo. Qua tandem ratione hoc ais? — So. Videntur hi, qui in judiciis et talibus a juventute versantur cum iis, qui in philosophia et hujusmodi studiis educati sunt, collati servis inter liberos educatis esse similes. — Theo. Quo pacto? — So. Eo, quod his quidem, quod tu dicebas, semper otium adest, et tranquille colloquuntur: quemadmodum nos nunc tertio jam sermonem instauramus, sic et illi, si quid ultra propositam quæstionem, quod magis eos forte delectet, inciderit, quemadmodum nobis contingit, nihil curant prolixiusne an brevius loquantur, modo veritatis compotes fiant. illi autem tem-

ἀσχολίᾳ τ' ἀεὶ λέγουσι· κατεπείγει γὰρ ὕδωρ ῥέον, καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ περὶ οὗ ἂν ἐπιθυμήσωσι τοὺς λόγους ποιεῖσθαι, ἀλλ' ἀνάγκην ἔχων ὁ ἀντίδικος ἐφέστηκε καὶ ὑπογραφὴν παραναγιγνωσκομένην, ὧν ἐκτὸς οὐ ῥητέον· [ἣν ἀντωμοσίαν καλοῦσιν·] οἱ δὲ λόγοι ἀεὶ περὶ ὁμοδούλου πρὸς δεσπότην καθήμενον, ἐν χειρὶ τὴν δίκην ἔχοντα, καὶ οἱ ἀγῶνες οὐδέποτε τὴν ἄλλως ἀλλ' ἀεὶ τὴν περὶ αὐτοῦ· πολλάκις δὲ καὶ περὶ ψυχῆς ὁ δρόμος. ὥστ' ἐξ ἁπάντων τούτων ἔντονοι καὶ δριμεῖς γίγνονται, ἐπιστάμενοι τὸν δεσπότην λόγῳ τε θωπεῦσαι καὶ ἔργῳ χαρίσασθαι, σμικροὶ δὲ καὶ οὐκ ὀρθοὶ τὰς ψυχάς. τὴν γὰρ αὔξην καὶ τὸ εὐθύ τε καὶ τὸ ἐλεύθερον ἡ ἐκ νέων δουλεία ἀφῄρηται, ἀναγκάζουσα πράττειν σκολιά, μεγάλους κινδύνους καὶ φόβους ἔτι ἁπαλαῖς ψυχαῖς ἐπιβάλλουσα, οὓς οὐ δυνάμενοι μετὰ τοῦ δικαίου καὶ ἀληθοῦς ὑποφέρειν, εὐθὺς ἐπὶ τὸ ψεῦδός τε καὶ τὸ ἀλλήλους ἀνταδικεῖν τρεπόμενοι πολλὰ κάμπτονται καὶ συγκλῶνται, ὥσθ' ὑγιὲς οὐδὲν ἔχοντες τῆς διανοίας εἰς ἄνδρας ἐκ μειρακίων τελευτῶσι, δεινοί τε καὶ σοφοὶ γεγονότες, ὡς οἴονται. Καὶ οὗτοι μὲν δὴ τοιοῦτοι, ὦ Θεόδωρε· τοὺς δὲ τοῦ ἡμετέρου χοροῦ πότερον βούλει διελθόντες ἢ ἐάσαντες πάλιν ἐπὶ τὸν λόγον τραπώμεθα, ἵνα μὴ καί, ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, λίαν πολὺ τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ μεταλήψει τῶν λόγων καταχρώμεθα; — ΘΕΟ. Μηδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ διελθόντες. πάνυ γὰρ εὖ τοῦτ' εἴρηκας, ὅτι οὐχ ἡμεῖς οἱ ἐν τῷ τοιῷδε χορεύοντες τῶν λόγων ὑπηρέται. ἀλλ' οἱ λόγοι [οἱ] ἡμέτεροι ὥσπερ οἰκέται, καὶ ἕκαστος αὐτῶν περιμένει ἀποτελεσθῆναι, ὅταν ἡμῖν δοκῇ· οὔτε γὰρ δικαστὴς οὔτε θεατής, ὥσπερ ποιηταῖς, ἐπιτιμήσων τε καὶ ἄρξων ἐπιστατεῖ παρ' ἡμῖν.

XXIV. ΣΩ. Λέγωμεν δή, ὡς ἔοικεν, ἐπεὶ σοί γε δοκεῖ, περὶ τῶν κορυφαίων· τί γὰρ ἄν τις τούς γε φαύλως διατρίβοντας ἐν φιλοσοφίᾳ λέγοι; Οὗτοι δέ που ἐκ νέων πρῶτον μὲν εἰς ἀγορὰν οὐκ ἴσασι τὴν ὁδόν, οὐδ' ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον ἤ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως συνέδριον· νόμους δὲ καὶ ψηφίσματα λεγόμενα ἢ γεγραμμένα οὔθ' ὁρῶσιν οὔτ' ἀκούουσι. σπουδαὶ δ' ἑταιρειῶν ἐπ' ἀρχὰς καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα καὶ σὺν αὐλητρίσι κῶμοι, οὐδ' ὄναρ πράττειν προσίσταται αὐτοῖς. εὖ δ' ἢ κακῶς τις γέγονεν ἐν [τῇ] πόλει, ἤ τί τῳ κακόν ἐστιν ἐκ προγόνων γεγονὸς ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάντ' οὐδ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν· οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ, ἡ δὲ διάνοια, ταῦτα πάνθ' ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδέν, ἀτιμάσασα πανταχῇ φέρεται κατὰ Πίνδαρον, τά τε γᾶς ὑπένερθε καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, οὐρανοῦ τε ὕπερ ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἑκάστου ὅλου, εἰς τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὑτὴν συγκαθιεῖσα. — ΘΕΟ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ὥσπερ καὶ Θαλῆν ἀστρονομοῦντα, ὦ Θεόδωρε, καὶ ἄνω βλέποντα,

poris angustiis in loquendo semper sollicitantur: urget enim aqua defluens, neque licet de his quæ cupiunt verba facere: sed necessitatem adversarius affert, libelli formulam adducens, extra quam nihil dicendum: sermones autem semper de conservo ad dominum sedentem, in manu jus tenentem, et certamina nunquam temere, sed ad rem semper: sæpe etiam de vita agitur. itaque ex his omnibus intenti acresque fiunt, scientes domino tam verbis adulari quam operibus obsequi, pusilli autem et contorti animo. nam incrementum, rectitudinem et libertatem servitus a pueritia sustulit, cogens obliqua perversaque facere, dum discrimina magna formidinesque mollibus adhuc incutit animis, quæ cum non possint cum justitia et veritate perferre, confestim in mendacia mutuasque injurias conversi flectuntur undique atque confringuntur, adeo ut nihil amplius sanæ mentis habentes ex adolescentibus in viros evadant, facundi sapientesque facti, ut ipsi putant. Atque hi quidem tales sunt, o Theodore. nostri autem chori homines vis referamus, an dimittentes potius ad sermonem propositum revertamur, ne, ut paulo ante dicebamus, libertate commutationeque sermonis nimium abutamur? — Theo. Nullo modo, o Socrates, sed referamus. probe namque dicebas hoc, in philosophorum choro non nos sermonibus servire. sed sermones sunt nostri famuli, et unusquisque illorum perfici a nobis sustinet tum, quando nobis placet: neque enim judex vel spectator, quemadmodum poetis, censor et dominus noster futurus nobis præest.

XXIV. So. Dicamus igitur, quoniam tibi videtur, de his qui principes sunt. quare enim de his qui in philosophiæ studio sordide versantur diceret? Illi vero ab ineunte ætate primum quidem viam in forum ignorant, neque judicium aut senatum aut concilium aliud quid publicum ubi sit, norunt: leges autem decretaque promulgata vel scripta nec vident, neque audiunt. studium autem sodalitatum, ut ad magistratus aditus iis sit, et congressus et cœnas et comessationes ne somniant quidem. nobili vero an ignobili genere natus sit aliquis in urbe, aut quæ cui turpis nota a majoribus suis seu feminis seu viris sit, magis eos latet, quam maris, ut dici solet, arenæ. atque hæc omnia nescire se ne scit quidem: neque enim gloriæ gratia ab his abstinet, sed revera corpus duntaxat illius in urbe habitat et versatur, mens autem hæc omnia parvi, imo nullius æstimans, passim volat, ut ait Pindarus, quæ sub terra sunt et quæ supra dimetiens, et super cœlo astronomiæ vacans, et omnem perscrutans ubique naturam rerum cujusque universæ, ad ea quæ prope sunt, nullo modo demittens se. — Theo. Qua ratione id ais, o Socrates? — So. Quemadmodum Thaletem, dum coelum suspiceret intentus sideribus, in foveam cadentem Thressa

πεσόντα εἰς φρέαρ, Θρᾷττά τις ἐμμελὴς καὶ χαρίεσσα θεραπαινὶς ἀποσκῶψαι λέγεται, ὡς τὰ μὲν ἐν οὐρανῷ προθυμοῖτο εἰδέναι, τὰ δ' ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ παρὰ πόδας λανθάνοι αὐτόν. ταὐτὸν δ' ἀρκεῖ σκῶμμα ἐπὶ
5 πάντας, ὅσοι ἐν φιλοσοφίᾳ διάγουσι. τῷ γὰρ ὄντι τὸν b τοιοῦτον ὁ μὲν πλησίον καὶ ὁ γείτων λέληθεν, οὐ μόνον ὅ τι πράττει, ἀλλ' ὀλίγου καὶ εἰ ἄνθρωπός ἐστι ἤ τι ἄλλο θρέμμα· τί δέ ποτ' ἐστὶν ἄνθρωπος καὶ τί τῇ τοιαύτῃ φύσει προσήκει διάφορον τῶν ἄλλων ποιεῖν ἢ πάσχειν,
10 ζητεῖ τε καὶ πράγματ' ἔχει διερευνώμενος. μανθάνεις γάρ που, ὦ Θεόδωρε. ἢ οὔ; — ΘΕΟ. Ἔγωγε· καὶ ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τοιγάρτοι, ὦ φίλε, ἰδίᾳ τε συγγιγνόμενος ὁ τοιοῦτος ἑκάστῳ καὶ δημοσίᾳ, ὅπερ ἀρχόμενος ἔλεγον, ὅταν ἐν δικαστηρίῳ ἤ που ἄλλοθι c
15 ἀναγκασθῇ περὶ τῶν παρὰ πόδας καὶ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς διαλέγεσθαι, γέλωτα παρέχει οὐ μόνον Θρᾴτταις, ἀλλὰ καὶ τῷ ἄλλῳ ὄχλῳ, εἰς φρέατά τε καὶ πᾶσαν ἀπορίαν ἐμπίπτων ὑπ' ἀπειρίας, καὶ ἡ ἀσχημοσύνη δεινή, δόξαν ἀβελτερίας παρεχομένη. ἔν τε γὰρ ταῖς λοιδο-
20 ρίαις ἴδιον ἔχει οὐδὲν οὐδένα λοιδορεῖν, ἅτ' οὐκ εἰδὼς κακὸν οὐδὲν οὐδενὸς ἐκ τοῦ μὴ μεμελετηκέναι· ἀπορῶν οὖν γελοῖος φαίνεται· ἔν τε τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς τῶν ἄλλων d μεγαλαυχίαις, οὐ προσποιήτως, ἀλλὰ τῷ ὄντι γελῶν ἔνδηλος γιγνόμενος ληρώδης δοκεῖ εἶναι. τύραννόν τε
25 γὰρ ἢ βασιλέα ἐγκωμιαζόμενον ἕνα τῶν νομέων, οἷον συβώτην ἢ ποιμένα ἤ τινα βουκόλον ἡγεῖται ἀκούειν εὐδαιμονιζόμενον πολὺ βδάλλοντα· δυσκολώτερον δ' ἐκείνων ζῷον καὶ ἐπιβουλότερον ποιμαίνειν τε καὶ βδάλλειν νομίζει αὐτούς· ἄγροικον δὲ καὶ ἀπαίδευτον
30 ὑπ' ἀσχολίας οὐδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον e ἀναγκαῖον γίγνεσθαι, σηκὸν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβεβλημένον. γῆς δ' ὅταν μ ρία πλέθρα ἢ ἔτι πλείω ἀκούσῃ ὥς τις ἄρα κεκτημένος θαυμαστὰ πλήθει κέκτηται, πάνσμικρα δοκεῖ ἀκούειν εἰς ἅπασαν εἰωθὼς τὴν
35 γῆν βλέπειν. τὰ δὲ δὴ γένη ὑμνούντων, ὡς γενναῖός τις ἑπτὰ πάππους πλουσίους ἔχων ἀποφῆναι, παντάπασιν ἀμβλὺ καὶ ἐπὶ σμικρὸν ὁρώντων ἡγεῖται τὸν ἔπαινον,
127 ὑπ' ἀπαιδευσίας οὐ δυναμένων εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ βλέ- a πειν, οὐδὲ λογίζεσθαι, ὅτι πάππων καὶ προγόνων μυ-
40 ριάδες ἑκάστῳ γεγόνασιν ἀναρίθμητοι, ἐν οἷς πλούσιοι καὶ πτωχοὶ καὶ βασιλεῖς καὶ δοῦλοι βάρβαροί τε καὶ Ἕλληνες πολλάκις μυρίοι γεγόνασιν ὁτῳοῦν, ἀλλ' ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσι καταλόγῳ προγόνων σεμνυνομένων καὶ ἀναφερόντων εἰς Ἡρακλέα τὸν Ἀμφιτρύωνος ἄτοπα
45 αὐτῷ καταφαίνεται τῆς σμικρολογίας, ὅτι δ' ὁ ἀπ' Ἀμφιτρύωνος εἰς τὸ ἄνω πεντεκαιεικοστὸς τοιοῦτος ἦν, οἵα b συνέβαινεν αὐτῷ τύχη, καὶ ὁ πεντηκοστὸς ἀπ' αὐτοῦ, γελᾷ οὐ δυναμένων λογίζεσθαί τε καὶ χαυνότητα ἀνοήτου ψυχῆς ἀπαλλάττειν. ἐν ἅπασι δὴ τούτοις ὁ τοιοῦ-
50 τος ὑπὸ τῶν πολλῶν καταγελᾶται, τὰ μὲν ὑπερηφάνως ἔχων, ὡς δοκεῖ, τὰ δ' ἐν ποσὶν ἀγνοῶν τε καὶ ἐν ἑκάστοις ἀπορῶν. — ΘΕΟ. Παντάπασι τὰ γιγνόμενα λέγεις, ὦ Σώκρατες.

XXV. ΣΩ. Ὅταν δέ γέ τιν' αὐτός, ὦ φίλε, ἑλκύσῃ

quædam ancilla concinna et lepida perstrinxisse dicitur, quod quæ in cœlo sunt pervidere contenderet, quæ vero proxima et ad pedes, ea non videret. idem omnibus, qui in philosophia versantur, objici potest. latet enim revera philosophum non modo quid agat ejus proximus et vicinus, sed fere homone sit, an aliud quoddam animal. quid autem homo sit et quid tali naturæ præ reliquis conveniat agere aut pati, exquirit et laboriose perscrutatur. intelligis, o Theodore, an non? — Theo. Intelligo: et vera dicis. — So. Enimvero, o amice, ut initio diximus, si quando vir talis privatim cum aliquo et publice in judicio vel alibi de his, quæ ante pedes et in conspectu sunt, disserere cogitur, risum movet, non Thressis solum, verum etiam cuique multitudini, cum in foveas ambiguitatesque multas propter harum rerum imperitiam incidat. et vehemens quædam perturbatio ruditatis ei notam inurit. in vituperando enim nihil habet quod in opprobrium alicujus afferat, utpote vitiorum prorsus ignarus, quandoquidem singula singulorum vitia cognoscere non fuit curæ ei: ergo tanquam nescius irridetur. in laudando quoque jactandoque, cum non specie sed re vera ridere appareat, delirus esse videtur. etenim cum tyrannum, aut regem laudari sentit, quendam subulcum aut pastorem ovium vel bubulcum extolli existimat, quod abunde mulgeat: illos vero molestius et insidiosius animal curare et mulgere quam hos censet: agrestes vero et rudes propter continua negotia non minus quam pastores, illos esse necessario (putat), arce circumdatos uti sepe in monte. cum vero agrorum decies mille jugera aut plura etiam prædicari audit, ut valde stupendam alicujus possessionem perexigua quædam audire se putat, quippe qui universum terræ orbem spectare sit solitus. nec non si quis generis nobilitatem laudat ejus, qui septem avos divites omnes enumerare possit, hebetis nihilque magnum propter ignorantiam videntis animi laudes has censet, quique ad universam naturam respicere nequeat, neque ratiocinari innumeros prorsus cuique avos atque proavos fuisse, in quibus divites et inopes et reges et servi et barbari et Græci innumerabiles cuique fuere; quin etiam quando quis stirpem quinque et viginti majorum prædicat, et ad filium Amphitryonis Herculem originem refert, stolida et scrupulosa quædam ab eo habetur garrulitas, quod vero Amphitryonis proavus quintus et vicesimus talis erat, qualem eum fortuna fecerit, nec non quinquagesimus e posteris ejus, ridet ut expertes ratione, et qui abigere insanæ mentis vanitatem non possint. in his omnibus philosophus vir vulgo ridiculus habetur, partim quia superbus contemptorque videtur esse, partim quia quæ ante pedes sunt ignorat et in singulis ambigit. — Theo. Rem, o Socrates, ut accidit, enarrasti.

XXV. So. At cum is aliquem, o amice, ad sublimiora

ἄνω, καὶ ἐθελήσῃ τις αὐτῷ ἐκβῆναι ἐκ τοῦ Τί ἐγὼ σὲ ἀδικῶ ἢ σὺ ἐμέ, εἰς σκέψιν αὐτῆς [τῆς] δικαιοσύνης τε καὶ ἀδικίας, τί θ' ἑκάτερον αὐτοῖν [ἐστι] καὶ τί τῶν πάντων ἢ ἀλλήλων διαφέρετον, ἢ ἐκ τοῦ Βασιλεὺς εὐδαίμων κεκτημένος πάμπολυ χρυσίον, βασιλείας πέρι καὶ ἀνθρωπίνης ὅλως εὐδαιμονίας καὶ ἀθλιότητος ἐπὶ σκέψιν, ποίω τέ τινε ἐστὸν καὶ τίνα τρόπον ἀνθρώπου φύσει προσήκει τὸ μὲν κτήσασθαι αὐτοῖν, τὸ δ' ἀποφυγεῖν — περὶ [οὖν] τούτων ἁπάντων ὅταν αὖ δέῃ λόγον διδόναι τὸν σμικρὸν ἐκεῖνον τὴν ψυχὴν καὶ δριμὺν καὶ δικανικόν, πάλιν αὖ τὰ ἀντίστροφα ἀποδίδωσιν· ἰλιγγιῶν τ' ἀφ' ὑψηλοῦ κρεμασθεὶς καὶ βλέπων μετέωρος ἄνωθεν ὑπ' ἀηθείας ἀδημονῶν τε καὶ ἀπορῶν καὶ βαρβαρίζων γέλωτα Θρᾴτταις μὲν οὐ παρέχει οὐδ' ἄλλῳ ἀπαιδεύτῳ οὐδενί, οὐ γὰρ αἰσθάνονται, τοῖς δ' ἐναντίως ἢ ὡς ἀνδραπόδοις τραφεῖσιν ἅπασιν. Οὗτος δὴ ἑκατέρου τρόπος, ὦ Θεόδωρε, ὁ μὲν τῷ ὄντι ἐν ἐλευθερίᾳ τε καὶ σχολῇ τεθραμμένου, ὃν δὴ φιλόσοφον καλεῖς, ᾧ ἀνεμέσητον εὐήθει δοκεῖν καὶ οὐδενὶ εἶναι, ὅταν εἰς δουλικὰ ἐμπέσῃ διακονήματα, οἷον στρωματόδεσμον μὴ ἐπιστάμενος συσκευάσασθαι μηδ' ὄψον ἡδῦναι ἢ θῶπας λόγους· ὁ δ' αὖ τὰ μὲν τοιαῦτα πάντα δυναμένου τορῶς τε καὶ ὀξέως διακονεῖν, ἀναβάλλεσθαι δ' οὐκ ἐπισταμένου ἐπιδέξια [ἐλευθέρως], οὐδέ γ' ἁρμονίαν λόγων λαβόντος ὀρθῶς ὑμνῆσαι θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν εὐδαιμόνων βίον ἀληθῆ. — ΘΕΟ. Εἰ πάντας, ὦ Σώκρατες, πείθοις ἃ λέγεις, ὥσπερ ἐμέ, πλείων ἂν εἰρήνη καὶ κακὰ ἐλάττω κατ' ἀνθρώπους εἴη. — ΣΩ. Ἀλλ' οὔτ' ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατόν, ὦ Θεόδωρε· ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη· οὔτ' ἐν θεοῖς αὐτὰ ἱδρῦσθαι, τὴν δὲ θνητὴν φύσιν καὶ τόνδε τὸν τόπον περιπολεῖ ἐξ ἀνάγκης. διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδ' ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα. φυγὴ δ' ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν· ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄριστε, οὐ πάνυ τι ῥᾴδιον πεῖσαι, ὡς ἄρ' οὐχ ὧν ἕνεκα οἱ πολλοί φασι δεῖν πονηρίαν μὲν φεύγειν, ἀρετὴν δὲ διώκειν, τούτων χάριν τὸ μὲν ἐπιτηδευτέον, τὸ δ' οὔ, ἵνα δὴ μὴ κακὸς καὶ ἵν' ἀγαθὸς δοκῇ εἶναι, ταῦτα [μὲν γάρ ἐστιν ὁ λεγόμενος γραῶν ὕθλος, ὡς ἐμοὶ φαίνεται· τὸ δ' ἀληθὲς ὧδε λέγωμεν, θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν ἢ ὃς ἂν ἡμῶν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. περὶ τοῦτο καὶ ἡ ὡς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρὸς καὶ οὐδενία τε καὶ ἀνανδρία. ἡ μὲν γὰρ τούτου γνῶσις σοφία καὶ ἀρετὴ ἀληθινή, ἡ δ' ἄγνοια ἀμαθία καὶ κακία ἐναργής· αἱ δ' ἄλλαι δεινότητές τε δοκοῦσαι καὶ σοφίαι ἐν μὲν πολιτικαῖς δυναστείαις γιγνόμεναι φορτικαί, ἐν δὲ τέχναις βάναυσοι. τῷ οὖν ἀδικοῦντι καὶ ἀνόσια λέγοντι ἢ πράττοντι μακρῷ ἄριστ' ἔχει τὸ μὴ συγχωρεῖν δεινῷ ὑπὸ πανουργίας εἶναι. ἀγάλλονται γὰρ τῷ ὀνείδει, καὶ οἴονται ἀκούειν, ὅτι οὐ λῆροί εἰσι, γῆς ἄλλως ἄχθη, ἀλλ' ἄνδρες, οἵους δεῖ ἐν πόλει τοὺς σωθησομένους. λεκτέον οὖν τἀληθές, ὅτι τοσούτῳ μᾶλλόν εἰσιν οἷοι οὐκ οἴονται,

trahit, et aliquis vult missa facere illa Quæ tibi a me injuria vel mihi a te, ad ipsius justitiæ injustitiæve considerationem, quid utraque sit, quo ab aliis omnibus vel inter se discrepent, vel hoc (misso facto) Rex beatus permultum auri possidens, ad contemplationem regni ipsius beatitudinisque humanæ atque miseriæ, quales hæ sint, et quo pacto humanæ naturæ conveniat hoc adipisci, illud fugere — de his omnibus, inquam, quando oportet rationem reddere pusillanimem illum et acrem causidicum, tunc sane vicissim pœnas pares rependit. vertiginem enim sentit ab excelsa specula caligantibus oculis, utpote qui, superne prospicere cum sit insolitus, dubius sit et titubet et barbara edat risumque non Thressis neque rudi cuipiam movet, non enim sentiunt, sed illis omnibus, qui procul a servili vita educati sunt. Hæc, o Theodore, utriusque conditio, altera quidem hominis libertate et otio educati, quem philosophum vocas, qui vituperari non debet, si fatuus et ineptus videtur, quando servilia aggreditur ministeria, verbi caussa, nesciens stragularum sarcinas colligare, neque obsonia condire, neque blandos sermones fingere: altera contra hominis, qui hæc omnia expedite celeriterque subministrare potest, sed nescius (pallium) dextrorsum circumjicere, neque sermonis harmonia convenienti deorum et hominum beatorum vitam veram canere. — Theo. Si cæteris hominibus quæ dicis, o Socrates, æque ac mihi persuaderes, pax stabilior et mala pauciora inter homines essent. — So. At, o Theodore, fieri non potest, ut mala exstirpentur: nam bono oppositum aliquid esse semper necesse est: neque illa tamen apud deos locum habere possunt, naturam vero mortalem regionemque hanc necessario circumeunt. quare conandum est, ut hinc illuc quam celerrime fugiamus: fuga autem est Deo assimulatio, quoad id fieri potest. assimulatio autem est justitia et sanctitas nec non prudentia. Sed, o vir optime, haud facile persuaderi potest, quod non illius gratia cujus vulgus existimat, sequenda virtus, et vitium fugiendum, ne scilicet malus utque bonus esse videaris. hæ namque anicularum nugæ mihi esse videntur: verum autem sic dicamus, deus nusquam nullo modo injustus, sed quam justissimus, nihilque illius similius, quam justissimus homo. circa hoc vera industria et fortitudo viri, necnon nequitia et ignavia versatur. horum enim cognitio vera virtus et sapientia, ignoratio contra, inscitia et improbitas manifesta. reliquæ vero, quæ facultates sapientiæque videntur, in civilibus quidem imperiis molestæ sunt, in artibus autem illiberales. illi igitur qui aliquid inique patravit et impium dicit vel facit, ei multo optimum est, non concedere eum valere pravitatis facultate: exsultant enim opprobrio hoc seque non inanes haberi putant, terræ, ut dicitur, pondus iners, sed viros, quales esse oportet eos, qui in civitate salvi erunt. ideoque veritas dicenda est, quod eo magis sunt quales non putant, quo minus esse putant:

ὅτι οὐχὶ οἴονται· ἀγνοοῦσι γὰρ ζημίαν ἀδικίας, ὃ δεῖ ἥκιστ' ἀγνοεῖν. οὐ γάρ ἐστιν ἣν δοκοῦσι, πληγαί τε καὶ θάνατοι, ὧν ἐνίοτε οὐδὲν πάσχουσιν ἀδικοῦντες, ἀλλ' ἣν ἀδύνατον ἐκφυγεῖν. — ΘΕΟ. Τίνα δὴ λέγεις; e
5 — ΣΩ. Παραδειγμάτων, ὦ φίλε, ἐν τῷ ὄντι ἑστώτων, τοῦ μὲν θείου εὐδαιμονεστάτου, τοῦ δ' ἀθέου ἀθλιωτάτου, οὐχ ὁρῶντες ὅτι οὕτως ἔχει, ὑπ' ἠλιθιότητός τε καὶ τῆς ἐσχάτης ἀνοίας λανθάνουσι τῷ μὲν ὁμοιούμενοι
177 διὰ τὰς ἀδίκους πράξεις, τῷ δ' ἀνομοιούμενοι. οὗ a
10 δὴ τίνουσι δίκην ζῶντες τὸν εἰκότα βίον ᾧ ὁμοιοῦνται. ἐὰν δ' εἴπωμεν, ὅτι, ἂν μὴ ἀπαλλαγῶσι τῆς δεινότητος, καὶ τελευτήσαντας αὐτοὺς ἐκεῖνος μὲν ὁ τῶν κακῶν καθαρὸς τόπος οὐ δέξεται, ἐνθάδε δὲ τὴν αὑτοῖς ὁμοιότητα τῆς διαγωγῆς ἀεὶ ἕξουσι, κακοὶ κακοῖς συνόντες·
15 ταῦτα δὴ [καὶ] παντάπασιν ὡς δεινοὶ καὶ πανοῦργοι ἀνοήτων τινῶν ἀκούσονται. — ΘΕΟ. Καὶ μάλα δή, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οἶδά τοι, ὦ ἑταῖρε. ἕν μέντοι b τι αὐτοῖς συμβέβηκεν, ὅταν ἰδίᾳ λόγον δέῃ δοῦναί τε καὶ δέξασθαι περὶ ὧν ψέγουσι, καὶ ἐθελήσωσιν ἀνδρι-
20 κῶς πολὺν χρόνον ὑπομεῖναι καὶ μὴ ἀνάνδρως φυγεῖν, τότ' ἀτόπως, ὦ δαιμόνιε, τελευτῶντες οὐκ ἀρέσκουσιν αὐτοὶ αὑτοῖς περὶ ὧν λέγουσι, καὶ ἡ ῥητορικὴ ἐκείνη πως ἀπομαραίνεται, ὥστε παίδων μηδὲν δοκεῖν διαφέρειν. Περὶ μὲν οὖν τούτων, ἐπειδὴ καὶ πάρεργα τυγ-
25 χάνει λεγόμενα, ἀποστῶμεν· εἰ δὲ μή, πλείω ἀεὶ ἐπιρρέοντα καταχώσει ἡμῖν τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον· ἐπὶ δὲ c τἄμπροσθεν ἴωμεν, εἰ καὶ σοὶ δοκεῖ. — ΘΕΟ. Ἐμοὶ μὲν τὰ τοιαῦτα, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἀηδέστερα ἀκούειν· ῥᾴω γὰρ τηλικῷδ' ὄντι ἐπακολουθεῖν· εἰ μέντοι δοκεῖ, πάλιν
30 ἐπανίωμεν.

XXVI. ΣΩ. Οὐκοῦν ἐνταῦθά που ἦμεν τοῦ λόγου, ἐν ᾧ ἔφαμεν τοὺς τὴν φερομένην οὐσίαν λέγοντας, καὶ τὸ ἀεὶ δοκοῦν ἑκάστῳ τοῦτο καὶ εἶναι τούτῳ, ᾧ δοκεῖ, ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ἐθέλειν διισχυρίζεσθαι καὶ οὐχ ἥκιστα
35 περὶ τὰ δίκαια, ὡς παντὸς μᾶλλον, ἃ ἂν θῆται πόλις d δόξαντα αὐτῇ, ταῦτα καὶ ἔστι δίκαια τῇ θεμένῃ, ἕωσπερ ἂν κέηται· περὶ δὲ τἀγαθὰ οὐδέν' ἀνδρεῖον ἔθ' οὕτως εἶναι, ὥστε τολμᾶν διαμάχεσθαι, ὅτι καὶ ἃ ἂν ὠφέλιμα οἰηθεῖσα πόλις ἑαυτῇ θῆται, καὶ ἔστι τοσοῦτον
40 χρόνον ὅσον ἂν κέηται ὠφέλιμα, πλὴν εἴ τις τοὔνομα λέγοι· τοῦτο δέ που σκῶμμ' ἂν εἴη πρὸς ὃ λέγομεν. οὐχί; — ΘΕΟ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Μὴ λεγέτω τοὔνομα, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα, ὃ ὀνομαζόμενον θεωρεῖται. — e ΘΕΟ. Μὴ γάρ. — ΣΩ. Ἀλλ' ὃ ἂν τοῦτ' ὀνομάζῃ,
45 τούτου δήπου στοχάζεται νομοθετουμένη, καὶ πάντας τοὺς νόμους, καθ' ὅσον οἴεταί τε καὶ δύναται, ὡς ὠφελιμωτάτους ἑαυτῇ τίθεται. ἢ πρὸς ἄλλο τι βλέπουσα
178 νομοθετεῖται; — ΘΕΟ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Ἦ οὖν a καὶ τυγχάνει ἀεί, ἢ πολλὰ καὶ διαμαρτάνει ἑκάστη;
50 — ΘΕΟ. Οἶμαι ἔγωγε καὶ διαμαρτάνειν. — ΣΩ. Ἔτι τοίνυν ἐνθένδ' ἂν μᾶλλον πᾶς τις ὁμολογήσειε ταὐτὰ ταῦτα, εἰ περὶ παντός τις τοῦ εἴδους ἐρωτῴη, ἐν ᾧ καὶ τὸ ὠφέλιμον τυγχάνει ὄν. ἔστι δέ που καὶ περὶ τὸν μέλλοντα χρόνον. ὅταν γὰρ νομοθετώμεθα, ὡς ἐσο—

injustitiæ enim mulctam ignorant, quam ignorare minime decet. nam non est quam opinantur, verbera atque cædes, quorum interdum nullo afficiuntur injuriam facientes, sed ea potius quæ vitari non potest. — Theo. Quam dicis? — So. Cum in rerum ordine, o amice, exemplaria duo sint, divinum quidem beatissimum, scelestum vero miserrimum, non videntes ita res sese habere, stultitia extremaque dementia latent se ipsos huic quidem similes esse, illi contra dissimiles. cujus profecto delicti pœnas pendunt, dum vitam illi convenientem, cui similes sunt, ducunt. si vero dixerimus, nisi a nequitia illa cessaverint, eos vita functos locum illum malorum expertem non recepturum, hic autem propriæ vitæ similitudinem gesturos, semper una cum malis mali versantes: hæc ut astuti et malitiosi ex deliris audient. — Theo. Et maxime quidem, o Socrates. — So. Novi equidem, o amice. unum hoc saltem illis accidit, si privatim reddere vicissim et afferre in medium rationes eorum quæ vituperant necesse sit, velintque viriliter disputandi moram perpeti, neque ignavi fugere, tunc eos, quod, o beate, absurdum est, tandem sua ipsorum dicta improbare, eorumque rhetoricam penitus evanescere, ita ut nihil differre a pueris videantur. Verum his jam finem, cum præter propositum sint, imponamus: alioquin undique plura semper confluent et sermonem a principio institutum obruent. revertamur igitur ad priora, si tibi quoque videtur. — Theo. Mihi quidem ista, o Socrates, nihilo molestiora auditu: facilius namque, qua ætate sum, ea assequor: si tamen tibi placet, redeamus.

XXVI. So. Eo igitur disputando deveneramus, ubi dicebamus, eos qui essentiam in motu ponunt, quodve cuique semper videtur, hoc ei etiam esse, cui videtur, in cæteris quidem acrius contendere, inprimis de justis, quod quæcumque civitas justa sibi apparentia statuit, hæc illi justa etiam sunt, quamdiu statuta permanent. neminem vero audacem etiam adeo esse, qui de bono contendere audeat, quæcunque utilia rata statuerit civitas, hæc illi utilia etiam esse, quam diu non abrogata fuerint, nisi quis nomen dicat: hæc autem ad id quod dicimus cavillatio esset. nonne? — Theo. Procul dubio. — So. Nomen ne dicat, sed rem quæ nominata consideratur. — Theo. Absit. — So. Sed quocumque modo illud nuncupet, ad id profecto condendis legibus respicit (civitas), et leges omnes quoad putat et potest, quam maxime sibi utiles condit. aut num aliud quid in legibus ferendis propositum sibi habet? — Theo. Nihil aliud. — So. Igiturne assequitur semper, an sæpe aberrat quæque? — Theo. Etiam aberrare arbitror. — So. Hac præterea ratione quisque magis hæc eadem confitebitur, si quis de universa specie percontetur, in qua etiam utile inest. est autem quodammodo et circa futurum tempus. leges enim condentes ut in *posterum* profuturas condimus:

μένους ὠφελίμους τοὺς νόμους τιθέμεθα εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον. τοῦτο δὲ μέλλον ὀρθῶς ἂν λέγοιμεν. — ΘΕΟ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἴθι δή, οὑτωσὶ ἐρωτῶμεν Πρωταγόραν ἢ ἄλλον τινὰ τῶν ἐκείνῳ ταὐτὰ λεγόντων, Πάντων μέτρον ἄνθρωπός ἐστιν, ὡς φατέ, ὦ Πρωταγόρα, λευκῶν ⌊μελάνων,⌋ βαρέων κούφων, οὐδενὸς ὅτου οὐ τῶν τοιούτων. ἔχων γὰρ αὐτῶν τὸ κριτήριον ἐν αὑτῷ, οἷα πάσχει τοιαῦτ' οἰόμενος, ἀληθῆ τ' οἴεται αὑτῷ καὶ ὄντα. οὐχ οὕτως; — ΘΕΟ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἦ καὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι, φήσομεν, ὦ Πρωταγόρα, ἔχει τὸ κριτήριον ἐν αὑτῷ, καὶ οἷ' ἂν οἰηθῇ ἔσεσθαι, ταῦτα καὶ γίγνεται ἐκείνῳ τῷ οἰηθέντι; οἷον θερμά, ἆρ' ὅταν τις οἰηθῇ ἰδιώτης αὑτὸν πυρετὸν λήψεσθαι καὶ ἔσεσθαι ταύτην τὴν θερμότητα, καὶ ἕτερος, ἰατρὸς δέ, ἀντοιηθῇ, κατὰ τὴν ποτέρου δόξαν φῶμεν τὸ μέλλον ἀποβήσεσθαι ἢ κατὰ τὴν ἀμφοτέρων, καὶ τῷ μὲν ἰατρῷ οὐ θερμὸς οὐδὲ πυρέττων γενήσεται, ἑαυτῷ δ' ἀμφότερα; — ΘΕΟ. Γελοῖον μεντἂν εἴη. — ΣΩ. Ἀλλ', οἶμαι, περὶ οἴνου γλυκύτητος καὶ αὐστηρότητος μελλούσης ἔσεσθαι ἡ τοῦ γεωργοῦ δόξα, ἀλλ' οὐχὶ ἡ τοῦ κιθαριστοῦ, κυρία. — ΘΕΟ. Τί μήν; — ΣΩ. Οὐδ' ἂν αὖ περὶ ἀναρμόστου τε καὶ εὐαρμόστου ἐσομένου παιδοτρίβης ἂν βέλτιον δοξάσειε μουσικοῦ, ὃ κἄπειτ' αὐτῷ τῷ παιδοτρίβῃ δόξει εὐάρμοστον εἶναι. — ΘΕΟ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τοῦ μέλλοντος ἑστιάσεσθαι μὴ μαγειρικοῦ ὄντος, σκευαζομένης θοίνης, ἀκυροτέρα ἡ κρίσις τῆς τοῦ ὀψοποιοῦ περὶ τῆς ἐσομένης ἡδονῆς. περὶ μὲν γὰρ τοῦ ἤδη ὄντος ἑκάστῳ ἡδέος ἢ γεγονότος μηδέν πω τῷ λόγῳ διαμαχώμεθα, ἀλλὰ περὶ τοῦ μέλλοντος ἑκάστῳ καὶ δόξειν καὶ ἔσεσθαι πότερον αὐτὸς αὑτῷ ἄριστος κριτής; ἢ σύ, ὦ Πρωταγόρα, τό γε περὶ λόγους πιθανὸν ἑκάστῳ ἡμῶν ἐσόμενον εἰς δικαστήριον βέλτιον ἂν προδοξάσαις ἢ τῶν ἰδιωτῶν ὁστισοῦν; — ΘΕΟ. Καὶ μάλα, ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε σφόδρ' ὑπισχνεῖτο πάντων διαφέρειν αὐτός. — ΣΩ. Νὴ Δία, ὦ μέλε· ἢ οὐδείς γ' ἂν αὐτῷ διελέγετο διδοὺς πολὺ ἀργύριον, εἰ μὴ τοὺς συνόντας ἔπειθεν, ὅτι καὶ τὸ μέλλον ἔσεσθαί τε καὶ δόξειν οὔτε μάντις οὔτε τις ἄλλος ἄμεινον κρίνειεν ἂν ἢ αὐτὸς ⌈αὑτῷ⌉. — ΘΕΟ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ αἱ νομοθεσίαι καὶ τὸ ὠφέλιμον περὶ τὸ μέλλον ἐστί, καὶ πᾶς ἂν ὁμολογοίη νομοθετουμένην πόλιν πολλάκις ἀνάγκην εἶναι τοῦ ὠφελιμωτάτου ἀποτυγχάνειν; — ΘΕΟ. Μάλα γε. — ΣΩ. Μετρίως ἄρ' ἡμῖν πρὸς τὸν διδάσκαλόν σου εἰρήσεται, ὅτι ἀνάγκη αὐτῷ ὁμολογεῖν σοφώτερόν τ' ἄλλον ἄλλου εἶναι καὶ τὸν μὲν τοιοῦτον μέτρον εἶναι, ἐμοὶ δὲ τῷ ἀνεπιστήμονι μηδ' ὁπωστιοῦν ἀνάγκην εἶναι μέτρῳ γίγνεσθαι, ὡς ἄρτι με ἠνάγκαζεν ὁ ὑπὲρ ἐκείνου λόγος, εἴτ' ἐβουλόμην εἴτε μή, τοιοῦτον εἶναι. — ΘΕΟ. Ἐκείνῃ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, μάλιστ' ἁλίσκεσθαι ὁ λόγος, ἁλισκόμενος καὶ ταύτῃ, ᾗ τὰς τῶν ἄλλων δόξας κυρίας ποιεῖ, αὗται δ' ἐφάνησαν τοὺς ἐκείνου λόγους οὐδαμῇ ἀληθεῖς ἡγούμεναι. — ΣΩ. Πολλαχῇ, ὦ Θεόδωρε, καὶ ἄλλῃ ἂν τό γε τοιοῦτον ἁλοίη,

hoc vero futurum rectius vocaremus. — Theo. Maxime. — So. Agedum ita Protagoram vel quemvis alium sectatorem ejus interrogemus, Omnium homo, o Protagora, mensura, uti asseritis, alborum nigrorum, gravium levium, et uniuscujusque talium. nam cum criterium illorum in se habeat, qualia patitur talia putans, vera sibi et quæ sunt putat. nonne ita? — Theo. Ita. — So. Numquid et futurorum, o Protagora, dicemus, habet in se criterium, et qualia putaverit fore, talia etiam ei, qui existimavit, exsistunt? verbi gratia, calida, cum medicinæ quidam imperitus in febrim sese incursurum putat atque ita sese calefactum iri, medicus autem contraria opinatur, secundum utrius sententiam futurum dicemus eventurum, num utriusque, et medico quidem neque calidus neque febricitans fiet, sibi ipsi vero utrumque? — Theo. Ridiculum profecto id esset. — So. Quin etiam de vino quod dulce vel austerum futurum sit, agricolæ, non citharistæ opinio prævalet. — Theo. Quidni? — So. Neque de consonante dissonanteve futuro gymnasticus melius quam musicus opinabitur, quod et deinde ipsi gymnastico consonans esse videbitur. — Theo. Nullo modo. — So. Quando ergo parata mensa offerendæ sunt epulæ, ac de futura illarum suavitate aliquid prædicendum, nonne coqui opinio potior quam alterius cujuslibet coquinariæ imperiti? nam de eo, quod jam est vel fuit suave cuique, nondum pugnemus, sed de illo quod in posterum erit cuique et videbitur utrum ipse sibi quisque idoneus judex? an tu, o Protagora, quod circa sermones probabile singulis in judicio futurum est, rectius quam quivis rudium præsideres? — Theo. In hoc ipso inprimis, o Socrates, præcellere cunctis Protagoras est professus. — So. O bone, nemo per Jovem illum oblata multa pecunia sectatus fuisset, nisi familiaribus persuasisset, quod probabile in posterum erit videbiturque, neque vatem neque alium quemvis melius quam se judicare posse. — Theo. Verissima loqueris. — So. Ergone legum quoque lationes utilitasque ad futurum spectant et quilibet fatebitur civitatem leges condentem necessario ab eo, quod utile est, sæpe aberrare? — Theo. Omnino. — So. Satis igitur adversus præceptorem tuum a nobis dictum erit, quod fateri cogitur, alium alio sapientiorem esse talemque mensuram esse, me autem, cum expers scientiæ sim, nihil mensuram esse cogit, quemadmodum sermo nuper pro illo institutus urgebat, velim nolim, talem me esse. — Theo. Illo, o Socrates, maxime convinci illius ratio videtur, et hoc, quod aliorum opiniones ratas efficit, ab his vero sermones illius falsos existimari apparuit. — So. Multis modis, o Theodore, et aliis deprehendi hoc licet, non omnem omnium opinionem veram esse : circa

μὴ πᾶσαν παντὸς ἀληθῆ δόξαν εἶναι· περὶ δὲ τὸ παρὸν ἑκάστῳ πάθος, ἐξ ὧν αἱ αἰσθήσεις καὶ αἱ κατὰ ταύτας δόξαι γίγνονται, χαλεπώτερον ἑλεῖν, ὡς οὐκ ἀληθεῖς. ἴσως δ' οὐδὲν λέγω· ἀνάλωτοι γάρ, εἰ ἔτυχον, εἰσί, καὶ 5 οἱ φάσκοντες αὐτὰς ἐναργεῖς τ' εἶναι καὶ ἐπιστήμας τάχ' ἂν [τὰ] ὄντα λέγοιεν, καὶ Θεαίτητος ὅδ' οὐκ ἀπὸ σκοποῦ εἴρηκεν αἴσθησιν καὶ ἐπιστήμην ταὐτὸν θέμενος. προσιτέον οὖν ἐγγυτέρω, ὡς ὁ ὑπὲρ Πρωταγόρου λόγος d ἐπέταττε, καὶ σκεπτέον τὴν φερομένην ταύτην οὐσίαν 10 διακρούοντα, εἴθ' ὑγιὲς εἴτε σαθρὸν φθέγγεται. μάχη δ' οὖν περὶ αὐτῆς οὐ φαύλη οὐδ' ὀλίγοις γέγονε.

XXVII. ΘΕΟ. Πολλοῦ καὶ δεῖ φαύλη εἶναι, ἀλλὰ περὶ μὲν τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐπιδίδωσι πάμπολυ. οἱ γὰρ τοῦ Ἡρακλείτου ἑταῖροι χορηγοῦσι τούτου τοῦ λόγου 15 μάλ' ἐρρωμένως. — ΣΩ. Τῷ τοι, ὦ φίλε Θεόδωρε, μᾶλλον σκεπτέον καὶ ἐξ ἀρχῆς, ὥσπερ αὐτοὶ ὑποτείνονται. e — ΘΕΟ. Παντάπασι μὲν οὖν. καὶ γάρ, ὦ Σώκρατες, περὶ τούτων τῶν Ἡρακλειτείων, ἤ ὥσπερ σὺ λέγεις Ὁμηρείων, καὶ ἔτι παλαιοτέρων, αὐτοῖς μὲν 20 τοῖς περὶ τὴν Ἔφεσον, ὅσοι προσποιοῦνται ἔμπειροι εἶναι, οὐδὲν μᾶλλον οἷόν τε διαλεχθῆναι ἢ τοῖς οἰστρῶσιν. ἀτεχνῶς γὰρ κατὰ τὰ συγγράμματα φέρονται, τὸ δ' ἐπιμεῖναι ἐπὶ λόγῳ καὶ ἐρωτήματι καὶ ἡσυχίως ἐν 180 μέρει ἀποκρίνασθαι καὶ ἐρέσθαι ἧττον αὐτοῖς ἔνι ἢ τὸ a 25 μηδέν· μᾶλλον δ' ὑπερβάλλει τὸ οὐδ' οὐδὲν πρὸς τὸ μηδὲ σμικρὸν ἐνεῖναι τοῖς ἀνδράσιν ἡσυχίας· ἀλλ' ἄν τινά τι ἔρῃ, ὥσπερ ἐκ φαρέτρας ῥηματίσκια αἰνιγματώδη ἀνασπῶντες ἀποτοξεύουσι, κἂν τούτου ζητῇς λόγον λαβεῖν, τί εἴρηκεν, ἑτέρῳ πεπλήξει καινῶς μετ- 30 ωνομασμένῳ, περανεῖς δ' οὐδέποτ' οὐδὲν πρὸς οὐδένα αὐτῶν· οὐδέ γ' ἐκεῖνοι αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' εὖ πάνυ φυλάττουσι τὸ μηδὲν βέβαιον ἐᾶν εἶναι μήτ' ἐν λόγῳ b μήτ' ἐν ταῖς αὑτῶν ψυχαῖς, ἡγούμενοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, αὐτὸ στάσιμον εἶναι· τούτῳ δὲ πάνυ πολεμοῦσι, καὶ καθ' 35 ὅσον δύνανται πανταχόθεν ἐκβάλλουσιν. — ΣΩ. Ἴσως, ὦ Θεόδωρε, τοὺς ἄνδρας μαχομένους ἑώρακας, εἰρηνεύουσι δ' οὐ συγγέγονας· οὐ γάρ σοι ἑταῖροί εἰσιν. ἀλλ', οἶμαι, τὰ τοιαῦτα τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ σχολῆς φράζουσιν, οὓς ἂν βούλωνται ὁμοίους αὑτοῖς ποιῆσαι. 40 — ΘΕΟ. Ποίοις μαθηταῖς, ὦ δαιμόνιε; οὐδὲ γίγνεται τῶν τοιούτων ἕτερος ἑτέρου μαθητής, ἀλλ' αὐτόματοι c ἀναφύονται, ὁπόθεν ἂν τύχῃ ἕκαστος αὐτῶν ἐνθουσιάσας, καὶ τὸν ἕτερον ὁ ἕτερος οὐδὲν ἡγεῖται εἰδέναι. παρὰ μὲν οὖν τούτων, ὅπερ ᾖα ἐρῶν, οὐκ ἄν ποτε 45 λάβοις λόγον οὔθ' ἑκόντων οὔτ' ἀκόντων· αὐτοὺς δὲ δεῖ παραλαβόντας ὥσπερ πρόβλημα ἐπισκοπεῖσθαι. — ΣΩ. Καὶ μετρίως γε λέγεις. τό γε δὴ πρόβλημα ἄλλο τι παρειλήφαμεν παρὰ μὲν τῶν ἀρχαίων, μετὰ ποιήσεως ἐπικρυπτομένων τοὺς πολλούς, ὡς ἡ γένεσις τῶν d 50 ἄλλων πάντων Ὠκεανός τε καὶ Τηθὺς ῥεύματα τυγχάνει καὶ οὐδὲν ἕστηκε, παρὰ δὲ τῶν ὑστέρων, ἅτε σοφωτέρων, ἀναφανδὸν ἀποδεικνυμένων, ἵνα καὶ οἱ σκυτοτόμοι αὐτῶν τὴν σοφίαν μάθωσιν ἀκούσαντες καὶ παύσωνται ἠλιθίως οἰόμενοι τὰ μὲν ἑστάναι, τὰ δὲ κινεῖσθαι τῶν

vero præsentem cuique passionem, ex qua sensus et his congruæ opiniones nascuntur, difficilius est evincere, has veras non esse. fortasse vero nihil dico. nam si assecutæ sunt, convinci non possunt, et qui illas certas atque scientias esse dicunt, fortasse a vera non aberrant, et Theætetus hic haud ab re inquit sensum et scientiam idem esse. quamobrem propius accedendum est, quemadmodum Protagoreus sermo præcepit, et hanc agitatam essentiam pulsando examinandum, integrumne an vitiosum sonum reddat. pugna utique de illa non mediocris, nec inter paucos exstitit.

XXVII. Theo. Multum sane abest, ut vilis contentio sit, quæ per Ioniam passim propagata est. Heracliti enim socii huic rationi summopere suffragantur. — So. Propterea, o amice Theodore, a primordiis hæc magis inspicienda sunt, ut illi objiciunt. — Theo. Omnino. etenim, o Socrates, quod attinet ad Heracliteos illos, vel, ut tu ais, Homericos, et etiam antiquiores, cum illis, qui sunt circa Ephesum et peritiam præ se ferunt, non magis quam cum illis, qui œstro conciti sunt, disputari potest. plane enim ut scripta illorum vagantur ac feruntur, morari autem in ratione et quæstionibus, et quiete per vices respondere interrogareque, minime illi possunt omnium: imo etiam minus quam nihil viris illis quietis in animo inest: sed si quem illorum aliqua de re interroges, tanquam ex pharetra obscura verbula depromentes sagittant, et si dictorum rationem quæris, alio quodam novo dicendi genere percussus eris et nunquam cum illorum aliquo quidquam perficies: neque illi ipsi invicem, sed observantissime curant, ut nihil stabile aut in sermone aut in animis suis esse sinant, putantes, ut mihi videtur, id ipsum stabile esse: id vero oppugnant et undique pro viribus expellunt. — So. Fortasse, o Theodore, hos viros in pugna vidisti, in pace vero nequaquam: neque enim amici tibi sunt. verum talia iis ex discipulis suis, ut arbitror, in otio dicunt, quos similes sibi reddere volunt. — Theo. Quibus discipulis, o beate? neque enim inter istos alius alius fit discipulus, sed sponte nascuntur, undecumque contingit eorum quemque furore corripi, et alium alius nihil scire existimat. ab his igitur rationem, ut modo dicturus eram, nullam unquam accipies nec volentibus neque invitis: ipsos autem oportet accipientes tanquam problema considerare. — So. Scite loqueris. problema vero quid aliud accepimus a priscis, poemate vulgus celantibus, quam hoc, originem reliquorum omnium Oceanum et Tethyn esse fluxus, et nihil stabile esse, a recentioribus autem atque iis sapientioribus neque rem celantibus, ut vel cerdones illorum sapientiam audiendo perciperent et desinerent stulte putare nonnulla stabilia esse rerum, nonnulla vero mo-

ὄντων, μαθόντες δ' ὅτι πάντα κινεῖται τιμῶσιν αὐτούς; ὀλίγου δ' ἐπελαθόμην, ὦ Θεόδωρε, ὅτι ἄλλοι αὖ τἀναντία τούτοις ἀπεφήναντο, οἷον ἀκίνητον τελέθειν τῷ πάντ' ὄνομ' εἶναι, καὶ ἄλλα ὅσα Μέλισσοί τε καὶ Παρμενίδαι ἐναντιούμενοι πᾶσι τούτοις διισχυρίζονται, ὡς ἕν τε πάντα ἐστὶ καὶ ἕστηκεν αὐτὸ ἐν αὑτῷ, οὐκ ἔχον χώραν, ἐν ᾗ κινεῖται. Τούτοις οὖν, ὦ ἑταῖρε, πᾶσι τί χρησώμεθα; κατὰ σμικρὸν γὰρ προϊόντες λελήθαμεν ἀμφοτέρων εἰς τὸ μέσον πεπτωκότες, κἂν μή πῃ ἀμυνόμενοι διαφύγωμεν, δίκην δώσομεν ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς παλαίστραις διὰ γραμμῆς παίζοντες, ὅταν ὑπ' ἀμφοτέρων ληφθέντες ἕλκωνται εἰς τἀναντία. δοκεῖ οὖν μοι τοὺς ἑτέρους πρότερον σκεπτέον, ἐφ' οὕσπερ ὡρμήσαμεν, τοὺς ῥέοντας. κἂν μέν τι φαίνωνται λέγοντες, συνέλξομεν μετ' αὐτῶν ἡμᾶς αὐτούς, τοὺς ἑτέρους ἐκφυγεῖν πειρώμενοι· ἐὰν δ' οἱ τοῦ ὅλου στασιῶται ἀληθέστερα λέγειν δοκῶσι, φευξόμεθα παρ' αὐτοὺς αὖ ἀπὸ τῶν καὶ τὰ ἀκίνητα κινούντων. ἀμφότεροι δ' ἂν φανῶσι μηδὲν μέτριον λέγοντες, γελοῖοι ἐσόμεθ' ἡγούμενοι ἡμᾶς μέν τι λέγειν φαύλους ὄντας, παμπαλαίους δὲ καὶ πασσόφους ἄνδρας ἀποδεδοκιμακότες. ὅρα οὖν, ὦ Θεόδωρε, εἰ λυσιτελεῖ εἰς τοσοῦτον προϊέναι κίνδυνον. — ΘΕΟ. Οὐδὲν μὲν οὖν ἀνεκτόν, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐ διασκέψασθαι, τί λέγουσιν ἑκάτεροι τῶν ἀνδρῶν.

XXVIII. ΣΩ. Σκεπτέον ἂν εἴη σοῦ γ' οὕτω προθυμουμένου. Δοκεῖ οὖν μοι ἡ ἀρχὴ εἶναι τῆς σκέψεως κινήσεως πέρι, ποῖόν τί ποτ' ἄρα λέγοντες φασὶ τὰ πάντα κινεῖσθαι. βούλομαι δὲ λέγειν τὸ τοιόνδε· πότερον ἕν τι εἶδος αὐτῆς λέγουσιν ἢ ὥσπερ ἐμοὶ φαίνεται, δύο; μὴ μέντοι μόνον ἐμοὶ δοκείτω, ἀλλὰ συμμέτεχε καὶ σύ, ἵνα κοινῇ πάσχωμεν, ἄν τι καὶ δέῃ. καί μοι λέγε· ἆρα κινεῖσθαι καλεῖς, ὅταν τι χώραν ἐκ χώρας μεταβάλλῃ ἢ καὶ ἐν ταὐτῷ στρέφηται; — ΘΕΟ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἓν ἔστω εἶδος. ὅταν δ' ᾖ μὲν ἐν ταὐτῷ, γηράσκῃ δ' ἢ μέλαν ἐκ λευκοῦ ἢ σκληρὸν ἐκ μαλακοῦ γίγνηται, ἤ τιν' ἄλλην ἀλλοίωσιν ἀλλοιῶται, ἆρ' οὐκ ἄξιον ἕτερον εἶδος φάναι κινήσεως; — ΘΕΟ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἀναγκαῖον μὲν οὖν. δύο δὴ λέγω τούτω εἴδη κινήσεως, ⌊ τὴν μὲν ⌋ ἀλλοίωσιν, τὴν δὲ ⌈ περι ⌉ φοράν. — ΘΕΟ. Ὀρθῶς γε λέγων. — ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν οὕτω διελόμενοι διαλεγώμεθα ἤδη τοῖς τὰ πάντα φάσκουσι κινεῖσθαι, καὶ ἐρωτῶμεν, Πότερον πᾶν φατ' ἀμφοτέρως κινεῖσθαι φερόμενόν τε καὶ ἀλλοιούμενον ἢ τὸ μέν τι ἀμφοτέρως, τὸ δ' ἑτέρως; — ΘΕΟ. Ἀλλὰ μὰ Δί' ἔγωγ' οὐκ ἔχω εἰπεῖν· οἶμαι δ' ἂν φάναι ἀμφοτέρως. — ΣΩ. Εἰ δέ γε μή, ὦ ἑταῖρε, κινούμενά τ' αὐτοῖς καὶ ἑστῶτα φανεῖται, καὶ οὐδὲν μᾶλλον ὀρθῶς ἕξει εἰπεῖν, ὅτι κινεῖται τὰ πάντα ἢ ὅτι ἕστηκεν. — ΘΕΟ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ κινεῖσθαι αὐτὰ δεῖ, τὸ δὲ μὴ κινεῖσθαι μὴ ἐνεῖναι μηδενί, πάντα δὴ πᾶσαν κίνησιν ἀεὶ κινεῖται. — ΘΕΟ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Σκόπει δή μοι τόδ' αὐτῶν· τῆς θερμότητος ἢ λευκότητος ἢ ὁτουοῦν γένεσιν οὐχ οὕτω πως ἐλέγομεν φάναι αὐτούς, φέρεσθαι ἕκαστον

veri, et ut, ubi dedicerint moveri omnia, illos venerentur? propemodum autem, o Theodore, oblitus eram, alios his contraria docuisse, universi videlicet congruum nomen esse immobile, et alia quæcumque Melissi Parmenidæque adversantes his omnibus asseverant, omnia unum esse, idque ipsum in se consistere, cum in quo moveatur nullum habeat locum. Quid de his omnibus, o amice, dicendum? sensim namque progressi in utrorumque medium inscii incidimus, et si non aliquo pacto propugnantes effugerimus, pœnas dabimus, uti illi qui in palæstris ad lineam ludunt, quando ab utrisque apprehensi in contrarias partes trahuntur. de his igitur prius agendum videtur, quos aggressi sumus, de fluentibus illis. et si quid probabile dicere videbuntur, cum illis una nos ipsos trahemus, alteros effugere conantes: sin autem, qui universum stabile ponunt, veriora protulerint, fugiemus ad eos ab iis, qui etiam immobilia movent. si vero neutri verisimile aliquid adducere nobis appareant, ridiculi erimus, qui putemus nos aliquid dicere, cum nihili simus, et qui priscos illos ac sapientes viros rejecerimus. vide igitur, o Theodore, utrum præstet tantum subire periculum. — Theo. Nullo modo committendum est, o Socrates, quin utrorumque rationes discutiamus.

XXVIII. So. Discutiendum est jam, postquam et tu id adeo expetis. Videtur igitur mihi disputationis hujus principium a motu sumendum, quo scilicet motu moveri omnia dicant. quod autem dico, hujusmodi est: utrum speciem unam motus inducant, an, quemadmodum mihi videtur, species duas. ne tamen id mihi soli videatur, sed tibi quoque, ut communiter quidquid oportuerit patiamur. dic igitur: num quid moveri dicis, quando locum quid ex loco mutat, vel etiam quando in eodem loco vertitur? — Theo. Equidem. — So. Ergo una hæc species esto. cum vero eodem in loco quid permanens senescit, vel nigrum ex albo, vel ex molli durum fit, aut alia quadam ratione mutatur, nonne alteram hanc motus speciem merito nuncupabimus? — Theo. Merito. — So. Imo necessarium est. itaque duas species motus has esse dico, alterationem scilicet, motumque localem. — Theo. Et recte quidem. — So. Hac distinctione præmissa, ad eos, qui moveri omnia volunt, jam pergamus, et hunc in modum interrogemus: Utrum quodlibet fatemini utroque modo moveri, alteratum pariter atque delatum, an alia utroque modo, alia uno tantum? — Theo. Equidem per Jovem quod asseram non habeo: arbitror tamen illos utroque modo dicturos. — So. Alioquin, o amice, agitata simul et consistentia ipsis videbuntur, nec magis moveri omnia, quam stare omnia licebit asserere. — Theo. Verissima dicis. — Soc. Igitur, postquam moveri ea oportet, absentiam vero motus nulli competere, omnia semper omni modo moventur. — Theo. Necesse est. — So. Hoc age ex eorum dictis considera: caloris vel albedinis vel cujuslibet generationem nonne

τούτων ἅμ' αἰσθήσει μεταξὺ τοῦ ποιοῦντός τε καὶ πάσ-
χοντος καὶ τὸ μὲν πάσχον αἰσθανόμενον ἀλλ' οὐχ αἴσθησιν
ἔτι γίγνεσθαι, τὸ δὲ ποιοῦν ποιόν τι ἀλλ' οὐ ποιότητα;
ἴσως οὖν ἡ ποιότης ἅμ' ἀλλόκοτόν τε φαίνεται ὄνομα καὶ
5 οὐ μανθάνεις ἀθρόον λεγόμενον· κατὰ μέρη οὖν ἄκουε.
τὸ γὰρ ποιοῦν οὔτε θερμότης οὔτε λευκότης, θερμὸν δὲ b
καὶ λευκὸν γίγνεται, καὶ τἆλλ' οὕτω. μέμνησαι γάρ
που ἐν τοῖς πρόσθεν ὅτι οὕτως ἐλέγομεν, ἓν μηδὲν αὐτὸ
καθ' αὑτὸ εἶναι, μηδ' αὖ τὸ ποιοῦν ἢ πάσχον, ἀλλ' ἐξ
10 ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συγγιγνομένων τὰς αἰσθήσεις
καὶ τὰ αἰσθητὰ ἀποτικτόντων τὰ μὲν ποῖ' ἄττα γίγνεσθαι,
τὰ δ' αἰσθανόμενα. — ΘΕΟ. Μέμνημαι· πῶς δ'
οὔ; — ΣΩ. Τὰ μὲν τοίνυν ἄλλα χαίρειν ἐάσωμεν,
εἴτ' ἄλλως εἴθ' οὕτως λέγουσιν· οὗ δ' ἕνεκα λέγομεν, c
15 τοῦτο μόνον φυλάττωμεν, ἐρωτῶντες· Κινεῖται καὶ
ῥεῖ, ὥς φατε, τὰ πάντα· ἢ γάρ; — ΘΕΟ. Ναί. —
ΣΩ. Οὐκοῦν ἀμφοτέρας, ἃς διειλόμεθα, κινήσεις,
φερόμενά τε καὶ ἀλλοιούμενα; — ΘΕΟ. Πῶς δ' οὔ;
εἴπερ γε δὴ τελέως κινήσεται. — ΣΩ. Εἰ μὲν τοίνυν
20 ἐφέρετο μόνον, ἠλλοιοῦτο δὲ μή, εἴχομεν ἄν που εἰπεῖν,
οἷ' ἄττα ῥεῖ τὰ φερόμενα. ἢ πῶς λέγωμεν; —
ΘΕΟ. Οὕτω. — ΣΩ. Ἐπειδὴ δ' οὐδὲ τοῦτο μένει, τὸ d
λευκὸν ῥεῖν τὸ ῥέον, ἀλλὰ μεταβάλλει, ὥστε καὶ αὐτοῦ
τούτου εἶναι ῥοήν, τῆς λευκότητος, καὶ μεταβολὴν εἰς
25 ἄλλην χρόαν, ἵνα μὴ ἁλῷ ταύτῃ μένον, ἆρά ποθ' οἷόν
τέ τι προσειπεῖν χρῶμα, ὥστε καὶ ὀρθῶς προσαγορεύειν;
— ΘΕΟ. Καὶ τίς μηχανή, ὦ Σώκρατες; ἢ ἄλλο γέ τι
τῶν τοιούτων, εἴπερ ἀεὶ λέγοντος ὑπεξέρχεται, ἅτε δὴ
ῥέον. — ΣΩ. Τί δὲ περὶ αἰσθήσεως ἐροῦμεν ὁποιασ-
30 οῦν, οἷον τῆς τοῦ ὁρᾶν ἢ ἀκούειν; μένειν ποτ' ἐν αὐτῷ
τῷ ὁρᾶν ἢ ἀκούειν; — ΘΕΟ. Οὔκουν δεῖ γε, εἴπερ e
πάντα κινεῖται. — ΣΩ. Οὔτ' ἄρ' ὁρᾶν προσρητέον
τι μᾶλλον ἢ μὴ ὁρᾶν, οὔτε τιν' ἄλλην αἴσθησιν μᾶλλον ἢ
μή, πάντων γε πάντως κινουμένων. — ΘΕΟ. Οὐ γὰρ
35 οὖν. — ΣΩ. Καὶ μὴν αἴσθησίς γ' ἐπιστήμη, ὡς ἔφαμεν
ἐγώ τε καὶ Θεαίτητος. — ΘΕΟ. Ἦν ταῦτα. —
ΣΩ. Οὐδὲν ἄρ' ἐπιστήμην μᾶλλον ἢ μὴ ἐπιστήμην
ἀπεκρινάμεθ' ἐρωτώμενοι, ὅ τί ἐστιν ἐπιστήμη. —
183 ΘΕΟ. Ἐοίκατε. — ΣΩ. Καλὸν ἂν ἡμῖν συμβαίνοι τὸ a
40 ἐπανόρθωμα τῆς ἀποκρίσεως, προθυμηθεῖσιν ἀποδεῖξαι,
ὅτι πάντα κινεῖται, ἵνα δὴ ἐκείνη ἡ ἀπόκρισις ὀρθὴ φανῇ.
τὸ δ', ὡς ἔοικεν, ἐφάνη, εἰ πάντα κινεῖται, πᾶσα ἀπόκρι-
σις, περὶ ὅτου ἄν τις ἀποκρίνηται, ὁμοίως ὀρθὴ εἶναι,
οὕτω τ' ἔχειν φάναι καὶ μὴ οὕτως, εἰ δὲ βούλει, γίγνε-
45 σθαι, ἵνα μὴ στήσωμεν αὐτοὺς τῷ λόγῳ. — ΘΕΟ. Ὀρ-
θῶς λέγεις. — ΣΩ. Πλήν γε, ὦ Θεόδωρε, ὅτι οὕτω
τ' εἶπον καὶ οὐχ οὕτω. δεῖ δ' οὐδὲ τοῦτο οὕτω λέ-
γειν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἔτι κινοῖτο οὕτω, οὐδ' αὖ μὴ οὕτω· b
οὐδὲ γὰρ τοῦτο κίνησις· ἀλλά τιν' ἄλλην φωνὴν θετέον
50 τοῖς τὸν λόγον τοῦτον λέγουσιν, ὡς νῦν γε πρὸς τὴν αὑ-
τῶν ὑπόθεσιν οὐκ ἔχουσι ῥήματα, εἰ μὴ ἄρα τὸ οὐδ'
ὅπως. μάλιστα δ' οὕτως ἂν αὐτοῖς ἁρμόττοι, ἄπειρον
λεγόμενον. — ΘΕΟ. Οἰκειοτάτη γοῦν διάλεκτος αὕτη
αὐτοῖς. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ Θεόδωρε, τοῦ τε σοῦ ἑταί-

diximus eos putare talem quandam, unumquodque horum ferri simul cum sensu inter agens et patiens, et patiens quidem sentiens esse non sensum, agens autem quale quid non qualitatem? fortasse igitur qualitas alienum tibi nomen videtur, neque sic universe dictum percipis: per partes igitur audi. agens enim neque calor neque albedo, sed calidum potius albumque fit, cæteraque eodem pacto. recordaris certe ita nos supra dixisse, nihil per se ipsum unum aliquid esse, neque agens aut patiens, sed ex utrisque mutuo congredientibus sensus et sensibilia enascentia partim fieri qualia quædam, partim vero sentientia. — Theo. Memini certe. — So. Cætera igitur prætermittamus, sicne an aliter dicant: id vero unum, cujus gratia disputamus, diligentius exquiramus. Moventur, ut dicitis, fluuntque omnia, nonne? — Theo. Certe. — So. An igitur utrisque illis quos distinximus motibus, delata et alterata? — Theo. Quidni, si quidem plane movebuntur? — So. Si igitur ferrentur solum, non vero alterarentur, possemus dicere qualia quædem fluant quæ feruntur. aut quomodo dicemus? — Theo. Hoc pacto. — So. Quoniam vero neque id permanet, ut album quod fluit fluat, sed permutetur, ita ut vel hujus ipsius sit fluxus albedinis et in alium oolorem transitus, ne ullo modo permanere deprehendi possit, num possumus aliquando colorem aliquem appellare ita ut recte nuncupemus? — Theo. Atqui quo pacto, o Socrates, aut in hoc aut in alio ullo id fieri potest, si quidem dum pronunciamus semper subterfugit, utpote quod fluit? — So. Quid porro de quovis sensu dicemus, ut videndi vel audiendi? numquid, dum videmus aut audimus, manere? — Theo. Minime omnium, si quidem cuncta moventur. — So. Neque igitur videre quidquam potius, quam non videre dicendum, neque alio ullo sensu uti magis quam non uti, cum omnia prorsus moventur. — Theo. Non certe. — So. Verumtamen sensus scientia est, ut ego Theætetusque diximus. — Theo. Est ita. — So. Non igitur scientiam magis, quam non scientiam respondebamus quid scientia sit interrogati. — Theo. Videmini — So. Opportune igitur responsionem illam emendaremus, si demonstraremus alacriter, omnia moveri, ut recta illa saltem responsio videatur: hoc autem, ut videtur, apparuit, nempe, si omnia moventur, responsio quælibet de quocumque quis respondeat, æque recta est, qua id sic se habere et non sic habere se respondetur, si vero vis, fieri, ne ipsos sermone sistamus. — Theo. Recte loqueris. — So. Præterquam in hoc, o Theodore, quod ita et non ita dicebam. oportet autem neque hoc ita dicere: neque enim amplius ita moveretur neque rursus non ita: neque enim motus hoc: sed nomen aliud quid ponendum ab iis, qui talia disserunt; nam nunc ad suam hypothesin apta verba non habent, nisi forte dictionem hanc, nullo quodam modo. potissimum vero ita ipsis congruere infinite orolata. — Theo. Valde conveniens illis hæc dicendi forma. — So. Ergo, o Theodore, ab amico tuo liberati sumus, necdum con-

ρου ἀπηλλάγμεθα, καὶ οὔπω συγχωροῦμεν αὐτῷ πάντ' ἄνδρα πάντων χρημάτων μέτρον εἶναι, ἂν μὴ φρόνιμός τις ᾖ· ἐπιστήμην τ' αἴσθησιν οὐ συγχωρησόμεθα κατά γε τὴν τοῦ πάντα κινεῖσθαι μέθοδον, εἰ μή τί πως ἄλλως Θεαίτητος ὅδε λέγει. — ΘΕΟ. Ἄριστ' εἴρηκας, ὦ Σώκρατες· τούτων γὰρ περανθέντων κἀμὲ δεῖ ἀπηλλάχθαι σοι ἀποκρινόμενον κατὰ τὰς συνθήκας, ἐπειδὴ τὸ περὶ τοῦ Πρωταγόρου λόγου τέλος σχοίη.

XXIX. ΘΕΑΙ. Μὴ πρίν γ' ἄν, ὦ Θεόδωρε, Σωκράτης τε καὶ σὺ τοὺς φάσκοντας αὖ τὸ πᾶν ἑστάναι διέλθητε, ὥσπερ ἄρτι προὔθεσθε. — ΘΕΟ. Νέος ὤν, ὦ Θεαίτητε, τοὺς πρεσβυτέρους ἀδικεῖν διδάσκεις ὁμολογίας παραβαίνοντας; ἀλλὰ παρασκευάζου, ὅπως τῶν ἐπιλοίπων Σωκράτει δώσεις λόγον. — ΘΕΑΙ. Ἐάν πέρ γε βούληται. ἥδιστα μεντἂν ἤκουσα περὶ ὧν λέγω. — ΘΕΟ. Ἱππέας εἰς πεδίον προκαλεῖ Σωκράτη εἰς λόγους προκαλούμενος· ἐρώτα οὖν καὶ ἀκούσει. — ΣΩ. Ἀλλά μοι δοκῶ, ὦ Θεόδωρε, περί γ' ὧν κελεύει Θεαίτητος οὐ πείσεσθαι αὐτῷ. — ΘΕΟ. Τί δὴ οὖν οὐ πείσεσθαι; — ΣΩ. Μέλισσον μὲν καὶ τοὺς ἄλλους, οἳ ἓν ἑστὼς λέγουσι τὸ πᾶν, αἰσχυνόμενος μὴ φορτικῶς σκοπῶμεν, ἧττον αἰσχύνομαι ἢ ἕνα ὄντα Παρμενίδην. Παρμενίδης δέ μοι φαίνεται, τὸ τοῦ Ὁμήρου, αἰδοῖός τέ μοι ἅμα δεινός τε. ξυμπροσέμιξα γὰρ δὴ τἀνδρὶ πάνυ νέος πάνυ πρεσβύτῃ, καί μοι ἐφάνη βάθος τι ἔχειν παντάπασι γενναῖον. φοβοῦμαι οὖν, μὴ οὔτε τὰ λεγόμενα ξυνιῶμεν, τί τε διανοούμενος εἶπε πολὺ πλέον λειπώμεθα, καὶ τὸ μέγιστον, οὗ ἕνεχ' ὁ λόγος ὥρμηται, ἐπιστήμης πέρι, τί ποτ' ἐστίν, ἄσκεπτον γένηται ὑπὸ τῶν ἐπεισκωμαζόντων λόγων, εἴ τις αὐτοῖς πείσεται· ἄλλως τε καὶ ὃν νῦν ἐγείρομεν πλήθει ἀμήχανον, εἴτε τις ἐν παρέργῳ σκέψεται, ἀνάξι' ἂν πάθοι, εἴθ' ἱκανῶς, μηκυνόμενος τὸ τῆς ἐπιστήμης ἀφανιεῖ. δεῖ δ' οὐδέτερα, ἀλλὰ Θεαίτητον ὧν κυεῖ περὶ ἐπιστήμης πειρᾶσθαι ἡμᾶς τῇ μαιευτικῇ τέχνῃ ἀπολῦσαι. — ΘΕΟ. Ἀλλὰ χρή, εἰ δοκεῖ, οὕτω ποιεῖν. — ΣΩ. Ἔτι τοίνυν, ὦ Θεαίτητε, τοσόνδε περὶ τῶν εἰρημένων ἐπίσκεψαι. αἴσθησιν γὰρ δὴ ἐπιστήμην ἀπεκρίνω· ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ οὖν τίς σε ὧδ' ἐρωτῴη· τῷ τὰ λευκὰ καὶ μέλανα ὁρᾷ ἄνθρωπος καὶ τῷ τὰ ὀξέα καὶ βαρέα ἀκούει; εἴποις ἄν, οἶμαι, ὄμμασί τε καὶ ὠσίν. — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τὸ δ' εὐχερὲς τῶν ὀνομάτων τε καὶ ῥημάτων καὶ μὴ δι' ἀκριβείας ἐξεταζόμενον τὰ μὲν πολλὰ οὐκ ἀγεννές, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ τούτου ἐναντίον ἀνελεύθερον, ἔστι δ' ὅτ' ἀναγκαῖον, οἷον καὶ νῦν ἀνάγκη ἐπιλαβέσθαι τῆς ἀποκρίσεως, ἣν ἀποκρίνει, ᾗ οὐκ ὀρθή· σκόπει γάρ, ἀπόκρισις ποτέρα ὀρθοτέρα, ᾧ ὁρῶμεν, τοῦτ' εἶναι ὀφθαλμούς, ἢ δι' οὗ ὁρῶμεν, καὶ ᾧ ἀκούομεν, ὦτα, ἢ δι' οὗ ἀκούομεν; — ΘΕΑΙ. Δι' ὧν ἕκαστα αἰσθανόμεθα, ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, μᾶλλον ἢ οἷς. — ΣΩ. Δεινὸν γάρ που, ὦ παῖ, εἰ πολλαί τινες ἐν ἡμῖν, ὥσπερ ἐν δουρείοις ἵπποις, αἰσθήσεις ἐγκάθηνται, ἀλλὰ μὴ εἰς μίαν τιν' ἰδέαν, εἴτε ψυχὴν εἴθ' ὅ τι δεῖ καλεῖν, πάντα ταῦτα

cedimus illi quemlibet hominem rerum omnium esse mensuram, nisi sapiens quis sit: et scientiam esse sensum minime concedemus secundum rationem illam, quæ moveri omnia prædicat. nisi forte Theætetus hic alio quodam modo dicat. — Theo. Optime dixisti, o Socrates: his enim peractis me quoque a respondendo liberatum esse decet, ut inter nos convenerat, postquam disputatio adversus Protagoram ad finem perducta esset.

XXIX. Theæ. Ne desistite, o Theodore, antequam tu et Socrates videritis etiam de iis, qui stare omnia volunt, quemadmodum paulo ante proposuistis. — Theo. Cum sis juvenis, o Theætete, seniores injuriam facere doces pacta transgrediendo. sed accingere, ut reliquorum Socrati rationem reddas. — Theæ. Si quidem velit. libentissime profecto de quibus loquor audirem. — Theo. Equites in campum provocas, Socratem ad disputandum arcessens: interroga igitur et audies. — So. Videor equidem, o Theodore, in his, quæ Theætetus jubet, ipsi minime pariturus. — Theo. Quid obstat? — So. Etsi Melissum atque alios, qui unum consistens universum dicunt, vereor ne cum molestia consideremus, minus tamen hos quam unum Parmenidem revereor. Parmenides autem, ut Homericis verbis utar, augustus mihi acerque simul videtur. collocutus enim sum cum illo sene admodum adhuc adolescens, mihique visus est profunditatem generosam omnino possidere. itaque metuo, ne dicta ejus nequaquam intelligamus, et quod verbis subintelligit, multo magis nos lateat, et quod maximum est, cujus gratia disputatio inter nos instituta est, quid scientia sit inquirens, indiscussum relinquatur propter rationes temere irruentes, præsertim quam nunc suscitamus amplissimam, sive quis præter propositum tractabit, indigna patietur, sive fusius et abunde, cumulando scientiæ ipsius investigationem impediet. neutrum vero decet, sed magis Theæteti fœtum circa scientiam obstetricia facultate in lucem educere, et diligenter examinare. — Theo. Si ita videtur, ita agendum est. — Soc. Hoc igitur etiam modo, o Theætete, supra dicta considera. sensum esse scientiam respondisti: nonne? — Theæ. Certe. — So. Si igitur quis interrogaret quonam alba et nigra homo videt quove acuta et gravia audit? oculis, ut arbitror, et auribus, responderes. — Theæ. Equidem. — So. Uti nominibus verbisque communioribus neque exacte disquirere sæpenumero generosum est, contrarium autem potius illiberale, nonnunquam vero necessarium est, quemadmodum et nunc examinare cogimur, qua parte responsio tua minus recta sit: attende enim, quæ responsio rectior, utrum quo videmus, id oculos esse, an per quod videmus, et quo audimus aures, an per quod audimus? — Theæ. Per quæ singula sentimus, o Socrates, quam quibus rectior mihi videtur. — So. Absurdum profecto id esset, o puer, si multi in nobis sensus, quemadmodum ligneis equis, insiderent, et omnia hæc in unam quandam ideam, sive animam sive quomodocumque vocari decet, minime contenderent, qua per hos, tan-

ξυντείνει, ἢ διὰ τούτων οἷον ὀργάνων αἰσθανόμεθ' ὅσα αἰσθητά. — ΘΕΑΙ. Ἀλλά μοι δοκεῖ οὕτω μᾶλλον ἢ ἐκείνως. — ΣΩ. Τοῦ δέ τοι ἕνεκα αὐτά σοι διακριβοῦμαι; εἴ τινι ἡμῶν αὐτῶν τῷ αὐτῷ διὰ μὲν ὀφθαλμῶν ἐφικνούμεθα λευκῶν τε καὶ μελάνων, διὰ δὲ τῶν ἄλλων ἑτέρων αὖ τινων, καὶ ἕξεις ἐρωτώμενος πάντα τὰ τοιαῦτ' εἰς τὸ σῶμα ἀναφέρειν; ἴσως δὲ βέλτιον σὲ λέγειν αὐτὰ ἀποκρινόμενον μᾶλλον ἢ ἐμὲ ὑπὲρ σοῦ πολυπραγμονεῖν. καί μοι λέγε· θερμὰ καὶ σκληρὰ καὶ κοῦφα καὶ γλυκέα δι' ὧν αἰσθάνει, ἆρ' οὐ τοῦ σώματος ἕκαστα τίθης; ἢ ἄλλου τινός; — ΘΕΑΙ. Οὐδενὸς ἄλλου. — ΣΩ. Ἦ καὶ ἐθελήσεις ὁμολογεῖν, ἃ δι' ἑτέρας δυνάμεως αἰσθάνει, 185 ἀδύνατον εἶναι δι' ἄλλης ταῦτ' αἰσθέσθαι, οἷον ἃ δι' ἀκοῆς δι' ὄψεως, ἢ ἃ δι' ὄψεως δι' ἀκοῆς; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐκ ἐθελήσω; — ΣΩ. Εἴ τι ἄρα περὶ ἀμφοτέρων διανοεῖ, οὐκ ἂν διά γε τοῦ ἑτέρου ὀργάνου, οὐδ' αὖ διὰ τοῦ ἑτέρου περὶ ἀμφοτέρων αἰσθάνοι' ἄν. — ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Περὶ δὴ φωνῆς καὶ περὶ χρόας πρῶτον μὲν αὐτὸ τοῦτο περὶ ἀμφοτέρων διανοεῖ, ὅτι ἀμφοτέρω ἐστόν; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὅτι ἑκάτερον ἑκατέρου μὲν ἕτερον, ἑαυτῷ δὲ ταὐτόν; — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Καὶ ὅτι ἀμφοτέρω δύο, ἑκάτερον δὲ ἕν; — ΘΕΑΙ. Καὶ τοῦτο. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ εἴτ' ἀνομοίω εἴθ' ὁμοίω ἀλλήλοιν, δυνατὸς εἶ ἐπισκέψασθαι; — ΘΕΑΙ. — Ἴσως. — ΣΩ. Ταῦτα δὴ πάντα διὰ τίνος περὶ αὐτοῖν διανοεῖ; οὔτε γὰρ δι' ἀκοῆς οὔτε δι' ὄψεως οἷόν τε τὸ κοινὸν λαμβάνειν περὶ αὐτῶν. ἔτι δὲ καὶ τόδε τεκμήριον περὶ οὗ λέγομεν· εἰ γὰρ δυνατὸν εἴη ἀμφοτέρω σκέψασθαι, ἆρ' ἐστὸν ἁλμυρὼ ἢ οὔ, οἶσθ' ὅτι ἕξεις εἰπεῖν ᾧ ἐπισκέψει· καὶ τοῦτ' οὔτ' ὄψις οὔτ' ἀκοὴ φαίνεται, ἀλλά τι ἄλλο. — ΘΕΑΙ. Τί δ' οὐ μέλλει; ἥ γε διὰ τῆς γλώττης δύναμις. — ΣΩ. Καλῶς λέγεις. ἡ δὲ δὴ διὰ τίνος δύναμις τό τ' ἐπὶ πᾶσι κοινὸν καὶ τὸ ἐπὶ τούτοις δηλοῖ σοι, ᾧ τὸ ἔστιν ἐπονομάζεις καὶ τὸ οὐκ ἔστι καὶ ἃ νῦν δὴ ἠρωτῶμεν περὶ αὐτῶν; τούτοις πᾶσι ποῖ' ἀποδώσεις ὄργανα, δι' ὧν αἰσθάνεται ἡμῶν τὸ αἰσθανόμενον ἕκαστα; — ΘΕΑΙ. Οὐσίαν λέγεις καὶ τὸ μὴ εἶναι, καὶ ὁμοιότητα καὶ ἀνομοιότητα, καὶ τὸ ταὐτόν τε καὶ τὸ ἕτερον, ἔτι δὲ ἕν τε καὶ τὸν ἄλλον ἀριθμὸν περὶ αὐτῶν. δῆλον δὲ, ὅτι καὶ ἄρτιόν τε καὶ περιττὸν ἐρωτᾷς καὶ τἆλλα, ὅσα τούτοις ἕπεται, διὰ τίνος ποτὲ τῶν τοῦ σώματος τῇ ψυχῇ αἰσθανόμεθα. — ΣΩ. Ὑπέρευ, ὦ Θεαίτητε, ἀκολουθεῖς, καὶ ἔστιν ἃ ἐρωτῶ αὐτὰ ταῦτα. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὰ Δία, ὦ Σώκρατες, ἔγωγ' οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν, πλήν γ' ὅτι μοι δοκεῖ τὴν ἀρχὴν οὐδ' εἶναι τοιοῦτον οὐδὲν τούτοις ὄργανον ἴδιον, ὥσπερ ἐκείνοις, ἀλλ' αὐτὴ δι' αὑτῆς ἡ ψυχὴ τὰ κοινά μοι φαίνεται περὶ πάντων ἐπισκοπεῖν. — ΣΩ. Καλὸς γὰρ εἶ, ὦ Θεαίτητε, καὶ οὐχ, ὡς ἔλεγε Θεόδωρος, αἰσχρός· ὁ γὰρ καλῶς λέγων καλός τε κἀγαθός. πρὸς δὲ τῷ καλῷ εὖ ἐποίησάς με μάλα συχνοῦ λόγου ἀπαλλάξας, εἰ φαίνεταί σοι τὰ μὲν αὐτὴ δι' αὑτῆς ἡ ψυχὴ ἐπισκοπεῖν, τὰ δὲ διὰ τῶν τοῦ σώματος δυνάμεων. τοῦτο γὰρ ἦν, ὃ

quam per instrumenta, quæcumque sensibus subjacent, sentiamus. — Theæ. Mihi quidem hoc potius quam illo modo videtur. — So. Quamobrem ista tecum diligenter perquiro? si aliquo, quod in nobis sit, eodem per oculos quidem alba et nigra percipimus, per reliqua vero alia quædam, et poteris interrogatus ad corpus omnia talia referre? præstat fortasse te dicere ea respondentem quam me curiose tui vicem gerere. itaque dic: ea per quæ sentis calida et dura et levia et dulcia, nonne corporis organa singula ponis? an alius cujuspiam? — Theæ. Nullius alius. — So. Numquid etiam fateberis, quæ per aliam facultatem sentis, per aliam sentire ea non posse, veluti, quæ per auditum, eadem per visum, et contra quæ per visum, eadem per auditum? — Theæ. Quidni fatear? — So. Si quid ergo de utrisque cogitas, non utique per alterum organum, neque etiam per alterum de ambobus senties. — Theæ. Non certe. — So. Itaque de voce atque colore utrisque, primum quidem id cogitas, quod utraque sunt? — Theæ. Cogito. — So. Ergone etiam quod alterutrum ab alterutro diversum est, sibimet vero idem? — Theæ. Quidni? — So. Et quod utraque duo sunt, alterutrum vero unum? — Theæ. Id quoque. — So. Potesne igitur etiam sive similia inter se sive dissimilia sint, perquirere? — Theæ. Fortasse. — So. Hæc utique omnia per quod potissimum de ipsis cogitas? non enim per auditum neque per visum commune circa illa quidquam accipi potest. hoc præterea argumentum est in re, de qua sermo est: si enim utraque considerare possemus, salsane sint an non, posses procul dubio declarare quo dispiceres: et id non visum neque auditum, sed aliud quiddam esse constat. — Theæ. Cur non, certe linguæ vis id efficit? — So. Scite loqueris. quæ vero facultas et per quod tibi ostendit quod omnibus est commune et his, quo esse et non esse nuncupas et quæ paulo ante de iis percontabamur? qualia organa his omnibus assignabis, per quæ id quod sentit in nobis singula sentiat? — Theæ. Essentiam dicis et ipsum non esse, et similitudinem et dissimilitudinem, nec non idem et alterum, unum quoque et reliquum numerum de iis. patet vero te quærere, per quodnam potissimum ex corporeis instrumentis ipsa anima par et impar et reliqua quæ hæc sequuntur percipiamus. — So. Egregie admodum, o Theætete, assequeris, atque hæc ipsa sunt, quæ interrogo. — Theæ. Per Jovem, o Socrates, quod dicam non habeo, nisi quod mihi omnino videtur nullum hujusmodi proprium organum his ut illis esse, sed ipsa potius per se ipsam anima communia in omnibus dispicere mihi videtur. — So. Pulcher namque es, o Theætete, non, ut aiebat Theodorus, deformis: nam qui pulchre loquitur, pulcher est atque bonus. accedit ad hæc, quod ingens mihi beneficium contulisti prolixa disputatione me liberando, si quidem tibi videtur anima ipsa quædam per se, nonnulla vero per corporis facultates dispicere. hæc enim

καὶ αὐτῷ μοι ἐδόκει, ἐβουλόμην δὲ καὶ σοὶ δόξαι. —
86ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὴν φαίνεταί γε.

XXX. ΣΩ. Ποτέρων οὖν τίθης τὴν οὐσίαν; τοῦτο γὰρ μάλιστ' ἐπὶ πάντων παρέπεται. — ΘΕΑΙ. Ἐγὼ
5 μὲν ὧν αὐτὴ ἡ ψυχὴ καθ' αὑτὴν ἐπορέγεται. — ΣΩ. Ἦ καὶ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ ἀνόμοιον, καὶ τὸ ταὐτὸν καὶ (τὸ) ἕτερον; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τί δαί; καλὸν καὶ αἰσχρὸν, καὶ ἀγαθὸν καὶ κακόν; — ΘΕΑΙ. Καὶ τούτων μοι δοκεῖ ἐν τοῖς μάλιστα πρὸς ἄλληλα σκοπεῖσθαι τὴν
10 οὐσίαν, ἀναλογιζομένη ἐν ἑαυτῇ τὰ γεγονότα καὶ τὰ παρόντα πρὸς τὰ μέλλοντα. — ΣΩ. Ἔχε δή· ἄλλο τι τοῦ b μὲν σκληροῦ τὴν σκληρότητα διὰ τῆς ἐπαφῆς αἰσθήσεται, καὶ τοῦ μαλακοῦ τὴν μαλακότητα ὡσαύτως; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τὴν δέ γ' οὐσίαν καὶ ὅ τι ἐστὸν
15 καὶ τὴν ἐναντιότητα πρὸς ἀλλήλω καὶ τὴν οὐσίαν αὖ τῆς ἐναντιότητος αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἐπανιοῦσα καὶ συμβάλλουσα πρὸς ἄλληλα κρίνειν πειρᾶται ἡμῖν. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ μὲν εὐθὺς γενομένοις πάρεστι φύσει αἰσθάνεσθαι ἀνθρώποις τε καὶ θηρίοις, ὅσα c
20 διὰ τοῦ σώματος παθήματα ἐπὶ τὴν ψυχὴν τείνει, τὰ δὲ περὶ τούτων ἀναλογίσματα πρός τ' οὐσίαν καὶ ὠφέλειαν μόγις καὶ ἐν χρόνῳ διὰ πολλῶν πραγμάτων καὶ παιδείας παραγίγνεται οἷς ἂν καὶ παραγίγνηται; — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Οἷόν τ' οὖν ἀλη-
25 θείας τυχεῖν οὗ μηδ' οὐσίας; — ΘΕΑΙ. Ἀδύνατον. — ΣΩ. Οὗ δ' ἀληθείας τις ἀτυχήσει, ποτὲ τούτου ἐπιστήμων ἔσται; — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς ἄν, ὦ Σώκρατες; d — ΣΩ. Ἐν μὲν ἄρα τοῖς παθήμασιν οὐκ ἔνι ἐπιστήμη, ἐν δὲ τῷ περὶ ἐκείνων συλλογισμῷ· οὐσίας γὰρ καὶ
30 ἀληθείας ἐνταῦθα μέν, ὡς ἔοικε, δυνατὸν ἅψασθαι, ἐκεῖ δ' ἀδύνατον. — ΘΕΑΙ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἦ οὖν ταὐτὸν ἐκεῖνό τε καὶ τοῦτο καλεῖς, τοσαύτας διαφορὰς ἔχοντε; — ΘΕΑΙ. Οὔκουν δὴ δίκαιόν γε. — ΣΩ. Τί οὖν δὴ ἐκείνῳ ἀποδίδως ὄνομα, τῷ ὁρᾶν, ἀκούειν,
35 ὀσφραίνεσθαι, ψύχεσθαι, θερμαίνεσθαι; — ΘΕΑΙ. Αἰσθάνεσθαι ἔγωγε· τί γὰρ ἄλλο; — ΣΩ. Ξύμπαν ἄρ' e αὐτὸ καλεῖς αἴσθησιν; — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ὧ γε, φαμέν, οὐ μέτεστιν ἀληθείας ἅψασθαι· οὐδὲ γὰρ οὐσίας. — ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρ' ἐπι-
40 στήμης. — ΘΕΑΙ. Οὐ γάρ. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ἂν εἴη ποτὲ, ὦ Θεαίτητε, αἴσθησίς τε καὶ ἐπιστήμη ταὐτόν. — ΘΕΑΙ. Οὐ φαίνεται, ὦ Σώκρατες, καὶ μάλιστά γε νῦν καταφανέστατον γέγονεν ἄλλο ὂν αἰσθήσεως
187ἐπιστήμη. — ΣΩ. Ἀλλ' οὔ τι μὲν δὴ τούτου γ' ἕνεκα a
45 ἠρχόμεθα διαλεγόμενοι, ἵν' εὕροιμεν τί ποτ' οὐκ ἔστ' ἐπιστήμη, ἀλλὰ τί ἐστιν. ὅμως δὲ τοσοῦτόν γε προβεβήκαμεν, ὥστε μὴ ζητεῖν αὐτὴν ἐν αἰσθήσει τὸ παράπαν, ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ τῷ ὀνόματι, ὅ τί ποτ' ἔχει ἡ ψυχὴ, ὅταν αὐτὴ καθ' αὑτὴν πραγματεύηται περὶ τὰ
50 ὄντα. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε καλεῖται, ὦ Σώκρατες, ὡς ἐγᾦμαι, δοξάζειν. — ΣΩ. Ὀρθῶς γὰρ οἴει, ὦ φίλε. καὶ ὅρα δὴ νῦν πάλιν ἐξ ἀρχῆς. πάντα τὰ πρόσθεν ἐξαλείψας, εἴ τι μᾶλλον καθορᾷς, ἐπειδὴ ἐνταῦθα b προελήλυθας. καὶ λέγε αὖθις, τί ποτ' ἐστὶν ἐπιστήμη.

mea sententia erat, quam te quoque cupiebam amplecti. — THEÆ. At vero amplector eam.

XXX. So. Ad quæ igitur essentiam refers? hæc enim maxime omnibus adest. — THEÆ. Ad ea, quæ ipsa per se anima affectat. — So. Numquid et simile dissimileque et idem et diversum? — THEÆ. Et hæc. — So. Quid vero? pulchrum et turpe, et bonum malumque? — THEÆ. Horum quoque mihi videtur maxime omnium essentiam invicem considerare reputans atque comparans in se ipsa præterita præsentiaque cum futuris. — So. Adverte sane: an rei duræ duritiem per tactum sentiet, et mollis simili ratione mollitiem? — THEÆ. Ita. — So. Essentiam vero et quod sunt et mutuam contrarietatem et ipsius contrarietatis essentiam ipse animus revertens et invicem conferens discernere nititur. — THEÆ. Omnino quidem. — So. An non statim natis hominibus atque brutis quædam facultas adest, qua passiones per corpus manantes in animum sentiunt, ratiocinatio vero comparatioque istorum ad essentiam utilitatemque, vix post longum tempus, frequenti studio et disciplina accedit quibus accedere contingat? — THEÆ. Ita prorsus. — So. Num igitur veritatem percipere possumus ejus, cujus ne essentiam quidem? — THEÆ. Minime. — So. Cujus autem quis veritate caret, hujus scientiam ullam habet? — THEÆ. At quo pacto id fieri posset? — So. In passionibus igitur scientia nequaquam inest, sed in ratiocinatione, quæ circa illas versatur: essentiam quippe veritatemque hac, ut videtur, attingere possumus, illis vero nequaquam. — THEÆ. Constat. — So. Num igitur idem illud et hoc vocas, cum tanta inter se differentia discrepent? — THEÆ. Haud sane deceret. — So. Quid ergo illi nomen attribuis, quod est videre, audire, odorari, gustare, calefieri, frigefierique? — THEÆ. Sentire equidem: quid enim aliud? — So. Universum igitur hoc sensum vocas? — THEÆ. Necesse. — So. Cui veritatis perceptionem convenire negamus, cum essentiam non percipiat. — THEÆ. Sic est. — So. Neque scientia igitur eo percipitur. — THEÆ. Non. — So. Ex his sequitur, o Theætete, scientiam et sensum nunquam idem fore. — THEÆ. Non videtur, o Socrates, et maxime nunc perspicuum patuit, aliud sensum, aliud scientiam esse. — So. Verum non hujus gratia disserere cœpimus, ut quid scientia non sit, sed quid sit, inveniremus. eatenus vero tamen disputando processimus, ut scientiam in sensu nullo modo quæramus, sed in eo nomine potius, quod nunc sortitur animus, cum ipse per se circa illa, quæ sunt, versatur et agit. — THEÆ. Atqui hoc, o Socrates, ut ego arbitror, opinari vocatur. — So. Recte arbitraris, amice. et nunc ab initio rursus adverte, deletis cunctis superioribus, numquid majus perspicias, postquam hucusque processisti. et quidnam scientia sit, iterum explica.

XXXI. ΘΕΑΙ. Δόξαν μὲν πᾶσαν εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, ἀδύνατον, ἐπειδὴ καὶ ψευδής ἐστι δόξα· κινδυνεύει δ' ἡ ἀληθὴς δόξα ἐπιστήμη εἶναι, καί μοι τοῦτ' ἀποκεκρίσθω. ἐὰν γὰρ μὴ φανῇ προϊοῦσιν, ὥσπερ
5 τὸ νῦν, ἄλλο τι πειρασόμεθ' αὖ λέγειν. — ΣΩ. Οὕτω μέντοι χρή, ὦ Θεαίτητε, λέγειν, προθύμως μᾶλλον ἢ ὡς τὸ πρῶτον ὤκνεις ἀποκρίνεσθαι. ἐὰν γὰρ οὕτω δρῶμεν, δυεῖν θάτερον, ἢ εὑρήσομεν ἐφ' ὃ ἐρχόμεθα, ἢ ἧττον οἰησόμεθ' εἰδέναι ὃ μηδαμῇ ἴσμεν· καίτοι οὐκ c
10 ἂν εἴη μεμπτὸς μισθὸς ὁ τοιοῦτος. καὶ δὴ καὶ νῦν τί φῄς; δυοῖν ὄντοιν εἰδέοιν δόξης, τοῦ μὲν ἀληθινοῦ, ψευδοῦς δὲ τοῦ ἑτέρου, τὴν ἀληθῆ δόξαν ἐπιστήμην ὁρίζει; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε· τοῦτο γὰρ αὖ νῦν μοι φαίνεται. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἔτ' ἄξιον περὶ δόξης ἀναλαβεῖν
15 πάλιν; — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις; — ΣΩ. Θράττει μέ πως νῦν τε καὶ ἄλλοτε δὴ πολλάκις, ὥστ' ἐν ἀπορίᾳ πολλῇ πρὸς ἐμαυτὸν καὶ πρὸς ἄλλον γεγονέναι, d οὐκ ἔχοντ' εἰπεῖν τί ποτ' ἐστὶ τοῦτο τὸ πάθος παρ' ἡμῖν καὶ τίνα τρόπον ἐγγιγνόμενον. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον
20 δή; — ΣΩ. Τὸ δοξάζειν τινὰ ψευδῆ. σκοπῶ δὴ καὶ νῦν ἔτι διστάζων, πότερον ἐάσωμεν αὐτὸ ἢ ἐπισκεψώμεθ' ἄλλον τρόπον ἢ ὀλίγον πρότερον. — ΘΕΑΙ. Τί μήν, ὦ Σώκρατες, εἴπερ γε καὶ ὁπῃοῦν φαίνεται δεῖν; ἄρτι γὰρ οὐ κακῶς γε σὺ καὶ ὁ Θεόδωρος ἐλέγετε σχο-
25 λῆς πέρι, ὡς οὐδὲν ἐν τοῖς τοιοῖσδε κατεπείγει. — ΣΩ. Ὀρθῶς ὑπέμνησας. ἴσως γὰρ οὐκ ἀπὸ καιροῦ e πάλιν ὥσπερ ἴχνος μετελθεῖν. κρεῖττον γάρ που σμικρὸν εὖ ἢ πολὺ μὴ ἱκανῶς περᾶναι. — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Πῶς οὖν; τί δὴ καί λέγομεν; ψευδῆ
30 φαμὲν ἑκάστοτε εἶναι δόξαν, καί τιν' ἡμῶν δοξάζειν ψευδῆ, τὸν δ' αὖ ἀληθῆ, ὡς φύσει οὕτως ἐχόντων; — ΘΕΑΙ. Φαμὲν γὰρ δή. — ΣΩ. Οὐκοῦν τόδε γ' ἔσθ' ἡμῖν
188 περὶ πάντα καὶ καθ' ἕκαστον ἤτοι εἰδέναι ἢ μὴ εἰδέναι; a μανθάνειν γὰρ καὶ ἐπιλανθάνεσθαι μεταξὺ τούτων ὡς ὄν-
35 τα χαίρειν λέγω ἐν τῷ παρόντι· νῦν γὰρ ἡμῖν πρὸς λόγον ἐστὶν οὐδέν. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μήν, ὦ Σώκρατες, ἄλλο γ' οὐδὲν λείπεται περὶ ἕκαστον πλὴν εἰδέναι ἢ μὴ εἰδέναι. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἤδη ἀνάγκη τὸν δοξάζοντα δοξάζειν ἢ ὧν τι οἶδεν ἢ μὴ οἶδεν; — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη.
40 — ΣΩ. Καὶ μὴν εἰδότα γε μὴ εἰδέναι ταὐτὸν ἢ μὴ εἰδότα εἰδέναι ἀδύνατον. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — b ΣΩ. Ἆρ' οὖν ὁ τὰ ψευδῆ δοξάζων, ἃ οἶδε, ταῦτ' οἴεται οὐ ταῦτ' εἶναι, ἀλλ' ἕτερ' ἄττ' ὧν οἶδε, καὶ ἀμφότερ' εἰδὼς ἀγνοεῖ αὖ ἀμφότερα; — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἀδύ-
45 νατον, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλ' ἆρ' ἃ μὴ οἶδεν, ἡγεῖται αὐτὰ εἶναι ἕτερ' ἄττ' ὧν μὴ οἶδε, καὶ τοῦτ' ἔστι τῷ μήτε Θεαίτητον μήτε Σωκράτη εἰδότι εἰς τὴν διάνοιαν λαβεῖν ὡς ὁ Σωκράτης Θεαίτητος ἢ ὁ Θεαίτητος Σωκράτης; — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς ἄν; — c
50 ΣΩ. Ἀλλ' οὐ μήν ἅ γέ τις οἶδεν οἴεταί που ἃ μὴ οἶδεν αὐτὰ εἶναι, οὐδ' αὖ ἃ μὴ οἶδεν ἃ οἶδε. — ΘΕΑΙ. Τέρας γὰρ ἔσται. — ΣΩ. Πῶς ἂν οὖν τις ἔτι ψευδῆ δοξάσειεν; ἐκτὸς γὰρ τούτων ἀδύνατόν που δοξάζειν, ἐπείπερ πάντ' ἢ ἴσμεν ἢ οὐκ ἴσμεν, ἐν δὲ τούτοις οὐδα-

XXXI. Theæ. Opinionem quamlibet, o Socrates, scientiam dicere non possumus, cum et falsa quædam opinio sit: videtur autem opinio vera scientia esse, et id a me nunc responsum puta: si enim disputantibus non apparet, uti nunc dicimus, ita rem se habere, aliquid aliud afferre iterum conabimur. — So. Euge, o Theætete, sic prompto animo loqui magis decet, quam ut cœperas segniter respondere. si enim ita faciamus, alterum e duobus continget, aut quod affectamus inveniemus, aut certe quod plane ignoramus minus nos scire putabimus: et profecto non contemnendum lucrum id erit. et nunc quidem quid ais? an cum duæ sint opinionis species, vera una, altera falsa, opinionem veram scientiam definis? — Theæ. Definio: hoc enim mihi in præsentia videtur. — So. An igitur de opinione iterum ab initio pertractandum? — Theæ. Quidnam dicis? — So. Turbat me nunc et sæpe alias, adeo ut in ambiguitate maxima tum apud me ipsum tum apud alios sim, explicare cum non possim, quænam sit hæc in nobis affectio, quove pacto adveniat. — Theæ. Quæ hæc? — So. Falsa scilicet aliquem opinari. de quo nunc etiam ambigo, utrum id omittamus, an alio modo quam paullo superius consideremus. — Theæ. Quidni, o Socrates, si quidem aliquo modo decere censes? præclare enim tu et Theodorus in superioribus de otio dicebatis, nihil in talibus urgere. — So. Opportune admonuisti. forte enim haud ab re erit tanquam vestigium iterum percurrere. præstat namque non multum bene, quam multum non sufficienter exsequi. — Theæ. Præstat sane. — So. Quomodo igitur? et quid dicimus? falsam plerumque opinionem esse dicimus, et aliquem nostrûm falsa opinari, alium vera, quasi hæc ex natura ita se habeant? — Theæ. Dicimus absque dubio. — So. Nonne igitur hoc nobis tam circa omnia, quam circa quodque competit, nosse videlicet, vel ignorare? nam discere et oblivisci, utpote horum media, nunc transeo: nihil enim ad propositum nobis conferunt. — Theæ. Nihil prorsus, o Socrates, aliud præter nosse vel ignorare circa quodque relinquitur. — So. Nonne igitur necessarium est opinantem opinari illa de quibus novit aliquid vel non novit? — Theæ. Necessarium. — So. Atqui ut cognoscens aliquid ignoret idem vel ignorans noverit, fieri non potest. — Theæ. Quidni? — So. Num igitur qui falsa opinatur, quæ novit, ea putat non ea esse, sed alia quædam eorum, quæ novit, et utraque qui novit, utraque rursus ignorat? — Theæ. At fieri hoc nequit, o Socrates. — So. Sed an quæ non novit, ea putat alia quædam esse eorum, quæ non novit, et qui neque Theætetum neque Socratem novit, cogitare unquam potest Socratem Theætetum vel contra Theætetum Socratem esse? — Theæ. Nunquam. — So. Neque tamen quæ quis novit, ea, quæ non novit, esse putat, neque rursus quæ non novit, ea quæ novit. — Theæ. Monstrum enim esset. — So. Quo alio igitur pacto falsa quis opinabitur? præter hæc enim opinari non licet, quando quidem omnia vel novimus vel ignoramus, in his autem nullo modo falsa opinari quis posse

μοῦ φαίνεται δυνατὸν ψευδῆ δοξάσαι. — ΘΕΑΙ. Ἀλη-
θέστατα. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ ταύτῃ σκεπτέον ὃ ζητοῦ-
μεν κατὰ τὸ εἰδέναι καὶ μὴ εἰδέναι ἰόντας, ἀλλὰ κατὰ
τὸ εἶναι καὶ μή; — ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Μὴ d
5 ἁπλοῦν ᾖ, ὅτι ὁ τὰ μὴ ὄντα περὶ ὁτουοῦν δοξάζων οὐκ
ἔσθ' ὡς οὐ ψευδῆ δοξάσει, κἂν ὁπωσοῦν ἄλλως τὰ τῆς
διανοίας ἔχῃ. — ΘΕΑΙ. Εἰκός γ' αὖ, ὦ Σώκρατες.
— ΣΩ. Πῶς οὖν; τί ἐροῦμεν, ὦ Θεαίτητε, ἐάν τις ἡμᾶς
ἀνακρίνῃ, Δυνατὸν δ' ὁτῳοῦν ὃ λέγετε, καὶ τίς ἀνθρώ-
10 πων τὸ μὴ ὂν δοξάσει, εἴτε περὶ τῶν ὄντων του εἴτ'
αὐτὸ καθ' αὑτό; Καὶ ἡμεῖς δή, ὡς ἔοικε, πρὸς ταῦτα
φήσομεν, Ὅταν γ' ἀληθῆ μὴ οἴηται οἰόμενος. ἢ πῶς e
ἐροῦμεν; — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἦ οὖν καὶ ἄλ-
λοθί που τὸ τοιοῦτόν ἐστι; — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; —
15 ΣΩ. Εἴ τις ὁρᾷ μέν τι, ὁρᾷ δ' οὐδέν. — ΘΕΑΙ. Καὶ
πῶς; — ΣΩ Ἀλλὰ μὴν εἰ ἕν γέ τι ὁρᾷ, τῶν ὄντων τι
ὁρᾷ. ἢ σὺ οἴει ποτὲ τὸ ἓν ἐν τοῖς μὴ οὖσιν εἶναι; —
ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Ὁ ἄρ' ἕν γέ τι ὁρῶν, ὄν
189 τι ὁρᾷ. — ΘΕΑΙ. Φαίνεται. — ΣΩ. Καὶ ὁ ἄρα τι a
20 ἀκούων, ἕν γέ τι ἀκούει καὶ ὂν ἀκούει. — ΘΕΑΙ. Ναί.
— ΣΩ. Καὶ ὁ ἁπτόμενος δή του, ἑνός γέ του ἅπτεται
καὶ ὄντος, εἴπερ ἑνός; — ΘΕΑΙ. Καὶ τοῦτο. —
ΣΩ. Ὁ δὲ δὴ δοξάζων οὐχ ἕν τι δοξάζει; — ΘΕΑΙ.
Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ὁ δ' ἕν τι δοξάζων οὐκ ὄν τι; —
25 ΘΕΑΙ. Ξυγχωρῶ. — ΣΩ. Ὁ ἄρα μὴ ὂν δοξάζων οὐ-
δὲν δοξάζει. — ΘΕΑΙ. Οὐ φαίνεται. — ΣΩ. Ἀλλὰ
μὴν ὅ γε μηδὲν δοξάζων τὸ παράπαν οὐδὲ δοξάζει. —
ΘΕΑΙ. Δῆλον, ὡς ἔοικεν. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' οἷόν τε τὸ b
μὴ ὂν δοξάζειν, οὔτε περὶ τῶν ὄντων (του) οὔτ' αὐτὸ
30 καθ' αὑτό. — ΘΕΑΙ. Οὐ φαίνεται. — ΣΩ. Ἄλλο τι
ἄρ' ἐστὶ τὸ ψευδῆ δοξάζειν τοῦ τὰ μὴ ὄντα δοξάζειν. —
ΘΕΑΙ. Ἄλλο ἔοικεν. — ΣΩ. Οὔτ' ἄρ' οὕτως οὔθ' ὡς
ὀλίγον πρότερον ἐσκοποῦμεν, ψευδής ἐστι δόξα ἐν ἡμῖν.
— ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν δή.

35 XXXII. ΣΩ. Ἀλλ' ἆρ' ὧδε γιγνόμενον τοῦτο προσα-
γορεύομεν; — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΣΩ. Ἀλλοδοξίαν τιν'
οὖσαν ψευδῆ φαμὲν εἶναι δόξαν, ὅταν τίς τι τῶν ὄντων
ἄλλο αὖ τῶν ὄντων ἀνταλλαξάμενος τῇ διανοίᾳ φῇ εἶναι. c
οὕτω γὰρ ὂν μὲν ἀεὶ δοξάζει, ἕτερον δ' ἀνθ' ἑτέρου, καὶ
40 ἁμαρτάνων οὗ ἐσκόπει δικαίως ἂν καλοῖτο ψευδῆ δοξά-
ζων. — ΘΕΑΙ. Ὀρθότατά μοι νῦν δοκεῖς εἰρηκέναι.
ὅταν γάρ τις ἀντὶ καλοῦ αἰσχρὸν ἢ ἀντ' αἰσχροῦ καλὸν
δοξάζῃ, τόθ' ὡς ἀληθῶς δοξάζει ψευδῆ. — ΣΩ. Δῆλος
εἶ, ὦ Θεαίτητε, καταφρονῶν μου καὶ οὐ δεδιώς. —
45 ΘΕΑΙ. Τί μάλιστα; — ΣΩ. Οὐκ ἄν, οἶμαι, σοὶ δοκῶ
τοῦ ἀληθῶς ψεύδους ἀντιλαβέσθαι, ἐρόμενος, Εἰ οἷόν τε d
ταχὺ βραδέως ἢ κοῦφον βαρέως ἢ ἄλλο τι ἐναντίον μὴ
κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ ἐναντίου γίγνε-
σθαι ἑαυτῷ ἐναντίως. τοῦτο μὲν οὖν, ἵνα μὴ μάτην θαρ-
50 ρήσῃς, ἀφίημι. ἀρέσκει δέ, ὡς φής, τὸ τὰ ψευδῆ δοξά-
ζειν ἀλλοδοξεῖν εἶναι; — ΘΕΑΙ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἔστιν
ἄρα κατὰ τὴν σὴν δόξαν ἕτερόν τι ὡς ἕτερον καὶ μὴ ὡς
ἐκεῖνο τῇ διανοίᾳ τίθεσθαι. — ΘΕΑΙ. Ἔστι μέντοι.
— ΣΩ. Ὅταν οὖν τοῦθ' ἡ διάνοιά του δρᾷ, οὐ καὶ

apparet. — Theæ. Verissime. — So. An ergo non ita considerandum quod quærimus per nosse et non nosse procedentibus, sed per esse et non esse? — Theæ. Qui istuc ais? — So. Est tamen profecto simplex, quoniam qui quæ nusquam sunt, in quacumque tandem re opinatur, is non potest non falsa opinari, quocumque alio modo cogitet. — Theæ. Certe verisimile, o Socrates. — So. Quomodo igitur? quid respondebimus, o Theætete, si quis nos interroget, Quisque potest id quod dicitis, et quis hominum id quod non est opinabitur, sive de iis quæ sunt, sive ipsum per se? Ad hæc nos utique respondebimus: Quando quispiam opinans vera non opinatur. aut quid dicemus? — Theæ. Sic certe. — So. Num et alibi tale quid accidit? — Theæ. Quid istuc? — So. Ut aliquis videat quidem aliquid, videat autem nihil? — Theæ. Et quonam pacto? — So. At vero si unum quiddam videt, exsistentium quiddam videt. aut an tu putas unum in iis, quæ non sunt, esse? — Theæ. Minime. — So. Qui ergo unum aliquid videt, exsistens aliquid videt. — Theæ. Apparet. — So. Et qui aliquid audit, unum audit et exsistens audit. — Theæ. Profecto. — So. Item qui aliquid tangit, unum aliquid tangit, et exsistens insuper, si quidem unum. — Theæ. Et istud. — So. Qui vero opinatur, nonne unum aliquid opinatur? — Theæ. Necessarium est. — So. Et qui unum aliquid, nonne exsistens aliquid? — Theæ. Assentior. — So. Qui ergo non exsistens opinatur, nihil opinatur. — Theæ. Nihil, videtur. — So. At qui omnino nihil opinatur, ne opinatur quidem. — Theæ. Constat. — So. Fieri igitur non potest, ut quis id, quod non est, opinetur, sive de iis quæ sunt, sive ipsum per se. — Theæ. Fieri non posse videtur. — So. Aliud ergo est opinari falsa quam ea quæ non sunt opinari. — Theæ. Aliud apparet. — So. Neque igitur sic, neque ut paulo ante consideravimus, opinio falsa nobis inest. — Theæ. Non certe.

XXXII. So. At an hoc modo se habens sic appellamus? — Theæ. Quomodo? — So. Alienam quandam opinionem dicimus esse falsam opinionem, quando quis aliquid eorum quæ sunt, aliud quiddam eorum quæ et ipsa sunt, prout animi cogitatio permutarit, esse dicit. sic enim exsistens aliquid semper, sed pro alio aliud opinatur, et cum ab eo, quod cogitavit, aberret, jure falsa opinari dicetur. — Theæ. Rectissime mihi nunc dixisse videris. nam quoties aliquis pro pulchro turpe vel contra pro turpi pulchrum opinatur, revera falsa opinatur. — So. Contemnis me aperte, o Theætete, et non vereris? — Theæ. Quorsum hæc? — So. Non, opinor, putas me resprehensurum illud revera falsum, interrogantem, Utrum possit velox tarde aut leve graviter vel aliud quiddam contrarium non secundum naturam propriam, verum secundum naturam contrarii sibi ipsi contrarie fieri. ne igitur temere audeas, hoc dimitto. placet vero tibi, ut ais, falsa opinari esse aliena opinari? — Theæ. Mihi quidem. — So. Licet ergo, ut tu putas, alterum quiddam ut alterum, et non ut illud co-

ἀνάγκη αὐτὴν ἤτοι ἀμφότερα ἢ τὸ ἕτερον διανοεῖσθαι; — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἤτοι ἅμα γ' ἢ ἐν μέρει; — ΘΕΑΙ. Κάλλιστα. — ΣΩ. Τὸ δὲ διανοεῖσθαι ἆρ' ὅπερ ἐγὼ καλεῖς; — ΘΕΑΙ. Τί καλῶν; — ΣΩ. Λόγον, ὃν αὐτὴ πρὸς αὑτὴν ἡ ψυχὴ διεξέρχεται περὶ ὧν ἂν σκοπῇ. ὥς γε μὴ εἰδώς σοι ἀποφαίνομαι. τοῦτο γάρ μοι ἰνδάλλεται διανοουμένη, οὐκ ἄλλο τι ἢ διαλέγεσθαι αὐτὴ ἑαυτὴν ἐρωτῶσα καὶ ἀποκρινομένη, καὶ φάσκουσα καὶ οὐ φάσκουσα. ὅταν δ' ὁρίσασα, εἴτε βραδύτερον εἴτε καὶ ὀξύτερον ἐπαΐξασα, ταὐτὸν ἤδη φῇ καὶ μὴ διστάζῃ, δόξαν ταύτην τίθεμεν αὐτῆς. ὥστ' ἔγωγε τὸ δοξάζειν λέγειν καλῶ καὶ τὴν δόξαν λόγον εἰρημένον, οὐ μέντοι πρὸς ἄλλον οὐδὲ φωνῇ, ἀλλὰ σιγῇ πρὸς αὑτόν. σὺ δὲ τί; — ΘΕΑΙ. Κἀγώ. — ΣΩ. Ὅταν ἄρα τις τὸ ἕτερον ἕτερον δοξάζῃ, καὶ φησίν, ὡς ἔοικε, τὸ ἕτερον ἕτερον εἶναι πρὸς ἑαυτόν. — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Ἀναμιμνήσκου δή, εἰ πώποτ' εἶπες πρὸς σεαυτόν, ὅτι παντὸς μᾶλλόν τοι καλὸν αἰσχρόν ἐστιν ἢ τὸ ἄδικον δίκαιον, ἢ καὶ τὸ πάντων κεφάλαιον σκόπει, εἰ πώποτ' ἐπεχείρησας σεαυτὸν πείθειν ὡς παντὸς μᾶλλον τὸ ἕτερον ἕτερόν ἐστιν, ἢ πᾶν τοὐναντίον οὐδ' ἐν ὕπνῳ πώποτ' ἐτόλμησας εἰπεῖν πρὸς σεαυτόν, ὡς παντάπασιν ἄρα τὰ περιττὰ ἄρτιά ἐστιν ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἄλλον δέ τιν' οἴει ὑγιαίνοντα ἢ μαινόμενον τολμῆσαι σπουδῇ πρὸς ἑαυτὸν εἰπεῖν, ἀναπείθοντα αὑτόν, ὡς ἀνάγκη τὸν βοῦν ἵππον εἶναι ἢ τὰ δύο ἕν; — ΘΕΑΙ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ τὸ λέγειν πρὸς ἑαυτὸν δοξάζειν ἐστίν, οὐδεὶς ἀμφότερά γε λέγων καὶ δοξάζων καὶ ἐφαπτόμενος ἀμφοῖν τῇ ψυχῇ εἴποι ἂν καὶ δοξάσειεν, ὡς τὸ ἕτερον ἕτερόν ἐστιν. ἐατέον δὲ καὶ σοὶ τὸ ῥῆμα περὶ τοῦ ἑτέρου. λέγω γὰρ αὐτὸ τῇδε, μηδένα δοξάζειν, ὡς τὸ αἰσχρὸν καλὸν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. — ΘΕΑΙ. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἐῶ τε καί μοι δοκεῖ ὡς λέγεις. — ΣΩ. Ἄμφω μὲν ἄρα δοξάζοντ' ἀδύνατον τὸ ἕτερον ἕτερον δοξάζειν. — ΘΕΑΙ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τὸ ἕτερόν γε μόνον δοξάζων, τὸ δ' ἕτερον μηδαμῇ, οὐδέποτε δοξάσει τὸ ἕτερον ἕτερον εἶναι. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις· ἀναγκάζοιτο γὰρ ἂν ἐφάπτεσθαι καὶ οὗ μὴ δοξάζει. — ΣΩ. Οὔτ' ἄρ' ἀμφότερα οὔτε τὸ ἕτερον δοξάζοντι ἐγχωρεῖ ἀλλοδοξεῖν. ὥστ' εἴ τις ὁριεῖται δόξαν εἶναι ψευδῆ τὸ ἑτεροδοξεῖν, οὐδὲν ἂν λέγοι· οὔτε γὰρ ταύτῃ οὔτε κατὰ τὰ πρότερα φαίνεται ψευδὴς ἐν ἡμῖν οὖσα δόξα. — ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔοικεν.

XXXIII. ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι, ὦ Θεαίτητε, εἰ τοῦτο μὴ φανήσεται ὄν, πολλ' ἀναγκασθησόμεθ' ὁμολογεῖν καὶ ἄτοπα. — ΘΕΑΙ. Τὰ ποῖα δή; — ΣΩ. Οὐκ ἐρῶ σοι, πρὶν ἂν πανταχῇ πειραθῶ σκοπεῖν. αἰσχυνοίμην γὰρ ἂν ὑπὲρ ἡμῶν ἐν ᾧ ἀποροῦμεν ἀναγκαζομένων ὁμολογεῖν οἷα λέγω. ἀλλ' ἐὰν εὕρωμεν καὶ ἐλεύθεροι γενώμεθα, τότ' ἤδη περὶ τῶν ἄλλων ἐροῦμεν ὡς πασχόντων αὐτά, ἐκτὸς τοῦ γελοίου ἑστῶτες· ἐὰν δὲ πάντῃ ἀπορήσωμεν ταπεινωθέντες, οἶμαι, τῷ λόγῳ

gitatione ponere. — Theæ. Licet utique. — So. Quando id igitur fit, an non necesse est aut utraque aut alterum cogitare? — Theæ. Necesse omnino. — So. Aut simul, aut seorsum? — Theæ. Et istud. — So. Ipsum autem cogitare an idem, quod et ego, vocas? — Theæ. Quid vocans? — So. Sermonem, quem ipse animus apud se volvit circa illa, quae considerat. rem tibi, eamque ut minime peritus, declaro. mihi enim videtur cogitans nihil aliud quam secum disserere interrogando et respondendo, affirmando ac negando. quando vero definit, idemque, sive tardius sive velocius proruerit, jam asserit et non ambigit, hanc opinionem ejus ponimus. ita ut ego opinari loqui appello opinionemque sermonem, non tamen cum alio neque voce, sed silentio secum. tu vero quid? — Theæ. Idem. — So. Quando igitur aliquis alterum opinatur alterum, tunc, ut videtur, sibi dicit, alterum esse alterum. — Theæ. Quidni? — So. Recordare, obsecro, si unquam tecum dixeris, pulchrum omnino turpe vel injustum esse justum, imo quod est omnium summum, considera, numquid persuadere tibi unquam conatus sis, quod maxime omnium alterum sit alterum, aut an prorsus contra, ne in somno quidem unquam ausus fueris tecum dicere, paria prorsus imparia esse vel aliud quiddam hujusmodi. — Theæ. Nunquam certe. — So. Numquid alium quempiam sive prudentem sive insanum ausurum existimas secum loquentem serio sibi persuadere bovem necessario equum vel duo unum esse? — Theæ. Minime per Jovem. — So. Si secum loqui opinari est, nemo dum utraque dicit et opinatur attingitque animo, proferet unquam opinabiturque alterum esse alterum. mittendum vero etiam tibi verbum hoc de altero. hoc autem est quod volo, neminem opinari turpe esse pulchrum, aut aliud quidquam ejusdem generis. — Theæ. Mitto equidem, o Socrates, mihique quod ais placet. — So. Quare fieri nequit, ut qui opinatur ambo alterum esse alterum opinetur. — Theæ. Patet. — So. At neque is qui alterum opinatur tantum, alterum minime, unquam alterum esse alterum opinabitur. — Theæ. Vera narras: nam cogeretur etiam quod non opinatur attingere. — So. Neque igitur qui ambo, neque qui alterum opinatur, aliena opinari potest. quapropter qui falsam opinionem aliena opinari definit, nihil efficit. neque enim hac ratione neque secundum superiora opinionem falsam nobis inesse constat. — Theæ. Non, ut videtur.

XXXIII. So. Verumtamen, o Theætete, si hoc non esse apparebit, multa absurda confiteri cogemur. — Theæ. Quænam? — So. Non prius dicam tibi quam omnino considerare contendero: puderet enim me nostri, dum dubitamus si confiteri quæ dico cogeremur. sed si invenerimus liberique evaserimus, tum demum de reliquis loquemur, quibus talia usu veniunt, utpote ipsi ab hujusmodi ridiculo errore alieni. sin autem omnino deficiemus, humiles facti veluti fluctuantes et nauseam patientes rationi

παρέξομεν ὡς ναυτιῶντες πατεῖν τε καὶ χρῆσθαι ὅ τι ἂν βούληται. ἢ οὖν ἔτι πόρον τιν' εὑρίσκω τοῦ ζητήματος ἡμῖν, ἄκουε. — ΘΕΑΙ. Λέγε μόνον. — ΣΩ. Οὐ φήσω ἡμᾶς ὀρθῶς ὁμολογῆσαι, ἡνίκ' ὡμολογήσαμεν, ἅ τις οἶδεν ἀδύνατον δοξάσαι ἃ μὴ οἶδεν εἶναι αὐτὰ, καὶ ψευσθῆναι· ἀλλά πῃ δυνατόν. — ΘΕΑΙ. Ἆρα b λέγεις ὃ κἀγὼ τόθ' ὑπώπτευσα, ἡνίκ' αὐτὸ ἔφαμεν, τοιοῦτον εἶναι, ὅτι ἐνίοτ' ἐγὼ γιγνώσκων Σωκράτη, πόρρωθεν δ' ὁρῶν ἄλλον, ὃν οὐ γιγνώσκω, ᾠήθην εἶναι Σωκράτη, ὃν οἶδα; γίγνεται γὰρ δὴ ἐν τῷ τοιούτῳ οἷον λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀπέστημεν αὐτοῦ, ὅτι ἃ ἴσμεν ἐποίει ἡμᾶς εἰδότας μὴ εἰδέναι; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Μὴ γὰρ οὕτω τιθῶμεν, ἀλλ' ὧδε. καὶ ἴσως πῃ ἡμῖν συγχωρήσεται, ἴσως δ' ἀντιτενεῖ. ἀλλὰ γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ ἐχόμεθα, ἐν ᾧ ἀνάγκη πάντα c μεταστρέφοντα λόγον βασανίζειν. σκόπει οὖν, εἴ τι λέγω. ἆρ' ἔστι μὴ εἰδότα τι πρότερον ὕστερον μαθεῖν; — ΘΕΑΙ. Ἔστι μέντοι. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ αὖθις ἕτερον καὶ ἕτερον; — ΘΕΑΙ. Τί δ' οὔ; — ΣΩ. Θὲς δή μοι λόγου ἕνεκ' ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐνὸν κήρινον ἐκμαγεῖον, τῷ μὲν μεῖζον, τῷ δ' ἔλαττον, καὶ τῷ μὲν καθαρωτέρου κηροῦ, τῷ δὲ κοπρωδεστέρου καὶ σκληροτέρου, ἐνίοις δ' ὑγροτέρου, ἔστι δ' οἷς μετρίως d ἔχοντος. — ΘΕΑΙ. Τίθημι. — ΣΩ. Δῶρον τοίνυν αὐτὸ φῶμεν εἶναι τῆς τῶν Μουσῶν μητρὸς Μνημοσύνης, καὶ εἰς τοῦτο, ὅ τι ἂν βουληθῶμεν μνημονεῦσαι ὧν ἂν ἴδωμεν ἢ ἀκούσωμεν ἢ αὐτοὶ ἐννοήσωμεν, ὑπέχοντας αὐτὸ ταῖς αἰσθήσεσι καὶ ἐννοίαις, ἀποτυποῦσθαι, ὥσπερ δακτυλίων σημεῖα ἐνσημαινομένους· καὶ ὃ μὲν ἂν ἐκμαγῇ, μνημονεύειν τε καὶ ἐπίστασθαι, ἕως ἂν ἐνῇ τὸ εἴδωλον αὐτοῦ· ὃ δ' ἂν ἐξαλειφθῇ ἢ μὴ οἷόν τε γένηται ἐκμαγῆναι, ἐπιλελῆσθαί τε καὶ μὴ ἐπίστα- e σθαι. — ΘΕΑΙ. Ἔστω οὕτως. — ΣΩ. Ὁ τοίνυν ἐπιστάμενος μὲν αὐτὰ, σκοπῶν δέ τι ὧν ὁρᾷ ἢ ἀκούει, ἄθρει εἰ ἄρα τοιῷδε τρόπῳ ψευδῆ ἂν δοξάσειε. — ΘΕΑΙ. Ποίῳ δή τινι; — ΣΩ. Ἃ οἶδεν, οἰηθεὶς εἶναι τοτὲ μὲν ἃ οἶδε, τοτὲ δ' ἃ μή. ταῦτα γὰρ ἐν τοῖς πρόσθεν οὐ καλῶς ὡμολογήσαμεν ὁμολογοῦντες ἀδύνατα. — ΘΕΑΙ. Νῦν δὲ πῶς λέγεις; — ΣΩ. Δεῖ 192 ὧδε λέγεσθαι περὶ αὐτῶν, ἐξ ἀρχῆς διοριζομένους, a ὅτι ὃ μέν τις οἶδεν ἔχων αὐτοῦ μνημεῖον ἐν τῇ ψυχῇ, αἰσθάνεται δ' αὐτὸ μὴ, τοῦτ' οἰηθῆναι ἕτερόν τι ὧν οἶδεν, ἔχοντα καὶ ἐκείνου τύπον, αἰσθανόμενον δὲ μὴ, ἀδύνατον· καὶ ὅ γ' οἶδεν αὖ, οἰηθῆναι εἶναι ὃ μὴ οἶδε μηδ' ἔχει αὐτοῦ σφραγῖδα· καὶ ὃ μὴ οἶδεν ὃ μὴ οἶδεν αὖ· καὶ ὃ μὴ οἶδεν ὃ οἶδε· καὶ ὃ αἰσθάνεταί γ' ἕτερόν τι ὧν αἰσθάνεται οἰηθῆναι εἶναι· καὶ ὃ αἰσθάνεται ὧν τι μὴ αἰσθάνεται· καὶ ὃ μὴ αἰσθάνεται ὧν μὴ αἰσθάνεται· καὶ ὃ μὴ αἰσθάνεται ὧν αἰσθάνεται. καὶ ἔτι γ' αὖ ὧν οἶδε b καὶ αἰσθάνεται καὶ ἔχει τὸ σημεῖον κατὰ τὴν αἴσθησιν οἰηθῆναι αὖ ἕτερόν τι ὧν οἶδε καὶ αἰσθάνεται καὶ ἔχει αὖ κἀκείνου τὸ σημεῖον κατὰ τὴν αἴσθησιν, ἀδυνατώτερον ἔτι ἐκείνων, εἰ οἷόν τε. καὶ ὃ οἶδε καὶ ὃ αἰσθάνεται ἔχων τὸ μνημεῖον ὀρθῶς ὃ οἶδεν οἰηθῆναι ἀδύ-

nos permittemus, ut vel conculcet nos vel faciat de nobis quodcumque velit. itaque si quem exitum inveniam quæstionis hujus, jam audi. — Theæ. Dic modo. — So. Haud fatebor recte nos consensisse, quando concessimus, quæ quis novit, opinari non posse ea esse quæ non novit, atque falli. verum quodammodo potest. — Theæ. Numquid ais, quod et ego tunc suspicatus sum, cum de eo nobis sermo erat, tale esse, quod nonnunquam ego Socratem qui novi, eminus alium ignotum mihi prospiciens, Socratem mihi notum tum esse putavi? contingit enim in talibus quod dicis. — So. Nonne ab eo depulsi sumus, quod efficiebat, nos, quæ novimus, cognoscentes minime ea nosse? — Theæ. Prorsus. — So. Ne igitur sic, sed hoc modo ponamus. ac forte nobis assentietur, forte etiam adversabitur. verum in his angustiis sumus, ut necessarium (sit), rationem illam quæ omnia invertit examinare. vide igitur an aliquid dicam. potestne qui ante aliquid ignoravit, postea discere? — Theæ. Potest certe. — So. Nonne aliud deinceps atque aliud? — Theæ. Quid obstat? — So. Pone exempli causa, ceream inesse quandam massam, in qua effigies finguntur in animis nostris, in hoc majorem, minorem in illo, in hoc purioris ceræ, sordidioris duriorisque in alio, in quibusdam mollioris, in nonnullis etiam temperatæ. — Theæ. Pono. — So. Donum igitur hoc esse dicamus Musarum matris Memoriæ, et in hoc quidquid eorum, quæ aut vidimus aut audivimus aut ipsi excogitavimus, meminisse cupiamus, insinuantes ipsum sensibus intelligentiæque, effingi, uti annulis signantes imprimentes: et quod effictum fuerit, meminisse nos et scire quoad figura ejus in eo permaneat: quod vero deletum fuerit, vel effingi nequit, oblivisci ac nescire. — Theæ. Sic esto. — So. Qui ergo scit quidem illa, considerat autem quidquam eorum, quæ videt vel audit, vide an fortasse hoc modo falsa opinetur. — Theæ. Quonam? — So. Quæ novit esse putans nunc quidem quæ novit, nunc vero quæ non novit. hæc utique supra non recte concessimus fieri non posse. — Theæ. Nunc autem quomodo dicis? — So. In hunc modum de illis denuo distinguentes dicamus: quod istuc quod quispiam novit et cujus in animo monumentum servat, non sentit autem, existimare nequit aliud quiddam esse ex iis quæ etiam novit et cujus imaginem servat, non vero sentit: neque quod novit, putare esse quod non novit cujusve nullam servat imaginem: neque quod non novit, id esse quod non novit: neque quod non novit, id quod novit, neque quod sentit, aliquid aliud quam ea quæ sentit: sive quod sentit, aliquid eorum quæ minime sentit: et quod non sentit, eorum aliquid quæ non sentit: et quod non sentit quidquam ex his quæ sentit. et multo minus putare potest quod novit sentitque et cujus servat imaginem secundum sensum, esse aliud quiddam quod novit et sentit et cujus servat eodem modo effigiem: neque quod novit et sentit et retinet recte, esse id quod novit putare potest: neque quod novit et sentit

νατον· καὶ ὃ οἶδε καὶ αἰσθάνεται ἔχων κατὰ ταὐτὰ, ὃ αἰσθάνεται· καὶ ὃ αὖ μὴ οἶδε μηδ' αἰσθάνεται ὃ c μὴ οἶδε μηδ' αἰσθάνεται· καὶ ὃ μὴ οἶδε μηδ' αἰσθάνεται ὃ μὴ οἶδε· καὶ ὃ μὴ οἶδε μηδ' αἰσθάνεται ὃ 5 μὴ αἰσθάνεται, πάντα ταῦτ' ὑπερβάλλει ἀδυναμίᾳ τοῦ ἐν αὐτοῖς ψευδῆ τινα δοξάσαι. λείπεται δὴ ἐν τοῖς τοιοῖσδε, εἴπερ που ἄλλοθι, τὸ τοιοῦτον γενέσθαι. — **ΘΕΑΙ.** Ἐν τίσι δή; ἐὰν ἄρ' ἐξ αὐτῶν τι μᾶλλον μάθω· νῦν μὲν γὰρ οὐχ ἕπομαι. — **ΣΩ.** Ἐν οἷς οἶδεν, οἰηθῆναι 10 αὐτὰ ἕτερ' ἄττ' εἶναι ὧν οἶδε καὶ αἰσθάνεται· ἢ ὧν μὴ οἶδεν, αἰσθάνεται δέ· ἢ ὧν οἶδε καὶ αἰσθάνεται, ὧν οἶ- d δεν αὖ καὶ αἰσθάνεται. — **ΘΕΑΙ.** Νῦν πολὺ πλεῖον ἀπελείφθην ἢ τότε.

XXXIV. **ΣΩ.** Ὧδε δὴ ἀνάπαλιν ἄκουε. ἐγὼ εἰδὼς 15 Θεόδωρον καὶ ἐν ἐμαυτῷ μεμνημένος οἷός ἐστι, καὶ Θεαίτητον κατὰ ταὐτὰ, ἄλλο τι ἐνίοτε μὲν ὁρῶ αὐτοὺς, ἐνίοτε δ' οὔ, καὶ ἅπτομαί ποτ' αὐτῶν, τοτὲ δ' οὔ, καὶ ἀκούω ἤ τιν' ἄλλην αἴσθησιν αἰσθάνομαι, τοτὲ δ' αἴσθησιν μὲν οὐδεμίαν ἔχω περὶ ὑμῶν, μέμνημαι δ' ὑμᾶς 20 οὐδὲν ἧττον καὶ ἐπίσταμαι αὐτὸς ἐν ἐμαυτῷ; — **ΘΕΑΙ.** Πάνυ μὲν οὖν. — **ΣΩ.** Τοῦτο τοίνυν πρῶτον e μαθὲ ὧν βούλομαι δηλῶσαι, ὡς ἔστι μὲν ἃ οἶδε μὴ αἰσθάνεσθαι, ἔστι δ' αἰσθάνεσθαι. — **ΘΕΑΙ.** Ἀληθῆ. — **ΣΩ.** Οὐκοῦν καὶ ἃ μὴ οἶδε, πολλάκις μὲν ἔστι 25 μηδ' αἰσθάνεσθαι, πολλάκις δ' αἰσθάνεσθαι μόνον; — **ΘΕΑΙ.** Ἔστι καὶ τοῦτο. — **ΣΩ.** Ἰδὲ δὴ ἐάν τι μᾶλλον νῦν ἐπίσπῃ. Σωκράτης ἐπιγιγνώσκει Θεόδωρον καὶ a 193 Θεαίτητον, ὁρᾷ δὲ μηδέτερον, μηδ' ἄλλη αἴσθησις αὐτῷ πάρεστι περὶ αὐτῶν· οὐκ ἄν ποτ' ἐν ἑαυτῷ δο- 30 ξάσειεν ὡς ὁ Θεαίτητός ἐστι Θεόδωρος. λέγω τι ἢ οὐδέν; — **ΘΕΑΙ.** Ναί, ἀληθῆ γε. — **ΣΩ.** Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐκείνων πρῶτον ἦν ὧν ἔλεγον. — **ΘΕΑΙ.** Ἦν γάρ. — **ΣΩ.** Δεύτερον τοίνυν, ὅτι τὸν μὲν γιγνώσκων ὑμῶν, τὸν δὲ μὴ ⌜γιγνώσκων⌝, αἰσθανόμενος δὲ μη- 35 δέτερον, οὐκ ἄν ποτ' αὖ οἰηθείην ὃν οἶδα εἶναι ὃν μὴ b οἶδα. — **ΘΕΑΙ.** Ὀρθῶς. — **ΣΩ.** Τρίτον δέ, μηδέτερον γιγνώσκων μηδ' αἰσθανόμενος οὐκ ἂν οἰηθείην, ὃν μὴ οἶδα, ἕτερόν τιν' εἶναι ὧν μὴ οἶδα. καὶ τἆλλα τὰ πρότερα πάνθ' ἑξῆς νόμιζε πάλιν ἀκηκοέναι, ἐν οἷς οὐ- 40 δέποτ' ἐγὼ περὶ σοῦ καὶ Θεοδώρου τὰ ψευδῆ δοξάσω, οὔτε γιγνώσκων οὔτ' ἀγνοῶν ἄμφω, οὔτε τὸν μέν, τὸν δ' οὐ γιγνώσκων. καὶ περὶ αἰσθήσεων κατὰ ταὐτά, εἰ ἄρ' ἕπει. — **ΘΕΑΙ.** Ἕπομαι. — **ΣΩ.** Λείπεται τοίνυν τὰ ψευδῆ δοξάσαι ἐν τῷδε, ὅταν γιγνώσκων σὲ 45 καὶ Θεόδωρον, καὶ ἔχων ἐν ἐκείνῳ τῷ κηρίνῳ ὥσπερ c δακτυλίων σφῷν ἀμφοῖν τὰ σημεῖα, διὰ μακροῦ καὶ μὴ ἱκανῶς ὁρῶν ἄμφω προθυμηθῶ, τὸ οἰκεῖον ἑκατέρου σημεῖον ἀποδοὺς τῇ οἰκείᾳ ὄψει, ἐμβιβάσας προσαρμόσαι εἰς τὸ ἑαυτῆς ἴχνος, ἵνα γένηται ἀναγνώρισις, 50 εἶτα τούτων ἀποτυχὼν καὶ ὥσπερ οἱ ἔμπαλιν ὑποδούμενοι παραλλάξας προσβάλω τὴν ἑκατέρου ὄψιν πρὸς τἀλλότριον σημεῖον, ἢ καὶ οἷα τὰ ἐν τοῖς κατόπτροις τῆς ὄψεως πάθη, δεξιὰ εἰς ἀριστερὰ μεταρρεούσης, ταὐτὸν παθὼν διαμάρτω· τότε δὴ συμβαίνει ἡ ἑτερο- d

et similiter retinet, id esse quod sentit: neque quod non novit et non sentit, id esse quod non novit et non sentit: neque quod non novit et non sentit, id quod minime novit: neque quod non novit et non sentit, id quod minime sentit. hæc omnia talia sunt, ut nemo in iis falsa ulla ratione opinari valeat. restat ergo ut in quibusdam hujusmodi, sicubi, tale quid accidat. — Theæ. In quibusnam? si nempe magis ex ipsis aliquid intelligam: nam in præsentia haud assequor. — So. In quibus novit aliquis, ut ea putet esse alia quædam eorum quæ et novit et sentit: vel quæ non novit, sentit tamen: vel quæ novit sentitque, eorum esse quæ et novit et sentit. — Theæ. Nunc longo magis quam supra deficio.

XXXIV. So. Age, sic iterum audi. equidem cognoscens Theodorum ejusque simulacrum memoria tenens, Theætetumque similiter, nonne interdum quidem ipsos video, interdum non, et tango quandoque, alias minime, eodemque pacto et audio et aliis sensibus apprehendo, sæpe etiam sensu vos nullo percipio, et apud me scio nihilominus atque memini? — Theæ. Prorsus. — So. Hoc itaque primum ex his quæ expositurus sum animadverte, quod potest quidem aliquis quæ novit non sentire, potest vero sentire. — Theæ. Sic est. — So. Nonne et quæ non novit, sæpe etiam neque sentit, et sæpe solummodo sentit? — Theæ. Verum hoc quoque. — So. Vide, an magis nunc id assequaris. Socrates Theodorum Theætetumque cognoscit, sed neutrum videt, neque alio sensu illos percipit: nunquam secum ipse Theætetum esse Theodorum opinabitur. dicone aliquid an nihil? — Theæ. Vera profecto. — — So. Hoc sane primum erat ex iis quæ dicebam — Theæ. Erat. — So. Alterum erat hoc: dum unum e vobis cognosco, ignoro alterum, sentio autem neutrum, nunquam eum, quem cognosco, illum esse, quem ignoro, putabo. — Theæ. Probe. — So. Tertium vero istud: dum neutrum cognosco neutrumque sentio, nunquam eum quem ignoro, alium quendam eorum esse quos ignoro putare possum. atque ita deinceps omnia supra dicta repetita similiter puta, in quibus ego nunquam de te et Theodoro falsa opinabor, neque cognoscens neque ignorans utrumque neque unum quidem cognoscens, ignorans alterum. eademque de sensibus ratio, si modo percipis. — Theæ. Percipio. — So. Restat igitur ut falsa in hoc opinemur, quando te Theodorumque cognoscens et servans in cereo illo utriusque tanquam annulorum figuras, longo ex tempore neque acute cernens utrumque, molior proprium alterutrius signum proprio adspectui attribuendo accommodare suo vestigio ut agnitio fiat, deinde aberro, et instar eorum qui commutatis calceis errant, alterutrius adspectum ad alienum simulacrum transfero, et similia quædam patior iis quæ in speculis transverse resultant, cum dextra quæ sunt videantur sinistra esse, et ita decipior: tunc sane nascitur aliena opinio, et id est quod falsa opinar

δοξία καὶ τὸ ψευδῆ δοξάζειν. — ΘΕΑΙ. Ἔοικε γάρ,
ὦ Σώκρατες, θαυμασίως ᾧ λέγεις τὸ τῆς δόξης πάθος.
— ΣΩ. Ἔτι τοίνυν καὶ ὅταν ἀμφοτέρους γιγνώσκων
τὸν μὲν πρὸς τῷ γιγνώσκειν αἰσθάνωμαι, τὸν δὲ μή,
5 τὴν δὲ γνῶσιν τοῦ ἑτέρου μὴ κατὰ τὴν αἴσθησιν ἔχω,
ὃ ἐν τοῖς πρόσθεν οὕτως ἔλεγον καί μου τότ' οὐκ ἐμάν-
θανες. — ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Τοῦτο μὴν
ἔλεγον, ὅτι [ὁ] γιγνώσκων τὸν ἕτερον καὶ αἰσθανόμενος, e
καὶ τὴν γνῶσιν κατὰ τὴν αἴσθησιν αὐτοῦ ἔχων, οὐδέ-
10 ποτ' οἰήσεται εἶναι αὐτὸν ἕτερόν τιν' ὧν γιγνώσκει τε
καὶ αἰσθάνεται καὶ τὴν γνῶσιν αὖ κἀκείνου ἔχει κατὰ
τὴν αἴσθησιν. ἦν γὰρ τοῦτο; — ΘΕΑΙ. Ναί. —
ΣΩ. Παρελείπετο δέ γέ που τὸ νῦν λεγόμενον, ἐν ᾧ δὴ
φαμὲν τὴν ψευδῆ δόξαν γίγνεσθαι τὸ ἄμφω γιγνώσκοντα
194 καὶ ἄμφω ὁρῶντα ἤ τιν' ἄλλην αἴσθησιν ἔχοντ' ἀμφοῖν a
τὼ σημείω μὴ κατὰ τὴν αὐτοῦ αἴσθησιν ἑκάτερον ἔχειν,
ἀλλ' οἷον τοξότην φαῦλον ἱέντα παραλλάξαι τοῦ σκοποῦ
καὶ ἁμαρτεῖν, ὃ δὴ καὶ ψεῦδος ἄρ' ὠνόμασται. —
ΘΕΑΙ. Εἰκότως γε. — ΣΩ. Καὶ ὅταν τοίνυν τῷ μὲν
20 παρῇ αἴσθησις τῶν σημείων, τῷ δὲ μή, τὸ δὲ τῆς
ἀπούσης αἰσθήσεως τῇ παρούσῃ προσαρμόσῃ, πάντῃ
ταύτῃ ψεύδεται ἡ διάνοια. καὶ ἑνὶ λόγῳ, περὶ ὧν
μὲν μὴ οἶδέ τις μηδ' ᾔσθετο πώποτε, οὐκ ἔστιν, ὡς b
ἔοικεν, οὔτε ψεύδεσθαι οὔτε ψευδὴς δόξα, εἴ τι νῦν
25 ἡμεῖς ὑγιὲς λέγομεν· περὶ δ' ὧν ἴσμεν τε καὶ αἰσθανό-
μεθα, ἐν αὐτοῖς τούτοις στρέφεται καὶ ἑλίττεται ἡ δόξα
ψευδὴς καὶ ἀληθὴς γιγνομένη, καταντικρὺ μὲν καὶ κατὰ
τὸ εὐθὺ τὰ οἰκεῖα συνάγουσα ἀποτυπώματα καὶ τύ-
πους, ἀληθής, εἰς πλάγια δὲ καὶ σκολιὰ ψευδής. —
30 ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν καλῶς, ὦ Σώκρατες, λέγεται; —
ΣΩ. Ἔτι τοίνυν καὶ τάδ' ἀκούσας μᾶλλον αὐτὸ ἐρεῖς. c
τὸ μὲν γὰρ τἀληθὲς δοξάζειν καλόν, τὸ δὲ ψεύδεσθαι
αἰσχρόν. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Ταῦτα τοίνυν
φασὶν ἐνθένδε γίγνεσθαι. ὅταν μὲν ὁ κηρός του ἐν
35 τῇ ψυχῇ βαθύς τε καὶ πολὺς καὶ λεῖος καὶ μετρίως
ὠργασμένος ᾖ, τὰ ἰόντα διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἐνσημαι-
νόμενα εἰς τοῦτο τὸ τῆς ψυχῆς κέαρ, ὃ ἔφη Ὅμηρος
αἰνιττόμενος τὴν τοῦ κηροῦ ὁμοιότητα, τότε μὲν καὶ
τούτοις καθαρὰ τὰ σημεῖα ἐγγιγνόμενα καὶ ἱκανῶς τοῦ d
40 βάθους ἔχοντα πολυχρόνιά τε γίγνεται καὶ εἰσὶν οἱ
τοιοῦτοι πρῶτον μὲν εὐμαθεῖς, ἔπειτα μνήμονες, εἶτ'
οὐ παραλλάττουσι τῶν αἰσθήσεων τὰ σημεῖα, ἀλλὰ
δοξάζουσιν ἀληθῆ. σαφῆ γὰρ καὶ ἐν εὐρυχωρίᾳ ὄντα
ταχὺ διανέμουσιν ἐπὶ τὰ αὑτῶν ἕκαστα [τὰ] ἐκμαγεῖα,
45 ἃ δὴ ὄντα καλεῖται. καὶ σοφοὶ δὴ οὗτοι καλοῦνται.
ἢ οὐ δοκεῖ σοι; — ΘΕΑΙ. Ὑπερφυῶς μὲν οὖν. —
ΣΩ. Ὅταν τοίνυν λάσιόν του τὸ κέαρ ᾖ, ὃ δὴ ἐπῄνεσεν e
ὁ πάντα σοφὸς ποιητής, ἢ ὅταν κοπρῶδες ⌈καὶ μὴ κα-
θαροῦ τοῦ κηροῦ⌉, ἢ ὑγρὸν σφόδρα ἢ σκληρόν, ὧν μὲν
50 ὑγρόν, εὐμαθεῖς μέν, ἐπιλήσμονες δὲ γίγνονται, ὧν δὲ
σκληρόν, τἀναντία. οἱ δὲ δὴ λάσιον καὶ τραχὺ λι-
θῶδές τ' ἢ γῆς ἢ κόπρου συμμιγείσης ἔμπλεων ἔχοντες
ἀσαφῆ τὰ ἐκμαγεῖα ἴσχουσιν. ἀσαφῆ δὲ καὶ οἱ τὰ
σκληρά· βάθος γὰρ οὐκ ἔνι. ἀσαφῆ δὲ καὶ οἱ τὰ ὑγρά·

vocatur. — Theæ. Omnino, o Socrates, opinionis affectio talis est, qualem dicis. — So. Præterea cum utrumque cognoscens, unum insuper sentio, alterum minime, cognitionem vero alterius non secundum sensum habeo, quod supra ita dixi, nec tu me intellexisti. — Theæ. Non certe. — So. Hoc dicebam : qui cognoscit alterum et sentit, et cognitionem secundum sensum ipsius habet, is nunquam putabit ipsum esse alium quendam, quem cognoscit et sentit, et cognitionem quoque ejus secundum sensum habet. eratne hoc? — Theæ. Imo. — So. Prætermissum quodammodo fuit quod nunc dicitur, cum asserimus falsam opinionem contingere, quoties quispiam ambo cognoscens et videns aut alio quodam sensu percipiens amborum signa non secundum ipsius proprium sensum alterutrum habet, verum instar imperiti sagittarii a signo procul aberrat, quod sane etiam mendacium nuncupatum est. — Theæ. Non injuria. — So. Et cum huic quidem signorum adest sensus, illi minime, quod vero absentis sensus est præsenti accommodarit, omnino sic cogitatio fallitur : et ut summatim dicam, circa illa, quæ quis nunquam novit, neque sensit, falli neque falsam opinionem habere potest, si quid modo veri nos nunc loquimur : in iis vero, quæ novimus et sentimus, opinio vera vel falsa versatur, quæ cum e conspectu directoque nixu propria simulacra colligit, figuratque, vera est, transverso vero atque obliquo falsa. — Theæ. Ergone præclare hæc, o Socrates, dicuntur? — So. Cum hæc audieris, idem vehementius asseres. vera enim opinari pulchrum est, falsa turpe. — Theæ. Quidni? — So. Hæc utique hinc maxime fieri tradunt. cum alicujus in animo cera illa profunda et multa lenisque et probe subacta est, quæ per sensus influunt, in hoc insculpta, quod Homerus animæ cor vocavit, ceræ hanc similitudinem intelligens, utpote pura signa et alte insidentia diuturna fiunt, et primo quidem homines, in quibus talia, dociles sunt, deinde etiam memores, postremo sensuum simulacra non commutant, sed vera opinantur. nam cum sint perlucida et ampla in regione, velociter distribuunt dividuntque in propriam effigiem singula simulacra, quæ sane exsistentia veraque vocantur. et sane hi sapientes dicuntur. an non idem tibi videtur? — Theæ. Mirum in modum. — So. Quando vero densum alicujus est cor, quod sapientissimus poeta laudavit, vel cum lutulentum vel molle valde vel durum, quorum molle est, hi quidem sunt dociles, sed obliviosi, et contra quorum est durum. et qui densum et asperum lapideumque vel terreum vel fæculentum habent, obscura simulacra continent. obscura quoque qui durum : profunditas quippe non adest. obscura

195 ὑπὸ γὰρ τοῦ συγχεῖσθαι ταχὺ γίγνεται ἀμυδρά. ἐὰν a δὲ πρὸς πᾶσι τούτοις ἐπ' ἀλλήλων συμπεπτωκότα ἦ ὑπὸ στενοχωρίας, ἐάν του σμικρὸν ᾖ τὸ ψυχάριον, ἔτι ἀσαφέστερα ἐκείνων. πάντες οὖν οὗτοι γίγνονται 5 οἷοι δοξάζειν ψευδῆ. ὅταν γάρ τι ὁρῶσιν ἢ ἀκούωσιν ἢ ἐπινοῶσιν, ἕκαστ' ἀπονέμειν ταχὺ ἑκάστοις οὐ δυνάμενοι βραδεῖς τ' εἰσὶ καὶ ἀλλοτριονομοῦντες παρορῶσί τε καὶ παρακούουσι καὶ παρανοοῦσι πλεῖστα, καὶ καλοῦνται αὖ οὗτοι ἐψευσμένοι τε δὴ τῶν ὄντων καὶ 10 ἀμαθεῖς. — ΘΕΑΙ. Ὀρθότατ' ἀνθρώπων λέγεις, ὦ Σώ- b κρατες. — ΣΩ. Φῶμεν ἄρ' ἐν ἡμῖν ψευδεῖς δόξας εἶναι; — ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Καὶ ἀληθεῖς δή; — ΘΕΑΙ. Καὶ ἀληθεῖς. — ΣΩ. Ἤδη οὖν οἰόμεθ' ἱκανῶς ὡμολογῆσθαι, ὅτι παντὸς μᾶλλον ἐστὸν ἀμφοτέρα 15 τούτω τὼ δόξα; — ΘΕΑΙ. Ὑπερφυῶς μὲν οὖν.

XXXV. ΣΩ. Δεινόν τε, ὦ Θεαίτητε, ὡς ἀληθῶς κινδυνεύει καὶ ἀηδὲς εἶναι ἀνὴρ ἀδολέσχης. — ΘΕΑΙ. Τί δαί; πρὸς τί τοῦτ' εἶπες; — ΣΩ. Τὴν ἐμαυτοῦ δυσμα- c θίαν δυσχεράνας καὶ ὡς ἀληθῶς ἀδολεσχίαν· τί γὰρ 20 ἄν τις ἄλλο θεῖτο ὄνομα, ὅταν ἄνω κάτω τοὺς λόγους ἕλκῃ τις ὑπὸ νωθείας οὐ δυνάμενος πεισθῆναι, καὶ ᾖ δυσαπάλλακτος ἀφ' ἑκάστου λόγου; — ΘΕΑΙ. Σὺ δὲ δὴ τί δυσχεραίνεις; — ΣΩ. Οὐ δυσχεραίνω μόνον, ἀλλὰ καὶ δέδοικα ὅ τι ἀποκρινοῦμαι, ἄν τις ἔρηταί με, 25 Ὦ Σώκρατες, εὕρηκας δὴ ψευδῆ δόξαν ὅτι οὔτ' ἐν ταῖς αἰσθήσεσίν ἐστι πρὸς ἀλλήλας οὔτ' ἐν ταῖς διανοίαις, ἀλλ' ἐν τῇ συνάψει αἰσθήσεως πρὸς διάνοιαν; Φήσω d δ' ἐγώ, οἶμαι, καλλωπιζόμενος ὥς τι εὑρηκότων ἡμῶν καλόν. — ΘΕΑΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, οὐκ 30 αἰσχρὸν εἶναι τὸ νῦν ἀποδεδειγμένον. — ΣΩ. Οὐκοῦν, φήσει, λέγεις, ὅτι αὖ τὸν ἄνθρωπον, ὃν διανοούμεθα μόνον, ὁρῶμεν δ' οὔ, ἵππον οὐκ ἄν ποτ' οἰηθεῖμεν εἶναι, ὃν αὖ οὐθ' ὁρῶμεν οὔθ' ἁπτόμεθα, διανοούμεθα δὲ μόνον καὶ ἄλλ' οὐδὲν αἰσθανόμεθα περὶ αὐτοῦ; Ταῦτα, οἶμαι, 35 φήσω λέγειν. — ΘΕΑΙ. Καὶ ὀρθῶς γε. — ΣΩ. Τί οὖν; φήσει, τὰ ἕνδεκα, ἃ μηδὲν ἄλλο ἢ διανοεῖταί τις, e ἄλλο τι ἐκ τούτου τοῦ λόγου οὐκ ἄν ποτ' οἰηθείη δώδεκα εἶναι, ἃ μόνον αὖ διανοεῖται; ἴθι οὖν δή, σὺ ἀποκρίνου. — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἀποκρινοῦμαι, ὅτι ὁρῶν μὲν ἄν τις 40 ἢ ἐφαπτόμενος οἰηθείη τὰ ἕνδεκα δώδεκα εἶναι, ἃ μέντοι ἐν τῇ διανοίᾳ ἔχει, οὐκ ἄν ποτε περὶ αὐτῶν ταῦτα δοξάσειεν οὕτω. — ΣΩ. Τί οὖν; οἴει τινὰ πώποτ' 196 αὐτὸν ἐν αὑτῷ πέντε καὶ ἑπτά, λέγω δὲ μὴ ἀνθρώ- a πους ἑπτὰ καὶ πέντε, προθέμενον σκοπεῖν, μηδ' ἄλλο 45 τοιοῦτον, ἀλλ' αὐτὰ [τὰ] πέντε καὶ ἑπτά, ἅ φαμεν ἐκεῖ μνημεῖα ἐν τῷ ἐκμαγείῳ εἶναι καὶ ψευδῆ ἐν αὐτοῖς οὐκ εἶναι δοξάσαι, ταῦτ' αὐτὰ εἴ τις ἀνθρώπων ἤδη πώποτ' ἐσκέψατο λέγων πρὸς αὑτὸν καὶ ἐρωτῶν, πόσα ποτ' ἐστί, καὶ ὁ μέν τις εἶπεν οἰηθεὶς ἕνδεκα αὐτὰ 50 εἶναι, ὁ δὲ δώδεκα· ἢ πάντες λέγουσί τε καὶ οἴονται δώδεκα αὐτὰ εἶναι; — ΘΕΑΙ. Οὐ μὰ τὸν Δία, ἀλλὰ πολλοὶ δὴ καὶ ἕνδεκα. ἐὰν δέ γ' ἐν πλείονι ἀριθμῷ b τις σκοπῆται, μᾶλλον σφάλλεται· οἶμαι γάρ σε περὶ παντὸς μᾶλλον ἀριθμοῦ λέγειν. — ΣΩ. Ὀρθῶς γὰρ

a præterea qui molle : nam ex confusione facile evanescunt. quod si præter hæc, invicem quoque congesta sint ob loci angustiam, si cujus exigua sit animula, obscuriora etiam illis simulacra sunt. hi ergo omnes ad opinionem falsam proni redduntur. nam cum quid vident, aut audiunt aut cogitant, quia singula singulis mox reddere nequeunt, tardi sunt, alia pro aliis habentes perverse vident plurima et audiunt et cogitant, atque hi rerum veritate destituti et indociles vocantur. — Theæ. Rectissime omnium, b o Socrates, loqueris. — So. Fatendumne igitur falsas nobis opiniones inesse? — Theæ. Valde. — So. Et veras insuper? — Theæ. Et veras. — So. An igitur satis constare jam putamus duas opiniones illas, si quid aliud, esse? — Theæ. Magnopere.

XXXV. So. Importunus revera molestusque admodum, o Theætete, vir garrulus esse videtur. — Theæ. Quorsum c hæc dicis? — So. Ruditatem meam, ac, ut vere dicam, garrulitatem meam moleste ferens : nam quod aliud quisquam nomen imponat ei, qui ob ingenii tarditatem rationes sursum deorsum vertit, cum persuaderi ei nequeat, neque finem imponere disputationi omnino nulli? — Theæ. Tu vero quid moleste fers? — So. Non tantum ægre fero, verum et pertimesco, quid responsurus sim, si quis ita quæsierit, O Socrates, reperisti opinionem falsam non in sensibus inter se esse, non in cogitationibus, sed in sensus d et cogitationis congressu? Ego vero fatebor, ut puto, gloriabundus, quasi egregium quid invenerimus. — Theæ. Mihi quidem videtur, o Socrates, haudquaquam turpe esse quod nunc ostensum est. — So. Numquid igitur, inquiet ille, hominem quem cogitamus duntaxat, videmus vero nequaquam, equum esse nunquam opinabimur, quem etiam nec videmus nec tangimus, verum solummodo cogitamus et circa quem nihil aliud sentimus? Hæc equidem, ut arbitror, asserere me fatebor. — Theæ. Et merito. e — So. Tum ille : Undecim quæ quis solum cogitat, secundum hanc rationem an nunquam putabit esse duodecim, quæ etiam solummodo cogitat? age igitur, tu ad hæc responde? — Theæ. Respondebo : videns aliquis aut tangens fortasse undecim esse putaret duodecim, quæ tamen in cogitatione habet, nunquam similiter putabit. — So. Quid a porro, inquit, censes aliquem apud sese cogitaturum quinque et septem, non homines dico quinque et septem, nec aliud quidquam ejusmodi, sed ipsa quinque et septem quæ diximus ibi in cerea tabula monumenta esse, et falsa in illis opinari posse neminem, hæc ipsa inquam, si qui jam consideraverint ipsi secum perquirentes quot sint, nonne alius undecim, alius duodecim judicant, aut num omnes duodecim esse illa dicunt ac putant? — Theæ. Non b per Jovem, verum multi etiam undecim. et si quis majori de numero quærat, magis fallitur : arbitror enim te magis de omni numero dicere. — So. Recte sentis. et animad-

οἴει. καὶ ἐνθυμοῦ, μή τι τότε γίγνεται ἄλλο ἢ αὐτὰ τὰ δώδεκα τὰ ἐν τῷ ἐκμαγείῳ ἕνδεκα οἰηθῆναι. — ΘΕΑΙ. Ἔοικέ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰς τοὺς πρώτους πάλιν ἀνήκει λόγους; ὁ γὰρ τοῦτο παθών, ὃ οἶδεν ἕτερον αὐτὸ οἴεται εἶναι ὧν αὖ οἶδεν, ὃ ἔφαμεν ἀδύνατον, καὶ τούτῳ αὐτῷ ἠναγκάζομεν μὴ εἶναι ψευδῆ δόξαν, c ἵνα μὴ ταὐτὰ ὁ αὐτὸς ἀναγκάζοιτο εἰδὼς μὴ εἰδέναι ἅμα. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἄλλ' ὁτιοῦν δεῖ ἀποφαίνειν τὸ τὰ ψευδῆ δοξάζειν ἢ διανοίας πρὸς αἴσθησιν παραλλαγήν· εἰ γὰρ τοῦτ' ἦν, οὐκ ἄν ποτ' ἐν αὐτοῖς τοῖς διανοήμασιν ἐψευδόμεθα· νῦν δ' ἤτοι οὐκ ἔστι ψευδὴς δόξα ἢ ἅ τις οἶδεν, οἷόν τε μὴ εἰδέναι. καὶ τούτων πότερον αἱρεῖ; — ΘΕΑΙ. Ἄπορον αἵρεσιν προτίθης, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι ἀμφότερά γε κινδυνεύει ὁ λόγος οὐκ ἐάσειν. ὅμως δέ, πάντα d γὰρ τολμητέον, τί, εἰ ἐπιχειρήσαιμεν ἀναισχυντεῖν; — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΣΩ. Ἐθελήσαντες εἰπεῖν, ποῖόν τί ποτ' ἐστὶ τὸ ἐπίστασθαι. — ΘΕΑΙ. Καὶ τί τοῦτ' ἀναίσχυντον; — ΣΩ. Ἔοικας οὐκ ἐννοεῖν, ὅτι πᾶς ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος ζήτησις γέγονεν ἐπιστήμης, ὡς οὐκ εἰδόσι, τί ποτ' ἐστίν. — ΘΕΑΙ. Ἐννοῶ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἔπειτ' οὐκ ἀναιδὲς δοκεῖ, μὴ εἰδότας ἐπιστήμην ἀποφαίνεσθαι τὸ ἐπίστασθαι οἷόν ἐστιν; ἀλλὰ γάρ, ὦ Θεαίτητε, πάλαι ἐσμὲν ἀνάπλεῳ τοῦ μὴ καθαρῶς e διαλέγεσθαι. μυριάκις γὰρ εἰρήκαμεν τὸ γιγνώσκομεν καὶ οὐ γιγνώσκομεν, καὶ ἐπιστάμεθα καὶ οὐκ ἐπιστάμεθα, ὥς τι συνιέντες ἀλλήλων ἐν ᾧ ἔτι ἐπιστήμην ἀγνοοῦμεν. εἰ δὲ βούλει, καὶ νῦν ἐν τῷ παρόντι κεχρήμεθ' αὖ τῷ ἀγνοεῖν τε καὶ συνιέναι, ὡς προσῆκον αὐτοῖς χρῆσθαι, εἴπερ στερόμεθ' ἐπιστήμης. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ τίνα τρόπον διαλέξει, ὦ Σώκρατες, 197 τούτων ἀπεχόμενος; — ΣΩ. Οὐδένα, ὤν γ' ὃς εἰμί· a εἰ μέντοι ἦν ἀντιλογικός, οἷος ἀνὴρ εἰ καὶ νῦν παρῆν, τούτων τ' ἂν ἔφη ἀπέχεσθαι καὶ ἡμῖν σφόδρ' ἂν ἃ ἐγὼ λέγω ἐπέπληττεν. ἐπειδὴ οὖν ἐσμὲν φαῦλοι, βούλει τολμήσω εἰπεῖν, οἷόν ἐστι τὸ ἐπίστασθαι; φαίνεται γάρ μοι προὔργου τι ἂν γενέσθαι. — ΘΕΑΙ. Τόλμα τοίνυν νὴ Δία. τούτων δὲ μὴ ἀπεχομένῳ σοι ἔσται πολλὴ συγγνώμη.

XXXVI. ΣΩ. Ἀκήκοας οὖν ὃ νῦν λέγουσι τὸ ἐπίστασθαι; — ΘΕΑΙ. Ἴσως· οὐ μέντοι ἔν γε τῷ παρόντι μνημονεύω. — ΣΩ. Ἐπιστήμης που ἕξιν φασὶν b αὐτὸ εἶναι. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Ἡμεῖς τοίνυν σμικρὸν μεταθώμεθα καὶ εἴπωμεν ἐπιστήμης κτῆσιν. — ΘΕΑΙ. Τί οὖν δὴ φήσεις τοῦτ' ἐκείνου διαφέρειν; — ΣΩ. Ἴσως μὲν οὐδέν· ὃ δ' οὖν δοκεῖ, ἀκούσας συνδοκίμαζε. — ΘΕΑΙ. Ἐάνπερ γ' οἷός τ' ὦ. — ΣΩ. Οὐ τοίνυν μοι ταὐτὸν φαίνεται τὸ κεκτῆσθαι τῷ ἔχειν. οἷον, εἰ ἱμάτιον πριάμενός τις καὶ ἐγκρατὴς ὢν μὴ φοροίη, ἔχειν μὲν οὐκ ἂν αὐτὸν αὐτό, κεκτῆσθαι δέ γε φαῖμεν. — ΘΕΑΙ. Καὶ ὀρθῶς γε. — ΣΩ. Ὅρα δὴ καὶ ἐπιστήμην εἰ δυνατὸν οὕτω κεκτημένον μὴ c ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ εἴ τις ὄρνιθας ἀγρίας, περιστερὰς ἤ τι ἄλλο, θηρεύσας οἴκοι κατασκευασάμενος περιστε-

verte, si forte tunc accidat aliud quid quam ipsa duodecim, quæ in tabula sunt, undecim esse putare. — THEÆ. Videtur. — So. Nonne hoc ad superiora revolvitur? qui enim id patitur, quod novit aliud quid eorum quæ quoque novit esse id censet, quod fieri non posse dicebamus, et quo ipso confiteri quemlibet cogebamus falsam opinionem non esse, ne idem eadem scire simul ac nescire cogeretur. — THEÆ. Verissime loqueris. — So. Ergone opinio falsa aliter est definienda, quam cogitationis ad sensum commutatio. nam si ita esset, nunquam in ipsis cogitationibus falleremur. nunc autem vel nulla est opinio falsa vel quæ quis novit ut ignoret simul fieri potest. utrum horum eligis? — THEÆ. Ambiguam electionem proponis, Socrates. — So. Ambo tamen admittere ratio vetare videtur. at tamen, audendum enim omnia, quid, si pudorem deponere auderemus? — THEÆ. Quo pacto? — So. Ausi quale ipsum scire sit pronunciare. — THEÆ. Cur hoc impudens? — So. Haud satis advertisse videris, quod omnis nobis a principio sermo investigatio scientiæ fuit, ut quid ipsa sit ignorantibus. — THEÆ. Teneo. — So. Nonne igitur impudentis est, scientiam ignorantes quid scire sit ostendere? etenim, o Theætete, jampridem a puritate disputandi longe vagamur. millies enim diximus hæc, cognoscimus et non cognoscimus, scimus et nescimus, quasi aliquid invicem intelligamus dum adhuc ignoramus scientiam. si vero placet, vocabulis istis etiam nunc hoc ipso tempore usi sumus, ignorare et intelligere, ut si liceret uti iis, si quidem scientiæ expertes simus. — THEÆ. At quo pacto ab his abstinens, o Socrates, disputare posses? — So. Nullo, dum qualis sum, maneo: possem tamen quoquo modo, si contentiosus essem, et nunc si quis talis adesset isque abstinere ab his vocabulis diceret, et nos ob hæc, quæ dico, vehementer reprehenderet. cum vero simplices et ignavi sumus, visne proferre audeam, scire ipsum quale sit? mihi enim operæ pretium esse videtur. — THEÆ. Aude per Jovem. ab his autem tibi non abstinenti veniam dabimus.

XXXVI. So. Audistin' quid nunc scire dicant esse? — THEÆ. Fortasse: non tamen in præsentia memini. — So. Scientiam habere hoc esse dicunt. — THEÆ. Sic est. — So. Nos autem paulum mutantes scientiam possidere dicamus. — THEÆ. Quonam igitur perhibebis hoc ab illo differre? — So. Nihilo fortasse: quod autem videtur mihi, id postquam audiveris, mecum examinato. — THEÆ. Si modo possum. — So. Haud sane possidere idem quod habere videtur. exempli gratia, si quis empta veste, illam servans non induat, habere quidem illam minime confiteremur, possidere vero sine dubio. — THEÆ. Et recte quidem. — So. Vide igitur utrum fieri possit, ut qui scientiam similiter possideat, non habeat, sed perinde ac si quis feras aves, columbas sive quasvis alias venatus aviario domi constructo nutriat: quodammodo enim habere

ρεῶνα τρέφοι· τρόπον μὲν γὰρ ἄν πού τινα φαῖμεν αὐτὸν αὐτὰς ἀεὶ ἔχειν, ὅτι δὴ κέκτηται. ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τρόπον δέ γ' ἄλλον οὐδεμίαν ἔχειν, ἀλλὰ δύναμιν μὲν αὐτῷ περὶ αὐτὰς παραγεγονέ-5ναι, ἐπειδὴ ἐν οἰκείῳ περιβόλῳ ὑποχειρίους ἐποιήσατο, λαβεῖν καὶ ἔχειν, ἐπειδὰν βούληται, θηρευσαμένῳ ἣν d ἂν ἀεὶ ἐθέλῃ, καὶ πάλιν ἀφιέναι· καὶ τοῦτ' ἐξεῖναι ποιεῖν ὁποσάκις ἂν δοκῇ αὐτῷ. — ΘΕΑΙ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Πάλιν δή, ὥσπερ ἐν τοῖς πρόσθεν κήρινόν τι 10 ἐν ταῖς ψυχαῖς κατεσκευάζομεν οὐκ οἶδ' ὅ τι πλάσμα, νῦν αὖ ἐν ἑκάστῃ ψυχῇ ποιήσωμεν περιστερεῶνά τινα παντοδαπῶν ὀρνίθων, τὰς μὲν κατ' ἀγέλας οὔσας χωρὶς τῶν ἄλλων, τὰς δὲ κατ' ὀλίγας, ἐνίας δὲ μόνας διὰ πασῶν, ὅπῃ ἂν τύχωσι, πετομένας. — ΘΕΑΙ. Πε- e 15 ποιήσθω δή. ἀλλὰ τί τοὐντεῦθεν; — ΣΩ. Παιδίων μὲν ὄντων φάναι χρὴ εἶναι τοῦτο τὸ ἀγγεῖον κενόν, ἀντὶ δὲ τῶν ὀρνίθων ἐπιστήμας νοῆσαι· ἣν δ' ἂν ἐπιστήμην κτησάμενος καθείρξῃ εἰς τὸν περίβολον, φάναι αὐτὸν μεμαθηκέναι ἢ εὑρηκέναι τὸ πρᾶγμα, οὗ ἦν 20 αὕτη ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἐπίστασθαι τοῦτ' εἶναι. — ΘΕΑΙ. Ἔστω. — ΣΩ. Τὸ τοίνυν πάλιν ἣν ἂν * βού-198 ληται τῶν ἐπιστημῶν θηρεύειν καὶ λαβόντ' ἴσχειν καὶ a αὖθις ἀφιέναι σκόπει τίνων δεῖται ὀνομάτων, εἴτε τῶν αὐτῶν ὧν τὸ πρῶτον, ὅτ' ἐκτᾶτο, εἴθ' ἑτέρων. μαθή-25 σει δ' ἐνθένδε σαφέστερον, τί λέγω. ἀριθμητικὴν μὲν γὰρ λέγεις τέχνην; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Ταύτην δὴ ὑπόλαβε θήραν ἐπιστημῶν ἀρτίου τε καὶ περιττοῦ παντός. — ΘΕΑΙ. Ὑπολαμβάνω. — ΣΩ. Ταύτῃ δή, οἶμαι, τῇ τέχνῃ αὐτός θ' ὑποχειρίους τὰς ἐπιστή-30 μας τῶν ἀριθμῶν ἔχει καὶ ἄλλῳ παραδίδωσιν ὁ παρα- b διδούς. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ καλοῦμέν γε παραδιδόντα μὲν διδάσκειν, παραλαμβάνοντα δὲ μανθάνειν, ἔχοντα δὲ δὴ τῷ κεκτῆσθαι ἐν τῷ περιστερεῶνι ἐκείνῳ ἐπίστασθαι. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Τῷ δὲ 35 δὴ ἐντεῦθεν ἤδη πρόσσχες τὸν νοῦν. ἀριθμητικὸς γὰρ ὢν τελέως ἄλλο τι πάντας ἀριθμοὺς ἐπίσταται; πάντων γὰρ ἀριθμῶν εἰσὶν αὐτῷ ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστῆμαι. — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Ἦ οὖν ὁ τοιοῦτος ἀριθ- c μοίη ἄν ποτέ τι ἢ αὐτὸ πρὸς αὑτὸν ἢ ἄλλο τι τῶν ἔξω, 40 ὅσα ἔχει ἀριθμόν; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Τὸ δ' ἀριθμεῖν γ' οὐκ ἄλλο τι θήσομεν τοῦ σκοπεῖσθαι, πόσος τις ἀριθμὸς τυγχάνει ὤν. — ΘΕΑΙ. Οὕτω. — ΣΩ. Ὃ ἄρ' ἐπίσταται, σκοπούμενος φαίνεται ὡς οὐκ εἰδώς, ὃν ὡμολογήκαμεν ἅπαντ' ἀριθμὸν εἰδέναι. 45 ἀκούεις γάρ που τὰς τοιαύτας ἀμφισβητήσεις. — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε.

XXXVII. ΣΩ. Οὐκοῦν ἡμεῖς ἀπεικάζοντες τῇ τῶν περιστερῶν κτήσει τε καὶ θήρᾳ ἐροῦμεν, ὅτι διττὴ ἦν d ἡ θήρα, ἡ μὲν πρὶν ἐκτῆσθαι τοῦ κεκτῆσθαι ἕνεκα, ἡ 50 δὲ κεκτημένῳ τοῦ λαβεῖν καὶ ἔχειν ἐν ταῖς χερσὶν ἃ πάλαι ἐκέκτητο. οὕτω δὲ καὶ ὧν πάλαι ἐπιστῆμαι ἦσαν αὐτῷ μαθόντι καὶ ἠπίστατο αὐτά, πάλιν ἔστι καταμανθάνειν ταὐτὰ ταῦτ' ἀναλαμβάνοντα τὴν ἐπιστήμην ἑκάστου καὶ ἴσχοντα, ἣν ἐκέκτητο μὲν πάλαι,

semper illas eum dicere possemus, quia possidet. nonne? — THEÆ. Sane. — So. Quodammodo vero nullam habere, sed postestatem quidem ei esse, cum in columbario eas incluserit, quoties velit capiendi et habendi quamlibet venatus velit ac rursus dimittendi: et hoc illi licere facere, quotiescumque libuerit. — THEÆ. Ita est. — So. Rursus, quemadmodum supra in animis nescio quod figmentum cereum machinati sumus, ita et nunc in qualibet anima aviarium quoddam omnis generis avium fabricemur, quarum aliæ seorsum a reliquis gregatim, aliæ una paucæ, nonnullæ solæ passim quocumque contigerit, volent. — THEÆ. Constructum sit. sed quid porro? — So. Hanc caveam in pueris vacuam esse dicamus, loco vero avium scientias intelligamus: et quam quis scientiam nactus hoc coercuit ambitu, hunc didicisse vel invenisse rem cujus hæc scientia sit, et hoc esse scire. — THEÆ. Esto. — So. Deinde rursus quamcunque velit scientiam aucupari captamque habere iterumque dimittere, hæc, inquam, omnia quibus exprimenda nominibus sint, considera, sive iisdem quibus antea, cum acquireret, sive aliis? hinc vero clarius me intelliges, quid velim. arithmeticam artem vocas? — THEÆ. Voco. — So. Hanc intellige scientiarum omnis paris et imparis aucupium esse. — THEÆ. Intelligo. — So. Hac arte arithmeticus ipse scientias numerorum quasi mancipia quædam subjectas habet et aliis tradit. — THEÆ. Prorsus. — So. Eumque, qui tradit, docere dicimus, qui vero accipit, discere, et eum qui habet ex eo quod in illa cavea possidet, scire. — THEÆ. Maxime. — So. Quæ vero sequuntur, diligenter animadverte. qui perfectus arithmeticus est, nonne omnes scit numeros? omnium enim numerorum in ejus animo scientiæ insunt. — THEÆ. Nil obstat. — So. Nonne hic interdum aliquid vel ipsum per se, vel externa quædam quæ numero constant, dinumerare potest? — THEÆ. Quidni? — So. Numerare autem nihil aliud ponemus quam considerare, quantus quisque sit numerus. — THEÆ. Nihil aliud certe. — So. Quod ergo scit qui considerat apparet hunc nescire, quem scire omnem numerum confessi sumus. audis enim, opinor, ambiguitates hujusmodi? — THEÆ. Equidem.

XXXVII. So. Cum columbarum possessioni et aucupio comparaverimus, duplex aucupium esse dicemus, unum ante acquisitionem possidendi gratia, alterum post possessionem capiendi manuque tenendi gratia illa, quæ quis jampridem possedit. atque ita quorum jampridem scientiis discendo præditus est, et quæ antea novit, eadem hæc iterum discere potest, resumens cujusque scientiam et tenens, quam possidebat quidem antea, in promptu au-

πρόχειρον δ' οὐκ εἶχε τῇ διανοίᾳ; — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Τοῦτο δὴ ἄρτι ἠρώτων, ὅπως χρὴ τοῖς ὀνόμασι χρώμενον λέγειν περὶ αὐτῶν, ὅταν ἀριθμήσων ἴῃ ὁ ἀριθμητικὸς ἤ τι ἀναγνωσόμενος ὁ γραμματικός. 5 ὡς ἐπιστάμενος ἄρ' ἐν τῷ τοιούτῳ πάλιν ἔρχεται μαθησόμενος παρ' ἑαυτοῦ ἃ ἐπίσταται; — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἄτοπον, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλ' ἃ οὐκ ἐπίσταται φῶμεν αὐτὸν ἀναγνώσεσθαι καὶ ἀριθμήσειν, δεδωκότες αὐτῷ πάντα μὲν γράμματα, πάντα δ' ἀριθμὸν ἐπί-199στασθαι; — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἄλογον. — a ΣΩ. Βούλει οὖν λέγωμεν, ὅτι τῶν μὲν ὀνομάτων οὐδὲν ἡμῖν μέλει, ὅπῃ τις χαίρει καλῶν τὸ ἐπίστασθαι καὶ μανθάνειν, ἐπειδὴ δ' ὡρισάμεθα ἕτερον μέν τι τὸ κεκτῆσθαι τὴν ἐπιστήμην, ἕτερον δὲ τὸ ἔχειν, ὃ μέν τις 15 ἔκτηται μὴ κεκτῆσθαι ἀδύνατον φῶμεν εἶναι, ὥστ' οὐδέποτε συμβαίνειν ὅ τις οἶδε μὴ εἰδέναι, ψευδῆ μέντοι δόξαν οἷόν τ' εἶναι περὶ αὐτοῦ λαβεῖν; μὴ γὰρ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην τούτου οἷόν τε, ἀλλ' ἑτέραν ἀντ' ἐκεί- b νης, ὅταν θηρεύων τινὰ ἀπ' αὐτοῦ ἐπιστήμην διαπε- 20 τομένων ἀνθ' ἑτέρας ἑτέραν ἁμαρτὼν λάβῃ [ὅτε ἄρα τὰ ἕνδεκα δώδεκα ᾠήθη εἶναι, τὴν τῶν ἕνδεκα ἐπιστήμην ἀντὶ τῆς τῶν δώδεκα λαβών, τὴν ἐν ἑαυτῷ οἷον φάτταν ἀντὶ περιστερᾶς]. — ΘΕΑΙ. Ἔχει γὰρ οὖν λόγον. — ΣΩ. Ὅταν δέ γ' ἣν ἐπιχειρεῖ λαβεῖν λάβῃ, 25 ἀψευδεῖν τε καὶ τὰ ὄντα δοξάζειν τότε, καὶ οὕτω δὴ εἶναι ἀληθῆ τε καὶ ψευδῆ δόξαν, καὶ ὧν ἐν τοῖς πρόσθεν c ἐδυσχεραίνομεν οὐδὲν ἐμποδὼν γίγνεσθαι; ἴσως οὖν μοι συμφήσεις, ἢ πῶς ποιήσεις; — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΣΩ. Καὶ γὰρ τοῦ μὲν ἃ ἐπίσταται μὴ ἐπίστασθαι 30 ἀπηλλάγμεθα· ἃ γὰρ κεκτήμεθα μὴ κεκτῆσθαι οὐδαμοῦ ἔτι συμβαίνει, οὔτε ψευσθεῖσί τινος οὔτε μή. δεινότερον μέντοι πάθος ἄλλο παρεμφαίνεσθαί μοι δοκεῖ. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Εἰ ἡ τῶν ἐπιστημῶν μεταλλαγὴ ψευδὴς γενήσεταί ποτε δόξα. — ΘΕΑΙ. Πῶς 35 δή; — ΣΩ. Πρῶτον μὲν τό τινος ἔχοντ' ἐπιστήμην d τοῦτ' αὐτὸ ἀγνοεῖν μὴ ἀγνωμοσύνῃ ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ ἐπιστήμῃ, ἔπειθ' ἕτερον αὖ τοῦτο δοξάζειν, τὸ δ' ἕτερον τοῦτο, πῶς οὐ πολλὴ ἀλογία, ἐπιστήμης παραγενομένης γνῶναι μὲν τὴν ψυχὴν μηδέν, ἀγνοῆσαι δὲ πάντα; 40 ἐκ γὰρ τούτου τοῦ λόγου κωλύει οὐδὲν καὶ ἄγνοιαν παραγενομένην γνῶναί τι ποιῆσαι καὶ τυφλότητα ἰδεῖν, εἴπερ καὶ ἐπιστήμη ἀγνοῆσαί ποτέ τινα ποιήσει. — ΘΕΑΙ. Ἴσως γάρ, ὦ Σώκρατες, οὐ καλῶς τὰς ὄρνιθας ἐτίθεμεν ἐπιστήμας μόνον τιθέντες, ἔδει e 45 δὲ καὶ ἀνεπιστημοσύνας τιθέναι ὁμοῦ συνδιαπετομένας ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τὸν θηρεύοντα τοτὲ μὲν ἐπιστήμην λαμβάνοντα, τοτὲ δ' ἀνεπιστημοσύνην τοῦ αὐτοῦ πέρι, ψευδῆ μὲν δοξάζειν τῇ ἀνεπιστημοσύνῃ, ἀληθῆ δὲ τῇ ἐπιστήμῃ. — ΣΩ. Οὐ ῥᾴδιόν γε, ὦ Θεαίτητε, μὴ 50 ἐπαινεῖν σε. ὃ μέντοι εἶπες, πάλιν ἐπίσκεψαι. ἔστω μὲν γὰρ ὡς λέγεις· ὁ δὲ δὴ τὴν ἀνεπιστημοσύνην λα-200βὼν ψευδῆ μέν, φῄς, δοξάσει· ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Ναί. a — ΣΩ. Οὐ δήπου καὶ ἡγήσεταί γε ψευδῆ δοξάζειν. — ΘΕΑΙ. Πῶς γάρ; — ΣΩ. Ἀλλ' ἀληθῆ

tem non habebat cogitatione. — THEÆ. Verum est. — So. Hoc igitur paulo ante quærebam, quomodo nominibus utendum sit, cum de iis loquimur, quando arithmeticus numeraturus aliquid est vel lecturus grammaticus. tunc enim sciens iterum quæ scit discere a se aggreditur. — THEÆ. At absurdum est hoc, o Socrates. — So. An forte dicendum quæ nescit, ea vel numeraturum eum vel lecturum, cum ipsi jam literarum omnium vel numerorum intelligentiam dederimus? — THEÆ. Hoc quoque absurdum. — Soc. Vis ergo dicamus nihil curare nos quocunque nomine quis velit nuncupare scire et discere, cum vero determinavimus aliud quid esse scientiam possidere, aliud habere, quod quis possidet ut id non possideat fieri non posse dicamus, ita ut nunquam accidat, ut aliquis quod sciat idem nesciat, falsam tamen opinionem circa id ipsum suscipere possit? nam accidere potest ut scientiam hujus non habeat, sed aliam illius vice, cum aliquam scientiarum volantium venans aliam pro alia prehenderit. — THEÆ. Verissimile id quidem. — So. Cum vero quam affectat, prehenderit, tunc expertem esse mendacii, et ea quæ sunt opinari, et hoc modo veram et falsam opinionem existere, nihilque ex iis, quæ nos supra turbabant, impedimento nobis esse. fortasse mihi assentieris, aut quid facies? — THEÆ. Assentiar. — So. Jam discrimen illud evasimus, quo nescire quæ scimus fatendum esset : nam quæ possidemus, ut non possideamus nullo modo amplius contingere potest, neque si fallamur in aliqua re neque si non fallamur. verum aliud quiddam gravius mihi videtur suboriri. — THEÆ. Quidnam hoc? — So. Si scientiarum commutatio falsa fiat unquam opinio. — THEÆ. Qui istuc? — So. Primum quidem nonne valde absurdum est, ut qui rei cujusdam scientiam habeat, eam ipsam ignoret non ignorantia quidem sed ipsius scientia, deinde rem hanc aliam quandam esse existimet, quum præsente scientia animus cognoscat nihil, ignoret vero omnia? enimvero secundum hanc rationem nihil prohibet, quin ignorantia præsens nosse quicquam efficiat cæcitasque videre, si scientia ignorare quemquam efficere poterit. — THEÆ. Haud recte fortasse, o Socrates, aves induximus, cum has tantum in animo tanquam scientias poneremus, oportebat vero inscitias quoque una cum scientiis in animo convolantes inducere, et aucupantem nonnunquam scientiam, sæpe inscitiam capientem circa idem, falsa opinantem inscientia, vera autem scientia. — So. Difficile est te non laudare, o Theætete : quod tamen dixisti, iterum perpende. esto enim ut ais : qui inscitiam ceperit falsa, ut ais, opinabitur : nonne? — THEÆ. Certe. — So. Non tamen falsa se opinari putabit. — THEÆ. Non certe. —

γε, καὶ ὡς εἰδὼς διαχείσεται περὶ ὧν ἔψευσται. — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Ἐπιστήμην ἄρ' οἰήσεται τεθηρευκὼς ἔχειν, ἀλλ' οὐκ ἀνεπιστημοσύνην. — ΘΕΑΙ. Δῆλον. — ΣΩ. Οὐκοῦν μακρὰν περιελθόντες
5 πάλιν ἐπὶ τὴν πρώτην πάρεσμεν ἀπορίαν. ὁ γὰρ ἐλεγκτικὸς ἐκεῖνος γελάσας φήσει, Πότερον, ὦ βέλ- b τιστοι, ἀμφοτέρας τις εἰδὼς, ἐπιστήμην τε καὶ ἀνεπιστημοσύνην, ἣν οἶδεν ἑτέραν αὐτὴν οἴεταί τιν' εἶναι ὧν οἶδεν; ἢ οὐδετέραν αὐτοῖν εἰδὼς, ἣν μὴ οἶδε δοξάζει
10 ἑτέραν ὧν οὐκ οἶδεν; ἢ τὴν μὲν εἰδὼς, τὴν δ' οὔ, ἣν οἶδεν ἣν μὴ οἶδεν; ἢ ἣν μὴ οἶδεν ἣν οἶδεν ἡγεῖται; ἢ πάλιν αὖ μοι ἐρεῖτε ὅτι τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἀνεπιστημοσυνῶν εἰσὶν αὖ ἐπιστῆμαι· ἃς ὁ κεκτημένος ἐν ἑτέροις τισὶ γελοίοις περιστερεῶσιν ἢ κηρίνοις πλάσμασι
15 καθείρξας, ἕωσπερ ἂν κεκτῆται, ἐπίσταται, κἂν μὴ c προχείρους ἔχῃ ἐν τῇ ψυχῇ; καὶ οὕτω δὴ ἀναγκασθήσεσθ' εἰς ταὐτὸν περιτρέχειν μυριάκις οὐδὲν πλέον ποιοῦντες; Τί πρὸς ταῦτα, ὦ Θεαίτητε, ἀποκρινούμεθα; — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὰ Δία, ὦ Σώκρατες, ἔγωγ'
20 οὐκ ἔχω, τί χρὴ λέγειν. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἡμῖν, ὦ παῖ, καλῶς ὁ λόγος ἐπιπλήττει καὶ ἐνδείκνυται, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ψευδῆ δόξαν προτέραν ζητοῦμεν ἐπιστήμης, ἐκείνην ἀφέντες; τὸ δ' ἐστὶν ἀδύνατον γνῶναι, πρὶν ἄν τις ἐπι- d στήμην ἱκανῶς λάβῃ, τί ποτ' ἐστίν. — ΘΕΑΙ. Ἀνάγ-
25 κη, ὦ Σώκρατες, ἐν τῷ παρόντι ὡς λέγεις οἴεσθαι.

XXXVIII. ΣΩ. Τί οὖν τις ἐρεῖ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐπιστήμην; οὐ γάρ που ἀπεροῦμέν γέ πω. — ΘΕΑΙ. Ἥκιστα, ἐάνπερ μὴ σύ γ' ἀπαγορεύῃς. — ΣΩ. Λέγε δὴ, τί ἂν αὐτὸ μάλιστ' εἰπόντες ἥκιστ' ἂν ἡμῖν αὐ-
30 τοῖς ἐναντιωθεῖμεν; — ΘΕΑΙ. Ὅπερ ἐπεχειροῦμεν, ὦ Σώκρατες, ἐν τῷ πρόσθεν· οὐ γὰρ ἔχω ἔγωγ' ἄλλο e οὐδέν. — ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΘΕΑΙ. Τὴν ἀληθῆ δόξαν ἐπιστήμην εἶναι. ἀναμάρτητόν γάρ πού ἐστι τὸ δοξάζειν ἀληθῆ, καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γιγνόμενα πάντα καλὰ
35 κἀγαθὰ γίγνεται. — ΣΩ. Ὁ τὸν ποταμὸν καθηγούμενος, ὦ Θεαίτητε, ἔφη ἄρα δείξειν αὐτό· καὶ τοῦτ' ἐὰν ἰόντες ἐρευνῶμεν, τάχ' ἂν ἐμπόδιον γενόμενον αὐτὸ
201 φήνειε τὸ ζητούμενον, μένουσι δὲ δῆλον οὐδέν. — a ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς λέγεις· ἀλλ' ἴωμέν γε καὶ σκοπῶμεν.
40 — ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦτό γε βραχείας σκέψεως· τέχνη γάρ σοι ὅλη σημαίνει μὴ εἶναι ἐπιστήμην αὐτό. — ΘΕΑΙ. Πῶς δή; καὶ τίς αὕτη; — ΣΩ. Ἡ τῶν μεγίστων εἰς σοφίαν, οὓς δὴ καλοῦσι ῥήτοράς τε καὶ δικανικούς. οὗτοι γάρ που τῇ ἑαυτῶν τέχνῃ πείθουσιν
45 οὐ διδάσκοντες, ἀλλὰ δοξάζειν ποιοῦντες ἃ ἂν βούλωνται. ἢ σὺ οἴει δεινούς τινας οὕτω διδασκάλους εἶναι, ὥσθ' οἷς μὴ παρεγένοντό τινες ἀποστερουμένοις χρή- b ματα ἤ τι ἄλλο βιαζομένοις, τούτοις δύνασθαι πρὸς ὕδωρ σμικρὸν διδάξαι ἱκανῶς τῶν γενομένων τὴν ἀλή-
50 θειαν; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ἔγωγ' οἶμαι, ἀλλὰ πεῖσαι μήν. — ΣΩ. Τὸ πεῖσαι δ' οὐχὶ δοξάσαι λέγεις ποιῆσαι; — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Οὐκοῦν ὅταν δικαίως πεισθῶσι δικασταὶ περὶ ὧν ἰδόντι μόνον ἔστιν εἰδέναι, ἄλλως δὲ μὴ, ταῦτα τότ' ἐξ ἀκοῆς κρίνοντες, ἀληθῆ

So. Sed vera potius, et ita comparatus erit quasi illa noverit, in quibus deceptus sit. — Theæ. Cur non? — So. Et idcirco scientiam nactum se venando, non inscitiam arbitrabitur. — Theæ. Patet. — So. Jam longo quodam circuitu in primam rursus dubitationem relapsi sumus. quippe contentiosus ille subridens dicet, Utrum, o boni, utramque cognoscens aliquis, scientiam et inscitiam, quam novit aliam quandam earum, quas novit, esse censet? aut an neutram cognoscens, quam non novit aliam quam nec novit? vel an unam cognoscens quidem, alteram minime, quam novit eam esse quam non novit? vel contra quam non novit eam esse quam novit? aut rursus mihi dicetis, scientiarum et inscitiarum scientias esse, quas qui possidet in aliis quibusdam ridiculis caveis sive cereis figmentis inclusas habens quamdiu possidet, scit, etiam si in promptu non habeat in animo? atque ita cogemini millies eodem revolvi nihil proficientes. Quid ad hæc, o Theætete, respondebimus? — Theæ. Per Jovem, o Socrates, quid respondendum sit, nescio. — So. Nonne ratio nos, o puer, recte et increpat et admonet, non recte falsam opinionem prius quam scientiam nos investigare, illa prætermissa? cognosci autem non potest antequam satis scientia quid sit perceptum sit. — Theæ. Necessarium, o Socrates, quod ais nunc asserere.

XXXVIII. So. Quid ergo denuo scientiam esse dicemus? nondum enim, opinor, desistemus. — Theæ. Non certe, siquidem tu non renuis. — So. Dic age, quo pacto eam definientes nobis ipsis minime adversabimur? — Theæ. Quemadmodum supra contendimus: nihil enim aliud habeo. — So. Quomodo? — Theæ. Veram opinionem scientiam esse. nam vera opinari procul est ab errore, et quæ a vera opinione proficiscuntur, decora omnia bonaque sunt. — So. Qui, o Theætete, in transeundo flumine præit sequentibus, is ipsum ostendet, inquit: atque hoc si et nos progredientes perquiramus, forte impedimentum ipsum quod quæritur ostendet, manentibus vero nobis nihil patebit. — Theæ. Probe loqueris: eamus jam quæsituri. — So. An non brevis investigationis hoc est? ars etenim tota tibi significat scientiam id minime esse. — Theæ. Qua ratione? quæve hæc? — So. Eorum qui præ cæteris sapientes sunt, quos oratores et causidicos vocant. hi enim arte sua persuadent, non docentes, sed efficientes ut, quæ ipsi velint, opinetur aliquis. aut an tu aliquos adeo peritos magistros esse existimas, ut cum latrociniis aliisque injuriis nulli interfuerint, tamen commissorum scelerum veritatem ad modicam aquam docere possint? — Theæ. Nullo modo, attamen persuadere. — So. Persuadere autem nonne idem putas quod efficere ut quis opinetur? — Theæ. Idem prorsus. — So. Ergone quando judicibus juste persuadetur in his quæ solus ille qui vidit potest cognoscere, alias autem nequaquam, tunc (illi) illa ex auditu judicantes, veram opinio-

δόξαν λαβόντες ἄνευ ἐπιστήμης ἔκριναν, ὀρθὰ πεισθέντες, εἴπερ εὖ ἐδίκασαν; — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκ ἄν, ὦ φίλε, εἴ γε ταὐτὸν ἦν δόξα τ' ἀληθὴς [καὶ δικαστήρια] καὶ ἐπιστήμη, ὀρθά ποτ' ἂν δικαστὴς ἄκρος ἐδόξαζεν ἄνευ ἐπιστήμης· νῦν δ' ἔοικεν ἄλλο τι ἑκάτερον εἶναι. — ΘΕΑΙ. Ὅ γ' ἐγώ, ὦ Σώκρατες, εἰπόντος του ἀκούσας ἐπιλελήσμην, νῦν δ' ἐννοῶ. ἔφη δὲ τὴν μὲν μετὰ λόγου ἀληθῆ δόξαν ἐπιστήμην εἶναι, τὴν δ' ἄλογον ἐκτὸς ἐπιστήμης· καὶ ὧν μὲν μή ἐστι λόγος οὐκ ἐπιστητὰ εἶναι, οὑτωσὶ καὶ ὀνομάζων, ἃ δ' ἔχει ἐπιστητά. — ΣΩ. Ἦ καλῶς λέγεις. τὰ δὲ δὴ ἐπιστητὰ ταῦτα καὶ μὴ πῇ διῄρει; λέγε, εἰ ἄρα κατὰ ταὐτὰ σύ τε κἀγὼ ἀκηκόαμεν. — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' οὐκ οἶδα, εἰ ἐξευρήσω· λέγοντος μέντἂν ἑτέρου, ὡς ἐγῷμαι, ἀκολουθήσαιμι.

XXXIX. ΣΩ. Ἄκουε δὴ ὄναρ ἀντ' ὀνείρατος. ἐγὼ γὰρ αὖ ἐδόκουν ἀκούειν τινῶν, ὅτι τὰ μὲν πρῶτα οἱονπερεὶ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἡμεῖς τε συγκείμεθα καὶ τἆλλα, λόγον οὐκ ἔχοι. αὐτὸ γὰρ καθ' αὑτὸ ἕκαστον ὀνομάσαι μόνον εἴη, προσειπεῖν δ' οὐδὲν ἄλλο δυνατόν, οὔθ' ὡς ἔστιν, οὔθ' ὡς οὐκ ἔστιν· ἤδη γὰρ ἂν οὐσίαν ἢ μὴ οὐσίαν αὐτῷ προστίθεσθαι, δεῖν δ' οὐδὲν προσφέρειν, εἴπερ αὐτὸ ἐκεῖνο μόνον τις ἐρεῖ. ἐπεὶ οὐδὲ τὸ αὐτὸ οὐδὲ τὸ ἐκεῖνο οὐδὲ τὸ ἕκαστον οὐδὲ τὸ μόνον οὐδὲ τὸ τοῦτο προσοιστέον, οὐδ' ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα. ταῦτα μὲν γὰρ περιτρέχοντα πᾶσι προσφέρεσθαι ἕτερα ὄντα ἐκείνων, οἷς προστίθεται, δεῖν δέ, εἴπερ ἦν δυνατὸν αὐτὸ λέγεσθαι καὶ εἶχεν οἰκεῖον αὑτοῦ λόγον, ἄνευ τῶν ἄλλων ἁπάντων λέγεσθαι. νῦν δ' ἀδύνατον εἶναι ὁτιοῦν τῶν πρώτων ῥηθῆναι λόγῳ· οὐ γὰρ εἶναι αὐτῷ ἀλλ' ἢ ὀνομάζεσθαι μόνον· ὄνομα γὰρ μόνον ἔχειν, τὰ δ' ἐκ τούτων ἤδη συγκείμενα, ὥσπερ αὐτὰ πέπλεκται, οὕτω καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν συμπλακέντα λόγον γεγονέναι· ὀνομάτων γὰρ συμπλοκὴν εἶναι λόγου οὐσίαν. οὕτω δὴ τὰ μὲν στοιχεῖα ἄλογα καὶ ἄγνωστα εἶναι, αἰσθητὰ δέ· τὰς δὲ συλλαβὰς γνωστάς τε καὶ ῥητὰς καὶ ἀληθεῖ δόξῃ δοξαστάς. ὅταν μὲν οὖν ἄνευ λόγου τὴν ἀληθῆ δόξαν τινός τις λάβῃ, ἀληθεύειν μὲν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν περὶ αὐτό, γιγνώσκειν δ' οὔ· τὸν γὰρ μὴ δυνάμενον δοῦναί τε καὶ δέξασθαι λόγον ἀνεπιστήμονα εἶναι περὶ τούτου· προσλαβόντα δὲ λόγον δυνατόν τε ταῦτα πάντα γεγονέναι καὶ τελείως πρὸς ἐπιστήμην ἔχειν. Οὕτω σὺ τοὐνύπνιον ἢ ἄλλως ἀκήκοας; — ΘΕΑΙ. Οὕτω μὲν οὖν παντάπασιν. — ΣΩ. Ἀρέσκει οὖν σε καὶ τίθεσαι ταύτῃ, δόξαν ἀληθῆ μετὰ λόγου ἐπιστήμην εἶναι; — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἆρ', ὦ Θεαίτητε, νῦν οὕτω τῇδε τῇ ἡμέρᾳ εἰλήφαμεν ὃ πάλαι καὶ πολλοὶ τῶν σοφῶν ζητοῦντες πρὶν εὑρεῖν κατεγήρασαν; — ΘΕΑΙ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, καλῶς λέγεσθαι τὸ νῦν ῥηθέν. — ΣΩ. Καὶ εἰκός γ' αὐτὸ τοῦθ' οὕτως ἔχειν· τίς γὰρ ἂν καὶ ἔτι ἐπιστήμη εἴη χωρὶς λόγου τε καὶ ὀρθῆς δόξης; ἕν μέντοι τί με τῶν ῥηθέντων ἀπαρέσκει. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δή; — ΣΩ. Ὃ καὶ δοκεῖ λέγεσθαι κομψότατα, ὡς τὰ μὲν στοιχεῖα ἀγνω-

nem nacti absque scientia judicaverunt, recta persuasi, si bene judicaverunt? — THEÆ. Omnino. — So. Si tamen idem erat, o amice, opinio vera et scientia, nunquam judex ille summus absque scientia recte opinaretur : nunc autem utrumque diversum quiddam esse videtur. — THEÆ. Quod ab aliquo, o Socrates, de scientia quondam audivi, oblitus eram, sed jam reminiscor. inquit autem opinionem veram cum ratione scientiam esse, rationis vero expertem scientiæ participem non esse : et quæ ratione carent, sciri non posse, iisdem his verbis utens, quæ vero rationem habent sciri posse. — So. Quam præclare loqueris. sed hæc ipsa quæ sciri possunt et quæ non, dic, quomodo distinguebat? ut videamus si forte tu et ego eodem modo acceperimus. — THEÆ. Inventurusne sim ignoro. exponente vero alio assequi tamen me posse puto.

XXXIX. So. Audi igitur pro somnio somnium. ego quoque accepisse a quibusdam mihi videor prima ipsa velut elementa, ex quibus homines compositi sumus et reliqua, rationem non admittere. unumquodque enim illorum solum per se nominari posse, appellari vero aliquo nomine minime, neque esse illud, neque non esse : jam enim essentiam ei vel non essentiam tribui contingeret, oportere autem nihil apponere, si quis illud ipsum solum dicat. etenim neque (τὸ) id neque illud neque unumquodque neque solum neque hoc, neque alia talia multa adjungenda sunt. hæc enim circumvagantia omnibus adjungi cum alia sint quam ea quibus adjunguntur, oportere autem, si quomodo posset ipsum dici rationemque propriam admitteret, seorsum ab aliis omnibus ipsum dici. nunc autem nihil prorsus ex primis oratione posse proferri : nihil enim aliud ipsum posse quam nominari : nomen enim solum habere, quæ vero ex illis composita sunt, quemadmodum ipsa copulantur, sic et illorum nomina copulata orationem esse : nominum quippe copulationem orationis esse substantiam. quocirca elementa sine ratione sunt et cognosci non possunt, sensibus vero percipi : syllabæ autem et cognosci et disci possunt et vera opinione comprehendi. cum ergo absque ratione opinionem de aliquo veram aliquis perceperit, vera quidem de illo ejus sentire animum, nosse vero nequaquam : eum enim, qui accipere et reddere rationem nequit, inscium esse : qui vero rationem etiam consecutus est, eum hæc omnia cognoscere posse, perfectamque scientiam adipisci. Sicne tu insomnium an aliter audivisti? — THEÆ. Sic omnino. — So. Placetne igitur tibi et hoc pacto ponis, opinionem veram cum ratione scientiam esse? — THEÆ. Et maxime quidem. — So. Siccine, Theætete, nunc nos hodie id comprehendimus, quod olim sapientes multi investigantes, antequam invenirent, consenuerunt? — THEÆ. Mihi quidem, o Socrates, quod nunc dictum est, bene dici videtur. — So. Et verisimile est ipsum hoc ita sese habere : nam quæ tandem scientia absque ratione rectaque opinione unquam esse poterit? unum tamen ex dictis mihi displicet. — THEÆ. Quid istud? — So. Quod sane scitissime dici vide-

στα, τὸ δὲ τῶν συλλαβῶν γένος γνωστόν. — ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν ὀρθῶς; — ΣΩ. Ἰστέον δή· ὥσπερ γὰρ ὁμήρους ἔχομεν τοῦ λόγου τὰ παραδείγματα, οἷς χρώμενος εἶπε πάντα ταῦτα. — ΘΕΑΙ. Τὰ ποῖα δή; — ΣΩ. Τὰ τῶν γραμμάτων στοιχεῖά τε καὶ τὰς συλλαβάς. ἢ οἴει ἄλλοσέ ποι βλέποντα ταῦτ' εἰπεῖν τὸν εἰπόντα, ἃ λέγομεν; — ΘΕΑΙ. Οὐκ, ἀλλ' εἰς ταῦτα.

203 XL. ΣΩ. Βασανίζωμεν δὴ αὐτὰ ἀναλαμβάνοντες, μᾶλλον δ' ἡμᾶς αὐτούς, οὕτως ἢ οὐχ οὕτω γράμματα ἐμάθομεν. φέρε πρῶτον· ἆρ' αἱ μὲν συλλαβαὶ λόγον ἔχουσι, τὰ δὲ στοιχεῖα ἄλογα; — ΘΕΑΙ. Ἴσως. — ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν κἀμοὶ φαίνεται. Σωκράτους γοῦν εἴ τις ἔροιτο τὴν πρώτην συλλαβὴν οὑτωσί, Ὦ Θεαίτητε, λέγε· τί ἐστι σω; τί ἀποκρινεῖ; — ΘΕΑΙ. Ὅτι σίγμα καὶ ω. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦτον ἔχεις λόγον τῆς συλλαβῆς; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἴθι δή, οὕτως εἰπὲ καὶ τὸν τοῦ σίγμα λόγον. — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς τοῦ στοιχείου τις ἐρεῖ στοιχεῖα; καὶ γὰρ δή, ὦ Σώκρατες, τό γε σίγμα τῶν ἀφώνων ἐστί, ψόφος τις μόνον, οἷον συριττούσης τῆς γλώττης· τοῦ δ' αὖ βῆτα οὔτε φωνὴ οὔτε ψόφος, οὐδὲ τῶν πλείστων στοιχείων. ὥστε πάνυ εὖ ἔχει τὸ λέγεσθαι αὐτὰ ἄλογα, ὧν γε τὰ ἐναργέστατα αὐτά, τὰ ἑπτὰ φωνὴν μόνον ἔχει, λόγον δ' οὐδ' ὁντινοῦν. — ΣΩ. Τουτὶ μὲν ἄρα, ὦ ἑταῖρε, κατωρθώκαμεν περὶ ἐπιστήμης. — ΘΕΑΙ. Φαινόμεθα. — ΣΩ. Τί δὲ δή; τὸ μὴ γνωστὸν εἶναι τὸ στοιχεῖον, ἀλλὰ τὴν συλλαβὴν ἆρ' ὀρθῶς ἀποδεδέγμεθα; — ΘΕΑΙ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Φέρε δή, τὴν συλλαβὴν πότερον λέγομεν τὰ ἀμφότερα στοιχεῖα, κἂν πλείω ᾖ ἢ δύο τὰ πάντα, ἢ μίαν τιν' ἰδέαν γεγονυῖαν συντεθέντων αὐτῶν; — ΘΕΑΙ. Τὰ πάντ' ἔμοιγε δοκοῦμεν. — ΣΩ. Ὅρα δὴ ἐπὶ δυοῖν, σίγμα καὶ ω. ἀμφότερά ἐστιν ἡ πρώτη συλλαβὴ τοὐμοῦ ὀνόματος. ἄλλο τι ὁ γιγνώσκων αὐτὴν τὰ ἀμφότερα γιγνώσκει; — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Τὸ σίγμα καὶ τὸ ω ἄρα γιγνώσκει. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τί δέ; ἑκάτερον ἄρ' ἀγνοεῖ, καὶ οὐδέτερον εἰδὼς ἀμφότερα γιγνώσκει. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ δεινὸν καὶ ἄλογον, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι εἴ γ' ἀνάγκη ἑκάτερον γιγνώσκειν, εἴπερ ἀμφότερά τις γνώσεται, προγιγνώσκειν τὰ στοιχεῖα πᾶσ' ἀνάγκη τῷ μέλλοντί ποτε γνώσεσθαι συλλαβήν, καὶ οὕτως ἡμῖν ὁ καλὸς λόγος ἀποδεδρακὼς οἰχήσεται. — ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα γ' ἐξαίφνης. — ΣΩ. Οὐ γὰρ καλῶς αὐτὸν φυλάττομεν. χρῆν γὰρ ἴσως τὴν συλλαβὴν τίθεσθαι μὴ τὰ στοιχεῖα, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων ἕν τι γεγονὸς εἶδος ἰδέαν μίαν αὐτὸ αὑτοῦ ἔχον, ἕτερον δὲ τῶν στοιχείων. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν· καὶ τάχα γ' ἂν μᾶλλον οὕτως ἢ κείνως ἔχοι. — ΣΩ. Σκεπτέον, καὶ οὐ προδοτέον οὕτως ἀνάνδρως μέγαν τε καὶ σεμνὸν λόγον. — ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ἐχέτω δή, ὡς νῦν φαμέν, 204 μίαν ἰδέαν ἐξ ἑκάστων τῶν συναρμοττόντων στοιχείων γιγνομένη ἡ συλλαβή, ὁμοίως ἔν τε γράμμασι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν μέρη αὐτῆς οὐ δεῖ εἶναι; — ΘΕΑΙ. Τί

tur, elementa cognosci non posse, syllabarum autem genus posse. — Theæ. Nonne recte? — So. Advertendum profecto: nam velut vades rationis exempla habemus, quibus usus hæc omnia dixit. — Theæ. Quænam? — So. Literarum elementa et syllabas. aut an putas ad alia quædam spectantem hæc dixisse eum qui dixit quæ dicimus? — Theæ. Non, sed ad illa.

XL. So. Ea igitur retractemus et examinemus, potius vero nosmet ipsos, utrum ita an non ita litteras didicerimus. age primum: an syllabæ rationem habent, elementa vero minime? — Theæ. Fortasse. — So. Mihi quoque omnino videtur. si quis ergo hunc in modum de prima Socratis syllaba percontetur, O Theætete, dic, quid est σω? quid respondebis? — Theæ. Respondebo sigma et ω. — So. Habes ergo hanc syllabæ rationem. — Theæ. Equidem. — So. Age, dic ipsius etiam sigma rationem — Theæ. At quo pacto quis elementi elementa dixerit? etenim ipsum sigma, o Socrates, mutarum literarum est, strepitus quidam tantum, lingua veluti sibilante: (τοῦ) beta autem neque vox est neque sonus, neque plurimorum elementorum · ita ut recte admodum absque ratione esse dicantur, e quibus septem clarissima vocem tantum habent, rationem vero nequaquam. — So. Hoc igitur, o amice, circa scientiam recte peregimus. — Theæ. Videmur. — So. Quid vero? elementum non posse cognosci, sed syllabam posse, numquid recte admisimus? — Theæ. Probabile quidem. — So. Syllabam vero utrum elementa utraque esse dicimus, et, si plura sint quam duo, omnia esse, an potius ideam quandam unam ex ipsis compositis genitam? — Theæ. Omnia mihi videmur. — So Considera id in duobus, sigma et ω. utraque prima mei nominis syllaba sunt. nonne qui eam novit, utraque novit. — Theæ. Quidni? — So. Ergo sigma et ω novit. — Theæ. Plane. — So. Quid porro? utrumque ergo ignorat, et neutrum cognoscens ambo cognoscit. — Theæ. Et absurdum et præter rationem hoc, o Socrates. — So. Verumtamen si necessarium est alterutrum nosse, quandoquidem ambo quis noverit, sequitur ut necesse omnino sit eum elementa prænosse, qui syllabam quandoque sit cogniturus, atque ita nobis pulchra illa ratio effugiens elabetur. — Theæ. Et valde repente. — So. Non enim bene illam custodimus. oportebat enim fortasse syllabam non elementa ponere, sed unam quandam ex illis speciem, quæ ideam unam sui ipsius habeat et ab elementis differat. — Theæ. Sic prorsus: ac fortasse hoc modo potius quam illo se haberet. — So. Considerandum est, neque ita ignave ratio tam magna et augusta prodenda. — Theæ. Non profecto. — So. Habeat igitur syllaba, ut nunc dicimus, ideam unam ex singulis congruentibus elementis, tam in literis quam in cæteris omnibus. — Theæ. Prorsus. — So. Numquid partes illius esse non oportet? — Theæ. Curnam? —

δή; — ΣΩ. Ὅτι οὗ ἂν ᾖ μέρη, τὸ ὅλον ἀνάγκη τὰ πάντα μέρη εἶναι. ἢ καὶ τὸ ὅλον ἐκ τῶν μερῶν λέγεις γεγονὸς ἕν τι εἶδος ἕτερον τῶν πάντων μερῶν; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τὸ δὲ δὴ πᾶν καὶ τὸ ὅλον πότερον ταὐτὸν καλεῖς ἢ ἕτερον ἑκάτερον; — ΘΕΑΙ. Ἔχω b μὲν οὐδὲν σαφές, ὅτι δὲ κελεύεις προθύμως ἀποκρίνασθαι, παρακινδυνεύων λέγω ὅτι ἕτερον. — ΣΩ. Ἡ μὲν προθυμία, ὦ Θεαίτητε, ὀρθή· εἰ δὲ καὶ ἡ ἀπόκρισις, σκεπτέον. — ΘΕΑΙ. Δεῖ ⌈δέ⌉ γε δή.

XLI. ΣΩ. Οὐκοῦν διαφέροι ἂν τὸ ὅλον τοῦ παντός, ὡς ὁ νῦν λόγος; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τί δὲ δή; τὰ πάντα καὶ τὸ πᾶν ἔσθ' ὅ τι διαφέρει; οἷον ἐπειδὰν λέγωμεν ἕν, δύο, τρία, τέτταρα, πέντε, ἕξ, κἂν δὶς τρία ἢ τρὶς δύο ἢ τέτταρά τε καὶ δύο ἢ τρία καὶ δύο καὶ c ἕν, πότερον ἐν πᾶσι τούτοις ταὐτὸν ἢ ἕτερον λέγομεν; — ΘΕΑΙ. Ταὐτόν. — ΣΩ. Ἆρ' ἄλλο τι ἢ ἕξ; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐφ' ἑκάστης λέξεως πᾶν τὰ ἓξ εἰρήκαμεν; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Πάλιν δ' οὐδὲν (ἄλλο) λέγομεν τὰ πάντα λέγοντες; — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ἦ ἄλλο τι ἢ τὰ ἕξ; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΣΩ. Ταὐτὸν ἄρ' ἔν γε τοῖς ὅσα ἐξ ἀριθμοῦ ἐστι τό τε πᾶν προσαγορεύομεν καὶ τὰ πάντα; d — ΘΕΑΙ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ὧδε δὴ περὶ αὐτῶν λέγομεν· ὁ τοῦ πλέθρου ἀριθμὸς καὶ τὸ πλέθρον ταὐτόν. ἢ γάρ; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ ὁ τοῦ σταδίου δὴ ὡσαύτως; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ ὁ τοῦ στρατοπέδου γε καὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ πάντα τὰ τοιαῦθ' ὁμοίως; ὁ γὰρ ἀριθμὸς πᾶς τὸ ὂν πᾶν ἑκάστου αὐτῶν ἐστί. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Ὁ δ' ἑκάστου ἀριθμὸς μῶν ἄλλο τι ἢ μέρη ἐστίν; — ΘΕΑΙ. Οὐ- e δέν. — ΣΩ. Ὅσ' ἄρ' ἔχει μέρη, ἐκ μερῶν ἂν εἴη; — ΘΕΑΙ. Φαίνεται. — ΣΩ. Τὰ δέ γε πάντα μέρη τὸ πᾶν εἶναι ὡμολόγηται, εἴπερ καὶ ὁ πᾶς ἀριθμὸς τὸ πᾶν ἔσται. — ΘΕΑΙ. Οὕτω. — ΣΩ. Τὸ ὅλον ἄρ' οὐκ ἔστιν ἐκ μερῶν· πᾶν γὰρ ἂν εἴη, τὰ πάντ' ὂν μέρη. — ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔοικε. — ΣΩ. Μέρος δ' ἔσθ' ὅτου ἄλλου ἐστὶν ὅπερ ἐστὶν ἢ τοῦ ὅλου; — ΘΕΑΙ. Τοῦ 205 παντός γε. — ΣΩ. Ἀνδρικῶς γε, ὦ Θεαίτητε, μά- a χει. τὸ πᾶν δ' οὐχ ὅταν μηδὲν ἀπῇ, αὐτὸ τοῦτο πᾶν ἐστίν; — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ὅλον δ' οὐ ταὐτὸν τοῦτ' ἔσται, οὗ ἂν μηδαμῇ μηδὲν ἀποστατῇ; οὗ δ' ἂν ἀποστατῇ, οὔθ' ὅλον οὔτε πᾶν, ἅμα γενόμενον ἐκ τοῦ αὐτοῦ ταὐτό; — ΘΕΑΙ. Δοκεῖ μοι νῦν οὐδὲν διαφέρειν πᾶν τε καὶ ὅλον. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐλέγομεν, ὅτι οὗ ἂν μέρη ᾖ, τὸ ὅλον τε καὶ πᾶν τὰ πάντα μέρη ἔσται; — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Πάλιν δὴ ὅπερ ἄρτι ἐπεχείρουν, οὐκ, εἴπερ ἡ συλλαβὴ μὴ τὰ στοιχεῖά ἐστιν, ἀνάγκη (ἢ) αὐτὴν μὴ ὡς μέρη ἔχειν ἑαυτῆς τὰ στοιχεῖα b ἢ ταὐτὸν οὖσαν αὐτοῖς ὁμοίως ἐκείνοις γνωστὴν εἶναι; — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦθ' ἵνα μὴ γένηται, ἕτερον αὐτῶν αὐτὴν ἐθέμεθα; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Τί δ'; εἰ μὴ τὰ στοιχεῖα συλλαβῆς μέρη ἐστίν, ἔχεις ἄλλ' ἄττ' εἰπεῖν, ἃ μέρη μέν ἐστι συλλαβῆς, οὐ μέντοι στοιχεῖά γ' ἐκείνης; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς· εἰ

So. Quoniam cujuscunque partes sunt, totum necesse est partes omnes esse. an totum unam quandam speciem ex partibus factam vocas ab omnibus partibus differentem? — Theæ. Equidem. — So. Omne vero et totum idemne an differens utrumque vocas? — Theæ. Quamquam nihil habeo certi, tamen quia prompte respondere jubes, periculum faciens aio differre. — So. Promptitudo, o Theætete, recta: num vero et responsio recta, considerandum. — Theæ. Profecto oportet.

XLI. So. Ergone secundum hunc sermonem totum et omne differunt? — Theæ. Certe. — So. Quid vero? omnia et omne num aliquo differunt? veluti cum dicimus unum, duo, tria, quattuor, quinque, sex, vel bis tria vel ter duo aut quattuor ac duo aut tria duoque et unum, utrum in his omnibus idem an aliud dicimus? — Theæ. Idem. — So. Aliudne quam sex? — Theæ. Nihil aliud. — So. Ergone in unoquoque loquendi modo omne sex diximus? — Theæ. Ita. — So. Rursus autem nihil aliud dicimus dicentes omnia? — The. Necesse est. — So. Num aliud quid quam sex? — Theæ. Nihil aliud. — So. Ergo in his saltem, quæ numero constant, idem esse omne et omnia dicimus. — Theæ. Apparet. — So. Sic utique de iis dicimus: jugeri numerus et jugerum idem. nonne? — Theæ. Idem. — So. Et stadii numerus stadiumque similiter? — Theæ. Et hoc. — So. Exercitus quoque numerus et exercitus, omniaque hujusmodi eodem pacto? numerus enim omnis exsistens omne uniuscujusque illorum est. — Theæ. Sane. — So. Cujusque autem numerus num aliud quid est quam partes? — Theæ. Nequaquam. — So. Quæcunque igitur partes habent, ex partibus constant? — Theæ. Apparet. — So. Omnes autem partes omne esse concessum est, si quidem omnis numerus omne erit. — Theæ. Ita est. — So. Totum itaque non constat ex partibus: omne enim esset, cum omnes esset partes. — Theæ. Non videtur. — So. Pars autem an potest esse alius cujusdam quod est quam totius? — Theæ. Omnis utique. — So. Strenue, Theætete, pugnas. omne autem nonne, cum nihil deest, ipsum hoc omne est? — Theæ. Necesse. — So. Totum quoque nonne eadem ratione totum, quia nihil abest? cui vero aliquid deest, neque totum neque omne, cum simul factum sit idem ex eodem? — Theæ. Videtur mihi nunc totum et omne nihil differre. — So. Nonne diximus cujus partes sint, totum et omne partes omnes esse? — Theæ. Plane. — So. Rursus quod paulo ante aggrediebamur, nonne, si syllaba elementa non est, necesse est aut eam non tanquam partes suas elementa habere aut, si eadem est cum illis, æque ac illa cognosci posse? — Theæ. Ita certe. — So. Ne hoc accideret, aliudne eam quam illa posuimus? — Theæ. Aliud. — So. Quid vero? si non elementa syllabæ partes sunt, num alia quædam referre potes, quæ partes quidem syllabæ, non tamen illius elementa sint? — Theæ. Nequaquam: si

γὰρ, ὦ Σώκρατες, μόρια ταύτης συγχωροίην, γελοῖόν που τὰ στοιχεῖα ἀφέντα ἐπ' ἄλλα ἰέναι. — ΣΩ. Παντάπασι δὴ, ὦ Θεαίτητε, κατὰ τὸν νῦν λόγον μία τις ἰδέα ἀμέριστος συλλαβὴ ἂν εἴη. — ΘΕΑΙ. Ἔοικε. — ΣΩ. Μέμνησαι οὖν, ὦ φίλε, ὅτι ὀλίγον ἔμπροσθεν ἀπεδεχόμεθ' ἡγούμενοι εὖ λέγεσθαι, ὅτι τῶν πρώτων οὐκ εἴη λόγος ἐξ ὧν τἆλλα σύγκειται, διότι αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἕκαστον εἴη ἀσύνθετον, καὶ οὐδὲ τὸ εἶναι περὶ αὐτοῦ ὀρθῶς ἔχοι προσφέροντ' εἰπεῖν, οὐδὲ τοῦτο, ὡς ἕτερα καὶ ἀλλότρια λεγόμενα, καὶ αὕτη δὴ ἡ αἰτία ἄλογόν τε καὶ ἄγνωστον αὐτὸ ποιοίη; — ΘΕΑΙ. Μέμνημαι. — ΣΩ. Ἦ οὖν ἄλλη τις ἢ αὕτη ἡ αἰτία τοῦ μονοειδές τε καὶ ἀμέριστον αὐτὸ εἶναι; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐχ ὁρῶ ἄλλην. — ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν δὴ φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰς ταὐτὸν ἐμπέπτωκεν ἡ συλλαβὴ εἶδος ἐκείνῳ, εἴπερ μέρη τε μὴ ἔχει καὶ μία ἐστὶν ἰδέα; — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Εἰ μὲν ἄρα πολλὰ στοιχεῖα ἡ συλλαβή ἐστι καὶ ὅλον τι, μέρη δ' αὐτῆς ταῦτα, ὁμοίως αἵ τε συλλαβαὶ γνωσταὶ καὶ ῥηταὶ καὶ τὰ στοιχεῖα, ἐπείπερ τὰ πάντα μέρη τῷ ὅλῳ ταὐτὸν ἐφάνη. — ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Εἰ δέ γ' ἕν τε καὶ ἀμερὲς, ὁμοίως μὲν συλλαβὴ, ὡσαύτως δὲ στοιχεῖον ἄλογόν τε καὶ ἄγνωστον· ἡ γὰρ αὐτὴ αἰτία ποιήσει αὐτὰ τοιαῦτα. — ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔχω ἄλλως εἰπεῖν. — ΣΩ. Τούτου μὲν ἄρα μὴ ἀποδεχώμεθα, ὃς ἂν λέγῃ συλλαβὴν μὲν γνωστὸν καὶ ῥητὸν, στοιχεῖον δὲ τοὐναντίον. — ΘΕΑΙ. Μὴ γὰρ, εἴπερ τῷ λόγῳ πεισόμεθα. — ΣΩ. Τί δ' αὖ; τοὐναντίον λέγοντος ἆρ' οὐ μᾶλλον ἂν ἀποδέξαιο ἐξ ὧν αὐτὸς σύνοισθα σαυτῷ ἐν τῇ τῶν γραμμάτων μαθήσει; — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὡς οὐδὲν ἄλλο μανθάνων διετέλεσας ἢ τὰ στοιχεῖα ἔν τε τῇ ὄψει διαγιγνώσκειν πειρώμενος καὶ ἐν τῇ ἀκοῇ αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἕκαστον, ἵνα μὴ ἡ θέσις σε ταράττοι λεγομένων τε καὶ γραφομένων. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΣΩ. Ἐν δὲ κιθαριστοῦ τελέως μεμαθηκέναι μῶν ἄλλο τι ἦν ἢ τὸ τῷ φθόγγῳ ἑκάστῳ δύνασθαι ἐπακολουθεῖν, ποίας χορδῆς εἴη, ἃ δὴ στοιχεῖα πᾶς ἂν ὁμολογήσειε μουσικῆς λέγεσθαι; — ΘΕΑΙ. Οὐδὲν ἄλλο. — ΣΩ. Ὧν μὲν ἄρ' αὐτοὶ ἔμπειροί ἐσμεν στοιχείων καὶ συλλαβῶν, εἰ δεῖ ἀπὸ τούτων τεκμαίρεσθαι καὶ εἰς τἆλλα, πολὺ τὸ τῶν στοιχείων γένος ἐναργεστέραν τε τὴν γνῶσιν ἔχειν φήσομεν καὶ κυριωτέραν τῆς συλλαβῆς πρὸς τὸ λαβεῖν τελέως ἕκαστον μάθημα, κἄν τις φῇ συλλαβὴν μὲν γνωστὸν, ἄγνωστον δὲ πεφυκέναι στοιχεῖον, ἑκόντα ἢ ἄκοντα παίζειν ἡγησόμεθ' αὐτόν. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

XLII. ΣΩ. Ἀλλὰ δὴ τούτου μὲν ἔτι κἂν ἄλλαι φανεῖεν ἀποδείξεις, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· τὸ δὲ προκείμενον μὴ ἐπιλαθώμεθα δι' αὐτὰ ἰδεῖν, ὅ τι δήποτε καὶ λέγεται τὸ μετὰ δόξης ἀληθοῦς λόγον προσγενόμενον τὴν τελεωτάτην ἐπιστήμην γεγονέναι. — ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρὴ ὁρᾶν. — ΣΩ. Φέρε δὴ, τί ποτε βούλεται τὸν λόγον ἡμῖν σημαίνειν; τριῶν γὰρ ἕν τί μοι δοκεῖ λέγειν. — ΘΕΑΙ. Τίνων δή; — ΣΩ. Τὸ μὲν πρῶτον εἴη ἂν τὸ

enim, o Socrates, particulas ejus esse concederem, ridiculum esset, omissis elementis ad alia transire. — So. Omnino igitur secundum hanc rationem, o Theætete, una quædam indivisibilis idea syllaba esse videtur. — Theæ. Videtur sane. — So. Num recordaris, amice, nos paullo superius admisisse, primorum ex quibus reliqua composita sunt rationem non esse, quod ipsum per se unumquodque simpliciter exsisteret, neque ipsum esse de illo congrue dici posset, neque hoc, alia ea alienaque esse, et hanc ipsam causam esse rationem non habeat neque cognosci possit? — Theæ. Memini. — So. Estne igitur alia causa præter hanc, quæ uniforme et indivisibile illud faciat? ego enim nullam aliam video. — Theæ. Non videtur. — So. Ergone in eandem cum illo syllaba incidit speciem, quandoquidem species non habet partes et una est? — Theæ. Maxime. — So. Si igitur multa elementa syllaba est et totum quiddam, et illa sunt ejus partes, similiter syllabæ et elementa cognosci et ratione describi possunt, quandoquidem partes omnes idem quod totum esse apparuit. — Theæ. Præcipue. — So. Sin autem unum et simplex, æque syllaba atque elementum rationis cognitionisque est expers: eadem enim causa talia ea reddet. — Theæ. Aliter asserere nequeo. — So. Ejus ergo sermonem ne admittamus, qui dicat syllabam quidem ratione dici et cognosci posse, elementa vero nequaquam. — Theæ. Non certe, si huic rationi credemus. — So. Quid vero? si quis contraria diceret, an non potius illa concederes ex iis, quorum tibi ipsi conscius es in literarum discendarum ratione? — Theæ. Quænam ista? — So. Quod nihil aliud unquam didicisti quam elementa oculis auribusque discernere singula per se, ne eorum positio, vel cum dicerentur vel cum scriberentur, te turbaret. — Theæ. Verissime dicis. — So. Citharistæ vero artem didicisse, quid aliud est quam unumquemque sonum assequi posse, cujus sit chordæ, quæ sane elementa musicæ quilibet concedet dici? — Theæ. Nihil aliud. — So. Quorum ergo ipsi experti sumus, si oportet ex his ad reliqua conjecturam facere, asseremus profecto genus elementorum clariorem prioremque cognitionem habere quam syllabam ad singulas disciplinas absolute percipiendas, et si quis syllabam quidem cognosci posse, elementum vero non posse dixerit, ultro illum vel invitum ludere putabimus. — Theæ. Et maxime quidem.

XLII. So. Verum aliæ plures ejusdem rei demonstrationes proferri possunt, ut mihi videtur: propositi vero ne propter hæc obliviscamur, quid scilicet de hoc judicandum sit quod dicitur, rationem si cum opinione vera accedat perfectissimam scientiam esse. — Theæ. Inquirendum omnino. — So. Dic age, quid λόγος nobis hic significat? e tribus enim unum quiddam significare mihi videtur. — Theæ. E quibus? — So. Primum esse arbitror, cogitatio-

τὴν αὑτοῦ διάνοιαν ἐμφανῆ ποιεῖν διὰ φωνῆς μετὰ ῥημάτων τε καὶ ὀνομάτων, ὥσπερ εἰς κάτοπτρον ἢ ὕδωρ, τὴν δόξαν ἐκτυπούμενον εἰς τὴν διὰ τοῦ στόματος ῥοήν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι τὸ τοιοῦτον λόγος εἶναι; — 5 ΘΕΑΙ. Ἔμοιγε. τὸν γοῦν αὐτὸ δρῶντα λέγειν φαμέν. — ΣΩ. Οὐκοῦν αὖ τοῦτό γε πᾶς ποιεῖν δυνατὸς θᾶττον ἢ σχολαίτερον, τὸ ἐνδείξασθαι τί δοκεῖ περὶ ἑκάστου αὐτῷ, ὁ μὴ ἐνεὸς ἢ κωφὸς ἀπ' ἀρχῆς· καὶ οὕτως ὅσοι τι ὀρθὸν δοξάζουσι, πάντες αὐτὸ μετὰ λό- e 10 γου φανοῦνται ἔχοντες, καὶ οὐδαμοῦ ἔτι ὀρθὴ δόξα χωρὶς ἐπιστήμης γενήσεται. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Μὴ τοίνυν ῥᾳδίως καταγιγνώσκωμεν τὸ μηδὲν εἰρηκέναι τὸν ἀποφηνάμενον ἐπιστήμην, ὃ νῦν σκοποῦμεν. ἴσως γὰρ ὁ λέγων οὐ τοῦτ' ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸ ἐρω- 15 τηθέντα τί ἕκαστον δυνατὸν εἶναι τὴν ἀπόκρισιν διὰ τῶν 207 στοιχείων ἀποδοῦναι τῷ ἐρομένῳ. — ΘΕΑΙ. Οἷον a τί λέγεις, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οἷον καὶ Ἡσίοδος περὶ ἁμάξης λέγει τὸ ἑκατὸν δέ τε δούραθ' ἁμάξης. ἃ ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν δυναίμην εἰπεῖν, οἶμαι δ' οὐδὲ σύ· 20 ἀλλ' ἀγαπῷμεν ἂν ἐρωτηθέντες ὅ τί ἐστιν ἅμαξα, εἰ ἔχοιμεν εἰπεῖν τροχοί, ἄξων, ὑπερτερία, ἄντυγες, ζυγόν. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ὁ δέ γ' ἴσως οἴοιτ' ἂν ἡμᾶς, ὥσπερ ἂν τὸ σὸν ὄνομα ἐρωτηθέντας καὶ ἀποκρινομένους κατὰ συλλαβήν, γελοίους εἶναι, 25 ὀρθῶς μὲν δοξάζοντας καὶ λέγοντας ἃ λέγομεν, οἰομέ- b νους δὲ γραμματικοὺς εἶναι καὶ ἔχειν τε καὶ λέγειν γραμματικῶς τὸν τοῦ Θεαιτήτου ὀνόματος λόγον. τὸ δ' οὐκ εἶναι ἐπιστημόνως οὐδὲν λέγειν, πρὶν ἂν διὰ τῶν στοιχείων μετὰ τῆς ἀληθοῦς δόξης ἕκαστον περάνῃ τις, 30 ὅπερ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν που ἐρρήθη. — ΘΕΑΙ. Ἐρρήθη γάρ. — ΣΩ. Οὕτω τοίνυν καὶ περὶ ἁμάξης ἡμᾶς μὲν ὀρθὴν ἔχειν δόξαν, τὸν δὲ διὰ τῶν ἑκατὸν ἐκείνων δυνάμενον διελθεῖν αὐτῆς τὴν οὐσίαν, προσλαβόντα c τοῦτο, λόγον τε προσειληφέναι τῇ ἀληθεῖ δόξῃ καὶ ἀντὶ 35 δοξαστικοῦ τεχνικόν τε καὶ ἐπιστήμονα περὶ ἁμάξης οὐσίας γεγονέναι, διὰ στοιχείων τὸ ὅλον περάναντα. — ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν εὖ δοκεῖ σοι, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Εἰ σοί, ὦ ἑταῖρε, δοκεῖ, καὶ ἀποδέχει τὴν διὰ τοῦ στοιχείου διέξοδον περὶ ἑκάστου λόγον εἶναι, τὴν 40 δὲ κατὰ συλλαβὰς ἢ καὶ κατὰ μεῖζον ἔτι ἀλογίαν, τοῦτό μοι λέγε, ἵν' αὐτὸ ἐπισκοπῶμεν. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ πάνυ d ἀποδέχομαι. — ΣΩ. Πότερον ἡγούμενος ἐπιστήμονα εἶναι ὁντινοῦν ὁτουοῦν, ὅταν ταὐτὸ τοτὲ μὲν τοῦ αὐτοῦ δοκῇ αὐτῷ εἶναι, τοτὲ δ' ἑτέρου, ἢ καὶ ὅταν τοῦ αὐτοῦ 45 τοτὲ μὲν ἕτερον, τοτὲ δ' ἕτερον δοξάζῃ; — ΘΕΑΙ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Εἶτ' ἀμνημονεῖς ἐν τῇ τῶν γραμμάτων μαθήσει κατ' ἀρχὰς σαυτόν τε καὶ τοὺς ἄλλους δρῶντας αὐτά; — ΘΕΑΙ. Ἆρα λέγεις τῆς αὐτῆς συλλαβῆς τοτὲ μὲν ἕτερον, τοτὲ δ' ἕτερον ἡγουμέ- e 50 νους γράμμα, καὶ ταὐτὸ τοτὲ μὲν εἰς τὴν προσήκουσαν, τοτὲ δ' εἰς ἄλλην τιθέντας συλλαβήν; — ΣΩ. Ταῦτα λέγω. — ΘΕΑΙ. Μὰ Δί' οὐ τοίνυν ἀμνημονῶ, οὐδέ γέ πω ἡγοῦμαι ἐπίστασθαι τοὺς οὕτως ἔχοντας. — ΣΩ. Τί οὖν; ὅταν ἐν τῷ τοιούτῳ καιρῷ Θεαίτητον γράφων τις

nem suam voce per verba nominaque exprimere, opinionem formantem in fluxu per os, perinde ac in speculo sive aqua, aut nonne tale quiddam (λόγος) oratio tibi esse videtur? — Theæ. Mihi quidem. eum saltem, qui hoc agit, loqui dicimus. — So. Itaque hoc quisque facere potest ocyus aut tardius, nempe ostendere quid sibi de singulis videatur, nisi forte mutus vel surdus natura sit: atque ita quicunque recte aliquid opinantur, omnes hoc habere apparebunt cum ratione, et nusquam recta opinio sine scientia erit. — Theæ. Vera hæc sunt. — So. Ne igitur facile condemnemus eum, qui scientiam, quod nunc consideramus, pronuntiavit quasi nihil dixerit. fortasse enim non id volebat, sed hoc, interrogatum quid unumquodque respondere per elementa interroganti posse. — Theæ. Quale quid inquis, o Socrates? — So. Quemadmodum Hesiodus de curru dicit: centum ligna currus. quæ quidem ego dicere haud possem, neque tu, ut opinor: sed satis nobis esset, si interroganti quid sit currus, respondere possemus, rotæ, axis, tabulæ, orbiculi, jugum. — Theæ. Omnino quidem. — So. Ille autem fortasse nos existimaret tanquam interrogatos de tuo nomine respondentesque per syllabam, ridendos esse, recte quidem opinantes dicentesque quod dicimus, putantes autem grammaticos esse et grammatice nos habere ac dicere Theæteti nominis rationem. hoc autem non esse secundum scientiam loqui, antequam per elementa cum opinione vera unumquodque quis confecerit, quemadmodum supra dictum est. — Theæ. Dictum procul dubio. — So. Sic utique et de curru nos rectam opinionem habere, eum vero qui per centum illa percurrere potest ejus essentiam, hoc adjuncto, rationem quoque una cum vera opinione comprehendisse et loco opinantis artificiosum ac scientiæ compotem circa currus essentiam evasisse, per elementa totum cum confecerit. — Theæ. Nonne bene tibi videtur, o Socrates? — So. Si tibi, o amice, videtur ac approbas hanc per elementa circa unumquodque explicationem rationem esse, quæ vero per syllabas aut majus quiddam fit, esse rationis expertem, hoc mihi dicas, ut id diligentius consideremus. — Theæ. Approbo et maxime quidem. — So. Utrum existimans quemlibet cujusvis scientem esse, quando idem nunc ejusdem nunc alterius ei videatur, an quando ejusdem nunc hoc nunc illud esse opinatur? — Theæ. Non per Jovem. — So. An igitur memoria excidit, in discendis literis tibi et reliquis accidisse hæc? — Theæ. Solitosne dicis ejusdem syllabæ nunc hanc nunc illam literam opinari, et eandem alias in syllabam propriam, alias in alienam referre? — So. Hæc volo. — Theæ. Per Jovem, non oblitus sum, neque eos, qui ita comparati sunt, scire arbitror. — So. Quid vero? si quis in tali tempore Theæ-

θῆτα καὶ ε οἴηταί τε δεῖν γράφειν καὶ γράψῃ, καὶ αὖ 208 Θεόδωρον ἐπιχειρῶν γράφειν ταῦ καὶ ε οἴηταί τε δεῖν a γράφειν καὶ γράψῃ, ἆρ' ἐπίστασθαι φήσομεν αὐτὸν τὴν πρώτην τῶν ὑμετέρων ὀνομάτων συλλαβήν; — 5 ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἄρτι ὡμολογήσαμεν τὸν οὕτως ἔχοντα μήπω εἰδέναι. — ΣΩ. Κωλύει οὖν τι καὶ περὶ τὴν δευτέραν συλλαβὴν καὶ τρίτην καὶ τετάρτην οὕτως ἔχειν τὸν αὐτόν; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν γε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν τότε τὴν διὰ στοιχείου διέξοδον ἔχων γράψει 10 Θεαίτητον μετ' ὀρθῆς δόξης, ὅταν ἑξῆς γράφῃ; — ΘΕΑΙ. Δῆλον δή. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἔτι ἀνεπιστήμων b ὤν, ὀρθὰ δὲ δοξάζων, ὥς φαμέν; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Λόγον γ' ἔχων μετ' ὀρθῆς δόξης. τὴν γὰρ διὰ τοῦ στοιχείου ὁδὸν ἔχων ἔγραφεν, ἣν δὴ λόγον ὡμολο- 15 γήσαμεν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Ἔστιν ἄρα, ὦ ἑταῖρε, μετὰ λόγου ὀρθὴ δόξα, ἣν οὔπω δεῖ ἐπιστήμην καλεῖν. — ΘΕΑΙ. Κινδυνεύει.

XLIII. ΣΩ. Ὄναρ δή, ὡς ἔοικεν, ἐπλουτήσαμεν οἰηθέντες ἔχειν τὸν ἀληθέστατον ἐπιστήμης λόγον. ἢ 20 μήπω κατηγορῶμεν; ἴσως γὰρ οὐ τοῦτό τις αὐτὸν ὁριεῖται, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν εἶδος τῶν τριῶν, ὧν ἕν γέ τι c ἔφαμεν λόγον θήσεσθαι τὸν ἐπιστήμην ὁριζόμενον δόξαν εἶναι ὀρθὴν μετὰ λόγου. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς ὑπέμνησας, ἔτι γὰρ ἓν λοιπόν. τὸ μὲν γὰρ ἦν διανοίας ἐν 25 φωνῇ ὥσπερ εἴδωλον, τὸ δ' ἄρτι λεχθὲν διὰ στοιχείου ὁδὸς ἐπὶ τὸ ὅλον· τὸ δὲ δὴ τρίτον τί λέγεις; — ΣΩ. Ὅπερ ἂν οἱ πολλοὶ εἴποιεν, τὸ ἔχειν τι σημεῖον εἰπεῖν, ᾧ τῶν ἁπάντων διαφέρει τὸ ἐρωτηθέν. — ΘΕΑΙ. Οἷον τίνα τίνος ἔχεις μοι λόγον εἰπεῖν; — 30 ΣΩ. Οἷον, εἰ βούλει, ἡλίου πέρι, ἱκανὸν οἶμαί σοι εἶναι d ἀποδέξασθαι, ὅτι τὸ λαμπρότατόν ἐστι τῶν κατὰ τὸν οὐρανὸν ἰόντων περὶ γῆν. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Λαβὲ δὴ οὗ χάριν εἴρηται. ἔστι δ' ὅπερ ἄρτι ἐλέγομεν, ὡς ἄρα τὴν διαφορὰν ἑκάστου ἂν λαμβάνῃς 35 ᾗ τῶν ἄλλων διαφέρει, λόγον, ὥς φασί τινες, λήψει· ἕως δ' ἂν κοινοῦ τινος ἐφάπτῃ, ἐκείνων πέρι σοι ἔσται ὁ λόγος, ὧν ἂν ἡ κοινότης ᾖ. — ΘΕΑΙ. Μανθάνω· καί μοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν λόγον τὸ τοιοῦτον καλεῖν. e — ΣΩ. Ὃς δ' ἂν μετ' ὀρθῆς δόξης περὶ ὁτουοῦν τῶν 40 ὄντων τὴν διαφορὰν τῶν ἄλλων προσλάβῃ, αὐτοῦ ἐπιστήμων γεγονὼς ἔσται οὗ πρότερον ἦν δοξαστής. — ΘΕΑΙ. Φαμέν γε μὴν οὕτω. — ΣΩ. Νῦν δῆτα, ὦ Θεαίτητε, παντάπασιν ἔγωγε, ἐπειδὴ ἐγγὺς ὥσπερ σκιαγραφήματος γέγονα τοῦ λεγομένου, ξυνίημι οὐδὲ 45 σμικρόν· ἕως δ' ἀφεστήκη πόρρωθεν, ἐφαίνετό τί μοι λέγεσθαι. — ΘΕΑΙ. Πῶς τί τοῦτο; — ΣΩ. Φρά- 209 σω, ἐὰν οἷός τε γένωμαι. ὀρθὴν ἔγωγ' ἔχων δόξαν a περὶ σοῦ, ἐὰν μὲν προσλάβω τὸν σὸν λόγον, γιγνώσκω δή σε, εἰ δὲ μή, δοξάζω μόνον. — ΘΕΑΙ. Ναί. — 50 ΣΩ. Λόγος δέ γ' ἦν ἡ τῆς σῆς διαφορότητος ἑρμηνεία. — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἡνίκ' οὖν ἐδόξαζον μόνον, ἄλλο τι ᾧ τῶν ἄλλων διαφέρεις, τούτων οὐδενὸς ἡπτόμην τῇ διανοίᾳ; — ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔοικε. — ΣΩ. Τῶν κοινῶν τι ἄρα διενοούμην, ὧν οὐδὲν σὺ μᾶλλον ἤ τις

tetum scribens theta et ε scribendum putet scripseritque, et rursus Theodorum scribere volens tau et ε scribendum putet et scripserit, numquid scire illum dicemus primam vestri nominis syllabam? — THEÆ. Paulo ante inter nos convenit, eum qui sic comparatus sit, nondum scire. — So. Quid prohibet hoc idem aliquem circa secundam et tertiam et quartam syllabam pati? — THEÆ. Nihil omnino. — So. An igitur tunc discursum per elementum habens Theætetum recta cum opinione scribet, quando ordine continuo scribet? — THEÆ. Absque dubio — So. Nonne adhuc inscius, sed recta opinatus, ut diximus? — THEÆ. Certe. — So. Cum rationem quidem habeat cum opinione recta. nam discursum per elementum habens scripsit, quam rationem esse consensimus. — THEÆ. Verum. — So. Est igitur, o amice, quædam cum ratione opinio recta, quam scientiam appellare nondum decet. — THEÆ. Videtur.

XLIII. So. Per somnium igitur, ut videtur, divitias nacti sumus verissimam scientiæ rationem habere rati. aut nondum vituperemus? fortasse enim quispiam non ita λόγον definiet, sed reliquam e tribus speciem, e quibus unam quandam constituturum diximus illum, qui scientiam esse opinionem rectam cum ratione asseverat. — THEÆ. Opportune admonuisti; adhuc enim species una restat. prima quidem erat tanquam simulacrum cogitationis in voce, secunda vero ad totum per elementa processus: tertiam autem quam dicis? — So. Quod vulgus diceret, posse videlicet quandam veluti notam afferre, qua ab omnibus, id de quo agitur, differat. — THEÆ. Quam mihi cujus rei rationem talem referre potes? — So. Exempli gratia de sole, si velis, approbabis arbitror, luce præcellere eum omnibus, quæ circa terram in cœlo volvuntur. — THEÆ. Omnino. — So. Accipe cujus gratia hoc est dictum. est autem quod modo referebamus, si differentiam cujusque accipias, qua a reliquis est distinctum, rationem, ut quidam tradunt, accipies: quamdiu vero commune aliquod attigeris, illorum rationem, quorum communitas est, habebis. — THEÆ. Intelligo: ac recte hujusmodi quiddam rationem vocari existimo. — So. Qui autem cum recta opinione differentiam, qua quodque a quocunque sejungatur, acceperit, id sciet, quod prius opinabatur. — THEÆ. Ita sane esse assentimur. — So. Nunc profecto, o Theætete, cum ad hanc quasi quandam adumbrationem propius accesserim, nihil omnino in his intelligo: quamdiu vero longius aberam, dici mihi aliquid videbatur. — THEÆ. Quomodo et quid hoc? — So. Dicam si potero. rectam equidem de te opinionem habens, si tuam præterea rationem accepero, te cognosco, alioqui duntaxat opinor. — THEÆ. Ita est. — So. Ratio autem differentiæ tuæ interpretatio erat. — THEÆ. Erat certe. — So. Quando igitur opinabar solum, nihilne eorum, quibus es distinctus a reliquis, cogitatione percipiebam? — THEÆ. Nihil, ut videtur. — So. Communia ergo quædam cogitabam, e quibus nihil tu magis quam alius

ἄλλος ἔχεις. — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Φέρε δὴ b πρὸς Διός· πῶς ποτ' ἐν τῷ τοιούτῳ σὲ μᾶλλον ἐδόξαζον ἢ ἄλλον ὀντινοῦν; θὲς γάρ με διανοούμενον, ὡς ἔστιν οὗτος Θεαίτητος, ὃς ἂν ᾖ τ' ἄνθρωπος καὶ ἔχῃ 5 ῥῖνα καὶ ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα καὶ οὕτω δὴ ἓν ἕκαστον τῶν μελῶν. αὕτη οὖν ἡ διάνοια ἔσθ' ὅ τι μᾶλλον ποιήσει με Θεαίτητον ἢ Θεόδωρον διανοεῖσθαι, ἤ, τὸ λεγόμενον, Μυσῶν τὸν ἔσχατον; — ΘΕΑΙ. Τί γάρ; — ΣΩ. Ἀλλ' ἐὰν δὴ μὴ μόνον τὸν ἔχοντα ῥῖνα καὶ 10 ὀφθαλμοὺς διανοηθῶ, ἀλλὰ καὶ τὸν σιμόν τε καὶ ἐξόφθαλμον, μή τι σὲ αὖ μᾶλλον δοξάσω ἢ ἐμαυτὸν ἢ ὅσοι c τοιοῦτοι; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐ πρότερόν γε, οἶμαι, Θεαίτητος ἐν ἐμοὶ δοξασθήσεται, πρὶν ἂν ἡ σιμότης αὕτη τῶν ἄλλων σιμοτήτων ὧν ἐγὼ ἑώ-15 ρακα διάφορόν τι μνημεῖον παρ' ἐμοὶ ἐνσημηναμένη καταθῆται, καὶ τἆλλ' οὕτως ἐξ ὧν εἶ σύ, ἥ ἐμέ, κἂν αὔριον ἀπαντήσω, ἀναμνήσει καὶ ποιήσει ὀρθὰ δοξάζειν περὶ σοῦ. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Περὶ τὴν διαφορότητα ἄρα καὶ ἡ ὀρθὴ δόξα ἂν εἴη ἑκάστου d 20 πέρι. — ΘΕΑΙ. Φαίνεταί γε. — ΣΩ. Τὸ οὖν; προσλαβεῖν λόγον τῇ ὀρθῇ δόξῃ τί ἂν ἔτι εἴη; εἰ μὲν γὰρ προσδοξάσαι λέγει ᾗ διαφέρει τι τῶν ἄλλων, πάνυ γελοία γίγνεται ἡ ἐπίταξις. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΣΩ. Ὧν ὀρθὴν δόξαν ἔχομεν ᾗ τῶν ἄλλων διαφέρει, τούτων 25 προσλαβεῖν κελεύει ἡμᾶς ὀρθὴν δόξαν ᾗ τῶν ἄλλων διαφέρει. καὶ οὕτως ἡ μὲν σκυτάλης ἢ ὑπέρου ἢ ὅτου δὴ λέγεται περιτροπὴ πρὸς ταύτην τὴν ἐπίταξιν οὐδὲν e ἂν λέγοι, τυφλοῦ δὲ παρακέλευσις ἂν καλοῖτο δικαιότερον· ὁ γὰρ ἃ ἔχομεν ταῦτα προσλαβεῖν κελεύων [ἵνα 30 μάθωμεν ἃ δοξάζομεν,][1] πάνυ γενναίως ἔοικεν ἐσκοτωμένῳ. — ΘΕΑΙ. Εἰπὲ δή, τί νῦν δὴ ὡς ἐρῶν ἐπύθου; — ΣΩ. Εἰ τὸ λόγον, ὦ παῖ, προσλαβεῖν γνῶναι κελεύει, ἀλλὰ μὴ δοξάσαι τὴν διαφορότητα, ἡδὺ χρῆμ' ἂν εἴη τοῦ καλλίστου τῶν περὶ ἐπιστήμην λόγου. 210 τὸ γὰρ γνῶναι ἐπιστήμην που λαβεῖν ἐστίν. ἦ γάρ; a — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐρωτηθείς, ὡς ἔοικε, τί ἐστιν ἐπιστήμη, ἀποκρινεῖται, ὅτι δόξα ὀρθὴ μετ' ἐπιστήμης διαφορότητος. λόγου γὰρ πρόσληψις τοῦτ' ἂν εἴη κατ' ἐκεῖνον. — ΘΕΑΙ. Ἔοικε. — ΣΩ. Καὶ 40 παντάπασί γ' εὔηθες, ζητούντων ἡμῶν ἐπιστήμην, δόξαν φάναι ὀρθὴν εἶναι μετ' ἐπιστήμης εἴτε διαφορότητος εἴθ' ὁτουοῦν. οὔτ' ἄρ' αἴσθησις, ὦ Θεαίτητε, οὔτε δόξα ἀληθὴς οὔτε μετ' ἀληθοῦς δόξης λόγος προσγενόμενος b ἐπιστήμη ἂν εἴη. — ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔοικεν. — ΣΩ. Ἦ 45 οὖν ἔτι κυοῦμέν τι καὶ ὠδίνομεν, ὦ φίλε, περὶ ἐπιστήμης, ἢ πάντ' ἐκτετόκαμεν; — ΘΕΑΙ. Καὶ ναὶ μὰ Δί' ἔγωγε πλείω ἢ ὅσ' εἶχον ἐν ἐμαυτῷ διὰ σὲ εἴρηκα. — ΣΩ. Οὐκοῦν ταῦτα μὲν ἅπαντα ἡ μαιευτικὴ ἡμῖν τέχνη ἀνεμιαῖά φησι γεγενῆσθαι καὶ οὐκ ἄξια τροφῆς; 50 — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

XLIV. ΣΩ. Ἐὰν τοίνυν ἄλλων μετὰ ταῦτ' ἐγκύμων ἐπιχειρῇς γίγνεσθαι, ὦ Θεαίτητε, ἐάν τε γίγνῃ, c βελτιόνων ἔσει πλήρης διὰ τὴν νῦν ἐξέτασιν, ἐάν τε κενὸς ᾖς, ἧττον ἔσει βαρὺς τοῖς συνοῦσι καὶ ἡμερώτερος,

quivis habes. — THEÆ. Necessario sequitur. — So. Dic age per Jovem: quo pacto tunc potius te quam alium quemlibet opinabar? pone enim ita me cogitantem, Theætetum esse hunc, qui et homo est et nares et os et oculos habet similiterque reliqua membra. hæc igitur cogitatio poteritne efficere, ut Theætetum potius quam Theodorum cogitem, vel, quod dici solet, Mysorum ultimum? — THEÆ. Quomodo posset? — So. Si vero non solum habentem nares et oculos cogitaverim, sed et simum nasum et prominentes oculos, nihilone magis iterum te quam me ipsum et alios, quicunque tales sunt, opinabor? — THEÆ. Nihilo. — So. At vero non prius Theætetum, ut arbitror, opinabor, quam figura hæc sima, a reliquis differens, quascunque vidi, simis figuris aliquod monumentum impressum in me deposuerit, et reliqua similiter e quibus tu consistis, quæ me cras etiam, si in te incidero, admonebit et recte de te opinari faciet. — THEÆ. Verissime. — So. Ergo circa differentiam recta de unoquoque versatur opinio. — THEÆ. Apparet sane. — So. Quid igitur? una cum recta opinione rationem quoque assumere quid hoc erit? ridiculum enim præceptum est, si qua ab aliis differat quidquam opinari insuper dicit. — THEÆ. Quomodo? — So. Quibus de quatenus a reliquis differant recte opinamur, de his quatenus a reliquis differant rectam opinionem assumere jubet. atque ita scytalæ aut pistilli aut cujusvis circumvolutio non comparari potest cum hoc præcepto, cæci namque præceptum rectius vocaretur: qui enim jubet, ut quæ habemus accipiamus, occæcati est instar. — THEÆ. Dic age, quid modo dicturus quærebas? — So. Si rationem, o puer, accipere præcipiens nosse præcipit, non autem opinari differentiam, dulcis sane res esset ratio et omnium quæ ad scientiam pertinent pulcherrima. nosse enim accipere scientiam est. nonne? — THEÆ. Est profecto. — So. Interrogatus ergo quid scientia sit, respondebit eam esse opinionem rectam cum scientia differentiæ. rationis enim acquisitio secundum illum hoc esset. — THEÆ. Videtur. — So. Et omnino fatuum est, scientiam nobis quærentibus, opinionem rectam cum scientia dicere sive differentiæ sive cujuscunque eam esse. neque sensus igitur, o Theætete, neque opinio vera neque ratio quæ accessit cum vera opinione esse scientia poterit. — THEÆ. Non videtur. — So. Numquid igitur præterea parturimus aliquid de scientia, o amice, aut an omnia peperimus? — THEÆ. Per Jovem plura quam in me habebam, ministerio tuo protuli. — So. Nonne cuncta nobis hæc ars obstetricia vana educationeque indigna nata esse ait? — THEÆ. Omnino quidem.

XLIV. So. Si igitur aliorum postea prægnans evades, o Theætete, et si fias, melioribus plenus eris propter hanc disquisitionem, quod si vacuus sis, minus molestus familiaribus eris et pacatior, nequaquam quæ nescis scire te putans.

σωφρόνως οὐκ οἰόμενος εἰδέναι ἃ μὴ οἶσθα. τοσοῦτον γὰρ μόνον ἡ ἐμὴ τέχνη δύναται, πλέον δ' οὐδέν, οὐδέ τι οἶδ' ὧν οἱ ἄλλοι, ὅσοι μεγάλοι καὶ θαυμάσιοι ἄνδρες εἰσί τε καὶ γεγόνασι. τὴν δὲ μαιείαν ταύτην ἐγώ τε b καὶ ἡ μήτηρ ἐκ θεοῦ ἐλάχομεν, ἡ μὲν τῶν γυναικῶν, ἐγὼ δὲ τῶν νέων τε καὶ γενναίων καὶ ὅσοι καλοί. νῦν d μὲν οὖν ἀπαντητέον μοι εἰς τὴν τοῦ βασιλέως στοὰν ἐπὶ τὴν Μελήτου γραφήν, ἥν με γέγραπται· ἕωθεν δέ, ὦ Θεόδωρε, δεῦρο πάλιν ἀπαντῶμεν.

tantum enim ars mea, nec aliud præterea quidquam potest, nec ea novi quæ reliqui, quotquot magni atque mirandi viri sunt et fuerunt. hanc obstetriciam facultatem ego ac mater a deo sortiti sumus, illa quidem feminarum, ego autem adolescentium ingenuorum atque honestorum. verum nunc eundum mihi est ad regis porticum, nam Meletus in judicium me vocavit: mane vero, o Theodore, huc redeamus.

ΣΟΦΙΣΤΗΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΞΕΝΟΣ ΕΛΕΑΤΗΣ, ΘΕΑΙΤΗΤΟΣ.

216 I. Κατὰ τὴν χθὲς ὁμολογίαν, ὦ Σώκρατες, ἥκομεν a αὐτοί τε κοσμίως καὶ τόνδε τινὰ ξένον ἄγομεν, τὸ μὲν γένος ἐξ Ἐλέας, ἑταῖρον δὲ τῶν ἀμφὶ Παρμενίδην καὶ Ζήνωνα [ἑταίρων], μάλα δ' ἄνδρα φιλόσοφον. — 5 ΣΩ. Ἆρ' οὖν, ὦ Θεόδωρε, οὐ ξένον, ἀλλά τινα θεὸν ἄγων κατὰ τὸν Ὁμήρου λόγον λέληθας; ὅς φησιν ἄλλους τε θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις, ὁπόσοι μετέχουσιν αἰδοῦς b δικαίας, καὶ δὴ καὶ τὸν ξένιον οὐχ ἥκιστα θεὸν συνοπαδὸν γιγνόμενον ὕβρεις τε καὶ εὐνομίας τῶν ἀνθρώπων 10 καθορᾶν. τάχ' οὖν ἂν καὶ σοί τις οὗτος τῶν κρειττόνων συνέποιτο, φαύλους ἡμᾶς ὄντας ἐν τοῖς λόγοις ἐποψόμενός τε καὶ ἐλέγξων, θεὸς ὤν τις ἐλεγκτικός. — ΘΕΟ. Οὐχ οὗτος ὁ τρόπος, ὦ Σώκρατες, τοῦ ξένου, ἀλλὰ μετριώτερος τῶν περὶ τὰς ἔριδας ἐσπουδακότων. καί μοι 15 δοκεῖ θεὸς μὲν ἀνὴρ οὐδαμῶς εἶναι, θεῖος μήν· πάντας γὰρ ἐγὼ τοὺς φιλοσόφους τοιούτους προσαγορεύω. — c ΣΩ. Καὶ καλῶς γε, ὦ φίλε. τοῦτο μέντοι κινδυνεύει τὸ γένος οὐ πολύ τι ῥᾷον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, εἶναι διακρίνειν ἢ τὸ τοῦ θεοῦ· πάνυ γὰρ ἄνδρες οὗτοι παντοῖοι φαν- 20 ταζόμενοι διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἄγνοιαν ἐπιστρωφῶσι πόληας, οἱ μὴ πλαστῶς ἀλλ' ὄντως φιλόσοφοι καθορῶντες ὑψόθεν τὸν τῶν κάτω βίον· καὶ τοῖς μὲν δοκοῦσιν εἶναι τοῦ μηδενὸς τίμιοι, τοῖς δ' ἄξιοι τοῦ παντός· καὶ τοτὲ μὲν πολιτικοὶ φαντάζονται, τοτὲ δὲ σοφισταί, d 25 τοτὲ δ' ἔστιν οἷς δόξαν παράσχοιντ' ἂν ὡς παντάπασιν ἔχοντες μανικῶς. τοῦ μέντοι ξένου ἡμῖν ἡδέως ἂν πυνθανοίμην, εἰ φίλον αὐτῷ, τί ταῦθ' οἱ περὶ τὸν ἐκεῖ 217 τόπον ἡγοῦντο καὶ ὠνόμαζον. — ΘΕΟ. Τὰ ποῖα δή; a — ΣΩ. Σοφιστήν, πολιτικόν, φιλόσοφον. — ΘΕΟ. Τί 30 δὲ μάλιστα καὶ τὸ ποιόν τι περὶ αὐτῶν διαπορηθεὶς ἐρέσθαι διενοήθης; — ΣΩ. Τόδε· πότερον ἓν πάντα ταῦτ' ἐνόμιζον ἢ δύο ἤ, καθάπερ τὰ ὀνόματα τρία, τρία καὶ γένη διαιρούμενοι καθ' ἓν ὄνομα γένος ἑκάστῳ προσῆπτον; — ΘΕΟ. Ἀλλ' οὐδείς, ὡς ἐγᾦμαι, φθό- 35 νος αὐτῷ διελθεῖν αὐτά. ἢ πῶς, ὦ ξένε, λέγωμεν; — ΞΕ. Οὕτως, ὦ Θεόδωρε. φθόνος μὲν γὰρ οὐδείς, b οὐδὲ χαλεπὸν εἰπεῖν, ὅτι γε τρία ἡγοῦντο· καθ' ἕκαστον μὴν διορίσασθαι σαφῶς, τί ποτ' ἔστιν, οὐ σμικρὸν οὐδὲ ῥᾴδιον ἔργον. — ΘΕΟ. Καὶ μὴν δὴ κατὰ τύχην γε, 40 ὦ Σώκρατες, λόγων ἐπελάβου παραπλησίων ὧν καὶ πρὶν ἡμᾶς δεῦρ' ἐλθεῖν διερωτῶντες αὐτὸν ἐτυγχάνομεν. ὁ δὲ ταὐτά, ἅπερ καὶ πρὸς σὲ νῦν, καὶ τότ' ἐσκήπτετο πρὸς ἡμᾶς· ἐπεὶ διακηκοέναι γέ φησιν ἱκανῶς καὶ οὐκ ἀμνημονεῖν.

II. ΣΩ. Μὴ τοίνυν, ὦ ξένε, ἡμῶν τήν γε πρώτην c

SOPHISTA.

DIALOGI PERSONÆ :

THEODORUS, SOCRATES, HOSPES ELEATES, THEÆTETUS.

I. (Theo.) Venimus, o Socrates, et ipsi pulchre, quemadmodum heri inter nos convenit, et quendam hospitem hunc ducimus, Eleaten natione, unum ex sodalibus Parmenidis et Zenonis, philosophum excellentem. — So. An igitur, o Theodore, dum virum hospitem tecum ducere credis, deum quendam ducis secundum Homerum? qui dicit, deos alios, tum maxime hospitalem deum inter homines, qui justi pudoris participes sunt, versantes hominum contumeliam et æquitatem inspicere. fortasse igitur et te hic e præstantioribus comitatur, ut nos, qui a disputandi rationibus aberramus, animadvertat et redarguat, cum sit refutationis quidam deus. — Theo. Non hi sunt mores, o Socrates, nostri hospitis, sed moderatior est quam hi qui contentionibus student. et mihi quidem videtur deus hic vir nequaquam esse, sed divinus : omnes enim philosophos divinos appello. — So. Et recte quidem, o amice. hoc tamen genus haud multo facilius, ut ita dicam, quam deorum discerni posse videtur. quicunque enim non ficte sed vere philosophantur, propter aliorum inscitiam omniformes apparent, dum urbes circumeunt et velut desuper inferiorum vitam prospectant : atque hi a quibusdam nullius æstimantur, a nonnullis summopere honorantur : et interdum quidem politici apparent, alias sophistæ, nonnunquam pro insanis prorsus haberi possent. quapropter lubenter percontarer hunc hospitem, si modo gratum illi, quid de his familiares ejus Eleatæ sentiant, et quomodo nominent. — Theo. Quamnam ista? — So. Sophistam, politicum, philosophum. — Theo. Quid potissimum et quale circa hæc dubitanti tibi sciscitari libet? — So. Hoc, utrum unum hæc omnia, an duo esse putent : aut an quemadmodum nomina tria, tria quoque genera distinguentes, singulis nominibus genera singula adscripserint. — Theo. At lubenter, ut arbitror, hæc nobis exponet. aut quomodo dicemus, o hospes? — Hos. Sic, o Theodore : non detrecto enim, neque dictu difficile est, quod tria esse putaverint : singulatim tamen liquido quid sit definire, neque parvum opus est neque facile. — Theo. In eandem forte quæstionem, o Socrates, incidisti, in quam et nos hunc interrogantes, antequam huc accedebamus. hic autem quæ tunc, eadem nunc prætexit, cum dicat quidem satis audisse se et recordari.

II. So. In eo igitur quod primum te rogavimus, gratifi-

αἰτησάντων χάριν ἀπαρνηθεὶς γένῃ. τοσόνδε δ' ἡμῖν φράζε· πότερον εἴωθας ἥδιον αὐτὸς ἐπὶ σαυτοῦ μακρῷ λόγῳ διεξιέναι λέγων τοῦτο, ὃ ἂν ἐνδείξασθαί τῳ βουληθῇς, ἢ δι' ἐρωτήσεων, οἷόν ποτε καὶ Παρμενίδῃ χρω-
5 μένῳ καὶ διεξιόντι λόγους παγκάλους παρεγενόμην ἐγὼ νέος ὤν, ἐκείνου μάλα δὴ τότ' ὄντος πρεσβύτου; — ΞΕ. Τῷ μέν, ὦ Σώκρατες, ἀλύπως τε καὶ εὐηνίως προσδιαλεγομένῳ ῥᾷον οὕτω, τὸ πρὸς ἄλλον· εἰ δὲ μή, d τὸ καθ' αὑτόν. — ΣΩ. Ἔξεστι τοίνυν τῶν παρόντων
10 ὃν ἂν βουληθῇς ἐκλέξασθαι· πάντες γὰρ ὑπακούσονταί σοι πρᾴως· συμβούλῳ μὴν ἐμοὶ χρώμενος τῶν νέων τιν' αἱρήσει, Θεαίτητον τόνδε, ἢ καὶ τῶν ἄλλων εἴ τίς σοι κατὰ νοῦν. — ΞΕ. Ὦ Σώκρατες, αἰδώς τίς μ' ἔχει τὸ νῦν πρῶτον συγγενόμενον ὑμῖν μὴ κατὰ σμικρὸν
15 ἔπος πρὸς ἔπος ποιεῖσθαι τὴν συνουσίαν, ἀλλ' ἐκτείναντ' ἀπομηκύνειν λόγον συχνὸν κατ' ἐμαυτόν, εἴτε καὶ πρὸς e ἕτερον οἷον ἐπίδειξιν ποιούμενον· τῷ γὰρ ὄντι τὸ νῦν ῥηθὲν οὐχ ὅσον ὧδ' ἐρωτηθὲν ἐλπίσειεν ἂν αὐτὸ εἶναί τις, ἀλλὰ τυγχάνει λόγου παμμήκους ὄν. τὸ δ' αὖ σοὶ
20 μὴ χαρίζεσθαι καὶ τοῖσδε, ἄλλως τε καὶ σοῦ λέξαντος ὡς εἶπες, ἄξενόν τε καταφαίνεταί μοι καὶ ἄγριον. ἐπεὶ
218 Θεαίτητόν γε τὸν προσδιαλεγόμενον εἶναι δέχομαι a παντάπασιν ἐξ ὧν αὐτός τε πρότερον διείλεγμαι καὶ σὺ τὰ νῦν μοι διακελεύει. — ΘΕΑΙ. Ἆρα τοίνυν, ὦ ξέ-
25 νε, οὕτω καί, καθάπερ εἶπε Σωκράτης, πᾶσι κεχαρισμένος ἔσει; — ΞΕ. Κινδυνεύει πρὸς μὲν ταῦτ' οὐδὲν ἔτι λεκτέον εἶναι, Θεαίτητε· πρὸς δὲ σὲ ἤδη τὸ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, γίγνοιτ' ἂν ὁ λόγος. ἂν δ' ἄρα τι τῷ μήκει πονῶν ἄχθῃ, μή με αἰτιᾶσθαι τούτων, ἀλλὰ
30 τούσδε τοὺς σοὺς ἑταίρους. — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' οἶμαι μὲν δὴ νῦν οὕτως οὐκ ἀπερεῖν· ἂν δ' ἄρα τι τοιοῦτον γίγνηται, καὶ τόνδε παραληψόμεθα Σωκράτη, τὸν Σωκράτους μὲν ὁμώνυμον, ἐμὸν δ' ἡλικιώτην καὶ συγγυμναστήν, ᾧ συνδιαπονεῖν μετ' ἐμοῦ τὰ πόλλ' οὐκ ἄηθες. b
35 III. ΞΕ. Εὖ λέγεις, καὶ ταῦτα μὲν ἰδίᾳ βουλεύσει προϊόντος τοῦ λόγου· κοινῇ δὲ μετ' ἐμοῦ σοι συσκεπτέον ἀρχομένῳ πρῶτον, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, νῦν ἀπὸ τοῦ σοφιστοῦ, ζητοῦντι καὶ ἐμφανίζοντι λόγῳ τί ποτ' ἔστι. νῦν γὰρ δὴ σύ τε κἀγὼ τούτου πέρι τοὔνομα μόνον c
40 ἔχομεν κοινῇ· τὸ δ' ἔργον, ἐφ' ᾧ καλοῦμεν, ἑκάτερος τάχ' ἂν ἰδίᾳ παρ' ἡμῖν αὐτοῖς ἔχοιμεν· δεῖ δ' ἀεὶ παντὸς πέρι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ μᾶλλον διὰ λόγων ἢ τοὔνομα μόνον συνωμολογήσασθαι χωρὶς λόγου. τὸ δὲ φῦλον, ὃ νῦν ἐπινοοῦμεν ζητεῖν, οὐ πάντων ῥᾷστον συλλαβεῖν,
45 [τί ποτ' ἔστιν ὁ σοφιστής]. ὅσα δ' αὖ τῶν μεγάλων δεῖ διαπονεῖσθαι καλῶς, περὶ τῶν τοιούτων δέδοκται πᾶσι καὶ πάλαι [τὸ] πρότερον ἐν σμικροῖς καὶ ῥᾴοσιν αὐτὰ δεῖν μελετᾶν, πρὶν ἐν αὐτοῖς τοῖς μεγίστοις. νῦν d οὖν, ὦ Θεαίτητε, ἔγωγε καὶ νῷν οὕτω συμβουλεύω χα-
50 λεπὸν καὶ δυσθήρευτον ἡγησαμένοις εἶναι τὸ τοῦ σοφιστοῦ γένος, πρότερον ἐν ἄλλῳ ῥᾷονι τὴν μέθοδον αὐτοῦ προμελετᾶν, εἰ μὴ σύ ποθεν εὐπετεστέραν ἔχεις εἰπεῖν ἄλλην ὁδόν. — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' οὐκ ἔχω. — ΞΕ. Βούλει δῆτα περί τινος τῶν φαύλων μετιόντες πειραθῶμεν

ceris nobis, o hospes. hoc vero nobis dic utrum per te potius perpetua oratione, quodcunque aliquem docere vellis, exponere consueveris, an interrogando, quemadmodum Parmenidem ego adolescens audivi quondam disputantem admodum senem rationesque pulcherrimas afferentem. — Hos. Si quis sine molestia et placide colloquium faciat, facilius est cum alio disserere : sin contra, per se ipsum. — So. Licet profecto quemcunque vis ex his eligere : omnes enim libentissime obsequentur. ego vero tibi consulo, ut, si juvenum quendam, eligas hunc Theætetum vel alium quicunque tibi aptior videatur. — Hos. Pudet me quodammodo, o Socrates, cum nunc primum vobiscum loquar, non vicissim verbum verbo referre, sed prolixum sermonem habere, sive solus ipse, sive ad alium oratiunculam quandam habeam : quod enim modo dictum est, ne quis putet quantum sic interrogatum revera tantum esse, sed longa disputatione indiget. contra vero, si tibi et istis, præsertim cum tam modeste rogaveris, non obtemperem, agreste quiddam et ab hospitis humanitate alienum mihi fore videtur, cum disputationis comitem Theætetum hunc ex his, quæ et ego prius collocutus sum et tu nunc hortaris, lubenter accipiam. — Theæ. Ita certe, o hospes, quemadmodum inquit Socrates, cunctis gratificaberis. — Hos. Nihil adversus hæc ulterius, Theætete, dicendum videtur : tecum jam deinde agendum mihi : si vero fortasse sermonis prolixitas tibi fastidiosa et molesta erit, non me, obsecro, sed hosce tuos familiares accusato. — Theæ. Nihil molestum fore nunc sane arbitror : si vero forte me defatigari contingat, hunc Socratem adhibebimus, Socrati nomine similem, mihi exercitationis socium et æqualem : cui mecum laboriosa multa peragere non est insuetum.

III. Hos. Probe loqueris, et de his quidem procedente sermone tecum ipse deliberaveris : communiter vero mecum tibi nunc considerandum et incipiendum, ut mihi videtur, primum a sophista, quærenti et explicanti oratione, quidnam sit. in præsentia enim tu et ego de hoc commune solum nomen habemus : rem vero, quæ nomine designatur, aliter forte uterque nostrûm cogitat. præstat autem in singulis de re ipsa cum rationibus quam de nomine solo absque ratione convenire. quod profecto nunc inquirere volumus sophistæ genus, haud valde facile comprehendi potest. vetus est omniumque communis sententia, si quis magna recte transigere velit, in parvis facilioribusque ea, antequam in maximis, considerare et exercere eum debere. equidem sophistæ genus arbitratus difficile posse comprehendi, nobis, o Theætete, consulo, ut ante in alio quodam faciliori rationem inquirendi illius præmeditemur, nisi tu forte commodiorem viam ostendere possis. — Theæ. Nullam possum. — Hos. Visne ergo, ut exiguum quiddam et vile adducamus, et id majoris illius ponamus

παράδειγμα αὐτὸ θέσθαι τοῦ μείζονος; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τί δῆτα προταξαίμεθ' ἂν εὔγνωστον μὲν καὶ σμικρὸν, λόγον δὲ μηδενὸς ἐλάττονα ἔχον τῶν μειζόνων; οἷον ἀσπαλιευτὴς, ἆρ' οὐ πᾶσί τε γνώριμον καὶ σπουδῆς οὐ πάνυ τι πολλῆς τινος ἐπάξιον; — ΘΕΑΙ. Οὕτως.

219 — ΞΕ. Μέθοδον μὴν αὐτὸν ἐλπίζω καὶ λόγον οὐκ ἀνεπιτήδειον ἡμῖν ἔχειν πρὸς ὃ βουλόμεθα. — ΘΕΑΙ. Καλῶς ἂν ἔχοι.

IV. ΞΕ. Φέρε δὴ, τῇδ' ἀρχώμεθ' αὐτοῦ. καί μοι λέγε· πότερον ὡς τεχνίτην αὐτὸν ἤ τιν' ἄτεχνον, ἄλλην δὲ δύναμιν ἔχοντα θήσομεν; — ΘΕΑΙ. Ἥκιστά γ' ἄτεχνον. — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τῶν γε τεχνῶν πασῶν σχεδὸν εἴδη δύο. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Γεωργία μὲν καὶ ὅση περὶ τὸ θνητὸν πᾶν σῶμα θεραπεία τό τ' αὖ περὶ τὸ ξύνθετον καὶ πλαστὸν, ὃ δὴ σκεῦος ὠνομάκαμεν, ἥ τε μιμητικὴ, ξύμπαντα ταῦτα δικαιότατ' ἂν ἑνὶ προσαγορεύοιτ' ὀνόματι. — ΘΕΑΙ. Πῶς καὶ τίνι; — ΞΕ. Πᾶν, ὅπερ ἂν μὴ πρότερόν τις ὂν ὕστερον εἰς οὐσίαν ἄγῃ, τὸν μὲν ἄγοντα ποιεῖν, τὸ δ' ἀγόμενον ποιεῖσθαί πού φαμεν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Ἃ δέ γε νῦν δὴ διήλθομεν ἅπαντ' εἶχεν εἰς τοῦτο τὴν αὑτῶν δύναμιν. — ΘΕΑΙ. Εἶχε γὰρ οὖν. — ΞΕ. Ποιητικὴν τοίνυν αὐτὰ συγκεφαλαιωσάμενοι προσείπωμεν. — ΘΕΑΙ. Ἔστω. — ΞΕ. Τὸ δὴ μαθηματικὸν αὖ μετὰ τοῦτ' εἶδος ὅλον καὶ τὸ τῆς γνωρίσεως τό τε χρηματιστικὸν καὶ ἀγωνιστικὸν καὶ θηρευτικὸν, ἐπειδὴ δημιουργεῖ μὲν οὐδὲν τούτων, τὰ δ' ὄντα καὶ γεγονότα τὰ μὲν χειροῦται λόγοις καὶ πράξεσι, τὰ δὲ τοῖς χειρουμένοις οὐκ ἐπιτρέπει, μάλιστ' ἄν που διὰ ταῦτα ξύμπαντα τὰ μέρη τέχνη τις κτητικὴ λεχθεῖσα ἂν διαπρέψειεν. — ΘΕΑΙ. Ναί· πρέποι γὰρ ἄν.

V. ΞΕ. Κτητικῆς δὴ καὶ ποιητικῆς ξυμπασῶν οὐσῶν τῶν τεχνῶν ἐν ποτέρᾳ τὴν ἀσπαλιευτικὴν, ὦ Θεαίτητε, τιθῶμεν; — ΘΕΑΙ. Ἐν κτητικῇ που δῆλον. — ΞΕ. Κτητικῆς δ' ἆρ' οὐ δύο εἴδη; τὸ μὲν ἑκόντων πρὸς ἑκόντας μεταβλητικὸν ὂν διά τε δωρεῶν καὶ μισθώσεων καὶ ἀγοράσεων, τὸ δὲ λοιπὸν ἢ κατ' ἔργα ἢ κατὰ λόγους χειρούμενον ξύμπαν χειρωτικὸν ἂν εἴη; — ΘΕΑΙ. Φαίνεται γοῦν ἐκ τῶν εἰρημένων. — ΞΕ. Τί δέ; τὴν χειρωτικὴν ἆρ' οὐ διχῇ τμητέον; — ΘΕΑΙ. Πῇ; — ΞΕ. Τὸ μὲν ἀναφανδὸν ὅλον ἀγωνιστικὸν θέντας, τὸ δὲ κρυφαῖον αὐτῆς πᾶν θηρευτικόν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τήν γε μὴν θηρευτικὴν ἄλογον τὸ μὴ οὐ τέμνειν διχῇ. — ΘΕΑΙ. Λέγε ὅπῃ. — ΞΕ. Τὸ μὲν ἀψύχου γένους διελομένους, τὸ δ' ἐμψύχου. — ΘΕΑΙ. Τί μήν; εἴπερ ἔστον γ' ἄμφω. —

220 ΞΕ. Πῶς δ' οὐκ ἔστον; καὶ δεῖ γ' ἡμᾶς τὸ μὲν τῶν ἀψύχων, ἀνώνυμον ὂν πλὴν κατ' ἔνια τῆς κολυμβητικῆς ἄττα μέρη καὶ τοιαῦτ' ἄλλα βραχέα, χαίρειν ἐᾶσαι, τὸ δὲ, τῶν ἐμψύχων ζώων οὖσαν θήραν, προσειπεῖν ζῳοθηρικήν. — ΘΕΑΙ. Ἔστω. — ΞΕ. Ζῳοθηρικῆς δ' ἆρ' οὐ διπλοῦν εἶδος ἂν λέγοιτο ἐν δίκῃ; τὸ μὲν πεζοῦ γένους, πολλοῖς εἴδεσι καὶ ὀνόμασι διῃρημένον, πεζοθηρικὸν, τὸ δ' ἕτερον νευστικοῦ [ζῴου] πᾶν ἐνυγρο-

exemplum? — Theae. Volo. — Hos. An non proponendum notum quiddam atque exile, quod nihilominus quam quidcunque majorum rationem dicendique meditationem habeat? exempli gratia piscator, nonne omnibus notum minimeque magno quodam studio dignum? — Theae. Certe. — Hos. Viam tamen et rationem ad id, de quo agimus, aptam habere videtur. — Theae. Optime ita res se habebit.

IV. Hos. Age hinc exordiamur: et dic, utrum eum tanquam artificem, an artis expertem, alius vero facultatis cujusdam participem ponemus? — Theae. Nullo modo artis expertem. — Hos. Jam vero artium fere omnium species duæ sunt. — Theae. Quæ illæ? — Hos. Agricultura et cujuslibet mortalis corporis cura, et quæ circa compositum quodlibet fictumve versatur, quod supellex dicitur, et quæ in imitando versatur, universa hæc uno nomine nuncupari aptissime potest. — Theae. Quo pacto et quo nomine? — Hos. Omne, quod antea non erat, in essentiam si quis deinde perducit, eum qui ducit, facere (ποιεῖν), id quod ducitur, fieri (ποιεῖσθαι) certe dicimus. — Theae. Recte. — Hos. Cuncta, quæ paullo ante retulimus, ad hoc suam facultatem habere videbantur. — Theae. Videbantur certe. — Hos. Itaque summatim effectricem facultatem (ποιητικὴν) nuncupemus. — Theae. Esto. — Hos. Disciplinæ vero post hæc et cognitionis species universa et quæstus certaminisque ac venandi peritia, cum nihil ex his fabricet, quæ vero sunt et facta sunt partim sermonibus actionibusque capiat, partim capientibus non concedat, maxime ob has omnes partes ars quædam comparandi (κτητικὴ) appellari deceret. — Theae. Omnino decet.

V. Hos. Cum omnes artes in acquirendo et in efficiendo versentur, in quo peritiam piscandi ponemus? — Theae. In acquirendo sine dubio. — Hos. Nonne acquirendi artis duæ sunt species, una inter volentes commutatio dono, emptione, mercede; altera mancipatio vel opere vel sermone mancipando tota quæ fit? — Theae. Ex his, quæ dicta sunt, apparet. — Hos. Mancipatio vero nonne bifariam partienda? — Theae. Qua ratione? — Hos. Una quidem, quæ palam tota certando capit, altera, quæ clam tota venando. — Theae. Ita est. — Hos. Venatoriam quoque bifariam dividere decet. — Theae. Quomodo bifariam? — Hos. Aut enim rem expertem anima, aut animatam venatur. — Theae. Quidni? si quidem ambo hæc sunt. — Hos. Quidni essent? et oportet nos quod ad inanimum pertinet, cum nomine careat, missum facere, præter quasdam natatoriæ facultatis partes et alia hujusmodi exigua. animatorum vero capturam animalium venationem vocare. — Theae. Sic esto. — Hos. Venationis hujusmodi nonne merito duas numerabimus species? una quidem pedestrium animalium (est) venatio, multis speciebus nominibusque distincta, altera vero natatilium tota. — Theae. Omni-

θηρικόν; — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Νευστικοῦ μὴν τὸ μὲν πτηνὸν φῦλον ὁρῶμεν, τὸ δ' ἔνυδρον; — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Καὶ τοῦ πτηνοῦ μὲν γένους πᾶσα ἡμῖν ἡ θήρα λέγεταί πού τις ὀρνιθευτική. 5 — ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν. — ΞΕ. Τοῦ δ' ἐνύδρου σχεδὸν τὸ σύνολον ἁλιευτική. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τί δέ; ταύτην αὖ τὴν θήραν ἆρ' οὐκ ἂν κατὰ μέγιστα μέρη δύο διελοίμην; — ΘΕΑΙ. Κατὰ ποῖα; — ΞΕ. Καθ' ἃ τὸ μὲν ἕρκεσιν αὐτόθι ποιεῖται τὴν θήραν, 10 τὸ δὲ πληγῇ. — ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις, καὶ πῇ διαιρούμενον ἑκάτερον; — ΞΕ. Τὸ μέν, ὅτι πᾶν, ὅσον ἂν ἕνεκα κωλύσεως εἴργῃ τι περιέχον, ἕρκος εἰκὸς ὀνομάζειν. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Κύρτους δὴ καὶ δίκτυα καὶ βρόχους καὶ πόρκους καὶ τὰ τοιαῦτα 15 μῶν ἄλλο τι πλὴν ἕρκη χρὴ προσαγορεύειν; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΞΕ. Τοῦτο μὲν ἄρ' ἑρκοθηρικὸν τῆς ἄγρας τὸ μέρος φήσομεν, ἤ τι τοιοῦτον. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τὸ δ' ἀγκίστροις καὶ τριόδουσι πληγῇ γιγνόμενον ἕτερον μὲν ἐκείνου, πληκτικὴν δέ 20 τινα θήραν ἡμᾶς προσειπεῖν ἑνὶ λόγῳ νῦν χρεών· ἤ τί τις ἄν, Θεαίτητε, εἴποι κάλλιον; — ΘΕΑΙ. Ἀμελῶμεν τοῦ ὀνόματος· ἀρκεῖ γὰρ καὶ τοῦτο. — ΞΕ. Τῆς τοίνυν πληκτικῆς τὸ μὲν νυκτερινόν, οἶμαι, πρὸς πυρὸς φῶς γιγνόμενον ὑπ' αὐτῶν τῶν περὶ τὴν θήραν πυρευτι- 25 κὴν ῥηθῆναι συμβέβηκε. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Τὸ δέ γε μεθημερινόν, ὡς ἐχόντων ἐν ἄκροις ἄγκιστρα καὶ τῶν τριοδόντων, πᾶν ἀγκιστρευτικόν. — ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν.

VI. ΞΕ. Τοῦ τοίνυν ἀγκιστρευτικοῦ τῆς πληκτικῆς 30 τὸ μὲν ἄνωθεν εἰς τὸ κάτω γιγνόμενον διὰ τὸ τοῖς τριόδουσιν οὕτω μάλιστα χρῆσθαι τριοδοντία τις, οἶμαι, κέκληται. — ΘΕΑΙ. Φασὶ γοῦν τινές. — ΞΕ. Τὸ δέ γε λοιπόν ἐστιν ἓν ἔτι μόνον, ὡς εἰπεῖν, εἶδος. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Τὸ τῆς ἐναντίας ταύτῃ πλη- 35 γῆς ἀγκίστρῳ τε γιγνόμενον καὶ τῶν ἰχθύων οὐχ ᾗ τις 221 ἂν τύχῃ τοῦ σώματος, ὥσπερ τοῖς τριόδουσιν, ἀλλὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στόμα τοῦ θηρευθέντος ἑκάστοτε, καὶ κάτωθεν εἰς τοὐναντίον ἄνω ῥάβδοις καὶ καλάμοις ἀνασπώμενον· οὗ τί φήσομεν, ὦ Θεαίτητε, 40 δεῖν τοὔνομα λέγεσθαι; — ΘΕΑΙ. Δοκῶ μέν, ὅπερ ἄρτι προὐθέμεθα δεῖν ἐξευρεῖν, τοῦτ' αὐτὸ νῦν ἀποτετελέσθαι.

VII. ΞΕ. Νῦν ἄρα τῆς ἀσπαλιευτικῆς πέρι σύ τε κἀγὼ συνωμολογήκαμεν· οὐ μόνον τοὔνομα, ἀλλὰ καὶ τὸν λόγον περὶ αὐτὸ τοὔργον εἰλήφαμεν ἱκανῶς. ξυμ- 45 πάσης γὰρ τέχνης τὸ μὲν ἥμισυ μέρος κτητικὸν ἦν, κτητικοῦ δὲ χειρωτικόν, χειρωτικοῦ δὲ θηρευτικόν, τοῦ δὲ θηρευτικοῦ ζῳοθηρικόν, ζῳοθηρικοῦ δ' ἐνυγροθηρικόν, ἐνυγροθηρικοῦ δὲ τὸ κάτωθεν τμῆμα ὅλον ἁλιευτικόν, ἁλιευτικῆς δὲ πληκτικόν, πληκτικῆς δ' ἀγκι- 50 στρευτικόν· τούτου δὲ τὸ περὶ τὴν κάτωθεν ἄνω πληγὴν ἀνασπώμενον ἀπ' αὐτῆς τῆς πράξεως ἀφομοιωθὲν τοὔνομα ἡ νῦν ζητηθεῖσα ἀσπαλιευτικὴ ἐπίκλην γέγονε. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν τοῦτό γ' ἱκανῶς δεδήλωται.

no. — Hos. Natatilium vero quædam pennis per aerem, b quædam per aquam vagantia videmus. — Theæ. Certe. — Hos. Volantium venatio aucupium universe nominatur. — Theæ. Procul dubio. — Hos. Aquatilium vero fere summatim piscatio. — Theæ. Omnino. — Hos. Piscationem autem nonne in duo maxima membra dividimus? — Theæ. Quænam ista? — Hos. Aut enim retinaculis, aut percussione piscamur. — Theæ. Quonam pacto utrumque distinguis? — Hos. Quicquid coercendi gratia retinet aliquid comprehendendo, retinaculum recte nominatur. — c Theæ. Prorsus. — Hos. Nassas, retia, laqueos, verricula, cæteraque hujusmodi numquid aliter quam retinacula vocabimus? — Theæ. Haud aliter. — Hos. Hic igitur venandi modus piscatio per septa (ἑρκοθηρικὸν) dicenda est, aut huic simili nomine. — Theæ. Est. — Hos. Altera vero species, quæ fit hamis et fuscinis percussione, percutiens piscatio quædam (πληκτική) communiter appellanda est: d aut an aliquis, o Theætete, pulchrius quoddam nomen habet? — Theæ. Ne sit nobis curæ nomen: hoc enim sufficit. — Hos. Alii quidem noctu hoc efficiunt ad ignis lumen, quapropter ignita piscatio hæc nuncupatur ab ipsis venatoribus. — Theæ. Prorsus. — Hos. Alii interdiu in extremis fuscinarum hamis aptatis utuntur, quæ omnis hamularia piscatio (ἀγκιστρευτικόν) nominatur. — Theæ. No- e minatur certe.

VI. Hos. Qui piscando percutit hamis et fuscinam a superiori parte ad inferiorem demittit, fuscinaria piscatione uti dicitur. — Theæ. Ferunt. — Hos. Reliqua est duntaxat una adhuc, ut ita dicam, species. — Theæ. Quænam? — Hos. Percussio, quæ fit contrario modo per hamum, non in a qualibet piscium parte uti per fuscinas, sed in capite et ore cujusque piscis, et ab inferiori parte contra in superiorem virgis et calamis extrahendo, cujus quod potissimum, o Theætete, nomen esse dicemus? — Theæ. Videmur, quod supra proposuimus exquirendum, hoc ipsum nunc perfecisse.

VII. Hos. Nunc igitur de piscatione (ἀσπαλιευτική quæ dicitur) tu et ego convenimus: non modo nomen, verum b etiam rationem ipsius operis sufficienter percepimus. universæ enim artis dimidia pars in acquirendo versari dicebatur: hujus dimidia in subigendo: hujus rursus in venando: hujus in venando animalia: hujus dimidia pars in venando aquatilia animalia: hujus aquatilis animalis capturæ universa pars ex inferiori parte (dicebatur a nobis) piscatoria: piscatoriæ vero (dimidia pars), quæ fit percutiendo: hujus, quæ fit hamis: hujus denique, quæ c sursum versus ex inferiori parte fit extrahendo, hinc nomen sortita, piscatio quæ fit extrahendo (ἀσπαλιευτική) dicitur, et est quam quærimus. — Theæ. Abunde hoc profecto ostensum est.

VIII. ΞΕ. Φέρε δή, κατὰ τοῦτο τὸ παράδειγμα καὶ τὸν σοφιστὴν ἐπιχειρῶμεν εὑρεῖν, ὅ τί ποτ' ἔστι; — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἐκεῖνό γ' ἦν τὸ ζήτημα πρῶτον, πότερον ἰδιώτην ἤ τινα τέχνην 5 ἔχοντα θετέον εἶναι τὸν ἀσπαλιευτήν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ νῦν δὴ τοῦτον ἰδιώτην θήσομεν, ὦ Θεαίτητε, ἢ παντάπασιν ὡς ἀληθῶς σοφιστήν; — d ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ἰδιώτην· μανθάνω γὰρ ὃ λέγεις, ὡς πάντως δεῖ τοιοῦτον εἶναι τόν γ' ὄνομα τοῦτ' ἔχοντα. 10 — ΞΕ. Ἀλλά τινα τέχνην αὐτὸν ἡμῖν ἔχοντα, ὡς ἔοικε, θετέον. — ΘΕΑΙ. Τίνα ποτ' οὖν δὴ ταύτην; — ΞΕ. Ἆρ' ὦ πρὸς θεῶν ἠγνοήκαμεν τἀνδρὸς τὸν ἄνδρα ὄντα ξυγγενῆ; — ΘΕΑΙ. Τίνα τοῦ; — ΞΕ. Τὸν ἀσπαλιευτὴν τοῦ σοφιστοῦ. — ΘΕΑΙ. Πῇ; — 15 ΞΕ. Θηρευτά τινε καταφαίνεσθον ἄμφω μοι. — ΘΕΑΙ. Τίνος θήρας ἅτερος; τὸν μὲν γὰρ ἕτερον εἴπο- e μεν. — ΞΕ. Δίχα που νῦν διείλομεν τὴν ἄγραν πᾶσαν, τὸ μὲν νευστικοῦ μέρους, τὸ δὲ πεζοῦ τέμνοντες. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ τὸ μὲν διήλθομεν, ὅσον περὶ 20 τὰ νευστικὰ τῶν ἐνύδρων· τὸ δὲ πεζοῦ εἰάσαμεν ἄσχι- 222 στον, εἰπόντες ὅτι πολυειδὲς εἴη. — ΘΕΑΙ. Πάνυ a γε. — ΞΕ. Μέχρι μὲν τοίνυν ἐνταῦθ' ὁ σοφιστής τε καὶ ὁ ἀσπαλιευτὴς ἅμ' ἀπὸ τῆς κτητικῆς τέχνης πορεύεσθον. — ΘΕΑΙ. Ἐοίκατον γοῦν. — ΞΕ. Ἐκτρέ- 25 πεσθον δέ γ' ἀπὸ τῆς ζῳοθηρικῆς, ὁ μὲν ἐπὶ θάλαττάν που καὶ ποταμοὺς καὶ λίμνας, τὰν τούτοις ζῷα θηρευσόμενος. — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΞΕ. Ὁ δέ γ' ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποταμοὺς ἑτέρους αὖ τινας, πλούτου καὶ νεότητος οἷον λειμῶνας ἀφθόνους, τὰν τούτοις θρέμματα 30 χειρωσόμενος. — ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις; — ΞΕ. Τῆς b πεζῆς θήρας γίγνεσθον δύο μεγίστω τινὲ μέρη. — ΘΕΑΙ. Ποῖον ἑκάτερον; — ΞΕ. Τὸ μὲν τῶν ἡμέρων, τὸ δὲ τῶν ἀγρίων.

IX. ΘΕΑΙ. Εἶτ' ἔστι τις θήρα τῶν ἡμέρων; — 35 ΞΕ. Εἴπερ γ' ἐστὶν ἄνθρωπος ἥμερον ζῷον. θὲς δ' ὅπῃ χαίρεις, εἴτε μηδὲν τιθεὶς ἥμερον, εἴτ' ἄλλο μὲν ἡμερόν τι, τὸν δ' ἄνθρωπον ἄγριον, εἴθ' ἥμερον μὲν λέγεις αὖ τὸν ἄνθρωπον, ἀνθρώπων δὲ μηδεμίαν ἡγεῖ θήραν. τούτων ὁπότερον ἂν ἡγῇ φίλον εἰρῆσθαί σοι, 40 τοῦθ' ἡμῖν διοριστέον. — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἡμᾶς θ' ἥμε- c ρον, ὦ ξένε, ἡγοῦμαι ζῷον, θήραν τ' ἀνθρώπων εἶναι λέγω. — ΞΕ. Διττὴν τοίνυν καὶ τὴν ἡμεροθηρικὴν εἴπωμεν. — ΘΕΑΙ. Κατὰ τί λέγοντες; — ΞΕ. Τὴν μὲν λῃστικὴν καὶ ἀνδραποδιστικὴν καὶ τυραννικὴν καὶ 45 ξύμπασαν τὴν πολεμικήν, ἓν πάντα βίαιον θήραν ὁρισάμενοι. — ΘΕΑΙ. Καλῶς. — ΞΕ. Τὴν δέ γε δικανικὴν καὶ δημηγορικὴν καὶ προσομιλητικήν, ἓν αὖ τὸ ξύνολον πιθανουργικήν τινα μίαν τέχνην προσειπόν- d τας. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Τῆς δὴ πιθανουργικῆς 50 διττὰ λέγωμεν γένη. — ΘΕΑΙ. Ποῖα; — ΞΕ. Τὸ μὲν ἕτερον ἰδίᾳ, τὸ δὲ δημοσίᾳ γιγνόμενον. — ΘΕΑΙ. Γίγνεσθον γὰρ οὖν εἶδος ἑκάτερον. — ΞΕ. Οὐκοῦν αὖ τῆς ἰδιοθηρευτικῆς τὸ μὲν μισθαρνευτικόν ἐστι, τὸ δὲ δωροφορικόν; — ΘΕΑΙ. Οὐ μανθάνω. —

VIII. Hos. Age ergo, secundum hoc exemplum, etiam quidnam sit sophista, invenire conemur. — Theæ. Prorsus. — Hos. Illudque in primis quæsitum est, utrum eum, qui per hamum extrahendo piscatur, rudem penitus an artis alicujus participem ponere debeamus. — Theæ. Ita est. — Hos. Et nunc quidem huncne artis non expertem, o Theætete, an omnino revera sophistam esse ponemus? — Theæ. Nullo modo expertem: intelligo enim quod dicis, omnino oportere illum qui ita vocatur, non expertem esse. — Hos. Sed arte quadam instructum eum esse, ut videtur, statuendum est. — Theæ. Quanam igitur arte? — Hos. Per deos, ignoramusne alterius cum altero cognationem? — Theæ. Quocum cujus? — Hoc. Hamatoris cum sophista. — Theæ. Quomodo? — Hos. Venatores quidam esse mihi ambo videntur. — Theæ. Quam prædam hic alter insequitur? de altero namque diximus. — Hos. Prædam universam bifariam partiti sumus, in natatilem atque gressibilem. — Theæ. Profecto. — Hos. Et venationem, quæ natantia aquatiliaque persequitur, persecuti sumus: hanc vero indivisam prætermisimus, quod multæ ejus species essent. — Theæ. Omnino. — Hos. Hactenus igitur hamator et sophista artem comparandi sive acquirendi habent communem tanquam originem. — Theæ. Videntur sane. — Hos. Ab animalium vero venatione discedunt, ille quidem ad mare et flumina et lacus, ut in his animalia venetur. — Theæ. Quidni? — Hos. Hic autem ad terras et fluvios alios quosdam, velut ad prata juventute et divitiis abundantia, in his quæ sunt animalia subacturus. — Theæ. Quo pacto? — Hos. Venationis, quæ terra fit, duæ maximæ partes sunt. — Theæ. Qualis utraque? — Hos. Una cicurium, agrestium altera.

IX. Theæ. An est cicurium aliqua venatio? — Hos. Si quidem est homo cicur bestia. pone vero quomodo velis, sive ponas cicures non esse, sive alias quidem cicures, hominem autem feram, sive mansuetus homo quidem tibi sit, hominis vero venatio nulla. ex his quod magis tibi placet, in præsentia determina. — Theæ. Arbitror equidem, hospes, et nos mansuetum esse animal, et hominum esse venationem. — Hos. Duplicem igitur cicurium venationem statuamus. — Theæ. Qua ratione? — Hos. Prædatoriam et quæ redigit in servitutem et tyrannidem et universam bellicam, cuncta hæc violentam venationem statuentes esse. — Theæ. Recte. — Hos. Quæ vero judicando fit et concionando et sermocinando, alteram partem, cuncta item hæc persuadendi quandam unam artem nuncupantes. — Theæ. Recte. — Hos. Hujus vero duo sunt genera. — Theæ. Quænam? — Hos. Publice et privatim quod fit. — Theæ. Exstat species utraque. — Hos. Ergone ea, quæ privatim fit, partim mercede fit, partim muneribus? — Theæ. Haud intelligo. — Hos. Amatorum v

ΞΕ. Τῇ τῶν ἐρώντων θήρᾳ τὸν νοῦν, ὡς ἔοικας, οὔπω προσέσχες. — ΘΕΑΙ. Τοῦ πέρι; — ΞΕ. Ὅτι τοῖς e θηρευθεῖσι δῶρα προσεπιδιδόασιν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΞΕ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐρωτικῆς τέχ- 5 νης ἔστω εἶδος. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Τοῦ δέ γε μισθαρνευτικοῦ τὸ μὲν προσομιλοῦν διὰ χάριτος καὶ πανταπάσι δι' ἡδονῆς τὸ δέλεαρ πεποιημένον καὶ τὸν μισθὸν πραττόμενον τροφὴν ἑαυτῷ μόνον κολακικήν, 223 ὡς ἐγῷμαι, πάντες φαῖμεν ἂν ἡδυντικήν τινα τέχνην a 10 εἶναι. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τὸ δ' ἐπαγγελλόμενον μὲν ὡς ἀρετῆς ἕνεκα τὰς ὁμιλίας ποιούμενον, μισθὸν δὲ νόμισμα πραττόμενον, ἆρ' οὐ τοῦτο τὸ γένος ἑτέρῳ προσειπεῖν ἄξιον ὀνόματι; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τίνι δὴ τούτῳ; πειρῶ λέγειν. — 15 ΘΕΑΙ. Δῆλον δή· τὸν γὰρ σοφιστήν μοι δοκοῦμεν ἀνευρηκέναι. τοῦτ' οὖν ἔγωγ' εἰπὼν τὸ προσῆκον ὄνομ' ἂν ἡγοῦμαι καλεῖν αὐτόν.

X. ΞΕ. Κατὰ δὴ τὸν νῦν, ὦ Θεαίτητε, λόγον, ὡς b ἔοικεν, ἡ τέχνης οἰκειωτικῆς, χειρωτικῆς, κτητικῆς, 20 θηρευτικῆς, ζῳοθηρίας, πεζοθηρίας χερσαίας, [ἡμεροθηρικῆς,] ἀνθρωποθηρίας, (πιθανοθηρίας,) ἰδιοθηρίας, [μισθαρνικῆς,] νομισματοπωλικῆς, δοξοπαιδευτικῆς, νέων πλουσίων καὶ ἐνδόξων γιγνομένη θήρα προσρητέον, ὡς ὁ νῦν λόγος ἡμῖν συμβαίνει, σοφιστική. 25 — ΘΕΑΙ. Πανταπάσι μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἔτι δὲ καὶ τῇδ' ἴδωμεν· οὐ γάρ τι φαύλης μέτοχόν ἐστι τέχνης τὸ νῦν ζητούμενον, ἀλλ' εὖ μάλα ποικίλης. καὶ γὰρ οὖν c ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρημένοις φάντασμα παρέχεται, μὴ τοῦτο, ὃ νῦν αὐτὸ ἡμεῖς φαμέν, ἀλλ' ἕτερον εἶναί τι 30 γένος. — ΘΕΑΙ. Πῇ δή; — ΞΕ. Τὸ τῆς κτητικῆς τέχνης διπλοῦν ἦν εἶδός που, τὸ μὲν θηρευτικὸν μέρος ἔχον, τὸ δ' ἀλλακτικόν. — ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν. — ΞΕ. Τῆς τοίνυν ἀλλακτικῆς δύο εἴδη λέγωμεν, τὸ μὲν δωρητικόν, τὸ δ' ἕτερον ἀγοραστικόν; — ΘΕΑΙ. Εἰ- 35 ρήσθω. — ΞΕ. Καὶ μὴν αὖ φήσομεν ἀγοραστικὴν διχῇ τέμνεσθαι. — ΘΕΑΙ. Πῇ; — ΞΕ. Τὴν μὲν τῶν d αὐτουργῶν αὐτοπωλικὴν διαιρουμένην, τὴν δὲ τἀλλότρια ἔργα μεταβαλλομένην μεταβλητικήν. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Τί δαί; τῆς μεταβλητικῆς οὐχ ἡ μὲν κατὰ 40 πόλιν ἀλλαγή, σχεδὸν αὐτῆς ἥμισυ μέρος ὄν, καπηλικὴ προσαγορεύεται; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τὸ δέ γ' ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην πόλιν διαλλαττόμενον ὠνῇ καὶ πράσει ἐμπορική; — ΘΕΑΙ. Τί δ' οὔ; — ΞΕ. Τῆς δ' ἐμπορικῆς ἆρ' οὐκ ᾐσθήμεθα ὅτι τὸ μέν, ὅσοις τὸ σῶμα e 45 τρέφεται καὶ χρῆται, τὸ δέ, ὅσοις ἡ ψυχή, πωλοῦν διὰ νομίσματος ἀλλάττεται; — ΘΕΑΙ. Πῶς τοῦτο λέγεις; — ΞΕ. Τὸ περὶ τὴν ψυχὴν ἴσως ἀγνοοῦμεν· ἐπεὶ τό γ' ἕτερόν που ξυνίεμεν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Μου- 224 σικήν τε τοίνυν ξυνάπασαν λέγωμεν, ἐκ πόλεως ἑκά- 50 στοτε εἰς πόλιν ἔνθεν μὲν ὠνηθεῖσαν, ἑτέρωσε δ' a ἀγομένην καὶ πιπρασκομένην, καὶ γραφικὴν καὶ θαυματοποιικὴν καὶ πόλλ' ἕτερα τῆς ψυχῆς, τὰ μὲν παραμυθίας, τὰ δὲ καὶ σπουδῆς χάριν ἀχθέντα καὶ πωλούμενα, τὸν ἄγοντα καὶ πωλοῦντα μηδὲν ἧττον τῆς τῶν

tionem nondum bene considerasse videris. — Theæ. Qua in re? — Hos. Quod illi iis, quos ceperint, munera insuper dant. — Theæ. Verissima narras. — Hos. Hæc igitur artis amatoriæ species esto. — Theæ. Esto. — Hos. Sed ejus, quæ mercede fit, eam partem, quæ versatur in conciliando aliquid per gratiam et omnino per voluptatem escam parat, ut inde alimenta pro mercede duntaxat accipiat, adulatoriam vocabimus omnes, ut opinor, artem, vel voluptatum machinatricem quandam. — Theæ. Certe. — Hos. Altera vero illius pars, qua quis profitetur se disputatorem virtutis gratia et pro mercede pecuniam exigit, nonne hæc alio nomine recte nuncupatur? — Theæ. Quidni? — Hos. Quonam vero? exprimere conare. — Theæ. Manifestum sane : sophistam namque jam reperisse videmur. hoc igitur nomen huic maxime congruere arbitror.

X. Hos. Ut ex hac disputatione colligitur, constat, o Theætete, sophisticam facultatem appellandam esse artem eam, quæ in conciliando comparandoque versatur, animaliumque gressibilium et terrenorum cicuriumque venatio est, hominum videlicet (persuadendo) et privata captura, ob nummorum mercedem et quæ speciem habet eruditionis, juvenum divitum atque nobilium. — Theæ. Prorsus ita dicendum. — Hos. Præterea hoc modo consideremus : non enim vilis cujusdam artis, quod nunc quæritur, sed amplæ et variæ admodum particeps est. etenim ex supra dictis conjectare licet, non hoc genus, quod diximus, sed aliud illud esse. — Theæ. Quomodo igitur? — Hos. Artis, quæ in acquirendo versatur, duæ species relatæ sunt, venatio et commercium. — Theæ. Certe. — Hos. Commercii vero duæ sunt species, una in largitione, altera in emptione venditioneque consistit. — Theæ. Sic dicatur profecto. — Hos. Eam rursus, quæ ad emendum vendendumque pertinet, bifariam dividimus. — Theæ. Quomodo? — Hos. Qui opera sua venalia facit propriorum venditor nominatur, qui aliena vendit commutator. — Theæ. Omnino. — Hos. Commutatio vero, quæ inter ejusdem urbis cives conficitur, cum sit fere dimidia ejus pars, nonne cauponaria vocatur? — Theæ. Ita. — Hos. Qua vero emendo et vendendo res ex urbe alia in aliam permutantur, mercatura dicitur. — Theæ. Quidni? — Hos. Mercatura vero duplex, altera ad victum corporis spectat, altera ad animi disciplinam, commutans nummis : nonne sic animadvertimus? — Theæ. Quemadmodum dicis? — Hos. Quod ad animum attinet, fortasse ignoramus : nam quod ad corpus, novimus, opinor. — Theæ. Ita. — Hos. Eum profecto, qui musicam aliunde quidem discendo emit, alio vero ducit et vendit, et (qui exercet) pictoriam et præstigiatorum artem et multa alia, quæ animum tam hilarem quam serium reddunt, mercatorem

σιτίων καὶ ποτῶν πράσεως ἔμπορον ὀρθῶς ἂν λεγόμενον
παρασχεῖν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις. —
ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸν μαθήματα ξυνωνούμενον πόλιν τ' b
ἐκ πόλεως νομίσματος ἀμείβοντα ταὐτὸν προσερεῖς
5 ὄνομα; — ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

XI. ΞΕ. Τῆς δὴ ψυχεμπορικῆς ταύτης ἆρ' οὐ τὸ
μὲν ἐπιδεικτικὴ δικαιότατα λέγοιτ' ἄν, τὸ δὲ γελοῖον
μὲν οὐχ ἧττον τοῦ πρόσθεν, ὅμως δὲ μαθημάτων οὖσαν
πρᾶσιν αὐτὴν ἀδελφῷ τινι τῆς πράξεως ὀνόματι προσ-
10 ειπεῖν ἀνάγκη; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. —
ΞΕ. Ταύτης τοίνυν τῆς μαθηματοπωλικῆς τὸ μὲν περὶ
τὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν μαθήματα ἑτέρῳ, τὸ δὲ περὶ τὰ c
τῆς ἀρετῆς ἄλλῳ προσρητέον. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;
— ΞΕ. Τεχνοπωλικὸν μὲν τό γε περὶ τἆλλ' ἂν ἁρ-
15 μόττοι· τὸ δὲ περὶ ταῦτα σὺ προθυμήθητι λέγειν ὄνομα.
— ΘΕΑΙ. Καὶ τί τις ἂν ἄλλο ὄνομα εἰπὼν οὐκ ἂν
πλημμελοίη πλὴν τὸ νῦν ζητούμενον αὐτὸ εἶναι τὸ
σοφιστικὸν γένος; — ΞΕ. Οὐδὲν ἄλλο. Ἴθι δὴ νῦν
συναγάγωμεν αὐτὸ, λέγοντες ὡς τὸ τῆς κτητικῆς, ἀγο-
20 ραστικῆς, μεταβλητικῆς, ἐμπορικῆς, ψυχεμπορικῆς d
περὶ λόγους καὶ μαθήματα ἀρετῆς πωλητικὸν δεύτερον
ἀνεφάνη σοφιστική. — ΘΕΑΙ. Μάλα γε. — ΞΕ. Τρί-
τον δέ γ' οἶμαί σε, κἂν εἴ τις αὐτοῦ καθιδρυμένος ἐν
πόλει, τὰ μὲν ὠνούμενος, τὰ δὲ καὶ τεκταινόμενος
25 αὐτὸς μαθήματα περὶ ταὐτὰ ταῦτα καὶ πωλῶν, ἐκ τού-
του τὸ ζῆν προὐτάξατο, καλεῖν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὅπερ
νῦν δή. — ΘΕΑΙ. Τί δ' οὐ μέλλω; — ΞΕ. Καὶ τὸ
κτητικῆς ἄρ' ἀγοραστικὸν, μεταβλητικὸν, καπηλικὸν e
εἴτ' αὐτοπωλικὸν, ἀμφοτέρως, ὅ τί περ ἂν ᾖ περὶ τὰ
30 τοιαῦτα μαθηματοπωλικὸν γένος, ἀεὶ σὺ προσερεῖς, ὡς
φαίνει, σοφιστικόν. — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη· τῷ γὰρ λόγῳ
δεῖ συνακολουθεῖν.

XII. ΞΕ. Ἔτι δὴ σκοπῶμεν, εἴ τινι τοιῷδε προσ-
225 έοικεν ἄρα τὸ νῦν μεταδιωκόμενον γένος. — ΘΕΑΙ. a
35 Ποίῳ δή; — ΞΕ. Τῆς κτητικῆς ἀγωνιστική τι μέρος
ἡμῖν ἦν. — ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν. — ΞΕ. Οὐκ ἀπὸ
τρόπου τοίνυν ἐστὶ διαιρεῖν αὐτὴν δίχα. — ΘΕΑΙ. Καθ'
ὁποῖα λέγε. — ΞΕ. Τὸ μὲν ἁμιλλητικὸν αὐτῆς τιθέν-
τας, τὸ δὲ μαχητικόν. — ΘΕΑΙ. Ἔστι. — ΞΕ. Τῆς
40 τοίνυν μαχητικῆς τῷ μὲν σώματι πρὸς σώματα γιγνο-
μένῳ σχεδὸν εἰκὸς καὶ πρέπον ὄνομα λέγειν τι τοιοῦτον
τιθεμένους οἷον βιαστικόν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τῷ
δὲ λόγοις πρὸς λόγους τί τις, ὦ Θεαίτητε, ἄλλο εἴπῃ
πλὴν ἀμφισβητητικόν; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΞΕ. Τὸ b
45 δέ γε περὶ τὰς ἀμφισβητήσεις θετέον διττόν. —
ΘΕΑΙ. Πῇ; — ΞΕ. Καθ' ὅσον μὲν γὰρ γίγνεται μή-
κεσί τε πρὸς ἐναντία μήκη λόγων καὶ περὶ τὰ δίκαια
καὶ ἄδικα δημοσίᾳ δικανικόν. — ΘΕΑΙ. Ναί. —
ΞΕ. Τὸ δ' ἐν ἰδίοις αὖ καὶ κατακεκερματισμένον ἐρω-
50 τήσεσι πρὸς ἀποκρίσεις μῶν εἰθίσμεθα καλεῖν ἄλλο
πλὴν ἀντιλογικόν; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΞΕ. Τοῦ δ'
ἀντιλογικοῦ τὸ μὲν ὅσον περὶ τὰ ξυμβόλαια ἀμφισβη-
τεῖται μὲν, εἰκῇ δὲ καὶ ἀτέχνως περὶ αὐτὰ πράττεται, c
τοῦτο θετέον μὲν εἶδος, ἐπείπερ αὐτὸ διέγνωκεν ὡς ἕτε-

nihilo minus recte quam corporis alimenta vendentem dicemus. — Theæ. Vera narras. — Hos. Nonne igitur illum similiter appellabis, qui disciplinas coemit et nummis commutans urbes circumit? — Theæ. Similiter certe.

XI. Hos. Hujus vero mercaturæ pars nonne demonstrativa meritissimo vocatur, pars vero altera ridicula nihilo minus quam illa, tamen cum sit disciplinarum venditio, consimili quodam actioni cognomento appellanda? — Theæ. Prorsus. — Hos Alio vero nomine nuncupandus qui disciplinas reliquas vendit, alio qui præcepta virtutum. — Theæ. Nihil prohibet. — Hos. Eum sane, qui reliquas venundat, artium venditorem nominare decet: sed eum, qui hæc tradit, tu cogita quo nomine nuncupabis. — Theæ. Numquid aliter quis recte cognominare hunc potest, quam quod nunc quærimus, sophisticum hoc esse genus? — Hos. Haud aliter profecto. Jam igitur concludamus hunc in modum colligentes, quod secunda inquisitione sophistica nobis apparuit esse ea, qua quis est acquisitor hujusmodi, scilicet commutator, emptor et venditor, mercator videlicet, qui animi rationes et disciplinas venundat ad instituta virtutis pertinentes. — Theæ. Valde. — Hos. Tertio rursus te similiter sophisticam vocaturum arbitror, etiam si quis hic in urbe permanens, partim emit, partim ipse contexit disciplinas de iisdem his, deinde vendit comparandi victus gratia. — Theæ. Nihil obstat. — Hos. Sophistam igitur semper appellabis eum, qui in acquirendo versatur, commutat scilicet et emit venditque cauponando sive sua inventa vendendo, utrumque, quodcunque sit genus illud disciplinas tales vendentium. — Theæ. Necesse est: rationi enim assentiri decet.

XII. Hos. Videamus iterum, utrum quod in præsentia quærimus genus cuidam tali simile sit. — Theæ. Cuinam? — Hos. Ejus artis, quæ ad acquirendum pertinet, pars quædam certandi facultas nobis erat. — Theæ. Erat certe. — Hos. Haud igitur ab re est, bifariam illam dividere. — Theæ. Quas in partes divides? — Hos. Una quidem contentionis, pugnæ altera. — Theæ. Est. — Hos. Pugna utique, quæ fit corporibus, violentia fere congrue nuncupatur. — Theæ. Congrue. — Hos. Quæ autem rationibus fit, quo, o Theætete, alio modo vocabitur quam ambiguitas? — Theæ. Nullo alio. — Hos. Ambiguitatis duæ sunt species. — Theæ. Quæ? — Hos. Quando oratione perpetua publice de justis injustisve certatur, judicialis sive forensis est. — Theæ. Ita est. — Hos. Cum vero privatim minutis quibusdam argumentatiunculis interrogando respondendoque contenditur, num aliter quam contradictionem appellare solemus? — Theæ. Non aliter. — Hos. Contradictio vero, quæ in commerciis utcunque contingit, et temere atque absque arte fit, ut species quidem ponenda est, quandoquidem ratio ab aliis illam dis-

ΞΕ. Τῇ τῶν ἐρώντων θήρᾳ τὸν νοῦν, ὡς ἔοικας, οὔπω προσέσχες. — ΘΕΑΙ. Τοῦ πέρι; — ΞΕ. Ὅτι τοῖς e θηρευθεῖσι δῶρα προσεπιδιδόασιν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΞΕ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐρωτικῆς τέχ-
5 νης ἔστω εἶδος. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Τοῦ δέ γε μισθαρνευτικοῦ τὸ μὲν προσομιλοῦν διὰ χάριτος καὶ παντάπασι δι' ἡδονῆς τὸ δέλεαρ πεποιημένον καὶ τὸν μισθὸν πραττόμενον τροφὴν ἑαυτῷ μόνον κολακικήν,
223 ὡς ἐγῷμαι, πάντες φαῖμεν ἂν ἡδυντικήν τινα τέχνην a
10 εἶναι. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τὸ δ' ἐπαγγελλόμενον μὲν ὡς ἀρετῆς ἕνεκα τὰς ὁμιλίας ποιούμενον, μισθὸν δὲ νόμισμα πραττόμενον, ἆρ' οὐ τοῦτο τὸ γένος ἑτέρῳ προσειπεῖν ἄξιον ὀνόματι; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τίνι δὴ τούτῳ; πειρῶ λέγειν. —
15 ΘΕΑΙ. Δῆλον δή· τὸν γὰρ σοφιστήν μοι δοκοῦμεν ἀνευρηκέναι. τοῦτ' οὖν ἔγωγ' εἰπὼν τὸ προσῆκον ὄνομ' ἂν ἡγοῦμαι καλεῖν αὐτόν.

X. ΞΕ. Κατὰ δὴ τὸν νῦν, ὦ Θεαίτητε, λόγον, ὡς b ἔοικεν, ἡ τέχνης οἰκειωτικῆς, χειρωτικῆς, κτητικῆς,
20 θηρευτικῆς, ζῳοθηρίας, πεζοθηρίας χερσαίας, [ἡμεροθηρικῆς,] ἀνθρωποθηρίας, [πιθανοθηρίας,] ἰδιοθηρίας, [μισθαρνικῆς,] νομισματοπωλικῆς, δοξοπαιδευτικῆς, νέων πλουσίων καὶ ἐνδόξων γιγνομένη θήρα προσρητέον, ὡς ὁ νῦν λόγος ἡμῖν συμβαίνει, σοφιστική.
25 — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἔτι δὲ καὶ τῇδ' ἴδωμεν· οὐ γάρ τι φαύλης μέτοχόν ἐστι τέχνης τὸ νῦν ζητούμενον, ἀλλ' εὖ μάλα ποικίλης. καὶ γὰρ οὖν c ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρημένοις φάντασμα παρέχεται, μὴ τοῦτο, ὃ νῦν αὐτὸ ἡμεῖς φαμέν, ἀλλ' ἕτερον εἶναί τι
30 γένος. — ΘΕΑΙ. Πῇ δή; — ΞΕ. Τὸ τῆς κτητικῆς τέχνης διπλοῦν ἦν εἶδός που, τὸ μὲν θηρευτικὸν μέρος ἔχον, τὸ δ' ἀλλακτικόν. — ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν. — ΞΕ. Τῆς τοίνυν ἀλλακτικῆς δύο εἴδη λέγωμεν, τὸ μὲν δωρητικόν, τὸ δ' ἕτερον ἀγοραστικόν; — ΘΕΑΙ. Εἰ-
35 ρήσθω. — ΞΕ. Καὶ μὴν αὖ φήσομεν ἀγοραστικὴν διχῇ d τέμνεσθαι. — ΘΕΑΙ. Πῇ; — ΞΕ. Τὴν μὲν τῶν αὐτουργῶν αὐτοπωλικὴν διαιρουμένην, τὴν δὲ τἀλλότρια ἔργα μεταβαλλομένην μεταβλητικήν. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Τί δαί; τῆς μεταβλητικῆς οὐχ ἡ μὲν κατὰ
40 πόλιν ἀλλαγή, σχεδὸν αὐτῆς ἥμισυ μέρος ὄν, καπηλικὴ προσαγορεύεται; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τὸ δέ γ' ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην πόλιν διαλλαττόμενον ὠνῇ καὶ πράσει ἐμπορική; — ΘΕΑΙ. Τί δ' οὔ; — ΞΕ. Τῆς δ' ἐμπορικῆς ἆρ' οὐκ ᾐσθήμεθα ὅτι τὸ μέν, ὅσοις τὸ σῶμα e
45 τρέφεταί καὶ χρῆται, τὸ δέ, ὅσοις ἡ ψυχή, πωλοῦν διὰ νομίσματος ἀλλάττεται; — ΘΕΑΙ. Πῶς τοῦτο λέγεις; — ΞΕ. Τὸ περὶ τὴν ψυχὴν ἴσως ἀγνοοῦμεν· ἐπεὶ τό γ' ἕτερόν που ξυνίεμεν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Μου-
224 σικήν τε τοίνυν ξυνάπασαν λέγωμεν, ἐκ πόλεως ἑκά-
50 στοτε εἰς πόλιν ἔνθεν μὲν ὠνηθεῖσαν, ἑτέρωσε δ' a ἀγομένην καὶ πιπρασκομένην, καὶ γραφικὴν καὶ θαυματοποιικὴν καὶ πόλλ' ἕτερα τῆς ψυχῆς, τὰ μὲν παραμυθίας, τὰ δὲ καὶ σπουδῆς χάριν ἀχθέντα καὶ πωλούμενα, τὸν ἄγοντα καὶ πωλοῦντα μηδὲν ἧττον τῆς τῶν

tionem nondum bene considerasse videris. — Theæ. Qua in re? — Hos. Quod illi iis, quos ceperint, munera insuper dant. — Theæ. Verissima narras. — Hos. Hæc igitur artis amatoriæ species esto. — Theæ. Esto. — Hos. Sed ejus, quæ mercede fit, eam partem, quæ versatur in conciliando aliquid per gratiam et omnino per voluptatem escam parat, ut inde alimenta pro mercede duntaxat accipiat, adulatoriam vocabimus omnes, ut opinor, artem, vel voluptatum machinatricem quandam. — Theæ. Certe. — Hos. Altera vero illius pars, qua quis profitetur se disputatorem virtutis gratia et pro mercede pecuniam exigit, nonne hæc alio nomine recte nuncupatur? — Theæ. Quidni? — Hos. Quonam vero? exprimere conare. — Theæ. Manifestum sane : sophistam namque jam reperisse videmur. hoc igitur nomen huic maxime congruere arbitror.

X. Hos. Ut ex hac disputatione colligitur, constat, o Theætete, sophisticam facultatem appellandam esse artem eam, quæ in conciliando comparandoque versatur, animaliumque gressibilium et terrenorum cicuriumque venatio est, hominum videlicet (persuadendo) et privata captura, ob nummorum mercedem et quæ speciem habet eruditionis, juvenum divitum atque nobilium. — Theæ. Prorsus ita dicendum. — Hos. Præterea hoc modo consideremus : non enim vilis cujusdam artis, quod nunc quæritur, sed amplæ et variæ admodum particeps est. etenim ex supra dictis conjectare licet, non hoc genus, quod diximus, sed aliud illud esse. — Theæ. Quomodo igitur? — Hos. Artis, quæ in acquirendo versatur, duæ species relatæ sunt, venatio et commercium. — Theæ. Certe. — Hos. Commercii vero duæ sunt species, una in largitione, altera in emptione venditioneque consistit. — Theæ. Sic dicatur profecto. — Hos. Eam rursus, quæ ad emendum vendendumque pertinet, bifariam dividimus. — Theæ. Quomodo? — Hos. Qui opera sua venalia facit propriorum venditor nominatur, qui aliena vendit commutator. — Theæ. Omnino. — Hos. Commutatio vero, quæ inter ejusdem urbis cives conficitur, cum sit fere dimidia ejus pars, nonne cauponaria vocatur? — Theæ. Ita. — Hos. Qua vero emendo et vendendo res ex urbe alia in aliam permutantur, mercatura dicitur. — Theæ. Quidni? — Hos. Mercatura vero duplex, altera ad victum corporis spectat, altera ad animi disciplinam, commutans nummis : nonne sic animadvertimus? — Theæ. Quemadmodum dicis? — Hos. Quod ad animum attinet, fortasse ignoramus : nam quod ad corpus, novimus, opinor. — Theæ. Ita. — Hos. Eum profecto, qui musicam aliunde quidem discendo emit, alio vero ducit et vendit, et (qui exercet) pictoriam et præstigiatorum artem et multa alia, quæ animum tam hilarem quam serium reddunt, mercatorem

σιτίων καὶ ποτῶν πράσεως ἔμπορον ὀρθῶς ἂν λεγόμενον
παρασχεῖν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις. —
ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸν μαθήματα ξυνωνούμενον πόλιν τ' b
ἐκ πόλεως νομίσματος ἀμείβοντα ταὐτὸν προσερεῖς
5 ὄνομα; — ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε.

XI. ΞΕ. Τῆς δὴ ψυχεμπορικῆς ταύτης ἆρ' οὐ τὸ
μὲν ἐπιδεικτικὴ δικαιότατα λέγοιτ' ἄν, τὸ δὲ γελοῖον
μὲν οὐχ ἧττον τοῦ πρόσθεν, ὅμως δὲ μαθημάτων οὖσαν
πρᾶσιν αὐτὴν ἀδελφῷ τινι τῆς πράξεως ὀνόματι προσ-
10 ειπεῖν ἀνάγκη; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. —
ΞΕ. Ταύτης τοίνυν τῆς μαθηματοπωλικῆς τὸ μὲν περὶ
τὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν μαθήματα ἑτέρῳ, τὸ δὲ περὶ τὰ c
τῆς ἀρετῆς ἄλλῳ προσρητέον. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;
— ΞΕ. Τεχνοπωλικὸν μέν τό γε περὶ τἆλλ' ἂν ἁρ-
15 μόττοι· τὸ δὲ περὶ ταῦτα σὺ προθυμήθητι λέγειν ὄνομα.
— ΘΕΑΙ. Καὶ τί τις ἂν ἄλλο ὄνομα εἰπὼν οὐκ ἂν
πλημμελοίη πλὴν τὸ νῦν ζητούμενον αὐτὸ εἶναι τὸ
σοφιστικὸν γένος; — ΞΕ. Οὐδὲν ἄλλο. Ἴθι δὴ νῦν
συναγάγωμεν αὐτὸ, λέγοντες ὡς τὸ τῆς κτητικῆς, ἀγο-
20 ραστικῆς, μεταβλητικῆς, ἐμπορικῆς, ψυχεμπορικῆς d
περὶ λόγους καὶ μαθήματα ἀρετῆς πωλητικὸν δεύτερον
ἀνεφάνη σοφιστική. — ΘΕΑΙ. Μάλα γε. — ΞΕ. Τρί-
τον δέ γ' οἶμαί σε, κἂν εἴ τις αὐτοῦ καθιδρυμένος ἐν
πόλει, τὰ μὲν ὠνούμενος, τὰ δὲ καὶ τεκταινόμενος
25 αὐτὸς μαθήματα περὶ ταὐτὰ ταῦτα καὶ πωλῶν, ἐκ τού-
του τὸ ζῆν προὐτάξατο, καλεῖν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ὅπερ
νῦν δή. — ΘΕΑΙ. Τί δ' οὐ μέλλω; — ΞΕ. Καὶ τὸ
κτητικῆς ἄρ' ἀγοραστικὸν, μεταβλητικὸν, καπηλικὸν e
εἴτ' αὐτοπωλικὸν, ἀμφοτέρως, ὅ τί περ ἂν ᾖ περὶ τὰ
30 τοιαῦτα μαθηματοπωλικὸν γένος, ἀεὶ σὺ προσερεῖς, ὡς
φαίνει, σοφιστικόν. — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη· τῷ γὰρ λόγῳ
δεῖ συνακολουθεῖν.

XII. ΞΕ. Ἔτι δὴ σκοπῶμεν, εἴ τινι τοιῷδε προσ-
225 έοικεν ἄρα τὸ νῦν μεταδιωκόμενον γένος. — ΘΕΑΙ. a
35 Ποίῳ δή; — ΞΕ. Τῆς κτητικῆς ἀγωνιστική τι μέρος
ἡμῖν ἦν. — ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν. — ΞΕ. Οὐκ ἀπὸ
τρόπου τοίνυν ἐστὶ διαιρεῖν αὐτὴν δίχα. — ΘΕΑΙ. Καθ'
ὁποῖα λέγε. — ΞΕ. Τὸ μὲν ἁμιλλητικὸν αὐτῆς τιθέν-
τας, τὸ δὲ μαχητικόν. — ΘΕΑΙ. Ἔστι. — ΞΕ. Τῆς
40 τοίνυν μαχητικῆς τῷ μὲν σώματι πρὸς σώματα γιγνο-
μένῳ σχεδὸν εἰκὸς καὶ πρέπον ὄνομα λέγειν τι τοιοῦτον
τιθεμένους οἷον βιαστικόν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τῷ
δὲ λόγοις πρὸς λόγους τί τις, ὦ Θεαίτητε, ἄλλο εἴπῃ
πλὴν ἀμφισβητητικόν; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΞΕ. Τὸ b
45 δέ γε περὶ τὰς ἀμφισβητήσεις θετέον διττόν. —
ΘΕΑΙ. Πῇ; — ΞΕ. Καθ' ὅσον μὲν γὰρ γίγνεται μή-
κεσί τε πρὸς ἐναντία μήκη λόγων καὶ περὶ τὰ δίκαια
καὶ ἄδικα δημοσίᾳ δικανικόν. — ΘΕΑΙ. Ναί. —
ΞΕ. Τὸ δ' ἐν ἰδίοις αὖ καὶ κατακεκερματισμένον ἐρω-
50 τήσεσι πρὸς ἀποκρίσεις μῶν εἰθίσμεθα καλεῖν ἄλλο
πλὴν ἀντιλογικόν; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΞΕ. Τοῦ δ'
ἀντιλογικοῦ τὸ μὲν ὅσον περὶ τὰ ξυμβόλαια ἀμφισβη-
τεῖται μὲν, εἰκῇ δὲ καὶ ἀτέχνως περὶ αὐτὰ πράττεται, c
τοῦτο θετέον μὲν εἶδος, ἐπείπερ αὐτὸ διέγνωκεν ὡς ἑτε-

nihilo minus recte quam corporis alimenta vendentem dicemus. — Theæ. Vera narras. — Hos. Nonne igitur illum similiter appellabis, qui disciplinas coemit et nummis commutans urbes circumit? — Theæ. Similiter certe.

XI. Hos. Hujus vero mercaturæ pars nonne demonstrativa meritissimo vocatur, pars vero altera ridicula nihilo minus quam illa, tamen cum sit disciplinarum venditio, consimili quodam actioni cognomento appellanda? — Theæ. Prorsus. — Hos Alio vero nomine nuncupandus qui disciplinas reliquas vendit, alio qui præcepta virtutum. — Theæ. Nihil prohibet. — Hos. Eum sane, qui reliquas venundat, artium venditorem nominare decet : sed eum, qui hæc tradit, tu cogita quo nomine nuncupabis. — Theæ. Numquid aliter quis recte cognominare hunc potest, quam quod nunc quærimus, sophisticum hoc esse genus? — Hos. Haud aliter profecto. Jam igitur concludamus hunc in modum colligentes, quod secunda inquisitione sophistica nobis apparuit esse ea, qua quis est acquisitor hujusmodi, scilicet commutator, emptor et venditor, mercator videlicet, qui animi rationes et disciplinas venundat ad instituta virtutis pertinentes. — Theæ. Valde. — Hos. Tertio rursus te similiter sophisticam vocaturum arbitror, etiam si quis hic in urbe permanens, partim emit, partim ipse contexit disciplinas de iisdem his, deinde vendit comparandi victus gratia. — Theæ. Nihil obstat. — Hos. Sophistam igitur semper appellabis eum, qui in acquirendo versatur, commutat scilicet et emit venditque cauponando sive sua inventa vendendo, utrumque, quodcunque sit genus illud disciplinas tales vendentium. — Theæ. Necesse est : rationi enim assentiri decet.

XII. Hos. Videamus iterum, utrum quod in præsentia quærimus genus cuidam tali simile sit. — Theæ. Cuinam? — Hos. Ejus artis, quæ ad acquirendum pertinet, pars quædam certandi facultas nobis erat. — Theæ. Erat certe. — Hos. Haud igitur ab re est, bifariam illam dividere. — Theæ. Quas in partes divides? — Hos. Una quidem contentionis, pugnæ altera. — Theæ. Est. — Hos. Pugna utique, quæ fit corporibus, violentia fere congrue nuncupatur. — Theæ. Congrue. — Hos. Quæ autem rationibus fit, quo, o Theætete, alio modo vocabitur quam ambiguitas? — Theæ. Nullo alio. — Hos. Ambiguitatis duæ sunt species. — Theæ. Quæ? — Hos. Quando oratione perpetua publice de justis injustisve certatur, judicialis sive forensis est. — Theæ. Ita est. — Hos. Cum vero privatim minutis quibusdam argumentatiunculis interrogando respondendoque contenditur, num aliter quam contradictionem appellare solemus? — Theæ. Non aliter. — Hos. Contradictio vero, quæ in commerciis utcunque contingit, et temere atque absque arte fit, ut species quidem ponenda est, quandoquidem ratio ab aliis illam dis-

ρον ὂν ὁ λόγος, ἀτὰρ ἐπωνυμίας οὔθ' ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν ἔτυχεν οὔτε νῦν ὑφ' ἡμῶν τυχεῖν ἄξιον. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ· κατὰ σμικρὰ γὰρ λίαν καὶ παντοδαπὰ διήρηται. — ΞΕ. Τὸ δέ γ' ἔντεχνον καὶ περὶ δικαίων 5 αὐτῶν καὶ ἀδίκων καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅλως ἀμφισβητοῦν ἆρ' οὐκ ἐριστικὸν αὖ λέγειν εἰθίσμεθα; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τοῦ μὴν ἐριστικοῦ τὸ μὲν χρηματοφθορικόν, τὸ δὲ χρηματιστικὸν ὂν τυγχάνει. — d ΘΕΑΙ. Παντάπασί γε. — ΞΕ. Τὴν ἐπωνυμίαν τοίνυν, 10 ἣν ἑκάτερον δεῖ καλεῖν αὐτῶν, πειραθῶμεν εἰπεῖν. — ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρή. — ΞΕ. Δοκῶ μὲν τό γε δι' ἡδονὴν τῆς περὶ ταῦτα διατριβῆς ἀμελὲς τῶν οἰκείων γιγνόμενον, περὶ δὲ τὴν λέξιν τοῖς πολλοῖς τῶν ἀκουόντων ⌈οὐ⌉ μεθ' ἡδονῆς ἀκουόμενον καλεῖσθαι κατὰ τὴν 15 ἐμὴν γνώμην οὐχ ἕτερον ἀδολεσχικοῦ. — ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν οὕτω πως. — ΞΕ. Τούτου τοίνυν τοὐναντίον, e ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν ἐρίδων χρηματιζόμενον, ἐν τῷ μέρει σὺ πειρῶ νῦν εἰπεῖν. — ΘΕΑΙ. Καὶ (τί) τις ἂν αὖ εἰπὼν ἕτερον οὐκ ἐξαμάρτοι πλήν γε τὸν θαυμα- 20 στὸν πάλιν ἐκεῖνον ἥκειν αὖ νῦν τέταρτον τὸν μεταδιωκόμενον ὑφ' ἡμῶν σοφιστήν; — ΞΕ. Οὐδὲν ἀλλ' ἢ τὸ 226 χρηματιστικὸν γένος, ὡς ἔοικεν, ἐριστικῆς ὂν τέχνης, a τῆς ἀντιλογικῆς, τῆς ἀμφισβητητικῆς, τῆς μαχητικῆς, τῆς ἀγωνιστικῆς, τῆς κτητικῆς ἔστιν, ὡς ὁ λόγος 25 αὖ μεμήνυκε νῦν, ὁ σοφιστής. — ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

XIII. ΞΕ. Ὁρᾷς οὖν, ὡς ἀληθῆ λέγεται τὸ ποικίλον εἶναι τοῦτο τὸ θηρίον, καὶ τὸ λεγόμενον οὐ τῇ ἑτέρᾳ ληπτέον; — ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν ἀμφοῖν χρή. — ΞΕ. Χρὴ 30 γὰρ οὖν, καὶ κατὰ δύναμίν γ' οὕτω ποιητέον, τοιόνδε τι μεταθέοντας ἴχνος αὐτοῦ. καί μοι λέγε· τῶν οἰκε- b τικῶν ὀνομάτων καλοῦμεν ἄττα που; — ΘΕΑΙ. Καὶ πολλά (γε). ἀτὰρ ποῖα δὴ τῶν πολλῶν πυνθάνει; — ΞΕ. Τὰ τοιάδε, οἷον διηθεῖν τε λέγομεν καὶ διαττᾶν 35 καὶ βράττειν καὶ διακρίνειν. — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΞΕ. Καὶ πρός γε τούτοις ἔτι ξαίνειν, κατάγειν, κερκίζειν, καὶ μυρία ἐν ταῖς τέχναις ἄλλα τοιαῦτ' ἐνόντα ἐπιστάμεθα. ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον αὐτῶν πέρι βουληθεὶς δηλῶσαι, παραδείγματα προθεὶς ταῦτα κατὰ c 40 πάντων ἤρου; — ΞΕ. Διαιρετικά που τὰ λεχθέντα εἴρηται ξύμπαντα. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Κατὰ τὸν ἐμὸν τοίνυν λόγον, ὡς περὶ ταῦτα μίαν οὖσαν ἐν ἅπασι τέχνην, ἑνὸς ὀνόματος ἀξιώσομεν αὐτήν. — ΘΕΑΙ. Τίνα προσειπόντες; — ΞΕ. Διακριτικήν. — ΘΕΑΙ. Ἔστω. 45 — ΞΕ. Σκόπει δὴ ταύτης αὖ δύο ἄν πῃ δυνώμεθα κατιδεῖν εἴδη. — ΘΕΑΙ. Ταχεῖαν ὡς ἐμοὶ σκέψιν ἐπιτάττεις. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἔν γε ταῖς εἰρημέναις δια- d κρίσεσι τὸ μὲν χεῖρον ἀπὸ βελτίονος ἀποχωρίζειν ἦν, τὸ δ' ἀνόμοιον ἀφ' ὁμοίου. — ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οὕτω νῦν 50 λεχθὲν φαίνεται. — ΞΕ. Τῆς μὲν τοίνυν ὄνομα οὐκ ἔχω λεγόμενον, τῆς δὲ καταλειπούσης μὲν τὸ βέλτιον διακρίσεως τὸ δὲ χεῖρον ἀποβαλλούσης ἔχω. — ΘΕΑΙ. Λέγε, τί; — ΞΕ. Πᾶσα ἡ τοιαύτη διάκρισις, ὡς ἐγὼ ξυννοῶ, λέγεται παρὰ πάντων καθαρμός τις.

cernit, proprium vero cognomen neque ab antiquis accepit, neque digna est, quæ nunc a nobis accipiat. — Theæ. Procul dubio : in varia namque et nimis minuta scinditur. — Hos. Quæ autem arte procedit et de justis ipsis injustisve et de aliis generatim ambigit, nonne contendendi ars appellari solet? — Theæ. Quidni? — Hos. Hæc duplex, altera dissipat, altera pecunias cumulat. — Theæ. Omnino. — Hos. Quod itaque utrique tribuendum sit cognomen, invenire conemur. — Theæ. Oportet. — Hos. Quicunque contentionis hujusmodi studio delectatus res suas negligit, verba autem audientium vulgo jucunda garrit, non aliter, ut mea fert opinio, quam nugator est vocandus. — Theæ. Sic fere utique. — Hos. Qui vero ex privatis litibus pecuniis contra cumulandis *incumbit*, quomodo vocandus sit, tu nunc vice tua dicere conare. — Theæ. Quid aliud absque errore respondere *quis potuerit*, quam sophistam admirabilem, quem quærimus, eum appellandum esse, quarto se nobis jam *offerentem*? — Hos. Ratio itaque hæc nunc iterum ostendit, sophistam nihil esse aliud quam genus illud quæstuarium arte litigandi, adversandi, pugnandi, contendendi acquirere *solitum*. — Theæ. Sic est omnino.

XIII. Hos. Videsne igitur, verum esse quod dicitur, varium hoc animal esse, et, uti dicunt, non altera manu duntaxat apprehendendum? — Theæ. Ambabus igitur *oportet*. — Hos. Oportet sane, et pro viribus sic agendum nobis ejusmodi illius vestigium persequentibus. dic age : *habemusne* quædam servilia nomina? — Theæ. Multa : sed quænam e multis interrogas? — Hos. Talia quæ*dam ut* cum dicamus percolare, distribuere, excoquere, secernere. — Theæ. Quidni? — Hos. Carminare præterea, *deducere*, pectere, aliisque permultis hujusmodi artifices uti novimus : nonne? — Theæ. Quid de his potissimum *ostensurus exempla* hæc inducis et per omnia sciscitaris? — Hos. Ad discernendum quodammodo pertinent quæcunque *retulimus*. — Theæ. Profecto. — Hos. Secundum meam quidem rationem, cum circa hæc una ars in cunctis versetur, uno quoque nomine nuncupabimus. — Theæ. Quonam? — Hos. Discretivam dicamus. — Theæ. Esto. — Hos. Vide rursus, an species hujus duas invenire possimus. — Theæ. Subitam ut mihi considerationem imponis. — Hos. Et sane in his, quæ dictæ sunt, discretionibus partim deterius a meliori secernebamus, partim a simili dissimile. — Theæ. Sic fere dictum nunc apparet. — Hos. Hujus quidem nomen non teneo, illius autem, quæ melius relinquit, deterius vero abjicit, novi. — Theæ. Dic, quid? — Hos. Omnis hujusmodi discretio, ut ipse conjicio, communiter purgatio quæ-

— ΘΕΑΙ. Λέγεται γὰρ οὖν. — ΞΕ. Οὐκοῦν τό γε καθαρτικὸν εἶδος αὖ διπλοῦν ὂν πᾶς ἂν ἴδοι; — ΘΕΑΙ. Ναί, κατὰ σχολήν γ' ἴσως· οὐ μὴν ἔγωγε καθορῶ νῦν.

XIV. ΞΕ. Καὶ μὴν τά περὶ τὰ σώματα πολλὰ εἴδη καθάρσεων ἑνὶ περιλαβεῖν ὀνόματι προσήκει. — ΘΕΑΙ. Ποῖα καὶ τίνι; — ΞΕ. Τά τε τῶν ζῴων, ὅσα ἐντὸς σωμάτων ὑπὸ γυμναστικῆς ἰατρικῆς τ' ὀρθῶς διακρινόμενα καθαίρεται καὶ περὶ τἀκτός, εἰπεῖν μὲν φαῦλα, ὅσα βαλανευτικὴ παρέχεται· καὶ τῶν ἀψύχων σωμάτων, ὧν γναφευτικὴ καὶ ξύμπασα κοσμητικὴ τὴν ἐπιμέλειαν παρεχομένη κατὰ σμικρὰ πολλὰ καὶ γελοῖα δοκοῦντα ὀνόματα ἔσχε. — ΘΕΑΙ. Μάλα γε. — ΞΕ. Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ Θεαίτητε. ἀλλὰ γὰρ τῇ τῶν λόγων μεθόδῳ σπογγιστικῆς ἢ φαρμακοποσίας οὐδὲν ἧττον οὐδέ τι μᾶλλον τυγχάνει μέλον, εἰ τὸ μὲν σμικρά, τὸ δὲ μεγάλα ἡμᾶς ὠφελεῖ καθαῖρον. τοῦ κτήσασθαι γὰρ ἕνεκα νοῦν πασῶν τεχνῶν τὸ ξυγγενὲς καὶ τὸ μὴ ξυγγενὲς κατανοεῖν πειρωμένη τιμᾷ πρὸς τοῦτ' ἐξ ἴσου πάσας, καὶ θάτερα τῶν ἑτέρων κατὰ τὴν ὁμοιότητα οὐδὲν ἡγεῖται γελοιότερα, σεμνότερον δέ τι τὸν διὰ στρατηγικῆς ἢ φθειριστικῆς δηλοῦντα θηρευτικὴν οὐδὲν νενόμικεν, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ χαυνότερον. καὶ δὴ καὶ νῦν, ὅπερ ἤρου, τί προσεροῦμεν ὄνομα ξυμπάσας δυνάμεις, ὅσαι σῶμα εἴτ' ἔμψυχον εἴτ' ἄψυχον εἰλήχασι καθαίρειν, οὐδὲν αὐτῇ διοίσει, ποῖόν τι λεχθὲν εὐπρεπέστατον εἶναι δόξει· μόνον ἐχέτω χωρὶς τῶν τῆς ψυχῆς καθάρσεων πάντα ξυνδῆσαν, ὅσα ἄλλο τι καθαίρει. τὸν γὰρ περὶ τὴν διάνοιαν καθαρμὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐπικεχείρηκεν ἀφορίσασθαι τὰ νῦν, εἴπερ ὅ γε βούλεται μανθάνομεν. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μεμάθηκα καὶ συγχωρῶ δύο μὲν εἴδη καθάρσεως, ἓν δὲ τὸ περὶ τὴν ψυχὴν εἶδος εἶναι τοῦ περὶ τὸ σῶμα χωρὶς ὄν. — ΞΕ. Πάντων κάλλιστα. καί μοι τὸ μετὰ τοῦτ' ἐπάκουε πειρώμενος αὖ τὸ λεχθὲν διχῇ τέμνειν. — ΘΕΑΙ. Καθ' ὁποῖ' ἂν ὑφηγῇ, πειράσομαί σοι συντέμνειν.

XV. ΞΕ. Πονηρίαν ἕτερον ἀρετῆς ἐν ψυχῇ λέγομέν τι; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Καὶ μὴν καθαρμὸς ἦν τὸ λιπεῖν μὲν θάτερον, ἐκβάλλειν δ' ὅσον ἂν ᾖ πού τι φλαῦρον. — ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν. — ΞΕ. Καὶ ψυχῆς ἄρα, καθ' ὅσον ἂν εὑρίσκωμεν κακίας ἀφαίρεσίν τινα, καθαρμὸν αὐτὸν λέγοντες ἐν μέλει φθεγξόμεθα. — ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα γε. — ΞΕ. Δύο μὴν εἴδη κακίας περὶ ψυχὴν ῥητέον. — ΘΕΑΙ. Ποῖα; — ΞΕ. Τὸ μὲν οἷον νόσον ἐν σώματι, τὸ δ' οἷον αἶσχος ἐγγιγνόμενον. — ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔμαθον. — ΞΕ. Νόσον ἴσως καὶ στάσιν οὐ ταὐτὸν νενόμικας. — ΘΕΑΙ. Οὐδ' αὖ πρὸς τοῦτ' ἔχω τί χρή με ἀποκρίνασθαι. — ΞΕ. Πότερον ἄλλο τι στάσιν ἡγούμενος ἢ τὴν τοῦ φύσει ξυγγενοῦς ἔκ τινος διαφθορᾶς διαφοράν; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΞΕ. Ἀλλ' αἶσχος ἄλλο τι πλὴν τὸ τῆς ἀμετρίας πανταχοῦ δυσειδὲς ὂν γένος; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ἄλλο. — ΞΕ. Τί δαί; ἐν ψυχῇ δόξας ἐπιθυμίαις καὶ

dam nominatur. — Theæ. Ita sane. — Hos. Ergone geminam purgationis speciem quisque dignoscat? — Theæ. Ita forte, si quis aliquamdiu cogitet: ego tamen in præsentia non possum.

XIV. Hos. Verumtamen species multas corporalium purgationum nomine uno complecti decet. — Theæ. Quas et quo nomine? — Hos. Purgatio animati corporis intrinsecus, quæ fit per gymnasticam et medicinam, et quæ extrinsecus balneis, quod dictu vile est, mundat: et inanimatorum corporum, quæ fullonia et omni ornandi arte curantur, cujus singulis exiguis partibus multa et ridicula, quæ videntur, sunt nomina. — Theæ. Profecto. — Hos. Omnino quidem, o Theætete. verum enim rationis methodus nihilo magis minusve curat purgationem spongiis quam eam, quæ fit medicamentorum potione, si minorem altera, altera majorem nobis afferat utilitatem. nam ut intelligentiam consequatur artium omnium, cognatum vel non cognatum investigans æque singulas artes honorat, aliaque aliis secundum similitudinem nihilo magis ridicula censet: quin etiam nihilo honestiorem putat in militari disciplina quam in pulicum captura venandi artem ostendentem, verum plerumque futiliorem ac tumidiorem. et nunc quidem, ut quærebas, quonam nomine cunctas facultates, quæcunque in corpore aut animato aut inanimato purgando versantur, nuncupemus, nihil utique quod ad disputationem pertinet refert, quodcunque nomen inventum decentius videatur: tantum seorsum a purgationibus animæ omnia, quæcunque purgant aliud quid, secludantur. mentis enim purgationem secernere nunc a reliquis (ratio) aggressa est, si nempe ejus finem intelligimus. — Theæ. Verum intellexi et concedo duas species purgationis esse, animæque purgationem a purgatione corporis esse unam diversam speciem. — Hos. Egregie loqueris: et aures præbe ei, quod deinde dicturus sum rursus bifariam dividere conans. — Theæ. Ad quæcunque duxeris, tecum partiri conabor.

XV. Hos. Pravitatem in animo aliud quid quam virtutem dicimus? — Theæ. Aliud certe. — Hos. Enimvero purgationem esse diximus, qua omne pravum ejiciatur, reliquum vero servetur. — Theæ. Diximus procul dubio. — Hos. Si quam igitur circa animum pravitatis ablationem reperiemus, purgationem congrue appellabimus. — Theæ. Maxime. — Hos. Pravitatis in animo species duæ ponendæ. — Theæ. Quænam? — Hos. Una, ut morbus in corpore, ut turpitudo altera. — Theæ. Haud intelligo. — Hos. Morbum fortasse et seditionem non idem censuisti. — Theæ. Etiam quid ad hæc respondeam, nescio. — Hos. Num aliud quid seditionem putas quam ex corruptela naturalis cognationis discordiam quandam? — Theæ. Nihil aliud. — Hos. Turpitudinem vero num aliud quid quam deforme genus ubique immodicitatis? — Theæ. Istuc ipsum. — Hos. Quid vero? nonne videmus in iis, quorum depra-

θυμὸν ἡδοναῖς καὶ λόγον λύπαις καὶ πάντ' ἀλλήλοις τοιαῦτα τῶν φλαύρως ἐχόντων οὐκ ᾐσθήμεθα διαφερόμενα; — ΘΕΑΙ. Καὶ σφόδρα γε. — ΞΕ. Ξυγγενῆ γε μὴν ἐξ ἀνάγκης ξύμπαντα γέγονε. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Στάσιν ἄρα καὶ νόσον τῆς ψυχῆς πονηρίαν λέγοντες ὀρθῶς ἐροῦμεν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα μὲν οὖν. — ΞΕ. Τί δ'; ὅσα κινήσεως μεταc σχόντα καὶ σκοπόν τινα θέμενα, πειρώμενα τούτου τυγχάνειν, καθ' ἑκάστην ὁρμὴν παράφορα αὐτοῦ γίγνεται καὶ ἀποτυγχάνει, πότερον αὐτὰ φήσομεν ὑπὸ συμμετρίας τῆς πρὸς ἄλληλα ἢ τοὐναντίον ὑπ' ἀμετρίας αὐτὰ πάσχειν; — ΘΕΑΙ. Δῆλον ὡς ὑπ' ἀμετρίας. — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν ψυχήν γ' ἴσμεν ἄκουσαν πᾶσαν πᾶν ἀγνοοῦσαν. — ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε. — ΞΕ. Τό γε μὴν d ἀγνοεῖν ἐστιν ἐπ' ἀλήθειαν ὁρμωμένης ψυχῆς παραφόρου ξυνέσεως γιγνομένης οὐδὲν ἄλλο πλὴν παραφροσύνη. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Ψυχὴν ἄρ' ἀνόητον αἰσχρὰν καὶ ἄμετρον θετέον. — ΘΕΑΙ. Ἔοικεν. — ΞΕ. Ἔστι δὴ δύο ταῦτα, ὡς φαίνεται, κακῶν ἐν αὐτῇ γένη, τὸ μὲν πονηρία καλούμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν, νόσος αὐτῆς σαφέστατα ὄν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τὸ δέ γ' ἄγνοιαν μὲν καλοῦσι, κακίαν δ' αὐτὸ ἐν ψυχῇ μόνον γιγνόμενον οὐκ ἐθέλουσιν ὁμολογεῖν. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ e συγχωρητέον, ὃ νῦν δὴ λέξαντος ἠμφεγνόησά σου, τὸ δύο εἶναι γένη κακίας ἐν ψυχῇ, καὶ δειλίαν μὲν καὶ ἀκολασίαν καὶ ἀδικίαν ξύμπαντα ταῦθ' ἡγητέον νόσον ἐν ἡμῖν, τὸ δὲ τῆς πολλῆς καὶ παντοδαπῆς ἀγνοίας πάθος αἶσχος θετέον.

XVI. ΞΕ. Οὐκοῦν ἐν σώματί γε περὶ δύο παθήματε τούτω δύο τέχνα τινὲ ἐγενέσθην; — ΘΕΑΙ. Τίνε τούτω; — ΞΕ. Περὶ μὲν αἶσχος γυμναστική, περὶ 229 a δὲ νόσον ἰατρική; — ΘΕΑΙ. Φαίνεσθον. — ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ περὶ μὲν ὕβριν καὶ ἀδικίαν καὶ δειλίαν ἡ κολαστικὴ πέφυκε τεχνῶν μάλιστα δὴ πασῶν προσήκουσα δίκῃ; — ΘΕΑΙ. Τὸ γοῦν εἰκὸς ὡς εἰπεῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν. — ΞΕ. Τί δέ; περὶ ξύμπασαν ἄγνοιαν μῶν ἄλλην τινὰ ἢ διδασκαλικὴν ὀρθότερον εἴποι τις ἄν; — ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν. — ΞΕ. Φέρε δή· διδασκαλικῆς δ' ἆρ' ἓν μόνον γένος φατέον εἶναι b ἢ πλείω, δύο δέ τινε αὐτῆς εἶναι μεγίστω; σκόπει. — ΘΕΑΙ. Σκοπῶ. — ΞΕ. Καί μοι δοκοῦμεν τῇδ' ἄν πῃ τάχισθ' εὑρεῖν. — ΘΕΑΙ. Πῇ; — ΞΕ. Τὴν ἄγνοιαν ἰδόντες εἴ πῃ κατὰ μέσον αὑτῆς τομὴν ἔχει τινά. διπλῆ γὰρ αὕτη γιγνομένη δῆλον ὅτι καὶ τὴν διδασκαλικὴν δύο ἀναγκάζει μόρια ἔχειν, ἓν ἐφ' ἑνὶ γένει τῶν αὐτῆς ἑκατέρῳ. — ΘΕΑΙ. Τί οὖν; καταφανές πῄ σοι τὸ νῦν ζητούμενον; — ΞΕ. Ἀγνοίας δ' οὖν μέγα τί c μοι δοκῶ καὶ χαλεπὸν ἀφωρισμένον ὁρᾶν εἶδος, πᾶσι τοῖς ἄλλοις αὐτῆς ἀντίσταθμον μέρεσι. — ΘΕΑΙ. Ποῖον δή; — ΞΕ. Τὸ μὴ κατειδότα τι δοκεῖν εἰδέναι· δι' οὗ κινδυνεύει πάνθ' ὅσα διανοίᾳ σφαλλόμεθα γίγνεσθαι πᾶσιν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΞΕ. Καὶ δὴ καὶ τούτῳ γ' οἶμαι μόνῳ τῆς ἀγνοίας ἀμαθίαν τοὔνομα προσρηθῆναι. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Τί δὲ δὴ τῷ τῆς

vatus est animus, opiniones a cupidinibus, iram a voluptatibus, rationem a doloribus et omnia talia a se invicem dissentire? — Theæ. Et maxime quidem. — Hos. Verumtamen cuncta hæc necessario cognata sunt. — Theæ. Patet. — Hos. Seditionem igitur ac morbum animi pravitatem vocare decet. — Theæ. Absque ullo dubio. — Hos. Quid vero? quæcunque motus participia sunt et ad quoddam propositum tendunt, dum ad illud pervenire nituntur, singulis in motibus prævaricantur atque aberrant, utrum hæc consonantia quadam mutua convenientiaque communi, an contrariis causis errare dicemus? — Theæ. Perspicuum hoc, contrariis. — Hos. Atqui scimus nullum animum sponte aliquid ignorare. — Theæ. Plane. — Hos. Ignorantia quidem est dementia animi, qui ad veritatem nititur, dum intelligentia prævaricatur. — Theæ. Omnino. — Hos. Animum igitur ignorantem turpem atque immodicum vocare decet. — Theæ. Videtur. — Hos. Sunt ergo duo hæc malorum in animo genera, unum communiter improbitas dictum, qui animi procul dubio morbus est. — Theæ. Ita est. — Hos. Alterum ignorantiam quidem nuncupant, pravitatem vero in animo tantum hanc esse confiteri nolunt. — Theæ. Omnino concedendum est, de quo modo dicente te ambigebam, duo in animo genera pravitatis exsistere, et timiditatem quidem et intemperantiam et injustitiam, cuncta hæc morbum existimandum esse : plurimam vero et variam ignorantiam turpitudinem esse existimandam.

XVI. Hos. Nonne, cum duæ hæc in corpore sint affectiones, duæ quoque artes sunt repertæ? — Theæ. Quænam? — Hos. Adversus deformitatem gymnastica, adversus morbum medicina. — Theæ. Apparet. — Hos. Nonne et adversus petulantiam, injustitiam, timiditatem, ex omni genere artium conveniens maxime ea est, quæ in castigando versatur? — Theæ Hoc utique, quantum hominum opinio fert, consentaneum. — Hos. Sed adversus ignorantiam universam quid aliud et melius præter doctrinam remedium invenitur? — Theæ. Nullum. — Hos. Doctrinam vero utrum unam duntaxat, an plura genera illius esse dicendum sit, duo vero genera ejus summa esse, considera. — Theæ. Considero. — Hos. Hac via quamprimum id inventuri mihi videmur. — Theæ. Qua? — Hos. Si ignorantiam geminam esse consideremus. ea enim, siquidem duplex, duplicem docendi rationem exigit, ut harum singulæ singulis illarum reddantur. — Theæ. Numquid jam tibi perspicuum quod nunc quæritur? — Hos. Magnam quandam et difficilem ignorantiæ partem, ut puto, video, cunctis reliquis ejus partibus parem. — Theæ. Quamnam? — Hos. Hanc, cum quis illa quæ nescit, scire se putat : ab hac nimirum omnes, quæcunque nos fallunt opiniones, proficiscuntur. — Theæ. Ita est. — Hos. Atque huic soli ignorantiæ parti inscitiæ nomen convenire existimo. — Theæ. Prorsus. — Hos. Doctrinæ itaque partem, qua ab hac

διδασκαλικῆς ἄρα μέρει τῷ τούτου ἀπαλλάττοντι λεκτέον; — ΘΕΑΙ. Οἶμαι μὲν οὖν, ὦ ξένε, τὸ μὲν ἄλλο δημιουργικὰς διδασκαλίας, τοῦτο δ' ἐνθάδε γε παιδείαν δι' ἡμῶν κεκλῆσθαι. — ΞΕ. Καὶ γὰρ σχεδόν, ὦ Θεαίτητε, ἐν πᾶσιν Ἕλλησιν. ἀλλὰ γὰρ ἡμῖν ἔτι καὶ τοῦτο σκεπτέον, εἰ ἄτομον ἤδη ἐστὶ πᾶν ἤ τιν' ἔχον διαίρεσιν ἀξίαν ἐπωνυμίας. — ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρὴ σκοπεῖν.

XVII. ΞΕ. Δοκεῖ τοίνυν μοι καὶ τοῦτ' ἔτι πῃ σχίζεσθαι. — ΘΕΑΙ. Κατὰ τί; — ΞΕ. Τῆς ἐν τοῖς λόγοις διδασκαλικῆς ἡ μὲν τραχυτέρα τις ἔοικεν ὁδὸς εἶναι, τὸ δ' ἕτερον αὐτῆς μόριον λειότερον. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δὴ τούτων ἑκάτερον λέγομεν; — ΞΕ. Τὸ μὲν ἀρχαιοπρεπές τι πάτριον, ᾧ πρὸς τοὺς υἱεῖς μάλιστ' ἐχρῶντο τότε καὶ ἔτι πολλοὶ χρῶνται τὰ νῦν, ὅταν αὐτοῖς ἐξαμαρτάνωσί τι, τὰ μὲν χαλεπαίνοντες, τὰ δὲ μαλθακωτέρως παραμυθούμενοι· τὸ δ' οὖν ξύμπαν αὐτὸ ὀρθότατ' εἴποι τις ἂν νουθετητικήν. — ΘΕΑΙ. Ἔστιν οὕτω. — ΞΕ. Τὸ δέ γ' ⌈ὡς⌉ εἴξασί τινες αὖ λόγον ἑαυτοῖς δόντες ἡγήσασθαι πᾶσαν ἀκούσιον ἀμαθίαν εἶναι, καὶ μαθεῖν οὐδέν ποτ' ἂν ἐθέλειν τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι τούτων ὧν οἴοιτο πέρι δεινὸς εἶναι, μετὰ δὲ πολλοῦ πόνου τὸ νουθετητικὸν εἶδος τῆς παιδείας σμικρὸν ἀνύτειν. — ΘΕΑΙ Ὀρθῶς γε νομίζοντες. — ΞΕ. Τῷ τοι ταύτης τῆς δόξης ἐπ' ἐκβολὴν ἄλλῳ τρόπῳ στέλλονται. — ΘΕΑΙ. Τίνι δή; — ΞΕ. Διερωτῶσιν ὧν ἂν οἴηταί τίς τι πέρι λέγειν λέγων μηδέν· εἶθ' ἅτε πλανωμένων τὰς δόξας ῥᾳδίως ἐξετάζουσι, καὶ συνάγοντες δὴ τοῖς λόγοις εἰς ταὐτὸν τιθέασι παρ' ἀλλήλας, τιθέντες δ' ἐπιδεικνύασιν αὐτὰς ἑαυταῖς ἅμα περὶ τῶν αὐτῶν πρὸς ταὐτὰ κατὰ ταὐτὰ ἐναντίας. οἱ δ' ὁρῶντες ἑαυτοῖς μὲν χαλεπαίνουσι, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἡμεροῦνται, καὶ τούτῳ δὴ τῷ τρόπῳ τῶν περὶ αὑτοὺς μεγάλων καὶ σκληρῶν δοξῶν ἀπαλλάττονται πασῶν ⌈τε⌉ ἀπαλλαγῶν ἀκούειν θ' ἡδίστην καὶ τῷ πάσχοντι βεβαιότατα γιγνομένην. νομίζοντες γάρ, ὦ παῖ φίλε, οἱ καθαίροντες αὐτούς, ὥσπερ οἱ περὶ τὰ σώματα ἰατροὶ νενομίκασι, μὴ πρότερον ἂν τῆς προσφερομένης τροφῆς ἀπολαύειν δύνασθαι σῶμα, πρὶν ἂν τὰ ἐμποδίζοντ' ἐν αὐτῷ τις ἐκβάλῃ, ταὐτὸν καὶ περὶ ψυχῆς διενοήθησαν ἐκεῖνοι, μὴ πρότερον αὐτὴν ἕξειν τῶν προσφερομένων μαθημάτων ὄνησιν, πρὶν ἂν ἐλέγχων τις τὸν ἐλεγχόμενον εἰς αἰσχύνην καταστήσας, τὰς τοῖς μαθήμασιν ἐμποδίους δόξας ἐξελών, καθαρὸν ἀποφήνῃ καὶ ταῦθ' ἡγούμενον, ἅπερ οἶδεν, εἰδέναι μόνα, πλείω δὲ μή. — ΘΕΑΙ. Βελτίστη γοῦν καὶ σωφρονεστάτη τῶν ἕξεων αὕτη. — ΞΕ. Διὰ ταῦτα δὴ πάνθ' ἡμῖν, ὦ Θεαίτητε, καὶ τὸν ἔλεγχον λεκτέον ὡς ἄρα μεγίστη καὶ κυριωτάτη τῶν καθάρσεών ἐστι, καὶ τὸν ἀνέλεγκτον αὖ νομιστέον, ἂν καὶ τυγχάνῃ βασιλεὺς ὁ μέγας ὤν, τὰ μέγιστ' ἀκάθαρτον ὄντα, ἀπαίδευτόν τε καὶ αἰσχρὸν γεγονέναι ταῦτα, ἃ καθαρώτατον καὶ κάλλιστον ἔπρεπε τὸν ὄντως ἐσόμενον εὐδαίμονα εἶναι. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ignorantia liberamur, quomodo appellandam censes? — Theæ. Puto equidem, o hospes, reliquam partem opificiarias doctrinas nominari, hanc vero hic saltem eruditionem. — Hos. Imo, ubique fere Græciæ. nobis autem hoc præterea considerandum, utrum individuum jam sit totum hoc, an divisionem aliquam habeat cognomine dignam. — Theæ. Considerandum profecto.

XVII. Hos. Videtur igitur mihi etiam hoc divisionem aliquam suscipere. — Theæ. Qua ratione? — Hos. Ejus utique facultatis, quæ in docendo versatur, pars quædam asperior, quædam planior esse videtur. — Theæ. Quamnam utramque dicemus? — Hos. Unam quidem antiquam ac patriam, qua erga filios maxime utebantur, et nunc etiam multi utuntur, quotiescumque delinquunt, partim graviter partim mitius admonentes : universam hanc admonitoriam rectissime possumus nuncupare. — Theæ. Ita est. — Hos. Id vero nonnulli rationem reddentes sibi ipsi concessisse videntur, omnem inscitiam involuntariam esse putandam, nullumque discere velle illa, quæ bene scire se credit, et multo labore admonitoriam disciplinam vix quidquam proficere posse. — Theæ. Recte certe putant. — Hos. Quin etiam alia quadam via ad opinionem hujusmodi eruendam pergunt. — Theæ. Quanam? — Hos. Exquirunt sciscitanturque in his rebus, de quibus quis aliquid dicere se arbitratur, cum nihil dicat : deinde errantium opiniones facile discutiunt, easque rationibus colligentes in unum omnes conducunt et comparant : atque illas ostendunt sibi ipsis simul de iisdem et ad eadem et secundum eadem esse contrarias : illi vero hoc videntes sibi ipsis indignantur, erga alios vero mites evadunt, atque hoc modo magnas durasque opiniones de se deponunt : quæ quidem liberatio auditu liberationum omnium jucundissima est, et liberato firmissime inhæret. qui enim, dilecte puer, hos purgare aggrediuntur, haud secus quam medici de corporibus existimant, epulis non prius nutriri corpus quam quis, quæ in eo sunt, expulerit impedimenta, similiter isti non prius adhibitas doctrinas conferre animo censent, quam is, qui redarguitur, erubescat, repulsisque doctrinæ impedimentis, falsis videlicet opinionibus, purus evadat, nec ulla alia præter illa quæ novit nosse se putet. — Theæ. Optimus modestissimusque omnium hic habitus. — Hos. His de causis omnibus, o Theætete, dicendum, summam præcipuamque purgationem esse redargutionem : et eum, qui non redargutus est, si vel rex magnus sit, quandoquidem in maximis est impurus, rudem turpemque esse in illis, in quibus purissimus pulcherrimusque esse debeat quisquis sit felix revera futurus. — Theæ. Sic est omnino.

XVIII. ΞΕ. Τί δαί; τοὺς ταύτῃ χρωμένους τῇ τέχνῃ τίνας φήσομεν; ἐγὼ μὲν γὰρ φοβοῦμαι σοφιστὰς 231 φάναι. — ΘΕΑΙ. Τί δή; — ΞΕ. Μὴ μεῖζον αὐτοῖς προσάπτωμεν γέρας. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ μὴν προσέοικε a 5 τοιούτῳ τινὶ τὰ νῦν εἰρημένα. — ΞΕ. Καὶ γὰρ κυνὶ λύκος, ἀγριώτατον ἡμερωτάτῳ. τὸν δ' ἀσφαλῆ δεῖ πάντων μάλιστα περὶ τὰς ὁμοιότητας ἀεὶ ποιεῖσθαι τὴν φυλακήν· ὀλισθηρότατον γὰρ τὸ γένος. ὅμως δ' ἔστων· οὐ γὰρ περὶ σμικρῶν ὅρων τὴν ἀμφισβήτησιν οἴομαι 10 γενήσεσθαι τότε, ὁπόταν ἱκανῶς φυλάττωσιν. — b ΘΕΑΙ. Οὔκουν τό γ' εἰκός. — ΞΕ. Ἔστω δὴ διακριτικῆς τέχνης καθαρτική, καθαρτικῆς δὲ τὸ περὶ ψυχὴν μέρος ἀφωρίσθω, τούτου δὲ διδασκαλική· διδασκαλικῆς δὲ παιδευτική· τῆς δὲ παιδευτικῆς ὁ περὶ τὴν μάταιον 15 δοξοσοφίαν γιγνόμενος ἔλεγχος ἐν τῷ νῦν λόγῳ παραφανέντι μηδὲν ἄλλ' ἡμῖν εἶναι λεγέσθω πλὴν ἡ γένει γενναία σοφιστική. — ΘΕΑΙ. Λεγέσθω μέν· ἀπορῶ δ' ἔγωγ' ἤδη διὰ τὸ πολλὰ πεφάνθαι, τί χρή ποθ' ὡς ἀληθῆ λέγοντα c καὶ διισχυριζόμενον εἰπεῖν ὄντως εἶναι τὸν σοφιστήν. 20 — ΞΕ. Εἰκότως γε σὺ ἀπορῶν. ἀλλά τοι κἀκεῖνον ἡγεῖσθαι χρὴ νῦν ἤδη σφόδρ' ἀπορεῖν ὅπῃ ποτ' ἔτι διαδύσεται τὸν λόγον· ὀρθὴ γὰρ ἡ παροιμία, τὸ τὰς ἁπάσας μὴ ῥᾴδιον εἶναι διαφεύγειν. νῦν οὖν καὶ μάλιστ' ἐπιθετέον αὐτῷ. — ΘΕΑΙ. Καλῶς λέγεις.

25 XIX. ΞΕ. Πρῶτον δὴ στάντες οἷον ἐξαναπνεύσωμεν, καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διαλογισώμεθα ἅμ' ἀναπαυόμενοι. φέρε, ὁπόσα ἡμῖν ὁ σοφιστὴς πέφανται. δο- d κῶ μὲν γάρ, τὸ πρῶτον εὑρέθη νέων καὶ πλουσίων ἔμμισθος θηρευτής. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τὸ δέ γε 30 δεύτερον ἔμπορός τις περὶ τὰ τῆς ψυχῆς μαθήματα. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Τρίτον δ' ἆρ' οὐ περὶ ταὐτὰ ταῦτα κάπηλος ἀνεφάνη; — ΘΕΑΙ. Ναί. καὶ τέταρτόν γ' αὐτοπώλης περὶ τὰ μαθήματα ἡμῖν. — ΞΕ. Ὀρθῶς ἐμνημόνευσας. πέμπτον δ' ἐγὼ πειρά- 35 σομαι μνημονεύειν· τῆς γὰρ ἀγωνιστικῆς περὶ λόγους e ἦν τις ἀθλητής, τὴν ἐριστικὴν τέχνην ἀφωρισμένος. — ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν. — ΞΕ. Τό γε μὴν ἕκτον ἀμφισβητήσιμον μέν, ὅμως δ' ἔθεμεν αὐτῷ συγχωρήσαντες δοξῶν ἐμποδίων μαθήμασι περὶ ψυχὴν καθαρτὴν αὐτὸν 40 εἶναι. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἆρ' 232 οὖν ἐννοεῖς, ὅταν ἐπιστήμων τις πολλῶν φαίνηται, a μιᾶς δὲ τέχνης ὀνόματι προσαγορεύηται, τὸ φάντασμα τοῦθ' ὡς οὐκ ἔσθ' ὑγιές, ἀλλὰ δῆλον ὡς ὁ πάσχων αὐτὸ πρός τινα τέχνην οὐ δύναται κατιδεῖν ἐκεῖνο αὐτῆς, εἰς 45 ὃ πάντα τὰ μαθήματα ταῦτα βλέπει, διὸ καὶ πολλοῖς ὀνόμασιν ἀνθ' ἑνὸς τὸν ἔχοντ' αὐτὰ προσαγορεύει; — ΘΕΑΙ. Κινδυνεύει τοῦτο ταύτῃ πῃ μάλιστα πεφυκέναι.

XX. ΞΕ. Μὴ τοίνυν ἡμεῖς γ' αὐτὸ ἐν τῇ ζητήσει b δι' ἀργίαν πάσχωμεν, ἀλλ' ἀναλάβωμεν πρῶτόν τι τῶν 50 περὶ τὸν σοφιστὴν εἰρημένων. ἓν γάρ τί μοι μάλιστα κατεφάνη αὐτὸν μηνῦον. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ Ἀντιλογικὸν αὐτὸν ἔφαμεν εἶναί που. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τί δ'; οὐ καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ τούτου διδάσκαλον γίγνεσθαι; — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΞΕ. Σκοπῶμεν

XVIII. Hos. Quid vero? quosnam homines arte hac uti dicemus? vereor enim sophistas dicere. — Theæ. Quamobrem? — Hos. Ne illos nimio honore afficiamus. — Theæ. Verumtamen, quæ modo dicta sunt, tali cuidam similia sunt. — Hos. Atqui etiam cani lupus, maxime ferus mansuetissimo. eum vero, qui a deceptione tutus esse velit, in similitudine summopere cavere oportet: lubricum enim maxime hoc genus. sed tamen sunto: neque enim de exiguis terminis controversiam tunc futuram arbitror, quando diligenter hoc vitare student. — Theæ. Non sane, ut consentaneum est. — Hos. Esto igitur discretivæ artis species purgatoria: purgatoriæ autem pars, quæ mundat animum, seligatur: hujus ea, qua docetur: hujus ea, quæ ad eruditionem pertinet: hujus vero ea facultas, qua redarguitur illa temeraria sapientiæ opinio, ut præsens ratio monstrat, nihil aliud quam nobilis sophistice esse dicatur. — Theæ. Dicatur plane: ambigo vero ego jam, quid potissimum e multis, quæ sese nobis offerunt, sophistam esse revera affirmare conveniat. — Hos. Et merito tu dubitas, quandoquidem ipsum quoque sophistam ambigere nunc jam oportet omnino quanam via rationes nostras effugiat. scite namque proverbio dicitur, omnes effugere difficile esse. nunc igitur instandum maxime. — Theæ. Præclare loqueris.

XIX. Hos. Primum quidem gradum sistentes paululum respiremus, et inter nos ratiocinemur simul quiescentes. age resumamus quam varias præ se formas sophista jam tulerit. Prima enim investigatione, puto, apparuit juvenum ac divitum mercenarius esse venator. — Theæ. Ita. — Hos. Secunda, mercator quidam doctrinarum, quæ ad animum pertinent. — Theæ. Omnino. — Hos. Tertia, nonne circa hæc eadem caupo? — Theæ. Certe: quarta, doctrinæ suæ venditor. — Hos. Optime in memoriam revocasti. quintam vero ego ipse commemorare conabor: certator enim circa sermones et artificiosus nimium litigator (a nobis dicebatur). — Theæ. Sic utique constitit. — Hos. Forma sexta ambigua quidem, posuimus tamen concedentes purgatorem opinionum, quæ doctrinis in animo impedimento sunt. — Theæ. Prorsus. — Hos. Numquid advertis, quoties aliquis multorum peritus videtur, unius vero cujusdam artis nomine nuncupatur, hoc videri minime sanum, sed manifestum esse, eum, qui circa artem aliquam sic afficitur, non posse illud ipsum perspicere, ad quod doctrinæ omnes hæ tendunt, quare multis pro uno nominibus eum, qui variis scientiis videtur imbutus, appellat? — Theæ. Ita quodammodo natura comparatum id esse videtur.

XX. Hos. Ne igitur et nobis idem propter socordiam in hac indagatione accidat, sed repetamus primum aliquid eorum, quæ de sophista sunt dicta: unum enim quiddam ex illis præcipue sophistam significare mihi apparuit. — Theæ. Quid illud? — Hos. Contradictorem illum esse diximus. — Theæ. Diximus certe. — Hos. Nonne et magistrum eum esse ejusdem rei, quam ipse callet? — Theæ. Hoc quo-

δὴ, περὶ τίνος ἄρα καί φασιν οἱ τοιοῦτοι ποιεῖν ἀντιλογικούς. ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ἔστω τῇδέ πῃ. φέρε, περὶ τῶν θείων, ὅσ' ἀφανῆ τοῖς πολλοῖς, ἆρ' ἱκανοὺς ποιοῦσι τοῦτο δρᾶν; — ΘΕΑΙ. Λέγεται οὖν δὴ 5 περὶ αὐτῶν ταῦτα. — ΞΕ. Τί δ'; ὅσα φανερὰ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα; — ΘΕΑΙ. Τί γάρ; — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν ἔν γε ταῖς ἰδίαις συνουσίαις, ὁπόταν γενέσεώς τε καὶ οὐσίας πέρι κατὰ πάντων λέγηταί τι, ξύνισμεν ὡς αὐτοί τ' ἀντειπεῖν δεινοὶ τούς 10 τ' ἄλλους ὅτι ποιοῦσιν ἅπερ αὐτοὶ δυνατούς; — ΘΕΑΙ. Παντάπασί γε. — ΞΕ. Τί δ' αὖ περὶ νόμων καὶ ξυμπάντων τῶν πολιτικῶν ἆρ' οὐχ ὑπισχνοῦνται ποιεῖν ἀμφισβητητικούς; — ΘΕΑΙ. Οὐδεὶς γὰρ ἂν αὐτοῖς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διελέγετο μὴ τοῦθ' ὑπισχνουμέ15 νοις. — ΞΕ. Τά γε μὴν περὶ πασῶν τε καὶ κατὰ μίαν ἑκάστην τέχνην, ἃ δεῖ πρὸς ἕκαστον αὐτὸν τὸν δημιουργὸν ἀντειπεῖν, δεδημοσιωμένα που καταβέβληται γεγραμμένα τῷ βουλομένῳ μαθεῖν. — ΘΕΑΙ. Τὰ Πρωταγόρειά μοι φαίνει περί τε πάλης καὶ τῶν ἄλλων 20 τεχνῶν εἰρηκέναι. — ΞΕ. Καὶ πολλῶν γε, ὦ μακάριε, ἑτέρων. ἀτὰρ δὴ τὸ τῆς ἀντιλογικῆς τέχνης ἆρ' οὐκ ἐν κεφαλαίῳ περὶ πάντων πρὸς ἀμφισβήτησιν ἱκανή τις δύναμις ἔοικ' εἶναι; — ΘΕΑΙ. Φαίνεται γοῦν δὴ σχεδὸν οὐδὲν ὑπολιπεῖν. — ΞΕ. Σὺ δὲ δή, πρὸς 25 θεῶν, ὦ παῖ, δυνατὸν ἡγεῖ τοῦτο; τάχα γὰρ ἂν ὑμεῖς μὲν ὀξύτερον οἱ νέοι πρὸς αὐτὸ βλέποιτε, ἡμεῖς δ' ἀμ233βλύτερον. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον, καὶ πρὸς τί μάλιστα λέγεις; οὐ γάρ πω κατανοῶ τὸ νῦν ἐρωτώμενον. — ΞΕ. Εἰ πάντ' ἐπίστασθαί τιν' ἀνθρώπων ἐστὶ δυνατόν. 30 — ΘΕΑΙ. Μακάριον μένταν ἡμῶν, ὦ ξένε, ἦν τὸ γένος. — ΞΕ. Πῶς οὖν ἄν ποτέ τις πρός γε τὸν ἐπιστάμενον αὐτὸς ἀνεπιστήμων ὢν δύναιτ' ἄν ὑγιές τι λέγων ἀντειπεῖν; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς. — ΞΕ. Τί ποτ' οὖν ἂν εἴη τὸ τῆς σοφιστικῆς δυνάμεως θαῦμα; — 35 ΘΕΑΙ. Τοῦ δὴ πέρι; — ΞΕ. Καθ' ὅντινα τρόπον ποτὲ δυνατοὶ τοῖς νέοις δόξαν παρασκευάζειν, ὡς εἰσὶ πάντα πάντων αὐτοὶ σοφώτατοι. δῆλον γάρ, ὡς εἰ μήτ' ἀντέλεγον ὀρθῶς μήτ' ἐκείνοις ἐφαίνοντο, φαινόμενοί τ' εἰ μηδὲν αὖ μᾶλλον ἐδόκουν διὰ τὴν ἀμφισβή40 τησιν εἶναι φρόνιμοι, τὸ σὸν δὴ τοῦτο, σχολῇ ποτ' ἂν αὐτοῖς τις χρήματα διδοὺς ἤθελεν ἂν τούτων αὐτῶν μαθητὴς γίγνεσθαι. — ΘΕΑΙ. Σχολῇ μένταν. — ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐθέλουσι; — ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα. — ΞΕ. Δοκοῦσι γάρ, οἶμαι, πρὸς ταῦτ' ἐπιστημόνως ἔχειν αὐτοί, πρὸς 45 ἅπερ ἀντιλέγουσι. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Δρῶσι δέ γε τοῦτο πρὸς ἅπαντα, φαμέν; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Πάντ' ἄρα σοφοὶ τοῖς μαθηταῖς φαίνονται. — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΞΕ. Οὐκ ὄντες γε· ἀδύνατον γὰρ τοῦτό γ' ἐφάνη.

50 XXI. ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ [ἀδύνατον]; — ΞΕ. Δοξαστικὴν ἄρα τινὰ περὶ πάντων ἐπιστήμην ὁ σοφιστὴς ἡμῖν ἀλλ' οὐκ ἀλήθειαν ἔχων ἀναπέφανται. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν· καὶ κινδυνεύει γε τὸ νῦν εἰρημένον ὀρθότατα περὶ αὐτῶν εἰρῆσθαι. — ΞΕ. Λά-

que. — Hos. Videamus nunc circa quid maxime contradictores efficere alios sophistæ se prædicant: consideratio vero nostra hinc sumat exordium. age, an in rebus divinis quæcunque vulgus latent contradicendi facultatem præstant? — Theæ. Certe hoc de illis dicitur. — Hos. Quid vero? in iis, quæ oculis conspiciuntur, cœlo ac terra, et iis rebus, quæ his continentur? — Theæ. Quidni? — Hos. Jam vero in privatis colloquiis quoties de generatione essentiaque generatim aliquid dicitur, videmus ipsos ad contradicendum vehementes esse, et eos alios sui similes reddere. — Theæ. Omnino quidem. — Hos. Quid vero? circa leges ac res politicas omnes, nonne in his quoque contentiosos homines se efficere profitentur? — Theæ. Nemo (ut ita dixerim) cum illis dissereret, nisi hoc pollicerentur. — Hos. Quæ vero adversus singularum artium professores objicienda sunt, publice scripta circumferuntur, ut quilibet cognoscere ea possit. — Theæ. Quæ Protagoras de palæstra cæterisque artibus scripsit, dicere mihi videris. — Hos. Et de multis quidem aliis, o beate. verum ars ipsa contradicendi, nonne summatim facultas quædam esse videtur, quæ omnia in controversiam deducere potest? — Theæ. Nihil fere relinquere videtur. — Hos. Tu vero, per deos, o puer, fieri hoc posse putas? forte enim vos juvenes acutius hoc inspicitis, senes vero nos obtusius. — Theæ. Quid istud et quo consilio hoc maxime dicis? nondum enim quod nunc quæris intelligo. — Hos. Quærebam, utrum hominum quispiam scire omnia possit. — Theæ. Beatum profecto, hospes, nostrum genus esset. — Hos. Quonam igitur pacto ignorans quispiam intelligenti contradicens sanum quidquam objicere poterit? — Theæ. Nullo. — Hos. Quid ergo in illa sophistarum facultate mirabile esse posset? — Theæ. Qua in re? — Hos. In ratione, qua juvenibus possint persuadere, se unos omnium in rebus omnibus esse sapientissimos. constat enim, nisi recte contradicerent, neque illis recte contradicere viderentur, ac tales cum viderentur, nisi adversando existimari possent esse sapientiores, ut tu dicebas, vix fore aliquem, qui oblata pecunia ab istis erudiri cuperet. — Theæ. Vix profecto. — Hos. Nunc vero cupiunt. — Theæ. Vehementer. — Hos. Videntur enim, arbitror, illa in quibus adversantur, optime scire. — Theæ. Quidni? — Hos. Repugnant autem in omnibus. nonne? — Theæ. Absque dubio. — Hos. In omnibus igitur sapientes discipulis esse videntur. — Theæ. Cur non? — Hos. Neque tamen sunt: vidimus enim, hoc fieri non posse.

XXI. Theæ. Fieri non potest. — Hos. Speciem igitur scientiæ cujusque potius quam veram scientiam habere sophista nobis apparuit. — Theæ. Prorsus: et quæ modo dixisti, recte admodum dicta videntur. — Hos. Ponamus

δωμεν τοίνυν σαφέστερόν τι παράδειγμα περὶ τούτων. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δή; — ΞΕ. Τόδε. καί μοι πειρῶ προσέχων τὸν νοῦν εὖ μάλα ἀποκρίνασθαι. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Εἴ τις φαίη μὴ λέγειν μηδ' ἀντιλέγειν, ἀλλὰ ποιεῖν καὶ δρᾶν μιᾷ τέχνῃ ξυνάπαντ' ἐπίστασθαι πράγματα. — ΘΕΑΙ. Πῶς πάντ' εἶπες; e — ΞΕ. Τὴν ἀρχὴν τοῦ ῥηθέντος σύ γ' ἡμῖν εὐθὺς ἀγνοεῖς· τὰ γὰρ ξύμπαντα, ὡς ἔοικας, οὐ μανθάνεις. — ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΞΕ. Λέγω τοίνυν σὲ κἀμὲ 10 τῶν πάντων, καὶ πρὸς ἡμῖν τἆλλα ζῷα καὶ δένδρα. — ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις; — ΞΕ. Εἴ τις ἐμὲ καὶ σὲ καὶ τἆλλα φυτὰ πάντα ποιήσειν φαίη. — ΘΕΑΙ. Τίνα δὴ 234 λέγων τὴν ποίησιν; οὐ γὰρ δὴ γεωργόν γ' ἐρεῖς τινά· a καὶ γὰρ ζῴων αὐτὸν εἶπες ποιητήν. — ΞΕ. Φημί, 15 καὶ πρός γε θαλάττης καὶ γῆς καὶ οὐρανοῦ καὶ θεῶν καὶ τῶν ἄλλων ξυμπάντων. καὶ τοίνυν καὶ ταχὺ ποιήσας αὐτῶν ἕκαστα πάνυ σμικροῦ νομίσματος ἀποδίδοται. — ΘΕΑΙ. Παιδιὰν λέγεις τινά — ΞΕ. Τί δαί; τὴν τοῦ λέγοντος ὅτι πάντ' οἶδε καὶ ταῦθ' ἕτερον ἂν διδά- 20 ξειεν ὀλίγου καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, μῶν οὐ παιδιὰν νομιστέον; — ΘΕΑΙ. Πάντως δήπου. — ΞΕ. Παιδιᾶς δ' ἔχεις τι τεχνικώτερον καὶ χαριέστερον εἶδος ἢ τὸ b μιμητικόν; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς· πάμπολυ γὰρ εἴρηκας εἶδος εἰς ἓν πάντα ξυλλαβὼν καὶ σχεδὸν ποικιλώ- 25 τατον.

XXII. ΞΕ. Οὐκοῦν τόν γ' ὑπισχνούμενον δυνατὸν εἶναι μιᾷ τέχνῃ πάντα ποιεῖν γιγνώσκομέν που τοῦτον, ὅτι μιμήματα καὶ ὁμώνυμα τῶν ὄντων ἀπεργαζόμενος τῇ γραφικῇ τέχνῃ δυνατὸς ἔσται τοὺς ἀνοήτους τῶν νέων 30 παίδων πόρρωθεν τὰ γεγραμμένα ἐπιδεικνὺς λανθάνειν ὡς, ὅ τί περ ἂν βουληθῇ δρᾶν, τοῦθ' ἱκανώτατος ὢν ἀποτελεῖν ἔργῳ. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τί c δὲ δή; περὶ τοὺς λόγους ἆρ' οὐ προσδοκῶμεν εἶναί τιν' ἄλλην τοιαύτην τέχνην, ᾗ δυνατὸν αὖ τυγχάνειν τοὺς 35 νέους καὶ ἔτι πόρρω τῶν πραγμάτων τῆς ἀληθείας ἀφεστῶτας διὰ τῶν ὤτων τοῖς λόγοις γοητεύειν δεικνύντας εἴδωλα λεγόμενα περὶ πάντων, ὥστε ποιεῖν ἀληθῆ δοκεῖν λέγεσθαι καὶ τὸν λέγοντα δὴ σοφώτατον πάντων ἅπαντ' εἶναι; — ΘΕΑΙ. Τί γὰρ οὐκ ἂν εἴη ἄλλη τις d 40 τοιαύτη τέχνη; — ΞΕ. Τοὺς πολλοὺς οὖν, ὦ Θεαίτητε, τῶν τότ' ἀκουόντων ἆρ' οὐκ ἀνάγκη, χρόνου τ' ἐπελθόντος αὐτοῖς ἱκανοῦ καὶ προϊούσης ἡλικίας, τοῖς τ' οὖσι προσπίπτοντας ἐγγύθεν καὶ διὰ παθημάτων ἀναγκαζομένους ἐναργῶς ἐφάπτεσθαι τῶν ὄντων μεταβάλλειν 45 τὰς τότε γενομένας δόξας, ὥστε σμικρὰ μὲν φαίνεσθαι τὰ μεγάλα, χαλεπὰ δὲ τὰ ῥᾴδια, καὶ πάντα πάντῃ ἀνατετράφθαι τὰν τοῖς λόγοις φαντάσματα ὑπὸ τῶν ἐν e ταῖς πράξεσιν παραγενομένων ἔργων; — ΘΕΑΙ. Ὡς γοῦν ἐμοὶ τηλικῷδ' ὄντι κρῖναι. οἶμαι δὲ κἀμὲ τῶν ἔτι 50 πόρρωθεν ἀφεστηκότων εἶναι. — ΞΕ. Τοιγαροῦν ἡμεῖς σε οἵδε πάντες πειρασόμεθα καὶ νῦν πειρώμεθ' ὡς ἐγγύτατα ἄνευ τῶν παθημάτων προσάγειν. περὶ δ' οὖν τοῦ σοφιστοῦ τόδε μοι λέγε· πότερον ἤδη τοῦτο σαφές, 235 ὅτι τῶν γοήτων ἐστί τις, μιμητὴς ὢν τῶν ὄντων, ἢ δι- a

ergo exemplum aliquod istorum magis perspicuum. — THEÆ. Quale? — HOS. Hoc: et attende diligenter atque apte responde. — THEÆ. Quale? — HOS. Hoc: si quis assereret non dicere nec contradicere, sed præstare atque efficere una arte cunctas res se scire. — THEÆ. Quomodo cunctas dicebas? — HOS. Principium sermonis nostri tu statim ignoras: illud cunctas enim, ut videris, non intelligis. — THEÆ. Non certe. — HOS. Dico igitur in numero omnium esse me ac te, et reliqua quoque animalia arboresque. — THEÆ. Quo modo inquis? — HOS. Si quis me ac te cæteraque creata et crescentia omnia se facturum promitteret. — THEÆ. Quem faciendi modum dicens? non enim dices agricolam quendam: nam animalium quoque eum factorem dicebas. — HOS. Aio, et terræ præterea et maris cœlique ac deorum et reliquorum omnium: et cum brevi effecerit, unumquodque exiguo pretio vendit. — THEÆ. Jocum quendam narras. — HOS. Quid vero? nonne et ille jocari dicendus est, qui omnia se nosse dicat, aliumque ea docere exigua quadam mercede brevique tempore? — THEÆ. Prorsus. — HOS. Jocandi vero speciem an habes ullam magis artificiosam et jucundam quam imitationem? — THEÆ. Nullam: amplam sane speciem dixisti in unum omnia comprehendens et fere maxime multiplicem.

XXII. HOS. An non intelligimus eum, qui arte una cuncta se facere posse profitetur, pingendi arte fingentem ejusdem nominis rerum simulacra dementes pueros posse decipere, dum picta eminus spectanda proponit, quasi quodcunque velit, efficere revera optime possit? — THEÆ. Quid prohibet? — HOS. Nonne et aliam circa sermones quandam artem esse suspicamur, qua fieri item possit, ut adolescentulos et procul a veritate rerum adhuc qui absunt decipiat quis, imagines quasdam narrando et auribus inculcando, ita ut vera eloqui omniumque hominum esse in omnibus sapientissimus videatur? — THEÆ. Quidni alia quædam ejusmodi esset ars? — HOS. Nonne necesse est, plurimos, o Theætete, eorum, qui hæc audiverunt, cum adoleverint et cum res ipsas cominus considerent et experientia eas evidenter attrectare cogantur, pristinas opiniones ita commutare, ut exigua videantur quæ magna, difficilia quæ facilia, et singula passim sermonibus concepta phantasmata ipsarum actionum et rerum experientia evertantur? — THEÆ. Ita mihi videtur, prout meæ hujus ætatis judicium est. arbitror autem et me quoque in eorum numero esse, qui adhuc procul absunt. — HOS. Itaque nos præsentes conabimur et nunc conamur quam proxime absque illa experientia te adducere. de sophista igitur hoc mihi dicas, utrum inter nos jam constat, præstigiatorem quendam eum esse, verarum rerum imitatorem, an adhuc am-

στάζομεν ἔτι, μὴ περὶ ὅσωνπερ ἀντιλέγειν δοκεῖ δυ-
νατὸς εἶναι, περὶ τοσούτων καὶ τὰς ἐπιστήμας ἀληθῶς
ἔχων τυγχάνει; — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς ἄν, ὦ ξένε; ἀλλὰ
σχεδὸν ἤδη σαφὲς ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι τῶν τῆς παι-
5 διᾶς μετεχόντων ἐστί τις ⌜μερῶν⌝ εἷς. — ΞΕ. Γόητα
μὲν δὴ καὶ μιμητὴν ἄρα θετέον αὐτόν τινα. —
ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ ⌜θετέον⌝;

XXIII. ΞΕ. Ἄγε δή, νῦν ἡμέτερον ἔργον ἤδη τὸν
θῆρα μηκέτ' ἀνεῖναι· σχεδὸν γὰρ αὐτὸν περιειλήφαμεν b
10 ἐν ἀμφιβληστρικῷ τινι τῶν ἐν τοῖς λόγοις περὶ τὰ
τοιαῦτ' ὀργάνων, ὥστ' οὐκέτ' ἐκφεύξεται τόδε γε. —
ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Τὸ μὴ οὐ τοῦ γένους εἶναι
τοῦ τῶν θαυματοποιῶν τις εἷς. — ΘΕΑΙ. Κἀμοὶ
τοῦτό γ' οὕτω περὶ αὐτοῦ ξυνδοκεῖ. — ΞΕ. Δέδοκται
15 τοίνυν ὅτι τάχιστα διαιρεῖν τὴν εἰδωλοποιικὴν τέχνην,
καὶ καταβάντας εἰς αὐτήν, ἐὰν μὲν ἡμᾶς εὐθὺς ὁ σοφι-
στὴς ὑπομείνῃ, συλλαβεῖν αὐτὸν κατὰ τὰ ἐπεσταλμένα
ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ λόγου, κἀκείνῳ παραδόντας ἀποφῆ- c
ναι τὴν ἄγραν· ἐὰν δ' ἄρα κατὰ μέρη τῆς μιμητικῆς
20 δύηταί πῃ, ξυνακολουθεῖν αὐτῷ διαιροῦντας ἀεὶ τὴν
ὑποδεχομένην αὐτὸν μοῖραν, ἕωσπερ ἂν ληφθῇ. πάν-
τως οὔθ' οὗτος οὔτ' ἄλλο γένος οὐδὲν μή ποτ' ἐκφυγὸν
ἐπεύξηται τὴν τῶν οὕτω δυναμένων μετιέναι καθ' ἕκα-
στά τε καὶ ἐπὶ πάντα μέθοδον. — ΘΕΑΙ. Λέγεις εὖ,
25 καὶ ταῦτα ταύτῃ ποιητέον. — ΞΕ. Κατὰ δὴ τὸν παρ-
εληλυθότα τρόπον τῆς διαιρέσεως ἔγωγέ μοι καὶ νῦν d
φαίνομαι δύο καθορᾶν εἴδη τῆς μιμητικῆς· τὴν δὲ ζη-
τουμένην ἰδέαν, ἐν ὁποτέρῳ ποθ' ἡμῖν οὖσα τυγχάνει,
καταμαθεῖν οὐδέπω μοι δοκῶ νῦν δυνατὸς εἶναι. —
30 ΘΕΑΙ. Σὺ δ' ἀλλ' εἰπὲ πρῶτον καὶ δίελε ἡμῖν, τίνε
τὼ δύο λέγεις. — ΞΕ. Μίαν μὲν τὴν εἰκαστικὴν ὁρῶν
ἐν αὐτῇ τέχνην. ἔστι δ' αὕτη μάλιστα, ὁπόταν κατὰ
τὰς τοῦ παραδείγματος συμμετρίας τις ἐν μήκει καὶ
πλάτει καὶ βάθει, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι χρώματα ἀπο-
35 διδοὺς τὰ προσήκοντα ἑκάστοις, τὴν τοῦ μιμήματος e
γένεσιν ἀπεργάζηται. — ΘΕΑΙ. Τί δ'; οὐ πάντες οἱ
μιμούμενοί τι τοῦτ' ἐπιχειροῦσι δρᾶν; — ΞΕ. Οὔκουν
ὅσοι γε τῶν μεγάλων πού τι πλάττουσιν ἔργων ἢ γρά-
φουσιν· εἰ γὰρ ἀποδιδοῖεν τὴν τῶν καλῶν ἀληθινὴν
40 συμμετρίαν, οἶσθ' ὅτι σμικρότερα μὲν τοῦ δέοντος τὰ
236 ἄνω, μείζω δὲ τὰ κάτω φαίνοιτ' ἂν διὰ τὸ τὰ μὲν πόρ- a
ρωθεν, τὰ δ' ἐγγύθεν ὑφ' ἡμῶν ὁρᾶσθαι. ἆρ' οὖν οὐ
χαίρειν τἀληθὲς ἐάσαντες οἱ δημιουργοὶ νῦν οὐ τὰς οὔσας
συμμετρίας, ἀλλὰ τὰς δοξούσας εἶναι καλὰς τοῖς εἰδώ-
45 λοις ἐναπεργάζονται; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. —
ΞΕ. Τὸ μὲν ἄρ' ἕτερον οὐ δίκαιον, εἰκός γ' ὄν, εἰκόνα
καλεῖν; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ τῆς γε μιμητι- b
κῆς τὸ ἐπὶ τούτῳ μέρος κλητέον, ὅπερ εἴπομεν ἐν τῷ
πρόσθεν, εἰκαστικήν; — ΘΕΑΙ. Κλητέον. — ΧΕ. Τί
50 δαί; τὸ φαινόμενον μὲν διὰ τὴν ἐκ καλοῦ θέαν ἐοικέναι
τῷ καλῷ, δύναμιν δ' εἴ τις λάβοι τὰ τηλικαῦθ' ἱκανῶς
ὁρᾶν, μηδ' ἐοικὸς ᾧ φησιν ἐοικέναι, τί καλοῦμεν; ἆρ'
οὐκ, ἐπείπερ φαίνεται μέν, ἔοικε δ' οὔ, φάντασμα; —
ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΞΕ. Οὐκοῦν πάμπολυ καὶ κατὰ

bigimus ne forte veram illarum rerum scientiam habeat, de quibus contradicere posse videtur? — Theæ. Et quo modo, hospes? jam ex his, quæ dicta sunt, patet eum ex illorum numero esse, qui jocandi artem quandam callent. — Hos. Præstigiator ergo et imitator quidam est dicendus. — Theæ. Procul dubio.

XXIII. Hos. Age igitur: jam cavendum est, ne prædam iterum dimittamus. fere namque sophistam veluti verriculo quodam irretitum ratiocinando comprehendimus, ita ut hoc saltem non amplius subterfugiat. — Theæ. Quid istud? — Hos. Quod videlicet unus quidam est ex his qui præstigiis fallunt. — Theæ. Idem quoque mihi videtur. — Hos. Visum est igitur quamprimum artem simulacrorum effectricem dividere, et cum ad illam descenderimus, si quidem nos sophista continuo sustineat, capere illum sicut a regia est ratione mandatum, et huc ostendere prædam: sin autem subeat artis imitandi particulas quasdam, insequi et partem, qua sese occulerit, dividere donec prehendatur. omnino neque hic neque aliud ullum genus unquam glorietur effugisse eorum methodum, qui omnia sigillatim persequi adeo possunt. — Theæ. Recte mones, atque ita agendum. — Hos. Secundum superiorem dividendi rationem duas etiam nunc imitationis species cernere mihi videor: ideam vero, quam quærimus, utra in specie ponam, nondum mihi nunc videor posse animadvertere. — Theæ. Tu vero hasce prius species duas distingue atque declara. — Hos. Unam quidem assimilandi artem in ea video: hujus autem inprimis munus est, secundum exemplaris commensurationes quoad longitudinem, latitudinem, profunditatem, convenientesque singulis colores æmulam imaginem fabricare. — Theæ. Quid vero? nonne omnes, qui aliquid imitantur, id agere nituntur? — Hos. Nequaquam ii, qui magnum aliquod opus fingunt aut pingunt: si enim veram pulchrorum commensurationem exhiberent, minora quam decet superiora, majora vero quæ infra sunt, apparerent, propterea quod illa eminus, hæc cominus a nobis conspiciuntur. nonne ergo artifices, veritate missa, non eas, quæ revera sunt sed quæ videbuntur pulchræ commensurationes, simulacris accommodant? — Theæ. Prorsus. — Hos. Alteram igitur speciem, nonne æquum est, cum imago sit, imaginem vocare? — Theæ. Maxime. — Hos. Nonne igitur species altera assimilatrix vocari debet? — Theæ. Certe. — Hos. Partem igitur imitatricis alteram, ut supra diximus, assimilatricem appellabimus. — Theæ. Sic prorsus. — Hos. Quid porro? quod videtur quidem pulchro simile propter effictum e re pulchra conspectum, si vero quis penitus talia inspicere queat, ne simile quidem (ei) cui simile esse dicit, quo illud nomine nuncupabimus? an non quia φαίνεται i. e. videtur quidem, neque tamen est simile, phantasma dicendum? — Theæ. Profecto. — Hos. An non inprimis et in

τὴν ζωγραφίαν τοῦτο τὸ μέρος ἐστὶ καὶ κατὰ ξύμπασαν c μιμητικήν; — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τὴν δὴ φάντασμα ἀλλ' οὐκ εἰκόνα ἀπεργαζομένην τέχνην ἆρ' οὐ φανταστικὴν ὀρθότατ' ἂν προσαγορεύοιμεν; — 5 ΘΕΑΙ. Πολύ γε. — ΞΕ. Τούτω τοίνυν τὼ δύο ἔλεγον εἴδη τῆς εἰδωλοποιικῆς, εἰκαστικὴν καὶ φανταστικήν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Ὃ δέ γε καὶ τότ' ἠμφεγνόουν, ἐν ποτέρᾳ τὸν σοφιστὴν θετέον, οὐδὲ νῦν πω δύναμαι θεάσασθαι σαφῶς, ἀλλ' ὄντως θαυμαστὸς d 10 ἀνὴρ καὶ κατιδεῖν παγχάλεπος, ἐπεὶ καὶ νῦν μάλ' εὖ καὶ κομψῶς εἰς ἄπορον εἶδος διερευνήσασθαι καταπέφευγεν. — ΘΕΑΙ. Ἔοικεν. — ΞΕ. Ἆρ' οὖν αὐτὸ γιγνώσκων ξύμφης, ἤ σε οἷον ῥύμη τις ὑπὸ τοῦ λόγου συνειθισμένον συνεπεσπάσατο πρὸς τὸ ταχὺ ξυμφῆσαι; 15 — ΘΕΑΙ. Πῶς καὶ πρὸς τί τοῦτ' εἴρηκας;

pictura pars hæc et in universo imitationis genere est? — Theæ. Quidni? — Hos. Artem igitur illam qua phantasma fingitur non imago, nonne phantasticam merito nuncupabimus? — Theæ. Consentaneum est. — Hos. Has quidem duas imaginariæ facultatis species dicebam, unam assimilatricem, alteram phantasticam. — Theæ. Recte. — Hos. Atque id quod tunc ambigebam, utra in specie sit sophista ponendus, nequedum satis video, sed revera mirabilis vir iste cognituque difficilis, quandoquidem et nunc scite admodum tergiversatus in obscuræ speciei latebras secessit. — Theæ. Videtur. — Hos. Numquid igitur hoc intelligens mihi assentiris, an impetus quidam propter hunc sermonem ita te consuetum induxit, ut repente confitereris? — Theæ. Quomodo et quorsum hæc?

XXIV. ΞΕ. Ὄντως, ὦ μακάριε, ἐσμὲν ἐν παντάπασι χαλεπῇ σκέψει. τὸ γὰρ φαίνεσθαι τοῦτο καὶ τὸ e δοκεῖν, εἶναι δὲ μή, καὶ τὸ λέγειν μὲν ἄττα, ἀληθῆ δὲ μή, πάντα ταῦτ' ἐστὶ μεστὰ ἀπορίας ἀεὶ ἐν τῷ πρόσθεν 20 χρόνῳ καὶ νῦν. ὅπως γὰρ εἰπόντα χρὴ ψευδῆ λέγειν ἢ δοξάζειν ὄντως εἶναι, καὶ τοῦτο φθεγξάμενον ἐναντιολογίᾳ μὴ συνέχεσθαι, παντάπασιν, ὦ Θεαίτητε, 237 χαλεπόν. — ΘΕΑΙ. Τί δή; — ΞΕ. Τετόλμηκεν a ὁ λόγος οὗτος ὑποθέσθαι τὸ μὴ ὂν εἶναι· ψεῦδος γὰρ οὐκ 25 ἂν ἄλλως ἐγίγνετο ὄν. Παρμενίδης δ' ὁ μέγας, ὦ παῖ, παισὶν ἡμῖν οὖσιν ἀρχόμενός τε καὶ διὰ τέλους τοῦτ' ἀπεμαρτύρατο, πεζῇ θ' ὧδ' ἑκάστοτε λέγων καὶ μετὰ μέτρων·

XXIV. Hos. In arduam profecto, o beate, considerationem incidimus. semper enim tam in præterito quam in præsenti tempore dubitationis et difficultatis plena sunt illa, apparere atque videri, esse vero nequaquam, nec non aliquem loqui quædam, non tamen vera. quomodo enim dicentem oporteat falsa dicere aut arbitrari revera esse, et qui hoc dixerit, eum sibi ipsi non repugnare, plane, o Theætete, difficile est. — Theæ. Cur? — Hos. Hæc ratio id, quod non est, esse admittit: falsum namque haud aliter quod est fieret. Parmenides autem magnus, o puer, dum pueri adhuc essemus, ab initio assidueque id testatus est pedestri et metrica oratione hunc in modum:

> οὐ γὰρ μή ποτε τοῦτο δαῇς, φησίν, εἶναι μὴ ἐόντα·
> 30 ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήμενος εἶργε νόημα.

> Nunquam, inquit, intelliges esse illa quæ non sunt;
> sed tu hoc tramite quærens mentem cohibe.

παρ' ἐκείνου τ' οὖν μαρτυρεῖται, καὶ μάλιστά γε δὴ b πάντων ὁ λόγος αὐτὸς ἂν δηλώσειε μέτρια βασανισθείς. τοῦτ' οὖν αὐτὸ πρῶτον θεασώμεθα, εἰ μή τί σοι διαφέρει. — ΘΕΑΙ. Τὸ μὲν ἐμὸν ὅπῃ βούλει τίθεσο, τὸν 35 δὲ λόγον ᾗ βέλτιστα διέξεισι σκοπῶν αὐτός τ' ἴθι κἀμὲ κατὰ ταύτην τὴν ὁδὸν ἄγε.

Ab illo igitur testimonium perhibetur et inprimis ipsa ratio mediocriter examinata rem patefaciet. age igitur hoc primum, si tibi placet, inspiciamus. — Theæ. Quod ad me attinet, quomodo vis pone: qua autem optime procedat ratio considerans, ea via ipse pergas et me ducas.

XXV. ΞΕ. Ἀλλὰ χρὴ δρᾶν ταῦτα. καί μοι λέγε· τὸ μηδαμῶς ὂν τολμῶμέν που φθέγγεσθαι; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Μὴ τοίνυν ἔριδος ἕνεκα 40 μηδὲ παιδιᾶς, ἀλλ' εἰ σπουδῇ δέοι συννοήσαντά τιν' ἀποφήνασθαι τῶν ἀκροατῶν, ποῖ χρὴ τοὔνομ' ἐπιφέρειν c τοῦτο τὸ μὴ ὄν, ἔχειν δοκοῦμεν ἂν εἰς τί καὶ ἐπὶ ποῖον αὐτόν τε καταχρήσασθαι καὶ τῷ πυνθανομένῳ δεικνύναι; — ΘΕΑΙ. Χαλεπὸν ἤρου καὶ σχεδὸν εἰπεῖν οἵῳ 45 γ' ἐμοὶ παντάπασιν ἄπορον. — ΞΕ. Ἀλλ' οὖν τοῦτό γε δῆλον, ὅτι τῶν ὄντων ἐπί τι τὸ μὴ ὂν οὐκ οἰστέον. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΞΕ. Οὐκοῦν, ἐπείπερ οὐκ ἐπὶ τὸ ὄν, οὐδ' ἐπὶ τὸ τὶ φέρων ὀρθῶς ἄν τις φέροι. — ΘΕΑΙ. Πῶς δή; — ΞΕ. Καὶ τοῦθ' ἡμῖν που φανερόν, d 50 ὡς καὶ τὸ τὶ τοῦτο ῥῆμα ἐπ' ὄντι λέγομεν ἑκάστοτε· μόνον γὰρ αὐτὸ λέγειν, ὥσπερ γυμνὸν καὶ ἀπηρημωμένον ἀπὸ τῶν ὄντων ἁπάντων, ἀδύνατον. ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Ἀδύνατον. — ΞΕ. Ἆρα τῇδε σκοπῶν ξύμφης,

XXV. Hos. Ita prorsus agendum. et mihi responde: an pronuntiare quod nullo modo est audemus? — Theæ. Quidni? — Hos. Si quidem nullius contentionis aut joci gratia quæratur de his, sed si audientium quempiam oporteat serio nobis nomen hoc non ens declarare quo referendum sit, an fore ut habeat is putamus, quo se vertat, quidve et quale interroganti demonstret? — Theæ. Rem arduam sciscitaris et fere dicere quam ego nullo modo possum. — Hos. Hoc igitur saltem constat, id non ens nulli eorum, quæ sunt, attribuendum esse. — Theæ. Quomodo enim id fieret? — Hos. Cum igitur ad ens referri non possit, neque ad aliquid referendum. — Theæ. Quonam pacto? — Hos. Id quoque nobis patet, quod vocula aliquid de ente (*i. e.* de eo, quod est) semper dicitur: impossibile enim est, ipsum aliquid solum et quasi nudatum ab omnibus iis, quæ sunt, seorsum enuntiare. nonne? — Theæ. Impossibile certe. — Hos. An ita considerans confiteris, neces-

ὡς ἀνάγκη τόν τι λέγοντα ἕν γέ τι λέγειν; — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΞΕ. Ἑνὸς γὰρ δὴ τό γε τὶ φήσεις σημεῖον εἶναι, τὸ δὲ τινὲ δυοῖν, τὸ δὲ τινὲς πολλῶν. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τὸν δὲ δὴ μὴ τὶ λέγοντα ἀναγκαιότατον, e
5 ὡς ἔοικε, παντάπασι μηδὲν λέγειν. — ΘΕΑΙ. Ἀναγκαιότατον μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἆρ' οὖν οὐδὲ τοῦτο συγχωρητέον, τὸ τὸν τοιοῦτον λέγειν μέν [τι], λέγειν μέντοι μηδέν, ἀλλ' οὐδὲ λέγειν φατέον, ὅς γ' ἂν ἐπιχειρῇ μὴ ὂν φθέγγεσθαι; — ΘΕΑΙ. Τέλος γοῦν ἂν ἀπορίας
10 ὁ λόγος ἔχοι.

238 XXVI. ΞΕ. Μήπω μέγ' εἴπῃς· ἔτι γάρ, ὦ μακάριε, ἔστι, καὶ ταῦτά γε τῶν ἀποριῶν ἡ μεγίστη καὶ πρώτη. περὶ γὰρ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν οὖσα τυγχάνει. — ΘΕΑΙ. Πῶς φής; λέγε καὶ μηδὲν ἀποκνήσῃς. a
15 — ΞΕ. Τῷ μὲν ὄντι που προσγένοιτ' ἄν τι τῶν ὄντων ἕτερον. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Μὴ ὄντι δέ τι τῶν ὄντων ἆρά ποτε προσγίγνεσθαι φήσομεν δυνατὸν εἶναι; — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς; — ΞΕ. Ἀριθμὸν δὴ τὸν ξύμπαντα τῶν ὄντων τίθεμεν. — ΘΕΑΙ. Εἴπερ γε καὶ b
20 ἄλλο τι [θετέον ὡς ὄν]. — ΞΕ. Μὴ τοίνυν μηδ' ἐπιχειρῶμεν ἀριθμοῦ μήτε πλῆθος μήτε τὸ ἓν πρὸς τὸ μὴ ὂν προσφέρειν. — ΘΕΑΙ. Οὔκουν ἂν ὀρθῶς γε, ὡς ἔοικεν, ἐπιχειροῖμεν, ὥς φησιν ὁ λόγος. — ΞΕ. Πῶς οὖν ἂν ἢ διὰ τοῦ στόματος φθέγξαιτ' ἄν τις ἢ καὶ τῇ δια-
25 νοίᾳ τὸ παράπαν λάβοι τὰ μὴ ὄντα ἢ τὸ μὴ ὂν χωρὶς ἀριθμοῦ; — ΘΕΑΙ. Λέγ' ὅπῃ. — ΞΕ. Μὴ ὄντα μὲν ἐπειδὰν λέγωμεν, ἆρ' οὐ πλῆθος ἐπιχειροῦμεν ἀριθμοῦ προστιθέναι; — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΞΕ. Μὴ ὂν δέ, ἆρ' οὐ τὸ ἓν αὖ; — ΘΕΑΙ. Σαφέστατά γε. — ΞΕ. Καὶ c
30 μὴν οὔτε δίκαιόν γ' οὔτ' ὀρθόν φαμεν ὂν ἐπιχειρεῖν μὴ ὄντι προσαρμόττειν. — ΘΕΑΙ. Λέγεις ἀληθέστατα. — ΞΕ. Συννοεῖς οὖν, ὡς οὔτε φθέγξασθαι δυνατὸν ὀρθῶς οὔτ' εἰπεῖν οὔτε διανοηθῆναι τὸ μὴ ὂν αὐτὸ καθ' αὑτό, ἀλλ' ἔστιν ἀδιανόητόν τε καὶ ἄρρητον καὶ ἄφθεγκτον
35 καὶ ἄλογον; — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἆρ' οὖν ἐψευσάμην ἄρτι λέγων τὴν μεγίστην ἀπορίαν ἐρεῖν αὐτοῦ πέρι; — ΘΕΑΙ. Τί δέ; ἔτι μείζω τινὰ λέγειν ἄλλην ἔχομεν; — ΞΕ. Τί δαί, ὦ θαυμάσιε; οὐκ ἐννοεῖς αὐτοῖς τοῖς λεχθεῖσιν, ὅτι καὶ τὸν d
40 ἐλέγχοντα εἰς ἀπορίαν καθίστησι τὸ μὴ ὂν οὕτως, ὥστε, ὁπόταν αὐτὸ ἐπιχειρῇ τις ἐλέγχειν, ἐναντία αὐτὸν αὑτῷ περὶ ἐκεῖνο ἀναγκάζεσθαι λέγειν; — ΘΕΑΙ. Πῶς φής; εἰπὲ ἔτι σαφέστερον. — ΞΕ. Οὐδὲν δεῖ τὸ σαφέστερον ἐν ἐμοὶ σκοπεῖν. ἐγὼ μὲν γὰρ ὑποθέμενος οὔθ' ἑνὸς e
45 οὔτε τῶν πολλῶν τὸ μὴ ὂν δεῖν μετέχειν, ἄρτι τε καὶ νῦν οὕτως ἓν αὐτὸ εἴρηκα· τὸ μὴ ὂν γὰρ φημί. ξυνίης τοι; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ μὴν αὖ καὶ σμικρὸν ἔμπροσθεν ἄφθεγκτόν τ' αὐτὸ καὶ ἄρρητον καὶ ἄλογον ἔφην εἶναι. ξυνέπει; — ΘΕΑΙ. Ξυνέπομαι. πῶς γὰρ
50 οὔ; — ΞΕ. Οὐκοῦν τό γ' εἶναι προσάπτειν πειρώμενος
239 ἐναντία τοῖς πρόσθεν ἔλεγον; — ΘΕΑΙ. Φαίνει. — a ΞΕ. Τί δαί; τοῦτο προσάπτων οὐχ ὡς ἑνὶ διελεγόμην; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἄλογόν τε λέγων καὶ ἄρρητον καὶ ἄφθεγκτον ὥς γε πρὸς ἓν τὸν λόγον ἐποιού-

sarium esse eum, qui aliquid dicat, unum saltem aliquid dicere? — Theae. Ita. — Hos. Unius enim signum ipsum aliquid saltem esse dices, duorum duo quaedam sive quidam (τινέ), et multorum multi quidam (τινές). — Theae. Dicam plane. — Hos. Eum ergo, qui non aliquid dicit, necesse certe est, ut videtur, omnino nihil dicere? — Theae. Necesse est prorsus. — Hos. Nonne ergo id quoque concedendum, hominem talem dicere quidem, dicere tamen nihil, sed neque dicere dici posse illum, qui conatur non ens (*i. e.* id, quod non est) enuntiare. — Theae. Sermo igitur finem dubitandi habebit.

XXVI. Hos. Nondum alta voce dicas : est enim adhuc, o beate, idque dubitationum maxima et prima : circa enim ipsum ejus principium est. — Theae. Quo pacto id dicis? ne detrectes exponere. — Hos. Ei sane, quod est, aliquid aliud eorum, quae sunt, accedere potest. — Theae. Nihil prohibet. — Hos. Ei vero, quod non est, aliquidne ex his, quae sunt, accedere unquam posse dicemus? — Theae. Nequaquam. — Hos. Universum numerorum genus in genere eorum, quae sunt, ponimus. — Theae. Certe, si quidem aliud quidquam. — Hos. Ne ergo numerorum multitudinem neque unum non enti adhibeamus. — Theae. Haud recte adhiberemus, ut ratio nobis ostendit. — Hos. Quo pacto igitur vel ore proferret quispiam vel cogitatione comprehenderet ea quae non sunt vel non ens seorsum a numero? — Theae. Dic, quo? — Hos. Quoties non entia dicimus, nonne numeri multitudinem conamur apponere? — Theae. Utique. — Hos. Quoties autem non ens, nonne unum? — Theae. Manifestum id profecto. — Hos. Atqui neque justum neque rectum esse dicimus, non enti ens adjungere conari. — Theae. Verissima loqueris. — Hos. Animadvertisne igitur neque enuntiari neque recte dici neque cogitari non ens per se posse, sed incogitabile, ineffabile impronuntiabileque et irrationale id esse? — Theae. Penitus. — Hos. Num ergo paulo ante falsus sum, cum dixi maximam circa illud dubitationem me illaturum? — Theae. Aliam igitur ista etiam majorem adducere possumus? — Hos. Quid vero? o mirifice, an non ipsis his dictis vides, quod non ens tantis eum, qui redarguit, offundit tenebris, ut cum id redarguere aliquis aggrediatur, is contraria et repugnantia dicere de eo cogatur? — Theae. Dic clarius. — Hos. Haud opus est clarius in me considerare. nam equidem, cum supposuissem non ens nec unius nec multorum esse particeps, tamen et paulo ante et nunc unum ipsum dixi : non ens enim pronuntio : percipisne? — Theae. Percipio. — Hos. Contra tamen paulo superius ipsum ineffabile et nullam rationem ejus esse dixi : tenes? — Theae. Teneo : quidni? — Hos. Ergone dum ipsum esse ei applicare conabar, contraria superioribus proferebam? — Theae. Videris. — Hos. Quid vero? nonne cum hoc illi attribuebam ut uni loquebar? — Theae. Absque dubio. — Hos. Atqui irrationale dum dicebam et ineffabile, ut uni

μην. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Φαμὲν δέ γε δεῖν, εἴπερ ὀρθῶς τις λέξει, μήθ' ὡς ἓν μήθ' ὡς πολλὰ διορίζειν αὐτό, μηδὲ τὸ παράπαν αὐτὸ καλεῖν· ἓν τι γὰρ ἤδη καὶ κατὰ ταύτην ἂν τὴν πρόσρησιν προσαγορεύοιτο.
5 — ΘΕΑΙ. Παντάπασί γε.

XXVII. ΞΕ. Τὸν μὲν τοίνυν ἐμέ γ' ἔτι τί τις ἂν b λέγοι; καὶ γὰρ πάλαι καὶ τὰ νῦν ἡττημένον ἂν εὕροι περὶ τὸν τοῦ μὴ ὄντος ἔλεγχον. ὥστ' ἐν ἔμοιγε λέγοντι, καθάπερ εἶπον, μὴ σκοπῶμεν τὴν ὀρθολογίαν
10 περὶ τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἷα δή, νῦν ἐν σοὶ σκεψώμεθα. — ΘΕΑΙ. Πῶς φῄς; — ΞΕ. Ἴθι, ἡμῖν εὖ καὶ γενναίως, ἅτε νέος ὤν, ὅτι μάλιστα δύνασαι συντείνας πειράθητι, μήτ' οὐσίαν μήτε τὸ ἓν μήτε πλῆθος ἀριθμοῦ προστιθεὶς τῷ μὴ ὄντι, κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον φθέγξασθαί τι
15 περὶ αὐτοῦ. — ΘΕΑΙ. Πολλή μεντἄν με καὶ ἄτοπος ἔχοι προθυμία τῆς ἐπιχειρήσεως, εἰ σὲ τοιαῦθ' ὁρῶν c πάσχοντ' αὐτὸς ἐπιχειροίην. — ΞΕ. Ἀλλ' εἰ δοκεῖ, σὲ μὲν κἀμὲ χαίρειν ἐῶμεν· ἕως δ' ἄν τινι δυναμένῳ δρᾶν τοῦτ' ἐντυγχάνωμεν, μέχρι τούτου λέγωμεν, ὡς
20 παντὸς μᾶλλον πανούργως εἰς ἄπορον ὁ σοφιστὴς τόπον καταδέδυκε. — ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα δὴ φαίνεται. — ΞΕ. Τοιγαροῦν εἴ τινα φήσομεν αὐτὸν ἔχειν φανταστικὴν τέχνην, ῥᾳδίως ἐκ ταύτης τῆς χρείας τῶν λόγων d ἀντιλαμβανόμενος ἡμῶν εἰς τοὐναντίον ἀποστρέψει τοὺς
25 λόγους, ὅταν εἰδωλοποιὸν αὐτὸν καλῶμεν, ἀνερωτῶν τί ποτε τὸ παράπαν εἴδωλον λέγομεν. σκοπεῖν οὖν χρή, ὦ Θεαίτητε, τί τις τῷ νεανίᾳ πρὸς τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρινεῖται. — ΘΕΑΙ. Δῆλον, ὅτι φήσομεν τά τ' ἐν τοῖς ὕδασι καὶ κατόπτροις εἴδωλα, ἔτι καὶ τὰ γεγραμμένα
30 καὶ τὰ τετυπωμένα καὶ τἆλλα, ὅσα που τοιαῦτ' ἐστὶν ἕτερα.

XXVIII. ΞΕ. Φανερός, ὦ Θεαίτητε, εἶ σοφιστὴν οὐχ ἑωρακώς. — ΘΕΑΙ. Τί δή; — ΞΕ. Δόξει σοι e μύειν ἢ παντάπασιν οὐκ ἔχειν ὄμματα. — ΘΕΑΙ. Πῶς;
35 — ΞΕ. [Τὴν ἀπόκρισιν ὅταν οὕτως αὐτῷ διδῷς, ἐὰν ἐν κατόπτροις ἢ πλάσμασι λέγῃς τι,] Καταγελάσεταί σου τῶν λόγων, ὅταν ὡς βλέποντι λέγῃς αὐτῷ, προσποιού-
240 μενος οὔτε κάτοπτρα οὔθ' ὕδατα γιγνώσκειν οὔτε τὸ a παράπαν ὄψιν, τὸ δ' ἐκ τῶν λόγων ἐρωτήσει σε μόνον.
40 — ΘΕΑΙ. Ποῖον; — ΞΕ. Τὸ διὰ πάντων τούτων, ἃ πολλὰ εἰπὼν ἠξίωσας ἑνὶ προσειπεῖν ὀνόματι φθεγξάμενος εἴδωλον ἐπὶ πᾶσιν ὡς ἓν ὄν. λέγε οὖν καὶ ἀμύνου μηδὲν ὑποχωρῶν τὸν ἄνδρα. — ΘΕΑΙ. Τί δῆτα, ὦ ξένε, εἴδωλον ἂν φαῖμεν εἶναι πλήν γε τὸ πρὸς
45 τἀληθινὸν ἀφωμοιωμένον ἕτερον τοιοῦτον; — ΞΕ. Ἕτερον δὲ λέγεις τοιοῦτον ἀληθινόν, ἢ ἐπὶ τίνι τὸ τοιοῦτον εἶπες; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς ἀληθινόν γε, ἀλλ' ἐοικὸς μήν. b — ΞΕ. Ἆρα τἀληθινὸν ὄντως ὂν λέγων; — ΘΕΑΙ. Οὕτω. — ΞΕ. Τί δαί; τὸ μὴ ἀληθινὸν ἆρ' ἐναντίον ἀληθοῦς;
50 — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΞΕ. Οὐκ ὂν ἄρα λέγεις τὸ ἐοικός, εἴπερ αὐτό γε μὴ ἀληθινὸν ἐρεῖς. ἀλλ' ἔστι γε μήν. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Οὐκ ὂν ἀληθῶς γε φῄς; — ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν· πλήν γ' εἰκὼν ὄντως. — ΞΕ. Οὐκ ὂν ἄρ' οὐκ ὄντως ἐστὶν ὄντως ἣν λέγομεν εἰκόνα; —

loquebar. — Theæ. Quidni? — Hos. Dicimus sane, si modo quis recte loqui voluerit, neque ut unum neque ut multa determinare ipsum debere, neque omnino ipsum voce significare: nam hacce voce jam ut unum aliquid appellaretur. — Theæ. Prorsus.

XXVII. Hos. De me igitur ecquid jam statuerit aliquis? etenim supra et nunc me in hac pugna adversus non ens succubuisse comperiet: itaque in me loquente, quemadmodum dixi, non est cur firmum rectumque aliquid consideres: sed in te jam, si placet, videamus. — Theæ. Quid ais? — Hos. Age, conare bene et generose, es enim juvenis, omnibus viribus rectum aliquid de non ente proferre, illi neque essentiam neque unum nec numeri multitudinem adhibens. — Theæ. Quam temerarius essem, si eandem, qua tu succubuisti, pugnam aggrederer. — Hos. Verum, si vis, te ac me prætermittamus: donec vero in aliquem, qui hoc præstare possit, incidamus, *interim* dicamus sophistam præ cæteris versute admodum obscuris sese in latebris occuluisse. — Theæ. Et *maxime* quidem. — Hos. Etenim si phantastica quadam arte pollere sophistam asseruerimus, facile ex isto usu *dicendi* adversus nos occasionem nactus in contrarium sermones vertet, quando ipsum simulacrorum auctorem vocamus, quid maxime simulacrum dicamus, interrogans. cogitandum igitur, o Theætete, quid ita percontanti sophistæ respondeamus. — Theæ. Dicemus videlicet simulacra esse illa, quæ in aquis et speculis sunt, picta quoque et typis expressa, et hujus generis omnia reliqua.

XXVIII. Hos. Apparet te, o Theætete, sophistam conspexisse nunquam. — Theæ. Cur? — Hos. Videbitur tibi oculos claudere aut oculis carere prorsus. — Theæ. Qua ratione? — Hos. Ridebit te ita respondentem, quando ut videnti illi loqueris, simulans neque aquas nec specula neque ullo modo visum nosse: sed ratiocinando tantum te rogabit. — Theæ. Quidnam? — Hos. Id, quod his omnibus, quæ dixisti, commune est, et quod tanquam unicum in multis uno nomine simulacrum appellasti. strenue igitur certa neque ignave cedas viro. — Theæ. Quid aliud, o hospes, simulacrum esse dicamus, quam quod ad verum conformatum est tale quid aliud? — Hos. Aliud tale verum dicis de quo illud tale intelligi vis? — Theæ. Verum nullo modo, sed tamen simile. — Hos. Numquid verum vere ens vocas? — Theæ. Id ipsum. — Hos. Non verum autem veri contrarium? — Theæ. Quid prohibet? — Hos. Ergo simile non ens dicis, si quidem illud (simile) verum esse negas. at est tamen. — Theæ. Quo pacto? — Hos. Non ens vere fateris? — Theæ. Non sane: sed vere tamen imaginem. — Hos. Non ens ergone non vere est vere ea, quam dicimus imaginem? — Theæ. Videtur non ens cum ente miris

ΘΕΑΙ. Κινδυνεύει τοιαύτην τινὰ πεπλέχθαι συμπλο- c
κὴν τὸ μὴ ὂν τῷ ὄντι καὶ μάλ' ἄτοπον. — ΞΕ. Πῶς γὰρ
οὐκ ἄτοπον; ὁρᾷς γοῦν, ὅτι καὶ νῦν διὰ τῆς ἐπαλλάξεως
ταύτης ὁ πολυκέφαλος σοφιστὴς ἠνάγκασεν ἡμᾶς τὸ μὴ
5 ὂν οὐχ ἑκόντας ὁμολογεῖν εἶναί πως. — ΘΕΑΙ. [Ὁρῶ]
Καὶ μάλα. — ΞΕ. Τί δὲ δή; τὴν τέχνην αὐτοῦ τίν'
ἀφορίσαντες ἡμῖν αὐτοῖς συμφωνεῖν οἷοί τ' ἐσόμεθα; —
ΘΕΑΙ. Πῇ καὶ τὸ ποῖόν τι φοβούμενος οὕτω λέγεις;
— ΞΕ. Ὅταν περὶ τὸ φάντασμα αὐτὸν ἀπατᾶν φῶμεν d
10 καὶ τὴν τέχνην εἶναί τιν' ἀπατητικὴν αὐτοῦ, τότε πό-
τερον ψευδῆ δοξάζειν τὴν ψυχὴν ἡμῶν φήσομεν ὑπὸ
τῆς ἐκείνου τέχνης, ἢ τί ποτ' ἐροῦμεν; — ΘΕΑΙ. Τοῦτο·
τί γὰρ ἂν ἄλλο εἴποιμεν; — ΞΕ. Ψευδὴς δ' αὖ δόξα
ἔσται τἀναντία τοῖς οὖσι δοξάζουσα, ἢ πῶς; —
15 ΘΕΑΙ. Τἀναντία. — ΞΕ. Λέγεις ἄρα τὰ μὴ ὄντα
δοξάζειν τὴν ψευδῆ δόξαν; — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη. —
ΞΕ. Πότερον μὴ εἶναι τὰ μὴ ὄντα δοξάζουσαν, ἤ πως e
εἶναι τὰ μηδαμῶς ὄντα; — ΘΕΑΙ. Εἶναί πως τὰ μὴ
ὄντα δεῖ γε, εἴπερ ψεύσεταί ποτέ τίς τι καὶ κατὰ βραχύ.
20 — ΞΕ. Τί δ'; οὐ καὶ μηδαμῶς εἶναι τὰ πάντως ὄντα
δοξάζεται; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ τοῦτο δὴ
ψεῦδος; — ΘΕΑΙ. Καὶ τοῦτο. — ΞΕ. Καὶ λόγος,
οἶμαι, ψευδὴς οὕτω κατὰ ταὐτὰ νομισθήσεται τά τ' ὄντα
241 λέγων μὴ εἶναι καὶ τὰ μὴ ὄντα εἶναι. — ΘΕΑΙ. Πῶς a
25 γὰρ ἂν ἄλλως τοιοῦτος γένοιτο; — ΞΕ. Σχεδὸν οὐδα-
μῶς· ἀλλὰ ταῦθ' ὁ σοφιστὴς οὐ φήσει. ἢ τίς μηχανὴ
συγχωρεῖν τινὰ τῶν εὖ φρονούντων, ὅταν ἄφθεγκτα καὶ
ἄρρητα καὶ ἄλογα καὶ ἀδιανόητα προσδιωμολογημένα
ᾖ τὰ πρὸ τούτων ὁμολογηθέντα; μανθάνομεν, ὦ Θεαί-
30 τητε, ἃ λέγει; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐ μανθάνομεν,
ὅτι τἀναντία φήσει λέγειν ἡμᾶς τοῖς νῦν δή, ψευδῆ τολ-
μήσαντας εἰπεῖν ὡς ἔστιν ἐν δόξαις τε καὶ κατὰ λόγους;
τῷ γὰρ μὴ ὄντι τὸ ὂν προσάπτειν ἡμᾶς πολλάκις ἀναγ- b
κάζεσθαι, διομολογησαμένους νῦν δή που τοῦτ' εἶναι
35 πάντων ἀδυνατώτατον.

XXIX. ΞΕ. Ὀρθῶς ἀπεμνημόνευσας. ἀλλ' ὥρα
δὴ βουλεύεσθαι, τί χρὴ δρᾶν τοῦ σοφιστοῦ πέρι· τὰς
γὰρ ἀντιλήψεις καὶ ἀπορίας, ἐὰν αὐτὸν διερευνῶμεν
ἐν τῇ τῶν ψευδουργῶν καὶ γοήτων τέχνῃ τιθέντες, ὁρᾷς
40 ὡς εὔποροι καὶ πολλαί. — ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα. —
ΞΕ. Σμικρὸν τοίνυν μέρος αὐτῶν διεληλύθαμεν, οὐσῶν
ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀπεράντων. — ΘΕΑΙ. Ἀδύνατον γὰρ c
ἄν, ὡς ἔοικεν, εἴη τὸν σοφιστὴν ἑλεῖν, εἰ ταῦθ' οὕτως
ἔχει. — ΞΕ. Τί οὖν; ἀποστησόμεθα νῦν μαλθακισθέν-
45 τες; — ΘΕΑΙ. Οὔκουν ἔγωγέ φημι δεῖν, εἰ καὶ κατὰ
σμικρὸν οἷοί τ' ἐπιλαβέσθαι πῃ τἀνδρός ἐσμεν. —
ΞΕ. Ἕξεις οὖν συγγνώμην καί, καθάπερ νῦν εἶπες,
ἀγαπήσεις, ἐάν πῃ καὶ κατὰ βραχὺ παρασπασώμεθ'
οὕτως ἰσχυροῦ λόγου; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐχ ἕξω;
50 — ΞΕ. Τόδε τοίνυν ἔτι μᾶλλον παραιτοῦμαί σε. — d
ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Μή με οἷον πατραλοίαν
ὑπολάβῃς γίγνεσθαί τινα. — ΘΕΑΙ. Τί δή; — ΞΕ. Τὸν
τοῦ πατρὸς Παρμενίδου λόγον ἀναγκαῖον ἡμῖν ἀμυνο-
μένοις ἔσται βασανίζειν καὶ βιάζεσθαι τό τε μὴ ὂν ὡς

talibus modis implicitum et commixtum. — Hos. Cur non miris? vides igitur quam argute multiceps iste sophista nunc rursus hac alternatione nos invitos non ens quodammodo esse fateri coegerit? — Theæ. Video optime. — Hos. Qua igitur ratione ejus artem definiemus, ita ut nobis constare possimus? — Theæ. Quale quid maxime veritus ita loqueris? — Hos. Quando sophistam circa phantasmata deceptorem quendam asserimus, ejusque artem decipulam nominamus, utrum tunc animum nostrum falsa opinari captiunculis ejus irretitum, an aliud quiddam dicemus? — Theæ. Hoc ipsum : quid enim aliud diceremus? — Hos. Falsa opinio est eorum, quæ sunt, opinari contraria, aut quomodo? — Theæ. Contraria. — Hos. Ais igitur falsam opinionem, quæ non sunt opinari? — Theæ. Necesse est. — Hos. Utrum non esse quæ non sunt, opinatur, an quodam modo esse, quæ nullo modo sunt? — Theæ. Si quis unquam quoquo modo mentiatur, necesse est, ut quæ non sunt esse quodam modo opinetur. — Hos. Nonne etiam, quæ omnino sunt, nullo modo esse putabit? — Theæ. Ita. — Hos. Et hoc falsum similiter? — Theæ. Et hoc. — Hos. Quin etiam sermo mendax eadem ratione censebitur, qui, quæ non sunt, esse, et contra, quæ sunt, non esse pronuntiat? — Theæ. Quomodo aliter mendax fieri poterit? — Hos. Fere non aliter : non tamen hæc sophista fatebitur : quo enim pacto mentis compos admiserit, superius concessa cum nec dici nec proferri nec describi nec cogitari posse concessum sit? intelligimusne quid dicat, o Theætete? — Theæ. Quidni intelligimus objecturum eum nobis, sermonem nostrum sibimet repugnare, cum ausi simus dicere falsa in opinione et sermone esse? sæpe enim cogi nos non enti ens admovere, quod tamen fieri nullo plane modo posse supra concessimus.

XXIX. Hos. Recte in memoriam revocasti. sed consultandum jam quid de sophista agere nos oporteat : nam si eum in arte præstigiatorum mendaciumque ponentes eum perscrutamur, objectiones et dubitationes expeditæ (?) et permultæ nascuntur. — Theæ. Maxime. — Hos. Exiguam illorum particulam, cum innumeræ, ut ita dixerim, sint, persecuti sumus. — Theæ. Si hæc ita se habent, non poterimus sophistam comprehendere. — Hos. Quid ergo? num ab investigatione ignavi decedemus? — Theæ. Nullo modo ego desistendum arbitror, si qua ex parte (sensim?) hunc virum capere valeamus. — Hos. Veniam itaque dabis, et, ut modo dicebas, boni consules, si vel leviter in quæstione tam ardua profecerimus. — Theæ. Dabo, et libenter quidem. — Hos. Hoc vero abs te magis etiam peto. — Theæ. Quidnam? — Hos. Ne me quasi parricidam quendam esse censeas. — Theæ. Quorsum hæc? — Hos. Necesse erit nobis patris Parmenidis rationem propulsantibus examinare contendereque, non ens esse quodammodo

ἔστι κατά τι καὶ τὸ ὂν αὖ πάλιν ὡς οὐκ ἔστι πῃ. — ΘΕΑΙ. Φαίνεται τὸ τοιοῦτον διαμαχητέον ἐν τοῖς λόγοις. — ΞΕ. Πῶς γὰρ οὐ φαίνεται καί, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, τυφλῷ; τούτων γὰρ μήτ' ἐλεγχθέντων μήθ' 5 ὁμολογηθέντων σχολῇ ποτέ τις οἷός τ' ἔσται περὶ λόγων e ψευδῶν λέγων ἢ δόξης εἴτ' εἰδώλων εἴτ' εἰκόνων εἴτε μιμημάτων εἴτε φαντασμάτων αὐτῶν, ἢ καὶ περὶ τεχνῶν τῶν ὅσαι περὶ ταῦτ' εἰσί, μὴ καταγέλαστος εἶναι τἀναντία ἀναγκαζόμενος αὐτῷ λέγειν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέ-242στατα. — ΞΕ. Διὰ ταῦτα μέντοι τολμητέον ἐπιτίθε- a σθαι τῷ πατρικῷ λόγῳ νῦν, ἢ τὸ παράπαν ἐατέον, εἰ τοῦτό τις εἴργει δρᾶν ὄκνος. — ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἡμᾶς τοῦτό γε μηδὲν μηδαμῇ εἴρξῃ. — ΞΕ. Τρίτον τοίνυν ἔτι σε σμικρόν τι παραιτήσομαι. — ΘΕΑΙ. Λέγε μόνον. — 15 ΞΕ. Εἶπον νῦν δή που λέγων, ὡς πρὸς τὸν περὶ ταῦτ' ἔλεγχον ἀεί τ' ἀπορηκὼς ἐγὼ τυγχάνω καὶ δὴ καὶ τὰ νῦν. — ΘΕΑΙ. Εἶπες. — ΞΕ. Φοβοῦμαι δὴ τὰ εἰρημένα, μή ποτε διὰ ταῦτά σοι μανικὸς εἶναι δόξω παρὰ πόδα μεταβαλὼν ἐμαυτὸν ἄνω καὶ κάτω. σὴν γὰρ δὴ χάριν b 20 ἐλέγχειν τὸν λόγον ἐπιθησόμεθα, ἐάνπερ ἐλέγχωμεν. — ΘΕΑΙ. Ὡς τοίνυν ἔμοιγε μηδαμῇ δόξων μηδὲν πλημμελεῖν, ἂν ἐπὶ τὸν ἔλεγχον τοῦτον καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἴῃς, θαρρῶν ἴθι τούτου γ' ἕνεκα.

et ens contra quodammodo non esse. — Theæ. Videtur hoc in his disputationibus contendendum. — Hos. Quidni videtur, quod dici solet, vel cæco? nisi enim ista redarguantur concedanturve, nemo poterit de falsis sermonibus loqui vel opinione vel simulacris vel imaginibus vel imitationibus phantasmatibusve, neque de his artibus, quæ circa hæc versantur, quin risum audientibus moveat, dum sibimet contraria proferre cogètur. — Theæ. Vera loqueris. — Hos. Propter hæc paternum sermonem aggredi audendum, vel dimittendum omnino, si qua pigritia seu verecundia detinemur. — Theæ. At hoc saltem non prohibeat, quominus id faciamus. — Hos. Tertium præterea quiddam exiguum abs te peto.— Theæ. Dic sodes.— Hos. Dixi paulo ante, me talia refutando cum semper tum in præsentia deficere eorumque nescium esse. — Theæ. Dixisti sane. — Hos. Vereor ne propter illa, quæ a me dicta sunt, furiosus tibi videar, cum statim me sursum deorsumve vertam: nam tui gratia refutationem illius rationis aggrediemur, si quidem refutemus. — Theæ. Hac ergo de causa forti animo ad pugnam accingere: non enim mihi peccare videberis, si eam susceperis refutandam.

XXX. ΞΕ. Φέρε δή, τίν' ἀρχήν τις ἂν ἄρξαιτο 25 παρακινδυνευτικοῦ λόγου; δοκῶ μὲν γὰρ τήνδ', ὦ παῖ, τὴν ὁδὸν ἀναγκαιοτάτην ἡμῖν εἶναι τρέπεσθαι. — ΘΕΑΙ. Ποίαν δή; — ΞΕ. Τὰ δοκοῦντα νῦν ἐναργῶς ἔχειν ἐπισκέψασθαι πρῶτον, μή πῃ τεταραγμένοι μὲν c ὦμεν περὶ ταῦτα, ῥᾳδίως δ' ἀλλήλοις ὁμολογῶμεν ὡς 30 εὐκρινῶς ἔχοντες. — ΘΕΑΙ. Λέγε σαφέστερον ὃ λέγεις. — ΞΕ. Εὐκόλως μοι δοκεῖ Παρμενίδης ἡμῖν διειλέχθαι, καὶ πᾶς, ὅστις πώποτ' ἐπὶ κρίσιν ὥρμησε τοῦ τὰ ὄντα διορίσασθαι πόσα τε καὶ ποῖ' ἐστί. — ΘΕΑΙ. Πῇ; — ΞΕ. Μῦθόν τιν' ἕκαστος φαίνεταί μοι 35 διηγεῖσθαι παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν, ὁ μὲν ὡς τρία τὰ ὄντα, πολεμεῖ δ' ἀλλήλοις ἐνίοτε αὐτῶν ἄττα πῃ, τοτὲ δὲ καὶ φίλα γιγνόμενα γάμους τε καὶ τόκους καὶ τροφὰς d τῶν ἐκγόνων παρέχεται· δύο δ' ἕτερος εἰπών, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρόν, συνοικίζει τ' αὐτὰ καὶ ἐκδί-40 δωσι. τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἐλεατικὸν ἔθνος, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἑνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων, οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. Ἰάδες δὲ καὶ Σικελαί τινες ὕστερον Μοῦσαι ξυννενοήκασιν, ὅτι συμπλέκειν ἀσφαλέστατον ἀμφότερα καὶ λέγειν, ὡς τὸ e 45 ὂν πολλά τε καὶ ἕν ἐστιν, ἔχθρᾳ δὲ καὶ φιλίᾳ συνέχεται. διαφερόμενον γὰρ ἀεὶ ξυμφέρεται, φασὶν αἱ συντονώτεραι τῶν Μουσῶν· αἱ δὲ μαλακώτεραι τὸ μὲν ἀεὶ ταῦθ' οὕτως ἔχειν ἐχάλασαν, ἐν μέρει δὲ τοτὲ μὲν ἓν εἶναί φασι τὸ πᾶν καὶ φίλον ὑπ' Ἀφροδίτης, τοτὲ 243δὲ πολλὰ καὶ πολέμιον αὐτὸ αὑτῷ διὰ νεῖκός τι. ταῦτα a δὲ πάντ' εἰ μὲν ἀληθῶς τις ἢ μὴ τούτων εἴρηκε χαλεπὸν καὶ πλημμελὲς οὕτω μεγάλα κλεινοῖς καὶ παλαιοῖς ἀνδράσιν ἐπιτιμᾶν· ἐκεῖνο δ' ἀνεπίφθονον ἀποφήνασθαι. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὅτι λίαν τῶν πολλῶν

XXX. Hos. Age jam, undenam commodissime disputationem hanc discrimine plenam exordiemur? hoc enim calle, o puer, eundum necessario puto. — Theæ. Quonam? — Hos. Ut ea, quæ nunc perspicua esse videntur, primum discutiamus, ne iis quodammodo perturbati facile nobis invicem concedamus, quasi facile ac bene de his judicare possimus. — Theæ. Planius quod sentis exprime. — Hos. Facili disputatione videtur hæc Parmenides persecutus, et quisquis alius unquam quot et qualia sint judicare et determinare est aggressus. — Theæ. Quo pacto? — Hos. Fabulam nobis tanquam pueris quisque narrare videtur: unus quidem, tria esse, eorum vero quædam invicem quandoque pugnare, interdum vero conciliata matrimonium contrahere parereque et progenitis porrigere alimenta: alius vero duo statuit, humidum et siccum vel calidum et frigidum, eaque conjugat invicem atque nuptui dat: Eleatica vero apud nos doctrina inde a Xenophane et antiquioribus, omnia, quæ esse dicuntur, ut unum ponit, fabuloseque ita disserit. Ionicæ autem et Siculæ musæ quædam, his posteriores, ambæ hæc invicem implicare tutius censuerunt, ita ut ens et multa et unum sit, discordia vero et concordia contineatur: dissidens enim semper congreditur, ut musæ vehementiores severioresque canunt: remissiores vero musæ semper hæc ita se habere non contendunt, vicissim vero nunc omnia unum et amicum sibi propter Venerem esse, nunc multa et sibi ipsi dissidens per discordiam quandam. durum autem est et flagitiosum adversus tam inclytos antiquosque viros me, vera sive falsa dixerit aliquis eorum ferre sententiam: tantum hoc sine invidia asserere possumus. — Theæ. Quid? — Hos. Quod nos vulgares homi-

ἡμῶν ὑπεριδόντες ὠλιγώρησαν· οὐδὲν γὰρ φροντίσαντες εἴτ' ἐπακολουθοῦμεν αὐτοῖς λέγουσιν εἴτ' ἀπολειπόμεθα, περαίνουσι τὸ σφέτερον αὐτῶν ἕκαστοι. — ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις; — ΞΕ. Ὅταν τις αὐτῶν φθέγξηται λέγων, ὡς ἔστιν ἢ γέγονεν ἢ γίγνεται πολλὰ ἢ ἓν ἢ δύο, καὶ θερμὸν αὖ ψυχρῷ συγκεραννύμενον, ἄλλοθί πῃ διακρίσεις καὶ συγκρίσεις ὑποτιθείς, τούτων, ὦ Θεαίτητε, ἑκάστοτε σύ τι πρὸς θεῶν ξυνίῃς ὅ τι λέγουσιν; ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτε μὲν ἦ νεώτερος, τοῦτό γε τὸ νῦν ἀπορούμενον, ὁπότε τις εἴποι τὸ μὴ ὄν, ἀκριβῶς ᾤμην ξυνιέναι. νῦν δ' ὁρᾷς ἵν' ἐσμὲν αὐτοῦ πέρι τῆς ἀπορίας. — ΘΕΑΙ. Ὁρῶ. — ΞΕ. Τάχα τοίνυν ἴσως οὐχ ἧττον κατὰ τὸ ὂν ταὐτὸν τοῦτο πάθος εἰληφότες ἐν τῇ ψυχῇ περὶ μὲν τοῦτ' εὐπορεῖν φαμὲν καὶ μανθάνειν ὁπόταν τις αὐτὸ φθέγξηται, περὶ δὲ θάτερον οὔ, πρὸς ἀμφότερα ὁμοίως ἔχοντες. — ΘΕΑΙ. Ἴσως. — ΞΕ. Καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὴ τῶν προειρημένων ἡμῖν ταὐτὸν τοῦτ' εἰρήσθω. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε.

XXXI. ΞΕ. Τῶν μὲν τοίνυν πολλῶν πέρι καὶ μετὰ τοῦτο σκεψόμεθ', ἂν δόξῃ· περὶ δὲ τοῦ μεγίστου τε καὶ ἀρχηγοῦ πρώτου δὴ σκεπτέον. — ΘΕΑΙ. Τίνος δὴ λέγεις; ἢ δῆλον, ὅτι τὸ ὂν φῂς πρῶτον δεῖν διερευνήσασθαι, τί ποθ' οἱ λέγοντες αὐτὸ δηλοῦν ἡγοῦνται; — ΞΕ. Κατὰ πόδα γε, ὦ Θεαίτητε, ὑπέλαβες. λέγω γὰρ δὴ ταύτῃ δεῖν ποιεῖσθαι τὴν μέθοδον ἡμᾶς, οἷον αὐτῶν παρόντων ἀναπυνθανομένους ὧδε· Φέρε, ὁπόσοι θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἤ τινε δύο τοιούτω τὰ πάντ' εἶναί φατε, τί ποτ' ἄρα τοῦτ' ἐπ' ἀμφοῖν φθέγγεσθε, λέγοντες ἄμφω καὶ ἑκάτερον εἶναι; τί τὸ εἶναι τοῦθ' ὑπολάβωμεν ὑμῶν; πότερον τρίτον παρὰ τὰ δύο ἐκεῖνα, καὶ τρία τὸ πᾶν, ἀλλὰ μὴ δύο ἔτι καθ' ὑμᾶς τιθῶμεν; οὐ γάρ που τοῖν γε δυοῖν καλοῦντες θάτερον ὂν ἀμφότερα ὁμοίως εἶναι λέγετε· σχεδὸν γὰρ ἂν ἀμφότερα ἕν, ἀλλ' οὐ δύο εἴτην. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΞΕ. Ἀλλ' ἆρά γε τὰ ἄμφω βούλεσθε καλεῖν ὄν; — ΘΕΑΙ. Ἴσως. 244 — ΞΕ. Ἀλλ', ὦ φίλοι, φήσομεν, κἂν οὕτω τὰ δύο λέγοιτ' ἂν σαφέστατα ἕν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα εἴρηκας. — ΞΕ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡμεῖς ἠπορήκαμεν, ὑμεῖς αὐτὰ ἡμῖν ἐμφανίζεθ' ἱκανῶς, τί ποτε βούλεσθε σημαίνειν, ὁπόταν ὂν φθέγγησθε. δῆλον γάρ, ὡς ὑμεῖς μὲν ταῦτα πάλαι γιγνώσκετε, ἡμεῖς δὲ προτοῦ μὲν ᾠόμεθα, νῦν δ' ἠπορήκαμεν. διδάσκετ' οὖν πρῶτον τοῦτ' αὐτὸ ἡμᾶς, ἵνα μὴ δοξάζωμεν μανθάνειν μὲν τὰ λεγόμενα παρ' ὑμῶν, τὸ δὲ τούτου γίγνηται πᾶν τοὐναντίον. Ταῦτα δὴ λέγοντές τε καὶ ἀξιοῦντες παρά τε τούτων καὶ παρὰ τῶν ἄλλων, ὅσοι πλεῖον ἑνὸς λέγουσι τὸ πᾶν εἶναι, μῶν, ὦ παῖ, τι πλημμελήσομεν; — ΘΕΑΙ. Ἥκιστά γε.

XXXII. ΞΕ. Τί δαί; παρὰ τῶν ἓν τὸ πᾶν λεγόντων ἆρ' οὐ πευστέον εἰς δύναμιν, τί ποτε λέγουσι τὸ ὄν; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τόδε τοίνυν ἀποκρινέσθων. Ἓν πού φατε μόνον εἶναι; Φαμὲν γάρ, φήσουσιν. ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τί δέ; ὂν καλεῖτέ τι; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Πότερον ὅπερ ἕν,

nes nimium contempserunt: nam suum quisque exsequitur, nulla nostri cura adhibita, utrum eos disserentes assequamur, necne. — THEÆ. Quo pacto ais? — HOS. Quoties illorum aliquis ait, quod est vel fuit vel fit multa aut unum aut duo, et calidum frigido mixtum, discretiones quasdam quodammodo concretionesque ponens, quid per deos, Theætete, tu ex his intelligis? ego enim dum eram junior, si quando id ipsum non ens, de quo nunc ambigimus, proferebatur, exacte me intelligere putabam: nunc vero vides ad quantam dubitationem redacti simus. — THEÆ. Video equidem. — HOS. Fortasse vero et circa ens idem nihilominus noster animus patitur, atque hoc quidem facile intelligere nos, quoties profertur, affirmamus, illud vero minime, cum eodem modo comparati sumus ad utrumque. — THEÆ. Fortasse. — HOS. Idem quoque de cæteris, quæ supra diximus, dictum esto. — THEÆ. Omnino.

XXXI. HOS. De plurimis quidem postea, si placeat, considerabimus: de maximo vero præcipuoque primum nunc jam agendum. — THEÆ. De quo? vel an de ente primum quærendum censes, quid maxime significare velint qui illud enuntiant? — HOS. Plane intellexisti, Theætete. aio equidem ita nos disputare debere, verbi gratia eos, ac si adessent, interrogantes hunc in modum: O vos quicunque calidum et frigidum aut aliqua duo talia cuncta esse asseveratis, quid tandem hoc de ambobus pronuntiatis, cum ambo et utrumque esse dicitis? vestrum hoc esse quid a nobis intelligi debet? utrum tertium quiddam præter illa duo, et tria omnia, non vero duo amplius ponemus? si enim alterum e duobus ens vocatis, haud similiter utraque esse dicitis: utroque enim modo fere unum esset non duo. — THEÆ. Vera loqueris.. — HOS. Sed numquid ambo ens vocare vultis? — THEÆ. Fortasse. — HOS. At, o amici, dicemus, hoc quoque modo duo hæc unum affirmaretis. — THEÆ. Rectissime dixisti. — HOS. Postquam igitur nos dubitavimus atque hoc agendo defecimus, vos nobis rem declarate, quid hoc nomine significare vultis, cum ens pronuntiatis. palam enim, vos jamdiu rem novisse: nos autem olim quidem scire putavimus, nunc autem defecimus: quamobrem hoc ipsum nos primum docete, ne dum quæ traditis discere et intelligere opinamur, nos opinio omnino fallat. Hæc igitur si exigamus tam ab his quam a reliquis qui plus quam unum omnia esse dicunt, numquid, mi puer, errabimus? — THEÆ. Minime omnium.

XXXII. HOS. Quid vero? ex iis, qui omne unum esse tradunt, nonne quærendum pro viribus, quid tandem ens dicant? — THEÆ. Cur non? — HOS. Ad hæc ergo respondeant, Unum dicitis esse solum? Dicimus, respondebunt. putasne? — THEÆ. Ita. — HOS. Porro, ens vocatis aliquid? — THEÆ. Certe. — HOS. Numquid idem

ἐπὶ τῷ αὐτῷ προσχρώμενοι δυοῖν ὀνόμασιν, ἢ πῶς; c — ΘΕΑΙ. Τίς οὖν αὐτοῖς ἡ μετὰ τοῦτ', ὦ ξένε, ἀπόκρισις; — ΞΕ. Δῆλον, ὦ Θεαίτητε, ὅτι τῷ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ὑποθεμένῳ πρὸς τὸ νῦν ἐρωτηθὲν καὶ 5 πρὸς ἄλλο δ' ὁτιοῦν οὐ πάντων ῥᾷστον ἀποκρίνασθαι. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Τό τε δύο ὀνόματα ὁμολογεῖν εἶναι μηδὲν θέμενον πλὴν ἓν καταγέλαστόν που. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Καὶ τὸ παράπαν γ' ἀποδέχεσθαι τοῦ λέγοντος, ὡς ἔστιν ὄνομά τι, λόγον οὐκ ἂν d 10 ἔχον. — ΘΕΑΙ. Πῇ; — ΞΕ. Τιθείς τε τοὔνομα τοῦ πράγματος ἕτερον δύο λέγει πού τινε. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἂν ταὐτόν γ' αὐτῷ τιθῇ τοὔνομα, ἢ μηδενὸς ὄνομα ἀναγκασθήσεται λέγειν, εἰ δέ τινος αὐτὸ φήσει, συμβήσεται τοὔνομα ὀνόματος ὄνομα μόνον, 15 ἄλλου δ' οὐδενὸς ὄν. — ΘΕΑΙ. Οὕτω. — ΞΕ. Καὶ τὸ ἕν γε, ἑνὸς ἓν ὂν μόνον, καὶ τοῦτο ὀνόματος αὖ τὸ ἓν ὄν. — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη. — ΞΕ. Τί δέ; τὸ ὅλον ἕτερον τοῦ ὄντος ἑνὸς ἢ ταὐτὸν φήσουσι τούτῳ; — ΘΕΑΙ. Πῶς e γὰρ οὐ φήσουσί τε καὶ φασίν; — ΞΕ. Εἰ τοίνυν ὅλον 20 ἐστίν, ὥσπερ καὶ Παρμενίδης λέγει,

> πάντοθεν εὐκύκλου σφαίρης ἐναλίγκιον ὄγκῳ,
> μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ· τὸ γὰρ οὔτε τι μεῖζον
> οὔτε τι βαιότερον πελέναι χρεόν ἐστι τῇ ἢ τῇ,

τοιοῦτόν γ' ὂν τὸ ὂν μέσον τε καὶ ἔσχατα ἔχει, ταῦτα 25 δ' ἔχον πᾶσ' ἀνάγκη μέρη ἔχειν. ἢ πῶς; — 245 ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τό γε μεμερισμένον πάθος μὲν τοῦ ἑνὸς ἔχειν ἐπὶ τοῖς μέρεσι πᾶσιν a οὐδὲν ἀποκωλύει, καὶ ταύτῃ δὴ πᾶν τ' ὂν καὶ ὅλον ἓν εἶναι. — ΘΕΑΙ. Τί δ' οὔ; — ΞΕ. Τὸ δὲ πεπονθὸς 30 ταῦτ' ἆρ' οὐκ ἀδύνατον αὐτό γε τὸ ἓν αὐτὸ εἶναι; — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Ἀμερὲς δήπου δεῖ παντελῶς τό γ' ἀληθῶς ἓν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον εἰρῆσθαι. — ΘΕΑΙ. Δεῖ γὰρ οὖν. — ΞΕ. Τὸ δέ γε τοιοῦτον, ἐκ πολλῶν μερῶν ὄν, οὐ συμφωνήσει τῷ λόγῳ. — b 35 ΘΕΑΙ. Μανθάνω. — ΞΕ. Πότερον δὴ πάθος ἔχον τὸ ὂν τοῦ ἑνὸς οὕτως ἕν τ' ἔσται καὶ ὅλον, ἢ παντάπασι μὴ λέγωμεν ὅλον εἶναι τὸ ὄν; — ΘΕΑΙ. Χαλεπὴν προβέβληκας αἵρεσιν. — ΞΕ. Ἀληθέστατα μέντοι λέγεις. πεπονθός τε γὰρ τὸ ὂν ἕν εἶναί πως οὐ ταὐτὸν ὂν τῷ ἑνὶ 40 φανεῖται, καὶ πλέονα δὴ τὰ πάνθ' ἑνὸς ἔσται. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἐάν γε τὸ ὂν ᾖ μὴ ὅλον διὰ τὸ πεπονθέναι τὸ ὑπ' ἐκείνου πάθος, ᾖ δ' αὐτὸ τὸ c ὅλον, ἐνδεὲς τὸ ὂν ἑαυτοῦ ξυμβαίνει. — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἑαυτοῦ 45 στερόμενον οὐκ ὂν ἔσται τὸ ὄν. — ΘΕΑΙ. Οὕτω. — ΞΕ. Καὶ ἑνός γ' αὖ πλείω τὰ πάντα γίγνεται, τοῦ τ' ὄντος καὶ τοῦ ὅλου χωρὶς ἰδίαν ἑκατέρου φύσιν εἰληφότος. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Μὴ ὄντος δέ γε τὸ παράπαν τοῦ ὅλου, ταὐτά τε ταῦθ' ὑπάρχει τῷ ὄντι, καὶ 50 πρὸς τῷ μὴ εἶναι μηδ' ἂν γενέσθαι ποτ' ὄν. — d ΘΕΑΙ. Τί δή; — ΞΕ. Τὸ γενόμενον ἀεὶ γέγονεν ὅλον, ὥστ' οὔτ' οὐσίαν οὔτε γένεσιν ὡς οὖσαν δεῖ προσαγορεύειν [τὸ ἓν ἢ] τὸ ὅλον ἐν τοῖς οὖσι μὴ τιθέντα. — ΘΕΑΙ. Παντάπασιν ἔοικε ταῦθ' οὕτως ἔχειν. —

quod unum, nomina duo de eadem re **adhibentes**, aut quomodo? — Theæ. Quid ad hæc, hospes, illi respondebunt? — Hos. Patet, o Theætete, illum, qui hoc supposuit, minime facile ad hanc aliasque objectiones hujusmodi responsurum. — Theæ. Qua ratione? — Hos. Tum etiam duo quidem nomina confiteri esse eum, qui unum duntaxat posuit, ridiculum est. — Theæ. *Quidni?* — Hos. Quin etiam istuc omnino ferri nequit, si quis nomen aliquid esse dicat. — Theæ. Quo pacto? — Hos. Qui ponit nomen a re diversum, duo quædam inducit. — Theæ. Patet. — Hos. Præterea si idem cum re nomen esse concedet, cogetur vel nullius dicere nomen, (vel) si alicujus id dicet, sequetur ut nomen nominis nomen sit, alius vero nequaquam. — Theæ. Sic est. — Hos. Et unum unius unum sit solum, et hoc nominis item unum. — Theæ. Necesse est. — Hos. Quid porro? totum ab ente uno diversum, an idem dicent? — Theæ. Cur non dicent ac dicunt? — Hos. Si ergo totum est, quemadmodum inquit Parmenides,

> æqualis undique sphæræ moli persimile,
> a medio ad circumferentiam penitus æqua distans: eo namque neque majus quidquam
> neque potentius necessario est hac vel illa parte,

tale cum sit ens, medium extremaque habet, et cum hæc habeat, partes quoque habeat plane necesse est. aut quomodo? — Theæ. Sic. — Hos. Atqui nihil prohibet ipsum divisum in partibus omnibus passionem unius admittere, atque *hoc* modo et omne ens et totum unum esse. — Theæ. Nihil penitus. — Hos. Quod autem hæc passum est, an id non potest id ipsum unum esse? — Theæ. Quomodo? — Hos. Secundum rectam rationem omnino sine partibus id, quod revera unum est, ponendum. — Theæ. Oportet sane. — Hos. Quod vero tale est, ut ex pluribus partibus constet, cum ratione minime conveniet. — Theæ. Intelligo. — Hos. Utrum ergo passionem habens ens unius ita unum et totum erit, an omnino non dicemus ipsum totum esse unum? — Theæ. Optionem difficilem proposuisti. — Hos. Verissima dicis. cum enim ens unum esse passum sit, cur non *ens* et unum idem apparebit, et plura omnia quam unum erunt? — Theæ. Certe. — Hos. Quodsi ens non sit totum, ex eo quod illius susceperit passionem, sit autem ipsum totum, indigum ens sui ipsius efficitur. — Theæ. Maxime. — Hos. Atque secundum hanc rationem, cum se ipso privetur, non ens erit (τὸ) ens. — Theæ. Ita. — Hos. Atque ita etiam omnia plura quam unum sunt, cum tam ens quam totum propriam naturam seorsum utrumque ab altero sit sortitum. — Theæ. Profecto. — Hos. Cum vero omnino non sit totum, eadem hæc enti proveniunt et præter id quod contingit non esse, contingit etiam neque fieri ens unquam. — Theæ. Cur? — Hos. Quidquid factum est, semper factum est totum, ita ut neque essentiam neque generationem tanquam exsistentem appellare debeat is, qui unum vel totum in numero eorum, quæ sunt, non ponit. — Theæ. Omnino sic esse videtur. — Hos. Præterea

ΞΕ. Καὶ μὴν οὐδ' ὁποσονοῦν τι δεῖ τὸ μὴ ὅλον εἶναι· ποσόν τι γὰρ ὄν, ὁπόσον ἂν ᾖ, τοσοῦτον ὅλον ἀναγκαῖον αὐτὸ εἶναι. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ γε. — ΞΕ. Καὶ τοίνυν ἄλλας μυρίας ἀπεράντους ἀπορίας ἕκαστον εἰληφὸς 5 φανεῖται τῷ τὸ ὂν εἴτε δύο τινὲ εἴθ' ἓν μόνον εἶναι e λέγοντι. — ΘΕΑΙ. Δηλοῖ σχεδὸν καὶ τὰ νῦν ὑποφαίνοντα· συνάπτεται γὰρ ἕτερον ἐξ ἄλλου, μείζω καὶ χαλεπωτέραν φέρον περὶ τῶν ἔμπροσθεν ἀεὶ ῥηθέντων πλάνην.

10 XXXIII. ΞΕ. Τοὺς μὲν τοίνυν διακριβολογουμένους ὄντος τε πέρι καὶ μὴ πάντας μὲν οὐ διεληλύθαμεν, ὅμως δ' ἱκανῶς ἐχέτω· τοὺς δ' ἄλλως λέγοντας αὖ θεατέον, ἵν' ἐκ πάντων εἰδῶμεν, ὅτι τὸ ὂν τοῦ μὴ 246ὄντος οὐδὲν εὐπορώτερον εἰπεῖν ὅ τί ποτ' ἔστιν. — a 15 ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν πορεύεσθαι χρὴ καὶ ἐπὶ τούτους. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἔοικέ γ' ἐν αὐτοῖς οἷον γιγαντομαχία τις εἶναι διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν περὶ τῆς οὐσίας πρὸς ἀλλήλους. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Οἱ μὲν εἰς γῆν ἐξ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου πάνθ' ἕλκουσι, ταῖς χερσὶν 20 ἀτεχνῶς πέτρας καὶ δρῦς περιλαμβάνοντες. τῶν γὰρ τοιούτων ἐφαπτόμενοι πάντων διισχυρίζονται τοῦτ' εἶναι μόνον, ὃ παρέχει προσβολὴν καὶ ἐπαφήν τινα, ταὐτὸν σῶμα καὶ οὐσίαν ὁριζόμενοι, τῶν δ' ἄλλων εἴ b τίς τι φησι μὴ σῶμα ἔχον εἶναι, καταφρονοῦντες τὸ 25 παράπαν καὶ οὐδὲν ἐθέλοντες ἄλλο ἀκούειν. — ΘΕΑΙ. Ἦ δεινοὺς εἴρηκας ἄνδρας· ἤδη γὰρ κἀγὼ τούτων συχνοῖς περιέτυχον. — ΞΕ. Τοιγαροῦν οἱ πρὸς αὐτοὺς ἀμφισβητοῦντες μάλ' εὐλαβῶς ἄνωθεν ἐξ ἀοράτου ποθὲν ἀμύνονται, νοητὰ ἄττα καὶ ἀσώματα εἴδη 30 βιαζόμενοι τὴν ἀληθινὴν οὐσίαν εἶναι· τὰ δ' ἐκείνων σώματα καὶ τὴν λεγομένην ὑπ' αὐτῶν ἀλήθειαν κατὰ σμικρὰ διαθραύοντες ἐν τοῖς λόγοις γένεσιν ἀντ' οὐσίας c φερομένην τινὰ προσαγορεύουσιν. ἐν μέσῳ δὲ περὶ ταῦτ' ἄπλετος ἀμφοτέρων μάχη τις, ὦ Θεαίτητε, ἀεὶ 35 ξυνέστηκεν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΞΕ. Παρ' ἀμφοῖν τοίνυν τοῖν γενοῖν κατὰ μέρος λάβωμεν λόγον ὑπὲρ ἧς τίθενται τῆς οὐσίας. — ΘΕΑΙ. Πῶς οὖν δὴ ληψόμεθα; — ΞΕ. Παρὰ μὲν τῶν ἐν εἴδεσιν αὐτὴν τιθεμένων ῥᾷον· ἡμερώτεροι γάρ· παρὰ δὲ τῶν εἰς σῶμα πάνθ' 40 ἑλκόντων βίᾳ χαλεπώτερον, ἴσως δὲ καὶ σχεδὸν ἀδύνα- d τον. ἀλλ' ὧδέ μοι δεῖν δοκεῖ περὶ αὐτῶν δρᾶν. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Μάλιστα μέν, εἴ πῃ δυνατὸν ἦν, ἔργῳ βελτίους αὐτοὺς ποιεῖν· εἰ δὲ τοῦτο μὴ ἐγχωρεῖ, λόγῳ ποιῶμεν ὑποτιθέμενοι νομιμώτερον αὐτοὺς ἡμῖν 45 ἐθέλοντας ἂν ἀποκρίνασθαι. τὸ γὰρ ὁμολογηθὲν παρὰ βελτιόνων που κυριώτερον ἢ τὸ παρὰ χειρόνων· ἡμεῖς δ' οὐ τούτων φροντίζομεν, ἀλλὰ τἀληθὲς ζητοῦμεν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα. e

XXXIV. ΞΕ. Κέλευε δὴ τοὺς βελτίους γεγονότας 50 ἀποκρίνασθαί σοι, καὶ τὸ λεχθὲν παρ' αὐτῶν ἀφερμήνευε. — ΘΕΑΙ. Ταῦτ' ἔσται. — ΞΕ. Λεγόντων δὴ θνητὸν ζῷον εἴ φασιν εἶναί τι. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τοῦτο δ' οὐ σῶμα ἔμψυχον ὁμολογοῦσι; — ΘΕΑΙ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Τιθέντες τι τῶν ὄντων ψυ-

quod totum non est, neque quantumcunque esse potest: nam quatenus quantum est, quantumcunque sit, tantum esse et totum necesse est. — Theæ. Prorsus. — Hos. Innumeræ sane aliæ difficultates et dubitationes ubique adversus eum insurgent, qui ens aut unum solum aut duo quædam ponit. — Theæ. Testantur hoc quæ nunc aliquantum apparent: nam adversus omnia hæc dicta alia semper ex alia major et gravior dubitatio atque erratio exoritur.

XXXIII. Hos. Rationes quidem omnium, qui de ente et non ente exacte disserunt, non persecuti sumus: verumtamen satis hæc sint: eos autem qui secus dicunt nunc in medium adducamus, ut ex omnibus videamus nihilo facilius ens quam non ens quid sit definiri posse. — Theæ. Itaque et hi adeundi. — Hos. Videtur utique inter eos quasi gigantum pugna quædam esse, propter controversiam, qua invicem de essentia certant. — Theæ. Quo pacto? — Hos. Quidam illorum de cœlo et invisibili regione omnia in terram trahunt, manibus saxa et quercus apprehendentes · nam hujusmodi omnia tangentes solum id esse contendunt, quod quoquo modo possit tangi, idem corpus et essentiam cum esse perhibeant, reliquos vero, qui dicunt aliquid absque corpore esse, contemnunt nihil aliud audire volentes. — Theæ. Verendos viros dixisti: in horum enim multos ego jam incidi. — Hos. Horum autem adversarii caute admodum superne ex invisibili sede pro invisibili essentia pugnant, atque intelligibiles quasdam et incorporeas species contendunt veram essentiam esse: illorum vero corpora eamve quam nominant veritatem in minima rationibus partiuntur et non essentiam sed generationem quadam fluentem nuncupant. ingens vero et inexhausta pugna inter utrosque de his semper est. — Theæ. Vera narras. — Hos. Ab utrisque igitur rationem essentiæ, quam ponunt, sigillatim exigamus. — Theæ. Quomodo igitur exigemus? — Hos. Ab iis qui in speciebus essentiam dicunt esse facilius: mitiores enim sunt; ab iis autem qui ad corpus vi omnia trahunt difficilius et fortasse fere non poterimus exigere. verum sic de his agendum videtur. — Theæ. Quo pacto? — Hos. Præstaret illos re ipsa meliores, si fieri posset, efficere: sin autem id fieri nequit, sermone efficiamus (specie fingamus) supponentes eos æquius nobis responsuros: quod enim a melioribus conceditur, opinor, firmius atque potius est, quam quod a deterioribus: nos autem non id curamus, sed quærimus veritatem. — Theæ. Rectissime.

XXXIV. Hos. Jube jam eos meliores factos tibi respondere, et quod aiunt interpretare. — Theæ. Fiet. — Hos. Dicant ergo, utrum mortale animal esse aliquid asserant. — Theæ. Quidni? — Hos. Nonne hoc animatum corpus appellant? — Theæ. Omnino. — Hos. Animum in numero entium ponentes? — Theæ. Ita. — Hos. Quid

247 χήν; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τί δαί; ψυχὴν οὐ τὴν μὲν a
δικαίαν, τὴν δ' ἄδικόν φασιν εἶναι, καὶ τὴν μὲν φρόνιμον,
τὴν δ' ἄφρονα; — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΞΕ. Ἀλλ' οὐ
δικαιοσύνης ἕξει καὶ παρουσίᾳ τοιαύτην αὐτῶν ἑκάστην
5 γίγνεσθαι, καὶ τῶν ἐναντίων ἐναντίαν; — ΘΕΑΙ. Καὶ
ταῦτα ξύμφασιν. — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τό γε δυνατόν τῳ
παραγίγνεσθαι καὶ ἀπογίγνεσθαι πάντως εἶναί τι φήσου- b
σιν. — ΘΕΑΙ. Φασὶ μὲν οὖν. — ΞΕ. Οὔσης οὖν δικαιο-
σύνης καὶ φρονήσεως καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς καὶ τῶν
10 ἐναντίων, καὶ δὴ καὶ ψυχῆς, ἐν ᾗ ταῦτ' ἐγγίγνεται, πό-
τερον ὁρατὸν καὶ ἁπτὸν εἶναί φασί τι αὐτῶν ἢ πάντ'
ἀόρατα; — ΘΕΑΙ. Σχεδὸν οὐδὲν τούτων γ' ὁρατόν. —
ΞΕ. Τί δαί; τῶν τοιούτων μῶν σῶμά τι λέγουσιν ἴσχειν;
— ΘΕΑΙ. Τοῦτ' οὐκέτι κατὰ ταὐτὰ ἀποκρίνονται πᾶν,
15 ἀλλὰ τὴν μὲν ψυχὴν αὐτὴν δοκεῖν σφίσι σῶμά τι κε-
κτῆσθαι, φρόνησιν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ὧν ἠρώ-
τηκας, αἰσχύνονται τὸ τολμᾶν ἢ μηδὲν τῶν ὄντων c
αὐτὰ ὁμολογεῖν ἢ πάντ' εἶναι σώματα διισχυρίζεσθαι.
— ΞΕ. Σαφῶς γὰρ ἡμῖν, ὦ Θεαίτητε, βελτίους γε-
20 γόνασιν ἄνδρες· ἐπεὶ τούτων οὐδ' ἂν ἓν ἐπαισχυνθεῖεν
οἵ γ' αὐτῶν σπαρτοί τε καὶ αὐτόχθονες, ἀλλὰ διατεί-
νοιντ' ἂν πᾶν, ὃ μὴ δυνατοὶ ταῖς χερσὶ ξυμπιέζειν εἰσίν,
ὡς ἄρα τοῦτ' οὐδὲν τὸ παράπαν ἐστί. — ΘΕΑΙ. Σχε-
δὸν οἷα διανοοῦνται λέγεις. — ΞΕ. Πάλιν τοίνυν ἀνε-
25 ρωτῶμεν αὐτούς· εἰ γάρ τι καὶ σμικρὸν ἐθέλουσι τῶν
ὄντων συγχωρεῖν ἀσώματον, ἐξαρκεῖ. τὸ γὰρ ἐπί τε d
τούτοις ἅμα καὶ ἐπ' ἐκείνοις ὅσα ἔχει σῶμα ξυμφυὲς
γεγονός, εἰς ὃ βλέποντες ἀμφότερα εἶναι λέγουσι, τοῦτ'
αὐτοῖς ῥητέον. Τάχ' οὖν ἴσως ἂν ἀποροῖεν· εἰ δέ τι
30 τοιοῦτον πεπόνθασι, σκόπει, προτεινομένων ἡμῶν, ἆρ'
ἐθέλοιεν ἂν δέχεσθαι καὶ ὁμολογεῖν τοιόνδ' εἶναι τὸ ὄν.
— ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον δή; λέγε, καὶ τάχ' εἰσόμεθα. —
ΞΕ. Λέγω δὴ τὸ καὶ ὁποιανοῦν κεκτημένον δύναμιν εἴτ'
εἰς τὸ ποιεῖν ἕτερον ὁτιοῦν πεφυκὸς εἴτ' εἰς τὸ παθεῖν e
35 καὶ σμικρότατον ὑπὸ τοῦ φαυλοτάτου, κἂν εἰ μόνον
εἰσάπαξ, πᾶν τοῦτ' ὄντως εἶναι· τίθεμαι γὰρ ὅρον ὁρί-
ζων τὰ ὄντα, ὡς ἔστιν οὐκ ἄλλο τι πλὴν δύναμις. —
ΘΕΑΙ. Ἀλλ' ἐπείπερ αὐτοί γ' οὐκ ἔχουσιν ἐν τῷ παρ-
όντι τούτου βέλτιον λέγειν, δέχονται τοῦτο. — ΞΕ. Κα-
40 λῶς· ἴσως γὰρ ἂν εἰσύστερον ἡμῖν τε καὶ τούτοις ἕτε-
248 ρον ἂν φανείη. πρὸς μὲν οὖν τούτους τοῦθ' ἡμῖν a
ἐνταῦθα μενέτω ξυνομολογηθέν. — ΘΕΑΙ. Μένει.

XXXV. ΞΕ. Πρὸς δὴ τοὺς ἑτέρους ἴωμεν, τοὺς τῶν
εἰδῶν φίλους· σὺ δ' ἡμῖν καὶ τὰ παρὰ τούτων ἀφερ-
45 μήνευε. — ΘΕΑΙ. Ταῦτ' ἔσται. — ΞΕ. Γένεσιν, τὴν
δ' οὐσίαν χωρίς που διελόμενοι λέγετε; ἦ γάρ; —
ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ σώματι μὲν ἡμᾶς γενέσει
δι' αἰσθήσεως κοινωνεῖν, διὰ λογισμοῦ δὲ ψυχῇ πρὸς
τὴν ὄντως οὐσίαν, ἣν ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως ἔχειν
50 φατέ, γένεσιν δ' ἄλλοτε ἄλλως; — ΘΕΑΙ. Φαμὲν b
γὰρ οὖν. — ΞΕ. Τὸ δὲ δὴ κοινωνεῖν, ὦ πάντων
ἄριστοι, τί τοῦθ' ὑμᾶς ἐπ' ἀμφοῖν λέγειν φῶμεν; ἆρ'
οὐ τὸ νῦν δὴ παρ' ἡμῶν ῥηθέν; — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον;
— ΞΕ. Πάθημα ἢ ποίημα ἐκ δυνάμεώς τινος ἀπὸ τῶν

vero? nonne animum unum justum, injustum alterum, unum sapientem, insipientem alterum arbitrantur? — Theæ. Utique — Hos. An non justitiæ habitu præsentiaque talem cujusque animum fieri, contrariorum vero contrarium? — Theæ. Hæc quoque fatentur. — Hos. Quod alicui adesse et abesse potest, esse id omnino aliquid dabunt? — Theæ. Dant certe. — Hos. Cum ergo sit justitia et sapientia et virtus quælibet, nec non virtutis cujusque contrarium, et animus præterea, in quo innascuntur, utrum videri tangique posse aliquid horum, an non, opinantur? — Theæ. Fere nullum ex his videri. — Hos. Numquid horum aliquod habere corpus existimant? — Theæ. Non amplius simpliciter ad hæc respondent, sed animum ipsum quidem corpus aliquod habere, sapientiam vero et cætera, de quibus percontabaris, aut nihil esse aut corpus pudore adducti non audent contendere. — Hos. Procul dubio, o Theætete, meliores viri evaserunt: nam quicunque illorum seminati et indigenæ sunt, horum ne unum quidem vererentur, sed quod pugno premi nequit, omnino nihil id esse contenderent. — Theæ. Fere quod sentiunt enarrasti. — Hos. Ex illis iterum quæramus: nam si quid vel exiguum entium incorporeum esse concedunt, sufficit. quod enim in his et simul in illis, quæcunque corpus habeant, a natura insitum est, cujus ratione esse utraque dicunt, hoc ab illis exprimendum. Deerit igitur fortasse illis responsio: si vero quid iis tale contingeret, vide utrum, proponentibus nobis, ens tale quid esse admissuri sint. — Theæ. Quidnam? declara, fortasse intelligemus. — Hos. Dico quidem quidquid facultatem quamcunque nactum est vel ad aliud agendum vel patiendum ab alio quamvis minimum quid a vilissimo quodam, et si solum semel, quodlibet tale revera esse. hac enim ens definitione describo, nihil aliud quam potentiam sive facultatem esse. — Theæ. At quandoquidem in præsentia ipsi hoc melius nihil dicere possunt, hoc admittunt. — Hos. Recte: fortasse enim in posterum nobis et illis aliud videbitur. id vero nunc ab illis concessum maneat. — Theæ. Manet.

XXXV. Hos. Ad specierum amicos jam descendamus: tu autem nobis interpretare. — Theæ. Fiet. — Hos. Aliud essentiam, aliud generationem dicitis, alterum ab altero secernentes? nonne? — Theæ. Ita. — Hos. Et corpore quidem nos per sensum cum generatione communicare, animo vero per rationem cum vera essentia, quam semper secundum eadem et eodem modo sese habere, generationem vero alias aliter asseveratis? — Theæ. Asseveramus. — Hos. Communionem vero hanc, o viri omnium optimi, quid in ambobus esse dicitis? nonne id, quod nos paulo ante inducebamus? — Theæ. Quid? — Hos. Passionem vel actionem ex potentia aliqua ab iis quæ invicem congrediuntur prove-

πρὸς ἄλληλα ξυνιόντων γιγνόμενον. Τάχ' οὖν, ὦ Θεαίτητε, αὐτῶν τὴν πρὸς ταῦτ' ἀπόκρισιν σὺ μὲν οὐ κατακούεις, ἐγὼ δ' ἴσως διὰ συνήθειαν. — ΘΕΑΙ. Τίν' οὖν δὴ λέγουσι λόγον; — ΞΕ. Οὐ συγχωροῦσιν ἡμῖν 5 τὸ νῦν δὴ ῥηθὲν πρὸς τοὺς γηγενεῖς οὐσίας πέρι. — c ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ἱκανὸν ἔθεμεν ὅρον που τῶν ὄντων, ὅταν τῳ παρῇ ἡ τοῦ πάσχειν ἢ δρᾶν καὶ πρὸς τὸ σμικρότατον δύναμις; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Πρὸς δὴ ταῦτα τόδε λέγουσιν, ὅτι γενέσει μὲν μέτ- 10 εστι (τῆς) τοῦ πάσχειν καὶ ποιεῖν δυνάμεως, πρὸς δ' οὐσίαν τούτων οὐδετέρου τὴν δύναμιν ἁρμόττειν φασίν. — ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν λέγουσί τι; — ΞΕ. Πρὸς ὅ γε λεκτέον ἡμῖν, ὅτι δεόμεθα παρ' αὐτῶν ἔτι πυθέσθαι σαφέστερον, εἰ προσομολογοῦσι τὴν μὲν ψυχὴν γιγνώσκειν, d 15 τὴν δ' οὐσίαν γιγνώσκεσθαι. — ΘΕΑΙ. Φασὶ μὴν τοῦτό γε. — ΞΕ. Τί δέ; τὸ γιγνώσκειν ἢ τὸ γιγνώσκεσθαι φατὲ ποίημα ἢ πάθος ἢ ἀμφότερον; ἢ τὸ μὲν πάθημα, τὸ δὲ θάτερον; ἢ παντάπασιν οὐδέτερον οὐδετέρου τούτων μεταλαμβάνειν; — ΘΕΑΙ. Δῆλον ὡς οὐδέ- 20 τερον οὐδετέρου· τἀναντία γὰρ ἂν τοῖς ἔμπροσθεν λέγοιεν. — ΞΕ. Μανθάνω τόδε γε, ὡς τὸ γιγνώσκειν εἴπερ ἔσται ποιεῖν τι, τὸ γιγνωσκόμενον ἀναγκαῖον αὖ ξυμβαίνειν e πάσχειν. τὴν οὐσίαν δὴ κατὰ τὸν λόγον τοῦτον γιγνωσκομένην ὑπὸ τῆς γνώσεως, καθ' ὅσον γιγνώσκεται, 25 κατὰ τοσοῦτον κινεῖσθαι διὰ τὸ πάσχειν, ὃ δή φαμεν οὐκ ἂν γενέσθαι περὶ τὸ ἠρεμοῦν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Τί δαὶ πρὸς Διός; ὡς ἀληθῶς κίνησιν καὶ ζωὴν καὶ ψυχὴν καὶ φρόνησιν ἦ ῥᾳδίως πεισθησόμεθα τῷ 249 παντελῶς ὄντι μὴ παρεῖναι μηδὲ ζῆν αὐτὸ μηδὲ φρο- a 30 νεῖν, ἀλλὰ σεμνὸν καὶ ἅγιον νοῦν οὐκ ἔχον ἀκίνητον ἑστὸς εἶναι; — ΘΕΑΙ. Δεινὸν μεντἂν, ὦ ξένε, λόγον συγχωροῖμεν. — ΞΕ. Ἀλλὰ νοῦν μὲν ἔχειν, ζωὴν δὲ μὴ φῶμεν; — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς; — ΞΕ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀμφότερα ἐνόντ' αὐτῷ λέγωμεν, οὐ μὴν ἐν ψυχῇ γε 35 φήσομεν αὐτὸ ἔχειν αὐτά; — ΘΕΑΙ. Καὶ τίν' ἂν ἕτερον ἔχοι τρόπον; — ΞΕ. Ἀλλὰ δῆτα νοῦν μὲν καὶ ζωὴν καὶ ψυχὴν, ἀκίνητον μέντοι τὸ παράπαν ἔμψυχον ὂν ἑστάναι; — ΘΕΑΙ. Πάντ' ἔμοιγ' ἄλογα ταῦτ' εἶναι b φαίνεται. — ΞΕ. Καὶ τὸ κινούμενον δὴ καὶ κίνησιν 40 συγχωρητέον ὡς ὄντα. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Ξυμβαίνει δ' οὖν, ὦ Θεαίτητε, ἀκινήτων τ' ὄντων νοῦν μηδενὶ περὶ μηδενὸς εἶναι μηδαμοῦ. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἐὰν αὖ φερόμενα καὶ κινούμενα πάντ' εἶναι συγχωρῶμεν, καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ 45 ταὐτὸν τοῦτ' ἐκ τῶν ὄντων ἐξαιρήσομεν. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Τὸ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως καὶ περὶ ταὐτὸ δοκεῖ σοι χωρὶς στάσεως γενέσθαι ποτ' ἄν; — c ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς. — ΞΕ. Τί δ'; ἄνευ τούτων νοῦν καθορᾷς ὄντα ἢ γενόμενον ἂν καὶ ὁπουοῦν; — ΘΕΑΙ. 50 Ἥκιστα. — ΞΕ. Καὶ μὴν πρός γε τοῦτον παντὶ λόγῳ μαχητέον, ὃς ἂν ἐπιστήμην ἢ φρόνησιν ἢ νοῦν ἀφανίζων ἰσχυρίζηται περί τινος ὁπηοῦν. — ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε. — ΞΕ. Τῷ δὴ φιλοσόφῳ καὶ ταῦτα μάλιστα τιμῶντι πᾶσα, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη διὰ ταῦτα μήτε τῶν ἓν ἢ καὶ

nientem. Fortasse illorum ad hæc responsionem, o Theætete, haud satis percipis, me vero diuturna cum illis consuetudo ad percipiendum juvat. — Theæ. Quid ergo respondent? — Hos. Non dant nobis quod supra adversus homines terra genitos de essentia dictum. — Theæ. Quid illud? — Hos. Sufficientem entium definitionem hanc posui, videlicet quando alicui agendi vel patiendi facultas aliqua erga vel minimum adest. — Theæ. Hanc ipsam. — Hos. Ad hæc hoc aiunt, generationem potentiæ agendi vel patiendi esse participem, essentiæ vero horum neutrius potentiam convenire. — Theæ. Igiturne aliquid dicunt? — Hos. Ad hoc a nobis objiciendum, nos clarius etiam ab illis audire cupere, utrum assentiantur animum cognoscere, essentiam vero cognosci. — Theæ. Affirmant profecto. — Hos. Cognoscere vel cognosci actionemne vocatis an passionem an utrumque? aut an hoc passionem illud actionem? aut an omnino neutrum neutrius horum particeps esse vultis? — Theæ. Manifestum, neutrius neutrum: alioqui contraria illorum, quæ supra concesserant, nunc admitterent. — Hos. Intelligo hoc saltem, si cognoscere agere aliquid erit, id, quod cognoscitur, necesse esse patiatur. atque essentiam secundum hanc rationem, dum cognoscitur, quatenus cognoscitur, eatenus moveri propter passionem, quam in rem stabilem et quietam cadere non posse dicimus. — Theæ. Recte. — Hos. Quid vero per Jovem? revera motum, vitam, animum, sapientiam numquid ab eo, quod omnino ac vere est, abesse prorsus existimabimus, et vivere ipsum et sapere, sed venerandum sanctumque mentem non habens immobile consistere? — Theæ. Absurdum nimis id, hospes, concederemus. — Hos. Numquid vero mentem quidem habere, vitam vero minime dicemus. — Theæ. Qui istuc? — Hos. At hæc utraque inesse illi dicimus, non tamen id ea in anima habere? — Theæ. Et in quo alio loco haberet? — Hos. Utrum mentem, vitam, animam habere dicendum, immobile tamen omnino, cum sit animatum, consistere? — Theæ. Hæc omnia mihi ratione carere videntur. — Hos. Et id igitur, quod movetur, et motum entia esse fatendum. — Theæ. Quid obstat? — Hos. Ex hoc ergo, o Theætete sequitur, cum immobilia sint, mentem nulli usquam de ulla re esse. — Theæ. Sequitur plane. — Hos. Si vero contra agitari et moveri cuncta consentiamus, hoc quoque sermone idem illud ex genere rerum exsistentium eximemus. — Theæ. Qua ratione? — Hos. Num videtur tibi absque statu esse unquam posse id, quod secundum eadem eodem modo et circa idem est? — Theæ. Nequaquam. — Hos. Porro, an vides usquam sine his mentem esse posse alicubi? — Theæ. Minime. — Hos. Sed adversus eum omni rationum conatu pugnandum, qui, scientia, prudentia menteque sublatis, quidquam quovis modo contendat. — Theæ. Et vehementer quidem. — Hos. Necesse ergo est plane, philosophum atque ista in pretio habentem propterea neque rationem illorum admittere, qui unum

τὰ πολλὰ εἴδη λεγόντων τὸ πᾶν ἑστηκὸς ἀποδέχεσθαι, d τῶν τ' αὖ πανταχῇ τὸ ὂν κινούντων μηδὲ τὸ παράπαν ἀκούειν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῶν παίδων εὐχήν, ὅσα ἀκίνητα καὶ κεκινημένα, τὸ ὄν τε καὶ τὸ πᾶν ξυναμφότερα 5 λέγειν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα.

XXXVI. ΞΕ. Τί οὖν; ἆρ' οὐκ ἐπιεικῶς ἤδη φαινόμεθα περιειληφέναι τῷ λόγῳ τὸ ὄν; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Βαβαὶ μέντἂν ἄρα, ὦ Θεαίτητε, ὥς μοι δοκοῦμεν νῦν αὐτοῦ γνώσεσθαι πέρι τὴν ἀπορίαν 10 τῆς σκέψεως. — ΘΕΑΙ. Πῶς αὖ καὶ τί τοῦτ' εἴρηκας; e — ΞΕ. Ὦ μακάριε, οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι νῦν ἐσμὲν ἐν ἀγνοίᾳ τῇ πλείστῃ περὶ αὐτοῦ, φαινόμεθα δέ τι λέγειν ἡμῖν αὐτοῖς; — ΘΕΑΙ. Ἐμοὶ γοῦν· ὅπῃ δ' αὖ λελήθαμεν οὕτως ἔχοντες, οὐ πάνυ ξυνίημι. — ΞΕ. Σκό-15 πει δὴ σαφέστερον, εἰ ταῦτα νῦν ξυνομολογοῦντες δι-250καίως ἂν ἐπερωτηθεῖμεν, ἅπερ αὐτοὶ τότ' ἠρωτῶμεν a τοὺς λέγοντας εἶναι τὸ πᾶν θερμὸν καὶ ψυχρόν. — ΘΕΑΙ. Ποῖα; ὑπόμνησόν με. — ΞΕ. Πάνυ μὲν οὖν· καὶ πειράσομαί γε δρᾶν τοῦτ' ἐρωτῶν σε καθάπερ ἐκεί-20 νους τότε, ἵν' ἅμα τι καὶ προΐωμεν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Εἶεν δή· κίνησιν καὶ στάσιν ἆρ' οὐκ ἐναντιώτατα λέγεις ἀλλήλοις; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Καὶ μὴν εἶναί γ' ὁμοίως φῂς ἀμφότερα αὐτὰ καὶ ἑκάτερον; — ΘΕΑΙ. Φημὶ γὰρ οὖν. ΞΕ. Ἆρα κι- b 25 νεῖσθαι λέγων ἀμφότερα καὶ ἑκάτερον, ὅταν εἶναι συγχωρῇς; — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς. — ΞΕ. Ἀλλ' ἑστάναι σημαίνεις λέγων αὐτὰ ἀμφότερα εἶναι; — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς; — ΞΕ. Τρίτον ἄρα τι παρὰ ταῦτα τὸ ὂν ἐν τῇ ψυχῇ τιθείς, ὡς ὑπ' ἐκείνου τήν τε στάσιν καὶ τὴν 30 κίνησιν περιεχομένην, συλλαβὼν καὶ ἀπιδὼν αὐτῶν πρὸς τὴν τῆς οὐσίας κοινωνίαν, οὕτως εἶναι προσεῖπας ἀμφότερα; — ΘΕΑΙ. Κινδυνεύομεν ὡς ἀληθῶς τρίτον c ἀπομαντεύεσθαί τι τὸ ὄν, ὅταν κίνησιν καὶ στάσιν εἶναι λέγωμεν. — ΞΕ. Οὐκ ἄρα κίνησις καὶ στάσις ἐστὶ 35 ξυναμφότερον τὸ ὄν, ἀλλ' ἕτερον δή τι τούτων. — ΘΕΑΙ. Ἔοικε. — ΞΕ. Κατὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἄρα τὸ ὂν οὔθ' ἕστηκεν οὔτε κινεῖται. — ΘΕΑΙ. Σχεδόν. — ΞΕ. Ποῖ δὴ χρὴ τὴν διάνοιαν ἔτι τρέπειν τὸν βουλόμενον ἐναργές τι περὶ αὐτοῦ παρ' ἑαυτῷ βεβαιώσα-40 σθαι; — ΘΕΑΙ. Ποῖ γάρ; — ΞΕ. Οἶμαι μὲν οὐδαμόσ' ἔτι ῥᾴδιον. εἰ γάρ τι μὴ κινεῖται, πῶς οὐχ ἕστηκεν; ἢ τὸ μηδαμῶς ἑστὸς πῶς οὐκ αὖ κινεῖται; τὸ δ' d ὂν ἡμῖν νῦν ἐκτὸς τούτων ἀμφοτέρων ἀναπέφανται. ἢ δυνατὸν οὖν τοῦτο; — ΘΕΑΙ. Πάντων μὲν οὖν ἀδυ-45 νατώτατον. — ΞΕ. Τόδε τοίνυν μνησθῆναι δίκαιον ἐπὶ τούτοις. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὅτι τοῦ μὴ ὄντος ἐρωτηθέντες τοὔνομα ἐφ' ὅ τί ποτε δεῖ φέρειν, πάσῃ συνεσχόμεθ' ἀπορίᾳ. μέμνησαι; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Μῶν οὖν ἐν ἐλάττονί τινι νῦν ἐσμὲν 50 ἀπορίᾳ περὶ τὸ ὄν; — ΘΕΑΙ. Ἐμοὶ μέν, ὦ ξένε, εἰ e δυνατὸν εἰπεῖν, ἐν πλείονι φαινόμεθα. — ΞΕ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἐνταῦθα κείσθω διηπορημένον· ἐπειδὴ δ' ἐξ ἴσου τό τ' ὂν καὶ τὸ μὴ ὂν ἀπορίας μετειλήφατον, νῦν ἐλπὶς ἤδη, καθάπερ ἂν αὐτῶν θάτερον εἴτ' ἀμυδρότε-

vel etiam multas species statuunt omne stabile, neque illos audire, qui ens moveri omni modo affirmant, verum, secundum puerorum votum, quodcunque stat vel movetur, ens et omne utraque simul statuere. — Theæ. Verissime.

XXXVI. Hos. Quid igitur? nonne commode ens sermone comprehendisse jam videmur? — Theæ. Omnino. — Hos. Papæ, o Theætete, profecto nunc difficultatem argumenti, de quo agimus, cognoscere mihi videmur. — Theæ. Quorsum iterum hæc? — Hos. Videsne, o beate? dum illud penitus ignoramus, dicere tamen de illo nos aliquid arbitramur ipsi. — Theæ. Et ego arbitror: sed quomodo imprudentes eo delapsi simus, haud plane intelligo. — Hos. Animadverte, obsecro, diligentius, nosne nunc his concessis merito quis interrogare posset, quæ ipsi supra interrogavimus eos qui omne calidum et frigidum esse volebant? — Theæ. Quænam? in memoriam revoca. — Hos. Efficere id conabor eodem modo ex te nunc quærens, quo ex illis supra, ut simul aliquid proficiamus. — Theæ. Optime. — Hos. Esto igitur: motum et statum nonne invicem contraria maxime nuncupas? — Theæ. Cur non? — Hos. Et vero esse illa similiter ais et ambo pariter et alterutrum? — Theæ. Aio equidem. — Hos. Quando esse alterutrum et ambo concedis, an tunc moveri prædicas? — Theæ. Nullo pacto. — Hos. An stare significas, cum esse utrumque dicis? — Theæ. Et quomodo? — Hos. Ergo tertium quiddam præter illæ ens cogitas, et tanquam ab illo motus et status contineantur, comprehendis utraque, atque eorum in essentia communionem conspicatus esse de ambobus loquens dixisti? — Theæ. Videmur revera tertium quiddam ipsum ens vaticinari, quando motum et statum esse dicimus. — Hos. Non igitur ens ambo ista motus et status est, sed diversum quiddam ab his. — Theæ. Apparet. — Hos. Ens itaque suapte natura neque stat neque movetur. — Theæ. Sic fere dicendum. — Hos. Quo igitur cogitatio convertenda ei, qui apud se cupiat de ente ratum aliquid et manifestum habere? — Theæ. Ignoro. — Hos. Non facile aliquo amplius arbitror. si quid enim non movetur, cur non stat saltem? vel id, quod non stat, cur non movetur? ens vero nunc nobis extra hæc utraque emersit. an igitur fieri id potest? — Theæ. Minime omnium. — Hos. Hoc utique recordari ad hæc debemus. — Theæ. Quale id? — Hos. Quod de non entis nomine interrogati cuinam conveniret, declarare omnino nequivimus. recordarisne? — Theæ. Quidni? — Hos. Numquid circa ens nunc minore in dubitatione versamur? — Theæ. Mihi quidem, hospes, si modo dici potest, in majore videmur. — Hos. Hoc ergo hic jaceat ambiguum: postquam vero tam ens quam non ens pariter nobis obscurum est visum, spes restat nunc, si alterum eorum clarius vel obscurius se offerat, fore ut et alte-

ρον εἴτε σαφέστερον ἀναφαίνηται, καὶ θάτερον οὕτως ἂν 251 ἀναφαίνεσθαι· κἂν αὖ μηδέτερον ἰδεῖν δυνώμεθα, τὸν a γοῦν λόγον ὅπηπερ ἂν οἷοί τ' ὦμεν εὐπρεπέστατα διωξόμεθ' οὕτως ἀμφοῖν ἅμα. — ΘΕΑΙ. Καλῶς. — 5 ΞΕ. Λέγωμεν δή, καθ' ὅντινα ποτὲ τρόπον πολλοῖς ὀνόμασι ταὐτὸν τοῦτ' ἑκάστοτε προσαγορεύομεν. — ΘΕΑΙ. Οἷον δὴ τί; παράδειγμα εἰπέ.

XXXVII. ΞΕ. Λέγομεν ἄνθρωπον δήπου πόλλ' ἄττ' ἐπονομάζοντες, τά τε χρώματα ἐπιφέροντες αὐτῷ 10 καὶ τὰ σχήματα καὶ μεγέθη καὶ κακίας καὶ ἀρετάς, ἐν αἷς πᾶσι καὶ ἑτέροις μυρίοις οὐ μόνον ἄνθρωπον αὐτὸν b εἶναί φαμεν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸν καὶ ἕτερα ἄπειρα, καὶ τἆλλα δὴ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὕτως ἓν ἕκαστον ὑποθέμενοι πάλιν αὐτὸ πολλὰ καὶ πολλοῖς ὀνόμασι λέγο-15 μεν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΞΕ. Ὅθεν γε, οἶμαι, τοῖς τε νέοις καὶ τῶν γερόντων τοῖς ὀψιμαθέσι θοίνην παρεσκευάκαμεν· εὐθὺς γὰρ ἀντιλαβέσθαι παντὶ πρόχειρον ὡς ἀδύνατον τά τε πολλὰ ἓν καὶ τὸ ἓν πολλὰ εἶναι. καὶ δήπου χαίρουσιν οὐκ ἐῶντες ἀγαθὸν λέγειν 20 ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθὸν ἀγαθόν, τὸν δ' ἄνθρω- c πον ἄνθρωπον. ἐντυγχάνεις γάρ, ὦ Θεαίτητε, ὡς ἐγᾦμαι, πολλάκις τὰ τοιαῦτ' ἐσπουδακόσιν, ἐνίοτε πρεσβυτέροις ἀνθρώποις, καὶ ὑπὸ πενίας τῆς περὶ φρόνησιν κτήσεως τὰ τοιαῦτα τεθαυμακόσι, καὶ δή τι 25 καὶ πάσσοφον οἰομένοις τοῦτ' αὐτὸ ἀνευρηκέναι. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἵνα τοίνυν πρὸς d ἅπαντας ἡμῖν ὁ λόγος ᾖ τοὺς πώποτε περὶ οὐσίας καὶ ὁτιοῦν διαλεχθέντας, ἔστω καὶ πρὸς τούτους καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅσοις ἔμπροσθεν διειλέγμεθα, τὰ νῦν ὡς 30 ἐν ἐρωτήσει λεχθησόμενα. — ΘΕΑΙ. Τὰ ποῖα δή; — ΞΕ. Πότερον μήτε τὴν οὐσίαν κινήσει καὶ στάσει προσάπτωμεν μήτ' ἄλλο ἄλλῳ μηδὲν μηδενί, ἀλλ' ὡς ἄμικτα ὄντα καὶ ἀδύνατα μεταλαμβάνειν ἀλλήλων οὕτως αὐτὰ ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν λόγοις τιθῶμεν; ἢ πάντ' 35 εἰς ταὐτὸν ξυνάγωμεν ὡς δυνατὰ ἐπικοινωνεῖν ἀλλήλοις; ἢ τὰ μέν, τὰ δὲ μή; τούτων, ὦ Θεαίτητε, τί ποτ' ἂν αὐτοὺς προαιρεῖσθαι φήσαιμεν; — ΘΕΑΙ. Ἐγὼ μὲν e ὑπὲρ αὐτῶν οὐδὲν ἔχω πρὸς ταῦτ' ἀποκρίνασθαι. τί οὖν οὐ καθ' ἓν ἀποκρινόμενος ἐφ' ἑκάστου τὰ ξυμβαί-40 νοντα ἐσκέψω; — ΞΕ. Καλῶς λέγεις, καὶ τιθῶμέν γ' αὐτοὺς λέγειν, εἰ βούλει, πρῶτον μηδενὶ μηδὲν μηδεμίαν δύναμιν ἔχειν κοινωνίας εἰς μηδέν. οὐκοῦν κίνησίς τε καὶ στάσις οὐδαμῇ μεθέξετον οὐσίας; — 252 ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΞΕ. Τί δέ; ἔσται πότερον a 45 αὐτῶν οὐσίας μὴ προσκοινωνοῦν; — ΘΕΑΙ. Οὐκ ἔσται. — ΞΕ. Ταχὺ δὴ ταύτῃ γε τῇ συνομολογίᾳ πάντ' ἀνάστατα γέγονεν, ὡς ἔοικεν, ἅμα τε τῶν τὸ πᾶν κινούντων καὶ τῶν ὡς ἓν ἱστάντων καὶ ὅσοι κατ' εἴδη τὰ ὄντα κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως ἔχοντα εἶναί φα-50 σιν ἀεί. πάντες γὰρ οὗτοι τό γ' εἶναι προσάπτουσιν, οἱ μὲν ὄντως κινεῖσθαι λέγοντες, οἱ δ' ὄντως ἑστηκότ' εἶναι. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΞΕ. Καὶ μὴν καὶ ὅσοι τοτὲ μὲν ξυντιθέασι τὰ πάντα, τοτὲ δὲ διαιροῦσιν, εἴτ' εἰς ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς ἄπειρα, εἴτ' εἰς πέρας

rum similiter appareat: et si neutrum videre poterimus, rationem saltem quomodocunque amborum simul pro viribus ita persequemur. — THEÆ. Recte. — HOS. Dicamus ergo quonam pacto multis nominibus idem hoc singulatim appellemus. — THEÆ. Exemplum ad hoc inducas.

XXXVII. HOS. Hominem dicimus sane nominibus multis cognominantes, dum colores illi, figuras, magnitudines attribuimus virtutesque et vitia, in quibus omnibus aliisque permultis non hominem tantum esse eum dicimus, sed et bonum et alia innumera, atque in reliquis similiter agimus, quodlibet unum ponentes rursus multa multisque nominibus appellamus. — THEÆ. Vera narras. — HOS. Unde juvenibus, arbitror, et sero eruditis senum convivium paravimus: nam continuo quisque objicere potest, fieri non posse, ut multa unum sint et unum multa. quapropter exsultant dum hominem bonum dici non sinunt, sed bonum quidem bonum, hominem vero hominem. incidis enim sæpenumero, ut arbitror, Theætete, in homines, qui argutiis ejuscemodi student, interdum seniores et qui propter inopiam sapientiæ talia admirantur, et vel perargutum quid putant hoc ipsum se excogitasse. — THEÆ. Et maxime quidem. — HOS. Ut igitur cunctos, quicunque de essentia unquam aliquid locuti sunt, sermo comprehendat, quæ nunc interrogando subjiciemus, tam adversus hos quam adversus reliquos, quibus supra collocuti sumus, dicta intelligantur. — THEÆ. Quænam ista? — HOS. Utrum neque essentiam cum motu statuve jungemus neque aliud quidquam cum alio quoquam, sed ut quæ misceri et inter se copulari non possint, nostris sermonibus ea ponemus? an in idem omnia cogemus, tanquam misceri possint? aut an partim quidem, partim minime? quid ex his potissimum, o Theætete, electuros illos dicemus? — THEÆ. Nescio equidem quid pro illis respondeam. cur igitur non sigillatim respondendo, quid ex unoquoque sequatur, exquisiveris? — HOS. Recte admones, et ponamus, si vis, primum dicere illos nihil cum quoquam ullo pacto posse quidquam communicare. ergone motus et status nullo modo essentiæ participes erunt? — THEÆ. Nullo modo certe. — HOS. Quid vero? erit illorum alterutrum essentiæ non particeps? — THEÆ. Non erit. — HOS. Statim hac consensione omnia, ut videtur, perversa sunt, tum illorum dogmata, qui moveri omnia, tum illorum, qui stare ut unum volunt, nec non illorum, qui secundum species ea, quæ sunt, eodem modo et secundum eadem esse semper existimant. omnes enim hi esse adjungunt, partim vere (ὄντως *a verbo* εἶναι, esse) moveri, partim vere stabilia esse dicentes. — THEÆ. Sic est omnino. — HOS. Quin etiam quicunque interdum componunt omnia, interdum dividunt, sive in unum et ex uno in infinita, sive in terminata elementa dividant et ex his

ἔχοντα στοιχεῖα διαιρούμενοι καὶ ἐκ τούτων συντιθέντες, ὁμοίως μὲν ἐὰν ἐν μέρει τοῦτο τιθῶσι γιγνόμενον, ὁμοίως δὲ κἂν ἀεί, κατὰ πάντα ταῦτα λέγοιεν ἂν οὐδέν, εἴπερ μηδεμία ἔστι ξύμμιξις. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Ἔτι τοίνυν ἂν αὐτοὶ πάντων καταγελαστότατα μετίοιεν τὸν λόγον οἱ μηδὲν ἐῶντες κοινωνίᾳ παθήματος ἑτέρου θάτερον προσαγορεύειν. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Τῷ τ' εἶναί που περὶ πάντ' ἀναγκάζονται χρῆσθαι καὶ τῷ χωρὶς καὶ τῷ ἄλλων καὶ τῷ καθ' αὑτό καὶ μυρίοις ἑτέροις, ὧν ἀκρατεῖς ὄντες εἴργεσθαι καὶ μὴ συνάπτειν ἐν τοῖς λόγοις οὐκ ἄλλων δέονται τῶν ἐξελεγξόντων, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον οἴκοθεν τὸν πολέμιον καὶ ἐναντιωσόμενον ἔχοντες ἐντὸς ὑποφθεγγόμενον ὥσπερ τὸν ἄτοπον Εὐρυκλέα περιφέροντες ἀεὶ πορεύονται. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ λέγεις ὅμοιόν τε καὶ ἀληθές. — ΞΕ. Τί δ', ἂν πάντ' ἀλλήλοις ἐῶμεν δύναμιν ἔχειν ἐπικοινωνίας; — ΘΕΑΙ. Τοῦτο μὲν οἷός τε κἀγὼ διαλύειν. — ΞΕ. Πῶς; — ΘΕΑΙ. Ὅτι κίνησίς τ' αὐτὴ παντάπασιν ἵσταιτ' ἂν καὶ στάσις αὖ πάλιν αὐτὴ κινοῖτο, εἴπερ ἐπιγιγνοίσθην ἐπ' ἀλλήλοιν. — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γέ που ταῖς μεγίσταις ἀνάγκαις ἀδύνατον, κίνησίν θ' ἵστασθαι καὶ στάσιν κινεῖσθαι. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ;

XXXVIII. ΞΕ. Τὸ τρίτον δὴ μόνον λοιπόν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἕν γέ τι τούτων ἀναγκαῖον, ἢ πάντα ἢ μηδὲν ἢ τὰ μὲν ἐθέλειν, τὰ δὲ μὴ συμμίγνυσθαι. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Καὶ μὴν τά γε δύο ἀδύνατον εὑρέθη. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Πᾶς ἄρ' ὁ βουλόμενος ὀρθῶς ἀποκρίνεσθαι τὸ λοιπὸν τῶν τριῶν θήσει. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΞΕ. Ὅτε δὴ τὰ μὲν ἐθέλει τοῦτο δρᾶν, τὰ δ' οὔ, σχεδὸν οἷον τὰ γράμματα πεπονθότ' ἂν εἴη. καὶ γὰρ ἐκείνων τὰ μὲν ἀναρμοστεῖ που πρὸς ἄλληλα, τὰ δὲ ξυναρμόττει. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τὰ δέ γε φωνήεντα διαφερόντως τῶν ἄλλων οἷον δεσμὸς διὰ πάντων κεχώρηκεν, ὥστ' ἄνευ τινὸς αὐτῶν ἀδύνατον ἁρμόττειν καὶ τῶν ἄλλων ἕτερον ἑτέρῳ. — ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα γε. — ΞΕ. Πᾶς οὖν οἶδεν ὁποῖ' ὁποίοις δυνατὰ κοινωνεῖν, ἢ τέχνης δεῖ τῷ μέλλοντι δρᾶν ἱκανῶς αὐτά; — ΘΕΑΙ. Τέχνης. — ΞΕ. Ποίας; — ΘΕΑΙ. Τῆς γραμματικῆς. — ΞΕ. Τί δαί; περὶ τοὺς τῶν ὀξέων καὶ βαρέων φθόγγους ἆρ' οὐχ οὕτως, ὁ μὲν τοὺς συγκεραννυμένους τε καὶ μὴ τέχνην ἔχων γιγνώσκειν μουσικός, ὁ δὲ μὴ ξυνιεὶς ἄμουσος; — ΘΕΑΙ. Οὕτω. — ΞΕ. Καὶ κατὰ τῶν ἄλλων δὴ τεχνῶν καὶ ἀτεχνιῶν τοιαῦθ' εὑρήσομεν ἕτερα. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τί δ'; ἐπειδὴ καὶ τὰ γένη πρὸς ἄλληλα κατὰ ταὐτὰ μίξεως ἔχειν ὡμολογήκαμεν, ἆρ' οὐ μετ' ἐπιστήμης τινὸς ἀναγκαῖον διὰ τῶν λόγων πορεύεσθαι τὸν ὀρθῶς μέλλοντα δείξειν, ποῖα ποίοις συμφωνεῖ τῶν γενῶν καὶ ποῖ' ἄλληλα οὐ δέχεται; καὶ δὴ καὶ διὰ πάντων εἰ συνέχοντα ταῦτ' ἐστίν, ὥστε συμμίγνυσθαι δυνατὰ εἶναι; καὶ πάλιν ἐν ταῖς διαιρέσεσιν, εἰ δι' ὅλων ἕτερα τῆς διαιρέσεως αἴτια; — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὐχ ἐπιστήμης δεῖ, καὶ σχεδόν γ' ἴσως τῆς μεγίστης;

componant, similiter quidem si interdum id fieri ponant et si semper, in his, inquam, omnibus nihil veri dicent, quandoquidem rerum est nulla commixtio. — Theæ. Recte. — Hos. Præterea et ipsi quam absurdissime rationem persequerentur, si nihil permitterent alterius passionis communione alterum appellari. — Theæ. Quomodo? — Hos. Ipso Esse nempe in omnibus uti coguntur et ipso Seorsum et Aliorum et Per se et innumeris aliis, quibus cum abstinere nequeant neque ea in sermonibus suis non inserere, non aliis indigent, qui redarguant eos, sed, ut fertur, domi hostem et adversarium habentes intus submurmurantem tanquam absurdum illum Euryclem circumferentes semper incedunt. — Theæ. Verum est quod dicis ac simile. — Hos. Quid vero? si omnia vim mutuæ communionis habere dicamus? — Theæ. Hoc vel ego refellere possum. — Hos. Qua ratione? — Theæ. Quoniam et motus ipse omnino quiesceret, et status moveretur, si invicem commiscerentur. — Hos. Verum summa quædam necessitas impedit, quominus motus stet et status moveatur. — Theæ. Quidni?

XXXVIII. Hos. Tertium itaque solum restat. — Theæ. Sane. — Hos. Etenim unum aliquod istorum necessarium est, vel omnia vel nihil, vel alia commisceri, alia minime. — Theæ. Necessarium prorsus. — Hos. Et duo quidem illa fieri non possunt, ut comperimus. — Theæ. Ita. — Hos. Ergo quisque, qui recte respondere vult, reliquum e tribus ponet. — Theæ. Maxime. — Hos. Quando igitur alia commisceri volunt, alia minime, fere idem iis quod literis evenit. nam quædam ex literis invicem copulari non possunt ac dissonant, quædam bene consonant. — Theæ. Quidni? — Hos. Vocales diverso modo a reliquis per omnes tanquam vinculum quoddam protenduntur, ita ut sine harum aliqua etiam reliquarum nullæ inter se consonare possint. — Theæ. Et maxime quidem. — Hos. Utrum intelligit unusquisque quæ literæ quibus congruant, an arte opus est satis bene hoc facturo? — Theæ. Arte. — Hos. Qua? — Theæ. Grammatica. — Hos. Quid vero? nonne idem circa gravium et acutorum sonos? qui enim inter se consonos dissonosve arte dignoscit musicus, qui vero ignorat, musicæ expers. — Theæ. Ita est. — Hos. Et in reliquis artibus artiumque defectibus ejusmodi alia reperiemus. — Theæ. Manifestum quidem. — Hos. Cum vero et genera rerum eodem pacto mutuam communionem habere dixerimus, nonne scientia quadam sermones peragere debet, quisquis recte qualia genera qualibus congruant aut dissonent, sit ostensurus? quin etiam per omnia si ea conveniant, adeo ut commisceri possint, et in divisionibus rursus, si per omnia aliæ divisionis sint causæ? — Theæ. Scientia prorsus opus est, ac fortasse fere summa.

XXXIX. ΞΕ. Τίν' οὖν αὖ προσεροῦμεν, ὦ Θεαίτητε, ταύτην; ἢ πρὸς Διὸς ἐλάθομεν εἰς τὴν τῶν ἐλευθέρων ἐμπεσόντες ἐπιστήμην, καὶ κινδυνεύομεν ζητοῦντες τὸν σοφιστὴν πρότερον ἀνευρηκέναι τὸν φιλόσοφον; — ΘΕΑΙ. Πῶς λέγεις; — ΞΕ. Τὸ κατὰ γένη διαιρεῖσθαι καὶ μήτε ταὐτὸν εἶδος ἕτερον ἡγήσασθαι μήθ' ἕτερον ὂν ταὐτὸν, μῶν οὐ τῆς διαλεκτικῆς φήσομεν ἐπιστήμης εἶναι; — ΘΕΑΙ. [Ναὶ] Φήσομεν. — ΞΕ. Οὐκοῦν ὅ γε τοῦτο δυνατὸς δρᾶν, μίαν ἰδέαν διὰ πολλῶν, ἑνὸς ἑκάστου κειμένου χωρὶς, πάντῃ διατεταμένην ἱκανῶς διαισθάνεται, καὶ πολλὰς ἑτέρας ἀλλήλων ὑπὸ μιᾶς ἔξωθεν περιεχομένας, καὶ μίαν αὖ δι' ὅλων πολλῶν ἐν ἑνὶ ξυνημμένην, καὶ πολλὰς χωρὶς πάντῃ διωρισμένας· τοῦτο δ' ἔστιν, ᾗ τε κοινωνεῖν ἕκαστα δύναται καὶ ὅπῃ μὴ, διακρίνειν κατὰ γένος ἐπίστασθαι. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τό γε διαλεκτικὸν οὐκ ἄλλῳ δώσεις, ὡς ἐγῷμαι, πλὴν τῷ καθαρῶς τε καὶ δικαίως φιλοσοφοῦντι. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλῳ δοίη τις; — ΞΕ. Τὸν μὲν δὴ φιλόσοφον ἐν τοιούτῳ τινὶ τόπῳ καὶ νῦν κἄπειτ' ἀνευρήσομεν, ἐὰν ζητῶμεν, ἰδεῖν μὲν χαλεπὸν ἐναργῶς καὶ τοῦτον, ἕτερον μὴν τρόπον ἥ τε τοῦ σοφιστοῦ χαλεπότης ἥ τε τούτου. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Ὁ μὲν ἀποδιδράσκων εἰς τὴν τοῦ μὴ ὄντος σκοτεινότητα, τριβῇ προσαπτόμενος αὐτῆς, διὰ τὸ σκοτεινὸν τοῦ τόπου κατανοῆσαι χαλεπός. ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Ἔοικεν. — ΞΕ. Ὁ δέ γε φιλόσοφος, τῇ τοῦ ὄντος ἀεὶ διὰ λογισμῶν προσκείμενος ἰδέᾳ, διὰ τὸ λαμπρὸν αὖ τῆς χώρας οὐδαμῶς εὐπετὴς ὀφθῆναι· τὰ γὰρ τῆς τῶν πολλῶν ψυχῆς ὄμματα καρτερεῖν πρὸς τὸ θεῖον ἀφορῶντα ἀδύνατα. — ΘΕΑΙ. Καὶ ταῦτ' εἰκὸς οὐχ ἧττον ἐκείνων οὕτως ἔχειν. — ΞΕ. Οὐκοῦν περὶ μὲν τούτου καὶ τάχ' ἐπισκεψόμεθα σαφέστερον, ἂν ἔτι βουλομένοις ἡμῖν ᾖ· περὶ δὲ τοῦ σοφιστοῦ που δῆλον, ὡς οὐκ ἀνετέον, πρὶν ἂν ἱκανῶς αὐτὸν θεασώμεθα. — ΘΕΑΙ. Καλῶς εἶπες.

XL. ΞΕ. Ὅτ' οὖν δὴ τὰ μὲν ἡμῖν τῶν γενῶν ὡμολόγηται κοινωνεῖν ἐθέλειν ἀλλήλοις, τὰ δὲ μὴ, καὶ τὰ μὲν ἐπ' ὀλίγον, τὰ δ' ἐπὶ πολλὰ, τὰ δὲ καὶ διὰ πάντων οὐδὲν κωλύειν τοῖς πᾶσι κεκοινωνηκέναι, τὸ δὴ μετὰ τοῦτο ξυνεπισπώμεθα τῷ λόγῳ τῇδε σκοποῦντες, μὴ περὶ πάντων τῶν εἰδῶν, ἵνα μὴ ταραττώμεθ' ἐν πολλοῖς, ἀλλὰ προελόμενοι τῶν μεγίστων λεγομένων ἄττα, πρῶτον μὲν ποῖα ἕκαστά ἐστιν, ἔπειτα κοινωνίας ἀλλήλων πῶς ἔχει δυνάμεως, ἵνα τό τ' ὂν καὶ μὴ ὂν εἰ μὴ πάσῃ σαφηνείᾳ δυνάμεθα λαβεῖν, ἀλλ' οὖν λόγου γ' ἐνδεεῖς μηδὲν γιγνώμεθα περὶ αὐτῶν, καθ' ὅσον ὁ τρόπος ἐνδέχεται τῆς νῦν σκέψεως, ἐὰν ἄρ' ἡμῖν πῃ παρεικάθῃ τὸ μὴ ὂν λέγουσιν ὡς ἔστιν ὄντως μὴ ὂν ἀθῴοις ἀπαλλάττειν. — ΘΕΑΙ. Οὐκοῦν χρή. — ΞΕ. Μέγιστα μὴν τῶν γενῶν, ἃ νῦν δὴ διῇμεν, τό τ' ὂν αὐτὸ καὶ στάσις καὶ κίνησις. — ΘΕΑΙ. Πολύ γε. — ΞΕ. Καὶ μὴν τώ γε δύο φαμὲν αὐτοῖν ἀμίκτω πρὸς ἀλλήλω. — ΘΕΑΙ. Σφόδρα γε. — ΞΕ. Τὸ δέ γ' ὂν

XXXIX. Hos. Quam igitur hanc appellabimus, o Theætete? aut an per Jovem imprudentes in liberalium hominum scientiam incidimus? et dum quærimus sophistam, prius invenisse videmur philosophum. — Theæ. Qui isthuc? — Hos. Per genera dividere et neque eandem speciem aliam putare neque aliam eandem esse, nonne dialecticæ scientiæ hoc officium esse dicemus? — Theæ. Dicemus profecto. — Hos. Quicunque hoc peragere potest, unam ideam per multa, unoquoque seorsum posito, passim porrectam satis acute persentit, et multas quæ diversæ inter se sunt extrinsecus sub una comprehensas, et unam rursus per tota multa in uno copulatam, et multas seorsum undique distinctas: hoc autem est scire per genus discernere, qua singula communicare vicissim possunt et qua non possunt. — Theæ. Omnino. — Hos. At vero dialecticam hanc scientiam haud alii dabis, ut arbitror, quam pure justeque philosophanti. — Theæ. Quo enim pacto alii dari posset? — Hos. Philosophum sane tali quodam in loco et nunc et in posterum, si quæremus, reperiemus, quamquam et et hic non facile perspicue conspici potest, alia tamen ratione sophistæ alia philosophi difficultas se habet. — Theæ. Qua? — Hos. Ille in non entis tenebras aufugit diuturna consuetudine tenebris illis se offundens, et ob obscurum locum non facile conspici potest. nonne? — Theæ. Videtur. — Hos. Philosophus autem entis ipsius ideæ ratiocinatione semper inhærens ob regionis illius splendorem haud facile cernitur: nam vulgarium animorum oculi divinitatis radios sustinere non possunt. — Theæ. Consentaneum est etiam hæc non minus quam illa ita sese habere. — Hos. De hoc igitur statim clarius, si adhuc placebit, tractabimus: sophista vero non prius est dimittendus, quam sufficienter eum conspexerimus. — Theæ. Egregie dixisti.

XL. Hos. Postquam ergo inter nos convenit ex generibus quædam vicissim congredi, quædam non, et alia quidem cum paucis, alia cum multis, nonnullorum vero communionem quoque per omnia omnibus nihil impedire, sequamur deinceps rationem sermonis hujus in hunc modum considerantes, non de omnibus speciebus, ne multitudine confundamur, verum quasdam ex iis, quæ maximæ dicuntur, eligentes, primum quidem, quales quæque sint, deinde quam vim mutuæ communionis habeant, ut ens atque non ens si non possimus perspicua penitus notione comprehendere, saltem congrua de his disputandi ratione non careamus, quoad investigationis hujus conditio patitur, si nempe nobis quadam ratione contigerit dicentibus non ens esse revera non ens sine detrimento e disputatione discedere. — Theæ. Decet sane. — Hos. Maxima quidem omnium genera, quæ modo referebamus, ens ipsum et status et motus. — Theæ. Multo. — Hos. Et duo quidem hæc invicem misceri non posse perhibemus. — Theæ. Certe. — Hos. Ens

μικτὸν ἀμφοῖν· ἐστὸν γὰρ ἄμφω που. — ΘΕΑΙ. Πῶς
δ' οὔ; — ΞΕ. Τρία δὴ γίγνεται ταῦτα. — ΘΕΑΙ. Τί
μήν; — ΞΕ. Οὐκοῦν αὐτῶν ἕκαστον τοῖν μὲν δυοῖν
ἕτερόν ἐστιν, αὐτὸ δ' ἑαυτῷ ταὐτόν. — ΘΕΑΙ. Οὕτω.
5 — ΞΕ. Τί ποτ' αὖ νῦν οὕτως εἰρήκαμεν τό τε ταὐτὸν e
καὶ τὸ θάτερον; πότερα δύο γένη τινὲ αὐτώ, τῶν μὲν
τριῶν ἄλλω, ξυμμιγνυμένω μὴν ἐκείνοις ἐξ ἀνάγκης
ἀεί, καὶ περὶ πέντε ἀλλ' οὐ περὶ τριῶν ὡς ὄντων αὐ-
τῶν σκεπτέον, ἢ τό τε ταὐτὸν τοῦτο καὶ θάτερον ὡς
255 ἐκείνων τι προσαγορεύοντες λανθάνομεν ἡμᾶς αὐτούς; — a
10 ΘΕΑΙ. Ἴσως. — ΞΕ. Ἀλλ' οὔ τι μὴν κίνησίς γε καὶ
στάσις οὔθ' ἕτερον οὔτε ταὐτόν ἐστι. — ΘΕΑΙ. Πῶς;
— ΞΕ. Ὅ τί περ ἂν κοινῇ προσείπωμεν κίνησιν
καὶ στάσιν, τοῦτ' οὐδέτερον αὐτοῖν οἷόν τ' εἶναι. —
ΘΕΑΙ. Τί δή; — ΞΕ. Κίνησίς τε στήσεται καὶ στά-
15 σις αὖ κινηθήσεται· περὶ γὰρ ἀμφότερα θάτερον ὁπο-
τερονοῦν γιγνόμενον αὐτοῖν ἀναγκάσει μεταβάλλειν αὖ
θάτερον ἐπὶ τοὐναντίον τῆς αὑτοῦ φύσεως, ἅτε μετασχὸν
τοῦ ἐναντίου. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ γε. — ΞΕ. Μετέ- b
20 χετον μὴν ἄμφω ταὐτοῦ καὶ θατέρου. — ΘΕΑΙ. Ναί.
— ΞΕ. Μὴ τοίνυν λέγωμεν κίνησίν γ' εἶναι ταὐτὸν ἢ
θάτερον, μηδ' αὖ στάσιν. — ΘΕΑΙ. Μὴ γάρ. —
ΞΕ. Ἀλλ' ἆρα τὸ ὂν καὶ τὸ ταὐτὸν ὡς ἕν τι διανοητέον
ἡμῖν; — ΘΕΑΙ. Ἴσως. — ΞΕ. Ἀλλ' εἰ τὸ ὂν καὶ τὸ
25 ταὐτὸν μηδὲν διάφορον σημαίνετον, κίνησιν αὖ πάλιν
καὶ στάσιν ἀμφότερα εἶναι λέγοντες ἀμφότερα οὕτως
αὐτὰ ταὐτὸν ὡς ὄντα προσεροῦμεν. — ΘΕΑΙ. Ἀλλὰ c
μὴν τοῦτό γ' ἀδύνατον. — ΞΕ. Ἀδύνατον ἄρα ταὐτὸν
καὶ τὸ ὂν ἓν εἶναι. — ΘΕΑΙ. Σχεδόν. — ΞΕ. Τέ-
30 ταρτον δὴ πρὸς τοῖς τρισὶν εἴδεσιν εἶδος τὸ ταὐτὸν τι-
θῶμεν; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Τί δαί; τὸ
θάτερον ἆρ' ἡμῖν λεκτέον πέμπτον, ἢ τοῦτο καὶ τὸ ὂν
ὡς δύ' ἄττ' ὀνόματα ἐφ' ἑνὶ γένει διανοεῖσθαι δεῖ; —
ΘΕΑΙ. Τάχ' ἄν. — ΞΕ. Ἀλλ' οἶμαί σε συγχωρεῖν
35 τῶν ὄντων τὰ μὲν αὐτὰ καθ' αὑτά, τὰ δὲ πρὸς ἄλλα
ἀεὶ λέγεσθαι. — ΘΕΑΙ. Τί δ' οὔ; — ΞΕ. Τὸ δ' ἕτε- d
ρον ἀεὶ πρὸς ἕτερον. ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Οὕτως. —
ΞΕ. Οὐκ ἄν, εἴ γε τὸ ὂν καὶ τὸ θάτερον μὴ πάμπολυ
διεφερέτην· ἀλλ' εἴπερ θάτερον ἀμφοῖν μετεῖχε τοῖν
40 εἰδοῖν ὥσπερ τὸ ὄν, ἦν ἄν ποτέ τι καὶ τῶν ἑτέρων ἕτε-
ρον οὐ πρὸς ἕτερον. νῦν δ' ἀτεχνῶς ἡμῖν ὅ τί περ ἂν
ἕτερον ᾖ, συμβέβηκεν ἐξ ἀνάγκης ἑτέρου τοῦθ' ὅπερ
ἐστὶν εἶναι. — ΘΕΑΙ. Λέγεις καθάπερ ἔχει. —
ΞΕ. Πέμπτον δὴ τὴν θατέρου φύσιν λεκτέον ἐν τοῖς
45 εἴδεσιν οὖσαν ἐν οἷς προαιρούμεθα. — ΘΕΑΙ. Ναί. e
— ΞΕ. Καὶ διὰ πάντων γ' αὐτὴν αὐτῶν φήσομεν εἶ-
ναι διεληλυθυῖαν· ἓν ἕκαστον γὰρ ἕτερον εἶναι τῶν
ἄλλων οὐ διὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ μετέχειν
τῆς ἰδέας τῆς θατέρου. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

50 XLI. ΞΕ. Ὧδε δὴ λέγωμεν ἐπὶ τῶν πέντε καθ' ἓν
ἀναλαμβάνοντες. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Πρῶτον
μὲν κίνησιν ὥς ἐστι παντάπασιν ἕτερον στάσεως. ἢ
πῶς λέγωμεν; — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΞΕ. Οὐ στάσις ἄρ'
ἐστίν. — ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς. — ΞΕ. Ἔστι δέ γε διὰ

vero utrique misceri: ambo enim quodammodo sunt. — Theæ. Nil obstat. — Hos. Ergo sequitur ut tria sint hæc. — Theæ. Sequitur. — Hos. Ergone horum quodlibet a duobus reliquis diversum est, sibi autem ipsum idem? — Theæ. Est. — Hos. Quid iterum nunc ita idem et diversum diximus? numquid ut duo quædam genera alia quam tria superiora, illis autem necessario semper commixta atque ita quinque genera consideranda non vero tria ut entia, an idem hoc et diversum ut illorum quiddam enunciavimus, quod tamen nos ipsos latuit? — Theæ. Fortasse. — Hos. At vero motus statusque nequaquam diversum est neque idem est. — Theæ. Quam ob causam? — Hos. Quod communiter motum statumve vocamus, hoc neutrum illorum esse potest. — Theæ. Cur? — Hos. Quia et motus staret et status itidem moveretur: circa enim ambo alterum utrumvis illorum effectum cogeret alterum in naturæ suæ transire contrarium, utpote contrarii particeps. — Theæ. *Prorsus.* — Hos. Ambo tamen τοῦ idem et diversum participia sunt. — Theæ. Nempe. — Hos. Ne ergo dicamus, motum esse idem vel alterum, neque statum. — Theæ. Non certe. — Hos. Itaque ipsum ens et illud idem quasi unum quiddam nobis cogitandum? — Theæ. Fortasse. — Hos. At si ens et idem nihilo inter se differunt, quoties motum et statum ambo esse dicemus, ambo similiter hæc idem sicut entia appellabimus. — Theæ. At hoc fieri non potest. — Hos. Non potest igitur idem et ens unum esse. — Theæ. Fere. — Hos. Quartam ergo speciem præter tres superiores ipsum idem ponamus. — Theæ. Ponamus. — Hos. Numquid vero ipsum alterum quinto loco ponendum? vel an hoc et ens duo quædam nomina unum genus significare putandum? — Theæ. Fortasse. — Hos. Sed arbitror concedere te, eorum, quæ sunt, quædam ipsa per se esse, quædam ad alia referri. — Theæ. Quidni? — Hos. Alterum autem semper ad alterum: nonne? — Theæ. Semper. — Hos. Non tamen ita, nisi alterum et ens inter se longe differrent: sed si alterum speciei utriusque particeps esset, ut ens, esset utique aliquid eorum, quæ altera sunt, alterum non ad alterum (relatum): nunc autem omnino quidquid revera alterum est, necessario sequitur, ut ad alterum (relatum) id ipsum, quod est, alterum sit. — Theæ. Dicis, uti res se habet. — Hos. Quinta ergo alterius ipsius natura dicenda est, quæ in speciebus iis est, quas eligimus. — Theæ. *Profecto.* — Hos. Dicendum quoque per omnia ea eam discurrere: esse enim a reliquis unumquodque alterum (*sive* diversum) non per sui ipsius naturam, sed quia alterius ideæ sit particeps. — Theæ. Prorsus.

XLI. Hos. Sic autem de quinque sigillatim repetendo dicamus. — Theæ. Qui? — Hos. Primum motum omnino aliud quiddam esse quam statum. Itane, an aliter asserendum? — Theæ. Ita prorsus. — Hos. Non ergo status est. — Theæ. Nullo pacto. — Hos. Est autem ideo quod entis

256 τὸ μετέχειν τοῦ ὄντος. — ΘΕΑΙ. Ἔστιν. — ΞΕ. Αὖ- a
θις δὴ πάλιν ἡ κίνησις ἕτερον ταὐτοῦ ἐστί. —
ΘΕΑΙ. Σχεδόν. — ΞΕ. Οὐ ταὐτὸν ἄρ' ἐστίν. —
ΘΕΑΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν αὕτη γ' ἦν
5 ταὐτὸν διὰ τὸ μετέχειν αὖ πάλιν ταὐτοῦ. — ΘΕΑΙ. Καὶ
μάλα. — ΞΕ. Τὴν κίνησιν δὴ ταὐτόν τ' εἶναι καὶ μὴ
ταὐτὸν ὁμολογητέον καὶ οὐ δυσχεραντέον· οὐ γὰρ ὅταν
εἴπωμεν αὐτὴν ταὐτὸν καὶ μὴ ταὐτόν, ὁμοίως εἰρήκα-
μεν, ἀλλ' ὁπόταν μὲν ταὐτόν, διὰ τὴν μέθεξιν ταὐτοῦ
10 πρὸς ἑαυτὴν οὕτω λέγομεν, ὅταν δὲ μὴ ταὐτόν, διὰ b
τὴν κοινωνίαν αὖ θατέρου, δι' ἣν ἀποχωριζομένη ταὐ-
τοῦ γέγονεν οὐκ ἐκεῖνο, ἀλλ' ἕτερον, ὥστ' ὀρθῶς αὖ
λέγεται πάλιν οὐ ταὐτόν. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν.
— ΞΕ. Οὐκοῦν κἄν, εἴ πῃ μετελάμβανεν αὐτὴ κίνησις
15 στάσεως, οὐδὲν ἂν ἄτοπον ἦν στάσιμον αὐτὴν προσα-
γορεύειν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθότατά γε, εἴπερ τῶν γενῶν
συγχωρησόμεθα τὰ μὲν ἀλλήλοις ἐθέλειν μίγνυσθαι,
τὰ δὲ μή. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἐπί γε τὴν τούτου πρό- c
τερον ἀπόδειξιν ἢ τῶν νῦν ἀφικόμεθα, ἐλέγχοντες, ὡς
20 ἔστι κατὰ φύσιν ταύτῃ. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; —
ΞΕ. Λέγωμεν δὴ πάλιν· ἡ κίνησίς ἐστιν ἕτερον τοῦ ἑτέ-
ρου, καθάπερ ταὐτοῦ τ' ἦν ἄλλο καὶ τῆς στάσεως. —
ΘΕΑΙ. Ἀναγκαῖον. — ΞΕ. Οὐχ ἕτερον ἄρ' ἐστί πῃ
καὶ ἕτερον κατὰ τὸν νῦν δὴ λόγον. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ.
25 — ΞΕ. Τί οὖν δὴ τὸ μετὰ τοῦτο; ἆρα τῶν μὲν τριῶν
ἕτερον αὐτὴν φήσομεν εἶναι, τοῦ δὲ τετάρτου μὴ φῶ-
μεν, ὁμολογήσαντες αὐτὰ εἶναι πέντε, περὶ ὧν καὶ ἐν
οἷς προὐθέμεθα σκοπεῖν; — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς; ἀδύνα- d
τον γὰρ συγχωρεῖν ἐλάττω τὸν ἀριθμὸν τοῦ νῦν δὴ
30 φανέντος. — ΞΕ. Ἀδεῶς ἄρα τὴν κίνησιν ἕτερον εἶναι
τοῦ ὄντος διαμαχόμενοι λέγομεν; — ΘΕΑΙ. Ἀδεέστατα
μὲν οὖν. — ΞΕ. Οὐκοῦν δὴ σαφῶς ἡ κίνησις ὄντως
οὐκ ὄν ἐστι καὶ ὄν, ἐπείπερ τοῦ ὄντος μετέχει; —
ΘΕΑΙ. Σαφέστατά γε. — ΞΕ. Ἔστιν ἄρ' ἐξ ἀνάγκης
35 τὸ μὴ ὂν ἐπί τε κινήσεως εἶναι καὶ κατὰ πάντα τὰ γένη·
κατὰ πάντα γὰρ ἡ θατέρου φύσις ἕτερον ἀπεργαζομένη
τοῦ ὄντος ἕκαστον οὐκ ὂν ποιεῖ, καὶ ξύμπαντα δὴ κατὰ
ταὐτὰ οὕτως οὐκ ὄντα ὀρθῶς ἐροῦμεν, καὶ πάλιν, ὅτι e
μετέχει τοῦ ὄντος, εἶναί τε καὶ ὄντα. — ΘΕΑΙ. Κιν-
40 δυνεύει. — ΞΕ Περὶ ἕκαστον ἄρα τῶν εἰδῶν πολὺ μέν
ἐστι τὸ ὄν, ἄπειρον δὲ πλήθει τὸ μὴ ὄν. — ΘΕΑΙ. Ἔοι-
257 κεν. — ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸ ὂν αὐτὸ τῶν ἄλλων ἕτε- a
ρον εἶναι λεκτέον. — ΘΕΑΙ. Ἀνάγκη. — ΞΕ. Καὶ
τὸ ὂν ἄρ' ἡμῖν, ὅσαπερ ἐστὶ τἆλλα, κατὰ τοσαῦτα οὐκ
45 ἔστιν. ἐκεῖνα γὰρ οὐκ ὂν ἓν μὲν αὐτό ἐστιν, ἀπέραντα
δὲ τὸν ἀριθμὸν τἆλλ' οὐκ ἔστιν αὖ. — ΘΕΑΙ. Σχε-
δὸν οὕτως. — ΞΕ. Οὐκοῦν δὴ καὶ ταῦτ' οὐ δυσχεραν-
τέον, ἐπείπερ ἔχει κοινωνίαν ἀλλήλοις ἡ τῶν γενῶν
φύσις. εἰ δέ τις ταῦτα μὴ συγχωρεῖ, πείσας ἡμῶν
50 τοὺς ἔμπροσθεν λόγους οὕτω πειθέτω τὰ μετὰ ταῦτα.
— ΘΕΑΙ. Δικαιότατ' εἴρηκας. — ΞΕ. Ἴδωμεν δὴ b
καὶ τόδε. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὁπόταν τὸ
μὴ ὂν λέγωμεν, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἐναντίον τι λέγομεν τοῦ
ὄντος, ἀλλ' ἕτερον μόνον. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Οἷον

est particeps. — THEÆ. Est. — HOS. Rursus motus aliud est quam ipsum idem. — THEÆ. Fere. — HOS. Non ergo ipsum idem est. — THEÆ. Non sane. — HOS. Attamen convenit inter nos, eum esse idem quod particeps est iterum ejusdem. — THEÆ. Summopere. — HOS. Concedendum igitur sine controversia motum et idem esse et non idem : non enim, cum dicamus ipsum idem esse et non idem, simili ratione pronunciamus, sed idem, quia ejusdem particeps est sui ipsius ratione, non idem vero, quia aliud quoque recipit, quo ab ipso eodem sejungitur neque illud est, sed aliud quiddam : quamobrem recte rursus non idem dicitur. — THEÆ. Recte quidem. — HOS. Ergo etiam, si quo modo statum ipse motus admitteret, eum stabilem nominare nequaquam esset absurdum. — THEÆ. Rectissime, si quidem concedemus e generibus quædam invicem communicare velle, quædam minime. — HOS. At vero ad hujus prius demonstrationem quam præsentium pervenimus, convincendo sic natura se rem habere. — THEÆ. Cur non? — HOS. Dicamus iterum : motus aliud est quam alterum, quemadmodum aliud quam idem et status erat. — THEÆ. Necesse est. — HOS. Est ergo et alterum secundum hanc rationem quodammodo et non alterum. — THEÆ. Vere. — HOS. Quid igitur deinceps? num aliud eum quam tria dicemus, non tamen a quarto diversum, cum quinque illa esse confessi simus, in quibus et de quibus agere constituimus? — THEÆ. Et quomodo? non enim minorem illorum numerum, quam supra constitit, concedere possumus. — HOS. Itaque tuto motum aliud esse quam ens, contendentes dicimus. — THEÆ. Tutissime. — HOS. Ergone motus manifeste revera non ens exsistit et ens, quandoquidem entis est particeps? — THEÆ. Manifestissime. — HOS. Sequitur ergo non ens in motu et in generibus omnibus esse : nam in omnibus alterius ipsius natura alterum unumquodque quam ipsum ens efficiens non ens efficit : atque ita cuncta eadem ratione non entia recte dicemus, item, quia entis participia sunt, esse et entia. — THEÆ. Videtur. — HOS. Ergo circa speciem quamlibet ens multiplex quidem est, multitudine autem infinitum non ens. — THEÆ. Videtur. — HOS. An non igitur ipsum quoque ens aliud quam reliqua esse dicendum? — THEÆ. Necesse est. — HOS. Itaque ens, quot numero reliqua sunt, totidem non est : nam, cum illa ipsum non sit, unum quidem ipsum est. infinita vero numero reliqua non est rursus. — THEÆ. Ita fere dicendum. — HOS. Itaque non sane turbari nos his decet, si quidem natura generum mutuam communionem habet. si vero quis hæc non concedat, superioribus rationibus eversis dein sequentia aggrediatur. — THEÆ. Optimo jure id dixisti. — HOS. Videamus et hoc. — THEÆ. Quidnam? — HOS. Quoties non ens dicimus, ut videtur, nequaquam entis contrarium dicimus, sed aliud solum. — THEÆ. Quomodo?

ὅταν εἴπωμέν τι μὴ μέγα, τότε μᾶλλόν τί σοι φαινόμεθα τὸ σμικρὸν ἢ τὸ ἴσον δηλοῦν τῷ ῥήματι; — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς; — ΞΕ. Οὐκ ἄρ' ἐναντίον, ὅταν ἀπόφασις λέγηται, σημαίνειν συγχωρησόμεθα, τοσοῦτον δὲ 5 μόνον, ὅτι τῶν ἄλλων τι μηνύει τὸ μὴ καὶ τὸ οὐ προτιθέμενα τῶν ἐπιόντων ὀνομάτων, μᾶλλον δὲ τῶν πραγ- c μάτων, περὶ ἅττ' ἂν κέηται τὰ ἐπιφθεγγόμενα ὕστερον τῆς ἀποφάσεως ὀνόματα. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

XLII. ΞΕ. Τόδε δὲ διανοηθῶμεν, εἰ καὶ σοὶ ξυν-10 δοκεῖ. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ἡ θατέρου μοι φύσις φαίνεται κατακεκερματίσθαι, καθάπερ ἐπιστήμη. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Μία μέν ἐστί που κἀκείνη, τὸ δ' ἐπί τῳ γιγνόμενον μέρος αὐτῆς ἕκαστον ἀφορισθὲν ἐπωνυμίαν ἴσχει τιν' ἑαυτῆς ἰδίαν· διὸ πολλαὶ 15 τέχναι τ' εἰσὶ λεγόμεναι καὶ ἐπιστῆμαι. — ΘΕΑΙ. Πάνυ d μὲν οὖν. — ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὰ τῆς θατέρου φύσεως μόρια μιᾶς οὔσης ταὐτὸν πέπονθε τοῦτο. — ΘΕΑΙ. Τάχ' ἄν. ἀλλ' ὅπῃ δὴ λέγωμεν; — ΞΕ. Ἔστι τῷ καλῷ τι θατέρου μόριον ἀντιτιθέμενον; — ΘΕΑΙ. Ἔστι. — 20 ΞΕ. Τοῦτ' οὖν ἀνώνυμον ἐροῦμεν ἤ τιν' ἔχον ἐπωνυμίαν; — ΘΕΑΙ. Ἔχον· ὃ γὰρ μὴ καλὸν ἑκάστοτε φθεγγόμεθα, τοῦτ' οὐκ ἄλλου τινὸς ἕτερόν ἐστιν ἢ τῆς τοῦ καλοῦ φύσεως. — ΞΕ. Ἴθι νῦν τόδε μοι λέγε. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ἄλλο τι τῶν ὄντων τινὸς e 25 γένους ἀφορισθὲν καὶ πρός τι τῶν ὄντων αὖ πάλιν ἀντιτεθὲν οὕτω ξυμβέβηκεν εἶναι τὸ μὴ καλόν; — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΞΕ. Ὄντος δὴ πρὸς ὂν ἀντίθεσις, ὡς ἔοικ', εἶναι συμβαίνει τὸ μὴ καλόν; — ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα. — ΞΕ. Τί οὖν; κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἄρα μᾶλλον 30 μὲν τὸ καλὸν ἡμῖν ἐστὶ τῶν ὄντων, ἧττον δὲ τὸ μὴ καλόν; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΞΕ. Ὁμοίως ἄρα καὶ 258 τὸ μὴ μέγα καὶ τὸ μέγα αὐτὸ εἶναι λεκτέον; — a ΘΕΑΙ. Ὁμοίως. — ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸ μὴ δίκαιον τῷ δικαίῳ κατὰ ταὔτ' ἀντιθετέον πρὸς τὸ μηδέν τι 35 μᾶλλον εἶναι θάτερον θατέρου; — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — ΞΕ. Καὶ τἆλλα δὴ ταύτῃ λέξομεν, ἐπείπερ ἡ θατέρου φύσις ἐφάνη τῶν ὄντων οὖσα, ἐκείνης δ' οὔσης ἀνάγκη δὴ καὶ τὰ μόρια αὐτῆς μηδενὸς ἧττον ὄντα τιθέναι. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Οὐκοῦν, ὡς ἔοικεν, ἡ τῆς 40 θατέρου μορίου φύσεως καὶ τῆς τοῦ ὄντος πρὸς ἄλληλα b ἀντικειμένων ἀντίθεσις οὐδὲν ἧττον, εἰ θέμις εἰπεῖν, αὐτοῦ τοῦ ὄντος οὐσία ἐστὶν, οὐκ ἐναντίον ἐκείνῳ σημαίνουσα, ἀλλὰ τοσοῦτον μόνον, ἕτερον ἐκείνου. — ΘΕΑΙ. Σαφέστατά γε. — ΞΕ. Τίν' οὖν αὐτὴν προσεί-45 πωμεν; — ΘΕΑΙ. Δῆλον ὅτι τὸ μὴ ὄν, ὃ διὰ τὸν σοφιστὴν ἐζητοῦμεν, αὐτό ἐστι τοῦτο. — ΞΕ. Πότερον οὖν, ὥσπερ εἶπες, ἔστιν οὐδενὸς τῶν ἄλλων οὐσίας ἐλλειπόμενον, καὶ δεῖ θαρροῦντ' ἤδη λέγειν, ὅτι τὸ μὴ c ὂν βεβαίως ἐστὶ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἔχον; ὥσπερ τὸ μέγα 50 ἦν μέγα καὶ τὸ καλὸν ἦν καλὸν καὶ τὸ μὴ μέγα (μὴ μέγα) καὶ τὸ μὴ καλὸν (μὴ καλὸν), οὕτω δὲ καὶ τὸ μὴ ὂν κατὰ ταὐτὸν ἦν τε καὶ ἔστι μὴ ὄν, ἐνάριθμον τῶν πολλῶν ὄντων εἶδος ἕν; ἤ τιν' ἔτι πρὸς αὐτὸ, ὦ Θεαίτητε, ἀπιστίαν ἔχομεν; — ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν.

— Hos. Verbi gratia, cum aliquid non magnum dicamus, an tunc magis parvum quam æquale eo vocabulo significare tu nos putas? — Theæ. Et quomodo? — Hos. Non ergo contrarium, quando negatio dicitur, significare fatebimur, tantum vero duntaxat Non et Ne reliquorum aliquid significare, quando nomina antecedunt vel potius res quascunque, de quibus sequentia nomina posita sint post negationem. — Theæ. Sic est omnino.

XLII. Hos. Hoc præterea, si tibi quoque videtur, meditemur. — Theæ. Quid istud? — Hos. Ipsius alterius natura eodem modo, quo scientia, dispertita videtur. — Theæ. Quo pacto? — Hos. Una quidem est etiam illa, pars autem illius in aliquo exsistens quæque separata cognomentum proprium quoddam habet: unde multæ artes sunt, quæ dicuntur, et scientiæ. — Theæ. Prorsus. — Hos. Ergone et de partibus naturæ ipsius alterius, quæ una est, idem hoc valet? — Theæ. Fortasse: verum qua ratione dicamus? — Hos. Estne pars aliqua ipsius alterius, quæ pulchro opponatur? — Theæ. Est. — Hos. Hancne nomine carere dicemus? an potius cognomen quoddam habere? — Theæ. Habere: quod enim non pulchrum ubique pronunciamus, hoc non ab alio quoquam alterum est quam a pulchri natura. — Hos. Age igitur ad hoc responde. — Theæ. Ad quid? — Hos. Cum aliquid a genere quodam entium separatum sit et alicui entium rursus oppositum, contingitne ita, non pulchrum esse? — Theæ. Ita. — Hos. Entis igitur enti oppositio, ut videtur, esse contingit τὸ non pulchrum. — Theæ. Rectissime. — Hos. Quid igitur? num secundum hanc rationem pulchrum magis in numero entium, non pulchrum minus ponendum? — Theæ. Nihilo magis. — Hos. Similiter ergo tam non magnum, quam magnum ipsum esse dicendum. — Theæ. Similiter. — Hos. Ergone etiam non justum eodem modo justo opponemus, ut alterum altero nihil magis sit? — Theæ. Absque dubio. — Hos. Et hæc erit de cæteris ratio, quandoquidem alterius ipsius natura e genere entium esse apparuit, ea vero cum sit, necesse est sane et partes ejus nihilominus esse ponamus. — Theæ. Quidni? — Hos. Itaque, ut videtur, oppositio, quæ est inter naturam ipsius partis alterius et eam entis, nihilominus, si ita dicere licet, quam ipsum ens essentia est, non contrarium illius, sed alterum quiddam duntaxat significans. — Theæ. Perspicue. — Hos. Quam igitur eam appellabimus? — Theæ. Manifestum utique non ens, quod sophistæ gratia quærebamus, hoc ipsum esse. — Hos. Utrum igitur, ut dicebas, nihilominus quam cæterorum quidquam essentiam habet, atque oportet audacter jam dicere, non ens firmiter naturam suam habere? quemadmodum magnum erat magnum et pulchrum pulchrum et non magnum erat non magnum et non pulchrum non pulchrum, eodem pacto τὸ non ens erat et est non ens, quæ est species una in numero multorum entium? an ulterius circa hoc, o Theætete, fidem denegamus? — Theæ. Nequaquam.

XLIII. ΞΕ. Οἶσθ' οὖν, ὅτι Παρμενίδῃ μακροτέρως τῆς ἀπορρήσεως ἠπιστήκαμεν; — ΘΕΑΙ. Τί δή; — ΞΕ. Πλεῖον ἢ 'κεῖνος ἀπεῖπε σκοπεῖν, ἡμεῖς εἰς τὸ πρόσθεν ἔτι ζητήσαντες ἀπεδείξαμεν αὐτῷ. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Ὅτι ὁ μέν πού φησιν·

> οὐ γὰρ μή ποτε τοῦτο δαῇς εἶναι μὴ ὄντα,
> ἀλλὰ σὺ τῆσδ' ἀφ' ὁδοῦ διζήσιος εἶργε νόημα.

ΘΕΑΙ. Λέγει γὰρ οὖν οὕτως. — ΞΕ. Ἡμεῖς δέ γ' οὐ μόνον ὡς ἔστι τὰ μὴ ὄντα ἀπεδείξαμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος ὃ τυγχάνει ὂν τοῦ μὴ ὄντος ἀπεφηνάμεθα· τὴν γὰρ θατέρου φύσιν ἀποδείξαντες οὖσάν τε καὶ κατακεκερματισμένην ἐπὶ πάντα τὰ ὄντα πρὸς ἄλληλα, τὸ πρὸς τὸ ὂν ἕκαστον μόριον αὐτῆς ἀντιτιθέμενον ἐτολμήσαμεν εἰπεῖν ὡς αὐτὸ τοῦτ' ἔστιν ὄντως τὸ μὴ ὄν. — ΘΕΑΙ. Καὶ παντάπασί γε, ὦ ξένε, ἀληθέστατά μοι δοκοῦμεν εἰρηκέναι. — ΞΕ. Μὴ τοίνυν ἡμᾶς εἴπῃ τις ὅτι τοὐναντίον τοῦ ὄντος τὸ μὴ ὂν ἀποφαινόμενοι τολμῶμεν λέγειν ὡς ἔστιν. ἡμεῖς γὰρ περὶ μὲν ἐναντίου τινὸς αὐτῷ χαίρειν πάλαι λέγομεν, εἴτ' ἔστιν εἴτε μή, λόγον ἔχον ἢ καὶ παντάπασιν ἄλογον· ὃ δὲ νῦν εἰρήκαμεν εἶναι τὸ μὴ ὄν, ἢ πεισάτω τις ὡς οὐ καλῶς λέγομεν ἐλέγξας, ἢ μέχριπερ ἂν ἀδυνατῇ, λεκτέον κἀκείνῳ, καθάπερ καὶ ἡμεῖς λέγομεν, ὅτι συμμίγνυταί τ' ἀλλήλοις τὰ γένη καὶ τό τ' ὂν καὶ θάτερον διὰ πάντων καὶ δι' ἀλλήλων διεληλυθότα, τὸ μὲν ἕτερον μετασχὸν τοῦ ὄντος ἔστι μὲν διὰ ταύτην τὴν μέθεξιν, οὐ μὴν ἐκεῖνό γε, οὗ μετέσχεν, ἀλλ' ἕτερον· ἕτερον δὲ τοῦ ὄντος ὂν ἔστι σαφέστατα ἐξ ἀνάγκης εἶναι μὴ ὄν· τὸ δ' ὂν αὖ θατέρου μετειληφὸς ἕτερον τῶν ἄλλων ἂν εἴη γενῶν· ἕτερον δ' ἐκείνων ἁπάντων ὂν οὐκ ἔστιν ἕκαστον αὐτῶν οὐδὲ ξύμπαντα τἄλλα πλὴν αὐτό, ὥστε τὸ ὂν ἀναμφισβητήτως αὖ μυρία ἐπὶ μυρίοις οὐκ ἔστι, καὶ τἄλλα δὴ καθ' ἕκαστον οὕτω καὶ ξύμπαντα πολλαχῇ μὲν ἔστι, πολλαχῇ δ' οὐκ ἔστιν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΞΕ. Καὶ ταύταις δὴ ταῖς ἐναντιώσεσιν εἴτ' ἀπιστεῖ τις ἐπισκεπτέον αὐτῷ καὶ λεκτέον βέλτιόν τι τῶν νῦν εἰρημένων· εἴθ' ὥς τι χαλεπὸν κατανενοηκὼς χαίρει τοτὲ μὲν ἐπὶ θάτερα τοτὲ δ' ἐπὶ θάτερα τοὺς λόγους ἕλκων, οὐκ ἄξια πολλῆς σπουδῆς ἐσπούδακεν, ὡς οἱ νῦν λόγοι φασί. τοῦτο μὲν γὰρ οὔτε τι κομψὸν οὔτε χαλεπὸν εὑρεῖν, ἐκεῖνο δ' ἤδη καὶ χαλεπὸν ἅμα καὶ καλόν. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὃ καὶ πρόσθεν εἴρηται, τὸ ταῦτ' ἐάσαντα ὡς δυνατὰ τοῖς λεγομένοις οἷόν τ' εἶναι καθ' ἕκαστον ἐλέγχοντα ἐπακολουθεῖν, ὅταν τέ τις ἕτερον ὄν πῃ ταὐτὸν εἶναι φῇ καὶ ὅταν ταὐτὸν ὂν ἕτερον, ἐκείνῃ καὶ κατ' ἐκεῖνο, ὅ φησι τούτων πεπονθέναι πότερον. τὸ δὲ ταὐτὸν ἕτερον ἀποφαίνειν ἀμηγέπῃ καὶ τὸ θάτερον ταὐτὸν καὶ τὸ μέγα σμικρὸν καὶ τὸ ὅμοιον ἀνόμοιον, καὶ χαίρειν οὕτω τἀναντία ἀεὶ προφέροντα ἐν τοῖς λόγοις, οὔτε τις ἔλεγχος οὗτος ἀληθινὸς ἄρτι τε τῶν ὄντων τινὸς ἐφαπτομένου δῆλος νεογενὴς ὤν. — ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν.

XLIV. ΞΕ. Καὶ γάρ, ὦ 'γαθέ, τό γε πᾶν ἀπὸ παντὸς ἐπιχειρεῖν ἀποχωρίζειν ἄλλως τ' οὐκ ἐμμελὲς

XLIII. Hos. Nostine igitur, nos Parmenidi non paruisse et longius ab ejus interdicto abscessisse? — Theæ. Curnam? — Hos. Illius interdicti limites transgressi etiam plura quam vetuit inquisivimus et demonstravimus. — Theæ. Quo pacto? — Hos. Ille nimirum ait:

> Nunquam enim hoc intelliges, esse quæ non sunt,
> sed tu quærens ab hac via cohibe mentem.

Theæ. Hæc ille sane. — Hos. Nos autem non solum τὰ non entia esse ostendimus, sed etiam quæ sit non entis species demonstravimus: cum enim ostenderemus alterius ipsius naturam esse perque omnia entia divisam atque dispersam invicem, tunc partem ejus oppositam cuique enti ipsum hoc esse revera τὸ non ens ausi sumus dicere. — Theæ. Et vera prorsus, o hospes, dixisse mihi videmur. — Hos. Nemo itaque dicat, nos dum non ens entis contrarium esse ostendimus ipsum esse dicere audere: nos enim jam diu id, quod attinet ad contrarium quoddam, prætermisimus, sive revera sit sive non et ratione quadam subsistat vel omnino ratione careat: quod autem nunc diximus esse non ens, vel redarguendo persuadeat quis nobis, non recte nos dicere, vel eo usque dicat, quo ulterius nequit, veluti etiam nos dicimus, genera invicem esse commixta et ens et alterum per se invicem perque omnia dispersa et implicata, alterum particeps cum sit entis ob participationem hujusmodi quidem esse, non tamen illud, cujus particeps est, sed aliud: cum vero aliud sit quam ens, porro manifestissime sequitur non ens esse: ens autem ex eo, quod est ipsius alterius particeps, aliud et diversum a reliquis generibus erit: et cum aliud sit quam illa omnia, non unum aliquid ex illis neque cuncta reliqua est præter ipsum, ita ut ens absque dubio innumeris modis non sit, et reliqua similiter tam universa quam singula multifariam quidem sint et multifariam non sint. — Theæ. Vera narras. — Hos. Et si quis contrariis hisce conversionibus fidem non habet, cogitare debet ut meliora quam hæc inducat: aut si quis quasi arduum quiddam invenerit, gaudet nunc huc nunc illuc sermones trahens, is sciat haud sane multo studio digna se egisse, quemadmodum sermones hi testantur. hoc enim nequaquam concinnum est neque inventu difficile, sed illud arduum simul ac præclarum. — Theæ. Quidnam? — Hos. Quod et supra dictum est, his nempe omissis tanquam talibus quæ fieri possint, eorum, quæ dicuntur, redarguentem singula assequi ea posse, et quando quis quod alterum est idem, et quando quod idem est alterum esse dicat, illo modo et secundum id, quod dicat alterutrum horum passum esse. idem vero alterum et, id quod alterum est, idem quoquomodo esse et quod magnum est parvum et quod simile dissimile ostendere et contraria hoc pacto in sermone semper ingerendo delectari, non recta redarguendi ratio hæc est et nuper entia attingentis alicujus manifesto recens et nova. — Theæ. Omnino quidem.

XLIV. Hos. Nam omne ob omni secernere, o bone, alioquin inconcinnum est et hominis musicæ philosophiæque

καὶ δὴ καὶ παντάπασιν ἀμούσου τινὸς καὶ ἀφιλοσόφου.
— ΘΕΑΙ. Τί δή; — ΞΕ. Τελεωτάτη πάντων λόγων
ἐστὶν ἀφάνισις τὸ διαλύειν ἕκαστον ἀπὸ πάντων· διὰ
γὰρ τὴν ἀλλήλων τῶν εἰδῶν συμπλοκὴν ὁ λόγος γέγο-
260 νεν ἡμῖν. — ΘΕΑΙ. Ἀληθῆ. — ΞΕ. Σκόπει τοίνυν, a
ὡς ἐν καιρῷ νῦν δὴ τοῖς τοιούτοις διεμαχόμεθα καὶ
προσηναγκάζομεν ἐᾶν ἕτερον ἑτέρῳ μίγνυσθαι. —
ΘΕΑΙ. Πρὸς δὴ τί; — ΞΕ. Πρὸς τὸ τὸν λόγον ἡμῖν
τῶν ὄντων ἕν τι γενῶν εἶναι. τούτου γὰρ στερηθέντες,
10 τὸ μὲν μέγιστον, φιλοσοφίας ἂν στερηθεῖμεν· ἔτι δ' ἐν
τῷ παρόντι δεῖ λόγον ἡμᾶς διομολογήσασθαι, τί ποτ'
ἐστίν, εἰ δ' ἀφῃρέθημεν αὐτὸ μηδ' εἶναι τὸ παράπαν,
οὐδὲν ἂν ἔτι που λέγειν οἷοί τ' ἦμεν. ἀφῃρέθημεν
δ' ἄν, εἰ συνεχωρήσαμεν μηδεμίαν εἶναι μῖξιν μηδενὶ b
15 πρὸς μηδέν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς τοῦτό γε. λόγον δὲ
διότι νῦν διομολογητέον οὐκ ἔμαθον. — ΞΕ. Ἀλλ' ἴσως
τῇδ' ἑπόμενος ῥᾷστ' ἂν μάθοις. — ΘΕΑΙ. Πῇ; —
ΞΕ. Τὸ μὲν δὴ μὴ ὂν ἡμῖν ἕν τι τῶν ἄλλων γένος ὂν
ἀνεφάνη κατὰ πάντα τὰ ὄντα διεσπαρμένον. —
20 ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΞΕ. Οὐκοῦν τὸ μετὰ τοῦτο σκε-
πτέον εἰ δόξῃ τε καὶ λόγῳ μίγνυται. — ΘΕΑΙ. Τί δή;
— ΞΕ. Μὴ μιγνυμένου μὲν αὐτοῦ τούτοις ἀναγκαῖον
ἀληθῆ πάντ' εἶναι, μιγνυμένου δὲ δόξα τε ψευδὴς γί- c
γνεται καὶ λόγος· τὸ γὰρ τὰ μὴ ὄντα δοξάζειν ἢ λέγειν,
25 τοῦτ' ἐστί που τὸ ψεῦδος ἐν διανοίᾳ τε καὶ λόγοις γιγνό-
μενον. — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΞΕ. Ὄντος δέ γε ψεύ-
δους ἔστιν ἀπάτη. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ μὴν
ἀπάτης οὔσης εἰδώλων τε καὶ εἰκόνων ἤδη καὶ φαντα-
σίας πάντ' ἀνάγκη μεστὰ εἶναι. — ΘΕΑΙ. Πῶς γὰρ
30 οὔ; — ΞΕ. Τὸν δέ γε σοφιστὴν ἔφαμεν ἐν τούτῳ που
τῷ τόπῳ καταπεφευγέναι μέν, ἔξαρνον δὲ γεγονέναι
τὸ παράπαν μηδ' εἶναι ψεῦδος· τὸ γὰρ μὴ ὂν οὔτε δια- d
νοεῖσθαί τιν' οὔτε λέγειν· οὐσίας γὰρ οὐδὲν οὐδαμῇ τὸ
μὴ ὂν μετέχειν. — ΘΕΑΙ. Ἦν ταῦτα. — ΞΕ. Νῦν
35 δέ γε τοῦτο μὲν ἐφάνη μετέχον τοῦ ὄντος, ὥστε ταύτῃ
μὲν ἴσως οὐκ ἂν μάχοιτο ἔτι· τάχα δ' ἂν φαίη τῶν
εἰδῶν τὰ μὲν μετέχειν τοῦ μὴ ὄντος, τὰ δ' οὔ, καὶ λό-
γον δὴ καὶ δόξαν εἶναι τῶν οὐ μετεχόντων. ὥστε τὴν
εἰδωλοποιικὴν καὶ φανταστικήν, ἐν ᾗ φαμὲν αὐτὸν εἶναι,
40 διαμάχοιτ' ἂν πάλιν ὡς παντάπασιν οὐκ ἔστιν, ἐπειδὴ e
δόξα καὶ λόγος οὐ κοινωνεῖ τοῦ μὴ ὄντος· ψεῦδος γὰρ
τὸ παράπαν οὐκ εἶναι ταύτης μὴ συνισταμένης τῆς
κοινωνίας. διὰ ταῦτ' οὖν λόγον πρῶτον καὶ δόξαν καὶ
φαντασίαν διερευνητέον ὅ τί ποτ' ἐστίν, ἵνα φανέντων
45 καὶ τὴν κοινωνίαν αὐτῶν τῷ μὴ ὄντι κατίδωμεν, κατι-
261 δόντες δὲ τὸ ψεῦδος ὂν ἀποδείξωμεν, ἀποδείξαντες δὲ τὸν a
σοφιστὴν εἰς αὐτὸ ἐνδήσωμεν, εἴπερ ἔνοχός ἐστιν, ἢ καὶ
ἀπολύσαντες ἐν ἄλλῳ γένει ζητῶμεν. — ΘΕΑΙ. Κο-
μιδῇ [δέ] γε, ὦ ξένε, ἔοικεν ἀληθὲς εἶναι τὸ περὶ τὸν
50 σοφιστὴν κατ' ἀρχὰς λεχθέν, ὅτι δυσθήρευτον εἴη τὸ
γένος. φαίνεται γὰρ οὖν προβλημάτων γέμειν, ὧν
ἐπειδάν τι προβάλῃ, τοῦτο πρότερον ἀναγκαῖον διαμά-
χεσθαι πρὶν ἐπ' αὐτὸν ἐκεῖνον ἀφικέσθαι. νῦν γὰρ
μόγις μὲν τὸ μὴ ὂν ὡς οὐκ ἔστι προβληθὲν διεπεράσα-

prorsus expertis. — Theæ. Quamobrem? — Hos. Omnis penitus ratio et oratio deletur, si unumquodque ab omnibus segregatur : nam propter mutuam specierum complicationem oratio nostra exstitit. — Theæ. Sic est. — Hos. Adverte, obsecro, quam opportune modo adversus istos pugnabamus et cogebamus eos, ut alterum alteri commisceri permitterent. — Theæ. Ad quid maxime? — Hos. Ad hoc, ut oratio unum aliquid ex entium generibus sit. hoc enim si privaremur, quod maximum est, philosophia privaremur : oportet præterea in præsentia communi consensu, quid oratio sit, definire : quod si ea nobis adimeretur ita ut ne sit quidem omnino, nulla de re loqui amplius possemus. adimeretur autem, si concederetur nullam esse rerum invicem commixtionem. — Theæ. *Recte* id quidem. verum quare nunc consentiendum sit de oratione, non intellexi. — Hos. At fortasse hoc modo facillime percipies. — Theæ. Quo? — Hos. Non ens unum quoddam reliquorum generum esse supra demonstratum *est* per omnia, quæ sunt, diffusum. — Theæ. Ita. — Hos. Considerandum ergo deinde, utrum opinioni atque *orationi* immisceatur. — Theæ. Cur? — Hos. Quoniam, si nullo modo his immiscetur, vera sint omnia necesse est, sin autem miscetur, falsa opinio oratioque falsa exoriuntur : dicere enim vel opinari non entia, hoc ipsum est, opinor, falsum orationi et cogitationi contingens. — Theæ. Sic est. — Hos. Cum vero sit falsitas, error sequitur. — Theæ. Statim. — Hos. Atqui cum sit error, necesse est simulacris et imaginibus phantasiaque cuncta plena esse. — Theæ. Nihil repugnat. — Hos. Sophistam vero dicebamus hunc in *locum* confugisse, dum falsum nullo modo esse diceret : non ens enim neminem cogitare neque pronunciare, cum non *ens* nullius prorsus essentiæ sit particeps. — Theæ. Sic est dictum. — Hos. Nunc autem hoc entis particeps nobis apparuit, ita ut haud ultra fortasse de hoc pugnabit : fortasse vero dicet, quasdam e speciebus non entis participes esse, quasdam minime, et orationem et opinionem ex illorum numero esse, quæ non participent : ita ut facultatem illam phantasticam simulacrorum magistram, in qua illum locavimus, nusquam esse iterum contendet, quandoquidem opinio oratioque cum non ente nihil commune habet : falsum enim prorsus non esse, cum nulla communio talis reperiatur. ob hæc igitur quid oratio sit opinioque et phantasia, primum investigandum, ut, cum de his constiterit, eorum cum non ente communionem conspiciamus, et hac conspecta, falsum esse ostendamus, et cum hoc ostenderimus, in eo sophistam, si quidem eo tenetur, vinciamus, aut etiam illum absolvamus et alio quodam in genere deinde quæramus. — Theæ. Omnino videtur, o hospes, quod in initio de sophista diximus, venatu captuque difficile genus hoc esse. multis enim objicibus circumseptus videtur, neque ad eum ipsum pervenire quis potest, nisi prius id quod objecerit ille, vi submoverit. nunc enim vix quidem superavimus hoc objectum ab eo, non ens non

μεν, ἕτερον δὲ προϐέϐληται, καὶ δεῖ δὴ ψεῦδος ὡς ἔστι b καὶ περὶ λόγον καὶ περὶ δόξαν ἀποδεῖξαι, καὶ μετὰ τοῦτ' ἴσως ἕτερον, καὶ ἔτ' ἄλλο μετ' ἐκεῖνο· καὶ πέρας, ὡς ἔοικεν, οὐδὲν φανήσεταί ποτε. — ΞΕ. Θαρρεῖν, 5 ὦ Θεαίτητε, χρὴ τὸν καὶ σμικρόν τι δυνάμενον εἰς τὸ πρόσθεν ἀεὶ προϊέναι. τί γὰρ ὅ γ' ἀθυμῶν ἐν τούτοις δράσειεν ἂν ἐν ἄλλοις ἢ μηδὲν ἐν ἐκείνοις ἀνύτων ἢ καὶ πάλιν εἰς τοὔπισθεν ἀπωσθείς; σχολῇ που, τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν λεγόμενον, ὅ γε τοιοῦτος ἄν ποθ' ἕλοι c 10 πόλιν. νῦν δ' ἐπεί, ὦ 'γαθέ, τοῦθ' ὃ λέγεις διαπεπέρανται, τό τοι μέγιστον ἡμῖν τεῖχος ᾑρημένον ἂν εἴη, τὰ δ' ἄλλ' ἤδη ῥᾴω καὶ σμικρότερα. — ΘΕΑΙ. Καλῶς εἶπες.

XLV. ΞΕ. Λόγον δὴ πρῶτον καὶ δόξαν, καθάπερ 15 ἐρρήθη νῦν δή, λάϐωμεν, ἵν' ἐναργέστερον ἀπολογισώμεθα, πότερον αὐτῶν ἅπτεται τὸ μὴ ὂν ἢ παντάπασιν ἀληθῆ μέν ἐστιν ἀμφότερα ταῦτα, ψεῦδος δ' οὐδέποτ' οὐδέτερον. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Φέρε δή, καθάπερ ἐπὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἐλέ- d 20 γομεν, περὶ τῶν ὀνομάτων πάλιν ὡσαύτως ἐπισκεψώμεθα· φανεῖται γάρ πῃ ταύτῃ τὸ νῦν ζητούμενον. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον οὖν δὴ περὶ τῶν ὀνομάτων ὑπακουστέον; — ΞΕ. Εἴτε πάντ' ἀλλήλοις ξυναρμόττει, εἴτε μηδέν, εἴτε τὰ μὲν ἐθέλει, τὰ δὲ μή. — ΘΕΑΙ. Δῆλον 25 τοῦτό γε, ὅτι τὰ μὲν ἐθέλει, τὰ δ' οὔ. — ΞΕ. Τὸ τοιόνδε λέγεις ἴσως, ὅτι τὰ μὲν ἐφεξῆς λεγόμενα καὶ δηλοῦντά τι ξυναρμόττει, τὰ δὲ τῇ συνεχείᾳ μηδὲν e σημαίνοντα ἀναρμοστεῖ. — ΘΕΑΙ. Πῶς τί τοῦτ' εἶπες; — ΞΕ. Ὅπερ ᾠήθην ὑπολαϐόντα σε προσομολογεῖν. 30 ἔστι γὰρ ἡμῖν που τῶν τῇ φωνῇ περὶ τὴν οὐσίαν δηλωμάτων διττὸν γένος. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Τὸ 262 μὲν ὀνόματα, τὸ δὲ ῥήματα κληθέν. — ΘΕΑΙ. Εἰπὲ a ἑκάτερον. — ΞΕ. Τὸ μὲν ἐπὶ ταῖς πράξεσιν ὂν δήλωμα ῥῆμά που λέγομεν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τὸ δέ 35 γ' ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἐκεῖνα πράττουσι σημεῖον τῆς φωνῆς ἐπιτεθὲν ὄνομα. — ΘΕΑΙ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΞΕ. Οὐκοῦν ἐξ ὀνομάτων μὲν μόνων συνεχῶς λεγομένων οὐκ ἔστι ποτὲ λόγος, οὐδ' αὖ ῥημάτων χωρὶς ὀνομάτων λεχθέντων. — ΘΕΑΙ. Ταῦτ' οὐκ ἔμαθον. — ΞΕ. Δῆ- 40 λον γάρ, ὡς πρὸς ἕτερόν τι βλέπων ἄρτι ξυνωμολόγεις· b ἐπεὶ τοῦτ' αὐτὸ ἐϐουλόμην εἰπεῖν, ὅτι συνεχῶς ὧδε λεγόμενα ταῦτ' οὐκ ἔστι λόγος. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Οἷον, βαδίζει τρέχει καθεύδει, καὶ τἆλλ' ὅσα πράξεις σημαίνει ῥήματα, κἂν πάντα τις ἐφεξῆς 45 αὔτ' εἴπῃ, λόγον οὐδέν τι μᾶλλον ἀπεργάζεται. — ΘΕΑΙ. Πῶς γάρ; — ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ πάλιν, ὅταν λέγηται, λέων ἔλαφος ἵππος, ὅσα τ' ὀνόματα τῶν τὰς πράξεις αὖ πραττόντων ὠνομάσθη, καὶ κατὰ ταύτην δὴ τὴν συνέχειαν οὐδείς πω ξυνέστη λόγος· οὐδεμίαν c 50 γὰρ οὐθ' οὕτως οὔτ' ἐκείνως πρᾶξιν οὐδ' ἀπραξίαν οὐδ' οὐσίαν ὄντος οὐδὲ μὴ ὄντος δηλοῖ τὰ φωνηθέντα, πρὶν ἄν τις τοῖς ὀνόμασι τὰ ῥήματα κεράσῃ, τότε δ' ἥρμοσέ τε καὶ λόγος ἐγένετο εὐθὺς ἡ πρώτη συμπλοκή, σχεδὸν τῶν λόγων ὁ πρῶτος καὶ σμικρότατος. — ΘΕΑΙ. Πῶς

esse, aliud vero objectum est, et oportet et orationem et opinionem falsas esse posse ostendere, ac fortasse post hoc alia deinceps: et nullus terminus, ut videtur, unquam invenietur. — Hos. Forti animo persequi, Theætete, debet quisquis progredi vel paulum potest. quid enim qui in istis animum despondeat in aliis perficiet, cum in illis aut nihil proficiat, aut retro repellatur? vix ac ne vix quidem talis, ut proverbio fertur, expugnaret urbem. nunc vero, postquam quod dicis superatum est, maximum propugnaculum a nobis captum fuerit, reliqua vero jam faciliora et minora. — Theæ. Præclare loqueris.

XLV. Hos. Orationem igitur primum, sicuti modo dictum est, opinionemve sumamus, ut clarius ratiocinando exponamus, utrum non ens hæc attingat, an omnino vera sint ambo illa, falsum vero nunquam alterutrum. — Theæ. Optime. — Hos. Age, quemadmodum de speciebus et literis diximus, similiter de nominibus rursus videamus: conspicietur enim id, quod nunc quæritur, hac ratione. — Theæ. Quid potissimum de nominibus vis intelligi? — Hos. Utrum omnia invicem congruant, aut nullum, aut quædam consonent, alia dissonent. — Theæ. Patet, quædam congruere, quædam minime. — Hos. Forte tale quid dicis, ea, quæ continuo dicuntur et aliquid significant, congruere, quæ vero continuata nihil significant, non convenire. — Theæ. Quomodo? quidve dicebas? — Hos. Quod intelligere te et fateri putavi. duo namque sunt genera et modi, quibus significatur voce essentia. — Theæ. Quo pacto? — Hos. Unum quidem nominum genus, verborum alterum. — Theæ. Dic utrumque. — Hos. Quo actiones significantur verbum dicimus. — Theæ. Sane. — Hos. Signum autem vocis, quo ipsi agentes significantur, nomen. — Theæ. Prorsus. — Hos. Ex solis igitur nominibus ordine prolatis oratio nunquam efficitur, neque ex verbis pronunciatis absque nominibus. — Theæ. Hæc non intellexi. — Hos. Constat utique quod alio intendens animum paulo ante assentiebare. nam hoc ipsum est, quod dicere volebam, ista ita continuo ordine pronunciata non esse orationem. — Theæ. Quomodo? — Hos. Verbi causa, Vadit currit dormit, et reliqua verba, quibus actiones significantur, quamquam quis ea omnia deinceps dicit, nihilo magis orationem efficiunt. — Theæ. Quomodo enim? — Hos. Et rursus cum dicitur, Leo cervus equus, cæteraque nomina, quibus ipsi agentes significantur, et hac continuatione oratio nondum ulla exsistit. nam neque quæ illo modo neque quæ hoc proferuntur, actionem vel actionis absentiam, aut essentiam, sive exsistentis rei, sive non exsistentis, significant prius, quam verba nominibus consociata fuerint: tunc vero primum conveniunt et statim fit oratio prima complexio, prima fere orationum quæ est et brevissima. —

ἄρ' ὧδε λέγεις, — ΞΕ. Ὅταν εἴπῃ τις ἄνθρωπος μανθάνει, λόγον εἶναι φῂς τοῦτον ἐλάχιστόν τε καὶ πρῶτον; — ΘΕΑΙ. Ἔγωγε. — ΞΕ. Δηλοῖ γὰρ ἤδη d που τότε περὶ τῶν ὄντων ἢ γιγνομένων ἢ γεγονότων 5 ἢ μελλόντων, καὶ οὐκ ὀνομάζει μόνον, ἀλλά τι περαίνει συμπλέκων τὰ ῥήματα τοῖς ὀνόμασι. διὸ λέγειν τε ⌊καὶ ὀνομάζειν⌋ αὐτὸν ἀλλ' οὐ μόνον ὀνομάζειν εἴπομεν, καὶ δὴ καὶ τῷ πλέγματι τούτῳ τοὔνομα ἐπεφθεγξάμεθα λόγον. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς.

10 XLVI. ΞΕ. Οὕτω δὴ καθάπερ τὰ γράμματα τὰ μὲν ἀλλήλοις ἥρμοττε, τὰ δ' οὔ, καὶ ⌈περὶ⌉ τὰ τῆς φωνῆς αὖ σημεῖα τὰ μὲν οὐχ ἁρμόττει, τὰ δ' ἁρμόττοντα αὐτῶν λόγον ἀπειργάσατο. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. e — ΞΕ. Ἔτι δὴ σμικρὸν τόδε ⌊σκέψαι⌋. 15 — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Λόγον ἀναγκαῖον, ὅτανπερ ᾖ, τινὸς εἶναι λόγον, μὴ δέ τινος ἀδύνατον. — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ ποιόν τιν' αὐτὸν εἶναι δεῖ; — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Προσέχωμεν δὴ τὸν νοῦν ἡμῖν αὐτοῖς. — ΘΕΑΙ. Δεῖ γοῦν. — 20 ΞΕ. Λέξω τοίνυν σοι λόγον, συνθεὶς πρᾶγμα πράξει δι' ὀνόματος καὶ ῥήματος· ὅτου δ' ἂν ὁ λόγος ᾖ, σύ 263 μοι φράζε. — ΘΕΑΙ. Ταῦτ' ἔσται κατὰ δύναμιν. — a ΞΕ. Θεαίτητος κάθηται. μῶν μὴ μακρὸς ὁ λόγος; — ΘΕΑΙ. Οὔκ, ἀλλὰ μέτριος. — ΞΕ. Σὸν ἔργον 25 δὴ φράζειν περὶ οὗ τ' ἐστὶ καὶ ὅτου. — ΘΕΑΙ. Δῆλον ὅτι περὶ ἐμοῦ τε καὶ ἐμός. — ΞΕ. Τί δ' ὅδ' αὖ; — ΘΕΑΙ. Ποῖος; — ΞΕ. Θεαίτητος, ᾧ νῦν ἐγὼ διαλέγομαι, πέτεται. — ΘΕΑΙ. Καὶ τοῦτον οὐδ' ἂν εἷς ἄλλως εἴποι πλὴν ἐμόν τ' εἶναι καὶ περὶ ἐμοῦ. — 30 ΞΕ. Ποιὸν δέ γέ τινά φαμεν ἀναγκαῖον ἕκαστον εἶναι τῶν λόγων. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τούτων δὴ ποιόν b τιν' ἑκάτερον φατέον εἶναι; — ΘΕΑΙ. Τὸν μὲν ψευδῆ που, τὸν δ' ἀληθῆ. — ΞΕ. Λέγει δ' αὐτῶν ὁ μὲν ἀληθὴς τὰ ὄντα ὡς ἔστι περὶ σοῦ. — ΘΕΑΙ. Τί μήν; — 35 ΞΕ. Ὁ δὲ δὴ ψευδὴς ἕτερα τῶν ὄντων. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τὰ μὴ ὄντ' ἄρ' ὡς ὄντα λέγει. — ΘΕΑΙ. Σχεδόν. — ΞΕ. Ὄντων δέ γ' ὄντα ἕτερα περὶ σοῦ· πολλὰ μὲν γὰρ ἔφαμεν ὄντα περὶ ἕκαστον εἶναί που, πολλὰ δ' οὐκ ὄντα. — ΘΕΑΙ. Κομιδῆ μὲν οὖν. — ΞΕ. Ὃν 40 ὕστερον δὴ λόγον εἴρηκα περὶ σοῦ, πρῶτον μέν, ἐξ ὧν c ὡρισάμεθα τί ποτ' ἔστι λόγος, ἀναγκαιότατον αὐτὸν ἕνα τῶν βραχυτάτων εἶναι. — ΘΕΑΙ. Νῦν δὴ γοῦν ταύτῃ ξυνωμολογήσαμεν. — ΞΕ. Ἔπειτα δέ γε τινός. — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΞΕ. Εἰ δὲ μή ἐστι σός, οὐκ 45 ἄλλου γ' οὐδενός. — ΘΕΑΙ. Πῶς γάρ; — ΞΕ. Μηδενὸς δ' ὢν οὐδ' ἂν λόγος εἴη τὸ παράπαν· ἀπεφήναμεν γάρ, ὅτι τῶν ἀδυνάτων ἦν λόγον ὄντα μηδενὸς εἶναι λόγον. — ΘΕΑΙ. Ὀρθότατα. — ΞΕ. Περὶ δὴ σοῦ λεγόμενα d μέντοι θάτερα ὡς ταὐτὰ καὶ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, παν- 50 τάπασιν, ὡς ἔοικεν, ἡ τοιαύτη σύνθεσις ἔκ τε ῥημάτων γιγνομένη καὶ ὀνομάτων ὄντως τε καὶ ἀληθῶς γίγνεσθαι λόγος ψευδής. — ΘΕΑΙ. Ἀληθέστατα μὲν οὖν.

XLVII. ΞΕ. Τί δὲ δή; διάνοιά τε καὶ δόξα καὶ φαντασία, μῶν οὐχ ἤδη δῆλον ὅτι ταῦτα τὰ γένη ψευδῆ

Thea. Quomodo ergo ita dicis? — Hos. Quando quis dicit, Homo discit, orationem hanc esse ais primam ac brevissimam? — Theæ. Equidem. — Hos. Tunc jam significat aliquid de his, quæ sunt vel fiunt vel facta sunt vel erunt, neque nominat tantum, sed plus facit verba nominibus copulans. et ideo non modo nominare verum etiam dicere eum dicimus, et huic sane contextui orationis nomen indidimus. — Theæ. Recte.

XLVI. Hos. Ita sane, quemadmodum litterarum aliæ consonant invicem, ut supra diximus, aliæ dissonant, etiam signa vocum quædam non conveniunt, congruentia vero eorum orationem conficiunt. — Theæ. Prorsus. — Hos. Considera et hoc exiguum. — Theæ. Quale istud? — Hos. Orationem necessario quoties fit, alicujus esse orationem : non vero alicujus esse orationem non posse. — Theæ. Ita. — Hos. Nonne et qualem quandam esse eam oportet? — Theæ. Oportet sane. — Hos. Animum advertamus nobis ipsis. — Theæ. Decet. — Hos. Dicam orationem tibi, rem cum actione per nomen verbumque conjungens : cujus autem oratio sit tu mihi dicas. — Theæ. Faciam ut potero. — Hos. Theætetus sedet. num oratio hæc prolixa? — Theæ. Non, sed mediocris. — Hos. Tuum est nunc dicere, de quo et cujus oratio sit. — Theæ. De me sine dubio atque mea. — Hos. Hæc etiam? — Theæ. Quænam? — Hos. Theætetus hic, quicum ego nunc disputo, volat. — Theæ. Nemo de hac quoque aliter dicet, nisi de me meamque eam esse. — Hos. Qualem vero quandam esse orationem dicimus quamlibet oportere. — Theæ. Ita. — Hos. Harum igitur qualem utramque esse dicemus? — Theæ. Unam veram, alteram falsam. — Hos. Vera oratio ea quæ sunt, ut sunt de te prædicat. — Theæ. Quidni? — Hos. Falsa autem alia quam quæ sunt. — Theæ. Profecto. — Hos. Quæ non sunt ergo ut entia dicit. — Theæ. Sic fere. — Hos. Et alia entia de te dicit et diversa ab entibus : multa enim entia circa unumquodque esse diximus, multa quoque non entia. — Theæ. Omnino. — Hos. Primum quidem necesse est orationem illam, quam secundo loco de te protuli, secundum orationis definitionem, unam quandam ex brevissimis esse. — Theæ. Sic enim inter nos convenit. — Hos. Deinde eam alicujus esse. — Theæ. Alicujus. — Hos. Si vero tua non est, alterius multo minus. — Theæ. Patet. — Hos. Si nullius est, neque oratio prorsus est : nam ostensum est fieri non posse, ut quæ oratio est nullius oratio sit. — Theæ. Scite. — Hos. Ergo quoties de te altera ita prædicantur ut eadem et quæ non sunt ut entia, hujusmodi quædam ex verbis ac nominibus compositio omnino vere et revera fit oratio falsa. — Theæ. Certissime.

XLVII. Hos. Quid autem cogitatio, opinio et phantasia, nonne jam perspicuum hæc omnia genera et vera et falsa in

τε καὶ ἀληθῆ πάνθ' ἡμῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐγγίγνεται; — ΘΕΑΙ. Πῶς; — ΞΕ. Ὧδ' εἴσει ῥᾷον, ἂν πρῶτον λάβῃς, τί ποτ' ἔστι καὶ τί διαφέρουσιν ἕκαστ' ἀλλήλων. e — ΘΕΑΙ. Δίδου μόνον. — ΞΕ Οὐκοῦν διάνοια μὲν 5 καὶ λόγος ταὐτόν· πλὴν ὁ μὲν ἐντὸς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτὴν διάλογος ἄνευ φωνῆς γιγνόμενος τοῦτ' αὐτὸ ἡμῖν ἐπωνομάσθη διάνοια; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Τὸ δέ γ' ἀπ' ἐκείνης ῥεῦμα διὰ τοῦ στόματος ἰὸν μετὰ φθόγγου κέκληται λόγος. — ΘΕΑΙ. Ἀλη-10 θῆ. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἐν λόγοις γ' αὐτὸ ἴσμεν ὄν. — ΘΕΑΙ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Φάσιν τε καὶ ἀπόφασιν. 264 — ΘΕΑΙ. Ἴσμεν. — ΞΕ. Ὅταν οὖν τοῦτ' ἐν τῇ a ψυχῇ κατὰ διάνοιαν ἐγγίγνηται μετὰ σιγῆς, πλὴν δόξης ἔχεις ὅ τι προσείπῃς αὐτό; — ΘΕΑΙ. Καὶ πῶς; — 15 ΞΕ. Τί δ'; ὅταν μὴ καθ' αὑτὴν ἀλλὰ δι' αἰσθήσεως παρῇ τινὶ τὸ τοιοῦτον αὖ πάθος, ἆρ' οἷόν τ' ὀρθῶς εἰπεῖν ἕτερόν τι πλὴν φαντασίαν; — ΘΕΑΙ. Οὐδέν. — ΞΕ. Οὐκοῦν ἐπείπερ λόγος ἀληθὴς ἦν καὶ ψευδής, τούτων δ' ἐφάνη διάνοια μὲν αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν ψυχῆς 20 διάλογος, δόξα δὲ διανοίας ἀποτελεύτησις, φαίνεται δ' ὃ λέγομεν σύμμιξις αἰσθήσεως καὶ δόξης, ἀνάγκη b δὴ καὶ τούτων, τῷ λόγῳ ξυγγενῶν ὄντων, ψευδῆ [τε αὐτῶν] ἔνια καὶ ἐνίοτε εἶναι. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Κατανοεῖς οὖν, ὅτι πρότερον εὑρέθη ψευδὴς 25 δόξα καὶ λόγος ἢ κατὰ τὴν προσδοκίαν, ἣν ἐφοβήθημεν ἄρτι, μὴ παντάπασιν ἀνήνυτον ἔργον ἐπιβαλλοίμεθα ζητοῦντες αὐτό; — ΘΕΑΙ. Κατανοῶ.

XLVIII. ΞΕ. Μὴ τοίνυν μηδ' εἰς τὰ λοιπὰ ἀθυμῶμεν. ἐπειδὴ γὰρ πέφανται ταῦτα, τῶν ἔμπροσθεν 30 ἀναμνησθῶμεν κατ' εἴδη διαιρέσεων. — ΘΕΑΙ. Ποίων c δή; — ΞΕ. Διειλόμεθα τῆς εἰδωλοποιικῆς εἴδη δύο, τὴν μὲν εἰκαστικήν, τὴν δὲ φανταστικήν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ τὸν σοφιστὴν εἴπομεν ὡς ἀποροῖμεν εἰς ὁποτέραν θήσομεν. — ΘΕΑΙ. Ἦν ταῦτα. — ΞΕ. Καὶ 35 τοῦθ' ἡμῶν ἀπορουμένων ἔτι μείζων κατεχύθη σκοτοδινία, φανέντος τοῦ λόγου τοῦ πᾶσιν ἀμφισβητοῦντος, ὡς οὔτ' εἰκὼν οὔτ' εἴδωλον οὔτε φάντασμα εἴη τὸ παράπαν οὐδὲν διὰ τὸ μηδαμῶς μηδέποτε μηδαμοῦ ψεῦδος εἶναι. d — ΘΕΑΙ. Λέγεις ἀληθῆ. — ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐπειδὴ 40 πέφανται μὲν λόγος, πέφανται δ' οὖσα δόξα ψευδής, ἐγχωρεῖ δὴ μιμήματα τῶν ὄντων εἶναι καὶ τέχνην ἐκ ταύτης γίγνεσθαι τῆς διαθέσεως ἀπατητικήν. — ΘΕΑΙ. Ἐγχωρεῖ. — ΞΕ. Καὶ μὴν ὅτι γ' ἦν ὁ σοφιστὴς τούτων πότερος, διωμολογημένον ἡμῖν ἐν τοῖς 45 πρόσθεν ἦν. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Πάλιν τοίνυν ἐπιχειρῶμεν, σχίζοντες διχῇ τὸ προτεθὲν γένος, πο- e ρεύεσθαι κατὰ τοὐπὶ δεξιὰ ἀεὶ μέρος τοῦ τμηθέντος ἐχόμενοι τῆς τοῦ σοφιστοῦ κοινωνίας, ἕως ἂν αὐτοῦ τὰ κοινὰ πάντα περιελόντες, τὴν οἰκείαν λιπόντες φύσιν 265 ἐπιδείξωμεν μάλιστα μὲν ἡμῖν αὐτοῖς, ἔπειτα δὲ καὶ a τοῖς ἐγγυτάτω γένει τῆς τοιαύτης μεθόδου πεφυκόσιν. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Οὐκοῦν τότε μὲν ἠρχόμεθα ποιητικὴν καὶ κτητικὴν τέχνην διαιρούμενοι; — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ τῆς κτητικῆς ἐν θηρευτικῇ καὶ

animis nostris fieri? — Theæ. Qua ratione? — Hos. Sic cognosces facilius, si prius intellexeris ea, quænam sint quove inter se singula differant. — Theæ. Exhibe modo. — Hos. Cogitatio et oratio idem: nisi quod cogitatio dicitur illa ipsa sine voce interior actio, qua animus secum colloquitur. — Theæ. Ita est. — Hos. Sed fluxus ille, qui ab illo manat per os cum sono, oratio nuncupatur. — Theæ. Verum. — Hos. Quin etiam in oratione hoc novimus esse. — Theæ. Quid? — Hos. Affirmationem et negationem. — Theæ. Novimus. — Hos. Quando igitur hoc in animo per cogitationem silentio fit, potestne alio quam opinionis nomine nuncupari? — Theæ. Nequaquam. — Hos. Quid vero? cum non per ipsam sed per sensum rursus talis passio alicui adsit, potestne aliter recte quam phantasia cognominari? — Theæ. Non aliter. — Hos. Postquam ergo oratio partim vera partim falsa esse apparuit, cogitatio vero ipsius animi secum collocutio, opinio vero cogitationis conclusio, apparet vero quod dicimus, opinionis sensusque commixtio, necessarium profecto est, cum sint hæc orationi cognata, falsa eorum nonnulla et nonnunquam esse. — Theæ. Quidni? — Hos. Advertisne igitur nos prius quam putabamus, orationem et cogitationem falsas interdum esse invenisse, cum metuebamus ne opus irritum illud quærentes aggrederemur? — Theæ. Adverto.

XLVIII. Hos. Ergo ne in reliquis animum despondeamus. postquam enim reperta sunt hæc, superiores illas secundum species divisiones in memoriam revocemus. — Theæ. Quales? — Hos. Imaginariam artem in duas divisimus, assimilatricem scilicet et phantasticam. — Theæ. Sic egimus. — Hos. Utra vero in arte sophistam collocaremus, ambigebamus. — Theæ. Profecto. — Hos. Et in ambigentes nos effusa est etiam profundior caligo, cum ratio illa cunctis dubia inferretur, nimirum neque imaginem neque simulacrum neque phantasma omnino usquam esse, quia nullo modo nusquam nunquam falsum sit. — Theæ. Vera narras. — Hos. Nunc autem, postquam apparuit oratio ex disputatione, apparuit et opinio falsa, fieri potest, ut imitationes rerum verarum sint et ab hac dispositione ac constitutione ars decipiendi manet. — Theæ. Fieri potest. — Hos. Quin etiam in horum alterutro sophistam esse, estne a nobis in superioribus concessum? — Theæ. Est. — Hos. Adnitamur iterum bifariam genus propositum partientes semper ad dexteram progredi divisi partem, iis, quæ cum Sophista quoquo modo communicant, inhærentes, donec omnibus, quæ communia sint, ademptis, tandem propriam ejus naturam atque effigiem inprimis nobis ipsis, deinde etiam iis, qui huic methodo genere quam proximi sunt, ostendamus. — Theæ. Recte. — Hos. Nonne initio artem efficiendi unam, acquirendi alteram partientes induximus? — Theæ. Ita. — Hos. Et, divisa postmodum acquirendi arte, sophistam imaginati sumus in

ἀγωνίᾳ καὶ ἐμπορικῇ καί τισιν ἐν τοιούτοις εἴδεσιν ἐφαντάζομεθ' ἡμῖν; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Νῦν δέ γ' ἐπειδὴ μιμητικὴ περιείληφεν αὐτὸν τέχνη, δῆλον ὡς αὐτὴν τὴν ποιητικὴν δίχα διαιρετέον πρώτην. ἡ γάρ 5 που μίμησις ποίησίς τίς ἐστιν, εἰδώλων μέντοι φαμὲν b ἀλλ' οὐχ αὐτῶν ἑκάστων. ἦ γάρ; — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΞΕ. Ποιητικῆς δὴ πρῶτον δύο ἔστω μέρη. — ΘΕΑΙ. Ποίω; — ΞΕ. Τὸ μὲν θεῖον, τὸ δ' ἀνθρώπινον. — ΘΕΑΙ. Οὔπω μεμάθηκα.

10 XLIX. ΞΕ. Ποιητικὴν, εἴπερ μεμνήμεθα τὰ κατ' ἀρχὰς λεχθέντα, πᾶσαν ἔφαμεν εἶναι δύναμιν, ἥτις ἂν αἰτία γίγνηται τοῖς μὴ πρότερον οὖσιν ὕστερον γίγνεσθαι. — ΘΕΑΙ. Μεμνήμεθα. — ΞΕ. Ζῷα δὴ πάντα c θνητὰ καὶ φυτὰ, ὅσα τ' ἐπὶ γῆς ἐκ σπερμάτων καὶ 15 ῥιζῶν φύεται καὶ ὅσα ἄψυχα ἐν γῇ ξυνίσταται σώματα τηκτὰ καὶ ἄτηκτα, μῶν ἄλλου τινὸς ἢ θεοῦ δημιουργοῦντος φήσομεν ὕστερον γίγνεσθαι πρότερον οὐκ ὄντα; ἢ τῷ τῶν πολλῶν δόγματι καὶ ῥήματι χρώμενοι. — ΘΕΑΙ. Ποίῳ; — ΞΕ. Τῷ τὴν φύσιν αὐτὰ γεννᾶν 20 ἀπό τινος αἰτίας αὐτομάτης καὶ ἄνευ διανοίας φυούσης, ἢ μετὰ λόγου τε καὶ ἐπιστήμης θείας ἀπὸ θεοῦ γιγνομένης; — ΘΕΑΙ. Ἐγὼ μὲν ἴσως διὰ τὴν ἡλικίαν πολ- d λάκις ἀμφότερα μεταδοξάζω· νῦν μὴν βλέπων εἰς σὲ καὶ ὑπολαμβάνων οἴεσθαί σε κατά γε θεὸν αὐτὰ γίγνε- 25 σθαι, ταύτῃ καὶ αὐτὸς νενόμικα. — ΞΕ. Καλῶς γε, ὦ Θεαίτητε. καὶ εἰ μέν γέ σε ἡγούμεθα τῶν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἄλλως πως δοξαζόντων εἶναι, νῦν ἂν τῷ λόγῳ μετὰ πειθοῦς ἀναγκαίας ἐπεχειροῦμεν ποιεῖν ὁμολογεῖν· ἐπειδὴ δέ σου καταμανθάνω τὴν φύσιν, ὅτι 30 καὶ ἄνευ τῶν παρ' ἡμῶν λόγων αὐτὴ πρόσεισιν ἐφ' ἅπερ e νῦν ἕλκεσθαι φῄς, ἐάσω· χρόνος γὰρ ἐκ περιττοῦ γίγνοιτ' ἄν. ἀλλὰ θήσω τὰ μὲν φύσει λεγόμενα ποιεῖσθαι θείᾳ τέχνῃ, τὰ δ' ἐκ τούτων ὑπ' ἀνθρώπων ξυνιστάμενα ἀνθρωπίνῃ, καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον 35 δύο ποιητικῆς γένη, τὸ μὲν ἀνθρώπινον εἶναι, τὸ δὲ θεῖον. — ΘΕΑΙ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Τέμνε δὴ δυοῖν οὔσαιν δίχα ἑκατέραν αὖθις. — ΘΕΑΙ. Πῶς; — 266 ΞΕ. Οἷον τότε μὲν κατὰ πλάτος τέμνων τὴν ποιητικὴν a πᾶσαν, νῦν δ' αὖ κατὰ μῆκος. — ΘΕΑΙ. Τετμήσθω. 40 — ΞΕ. Τέτταρα μὴν αὐτῆς οὕτω τὰ πάντα μέρη γίγνεται, δύο μὲν τὰ πρὸς ἡμῶν, ἀνθρώπινα, δύο δ' αὖ τὰ πρὸς θεῶν, θεῖα. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τὰ δέ γ' ὡς ἑτέρως αὖ διῃρημένα, μέρος μὲν ἓν ἀφ' ἑκατέρας τῆς μερίδος αὐτοποιητικὸν, τὼ δ' ὑπολοίπω σχεδὸν 45 μάλιστ' ἂν λεγοίσθην εἰδωλοποιϊκώ. Καὶ κατὰ ταῦτα δὴ πάλιν ἡ ποιητικὴ διχῇ διαιρεῖται. — ΘΕΑΙ. Λέγε ὅπῃ ἑκατέρα αὖθις. b

L. ΞΕ. Ἡμᾶς μέν που καὶ τἆλλα ζῷα, καὶ ἐξ ὧν τὰ πεφυκότ' ἐστὶ, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ τὰ τούτων ἀδελφὰ 50 θεοῦ γεννήματα πάντ' ἴσμεν αὐτὰ ἀπειργασμένα ἕκαστα. ἢ πῶς; — ΘΕΑΙ. Οὕτως. — ΞΕ. Τούτων δέ γ' ἑκάστων εἴδωλα, ἀλλ' οὐκ αὐτὰ, παρέπεται, δαιμονίᾳ καὶ ταῦτα μηχανῇ γεγονότα. — ΘΕΑΙ. Ποῖα; — ΞΕ. Τά τ' ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ ὅσα μεθ' ἡμέραν φαντάσματα

venatione, certamine, mercatura et hujuscemodi speciebus? — THEÆ. Sic prorsus est. — Hos. Nunc vero postquam imitandi ars sophistam complexa est, constat artem ipsam efficiendi bifariam dividendam esse primam: imitatio enim effectio quædam est, simulacrorum vero tantum, dicimus, non ipsarum rerum singularum. nonne? — THEÆ. Procul dubio. — Hos. Effectricis igitur facultatis duæ primum sint partes. — THEÆ. Quæ? — Hos. Divina et humana. — THEÆ. Nondum intelligo.

XLIX. Hos. Si modo, quæ initio dicta sunt, recordamur, effectricem facultatem omnem diximus vim esse eam, quacunque (ut caussa) efficitur, ut sint postea, quæ ante non erant. — THEÆ. Recordamur. — Hos. Animalia cuncta mortalia et plantas, quæcunque in terra ex seminibus radicibusve nascuntur, et quæcunque inanimata in terra calescunt atque oriuntur, sive liquefieri possint sive non possint, numquid alio quodam opifice quam deo, fieri, cum prius non essent, dicemus? an vulgi doctrinam sermonesque sectabimur? — THEÆ. Quam? — Hos. Qua putant, naturam illa gignere e causa quadam fortuita et sine mente hæc agente, vel cum ratione scientiaque divina, quæ deo sit orta? — THEÆ. Ego fortasse propter ætatem sæpe tum hoc, tum aliud opinor: nunc tamen ad te respiciens et intelligens existimare te hæc deo auctore fieri, eandem sententiam ipse quoque amplexus sum. — Hos. Recte admodum, Theætete: et si te putaremus eorum esse, qui in posterum sententiam mutant, nunc ratione simul cum persuasione cogeremus te nobis credere: quoniam vero ejus ingenii esse te novi, ut etiam sine nostra demonstratione ultro ad illa sis accessurus, ad quæ nunc trahi te dicis, id prætermittam: nam supervacuum in hac re tempus esset. ponam vero illa, quæ natura gigni dicuntur, arte divina fieri, quæ autem ex his ab hominibus componuntur, humana, atque hac ratione duo effectricis facultatis genera esse, humanum videlicet et divinum. — THEÆ. Præclare. — Hos. Cum vero duæ sint artes, utramque bifariam divide. — THEÆ. Qui? — Hos. Quemadmodum ars effectrix universa per latitudinem est divisa, ita nunc per longitudinem (divide). — THEÆ. Divisa sit. — Hos. Ita quatuor illius partes efficiuntur, duæ nostræ, humanæ, duæ iterum deorum, divinæ. — THEÆ. Ita. — Hos. His quidem rursus aliter divisis, utriusque partis particula una est effectrix rerum ipsarum, reliquæ autem duæ imaginariæ fere nominari possent. Et sic rursus efficiendi facultas in duo dividitur. — THEÆ. Dicas quomodo utraque rursus.

L. Hos. Nos utique et animalia cætera, eave, ex quibus ista gignuntur, ignis et aqua, et quæ his similia a deo omnia procreata sunt, hæc scimus singula ipsa perfecta atque elaborata esse: aut quomodo? — THEÆ. Ita. — Hos. Singulorum horum simulacra, non vero ipsa, subsequuntur ea et etiam divina arte sunt producta. — THEÆ. Quæ? — Hos. Phantasmata, quæ dormientibus

αὐτοφυῆ λέγεται, σκιὰ μὲν ὅταν ἐν τῷ πυρὶ σκότος ἐγγίγνηται, διπλοῦν δ' ἡνίκ' ἂν φῶς οἰκεῖόν τε καὶ c ἀλλότριον περὶ τὰ λαμπρὰ καὶ λεῖα εἰς ἓν ξυνελθὸν τῆς ἔμπροσθεν εἰωθυίας ὄψεως ἐναντίαν αἴσθησιν παρέχον 5 εἶδος ἀπεργάζηται. — ΘΕΑΙ. Δύο γὰρ οὖν ἐστὶ ταῦτα θείας ἔργα ποιήσεως, αὐτό τε καὶ τὸ παρακολουθοῦν εἴδωλον ἑκάστῳ. — ΞΕ. Τί δὲ τὴν ἡμετέραν τέχνην; ἆρ' οὐκ αὐτὴν μὲν οἰκίαν οἰκοδομικῇ φήσομεν ποιεῖν, γραφικῇ δέ τιν' ἑτέραν οἷον ὄναρ ἀνθρώπινον ἐγρηγο-10 ρόσιν ἀπειργασμένην; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — d ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τἄλλ' οὕτω κατὰ δύο διττὰ ἔργα τῆς ἡμετέρας αὖ ποιητικῆς πράξεως, τὸ μὲν αὐτὸ φαμὲν αὐτουργική, τὸ δ' εἴδωλον εἰδωλοποιϊκή. — ΘΕΑΙ. Νῦν μᾶλλον ἔμαθον, καὶ τίθημι δύο διχῇ ποιητικῆς εἴδη· 15 θεία μὲν καὶ ἀνθρωπίνη κατὰ θάτερον τμῆμα, κατὰ δὲ θάτερον τὸ μὲν αὐτῶν ὄν, τὸ δ' ὁμοιωμάτων τινῶν γέννημα.

LI. ΞΕ. Τῆς τοίνυν εἰδωλουργικῆς ἀναμνησθῶμεν, ὅτι τὸ μὲν εἰκαστικόν, τὸ δὲ φανταστικὸν ἔμελλεν εἶναι 20 γένος, εἰ τὸ ψεῦδος ὄντως ὂν ψεῦδος καὶ τῶν ὄντων ἕν e τι φανείη πεφυκός. — ΘΕΑΙ. Ἦν γὰρ οὖν. — ΞΕ. Οὐκοῦν ἐφάνη τε καὶ διὰ ταῦτα δὴ καταριθμήσομεν αὐτὼ νῦν ἀναμφισβητήτως εἴδη δύο; — 267 ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Τὸ τοίνυν φανταστικὸν αὖθις διο- a 25 ρίζωμεν δίχα. — ΘΕΑΙ. Πῇ; — ΞΕ. Τὸ μὲν δι' ὀργάνων γιγνόμενον, τὸ δ' αὐτοῦ παρέχοντος ἑαυτὸν ὄργανον τοῦ ποιοῦντος τὸ φάντασμα. — ΘΕΑΙ. Πῶς φῄς; — ΞΕ. Ὅταν, οἶμαι, τὸ σὸν σχῆμά τις τῷ ἑαυτοῦ χρώμενος σώματι προσόμοιον ἢ φωνὴν φωνῇ φαίνεσθαι 30 ποιῇ, μίμησις τοῦτο τῆς φανταστικῆς μάλιστα κέκληταί που. — ΘΕΑΙ. Ναί. — ΞΕ. Μιμητικὸν δὴ τοῦτ' αὐτῆς προσειπόντες ἀπονειμώμεθα· τὸ δ' ἄλλο πᾶν ἀφῶμεν μαλακισθέντες καὶ παρέντες ἑτέρῳ συναγαγεῖν τ' εἰς ἓν καὶ πρέπουσαν ἐπωνυμίαν ἀποδοῦναί τιν' αὐτῷ. b 35 — ΘΕΑΙ. Νενεμήσθω, τὸ δὲ μεθείσθω. — ΞΕ. Καὶ μὴν καὶ τοῦτ' ἔτι διπλοῦν, ὦ Θεαίτητε, ἄξιον ἡγεῖσθαι· δι' ἃ δέ, σκόπει. — ΘΕΑΙ. Λέγε. — ΞΕ. Τῶν μιμουμένων οἱ μὲν εἰδότες ὃ μιμοῦνται τοῦτο πράττουσιν, οἱ δ' οὐκ εἰδότες. καίτοι τίνα μείζω διαίρεσιν ἀγνω-40 σίας τε καὶ γνώσεως θήσομεν; — ΘΕΑΙ. Οὐδεμίαν. ΞΕ. Οὐκοῦν τό γ' ἄρτι λεχθὲν εἰδότων ἦν μίμημα· τὸ γὰρ σὸν σχῆμα καὶ σὲ γιγνώσκων ἄν τις μιμήσαιτο. — ΘΕΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τί δαί; δικαιο- c σύνης τὸ σχῆμα καὶ ὅλης ξυλλήβδην ἀρετῆς, ἆρ' οὐχ 45 ἀγνοοῦντες μέν, δοξάζοντες δέ πῃ, σφόδρ' ἐπιχειροῦσι πολλοὶ τὸ δοκοῦν σφίσι τοῦθ' ὡς ἐνὸν αὐτοῖς προθυμεῖσθαι φαίνεσθαι ποιεῖν, ὅτι μάλιστ' ἔργοις τε καὶ λόγοις μιμούμενοι; — ΘΕΑΙ. Καὶ πάνυ γε πολλοί. — ΞΕ. Μῶν οὖν πάντες ἀποτυγχάνουσι τοῦ δοκεῖν 50 εἶναι δίκαιοι μηδαμῶς ὄντες; ἢ τούτου πᾶν τοὐναντίον; — ΘΕΑΙ. Πᾶν. — ΞΕ. Μιμητὴν δὴ τοῦτόν γ' ἕτερον ἐκείνου λεκτέον οἶμαι, τὸν ἀγνοοῦντα τοῦ γιγνώσκον- d τος. — ΘΕΑΙ. Ναί.

LII. ΞΕ. Πόθεν οὖν ὄνομα ἑκατέρῳ τις αὐτῶν λή-

occurrunt, quæque interdiu per se absque arte videntur, umbra quidem, quando tenebræ in igne obvolvuntur, duplex autem, quando lumen proprium et extraneum circa perspicua leviaque in unum concurrens sensum contrarium solitæ visionis præbens speciem efficit. — Theæ. Duo ergo sunt ista divinæ effectionis opera, res ipsa et simulacrum quamque rem comitans et sequens. — Hos. Ars autem humana nonne per architecturam ipsam domum fabricat, per picturam vero aliam quandam, veluti per humanum somnum vigilantibus factam? — Theæ. Nulli dubium. — Hos. Ergo reliqua quoque similiter secundum duo gemina opera effectricis nostræ actionis, secundum alterum ipsum efficiens dicitur ipsarum rerum ars effectrix, alterum simulacrum ars simulacra efficiendi. — Theæ. Nunc melius intellexi, ac duas bifariam pono effectricis species facultatis, divina quæ est et humana secundum alteram divisionem: secundum vero alteram una est, qua res ipsæ, altera, qua imagines quædam efficiuntur.

LI. Hos. Reminiscamur duo dixisse nos imaginariæ facultatis genera fore, assimilatorium scilicet et phantasticum, si modo falsum revera esse falsum, et unum aliquid eorum, quæ sunt, natura sua esse apparuerit. — Theæ. Dictum certe. — Hos. Nonne apparuit et ideo illas nunc duas sine controversia species numerabimus? — Theæ. Sane. — Hos. Phantasticum igitur rursus in duo secandum. — Theæ. Quomodo? — Hos. Unum per instrumenta quod fit, alterum cum se ut instrumentum exhibeat ipsum phantasma efficientis. — Theæ. Qui istuc ais? — Hos. Quando aliquis habitum tuum corpore suo utens ei similem aut vocem voci videri facit, imitatio ista phantasticæ omnino nuncupatur. — Theæ. Utique. — Hos. Imitatorium hoc ejus appellando distribuamus: et reliquum omne quietis et otii cupidi prætermittamus concedamusque alii, ut in unum colligat et conveniens ei tribuat nomen quoddam. — Theæ. Distributum sit, hoc vero omittatur. — Hos. Hoc præterea duplum, o Theætete, existimandum: quam vero ob causam, animadverte. — Theæ. Dic. — Hos. Eorum, qui imitantur, alii cognoscentes quod imitantur hoc agunt, alii autem ignorantes. atqui quamnam majorem divisionem quam ignorantiæ cognitionisque ponemus? — Theæ. Nullam. — Hos. Ergo id, quod modo dicebamus, cognoscentium imitatio erat: habitum enim tuum et te qui cognoscit imitari is poterit. — Theæ. Quidni? — Hos. Quid autem de justitiæ virtutisque universæ habitu dicendum? nonne multi ignorantes opinantes vero aliquo modo, quod ipsis videtur, hoc esse in iis ut appareat efficere annituntur, quam maxime imitantes tam verbis quam operibus? — Theæ. Permulti quidem. — Hos. Numquid igitur omnes id non assequuntur, ut videantur justi, cum nequaquam sint? aut an prorsus contra? — Theæ. Prorsus contra. — Hos. Imitatorem ergo hunc diversum ab illo superiori dicemus, ignorantem a cognoscente? — Theæ. Dicemus plane.

LII. Hos. Unde igitur nomen utrique conveniens su-

ψεται πρέπον; ἢ δῆλον δὴ χαλεπὸν ὄν, διότι τῆς τῶν γενῶν κατ' εἴδη διαιρέσεως παλαιά τις, ὡς ἔοικεν, αἰτία τοῖς ἔμπροσθεν καὶ ἀσύννους παρῆν, ὥστε μηδ' ἐπιχειρεῖν μηδένα διαιρεῖσθαι· καθ' ὃ δὴ τῶν ὀνομά-
5 των ἀνάγκη μὴ σφόδρ' εὐπορεῖν. ὅμως δέ, κἂν ᾖ τολμηρότερον εἰρῆσθαι, διαγνώσεως ἕνεκα τὴν μὲν μετὰ δόξης μίμησιν δοξομιμητικὴν προσείπωμεν, τὴν δὲ μετ' e ἐπιστήμης ἱστορικήν τινα μίμησιν. — ΘΕΑΙ. Ἔστω. — ΞΕ. Θατέρῳ τοίνυν χρηστέον· ὁ γὰρ σοφιστὴς
10 οὐκ ἐν τοῖς εἰδόσιν ἦν, ἀλλ' ἐν τοῖς μιμουμένοις δή. — ΘΕΑΙ. Καὶ μάλα. — ΞΕ. Τὸν δοξομιμητὴν δὴ σκοπώμεθ' ὥσπερ σίδηρον, εἴθ' ὑγιὴς εἴτε διπλόην ἔτ' ἔχων τιν' ἐστὶν ἐν ἑαυτῷ. — ΘΕΑΙ. Σκοπῶμεν. — ΞΕ. Ἔχει τοίνυν καὶ μάλα συχνήν. ὁ μὲν γὰρ εὐή-
268 15 θης αὐτῶν ἐστιν, οἰόμενος εἰδέναι ταῦθ' ἃ δοξάζει· a τὸ δὲ θατέρου σχῆμα διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις κυλίνδησιν ἔχει πολλὴν ὑποψίαν καὶ φόβον ὡς ἀγνοεῖ ταῦθ' ἃ πρὸς τοὺς ἄλλους ὡς εἰδὼς ἐσχημάτισται. — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν ἔστιν ἑκατέρου γένους ὧν εἴρηκας. — ΞΕ. Οὐκ-
20 οῦν τὸν μὲν ἁπλοῦν μιμητήν τινα, τὸν δ' εἰρωνικὸν μιμητὴν θήσομεν; — ΘΕΑΙ. Εἰκὸς γοῦν. — ΞΕ. Τούτου δ' αὖ τὸ γένος ἓν ἢ δύο φῶμεν; — ΘΕΑΙ. Ὅρα σύ. — ΞΕ. Σκοπῶ, καί μοι διττὼ καταφαίνεσθόν b τινε· τὸν μὲν δημοσίᾳ τε καὶ μακροῖς λόγοις πρὸς πλήθη
25 δυνατὸν εἰρωνεύεσθαι καθορῶ, τὸν δ' ἰδίᾳ τε καὶ βραχέσι λόγοις ἀναγκάζοντα τὸν προσδιαλεγόμενον ἐναντιολογεῖν αὐτὸν αὑτῷ. — ΘΕΑΙ. Λέγεις ὀρθότατα. — ΞΕ. Τίν' οὖν ἀποφαινώμεθα τὸν μακρολογώτερον εἶναι, πότερα πολιτικὸν ἢ δημολογικόν; — ΘΕΑΙ. Δη-
30 μολογικόν. — ΞΕ. Τί δὲ τὸν ἕτερον ἐροῦμεν, σοφὸν ἢ σοφιστικόν; — ΘΕΑΙ. Τὸ μέν που σοφὸν ἀδύνατον, ἐπείπερ οὐκ εἰδότα αὐτὸν ἔθεμεν· μιμητὴς δ' ὢν τοῦ c σοφοῦ δῆλον ὅτι παρωνύμιον αὐτοῦ τι λήψεται· καὶ σχεδὸν ἤδη μεμάθηκα, ὅτι τοῦτον δεῖ προσειπεῖν ἀλη-
35 θῶς αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν παντάπασιν ὄντως σοφιστήν. — ΞΕ. Οὐκοῦν συνδήσωμεν αὐτοῦ, καθάπερ ἔμπροσθεν, τοὔνομα συμπλέξαντες ἀπὸ τελευτῆς ἐπ' ἀρχήν; — ΘΕΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Τὸ δὴ τῆς ἐναντιοποιολογικῆς εἰρωνικοῦ μέρους τῆς δοξαστικῆς μιμητικόν,
40 τοῦ φανταστικοῦ γένους ἀπὸ τῆς εἰδωλοποιικῆς οὐ θεῖον d ἀλλ' ἀνθρώπινον τῆς ποιήσεως ἀφωρισμένον ἐν λόγοις τὸ θαυματοποιικὸν μόριον, ταύτης τῆς γενεᾶς τε καὶ αἵματος ὃς ἂν φῇ τὸν ὄντως σοφιστὴν εἶναι, τἀληθέστατα, ὡς ἔοικεν, ἐρεῖ. — ΘΕΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

met quis? aut manifestum est difficile esse, quare causa quædam vetus divisionis generum in species majoribus nostris erat et imprudens et inconcinna, adeo ut nemo partiri instituerit, ideoque nominum non magnam copiam nobis esse necesse sit. etiamsi vero dictu audacius videri potest, discretionis tamen gratia imitationem illam cum opinione opinabilem imitationem, illam vero cum scientia, hostoricam quandam imitationem vocemus. — Theæ. Esto. — Hos. Harum quidem appellationum altera utendum : nam sophistam, etsi in genere imitantium, non tamen in specie scientium posuimus. — Theæ. Sic est. — Hos. Hunc igitur opinautem imitatorem tanquam ferrum consideremus, sitne solidus, an contra duplex in se quiddam habens. — Theæ. Consideremus. — Hos. Certe admodum multiplex. nam hic fatuus et ineptus est, quæ opinatur scire se putans : alterius vero forma propter in sermonibus volutationem certe suspicamur ac timemus, ne ignoret illa, quæ vulgo venditat scientis speciem præ se ferens. — Theæ. Omnino ex alterutro eorum genere est, quæ dixisti. — Hos. Nonne igitur unum quidem simplicem, alterum simulatorem imitatorem ponemus? — Theæ. Consentaneum est. — Hos. Hujus iterum genus unum an duo dicemus? — Theæ. Tu vide. — Hos. Video, et duo quidam cogitanti mihi se offerunt : unus quidem publice prolixa oratione ad populum utens simulator ille, alter privatim brevi sermonis genere cogens eum, qui cum ipso disputat, sibi ipsum repugnantia dicere. — Theæ. Recte admodum loqueris. — Hos. Quem igitur prolixiore utentem oratione esse pronuntiabimus, politicum an popularem? — Theæ. Popularem. — Hos. Alterum vero quomodo appellabimus, sapientem (sophon) an sophisticum? — Theæ. Sapiens quidem vocari nullo modo potest, quandoquidem ignorantem eum posuimus : quoniam vero sapientem imitatur, cognomen quoddam, ut manifestum est, ab illo sortietur : et fere jam intelligo, hunc revera appellandum esse ipsum illum omnino verum sophistam. — Hos. An igitur, ut supra, nomen ejus colligabimus a fine ad principium (omnia) complexi? — Theæ. Omnino. — Hos. Is demum sophistam vere definiet, qui ab hoc genere et sanguine eum deduxerit : sophista est, qui in sermonibus disputantem ipsum cogit repugnantia dicere sibi, qui et ironicæ partis est ab imitatore opinante veniens, phantastici item generis ab imaginaria facultate profluens non divinæ sed humanæ effectionis determinata progenies ex eorumque numero, qui verbis, quasi quibusdam præstigiis, mirum in modum decipiunt auditores. — Theæ. Ita prorsus dicendum.

ΕΥΘΥΔΗΜΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΚΡΙΤΩΝ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΕΥΘΥΔΗΜΟΣ, ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΣ, ΚΛΕΙΝΙΑΣ, ΚΤΗΣΙΠΠΟΣ.

271 a I. Τίς ἦν, ὦ Σώκρατες, ᾧ χθὲς ἐν Λυκείῳ διελέγου; ἦ πολὺς ὑμᾶς ὄχλος περιειστήκει, ὥστ' ἔγωγε βουλόμενος ἀκούειν προσελθὼν οὐδὲν οἷός τ' ἦν ἀκοῦσαι σαφές. ὑπερκύψας μέντοι κατεῖδον, καί μοι ἔδοξεν εἶναι ξένος τις, ᾧ διελέγου. τίς ἦν; — ΣΩ. Ὁπότερον καὶ ἐρωτᾷς, ὦ Κρίτων; οὐ γὰρ εἷς, ἀλλὰ δύ' ἤστην. — ΚΡ. Ὃν μὲν ἐγὼ λέγω ἐκ δεξιᾶς τρίτος ἀπὸ σοῦ καθῆστο· ἐν μέσῳ δ' ὑμῶν τὸ Ἀξιόχου μειράκιον ἦν, b καὶ μάλα πολύ, ὦ Σώκρατες, ἐπιδεδωκέναι μοι ἔδοξε, καὶ τοῦ ἡμετέρου οὐ πολύ τι τὴν ἡλικίαν διαφέρειν Κριτοβούλου· ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν σκληφρός, οὗτος δὲ προφερὴς καὶ καλὸς κἀγαθὸς τὴν ὄψιν. — ΣΩ. Εὐθύδημος οὗτός ἐστιν, ὦ Κρίτων, ὃν ἐρωτᾷς· ὁ δὲ παρ' ἐμὲ καθήμενος ἐξ ἀριστερᾶς ἀδελφὸς τούτου, Διονυσόδωρος· μετεῖχε δὲ καὶ οὗτος τῶν λόγων. — ΚΡ. Οὐδέτερον γιγνώσκω, ὦ Σώκρατες. καινοί τινες αὖ οὗτοι, ὡς ἔοικε, σοφισταί. ποδαποί, καὶ τίς ἡ c σοφία; — ΣΩ. Οὗτοι τὸ μὲν γένος, ὡς ἐγᾦμαι, ἐντεῦθέν ποθέν εἰσιν ἐκ Χίου, ἀπῴκησαν δ' ἐς Θουρίους· φυγόντες δ' ἐκεῖθεν πόλλ' ἤδη ἔτη περὶ τούσδε τοὺς τόπους διατρίβουσιν. ὃ δὲ σὺ ἐρωτᾷς τὴν σοφίαν αὐτοῖν, θαυμασία, ὦ Κρίτων· πάσσοφοι ἀτεχνῶς. ὡς ἔγωγ' οὐδ' ᾔδη προτοῦ, ὅ τι εἶεν οἱ παγκρατιασταί. τούτω γάρ ἐστον κομιδῇ παμμάχω, οὐ κατὰ τὼ Ἀκαρνᾶνε τὼ d παγκρατιαστὰ ἀδελφώ· ἐκείνω μὲν γὰρ τῷ σώματι μόνον οἵω τε μάχεσθαι· τούτω δὲ πρῶτον μὲν τῷ σώματι δεινοτάτω ἐστὸν, καὶ μάχῃ, ᾗ πάντων ἔστι κρατεῖν· ἐν ὅπλοις γὰρ αὐτώ τε σοφὼ πάνυ μάχεσθαι καὶ 272 a ἄλλον, ὃς ἂν διδῷ μισθὸν, οἵω τε ποιῆσαι· ἔπειτα τὴν ἐν τοῖς δικαστηρίοις μάχην κρατίστω καὶ ἀγωνίσασθαι καὶ ἄλλον διδάξαι λέγειν τε καὶ συγγράφεσθαι λόγους οἵους εἰς τὰ δικαστήρια. προτοῦ μὲν οὖν ταῦτα δεινὼ ἤστην μόνον, νῦν δὲ τέλος ἐπιτεθείκατον παγκρατιαστικῇ τέχνῃ. ἣ γὰρ ἔτι λοιπὴ αὐτοῖν ἦν μάχη ἀργός, ταύτην νῦν ἐξείργασθον, ὥστε μηδ' ἂν ἕνα αὐτοῖς οἷόν τ' εἶναι μηδ' ἀντᾶραι· οὕτω δεινὼ γεγόνατον ἐν τοῖς λόγοις μάχεσθαί τε καὶ ἐξελέγχειν τὸ ἀεὶ λεγόμενον, b ὁμοίως ἐάν τε ψεῦδος ἐάν τ' ἀληθὲς ᾖ. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κρίτων, ἐν νῷ ἔχω τοῖν ἀνδροῖν παραδοῦναι ἐμαυτόν· καὶ γὰρ φατον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ποιῆσαι ἂν καὶ ἄλλον ὁντινοῦν ταὐτὰ ταῦτα δεινόν. — ΚΡ. Τί δαί, ὦ Σώκρατες; οὐ φοβεῖ τὴν ἡλικίαν, μὴ ἤδη πρεσβύτερος ᾖς; — ΣΩ. Ἥκιστά γε, ὦ Κρίτων· ἱκανὸν τεκμήριον ἔχω καὶ παραμύθιον τοῦ μὴ φοβεῖσθαι· αὐτὼ γὰρ τούτω, ὡς ἔπος εἰπεῖν, γέροντε ὄντε ἠρξάσθην ταύτης τῆς

EUTHYDEMUS.

DIALOGI PERSONÆ :

CRITO, SOCRATES, EUTHYDEMUS, DIONYSODORUS, CLINIAS, CTESIPPUS.

I. Quis ille erat, o Socrates, quicum heri in Lyceo disputabas? profecto frequens turba vos circumstabat, ita ut, licet propius accederem audiendi cupidus, nihil tamen aperte percipere possem. prolato tamen capite prospexi, et mihi visus est hospes quidam esse, quicum disserebas. quis ille? — So. Utrum vis, Crito? non enim unus tantum, sed duo aderant. — Cr. Tertius ad dextram tuam sedebat, quem dico : medius autem adolescentulus ille Axiochi filius, qui mihi visus est plurimum profecisse, et Critobuli nostri fere æqualis est : verum ille aridiori est quodam corporis habitu, hic vero provectioris speciem præ se fert et honesto et pulchro est adspectu. — So. Euthydemus ille est, quem percunctaris, o Crito : qui vero ad sinistram mihi assidebat, Dionysodorus, hujus frater, qui ipse quoque disputabat. — Cr. Neutrum cognosco, o Socrates. novi sunt, ut videtur, hi quidam sophistæ. quænam horum patria est? quæ sapientia? — So. Chii sunt, ut arbitror, patria : ad Thurios autem migrarunt. illinc autem fugerunt et multos jam annos in his locis versantur. de sapientia vero illorum quod tu rogas, o Crito, miranda atque omnigena sapientia sapientissimi sunt. et hactenus ignorabam equidem, quid essent perfecti athletæ. sunt enim hi ad omne certandi genus instructi, non quemadmodum Acarnanes fratres illi pancratiastæ, corpore tantum qui possunt pugnare : hi enim primum corpore maxime valent, et eo genere pugnæ, quo omnia superantur : armorum enim ipsi periti sunt maxime et alium peritum reddere, quicunque mercedem dederit, possunt : deinde judicialem pugnam et tractare expedireque et alium instruere possunt, tum ad scribendas, tum ad perorandas causas. et hactenus quidem harum duntaxat periti erant, nunc autem omni politi sunt pancratiastica. quod enim deerat certandi genus, nunc assecuti sunt, ita ut nemo illis valeat reluctari : adeo dicendo valent promptique sunt ad quodvis dictum, seu verum seu falsum, refellendum. quapropter, o Crito, his me viris tradere cogito : pollicentur enim se quemvis alium brevi eorundem compotem reddituros. — Cr. An non te grandior ætas absterret, o Socrates? — So. Minime, Crito. est enim quod me soletur ac diffidere non sinat : nam hi ipsi jam senes, ut ita dixerim, huic se philosophiæ, quam ego nunc affecto, contentiosæ videlicet,

σοφίας ἧς ἔγωγ' ἐπιθυμῶ, τῆς ἐριστικῆς· πέρυσι δ' ἢ προπέρυσιν οὐδέπω ἤστην σοφώ. ἀλλ' ἐγὼ ἓν μόνον φοβοῦμαι, μὴ αὖ ὄνειδος τοῖν ξένοιν περιάψω, ὥσπερ Κόννῳ τῷ Μητροβίου, τῷ κιθαριστῇ, ὃς ἐμὲ 5 διδάσκει ἔτι καὶ νῦν κιθαρίζειν· ὁρῶντες οὖν οἱ παῖδες οἱ συμφοιτηταί μοι ἐμοῦ τε καταγελῶσι καὶ τὸν Κόννον καλοῦσι γεροντοδιδάσκαλον. μὴ οὖν καὶ τοῖν ξένοιν τούτοιν τις ταὐτὸ τοῦτ' ὀνειδίσῃ· οἱ δ' αὐτὸ τοῦτ' ἴσως φοβούμενοι τάχα με οὐκ ἂν ἐθέλοιεν προσδέξασθαι. 10 ἐγὼ δ', ὦ Κρίτων, ἐκεῖσε μὲν ἄλλους πέπεικα συμμαθητάς μοι φοιτᾶν πρεσβύτας, ἐνταῦθα δέ γ' ἑτέρους d πειράσομαι πείθειν, καὶ σύ τί που συμφοίτα. ἴσως δὲ δέλεαρ ἄξομεν αὐτοῖς τοὺς σοὺς υἱεῖς· ἐφιέμενοι γὰρ ἐκείνων οἶδ' ὅτι καὶ ἡμᾶς παιδεύσουσιν. — ΚΡ. Ἀλλ' 15 οὐδὲν κωλύει, ὦ Σώκρατες, ἐάν γε σοὶ δοκῇ. πρότερον δέ μοι διήγησαι τὴν σοφίαν τοῖν ἀνδροῖν, τίς ἐστιν, ἵν' εἰδῶ ὅ τι καὶ μαθησόμεθα.

II. ΣΩ. Οὐκ ἂν φθάνοις ἀκούων· ὡς οὐκ ἂν ἔχοιμί γ' εἰπεῖν, ὅτι οὐ προσεῖχον τὸν νοῦν αὐτοῖν, ἀλλὰ πάνυ 20 καὶ προσεῖχον καὶ μέμνημαι, καί σοι πειράσομαι ἐξ ἀρχῆς ἅπαντα διηγήσασθαι. κατὰ θεὸν γάρ τιν' ἔτυχον καθήμενος ἐνταῦθα, οὗπερ σύ με εἶδες, ἐν τῷ ἀποδυτηρίῳ μόνος, καὶ ἤδη ἐν νῷ εἶχον ἀναστῆναι· ἀνισταμένου δέ μου ἐγένετο τὸ εἰωθὸς σημεῖον τὸ δαι- 25 μόνιον. πάλιν οὖν ἐκαθεζόμην, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον 273 εἰσέρχεσθον τούτω, ὅ τ' Εὐθύδημος καὶ ὁ Διονυσόδωρος, καὶ ἄλλοι μαθηταὶ ἅμα πολλοί, ἐμοὶ δοκεῖν. εἰσελθόντε δὲ περιεπατείτην ἐν τῷ καταστέγῳ δρόμῳ. καὶ οὔπω τούτω δύ' ἢ τρεῖς δρόμους περιεληλυθότε 30 ἤστην, καὶ εἰσέρχεται Κλεινίας, ὃν σὺ φῂς πολὺ ἐπιδεδωκέναι ἀληθῆ λέγων, ὄπισθεν δ' αὐτοῦ ἐρασταὶ πάνυ πολλοί τε καὶ ἄλλοι καὶ Κτήσιππος, νεανίσκος τις Παιανιεύς, μάλα καλός τε κἀγαθὸς τὴν φύσιν ὅσον μέν, ὑβριστὴς δὲ διὰ τὸ νέος εἶναι. ἰδὼν οὖν με ὁ Κλει- b 35 νίας ἀπὸ τῆς εἰσόδου μόνον καθήμενον, ἄντικρυς ἰὼν παρεκαθέζετο ἐκ δεξιᾶς, ὥσπερ καὶ σὺ φῄς. ἰδόντε δ' αὐτὸν ὅ τε Διονυσόδωρος καὶ ὁ Εὐθύδημος πρῶτον μὲν ἐπιστάντε διελεγέσθην ἀλλήλοιν, ἄλλην καὶ ἄλλην ἀποβλέποντε εἰς ἡμᾶς — καὶ γὰρ πάνυ αὐτοῖν προσ- 40 εῖχον τὸν νοῦν — ἔπειτ' ἰόντε ὁ μὲν παρὰ τὸ μειράκιον ἐκαθέζετο, ὁ Εὐθύδημος, ὁ δὲ παρ' αὐτὸν ἐμὲ ἐξ ἀριστερᾶς, οἱ δ' ἄλλοι ὡς ἕκαστος ἐτύγχανεν. ἠσπαζόμην οὖν αὐτὼ ἅτε διὰ χρόνου ἑωρακώς· μετὰ δὲ c τοῦτ' εἶπον πρὸς τὸν Κλεινίαν, Ὦ Κλεινία, τώδε μέντοι 45 τὼ ἄνδρε σοφώ, Εὐθύδημός τε καὶ Διονυσόδωρος, οὐ τὰ σμικρά, ἀλλὰ τὰ μεγάλα· τὰ γὰρ περὶ τὸν πόλεμον πάντ' ἐπίστασθον, ὅσα δεῖ τὸν μέλλοντα ἀγαθὸν στρατηγὸν ἔσεσθαι, τάς τε τάξεις καὶ τὰς ἡγεμονίας τῶν στρατοπέδων καὶ ὅσα ἐν ὅπλοις μάχεσθαι διδακ- 50 τέον. οἵω τε δὲ καὶ ποιῆσαι δυνατὸν εἶναι αὐτὸν αὑτῷ βοηθεῖν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἄν τις αὐτὸν ἀδικῇ. Εἰπὼν οὖν ταῦτα κατεφρονήθην ὑπ' αὐτοῖν. ἐγελασάτην γοῦν ἄμφω βλέψαντες εἰς ἀλλήλους· καὶ ὁ Εὐθύδημος εἶπεν, Οὔτοι ἔτι ταῦτα, ὦ Σώκρατες, σπου-

dediderunt : anno enim illi superiori aut abhinc tertio nondum eam callebant. unum vero hoc tantum vereor, ne his hospitibus dedecori sim, quemadmodum Conno Metrobii filio, citharistæ, qui me etiam nunc cithara ludere docet. pueri igitur condiscipuli me rident, et Connum ipsum senum magistrum nuncupant. ne ergo hoc idem aliquis hospitibus his objiciat : hi vero ipsi hoc fortasse timentes me rejicient. ego vero aliis persuasi, o Crito, natu grandibus, ut mecum illam scholam frequentarent, et hanc item ut frequentent aliis persuadere conabor; quin tu quoque adito una : fortasse etiam illecebram illis ducamus tuos filios, quorum desiderio certe adducti libentius nos quoque erudient. — CR. Nihil probibet, Socrates, si *tibi* placet. verum prius, quæ illorum sapientia sit, narra, ut quid nos docturi sint sciam.

II. So. Statim audies, cum non possim dicere me non attendisse ad eos, imo et auscultavi diligenter et *memini*, tibique a principio cuncta referre conabor. equidem divina quadam sorte in loco ubi athletæ exuuntur solus, ubi me vidisti, sedebam : et jam inde discedere cogitabam, cum surgenti solitum illud dæmonis signum subito exstitit. rursus igitur sedebam, ac paulo post ingressi sunt Euthydemus Dionysodorusque, et cum his alii multi, qui illorum mihi discipuli videbantur. ingressi autem in adoperto cursu deambulabant, et vix iterum tertioque spatium exegerant, cum adventavit Clinias ille, quem valde profecisse tu dicis, et quidem vere, et eum sequebantur amici et alii præterea multi, tum adolescens quidam Ctesippus Pæaniensis, præclarus quidem indole, sed ipsa juventa lascivior. conspicatus igitur me ab ingressu Clinias sedentem solum obviam venit, et ad dextram consedit, ut et ipse dicis. eum Dionysodorus Euthydemusque conspicati primum quidem subsistentes invicem disserebant, hinc atque illinc in nos oculis conversis — illos enim diligentissime observabam — deinde propius accedentes consederunt, Euthydemus quidem juxta ipsum adolescentem, alter juxta me ad sinistram, reliqui, ut sors ferebat. salutavi igitur eos, utpote quos diu non vidissem : post hæc ad Cliniam conversus, Isti, inquam, o Clinia, viri, Euthydemus Dionysodorusque non parvis sunt in rebus, sed magnis sapientes : sciunt enim quæ ad rem militarem pertinent omnia quæcumque nosse futurum strenuum imperatorem decet, aciei ordinumque et exercitus instructiones et armis certandi disciplinam. tum etiam, quo se pacto quispiam in judicio ab injuria vindicet, docere possunt. Locutum igitur hæc me contempserunt. invicem certe intuiti riserunt : et Euthydemus, Haud amplius hæc serio, inquit, o Socrates, tractamus, sed obiter. Ego vero miratus,

δάζομεν, ἀλλὰ παρέργοις αὐτοῖς χρώμεθα. Κἀγὼ
θαυμάσας εἶπον, Καλὸν ἄν που τοὔργον ὑμῶν εἴη, εἰ
τηλικαῦτα πράγματα πάρεργα ὑμῖν τυγχάνει ὄντα, καὶ
πρὸς θεῶν εἴπετόν μοι, τί ἐστι τοῦτο τὸ καλόν; Ἀρε-
5 τήν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οἰόμεθ' οἵω τ' εἶναι παραδοῦναι
κάλλιστ' ἀνθρώπων καὶ τάχιστα.

III. Ὦ Ζεῦ, οἷον, ἦν δ' ἐγώ, λέγετον πρᾶγμα. e
πόθεν τοῦτο τὸ ἕρμαιον εὑρέτην; ἐγὼ δὲ περὶ ὑμῶν
διενοούμην ἔτι, ὥσπερ νῦν δὴ ἔλεγον, ὡς τὸ πολὺ τοῦτο
10 δεινοῖν ὄντοιν, ἐν ὅπλοις μάχεσθαι, καὶ ταῦτ' ἔλεγον
περὶ σφῷν· ὅτε γὰρ τὸ πρότερον ἐπεδημησάτην, τοῦτο
μέμνημαι σφὼ ἐπαγγελλομένω. εἰ δὲ νῦν ἀληθῶς
ταύτην τὴν ἐπιστήμην ἔχετον, ἵλεω εἴητον· ἀτεχνῶς
γὰρ ἔγωγε σφὼ ὥσπερ θεὼ προσαγορεύω, συγγνώμην
274 δεόμενος ἔχειν μοι τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. ἀλλ' a
ὁρᾶτον, ὦ Εὐθύδημέ τε καὶ Διονυσόδωρε, εἰ ἀληθῆ
λέγετον· ὑπὸ γὰρ τοῦ μεγέθους τοῦ ἐπαγγέλματος οὐ-
δὲν θαυμαστὸν ἀπιστεῖν. Ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες,
ἐφάτην, τοῦθ' οὕτως ἔχον. Μακαρίζω ἄρ' ὑμᾶς ἔγωγε
20 τοῦ κτήματος πολὺ μᾶλλον ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀρ-
χῆς. τοσόνδε δέ μοι εἴπετον, εἰ ἐν νῷ ἔχετον ἐπιδει-
κνύναι ταύτην τὴν σοφίαν, ἢ πῶς σφῷν βεβούλευται.
Ἐπ' αὐτό γε τοῦτο πάρεσμεν, ὦ Σώκρατες, ὡς ἐπι-
δείξοντε καὶ διδάξοντε, ἐάν τις ἐθέλῃ μανθάνειν. b
25 Ἀλλ' ὅτι μὲν ἐθελήσουσιν ἅπαντες οἱ μὴ ἔχοντες, ἐγὼ
ὑμῖν ἐγγυῶμαι, πρῶτος μὲν ἐγώ, ἔπειτα δὲ Κλεινίας
οὑτοσί, πρὸς δ' ἡμῖν Κτήσιππός θ' ὅδε καὶ οἱ ἄλλοι
οὑτοιί, ἦν δ' ἐγὼ δεικνὺς αὐτοῖν τοὺς ἐραστὰς τοὺς
Κλεινίου. οἱ δ' ἐτύγχανον ἡμᾶς ἤδη περιϊστάμενοι.
30 ὁ γὰρ Κτήσιππος ἔτυχε πόρρω καθεζόμενος τοῦ Κλει-
νίου, ἐμοὶ δοκεῖν· ὡς ⟨δ'⟩ ἐτύγχανεν ὁ Εὐθύδημος ἐμοὶ
διαλεγόμενος προνενευκὼς εἰς τὸ πρόσθεν, ἐν μέσῳ
ὄντος ἡμῶν τοῦ Κλεινίου ἐπεσκότει τῷ Κτησίππῳ τῆς c
θέας. βουλόμενός τ' οὖν θεάσασθαι ὁ Κτήσιππος τὰ
35 παιδικὰ καὶ ἅμα φιλήκοος ὢν ἀναπηδήσας πρῶτος προσ-
έστη ἡμῖν ἐν τῷ καταντικρύ. οὕτως οὖν καὶ οἱ ἄλλοι
ἐκεῖνον ἰδόντες περιέστησαν ἡμᾶς, οἵ τε τοῦ Κλεινίου
ἐρασταὶ καὶ οἱ τοῦ Εὐθυδήμου τε καὶ Διονυσοδώρου
ἑταῖροι. τούτους δὴ ἐγὼ δεικνὺς ἔλεγον τῷ Εὐθυδή-
40 μῳ, ὅτι πάντες ἕτοιμοι εἶεν μανθάνειν. ὅ τ' οὖν
Κτήσιππος συνέφη μάλα προθύμως καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ d
ἐκέλευον αὐτὼ κοινῇ πάντες ἐπιδείξασθαι τὴν δύναμιν
τῆς σοφίας.

IV. Εἶπον οὖν ἐγώ, Ὦ Εὐθύδημε καὶ Διονυσόδωρε,
45 πάνυ μὲν οὖν παντὶ τρόπῳ καὶ τούτοις χαρίσασθον
κἀμοῦ ἕνεκ' ἐπιδείξασθον. τὰ μὲν οὖν πλεῖστα δῆλον
ὅτι οὐκ ὀλίγον ἔργον εἴη ἂν ἐπιδεῖξαι, τόδε δέ μοι εἴπε-
τον· πότερον ⟨τὸν⟩ πεπεισμένον ἤδη, ὡς χρὴ παρ'
ὑμῶν μανθάνειν, δύναισθ' ἂν ἀγαθὸν ποιῆσαι ἄνδρα
50 μόνον, ἢ κἀκεῖνον τὸν μήπω πεπεισμένον διὰ τὸ μὴ e
οἴεσθαι ὅλως [τὸ πρᾶγμα,] τὴν ἀρετὴν μαθητὸν εἶναι
ἢ μὴ σφὼ εἶναι αὐτῆς διδασκάλω; φέρε, καὶ τὸν οὕ-
τως ἔχοντα τῆς αὐτῆς τέχνης ἔργον πεῖσαι, ὡς καὶ δι-
δακτὸν ἡ ἀρετὴ καὶ οὗτοι ὑμεῖς ἐστέ, παρ' ὧν ἂν κάλ-

Præclara, inquam, studia vestra esse oportet, si tanta obiter a vobis tractantur, et dicite, obsecro, hoc vestrum tam egregium opus quid est? Virtutem, o Socrates, arbitramur optime et celerrime omnium docere nos posse.

III. Proh Jupiter, inquam ego, quam pretiosam rem pollicemini. unde potissimum lucrum istud ad vos pervenit? ego ita de vobis, ut dixi, hactenus cogitabam, nempe viris in re militari præstantibus, idque de vobis prædicabam: memini enim, cum hic primum commorabamini, hoc vos professos: quod si nunc revera scientiam hanc adepti estis, estote propitii: profecto enim vos ut deos saluto, rogans ut quæ ante dixi ignoscatis. verum videte, o Euthydeme Dionysodoreque, utrum vera loquamini: non enim mirum videri debet, si quis rei istius quam pollicemini magnitudinem æstimans difficile credat. Bene scito sic esse, o Socrates, dicebant. Itaque beatos ob rei hujus possessionem vos æstimo multo magis quam ob regnum suum regem illum magnum. dicatis autem, quæso, utrum exhibere hanc sapientiam vestram cogitetis, an aliter apud vos sit decretum. Ad hoc ipsum, o Socrates, venimus, demonstraturi scilicet atque docturi, si quis discere velit. Atqui quod velint omnes quicumque carent, ipse vobis ceu sponsor fidem obstringo, equidem primus, deinde Clinias hic, præterea Ctesippus et reliqui illi, inquam, Cliniæ amicos iis ostendens. hi vero nos jam circumstabant. Ctesippus enim forte a Clinia procul sedebat: cumque Euthydemus inter disputandum sese inclinasset, Clinia medio inter nos sedente, Ctesippum aspectu Cliniæ excludebat: surrexit igitur Ctesippus primusque e regione nostri stetit, ut et videret amasium et disputantes simul audiret: mox ceteri hunc secuti tam Cliniæ amici, quam Euthydemi et Dionysodori comites, protinus nobis adstiterunt. hos ergo ostendens Euthydemo dicebam omnes eorum discipulos fore. Ctesippus igitur vehementer est assensus, nec non reliqui, et hortati sunt eos communiter omnes, ut sapientiæ vim ostenderent.

IV. Tum ego, O Euthydeme Dionysodoreque, his, inquam, modis omnibus erit gratificandum et in meam gratiam specimen quoddam scientiæ dandum. ac plurima quidem ostendere opus prolixum sit, id autem mihi dicite: utrum hominem duntaxat jam persuasum discendum sibi esse a vobis bonum efficere virum potestis, an quoque nondum persuasum, qui putet nullo pacto doceri virtutem posse neque aut vos ejus rei magistros esse? age, utrum artis ejusdem opus est, homini sic affecto persuadere, et doceri virtutem posse et vos eos esse, a quibus hoc optime possit

λιστά τις αὐτὸ μάθοι, ἢ ἄλλης; Ταύτης μὲν οὖν, ἔφη,
τῆς αὐτῆς, ὦ Σώκρατες, ὁ Διονυσόδωρος. Ὑμεῖς
ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε, τῶν νῦν ἀνθρώπων
275 κάλλιστ' ἂν προτρέψαιτ' εἰς φιλοσοφίαν καὶ ἀρετῆς a
5 ἐπιμέλειαν; Οἰόμεθά γε δή, ὦ Σώκρατες. Τῶν μὲν
τοίνυν ἄλλων τὴν ἐπίδειξιν ἡμῖν, ἔφην, εἰσαῦθις ἀπό-
θεσθον, τοῦτο δ' αὐτὸ ἐπιδείξασθον· τουτονὶ τὸν νεανί-
σκον πείσατον, ὡς χρὴ φιλοσοφεῖν καὶ ἀρετῆς ἐπιμε-
λεῖσθαι, καὶ χαριεῖσθον ἐμοί τε καὶ τουτοισὶ πᾶσι.
10 συμβέβηκε γάρ τι τοιοῦτον τῷ μειρακίῳ τούτῳ· ἐγώ
τε καὶ οἵδε πάντες τυγχάνομεν ἐπιθυμοῦντες ὡς βέλ-
τιστον αὐτὸν γενέσθαι. ἔστι δ' οὗτος Ἀξιόχου μὲν υἱὸς
τοῦ Ἀλκιβιάδου τοῦ παλαιοῦ, αὐτανεψιὸς δὲ τοῦ νῦν b
ὄντος [Ἀλκιβιάδου], ὄνομα δ' αὐτῷ Κλεινίας. ἔστι δὲ
15 νέος· φοβούμεθα δὴ περὶ αὐτῷ, οἷον εἰκὸς περὶ νέῳ,
μή τις φθῇ ἡμᾶς ἐπ' ἄλλο τι ἐπιτήδευμα τρέψας αὐτοῦ
τὴν διάνοιαν καὶ διαφθαρῇ. σφὼ οὖν ἥκετον εἰς κάλ-
λιστον. ἀλλ' εἰ μή τι διαφέρει ὑμῖν, λάβετον πεῖραν
τοῦ μειρακίου καὶ διαλέχθητον ἐναντίον ἡμῶν. Εἰ-
20 πόντος οὖν ἐμοῦ σχεδόν τι αὐτὰ ταῦτα ὁ Εὐθύδημος
ἅμ' ἀνδρείως τε καὶ θαρραλέως, Ἀλλ' οὐδὲν διαφέρει,
ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐὰν μόνον ἐθέλῃ ἀποκρίνεσθαι c
ὁ νεανίσκος. Ἀλλὰ μὲν δή, ἔφην ἐγώ, τοῦτό γε καὶ
εἴθισται· θαμὰ γὰρ αὐτῷ οἵδε προσιόντες πόλλ' ἐρω-
25 τῶσί τε καὶ διαλέγονται, ὥστ' ἐπιεικῶς θαρρεῖ τὸ ἀπο-
κρίνεσθαι.

V. Τὰ δὴ μετὰ ταῦτα, ὦ Κρίτων, πῶς ἂν καλῶς
σοι διηγησαίμην; οὐ γὰρ σμικρὸν τοὔργον, δύνασθαι
ἀναλαβεῖν διεξιόντα σοφίαν ἀμήχανον ὅσην· ὥστ' ἔγω-
30 γε, καθάπερ οἱ ποιηταί, δέομαι ἀρχόμενος τῆς διηγή- d
σεως Μούσας τε καὶ Μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι. ἤρ-
ξατο δ' οὖν ἐνθένδε ποθὲν ὁ Εὐθύδημος, ὡς ἐγᾦμαι·
Ὦ Κλεινία, πότεροί εἰσι τῶν ἀνθρώπων οἱ μανθάνον-
τες, οἱ σοφοὶ ἢ οἱ ἀμαθεῖς; Καὶ τὸ μειράκιον, ἅτε με-
35 γάλου ὄντος τοῦ ἐρωτήματος, ἠρυθρίασέ τε καὶ ἀπορή-
σας ἔβλεψεν εἰς ἐμέ. κἀγὼ γνοὺς αὐτὸν τεθορυβη-
μένον, Θάρρει, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Κλεινία, καὶ ἀπόκριναι
ἀνδρείως, ὁπότερά σοι φαίνεται· ἴσως γάρ τοι ὠφελήσει e
τὴν μεγίστην ὠφέλειαν. Κἂν τούτῳ ὁ Διονυσόδωρος
40 προσκύψας μοι σμικρὸν πρὸς τὸ οὖς, πάνυ μειδιάσας
τῷ προσώπῳ, Καὶ μήν, ἔφη, σοί, ὦ Σώκρατες, προ-
λέγω, ὅτι ὁπότερ' ἂν ἀποκρίνηται τὸ μειράκιον, ἐξελεγ-
χθήσεται. Καὶ αὐτοῦ μεταξὺ ταῦτα λέγοντος ὁ Κλει-
νίας ἔτυχεν ἀποκρινάμενος, ὥστ' οὐδὲ παρακελεύ-
276 σασθαί μοι ἐξεγένετο εὐλαβηθῆναι τῷ μειρακίῳ, ἀλλ' a
ἀπεκρίνατο, ὅτι οἱ σοφοὶ εἶεν οἱ μανθάνοντες. Καὶ
ὁ Εὐθύδημος, Καλεῖς δέ τινας, ἔφη, διδασκάλους,
ἢ οὔ; Ὡμολόγει. Οὐκοῦν τῶν μανθανόντων οἱ διδά-
σκαλοι διδάσκαλοί εἰσιν, ὥσπερ ὁ κιθαριστὴς καὶ ὁ
50 γραμματιστὴς διδάσκαλοι δήπου ἦσαν σοῦ καὶ τῶν
ἄλλων παίδων, ὑμεῖς δὲ μαθηταί; Συνέφη. Ἄλλο τι
οὖν, ἡνίκ' ἐμανθάνετε, οὔπω ἠπίστασθε ταῦτα,
ἃ ἐμανθάνετε; Οὐκ ἔφη. Ἆρ' οὖν σοφοὶ ἦτε, ὅτε b
ταῦτ' οὐκ ἠπίστασθε; Οὐ δῆτα, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν εἰ

discere aliquis, an alius? Ejusdem, inquit Dionysodorus, artis opus est, o Socrates. Vos igitur præ ceteris, inquam, omnibus ad philosophiam virtutisque curam hortari homines potestis? Sic saltem arbitramur, inquit, o Socrates. Cetera alias ostendatis, inquam, istuc vero nunc: huic adolescentulo persuadete, philosophiæ virtutisque studio incumbendum esse, et mihi et his omnibus gratissimum feceritis. adolescentulus enim hic adeo mihi et his omnibus curæ est, ut eum quam optimum virum evadere cupiamus. est Axiochi ex Alcibiade majore nati filius, minoris autem [Alcibiadis] adhuc superstitis patruelis: nomen ei est Clinias, et juvenis est. ei igitur ut juveni metuimus, ne quis forte nos præveniens alio ejus animum deflectat atque corrumpatur. quare vos peropportune venistis. et nisi quid refert, de puero periculum facite et cum eo nobis præsentibus disserite. Hæc fere ipsa cum dixissem, Euthydemus fortiter simul confidenterque, Nihil, inquit, o Socrates, refert, modo velit adolescens nobis respondere. Haud insueta, inquam, illi hæc res est: frequenter enim hi congressi interrogant et colloquuntur cum eo de multis, quocirca non reformidat respondere.

V. Jam quæ sequuntur, o Crito, quomodo bene tibi narrem? non enim exigua res est, inæstimabilem illam sapientiam enarrare posse: quare mihi incipienti narrare, poetarum more, Musæ Memoriaque invocandae sunt. Euthydemus autem hunc fere, ut arbitror, in modum est exorsus. Utri sunt, o Clinia, homines qui aliquid discunt, sapientes an ignorantes? Puer autem propter quæstionis illius magnum momentum erubuit et hæsitans oculos in me convertit. ego vero perturbationem illius animadvertens, Bono animo sis, inquam, Clinia, et utrumlibet tibi videtur, viriliter responde: fortasse enim commodum hinc maximum assequere. Interea Dionysodorus ad aurem meam inclinato capite ridens, Prædico tibi, Socrates, inquit, utrumlibet puer responderit, eum confutatum iri. Et dum hic loquebatur responderat Clinias, ita ut mihi puerum ne admonere quidem ut caveret licuerit, sed respondit, sapientes esse qui discunt. Tum Euthydemus, Vocas præceptores aliquos, an non? Assensus est. An non præceptores discentium præceptores sunt, quemadmodum citharista atque grammaticus et tui et ceterorum puerorum præceptores fuere, vos autem discipuli? Consensit. Cum igitur discebatis, nondum sciebatis ea, quæ discebatis? Nondum. Numquid eratis sapientes, quando hæc ignorabatis? Nequaquam. Ergone si non sa-

μὴ σοφοί, ἀμαθεῖς; Πάνυ γε. Ὑμεῖς ἄρα μανθάνοντες ἃ οὐκ ἠπίστασθε, ἀμαθεῖς ὄντες ἐμανθάνετε. Ἐπένευσε τὸ μειράκιον. Οἱ ἀμαθεῖς ἄρα [σοφοὶ] μανθάνουσιν, ὦ Κλεινία, ἀλλ' οὐχ οἱ σοφοί, ὡς σὺ οἴει. Ταῦτ' οὖν εἰπόντος αὐτοῦ, ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλου χοροῦ ἀποσημήναντος, ἅμ' ἀνεθορύβησάν τε καὶ ἐγέλασαν οἱ ἑπόμενοι ἐκεῖνοι μετὰ τοῦ Διονυσοδώρου τε καὶ τοῦ Εὐθυδήμου. Καὶ πρὶν ἀναπνεῦσαι καλῶς τε καὶ εὖ τὸ μειράκιον ἐκδεξάμενος ὁ Διονυσόδωρος, Τί δαί, ὦ Κλεινία; ἔφη, ὁπότ' ἀποστοματίζοι ὑμῖν ὁ γραμματιστής, πότεροι ἐμάνθανον τῶν παίδων τὰ ἀποστοματιζόμενα, οἱ σοφοὶ ἢ οἱ ἀμαθεῖς; Οἱ σοφοί, ἔφη ὁ Κλεινίας. Οἱ σοφοὶ ἄρα μανθάνουσιν, ἀλλ' οὐχ οἱ ἀμαθεῖς, καὶ [οὐκ] ὀρθῶς ἄρτι Εὐθυδήμῳ ἀπεκρίνω.

VI. Ἐνταῦθα δὴ καὶ πάνυ μέγα ἐγέλασάν τε καὶ ἐθορύβησαν οἱ ἐρασταὶ τοῖν ἀνδροῖν, ἀγασθέντες τῆς σοφίας αὐτοῖν· οἱ δ' ἄλλοι ἡμεῖς ἐκπεπληγμένοι ἐσιωπῶμεν. Γνοὺς δ' ἡμᾶς ὁ Εὐθύδημος ἐκπεπληγμένους, ἵν' ἔτι μᾶλλον θαυμάζοιμεν αὐτόν, οὐκ ἀνίει τὸ μειράκιον, ἀλλ' ἠρώτα, καὶ ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ ὀρχησταί, διπλᾶ ἔστρεφε τὰ ἐρωτήματα περὶ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἔφη, Πότερα [γὰρ] οἱ μανθάνοντες μανθάνουσιν, ἃ ἐπίστανται ἢ ἃ μὴ ἐπίστανται; Καὶ ὁ Διονυσόδωρος πάλιν σμικρὸν πρός με ψιθυρίσας, Καὶ τοῦτ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἕτερον τοιοῦτον, οἷον τὸ πρότερον. Ὦ Ζεῦ, ἔφην ἐγώ, ἦ μὴν καὶ τὸ πρότερόν γε καλὸν ὑμῖν ἐφάνη [τὸ ἐρώτημα]. Πάντ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοιαῦθ' ἡμεῖς ἐρωτῶμεν ἄφυκτα. Τοιγάρτοι, ἦν δ' ἐγώ, δοκεῖτέ μοι εὐδοκιμεῖν παρὰ τοῖς μαθηταῖς. Ἐν δὲ τούτῳ ὁ μὲν Κλεινίας τῷ Εὐθυδήμῳ ἀπεκρίνατο, ὅτι μανθάνοιεν οἱ μανθάνοντες ἃ οὐκ ἐπίσταιντο· ὁ δ' ἤρετο αὐτὸν διὰ τῶν αὐτῶν ὧνπερ τὸ πρότερον. 277 Τί δέ; ἦ δ' ὅς, οὐκ ἐπίστασαι σὺ γράμματα; Ναί, ἔφη. Οὐκοῦν ἅπαντα; Ὡμολόγει. Ὅταν οὖν τις ἀποστοματίζῃ ὁτιοῦν, οὐ γράμματα ἀποστοματίζει; Ὡμολόγει. Οὐκοῦν ὧν τι σὺ ἐπίστασαι, ἔφη, ἀποστοματίζει, εἴπερ πάντ' ἐπίστασαι; Καὶ τοῦθ' ὡμολόγει. Τί οὖν; ἦ δ' ὅς, ἆρα σὺ οὐ μανθάνεις ἅττ' ἂν ἀποστοματίζῃ τις, ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος γράμματα μανθάνει; Οὔκ, ἀλλ', ἦ δ' ὅς, μανθάνω. Οὐκοῦν ἃ ἐπίστασαι, ἔφη, μανθάνεις, εἴπερ γ' ἅπαντα τὰ γράμματα ἐπίστασαι. Ὡμολόγησεν. Οὐκ ἄρ' ὀρθῶς ἀπεκρίνω, ἔφη. Καὶ οὔπω σφόδρα τι ταῦτ' εἴρητο τῷ Εὐθυδήμῳ, καὶ ὁ Διονυσόδωρος ὥσπερ σφαῖραν ἐκδεξάμενος τὸν λόγον πάλιν ἐστοχάζετο τοῦ μειρακίου, καὶ εἶπεν, Ἐξαπατᾷ σε Εὐθύδημος, ὦ Κλεινία. εἰπὲ γάρ μοι, τὸ μανθάνειν οὐκ ἐπιστήμην ἐστὶ λαμβάνειν τούτου οὗ ἄν τις μανθάνῃ; Ὡμολόγει ὁ Κλεινίας. Τὸ δ' ἐπίστασθαι, ἦ δ' ὅς, ἄλλο τι ἢ ἔχειν ἐπιστήμην ἤδη ἐστίν; Συνέφη. Τὸ ἄρα μὴ ἐπίστασθαι μήπω ἔχειν ἐπιστήμην ἐστίν; Ὡμολόγει αὐτῷ. Πότεροι οὖν εἰσὶν οἱ λαμβάνοντες ὁτιοῦν, οἱ ἔχοντες ἤδη ἢ οἳ ἂν μή; Οἳ ἂν μὴ ἔχωσιν. Οὐκοῦν ὡμολόγηκας εἶναι τούτων καὶ τοὺς μὴ ἐπισταμένους, τῶν μὴ ἐχόντων;

pientes, ignorantes. Omnino. Vos ergo dum discebatis quæ ignorabatis, ignorantes? discebatis. Annuit adolescens. Itaque sequitur, ut ignorantes discant, o Clinia, non sapientes, ut tu putas. Cum hæc ille dixisset, quemadmodum chorus innuente magistro, summo plausu conclamarunt riseruntque illi Euthydemi et Dionysodori sectatores. Ac prius quam respiraret puer, bene sermonem excipiens Dionysodorus, Quid porro, o Clinia? inquit, quoties grammaticus aliquid dictabat, utri puerorum discebant, sapientes an ignorantes? Sapientes, inquit Clinias. Ergo sapientes discunt, non ignorantes, et recte Euthydemo paulo ante respondisti.

VI. Hic altius exclamarunt riseruntque illorum amici, eorum sapientiam admirati. nos autem reliqui stupefacti conticuimus. Cum ergo stupefactos nos videret Euthydemus, quo in majorem insuper sui admirationem traheremur, non dimisit puerum, sed interrogavit, atque illorum more, qui in choro valde sunt exercitati, duplicem movit eadem de re quæstionem, Utra, inquiens, discentes discunt, quæ sciunt an quæ nesciunt? Tunc Dionysodorus iterum mihi in aures susurrans, Tale, inquit, o Socrates, est et hoc, quale superius. Proh Jupiter, inquam, præclarum etiam superius vobis visum est. Ita semper, ait, inevitabiles quæstiones proponimus. Ideoque videmini, inquam, apud discipulos vestros auctoritatem habere non mediocrem. Interim Clinias Euthydemo respondit, eos qui discunt, quæ ignorant discere: ille ut supra interrogavit. Scisne tu literas? Scio. Nonne omnes? Omnes. Quando igitur aliquis dictat aliquid, nonne literas dictat? Concessit. Ergone illarum, quarum aliquam tu scis, dictat sive recitat, quandoquidem omnes scis? Concessit etiam hoc. Quid igitur? an tu non discis quæcumque quis recitat, ignorans vero litteras discit? Minime, sed disco. Nonne igitur quæ scis, discis, siquidem omnes scis literas. Annuit. Itaque non recte respondisti. Vix autem acriter dixerat hæc Euthydemus, cum Dionysodorus orationem velut pilam excipiens, sic iterum adolescentem petebat, Decipit te Euthydemus, o Clinia. dic mihi, annon discere scientiam illius accipere est, quod quis discat? Admisit Clinia. Scire autem numquid aliud est, quam scientiam jam habere? Concessit. Nescire igitur est nondum habere scientiam? Dedit et hoc. Utri rem aliquam accipiunt, qui habent an qui non habent? Qui non habent. An non confessus es, nescientes homines ex eorum numero esse, qui non habent? An-

Κατένευσε. Τῶν λαμβανόντων ἄρ' εἰσὶν οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' οὐ τῶν ἐχόντων; Συνέφη. Οἱ μὴ ἐπιστάμενοι ἄρα, ἔφη, μανθάνουσιν, ὦ Κλεινία, ἀλλ' οὐχ οἱ ἐπιστάμενοι.

5 VII. Ἔτι δὴ ἐπὶ τὸ τρίτον καταβαλῶν ὥσπερ πάλαισμα ὥρμα ὁ Εὐθύδημος τὸν νεανίσκον· κἀγὼ γνοὺς d βαπτιζόμενον τὸ μειράκιον, βουλόμενος ἀναπαῦσαι αὐτὸν, μὴ ἡμῖν ἀποδειλιάσειε, παραμυθούμενος εἶπον, Ὦ Κλεινία, μὴ θαύμαζε, εἴ σοι φαίνονται ἀήθεις οἱ 10 λόγοι. ἴσως γὰρ οὐκ αἰσθάνει οἷον ποιεῖτον τὼ ξένω περὶ σέ. ποιεῖτον δὲ ταὐτὸν, ὅπερ οἱ τῇ τελετῇ τῶν Κορυβάντων, ὅταν τὴν θρόνωσιν ποιῶσι περὶ τοῦτον, ὃν ἂν μέλλωσι τελεῖν. καὶ γὰρ ἐκεῖ χορηγία τίς ἐστι καὶ παιδιὰ, εἰ ἄρα καὶ τετέλεσαι. καὶ νῦν τούτω 15 οὐδὲν ἄλλο ἢ χορεύετον περὶ σὲ καὶ οἷον ὀρχεῖσθον e παίζοντε, ὡς μετὰ τοῦτο τελοῦντε. νῦν οὖν νόμισον τὰ πρῶτα τῶν ἱερῶν ἀκούειν τῶν σοφιστικῶν. πρῶτον γὰρ, ὥς φησι Πρόδικος, περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος μαθεῖν δεῖ· ὃ δὴ καὶ ἐνδείκνυσθόν σοι τὼ 20 ξένω, ὅτι οὐκ ᾔδησθα τὸ μανθάνειν ὅτι ἄνθρωποι καλοῦσι μὲν ἐπὶ τῷ τοιῷδε, ὅταν τις ἐξ ἀρχῆς μηδεμίαν ἔχων ἐπιστήμην περὶ πράγματός τινος ἔπειθ' 278 ὕστερον αὐτοῦ λαμβάνῃ τὴν ἐπιστήμην, καλοῦσι δὲ a ταὐτὸ τοῦτο κἀπειδὰν ἔχων ἤδη τὴν ἐπιστήμην ταύτῃ 25 τῇ ἐπιστήμῃ ταὐτὸν τοῦτο πρᾶγμα ἐπισκοπῇ ἢ πραττόμενον ἢ λεγόμενον· μᾶλλον μὲν αὐτὸ ξυνιέναι καλοῦσιν ἢ μανθάνειν, ἔστι δ' ὅτε καὶ μανθάνειν. σὲ δὲ τοῦτο, ὡς οὗτοι ἐνδείκνυνται, διαλέληθε ταὐτὸν ὄνομα ἐπ' ἀνθρώποις ἐναντίως ἔχουσι κείμενον, ἐπὶ τῷ τ' 30 εἰδότι καὶ ἐπὶ τῷ μή. παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ ἐρωτήματι, ἐν ᾧ ἠρώτων σε, πότερα μανθάνουσιν ἄνθρωποι, ἃ ἐπίστανται ἢ ἃ μή. ταῦτα b δὴ τῶν μαθημάτων παιδιά ἐστι· διὸ καί φημι ἐγώ σοι τούτους προσπαίζειν. παιδιὰν δὲ λέγω διὰ ταῦτα, 35 ὅτι, εἰ καὶ πολλά τις ἢ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα μάθοι, τὰ μὲν πράγματα οὐδὲν ἂν μᾶλλον εἰδείη πῇ ἔχει, προσπαίζειν δ' οἷός τ' ἂν εἴη τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων διαφορὰν ὑποσκελίζων καὶ ἀνατρέπων, ὥσπερ οἱ τὰ σκολύθρια τῶν μελλόντων καθιζήσεσθαι c 40 ὑποσπῶντες χαίρουσι καὶ γελῶσιν, ἐπειδὰν ἴδωσιν ὕπτιον ἀνατετραμμένον. ταῦτα μὲν οὖν σοι παρὰ τούτων νόμιζε παιδιὰν γεγονέναι· τὸ δὲ μετὰ ταῦτα δῆλον, ὅτι τούτω γέ σοι αὐτὰ τὰ σπουδαῖα ἐνδείξεσθον. κἀγὼ ὑφηγήσομαι αὐτοῖν, ἵνα μοι ὃ ὑπέσχοντο ἀποδῶ-45 σιν. ἐφάτην γὰρ ἐπιδείξεσθαι τὴν προτρεπτικὴν σοφίαν· νῦν δ', ἐμοὶ δοκεῖ, δεῖν ᾠηθήτην πρότερον παῖσαι πρὸς σέ. Ταῦτα μὲν οὖν, ὦ Εὐθύδημέ τε καὶ Διονυσόδωρε, πεπαίσθω θ' ὑμῖν καὶ ἴσως ἱκανῶς ἔχει· d τὸ δὲ δὴ μετὰ ταῦτ' ἐπιδείξασθον προτρέποντε τὸ μει-50 ράκιον, ὅπως χρὴ σοφίας τε καὶ ἀρετῆς ἐπιμεληθῆναι. πρότερον δ' ἐγὼ σφῷν ἐνδείξομαι, οἷον αὐτὸ ὑπολαμβάνω καὶ οἵου αὐτοῦ ἐπιθυμῶ ἀκοῦσαι. ἐὰν οὖν δόξω ὑμῖν ἰδιωτικῶς τε καὶ γελοίως αὐτὸ ποιεῖν, μή μου καταγελᾶτε· ὑπὸ προθυμίας γὰρ τοῦ ἀκοῦσαι τῆς ὑμε-

nuit. Discentes igitur ex eorum numero sunt, qui accipiunt, non ex eorum qui habent? Probavit. Ergo qui nesciunt, o Clinia, discunt, non qui sciunt.

VII. Post hæc vero, tertio jam velut lucta prosternere Euthydemus adolescentulum aggrediebatur: ego vero succumbentem miseratus, ut paulum recrearem, ne omnino expavesceret, hunc in modum consolari cœpi. Ne mireris, o Clinia, si insueti sermones isti tibi sunt: nescis enim fortasse hospites isti quid sibi velint. idem profecto faciunt, quod in mysteriis Corybantes solent, cum quem initiaturi sunt in solio collocant. illic enim etiam choragia quædam est et lusus, uti scire te arbitror, si quidem initiatus es: et similiter isti nunc circa te choros ducunt ac tanquam ludentes saltant mox sacris initiaturi. itaque nunc primas quasdam sacrorum sophisticorum cæremonias celebrari puta. primum enim, quemadmodum Prodicus jubet, proprietatem tenere nominum decet: quod et hospites tibi ostendunt, cum nesciebas homines voce *μανθάνειν* uti de his loquentes, cum quis, quam rem antea non tenebat, ejus scientiam assequitur et cum scientiam jam ejus nactus, hac scientia eandem rem, vel cum fit vel cum dicitur considerat: quod tamen potius intelligere quam discere vocant, sed non raro discere quoque. id vero te latuit, quemadmodum hi ostenderunt, idem videlicet nomen usurpari de homine sciente et de nesciente. simile autem hujus est et illud, quod in secunda quæstione proposuerunt, interrogantes, utra discant homines, quæ sciunt an quæ nesciunt. hi ludi quidam in disciplinis sunt: quapropter jocari tecum illos aio. jocum autem hac de causa voco, quia et si quis hujus generis multa et si omnia didicerit, rerum tamen naturam nihilo magis intelliget, ludere tamen ex illa nominum diversitate homines poterit supplantans ac prosternens, veluti illi qui sedere volentibus subsellia subtrahere gaudent et rident, cum vident jacentem resupinum. hæc igitur tu pro ludis accipe: post hæc autem sine dubio ipsa seria tibi hi tractabunt. atque ego iis præibo, ut quæ promiserunt mihi reddant. nempe quo pacto ad sapientiam impelli quispiam possit disputationis suæ argumentum futurum dixerunt: nunc autem mihi videntur putasse prius tecum esse jocandum. Ergo hactenus, o Euthydeme Dionysodoreque, vobis lusum sit, et fortasse satis est: disputate jam deinde quomodo oporteat studium navare virtuti sapientiæque hunc adolescentulum hortantes. antea vero ego dicam vobis, quale quid ego intelligam et quale ego cupiam audire. quod si imperite et ridicule fecero, ne rideatis: facit enim audiendæ sapientiæ vestræ cupiditas, ut temere quædam

τέρας σοφίας τολμήσω αὐτοσχεδιάσαι ἐναντίον ὑμῶν. e ἀνάσχεσθον οὖν ἀγελαστὶ ἀκούοντες αὐτοί τε καὶ οἱ μαθηταὶ ὑμῶν. σὺ δέ μοι, ὦ παῖ Ἀξιόχου, ἀπόκριναι.

VIII. Ἆρά γε πάντες ἄνθρωποι βουλόμεθ' εὖ πράττειν; ἢ τοῦτο μὲν ἐρώτημα ὧν νῦν δὴ ἐφοβούμην ἓν τῶν καταγελάστων; ἀνόητον γὰρ δήπου καὶ τὸ ἐρωτᾶν τὰ τοιαῦτα· τίς γὰρ οὐ βούλεται ἀνθρώπων εὖ πράττειν; 279 Οὐδεὶς ὅστις οὔκ, ἔφη ὁ Κλεινίας. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ. a τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, ἐπειδὴ βουλόμεθ' εὖ πράττειν, πῶς ἂν εὖ πράττοιμεν; ἆρ' ἂν εἰ ἡμῖν πολλὰ κἀγαθὰ εἴη; ἢ τοῦτ' ἐκείνου ἔτ' εὐηθέστερον; δῆλον γάρ που καὶ τοῦθ' ὅτι οὕτως ἔχει. Συνέφη. Φέρε δή, ἀγαθὰ δὲ ποῖ' ἄρα τῶν ὄντων τυγχάνει ἡμῖν ὄντα; ἢ οὐ χαλεπὸν οὐδὲ σεμνοῦ ἀνδρὸς πάνυ τι οὐδὲ τοῦτ' ἔοικεν εἶναι εὑρεῖν; πᾶς γὰρ ἂν ἡμῖν εἴποι, ὅτι τὸ πλουτεῖν ἀγαθόν. Ἦ γάρ; Πάνυ γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ καλὸν εἶναι καὶ τἆλλα κατὰ τὸ σῶμα ἱκανῶς b παρεσκευάσθαι; Συνεδόκει. Ἀλλὰ μὴν εὐγένειαί τε καὶ δυνάμεις καὶ τιμαὶ ἐν τῇ ἑαυτοῦ δῆλά ἐστιν ἀγαθὰ ὄντα. Ὡμολόγει. Τί οὖν, ἔφην, ἔθ' ἡμῖν λείπεται τῶν ἀγαθῶν; τί ἄρ' ἐστὶ τὸ σώφρονά τ' εἶναι καὶ δίκαιον καὶ ἀνδρεῖον; πότερον πρὸς Διός, ὦ Κλεινία, ἡγεῖ σύ, ἐὰν ταῦτα τιθῶμεν ὡς ἀγαθά, ὀρθῶς ἡμᾶς θήσειν, ἢ ἐὰν μή; ἴσως γὰρ ἄν τις ἡμῖν ἀμφισβητήσειε· σοὶ δὲ πῶς δοκεῖ; Ἀγαθά, ἔφη ὁ Κλεινίας. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· τὴν δὲ σοφίαν ποῦ χοροῦ τάξομεν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, ἢ c πῶς λέγεις; Ἐν τοῖς ἀγαθοῖς. Ἐνθυμοῦ δή, μή τι παραλίπωμεν τῶν ἀγαθῶν, ὅ τι καὶ ἄξιον λόγου. Ἀλλά μοι δοκοῦμεν, ἔφη, οὐδέν, ὁ Κλεινίας. Κἀγὼ ἀναμνησθεὶς εἶπον, ὅτι Ναὶ μὰ Δία κινδυνεύομέν γε τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν παραλιπεῖν. Τί τοῦτο; ἦ δ' ὅς. Τὴν εὐτυχίαν, ὦ Κλεινία, ὃ πάντες φασί, καὶ οἱ πάνυ φαῦλοι, μέγιστον τῶν ἀγαθῶν εἶναι. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Κἀγὼ αὖ πάλιν μετανοήσας εἶπον, ὅτι Ὀλίγου d καταγέλαστοι ἐγενόμεθ' ὑπὸ τῶν ξένων ἐγώ τε καὶ σύ, ὦ παῖ Ἀξιόχου. Τί δή, ἔφη, τοῦτο; Ὅτι εὐτυχίαν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν θέμενοι νῦν δὴ αὖθις περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐλέγομεν. Τί οὖν δὴ τοῦτο; Καταγέλαστον δήπου, ὃ πάλαι πρόκειται, τοῦτο πάλιν προτιθέναι καὶ δὶς ταὐτὰ λέγειν. Πῶς, ἔφη, τοῦτο λέγεις; Ἡ σοφία δήπου, ἦν δ' ἐγώ, εὐτυχία ἐστί· τοῦτο δὲ κἂν παῖς γνοίη. Καὶ ὃς ἐθαύμασεν [οὕτως ἔτι νέος τε καὶ εὐήθης ἐστί]· κἀγὼ γνοὺς αὐτὸν θαυμάζοντα, Ἆρ' οὐκ οἶσθα, ἔφην, ὦ Κλεινία, ὅτι περὶ αὐλημάτων e εὐπραγίαν οἱ αὐληταὶ εὐτυχέστατοί εἰσι; Συνέφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ περὶ γραμμάτων γραφῆς τε καὶ ἀναγνώσεως οἱ γραμματισταί; Πάνυ γε. Τί δέ; πρὸς τοὺς τῆς θαλάττης κινδύνους μῶν οἴει εὐτυχεστέρους τινὰς εἶναι τῶν σοφῶν κυβερνητῶν, ὡς ἐπὶ πᾶν εἰπεῖν; Οὐ δῆτα. Τί δαί; στρατευόμενος μετὰ ποτέρου ἂν ἥδιον τοῦ κινδύνου τε καὶ τῆς τύχης μετέχοις, μετὰ σοφοῦ στρατηγοῦ ἢ μετ' ἀμαθοῦς; Μετὰ σοφοῦ. Τί δέ; ἀσθενῶν μετὰ ποτέρου ἂν ἥδιον κινδυνεύοις, μετὰ

coram vobis proferre audeam. contineatis igitur risum vos et discipuli vestri me audientes. tu autem mihi, o Axiochi fili, responde.

VIII. Omnesne felices esse volumus? aut an hæc quidem quæstio, ut metuebam, ex earum numero est, quæ ridiculæ sunt? dementis est enim, arbitror, talia sciscitari: quis enim est hominum, qui felix esse non cupiat? Nemo, inquit Clinias. Age, inquam, postquam felices esse volumus, quo pacto hoc assequi licet? numquid si bona multa nobis sint: aut an hoc ineptius etiam est quam illud? sic enim profecto constat esse. Constat, inquit. Bona vero ex omni rerum genere quænam nobis sunt? aut an neque id arduum est neque gravis viri hoc videtur esse invenire? quisque enim dicet bonum esse divitem esse, nonne? Maxime, inquit. Et sanum esse et pulchrum ceterisque corporis dotibus bene præditum? Certe, inquit. Quin etiam nobilitas et potentia et honores in sua cuique civitate sunt bona? Et ista, inquit. Quæ igitur præterea bona, inquam, restant? si dixerimus temperantiam, justitiam, fortitudinem esse bona, numquid per Jovem, o Clinia, recte dicemus? dubitet enim fortasse quispiam: tu vero quid ais? Bona profecto, inquit, dicenda. Sapientiam vero, inquam, quo in genere locabimus, bonorumne, an aliter? In bonorum, inquit, genere. Vide, inquam, ne quid bonorum enumeratione dignum prætermiserimus. Mihi, inquit, nihil prætermisisse videmur. Atque ego recordatus, Videmur, inquam, o Clinia, bonorum maximum omisisse. Quid hoc? inquit ille. Prosperum successum, inquam, quem omnes vel imperitissimi summum bonum vocant. Vera loqueris, inquit. Et ego rursus mutata sententia, Risum fere, inquam, o Clinia, hospitibus movebamus. Quamobrem, inquit? Quoniam cum prosperum successum antea posuerimus, inquam, iterum jam eadem de re loquebamur. Quid igitur istud? inquit. Ridiculum profecto quod ante positum est, ponere rursus bisque eadem recensere. Qua ratione id ais? Sapientia, inquam, est prosperus successus, quod vel puer intelligat. Atque illi mirum hoc videbatur. Et ego admirationem ejus animadvertens, hunc in modum interrogavi: Nonne, o Clinia, nosti, tibicines optimo omnium, quod ad tibiarum usum attinet, successu uti? Assensus est. Et grammatici quod ad literas tum scribendas tum legendas attinet? Prorsus, inquit. Quid autem? in periculis, quæ in mari contingunt, num putas alios prosperiori eventu uti quam gubernatores sapientes? ut in universum dicam. Nulli profecto. In bello vero, cum utro potius periculum et fortunam experireris, cum sapiente duce an cum ignorante? Cum sapiente, inquit. Et ægrotans utrum libentius esses

280 σοφοῦ ἰατροῦ ἢ μετ' ἀμαθοῦς; Μετὰ σοφοῦ. Ἆρ' οὖν, a
ἦν δ' ἐγώ, ὅτι εὐτυχέστερον ἂν οἴει πράττειν μετὰ
σοφοῦ πράττων ἢ μετ' ἀμαθοῦς; Ξυνεχώρει.

IX. Ἡ σοφία ἄρα πανταχοῦ εὐτυχεῖν ποιεῖ τοὺς
5 ἀνθρώπους· οὐ γὰρ δήπου ἁμαρτάνοι γ' ἄν ποτέ τις
σοφίᾳ, ἀλλ' ἀνάγκη ὀρθῶς πράττειν καὶ τυγχάνειν.
ἢ γὰρ ἂν οὐκέτι σοφία εἴη. Συνωμολογησάμεθα τε-
λευτῶντες οὐκ οἶδ' ὅπως ἐν κεφαλαίῳ οὕτω τοῦτ' ἔχειν· b
σοφίας παρούσης, ᾧ ἂν παρῇ μηδὲν προσδεῖσθαι εὐτυ-
10 χίας. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο συνωμολογησάμεθα, πάλιν
ἐπυνθανόμην αὐτοῦ τὰ πρότερον ὡμολογημένα πῶς
ἂν ἡμῖν ἔχοι. Ὡμολογήσαμεν γάρ, ἔφην, εἰ ἡμῖν
ἀγαθὰ πολλὰ παρείη, εὐδαιμονεῖν ἂν καὶ εὖ πράττειν.
Συνέφη. Ἆρ' οὖν εὐδαιμονοῖμεν ἂν διὰ τὰ παρόντα
15 ἀγαθά, εἰ μηδὲν ἡμᾶς ὠφελοίη ἢ εἰ ὠφελοίη; Εἰ ὠφε-
λοίη, ἔφη. Ἆρ' οὖν ἄν τι ὠφελοίη, εἰ εἴη μόνον ἡμῖν,
χρῴμεθα δ' αὐτοῖς μή; οἷον σιτία εἰ ἡμῖν εἴη πολλά, c
ἐσθίοιμεν δὲ μή, ἢ ποτόν, πίνοιμεν δὲ μή, ἔσθ' ὅ τι
ὠφελοίμεθ' ἄν; Οὐ δῆτα, ἔφη. Τί δαί; οἱ δημιουρ-
20 γοὶ πάντες, εἰ αὐτοῖς εἴη πάντα τἀπιτήδεια παρ-
εσκευασμένα ἑκάστῳ εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, χρῷντο δ'
αὐτοῖς μή, ἆρ' ἂν οὗτοι εὖ πράττοιεν διὰ τὴν κτῆσιν,
ὅτι κεκτημένοι εἶεν πάνθ' ἃ δεῖ [κεκτῆσθαι] τὸν δη-
μιουργόν; οἷον τέκτων, εἰ παρεσκευασμένος εἴη τά τ'
25 ὄργανα ἅπαντα καὶ ξύλα ἱκανά, τεκταίνοιτο δὲ μή,
ἔσθ' ὅ τι ὠφελοῖτ' ἂν ἀπὸ τῆς κτήσεως; Οὐδαμῶς, d
ἔφη. Τί δέ; εἴ τις κεκτημένος εἴη πλοῦτόν τε καὶ ἃ νῦν
δὴ ἐλέγομεν πάντα τἀγαθά, χρῷτο δ' αὐτοῖς μή, ἆρ'
ἂν εὐδαιμονοίη διὰ τὴν τούτων κτῆσιν τῶν ἀγαθῶν;
30 Οὐ δῆτα, ὦ Σώκρατες. Δεῖ ἄρα, ἔφην, ὡς ἔοικε,
μὴ μόνον κεκτῆσθαι τὰ τοιαῦτ' ἀγαθὰ τὸν μέλλοντ'
εὐδαίμονα ἔσεσθαι, ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι αὐτοῖς· ὡς οὐδὲν
ὄφελος τῆς κτήσεως γίγνεται. Ἀληθῆ λέγεις. Ἆρ'
οὖν, ὦ Κλεινία, ἤδη τοῦθ' ἱκανὸν πρὸς τὸ εὐδαίμονα
35 ποιῆσαί τινα, τό τε κεκτῆσθαι τἀγαθὰ καὶ τὸ χρῆσθαι e
αὐτοῖς; Ἔμοιγε δοκεῖ. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, ἐὰν ὀρθῶς
χρῆταί τις ἢ [καὶ] ἐὰν μή. Ἐὰν ὀρθῶς. Καλῶς γε,
ἦν δ' ἐγώ, λέγεις. πλέον γάρ που, οἶμαι, θάτερόν ἐστιν,
ἐάν τις χρῆται ὁτῳοῦν μὴ ὀρθῶς πράγματι ἢ ἐὰν ἐᾷ.
40 τὸ μὲν γὰρ κακόν, τὸ δ' οὔτε κακὸν οὔτ' ἀγαθόν. ἢ
281 οὐχ οὕτω φαμέν; Ξυνεχώρει. Τί οὖν; ἐν τῇ ἐργασίᾳ a
τε καὶ χρήσει τῇ περὶ τὰ ξύλα μῶν ἄλλο τί ἐστι τὸ
ἀπεργαζόμενον ὀρθῶς χρῆσθαι ἢ ἐπιστήμη ἡ τεκτονική;
Οὐ δῆτα, ἔφη. [Ἀλλὰ μὴν που καὶ ἐν τῇ περὶ τὰ
45 σκεύη ἐργασίᾳ τὸ ὀρθῶς ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ ἀπεργαζο-
μένη. Συνέφη.] Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ περὶ τὴν
χρείαν ὧν ἐλέγομεν τὸ πρῶτον τῶν ἀγαθῶν, πλούτου τε
καὶ ὑγιείας καὶ κάλλους, τὸ ὀρθῶς πᾶσι τοῖς τοιούτοις
χρῆσθαι ἐπιστήμη ἦν ἡγουμένη καὶ κατορθοῦσα τὴν b
50 πρᾶξιν, ἢ ἄλλο τι; Ἐπιστήμη, ἦ δ' ὅς. Οὐ μόνον
ἄρ' εὐτυχίαν, ἀλλὰ καὶ εὐπραγίαν, ὡς ἔοικεν, ἡ ἐπι-
στήμη παρέχει τοῖς ἀνθρώποις ἐν πάσῃ κτήσει τε καὶ
πράξει. Ὡμολόγει. Ἆρ' οὖν ὦ πρὸς Διός, ἦν δ'
ἐγώ, ὄφελός τι τῶν ἄλλων κτημάτων ἄνευ φρονήσεως

in periculo cum medico sapiente an cum imperito? Cum sapiente, inquit. An ideo, quod putes felicius tibi cum sapiente quam cum ignorante successurum? Consensit.

IX. Sapientia igitur omnibus humanis in rebus felices nos reddit: non enim aberrat quis unquam nec fallitur sapientia, sed recte opus peragit assequiturque; alioquin ne sapientia quidem esset. Convenimus tandem, nescio quo modo, ut in summa diceremus, sapientia præsente, ei, cui hæc adsit, felicitate nihil esse opus. His vero concessis rursus percunctatus sum, quid de his, quæ supra concessa fuerant, sentiremus. Confessi enim sumus, inquam, si multa nobis bona adsint, bene beateque nos vivere. Admisit. Utrum igitur beate, inquam, propter præsentia bona vivimus, si nihil prosunt, an si prosunt? Si prosunt, inquit. An vero prosunt quicquam, si habemus illa duntaxat, non autem iis utimur? veluti si epulas multas poculaque habeamus, non vescamur autem neque bibamus, numquid juvant? Nihil, inquit. Quid vero? si artificibus omnibus omnia necessaria essent præparata *suum* cuique ad opus non uterentur autem iis, num hi ex eo, quod possiderent omnia, quæ oportet artificem, felices essent? ceu si fabro parata essent instrumenta omnia et ligna, nihil fabricaretur autem, numquid, inquam, possessione juvaretur? Nullo pacto, inquit. Quid vero? si quis divitias et bona quæ modo diximus omnia nactus iis non uteretur, numquid esset, inquam, bonorum horum possessione beatus? Minime, o Socrates, inquit. Oportet itaque illum, qui beatus futurus est, inquam, non solum bona hujusmodi possidere, sed etiam uti: nihil enim possessio juvat. Recte, inquit. An igitur possessio ususque bonorum, o Clinia, inquam, ad beate vivendum jam sufficit? Mihi quidem videtur, inquit. Utrum, inquam, si quis recte iis utatur, an etiam si non recte? Si recte. Probe, inquam, dicis. pejus est enim, puto, cum quis re quapiam abutitur, quam cum omnino non attingit. illud enim malum est, hoc nec bonum nec malum. nonne ita dicendum? Probavit. Numquid in opere et usu lignorum aliud præter scientiam, ut recte uti singulis queas, efficit? Non aliud, inquit. [Quin etiam circa vasa conficienda, rectum usum scientia præstat? Annuit.] Nonne igitur et circa usum bonorum, quæ supra retulimus, divitiarum, sanitatis et formæ scientia duxerat, omnibus talibus recte uti docens, opusque dirigens, an aliud quid? Scientia, inquit. Non igitur successum solum, sed et opus bonum, ut videtur, in omni possessione actioneque hominibus scientia præbet. Assensus est. An igitur ulla est, obsecro, possessionum reliquarum utilitas sine prudentia et sapientia? uter ho-

καὶ σοφίας; ἆρά γ' ὀνίναιτ' ἂν ἄνθρωπος πολλὰ κεκτημένος καὶ πολλὰ πράττων νοῦν μὴ ἔχων μᾶλλον ἢ ὀλίγα νοῦν ἔχων; ὧδε δὲ σκόπει· οὐκ ἐλάττω πράττων ἐλάττω ἂν ἐξαμαρτάνοι, ἐλάττω δ' ἁμαρτάνων ἧττον c 5 ἂν κακῶς πράττοι, ἧττον δὲ κακῶς πράττων ἄθλιος ἧττον ἂν εἴη; Πάνυ γ', ἔφη. Πότερον οὖν ἂν μᾶλλον ἐλάττω τις πράττοι πένης ὢν ἢ πλούσιος; Πένης, ἔφη. Πότερον δ' ἀσθενὴς ἢ ἰσχυρός; Ἀσθενής. Πότερον δ' ἔντιμος ἢ ἄτιμος; Ἄτιμος. Πότερον δ' ἀνδρεῖος ὢν 10 καὶ σώφρων ἐλάττω ἂν πράττοι ἢ δειλός; Δειλός. Οὐκοῦν καὶ ἀργὸς μᾶλλον ἢ ἐργάτης; Συνεχώρει. Καὶ βραδὺς μᾶλλον ἢ ταχύς; καὶ ἀμβλὺ ὁρῶν καὶ ἀκούων μᾶλλον ἢ ὀξύ; Πάντα τὰ τοιαῦτα ξυνεχωροῦ- d μεν ἀλλήλοις. Ἐν κεφαλαίῳ δ', ἔφην, ὦ Κλεινία, 15 κινδυνεύει σύμπαντα, ἃ τὸ πρῶτον ἔφαμεν ἀγαθὰ εἶναι, οὐ περὶ τούτου ὁ λόγος αὐτοῖς εἶναι, ὅπως αὐτά γε καθ' αὑτὰ πέφυκεν ἀγαθά, ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ὧδ' ἔχει· ἐὰν μὲν αὐτῶν ἡγῆται ἀμαθία, μείζω κακὰ εἶναι τῶν ἐναντίων, ὅσῳ δυνατώτερα ὑπηρετεῖν τῷ ἡγουμένῳ 20 κακῷ ὄντι· ἐὰν δὲ φρόνησίς τε καὶ σοφία, μείζω ἀγαθά· αὐτὰ δὲ καθ' αὑτὰ οὐδέτερα αὐτῶν οὐδενὸς ἄξια e εἶναι. Φαίνεται, ἔφη, ὡς ἔοικεν, οὕτως, ὡς σὺ λέγεις. Τί οὖν ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τῶν εἰρημένων; ἄλλο τι ἢ τῶν μὲν ἄλλων οὐδὲν ὂν οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακόν, τού- 25 τοιν δὲ δυοῖν ὄντοιν ἡ μὲν σοφία ἀγαθόν, ἡ δ' ἀμαθία κακόν; Ὡμολόγει.

282 X. Ἔτι τοίνυν, ἔφην, τὸ λοιπὸν ἐπισκεψώμεθα. a ἐπειδὴ εὐδαίμονες μὲν εἶναι προθυμούμεθα πάντες, ἐφάνημεν δὲ τοιοῦτοι γιγνόμενοι ἐκ τοῦ χρῆσθαί τε 30 τοῖς πράγμασι καὶ ὀρθῶς χρῆσθαι, τὴν δ' ὀρθότητα καὶ εὐτυχίαν ἐπιστήμη ἦν παρέχουσα, δεῖ δή, ὡς ἔοικεν, ἐκ παντὸς τρόπου ἅπαντ' ἄνδρα τοῦτο παρασκευάζεσθαι, ὅπως ὡς σοφώτατος ἔσται. ἢ οὔ; Ναί, ἔφη. Καὶ παρὰ πατρός γε δήπου τοῦτ' οἰόμενον δεῖν 35 παραλαμβάνειν πολὺ μᾶλλον ἢ χρήματα, καὶ παρ' b ἐπιτρόπων καὶ φίλων τῶν τ' ἄλλων καὶ τῶν φασκόντων ἐραστῶν εἶναι, καὶ ξένων καὶ πολιτῶν, δεόμενον καὶ ἱκετεύοντα σοφίας μεταδιδόναι, οὐδὲν αἰσχρόν, ὦ Κλεινία, οὐδὲ νεμεσητὸν ἕνεκα τούτου ὑπηρετεῖν καὶ 40 δουλεύειν καὶ ἐραστῇ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ, ὁτιοῦν ἐθέλοντα ὑπηρετεῖν τῶν καλῶν ὑπηρετημάτων, προθυμούμενον σοφὸν γενέσθαι. ἢ οὐ δοκεῖ σοι, ἔφην ἐγώ, οὕτως; Πάνυ μὲν οὖν εὖ μοι δοκεῖς λέγειν, ἦ δ' ὅς. Εἰ ἔστι γε, ὦ Κλεινία, ἦν δ' ἐγώ, ἡ σοφία διδακτόν, c 45 ἀλλὰ μὴ ἀπὸ ταὐτομάτου παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις. τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἔτι σκεπτέον καὶ οὔπω διωμολογημένον ἐμοί τε καὶ σοί. Ἀλλ' ἔμοιγε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, διδακτὸν εἶναι δοκεῖ. Κἀγὼ ἡσθεὶς εἶπον· Ἦ καλῶς λέγεις, ὦ ἄριστε ἀνδρῶν, καὶ εὖ ἐποίησας ἀπαλλάξας 50 με σκέψεως πολλῆς περὶ τούτου αὐτοῦ, πότερον διδακτὸν ἢ οὐ διδακτὸν ἡ σοφία. νῦν οὖν ἐπειδὴ σοὶ καὶ διδακτὸν δοκεῖ καὶ μόνον τῶν ὄντων εὐδαίμονα καὶ εὐτυχῆ ποιεῖν τὸν ἄνθρωπον, ἄλλο τι ἢ φαίης ἂν d ἀναγκαῖον εἶναι φιλοσοφεῖν καὶ αὐτὸς ἐν νῷ ἔχεις αὐτὸ

rum majorem utilitatem reportabit, qui mente captus est, cum rebus abundet et multa faciat an qui pauca facit, pauca possidet, sed mentis compos? ita vero considera : nonne qui pauciora agit, rarius errabit? minus errans, minus aget rem male, minus male agens, minus erit miser? Omnino, inquit. Utrum igitur pauciora faciet aliquis, si pauper est an si dives? Si pauper, inquit. Utrum si debilis an si robustus? Si debilis. Utrum si honoratus, an si abjectus? Si abjectus. Utrum si fortis et temperans an ignavus. Si ignavus. Nonne et piger minus faciet quam promptus ad agendum? Admisit. Et tardus quam velox? hebes visu audituque, quam utroque acutus? Omnia hujusmodi inter nos convenerunt. Summatim vero, inquam, o Clinia, videtur non disputandum esse de iis omnibus, quæ prius bona esse diximus, quo modo ipsa per se natura bona sint, sed, ut videtur, sic se res habet : si illis inscitia præsit, ea eo deteriora esse quam illorum contraria, quo uberius improbo duci adminicula suppeditare possunt : sin autem prudentia et sapientia iis præsideat, eo meliora : ipsa vero per se neutra ullius esse momenti. Videtur, inquit, ita esse, ut dicis. Quid igitur ex his sequitur? num aliud quid quam nihil ceterorum, vel bonum esse vel malum, duorum autem horum sapientiam quidem bonum, insipientiam vero malum. Probavit.

X. Quod igitur est reliquum etiam consideremus. cum beati esse affectamus omnes, beati autem efficimur, ut apparuit, ex eo, quod rebus utamur et recte utamur, rectum vero usum et successum nobis scientia præbet, debet sane omni studio niti quisque, ut quam sapientissimus fiat. nonne? Certe, inquit. Existimare præterea quisque debet a parentibus et tutoribus et amicis ceterisque, illis maxime, qui profitentur se esse alicujus amatores, seu hospites sint seu cives, hoc expetendum potius quam ingentes opes, exorandosque omnes, ut sapientiam impertiant : neque hoc turpe est, o Clinia : neque vituperandum est, sapientiæ gratia cuilibet servire et honestis obsequiis quibuscumque quemque demereri velle eum, qui studeat fieri sapiens. idemne tu sentis? Omnino bene loqui mihi videris. Si modo, inquam, doceri sapientia possit, non vero ultro et sponte hominibus accedat. hoc enim insuper est investigandum et nondum id inter nos convenit. Tum ille, Doceri mihi quidem, o Socrates, posse videtur. Hac ego responsione delectatus, Belle, inquam, optime vir, et magno me beneficio affecisti longa disquisitione liberans, utrum doceri sapientia possit necne. nunc igitur, postquam tibi doctrina comparari posse videtur solaque hæc ex omnibus beatum et felicem hominem reddere, quid aliud, quam philosophandum dicas et ad

ποιεῖν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς οἷόν τε μάλιστα.

XI. Κἀγὼ ταῦτ' ἄσμενος ἀκούσας, Τὸ μὲν ἐμὸν, ἔφην, παράδειγμα, ὦ Διονυσόδωρέ τε καὶ Εὐθύδημε, 5 οἵων ἐπιθυμῶ τῶν προτρεπτικῶν λόγων εἶναι, τοιοῦτον, ἰδιωτικὸν ἴσως καὶ μόλις διὰ μακρῶν λεγόμενον· σφῷν δ' ὁπότερος βούλεται, ταὐτὸν τοῦτο τέχνῃ πράττων ἐπιδειξάτω ἡμῖν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο βούλεσθον, ὅθεν ἐγὼ ἀπέλιπον, τὸ ἑξῆς ἐπιδείξατον τῷ μειρακίῳ, πότε- e 10 ρον πᾶσαν ἐπιστήμην δεῖ αὐτὸν κτᾶσθαι, ἢ ἔστι τις μία, ἣν δεῖ λαβόντ' εὐδαιμονεῖν τε καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα εἶναι, καὶ τίς αὕτη. ὥσπερ γὰρ ἔλεγον ἀρχόμενος, περὶ πολλοῦ ἡμῖν τυγχάνει ὂν τόνδε τὸν νεανίσκον σο- 283 φόν τε καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι. Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτ' a 15 εἶπον, ὦ Κρίτων· τῷ δὲ μετὰ ταῦτ' ἐσομένῳ πάνυ σφόδρα προσεῖχον τὸν νοῦν καὶ ἐσκόπουν, τίνα ποτὲ τρόπον ἅψοιντο τοῦ λόγου καὶ ὁπόθεν ἄρξοιντο παρακελευόμενοι τῷ νεανίσκῳ σοφίαν τε καὶ ἀρετὴν ἀσκεῖν. ὁ οὖν πρεσβύτερος αὐτῶν, ὁ Διονυσόδωρος, πρότερος 20 ἤρχετο τοῦ λόγου, καὶ ἡμεῖς πάντες ἐβλέπομεν πρὸς αὐτὸν ὡς αὐτίκα μάλ' ἀκουσόμενοι θαυμασίους τινὰς λόγους. ὅπερ οὖν καὶ συνέβη ἡμῖν· θαυμαστὸν γάρ τινα, ὦ Κρίτων, ἀνὴρ κατῆρχε λόγον, οὗ σοὶ ἄξιον b ἀκοῦσαι, ὡς παρακελευστικὸς ὁ λόγος ἦν ἐπ' ἀρετήν. 25 Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατές τε καὶ ὑμεῖς οἱ ἄλλοι, ὅσοι φατὲ ἐπιθυμεῖν τόνδε τὸν νεανίσκον σοφὸν γενέσθαι, πότερον παίζετε ταῦτα λέγοντες ἢ ὡς ἀληθῶς ἐπιθυμεῖτε καὶ σπουδάζετε; Κἀγὼ διενοήθην, ὅτι ᾠηθήτην ἄρ' ἡμᾶς τὸ πρότερον παίζειν, ἡνίκ' ἐκελεύομεν δια- 30 λεχθῆναι τῷ νεανίσκῳ αὐτὼ, καὶ διὰ ταῦτα προσεπαισάτην τε καὶ οὐκ ἐσπουδασάτην. ταῦτ' οὖν διανοηθεὶς c ἔτι μᾶλλον εἶπον, ὅτι θαυμαστῶς σπουδάζοιμεν. Καὶ ὁ Διονυσόδωρος, Σκόπει μὴν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅπως μὴ ἔξαρνος ἔσει ἃ νῦν λέγεις. Ἔσκεμμαι, ἦν 35 δ' ἐγώ· οὐ γὰρ μή ποτ' ἔξαρνος γένωμαι. Τί οὖν; ἔφη, φατὲ βούλεσθαι αὐτὸν σοφὸν γενέσθαι; Πάνυ μὲν οὖν. Νῦν δὲ, ἦ δ' ὃς, Κλεινίας πότερον σοφός ἐστιν ἢ οὔ; Οὔκουν φησί γέ πω· ἔστι δ' οὐκ ἀλαζών. Ὑμεῖς δὲ, ἔφη, βούλεσθε γενέσθαι αὐτὸν σοφὸν, ἀμαθῆ δὲ μὴ d 40 εἶναι; Ὡμολογοῦμεν. Οὐκοῦν ὃς μὲν οὐκ ἔστι, βούλεσθ' αὐτὸν γενέσθαι, ὃς δ' ἔστι νῦν, μηκέτ' εἶναι. Κἀγὼ ἀκούσας ἐθορυβήθην. Ὁ δ' ἐμοῦ θορυβουμένου ὑπολαβὼν, Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, ἐπεὶ βούλεσθ' αὐτὸν, ὃς νῦν ἐστὶ, μηκέτ' εἶναι, βούλεσθ' αὐτὸν, ὡς ἔοικεν, ἀπολω- 45 λέναι; καίτοι πολλοῦ ἂν ἄξιοι οἱ τοιοῦτοι εἶεν φίλοι τε καὶ ἐρασταὶ, οἵτινες τὰ παιδικὰ περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιντο ἐξολωλέναι.

XII. Καὶ ὁ Κτήσιππος ἀκούσας ἠγανάκτησέ θ' ὑπὲρ e τῶν παιδικῶν καὶ εἶπεν, Ὦ ξένε Θούριε, εἰ μὴ ἀγροι- 50 κότερον, ἔφη, ἦν εἰπεῖν, εἶπον ἄν, Σοὶ εἰς κεφαλὴν, ὅ τι μαθὼν ἐμοῦ καὶ τῶν ἄλλων καταψεύδει τοιοῦτο πρᾶγμα, ὃ ἐγὼ οἶμαι οὐδ' ὅσιον εἶναι λέγειν, ὡς ἐγὼ τόνδε βουλοίμην ἂν ἐξολωλέναι. Τί δὲ, ἔφη, ὦ Κτήσιππε, ὁ Εὐθύδημος, ἦ δοκεῖ σοι οἷόν τ' εἶναι ψεύδε-

ipse in animo habes hoc agere? Certissime, inquit, o Socrates, quantum id fieri potest.

XI. Hæc cum libenter audissem, Tale meum est exemplar, inquam, o Dionysodore et Euthydeme, exhortatoriæ disputationis, qualem volo, rudibus prolixisque fortasse verbis vix tandem a me collectum: uter autem vestrûm velit, idem hoc arte ac ratione faciens nobis ostendat. aut si hoc non lubet, saltem quod orationi meæ deest, vos in adolescentis gratiam persequamini, nempe omnemne scientiam, an unam quandam potius acquirere necesse sit ei, si vir esse bonus beatusque velit, et quæ hæc scientia sit. nam, ut in principio dixi, hunc adolescentulum sapientem bonumque evadere maximi facimus. Ego igitur hæc dixi, o Crito: deinde ad sequentia valde intentus eram, observans, quale tandem dicendi exordium facturi essent quave potissimum ratione Cliniam ad sapientiæ et virtutis studium exhortaturi. grandior igitur natu, Dionysodorus, prior dixit, et nos omnes oculos in eum convertimus, mirificam quandam orationem protinus audituri. quod etiam contigit: mirum namque sermonem, o Crito, incepit vir, dignum qui abs te audiatur, quam belle scilicet provocet ad virtutem. Dic mihi, inquit, o Socrates, vosque reliqui, quicumque adolescentem istum fieri sapientem vultis, utrum jocamini, an id serio agitis vereque expetitis? Atque ego intellexi eos putasse lusum esse a nobis sibi, jussis cum adolescente disputare, atque idcirco lusisse etiam eos neque seria egisse. hæc ita cum intellexissem, magis etiam dicebam, nos mirum in modum serio agere. Tunc ita Dionysodorus: Vide, o Socrates, ne quæ nunc asseris aliquando neges. Consideravi, inquam: nunquam enim negabo. Quid igitur dicitis? inquit; sapientem eum fieri vultis? Volumus, inquam. Nunc vero, inquit, sapiensne est Clinias, an non? Nondum ait, inquam: est enim minime jactabundus. Vos autem, inquit, sapientem eum fieri vultis, ignorantem vero non esse? Admisimus. Ergo qui non est, inquit, eum fieri cupitis, qui vero nunc est, non amplius esse. Quod cum audissem, turbatus sum. Ille vero, dum turbabar ego, excipiens, Quoniam, inquit, vultis qui nunc est, non amplius esse, vultisne, ut videtur, hunc interire? atqui magni faciendi essent tales amici amatoresque, qui amatos omni cura studerent perdere.

XII. Hæc audiens Ctesippus, amasii gratia inique tulit indignatusque, Hospes, inquit, Thurie, ni dictu rusticius sit, tibi dicerem, In caput tuum, quod talem mihi reliquisque nefariam rem falso impingas, cupere me scilicet illum interire, quod ne fas quidem dictu esse ego puto. Hic Euthydemus ad Ctesippum conversus, Videtur, inquit,

σθαι; Νὴ Δία, ἔφη, εἰ μὴ μαίνομαί γε. Πότερον λέγοντα τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ ἂν ὁ λόγος ᾖ, ἢ μὴ λέ- 284 a γοντα; Λέγοντα, ἔφη. Οὐκοῦν εἴπερ λέγει αὐτό, οὐκ ἄλλο λέγει τῶν ὄντων ἢ ἐκεῖνο, ὅπερ λέγει. Πῶς 5 γὰρ ἄν; ἔφη ὁ Κτήσιππος. Ἓν μὴν κἀκεῖνό γ' ἐστὶ τῶν ὄντων, ὃ λέγει, χωρὶς τῶν ἄλλων. Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὁ ἐκεῖνο λέγων τὸ ὄν, ἔφη, λέγει; Ναί. Ἀλλὰ μὴν ὅ γε τὸ ὂν λέγων καὶ τὰ ὄντα τἀληθῆ λέγει· ὥσθ' ὁ Διονυσόδωρος, εἴπερ λέγει τὰ ὄντα, λέγει τἀληθῆ 10 καὶ οὐδὲν κατὰ σοῦ ψεύδεται. Ναί, ἔφη· ἀλλὰ ταῦτα λέγων, ἔφη ὁ Κτήσιππος, ὦ Εὐθύδημε, οὐ τὰ ὄντα b λέγει. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, Τὰ δὲ μὴ ὄντα, ἔφη, ἄλλο τι [ἢ] οὐκ ἔστιν; Οὐκ ἔστιν. Ἄλλο τι οὖν οὐδαμοῦ τά γε μὴ ὄντα [ὄντα] ἐστίν; Οὐδαμοῦ. Ἔστιν οὖν ὅπως 15 περὶ ταῦτα τὰ μὴ ὄντα πράξειεν ἄν τίς τι, ὥστ' ἐκεῖνά γε [Κλεινίας] ποιήσειεν ἂν καὶ ὁστισοῦν, τὰ μηδαμοῦ ὄντα; Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη ὁ Κτήσιππος. Τί οὖν; οἱ ῥήτορες ὅταν λέγωσιν ἐν τῷ δήμῳ, οὐδὲν πράττουσι; Πράττουσι μὲν οὖν, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν εἴπερ πράττου- 20 σι, καὶ ποιοῦσι; Ναί. Τὸ λέγειν ἄρα πράττειν τε c καὶ ποιεῖν ἐστίν; Ὡμολόγησεν. Οὐκ ἄρα τά γε μὴ ὄντ', ἔφη, λέγει οὐδείς. ποιοίη γὰρ ἂν ἤδη τι, σὺ δ' ὡμολόγηκας τὸ μὴ ὂν μὴ οἷόν τ' εἶναι μηδένα ποιεῖν· ὥστε κατὰ τὸν σὸν λόγον οὐδεὶς ψευδῆ λέγει, ἀλλ' εἴ- 25 περ λέγει Διονυσόδωρος, τἀληθῆ τε καὶ τὰ ὄντα λέγει. Νὴ Δί', ἔφη ὁ Κτήσιππος, ὦ Εὐθύδημε· ἀλλὰ τὰ ὄντα μὲν τρόπον τινὰ λέγει, οὐ μέντοι ὥς γ' ἔχει. Πῶς λέγεις, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος, ὦ Κτήσιππε; εἰσὶ γάρ τινες, οἳ λέγουσι τὰ πράγματα ὡς ἔχει; Εἰσὶ μέν- d 30 τοι, ἔφη, οἱ καλοί τε κἀγαθοὶ καὶ οἱ τἀληθῆ λέγοντες. Τί οὖν; ἦ δ' ὅς, τἀγαθὰ οὐκ εὖ, ἔφη, ἔχει, τὰ δὲ κακὰ κακῶς; Συνεχώρει. Τοὺς δὲ καλούς τε κἀγαθοὺς ὁμολογεῖς λέγειν ὡς ἔχει τὰ πράγματα; Ὁμολογῶ. Κακῶς ἄρα, ἔφη, λέγουσιν, ὦ Κτήσιππε, οἱ ἀγαθοὶ τὰ κα- 35 κά, εἴπερ ὡς ἔχει λέγουσι. Ναὶ μὰ Δία, ἦ δ' ὅς, σφόδρα γε, τοὺς γοῦν κακοὺς ἀνθρώπους· ὧν σύ, ἐάν μοι πείθῃ, εὐλαβήσει εἶναι, ἵνα μή σε οἱ ἀγαθοὶ κακῶς λέγωσιν. e ὡς εὖ ἴσθ' ὅτι κακῶς λέγουσιν οἱ ἀγαθοὶ τοὺς κακούς. Ἦ καὶ τοὺς μεγάλους, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, μεγάλως λέ- 40 γουσι καὶ τοὺς θερμοὺς θερμῶς; Μάλιστα δήπου, ἔφη ὁ Κτήσιππος· τοὺς γοῦν ψυχροὺς ψυχρῶς λέγουσί τε καὶ φασὶ διαλέγεσθαι. Σὺ μέν, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος, λοιδορεῖ, ὦ Κτήσιππε, λοιδορεῖ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε, ἦ δ' ὅς, ὦ Διονυσόδωρε, ἐπεὶ φιλῶ σε, ἀλλὰ νουθετῶ 45 σ' ὡς ἑταῖρον, καὶ πειρῶμαι πείθειν μηδέποτ' ἐναντίον 285 ἐμοῦ οὕτως ἀγροίκως λέγειν, ὅτι ἐγὼ τούτους βούλο- a μαι ἐξολωλέναι, οὓς περὶ πλείστου ποιοῦμαι.

XIII. Ἐγὼ οὖν, ἐπειδή μοι ἐδόκουν ἀγριωτέρως πρὸς ἀλλήλους ἔχειν, προσέπαιζόν τε τὸν Κτήσιππον 50 καὶ εἶπον, ὅτι Ὦ Κτήσιππε, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ χρῆναι ἡμᾶς παρὰ τῶν ξένων δέχεσθαι ἃ λέγουσιν, ἐὰν ἐθέλωσι διδόναι, καὶ μὴ ὀνόματι διαφέρεσθαι. εἰ γὰρ ἐπίστανται οὕτως ἐξολλύναι ἀνθρώπους, ὥστ' ἐκ πονηρῶν τε καὶ ἀφρόνων χρηστούς τε καὶ ἔμφρονας ποιεῖν, καὶ

tibi fieri posse, ut aliquis falsa proferat? Per Jovem, inquit, nisi insanio. Utrum dicens rem qua de sermo est, an non dicens? Dicens, inquit. Si igitur rem ipsam dicit, haud aliud quidquam dicit præter id quod dicit. Quonam pacto, Ctesippus inquit, aliter fieri posset? Una profecto rerum est, inquit, quam dicit, a reliquis diversa. Prorsus. Ergo qui illam dicit, id quod est profert? Ita. Atqui qui quod est quæve sunt dicit, vera dicit: quamobrem Dionysodorus, si quæ sunt dicit, vera prædicat, neque quicquam adversus te mentitur sive falsa fingit. Ita, inquit Ctesippus: verum illa dicens, o Euthydeme, non ea quæ sunt dicit. Ad quem Euthydemus, Non exsistentia an non sunt? Non, ait. Nusquam igitur ea, quæ non exsistunt, sunt? Nusquam. Fierine potest, ut aliquis circa ea quæ non sunt quicquam agat, ita ut illa faciat aliquis exsistentia nusquam? Nequaquam mihi videtur, Ctesippus inquit. Cum igitur rhetores ad populum concionantur, an nihil agunt? Agunt aliquid. Si agunt, etiam faciunt? Sequitur. Ergo dicere agere est et facere. Consensit. Nullus igitur non exsistentia dicit. faceret namque jam aliquid, tu vero confessus es fieri non posse, ut aliquis non exsistentia faciat: quare secundum disputationem tuam falsa nullus loquitur, sed si loquitur Dionysodorus, vera et exsistentia loquitur. Sic, Euthydeme, est, Ctesippus inquit: verum exsistentia quidem modo dicit quodam, non tamen ita ut se habent. Qui vero istuc ais, Ctesippe? Dionysodorus inquit; suntne, qui res, ut habent se, dicunt? Sunt certe, respondit ille, viri boni præclarique et qui vera dicunt. Quid porro? inquit ille, bona nonne bene se habent, mala contra male? Probavit. Probos vero viros, inquit, fateris res sic, ut se habent, dicere? Confiteor, inquit. Ergo boni viri, o Ctesippe, male mala dicunt, siquidem, ut sunt, dicunt. Maxime profecto, inquit, malos saltem homines male: quorum de numero ne sis, cavendum est tibi, si mihi obsequaris, ne boni male de te loquantur. scis enim, bonos de malis male dicere. Hic Euthydemus, Numquid, inquit, et magnos magne, et calidos calide? Summopere, inquit Ctesippus: itaque frigidos frigide dicunt aiuntque disserere frigide. Tu, inquit Dionysodorus, convitiare, Ctesippe, convitiare. Non per Jovem, Dionysodore, inquit, nam te diligo, sed te ut amicum moneo et persuadere tibi conor, ut nunquam coram me ita rustice dicas, me scilicet cupere eos perditos, quos habeam carissimos.

XIII. Ego vero, ut accensos in se invicem intellexi, cum Ctesippo jocatus, Decet, inquam, Ctesippe, ut mihi videtur, ab hospitibus, quæ dicunt accipere, si impertire velint, et non de nominibus altercari. nam si ita perdere sciunt homines, ut e malis et imprudentibus probos prudentesque faciant, seu ipsi perniciei talis inventores sunt

τοῦτ' εἴτ' αὐτὼ εὑρήκατον εἴτε καὶ παρ' ἄλλου του b ἐμαθέτην φθόρον τινὰ καὶ ὄλεθρον τοιοῦτον, ὥστ' ἀπολέσαντες πονηρὸν ὄντα χρηστὸν πάλιν ἀποφῆναι, εἰ τοῦτ' ἐπίστασθον — δῆλον δ' ὅτι ἐπίστασθον· ἐφάτην 5 γοῦν τὴν τέχνην σφῶν εἶναι τὴν νεωστὶ εὑρημένην ἀγαθοὺς ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους ἐκ πονηρῶν — συγχωρήσωμεν οὖν αὐτοῖν αὐτό· ἀπολεσάντων ἡμῖν τὸ μειράκιον καὶ φρόνιμον ποιησάντων, καὶ ἅπαντάς γ' ἡμᾶς τοὺς ἄλλους. εἰ δ' ὑμεῖς οἱ νέοι φοβεῖσθε, ὥσπερ ἐν Καρὶ c 10 ἐν ἐμοὶ ἔστω ὁ κίνδυνος· ὡς ἐγώ, ἐπειδὴ καὶ πρεσβύτης εἰμί, παρακινδυνεύειν ἕτοιμος καὶ παραδίδωμι ἐμαυτὸν Διονυσοδώρῳ τουτῳὶ ὥσπερ τῇ Μηδείᾳ τῇ Κόλχῳ· ἀπολλύτω με, καὶ εἰ μὲν βούλεται, ἑψέτω, εἰ δ', ὅ τι βούλεται τοῦτο ποιείτω· μόνον χρηστὸν ἀποφηνάτω. 15 Καὶ ὁ Κτήσιππος, Ἐγὼ μέν, ἔφη, καὶ αὐτός, ὦ Σώκρατες, ἕτοιμός εἰμι παρέχειν ἐμαυτὸν τοῖς ξένοις κἂν βούλωνται δέρειν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν δέρουσιν, εἴ μοι ἡ δορὰ μὴ εἰς ἀσκὸν τελευτήσει ὥσπερ ἡ τοῦ Μαρσύου, d ἀλλ' εἰς ἀρετήν. καίτοι με οἴεται Διονυσόδωρος οὑτοσὶ 20 χαλεπαίνειν αὐτῷ· ἐγὼ δ' οὐ χαλεπαίνω, ἀλλ' ἀντιλέγω πρὸς ταῦθ' ἅ μοι δοκεῖ πρός με μὴ καλῶς λέγειν. ἀλλὰ σὺ τὸ ἀντιλέγειν, ἔφη, ὦ γενναῖε Διονυσόδωρε, μὴ κάλει λοιδορεῖσθαι· ἕτερον γάρ τί ἐστι τὸ λοιδορεῖσθαι.

XIV. Καὶ ὁ Διονυσόδωρος, Ὡς ὄντος, ἔφη, τοῦ 25 ἀντιλέγειν, ὦ Κτήσιππε, ποιεῖ τοὺς λόγους; Πάντως δήπου, ἔφη, καὶ σφόδρα γε. ἢ σύ, ὦ Διονυσόδωρε, οὐκ οἴει εἶναι ἀντιλέγειν; Οὔκουν σύ γ' ἄν, ἔφη, ἀποδείξαις e πώποτ' ἀκούσας οὐδενὸς ἀντιλέγοντος ἑτέρου ἑτέρῳ. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη, ἀλλ' ἀκούωμεν νῦν, εἴ σοι 30 ἀποδείκνυμι, ἀντιλέγοντος Κτησίππου Διονυσοδώρῳ. Ἦ καὶ ὑπόσχοις ἂν τούτου λόγον; Πάνυ [γε], ἔφη. Τί οὖν; ἦ δ' ὅς, εἰσὶν ἑκάστῳ τῶν ὄντων λόγοι; Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὡς ἔστιν ἕκαστον ἢ ὡς οὐκ ἔστιν; Ὡς ἔστιν. 286 Εἰ γὰρ μέμνησαι, ἔφη, ὦ Κτήσιππε, καὶ ἄρτι ἐπεδεί- a 35 ξαμεν μηδένα λέγοντα ὡς οὐκ ἔστι· τὸ γὰρ μὴ ὂν οὐδεὶς ἐφάνη λέγων. Τί οὖν δὴ τοῦτο; ἦ δ' ὃς ὁ Κτήσιππος, ἧττόν τι ἀντιλέγομεν ἐγώ τε καὶ σύ; Πότερον οὖν, ἦ δ' ὅς, ἀντιλέγοιμεν ἂν [τὸν] τοῦ αὐτοῦ πράγματος λόγον ἀμφότεροι λέγοντες, ἢ οὕτω μὲν ἂν δήπου ταὐ- 40 τὰ λέγοιμεν; Συνεχώρει. Ἀλλ' ὅταν μηδέτερος, ἔφη, τὸν τοῦ πράγματος λόγον λέγῃ, τότ' ἀντιλέγοιμεν ἄν, b ἢ οὕτω γε τὸ παράπαν οὐδ' ἂν μεμνημένος εἴη τοῦ πράγματος οὐδέτερος ἡμῶν; Καὶ τοῦτο συνωμολόγει. Ἀλλ' ἆρα, ἔφη, ὅταν ἐγὼ μὲν τὸν τοῦ πράγματος λό- 45 γον λέγω, σὺ δὲ ἄλλου τινὸς ἄλλον, τότ' ἀντιλέγομεν, ἢ ἐγὼ λέγω μὲν τὸ πρᾶγμα, σὺ δ' οὐδὲ λέγεις τὸ παράπαν; ὁ δὲ μὴ λέγων τῷ λέγοντι πῶς ἂν ἀντιλέγοι;

XV. Καὶ ὁ μὲν Κτήσιππος ἐσίγησεν· ἐγὼ δὲ θαυμάσας τὸν λόγον, Πῶς, ἔφην, ὦ Διονυσόδωρε, λέγεις; 50 οὐ γάρ τοι ἀλλὰ τοῦτόν γε τὸν λόγον πολλῶν δὴ καὶ c πολλάκις ἀκηκοὼς [ἐγὼ] ἀεὶ θαυμάζω. καὶ γὰρ οἱ ἀμφὶ Πρωταγόραν σφόδρ' ἐχρῶντο αὐτῷ καὶ οἱ ἔτι παλαιότεροι· ἐμοὶ δ' ἀεὶ θαυμαστός τις δοκεῖ εἶναι καὶ τούς τ' ἄλλους ἀνατρέπειν καὶ αὐτὸς αὑτόν. οἶμαι

seu ab alio didicerunt, ita ut malum hominem exterminantes restituant bonum — patet autem eos scire: dixerunt enim artem suam esse nuper comparatam, qua bonos ex malis homines faciant, — si hoc, inquam, sciunt, permittamus utique iis hoc: adolescentulum perdant et sapientem efficiant, et etiam nos omnes reliquos. si vero vos juvenes reformidatis, in me velut in Care sit periculum: quippe ego, cum etiam senex sim, paratus sum periculum adire et me Dionysodoro huic, quasi Medeæ Colchidi, dedo: dissolvat et, si velit, elixet, vel aliud quodcumque faciat: modo virum efficiat bonum. Tum Ctesippus, Ego quoque, o Socrates, inquit, hospitibus me committo, etiam si magis etiam excoriare velint, quam nunc excoriant, modo pellis mea non in utrem, ut Marsyæ, sed in virtutem vertatur. quamquam Dionysodorus hic ipsi me succensere putat. ego vero minime succenseo, sed obloquor ei, cum in me non recte dixisse mihi videatur. tu vero, Dionysodore, obloqui ne conviciari voces. aliud est enim contradicere, aliud conviciari.

XIV. Tum Dionysodorus, An tu ita disputas, Ctesippe, tanquam si revera exsistat contradicere? Certissime, inquit Ctesippus. aut an tu, Dionysodore, non putas illud exsistere? Tu certe, inquit, non ostendes, te unquam audivisse contradicentem quemquam alii. Vera dicis, inquit, sed nunc audiamus Ctesippum Dionysodoro contradicentem, si tibi ostendam. An etiam sustinere et defendere hanc quæstionem posses? Prorsus, inquit. Suntne, inquit, unaquaque de re rationes? Sunt, inquit. Ergone esse unamquamque rem, aut non esse? Esse, inquit. Si recordaris, inquit, Ctesippe, paulo ante monstravimus neminem aliquid non esse dicere: quod enim non est, nullum posse dicere apparuit. Quid hoc? inquit Ctesippus, an prohibet, quo minus ego et tu contradicamus? Tum ille, Utrum, inquit, contradiceremus, si ejusdem utrique rei rationem diceremus, an sic potius eadem diceremus? Consensit. An si neuter, inquit, rei rationem dicat, contradiceremus? aut an sic a re omnino utrique aberraremus? Id quoque admisit. Verum, inquit, cum ego rei rationem dico, tu vero alius rei aliam dicis, utrum tunc contradicimus, an ego quidem rem dico, tu omnino ne dicis quidem? non dicens vero quomodo posset contradicere dicenti?

XV. Ad hæc Ctesippus obmutuit: ego autem admiratus disputationem, Qua, inquam, ratione istud, Dionysodore, ais? etenim, cum sermonem hunc sæpenumero e multis audiverim, semper admirari soleo. hunc enim Protagoræ sectatores et his etiam antiquiores frequenter usurpabant: mihi vero semper mirabilis visus est talisque qui reliquos

δ' αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν παρὰ σοῦ κάλλιστα πεύσεσθαι. ἄλλο τι ψευδῆ λέγειν οὐκ ἔστι; — τοῦτο γὰρ δύναται ὁ λόγος· ἢ γάρ; — ἀλλ' ἢ λέγοντ' ἀληθῆ λέγειν ἢ μὴ λέγειν; Συνεχώρει. Πότερον οὖν ψευδῆ λέγειν μὲν d οὐκ ἔστι, δοξάζειν μέντοι ἔστιν; Οὐδὲ δοξάζειν, ἔφη. Οὐδ' ἄρα ψευδής, ἦν δ' ἐγώ, δόξα ἔστι τὸ παράπαν. Οὐκ ἔφη. Οὐδ' ἄρ' ἀμαθία οὐδ' ἀμαθεῖς ἄνθρωποι. ἢ οὐ τοῦτ' ἂν εἴη ἀμαθία, εἴπερ εἴη, τὸ ψεύδεσθαι τῶν πραγμάτων; Πάνυ γε, ἔφη. Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, ἦν 10 δ' ἐγώ. Οὐκ ἔφη. Λόγου ἕνεκα, ὦ Διονυσόδωρε, λέγεις τὸν λόγον, ἵνα δὴ ἄτοπον λέγῃς, ἢ ὡς ἀληθῶς δοκεῖ σοι οὐδεὶς εἶναι ἀμαθὴς ἀνθρώπων; Ἀλλὰ σύ, ἔφη, ἔλεγξον. e Ἦ καὶ ἔστι τοῦτο κατὰ τὸν σὸν λόγον, ἐξελέγξαι μηδενὸς ψευδομένου; Οὐκ ἔστιν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. Οὐδ' 15 ἄρ' ἐκέλευον, ἔφη, ἐγὼ νῦν δή, ὁ Διονυσόδωρος, ἐξελέγξαι· τὸ γὰρ μὴ ὂν πῶς ἄν τις κελεύσειεν; Ὦ Εὐθύδημε, ἦν δ' ἐγώ, τὰ σοφὰ ταῦτα καὶ τὰ εὖ ἔχοντα οὐ πάνυ τι μανθάνω, ἀλλὰ παχέως πως ἐννοῶ. ἴσως μὲν οὖν φορτικώτερόν τι ἐρήσομαι· ἀλλὰ συγγίγνωσκε. ὅρα 287 δέ. εἰ γὰρ μήτε ψεύδεσθαι ἔστι μήτε ψευδῆ δοξάζειν a μήτ' ἀμαθῆ εἶναι, ἄλλο τι οὐδ' ἐξαμαρτάνειν ἔστιν, ὅταν τίς τι πράττῃ; πράττοντα γὰρ οὐκ ἔστιν ἁμαρτάνειν τούτου ὃ πράττει. οὐχ οὕτω λέγετε; Πάνυ γ', ἔφη. Τοῦτ' ἔστιν ἤδη, ἦν δ' ἐγώ, τὸ φορτικὸν 25 ἐρώτημα. εἰ γὰρ μὴ ἁμαρτάνομεν μήτε πράττοντες μήτε λέγοντες μήτε διανοούμενοι, ὑμεῖς, ὦ πρὸς Διός, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει, τίνος διδάσκαλοι ἥκετε; ἢ οὐκ ἄρτι ἔφατ' ἀρετὴν κάλλιστ' ἂν παραδοῦναι ἀνθρώπων τῷ ἐθέλοντι μανθάνειν; b

30 XVI. Εἶτ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Διονυσόδωρος ὑπολαβών, οὕτως εἶ Κρόνος, ὥστ' ἃ τὸ πρῶτον εἴπομεν, νῦν ἀναμιμνήσκει, καὶ εἴ τι πέρυσιν εἶπον, νῦν ἀναμνησθήσει, τοῖς δ' ἐν τῷ παρόντι λόγοις οὐχ ἕξεις ὅ τι χρῇ; Καὶ γάρ, ἔφην ἐγώ, χαλεποί εἰσι πάνυ· 35 εἰκότως· παρὰ σοφῶν γὰρ λέγονται. ἐπεὶ καὶ τούτῳ τῷ τελευταίῳ παγχάλεπον χρήσασθαί ἐστιν, ᾧ λέγεις. τὸ γὰρ οὐκ ἔχω ὅ τι χρῶμαι, τί ποτε λέγεις, ὦ Διονυσόδωρε; ἢ δῆλον ὅτι, ὡς οὐκ ἔχω ἐξελέγξαι αὐτόν; ἐπεὶ c εἰπέ, τί σοι ἄλλο νοεῖ τοῦτο τὸ ῥῆμα, τὸ οὐκ ἔχω ὅ τι 40 χρήσωμαι τοῖς λόγοις; Ἀλλ' ὃ σὺ λέγεις, ἔφη, τοῦτο τὸ πάνυ χαλεπὸν χρῆσθαι· ἐπεὶ ἀπόκριναι. Πρὶν σὲ ἀποκρίνασθαι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε; Οὐκ ἀποκρινεῖ; ἔφη. Ἦ καὶ δίκαιον; Δίκαιον μέντοι, ἔφη. Κατὰ τίνα λόγον; ἦν δ' ἐγώ· ἢ δῆλον, ὅτι κατὰ τόνδε, 45 ὅτι σὺ νῦν πάσσοφός τις ἡμῖν ἀφῖξαι περὶ λόγους, καὶ οἶσθ' ὅτε δεῖ ἀποκρίνασθαι καὶ ὅτε μή; καὶ νῦν οὐδ' ἂν d ὁτιοῦν ἀποκρίνει, ἅτε γιγνώσκων ὅτι οὐ δεῖ; Ληρεῖς, ἔφη, ἀμελήσας [τοῦ] ἀποκρίνασθαι. ἀλλ', ὦ 'γαθέ, πείθου καὶ ἀποκρίνου, ἐπειδὴ καὶ ὁμολογεῖς με σοφὸν 50 εἶναι. Πειστέον τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνάγκη, ὡς ἔοικε· σὺ γὰρ ἄρχεις. ἀλλ' ἐρώτα. Πότερον οὖν ψυχὴν ἔχοντα νοεῖ τὰ νοοῦντα, ἢ καὶ τὰ ἄψυχα; Τὰ ψυχὴν ἔχοντα. Οἶσθ' οὖν τι, ἔφη, ῥῆμα ψυχὴν ἔχον; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. Τί οὖν ἄρτι ἤρου, ὅ τί μοι νοοίη e

et se ipsum evertat. reor autem veritatem ejus me nunc a te optime auditurum. an falsa dici non possunt? — hoc enim est argumentum hujus rationis: nonne? — sed illum qui loquitur, aut vera loqui aut non loqui? Assensit. Utrum igitur falsa, inquam, loqui quidem est, opinari vero non est? Neque opinari, inquit. Neque ergo est, inquam, falsa opinio. Nulla, inquit. Neque igitur inscitia, inquam, neque homines inscii. aut an non inscitia erit, si quidem sit, falli atque aberrare a rebus? Omnino, inquit. Istud autem non est, inquam. Non est, respondit ille. Confabulandine gratia, o Dionysodore, hæc disputas, inquam, ut mirum aliquid proferas, an revera nullus tibi hominum inscius esse videtur? Tu vero, inquit, refelle. An est illud refellere secundum tuam rationem, cum mentiatur nemo? Non est, inquit Euthydemus. Neque ergo ego, inquit Dionysodorus, jussi refellere. quo enim pacto quis quod non est jubeat? Ego vero, Euthydeme, inquam, scita hæc atque bene se habentia haud admodum sane intelligo, sed crasse quodammodo mente complector. erit igitur onerosum fortasse quod rogabo: sed ignosce, obsecro. vide vero: si neque mentiri est neque opinari falsa neque inscium esse, necessene est neque aberrare esse, cum aliquid aliquis agat? non enim ab eo, quod agat, aberrare potest agens. nonne ita dicitis? Ita plane, inquit. Hæc est jam, inquam, molesta illa quæstio. si enim non erramus neque agendo neque loquendo neque cogitando, quidnam vos huc docturi venistis? an non supra prædicabatis, vos præ ceteris omnibus optime posse virtutem tradere cuique discere volenti?

XVI. Usque adeo, o Socrates, Cronus es, excipiens inquit Dionysodorus, ut quæ in principio diximus, reminiscaris nunc, et si quid superiori anno dixerim, nunc sis recordaturus, his autem, quæ nunc dicta sunt, non habiturus sis quod respondeas? Difficilia enim valde sunt, inquam: haud injuria: sunt enim a sapientibus profecta. nam et ei, quod postremum dixisti, respondere difficillimum est. illud enim οὐκ ἔχω ὅ τι χρῶμαι, quid hoc dicens vis, o Dionysodore? an videlicet quod non habeam quo eam rationem convincam? dic enim quid aliud dictum illud (νοεῖ i. e. sibi vult), τὸ οὐκ ἔχω ὅ τι χρήσωμαι τοῖς λόγοις? Id quod tu dicis, inquit, perdifficile esse respondere: respondeas modo. Priusquam tu responderis, inquam, Dionysodore? Respondebisne, inquit. An æquum est? inquam. Æquum, inquit. Secundum quam rationem? inquam. an forte secundum hanc, quod ad nos eximia facultate dicendi præditus tu venisti, atque nosti quando respondendum sit et quando non sit? et nunc respondes nihil, ratus non respondendum esse? Ad hæc ille, Nugaris, inquit, atque respondere negligis. sed, o bone vir, obsequere et responde ei, quem sapientem esse fateris. Parendum est, inquam, dum cogor: tu enim imperium habes. interroga igitur. Utrum, inquit, animam habentia ea, quæ cogitant, cogitant (νοεῖ), an et anima carentia? Habentia, inquam. Nostine ergo, inquit, dictum ullum animam habens? Nullum ego profecto, inquam. Cur igitur nuper dicebas interrogans, dictum quid

τὸ ῥῆμα; Τί ἄλλο γε, ἦν δ' ἐγώ, ἢ ἐξήμαρτον διὰ τὴν βλακείαν; ἢ οὐκ ἐξήμαρτον, ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ὀρθῶς εἶπον, εἰπὼν ὅτι νοεῖ τὰ ῥήματα; πότερα φῂς ἐξαμαρτεῖν με ἢ οὔ; εἰ γὰρ μὴ ἐξήμαρτον, οὐδὲ σὺ ἐξελέγξεις, καίπερ 5 σοφὸς ὤν, οὐδ' ἔχεις ὅ τι χρῇ τῷ λόγῳ. εἰ δ' ἐξήμαρτον, 288 οὐδ' οὕτως ὀρθῶς λέγεις, φάσκων οὐκ εἶναι ἐξαμαρτάνειν. καὶ ταῦτ' οὐ πρὸς ἃ πέρυσιν ἔλεγες λέγω. ἀλλ' ἔοικεν, ἔφην ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρέ τε καὶ Εὐθύδημε, οὗτος μὲν ὁ λόγος ἐν ταὐτῷ μένειν, καὶ ἔτι ὥσπερ τὸ 10 παλαιὸν καταβαλὼν πίπτειν, καὶ ὥστε τοῦτο μὴ πάσχειν οὐδ' ὑπὸ τῆς ὑμετέρας που τέχνης ἐξευρῆσθαι, καὶ ταῦθ' οὑτωσὶ θαυμαστῆς οὔσης εἰς ἀκρίβειαν λόγων. Καὶ ὁ Κτήσιππος, Θαυμάσιά γε λέγετ', ἔφη, ὦ ἄνδρες Θούριοι εἴτε Χῖοι εἴθ' ὁπόθεν καὶ ὅπῃ χαίρετον ὀνομα- 15 ζόμενοι· ὡς οὐδὲν ὑμῖν μέλει τοῦ παραληρεῖν. Κἀγὼ φοβηθείς, μὴ λοιδορία γένηται, πάλιν κατεπράϋνον τὸν Κτήσιππον καὶ εἶπον, Ὦ Κτήσιππε, καὶ νῦν δὴ ἃ πρὸς Κλεινίαν ἔλεγον, καὶ πρὸς σὲ ταὐτὰ ταῦτα λέγω, ὅτι οὐ γιγνώσκεις τῶν ξένων τὴν σοφίαν, ὅτι θαυμασία 20 ἐστίν· ἀλλ' οὐκ ἐθέλετον ἡμῖν ἐπιδείξασθαι σπουδάζοντε, ἀλλὰ τὸν Πρωτέα μιμεῖσθον τὸν Αἰγύπτιον σοφιστὴν γοητεύοντε ἡμᾶς. ἡμεῖς οὖν τὸν Μενέλαον μιμώμεθα, καὶ μὴ ἀφιώμεθα τοῖν ἀνδροῖν, ἕως ἂν ἡμῖν ἐκφανῆτον ἐφ' ᾧ αὐτὼ σπουδάζετον· οἶμαι γάρ τι αὐτοῖν πάγκαλον 25 φανεῖσθαι, ἐπειδὰν ἄρξωνται σπουδάζειν· ἀλλὰ δεώμεθα καὶ παραμυθώμεθα καὶ προσευχώμεθ' αὐτοῖν ἐκφανῆναι. ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ καὶ αὐτὸς πάλιν ὑφηγήσεσθαι, οἵω προσεύχομαι αὐτὼ φανῆναί μοι. ὅθεν γὰρ τὸ πρότερον ἀπέλιπον, τὸ ἑξῆς τούτοις πειράσομαι, 30 ὅπως ἂν δύνωμαι, διελθεῖν, ἐάν πως ἐκκαλέσωμαι καὶ ἐλεήσαντέ με καὶ οἰκτείραντε συντεταμένον καὶ σπουδάζοντα καὶ αὐτὼ σπουδάσητον.

XVII. Σὺ δέ, ὦ Κλεινία, ἔφην, ἀνάμνησόν με, πόθεν τότ' ἀπελίπομεν. ὡς μὲν οὖν ἐγῷμαι, ἐνθένδε 35 ποθέν. φιλοσοφητέον ὡμολογήσαμεν τελευτῶντες. ἦ γάρ; Ναί, ἦ δ' ὅς. Ἡ δέ γε φιλοσοφία κτῆσις ἐπιστήμης. οὐχ οὕτως; ἔφην. Ναί, ἔφη. Τίνα ποτ' οὖν ἂν κτησάμενοι ἐπιστήμην ὀρθῶς κτησαίμεθα; ἆρ' οὐ τοῦτο μὲν ἁπλοῦν, ὅτι ταύτην, ἥτις ἡμᾶς ὀνήσει; 40 Πάνυ γ', ἔφη. Ἆρ' οὖν ἄν τι ἡμᾶς ὀνήσειεν, εἰ ἐπισταίμεθα γιγνώσκειν περιϊόντες, ὅπου τῆς γῆς χρυσίον πλεῖστον κατορώρυχται; Ἴσως, ἔφη. Ἀλλὰ τὸ πρότερον, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτό γ' ἐξηλέγξαμεν, ὅτι οὐδὲν πλέον, οὐδ' εἰ ἄνευ πραγμάτων καὶ τοῦ ὀρύττειν τὴν γῆν τὸ 45 πᾶν ἡμῖν χρυσίον γένοιτο· ὥστ' οὐδ' εἰ τὰς πέτρας 289 χρυσᾶς ἐπισταίμεθα ποιεῖν, οὐδενὸς ἂν ἀξία ἡ ἐπιστήμη εἴη. εἰ γὰρ μὴ καὶ χρῆσθαι ἐπιστησόμεθα τῷ χρυσίῳ, οὐδὲν ὄφελος αὐτὸ ἐφάνη ὄν. ἢ οὐ μέμνησαι; ἔφην ἐγώ. Πάνυ γ', ἔφη, μέμνημαι. Οὐδέ γε, ὡς ἔοικε, 50 τῆς ἄλλης ἐπιστήμης ὄφελος γίγνεται οὐδέν, οὔτε χρηματιστικῆς οὔτ' ἰατρικῆς οὔτ' ἄλλης οὐδεμιᾶς, ἥτις ποιεῖν τι ἐπίσταται, χρῆσθαι δὲ μὴ ᾧ ἂν ποιήσῃ. οὐχ οὕτω; Συνέφη. Οὐδέ γ' εἴ τις ἔστιν ἐπιστήμη, ὥστ' ἀθανάτους ποιεῖν ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τῇ ἀθανασίᾳ

cogitat (νοεῖ)? Ob quid aliud, inquam, quam ob ignaviam meam, quæ errare me coegit? aut an non erravi, sed recte hoc quoque dixi, cum dicerem cogitant (νοεῖ) dicta? utrum errasse me dicis, an non errasse? si enim non erravi, neque tu redargues, sis licet sapiens, nec habes quod opponas. sin autem erravi, ne sic quidem recte tu loquere, qui contendis errare non esse. atque hæc quidem non adversus illa, quæ anno superiori dicebas, adduco. sed videtur mihi, o Dionysodore Euthydemeque, sermo hic in eodem manere, et nunc etiam ut et quondam solebat fieri, cum dejecerit cadere, quod quidem ut ne ipsi accidat, ab arte vestra, eaque ob sermonum subtilitatem adeo admirabili, nondum videtur esse provisum. Hic Ctesippus, Mira dicitis, inquit, o viri Thurii sive Chii seu quocumque alio nomine appellari gaudetis: nam vobis delirare perinde est. Ego autem veritus ne ad contumeliam deveniretur, Ctesippum rursus his mulsi: Eadem etiam tibi, inquam, o Ctesippe, nunc dico, quæ Cliniæ dicebam; nescis enim mirabilem esse hospitum sapientiam: nolunt autem serio nobis illam ostendere, sed Proteum Ægyptium illum sophistam imitantes præstigiis nos fallunt. Menelaum igitur nos imitemur, neque dimittamus viros ante quam apparuerit, quid serii in animo gerant: pulcherrimum enim quiddam exhibebunt, puto, quando seria inceperint agere. itaque rogemus eos et exhortemur et exoremus, ut palam se ostendant. lubet igitur mihi rursus indicare, qualem studiorum formam ab illis requiram. conabor enim inde, ubi supra substitimus, continuare sermonem, si quo pacto eos provocem ut mei miserti, qui tam graviter annitor, rem deinde ipsi quoque serio tractent.

XVII. Tu vero, Clinia, mihi dic, ubinam orationem abruperimus: nam, ut ego arbitror, hic substitimus. philosophandum enim esse confitebamur. nonne? Profecto, inquit. Philosophia vero scientiæ acquisitio est, nonne? inquam. Certe, inquit. Quam igitur potissimum adipisci scientiam decet? nonne hoc simplex, illam videlicet, quæ nobis prodest? Illam ipsam, inquit. An igitur aliquid nobis prodesset, si sciremus ubi terrarum aurum plurimum defossum sit? Fortasse, inquit. At prius id confutavimus, nihil prodesse, etiam si sine negotiis et non fodientibus terram omnia nobis fierent aurea, ita ut neque, si vel lapides aureos efficere possemus, ullius pretii hæc scientia esset. si enim uti auro nescimus, nullam ad rem utile esse ostendebamus. nonne recordaris? Recordor, inquit, ac maxime quidem. Neque ulla scientia sive nummularia sive medicina sive quæcumque alia utilis est, inquam, si facere tantum docet, non autem uti iis quæ quis fecerit. nonne? Ita prorsus, inquit. Neque, si quæ scientia immortales nos efficeret, uti vero immortalitate non-

χρῆσθαι, οὐδὲ ταύτης ἔοικεν ὄφελος οὐδέν, εἴ τι δεῖ τοῖς πρόσθεν ὡμολογημένοις τεκμαίρεσθαι. Συνεδόκει ἡμῖν πάντα ταῦτα. Τοιαύτης τινὸς ἄρ' ἡμῖν ἐπιστήμης δεῖ, ὦ καλὲ παῖ, ἦν δ' ἐγώ, ἐν ᾗ συμπέπτωκεν ἅμα τό τε ποιεῖν ἐπίστασθαι καὶ τὸ χρῆσθαι τούτῳ, ὃ ἂν ποιῇ. Φαίνεται, ἔφη. Πολλοῦ ἄρα δεῖ, ὡς ἔοικεν, ἡμᾶς λυροποιοὺς δεινοὺς εἶναι καὶ τοιαύτης τινὸς ἐπιστήμης ἐπηβόλους. ἐνταῦθα γὰρ δὴ χωρὶς μὲν ἡ ποιοῦσα τέχνη, χωρὶς δ' ἡ χρωμένη διῄρηται [δὲ] τοῦ αὐτοῦ πέρι. ἡ γὰρ λυροποιϊκὴ καὶ ἡ κιθαριστικὴ πολὺ διαφέρετον ἀλλήλοιν. οὐχ οὕτω; Συνέφη. Οὐδὲ μὴν αὐλοποιϊκῆς γε δῆλον ὅτι δεόμεθα. καὶ γὰρ αὕτη ἑτέρα τοιαύτη. Συνεδόκει. Ἀλλὰ πρὸς θεῶν, ἔφην ἐγώ, εἰ τὴν λογοποιϊκὴν τέχνην μάθοιμεν, ἆρ' ἐστὶν αὕτη, ἣν ἔδει κεκτημένους ἡμᾶς εὐδαίμονας εἶναι; Οὐκ οἶμαι, ἔφη, ἐγώ, ὁ Κλεινίας ὑπολαβών. Τίνι τεκμηρίῳ, ἦν δ' ἐγώ, χρῇ; Ὁρῶ, ἔφη, τινὰς λογοποιούς, οἳ τοῖς ἰδίοις λόγοις, οἷς αὐτοὶ ποιοῦσιν, οὐκ ἐπίστανται χρῆσθαι, ὥσπερ οἱ λυροποιοὶ ταῖς λύραις· ἀλλὰ κἀνταῦθ' ἄλλοι δυνατοὶ χρῆσθαι οἷς ἐκεῖνοι εἰργάσαντο, οἱ λογοποιεῖν αὐτοὶ ἀδύνατοι. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ περὶ λόγους χωρὶς ἡ τοῦ ποιεῖν τέχνη καὶ ἡ τοῦ χρῆσθαι. Ἱκανόν μοι δοκεῖς, ἔφην ἐγώ, τεκμήριον λέγειν, ὅτι οὐχ αὕτη ἐστὶν [ἡ τῶν λογοποιῶν τέχνη] ἣν ἂν κτησάμενός τις εὐδαίμων εἴη. καίτοι ἐγὼ ᾤμην ἐνταῦθά που φανήσεσθαι τὴν ἐπιστήμην, ἣν δὴ πάλαι ζητοῦμεν. καὶ γάρ μοι οἵ τ' ἄνδρες οὗτοι οἱ λογοποιοί, ὅταν συγγένωμαι αὐτοῖς, ὑπέρσοφοι, ὦ Κλεινία, δοκοῦσιν εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ τέχνη αὐτῶν θεσπεσία τις καὶ ὑψηλή. καὶ μέντοι οὐδὲν θαυμαστόν· ἔστι γὰρ τῆς τῶν ἐπῳδῶν τέχνης μόριον, σμικρῷ δ' ἐκείνης ὑποδεεστέρα. ἡ μὲν γὰρ [τῶν ἐπῳδῶν] ἐχεών τε καὶ φαλαγγίων καὶ σκορπίων καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησίς ἐστιν, ἡ δὲ δικαστῶν τε καὶ ἐκκλησιαστῶν καὶ τῶν ἄλλων ὄχλων κήλησίς τε καὶ παραμυθία τυγχάνει οὖσα. ἢ σοι, ἔφην ἐγώ, ἄλλως πως δοκεῖ; Οὔκ, ἀλλ' οὕτω μοι φαίνεται ἔφη, ὡς σὺ λέγεις. Ποῖ οὖν, ἔφην ἐγώ, τραποίμεθ' ἂν ἔτι; ἐπὶ ποίαν τέχνην; Ἐγὼ μὲν οὐκ εὐπορῶ, ἔφη. Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, ἐμὲ οἶμαι εὑρηκέναι. Τίνα; ἔφη ὁ Κλεινίας. Ἡ στρατηγική μοι δοκεῖ, ἔφην [ἐγώ], τέχνη παντὸς μᾶλλον εἶναι, ἣν ἄν τις κτησάμενος εὐδαίμων εἴη. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. Πῶς; ἦν δ' ἐγώ. Θηρευτική τις ἥδε γ' ἐστὶ τέχνη ἀνθρώπων. Τί δὴ οὖν; ἔφην ἐγώ. Οὐδεμία, ἔφη, τῆς θηρευτικῆς αὐτῆς ἐπὶ πλέον ἐστὶν ἢ ὅσον θηρεῦσαι καὶ χειρώσασθαι. ἐπειδὰν δὲ χειρώσωνται τοῦτο, ὃ ἂν θηρεύσωνται, οὐ δύνανται τούτῳ χρῆσθαι, ἀλλ' οἱ μὲν κυνηγέται καὶ οἱ ἁλιεῖς τοῖς ὀψοποιοῖς παραδιδόασιν, οἱ δ' αὖ γεωμέτραι καὶ οἱ ἀστρονόμοι καὶ οἱ λογιστικοί — θηρευτικοὶ γάρ εἰσι καὶ οὗτοι· οὐ γὰρ ποιοῦσι τὰ διαγράμματα ἕκαστοι τούτων, ἀλλὰ τὰ ὄντα ἀνευρίσκουσιν — ἅτ' οὖν χρῆσθαι αὐτοῖς οὐκ ἐπιστάμενοι, ἀλλὰ θηρεῦσαι μόνον, παραδιδόασι δήπου τοῖς διαλεκτικοῖς καταχρῆσθαι αὐτῶν τοῖς εὑρήμασιν, ὅσοι

doceret, neque hæc utilis videtur esse, si quodammodo oportet ex superius concessis conficere. Ita nobis hæc omnia videbantur. Tali igitur, inquam, scientia, ingenue puer, opus est, in qua operis et effectio et usus conveniant. Videtur, inquit. Permultum igitur abest, ut lyrarum fabros nos esse debere dicamus et talem quandam scientiam exercere. hæc enim ars circa idem quidem versatur, sed proprie duplex est, altera quæ facit, altera quæ utitur. nam ars quæ fabricat lyras et quæ lyram pulsat longe inter se differunt. an non? Sic est, inquit. Neque rursus, inquam, tibiarum effectrice opus est. nam etiam hæc illi similis. Sane, inquit. Sed per deos, inquam, num componendæ orationis quærenda facultas, ut beatus evadas? Non arbitror, inquit. Quodnam te argumentum movet? inquam. Novi equidem, inquit, quosdam orationum auctores, qui orationibus hisce, quas condiderunt, uti nesciunt, uti neque lyris fabri lyrarum: verum et in hac scientia alii uti possunt iis quas isti condiderunt, ipsi condere orationes qui non possunt. constat igitur et circa orationes aliam esse artem quæ condit, aliam quæ conditis utitur. Evidentissimo argumento ostendisse videris, inquam, artem illorum, qui componunt orationes, ad beatitudinem nequaquam sufficere. quamquam putabam hoc in genere scientiam, quam jam diu quærimus, nos inventuros. etenim isti orationum auctores, Clinia, quoties eos audio, supra mortales ceteros sapientes videntur, ipsaque eorum ars divina quædam atque excelsa. neque mirum. est enim incantatoriæ illius pars quædam, illa vero paulo inferior. incantandi enim ars viperarum, aranearum, scorpionum ceterarumque ferarum atque morborum mitigatio est, oratoria vero judicum, concionatorum aliarumque turbarum oblectamentum quoddam et delinitio. aut an tu aliter sentis? Non aliter, inquit, sed ita ut tu ais. Quo ergo nos vertemus? inquam, quam ad artem? Ambigo equidem, inquit. At ego invenisse me puto, inquam. Quam? inquit Clinias. Imperatoria ea potissimum videtur, cujus possessione beatus aliquis sit. Mihi non videtur, inquit. Quomodo? inquam. Quia venatoria quædam hominum ars, inquit, hæc est. Quare? inquam. Quia nemo, inquit, venator venationis opus ulterius porrigit, quam ad vestigandum capiendumque: postquam vero comprehenderunt quod venabantur, uti eo nequeunt, sed qui canibus venantur et qui piscantur prædam coquis exhibent, geometræ item et astronomi et logistæ — venatores enim etiam hi sunt: neque enim figuras descriptionesque faciunt ipsi, sed ea, quæ sunt, adinveniunt — cum itaque uti illis ipsi nesciant, venari autem solum quicumque illorum mente capti non sunt, sua

γ' αὐτῶν μὴ παντάπασιν ἀνόητοί εἰσιν. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ κάλλιστε καὶ σοφώτατε Κλεινία, τοῦθ' οὕτως ἔχει; Πάνυ μὲν οὖν. καὶ οἵ γε στρατηγοί, ἔφη, οὕτω τὸν αὐτὸν τρόπον, ἐπειδὰν ἢ πόλιν τινὰ θηρεύσωνται ἢ στρατόπεδον, παραδιδόασι τοῖς πολιτικοῖς ἀνδράσιν· αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἐπίστανται χρῆσθαι τούτοις, ἃ ἐθήρευσαν· ὥσπερ, οἶμαι, οἱ ὀρτυγοθῆραι τοῖς ὀρτυγοτρόφοις παραδιδόασιν. εἰ οὖν, ἦ δ' ὅς, δεόμεθ' ἐκείνης τῆς τέχνης, ἥτις ᾧ ἂν κτήσηται ἢ ποιήσασα ἢ θηρευσαμένη αὐτὴ καὶ ἐπιστήσεται χρῆσθαι, καὶ ἡ τοιαύτη ποιήσει ἡμᾶς μακαρίους, ἄλλην δή τινα, ἔφη, ζητητέον ἀντὶ τῆς στρατηγικῆς.

XVIII. ΚΡ. Τί λέγεις σύ, ὦ Σώκρατες; ἐκεῖνο τὸ μειράκιον τοιαῦτ' ἐφθέγξατο; — ΣΩ. Οὐκ οἴει, ὦ Κρίτων; — ΚΡ. Μὰ Δί' οὐ μέντοι. οἶμαι γὰρ αὐτὸν ἐγώ, εἰ ταῦτ' εἶπεν, οὔτ' Εὐθυδήμου οὔτ' ἄλλου οὐδενὸς ἔτ' ἀνθρώπων δεῖσθαι εἰς παιδείαν. — ΣΩ. Ἀλλ' ἄρα, ὦ πρὸς Διός, μὴ ὁ Κτήσιππος ἦν ὁ ταῦτ' εἰπών, ἐγὼ δ' οὐ μέμνημαι; — ΚΡ. Ποῖος Κτήσιππος; — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τόδε γ' εὖ οἶδ' ὅτι οὔτ' Εὐθύδημος οὔτε Διονυσόδωρος ἦν ὁ εἰπὼν ταῦτα. ἀλλ', ὦ δαιμόνιε Κρίτων, μή τις τῶν κρειττόνων παρὼν αὐτὰ ἐφθέγξατο; ὅτι γὰρ ἤκουσά γε ταῦτα, εὖ οἶδα. — ΚΡ. Ναὶ μὰ Δία, ὦ Σώκρατες· τῶν κρειττόνων μέντοι τις ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ πολύ γε. ἀλλὰ μετὰ τοῦτ' ἔτι τιν' ἐζητήσατε τέχνην; καὶ εὕρετ' ἐκείνην ἢ οὐχ εὕρετε, ἧς ἕνεκ' ἐζητεῖτε; — ΣΩ. Πόθεν, ὦ μακάριε, [εὕρομεν]; ἀλλ' ἦμεν πάνυ γελοῖοι, ὥσπερ τὰ παιδία τὰ τοὺς κορύδους διώκοντα, ἀεὶ ᾠόμεθ' ἑκάστην τῶν ἐπιστημῶν αὐτίκα λήψεσθαι, αἱ δ' ἀεὶ ὑπεξέφυγον. τὰ μὲν οὖν πολλὰ τί ἄν σοι λέγοιμι; ἐπὶ δὲ δὴ τὴν βασιλικὴν ἐλθόντες τέχνην καὶ διασκοπούμενοι αὐτήν, εἰ αὕτη εἴη ἡ τὴν εὐδαιμονίαν παρέχουσά τε καὶ ἀπεργαζομένη, ἐνταῦθ' ὥσπερ εἰς λαβύρινθον ἐμπεσόντες, οἰόμενοι ἤδη ἐπὶ τέλει εἶναι, περικάμψαντες πάλιν ὥσπερ ἐν ἀρχῇ τῆς ζητήσεως ἀνεφάνημεν ὄντες καὶ τοῦ ἴσου δεόμενοι, ὅσουπερ ὅτε τὸ πρῶτον ἐζητοῦμεν. — ΚΡ. Πῶς δὴ τοῦθ' ὑμῖν συνέβη, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἐγὼ φράσω. ἔδοξε γὰρ δὴ ἡμῖν ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ βασιλικὴ τέχνη ἡ αὐτὴ εἶναι. — ΚΡ. Τί οὖν δή; — ΣΩ. Ταύτῃ τῇ τέχνῃ ἥ τε στρατηγικὴ καὶ αἱ ἄλλαι παραδιδόναι ἄρχειν τῶν ἔργων, ὧν αὐταὶ δημιουργοί εἰσιν, ὡς μόνῃ ἐπισταμένῃ χρῆσθαι. σαφῶς οὖν ἐδόκει ἡμῖν αὕτη εἶναι, ἣν ἐζητοῦμεν, καὶ ἡ αἰτία τοῦ ὀρθῶς πράττειν ἐν τῇ πόλει, καὶ ἀτεχνῶς κατὰ τὸ Αἰσχύλου ἰαμβεῖον μόνη ἐν τῇ πρύμνῃ καθῆσθαι τῆς πόλεως, πάντα κυβερνῶσα, καὶ πάντων ἄρχουσα πάντα χρήσιμα ποιεῖν. — ΚΡ. Οὐκοῦν καλῶς ὑμῖν ἐδόκει, ὦ Σώκρατες;

XIX. ΣΩ. Σὺ κρινεῖς, ὦ Κρίτων, ἐὰν βούλῃ ἀκούειν καὶ τὰ μετὰ ταῦτα συμβάντα ἡμῖν. αὖθις γὰρ δὴ πάλιν ἐσκοποῦμεν ὡδέ πως· Φέρε, πάντων ἄρχουσα ἡ βασιλικὴ τέχνη τι ἡμῖν ἀπεργάζεται ἔργον, ἢ οὐδέν; Πάντως δήπου ἡμεῖς ἔφαμεν πρὸς ἀλλήλους. Οὐ καὶ

inventa dialecticis tradunt, ut iis utantur. Eia, pulcherrime et sapientissime Clinia, inquam, an sic est? Ita prorsus, inquit. atque eadem hac ratione duces exercitus, postquam vel urbem vel exercitum occuparunt, viris politicis prædam tradunt: nam ipsi his, quæ ceperunt, uti nesciunt: quemadmodum aucupes, qui postquam ceperunt coturnices, nutritoribus tradunt. si igitur ea arte indigemus, quæ vel faciendo vel venando quæsitis ipsa etiam uti sciat, beatosque efficiat possidentes, aliam sane quandam, inquit, quærere quam militarem oportet.

XVIII. Cr. Quid ais tu, o Socrates? numquid adolescentulus ille talia dixit? — So. Nonne putas, Crito? — Cr. Non per Jovem. nam reor illum, si talia dixit, neque Euthydemi neque alius cujuslibet hominis disciplina ulterius indigere. — So. Fortasse vero Ctesippus hæc dixit, ego vero non memini. — Cr. Quis Ctesippus? — So. Saltem hoc memini, neque Euthydemum attulisse hæc neque Dionysodorum. sed, o beate Crito, suspicor præstantiorem quempiam virum præsentem hæc dixisse: nam hæc me audivisse bene scio. — Cr. Per Jovem, o Socrates, excellentior aliquis ista protulisse mihi videtur, et quidem multo (præstantior). verum an post hæc artem amplius quandam quæsivistis? et invenistisne quam quærebatis, an non? — So. Nequaquam, o beate, verum ridiculum quiddam accidit: etenim puerorum more, qui galeritas sive alaudas insequuntur, vehementi quodam affectu singulas scientias persequebamur ac capturos nos e vestigio putabamus, singulæ vero deinceps subterfugiebant. quid igitur tibi multa illa narrem? regiam artem aggressi ac contemplati, essetne ea necne quæ beatos faciat, velut in labyrinthum delapsi, dum prope finem esse jam sperabamus, retrogressi quasi in principio rursus esse investigationis nos comperiebamus et nihil magis profecisse quam cum in principio disputationis essemus. — Cr. Quo pacto hoc vobis accidit? — So. Dicam. visa enim nobis regia facultas est eadem esse cum politica. — Cr. Qui tandem? — So. Ars imperatoria et omnes reliquæ operum suorum imperium huic arti submittere, utpote quæ sola uti sciat. clare igitur hæc esse videbatur, quam quærebamus, et causa recte rempublicam administrandi, et secundum illud Æschyli iambeum puppi sola civitatis insidere, et omnia gubernans et omnibus dominans omnia utilia facere. — Cr. Ergone recte visum vobis est, Socrates?

XIX. So. Ipse judicabis, Crito, si audire velis quæ post hæc nobis contigerunt. rursus enim hunc in modum consideravimus. Age, ars illa regia omnibus præsidens opus aliquod efficit, an nullum? Omnino aliquod, consensimus omnes. Nonne enim et tu hæc, Crito, concederes? —

σὺ ἂν ταῦτα φαίης, ὦ Κρίτων; —ΚΡ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί οὖν ἂν φαίης αὐτῆς ἔργον εἶναι; ὥσπερ εἰ σὲ ἐγὼ ἐρωτῴην, πάντων ἄρχουσα ἡ ἰατρική, ὧν ἄρχει, τί ἔργον παρέχεται; οὐ τὴν ὑγίειαν [ἂν] φαίης; — ΚΡ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί δέ; ἡ ὑμετέρα τέχνη ἡ γεωργία, πάντων ἄρχουσα, ὧν ἄρχει, τί ἔργον ἀπεργάζεται; οὐ τὴν τροφὴν ἂν φαίης τὴν ἐκ τῆς γῆς παρέχειν ἡμῖν; — ΚΡ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί δὲ [δή]; ἡ βασιλικὴ πάντων ἄρχουσα, ὧν ἄρχει, τί ἀπεργάζεται; ἴσως οὐ πάνυ γ' εὐπορεῖς. — ΚΡ. Μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς, ὦ Κρίτων. ἀλλὰ τοσόνδε γ' οἶσθα, ὅτι εἴπερ ἐστὶν αὕτη, ἣν ἡμεῖς ζητοῦμεν, ὠφέλιμον αὐτὴν δεῖ εἶναι. — ΚΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀγαθόν γέ τι δεῖ ἡμῖν αὐτὴν παραδιδόναι; — ΚΡ. Ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀγαθὸν δέ γέ που ὡμολογήσαμεν ἀλλήλοις ἐγώ τε καὶ Κλεινίας οὐδὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἐπιστήμην τινά. — ΚΡ. Ναί· οὕτως ἔλεγες. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ μὲν ἄλλα ἔργα, ἃ φαίη ἄν τις [τῆς] πολιτικῆς εἶναι — πολλὰ δέ που ταῦτ' ἂν εἴη, οἷον πλουσίους τοὺς πολίτας παρέχειν καὶ ἐλευθέρους καὶ ἀστασιάστους — πάντα ταῦτ' οὔτε κακὰ οὔτ' ἀγαθὰ ἐφάνη, ἔδει δὲ σοφοὺς ποιεῖν καὶ ἐπιστήμης μεταδιδόναι, εἴπερ ἔμελλεν αὕτη εἶναι ἡ ὠφελοῦσά τε καὶ εὐδαίμονας ποιοῦσα. — ΚΡ. Ἔστι ταῦτα· τότε γοῦν οὕτως ὑμῖν ὡμολογήθη, ὡς σὺ τοὺς λόγους ἀπήγγειλας. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἡ βασιλικὴ σοφοὺς ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀγαθούς; — ΚΡ. Τί γὰρ κωλύει, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἀλλ' ἆρα πάντας καὶ πάντ' ἀγαθούς; καὶ πᾶσαν ἐπιστήμην, σκυτοτομικήν τε καὶ τεκτονικὴν καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας αὕτη ἡ παραδιδοῦσά ἐστιν; — ΚΡ. Οὐκ οἶμαι ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλὰ τίνα δὴ ἐπιστήμην; ἢ τί χρησόμεθα; τῶν μὲν γὰρ ἔργων οὐδενὸς δεῖ αὐτὴν δημιουργὸν εἶναι τῶν μήτε κακῶν μήτ' ἀγαθῶν, ἐπιστήμην δὲ παραδιδόναι μηδεμίαν ἄλλην ἢ αὐτὴν ἑαυτήν. λέγωμεν δὴ οὖν, τίς ποτ' ἐστιν αὕτη, ἢ τί χρησόμεθα; βούλει φῶμεν, ὦ Κρίτων, ᾗ ἄλλους ἀγαθοὺς ποιήσομεν; — ΚΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οἳ τί ἔσονται ἡμῖν ἀγαθοὶ καὶ τί χρήσιμοι; ἢ ἔτι λέγωμεν, ὅτι ἄλλους ποιήσουσιν, οἱ δ' ἄλλοι ἐκεῖνοι ἄλλους; ὅ τι δέ ποτ' ἀγαθοί εἰσιν, οὐδαμοῦ ἡμῖν φαίνονται, ἐπειδήπερ τὰ ἔργα τὰ λεγόμενα εἶναι τῆς πολιτικῆς ἠτιμάσαμεν, ἀλλ' ἀτεχνῶς τὸ λεγόμενον ὁ Διὸς Κόρινθος γίγνεται, καὶ ὅπερ ἔλεγον, τοῦ ἴσου ἡμῖν ἐνδεῖ ἢ ἔτι πλέονος πρὸς τὸ εἰδέναι, τίς ποτ' ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη, ἣ ἡμᾶς εὐδαίμονας ποιήσει; — ΚΡ. Νὴ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, εἰς πολλήν γ' ἀπορίαν, ὡς ἔοικεν, ἀφίκεσθε. — ΣΩ. Ἔγωγ' οὖν καὶ αὐτός, ὦ Κρίτων, ἐπειδὴ ἐν ταύτῃ τῇ ἀπορίᾳ ἐνεπεπτώκη, πᾶσαν ἤδη φωνὴν ἠφίην, δεόμενος τοῖν ξένοιν, ὥσπερ Διοσκόρων ἐπικαλούμενος, σῶσαι ἡμᾶς, ἐμέ τε καὶ τὸ μειράκιον, ἐκ τῆς τρικυμίας τοῦ λόγου, καὶ παντὶ τρόπῳ σπουδάσαι, καὶ σπουδάσαντας ἐπιδεῖξαι, τίς ποτ' ἐστὶν ἡ ἐπιστήμη, ἧς τυχόντες ἂν καλῶς τὸν ἐπίλοιπον βίον διέλθοιμεν. — ΚΡ. Τί οὖν; ἠθέλησέ τι ὑμῖν

Cr. Absque dubio. — So. Quid ergo illius opus esse diceres? ut si te rogem, medicicina dum dominatur omnibus, quibus dominatur, quidnam opus exhibet? an non sanitatem responderes? — Cr. Utique. — So. Agricultura item vestra, dum omnibus, quorum est domina, dominatur, quid opus facit? nonne alimentum e terra porrigere inquies? — Cr. Equidem. — So. Regia igitur, cum omnibus, quorum est domina, dominetur, quid opus explet? fortasse non est tibi in promptu. — Cr. Non hercle, o Socrates. — So. Neque nobis, o Crito, sed hoc saltem nosti, si hæc ea est, quam quærimus, utilem eam esse oportere. — Cr. Summopere. — So. Nonne igitur boni aliquid afferre nobis eam oportet? — Cr. Necesse est, o Socrates. — So. Bonum autem nihil esse aliud quam scientiam quandam, ego et Clinias consensimus. — Cr. Ita: sic dicebas. — So. Opera igitur reliqua, quæ politicæ artis esse dici possunt — multa enim hæc essent, ex. gratia, divites facere cives et liberos et concordes — hæc omnia neque bona neque mala apparuerunt, oportebat autem eam sapientes efficere scientiæque participes facere, si quidem hæc futura est ea, quæ prosit et beatos efficiat. — Cr. Vera narras. sic enim tunc inter vos constitit, ut ipse recensuisti. — So. Numquid igitur regia disciplina sapientes homines bonosque facit? — Cr. Quid prohibet, Socrates? — So. Num omnes et in omnibus bonos? omnemque scientiam hæc præbet, coriariam et fabrilem et reliquas universas? — Cr. Haud equidem arbitror, o Socrates. — So. At quam scientiam? qua qua in re utemur? operum enim illorum, quæ neque bona sunt neque mala, opificem eam esse haud oportet, scientiam vero aliam præbere nullam quam ipsam se ipsam decet. dicamus igitur quænam hæc sit, et ad quam rem utemur? visne eam dicamus, o Crito, qua bonos faciemus ceteros? — Cr. Volo equidem. — So. Qui qua in re boni utilesve erunt? aut an dicere pergemus, quod alios facient, et illi ipsi alios item? quo autem boni sint, nusquam apparent, quandoquidem illa, quæ civilis artis opera dicuntur, rejecimus, plane autem, quod proverbio dicitur, Jovis Corinthus accidit, atque, ut supra dixeram, æquo intervallo, imo etiam longiori quam antea, ab ejus artis inventione absumus, quæ præstare nobis beatitudinem valeat. — Cr. Per Jovem, o Socrates, in ambiguitatem plurimam incidisse videmini. — So. Ego quidem, o Crito, cum in hanc dubitationem mersus essem, quam alta potui voce exclamavi, hospites illos tanquam Castorem et Pollucem Jovis filios suppliciter obsecrans, ut nos, me scilicet et adolescentulum, e turbulenta fluctuatione sermonum eriperent, jocisque omissis, serio nobis ostenderent, quæ potissimum scientia sit, quam adepti, quod vitæ superest, feliciter transigamus. — Cr. Numquid monstrare

ἐπιδεῖξαι ὁ Εὐθύδημος; — ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; καὶ ἤρξατό γε, ὦ ἑταῖρε, πάνυ μεγαλοφρόνως τοῦ λόγου ὧδε·

XX. Πότερον δή σε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτην b
5 τὴν ἐπιστήμην, περὶ ἣν πάλαι ἀπορεῖτε, διδάξω, ἢ ἐπιδείξω ἔχοντα; Ὦ μακάριε, ἦν δ' ἐγώ, ἔστι δ' ἐπὶ σοὶ τοῦτο; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἐπίδειξον τοίνυν με νὴ Δί', ἔφην ἐγώ, ἔχοντα· πολὺ γὰρ ῥᾷον ἢ μανθάνειν τηλικόνδ' ἄνδρα. Φέρε δή μοι ἀπόκριναι, ἔφη· ἔστιν
10 ὅ τι ἐπίστασαι; Πάνυ γε, ἦν δ' ἐγώ, καὶ πολλά, σμικρά γε. Ἀρκεῖ, ἔφη. ἆρ' οὖν δοκεῖς οἷόν τε, τὶ τῶν ὄντων τοῦθ' ὃ τυγχάνει ὄν, αὐτὸ τοῦτο μὴ εἶναι ἅμα; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. Οὐκοῦν σὺ ἔφησθ' ἐπίστα- c σθαί τι; Ἔγωγε. Οὐκοῦν ἐπιστήμων εἶ, εἴπερ ἐπί-
15 στασαι; Πάνυ γε, τούτου γ' αὐτοῦ. Οὐδὲν διαφέρει. ἀλλ' οὐκ ἀνάγκη σε ἔχει πάντ' ἐπίστασθαι ἐπιστήμονά γ' ὄντα; Μὰ Δί', ἔφην ἐγώ· ἐπεὶ πολλὰ ἄλλ' οὐκ ἐπίσταμαι. Οὐκοῦν εἴ τι μὴ ἐπίστασαι, οὐκ ἐπιστήμων εἶ. Ἐκείνου γε, ὦ φίλε, ἦν δ' ἐγώ. Ἧττον οὖν
20 τι, ἔφη, οὐκ ἐπιστήμων εἶ; ἄρτι δ' ἐπιστήμων ἔφησθ' εἶναι. καὶ οὕτω τυγχάνεις ὢν αὐτὸς οὗτος, ὃς εἶ, καὶ d αὖ πάλιν οὐκ εἶ κατὰ ταὐτὰ ἅμα. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ, Εὐθύδημε· τὸ γὰρ λεγόμενον, καλὰ δὴ παταγεῖς. πῶς οὖν ἐπίσταμαι ἐκείνην τὴν ἐπιστήμην, ἣν ζητοῦ-
25 μεν; ὡς δὴ τοῦτ' ἀδύνατόν ἐστι ταὐτὸν εἶναί τε καὶ μή· εἴπερ ἓν ἐπίσταμαι, ἅπαντ' ἐπίσταμαι· οὐ γὰρ ἂν εἴην ἐπιστήμων τε καὶ ἀνεπιστήμων ἅμα· ἐπεὶ δὲ πάντ' ἐπίσταμαι, κἀκείνην δὴ τὴν ἐπιστήμην ἔχω· ἆρ' οὕτω λέγεις, καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ σοφόν; Αὐτὸς σαυτόν γε δὴ
30 ἐξελέγχεις, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Τί δέ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ e Εὐθύδημε; σὺ οὐ πέπονθας τοῦτο ταὐτὸ πάθος; ἐγὼ γάρ τοι μετὰ σοῦ ὁτιοῦν ἂν πάσχων καὶ μετὰ Διονυσοδώρου τοῦδε, ⌈τῆς⌉ φίλης κεφαλῆς, οὐκ ἂν πάνυ ἀγανακτοίην. εἰπέ μοι, σφὼ οὐχὶ τὰ μὲν ἐπίστασθον τῶν
35 ὄντων, τὰ δ' οὐκ ἐπίστασθον; Ἥκιστά γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Διονυσόδωρος. Πῶς λέγετον; ἔφην ἐγώ, ἀλλ' οὐδὲν ἄρ' ἐπίστασθον; Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς.
294 Πάντ' ἄρα, ἔφην ἐγώ, ἐπίστασθον, ἐπειδήπερ καὶ a ὁτιοῦν; Πάντ', ἔφη. καὶ σύ γε πρός, εἴπερ καὶ ἓν
40 ἐπίστασαι, πάντ' ἐπίστασαι. Ὦ Ζεῦ, ἔφην ἐγώ, ὡς θαυμαστὸν λέγεις· καὶ ἀγαθὸν μέγα πέφανται. μῶν καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι πάντ' ἐπίστανται, ἢ οὐδέν; Οὐ γὰρ δήπου, ἔφη, τὰ μὲν ἐπίστανται, τὰ δ' οὐκ ἐπίστανται, καὶ εἰσὶν ἅμ' ἐπιστήμονές τε καὶ ἀνε-
45 πιστήμονες. Ἀλλὰ τί; ἦν δ' ἐγώ. Πάντες, ἦ δ' ὅς, πάντ' ἐπίστανται, εἴπερ καὶ ἕν. Ὦ πρὸς τῶν θεῶν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε — δῆλοι γάρ μοί ἐστον ἤδη, b ὅτι σπουδάζετον, καὶ μόλις ὑμᾶς προὐκαλεσάμην σπουδάζειν — αὐτὼ τῷ ὄντι πάντ' ἐπίστασθον, οἷον
50 τεκτονικὴν καὶ σκυτικήν; Πάνυ γ', ἔφη. Ἦ καὶ νευρορραφεῖν δυνατώ ἐστον; Καὶ ναὶ μὰ Δία καττύειν γε, ἔφη. Ἦ καὶ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἀστέρας, ὁπόσοι εἰσί, καὶ τὴν ἄμμον; Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς· εἶτ' οὐκ ἂν οἴει ὁμολογῆσαι ἡμᾶς;

vobis Euthydemus voluit? — So. Quidni? magnifice nimium, o amice, hunc in modum fari cœpit.

XX. Utrum te, o Socrates, banc, quam jampridem quæritis scientiam, doceam, inquit, an habere ipsam te ostendam? O beate vir, inquam, numquid hoc potes? Omnino, inquit. Ostende igitur, inquam, me habere: multo enim facilius mihi istud, quam hoc ætatis discere. Dic age, inquit, scisne quidquam? Scio equidem multa, inquam, parva quidem. Sufficit, inquit. putasne igitur aliquid eorum quæ sunt, id quod est, id ipsum non esse posse simul? Nullo pacto, inquam. An non scire te dicebas aliquid? Profecto. An non es sciens, si quidem scis? Sum quidem, illius saltem ipsius. Nihil refert. sed nonne necesse est scire te omnia, sciens qui es? Non per Jovem, inquam, quandoquidem alia multa minime scio. Si quid nescis, inquit, nonne es nescius? Illius saltem, inquam, o amice. Minus quodammodo nescius es? inquit, qui paulo ante scium te esse prædicabas. atque ita fit, ut ille ipse sis qui es et rursus non sis simul et secundum eadem? Esto, inquam, Euthydeme: nam, ut proverbio fertur, belle omnia crepas. qua igitur ratione scientiam illam, quam quærimus, habeo? quia videlicet fieri non potest, ut idem sit atque non sit: si unum quiddam scio, cuncta scio. non enim esse possum scius simul et nescius. quodsi omnia scio, illam quoque scientiam habeo: an ita loqueris, et hoc est illud scitum? Ipse te redarguis, inquit, o Socrates. Quid vero, Euthydeme, tibi, inquam, nonne idem hoc contigit? nam mibi quidem non multum molestum erit, quodcumque tecum una et cum Dionysodoro hoc, lepido capite, patiar. dic mihi, nonne vos quædam scitis, quædam nescitis? Minime quidem, o Socrates, Dionysodorus inquit. Quid dicitis? inquam, an nihil scitis? Imo scimus, inquit. Itaque omnia scitis, si aliquid scitis. Omnia certe, et tu quoque scis omnia, si unum aliquid scis. Pro Jupiter, inquam, quam mira dicis: et ingens hoc bonum apparuit: num et ceteri omnes sciunt omnia vel nihil? Non enim, inquit, sciunt aliqua, nesciunt alia, atque ita scientes sunt simul et nescientes. Quid ergo? inquam. Omnes, inquit, plane sciunt omnia, si vel unum. Di boni, inquam, o Dionysodore — jam enim apparet vos serio loqui et vix tandem ut serio ageretis, impetravi — ipsi revera scitis omnia? verbi causa, fabrilem artem et coriariam? Omnia prorsus, inquit. Numquid et nervis suere scitis? Certe, inquit, et per Jovem vel calceos. An, inquam, etiam talia, stellarum numerum et arenas? Et ista, inquit: quid ita putas nos non concessuros?

XXI. Καὶ ὁ Κτήσιππος ὑπολαβών, Πρὸς Διός, ἔφη, ὦ Διονυσόδωρε, τεκμήριόν τί μοι τούτων ἐπιδείξατον c τοιόνδε, ᾧ εἴσομαι, ὅτι ἀληθῆ λέγετον. Τί ἐπιδείξω; ἔφη. Οἶσθ' Εὐθύδημον ὁπόσους ὀδόντας ἔχει, καὶ ὁ 5 Εὐθύδημος ὁπόσους σύ; Οὐκ ἐξαρκεῖ σοι, ἔφη, ἀκοῦσαι, ὅτι πάντ' ἐπιστάμεθα; Μηδαμῶς, ἦ δ' ὅς, ἀλλὰ τοῦτ' ἔθ' ἡμῖν μόνον εἴπατον καὶ ἐπιδείξατον, ὅτι ἀληθῆ λέγετον. κἂν εἴπητον, ὁπόσους ἑκάτερος ἔχει ὑμῶν, καὶ φαίνησθε γνόντες ἡμῶν ἀριθμησάντων, ἤδη πεισό10 μεθ' ὑμῖν καὶ τἆλλα. Ἡγουμένω οὖν σκώπτεσθαι οὐκ d ἠθελέτην, ἀλλ' ὡμολογησάτην πάντα χρήματα ἐπίστασθαι καθ' ἓν ἕκαστον ἐρωτώμενοι ὑπὸ Κτησίππου. ὁ γὰρ Κτήσιππος πάνυ ἀπαρακαλύπτως οὐδὲν ὅ τι οὐκ ἠρώτα τελευτῶν, καὶ τὰ αἴσχιστα, εἰ ἐπισταίσθην. 15 τὼ δ' ἀνδρειότατ' ὁμόσ' ᾔτην τοῖς ἐρωτήμασιν, ὁμολογοῦντες εἰδέναι, ὥσπερ οἱ κάπροι οἱ πρὸς τὴν πληγὴν ὁμόσ' ὠθούμενοι. ὥστ' ἔγωγε καὶ αὐτός, ὦ Κρίτων, ὑπ' ἀπιστίας ἠναγκάσθην τελευτῶν ἐρέσθαι τὸν Εὐθύδημον, εἰ καὶ ὀρχεῖσθαι ἐπίσταιτο ὁ Διονυσόδωρος. e 20 Ὁ δέ, Πάνυ [γε], ἔφη. Οὐ δήπου, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἐς μαχαίρας γε κυβιστᾶν καὶ ἐπὶ τροχοῦ δινεῖσθαι τηλικοῦτος ὤν· οὕτω πόρρω σοφίας ἥκει; Οὐδέν, ἔφη, ὅ τι οὔ. Πότερον δέ, ἦν δ' ἐγώ, πάντα νῦν μόνον ἐπίστασθον ἢ καὶ ἀεί; Καὶ ἀεί, ἔφη. Καὶ ὅτε παιδία 25 ἤστην καὶ εὐθὺς γενόμενοι ἠπίστασθε πάντα; Ἐφάτην 295 ἅμ' ἀμφοτέρω. Καὶ ἡμῖν μὲν ἄπιστον ἐδόκει τὸ πρᾶ- a γμα εἶναι. Ὁ δ' Εὐθύδημος, Ἀπιστεῖς, ἔφη, ὦ Σώκρατες; Πλήν γ' ὅτι, [ἦν δ'] ἐγώ, εἰκὸς ὑμᾶς ἐστὶ σοφοὺς εἶναι. Ἀλλ' ἤν, ἔφη, ἐθελήσῃς μοι ἀποκρί30 νεσθαι, ἐγὼ ἐπιδείξω καὶ σὲ ταῦτα τὰ θαυμαστὰ ὁμολογοῦντα. Ἀλλὰ μήν, ἦν δ' ἐγώ, ἥδιστα ταῦτ' ἐξελέγχομαι. εἰ γάρ τοι λέληθα ἐμαυτὸν σοφὸς ὤν, σὺ δὲ τοῦτ' ἐπιδείξεις ὡς πάντ' ἐπίσταμαι καὶ ἀεί, τί μεῖζον ἕρμαιον αὐτοῦ ἂν εὕροιμι ἐν παντὶ τῷ βίῳ;

35 XXII. Ἀποκρίνου δή, ἔφη. Ὡς ἀποκρινουμένου ἐρώτα. Ἆρ' οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπιστήμων του b εἶ ἢ οὔ; Ἔγωγε. Πότερον οὖν ᾧ ἐπιστήμων εἶ, τούτῳ καὶ ἐπίστασαι, ἢ ἄλλῳ τῳ; Ὧ ἐπιστήμων· οἶμαι γάρ σε τὴν ψυχὴν λέγειν. ἢ οὐ τοῦτο λέγεις; Οὐκ αἰσχύ40 νει, ἔφη, ὦ Σώκρατες; ἐρωτώμενος ἀντερωτᾷς; Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλὰ πῶς ποιῶ; οὕτω γὰρ ποιήσω, ὅπως ἂν σὺ κελεύῃς. ὅταν μὴ εἰδῶ ὅ τι ἐρωτᾷς, κελεύεις με ὅμως ἀποκρίνεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἐπανερέσθαι; Ὑπολαμβάνεις γάρ δήπου τι, ἔφη, ὃ λέγω; Ἔγωγε, ἦν c 45 δ' ἐγώ. Πρὸς τοῦτο τοίνυν ἀποκρίνου, ὃ ὑπολαμβάνεις. Τί οὖν; ἔφην, ἂν σὺ μὲν ἄλλῃ ἐρωτᾷς διανοούμενος, ἐγὼ δ' ἄλλῃ ὑπολάβω, ἔπειτα πρὸς τοῦτ' ἀποκρίνωμαι, ἐξαρκεῖ σοι, ἐὰν μηδὲν πρὸς ἔπος ἀποκρίνωμαι; Ἔμοιγε, ἦ δ' ὅς· οὐ μέντοι σοί γε, ὡς ἐγᾦμαι. 50 Οὐ τοίνυν μὰ Δί' ἀποκρινοῦμαι, ἦν δ' ἐγώ, πρότερον, πρὶν ἂν πύθωμαι. Οὐκ ἀποκρινεῖ, ἔφη, πρὸς ἃν ἀεὶ ὑπολαμβάνῃς, ὅτι ἔχων φλυαρεῖς καὶ ἀρχαιότερος εἶ τοῦ δέοντος. Κἀγὼ ἔγνων αὐτόν, ὅτι μοι χαλεπαί- d νοι διαστέλλοντι τὰ λεγόμενα, βουλόμενός με θηρεῦσαι

XXI. Hic Ctesippus respondens, Argumentum per Jovem, inquit, o Dionysodore, nobis aliquid tale adducite, quo vos vera loqui sciam. Quale? inquit. Scisne, inquit, quot dentes Euthydemus, atque Euthydemus quot tu habeas? Non tibi sat est, inquit, quod omnia sciamus audisse? Minime, inquit, sed unum hoc etiam nobis ostendite, vera a vobis dici. nam si dixeritis quot dentes habeat uterque, nobisque postea numerantibus vera dixisse deprehendimini, jam cetera quoque vobis credemus. Illi vero cum mordere Ctesippum existimarent, respondere noluerunt, sed fatebantur se scire omnia, de singulis a Ctesippo interrogatos. Ctesippus enim nihil prætermittebat, sed de omnibus vel minimis quibusque, etiam turpissimis, tandem sciscitabatur, num scirent. illi autem forti animo contra responderunt, se omnia intelligere fatentes, aprorum instar, qui contra ictum nituntur. ita ut ipse quoque, o Crito, ob incredulitatem coactus essem denique Euthydemum interrogare, an etiam saltare Dionysodorus sciret. Ille vero consensit. Non tamen, inquam, super enses humi inclinato capite transilire et in rota volvi tam grandis natu: eo sapientiæ processit? Nihil est, inquit, quod nesciat. Tum ego, Num omnia nunc duntaxat cognoscitis an et semper? Et semper. Num a tenera ætate statimque nati omnia cognovistis? Ita, responderunt simul uterque. Nobis utique res incredibilis visa est. Tunc Euthydemus, Non credis, inquit, o Socrates? Excepto hoc, inquam, quod verisimile est vos sapientes esse. Et si mihi voles respondere, inquit, ostendam te quoque hæc mirabilia confitentem. Gratissimum sit, inquam, si hujus me convincas: si enim cum essem sapiens, nescivi hactenus, tu vero ostendes, scire me omnia et scivisse semper, quid majus in omni vita lucrum nancisci possem?

XXII. Responde igitur, inquit. Tanquam responsurum, inquam, interroga. Numquid igitur alicujus scius, inquit, es, o Socrates, an non? Sum, inquam. Utrum eodem scis quo scius es, an alio quopiam? Quo scius sum: arbitror enim te animam dicere. hancne intelligis? Nonne te pudet, inquit, o Socrates? dum interrogaris, vicissim interrogas? At quid faciam, inquam? faciam equidem utcumque jusseris. cum quod quæris ignorem, tamen jubes me respondere, non vero de iisdem denuo interrogare. Intelligis enim profecto, inquit, id quod quæro? Equidem, inquam. Ad istud ergo responde quod intelligis. Quid igitur? inquam, si tu alia cogitans interroges, alia vero ego intelligam, deinde ad hoc respondeam, satisne tibi putas, si nihil ad rem respondero? Mihi quidem sat erit, inquit: tibi tamen non, ut arbitror. Tum ego, per Jovem, non prius respondebo, quam audivero. Non respondebis, inquit, ad ea quæ intelligis, quia nugaris et rudior es quam oporteat. Agnovi tunc illum mihi jam subiratum, quod verba et dicta, quibus me irretire studebat, distinguerem. venit

τὰ ὀνόματα περιστήσας. ἀνεμνήσθην οὖν τοῦ Κόννου, ὅτι μοι κἀκεῖνος χαλεπαίνει ἑκάστοτε, ὅταν αὐτῷ μὴ ὑπείκω, ἔπειτά μου ἧττον ἐπιμελεῖται ὡς ἀμαθοῦς ὄντος. ἐπεὶ δ' οὖν διενενοήμην καὶ παρὰ τοῦτον φοι-5 τᾶν, ᾠήθην δεῖν ὑπείκειν, μή με σκαιὸν ἡγησάμενος φοιτητὴν μὴ προσδέχοιτο. εἶπον οὖν, Ἀλλ' εἰ δοκεῖ σοι, [ὦ] Εὐθύδημε, οὕτω ποιεῖν, ποιητέον· σὺ γὰρ e πάντως που κάλλιον ἐπίστασαι διαλέγεσθαι ἢ ἐγώ, τέχνην ἔχων ἰδιώτου ἀνθρώπου. ἐρώτα οὖν πάλιν ἐξ 10 ἀρχῆς. Ἀποκρίνου δή, ἔφη, πάλιν, πότερον ἐπίστασαί τῳ ἃ ἐπίστασαι, ἢ οὔ; Ἔγωγε, ἔφην, τῇ γε ψυχῇ. 296 Οὗτος αὖ, ἔφη, προσαποκρίνεται τοῖς ἐρωτωμένοις. a οὐ γὰρ ἔγωγ' ἐρωτῶ ὅτῳ, ἀλλ' εἰ ἐπίστασαί τῳ. Πλέον αὖ, ἔφην ἐγώ, τοῦ δέοντος ἀπεκρινάμην ὑπ' ἀπαιδευ-15 σίας. ἀλλὰ συγγίγνωσκέ μοι· ἀποκρινοῦμαι γὰρ ἤδη ἁπλῶς, ὅτι ἐπίσταμαί τῳ [ἀεὶ] ἃ ἐπίσταμαι. Πότερον, ἦ δ' ὅς, τῷ αὐτῷ τούτῳ γ' ἀεί, ἢ ἔστι μὲν ὅτε τούτῳ, ἔστι δ' ὅθ' ἑτέρῳ; Ἀεί, ὅταν ἐπίστωμαι, ἦν δ' ἐγώ, τούτῳ. Οὐκ αὖ, ἔφη, παύσει παραφθεγ-20 γόμενος; Ἀλλ' ὅπως μή τι ἡμᾶς σφήλῃ τὸ ἀεὶ τοῦτο. b Οὔκουν ἡμᾶς γε, ἔφη, ἀλλ' εἴπερ, σέ. ἀλλ' ἀποκρίνου· ἦ ἀεὶ τούτῳ ἐπίστασαι; Ἀεί, ἦν δ' ἐγώ, ἐπειδὴ δεῖ ἀφελεῖν τὸ ὅταν. Οὐκοῦν ἀεὶ μὲν τούτῳ ἐπίστασαι· ἀεὶ δ' ἐπιστάμενος πότερον τὰ μὲν τούτῳ 25 ἐπίστασαι ᾧ ἐπίστασαι, τὰ δ' ἄλλῳ, ἢ τούτῳ πάντα; Τούτῳ, ἔφην ἐγώ, ἅπαντα, ἅ γ' ἐπίσταμαι. Τοῦτ' ἐκεῖνο, ἔφη· ἥκει ταὐτὸ παράφθεγμα. Ἀλλ' ἀφαιρῶ, ἔφην ἐγώ, τὸ ἅ γ' ἐπίσταμαι. Ἀλλὰ μηδὲ ἕν, ἔφη, ἀφέλῃς· οὐδὲν γάρ σου δέομαι. ἀλλά c 30 μοι ἀπόκριναι· δύναι' ἂν ἅπαντ' ἐπίστασθαι, εἰ μὴ πάντ' ἐπίσταιο; Τέρας γὰρ ἂν εἴη, ἦν δ' ἐγώ. Καὶ ὃς εἶπε· Προστίθει τοίνυν ἤδη ὅ τι βούλει· ἅπαντα γὰρ ὁμολογεῖς ἐπίστασθαι. Ἔοικα, ἔφην ἐγώ, ἐπειδήπερ γ' οὐδεμίαν ἔχει δύναμιν τὸ ἃ ἐπίσταμαι, πάντα δ' 35 ἐπίσταμαι. Οὐκοῦν καὶ ἀεὶ ὡμολόγηκας ἐπίστασθαι τούτῳ, ᾧ ἐπίστασαι, εἴθ' ὅταν ἐπίστῃ εἴθ' ὅπως βούλει· ἀεὶ γὰρ ὡμολόγηκας ἐπίστασθαι καὶ ἅμα πάντα. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ παῖς ὢν ἠπίστω, καὶ ὅτ' ἐγίγνου, καὶ ὅτ' ἐφύου· καὶ πρὶν αὐτὸς γενέσθαι, καὶ πρὶν οὐρα-40 νὸν καὶ γῆν γενέσθαι, ἠπίστω ἅπαντα, εἴπερ ἀεὶ ἐπίστασαι. καὶ ναὶ μὰ Δία, ἔφη, αὐτὸς ἀεὶ ἐπιστήσει καὶ ἅπαντα, ἂν ἐγὼ βούλωμαι.

XXIII. Ἀλλὰ βουληθείης, ἦν δ' ἐγώ, ὦ πολυτίμητε Εὐθύδημε, εἰ δὴ τῷ ὄντι ἀληθῆ λέγεις. ἀλλ' οὐ 45 σοι πάνυ πιστεύω ἱκανῷ εἶναι, εἰ μή σοι συμβουληθείη ἀδελφός σου οὑτοσὶ Διονυσόδωρος· οὕτω δὲ τάχ' ἄν. εἴπετον δέ μοι, ἦν δ' ἐγώ — τὰ μὲν γὰρ ἄλλα e οὐκ ἔχω ὑμῖν πῶς ἂν ἀμφισβητοίην, οὕτως εἰς σοφίαν τερατώδεσιν ἀνθρώποις, ὅπως οὐ πάντ' ἐγὼ ἐπίσταμαι, 50 ἐπειδή [γ'] ὑμεῖς φατέ — τὰ δὲ τοιάδε πῶς φῶ ἐπίστασθαι, Εὐθύδημε, ὡς οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες ἄδικοί εἰσι; φέρε εἰπέ, τοῦτ' ἐπίσταμαι ἢ οὐκ ἐπίσταμαι; Ἐπίστασαι μέντοι, ἔφη. Τί; ἦν δ' ἐγώ. Ὅτι οὐκ ἄδικοί εἰσιν οἱ ἀγαθοί. Πάνυ γε, ἦν δ' ἐγώ, πάλαι. ἀλλ'

igitur mihi in mentem Conni ira, qui et ipse mihi indignatur, quoties ei non cedo, deinde me spernit velut rudem. postquam igitur constitueram hujus doctrinæ me tradere, arbitratus sum obsequi oportere, ne me ut ineptum et indocilem respuat. quare illi dixi, Si tibi ita, o Euthydeme, videtur agendum, ita agatur : tu namque multo melius disputandi rationem intelligis quam ego, qui rudis hominis artem habeo. interroga igitur iterum ab initio. Responde rursus, inquit, utrum scis aliquo quæ scis, an nullo? Anima, inquam. Hic, ait ille, plus quam rogatus sit respondet. non enim interrogo quo scias, sed utrum scias aliquo. Ego, inquam, ad hæc plus quam decebat propter imperitiam meam iterum respondi. sed ignosce mihi obsecro : respondebo enim jam simpliciter hoc, scio aliquo quæ scio. Utrum, ait, hoc eodem semper, an tum hoc, tum alio? Semper, inquam, quando scio, hoc. Hic ille, Nondum præter rem respondere desinis? Ne fortasse, inquam, illud semper nos fallat. Non nos, inquit, dicas, sed te, si quem. sed responde : utrum semper hoc scis? Semper, inquam, postquam illud quando oportet subtrahere. Ergo semper hoc scis : semper autem sciens utrum quædam hoc scis, quo scis, quædam alio, an hoc omnia? Hoc, inquam, cuncta, quæ quidem scio. Hic rursus transgrederis respondendo, o Socrates. Excipiatur, inquam, illud quæ quidem scio. Verum excipias, inquit, nihil prorsus : nihil enim a te peto. imo responde, possesne omnia scire, nisi scires omnia? Monstrum esset hoc, inquam. Adjice nunc jam, ait ille, quidquid lubet : cuncta namque scire fateris. Sic videor, inquam, quandoquidem nullius momenti est illud quæ scio, omnia autem scio. Ergone et semper confessus es scire hoc quo scis, sive quando scis, seu quomodocumque placet : semper enim scire es confessus et omnia simul. constat ergo, quod puer sciebas, et cum nascebaris et cum adolescebas : imo et antequam natus eras, et ante cœli terræque ortum sciebas omnia, si modo semper scis. et per Jovem semper scies et omnia, si ego voluero.

XXIII. Velis, inquam, honorande nimium Euthydeme, si quidem omnino vera dicis. sed posse te non multum confido, nisi idem tecum velit frater iste tuus : sic enim forte posses. dicatis vero mihi — cetera enim vobis non concedere non possum tam mirabili sapientia præditis, quominus ego omnia sciam, quandoquidem vos asseritis — talia vero qua ratione scire me dicam, Euthydeme, bonos viros injustos esse? age dic mihi, scione istud an nescio? Scis utique, inquit. Quid? inquam. Viros bonos non injustos esse. Jam pridem hoc, inquam. verum non istud

297 οὐ τοῦτ' ἐρωτῶ, ἀλλ' ὡς ἄδικοί εἰσιν οἱ ἀγαθοί, ποῦ a
ἐγὼ τοῦτ' ἔμαθον; Οὐδαμοῦ, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος.
Οὐκ ἄρ' ἐπίσταμαι, ἔφην, τοῦτ' ἐγώ. Διαφθείρεις,
ἔφη, τὸν λόγον, ὁ Εὐθύδημος πρὸς τὸν Διονυσόδωρον, καὶ
5 φανήσεται οὑτοσὶ οὐκ ἐπιστάμενος, καὶ ἐπιστήμων ἅμ'
ὢν καὶ ἀνεπιστήμων. Καὶ ὁ Διονυσόδωρος ἠρυθρίασεν.
Ἀλλὰ σύ, ἦν δ' ἐγώ, πῶς λέγεις, ὦ Εὐθύδημε;
οὐ δοκεῖ σοι ὀρθῶς ἀδελφὸς λέγειν ὁ πάντ' εἰδώς; Ἀδελ- b
φὸς γάρ, ἔφη, ἐγώ εἰμι Εὐθυδήμου; ταχὺ ὑπολαβὼν ὁ
10 Διονυσόδωρος. Κἀγὼ εἶπον, Ἔασον, ὦ 'γαθέ, ἕως
ἂν Εὐθύδημός με διδάξῃ, ὡς ἐπίσταμαι τοὺς ἀγαθοὺς
ἄνδρας ὅτι ἄδικοί εἰσι, καὶ μή μοι φθονήσῃς τοῦ μαθήματος.
Φεύγεις, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Διονυσόδωρος,
καὶ οὐκ ἐθέλεις ἀποκρίνεσθαι. Εἰκότως γ', εἶπον
15 ἐγώ· ἥττων γάρ εἰμι καὶ τοῦ ἑτέρου ὑμῶν, ὥστε πολ- c
λοῦ δέω μὴ οὐ δύο γε φεύγειν. πολὺ γάρ πού εἰμι
φαυλότερος τοῦ Ἡρακλέους, ὃς οὐχ οἷός τ' ἦν τῇ θ'
ὕδρᾳ διαμάχεσθαι, σοφιστρίᾳ οὔσῃ καὶ διὰ τὴν σοφίαν
ἀνιείσῃ, εἰ μίαν κεφαλὴν ἀποτμηθείη τοῦ λόγου, πολ-
20 λὰς ἀντὶ τῆς μιᾶς, καὶ καρκίνῳ τινὶ ἑτέρῳ σοφιστῇ,
ἐκ θαλάττης ἀφιγμένῳ, νεωστί, μοι δοκεῖν, καταπεπλευκότι·
ὃς ἐπειδὴ αὐτὸν ἐλύπει οὕτως ἐκ τοῦ ἐπ'
ἀριστερὰ λέγων καὶ δάκνων, τὸν Ἰόλεων τὸν ἀδελφιδοῦν
βοηθὸν ἐπεκαλέσατο, ὁ δ' αὐτῷ ἱκανῶς ἐβοήθησεν. d
25 ὁ δ' ἐμὸς Ἰόλεως Πατροκλῆς εἰ ἔλθοι, πλέον ἂν θάτερον
ποιήσειεν.

XXIV. Ἀπόκριναι δή, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος, ὁπότε
σοι ταῦθ' ὕμνηται· πότερον ὁ Ἰόλεως τοῦ Ἡρακλέους
μᾶλλον ἦν ἀδελφιδοῦς ἢ σός; Κράτιστον τοίνυν μοι,
30 ὦ Διονυσόδωρε, ἦν δ' ἐγώ, ἀποκρίνασθαί σοι. οὐ γὰρ
μὴ ἀνῇς ἐρωτῶν — σχεδόν τι ἐγὼ τοῦτ' εὖ οἶδα — φθονῶν
καὶ διακωλύων, ἵνα μὴ διδάξῃ με ὁ Εὐθύδημος
ἐκεῖνο τὸ σοφόν. Ἀποκρίνου δή, ἔφη. Ἀποκρινοῦμαι
δή, εἶπον, ὅτι τοῦ Ἡρακλέους ἦν ὁ Ἰόλεως ἀδελφιδοῦς,
35 ἐμὸς δ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδ' ὁπωστιοῦν. οὐ γὰρ Πατρο- e
κλῆς ἦν αὐτῷ πατήρ, ὁ ἐμὸς ἀδελφός, ἀλλὰ παραπλήσιον
μὲν τοὔνομα Ἰφικλῆς, ὁ Ἡρακλέους ἀδελφός. Πατροκλῆς
δέ, ἦ δ' ὅς, σός; Πάνυ γ', ἔφην ἐγώ, ὁμομήτριός
γε, οὐ μέντοι ὁμοπάτριος. Ἀδελφὸς ἄρ' ἐστί
40 σοι καὶ οὐκ ἀδελφός. Οὐχ ὁμοπάτριός γε, ὦ βέλτιστε,
ἔφην· ἐκείνου μὲν γὰρ Χαιρέδημος ἦν πατήρ, ἐμὸς δὲ
Σωφρονίσκος. Πατὴρ δ' ἦν, ἔφη, Σωφρονίσκος καὶ
Χαιρέδημος; Πάνυ γ', ἔφην· ὁ μὲν γ' ἐμός, ὁ δ' ἐκείνου.
298 Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, ἕτερος ἦν Χαιρέδημος τοῦ πατρός; a
45 Τοὐμοῦ γ', ἔφην ἐγώ. Ἆρ' οὖν πατὴρ ἦν ἕτερος ὢν
πατρός; ἢ σὺ εἶ ὁ αὐτὸς τῷ λίθῳ; Δέδοικα μὲν ἔγωγ',
ἔφην, μὴ φανῶ ὑπὸ σοῦ ὁ αὐτός· οὐ μέντοι μοι δοκῶ.
Οὐκοῦν ἕτερος εἶ, ἔφη, τοῦ λίθου; Ἕτερος μέντοι.
Ἄλλο τι οὖν ἕτερος, ἦ δ' ὅς, ὢν λίθου οὐ λίθος εἶ; καὶ
50 ἕτερος ὢν χρυσοῦ οὐ χρυσὸς εἶ; Ἔστι ταῦτα. Οὐκοῦν
καὶ ὁ Χαιρέδημος, ἔφη, ἕτερος ὢν πατρὸς οὐκ ἂν πα- b
τὴρ εἴη. Ἔοικεν, ἦν δ' ἐγώ, οὐ πατὴρ εἶναι. Εἰ γὰρ
δήπου, ἔφη, πατήρ ἐστιν ὁ Χαιρέδημος, ὑπολαβὼν
ὁ Εὐθύδημος, πάλιν αὖ ὁ Σωφρονίσκος ἕτερος ὢν πα-

quæro, sed injustos esse bonos, ubi hoc didici? Nusquam, Dionysodorus ait. Hoc ergo, inquam, nescio ego. Tunc Euthydemus ad Dionysodorum conversus ait, Sermonem corrumpis, apparebitque iste nesciens, et sciens simul et nesciens. Tum Dionysodorus erubuit. Tu vero, inquam ego, quid ais, Euthydeme? non videtur tibi frater tuus recte loqui, qui noverit omnia? Frater ego sum Euthydemi? Dionysodorus ait statim. Mitte istæc, inquam, o bone vir, donec me Euthydemus docuerit, quod sciam viros bonos injustos esse, neque hanc mihi doctrinam invideas. Fugis, o Socrates, ait Dionysodorus, neque vis respondere. Non injuria, inquam, fugio: nam cum vel alterutro vestrûm sim imbecillior, cur non multo magis duos fugiam? Hercule enim multo sum imbecillior, qui pugnare non valuit adversus hydram sophisticam, cui propter sapientiam pro uno sermonis capite amputato multa repullulabant, et simul adversus cancrum, sophistam quendam, ex mari advenam et nuper, ut arbitror, advectum navi: a quo cum Hercules ad sinistram angeretur verbis et dentibus, nepotis sui Iolai auxilium imploravit, qui satis illi succurrit. meus autem Iolaus Patrocles si veniret, etiam pejorem redderet rem meam.

XXIV. Responde ergo, inquit Dionysodorus, postquam tu hæc prædicasti: utrum Iolaus Herculis magis fratris filius quam tuus fuit? Optimum profecto mihi est, inquam, tibi respondere, o Dionysodore. non enim desines sciscitari (probe fere hoc scio), et propter invidiam quandam interturbare, ne Euthydemus sapiens illud me doceat. Responde igitur, inquit. Respondebo jam, inquam, Iolaum Herculis fratris filium fuisse, meum autem, ut mihi videtur, nequaquam. non enim pater ipsi fuit Patrocles, frater meus, sed aliquis nomine proximus, Iphicles, Herculis frater. Patrocles autem, inquit, tuus? Meus, inquam, ex matre quidem eadem, non tamen ex eodem patre. Frater ergo tibi est, inquit, et non frater. Non saltem eodem ex patre, inquam, vir optime: illius enim pater Chæredemus erat, Sophroniscus autem meus. Pater autem, inquit, erat Sophroniscus atque Chæredemus? Omnino, inquam: ille mihi, hic isti. Nonne Chæredemus alius quam pater erat? Alius scilicet quam pater meus, inquam ego. Numquid igitur pater erat, cum alius quam pater esset? an tu idem es quod lapis? Vereor, inquam, ne eundem videri tu me facias: mihi tamen non videor. Nonne igitur alius es quam lapis? Alius certe. Ergone alius cum sis quam lapis, non es lapis? et cum sis alius quam aurum, non es aurum? Sic est, inquam. Eadem igitur ratione Chæredemus, cum alius sit quam pater, pater non erit? Videtur, inquam, non esse pater. Ad hæc Euthydemus, Si enim pater est Chæredemus, rursus Soohroniscus, cum alius

τρὸς οὐ πατήρ ἐστιν, ὥστε σὺ, ὦ Σώκρατες, ἀπάτωρ
εἶ. Καὶ ὁ Κτήσιππος ἐκδεξάμενος, Ὁ δ' ὑμέτερος,
ἔφη, αὖ πατὴρ οὐ ταὐτὰ ταῦτα πέπονθεν; ἕτερός ἐστι
τοὐμοῦ πατρός; Πολλοῦ γ', ἔφη, δεῖ, ὁ Εὐθύδημος.
5 Ἀλλὰ, ἦ δ' ὅς, ὁ αὐτός; Ὁ αὐτὸς μέντοι. Οὐκ ἂν
συμβουλοίμην. ἀλλὰ πότερον, ὦ Εὐθύδημε, ἐμὸς μό- c
νος ἐστὶ πατὴρ ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων; Καὶ τῶν
ἄλλων, ἔφη· ἢ οἴει τὸν αὐτὸν πατέρα ὄντα οὐ πατέρα
εἶναι; Ὤμην δῆτα, ἔφη ὁ Κτήσιππος. Τί δέ; ἦ δ' ὅς,
10 χρυσὸν ὄντα μὴ χρυσὸν εἶναι; ἢ ἄνθρωπον ὄντα μὴ
ἄνθρωπον; Μὴ γὰρ, ἔφη ὁ Κτήσιππος, ὦ Εὐθύδημε·
τὸ λεγόμενον, οὐ λίνον λίνῳ συνάπτεις. δεινὸν γὰρ λέ-
γεις πρᾶγμα, εἰ ὁ σὸς πατὴρ πάντων ἐστὶ πατήρ. Ἀλλ'
ἔστιν, ἔφη. Πότερον ἀνθρώπων; ἦ δ' ὃς ὁ Κτήσιπ-
15 πος, ἢ καὶ ἵππων καὶ τῶν ἄλλων πάντων ζῴων; Πάν- d
των, ἔφη. Ἦ καὶ ἡ μήτηρ μήτηρ; Καὶ ἡ μήτηρ γε.
Καὶ τῶν ἐχίνων ἄρα, ἔφη, ἡ σὴ μήτηρ μήτηρ ἐστὶ τῶν
θαλαττίων. Καὶ ἡ σή γ', ἔφη. Καὶ σὺ ἄρ' ἀδελφὸς εἶ
τῶν κωβιῶν καὶ κυναρίων καὶ χοιριδίων. Καὶ γὰρ
20 σὺ, ἔφη. Καὶ πρὸς ἄρα σοι πατήρ ἐστι καὶ κύων.
Καὶ γὰρ σοὶ, ἔφη. Αὐτίκα δέ γε, ἦ δ' ὃς ὁ Διονυσό-
δωρος, ἐάν μοι ἀποκρίνῃ, ὦ Κτήσιππε, ὁμολογήσεις
ταῦτα. εἰπὲ γάρ μοι, ἔστι σοι κύων; Καὶ μάλα πονη-
ρὸς, ἔφη ὁ Κτήσιππος. Ἔστιν οὖν αὐτῷ κυνίδια; e
25 Καὶ μάλ', ἔφη, ἕτερα τοιαῦτα. Οὐκοῦν πατήρ ἐστιν
αὐτῶν ὁ κύων; Ἔγωγέ τοι εἶδον, ἔφη, αὐτὸν ὀχεύοντα
τὴν κύνα. Τί οὖν; οὐ σός ἐστιν ὁ κύων; Πάνυ γ', ἔφη.
Οὐκοῦν πατὴρ ὢν σός ἐστιν, ὥστε σὸς πατὴρ γίγνεται
ὁ κύων καὶ σὺ κυναρίων ἀδελφός; Καὶ αὖθις ταχὺ ὑπο-
30 λαβὼν ὁ Διονυσόδωρος, ἵνα μὴ πρότερόν τι εἴποι
ὁ Κτήσιππος, Καὶ ἔτι γέ μοι σμικρὸν, ἔφη, ἀπόκρι-
ναι· τύπτεις τὸν κύνα τοῦτον;

XXV. Καὶ ὁ Κτήσιππος γελάσας, Νὴ τοὺς θεοὺς,
ἔφη· οὐ γὰρ δύναμαι σέ. Οὐκοῦν τὸν σαυτοῦ πατέ- a
296ρα, ἔφη, τύπτεις; Πολὺ μέντοι, ἔφη, δικαιότερον τὸν
ὑμέτερον πατέρα τύπτοιμι, ὅ τι μαθὼν σοφοὺς υἱεῖς
οὕτως ἔφυσεν. ἀλλ' ἦ που, ὦ Εὐθύδημε, ἔφη ὁ Κτή-
σιππος, πολλ' ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς ὑμετέρας σοφίας ταύτης
ἀπολέλαυκεν ὁ πατὴρ ὁ ὑμέτερός τε καὶ τῶν κυνιδίων.
40 Ἀλλ' οὐδὲν δεῖται πολλῶν ἀγαθῶν, ὦ Κτήσιππε, οὔτ'
ἐκεῖνος οὔτε σύ. Οὐδὲ σὺ, ἦ δ' ὅς, ὦ Εὐθύδημε, b
αὐτός; Οὐδ' ἄλλος γ' οὐδεὶς ἀνθρώπων. εἰπὲ γάρ μοι,
ὦ Κτήσιππε, εἰ ἀγαθὸν νομίζεις εἶναι ἀσθενοῦντι φάρ-
μακον πιεῖν ἢ οὐκ ἀγαθὸν εἶναι δοκεῖ σοι, ὅταν δέηται·
45 ἢ εἰς πόλεμον ὅταν ἴῃ, ὅπλα ἔχοντα μᾶλλον ἰέναι
ἢ ἄνοπλον. Ἔμοιγε, ἔφη. καίτοι οἶμαί τί σε τῶν κα-
λῶν ἐρεῖν. Σὺ ἄριστ' εἴσει, ἔφη· ἀλλ' ἀποκρίνου.
ἐπειδὴ γὰρ ὡμολόγεις ἀγαθὸν εἶναι φάρμακον, ὅταν
δέῃ, πίνειν ἀνθρώπῳ, ἄλλο τι τοῦτο τἀγαθὸν ὡς πλεῖ-
50 στον δεῖ πίνειν, καὶ καλῶς ἐκεῖ ἕξει, ἐάν τις αὐτῷ τρί-
ψας ἐγκεράσῃ ἐλλεβόρου ἅμαξαν; Καὶ ὁ Κτήσιππος
εἶπε, Πάνυ γε σφόδρα, ὦ Εὐθύδημε, ἐὰν ᾖ γ' ὁ πίνων c
ὅσος ὁ ἀνδριὰς ὁ ἐν Δελφοῖς. Οὐκοῦν, ἔφη, κἂν τῷ
πολέμῳ ἐπειδὴ ἀγαθόν ἐστιν ὅπλα ἔχειν, ὡς πλεῖστα

sit quam pater, non est pater, ita ut sine patre sis, o Socrates. Sermonem vero suscipiens Ctesippus intulit, Pater autem vester, cum eadem de eo dici possint, aliusne est quam pater meus? Longe abest, Euthydemus ait. Num idem? Idem sane. Non vellem. sed utrum, o Euthydeme, pater est mihi soli an etiam ceteris hominibus? Et ceteris, inquit: aut an putas, eundem hominem patrem exsistentem non esse patrem? Putaram equidem, Ctesippus inquit. An et aurum, inquit, aurum exsistens non esse aurum? et hominem exsistentem hominem non esse? Tum Ctesippus, Ne ita loquaris, o Euthydeme: quod dicitur, non lino linum connectis: ferri enim nequit quod dicis, si pater tuus pater est omnium. Est tamen, inquit. Utrum hominum duntaxat, inquit Ctesippus, an equorum etiam ceterorumque animalium omnium? Omnium prorsus. An et mater tua mater omnium? Et mater. Ergo tua mater echinorum marinorum quoque mater est. Etiam tua, inquit. Et tu igitur frater es gobiorum, catulorum et porcellorum. Ut etiam tu, inquit. Quin etiam tibi pater est canis. Et tibi. Hic Dionysodorus, Si mihi respondere, Ctesippe, volueris, faciam ut ista statim concedas. dic age, est tibi canis? Malus admodum canis, Ctesippus ait. Habetne catulos? Non minus malos. An non illorum pater est canis? Prorsus: vidi namque illum cum cane matre coeuntem. Quid igitur? nonne tuus est canis? Est. Nonne igitur pater exsistens tuus est, ita ut tuus pater fiat canis et tu catulorum frater. Et ne quid Ctesippus prius objiceret, repente adjecit Dionysodorus, Paulum quid ultra responde: canemne hunc verberas?

XXV. Arridens Ctesippus ait, Verbero per deos: te enim non possum. An non igitur tuum patrem verberas? Longe, respondit, justius patrem vestrum verberarem, quod adeo sapientes filios genuit. profecto, o Euthydeme, multa bona ex vestra hac sapientia vester et catulorum pater percepit. Sed neque ille bonis multis indiget, o Ctesippe, neque tu. Neque tu, o Euthydeme? Neque alius quisquam hominum, inquit. dic enim, o Ctesippe, mihi, utrum bonum esse censeas ægrotanti pharmacum bibere quando oportet, an non: vel homini pugnaturo bonum esse armato an inermi? Arbitror equidem, inquit. nempe exspecto aliquid egregium te dicturum. Ipse videbis optime, inquit: verum responde. postquam confessus es bonum esse, quando res postulat, pharmacum aliquem bibere, numquid hoc bonum quam plurimum oportet bibere, optimumque tunc erit, si qui terat infundat poculo hellebori tantum, quantum curru aliquo vehitur? Prorsus ita, Ctesippus ait, si tantus sit qui bibiturus est, quanta est statua Delphica. Nonne similiter et in bello, inquit, si bonum est armis indui, quam plurima jacula et

δεῖ ἔχειν δόρατά τε καὶ ἀσπίδας, ἐπειδήπερ ἀγαθόν ἐστι; Μάλα δήπου, ἔφη ὁ Κτήσιππος· σὺ δ᾽ οὐχ οἴει, ὦ Εὐθύδημε, ἀλλὰ μίαν καὶ ἓν δόρυ; Ἔγωγε. Ἦ καὶ τὸν Γηρυόνην ἂν, ἔφη, καὶ τὸν Βριάρεων οὕτω σὺ 5 ὁπλίσαις; ἐγὼ δ᾽ ᾤμην σε δεινότερον εἶναι, ἅθ᾽ ὁπλομάχην ὄντα, καὶ τόνδε τὸν ἑταῖρον. Καὶ ὁ μὲν Εὐθύδημος ἐσίγησεν· ὁ δὲ Διονυσόδωρος πρὸς τὰ πρότερον d ἀποκεκριμένα τῷ Κτησίππῳ ἤρετο, Οὐκοῦν καὶ χρυσίον, ἦ δ᾽ ὅς, ἀγαθὸν δοκεῖ σοι εἶναι ἔχειν; Πάνυ, καὶ 10 ταῦτά γε πολὺ, ἔφη ὁ Κτήσιππος. Τί οὖν; ἀγαθὸν οὐ δοκεῖ σοι χρήματα ἀεί τ᾽ ἔχειν καὶ πανταχοῦ; Σφόδρα γ᾽, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τὸ χρυσίον ἀγαθὸν ὁμολογεῖς εἶναι; Ὡμολόγηκα μὲν οὖν, ἦ δ᾽ ὅς. Οὐκοῦν ἀεὶ δεῖ αὐτὸ ἔχειν καὶ πανταχοῦ καὶ ὡς μάλιστ᾽ ἐν ἑαυτῷ; 15 καὶ εἴη ἂν εὐδαιμονέστατος, εἰ ἔχοι χρυσίου μὲν τρία e τάλαντα ἐν τῇ γαστρὶ, τάλαντον δ᾽ ἐν τῷ κρανίῳ, στατῆρα δὲ χρυσοῦ ἐν ἑκατέρῳ τὠφθαλμῷ; Φασί γ᾽ οὖν, ὦ Εὐθύδημε, ἔφη ὁ Κτήσιππος, τούτους εὐδαιμονεστάτους εἶναι Σκυθῶν καὶ ἀρίστους ἄνδρας, οἳ χρυσίον τ᾽ ἐν 20 τοῖς κρανίοις ἔχουσι πολὺ τοῖς ἑαυτῶν, ὥσπερ σὺ νῦν δὴ ἔλεγες τὸν κύνα τὸν πατέρα, καὶ ὃ θαυμασιώτερόν γ᾽ ἔτι, ὅτι καὶ πίνουσιν ἐκ τῶν ἑαυτῶν κρανίων κεχρυσωμένων, καὶ ταῦτ᾽ ἐντὸς καθορῶσι, τὴν ἑαυτῶν κορυ300 φὴν ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες. Πότερον δ᾽ ὁρῶσιν, ἔφη a 25 ὁ Εὐθύδημος, καὶ Σκύθαι τε καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τὰ δυνατὰ ὁρᾶν ἢ τὰ ἀδύνατα; Τὰ δυνατὰ δήπου. Οὐκοῦν καὶ σὺ, ἔφη; Κἀγώ· Ὁρᾷς οὖν τὰ ἡμέτερα ἱμάτια; Ναί. Δυνατὰ οὖν ὁρᾶν ἐστὶ ταῦτα. Ὑπερφυῶς, ἔφη ὁ Κτήσιππος. Τί δέ; ἦ δ᾽ ὅς. Μηδέν. σὺ 30 δ᾽ ἴσως οὐκ οἴει αὐτὰ ὁρᾶν· οὕτως ἡδὺς εἶ. ἀλλά μοι δοκεῖς, Εὐθύδημε, οὐ καθεύδων ἐπικεκοιμῆσθαι, καὶ [εἰ] οἷόν τε λέγοντα μηδὲν λέγειν, καὶ σὺ τοῦτο ποιεῖν. b

XXVI. Ἦ γὰρ οὐχ οἷόν τε, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος, σιγῶντα λέγειν; Οὐδ᾽ ὁπωστιοῦν, ἦ δ᾽ ὃς ὁ Κτήσιππος. 35 Ἆρ᾽ οὐδὲ λέγοντα σιγᾶν; Ἔτι ἧττον, ἔφη. Ὅταν οὖν λίθους λέγῃς καὶ ξύλα καὶ σιδήρια, οὐ σιγῶντα λέγεις; Οὔκουν, εἴ γ᾽ ἐγὼ, ἔφη, παρέρχομαι ἐν τοῖς χαλκείοις, ἀλλὰ φθεγγόμενα καὶ βοῶντα μέγιστον τὰ σιδήρια λέγεται, ἐάν τις ἅψηται· ὥστε τοῦτο μὲν ὑπὸ 40 σοφίας ἔλαθες οὐδὲν εἰπών. ἀλλ᾽ ἔτι μοι τὸ ἕτερον ἐπιδείξατον, ὅπως αὖ ἔστι λέγοντα σιγᾶν — Καί μοι c ἐδόκει ὑπεραγωνιᾶν ὁ Κτήσιππος διὰ τὰ παιδικά — Ὅταν σιγᾷς, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, οὐ πάντα σιγᾷς; Ἔγωγε, ἦ δ᾽ ὅς. Οὐκοῦν καὶ τὰ λέγοντα σιγᾷς, εἴπερ 45 τῶν ἁπάντων ἐστὶ τὰ λέγοντα. Τί δέ; ἔφη ὁ Κτήσιππος, οὐ σιγᾷ πάντα; Οὐ δήπου, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. Ἀλλ᾽ ἄρα, ὦ βέλτιστε, λέγει τὰ πάντα; Τά γε δήπου λέγοντα. Ἀλλ᾽, ἦ δ᾽ ὅς, οὐ τοῦτ᾽ ἐρωτῶ, ἀλλ᾽ εἰ τὰ πάντα σιγᾷ ἢ λέγει; Οὐδέτερα καὶ ἀμφότερα, ἔφη 50 ὑφαρπάσας ὁ Διονυσόδωρος· εὖ γὰρ οἶδ᾽ ὅτι τῇ ἀποκρίσει οὐχ ἕξεις ὅ τι χρῇ. Καὶ ὁ Κτήσιππος, ὥσπερ d εἰώθει, μέγα πάνυ ἀνακαγχάσας, Ὦ Εὐθύδημε, ἔφη, ἀδελφός σου ἐξημφοτέρικε τὸν λόγον, καὶ ἀπόλωλέ τε καὶ ἥττηται. Καὶ ὁ Κλεινίας πάνυ ἥσθη καὶ ἐγέλασεν·

clypeos habere oportet, quandoquidem id bonum est? Et maxime quidem, Ctesippus ait : tu vero non putas, Euthydeme, sed unum unumque jaculum? Equidem, inquit. Itane etiam Geryonen, inquit, Briareumque armares? ego autem putabam robustiorem te esse, utpote virum armigerum, nec non socium istum. Euthydemus quidem tacuit : Dionysodorus autem adversus ea, quæ prius Ctesippus responderat, intulit, Ergone etiam bonum tibi esse videtur aurum habere? Valde quidem multum, respondit Ctesippus. An non bonum tibi videtur, habere pecunias semper atque ubique? Maxime, inquit. Nonne bonum esse aurum quoque confiteris? Confessi jam sumus. Igiturne semper id habere et ubique oportet et in se ipso quam maxime? et beatissimus is esset, qui tria auri talenta in ventre haberet, talentum in cranio, staterem autem auri in utroque oculo. Ferunt, inquit Ctesippus, o Euthydeme, apud Scythas eos felicissimos optimosque viros esse, qui in suis craniis aurum multum habent, quemadmodum tu paulo ante canem dicebas patrem, et quod magis etiam mirum, suis ex craniis deauratis bibunt, et hæc introspiciunt verticem frontemque suam manibus tenentes. Ad hæc Euthydemus, Utrum vident et Scythæ et ceteri homines quæ possunt videri (videre) an quæ non possunt? Quæ possunt plane. Nonne et tu? Et ego similiter. Viden' igitur nostras vestes? Video. Possunt igitur hæ videri (videre). Mirifice, Ctesippus ait. Quid (possunt videre)? inquit. Nihil. tu vero fortasse non putas eas videre : usque adeo jucundus es vir. sed videris mihi, Euthydeme, extra somnium obdormisse, et si fieri potest, ut quis dicens nihil dicat, tu quoque hoc facere.

XXVI. Numquid impossibile est, Dionysodorus ait, tacentem (tacentia) dicere? Impossibile, Ctesippus inquit. Dicentem (dicentia) vero tacere? Multo minus. Quando igitur lapides dicis et lignum et ferrum nonne tacentia (tacentem) dicis? Haud (tacentia,) si per officinas ferrarias obambulo, sed, si quis pulset ferra, sonare et reboare maxime dicuntur : quare quam nihil dicas propter sapientiam hic non satis animadvertisti. sed quod restat, ostendite illud dicentem (dicentia) tacere. — Et mihi visus est tunc vehementer Ctesippus propter amasium sollicitus esse. — Quando siles, inquit Euthydemus, nonne omnia siles? Equidem. Ergo etiam dicentia siles, siquidem dicentia in numero omnium sunt. Qui vero? interrogabat Ctesippus, nonne silent omnia? Non profecto, ait Euthydemus. An igitur dicunt omnia, vir optime? Ea certe, quæ dicunt. Non istud quærebam, inquit, sed utrum omnia silent an loquuntur? Tunc subripiens sermonem Dionysodorus ait, Neutrum et utrumque : certe enim scio te, quid huic responsioni objicias, ignoraturum. Ctesippus autem, ut solebat, effusus in risum clamavit, O Euthydeme, tuus frater perdidit sermonem per illud suum utrumque, et periit ac victus est. Et Clinias admodum delectatus arrisit :

ὥσθ' ὁ Κτήσιππος ἐγένετο πλεῖον ἢ δεκαπλάσιος. ὁ δὲ, δοκεῖ μοι, ἅτε πανοῦργος ὢν, ὁ Κτήσιππος, παρ' αὐτῶν τούτων αὐτὰ ταῦτα παρακηκόει· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλων τοιαύτη σοφία τῶν νῦν ἀνθρώπων.

5 **XXVII.** Κἀγὼ εἶπον, Τί γελᾷς, ὦ Κλεινία, ἐπὶ σπουδαίοις οὕτω πράγμασι καὶ καλοῖς; Σὺ γὰρ ἤδη τι πώποτ' εἶδες, ὦ Σώκρατες, καλὸν πρᾶγμα; ἔφη ὁ Διονυσόδωρος. Ἔγωγε, ἔφην, καὶ πολλά γε, ὦ Διονυσόδωρε. Ἆρ' ἕτερα ὄντα τοῦ καλοῦ, ἔφη, ἢ ταὐτὰ 301 τῷ καλῷ; Κἀγὼ ἐν παντὶ ἐγενόμην ὑπ' ἀπορίας, καὶ ἡγούμην δίκαια πεπονθέναι, ὅτι ἔγρυξα, ὅμως δὲ, Ἕτερα ἔφην αὐτοῦ γε τοῦ καλοῦ· πάρεστι μέντοι ἑκάστῳ αὐτῶν κάλλος τι. Ἐὰν οὖν, ἔφη, παραγένηταί σοι βοῦς, βοῦς εἶ, καὶ ὅτι νῦν ἐγώ σοι πάρειμι, Διο-15 νυσόδωρος εἶ; Εὐφήμει τοῦτό γε, ἦν δ' ἐγώ. Ἀλλὰ τίνα τρόπον, ἔφη, ἑτέρου ἑτέρῳ παραγενομένου τὸ ἕτερον ἕτερον ἂν εἴη; Ἆρα τοῦτο, ἔφην ἐγὼ, ἀπορεῖς; — ἤδη δὲ τοῖν ἀνδροῖν τὴν σοφίαν ἐπεχείρουν μιμεῖσθαι, ἅτ' ἐπιθυμῶν αὐτῆς — Πῶς γὰρ οὐκ ἀπορῶ, 20 ἔφη, κἀγὼ καὶ οἱ ἄλλοι ἅπαντες ἄνθρωποι ὃ μὴ ἔστι; Τί λέγεις, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Διονυσόδωρε; οὐ τὸ καλὸν καλόν ἐστι καὶ τὸ αἰσχρὸν αἰσχρόν; Ἐὰν ἔμοιγε, ἔφη, δοκῇ. Οὐκοῦν δοκεῖ; Πάνυ γε, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ [τὸ] ταὐτὸν ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον ἕτερον. οὐ γὰρ 25 δήπου τό γ' ἕτερον ταὐτὸν, ἀλλ' ἔγωγ' οὐδ' ἂν παῖδ' ᾤμην τοῦτ' ἀπορῆσαι ὡς οὐ τὸ ἕτερον ἕτερόν ἐστιν. ἀλλ', ὦ Διονυσόδωρε, τοῦτο μὲν ἑκὼν παρῆκας, ἐπεὶ τἆλλά μοι δοκεῖτε, ὥσπερ οἱ δημιουργοὶ, ἃ ἑκάστοις προσήκει [ἀπεργάζεσθαι], καὶ ὑμεῖς τὸ διαλέγεσθαι 30 παγκάλως ἀπεργάζεσθαι. Οἶσθ' οὖν, ἔφη, ὅ τι προσήκει ἑκάστοις τῶν δημιουργῶν; πρῶτον τίνα χαλκεύειν προσήκει; Οἶδ' ἔγωγ' ὅτι χαλκέα. Τίνα δὲ κεραμεύειν; Κεραμέα. Τίνα δὲ σφάττειν τε καὶ ἐκδέρειν καὶ τὰ σμικρὰ κρέα κατακόψαντα ἕψειν καὶ 35 ὀπτᾶν; Μάγειρον, ἦν δ' ἐγώ. Οὐκοῦν ἐάν τις, ἔφη, τὰ προσήκοντα πράττῃ, ὀρθῶς πράξει; Μάλιστα. Προσήκει δέ γε, ὡς φῄς, τὸν μάγειρον κατακόπτειν καὶ ἐκδέρειν· ὡμολόγησας ταῦτα ἢ οὔ; Ὡμολόγησα, ἔφην, ἀλλὰ συγγνώμην μοι ἔχε. Δῆλον τοίνυν, 40 ἦ δ' ὅς, ὅτι ἄν τις σφάξας τὸν μάγειρον καὶ κατακόψας ἑψήσῃ καὶ ὀπτήσῃ, τὰ προσήκοντα ποιήσει· κἂν τὸν χαλκέα τις αὐτὸν χαλκεύῃ καὶ τὸν κεραμέα κεραμεύῃ, καὶ οὗτος τὰ προσήκοντα πράξει.

XXVIII. Ὦ Πόσειδον, ἦν δ' ἐγὼ, ἤδη [τὸν] κολο-45 φῶνα ἐπιτίθης τῇ σοφίᾳ. ἆρά μοί ποθ' αὕτη παραγενήσεται, ὥστε μοι οἰκεία γενέσθαι; Ἐπιγνοίης ἂν αὐτὴν, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οἰκείαν γενομένην; Ἐάν σύ γε βούλῃ, ἔφην ἐγὼ, δῆλον ὅτι. Τί δέ; ἦ δ' ὅς, τὰ σαυτοῦ οἴει γιγνώσκειν; Εἰ μή τι σὺ ἄλλο λέγεις· ἀπὸ σοῦ 50 γὰρ δεῖ ἄρχεσθαι, τελευτᾶν δ' εἰς Εὐθύδημον τόνδε. Ἆρ' οὖν, ἔφη, ταῦθ' ἡγεῖ σὰ εἶναι, ὧν ἂν ἄρξῃς καὶ 302 ἐξῇ σοι αὐτοῖς χρῆσθαι ὅ τι ἂν βούλῃ; οἷον βοῦς καὶ πρόβατον, ἆρ' ἂν ἡγοῖο ταῦτα σὰ εἶναι, ἅ σοι ἐξείη καὶ ἀποδόσθαι καὶ δοῦναι καὶ θῦσαι ὅτῳ βούλοιο

quare Ctesippus gestiens longius quam in decuplum lætitia crevit. visus autem mihi est Ctesippus, utpote veterator, hæc ipsa ab ipsis illis sermones habentibus clam didicisse. non enim sapientia talis apud alios est nostri temporis homines.

XXVII. Post hæc ego, Quid, inquam, rides, o Clinia, ob res tam serias, tamque pulchras? Sed ad me conversus Dionysodorus, Tu vero jam aliquando rem pulchram vidisti, Socrates? Multas equidem, o Dionysodore. Numquid alias quam ipsum pulchrum, an easdem? Ego vero passim hæsitavi, nec injuria me id perpessum esse sum arbitratus, quippe qui non tacuerim; respondi tamen, Alias quam ipsum pulchrum : pulchritudo tamen singulis quædam adest. Si ergo tibi adsit bos, inquit, numquid ipse bos eris? et quia ego tibi nunc adsum, Dionysodorus es? Bona, inquam, verba quæso. Sed ille, Quo pacto alterum cum accesserit alteri, alterum alterum erit? Numquid tu, inquam, de hoc dubitas? — Nempe jam illorum imitari sapientiam contendebam, utpote cupiditate illius accensus. — Cur non dubitem, inquit, et ego et ceteri omnes de eo quod non exsistit? Quid ais, Dionysodore? nonne pulchrum pulchrum est, turpeve turpe? Si mihi videatur, inquit. Nonne videtur? Prorsus, inquit. Ergo et idem idem est, inquam, et alterum similiter alterum. non enim profecto quod est alterum, idem est : ego ne puerum quidem suspicaturum hoc arbitrabar, quin quod alterum est, sit alterum. verum, o Dionysodore, hoc quidem sponte omisisti, cum mihi videamini, uti artifices quæ convenit singulis, sic et vos disputationem præclare peragere. Nostine igitur, inquit, quid singulis opificibus peragere conveniat? primum quem (quæ) deceat ære cudere? Novi equidem, fabrum ærarium. Quem vero luto fingere? Figulum. Quem rursus jugulare atque excoriare et in frusta incisas carnes assare et coquere? Coquum, inquam. Ergone quisquis convenientia facit, recte facit? Maxime, inquam. Convenit decetque, ut ais, coquum concidere et excoriare : concessistine hæc an non? Concessi, inquam, sed ignosce precor. Constat igitur, inquit, si quis jugulans et incidens coquum coquat assetve, convenientia facere : et si quis fabrum ærarium ipsum cudat et figulum fingat, decentia similiter hic faciet.

XXVIII. O Neptune, inquam, jam sapientiæ vestræ colophonem imponis. numquid ista mihi quandoque sic aderit, ut propria fiat? Cognosceresne, inquit, ipsam, o Socrates, propriam factam? Si tu velis, inquam, nullum dubium. Quid vero, inquit, tua putas cognoscere? Equidem, inquam, nisi tu aliud dixeris : abs te namque oportet incipere, in hunc autem Euthydemum desinere. An igitur tua illa esse putas, inquit, quorum es dominus quibusque tibi uti pro arbitratu tuo licet? uti boves et oves, hæcne tua existimas, quæ vendere tibi liceat atque largiri et

θεῶν; ἃ δ' ἂν μὴ οὕτως ἔχῃ, οὐ σά; Κἀγὼ — ᾔδη γὰρ ὅτι ἐξ αὐτῶν καλόν τι ἀνακύψοι τὸ τῶν ἐρωτημάτων, καὶ ἅμα βουλόμενος ὅτι τάχιστ' ἀκοῦσαι — Πάνυ μὲν οὖν, ἔφην, οὕτως ἔχει· τὰ τοιαῦτ' ἐστὶ μόνα ἐμά. Τί δέ; ζῷα, ἔφη, οὐ ταῦτα καλεῖς, ἃ ἂν ψυχὴν ἔχῃ; Ναί, ἔφην. Ὁμολογεῖς οὖν τῶν ζῴων ταῦτα μόνα εἶναι σά, περὶ ἃ ἄν σοι ἐξουσία ᾖ πάντα ταῦτα ποιεῖν, ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον; Ὁμολογῶ. Καὶ ὅς, εἰρωνικῶς πάνυ ἐπισχὼν ὥς τι μέγα σκοπούμενος, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἔστι σοι Ζεὺς πατρῷος; Κἀγὼ ὑποπτεύσας ἥξειν τὸν λόγον ᾗπερ ἐτελεύτησεν, ἄπορόν τινα στροφὴν ἔφευγόν τε καὶ ἐστρεφόμην ἤδη, ὥσπερ ἐν δικτύῳ εἰλημμένος — Οὐκ ἔστιν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε. Ταλαίπωρος ἄρα τις σύ γ' ἄνθρωπος εἶ καὶ οὐδ' Ἀθηναῖος, ᾧ μήτε θεοὶ πατρῷοί εἰσι μήθ' ἱερὰ μήτ' ἄλλο μηδὲν καλὸν κἀγαθόν. Ἔα, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Διονυσόδωρε, εὐφήμει τε καὶ μὴ χαλεπῶς με προδίδασκε. ἔστι γὰρ ἔμοιγε καὶ βωμοὶ καὶ ἱερὰ οἰκεῖα καὶ πατρῷα καὶ τἆλλ' ὅσαπερ τοῖς ἄλλοις Ἀθηναίοις τῶν τοιούτων. Εἶτα τοῖς ἄλλοις, ἔφη, Ἀθηναίοις οὐκ ἔστι Ζεὺς ὁ πατρῷος; Οὐκ ἔστιν, ἦν δ' ἐγώ, αὕτη ἡ ἐπωνυμία Ἰώνων οὐδενί, οὔθ' ὅσοι ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως ἀπῳκισμένοι εἰσὶν οὔθ' ἡμῖν, ἀλλ' Ἀπόλλων πατρῷος διὰ τὴν τοῦ Ἴωνος γένεσιν· Ζεὺς δ' ἡμῖν πατρῷος μὲν οὐ καλεῖται, ἕρκειος δὲ καὶ φράτριος, καὶ Ἀθηναίη φρατρία. Ἀλλ' ἀρκεῖ γε, ἔφη ὁ Διονυσόδωρος· ἔστι γάρ σοι, ὡς ἔοικεν, Ἀπόλλων τε καὶ Ζεὺς καὶ Ἀθηνᾶ. Πάνυ (γε), ἦν δ' ἐγώ. Οὐκοῦν καὶ οὗτοι σοὶ θεοὶ ἂν εἶεν; ἔφη. Πρόγονοι, ἦν δ' ἐγώ, καὶ δεσπόται. Ἀλλ' οὖν σοί γε, ἔφη, ἢ οὐ σοὺς ὡμολόγηκας αὐτοὺς εἶναι; Ὡμολόγηκα, ἔφην· τί γὰρ πάθω; Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ζῷά εἰσιν οὗτοι οἱ θεοί; ὡμολόγηκας γάρ, ὅσα ψυχὴν ἔχει, ζῷα εἶναι. ἢ οὗτοι οἱ θεοὶ οὐκ ἔχουσι ψυχήν; Ἔχουσιν, ἦν δ' ἐγώ. Οὐκοῦν καὶ ζῷά εἰσι; Ζῷα, ἔφην. Τῶν δέ γε ζῴων, ἔφη, ὡμολόγηκας ταῦτ' εἶναι σά, ὅσ' ἄν σοι ἐξῇ καὶ δοῦναι καὶ ἀποδόσθαι καὶ θῦσαι [ἂν] θεῶν ὅτῳ ἂν βούλῃ. Ὡμολόγηκα, ἔφην· οὐκ ἔστι γάρ μοι ἀνάδυσις, ὦ Εὐθύδημε. Ἴθι δή μοι εὐθύς, ἦ δ' ὅς, εἰπέ· ἐπειδὴ σὸν ὁμολογεῖς εἶναι τὸν Δία καὶ τοὺς ἄλλους θεούς, ἆρ' ἔξεστί σοι αὐτοὺς ἀποδόσθαι ἢ δοῦναι ἢ ἄλλ' ὅ τι ἂν βούλῃ χρῆσθαι ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ζῴοις; Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κρίτων, ὥσπερ πληγεὶς ὑπὸ τοῦ λόγου, ἐκείμην ἄφωνος· ὁ δὲ Κτήσιππός μοι ἰὼν ὡς βοηθήσων, Πυππὰξ ὦ Ἡράκλεις, ἔφη, καλοῦ λόγου. Καὶ ὁ Διονυσόδωρος, Πότερον οὖν, ἔφη, ὁ Ἡρακλῆς πύππαξ ἐστὶν ἢ ὁ πύππαξ Ἡρακλῆς; Καὶ ὁ Κτήσιππος, Ὦ Πόσειδον, ἔφη, δεινῶν λόγων. ἀφίσταμαι· ἀμάχω τὼ ἄνδρε.

XXIX. Ἐνταῦθα μέντοι, ὦ φίλε Κρίτων, οὐδεὶς ὅστις οὐ τῶν παρόντων ὑπερεπήνεσε τὸν λόγον. καὶ τὼ ἄνδρε [καὶ] γελῶντε καὶ κροτοῦντε καὶ χαίροντε ὀλίγου παρετάθησαν. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῖς ἔμπροσθεν ἐφ' ἑκάστοις πᾶσι παγκάλως ἐθορύβουν μόνοι οἱ τοῦ Εὐθυδήμου ἐρασταί, ἐνταῦθα δ' ὀλίγου καὶ οἱ κίονες οἱ ἐν τῷ Λυκείῳ

cuivis deorum vovere? quæ vero non ita habeat, non tua? Ego vero — noveram enim præclaram aliquam inde quæstionem exorituram, et audiendi aviditate protinus inflammatus — Prorsus ita est, inquam; talia nempe sola mea sunt. Numquid animalia, inquit, nominas illa, quæ animam habent? Illa ipsa, inquam. Fateris igitur ex animalibus illa duntaxat esse tua, circa quæ liceat tibi hæc omnia facere, quæ modo dicebam. Fateor, inquam. Hic ille ironice admodum se ipsum continuit quasi magnum quiddam contemplans, deinde ait, Dic age mihi, o Socrates, estne tibi Jupiter patrius? — Atqui ego suspicatus eo rediturum esse sermonem quo devenit, per ambiguum quoddam diverticulum secedens, rete velut implicitus effugi, respondique — Non est, o Dionysodore. Miser, inquit, homo es et ne Atheniensis quidem, cui neque dii patrii sunt neque sacra neque aliud quicquam præclarum. Mitte, inquam, ista, Dionysodore, ne male omineris neque acriter erudias. sunt enim mihi et aræ et sacra domestica patriaque et reliqua quæcumque id genus Atheniensibus adsunt. Ceteris, inquit, Atheniensibus non est patrius Jupiter? Non est, inquam, ulli Ionum hoc cognomen neque eorum quotquot hac ex urbe migrarunt, neque nobis, sed Apollo patrius propter Ionis natalia: Jupiter autem nobis patrius non vocatur, protector vero urbis et curator tribuum est dictus, et tribuum curatrix Minerva. Sat est, inquit Dionysodorus: est enim tibi, ut videtur, Apollo, Jupiter et Minerva. Omnino. An non tui isti erunt dii? Progenitores, inquam, atque domini. Nonne tui, inquit, aut nonne tuos esse confessus es? Confessus sum, inquam: quid enim agam? Ergone etiam animalia isti dii sunt, inquit? concessisti enim quæcumque animam habent, animalia esse: aut an isti dii non habent animam? Habent utique, inquam. Sunt igitur animalia? Sunt certe. Ex animalibus autem illa tua esse dicebas, quæ tibi liceat pro arbitrio vendere, largiri diisque dicare. Concessi, inquam; non enim possum effugere, o Euthydeme. Statim igitur mihi dic, inquit ille: postquam tuum esse Jovem, tuosque esse reliquos fateris deos, licetne tibi vendere illos vel largiri, vel pro libidine tua, ut animalia cetera, quocumque modo tractare? Ego igitur, o Crito, tanquam sermone percussus, obmutui. Ctesippus autem succurrere mihi conatus ait, Papæ (puppax) pro Hercules, præclarum sermonem! Ad quem Dionysodorus, Utrum Hercules puppax est, an puppax Hercules? Tunc Ctesippus ait, Pro Neptune, fortes durosque sermones. decedo: inexpugnabiles viri sunt.

XXIX. Hic profecto, amice Crito, nemo præsentium non extollebat illorum orationem laudibus summis: et hospites illi duo risu, plausu et lætitia exsultantes gestientesque fere confecti sunt. In superioribus namque ob singula quæque soli Euthydemi sectatores protinus applaudebant, ob hæc autem pæne ipsæ quoque Lycei columnæ

ἐθορύβησάν τ' ἐπὶ τοῖν ἀνδροῖν καὶ ἥσθησαν. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ αὐτὸς οὕτω διετέθην, ὥσθ' ὁμολογεῖν μηδένας πώποτ' ἀνθρώπους ἰδεῖν οὕτω σοφούς, καὶ παντάπασι c καταδουλωθεὶς ὑπὸ τῆς σοφίας αὐτοῖν ἐπὶ τὸ ἐπαινεῖν 5 τε καὶ ἐγκωμιάζειν αὐτὼ ἐτραπόμην, καὶ εἶπον, Ὦ μακάριοι σφὼ τῆς θαυμαστῆς φύσεως, οἳ τοσοῦτον πρᾶγμα οὕτω ταχὺ καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἐξείργασθον. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα οἱ λόγοι ὑμῶν καλὰ ἔχουσιν, ὦ Εὐθύδημέ τε καὶ Διονυσόδωρε, ἐν δὲ τοῖς καὶ τοῦτο 10 μεγαλοπρεπέστατον, ὅτι τῶν πολλῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν σεμνῶν δὴ καὶ δοκούντων τι εἶναι οὐδὲν ὑμῖν μέλει, d ἀλλὰ τῶν ὁμοίων ὑμῖν μόνον. ἐγὼ γὰρ εὖ οἶδ' ὅτι τούτους τοὺς λόγους πάνυ μὲν ἂν ὀλίγοι ἀγαπῷεν ἄνθρωποι, οἱ ὅμοιοι ὑμῖν, οἱ δ' ἄλλοι οὕτως ἀγνοοῦσιν αὐτούς, 15 ὥστ' εὖ οἶδ' ὅτι αἰσχυνθεῖεν ἂν μᾶλλον ἐξελέγχοντες τοιούτοις λόγοις τοὺς ἄλλους ἢ αὐτοὶ ἐξελεγχόμενοι. καὶ τόδ' αὖ ἕτερον δημοτικόν τι καὶ πρᾶον ἐν τοῖς λόγοις, ὅτι ὅταν φῆτε μήτε καλὸν εἶναι μηδὲν μήτ' ἀγαθὸν πρᾶγμα μήτε λευκὸν μηδ' ἄλλο τῶν τοιούτων μηδέν, 20 μηδὲ τὸ παράπαν ἑτέρων ἕτερον, ἀτεχνῶς μὲν τῷ ὄντι e ξυρράπτετε τὰ στόματα τῶν ἀνθρώπων, ὥσπερ καὶ φατέ· ὅτι δ' οὐ μόνον τὰ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ δόξαιτ' ἂν καὶ τὰ ὑμέτερα αὐτῶν, τοῦτο πάνυ χαρίεν τ' ἐστὶ καὶ τὸ ἐπαχθὲς τῶν λόγων ἀφαιρεῖται. τὸ δὲ δὴ μέγιστον, 25 ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει ὑμῖν καὶ τεχνικῶς ἐξεύρηται, ὥστε πάνυ [ἐν] ὀλίγῳ χρόνῳ ὀντινοῦν ἂν μαθεῖν ἀνθρώπων· ἔγνων ἔγωγε καὶ τῷ Κτησίππῳ τὸν νοῦν προσέχων, ὡς ταχὺ ὑμᾶς ἐκ τοῦ παραχρῆμα μιμεῖσθαι οἷός τ' ἦν. 304 τοῦτο μὲν οὖν τοῦ πράγματος σφῷν πρὸς μὲν τὸ ταχὺ a 30 παραδιδόναι καλόν, ἐναντίον δ' ἀνθρώπων διαλέγεσθαι οὐκ ἐπιτήδειον, ἀλλ' ἄν γ' ἐμοὶ πείθησθε, εὐλαβήσεσθε μὴ πολλῶν ἐναντίον λέγειν, ἵνα μὴ ταχὺ ἐκμαθόντες ὑμῖν μὴ εἰδῶσι χάριν· ἀλλὰ μάλιστα μὲν αὐτὼ πρὸς ἀλλήλω μόνω διαλέγεσθον· εἰ δὲ μή, εἴπερ ἄλλου 35 του ἐναντίον, ἐκείνου μόνου, ὃς ἂν ὑμῖν διδῷ ἀργύριον. ταὐτὰ δὲ ταῦτα, ἐὰν σωφρονῆτε, καὶ τοῖς μαθηταῖς συμβουλεύσετε, μηδέποτε μηδενὶ ἀνθρώπων διαλέγεσθαι ἀλλ' ἢ ὑμῖν τε καὶ αὐτοῖς. τὸ γὰρ σπάνιον, ὦ b Εὐθύδημε, τίμιον· τὸ δ' ὕδωρ εὐωνότατον, ἄριστον ὄν, 40 ὡς ἔφη Πίνδαρος. ἀλλ' ἄγετε, ἦν δ' ἐγώ, ὅπως κἀμὲ καὶ Κλεινίαν τόνδε παραδέξεσθον.

XXX. Ταῦτα, ὦ Κρίτων, καὶ ἄλλ' ἄττ' ἔτι βραχέα διαλεχθέντες ἀπῇμεν. σκόπει οὖν, ὅπως συμφοιτήσεις παρὰ τὼ ἄνδρε, ὡς ἐκείνω φατὸν οἵω τ' εἶναι διδάξαι c 45 τὸν ἐθέλοντ' ἀργύριον διδόναι, καὶ οὔτε φύσιν οὔθ' ἡλικίαν ἐξείργειν οὐδεμίαν — ὃ δὲ καὶ σοὶ μάλιστα προσήκει ἀκοῦσαι, ὅτι οὐδὲ τὸ χρηματίζεσθαί φατον διακωλύειν οὐδέν — μὴ οὐ παραλαβεῖν ὀντινοῦν εὐπετῶς τὴν σφετέραν σοφίαν. — ΚΡ. Καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, 50 φιλήκοος μὲν ἔγωγε καὶ ἡδέως ἄν τι μάθοιμι, κινδυνεύω μέντοι κἀγὼ εἷς εἶναι τῶν οὐχ ὁμοίων Εὐθυδήμῳ, ἀλλ' ἐκείνων, ὧν δὴ καὶ σὺ ἔλεγες, τῶν ἥδιον ἂν ἐξε- d λεγχομένων ὑπὸ τῶν τοιούτων λόγων ἢ ἐξελεγχόντων. ἀτὰρ γελοῖον μέν μοι δοκεῖ εἶναι τὸ νουθετεῖν σε, ὅμως

conclamarunt gestiebantque. et ipse sic affectus fui, ut assererem, nullos unquam homines pari sapientia me vidisse, et illorum sapientiæ penitus mancipatus laudare illos et celebrare aggressus sum, et dixi, O vos ob miras dotes naturæ beati, quippe qui rem tantam tam celeriter tamque brevi tempore absolvistis. multa quidem alia sunt in vestris sermonibus, Euthydeme Dionysodoreque, præclara, in iis vero id præcipue magnificum est, quod nulla vobis cura est plurimorum etiam illustrium hominum et qui aliquid esse videntur, sed vestri similium duntaxat. equidem enim certo scio, perpaucos esse, qui id genus sermonum diligant et eos quidem vobis similes, a ceteris autem sic illos sperni, ut pudeat eos magis ceteros talibus rationibus convincere quam ipsos convinci. hoc præterea populare et mansuetum vestri sermones habent, quod cum dicitis rem nullam bonam esse neque malam, neque albam neque aliud quidquam talium neque omnino aliquid ab aliis aliud sive diversum, revera, quemadmodum gloriamini, hominum ora plane obturatis. quod vero non aliorum tantum, sed et vestra ipsorum ora videri possitis (obturare), hoc gratiæ plenum et sermonum odium offensionemque audientium aufert. maximum vero hoc est, quod hæc usque adeo vobis artificiose sunt adinventa, ut perbrevi cuilibet tradere possitis: cognovi equidem et Ctesippo mentem adhibens, quam subito imitari vos potuerit. hoc igitur quam ocyssime vos docere posse præclarum est, non tamen conducit coram multis hominibus disserere, sed si mihi credideritis, cavebitis ne in multorum cœtu loquamini, ne quamprimum ista percipientes gratias vobis non habeant: inter vos igitur tantum invicem soli colloquimini: sin vero minus, si coram alio quodam, illo solo, qui argentum vobis det. idem quoque, si sapitis, vestris discipulis consuletis, ne unquam cum aliis quam secum atque vobiscum colloquantur. quod enim rarum, Euthydeme, id pretiosum: aqua vero vilissimo pretio emitur, cum tamen res sit optima, ut ait Pindarus. sed agite, inquam, Cliniam hunc meque admittite.

XXX. Cum hæc, o Crito, et alia quædam pauca disseruissemus, abiimus. fac igitur, ut mecum una ad hos viros accedas; nam dicunt illi, se posse docere, quicunque argentum dare paratus sit, neque naturam ullam vel ætatem impedire — quod vero tibi maxime audire expedit, aiunt nihil ne cumulandæ pecuniæ studium quidem prohibere — quominus quivis sapientiam illorum facile percipere possit. — CR. Equidem, o Socrates, audiendi cupidus sum et libenter discerem aliquid, videor tamen et ipse eorum unus esse, qui Euthydemi similes non sunt, sed illorum potius, quos tu paulo ante dicebas, hujusmodi rationibus redargui malle quam redarguere. enimvero ridiculus quidem mihi videor esse, si admoneam te, placet ta-

δ' ἅ γ' ἤκουον ἐθέλω σοι ἀπαγγεῖλαι. τῶν ἀφ' ὑμῶν ἀπιόντων οἶσθ' ὅτι προσελθών τίς μοι περιπατοῦντι, ἀνὴρ οἰόμενος πάνυ εἶναι σοφὸς, τούτων τις τῶν περὶ τοὺς λόγους τοὺς εἰς τὰ δικαστήρια δεινῶν, Ὦ Κρίτων, ἔφη, οὐδὲν ἀκροᾷ τῶνδε τῶν σοφῶν; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἦν δ' ἐγώ· οὐ γὰρ οἷός τ' ἦ προςστὰς κατακούειν ὑπὸ τοῦ ὄχλου. Καὶ μὴν, ἔφη, ἄξιόν γ' ἦν ἀκοῦσαι. e Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ. Ἵν' ἤκουσας ἀνδρῶν διαλεγομένων, οἳ νῦν σοφώτατοί εἰσι τῶν περὶ τοὺς τοιούτους λόγους. Κἀγὼ εἶπον, Τί οὖν ἐφαίνοντό σοι; Τί δ' ἄλλο, ἦ δ' ὅς, ἢ οἷάπερ ἀεὶ ἄν τις τῶν τοιούτων ἀκούσαι ληρούντων καὶ περὶ οὐδενὸς ἀξίων ἀναξίαν σπουδὴν ποιουμένων; — Οὑτωσὶ γάρ πως καὶ εἶπε τοῖς ὀνόμασι. — Κἀγὼ, Ἀλλὰ μέντοι, ἔφην, χαρίεν γέ τι πρᾶγμ' ἐστὶν ἡ φιλοσοφία. Ποῖον, ἔφη, χαρίεν, ὦ μακάριε; οὐδενὸς μὲν 305 οὖν ἄξιον. ἀλλὰ καὶ εἰ νῦν παρεγένου, πάνυ ἄν σε οἶμαι a αἰσχυνθῆναι ὑπὲρ τοῦ σεαυτοῦ ἑταίρου· οὕτως ἦν ἄτοπος ἐθέλων ἑαυτὸν παρέχειν ἀνθρώποις, οἷς οὐδὲν μέλει ὅ τι ἂν λέγωσι, παντὸς δὲ ῥήματος ἀντέχονται. καὶ οὗτοι, ὅπερ ἄρτι ἔλεγον, ἐν τοῖς κρατίστοις εἰσὶ τῶν νῦν. ἀλλὰ γὰρ, ὦ Κρίτων, ἔφη, τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐπὶ τῷ πράγματι διατρίβοντες πάνυ φαῦλοί εἰσι καὶ καταγέλαστοι. Ἐμοὶ δὲ, ὦ Σώκρατες, τὸ πρᾶγμα ἐδόκει οὐκ ὀρθῶς ψέγειν οὔθ' οὗτος οὔτ' b εἴ τις ἄλλος ψέγει· τὸ μέντοι ἐθέλειν διαλέγεσθαι τοιούτοις ἐναντίον πολλῶν ἀνθρώπων ὀρθῶς μοι ἐδόκει μέμφεσθαι.

XXXI. ΣΩ. Ὦ Κρίτων, θαυμάσιοί εἰσιν οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες. ἀτὰρ οὔπω οἶδ' ὅ τι μέλλω ἐρεῖν. ποτέρων ἦν ὁ προσελθών σοι καὶ μεμφόμενος τὴν φιλοσοφίαν; πότερον τῶν ἀγωνίσασθαι δεινῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ῥήτωρ τις, ἢ τῶν τοὺς τοιούτους εἰσπεμπόντων, ποιητής (τις) τῶν λόγων, οἷς οἱ ῥήτορες ἀγωνίζονται; — ΚΡ. Ἥκιστα νὴ τὸν Δία ῥήτωρ· οὐδ' οἶμαι πώποτ' c αὐτὸν ἐπὶ δικαστήριον ἀναβεβηκέναι, ἀλλ' ἐπαΐειν αὐτόν φασι περὶ τοῦ πράγματος νὴ τὸν Δία καὶ δεινὸν εἶναι καὶ δεινοὺς λόγους συντιθέναι. — ΣΩ. Ἤδη μανθάνω· περὶ τούτων καὶ αὐτὸς νῦν δὴ ἔμελλον λέγειν. οὗτοι γάρ εἰσι μὲν, ὦ Κρίτων, οὓς ἔφη Πρόδικος μεθόρια φιλοσόφου τ' ἀνδρὸς καὶ πολιτικοῦ, οἴονται δ' εἶναι πάντων σοφώτατοι ἀνθρώπων, πρὸς δὲ τῷ εἶναι καὶ δοκεῖν πάνυ παρὰ πολλοῖς, ὥστε παρὰ πᾶσιν εὐδοκιμεῖν ἐμποδὼν d σφίσιν εἶναι οὐδένας ἄλλους ἢ τοὺς περὶ φιλοσοφίαν ἀνθρώπους. ἡγοῦνται οὖν, ἐὰν τούτους εἰς δόξαν καταστήσωσι μηδενὸς δοκεῖν ἀξίους εἶναι, ἀναμφισβητήτως ἤδη παρὰ πᾶσι τὰ νικητήρια εἰς δόξαν οἴσεσθαι σοφίας πέρι. εἶναι μὲν γὰρ τῇ ἀληθείᾳ σφᾶς σοφωτάτους, ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις λόγοις ὅταν ἀποληφθῶσιν, ὑπὸ τῶν ἀμφὶ Εὐθύδημον κολούεσθαι. σοφοὶ δ' ἡγοῦνται εἶναι πάνυ εἰκότως· μετρίως μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, μετρίως δὲ πολιτικῶν, πάνυ ἐξ εἰκότος λόγου. μετέχειν γὰρ ἀμ- e φοτέρων ὅσον ἔδει, ἐκτὸς δ' ὄντες κινδύνων καὶ ἀγώνων καρποῦσθαι τὴν σοφίαν. — ΚΡ. Τί οὖν; δοκοῦσί σοί τι, ὦ Σώκρατες, λέγειν; οὐ γάρ τοι ἀλλ' ὅ γε λόγος ἔχει

men quæ audivi, tibi referre. deambulanti mihi obvius factus eorum quis, qui a vobis decesserant, vir se putans persapientem, eorum aliquis, qui in judicialibus causis excellunt, O Crito, inquit, nonne auditor es horum sapientum? Non per Jovem, inquam: audire enim me adstantem frequens turba prohibuit. Res tamen, inquit, auditu erat digna. Quid vero? inquam. Ut audisses viros disputantes, qui in hoc sermonum genere ceteris hodie præstant. Ad hunc ego, Quid igitur tibi videbantur? Quid aliud, inquit ille, quam quæ semper ex talibus audiuntur nugantibus ac in rebus nullius momenti indigno quodam studio ductis? hisce fere verbis est usus. Tunc ego, Verumtamen gratiosa quædam res est philosophia. Quomodo gratiosa, inquit, o beate? potius dicas, nullius pretii. atqui si nunc interfuisses, puduisset te, ut arbitror, amici tui: qui usque adeo ineptus erat, ut seipsum tradere hominibus cuperet, quibus nihil pensi est quid loquantur, sed singula captant curiose vocabula, atque illi, ut supra dicebam, inter ceteros tales nostræ ætatis viros excellunt. profecto, o Crito, et studium hoc ipsum vilissimum est et qui in eo versantur insuper ridiculi. Mihi quidem, o Socrates, haud recte rem illam improbare visus est ille, vel quisquis alius improbet: quod autem in cœtu multorum cum talibus viris disputare quis studeat, merito vituperare ille mihi videbatur.

XXXI. So. O Crito, admirabiles sunt hi viri. at nondum quod dicturus sum novi. quorum e numero erat qui tibi obvius philosophiam vituperabat? utrum orator quis ex iis, qui in judiciali concertatione valent, an ex iis, qui tales in judicium mittunt, conscriptor quis orationum, quibus oratores certant? — Cr. Minime quidem orator: neque arbitror illum in judicio unquam orasse, sed rem hanc optime eum intelligere ferunt et aptissimas orationes componere. — So. Teneo jam: ipse quoque de his modo dicturus eram. hi enim sunt, o Crito, quos Prodicus inter philosophum civilemque virum confines statuit, qui putant se esse omnium sapientissimos, et videri præterea tales multis, ita ut soli philosophi impedimento sibi sint, quominus ab omnibus æque probentur. censent igitur, si communem adversus philosophos opinionem hanc divulgent, eos nullius pretii esse, sine controversia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos. esse namque se re vera sapientissimos, sed in privatis sermonibus cum intercipiantur, ab Euthydemi sectatoribus deprimi. sapientes vero se putant minime immerito: satis enim habere philosophiæ, satis etiam civilis peritiæ secundum probabilem rationem: quantum enim oportet utriusque participes esse, extra vero pericula et certamina positos sapientiæ fructibus se frui. — Cr. Numquid igitur dicere aliquid, o Socrates, tibi viri isti videntur? nam sine dubio

τιν' εὐπρέπειαν τῶν ἀνδρῶν. — ΣΩ. Καὶ γὰρ ἔχει 306ὄντως, ὦ Κρίτων, εὐπρέπειαν μᾶλλον ἢ ἀλήθειαν. οὐ γὰρ ῥᾴδιον αὐτοὺς πεῖσαι, ὅτι καὶ ἄνθρωποι καὶ τἆλλα πάντα, ὅσα μεταξύ τινοῖν δυοῖν ἐστὶ καὶ ἀμφοτέροιν τυγχάνει μετέχοντα, ὅσα μὲν ἐκ κακοῦ καὶ ἀγαθοῦ, τοῦ μὲν βελτίω, τοῦ δὲ χείρω γίγνεται· ὅσα δ' ἐκ δυεῖν ἀγαθοῖν μὴ πρὸς ταὐτὸν [ὄντοιν], ἀμφοῖν χείρω πρὸς ὃ ἂν ἑκάτερον ᾖ χρηστὸν ἐκείνων, ἐξ ὧν συνετέθη· ὅσα δ' ἐκ δυοῖν κακοῖν συντεθέντα μὴ πρὸς ταὐτὸν ὄντοιν ἐν τῷ μέσῳ ἐστὶ, ταῦτα μόνα βελτίω ἑκατέρου ἐκείνων ἐστὶν, ὧν ἀμφοτέρων μέρος μετέχει. εἰ μὲν οὖν ἡ φιλοσοφία ἀγαθόν ἐστι καὶ ἡ πολιτικὴ πρᾶξις, πρὸς ἄλλο δ' ἑκατέρα, οὗτοι δ' ἀμφοτέρων μετέχοντες τούτων ἐν μέσῳ εἰσὶν, οὐδὲν λέγουσιν· ἀμφοτέρων γάρ εἰσι φαυλότεροι· εἰ δ' ἀγαθὸν καὶ κακὸν, τῶν μὲν βελτίους, τῶν δὲ χείρους· εἰ δὲ κακὰ ἀμφότερα, οὕτως ἄν τι λέγοιεν ἀληθὲς, ἄλλως δ' οὐδαμῶς. οὐκ ἂν οὖν οἶμαι αὐτοὺς ὁμολογῆσαι οὔτε κακὼ αὐτὼ ἀμφοτέρω εἶναι οὔτε τὸ μὲν κακὸν, τὸ δ' ἀγαθόν· ἀλλὰ τῷ ὄντι οὗτοι ἀμφοτέρων μετέχοντες ἀμφοτέρων ἥττους εἰσὶ πρὸς ἑκάτερον, πρὸς ὃ ἥ τε πολιτικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία ἀξίω λόγου ἐστὸν, καὶ τρίτοι ὄντες τῇ ἀληθείᾳ ζητοῦσι πρῶτοι δοκεῖν εἶναι. συγγιγνώσκειν μὲν οὖν αὐτοῖς χρὴ τῆς ἐπιθυμίας καὶ μὴ χαλεπαίνειν, ἡγεῖσθαι μέντοι τοιούτους εἶναι οἷοί εἰσι· πάντα γὰρ ἄνδρα χρὴ ἀγαπᾶν, ὅστις καὶ ὁτιοῦν λέγει ἐχόμενον φρονήσεως πρᾶγμα καὶ ἀνδρείως ἐπεξιὼν διαπονεῖται.

XXXII. ΚΡ. Καὶ μὴν, ὦ Σώκρατες, καὶ αὐτὸς περὶ τῶν υἱέων, ὥσπερ ἀεὶ πρός σε λέγω, ἐν ἀπορίᾳ εἰμὶ, τί δεῖ αὐτοῖς χρήσασθαι. ὁ μὲν οὖν νεώτερος ἔτι καὶ σμικρός ἐστι, Κριτόβουλος δ' ἤδη ἡλικίαν ἔχει καὶ δεῖταί τινος, ὅστις αὐτὸν ὀνήσει. ἐγὼ μὲν οὖν ὅταν σοὶ ξυγγένωμαι, οὕτω διατίθεμαι, ὥστε μοι δοκεῖν μανίαν εἶναι τὸ ἕνεκα τῶν παίδων ἄλλων μὲν πολλῶν σπουδὴν τοιαύτην ἐσχηκέναι, καὶ περὶ τοῦ γάμου, ὅπως ἐκ γενναιοτάτης ἔσονται μητρὸς, καὶ περὶ τῶν χρημάτων, ὅπως ὡς πλουσιώτατοι, αὐτῶν δὲ περὶ παιδείας ἀμελῆσαι· ὅταν δ' εἴς τινας ἀποβλέψω τῶν φασκόντων ἂν παιδεῦσαι ἀνθρώπους, ἐκπέπληγμαι, καί μοι δοκεῖ εἷς ἕκαστος αὐτῶν σκοποῦντι πάνυ ἀλλόκοτος 307εἶναι, ὥς γε πρὸς σὲ τἀληθῆ εἰρῆσθαι· ὥστ' οὐκ ἔχω ὅπως προτρέπω τὸ μειράκιον ἐπὶ φιλοσοφίαν. — ΣΩ. Ὦ φίλε Κρίτων, οὐκ οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ ἐπιτηδεύματι οἱ μὲν φαῦλοι πολλοὶ καὶ οὐδενὸς ἄξιοι, οἱ δὲ σπουδαῖοι ὀλίγοι καὶ παντὸς ἄξιοι; ἐπεὶ γυμναστικὴ οὐ καλὸν δοκεῖ σοι εἶναι καὶ χρηματιστικὴ καὶ ῥητορικὴ καὶ στρατηγία; — ΚΡ. Ἔμοιγε πάντως δήπου. — ΣΩ. Τί οὖν; ἐν ἑκάστῃ τούτων τοὺς πολλοὺς πρὸς ἕκαστον τοὔργον οὐ καταγελάστους ὁρᾷς; — ΚΡ. Ναὶ μὰ τὸν Δία, καὶ μάλ' ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἦ οὖν τούτου ἕνεκα αὐτός τε φεύξει πάντα τἀπιτηδεύματα καὶ τῷ υἱεῖ οὐκ ἐπιτρέψεις; — ΚΡ. Οὔκουν δίκαιόν γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Μὴ τοίνυν ὅ γ' οὐ χρὴ ποίει, ὦ Κρίτων, ἀλλ' ἐάσας χαίρειν τοὺς ἐπιτηδεύοντας φι-

sermo illorum virorum habet aliquid venustatis. — So. Habet, ut dicis, o Crito, venustatem potius quam veritatem. nam non facile illis persuaderi potest, et homines et cetera omnia, quæcumque duorum quorundam media sunt et utrorumque participant, ita se habere, ut quæ ex malo et bono sint, illo quidem meliora, hoc deteriora fiant: quæ vero ex duobus bonis non ad idem conducentibus, utrisque deteriora ad illud ad quod utraque illa utilia, ex quibus composita sint: quæ autem ex duobus malis constituta non ad idem tendentibus in medio horum sint, hæc sola meliora sint utrisque illis, quorum participent. si ergo philosophia bonum est et civilis actio bonum, sed ad aliud atque aliud utraque conducit, hi vero utrarumque harum participes earum in medio sunt, nihil dicunt: nam utrisque deteriores sunt: sin autem bonum et malum illa sunt, his quidem meliores, illo vero sunt deteriores: si vero utrumque malum, ita demum vera dicerent, aliter vero nequaquam. non vero confessuros illos arbitror, mala esse utraque neque unum quidem malum, alterum vero bonum: sed profecto utrorumque hi participes utrisque ineptiores sunt ad illa singula, ad quæ et philosophia et civilis actio alicujus sunt momenti, et cum tertium locum teneant, primum usurpare annituntur. ignoscendum quidem illorum desiderio neque indignandum, tales tamen esse censendi quales sunt: nam unumquemque diligere debemus, qui modo prudentiæ particeps aliquid dicit et viriliter aggrediens elaborat.

XXXII. Cr. Equidem, o Socrates, ut sæpius tibi dico, ambiguus sum, quid meis filiis faciam. alter quidem natu tenerior est adhuc et parvus, Critobulus autem adultus est jam et aliquo indiget, cujus opera proficiat. ego igitur quoties tecum loquor, ita prorsus afficior, ut existimem insaniam esse filiorum gratia aliorum quidem multorum curam talem habere, et conjugii, ut ex matre generosissima nascantur, et pecuniæ, ut amplum illis patrimonium sit, ipsorum autem educationem negligere: cum autem ad eos respiciam, qui erudire homines profitentur, absterreor, mihique consideranti unusquisque illorum perquam absurdus atque alienus esse videtur, ut tibi verum dicam: ita ut nesciam, quo pacto puerum ad philosophiam impellam. — So. O amice Crito, an ignoras, in quovis studio viles et nullius pretii homines multos esse, probos vero paucos eosque maximo in pretio esse? nam nonne tibi videtur pulchrum quiddam esse gymnastica, mercatura, rhetorica, rei militaris peritia? — Cr. Mihi certe. — So. Nonne tamen vides in unaquaque harum artium plurimos ad opus unumquodque ineptos et deridendos? — Cr. Ita est per Jovem, ac verissima loqueris. — So. Ergo hac de causa studiane fugies ipse omnia, et illa filio dissuadebis? — Cr. Non æquum, o Socrates. — So. Cave ergo ne quod dedecet agas, o Crito, sed missa facta cura hac, utrum boni sint

λοσοφίαν, εἴτε χρηστοί εἰσιν εἴτε πονηροὶ, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα βασανίσας καλῶς τε καὶ εὖ, ἐὰν μέν σοι φαίνηται φαῦλον ὂν, πάντ' ἄνδρα ἀπότρεπε, μὴ μόνον C τοὺς υἱεῖς· ἐὰν δὲ [φαίνηται] οἷον οἶμαι αὐτὸ ἐγὼ εἶναι, 5 θαρρῶν δίωκε καὶ ἄσκει, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, αὐτός τε καὶ τὰ παιδία.

homines philosophiae studiosi an mali, rem ipsam diligenter examina, et si inquirenti res prava tibi esse appareat, non solum filios, sed omnes homines ab ea revoca: sin autem talis qualem ego eam esse puto, secure sequere eam et cole, ut dici solet, ipse et filii tui.

ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΕΤΑΙΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ, ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ, ΚΑΛΛΙΑΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΠΡΟΔΙΚΟΣ, ΙΠΠΙΑΣ.

309 I. ΕΤ. Πόθεν, ὦ Σώκρατες, φαίνει; ἢ δῆλα δή, a
ὅτι ἀπὸ κυνηγεσίου τοῦ περὶ τὴν Ἀλκιβιάδου ὥραν;
καὶ μήν μοι καὶ πρῴην ἰδόντι καλὸς μὲν ἐφαίνετο ἀνὴρ
ἔτι, ἀνὴρ μέντοι, ὦ Σώκρατες, ὥς γ' ἐν αὐτοῖς ἡμῖν
5 εἰρῆσθαι, καὶ πώγωνος ἤδη ὑποπιμπλάμενος. — ΣΩ.
Εἶτα τί τοῦτο; οὐ σὺ μέντοι Ὁμήρου ἐπαινέτης εἶ,
ὃς ἔφη χαριεστάτην ἥβην εἶναι (τὴν) τοῦ (πρῶτον) ὑπη- b
νήτου, ἣν νῦν Ἀλκιβιάδης ἔχει; — ΕΤ. Τί οὖν τὰ νῦν;
ἢ παρ' ἐκείνου φαίνει; καὶ πῶς πρός σε ὁ νεανίας διά-
10 κειται; — ΣΩ. Εὖ ἔμοιγ' ἔδοξεν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τῇ
νῦν ἡμέρᾳ· καὶ γὰρ πολλὰ ὑπὲρ ἐμοῦ εἶπε βοηθῶν ἐμοί.
καὶ οὖν καὶ ἄρτι ἀπ' ἐκείνου ἔρχομαι. ἄτοπον μέντοι
τί σοι ἐθέλω εἰπεῖν· παρόντος γὰρ ἐκείνου, οὔτε προσ-
εῖχον τὸν νοῦν, ἐπελανθανόμην τ' αὐτοῦ θαμά. —
15 ΕΤ. Καὶ τί ἂν γεγονὸς εἴη περὶ σὲ κἀκεῖνον τοσοῦτον c
πρᾶγμα; οὐ γὰρ δήπου τινὶ καλλίονι ἐνέτυχες ἄλλῳ ἐν
γε τῇδε τῇ πόλει. — ΣΩ. Καὶ πολύ γε. — ΕΤ. Τί φῄς;
ἀστῷ, ἢ ξένῳ; — ΣΩ. Ξένῳ. — ΕΤ. Ποδαπῷ; —
ΣΩ. Ἀβδηρίτῃ. — ΕΤ. Καὶ οὕτω καλός τις ὁ ξένος
20 ἔδοξέ σοι εἶναι, ὥστε τοῦ Κλεινίου υἱέος καλλίων σοι
φανῆναι; — ΣΩ. Πῶς δ' οὐ μέλλει, ὦ μακάριε, τὸ
σοφώτατον κάλλιον φαίνεσθαι; — ΕΤ. Ἀλλ' ἦ σοφῷ
τινι ἡμῖν, ὦ Σώκρατες, ἐντυχὼν πάρει; — ΣΩ. Σοφω-
τάτῳ μὲν οὖν δήπου τῶν γε νῦν, εἴ σοι δοκεῖ σοφώ- d
25 τατος εἶναι Πρωταγόρας. — ΕΤ. Ὦ τί λέγεις; Πρω-
ταγόρας ἐπιδεδήμηκε; — ΣΩ. Τρίτην γ' ἤδη ἡμέ-
ραν. — ΕΤ. Καὶ ἄρτι ἄρ' ἐκείνῳ συγγεγονὼς ἥκεις;
310 — ΣΩ. Πάνυ γε πολλὰ εἰπὼν καὶ ἀκούσας. —
ΕΤ. Τί οὖν οὐ διηγήσω ἡμῖν τὴν ξυνουσίαν, εἰ μή a
30 σέ τι κωλύει, καθιζόμενος ἐνταυθὶ ἐξαναστήσας τὸν
παῖδα τουτονί; — ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν· καὶ χάριν γ'
εἴσομαι, ἐὰν ἀκούητε. — ΕΤ. Καὶ μὴν καὶ ἡμεῖς γε
σοί, ἐὰν λέγῃς. — ΣΩ. Διπλῆ ἂν εἴη ἡ χάρις.

II. Ἀλλ' οὖν ἀκούετε. Τῆς παρελθούσης νυκτὸς
35 ταυτησί, ἔτι βαθέος ὄρθρου, Ἱπποκράτης, ὁ Ἀπολλο-
δώρου υἱός, Φάσωνος δ' ἀδελφός, τὴν θύραν τῇ βα-
κτηρίᾳ πάνυ σφόδρ' ἔκρουε, κἀπειδὴ αὐτῷ ἀνέῳξέ τις, b
εὐθὺς εἴσω ᾔει ἐπειγόμενος, καὶ τῇ φωνῇ μέγα λέγων,
Ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐγρήγορας, ἢ καθεύδεις; Κἀγὼ
40 τὴν φωνὴν γνοὺς αὐτοῦ, Ἱπποκράτης, ἔφην, οὗτος· μή
τι νεώτερον ἀγγέλλεις; Οὐδέν γ', ἦ δ' ὅς, εἰ μὴ ἀγαθά
γε. Εὖ ἂν λέγοις, ἦν δ' ἐγώ. ἔστι δὲ τί, καὶ τοῦ
ἕνεκα τηνικάδ' ἀφίκου; Πρωταγόρας, ἔφη, ἥκει, στὰς
παρ' ἐμοί. Πρῴην, ἔφην ἐγώ· σὺ δ' ἄρτι πέπυσαι;

PROTAGORAS.

DIALOGI PERSONÆ :

SODALIS, SOCRATES, HIPPOCRATES, PROTAGORAS, ALCIBIADES, CALLIAS, CRITIAS, PRODICUS, HIPPIAS.

I. Sod. Undenam, o Socrates, prodis? videlicet a venatione illa venis, ad quam Alcibiadis pulchritudo provocare te solet? nam nuper contemplanti mihi visus est pulcher adhuc vir, vir tamen, o Socrates, quod inter nos solos dictum sit, et jam fere barbatus. — So. Verum quid hoc? nonne tu Homeri laudator es, qui venustissimam esse inquit primæ lanuginis ætatem, quam nunc Alcibiades habet? — Sod. At nunc prodisne ab illo? et quomodo erga te affectus est adolescens? — So. Bene quidem hodie præsertim mihi visus est : nam mihi multa pro me dicendo succurrit, et ab illo nunc venio. absurdum tamen tibi quid referam : ad præsentem enim illum animum non attendebam et sæpe ejus obliviscebar. — Sod. Quidnam tanti esse potuit quod te ab illo diverterit? non enim in formosiorem ullum e nostris saltem civibus incidisti. — So. Imo multo. — Sod. Quid ais? civisne, an peregrinus erat? — So. Peregrinus. — Sod. Cujas? — So. Abderites. — Sod. Adeo insigni forma præditus tibi visus est preregrinus ille, ut Cliniæ filio formosior tibi visus sit? — So. Quid prohibet, o beate, quo minus quod sapientissimum est videatur pulchrius? — Sod. An forte a sapiente quodam venis? — So. A sapientissimo profecto omnium nostræ ætatis hominum, si modo sapientissimus tibi Protagoras esse videtur. — Sod. O quid ais? numquid hic degit Protagoras? — So. Jam dies hic tertius est. — Sod. An modo cum illo fuisti? So. Modo et multa locutus sum, audivi etiam multa. — Sod. Quidni igitur illa nobis refers, nisi quid prohibet : sedere hic licet : tibi quidem puer iste cedet. — So. Referam equidem : et gratiam quidem, si auditis, habebo. — Sod. Et nos tibi, si narras. — So. Duplex igitur erit gratia.

II. Verum audite. Hac ipsa nocte ante lucis exortum Hippocrates Apollodori filius, frater Phasonis, ostium meum baculo vehementer pulsavit, et cum ei aliquis aperuisset, repente ingressus est properans et magna voce clamans, Dormisne, inquit, o Socrates, an vigilas? Ego autem cognoscens ejus vocem, Hippocrates, inquam, heus, numquid novi? Nihil, inquit, nisi bona nuntiaturus advenio. Optime, inquam. Quæ illa, et quare hac hora venisti? Protagoras venit, inquit adstans mihi. Tum ego, Ille jampridem venit. tu vero modo audisti? Vesperi profecto,

Νὴ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ἑσπέρας γε. Καὶ ἅμ' ἐπιψηλαφήσας τοῦ σκίμποδος ἐκαθέζετο παρὰ τοὺς πόδας μου, καὶ εἶπεν, Ἑσπέρας δῆτα, μάλα γ' ὀψὲ ἀφικόμενος ἐξ Οἰνόης. ὁ γάρ τοι παῖς με ὁ Σάτυρος ἀπέδρα· καὶ δῆτα μέλλων σοι φράζειν, ὅτι διωξοίμην αὐτόν, ὑπό τινος ἄλλου ἐπελαθόμην. ἐπειδὴ δ' ἦλθον καὶ δεδειπνηκότες ἦμεν καὶ ἐμέλλομεν ἀναπαύεσθαι, τότε μοι ἀδελφὸς λέγει, ὅτι ἥκει Πρωταγόρας. καὶ ἔτι μὲν ἐνεχείρησα εὐθὺς παρὰ σὲ ἰέναι, ἔπειτά μοι λίαν πόρρω ἔδοξε τῶν νυκτῶν εἶναι. ἐπειδὴ δὲ τάχιστά με ἐκ τοῦ κόπου ὁ ὕπνος ἀνῆκεν, εὐθὺς ἀναστὰς οὕτω δεῦρ' ἐπορευόμην. Κἀγὼ γιγνώσκων αὐτοῦ τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν πτοίησιν, Τί οὖν σοι, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτο; μῶν τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας; Καὶ ὃς γελάσας, Νὴ τοὺς θεούς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι γε μόνος ἐστὶ σοφός, ἐμὲ δ' οὐ ποιεῖ. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφην ἐγώ, ἂν αὐτῷ διδῷς ἀργύριον καὶ πείθῃς ἐκεῖνον, ποιήσει καὶ σὲ σοφόν. Εἰ γάρ, ἦ δ' ὅς, ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, ἐν τούτῳ εἴη· ὡς οὔτ' ἂν τῶν ἐμῶν ἐπιλίποιμι οὐδὲν οὔτε τῶν φίλων. ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καὶ νῦν ἥκω παρὰ σέ, ἵν' ὑπὲρ ἐμοῦ διαλεχθῇς αὐτῷ. ἐγὼ γὰρ ἅμα μὲν καὶ νεώτερός εἰμι, ἅμα δ' οὐδ' ἑώρακα Πρωταγόραν πώποτε, οὐδ' ἀκήκοα οὐδέν· ἔτι γὰρ παῖς ἦν, ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδήμησεν. ἀλλὰ γάρ, ὦ Σώκρατες, πάντες τὸν ἄνδρα ἐπαινοῦσι καί φασι σοφώτατον εἶναι λέγειν. ἀλλὰ τί οὐ βαδίζομεν παρ' αὐτόν, ἵν' ἔνδον καταλάβωμεν; καταλύει δ', ὡς ἐγὼ ἤκουσα, παρὰ Καλλίᾳ τῷ Ἱππονίκου. ἀλλ' ἴωμεν. Κἀγὼ εἶπον· Μήπω [γε], ὦ 'γαθέ· [ἐκεῖσε ἴωμεν] πρῲ γάρ ἐστιν, ἀλλὰ δεῦρ' ἐξαναστῶμεν εἰς τὴν αὐλήν, καὶ περιιόντες αὐτοῦ διατρίψωμεν, ἕως ἂν φῶς γένηται· εἶτ' ἴωμεν. καὶ γὰρ τὰ πολλὰ Πρωταγόρας ἔνδον διατρίβει. ὥστε θάρρει, καταληψόμεθ' αὐτόν, ὡς τὸ εἰκός, ἔνδον.

III. Μετὰ ταῦτ' ἀναστάντες εἰς τὴν αὐλὴν περιῇμεν. Κἀγὼ ἀποπειρώμενος τοῦ Ἱπποκράτους τῆς ῥώμης διεσκόπουν αὐτὸν καὶ ἠρώτων, Εἰπέ μοι, ἔφην ἐγώ, ὦ Ἱππόκρατες, παρὰ Πρωταγόραν νῦν ἐπιχειρεῖς ἰέναι ἀργύριον τελῶν ἐκείνῳ μισθὸν ὑπὲρ σεαυτοῦ, ὡς παρὰ τίν' ἀφιξόμενος καὶ τίς γενησόμενος; ὥσπερ ἂν εἰ ἐπενόεις παρὰ τὸν σαυτοῦ ὁμώνυμον ἐλθὼν Ἱπποκράτη τὸν Κῷον, τὸν τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ἀργύριον τελεῖν ὑπὲρ σαυτοῦ μισθὸν ἐκείνῳ, εἴ τίς σε ἤρετο, Εἰπέ μοι, μέλλεις τελεῖν, ὦ Ἱππόκρατες, Ἱπποκράτει μισθὸν ὡς τίνι ὄντι; — τί ἂν ἀπεκρίνω; Εἶπον ἄν, ἔφη, ὅτι ὡς ἰατρῷ. Ὡς τίς γενησόμενος; Ὡς ἰατρός, ἔφη. Εἰ δὲ παρὰ Πολύκλειτον τὸν Ἀργεῖον ἢ Φειδίαν τὸν Ἀθηναῖον ἐπενόεις ἀφικόμενος μισθὸν ὑπὲρ σαυτοῦ τελεῖν ἐκείνοις, εἴ τίς σε ἤρετο, Τελεῖν τοῦτο τἀργύριον ὡς τίνι ὄντι ἐν νῷ ἔχεις Πολυκλείτῳ τε καὶ Φειδίᾳ; — τί ἂν ἀπεκρίνω; Εἶπον ἂν ὡς ἀγαλματοποιοῖς. Ὡς τίς δὲ γενησόμενος αὐτός; Δῆλον, ὅτι ἀγαλματοποιός. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ. παρὰ δὲ δὴ Πρωταγόραν νῦν ἀφικόμενοι ἐγώ τε καὶ σὺ ἀργύριον ἐκείνῳ μισθὸν ἕτοιμοι ἐσόμεθα τελεῖν ὑπὲρ σοῦ, ἂν μὲν ἐξικνῆται τὰ

inquit ille. Et scabellum in tenebris manu contrectans ad pedes meos subsedit, adjecitque, Vesperi sero admodum ex Œnoe reversus. puer enim me Satyrus fugerat: cumque persecuturum me illum significare tibi vellem, alio quodam interveniente oblitus sum. cum vero venissem cœnatique essemus et somno nos dare vellemus, tunc primum nunciat frater venisse Protagoram. et illico ad te properare tentavi, sed profunda nox detinuit. somno autem experrectus laboreque levatus, mox ad te huc adventavi. Ego vero viri magnanimitatem stuporemque animadvertens, Quid hoc ad te? inquam; num aliqua te injuria Protagoras afficit? Tum ille subridens, Per deos, inquit, solus enim est sapiens, me vero non efficit sapientem. Verum certe et te sapientem reddet, inquam, si mercede illi oblata persuaseris. O Juppiter ac ceteri dii, inquit ille, neque meis neque amicorum rebus parcerem, si modo id me consecuturum confiderem. atque idcirco te nunc adeo, ut apud eum pro me intercedas. ego enim et junior sum et Protagoram nunquam nec vidi neque audivi: puer enim tunc eram, cum hic primum degit. nam hunc omnes, o Socrates, laudant et in dicendo sapientissimum dicunt. sed cur non properamus ad eum, ut domi illum conveniamus? divertit, ut audivi, apud Calliam Hipponici filium. eamus jam. Ad quæ ego, Nondum, o bone vir, nam adhuc mane est. sed eamus ad aulam, ubi deambulabimus quoad aurora lucescat: deinde eamus. etenim plurimum Protagoras domi versatur. quapropter confide, domi namque illum conveniemus.

III. His dictis, surreximus et in aula ambulavimus. Atque ego volens fiduciæ ejus periculum facere, intuitus sum diligenter et ita interrogavi, Dic age, o Hippocrates, ad Protagoram nunc vis adire mercedem pro te illi daturus, ut ad qualem hominem profectus et ipse qualis vir evasurus? quemadmodum si ad Hippocratem tibi cognominem Coum illum Æsculapii stirpe natum proficisci velles, pro te mercedem erogaturus, si quis quæreret, Dic mihi, o Hippocrates, mercedem Hippocrati daturus es, ut quali homini? — quid responderes? Dicerem, inquit, ut medico. Ut qualis et ipse futurus? Medicus, inquit. Et si Polycletum Argivum aut Phidiam Atheniensem adires mercedem pro te illis oblaturus, et quis percontaretur, Ut qualibus hominibus Polycleto et Phidiæ argentum offerre vis? — quid responderes? Dicerem, ut sculptoribus. Tu vero ut qualis futurus? Sculptor, dicerem sane. Itaque ad Protagoram nunc ego ac tu profecti argentum tui gratia dare illi parati erimus, si modo pecuniæ nostræ sufficient, et si

ἡμέτερα χρήματα καὶ τούτοις πείθωμεν αὐτὸν, εἰ δὲ μὴ, καὶ τὰ τῶν φίλων προσαναλίσκοντες. εἰ οὖν τις ἡμᾶς περὶ ταῦθ' οὕτω σφόδρα σπουδάζοντας ἔροιτο, Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατές τε καὶ Ἱππόκρατες, ὡς τίνι 5 ὄντι τῷ Πρωταγόρᾳ ἐν νῷ ἔχετε χρήματα τελεῖν; — τί ἂν αὐτῷ ἀποκριναίμεθα; τί ὄνομα ἄλλο γε λεγόμενον e περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν, ὥσπερ περὶ Φειδίου ἀγαλματοποιὸν καὶ περὶ Ὁμήρου ποιητήν; τί τοιοῦτον περὶ Πρωταγόρου ἀκούομεν; Σοφιστὴν δή τοι ὀνομάζουσί 10 γε, ὦ Σώκρατες, τὸν ἄνδρα εἶναι, ἔφη. Ὡς σοφιστῇ ἄρ' ἐρχόμεθα τελοῦντες τὰ χρήματα; Μάλιστα. Εἰ οὖν καὶ τοῦτό τίς σε προσέροιτο· Αὐτὸς δὲ δὴ ὡς τίς 312 γενησόμενος ἔρχει παρὰ τὸν Πρωταγόραν; Καὶ ὃς εἶ- a πεν ἐρυθριάσας — ἤδη γὰρ ὑπέφαινέ τι ἡμέρας, ὥστε 15 καταφανῆ αὐτὸν γενέσθαι — Εἰ μέν τι τοῖς ἔμπροσθεν ἔοικε, δῆλον, ὅτι σοφιστὴς γενησόμενος. Σὺ δὲ, ἦν δ' ἐγὼ, πρὸς θεῶν, οὐκ ἂν αἰσχύνοιο εἰς τοὺς Ἕλληνας σαυτὸν σοφιστὴν παρέχων; Νὴ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, εἴπερ γ' ἃ διανοοῦμαι χρὴ λέγειν. Ἀλλ' ἄρα, 20 ὦ Ἱππόκρατες, μὴ οὐ τοιαύτην ὑπολαμβάνεις σου τὴν παρὰ Πρωταγόρου μάθησιν ἔσεσθαι, ἀλλ' οἵαπερ ἡ b παρὰ τοῦ γραμματιστοῦ ἐγένετο καὶ κιθαριστοῦ καὶ παιδοτρίβου; τούτων γὰρ σὺ ἑκάστην οὐκ ἐπὶ τέχνῃ ἔμαθες, ὡς δημιουργὸς ἐσόμενος, ἀλλ' ἐπὶ παιδείᾳ, 25 ὡς τὸν ἰδιώτην καὶ τὸν ἐλεύθερον πρέπει. Πάνυ μὲν οὖν μοι δοκεῖ, ἔφη, τοιαύτη μᾶλλον εἶναι ἡ παρὰ Πρωταγόρου μάθησις.

IV. Οἶσθ' οὖν ὃ μέλλεις νῦν πράττειν, ἤ σε λανθάνει; ἦν δ' ἐγώ. Τοῦ πέρι; Ὅτι μέλλεις τὴν ψυχὴν 30 τὴν σαυτοῦ παρασχεῖν θεραπεῦσαι ἀνδρὶ, ὡς φῄς, σο- c φιστῇ· ὅ τι δέ ποθ' ὁ σοφιστής ἐστι, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ οἶσθα. καίτοι εἰ τοῦτ' ἀγνοεῖς, οὐδ' ὅτῳ παραδίδως τὴν ψυχὴν οἶσθα, οὔτ' εἰ ἀγαθῷ οὔτ' εἰ κακῷ πράγματι. Οἶμαί γ', ἔφη, εἰδέναι. Λέγε δὴ, τί ἡγεῖ εἶναι τὸν σο- 35 φιστήν; Ἐγὼ μὲν, ἦ δ' ὅς, ὥσπερ τοὔνομα λέγει, τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σοφῶν ἐπιστήμονα. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, τοῦτο μὲν ἔξεστι λέγειν καὶ περὶ ζωγράφων καὶ περὶ τεκτόνων, ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ τῶν σοφῶν ἐπιστήμονες· ἀλλ' εἴ τις ἔροιτο ἡμᾶς, τῶν τί σοφῶν εἰσιν οἱ ζωγρά- d 40 φοι ἐπιστήμονες, εἴποιμεν ἄν που αὐτῷ, ὅτι τῶν πρὸς τὴν ἀπεργασίαν τὴν τῶν εἰκόνων, καὶ τἆλλ' οὕτως. εἰ δέ τις ἐκεῖνο ἔροιτο· Ὁ δὲ σοφιστὴς τῶν τί σοφῶν ⌊ἐπιστήμων⌋ ἐστί; — τί ἂν ἀποκριναίμεθ' αὐτῷ; ποίας ἐργασίας ἐπιστάτης ⌊ἐστίν⌋; Εἴποιμεν ⌊ἂν⌋ αὐτὸν εἶναι, ὦ Σώκρατες, [ἢ] ἐπιστάτην τοῦ ποιῆσαι δεινὸν λέγειν; Ἴσως ἂν, ἦν δ' ἐγὼ, ἀληθῆ λέγοιμεν, οὐ μέντοι ἱκανῶς γε· ἐρωτήσεως γὰρ ἔτι ἡ ἀπόκρισις ἡμῖν δεῖται, περὶ ὅτου ὁ σοφιστὴς δεινὸν ποιεῖ λέγειν· ὥσπερ ὁ κιθαριστὴς δεινὸν δήπου ποιεῖ λέγειν περὶ οὗπερ καὶ e 50 ἐπιστήμονα, περὶ κιθαρίσεως. ἦ γάρ; Ναί. Εἶεν. ὁ δὲ δὴ σοφιστὴς περὶ τίνος δεινὸν ποιεῖ λέγειν; ἢ δῆλον, ὅτι περὶ οὗπερ καὶ ἐπίσταται; Εἰκός γε. Τί δή ἐστι τοῦτο, περὶ οὗ αὐτός τ' ἐπιστήμων ἐστὶν ὁ σοφιστὴς καὶ τὸν μαθητὴν ποιεῖ; Μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτ' ἔχω σοι λέγειν.

impetrare licet, sin minus, amicorum insuper pecunias erogantes. si quis ergo nos ad hæc adeo properantes interrogaret, Dicite mihi quæso, o Socrates et Hippocrates, ut quali homini Protagoræ pecunias tribuere cogitatis? — quid illi responderemus? quodnam potissimum Protagoræ cognomentum audivimus, ut Phidiam sculptorem nominant et Homerum poetam? Protagoram autem quem dicunt? Sophistam, o Socrates, virum hunc appellant, inquit. Ergo ut sophistæ mercedem oblaturi sumus? Maxime. Si igitur quis te et hoc interrogaret, Ut qualis evasurus ipse Protagoram adis? Et hic erubuit — jam enim aurora paulisper illuxerat, quo vultus ejus patere poterat — respondit que, Ut supradicta concludunt, profecto ut sophista evasurus. Te vero, inquam ego, per deos, nonne puderet inter Græcos sophistam te præbere? Vehementer, o Socrates, si quod sentio proferendum est. Sed enim vide, o Hippocrates, ne forte alio tendat tuum hoc Protagoricæ artis studium, quam ut sophista efficiaris, sedeo, quemadmodum grammatici ludum citharœdique atque gymnastici non artis ipsius exercendæ gratia frequentasti, sed educationis gratia, ut privatum ac liberum hominem decet. Talis omnino studii mei apud Protagoram ratio potius, inquit, esse mihi videtur.

IV. Scisne igitur quid nunc facturus sis, an te fugit? inquam ego. Qua de re? Animi tui curam viro, ut ais, sophistæ esse te commissurum: quid autem sophista sit si scias, admirabor. atqui si ignoras, neque scis quale sit istud, bonumne an malum, cui committis animum tuum. Scire equidem, inquit, arbitror. Dic ergo, quid sophistam esse censes? Arbitror, inquit, esse hunc, ut nomen significat, qui res ad sapientiam pertinentes intelligat. Idem quoque de pictoribus ac fabris licet dicere, hos videlicet esse qui res ad sapientiam pertinentes intelligant: verum si quis de pictoribus peteret, quarum rerum sapientiam intelligant, responderemus utique ad efficiendarum imaginum sapientiam, similiterque de ceteris. si vero quis eodem modo interrogaret, Sophista quarum rerum sapientiam habet? — quid responderemus? cujus artis sive operæ præceptor est? Diceremus eum esse præceptorem, o Socrates, eloquentiæ facultatisque dicendi. Vera, inquam, sic fortasse diceremus, non tamen sufficienter: responsio enim illa interrogationem aliam exigit, quibusnam de rebus dicendi peritos sophista homines reddat: uti citharista ad de iisdem dicendum aptos facit, in quibus et eruditos, in pulsanda cithara, nonne? Certe. Itaque sophista de quibus rebus dicendi facultatem præstat? patetne quod de his, quæ et intelligit? Verisimile id quidem. Quid ergo istud est, quod et ipse sophista intelligit et alios docet? Hercle, inquit, non amplius possum tibi respondere.

V. Κἀγὼ εἶπον μετὰ τοῦτο, Τί οὖν; οἶσθ' εἰς οἷόν τινα κίνδυνον ἔρχει ὑποθήσων τὴν ψυχήν; ἢ εἰ μὲν τὸ σῶμα ἐπιτρέπειν σε ἔδει τῳ διακινδυνεύοντα ἢ χρηστὸν αὐτὸ γενέσθαι ἢ πονηρόν, πόλλ' ἂν περιεσκέψω, εἴτ' ἐπιτρεπτέον εἴτ' οὔ, καὶ εἰς συμβουλὴν τούς τε φίλους ἂν παρεκάλεις καὶ τοὺς οἰκείους σκοπούμενος ἡμέρας συχνάς· ὃ δὲ περὶ πλείονος τοῦ σώματος ἡγεῖ, τὴν ψυχήν, καὶ ἐν ᾧ πάντ' ἐστὶ τὰ σὰ ἢ εὖ ἢ κακῶς πράττειν, χρηστοῦ ἢ πονηροῦ αὐτοῦ γενομένου, περὶ δὲ τούτου οὔτε τῷ πατρὶ οὔτε τἀδελφῷ ἐπεκοινώσω οὔθ' ἡμῶν τῶν ἑταίρων οὐδενί, εἴτ' ἐπιτρεπτέον εἴτε καὶ οὐ τῷ ἀφικομένῳ τούτῳ ξένῳ τὴν σὴν ψυχήν, ἀλλ' ἑσπέρας ἀκούσας, ὡς φῄς, ὄρθριος ἥκων περὶ μὲν τούτου οὐδένα λόγον οὐδὲ συμβουλὴν ποιεῖ, εἴτε χρὴ ἐπιτρέπειν σαυτὸν αὐτῷ εἴτε μή, ἕτοιμος δ' εἶ ἀναλίσκειν τά τε σαυτοῦ καὶ τὰ τῶν φίλων χρήματα, ὡς ἤδη διεγνωκώς, ὅτι πάντως συνεστέον Πρωταγόρᾳ, ὃν οὔτε γιγνώσκεις, ὡς φῄς, οὔτε διείλεξαι οὐδεπώποτε, σοφιστὴν δ' ὀνομάζεις, τὸν δὲ σοφιστήν, ὅ τί ποτ' ἔστι φαίνει ἀγνοῶν, ᾧ μέλλεις σαυτὸν ἐπιτρέπειν. Καὶ ὃς ἀκούσας, Ἔοικεν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐξ ὧν σὺ λέγεις. Ἆρ' οὖν, ὦ Ἱππόκρατες, ὁ σοφιστὴς τυγχάνει ὢν ἔμπορός τις ἢ κάπηλος τῶν ἀγωγίμων, ἀφ' ὧν ψυχὴ τρέφεται; φαίνεται γὰρ ἔμοιγε τοιοῦτός τις. Τρέφεται δὲ ψυχή, ὦ Σώκρατες, τίνι; Μαθήμασι δήπου, ἦν δ' ἐγώ. καὶ ὅπως γε μή, ὦ ἑταῖρε, ὁ σοφιστὴς ἐπαινῶν ἃ πωλεῖ ἐξαπατήσει ἡμᾶς, ὥσπερ οἱ περὶ τὴν τοῦ σώματος τροφήν, ὁ ἔμπορός τε καὶ (ὁ) κάπηλος. καὶ γὰρ οὗτοί που ὧν ἄγουσιν ἀγωγίμων οὔτ' αὐτοὶ ἴσασιν ὅ τι χρηστὸν ἢ πονηρὸν πρὸς τὸ σῶμα, ἐπαινοῦσι δὲ πάνθ' ἃ πωλοῦσιν, οὔθ' οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχῃ γυμναστικὸς ἢ ἰατρὸς ὤν. οὕτω δὲ καὶ οἱ τὰ μαθήματα περιάγοντες κατὰ τὰς πόλεις καὶ πωλοῦντες καὶ καπηλεύοντες τῷ ἀεὶ ἐπιθυμοῦντι ἐπαινοῦσι μὲν πάνθ' ἃ πωλοῦσι, τάχα δ' ἄν τινες, ὦ ἄριστε, καὶ τούτων ἀγνοοῖεν ὧν πωλοῦσιν ὅ τι χρηστὸν ἢ πονηρὸν πρὸς τὴν ψυχήν· ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ ὠνούμενοι παρ' αὐτῶν, ἐὰν μή τις τύχῃ περὶ τὴν ψυχὴν αὖ ἰατρικὸς ὤν. εἰ μὲν οὖν σὺ τυγχάνεις ἐπιστήμων (ὢν) τούτων τί χρηστὸν καὶ πονηρόν, ἀσφαλές σοι ὠνεῖσθαι μαθήματα καὶ παρὰ Πρωταγόρου καὶ παρ' ἄλλου ὁτουοῦν· εἰ δὲ μή, ὅρα, ὦ μακάριε, μὴ περὶ τοῖς φιλτάτοις κυβεύῃς τε καὶ κινδυνεύῃς. καὶ γὰρ δὴ καὶ πολὺ μείζων κίνδυνος ἐν τῇ τῶν μαθημάτων ὠνῇ ἢ ἐν τῇ τῶν σιτίων. σιτία μὲν γὰρ καὶ ποτὰ πριάμενον [παρὰ τοῦ καπήλου καὶ ἐμπόρου] ἔξεστιν ἐν ἄλλοις ἀγγείοις ἀποφέρειν, καὶ πρὶν δέξασθαι αὐτὰ εἰς τὸ σῶμα πιόντα ἢ φαγόντα, καταθέμενον οἴκαδ' ἔξεστι συμβουλεύσασθαι παρακαλέσαντα τὸν ἐπαΐοντα ὅ τι τ' ἐδεστέον ἢ ποτέον καὶ ὅ τι μή, καὶ ὁπόσον καὶ ὁπότε· ὥστ' ἐν τῇ ὠνῇ οὐ μέγας ὁ κίνδυνος· μαθήματα δ' οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ ἀγγείῳ ἀπενεγκεῖν, ἀλλ' ἀνάγκη καταθέντα τὴν τιμὴν τὸ μάθημα ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ λαβόντα καὶ μαθόντα ἀπιέναι ἢ βεβλαμμένον ἢ ὠφελημένον. ταῦτ' οὖν σκοπώμεθα καὶ μετὰ τῶν

V. Post hæc ego dixi, An non vides quanto discrimini animum tuum subditurus sis? si corpus tuum eidem discrimini suppositurus esses, quo vel in melius verti vel in deterius posset, non prius alicui tantum de te periculum facturo id committeres, quam diligenter considerasses, committendumne sit an non, et amicos et propinquos diu consuluisses: animus vero tuus, quem pluris facis quam corpus, et ex quo bono vel malo facto pendet tua omnia vel male vel bene habere, hic committendus sit an non huic advenæ, nec patrem nec fratrem neque quenquam nostrûm, qui tibi familiares sumus, consuluisti, sed cum hesterno vesperi adventum illius audiveris, ut dicit, maneque huc properaveris, nullum de hoc consilium habes, credere te ipsum illi debeas necne, imo et tuas omnes et amicorum pecunias erogare paratus es, ut qui jam decrevisti omnino esse Protagoræ adhærendum, quem neque nosti, ut ais, neque unquam es allocutus, sophistam vero vocas illum, quid autem sophista sit aperte nescis, cui te ipsum es dediturus. His auditis, Videtur inquit ille, o Socrates, ex iis quæ dicis. An igitur sophista est, o Hippocrates, mercator quidam vel caupo victualium quibus animus alitur? talis enim mihi sane videtur. An alitur animus, o Socrates, et quibus? Disciplinis profecto, inquam, sed cavendum est, o amice, ne, dum laudat sophista quæ vendit, nos decipiat, ut faciunt qui corporis alimenta vendunt, mercatores et caupones. laudant enim hi omnia quæ vendunt, ipsi nescientes quæ salubria sint aut noxia corpori, quod etiam nesciunt illi, qui ea emunt, nisi forte illorum aliquis medicus sit aut gymnasticus. haud secus illi qui disciplinas per urbes venales circumferunt et cauponantes iis, qui emere cupiunt, laudant omnia quæ vendunt, fortasse vero horum etiam nonnulli ignorant, quid utile animo sit quidve inutile ex iis quæ vendunt. et similiter qui ab illis emunt, nisi illorum aliquis sit animi medicus. si ergo intelligis ipse quid ex his prosit quidve obsit, tuto emere disciplinas et a Protagora et ab alio quovis potes: alioquin cave, o beate adolescens, ne in summum jacturæ discrimen quæ tibi carissima sunt deducas. nam longe gravius periculum est in disciplinis quam in cibis emendis. etenim qui esculenta emit et poculenta, potest in aliis quibusdam vasculis illa domum deferre, ibique, antequam iis vescatur, de iis depositis consulere, advocato aliquo istarum rerum perito, quid edendum bibendumve sit, quid non, quantumque et quando: quamobrem haud grave est in emendo periculum. disciplinas autem non licet alio in vase auferre, sed necesse est, ut eas, relicto pretio, animo capiat et discat discedatque aut inquinatus aut ad meliora provectus. hæc igitur cum senioribus utroque nostrûm discutiamus: juniores namque nos

πρεσβυτέρων ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἔτι νέοι, ὥστε τοσοῦτο πρᾶγμα διελέσθαι. νῦν μέντοι, ὥσπερ ὡρμήσαμεν, ἴωμεν καὶ ἀκούσωμεν τἀνδρός, ἔπειτ' ἀκούσαντες καὶ ἄλλοις ἀνακοινωσώμεθα· καὶ γὰρ οὐ μόνος Πρωταγό-
5 ρας αὐτόθι ἐστίν, ἀλλὰ καὶ Ἱππίας ὁ Ἠλεῖος — οἶμαι δὲ καὶ Πρόδικον τὸν Κεῖον — καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ c σοφοί.

VI. Δόξαν ἡμῖν ταῦτα, ἐπορευόμεθα. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ προθύρῳ ἐγενόμεθα, ἐπιστάντες περί τινος λόγου
10 διελεγόμεθα, ὅς ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνέπεσεν· ἵν' οὖν μὴ ἀτελὴς γένοιτο, ἀλλὰ διαπερανάμενοι οὕτως εἰσίοιμεν, στάντες ἐν τῷ προθύρῳ διελεγόμεθα, ἕως συνωμολογήσαμεν ἀλλήλοις. δοκεῖ οὖν μοι, ὁ θυρωρός, εὐνοῦχός τις, κατήκουεν ἡμῶν, κινδυνεύει δὲ διὰ τὸ πλῆθος d
15 τῶν σοφιστῶν ἄχθεσθαι τοῖς φοιτῶσιν εἰς τὴν οἰκίαν. ἐπειδὴ γοῦν ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, Ἔα, ἔφη, σοφισταί τινες· οὐ σχολὴ αὐτῷ. Καὶ ἅμ' ἀμφοῖν τοῖν χεροῖν τὴν θύραν πάνυ προθύμως ὡς οἷός τ' ἦν ἐπήραξε. καὶ ἡμεῖς πάλιν ἐκρούομεν.
20 καὶ ὃς ἐγκεκλειμένης τῆς θύρας ἀποκρινόμενος εἶπεν, Ὦ ἄνθρωποι, ἔφη, οὐκ ἀκηκόατε, ὅτι οὐ σχολὴ αὐτῷ; Ἀλλ', ὦ 'γαθέ, ἔφην, οὔτε παρὰ Καλλίαν ἥκομεν οὔτε σοφισταί ἐσμεν, ἀλλὰ θάρρει· Πρωταγόραν γάρ τοι e δεόμενοι ἰδεῖν ἤλθομεν. εἰσάγγειλον οὖν. Μόγις οὖν
25 πως ἡμῖν ἄνθρωπος ἀνέῳξε τὴν θύραν.

VII. Ἐπειδὴ δ' εἰσήλθομεν, κατελάβομεν Πρωταγόραν ἐν τῷ προστῴῳ περιπατοῦντα, ἑξῆς δ' αὐτῷ συμπεριεπάτουν ἐκ μὲν τοῦ ἐπὶ θάτερα Καλλίας ὁ Ἱπ-
315 πονίκου καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ ὁμομήτριος, Πάραλος ὁ a
30 Περικλέους, καὶ Χαρμίδης ὁ Γλαύκωνος, ἐκ δὲ τοῦ ἐπὶ θάτερα ὁ ἕτερος τῶν Περικλέους Ξάνθιππος καὶ Φιλιππίδης ὁ Φιλομήλου καὶ Ἀντίμοιρος ὁ Μενδαῖος, ὅσπερ εὐδοκιμεῖ μάλιστα τῶν Πρωταγόρου μαθητῶν καὶ ἐπὶ τέχνῃ μανθάνει [ὡς σοφιστὴς ἐσόμενος]. τού-
35 των δ' οἳ ὄπισθεν ἠκολούθουν ἐπακούοντες τῶν λεγομένων τὸ μὲν πολὺ ξένοι ἐφαίνοντο, οὓς ἄγει ἐξ ἑκάστης τῶν πόλεων ὁ Πρωταγόρας, δι' ὧν διεξέρχεται, κηλῶν τῇ φωνῇ ὥσπερ Ὀρφεύς, οἱ δὲ κατὰ τὴν φωνὴν b ἕπονται κεκηλημένοι· ἦσαν δέ τινες καὶ τῶν ἐπιχω-
40 ρίων ἐν τῷ χορῷ. τοῦτον τὸν χορὸν μάλιστ' ἔγωγ' ἰδὼν ἥσθην, ὡς καλῶς εὐλαβοῦντο μηδέποτ' ἐμποδὼν ἐν τῷ ἔμπροσθεν εἶναι Πρωταγόρου. ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἀναστρέφοι καὶ οἱ μετ' ἐκείνου, εὖ πως καὶ ἐν κόσμῳ περιεσχίζοντο οὗτοι οἱ ἐπήκοοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν,
45 καὶ ἐν κύκλῳ περιιόντες ἀεὶ εἰς τὸ ὄπισθεν καθίσταντο κάλλιστα. Τὸν δὲ μέτ' εἰσενόησα [ἔφη Ὅμηρος,] Ἱππίαν τὸν Ἠλεῖον, καθήμενον ἐν τῷ κατ' ἀντικρὺ προστῴῳ ἐν θρόνῳ· περὶ αὐτὸν δ' ἐκάθηντο ἐπὶ c βάθρων Ἐρυξίμαχός θ' ὁ Ἀκουμενοῦ καὶ Φαῖδρος ὁ
50 Μυρρινούσιος καὶ Ἄνδρων ὁ Ἀνδροτίωνος καὶ τῶν ξένων πολῖταί τ' αὐτοῦ καὶ ἄλλοι τινές. ἐφαίνοντο δὲ περὶ φύσεώς τε καὶ τῶν μετεώρων ἀστρονομικὰ ἄττα διερωτᾶν τὸν Ἱππίαν, ὁ δ' ἐν θρόνῳ καθήμενος ἑκάστοις αὐτῶν διέκρινε καὶ διεξῄει τὰ ἐρωτώμενα. Καὶ

sumus quam exigat tantæ rei judicium. in præsentia tamen pergamus quo cœpimus, virumque audiamus, eoque audito cum aliis communicemus: non enim Protagoras hic solus adest, sed etiam Eleensis Hippias — Prodicum quoque arbitror Ceum — aliique permulti viri admodum sapientes.

VI. Placuit hoc nobis, et perreximus. Ingressi vero vestibulum sermonem quendam, in quem inter eundum incideramus, tractavimus: qui ne imperfectus relinqueretur sed absolutus esset, antequam intraremus, in vestibulo stantes colloquebamur, donec inter nos de eo convenit. audivit autem, ut arbitror, nos eunuchus quidam janitor, et videtur propter sophistarum frequentiam venientibus iratus esse. pulsavimus januam, aperuit et cum nos vidisset, Eia, inquit, sophistæ quidam: haud otium illi. Et simul utrisque manibus quam maxima alacritate ostium clausit. pulsavimus iterum, sed ille clausis foribus, Non auditis, inquit, otium illi non esse? O bone vir, inquam, neque ad Calliam venimus neque sophistæ sumus, sed confide: Protagoram venimus videre cupientes. hoc nuncia. Vix igitur tandem homo fores aperuit.

VII. Ingressi Protagoram offendimus in vestibulo porticus deambulantem: coambulabant juxta eum ex altera quidem parte Callias Hipponici filius et frater ejus ex eadem matre, Paralus Pericle natus, et Charmides Glauconis, ex altera vero parte alter Periclis filius Xanthippus et Philippides Philomeli et Antimœrus Mendæus, qui inter omnes Protagoræ auditores insignior habetur discitque, ut artem quandoque profiteatur. hos autem a tergo sequebantur alii auscultantes Protagoram, quorum plurimi peregrini esse videbantur, quos ex singulis urbibus, per quas circumvagatur ille, congregat, mulcens eos voce tanquam Orpheus quidam et alliciens, hi vero vocem passim deliniti sequuntur: aderant et nostrates quidam in eo choro. hunc ego chorum cum contemplarer, valde oblectabar, diligenti siquidem cautione observabant, ne Protagoram incedentem aliquo modo impedirent: sed cum retro pedem verteret ipse et qui cum eo, auscultatores hi apte et decore in circulum utrimque divisi cedebant et ita circumibant ut posteri semper essent. Hunc post vidi (ut verbis Homeri utar) Hippiam Eleensem in adverso porticus vestibulo in throno sedentem: circa quem in subselliis sedebant Eryximachus Acumeni filius Phædrusque Myrrhinusius et Andron Androtione genitus et nonnulli Eleenses et alii quidam peregrini. videbantur autem de natura et de meteoris astronomica quædam interrogare Hippiam, ille autem in throno sedens dubitationes singulis enodabat. Vidi præterea

μὲν δὴ καὶ Τάνταλόν γ' εἰσεῖδον. ἐπεδήμει γὰρ ἄρα Πρόδικος ὁ Κεῖος, ἦν δ' ἐν οἰκήματί τινι, ᾧ πρὸ τοῦ μὲν ὡς ταμιείῳ ἐχρῆτο Ἱππόνικος, νῦν δ' ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν καταλυόντων ὁ Καλλίας καὶ τοῦτ' ἐκκενώσας ξένοις κατάλυσιν πεποίηκεν. ὁ μὲν οὖν Πρόδικος ἔτι κατέκειτο ἐγκεκαλυμμένος ἐν κωδίοις τισὶ καὶ στρώμασι καὶ μάλα πολλοῖς, ὡς ἐφαίνετο· παρεκάθηντο δ' αὐτῷ ἐπὶ ταῖς πλησίον κλίναις Παυσανίας θ' ὁ ἐκ Κεραμέων καὶ μετὰ Παυσανίου νέον τι ἔτι μειράκιον, ὡς μὲν ἐγῷμαι, καλόν τε κἀγαθὸν τὴν φύσιν, τὴν δ' οὖν ἰδέαν πάνυ καλός. ἔδοξα ἀκοῦσαι ὄνομα αὐτῷ εἶναι Ἀγάθωνα, καὶ οὐκ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ παιδικὰ Παυσανίου τυγχάνει ὤν. τοῦτό τ' ἦν τὸ μειράκιον, καὶ τὼ Ἀδειμάντω ἀμφοτέρω, ὅ τε Κήπιδος καὶ ὁ Λευκολοφίδου, καὶ ἄλλοι τινὲς ἐφαίνοντο. περὶ δ' ὧν διελέγοντο οὐκ ἐδυνάμην ἔγωγε μαθεῖν ἔξωθεν, καίπερ λιπαρῶς ἔχων ἀκούειν τοῦ Προδίκου — πάσσοφος γάρ μοι δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι καὶ θεῖος — ἀλλὰ διὰ τὴν βαρύτητα τῆς φωνῆς βόμβος τις ἐν τῷ οἰκήματι γιγνόμενος ἀσαφῆ ἐποίει τὰ λεγόμενα. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἄρτι εἰσεληλύθειμεν, κατόπιν δ' ἡμῶν ἐπεισῆλθον Ἀλκιβιάδης θ' ὁ καλὸς, ὡς φὴς σὺ κἀγὼ πείθομαι, καὶ Κριτίας ὁ Καλλαίσχρου.

VIII. Ἡμεῖς οὖν ὡς εἰσήλθομεν, ἔτι σμίκρ' ἄττα διατρίψαντες καὶ ταῦτα διαθεασάμενοι προσῆμεν πρὸς τὸν Πρωταγόραν, κἀγὼ εἶπον, Ὦ Πρωταγόρα, πρὸς σέ τοι ἤλθομεν ἐγώ τε καὶ Ἱπποκράτης οὑτοσί. Πότερον, ἔφη, μόνῳ βουλόμενοι διαλεχθῆναι ἢ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων; Ἡμῖν μέν, ἦν δ' ἐγώ, οὐδὲν διαφέρει· ἀκούσας δ' οὗ ἕνεκ' ἤλθομεν αὐτὸς σκέψαι. Τί οὖν δή ἐστιν, ἔφη, οὗ ἕνεχ' ἥκετε; Ἱπποκράτης ὅδ' ἐστὶ μὲν τῶν ἐπιχωρίων, Ἀπολλοδώρου υἱός, οἰκίας μεγάλης τε καὶ εὐδαίμονος· αὐτὸς δὲ τὴν φύσιν δοκεῖ ἐνάμιλλος εἶναι τοῖς ἡλικιώταις. ἐπιθυμεῖν δέ μοι δοκεῖ ἐλλόγιμος γενέσθαι ἐν τῇ πόλει. τοῦτο δ' οἴεταί οἱ μάλιστ' ἂν γενέσθαι, εἰ σοὶ συγγένοιτο. ταῦτ' οὖν ἤδη σὺ σκόπει, πότερον περὶ αὐτῶν μόνος οἴει δεῖν διαλέγεσθαι πρὸς μόνους, ἢ μετ' ἄλλων. Ὀρθῶς, ἔφη, προμηθεῖ, ὦ Σώκρατες, ὑπὲρ ἐμοῦ. ξένον γὰρ ἄνδρα [καὶ] ἰόντα εἰς πόλεις μεγάλας, καὶ ἐν ταύταις πείθοντα τῶν νέων τοὺς βελτίστους ἀπολιπόντας τὰς τῶν ἄλλων συνουσίας, καὶ οἰκείων καὶ ὀθνείων, καὶ πρεσβυτέρων καὶ νεωτέρων, ἑαυτῷ συνεῖναι ὡς βελτίους ἐσομένους διὰ τὴν ἑαυτοῦ συνουσίαν, χρὴ εὐλαβεῖσθαι [τὸν] ταῦτα πράττοντα· οὐ γὰρ σμικροὶ περὶ αὐτὰ φθόνοι τε γίγνονται καὶ ἄλλαι δυσμένειαί τε καὶ ἐπιβουλαί. ἐγὼ δὲ τὴν σοφιστικὴν τέχνην φημὶ μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν φοβουμένους τὸ ἐπαχθὲς αὐτῆς πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι τοὺς μὲν ποίησιν, οἷον Ὅμηρόν τε καὶ Ἡσίοδον καὶ Σιμωνίδην, τοὺς δ' αὖ τελετάς τε καὶ χρησμῳδίας, τοὺς ἀμφί τ' Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον, ἐνίους δέ τινας ᾔσθημαι καὶ γυμναστικήν, οἷον Ἴκκος θ' ὁ Ταραντῖνος καὶ ὁ νῦν ἔτι

Tantalum. aderat enim Prodicus Cius, qui in cubiculum quoddam secesserat, quo pro penu antea Hipponicus uti consueverat, sed nunc illum etiam locum, ut omnis confluentium hospitum turba exciperetur, remotis obsoniis, Callias hospitibus habitandum dedit. Prodicus igitur in villosis stramentis et quidem multis, ut videbatur, involutus, adhuc recumbebat : in sedibus autem illi proximis considebant Pausanias Ceramensis et cum Pausania adolescentulus quidam, ut mihi quidem videtur, præclara naturæ indole præditus, forma saltem pulcherrimus. nomine, ut audivisse me puto, Agatho, neque mirum videretur mihi, si Pausaniæ sit amasius. hic erat ibidem et Adimantus uterque, tum Cepidis, tum Leucolophi filius, aliique quidam. quæ vero inter se disceptabant haud satis percipere foris potui, quanquam vehementer audire Prodicum affectabam — sapientissimus enim divinusque vir mihi esse videtur — sed sonitus quidam ex vocis gravitate sub fornice cubiculi revolutus verba confundebat. Atque e vestigio post ingressum nostrum intravit Alcibiades pulcher, ut ais tu et ego facile credo, et Critias Callæschri filius.

VIII. Nos igitur cum ingressi de quibusdam una disseruissemus, eaque spectacula essemus contemplati, accessimus ad Protagoram, deinde ego dixi, O Protagora, certa de causa ad te ego et Hippocrates hicce venimus. Numquid, inquit, seorsum ab aliis mecum loqui vultis, an coram reliquis? Nobis quidem, inquam, perinde est · sed cum audiveris quam ob causam venimus, ipse videris. Quid ergo istud est, inquit, cujus gratia huc accessistis? Hippocrates hic nostras est, Apollodori filius, nobili atque felici genere ortus : ipse vero cum æqualibus certandi cupidus æmulatione concitus. atque cupere mihi videtur in republica vir illustris evadere. hujus autem rei compotem fore se sperat consuetudine tua. vide igitur utrum de hoc solos tecum, an coram aliis disserere nos deceat. Recte, inquit, mihi, o Socrates, consulis. prudenti namque cautione indiget peregrinus is, qui amplas urbes perlustrans optimis ubique juvenibus persuadet, ut relicta aliorum tam suorum quam alienigenarum, tam senum quam juvenum consuetudine, sibi adhæreant, tanquam ipsius consuetudine præstantiores evasuri : invidiæ namque adversum eum insurgunt aliæque malevolentiæ et insidiæ. ego enim artem sophisticam antiquam quidem esse aio, priscos autem viros ejus peritos invidiam ejus offensionemque veritos alios prætextum fecisse et prætendisse poesin, ut Homerus et Hesiodus et Simonides, alios mysteria et oracula, ut Orpheus et Musæus et horum sectatores, nonnullos autem animadverti (prætendisse) vel gymnasticam, uti Iccus Tarentinus et qui adhuc superest sophista nullo in-

ὢν οὐδενὸς ἧττων σοφιστὴς Ἡρόδικος ὁ Σηλυβριανός, e
τὸ δ' ἀρχαῖον Μεγαρεύς. μουσικὴν δ' Ἀγαθοκλῆς θ'
ὁ ὑμέτερος πρόσχημα ἐποιήσατο, μέγας ὢν σοφιστής,
καὶ Πυθοκλείδης ὁ Κεῖος καὶ ἄλλοι πολλοί. οὗτοι
5 πάντες, ὥσπερ λέγω, φοβηθέντες τὸν φθόνον ταῖς τέχ-
317ναις ταύταις παραπετάσμασιν ἐχρήσαντο. ἐγὼ δὲ a
τούτοις ἅπασι κατὰ τοῦτ' εἶναι οὐ ξυμφέρομαι. ἡγοῦ-
μαι γὰρ αὐτοὺς οὔ τι διαπράξασθαι ὃ ἐβουλήθησαν·
οὐ γὰρ λαθεῖν τῶν ἀνθρώπων τοὺς δυναμένους ἐν ταῖς
10 πόλεσι πράττειν, ὧνπερ ἕνεκα ταῦτ' ἐστὶ τὰ προσχή-
ματα, ἐπεὶ οἵ γε πολλοί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν αἰσθά-
νονται, ἀλλ' ἅττ' ἂν οὗτοι διαγγέλλωσι, ταῦθ' ὑμνοῦσι.
τὸ οὖν ἀποδιδράσκοντα μὴ δύνασθαι ἀποδρᾶναι, ἀλλὰ
καταφανῆ εἶναι, πολλὴ μωρία καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος, b
15 καὶ πολὺ δυσμενεστέρους παρέχεσθαι ἀνάγκη τοὺς ἀν-
θρώπους· ἡγοῦνται γὰρ τὸν τοιοῦτον πρὸς τοῖς ἄλλοις
καὶ πανοῦργον εἶναι. ἐγὼ οὖν τούτων τὴν ἐναντίαν
ἅπασαν ὁδὸν ἐλήλυθα, καὶ ὁμολογῶ τε σοφιστὴς εἶναι
καὶ παιδεύειν ἀνθρώπους, καὶ εὐλάβειαν ταύτην οἶμαι
20 βελτίω ἐκείνης εἶναι, τὸ ὁμολογεῖν μᾶλλον ἢ ἔξαρνον
εἶναι· καὶ ἄλλας πρὸς ταύτῃ ἔσκεμμαι, ὥστε, σὺν θεῷ
εἰπεῖν, μηδὲν δεινὸν πάσχειν διὰ τὸ ὁμολογεῖν σοφιστὴς c
εἶναι. καίτοι πολλά γ' ἤδη ἔτη εἰμὶ ἐν τῇ τέχνῃ. καὶ
γὰρ καὶ τὰ ξύμπαντα πολλά μοί ἐστιν· οὐδενὸς ὅτου
25 οὐ πάντων ἂν ὑμῶν καθ' ἡλικίαν πατὴρ εἴην. ὥστε
πολύ μοι ἥδιστόν ἐστιν, εἴ τι βούλεσθε, περὶ τούτων
ἁπάντων ἐναντίον τῶν ἔνδον ὄντων τὸν λόγον ποιεῖ-
σθαι. Κἀγὼ — ὑπώπτευσα γὰρ βούλεσθαι αὐτὸν τῷ
τε Προδίκῳ καὶ τῷ Ἱππίᾳ ἐνδείξασθαι καὶ καλλωπί-
30 σασθαι, ὅτι ἐρασταὶ αὐτοῦ ἀφιγμένοι εἶμεν — Τί οὖν,
ἔφην ἐγώ, οὐ καὶ Πρόδικον καὶ Ἱππίαν ἐκαλέσαμεν καὶ d
τοὺς μετ' αὐτῶν, ἵν' ἐπακούσωσιν ἡμῶν; Πάνυ μὲν
οὖν, ἔφη ὁ Πρωταγόρας. Βούλεσθ' οὖν, ὁ Καλλίας
ἔφη, συνέδριον κατασκευάσωμεν, ἵνα καθεζόμενοι δια-
35 λέγησθε; Ἐδόκει χρῆναι. ἅσμενοι δὲ πάντες ἡμεῖς,
ὡς ἀκουσόμενοι ἀνδρῶν σοφῶν καὶ αὐτοὶ [τε] ἀντιλα-
βόμενοι τῶν βάθρων καὶ τῶν κλινῶν κατεσκευάζομεν
παρὰ τὸν Ἱππίαν· ἐκεῖ γὰρ προϋπῆρχε τὰ βάθρα· ἐν
δὲ τούτῳ Καλλίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης ἡκέτην ἄγοντε e
40 τὸν Πρόδικον ἀναστήσαντες ἐκ τῆς κλίνης, καὶ τοὺς
μετὰ τοῦ Προδίκου.

IX. Ἐπειδὴ δὲ πάντες συνεκαθεζόμεθα, ὁ Πρωτα-
γόρας, Νῦν δὴ ἄν, ἔφη, λέγοις, ὦ Σώκρατες, ἐπειδὴ
καὶ οἵδε πάρεισι, περὶ ὧν ὀλίγον πρότερον μνείαν
45 ἐποιοῦ πρὸς ἐμὲ ὑπὲρ τοῦ νεανίσκου. Κἀγὼ εἶπον,
318ὅτι Ἡ αὐτή μοι ἀρχή ἐστιν, ὦ Πρωταγόρα, ἥπερ ἄρτι, a
περὶ ὧν ἀφικόμην. Ἱπποκράτης γὰρ ὅδε τυγχάνει ἐν
ἐπιθυμίᾳ ὢν τῆς σῆς συνουσίας· ὅ τι οὖν αὐτῷ ἀποβή-
σεται, ἐάν σοι συνῇ, ἡδέως ἄν φησι πυθέσθαι. το-
50 σοῦτος ὅ γ' ἡμέτερος λόγος. Ὑπολαβὼν οὖν ὁ Πρω-
ταγόρας εἶπεν, Ὦ νεανίσκε, ἔσται τοίνυν σοι, ἐὰν
ἐμοὶ συνῇς, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐμοὶ συγγένῃ, ἀπιέναι οἴκαδε
βελτίονι γεγονότι, καὶ [ἐν] τῇ ὑστεραίᾳ ταὐτὰ ταῦτα,
καὶ ἑκάστης ἡμέρας ἀεὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι.

ferior Herodicus Selybrianus, olim Megarensis. musicam vero prætendit Agathocles vester, magnus ille sophista, et Phythoclides Cius aliique multi homines. hi omnes, ut dico, ob devitandam invidiam vehementer nomen dissimularunt et sub artium harum prætextu sophisticam artem occuluerunt. ego autem ab his omnibus in hoc dissentio: non enim eos id assecutos quod volebant existimo: non enim latuisse viros in civitate potentes agendi, ob quæ sint illi prætextus, cum vulgus, ut ita dicam, nihil advertat, sed ea laudet quæ hi prædicant. subterfugiendi igitur studium istud, cum non assequatur quis quod molitur, sed advertatur ab hominibus, magna est stultitia atque inertem indicat fugientem, et advertentes homines necessario reddit multo infensiores: existimant enim talem præter cetera etiam malignum esse. ego igitur contrariam plane viam sum ingressus, et confiteor me esse sophistam et homines docere, et hac ingenua confessione tutius et melius quam dissimulatione illa vitari invidiam censeo: aliis præterea rationibus mihi prospexi, ut nihil mali adjuvante deo ob sophisticæ professionem patiar, licet multos jam annos facultatem hanc exerceam. sum enim grandis natu: cujusque vestrûm quod ad ætatem pater esse possem. quamobrem gratissimum mihi est, si de his omnibus mecum, audientibus qui intus sunt, verba facere vultis. Hic ego — suspicatus ostentare et jactare eum se apud Prodicum et Hippiam velle, quod ut ejus amatores venissemus — Cur non, inquam, Prodicum atque Hippiam et eos, qui hos comitantur, huc advocamus, ut nos audiant? Advocemus, inquit Protagoras. Vultis igitur, Callias inquit, sedes hic paremus, ut disseratis sedentes? Consensimus omnes. læti autem nos omnes, quippe viros sapientes audituri, scamna et sellas ipsi quoque prehendimus, et juxta Hippiam paravimus: ibi enim præsto erant scamna. interim Callias et Alcibiades veniebant Prodicum surrectum ab iis e lecto et qui cum eo erant secum adducentes.

IX. Postquam vero consedimus omnes, Nunc igitur repete, o Socrates, inquit Protagoras, his præsentibus quæ me paulo ante pro adolescente hoc obsecrabas. Eodem igitur, inquam, exordio, o Protagora, quo supra utamur. Hippocrates hic conversationes tuas vehementer exoptat: quare quidnam sit ex hac consuetudine tua reportaturus, libenter dicit se auditurum. hæc sunt, quæ ego dicenda habeo. Excepit Protagoras dixitque: O adolescens, nunquam accedes ad me, quin abiturus sis domum melior factus, singulisque diebus amplius ampliusque proficies.

Κἀγὼ ἀκούσας εἶπον, Ὦ Πρωταγόρα, τοῦτο μὲν οὐδὲν b θαυμαστὸν λέγεις, ἀλλ' εἰκός, ἐπεὶ κἂν σύ, καίπερ τηλικοῦτος ὢν καὶ οὕτω σοφός, εἴ τίς σε διδάξειεν ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος, βελτίων ἂν γένοιο. ἀλλὰ μὴ 5 οὕτως, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ αὐτίκα μάλα μεταβαλὼν τὴν ἐπιθυμίαν Ἱπποκράτης ὅδ' ἐπιθυμήσειε τῆς συνουσίας τούτου τοῦ νεανίσκου τοῦ νῦν νεωστὶ ἐπιδημοῦντος, Ζευξίππου τοῦ Ἡρακλεώτου, καὶ ἀφικόμενος παρ' αὐτόν, ὥσπερ παρὰ σὲ νῦν, ἀκούσειεν αὐτοῦ ταὐτὰ ταῦτα, c 10 ἅπερ σοῦ, ὅτι ἑκάστης ἡμέρας ξυνὼν αὐτῷ βελτίων ἔσται καὶ ἐπιδώσει, εἰ αὐτὸν ἐπανέροιτο, Τί δὴ φῄς [με] βελτίω ἔσεσθαι καὶ εἰς τί ἐπιδώσειν; εἴποι ἂν αὐτῷ ὁ Ζεύξιππος, ὅτι πρὸς γραφικήν· κἂν εἰ Ὀρθαγόρᾳ τῷ Θηβαίῳ συγγενόμενος, ἀκούσας ἐκείνου ταὐτὰ ταῦτα, 15 ἅπερ σοῦ, ἐπανέροιτο αὐτόν, εἰς ὅ τι βελτίων καθ' ἡμέραν ἔσται συγγιγνόμενος ἐκείνῳ, εἴποι ἄν, ὅτι εἰς αὔλησιν· οὕτω δὴ καὶ σὺ εἰπὲ τῷ νεανίσκῳ κἀμοὶ ὑπὲρ τούτου ἐρωτῶντι, Ἱπποκράτης ὅδε Πρωταγόρᾳ συγγε- d νόμενος, ᾗ ἂν αὐτῷ ἡμέρᾳ συγγένηται, βελτίων ἄπεισι 20 γενόμενος καὶ τῶν ἄλλων ἡμερῶν ἑκάστης οὕτως ἐπιδώσει εἰς τί, ὦ Πρωταγόρα, καὶ περὶ τοῦ; Καὶ ὁ Πρωταγόρας ἐμοῦ ταῦτ' ἀκούσας, Σύ τε καλῶς ἐρωτᾷς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, κἀγὼ τοῖς καλῶς ἐρωτῶσι χαίρω ἀποκρινόμενος. Ἱπποκράτης γὰρ παρ' ἐμὲ ἀφικόμε- 25 νος οὐ πείσεται ἅπερ ἂν ἔπαθεν ἄλλῳ τῳ συγγενόμενος τῶν σοφιστῶν. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι λωβῶνται τοὺς νέους· τὰς γὰρ τέχνας αὐτοὺς πεφευγότας ἄκοντας πά- e λιν αὖ ἄγοντες ἐμβάλλουσιν εἰς τέχνας, λογισμούς τε καὶ ἀστρονομίαν καὶ γεωμετρίαν καὶ μουσικὴν διδά- 30 σκοντες — καὶ ἅμ' εἰς τὸν Ἱππίαν ἀπέβλεψε — παρὰ δ' ἐμὲ ἀφικόμενος μαθήσεται οὐ περὶ ἄλλου του ἢ περὶ οὗ ἥκει. τὸ δὲ μάθημά ἐστιν εὐβουλία περί τε τῶν οἰκείων, ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοι- 319 κοίη, καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως, ὅπως τὰ τῆς πόλεως a 35 δυνατώτατος ἂν εἴη καὶ πράττειν καὶ λέγειν. Ἆρ', ἔφην ἐγώ, ἕπομαί σου τῷ λόγῳ; δοκεῖς γάρ μοι λέγειν τὴν πολιτικὴν τέχνην καὶ ὑπισχνεῖσθαι ποιεῖν ἄνδρας ἀγαθοὺς πολίτας. Αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτ' ἔστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπαγγέλλομαι.

40 X. Ἦ καλόν, ἦν δ' ἐγώ, τέχνημα ἄρα κέκτησαι, εἴπερ κέκτησαι· οὐ γάρ τι ἄλλο πρός γε σὲ εἰρήσεται ἢ ἅπερ νοῶ. ἐγὼ γὰρ τοῦτο, ὦ Πρωταγόρα, οὐκ ᾤμην διδακτὸν εἶναι, σοὶ δὲ λέγοντι οὐκ ἔχω ὅπως [ἂν] b ἀπιστῶ. ὅθεν δ' αὐτὸ ἡγοῦμαι οὐ διδακτὸν εἶναι, 45 μηδ' ὑπ' ἀνθρώπων παρασκευαστὸν ἀνθρώποις, δίκαιός εἰμι εἰπεῖν. ἐγὼ γὰρ Ἀθηναίους, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, φημὶ σοφοὺς εἶναι. ὁρῶ οὖν, ὅταν συλλεγῶμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὰν μὲν περὶ οἰκοδομίας τι δέῃ πρᾶξαι τὴν πόλιν, τοὺς οἰκοδόμους 50 μεταπεμπομένους συμβούλους [περὶ τῶν οἰκοδομημάτων], ὅταν δὲ περὶ ναυπηγίας, τοὺς ναυπηγούς· καὶ τἆλλα πάνθ' οὕτως, ὅσα ἡγοῦνται μαθητά τε καὶ δι- c δακτὰ εἶναι. ἐὰν δέ τις ἄλλος ἐπιχειρῇ αὐτοῖς συμβουλεύειν, ὃν ἐκεῖνοι μὴ οἴονται δημιουργὸν εἶναι, κἂν

Ad quæ ego dicebam, Haud mirum hoc dicis, o Protagora, sed secundum rei naturam, quandoquidem vel tu, qui tam grandis natu es tamque sapiens, si quæ nescis ab aliquo disceres, præstantior fieres. at vero non id exquirimus, sed perinde ac si Hippocrates repente alia cuperet et versari cum adolescente hoc, nuper huc profecto, Zeuxippo vellet Heracleotæ filio, eumque eodem quo nunc te pacto aggressus, eadem ex illo quæ ex te audiret, ejus auditorem factum se quotidie profecturum esse, et si Zeuxippum rogaret, Qua potissimum in re profecturum me dicis? responderet utique Zeuxippus, In arte pingendi: et Orthagoram Thebanum si convenisset audivissetque ex illo eadem quæ abs te audivit, dein percontaretur ex eo, qua in re futurum esset, ut præstantior quotidie fieret cum illo conversans, responderet, In tibicinandi arte: eodem modo et tu adolescenti mihique pro illo petenti responde, Hippocrates hic quidem Protagoræ conversationibus utens in dies doctior fiet: sed qua tandem in re dic, o Protagora? Tum Protagoras, Scite interrogas tu quidem, o Socrates, et ego probe interrogantibus gaudeo respondere. Hippocrates quidem si mecum versetur, non id patietur, quod cum alio quodam sophistarum versans pateretur. reliqui enim juvenibus obsunt: invitos namque ad artes retrahunt quas fugiunt, arithmeticen, astronomiam, geometriam, musicam eos docentes — et Hippiam simul adspexit — cum autem ad me venerit, solum id discet cujus gratia venit. disciplina vero est prudens in re familiari et republica consultatio, qua quis et domum suam recte gubernet et civitatis negotia optime possit capessere et agendo et dicendo. Intelligone, inquam ego, quod vis? civilem namque artem dicere mihi videris pollicerique viros bonos cives reddere. Hæc ipsa est, inquit, o Socrates, mea professio.

X. O quam præclarum nactus es artificium, si modo id sis nactus: nihil enim aliud tibi quam quod sentio dicam. nam equidem hoc, o Protagora, doceri non posse putabam, tibi tamen dicenti non credere non possum. quam vero ob causam hoc neque doceri, neque ab hominibus invicem tradi censeam, æquum est me dicere. equidem, uti et ceteri Græci, Athenienses sapientes appello. video igitur, quando concione congregata aliquid de ædificando deliberare vult civitas, ædificatorum consilium expeti, cum vero de navium fabrica, fabros navium accersiri: et similiter in ceteris omnibus, quæcumque doceri et disci posse existimant. quodsi quis alius de artis illius opere consulere iis aggreditur, quem opificem non esse putant,

πάνυ καλὸς ᾖ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων, οὐδέν τι
μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγελῶσι καὶ θορυβοῦ-
σιν, ἕως ἂν ἢ αὐτὸς ἀποστῇ ὁ ἐπιχειρῶν λέγειν κατα-
θορυβηθεὶς, ἢ οἱ τοξόται αὐτὸν ἀφελκύσωσιν ἢ ἐξαίρων-
ται κελευόντων τῶν πρυτάνεων· περὶ μὲν οὖν ὧν οἴον-
5 ται ἐν τέχνῃ εἶναι, οὕτω διαπράττονται. ἐπειδὰν δέ
τι περὶ τῆς πόλεως διοικήσεως δέῃ βουλεύσασθαι, συμ- d
βουλεύει αὐτοῖς ἀνιστάμενος περὶ τούτων ὁμοίως μὲν
τέκτων, ὁμοίως δὲ χαλκεὺς, σκυτοτόμος, ἔμπορος,
ναύκληρος, πλούσιος, πένης, γενναῖος, ἀγεννὴς, καὶ
10 τούτοις οὐδεὶς τοῦτ' ἐπιπλήττει ὥσπερ τοῖς πρότερον,
ὅτι οὐδαμόθεν μαθὼν, οὐδ' ὄντος διδασκάλου οὐδενὸς
αὐτῷ, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐπιχειρεῖ· δῆλον γὰρ, ὅτι
οὐχ ἡγοῦνται διδακτὸν εἶναι. μὴ τοίνυν ὅτι τὸ κοινὸν
τῆς πόλεως οὕτως ἔχει, ἀλλ' ἰδίᾳ ἡμῖν οἱ σοφώτατοι e
15 καὶ ἄριστοι τῶν πολιτῶν ταύτην τὴν ἀρετὴν, ἣν ἔχου-
σιν, οὐχ οἷοί τ' ἄλλοις παραδιδόναι· ἐπεὶ Περικλῆς,
ὁ τουτωνὶ τῶν νεανίσκων πατὴρ, τούτους ἃ μὲν διδα-
σκάλων εἴχετο καλῶς καὶ εὖ ἐπαίδευσεν, ἃ δ' αὐτὸς σο-
φός ἐστιν οὔτ' αὐτὸς παιδεύει οὔτε τῳ ἄλλῳ παραδί- a
320 δωσιν, ἀλλ' αὐτοὶ περιϊόντες νέμονται ὥσπερ ἄφετοι,
ἐάν που αὐτόματοι περιτύχωσι τῇ ἀρετῇ. εἰ δὲ βού-
λει, Κλεινίαν, τὸν Ἀλκιβιάδου τουτουὶ νεώτερον ἀδελ-
φὸν, ἐπιτροπεύων ὁ αὐτὸς οὗτος ἀνὴρ Περικλῆς, δε-
διὼς περὶ αὐτοῦ, μὴ διαφθαρῇ δὴ ὑπ' Ἀλκιβιάδου,
25 ἀποσπάσας ἀπὸ τούτου, καταθέμενος ἐν Ἀρίφρονος
ἐπαίδευε· καὶ πρὶν ἓξ μῆνας γεγονέναι, ἀπέδωκε τούτῳ
οὐκ ἔχων ὅ τι χρήσαιτο αὐτῷ. καὶ ἄλλους σοι παμ- b
πόλλους ἔχω λέγειν, οἳ αὐτοὶ ἀγαθοὶ ὄντες οὐδένα πώ-
ποτε βελτίω ἐποίησαν οὔτε τῶν οἰκείων οὔτε τῶν ἀλλο-
30 τρίων. ἐγὼ οὖν, ὦ Πρωταγόρα, εἰς ταῦτ' ἀποβλέπων
οὐχ ἡγοῦμαι διδακτὸν εἶναι [τὴν] ἀρετήν· ἐπειδὴ δὲ
σοῦ ἀκούω ταῦτα λέγοντος, κάμπτομαι καὶ οἶμαί τί σε
λέγειν διὰ τὸ ἡγεῖσθαί σε πολλῶν μὲν ἔμπειρον γεγο-
νέναι, πολλὰ δὲ μεμαθηκέναι, τὰ δ' αὐτὸν ἐξευρηκέ-
35 ναι. εἰ οὖν ἔχεις ἐναργέστερον ἡμῖν ἐπιδεῖξαι, ὡς δι- c
δακτόν ἐστιν ἡ ἀρετὴ, μὴ φθονήσῃς, ἀλλ' ἐπίδειξον.
Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ φθονήσω. ἀλλὰ πότερον
ὑμῖν ὡς πρεσβύτερος νεωτέροις μῦθον λέγων ἐπιδείξω,
ἢ λόγῳ διεξέλθω; Πολλοὶ οὖν αὐτῷ ὑπέλαβον τῶν πα-
40 ρακαθημένων, ὁποτέρως βούλοιτο, οὕτω διεξιέναι.
Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, χαριέστερον εἶναι μῦθον ὑμῖν
λέγειν.

XI. Ἦν γάρ ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ
δὲ γένη οὐκ ἦν. ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις χρόνος ἦλθεν
45 εἱμαρμένος γενέσεως, τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ γῆς ἔνδον ἐκ d
γῆς καὶ πυρὸς μίξαντες καὶ τῶν ὅσα πυρὶ καὶ γῇ κε-
ράννυται. ἐπειδὴ δ' ἄγειν αὐτὰ πρὸς φῶς ἔμελλον,
προσέταξαν Προμηθεῖ καὶ Ἐπιμηθεῖ κοσμῆσαί τε καὶ
νεῖμαι δυνάμεις ἑκάστοις ὡς πρέπει. Προμηθέα δὲ
50 παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς αὐτὸς νεῖμαι, Νείμαντος δ'
ἐμοῦ, ἔφη, ἐπίσκεψαι. Καὶ οὕτω πείσας νέμει. νέ-
μων δὲ τοῖς μὲν ἰσχὺν ἄνευ τάχους προσῆπτε, τὰ δ'
ἀσθενέστερα τάχει ἐκόσμει· τὰ δ' ὥπλιζε, τοῖς δ' ἀο- e

clarissimus aliis in rebus sit licet ditissimusque et nobilissimus, nihilo tamen magis admittunt, sed exsibilant exploduntque, quoad vel ipse tumultu deterritus a dicendo desistat, vel jubentibus magistratibus sagittarii eum abstrahant aut extrudant: ita igitur in omnibus ad artes pertinentibus agunt. at cum de publica civitatis administratione consultandum est, consulit iis architectus æque ac faber ærarius, æque etiam cerdo, mercator, nauta, dives, pauper, ignobilis, nobilis, neque horum quenquam quisquam explodit, ut illos de quibus modo vidimus, quod cum nusquam didicerit a nulloque præceptore de eo consulere audeat: constat enim doceri illud posse neminem putare. neque publice solum hoc, sed et privatim conspicitur: etenim qui civium maxime virtute pollent, quam habent, eam alii tradere nequeunt: siquidem Pericles, horum adolescentulorum pater, in his rebus quæ sub magistro discuntur, diligenter eos erudivit, in iis autem in quibus ipse sapit, neque ipse erudit, neque alii cuiquam committit erudiendos, sed passim quasi pascentes sine custode circumerrant, si forte casu quodam in hanc virtutem incidant. idem quoque Pericles cum esset Cliniæ tutor, minoris natu fratris Alcibiadis hujus, illique metueret ne forte consuetudine Alcibiadis corrumperetur, segregavit eos, et (Cliniam) apud Ariphronem educavit: sed nondum sex inde mensibus exactis eum illi reddidit, cum quid de eo faceret nesciret. permultos alios præterea commemorare possum, qui quanquam ipsi excellentes viri essent, neminem tamen aut propinquorum aut alienorum unquam meliorem reddiderunt. ego igitur, o Protagora, dum hæc animadverto, virtutem doceri posse non arbitror: postquam vero te audio hoc asserentem, sententiam mutare cogor et quæ dicis haudquaquam arbitror contemnenda, existimans te multarum rerum peritum esse, multa didicisse, alia ipsum reperisse. ergo si potes clarius ostendere nobis, virtutem discendo posse comparari, ostende, obsecro, nec detrecta. Haud detrectabo, o Socrates, inquit. sed utrum vobis tanquam senior junioribus fabulam referam, an apud vos loquar disputando? Tunc sane assidentium multi, utro modo mallet, dicere concesserunt. Suaviorem, inquit, vobis fore fabulam arbitror.

XI. Olim quandoque dii soli erant, nulla vero mortalium genera. sed cum etiam horum generationis suum tempus venisset, dii in terræ visceribus ea ex igni terraque finxerunt cum his etiam iis mixtis, quæ igni terræque miscentur. educturi vero illa in lucem Prometheo Epimetheoque mandarunt, ut suas cuique vires et ornatum, prout deceret, tribuerent. Prometheum vero rogavit Epimetheus, ut distributionis illius munus sibi cederet: Cum vero ego distribuerim, inquit, inspicias. Atque ita persuasit et distribuit. distribuens vero aliis robur absque celeritate dedit. aliis imbecillioribus velocitatem donavit: armavit

πλον διδοὺς φύσιν ἄλλην τιν' αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο δύναμιν
εἰς σωτηρίαν· ἃ μὲν γὰρ αὐτῶν σμικρότητι ἤμπισχε,
πτηνὸν φυγὴν ἢ κατάγειον οἴκησιν ἔνεμεν, ἃ δ' ηὖξε
321 μεγέθει, τῷδ' αὐτῷ αὐτὰ ἔσωζε· καὶ τἆλλα οὕτως a
5 ἐπανισῶν ἔνεμε. ταῦτα δ' ἐμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων,
μή τι γένος ἀϊστωθείη. ἐπειδὴ δ' αὐτοῖς ἀλληλοφθο-
ριῶν διαφυγὰς ἐπήρκεσε, πρὸς τὰς ἐκ Διὸς ὥρας εὐμά-
ρειαν ἐμηχανᾶτο ἀμφιεννὺς αὐτὰ πυκναῖς τε θριξὶ καὶ
στερεοῖς δέρμασιν, ἱκανοῖς μὲν ἀμῦναι χειμῶνα, δυνα-
10 τοῖς δὲ καὶ καύματα, καὶ εἰς εὐνὰς ἰοῦσιν ὅπως ὑπάρχοι
ταὐτὰ ταῦτα στρωμνὴ οἰκεία τε καὶ αὐτοφυὴς ἑκάστῳ,
καὶ ὑποδῶν τὰ μὲν ὁπλαῖς, τὰ δὲ θριξὶ καὶ δέρμασι b
στερεοῖς καὶ ἀναίμοις. τοὐντεῦθεν τροφὰς ἄλλοις ἄλ-
λας ἐξεπόριζε, τοῖς μὲν ἐκ γῆς βοτάνην, ἄλλοις δὲ δέν-
15 δρων καρπούς, τοῖς δὲ ῥίζας, ἔστι δ' οἷς ἔδωκεν εἶναι
τροφὴν ζῴων ἄλλων βοράν. καὶ τοῖς μὲν ὀλιγογονίαν
προσῆψε, τοῖς δ' ἀναλισκομένοις ὑπὸ τούτων πολυγο-
νίαν σωτηρίαν τῷ γένει πορίζων. ἅτε δὴ οὖν οὐ πάνυ
τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας
20 τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα. λοιπὸν δὴ ἀκόσμητον ἔτι c
αὐτῷ ἦν τὸ (τῶν) ἀνθρώπων γένος, καὶ ἠπόρει ὅ τι
χρήσαιτο. ἀποροῦντι δ' αὐτῷ ἔρχεται Προμηθεὺς
ἐπισκεψόμενος τὴν νομήν, καὶ ὁρᾷ τὰ μὲν ἄλλα ζῷα
ἐμμελῶς πάντων ἔχοντα, τὸν δ' ἄνθρωπον γυμνόν τε
25 καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστρωτον καὶ ἄοπλον. ἤδη δὲ καὶ
ἡ εἱμαρμένη ἡμέρα παρῆν, ἐν ᾗ ἔδει καὶ ἄνθρωπον
ἐξιέναι ἐκ γῆς εἰς φῶς. ἀπορίᾳ οὖν ἐχόμενος ὁ Προ-
μηθεύς, ἥντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὕροι, κλέπτει
Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρί d
30 — ἀμήχανον γὰρ ἦν ἄνευ πυρὸς αὐτὴν κτητήν τῳ ἢ
χρησίμην γενέσθαι — καὶ οὕτω δὴ δωρεῖται ἀνθρώπῳ.
τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἄνθρωπος ταύτῃ
ἔσχε, τὴν δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Διί·
τῷ δὲ Προμηθεῖ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς
35 οἴκησιν οὐκέτ' ἐνεχώρει εἰσελθεῖν· πρὸς δὲ καὶ αἱ Διὸς
φυλακαὶ φοβεραὶ ἦσαν· εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ e
Ἡφαίστου οἴκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐφιλοτεχνείτην, λα-
θὼν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τήν τ' ἔμπυρον τέχνην τὴν
τοῦ Ἡφαίστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν
40 ἀνθρώπῳ, καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ
322 βίου γίγνεται. Προμηθέα δὲ δι' Ἐπιμηθέα ὕστερον, a
ᾗπερ λέγεται, κλοπῆς δίκη μετῆλθεν.

XII. Ἐπειδὴ δ' ἄνθρωπος θείας μετέσχε μοίρας,
πρῶτον μὲν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ συγγένειαν ζῴων μόνον
45 θεοὺς ἐνόμισε, καὶ ἐπεχείρει βωμούς θ' ἱδρύεσθαι καὶ
ἀγάλματα θεῶν· ἔπειτα φωνὴν καὶ ὀνόματα ταχὺ διηρ-
θρώσατο τῇ τέχνῃ, καὶ οἰκήσεις καὶ ἐσθῆτας καὶ ὑπο- b
δέσεις καὶ στρωμνὰς καὶ τὰς ἐκ γῆς τροφὰς εὕρετο.
οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι κατ' ἀρχὰς ἄνθρωποι ᾤκουν
50 σποράδην, πόλεις δ' οὐκ ἦσαν. ἀπώλλυντο οὖν ὑπὸ
τῶν θηρίων διὰ τὸ πανταχῇ αὐτῶν ἀσθενέστεροι εἶναι,
καὶ ἡ δημιουργικὴ τέχνη αὐτοῖς πρὸς μὲν τροφὴν ἱκανὴ
βοηθὸς ἦν, πρὸς δὲ τὸν τῶν θηρίων πόλεμον ἐνδεής·
πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὔπω εἶχον, ἧς μέρος πολεμική.

nonnulla, inermibus autem aliud quoddam ad salutem machinamentum excogitavit. quæ enim exiguo corpore vestierat, his per aerem pennis se tollendi aut per terram subrependi facultatem dedit; quæ vero in molem amplam auxerat, hac ipsa mole ad salutem munivit: et cetera ita exæquans partitus est. hæc autem machinabatur cautionem adhibens, ne ullum genus penitus obscuraretur. postquam ea ita instruxit, ut ne mutua populatione perirent, excogitare jam cœpit suffugia, quibus quam facillime sub divo agere vitam possent, partim vestiens ea pilis confertis et duris pellibus, quibus facile tum hiemis tum æstus intemperiem tolerarent, et quæ eadem iis cubitum euntibus ut nativa et propria stramenta semper adessent singulis, partim pedibus soleas addens aliorum ungulas, aliorum pilos et pelles duras et exsangues. deinde alimenta aliis alia suppeditavit, quibusdam ex terra herbas, aliis arborum fructus, radices aliis. nonnullis vero dedit ex aliorum animalium laniatu victum. et his (voracibus) sterilitatem, illorum vero ferocitati obnoxiis fœcunditatem dedit, ut hoc modo eorum genus conservaretur. Epimetheus igitur, quippe nequaquam satis sapiens, vires omnes inscius consumpsit in ratione carentia. restabat ergo adhuc ei hominum genus immune, et ambigebat quid de eo faceret. dubitanti Prometheus advenit partitionem inspecturus, et videt cetera animalia suis quæque fulta muneribus bonisque, hominem autem nudum, calceorum stramentorumque indigum et inermem. et jam imminebat fato destinata dies, qua hominem in lucem e terra exire oportebat. consilii igitur inops Prometheus, quamnam salutem homini inveniret, surripuit Vulcani Minervæque artificiosam cum igne sapientiam — non enim fieri poterat, ut eam sine igne nancisceretur quis vel etiam ea uteretur — et ita illam hominum generi largitur. atque ita sapientiam circa vitam consecuti sunt homines, deerat autem iis sapientia civilis: erat enim hæc apud Jovem: arcem vero Jovis adscendere Prometheo non amplius licebat; horribiles præterea Jovis custodiæ erant; in communem autem Vulcani Minervæque officinam, in qua artes colendo contendebant, clam ingreditur et furatus igneam Vulcani artem aliamque illam Minervæ homini tradit, et hinc vivendi facultas homini obvenit. Prometheus autem, ut fertur, propter Epimetheum furti pœnas dedit.

XII. Postquam vero homo divinæ sortis particeps factus est, primum quidem solus animantium ob hanc cognationem cum deo deos esse censuit, et aras statuasque deorum instituit dicare: deinde vocem et verba celeriter articulatim arte distinxit, et ædes, vestes, calceos, stragulas et alimenta e terra invenit. ita homines initio constituti sparsim habitabant, et urbes non erant. ergo a feris, cum omnino imbecilliores essent, laniabantur, et artes operariæ ad victum comparandum sufficientes erant, ad pugnam vero contra bestias minime. civilis namque peritiæ, cujus pars est res militaris, expertes adhuc erant. id igitur

ἐζήτουν δὴ ἀθροίζεσθαι καὶ σώζεσθαι κτίζοντες πόλεις. ὅτ' οὖν ἀθροισθεῖεν, ἠδίκουν ἀλλήλους, ἅτ' οὐκ ἔχοντες τὴν πολιτικὴν τέχνην, ὥστε πάλιν σκεδαννύμενοι διεφθείροντο. Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν, μὴ c
5 ἀπόλοιτο πᾶν, Ἑρμῆν πέμπει ἄγοντα εἰς ἀνθρώπους αἰδῶ τε καὶ δίκην, ἵν' εἶεν πόλεων κόσμοι τε καὶ δεσμοὶ φιλίας συναγωγοί. ἐρωτᾷ οὖν Ἑρμῆς Δία, τίν' οὖν τρόπον δοίη δίκην καὶ αἰδῶ ἀνθρώποις, Πότερον ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται, οὕτω καὶ ταύτας νείμω; —
10 νενέμηνται δ' ὧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί — καὶ δίκην δὴ καὶ αἰδῶ οὕτω θῶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἢ ἐπὶ πάντας νείμω; d Ἐπὶ πάντας, ἔφη ὁ Ζεύς, καὶ πάντες μετεχόντων· οὐ γὰρ ἂν γένοιντο πόλεις, εἰ ὀλίγοι αὐτῶν μετέχοιεν
15 ὥσπερ ἄλλων τεχνῶν· καὶ νόμον γε θὲς παρ' ἐμοῦ, τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως. Οὕτω δή, ὦ Σώκρατες, καὶ διὰ ταῦθ' οἵ τ' ἄλλοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν μὲν περὶ ἀρετῆς τεκτονικῆς ᾖ λόγος ἢ ἄλλης τινὸς δημιουργικῆς,
20 ὀλίγοις οἴονται μετεῖναι συμβουλῆς, κἄν τις ἐκτὸς ὢν τῶν ὀλίγων συμβουλεύῃ, οὐκ ἀνέχονται, ὡς σὺ φῄς· e εἰκότως, ὡς ἐγώ φημι· ὅταν δ' εἰς συμβουλὴν πολιτι-
323 κῆς ἀρετῆς ἴωσιν, ἣν δεῖ διὰ δικαιοσύνης πᾶσαν ἰέναι a καὶ σωφροσύνης, εἰκότως ἅπαντος ἀνδρὸς ἀνέχονται,
25 ὡς παντὶ προσῆκον ταύτης γε μετέχειν τῆς ἀρετῆς, ἢ μὴ εἶναι πόλεις. αὕτη, ὦ Σώκρατες, τούτου αἰτία. Ἵνα δὲ μὴ οἴῃ ἀπατᾶσθαι, ὡς τῷ ὄντι ἡγοῦνται πάντες ἄνθρωποι πάντ' ἄνδρα μετέχειν δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης πολιτικῆς ἀρετῆς, τόδ' αὖ λαβὲ τεκμήριον.
30 Ἐν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥσπερ σὺ λέγεις, ἐάν τις φῇ ἀγαθὸς αὐλητὴς εἶναι ἢ ἄλλην ἡντινοῦν τέχνην, ἣν μή ἐστιν, ἢ καταγελῶσιν ἢ χαλεπαίνουσι, καὶ οἱ οἰ- b κεῖοι προσιόντες νουθετοῦσιν ὡς μαινόμενον· ἐν δὲ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ πολιτικῇ ἀρετῇ, ἐάν τινα καὶ
35 εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστιν, ἐὰν οὗτος αὐτὸς καθ' αὑτοῦ τἀληθῆ λέγῃ ἐναντίον πολλῶν, ὃ ἐκεῖ σωφροσύνην ἡγοῦντο εἶναι, τἀληθῆ λέγειν, ἐνταῦθα μανίαν, καί φασι πάντας δεῖν φάναι εἶναι δικαίους, ἐάν τ' ὦσιν ἐάν τε μή, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιούμενον δικαιοσύ-
40 νην, ὡς ἀναγκαῖον ⌊ὄν⌋ οὐδένα ὅντιν' οὐχὶ ἁμωσγέπως c μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις.

XIII. Ὅτι μὲν οὖν πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον διὰ τὸ ἡγεῖσθαι παντὶ μετεῖναι αὐτῆς, ταῦτα λέγω· ὅτι δ' αὐτὴν οὐ
45 φύσει ἡγοῦνται εἶναι οὐδ' ἀπὸ ταὐτομάτου, ἀλλὰ διδακτόν τε καὶ ἐξ ἐπιμελείας παραγίγνεσθαι ᾧ ἂν παραγίγνηται, τοῦτό σοι μετὰ τοῦτο πειράσομαι ἀποδεῖξαι. Ὅσα γὰρ ἡγοῦνται ἀλλήλους κακὰ ἔχειν ἄν- d θρωποι φύσει ἢ τύχῃ, οὐδεὶς θυμοῦται οὐδὲ νουθετεῖ
50 οὐδὲ διδάσκει οὐδὲ κολάζει τοὺς ταῦτ' ἔχοντας, ἵνα μὴ τοιοῦτοι ὦσιν, ἀλλ' ἐλεοῦσιν. οἷον τοὺς αἰσχροὺς ἢ σμικροὺς ἢ ἀσθενεῖς τίς οὕτως ἀνόητος, ὥστε τι τούτων ἐπιχειρεῖν ποιεῖν; ταῦτα μὲν γάρ, οἶμαι, ἴσασιν ὅτι φύσει τε καὶ τύχῃ τοῖς ἀνθρώποις γίγνεται τὰ καλὰ

egerunt ut congregarentur et salvi essent urbibus condendis. congregati autem se invicem injuria afficiebant, quippe qui civili arte carerent: ita ut dispergerentur et perirent. quare Jupiter veritus ne totum nostrum genus periret, consulens ei Mercurium misit pudorem et justitiam hominibus laturum, ut duo hæc civitates ornarent devincirentque mutua benevolentia cives. rogabat ergo Mercurius Jovem, qua ratione pudorem et justitiam hominibus daret: Num, inquit, ut artes distributæ sunt, sic hæc quoque distribuam? — illæ enim ita distributæ sunt, ut unus artis medicæ peritus rudibus multis sufficiat, et ceteri opifices — numquid ita pudorem et justitiam hominibus dabo, an inter omnes distribuam? Inter omnes, respondit Jupiter, omnes eorum participes sunto: non enim civitates constarent, si pauci quidam eorum ut artium aliarum participes essent. legem præterea meo nomine condes hanc: quisquis omnino vel justitiæ vel pudoris particeps esse non potest, tanquam civitatis pestis ultimo supplicio afficitor. Hac de causa, o Socrates, tam alii omnes quam Athenienses, quotiescumque de architectura vel alia quadam operaria habendus sermo est, paucos ad consilium admitti posse putant, ceteros autem imperitos excludunt, ut tu ais et ego approbo. quoties autem de civili virtute consilium initur, quæ omnis temperantiâ et justitiâ constat, jure unumquemque admittunt, quippe cum oporteat omnes hujus virtutis esse participes, aut civitates nullas exsistere. hæc, o Socrates, hujus rei causa est. Sed ne te decipi suspiceris, hoc insuper accipe argumentum, quod omnes homines quemque participem esse revera putant justitiæ et reliquæ virtutis civilis. Nam in ceteris facultatibus, ut tu ais, si quis se dicat tibicinem bonum aut alius cujusdam artis peritum, cum tamen non sit, hunc aut rident aut ei indignantur, et propinqui ut insanum admonent: in justitia vero et reliqua civili virtute si quem sciant injustum esse, si hic ipse coram multis fateatur hoc vera dicens, insaniam hoc existimant, quod in modo dictis sapientiam existimabant, videlicet veritatem dicere, et dicunt omnes oportere dicere se justos, sive sint sive non, aut eum qui non simulat justitiam delirare, tanquam necesse sit ut nemo non aliquo modo ejus particeps sit, aut (quisque ejus expers) ex hominum cœtu vitaque exterminetur.

XIII. Ex his sufficienter ostensum puto, quod merito quemlibet de hac virtute consultorem admittunt, quia hujus compotem quemlibet esse censent: quod autem illam neque innasci neque sorte contingere putent, sed doctrina et studio comparari, deinde tibi conabor ostendere. Nemo ob ea mala, quæ vel natura vel casu accidisse putat, cuiquam succenset neque objurgat neque edocet, neque animadvertit in eos, qui hisce malis premuntur, ne tales sint, sed omnes potius miseremur. veluti in deformes, parvos, valetudinarios homines quis adeo demens ut animadvertat vel aliquid horum faciat? sciunt enim sane, ut arbitror, omnes hæc mala eorumque contraria natura hominibus fortunaque contingere: quæ vero bona

καὶ τἀναντία τούτοις· ὅσα δ' ἐξ ἐπιμελείας καὶ ἀσκήσεως καὶ διδαχῆς οἴονται γίγνεσθαι ἀγαθὰ ἀνθρώποις, ἐάν τις ταῦτα μὴ ἔχῃ, ἀλλὰ τἀναντία τούτων κακά, ἐπὶ τούτοις που οἵ τε θυμοὶ γίγνονται καὶ αἱ κολάσεις καὶ αἱ νουθετήσεις. ὧν ἐστιν ἓν καὶ ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀσέβεια καὶ συλλήβδην πᾶν τοὐναντίον τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς. ἔνθα δὴ πᾶς παντὶ θυμοῦται καὶ νουθετεῖ, δῆλον ὅτι ὡς ἐξ ἐπιμελείας καὶ μαθήσεως κτητῆς οὔσης. εἰ γὰρ ἐθέλεις ἐννοῆσαι τὸ κολάζειν, ὦ Σώκρατες, τοὺς ἀδικοῦντας τί ποτε δύναται, αὐτό σε διδάξει, ὅτι οἵ γ' ἄνθρωποι ἡγοῦνται παρασκευαστὸν εἶναι ἀρετήν. οὐδεὶς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τοῦτο τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἠδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται· ὁ δὲ μετὰ λογισμοῦ ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρεληλυθότος ἕνεκ' ἀδικήματος τιμωρεῖται — οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγένητον θείη — ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ μήτ' αὐτὸς οὗτος μήτ' ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα. καὶ τοιαύτην διάνοιαν ἔχων διανοεῖται παιδευτὴν εἶναι ἀρετήν· ἀποτροπῆς γοῦν ἕνεκα κολάζει. ταύτην οὖν τὴν δόξαν πάντες ἔχουσιν, ὅσοιπερ τιμωροῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἵ τ' ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἥκιστ' Ἀθηναῖοι, οἱ σοὶ πολῖται· ὥστε κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ Ἀθηναῖοί εἰσι τῶν ἡγουμένων παρασκευαστὸν εἶναι καὶ διδακτὸν ἀρετήν. Ὡς μὲν οὖν εἰκότως ἀποδέχονται οἱ σοὶ πολῖται καὶ χαλκέως καὶ σκυτοτόμου συμβουλεύοντος τὰ πολιτικά, καὶ ὅτι διδακτὸν καὶ παρασκευαστὸν ἡγοῦνται ἀρετήν, ἀποδέδεικταί σοι, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς, ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται.

XIV. Ἔτι δὴ λοιπὴ (ἡ) ἀπορία ἐστίν, ἣν ἀπορεῖς περὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαθῶν, τί δήποθ' οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοὶ τὰ μὲν ἄλλα τοὺς αὑτῶν υἱεῖς διδάσκουσιν ἃ διδασκάλων ἔχεται καὶ σοφοὺς ποιοῦσιν, ἣν δ' αὐτοὶ ἀρετὴν ἀγαθοὶ οὐδενὸς βελτίους ποιοῦσι. τούτου δὴ πέρι, ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μῦθόν σοι ἐρῶ, ἀλλὰ λόγον· ὧδε γὰρ ἐννόησον. Πότερον ἔστι τι ἕν, ἢ οὐκ ἔστιν, οὗ ἀναγκαῖον πάντας τοὺς πολίτας μετέχειν, εἴπερ μέλλει πόλις εἶναι; ἐν τούτῳ γὰρ αὕτη λύεται ἡ ἀπορία, ἣν σὺ ἀπορεῖς, ἢ ἄλλοθι οὐδαμοῦ. εἰ μὲν γὰρ ἔστι, καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἕν, οὐ τεκτονικὴ οὐδὲ χαλκεία οὐδὲ κεραμεία, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ τὸ ὅσιον εἶναι, καὶ συλλήβδην ἓν αὐτὸ προσαγορεύω εἶναι, ἀνδρὸς ἀρετήν — εἰ τοῦτ' ἐστὶν οὗ δεῖ πάντας μετέχειν καὶ μετὰ τούτου πάντ' ἄνδρα, ἐάν τι καὶ ἄλλο βούληται μανθάνειν ἢ πράττειν, οὕτω πράττειν, ἄνευ δὲ τούτου μή, ἢ τὸν μὴ μετέχοντα καὶ διδάσκειν καὶ κολάζειν καὶ παῖδα καὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα, ἕωσπερ ἂν κολαζόμενος βελτίων γένηται, ὃς δ' ἂν μὴ ὑπακούῃ κολαζόμενος καὶ διδασκόμενος, ὡς ἀνίατον ὄντα τοῦτον ἐκβάλλειν [ἐκ τῶν πόλεων] ἢ ἀποκτείνειν — εἰ οὕτω μὲν ἔχει, οὕτω δ' αὐτοῦ πεφυκότος, οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες εἰ τὰ μὲν ἄλλα διδάσκονται τοὺς υἱεῖς, τοῦτο δὲ μή, σκέψαι, ὡς θαυ-

cuiquam cura et studio et doctrina adesse existimant, si quis ea non habet, sed horum contraria, ob hæc indignantur et puniunt et admonent. quorum de numero iniquitas est et impietas ac summatim quidquid civili virtuti contrarium est. in his ergo quisque cuique indignatur et corripit, quod ex industria disciplinaque (civiles illæ virtutes) proficiscantur. si enim considerare volueris, o Socrates, injustos punire quam vim habeat, ex ipso hoc intelliges, homines virtutem studio comparari posse putare: nemo enim ideo et ea mente injustos affligit pœnis, quia injuriam fecerunt, nisi quis tanquam brutum absque ratione puniat: qui vero ratione punire aggreditur, non præteriti sceleris causa punit — non enim assequi potest, ut quod est factum, sit infectum — sed futurum respicit, ne iterum aut ipse injuriam faciat aut alius qui hunc viderit punitum. atque tali consilio ac mente hæc agens virtutem existimat institutione posse comparari : absterrendi ergo causa plectit. hac mente opinioneque omnes ad plectendum accedunt tam publice quam privatim, quicumque in peccantes animadvertunt. condemnant autem puniuntque cum ceteri omnes eos quos judicant peccatores, tum maxime cives tui, Athenienses : itaque Athenienses quoque ex hac ratione in eorum numero sunt, qui comparari posse ac doceri virtutem putant. Ex his igitur satis, ut arbitror, monstratum est, o Socrates, non injuria cives tuos in civili administratione consilium ærarii fabri coriariique non respuere, atque eos doctrina et studio acquiri posse virtutem existimare.

XIV. Restat dubitatio illa, quam de viris virtute claris movebas, quam ob causam filios illi suos in reliquis, quæ a præceptoribus disci possunt, erudiunt; quod vero ad paternam virtutem spectat, nihilo ceteris meliores reddunt. ad hoc potius rationem, o Socrates, non amplius fabulam afferam. sic enim cogita. Utrum est unum aliquid, an non, cujus necesse sit cives omnes esse participes, si quidem futura sit civitas? nam ita hæc tua dubitatio solvitur, aut nullo alio modo. si enim est et hoc est unum illud, non architectura neque ærariorum ars neque figulorum, sed justitia, temperantia, sanctitas, et paucis comprehendens unum illud nuncupo, viri virtutem — si hoc est, inquam, cujus participes esse oportet omnes et cum hoc discere et agere quodcumque placeat aliud, absque hoc vero nequaquam, expertem autem hujus docere corripereque et puerum et virum et mulierem, donec correptione melior efficiatur, qui autem non paruerit punitus et edoctus, eum tanquam insanabilem e civitatibus pellere vel interficere (oportet) — si ita est, cum vero ita natura comparatum sit, boni viri si in ceteris quidem erudiendos curant filios, in hoc vero nequaquam, considera,

μασίως γίγνονται οἱ ἀγαθο (ἀγαθοί). ὅτι μὲν γὰρ διδακτὸν αὐτὸ ἡγοῦνται καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἀπεδείξαμεν· διδακτοῦ δ' ὄντος καὶ θεραπευτοῦ, τὰ μὲν ἄλλ' ἄρα τοὺς υἱεῖς διδάσκονται, ἐφ' οἷς οὐκ ἔστι θάνατος ἡ ζημία, ἐὰν μὴ ἐπιστῶνται, ἐφ' ᾧ δ' ἥ τε ζημία θάνατος αὐτῶν τοῖς παισὶ καὶ φυγαὶ μὴ μαθοῦσι μηδὲ c θεραπευθεῖσιν εἰς ἀρετήν, καὶ πρὸς τῷ θανάτῳ χρημάτων τε δημεύσεις καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν [ξυλλήβδην] τῶν οἴκων ἀνατροπαί, ταῦτα δ' ἄρ' οὐ διδάσκονται, οὐδ' ἐπιμελοῦνται πᾶσαν ἐπιμέλειαν; Οἴεσθαί γε χρή, ὦ Σώκρατες.

XV. Ἐκ παίδων σμικρῶν ἀρξάμενοι μέχρι οὗπερ ἂν ζῶσι καὶ διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσιν. ἐπειδὰν θᾶττον συνιῇ τις τὰ λεγόμενα, καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται ὁ παῖς, παρ' d ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον τὸ δ' ἄδικον, καὶ τόδε μὲν καλὸν τόδε δ' αἰσχρόν, καὶ τόδε μὲν ὅσιον τόδε δ' ἀνόσιον, καὶ τάδε μὲν ποίει τάδε δὲ μὴ ποίει. κἂν μὲν ἑκὼν πείθηται· εἰ δὲ μή, ὥσπερ ξύλον διαστρεφόμενον καὶ καμπτόμενον εὐθύνουσιν ἀπειλαῖς καὶ πληγαῖς. Μετὰ δὲ ταῦτ' εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παίδων ἢ γραμμάτων τε καὶ κιθαρίσεως. οἱ δὲ διδάσκαλοι τού- e των τ' ἐπιμελοῦνται, κἀπειδὰν αὖ γράμματα μάθωσι καὶ μέλλωσι συνήσειν τὰ γεγραμμένα, ὥσπερ τότε τὴν φωνήν, παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν, ἐν οἷς πολλαὶ μὲν νουθετήσεις 326 ἔνεισι, πολλαὶ δὲ διέξοδοι καὶ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια a παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵν' ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται καὶ ὀρέγηται τοιοῦτος γενέσθαι. οἵ τ' αὖ κιθαρισταὶ ἕτερα τοιαῦτα σωφροσύνης τ' ἐπιμελοῦνται καὶ ὅπως ἂν οἱ νέοι μηδὲν κακουργῶσι· πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὰν κιθαρίζειν μάθωσιν, ἄλλων αὖ ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα διδάσκουσι, μελοποιῶν, εἰς τὰ κιθαρίσματα ἐν- b τείνοντες, καὶ τοὺς ῥυθμούς τε καὶ τὰς ἁρμονίας ἀναγκάζουσιν οἰκειοῦσθαι ταῖς ψυχαῖς τῶν παίδων, ἵν' ἡμερώτεροί τ' ὦσι, καὶ εὐρυθμότεροι καὶ εὐαρμοστότεροι γενόμενοι χρήσιμοι ὦσιν εἰς τὸ λέγειν τε καὶ πράττειν· πᾶς γὰρ ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται. Ἔτι τοίνυν πρὸς τούτοις εἰς παιδοτρίβου πέμπουσιν, ἵνα τὰ σώματα βελτίω ἔχοντες ὑπηρετῶσι τῇ διανοίᾳ χρηστῇ οὔσῃ, καὶ μὴ ἀναγκά- c ζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν πονηρίαν τῶν σωμάτων καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πράξεσι. καὶ ταῦτα ποιοῦσιν οἱ μάλιστα δυνάμενοι· μάλιστα δὲ δύνανται οἱ πλουσιώτατοι. καὶ οἱ τούτων υἱεῖς πρῳαίτατα τῆς ἡλικίας εἰς διδασκάλων ἀρξάμενοι φοιτᾶν ὀψιαίτατ' ἀπαλλάττονται. Ἐπειδὰν δ' ἐκ διδασκάλων ἀπαλλαγῶσιν, ἡ πόλις αὖ τούς τε νόμους ἀναγκάζει μανθάνειν καὶ κατὰ τούτους ζῆν κατὰ παράδειγμα, ἵνα d μὴ αὐτοὶ ἐφ' αὐτῶν εἰκῇ πράττωσιν, ἀλλ' ἀτεχνῶς

quam mirabili modo evadant (qui sunt) boni boni. quod enim hoc doceri posse tam privatim quam publice arbitrantur, ostendimus: cum vero et doctrina et cura acquiri hoc possit, reliqua quidem filios docendos mandant, in quibus non est adversus nescientes mortis pœna proposita, in quo autem mulcta est mors ipsorum liberis et exsilia, qui neque didicerint virtutem neque coluerint, et præter mortem bonorum publicationes, et ut verbo dicam, familiarum eversiones, hæc scilicet eos non docendos omni diligentia studioque curant? Existimare profecto decet, o Socrates.

XV. A teneris annis usque ad vitæ finem docent eos atque admonent. cum primum (puer) quis quæ dicuntur intelligit, nutrix, mater, pædagogus, ipse pater ad hoc omni studio contendunt, ut optimus evadat puer, in singulis tum verbis tum operibus docentes et ostendentes hoc justum esse, illud injustum, hoc honestum, illud turpe, hoc sanctum, illud vero impium, et quæ agenda quæ non. et si sponte obtemperat puer, (bene secum agi putant): sin renititur, tum veluti contortum obliquumque lignum minis plagisque dirigunt. Post hæc ludimagistris pueros curandos tradunt et morum bonorum diligentiam multo magis quam literarum citharæque doctrinam a magistris exposcunt. præceptores autem hæc curant, et literas ubi didicerunt scriptaque intellecturi sunt, uti antea vocem, poetarum excellentium opera illis legenda proponunt ediscereque cogunt, quibus monita multa insunt et multæ narrationes, laudes et encomia priscorum virorum virtute præstantium, ut puer æmulatione accensus eos imitetur et eorum similis evadere cupiat. citharistæ quoque aliis hujusmodi, præsertim temperantiæ, operam navant, caventque ne quid mali adolescentes agant: præter vero hæc, ubi pulsare jam citharam didicerunt, eodem modo poetarum aliorum bonorum, lyricorum, carmina eos docent, ad citharam ea modulantes, et rhythmos et harmonias puerorum animis conciliare conantur, ut mansuetiores sint, et ut rhythmis harmoniisque ornatiores facti utiles sint ad agendum et dicendum: omnis enim hominis vita rhythmo quodam indiget et harmonia. Porro etiam ad gymnasiorum magistros parentes filios mittunt, ut meliorem adepti corporis habitum, bonæ menti suggerant ministerium, et ne vitiositate corporum in bellis aliisque actionibus reformidare cogantur. hæc nempe observant ii, qui maxime possunt: possunt autem maxime opulentissimi: et horum filii a prima ætate in disciplinarum scholas mitti cœpti maxime serotina frequentare eas desinunt. Scholis autem egressi a magistratibus leges discere et secundum has tanquam ad exemplar vivere coguntur, ne quid ipsi proprio ingenio freti temere agant, sed omnino quemadmodum literarum magistri pueris adhuc

ὥσπερ οἱ γραμματισταὶ τοῖς μήπω δεινοῖς γράφειν τῶν παίδων ὑπογράψαντες γραμμὰς τῇ γραφίδι οὕτω τὸ γραμματεῖον διδόασι καὶ ἀναγκάζουσι γράφειν κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν γραμμῶν, ὣς δὲ καὶ ἡ πόλις νόμους ὑπογράψασα, ἀγαθῶν καὶ παλαιῶν νομοθετῶν εὑρήματα, κατὰ τούτους ἀναγκάζει καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, ὃς δ' ἂν ἐκτὸς βαίνῃ τούτων κολάζει· καὶ ὄνομα τῇ κολάσει ταύτῃ καὶ παρ' ὑμῖν καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ, ὡς εὐθυνούσης τῆς δίκης, εὐθῦναι. Τοσαύτης οὖν τῆς ἐπιμελείας οὔσης περὶ ἀρετῆς ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, θαυμάζεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἀπορεῖς, εἰ διδακτόν ἐστιν ἀρετή; Ἀλλ' οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον, εἰ μὴ διδακτόν.

XVI. Διὰ τί οὖν τῶν ἀγαθῶν πατέρων πολλοὶ υἱεῖς φαῦλοι γίγνονται; τοῦτ' αὖ μάθε· οὐδὲν γὰρ θαυμαστόν, εἴπερ ἀληθῆ ἐγὼ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔλεγον, ὅτι τούτου τοῦ πράγματος, τῆς ἀρετῆς, εἰ μέλλει πόλις εἶναι, οὐδένα δεῖ ἰδιωτεύειν. Εἰ γὰρ δὴ ὃ λέγω οὕτως ἔχει — ἔχει δὲ μάλιστα πάντων οὕτως — ἐνθυμήθητι ἄλλο τῶν ἐπιτηδευμάτων ὁτιοῦν καὶ μαθημάτων προελόμενος. εἰ μὴ οἷόν τ' ἦν πόλιν εἶναι, εἰ μὴ πάντες αὐληταὶ ἦμεν, ὁποῖός τις ἐδύνατο ἕκαστος, καὶ τοῦτο καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ πᾶς πάντα [καὶ] ἐδίδασκε, καὶ ἐπέπληττε τὸν μὴ καλῶς αὐλοῦντα, καὶ μὴ ἐφθόνει τούτου, ὥσπερ νῦν τῶν δικαίων καὶ τῶν νομίμων οὐδεὶς φθονεῖ οὐδ' ἀποκρύπτεται ὥσπερ τῶν ἄλλων τεχνημάτων — λυσιτελεῖ γάρ, οἶμαι, ἡμῖν ἡ ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετή· διὰ ταῦτα πᾶς παντὶ προθύμως λέγει καὶ διδάσκει καὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ νόμιμα — εἰ οὖν οὕτω καὶ ἐν αὐλήσει πᾶσαν προθυμίαν καὶ ἀφθονίαν εἴχομεν ἀλλήλους διδάσκειν, οἴει ἄν τι, ἔφη, μᾶλλον, ὦ Σώκρατες, τῶν ἀγαθῶν αὐλητῶν ἀγαθοὺς αὐλητὰς τοὺς υἱεῖς γίγνεσθαι ἢ τῶν φαύλων; οἶμαι μὲν οὔ, ἀλλ' ὅτου ἔτυχεν ὁ υἱὸς εὐφυέστατος γενόμενος εἰς αὔλησιν, οὗτος ἂν ἐλλόγιμος ηὐξήθη, ὅτου δ' ἀφυής, ἀκλεής· καὶ πολλάκις μὲν ἀγαθοῦ αὐλητοῦ φαῦλος ἂν ἀπέβη, πολλάκις δ' ἂν φαύλου ἀγαθός. ἀλλ' οὖν αὐληταί γ' ἂν πάντες ἦσαν ἱκανοὶ ὡς πρὸς τοὺς ἰδιώτας καὶ μηδὲν αὐλήσεως ἐπαΐοντας. οὕτως οἴου καὶ νῦν, ὅστις σοι ἀδικώτατος φαίνεται ἄνθρωπος τῶν ἐν νόμοις καὶ ἀνθρώποις τεθραμμένων, δίκαιον αὐτὸν εἶναι καὶ δημιουργὸν τούτου τοῦ πράγματος, εἰ δέοι αὐτὸν κρίνεσθαι πρὸς ἀνθρώπους, οἷς μήτε παιδεία ἐστὶ μήτε δικαστήρια μήτε νόμοι, μηδ' ἀνάγκη μηδεμία διὰ παντὸς ἀναγκάζουσα ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, ἀλλ' εἶεν ἄγριοί τινες, οἷοίπερ οὓς πέρυσι Φερεκράτης ὁ ποιητὴς ἐδίδαξεν ἐπὶ Ληναίῳ. ἦ σφόδρ' ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις γενόμενος, ὥσπερ οἱ ἐν ἐκείνῳ τῷ χορῷ μισάνθρωποι, ἀγαπήσαις ἄν, εἰ ἐντύχοις Εὐρυβάτῳ καὶ Φρυνώνδᾳ, καὶ ἀνολοφύραι' ἂν ποθῶν τὴν τῶν ἐνθάδ' ἀνθρώπων πονηρίαν. νῦν δὲ τρυφᾷς, ὦ Σώκρατες, διότι πάντες διδάσκαλοί εἰσιν ἀρετῆς, καθ' ὅσον δύνανται ἕκαστος, καὶ οὐδείς σοι φαίνεται. Εἶθ' ὥσπερ ἂν εἰ ζητοίης, τίς διδάσκαλος τοῦ ἑλληνίζειν, οὐδ' ἂν εἷς

scribendi ignaris calamo literas præscribunt, deinde libellum tradunt jubentque literarum ductum scribendo imitari, ita etiam civitas leges præscribens, priscorum hominum in legibus ferendis prudentissimorum inventa, secundum has regere cogit et regi, qui autem eas transgreditur, eum punit: punitioque hujusmodi et apud vos et apud alios multos, cum pœna quasi dirigat (gr. εὐθύνειν), εὐθῦναι (i. e. directiones sive correctiones) vocantur. Cum igitur tanta sit virtutis tam privatim quam publice cura, an miraris, o Socrates, et dubitas virtutem doceri posse? At vero mirari non decet (si doceri possit), sed multo magis si non possit.

XVI. Quam igitur ob causam bonorum patrum multi filii mali reperiuntur? hoc etiam discito: nihil enimmirum, si vera sunt quæ superius dixi, virtutis videlicet, si quidem civitas erit, neminem rudem esse debere. Etenim si ita est quod dico — certissime vero ita se habet — elige ac considera quamvis aliarum facultatum et doctrinarum. si non posset consistere civitas, nisi tibicines omnes essemus tales, qualis esse quisque posset, et hoc quilibet privatim et publice unumquemque doceret, et non bene canentem increparet, et nemini invideret hanc artem, quemadmodum nunc quæ justa et legitima sunt quilibet sine invidia communicat, neque hæc celat ut reliqua artificia — prodest enim nobis, opinor, mutua justitia et virtus: quare omnes omnibus quæ justa et legitima sunt libenter dicunt et docent — si ergo in tibicinio eadem animi alacritate caritateque invicem nos erudiremus, num bonorum tibicinum filii magis, quam deteriorum, boni tibicines evaderent? nequaquam, ut arbitror, sed cujus filius ad tibias inflandas natura sua aptissimus fuerit, hujus nomen celebraretur, et contra, cujus filius natura ineptus fuerit: ac sæpe periti tibicinis rudis evaderet filius, sæpe etiam inepti aptus. verumtamen omnes saltem satis boni essent tibicines, si conferrentur cum rudibus nihilque rerum earum scientibus. similiter etiam nunc existima eum, qui injustissimus tibi videtur inter homines sub lege educatos ac viventes, justum esse et studiosum hujus rei, si quando cum hominibus conferatur, quibus neque institutio sit nec judicia nec leges, neque necessitas ulla in omnibus virtutem colere cogens, sed qui sint efferati quidam, quales anno præterito in Lenæo poeta Pherecrates docuit. profecto valde, si forte in tales homines incideres, uti illi in eo choro hominum osores, bene tecum agi putares, si Eurybatum offenderes et Phrynondam, deplorares que fortunam tuam desiderans nostrorum hominum pravitatem. nunc autem delicatior videris, o Socrates, cum omnes pro viribus virtutis præceptores sint, nemo tamen tibi videatur. Quin etiam, si quæreres quis præceptor nos Græce loqui docuerit, nullus utique appareret. neque si peteres,

328 φανείη, οὐδέ γ' ἄν, οἶμαι, εἰ ζητοίης, τίς ἂν ἡμῖν διδάξειε τοὺς τῶν χειροτεχνῶν υἱεῖς αὐτὴν ταύτην τὴν τέχνην, ἣν δὴ παρὰ τοῦ πατρὸς μεμαθήκασι καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν ὁ πατὴρ καὶ οἱ τοῦ πατρὸς φίλοι ὄντες ὁμότεχνοι, τούτους ἔτι τίς ἂν διδάξειεν, οὐ ῥᾴδιον οἶμαι εἶναι, ὦ Σώκρατες, τούτων διδάσκαλον φανῆναι, τῶν δ' ἀπείρων παντάπασι ῥᾴδιον, οὕτω δ' ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων πάντων. ἀλλὰ κἂν εἰ ὀλίγον ἔστι τις ὅστις διαφέρει ἡμῶν προβιβάσαι εἰς ἀρετήν, ἀγαπητόν. Ὧν δὴ ἐγὼ οἶμαι εἷς εἶναι, καὶ διαφερόντως ἂν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων νοῆσαί τινα πρὸς τὸ καλὸν κἀγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἀξίως τοῦ μισθοῦ, ὃν πράττομαι, καὶ ἔτι πλείονος, ὥστε καὶ αὐτῷ δοκεῖν τῷ μαθόντι. διὰ ταῦτα καὶ τὸν τρόπον τῆς πράξεως τοῦ μισθοῦ τοιοῦτον πεποίημαι. ἐπειδὰν γάρ τις παρ' ἐμοῦ μάθῃ, ἐὰν μὲν βούληται, ἀποδέδωκεν ὃ ἐγὼ πράττομαι ἀργύριον· ἐὰν δὲ μή, ἐλθὼν εἰς ἱερὸν ὀμόσας, ὅσου ἂν φῇ ἄξια εἶναι τὰ μαθήματα, τοσοῦτον κατέθηκε. Τοιοῦτόν σοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ καὶ μῦθον καὶ λόγον εἴρηκα, ὡς διδακτὸν ἀρετή, καὶ Ἀθηναῖοι οὕτως ἡγοῦνται, καὶ ὅτι οὐδὲν θαυμαστὸν τῶν ἀγαθῶν πατέρων φαύλους υἱεῖς γίγνεσθαι καὶ τῶν φαύλων ἀγαθούς, ἐπεὶ καὶ οἱ Πολυκλείτου υἱεῖς, Παράλου καὶ Ξανθίππου τοῦδ' ἡλικιῶται, οὐδὲν πρὸς τὸν πατέρα εἰσί, καὶ ἄλλοι ἄλλων δημιουργῶν. τῶνδε δ' οὔπω ἄξιον τοῦτο κατηγορεῖν· ἔτι γὰρ ἐν αὐτοῖς εἰσιν ἐλπίδες· νέοι γάρ.

XVII. Πρωταγόρας μὲν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτ' ἐπιδειξάμενος ἀπεπαύσατο τοῦ λόγου. κἀγὼ ἐπὶ μὲν πολὺν χρόνον κεκηλημένος ἔτι πρὸς αὐτὸν ἔβλεπον ὡς ἐροῦντά τι, ἐπιθυμῶν ἀκούειν· ἐπεὶ δὲ δὴ ᾐσθόμην, ὅτι τῷ ὄντι πεπαυμένος εἴη, μόγις πως ἐμαυτὸν ὡσπερεὶ συναγείρας εἶπον, βλέψας πρὸς τὸν Ἱπποκράτη, Ὦ παῖ Ἀπολλοδώρου, ὡς χάριν σοι ἔχω, ὅτι προὔτρεψάς με ὧδ' ἀφικέσθαι· πολλοῦ γὰρ ποιοῦμαι ἀκηκοέναι ἃ ἀκήκοα Πρωταγόρου. ἐγὼ γὰρ ἐν μὲν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ἡγούμην οὐκ εἶναι ἀνθρωπίνην ἐπιμέλειαν, ᾗ οἱ ἀγαθοὶ ἀγαθοὶ γίγνονται· νῦν δὲ πέπεισμαι, πλὴν σμικρόν τί μοι ἐμποδών, ὃ δῆλον ὅτι Πρωταγόρας ῥᾳδίως ἐπεκδιδάξει, ἐπειδὴ καὶ τὰ πολλὰ ταῦτ' ἐξεδίδαξε. καὶ γὰρ εἰ μέν τις περὶ αὐτῶν τούτων συγγένοιτο ὁτῳοῦν τῶν δημηγόρων, τάχ' ἂν καὶ τοιούτους λόγους ἀκούσειεν ἢ Περικλέους ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἱκανῶν εἰπεῖν· εἰ δ' ἐπανέροιτό τινά τι, ὥσπερ βιβλία οὐδὲν ἔχουσιν οὔτ' ἀποκρίνασθαι οὔτ' αὐτοὶ ἐρέσθαι, ἀλλ' ἐάν τις καὶ σμικρὸν ἐπερωτήσῃ τι τῶν ῥηθέντων, ὥσπερ τὰ χαλκεῖα πληγέντα μακρὸν ἠχεῖ καὶ ἀποτείνει, ἐὰν μὴ ἐπιλάβηταί τις, καὶ οἱ ῥήτορες οὕτω σμικρὰ ἐρωτηθέντες δόλιχον κατατείνουσι τοῦ λόγου. Πρωταγόρας δ' ὅδ' ἱκανὸς μὲν μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς εἰπεῖν, ὡς αὐτὰ δηλοῖ, ἱκανὸς δὲ καὶ ἐρωτηθεὶς ἀποκρίνασθαι κατὰ βραχὺ καὶ ἐρόμενος περιμεῖναί τε καὶ ἀποδέξασθαι τὴν ἀπόκρισιν, ἃ ὀλίγοις ἐστὶ παρεσκευασμένα. νῦν οὖν, ὦ Πρωταγόρα, σμικροῦ τινος ἐνδεής εἰμι πάντ' ἔχειν, εἴ μοι ἀποκρίναιο τόδε. τὴν

a quis docuerit opificum filios artem ipsam illam, quam jam a patre didicerint, quantum pater poterat (eam docere) et patris amici eandem artem profitentes, quis hos, inquam, amplius docuerit, haud facile, opinor, o Socrates, præceptor illorum reperiretur, imperitorum vero perfacile., sic etiam virtutis ac ceterorum omnium. verum contentum esse oportet, si quis vel paulo magis et commodius quam ceteri (juvenes) ad virtutem provehat. Ex his igitur b unum me esse puto, subtiliusque ceteris hominibus rationem, qua boni honestique fiant, cognoscere, atque ita rem ipsam perficere, ut dignum est ea mercede, quam exigo, imo etiam majori, quod ipsi quoque discipuli judicant. ideo etiam mercedem exigendi ratio mea hæc est: postquam aliquis a me didicit, si velit ille quidem, retribuit quantum exigo argentum: sin minus, ingressus templum, c jurejurando præstito, quanta mercede digna sibi mea institutio ei videatur, tantam deponit. Quod igitur virtus doceri possit, o Socrates, hac fabula tibi sit et ratione probatum, et quod Athenienses sic statuant, item quod nihil mirum videri debeat bonorum patrum malos esse filios et malorum bonos, quandoquidem et Polycleti filii, Parali et Xanthippi hujus æquales, si cum patre comparentur, nihili plane sunt, similiter etiam alii aliorum artificum filii. nequedum adolescentes hi reprobandi sunt, d spem enim adhuc aliquam præbent: juvenes enim sunt;

XVII. Cum hæc omnia et talia perorasset Protagoras, loquendi finem fecit. et ego diu oratione ejus delinitus adhuc ipsum contuebar sequentia verba cupiens audire verum postquam cessasse animadverti, vix tandem me ipse quasi recepi et ad Hippocratem conversus dixi, O fili Apollodori, quam ingentes tibi debeo gratias, quod me huc adduxisti: nam plurimi facio audivisse quæ nunc a e Protagora audivi. antea enim haud humanam curam esse rebar, qua qui boni sunt boni fiant: nunc autem persuasus sum; scrupulus tamen quidam restat qui me male habet, quem videlicet Protagoras facile eximet, postquam multa hæc edocuit. etenim si quis de iisdem rebus cum ali- a quo forensium oratorum ageret, fortasse etiam tales sermones audiret aut Periclis aut alius cujusdam eloquentium hominum; si autem de aliquo redinterrogando urgeat, librorum instar neque quid respondeant, neque quid interrogent ipsi habent: sed si quis de aliquo dicto interrogatur, velut æs percussum alte et diu resonat, nisi quis manus imponat, ita rhetores quoque breve quiddam interrogati prolixam producunt orationem. Protagoras vero hic copiose et ornate loqui potest, quod superior testatur oratio, potest autem etiam rogatus breviter respondere, et cum quæsiverit, exspectare et excipere responsionem, quod quidem de paucis dicere licet. in præsentia igitur, o Protagora, parvum quiddam desidero, quod si declaraveris, mihi in omnibus satisfactum erit. virtutem

ἀρετὴν φῄς διδακτὸν εἶναι, κἀγώ, εἴπερ ἄλλῳ τῳ ἀνθρώπων, πειθοίμην ἂν καὶ σοί [πείθομαι]. ὃ δ' ἐθαύ- c μασά σου λέγοντος, τοῦτό μοι ἐν τῇ ψυχῇ ἀποπλήρωσον. ἔλεγες γάρ, ὅτι ὁ Ζεὺς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν 5 αἰδῶ πέμψειε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ αὖ πολλαχοῦ ἐν τοῖς λόγοις ἐλέγετο ὑπὸ σοῦ ἡ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ὁσιότης, καὶ πάντα ταῦθ' ὡς ἕν τι εἴη συλλήβδην, ἀρετή. ταῦτ' οὖν αὐτὰ δίελθέ μοι ἀκριβῶς τῷ λόγῳ, πότερον ἓν μέν τί ἐστιν ἡ ἀρετή, μόρια δ' 10 αὐτῆς ἐστιν ἡ δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ὁσιότης, ἢ ταῦτ' ἐστὶν ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον πάντ' ὀνόματα τοῦ d αὐτοῦ ἑνὸς ὄντος. τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἔτι [ἐπι]ποθῶ.

XVIII. Ἀλλὰ ῥᾴδιον τοῦτό γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀποκρίνασθαι, ὅτι ἑνὸς ὄντος τῆς ἀρετῆς μόριά ἐστιν 15 ἃ ἐρωτᾷς. Πότερον, ἔφην, ὥσπερ προσώπου τὰ μόρια μόριά ἐστι, στόμα τε καὶ ῥὶς καὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ὦτα, ἢ ὥσπερ τὰ τοῦ χρυσοῦ μόρια οὐδὲν διαφέρει τὰ ἕτερα τῶν ἑτέρων ἀλλήλων καὶ τοῦ ὅλου, ἀλλ' ἢ μεγέθει καὶ σμικρότητι; Ἐκείνως μοι φαίνεται, ὦ Σώκρατες, 20 ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου μόρια ἔχει πρὸς τὸ ὅλον πρόσ- e ωπον. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ μεταλαμβάνουσιν ἄνθρωποι τούτων τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων οἱ μὲν ἄλλο, οἱ δ' ἄλλο, ἢ ἀνάγκη, ἐάνπερ τις ἓν λάβῃ, ἅπαντ' ἔχειν; Οὐδαμῶς, ἔφη, ἐπεὶ πολλοὶ ἀνδρεῖοί 25 εἰσιν, ἄδικοι δέ, καὶ δίκαιοι αὖ, σοφοὶ δ' οὔ. Ἔστι 330 γὰρ οὖν καὶ ταῦτα μόρια τῆς ἀρετῆς, ἔφην ἐγώ, σοφία a τε καὶ ἀνδρεία; Πάντων μάλιστα δήπου, ἔφη· καὶ μέγιστόν γ' ἡ σοφία τῶν μορίων. Ἕκαστον δ' αὐτῶν ἐστιν, ἦν δ' ἐγώ, ἄλλο, τὸ δ' ἄλλο; Ναί. Ἦ καὶ 30 δύναμιν αὐτῶν ἕκαστον ἰδίαν ἔχει, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου; οὐκ ἔστιν ὀφθαλμὸς οἷον τὰ ὦτα, οὐδ' ἡ δύναμις αὐτοῦ ἡ αὐτή· οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν ἐστιν οἷον τὸ ἕτερον οὔτε κατὰ τὴν δύναμιν οὔτε κατὰ τἆλλα. ἆρ' οὖν οὕτω καὶ τὰ τῆς ἀρετῆς μόρια οὐκ ἔστι τὸ ἕτερον 35 οἷον τὸ ἕτερον, οὔτ' αὐτὸ οὔθ' ἡ δύναμις αὐτοῦ; ἢ δῆλα b δή, ὅτι οὕτως ἔχει, εἴπερ τῷ παραδείγματί γ' ἔοικεν; Ἀλλ' οὕτως, ἔφη, ἔχει, ὦ Σώκρατες. Κἀγὼ εἶπον, Οὐδὲν ἄρ' ἐστὶ τῶν τῆς ἀρετῆς μορίων ἄλλο οἷον ἐπιστήμη, οὐδ' οἷον δικαιοσύνη, οὐδ' οἷον ἀνδρεία, οὐδ' 40 οἷον σωφροσύνη, οὐδ' οἷον ὁσιότης. Οὐκ ἔφη. Φέρε δή, ἔφην ἐγώ, κοινῇ σκεψώμεθα, ποῖόν τι αὐτῶν ἐστιν ἕκαστον. πρῶτον μὲν τὸ τοιόνδε· ἡ δικαιοσύνη πρᾶγμά τί ἐστιν, ἢ οὐδὲν πρᾶγμα; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ· τί δὲ σοί; Κἀμοί, ἔφη. Τί οὖν; εἴ τις ἔροιτο ἐμέ τε 45 καὶ σέ, Ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἴπετον δή μοι, τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ὃ ὠνομάσατ' ἄρτι, ἡ δικαιο- c σύνη, αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστιν, ἢ ἄδικον; — ἐγὼ μὲν ἂν αὐτῷ ἀποκριναίμην, ὅτι δίκαιον· σὺ δὲ τίν' ἂν ψῆφον θεῖο; τὴν αὐτὴν ἐμοί, ἢ ἄλλην; Τὴν αὐτήν, ἔφη. 50 Ἔστιν ἄρα τοιοῦτον ἡ δικαιοσύνη, οἷον δίκαιον εἶναι — φαίην ἂν ἔγωγ' ἀποκρινόμενος τῷ ἐρωτῶντι. οὐκοῦν d καὶ σύ; Ναί, ἔφη. Εἰ οὖν μετὰ τοῦθ' ἡμᾶς ἔροιτο, Οὐκοῦν καὶ ὁσιότητά τινά φατ' εἶναι; φαῖμεν ἂν ὡς ἐγῷμαι. Ναί, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν φατε καὶ τοῦτο πρᾶγμά

ais doctrinæ studio comparabilem, et ego, si cui alii, tibi maxime crederem. quod vero te dicente sum admiratus, aperias obsecro. dicebas enim, Jovem justitiam et pudorem hominibus misisse, deinde procedente sermone sæpe dicebas justitiam et temperantiam et sanctitatem, atque omnia hæc unum quiddam esse, una voce, virtutem. hæc igitur ipsa mihi liquido explanari velim, utrum scilicet unum quiddam sit virtus, partes autem ejus sint justitia, temperantia, sanctitas, an hæc omnia, quæ modo retuli, nomina unius ejusdemque rei sint. hoc est, quod adhuc desidero.

XVIII. At facilis est, o Socrates, ad ista saltem responsio, quod virtutis, quæ unum est, partes sint quæ rogas. Utrum, inquam, quemadmodum vultus partes partes sunt, os, nares, oculi, aures, an sicuti auri partes nihil differunt a se invicem et a toto, præterquam magnitudine et parvitate? Ita se habere mihi videntur, o Socrates, uti vultus partes habent ad totum. Utrum igitur, inquam, homines etiam participes sunt horum virtutis partium alii hujus, alii illius, an necesse est, eum qui unam habet, omnes habere? Nullo modo, inquit, quoniam multi fortes quidem sunt, sed injusti, alii justi quidem, sapientes minime. Numquid igitur etiam hæc sapientia et fortitudo partes virtutis sunt? ego dicebam. Omnino quidem, inquit: et summa quidem partium est sapientia. Quæque autem pars earum, dicebam ego, estne alia quam reliquæ? Est. Numquid et facultatem sive vim earum suam quæque habet, quemadmodum vultus partes? oculus non est auribus similis, neque ejus vis eadem: neque alia quælibet pars alterius aut vi aut alio quoquam similis est. an igitur ita etiam virtutis partes se habent, ut neque alia aliarum sit similis, neque ipsa neque facultas ejus? an forte ita est, si quidem naturæ virtutum exemplar, quod induximus, congruit? Sic certe est, inquit, o Socrates. Ad quæ ego, Nulla est igitur virtutis partium alia talis qualis scientia, neque qualis justitia vel fortitudo vel temperantia vel sanctitas. Non est, inquit. Age jam, ego dicebam, communiter consideremus, qualenam istarum quævis sit: primum quidem sic: justitia resne quædam est, an nulla? mihi enim res quædam esse videtur: tibi vero? Et mihi. Quid vero? si quis a me et te sciscitaretur, O Protagora et Socrates, dicite quæso, res ista, quam modo nominabatis, justitia, hoc ipsum estne justum, an injustum? ego quidem justum esse responderem: tu vero mecum sentis, an non? Tecum plane, inquit. Ergo est tale justitia, quale justum esse — dicerem ego respondens sciscitanti. ergone et tu? Ego quoque, inquit. Si quæreret porro, Numquid et sanctitatem aliquam esse dicitis? consentiremus, ut ego puto. Et ego, inquit ille. Ergone et hanc rem aliquam esse di-

τι εἶναι; — φαῖμεν ἂν ἢ οὔ; Καὶ τοῦτο συνέφη. Πό-
τερον δὲ τοῦτ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμά φατε τοιοῦτον πεφυκέναι,
οἷον ἀνόσιον εἶναι, ἢ οἷον ὅσιον; — ἀγανακτήσαιμ' ἂν
ἔγωγ', ἔφην, τῷ ἐρωτήματι, καὶ εἴποιμ' ἄν, Εὐφήμει,
5 ὦ ἄνθρωπε· σχολῇ μεντἄν τι ἄλλο ὅσιον εἴη, εἰ μὴ e
αὐτή γ' ἡ ὁσιότης ὅσιον ἔσται. τί δὲ σύ; οὐχ οὕτως
ἂν ἀποκρίναιο; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

XIX. Εἰ οὖν μετὰ τοῦτ' εἴποι ἐρωτῶν ἡμᾶς, Πῶς
οὖν ὀλίγον πρότερον ἐλέγετε; ἆρ' οὐκ ὀρθῶς ὑμῶν κατή-
10 κουσα; ἐδόξατέ μοι φάναι (τὰ) τῆς ἀρετῆς μόρια εἶναι
οὕτως ἔχοντα πρὸς ἄλληλα, ὡς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον
αὐτῶν οἷον τὸ ἕτερον, — εἴποιμ' ἂν ἔγωγε, ὅτι Τὰ
μὲν ἄλλ' ὀρθῶς ἤκουσας, ὅτι δὲ κἀμὲ οἴει εἰπεῖν τοῦτο,
331 παρήκουσας· Πρωταγόρας γὰρ ὅδε ταῦτ' ἀπεκρίνατο, a
15 ἐγὼ δ' ἠρώτων. Εἰ οὖν εἴποι, Ἀληθῆ ὅδε λέγει, ὦ
Πρωταγόρα; σὺ φῂς οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον μόριον οἷον τὸ
ἕτερον τῶν τῆς ἀρετῆς; σὸς οὗτος ὁ λόγος ἐστί; τί ἂν
αὐτῷ ἀποκρίναιο; Ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμολο-
γεῖν. Τί οὖν, ὦ Πρωταγόρα, ἀποκρινούμεθ' αὐτῷ
20 ταῦθ' ὁμολογήσαντες, ἐὰν ἡμᾶς ἐπανέρηται, Οὐκ ἄρ'
ἐστὶν ὁσιότης οἷον δίκαιον εἶναι πρᾶγμα, οὐδὲ δικαιο-
σύνη οἷον ὅσιον, ἀλλ' οἷον μὴ ὅσιον, ἡ δ' ὁσιότης οἷον
μὴ δίκαιον, ἀλλ' ἄδικον ἄρα, τὸ δ' ἀνόσιον; — τί
αὐτῷ ἀποκρινούμεθα; ἐγὼ μὲν γὰρ αὐτὸς ὑπέρ γ' ἐμαυ- b
25 τοῦ φαίην ἂν καὶ τὴν δικαιοσύνην ὅσιον εἶναι καὶ τὴν
ὁσιότητα δίκαιον· καὶ ὑπὲρ σοῦ δέ, εἴ με ἐῴης, ταὔτ'
ἂν ταῦτ' ἀποκριναίμην, ὅτι ἤτοι ταὐτόν γ' ἐστὶ δι-
καιότης ὁσιότητι ἢ ὅτι ὁμοιότατον, καὶ μάλιστα πάν-
των ἥ τε δικαιοσύνη οἷον ὁσιότης καὶ ἡ ὁσιότης οἷον
30 δικαιοσύνη. ἀλλ' ὅρα, εἰ διακωλύεις ἀποκρίνεσθαι, ἢ
καὶ σοὶ συνδοκεῖ οὕτως. Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ
Σώκρατες, οὕτως ἁπλοῦν εἶναι, ὥστε συγχωρῆσαι τήν c
τε δικαιοσύνην ὅσιον εἶναι καὶ τὴν ὁσιότητα δίκαιον,
ἀλλά τί μοι δοκεῖ ἐν αὐτῷ διάφορον εἶναι. ἀλλὰ τί
35 τοῦτο διαφέρει; ἔφη· εἰ γὰρ βούλει, ἔστω ἡμῖν καὶ
δικαιοσύνη ὅσιον καὶ ὁσιότης δίκαιον. Μή μοι, ἦν
δ' ἐγώ· οὐδὲν γὰρ δέομαι τὸ εἰ βούλει τοῦτο καὶ εἴ
σοι δοκεῖ ἐλέγχεσθαι, ἀλλ' ἐμέ τε καὶ σέ· τὸ δ'
ἐμέ τε καὶ σέ τοῦτο λέγω, οἰόμενος οὕτω τὸν λόγον
40 βέλτιστ' ἂν ἐλέγχεσθαι, εἴ τις τὸ εἰ ἀφέλοι αὐτοῦ. d
Ἀλλὰ μέντοι, ἦ δ' ὅς, προσέοικέ τι δικαιοσύνη ὁσιό-
τητι· καὶ γὰρ ὁτιοῦν ὁτῳοῦν ἁμηγέπῃ προσέοικε. τὸ
γὰρ λευκὸν τῷ μέλανι ἔστιν ὅπῃ προσέοικε, καὶ τὸ
σκληρὸν τῷ μαλακῷ, καὶ τἆλλ' ἃ δοκεῖ ἐναντιώτατα
45 εἶναι ἀλλήλοις. καὶ ἃ τότ' ἔφαμεν (καὶ) ἄλλην δύνα-
μιν ἔχειν καὶ οὐκ εἶναι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, τὰ
τοῦ προσώπου μόρια, ἁμηγέπῃ προσέοικε καὶ ἔστι τὸ
ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον. ὥστε τούτῳ γε τῷ τρόπῳ κἂν
ταῦτ' ἐλέγχοις, εἰ βούλοιο, ὡς ἅπαντ' ἐστὶν ὅμοια e
50 ἀλλήλοις. ἀλλ' οὐχὶ τὰ ὅμοιόν τι ἔχοντα ὅμοια δί-
καιον καλεῖν, οὐδὲ τὰ ἀνόμοιόν τι ἔχοντα ἀνόμοια,
κἂν πάνυ σμικρὸν ἔχῃ [τὸ ὅμοιον]. Κἀγὼ θαυμάσας
εἶπον πρὸς αὐτόν, Ἦ γὰρ οὕτω σοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ
ὅσιον πρὸς ἄλληλα ἔχει ὥσθ' ὅμοιόν τι σμικρὸν ἔχειν

citis? — nonne et hoc assentiremur? Et hoc. Utrum vero rei istius naturam talem putatis ut impium esse, an ut pium? — interrogationem hanc ægre ferrem, et dicerem, Bona verba quæso: nunquam porro pium aliquid erit, si non ipsa sane sanctitas (sive pietas) sanctum (sive pium) erit. quid vero tu? an non similiter responderes? Similiter, inquit.

XIX. His igitur si adjiceret, An quæ paulo superius dixistis, recte accepi? videbamini asserere, ita inter se invicem partes virtutis habere, ut non sit alia earum qualis alia, — inferrem equidem ad hæc, Reliqua quidem recte audivisti, hoc vero non recte, si putas me quoque hoc dixisse: nam Protagoras hic hæc respondit, ego autem quærebam. Si igitur diceret, O Protagora, vera loquitur Socrates? tu ais, virtutis partium aliam non esse talem qualis est alia? tuus hic sermo est? quid illi responderes? Necesse est, inquit, o Socrates, id fateri. His igitur concessis, quid illi respondebimus, si ultra sic objecerit, Non ergo tale est sanctitas, ut justum esse, neque justitia tale, ut sanctum, sed ut non sanctum, sanctitas autem qua non justum: itaque hæc est injustum, illa impium? — quid ei respondebimus? equidem enim et justitiam esse sanctum et sanctitatem justum esse, pro me dicerem: et pro te, arbitror enim te permissurum, idem hoc responderem, aut idem est justitia quod sanctitas aut quam simillima, et maxime omnium justitia quale sanctitas et sanctitas quale (est) justitia. sed vide, num me ita respondere prohibeas, an etiam tibi ea ita sese habere videantur. Haud sane ita simplex istud mihi videtur, inquit, o Socrates, ut concedi possit et sanctum justitiam esse, et sanctitatem justum, sed differentia quædam iis inesse mihi videtur. sed quid hoc refert? inquit.: si enim vis, esto nobis et justitia sanctum et sanctitas justum. Non mihi, dicebam ego: non enim opus habeo ut istud Si vis et Si tibi placet redarguatur, sed me et te. dico autem Me et te, existimans ita rectissime sermonem discussum iri, si illud Si ex eo tollatur. Attamen, dicebat ille, simile quiddam habet justitia sanctitati: nam quodlibet cuilibet aliqua ratione quiddam simile habet: album enim nigro nonnulla ratione simile est, et durum molli, et reliqua, quæ videntur maxime contraria esse sibi invicem. et quas supra diximus aliam inter se vim habere, nec tale esse aliam quale alia est, vultus partes, eæ aliquo modo similes sunt et est alia quale alia. ita ut hac quidem ratione et hoc quidem refellere posses, si velles, cunctas sibi invicem similes esse. sed, opinor, non quæcumque simile quiddam habent, similia justum est vocare, neque dissimile quoddam quæ habent, dissimilia, etiam si valde exiguum (simile vel dissimile quid) habeant. Miratus sum ego et dixi illi, Ergo ita justum sanctumque putas inter se invicem habere, ut parvum quoddam simile inter se ha-

332 ἀλλήλοις; Οὐ πάνυ, ἔφη, οὕτως, οὐ μέντοι οὐδ' αὖ ὡς σύ μοι δοκεῖς οἴεσθαι. Ἀλλὰ μήν, ἔφην ἐγώ, ἐπειδὴ δυσχερῶς δοκεῖς μοι ἔχειν πρὸς τοῦτο, τοῦτο μὲν ἐάσωμεν, τόδε δ' ἄλλο ὧν ἔλεγες ἐπισκεψώμεθα.

XX. Ἀφροσύνην τι καλεῖς; Ἔφη. Τούτῳ τῷ πράγματι οὐ πᾶν τοὐναντίον ἐστὶν ἡ σοφία; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Πότερον δ' ὅταν πράττωσιν ἄνθρωποι ὀρθῶς τε καὶ ὠφελίμως, τότε σωφρονεῖν σοι δοκοῦσιν οὕτω πράττοντες, ἢ [εἰ] τοὐναντίον [ἔπραττον]; Σωφρονεῖν, ἔφη. Οὐκοῦν σωφροσύνῃ σωφρονοῦσιν; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν οἱ μὴ ὀρθῶς πράττοντες ἀφρόνως πράττουσι, καὶ οὐ σωφρονοῦσιν οὕτω πράττοντες; Συνδοκεῖ μοι, ἔφη. Τοὐναντίον ἄρ' ἐστὶ τὸ ἀφρόνως πράττειν τῷ σωφρόνως. Ἔφη. Οὐκοῦν τὰ μὲν ἀφρόνως πραττόμενα ἀφροσύνῃ πράττεται, τὰ δὲ σωφρόνως σωφροσύνῃ; Ὡμολόγει. Οὐκοῦν εἴ τι ἰσχύϊ πράττεται, ἰσχυρῶς πράττεται, καὶ εἴ τι ἀσθενείᾳ, ἀσθενῶς; Ἐδόκει. Καὶ εἴ τι μετὰ τάχους, ταχέως, καὶ εἴ τι μετὰ βραδυτῆτος, βραδέως; Ἔφη. Καὶ εἴ τι δὴ ὡσαύτως πράττεται, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πράττεται, καὶ εἴ τι ἐναντίως, ὑπὸ τοῦ ἐναντίου; Συνέφη. Φέρε δή, ἦν δ' ἐγώ, ἔστι τι καλόν; Συνεχώρει. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ αἰσχρόν; Οὐκ ἔστι. Τί δέ; ἔστι τι ἀγαθόν; Ἔστι. Τούτῳ ἔστι τι ἐναντίον πλὴν τὸ κακόν; Οὐκ ἔστι. Τί δέ; ἔστι τι ὀξὺ ἐν φωνῇ; Ἔφη. Τούτῳ μὴ ἔστι τι ἐναντίον ἄλλο πλὴν τὸ βαρύ; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν ἐναντίων ἓν μόνον ἐστὶν ἐναντίον καὶ οὐ πολλά; Συνωμολόγει. Ἴθι δή, ἦν δ' ἐγώ, ἀναλογισώμεθα τὰ ὡμολογημένα ἡμῖν. ὡμολογήκαμεν ἓν ἑνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείω δὲ μή; Ὡμολογήκαμεν. Τὸ δ' ἐναντίως πραττόμενον ὑπ' ἐναντίων πράττεσθαι; Ἔφη. Ὡμολογήκαμεν δ' ἐναντίως πράττεσθαι ὃ ἂν ἀφρόνως πράττηται τῷ σωφρόνως πραττομένῳ; Ἔφη. Τὸ δὲ σωφρόνως πραττόμενον ὑπὸ σωφροσύνης πράττεσθαι, τὸ δ' ἀφρόνως ὑπ' ἀφροσύνης; Συνεχώρει. Οὐκοῦν εἴπερ ἐναντίως πράττεται, ὑπ' ἐναντίου πράττοιτ' ἄν; Ναί. Πράττεται δὲ τὸ μὲν ὑπὸ σωφροσύνης, τὸ δ' ὑπ' ἀφροσύνης; Ναί. Ἐναντίως; Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὑπ' ἐναντίων ὄντων; Ναί. Ἐναντίον ἄρ' ἐστὶν ἀφροσύνη σωφροσύνῃ. Φαίνεται. Μέμνησαι οὖν, ὅτι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὡμολόγηται ἡμῖν ἀφροσύνη σοφίᾳ ἐναντίον εἶναι; Συνωμολόγει. Ἓν δ' ἑνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι; Φημί. 333 Πότερον οὖν, ὦ Πρωταγόρα, λύσωμεν τῶν λόγων; τὸ ἓν ἑνὶ μόνον ἐναντίον εἶναι, ἢ ἐκεῖνον, ἐν ᾧ ἐλέγετο ἕτερον εἶναι σωφροσύνης σοφία, μόριον δ' ἑκάτερον ἀρετῆς, καὶ πρὸς τῷ ἕτερον εἶναι καὶ ἀνόμοια καὶ αὐτὰ καὶ αἱ δυνάμεις αὐτῶν, ὥσπερ τὰ τοῦ προσώπου μόρια — πότερον οὖν δὴ λύσωμεν; οὗτοι γὰρ οἱ λόγοι ἀμφότεροι οὐ πάνυ μουσικῶς λέγονται· οὐ γὰρ συνᾴδουσιν, οὐδὲ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις. πῶς γὰρ ἂν συνᾴδοιεν, εἴπερ γ' ἀνάγκη ἑνὶ μὲν ἓν μόνον ἐναντίον εἶναι, πλείοσι δὲ μή, τῇ δ' ἀφροσύνῃ, ἑνὶ ὄντι, σοφία ἐναντία καὶ σωφροσύνη αὖ φαίνεται. ἦ γάρ, ὦ Πρωταγόρα;

beant? Haud ita omnino, inquit, neque tamen ita, ut tu arbitrari videris. Sed postquam hoc tibi molestum esse videtur, inquam, hoc dimittamus, aliud vero hoc ex iis, quæ dicebas, examinemus.

XX. Insaniam aliquid vocas? Asserebat. Huic rei nonne prorsus contraria est sapientia? Mihi videtur, inquit. Utrum, cum recte frugaliterque homines faciunt, ita agentes temperanter eos agere putas, an contra. Temperanter agere dicebat. Ergone temperantia temperanter agunt? Necesse est. Nonne igitur quicumque non recte agunt, insana agunt, et ita agentes non temperanter agunt? Ita videtur mihi quoque, inquit. Ergo insane agere contrarium ejus est, quod temperate agere dicitur. Aiebat. Nonne igitur quæ insane fiunt, insania fiunt, quæ vero temperate, temperantia? Consentiebat. Nonne quidquid robore fit, fit robuste, et debilitate quidquid fit, debiliter? Videbatur ei. Et quidquid velocitate, velociter, et quidquid tarditate, tarde? Et hoc. Et quod eodem modo fit, ab eodem efficitur, et quod contrario, a contrario. Assentiebatur. Dic obsecro, estne pulchrum aliquid? Est, dicebat. Huic an contrarium quid est præter turpe? Negabat. Est et aliquid bonum? Est. Huic numquid aliud contrarium præter malum? Non aliud. Estne aliquid in voce acutum? Aiebat. Num aliud illi contrarium quam grave? Hoc solum. Ergone, inquam, unicuique contrariorum non multa, sed unum solum est contrarium? Assentiebatur. Age jam, inquam, resumamus quæ hactenus a nobis concessa fuerunt. Concessimus, uni unum solum esse contrarium, plura autem minime. Convenimus. Item quod contrario modo fit, a contrariis effici. Affirmabat. Admisimus contrario modo fieri quod insane fit et quod temperate. Et hoc. Rursus quod temperate agitur, a temperantia provenire, quod insane, ab insania. Concessit. Ergone si contrario fit modo, fit a contrario? Utique. Fit autem hoc quidem a temperantia, illud autem ab insania. Certe. Contrario modo? Contrario. Nonne igitur a contrariis? Ita. Insania igitur temperantiæ contraria est? Apparet. Recordamur supra nos concessisse sapientiæ insaniam esse contrariam? Certe. Quin et uni unum solum esse contrarium? Et hoc. Utram igitur rationum harum rejiciemus, o Protagora, eam, qua dicitur unum uni solum esse contrarium, an quæ volebat sapientiam a temperantia differre, utramque autem partem virtutis esse, et præter id, quod diversæ hæ utræque sunt, dissimiles quoque esse tam ipsas quam earum vim, quemadmodum illas in vultu partes — utram igitur istarum rejiciemus? utraque enim hæc haud satis apte dicitur: nam non concinunt neque congruunt inter sese. nam qua ratione consonarent, si quidem necessarium sit uni unum duntaxat contrarium esse, pluribus vero non: insaniæ autem, cum unum sit, sapientia et temperantia contrariæ apparent: itane, o Protagora, dicebam ego, an

ἔφην ἐγώ, ἢ ἄλλως πως; Ὡμολόγησε καὶ μάλ' ἀκόντως. Οὐκοῦν ἓν ἂν εἴη ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ σοφία; τὸ δὲ πρότερον αὖ ἐφάνη ἡμῖν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ὁσιότης σχεδόν τι ταὐτὸν ὄν. Ἴθι δή, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, μὴ ἀποκάμωμεν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ διασκεψώμεθα. ἆρά τί σοι δοκεῖ ἀδικῶν ἄνθρωπος σωφρονεῖν, ὅτι ἀδικεῖ; Αἰσχυνοίμην ἂν ἔγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, c τοῦθ' ὁμολογεῖν· ἐπεὶ πολλοί γέ φασι τῶν ἀνθρώπων. Πότερον οὖν πρὸς ἐκείνους τὸν λόγον ποιήσωμαι, ἔφην, ἢ πρὸς σέ; Εἰ βούλει, ἔφη, πρὸς τοῦτον πρῶτον τὸν λόγον διαλέχθητι τὸν τῶν πολλῶν. Ἀλλ' οὐδέν μοι διαφέρει, ἐὰν μόνον σύ γ' ἀποκρίνῃ, εἴτ' οὖν δοκεῖ σοι ταῦτα, εἴτε μή. τὸν γὰρ λόγον ἔγωγε μάλιστ' ἐξετάζω, συμβαίνει μέντοι ἴσως κἀμὲ τὸν ἐρωτῶντα καὶ τὸν ἀποκρινόμενον ἐξετάζεσθαι. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον d ἐκαλλωπίζετο ἡμῖν ὁ Πρωταγόρας· τὸν γὰρ λόγον ᾐτιᾶτο δυσχερῆ εἶναι· ἔπειτα μέντοι συνεχώρησεν ἀποκρινεῖσθαι.

XXI. Ἴθι δή, ἔφην ἐγώ, ἐξ ἀρχῆς μοι ἀπόκριναι. δοκοῦσί τινές σοι σωφρονεῖν ἀδικοῦντες; Ἔστω, ἔφη. Τὸ δὲ σωφρονεῖν λέγεις εὖ φρονεῖν; Ἔφη. Τὸ δ' εὖ φρονεῖν εὖ βουλεύεσθαι ὅ τι ἀδικοῦσιν; Ἔστω, ἔφη. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, εἰ εὖ πράττουσιν ἀδικοῦντες, ἢ εἰ κακῶς; Εἰ εὖ. Λέγεις οὖν ἀγαθὰ ἄττ' εἶναι; Λέγω. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ταῦτ' ἐστὶν ἀγαθά, ἅ ἐστιν ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις; Καὶ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, κἂν μὴ e τοῖς ἀνθρώποις ὠφέλιμα ᾖ, ἔγωγε καλῶ ἀγαθά. Καί μοι ἐδόκει ὁ Πρωταγόρας ἤδη τετραχύνθαι τε καὶ ἀγωνιᾶν καὶ παρατετάχθαι πρὸς τὸ ἀποκρίνεσθαι. ἐπειδὴ οὖν ἑώρων αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, εὐλαβούμενος ἠρέμα 334 ἠρόμην. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις, ὦ Πρωταγόρα, a ἃ μηδενὶ ἀνθρώπων ὠφέλιμά ἐστιν, ἢ ἃ μηδὲ τὸ παράπαν ὠφέλιμα, καὶ τὰ τοιαῦτα σὺ ἀγαθὰ καλεῖς; Οὐδαμῶς, ἔφη, ἀλλ' ἔγωγε πολλὰ οἶδ' ἃ ἀνθρώποις μὲν ἀνωφελῆ ἐστι, καὶ σιτία καὶ ποτὰ καὶ φάρμακα καὶ ἄλλα μυρία, τὰ δέ γ' ὠφέλιμα· τὰ δ' ἀνθρώποις μὲν οὐδέτερα, ἵπποις δέ· τὰ δὲ βουσὶ μόνον, τὰ δὲ κυσί, τὰ δέ γε τούτων μὲν οὐδενί, δένδροις δέ, τὰ δὲ τοῦ δένδρου ταῖς μὲν ῥίζαις ἀγαθά, ταῖς δὲ βλάσταις πονηρά, οἷον καὶ ἡ κόπρος πάντων τῶν φυτῶν ταῖς μὲν b ῥίζαις ἀγαθὸν παραβαλλομένη, εἰ δ' ἐθέλοις ἐπὶ τοὺς πτόρθους καὶ τοὺς νέους κλῶνας ἐπιβάλλειν, πάντ' ἀπόλλυσιν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἔλαιον τοῖς μὲν φυτοῖς ἅπασίν ἐστι πάγκακον καὶ ταῖς θριξὶ πολεμιώτατον ταῖς τῶν ἄλλων ζῴων πλὴν ταῖς τοῦ ἀνθρώπου, ταῖς δὲ τοῦ ἀνθρώπου ἀρωγὸν καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι· οὕτω δὲ ποικίλον τί ἐστι τἀγαθὸν καὶ παντοδαπόν, ὥστε κἀνταῦθα τοῖς μὲν ἔξωθεν τοῦ σώματος ἀγαθόν ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ, τοῖς c δ' ἐντὸς ταὐτὸν τοῦτο κάκιστον. καὶ διὰ τοῦθ' οἱ ἰατροὶ πάντες ἀπαγορεύουσι τοῖς ἀσθενοῦσι μὴ χρῆσθαι ἐλαίῳ, ἀλλ' ἢ ὅτι σμικροτάτῳ ἐν τούτοις οἷς μέλλει ἔδεσθαι, ὅσον μόνον τὴν δυσχέρειαν κατασβέσαι τὴν ἐπὶ ταῖς αἰσθήσεσι ταῖς διὰ τῶν ῥινῶν γιγνομένην ἐν τοῖς σιτίοις τε καὶ ὄψοις.

aliter? Consensit minime volens. Ergone unum erit sapientia et temperantia? supra autem constitit nobis idem quodammodo esse justitiam et sanctitatem. age, o Protagora, ne pigeat, sed persequamur etiam reliqua. an videtur tibi vir injustus, injuste agendo temperanter sapere? Puderet quidem me, inquit, confiteri hoc, o Socrates: cum multi sane hominum asserunt. Utrum ergo ad illos, an ad te verba dirigam? Si placet, inquit, ad hanc primo vulgi rationem edisseras. Nihil mea refert, modo tu respondeas, hæc tibi videantur, an minus. nam ipsam rationem in primis ego examino, accidit tamen fortasse et me interrogantem et respondentem examinari. Hic igitur primum Protagoras efferebatur: sermonis enim difficultatem causabatur: deinde tamen se responsurum concessit.

XXI. Age, inquam, ab initio mihi responde. videntur aliqui tibi injuste agentes sapere temperanter? Esto, inquit. Temperanter vero sapere vocas bene sapere? Voco. Bene autem sapere bene consulere in eo, in quo injuriam exercent? Esto, inquit. Utrum si bene faciunt injuste agentes, an si male? Si bene. Dicisne igitur bona quædam esse? Dico. Num ea bona sunt, dicebam ego, quæ utilia sunt hominibus? Imo per Jovem, bona voco, etiam si hominibus utilia non sint. Et videbatur mihi Protagoras subirasci et ad responsionem invitus descendere: cum igitur viderem eum sic habentem, caute pedetentimque rogabam. Utrum ais, dicebam, Protagora, quæ nulli hominum utilia sunt, an quæ omnino nullo modo utilia? et talia tu bona appellas? Nequaquam, inquit, sed ego multa novi hominibus quidem inutilia, cibos et potiones et pharmaca aliaque permulta, alia vero utilia: quædam autem, quæ hominibus perinde sunt, equis vero afferunt magnum momentum: nonnulla bobus tantum, nonnulla canibus, quædam vero horum nulli, sed arboribus, quædam arboris radicibus utilia, germinibus vero noxia, ex. gr. sterquilinium radicibus utile, ramusculis succulisque est noxium admodum: jam et oleum quoque arboribus omnibus herbisque minime prodest, et pilis animalium reliquorum, humanis exceptis, nocet plurimum, pilis vero hominum et toti corpori confert: atque ita varia quædam et multiformis res bonum est, ut et oleum externis nostri corporis partibus bonum sit, interioribus vero pessimum: quapropter medici omnes ægrotantibus olei usum vetant, nec uti permittunt, nisi quam parcissime ad obsoniorum quorundam male olentium difficultatem et offensionem tollendam.

XXII. Εἰπόντος οὖν ταῦτ' αὐτοῦ, οἱ παρόντες ἀνεθορύβησαν, ὡς εὖ λέγοι. κἀγὼ εἶπον, Ὦ Πρωταγόρα, ἐγὼ τυγχάνω ἐπιλήσμων τις ὢν ἄνθρωπος, κἄν τίς μοι μακρὰ λέγῃ, ἐπιλανθάνομαι περὶ οὗ ἂν ᾖ ὁ d λόγος. ὥσπερ οὖν, εἰ ἐτύγχανον ὑπόκωφος ὤν, ᾤου ἂν χρῆναι, εἴπερ ἔμελλές μοι διαλέξεσθαι, μεῖζον φθέγγεσθαι ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ ἐπιλήσμονι ἐνέτυχες, σύντεμνέ μοι τὰς ἀποκρίσεις καὶ βραχυτέρας ποίει, εἰ μέλλω σοι ἕπεσθαι. Πῶς οὖν κελεύεις με βραχέα ἀποκρίνεσθαι; ἢ βραχύτερά σοι, ἔφη, ἀποκρίνωμαι ἢ δεῖ; Μηδαμῶς, ἦν δ' ἐγώ. Ἀλλ' ὅσα δεῖ; ἔφη. Ναί, ἦν δ' ἐγώ. Πότερα οὖν ὅσα ἐμοὶ e δοκεῖ δεῖν ἀποκρίνεσθαι, τοσαῦτά σοι ἀποκρίνωμαι, ἢ ὅσα σοί; Ἀκήκοα γοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι σὺ οἷός τ' εἶ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλον διδάξαι περὶ τῶν αὐτῶν καὶ μακρὰ λέγειν, ἐὰν βούλῃ, οὕτως, ὥστε τὸν λόγον μηδέποτ' ἐπιλιπεῖν, καὶ αὖ βραχέα οὕτως, ὥστε μηδένα a 335 σοῦ ἐν βραχυτέροις εἰπεῖν. εἰ οὖν μέλλεις ἐμοὶ διαλέξεσθαι, τῷ ἑτέρῳ χρῶ τρόπῳ πρός με, τῇ βραχυλογίᾳ. Ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐγὼ πολλοῖς ἤδη εἰς ἀγῶνα λόγων ἀφικόμην ἀνθρώποις, καὶ εἰ τοῦτ' ἐποίουν, ὃ σὺ κελεύεις, ὡς ὁ ἀντιλέγων ἐκέλευέ με διαλέγεσθαι, οὕτω διελεγόμην, οὐδενὸς ἂν βελτίων ἐφαινόμην, οὐδ' ἂν ἐγένετο Πρωταγόρου ὄνομα ἐν τοῖς Ἕλλησιν. Κἀγὼ — ἔγνων γάρ, ὅτι οὐχ ἤρεσεν αὐτὸς αὑτῷ ταῖς ἀποκρί- b σεσι ταῖς ἔμπροσθεν, καὶ ὅτι οὐκ ἐθελήσοι ἑκὼν εἶναι ἀποκρινόμενος διαλέγεσθαι — ἡγησάμενος οὐκέτ' ἐμὸν ἔργον εἶναι παρεῖναι ἐν ταῖς συνουσίαις, Ἀλλά τοι, ἔφην, ὦ Πρωταγόρα, οὐδ' ἐγὼ λιπαρῶς ἔχω παρὰ τὰ σοὶ δοκοῦντα τὴν συνουσίαν ἡμῖν γίγνεσθαι, ἀλλ' ἐπειδὰν σὺ βούλῃ διαλέγεσθαι ὡς ἐγὼ δύναμαι ἕπεσθαι, τότε σοι διαλέξομαι. σὺ μὲν γάρ, ὡς λέγεται περὶ σοῦ, φὴς δὲ καὶ αὐτός, καὶ ἐν μακρολογίᾳ καὶ ἐν βραχυλο- c γίᾳ οἷός τ' εἶ συνουσίας ποιεῖσθαι· σοφὸς γὰρ εἶ· ἐγὼ δὲ τὰ μακρὰ ταῦτ' ἀδύνατος, ἐπεὶ ἐβουλόμην ἂν οἷός τ' εἶναι. ἀλλὰ σὲ ἐχρῆν ἡμῖν συγχωρεῖν τὸν ἀμφότερα δυνάμενον, ἵν' ἡ συνουσία ἐγίγνετο· νῦν δ' ἐπειδὴ οὐκ ἐθέλεις, κἀμοί τις ἀσχολία ἐστὶ καὶ οὐκ ἂν οἷός τ' εἴην σοι παραμεῖναι ἀποτείνοντι μακροὺς λόγους — ἐλθεῖν γάρ ποί με δεῖ — εἶμι· ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἂν ἴσως οὐκ ἀηδῶς σου ἤκουον. Καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνιστάμην ὡς ἀπιών. καί μου ἀνισταμένου ἐπιλαμβάνεται ὁ Καλ- d λίας τῆς χειρὸς τῇ δεξιᾷ, τῇ δ' ἀριστερᾷ ἀντελάβετο τοῦ τρίβωνος τουτουΐ, καὶ εἶπεν, Οὐκ ἀφήσομέν σε, ὦ Σώκρατες· ἐὰν γὰρ σὺ ἐξέλθῃς, οὐχ ὁμοίως ἡμῖν ἔσονται οἱ διάλογοι. δέομαι οὖν σου παραμεῖναι ἡμῖν· ὡς ἐγὼ οὐδ' ἂν ἑνὸς ἥδιον ἀκούσαιμι ἢ σοῦ τε καὶ Πρωταγόρου διαλεγομένων· ἀλλὰ χάρισαι ἡμῖν πᾶσιν. Κἀγὼ εἶπον — ἤδη δ' ἀνεστήκη ὡς ἐξιών — Ὦ παῖ Ἱππονίκου, ἀεὶ μὲν ἔγωγέ σου τὴν φιλοσοφίαν ἄγαμαι, ἀτὰρ καὶ νῦν ἐπαινῶ καὶ φιλῶ, ὥστε βουλοίμην ἂν e χαρίσασθαί σοι, εἴ μου δυνατὰ δέοιο. νῦν δ' ἐστὶν ὥσπερ ἂν εἰ δέοιό μου Κρίσωνι τῷ Ἱμεραίῳ [δρομεῖ ἀκμάζοντι] ἕπεσθαι, ἢ τῶν δολιχοδρόμων τῳ ἢ τῶν ἡμερο-

XXII. Cum hæc dixisset Protagoras, præsentes magno applausu acclamantes illius dicta comprobaverunt. at ego, O Protagora, inquam, sum equidem nimis obliviosus, et si quis orationem in longum protrahat, de quo verba fiunt obliviscor. quemadmodum igitur, si surdaster essem et mecum sermonem inires, existimares altius mihi quam ceteris inclamandum, sic in præsentia, cum in obliviosum hominem incidisti, concisioribus mecum responsionibus agas, si vis ut te consequar. Quam igitur exigis brevitatem? num paucioribus quam oporteat verbis agi tecum jubes? Minime, dicebam ego. An quot opus est verbis? inquit. Tot utique, dicebam. Egone igitur meo arbitratu meæ orationi modum imponam, an tuo potius? Audivi equidem, dicebam, posse te et tam copiose, quoties lubitum est, loqui, ut nunquam tibi desit oratio, et res easdem paucioribus quam quisquam mortalium verbis perstringere : et hanc facultatem ceteros, ut audio, docere potes. si ergo mecum disputaturus es, brevi illa et concisa ratione dicendi utere quæso. O Socrates, inquit, multis cum hominibus ego jam dicendo certavi, et si quod tu mones egissem, si, inquam, ad normam mihi ab auditore præscriptam verba fecissem, nemine melior essem, nec Protagoræ nomen tota Græcia resonaret. Ego autem — cognoveram enim in superioribus responsionibus Protagoram sibi ipsum non placuisse, eumque sponte quidem deinde respondendo non disputaturum — arbitratus non amplius mihi expedire, ut illis disputationibus interessem, O Protagora, inquam, neque me cupiditas incessit, ut contra, quam tibi placeat, una disputemus, sed si ita disserere vis, ut ego assequi possum, adstabo. nam tu quidem, ut de te fertur et ipse profiteris, æque eadem potes et amplissime et brevissime edisserere : es enim sapiens : ego autem ad prolixam illam orationem ineptus sum, cum vellem quidem id posse, verum te oportet nobis aliquantulum indulgere, qui æque es ad utrumque paratus, ut disputatio peragatur : postquam vero non vis, et me usque adeo negotia urgent, ut nequeam manere apud te producentem sermones — proficiscendum enim aliquo mihi — ibo : cum et hæc fortasse non illibenter ex te audivissem. His dictis, surgebam protinus abiturus. sed cum surgerem, Callias dextera manum meam prehendens, sinistra hoc pallium, dixit, Haud te dimittemus, o Socrates : nam si tu exieris, vix erit ut ita colloquamur. maneas igitur obsecro : nullius enim me oratio perinde ut tua illa cum Protagora oblectabit : quare omnibus nobis gratificare. Tum ego dixi — jam vero surrexeram ut exiturus — O Hipponici fili, tuam semper philosophiam (*i. e.* sapientiæ amorem) admiratus sum, eamque et nunc laudo atque amo : quocirca tibi gratificari vellem, si peteres a me quæ præstare possem. quod vero nunc petis, perinde est ac si rogares, ut Crisonem Himeræum cursorem juvenemque æquis passibus sequerer, vel cum aliquo eorum, qui longissimum intervallum excurrere solent aut

336 δρόμων διαθεῖν τε καὶ ἕπεσθαι. εἴποιμ' ἄν σοι, ὅτι πολὺ a
σοῦ μᾶλλον ἐγὼ ἐμαυτοῦ δέομαι θέουσι τούτοις ἀκολου-
θεῖν, ἀλλ' οὐ γὰρ δύναμαι· ἀλλ' εἴ τι δέει θεάσασθαι
ἐν τῷ αὐτῷ ἐμέ τε καὶ Κρίσωνα θέοντας, τούτου δέου
5 συγκαθεῖναι· ἐγὼ μὲν γὰρ οὐ δύναμαι ταχὺ θεῖν, οὗτος
δὲ δύναται βραδέως. εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς ἐμοῦ καὶ Πρω-
ταγόρου ἀκούειν, τούτου δέου, ὥσπερ τὸ πρῶτόν μοι
ἀπεκρίνατο διὰ βραχέων τε καὶ αὐτὰ τὰ ἐρωτώμενα,
οὕτω καὶ νῦν ἀποκρίνεσθαι. εἰ δὲ μή, τίς ὁ τρόπος ἔσται b
10 τῶν διαλόγων; χωρὶς γὰρ ἔγωγ' ᾤμην εἶναι τὸ συνεῖ-
ναί τ' ἀλλήλοις διαλεγομένους καὶ τὸ δημηγορεῖν. Ἀλλ'
ὁρᾷς, ἔφη, ὦ Σώκρατες· δίκαια δοκεῖ λέγειν Πρωτα-
γόρας ἀξιῶν αὑτῷ τ' ἐξεῖναι διαλέγεσθαι ὅπως βούλε-
ται, καὶ σοὶ ὅπως ἂν αὖ σὺ βούλῃ.

15 XXIII. Ὑπολαβὼν οὖν ὁ Ἀλκιβιάδης, Οὐ καλῶς
λέγεις, ἔφη, ὦ Καλλία· Σωκράτης μὲν γὰρ ὅδ' ὁμο-
λογεῖ μὴ μετεῖναί οἱ μακρολογίας καὶ παραχωρεῖ Πρω-
ταγόρᾳ, τοῦ δὲ διαλέγεσθαι οἷός τ' εἶναι καὶ ἐπίστα- c
σθαι λόγον τε δοῦναι καὶ δέξασθαι θαυμάζοιμ' ἂν εἴ τῳ
20 ἀνθρώπων παραχωρεῖ. εἰ μὲν οὖν καὶ Πρωταγόρας
ὁμολογεῖ φαυλότερος εἶναι Σωκράτους διαλεχθῆναι,
ἐξαρκεῖ Σωκράτει· εἰ δ' ἀντιποιεῖται, διαλεγέσθω ἐρω-
τῶν τε καὶ ἀποκρινόμενος, μὴ ἐφ' ἑκάστῃ ἐρωτήσει
μακρὸν λόγον ἀποτείνων, ἐκκρούων τοὺς λόγους καὶ
25 οὐκ ἐθέλων διδόναι λόγον, ἀλλ' ἀπομηκύνων, ἕως ἂν
ἐπιλάθωνται περὶ ὅτου τὸ ἐρώτημα ἦν οἱ πολλοὶ τῶν d
ἀκουόντων· ἐπεὶ Σωκράτη γ' ἐγὼ ἐγγυῶμαι μὴ ἐπιλή-
σεσθαι, οὐχ ὅτι παίζει καί φησιν ἐπιλήσμων εἶναι. ἐμοὶ
μὲν οὖν δοκεῖ ἐπιεικέστερα Σωκράτης λέγειν· χρὴ γὰρ
30 ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀποφαίνεσθαι. Μετὰ δὲ
τὸν Ἀλκιβιάδην, ὡς ἐγᾦμαι, Κριτίας ἦν ὁ εἰπών,
Ὦ Πρόδικε καὶ Ἱππία, Καλλίας μὲν δοκεῖ μοι μάλα
πρὸς Πρωταγόρου εἶναι, Ἀλκιβιάδης δ' ἀεὶ φιλόνεικός e
ἐστι πρὸς ὅ τι ἂν ὁρμήσῃ. ἡμᾶς δ' οὐδὲν δεῖ συμφι-
35 λονεικεῖν οὔτε Σωκράτει οὔτε Πρωταγόρᾳ, ἀλλὰ κοινῇ
ἀμφοτέρων δεῖσθαι μὴ μεταξὺ διαλῦσαι τὴν ξυνουσίαν.
337 Εἰπόντος δ' αὐτοῦ ταῦτα, ὁ Πρόδικος, Καλῶς μοι, a
ἔφη, δοκεῖς λέγειν, ὦ Κριτία· χρὴ γὰρ τοὺς ἐν τοιοῖσδε
λόγοις παραγιγνομένους κοινοὺς μὲν εἶναι ἀμφοῖν τοῖν
40 διαλεγομένοιν ἀκροατάς, ἴσους δὲ μή· ἔστι γὰρ οὐ
ταὐτόν· κοινῇ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι δεῖ ἀμφοτέρων, μὴ
ἴσον δὲ νεῖμαι ἑκατέρῳ, ἀλλὰ τῷ μὲν σοφωτέρῳ πλέον,
τῷ δ' ἀμαθεστέρῳ ἔλαττον. ἐγὼ μὲν καὶ αὐτός, ὦ
Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, ἀξιῶ ὑμᾶς συγχωρεῖν
45 καὶ ἀλλήλοις περὶ τῶν λόγων ἀμφισβητεῖν μέν, ἐρίζειν b
δὲ μή· ἀμφισβητοῦσι μὲν γὰρ καὶ δι' εὔνοιαν οἱ φίλοι
τοῖς φίλοις, ἐρίζουσι δ' οἱ διάφοροί τε καὶ ἐχθροὶ ἀλ-
λήλοις. καὶ οὕτως ἂν καλλίστη ἡμῖν ἡ συνουσία γίγνοιτο·
ὑμεῖς τε γὰρ οἱ λέγοντες μάλιστ' ἂν οὕτως ἐν ἡμῖν τοῖς
50 ἀκούουσιν εὐδοκιμοῖτε καὶ οὐκ ἐπαινοῖσθε· εὐδοκιμεῖν
μὲν γάρ ἐστι παρὰ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων ἄνευ
ἀπάτης, ἐπαινεῖσθαι δ' ἐν λόγῳ πολλάκις παρὰ δόξαν
ψευδομένων· ἡμεῖς τ' αὖ οἱ ἀκούοντες μάλιστ' ἂν οὕτως c
εὐφραινοίμεθα, οὐχ ἡδοίμεθα· εὐφραίνεσθαι μὲν γὰρ

diurnum cursum peragere, cursu contenderem. objicerem multo magis me ipsum op tare, quam te, ut hosce cursores cursu æquare queam, sed nequeo: quod si me et hunc quasi alterum Crisonem spectare una concurrentes vis, hunc ora, ut æquis me passibus comitetur: nam ego quidem celeriter currere nequeo, hic autem tarde potest. ergo si optas audire me et Protagoram disputantes, hunc obsecra, ut quemadmodum in principio paucis verbis et ad propositam quæstionem respondit, ita et nunc respondeat. alioquin quis erit disputandi modus? ego sane putabam aliud esse invicem disserendo colloqui, aliud concionari. Sed vides, o Socrates, inquit (Callias): æqua petere Protagoras videtur, dum censet licere sibi suo arbitratu disserere, tibi item tuo.

XXIII. Hic Alcibiades, Haud recte loqueris, inquit, o Callia: Socrates enim hic copiose illius dicendi generis impotentem se esse fatetur et in hoc Protagoræ cedit, in disputando autem accipiendisque et reddendis rationibus si cedat alicui, summopere mirabor. si ergo etiam Protagoras confitetur Socrate se esse disputando inferiorem, satis est Socrati: sin autem hoc quoque dicendi genus sibi vindicat, disputet interrogando et respondendo, non ad singulas quæstiones longum sermonem producens orationemque intercipiens, ne alius loquatur, sed (ut) ejus verbositate plurimi auditorum obliviscantur qua de re quæstio proposita fuerit: nam equidem pro Socrate fidejubeo, eum non obliturum, quamvis jocetur obliviosum esse se dicens. itaque mihi videtur Socrates æquiora dicere: decet enim unumquemque sententiam suam exprimere. Post Alcibiadem, ut arbitror, Critias erat, qui dicebat, O Prodice atque Hippia, Callias quidem Protagoræ vehementer suffragari videtur, Alcibiades autem semper contentiosus nimis est, quocumque se verterit. nos autem nimio studio favere Socrati vel Protagoræ minime decet, sed communiter utrumque rogare, ne media in disputatione desistant. Cum hæc ille dixisset, Probe, Prodicus inquit, loqueris, o Critia: decet enim eos, qui disputationibus talibus intersunt, communes quidem esse utrorumque colloquentium auditores, pares autem minime. non enim idem est: nam communiter quidem audire utrumque decet, non autem utrique tantumdem tribuere, sed sapientiori plus, imperitiori minus. equidem, o Protagora et Socrates, arbitror etiam vos invicem debere concedere de iis quæ dicentur ambigere quidem, rixari vero nequaquam: ambigunt enim vel per benevolentiam cum amicis amici, rixantur autem adversarii et sibi invicem inimici. atque ita quam optime disputatio nostra procederet: vos siquidem ita disputantes maxime a nobis audientibus probaremini, non laudaremini: nam probant utique auditores mentis judicio absque deceptione, laudant verbis plerumque falso præter sententiam: nos item auditores ita maxime gaudio, non voluptate afficeremur: nam gaudio afficitur

ἔστι μανθάνοντά τι καὶ φρονήσεως μεταλαμβάνοντα αὐτῇ τῇ διανοίᾳ, ἥδεσθαι δ' ἐσθίοντά τι ἢ ἄλλο ἡδὺ πάσχοντα αὐτῷ τῷ σώματι. Ταῦτ' οὖν εἰπόντος τοῦ Προδίκου, πολλοὶ πάνυ τῶν παρόντων ἀπεδέ-5 ξαντο.

XXIV. Μετὰ δὲ τὸν Πρόδικον Ἱππίας ὁ σοφὸς εἶπεν, Ὦ ἄνδρες, ἔφη, οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ὑμᾶς συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι φύσει, οὐ νόμῳ· τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φύσει 10 συγγενές ἐστιν, ὁ δὲ νόμος, τύραννος ὢν τῶν ἀνθρώ- d πων, πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν βιάζεται. ἡμᾶς οὖν αἰσχρὸν τὴν μὲν φύσιν τῶν πραγμάτων εἰδέναι, σοφωτάτους δ' ὄντας τῶν Ἑλλήνων, καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο νῦν συνεληλυθότας τῆς θ' Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ τὸ πρυτα-15 νεῖον τῆς σοφίας καὶ αὖ τῆς πόλεως εἰς τὸν μέγιστον καὶ ὀλβιώτατον οἶκον τόνδε, μηδὲν τούτου τοῦ ἀξιώματος ἄξιον ἀποφήνασθαι, ἀλλ' ὥσπερ τοὺς φαυλοτά- e τους τῶν ἀνθρώπων διαφέρεσθαι ἀλλήλοις. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ συμβουλεύω, ὦ Πρωταγόρα τε καὶ 20 Σώκρατες, συμβῆναι ὑμᾶς ὥσπερ ὑπὸ διαιτητῶν ἡμῶν 338 συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον, καὶ μήτε σὲ τὸ ἀκριβὲς a τοῦτ' εἶδος τῶν διαλόγων ζητεῖν τὸ κατὰ βραχὺ λίαν, εἰ μὴ ἡδὺ Πρωταγόρᾳ, ἀλλ' ἐφεῖναι καὶ χαλάσαι τὰς ἡνίας τοῖς λόγοις, ἵνα μεγαλοπρεπέστεροι καὶ εὐσχη-25 μονέστεροι ἡμῖν φαίνωνται, μήτ' αὖ Πρωταγόραν πάντα κάλων ἐκτείναντα, οὐρίᾳ ἐφέντα, φεύγειν εἰς τὸ πέλαγος τῶν λόγων ἀποκρύψαντα γῆν, ἀλλὰ μέσον τι ἀμφοτέρους τεμεῖν. ὡς οὖν ποιήσετε, καὶ πείθεσθέ μοι ῥαβδοῦχον καὶ ἐπιστάτην καὶ πρύτανιν ἑλέσθαι, ὃς b 30 ὑμῖν φυλάξει τὸ μέτριον μῆκος τῶν λόγων ἑκατέρου.

XXV. Ταῦτ' ἤρεσε τοῖς παροῦσι, καὶ πάντες ἐπῄνεσαν, κἀμέ τε ὁ Καλλίας οὐκ ἔφη ἀφήσειν, καὶ ἑλέσθαι ἐδέοντο ἐπιστάτην. εἶπον οὖν ἐγὼ, ὅτι Αἰσχρὸν εἴη βραβευτὴν ἑλέσθαι τῶν λόγων· εἴτε γὰρ χείρων 35 ἔσται ἡμῶν ὁ αἱρεθεὶς, οὐκ ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸν χείρω τῶν βελτιόνων ἐπιστατεῖν, εἴθ' ὅμοιος, οὐδ' οὕτως ὀρθῶς· ὁ γὰρ ὅμοιος ἡμῖν ὅμοια καὶ ποιήσει, ὥστ' ἐκ περιττοῦ ᾑρήσεται. ἀλλὰ δὴ βελτίονα ἡμῶν αἱρήσεσθε· c τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ὡς ἐγᾦμαι, ἀδύνατον ὑμῖν, ὥστε 40 Πρωταγόρου τοῦδε σοφώτερόν τιν' ἑλέσθαι· εἰ δ' αἱρήσεσθε μὲν μηδὲν βελτίω, φήσετε δὲ, αἰσχρὸν καὶ τοῦτο τῷδε γίγνεται, ὥσπερ φαύλῳ ἀνθρώπῳ ἐπιστάτην αἱρεῖσθαι· ἐπεὶ τό γ' ἐμὸν οὐδέν μοι διαφέρει. ἀλλ' οὑτωσὶ ἐθέλω ποιῆσαι, ἵν', ὃ προθυμεῖσθε, συνουσία τε καὶ διά-45 λογοι ἡμῖν γίγνωνται· εἰ μὴ βούλεται Πρωταγόρας ἀποκρίνεσθαι, οὗτος μὲν ἐρωτάτω, ἐγὼ δ' ἀποκρινοῦμαι, d καὶ ἅμα πειράσομαι αὐτῷ δεῖξαι, ὡς ἐγώ φημι χρῆναι τὸν ἀποκρινόμενον ἀποκρίνεσθαι· ἐπειδὰν δ' ἐγὼ ἀποκρίνωμαι ὁπόσ' ἂν οὗτος βούληται ἐρωτᾶν, πάλιν οὗτος 50 ἐμοὶ λόγον ὑποσχέτω ὁμοίως. ἐὰν οὖν μὴ δοκῇ πρόθυμος εἶναι πρὸς αὐτὸ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι, κἀγὼ καὶ ὑμεῖς κοινῇ δεησόμεθ' αὐτοῦ ἅπερ ὑμεῖς ἐμοῦ, μὴ διαφθείρειν τὴν συνουσίαν. καὶ οὐδὲν δεῖ τούτου

qui discendo et contemplando ipsa intelligentia delectatur, voluptate perfunditur qui aliquid comedens vel aliud quiddam suave percipiens ipso sensu corporis delectatur. Hæc Prodici dicta præsentium complures probaverunt.

XXIV. Post Prodicum Hippias ille sapiens sic exorsus est: Arbitror, o viri præsentes, nos cognatos propinquosque et cives omnes esse natura, non lege: simile nam simili natura cognatum, lex autem tyrannus hominum multa præter naturam cogit. itaque turpe nos, qui rerum naturam callemus, sapientissimique Græcorum omnium sumus, et de hoc ipso disputaturi hanc in urbem convenimus Græcæ sapientiæ arcem, hisque in ædibus urbis amplissimis sumptuosissimisque congregati sumus, nihil hac dignitate atque amplitudine dignum proferre, sed vilium homunculorum more altercantes a nobis invicem dissentire. equidem igitur, o Socrates et Protagora, hortor et obtestor, ut subesse nobis velut sub arbitris velitis vos ad medium perducentibus, et ut neque tu exactam illam dialogi formam, o Socrates, brevem illam nimis, requiras, siquidem est Protagoræ molestum, sed ut laxes paulisper frena, quo sermones magnificentiores splendidioresque sint, et ut neque Protagoras tentis omnibus rudentibus velisque plenis in altum sermonum mare longe a terra protinus delabatur, verum ut uterque mediam quandam viam servetis. faciatis igitur quod volo, et obtemperetis caduceatorem præfectumque certamini et judicem eligere, qui verbis utriusque statuat atque observet modum et terminos.

XXV. Placuerunt hæc præsentibus et omnes laudarunt, et me non dimissurum se dixit Callias, et rogarunt ut eligeremus arbitrum. dicebam igitur ego, Turpe est judicem disputationi eligere: nam si nobis imperitior erit electus, deterior potioribus haud recte; præerit si similis, rursus haud recte agetur: similis enim nobis similia etiam faciet, itaque supervacua opera electus erit. at præstantiorem nobis eligetis: revera hoc fieri non potest, ut arbitror, cum Protagora hoc sapientior aliquis a vobis eligi nequeat: quodsi quem elegeritis nihilo doctiorem, asseretis tamen, dedecori Protagoræ et hoc erit, tanquam inscio et nequam illi præfectum præponere: nam quod ad me attinet nihil mea interest. verum ut, quemadmodum optatis, disputare pergamus, hoc modo volo agere: si non vult respondere Protagoras, interroget saltem, ego respondebo, et simul ei conabor ostendere, quo pacto respondere quis, meo quidem judicio, debeat: ubi vero ego ad quamlibet ejus interrogationem respondero, vicissim meum sermonem similiter excipiat. si igitur parum alacer esse ad respondendum ad ipsas quæstiones videatur, ego simul et vos eum orabimus, quemadmodum vos me, ne colloquium corrumpat ac dissolvat. itaque nequaquam opus est ut

ἕνεχ' ἕνα ἐπιστάτην γενέσθαι, ἀλλὰ πάντες κοινῇ ἐπιστατήσετε. Ἐδόκει πᾶσιν οὕτω ποιητέον εἶναι. καὶ ὁ Πρωταγόρας πάνυ μὲν οὐκ ἤθελεν, ὅμως δ' ἠναγκάσθη ὁμολογῆσαι ἐρωτήσειν, κἀπειδὰν ἱκανῶς ἐρωτήσῃ, πάλιν δώσειν λόγον κατὰ σμικρὸν ἀποκρινόμενος. ἤρξατο οὖν ἐρωτᾶν οὑτωσί πως.

XXVI. Ἡγοῦμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ ἀνδρὶ παιδείας μέγιστον μέρος εἶναι περὶ ἐπῶν δεινὸν εἶναι· ἔστι δὲ τοῦτο τὰ ὑπὸ τῶν ποιητῶν λεγόμενα οἷόν τ' εἶναι ξυνιέναι ἅ τ' ὀρθῶς πεποίηται καὶ ἃ μή, καὶ ἐπίστασθαι διελεῖν τε καὶ ἐρωτώμενον λόγον δοῦναι. καὶ δὴ καὶ νῦν ἔσται τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ αὐτοῦ μέν, περὶ οὗπερ ἐγώ τε καὶ σὺ νῦν διαλεγόμεθα, περὶ ἀρετῆς, μετενηνεγμένον δ' εἰς ποίησιν· τοσοῦτον μόνον διοίσει. λέγει γάρ που Σιμωνίδης πρὸς Σκόπαν, τὸν Κρέοντος υἱὸν τοῦ Θετταλοῦ, ὅτι Ἄνδρα ἀγαθὸν μὲν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπόν, χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον, ἄνευ ψόγου τετυγμένον. τοῦτ' ἐπίστασαι τὸ ᾆσμα, ἢ πᾶν σοι διεξέλθω; Κἀγὼ εἶπον ὅτι Οὐδὲν δεῖ· ἐπίσταμαί τε γάρ, καὶ πάνυ μοι τυγχάνει μεμεληκὸς τοῦ ᾄσματος. Εὖ, ἔφη, λέγεις. πότερον οὖν καλῶς σοι δοκεῖ πεποιῆσθαι καὶ ὀρθῶς, ἢ οὔ; Πάνυ, ἔφην ἐγώ, [καλῶς] τε καὶ ὀρθῶς. Δοκεῖ δέ σοι καλῶς πεποιῆσθαι, εἰ ἐναντία λέγει αὐτὸς αὑτῷ ὁ ποιητής; Οὐ καλῶς, ἦν δ' ἐγώ. Ὅρα δή, ἔφη, βέλτιον. Ἀλλ', ὦ 'γαθέ, ἔσκεμμαι ἱκανῶς. Οἶσθ' οὖν, ἔφη, ὅτι προϊόντος τοῦ ᾄσματος λέγει που· Οὐδέ μοι ἐμμελέως τὸ Πιττάκειον νέμεται, καίτοι σοφοῦ παρὰ φωτὸς εἰρημένον· χαλεπὸν φάτο ἐσθλὸν ἔμμεναι. ἐννοεῖς, ὅτι ὁ αὐτὸς οὗτος καὶ τάδε λέγει κἀκεῖνα τἄμπροσθεν; Οἶδα, ἦν δ' ἐγώ. Δοκεῖ οὖν σοι, ἔφη, ταῦτ' ἐκείνοις ὁμολογεῖσθαι; Φαίνεται ἔμοιγε — καὶ ἅμα μέντοι ἐφοβούμην, μή τι λέγοι — ἀτάρ, ἔφην ἐγώ, σοὶ οὐ φαίνεται; Πῶς γὰρ ἂν φαίνοιτο ὁμολογεῖν αὐτὸς ἑαυτῷ ὁ ταῦτ' ἀμφότερα λέγων, ὅς γε τὸ μὲν πρῶτον αὐτὸς ὑπέθετο χαλεπὸν εἶναι ἄνδρα ἀγαθὸν γενέσθαι ἀληθείᾳ, ὀλίγον δὲ τοῦ ποιήματος εἰς τὸ πρόσθεν προελθὼν ἐπελάθετο, καὶ Πιττακὸν τὸν ταὐτὰ λέγοντα ἑαυτῷ, ὅτι χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, τοῦτον μέμφεταί τε καὶ οὔ φησιν ἀποδέχεσθαι αὐτοῦ ταὐτὰ ἑαυτῷ λέγοντος. καίτοι ὁπότε τὸν ταὐτὰ λέγοντα αὑτῷ μέμφεται, δῆλον ὅτι καὶ ἑαυτὸν μέμφεται, ὥστ' ἤτοι τὸ πρότερον ἢ [τὸ] ὕστερον οὐκ ὀρθῶς λέγει. Εἰπὼν οὖν ταῦτα πολλοῖς θόρυβον παρέσχε καὶ ἔπαινον τῶν ἀκουόντων. κἀγὼ τὸ μὲν πρῶτον, ὡσπερεὶ ὑπ' ἀγαθοῦ πύκτου πληγείς, ἐσκοτώθην τε καὶ ἰλιγγίασα εἰπόντος αὐτοῦ ταῦτα καὶ τῶν ἄλλων ἐπιθορυβησάντων· ἔπειτα, ὥς γε πρὸς σὲ εἰρῆσθαι τἀληθῆ, ἵνα μοι χρόνος ἐγγένηται τῇ σκέψει τί λέγει ὁ ποιητής, τρέπομαι πρὸς τὸν Πρόδικον, καὶ καλέσας αὐτόν, Ὦ Πρόδικε, ἔφην ἐγώ, σὸς μέντοι Σιμωνίδης πολίτης· δίκαιος εἶ βοηθεῖν τἀνδρί. δοκῶ οὖν μοι ἐγὼ παρακαλεῖν σέ, ὥσπερ ἔφη Ὅμηρος τὸν Σκάμαν-

unum judicem præponatis, sed omnes communiter præfecti eritis. Consenserunt omnes sic esse agendum. Protagoras autem valde repugnabat, concedere tamen coactus est interrogaturum se, et postquam interrogaverit, vicissim rationem redditurum brevibus responsis utentem. itaque in hunc modum interrogare cœpit.

XXVI. Arbitror, o Socrates, inquit, præcipuam doctrinæ partem in hoc consistere, ut carminum quis peritus sit: est autem hoc poetarum dicta intelligere posse, quæ recte facta sint et quæ minus, et scite discernere et interrogatum rationem reddere. atque ita et nunc interroget aliquis de eodem, quod ego et tu nunc investigamus, de virtute scilicet, sed hoc tantum intererit, quod ad poesin disputatio est translata. dicit enim alicubi Simonides ad Scopam Creontis, filii Thessali, difficile esse virum vere bonum *fieri*, manibus pedibusque et mente quadratus, sine vituperio constitutum: tenesne memoria carmen hoc, aut vis ut totum referam? Ego dicebam, Nihil opus est: teneo namque et diligens mihi hujus carminis cura fuit. Bene loqueris, dicebat. utrum igitur bene recteque dixisse tibi videtur Simonides, an non? Bene recteque, dicebam. An videtur recte loqui poeta, si ipse sibimet contradicit? Minime, inquam. Attende igitur diligentius. Sed satis, o bone vir, attendi. Nostine igitur, inquit, in sequentibus a carminis hujus auctore dici alicubi: Pittaci, sapientis licet viri, sententia absona mihi videtur: qua inquit, difficile est bonum esse. cernisne eundem Simonidem et hæc et superiora dicere? Equidem, inquam. Numquid, dicebat, hæc illis congruenter dicta tibi videntur? Mihi quidem videntur — et simul tamen metuebam, ne aliquid diceret — at, inquam, an tibi non videtur? Rogas, inquit, an constare sibimet illum putem, qui hæc utraque dixit, primo quidem ipse pronuntians bonum virum fieri vere difficile esse, paulo autem post oblitus, Pittacum eadem cum ipso dicentem, difficile scilicet esse virum bonum esse, carpens ejusque dicta respuens, qui eadem dicat quæ ipse dixerat? atqui perspicuum est eum, qui damnat eadem dicentem, quæ ipse dixit, se ipsum quoque damnare, ita ut aut prius aut posterius non recte dicat. His dictis acclamarunt auditorum multi et (Protagoram) collaudarunt. ego autem primum tanquam a pugili robusto percussus oculis vertigine caligantibus vacillavi, cum hæc dixisset ille et reliqui acclamassent: deinde vero, ut apud te verum ingenue fatear, quo spatium ad poetæ mentem investigandam captarem, ad Prodicum conversus vocavi eum et dicebam, O Prodice, Simonides tuus quidem civis est: tua interest illi opem ferre. itaque placet mihi sic advocare te, quemadmodum apud Home-

δρον πολιορκούμενον ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τὸν Σιμόεντα παρακαλεῖν, εἰπόντα,

> φίλε κασίγνητε, σθένος ἀνέρος ἀμφότεροί περ σχῶμεν.

ἀτὰρ κἀγὼ σὲ παρακαλῶ, μὴ ἡμῖν ὁ Πρωταγόρας τὸν Σιμωνίδην ἐκπέρσῃ. καὶ γὰρ οὖν καὶ δεῖται τὸ ὑπὲρ Σιμωνίδου ἐπανόρθωμα τῆς σῆς μουσικῆς, ᾗ τό τε βούλεσθαι καὶ ἐπιθυμεῖν διαιρεῖς ὡς οὐ ταὐτὸν ὄν, καὶ ἃ νῦν δὴ εἶπες πολλά τε καὶ καλά. καὶ νῦν σκόπει, εἴ σοι συνδοκεῖ ὅπερ ἐμοί. οὐ γὰρ φαίνεται ἐναντία λέγειν αὐτὸς αὑτῷ Σιμωνίδης. σὺ γάρ, ὦ Πρόδικε, προαπόφηναι τὴν σὴν γνώμην· ταὐτόν σοι δοκεῖ εἶναι τὸ γενέσθαι καὶ τὸ εἶναι, ἢ ἄλλο; Ἄλλο νὴ Δί', ἔφη ὁ Πρόδικος. Οὐκοῦν, ἔφην ἐγώ, ἐν μὲν τοῖς πρώτοις αὐτὸς ὁ Σιμωνίδης τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφήνατο, ὅτι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀληθείᾳ γενέσθαι χαλεπὸν εἴη; Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη ὁ Πρόδικος. Τὸν δέ γε Πιττακόν, ἦν δ' ἐγώ, μέμφεται, οὐχ ὡς οἴεται Πρωταγόρας, ταὐτὸν ἑαυτῷ λέγοντα, ἀλλ' ἄλλο. οὐ γὰρ τοῦθ' ὁ Πιττακὸς ἔλεγε τὸ χαλεπόν, γενέσθαι ἐσθλόν, ὥσπερ ὁ Σιμωνίδης, ἀλλὰ τοῦτ', ἔμμεναι· ἔστι δ' οὐ ταὐτόν, ὦ Πρωταγόρα, ὥς φησι Πρόδικος ὅδε, τὸ εἶναι καὶ τὸ γενέσθαι. εἰ δὲ μὴ ταὐτόν ἐστι τὸ εἶναι τῷ γενέσθαι, οὐκ ἐναντία λέγει ὁ Σιμωνίδης αὐτὸς αὑτῷ. καὶ ἴσως ἂν φαίη Πρόδικος ὅδε καὶ ἄλλοι πολλοὶ καθ' Ἡσίοδον γενέσθαι μὲν ἀγαθὸν χαλεπὸν εἶναι· τῆς γὰρ ἀρετῆς ἔμπροσθεν τοὺς θεοὺς ἱδρῶτα θεῖναι· ὅταν δέ τις αὐτῆς εἰς ἄκρον ἵκηται, ῥηϊδίην δ' ἤπειτα πέλειν, χαλεπήν περ ἐοῦσαν, ἐκτῆσθαι.

XXVII. Ὁ μὲν οὖν Πρόδικος ἀκούσας ταῦτ' ἐπῄνεσέ με· ὁ δὲ Πρωταγόρας, Τὸ ἐπανόρθωμά σοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μεῖζον ἁμάρτημα ἔχει ἢ ὃ ἐπανορθοῖς. Κἀγὼ εἶπον, Κακὸν ἄρα μοι εἴργασται, ὡς ἔοικεν, ὦ Πρωταγόρα, καὶ εἰμί τις γελοῖος ἰατρός, ἰώμενος μεῖζον τὸ νόσημα ποιῶν. Ἀλλ' οὕτως ἔχει, ἔφη. Πῶς δή; ἦν δ' ἐγώ. Πολλὴ ἄν, ἔφη, ἀμαθία εἴη τοῦ ποιητοῦ, εἰ οὕτω φαῦλόν τί φησιν εἶναι τὴν ἀρετὴν ἐκτῆσθαι, ὅ ἐστι πάντων χαλεπώτατον, ὡς ἅπασι δοκεῖ ἀνθρώποις. Κἀγὼ εἶπον, Νὴ τὸν Δία, εἰς καιρόν γε παρατετύχηκεν ἡμῖν ἐν τοῖς λόγοις Πρόδικος ὅδε. κινδυνεύει γάρ τοι, ὦ Πρωταγόρα, ἡ Προδίκου σοφία θεία τις εἶναι πάλαι, ἤτοι ἀπὸ Σιμωνίδου ἀρξαμένη, ἢ καὶ ἔτι παλαιοτέρα. σὺ δ' ἄλλων πολλῶν ἔμπειρος ὢν ταύτης ἄπειρος εἶναι φαίνει, οὐχ ὥσπερ ἐγὼ ἔμπειρος διὰ τὸ μαθητὴς εἶναι Προδίκου τουτουί. καὶ νῦν μοι δοκεῖς οὐ μανθάνειν, ὅτι καὶ τὸ χαλεπὸν τοῦτ' ἴσως οὐχ οὕτω Σιμωνίδης ὑπελάμβανεν, ὥσπερ σὺ ὑπολαμβάνεις, ἀλλ' ὥσπερ περὶ τοῦ δεινοῦ Πρόδικός με οὑτοσὶ νουθετεῖ ἑκάστοτε· ὅταν ἐπαινῶν ἐγὼ ἢ σὲ ἢ ἄλλον τινὰ λέγω, ὅτι Πρωταγόρας σοφὸς καὶ δεινός ἐστιν ἀνήρ, ἐρωτᾷ, εἰ οὐκ αἰσχύνομαι τἀγαθὰ δεινὰ καλῶν· τὸ γὰρ δεινόν, φησί, κακόν ἐστιν· οὐδεὶς γοῦν λέγει ἑκάστοτε, δεινοῦ πλούτου, οὐδὲ δεινῆς εἰρήνης, οὐδὲ δεινῆς ὑγιείας, ἀλλὰ δεινῆς νόσου καὶ δεινοῦ πολέμου καὶ δεινῆς πενίας ὡς

rum Scamander ab Achille obsessus Simoentem advocat, dicens,

> dulcis frater, hujus viri una ambo vim comprimamus.

haud secus ego te nunc advoco, ne Protagoras Simonidem nostrum expugnet. etenim ut Simonidi succurratur, illa eruditione tua opus est, qua velle distinguis et cupere, et quæ multa atque præclara paulo ante dicebas. atque nunc vide, an tibi idem quod mihi videatur. non enim repugnare sibi in dicendo Simonidem puto. itaque tu, o Prodice, sententiam prior expone: idemne tibi esse et fieri videtur, an aliud? Aliud, per Jovem, inquit Prodicus. Nonne in primis, inquam, Simonides ipse suam sententiam exponit, virum bonum vere fieri difficile esse? Vera narras, inquit Prodicus. Pittacum autem improbat, non ut Protagoras censet, idem, quod ipse dixerat, sed diversum dicentem. non enim dixit Pittacus difficile esse virum fieri bonum, ut Simonides, sed hoc, esse. est autem non idem, o Protagora, sicut existimat Prodicus iste, esse et fieri: si autem non idem est esse quod fieri, haudquaquam sibi ipse Simonides contraria ponit. ac dicere fortassis Prodico huic et multis aliis illud Hesiodi licet, fieri bonum difficile quidem esse, qui ante virtutem sudorem a diis positum inquit: verum ubi ad ejus summum verticem perventum fuerit, facilem tunc esse quæ comparatu difficilis sit.

XXVII. Prodicus igitur cum hæc audisset, me laudavit: Protagoras autem, Ista, o Socrates, tua emendatio, inquit, plus habet vitii quam quod emendas. Male igitur, inquam ego, o Protagora, mecum actum est, ut videtur, sumque ridiculus medicus, quippe qui dum mederi cupio morbum augeo. Atqui sic tamen res habet, inquit. Qua ratione? inquam. Nimis enim inscius, inquit, poeta ille erit, si adeo virtutis, ut vilis cujusdam rei, facilem esse possessionem existimet, quæ omnium difficillime comparatur, id quod omnibus videtur. Opportune per Jovem, ego dicebam, nostris hicce Prodicus sermonibus intervenit. videtur enim, o Protagora, Prodici sapientia divina quædam esse jamdudum aut inde a Simonide aut etiam antiquior. tu autem qui multarum rerum aliarum peritus es, hujus tamen imperitus appares, non ut ego, qui sum ejus peritus, cum sim Prodici hujus discipulus. atqui in præsentia non animadvertere mihi videris, illud *difficile* (χαλεπὸν) fortasse Simonidem non ea notione usurpare, quam tu intelligis, sed uti de voce δεινὸς crebro me Prodicus hicce admonet: quoties vel alium vel te laudans ita dico, Protagoras sapiens est et δεινὸς (id est, vehemens gravisque) vir, rogat nonne me pudeat, qui quæ bona sunt, δεινὰ vocem: nam δεινόν, dicit, significat malum: nemo saltem utitur voce δεινὸς loquens de divitiis aut de pace aut de sanitate, sed de morbo, de bello, de paupertate, quum δειν'

τοῦ δεινοῦ κακοῦ ὄντος· ἴσως οὖν καὶ τὸ χαλεπὸν αὖ
οἱ Κεῖοι καὶ ὁ Σιμωνίδης ἢ κακὸν ὑπολαμβάνουσιν
ἢ ἄλλο τι, ὃ σὺ οὐ μανθάνεις. ἐρώμεθ' οὖν Πρόδι-
κον· δίκαιον γὰρ τὴν Σιμωνίδου φωνὴν τοῦτον ἐρωτᾶν.
5 τί ἔλεγεν, ὦ Πρόδικε, τὸ χαλεπὸν Σιμωνίδης; Κακόν, c
ἔφη. [Διὰ] Ταῦτ' ἄρα καὶ μέμφεται, ἦν δ' ἐγώ,
ὦ Πρόδικε, τὸν Πιττακὸν λέγοντα, χαλεπὸν ἐσθλὸν
ἔμμεναι, ὥσπερ ἂν εἰ ἤκουεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐστὶ
κακὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι. Ἀλλὰ τί οἴει, ἔφη, λέγειν,
10 ὦ Σώκρατες, Σιμωνίδην ἄλλο ἢ τοῦτο, καὶ ὀνειδίζειν
τῷ Πιττακῷ, ὅτι τὰ ὀνόματα οὐκ ἠπίστατο ὀρθῶς
διαιρεῖν, ἅτε Λέσβιος ὢν καὶ ἐν φωνῇ βαρβάρῳ τεθραμ-
μένος; Ἀκούεις δή, ἔφην ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα,
Προδίκου τοῦδε· ἔχεις τι πρὸς ταῦτα λέγειν; Καὶ ὁ d
15 Πρωταγόρας, Πολλοῦ γε δεῖ, ἔφη, οὕτως ἔχειν, ὦ
Πρόδικε· ἀλλ' ἐγὼ εὖ οἶδ' ὅτι καὶ Σιμωνίδης τὸ
χαλεπὸν ἔλεγεν ὅπερ ἡμεῖς οἱ ἄλλοι, οὐ [τὸ] κακόν,
ἀλλ' ὃ ἂν μὴ ῥᾴδιον ᾖ, ἀλλὰ διὰ πολλῶν πραγ-
μάτων γίγνηται. Ἀλλὰ κἀγὼ οἶμαι, ἔφην, ὦ Πρω-
20 ταγόρα, τοῦτο λέγειν Σιμωνίδην, καὶ Πρόδικόν γε
τόνδ' εἰδέναι, ἀλλὰ παίζειν καὶ σοῦ δοκεῖν ἀποπειρᾶσθαι,
εἰ οἷός τ' ἔσει τῷ σαυτοῦ λόγῳ βοηθεῖν· ἐπεὶ ὅτι γε
Σιμωνίδης οὐ λέγει τὸ χαλεπὸν κακόν, μέγα τεκμήριόν e
ἐστιν εὐθὺς τὸ μετὰ τοῦτο ῥῆμα· λέγει γάρ, ὅτι θεὸς
25 ἂν μόνος τοῦτο ἔχοι γέρας· οὐ δήπου τοῦτό γε λέγων,
κακὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, εἶτα τὸν θεόν φησι μόνον τοῦτ'
ἂν ἔχειν καὶ τῷ θεῷ τοῦτο γέρας ἀπένειμε μόνῳ· ἀκό-
λαστον γὰρ ἄν τινα λέγοι Σιμωνίδην ὁ Πρόδικος καὶ
οὐδαμῶς Κεῖον. ἀλλ' ἅ μοι δοκεῖ διανοεῖσθαι Σιμω-
30 νίδης ἐν τούτῳ τῷ ᾄσματι ἐθέλω σοι εἰπεῖν, εἰ βούλει
342 λαβεῖν μου πεῖραν ὅπως ἔχω, ὃ σὺ λέγεις τοῦτο, περὶ a
ἐπῶν· ἐὰν δὲ βούλῃ, σοῦ ἀκούσομαι. Ὁ μὲν οὖν
Πρωταγόρας ἀκούσας μου ταῦτα λέγοντος, Εἰ σὺ βού-
λει, ἔφη, ὦ Σώκρατες· ὁ δὲ Πρόδικός τε καὶ ὁ Ἱππίας
35 ἐκελευέτην πάνυ, καὶ οἱ ἄλλοι.

XXVIII. Ἐγὼ τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ἅ γ' ἐμοὶ δοκεῖ
περὶ τοῦ ᾄσματος τούτου, πειράσομαι ὑμῖν διεξελθεῖν.
Φιλοσοφία γάρ ἐστι παλαιοτάτη τε καὶ πλείστη τῶν
Ἑλλήνων ἐν Κρήτῃ τε καὶ ἐν Λακεδαίμονι, καὶ σοφισταὶ b
40 πλεῖστοι γῆς ἐκεῖ εἰσιν. ἀλλ' ἐξαρνοῦνται καὶ σχημα-
τίζονται ἀμαθεῖς εἶναι, ἵνα μὴ κατάδηλοι ὦσιν, ὅτι
σοφίᾳ τῶν Ἑλλήνων περίεισιν, ὥσπερ οὓς Πρωταγό-
ρας ἔλεγε τοὺς σοφιστάς, ἀλλὰ δοκῶσι τῷ μάχεσθαι
καὶ ἀνδρείᾳ περιεῖναι, ἡγούμενοι, εἰ γνωσθεῖεν ᾧ πε-
45 ρίεισι, πάντας τοῦτ' ἀσκήσειν. νῦν δ' ἀποκρυψάμε-
νοι ἐκεῖνο ἐξηπατήκασι τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι λακωνί-
ζοντας, καὶ οἱ μὲν ὦτά τε κατάγνυνται μιμούμενοι
αὐτοὺς καὶ ἱμάντας περιειλίττονται καὶ φιλογυμνα- c
στοῦσι καὶ βραχείας ἀναβολὰς φοροῦσιν, ὡς δὴ τούτοις
50 κρατοῦντας τῶν Ἑλλήνων τοὺς Λακεδαιμονίους· οἱ δὲ
Λακεδαιμόνιοι ἐπειδὰν βούλωνται ἀνέδην τοῖς παρ'
αὐτοῖς ξυγγενέσθαι σοφισταῖς καὶ ἤδη ἄχθωνται λάθρᾳ
ξυγγιγνόμενοι, ξενηλασίας ποιούμενοι τῶν τε λακωνι-
ζόντων τούτων κἂν τις ἄλλος ξένος ὢν ἐπιδημήσῃ,

significet malum: fortasse igitur et Cei et Simonides eodem modo per vocem χαλεπὸν intelligunt vel malum vel aliud quid, quod tu non intelligis. ergo a Prodico sciscitemur. decet enim de Simonidis lingua hunc percunctari. Quid, o Prodice, Simonides voce χαλεπὸν intelligi voluit? Malum, inquit. Ob hoc, opinor, dicebam ego, o Prodice, Pittacum reprehendit dicentem, (χαλεπὸν) difficile bonum esse, ac si dixisset, esse malum bonum (virum) esse. Quid autem aliud putas, o Socrates, sibi voluisse Simonidem quam hoc et reprehendere Pittacum, quod voces recte discernere nesciret, utpote qui Lesbius erat et in barbaro sermone educatus? Audis profecto, o Protagora, quæ Prodicus hic dicit: quid habes quod dicas ad hæc? Ad quæ Protagoras, Permultum abest, inquit, ut ita sit, Prodice: certo equidem scio Simonidem voce (χαλεπὸν) difficile voluisse id, quod nos reliqui, non malum, sed quodcumque non facile est, sed multis cum laboribus fit. Verum ego item, inquam, hoc voluisse Simonidem arbitror, o Protagora, et Prodicum hunc hoc scire, sed ludere et tentare te an sermoni tuo valeas opitulari: Simonidem enim, per vocem (χαλεπὸν) difficile non malum intelligere, magno argumento sunt quæ proxime sequuntur: subjungit enim quod solus deus hoc munere frui dignus sit; non profecto hoc dicens, malum bonum esse, deinde subjungit solum deum hujus compotem esse, et deo soli ut munus id attribuit: dissolutum enim hominem, nec ullo modo Ceum Prodicus diceret Simonidem. sed quid sensisse in hoc carmine Simonidem ducam, dicam, siquidem de me periculum facere vis, quo modo, ut tu dicis hoc, circa carmina habeam: sin autem lubeat, te audiam. Protagoras cum hæc audisset, Si tu vis, inquit, o Socrates: verum Prodicus et Hippias et reliqui agere jusserunt.

XXVIII. Ego igitur conabor, inquam, quid de hoc carmine sentiam, vobis exponere. Antiquissima apud Græcos et plurima philosophia in Creta et Lacedæmone exstat, et sophistæ plures ibi quam alibi usquam reperiuntur. dissimulant autem et imperitos se esse fingunt, ne ceteros Græcos superare sapientia deprehendantur, quemadmodum Protagoras de sophistis supra dicebat, sed ut videantur re militari potius et fortitudine ceteros anteire, rati, si quo superent cognitum fuerit, ceteros omnes hoc (studium) prosecuturos. nunc vero celantes hoc decipiunt eos, qui in urbibus mores Lacedæmoniorum imitantur, et sunt, qui aures præcidunt imitantes eos et loris involvuntur et exercitationibus gaudent et brevibus vestibus utuntur, ac si hujuscemodi rebus Lacedæmonii ceteros Græcos superent: Lacedæmonii vero, quoties cum sophistis suis liberius colloqui volunt et jam tædet eos clam convenire, exclusis imitatoribus illis et peregrinis omnibus, cum sophistis phi-

συγγίγνονται τοῖς σοφισταῖς λανθάνοντες τοὺς ξένους, καὶ αὐτοὶ οὐδένα ἐῶσι τῶν νέων εἰς τὰς ἄλλας πόλεις d ἐξιέναι, ὥσπερ οὐδὲ Κρῆτες, ἵνα μὴ ἀπομανθάνωσιν ἃ αὐτοὶ διδάσκουσιν. εἰσὶ δ' ἐν ταύταις ταῖς πόλεσιν 5 οὐ μόνον ἄνδρες ἐπὶ παιδεύσει μέγα φρονοῦντες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες. Γνοῖτε δ' ἄν, ὅτι ἐγὼ ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, καὶ Λακεδαιμόνιοι πρὸς φιλοσοφίαν καὶ λόγους ἄριστα πεπαίδευνται, ὧδε. εἰ γὰρ ἐθέλει τις Λακεδαιμονίων τῷ φαυλοτάτῳ συγγενέσθαι, τὰ μὲν 10 πολλὰ ἐν τοῖς λόγοις εὑρήσει αὐτὸν φαῦλόν τινα φαι- e νόμενον, ἔπειτα, ὅπου ἂν τύχῃ τῶν λεγομένων, ἐνέβαλε ῥῆμα ἄξιον λόγου βραχὺ καὶ συνεστραμμένον, ὥσπερ δεινὸς ἀκοντιστής, ὥστε φαίνεσθαι τὸν προσδιαλεγόμενον παιδὸς μηδὲν βελτίω. Τοῦτ' οὖν αὐτὸ καὶ τῶν 15 νῦν εἰσιν οἳ κατανενοήκασι καὶ τῶν πάλαι, ὅτι τὸ λακωνίζειν πολὺ μᾶλλόν ἐστι φιλοσοφεῖν ἢ φιλογυμναστεῖν, εἰδότες, ὅτι τοιαῦθ' οἷόν τ' εἶναι ῥήματα φθέγ- 343 γεσθαι τελέως πεπαιδευμένου ἐστὶν ἀνθρώπου. τούτων a ἦν καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος καὶ Πιττακὸς ὁ Μυτιλη- 20 ναῖος καὶ Βίας ὁ Πριηνεὺς καὶ Σόλων ὁ ἡμέτερος καὶ Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος καὶ Μύσων ὁ Χηνεὺς καὶ ἕβδομος ἐν τούτοις ἐλέγετο Λακεδαιμόνιος Χίλων. οὗτοι πάντες ζηλωταὶ καὶ ἐρασταὶ καὶ μαθηταὶ ἦσαν τῆς Λακεδαιμονίων παιδείας. καὶ καταμάθοι ἄν τις αὐτῶν 25 τὴν σοφίαν τοιαύτην οὖσαν, ῥήματα βραχέα ἀξιομνημόνευτα ἑκάστῳ εἰρημένα. οὗτοι καὶ κοινῇ ξυνελθόντες ἀπαρχὴν τῆς σοφίας ἀνέθεσαν τῷ Ἀπόλλωνι εἰς τὸν b νεὼν τὸν ἐν Δελφοῖς, γράψαντες ταῦτα, ἃ δὴ πάντες ὑμνοῦσι, Γνῶθι σαυτὸν καὶ Μηδὲν ἄγαν. Τοῦ δὴ 30 ἕνεκα ταῦτα λέγω; Ὅτι οὗτος ὁ τρόπος ἦν τῶν παλαιῶν τῆς φιλοσοφίας, βραχυλογία τις Λακωνική. καὶ δὴ καὶ τοῦ Πιττακοῦ ἰδίᾳ περιεφέρετο τοῦτο τὸ ῥῆμα ἐγκωμιαζόμενον ὑπὸ τῶν σοφῶν, τὸ Χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι. ὁ οὖν Σιμωνίδης, ἅτε φιλότιμος ὢν ἐπὶ σο- c 35 φίᾳ, ἔγνω, ὅτι, εἰ καθέλοι τοῦτο τὸ ῥῆμα ὥσπερ εὐδοκιμοῦντα ἀθλητὴν καὶ περιγένοιτο αὐτοῦ, αὐτὸς εὐδοκιμήσει ἐν τοῖς τότ' ἀνθρώποις. εἰς τοῦτ' οὖν τὸ ῥῆμα καὶ τούτου ἕνεκα τούτῳ ἐπιβουλεύων κολοῦσαι αὐτὸ ἅπαν τὸ ᾆσμα πεποίηκεν, ὥς μοι φαίνεται.

40 XXIX. Ἐπισκεψώμεθα δὴ αὐτὸ κοινῇ ἅπαντες, εἰ ἄρ' ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. Εὐθὺς γὰρ τὸ πρῶτον τοῦ ᾄσματος μανικὸν ἂν φανείη, εἰ βουλόμενος λέγειν, ὅτι d ἄνδρ' ἀγαθὸν γενέσθαι χαλεπὸν, ἔπειτ' ἐνέβαλε τὸ μέν. τοῦτο γὰρ οὐδὲ πρὸς ἕνα λόγον φαίνεται ἐμβε- 45 βλῆσθαι, ἐὰν μή τις ὑπολάβῃ πρὸς τὸ τοῦ Πιττακοῦ ῥῆμα ὥσπερ ἐρίζοντα λέγειν τὸν Σιμωνίδην· λέγοντος τοῦ Πιττακοῦ, ὅτι Χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, ἀμφισβητοῦντα εἰπεῖν, ὅτι Οὔκ, ἀλλὰ γενέσθαι μὲν χαλεπὸν ἄνδρ' ἀγαθόν ἐστιν, ὦ Πιττακέ, ὡς ἀληθῶς — οὐκ 50 ἀληθείᾳ ἀγαθὸν, οὐκ ἐπὶ τούτῳ λέγει τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἄρ' ὄντων τινῶν τῶν μὲν ὡς ἀληθῶς ἀγαθῶν, τῶν e δ' ἀγαθῶν μὲν, οὐ μέντοι ἀληθῶς· εὔηθες γὰρ τοῦτό γε φανείη ἂν καὶ οὐ Σιμωνίδου· ἀλλ' ὑπερβατὸν δεῖ θεῖναι ἐν τῷ ᾄσματι τὸ ἀλαθέως, οὑτωσί πως ὑπει-

losophantur et ipsi, uti etiam Cretenses faciunt, adolescentium nullum sinunt urbes alias adire, ne quæ apdu ipsos docentur alibi dediscant. reperiuntur autem in his civitatibus non viri tantum ob eruditionem spiritus sibi sumentes, verum etiam mulieres. Quod autem vera loquar, et Lacedæmonii optime ad philosophiam sermonesque sint educati, hinc maxime cognoscere licet. si quis velit cum vilissimo Lacedæmoniorum colloqui, plerumque in loquendo rudem prima specie eum comperiet, mox, ubicumque forte dicenti libuerit, vehementis jaculatoris instar, verbum breve contortumque, sed magni momenti ejaculatur, ita ut qui cum eo loquitur nihil a puero differre videatur. Hoc igitur ipsum et nunc nonnulli, uti etiam olim quidam, intellexerunt, Lacedæmonios imitari sapientiæ multo magis esse quam exercitationibus studere, scientes verba ejusmodi enuntiare posse viri esse absolute docti. horum e numero fuit Thales Milesius et Mytilenæus Pittacus, Bias Prieneus, noster Solo, Cleobulus Lindius, Myso Cheneus et septimus dicebatur Lacedæmonius Chilo. hi omnes æmuli et studiosi et discipuli Lacedæmoniæ sapientiæ fuerunt, et talem fuisse sapientiam illorum comperimus, dicta cujusque eorum brevia, memoratu digna. hi facto concilio ex communi consensu has Apollini primitias sapientiæ dedicarunt, quæ templo Delphico inscriptæ ab omnibus celebrantur: *Nosce te ipsum*, et Ne *quid nimis*. Verum ob quam causam hæc refero? ut pateat hanc priscæ philosophiæ fuisse rationem, Laconicam scilicet quandam breviloquentiam. atqui ita etiam Pittaci proprium dictum circumferebatur a sapientibus celebratum hoc, *Difficile bonum esse*. Simonides igitur, quippe sapientiæ gloriæ cupidus, cognovit, si proverbium hoc tanquam insignem quendam athletam dejiceret convinceretque, fore ut ipse illustris ab æqualibus haberetur. in hoc igitur dictum et hoc consilio huic insidians pessumdare illud carmen totum composuit, uti mihi videtur.

XXIX. Sed examinemus hoc una omnes et videamus an quidem ego vera loquar. Ipsum carminis primordium insanum videbitur, si dicere volens, virum fieri bonum esse difficile, particulam istam (μὲν) quidem injecerit. ea enim nulla ratione videtur injecta, nisi intelligamus adversus Pittaci dictum quasi certantem Simonidem loqui: cum Pittacus dicat, difficile bonum esse, Simonidem ad hæc objicere, Non ita est, sed fieri *quidem* difficile bonum virum est, o Pittace, vere — non revera bonum, non de hoc dicit (veritatem) revera, quasi sint aliqui vere boni, alii autem boni quidem, non tamen vere: absonum namque hoc videretur neque Simonidis: sed transpositum ponendum in carmine illud (ἀλαθέως) revera, dum hoc fere modo

πόντα τὸ τοῦ Πιττακοῦ, ὥσπερ ἂν εἰ θεῖμεν αὐτὸν λέγοντα τὸν Πιττακὸν καὶ Σιμωνίδην ἀποκρινόμενον, εἰπόντα, Ὦ ἄνθρωποι, χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι, τὸν 344 δ' ἀποκρινόμενον, ὅτι Ὦ Πιττακέ, οὐκ ἀληθῆ λέγεις· a 5 οὐ γὰρ εἶναι, ἀλλὰ γενέσθαι μέν ἐστιν ἄνδρα ἀγαθὸν χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον, ἄνευ ψόγου τετυγμένον, χαλεπὸν ἀλαθέως. οὕτω φαίνεται τὸ πρὸς λόγον τὸ [μὲν ἐμβεβλημένον καὶ τὸ] ἀλαθέως ὀρθῶς ἐπ' ἐσχάτῳ κείμενον. καὶ τὰ ἐπιόντα πάντα τούτῳ 10 μαρτυρεῖ, ὅτι οὕτως εἴρηται. πολλὰ μὲν γάρ ἐστι καὶ περὶ ἑκάστου τῶν ἐν τῷ ᾄσματι εἰρημένων ἀποδεῖξαι, ὡς εὖ πεποίηται· πάνυ γὰρ χαριέντως καὶ μεμελημένως ἔχει· b ἀλλὰ μακρὸν ἂν εἴη αὐτὸ οὕτω διελθεῖν. ἀλλὰ τὸν τύπον αὐτοῦ τὸν ὅλον διεξέλθωμεν καὶ τὴν 15 βούλησιν, ὅτι παντὸς μᾶλλον ἔλεγχός ἐστι τοῦ Πιττακείου ῥήματος διὰ παντὸς τοῦ ᾄσματος.

XXX. Λέγει γὰρ μετὰ τοῦτ' ὀλίγα διελθών, ὡς ἂν εἰ λέγοι λόγον, ὅτι γενέσθαι μὲν ἄνδρ' ἀγαθὸν χαλεπὸν ἀλαθέως, οἷόν τε μέντοι ἐπί γε χρόνον τινά· γενόμενον 20 δὲ διαμένειν ἐν ταύτῃ τῇ ἕξει καὶ εἶναι ἄνδρ' ἀγαθόν, c ὡς σὺ λέγεις, ὦ Πιττακέ, ἀδύνατον καὶ οὐκ ἀνθρώπειον, ἀλλὰ θεὸς ἂν μόνος τοῦτο ἔχοι [τὸ] γέρας, ἄνδρα δ' οὐκ ἔστι μὴ οὐ κακὸν ἔμμεναι, ὃν ἂν ἀμήχανος συμφορὰ καθέλῃ; τίν' οὖν ἀμήχανον συμφορὰ καθαιρεῖ ἐν 25 πλοίου ἀρχῇ; δῆλον ὅτι οὐ τὸν ἰδιώτην· ὁ μὲν γὰρ ἰδιώτης ἀεὶ καθῄρηται. ὥσπερ οὖν οὐ τὸν κείμενόν τις ἂν καταβάλοι, ἀλλὰ τὸν μὲν ἑστῶτά ποτε καταβάλοι ἄν τις, ὥστε κείμενον ποιῆσαι, τὸν δὲ κείμενον οὔ, οὕτω καὶ τὸν εὐμήχανον ὄντα ποτ' ἀμήχανος ἂν συμφορὰ d 30 καθέλοι, τὸν δ' ἀεὶ ἀμήχανον ὄντα οὔ· καὶ τὸν κυβερνήτην μέγας χειμὼν ἐπιπεσὼν ἀμήχανον ἂν ποιήσειε, καὶ γεωργὸν χαλεπὴ ὥρα ἐπελθοῦσα ἀμήχανον ἂν θείη, καὶ ἰατρὸν ταὐτὰ ταῦτα. τῷ μὲν γὰρ ἐσθλῷ ἐγχωρεῖ κακῷ γενέσθαι, ὥσπερ καὶ παρ' ἄλλου ποιη- 35 τοῦ μαρτυρεῖται τοῦ εἰπόντος,

αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς τοτὲ μὲν κακός, ἄλλοτε δ' ἐσθλός·

τῷ δὲ κακῷ οὐκ ἐγχωρεῖ γενέσθαι, ἀλλ' ἀεὶ εἶναι e ἀνάγκη. ὥστε τὸν μὲν εὐμήχανον καὶ σοφὸν καὶ 40 ἀγαθὸν ἐπειδὰν ἀμήχανος συμφορὰ καθέλῃ, οὐκ ἔστι μὴ οὐ κακὸν ἔμμεναι· σὺ δὲ φῄς, ὦ Πιττακέ, χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι· τὸ δ' ἔστι γενέσθαι μὲν χαλεπόν, δυνατὸν δέ, ἐσθλόν· ἔμμεναι δ' ἀδύνατον. πράξας μὲν γὰρ εὖ πᾶς ἀνὴρ ἀγαθός, κακὸς δ' εἰ κακῶς. τίς οὖν 345 εἰς γράμματα ἀγαθὴ πρᾶξίς ἐστι, καὶ τίς ἄνδρα ἀγαθὸν ποιεῖ εἰς γράμματα; δῆλον ὅτι ἡ τούτων μάθησις. a τίς δ' εὐπραγία ἀγαθὸν ἰατρὸν ποιεῖ; δῆλον ὅτι ἡ τῶν καμνόντων τῆς θεραπείας μάθησις. κακὸς δὲ κακῶς. τίς οὖν ἂν κακὸς ἰατρὸς γένοιτο; δῆλον ὅτι ᾧ πρῶτον 50 μὲν ὑπάρχει ἰατρῷ εἶναι, ἔπειτ' ἀγαθῷ ἰατρῷ. οὗτος γὰρ ἂν καὶ κακὸς γένοιτο, ἡμεῖς δ' οἱ ἰατρικῆς ἰδιῶται οὐκ ἄν ποτε γενοίμεθα κακῶς πράξαντες οὔτ' ἰατροὶ οὔτε τέκτονες οὔτ' ἄλλο οὐδὲν τῶν τοιούτων· ὅστις δὲ b μὴ ἰατρὸς ἂν γένοιτο κακῶς πράξας, δῆλον ὅτι οὐδὲ

præmittatur illud Pittaci, ac si ponamus Pittacum ipsum dicere et Simonidem respondere ad illius hæc verba, O viri, difficile bonum esse, hunc respondentem, O Pittace, non vera dicis: non enim esse, sed fieri quidem virum bonum manibus, pedibus et mente quadratum sine vituperio constitutum, difficile revera. ita videtur non absque ratione hæc particula (μὲν) quidem injecta, et illud (ἀλαθέως) revera recte postremo positum. atque quæ sequuntur omnia huic attestantur, quod sit hunc in modum dictum. multa insuper sunt in hoc carmine, quæ quam pulchre dicta sint, sigillatim ostendere possemus: scite namque et accurate compositum est: sed prolixius foret hoc modo illud percurrere. quare summatim ejus formam consiliumque percurramus atque exponamus, per totum carmen nihil aliud agere poetam, quam ut Pittaci dictum refellat.

XXX. Dicit enim paulo post fere in hunc modum: fieri quidem virum bonum difficile vere, est tamen tempus quoddam, quo præterito fieri potest: factum vero eo in habitu perseverare esseque virum bonum, ut tu, o Pittace, contendis, fieri non potest neque humanum est, sed solus hoc deus munus habet, homo vero fieri non potest, ut nunquam malus sit, quem calamitas insuperabilis abripiat. quem igitur potissimum insuperabilis casus in navis gubernatione perdit? non rudem hominem: nam rudis semper succumbit. quemadmodum igitur jacentem nullus possit prosternere, sed stantem quandoque dejiciat aliquis, jacereque cogat, jacentem vero nequaquam, ita quoque magni consilii sagaxque vir nonnunquam calamitate consilii inops fit et perit, non vero is, qui semper consilii est inops. et gubernatorem quandoque ingens tempestatis impetus, et agricolam intemperies anni, et medicum similia consilio privant. potest enim bonus aliquis malus fieri, quod alius quoque poeta testa ur dicens,

Vir bonus, nunc pravus, nunc bonus est:

malus vero malus fieri non potest, sed semper esse necesse est. itaque quando casus insuperabilis providum hominem sapientemque et bonum invadit, non potest fieri ut non malus sit: tu vero dicis, o Pittace, difficile bonum esse: hoc autem est, fieri quidem difficile bonum, posse tamen aliquem fieri bonum: esse vero non posse. quilibet enim bona fortuna utens (sive bene agens) bonus; mala vero malus. quæ igitur circa literas bona actio est, et quæ virum circa illas bonum efficit? discere nimirum eas. quæ item actio bona bonum efficit medicum? ægrotorum curandorum peritia videlicet. mala vero malus (inquit poeta). quis igitur malus medicus fieri potest? ille certe, cui primo hoc inest, ut medicus sit, deinde ut bonus medicus. hic enim et malus quandoque medicus fieri potest, nos autem medicæ artis ignari nunquam male agendo medici fieri possumus, neque fabri neque alius talis artis periti: quisquis autem non potest fieri medicus male agendo, neque

κακὸς ἰατρός. οὕτω καὶ ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ γένοιτ' ἄν ποτε καὶ κακὸς ἢ ὑπὸ χρόνου ἢ ὑπὸ πόνου ἢ ὑπὸ νόσου ἢ ὑπ' ἄλλου τινὸς περιπτώματος — αὕτη γὰρ μόνη ἐστὶ κακὴ πρᾶξις, ἐπιστήμης στερηθῆναι — ὁ δὲ κακὸς 5 ἀνὴρ οὐκ ἄν ποτε γένοιτο κακός· ἔστι γὰρ ἀεί· ἀλλ' εἰ μέλλει κακὸς γενέσθαι, δεῖ αὐτὸν πρότερον ἀγαθὸν γενέσθαι. ὥστε καὶ τοῦτο τοῦ ᾄσματος πρὸς τοῦτο τείνει, ὅτι εἶναι μὲν ἄνδρ' ἀγαθὸν οὐχ οἷόν τε διατελοῦντα c ἀγαθόν, γενέσθαι δ' ἀγαθὸν οἷόν τε, καὶ κακόν γε τὸν 10 αὐτὸν τοῦτον· ἐπὶ πλεῖστον δὲ καὶ ἄριστοί εἰσιν οὓς ἂν οἱ θεοὶ φιλῶσι.

XXXI. Ταῦτά τ' οὖν πάντα πρὸς τὸν Πιττακὸν εἴρηται, καὶ τὰ ἐπιόντα γε τοῦ ᾄσματος ἔτι μᾶλλον δηλοῖ. φησὶ γάρ· Τοὔνεκεν οὔ ποτ' ἐγὼ τὸ μὴ γενέ- 15 σθαι δυνατὸν διζήμενος κενεὰν ἐς ἄπρακτον ἐλπίδα μοῖραν αἰῶνος βαλέω, πανάμωμον ἄνθρωπον, εὐρυεδοῦς ὅσοι καρπὸν αἰνύμεθα χθονός· ἔπειθ' ὑμῖν εὑρὼν ἀπαγγελέω, φησίν. οὕτω σφόδρα καὶ δι' ὅλου τοῦ d ᾄσματος ἐπεξέρχεται τῷ τοῦ Πιττακοῦ ῥήματι. πάν- 20 τας δὲ ἐπαίνημι καὶ φιλέω ἑκὼν ὅστις ἔρδῃ μηδὲν αἰσχρόν· ἀνάγκῃ δ' οὐδὲ θεοὶ μάχονται. καὶ τοῦτ' ἐστὶ πρὸς ταὐτὸ τοῦτ' εἰρημένον. οὐ γὰρ οὕτως ἀπαίδευτος ἦν Σιμωνίδης, ὥστε τούτους φάναι ἐπαινεῖν, ὃς ἂν ἑκὼν μηδὲν κακὸν ποιῇ, ὡς ὄντων τινῶν, οἳ ἑκόντες 25 κακὰ ποιοῦσιν. ἐγὼ γὰρ σχεδόν τι οἶμαι τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἡγεῖται οὐδένα ἀνθρώπων ἑκόντα ἐξαμαρτάνειν, οὐδ' αἰσχρά τε καὶ κακὰ ἑκόντ' e ἐργάζεσθαι, ἀλλ' εὖ ἴσασιν, ὅτι πάντες οἱ τὰ αἰσχρὰ καὶ κακὰ ποιοῦντες ἄκοντες ποιοῦσι. καὶ δὴ καὶ ὁ 30 Σιμωνίδης οὐχ ὃς ἂν μὴ κακὰ ποιῇ ἑκών, τούτων φησὶν ἐπαινέτης εἶναι, ἀλλὰ περὶ ἑαυτοῦ λέγει τοῦτο τὸ ἑκών. ἡγεῖτο γὰρ ἄνδρα καλὸν κἀγαθὸν πολλάκις αὐτὸν ἐπα- 346 ναγκάζειν φίλον τινὶ γίγνεσθαι καὶ ἐπαινέτην ⌈φιλεῖν a καὶ ἐπαινεῖν⌉, οἷον ἀνδρὶ πολλάκις συμβῆναι μητέρα 35 ἢ πατέρα ἀλλόκοτον ἢ πατρίδα ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. τοὺς μὲν οὖν πονηρούς, ὅταν τοιοῦτόν τι αὐτοῖς συμβῇ, ὥσπερ ἀσμένους ὁρᾶν καὶ ψέγοντας ἐπιδεικνύναι καὶ κατηγορεῖν τὴν πονηρίαν τῶν γονέων ἢ πατρίδος, ἵν' αὐτοῖς ἀμελοῦσιν αὐτῶν μὴ ἐγκαλῶσιν ἄνθρωποι μηδ' 40 ὀνειδίζωσιν, ὅτι ἀμελοῦσιν, ὥστ' ἔτι μᾶλλον ψέγειν τ' αὐτοὺς καὶ ἔχθρας ἑκουσίους πρὸς ταῖς ἀναγκαίαις b προστίθεσθαι· τοὺς δ' ἀγαθοὺς ἐπικρύπτεσθαί τε καὶ ἐπαινεῖν ἀναγκάζεσθαι, κἄν τι ὀργισθῶσι τοῖς γονεῦσιν ἢ πατρίδι ἀδικηθέντες, αὐτοὺς ἑαυτοὺς παραμυθεῖσθαι 45 καὶ διαλλάττεσθαι προσαναγκάζοντας ἑαυτοὺς φιλεῖν τοὺς ἑαυτῶν καὶ ἐπαινεῖν. πολλάκις δέ, οἶμαι, καὶ Σιμωνίδης ἡγήσατο καὶ αὐτὸς ἢ τύραννον ἢ ἄλλον τινὰ τῶν τοιούτων ἐπαινέσαι καὶ ἐγκωμιάσαι οὐχ ἑκών, ἀλλ' ἀναγκαζόμενος. ταῦτα δὴ καὶ τῷ Πιττακῷ λέγει, ὅτι c 50 Ἐγώ, ὦ Πιττακέ, οὐ διὰ ταῦτά σε ψέγω, ὅτι εἰμὶ φιλόψογος· ἐπεὶ ἔμοιγε ἐξαρκεῖ ὃς ἂν μὴ κακὸς ᾖ μηδ' ἄγαν ἀπάλαμνος εἰδώς τ' ὀνησίπολιν δίκαν ὑγιὴς ἀνήρ· οὔ μιν ἐγὼ μωμήσομαι. οὐ γάρ εἰμι φιλόμωμος· τῶν γὰρ ἠλιθίων ἀπείρων γένεθλα, ὥστ' εἴ τις χαίρει

malus medicus unquam fieri potest. ita etiam bonus vir fieri potest aliquando malus vel tempore vel labore vel morbo, vel alio quodam casu — hæc enim sola prava actio est, scientia privari — malus autem vir nunquam malus fieri potest: est enim semper: sed ut malus fieri possit, necesse est ut prius bonus factus sit. ad hoc igitur etiam hæc carminis pars tendit, ut appareat virum bonum esse quidem bonum semper non posse, fieri autem bonum eundem et malum posse: plerumque vero optimos esse illos quos diligant dii.

XXXI. Hæc igitur omnia adversus Pittacum sunt dicta, quod et sequentia etiam clarius declarant hæc carminis verba: Hac de causa nunquam ego quod fieri nequit frustra quærens, in irritam spem partem ævi projiciam, perfectum hominem (inter nos), latæ quicumque frugibus terræ vescimur. deinde, dicit (poeta), vobis talem a me compertum indicabo. adeo vehementer totoque carmine Pittaci dictum infestat. unumquemque vero laudo amoque sponte qui turpe nil patret: necessitati vero ne dii quidem pugnant. et hæc ad hoc idem dicta. non enim adeo incultus erat Simonides, ut illum laudare se diceret, qui malum nihil sponte committat, quasi sint aliqui, qui sponte mala agant. arbitror namque ego sapientem nullum putare, quemquam hominum esse, qui ultro peccet, malaque et turpia sponte committat, sed (sapientes) bene sciunt, omnes mala turpiaque committere præter voluntatem. atqui et Simonides nequaquam laudare se dicit illum, qui non sponte patret scelera, sed de se ipso dicit illud sponte. putabat enim honestum virum sæpe se ipsum impellere, ut amicus laudatorque alicujus fiat, ut quibus abalienati atque iniqui sæpe parentes contingant aut patria aut tale aliquid. improbos enim, si tale quid iis accidat, quasi cum gaudio videre et reprehendentes parentum patriæque errata ostendere et ea iis objicere, ne quis ipsos, quod parentes et patriam negligant, accuset et carpat, quod negligant, ita ut magis etiam vituperent et inimicitiis necessariis voluntarias adjungant. probos vero occultare potius et ad laudandum cogi, et si qua in re injuria affecti parentibus vel patriæ irascantur, consolari se ipsos et iis reconciliari seque ad amorem laudemque suorum vel invitos adigere. sæpe etiam Simonides putavit se, arbitror, non sponte sed invitum et coactum ad tyrannum aut alium talem laudandum et celebrandum accessisse. hæc igitur ad Pittacum dicit, Ego, o Pittace, non ob id te reprehendo, quod reprehendendi studio abripior: nam satisfacit mihi quisquis malus non est nimiumve ignavus et qui noverit civitatum adjutricem justitiam vir sanus: non hunc ego vituperabo. non enim hoc facere gaudeo: stultorum namque est infi-

ψέγων, ἐμπλησθείη ἂν ἐκείνους μεμφόμενος. πάντα τοι καλά, τοῖσί τ' αἰσχρὰ μὴ μέμικται. οὐ τοῦτο λέγει, ὥσπερ ἂν εἰ ἔλεγε, πάντα τοι λευκά, οἷς μέλανα μὴ μέμικται· γελοῖον γὰρ ἂν εἴη πολλαχῇ· ἀλλ' ὅτι αὐτὸς καὶ τὰ μέσα ἀποδέχεται, ὥστε μὴ ψέγειν. καὶ οὐ ζητῶ, ἔφη, πανάμωμον ἄνθρωπον, εὐρυεδοῦς ὅσοι καρπὸν αἰνύμεθα χθονός· ἔπειθ' ὑμῖν εὑρὼν ἀπαγγελέω. ὥστε τούτου γ' ἕνεκ' οὐδένα ἐπαινέσομαι, ἀλλά μοι ἐξαρκεῖ, ἂν ᾖ μέσος καὶ μηδὲν κακὸν ποιῇ, ὡς ἐγὼ πάντας φιλέω καὶ ἐπαίνημι· καὶ τῇ φωνῇ ἐνταῦθα κέχρηται τῇ τῶν Μυτιληναίων, ὡς πρὸς Πιττακὸν λέγων τὸ πάντας δὲ ἐπαίνημι καὶ φιλέω ἑκὼν (ἐνταῦθα δεῖ ἐν τῷ ἑκὼν διαλαβεῖν λέγοντα) ὅστις ἔρδῃ μηδὲν αἰσχρὸν, ἄκων δ' ἔστιν οὓς ἐγὼ ἐπαινῶ καὶ φιλῶ. σὲ οὖν, καὶ εἰ μέσως ἔλεγες ἐπιεικῆ καὶ ἀληθῆ, ὦ Πιττακέ, οὐκ ἄν ποτ' ἔψεγον· νῦν δέ, σφόδρα γὰρ καὶ περὶ τῶν μεγίστων ψευδόμενος δοκεῖς ἀληθῆ λέγειν, διὰ ταῦτά σε ἐγὼ ψέγω. Ταῦτά μοι δοκεῖ, ὦ Πρόδικε καὶ Πρωταγόρα, ἦν δ' ἐγὼ, Σιμωνίδης διανοούμενος πεποιηκέναι τοῦτο τὸ ᾆσμα.

XXXII. Καὶ ὁ Ἱππίας, Εὖ μέν μοι δοκεῖς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ σὺ περὶ τοῦ ᾄσματος διεληλυθέναι· ἔστι μέντοι, ἔφη, κἀμοὶ λόγος περὶ αὐτοῦ εὖ ἔχων, ὃν ὑμῖν ἐπιδείξω, ἂν βούλησθε. Καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, Ναί, ἔφη, ὦ Ἱππία, εἰσαῦθίς γε· νῦν δὲ δίκαιόν ἐστιν ἃ ὡμολογησάτην πρὸς ἀλλήλω Πρωταγόρας καὶ Σωκράτης, Πρωταγόρας μὲν εἰ ἔτι βούλεται ἐρωτᾶν, ἀποκρίνεσθαι Σωκράτη, εἰ δὲ δὴ βούλεται Σωκράτει ἀποκρίνεσθαι, ἐρωτᾶν τὸν ἕτερον. Κἀγὼ εἶπον, Ἐπιτρέπω μὲν ἔγωγε Πρωταγόρᾳ ὁπότερον αὐτῷ ἥδιον· εἰ δὲ βούλεται, περὶ μὲν ᾀσμάτων τε καὶ ἐπῶν ἐάσωμεν, περὶ δ' ὧν τὸ πρῶτον ἐγώ σε ἠρώτησα, ὦ Πρωταγόρα, ἡδέως ἂν ἐπὶ τέλος ἔλθοιμι μετὰ σοῦ σκοπούμενος. καὶ γὰρ δοκεῖ μοι τὸ περὶ ποιήσεως διαλέγεσθαι ὁμοιότατον εἶναι τοῖς συμποσίοις τοῖς τῶν φαύλων καὶ ἀγοραίων ἀνθρώπων. καὶ γὰρ οὗτοι διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἀλλήλοις δι' ἑαυτῶν συνεῖναι ἐν τῷ πότῳ, μηδὲ διὰ τῆς ἑαυτῶν φωνῆς καὶ τῶν λόγων τῶν ἑαυτῶν ὑπ' ἀπαιδευσίας τιμίας ποιοῦσι τὰς αὐλητρίδας, πολλοῦ μισθούμενοι ἀλλοτρίαν φωνὴν τὴν τῶν αὐλῶν, καὶ διὰ τῆς ἐκείνων φωνῆς ἀλλήλοις σύνεισιν. ὅπου δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ συμπόται καὶ πεπαιδευμένοι εἰσίν, οὐκ ἂν ἴδοις οὔτ' αὐλητρίδας οὔτ' ὀρχηστρίδας οὔτε ψαλτρίας, ἀλλ' αὐτοὺς αὑτοῖς ἱκανοὺς ὄντας συνεῖναι ἄνευ τῶν λήρων τε καὶ παιδιῶν τούτων διὰ τῆς αὑτῶν φωνῆς, λέγοντάς τε καὶ ἀκούοντας ἐν μέρει ἑαυτῶν κοσμίως, κἂν πάνυ πολὺν οἶνον πίωσιν. οὕτω δὲ καὶ αἱ τοιαίδε συνουσίαι, ἐὰν μὲν λάβωνται ἀνδρῶν οἷοίπερ ἡμῶν οἱ πολλοί φασιν εἶναι, οὐδὲν δέονται ἀλλοτρίας φωνῆς, οὐδὲ ποιητῶν, οὓς οὔτ' ἀνερέσθαι οἷόν τ' ἐστὶ περὶ ὧν λέγουσιν, ἐπαγόμενοί τ' αὐτοὺς οἱ πολλοὶ ἐν τοῖς λόγοις οἱ μὲν ταῦτά φασι τὸν ποιητὴν νοεῖν, οἱ δ' ἕτερα, περὶ πράγματος διαλεγόμενοι, ὃ ἀδυνατοῦσιν ἐξελέγξαι· ἀλλὰ τὰς μὲν τοιαύτας συνουσίας ἐῶσι χαίρειν, αὐτοὶ δ' ἑαυ-

nita gens, ita ut si quis vituperando oblectetur, satiaretur hos vituperando. honesta (porro) sunt omnia, quibus turpia non sunt mista. haud hoc dicit, ac si diceret, omnia alba quibus nigra nulla mixta: ridiculum enim esset multifariam: sed quod vel mediocria tolerat, neque ea vituperat. non quæro, inquit, irreprehensum inter homines, quotquot latæ telluris fruges decerpimus: deinde vobis (talem) mihi compertum nuntiabo: ita ut hujus causa neminem laudaturus sim, verum mihi sufficit quisquis medium teneat neque turpe quid agat, nam ego omnes diligo et laudo. atque hic Mytilenæorum lingua est usus, ut qui Pittaco loquatur, dicens, omnes laudo et diligo sponte (hic oportet post vocem *sponte* enuntiantem distinguere) quisquis turpe nil patrat, nonnullos vero ego non sponte laudo et diligo. quodsi tu, mi Pittace, vel mediocriter consentanea veraque dixisses, nunquam te reprehendissem: nunc vero cum et maxime et in maximis falsa proferens vera dicere te putes, ideo te reprehendo. Hæc mihi, o Prodice atque Protagora, in isto Simonidis carmine ipsius sententia fuisse videtur.

XXXII. Tum Hippias, Bene, inquit, et tu, o Socrates, carmen hoc exposuisse mihi videris: possum tamen ego quoque quædam de eo dicere, quæ minime sunt spernenda et vobis, si vultis, referam. Imo vero, inquit Alcibiades, o Hippia, alias: nunc autem æquum est, quod inter Socratem et Protagoram convenit, Protagoram quidem interrogare, si ulterius vult, respondere Socratem, sin autem respondere vult Protagoras, interrogare Socratem. Atqui ego concedo, inquam, Protagoræ utrum malit: quodsi placet, carmina et versus prætermittamus, ea vero quæ ex te initio quærebam, o Protagora, libenter tecum absolvam disquirens. videtur enim mihi disputatio de rebus poeticis persimilis esse conviviis imperitorum plebeiorumque hominum. qui cum propter inscitiam nequeant invicem propria voce suisque sermonibus in compotatione colloqui, pretiosas efficiunt tibicinas, magna mercede conducentes alienam vocem illam tibiarum, et harum voce colloquuntur. ubi autem honesti et eruditi convivæ conveniunt, neque tibicinas neque saltatrices neque cantatrices ullas videas, sed tales, qui voce propria remotis istis nugis jocisque convivium celebrare bene possint, alternis modeste disserentes et audientes, etiam si vinum abunde biberint. sic etiam ad disputationes hujuscemodi si viri conveniunt tales, quales esse se plerique nostrûm prædicant, haudquaquam aliena voce neque poetis iis opus est, quos percunctari de iis quæ dicunt, non datur, et quorum plerique testimonia in medium afferentes, alii hoc, alii aliud poetam dicunt velle, nec tamen convincere rem possunt, de qua disserunt: sed tales confabulationes hi mittunt, ipsi vero inter se quis

τοῖς σύνεισι δι' ἑαυτῶν ἐν τοῖς ἑαυτῶν λόγοις πεῖραν ἀλλήλων λαμβάνοντες καὶ διδόντες. τοὺς τοιούτους μοι δοκεῖ χρῆναι μᾶλλον μιμεῖσθαι ἐμέ τε καὶ σέ, καταθεμένους τοὺς ποιητὰς αὐτοὺς δι' ἡμῶν αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους τοὺς λόγους ποιεῖσθαι, τῆς ἀληθείας καὶ ἡμῶν αὐτῶν πεῖραν λαμβάνοντας. κἂν μὲν βούλῃ ἔτι ἐρωτᾶν, ἕτοιμός εἰμί σοι παρέχειν ἀποκρινόμενος· ἐὰν δὲ βούλῃ, σὺ ἐμοὶ παράσχες, περὶ ὧν μεταξὺ ἐπαυσάμεθα διεξιόντες, τούτοις τέλος ἐπιθεῖναι. Λέγοντος οὖν ἐμοῦ ταῦτα καὶ τοιαῦτ' ἄλλα, οὐδὲν ἀπεσάφει ὁ Πρωταγόρας, ὁπότερα ποιήσοι. εἶπεν οὖν ὁ Ἀλκιβιάδης πρὸς τὸν Καλλίαν βλέψας, Ὦ Καλλία, δοκεῖ σοι, ἔφη, καὶ νῦν καλῶς Πρωταγόρας ποιεῖν οὐκ ἐθέλων εἴτε δώσει λόγον εἴτε μὴ διασαφεῖν; ἐμοὶ γὰρ οὐ δοκεῖ. ἀλλ' ἤτοι διαλεγέσθω ἢ εἰπέτω, ὅτι οὐκ ἐθέλει διαλέγεσθαι, ἵνα τούτῳ μὲν ταῦτα συνειδῶμεν, Σωκράτης δ' ἄλλῳ τῳ διαλέγηται, ἢ ἄλλος ὅστις ἂν βούληται ἄλλῳ. Καὶ ὁ Πρωταγόρας αἰσχυνθείς, ὥς γ' ἐμοὶ ἔδοξε, τοῦ τ' Ἀλκιβιάδου ταῦτα λέγοντος καὶ τοῦ Καλλίου δεομένου καὶ τῶν ἄλλων σχεδόν τι τῶν παρόντων, μόγις προὐτρέπετο εἰς τὸ διαλέγεσθαι καὶ ἐκέλευεν ἐρωτᾶν αὐτὸν ὡς ἀποκρινούμενος.

XXXIII. Εἶπον δὴ ἐγώ, Ὦ Πρωταγόρα, μὴ οἴου διαλέγεσθαί μέ σοι ἄλλο τι βουλόμενον ἢ ἃ αὐτὸς ἀπορῶ ἑκάστοτε, ταῦτα διασκέψασθαι. ἡγοῦμαι γὰρ πάνυ λέγειν τι τὸν Ὅμηρον τὸ

σύν τε δύ' ἐρχομένω, καί τε πρὸ ὃ τοῦ ἐνόησεν.

εὐπορώτεροι γάρ πως ἅπαντές ἐσμεν ἄνθρωποι πρὸς ἅπαν ἔργον καὶ λόγον καὶ διανόημα· μοῦνος δ' εἴπερ τε νοήσῃ, αὐτίκα περιιὼν ζητεῖ ὅτῳ ἐπιδείξηται καὶ μεθ' ὅτου βεβαιώσηται, ἕως ἂν ἐντύχῃ. ὥσπερ κἀγὼ ἕνεκα τούτου σοὶ ἡδέως διαλέγομαι μᾶλλον ἢ ἄλλῳ τινί, ἡγούμενος σὲ βέλτιστ' ἂν ἐπισκέψασθαι καὶ περὶ τῶν ἄλλων, περὶ ὧν εἰκὸς σκοπεῖσθαι τὸν ἐπιεικῆ, καὶ δὴ καὶ περὶ ἀρετῆς. τίνα γὰρ ἄλλον ἢ σέ; ὅς γ' οὐ μόνον αὐτὸς οἴει καλὸς κἀγαθὸς εἶναι, ὥσπερ τινὲς ἄλλοι αὐτοὶ μὲν ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἄλλους δ' οὐ δύνανται ποιεῖν· σὺ δὲ καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς εἶ καὶ ἄλλους οἷός τε ποιεῖν [ἀγαθούς], καὶ οὕτω πεπίστευκας σαυτῷ, ὥστε καὶ ἄλλων ταύτην τὴν τέχνην ἀποκρυπτομένων σύ γ' ἀναφανδὸν σεαυτὸν ὑποκηρυξάμενος εἰς πάντας τοὺς Ἕλληνας, σοφιστὴν ἐπονομάσας, σεαυτὸν ἀπέφηνας παιδεύσεως καὶ ἀρετῆς διδάσκαλον, πρῶτος τούτου μισθὸν ἀξιώσας ἄρνυσθαι. πῶς οὖν οὐ σὲ χρῆν παρακαλεῖν ἐπὶ τὴν τούτων σκέψιν καὶ ἐρωτᾶν καὶ ἀνακοινοῦσθαι; οὐκ ἔσθ' ὅπως οὔ. καὶ νῦν δὴ ἐγὼ ἐκεῖνα, ἅπερ τὸ πρῶτον ἠρώτων περὶ τούτων, πάλιν ἐπιθυμῶ ἐξ ἀρχῆς τὰ μὲν ἀναμνησθῆναι παρὰ σοῦ, τὰ δὲ συνδιασκέψασθαι. ἦν δέ, ὡς ἐγῷμαι, τὸ ἐρώτημα τόδε· σοφία καὶ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη καὶ ὁσιότης, πότερον ταῦτα, πέντε ὄντα ὀνόματα, ἐφ' ἑνὶ πράγματί ἐστιν, ἢ ἑκάστῳ τῶν ὀνομάτων τούτων ὑπόκειταί τις ἴδιος οὐσία καὶ πρᾶγμα ἔχον ἑαυτοῦ δύναμιν ἕκαστον, οὐκ ὂν οἷον τὸ ἕτερον αὐτῶν τὸ ἕτερον;

que de suo quædam proferentes colloquuntur vicissim ingenii periculum inter se facientes. tales, ut arbitror, ego et tu magis imitari debemus poetis posthabitis, nostris rationibus res discutere, tam ingenii nostri quam veritatis periculum facientes. quodsi adhuc vis interrogare, respondere tibi paratus sum : sin aliter vis, te mihi præbe et adjuva ad ea, quæ intermisimus, ad finem perducenda. Cum hæc aliaque hujusmodi intulissem, Protagoras, quid potissimum ageret, nullo modo declarabat. Alcibiades igitur ad Calliam conversus, O Callia, inquit, videturne tibi etiam nunc recte Protagoras facere, cum declarare nolit, utrum respondere velit, necne? mihi quidem non videtur. sed aut disputet, aut disputare nolle se dicat, ut hæc de eo sciamus, Socrates autem cum alio quovis disserat, vel alius quicumque velit cum alio quopiam. Hic Protagoras, ut visus est mihi, verecundia motus propter Alcibiadis verba et Calliæ preces aliorumque præsentium, vix ad disserendum descendit, jussitque Socratem interrogare se ut responsurum.

XXXIII. Tum ego dixi, O Protagora, ne me tecum alio consilio disserere putes, quam ut quæ passim dubito discutiam. arbitror enim haud ab re illud ab Homero dictum fuisse

si duo simul conveniant, alter pro altero cogitaverit.

expeditiores namque sumus cuncti ad quodlibet agendum et dicendum et cogitandum : solus autem si quis (quippiam) cogitet, mox circumiens quærit quicum communicet et confirmet, donec inveniat. uti et ego ideo tecum libentius quam cum alio quovis disputo, existimans te optime omnium dijudicaturum et de aliis omnibus, quæ ad probi viri judicium spectant, et maxime de virtute. quem alium enim præter te? qui non modo ipse te probum existimas, ut nonnulli alii probi quidem ipsi sunt, sed alios tales efficere nequeunt : tu autem et ipse probus es, et alios potes reddere (probos), atque adeo tuo ingenio confidis, ut quam alii dissimulant artem tu profiteare publice per omnem Græciam, quasi quodam præconio sophistam te nominans, ac declares te doctrinæ virtutisque magistrum, primus mercedem artificii istius exposcens. quomodo igitur non oporteat te ad harum rerum disputationem advocare et rogare et consulere? nullo modo non. atqui nunc ego illa, quæ initio de his interrogavi, cupio denuo partim abs te mihi in mentem reduci, partim communi judicio discuti. erat autem talis, ut arbitror, quæstio : utrum sapientia, temperantia, fortitudo, justitia, sanctitas, quinque nomina ejusdem rei sint, an unicuique horum nominum propria quædam essentia subsit et res vim propriam quæque habens, adeo ut non sit alterum quale est alterum? dixisti tunc

ἔφησθ' οὖν σὺ οὐχ ὀνόματα ἐφ' ἑνὶ εἶναι, ἀλλ' ἕκαστον ἰδίῳ πράγματι τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπικεῖσθαι, πάντα δὲ ταῦτα μόρια εἶναι ἀρετῆς, οὐχ ὡς τὰ τοῦ χρυσοῦ μόρια ὅμοιά ἐστιν ἀλλήλοις καὶ τῷ ὅλῳ, οὗ μόριά ἐστιν, ἀλλ' ὡς τὰ τοῦ προσώπου μόρια καὶ τῷ ὅλῳ, οὗ μόριά ἐστιν, καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια, ἰδίαν ἕκαστον δύναμιν ἔχοντα. ταῦτ' εἰ μέν σοι δοκεῖ ἔτι ὥσπερ τότε, φάθι· εἰ δ' ἄλλως πως, τοῦτο διόρισαι, ὡς ἔγωγ' οὐδέν σοι ὑπόλογον τίθεμαι, ἐάν πῃ ἄλλῃ νῦν φήσῃς· οὐ γὰρ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τότ' ἀποπειρώμενός μου ταῦτά πως ἔλεγες.

XXXIV. Ἀλλ' ἐγώ σοι, ἔφη, λέγω, ὦ Σώκρατες, ὅτι ταῦτα πάντα μόρια μέν ἐστιν ἀρετῆς, καὶ τὰ μὲν τέτταρ' αὐτῶν ἐπιεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις ἐστίν, ἡ δ' ἀνδρεία πάνυ πολὺ διαφέρον πάντων τούτων. ὧδε δὲ γνώσει, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω· εὑρήσεις γὰρ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἀδικωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀνοσιωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δὲ διαφερόντως. Ἔχε δή, ἔφην ἐγώ· ἄξιον γάρ τοι ἐπισκέψασθαι ὃ λέγεις· πότερον τοὺς ἀνδρείους θαρραλέους λέγεις, ἢ ἄλλο τι; Καὶ ἴτας γε, ἔφη, ἐφ' ἃ οἱ πολλοὶ φοβοῦνται ἰέναι. Φέρε δή, τὴν ἀρετὴν καλόν τι φῂς εἶναι, καὶ ὡς καλοῦ ὄντος αὐτοῦ σὺ διδάσκαλον σαυτὸν παρέχεις; Κάλλιστον μὲν οὖν, ἔφη, εἰ μὴ μαίνομαί γε. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μέν τι αὐτοῦ αἰσχρόν, τὸ δέ τι καλόν, ἢ ὅλον καλόν; Ὅλον που καλὸν ὡς οἷόν τε μάλιστα. Οἶσθ' οὖν, τίνες εἰς τὰ φρέατα κολυμβῶσι θαρραλέως; Ἔγωγε, ὅτι οἱ κολυμβηταί. Πότερον διότι ἐπίστανται, ἢ δι' ἄλλο τι; Ὅτι ἐπίστανται. Τίνες δ' ἀπὸ τῶν ἵππων πολεμεῖν θαρραλέοι εἰσί, πότερον οἱ ἱππικοὶ ἢ οἱ ἄφιπποι; Οἱ ἱππικοί. Τίνες δὲ πέλτας ἔχοντες, οἱ πελταστικοὶ ἢ οἱ μή; Οἱ πελταστικοί. καὶ τἆλλά γε πάντα, εἰ τοῦτο ζητεῖς, ἔφη, οἱ ἐπιστήμονες τῶν μὴ ἐπισταμένων θαρραλεώτεροί εἰσι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτῶν, ἐπειδὰν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν. Ἤδη δέ τινας ἑώρακας, ἔφην, πάντων τούτων ἀνεπιστήμονας ὄντας, θαρροῦντας δὲ πρὸς ἕκαστα τούτων; Ἔγωγε, ἦ δ' ὅς, καὶ λίαν γε θαρροῦντας. Οὐκοῦν οἱ θαρραλέοι οὗτοι καὶ ἀνδρεῖοί εἰσιν; Αἰσχρὸν μέντἄν, ἔφη, εἴη ἡ ἀνδρεία· ἐπεὶ οὗτοί γε μαινόμενοί εἰσι. Πῶς οὖν, ἔφην ἐγώ, ἔλεγες τοὺς ἀνδρείους; οὐχὶ τοὺς θαρραλέους εἶναι; Καὶ νῦν γ', ἔφη. Οὐκοῦν οὗτοι, ἦν δ' ἐγώ, οἱ οὕτω θαρραλέοι ὄντες οὐκ ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ μαινόμενοι φαίνονται; κἀκεῖ αὖ οἱ σοφώτατοι οὗτοι καὶ θαρραλεώτατοί εἰσι, θαρραλεώτατοι δ' ὄντες ἀνδρειότατοι; καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἡ σοφία ἂν ἀνδρεία εἴη; Οὐ καλῶς, ἔφη, μνημονεύεις, ὦ Σώκρατες, ἃ ἔλεγόν τε καὶ ἀπεκρινόμην σοι. ἐγὼ γὰρ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ σοῦ, εἰ οἱ ἀνδρεῖοι θαρραλέοι εἰσίν, ὡμολόγησα· εἰ δὲ καὶ οἱ θαρραλέοι ἀνδρεῖοι, οὐκ ἠρωτήθην· εἰ γάρ με τοῦτ' ἤρου, εἶπον ἄν, ὅτι οὐ πάντες. τοὺς δ' ἀνδρείους ὡς οὐ θαρραλέοι εἰσί, τοὐμὸν ὁμολόγημα, οὐδαμοῦ ἐπέδειξας, ὡς οὐκ ὀρθῶς ὡμολόγησα, ἔπειτα τοὺς ἐπισταμένους αὐτοὺς ἑαυτῶν θαρραλεωτέρους ὄντας ἀποφαίνεις καὶ μὴ ἐπι-

nequaquam unius rei esse hæc nomina, sed singula nomina rebus singulis imposita esse, omnes autem has esse partes virtutis, non ut auri partes inter se totiusque cujus partes sunt consimiles, sed ut vultus partes invicem totiusque cujus partes sunt dissimiles, propria discretas vi. hæc si nunc adhuc ut tunc probas, dic: sin aliter sentis, definite expone; nam ego antea a te dictorum nullam rationem exigo, si aliter nunc dixeris: non enim miror, si illa tunc me tentans quodammodo dixisti.

XXXIV. Ego tibi dico, inquit (Protagoras), o Socrates, hæc omnia partes quidem virtutis esse, et quatuor earum satis invicem consimiles esse, fortitudinem autem longe ab omnibus his differre. quod autem vera loquar, hoc modo cognosces: reperies multos homines valde injustos, impios, intemperantes et imperitos, qui tamen ceteris fortitudine præstant. Attende, dicebam ego, amabo; considerandum est quod dicis: utrum fortes audentes vocas, an alio nomine? Imo etiam ad ea præcipites, inquit, a quibus plurimi deterrentur. Itaque age, an virtutem pulchrum quiddam esse dicis, eamque ut pulchrum aliquid tu doces? Pulcherrimum equidem, inquit, nisi forte insaniam. Utrum igitur, ego dicebam, ea partim turpis est, partim pulchra, an pulchra tota? Totum, opinor, quam maxime esse potest pulchrum. Scisne igitur qui audacter in puteos se mergant? Imo vero: urinatores. Utrum ob id quod sciunt, an ob aliud? Quod sciunt. Quinam hominum ex equis fortissime pugnare audent, equitesne an equestris rei rudes? Equites. Quinam vero peltis induti, peltarum usum habentes an non habentes? Habentes. et in ceteris omnibus, si istud quæris, inquit, audaciores sunt, qui sciunt, quam qui nesciunt, et iidem, postquam didicerunt, audaciores sunt, quam antequam didicerant. Vidistine, inquam, jam aliquos horum omnium ignaros, audaces vero in singulis his? Vidi equidem, dicebat ille, et nimis quidem audaces. Ergone audaces hi etiam fortes sunt? Turpe quiddam esset fortitudo, inquit: quandoquidem hi furiosi sunt. An igitur, inquam ego, non dicebas fortes audaces esse? Etiam nunc, inquit. Nonne hi, qui sic audent, fortes quidem minime, sed furentes apparent? et, de quibus prius locuti sumus, sapientissimi illi etiam audentissimi sunt, et cum sint audentissimi, fortissimi? atque ita secundum hanc rationem sapientia fortitudo esset? Haud satis, inquit, recordaris, o Socrates, quæ dixi tibique respondi. equidem interrogatus a te, utrum fortes viri audentes sint, consensi: utrum vero et audentes fortes essent, non quæsivisti: si enim hoc interrogasses, respondissem, utique non omnes: quod vero fortes audentes non sint, a me concessum cum nusquam monstraveris non recte a me concessum, procedis tamen et scientes homines ostendis ignorantibus aliis et se ipsis auda-

σταμένων ἄλλων, καὶ ἐν τούτῳ οἴει τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν σοφίαν ταὐτὸν εἶναι. τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ μετιὼν καὶ τὴν ἰσχὺν οἰηθείης ἂν εἶναι σοφίαν. πρῶτον μὲν γὰρ εἰ οὕτω μετιών ἔροιό με, εἰ οἱ ἰσχυροὶ δυνατοί εἰσι, 5 φαίην ἄν· ἔπειτα, εἰ οἱ ἐπιστάμενοι παλαίειν δυνατώ- e τεροί εἰσι τῶν μὴ ἐπισταμένων παλαίειν καὶ αὐτοὶ αὑτῶν, ἐπειδὰν μάθωσιν, ἢ πρὶν μαθεῖν, φαίην ἄν· ταῦτα δ' ἐμοῦ ὁμολογήσαντος, ἐξείη ἄν σοι χρωμένῳ τοῖς αὐτοῖς τεκμηρίοις τούτοις λέγειν, ὡς κατὰ τὴν ἐμὴν 10 ὁμολογίαν ἡ σοφία ἐστὶν ἰσχύς. ἐγὼ δ' οὐδαμοῦ οὐδ' ἐνταῦθ' ὁμολογῶ τοὺς δυνατοὺς ἰσχυροὺς εἶναι, τοὺς 351 μέντοι ἰσχυροὺς δυνατούς· οὐ γὰρ ταὐτὸν εἶναι δύνα- a μίν τε καὶ ἰσχύν, ἀλλὰ τὸ μὲν καὶ ἀπ' ἐπιστήμης γίγνεσθαι, τὴν δύναμιν, καὶ ἀπὸ μανίας τε καὶ ἀπὸ θυμοῦ, 15 ἰσχὺν δ' ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν σωμάτων. οὕτω δὲ κἀκεῖ οὐ ταὐτὸν εἶναι θάρσος τε καὶ ἀνδρείαν. ὥστε συμβαίνει τοὺς μὲν ἀνδρείους θαρραλέους εἶναι, μὴ μέντοι τούς γε θαρραλέους ἀνδρείους πάντας· θάρσος μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τέχνης γίγνεται ἀνθρώποις καὶ ἀπὸ 20 θυμοῦ τε καὶ ἀπὸ μανίας, ὥσπερ ἡ δύναμις, ἀνδρεία b δ' ἀπὸ φύσεως καὶ εὐτροφίας τῶν ψυχῶν ⌈γίγνεται⌉.

XXXV. Λέγεις δέ τινας, ἔφην, ὦ Πρωταγόρα, τῶν ἀνθρώπων εὖ ζῆν, τοὺς δὲ κακῶς; Ἔφη. Ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι ἄνθρωπος ἂν εὖ ζῆν, εἰ ἀνιώμενός τε καὶ 25 ὀδυνώμενος ζῴη; Οὐκ ἔφη. Τί δ'; εἰ ἡδέως βιοὺς τὸν βίον τελευτήσειεν, οὐκ εὖ ἄν σοι δοκεῖ οὕτως βεβιωκέναι; Ἔμοιγ', ἔφη. Τὸ μὲν ἄρ' ἡδέως ζῆν ἀγαθόν, τὸ δ' ἀηδῶς κακόν. Εἴπερ τοῖς καλοῖς γ', ἔφη, ζῴη c ἡδόμενος. Τί δή, ὦ Πρωταγόρα; μὴ καὶ σύ, ὥσπερ 30 οἱ πολλοί, ἡδέα ἄττα καλεῖς κακὰ καὶ ἀνιαρὰ ἀγαθά; ἐγὼ γὰρ λέγω, καθ' ὃ ἡδέα ἐστίν, ἆρα κατὰ τοῦτ' οὐκ ἀγαθά, εἰ μή τι ἀπ' αὐτῶν ἀποβήσεται ἄλλο; καὶ αὖθις αὖ τὰ ἀνιαρὰ ὡσαύτως οὕτως, οὐ καθ' ὅσον ἀνιαρά, κακά; Οὐκ οἶδα, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἁπλῶς οὕτως, 35 ὡς σὺ ἐρωτᾷς, εἰ ἐμοὶ ἀποκριτέον ἐστίν, ὡς τὰ ἡδέα d τ' ἀγαθά ἐστιν ἅπαντα καὶ τὰ ἀνιαρὰ κακά· ἀλλά μοι δοκεῖ οὐ μόνον πρὸς τὴν νῦν ἀπόκρισιν ἐμοὶ ἀσφαλέστερον εἶναι ἀποκρίνασθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα τὸν ἄλλον βίον τὸν ἐμόν, ὅτι ἔστι μὲν ἃ τῶν ἡδέων οὐκ 40 ἔστιν ἀγαθά, ἔστι δ' αὖ καὶ ἃ τῶν ἀνιαρῶν οὐκ ἔστι κακά, ἔστι δ' ἃ ἔστι, καὶ τρίτον ἃ οὐδέτερα οὔτε κακὰ οὔτ' ἀγαθά. Ἡδέα δὲ καλεῖς, ἦν δ' ἐγώ, οὐ τὰ ἡδονῆς μετέχοντα ἢ ποιοῦντα ἡδονήν; Πάνυ γ', ἔφη. e Τοῦτο τοίνυν λέγω, καθ' ὅσον ἡδέα ἐστίν, εἰ οὐκ ἀγαθά, 45 τὴν ἡδονὴν αὐτὴν ἐρωτῶν εἰ οὐκ ἀγαθόν ἐστιν. Ὥσπερ σὺ λέγεις, ἔφη, ἑκάστοτε, ὦ Σώκρατες, σκοπώμεθ' αὐτό, κἂν μὲν πρὸς λόγον δοκῇ εἶναι τὸ σκέμμα καὶ ταὐτὸ φαίνηται ἡδύ τε καὶ ἀγαθόν, συγχωρησόμεθα· εἰ δὲ μή, τότ' ἤδη ἀμφισβητήσομεν. Πότερον 50 οὖν, ἦν δ' ἐγώ, σὺ βούλει ἡγεμονεύειν τῆς σκέψεως, ἢ ἐγὼ ἡγῶμαι; Δίκαιος εἶ, ἔφη, σὺ ἡγεῖσθαι· σὺ γὰρ καὶ κατάρχεις τοῦ λόγου. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τῇδέ πῃ 352 καταφανὲς ἂν ἡμῖν γένοιτο; ὥσπερ εἴ τις ἄνθρωπον a σκοπῶν ἐκ τοῦ εἴδους ἢ πρὸς ὑγίειαν ἢ πρὸς ἄλλο τι

ciores esse, et idcirco idem esse sapientiam et fortitudinem arbitraris. hac autem ratione prosecutus robur quoque sapientiam esse arbitrari possis. nam si a me similiter in hunc modum primum quæsivisses, utrum robusti homines potentes sint, asseruissem: deinde utrum palæstræ periti potentiores sint quam imperiti, et ipsi, postquam didicerint, potentiores sint, quam antequam didicissent, admisissem. his autem a me concessis licuisset tibi iisdem argumentis uteuti dicere, secundum concessionem meam sapientiam robur esse. ego vero nusquam neque nunc potentes homines robustos esse confiteor, robustos tamen quidem esse potentes: non enim idem esse potentiam et robur, sed et a scientia et ab insania et ab ira potentiam provenire, robur autem a natura et bona corporum nutritione. similiter et in illis nequaquam idem esse fortitudinem et audaciam. ita ut fortes quidem audentes sint, at vero non omnes audentes fortes: audacia enim ab arte hominibus, ab ira, ab insania datur, quemadmodum de potentia diximus, fortitudo autem a natura bonaque educatione animorum.

XXXV. Dicisne, inquam, o Protagora, alios hominum bene, male alios vivere? Aiebat. Numquid bene vivere homo tibi videtur, si cum molestia doloreque vivat? Negabat. Sin autem usque ad vitæ finem jucunde quis vixerit, nonne is tibi videri possit bene vixisse? Certe, inquit. Ergo jucunde vivere bonum, moleste malum. Si nempe honestis, inquit, se delectans quis vivat. Numquid, o Protagora, et tu quemadmodum vulgus, jucunda quædam mala vocas et tristia (quædam) bona? ego enim dico, utrum quatenus jucunda sunt, eatenus non sunt bona, si nihil aliud ab illis proveniet? rursusque tristia eodem hoc modo, nonne quatenus tristia sunt mala? Nescio, o Socrates, inquit, utrum ita simpliciter, ut interrogas, respondere me deceat, jucunda omnia bona esse, tristia mala: sed tutius mihi esse videtur, non solum ad præsentem quæstionem, verum etiam ad omnem reliquam vitæ meæ rationem, ut respondeam, esse jucunda quædam non bona, et tristia quædam non mala, quædam vero esse, et tertia quædam esse neutra, neque mala neque bona. Jucunda vero nonne vocas, dicebam ego, quæ voluptatis participia sunt vel efficiunt voluptatem? Prorsus, inquit. Hoc igitur volo, utrum, quatenus jucunda sunt, non bona sint, quærens, ipsa voluptas sitne non-bonum. Quemadmodum tu semper dicis, inquit, o Socrates, consideremus id, et si ad rem conducere ea consideratio videatur et idem jucundum et bonum appareat, consentiemus: sin minus, tunc jam ambigemus. Utrum igitur, dicebam ego, ipse disputationis dux esse vis? an me præire jubes? Æquum est, inquit, te esse ducem: tu namque pater es sermonis. An igitur, dicebam, hoc modo fortasse quod quærimus patefiet? quemadmodum si quis ex forma hominis vel ad ejus

τῶν τοῦ σώματος ἔργων, ἰδὼν τὸ πρόσωπον καὶ τὰς
χεῖρας ἄκρας εἴποι, Ἴθι δή μοι ἀποκαλύψας καὶ τὰ
στήθη καὶ τὸ μετάφρενον ἐπίδειξον, ἵν' ἐπισκέψωμαι
σαφέστερον· κἀγὼ τοιοῦτόν τι ποθῶ πρὸς τὴν σκέψιν·
5 θεασάμενος, ὅτι οὕτως ἔχεις πρὸς τἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδύ,
ὡς φῄς, δέομαι τοιοῦτόν τι εἰπεῖν, Ἴθι δή μοι, ὦ
Πρωταγόρα, καὶ τόδε τῆς διανοίας ἀποκάλυψον, πῶς b
ἔχεις πρὸς ἐπιστήμην; πότερον καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ
ὥσπερ τοῖς πολλοῖς [ἀνθρώποις] ἢ ἄλλως; δοκεῖ δὲ τοῖς
10 πολλοῖς περὶ ἐπιστήμης τοιοῦτόν τι, οὐκ ἰσχυρὸν οὐδ'
ἡγεμονικὸν οὐδ' ἀρχικὸν εἶναι· οὐδ' ὡς περὶ τοιούτου
αὐτοῦ ὄντος διανοοῦνται, ἀλλὰ πολλάκις ἐνούσης ἀν-
θρώπῳ ἐπιστήμης οὐ τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ ἄρχειν,
ἀλλ' ἄλλο τι, τοτὲ μὲν θυμόν, τοτὲ δ' ἡδονήν, τοτὲ δὲ
15 λύπην, ἐνίοτε δ' ἔρωτα, πολλάκις δὲ φόβον, ἀτε-
χνῶς διανοούμενοι περὶ τῆς ἐπιστήμης, ὥσπερ περὶ c
ἀνδραπόδου, περιελκομένης ὑπὸ τῶν ἄλλων ἁπάν-
των. ἆρ' οὖν καὶ σοὶ τοιοῦτόν τι περὶ αὐτῆς δοκεῖ,
ἢ καλόν τ' εἶναι ἡ ἐπιστήμη καὶ οἷον ἄρχειν τἀνθρώ-
20 που, κἄνπερ γιγνώσκῃ τις τἀγαθὰ καὶ τὰ κακά, μὴ ἂν
κρατηθῆναι ὑπὸ μηδενός, ὥστ' ἄλλ' ἄττα πράττειν ἢ
ἃν ἡ ἐπιστήμη κελεύῃ, ἀλλ' ἱκανὴν εἶναι τὴν φρόνησιν
βοηθεῖν τἀνθρώπῳ; Καὶ δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ σὺ λέγεις,
ὦ Σώκρατες, καὶ ἅμα, εἴπερ τῳ ἄλλῳ, αἰσχρόν ἐστι d
25 κἀμοὶ σοφίαν καὶ ἐπιστήμην μὴ οὐχὶ πάντων κράτι-
στον φάναι εἶναι τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων. Καλῶς
γε, ἔφην ἐγώ, σὺ λέγων καὶ ἀληθῆ. οἶσθ' οὖν ὅτι
οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμοί τε καὶ σοὶ οὐ πείθονται,
ἀλλὰ πολλούς φασι γιγνώσκοντας τὰ βέλτιστα οὐκ ἐθέ-
30 λειν πράττειν, ἐξὸν αὐτοῖς, ἀλλ' ἄλλα πράττειν. καὶ
ὅσους δὴ ἐγὼ ἠρόμην, ὅ τι ποτ' αἴτιόν ἐστι τούτου,
ὑφ' ἡδονῆς φασιν ἡττωμένους ἢ λύπης ἢ ὧν νῦν δὴ
ἐγὼ ἔλεγον, ὑπό τινος τούτων κρατουμένους ταῦτα e
ποιεῖν τοὺς ποιοῦντας. Πολλὰ γὰρ οἶμαι, ἔφη, ὦ
35 Σώκρατες, καὶ ἄλλα οὐκ ὀρθῶς λέγουσιν ἄνθρωποι.
Ἴθι δὴ μετ' ἐμοῦ ἐπιχείρησον πείθειν τοὺς ἀνθρώπους
καὶ διδάσκειν ὅ ἐστιν αὐτοῖς τοῦτο τὸ πάθος, ὅ φασιν
353 ὑπὸ τῶν ἡδονῶν ἡττᾶσθαι καὶ οὐ πράττειν διὰ ταῦτα a
τὰ βέλτιστα, ἐπεὶ γιγνώσκειν γ' αὐτά. ἴσως γὰρ ἄν,
40 λεγόντων ἡμῶν, ὅτι Οὐκ ὀρθῶς λέγετε, ὦ ἄνθρωποι,
ἀλλὰ ψεύδεσθε, ἔροιντ' ἂν ἡμᾶς, Ὦ Πρωταγόρα τε
καὶ Σώκρατες, εἰ μή ἐστι τοῦτο τὸ πάθημα ἡδονῆς
ἡττᾶσθαι, ἀλλὰ τί ποτ' ἐστί, καὶ τί ὑμεῖς αὐτό φατ'
εἶναι; εἴπατον ἡμῖν. Τί δέ, ὦ Σώκρατες, δεῖ ἡμᾶς
45 σκοπεῖσθαι τὴν τῶν πολλῶν δόξαν [ἀνθρώπων], οἳ ὅ
τι ἂν τύχωσι, τοῦτο λέγουσιν; Οἶμαι, ἦν δ' ἐγώ, εἶναί b
τι ἡμῖν τοῦτο πρὸς τὸ ἐξευρεῖν περὶ ἀνδρείας, πρὸς
τἆλλα μόρια τὰ τῆς ἀρετῆς πῶς ποτ' ἔχει. εἰ οὖν
σοι δοκεῖ ἐμμένειν οἷς ἄρτι ἔδοξεν ἡμῖν ἐμὲ ἡγήσασθαι
50 ᾗ οἶμαι ἂν ἔγωγε κάλλιστα φανερὸν γενέσθαι, ἕπου· εἰ
δὲ μὴ βούλει, εἴ σοι φίλον, ἐῶ χαίρειν. Ἀλλ', ἔφη,
ὀρθῶς λέγεις· καὶ πέραινε, ὥσπερ ἤρξω.

XXXVI. Πάλιν τοίνυν, ἔφην ἐγώ, εἰ ἔροιντο ἡμᾶς, e
Τί οὖν φατε τοῦτ' εἶναι, ὃ ἡμεῖς ἧττω εἶναι τῶν ἡδο-

sanitatem, vel aliud quoddam corporis munus eum considerans, vultum ejus et manus extremas contemplatus dicat, Age, pectus mihi dorsumque nuda ostende, ut clarius inspiciam: sic etiam ego tale quid ad hanc disputationem requiro: tuam erga bonum et jucundum sententiam e verbis tuis contemplatus tale quid mihi expedit dicere, Age, o Protagora, et in hoc tuam mentem aperias, quid de scientia sentis? numquid id quod plurimi, an aliud quid? plurimi autem de scientia sic judicant, ut neque robustum sit nec ducat nec etiam dominetur: neque de ea ut de tali cogitant, sed sæpe cum insit homini scientia, non scientiam ei dominari, sed aliud quiddam, nunc iram, nunc voluptatem, aliquando dolorem, nonnunquam amorem, sæpe formidinem, omnino de scientia sic cogitantes, quasi de mancipio quodam ab omnibus reliquis circumacto. ergone et tu tale quid de ea sentis, an pulchrum quiddam scientiam esse et tale quod homini dominetur, atque si quis bona et mala noverit, nunquam alia re superari atque induci eum posse, ut aliud quam quod scientia jusserit, suscipiat agendum, sed prudentiam satis esse idoneam, quæ homini sit præsto? Videtur esse mihi, inquit, uti dicis, o Socrates, estque simul, si cuiquam hominum, turpe mihi negare sapientiam scientiamque omnium rerum humanarum esse potentissimam. Præclare nimium, ego dicebam, veraque loqueris. sed enim nosti plurimos mihi et tibi non credere, sed dicere multos optimi conscios, cum iis liceat, agere tamen bona nolle, sed alia agere. et quotquot ego rogavi quænam hujus rei causa sit, respondent voluptate vel dolore vel aliquo eorum, quæ supra retulimus, superatos hæc agere qui agant. Alia quoque multa, opinor, inquit, o Socrates, male statuunt homines. Age igitur, conare mecum hominibus persuadere et eos docere quid sit hoc, quod iis accidit quodque dicunt a voluptatibus superari et hanc ob causam optima non facere se, cum quidem cognoscant ea. fortasse enim, si dixerimus, Erratis, o homines, falliminique, rogabunt: O Protagora et Socrates, si id, de quo sermo est, non est voluptatibus succumbere, quid tandem est, et quid vos illud perhibetis esse? dicite nobis. Quid vero, o Socrates, non plurimorum (vulgi) opinionem considerare decet, qui quia quid in mentem venerit, dicunt? Conducere nobis hoc arbitror, ego dicebam, ad inveniendum, quomodo ad ceteras virtutis partes fortitudo se habeat. quare si superiori pacto standum censes, ut videlicet ego præeam, qua maxime inveniri posse quod quærimus ego arbitror, sequere: sin minus hoc, sed dimitti mavis, mittam. Probe loqueris, inquit: perge igitur, ut cœpisti.

XXXVI. Rursus igitur, dicebam ego, si a nobis sciscitarentur, Quid ergo hoc vos esse dicitis, quod nos vinci a

.ῶν ἐλέγομεν; εἴποιμ' ἂν ἔγωγε πρὸς αὐτοὺς ὡδί·
Ἀκούετε δή· πειρασόμεθα γὰρ ὑμῖν ἐγώ τε καὶ Πρω-
ταγόρας φράσαι. ἄλλο τι γάρ, ὦ ἄνθρωποι, φατὲ
ὑμῖν τοῦτο γίγνεσθαι ἐν τοῖσδε, οἷον πολλάκις ὑπὸ σί-
5 των καὶ ποτῶν καὶ ἀφροδισίων κρατούμενοι ἡδέων
ὄντων, γιγνώσκοντες, ὅτι πονηρά ἐστιν, ὅμως αὐτὰ
πράττειν; Φαῖεν ἄν. Οὐκοῦν ἐροίμεθ' ἂν αὐτοὺς ἐγώ
τε καὶ σὺ πάλιν, Πονηρὰ δ' αὐτὰ πῇ φατε εἶναι;
πότερον ὅ τι τὴν ἡδονὴν ταύτην ἐν τῷ παραχρῆμα παρ-
10 έχει καὶ ἡδύ ἐστιν ἕκαστον αὐτῶν, ἢ ὅτι εἰς τὸν ὕστε-
ρον χρόνον νόσους τε ποιεῖ καὶ πενίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα
πολλὰ παρασκευάζει; ἢ κἂν εἴ τι τούτων εἰς τὸ ὕστε-
ρον μηδὲν παρασκευάζει, χαίρειν δὲ μόνον ποιεῖ, ὅμως
δ' ἂν κακὰ ἦν, ὅ τι μαθόντα χαίρειν ποιεῖ καὶ ὁπῃοῦν;
15 Ἆρ' οἰόμεθ' ἂν αὐτούς, ὦ Πρωταγόρα, ἄλλο τι ἀπο-
κρίνασθαι, ἢ ὅτι Οὐ κατὰ τὴν αὐτῆς τῆς ἡδονῆς τῆς
παραχρῆμα ἐργασίαν κακά ἐστιν, ἀλλὰ διὰ τὰ ὕστερον
γιγνόμενα, νόσους τε καὶ τἆλλα; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη
ὁ Πρωταγόρας, τοὺς πολλοὺς ἂν ταῦτ' ἀποκρίνασθαι.
20 Οὐκοῦν νόσους ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ, καὶ πενίας
ποιοῦντα ἀνίας ποιεῖ; Ὁμολογοῖεν ἄν, ὡς ἐγῷμαι.
Συνέφη ὁ Πρωταγόρας. Οὐκοῦν φαίνεται, ὦ ἄνθρω-
ποι, ὑμῖν, ὥς φαμεν ἐγώ τε καὶ Πρωταγόρας, δι' οὐ-
δὲν ἄλλο ταῦτα κακὰ ὄντα ἢ διότι εἰς ἀνίας τ' ἀποτε-
25 λευτᾷ καὶ ἄλλων ἡδονῶν ἀποστερεῖ; Ὁμολογοῖεν ἄν.
354 Συνεδόκει ἡμῖν ἀμφοῖν. Οὐκοῦν πάλιν ἂν αὐτοὺς
τοὐναντίον εἰ ἐροίμεθα, Ὦ ἄνθρωποι, οἱ λέγοντες αὖ
ἀγαθὰ ἀνιαρὰ εἶναι, ἆρ' οὐ τὰ τοιάδε λέγετε, οἷον τά
τε γυμνάσια καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν
30 θεραπείας τὰς διὰ καύσεών τε καὶ τομῶν καὶ φαρμα-
κειῶν καὶ λιμοκτονιῶν γιγνομένας, ὅτι ταῦτ' ἀγαθὰ
μέν ἐστιν, ἀνιαρὰ δέ; Φαῖεν ἄν. Συνεδόκει. Πότε-
ρον οὖν κατὰ τόδ' ἀγαθὰ αὐτὰ καλεῖτε, ὅτι ἐν τῷ παρα-
χρῆμα ὀδύνας τὰς ἐσχάτας παρέχει καὶ ἀλγηδόνας, ἢ
35 ὅτι εἰς τὸν ὕστερον χρόνον ὑγίειαί τ' ἀπ' αὐτῶν γί-
γνονται καὶ εὐεξίαι τῶν σωμάτων καὶ τῶν πόλεων σω-
τηρίαι καὶ ἄλλων ἀρχαὶ καὶ πλοῦτοι; Φαῖεν ἄν, ὡς
ἐγῷμαι. Συνεδόκει. Ταῦτα δ' ἀγαθά ἐστι δι' ἄλλο τι ἢ
ὅτι εἰς ἡδονὰς ἀποτελευτᾷ καὶ λυπῶν ἀπαλλαγάς τε καὶ
40 ἀποτροπάς; ἢ ἔχετέ τι ἄλλο τέλος λέγειν, εἰς ὃ ἀποβλέ-
ψαντες αὐτὰ ἀγαθὰ καλεῖτε [ἀλλ' ἡδονάς τε καὶ λύπας];
Οὐκ ἂν φαῖεν, ὡς ἐγῷμαι. Οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη ὁ Πρω-
ταγόρας. Οὐκοῦν τὴν μὲν ἡδονὴν διώκετε ὡς ἀγαθὸν
ὄν, τὴν δὲ λύπην φεύγετε ὡς κακόν; Συνεδόκει. Τοῦτ'
45 ἄρ' ἡγεῖσθ' εἶναι κακὸν τὴν λύπην καὶ ἀγαθὸν τὴν
ἡδονήν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τὸ χαίρειν τότε λέγετε κακὸν
εἶναι, ὅταν μειζόνων ἡδονῶν ἀποστερῇ ἢ ὅσας αὐτὸ ἔχει,
ἢ λύπας μείζους παρασκευάζῃ τῶν ἐν αὐτῷ ἡδονῶν·
ἐπεὶ εἰ κατ' ἄλλο τι αὐτὸ τὸ χαίρειν κακὸν καλεῖτε
50 καὶ εἰς ἄλλο τι τέλος ἀποβλέψαντες, ἔχοιτ' ἂν καὶ ἡμῖν
εἰπεῖν. ἀλλ' οὐχ ἕξετε. Οὐδ' ἐμοὶ δοκοῦσιν, ἔφη ὁ
Πρωταγόρας. Ἄλλο τι οὖν πάλιν καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ
λυπεῖσθαι ὁ αὐτὸς τρόπος; τότε καλεῖτε αὐτὸ τὸ λυπεῖ-
σθαι ἀγαθόν, ὅταν ἢ μείζους λύπας τῶν ἐν αὐτῷ οὐσῶν

voluptatibus dicebamus? sic equidem illis responderem: Audiatis obsecro: ego et Protagoras vobis illud explicare conabimur. numquid igitur, o homines, hoc fieri vobis dicitis in his, verbi causa, ut sæpe ciborum poculentorumque et venereorum voluptate pellecti victique asciscatis ea, etiam si mala esse noveritis? Assentirentur. At nos ita illos iterum interrogaremus, Mala vero illa cur dicitis? utrum quia voluptatem hanc præsentem præbent et suave est unumquodque eorum, an quia in posterum morbos et inopiam et alia multa generis hujus adducunt? aut an etiam, quamquam nihil tale in posterum inferunt, tantum quia delectent, mala esse possent, quod gaudere faciant quacumque ratione? Putamusne eos, o Protagora, aliter responsuros quam, Non propter præsentem voluptatis ipsius perceptionem mala sunt, sed propter morbos et reliqua, quæ inde consequuntur. Sic vulgus, dicebat Protagoras, ego arbitror responsurum. Ergone dum morbos adducunt, dolores inferunt? dum egestatem, dolorem? Concederent, ut arbitror. Se quoque putare dicebat Protagoras. Ergone, o viri, hæc non ob aliud, ut ego et Protagoras arbitramur, mala vobis esse apparent, quam quod in dolores desinunt et ceteris voluptatibus privant? Confiterentur. Videbatur nobis ambobus. Si igitur contra rursus eos interrogaremus, O viri, qui bona, tristia esse fatemini, nonne ejusmodi quædam dicitis, ceu exercitationes corporum, labores militiæ, medicorum curationes, quæ vel secando fiunt vel urendo vel pharmacis vel inedia, hæc bona esse, sed molesta? Consentirent. Etiam videbatur (Protagoræ). Utrum igitur ideo bona ea vocatis, quod præsentibus doloribus cruciatibusque conficiunt, an ob id potius, quod in posterum ex his sanitas et bonus corporis habitus et civitatis salus et aliorum dominatio et divitiæ exsistunt? Ob id ipsum dicerent, ut existimo. Idem (Prot.) judicabat. An vero ob aliud hæc bona sunt, quam quod in voluptates desinunt et molestias pellunt? aut aliumne finem invenire potestis, ad quem respicientes ea bona vocatis? Non possumus, ut arbitror, responderent. Neque mihi videtur, dicebat Protagoras. Ergone voluptatem ut bonum sequimini, dolorem ut malum fugitis? Putabat etiam Prot. Ergo id malum esse existimatis, dolorem scilicet, et bonum voluptatem, quandoquidem et ipsam oblectationem tunc malam dicitis esse, quando majoribus voluptatibus privat quam ipsa afficiat, vel quando vehementiores dolores infert iis, quas præbet, voluptatibus: quoniam, si ob aliud ipsam delectationem malam appellaretis, utputa finem alium respicientes, possetis nobis quoque dicere. sed nequaquam poteritis. Neque mihi videntur, dicebat Protagoras. Similiter quoque dolorem ipsum tunc bonum dicitis, cum majores fugat dolores quam infert, aut

ἀπαλλάττῃ ἢ μείζους ἡδονὰς τῶν λυπῶν παρασκευάζῃ; ἐπεὶ εἰ πρὸς ἄλλο τι τέλος ἀποβλέπετε, ὅταν καλῆτ' αὐτὸ τὸ λυπεῖσθαι ἀγαθὸν, ἢ πρὸς ὃ ἐγὼ λέγω, ἔχοιτ' ἂν e ἡμῖν εἰπεῖν. ἀλλ' οὐχ ἕξετε. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη ὁ 5 Πρωταγόρας. Πάλιν τοίνυν, ἔφην ἐγὼ, εἴ με ἀνέροισθε, ὦ ἄνθρωποι, Τίνος οὖν δήποθ' ἕνεκα πολλὰ περὶ τούτου λέγεις καὶ πολλαχῇ; Συγγιγνώσκετέ μοι, φαίην ἂν ἔγωγε. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ ῥᾴδιον ἀποδεῖξαι, τί ἔστι ποτὲ τοῦτο, ὃ ὑμεῖς καλεῖτε τῶν ἡδονῶν ἥττω 10 εἶναι· ἔπειτ' ἐν τούτῳ εἰσὶ πᾶσαι αἱ ἀποδείξεις. ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν ἀναθέσθαι ἔξεστιν, εἴ πῃ ἔχετ' ἄλλο τι φά-355ναι εἶναι τἀγαθὸν ἢ τὴν ἡδονὴν, ἢ τὸ κακὸν ἄλλο τι ἢ a τὴν ἀνίαν, ἢ ἀρκεῖ ὑμῖν τὸ ἡδέως καταβιῶναι τὸν βίον ἄνευ λυπῶν; εἰ δ' ἀρκεῖ, καὶ μὴ ἔχετε μηδὲν ἄλλο φάναι 15 εἶναι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ὃ μὴ εἰς ταῦτα τελευτᾷ, τὸ μετὰ τοῦτ' ἀκούετε. φημὶ γὰρ ὑμῖν τούτου οὕτως ἔχοντος γελοῖον τὸν λόγον γίγνεσθαι, ὅταν λέγητε, ὅτι πολλάκις γιγνώσκων τὰ κακὰ ἄνθρωπος ὅτι κακά ἐστιν, ὅμως πράττει αὐτὰ, ἐξὸν μὴ πράττειν, ὑπὸ τῶν ἡδο-20 νῶν ἀγόμενος καὶ ἐκπληττόμενος, καὶ αὖθις αὖ [λέγετε], b ὅτι γιγνώσκων ἄνθρωπος τἀγαθὰ πράττειν οὐκ ἐθέλει διὰ τὰς παραχρῆμα ἡδονὰς, ὑπὸ τούτων ἡττώμενος.

XXXVII. Ὡς δὲ ταῦτα γελοῖά ἐστι, κατάδηλον ἔσται, ἐὰν μὴ πολλοῖς ὀνόμασι χρώμεθ' ἅμα, ἡδεῖ τε 25 καὶ ἀνιαρῷ καὶ ἀγαθῷ καὶ κακῷ, ἀλλ' ἐπειδὴ δύο ἐφάνη ταῦτα, δυοῖν καὶ ὀνόμασι προσαγορεύωμεν αὐτὰ, πρῶτον μὲν ἀγαθῷ καὶ κακῷ, ἔπειτ' αὖθις ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῷ. θέμενοι δὴ οὕτω λέγωμεν, ὅτι γιγνώσκων c ἄνθρωπος τὰ κακὰ ὅτι κακά ἐστιν, ὅμως αὐτὰ ποιεῖ. 30 ἐὰν οὖν τις ἡμᾶς ἔρηται διὰ τί, ἡττώμενος φήσομεν, ὑπὸ τοῦ, ἐκεῖνος ἐρήσεται ἡμᾶς — ἡμῖν δ' ὑπὸ μὲν ἡδονῆς οὐκέτ' ἔξεστιν εἰπεῖν· ἄλλο γὰρ ὄνομα μετείληφεν ἀντὶ τῆς ἡδονῆς τἀγαθόν — ἐκείνῳ δὴ ἀποκρινώμεθα καὶ λέγωμεν, ὅτι ἡττώμενος, ὑπὸ τίνος, φήσει — τοῦ 35 ἀγαθοῦ, φήσομεν νὴ Δία. ἂν οὖν τύχῃ ὁ ἐρόμενος ἡμᾶς ὑβριστὴς ὢν, γελάσεται καὶ ἐρεῖ, Ἦ γελοῖον λέγετε πρᾶγμα, εἰ πράττει τις κακὰ γιγνώσκων, ὅτι d κακά ἐστιν, οὐ δέον αὐτὰ πράττειν, ἡττώμενος ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. ἆρα, φήσει, οὐκ ἀξίων ὄντων νικᾶν ἐν 40 ὑμῖν τῶν ἀγαθῶν τὰ κακὰ, ἢ ἀξίων; Φήσομεν δῆλον ὅτι ἀποκρινόμενοι, ὅτι Οὐκ ἀξίων ὄντων· οὐ γὰρ ἂν ἐξημάρτανεν ὃν φαμεν ἥττω εἶναι τῶν ἡδονῶν. Κατὰ τί δὲ, φήσει ἴσως, ἀνάξιά ἐστι τἀγαθὰ τῶν κακῶν, ἢ τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν; ἢ κατ' ἄλλο τι ἢ ὅταν τὰ μὲν 45 μείζω, τὰ δὲ σμικρότερα ᾖ, ἢ πλείω, τὰ δ' ἐλάττω e [ᾖ]; Οὐχ ἕξομεν εἰπεῖν ἄλλο ἢ τοῦτο. Δῆλον ἄρα, φήσει, ὅτι τὸ ἡττᾶσθαι τοῦτο λέγετε, ἀντ' ἐλαττόνων ἀγαθῶν μείζω κακὰ λαμβάνειν. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω. μεταλάβωμεν δὴ τὰ ὀνόματα πάλιν τὸ ἡδύ τε 50 καὶ ἀνιαρὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις, καὶ λέγωμεν, ὅτι ἄνθρωπος πράττει — τότε μὲν ἐλέγομεν τὰ κακὰ, νῦν δὲ λέγωμεν — τὰ ἀνιαρὰ γιγνώσκων, ὅτι ἀνιαρά ἐστι, 356ἡττώμενος ὑπὸ τῶν ἡδέων, δῆλον ὅτι ἀναξίων ὄντων a νικᾶν. καὶ τίς ἄλλη ἀξία ἡδονῇ πρὸς λύπην ἐστὶν

voluptates molestiis vehementiores inducit: quandoquidem si ad alium finem respicientes ipsum dolorem bonum vocaretis, quam ad quem ego (respiciens) voco, possetis ostendere, sed non poteritis. Vera narras, inquit Protagoras. Si me vicissim rogaretis, o viri, Quamobrem tandem multa de hoc loqueris et multifariam? Ignoscite mihi, responderem. primum namque haud facile demonstrari hoc potest, quid tandem sit quod vos dicitis, a voluptatibus superari: deinde demonstrationes in hoc omnes sunt. sed nunc etiam licet retractare, si quo modo potestis aliud quid dicere esse bonum quam voluptatem, et malum quam dolorem: aut an sufficit vobis vitam jucunde absque tristitia ducere? et si sufficit, neque dicere potestis aliud quid esse bonum vel malum, quod non ad hæc tendat, audite quod sequitur. aio equidem his ita se habentibus, ridiculam esse vestram illam rationem, qua nunc dicitis, hominem sæpe mala, mala esse scientem, nihilominus agere, cum possit non agere, voluptatibus ductum victumque, nec non nunc etiam hominem, quamquam bona noverit, tamen agere nolle præsenti voluptate devinctum.

XXXVII. Ridicula autem hæc esse, patebit, si non multis utamur scilicet nominibus, jucundo, tristi, bono, malo, sed postquam duo hæc esse apparuit, duobus etiam nominibus ea appellemus, primum quidem bono ac malo, deinde jucundo ac tristi. his positis ita dicamus, hominem, quamquam mala esse mala noverit, tamen ea facere. si quis autem quærat quamobrem, victum, respondebimus, a quo? quæret ille — nobis autem non amplius licet dicere a voluptate (victum): aliud enim nomen voluptatis loco suscepit bonum — illi ergo respondeamus ac dicamus victum, a quo? inquiet — a bono respondebimus per Jovem. si igitur ille, qui nos interrogaverit, contumeliosus forte vir sit, ridebit dicetque, Profecto absurdam dicitis rem, si facit quis mala, esse mala sciens, cum non oporteat facere, victus a bonis. num, dicet, bona hæc non digna sunt, quæ mala vincant, an digna? Dicemus, ut liquet, respondentes, Non digna: non enim errasset ille, quem dicimus voluptatibus superatum esse. Ad hæc ille fortasse dicet, Quamobrem bona ea imparia atque indigna sunt malis, vel mala bonis? num ob aliud quid, quam quando hæc majora sunt, illa minora, vel plura hæc, illa pauciora? Non poterimus certe causam aliam dicere nisi hanc. Addet ille, Constat igitur, superari hoc a vobis dici, loco minorum bonorum majora mala suspicere. Hæc igitur ita se habeant. mutemus nunc nomina, et dicamus de iisdem his jucundum ac triste, dicentes, homo agit — tunc dicebamus mala, dicamus nunc — tristia, cum sciat esse tristia, voluptatibus superatus, indignis nimirum quæ vincant. et quæ alia inest ad dolorem dignitas sive pre-

ἀλλ' ἢ ὑπερβολὴ ἀλλήλων καὶ ἔλλειψις; ταῦτα δ' ἐστὶ
μείζω τε καὶ σμικρότερα γιγνόμενα ἀλλήλων καὶ πλείω
καὶ ἐλάττω καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον. εἰ γάρ τις λέγοι, ὅτι
Ἀλλὰ πολὺ διαφέρει, ὦ Σώκρατες, τὸ παραχρῆμα ἡδὺ
5 τοῦ εἰς τὸν ὕστερον χρόνον καὶ ἡδέος καὶ λυπηροῦ. Μῶν
ἄλλῳ τῳ, φαίην ἂν ἔγωγε, ἢ ἡδονῇ καὶ λύπῃ; οὐ γὰρ
ἔσθ' ὅτῳ ἄλλῳ. ἀλλ' ὥσπερ ἀγαθὸς ἱστάναι ἄνθρωπος, b
συνθεὶς τὰ ἡδέα καὶ συνθεὶς τὰ λυπηρὰ καὶ τὸ ἐγγὺς
καὶ τὸ πόρρω στήσας ἐν τῷ ζυγῷ, εἰπὲ, πότερα πλείω
10 ἐστίν. ἐὰν μὲν γὰρ ἡδέα πρὸς ἡδέα ἱστῇς, τὰ μείζω
ἀεὶ καὶ πλείω ληπτέα· ἐὰν δὲ λυπηρὰ πρὸς λυπηρὰ, τὰ
ἐλάττω καὶ σμικρότερα· ἐὰν δ' ἡδέα πρὸς λυπηρὰ, ἐὰν
μὲν τὰ ἀνιαρὰ ὑπερβάλληται ὑπὸ τῶν ἡδέων, ἐάν τε τὰ
ἐγγὺς ὑπὸ τῶν πόρρω ἐάν τε τὰ πόρρω ὑπὸ τῶν ἐγγὺς,
15 ταύτην τὴν πρᾶξιν πρακτέον, ἐν ᾗ ἂν ταῦτ' ἐνῇ· ἐὰν c
δὲ τὰ ἡδέα ὑπὸ τῶν ἀνιαρῶν, οὐ πρακτέα. μή πῃ
ἄλλῃ ἔχει, φαίην ἂν, ταῦτα, ὦ ἄνθρωποι; Οἶδ' ὅτι οὐκ
ἂν ἔχοιεν ἄλλως λέγειν. Συνεδόκει κἀκείνῳ. Ὅτε
δὴ τοῦθ' οὕτως ἔχει, τόδε μοι ἀποκρίνασθε, φήσω.
20 φαίνεται ὑμῖν τῇ ὄψει ταὐτὰ μεγέθη ἐγγύθεν μὲν μείζω,
πόρρωθεν δ' ἐλάττω· ἢ οὔ; Φήσουσι. Καὶ τὰ παχέα
καὶ τὰ πολλὰ ὡσαύτως; καὶ αἱ φωναὶ (αἱ) ἴσαι ἐγγύ-
θεν μὲν μείζους, πόρρωθεν δὲ σμικρότεραι; Φαῖεν ἄν.
Εἰ οὖν ἐν τούτῳ ἡμῖν ἦν τὸ εὖ πράττειν, ἐν τῷ τὰ μὲν d
25 μεγάλα μήκη καὶ πράττειν καὶ λαμβάνειν, τὰ δὲ σμικρὰ
καὶ φεύγειν καὶ μὴ πράττειν, τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία
ἐφάνη τοῦ βίου; ἆρ' ἡ μετρητικὴ τέχνη, ἢ ἡ τοῦ φαι-
νομένου δύναμις; ἢ αὕτη μὲν ἡμᾶς ἐπλάνα καὶ ἐποίει
ἄνω τε καὶ κάτω πολλάκις μεταλαμβάνειν ταὐτὰ καὶ
30 μεταμέλειν καὶ ἐν ταῖς πράξεσι καὶ ἐν ταῖς αἱρέσεσι
τῶν μεγάλων τε καὶ σμικρῶν, ἡ δὲ μετρητικὴ ἄκυρον
μὲν ἂν ἐποίησε τοῦτο τὸ φάντασμα, δηλώσασα δὲ τἀλη- e
θὲς ἡσυχίαν ἂν ἐποίησεν ἔχειν τὴν ψυχὴν μένουσαν ἐπὶ
τῷ ἀληθεῖ καὶ ἔσωσεν ἂν τὸν βίον; Ἆρ' ἂν ὁμολογοῖεν ἄν-
35 θρωποι πρὸς ταῦθ' ἡμᾶς τὴν μετρητικὴν σώζειν ἂν
τέχνην, ἢ ἄλλην; Τὴν μετρητικὴν, ὡμολόγει. Τί δ'; εἰ
ἐν τῇ τοῦ περιττοῦ καὶ ἀρτίου αἱρέσει ἡμῖν ἦν ἡ σωτηρία
τοῦ βίου, ὁπότε τὸ πλέον ὀρθῶς ἔδει ἑλέσθαι καὶ ὁπότε τὸ
ἔλαττον, ἢ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ ἢ τὸ ἕτερον πρὸς τὸ ἕτε-
40 ρον, εἴτ' ἐγγὺς εἴτε πόρρω εἴη, τί ἂν ἔσωζεν ἡμῖν τὸν
357 βίον; ἆρ' ἂν οὐκ ἐπιστήμη; καὶ ἆρ' ἂν οὐ μετρητική a
τις, ἐπειδήπερ ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας ἐστὶν ἡ τέχνη;
ἐπειδὴ δὲ περιττοῦ τε καὶ ἀρτίου, ἆρ' ἄλλη τις ἢ
ἀριθμητική; Ὁμολογοῖεν ἂν ἡμῖν ἄνθρωποι· ἢ οὔ;
45 Ἐδόκουν ἂν καὶ τῷ Πρωταγόρᾳ ὁμολογεῖν. Εἶεν, ὦ
ἄνθρωποι. ἐπειδὴ δ' ἡδονῆς τε καὶ λύπης ἐν ὀρθῇ τῇ
αἱρέσει ἐφάνη ἡμῖν ἡ σωτηρία τοῦ βίου οὖσα, τοῦ τε
πλέονος καὶ ἐλάττονος καὶ μείζονος καὶ σμικροτέρου b
καὶ πορρωτέρω καὶ ἐγγυτέρω, ἆρα πρῶτον μὲν οὐ με-
50 τρητικὴ φαίνεται ὑπερβολῆς τε καὶ ἐνδείας οὖσα καὶ
ἰσότητος πρὸς ἀλλήλας σκέψις; Ἀλλ' ἀνάγκη. Ἐπεὶ
δὲ μετρητικὴ, ἀνάγκη δήπου τέχνη καὶ ἐπιστήμη.
Συμφήσουσιν. Ἥτις μὲν τοίνυν τέχνη καὶ ἐπιστήμη
ἐστὶν αὕτη, εἰσαῦθις σκεψόμεθα· ὅτι δ' ἐπιστήμη ἐστὶ,

tium potius voluptati, nisi mutuus excessus et defectus? hoc autem est, cum inter se aliæ aliis majores minoresve fiunt, plures item et pauciores et vehementiores remissioresque. si quis enim dixerit, At multum differt, o Socrates, voluptas præsens a futura voluptate atque molestia. Num alio quopiam, dicam equidem, quam voluptate atque molestia? haud enim alio potest. sed uti vir quispiam ponderandi gnarus, collectis hinc voluptariis, istinc tristibus, et iis quæ prope et iis quæ procul sunt, iisque trutina ponderatis, dic, utra plura sunt? si enim voluptates cum voluptatibus libres, majora semper et plura sunt eligenda; sin autem cum tristibus tristia, pauciora minoraque; sin jucunda cum tristibus, et tristia quidem a jucundis superentur, sive propiora a remotioribus sive remotiora a propinquioribus, hæc actio agenda, in qua hæc (jucunda) insunt: quodsi jucunda a tristibus superentur, minime. an aliter fortasse se res habet, dicerem, o viri? Scio equidem nihil afferre eos aliud posse. Idem et ille arbitrabatur. Cum vero ita se hoc habeat, hoc mihi respondete. apparentne oculis vestris eædem magnitudines cominus quidem majores, eminus vero minores, an non? Affirmabunt, puto. Et crassa et multa similiter? et æquales voces prope quidem majores, procul vero minores? Consentient. Si igitur in hoc bene agere, (felicitas nostra) consisteret, in magnis molibus faciendis et accipiendis, parvis autem rejiciendis et non faciendis, quænam nobis vitæ salus esset, utrum ars metiendi, an vis (sive facultas) qua aliquid apparet? aut an hæc quidem nos decepit et errore confundens sæpe coegit eadem pro aliis accipere et in actionibus et electionibus sæpius curam ac consilium mutare magnorum et parvorum, metiendi vero facultas apparens hoc abrogaret refelleretque, veritatem autem aperiens animo quietem daret veritate nixo, atque ita vitam servaret? Consentirentne homines ad hæc, an non, metiendi arte nos servari? Hac ipsa, consentiebat. Quid porro? si in paris imparisve electione salus vitæ consisteret, quando quod plus est, recte eligi oporteret et quando quod minus, vel ipsum ad se ipsum vel alterum ad alterum, sive prope, seu procul sit, quid nostram vitam servaret? nonne scientia? et nonne metiendi quædam, cum excessus atque defectus ea sit ars? cum vero paris et imparis (scientia nos servaret), an alia, quam (arithmetica) numerandi ars? Concederentne nobis hæc homines, an non? Videbatur etiam Protagoræ, eos concessuros. Esto, o homines: cum vero salutem vitæ apparuit in recta voluptatis dolorisque electione consistere, id est pluris et paucioris, majoris et minoris, propioris et remotioris delectu, nonne metiendi facultas primo excessus defectusque et æqualitatis mutuæ consideratrix habenda est? Necesse. Quoniam vero metiendi facultas necesse est, ut ars et scientia sit. Admittent. Quæ vero potissimum ars et scientia sit hæc, alias considerabimus;

τοσοῦτον ἐξαρκεῖ πρὸς τὴν ἀπόδειξιν, ἣν ἐμὲ δεῖ καὶ Πρωταγόραν ἀποδεῖξαι περὶ ὧν ἤρεσθ' ἡμᾶς. ἤρεσθε c δὲ, εἰ μέμνησθε, ἡνίχ' ἡμεῖς ἀλλήλοις ὡμολογοῦμεν ἐπιστήμης μηδὲν εἶναι κρεῖττον, ἀλλὰ τοῦτ' ἀεὶ κρα-
5 τεῖν, ὅπου ἂν ἐνῇ, καὶ ἡδονῆς καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων· ὑμεῖς δὲ δὴ ἔφατε τὴν ἡδονὴν πολλάκις κρατεῖν καὶ τοῦ εἰδότος ἀνθρώπου, ἐπειδὴ δ' ὑμῖν οὐχ ὡμολογοῦμεν, μετὰ τοῦτ' ἤρεσθ' ἡμᾶς, Ὦ Πρωταγόρα τε καὶ Σώκρατες, εἰ μή ἐστι τοῦτο τὸ πάθημα ἡδονῆς ἡττᾶσθαι,
10 ἀλλὰ τί ποτ' ἐστὶ καὶ τί ὑμεῖς αὐτό φατ' εἶναι; εἴπεθ' d ἡμῖν. Εἰ μὲν οὖν τότ' εὐθὺς ὑμῖν εἴπομεν, ὅτι ἀμαθία, κατεγελᾶτ' ἂν ἡμῶν· νῦν δ' ἐὰν ἡμῶν καταγελᾶτε, καὶ ὑμῶν αὐτῶν καταγελάσεσθε. καὶ γὰρ ὑμεῖς ὡμολογήκατ' ἐπιστήμης ἐνδείᾳ ἐξαμαρτάνειν περὶ τὴν
15 τῶν ἡδονῶν αἵρεσιν καὶ λυπῶν τοὺς ἐξαμαρτάνοντας· ταῦτα δ' ἐστὶν ἀγαθά τε καὶ κακά. καὶ οὐ μόνον ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ἧς τὸ πρόσθεν ἔτι ὡμολογήκατε [ὅτι] μετρητικῆς. ἡ δ' ἐξαμαρτανομένη πρᾶξις ἄνευ e ἐπιστήμης ἴστε που καὶ αὐτοὶ ὅτι ἀμαθίᾳ πράττεται.
20 ὥστε τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἡδονῆς ἥττω εἶναι, ἀμαθία ἡ μεγίστη· ἧς Πρωταγόρας ὅδε φησὶν ἰατρὸς εἶναι καὶ Πρόδικος καὶ Ἱππίας· ὑμεῖς δὲ διὰ τὸ οἴεσθαι ἄλλο τι ἢ ἀμαθίαν εἶναι οὔτ' αὐτοὶ οὔτε τοὺς ὑμετέρους παῖδας παρὰ τοὺς τούτων διδασκάλους τούσδε τοὺς σο-
25 φιστὰς πέμπετε, ὡς οὐ διδακτοῦ ὄντος, ἀλλὰ κηδόμενοι τοῦ ἀργυρίου καὶ οὐ διδόντες τούτοις κακῶς πράττετε καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.

XXXVIII. Ταῦτα μὲν τοῖς πολλοῖς ἀποκεκριμένοι
358 ἂν ἦμεν. ὑμᾶς δὲ δὴ μετὰ Πρωταγόρου ἐρωτῶ, ὦ a
30 Ἱππία τε καὶ Πρόδικε — κοινὸς γὰρ δὴ ἔστω ὑμῖν ὁ λόγος — πότερον δοκῶ ὑμῖν ἀληθῆ λέγειν, ἢ ψεύδεσθαι; Ὑπερφυῶς ἐδόκει ἅπασιν ἀληθῆ εἶναι τὰ εἰρημένα. Ὁμολογεῖτ' ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τὸ μὲν ἡδὺ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δ' ἀνιαρὸν κακόν. τὴν δὲ Προδίκου
35 τοῦδε διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων παραιτοῦμαι· εἴτε γὰρ ἡδὺ εἴτε τερπνὸν λέγεις εἴτε χαρτὸν, εἴθ' ὁπόθεν καὶ b ὅπως χαίρεις τὰ τοιαῦτ' ὀνομάζων, ὦ βέλτιστε Πρόδικε, τοῦτό μοι πρὸς ὃ βούλομαι ἀπόκριναι. Γελάσας οὖν ὁ Πρόδικος συνωμολόγησε, καὶ οἱ ἄλλοι. Τί δὲ δή,
40 ὦ ἄνδρες, ἔφην ἐγὼ, τὸ τοιόνδε; αἱ ἐπὶ τούτου πράξεις ἅπασαι, ἐπὶ τοῦ ἀλύπως ζῆν καὶ ἡδέως, ἆρ' οὐ καλαὶ [καὶ ὠφέλιμοι]; καὶ τὸ καλὸν ἔργον ἀγαθόν τε καὶ ὠφέλιμον; Συνεδόκει. Εἰ ἄρα, ἔφην ἐγὼ, τὸ ἡδὺ ἀγαθόν ἐστιν, οὐδεὶς οὔτ' εἰδὼς οὔτ' οἰόμενος ἄλλα
45 βελτίω εἶναι ἢ ἃ ποιεῖ καὶ δυνατὰ, ἔπειτα ποιεῖ ταῦτα, c ἐξὸν τὰ βελτίω· οὐδὲ τὸ ἥττω εἶναι αὑτοῦ ἄλλο τι τοῦτ' ἐστὶν ἢ ἀμαθία, οὐδὲ κρείττω ἑαυτοῦ ἄλλο τι ἢ σοφία. Συνεδόκει πᾶσι. Τί δὲ δή; ἀμαθίαν ἄρα τὸ τοιόνδε λέγετε, τὸ ψευδῆ ἔχειν δόξαν καὶ ἐψεῦσθαι περὶ τῶν
50 πραγμάτων τῶν πολλοῦ ἀξίων; Καὶ τοῦτο πᾶσι συνεδόκει. Ἄλλο τι οὖν, ἔφην ἐγὼ, ἐπί γε τὰ κακὰ οὐδεὶς ἑκὼν ἔρχεται, οὐδ' ἐφ' ἃ οἴεται κακὰ εἶναι, οὐδ' d ἔστι τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἐν ἀνθρώπου φύσει, ἐφ' ἃ οἴεται κακὰ εἶναι ἐθέλειν ἰέναι ἀντὶ τῶν ἀγαθῶν· ὅταν

scientiam vero esse, hoc jam sufficit ad demonstrationem, quam ego et Protagoras vestræ eramus quæstioni daturi. hæc autem, si recordamini, erat vestra quæstio : nos quidem consentiebamus, nihil scientia potentius esse, sed hoc semper, ubicumque adest, voluptati cunctisque ceteris dominari : vos autem objiciebatis, voluptatem sæpe etiam scienti homini dominari : quod cum vobis nequaquam daremus, deinde rogastis, O Protagora et Socrates, si non hoc est a voluptatibus superari, quid aliud est et quid vos illud dicitis esse? explicate nobis. Si igitur tunc vobis illico respondissemus, inscitiam esse, risissetis nos : nunc autem, si nos derideatis, etiam vos ipsos deridebitis. ipsi enim vos confessi estis, defectu scientiæ peccare in voluptatum et dolorum electione eos, qui in hac peccent : ea vero sunt bona et mala. neque (defectu) scientiæ tantum, sed etiam artis metiendi, cujus (defectu) prius etiam confessi estis (eosdem peccare). actionem autem quæ errore fiat sine scientia et vos, opinor, non latet inscitia agi. ita ut a voluptatibus superari extrema inscitia sit : cujus (velut morbi) Protagoras hic et Prodicus et Hippias medicos se profitentur : vos autem, quia aliud quid esse hoc quam inscitiam putatis, neque vos ipsos neque filios vestros hisce sophistis rerum illarum doctoribus curandos datis, quasi (virtus) doceri non possit, sed dum pecuniam anxie curatis atque his non datis privatim publiceque delinquitis.

XXXVIII. Hæc vulgo respondissemus. vos autem, o Prodice atque Hippia, una cum Protagora hoc percontor — communis enim hic sermo vobis esto — verane vobis loqui videar, an falsa? Vera admodum esse dicta omnibus videbantur. Conceditis igitur, inquam, quod jucundum est, esse bonum, quod triste, malum. distinctionem vero illam nominum, quam Prodicus injicere solet, deprecor : sive enim jucundum sive delectabile dicas sive lætum, sive quomodocumque tandem nominare id tibi libeat, optime Prodice, hoc mihi ad ea, quæ volo, respondeas. Subridens Prodicus assensus est, et pariter reliqui consenserunt. Tum ego, Quid ad hoc, o viri? actiones omnes, quæ ad jucunde et sine molestia vivendum pertinent, nonne pulchræ? et honestum opus, nonne bonum et utile? Annuerunt. Si ergo jucundum, inquam, bonum est, nemo vel sciens vel existimans alia meliora esse his quæ facit potestque, deinde tamen hæc agit, cum meliora possit : neque se inferiorem esse aliud quid est quam inscitia, neque sibi dominari aliud quid quam sapientia. Placuit omnibus. Quid vero porro? inscitiam nonne tale quiddam dicitis, quando quis falsa opinione decipitur circa res multi faciendas? Hoc quoque omnes dederunt. Nemo igitur, dicebam ego, lubens ad mala descendit vel ad illa quæ mala existimat, neque hoc, ut videtur, in naturam hominis cadit, ut ea quæ censeat mala potius quam bona persequi velit : et cum e duobus malis

τ' ἀναγκασθῇ δυοῖν κακοῖν τὸ ἕτερον αἱρεῖσθαι, οὐδεὶς τὸ μεῖζον αἱρήσεται, ἐξὸν τὸ ἔλαττον. Ἅπαντα ταῦτα συνεδόκει ἅπασιν ἡμῖν. Τί οὖν; ἔφην ἐγώ, καλεῖτέ ⟨τι⟩ δέος καὶ φόβον; καὶ ἆρ' ὅπερ ἐγώ; — πρὸς σὲ 5 λέγω, ὦ Πρόδικε — προσδοκίαν τινὰ λέγω κακοῦ τοῦτο, εἴτε φόβον εἴτε δέος καλεῖτε. Ἐδόκει Πρωταγόρᾳ μὲν καὶ Ἱππίᾳ δέος τε καὶ φόβος εἶναι τοῦτο, e Προδίκῳ δὲ δέος, φόβος δ' οὔ. Ἀλλ' οὐδέν, ἔφην ⟨ἐγώ⟩, ὦ Πρόδικε, διαφέρει· ἀλλὰ τόδε, εἰ ἀληθῆ τὰ ἔμ-10 προσθέν ἐστιν. ἆρά τις ἀνθρώπων ἐθελήσει ἐπὶ ταῦτ' ἰέναι, ἃ δέδοικεν, ἐξὸν ἐφ' ἃ μή, ἢ ἀδύνατον ἐκ τῶν ὡμολογημένων; ἃ γὰρ δέδοικεν, ὡμολόγηται ἡγεῖσθαι κακὰ εἶναι, ἃ δ' ἡγεῖται κακά, οὐδένα οὔτ' ἰέναι ἐπὶ ταῦτα οὔτε λαμβάνειν ἑκόντα. Ἐδόκει καὶ ταῦτα 359 πᾶσιν. a

XXXIX. Οὕτω δὴ τούτων ὑποκειμένων, ἦν δ' ἐγώ, ⟨ὦ⟩ Πρόδικέ τε καὶ Ἱππία, ἀπολογείσθω ἡμῖν Πρωταγόρας ὅδε, ἃ τὸ πρῶτον ἀπεκρίνατο πῶς ὀρθῶς ἔχει, μὴ ἃ τὸ πρῶτον παντάπασι· τότε μὲν γὰρ δὴ πέντ' 20 ὄντων μορίων τῆς ἀρετῆς, οὐδὲν ἔφη εἶναι τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, ἰδίαν δ' αὐτοῦ ἕκαστον ἔχειν δύναμιν· ἀλλ' οὐ ταῦτα λέγω, ἀλλ' ἃ τὸ ὕστερον εἶπε. τὸ γὰρ ὕστερον ἔφη τὰ μὲν τέτταρ' ἐπιεικῶς παραπλήσια ἀλλήλοις εἶναι, τὸ δὲ ἓν πάνυ πολὺ διαφέρειν τῶν ἄλλων, b 25 τὴν ἀνδρείαν. γνώσεσθαι δέ μ' ἔφη τεκμηρίῳ τῷδε. εὑρήσεις γάρ, ὦ Σώκρατες, ἀνθρώπους ἀνοσιωτάτους μὲν ὄντας καὶ ἀδικωτάτους καὶ ἀκολαστοτάτους καὶ ἀμαθεστάτους, ἀνδρειοτάτους δέ· ᾧ γνώσει, ὅτι πολὺ διαφέρει ἡ ἀνδρεία τῶν ἄλλων μορίων ⟨τῶν⟩ τῆς ἀρε-30 τῆς. κἀγὼ εὐθὺς τότε πάνυ ἐθαύμασα τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐπειδὴ ταῦτα μεθ' ὑμῶν διεξῆλθον. ἠρόμην δ' οὖν τοῦτον, εἰ τοὺς ἀνδρείους λέγοι θαρραλέους. ὁ δὲ καὶ ἴτας γ' ἔφη — Μέμνησαι, ἦν c δ' ἐγώ, ὦ Πρωταγόρα, ταῦτ' ἀποκρινόμενος; Ὡμολό-35 γει. Ἴθι δή, ἔφην ἐγώ, εἰπὲ ἡμῖν, ἐπὶ τίνα λέγεις ἴτας εἶναι τοὺς ἀνδρείους; ἢ ἐφ' ἅπερ οἱ δειλοί; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν ἐφ' ἕτερα. Ναί, ἦ δ' ὅς. Πότερον οἱ μὲν δειλοὶ ἐπὶ τὰ θαρραλέα ἔρχονται, οἱ δ' ἀνδρεῖοι ἐπὶ τὰ δεινά; Λέγεται δή, ὦ Σώκρατες, οὕτως ὑπὸ 40 τῶν ἀνθρώπων. Ἀληθῆ, ἔφην ἐγώ, λέγεις. ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἐρωτῶ, ἀλλὰ σὺ ἐπὶ τί φῂς ἴτας εἶναι τοὺς d ἀνδρείους; ἆρ' ἐπὶ τὰ δεινά, ἡγουμένους δεινὰ εἶναι, ἢ ἐπὶ τὰ μή; Ἀλλὰ τοῦτό γ', ἔφη, ἐν οἷς σὺ ἔλεγες τοῖς λόγοις ἀπεδείχθη ἄρτι, ὅτι ἀδύνατον. Καὶ τοῦτο, 45 ἔφην ἐγώ, ἀληθὲς λέγεις. ὥστ' εἰ τοῦτ' ὀρθῶς ἀπεδείχθη, ἐπὶ μὲν ἃ δεινὰ ἡγεῖται εἶναι οὐδεὶς ἔρχεται, ἐπειδὴ τὸ ἥττω εἶναι ἑαυτοῦ εὑρέθη ἀμαθία οὖσα. Ὡμολόγει. Ἀλλὰ μὴν ἐφ' ἅ γε θαρροῦσι πάντες αὖ ἔρχονται, καὶ δειλοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ ταύτῃ γ' ἐπὶ 50 ταὐτὰ ἔρχονται οἱ δειλοί τε καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πᾶν γε τοὐναντίον ἐστὶν ἐφ' ἃ οἵ τε δειλοὶ ἔρχονται καὶ οἱ ἀνδρεῖοι. αὐτίκ' εἰς τὸν πόλεμον οἱ μὲν ἐθέλουσιν ἰέναι, οἱ δ' οὐκ ἐθέλουσι. Πότερον, ἔφην ἐγώ, καλὸν ὂν ἰέναι, ἢ αἰσχρόν;

alterum eligere cogatur, nemo pejus eliget, dum liceat minus eligere. Hæc omnia cunctis nobis rata habenda visa sunt. Quid igitur? inquam, timorem ac terrorem aliquid vocatis? numquid quod ego? — tibi loquor, o Prodice — exspectationem quandam mali ita ego voco, sive timorem sive terrorem vocatis. Visum est Protagoræ quidem et Hippiæ timorem ac terrorem hoc esse, Prodico vero timorem quidem esse hoc, terrorem vero minime. Nihil id refert, inquam, o Prodice; sed hoc, utrum vera sint superius dicta: utrum aliquis mortalium ad illa proficisci volet, quæ metuit, dum liceat ad ea quæ minime timet, an fieri hoc nequit secundum ea quæ concessimus? nam quæ quis metuit constitit mala ab eo putari, quæ vero quis mala putat, ad hæc neque ire eum neque ea sponte accipere. Hæc quoque omnibus placuerunt.

XXXIX. His ita positis ac substratis, o Prodice, inquam, et Hippia, quæ primum respondit Protagoras jam nunc defendat quomodo recte se habeant, non ea quæ primum omnino (respondit): dixit enim sane tunc, e quinque virtutis partibus nullam esse alteram alteri similem, sed vim unamquamque suam privatam habere: sed non hæc volo, verum quod post hæc dixit. hoc enim deinde dixit, quatuor virtutis partes satis invicem similes esse, unam vero illarum, fortitudinem scilicet, a reliquis longissime differre: quod inde conjici posse dicebat. comperies enim (dicebat), o Socrates, eos esse fortissimos viros, qui tamen maxime impii et injustissimi et intemperatissimi et imperitissimi sunt: ex quo conjicies fortitudinem a reliquis virtutis partibus plurimum differre. quod ejus responsum tunc ego statim vehementer sum admiratus, multoque etiam magis, postquam vobiscum hæc tractavi. itaque ab illo sciscitatus sum, utrum fortes vocaret audaces. ille vero Imo præcipites, dicebat — Recordarisne, o Protagora, hæc te respondisse? Recordari se dicebat. Dic, obsecro, nobis, dicebam ego, ad quæ præcipites esse dicis homines fortes? an ad ea, ad quæ ignavi? Negabat. Ergo ad alia? Ita, dicebat. Utrum ignavi audenda aggrediuntur, metuenda fortes? Ita dicunt, o Socrates, homines. Vera narras, dicebam ego: verum non hoc quæro, sed tu ad quid præcipites esse dicis fortes, utrum ad periculosa? cum esse periculosa sciant, perniciosaque, an ad ea, quæ talia non sunt? Hoc saltem, dicebat, fieri non posse abs te superioribus rationibus modo est ostensum. Hoc quoque, dicebam ego, verum est quod dicis. quamobrem si hoc recte est demonstratum, quæ quidem mala perniciosaque judicat aggreditur nemo, quandoquidem convenit inter nos, inscitiam esse quod dicitur a se (i. e. a voluptatibus) superari. Consentiebat. Attamen ea omnes aggrediuntur, quæ audent, tam ignavi quam fortes, atque hac ratione eadem et ignavi et fortes aggrediuntur. Imo contraria omnino sunt, o Socrates, dicebat, ea ad quæ fortes et ignavi contendunt. exempli gratia ad bellum quidem ire hi volunt, illi vero nolunt. Ire honestumne cum sit an turpe? Honestum, dicebat. Nonne si honestum sive

Καλὸν, ἔφη. Οὐκοῦν εἴπερ καλὸν, καὶ ἀγαθὸν ὡμολογήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν; τὰς γὰρ καλὰς πράξεις ἁπάσας ἀγαθὰς ὡμολογήσαμεν. Ἀληθῆ λέγεις, καὶ ἀεὶ ἔμοιγε δοκεῖ οὕτως. Ὀρθῶς γε, ἔφην ἐγώ. ἀλλὰ 5 ποτέρους φῂς εἰς τὸν πόλεμον οὐκ ἐθέλειν ἰέναι, καλὸν a ὂν καὶ ἀγαθόν; Τοὺς δειλοὺς, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν, ἦν δ' 360 ἐγὼ, εἴπερ καλὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ ἡδύ; Ὡμολόγηται γοῦν, ἔφη. Ἆρ' οὖν γιγνώσκοντες οἱ δειλοὶ οὐκ ἐθέλουσιν ἰέναι ἐπὶ τὸ κάλλιόν τε καὶ ἄμεινον καὶ ἥδιον; 10 Ἀλλὰ καὶ τοῦτ' ἐὰν ὁμολογῶμεν, ἔφη, διαφθεροῦμεν τὰς ἔμπροσθεν ὁμολογίας. Τί δ'; ὁ ἀνδρεῖος οὐκ ἐπὶ τὸ κάλλιόν τε καὶ ἄμεινον καὶ ἥδιον ἔρχεται; Ἀνάγκη, ἔφη, ὁμολογεῖν. Οὐκοῦν ὅλως οἱ ἀνδρεῖοι οὐκ αἰσ- b χροὺς φόβους φοβοῦνται, ὅταν φοβῶνται, οὐδ' αἰσχρὰ 15 θάρρη θαρροῦσιν; Ἀληθῆ, ἔφη. Εἰ δὲ μὴ αἰσχρὰ, ἆρ' οὐ καλά; Ὡμολόγει. Εἰ δὲ καλὰ, καὶ ἀγαθά; Ναὶ, [ἔφη]. Οὐκοῦν καὶ οἱ δειλοὶ καὶ οἱ θρασεῖς καὶ οἱ μαινόμενοι τοὐναντίον αἰσχρούς τε φόβους φοβοῦνται καὶ αἰσχρὰ θάρρη θαρροῦσιν; Ὡμολόγει. Θαρροῦσι 20 δὲ τὰ αἰσχρὰ καὶ κακὰ δι' ἄλλο τι ἢ δι' ἄγνοιαν καὶ ἀμαθίαν; Οὕτως ἔχει, ἔφη. Τί οὖν; τοῦτο, δι' ὃ δει- c λοί εἰσιν οἱ δειλοὶ, δειλίαν ἢ ἀνδρείαν καλεῖς; Δειλίαν ἔγωγ', ἔφη. Δειλοὶ δ' οὐ διὰ τὴν τῶν δεινῶν ἀμαθίαν ἐφάνησαν ὄντες; Πάνυ γ', ἔφη. Διὰ ταύτην ἄρα τὴν 25 ἀμαθίαν δειλοί εἰσιν; Ὡμολόγει. Δι' ὃ δὲ δειλοί εἰσι, δειλία ὡμολογεῖτο παρὰ σοῦ; Συνέφη. Οὐκοῦν ἡ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀμαθία δειλία ἂν εἴη; Ἐπένευσεν. Ἀλλὰ μὴν, ἦν δ' ἐγὼ, ἐναντίον ἀνδρεία δειλίᾳ. d Ἔφη. Οὐκοῦν ἡ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν σοφία 30 ἐναντία τῇ τούτων ἀμαθίᾳ ἐστί; Κἀνταῦθ' ἔτι ἐπένευσεν. Ἡ δὲ τούτων ἀμαθία δειλία; Πάνυ μόγις ἐνταῦθ' ἐπένευσεν. Ἡ σοφία ἄρα τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν ἀνδρεία ἐστὶν, ἐναντία οὖσα τῇ τούτων ἀμαθίᾳ; Οὐκέτ' ἐνταῦθ' οὔτ' ἐπινεῦσαι ἠθέλησεν, ἐσίγα τε. 35 Κἀγὼ εἶπον, Τί δὴ, ὦ Πρωταγόρα, οὔτε σὺ φῂς ἃ ἐρωτῶ οὔτ' ἀπόφῃς; Αὐτὸς, ἔφη, πέρανον. Ἕν γ', ἔφην ἐγὼ, μόνον ἐρόμενος ἔτι σε, εἴ σοι ὥσπερ τὸ πρῶ- e τον ἔτι δοκοῦσιν εἶναί τινες ἄνθρωποι ἀμαθέστατοι μὲν, ἀνδρειότατοι δέ. Φιλονεικεῖν μοι, ἔφη, δοκεῖς, 40 ὦ Σώκρατες, τὸν ἐμὲ εἶναι τὸν ἀποκρινόμενον. χαριοῦμαι οὖν σοι, καὶ λέγω, ὅτι ἐκ τῶν ὡμολογημένων ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι.

XL. Οὔτοι, ἦν δ' ἐγὼ, ἄλλου ἕνεκ' ἐρωτῶ πάντα ταῦτα ἢ σκέψασθαι βουλόμενος, πῶς ποτ' ἔχει τὰ 45 περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τί ποτ' ἐστὶν αὐτὸ, ἡ ἀρετή. οἶδα 361 γὰρ ὅτι, τούτου φανεροῦ γενομένου, μάλιστ' ἂν κατά- a δηλον γένοιτο ἐκεῖνο, περὶ οὗ ἐγώ τε καὶ σὺ μακρὸν λόγον ἑκάτερος ἀπετείναμεν, ἐγὼ μὲν λέγων, ὡς οὐ διδακτὸν ἀρετὴ, σὺ δ', ὡς διδακτόν. καί μοι δοκεῖ ἡμῶν 50 ἡ ἄρτι ἔξοδος τῶν λόγων ὥσπερ ἄνθρωπος κατηγορεῖν τε καὶ καταγελᾶν, καὶ εἰ φωνὴν λάβοι, εἰπεῖν ἂν, ὅτι Ἄτοποί γ' ἐστὲ, ὦ Σώκρατές τε καὶ Πρωταγόρα. σὺ μὲν λέγων, ὅτι οὐ διδακτόν ἐστιν ἀρετὴ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, νῦν σεαυτῷ τἀναντία σπεύδεις ἐπιχειρῶν ἀπο- b

pulchrum, etiam bonum esse supra consensimus? actiones enim honestas sive pulchras omnes bonas esse convenit. Vera loqueris, et mihi quidem semper ita videtur. Recte sane, dicebam ego. verum utros dicis in prœlium ire nolle, cum pulchrum bonumque sit? Ignavos, respondit. Nonne si pulchrum et bonum, etiam est jucundum? Concessum hoc sane, dicebat. Numquid igitur scientes ignavi ad id, quod pulchrius et melius et jucundius est, proficisci nolunt? At vero si hoc quoque admittimus, dicebat, quod superius convenit, pervertemus. Quid porro? vir fortis nonne ad id, quod pulchrius et melius jucundiusque est, tendit? Necesse est, dicebat, confiteri. Omnino igitur fortes viri neque turpiter metuunt, si quando metuant, neque turpiter audent. Ita est, dicebat. Si non turpiter, an non honeste sive pulchre? Consentiebat. Si honeste, etiam bene. Utique, dicebat. Ergone et timidi et audaces et furiosi contra turpiter metuunt et turpiter audent? Ita est, dicebat. Aliam vero ob causam turpiter et male audent, nisi ob ignorantiam et inscitiam? Ob has, dicebat. Quid igitur? quo ipsi ignavi sunt, ignaviamne an fortitudinem vocas? Ignaviam equidem, dicebat. Ignavos autem nonne propter metuendorum inscitiam tales esse apparuit? Sane, inquit. Propter hanc ergo inscitiam ignavi sunt? Concedebat. Illud autem, quo ignavi sunt, ignaviam esse asseruisti. Asseruisse se dicebat. Nonne igitur metuendorum et non metuendorum inscitia ignavia erit? Annuit. Attamen, dicebam ego, contraria est fortitudo ignaviæ? Absque dubio, inquit. Ergone sapientia sive peritia metuendorum et non metuendorum eorundem inscitiæ contraria est? Et hic etiam annuit. Horum vero inscitia ignavia. Vix fere hic annuit. Sapientia igitur metuendorum et non metuendorum fortitudo est, eorundem inscitiæ contraria quæ est. Haud ulterius annuit (Protagoras), sed siluit. Tum ego, Quid taces, o Protagora? cur non aut annuis aut renuis? Solus, inquit, rem confice. (Conficiam), inquam, si unum hoc duntaxat adhuc te rogavero, utrum tibi nunc etiam, ut et supra, imperitissimi quidam esse videantur qui tamen fortissimi sint. Contendere pervicaciter, inquit, videris, o Socrates, ut ego sim qui ad hoc respondeam. ergo morem tibi geram, et dico, fieri non posse hoc mihi videri ex iis quæ supra sunt concessa.

XL. Ob nullam profecto aliam causam, inquam, hæc omnia rogo quam quod dispicere cupiam, qualia tandem sint quæ ad virtutem pertineant et quid ipsa sit virtus. scio enim hoc declarato maxime manifestum fore et illud de quo ego et tu tot jam verba consumpsimus, ego quidem virtutem doceri non posse perhibens, tu vero posse. atque mihi videtur nostræ disputationis exitus hominis instar accusare et deridere, et si uti voce posset, dicturus, Inepti estis, o Socrates et Protagora. tu quidem qui superius dicebas, o Socrates, doceri non posse virtutem, nunc tibi ipsi contraria studiose agis, dum ostendere cons-

δεῖξαι, ὡς πάντα χρήματα ἐστὶν ἐπιστήμη, καὶ ἡ
δικαιοσύνη καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία, ᾧ τρόπῳ
μάλιστ' ἂν διδακτὸν φανείη ἡ ἀρετή. εἰ μὲν γὰρ ἄλλο
τι ἦν ἡ ἐπιστήμη ἡ ἀρετή, ὥσπερ Πρωταγόρας ἐπε-
5 χείρει λέγειν, σαφῶς οὐκ ἂν ἦν διδακτόν· νῦν δ' εἰ φα-
νήσεται ἐπιστήμη ὅλον, ὡς σὺ σπεύδεις, ὦ Σώκρατες,
θαυμάσιον ἔσται μὴ διδακτὸν ὄν. Πρωταγόρας δ' αὖ
διδακτὸν τότε ὑποθέμενος, νῦν τοὐναντίον ἔοικε σπεύ-
δοντι, ὀλίγου πάντα μᾶλλον φανῆναι αὐτὸ ἢ ἐπιστήμην· c
10 καὶ οὕτως ἂν ἥκιστ' εἴη διδακτόν. — ἐγὼ οὖν, ὦ Πρω-
ταγόρα, πάντα ταῦτα καθορῶν ἄνω κάτω ταραττόμενα
δεινῶς, πᾶσαν προθυμίαν ἔχω καταφανῆ αὐτὰ γενέ-
σθαι, καὶ βουλοίμην ἂν ταῦτα διεξελθόντας ἡμᾶς ἐξελ-
θεῖν καὶ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὅ τι ἔστι, καὶ πάλιν ἐπισκέ-
15 ψασθαι περὶ αὐτοῦ, εἴτε διδακτὸν εἴτε μὴ διδακτόν, μὴ
πολλάκις ἡμᾶς ὁ Ἐπιμηθεὺς ἐκεῖνος καὶ ἐν τῇ σκέψει
σφήλῃ ἐξαπατήσας, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ διανομῇ ἠμέλη- d
σεν ἡμῶν, ὡς φῂς σύ. ἤρεσεν οὖν μοι καὶ ἐν τῷ μύθῳ
ὁ Προμηθεὺς μᾶλλον τοῦ Ἐπιμηθέως· ᾧ χρώμενος
20 ἐγὼ καὶ προμηθούμενος ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ ἐμαυτοῦ
παντὸς, πάντα ταῦτα πραγματεύομαι, καὶ εἰ σὺ ἐθέ-
λοις, ὅπερ καὶ κατ' ἀρχὰς ἔλεγον, μετὰ σοῦ ἂν ἥδιστα
ταῦτα συνδιασκοποίην. Καὶ ὁ Πρωταγόρας, Ἐγὼ μέν,
ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐπαινῶ σου τὴν προθυμίαν καὶ
25 τὴν διέξοδον τῶν λόγων. καὶ γὰρ οὔτε τἆλλ' οἶμαι κα- e
κὸς εἶναι ἄνθρωπος, φθονερός θ' ἥκιστ' ἀνθρώπων· ἐπεὶ
καὶ περὶ σοῦ πρὸς πολλοὺς δὴ εἴρηκα, ὅτι ὧν ἐντυγ-
χάνω πολὺ μάλιστ' ἄγαμαι σέ, τῶν μὲν τηλικούτων
καὶ πάνυ· καὶ λέγω γε, ὅτι οὐκ ἂν θαυμάζοιμι, εἰ τῶν
30 ἐλλογίμων γένοιο ἀνδρῶν ἐπὶ σοφίᾳ. καὶ περὶ τούτων
δ' εἰσαῦθις, ὅταν βούλῃ, διέξιμεν· νῦν δ' ὥρα ἤδη
362 καὶ ἐπ' ἄλλο τι τρέπεσθαι. Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, οὕτω a
χρὴ ποιεῖν, εἴ σοι δοκεῖ. καὶ γὰρ ἐμοὶ οἶπερ ἔφην ἰέναι
πάλαι ὥρα, ἀλλὰ Καλλίᾳ τῷ καλῷ χαριζόμενος παρέ-
35 μεινα. Ταῦτ' εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες ἀπῇμεν.

ris omnes res esse scientiam et justitiam et temperantiam et fortitudinem, qua ratione maxime virtutem doceri posse conficiatur. si enim aliud quid esset virtus quam scientia, quod Protagoras primum asserebat, plane doceri non posset: nunc autem si tota scientia esse videbitur, quod tu, o Socrates, inferre conaris, mirum erit, si per doctrinam virtus comparari non possit. Protagoras item (ineptit), qui primo quidem doceri posse virtutem voluit, nunc contra adniti videtur, ut fere quodvis aliud potius quam scientia virtus appareat: quo pacto minime omnium esset aliquid quod doceri possit. — ego igitur, o Protagora, videns hæc omnia sursum deorsumque graviter perturbari, ut in lucem veniant, vehementer incumbo et vellem his inter nos decursis digredi etiam ad virtutem, quid tandem sit, et iterum doceri possit necne dispicere, ne forte nos Epimetheus ille sic in disputatione dolose fefellerit, quemadmodum in distribuendo neglexit, ut tu dicis. Prometheus igitur etiam in fabula mihi magis quam Epimetheus placuit: quo utens ego et universæ vitæ meæ *promethumenos*, id est prospiciens, hæc omnia tracto, et si tu velles, id, quod etiam in initio dixi, libentissime de his rebus tecum considerarem. Tum Protagoras, Ego quidem, inquit, o Socrates, hanc tuam alacritatem et rationum tractationem laudo. etenim et cetera, nisi me fallit opinio, a me absunt vitia, et invidia certe omnium maxime abest: cum et de te multis dixi, te præ omnibus quos convenio meas delicias esse, præ tuis æqualibus certe prorsus: atque addo nil mirum mihi fore, si sapientia clarus evaseris. et de his alias, quando voles, edisseremus: nunc autem jam tempus est me etiam ad aliud quid conferre. Ita, inquam, agendum est, si tibi videtur; me enim etiam tempus est ire, quo jam pridem dixi; ut autem Calliæ honesto adolescenti morem gererem, perstiti. His dictis atque auditis abibamus.

ΙΠΠΙΑΣ ΕΛΑΤΤΩΝ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΕΥΔΙΚΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΙΑΣ.

363 I. ΕΥ. Σὺ δὲ δὴ τί σιγᾷς, ὦ Σώκρατες, Ἱππίου a τοσαῦτα ἐπιδειξαμένου, καὶ οὐχὶ ἢ συνεπαινεῖς τι τῶν εἰρημένων ἢ καὶ ἐλέγχεις, εἴ τί σοι μὴ καλῶς δοκεῖ εἰρηκέναι, ἄλλως τ' ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ λελείμμεθα, οἳ μάλιστ' ἂν ἀντιποιησαίμεθα μετεῖναι ἡμῖν τῆς ἐν φιλοσοφίᾳ διατριβῆς; — ΣΩ. Καὶ μὴν, ὦ Εὔδικε, ἔστι γ' ἃ ἡδέως ἂν ἀναπυθοίμην Ἱππίου ὧν νῦν δὴ ἔλεγε περὶ Ὁμήρου. καὶ γὰρ τοῦ σοῦ πατρὸς Ἀπημάντου b ἤκουον, ὅτι ἡ Ἰλιὰς κάλλιον εἴη ποίημα τῷ Ὁμήρῳ ἢ ἡ Ὀδύσσεια, τοσούτῳ δὲ κάλλιον, ὅσῳ ἀμείνων Ἀχιλλεὺς Ὀδυσσέως εἴη· ἑκάτερον γὰρ τῶν ποιημάτων τὸ μὲν εἰς Ὀδυσσέα ἔφη πεποιῆσθαι, τὸ δ' εἰς Ἀχιλλέα. περὶ ἐκείνου οὖν ἡδέως ἄν, εἰ βουλομένῳ ἐστὶν Ἱππίᾳ, ἀναπυθοίμην, ὅπως αὐτῷ δοκεῖ περὶ τοῖν ἀνδροῖν τούτοιν, πότερον ἀμείνω φησὶν εἶναι, ἐπειδὴ καὶ ἄλλα c πολλὰ καὶ παντοδαπὰ ἡμῖν ἐπιδέδεικται καὶ περὶ ποιητῶν τ' ἄλλων καὶ περὶ Ὁμήρου.

II. ΕΥ. Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι οὐ φθονήσει Ἱππίας, ἐάν τι αὐτὸν ἐρωτᾷς, ἀποκρίνεσθαι. Ἦ γάρ, ὦ Ἱππία, ἐάν τι ἐρωτᾷ σε Σωκράτης, ἀποκρινεῖ; ἢ πῶς ποιήσεις; — ΙΠ. Καὶ γὰρ ἂν δεινὰ ποιοίην, ὦ Εὔδικε, εἰ Ὀλυμπίαζε μὲν εἰς τὴν τῶν Ἑλλήνων πανήγυριν, ὅταν τὰ Ὀλύμπια ᾖ, ἀεὶ ἐπανιὼν οἴκοθεν ἐξ Ἤλιδος εἰς τὸ ἱερὸν παρέχω ἐμαυτὸν καὶ λέγοντα ὅ τι ἂν τις βούληται d ὧν ἄν μοι εἰς ἐπίδειξιν παρεσκευασμένον ᾖ, καὶ ἀποκρινόμενον τῷ βουλομένῳ ὅ τι ἄν τις ἐρωτᾷ, νῦν δὲ τὴν Σωκράτους ἐρώτησιν φύγοιμι. — ΣΩ. Μακάριόν 364 γε, ὦ Ἱππία, πάθος πέπονθας, εἰ ἑκάστης Ὀλυμ- a πιάδος οὕτως εὔελπις ὢν περὶ τῆς ψυχῆς εἰς σοφίαν ἀφικνεῖ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ θαυμάσαιμ' ἄν, εἴ τις τῶν περὶ τὸ σῶμα ἀθλητῶν οὕτως ἀφόβως τε καὶ πιστευτικῶς ἔχων τῷ σώματι ἔρχεται αὐτόσ' ἀγωνιούμενος, ὥσπερ σὺ φῂς τῇ διανοίᾳ. — ΙΠ. Εἰκότως, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τοῦτο πέπονθα. ἐξ οὗ γὰρ ἦργμαι Ὀλυμπίασιν ἀγωνίζεσθαι, οὐδενὶ πώποτε κρείττονι εἰς οὐδὲν ἐμαυτοῦ ἐνέτυχον.

III. ΣΩ. Καλόν γε λέγεις, ὦ Ἱππία, καὶ τῇ Ἠλείων πόλει τῆς σοφίας ἀνάθημα τὴν δόξαν εἶναι b τὴν σὴν καὶ τοῖς γονεῦσι τοῖς σοῖς. Ἀτὰρ τί δὴ λέγεις ἡμῖν περὶ τοῦ Ἀχιλλέως τε καὶ τοῦ Ὀδυσσέως; πότερον ἀμείνω καὶ κατὰ τί φῂς εἶναι; ἡνίκα μὲν γὰρ πολλοὶ ἔνδον ἦμεν, καὶ σὺ τὴν ἐπίδειξιν ἐποιοῦ, ἀπελείφθην σου τῶν λεγομένων· ὤκνουν γὰρ ἐπανερέσθαι, διότι ὄχλος τε πολὺς ἔνδον ἦν, καὶ μή σοι ἐμποδὼν

HIPPIAS MINOR.

DIALOGI PERSONÆ :

EUDICUS, SOCRATES, HIPPIAS.

I. Eud. Tu vero quid taces, o Socrates, cum tantum orationis specimen Hippias ediderit? cur non aut comprobas dictorum aliquid, aut redarguis, si quid minus recte dixisse tibi videtur, præsertim cum soli relicti simus, qui maxime participes esse philosophiæ conversationis cuperemus atque id nobis arrogare? — So. Sunt, o Eudice, nonnulla ex iis quæ circa Homerum modo dicebat Hippias, de quibus percunctari cupio. audivi equidem ex Apemanto patre tuo, Iliadem eo præclarius poema Homeri esse Odyssea, quo Achilles Ulysse præstantior : in Achillem namque poema unum, in Ulyssem alterum aiebat esse compositum. *de hoc* igitur sciscitari ab Hippia, si modo ei placet, affecto, utrum horum virorum præstantiorem asserat, postquam alia multa ac varia de Homero ceterisque poetis nobis venditavit

II. Eud. Nulla prorsus invidia prohibebit quin Hippias interroganti tibi respondeat. Nonne, o Hippia, si *quid* Socrates quærat, respondebis? aut quid ages? — Hip. (Respondebo) : non recte enim agerem, o Eudice, si *nunc* Socratis interrogationem fugerem, qui solitus sim semper ex patria Elide ad Olympica festa, quo Græci ad communem celebritatem undique confluunt, redire, ipsumque me ibi in templo præbere quod quis cupiat de aliquo eorum, de quibus orationem paratam habeam, cuique dicentem, et ad cujusque interrogationes respondentem. — So. *O* quam felix tibi sors contigit, o Hippia, si adeo confisus animi sapientia qualibet Olympiade ad sacrum adventas : mirarer, si quis circa corporis exercitationem athleta illuc certaturus accederet tam corpori quam tu ingenio confisus. — Hip. Merito ego sic affectus sum, o Socrates. nam ex quo cœpi in Olympicis certare, neminem reperi adhuc me aliqua in re superiorem.

III. So. Præclarum hercle, o Hippia, hanc gloriam tuam et Eleorum civitati et parentibus tuis sapientiæ donum ac monumentum esse dicis. Verum quidnam de Achille et Ulysse judicas? utrum horum præstantiorem, et qua in re perhibes? cum enim multi intus essemus, tuque disseres, quædam me verba subterfugerunt : piguit autem perquirere, tum quod turba erat intus magna, tum etiam ne orationem tuam impedirem. nunc vero cum pauciores

εἴην ἐρωτῶν τῇ ἐπιδείξει. νυνὶ δ' ἐπειδὴ ἐλάττους τ' ἐσμὲν καὶ Εὔδικος ὅδε κελεύει ἐρέσθαι, εἰπέ τε καὶ δίδαξον ἡμᾶς σαφῶς, τί ἔλεγες περὶ τούτοιν τοῖν ἀνδροῖν; πῶς διέκρινες αὐτούς; — ΙΠ. Ἀλλ' ἐγώ σοι, ὦ Σώκρατες, ἐθέλω ἔτι σαφέστερον ἢ τότε διελθεῖν ἃ λέγω καὶ περὶ τούτων καὶ ἄλλων. φημὶ γὰρ Ὅμηρον πεποιηκέναι ἄριστον μὲν ἄνδρα Ἀχιλλέα τῶν εἰς Τροίαν ἀφικομένων, σοφώτατον δὲ Νέστορα, πολυτροπώτατον δ' Ὀδυσσέα. — ΣΩ. Βαβαί, ὦ Ἱππία! ἆρ' ἄν τί μοι χαρίσαιο τοιόνδε, μή μου καταγελᾶν, ἐὰν μόγις μανθάνω τὰ λεγόμενα καὶ πολλάκις ἀνερωτῶ; ἀλλά μοι πειρῶ πρᾴως τε καὶ εὐκόλως ἀποκρίνεσθαι. — ΙΠ. Αἰσχρὸν γὰρ ἂν εἴη, ὦ Σώκρατες, εἰ ἄλλους μὲν αὐτὰ ταῦτα παιδεύω, καὶ ἀξιῶ διὰ ταῦτα χρήματα λαμβάνειν, αὐτὸς δ' ὑπὸ σοῦ ἐρωτώμενος μὴ συγγνώμην τ' ἔχοιμι καὶ πρᾴως ἀποκρινοίμην.

IV. ΣΩ. Πάνυ καλῶς λέγεις. ἐγὼ γάρ τοι, ἡνίκα μὲν ἄριστον τὸν Ἀχιλλέα ἔφησθα πεποιῆσθαι, ἐδόκουν σου μανθάνειν ὅ τι ἔλεγες, καὶ ἡνίκα τὸν Νέστορα σοφώτατον· ἐπειδὴ δὲ τὸν Ὀδυσσέα εἶπες ὅτι πεποιηκὼς εἴη ὁ ποιητὴς πολυτροπώτατον, τοῦτο δ', ὥς γε πρὸς σὲ τἀληθῆ εἰρῆσθαι, παντάπασιν οὐκ οἶδ' ὅ τι λέγεις· καί μοι εἰπέ, ἄν τι ἐνθένδε μᾶλλον μάθω· ὁ Ἀχιλλεὺς οὐ πολύτροπος τῷ Ὁμήρῳ πεποίηται; — ΙΠ. Ἥκιστά γε, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἁπλούστατος, ἐπεὶ καὶ ἐν Λιταῖς, ἡνίκα πρὸς ἀλλήλους ποιεῖ αὐτοὺς διαλεγομένους, λέγει αὐτῷ ὁ Ἀχιλλεὺς πρὸς τὸν Ὀδυσσέα,

sumus et Eudicus hic quærere jubet, liquide nobis explica, quid de his viris dixeris? quo pacto eos dijudicabas? — Hip. Volo equidem, o Socrates, etiam clarius quam tunc referre, quæ de his et de aliis sentio. Homerum assero omnium, qui ad Trojam pervenerunt, optimum virum finxisse Achillem, sapientissimum Nestorem, versutissimum Ulyssem. — So. Papæ, o Hippia! an mihi hoc gratificaberis, ne me videlicet rideas, si ad percipiendum tardior sim ac sæpius requiram? conare mihi, obsecro, leni ac pacato animo respondere. — Hip. (Conabor): turpe enim esset, o Socrates, cum alios ipsa hæc doceam, et pro his pecunias exigam, si ipse rogatus a te non veniam darem, nec pacato animo reponderem.

IV. So. Præclare admodum loqueris. ego enim, cum optimum virum Achillem fictum fuisse dicebas, sapientissimum Nestorem, putabam quod volebas me intelligere: cum vero Ulyssem versutissimum, ut verum fatear, quid hoc significare velis, prorsus nescio: atque mihi dicas, fortasse enim hinc magis percipiam: nonne Achilles ab Homero versutus inductus fuit? — Hip. Minime, o Socrates, sed simplex omnino, cum in Supplicationibus, ubi eos disceptantes inducit, ita adversus Ulyssem loquentem facit Achillem:

> Διογενὲς Λαερτιάδη, πολυμήχαν' Ὀδυσσεῦ,
> χρὴ μὲν δὴ τὸν μῦθον ἀπηλεγέως ἀποειπεῖν,
> ὥσπερ δὴ κρανέω τε καὶ ὡς τελέεσθαι δίω.
> ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλησιν,
> ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ.
> αὐτὰρ ἐγὼν ἐρέω, ὡς καὶ τετελεσμένον ἔσται.

> O Jove nate Laertiade, versute Ulysses,
> convenit intrepide dicere quæ dicenda habeo,
> uti sane animo volvo et uti eventurum puto.
> infensus mihi est ille uti Orci portæ sunt,
> qui mente alia celat, alia dicit.
> ast ego dicam, uti etiam res erit.

ἐν τούτοις δηλοῖ τοῖς ἔπεσι τὸν τρόπον ἑκατέρου τἀνδρός, ὡς ὁ μὲν Ἀχιλλεὺς εἴη ἀληθής τε καὶ ἁπλοῦς, ὁ δ' Ὀδυσσεὺς πολύτροπός τε καὶ ψευδής· ποιεῖ γὰρ τὸν Ἀχιλλέα εἰς τὸν Ὀδυσσέα λέγοντα ταῦτα τὰ ἔπη. — ΣΩ. Νῦν ἤδη, ὦ Ἱππία, κινδυνεύω μανθάνειν ὃ λέγεις· τὸν πολύτροπον ψευδῆ λέγεις, ὥς γε φαίνεται. — ΙΠ. Μάλιστ', ὦ Σώκρατες· τοιοῦτον γὰρ πεποίηκε τὸν Ὀδυσσέα Ὅμηρος πολλαχοῦ καὶ ἐν Ἰλιάδι καὶ ἐν Ὀδυσσείᾳ. — ΣΩ. Ἐδόκει ἄρα, ὡς ἔοικεν, Ὁμήρῳ ἕτερος μὲν εἶναι ἀνὴρ ἀληθής, ἕτερος δὲ ψευδής, ἀλλ' οὐχ ὁ αὐτός. — ΙΠ. Πῶς γὰρ οὐ μέλλει, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἦ καὶ σοὶ δοκεῖ αὐτῷ, ὦ Ἱππία; — ΙΠ. Πάντων μάλιστα· καὶ γὰρ ἂν δεινὸν εἴη, εἰ μή.

V. ΣΩ. Τὸν μὲν Ὅμηρον τοίνυν ἐάσωμεν, ἐπειδὴ καὶ ἀδύνατον ἐπανερέσθαι, τί ποτε νοῶν ταῦτ' ἐποίησε τὰ ἔπη· σὺ δ' ἐπειδὴ φαίνει ἀναδεχόμενος τὴν αἰτίαν, καὶ σοὶ συνδοκεῖ ταῦτα, ἅπερ φῂς Ὅμηρον λέγειν, ἀπόκριναι κοινῇ ὑπὲρ Ὁμήρου τε καὶ σαυτοῦ. — ΙΠ. Ἔσται ταῦτα. ἀλλ' ἐρώτα ἐμβραχὺ ὅ τι βούλει. — ΣΩ. Τοὺς ψευδεῖς λέγεις οἷον ἀδυνάτους τι ποιεῖν, ὥσπερ τοὺς κάμνοντας, ἢ δυνατούς τι ποιεῖν; — ΙΠ.

his in versibus morem utriusque declarat, Achillem esse veracem ac simplicem, Ulyssem versutum ac mendacem: hæc siquidem apud eum Achilles adversus Ulyssem infert. — So. Nunc jam mihi videor, o Hippia, intelligere quod dicis: versutum mendacem vocas, ut apparet. — Hip. Maxime quidem, o Socrates: talem nempe Ulyssem sæpe et in Iliade et in Odyssea fingit Homerus. — So. Ergo existimavit Homerus, ut videtur, alium quidem esse veracem virum, alium vero mendacem, non vero eundem. — Hip. Quid enim prohibet, Socrates? — So. An idem et ipse censes, Hippia? — Hip. Maxime omnium: nimis enim errarem, si aliter ipse sentirem.

V. So. Homerum quidem igitur mittamus, cum ab eo sciscitari non liceat, quæ ejus fuerit in condendis his carminibus sententia: postquam vero tu causam suscipis, tibique ea videntur quæ dicere Homerum asseris, pro Homero simul ac te ipso responde. — Hip. Fiet. interroga paucis quod iubet. — So. Mendacesne vocas illos, qui facere aliquid nequeant, ut invalidos, an eos, qui facere aliquid possint? — Hip. Eos voco, qui possint maxime

Δυνατοὺς ἔγωγε καὶ μάλα σφόδρ' ἄλλα τε πολλὰ καὶ ἐξαπατᾶν ἀνθρώπους. — ΣΩ. Δυνατοὶ μὲν δή, ὡς e ἔοικεν, εἰσὶ κατὰ τὸν σὸν λόγον καὶ πολύτροποι. ἦ γάρ; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Πολύτροποι δ' εἰσὶ καὶ ἀπατεῶ-
5 νες ὑπ' ἠλιθιότητος καὶ ἀφροσύνης, ἢ ὑπὸ πανουργίας καὶ φρονήσεώς τινος; — ΙΠ. Ὑπὸ πανουργίας πάντων μάλιστα καὶ φρονήσεως. — ΣΩ. Φρόνιμοι μὲν ἄρ' εἰσίν, ὡς ἔοικε. — ΙΠ. Ναὶ μὰ Δία, λίαν γε. — ΣΩ. Φρόνιμοι δ' ὄντες οὐκ ἐπίστανται ὅ τι ποιοῦσιν,
10 ἢ ἐπίστανται; — ΙΠ. Καὶ μάλα σφόδρ' ἐπίστανται· διὰ ταῦτα καὶ κακουργοῦσιν. — ΣΩ. Ἐπιστάμενοι δὲ ταῦτα, ἃ ἐπίστανται, πότερον ἀμαθεῖς εἰσιν ἢ σο-
366 φοί; — ΙΠ. Σοφοὶ μὲν οὖν αὐτά γε ταῦτα, ἐξαπατᾶν. a

VI. ΣΩ. Ἔχε δή· ἀναμνησθῶμεν, τί ἐστιν ὃ λέγεις.
15 τοὺς ψευδεῖς φῂς εἶναι δυνατοὺς καὶ φρονίμους καὶ ἐπιστήμονας καὶ σοφοὺς εἰς ἅπερ ψευδεῖς; — ΙΠ. Φημὶ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ἄλλους δὲ τοὺς ἀληθεῖς τε καὶ ψευδεῖς, καὶ ἐναντιωτάτους ἀλλήλοις; — ΙΠ. Λέγω ταῦτα. — ΣΩ. Φέρε δή· τῶν μὲν δυνατῶν τινες
20 καὶ σοφῶν, ὡς ἔοικεν, εἰσὶν οἱ ψευδεῖς κατὰ τὸν σὸν λόγον. — ΙΠ. Μάλιστά γε. — ΣΩ. Ὅταν δὲ λέγῃς δυνατοὺς καὶ σοφοὺς εἶναι τοὺς ψευδεῖς εἰς αὐτὰ ταῦτα, b πότερον λέγεις δυνατοὺς εἶναι ψεύδεσθαι, ἐὰν βούλωνται, ἢ ἀδυνάτους εἰς ταῦτα, ἅπερ ψεύδονται; — ΙΠ.
25 Δυνατοὺς ἔγωγε. — ΣΩ. Ὡς ἐν κεφαλαίῳ ἄρ' εἰρῆσθαι, οἱ ψευδεῖς εἰσι σοφοί τε καὶ δυνατοὶ ψεύδεσθαι. — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἀδύνατος ἄρα ψεύδεσθαι ἀνὴρ καὶ ἀμαθὴς οὐκ ἂν εἴη ψευδής. — ΙΠ. Ἔχει οὕτω. — ΣΩ. Δυνατὸς δέ γ' ἐστὶν ἕκαστος ἄρα, ὃς ἂν ποιῇ
30 τόθ' ὃ ἂν βούληται ὅταν βούληται. οὐχ ὑπὸ νόσου λέγω c ἐξειργόμενον οὐδὲ τῶν τοιούτων, ἀλλ' ὥσπερ σὺ δυνατὸς εἶ γράψαι τοὐμὸν ὄνομα, ὅταν βούλῃ, οὕτω λέγω. ἆρ' οὐχ ὃς ἂν οὕτως ἔχῃ καλεῖς σὺ δυνατόν; — ΙΠ. Ναί.

35 VII. ΣΩ. Λέγε δή μοι, ὦ Ἱππία, οὐ σὺ μέντοι ἔμπειρος εἶ λογισμῶν καὶ λογιστικῆς; — ΙΠ. Πάντων μάλιστ', ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ καί τίς σε ἔροιτο τὰ τρὶς ἑπτακόσια ὁπόσος ἐστὶν ἀριθμός, εἰ βούλοιο, πάντων τάχιστα καὶ μάλιστ' ἂν εἴποις
40 τἀληθῆ περὶ τούτου; — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἆρ' d ὅτι δυνατώτατός τ' εἶ καὶ σοφώτατος κατὰ ταῦτα; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Πότερον οὖν σοφώτατός τ' εἶ καὶ δυνατώτατος μόνον, ἢ καὶ ἄριστος ταῦτα, ἅπερ δυνατώτατός τε καὶ σοφώτατος, τὰ λογιστικά; —
45 ΙΠ. Καὶ ἄριστος δήπου, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τὰ μὲν δὴ ἀληθῆ σὺ ἂν δυνατώτατ' εἴποις περὶ τούτων. ἦ γάρ; — ΙΠ. Οἶμαι ἔγωγε. — ΣΩ. Τί δέ; τὰ ψευδῆ e περὶ τῶν αὐτῶν τούτων; καί μοι, ὥσπερ τὰ πρότερα, γενναίως καὶ μεγαλοπρεπῶς ἀπόκριναι, ὦ Ἱππία.
50 εἴ τίς σε ἔροιτο τὰ τρὶς ἑπτακόσια πόσα ἐστί, πότερον σὺ ἂν μάλιστα ψεύδοιο καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ψευδῆ λέγοις περὶ τούτων, βουλόμενος ψεύδεσθαι καὶ μηδέποτ'
367 ἀληθῆ ἀποκρίνεσθαι, ἢ ὁ ἀμαθὴς εἰς λογισμοὺς δύναιτ' a ἂν σοῦ μᾶλλον ψεύδεσθαι βουλομένου; ἢ ὁ μὲν ἀμαθὴς

quidem, cum alia multa, tum etiam decipere homines. — So. Potentes sic sunt secundum sermonem tuum et versuti. nonne? — Hip. Certe. — So. Versuti vero sunt et subdoli stoliditate quadam et imprudentia, an astutia potius atque prudentia? — Hip. Astutia maxime omnium atque prudentia. — So. Prudentes ergo sunt, ut videtur. — Hip. Per Jovem, nimis. — So. Prudentes vero cum sint, ignorantne quod faciunt, an sciunt? — Hip. Imo sciunt maxime. ob hoc etiam malefaciunt. — So. Cum ergo scientes sint harum rerum quas sciunt, utrum imperiti sive insipientes sunt, an potius sapientes? — Hip. Sapientes videlicet in ipso hoc, in decipiendo.

VI. So. Siste obsecro: repetamus quid sit quod dicis. mendaces esse ais potentes et prudentes et scientes et sapientes circa illa de quibus mendaces? — Hip. Aio. — So. Alios autem veraces esse, alios mendaces, atque hos inter se longe contrarios? — Hip. Aio et ista. — So. Ex hoc ergo sequitur, ut mendaces ex potentium sapientiumque numero sint. — Hip. Maxime. — So. Cum vero dicis potentes et sapientes esse mendaces ad ipsa hæc, utrum dicis potentes esse ad mentiendum si velint, vel impotentes ad ea quæ mentiuntur? — Hip. Potentes equidem. — So. Ut ergo summatim dicamus, mendaces sunt ad mentiendum potentes et sapientes. — Hip. Plane. — So. Ergo qui vir mentiri nequit neque scit quicquam, non erit mendax. — Hip. Sic est. — So. Potens autem est qui facit quod vult quando vult. haud morbo vel quibusdam talibus impeditus, inquam, verum quemadmodum tu meum nomen, quotiescumque vis, scribere potes, ita nunc interrogo. an non hominem sic comparatum potentem vocas? — Hip. Sane.

VII. So. Dic, o Hippia, nonne tu es computandi peritus et artis computandi? — Hip. Maxime omnium, o Socrates. — So. Si quis ergo te percontetur ter septingenta quantum compleant numerum, nonne, modo velis, omnium quam ocissime atque maxime de his vera dices? — Hip. Prorsus. — So. Numquid quod circa ista potentissimus et sapientissimus es? — Hip. Nempe. — So. Utrum igitur sapientissimus es ac potentissimus duntaxat, an etiam circa eadem optimus, circa quæ sapientia et potentia præstas, hoc est, in numeris computandis? — Hip. Et optimus sane, Socrates. — So. Vera igitur de his maxime dicere posses. nonne? — Hip. Reor equidem. — So. An et falsa circa eadem hæc? age nunc, o Hippia, ut et supra, generose magnificeque responde. si quis quærat ter septingenta quot sunt, tunc magis de his mentiere semperque secundum eadem falsa de his pronuncia[illegible], mentiri et nunquam vera proferre volens, an qui numerorum ignarus est, poterit magis mentiri quam tu, cum hoc facere velis? an contra

πολλάκις ἂν βουλόμενος ψευδῆ λέγειν τἀληθῆ ἂν εἴποι ἄκων, εἰ τύχοι, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι, σὺ δ' ὁ σοφός, εἴπερ βούλοιο ψεύδεσθαι, ἀεὶ ἂν κατὰ ταὐτὰ ψεύδοιο; — ΙΠ. Ναί, οὕτως ἔχει, ὡς σὺ λέγεις. — ΣΩ. Ὁ 5 ψευδὴς οὖν πότερον περὶ μὲν τἆλλα ψευδής ἐστιν, οὐ μέντοι περὶ ἀριθμόν; οὐδ' ἀριθμῶν ἂν ψεύσαιτο; — ΙΠ. Καὶ ναὶ μὰ Δία περὶ ἀριθμόν.

VIII. ΣΩ. Θῶμεν ἄρα καὶ τοῦτο, ὦ Ἱππία, περὶ λογισμὸν καὶ ἀριθμὸν εἶναί τιν' ἄνθρωπον ψευδῆ. — b 10 ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Τίς οὖν ἂν εἴη οὗτος; οὐχὶ δεῖ ὑπάρχειν αὐτῷ, εἴπερ μέλλει ψευδὴς ἔσεσθαι, ὡς σὺ ἄρτι ὡμολόγεις, δυνατῷ εἶναι ψεύδεσθαι; ὁ γὰρ ἀδύνατος ψεύδεσθαι, εἰ μέμνησαι, ὑπὸ σοῦ ἐλέγετο ὅτι οὐκ ἄν ποτε ψευδὴς γένοιτο. — ΙΠ. Ἀλλὰ μέμνημαι. 15 καὶ ἐλέχθη οὕτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἄρτι ἐφάνης σὺ δυνατώτατος ὢν ψεύδεσθαι περὶ λογισμῶν; — ΙΠ. Ναί, ἐλέχθη γέ τοι καὶ τοῦτο. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ δυνατώτατος εἶ ἀληθῆ λέγειν περὶ λογισμῶν; — ΙΠ. c Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς ψευδῆ καὶ ἀληθῆ 20 λέγειν περὶ λογισμῶν δυνατός, [οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ἀγαθὸς περὶ τούτων] ὁ λογιστικός. — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Τίς οὖν ψευδὴς περὶ λογισμῶν γίγνεται, ὦ Ἱππία, ἄλλος ἢ ὁ ἀγαθός; οὗτος γὰρ καὶ δυνατός, οὗτος δὲ καὶ ἀληθής. — ΙΠ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν, ὅτι ὁ 25 αὐτὸς ψευδής τε καὶ ἀληθὴς περὶ τούτων, καὶ οὐδὲν ἀμείνων ὁ ἀληθὴς τοῦ ψευδοῦς· ὁ αὐτὸς γὰρ δήπου ἐστὶ d καὶ οὐκ ἐναντιώτατα ἔχει, ὥσπερ σὺ ᾤου ἄρτι. — ΙΠ. Οὐ φαίνεται ἐνταῦθά γε. — ΣΩ. Βούλει οὖν σκεψώμεθα καὶ ἄλλοθι; — ΙΠ. Εἰ ἄλλως γε σὺ βούλει.

30 IX. ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ γεωμετρίας ἔμπειρος εἶ; — ΙΠ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί οὖν; οὐ καὶ ἐν γεωμετρίᾳ οὕτως ἔχει; ὁ αὐτὸς δυνατώτατος ψεύδεσθαι καὶ ἀληθῆ λέγειν περὶ τῶν διαγραμμάτων, ὁ γεωμετρικός; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Περὶ ταῦτ' οὖν ἀγαθὸς ἄλλος τις ἢ 35 οὗτος; — ΙΠ. Οὐκ ἄλλος. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ ἀγαθὸς e καὶ σοφὸς γεωμέτρης δυνατώτατός γ' ἀμφότερα; καὶ εἴπερ τις ἄλλος ψευδὴς περὶ διαγράμματα, οὗτος ἂν εἴη, ὁ ἀγαθός; οὗτος γὰρ δυνατός, ὁ δὲ κακὸς ἀδύνατος ἦν ψεύδεσθαι· ὥστ' οὐκ ἂν γένοιτο ψευδὴς ὁ μὴ 40 δυνάμενος ψεύδεσθαι, ὡς ὡμολόγηται. — ΙΠ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Ἔτι τοίνυν καὶ τὸν τρίτον ἐπισκεψώμεθα, τὸν ἀστρονόμον· ἧς αὖ σὺ τέχνης ἔτι μᾶλλον 368 ἐπιστήμων οἴει εἶναι ἢ τῶν ἔμπροσθεν. ἢ γάρ, ὦ a Ἱππία; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἐν ἀστρο- 45 νομίᾳ ταὐτὰ ταῦτ' ἐστίν. — ΙΠ. Εἰκός γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Καὶ ἐν ἀστρονομίᾳ ἄρ', εἴπερ τις καὶ ἄλλος ψευδής, ὁ ἀγαθὸς ἀστρονόμος ψευδὴς ἔσται, ὁ δυνατὸς ψεύδεσθαι. οὐ γὰρ ὅ γ' ἀδύνατος· ἀμαθὴς γάρ. — ΙΠ. Φαίνεται οὕτως. — ΣΩ. Ὁ αὐτὸς ἄρα 50 καὶ ἐν ἀστρονομίᾳ ἀληθής τε καὶ ψευδὴς ἔσται. — ΙΠ. Ἔοικεν.

X. ΣΩ. Ἴθι δή, ὦ Ἱππία, ἀνέδην οὑτωσὶ ἐπίσκεψαι κατὰ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, εἴ πού ἐστιν ἄλλως b ἔχον ἢ οὕτως. πάντως δὲ πλείστας τέχνας πάντων

potius ignorans sæpe dum volet falsa proferre, vera forte præter sententiam proferet, quia rem ipsam ignoret, tu vero qui sapiens sis, semper, dum mentiri voles, de iisdem mentieris? — Hip. Est ut dicis. — So. Mendax igitur utrum circa reliqua quidem mendax est, non tamen circa numeros? neque numerans mentietur? — Hip. Imo et circa numeros.

VIII. So. Ponamus igitur hoc, o Hippia, circa computationem ac numerum aliquem esse mendacem. — Hip. Certe. — So. Quis hic erit? nonne necesse est ut mentiri possit, ut ipse dicebas, si mendax futurus est? nam a te dictum est, si recordaris, eum, qui mentiri non possit, nunquam fore mendacem. — Hip. Recordor equidem. atque ita dictum. — So. Nonne paulo ante constitit te esse ad mentiendum in computandis numeris potentissimum? — Hip. Ita dictum fuit et istud. — So. Num et quam maxime es ad vera proferenda de numeris potens? — Hip. Valde. — So. Idem ergo potest maxime in computando vera loqui atque mentiri, computator videlicet. — Hip. Sic omnino. — So. Quis igitur alius, o Hippia, in computando fit mendax, nisi qui ad hoc bonus? hic enim potens, hic et verax. — Hip. Apparet. — So. Cernis eundem veracem esse in his ac mendacem, et nihilo meliorem mendace veracem esse : iidem namque sunt neque maxime contrarii, ut tu nuper existimabas. — Hip. Haud certe in his apparet. — So. Visne in aliis quoque consideremus? — Hip. Ut lubet.

IX. So. Nonne es et geometriæ peritus? — Hip. Sum. - So. An non idem in geometria contingit? idem falsa quam maxime de figuris pronunciare potest, qui et vera, geometricus? — Hip. Profecto. — So. An igitur alius ad hæc præter hunc bonus? — Hip. Non alius. — So. Nonne bonus ac sapiens geometra utraque maxime potest? et si quis alius in figuris mendax, is maxime erit, videlicet bonus? hic enim potens, malus autem ad mentiendum impotens : ita ut non fiat mendax qui non possit mentiri, ut est concessum. — Hip. Est ita. — So. Tertio insuper inspiciamus astronomum : quam artem magis etiam quam superiores soles profiteri. sicne est, o Hippia? — Hip. Sic certe. — So. An non eadem in astronomia contingunt? — Hip. Consentaneum est, o Socrates. — So. Quare et in astronomia, si quis alius mendax, is erit maxime, qui est bonus astronomus et mentiri summopere potest. non certe qui non potest : is enim inscius est. — Hip. Sic apparet. — So. Idem ergo et in astronomia verax erit et mendax. — Hip. Videtur.

X. So. Age, o Hippia, passim ita per omnes scientias cogita, num ita sit, an aliter. nam ante alios omnes plurimis artibus es ornatus, quemadmodum ego te quandoque

σοφώτατος ἀνθρώπων, ὡς ἐγώ ποτέ σου ἤκουον μεγαλαυχουμένου, πολλὴν σοφίαν καὶ ζηλωτὴν σαυτοῦ διεξιόντος ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ ταῖς τραπέζαις. ἔφησθα δ' ἀφικέσθαι ποτ' εἰς Ὀλυμπίαν ἃ εἶχες περὶ τὸ σῶμα
5 ἅπαντα σαυτοῦ ἔργα ἔχων· πρῶτον μὲν δακτύλιον — ἐντεῦθεν γὰρ ἤρχου — ὃν εἶχες σαυτοῦ ἔχειν ἔργον ὡς ἐπιστάμενος δακτυλίους γλύφειν, καὶ ἄλλην σφραγῖδα c σὸν ἔργον, καὶ στλεγγίδα καὶ λήκυθον, ἃ αὐτὸς εἰργάσω· ἔπειτα [τὰ] ὑποδήματα ἃ εἶχες ἔφησθ' αὐτὸς
10 σκυτοτομῆσαι, καὶ τὸ ἱμάτιον ὑφῆναι καὶ τὸν χιτωνίσκον· καὶ ὅ γε πᾶσιν ἔδοξεν ἀτοπώτατον καὶ σοφίας πλείστης ἐπίδειγμα, ἐπειδὴ τὴν ζώνην ἔφησθα τοῦ χιτωνίσκου, ἣν εἶχες, εἶναι μὲν οἷαι αἱ Περσικαὶ τῶν πολυτελῶν, ταύτην δ' αὐτὸς πλέξαι· πρὸς δὲ τούτοις
15 ποιήματα ἔχων ἐλθεῖν, καὶ ἔπη καὶ τραγῳδίας καὶ διθυράμβους, καὶ καταλογάδην πολλοὺς λόγους καὶ d παντοδαποὺς συγκειμένους· καὶ περὶ τῶν τεχνῶν δὴ ὧν ἄρτι ἐγὼ ἔλεγον ἐπιστήμων ἀφικέσθαι διαφερόντως τῶν ἄλλων, καὶ περὶ ῥυθμῶν καὶ ἁρμονιῶν καὶ γραμ-
20 μάτων ὀρθότητος, καὶ ἄλλ' ἔτι πρὸς τούτοις πάνυ πολλά, ὡς ἐγὼ δοκῶ μνημονεύειν. καίτοι τό γε μνημονικὸν ἐπελαθόμην σου, ὡς ἔοικε, τέχνημα, ἐν ᾧ σὺ οἴει λαμπρότατος εἶναι· οἶμαι δὲ καὶ ἄλλα πάμπολλα ἐπιλελῆσθαι. ἀλλ' ὅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ εἰς τὰς σαυ- e
25 τοῦ τέχνας βλέψας — ἱκαναὶ δέ — καὶ εἰς τὰς τῶν ἄλλων εἰπέ μοι, ἐάν που εὕρῃς ἐκ τῶν ὡμολογημένων ἐμοί τε καὶ σοί, ὅπου ἐστὶν ὁ μὲν ἀληθής, ὁ δὲ ψευδής χωρὶς καὶ οὐχ ὁ αὐτός. ἐν ᾗτινι βούλει σοφίᾳ τοῦτο
369 σκέψαι ἢ πανουργίᾳ ἢ ὁτιοῦν χαίρεις ὀνομάζων. ἀλλ' a
30 οὐχ εὑρήσεις, ὦ ἑταῖρε· οὐ γάρ ἐστιν· ἐπεὶ σὺ εἰπέ.

XI. ΙΠ. Ἀλλ' οὐκ ἔχω, ὦ Σώκρατες, νῦν γ' οὕτως. — ΣΩ. Οὐδέ γ' ἕξεις, ὡς ἐγᾦμαι. εἰ δ' ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, μέμνησαι ὃ ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τοῦ λόγου, ὦ Ἱππία. — ΙΠ. Οὐ πάνυ τι ἐννοῶ, ὦ Σώκρατες, ὃ
35 λέγεις. — ΣΩ. Νυνὶ γὰρ ἴσως οὐ χρῇ τῷ μνημονικῷ τεχνήματι· δῆλον γάρ, ὅτι οὐκ οἴει δεῖν. ἀλλ' ἐγώ σε ὑπομνήσω. οἶσθ' ὅτι τὸν μὲν Ἀχιλλέα ἔφησθ' ἀληθῆ εἶναι, τὸν δ' Ὀδυσσέα ψευδῆ [καὶ πολύτροπον]; — b ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Νῦν οὖν αἰσθάνει, ὅτι ἀναπέφανται
40 ὁ αὐτὸς ὢν ψευδής τε καὶ ἀληθής; ὥστ' εἰ ψευδὴς ὁ Ὀδυσσεὺς ἦν, καὶ ἀληθὴς γίγνεται, καὶ εἰ ἀληθὴς ὁ Ἀχιλλεύς, καὶ ψευδής, καὶ οὐ διάφοροι ἀλλήλων οἱ ἄνδρες οὐδ' ἐναντίοι, ἀλλ' ὅμοιοι. — ΙΠ. Ὦ Σώκρατες, ἀεὶ σύ τινας τοιούτους πλέκεις λόγους, καὶ ἀπο-
45 λαμβάνων ὃ ἂν ᾖ δυσχερέστατον τοῦ λόγου, τούτου ἔχει κατὰ σμικρὸν ἐφαπτόμενος, καὶ οὐχ ὅλῳ ἀγωνίζει c τῷ πράγματι, περὶ ὅτου ἂν ὁ λόγος ᾖ· ἐπεὶ καὶ νῦν, ἐὰν βούλῃ, ἐπὶ πολλῶν τεκμηρίων ἀποδείξω σοι ἱκανῷ λόγῳ Ὅμηρον Ἀχιλλέα πεποιηκέναι ἀμείνω Ὀδυσσέως
50 καὶ ἀψευδῆ, τὸν δὲ δολερόν τε καὶ πολλὰ ψευδόμενον καὶ χείρω Ἀχιλλέως. εἰ δὲ βούλει, σὺ αὖ ἀντιπαράβαλε λόγον παρὰ λόγον, ὡς ὁ ἕτερος ἀμείνων ἐστί· καὶ μᾶλλον εἴσονται οὗτοι, ὁπότερος ἄμεινον λέγει.

XII. ΣΩ. Ὦ Ἱππία, ἐγώ τοι οὐκ ἀμφισβητῶ μὴ d

jactantem audivi, cum sapientiam multam exoptandamque tuam in foro ad mensas enarrares. dicebas enim te quondam Olympiam venisse omnia quæ habebas corporis ornamenta propriis manibus confecta habentem: primo quidem annulum quem habebas — hinc enim cœpisti — tuum esse opus, quasi esses sculpendi peritus, quin etiam sigillum quoddam tuum opus, et strigilem et vasculum unguentarium similiter opus tuum, deinde calceamenta, quæ habebas, dicebas te ipsum confecisse, et pallium et interulam contexuisse: quodque admodum mirabile omnibus visum est et singularis sapientiæ indicium, hoc est, cum cingulum interulæ diceres Persicis pretiosis simile esse et hoc ipsum texuisse: item quædam poemata habentem te venisse, epicos versus, tragœdias, dithyrambos, et orationes plurimas variasque compositas: præterea te illas artes quas in superioribus commemorabam, ante alios tenentem venisse, et in rhythmis harmoniisque et recta ratione literarum ac in aliis generis hujus permultis, si recte recordor, excellentem. at vero prætermiseram tuæ memoriæ artificium, quo pollere mirum in modum tibi videris. forte vero et alia permulta sum oblitus. verum quod dixi, et in tuas — quæ multæ satis sunt — et in reliquorum artes respiciens dic age, si forte inveneris ex his quæ inter nos concessa fuerunt, in qua a mendace verax sit diversus neque idem exsistat: in qualibet sapientia calliditateve, vel quomodocumque appellare id juvat, hoc considera. sed non, o amice, invenies: non enim est: quod si tamen tibi videtur, dicas.

XI. Hip. Haud statim sic invenio, o Socrates. — So. Neque invenies, ut ego arbitror. si autem vera loquor, recordare, Hippia, quid ex superioribus sequatur. — Hip. Non satis adverto quod dicis, o Socrates. — So. Nunc forte non uteris memoriæ artificio: patet enim quod non putas oportere. sed ego tibi in memoriam reducam. scisne dixisse te Achillem virum fuisse veridicum, Ulyssem vero mendacem? — Hip. Utique. — So. Nunc igitur sentis eundem esse apparuisse veracem ac mendacem? itaque, si mendax Ulysses, est et verax; et si veridicus Achilles, est et mendax, neque differentes hi viri invicem neque contrarii, sed similes exstiterunt. — Hip. Semper tu quidem, Socrates, captiunculas tales contexis, et sejungens quod in sermone molestissimum est, ad hoc instas, per minutas partes reprehendens, neque adversus totam rem, de qua est sermo, contendis. namque si velis, et nunc multis argumentis sufficienti ratione ostendam tibi Homerum Ulysse meliorem Achillem veracemque finxisse, Ulyssem vero subdolum et in pluribus mentientem atque Achille deteriorem. si autem tibi placet, vicissim oppone orationem orationi, qua ostendas alterum meliorem esse: atque ita præsentes hi magis intelligent, uter nostrûm rectius dicat.

XII. So. Haud istud dubito vel contendo, Hippia, quo-

οὐχὶ σὲ εἶναι σοφώτερον ἢ ἐμέ· ἀλλ' ἀεὶ εἴωθα, ἐπειδάν τις λέγῃ τι, προσέχειν τὸν νοῦν ἄλλως τε κἀπειδάν μοι δοκῇ σοφὸς εἶναι ὁ λέγων· καὶ ἐπιθυμῶν μαθεῖν ὅ τι λέγει διαπυνθάνομαι καὶ ἐπανασκοπῶ καὶ συμβιβάζω τὰ λεγόμενα, ἵνα μάθω· ἐὰν δὲ φαῦλος δοκῇ μοι εἶναι ὁ λέγων, οὔτ' ἐπανερωτῶ, οὔτε μοι μέλει ὧν λέγει. καὶ γνώσει τούτῳ, οὓς ἂν ἐγὼ ἡγῶμαι σοφοὺς εἶναι· εὑρήσεις γάρ με λιπαρῆ ὄντα περὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τούτου καὶ πυνθανόμενον παρ' αὐτοῦ, ἵνα μαθών τι ὠφεληθῶ. ἐπεὶ καὶ νῦν ἐννενόηκα σοῦ λέγοντος, ὅτι ἐν τοῖς ἔπεσιν, οἷς σὺ ἄρτι ἔλεγες ἐνδεικνύμενος τὸν Ἀχιλλέα εἰς τὸν Ὀδυσσέα λέγειν ὡς ἀλαζόνα ὄντα, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι, εἰ σὺ ἀληθῆ λέγεις, ὅτι ὁ μὲν Ὀδυσσεὺς οὐδαμοῦ φαίνεται ψευσάμενος, ὁ πολύτροπος, ὁ δ' Ἀχιλλεὺς πολύτροπός τις φαίνεται κατὰ τὸν σὸν λόγον· ψεύδεται γοῦν. προειπὼν γὰρ ταῦτα τὰ ἔπη, ἅπερ καὶ σὺ εἶπες ἄρτι,

> ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλησιν,
> ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ,

ὀλίγον ὕστερον λέγει, ὡς οὔτ' ἂν ἀναπεισθείη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως τε καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος οὔτε μενοίη τὸ παράπαν ἐν τῇ Τροίᾳ, ἀλλ'

> αὔριον ἱρὰ Διὶ ῥέξας (φησὶ) καὶ πᾶσι θεοῖσι,
> νηήσας εὖ νῆας, ἐπὴν ἅλαδε προερύσσω,
> ὄψεαι, αἴ κ' ἐθέλησθα καὶ αἴ κέν τοι τὰ μεμήλῃ,
> ἦρι μάλ' Ἑλλήσποντον ἐπ' ἰχθυόεντα πλεούσας
> νῆας ἐμάς, ἐν δ' ἄνδρας ἐρεσσέμεναι μεμαῶτας.
> εἰ δέ κεν εὐπλοίην δώῃ κλυτὸς Ἐννοσίγαιος,
> ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

ἔτι δὲ πρότερον τούτων πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα λοιδορούμενος εἶπε,

> νῦν δ' εἶμι Φθίηνδ', ἐπειὴ πολὺ λώϊόν ἐστιν
> οἴκαδ' ἴμεν σὺν νηυσὶ κορωνίσιν. οὐδέ σ' ὀΐω
> ἐνθάδ', ἄτιμος ἐὼν, ἄφενος καὶ πλοῦτον ἀφύξειν.

ταῦτ' εἰπὼν τοτὲ μὲν ἐναντίον τῆς στρατιᾶς ἁπάσης, τοτὲ δὲ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ ἑταίρους, οὐδαμοῦ φαίνεται οὔτε παρεσκευασμένος οὔτ' ἐπιχειρήσας καθέλκειν τὰς ναῦς ὡς ἀποπλευσούμενος οἴκαδε, ἀλλὰ πάνυ γενναίως ὀλιγωρῶν τοῦ τἀληθῆ λέγειν. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἱππία, καὶ ἐξ ἀρχῆς σε ἠρόμην, ἀπορῶν ὁπότερος τούτοιν τοῖν ἀνδροῖν ἀμείνων πεποίηται τῷ ποιητῇ, καὶ ἡγούμενος ἀμφοτέρω ἀρίστω εἶναι καὶ δύσκριτον ὁπότερος ἀμείνων εἴη καὶ περὶ ψεύδους καὶ ἀληθείας καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς· ἀμφοτέρω γὰρ καὶ κατὰ τοῦτο παραπλησίω ἐστόν.

XIII. ΙΠ. Οὐ γὰρ καλῶς σκοπεῖς, ὦ Σώκρατες. ἃ μὲν γὰρ ὁ Ἀχιλλεὺς ψεύδεται, οὐκ ἐξ ἐπιβουλῆς φαίνεται ψευδόμενος, ἀλλ' ἄκων, διὰ τὴν συμφορὰν τὴν τοῦ στρατοπέδου ἀναγκασθεὶς καταμεῖναι καὶ βοηθῆσαι· ἃ δ' ὁ Ὀδυσσεύς, ἑκών τε καὶ ἐξ ἐπιβουλῆς. — ΣΩ. Ἐξαπατᾷς με, ὦ φίλτατε Ἱππία, καὶ αὐτὸς τὸν Ὀδυσσέα μιμεῖ. — ΙΠ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες. λέγεις δὲ δὴ τί καὶ πρὸς τί; — ΣΩ. Ὅτι οὐκ ἐξ ἐπιβουλῆς φῂς τὸν Ἀχιλλέα ψεύδεσθαι, ὃς ἦν οὕτω γόης

minus me sapientior sis : verum consuevi semper, cum aliquis de re aliqua disputat, diligenter attendere, præsertim quando qui loquitur sapiens esse mihi videtur : et avidus intelligendi quod dicit percontor, expendo atque confero dicta, ut discam atque intelligam : sin autem dicens pravus mihi esse videtur, neque requiro ab eo quidquam, neque quæ dicat curo. atque sic comprehendes, quos æstimem sapientes : cernes enim me verba illius accuratissime auscultantem sciscitantemque ab illo, ut aliquid discendo proficiam. et nunc quidem cum diceres, animadvertebam in versibus modo a te laudatis, Achillem ut ostenderes adversus Ulyssem ut jactabundum mirum mihi videri, si tu vera dicas, quod Ulysses, versutus ille, mendacii nullius redargui potest, Achilles autem versutus et varius secundum sermonem tuum esse videtur : mentitur enim. nam cum eos pronunciasset versus, quos tu modo recensuisti,

> infensus mihi est ille uti Orci portæ,
> qui alia celat mente, alia dicit,

paulo post addit, quod neque ab Ulysse neque ab Agamemnone persuadebitur, neque omnino ad Trojam manebit, sed

> cras (inquit) Jovi omnibusque diis ubi sacra pararo
> et collegero bene naves, quando eas in mare deducam,
> videbis, si velis et hæc tibi cordi sint,
> prima luce in Hellesponto piscibus abundanti navigantes
> meas naves et in iis viros remigare cupientes.
> et si Neptunus felicem navigationem dederit,
> tertio die Phthiam frugiferam veniam.

et etiam prius ante hæc adversus Agamemnonem jurgans ait,

> nunc petam Phthiam : cum multo melius sit
> domum ire cum navibus inflexis. neque te puto,
> hic, inglorius cum degam, opibus et divitiis a me repletum [iri.

hæc fatus tum coram omni exercitu tum ad ejus amicos nusquam apparet se ad opus accinxisse neque naves deducere, ut domum reversurus, imo parum admodum curare, ut vera loquatur. equidem igitur, o Hippia, ab initio te rogavi, cum ambigerem uter horum apud poetam præstantior habeatur, putaremque utrumque virum optimum esse et difficile cognitu uter horum excellat magis mendacio et veritate et reliqua virtute : ambo enim etiam in hoc consimiles sunt.

XIII. Hip. Haud recte enim consideras, o Socrates. nam quæ mentitur Achilles, non ex insidiis, sed invitum eum mentiri apparet, propter exercitus casum coactum permanere ac succurrere : Ulysses autem sponte atque ex insidiis. — So. Decipis me, carissime Hippia, ipseque imitaris Ulyssem. — Hip. Minime omnium, o Socrates. quidnam vero dicis et qua ratione? — So. Quod Achillem ais non ex insidiis mentiri, qui usque adeo præstigiator erat

καὶ ἐπίβουλος πρὸς τῇ ἀλαζονείᾳ, ὡς πεποίηκεν Ὅμηρος, ὥστε καὶ τοῦ Ὀδυσσέως τοσοῦτον φαίνεται φρονεῖν πλέον πρὸς τὸ ῥᾳδίως λανθάνειν αὐτὸν ἀλαζονευόμενος, ὥστ' ἐναντίον αὐτοῦ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐτόλμα ἐναντία λέγειν καὶ ἐλάνθανε τὸν Ὀδυσσέα· οὐδὲν γοῦν φαίνεται εἰπὼν πρὸς αὐτὸν ὡς αἰσθανόμενος αὐτοῦ ψευδομένου ὁ Ὀδυσσεύς. — ΙΠ. Ποῖα δὴ ταῦτα λέγεις, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐκ οἶσθ' ὅτι λέγων ὕστερόν πως πρὸς τὸν Ὀδυσσέα ἔφη ἅμα τῇ ἠοῖ ἀποπλευσεῖσθαι, πρὸς τὸν Αἴαντα δ' οὐκ αὖ φησιν ἀποπλευσεῖσθαι, ἀλλ' ἄλλα λέγει; — ΙΠ. Ποῦ δή; — ΣΩ. Ἐν οἷς λέγει

οὐ γὰρ πρὶν πολέμοιο μεδήσομαι αἱματόεντος,
πρίν γ' υἱὸν Πριάμοιο δαΐφρονος, Ἕκτορα δῖον,
Μυρμιδόνων ἐπί τε κλισίας καὶ νῆας ἱκέσθαι
κτείνοντ' Ἀργείους, κατά τε φλέξαι πυρὶ νῆας.
ἀμφὶ δέ μιν τῇ 'μῇ κλισίῃ καὶ νηὶ μελαίνῃ
Ἕκτορα καὶ μεμαῶτα μάχης σχήσεσθαι ὀίω.

σὺ δὴ οὖν, ὦ Ἱππία, πότερον οὕτως ἐπιλήσμονα οἴει εἶναι τὸν τῆς Θέτιδός τε καὶ ὑπὸ τοῦ σοφωτάτου Χείρωνος πεπαιδευμένον, ὥστ' ὀλίγον πρότερον λοιδοροῦντα τοὺς ἀλαζόνας τῇ ἐσχάτῃ λοιδορίᾳ αὐτὸν παραχρῆμα πρὸς μὲν τὸν Ὀδυσσέα φάναι ἀποπλευσεῖσθαι, πρὸς δὲ τὸν Αἴαντα μενεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐπιβουλεύοντά τε καὶ ἡγούμενον ἀρχαῖον εἶναι τὸν Ὀδυσσέα, καὶ αὐτοῦ αὐτῷ τούτῳ τῷ τεχνάζειν τε καὶ ψεύδεσθαι περιέσεσθαι;

XIV. ΙΠ. Οὔκουν ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ταῦθ' ὑπ' εὐηθείας ἀναπεισθεὶς πρὸς τὸν Αἴαντα ἄλλα εἶπεν ἢ πρὸς τὸν Ὀδυσσέα. ὁ δ' Ὀδυσσεὺς ἅ τ' ἀληθῆ λέγει, ἐπιβουλεύσας ἀεὶ λέγει, καὶ ὅσα ψεύδεται, ὡσαύτως. — ΣΩ. Ἀμείνων ἄρ' ἐστὶν, ὡς ἔοικεν, ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀχιλλέως. — ΙΠ. Ἥκιστά γε δήπου, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τί δέ; οὐκ ἄρτι ἐφάνησαν οἱ ἑκόντες ψευδόμενοι βελτίους ἢ οἱ ἄκοντες; — ΙΠ. Καὶ πῶς ἄν, ὦ Σώκρατες, οἱ ἑκόντες ἀδικοῦντες καὶ ἑκόντες 372 ἐπιβουλεύσαντες καὶ κακὰ ἐργασάμενοι βελτίους ἂν εἶεν τῶν ἀκόντων; οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ ἢ ψεύσηται ἢ ἄλλο τι κακὸν ποιήσῃ· καὶ οἱ νόμοι δήπου πολὺ χαλεπώτεροί εἰσι τοῖς ἑκοῦσι κακὰ ἐργαζομένοις καὶ ψευδομένοις ἢ τοῖς ἄκουσιν.

XV. ΣΩ. Ὁρᾷς, ὦ Ἱππία, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, λέγων ὡς λιπαρής εἰμι πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τῶν σοφῶν· καὶ κινδυνεύω ἓν μόνον ἔχειν τοῦτ' ἀγαθὸν, τἄλλ' ἔχων πάνυ φαῦλα. τῶν μὲν γὰρ πραγμάτων ᾗ ἔχει ἐσφάλμαι, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπῃ ἐστί. τεκμήριον δέ μοι τούτου ἱκανὸν, ὅτι ἐπειδὰν συγγένωμαί τῳ ὑμῶν τῶν εὐδοκιμούντων ἐπὶ σοφίᾳ καὶ οἷς οἱ Ἕλληνες πάντες μάρτυρές εἰσι τῆς σοφίας, φαίνομαι οὐδὲν εἰδώς· οὐδὲν γάρ μοι δοκεῖ τῶν αὐτῶν καὶ ὑμῖν, ὡς ἔπος εἰπεῖν. καίτοι τί μεῖζον ἀμαθίας τεκμήριον ἢ ἐπειδάν τις σοφοῖς ἀνδράσι διαφέρηται; ἓν δὲ τοῦτο θαυμάσιον ἔχω ἀγαθὸν, ὅ με σώζει· οὐ γὰρ αἰσχύνομαι μανθάνων, ἀλλὰ πυνθάνομαι, καὶ ἐρωτῶ, καὶ χάριν πολλὴν ἔχω τῷ

atque insidiator præter ipsam jactantiam, ut tanto esset Ulysse callidior, ut ipsi jactantiam facile absconderet suam, dum coram eo contraria sibi ipsi loqui auderet Ulyssemque falleret : quocirca adversus eum nihil inferre videtur Ulysses, utpote qui mendacia illius non advertit. — Hip. Quænam ista dicis, o Socrates? — So. Nescisne eum postea Ulyssi dicere prima luce se discessurum, Ajaci vero contra minime se abnavigaturum, sed alia? — Hip. Ubinam? — So. In his :

nulla prius belli me cura tenebit cruenti,
quam Priamidæ natus, divus Hector,
ad Myrmidonum tentoria et naves venerit
interficiens Argivos, et combusserit igne naves.
cum vero ad meas naves et meum tentorium venerit
Hector, quamquam avidum pugnæ eum cohibebo.

tu igitur, an censes, o Hippia, usque adeo obliviosum esse Thetidis filium, a Chirone sapientissimo eruditum, ut cum paulo antea in vanos istos jactatores vehementissima oratione invectus esset, ipse confestim Ulyssi quidem dixerit abnavigaturum se, Ajaci vero se commoraturum, potius quam insidiatum (hoc dixisse) et ratum Ulyssem esse stolidum, et commentitiis machinamentis et dolis se superiorem futurum.

XIV. Hip. Haud dolo dixisse ista mihi videtur Achilles : imo ipsa simplicitate persuasus alia Ajaci quam Ulyssi dixit. Ulysses autem, seu vera sive falsa loquatur, semper insidias tendit. — So. Melior ergo, ut videtur, est Ulysses Achille. — Hip. Minime, o Socrates. — So. An non supra convenimus qui sponte mendacium dicunt meliores esse quam qui non sponte? — Hip. Quonam pacto, o Socrates, qui scientes injuriantur, volentes insidiantur et lædunt, meliores esse possunt quam qui hæc inviti et præter animi sententiam faciunt? quandoquidem multum ignoscitur illi qui per ignorantiam injuriam infert, mendacium loquitur vel aliud quidquam committit mali : atque leges in eos severius animadvertunt, qui volentes mala faciunt mentiunturque, quam qui nolentes.

XV. So. Vides, o Hippia, vera me loqui, cum dico accuratum esse me ad sapientum virorum interrogationes; et cum in ceteris valde deficiam, hoc tantum unum videor habere boni. quæ enim natura ipsa rerum sit, errore abductus nescio. quod hinc maxime conjectare licet, quia quoties cum aliquo vestrûm loquor, qui opinione excellitis sapientiæ testesque doctrinæ Græcos omnes habetis, nihil scire appareo. nihil enim idem mihi, ut ita dixerim, ac vobis videtur : quod autem evidentius est inscitiæ argumentum, quam si quis a sapientibus viris dissentiat? mirificum autem hoc habeo bonum, quod me servat : non enim pudet me discere, sed sciscitor et quæro

ἀποκρινομένῳ, καὶ οὐδένα πώποτ' ἀπεστέρησα χά-
ριτος. οὐ γὰρ πώποτ' ἔξαρνος ἐγενόμην μαθών τι, ἐμαυ-
τοῦ ποιούμενος τὸ μάθημα εἶναι ὡς εὕρημα, ἀλλ' ἐγ-
κωμιάζω τὸν διδάξαντά με ὡς σοφὸν ὄντα, ἀποφαίνων
5 ἃ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ. καὶ δὴ καὶ νῦν ἃ σὺ λέγεις οὐχ
ὁμολογῶ σοι, ἀλλὰ διαφέρομαι πάνυ σφόδρα. καὶ d
τοῦτ' εὖ οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ γίγνεται, ὅτι τοιοῦτός εἰμι οἷόσ-
πέρ εἰμι, ἵνα μηδὲν ἐμαυτὸν μεῖζον εἴπω. ἐμοὶ γὰρ
φαίνεται, ὦ Ἱππία, πᾶν τοὐναντίον ἢ ὃ σὺ λέγεις, οἱ
10 βλάπτοντες τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀδικοῦντες καὶ ψευ-
δόμενοι καὶ ἐξαπατῶντες καὶ ἁμαρτάνοντες ἑκόντες,
ἀλλὰ μὴ ἄκοντες, βελτίους εἶναι ἢ οἱ ἄκοντες. ἐνίοτε
μέντοι καὶ τοὐναντίον δοκεῖ μοι τούτων, καὶ πλανῶμαι
περὶ ταῦτα, δῆλον ὅτι διὰ τὸ μὴ εἰδέναι. νυνὶ δ' ἐν e
15 τῷ παρόντι μοι ὥσπερ καταβολὴ περιελήλυθε, καὶ δο-
κοῦσί μοι οἱ ἑκόντες ἐξαμαρτάνοντες περί τι βελτίους
εἶναι τῶν ἀκόντων. αἰτιῶμαι δὲ τοῦ νῦν παρόντος
παθήματος τοὺς ἔμπροσθεν λόγους αἰτίους εἶναι, ὥστε
φαίνεσθαι νῦν ἐν τῷ παρόντι τοὺς ἄκοντας τούτων
20 ἕκαστα ποιοῦντας πονηροτέρους ἢ τοὺς ἑκόντας. σὺ
οὖν χάρισαι, καὶ μὴ φθονήσῃς ἰάσασθαι τὴν ψυχήν μου·
πολὺ γάρ τοι μεῖζόν με ἀγαθὸν ἐργάσει ἀμαθίας παύ-
373 σας τὴν ψυχὴν ἢ νόσου τὸ σῶμα. μακρὸν μὲν οὖν λό- a
γον εἰ ἐθέλεις λέγειν, προλέγω σοι, ὅτι οὐκ ἄν με
25 ἰάσαιο — οὐ γὰρ ἂν ἀκολουθήσαιμι — ὥσπερ δ' ἄρτι
εἰ ἐθέλεις μοι ἀποκρίνεσθαι, πάνυ ὀνήσεις· οἶμαι δ' οὐδ'
αὐτὸν σὲ βλαβήσεσθαι. δικαίως δ' ἂν καὶ σὲ παρα-
καλοίην, ὦ παῖ Ἀπημάντου· σὺ γάρ με ἐπῆρας Ἱππίᾳ
διαλέγεσθαι· καὶ νῦν, ἐὰν μή μοι ἐθέλῃ Ἱππίας ἀπο-
30 κρίνεσθαι, δέου αὐτοῦ ὑπὲρ ἐμοῦ. — ΕΥ. Ἀλλ', ὦ Σώ-
κρατες, οἶμαι οὐδὲν δεήσεσθαι Ἱππίαν τῆς ἡμετέρας
δεήσεως. οὐ γὰρ τοιαῦτ' αὐτῷ ἐστι τὰ προειρημένα, b
ἀλλ' ὅτι οὐδενὸς ἂν φύγοι ἀνδρὸς ἐρώτησιν. Ἦ γάρ,
ὦ Ἱππία; οὐ ταῦτ' ἦν ἃ ἔλεγες; — ΙΠ. Ἔγωγε. ἀλλὰ
35 Σωκράτης, ὦ Εὔδικε, ἀεὶ ταράττει ἐν τοῖς λόγοις καὶ
ἔοικεν ὥσπερ κακουργοῦντι. — ΣΩ. Ὦ βέλτιστε Ἱπ-
πία, οὔ τι ἑκών γε ταῦτ' ἐγὼ ποιῶ — σοφὸς γὰρ ἂν
ἦν καὶ δεινὸς κατὰ τὸν σὸν λόγον — ἀλλ' ἄκων, ὥστε
μοι συγγνώμην ἔχε· φῂς γὰρ αὖ δεῖν, ὃς ἂν κακουργῇ
40 ἄκων, συγγνώμην ἔχειν. — ΕΥ. Καὶ μηδαμῶς γε,
ὦ Ἱππία, ἄλλως ποίει, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἕνεκα καὶ τῶν c
προειρημένων σοι λόγων ἀποκρίνου ἅν σε ἐρωτᾷ Σω-
κράτης. — ΙΠ. Ἀλλ' ἀποκρινοῦμαι, σοῦ γε δεομένου.
Ἀλλ' ἐρώτα ὅ τι βούλει.

45 XVI. ΣΩ. Καὶ μὴν σφόδρα γ' ἐπιθυμῶ, ὦ Ἱππία,
διασκέψασθαι τὸ νῦν δὴ λεγόμενον, πότεροί ποτ' ἀμεί-
νους, οἱ ἑκόντες ἢ οἱ ἄκοντες ἁμαρτάνοντες. οἶμαι
οὖν ἐπὶ τὴν σκέψιν ὀρθότατ' ἂν ὧδ' ἐλθεῖν· ἀλλ' ἀπό-
κριναι· καλεῖς τινα δρομέα ἀγαθόν; — ΙΠ. Ἔγωγε. —
50 ΣΩ. Καὶ κακόν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀγαθὸς d
μὲν ὁ εὖ θέων, κακὸς δ' ὁ κακῶς; — ΙΠ. Ναί. —
ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ βραδέως θέων κακῶς θεῖ, ὁ δὲ ταχέως
εὖ; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἐν δρόμῳ μὲν ἄρα καὶ τῷ
θεῖν τάχος μὲν ἀγαθόν, βραδυτὴς δὲ κακόν. — ΙΠ. Ἀλλὰ

gratiamque ingentem habeo respondenti, neque ulli un-
quam ingratus exstiti. non enim apud auditores unquam
vindicavi mihi aliorum inventa, sed docentem laudibus
extollo, illique apud omnes quæ ab eo didici tribuo. at-
qui et nunc quæ dicis tu nequaquam admitto, imo longe
dissentio. et hoc mea culpa contingere certe scio, quippe
qui talem esse me fatear qualis sum, ne me extollam.
mihi enim, o Hippia, omnino contra ac tibi videtur : opinor
eos qui sponte lædunt homines, injuriantur, mentiuntur,
decipiunt, delinquunt, meliores esse iis qui non sponte.
nonnunquam tamen contra judico, et circa hæc oberro,
manifesto propter inscitiam meam. ecce nunc animi quasi
morbus me quidam invasit, et videntur mihi qui proposito
circa aliquid peccant, meliores esse, quam qui præter sen-
tentiam errant. hujus autem mali superiores sermones
causam duco, quibus fit, ut in præsentia existimem eos
qui non sponte peccant circa singula hæc, deteriores esse
iis qui sponte. tu ergo mihi gratificeris, neque ulla invi-
dia te detineat, quin animo meo medearis. multo mihi
majus beneficium conferes, si inscitia liberaveris animum,
quam si ægritudine corpus. si vero hoc velis multis ver-
bis efficere, prædico tibi te minime curaturum — neque
enim assequar — sin autem ita ut supra respondere vo-
lueris, admodum mihi proderis. puto autem neque tibi
hoc noxium fore. merito vero te invocarem, Apemanti fili :
nam tu me induxisti, ut cum Hippia disputarem : quare
si nunc Hippias respondere nolit, pro me hoc ab eo pete.
— Eu. Nil opus esse arbitror meis ad Hippiam precibus,
o Socrates. neque enim id conveniret antea ab eo dictis,
cum potius se omnibus responsurum polliceretur. Nonne
hæc sunt, o Hippia, quæ dicebas? — Hip. Dicebam equi-
dem. verum Socrates, o Eudice, semper dicentes inter-
turbat, et quasi præstigiator quidam esse videtur. —
So. O vir optime Hippia, haud sponte hæc facio — essem
utique sapiens secundum sermonem tuum atque astutus —
verum præter sententiam, quamobrem ignosce mihi : ais
enim non sponte peccanti ignoscendum esse. — Eu. Haud
aliter facias, Hippia, sed nostri gratia et propter ea quæ
supra tibi dicta sunt, responde ad ea quæ interrogat So-
crates. — Hip. Respondebo equidem, cum tu roges.
Quære ergo quod lubet.

XVI. So. Vehementer cupio, Hippia, quod modo dictum
est considerare, utri meliores sint, qui sponte volentesque
peccant, an qui contra. spero autem hunc in modum rec-
tissime posse considerari : responde jam : vocasne aliquem
cursorem bonum? — Hip. Equidem. — So. Et malum?
— Hip. Ita. — So. Nonne bonus qui bene currit, malus
qui male? — Hip. Certe. — So. An non qui tarde currit,
male currit, qui autem velociter, bene? — Hip. Procul dubio.
— So. In cursu igitur celeritas quidem bonum, tarditas
autem malum. — Hip. Quid tum? — So. Uter ergo cursor

τί μέλλει; — ΣΩ. Πότερος οὖν ἀμείνων δρομεύς, ὁ ἑκὼν βραδέως θέων, ἢ ὁ ἄκων; — ΙΠ. Ὁ ἑκών. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ ποιεῖν τί ἐστι τὸ θεῖν; — ΙΠ. Ποιεῖν μὲν οὖν. — ΣΩ. Εἰ δὲ ποιεῖν, οὐ καὶ ἐργάζεσθαί τι; — e
5 ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ὁ κακῶς ἄρα θέων κακὸν καὶ αἰσχρὸν ἐν δρόμῳ τοῦτ' ἐργάζεται; — ΙΠ. Κακόν. πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Κακῶς δὲ θεῖ ὁ βραδέως θέων; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἀγαθὸς δρομεὺς ἑκὼν τὸ κακὸν τοῦτ' ἐργάζεται καὶ τὸ αἰσχρόν, ὁ δὲ κακὸς ἄκων; —
10 ΙΠ. Ἔοικέ γε. — ΣΩ. Ἐν δρόμῳ μὲν ἄρα πονηρότερος ὁ ἄκων κακὰ ἐργαζόμενος ἢ ὁ ἑκών; — ΙΠ. Ἐν
374 δρόμῳ γε. — ΣΩ. Τί δ' ἐν πάλῃ; πότερος παλαιστὴς a ἀμείνων, ὁ ἑκὼν πίπτων, ἢ ὁ ἄκων; — ΙΠ. Ὁ ἑκών, ὡς ἔοικε. — ΣΩ. Πονηρότερον δὲ καὶ αἴσχιον ἐν πάλῃ
15 τὸ πίπτειν, ἢ τὸ καταβάλλειν; — ΙΠ. Τὸ πίπτειν. — ΣΩ. Καὶ ἐν πάλῃ ἄρ' ὁ ἑκὼν τὰ πονηρὰ καὶ αἰσχρὰ ἐργαζόμενος βελτίων παλαιστὴς ἢ ὁ ἄκων. — ΙΠ. Ἔοικε. — ΣΩ. Τί δ' ἐν τῇ ἄλλῃ πάσῃ [τῇ] τοῦ σώματος χρείᾳ; οὐχ ὁ βελτίων τὸ σῶμα δύναται ἀμφότερα ἐργά-
20 ζεσθαι, καὶ τὰ ἰσχυρὰ καὶ τὰ ἀσθενῆ, καὶ τὰ αἰσχρὰ καὶ b τὰ καλά; ὥσθ' ὅταν κατὰ τὸ σῶμα πονηρὰ ἐργάζηται, ἑκὼν ἐργάζεται ὁ βελτίων τὸ σῶμα, ὁ δὲ πονηρότερος ἄκων; — ΙΠ. Ἔοικε κατὰ τὴν ἰσχὺν οὕτως ἔχειν. — ΣΩ. Τί δὲ κατ' εὐσχημοσύνην, ὦ Ἱππία; οὐ τοῦ βελ-
25 τίονος σώματός ἐστιν ἑκόντος τὰ αἰσχρὰ καὶ πονηρὰ σχήματα σχηματίζειν, τοῦ δὲ πονηροτέρου ἄκοντος; ἢ πῶς σοι δοκεῖ; — ΙΠ. Οὕτω. — ΣΩ. Καὶ ἀσχημοσύνη ἄρ' ἡ μὲν ἑκούσιος πρὸς ἀρετῆς ἐστιν, ἡ δ' ἀκούσιος πρὸς πονηρίας σώματος. — ΙΠ. Φαίνεται. — c
30 ΣΩ. Τί δὲ φωνῆς πέρι λέγεις; ποτέραν φῂς εἶναι βελτίω, τὴν ἑκουσίως ἀπᾴδουσαν, ἢ τὴν ἀκουσίως; — ΙΠ. Τὴν ἑκουσίως. — ΣΩ. Μοχθηροτέραν δὲ τὴν ἀκουσίως; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Δέξαιο δ' ἂν πότερον, τἀγαθὰ κεκτῆσθαι, ἢ τὰ κακά; — ΙΠ. Τἀγαθά. —
35 ΣΩ. Πότερον ἂν οὖν δέξαιο, πόδας κεκτῆσθαι ἑκουσίως χωλαίνοντας, ἢ ἀκουσίως; — ΙΠ. Ἑκουσίως. — ΣΩ. Χωλεία δὲ ποδῶν οὐχὶ πονηρία καὶ ἀσχημοσύνη d ἐστί; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Τί δαί; ἀμβλυωπία οὐ πονηρία ὀφθαλμῶν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ποτέρους
40 οὖν ἂν βούλοιο ὀφθαλμοὺς κεκτῆσθαι καὶ ποτέροις συνεῖναι, οἷς ἑκὼν ἄν τις ἀμβλυώττοι καὶ παρορῴη, ἢ οἷς ἄκων; — ΙΠ. Οἷς ἑκών. — ΣΩ. Βελτίω ἄρ' ἥγησαι τῶν σαυτοῦ τὰ ἑκουσίως πονηρὰ ἐργαζόμενα, ἢ τὰ ἀκουσίως; — ΙΠ. Τὰ γοῦν τοιαῦτα. — ΣΩ. Οὐκ-
45 οῦν πάντα, οἷον καὶ ὦτα καὶ ῥῖνας καὶ στόμα καὶ πάσας τὰς αἰσθήσεις, εἷς λόγος συνέχει, τὰς μὲν ἀκόντως κακὰ ἐργαζομένας ἀκτήτους εἶναι ὡς πονηρὰς οὔσας, e τὰς δ' ἑκουσίως κτητὰς ὡς ἀγαθὰς οὔσας. — ΙΠ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

50 XVII. ΣΩ. Τί δαί; ὀργάνων ποτέρων βελτίων ἡ κοινωνία, οἷς ἑκών τις κακὰ ἐργάζεται, ἢ οἷς ἄκων; οἷον πηδάλιον, ᾧ ἄκων κακῶς τις κυβερνήσει, βέλτιον, ἢ ᾧ ἑκών; — ΙΠ. Ὧ ἑκών. — ΣΩ. Οὐ καὶ τόξον ὡσαύτως καὶ λύρα καὶ αὐλοὶ καὶ τἆλλα ξύμπαντα· —

est melior, qui sponte et ultro currit tarde, an qui non ultro? — Hip. Qui ultro. — So. Nonne currere est aliquid facere? — Hip. Facere utique. — So. Facere autem aliquid operari? — Hip. Profecto. — So. Ergo qui male currit, malum hoc et turpe operatur in cursu. — Hip. Malum. quidni? — So. Male autem currit, qui tarde currit. — Hip. Sane. — So. Nonne igitur cursor bonus de industria malum hoc et turpe operatur, malus præter propositum? — Hip. Videtur. — So. In cursu igitur deterior est qui præter voluntatem agit mala quam qui volens? — Hip. In cursu quidem. — So. Quid autem in lucta? uter luctator est melior, qui dedita opera cadit, an qui invitus? — Hip. Qui dedita opera, uti videtur. — So. Pejus autem ac turpius in palæstra estne cadere an dejicere? — Hip. Cadere. — So. Et in palæstra igitur qui ultro mala agit et turpia melior luctator est quam qui non ultro. — Hip. Videtur. — So. Quid vero in omni reliquo corporis usu? nonne corpore melior facere utraque potest, tam quæ robusti hominis sunt, quam quæ debilis, et pulchra et turpia? quapropter qui habitu corporis præstat, quoties male secundum corpus facit, volens efficit, qui autem pejor et inferior est corpore, invitus. — Hip. Videtur circa robur ita contingere. — So. Quid vero de ipsius figuræ concinnitate dicendum, o Hippia? nonne formosioris meliorisque corporis est impensa opera turpes figuras confingere, turpioris autem contra? quid tibi videtur? — Hip. Quod et tibi. — So. Figuræ igitur inconcinnitas voluntaria ad virtutem corporis attinet, contraria vero ad vitium. — Hip. Apparet. — So. De voce vero quid ais? utram meliorem asseris, ex animine voluntate dissonam, an ex inertia? — Hip. Ex animi voluntate. — So. Alteram vero pejorem. — Hip. Absque dubio. — So. Utrum bona optares habere an mala? — Hip. Bona. — So. Utrum eligeres pedes habere qui dedita opera claudicent, an qui inviti? — Hip. Eos qui dedita opera. — So. Claudicatio vero pedum nonne vitium est atque deformitas? — Hip. Est. — So. Hebetudo autem nonne vitium est oculorum? — Hip. Vitium. — So. Utros igitur potius oculos eliges, eosne quibus sponte quis confuse videat ac perverse, an contra quibus nolens male aliquis videat? — Hip. Eos quibus volens. — So. Ergone ex tuis potiora censes illa, quæ male agunt sponte, quam quæ invita? — Hip. Talia profecto. — So. Omnia igitur, aures, nares, os omnesque sensus, ratio una comprehendit, quæ docet sensus præter propositum peccantes eligendos esse nunquam, utpote qui pravi sint, eos autem qui ex instituto (peccant), tanquam bonos, eligendos atque acquirendos esse. — Hip. Mihi quidem videtur.

XVII. So. Quorum vero instrumentorum melior usus? utrum quibus volens aliquis errat, an quibus nolens? ceu gubernaculum, utrum melius illud, quo de industria quispiam male gubernet, an quo invitus? — Hip. Quo de industria. — So. Nonne arcus similiter et lyra et tibiæ ac

ΙΠ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τί δαί; ψυχὴν κεκτῆσθαι ἵππου, ᾗ ἑκών τις κακῶς ἱππεύσει, ἄμεινον, ἢ ᾗ ἄκων; — ΙΠ. Ἧ ἑκών. — ΣΩ. Ἀμείνων ἄρ' ἐστί. — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Τῇ ἀμείνονι ἄρα ψυχῇ ἵππου τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα ταύτης τὰ πονηρὰ ἑκουσίως ἂν ποιοίη, τῇ δὲ [τῆς] πονηρᾷ ἀκουσίως; — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ κυνὸς καὶ τῶν ἄλλων ζώων πάντων; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Τί δὲ δή; ἀνθρώπου ψυχὴν ἐκτῆσθαι τοξότου ἄμεινόν ἐστιν, ἥτις ἑκουσίως ἁμαρτάνει τοῦ σκοποῦ, ἢ ἥτις ἀκουσίως; — ΙΠ. Ἥτις ἑκουσίως. — ΣΩ. Οὐκοῦν αὕτη ἀμείνων εἰς τοξικήν ἐστι; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ ψυχὴ ἄρ' ἀκουσίως ἁμαρτάνουσα πονηροτέρα ἢ ἑκουσίως. — ΙΠ. Ἐν τοξικῇ γε. — ΣΩ. Τί δ' ἐν ἰατρικῇ; οὐχὶ ἡ ἑκοῦσα κακὰ ἐργαζομένη περὶ τὰ σώματα ἰατρικωτέρα; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἀμείνων ἄρ' αὕτη ἐν ταύτῃ τῇ τέχνῃ τῆς μὴ ἰατρικῆς. — ΙΠ. Ἀμείνων. — ΣΩ. Τί δαί; ἡ κιθαριστικωτέρα καὶ αὐλητικωτέρα καὶ τἆλλα πάντα τὰ κατὰ τὰς τέχνας τε καὶ τὰς ἐπιστήμας οὐχὶ ἡ ἀμείνων ἑκοῦσα τὰ κακὰ ἐργάζεται καὶ τὰ αἰσχρὰ καὶ ἐξαμαρτάνει, ἡ δὲ πονηροτέρα ἄκουσα; — ΙΠ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἀλλὰ μήν που τάς γε τῶν δούλων ψυχὰς κεκτῆσθαι δεξαίμεθ' ἂν μᾶλλον τὰς ἑκουσίως ἢ τὰς ἀκουσίως ἁμαρτανούσας τε καὶ κακουργούσας, ὡς ἀμείνους οὔσας εἰς ταῦτα. — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Τί δαί; τὴν ἡμετέραν αὐτῶν οὐ βουλοίμεθ' ἂν ὡς βελτίστην ἐκτῆσθαι; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν βελτίων ἔσται, ἐὰν ἑκοῦσα κακουργῇ τε καὶ ἐξαμαρτάνῃ, ἢ ἐὰν ἄκουσα; — ΙΠ. Δεινὸν μεντἂν εἴη, ὦ Σώκρατες, εἰ οἱ ἑκόντες ἀδικοῦντες βελτίους ἔσονται ἢ οἱ ἄκοντες. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν φαίνεταί γ' ἐκ τῶν εἰρημένων. — ΙΠ. Οὔκουν ἔμοιγε.

XVIII. ΣΩ. Ἐγὼ δ' ᾤμην, ὦ Ἱππία, καὶ σοὶ φανῆναι. πάλιν δ' ἀπόκριναι· ἡ δικαιοσύνη οὐχὶ ἢ δύναμίς τίς ἐστιν ἢ ἐπιστήμη ἢ ἀμφότερα; ἢ οὐκ ἀνάγκη ἕν γέ τι τούτων εἶναι τὴν δικαιοσύνην; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν δύναμίς ἐστι τῆς ψυχῆς ἡ δικαιοσύνη, ἡ δυνατωτέρα ψυχὴ καὶ δικαιοτέρα ἐστί; βελτίων γάρ που ἡμῖν ἐφάνη, ὦ ἄριστε, ἡ τοιαύτη. — ΙΠ. Ἐφάνη γάρ. — ΣΩ. Τί δ' εἰ ἐπιστήμη; οὐχ ἡ σοφωτέρα ψυχὴ δικαιοτέρα, ἡ δ' ἀμαθεστέρα ἀδικωτέρα; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Τί δ' εἰ ἀμφότερα; οὐχ ἡ ἀμφοτέρας ἔχουσα, ἐπιστήμην καὶ δύναμιν, δικαιοτέρα, ἡ δ' ἀμαθεστέρα ἀδικωτέρα; οὐχ οὕτως ἀνάγκη ἔχειν; — ΙΠ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ δυνατωτέρα καὶ σοφωτέρα αὕτη ἀμείνων οὖσα ἐφάνη καὶ ἀμφότερα μᾶλλον δυναμένη ποιεῖν, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ περὶ πᾶσαν ἐργασίαν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ὅταν ἄρα τὰ αἰσχρὰ ἐργάζηται, ἑκοῦσα ἐργάζεται διὰ δύναμιν καὶ τέχνην. ταῦτα δὲ δικαιοσύνης φαίνεται, ἤτοι ἀμφότερα ἢ τὸ ἕτερον. — ΙΠ. Ἔοικε. — ΣΩ. Καὶ τὸ μέν γ' ἀδικεῖν κακὰ ποιεῖν ἐστι, τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν καλά. — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ δυνατωτέρα καὶ ἀμείνων ψυχή, ὅτανπερ ἀδικῇ ἑκοῦσα ἀδι-

cetera omnia — HIP. Vera loqueris. — So. Utra equi anima ad possidendum melior, eane qua sponte quis male equitet, an qua invitus? — HIP. Qua sponte. — So. Est igitur melior. — HIP. Est. — So. Meliori igitur equi anima mala hujus animæ opera volens quis faciet, contra vero pejori nolens. — HIP. Omnino. — So. Nonne eadem de anima canis ceterorumque animalium ratio? — HIP. Eadem. — So. Porro, utrius sagittatoris animam tanquam meliorem eligeres, illius qui volens aberrat a signo, an illius qui nolens? — HIP. Illius qui ultro. — So. Ergo hæc ad sagittandi artem melior? — HIP. Melior. — So. Quare anima, quæ aberrat inscia, deterior est ea quæ sciens aberrat. — HIP. In sagittandi saltem facultate. — So. Quid vero in studio medicinæ? nonne quæ medendo dedita opera mala quædam corporibus infert, quod ad medicinæ artem pertinet, peritior est? — HIP. Plane. — So. Ergo hæc in medicinæ arte est melior. — HIP. Melior. — So. Quid vero? ad citharam pulsandam et inflandas tibias et alia uniuscujusque artis vel scientiæ opera nonne ea, quæ melior est, præter artem male quid et turpe facit de industria, quæ vero deterior (est), præter sententiam? — HIP. Apparet. — So. Jam vero servorum animas eligemusne potius quæ scientes circa ministerium peccant, quam quæ ignorantes, ut ad hæc opera meliores? — HIP. Sane. — So. Animam vero nostram nonne quam optimam exoptamus habere? — HIP. Ita. — So. Ergone melior erit, si sponte mala facit atque delinquit, quam si nescia? — HIP. Grave tamen id esset, o Socrates, si sponte injuriantes meliores essent iis qui non sponte. — So. Ex his tamen, quæ supra dicta sunt, sequi videtur. — HIP. Mihi nequaquam.

XVIII. So. Putaram, Hippia, idem tibi quoque videri; responde igitur iterum : justitia nonne vel potentia quædam est, vel scientia, vel utrumque? an non necesse est unum aliquid horum esse justitiam? — HIP. Necesse. — So. Si igitur potentia quædam animæ justitia est, potentior anima etiam justior erit? melior enim, o vir optime, talis nobis apparuit. — HIP. Apparuit. — So. Quid vero si scientia sit? nonne sapientior anima justior, insipientior contra injustior? — HIP. Ita est. — So. Quid vero si utrumque? an non quæ ambo hæc habet, scientiam scilicet et potentiam, justior erit, quæ scientiam non habet, injustior? nonne ita rem se habere necesse est? — HIP. Apparet. — So. Ergone quæ potentior et sapientior est, ea melior apparuit esse et ad utraque tam pulchra quam turpia circa quamlibet actionem peragenda paratior? — HIP. Certe. — So. Quoties igitur turpia facit, volens facit propter artem atque potentiam. hæc autem, vel ambo, vel alterum, ad justitiam pertinent. — HIP. Videtur. — So. Enimvero injuriari mala facere est, non injuriari bona. — HIP. Sic est. — So. Nonne ergo potentior ac melior

κήσει, ἡ δὲ πονηρὰ ἄκουσα; — ΙΠ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀγαθὸς ἀνὴρ ὁ τὴν ἀγαθὴν ψυχὴν ἔχων, b κακὸς δ' ὁ τὴν κακήν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἀγαθοῦ μὲν ἄρ' ἀνδρός ἐστιν ἑκόντ' ἀδικεῖν, κακοῦ δ' ἄκοντα, 5 εἴπερ ὁ ἀγαθὸς ἀγαθὴν ψυχὴν ἔχει. — ΙΠ. Ἀλλὰ μὴν ἔχει γε. — ΣΩ. Ὁ ἄρ' ἑκὼν ἁμαρτάνων καὶ αἰσχρὰ καὶ ἄδικα ποιῶν, ὦ Ἱππία, εἴπερ τίς ἐστιν οὗτος, οὐκ ἂν ἄλλος εἴη ἢ ὁ ἀγαθός. — ΙΠ. Οὐκ ἔχω ὅπως σοι συγχωρήσω, ὦ Σώκρατες, ταῦτα. — ΣΩ. Οὐδὲ γὰρ 10 ἐγὼ ἐμοί, ὦ Ἱππία· ἀλλ' ἀναγκαῖον οὕτω φαίνεσθαι c νῦν γ' ἡμῖν ἐκ τοῦ λόγου. ὅπερ μέντοι πάλαι ἔλεγον, ἐγὼ περὶ ταῦτ' ἄνω καὶ κάτω πλανῶμαι καὶ οὐδέποτε ταὐτά μοι δοκεῖ. κἀμὲ μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν πλανᾶσθαι οὐδ' ἄλλον ἰδιώτην· εἰ δὲ καὶ ὑμεῖς πλανήσεσθ' 15 οἱ σοφοί, τοῦτ' ἤδη καὶ ἡμῖν δεινόν, εἰ μηδὲ παρ' ὑμᾶς ἀφικόμενοι παυσόμεθα τῆς πλάνης.

anima, quoties injuste aget, sponte aget, prava autem non sponte? — Hip. Apparet. — So. Ergone vir bonus, qui animam habet bonam, malus contra qui malam? — Hip. Absque dubio. — So. Quamobrem boni viri est sponte injuriari, mali autem non sponte, si quidem bonus vir animam bonam habet. — Hip. Habet quidem. — So. Si quis igitur hominum sponte aberret et turpia injustaque committat, haud alius is est, o Hippia, quam vir bonus. — Hip. Concedere tibi ista non possum, o Socrates. — So. Neque ego ipse mihi, Hippia: verum ex superiori sermone necesse est in præsentia nobis ita videri. at vero, ut supra dicebam, ego circa hæc semper sursum deorsumve deerro, neque in eadem persisto sententia. neque mirum est me meique similes rudesque homines circumvagari: si autem et sapientes vos oberrabitis, id jam nobis grave malum, si neque ad vos adeuntes ab errore liberabimur.

ΚΡΑΤΥΛΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΕΡΜΟΓΕΝΗΣ, ΚΡΑΤΥΛΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ·

383 a I. ΕΡΜ. Βούλει οὖν καὶ Σωκράτει τῷδ' ἀνακοινώσωμεν τὸν λόγον; — ΚΡ. Εἴ σοι δοκεῖ. — ΕΡΜ. Κρατύλος φησὶν ὅδε, ὦ Σώκρατες, ὀνόματος ὀρθότητα εἶναι ἑκάστῳ τῶν ὄντων φύσει πεφυκυῖαν, καὶ οὐ τοῦτ' εἶναι ὄνομα, ὃ ἄν τινες ξυνθέμενοι καλεῖν καλῶσι τῆς αὑτῶν φωνῆς μόριον ἐπιφθεγγόμενοι, ἀλλ' ὀρθότητά τινα τῶν ὀνομάτων πεφυκέναι καὶ Ἕλλησι καὶ βαρβάροις τὴν αὐτὴν ἅπασιν. b ἐρωτῶ οὖν αὐτὸν ἐγὼ, εἰ αὐτῷ [πότερον] Κρατύλος τῇ ἀληθείᾳ ὄνομά ἐστιν, ἢ οὔ· ὁ δ' ὁμολογεῖ [αὐτῷ γε τοῦτο ὄνομα εἶναι]. Τί δὲ Σωκράτει; ἔφην ἐγώ. Σωκράτης, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις πᾶσιν, ὅπερ καλοῦμεν ὄνομα ἕκαστον, τοῦτ' ἔστιν ἑκάστῳ ὄνομα; Ὁ δὲ, Οὔκουν σοί γε, ἦ δ' ὅς, ὄνομα Ἑρμογένης, οὐδ' ἂν πάντες καλῶσιν ἄνθρωποι. Κἀμοῦ ἐρωτῶντος καὶ προθυμουμένου 384 a εἰδέναι, ὅ τί ποτε λέγει, οὔτ' ἀποσαφεῖ οὐδὲν, εἰρωνεύεταί τε πρός με προσποιούμενός τι αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ διανοεῖσθαι ὡς εἰδὼς περὶ αὐτοῦ, ὃ εἰ βούλοιτο σαφῶς εἰπεῖν, ποιήσειεν ἂν κἀμὲ ὁμολογεῖν καὶ λέγειν ἅπερ αὐτὸς λέγει. εἰ οὖν πῃ ἔχεις συμβαλεῖν τὴν Κρατύλου μαντείαν, ἡδέως ἂν ἀκούσαιμι. μᾶλλον δ' αὐτῷ σοι ὅπῃ δοκεῖ περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος, ἔτ' ἂν ἥδιον πυθοίμην, εἴ σοι βουλομένῳ ἐστίν. — ΣΩ. Ὦ παῖ Ἱππονίκου Ἑρμόγενες, παλαιὰ παροιμία, ὅτι b χαλεπὰ τὰ καλά ἐστιν ὅπῃ ἔχει μαθεῖν· καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τῶν ὀνομάτων οὐ σμικρὸν τυγχάνει ὂν μάθημα. εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ἤδη ἀκηκόη παρὰ Προδίκου τὴν πεντηκοντάδραχμον ἐπίδειξιν, ἣν ἀκούσαντι ὑπάρχει περὶ τοῦτο πεπαιδεῦσθαι, ὥς φησιν ἐκεῖνος, οὐδὲν ἂν ἐκώλυέ σε αὐτίκα μάλ' εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος· νῦν δ', οὐκ ἀκήκοα ἀλλὰ τὴν δραχμιαίαν· c οὔκουν οἶδα, πῇ ποτε τἀληθὲς ἔχει περὶ τῶν τοιούτων, συζητεῖν μέντοι ἕτοιμός εἰμι καὶ σοὶ καὶ Κρατύλῳ κοινῇ. ὅτι δ' οὔ φησί σοι Ἑρμογένη ὄνομα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, ὥσπερ ὑποπτεύω αὐτὸν σκώπτειν· οἴεται γὰρ ἴσως σε χρημάτων ἐφιέμενον κτήσεως ἀποτυγχάνειν ἑκάστοτε. ἀλλ', ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, εἰδέναι μὲν τὰ τοιαῦτα χαλεπὸν, εἰς τὸ κοινὸν δὲ καταθέντας χρὴ σκοπεῖν, εἴθ' ὡς σὺ λέγεις ἔχει, εἴθ' ὡς Κρατύλος.

II. ΕΡΜ. Καὶ μὴν ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, πολλάκις d δὴ καὶ τούτῳ διαλεχθεὶς καὶ ἄλλοις πολλοῖς, οὐ δύναμαι πεισθῆναι, ὡς ἄλλη τίς (ἐστιν) ὀρθότης ὀνόματος ἢ ξυνθήκη καὶ ὁμολογία. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ, ὅ τι ἄν τίς τῳ θῆται ὄνομα, τοῦτ' εἶναι (καὶ) τὸ ὀρθόν· κἂν αὖθίς

CRATYLUS.

DIALOGI PERSONÆ:

HERMOGENES, CRATYLUS, SOCRATES.

I. HERM. Vis igitur sermonem nostrum et cum hoc Socrate communicemus? — CR. Volo equidem, si tibi placet. — HERM. Cratylus hic, o Socrates, rebus singulis ait natura esse rectam nominis rationem, neque id esse nomen, quod quidam ex composito vocant, dum vocis suæ particulam quandam pronuntiant, sed rectam rationem aliquam nominum et Græcis et barbaris eandem omnibus natura esse. percontor igitur ipsum, si revera Cratylus sit ejus nomen: ille fatetur, sibi quidem nomen hoc esse. Socrati vero? inquam ego. Socrates, ait. Nonne ceteris omnibus id est nomen, quo quemque vocamus? Ille, Non tibi tamen, ait, Hermogenes nomen est, neque etiam si omnes homines te ita vocent. Dumque obsecro, ut sciscitanti mihi quidnam dicat aperiat, nihil prorsus declarat, sed me ludens simulat sese aliquid versare animo, quasi nonnihil hac de re intelligat, quod si vellet exprimere, cogeret me id ipsum fateri eademque dicere quæ ipse dicit. quamobrem libenter ex te audirem, si qua ratione Cratyli vaticinium potes conjicere. libentius tamen sententiam tuam de nominum rectitudine, si quidem tibi placet, audirem. — So. O Hipponici fili Hermogenes, veteri proverbio fertur, pulchra esse cognitu difficilia: atqui illa nominum notitia haud parva res est. si igitur ego ex Prodico illam quinquaginta drachmarum demonstrationem jam audissem, qua audita quis doctus hanc rem evadit, ut ipse testatur, nihil prohiberet quin tu statim veritatem de nominum rectitudine intelligeres: eam vero nunquam audivi, sed illam drachmæ unius duntaxat: quare quid in his verum sit nescio, investigare tamen tecum simul et cum Cratylo paratus sum. quod autem dicit tibi non esse revera nomen Hermogenes, velut suspicor eum ludere: putat enim fortasse te pecuniarum avidum impotem voti semper esse. verum, ut modo dicebam, difficilia hæc cognitu sunt; oportet autem rationes utrimque in medium adducendo perquirere, utrum ita sit ut tu dicis, an potius ut Cratylus.

II. HERM. Enimvero, o Socrates, licet frequenter cum hoc aliisque multis jam disputaverim, nondum tamen persuaderi mihi potest aliam esse nominis rectitudinem quam conventionem consensionemque. mihi enim videtur, quodcumque nomen quis cui imponat, id esse rectum: et

γ' ἕτερον μεταθῆται, ἐκεῖνο δὲ μηκέτι καλῇ, οὐδὲν ἧττον τὸ ὕστερον ὀρθῶς ἔχειν τοῦ προτέρου, ὥσπερ τοῖς οἰκέταις ἡμεῖς μετατιθέμεθα [, οὐδὲν ἧττον τοῦτ' εἶναι ὀρθὸν τὸ μετατεθὲν τοῦ πρότερον κειμένου]· οὐ 5 γὰρ φύσει ἑκάστῳ πεφυκέναι ὄνομα οὐδὲν οὐδενί, ἀλλὰ νόμῳ καὶ ἔθει τῶν ἐθισάντων τε καὶ καλούντων. εἰ δέ πῃ ἄλλῃ ἔχει, ἕτοιμος ἔγωγε καὶ μανθάνειν καὶ ἀκούειν e οὐ μόνον παρὰ Κρατύλου, ἀλλὰ καὶ παρ' ἄλλου ὁτουοῦν.

385 — ΣΩ. Ἴσως μέντοι τι λέγεις, ὦ Ἑρμόγενες· σκεψώ- a 10 μεθα δέ. ὃ ἂν, φῄς, καλῇ τις ἕκαστον, τοῦτ' [ἐστιν] ἑκάστῳ ὄνομα; — ΕΡΜ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Κἂν ἰδιώτης καλῇ, κἂν πόλις; — ΕΡΜ. Φημί. — ΣΩ. Τί οὖν, ἐὰν ἐγὼ καλῶ ὁτιοῦν τῶν ὄντων, οἷον ὃ νῦν καλοῦμεν ἄνθρωπον, ἐὰν ἐγὼ τοῦθ' ἵππον προσαγορεύω, 15 ὃ δὲ νῦν ἵππον, ἄνθρωπον, ἔσται δημοσίᾳ μὲν ὄνομα ἄνθρωπος τῷ αὐτῷ, ἰδίᾳ δ' ἵππος, καὶ ἰδίᾳ μὲν αὖ ἄνθρωπος, δημοσίᾳ δ' ἵππος. οὕτω λέγεις; — b ΕΡΜ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

III. ΣΩ. Φέρε δή, μοι τόδ' εἰπέ. καλεῖς τι ἀληθῆ 20 λέγειν καὶ ψευδῆ; — ΕΡΜ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἴη ἂν λόγος ἀληθής, ὁ δὲ ψευδής; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὗτος, ὃς ἂν τὰ ὄντα λέγῃ ὡς ἔστιν, ἀληθής, ὃς δ' ἂν ὡς οὐκ ἔστι, ψευδής; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ἔστιν ἄρα τοῦτο, λόγῳ λέγειν τὰ ὄντα τε καὶ 25 μή; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ὁ λόγος δ' ἐστὶν ὁ ἀληθὴς πότερον ὅλος μὲν ἀληθής, τὰ μόρια δ' αὐτοῦ c οὐκ ἀληθῆ; — ΕΡΜ. Οὐκ, ἀλλὰ καὶ τὰ μόρια. — ΣΩ. Πότερον δὲ τὰ μὲν μεγάλα μόρια ἀληθῆ, τὰ δὲ σμικρὰ οὔ, ἢ πάντα; — ΕΡΜ. Πάντα, οἶμαι ἔγωγε. 30 — ΣΩ. Ἔστιν οὖν ὅ τι λέγεις λόγου σμικρότερον μόριον ἄλλο ἢ ὄνομα; — ΕΡΜ. Οὔκ, ἀλλὰ τοῦτο σμικρότατον. — ΣΩ. Καὶ τοὔνομα ἄρα τὸ τοῦ ἀληθοῦς λόγου λέγεται; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ἀληθές γε, ὡς φῄς. — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Τὸ δὲ τοῦ ψευδοῦς 35 μόριον οὐ ψεῦδος; — ΕΡΜ. Φημί. — ΣΩ. Ἔστιν ἄρ' ὄνομα ψευδὲς καὶ ἀληθὲς λέγειν, εἴπερ καὶ λόγον; — ΕΡΜ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ὃ ἂν ἄρ' ἑκάστῳ φῇ d τις ὄνομα εἶναι, τοῦτ' ἔστιν ἑκάστῳ ὄνομα; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ἦ καὶ ὁπόσ' ἂν φῇ τις ἑκάστῳ 40 ὀνόματα εἶναι, τοσαῦτ' ἔσται, καὶ τότε, ὁπόταν φῇ; — ΕΡΜ. Οὐ γὰρ ἔχω ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, ὀνόματος ἄλλην ὀρθότητα ἢ ταύτην, ἐμοὶ μὲν ἕτερον εἶναι καλεῖν ἑκάστῳ ὄνομα, ὃ ἐγὼ ἐθέμην, σοὶ δ' ἕτερον, ὃ αὖ σύ. οὕτω δὲ καὶ ταῖς πόλεσιν ὁρῶ ἰδίᾳ ἑκάσταις ἐνίοις 45 ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς κείμενα ὀνόματα, καὶ Ἕλλησι παρὰ e τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, καὶ Ἕλλησι παρὰ βαρβάρους.

IV. ΣΩ. Φέρε δὴ ἴδωμεν, ὦ Ἑρμόγενες, πότερον καὶ τὰ ὄντα οὕτως ἔχειν σοι φαίνεται, ἰδίᾳ αὐτῶν ἡ οὐσία εἶναι ἑκάστῳ, ὥσπερ Πρωταγόρας ἔλεγε, λέγων 386 πάντων χρημάτων μέτρον εἶναι ἄνθρωπον, ὡς ἄρ' a οἷα μὲν ἂν ἐμοὶ φαίνηται τὰ πράγματα [εἶναι], τοιαῦτα μὲν ἔστιν ἐμοί, οἷα δ' ἂν σοί, τοιαῦτα δ' αὖ σοί· ἢ ἔχειν δοκεῖ σοι αὐτὰ αὐτῶν βεβαιότητά τινα τῆς οὐσίας. — ΕΡΜ. Ἤδη ποτ' ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, ἀπορῶν

si rursus commutet aliudque imponat, nihil minus quam primum postea impositum nomen rectum exsistere, quemadmodum servis nomina commutare solemus: nulli quippe rei natura nomen inesse, sed lege et usu illorum qui sic vocare consueverunt. quod quidem si aliter se habet, paratus sum non a Cratylo tantum, verum etiam a quovis alio discere atque audire. — So. Fortasse aliquid dicis, o Hermogenes: consideremus igitur. quodcumque imponat quis cuique nomen vocetque, id cuique nomen esse asseris? — Herm. Mihi sane ita videtur. — So. Et sive privatus vocet, sive civitas? — Herm. Assero. — So. Quid vero, si ego rem aliquam vocem, veluti si quem nunc hominem vocamus, ego equum nominem, quemve equum, hominem, publice quidem erit eidem homo nomen, privatim equus, et privatim rursus homo, publice equus. an ita dicis? — Herm. Ita mihi quidem videtur.

III. So. Age jam, mihi dic. num aliquid nuncupas vera loqui et falsa? — Herm. Equidem. — So. Eritne vera oratio et falsa? — Herm. Erit prorsus. — So. Illa vero oratio, quæ exsistentia dicit, ut exsistunt, vera est, quæ ut non exsistunt, falsa? — Herm. Certe. — So. Est autem hoc, oratione, ea quæ sunt et quæ non sunt, dicere? — Herm. Id ipsum. — So. Oratio autem vera utrum tota quidem est vera, partes vero ejus non veræ. — Herm. *Imo* et partes veræ. — So. Utrum partes magnæ veræ, exiguæ vero particulæ falsæ, an veræ sunt omnes? — Herm. Omnes, arbitror. — So. Habes igitur orationis partem aliquam minorem nomine? — Herm. Nequaquam: hæc enim pars minima. — So. Et nomen quidem hoc pars orationis veræ? — Herm. Procul dubio. — So. Pars utique vera, ut ais. — Herm. Vera. — So. Pars autem falsæ orationis nonne falsa? — Herm. Aio. — So. Licet ergo nomen verum et nomen falsum dicere, si quidem et orationem. — Herm. Quid prohibet? — So. Quod igitur quis cuique nomen esse ait, id et cuique nomen est? — Herm. Id ipsum. — So. An etiam quotcumque quis nomina cuique tribuit, totidem erunt, et etiam quandocumque tribuit? — Herm. Haud equidem habeo, o Socrates, aliquam præter hanc nominis rectitudinem, ut videlicet liceat mihi quidem alio rem vocare, quod ego imposui, nomine, tibi autem alio, quod tu imposuisti. ita equidem etiam in civitatibus video eorumdem propria quædam singulis haberi nomina, et Græcis seorsim a reliquis Græcis, et Græcis seorsim a barbaris.

IV. So. Animadvertamus, o Hermogenes, utrum etiam res ita se habere tibi videantur, ut propria rerum apud unumquemque essentia sit, quemadmodum Protagoras tradidit, rerum omnium dicens hominem esse mensuram, ita ut qualia mihi quæque videantur, talia et mihi sint, item qualia tibi, et tibi talia: an potius eæ essentiæ suæ quandam habere firmitatem tibi videantur. — Herm. Quandoque,

κἀνταῦθ' ἐξηνέχθην εἰς ἅπερ Πρωταγόρας λέγει· οὐ πάνυ τι μέντοι μοι δοκεῖ οὕτως ἔχειν. — ΣΩ. Τί δαί; ἐς τόδ' ἤδη ἐξηνέχθης, ὥστε μὴ πάνυ σοι δοκεῖν εἶναί τιν' ἀνθρώπων πονηρόν; — ΕΡΜ. Οὐ μὰ τὸν Δία· ἀλλὰ πολλάκις δὴ αὐτὸ πέπονθα, ὥστε μοι δοκεῖν πάνυ πονηροὺς εἶναί τινας ἀνθρώπους, καὶ μάλα συχνούς. — ΣΩ. Τί δέ; πάνυ χρηστοὶ οὔπω σοι ἔδοξαν εἶναι ⌈ἄνθρωποι⌉; — ΕΡΜ. Καὶ μάλ' ὀλίγοι. — ΣΩ. Ἔδοξαν δ' οὖν; — ΕΡΜ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Πῶς οὖν τοῦτο τίθεσαι; ἆρ' ὧδε; τοὺς μὲν πάνυ χρηστοὺς πάνυ φρονίμους, τοὺς δὲ πάνυ πονηροὺς πάνυ ἄφρονας; — ΕΡΜ. Ἔμοιγε δοκεῖ οὕτως. — ΣΩ. Οἷόν τ' οὖν ⌈ἐστίν⌉, εἰ Πρωταγόρας ἀληθῆ ἔλεγε καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἀλήθεια, τὸ οἷ' ἂν δοκῇ ἑκάστῳ ⌊ἕκαστα⌋, τοιαῦθ' ⌊ἑκάστῳ⌋ καὶ εἶναι, τοὺς μὲν ἡμῶν φρονίμους εἶναι, τοὺς δ' ἄφρονας; — ΕΡΜ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Καὶ ταῦτά γε, ὡς ἐγῷμαι, σοὶ πάνυ δοκεῖ, φρονήσεως οὔσης καὶ ἀφροσύνης, μὴ πάνυ δυνατὸν εἶναι Πρωταγόραν ἀληθῆ λέγειν. οὐδὲν γὰρ ἄν που τῇ ἀληθείᾳ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου φρονιμώτερος εἴη, εἴπερ ἂν ἑκάστῳ δοκῇ, ἑκάστῳ ἀληθῆ ἔσται. — ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα.

V. ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατ' Εὐθύδημόν γε, οἶμαι, σοὶ δοκεῖ πᾶσι πάνθ' ὁμοίως εἶναι ἅμα καὶ ἀεί. οὐδὲ γὰρ ἂν οὕτως εἶεν οἱ μὲν χρηστοί, οἱ δὲ πονηροί, εἰ ὁμοίως ἅπασι καὶ ἀεὶ ἀρετή τε καὶ κακία εἴη. — ΕΡΜ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν, εἰ μήτε πᾶσι πάντ' ἐστὶν ὁμοίως ἅμα καὶ ἀεί, μήθ' ἑκάστῳ ἰδίᾳ ἕκαστον ⌈τῶν ὄντων ἐστί⌉, δῆλον δή, ὅτι αὐτὰ αὑτῶν οὐσίαν ἔχοντά τινα βέβαιόν ἐστι τὰ πράγματα, οὐ πρὸς ἡμᾶς ⌊ὄντα⌋ οὐδ' ὑφ' ἡμῶν ἑλκόμενα ἄνω καὶ κάτω τῷ ἡμετέρῳ φαντάσματι, ἀλλὰ καθ' αὑτὰ πρὸς τὴν αὑτῶν οὐσίαν ἔχοντα ᾗπερ πέφυκε. — ΕΡΜ. Δοκεῖ μοι, ὦ Σώκρατες, οὕτως ἔχειν. — ΣΩ. Πότερον οὖν αὐτὰ μὲν ἂν εἴη οὕτω πεφυκότα, αἱ δὲ πράξεις αὐτῶν οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον; ἢ οὐ καὶ αὗται ἕν τι εἶδος τῶν ὄντων εἰσίν, αἱ πράξεις; — ΕΡΜ. Πάνυ γε καὶ αὗται. — ΣΩ. Κατὰ τὴν αὑτῶν ἄρα φύσιν καὶ αἱ πράξεις πράττονται, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν δόξαν. οἷον ἐάν τι ἐπιχειρήσωμεν ἡμεῖς τῶν ὄντων τέμνειν, πότερον ἡμῖν τμητέον ἕκαστον ὡς ἂν ἡμεῖς βουλώμεθα καὶ ᾧ ἂν βουληθῶμεν, ἢ ἐὰν μὲν κατὰ τὴν φύσιν βουληθῶμεν ἕκαστον τέμνειν τοῦ τέμνειν τε καὶ τέμνεσθαι καὶ ᾧ πέφυκε, τεμοῦμέν τε καὶ πλέον τι ἡμῖν ἔσται καὶ ὀρθῶς πράξομεν τοῦτο, ἐὰν δὲ παρὰ φύσιν, ἐξαμαρτησόμεθά τε καὶ οὐδὲν πράξομεν; — ΕΡΜ. Ἔμοιγε δοκεῖ οὕτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν κἂν καίειν τι ἐπιχειρήσωμεν, οὐ κατὰ πᾶσαν δόξαν δεῖ καίειν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀρθήν; αὕτη δ' ἐστὶν ᾗ πέφυκεν ἕκαστον καίεσθαί τε καὶ καίειν, καὶ ᾧ πέφυκεν; — ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τἆλλ' οὕτω; — ΕΡΜ. Πάνυ γε.

VI. ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ καὶ τὸ λέγειν μία τις τῶν πράξεών ἐστι; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Πότερον οὖν, ᾗ ἄν τῳ δοκῇ λεκτέον εἶναι, ταύτῃ λέγων ὀρθῶς λέξει, ἢ ἐὰν μὲν ᾗ πέφυκε τὰ πράγματα λέγειν τε καὶ λέ-

o Socrates, dubitans ad hæc deductus sum, quæ tradit Protagoras: ita tamen esse haud satis mihi persuadeo. — So. Numquid ad hoc aliquando es deductus, ut tibi nequaquam videatur esse aliquem hominum malum? — Herm. Non per Jovem: imo sæpenumero ita sum affectus, ut existimarem homines nonnullos omnino malos esse, et quidem plurimos. — So. Prorsus autem boni nulli adhuc tibi visi sunt? — Herm. Admodum pauci. — So. Visi ergo sunt aliqui? — Herm. Aliqui. — So. Qua igitur ratione hoc judicas? hacne? omnino bonos (esse) omnino prudentes, prorsus pravos (esse) omnino imprudentes? — Herm. Mihi sane ita videtur. — So. Si Protagoras vera dixit estque hæc veritas, ut qualia quæque cuique videantur, etiam talia cuique sint, fierine potest, ut alii hominum prudentes sint, imprudentes alii? — Herm. Nequaquam. — So. Atqui hoc, ut arbitror, tibi omnino videtur, cum videlicet prudentia et imprudentia sit, Protagoram haud omnino vera loqui posse. nihilo enim alter altero revera prudentior erit, si quæ cuique videntur, cuique vera erunt. — Herm. Ita est.

V. So. Nonne eadem de ceteris ratio? — Herm. Eadem. — So. At neque Euthydemo assentiris, ut arbitror, dicenti omnia omnibus similiter esse simul et semper. neque sic enim alii boni, alii mali essent, si semper et æque omnibus et virtus esset et pravitas. — Herm. Vera loqueris. — So. Ergo si neque omnia omnibus sunt semper simul et similiter, neque cuique proprium unumquodque, constat, res ipsas essentiam quandam firmam suam habere, neque quoad nos, neque a nobis per imaginationem sursum deorsumque distractas, sed secundum se ipsas quoad ipsarum essentiam se habentes uti natura institutæ sint. — Herm. Idem mihi quoque videtur, o Socrates. — So. Utrum res ipsæ ita natura consistunt, actiones autem illarum non ita, sed aliter? an et actiones similiter quædam rerum species sunt? — Herm. Et hæ omnino. — So. Ergo etiam actiones secundum naturam suam, non secundum opinionem nostram fiunt. quemadmodum si nos rem quampiam dividere statuamus, utrum sic dividenda res quæque est, ut nos volumus, et quo volumus, an potius, si unumquodque dividamus secundum naturam qua dividere et dividi oportet, itemque eo quo secundum naturam divisio fieri debet, dividemus utique et aliquid proficiemus ac recte istud agemus, sin autem præter naturam, aberrabimus nihilqu3 faciemus? — Herm. Mihi quidem ita videtur. — So. Atque etiam si comburere aliquid aggrediamur, non secundum omnem opinionem comburere oportet, sed secundum opinionem rectam? hæc autem est, qua ratione naturaliter quodque comburi debet atque comburere, et quo debet? — Herm. Vera hæc sunt.

VI. So. An non et dicere una quædam operationum est? — Herm. Est plane. — So. Utrum igitur recte dicet, qui, ut sibi dicendum videtur, ita dicit, an potius qui ita dicit, ut ipsa rerum natura dicere dicique requirit, et si

γεσθαι καὶ ᾧ, ταύτῃ καὶ τούτῳ λέγῃ, πλέον τέ τι ποι-
ήσει καὶ ἐρεῖ· ἐὰν δὲ μή, ἐξαμαρτήσεταί τε καὶ οὐδὲν
ποιήσει; — ΕΡΜ. Οὕτω μοι δοκεῖ, ὡς λέγεις. —
ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦ λέγειν μόριον τὸ ὀνομάζειν; ὀνομά-
5 ζοντες γάρ που λέγουσι τοὺς λόγους. — ΕΡΜ. Πάνυ γε.
— ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸ ὀνομάζειν πρᾶξίς τίς ἐστιν,
εἴπερ καὶ τὸ λέγειν πρᾶξίς τις ἦν περὶ τὰ πράγματα;
— ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Αἱ δὲ πράξεις ἐφάνησαν ἡμῖν d
οὐ πρὸς ἡμᾶς οὖσαι, ἀλλ' αὑτῶν τιν' ἰδίαν φύσιν ἔχου-
10 σαι; — ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὀνο-
μαστέον ᾗ πέφυκε τὰ πράγματα ὀνομάζειν τε καὶ ὀνο-
μάζεσθαι καὶ ᾧ, ἀλλ' οὐχ ᾗ ἂν ἡμεῖς βουληθῶμεν, εἴ-
περ τι τοῖς ἔμπροσθεν μέλλει ὁμολογούμενον εἶναι;
καὶ οὕτω μὲν ἂν πλέον τι ποιοῖμεν καὶ ὀνομάζοιμεν,
15 ἄλλως δ' οὔ; — ΕΡΜ. Φαίνεταί μοι.

VII. ΣΩ. Φέρε δή, ὃ ἔδει τέμνειν, ἔδει τῳ, φαμέν,
τέμνειν; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ ὃ ἔδει κερκίζειν, e
ἔδει τῳ κερκίζειν; καὶ ὃ ἔδει τρυπᾶν, ἔδει τῳ τρυπᾶν; —
ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ ὃ ἔδει δὴ ὀνομάζειν, ἔδει
388 τῳ ὀνομάζειν; — ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Τί a
δ' ἦν ἐκεῖνο, ᾧ ἔδει τρυπᾶν; — ΕΡΜ. Τρύπανον. —
ΣΩ. Τί δ' ᾧ κερκίζειν; — ΕΡΜ. Κερκίς. — ΣΩ. Τί
δ' ᾧ ὀνομάζειν; — ΕΡΜ. Ὄνομα. — ΣΩ. Εὖ λέγεις.
ὄργανον ἄρα τί ἐστι καὶ τοὔνομα. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. —
25 ΣΩ. Εἰ οὖν ἐγὼ ἐροίμην, Τί ἦν ὄργανον ἡ κερκίς; οὐχ
ᾧ κερκίζομεν; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Κερκίζοντες δὲ
τί δρῶμεν; οὐ τὴν κρόκην καὶ τοὺς στήμονας συγκεχυ- b
μένους διακρίνομεν; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν
καὶ περὶ τρυπάνου ἕξεις οὕτως εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ἄλ-
30 λων; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἔχεις δὴ καὶ περὶ
ὀνόματος οὕτως εἰπεῖν; ὀργάνῳ ὄντι τῷ ὀνόματι ὀνο-
μάζοντες τί ποιοῦμεν; — ΕΡΜ. Οὐκ ἔχω λέγειν. —
ΣΩ. Ἆρ' οὖν διδάσκομέν τι ἀλλήλους, καὶ τὰ πράγ-
ματα διακρίνομεν, ᾗ ἔχει; — ΕΡΜ. Πάνυ γε.

35 VIII. ΣΩ. Ὄνομα ἄρα διδασκαλικόν τί ἐστιν ὄρ-
γανον καὶ διακριτικὸν τῆς οὐσίας, ὥσπερ κερκὶς ὑφάσ- c
ματος. — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ὑφαντικὸν δέ γ' ἡ
κερκίς; — ΕΡΜ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Ὑφαντικὸς
μὲν ἄρα κερκίδι καλῶς χρήσεται· καλῶς δ' ἐστὶν ὑφαν-
40 τικῶς· διδασκαλικὸς δ' ὀνόματι καλῶς· καλῶς δ' ἐστὶ
διδασκαλικῶς. — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Τῷ τίνος οὖν
ἔργῳ ὁ ὑφάντης καλῶς χρήσεται, ὅταν τῇ κερκίδι χρῆ-
ται; — ΕΡΜ. Τῷ τοῦ τέκτονος. — ΣΩ. Πᾶς δὲ τέκ-
των ⌈ἐστὶν⌉ ἢ ὁ τὴν τέχνην ἔχων; — ΕΡΜ. Ὁ τὴν
45 τέχνην. — ΣΩ. Τῷ τίνος δ' ἔργῳ ὁ τρυπητὴς καλῶς d
χρήσεται, ὅταν τῷ τρυπάνῳ χρῆται; — ΕΡΜ. Τῷ
τοῦ χαλκέως. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν πᾶς χαλκεύς, ἢ ὁ τὴν
τέχνην ἔχων; — ΕΡΜ. Ὁ τὴν τέχνην. — ΣΩ. Εἶεν.
τῷ δὲ ⌊δὴ⌋ τίνος ἔργῳ ὁ διδασκαλικὸς ⌊καλῶς⌋ χρήσεται,
50 ὅταν τῷ ὀνόματι χρῆται; — ΕΡΜ. Οὐδὲ τοῦτ' ἔχω.
— ΣΩ. Οὐδὲ τοῦτό γ' ἔχεις εἰπεῖν, τίς παραδίδωσιν
ἡμῖν τὰ ὀνόματα, οἷς χρώμεθα; — ΕΡΜ. Οὐ δῆτα.
ΣΩ. Ἆρ' οὐχὶ ὁ νόμος δοκεῖ σοι εἶναι ὁ παραδιδοὺς
αὐτά; — ΕΡΜ. Ἔοικε — ΣΩ. Νομοθέτου ἄρ' ἔργῳ e

quo natura exigit, eo et dicat, aliquid dicendo proficiet: sin aliter, aberrabit nihilque efficiet? — Herm. *Ita equidem*, ut ais, existimo. — So. An non τοῦ dicere pars est τὸ nominare? nominantes enim dicunt quæ dicunt. — Herm. Omnino. — So. Itaque et nominare actio quædam est, quandoquidem et dicere actio quædam circa res est, *uti* convenimus? — Herm. Prorsus. — So. Actiones autem nobis apparuerunt haud ad nos relativæ esse, sed *propriam* quandam sui habere naturam. — Herm. Est ita. — So. Nominandum igitur ea ratione qua rerum ipsarum *na*tura nominare ac nominari postulat et quo postulat, non autem pro nostræ voluntatis arbitrio, si standum est *in his* quæ dicta sunt? atque ita aliquid peragemus nominabimusque, aliter vero nequaquam? — Herm. Mihi sic *videtur.*

VII. So. Age vero, quod incidendum est, aliquo incidendum? — Herm. Aliquo. — So. Et quod *texendum*, aliquo certe texendum? quodve perforandum, aliquo perforandum? — Herm. Plane. — So. Item quod nominandum, aliquo nominandum? — Herm. Sic oportet. — So. Quid autem illud, quo aliquid perforare oportet? — Herm. Terebrum. — So. Quid quo texere? — Herm. Radius pectenque. — So. Quid quo nominare? — Herm. Nomen. — So. Bene loqueris, ideoque instrumentum aliquod nomen est. — Herm. Est. — So. Si igitur ego quærerem, Quod instrumentum est radius pectenque? nonne *quo* teximus? — Herm. Non aliud. — So. Texentes vero quid facimus? an non subtegmen et stamina confusa *discernimus?* — Herm. Istuc ipsum. — So. Idemne igitur etiam de terebro ac ceteris respondebis? — Herm. Idem. — So. *Po*tes et circa nomen similiter declarare? quid facimus dum nomine ut instrumento aliquid nominamus? — Herm. Nequeo. — So. Numquid docemus invicem aliquid, ac res, ut sunt, discernimus? — Herm. Nempe.

VIII. So. Nomen igitur rerum substantias docendi discernendique instrumentum est, sicut pecten et radius telæ. — Herm. Est. — So. Radius vero textorium est instrumentum? — Herm. Quidni? — So. Textor igitur radio ac pectine recte utetur: recte vero est secundum texendi rationem: ille vero qui docet, nomine utetur recte: recte vero est secundum docendi propriam rationem? — Herm. Certe. — So. Cujus igitur artificis opere bene utetur textor, quando radio pectineque utitur? — Herm. *Fabri* lignarii. — So. Quisquene lignarius faber, an potius qui artem habet? — Herm. Qui habet artem. — So. *Cujus* item opere recte perforator utetur, quando terebro utitur? — Herm. Ærarii fabri. — So. Num quisque est faber ærarius, an qui habet artem? — Herm. Qui artem. — So. Age ergo, dic, cujus opere doctor bene utetur, quando nomine utitur? — Herm. Neque hoc scio. — So. Assignare et hoc nescis, quis nobis tradat nomina, quibus utimur? — Herm. Ignoro et hoc. — So. Nonne lex tibi videtur nomina tradere? — Herm. Videtur. — So. Ergo legislatoris

χρήσεται ὁ διδασκαλικός, ὅταν ὀνόματι χρῆται; — ΕΡΜ. Δοκεῖ μοι. — ΣΩ. Νομοθέτης δέ σοι δοκεῖ πᾶς εἶναι ἀνήρ, ἢ ὁ τὴν τέχνην ἔχων; — ΕΡΜ. Ὁ τὴν τέχνην. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα παντός ⌊ἐστιν⌋ ἀνδρός, ὦ Ἑρμόγενες, ὄνομα θέσθαι ⌈ἐστὶν⌉, ἀλλά τινος ὀνοματουργοῦ. οὗτος δ' ἐστὶν, ὡς ἔοικεν, ὁ νομοθέτης, ὃς δὴ τῶν δημιουργῶν σπανιώτατος ἐν ἀνθρώποις γίγνεται. — ΕΡΜ. Ἔοικεν.

IX. ΣΩ. Ἴθι δή, ἐπίσκεψαι· ποῖ βλέπων ὁ νομοθέτης τὰ ὀνόματα τίθεται; ἐκ τῶν ἔμπροσθεν δ' ἀνάσκεψαι· ποῖ βλέπων ὁ τέκτων τὴν κερκίδα ποιεῖ; ἆρ' οὐ πρὸς τοιοῦτόν τι, ὃ πέφυκε κερκίζειν; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί δαί; ἂν καταγῇ αὐτῷ ἡ κερκὶς ποιοῦντι, πότερον πάλιν ποιήσει ἄλλην πρὸς τὴν κατεαγυῖαν βλέπων, ἢ πρὸς ἐκεῖνο τὸ εἶδος, πρὸς ὅπερ καὶ ἣν κατέαξεν ἐποίει; — ΕΡΜ. Πρὸς ἐκεῖνο, ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐκεῖνο δικαιότατ' ἂν αὐτὸ ὃ ἔστι κερκὶς καλέσαιμεν; — ΕΡΜ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὰν δέῃ λεπτῷ ἱματίῳ ἢ παχεῖ ἢ λινῷ ἢ ἐρεῷ ἢ ὁποιῳοῦν τινὶ κερκίδα ποιεῖν, πάσας μὲν δεῖ τὸ τῆς κερκίδος ἔχειν εἶδος, οἵα δ' ἑκάστῳ καλλίστη πέφυκε, ταύτην ἀποδιδόναι τὴν φύσιν εἰς τοὔργον ἕκαστον; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὴ ὀργάνων ὁ αὐτὸς τρόπος· τὸ φύσει ἑκάστῳ πεφυκὸς ὄργανον ἐξευρόντα δεῖ ἀποδοῦναι εἰς ἐκεῖνο ἐξ οὗ ἂν ποιῇ τὸ ἔργον, οὐχ οἷον ἂν αὐτὸς βουληθῇ ἀλλ' οἷον πέφυκε. τὸ γὰρ φύσει ἑκάστῳ, ὡς ἔοικε, τρύπανον πεφυκὸς εἰς τὸν σίδηρον δεῖ ἐπίστασθαι τιθέναι. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ τὴν φύσει κερκίδα ἑκάστῳ πεφυκυῖαν εἰς τὸ ξύλον. — ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Φύσει γὰρ ἦν ἑκάστῳ εἴδει ὑφάσματος, ὡς ἔοικεν, ἑκάστη κερκίς, καὶ τἄλλ' οὕτω. — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν, ὦ βέλτιστε, καὶ τὸ ἑκάστῳ φύσει πεφυκὸς ὄνομα τὸν νομοθέτην ἐκεῖνον εἰς τοὺς φθόγγους καὶ τὰς συλλαβὰς δεῖ ἐπίστασθαι τιθέναι, καὶ βλέποντα πρὸς αὐτὸ ἐκεῖνο ὃ ἔστιν ὄνομα, πάντα τὰ ὀνόματα ποιεῖν τε καὶ τίθεσθαι, εἰ μέλλει κύριος εἶναι ὀνομάτων θέτης; εἰ δὲ μὴ εἰς τὰς αὐτὰς συλλαβὰς ἕκαστος ὁ νομοθέτης τίθησιν, οὐδὲν δεῖ τοῦτ' ἀγνοεῖν. οὐδὲ γὰρ εἰς τὸν αὐτὸν σίδηρον ἅπας χαλκεὺς τίθησι τοῦ αὐτοῦ ἕνεκα ποιῶν ταὐτὸν ὄργανον· ἀλλ' ὅμως, ἕως ἂν τὴν αὐτὴν ἰδέαν ἀποδιδῷ, ἐάν τ' ἐν ἄλλῳ σιδήρῳ, ὅμως ὀρθῶς ἔχει τὸ ὄργανον, ἐάν τ' ἐνθάδε, ἐάν τ' ἐν βαρβάροις τις ποιῇ. ἢ γάρ; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτως ἀξιώσεις καὶ τὸν νομοθέτην τόν τ' ἐνθάδε καὶ τὸν ἐν ⌈τοῖς⌉ βαρβάροις, ἕως ἂν τὸ τοῦ ὀνόματος εἶδος ἀποδιδῷ τὸ προσῆκον ἑκάστῳ ἐν ὁποιαισοῦν συλλαβαῖς, οὐδὲν χείρω νομοθέτην εἶναι τὸν ἐνθάδε ἢ τὸν ὁπουοῦν ἄλλοθι; — ΕΡΜ. Πάνυ γε.

X. ΣΩ. Τίς οὖν ὁ γνωσόμενος, εἰ τὸ προσῆκον εἶδος κερκίδος ἐν ὁποιῳοῦν ξύλῳ κεῖται; ὁ ποιήσας, ὁ τέκτων, ἢ ὁ χρησόμενος, ὁ ὑφάντης; — ΕΡΜ. Εἰκὸς μὲν μᾶλλον, ὦ Σώκρατες, τὸν χρησόμενον. — ΣΩ. Τίς οὖν ὁ τῷ τοῦ λυροποιοῦ ἔργῳ χρησόμενος; ἆρ' οὐχ οὗ-

utitur opere doctor, quando nomine utitur? — HERM. Opinor. — So. Conditor legis quilibet tibi videtur, an qui arte est præditus? — HERM. Arte præditus. — So. Ergo non cujusque viri est, Hermogenes, nomen imponere, verum cujusdam nominum auctoris. hic autem est, ut videtur, legislator, qui rarior omni artifice inter homines reperitur. — HERM. Videtur.

IX. So. Animadverte, obsecro : quo respiciens legislator nomina rebus imponit? ex superioribus vero recole : quo respiciens faber radium pectenque conficit? nonne ad tale quid, quod ad texendum natura sit aptum? — HERM. Prorsus. — So. Quid porro? si in ipso opere radius fractus fuerit, utrum alium iterum fabricabit ad fracti istius imaginem, an potius ad speciem ipsam respiciet, ad cujus exemplar radium quoque fractum faciebat? — HERM. Ad ipsam, ut arbitror, speciem. — So. Nonne igitur speciem illam merito ipsum quod est radius nominabimus? — HERM. Opinor. — So. Si quando oportet conficiendæ vesti tenui vel crassiori vel lineæ vel laneæ vel cuivis alteri radium parare, radiosne singulos oportet speciem radii ipsius habere, qualis vero cuique natura est accommodatissimus, talem ad opus quodque adhibere eique attribuere? — HERM. Oportet sane. — So. Eadem de ceteris instrumentis est ratio : quod natura cuique congruit instrumentum adinveniendum est atque id illi attribuendum, ex quo efficit, non qualecumque vult qui fabricat, sed quale natura ipsa exigit. terebrum namque cuique natura accommodatum scire oportet in ferro perficere. — HERM. Patet. — So. Radium quin etiam singulis competentem in ligno. — HERM. Vera hæc sunt. — So. Quippe ipsa ratione naturæ alius radius telæ alii competit, et in reliquis eodem modo. — HERM. Sane. — So. Oportetne igitur quoque, vir optime, ut ille nominum institutor nomen natura rebus singulis aptum in vocibus et syllabis exprimat, ad idque respiciens quod ipsum nomen est singula fingat atque imponat, si revera nominum auctor est futurus? quodsi non iisdem syllabis quisque nominum conditor nomen exprimit, nequaquam oportet hoc nescire. neque enim fabri omnes ærarii eodem in ferro id faciunt, quoties ejusdem gratia idem fabricant instrumentum : verum quatenus eandem ideam attribuunt, licet in alio ferro, eatenus recte se habet instrumentum, sive hic, sive apud barbaros fabricent. nonne? — HERM. Maxime. — So. Nonne et eodem modo censebis, dum institutor nominum, qui apud nos est et qui apud barbaros, nominis speciem cuique competentem tribuit in quibuslibet syllabis, nihilo deteriorem esse unum altero in nominibus imponendis? — HERM. Equidem.

X. So. Quis igitur cogniturus est, utrum conveniens radii species cuicumque ligno sit impressa? num faber qui effecit, an textor usurus? — HERM. Probabile est, o Socrates, magis eum, qui est usurus, cognoscere. — So. Quis lyræ fabricatoris opere usurus? nonne ille qui fabricantem

τος, ὃς ἐπίσταιτ' ἂν ἐργαζομένῳ κάλλιστ' ἐπιστατεῖν καὶ εἰργασμένον γνοίη εἴτ' εὖ εἴργασται εἴτε μή; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τίς [δή]; — ΕΡΜ. Ὁ κιθαριστής. — ΣΩ. Τίς δ' ὁ τῷ τοῦ ναυπηγοῦ; — ΕΡΜ. Ὁ c
5 κυβερνήτης. — ΣΩ. Τίς δὲ τῷ τοῦ νομοθέτου ἔργῳ ἐπιστατήσειέ τ' ἂν κάλλιστα καὶ εἰργασμένον κρίνειε καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις; ἆρ' οὐχ ὅσπερ χρήσεται; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐχ ὁ ἐρωτᾶν ἐπιστάμενος οὗτός ἐστι; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ.
10 Ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἀποκρίνεσθαι; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Τὸ δ' ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι ἐπιστάμενον ἄλλο τι σὺ καλεῖς ἢ διαλεκτικόν; — ΕΡΜ. Οὔκ, ἀλλὰ τοῦτο. — ΣΩ. Τέκτονος μὲν ἄρ' ἔργον ἐστὶ ποιῆσαι πηδάλιον, ἐπιστατοῦντος κυβερνήτου, εἰ μέλλει καλὸν εἶναι d
15 τὸ πηδάλιον. — ΕΡΜ. Φαίνεται. — ΣΩ. Νομοθέτου δέ γε, ὡς ἔοικεν, ὄνομα, ἐπιστάτην ἔχοντος διαλεκτικὸν ἄνδρα, εἰ μέλλει καλῶς ὀνόματα θήσεσθαι. — ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Κινδυνεύει ἄρα, ὦ Ἑρμόγενες, εἶναι οὐ φαῦλον, ὡς σὺ οἴει, ἡ τοῦ ὀνόμα-
20 τος θέσις, οὐδὲ φαύλων ἀνδρῶν οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων. καὶ Κρατύλος ἀληθῆ λέγει, λέγων φύσει τὰ ὀνόματα εἶναι τοῖς πράγμασι, καὶ οὐ πάντα δημιουργὸν ὀνομάτων εἶναι, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνον τὸν ἀποβλέποντα εἰς τὸ τῇ φύσει ὄνομα ὂν ἑκάστῳ καὶ δυνάμενον αὐτοῦ τὸ e
25 εἶδος τιθέναι εἴς τε τὰ γράμματα καὶ τὰς συλλαβάς. — ΕΡΜ. Οὐκ ἔχω, ὦ Σώκρατες, ὅπως χρὴ πρὸς ἃ λέγεις ἐναντιοῦσθαι. ἴσως μέντοι οὐ ῥᾴδιόν ἐστιν
391 οὕτως ἐξαίφνης πεισθῆναι, ἀλλὰ δοκῶ μοι ὧδ' ἂν a μᾶλλον πείθεσθαί σοι, εἴ μοι δείξειας, ἥντινα φῂς εἶναι
30 τὴν φύσει ὀρθότητα ὀνόματος. — ΣΩ. Ἐγὼ μέν, ὦ μακάριε Ἑρμόγενες, οὐδεμίαν λέγω, ἀλλ' ἐπελάθου γ' ὧν ὀλίγον πρότερον ἔλεγον, ὅτι οὐκ εἰδείην, ἀλλὰ σκεψοίμην μετὰ σοῦ. νῦν δὲ σκοπουμένοις ἡμῖν, ἐμοί τε καὶ σοί, τοσοῦτον μὲν ἤδη φαίνεται παρὰ τὰ πρό-
35 τερα, φύσει τέ τιν' ὀρθότητα ἔχον εἶναι τοὔνομα καὶ οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐπίστασθαι [καλῶς] αὐτὸ πράγματι b ὁτῳοῦν θέσθαι. ἢ οὔ; — ΕΡΜ. Πάνυ γε.

XI. ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ μετὰ τοῦτο χρὴ ζητεῖν, εἴπερ ἐπιθυμεῖς εἰδέναι, ἥτις ποτ' αὖ ἐστιν αὐτοῦ ἡ ὀρθότης.
40 — ΕΡΜ. Ἀλλὰ μὴν ἐπιθυμῶ γε [εἰδέναι]. — ΣΩ. Σκόπει τοίνυν. — ΕΡΜ. Πῶς οὖν χρὴ σκοπεῖν; — ΣΩ. Ὀρθοτάτη μὲν τῆς σκέψεως, ὦ ἑταῖρε, μετὰ τῶν ἐπισταμένων, χρήματα ἐκείνοις τελοῦντα καὶ χάριτας κατατιθέμενον. εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ σοφισταί, οἷσπερ c
45 καὶ ἀδελφός σου Καλλίας πολλὰ τελέσας χρήματα σοφὸς δοκεῖ εἶναι. ἐπειδὴ δ' οὐκ ἐγκρατὴς εἶ τῶν πατρῴων, λιπαρεῖν χρὴ τὸν ἀδελφὸν καὶ δεῖσθαι αὐτοῦ διδάξαι σε τὴν ὀρθότητα περὶ τῶν τοιούτων, ἣν ἔμαθε παρὰ Πρωταγόρου. — ΕΡΜ. Ἄτοπος μεντἂν εἴη
50 μου, ὦ Σώκρατες, ἡ δέησις, εἰ τὴν μὲν ἀλήθειαν τὴν Πρωταγόρου ὅλως οὐκ ἀποδέχομαι, τὰ δὲ τῇ τοιαύτῃ ἀληθείᾳ ῥηθέντα ἀγαπῴην ὥς του ἄξια. — ΣΩ. Ἀλλ' εἰ μὴ αὖ σε ταῦτ' ἀρέσκει, παρ' Ὁμήρου χρὴ μανθάνειν καὶ παρὰ τῶν ἄλλων ποιητῶν. — ΕΡΜ. Καὶ τί d

instruere potest et opus, rectene an contra factum sit, judicare? — Herm. Omnino. — So. Quis ergo? — Herm. Citharista. — So. Quis autem opere structoris navium? — Herm. Gubernator. — So. Quis item nominum conditoris operi optime præsidebit, et confectum dijudicabit et apud Græcos et apud barbaros? nonne is, qui utetur? — Herm. Is certe. — So. An non is est, qui interrogare scit? — Herm. Iste. — So. Idem quoque respondere? — — Herm. Nempe. — So. Eum vero, qui interrogare scit atque respondere, alium vocas quam dialecticum? — Herm. Dialecticum profecto. — So. Fabri igitur opus est temonem facere, gubernatore præcipiente, si bonus futurus est temo. — Herm. Apparet. — So. Legislatoris, *ut videtur*, nomen, monente dialectico viro, si recte impositurus sit nomina. — Herm. Vera hæc sunt. — So. *Ergo* videtur, o Hermogenes, haud leve quiddam, ut tu censes, nominis impositio esse, neque id esse contemnendorum et quorumvis hominum opus. atque Cratylus vera loquitur, cum nomina dicit natura rebus competere, *neque* quemvis esse nominum auctorem, sed illum duntaxat, qui ad nomen respicit, quod natura cuique convenit, potestque speciem eam literis syllabisque inserere. — Herm. Nescio, Socrates, qua ratione his, quæ dixisti, sit repugnandum: fortasse vero non facile est subito sic persuaderi, sed videor mihi hunc in modum tibi potius assensurus, si mihi ostenderis, quam dicas esse natura rectam nominis rationem. — So. Equidem, o beate Hermogenes, nullam dico, sed oblitus es eorum, quæ paulo ante dicebam, me videlicet hoc ignorare, verum una tecum perquisiturum. nunc autem mihi et tibi investigantibus hoc duntaxat præter superiora compertum est, rectitudinem aliquam natura nomen habere, nec quemlibet posse nomen cuique rei accommodare. nonne? — Herm. Valde.

XI. So. Considerandum igitur restat, si nosse desideras quænam porro illius (nominis) sit rectitudo. — Herm. Desidero equidem. — So. Animadverte igitur. — Herm. Qua via investigandum mones? — So. Rectissima est, o amice, consideratio cum iis qui sciunt, oblatis pecuniis et gratiis actis. hi vero sophistæ sunt, quibus etiam frater tuus Callias multis erogatis pecuniis sapiens evasisse videtur. postquam vero in res paternas jus non habes, reliquum est fratrem supplex ores, ut te doceat nominum rectitudinem, quam a Protagora didicit. — Herm. Absurda hæc esset petitio, Socrates, cum illam Protagoræ veritatem nullo modo recipiam, si ea, quæ ex veritate illa dicuntur, alicujus pretii æstimarem. — So. At vero si tibi neque hæc placent, ab Homero ceterisque poetis est discendum. — Herm. Quid

λέγει, ὦ Σώκρατες, Ὅμηρος περὶ ὀνομάτων (ὀρθότητος); καὶ ποῦ; — ΣΩ. Πολλαχοῦ· μέγιστα δὲ καὶ κάλλιστα ἐν οἷς διορίζει ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἅ θ' οἱ ἄνθρωποι ὀνόματα καλοῦσι καὶ (ἃ) οἱ θεοί. ἢ οὐκ οἴει αὐτὸν 5 μέγα τι καὶ θαυμάσιον λέγειν ἐν τούτοις περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος; δῆλον γὰρ δή, ὅτι οἵ γε θεοὶ αὐτὰ καλοῦσι πρὸς ὀρθότητα ἅπερ ἔστι φύσει ὀνόματα. ἢ σὺ e οὐκ οἴει; — ΕΡΜ. Εὖ οἶδα μὲν οὖν ἔγωγε, εἴπερ καλοῦσιν, ὅτι ὀρθῶς καλοῦσιν. ἀλλὰ ποῖα ταῦτα 10 λέγεις; — ΣΩ. Οὐκ οἶσθ' ὅτι περὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ ἐν τῇ Τροίᾳ, ὃς ἐμονομάχει τῷ Ἡφαίστῳ, ὃν Ξάνθον, φησί, καλέουσι θεοί, ἄνδρες δὲ Σκάμανδρον; — ΕΡΜ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί οὖν δή; οὐκ οἴει τοῦτο 392 σεμνόν τι εἶναι, γνῶναι ὅπῃ ποτ' ὀρθῶς ἔχει ἐκεῖνον a 15 τὸν ποταμὸν Ξάνθον καλεῖν μᾶλλον ἢ Σκάμανδρον; εἰ δὲ βούλει, περὶ τῆς ὄρνιθος, ἣν λέγει ὅτι

> χαλκίδα κικλήσκουσι θεοί, ἄνδρες δὲ κύμινδιν,

φαῦλον ἡγεῖ τὸ μάθημα, ὅσῳ ὀρθότερόν ἐστι καλεῖσθαι χαλκὶς κυμίνδιδος τῷ αὐτῷ ὀρνέῳ; ἢ τὴν Βατίειάν 20 τε καὶ Μυρίνην, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ τούτου τοῦ ποιητοῦ καὶ ἄλλων; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως μείζω b ἐστὶν ἢ κατ' ἐμέ τε καὶ σὲ ἐξευρεῖν· ὁ δὲ Σκαμάνδριός τε καὶ ὁ Ἀστυάναξ ἀνθρωπινώτερον διασκέψασθαι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ῥᾷον, — ἅ φησιν ὀνόματα εἶναι τῷ τοῦ 25 Ἕκτορος υἱεῖ — τίνα ποτὲ λέγει τὴν ὀρθότητα αὐτῶν. οἶσθα γὰρ δήπου ταῦτα τὰ ἔπη, ἐν οἷς ἔνεστιν ἃ ἐγὼ λέγω. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Πότερον οὖν οἴει Ὅμηρον ὀρθότερον ἡγεῖσθαι τῶν ὀνομάτων κεῖσθαι τῷ παιδί, τὸν Ἀστυάνακτα ἢ τὸν Σκαμάνδριον; — 30 ΕΡΜ. Οὐκ ἔχω λέγειν. c

XII. ΣΩ. Ὧδε δὴ σκόπει. εἴ τις ἔροιτό σε, ποτέρους οἴει ὀρθότερον καλεῖν τὰ ὀνόματα, τοὺς φρονιμωτέρους ἢ τοὺς ἀφρονεστέρους; — ΕΡΜ. Δῆλον δή, ὅτι τοὺς φρονιμωτέρους, φαίην ἄν. — ΣΩ. Πότερον 35 οὖν αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς πόλεσι φρονιμώτεραί σοι δοκοῦσιν εἶναι ἢ οἱ ἄνδρες, ὡς τὸ ὅλον εἰπεῖν γένος; — ΕΡΜ. Οἱ ἄνδρες. — ΣΩ. Οὐκοῦν οἶσθ' ὅτι Ὅμηρος τὸ παιδίον τὸ τοῦ Ἕκτορος ὑπὸ τῶν Τρώων φησὶ καλεῖσθαι Ἀστυάνακτα, Σκαμάνδριον δὲ δῆλον ὅτι ὑπὸ d 40 τῶν γυναικῶν, ἐπειδὴ οἵ γ' ἄνδρες αὐτὸν Ἀστυάνακτα ἐκάλουν; — ΕΡΜ. Ἔοικέ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ Ὅμηρος τοὺς Τρῶας σοφωτέρους ἡγεῖτο ἢ τὰς γυναῖκας αὐτῶν; — ΕΡΜ. Οἶμαι ἔγωγε. — ΣΩ. Τὸν Ἀστυάνακτα ἄρ' ὀρθότερον ᾤετο κεῖσθαι τῷ παιδὶ ἢ 45 τὸν Σκαμάνδριον; — ΕΡΜ. Φαίνεται. — ΣΩ Σκοπῶμεν δή, διὰ τί ποτε; ἢ αὐτὸς ἡμῖν κάλλισθ' ὑφηγεῖται τὸ διότι; φησὶ γάρ·

> οἶος γάρ σφιν ἔρυτο πόλιν καὶ τείχεα μακρά. e

διὰ ταῦτα δή, ὡς ἔοικεν, ὀρθῶς ἔχει καλεῖν τὸν τοῦ 50 σωτῆρος υἱὸν Ἀστυάνακτα τούτου, οὗ ἔσωζεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὥς φησιν Ὅμηρος. — ΕΡΜ. Φαίνεταί μοι. — ΣΩ. Τί δή ποτε; οὐ γάρ πω οὐδ' αὐτὸς ἔγωγε

de nominum rectitudine et ubi Homerus, o Socrates, tradit? — So. Passim: maxima vero et pulcherrima sunt illa, in quibus distinguit circa eadem quæ nomina homines, et quæ dii inducunt. an non censes eum in his magnificum aliquid et mirandum de recta ratione nominum tradere? constat enim, deos nominibus illis ad rectitudinem uti, quæ natura consistunt. an tu non putas? — Herm. Certe equidem scio, si qua dii vocant, recte eos nominare. verum quænam ista? — So. An ignoras de Trojano flumine, quod singulari certamine cum Vulcano pugnavit, eum dicere, quod Xanthum dii vocant, viri vero Scamandrum? — Herm. Scio. — So. An non censes magnificum quiddam cognitu esse hoc, qua ratione rectius sit flumen illud Xanthum quam Scamandrum nominare? item si vis, de ave, quam dicit

> Chalcidem quidem a diis, Cymindin vero ab hominibus nominari.

levemne cognitionem hanc putas, ut sciatur, quanto rectius sit eandem avem Chalcidem quam Cymindin nuncupare? vel Batieam atque Myrinen, aliaque multa et apud hunc poetam et apud alios? Verum istarum rerum inventio fortasse acutius ingenium quam nostrum exigit: Scamandrius autem et Astyanax humano ingenio, ut mihi videtur, comprehendi et facile percipi potest (quæ dicit Hectoris filio esse nomina) quam rectitudinem esse Homerus velit in his nominibus. nosti enim profecto versus illos quibus insunt quæ dico? — Herm. Omnino. — So. Utrum igitur istorum nominum putas Homerum existimasse convenire magis puero, Astyanactem an Scamandrium? — Herm. Ignoro.

XII. So. Sic autem considera. si quis te interrogaret, utros putas rectius nomina rebus imponere, sapientiores an minus sapientes? — Herm. Responderem utique sapientiores. — So. Utrum igitur mulieres in urbibus sapientiores esse tibi videntur, an viri, quantum ad totum genus attinet? — Herm. Viri. — So. Nescisne igitur quod inquit Homerus, Hectoris filium a Trojanis Astyanacta, Scamandrium vero, ut patet, a mulieribus nuncupatum, quandoquidem viri illum Astyanacta vocarunt? — Herm. Videtur. — So. Nonne Homerus Trojanos viros sapientiores quam mulieres eorum existimavit? — Herm. Arbitror equidem. — So. Astyanacta igitur rectius quam Scamandrium nominatum esse censuit. — Herm. Apparet. — So. Animadvertamus, quare tandem? ipsene optime denominationis hujus causam affert? inquit enim,

> solus civitatem ipsis tutatus est amplaque mœnia.

ob hæc decet, ut videtur, conservatoris filium nominare ἀστυάνακτα (id est regem) illius, quod pater ejus servavit, ut inquit Homerus. — Herm. Idem mihi quoque videtur. — So. Quam ob causam tandem? ipse enim nondum satis

μανθάνω, ὦ Ἑρμόγενες· σὺ δὲ μανθάνεις; — ΕΡΜ. Μὰ 393 Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλ' ἆρα, ὦ 'γαθέ, καὶ τῷ a Ἕκτορι αὐτὸς ἔθετο τοὔνομα Ὅμηρος; — ΕΡΜ. Τί δή; — ΣΩ. Ὅτι μοι δοκεῖ καὶ τοῦτο παραπλήσιόν τι 5 εἶναι τῷ Ἀστυάνακτι, καὶ ἔοικεν Ἑλληνικοῖς ταῦτα τὰ ὀνόματα· ὁ γὰρ ἄναξ καὶ ὁ ἕκτωρ σχεδόν τι ταὐτὸν σημαίνει [βασιλικὰ ἀμφότερα εἶναι τὰ ὀνόματα]. οὗ γὰρ ἄν τις ἄναξ ᾖ, καὶ ἕκτωρ δήπου ἐστὶ τούτου· δῆλον γάρ, ὅτι κρατεῖ τ' αὐτοῦ καὶ κέκτηται καὶ ἔχει αὐτό. b 10 ἢ οὐδέν σοι δοκῶ λέγειν, ἀλλὰ λανθάνω κἀμαυτὸν οἰόμενός τινος ὥσπερ ἴχνους ἐφάπτεσθαι τῆς Ὁμήρου δόξης περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος; — ΕΡΜ. Μὰ Δί' οὐ σύ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖς, ἀλλ' ἴσως του ἐφάπτει.

XIII. ΣΩ. Δίκαιόν γέ τοί ἐστιν, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, 15 τὸν λέοντος ἔκγονον λέοντα καλεῖν, καὶ τὸν ἵππου ἔκγονον ἵππον. οὔ τι λέγω, ἐὰν ὥσπερ τέρας γένηται ἐξ ἵππου ἄλλο τι ἢ ἵππος, ἀλλ' οὗ ἂν ᾖ τοῦ γένους ἔκγονον τὴν φύσιν, τοῦτο λέγω; ἐὰν βοὸς ἔκγονον φύσει ἵππος παρὰ φύσιν τέκῃ [μόσχον], οὐ πῶλον κλητέον, c 20 ἀλλὰ μόσχον· οὐδ' ἂν ἐξ ἀνθρώπου, οἶμαι, μὴ τὸ ἀνθρώπου ἔκγονον γένηται, ἀλλ' ἐὰν τὸ ἔκγονον, ἄνθρωπος κλητέος. καὶ τὰ δένδρα ὡσαύτως καὶ τἆλλ' ἅπαντα. ἢ οὐ ξυνδοκεῖ; — ΕΡΜ. Ξυνδοκεῖ. — ΣΩ. Καλῶς λέγεις· φύλαττε γάρ με, μή πῃ παρακρού-25 σωμαί σε. κατὰ γὰρ τὸν αὐτὸν λόγον κἂν ἐκ βασιλέως γίγνηταί τι ἔκγονον, βασιλεὺς κλητέος. εἰ δ' ἐν d ἑτέραις συλλαβαῖς ἢ ἐν ἑτέραις ταὐτὸ σημαίνει, οὐδὲν πρᾶγμα. οὐδ' εἰ πρόσκειταί τι γράμμα ἢ ἀφῄρηται, οὐδὲν οὐδὲ τοῦτο, ἕως ἂν ἐγκρατὴς ᾖ ἡ οὐσία τοῦ πράγ-30 ματος δηλουμένη ἐν τῷ ὀνόματι. — ΕΡΜ. Πῶς τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Οὐδὲν ποικίλον, ἀλλ' ὥσπερ τῶν στοιχείων οἶσθ' ὅτι ὀνόματα λέγομεν, ἀλλ' οὐκ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, πλὴν τεττάρων, τοῦ εἶ καὶ τοῦ ὖ καὶ τοῦ οὖ καὶ τοῦ ὦ. τοῖς δ' ἄλλοις φωνήεσί τε καὶ ἀφώνοις 35 οἶσθ' ὅτι περιτιθέντες ἄλλα γράμματα λέγομεν, ὀνόματα e ποιοῦντες. ἀλλ' ἕως ἂν αὐτοῦ δηλουμένην τὴν δύναμιν ἐντιθῶμεν, ὀρθῶς ἔχει ἐκεῖνο τοὔνομα καλεῖν, ὃ αὐτὸ ἡμῖν δηλώσει. οἷον τὸ βῆτα· ὁρᾷς, ὅτι τοῦ ἦτα καὶ τοῦ ταῦ καὶ τοῦ ἄλφα προστεθέντων οὐδὲν ἐλύπησεν, 40 ὥστε μὴ οὐχὶ τὴν ἐκείνου τοῦ στοιχείου φύσιν δηλῶσαι ὅλῳ τῷ ὀνόματι, οὗ ἐβούλετο ὁ νομοθέτης. οὕτως ἠπιστήθη καλῶς θέσθαι τοῖς γράμμασι τὰ ὀνόματα. — ΕΡΜ. Ἀληθῆ μοι δοκεῖς λέγειν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ 394 περὶ βασιλέως ὁ αὐτὸς λόγος; ἔσται γάρ ποτ' ἐκ βα- a 45 σιλέως βασιλεύς, καὶ ἐξ ἀγαθοῦ ἀγαθός, καὶ ἐκ καλοῦ καλός, καὶ τἆλλα πάνθ' οὕτως, ἐξ ἑκάστου γένους ἕτερον τοιοῦτον ἔκγονον, ἐὰν μὴ τέρας γίγνηται· κλητέον δὴ ταὐτὰ ὀνόματα. ποικίλλειν δ' ἔξεστι ταῖς συλλαβαῖς, ὥστε δόξαι ἂν τῷ ἰδιωτικῶς ἔχοντι ἕτερα 50 εἶναι ἀλλήλων ταὐτὰ ὄντα· ὥσπερ ἡμῖν τὰ τῶν ἰατρῶν φάρμακα, χρώμασιν ἢ ὀσμαῖς πεποικιλμένα, ἄλλα φαίνεται ταὐτὰ ὄντα, τῷ δέ γ' ἰατρῷ, ἅτε τὴν δύναμιν τῶν φαρμάκων σκοπουμένῳ, ταὐτὰ φαίνεται, καὶ οὐκ b ἐκπλήττεται ὑπὸ τῶν προσόντων· οὕτω δ' ἴσως καὶ ὁ

intelligo, o Hermogenes: tu vero percipis? — Herm. Non per Jovem. — So. Atqui et Hectori, o bone vir, nomen ipse Homerus imposuit. — Herm. Quamobrem? — So. Quoniam mihi videtur etiam id nomen (Hector) Astyanacti esse quam proximum, et sunt nomina hæc similia Græcis: fere enim idem significant: cujus enim quis ἄναξ (id est rex) exstitit, ejusdem est et ἕκτωρ (id est possessor): constat enim dominari illi eum et possidere habereque illud. an forte nihil tibi dicere videor meque fallit opinio, qua Homeri sententiam circa nominum rectitudinem ceu per vestigia quædam attingere confidebam? — Herm. Nullo modo, ut arbitror, sed forte nonnihil attingis.

XIII. So. Decet, ut mihi videtur, leonis filium leonem nominare, equi filium equum. haud certe dico, si quid tanquam monstrum ex equo natum fuerit, aliud quoddam quam equus, sed cujus generis secundum naturam est quod nascitur, hoc dico. si bovis secundum naturam filium equus præter naturam genuerit, non pullus equinus est nuncupandus, sed vitulus: neque si ex homine alia proles quam humana producitur; sed si humana, homo vocari debet. idemque est de arboribus deque ceteris omnibus judicandum. probas hæc? — Herm. Probo equidem. — So. Bene dicis: observa enim me, ne quid defraudem. eadem quippe ratione, si qua ex rege regia proles nascitur, rex est nominandus: si vero in aliis et aliis syllabis idem significat, nihil interest: neque refert, sive addita litera aliqua, sive subtracta sit, donec essentia rei significatæ in nomine elucens dominatur. — Herm. Qui istuc ais? — So. Nihil mirum novumve dico, verum ita, ut in elementis fieri cernis: scis enim elementorum nomina nos dicere, ipsa vero elementa nequaquam, quatuor duntaxat exceptis, dicimus enim ε et υ et ου et ω. ceteris autem tam vocalibus quam consonis, alias addentes literas, nomina constituimus, atque ita proferimus. verum quousque elementi ipsius vim elucentem inferimus, bene habet nomen illud vocare quod nobis significet elementum. ut in βῆτα apparet: ubi additis ἦτα et ταῦ et ἄλφα, nihil obstitit quin integro nomine natura elementi illius ostenderetur, cujus legislator voluit. adeo scite literis nomina dedit. — Herm. Vera mihi loqui videris. — So. Nonne igitur eadem de rege ratio erit? erit enim aliquando ex rege rex, ex bono bonus, ex pulchro pulcher, et ex ceteris omnibus similiter, ex quolibet genere alterum quoddam tale progenitum, nisi monstrum nascatur: ergo iisdem hæc nominibus vocanda. variare autem licet per syllabas, ut videantur homini rudi, quæ sunt eadem, esse diversa: quemadmodum pharmaca medicorum coloribus et odoribus variata, cum eadem sint, nobis diversa videntur, medico autem vim pharmacorum consideranti eadem videntur, neque eum additamenta perturbant. similiter fortasse, qui est in nominibus eruditus, vim

ἐπιστάμενος περὶ ὀνομάτων τὴν δύναμιν αὐτῶν σκοπεῖ, καὶ οὐκ ἐκπλήττεται, εἴ τι πρόσκειται γράμμα ἢ μετάκειται ἢ ἀφῄρηται ἢ καὶ ἐν ἄλλοις παντάπασι γράμμασίν ἐστιν ἡ τοῦ ὀνόματος δύναμις. ὥσπερ ὃ νῦν δὴ 5 ἐλέγομεν, Ἀστυάναξ τε καὶ Ἕκτωρ οὐδὲν τῶν αὐτῶν γραμμάτων ἔχει πλὴν τοῦ ταῦ, ἀλλ' ὅμως ταὐτὸν σημαίνει. c καὶ Ἀρχέπολίς γε τῶν μὲν γραμμάτων τί ἐπικοινωνεῖ; δηλοῖ δ' ὅμως ταὐτό· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ οὐδὲν ἀλλ' ἢ βασιλέα σημαίνει· καὶ ἄλλα γ' 10 αὖ στρατηγόν, οἷον Ἆγις καὶ Πολέμαρχος καὶ Εὐπόλεμος· καὶ ἰατρικά γ' ἕτερα, Ἰατροκλῆς καὶ Ἀκεσίμβροτος· καὶ ἕτερα ἂν ἴσως συχνὰ εὕροιμεν ταῖς μὲν συλλαβαῖς καὶ τοῖς γράμμασι διαφωνοῦντα, τῇ δὲ δυνάμει ταὐτὸν φθεγγόμενα. φαίνεται οὕτως, ἢ οὔ; — 15 ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Τοῖς μὲν δὴ κατὰ φύσιν d γιγνομένοις ταὐτὰ ἀποδοτέον ὀνόματα. — ΕΡΜ. Πάνυ γε.

XIV. ΣΩ. Τί δαὶ τοῖς παρὰ φύσιν, οἳ ἂν ἐν τέρατος εἴδει γένωνται; οἷον ὅταν ἐξ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ θεοσεβοῦς 20 ἀσεβὴς γένηται, ἆρ' οὐχ ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κἂν ἵππος βοὸς ἔκγονον τέκῃ, οὐ τοῦ τεκόντος δήπου ἔδει τὴν ἐπωνυμίαν ἔχειν, ἀλλὰ τοῦ γένους, οὗ εἴη; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ τῷ ἐκ τοῦ εὐσεβοῦς ἄρα e γενομένῳ ἀσεβεῖ τὸ τοῦ γένους ὄνομα ἀποδοτέον. — 25 ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οὐ Θεόφιλον, ὡς ἔοικεν, οὐδὲ Μνησίθεον οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδέν, ἀλλ' ὅ τι τἀναντία τούτοις σημαίνει, ἐάνπερ τῆς ὀρθότητος τυγχάνῃ τὰ ὀνόματα. — ΕΡΜ. Παντός γε μᾶλλον, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ὥσπερ γε καὶ ὁ Ὀρέστης, ὦ Ἑρμόγενες, 30 κινδυνεύει ὀρθῶς ἔχειν, εἴτε τις τύχη ἔθετο αὐτῷ τοὔνομα, εἴτε καὶ ποιητής τις, τὸ θηριῶδες τῆς φύσεως καὶ τὸ ἄγριον αὐτοῦ καὶ τὸ ὀρεινὸν ἐνδεικνύμενος τῷ ὀνόματι. — 395 ΕΡΜ. Φαίνεται οὕτως, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἔοικε a δέ γε καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ κατὰ φύσιν τοὔνομα εἶναι. — 35 ΕΡΜ. Φαίνεται. — ΣΩ. Κινδυνεύει γὰρ τοιοῦτός τις εἶναι ὁ Ἀγαμέμνων, οἷος ἂν δόξειεν αὐτῷ διαπονεῖσθαι καὶ καρτερεῖν, τέλος ἐπιτιθεὶς τοῖς δόξασι δι' ἀρετήν. σημεῖον δ' αὐτοῦ ἡ ἐν Τροίᾳ μονὴ τοῦ πλήθους τε καὶ καρτερίας. ὅτι οὖν ἀγαστὸς κατὰ τὴν ἐπιμονὴν οὗτος 40 ἀνήρ, ἐνσημαίνει τοὔνομα ὁ Ἀγαμέμνων. Ἴσως δὲ b καὶ ὁ Ἀτρεὺς ὀρθῶς ἔχει. ὅ τε γὰρ τοῦ Χρυσίππου αὐτῷ φόνος καὶ ἃ πρὸς τὸν Θυέστην ὡς ὠμὰ διεπράττετο, πάντα ταῦτα ζημιώδη καὶ ἀτηρὰ πρὸς ἀρετήν. ἡ οὖν τοῦ ὀνόματος ἐπωνυμία σμικρὸν παρακλίνει καὶ ἐπι-45 κεκάλυπται, ὥστε μὴ πᾶσι δηλοῦν τὴν φύσιν τἀνδρός· τοῖς δ' ἐπαΐουσι περὶ ὀνομάτων ἱκανῶς δηλοῖ ὃ βούλεται ὁ Ἀτρεύς. καὶ γὰρ κατὰ τὸ ἀτειρὲς καὶ κατὰ τὸ ἄτρεστον c καὶ κατὰ τὸ ἀτηρόν, πανταχῇ ὀρθῶς αὐτῷ τοὔνομα κεῖται. Δοκεῖ δέ μοι καὶ τῷ Πέλοπι τοὔνομα 50 ἐμμέτρως κεῖσθαι· σημαίνει γὰρ τοῦτο τοὔνομα τὸν τὰ ἐγγὺς ὁρῶντα [καὶ] ἄξιον εἶναι ταύτης τῆς ἐπωνυμίας. — ΕΡΜ. Πῶς δή; — ΣΩ. Οἷόν που καὶ κατ' ἐκείνου λέγεται τἀνδρὸς ἐν τῷ τοῦ Μυρτίλου φόνῳ οὐδὲν οἵου τε γενέσθαι προνοηθῆναι οὐδὲ προϊδεῖν τῶν

illorum considerat, neque ejus turbatur judicium, si qua litera addita est vel transposita vel dempta vel in aliis omnino literis vis nominis reperitur. ut ea nomina, quæ supra diximus, Astyanax et Hector, literas omnino diversas, præter ταῦ habent, idem tamen significant. item ἀρχέπολις (id est princeps civitatis) quam literarum communionem cum duobus superioribus habet? idem nihilominus significat: et multa sunt alia, quæ nihil aliud quam regem significant: alia præterea sunt, quæ ducem significant, ut ἆγις, πολέμαρχος, εὐπόλεμος: alia item, quæ medicinæ professorem declarant, ut ἰατροκλῆς, ἀκεσίμβροτος: et alia fortasse multa reperiri possunt syllabis et literis discordantia, vi autem significationis penitus consonantia. sicne et tu putas, an aliter? — Herm. Sic certe. — So. Iis profecto, quæ secundum naturam nascuntur, eadem tribuenda sunt nomina. — Herm. Omnino.

XIV. So. Quoties vero præter naturam aliqui nascantur in quadam specie monstri, velut cum ex bono pioque viro impius generatur, qui genitus est, non genitoris nomen sortiri debet, sed ejus in quo ipse est generis: quemadmodum supra diximus, si equus bovis prolem generet, non equum ejus filium, sed bovem denominandum: nonne? — Herm. Sic est. — So. Homini igitur impio ex pio genito, non parentis sed generis nomen attribuendum. — Herm. Vera hæc sunt. — So. Neque igitur θεόφιλον (id est dei amicum) neque μνησίθεον (id est dei memorem) vel tale aliquid hujusmodi vocare filium talem decet, sed contraria significantibus nominibus appellare, si modo recte nomina instituta esse debent. — Herm. Sic prorsus agendum, o Socrates. — So. Profecto Oresti nomen recte, o Hermogenes, videtur impositum, sive aliqua sors illi nomen dedit, sive poeta quidam, ferinam ejus naturam agrestemque et montanam nomine eo significans. — Herm. Sic apparet, Socrates. — So. Videtur et patri ejus secundum naturam nomen esse. — Herm. Videtur. — So. Videtur enim talis quis esse Agamemnon, qui quæ sibi laboranda censuerit tolerandaque, in iis per virtutem ad finem perseveret. argumentum vero tolerantiæ suæ apud Trojam tanto cum exercitu perduratio præbuit. quod igitur mirabilis perseverantia vir hic fuerit, nomen significat Agamemnon, quasi ἀγαστὸς κατὰ τὴν ἐπιμονήν. Fortasse etiam Atreus recte est nominatus. nex enim Chrysippi et crudelitas quam exercuit adversus Thyestem, noxium perniciosumque illum demonstrant. cognominatio igitur parumper declinat et clam innuit, ut non quibuslibet naturam hujus viri declaret: his autem, qui nominum periti sunt, satis Atrei significatio patet. dicitur enim omnino recte secundum ἀτειρές, ἄτρεστον, ἀτηρόν, quasi indomitus, inexorabilis, noxius contumeliosusque fuerit. Videtur et Pelopi nomen haud ab re tributum: hominem quippe quæ prope sunt videntem nomen istud congrue significat hac appellatione esse dignum. — Herm. Cur illi id convenit? — So. Quoniam in Myrtili cæde, ut fertur, providere nihil potuit, neque eminus prospicere quanta toti generi ex hoc

πόῤῥω τῶν εἰς τὸ πᾶν γένος, ὅσης αὐτὸ δυστυχίας ἐνεπίμπλη τὸ ἐγγὺς μόνον ὁρῶν καὶ τὸ παραχρῆμα — τοῦτο δ' ἐστὶ πέλας — ἡνίκα προὐθυμεῖτο λαβεῖν παντὶ τρόπῳ τὸν τῆς Ἱπποδαμείας γάμον. Τῷ δὲ Ταντάλῳ καὶ πᾶς ἂν ἡγήσαιτο τοὔνομα ὀρθῶς καὶ κατὰ φύσιν τεθῆναι, εἰ ἀληθῆ τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα. — ΕΡΜ. Τὰ ποῖα ταῦτα; — ΣΩ. Ἅ τέ που ἔτι ζῶντι δυστυχήματα ἐγένετο πολλὰ καὶ δεινὰ, ὧν καὶ τέλος ἡ πατρὶς αὐτοῦ ὅλη ἀνετράπετο, καὶ τελευτήσαντι ἐν Ἅδου ἡ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τοῦ λίθου ταλαντεία θαυμαστὴ ὡς ξύμφωνος τῷ ὀνόματι. καὶ ἀτεχνῶς ἔοικεν, ὥσπερ ἂν εἴ τις βουλόμενος ταλάντατον ὀνομάσαι, ἀποκρυπτόμενος ὀνομάσειε καὶ εἴποι ἀντ' ἐκείνου Τάνταλον, τοιοῦτόν τι καὶ τούτῳ τοὔνομα ἔοικεν ἐκπορίσαι ἡ τύχη τῆς φήμης. Φαίνεται δὲ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ λεγομένῳ τῷ Διὶ παγκάλως τοὔνομα κεῖσθαι· ἔστι δ' οὐ ῥάδιον κατανοῆσαι. ἀτεχνῶς γάρ ἐστιν οἷον λόγος τὸ τοῦ Διὸς ὄνομα· διελόντες δ' αὐτὸ διχῇ οἱ μὲν τῷ ἑτέρῳ μέρει, οἱ δὲ τῷ ἑτέρῳ χρώμεθα. οἱ μὲν γὰρ Ζῆνα, οἱ δὲ Δία καλοῦσι. συντιθέμενα δὲ (ταῦτ') εἰς ἓν δηλοῖ τὴν φύσιν τοῦ θεοῦ, ὃ δὴ προσήκειν φαμὲν ὀνόματι οἵῳ τ' εἶναι ἀπεργάζεσθαι· οὐ γάρ ἐστιν ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ὅστις ἐστὶν αἴτιος μᾶλλον τοῦ ζῆν ἢ ὁ ἄρχων τε καὶ βασιλεὺς τῶν πάντων. συμβαίνει οὖν ὀρθῶς ὀνομάζεσθαι οὗτος ὁ θεὸς εἶναι, δι' ὃν ζῆν ἀεὶ πᾶσι τοῖς ζῶσιν ὑπάρχει. διείληπται δὲ δίχα, ὥσπερ λέγω, ἓν ὂν τοὔνομα τῷ Διὶ καὶ τῷ Ζηνί. Τοῦτον δὲ Κρόνου υἱὸν εἶναι ὑβριστικὸν μὲν ἄν τι δόξειεν εἶναι ἀκούσαντι ἐξαίφνης, εὔλογον δὲ, μεγάλης τινὸς διανοίας ἔκγονον εἶναι τὸν Δία· κόρον γὰρ σημαίνει, οὐ παῖδα, ἀλλὰ τὸ καθαρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκήρατον τοῦ νοῦ. Ἔστι δ' οὗτος Οὐρανοῦ υἱὸς, ὡς λόγος. ἡ δ' αὖ ἐς τὸ ἄνω ὄψις καλῶς ἔχει τοῦτο τοὔνομα καλεῖσθαι, οὐρανία, ὁρῶσα τὰ ἄνω· ὅθεν δὴ καί φασιν, ὦ Ἑρμόγενες, τὸν καθαρὸν νοῦν παραγίγνεσθαι οἱ μετεωρολόγοι, καὶ τῷ οὐρανῷ ὀρθῶς τοὔνομα κεῖσθαι. Εἰ δ' ἐμεμνήμην τὴν Ἡσιόδου γενεαλογίαν, τίνας ἔτι τοὺς ἀνωτέρω προγόνους λέγει τούτων, οὐκ ἂν ἐπαυόμην διεξιὼν, ὡς ὀρθῶς αὐτοῖς τὰ ὀνόματα κεῖται, ἕως ἀπεπειράθην τῆς σοφίας ταυτησὶ, τί ποιήσει, εἰ ἄρ' ἀπερεῖ ἢ οὔ, ἥ ἐμοὶ ἐξαίφνης νῦν οὑτωσὶ προσπέπτωκεν ἄρτι οὐκ οἶδ' ὁπόθεν. — ΕΡΜ. Καὶ μὲν δὴ, ὦ Σώκρατες, ἀτεχνῶς γέ μοι δοκεῖς ὥσπερ οἱ ἐνθουσιῶντες ἐξαίφνης χρησμῳδεῖν.

XV. ΣΩ. Καὶ αἰτιῶμαί γε, ὦ Ἑρμόγενες, μάλιστ' αὐτὴν ἀπὸ Εὐθύφρονος τοῦ Προσπαλτίου προσπεπτωκέναι μοι· ἕωθεν γὰρ πολλὰ αὐτῷ συνῆ καὶ παρεῖχον τὰ ὦτα. κινδυνεύει οὖν ἐνθουσιῶν οὐ μόνον τὰ ὦτά μου ἐμπλῆσαι τῆς δαιμονίας σοφίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς ἐπειλῆφθαι. δοκεῖ οὖν μοι χρῆναι οὑτωσὶ ἡμᾶς ποιῆσαι, τὸ μὲν τήμερον εἶναι χρήσασθαι αὐτῇ καὶ τὰ λοιπὰ περὶ τῶν ὀνομάτων ἐπισκέψασθαι· αὔριον δ', ἐὰν καὶ ὑμῖν ξυνδοκῇ, ἀποδιοπομπησόμεθά τ' αὐτὴν καὶ καθαρούμεθ' ἐξευρόντες, ὅστις τὰ τοιαῦτα δεινὸς καθαίρειν, εἴτε τῶν ἱερέων τις εἴτε τῶν σοφιστῶν. —

calamitas immineret: quæ enim ante pedes erant tantum respiciebat et τὸ παραχρῆμα — id est πέλας (præsentia) — cum Hippodamiæ conjugium omni conatu inire contenderet: (unde Pelopi nomen a πέλας). Tantalo quin etiam nomen recte et secundum naturam videtur impositum, si vera sunt, quæ de eo circumferuntur. — Herm. Quænam ista? — So. Quod viventi adhuc illi adversa multa gravia contigerunt, tandemque patria ejus omnis subversa est, defuncto præterea saxum in caput imminet, cujus saxi ταλαντεία (*i. e.* suspensio) prorsus cum nomine congruit perinde ac si quis nominare ταλάντατον, id est infelicissimum, voluisset, *sed* paulo locutus obscurius, pro Talantato Tantalum posuisset, tale utique nomen fortuna ejus adversa ipso rumore gentium præbuisse ei videtur. Quin etiam patri ejus, cui nomen est Jovi, rectissime nomen est inditum: neque tamen facile cognitu. est enim omnino velut oratio quædam Jovis nomen: bifariam autem partientes, partim una, partim altera parte utimur. quidam eum Ζῆνα, quidam Δία vocant. quæ partes in unum compositæ naturam dei ostendunt, quod maxime, ut nos censemus, debet nomen efficere posse. nulla enim nobis ceterisque omnibus vivendi magis causa est quam princeps rexque *omnium.* quapropter decens nomen est hic deus sortitus, per quem vita (Gr. δι' ὃν ζῆν) semper viventibus omnibus *inest.* sectum autem in duo est, ut dicebam, cum unum nomen sit Διὶ et Ζηνί. Hunc autem Saturni filium esse, cum quis audiat, forte insolentem contumeliosumque putarit, probabile vero est, magnæ cujusdam intelligentiæ prolem Jovem esse: quod enim κόρος dicitur, id non puerum significat, sed puritatem mentis ejus et sinceritatem. Est autem is Οὐρανοῦ (id est Cœli) filius, ut fertur. quippe adspectus ad supera merito οὐρανία vocatur, quasi ὁρῶσα τὰ ἄνω (*i. e.* videns supera): unde affirmant, ut nosti, o Hermogenes, ii, qui de rebus sublimibus agunt, puram mentem adesse, et οὐρανῷ recte nomen impositum. Si autem genealogiam deorum ab Hesiodo traditam mente tenerem, et quos horum progenitores inducit recordarer, haudquaquam cessarem ostendere recte illis nomina esse imposita, donec expertus essem, quid hæc sapientia proficiat peragatque, an deficiat necne, quæ mihi tam subito ignoro unde nuper illuxit. — Herm. Profecto mihi videris, o Socrates, instar eorum qui numine rapiuntur, protinus oracula fundere.

XV. So. Reor equidem, o Hermogenes, hanc in me sapientiam ab Euthyphrone Prospaltio emanasse: illi siquidem adstiti a matutino assiduus auresque præbui. videtur ergo numine afflatus non modo aures meas beata sapientia implevisse, verum etiam animum occupasse. sic igitur agendum arbitror, ut hodie quidem utamur ea et reliqua, quæ ad nomina pertinent, indagemus; cras vero, si in hoc consenserimus, expiabimus eam, eaque nos abdicabimus, si modo hominem nacti erimus sive sacerdotem seu sophistam harum expiationum peritum. — Herm. Probo

ΕΡΜ. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ξυγχωρῶ· πάνυ γὰρ ἂν ἡδέως τὰ ἐπίλοιπα περὶ τῶν ὀνομάτων ἀκούσαιμι. — ΣΩ. Ἀλλὰ χρὴ οὕτω ποιεῖν. Πόθεν οὖν βούλει ἀρξώμεθα διασκοποῦντες, ἐπειδή περ εἰς τύπον τιν' ἐμβεβήκαμεν, ἵν' εἰδῶμεν, εἰ ἄρ' ἡμῖν ἐπιμαρτυρήσει αὐτὰ τὰ ὀνόματα μὴ πάνυ ἀπὸ ταὐτομάτου οὕτως ἕκαστα κεῖσθαι, ἀλλ' ἔχειν τινὰ ὀρθότητα; τὰ μὲν οὖν τῶν ἡρώων καὶ ἀνθρώπων λεγόμενα ὀνόματα ἴσως ἂν ἡμᾶς ἐξαπατήσειε. πολλὰ μὲν γὰρ αὐτῶν κεῖται κατὰ προγόνων ὁμωνυμίας, οὐδὲν προσῆκον ἐνίοις, ὥσπερ κατ' ἀρχὰς ἐλέγομεν, πολλὰ δ' ὥσπερ εὐχόμενοι τίθενται, οἷον Εὐτυχίδην καὶ Σωσίαν καὶ Θεόφιλον καὶ ἄλλα πολλά. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα δοκεῖ μοι χρῆναι ἐᾶν· εἰκὸς δὲ μάλισθ' ἡμᾶς εὑρεῖν τὰ ὀρθῶς κείμενα περὶ τὰ ἀεὶ ὄντα καὶ πεφυκότα. ἐσπουδάσθαι γὰρ ἐνταῦθα μάλιστα πρέπει τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων· ἴσως δ' ἔνια αὐτῶν καὶ ὑπὸ θειοτέρας δυνάμεως ἢ τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐτέθη. — ΕΡΜ. Δοκεῖς μοι καλῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες.

XVI. ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ δίκαιον ἀπὸ τῶν θεῶν ἄρχεσθαι σκοπουμένους, πῇ ποτ' αὐτὸ τοῦτο τοὔνομα οἱ θεοὶ ὀρθῶς ἐκλήθησαν; — ΕΡΜ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Τοιόνδε τοίνυν ἔγωγ' ὑποπτεύω· φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι τῶν ἀνθρώπων τῶν περὶ τὴν Ἑλλάδα τούτους μόνους τοὺς θεοὺς ἡγεῖσθαι, οὕσπερ νῦν πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ γῆν καὶ ἄστρα καὶ οὐρανόν· ἅτ' οὖν αὐτὰ ὁρῶντες πάντα ἀεὶ ἰόντα δρόμῳ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως τῆς τοῦ θεῖν θεοὺς αὐτοὺς ἐπονομάσαι· ὕστερον δὲ κατανοοῦντες τοὺς ἄλλους πάντας ἤδη τούτῳ τῷ ὀνόματι προσαγορεύειν. ἔοικέ τι ὃ λέγω τῷ ἀληθεῖ, ἢ οὐδέν; — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν ἔοικε. ΣΩ. Τί οὖν ἂν μετὰ τοῦτο σκοποῖμεν; ἢ δῆλον δή, ὅτι δαίμονάς τε καὶ ἥρωας καὶ ἀνθρώπους; — ΕΡΜ. Δαίμονας; — ΣΩ. Καὶ ὡς ἀληθῶς, ὦ Ἑρμόγενες, τί ἄν ποτε νοοίη τοὔνομα οἱ δαίμονες; σκέψαι, ἄν τί σοι δόξω εἰπεῖν. — ΕΡΜ. Λέγε μόνον. — ΣΩ. Οἶσθ' οὖν, τίνας φησὶν Ἡσίοδος εἶναι τοὺς δαίμονας; — ΕΡΜ. Οὐκ ἐννοῶ. — ΣΩ. Οὐδ' ὅτι χρυσοῦν γένος τὸ πρῶτόν φησι γενέσθαι τῶν ἀνθρώπων; — ΕΡΜ. Οἶδα τοῦτό γε. — ΣΩ. Λέγει τοίνυν περὶ αὐτοῦ,

> αὐτὰρ ἐπειδὴ τοῦτο γένος κατὰ μοῖρ' ἐκάλυψεν,
> οἱ μὲν δαίμονες ἁγνοὶ ἐπιχθόνιοι καλέονται,
> ἐσθλοί, ἀλεξίκακοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων.

ΕΡΜ. Τί οὖν δή; — ΣΩ. Ὅτι οἶμαι ἐγὼ λέγειν αὐτὸν τὸ χρυσοῦν γένος οὐκ ἐκ χρυσοῦ πεφυκός, ἀλλ' ἀγαθόν τε καὶ καλόν. τεκμήριον δέ μοί ἐστιν, ὅτι καὶ ἡμᾶς φησι σιδηροῦν εἶναι γένος. — ΕΡΜ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τῶν νῦν οἴει ἂν φάναι αὐτὸν εἴ τις ἀγαθός ἐστιν, ἐκείνου τοῦ χρυσοῦ γένους εἶναι; — ΕΡΜ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Οἱ δ' ἀγαθοὶ ἄλλο τι ἢ φρόνιμοι; — ΕΡΜ. Φρόνιμοι. — ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν παντὸς μᾶλλον λέγει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τοὺς δαίμονας· ὅτι φρόνιμοι καὶ δαήμονες ἦσαν, δαίμονας αὐτοὺς ὠνόμασε. καὶ ἔν γε τῇ ἀρχαίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ φωνῇ αὐτὸ συμβαίνει

---

hæc equidem maxime : libentissime namque quæ de nominibus restant audirem. — So. Ita prorsus agendum. Unde igitur potissimum exordiendum judicas, postquam formulam quandam præscripsimus, ut pernoscamus, an nomina nobis ipsa testabuntur non casu quodam facta fuisse, verum rectitudinem aliquam continere? nomina quidem heroum atque hominum nos fortasse deciperent. horum namque multa secundum cognomenta majorum posita sunt, dum nonnullis nihil conveniunt, quemadmodum in principio diximus, multa vero quasi optantes homines nomina imponunt, ut Εὐτυχίδην, Σωσίαν, Θεόφιλον, aliaque permulta. talia igitur prætermittenda censeo : probabile vero est nos maxime invenire recte imposita rebus sempiternis et naturæ ordine constitutis. nam circa ista in condendis nominibus studuisse maxime decet : fortasse vero etiam eorum nonnulla diviniore quadam potentia quam humana sunt instituta. — Herm. Præclare mihi loqui videris, o Socrates.

XVI. So. Nonne par est a diis incipere rationemque investigare, qua hoc ipso nomine θεοὶ recte vocati sunt? — Herm. Nempe. — So. Equidem ita conjicio : videntur mihi Græcorum prisci deos solos putasse eos, quos his temporibus barbarorum multi pro diis habent, solem, lunam, terram, stellas, cœlum : atque cum hæc omnia perpetuo in cursu esse conspicerent, ab hac natura τοῦ θεῖν (currendi) θεοὺς eos nominasse videntur : deinde reliquos animadvertentes omnes eodem nomine nuncupasse. habetne quod dico verisimile aliquid an nihil? — Herm. Habet certe. — So. Quid igitur posthac investigandum? an de dæmonibus heroibusque et hominibus videndum? — Herm. De dæmonibus? — So. Et revera, o Hermogenes, quid sibi velle potest dæmonum nomen? animadverte, num aliquid dicam. — Herm. Dic modo. — So. Scisne quos Hesiodus δαίμονας esse inquit? — Herm. Non. — So. Neque etiam, quod aureum genus hominum ait in principio exstitisse? — Herm. Hoc quidem novi. — So. Ait enim de eo,

> sed postquam præsentis vitæ fata subierunt,
> dæmones sancti terrestres vocantur,
> boni, malorum expulsores, custodes hominum.

Herm. Quid tum? — So. Nempe arbitror vocare illum aureum genus non ex auro constitutum, sed bonum atque præclarum. atque hoc inde conjicio, quod genus nostrum ferreum esse dicit. — Herm. Vera narras. — So. An non putas, si quis nunc ex nostris bonus sit, aurei hunc generis ab Hesiodo æstimari? — Herm Consentaneum est. — So. Boni autem suntne aliud quid quam prudentes? — Herm. Prudentes. — So. Idcirco, ut arbitror, eos dæmones præcipue nuncupat, quia sapientes et δαήμονες erant. et in nostra prisca lingua nomen illud exsistit. quamobrem

τοὔνομα. λέγει οὖν καλῶς καὶ οὗτος καὶ ἄλλοι ποιηταὶ πολλοί, ὅσοι λέγουσιν, ὡς, ἐπειδάν τις ἀγαθὸς ὢν τελευτήσῃ, μεγάλην μοῖραν καὶ τιμὴν ἔχει καὶ γίγνεται δαίμων, κατὰ τὴν τῆς φρονήσεως ἐπωνυμίαν. ταύτῃ c
5 οὖν τίθεμαι κἀγώ, τὸν δαήμονα ἄνδρα, ὅς ἂν ἀγαθὸς ᾖ, δαιμόνιον εἶναι καὶ ζῶντα καὶ τελευτήσαντα, καὶ ὀρθῶς δαίμονα καλεῖσθαι. — ΕΡΜ. Κἀγώ μοι δοκῶ, ὦ Σώκρατες, τούτου πάνυ σοι σύμψηφος εἶναι. Ὁ δὲ δὴ ἥρως τί ἂν εἴη; — ΣΩ. Τοῦτο δ' οὐ πάνυ χα-
10 λεπὸν ἐννοῆσαι. σμικρὸν γὰρ παρῆκται αὐτῶν τοὔνομα, δηλοῦν τὴν ἐκ τοῦ ἔρωτος γένεσιν. — ΕΡΜ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Οὐκ οἶσθ' ὅτι ἡμίθεοι οἱ ἥρωές ⌜εἰσι⌝; b — ΕΡΜ. Τί οὖν; — ΣΩ. Πάντες δήπου γεγόνασιν ἐρασθέντος ἢ θεοῦ θνητῆς ἢ θνητοῦ θεᾶς. ἐὰν οὖν σκο-
15 πῇς καὶ τοῦτο κατὰ τὴν Ἀττικὴν τὴν παλαιὰν φωνήν, μᾶλλον εἴσει· δηλώσει γάρ σοι, ὅτι παρὰ τὸ τοῦ ἔρωτος ὄνομα, ὅθεν γεγόνασιν οἱ ἥρωες, σμικρὸν παρηγμένον ἐστὶν ὀνόματος χάριν. καὶ ἤτοι τοῦτο λέγει τοὺς ἥρωας, ἢ ὅτι σοφοὶ ἦσαν καὶ ῥήτορες δεινοὶ καὶ δια-
20 λεκτικοί, ἐρωτᾶν ἱκανοὶ ὄντες· τὸ γὰρ εἴρειν λέγειν ἐστίν. ὅπερ οὖν ἄρτι λέγομεν, ἐν τῇ Ἀττικῇ φωνῇ λεγόμενοι οἱ ἥρωες ῥήτορές τινες καὶ ἐρωτητικοὶ συμβαίνουσιν, ὥστε ῥητόρων καὶ σοφιστῶν γένος γίγνεται e τὸ ἡρωϊκὸν φῦλον.

25 XVII. Ἀλλ' οὐ τοῦτο χαλεπόν ἐστιν ἐννοῆσαι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ τῶν ἀνθρώπων, διὰ τί ποτ' ἄνθρωποι καλοῦνται. σὺ ἔχεις εἰπεῖν; — ΕΡΜ. Πόθεν, ὦ 'γαθέ, ⌜ἔχω⌝; οὐδ' εἴ τι οἷός τ' ἂν εἴην εὑρεῖν, οὐ συντείνω, διὰ τὸ ἡγεῖσθαι σὲ μᾶλλον εὑρήσειν ἢ ἐμαυτόν. —
399 ΣΩ. Τῇ τοῦ Εὐθύφρονος ἐπιπνοίᾳ πιστεύεις, ὡς ἔοικας. — ΕΡΜ. Δῆλα δή. — ΣΩ. Ὀρθῶς γε σὺ πι- a στεύων· ὡς καὶ νῦν γέ μοι φαίνομαι κομψῶς ἐννενοηκέναι, καὶ κινδυνεύσω, ἐὰν μὴ εὐλαβῶμαι, ἔτι τήμερον σοφώτερος τοῦ δέοντος γενέσθαι. σκόπει δὴ ὃ λέγω.
35 πρῶτον μὲν γὰρ τὸ τοιόνδε δεῖ ἐννοῆσαι περὶ ὀνομάτων, ὅτι πολλάκις ἐπεμβάλλομεν γράμματα, τὰ δ' ἐξαιροῦμεν, παρ' ὃ βουλόμεθ' ὀνομάζοντες, καὶ τὰς ὀξύτητας μεταβάλλομεν, οἷον Διὶ φίλος· τοῦθ' ἵν' ἀντὶ b ῥήματος ὄνομα ἡμῖν γένηται, τό θ' ἕτερον αὐτόθεν
40 ἰῶτα ἐξείλομεν καὶ ἀντὶ ὀξείας τῆς μέσης συλλαβῆς βαρεῖαν ἐφθεγξάμεθα. ⌜ἄλλων δὲ τοὐναντίον ἐμβάλλομεν γράμματα, τὰ δὲ βαρύτερα ⌞ὀξύτερα⌟ φθεγγόμεθα⌝. — ΕΡΜ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν ⌜ἓν⌝ καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων ὄνομα πέπονθεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ.
45 ἐκ γὰρ ῥήματος ὄνομα γέγονεν, ἑνὸς γράμματος τοῦ ἄλφα ἐξαιρεθέντος καὶ βαρυτέρας τῆς τελευτῆς γενομένης. — ΕΡΜ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Ὧδε. σημαίνει c τοῦτο τοὔνομα ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα θηρία ὧν ὁρᾷ οὐδὲν ἐπισκοπεῖ οὐδ' ἀναλογίζεται οὐδ' ἀναθρεῖ,
50 ὁ δ' ἄνθρωπος ἅμ' ἑώρακε — τοῦτο δ' ἐστὶν ⌜τὸ⌝ ὄπωπε — καὶ ἀναθρεῖ καὶ λογίζεται τοῦτο, ὃ ὄπωπεν. ἐντεῦθεν δὴ μόνον τῶν θηρίων ὀρθῶς ἄνθρωπος ἄνθρωπος ὠνομάσθη, ἀναθρῶν ἃ ὄπωπε. — ΕΡΜ. Τί οὖν; τὸ μετὰ τοῦτ' ἔρωμαί σε, ὃ ἡδέως ἂν πυθοίμην; — ΣΩ.

et is et alii poetæ multi præclare loquuntur, quotquot aiunt, postquam bonus aliquis vita functus est, maximam dignitatem præmiumque eum sortiri fierique dæmonem, secundum sapientiæ cognomentum. ita igitur et ipse assero δαήμονα (*id est* sapientem) omnem hominem, quicunque sit bonus, dæmonium esse (*id est* felicem) viventem atque defunctum, recteque dæmonem nuncupari. — Herm. Videor mihi, o Socrates, in hoc tecum maxime consentire. Ἥρως autem quid significat? — So. Id nequaquam inventu difficile: paulo enim heroum nomen ab origine distat, indicans generationem illorum ex τοῦ ἔρωτος (*i. e.* amore) manasse. — Herm. Qua ratione id ais? — So. An ignoras semideos esse heroas? — Herm. Quid tum? — So. Omnes utique heroes vel ex amore deorum erga mulieres humanas vel amore virorum erga deas sunt geniti. si igitur et hoc secundum priscam Atticorum linguam consideres, magis intelliges: reperies enim quod paulisper mutatum est nominis gratia ex ἔρωτος, unde sunt heroes geniti: atque aut hinc heroum nomen est ductum, aut ex eo, quod sapientes rhetoresque fuerunt facundi et ad interrogandum disserendumque promptissimi: εἴρειν namque dicere est. quare, ut modo dicebamus, Attica voce heroes rhetores quidam et disputatores et amatorii (?) videntur, ita ut rhetorum sophistarumque genus heroica proles exsistat.

XVII. Verum hoc non difficile cognitu, sed magis obscurum, quam ob causam homines ἄνθρωποι nominantur. tune potes dicere? — Herm. Nullo modo, o bone vir, unde enim possem? quin si reperire quoquo modo possem, non conarer tamen, propterea quod te melius faciliusque quam me reperturum spero. — So. Euthyphronis inspirationi confidere mihi videris. — Herm. Absque dubio. — So. Et merito quidem confidis: nam belle nimium mihi etiam nunc videor cogitasse, ac periculum est, nisi caveam, ne hodie sapientior quam deceat evadam. attende igitur ad ea, quæ dicam. hoc in primis circa nomina animadvertere decet, quod sæpe literas addimus, alias demimus, dum pro arbitrio nominamus, et acuta transmutamus, ut cum dicimus Διὶ φίλος: hoc, ut pro verbo nomen nobis foret, alterum ἰῶτα inde sustulimus et pro acuta syllaba media gravem pronuntiamus. [in aliis quibusdam literas interserimus, pro gravioribus vero acutiora proferimus.] — Herm. Vera refers. — So. Hoc et in ἄνθρωπος contingit, ut mihi quidem videtur. ex verbo nomen factum est, uno alpha exempto, graviorique fine effecto. — Herm. Quomodo istud ais? — So. Hoc: hominis nomen illud significat, quod cetera quidem animalia quæ vident non considerant neque animadvertunt neque contemplantur, homo autem et vidit simul (ὄπωπε) et contemplatur animadvertitque quod vidit. hinc merito solus ex omnibus animantibus homo ἄνθρωπος est nuncupatus, quasi ἀναθρῶν (*i. e.* contemplans) quæ ὄπωπε (*i. e.* vidit). — Herm. Quid igitur? post hæcne quæram ex te quod libenter perciperem? — So.

Πάνυ γε.—ΕΡΜ. Ὥσπερ τοίνυν μοι δοκεῖ τούτοις ἑξῆς d εἶναί τι χρῆμα. ψυχὴν γάρ που καὶ σῶμα [τι] καλοῦμεν τοῦ ἀνθρώπου. — ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΕΡΜ. Πειρώμεθα δὴ καὶ ταῦτα διελθεῖν, ὥσπερ τἀμπρο-5 σθεν. — ΣΩ. Ψυχὴν λέγεις ἐπισκέψασθαι, ὡς εἰκότως τούτου τοῦ ὀνόματος τυγχάνει, ἔπειτ' αὖ τὸ σῶμα; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ὡς μὲν τοίνυν ἐκ τοῦ παραχρῆμα λέγειν, οἶμαί τι τοιοῦτον νοεῖν τοὺς τὴν ψυχὴν ὀνομάσαντας, ὡς τοῦτ' ἄρα, ὅταν παρῇ τῷ σώματι, αἴτιόν 10 ἐστι τοῦ ζῆν αὐτῷ, τὴν τοῦ ἀναπνεῖν δύναμιν παρέχον e καὶ ἀναψῦχον, ἅμα δ' ἐκλείποντος τοῦ ἀναψύχοντος τὸ σῶμα ἀπόλλυταί τε καὶ τελευτᾷ· ὅθεν δή μοι δοκοῦσιν αὐτὸ ψυχὴν καλέσαι. εἰ δὲ βούλει, ἔχε ἠρέμα· δοκῶ γάρ μοί τι καθορᾶν πιθανώτερον τούτου τοῖς ἀμφὶ Εὐ-400θύφρονα· τούτου μὲν γάρ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καταφρονή- a σαιεν ἂν καὶ ἡγήσαιντο φορτικὸν εἶναι· τόδε δὲ σκόπει, ἐὰν ἄρα καὶ σοὶ ἀρέσῃ. — ΕΡΜ. Λέγε μόνον. — ΣΩ. Τὴν φύσιν παντὸς τοῦ σώματος, ὥστε καὶ ζῆν 20 καὶ περιιέναι, τί σοι δοκεῖ ἔχειν τε καὶ ὀχεῖν ἄλλο ἢ ψυχή; — ΕΡΜ. Οὐδὲν ἄλλο. — ΣΩ. Τί δαί; καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἁπάντων φύσιν οὐ πιστεύεις Ἀναξαγόρᾳ νοῦν τε καὶ ψυχὴν εἶναι τὴν διακοσμοῦσαν καὶ ἔχουσαν; — ΕΡΜ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Καλῶς ἄρ' ἂν τοὔνομα 25 τοῦτ' ἔχοι τῇ δυνάμει ταύτῃ, ἣ φύσιν ὀχεῖ καὶ ἔχει, b φυσέχην ἐπονομάζειν. ἔξεστι δὲ καὶ ψυχὴν κομψευομένον λέγειν. — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν, καὶ δοκεῖ γέ μοι τοῦτ' ἐκείνου τεχνικώτερον εἶναι. — ΣΩ. Καὶ γὰρ ἐστι· γελοῖον μέντοι φαίνεται ὡς ἀληθῶς ὀνομαζόμενον 30 ὡς ἐτέθη. — ΕΡΜ. Ἀλλὰ δὴ τὸ μετὰ τοῦτο πῶς φῶμεν ἔχειν; — ΣΩ. Τὸ σῶμα λέγεις; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Πολλαχῇ μοι δοκεῖ τοῦτό γε· ἂν μὲν καὶ σμικρόν τις παρακλίνῃ, καὶ πάνυ. καὶ γὰρ σῆμά τινές φασιν αὐτὸ εἶναι τῆς ψυχῆς, ὡς τεθαμμένης ἐν τῷ νῦν c 35 παρόντι· καὶ διότι αὖ τούτῳ σημαίνει ἂν σημαίνῃ ἡ ψυχή, καὶ ταύτῃ σῆμα ὀρθῶς καλεῖσθαι. δοκοῦσι μέντοι μοι μάλιστα θέσθαι οἱ ἀμφὶ Ὀρφέα τοῦτο τοὔνομα, ὡς δίκην διδούσης τῆς ψυχῆς, ὧν δὴ ἕνεκα δίδωσι· τοῦτον δὲ περίβολον ἔχειν, ἵνα σώζηται, δε-40 σμωτηρίου εἰκόνα· εἶναι οὖν τῆς ψυχῆς τοῦτο, ὥσπερ αὐτὸ ὀνομάζεται, ἕως ἂν ἐκτίσῃ τὰ ὀφειλόμενα, τὸ σῶμα, καὶ οὐδὲν δεῖν παράγειν οὐδὲ γράμμα.

XVIII. ΕΡΜ. Ταῦτα μέν μοι δοκεῖ ἱκανῶς, ὦ Σώ- d κρατες, εἰρῆσθαι· περὶ δὲ τῶν θεῶν τῶν ὀνομάτων, οἷον 45 καὶ περὶ τοῦ Διὸς νῦν δὴ ἔλεγες, ἔχοιμεν ἄν που κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπισκέψασθαι, κατὰ τίνα ποτ' ὀρθότητα αὐτῶν τὰ ὀνόματα κεῖται; — ΣΩ. Ναὶ μὰ Δί' ἡμεῖς γε, ὦ Ἑρμόγενες, εἴπερ γε νοῦν ἔχοιμεν, ἕνα μὲν τὸν κάλλιστον τρόπον, ὅτι περὶ θεῶν οὐδὲν ἴσμεν, 50 οὔτε περὶ αὐτῶν οὔτε περὶ τῶν ὀνομάτων, ἅττα ποτ' αὐτοὶ ἑαυτοὺς καλοῦσι· δῆλον γάρ, ὅτι ἐκεῖνοί γε τἀληθῆ καλοῦσι. δεύτερος δ' αὖ τρόπος ὀρθότητος, ὥσπερ e ἐν ταῖς εὐχαῖς νόμος ἐστὶν ἡμῖν εὔχεσθαι, οἵτινές τε καὶ ὁπόθεν χαίρουσιν ὀνομαζόμενοι, ταῦτα καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καλεῖν, ὡς ἄλλο μηδὲν εἰδότας· καλῶς γὰρ δὴ

Omnino. — Herm. Succedere statim superioribus mihi videtur de anima et corpore consideratio : nam animam et corpus hominem vocamus. — So. Sine controversia. — Herm. Conemur et hæc quemadmodum superiora persequi. — So. Quærendum primo de anima putas, ut recte ψυχή nominata fuerit, deinde de corpore? — Herm. Equidem. — So. Ut igitur subito exprimam quod primum mihi nunc se offert, arbitror illos, qui sic animam vocitarunt, hoc potissimum cogitasse, quod hæc quando adest corpori, causa est illi vivendi, respirandi vim præbens et recreans, et simul cum desiuit quod recreat, dissolvitur corpus et interit : unde ψυχήν nominasse videntur, quasi ἀναψῦχον. at vero, si placet, siste parumper. videor enim mihi aliquid inspicere probabilius apud eos, qui Euthyphronem sequuntur : nam istud quidem aspernarentur, ut arbitror, et crassum quoddam esse censerent. sed vide an hoc tibi sit placiturum. — Herm. Dic modo. — So. Quid aliud quam anima tibi videtur omne corpus continere, et vehere et ut et vivat et gradiatur efficere? — Herm. Nil aliud. — So. An non Anaxagoræ credis, rerum naturam omnium mente quadam et anima exornari ac disponi et contineri? — Herm. Credo equidem. — So. Par est igitur eam potentiam nominare φυσέχην, quæ φύσιν (naturam) ὀχεῖ et ἔχει (vehit et continet). concinnius autem ψυχή profertur. — Herm. Sic est omnino, et videtur mihi artificiosius hoc quam illud esse. — So. Est profecto : ridiculum tamen apparet, si ita, ut positum fuit, nominatur. — Herm. Quod vero sequitur, cujusmodi esse dicemus? — So. Τὸ σῶμα (*id est* corpus) dicis? — Herm. Certe. — So. Atqui videtur mihi in hoc nomine multis modis ab origine declinari. nempe corpus hoc animæ σῆμα (*id est* sepulchrum) quidam esse tradunt, quasi ea præsenti in tempore sit sepulta : atque etiam quia anima per corpus σημαίνει (*id est* significat), quæcumque significat, idcirco et σῆμα jure vocari. videntur tamen mihi Orphei sectatores nomen hoc ob id potissimum posuisse, quod anima delictorum det pœnas, et hoc circumsepto valloque claudatur, ut in carcere quodam σώζηται (*i. e.* servetur) : itaque esse volunt hoc ita, uti nominatur, animæ σῶμα servandi gratia claustrum, quoad debita quæque expenderit, et ne literulam quidem adjiciendam putant.

XVIII. Herm. De his satis dictum, o Socrates, ego arbitror : verum de nominibus deorum possumusne, ut de Jove actum est, eodem modo videre et examinare, secundum quam rectitudinem nomina eorum sint imposita? — So. Per Jovem nos quidem, o Hermogenes, si mentem haberemus, præcipuum rectitudinis modum arbitraremur, fateri nihil nos de diis cognoscere, neque de ipsis neque de ipsorum nominibus, quibus ipsi se vocant : constat enim illos quidem veris se nominibus nuncupare. secundum vero rectæ denominationis modum existimo, ut quemadmodum mos est in votis precari deos, quomodocumque nominari iis placet, ita et nos ipsos vocemus, tanquam nihil aliud scientes : recte namque mihi videtur hic mos sese habere.

401 ἔμοιγε δοκεῖ νενομίσθαι. εἰ οὖν βούλει, σκοπῶμεν a ὥσπερ προειπόντες τοῖς θεοῖς, ὅτι περὶ αὐτῶν οὐδὲν ἡμεῖς σκεψόμεθα, οὐ γὰρ ἀξιοῦμεν οἷοί τ' ἂν εἶναι σκοπεῖν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀνθρώπων, ἥντινα ποτὲ δόξαν ἔχοντες ἐτίθεντο αὐτοῖς τὰ ὀνόματα· τοῦτο γὰρ ἀνεμέ-5 σητον. — ΕΡΜ. Ἀλλά μοι δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, μετρίως λέγειν, καὶ οὕτω ποιῶμεν. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν b ἀφ' Ἑστίας ἀρχώμεθα κατὰ τὸν νόμον; — ΕΡΜ. Δίκαιον γοῦν. — ΣΩ. Τί οὖν ἄν τις φαίη διανοούμενον τὸν ὀνομάσαντα Ἑστίαν ὀνομάσαι; — ΕΡΜ. Οὐ μὰ 10 τὸν Δί' οὐδὲ τοῦτ' οἶμαι ῥᾴδιον εἶναι. — ΣΩ. Κινδυνεύουσι γοῦν, ὦ 'γαθὲ Ἑρμόγενες, οἱ πρῶτοι τὰ ὀνόματα τιθέμενοι οὐ φαῦλοι εἶναι, ἀλλὰ μετεωρολόγοι τινὲς καὶ ἀδολέσχαι. — ΕΡΜ. Τί δή; — ΣΩ. Καταφαίνεταί μοι ἡ θέσις τῶν ὀνομάτων τοιούτων τινῶν ἀν-15 θρώπων εἶναι. κἄν τις τὰ ξενικὰ ὀνόματα ἀνασκοπῇ, οὐχ ἧττον ἀνευρίσκεται ὃ ἕκαστον βούλεται. οἷον καὶ c ἐν τούτῳ, ὃ ἡμεῖς οὐσίαν καλοῦμεν, εἰσὶν οἳ ἐσίαν καλοῦσιν, οἱ δ' αὖ ὠσίαν. πρῶτον μὲν οὖν κατὰ τὸ ἕτερον ὄνομα τούτων ἡ τῶν πραγμάτων οὐσία Ἑστία 20 καλεῖσθαι ἔχει λόγον· καὶ ὅτι γ' αὖ ἡμεῖς τὸ τῆς οὐσίας μετέχον Ἑστίαν φαμὲν, καὶ κατὰ τοῦτ' ὀρθῶς ἂν καλοῖτο Ἑστία. ἐοίκαμεν γὰρ καὶ ἡμεῖς τὸ παλαιὸν ἐσίαν καλεῖν τὴν οὐσίαν. ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὰς θυσίας ἄν τις ἐννοήσας ἡγήσαιτο οὕτω νοεῖν ταῦτα τοὺς τιθε- d 25 μένους· τὸ γὰρ πρὸ πάντων θεῶν τῇ Ἑστίᾳ πρώτῃ προθύειν εἰκὸς ἐκείνους, οἵτινες τὴν πάντων οὐσίαν Ἑστίαν ἐπωνόμασαν. ὅσοι δ' αὖ ὠσίαν, σχεδόν τι αὖ οὗτοι καθ' Ἡράκλειτον ἂν ἡγοῖντο τὰ ὄντα ἰέναι τε πάντα καὶ μένειν οὐδέν· τὸ οὖν αἴτιον καὶ τὸ ἀρχηγὸν αὐτῶν εἶναι 30 τὸ ὠθοῦν, ὅθεν δὴ καλῶς ἔχειν αὐτὸ Ὠσίαν ὠνομάσθαι.

XIX. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ὡς παρὰ μηδὲν εἰδότων εἰρήσθω· μετὰ δ' Ἑστίαν δίκαιον Ῥέαν καὶ e Κρόνον ἐπισκέψασθαι. καίτοι τό γε τοῦ Κρόνου ὄνομα ἤδη διήλθομεν. ἴσως μέντοι οὐδὲν λέγω. — ΕΡΜ. Τί 35 δή, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ὦ 'γαθὲ, ἐννενόηκά τι σμῆνος σοφίας. — ΕΡΜ. Ποῖον δὴ τοῦτο; — ΣΩ. Γελοῖον μὲν πάνυ εἰπεῖν, οἶμαι μέντοι τινὰ πιθανότητα a 402 ἔχον. — ΕΡΜ. Τίνα ταύτην; — ΣΩ. Τὸν Ἡράκλειτόν μοι δοκῶ καθορᾶν παλαί' ἄττα σοφὰ λέγοντα, ἀτε-40 χνῶς τὰ ἐπὶ Κρόνου καὶ Ῥέας, ἃ καὶ Ὅμηρος ἔλεγεν. — ΕΡΜ. Πῶς τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Λέγει που Ἡράκλειτος, ὅτι πάντα χωρεῖ καὶ οὐδὲν μένει, καὶ ποταμοῦ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα λέγει, ὡς δὶς ἐς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης. — ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα. — 45 ΣΩ. Τί οὖν; δοκεῖ σοι ἀλλοιότερον Ἡρακλείτου νοεῖν b ὁ τιθέμενος τοῖς τῶν ἄλλων θεῶν προγόνοις Ῥέαν τε καὶ Κρόνον; ἆρ' οἴει ἀπὸ ταὐτομάτου αὐτὸν ἀμφοτέροις ῥευμάτων ὀνόματα θέσθαι; ὥσπερ αὖ Ὅμηρος Ὠκεανόν τε θεῶν γένεσίν (φησι) καὶ μητέρα Τηθύν. οἶ-50 μαι δὲ καὶ Ἡσίοδος. λέγει δέ που καὶ Ὀρφεὺς, ὅτι

> Ὠκεανὸς πρῶτος καλλίρροος ἦρξε γάμοιο,
> ὅς ῥα κασιγνήτην ὁμομήτορα Τηθὺν ὄπυιεν. c

ταῦτ' οὖν σκόπει ὅτι καὶ ἀλλήλοις συμφωνεῖ καὶ πρὸς

quare, si vis, ad hanc investigationem pergamus diis quasi præfati, nos nihil de ipsis consideraturos, non enim posse confidimus, sed de hominibus potius, qua potissimum opinione nomina iis imposuerint : hoc enim a divina indignatione procul. — Herm. Modeste loqui videris, o Socrates, atque ita prorsus agendum. — So. Nonne a Vesta secundum morem incipiendum? — Herm. Sic utique decet. — So. Qua igitur ratione Ἑστίαν nominatam dicemus? — Herm. Per Jovem haud facile istud puto. — So. Videntur sane, o bone Hermogenes, primi nominum auctores non contemnendi quidam fuisse, verum acuti sublimium rerum investigatores. — Herm. Quamobrem? — So. Talium quorumdam hominum inventione nomina, ut mihi apparet, imposita sunt. et si quis peregrina consideret nomina, nihilominus quod sibi vult unumquodque reperit. quemadmodum hoc quod nos οὐσίαν (essentiam) nominamus, quidam ἐσίαν nuncupant, alii ὠσίαν. primo quidem secundum alterum nomen istorum haud procul a ratione videtur rerum essentiam Ἑστίαν vocari : et quia nos quod est essentiæ particeps Ἑστίαν vocamus, ex hoc recte Ἑστία posset denominari. etiam proavi enim nostri quondam οὐσίαν vocabant ἐσίαν. quin etiam si quis sacrorum ritus animadverterit, existimabit sic eos putasse, qui posuerunt : etenim ante deos omnes Vestæ (Ἑστίᾳ) sacra facere probabile est eos, qui essentiam omnium Ἑστίαν cognominarunt. qui autem ὠσίαν nominarunt, hi fere secundum Heraclitum censuerunt fluere omnia, quæ sunt in rerum natura, et nihil manere ac consistere. causam igitur eorum et originem ducem ipsum esse id quod impellit (Gr. ὠθοῦν), quapropter merito ipsum Ὠσίαν nominari.

XIX. Atque de his hactenus ita sit dictum velut ab iis qui nihil sciunt. post Vestam autem de Rhea atque Saturno considerare convenit : quamquam de Saturni nomine in superioribus diximus. forte tamen nihili est quod dico. — Herm. Curnam, o Socrates? — So. O bone vir, sapientiæ quoddam examen animadverti. — Herm. Quale istud? — So. Ridiculum quidem omnino dictu, habet tamen nonnihil probabile? — Herm. Quidnam? — So. Inspicere mihi Heraclitum videor sapienter antiqua nonnulla prorsus ex ætate Saturni Rheæque tradentem, quæ etiam Homerus dixerat. — Herm. Quid istud ais? — So. Ait enim Heraclitus fluere omnia nihilque manere, et res amnis fluxui comparans haud fieri posse inquit, ut bis eandem in aquam te mergas. — Herm. Vera hæc sunt. — So. An videtur tibi ille ab Heraclito dissentire, qui reliquorum deorum progenitores nominavit Rheam atque Saturnum? numquid putas temere illum utrique profluentium nomina imposuisse? quin et Homerus

> Oceanum deorum originem dicit et Tethyn genitricem.

idem voluit, ut arbitror, etiam Hesiodus. ait præterea Orpheus,

> Oceanus primus pulchrifluum conjugium inchoavit,
> qui Tethyn germanam sororem duxit.

jam vide quam hæc invicem consonant omniaque in opi-

τὰ τοῦ Ἡρακλείτου πάντα τείνει. — ΕΡΜ. Φαίνει τί μοι λέγειν, ὦ Σώκρατες· τὸ μέντοι τῆς Τηθύος οὐκ ἐννοῶ ὄνομα τί βούλεται. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γ' ὀλίγου αὐτὸ λέγει, ὅτι πηγῆς ὄνομα ἐπικεκρυμμένον ἐστί. τὸ γὰρ διαττώμενον καὶ τὸ ἠθούμενον πηγῆς ἀπείκασμά ἐστιν· ἐκ δὲ τούτων ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων ἡ Τηθὺς τοὔνομα ξύγκειται. — ΕΡΜ. Τοῦτο μέν, ὦ Σώκρατες, κομψόν. — ΣΩ. Τί δ' οὐ μέλλει; Ἀλλὰ τί τὸ μετὰ τοῦτο; τὸν μὲν Δία εἴπομεν. — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Τοὺς ἀδελφοὺς δὴ αὐτοῦ λέγωμεν, τόν τε Ποσειδῶ καὶ τὸν Πλούτωνα καὶ τὸ ἕτερον ὄνομα, ὃ ὀνομάζουσιν αὐτόν. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τὸ μὲν τοίνυν τοῦ Ποσειδῶνός μοι φαίνεται ὠνομάσθαι [ὑπὸ] τοῦ πρώτου ὀνομάσαντος, ὅτι αὐτὸν βαδίζοντα ἐπέσχεν ἡ τῆς θαλάττης φύσις καὶ οὐκέτ' εἴασε προελθεῖν, ἀλλ' ὥσπερ δεσμὸς τῶν ποδῶν αὐτῷ ἐγένετο. τὸν οὖν ἄρχοντα τῆς δυνάμεως ταύτης θεὸν ὠνόμασε Ποσειδῶνα, ὡς ποσίδεσμον ὄντα· τὸ δὲ εἶ ἔγκειται ἴσως εὐπρεπείας ἕνεκα. τάχα δ' οὐκ ἂν τοῦτο λέγοι, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ σίγμα δύο λάβδα τὸ πρῶτον ἐλέγετο, ὡς πολλ' εἰδότος τοῦ θεοῦ. ἴσως δ' ἀπὸ τοῦ σείειν ὁ σείων ὠνόμασται· πρόσκειται δὲ τὸ πῖ καὶ τὸ δέλτα. Τὸ δὲ Πλούτωνος τοῦτο μὲν κατὰ τὴν τοῦ πλούτου δόσιν, ὅτι ἐκ τῆς γῆς κάτωθεν ἀνίεται ὁ πλοῦτος, ἐπωνομάσθη· ὁ δ' Ἅιδης οἱ πολλοὶ μέν μοι δοκοῦσιν ὑπολαμβάνειν τὸ ἀειδὲς προσειρῆσθαι τῷ ὀνόματι τούτῳ, καὶ φοβούμενοι τοὔνομα Πλούτωνα καλοῦσιν αὐτόν. — ΕΡΜ. Σοὶ δὲ πῶς φαίνεται, ὦ Σώκρατες;

XX. ΣΩ. Πολλαχῇ ἔμοιγε δοκοῦσιν ἄνθρωποι διημαρτηκέναι περὶ τούτου τοῦ θεοῦ τῆς δυνάμεως, καὶ φοβεῖσθαι αὐτὸν οὐκ ἄξιον. ὅτι τε γάρ, ἐπειδὰν ἅπαξ τις ἡμῶν ἀποθάνῃ, ἀεὶ ἐκεῖ ἔστι, φοβοῦνται, καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ γυμνὴ τοῦ σώματος παρ' ἐκεῖνον ἀπέρχεται, καὶ τοῦτο πεφόβηνται· τὰ δ' ἐμοὶ δοκεῖ πάντ' εἰς ταὐτόν τι συντείνειν, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ θεοῦ καὶ τοὔνομα. — ΕΡΜ. Πῶς δή; — ΣΩ. Ἐγώ σοι ἐρῶ, ἅ γέ μοι φαίνεται. εἰπὲ γάρ μοι, δεσμὸς ζῴῳ ὁτῳοῦν, ὥστε μένειν ὁπουοῦν, πότερος ἰσχυρότερός ἐστιν, ἀνάγκη ἢ ἐπιθυμία; — ΕΡΜ. Πολὺ διαφέρει, ὦ Σώκρατες, ἡ ἐπιθυμία. — ΣΩ. Οἴει οὖν τὸν Ἅιδην οὐκ ἂν πολλοὺς ἐκφεύγειν, εἰ μὴ τῷ ἰσχυροτάτῳ δεσμῷ ἔδει τοὺς ἐκεῖσ' ἰόντας; — ΕΡΜ. Δῆλα δή. — ΣΩ. Ἐπιθυμίᾳ ἄρα τινὶ αὐτούς, ὡς ἔοικε, δεῖ, εἴπερ τῷ μεγίστῳ δεσμῷ δεῖ, καὶ οὐκ ἀνάγκῃ. — ΕΡΜ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπιθυμίαι αὖ πολλαί εἰσι; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Τῇ μεγίστῃ ἄρα [ἐπιθυμίᾳ] τῶν ἐπιθυμιῶν δεῖ αὐτούς, εἴπερ [γε] μέλλει τῷ μεγίστῳ δεσμῷ κατέχειν. — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ἔστιν οὖν τις μείζων ἐπιθυμία ἢ ὅταν τίς τῳ συνὼν οἴηται δι' ἐκεῖνον ἔσεσθαι ἀμείνων ἀνήρ; — ΕΡΜ. Μὰ Δί' οὐδ' ὁπωστιοῦν, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Διὰ ταῦτ' ἄρα φῶμεν, ὦ Ἑρμόγενες, οὐδένα δεῦρ' ἐθελῆσαι ἀπελθεῖν τῶν ἐκεῖθεν, οὐδ' αὐτὰς τὰς Σειρῆνας, ἀλλὰ κατακεκηλῆσθαι ἐκείνας

nionem Heracliti redeunt. — Herm. Videris mihi aliquid dicere, o Socrates: Tethyos tamen nomen haud satis quid sibi velit intelligo. — So. Hoc utique fere significat, fontis nomen esse reconditum. nam διαττώμενον et ἠθούμενον (id est scaturiens et transiliens) fontis imaginem præ se ferunt: ex utrisque vero hisce nominibus nomen τηθὺς est compositum. — Herm. Hoc quidem bellissimum est, o Socrates. — So. Quidni? Verum quid deinceps? de Jove profecto diximus. — Herm. Sic est. — So. Fratres autem ejus dicamus, Neptunum atque Plutonem nomenque alterum, quo eum vocant. — Herm. Prorsus. — So. Videtur Neptunus ab eo, qui primum nominavit, idcirco Ποσειδῶν vocatus fuisse, quia euntem eum maris natura detinuit neque progredi ultra permisit, sed quasi vincula pedibus ejus injecit. potestatis igitur hujus principem deum Ποσειδῶνα vocavit, quasi ποσίδεσμον ὄντα (*id est* pedum vinculum habentem): altera εἶ (*i. e.* e) vero decoris gratia fortasse imposita fuit. fortasse non hoc sibi vult, sed pro σ bis λλ primo fuit positum, quasi dicatur πόλλ' εἰδὼς, id est multa sciens deus. fortassis ab eo quod dicitur σείειν (*id est* quatere) ὁ σείων (*id est* quatiens) est nominatus: π autem et δ fuit adjectum. Pluto autem quasi πλούτου (*id est* divitiarum) dator vocatus est, quoniam divitiæ ex terræ visceribus eruuntur: Ἅιδης vero multitudo interpretatur, quasi ἀειδὲς (*id est* invisibile), atque hoc nomen horrentes Plutonem eum vocitant. — Herm. Tu vero quid sentis, o Socrates?

XX. So. Videntur mihi homines circa potentiam dei hujus multifariam erravisse, eumque exhorruisse, cum minime deceat. quisque enim ex hoc pertimescit, quod nemo, postquam defunctus est, huc redit, quodve anima nudata corpore illuc abit. hæc autem omnia, et regnum et nomen hujus dei, eodem tendere mihi videntur. — Herm. Quo pacto? — So. Dicam quod sentio. mihi enim responde, utrum horum validius vinculum est ad quodvis animal alicubi detinendum, necessitasne an cupiditas? — Herm. Longe, o Socrates, præstat cupiditas. — So. An non putas fore ut multi Ἅιδην subterfugerent, nisi fortissimo vinculo eos, qui illuc descenderint, vinciret? — Herm. Videlicet. — So. Quare cupiditate quadam eos, ut videtur, potius quam necessitate devincit, si modo vinculo nectit fortissimo. — Herm. Apparet. — So. Nonne etiam multæ cupiditates sunt? — Herm. Multæ. — So. Ergo vehementissima omnium cupiditate nectit eos, si quidem insolubili vinculo nexos detinebit. — Herm. Certe. — So. Estne vehementior ulla cupiditas, quam ea, qua quis afficitur, dum alicujus consuetudine meliorem se virum sperat evasurum? — Herm. Nulla mehercle, o Socrates. — So. Hac de causa dicendum, o Hermogenes, neminem huc illinc velle reverti, neque etiam Sirenes ipsas, imo et eas et ceteros omnes suavis-

τε καὶ τοὺς ἄλλους πάντας· οὕτω καλούς τινας, ὡς e
ἔοικεν, ἐπίσταται λόγους λέγειν ὁ Ἅδης, καὶ ἔστιν,
ὥς γ' ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ὁ θεὸς οὗτος τέλεος σοφι-
στής τε καὶ μέγας εὐεργέτης τῶν παρ' αὐτῷ, ὅς γε καὶ
5 τοῖς ἐνθάδε τοσαῦτ' ἀγαθὰ ἀνίησιν· οὕτω πόλλ' αὐτῷ
τὰ περιόντα ἐκεῖ ἐστι, καὶ τὸν Πλούτωνα ἀπὸ τούτου
ἔσχε τοὔνομα. καὶ τὸ αὖ μὴ ἐθέλειν συνεῖναι τοῖς
ἀνθρώποις ἔχουσι τὰ σώματα, ἀλλὰ τότε συγγίγνεσθαι,
ἐπειδὰν ἡ ψυχὴ καθαρὰ ᾖ πάντων τῶν περὶ τὸ σῶμα
404 κακῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, οὐ φιλόσοφον δοκεῖ σοι εἶναι καὶ a
εὖ ἐντεθυμημένον, ὅτι οὕτω μὲν ἂν κατέχοι αὐτοὺς
δήσας τῇ περὶ ἀρετὴν ἐπιθυμίᾳ, ἔχοντας δὲ τὴν τοῦ
σώματος πτόησιν καὶ μανίαν οὐδ' ἂν ὁ Κρόνος δύναιτο
ὁ πατὴρ συγκατέχειν αὐτῷ ἐν τοῖς δεσμοῖς δήσας τοῖς
15 αὐτοῦ λεγομένοις; — ΕΡΜ. Κινδυνεύεις τι λέγειν, ὦ
Σώκρατες. — ΣΩ. Καὶ τό γ' ὄνομα ὁ Ἅδης, ὦ Ἑρ- b
μόγενες, πολλοῦ δεῖ ἀπὸ τοῦ ἀειδοῦς ἐπωνομάσθαι,
ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ πάντα τὰ καλὰ εἰδέναι,
ἀπὸ τούτου ὑπὸ τοῦ νομοθέτου Ἅδης ἐκλήθη.

20 XXI. ΕΡΜ. Εἶεν. τί δὲ δὴ Δήμητράν τε καὶ Ἥραν
καὶ Ἀπόλλω καὶ Ἀθηνᾶν καὶ Ἥφαιστον καὶ Ἄρην καὶ
τοὺς ἄλλους θεούς, πῶς λέγομεν; — ΣΩ. Δημήτηρ
μὲν φαίνεται κατὰ τὴν δόσιν τῆς ἐδωδῆς διδοῦσα ὡς
μήτηρ [Δημήτηρ] κεκλῆσθαι· Ἥρα δ' ἐρατή τις, ὥσπερ c
25 οὖν καὶ λέγεται ὁ Ζεὺς αὐτῆς ἐρασθεὶς ἔχειν. ἴσως
δὲ μετεωρολογῶν ὁ νομοθέτης τὸν ἀέρα Ἥραν ὠνόμα-
σεν ἐπικρυπτόμενος, θεὶς τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὴν τελευτήν·
γνοίης δ' ἄν, εἰ πολλάκις λέγοις τὸ τῆς Ἥρας ὄνομα.
Φερρέφαττα δέ, πολλοὶ μὲν καὶ τοῦτο φοβοῦνται τοὔ-
30 νομα καὶ τὸν Ἀπόλλω ὑπ' ἀπειρίας, ὡς ἔοικεν, ὀνο-
μάτων ὀρθότητος. καὶ γὰρ μεταβάλλοντες σκοποῦνται
τὴν Φερσεφόνην, καὶ δεινὸν αὐτοῖς φαίνεται· τὸ δὲ
μηνύει σοφὴν εἶναι τὴν θεόν· ἅτε γὰρ φερομένων τῶν d
πραγμάτων, τὸ ἐφαπτόμενον καὶ ἐπαφῶν καὶ δυνάμε-
35 νον ἐπακολουθεῖν σοφία ἂν εἴη. Φερέπαφα οὖν διὰ
τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπαφὴν τοῦ φερομένου ἡ θεὸς ἂν
ὀρθῶς καλοῖτο, ἤ τοιοῦτόν τι· δι' ὅπερ καὶ σύνεστιν
αὐτῇ ὁ Ἅδης σοφὸς ὤν, διότι τοιαύτη ἐστί. νῦν δ'
αὐτῆς ἐκκλίνουσι τοὔνομα, εὐστομίαν περὶ πλείονος
40 ποιούμενοι τῆς ἀληθείας, ὥστε Φερρέφατταν αὐτὴν
καλεῖν. ταὐτὸν δὲ καὶ περὶ τὸν Ἀπόλλω, ὅπερ λέγω, e
πολλοὶ πεφόβηνται περὶ τοὔνομα τοῦ θεοῦ ὥς τι δεινὸν
μηνῦον. ἢ οὐκ ᾔσθησαι; — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν·
καὶ ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τὸ δέ γ' ἐστίν, ὡς ἐμοὶ
45 δοκεῖ, κάλλιστα κείμενον πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ.
— ΕΡΜ. Πῶς δή; — ΣΩ. Ἐγὼ πειράσομαι φράσαι
405 ὅ γ' ἐμοὶ φαίνεται· οὐ γὰρ ἔστιν ὅ τι ἂν μᾶλλον ὄνομα a
ἥρμοσεν ἓν ὂν τέτταρσι δυνάμεσι ταῖς τοῦ θεοῦ, ὥστε
πασῶν ἐφάπτεσθαι καὶ δηλοῦν τρόπον τινὰ μουσικήν τε
50 καὶ μαντικὴν καὶ ἰατρικὴν καὶ τοξικήν. — ΕΡΜ. Λέγε
δή· ἄτοπον γάρ τί μοι λέγεις τοὔνομα εἶναι.

XXII. ΣΩ. Εὐάρμοστον μὲν οὖν, ἅτε μουσικοῦ
ὄντος τοῦ θεοῦ. πρῶτον μὲν γὰρ ἡ κάθαρσις καὶ οἱ
καθαρμοὶ καὶ κατὰ τὴν ἰατρικὴν καὶ κατὰ τὴν μαντικὴν

simis Plutonis orationibus demulsos quasi devinciri, qui deus, ut ratio hæc testatur, est sophista procul dubio disertissimus [illegible] ingentia confert his qui penes ipsum habitant beneficia, cum vel eos qui hic degunt divitiis affatim abundare faciat : tanta bona ei illic suppeditant, unde et Pluto est nuncupatus. atque an non philosophi *tibi videtur* virique summa prudentia et consilio præditi, quod nolit hominibus corpora habentibus adhærere, sed tunc demum admittat eos, cum animus illorum est corporeis omnibus malis cupidinibusque purgatus? excogitavit nempe hic deus hac ratione se animos maxime detenturum, si virtutis eos aviditate vinciret, eos autem, qui stupore et insania corporis sunt infecti, ne pater quidem ejus Saturnus una cum ipso suis illis vinculis coercere valere. — Herm. Nonnihil dicere videris, o Socrates. — So. Longe abest, o Hermogenes, ut nomen Ἅδης ab ἀειδής (*id est* invisibilis) sit dictum, imo multo magis ab eo trahitur, *quod est* εἰδέναι (*id est* nosse) omnia pulchra : ex hoc magis deus iste a nominum conditore Ἅδης est nuncupatus.

XXI. Herm. Esto. quid præterea dicimus de Cereris nomine Junonisque, Apollinis et Minervæ, Vulcani *et* Martis, ceterorumque deorum? — So. Ceres quidem ab ipsa alimentorum largitione, quasi διδοῦσα μήτηρ (*hoc est* exhibens mater) Δημήτηρ nuncupatur : Ἥρα (*id est* Juno) vero est quasi ἐρατή (*id est* amabilis), uti ferunt amorem quo Jupiter in eam affectus est. fortasse etiam sublimia spectans qui hoc nomen instituit, aerem Ἥραν denominavit et obscure locutus est ponens in fine principium : quod quidem patebit tibi, si nomen Ἥρα frequenter pronuntiaveris. Φερρέφατταν (*id est* Proserpinam) et Ἀπόλλω nominare multi verentur, propterea, ut videtur, quod illis ignota est nominum rectitudo. enimvero permutantes Φερσεφόνην considerant, graveque id illis apparet : hoc autem deæ ipsius sapientiam indicat : sapientia enim utique est, quæ res fluentes attingit et assequi potest. quamobrem Φερέπαφα merito dea hæc nominaretur, propter sapientiam et ἐπαφήν (*id est* contactum) φερομένου (*id est* ejus quod fertur), vel tale aliquid : quocirca adhæret illi sapiens Ἅδης, quia illa talis est. nunc autem nomen hoc declinant, pluris facientes prolationis gratiam quam veritatem, ita ut Φερρέφατταν eam nominent. idem quoque circa Apollinis nomen accidit quod dico : multi enim id nomen exhorrent, quasi terribile aliquid indicet. an non animadvertisti? — Herm. Novi equidem : et vera loqueris. — So. Hoc autem, ut arbitror, hujus dei potentiæ maxime convenit. — Herm. Qua ratione? — So. Conabor sententiam meam exprimere : nullum profecto nomen aliud unum quatuor hujus dei potentiis reperiri convenientius potuisset, quod et comprehenderet omnes et ipsius quodammodo declararet musicam, vaticinium, medicinam et sagittandi peritiam. — Herm. Aperias jam : mirum enim quiddam nomen esse id ais.

XXII. So. Congrue quidem compositum est, potius dicas, consonatque, utpote quod ad deum pertinet musicum. primum enim purgatio purificationesque et secundum me-

καὶ αἱ τοῖς ἰατρικοῖς φαρμάκοις καὶ [αἱ] τοῖς μαντικοῖς περιθειώσεις τε καὶ τὰ λουτρὰ τὰ ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ b αἱ περιρράνσεις, πάνθ' ἕν τι ταῦτα δύναιτ' ἄν, καθαρὸν παρέχειν τὸν ἄνθρωπον καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν 5 ψυχήν. ἢ οὔ; — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ καθαίρων θεὸς καὶ [ὁ] ἀπολούων τε καὶ ἀπολύων τῶν τοιούτων κακῶν οὗτος ἂν εἴη; — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Κατὰ μὲν τοίνυν τὰς ἀπολύσεις τε καὶ ἀπολούσεις, ὡς ἰατρὸς ὢν τῶν τοιούτων, Ἀπολούων 10 ἂν ὀρθῶς καλοῖτο· κατὰ δὲ τὴν μαντικὴν καὶ τἀληθές c τε καὶ τὸ ἁπλοῦν (ταὐτὸν γάρ ἐστιν), ὥσπερ οὖν οἱ Θετταλοὶ καλοῦσιν αὐτόν, ὀρθότατ' ἂν καλοῖτο· Ἅπλων γάρ φασι πάντες Θετταλοὶ τοῦτον τὸν θεόν. διὰ δὲ τὸ ἀεὶ βολῶν ἐγκρατὴς εἶναι τοξικῇ ἀεὶ βάλλων ἐστί. 15 κατὰ δὲ τὴν μουσικὴν δεῖ ὑπολαβεῖν, ὥσπερ τὸν ἀκόλουθόν τε καὶ τὴν ἄκοιτιν, ὅτι τὸ ἄλφα σημαίνει πολλαχοῦ τὸ ὁμοῦ, κἀνταῦθα τὴν ὁμοῦ πόλησιν καὶ περὶ τὸν οὐρανόν, οὓς δὴ πόλους καλοῦσι, καὶ τὴν περὶ τὴν ἐν τῇ ᾠδῇ ἁρμονίαν, ἣ δὴ συμφωνία καλεῖται, ὅτι d 20 ταῦτα πάντα, ὥς φασιν οἱ κομψοὶ περὶ μουσικὴν καὶ ἀστρονομίαν, ἁρμονίᾳ τινὶ πολεῖ ἅμα πάντα. ἐπιστατεῖ δ' οὗτος ὁ θεὸς τῇ ἁρμονίᾳ ὁμοπολῶν αὐτὰ πάντα καὶ κατὰ θεοὺς καὶ κατ' ἀνθρώπους. ὥσπερ οὖν τὸν ὁμοκέλευθον καὶ ὁμόκοιτιν ἀκόλουθόν καὶ ἄκοιτιν ἐκα-25 λέσαμεν, μεταβαλόντες ἀντὶ τοῦ οὖ ἄλφα, οὕτω καὶ Ἀπόλλωνα ἐκαλέσαμεν, ὃς ἦν ὁμοπολῶν, ἕτερον λάβδα ἐμβαλόντες, ὅτι ὁμώνυμον ἐγίγνετο τῷ χαλεπῷ ὀνό- e ματι. ὅπερ καὶ νῦν ὑποπτεύοντές τινες διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς σκοπεῖσθαι τὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματος φοβοῦνται 30 αὐτὸ ὡς σημαῖνον φθοράν τινα. τὸ δὲ πολύ, ὥσπερ 406 ἄρτι ἐλέγετο, πασῶν ἐφαπτόμενον κεῖται τῶν τοῦ θεοῦ a δυνάμεων, ἁπλοῦ, ἀεὶ βάλλοντος, ἀπολούοντος, ὁμοπολοῦντος. Τὰς δὲ Μούσας τε καὶ ὅλως τὴν μουσικὴν ἀπὸ τοῦ μῶσθαι, ὡς ἔοικε, καὶ τῆς ζητήσεώς τε καὶ 35 φιλοσοφίας τοὔνομα τοῦτ' ἐπωνόμασεν. Λητὼ δ' ἀπὸ τῆς πρᾳότητος τῆς θεοῦ, κατὰ τὸ ἐθελήμονα εἶναι ὧν ἄν τις δέηται. ἴσως δ' ὡς οἱ ξένοι καλοῦσι· πολλοὶ γὰρ Ληθὼ καλοῦσιν. ἔοικεν οὖν πρὸς τὸ μὴ τραχὺ τοῦ ἤθους ἀλλ' ἥμερόν τε καὶ λεῖον Ληθὼ κεκλῆσθαι ὑπὸ b 40 τῶν τοῦτο καλούντων. Ἄρτεμις δὲ τὸ ἀρτεμὲς φαίνεται καὶ τὸ κόσμιον, διὰ τὴν τῆς παρθενίας ἐπιθυμίαν. ἴσως δ' ἀρετῆς ἵστορα τὴν θεὸν ἐκάλεσεν ὁ καλέσας, τάχα δ' ἂν καὶ ὡς τὸν ἄροτον μισησάσης τὸν ἀνδρὸς ἐν γυναικί· [ἢ] διὰ τούτων τι ἢ διὰ πάντα ταῦτα τοὔνομα 45 τοῦθ' ὁ τιθέμενος ἔθετο τῇ θεῷ.

XXIII. ΕΡΜ. Τί δ' ὁ Διόνυσός τε καὶ ἡ Ἀφροδίτη; — ΣΩ. Μεγάλα, ὦ παῖ Ἱππονίκου, ἐρωτᾷς. ἀλλ' ἔστι γὰρ καὶ σπουδαίως εἰρημένος ὁ τρόπος τῶν ὀνομάτων τούτοις τοῖς θεοῖς καὶ παιδικῶς· τὸν μὲν οὖν σπου- c 50 δαῖον ἄλλους τινὰς ἐρώτα, τὸν δὲ παιδικὸν οὐδὲν κωλύει διελθεῖν· φιλοπαίσμονες γὰρ καὶ οἱ θεοί. ὅ τε γὰρ Διόνυσος εἴη ἂν ὁ διδοὺς τὸν οἶνον Διδοίνυσος ἐν παιδιᾷ καλούμενος· οἶνος δ', ὅτι οἴεσθαι νοῦν ἔχειν ποιεῖ τῶν πινόντων τοὺς πολλοὺς οὐκ ἔχοντας, οἰόνους δικαιότατ'

dicinam et secundum vaticinium, item quæ medicorum pharmacis peraguntur ac vatum incantationes expiationesque et lavacra et adspersiones, omnia hæc unum hoc intendunt, purum hominem et corpore et animo reddere. nonne? — Herm. Sic omnino. — So. Ergone deus qui purgat et qui est ἀπολούων et ἀπολύων (*id est* abluens et solvens) a talibus malis, hicce deus (Apollo) erit? — Herm. Absque dubio. — So. Quatenus igitur solvit, ut talium medicus, Ἀπολούων merito nuncuparetur: secundum vero divinationem verumque et ἁπλοῦν (*id est* simplex), quod idem est, rectissime more Thessalorum nominare hunc possumus: hi nempe omnes deum hunc Ἅπλων vocant. quatenus autem ἀεὶ βολῶν ἐγκρατής ἐστι (*id est* conjectiones telorum semper in sua potestate habet) ἀεὶ βάλλων (*hoc est* semper feriens) est. secundum vero musicam de hoc est cogitandum, quemadmodum de eo quod dicitur ἀκόλουθος et ἄκοιτις (*id est* pedissequus et uxor) in quibus α, ut et in aliis multis, idem quod ὁμοῦ (simul) significat, sic quoque de eo, quod dicitur ὁμοῦ πόλησις (versionem) et in cœlis, quos πόλους vocamus, et in cantus ἁρμονίᾳ, quam dicimus συμφωνίαν, quia in his, ut tradunt musicæ et astronomiæ periti, harmonia quadam simul omnia convertuntur. hic autem deus harmoniæ præsidet ὁμοπολῶν (*id est* simul vertens) hæc omnia et apud deos et apud homines. quemadmodum igitur ὁμοκέλευθον et ὁμόκοιτιν (*id est* simul euntem et simul jacentem) vocavimus ἀκόλουθόν et ἄκοιτιν, o in α permutatis, ita quoque Apollinem nominavimus eum, qui erat ὁμοπολῶν, altero λ interjecto, quia æquivocum fuisset duro cum nomine. quod et his temporibus suspicati quidam ex eo quod non recte vim nominis hujus animadvertunt, perinde hoc metuunt, ac si perniciem quandam significet. sed revera nomen hoc omnes hujus dei vires complectitur, quemadmodum supra diximus: significat enim simplicem, perpetuum jaculatorem, expiatorem et convertentem. Musarum vero et musicæ nomen ab eo quod dicitur μῶσθαι (*id est* inquirere) indagationeque et sapientia tractum est. Λητὼ (*id est* Latona) vero a mansuetudine dicitur, quia sit ἐθελήμων (*id est* prompta et libens) ad id quod petit quisque exhibendum. fortasse vero, ut peregrini vocant: multi namque Ληθὼ nominant. videtur autem, quia non rigida illi mens, sed mitis, ideo Ληθὼ, ob λεῖον ἦθους (*id est* moris lene) cognominata esse. Ἄρτεμις (Diana) ex eo, quod ἀρτεμὲς, quasi integra modestaque sit propter virginitatis electionem. fortasse etiam quasi ἀρετῆς ἵστωρ (*id est* virtutis conscia) vocata est ab eo, qui nomen illi imposuit: fortassis etiam dicta est Artemis, quasi ἄροτον μισησάσης (*id est* quasi oderit congressum) viri cum muliere: propter horum aliquid vel propter omnia hæc nomen hoc est institutum.

XXIII. Herm. Quid vero Διόνυσος et Ἀφροδίτη? — So. Magna petis, Hipponici fili. atqui est nominum ratio his diis impositorum gemina, seria videlicet et jocosa. seriam igitur ab aliis quære, jocosam autem nihil prohibet recensere: jocosi enim et dii sunt. Dionysus est διδοὺς τὸν οἶνον (*id est* vini dator) quasi Διδοίνυσος joco quodam cognominatus: vinum autem merito vocari potest οἰόνους, quod efficiat bibentes plerosque mente alienatos οἴεσθαι νοῦν

ῶν καλούμενος. περὶ δ' Ἀφροδίτης οὐκ ἄξιον Ἡσιόδῳ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ ξυγχωρεῖν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ ἀφροῦ γένεσιν Ἀφροδίτη ἐκλήθη. — ΕΡΜ. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' d Ἀθηνᾶς Ἀθηναῖός γ' ὤν, ὦ Σώκρατες, ἐπιλήσει, οὐδ'
5 Ἡφαίστου τε καὶ Ἄρεος. — ΣΩ. Οὐδ' εἰκός γε. — ΕΡΜ. Οὐ γάρ. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ μὲν ἕτερον ὄνομα αὐτῆς οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν διὸ κεῖται. — ΕΡΜ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Παλλάδα που αὐτὴν καλοῦμεν. — ΕΡΜ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς ὅπλοις
10 ὀρχήσεως ἡγούμενοι τεθῆναι ὀρθῶς ἄν, ὡς ἐγῷμαι, e ἡγοίμεθα· τὸ γάρ που ἢ αὑτὸν ἤ τι ἄλλο μετεωρίζειν ἢ
407 ἀπὸ τῆς γῆς ἢ ἐν ταῖς χερσὶ πάλλειν τε καὶ πάλλεσθαι a καὶ ὀρχεῖν (τε) καὶ ὀρχεῖσθαι καλοῦμεν. — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Παλλάδα μὲν τοίνυν ταύτῃ. —
15 ΕΡΜ. Καὶ ὀρθῶς γε. ἀλλὰ δὴ τὸ ἕτερον πῶς λέγεις; — ΣΩ. Τὸ τῆς Ἀθηνᾶς; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Τοῦτ' ἐμβριθέστερον, ὦ φίλε. ἐοίκασι δὴ καὶ οἱ παλαιοὶ τὴν Ἀθηνᾶν νομίζειν ὥσπερ οἱ νῦν περὶ Ὅμηρον δεινοί. καὶ γὰρ τούτων οἱ πολλοὶ ἐξηγούμενοι τὸν ποιητήν φασι
20 τὴν Ἀθηνᾶν αὐτὸν νοῦν τε καὶ διάνοιαν πεποιηκέναι, b καὶ ὁ τὰ ὀνόματα ποιῶν ἔοικε τοιοῦτόν τι περὶ αὐτῆς διανοεῖσθαι, ἔτι δὲ μειζόνως λέγων θεοῦ νόησιν ὡσπερεὶ λέγει, ὅτι ἁ θεονόα ἐστὶν αὕτη, τῷ ἄλφα ξενικῶς ἀντὶ τοῦ ἦτα χρησάμενος καὶ τὸ ἰῶτα καὶ τὸ σῖγμα ἀφελών.
25 ἴσως δ' οὐδὲ ταύτῃ, ἀλλ' ὡς τὰ θεῖα νοούσης αὐτῆς διαφερόντως τῶν ἄλλων Θεονόην ἐκάλεσεν. οὐδὲν δ' ἀπέχει καὶ τὴν ἐν τῷ ἤθει νόησιν, ὡς οὖσαν τὴν θεὸν ταύτην, Ἠθονόην μὲν βούλεσθαι προσειπεῖν· παραγαγὼν c δ' ἢ αὐτὸς ἤ τινες ὕστερον ἐπὶ τὸ κάλλιον, ὡς ᾤοντο,
30 Ἀθηνᾶν ἐκάλεσαν. — ΕΡΜ. Τί δὲ δὴ τὸν Ἥφαιστον πῇ λέγεις; — ΣΩ. Ἦ τὸν γενναῖον τὸν φάεος ἵστορα ἐρωτᾷς; — ΕΡΜ. Ἔοικα. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτος μὲν παντὶ δῆλος Φαῖστος ὤν, τὸ ἦτα προσελκυσάμενος; — ΕΡΜ. Κινδυνεύει, ἐὰν μή πῄ σοι, ὡς ἔοικεν, ἔτι ἄλλῃ
35 δόξῃ. — ΣΩ. Ἀλλ' ἵνα μὴ δόξῃ, τὸν Ἄρην ἐρώτα. — ΕΡΜ. Ἐρωτῶ. — ΣΩ. Οὐκοῦν, εἰ μὲν βούλει, κατὰ τὸ ἄρρεν τε καὶ κατὰ τὸ ἀνδρεῖον Ἄρης ἂν εἴη· εἰ δ' d αὖ, κατὰ τὸ σκληρόν τε καὶ ἀμετάστροφον, ὃ δὴ ἄρρατον καλεῖται, καὶ ταύτῃ ἂν πανταχῇ πολεμικῷ θεῷ
40 πρέποι Ἄρην καλεῖσθαι. — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἐκ μὲν οὖν τῶν θεῶν πρὸς θεῶν ἀπαλλαγῶμεν· ὡς ἐγὼ δέδοικα περὶ αὐτῶν διαλέγεσθαι· περὶ δ' ἄλλων εἴ τινων βούλει, πρόβαλλέ μοι, ὄφρα ἴδηαι οἷοι Εὐθύφρονος ἵπποι. — ΕΡΜ. Ἀλλὰ ποιήσω ταῦτα, ἔτι γ' e
45 ἕν ἐρόμενός σε περὶ Ἑρμοῦ, ἐπειδή με καὶ οὔ φησι Κρατύλος Ἑρμογένη εἶναι. πειρώμεθ' οὖν τὸν Ἑρμῆν σκέψασθαι, τί καὶ νοεῖ τοὔνομα, ἵνα καὶ εἰδῶμεν, εἴ τι ὅδε λέγει. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γ' ἔοικε περὶ λόγον τι εἶναι, ὁ Ἑρμῆς, καὶ τὸ ἑρμηνέα εἶναι καὶ τὸ ἄγγελον
408 καὶ τὸ κλοπικόν τε καὶ τὸ ἀπατηλὸν ἐν λόγοις καὶ τὸ ἀγοραστικόν, περὶ λόγου δύναμίν ἐστι πᾶσα αὕτη ἡ πραγματεία. ὅπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγομεν, τὸ εἴρειν λόγου χρεία ἐστί, τὸ δέ, οἷον καὶ Ὅμηρος πολλαχοῦ λέγει, ἐμήσατο φησί, τοῦτο δὲ μηχανήσασθαί ἐστιν. ἐξ a

ἔχειν, id est mentem habere se putare. de Venere Hesiodo repugnare non decet, sed concedere propter ipsam ex ἀφροῦ (*h. e.* ex spuma) generationem Ἀφροδίτην vocari. — Herm. At vero Ἀθηνᾶν (Minervam), o Socrates, cum sis Atheniensis, Vulcanumque et Martem silentio non præteribis. — So. Neque profecto decet. — Herm. Non certe. — So. Alterum quidem ejus nomen quamobrem sit impositum, haud difficile dictu. — Herm. Quod? — So. Palladem eam vocamus. — Herm. Plane. — So. Nomen hoc censendum est a saltatione in armis ductum fuisse: nam vel sese vel aliud attollere sive a terra seu in manibus dicimus πάλλειν et πάλλεσθαι (*i. e.* vibrare agitareque et agitari) et saltare facere et saltare. — Herm. Absque controversia. — So. Palladem igitur hac ratione vocamus. — Herm. Ac merito. sed alterum ejus nomen quo pacto interpretaris? — So. Nomen Ἀθηνᾶν quæris? — Herm. Id ipsum. — So. Gravius hoc, amice. videntur prisci Ἀθηνᾶν existimare, quemadmodum qui his temporibus in Homeri interpretationibus sunt eruditi. nam horum plurimi exponentes Homerum Ἀθηνᾶν eum dicunt αὐτὸν νοῦν τε καὶ διάνοιαν (*i. e.* ipsam mentem cogitationemque) finxisse, et nominum inventor tale aliquid de illa sensisse videtur, imo etiam altius eam extollens ut dei mentem induxit, perinde ac si diceret ἁ θεονόα, utens α pro η externo quodam ritu, ι vero et σ detrahens. fortasse vero non ita, sed θεῖα νοούσης (*id est* utpote quæ divina cognoscat) præ ceteris omnibus Θεονόην eam vocavit. neque abs re erit, si dixerimus voluisse illum appellare eam Ἠθονόην, quasi ea ἐν τῷ ἤθει νόησις (*i. e.* in more intelligentia) sit: ipse vero vel etiam posteriores in pulchrius, ut putabant, producendo Ἀθηνᾶν denominarunt. — Herm. Quid? de Vulcano, quem Ἥφαιστον nominant, quid ais? — So. An generosum illum φάεος ἵστορα (*id est* luminis præsidem) quæris? — Herm. Hunc quæsisse videor. — So. Hic, ut cuique patere potest, Φαῖστος est, littera η sibi vindicata. — Herm. Fortasse, nisi tibi potius alio quodam modo videatur. — So. Sed ne videatur alio, de Marte interroga. — Herm. Interrogo. — So. Si placet. Ἄρης (Mars) dicitur secundum ἄρρεν (*i. e.* masculum) et ἀνδρεῖον (forte): quin etiam si volueris, ob naturam quandam asperam atque invictam immutabilemque, quod ἄρρατον appellatur, eum Ἄρην vocatum fuisse, hoc quoque deo penitus bellicoso conveniet. — Herm. Prorsus. — So. Deos jam mittamus per deos obsecro: nam de his disserere vereor: ad alia vero quæcumque vis, me provoca, ut quales Euthyphronis equi sunt noveris. — Herm. Faciam ut petis, si unum de Herma quæsivero, quum me Cratylus Hermogenem esse neget. investigemus igitur quid Ἑρμοῦ (Mercurii) nomen significet, ut et quid veri hic loquatur sciamus. — So. Ἑρμῆς (Mercurius) ad sermonem pertinere videtur, et esse ἑρμηνέα (interpretem) et nuntium et furtivum et in loquendo seductorem et vehementem concionatorem, omnis hæc facultas circa sermonem versatur. profecto, quemadmodum in superioribus diximus, εἴρειν sermonis usus est, quod vero Homerus sæpe ait ἐμήσατο, hoc est machinatus est. ex utrisque igitur

ἀμφοτέρων οὖν τούτων τὸν τὸ λέγειν τε καὶ τὸν λόγον μησάμενον [τὸ δὲ λέγειν δή ἐστιν εἴρειν] τοῦτον τὸν θεὸν ὡσπερεὶ ἐπιτάττει ἡμῖν ὁ νομοθέτης, Ὦ ἄνθρωποι, ὃς τὸ b εἴρειν ἐμήσατο, δικαίως ἂν καλοῖτο ὑφ' ὑμῶν Εἰρέμης. 5 νῦν δ' ἡμεῖς, ὡς οἰόμεθα, καλλωπίζοντες τοὔνομα Ἑρμῆν καλοῦμεν. [καὶ ἥ γε Ἶρις ἀπὸ τοῦ εἴρειν ἔοικε κεκλημένη, ὅτι ἄγγελος ἦν.] — ΕΡΜ. Νὴ τὸν Δία, εὖ ἄρα μοι δοκεῖ Κρατύλος λέγειν τὸ ἐμὲ μὴ εἶναι Ἑρμογένη· οὔκουν εὐμήχανός γ' εἰμὶ λόγου.

10 XXIV. ΣΩ. Καὶ τό γε τὸν Πᾶνα τοῦ Ἑρμοῦ εἶναι υἱὸν διφυῆ ἔχει τὸ εἰκός, ὦ ἑταῖρε. — ΕΡΜ. Πῶς c δή; — ΣΩ. Οἶσθ' ὅτι ὁ λόγος τὸ πᾶν σημαίνει καὶ κυκλεῖ καὶ πολεῖ ἀεί, καί ἐστι διπλοῦς, ἀληθής τε καὶ ψευδής. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ μὲν 15 ἀληθὲς αὐτοῦ λεῖον καὶ θεῖον καὶ ἄνω οἰκοῦν ἐν τοῖς θεοῖς, τὸ δὲ ψεῦδος κάτω ἐν τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τραχὺ καὶ τραγικόν· ἐνταῦθα γὰρ πλεῖστοι οἱ μῦθοί τε καὶ τὰ ψεύδη ἐστί, περὶ τὸν τραγικὸν βίον. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ὀρθῶς ἄρ' ὁ πᾶν μηνύων 20 καὶ ἀεὶ πολῶν Πὰν αἰπόλος εἴη, διφυὴς Ἑρμοῦ υἱός, d τὰ μὲν ἄνωθεν λεῖος, τὰ δὲ κάτωθεν τραχὺς καὶ τραγοειδής. καὶ ἔστιν ἤτοι λόγος ἢ λόγου ἀδελφὸς ὁ Πάν, εἴπερ Ἑρμοῦ υἱός ἐστιν· ἀδελφῷ δ' ἐοικέναι ἀδελφὸν οὐδὲν θαυμαστόν. Ἀλλ' ὅπερ ἐγὼ ἔλεγον, ὦ 25 μακάριε, ἀπαλλαγῶμεν ἐκ τῶν θεῶν. — ΕΡΜ. Τῶν γε τοιούτων, ὦ Σώκρατες, εἰ βούλει. περὶ δὲ τῶν τοιῶνδε τί σε κωλύει διελθεῖν, οἷον ἡλίου τε καὶ σελήνης καὶ ἄστρων καὶ γῆς καὶ αἰθέρος καὶ ἀέρος καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ὡρῶν καὶ ἐνιαυτοῦ; — ΣΩ. Συχνὰ μέν e 30 μοι προστάττεις, ὅμως δ', εἴπερ σοι κεχαρισμένον ἔσται, ἐθέλω. — ΕΡΜ. Καὶ μὴν χαριεῖ. — ΣΩ. Τί δὴ οὖν πρῶτον βούλει; ἢ ὥσπερ εἶπες, τὸν ἥλιον διέλθωμεν; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἔοικε τοίνυν κατάδηλον 409 γενόμενον ἂν μᾶλλον, εἰ τῷ Δωρικῷ τις ὀνόματι χρῷτο. a 35 ἅλιον γὰρ καλοῦσιν οἱ Δωριεῖς. ἅλιος οὖν εἴη μὲν ἂν κατὰ τὸ ἁλίζειν εἰς ταὐτὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὰν ἀνατείλῃ, εἴη δ' ἂν καὶ τῷ περὶ τὴν γῆν ἀεὶ εἱλεῖν ἰών, ἐοίκοι δ' ἂν καὶ ὅτι ποικίλλει ἰὼν τὰ γιγνόμενα ἐκ τῆς γῆς· τὸ δὲ ποικίλλειν καὶ αἰολεῖν ταὐτόν. — 40 ΕΡΜ. Τί δ' ἡ σελήνη; — ΣΩ. Τοῦτο δὲ τοὔνομα φαίνεται τὸν Ἀναξαγόραν πιέζειν. — ΕΡΜ. Τί δή; — ΣΩ. Ἔοικε δηλοῦντι παλαιότερον ὃ ἐκεῖνος νεωστὶ ἔλεγεν, ὅτι ἡ σελήνη ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἔχει τὸ φῶς. — b ΕΡΜ. Πῶς δή; — ΣΩ. Τὸ μέν που σέλας καὶ τὸ φῶς 45 ταὐτόν. — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Νέον δέ που καὶ ἕνον ἀεί ἐστι περὶ τὴν σελήνην τοῦτο τὸ φῶς, εἴπερ ἀληθῆ οἱ Ἀναξαγόρειοι λέγουσι· κύκλῳ γάρ που ἀεὶ αὐτὴν περιιὼν νέον ἀεὶ ἐπιβάλλει, ἕνον δ' ὑπάρχει τὸ τοῦ προτέρου μηνός. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Σελαναίαν 50 δέ γε καλοῦσιν αὐτὴν πολλοί. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ὅτι δὲ σέλας νέον τε καὶ ἕνον ἔχει ἀεί, σελαενονεοάεια μὲν δικαιότατ' ἂν τῶν ὀνομάτων καλοῖτο, συγ- c κεκροτημένον δὲ σελαναία κέκληται. — ΕΡΜ. Διθυραμβῶδές γε τοῦτο τοὔνομα, ὦ Σώκρατες. ἀλλὰ τὸν

his eum, qui sermocinari et sermonem machinatus est, hunc deum tanquam legislator nobis præcipit dicens, O homines, par est, ut deum illum, qui εἴρειν ἐμήσατο (loqui machinatus est), Εἰρέμην vocetis. nos autem arbitrati sic elegantius esse nomen, Ἑρμῆν vocamus. [quin etiam Ἶρις ab εἴρειν (loqui) nomen habere videtur, quod nuntia est.] — Herm. Probe medius fidius Hermogenem non esse me Cratylus dicere videtur: ad orationis enim inventionem hebes sum.

XXIV. So. Convenit quoque rei naturæ, amice, Πᾶνα biformem filium esse Mercurii. — Herm. Qua ratione? — So. Uti scis, sermo πᾶν (omne) significat circuitque et volvit semper, estque geminus, verus ac falsus. — Herm. Est ita. — So. Nam id quod est in sermone verum, læve est atque divinum supraque inter deos habitans, contra quod falsum, infra inter hominum plurimos, et asperum atque tragicum: hic enim fabularum commenta et falsa quamplurima circa tragicam vitam reperiuntur. — Herm. Sic est omnino. — So. Merito igitur qui est πᾶν (totum) nuntians et ἀεὶ πολῶν (semper volutans) Πὰν αἰπόλος, biformis Mercurii filius, dicatur, ex superioribus partibus lævis, ex inferioribus asper atque hircinus. atque est Pan vel sermo vel sermonis frater, siquidem est Mercurii filius: fratrem autem fratri similem esse nihil mirum. Verum jam, o beate, ut et paulo ante rogabam, sermonem de diis hunc abrumpamus. — Herm. Tales quidem deos, si vis, mittamus, o Socrates: hujusmodi vero quædam percurrere quid prohibet, ex. gr. solem, lunam, stellas, terram, ætherem, aerem, ignem, aquam, horas et annum? — So. Multa sunt, quæ postulas, tamen, si gratum tibi futurum est, obsequar. — Herm. Pergratum plane. — So. Quid primum poscis? an, ut ipse narrabas, ἥλιον (solem) primum expediemus? — Herm. Profecto. — So. Manifestius id fore videtur, si Dorico nomine quis utatur. Dores enim ἅλιον vocant. atque ita vocatur secundum ἁλίζειν (congregare) in unum homines, cum ortus sit, item ex eo, quod circa terram ἀεὶ εἱλεῖ (semper volvitur), præterea quia variat circuitu suo quæ terra nascuntur: variare autem et αἰολεῖν idem est. — Herm. Quid vero de σελήνῃ (luna) dicendum? — So. Nomen hoc videtur Anaxagoram premere. — Herm. Cur? — So. Quoniam præ se aliquid fert antiquius, quod ille nuper dixit, lunam a sole lumen haurire. — Herm. Quo pacto? — So. Σέλας, opinor, idem est quod lumen. — Herm. Idem. — So. Lumen hoc perpetuo circa lunam νέον et ἕνον (novum et inens) est, si modo Anaxagorei vera loquuntur: nam circumlustrans eam continue renovatur, id vero quod inest est vetus et mensis præteriti. — Herm. Utique. — So. Lunam quidem σελαναίαν multi nominant. — Herm. Certe. — So. Quoniam vero lumen novum ac vetus semper habet, merito vocari deberet σελαενονεοάεια, conciso autem vocabulo σελαναία vocatur. — Herm. Dithyrambicum nomen hoc est, o Socrates. verum

μῆνα καὶ τὰ ἄστρα πῶς λέγεις; — ΣΩ. Ὁ μὲν μεὶς ἀπὸ τοῦ μειοῦσθαι εἴη ἂν μείης ὀρθῶς κεκλημένος, τὰ δ' ἄστρα ἔοικε τῆς ἀστραπῆς ἐπωνυμίαν ἔχειν. ἡ δ' ἀστραπή, ὅτι τὰ ὦπα ἀναστρέφει, ἀναστρωπὴ ἂν εἴη, 5 νῦν δ' ἀστραπὴ καλλωπισθεῖσα κέκληται. — ΕΡΜ. Τί δὲ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ; — ΣΩ. Τὸ πῦρ ἀπορῶ· καὶ d κινδυνεύει ἤτοι ἡ τοῦ Εὐθύφρονός με μοῦσα ἐπιλελοιπέναι, ἢ τοῦτό τι παγχάλεπον εἶναι. σκέψαι οὖν ἣν εἰσάγω μηχανὴν ἐπὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, ἃν ἀπορῶ. — 10 ΕΡΜ. Τίνα δή; — ΣΩ. Ἐγώ σοι ἐρῶ. ἀπόκριναι γάρ μοι· ἔχοις ἂν εἰπεῖν πῦρ κατὰ τίνα τρόπον καλεῖται; — ΕΡΜ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε.

XXV. ΣΩ. Σκέψαι δὴ ὃ ἐγὼ ὑποπτεύω περὶ αὐτοῦ. ἐννοῶ γάρ, ὅτι πολλὰ οἱ Ἕλληνες ὀνόματα ἄλλως τε 15 καὶ οἱ ὑπὸ τοῖς βαρβάροις οἰκοῦντες παρὰ τῶν βαρβάρων e εἰλήφασι. — ΕΡΜ. Τί οὖν δή; — ΣΩ. Εἴ τις ζητοίη ταῦτα κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν ὡς εἰκότως κεῖται, ἀλλὰ μὴ κατ' ἐκείνην, ἐξ ἧς τοὔνομα τυγχάνει ὄν, οἶσθ' ὅτι ἀποροίη ἄν. — ΕΡΜ. Εἰκότως γε. — 410 ΣΩ. Ὅρα τοίνυν καὶ τοῦτο τοὔνομα τὸ πῦρ μή τι βαρ- a βαρικὸν ᾖ. τοῦτο γὰρ οὔτε ῥᾴδιον προσάψαι ἐστὶν Ἑλληνικῇ φωνῇ, φανεροί τ' εἰσὶν οὕτως αὐτὸ καλοῦντες Φρύγες, σμικρόν τι παρακλίνοντες· καὶ τό γ' ὕδωρ καὶ τὰς κύνας καὶ ἄλλα πολλά. — ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα. 25 — ΣΩ. Οὐ τοίνυν δεῖ ταῦτα προσβιάζεσθαι· ἐπεὶ ἔχοι γ' ἄν τις εἰπεῖν περὶ αὐτῶν. Τὸ μὲν οὖν πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ ταύτῃ ἀπωθοῦμαι· ὁ δὲ δὴ ἀὴρ ἆρά γε, b ὦ Ἑρμόγενες, ὅτι αἴρει τὰ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀὴρ κέκληται; ἢ ὅτι ἀεὶ ῥεῖ; ἢ ὅτι πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ γίγνεται 30 ῥέοντος; οἱ γὰρ ποιηταί που τὰ πνεύματα ἀήτας καλοῦσιν· ἴσως οὖν λέγει, ὥσπερ ἂν εἰ εἴποι πνευματόρρουν, ἀητόρρουν [ὅθεν δὴ βούλεται αὐτὸν οὕτως εἰπεῖν, ὅτι ἐστὶν ἀήρ]. Τὸν δ' αἰθέρα τῇδέ πῃ ὑπολαμβάνω, ὅτι ἀεὶ θεῖ περὶ τὸν ἀέρα ῥέων, ἀειθεὴρ δικαίως ἂν κα- 35 λοῖτο. Γῆ δὲ μᾶλλον σημαίνει ὃ βούλεται, ἐάν τις γαῖαν ὀνομάσῃ. γαῖα γὰρ γεννήτειρα ἂν εἴη ὀρθῶς c κεκλημένη, ὥς φησιν Ὅμηρος· τὸ γὰρ γεγάασι γεγενῆσθαι λέγει. — ΕΡΜ. Εἶεν. — ΣΩ. Τί οὖν ἡμῖν ἦν τὸ μετὰ τοῦτο; — ΕΡΜ. Ὧραι, ὦ Σώκρατες, καὶ 40 ἐνιαυτὸς καὶ ἔτος. — ΣΩ. Αἱ μὲν δὴ ὧραι Ἀττικιστὶ ὡς τὸ παλαιὸν ῥητέον, εἴπερ βούλει τὸ εἰκὸς εἰδέναι. ὅραι γάρ εἰσι διὰ τὸ ὁρίζειν χειμῶνάς τε καὶ θέρη καὶ πνεύματα καὶ τοὺς καρποὺς τοὺς ἐκ τῆς γῆς· ὁρίζουσαι δὲ δικαίως ἂν ὅραι καλοῖντο. Ἐνιαυτὸς δὲ καὶ ἔτος d 45 κινδυνεύει ἕν τι εἶναι. τὸ γὰρ τὰ φυόμενα καὶ τὰ γιγνόμενα ἐν μέρει ἕκαστον προάγον εἰς φῶς καὶ αὐτὸ ἐν αὑτῷ ἐξετάζον, τοῦτο, ὥσπερ ἐν τοῖς πρόσθεν τὸ τοῦ Διὸς ὄνομα δίχα διῃρημένον οἱ μὲν Ζῆνα, οἱ δὲ Δία ἐκάλουν, οὕτω κἀνταῦθ' οἱ μὲν ἐνιαυτὸν ὅτι ἐν ἑαυτῷ, 50 οἱ δὲ ἔτος ὅτι ἐτάζει· ὁ δ' ὅλος λόγος ἐστὶ τὸ ἐν αὑτῷ ἐτάζον τοῦτο προσαγορεύεσθαι ἓν ὂν δίχα, ὥστε δύο ὀνόματα γεγονέναι, ἐνιαυτόν τε καὶ ἔτος, ἐξ ἑνὸς λόγου. e — ΕΡΜ. Ἀλλὰ δῆτα, ὦ Σώκρατες, πολὺ ἐπιδίδως. — ΣΩ. Πόρρω ἤδη, οἶμαι, φαίνομαι σοφίας ἐλαύ-

μῆνα (mensem) et ἄστρα quomodo interpretaris? — So. Mensis quidem μείης recte ab μειοῦσθαι (minuendo) nuncuparetur, astra vero ἀστραπῆς (coruscationis) cognomentum habent. ἀστραπὴ autem quia τὰ ὦπα ἀναστρέφει (visum ad se convertit), ἀναστρωπὴ dici deberet, nunc autem concinniori vocabulo ἀστραπὴ nominatur. — Herm. Unde nomen trahit πῦρ et ὕδωρ (ignis et aqua)? — So. Ambigo equidem: videturque aut Musa me Euthyphronis deseruisse, aut hoc arduum quiddam esse. adverte igitur obsecro quo confugiam in omnibus talibus, quæ expedire non possum. — Herm. Quonam? — So. Dicam tibi. mihi igitur responde: scisne qua ratione πῦρ nominatur? — Herm. Non hercle.

XXV. So. Vide quid de hoc suspicor. reor equidem multa nomina Græcos a barbaris, eos præsertim, qui sub barbaris sunt, accepisse. — Herm. Quorsum hæc? — So. Si quis rectam istorum impositionem secundum Græcam linguam quærat, non secundum eam, ex qua est nomen, sine dubio ambiget. — Herm. Verisimile id quidem. — So. Vide igitur ne nomen hoc πῦρ barbaricum sit. neque enim facile est istud Græcæ linguæ accommodare, constatque ita hoc Phryges nominare parum quid declinantes: et ὕδωρ (aqua) et κύνας (canes) aliaque permulta. — Herm. Vera hæc sunt. — So. Ergo distorquere ista nihil oportet: quandoquidem de ipsis dicere quisquam posset. Quapropter nomina illa ignis et aquæ hunc in modum rejicio. ἀὴρ autem estne sic dictus, o Hermogenes, quia quæ circa terram sunt, αἴρει (elevat)? an quia ἀεὶ ῥεῖ (semper fluit)? vel potius quia ejus fluxu spiritus concitatur? poetæ quippe flamina et ventos ἀήτας nuncupant: fortasse igitur dicitur quasi πνευματόρρουν ἀητόρρουν. Αἰθέρα vero sic exponendum arbitror, quoniam ἀεὶ θεῖ circa ἀέρα ῥέων (semper currit circa aerem fluens) ἀειθεὴρ dici deberet. Γῆ (terra) autem planius sensum exprimit, si γαῖα dicatur: γαῖα enim recte γεννήτειρα (genitrix) dici potest, ut ait Homerus, ubi dicit γεγάασι, quod est ut γεγενῆσθαι (generatum esse). — Herm. Esto. — So. Quid deinde dicebamus? — Herm. Ὧραι, o Socrates, et ἐνιαυτὸς et ἔτος. — So. Ὧραι (anni tempora) prisca et Attica voce dicenda sunt, si vis verisimilitudinem assequi. ὅραι namque vocantur, quia ὁρίζουσι (terminant) hiemem atque æstatem et ventos fructusque ex terra nascentes: ὁρίζουσαι (terminantes) vero merito ὅραι vocantur. Ἐνιαυτὸς autem et ἔτος (annus) unum quid esse videtur. quod enim in lumen vicissim educit quodcumque nascitur fitque et ea ipsum in se ipso examinat, hoc, ut supra Jovis nomen diximus in duo sectum, ab aliis Ζῆνα, ab aliis Δία vocari, ita et hoc, inquam, quidam ἐνιαυτὸν quia ἐν ἑαυτῷ (in se ipso), quidam ἔτος quia ἐτάζει (scrutatur) vocant: integra vero enuntiatio est ἐν αὑτῷ ἐτάζον (in se ipso examinans), unde ex uno nomine duo sunt orta ac distincta, ἐνιαυτὸς et ἔτος (annus). — Herm. At vero, o Socrates, multum proficis. — So. Longe

νειν. — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Τάχα μᾶλλον φήσεις.

411 XXVI. ΕΡΜ. Ἀλλὰ μετὰ τοῦτο τὸ εἶδος ἔγωγ' ἡδέως a ἂν θεασαίμην ταῦτα τὰ καλὰ ὀνόματα τίνι ποτ' ὀρθότητι κεῖται, τὰ περὶ τὴν ἀρετήν, οἷον φρόνησίς τε καὶ σύνεσις καὶ δικαιοσύνη καὶ τἆλλα πάντα τὰ τοιαῦτα. — ΣΩ. Ἐγείρεις μέν, ὦ ἑταῖρε, οὐ φαῦλον γένος ὀνομάτων· ὅμως δέ, ἐπειδήπερ τὴν λεοντῆν ἐνδέδυκα, οὐκ ἀποδειλιατέον, ἀλλ' ἐπισκεπτέον, ὡς ἔοικε, φρόνησιν 10 καὶ σύνεσιν καὶ γνώμην καὶ ἐπιστήμην καὶ τἆλλα δὴ ἃ φῂς πάντα ταῦτα τὰ καλὰ ὀνόματα. — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν· οὐ δεῖ ἡμᾶς προαποστῆναι. — ΣΩ. Καὶ μήν, b νὴ τὸν κύνα, δοκῶ γέ μοι οὐ κακῶς μαντεύεσθαι ὃ καὶ νῦν δὴ ἐνενόησα, ὅτι οἱ πάνυ παλαιοὶ ἄνθρωποι οἱ τιθέμενοι 15 τὰ ὀνόματα παντὸς μᾶλλον, ὥσπερ καὶ τῶν νῦν οἱ πολλοὶ τῶν σοφῶν, ὑπὸ τοῦ πυκνὰ περιστρέφεσθαι ζητοῦντες, ὅπῃ ἔχει τὰ ὄντα, [ἀεὶ] ἰλιγγιῶσι· κἄπειτ' αὐτοῖς φαίνεται περιστρέφεσθαι τὰ πράγματα καὶ πάν- c τως φέρεσθαι. αἰτιῶνται δὴ οὐ τὸ ἔνδον τὸ παρὰ σφίσι 20 πάθος αἴτιον εἶναι ταύτης τῆς δόξης, ἀλλ' αὐτὰ τὰ πράγματα οὕτω πεφυκέναι, οὐδὲν αὐτῶν μόνιμον εἶναι οὐδὲ βέβαιον, ἀλλὰ ῥεῖν καὶ φέρεσθαι καὶ μεστὰ εἶναι πάσης φορᾶς καὶ γενέσεως ἀεί· λέγω δ' ἐννοήσας πρὸς πάντα τὰ νῦν δὴ ὀνόματα. — ΕΡΜ. Πῶς δὴ τοῦτο, 25 ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐ κατενόησας ἴσως τὰ ἄρτι λεγόμενα, ὅτι παντάπασιν ὡς φερομένοις τε καὶ ῥέουσι καὶ γιγνομένοις τοῖς πράγμασι τὰ ὀνόματα ἐπίκειται. — ΕΡΜ. Οὐ πάνυ ἐνεθυμήθην. — ΣΩ. Καὶ μὴν d πρῶτον μὲν τοῦτο, ὃ πρῶτον εἴπομεν, παντάπασιν ὡς 30 ἐπὶ τοιούτοις ἐστί. — ΕΡΜ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ἡ φρόνησις· φορᾶς γάρ ἐστι καὶ ῥοῦ νόησις. εἴη δ' ἂν καὶ ὄνησιν ὑπολαβεῖν φορᾶς· ἀλλ' οὖν περί γε τὸ φέρεσθαί ἐστιν. εἰ δὲ βούλει, ἡ γνώμη παντάπασι δηλοῖ γονῆς σκέψιν καὶ νώμησιν· τὸ γὰρ νωμᾶν καὶ τὸ σκοπεῖν ταὐ- 35 τόν. εἰ δὲ βούλει, αὐτὸ ἡ νόησις τοῦ νέου ἐστὶν ἕσις· τὸ δὲ νέα εἶναι τὰ ὄντα σημαίνει γιγνόμενα ἀεὶ εἶναι. τούτου οὖν ἐφίεσθαι τὴν ψυχὴν μηνύει τοὔνομα ὁ θέμε- e νος τὴν νεόεσιν. οὐ γὰρ νόησις τἀρχαῖον ἐκαλεῖτο, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἦτα εἶ ἔδει λέγειν δύο, νεόεσιν. σωφρο- 40 σύνη δὲ σωτηρία οὗ νῦν δὴ ἐσκέμμεθα, φρονήσεως. 412 καὶ μὴν ἥ γ' ἐπιστήμη μηνύει ὡς φερομένοις τοῖς πρά- a γμασιν ἑπομένης τῆς ψυχῆς τῆς ἀξίας λόγου, καὶ οὔτ' ἀπολειπομένης οὔτε προθεούσης· διὸ δὴ ἐκβάλλοντας δεῖ τὸ εἶ ἐπιστήμην αὐτὴν ὀνομάζειν. σύνεσις δ' αὖ 45 οὕτω μὲν δόξειεν ἂν ὥσπερ συλλογισμὸς εἶναι· ὅταν δὲ συνιέναι λέγῃ, ταὐτὸν παντάπασι τῷ ἐπίστασθαι συμβαίνει λεγόμενον· συμπορεύεσθαι γὰρ λέγει τὴν ψυχὴν τοῖς πράγμασι τὸ συνιέναι. Ἀλλὰ μὴν ἥ γε σοφία b φορᾶς ἐφάπτεσθαι σημαίνει. σκοτωδέστερον δὲ τοῦτο 50 καὶ ξενικώτερον· ἀλλὰ δεῖ ἐκ τῶν ποιητῶν ἀναμιμνήσκεσθαι, ὅτι πολλαχοῦ λέγουσι περὶ ὅτου ἂν τύχωσι τῶν ἀρχομένων ταχὺ προϊέναι, ἐσύθη φασί. Λακωνικῷ δ' ἀνδρὶ τῶν εὐδοκίμων καὶ ὄνομα ἦν Σοῦς· τὴν γὰρ ταχεῖαν ὁρμὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῦτο καλοῦσι.

jam in philosophia, puto, videor provectus. — Herm. Quin imo. — So. Fortasse magis concedes.

XXVI. Herm. Verum post hanc speciem libenter contemplarer, qua ratione recte nomina ista præclara virtutum sint imposita, ut φρόνησις (prudentia), σύνεσις (intelligentia), δικαιοσύνη (justitia) ac reliqua hujus generis omnia. — So. Haud contemnendum genus nominum suscitas, o amice: verumtamen postquam leoninam pellem sum indutus, haud deterreri decet, imo præclara illa nomina prudentiæ, intelligentiæ, cognitionis, scientiæ ceterorumque omnium, quæ enumeras, considerare. — Herm. Quin profecto prius desistere nullo modo debemus. — So. Per canem non male mihi de eo conjicere videor, quod modo cogitavi, antiquissimos videlicet illos nominum auctores, ut et sapientum nostrorum plurimis accidit, ob frequentem ipsam in rebus pervestigandis circumvolutionem, omnino prorsus in vertiginem incidisse, quo factum puto, ut res ipsæ circumvolvi et omnino ferri illis apparerent. opinionis autem hujus causam, haud suam interiorem vertiginem, sed exteriorem ipsarum rerum circuitum arbitrantur, quas ita natura habere se putant, ut nihil in iis firmum et stabile sit, sed fluant omnes ferantur que, et omnifariam agitentur semperque gignantur: quod quidem in his nominibus, quæ nunc relata sunt, conspicio. — Herm. Quo pacto, o Socrates? — So. Haud fortasse advertisti superiora nomina rebus quasi delatis, fluentibus et jugi generatione translatis imposita fuisse? — Herm. Non satis percepi. — So. Nam primo, quod primum retulimus, omnino ad aliquid hujus generis attinet. — Herm. Quale istud? — So. Φρόνησις (prudentia): est enim φορᾶς καὶ ῥοῦ νόησις (lationis et fluxus animadversio). significare quoque potest ὄνησιν φορᾶς (lationis utilitatem): circa agitationem saltem versatur. quin etiam, si vis, γνώμη significat γονῆς σκέψιν et νώμησιν (generationis considerationem): νωμᾶν enim et σκοπεῖν (considerare) idem est. quod si placet, νόησις (intellectio) est νέου ἕσις (novi desiderium). novas vero res esse significat eas fieri semper. atque hoc desiderare et aggredi animum indicat qui nomen illud invenit νεόεσιν. olim namque non νόησις dicebatur, sed pro η duo εἰ (*i. e.* ε) proferenda erant, ut νεόεσις (quasi νέου novi ἕσις appetitio). σωφροσύνη (temperantia) vero illius, quod modo diximus, φρονήσεως (prudentiæ) σωτηρία (salus et conservatio) est. porro ἐπιστήμη (scientia) hoc indicat, quasi animus non contemnendus res fluentes sequatur, et neque ab iis relinquatur neque eas antecedat: quare ε ejecto ἐπιστήμην vocare decet. σύνεσις autem tanquam συλλογισμός (ratiocinatio quædam) esse videtur: cum autem συνιέναι dicitur, idem intelligitur ac si diceretur ἐπίστασθαι: nam συνιέναι declarat rei animum comitari. At σοφία (sapientia) agitationis est tactus. obscurius autem et alienius hoc a nobis: verum animadvertendum est poetas, quoties volunt aliquem incipientem celeritur procedere exprimere, ἐσύθη (erupit, prosiliit) dicere. quin et illustri cuidam apud Lacedæmonios viro nomen erat Σοῦς (præpes): sic enim Lacones concitatum impetum vocant. hujus igitur impetus sive agita-

ταύτης οὖν τῆς φορᾶς ἐπαφὴν σημαίνει ἡ σοφία, ὡς φερομένων τῶν ὄντων. Καὶ μὴν τό γ' ἀγαθὸν, τοῦτο c τῆς φύσεως πάσης τῷ ἀγαστῷ βούλεται τοὔνομα ἐπικεῖσθαι. ἐπειδὴ γὰρ πορεύεται τὰ ὄντα, ἔνι μὲν ἄρ' 5 αὐτοῖς τάχος, ἔνι δὲ βραδυτής. ἔστιν οὖν οὐ πᾶν τὸ ταχὺ, ἀλλά τι αὐτοῦ ἀγαστόν. τούτῳ οὖν δὴ τῷ ἀγαστῷ αὕτη ἡ ἐπωνυμία ἐστὶ, τὸ ἀγαθόν.

XXVII. Δικαιοσύνη δὲ, ὅτι μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ δικαίου συνέσει τοῦτο κεῖται τοὔνομα, ῥᾴδιον συμβαλεῖν· αὐτὸ 10 δὲ τὸ δίκαιον χαλεπόν. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἔοικε μέχρι μέν του ὁμολογεῖσθαι παρὰ πολλῶν, ἔπειτα δ' ἀμφισβητεῖσθαι. ὅσοι γὰρ ἡγοῦνται τὸ πᾶν εἶναι ἐν πορείᾳ, d τὸ μὲν πολὺ αὐτοῦ ὑπολαμβάνουσι τοιοῦτόν τι εἶναι, οἷον οὐδὲν ἄλλο ἢ χωρεῖν, διὰ δὲ τούτου παντὸς εἶναί τι 15 διεξιὸν, δι' ὃ πάντα τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι· εἶναι δὲ τάχιστον τοῦτο καὶ λεπτότατον· οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι ἄλλως διὰ τοῦ ἰόντος ἰέναι παντὸς, εἰ μὴ λεπτότατόν τ' ἦν, ὥστ' αὐτὸ μηδὲν στέγειν, καὶ τάχιστον, ὥστε χρῆσθαι ὥσπερ ἑστῶσι τοῖς ἄλλοις. ἐπεὶ δ' οὖν ἐπιτρο- 20 πεύει τἆλλα πάντα διαϊὸν, τοῦτο τοὔνομα ἐκλήθη ὀρθῶς e δίκαιον, εὐστομίας ἕνεκα τὴν τοῦ κάππα δύναμιν προσλαβόν. μέχρι μὲν οὖν ἐνταῦθα, ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, 413 παρὰ πολλῶν ὁμολογεῖται τοῦτ' εἶναι τὸ δίκαιον· ἐγὼ a δὲ, ὦ Ἑρμόγενες, ἅτε λιπαρὴς ὢν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα 25 μὲν πάντα διαπέπυσμαι ἐν ἀπορρήτοις, ὅτι τοῦτ' ἐστὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ αἴτιον — δι' ὃ γὰρ γίγνεται τοῦτ' ἐστὶ τὸ αἴτιον — καὶ ἰδίᾳ καλεῖν ἔφη τις τοῦτ' ὀρθῶς ἔχειν διὰ ταῦτα· ἐπειδὰν δ' ἠρέμα αὐτοὺς ἐπανερωτῶ ἀκούσας ταῦτα μηδὲν ἧττον, Τί οὖν ποτ' ἔστιν, ὦ ἄριστε, 30 [τὸ] δίκαιον, εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει; — δοκῶ τ' ἤδη μακρότερα τοῦ προσήκοντος ἐρωτᾶν καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἅλλεσθαι. ἱκανῶς γάρ μέ φασι πεπύσθαι καὶ ἀκηκοέ- b ναι, καὶ ἐπιχειροῦσι, βουλόμενοι ἀποπιμπλάναι με, ἄλλος ἄλλα ἤδη λέγειν, καὶ οὐκέτι συμφωνοῦσιν. ὁ 35 μὲν γάρ τίς φησι τοῦτ' εἶναι [τὸ] δίκαιον, τὸν ἥλιον· τοῦτον γὰρ μόνον διαϊόντα καὶ καίοντα ἐπιτροπεύειν τὰ ὄντα. ἐπειδὰν οὖν τῳ λέγω αὐτὸ ἄσμενος ὡς καλόν τι ἀκηκοὼς, καταγελᾷ μου οὗτος [ὁ] ἀκούσας καὶ ἐρωτᾷ, εἰ οὐδὲν δίκαιον οἶμαι εἶναι ἐν τοῖς ἀνθρώποις, ἐπειδὰν 40 ὁ ἥλιος δύῃ. λιπαροῦντος οὖν ἐμοῦ ὅ τι αὖ ἐκεῖνος λέγει, αὐτὸ τὸ πῦρ φησί· τοῦτο δ' οὐ ῥᾴδιόν ἐστιν εἰ- c δέναι. ὁ δ' οὐκ αὐτὸ τὸ πῦρ φησὶν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ θερμὸν τὸ ἐν τῷ πυρὶ ἐνόν. ὁ δὲ τούτων μὲν πάντων καταγελᾶν φησὶν, εἶναι δὲ τὸ δίκαιον ὃ λέγει Ἀναξαγόρας, 45 νοῦν εἶναι τοῦτο· αὐτοκράτορα γὰρ αὐτὸν ὄντα καὶ οὐδενὶ μεμιγμένον πάντα φησὶν αὐτὸν κοσμεῖν τὰ πράγματα διὰ πάντων ἰόντα. ἐνταῦθα δὴ ἐγὼ, ὦ φίλε, πολὺ ἐν πλείονι ἀπορίᾳ εἰμὶ ἢ πρὶν ἐπιχειρῆσαι μανθάνειν περὶ τοῦ δικαίου, ὅ τί ποτ' ἔστιν. ἀλλ' οὖν d 50 οὗπερ ἕνεκα σκοποῦμεν, τό γ' ὄνομα τοῦτο φαίνεται αὐτῷ διὰ ταῦτα κεῖσθαι. — ΕΡΜ. Φαίνει μοι, ὦ Σώκρατες, ταῦτα μὲν ἀκηκοέναι του καὶ οὐκ αὐτοσχεδιάζειν. — ΣΩ. Τί δαὶ τἆλλα; — ΕΡΜ. Οὐ πάνυ.

XXVIII. ΣΩ. Ἄκουε δή· ἴσως γὰρ ἄν σε καὶ τὰ

tionis ἐπαφὴν (tactum perceptionemque) sophia indicat, cum res ferantur. Deinde ἀγαθὸν (bonum) cujusque naturæ ἀγαστὸν (mirabile, amabile, delectabile) significat eique nomen dedit. enimvero postquam fluunt omnia, partim celeritas partim tarditas inest. est igitur non omne velox, sed aliquid ejus ἀγαστόν. hoc igitur ἀγαστὸν ipsius ἀγαθοῦ nomine declaratur.

XXVII. Δικαιοσύνη (justitiæ) vero δικαίου σύνεσιν (justi intelligentiam) nomen ponere, facile conjicere possumus: ipsum autem δίκαιον quid sibi velit, difficile cognitu. videtur enim aliquatenus a multis concedi, deinde vero in dubium vocari. etenim quicumque totum mobile arbitrantur, plurimum agitari ipsum existimant perque hoc omne permanare aliquid, quo singula fiant: atque id tenuissimum esse et velocissimum: non enim per omnia discurrere posse, nisi adeo tenue sit, ut nihil possit obsistere penetranti, et adeo velox, ut celeris quasi stantibus utatur. quoniam vero gubernat omnia διαϊὸν (percurrens et permanans) merito δίκαιον est appellatum, κ politioris prolationis gratia interjecto. hactenus, quod modo diximus, inter multos constat hoc esse τὸ δίκαιον (justum). ego autem, o Hermogenes, utpote discendi desiderio flagrans, hæc omnia perscrutatus sum in arcanis (et percepi), hoc ipsum justum esse et causam — quo enim res ipsæ fiunt est causa — et privatim recte ita vocari istud aliquis dicebat: cum vero ab his jam auditis his nihilominus placide exquiro, Quid tandem justum est, si hæc ita se habent? — videor jam ulterius quam decet exigere et caveam, ut dicitur, vallumque supergredi. satis enim rogasse me et audisse respondent, meque volentes satietate quadam explere alius aliud jam afferre conantur, neque ultra consentiunt. alius enim ait justum hoc esse, solem: solum enim solem discurrendo calefaciendoque omnia gubernare. cum igitur hoc alacer cuiquam, quasi præclarum quid audiverim, refero, statim ille me ridet quæritque, numquid existimem post solis occasum justum nihil hominibus superesse. percontanti igitur mihi quid ille sentiat, ipsum ait ignem justum esse: hoc autem cognitu non est facile. quare alius dicit non ignem ipsum, sed ipsum potius in igne calorem. alius hæc omnia pro nihilo habet, esse enim justum mentem illam, quam induxit Anaxagoras: dominam enim illam suapte natura neque alicui mixtam disponere et regere omnia inquit per omnia penetrantem. atque hic ego, o amice, in multo majorem ambiguitatem sum prolapsus quam antequam justitia quid tandem sit aggrediebar perdiscere. at saltem cujus gratia disputamus, nomen illi hoc propter hæc videtur tributum. — HERM. Videris, o Socrates, ex aliquo audisse hæc neque ex tua officina ruditer deprompsisse. — So. Quid vero reliqua? — HERM. Non ita.

XXVIII. So. Attende igitur: fortasse enim in reliquis te

ἐπίλοιπα ἐξαπατήσαιμι, ὡς οὐκ ἀκηκοὼς λέγω. Μετὰ γὰρ δικαιοσύνην τί ἡμῖν λείπεται; ἀνδρείαν, οἶμαι, οὔπω διήλθομεν. ἀδικία μὲν γὰρ δῆλον ὅτι ἐστὶν ὄντως ἐμπόδισμα τοῦ διαϊόντος, ἀνδρεία δὲ σημαίνει, ὡς ἐν e μάχῃ ἐπονομαζομένης τῆς ἀνδρείας· μάχην δ' εἶναι ἐν τῷ ὄντι, εἴπερ ῥεῖ, οὐκ ἄλλο τι ἢ τὴν ἐναντίαν ῥοήν· ἐὰν οὖν τις ἐξέλῃ τὸ δέλτα τοῦ ὀνόματος τῆς ἀνδρείας, αὐτὸ μηνύει τοὔργον τοὔνομα ἡ ἀνρεία. δῆλον οὖν, ὅτι οὐ πάσῃ ῥοῇ ἡ ἐναντία ῥοὴ ἀνδρεία ἐστὶν, ἀλλὰ τῇ παρὰ τὸ δίκαιον ῥεούσῃ. οὐ γὰρ ἂν ἐπῃνεῖτο ἡ ἀνδρεία. καὶ τὸ ἄρρεν καὶ ὁ ἀνὴρ ἐπὶ παραπλησίῳ τινὶ a τούτῳ ἐστὶ, τῇ ἄνω ῥοῇ. Γυνὴ δὲ γονή μοι φαίνεται βούλεσθαι εἶναι. Τὸ δὲ θῆλυ ἀπὸ τῆς θηλῆς τι φαίνεται ἐπωνομάσθαι. ἡ δὲ θηλὴ ἆρά γε, ὦ Ἑρμόγενες, ὅτι τεθηλέναι ποιεῖ, ὥσπερ τὰ ἀρδόμενα; — ΕΡΜ. Ἔοικέ γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Καὶ μὴν αὐτό γε τὸ θάλλειν τὴν αὔξην μοι δοκεῖ ἀπεικάζειν τὴν τῶν νέων, ὅτι ταχεῖα καὶ ἐξαιφνιδία γίγνεται. οἷόνπερ οὖν μεμίμηται τῷ ὀνόματι, συναρμόσας ἀπὸ τοῦ θεῖν καὶ ἅλλεσθαι τοὔνομα. Ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπισκοπεῖς με ὥσπερ ἐκτὸς δρόμου φερόμενον, ἐπειδὰν λείου ἐπιλάβωμαι. λοιπὰ δ' ἡμῖν ἔτι συχνὰ [ἐστι] τῶν δοκούντων σπουδαίων εἶναι. — ΕΡΜ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ὧν γ' ἐστιν ἓν καὶ τέχνην ἰδεῖν, ὅ τι ποτὲ βούλεται εἶναι. — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦτό γ' ἕξιν νοῦ σημαίνει [ἐχονόη], τὸ μὲν ταῦ ἀφελόντι, ἐμβαλόντι δὲ τὸ οὖ μεταξὺ τοῦ χῖ καὶ τοῦ νῦ καὶ τοῦ ἦτα; c — ΕΡΜ. Καὶ μάλα γε γλίσχρως, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ὦ μακάριε, οὐκ οἶσθ' ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα τεθέντα κατακέχωσται ἤδη ὑπὸ τῶν βουλομένων τραγῳδεῖν αὐτὰ, ἐντιθέντων γράμματα καὶ ἐξαιρούντων εὐστομίας ἕνεκα καὶ πανταχῇ στρεφόντων καὶ ὑπὸ καλλωπισμοῦ καὶ ὑπὸ χρόνου· ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ κατόπτρῳ οὐ δοκεῖ σοι ἄτοπον εἶναι τὸ ἐμβεβλῆσθαι τὸ ῥῶ; ἀλλὰ d τοιαῦτα, οἶμαι, ποιοῦσιν οἱ τῆς μὲν ἀληθείας οὐδὲν φροντίζοντες, τὸ δὲ στόμα πλάττοντες, ὥστ' ἐπεμβάλλοντες πολλὰ ἐπὶ τὰ πρῶτα ὀνόματα τελευτῶντες ποιοῦσι μηδ' ἂν ἕνα ἀνθρώπων συνεῖναι ὅ τι ποτὲ βούλεται τὰ ὀνόματα· ὥσπερ καὶ τὴν σφίγγα ἀντὶ φιγγὸς σφίγγα καλοῦσι, καὶ ἄλλα πολλά. — ΕΡΜ. Ταῦτα μὲν ἔστιν οὕτως, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Εἰ δ' αὖ τις ἐάσει καὶ ἐντιθέναι καὶ ἐξαιρεῖν ἅττ' ἂν βούληταί τις εἰς τὰ ὀνόματα, πολλὴ εὐπορία ἔσται καὶ πᾶν ἂν παντί τις ὄνομα πράγματι προσαρμόσειεν. — ΕΡΜ. Ἀληθῆ e λέγεις. — ΣΩ. Ἀληθῆ μέντοι. ἀλλὰ τὸ μέτριον, οἶμαι, δεῖ φυλάττειν καὶ τὸ εἰκὸς σὲ τὸν σοφὸν ἐπιστάτην. — ΕΡΜ. Βουλοίμην ἄν.

XXIX. ΣΩ. Κἀγώ σοι ξυμβούλομαι, ὦ Ἑρμόγενες. ἀλλὰ μὴ λίαν, ὦ δαιμόνιε, ἀκριβολογοῦ, μή μ' a ἀπογυιώσῃς μένεος. ἔρχομαι γὰρ ἐπὶ τὴν κορυφὴν ὧν εἴρηκα, ἐπειδὰν μετὰ τέχνην μηχανὴν ἐπισκεψώμεθα. μηχανὴ γάρ μοι δοκεῖ τοῦ ἄνειν ἐπὶ πολὺ σημεῖον εἶναι· τὸ γὰρ μῆκος πρὸς τὸ πολὺ σημαίνει. ἐξ ἀμφοῖν οὖν τούτοιν ξύγκειται μήκους τε καὶ τοῦ ἄνειν τοὔνομα ἡ

deciperem, nam quæ afferam non audivi. Post justitiam quid nobis restat? ἀνδρείαν (fortitudinem), opinor, nondum peregimus. ἀδικία (injustitia) enim sine dubio obstaculum est τοῦ διαϊόντος (*i. e.* ejus quod discurrit per omnia), ἀνδρεία vero in pugna versatur: pugna in rebus, si quidem fluunt, nihil aliud quam fluxus contrarius: quapropter si quis δ subtraxerit ex nomine hoc ἀνδρεία, nomen quod restat ἀνρεία opus ipsum declarat. constat plane quod non fluxus cujusque contrarius ῥοή (fluxus) fortitudo est, sed oppositus illi qui præter justum sit fluxui. neque enim aliter fortitudo esset laudabilis. ἄρρεν (mas) autem et ἀνήρ (vir) a simili quodam ducunt originem, scilicet ab ἄνω ῥοῇ (sursum fluxu). Γυνή vero (mulier) est quasi γονή (fœcunda et generatrix). Θῆλυ (femina) ἀπὸ τῆς θηλῆς (papilla) dicitur. θηλή autem videtur, o Hermogenes, dici, quia τεθηλέναι (germinare pullulareque) facit, ut ea, quæ irrigantur. — Herm. Sic apparet, o Socrates. — So. Ipsum autem θάλλειν (florescere) augmentum juvenum repræsentat, quod velox quiddam et subitum: quale quid innuit ille qui nomen conflavit ex θεῖν (currere) et ἅλλεσθαι (saltare). Sed non animadvertis me velut extra cursum delatum, postquam plana ac pervia nactus sum. multa vero adhuc supersunt, quæ ad seria referuntur. — Herm. Vera loqueris. — So. Quorum unum est, ut videamus quid τέχνη (ars) sibi velit. — Herm. Prorsus. — So. Nonne hoc ἕξιν νοῦ (habitum mentis) ostendit, ἐχονόη, si τ demitur, interseritur autem ο medium inter χ et ν et η? — Herm. Aride nimium, Socrates, et inculte. — So. An ignoras, beate vir, nomina vetera obruta jam ab iis qui sermonem exaggerare volunt, elegantiæ gratia addentibus et subtrahentibus literas ac partim temporis diuturnitate partim exornationis studio omnibus modis pervertentibus: ut ecce in κατόπτρῳ (speculo) quam absurdum est ρ illius additamentum? talia certe, ut arbitror, faciunt qui oris artificiosam conformationem pluris æstimant quam veritatem, ita ut multa primis nominibus adjiciendo tandem effecerint, ut nemo nominum sensum assequatur: quemadmodum σφίγγα (monstrum quoddam) proferunt, cum φίγγα pronuntiare deberent, et alia multa. — Herm. Hæc quidem ita se habent, o Socrates. — So. Profecto si dabitur cuique arbitratu suo et demere et addere, magna utique erit licentia et quodlibet nomen cuique rei unusquisque accommodare poterit. — Herm. Vera narras. — So. Vera plane. sed enim mediocritatem quandam atque veri similitudinem servare te decet præsidem sapientem. — Herm. O utinam!

XXIX. So. Et ego, o Hermogenes, opto. verum ne exacta nimium discussione, vir felix, exquiras, ne vim meam prorsus exhaurias. adscendam quippe ad supradictorum apicem, postquam post τέχνην (artem) consideraverimus μηχανήν (machinationem excogitationemque solertem). μηχανή enim videtur mihi significare idem quod multum ἄνειν (pertingere ac perficere): μῆκος enim indicat ad multum. componitur ergo ex his duobus, μήκους (longe et multum)

μηχανή. Ἀλλ', ὅπερ νῦν δὴ εἶπον, ἐπὶ τὴν κορυφὴν δεῖ τῶν εἰρημένων ἐλθεῖν· ἀρετὴ γὰρ καὶ κακία ὅ τι βούλεται τὰ ὀνόματα ζητητέα. τὸ μὲν οὖν ἕτερον οὔπω καθορῶ, τὸ δ' ἕτερον δοκεῖ μοι κατάδηλον εἶναι· 5 ξυμφωνεῖ γὰρ τοῖς ἔμπροσθεν πᾶσιν. ἅτε γὰρ ἰόντων τῶν πραγμάτων, πᾶν τὸ κακῶς ἰὸν κακία ἂν εἴη· τοῦτο δ' ὅταν ἐν ψυχῇ ᾖ, τὸ κακῶς ἰέναι ἐπὶ τὰ πράγματα, μάλιστα τὴν τοῦ ὅλου ἐπωνυμίαν ἔχει τῆς κακίας. τὸ δὲ κακῶς ἰέναι ὅ τι ποτ' ἐστι, δοκεῖ μοι δηλοῦν καὶ ἐν 10 τῇ δειλίᾳ, ὃ οὔπω διήλθομεν ἀλλ' ὑπερέβημεν, δέον αὐτὸ μετὰ τὴν ἀνδρείαν σκέψασθαι· δοκοῦμεν δέ μοι καὶ ἄλλα πολλὰ ὑπερβεβηκέναι. ἡ δ' οὖν δειλία τῆς ψυχῆς σημαίνει δεσμὸν εἶναι ἰσχυρόν· τὸ γὰρ λίαν ἰσχύς τίς ἐστι· δεσμὸς οὖν ὁ λίαν καὶ ὁ μέγιστος τῆς 15 ψυχῆς ἡ δειλία ἂν εἴη· ὥσπερ γε καὶ ἡ ἀπορία κακὸν, καὶ πᾶν, ὡς ἔοικεν, ὅ τι ἂν ἐμποδὼν ᾖ τῷ ἰέναι καὶ πορεύεσθαι. τοῦτ' οὖν φαίνεται τὸ κακῶς ἰέναι δηλοῦν τὸ ἰσχομένως τε καὶ ἐμποδιζομένως πορεύεσθαι, ὃ δὴ ψυχὴ ὅταν ἔχῃ, κακίας μεστὴ γίγνεται. εἰ δ' ἐπὶ 20 τοιούτοις ἡ κακία ἐστὶ τοὔνομα, τοὐναντίον τούτου ἡ ἀρετὴ ἂν εἴη, σημαῖνον πρῶτον μὲν εὐπορίαν, ἔπειτα λελυμένην τὴν ῥοὴν τῆς ἀγαθῆς ψυχῆς εἶναι ἀεί· ὥστε τὸ ἀσχέτως καὶ τὸ ἀκωλύτως ἀεὶ ῥέον ἐπωνυμίαν εἴληφεν, ὡς ἔοικε, τοῦτο τοὔνομα. ὀρθῶς μὲν ἔχει ἀει-25 ρείτην καλεῖν, ἴσως δ' αἱρετὴν λέγει, ὡς οὔσης ταύτης τῆς ἕξεως αἱρετωτάτης· ξυγκεκρότηται δὲ καὶ καλεῖται ἀρετή. καὶ ἴσως με αὖ φήσεις πλάττειν· ἐγὼ δέ φημι, εἴπερ ὃ ἔμπροσθεν εἶπον ὀρθῶς ἔχει, ἡ κακία, καὶ τοῦτο τοὔνομα τὴν ἀρετὴν ὀρθῶς ἔχειν. — ΕΡΜ. Τὸ δὲ δὴ 30 κακὸν, δι' οὗ πολλὰ τῶν ἔμπροσθεν εἴρηκας, τί ἂν 416 νοοίη τοὔνομα; — ΣΩ. Ἄτοπόν τι νὴ Δί' ἔμοιγε δοκεῖ καὶ χαλεπὸν ξυμβαλεῖν. ἐπάγω οὖν καὶ τούτῳ ἐκείνην τὴν μηχανήν. — ΕΡΜ. Ποίαν ταύτην; — ΣΩ. Τὴν τοῦ βαρβαρικόν τι καὶ τοῦτο φάναι εἶναι. — ΕΡΜ. 35 Καὶ ἔοικάς γ' ὀρθῶς λέγοντι. ἀλλ' εἰ δοκεῖ, ταῦτα μὲν ἐῶμεν, τὸ δὲ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν πειρώμεθ' ἰδεῖν, πῇ εὐλόγως ἔχει. — ΣΩ. Τὸ μὲν τοίνυν αἰσχρὸν καὶ δὴ κατάδηλόν μοι φαίνεται ὃ νοεῖ· καὶ τοῦτο γὰρ τοῖς ἔμπροσθεν ὁμολογεῖται. τὸ γὰρ ἐμποδίζον καὶ ἴσχον 40 τῆς ῥοῆς τὰ ὄντα λοιδορεῖν μοι φαίνεται διὰ παντὸς ὁ τὰ ὀνόματα τιθεὶς, καὶ νῦν τῷ ἀεὶ ἴσχοντι τὸν ῥοῦν τοῦτο τοὔνομα ἔθετο ἀεισχοροῦν· νῦν δὲ συγκροτήσαντες αἰσχρὸν καλοῦσι. — ΕΡΜ. Τί δὲ τὸ καλόν; — ΣΩ. Τοῦτο χαλεπώτερον κατανοῆσαι. καίτοι λέγει γ' αὐτὸ 45 ἁρμονίᾳ μόνον, καὶ μήκει τοῦ οὗ παρῆκται. — ΕΡΜ. Πῶς δή; — ΣΩ. Τῆς διανοίας τις ἔοικε ἐπωνυμία εἶναι τοῦτο τοὔνομα. — ΕΡΜ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Φέρε, τί οἴει σὺ εἶναι ταἴτιον κληθῆναι ἑκάστῳ τῶν ὄντων; ἆρ' οὐκ ἐκεῖνο τὸ τὰ ὀνόματα θέμενον; — ΕΡΜ. 50 Πάντως δήπου. — ΣΩ. Οὐκοῦν διάνοια ἂν εἴη τοῦτ' ἤτοι θεῶν ἢ ἀνθρώπων ἢ ἀμφοτέρων; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ καλέσαν τὰ πράγματα καὶ τὸ καλὸν ταὐτόν ἐστι τοῦτο, διάνοια; — ΕΡΜ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὅσα μὲν ἂν νοῦς τε καὶ διάνοια ἐργά-

et ἄνειν (penetrare, pertingere). Sed, ut modo dicebam, ad summum caput dictorum perveniendum est: quaerendum b enim quid nomina ista significent, ἀρετὴ (virtus) et κακία (pravitas). alterum eorum nondum reperio, alterum patere mihi videtur: nam superioribus omnibus consonat. nempe cum eant omnia, omne κακῶς (ἰὸν male vadens) κακία (pravitas) erit: quare cum anima male ad res accedat, communiter dicitur κακία (pravitas), proprie vero ac maxime male procedendi haec facultas in δειλίᾳ (timiditate, ignavia) patet, quam nondum declaravimus, sed praetermisimus, cum oportuit eam continuo post fortitudinem c inferre: multa etiam alia praeteriisse videmur. δειλία significat firmum animae vinculum: δεσμὸς enim vinculum est, λίαν vero forte quiddam: quare δεσμὸς ὁ λίαν (vinculum forte) et maximum est animae δειλία (ignavia): quemadmodum et ἀπορία (defectus, inopia) malum quiddam est, ac summatim quodcumque progressus ipsius impedimentum est. id igitur male progredi videtur ostendere, in ipsa videlicet motione impediri atque detineri, quod cum anima subit, pravitate plena est. quodsi pravitatis nomen d talibus quibusdam competit, contrarium ἀρετὴ (virtus) significabit, primum quidem significans bonum ac facilem progressum, deinde solutum et expeditum animae bonae impetum esse semper: quamobrem absque impedimento obstaculoque ἀεὶ ῥέον (semper fluens) cognominari posset ἀειρείτη, forte vero et αἱρετὴν significat, quia sit ἕξις αἱρετωτάτη (maxime eligenda): colliso vero vocabulo ἀρετὴ e denominatur. atque fortasse iterum me fingere dices: ego autem assero, si modo nomen illud pravitatis, quod retuli, recte est inductum, recte quoque et hoc virtutis nomen a induci. — Herm. At κακὸν (malum), per quod in superioribus multa dixisti, quid sibi vult? — So. Mirificum quiddam per Jovem atque inventu difficile mihi videtur. itaque ad hoc etiam machinamentum illud superius afferam. — Herm. Quid istud? — So. Barbaricum quiddam et hoc esse dicam. — Herm. Probe loqui videris. sed haec jam si placet mittamus, nomina vero ista καλὸν et αἰσχρὸν (pulchrum et turpe) qua rectitudine ficta sint, considerare b conemur. — So. Quid αἰσχρὸν innuat, satis jam mihi patere videtur: et hoc enim cum superioribus convenit. nam videtur qui nomina statuit passim agitationis rerum impedimentum vituperare, unde ἀεὶ ἴσχοντι τὸν ῥοῦν (semper impedienti fluxum) nomen dedit ἀεισχοροῦν: nunc vero collidentes αἰσχρὸν appellant. — Herm. Quid autem καλόν (pulchrum)? — So. Hoc cognitu difficillimum: quamquam ita deducitur, ut harmoniae duntaxat et longitudinis gratia illud o sit productum. — Herm. Quo pacto? — So. Nomen hoc cogitationis cognomentum quoddam esse videtur. c — Herm. Qui istud ais? — So. Age, quam tu causam appellationis rei cujusque censes? an non id, quod nomina tribuit? — Herm. Omnino. — So. Ergone causa haec cogitatio est vel deorum vel hominum vel amborum? — Herm. Nempe. — So. Ergone καλέσαν (quod vocat res) et καλὸν idem sunt, videlicet cogitatio. — Herm. Apparet. — So. Quaecumque autem mens et cogitatio agunt, laudandane

πηται, ταῦτ' ἐστὶν ⌈τὰ ἐπαινετὰ, ἃ δὲ μὴ, ψεκτά; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τὸ οὖν ἰατρικὸν ἰατρικὰ ἐργάζεται καὶ τὸ τεκτονικὸν τεκτονικά. ἢ πῶς λέγεις; — ΕΡΜ. Οὕτως ἔγωγε. — ΣΩ. Καὶ τὸ καλὸν ἄρα καλά; — ΕΡΜ. Δεῖ γέ τοι. — ΣΩ. Ἔστι δέ γε τοῦτο, ὥς φαμεν, διάνοια; — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ὀρθῶς ἄρα φρονήσεως αὕτη ἡ ἐπωνυμία ἐστὶ, τὸ καλὸν, τῆς τὰ τοιαῦτ' ἀπεργαζομένης, ἃ δὴ καλὰ φάσκοντες εἶναι ἀσπαζόμεθα. — ΕΡΜ. Φαίνεται.

XXX. ΣΩ. Τί οὖν ἡμῖν ἔτι λοιπὸν τῶν τοιούτων; — ΕΡΜ. Ταῦτα τὰ περὶ τἀγαθόν τε καὶ καλὸν, ξυμφέροντά τε καὶ λυσιτελοῦντα καὶ ὠφέλιμα καὶ κερδαλέα, καὶ τἀναντία τούτων. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ μὲν ξυμφέρον ἤδη που κἂν σὺ εὕροις ἐκ τῶν προτέρων σκοπῶν· τῆς γὰρ ἐπιστήμης ἀδελφόν τι φαίνεται. οὐδὲν γὰρ ἄλλο δηλοῖ ἢ τὴν ἅμα φορὰν τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν πραγμάτων, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ τοιούτου πραττόμενα συμφέροντά τε καὶ σύμφορα κέκληται ἀπὸ τοῦ συμπεριφέρεσθαι. — ΕΡΜ. Ἔοικε. — ΣΩ. Τὸ δέ γε κερδαλέον ἀπὸ τοῦ κέρδους. κέρδος δὲ νῦ ἀντὶ τοῦ δέλτα ἀποδόντι ἐς τοὔνομα δηλοῖ ὃ βούλεται· τὸ γὰρ ἀγαθὸν κατ' ἄλλον τρόπον ὀνομάζει. ὅτι γὰρ κεράννυται ἐς πάντα διεξιὸν, ταύτην αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἐπονομάζων ἔθετο τοὔνομα· δέλτα [δ'] ἐνθεὶς ἀντὶ τοῦ νῦ κέρδος ἐφθέγξατο. — ΕΡΜ. Λυσιτελοῦν δὲ τί δή; — ΣΩ. Ἔοικεν, ὦ Ἑρμόγενες, οὐχὶ καθάπερ οἱ κάπηλοι αὐτῷ χρῶνται, ἐὰν τὸ ἀνάλωμα ἀπολύῃ, οὐ ταύτῃ λέγειν μοι δοκεῖ τὸ λυσιτελοῦν, ἀλλ' ὅτι τάχιστον ὂν τοῦ ὄντος ἵστασθαι οὐκ ἐᾷ τὰ πράγματα, οὐδὲ τέλος λαβοῦσαν τὴν φορὰν τοῦ φέρεσθαι στῆναί τε καὶ παύσασθαι, ἀλλ' ἀεὶ λύει αὐτῆς ἄν τι ἐπιχειρῇ τέλος ἐγγίγνεσθαι, καὶ παρέχει ἄπαυστον καὶ ἀθάνατον αὐτήν· ταύτῃ μοι δοκεῖ ἐπιφημίσαι τἀγαθὸν λυσιτελοῦν· τὸ γὰρ τῆς φορᾶς λύον τὸ τέλος λυσιτελοῦν καλέσαι. Ὠφέλιμον δὲ ξενικὸν τοὔνομα, ᾧ καὶ Ὅμηρος πολλαχοῦ κέχρηται, τῷ ὀφέλλειν· ἔστι δὲ τοῦτο τοῦ αὔξειν καὶ ποιεῖν ἐπωνυμία.

XXXI. ΕΡΜ. Τὰ δὲ δὴ τούτων ἐναντία πῶς ἔχει ἡμῖν; — ΣΩ. Ὅσα μὲν ἀπόφησιν αὐτῶν, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδὲν δεῖ ταῦτα διεξιέναι. — ΕΡΜ. Ποῖα ταῦτα; — ΣΩ. Ἀξύμφορον καὶ ἀνωφελὲς καὶ ἀλυσιτελὲς καὶ ἀκερδές. — ΕΡΜ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἀλλὰ βλαβερόν γε καὶ ζημιῶδες. — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ τὸ μέν γε βλαβερὸν τὸ βλάπτον τὸν ῥοῦν εἶναι λέγει· τὸ δὲ βλάπτον αὖ σημαίνει βουλόμενον ἅπτειν· τὸ δ' ἅπτειν καὶ δεῖν ταὐτόν ἐστι, τοῦτο δὲ πανταχοῦ ψέγει. τὸ βουλόμενον οὖν ἅπτειν ῥοῦν ὀρθότατα μὲν ἂν εἴη βουλαπτεροῦν, καλλωπισθὲν δὲ καλεῖσθαί μοι φαίνεται βλαβερόν. — ΕΡΜ. Ποικίλα γέ σοι, ὦ Σώκρατες, ἐκβαίνει τὰ ὀνόματα. καὶ γὰρ νῦν μοι ἔδοξας ὥσπερ τοῦ τῆς Ἀθηναίας νόμου προαύλιον στομαυλῆσαι, τοῦτο τοὔνομα προειπὼν τὸ βουλαπτεροῦν. — ΣΩ. Οὐκ ἔγωγε, ὦ Ἑρμόγενες, αἴτιος, ἀλλ' οἱ θέμενοι τοὔνομα. — ΕΡΜ. Ἀληθῆ λέγεις. ἀλλὰ δὴ

sunt, quæ non, vituperanda? — Herm. Prorsus. — So. Quod medicinæ particeps medicinæ opera efficit, quod fabrilis artis, fabrilia. an hoc sentis? — Herm. Idem. — So. Pulchrum igitur pulchra? — Herm. Decet. — So. Est autem hoc, ut dicimus, cogitatio? — Herm. Maxime. — So. Nomen igitur hoc καλὸν (pulchrum) merito erit prudentiæ cognomentum talia agentis, qualia affirmantes pulchra esse diligimus. — Herm. Sic apparet.

XXX. So. Quid autem ultra generis hujus restat investigandum? — Herm. Ea quæ ad bonum et pulchrum spectant, conferentia videlicet et utilia, conducibilia et emolumenta, horumque contraria. — So. Quid συμφέρον (conferens) sit, ex superioribus considerans ipse invenies: nomini enim ἐπιστήμης (scientiæ) cognatum quiddam apparet. nihil enim præ se fert aliud quam φορὰν (lationem) animæ simul cum rebus, quæve hinc proveniunt vocantur συμφέροντα et σύμφορα (conferentia) ex eo quod simul συμπεριφέρονται (circumferuntur). — Herm. Videtur. — So. Κερδαλέον autem (emolumentum) ἀπὸ τοῦ κέρδους (lucro). κέρδος vero, ν pro δ nomini inserto, quod vult exprimit: nam bonum alio quodam modo nominat. quod enim omnibus κεράννυται (miscetur) diffusum per omnia, hanc ejus vim significans nomen illud excogitavit: δ autem pro ν posito κέρδος pronuntiavit. — Herm. Quid autem λυσιτελοῦν (utile)? — So. Videtur, o Hermogenes, non sicut caupones hoc utuntur, idcirco λυσιτελοῦν vocari, quia ἀνάλωμα ἀπολύῃ (sumptus minuit, exsolvit), verum quia, cum velocissimum sit, res stare non sinit, neque permittit lationem τέλος (finem) progressionis accipere atque cessare, sed semper λύει (solvit), et ab illa fugat, si quid τέλος (terminus) superveniat, et eam (φορὰν, progressionem) indesinentem immortalemque reddit: hac ratione bonum λυσιτελοῦν vocatum arbitror: ipsum namque motionis λύον τὸ τέλος (solvens terminum) λυσιτελοῦν vocari videtur. Ὠφέλιμον vero (conducibile) peregrinum nomen est, quo sæpenumero Homerus est usus, videlicet ὀφέλλειν: est autem hoc augendi faciendique cognomentum.

XXXI. Herm. Quid vero de horum contrariis est dicendum? — So. Quæ per negationem istorum dicuntur, uti mihi quidem videtur, tractare nequaquam oportet. — Herm. Quænam ista? — So. Ἀξύμφορον, ἀνωφελές, ἀλυσιτελές, ἀκερδές. — Herm. Vera loqueris. — So. Sed βλαβερὸν et ζημιῶδες (noxium et damnosum). — Herm. Certe. — So. Et βλαβερὸν quidem βλάπτον τὸν ῥοῦν esse dicit: βλάπτον autem significat βουλόμενον ἅπτειν (quod vult tangere et coercere): ἅπτειν (tangere) autem et δεῖν (ligare) idem est, hoc autem passim vituperat: quod igitur est βουλόμενον ἅπτειν τὸν ῥοῦν, id recte βουλαπτεροῦν appellaretur, verum ornatus gratia βλαβερὸν arbitror nominatum. — Herm. Varia profecto tibi suboriuntur, o Socrates, nomina. atqui mihi videris nunc quasi Palladii modi præludium quoddam cecinisse, dum nomen hoc βουλαπτεροῦν pronuntiabas. — So. Non ego in causa sum, o Hermogenes, sed qui nomen instituerunt. — Herm. Vera lo-

τὸ ζημιῶδες τί ἂν εἴη; — ΣΩ. Τί δ' ἂν εἴη ποτὲ ζημιῶδες; θέασαι, ὦ Ἑρμόγενες, ὡς ἐγὼ ἀληθῆ λέγω λέγων, ὅτι προστιθέντες γράμματα καὶ ἐξαιροῦντες σφόδρ' ἀλλοιοῦσι τὰς τῶν ὀνομάτων διανοίας, οὕτως 5 ὥστε σμικρὰ πάνυ παραστρέφοντες ἐνίοτε τἀναντία b ποιεῖν σημαίνειν· οἷον καὶ ἐν τῷ δέοντι· ἐνενόησα γὰρ αὐτὸ καὶ ἀνεμνήσθην ἄρτι ἀπὸ τοῦδε, ὃ ἔμελλόν σοι ἐρεῖν, ὅτι ἡ μὲν νέα φωνὴ ἡμῖν ἡ καλὴ αὕτη καὶ τοὐναντίον περιέτρεψε μηνύειν τὸ δέον καὶ τὸ ζημιῶδες, 10 ἀφανίζουσα ὅ τι νοεῖ, ἡ δὲ παλαιὰ ἀμφότερον δηλοῖ ὃ βούλεται τοὔνομα. — ΕΡΜ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Ἐγώ σοι ἐρῶ. οἶσθ' ὅτι οἱ παλαιοὶ οἱ ἡμέτεροι τῷ ἰῶτα καὶ τῷ δέλτα εὖ μάλ' ἐχρῶντο, καὶ οὐχ ἥκισθ' αἱ γυναῖκες, αἵπερ μάλιστα τὴν ἀρχαίαν φωνὴν σώζουσι. c 15 νῦν δ' ἀντὶ μὲν τοῦ ἰῶτα ἢ εἶ ἢ ἦτα μεταστρέφουσιν, ἀντὶ δὲ τοῦ δέλτα ζῆτα, ὡς δὴ μεγαλοπρεπέστερα ὄντα. — ΕΡΜ. Πῶς δή; — ΣΩ. Οἷον οἱ μὲν ἀρχαιότατοι ἱμέραν τὴν ἡμέραν ἐκάλουν, οἱ δ' ἑμέραν, οἱ δὲ νῦν ἡμέραν. — ΕΡΜ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οἶσθ' 20 οὖν ὅτι μόνον τοῦτο δηλοῖ τἀρχαῖον ὄνομα τὴν διάνοιαν τοῦ θεμένου; ὅτι γὰρ ἀσμένοις τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἱμείρουσιν ἐκ τοῦ σκότους τὸ φῶς ἐγίγνετο, ταύτῃ d ὠνόμασεν ἱμέραν. — ΕΡΜ. Φαίνεται. — ΣΩ. Νῦν δέ γε τετραγῳδημένον οὐδ' ἂν κατανοήσαις ὅ τι βούλεται 25 ἡ ἡμέρα. καίτοι τινὲς οἴονται, ὡς δὴ ἡ ἡμέρα ἥμερα ποιεῖ, διὰ ταῦτ' ὠνομάσθαι αὐτὴν οὕτως. — ΕΡΜ. Δοκεῖ μοι. — ΣΩ. Καὶ τό γε ζυγὸν οἶσθ' ὅτι δυογὸν οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ τὸ μέν γε ζυγὸν οὐδὲν δηλοῖ, τὸ δὲ τοῖν δυεῖν ἕνεκα 30 τῆς δέσεως ἐς τὴν ἀγωγὴν ἐπωνόμασται δυογὸν δικαίως· e νῦν δὲ ζυγόν. καὶ ἄλλα πάμπολλα οὕτως ἔχει. — ΕΡΜ. Φαίνεται. — ΣΩ. Κατὰ ταῦτα τοίνυν πρῶτον μὲν τὸ δέον οὕτω λεγόμενον τοὐναντίον σημαίνει πᾶσι τοῖς περὶ τἀγαθὸν ὀνόμασιν· ἀγαθοῦ γὰρ ἰδέα οὖσα τὸ 35 δέον φαίνεται δεσμὸς εἶναι καὶ κώλυμα φορᾶς, ὥσπερ ἀδελφὸν ὂν τοῦ βλαβεροῦ. — ΕΡΜ. Καὶ μάλα, ὦ Σώκρατες, οὕτω φαίνεται. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐκ, ἐὰν τῷ ἀρχαίῳ ὀνόματι χρῇ, ὃ πολὺ μᾶλλον εἰκός ἐστιν 419 ὀρθῶς κεῖσθαι ἢ τὸ νῦν, ἀλλ' ὁμολογήσει τοῖς πρόσθεν a 40 ἀγαθοῖς, ἐὰν ἀντὶ τοῦ εἶ τὸ ἰῶτα ἀποδῷς, ὥσπερ τὸ παλαιόν· διὸν γὰρ αὖ σημαίνει, ἀλλ' οὐ δέον, τἀγαθόν, ὅπερ δὴ ἐπαινεῖ. καὶ οὕτως οὐκ ἐναντιοῦται αὐτὸς αὑτῷ ὁ τὰ ὀνόματα τιθέμενος, ἀλλὰ δέον καὶ ὠφέλιμον καὶ λυσιτελοῦν καὶ κερδαλέον καὶ ἀγαθὸν καὶ 45 ξυμφέρον καὶ εὔπορον ταὐτὸ φαίνεται ἑτέροις ὀνόμασι σημαῖνον τὸ διακοσμοῦν καὶ ἰὸν πανταχοῦ, ἐγκεκωμιασμένον. τὸ δ' ἴσχον καὶ δοῦν ψεγόμενον. καὶ δὴ καὶ b τὸ ζημιῶδες, ἐὰν κατὰ τὴν ἀρχαίαν φωνὴν ἀποδῷς ἀντὶ τοῦ ζῆτα δέλτα, φανεῖταί σοι κεῖσθαι τοὔνομα ἐπὶ 50 τῷ δοῦντι τὸ ἰόν, ἐπονομασθὲν δημιῶδες.

XXXII. ΕΡΜ. Τί δὲ δὴ ἡδονὴ καὶ λύπη καὶ ἐπιθυμία καὶ τὰ τοιαῦτα, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐ πάνυ χαλεπά μοι φαίνεται, ὦ Ἑρμόγενες. ἥ τε γὰρ ἡδονή, ἡ πρὸς τὴν ὄνησιν ἔοικε τείνουσα πρᾶξις τοῦτ'

queris. verum ζημιῶδες quid est? — So. Quid tandem sit ζημιῶδες dicam? vide, o Hermogenes, quam vere loquar, quoties dico, addendo ac demendo literas longe nominum sensum variari, adeo ut interdum paulum ea mutantes contrariam significationem inducant : quod apparet in nomine δέον (opportunum): venit hoc nuper mihi in mentem dum ejus, quod tibi dicturus eram, memini: nimirum recens profecto lingua pulchra illa coegit contrarium sonare nobis δέον et ζημιῶδες, sensum eorum confundens, vetus autem quod nomen utrumque vult explicat.— Herm. Qui istuc ais? — So. Dicam equidem. haud te præterit majores nostros frequenter ι et δ uti solitos, nec rarius mulieres, quæ maxime priscam linguam ac pronuntiationem servant. nunc autem pro ι adhibent vel ε vel η, pro δ vero ζ, quasi hæc magnificentius quiddam sonent. — Herm. Quo pacto? — So. Ut ecce antiquissimi viri ἱμέραν diem vocabant, posteriores autem ἑμέραν, hodierni vero ἡμέραν vocant. — Herm. Vera hæc sunt. — So. Scisne igitur vetusto illo nomine tantum mentem ejus qui nomen imposuit declarari? nam ex eo, quod ἱμείρουσιν (desiderantibus) hominibus e tenebris lumen emicuit, diem ideo ἱμέραν nominavit. — Herm. Videtur. — So. Nunc autem illa vox magnificentius reficta quid sibi velit ἡμέρα, ne inveniri quidem potest : quamquam arbitrantur nonnulli ἡμέραν dici, quod ἥμερα (mansueta) quæque efficiat. — Herm. Ita mihi videtur. — So. Neque te fugit veteres ζυγὸν (jugum) δυογὸν vocavisse. — Herm. Assentiendum. — So. Enimvero ζυγὸν nihil significat, at δυογὸν recte est vocatum δυοῖν ἕνεκα δέσεως ἐς ἀγωγὴν (duorum ligandi gratia adductionem) : nunc vero ζυγὸν dicunt. atque idem est de multis aliis judicandum. — Herm. Patet. — So. Eadem ratione δέον ita pronuntiatum contrarium nominum omnium quæ ad bonum spectant ostendit : cum enim boni species sit δέον, videtur esse δεσμὸς (vinculum quoddam) et impedimentum processionis, tanquam βλαβεροῦ (noxii) affine quiddam. — Herm. Ita maxime videtur, o Socrates. — So. Verum non sic in nomine veteri, quod multo verisimilius est recte institutum fuisse quam nostrum, nempe cum superioribus bonis consentiet, si pro ε restitueris ι, uti olim erat : non enim δέον, sed διὸν bonum illud significat, quod laudat. atque ita secum ipse non dissidet nominum auctor, imo ad idem spectat δέον (quasi διὸν), ὠφέλιμον, λυσιτελοῦν, κερδαλέον, ἀγαθόν, ξυμφέρον, εὔπορον, diversis nominibus innuens aliquid, per omnia penetrans omniaque perornans ubique laudatum. quod vero obstat et ligat, improbat. itaque etiam in nomine hoc ζημιῶδες, si veterum more δ pro ζ posueris, apparebit tibi nomen istud δοῦντι τὸ ἰὸν (liganti sistentique quod pergit) impositum, unde δημιῶδες cognominatum est.

XXXII. Herm. Quid ἡδονή, λύπη, ἐπιθυμία, Socrates, et hujus generis alia? — So. Haud valde obscura mihi videntur, o Hermogenes. ἡδονή (voluptas) enim actionis illius nomen est, quæ ad ὄνησιν (utilitatem) tendit,

ἔχειν τοὔνομα, τὸ δέλτα δ' ἔγκειται, ὥσθ' ἡδονὴ ἀντὶ ἡονῆς καλεῖται. ἥ τε λύπη ἀπὸ τῆς διαλύσεως τοῦ c σώματος ἔοικεν ἐπονομασθῆναι, ἣν ἐν τούτῳ τῷ πάθει ἴσχει τὸ σῶμα. καὶ ἥ γ' ἀνία τὸ ἐμποδίζον τοῦ ἰέναι.
5 ἡ δ' ἀλγηδὼν ξενικόν τι φαίνεταί μοι, ἀπὸ τοῦ ἀλγεινοῦ ὠνομασμένον. ὀδύνη δ' ἀπὸ τῆς ἐνδύσεως τῆς λύπης κεκλημένη ἔοικεν. ἀχθηδὼν δὲ, καὶ παντὶ δῆλον ἀπεικασμένον τοὔνομα τῷ τῆς φορᾶς βάρει. χαρὰ δὲ τῇ διαχύσει καὶ εὐπορίᾳ τῆς ῥοῆς τῆς ψυχῆς
10 ἔοικε κεκλημένῃ. τέρψις δ' ἀπὸ τοῦ τερπνοῦ· τὸ δὲ d τερπνὸν ἀπὸ τῆς διὰ τῆς ψυχῆς ἕρψεως πνοῇ ἀπεικασθὲν κέκληται, ἐν δίκῃ μὲν ἂν ἕρπνουν καλούμενον, ὑπὸ χρόνου δὲ τερπνὸν παρηγμένον. εὐφροσύνη δ' οὐδὲν προσδεῖται τοῦ διότι ῥηθῆναι· παντὶ γὰρ δῆλον,
15 ὅτι ἀπὸ τοῦ εὖ τοῖς πράγμασι τὴν ψυχὴν ξυμφέρεσθαι τοῦτ' ἔλαβε τοὔνομα, εὐφεροσύνην, τό γε δίκαιον· ὅμως δ' αὐτὸ καλοῦμεν εὐφροσύνην. οὐδ' ἐπιθυμία χαλεπόν· τῇ γὰρ ἐπὶ τὸν θυμὸν ἰούσῃ δυνάμει δῆλον ὅτι e τοῦτ' ἐκλήθη τοὔνομα. θυμὸς δ' ἀπὸ τῆς θύσεως καὶ
20 ζέσεως τῆς ψυχῆς ἔχοι ἂν τοῦτο τοὔνομα. ἀλλὰ μὴν ἵμερός γε τῷ μάλισθ' ἕλκοντι τὴν ψυχὴν ῥῷ ἐπωνομάσ-
420θη· ὅτι γὰρ ἱέμενος ῥεῖ καὶ ἐφιέμενος τῶν πραγμάτων, a καὶ οὕτω δὴ ἐπισπᾷ σφόδρα τὴν ψυχὴν διὰ τὴν ἔσιν τῆς ῥοῆς, ἀπὸ ταύτης οὖν πάσης τῆς δυνάμεως
25 ἵμερος ἐκλήθη. καὶ μὴν πόθος αὖ καλεῖται σημαίνων οὐ τοῦ παρόντος εἶναι ἱμέρου τε καὶ ῥεύματος, ἀλλὰ τοῦ ἄλλοθί που ὄντος καὶ ἀπόντος, ὅθεν πόθος ἐπωνόμασται, ὃς τότε, ὅταν παρῇ οὗ τις ἐφίετο, ἵμερος ἐκαλεῖτο, ἀπογενομένου δ' ὁ αὐτὸς οὗτος πόθος ἐκλήθη. ἔρως
30 δὲ, ὅτι ἐσρεῖ ἔξωθεν καὶ οὐκ οἰκεία ἐστὶν ἡ ῥοὴ αὕτη τῷ ἔχοντι, ἀλλ' ἐπείσακτος διὰ τῶν ὀμμάτων, διὰ b ταῦτ' ἀπὸ τοῦ ἐσρεῖν ἔσρος τό γε παλαιὸν ἐκαλεῖτο· τῷ γὰρ οὖ ἀντὶ τοῦ ὦ ἐχρώμεθα· νῦν δ' ἔρως κέκληται διὰ τὴν τοῦ ὦ ἀντὶ τοῦ οὖ μεταλλαγήν. Ἀλλὰ τί ἔτι οὐ
35 λέγεις ὅ τι σκοπῶμεν; — ΕΡΜ. Δόξα καὶ τὰ τοιαῦτα πῇ σοι φαίνεται; — ΣΩ. Δόξα μὲν ἤτοι τῇ διώξει ἐπωνόμασται, ἣν ἡ ψυχὴ διώκουσα τὸ εἰδέναι ὅπῃ ἔχει τὰ πράγματα πορεύεται, ἢ τῇ ἀπὸ τοῦ τόξου βολῇ. ἔοικε δὲ τούτῳ μᾶλλον. ἡ γοῦν οἴησις τούτῳ ξυμφωνεῖ.
40 οἶσιν γὰρ τῆς ψυχῆς ἐπὶ πᾶν πρᾶγμα, οἷόν ἐστιν ἕκαστον c τῶν ὄντων, δηλούσῃ προσέοικεν, ὥσπερ γε καὶ ἡ βουλὴ πρὸς τὴν βολήν, καὶ τὸ βούλεσθαι τὸ ἐφίεσθαι σημαίνει, καὶ τὸ βουλεύεσθαι· πάντα ταῦτα δόξῃ ἑπόμεν' ἄττα φαίνεται τῆς βολῆς ἀπεικάσματα, ὥσπερ αὖ καὶ τοὐ-
45 ναντίον ἡ ἀβουλία ἀτυχία δοκεῖ εἶναι, ὡς οὐ βαλόντος οὐδὲ τυχόντος οὗ ἔβαλλέ τε καὶ οὗ ἐβούλετο καὶ περὶ οὗ ἐβουλεύετο καὶ οὗ ἐφίετο. — ΕΡΜ. Ταῦτ' ἤδη μοι δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, πυκνότερον ἐπάγειν. — ΣΩ. d Τέλος γὰρ ἤδη θεῷ. ἀνάγκην δ' οὖν ἔτι βούλομαι δια-
50 περᾶναι, ὅτι τούτοις ἑξῆς ἐστι, καὶ τὸ ἑκούσιον. τὸ μὲν οὖν ἑκούσιον, τὸ εἶκον καὶ μὴ ἀντιτυποῦν, ἀλλ', ὥσπερ λέγω, εἶκον τῷ ἰόντι δεδηλωμένον ἂν εἴη τούτῳ τῷ ὀνόματι, τῷ κατὰ τὴν βούλησιν γιγνομένῳ· τὸ δ' ἀναγκαῖον καὶ ἀντίτυπον, παρὰ τὴν βούλησιν ὄν, τὸ

δ vero adjectum facit, ut ἡδονὴ pro ἡονὴ proferatur : λύπη (dolor) a διαλύσεως (dissolutione) corporis nomen habere videtur : nam in hujusmodi passione corpus dissolvitur. ἀνία (tristitia) quod impedit ἰέναι (ire) demonstrat. ἀλγηδὼν (angor, cruciatus) peregrinum nomen videtur, ab ἀλγεινοῦ dictum. ὀδύνη (dolor et afflictio) ab ἐνδύσεως (ingressione) doloris denominatum videtur. ἀχθηδὼν (languor, mœror) lationis gravedinem tarditatemque significat, ut nemo non videt : χαρὰ vero (lætitia gaudiumque) a διαχύσεως (profusione) et εὐπορίας (facilitate) ῥοῆς (motionis) animæ dicitur. τέρψις quasi sit (delectatio) ab τερπνοῦ (oblectamento) : τερπνὸν autem ἕρψεως πνοὴ (inspiratio irrepens in animam) vocatur, atque merito quidem vocaretur ἑρπνοῦν, temporis autem intervallo ad τερπνὸν declinatum est. εὐφροσύνη (hilaritas) quam ob causam dicatur, assignare nihil opus : nam cuique patet, hoc nomen trahi ab eo quod dicitur εὖ (bene) συμφέρεσθαι (una sequi), quasi dicatur anima bene res assequi, unde εὐφεροσύνη vocari deberet : tamen εὐφροσύνην appellamus. sed neque difficile est assignare quid ἐπιθυμία (cupiditas) sibi velit : nomen quippe hoc vim ἐπὶ (in) θυμὸν (animam, mentem) ἰοῦσαν (tendentem) ostendit. θυμὸς autem a θύσεως et ζέσεως (flagrantia, fervore) animæ denominatum possit censeri. proinde ἵμερος (cupido) dicitur, ῥῷ (fluxu) animam vehementer alliciente : ex eo enim quod ἱέμενος ῥεῖ (incitatus fluit appetens) rerum, et sic animam vehementer attrahit propter ἔσιν τῆς ῥοῆς (impetum fluxus), ab hac tota vi ἵμερος est nuncupatus. atque etiam πόθος (desiderium) vocatur, quod sane præsentem suavitatem non significat, quemadmodum ἵμερος, sed ἄλλοθί που ὄντα sive absentem, unde πόθος est nomen, qui præsente eo, quod cupitur, ἵμερος, absente, idem hic πόθος nomen accepit. ἔρως autem (amor), quia εἰσρεῖ (influit) extrinsecus, neque propria est habenti hæc ῥοὴ (fluxio), sed infusa per oculos, propter hæc ab ἐσρεῖν (influere) ἔσρος (influxio) ab antiquis nostris appellabatur : nam o pro ω utebantur : nunc autem ἔρως dicitur, ω pro o interposito. Verum quid deinceps considerandum præcipis? — Herm. Δόξα (opinio) et talia quædam, unde nomen habent? — So. Δόξα vel a διώξει (persecutione) dicitur, qua pergit et prosequitur anima conditionem rerum investigans, vel a τόξου βολῇ (arcus jactu). similis autem est huic potius : οἴησις (existimatio) saltem huic consonat : quippe οἶσιν (importationem, ingressum) animæ in unumquodque considerandum οἷον (quale) sit indicanti similis est, quemadmodum et βουλὴ (consilium) a βολὴ (jactus) dicitur, et βούλεσθαι (velle) ἐφίεσθαι (cupere) indicat et βουλεύεσθαι (consulere) : omnia hæc opinionem sequentia βολῆς (jactus et nixus) imagines quædam esse videntur, quemadmodum contrarium, ἀβουλία (privatio consilii) defectus quidam consequendi videtur esse, quasi quis non contendat neque etiam quod intendit, vult, cupit, de quo consultat, adipiscatur. — Herm. Frequentiora hæc congerere videris, o Socrates. — So. Finis jam sit favente deo. volo tamen etiam ἀνάγκην et ἑκούσιον (necessitatem et voluntarium) declarare, quod superioribus succedunt. ἑκούσιον igitur εἶκον (cedens) neque renitens, sed hoc nomine declaratur εἶκον τῷ ἰόντι (cedens eunti) quodve ex voluntate perficitur : ἀναγκαῖον vero (necessarium) et obsistens, cum præter voluntatem fit, circa errorem inscitiamque versabitur, effic-

περὶ τὴν ἁμαρτίαν ἂν εἴη καὶ ἀμαθίαν, ἀπείκασται δὲ τῇ κατὰ τὰ ἄγκη πορείᾳ, ὅτι δύσπορα καὶ τραχέα καὶ e λάσια ὄντα ἴσχει τοῦ ἰέναι. ἐντεῦθεν οὖν ἴσως ἐκλήθη ἀναγκαῖον, τῇ διὰ τοῦ ἄγκους ἀπεικασθὲν πορείᾳ.
5 Ἕως δὲ πάρεστιν ἡ ῥώμη, μὴ ἀνιῶμεν αὐτήν. ἀλλὰ καὶ σὺ μὴ ἀνίει, ἀλλ' ἐρώτα.

XXXIII. ΕΡΜ. Ἐρωτῶ δὴ τὰ μέγιστα καὶ [τὰ] 421 κάλλιστα, τήν τ' ἀλήθειαν καὶ τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ὂν καὶ a αὐτὸ τοῦτο, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐστιν, ὄνομα,
10 διότι τοὔνομα ἔχει. — ΣΩ. Μαίεσθαι οὖν καλεῖς τι; — ΕΡΜ. Ἔγωγε, τό γε ζητεῖν. — ΣΩ. Ἔοικε τοίνυν ἐκ λόγου ὀνόματι συγκεκροτημένῳ, λέγοντος ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ὄν, οὗ τυγχάνει ζήτημα, τοὔνομα. μᾶλλον δ' ἂν αὐτὸ γνοίης ἐν ᾧ λέγομεν τὸ ὀνομαστόν· ἐνταῦθα
15 γὰρ σαφῶς λέγει τοῦτ' εἶναι ὄν, οὗ μάσμα ἐστίν. ἡ δ' ἀλήθεια, καὶ τοῦτο τοῖς ἄλλοις ἔοικε συγκεκροτῆσθαι· b ἡ γὰρ θεία τοῦ ὄντος φορὰ ἔοικε προσειρῆσθαι τούτῳ τῷ ῥήματι, τῇ ἀληθείᾳ, ὡς θεία οὖσα ἄλη. τὸ δὲ ψεῦδος τοὐναντίον τῇ φορᾷ· πάλιν γὰρ αὖ λοιδορούμε-
20 νον ἥκει τὸ ἰσχόμενον καὶ [τὸ] ἀναγκαζόμενον ἡσυχάζειν, ἀπείκασται δὲ τοῖς καθεύδουσι· τὸ ψῖ δὲ προσγενόμενον ἐπικρύπτει τὴν βούλησιν τοῦ ὀνόματος. τὸ δ' ὂν καὶ ἡ οὐσία ὁμολογεῖ τῷ ἀληθεῖ, τὸ ἰῶτα ἀπολαβόν· ἰὸν γὰρ σημαίνει· καὶ τὸ οὐκ ὂν αὖ, ὥς τινες καὶ
25 ὀνομάζουσιν αὐτὸ οὐκ ἰόν. — ΕΡΜ. Ταῦτα μέν μοι c δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, ἀνδρείως πάνυ διακεκροτηκέναι. εἰ δέ τις ἔροιτο Τοῦτο τὸ ἰὸν καὶ τὸ ῥέον καὶ τὸ δοῦν, τίν' ἔχει ὀρθότητα ταῦτα τὰ ὀνόματα; — ΣΩ. Τί ἂν αὐτῷ ἀποκριναίμεθα, λέγεις; ἦ γάρ; — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν
30 οὖν. — ΣΩ. Ἓν μὲν τοίνυν ἄρτι που ἐπορισάμεθα, ὥστε δοκεῖν τι λέγειν ἀποκρινόμενοι. — ΕΡΜ. Τὸ ποῖον τοῦτο; — ΣΩ. Φάναι, ὃ ἂν μὴ γιγνώσκωμεν, βαρβαρικόν τι τοῦτ' εἶναι. εἴη μὲν οὖν ἴσως ἄν τι τῇ ἀληθείᾳ καὶ τοιοῦτον αὐτῶν, εἴη δὲ κἂν ὑπὸ παλαιότη- d
35 τος τὰ πρῶτα τῶν ὀνομάτων ἀνεύρετα εἶναι· διὰ γὰρ τὸ πανταχῇ στρέφεσθαι τὰ ὀνόματα οὐδὲν θαυμαστὸν ἂν εἴη, εἰ ἡ παλαιὰ φωνὴ πρὸς τὴν νυνὶ βαρβαρικῆς μηδὲν διαφέροι. — ΕΡΜ. Καὶ οὐδέν γ' ἀπὸ τρόπου λέγεις. — ΣΩ. Λέγω γὰρ οὖν εἰκότα. οὐ μέντοι μοι
40 δοκεῖ προφάσεις ἀγὼν δέχεσθαι, ἀλλὰ προθυμητέον ταῦτα διασκέψασθαι. ἐνθυμηθῶμεν δέ, εἴ τις ἀεί, δι' ὧν ἂν λέγηται τοὔνομα, ἐκεῖνα ἀνερήσεται τὰ ῥήματα, καὶ αὖθις αὖ, δι' ὧν ἂν τὰ ῥήματα λεχ- e θῇ, ἐκεῖνα πεύσεται, καὶ τοῦτο μὴ παύσεται ποιῶν,
45 ἆρ' οὐκ ἀνάγκη τελευτῶντ' ἀπειπεῖν τὸν ἀποκρινόμε-
422 νον; — ΕΡΜ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Πότ' οὖν a ἀπειπὼν ὁ ἀπαγορεύων δικαίως παύοιτ' ἄν; ἆρ' οὐκ ἐπειδὰν ἐπ' ἐκείνοις γένηται τοῖς ὀνόμασιν, ἃ ὥσπερεὶ στοιχεῖα τῶν ἄλλων ἐστὶ καὶ λόγων καὶ ὀνομάτων;
50 ταῦτα γάρ που οὐκέτι δίκαιον φανῆναι ἐξ ἄλλων ὀνομάτων ξυγκείμενα, ἂν οὕτως ἔχῃ. οἷον νῦν δὴ τὸ ἀγαθὸν ἔφαμεν ἐκ τοῦ ἀγαστοῦ καὶ ἐκ τοῦ θοοῦ ξυγκεῖσθαι· τὸ δὲ θοὸν ἴσως φαῖμεν ἂν ἐξ ἑτέρων, ἐκεῖνα δ' ἐξ ἄλλων. ἀλλ' ἐάν ποτέ γε λάβωμεν ὃ οὐκέτ' ἔκ b

tum autem est ad processum per ἄγκη (convalles), quoniam invia, aspera, densa incessum prohibent. unde ἀναγκαῖον fortasse dictum est, quasi sit per ἄγκος ἰὸν (per vallem vadens). Quousque vero viget robur, ne deseramus. quamobrem interroga, amabo, neque desistas.

XXXIII. Herm. Ecce rogo quæ maxima sunt et pulcherrima, ἀλήθειαν (veritatem) et ψεῦδος (mendacium) et ὂν (ens) et quare id, quo de hic agimus, ὄνομα (nomen) ipsum sic dicitur. — So. Itaque vocasne aliquid μαίεσθαι? — Herm. Voco equidem, inquirere. — So. Videtur nomen hoc ex sermone conflatum, quo dicitur ὂν (ens), esse, cujus inquisitio est. clarius autem comprehendes in eo quod dicimus ὀνομαστὸν (nominandum): in hac enim voce clare exprimitur hoc esse ὂν (ens), οὗ (cujus) μάσμα (inquisitio) est. ἀλήθεια vero sicut et alia contrahi conflarique videtur: nam divina entis latio nomine hoc includitur, ἀλήθεια quasi existens θεία ἄλη (divina quædem vagatio). ψεῦδος autem contrarium motionis: rursus hic usurpatur agitationis obstaculum, quodve sistere cogit: nam a καθεύδω (dormio) dicitur: ψ vero adjectum sensum nominis occulit. ὂν vero et οὐσία (ens et essentia) cum ἀληθείᾳ (veritate) congruunt, si suum receperint: nam ἰὸν (vadens) significat; et οὐκ ὂν (non ens), ut quidam nominant, οὐκ ἰόν (non vadens). — Herm. Hæc mihi videris, o Socrates, fortiter admodum discussisse. verum si quis te percontetur, quæ sit recta istorum interpretatio, quæ dicuntur ἰόν (vadens), ῥέον (fluens), δοῦν (ligans ac detinens). — So. Quid illi potissimum respondebimus, dicis? nonne? — Herm. Omnino. — So. Profecto nuper succurrit nobis aliquid, cujus responsione quidquam videamur afferre. — Herm. Quale istud? — So. Ut quod non cognoscimus barbaricum esse dicamus. fortasse enim partim revera talia sunt, fortasse vero quoque ob vetustatem prima nomina inscrutabilia sunt: etenim, cum passim vocabula distrahantur, nihil mirum esset, si prisca lingua cum nostra collata nihilo a barbarica differret. — Herm. Haud alienum est a ratione quod dicis. — So. Veri similia quidem affero: non tamen idcirco certamen excusationes videtur admittere, sed conemur hæc disquirere. consideremus vero si quis semper verba illa, per quæ nomen dicitur, quærat, rursusque illa, per quæ dicuntur verba, sciscitatur, pergeretque ita perquirere, nonne qui respondet defatigari tandem et renuere cogeretur? — Herm. Mihi sane videtur. — So. Quando igitur qui responsum denegat merito cessabit? an non postquam ad nomina illa pervenerit, quæ ceterorum sunt et sermonum et nominum quasi elementa? hæc utique, si elementa sunt, ex aliis nominibus composita videri non debent. quemadmodum supra ἀγαθὸν (bonum) diximus ex ἀγαστοῦ (jucundo amabilique) et θοοῦ (veloci) compositum: θοὸν rursus ex aliis constare dicemus, illaque ex aliis. sed postquam ad id pervenerimus, quod ultra ex

τινων ἑτέρων ξύγκειται ὀνομάτων, δικαίως ἂν φαῖμεν ἐπὶ στοιχείῳ τ' ἤδη εἶναι καὶ οὐκέτι τοῦθ' ἡμᾶς δεῖν εἰς ἄλλα ὀνόματα ἀναφέρειν. — ΕΡΜ. Ἔμοιγε δοκεῖς ὀρθῶς λέγειν. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ νῦν ἃ ἐρωτᾷς τὰ ὀνόματα στοιχεῖα ὄντα τυγχάνει, καὶ δεῖ αὐτῶν ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ ἤδη τὴν ὀρθότητα ἐπισκέψασθαι, ἥτις ἐστίν; — ΕΡΜ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Εἰκὸς δῆτα, ὦ Ἑρμόγενες· πάντα γοῦν φαίνεται τἀμπροσθεν εἰς ταῦτ' ἀνεληλυθέναι. εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ ἔχειν, δεῦρ' αὖ συνεπίσκεψαι μετ' ἐμοῦ, μή τι παραληρήσω λέγων οἵαν δεῖ τὴν τῶν πρώτων ὀνομάτων ὀρθότητα εἶναι. — ΕΡΜ. Λέγε μόνον· ὡς ὅσον γε δυνάμεως παρ' ἐμοί ἐστι συνεπισκέψομαι.

XXXIV. ΣΩ. Ὅτι μὲν τοίνυν μία γέ τις ἡ ὀρθότης παντὸς ὀνόματος καὶ πρώτου καὶ ὑστάτου, καὶ οὐδὲν διαφέρει τῷ ὄνομα εἶναι οὐδὲν αὐτῶν, οἶμαι καὶ σοὶ ξυνδοκεῖν. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ὧν γε νῦν διεληλύθαμεν τῶν ὀνομάτων ἡ ὀρθότης τοιαύτη τις ἐβούλετο εἶναι, οἵα δηλοῦν, οἷον ἕκαστόν ἐστι τῶν ὄντων. — ΕΡΜ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Τοῦτο μὲν ἄρ' οὐδὲν ἧττον καὶ τὰ πρῶτα δεῖ ἔχειν καὶ τὰ ὕστερα, εἴπερ ὀνόματα ἔσται. — ΕΡΜ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀλλὰ δὴ τὰ μὲν ὕστερα, ὡς ἔοικε, διὰ τῶν προτέρων οἷά τ' ἦν τοῦτ' ἀπεργάζεσθαι. — ΕΡΜ. Φαίνεται. — ΣΩ. Εἶεν. τὰ δὲ δὴ πρῶτα, [οἷς οὔπω ἕτερα ὑπόκειται,] τίνι τρόπῳ κατὰ τὸ δυνατὸν ὅ τι μάλιστα φανερὰ ἡμῖν ποιήσει τὰ ὄντα, εἴπερ μέλλει ὀνόματα εἶναι; Ἀπόκριναι δέ μοι τόδε· εἰ φωνὴν μὴ εἴχομεν μηδὲ γλῶτταν, ἐβουλόμεθα δὲ δηλοῦν ἀλλήλοις τὰ πράγματα, ἆρ' οὐκ ἄν, ὥσπερ νῦν οἱ ἐνεοί, ἐπεχειροῦμεν ἂν σημαίνειν ταῖς χερσὶ καὶ τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι; — ΕΡΜ. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Εἰ μὲν γάρ, οἶμαι, τὸ ἄνω καὶ τὸ κοῦφον ἐβουλόμεθα δηλοῦν, ᾔρομεν ἂν πρὸς τὸν οὐρανὸν τὴν χεῖρα, μιμούμενοι αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ πράγματος· εἰ δὲ τὰ κάτω καὶ τὰ βαρέα, πρὸς τὴν γῆν. καὶ εἰ ἵππον θέοντα ἤ τι ἄλλο τῶν ζώων ἐβουλόμεθα δηλοῦν, οἶσθ' ὅτι ὡς ὁμοιότατ' ἂν τὰ ἡμέτερα αὐτῶν σώματα καὶ σχήματα ἐποιοῦμεν ἐκείνοις. — ΕΡΜ. Ἀνάγκη μοι δοκεῖ ὡς λέγεις ἔχειν. — ΣΩ. Οὕτω γὰρ ἄν, οἶμαι, δήλωμά του τῷ σώματι ἐγίγνετο, μιμησαμένου, ὡς ἔοικε, τοῦ σώματος ἐκεῖνο, ὃ ἐβούλετο δηλῶσαι. — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ἐπειδὴ δὲ φωνῇ τε καὶ γλώττῃ καὶ στόματι βουλόμεθα δηλοῦν, ἆρ' οὐ τὸ ἑκάστου δήλωμα ἡμῖν ἔσται τὸ ἀπὸ τούτων γιγνόμενον, ὅταν μίμημα γένηται διὰ τούτων περὶ ὁτιοῦν; — ΕΡΜ. Ἀνάγκη μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Ὄνομα ἄρ' ἐστίν, ὡς ἔοικε, μίμημα φωνῇ ἐκείνου, ὃ μιμεῖται καὶ ὀνομάζει ὁ μιμούμενος τῇ φωνῇ, ὅταν μιμῆται. — ΕΡΜ. Δοκεῖ μοι. — ΣΩ. Μὰ Δί' ἀλλ' οὐκ ἐμοί πω δοκεῖ καλῶς λέγεσθαι, ὦ ἑταῖρε. — ΕΡΜ. Τί δή; — ΣΩ. Τοὺς τὰ πρόβατα μιμουμένους τούτους καὶ τοὺς ἀλεκτρυόνας καὶ τἆλλα ζῷα ἀναγκαζοίμεθ' ἂν ὁμολογεῖν ὀνομάζειν ταῦτα, ἅπερ μιμοῦνται. — ΕΡΜ.

aliis nominibus non constitutum est, merito nos ad elementum pervenisse dicemus, neque ulterius hoc ad alia nomina referendum. — Herm. Scite mihi loqui videris. — So. An igitur ea, de quibus nunc interrogas, nomina elementa sunt, oportetque rectam eorum rationem aliter jam investigare? — Herm. Probabile id quidem — So. Probabile certe, o Hermogenes: superiora namque omnia in hæc redacta videntur. ac si ita se res habet, ut mihi videtur, rursus age una mecum considera, ne forte delirem dum rectam primorum nominum rationem exponere tento. — Herm. Dic modo: ego namque pro viribus una tecum meditabor.

XXXIV. So. Arbitror equidem in hoc te consentire, unam esse rectam cujusvis nominis tum primi tum ultimi rationem, nullumque illorum quantum nomen est ab alio discrepare.— Herm. Maxime. — So. Etenim omnium quæ supra retulimus nominum recta ratio in hoc constitit, ut qualis quæque res sit indicaretur. — Herm. Procul dubio. — So. Hoc utique non minus prioribus quam posterioribus competere debet, si nomina futura sunt. — Herm. Prorsus. — So. Atqui posteriora nomina per priora hoc efficere possunt, ut vidimus. — Herm. Videtur. — So. Prima vero (quibus alia non præcedunt), quo pacto quam maxime res ipsas nobis ostendent, si nomina futura sunt? Ad hoc mihi responde: si voce et lingua careremus, vellemus vero res invicem declarare, nonne perinde ac nunc muti, manibus capiteque et ceteris membris significare conaremus? — Herm. Haud aliter, o Socrates.— So. Si enim supernum quippiam ac leve monstrare vellemus, cœlum versus manum tolleremus, ipsam rei naturam imitantes: si vero inferiora et gravia, deferremus in terram. quin etiam currentem equum vel aliud quidquam animalium indicaturi corporum nostrorum gestus figurasque ad illorum similitudinem quam proxime fingeremus. — Herm. Necessarium quod ais esse mihi videtur. — So. Hunc in modum, ut arbitror, corpore aliquid ostenderetur, corpore videlicet quod quisque monstrare velit imitante. — Herm. Ita certe. — So. Postquam vero voce, lingua et ore declarare volumus, nonne ita demum per hæc ostensio fiet, si per hæc circa quodlibet facta fuerit imitatio? — Herm. Necessarium puto.— So. Nomen igitur est, ut apparet, imitatio vocis, qua quisquis aliquid imitatur, id per vocem imitatur et nominat. — Herm. Idem mihi quoque videtur. — So. At per Jovem nondum, o amice, recte dictum ego existimo. — Herm. Quamobrem? — So. Quoniam istos ovium et gallorum ceterorumque animalium imitatores fateri cogeremur nominare ea, quæ imitantur. — Herm.

Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Καλῶς οὖν ἔχειν δοκεῖ σοι; — ΕΡΜ. Οὐκ ἔμοιγε. ἀλλὰ τίς ἄν, ὦ Σώκρατες, μίμησις εἴη τοὔνομα; — ΣΩ. Πρῶτον μέν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἐάν, καθάπερ τῇ μουσικῇ μιμούμεθα τὰ d
5 πράγματα, οὕτω μιμώμεθα, καίτοι φωνῇ γε καὶ τότε μιμούμεθα· ἔπειτ' οὐκ ἐάν, ἅπερ ἡ μουσικὴ μιμεῖται, καὶ ἡμεῖς μιμώμεθα, οὔ μοι δοκοῦμεν ὀνομάσειν. λέγω δέ τι τοιοῦτον· ἔστι τοῖς πράγμασι φωνὴ καὶ σχῆμα ἑκάστῳ, καὶ χρῶμά γε πολλοῖς; — ΕΡΜ. Πάνυ γε.
10 — ΣΩ. Ἔοικε τοίνυν οὐκ, ἐάν τις ταῦτα μιμῆται, οὐδὲ περὶ ταύτας τὰς μιμήσεις ἡ τέχνη ὀνομαστικὴ εἶναι. αὗται μὲν γάρ εἰσιν ἡ μὲν μουσική, ἡ δὲ γραφική. ἦ γάρ; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Τί δὲ δὴ τόδε; οὐ καὶ οὐσία δοκεῖ σοι εἶναι ἑκάστῳ, ὥσπερ καὶ χρῶμα
15 καὶ ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν; πρῶτον αὐτῷ τῷ χρώματι καὶ e τῇ φωνῇ οὐκ ἔστιν οὐσία τις ἑκατέρῳ τούτων καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ὅσα ἠξίωται ταύτης τῆς προσρήσεως τοῦ εἶναι; — ΕΡΜ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Τί οὖν; εἴ τις αὐτὸ τοῦτο μιμεῖσθαι δύναιτο, ἑκάστου τὴν οὐσίαν,
20 γράμμασί τε καὶ συλλαβαῖς, ἆρ' οὐκ ἂν δηλοίη ἕκα-
424στον, ὃ ἔστιν; ἢ οὔ; — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. a Καὶ τί ἂν φαίης τὸν τοῦτο δυνάμενον, ὥσπερ τοὺς προτέρους τὸν μὲν μουσικὸν ἔφησθα, τὸν δὲ γραφικόν, τοῦτον δὲ τίνα; — ΕΡΜ. Τοῦτ' ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ
25 Σώκρατες, ὅπερ πάλαι ζητοῦμεν, οὗτος ἂν εἶναι ὁ ὀνομαστικός.

XXXV. ΣΩ. Εἰ ἄρα τοῦτ' ἀληθές, ἤδη ἔοικεν ἐπισκεπτέον περὶ ἐκείνων τῶν ὀνομάτων ὧν σὺ ἤρου, περὶ ῥοῆς τε καὶ τοῦ ἰέναι καὶ σχέσεως, εἰ τοῖς γράμ-
30 μασι καὶ ταῖς συλλαβαῖς τοῦ ὄντος ἐπιλαμβάνεται αὐτῶν, ὥστ' ἀπομιμεῖσθαι τὴν οὐσίαν, εἴτε καὶ οὔ. — b ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Φέρε δὴ ἴδωμεν, πότερον ἄρα ταῦτα μόνα ἐστὶ τῶν πρώτων ὀνομάτων ἢ καὶ ἄλλα πολλά. — ΕΡΜ. Οἶμαι ἔγωγε καὶ ἄλλα. — ΣΩ.
35 Εἰκὸς γάρ. ἀλλὰ τίς ἂν εἴη ὁ τρόπος τῆς διαιρέσεως, ὅθεν ἄρχεται μιμεῖσθαι ὁ μιμούμενος; ἆρ' οὐκ, ἐπείπερ συλλαβαῖς τε καὶ γράμμασιν ἡ μίμησις τυγχάνει οὖσα τῆς οὐσίας, ὀρθότατόν ἐστι διελέσθαι τὰ στοιχεῖα πρῶτον, ὥσπερ οἱ ἐπιχειροῦντες τοῖς ῥυθμοῖς τῶν στοι- c
40 χείων πρῶτον τὰς δυνάμεις διείλοντο, ἔπειτα τῶν συλλαβῶν καὶ οὕτως ἤδη ἔρχονται ἐπὶ τοὺς ῥυθμοὺς σκεψόμενοι, πρότερον δ' οὔ; — ΕΡΜ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ ἡμᾶς οὕτω δεῖ πρῶτον μὲν τὰ φωνήεντα διελέσθαι, ἔπειτα τῶν ἑτέρων κατ' εἴδη τά τ' ἄφωνα
45 καὶ ἄφθογγα — οὑτωσὶ γάρ που λέγουσιν οἱ δεινοὶ περὶ τούτων — καὶ τὰ αὖ φωνήεντα μὲν οὔ, οὐ μέντοι γ' ἄφθογγα; καὶ αὐτῶν τῶν φωνηέντων ὅσα διάφορα εἴδη ἔχει ἀλλήλων; κἀπειδὰν ταῦτα διελώμεθα τὰ ὄντα εὖ πάντα, αὖθις δεῖ ὀνόματα ἐπιθεῖναι, d
50 εἰ ἔστιν εἰς ἃ ἀναφέρεται πάντα, ὥσπερ τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἔστιν ἰδεῖν αὐτά τε, καὶ εἰ ἐν αὐτοῖς ἔνεστιν εἴδη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ ἐν τοῖς στοιχείοις· ταῦτα πάντα καλῶς διαθεασαμένους ἐπίστασθαι ἐπιφέρειν ἕκαστον κατὰ τὴν ὁμοιότητα, ἐάν θ' ἓν ἑνὶ

Vera loqueris. — So. Recte igitur dictum censes? — Herm. Nequaquam. sed quænam, o Socrates, imitatio nomen erit? — So. Primum non talis imitatio, qualis quæ per musicam fit, quamvis voce fiat, neque etiam eorum, quorum et musica imitatio est, neque enim per hanc imitationem nominare videmur. dico autem sic: adestne rebus vox et figura cuique, et color certe multis? — Herm. Omnino. — So. Videtur mihi si quis hæc imitetur, neque circa imitationes has nominandi facultas versari. hæ enim sunt musica et pictura. nonne? — Herm. Plane. — So. Quid vero hoc? nonne etiam essentiam esse cuique putas, quemadmodum color ei est et quæ supra diximus? primum an non inest ipsi colori et voci essentia quædam utrique et reliqnis omnibus quæcumque essendi appellatione sunt digna? — Herm. Mihi quidem videtur. — So. Quid igitur? si quis cujusque essentiam imitari literis syllabisque valeret, ostenderetne quid unumquodque sit an non? — Herm. Maxime quidem. — So. Quem hunc esse dices, uti superiores quidem musicum et pictorem cognominabas, hunc vero quo nomine vocabis? — Herm. Videtur hic mihi, o Socrates, quem jamdiu quærimus, nominandi peritus.

XXXV. So. Si verum hoc est, considerandum jam de nominibus illis, quæ tu exigebas, quare sunt ῥοή, ἰέναι, σχέσιν (fluxus, ire et detentio), utrum literis syllabisque essentiam complectuntur eorum atque imitantur, necne. — Herm. Prorsus. — So. Age, videamus numquid hæc sola sint primorum nominum an et alia multa. — Herm. Etiam aliia equidem arbitror. — So. Consentaneum est. sed quis distinguendi modus, unde imitari incipit imitator, nonne quandoquidem literis ac syllabis essentiæ fit imitatio præstat primum elementa distinguere, quemadmodum qui rhythmis dant operam, elementorum primo vires distinguunt, deinde syllabarum, rhythmos tandem ipsos aggrediuntur considerare, prius nequaquam? — Herm. Utique. — So. An non ita et nos primo oportet literas vocales distinguere; postea reliquas secundum species consonas et mutas — ita enim in his eruditi deinde quæ sunt non vocales, non tamen mutæ (semivocales?)? et ipsarum vocalium dicunt — quot habent species invicem differentes? et postquam hæc bene omnia discreverimus, rursus inducere nomina, (considerareque) si sunt in quæ omnia referuntur, quemadmodum elementa ex quibus cognoscere licet et ipsa, et si in ipsis species continentur eodem modo, sicut in elementis. his omnibus diligenter cogitatis, scire (oportet) afferre secundum similitudinem unumquodque, sive unum uni sit admovendum, seu commiscendo multa uni, uti

δέῃ ἐπιφέρειν, ἐάν τε συγκεραννύντα πολλὰ ἑνί, ὥσπερ οἱ ζωγράφοι βουλόμενοι ἀφομοιοῦν ἐνίοτε μὲν ὄστρεον μόνον ἐπήνεγκαν, ἐνίοτε δ' ὁτιοῦν ἄλλο τῶν e φαρμάκων, ἔστι δ' ὅτε πολλὰ συγκεράσαντες, οἷον
5 ὅταν ἀνδρείκελον σκευάζωσιν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ὡς ἄν, οἶμαι, δοκῇ ἑκάστη ἡ εἰκὼν δεῖσθαι ἑκάστου φαρμάκου· οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς τὰ στοιχεῖα ἐπὶ τὰ πράγματα ἐποίσομεν, καὶ ἓν ἐφ' ἕν, οὗ ἂν δοκῇ δεῖν, καὶ σύμπολλα, ποιοῦντες ὃ δὴ συλλαβὰς καλοῦσι, καὶ
10 συλλαβὰς αὖ συντιθέντες, ἐξ ὧν τά τ' ὀνόματα καὶ τὰ a ῥήματα συντίθεται· καὶ πάλιν ἐκ τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων μέγα ἤδη τι καὶ καλὸν καὶ ὅλον συστήσομεν, ὥσπερ ἐκεῖ τὸ ζῷον τῇ γραφικῇ, ἐνταῦθα τὸν λόγον τῇ ὀνομαστικῇ ἢ ῥητορικῇ ἢ ἥτις ἐστὶν ἡ τέχνη. μᾶλλον δ'
15 οὐχ ἡμεῖς, ἀλλὰ λέγων ἐξηνέχθην. συνέθεσαν μὲν γὰρ οὕτως, ᾗπερ σύγκειται, οἱ παλαιοί· ἡμᾶς δὲ δεῖ, εἴπερ τεχνικῶς ἐπιστησόμεθα σκοπεῖσθαι αὐτὰ πάντα, οὕτω διελομένους, εἴτε κατὰ τρόπον τά τε πρῶτα b ὀνόματα κεῖται καὶ τὰ ὕστερα, εἴτε [καὶ] μή, οὕτω
20 θεᾶσθαι. ἄλλως δὲ συνείρειν μὴ φαῦλον ᾖ καὶ οὐ καθ' ὁδόν, ὦ φίλε Ἑρμόγενες. — ΕΡΜ. Ἴσως νὴ Δί', ὦ Σώκρατες.

XXXVI. ΣΩ. Τί οὖν; σὺ πιστεύεις σαυτῷ οἷός τ' ἂν εἶναι ταῦθ' οὕτω διελέσθαι; ἐγὼ μὲν γὰρ οὔ. —
25 ΕΡΜ. Πολλοῦ ἄρα δέω ἔγωγε. — ΣΩ. Ἐάσωμεν οὖν, ἢ βούλει οὕτως, ὅπως ἂν δυνώμεθα, κἂν σμικρόν τι αὐτῶν οἷοί τ' ὦμεν κατιδεῖν, ἐπιχειρῶμεν, προειπόντες, ὥσπερ ὀλίγον πρότερον τοῖς θεοῖς, ὅτι οὐδὲν c εἰδότες τῆς ἀληθείας τὰ τῶν ἀνθρώπων δόγματα περὶ
30 αὐτῶν εἰκάζομεν, οὕτω δὲ καὶ νῦν αὖ εἰπόντες ἡμῖν αὐτοῖς ἴωμεν, ὅτι εἰ μέν τι χρηστὸν ἔδει αὐτὰ διελέσθαι εἴτ' ἄλλον ὁντινοῦν εἴθ' ἡμᾶς, οὕτως ἔδει αὐτὰ διαιρεῖσθαι, νῦν δέ, τὸ λεγόμενον, κατὰ δύναμιν δεήσει ἡμᾶς περὶ αὐτῶν πραγματεύεσθαι; δοκεῖ ταῦτα; ἢ
35 πῶς λέγεις; — ΕΡΜ. Πάνυ μὲν οὖν σφόδρ' ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Γελοῖα μὲν οἶμαι φανεῖσθαι, ὦ Ἑρμόγενες, γράμμασι καὶ συλλαβαῖς τὰ πράγματα μεμιμημένα κατάδηλα γιγνόμενα· ὅμως δ' ἀνάγκη. οὐ d γὰρ ἔχομεν τούτου βέλτιον, εἰς ὅ τι ἐπανενέγκωμεν περὶ
40 ἀληθείας τῶν πρώτων ὀνομάτων, εἰ μὴ ἄρα δή, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοί, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς καταφεύγουσι θεοὺς αἴροντες, καὶ ἡμεῖς οὕτως εἰπόντες ἀπαλλαγῶμεν, ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν καὶ διὰ ταῦτ' ὀρθῶς ἔχει. ἆρα καὶ ἡμῖν κρά- e
45 τιστος οὗτος τῶν λόγων; ἢ ἐκεῖνος, ὅτι παρὰ βαρβάρων τινῶν αὐτὰ παρειλήφαμεν, εἰσὶ δ' ἡμῶν ἀρχαιότεροι [οἱ] βάρβαροι; ἢ ὅτι ὑπὸ παλαιότητος ἀδύνατον αὐτὰ
426 ἐπισκέψασθαι, ὥσπερ καὶ τὰ βαρβαρικά; αὗται γὰρ a ἂν πᾶσαι ἐκδύσεις εἶεν καὶ μάλα κομψαὶ τῷ μὴ ἐθέ-
50 λοντι λόγον διδόναι περὶ τῶν πρώτων ὀνομάτων, ὡς ὀρθῶς κεῖται. καίτοι ὅτῳ τις τρόπῳ τῶν πρώτων ὀνομάτων τὴν ὀρθότητα μὴ οἶδεν, ἀδύνατόν που τῶν γ' ὑστέρων εἰδέναι, ἃ ἐξ ἐκείνων ἀνάγκη δηλοῦσθαι, ὧν τις πέρι μηδὲν οἶδεν· ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τὸν φάσκοντα

pictores similitudinem volentes exprimere interdum purpureum duntaxat colorem adhibent, interdum quemvis alium colorem, quandoque multis commixtis, veluti cum imaginem viri effingere volunt vel aliud quiddam hujusmodi, quatenus imago quæque certis coloribus indiget: haud secus et nos elementa rebus accommodabimus, et unum uni, quo egere maxime videatur, et una multa, conficientes quas syllabas vocant, quas ubi junxerimus, ex iis nomina verbaque constituemus: deinde ex nominibus ac verbis magnum jam quiddam et pulchrum et integrum construemus, quemadmodum totum illud compositum pictura animal, ita nos contextum hunc integrum, id est orationem, nominandi peritia vel rhetorica, vel alia quavis, quæ id efficiat arte. potius vero non nos istud agemus, modum namque loquendo transgressus sum. quippe veteres ita conflarunt, ut est constitutum: nos autem oportet, si modo artificiose consideraturi sumus ipsa omnia, postquam sic distinximus, sive ut convenit prima nomina et posteriora sint posita, sive non, ita considerare. aliter autem et temere connectere vide, o amice Hermogenes, ne forte sit error. — Herm. Per Jovem fieri potest, o Socrates.

XXXVI. So. Numquid igitur tu confidis ita te posse distinguere? ego enim me posse diffido. — Herm. Multo igitur magis ego diffido. — So. Dimittemus igitur, aut visne, utcumque valemus, etsi parum quid horum nosse possumus, experiamur, ut paulo supra præfati diis, nihil nos veri intelligentes opiniones hominum de illis conjicere, ita et nunc pergamus nobis ipsis similiter præfati, quod si quam optime distinguenda hæc fuissent vel ab alio quopiam vel a nobis, sic certe distinguere oportuisset, nunc autem, ut fertur, pro viribus ista nos tractare licebit? admittis hæc? vel quid ais? — Herm. Prorsus approbo. — So. Ridiculum visum iri, o Hermogenes, arbitror, si res ipsæ imitatione per literas syllabasque facta manifestæ fient: necessitas tamen cogit. non enim melius hoc habemus quidquam, ad quod respicientes de veritate primorum nominum judicemus, nisi fortasse, quemadmodum Tragici, quoties ambigunt, commentitiis quibusdam machinamentis ad deos confugiunt, ita et nos ocius rem expediamus dicentes deos prima nomina posuisse et idcirco recte ea sese habere. numquid potissimus etiam nobis hic sermo? aut an ille, a barbaris quibusdam ea nos accepisse, esse autem antiquiores nobis barbaros? aut ob vetustatem ita ea discerni non posse, ut et barbara? tergiversationes enim hæ sunt et bellissimæ quidem eorum, quicumque nolint de recta impositione primorum nominum reddere rationem. atqui quisquis rectam primorum nominum rationem ignorat, sequentium, opinor, cognoscere nequit, quæ ex illis declaranda sunt, illa ignorans: quin potius necesse est se-

περὶ αὐτῶν τεχνικὸν εἶναι περὶ τῶν πρώτων ὀνομάτων
μάλιστά τε καὶ καθαρώτατα δεῖ ἔχειν ἀποδεῖξαι, ἢ εὖ b
εἰδέναι, ὅτι τά γ' ὕστερα ἤδη φλυαρήσει. ἢ σοὶ ἄλ-
λως δοκεῖ; — ΕΡΜ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν, ὦ Σώκρατες,
5 ἄλλως. — ΣΩ. Ἃ μὲν τοίνυν ἐγὼ ᾔσθημαι περὶ
τῶν πρώτων ὀνομάτων, πάνυ μοι δοκεῖ ὑβριστικὰ εἶναι
καὶ γελοῖα. τούτων οὖν σοι μεταδώσω, ἂν βούλῃ·
σὺ δ' ἄν τι ἔχῃς βέλτιόν ποθεν λαβεῖν, πειρᾶσθαι κἀμοὶ
μεταδιδόναι. — ΕΡΜ. Ποιήσω ταῦτα. ἀλλὰ θαρ-
10 ρῶν λέγε.

XXXVII. ΣΩ. Πρῶτον μὲν τοίνυν τὸ ῥῶ ἔμοιγε c
φαίνεται ὥσπερ ὄργανον εἶναι πάσης τῆς κινήσεως, ἣν
οὐδ' εἴπομεν διότι ἔχει τοῦτο τοὔνομα· ἀλλὰ γὰρ δῆλον,
ὅτι ἴεσις βούλεται εἶναι· οὐ γὰρ ἦτα ἐχρώμεθα ἀλλὰ
15 εἶ τὸ παλαιόν. ἡ δ' ἀρχὴ ἀπὸ τοῦ κίειν· ξενικὸν δὲ
τοὔνομα· τοῦτο δ' ἐστὶν ἰέναι. εἰ οὖν τις τὸ παλαιὸν
αὐτῆς εὕροι ὄνομα εἰς τὴν ἡμετέραν φωνὴν συμβαῖνον,
ἴεσις ἂν ὀρθῶς καλοῖτο· νῦν δ' ἀπό τε τοῦ ξενικοῦ τοῦ
κίειν καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ ἦτα μεταβολῆς καὶ τῆς τοῦ νῦ
20 ἐνθέσεως κίνησις κέκληται, ἔδει δὲ κιείνησιν καλεῖσθαι d
ἢ εἶσιν. ἡ δὲ στάσις ἀπόφασις τοῦ ἰέναι βούλεται
εἶναι, διὰ δὲ τὸν καλλωπισμὸν στάσις ὠνόμασται.
Τὸ δ' οὖν ῥῶ τὸ στοιχεῖον, ὥσπερ λέγω, καλὸν ἔδοξεν
ὄργανον εἶναι τῆς κινήσεως τῷ τὰ ὀνόματα τιθεμένῳ
25 πρὸς τὸ ἀφομοιοῦν τῇ φορᾷ· πολλαχοῦ γοῦν χρῆται
αὐτῷ εἰς αὐτήν· πρῶτον μὲν ἐν αὐτῷ τῷ ῥεῖν καὶ
ῥοῇ διὰ τούτου τοῦ γράμματος τὴν φορὰν μιμεῖται,
εἶτ' ἐν τῷ τρόμῳ, εἶτ' ἐν τῷ τρέχειν, ἔτι δ' ἐν τοῖς e
τοιοῖσδε ῥήμασιν, οἷον κρούειν, θραύειν, ἐρείκειν, θρύ-
30 πτειν, κερματίζειν, ῥυμβεῖν· πάντα ταῦτα τὸ πολὺ ἀπει-
κάζει διὰ τοῦ ῥῶ. ἑώρα γάρ, οἶμαι, τὴν γλῶτταν ἐν
τούτῳ ἥκιστα μένουσαν, μάλιστα δὲ σειομένην· διὸ
φαίνεταί μοι τούτῳ πρὸς ταῦτα κατακεχρῆσθαι. τῷ
δ' αὖ ἰῶτα πρὸς τὰ λεπτὰ πάντα, ἃ δὴ μάλιστα διὰ
427 πάντων ἴοι ἄν. διὰ ταῦτα τὸ ἰέναι καὶ τὸ ἵεσθαι διὰ a
τοῦ ἰῶτα ἀπομιμεῖται, ὥσπερ γε διὰ τοῦ φῖ καὶ τοῦ ψῖ
καὶ τοῦ σῖγμα καὶ τοῦ ζῆτα, ὅτι πνευματώδη τὰ γράμ-
ματα, πάντα τὰ τοιαῦτα μεμίμηται αὐτοῖς ὀνομάζων,
οἷον τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ζέον καὶ τὸ σείεσθαι καὶ ὅλως σει-
40 σμόν. καὶ ὅταν που τὸ φυσῶδες μιμῆται, πανταχοῦ ἐν-
ταῦθ' ὡς τὸ πολὺ τὰ τοιαῦτα γράμματα ἐπιφέρειν φαί-
νεται ὁ τὰ ὀνόματα τιθέμενος. τῆς δ' αὖ τοῦ δέλτα
συμπιέσεως καὶ τοῦ ταῦ καὶ ἀπερείσεως τῆς γλώττης
τὴν δύναμιν χρήσιμον φαίνεται ἡγήσασθαι πρὸς τὴν μί- b
45 μησιν τοῦ δεσμοῦ καὶ τῆς στάσεως. ὅτι δ' ὀλισθάνει
μάλιστ' ἐν τῷ λάβδα ἡ γλῶττα κατιδών, ἀφομοιῶν
ὠνόμασε τά τε λεῖα καὶ αὐτὸ [τοῦτο] τὸ ὀλισθάνειν καὶ
τὸ λιπαρὸν καὶ τὸ κολλῶδες καὶ τἆλλα πάντα τὰ
τοιαῦτα. ᾗ δ' ὀλισθανούσης τῆς γλώττης ἀντιλαμβά-
50 νεται ἡ τοῦ γάμμα δύναμις, τὸ γλίσχρον ἀπεμιμήσατο
καὶ γλυκὺ καὶ γλοιῶδες. τοῦ δ' αὖ νῦ τὸ εἴσω αἰσθό- c
μενος τῆς φωνῆς, τὸ ἔνδον καὶ τὸ ἐντὸς ὠνόμασεν, ὡς
ἀφομοιῶν τοῖς γράμμασι τὰ ἔργα. τὸ δ' αὖ ἄλφα τῷ
μεγάλῳ ἀπέδωκε, καὶ τῷ μήκει τὸ ἦτα, ὅτι μεγάλα

quentium peritiam profitentem multo magis antecedentia posse ostendere; aliter scire debet se in sequentibus deliraturum. an aliter tu censes? — Herm. Nequaquam aliter, o Socrates. — So. Quæ ego percepi de primis nominibus, insolentia ridiculaque admodum esse mihi videntur. hæc igitur tecum, si velis, communicabo: si quid vero tu melius inveneris, mecum coneris communicare. — Herm. Ita faciam. sed dic jam forti animo.

XXXVII. So. Primo ipsum ρ velut instrumentum omnis motus esse videtur: cur autem motus κίνησις appelletur, non diximus: patet tamen quod ἴεσις (itio) esse vult: non enim η quondam, sed ε utebamur. principium autem a κίειν (ire) est, quod peregrinum nomen est, et ἰέναι (ire) significat. quare si priscum ejus nomen reperiatur in vocem nostram translatum, recte ἴεσις appellabitur: nunc autem a κίειν nomine peregrino et ipsius η commutatione et ν ipsius interpositione κίνησις nuncupatur. oportebat autem κιείνησιν vel εἶσιν dicere. στάσις (statio) negatio ipsius ἰέναι (ire) esse vult, sed ornatus causa στάσις denominatur. Elementum igitur ρ opportunum motus instrumentum, ut modo dicebam, visum est nominum auctori ad ipsam lationis similitudinem exprimendam: passim igitur ρ ad motus expressionem utitur: primo quidem in ipso ῥεῖν et ῥοῇ (fluere et fluxu) per literam ρ lationem imitatur, deinde in τρόμῳ (tremore) et τρέχειν (currere), item in verbis hujusmodi, κρούειν (percutere), θραύειν (vulnerare), ἐρείκειν (contundere), θρύπτειν (frangere enervareque), κερματίζειν (incidere,) ῥυμβεῖν (circumversare): hæc omnia ut plurimum per ρ ad similitudinem motionis effingit. animadvertit enim, puto, linguam in hac litera pronuncianda minime immorari, quin potius maxime concitari: quocirca ad istorum expressionem ipso ρ potissimum usus fuisse videtur. usus vero et ι ad tenuia omnia quæ per omnia maxime penetrant. idcirco ἰέναι et ἵεσθαι (ire progredique) per ι imitatur, quemadmodum per φ, ψ, σ, ζ, quæ literæ vehementioris spiritus sunt, talia quædam nominum auctor exprimit, exempli gratia, ψυχρὸν (frigidum), ζέον (fervens), σείεσθαι (concuti) et communiter σεισμὸν (concussionem). atque quoties vehemens quippiam et spiritu plenum imitari vult nominum institutor, tales ut plurimum literas adhibet. porro ipsius δ compressionem ac τ linguæ velut hærentis retractionem peropportunam existimasse videtur ad δεσμοῦ et στάσεως (vinculi et stationis) vim exprimendam. et quia in λ proferendo maxime lingua prolabi ei visa est, idcirco per hoc velut ex similitudine quadam nominavit λεῖα (levia) et ipsum ὀλισθάνειν (labi) et κολλῶδες (liquidum), λιπαρὸν (pingue) ceteraque hujusmodi omnia. quia vero labentem linguam γ remoratur, eo interjecto formavit γλίσχρον (lubricum) γλυκὺ (dulce) et γλοιῶδες (viscosum, lutulentum). animadvertens quoque ipsius ν sonum imo (in gutture) detineri, eo nominavit τὸ ἔνδον et τὸ ἐντὸς (intus), ut res literis repræsentaret. α vero in μεγάλῳ (magno) posuit et

τὰ γράμματα. εἰς δὲ τὸ γογγύλον τοῦ οὖ δεόμενος σημείου, τοῦτο πλεῖστον αὐτῷ εἰς τοὔνομα ἐνεκέρασε· καὶ τἆλλ' οὕτω φαίνεται προσβιβάζειν καὶ κατὰ γράμματα καὶ κατὰ συλλαβὰς ἑκάστῳ τῶν ὄντων σημεῖόν 5 τε καὶ ὄνομα ποιῶν ὁ νομοθέτης, ἐκ δὲ τούτων τὰ λοιπὰ ἤδη αὐτοῖς τούτοις συντιθέναι ἀπομιμούμενος. Αὕτη μοι φαίνεται, ὦ Ἑρμόγενες, βούλεσθαι εἶναι d ἡ τῶν ὀνομάτων ὀρθότης, εἰ μή τι ἄλλο Κρατύλος ὅδε λέγει.

10 XXXVIII. ΕΡΜ. Καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, πολλά γέ μοι πολλάκις πράγματα παρέχει Κρατύλος, ὥσπερ κατ' ἀρχὰς ἔλεγον, φάσκων μὲν εἶναι ὀρθότητα ὀνομάτων, ἥτις δ' ἐστὶν οὐδὲν σαφὲς λέγων, ὥστ' ἐμὲ μὴ δύνασθαι εἰδέναι, πότερον ἑκὼν ἢ ἄκων οὕτως ἀσαφῶς 15 ἑκάστοτε περὶ αὐτῶν λέγει. Νῦν οὖν μοι, ὦ Κρατύλε, ἐναντίον Σωκράτους εἰπέ, πότερον ἀρέσκει σοι ἃ λέγει e Σωκράτης περὶ ὀνομάτων, ἢ ἔχεις πῃ ἄλλῃ κάλλιον λέγειν; καὶ εἰ ἔχεις, λέγε, ἵν' ἤτοι μάθῃς παρὰ Σωκράτους, ἢ διδάξῃς ἡμᾶς ἀμφοτέρους. — ΚΡ. Τί 20 δαί, ὦ Ἑρμόγενες; δοκεῖ σοι ῥᾴδιον εἶναι οὕτω ταχὺ μαθεῖν τε καὶ διδάξαι ὁτιοῦν πρᾶγμα, μὴ ὅτι τοσοῦτον, ὃ δὴ δοκεῖ ἐν τοῖς [μεγίστοις] μέγιστον εἶναι; — 428 ΕΡΜ. Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε. ἀλλὰ τὸ τοῦ Ἡσιόδου a καλῶς μοι φαίνεται ἔχειν τό, εἰ καί τις σμικρὸν ἐπὶ 25 σμικρῷ καταθείη, προὔργου εἶναι. εἰ οὖν καὶ σμικρόν τι οἷός τ' εἶ πλέον ποιῆσαι, μὴ ἀπόκαμνε, ἀλλ' εὐεργέτει καὶ Σωκράτη τόνδε, δίκαιος δ' εἶ κἀμέ. — ΣΩ. Καὶ μὲν δὴ ἔγωγε καὶ αὐτός, ὦ Κρατύλε, οὐδὲν ἂν ἰσχυρισαίμην ὧν εἴρηκα· ᾗ δέ μοι ἐφαίνετο, μεθ' 30 Ἑρμογένους ἐπεσκεψάμην, ὥστε τούτου γ' ἕνεκα θαρρῶν λέγε, εἴ τι ἔχεις βέλτιον, ὡς ἐμοῦ ἐνδεξομένου. b εἰ μέντοι ἔχεις τι σὺ κάλλιον τούτων λέγειν, οὐκ ἂν θαυμάζοιμι· δοκεῖς γάρ μοι αὐτός τ' ἐσκέφθαι τὰ τοιαῦτα καὶ παρ' ἄλλων μεμαθηκέναι. ἐὰν οὖν λέγῃς 35 τι κάλλιον, ἕνα τῶν μαθητῶν περὶ ὀρθότητος ὀνομάτων κἀμὲ γράφου. — ΚΡ. Ἀλλὰ μὲν δή, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σὺ λέγεις, μεμέληκέ τέ μοι περὶ αὐτῶν καὶ ἴσως ἄν σε ποιησαίμην μαθητήν. φοβοῦμαι μέντοι, μὴ τούτου πᾶν τοὐναντίον ᾖ, ὅτι μοί πως ἐπέρ- c 40 χεται λέγειν πρὸς σὲ τὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ὃ ἐκεῖνος ἐν Λιταῖς πρὸς τὸν Αἴαντα λέγει. φησὶ δέ·

> Αἶαν Διογενὲς Τελαμώνιε, κοίρανε λαῶν,
> πάντα τί μοι κατὰ θυμὸν ἐείσω μυθήσασθαι.

κἀμοὶ σύ, ὦ Σώκρατες, ἐπιεικῶς φαίνει κατὰ νοῦν 45 χρησμῳδεῖν, εἴτε παρ' Εὐθύφρονος ἐπίπνους γενόμενος, εἴτε καὶ ἄλλη τις μοῦσα πάλαι σε ἐνοῦσα ἐλελήθει. — ΣΩ. Ὦ 'γαθὲ Κρατύλε, θαυμάζω καὶ αὐτὸς πάλαι d τὴν ἐμαυτοῦ σοφίαν, καὶ ἀπιστῶ. δοκεῖ οὖν μοι χρῆναι ἐπανασκέψασθαι, τί καὶ λέγω. τὸ γὰρ ἐξαπατᾶ- 50 σθαι αὐτὸν ὑφ' αὑτοῦ πάντων χαλεπώτατον· ὅταν γὰρ μηδὲ σμικρὸν ἀποστατῇ ἀλλ' ἀεὶ παρῇ ὁ ἐξαπατήσων, πῶς οὐ δεινόν; δεῖ δή, ὡς ἔοικε, θαμὰ μεταστρέφεσθαι ἐπὶ τὰ προειρημένα, καὶ πειρᾶσθαι, τὸ ἐκείνου

η in μήκει (longitudine), quoniam magnæ literæ sunt. in nomine autem γογγύλον (rotundum) ipso o indigens, hoc ut plurimum ei immiscuit. atque eadem ratione cetera secundum literas ac syllabas rebus singulis accommodare videtur legislator, signum nomenque constituens, ex his vero ipsis deinde species jam reliquas per similitudinem constituere. Hæc mihi, Hermogenes, recta videtur esse nominum ratio, nisi quid aliud Cratylus hic asserat.

XXXVIII. Herm. Et sane, o Socrates, sæpe mihi negotium facessit Cratylus hic, ut principio dixi, dum esse quandam asserit rectam nominum rationem, quæ vero sit, non explicat, ita ut discernere nequeam utrum de industria necne adeo sit obscurus. Nunc igitur, o Cratyle, coram Socrate dicas, utrum placeant ea tibi quæ Socrates de nominibus prædicat, an præclarius aliquid afferre potes? quodsi potes, adducas in medium, ut vel a Socrate discas, vel nos ambos erudias. — Cr. Quid vero? an videtur tibi, o Hermogenes, facile esse tam brevi percipere quodvis atque docere, nedum rem tantam, quæ si qua alia in maximis æstimatur? — Herm. Non mihi per Jovem: quin imo scite loquutum Hesiodum arbitror, hoc operæ pretium esse, si quis parvum parvo addiderit. quare si quidquam, licet exiguum, perficere vales, ne graveris, sed et Socratem hunc juva, et me insuper te decet. — So. Equidem, o Cratyle, nihil eorum quæ supra commemoravi assererem; ut autem visum est mihi, cum Hermogene hoc indagavi: quocirca aude, si quid melius habes, dicere mihi, ut approbaturo. neque enim mirer, si quid tu hisce haberes præclarius: videris enim et ipse talia quædam considerasse et ab aliis didicisse. si quid ergo præstantius dicas, me inter discipulos tuos circa rectam nominum rationem unum connumerato. — Cr. Certe mihi, o Socrates, ut ais, curæ hæc fuerunt ac fortasse discipulum te efficerem. vereor tamen ne contra omnino se res habeat; nam convenit mihi nunc idem ad te dicere, quod adversus Ajacem in Precibus Achilles inquit:

> Generose Ajax Telamonie, populorum princeps,
> omnia mea ex sententia protulisti.

ita quoque, o Socrates, nostra ex mente vaticinari tu videris, sive ab Euthyphrone fueris inspiratus, sive Musa quædam alia pridem te inscium concitaverit. — So. O vir bone Cratyle, ipse quoque sapientiam meam jampridem admiror, neque nimis confido. quare denuo examinandum, quid dicam, existimo. nam a se ipso decipi gravissimum est: nimis enim periculosa res est, cum deceptor abest nunquam, sed semper adest. oportet igitur superiora frequenter animadvertere, et, ut poeta ille ait,

τοῦ ποιητοῦ, βλέπειν ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω. καὶ δὴ καὶ νῦν ἡμεῖς ἴδωμεν, τί ἡμῖν εἴρηται. ὀνόματος, φαμέν, ὀρθότης ἐστὶν αὕτη, ἥτις ἐνδείξεται, οἷόν ἐστι e τὸ πρᾶγμα. [καὶ] τοῦτο φῶμεν ἱκανῶς εἰρῆσθαι;
5 — ΚΡ. Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ πάνυ σφόδρα, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Διδασκαλίας ἄρ' ἕνεκα τὰ ὀνόματα λέγεται; — ΚΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν φῶμεν καὶ ταύτην τέχνην εἶναι καὶ δημιουργοὺς αὐτῆς; — ΚΡ. Πάνυ γε.
429— ΣΩ. Τίνας; — ΚΡ. Οὕσπερ σὺ κατ' ἀρχὰς ἔλεγες, a
10 τοὺς νομοθέτας. — ΣΩ. Πότερον οὖν καὶ ταύτην φῶμεν τὴν τέχνην ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐγγίγνεσθαι, ὥσπερ καὶ τὰς ἄλλας, ἢ μή; βούλομαι δὲ λέγειν τὸ τοιόνδε. ζωγράφοι εἰσί που οἱ μὲν χείρους, οἱ δ' ἀμείνους; — ΚΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν οἱ μὲν ἀμείνους
15 τὰ αὐτῶν ἔργα καλλίω παρέχονται, [τὰ ζῶα,] οἱ δὲ φαυλότερα; καὶ οἰκοδόμοι ὡσαύτως οἱ μὲν καλλίους τὰς οἰκίας ἐργάζονται, οἱ δ' αἰσχίους; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ νομοθέται οἱ μὲν καλλίω τὰ ἔργα b αὐτῶν παρέχονται, οἱ δ' αἰσχίω; — ΚΡ. Οὔ μοι δοκεῖ
20 τοῦτ' ἔτι. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα δοκοῦσί σοι νόμοι οἱ μὲν βελτίους, οἱ δὲ φαυλότεροι εἶναι; — ΚΡ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐδὲ δὴ ὄνομα, ὡς ἔοικε, δοκεῖ σοι κεῖσθαι τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δ' ἄμεινον; — ΚΡ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Πάντ' ἄρα τὰ ὀνόματα ὀρθῶς κεῖται; — ΚΡ. Ὅσα
25 γ' ὀνόματά ἐστι. — ΣΩ. Τί οὖν; ὃ καὶ ἄρτι ἐλέγετο, Ἑρμογένει τῷδε πότερον μηδ' ὄνομα τοῦτο κεῖσθαι c φῶμεν, εἰ μή τι [ἄρ'] αὐτῷ Ἑρμοῦ γενέσεως προσήκει, ἢ κεῖσθαι μέν, οὐ μέντοι ὀρθῶς γε; — ΚΡ. Οὐδὲ κεῖσθαι ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ δοκεῖν [μέν]
30 κεῖσθαι, εἶναι δ' ἑτέρου τοῦτο τοὔνομα, οὗπερ καὶ ἡ φύσις ἣν τοὔνομα δηλοῖ. — ΣΩ. Πότερον οὐδὲ ψεύδεται, ὅταν τις φῇ Ἑρμογένη αὐτὸν εἶναι; μὴ γὰρ οὐδὲ τοῦτ' αὖ ᾖ, τὸ τοῦτον φάναι Ἑρμογένη εἶναι, εἰ μή ἐστι; — ΚΡ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Ἆρ' ὅτι ψευδῆ
35 λέγειν τὸ παράπαν οὐκ ἔστιν, ἆρα τοῦτό σοι δύναται ὁ λόγος; συχνοὶ γάρ τινες οἱ λέγοντες, ὦ φίλε Κρατύλε, d καὶ νῦν καὶ πάλαι. — ΚΡ. Πῶς γὰρ ἄν, ὦ Σώκρατες, λέγων γέ τις τοῦτο, ὃ λέγει, μὴ τὸ ὂν λέγοι; ἢ οὐ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ψευδῆ λέγειν, τὸ μὴ τὰ ὄντα λέγειν; —
40 ΣΩ. Κομψότερος μὲν ὁ λόγος ἢ κατ' ἐμὲ καὶ κατὰ τὴν ἐμὴν ἡλικίαν, ὦ ἑταῖρε· ὅμως μέντοι εἰπέ μοι τοσόνδε, πότερον λέγειν μὲν οὐ δοκεῖ σοι εἶναι ψευδῆ, φάναι δέ; e — ΚΡ. Οὔ μοι δοκεῖ οὐδὲ φάναι. — ΣΩ. Οὐδ' εἰπεῖν οὐδὲ προσειπεῖν; οἷον εἴ τις ἀπαντήσας σοι ἐπὶ ξενίας,
45 λαβόμενος τῆς χειρὸς εἴποι, Χαῖρε, ὦ ξένε Ἀθηναῖε, υἱὲ Σμικρίωνος Ἑρμόγενες, οὗτος λέξειεν ἂν ταῦτ' ἢ φαίη ἂν ταῦτ' ἢ εἴποι ἂν ταῦτ' ἢ προσείποι ἂν οὕτω σὲ μὲν οὔ, Ἑρμογένη δὲ τόνδε; ἢ οὐδένα; — ΚΡ. Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἄλλως ἂν
50 οὗτος ταῦτα φθέγξασθαι. — ΣΩ. Ἀλλ' ἀγαπητὸν καὶ
430 τοῦτο. πότερον γὰρ ἀληθῆ ἂν φθέγξαιτο ταῦθ' ὁ a φθεγξάμενος ἢ ψευδῆ; ἢ τὸ μέν τι αὐτῶν ἀληθές, τὸ δὲ ψεῦδος; καὶ γὰρ ἂν καὶ τοῦτ' ἐξαρκοίη. — ΚΡ. Ψοφεῖν ἔγωγ' ἂν φαίην τὸν τοιοῦτον, μάτην αὐτὸν ἑαυτὸν

ante simul retroque conspicere. atqui et nunc videamus quid a nobis sit dictum. rectam affirmamus nominis rationem, quæ qualis quæque res sit, ostendit. numquid sufficienter esse dictum asserimus? — Cr. Mihi quidem plane sic videtur, o Socrates. — So. Docendi igitur gratia nomina dicuntur? — Cr. Prorsus. — So. An non et artem esse hanc dicimus, et artifices ejus esse? — Cr. Maxime. — So. Quos? — Cr. Quos principio tu legum conditores cognominabas. — So. Utrum igitur etiam hanc artem similiter atque alias inesse hominibus, an aliter arbitramur? id autem est quod volo. pictores suntne quidam deteriores, quidam præstantiores? — Cr. Sunt. — So. Nonne præstantiores opera sua pulchriora faciunt, ceteri contra? et ædificatores quoque similiter partim pulchriores, partim turpiores domos efficiunt? — Cr. Sic est. — So. Nonne et legum auctores partim opera sua pulchriora, partim turpiora efficiunt? — Cr. Haud amplius istud admitto. — So. Non ergo leges aliæ meliores, deteriores aliæ tibi videntur? — Cr. Non. — So. Neque etiam nomen, ut videtur, aliud melius aliud deterius impositum arbitraris? — Cr. Neque istud. — So. Ergo omnia nomina recte posita sunt. — Cr. Quæcumque saltem nomina sunt. — So. Quid de hujus Hermogenis, quod paulo ante dictum est, nomine? utrum dicendum non esse illi istud impositum, si quidem ἑρμοῦ γενέσεως (Mercurii generationis) illi nihil competat, an impositum quidem, non tamen recte? — Cr. Neque impositum esse, o Socrates, arbitror, sed videri impositum esse, esse autem alius cujusdam nomen, cui et natura inest quæ nomine continetur. — So. Utrum neque mentitur quisquis Hermogenem esse eum dicit? neque enim hoc ferri potest, dicere eum Hermogenem esse, cum non sit. — Cr. Qua ratione id ais? — So. Numquid quod non datur dicere falsa, num ratio tua circa hoc versatur? permulti nempe, o amice Cratyle, et nunc prædicant et quondam asseruerunt. — Cr. Quo enim pacto, o Socrates, dum dicit quis quod dicit, quod non est dixerit? an non hoc est falsa dicere, quæ non sunt dicere? — So. Exquisitior hic sermo, o amice, quam conditio mea et ætas exigit: attamen mihi dicas, utrum loqui falsa non posse aliquis tibi videtur, fari autem posse? — Cr. Neque fari. — So. An neque dicere, neque appellare salutareque? quemadmodum si quis tibi obvius hospitalitatis jure manum tuam prehendens, diceret, Salve, hospes Atheniensis, Smicrionis fili Hermogenes — hicne loqueretur ista vel fari diceretur vel diceret vel salutaret appellaretque ita, non te quidem, sed hunc Hermogenem? aut nullum? — Cr. Videtur mihi, o Socrates, incassum hic iste vociferare. — So. Sat habeo. utrum vera vociferat qui ita clamat, an falsa? an partim vera, partim falsa? nam hoc quoque sufficiet. — Cr. Sonare hunc ego

κινοῦντα, ὥσπερ ἂν εἴ τι χαλκεῖον κινήσειε κρούσας.

XXXIX. ΣΩ. Φέρε δή, ἐάν πῃ διαλλαγῶμεν, ὦ Κρατύλε· ἆρ' οὐκ ἄλλο μὲν ἂν φαίης τοὔνομα εἶναι, ἄλλο δ' ἐκεῖνο, οὗ τοὔνομά ἐστιν; — ΚΡ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τοὔνομα ὁμολογεῖς μίμημά τι εἶναι τοῦ πράγματος; — ΚΡ. Πάντων μάλιστα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὰ ζωγραφήματα τρόπον τιν' ἄλλον λέγεις μιμήματα εἶναι πραγμάτων τινῶν; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Φέρε δή· ἴσως γὰρ ἐγὼ οὐ μανθάνω, ἅττα ποτ' ἐστὶν ἃ λέγεις, σὺ δὲ τάχ' ἂν ὀρθῶς λέγοις· ἔστι διανεῖμαι καὶ προσενεγκεῖν ταῦτ' ἀμφότερα τὰ μιμήματα, τά τε ζωγραφήματα κἀκεῖνα τὰ ὀνόματα, τοῖς πράγμασιν, ὧν μιμήματά ἐστιν, ἢ οὔ; — ΚΡ. Ἔστι. — ΣΩ. Πρῶτον μὲν δὴ σκόπει τόδε. ἆρ' ἄν τις τὴν μὲν τοῦ ἀνδρὸς εἰκόνα τῷ ἀνδρὶ ἀποδοίη, τὴν δὲ τῆς γυναικὸς τῇ γυναικί, καὶ τἆλλ' οὕτως; — ΚΡ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τοὐναντίον τὴν μὲν τοῦ ἀνδρὸς τῇ γυναικί, τὴν δὲ τῆς γυναικὸς τῷ ἀνδρί; — ΚΡ. Ἔστι καὶ ταῦτα. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν αὗται αἱ διανομαὶ ἀμφότεραι ὀρθαί, ἢ ἡ ἑτέρα; — ΚΡ. Ἡ ἑτέρα. — ΣΩ. Ἣ ἂν ἑκάστῳ, οἶμαι, τὸ προσῆκόν τε καὶ [τὸ] ὅμοιον ἀποδιδῷ. — ΚΡ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἵνα τοίνυν μὴ μαχώμεθ' ἐν τοῖς λόγοις ἐγώ τε καὶ σύ, φίλοι ὄντες, ἀπόδεξαί μου ὃ λέγω. τὴν τοιαύτην γάρ, ὦ ἑταῖρε, καλῶ ἔγωγε διανομὴν ἐπ' ἀμφοτέροις μὲν τοῖς μιμήμασι, τοῖς τε ζωγραφήμασι καὶ τοῖς ὀνόμασιν, ὀρθήν, ἐπὶ δὲ τοῖς ὀνόμασι πρὸς τῷ ὀρθὴν καὶ ἀληθῆ· τὴν δ' ἑτέραν, τὴν τοῦ ἀνομοίου δόσιν τε καὶ ἐπιφοράν, οὐκ ὀρθήν, καὶ ψευδῆ, ὅταν ἐπ' ὀνόμασιν ᾖ. — ΚΡ. Ἀλλ' ὅπως μή, ὦ Σώκρατες, ἐν μὲν τοῖς ζωγραφήμασιν ᾖ τοῦτο, τὸ μὴ ὀρθῶς διανέμειν, ἐπὶ δὲ τοῖς ὀνόμασιν οὔ, ἀλλ' ἀναγκαῖον ᾖ ἀεὶ ὀρθῶς. — ΣΩ. Πῶς λέγεις; τί τοῦτ' ἐκείνου διαφέρει; ἆρ' οὐκ ἔστι προσελθόντα ἀνδρί τῳ εἰπεῖν Τουτί ἐστι σὸν γράμμα — καὶ δεῖξαι αὐτῷ, ἂν μὲν τύχῃ, ἐκείνου εἰκόνα, ἂν δὲ τύχῃ, γυναικός; τὸ δὲ δεῖξαι λέγω εἰς τὴν τῶν ὀφθαλμῶν αἴσθησιν καταστῆσαι. — ΚΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί δαί; πάλιν αὐτῷ τούτῳ προσελθόντα εἰπεῖν ὅτι Τουτί ἐστι σὸν ὄνομα; — ἔστι δέ που καὶ τοὔνομα μίμημα, ὥσπερ τὸ ζωγράφημα — τοῦτο δὴ λέγω· ἆρ' οὐκ ἂν εἴη αὐτῷ εἰπεῖν ὅτι Τουτί ἐστι σὸν ὄνομα, καὶ μετὰ τοῦτ' εἰς τὴν τῆς ἀκοῆς αὖ αἴσθησιν καταστῆσαι, ἂν μὲν τύχῃ, τὸ ἐκείνου μίμημα, εἰπόντα ὅτι ἀνήρ, ἂν δὲ τύχῃ, τὸ τοῦ θήλεος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εἰπόντα ὅτι γυνή; οὐ δοκεῖ σοι τοῦθ' οἷόν τ' εἶναι καὶ γίγνεσθαι ἐνίοτε; — ΚΡ. Ἐθέλω σοι, ὦ Σώκρατες, ξυγχωρῆσαι, καὶ ἔστω οὕτω. — ΣΩ. Καλῶς γε σὺ ποιῶν, ὦ φίλε, εἰ ἔστι τοῦθ' οὕτως ἔχον· οὐδὲν γὰρ δεῖ νῦν πάνυ διαμάχεσθαι περὶ αὐτοῦ. εἰ δ' οὖν ἔστι τοιαύτη τις διανομὴ κἀνταῦθα, τὸ μὲν ἕτερον τούτων ἀληθεύειν βουλόμεθα καλεῖν, τὸ δ' ἕτερον ψεύδεσθαι. εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ ἔστι μὴ ὀρθῶς διανέμειν τὰ ὀνόματα μηδ' ἀποδιδόναι τὰ προσήκοντα ἑκάστῳ, ἀλλ' ἐνίοτε τὰ μὴ προσήκοντα, εἴη ἂν καὶ ῥήματα ταὐ-

dicerem, se ipsum frustra moventem, ceu si quis æra pulset.

XXXIX. So. Animadverte, o Cratyle, utrum aliquo modo conveniamus: nonne aliud nomen, aliud illud, cujus nomen est, esse dicis? — Cr. Equidem. — So. Igiturne et nomen rei imitationem quandam esse fateris? — Cr. Maxime omnium. — So. Et picturas alio quodam modo rerum quarundam imitationes? — Cr. Certe. — So. Age vero: fortasse ego quid sit quod dicas, non satis intelligo, tu autem fortasse recte dicas: possumus has imitationes utrasque, et picturas et nomina illa, rebus iis, quarum imitationes sunt, attribuere et assignare, necne? — Cr. Possumus. — So. Adverte hoc in primis. numquid possit aliquis viri imaginem viro, et mulieri mulieris tribuere, et in reliquis eodem pacto? — Cr. Sic certe? — So. Num et contra, viri imaginem mulieri, et mulieris viro? — Cr. Et hoc. — So. An utræque distributiones hujusmodi rectæ sunt, vel potius altera? — Cr. Altera. — So. Qua cuique, opinor, congruum et simile attribuatur. — Cr. Mihi quidem videtur. — So. Ne igitur ego ac tu, cum simus amici, in disputando pugnemus, approba quod dico. talem ego, o amice, distributionem in imitationibus utrisque tam nominibus quam picturis rectam voco, et in nominibus non rectam modo, sed etiam veram.: alteram vero dissimilis tributionem illationemque non rectam, et in nominibus præterea falsam. — Cr. At vide, o Socrates, ne forte in picturis duntaxat id contingere possit, ut quis male dispertiat, in nominibus autem minime, sed necessarium sit ut semper recte quis dispertiat. — So. Quid ais? quo ab illo hoc differt? nonne fieri potest, ut cuipiam viro quis obvius dicat, Hæc tua figura est — ostendatque illi, si fors ita tulerit, illius figuram, aut si aliter tulerit, mulieris? ostendere dicens hoc dico sensibus oculorum offerre. — Cr. Certe. — So. Nonne iterum, ut eidem factus obviam dicat, Nomen id tuum est? — imitatio quippe aliqua nomen est, quemadmodum et figura — dico igitur hoc, nonne licebit illi dicere, Hoc tuum nomen est, deinde in aurem idem infundere, si fors ita tulerit, ejus imitationem dicendo Vir est, si aliter, feminæ cujusdam generis humani imitationem dicendo Mulier est? nonne videtur tibi hoc aliquando fieri posse? — Cr. Concedere tibi volo, o Socrates, atque sic esto. — So. Recte facis, amice, si quidem id ita se habet: neque enim nunc ea de re magnopere decertandum est. si igitur in his hujusmodi quædam partitio est, alterum vere loqui, alterum loqui falsa vocare libet. si vero hoc accidit et possumus non recte nomina distribuere neque propria ac congrua cuique reddere, sed interdum non congrua, similiter in verbis aberrare licebit. et si verba nominaque

τὸν τοῦτο ποιεῖν· εἰ δὲ ῥήματα καὶ ὀνόματα ἔστιν οὕτω τιθέναι, ἀνάγκη καὶ λόγους· λόγοι γάρ που, ὡς ἐγῷμαι, ἡ τούτων ξύνθεσίς ἐστιν. ἢ πῶς λέγεις, ὦ Κρατύλε; — ΚΡ. Οὕτω· καλῶς γάρ μοι δοκεῖς λέγειν. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ γράμμασιν αὖ τὰ πρῶτα ὀνόματα ἀπεικάζομεν, ἔστιν ὥσπερ ἐν τοῖς ζωγραφήμασι καὶ πάντα τὰ προσήκοντα χρώματά τε καὶ σχήματα ἀποδοῦναι, καὶ μὴ πάντ' αὖ, ἀλλ' ἔνια ἐλλείπειν, ἔνια δὲ καὶ προστιθέναι, καὶ πλείω καὶ μείζω. ἢ οὐχ ἔστιν; — ΚΡ. Ἔστιν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἀποδιδοὺς πάντα καλὰ τὰ γράμματά τε καὶ τὰς εἰκόνας ἀποδίδωσιν, ὁ δ' ἢ προστιθεὶς ἢ ἀφαιρῶν γράμματα μὲν καὶ εἰκόνας ἐργάζεται καὶ οὗτος, ἀλλὰ πονηράς; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Τί δαί; ὁ διὰ τῶν συλλαβῶν τε καὶ γραμμάτων τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων ἀπομιμούμενος, ἆρ' οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἂν μὲν πάντ' ἀποδῷ τὰ προσήκοντα, καλὴ ἡ εἰκὼν ἔσται, τοῦτο δ' ἐστὶν ὄνομα· ἐὰν δὲ σμικρὰ ἐλλείπῃ ἢ προστιθῇ ἐνίοτε, εἰκὼν μὲν γενήσεται, καλὴ δ' οὔ; ὥστε τὰ μὲν καλῶς εἰργασμένα ἔσται τῶν ὀνομάτων, τὰ δὲ κακῶς; — ΚΡ. Ἴσως. — ΣΩ. Ἴσως ἄρ' ἔσται ὁ μὲν ἀγαθὸς δημιουργὸς ὀνομάτων, ὁ δὲ κακός; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν τούτῳ [δ] νομοθέτης ἦν ὄνομα; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Ἴσως ἄρα νὴ Δί' ἔσται, ὥσπερ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις, καὶ νομοθέτης ὁ μὲν ἀγαθός, ὁ δὲ κακός, ἐάνπερ τἀμπροσθεν ἐκεῖνα ὁμολογηθῇ ἡμῖν. — ΚΡ. Ἔστι ταῦτα. ἀλλ' ὁρᾷς, ὦ Σώκρατες, ὅταν ταῦτα τὰ γράμματα, τὸ ἄλφα καὶ τὸ βῆτα καὶ ἓν ἕκαστον τῶν στοιχείων, τοῖς ὀνόμασιν 432 ἀποδιδῶμεν τῇ γραμματικῇ τέχνῃ, ἐάν τι ἀφέλωμεν ἢ προσθῶμεν ἢ μεταθῶμέν τι, γέγραπται μὲν ἡμῖν τοὔνομα, οὐ μέντοι ὀρθῶς, ἀλλὰ τὸ παράπαν οὐδὲ γέγραπται, ἀλλ' εὐθὺς ἕτερόν ἐστιν, ἐάν τι τούτων πάθῃ. — ΣΩ. Μὴ γὰρ οὐ καλῶς σκοπῶμεν οὕτω σκοποῦντες, ὦ Κρατύλε. — ΚΡ. Πῶς δή; — ΣΩ. Ἴσως ὅσα ἔκ τινος ἀριθμοῦ ἀναγκαῖον εἶναι ἢ μὴ εἶναι, πάσχοι ἂν τοῦτο ὃ σὺ λέγεις, ὥσπερ καὶ αὐτὰ τὰ δέκα ἢ ὅστις βούλει ἄλλος ἀριθμός, ἐὰν ἀφέλῃς τι ἢ προσθῇς, ἕτερος εὐθὺς γέγονε. τοῦ δὲ ποιοῦ τινος καὶ ξυμπάσης εἰκόνος μὴ οὐχ αὕτη ᾖ ὀρθότης, ἀλλὰ τοὐναντίον οὐδὲ τὸ παράπαν δέῃ πάντ' ἀποδοῦναι, [οἷόν ἐστιν ὃ εἰκάζει,] εἰ μέλλει εἰκὼν εἶναι. σκόπει δέ, εἴ τι λέγω. ἆρ' ἂν δύο πράγματα εἴη τὰ τοιάδε, οἷον Κρατύλος καὶ Κρατύλου εἰκών, εἴ τις θεῶν μὴ μόνον τὸ σὸν χρῶμα καὶ σχῆμα ἀπεικάσειεν, ὥσπερ οἱ ζωγράφοι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐντὸς πάντα τοιαῦτα ποιήσειεν, οἷάπερ τὰ σά, καὶ μαλακότητας καὶ θερμότητας τὰς αὐτὰς ἀποδοίη, καὶ κίνησιν καὶ ψυχὴν καὶ φρόνησιν, οἷάπερ ἡ παρὰ σοί, ἐνθείη αὐτοῖς, καὶ ἑνὶ λόγῳ πάνθ' ἅπερ σὺ ἔχεις, τοιαῦθ' ἕτερα καταστήσειε πλησίον σου; πότερον Κρατύλος ἂν καὶ εἰκὼν Κρατύλου τότ' εἴη τὸ τοιοῦτον, ἢ δύο Κρατύλοι; — ΚΡ. Δύο ἔμοιγε δοκοῦσιν, ὦ Σώκρατες, Κρατύλοι.

XL. ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν, ὦ φίλε, ὅτι ἄλλην χρὴ εἰκό-

ita congerere datur, necesse est et orationes similiter: oratio enim, ut arbitror, est verborum et nominum compositio. quid ad ista, o Cratyle? — Cr. Quod et tu. probe namque loqui videris. — So. Ergo si prima nomina ad literas quadam imitatione referimus, contingere potest in his, quemadmodum in picturis, in quibus accidit ut congruas omnes figuras coloresque adhibeamus, itemque ut non omnes, sed partim subtrahamus, partim superaddamus, et plura et pauciora. nonne fieri hoc potest? — Cr. Procul dubio. — So. Qui igitur convenientia omnia tribuit, pulchras literas et imagines reddit, qui vero addit vel aufert, literas quidem ac imagines et hic facit, sed malas. — Cr. Certe. — So. Quid autem? qui per literas ac syllabas rerum essentiam imitatur, nonne eadem ratione si competentia omnia tribuit, pulchram imaginem efficit (id autem nomen est): sin autem pauca omittat vel interdum addat, imago quidem efficietur, sed non pulchra? quamobrem nomina quædam bene instituta erunt, quædam contra? — Cr. Fortasse. — So. Fortasse ergo nominum alius bonus erit artifex, alius malus. — Cr. Profecto. — So. Nonne huic nomen dicebamus esse legum conditor? — Cr. Plane. — So. Erit igitur, quemadmodum in ceteris artibus, et conditor legum alius bonus, alius non bonus, si quidem superiora illa inter nos constant. — Cr. Vera hæc sunt. verum cernis, o Socrates, quoties has literas, α et β, et quodvis elementorum nominibus per artem grammaticam attribuimus, si quid abstulerimus vel addiderimus, vel transposuerimus, nomen quidem scriptum esse, non tamen recte, imo vero id nullo modo scriptum esse, quin potius statim aliud quoddam esse, cum primum horum aliquid iis acciderit. — So. Videndum, Cratyle, ne forte minus recte hoc pacto consideremus. — Cr. Quo pacto? — So. Fortassis de iis, quæcumque aliquo ex numero constare vel non constare necesse est, id quod ais valet, quemadmodum decem aut quivis alius numerus, quocumque addito vel ablato, alius statim factus est. fortasse vero qualitatis cujuslibet et imaginis haud eadem in rectitudine ratio est, sed diversa, ita ut contra neque omnia imago habere debeat, si est imago futura. animadverte vero utrum aliquid dicam. an duo quædam hæc erunt, Cratylus videlicet et Cratyli imago, si quis deorum non modo colorem tuum figuramque expresserit, ut pictores solent, sed interiora quoque omnia similia tuis effecerit, mollitiem eandem et calorem et motum, animam, sapientiam, et, ut brevi complectar, talia prorsus similia effinxerit omnia, qualia tibi insunt et ad te prope admoverit? utrum, inquam, alterum istorum Cratylus erit, alterum Cratyli imago? an Cratyli potius gemini? — Cr. Cratyli, o Socrates, ut arbitror, duo.

XL. So. Videsne igitur, amice, aliam imaginis rectitu-

νος ὀρθότητα ζητεῖν καὶ ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν, καὶ οὐκ ἀναγκάζειν, ἐάν τι ἀπῇ ἢ προσῇ, μηκέτ' αὐτὴν εἰκόνα d εἶναι; ἢ οὐκ αἰσθάνει, ὅσου ἐνδέουσιν αἱ εἰκόνες ταὔτ' ἔχειν ἐκείνοις, ὧν εἰκόνες εἰσίν; — ΚΡ. Ἔγωγε. 5 — ΣΩ. Γελοῖα γοῦν, ὦ Κρατύλε, ὑπὸ τῶν ὀνομάτων πάθοι ἂν ἐκεῖνα, ὧν ὀνόματά ἐστι τὰ ὀνόματα, εἰ πάντα πανταχῇ αὐτοῖς ὁμοιωθείη. διττὰ γὰρ ἄν που πάντα γένοιτο, καὶ οὐκ ἂν ἔχοι αὐτῶν εἰπεῖν οὐδέτερον, ὁπότερόν ἐστι τὸ μὲν αὐτό, τὸ δ' ὄνομα. — ΚΡ. Ἀληθῆ 10 λέγεις. — ΣΩ. Θαρρῶν τοίνυν, ὦ γενναῖε, ἔα καὶ ὄνομα τὸ μὲν εὖ κεῖσθαι, τὸ δὲ μή, καὶ μὴ ἀνάγκαζε e πάντ' ἔχειν τὰ γράμματα, ἵνα κομιδῇ ᾖ τοιοῦτον οἷόνπερ οὗ ὄνομά ἐστιν, ἀλλ' ἔα καὶ τὸ μὴ προσῆκον γράμμα ἐπιφέρειν. εἰ δὲ γράμμα, καὶ ὄνομα ἐν λόγῳ· 15 εἰ δ' ὄνομα, καὶ λόγον ἐν λόγῳ μὴ προσήκοντα τοῖς πράγμασιν ἐπιφέρεσθαι, καὶ μηδὲν ἧττον ὀνομάζεσθαι τὸ πρᾶγμα καὶ λέγεσθαι, ἕως ἂν ὁ τύπος ἐνῇ τοῦ πρά-433γματος, περὶ οὗ ἂν ὁ λόγος ᾖ, ὥσπερ ἐν τοῖς τῶν στοι- a χείων ὀνόμασιν, εἰ μέμνησαι ἃ νῦν δὴ ἐγὼ καὶ Ἑρμο-20 γένης ἐλέγομεν. — ΚΡ. Ἀλλὰ μέμνημαι. — ΣΩ. Καλῶς τοίνυν. ὅταν γὰρ τοῦτ' ἐνῇ, κἂν μὴ πάντα τὰ προσήκοντα ἔχῃ, λελέξεταί γε τὸ πρᾶγμα, καλῶς (μέν), ὅταν πάντα, κακῶς δέ, ὅταν ὀλίγα. λέγεσθαι δ' οὖν, ὦ μακάριε, ἐῶμεν, ἵνα μὴ ὄφλωμεν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰ-25 γίνῃ νύκτωρ περιιόντες ὀψὲ ὁδοῦ, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὰ πράγματα δόξωμεν αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ οὕτω πως ἐληλυθέναι ὀψιαίτερον τοῦ δέοντος. ἢ ζήτει τιν' ἄλλην ὀνό- b ματος ὀρθότητα, καὶ μὴ ὁμολόγει δήλωμα συλλαβαῖς καὶ γράμμασι πράγματος ὄνομα εἶναι. εἰ γὰρ ταῦτ' 30 ἀμφότερα ἐρεῖς, οὐχ οἷός τ' ἔσει συμφωνεῖν σαυτῷ. — ΚΡ. Ἀλλά μοι δοκεῖς γε, ὦ Σώκρατες, μετρίως λέγειν, καὶ οὕτω τίθεμαι. — ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦθ' ἡμῖν ξυνδοκεῖ, μετὰ ταῦτα τάδε σκοπῶμεν. εἰ μέλλει, φαμέν, καλῶς κεῖσθαι τοὔνομα, τὰ προσή-35 κοντα δεῖ αὐτὸ γράμματα ἔχειν; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Προσήκει δὲ τὰ ὅμοια τοῖς πράγμασι; — c ΚΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τὰ μὲν ἄρα καλῶς κείμενα οὕτω κεῖται· εἰ δὲ μή τι καλῶς ἐτέθη, τὸ μὲν ἂν πολὺ ἴσως ἐκ προσηκόντων εἴη γραμμάτων καὶ ὁμοίων, εἴπερ 40 ἔσται εἰκών, ἔχοι δ' ἄν τι καὶ οὐ προσῆκον, δι' ὃ οὐκ ἂν καλὸν εἴη οὐδὲ καλῶς εἰργασμένον τοὔνομα. οὕτω φαμέν, ἢ ἄλλως; — ΚΡ. Οὐδὲν δεῖ, οἶμαι, διαμάχεσθαι, ὦ Σώκρατες· ἐπεὶ οὐκ ἀρέσκει γέ με τὸ φάναι ὄνομα μὲν εἶναι, μὴ μέντοι καλῶς γε κεῖσθαι. — d 45 ΣΩ. Πότερον τοῦτ' οὐκ ἀρέσκει σε, τὸ εἶναι τοὔνομα δήλωμα τοῦ πράγματος; — ΚΡ. Ἐμέ γε. — ΣΩ. Ἀλλὰ τὸ εἶναι τῶν ὀνομάτων τὰ μὲν ἐκ προτέρων ξυγκείμενα, τὰ δὲ πρῶτα, οὐ καλῶς σοι δοκεῖ λέγεσθαι; — ΚΡ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ τὰ πρῶτα εἰ 50 μέλλει δηλώματά τινων γίγνεσθαι, ἔχεις τινὰ καλλίω τρόπον τοῦ δηλώματα αὐτὰ γενέσθαι ἄλλον, ἢ αὐτὰ ποιῆσαι ὅτι μάλιστα τοιαῦτα, οἷα ἐκεῖνα, ἃ δεῖ δηλοῦν e αὐτά; ἢ ὅδε μᾶλλόν σε ἀρέσκει ὁ τρόπος, ὃν Ἑρμογένης λέγει καὶ ἄλλοι πολλοί, τὸ ξυνθήματα εἶναι τὰ

dinem esse quærendam etiam illorum, de quibus paulo ante diximus, neque perhibendum necesse esse, si quid additum vel ablatum fuerit, ut non amplius sit imago? an non sentis, quantum deest imaginibus, ut eadem habeant quæ et illa quorum imagines sunt? — Cr. Equidem. — So. Ridiculum aliquid, Cratyle, ex nominibus contingeret his quorum nomina sunt, si omnia prorsus illis similia redderentur. gemina enim omnia fierent, de neutroque illorum dici posset utrum sit res ipsa, utrum nomen. — Cr. Vera loqueris. — So. Ingenue igitur fatearis, o vir generose, nominum aliud bene, aliud contra positum esse, neque ut necessarium contendas ea omnes literas continere, adeo ut penitus tale sit, quale et id cujus est nomen, sed permitte literam quoque minus congruam afferri: si vero literam, et nomen similiter in sermone: si nomen, et sermonem in sermone non convenientem rebus tribui, et rem nihilominus nominari dicique, quamdiu rei, de qua sermo est, effigies insit, quemadmodum in elementorum nominibus, quæ nuper ego et Hermogenes commemoravimus, si recordaris. — Cr. Recordor equidem. — So. Bene hercle. quando igitur hoc inest, quamvis non omnia convenientia adsint, dicta erit res, bene quidem, cum omnia, male vero, cum pauca. dici igitur, o beate, sinamus, ne quemadmodum qui in Ægina noctu circumvagantur sero iter peragunt, ita et nos hoc pacto ad res ipsas revera serius quam deceat pervenisse videamur. vel saltem aliam quandam exquiras rectam nominis rationem, neque confitearis declarationem rei literis ac syllabis factam nomen esse. si enim ambo hæc dixeris, tibi ipse constare et consentire non poteris. — Cr. Videris mihi probe loqui, o Socrates, atque ita pono. — So. Postquam de his consentimus, quod restat discutiamus : nimirum si bene nomen positum erit, oportere diximus literas ei convenientes inesse. — Cr. Plane. — So. Conveniunt autem literæ rerum similes? — Cr. Omnino. — So. Quæ igitur recte sunt posita, ita posita sunt : si quid autem non recte positum est, maximam quidem partem ex convenientibus similibusque literis constat, si quidem imago erit, habet autem et aliquid non conveniens, propter quod non rectum est neque recte nomen est institutum. sicne, an aliter dicemus? — Cr. Nihil est, o Socrates, ut arbitror, contendendum : neque enim mihi placet, ut nomen quidem esse dicatur, non tamen recte positum. — So. Utrum hoc tibi non placet, nomen rei ipsius declarationem esse? — Cr. Placet. — So. At vero nomina partim ex prioribus constituta esse, partim esse prima, non probe dictum putas? — Cr. Probe. — So. Enimvero si prima quorundam declarationes esse debent, habesne modum commodiorem quo id fiat, quam si talia fiant, qualia illa sunt quæ declarari volumus? an modus hic potius tibi placet, quem Hermogenes aliique multi tradunt, nomina videlicet conventiones quasdam esse et declarationes significationesque

ὀνόματα, καὶ δηλοῦν τοῖς ξυνθεμένοις, προειδόσι δὲ τὰ πράγματα, καὶ εἶναι ταύτην ὀρθότητα ὀνόματος, ξυνθήκην, διαφέρειν δ' οὐδὲν, ἐάν τέ τις συνθῆται ὥσπερ νῦν ξύγκειται, ἐάν τε καὶ τοὐναντίον ἐπὶ μὲν ᾧ νῦν
5 σμικρὸν, μέγα καλεῖν, ἐπὶ δ' ᾧ μέγα, σμικρόν; πότε-
434 ρός σε ὁ τρόπος ἀρέσκει; — ΚΡ. Ὅλῳ καὶ παντὶ a διαφέρει, ὦ Σώκρατες, τῷ ὁμοιώματι δηλοῦν ὅ τι ἄν τις δηλοῖ, ἀλλὰ μὴ τῷ ἐπιτυχόντι. — ΣΩ. Καλῶς λέγεις. οὐκοῦν, εἴπερ ἔσται τοὔνομα ὅμοιον τῷ πρά-
10 γματι, ἀναγκαῖον πεφυκέναι τὰ στοιχεῖα ὅμοια τοῖς πράγμασιν, ἐξ ὧν τὰ πρῶτα ὀνόματά τις ξυνθήσει; ὧδε δὲ λέγω· ἆρά ποτ' ἄν τις ξυνέθηκεν ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν ζωγράφημα ὅμοιόν τῳ τῶν ὄντων, εἰ μὴ φύσει ὑπῆρχε φαρμακεῖα ὅμοια ὄντα, ἐξ ὧν ξυντίθεται τὰ ζω- b
15 γραφούμενα, ἐκείνοις, ἃ μιμεῖται ἡ γραφική; ἢ ἀδύνατον; — ΚΡ. Ἀδύνατον. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὡσαύτως καὶ ὀνόματα οὐκ ἄν ποθ' ὅμοια γένοιτο οὐδενὶ, εἰ μὴ ὑπάρξει ἐκεῖνα πρῶτον ὁμοιότητά τιν' ἔχοντα, ἐξ ὧν ξυντίθεται τὰ ὀνόματα, ἐκείνοις, ὧν ἐστὶ τὰ ὀνόματα
20 μιμήματα; ἔστι δὲ, ἐξ ὧν συνθετέον, στοιχεῖα; — ΚΡ. Ναί.

XLI. ΣΩ. Ἤδη τοίνυν καὶ σὺ κοινώνει τοῦ λόγου οὗπερ ἄρτι Ἑρμογένης. φέρε, καλῶς σοι δοκοῦμεν c λέγειν, ὅτι τὸ ῥῶ τῇ φορᾷ καὶ κινήσει καὶ σκληρότητι
25 προσέοικεν, ἢ οὐ καλῶς; — ΚΡ. Καλῶς ἔμοιγε. — ΣΩ. Τὸ δὲ λάβδα τῷ λείῳ καὶ μαλακῷ καὶ οἷς νῦν δὴ ἐλέγομεν; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Οἶσθ' οὖν ὅτι ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἡμεῖς μέν φαμεν σκληρότης, Ἐρετριεῖς δὲ σκληρότηρ; — ΚΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Πότερον οὖν
30 τό τε ῥῶ καὶ τὸ σῖγμα ἔοικεν ἀμφότερα τῷ αὐτῷ, καὶ δηλοῖ ἐκείνοις τε ταὐτὸ τελευτῶντος τοῦ ῥῶ καὶ ἡμῖν τοῦ σῖγμα, ἢ τοῖς ἑτέροις ἡμῶν οὐ δηλοῖ; — ΚΡ. Δηλοῖ μὲν οὖν ἀμφοτέροις. — ΣΩ. Πότερον ᾗ ὅμοια d τυγχάνει ὄντα τό (τε) ῥῶ καὶ τὸ σῖγμα, ἢ ᾗ μή; —
35 ΚΡ. Ἧ ὅμοια. — ΣΩ. Ἦ οὖν ὅμοιά ἐστι πανταχῇ; — ΚΡ. Πρός γε τὸ ἴσως φορὰν δηλοῦν. — ΣΩ. Ἦ καὶ τὸ λάβδα ἐγκείμενον; οὐ τοὐναντίον δηλοῖ σκληρότητος; — ΚΡ. Ἴσως γὰρ οὐκ ὀρθῶς ἔγκειται, ὦ e Σώκρατες· ὥσπερ καὶ ἃ νῦν δὴ σὺ πρὸς Ἑρμογένη
40 ἔλεγες ἐξαιρῶν τε καὶ ἐντιθεὶς γράμματα οὗ δέοι — καὶ ὀρθῶς ἐδόκεις ἔμοιγε — καὶ νῦν ἴσως ἀντὶ τοῦ λάβδα ῥῶ δεῖ λέγειν. — ΣΩ. Εὖ λέγεις. τί οὖν; νῦν ὡς λέγομεν, οὐδὲν μανθάνομεν ἀλλήλων, ἐπειδάν τις φῇ σκληρὸν, οὐδ' οἶσθα σὺ νῦν ὅ τι ἐγὼ λέγω; — ΚΡ. Ἔγωγε,
45 διά γε τὸ ἔθος, ὦ φίλτατε. — ΣΩ. Ἔθος δὲ λέγων οἴει τι διάφορον λέγειν ξυνθήκης; ἢ ἄλλο τι λέγεις τὸ ἔθος ἢ ὅτι ἐγὼ, ὅταν τοῦτο φθέγγωμαι, διανοοῦμαι ἐκεῖνο, σὺ δὲ γιγνώσκεις, ὅτι ἐκεῖνο διανοοῦμαι; οὐ τοῦτο λέγεις; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ γιγνώ- a
50 σκεις ἐμοῦ φθεγγομένου, δήλωμά σοι γίγνεται παρ' ἐμοῦ; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Ἀπὸ τοῦ ἀνομοίου γ' ἢ ὃ διανοούμενος φθέγγομαι, εἴπερ τὸ λάβδα ἀνόμοιόν ἐστι τῇ ᾗ φὴς σὺ σκληρότητι. εἰ δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει, τί ἄλλο ἢ αὐτὸς σαυτῷ συνέθου, καί σοι γίγνεται ἡ ὀρ-

iis qui ita constituerunt, res vero ipsas præcognovere, et rectam nominis rationem in conventione consistere, neque interesse, utrum quis ita ut nunc statutum est conveniat, an contra id quod nunc parvum, magnum vocare, id quod magnum, parvum? uter istorum magis tibi modus placet? — Cr. Præstat omnino, o Socrates, similitudine referre quod quis ostendere vult, quam quovis alio pro arbitrio. — So. Scite loqueris. nonne igitur, ut nomen rei simile esse possit, necesse est elementa, ex quibus prima nomina componentur, natura ipsa rebus esse similia? sic autem dico: utrum aliquis quandoque picturam, quod supra diximus, rei cujusquam similem effinxisset, nisi colores, e quibus componuntur picturæ, essent natura rei illius similes, quam pictoris studium imitatur? an fieri non potuisset? — Cr. Prorsus non. — So. Ergone eadem ratione etiam nomina nunquam alicujus similia fierent, nisi illa, e quibus nomina componuntur, similitudinem aliquam haberent earum rerum, quarum nomina imitationes sunt? ea vero, e quibus componenda sunt, elementa sunt? — Cr. Sane.

XLI. So. Jam tu sermonis ejus esto particeps, cujus paulo ante Hermogenes. age, rectene dicere tibi videmur, literam ρ lationi, motui, asperitati congruere, an non recte? — Cr. Recte mihi quidem. — So. Ipsum autem λ lævi et molli ac ceteris quæ narravimus? — Cr. Profecto. — So. Scisne idem a nobis quidem σκληρότης (asperitas) vocari, ab Eretriensibus vero σκληρότηρ? — Cr. Utique. — So. Utrum igitur ambo hæc ρ et σ eidem similia sunt, atque idem ostendunt tam illis per illius ρ terminationem quam nobis per σ, an alteris nostrûm nihil declarant? — Cr. Utrisque certe declarant. — So. Utrum quatenus similia sunt ρ et σ, an quatenus dissimilia? — Cr. Quatenus similia. — So. Numquid igitur penitus similia sunt? — Cr. Ad lationem fortasse significandam. — So. An et λ illud impositum? nonne contrarium asperitatis significat? — Cr. Fortasse non recte imposuerunt, o Socrates: quemadmodum ea quæ tu in superioribus cum Hermogene hoc tractabas, dum et auferebas et inferebas literas ubi maxime oportebat — ac recte mihi facere videbaris — et nunc fortasse pro λ imponendum est ρ. — So. Probe loqueris. quid vero? nunc ut loquimur, an nihil percipimus invicem, quando quis σκληρὸν pronuntiat, neque tu quid nunc ego dicam intelligis? — Cr. Intelligo equidem, o amicissime, propter consuetudinem. — So. Cum autem consuetudinem dicis, putasne aliud quid præter conventionem dicere? an aliud consuetudinem vocas, quam quod ego cum id pronuntio, illud cogito, tu quoque quod istud cogitem percipis? nonne hoc dicis? — Cr. Hoc ipsum. — So. Si id me pronuntiante cognoscis, per me tibi fit declaratio? — Cr. Ita est. — So. Dissimili videlicet ejus quod ipse cogitans profero, quandoquidem ipsum λ dissimile est ejus quo tu σκληρότητα (asperitatem) vocas. si vero hoc ita se habet, profecto tecum ipsi tibi convenisti, et conventio fit tibi recta nominis ratio, postquam (tibi idem)

θότης τοῦ ὀνόματος ξυνθήκη, ἐπειδή γε δηλοῖ καὶ τὰ ὅμοια καὶ τὰ ἀνόμοια γράμματα, ἔθους τε καὶ ξυνθήκης τυχόντα. εἰ δ' ὅτι μάλιστα μή ἐστι τὸ ἔθος ξυνθήκη, οὐκ ἂν καλῶς ἔτι ἔχοι λέγειν τὴν ὁμοιότητα b 5 δήλωμα εἶναι, ἀλλὰ τὸ ἔθος· ἐκεῖνο γάρ, ὡς ἔοικε, καὶ ὁμοίῳ καὶ ἀνομοίῳ δηλοῖ. ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ξυγχωροῦμεν, ὦ Κρατύλε — τὴν γὰρ σιγήν σου ξυγχώρησιν θήσω — ἀναγκαῖόν που καὶ ξυνθήκην τι καὶ ἔθος ξυμβάλλεσθαι πρὸς δήλωσιν ὧν διανοούμενοι λέγομεν· 10 ἐπεί, ὦ βέλτιστε, εἰ θέλεις ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν ἐλθεῖν, πόθεν οἴει ἕξειν ὀνόματα ὅμοια ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν ἀριθμῶν c ἐπενεγκεῖν, ἐὰν μὴ ἐᾷς τι τὴν σὴν ὁμολογίαν καὶ ξυνθήκην κῦρος ἔχειν τῶν ὀνομάτων ὀρθότητος πέρι; ἐμοὶ μὲν οὖν καὶ αὐτῷ ἀρέσκει μὲν κατὰ τὸ δυνατὸν ὅμοια 15 εἶναι τὰ ὀνόματα τοῖς πράγμασιν· ἀλλὰ μὴ ὡς ἀληθῶς, τὸ τοῦ Ἑρμογένους, γλίσχρα ᾖ ἡ ὁλκὴ αὕτη τῆς ὁμοιότητος, ἀναγκαῖον δ' ᾖ καὶ τῷ φορτικῷ τούτῳ προσχρῆσθαι, τῇ ξυνθήκῃ, εἰς ὀνομάτων ὀρθότητα· ἐπεὶ ἴσως κατά γε τὸ δυνατὸν κάλλιστ' ἂν λέγοιτο, ὅταν ἢ πᾶσιν 20 ἢ ὡς πλείστοις ὁμοίοις λέγηται, [τοῦτο δ' ἐστὶ προσήκουσιν,] αἴσχιστα δὲ τοὐναντίον. τόδε δέ μοι ἔτι εἰπὲ d μετὰ ταῦτα, τίν' ἡμῖν δύναμιν ἔχει τὰ ὀνόματα καὶ τί φῶμεν αὐτὰ καλὸν ἀπεργάζεσθαι;

XLII. ΚΡ. Διδάσκειν ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, 25 καὶ τοῦτο πάνυ ἁπλοῦν εἶναι, ὃς ἂν τὰ ὀνόματα ἐπίστηται, ἐπίστασθαι καὶ τὰ πράγματα. — ΣΩ. Ἴσως γάρ, ὦ Κρατύλε, τὸ τοιόνδε λέγεις, ὡς ἐπειδάν τις εἰδῇ τοὔνομα, οἷόν ἐστιν — ἔστι δ' οἷόνπερ τὸ πρᾶγμα — εἴσεται δὴ καὶ τὸ πρᾶγμα, ἐπείπερ ὅμοιον τυγχάνει 30 ὂν τῷ ὀνόματι, τέχνη δὲ μία ἄρ' ἐστὶν ἡ αὐτὴ πάντων e τῶν ἀλλήλοις ὁμοίων. κατὰ τοῦτο δή μοι δοκεῖς λέγειν, ὡς, ὃς ἂν τὰ ὀνόματα εἰδῇ, εἴσεται καὶ τὰ πράγματα. — ΚΡ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΣΩ. Ἔχε δή, ἴδωμεν, τίς ποτ' ἂν εἴη ὁ τρόπος οὗτος τῆς διδασκα- 35 λίας τῶν ὄντων, ὃν σὺ λέγεις νῦν, καὶ πότερον ἔστι μὲν καὶ ἄλλος, οὗτος μέντοι βελτίων, ἢ οὐδ' ἔστιν ἄλλος 436 ἢ οὗτος. ποτέρως οἴει; — ΚΡ. Οὕτως ἔγωγε, οὐ a πάνυ τι εἶναι ἄλλον, τοῦτον δὲ καὶ μόνον καὶ βέλτιστον. — ΣΩ. Πότερον δὲ καὶ εὕρεσιν τῶν ὄντων τὴν 40 αὐτὴν ταύτην εἶναι, τὸν τὰ ὀνόματα εὑρόντα κἀκεῖνα εὑρηκέναι, ὧν ἐστι τὰ ὀνόματα, ἢ ζητεῖν μὲν καὶ εὑρίσκειν ἕτερον δεῖν τρόπον, μανθάνειν δὲ τοῦτον; — ΚΡ. Πάντων μάλιστα καὶ ζητεῖν καὶ εὑρίσκειν τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον κατὰ ταὐτά. — ΣΩ. Φέρε δή, 45 ἐννοήσωμεν, ὦ Κρατύλε· εἴ τις ζητῶν τὰ πράγματα ἀκολουθεῖ τοῖς ὀνόμασι, σκοπῶν οἷον ἕκαστον βούλεται b εἶναι, ἆρ' ἐννοεῖς, ὅτι οὐ σμικρὸς κίνδυνός ἐστιν ἐξαπατηθῆναι; — ΚΡ. Πῶς; — ΣΩ. Δῆλον ὅτι ὁ θέμενος πρῶτος τὰ ὀνόματα, οἷα ἡγεῖτο εἶναι τὰ πράγματα, 50 τοιαῦτ' ἐτίθετο καὶ τὰ ὀνόματα, ὥς φαμεν. ἢ γάρ; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ οὖν ἐκεῖνος μὴ ὀρθῶς ἡγεῖτο, ἔθετο δ' οἷα ἡγεῖτο, τί οἴει ἡμᾶς τοὺς ἀκολουθοῦντας αὐτῷ πείσεσθαι; ἄλλο τι ἢ ἐξαπατήσεσθαι; — ΚΡ. Ἀλλὰ μὴ οὐχ οὕτως ἔχῃ, ὦ Σώκρατες ἀλλ'

tam dissimiles quam similes literæ repræsentant propter consuetudinis et conventionis adeptionem. sin autem consuetudo conventio minime sit, haud amplius recte dici poterit similitudinem esse declarationem, sed consuetudinem dicere oportet: si quidem similitudine et dissimilitudine consuetudo declarat. his utique concessis, o Cratyle — nempe silentium tuum pro concessione ponam — necesse est consuetudinem aliquid conventionemque conferre ad eorum quæ sentimus et loquimur expressionem: nam si velis, optime vir, ad numerorum considerationem descendere, quo pacto speras adeo propria reperturum te nomina, ut singulis numeris simile nomen attribuas, si non permiseris concessionem tuam conventionemque auctoritatem aliquam circa nominum rationem habere? mihi quidem igitur illud placet, ut nomina quoad fieri potest, rebus similia sint: vereor tamen ne forte, ut dicebat Hermogenes, tenuis ac lubrica quodammodo sit istius similitudinis usurpatio, cogamurque et onerosa hac re, conventione, uti ad rectam nominum rationem: cum tunc forte pro viribus optime diceretur, cum vel omnino, vel maxima ex parte similibus diceremus, turpissime vero cum contra. hoc autem post hæc insuper mihi dicas: quam nobis vim habent nomina, quidve pulchrum per hæc effici asseremus?

XLII. Cr. Docere mihi quidem nomina videntur, o Socrates, idque simplicissimum esse, qui nomina scit, et res itidem hunc scire. — So. Fortasse, o Cratyle, tale quiddam dicis: cum noverit aliquis quale sit nomen — est autem tale qualis est res — is rem quoque ipsam agnoscet, quandoquidem nominis est res similis, ars autem una eademque est omnium inter se similium. hac ratione inductus dixisse videris, quisquis nomina noverit, eum res quoque cognoscere. — Cr. Verissima loqueris. — So. Age, videamus, quis modus docendarum rerum iste sit, quem tu nunc dicis, et utrum alius præterea sit, hic tamen potior, an ne alius quidem sit præter hunc ullus. utrum istorum potius arbitraris? — Cr. Hoc certe, nullum prorsus alium esse, hunc autem et solum et optimum. — So. Utrum vero et res ita reperiri censes, ut quicumque nomina repererit, ea quoque, quorum nomina sunt, invenerit, an quærendum potius (putas) reperiendumque alio modo quodam, hoc vero discendum? — Cr. Maxime omnium uno eodemque hoc modo secundum eadem et quærendum et inveniendum puto. — So. Age, ita consideremus, o Cratyle: si quis dum res investigat nomina sequitur attenditque quale unumquodque vult esse, videsne maximum deceptionis periculum esse? — Cr. Quo pacto? — So. Quoniam qui principio nomina posuit, quales esse res opinatus est, talia quoque nomina, ut dicimus, effinxit. nonne ita? — Cr. Ita. — So. Si ergo ille non recte sensit, instituit vero ut sensit eas esse, nonne et nos sequentes ejus vestigia deceptum iri existimas? — Cr. Haud ita fortasse res est, o Socrates, imo necesse

ἀναγκαῖον ᾖ εἰδότα τίθεσθαι τὸν τιθέμενον τὰ ὀνόματα· εἰ δὲ μή, ὅπερ πάλαι ἐγὼ ἔλεγον, οὐδ' ἂν ὀνόματα εἴη. μέγιστον δέ σοι ἔστω τεκμήριον, ὅτι οὐχ ἔσφαλται τῆς ἀληθείας ὁ τιθέμενος· οὐ γὰρ ἄν ποθ' οὕτω ξύμφωνα ἦν αὐτῷ ἅπαντα. ἢ οὐκ ἐνενόεις αὐτὸς λέγων, ὡς πάντα κατὰ ταὐτὸν καὶ ἐπὶ ταὐτὸν ἐγίγνετο τὰ ὀνόματα; — ΣΩ. Ἀλλὰ τοῦτο μέν, ὦ 'γαθὲ Κρατύλε, οὐδέν ἐστιν ἀπολόγημα. εἰ γὰρ τὸ πρῶτον σφαλεὶς ὁ τιθέμενος τἆλλ' ἤδη πρὸς τοῦτ' ἐβιάζετο καὶ αὐτῷ ξυμφωνεῖν ἠνάγκαζεν, οὐδὲν ἄτοπον, ὥσπερ τῶν διαγραμμάτων ἐνίοτε τοῦ πρώτου σμικροῦ καὶ ἀδήλου ψευδοῦς γενομένου, τὰ λοιπὰ πάμπολλα ἤδη ὄντα ἑπόμενα ὁμολογεῖν ἀλλήλοις. δεῖ δὴ περὶ τῆς ἀρχῆς παντὸς πράγματος παντὶ ἀνδρὶ τὸν πολὺν λόγον εἶναι καὶ τὴν πολλὴν σκέψιν, εἴτ' ὀρθῶς εἴτε μὴ ὑπόκειται· ἐκείνης δ' ἐξετασθείσης ἱκανῶς τὰ λοιπὰ φαίνεσθαι ἐκείνῃ ἑπόμενα. οὐ μέντοι ἀλλὰ θαυμάζοιμ' ἄν, εἰ καὶ τὰ ὀνόματα ξυμφωνεῖ αὐτὰ αὑτοῖς· πάλιν γὰρ ἐπισκεψώμεθ' ἃ τὸ πρότερον διήλθομεν. ὡς τοῦ παντὸς ἰόντος τε καὶ φερομένου καὶ ῥέοντος φαμὲν σημαίνειν ἡμῖν τὴν οὐσίαν τὰ ὀνόματα. ἄλλο τι οὕτω σοι δοκεῖ δηλοῦν; — ΚΡ. Πάνυ σφόδρα, καὶ ὀρθῶς γε σημαίνει [1]. — ΣΩ. Σκοπῶμεν δὴ ἐξ αὐτῶν ἀναλαβόντες πρῶτον μὲν τοῦτο τοὔνομα, τὴν ἐπιστήμην, ὡς ἀμφίβολόν ἐστι, καὶ μᾶλλον ἔοικε σημαίνοντι, ὅτι ἵστησιν ἡμῶν ἐπὶ τοῖς πράγμασι τὴν ψυχὴν ἢ ὅτι ξυμπεριφέρεται, καὶ ὀρθότερόν ἐστιν ὥσπερ νῦν αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λέγειν μᾶλλον ἢ ἐκβάλλοντας τὸ εἶ πιστήμην, ἀλλὰ τὴν ἐμβολὴν ποιήσασθαι ἀντὶ τῆς ἐν τῷ εἶ ἐν τῷ ἰῶτα· ἔπειτα τὸ βέβαιον, ὅτι βάσεώς τινός ἐστι καὶ στάσεως μίμημα, ἀλλ' οὐ φορᾶς. ἔπειθ' ἡ ἱστορία αὐτό που σημαίνει, ὅτι ἵστησι τὸν ῥοῦν. καὶ τὸ πιστὸν ἱστᾶν παντάπασι σημαίνει. ἔπειτα δ' ἡ μνήμη παντί που μηνύει, ὅτι μονή ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλ' οὐ φορά. εἰ δὲ βούλει, ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ ξυμφορά, εἰ κατὰ τοὔνομά τις ἀκολουθήσει, φανεῖται ταὐτὸν τῇ ξυνέσει ταύτῃ καὶ ἐπιστήμῃ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς περὶ τὰ σπουδαῖα ὀνόμασιν. ἔτι τοίνυν ἡ ἀμαθία καὶ ἡ ἀκολασία παραπλησία τούτοις φαίνεται· ἡ μὲν γὰρ τοῦ ἅμα θεῷ ἰόντος πορεία φαίνεται, ἡ ἀμαθία, ἡ δ' ἀκολασία παντάπασιν ἀκολουθία τοῖς πράγμασι φαίνεται. καὶ οὕτως, ἃ νομίζομεν ἐπὶ τοῖς χειρίστοις ὀνόματα εἶναι, ὁμοιότατ' ἂν φαίνοιτο τοῖς ἐπὶ τοῖς καλλίστοις. οἶμαι δὲ καὶ ἄλλα πόλλ' ἄν τις εὕροι, εἰ πραγματεύοιτο, ἐξ ὧν οἰηθείη ἂν αὖ πάλιν τὸν τὰ ὀνόματα τιθέμενον οὐχὶ ἰόντα οὐδὲ φερόμενα, ἀλλὰ μένοντα τὰ πράγματα σημαίνειν. — ΚΡ. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ὁρᾷς, ὅτι τὰ πολλὰ ἐκείνως ἐσήμαινε. — ΣΩ. Τί οὖν τοῦτο, ὦ Κρατύλε; ὥσπερ ψήφους διαριθμησόμεθα τὰ ὀνόματα, καὶ ἐν τούτῳ ἔσται ἡ ὀρθότης; ὁπότερ' ἂν πλείω φαίνηται τὰ ὀνόματα σημαίνοντα, ταῦτα δὴ ἔσται τἀληθῆ; — ΚΡ. Οὔκουν εἰκός γε.

XLIII. ΣΩ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν, ὦ φίλε. καὶ ταῦτα

scientem fuisse illum, qui nomina posuit : aliter autem, ut jamdudum dicebam, ne nomina quidem essent. evidentissimo autem argumento id esse tibi potest, haud a veritate aberravisse nominum auctorem : quod (si male sensisset) nequaquam ei omnia consonarent. an non advertisti ipse, cum diceres omnia nomina secundum idem ad idem tendere? — So. Nihil ista, o bone Cratyle, valet defensio. quid enim mirum est, si primo deceptus nominum institutor sequentia rursus ad primum vi quadam traxit et ipsi consonare coegit, quemadmodum circa figuras interdum exiguo quodam primo ignoto falsoque admisso, reliqua deinceps multa sequentia invicem consonant. quare debet quisque circa rei cujusque principium disserere plurima diligentissimeque considerare, utrum recte illud substratum sit, necne : illo vero sufficienter examinato, cetera jam principium sequi debent. non tamen ideo non mirer, si nomina sibimet congruunt : consideremus enim iterum quæ supra retulimus. diximus ita nomina essentiam significare, quasi omnia eant, ferantur et fluant. itane significare censes? — Cr. Ita certe, et recte quidem. — So. Videamus igitur ex illis repetentes primum quidem nomen hoc ἐπιστήμη (scientia) quam ambiguum sit, cum magis significare videatur, quod ἵστησιν (sistit) in rebus animum quam quod cum rebus pariter circumfertur, ideoque rectius esse, principium ejus ut nunc magis dicere quam per ε illius ejectionem πιστήμην, sed ubi est ι magis quam ubi ε aliquid adjicere : deinde βέβαιον (firmum) dicitur, quoniam βάσεως et στάσεως (firmamenti et status) potius quam lationis est imitatio. præterea ἱστορία id significat, quod ἵστησι τὸν ῥοῦν (sistit fluxum). et πιστὸν (fidum) ἱστᾶν (statuere) omnino significat. quin etiam μνήμη (memoria) ostendit prorsus quod in anima non motus est et agitatio, sed μονή (mansio). atqui si quis nomina ipsa observet ἁμαρτία et συμφορὰ (error et casus), idem videbuntur inferre quod σύνεσις et ἐπιστήμη (intelligentia et scientia) et cetera omnia nomina, quæ præclaris sunt rebus imposita. item ἀμαθία et ἀκολασία (inscitia et intemperantia) proxima his videntur : ἀμαθία enim importare videtur ἅμα θεῷ ἰόντος πορείαν (simul cum deo euntis progressum), ἀκολασία vero omnino quandam rerum ἀκολουθίαν (consecutionem). atque ita quæ rerum turpissimarum nomina esse putamus, nominum illorum, quæ circa pulcherrima sunt, quam simillima videbuntur. arbitror autem et alia multa reperiri posse, si quis ad hæc incumbat, ex quibus iterum judicabit nominum auctorem non euntes delatasque res, sed manentes et stabiles indicare. — Cr. Verumtamen, o Socrates, secundum agitationis significationem vides illum plurima constituisse. — So. Quid igitur agemus, o Cratyle? numquid calculorum instar nomina dinumerabimus, atque ad hanc normam de recta ratione nominum judicabimus, ut ea tandem vera sint, quæ plurima apparebunt nomina significare? — Cr. Haud decet.

XLIII. So. Non certe, amice. sed his jam omissis, vi-

μέν γ' αὐτοῦ ἐάσωμεν, τάδε δ' ἐπισκεψώμεθα, εἰ ἡμῖν
καὶ τῇδ' ὁμολογεῖς εἴτε καὶ οὔ. φέρε, τοὺς τὰ ὀνό- e
ματα ἐν ταῖς πόλεσι τιθεμένους ἑκάστοτε, ἔν τε ταῖς
Ἑλληνικαῖς καὶ βαρβαρικαῖς, οὐκ ἀρτίως ὡμολογοῦ-
5 μεν νομοθέτας εἶναι καὶ τὴν τέχνην τὴν τοῦτο δυναμέ-
νην νομοθετικήν; — ΚΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Λέγε δή,
οἱ πρῶτοι νομοθέται τὰ πρῶτα ὀνόματα, πότερον γι-
γνώσκοντες τὰ πράγματα οἷς ἐτίθεντο, ἐτίθεντο, ἢ
ἀγνοοῦντες; — ΚΡ. Οἶμαι μὲν ἐγώ, ὦ Σώκρατες,
438 γιγνώσκοντες. — ΣΩ. Οὐ γάρ που, ὦ ἑταῖρε Κρα- a
τύλε, ἀγνοοῦντές γε. — ΚΡ. Οὔ μοι δοκεῖ. — ΣΩ.
Ἐπανέλθωμεν δὴ πάλιν ὅθεν δεῦρο μετέβημεν. ἄρτι
γὰρ ἐν τοῖς πρόσθεν, εἰ μέμνησαι, τὸν τιθέμενον τὰ
ὀνόματα ἀναγκαῖον ἔφησθ' εἶναι εἰδότα τίθεσθαι, οἷς
15 ἐτίθετο. πότερον οὖν ἔτι σοι δοκεῖ οὕτως ἢ οὔ; —
ΚΡ. Ἔτι. — ΣΩ. Ἦ καὶ τὸν τὰ πρῶτα τιθέμενον
εἰδότα φὴς τίθεσθαι; — ΚΡ. Εἰδότα. — ΣΩ. Ἐκ
ποίων οὖν ὀνομάτων ἢ μεμαθηκὼς ἢ εὑρηκὼς ἦν τὰ
πράγματα, εἴπερ τά γε πρῶτα μήπω ἔκειτο, μαθεῖν b
20 δ' αὖ φαμὲν τὰ πράγματα καὶ εὑρεῖν ἀδύνατον εἶναι
ἄλλως ἢ τὰ ὀνόματα μαθόντας ἢ αὐτοὺς ἐξευρόντας
οἷά ἐστι; — ΚΡ. Δοκεῖς τί μοι λέγειν, ὦ Σώκρατες.
— ΣΩ. Τίν' οὖν τρόπον φῶμεν αὐτοὺς εἰδότας θέσθαι
ἢ νομοθέτας εἶναι, πρὶν καὶ ὁτιοῦν ὄνομα κεῖσθαί τε
25 καὶ ἐκείνους εἰδέναι, εἴπερ μὴ ἔστι τὰ πράγματα μα-
θεῖν ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν ὀνομάτων; — ΚΡ. Οἶμαι μὲν ἐγὼ
τὸν ἀληθέστατον λόγον περὶ τούτων εἶναι, ὦ Σώκρα- c
τες, μείζω τινὰ δύναμιν εἶναι ἢ ἀνθρωπείαν τὴν θεμέ-
νην τὰ πρῶτα ὀνόματα τοῖς πράγμασιν, ὥστ' ἀναγ-
30 καῖον εἶναι αὐτὰ ὀρθῶς ἔχειν. — ΣΩ. Εἶτα, οἴει,
ἐναντία ἂν ἐτίθετο αὐτὸς αὑτῷ ὁ θείς, ὢν δαίμων τις
ἢ θεός; ἢ οὐδέν σοι ἐδοκοῦμεν ἄρτι λέγειν; —
ΚΡ. Ἀλλὰ μὴ οὐκ ᾖ τούτων τὰ ἕτερα ὀνόματα. —
ΣΩ. Πότερα, ὦ ἄριστε, τὰ ἐπὶ τὴν στάσιν ἄγοντα,
35 ἢ τὰ ἐπὶ τὴν φοράν; οὐ γάρ που κατὰ τὸ ἄρτι λεχθὲν
πλήθει κριθήσεται. — ΚΡ. Οὔτοι δὴ δίκαιόν γε, ὦ d
Σώκρατες. — ΣΩ. Ὀνομάτων οὖν στασιασάντων, καὶ
τῶν μὲν φασκόντων ἑαυτὰ εἶναι τὰ ὅμοια τῇ ἀληθείᾳ,
τῶν δ' ἑαυτά, τίνι ἔτι διακρινοῦμεν, ἢ ἐπὶ τί ἐλθόντες;
40 οὐ γάρ που ἐπ' ὀνόματά γ' ἕτερα ἄλλα τούτων· οὐ γὰρ
ἔστιν· ἀλλὰ δῆλον ὅτι ἄλλ' ἄττα ζητητέα πλὴν ὀνομά-
των, ἃ ἡμῖν ἐμφανιεῖ ἄνευ ὀνομάτων, ὁπότερα τούτων
ἐστὶ τἀληθῆ, δείξαντα δῆλον ὅτι τὴν ἀλήθειαν τῶν ὄν- e
των. — ΚΡ. Δοκεῖ μοι οὕτως. — ΣΩ. Ἔστιν ἄρα, ὡς
45 ἔοικεν, ὦ Κρατύλε, δυνατὸν μαθεῖν ἄνευ ὀνομάτων τὰ
ὄντα, εἴπερ ταῦθ' οὕτως ἔχει. — ΚΡ. Φαίνεται. —
ΣΩ. Διὰ τίνος οὖν ἄλλου ἔτι προσδοκᾷς ἂν αὐτὰ μαθεῖν;
ἆρα δι' ἄλλου του ἢ οὗπερ εἰκός τε καὶ δικαιότατον, δι'
ἀλλήλων γε, εἴ πῃ ξυγγενῆ ἐστί, καὶ αὐτὰ δι' αὑτῶν;
50 τὸ γάρ που ἕτερον ἐκείνων καὶ ἀλλοῖον ἕτερον ἄν τι καὶ
ἀλλοῖον σημαίνοι, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνα. — ΚΡ. Ἀληθῆ
439 μοι φαίνει λέγειν. — ΣΩ. Ἔχε δὴ πρὸς Διός· τὰ δ' a
ὀνόματα οὐ πολλάκις μέντοι ὡμολογήκαμεν τὰ καλῶς
κείμενα ἐοικότα εἶναι ἐκείνοις, ὧν ὀνόματα κεῖται, καὶ

deamus, utrum hæc nobis hoc modo concedas, an non. age, nonne paulo ante concessimus eos, qui nomina in civitatibus tum Græcis tum barbaris imposuerunt, nomothetas (legum conditores) esse, et artem quæ hanc facultatem contineat, legum conditricem esse. — Cr. Maxime. — So. Jam vero primi nomothetæ prima nomina, utrum res, quibus ea imponebant, cognoscentes, an ignorantes, imponebant? — Cr. Cognoscentes, ut mihi quidem videtur, o Socrates. — So. Non saltem, o amice Cratyle, ignorantes. — Cr. Non, mea quidem sententia. — So. Redeamus illuc unde digressi sumus. dixisti nuper, si recordaris, necessarium esse, illum, qui nomina statuit, novisse ea, quibus nomina tribuebat. perstas adhuc in hac sententia, necne? — Cr. Adhuc. — So. Numquid et illum, qui prima nomina posuit, novisse ais dum poneret? — Cr. Novisse. — So. Quibus igitur ex nominibus res vel didicerat vel invenerat, quando necdum prima nomina fuerant instituta, cum dictum sit fieri non posse, ut res vel inveniat quis vel discat, nisi qualia nomina sint didicerit, vel ipse invenerit? — Cr. Videris mihi aliquid, o Socrates, dicere. — So. Quo igitur pacto dicemus eos scientes nomina posuisse vel legum conditores esse ante positionem cujuslibet nominis et antequam illi res noverunt, si quidem non aliunde quam ex nominibus disci res possint? — Cr. Reor equidem, Socrates, verissimam esse rationem, qua dicitur excellentiorem quandam potentiam quam humanam prima rebus nomina posuisse, ita ut necessarium sit recte ea se habeant. — So. Numquid ergo putas contraria sibi ipsi posuisse nominum auctorem, cum dæmon aliquis vel deus fuisset? aut an nihil tibi supra dicere videbamur? — Cr. Fortasse non altera istorum nomina erant. — So. Utra, vir optime? num quæ ad statum vergunt, an quæ ad motum potius? non enim, opinor, ut modo diximus, multitudine judicabitur. — Cr. Profecto non justum, o Socrates. — So. Cum igitur dissentiant contendantque de veritate invicem nomina, et tam hæc quam illa vero propinquiora se esse asserant, ad quam normam dijudicabimus, aut quo nos vertendo? non profecto ad alia nomina, quia præter hæc nulla : verum alia quædam præter nomina quærenda sunt, quæ nobis ostendent absque nominibus, utra istorum vera sint, rerum videlicet monstrantia veritatem. — Cr. Ita mihi videtur. — So. Si hæc vera sunt, Cratyle, possunt, ut videtur, res sine nominibus percipi. — Cr. Videtur. — So. Per quid potissimum aliud speras res percipere? nonne per id, quod secundum rerum naturam decens est et justissimum, per se invicem, si quo modo invicem cognatæ sunt, et per se ipsas? quod enim aliud est ab illis et alienum, aliud quid et alienum, non illas significabit. — Cr. Vera loqui videris. — So. Dic obsecro, nonne jam sæpe concessimus, nomina, quæ recte posita sunt, similia illorum esse, quorum sunt nomina, rerumque imagines esse? —

εἶναι εἰκόνας τῶν πραγμάτων; — ΚΡ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ οὖν ἔστι μὲν ὅτι μάλιστα δι' ὀνομάτων τὰ πράγματα μανθάνειν, ἔστι δὲ καὶ δι' αὐτῶν, ποτέρα ἂν εἴη καλλίων καὶ σαφεστέρα [ἡ] μάθησις, ἐκ τῆς εἰκόνος μανθάνειν αὐτήν τε αὐτήν, εἰ καλῶς εἴκασται, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἧς ἦν ἡ εἰκών, ἢ ἐκ τῆς ἀληθείας αὐτήν τε αὐτὴν καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆς, εἰ πρεπόντως εἴργασται; — b ΚΡ. Ἐκ τῆς ἀληθείας μοι δοκεῖ ἀνάγκη εἶναι. — ΣΩ. Ὅντινα μὲν τοίνυν τρόπον δεῖ μανθάνειν ἢ εὑρίσκειν τὰ ὄντα, μεῖζον ἴσως ἐστὶν ἐγνωκέναι ἢ κατ' ἐμὲ καὶ σέ· ἀγαπητὸν δὲ καὶ τοῦθ' ὁμολογήσασθαι, ὅτι οὐκ ἐξ ὀνομάτων, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αὐτὰ ἐξ αὐτῶν καὶ μαθητέον καὶ ζητητέον ἢ ἐκ τῶν ὀνομάτων. — ΚΡ. Φαίνεται, ὦ Σώκρατες.

XLIV. ΣΩ. Ἔτι τοίνυν τόδε σκεψώμεθα, ὅπως μὴ ἡμᾶς τὰ πολλὰ ταῦτ' ὀνόματα ἐς ταὐτὸν τείνοντα ἐξαπατᾷ. c καὶ τῷ ὄντι μὲν οἱ θέμενοι αὐτὰ διανοηθέντες τε ἔθεντο ὡς ἰόντων ἁπάντων ἀεὶ καὶ ῥεόντων — φαίνονται γὰρ ἔμοιγε καὶ αὐτοὶ οὕτω διανοηθῆναι — τὸ δ', εἰ ἔτυχεν, οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' οὗτοι αὐτοί θ' ὥσπερ εἴς τινα δίνην ἐμπεσόντες κυκῶνται καὶ ἡμᾶς ἐφελκόμενοι προσεμβάλλουσι. σκέψαι γάρ, ὦ θαυμάσιε Κρατύλε, ὃ ἔγωγε πολλάκις ὀνειρώττω. πότερον φῶμέν τι εἶναι αὐτὸ καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ ἓν ἕκαστον τῶν ὄντων [οὕτως], ἢ μή; — d ΚΡ. Ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, εἶναι. — ΣΩ. Αὐτὸ τοίνυν ἐκεῖνο σκεψώμεθα, μὴ εἰ πρόσωπόν τί ἐστι καλὸν ἤ τι τῶν τοιούτων, καὶ δοκεῖ ταῦτα πάντα ῥεῖν· ἀλλ' αὐτό, φῶμεν, τὸ καλὸν οὐ τοιοῦτον ἀεί ἐστιν, οἷόν ἐστιν; — ΚΡ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οἷόν τε προσειπεῖν αὐτὸ ὀρθῶς, εἰ ἀεὶ ὑπεξέρχεται, πρῶτον μὲν ὅτι ἐκεῖνό ἐστιν, ἔπειθ' ὅτι τοιοῦτον; ἢ ἀνάγκη ἅμ' ἡμῶν λεγόντων ἄλλο αὐτὸ εὐθὺς γίγνεσθαι καὶ ὑπεξιέναι καὶ μηκέθ' οὕτως ἔχειν; — ΚΡ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Πῶς οὖν ἂν εἴη τι ἐκεῖνο, e ὃ μηδέποθ' ὡσαύτως ἔχει; εἰ γάρ ποθ' ὡσαύτως ἴσχει, ἔν γ' ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ δῆλον ὅτι οὐδὲν μεταβαίνει. εἰ δ' ἀεὶ ὡσαύτως ἔχει καὶ ταὐτόν ἐστι, πῶς ἂν τοῦτό γε μεταβάλλοι ἢ κινοῖτο, μηδὲν ἐξιστάμενον τῆς αὑτοῦ ἰδέας; — ΚΡ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἂν 440 a γνωσθείη γ' ὑπ' οὐδενός. ἅμα γὰρ ἂν ἐπιόντος τοῦ γνωσομένου ἄλλο καὶ ἀλλοῖον γίγνοιτο, ὥστ' οὐκ ἂν γνωσθείη ἔτι, ὁποῖόν γέ τί ἐστιν ἢ πῶς ἔχον. γνῶσις δὲ δήπου οὐδεμία γιγνώσκει ὃ γιγνώσκει μηδαμῶς ἔχον. — ΚΡ. Ἔστιν ὡς λέγεις. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐδὲ γνῶσιν εἶναι φάναι εἰκός, ὦ Κρατύλε, εἰ μεταπίπτει πάντα χρήματα καὶ μηδὲν μένει. εἰ μὲν γὰρ αὐτὸ τοῦτο, ἡ γνῶσις, τοῦ γνῶσις εἶναι μὴ μεταπίπτει, μένοι τ' ἂν ἀεὶ ἡ γνῶσις καὶ εἴη γνῶσις· εἰ δὲ καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος μεταπίπτει τῆς γνώσεως, ἅμα τ' ἂν μεταπίπτοι εἰς b ἄλλο εἶδος γνώσεως, καὶ οὐκ ἂν εἴη γνῶσις· εἰ δ' ἀεὶ μεταπίπτει, ἀεὶ οὐκ ἂν εἴη γνῶσις. καὶ ἐκ τούτου τοῦ λόγου οὔτε τὸ γνωσόμενον οὔτε τὸ γνωσθησόμενον ἂν εἴη. εἰ δ' ἔστι μὲν ἀεὶ τὸ γιγνῶσκον, ἔστι δὲ τὸ γιγνωσκόμενον, ἔστι δὲ τὸ καλόν, ἔστι δὲ τὸ ἀγαθόν,

Cr. Concessimus. — So. Si ergo licet res inprimis per nomina discere, atque etiam per se ipsas, quæ præstantior erit lucidiorque perceptio, num quando ex imagine discimus ipsam, hanc, si recte expressa est, et veritatem, cujus illa est imago, an potius quando ex veritate tam veritatem ipsam quam ipsius imaginem, si decenter imago ad eam est instituta? — Cr. Ex veritate mihi necesse videtur. — So. Qua autem ratione res per doctrinam vel per inventionem comprehendendæ sint judicare, majoris, quam meum ac tuum sit, ingenii opus esse videtur: sufficiat vero etiam inter nos constitisse, non ex nominibus, sed ex se ipsis potius discendas quærendasque esse res. — Cr. Videtur, o Socrates.

XLIV. So. Animadvertamus et hoc præterea, ne pluri- ma hæc nomina in idem tendentia nos decipiant. et qui illa imposuerunt, moveri omnia semper fluereque revera putantes imposuerunt — videntur nempe mihi ita existimasse et ipsi — quorum tamen opinio, si talis exstitit, falsa habenda est, sed illi velut in quandam delapsi vertiginem et ipsi vacillant jactanturque et nos in eandem rapientes immergunt. considera enim, vir mirifice Cratyle, quod ego sæpenumero somnio. utrum dicemus esse aliquid ipsum pulchrum ac bonum et unumquodque exsistentium, an non esse? — Cr. Mihi quidem, o Socrates, esse videtur. — So. Illud igitur ipsum consideremus, non si vultus quidam aut aliquid talium pulchrum est, et hæc videntur omnia fluere: sed ipsum pulchrum dicemusne semper tale esse, quale est? — Cr. Necesse est. — So. Numquid igitur fieri potest ut ipsum recte denominemus, si semper subterfugiat, ac primo illud esse (ut dicemus), deinde tale esse, an necessarium est, dum loquimur aliud ipsum statim fieri et diffugere nec tale amplius esse? — Cr. Necessarium. — So. Quo pacto igitur illud erit, quod nunquam eodem modo se habet? si enim quandoque eodem modo se habet, eo in tempore (quo sic se habeat) perspicuum est id minime permutari: sin autem semper eodem modo se habet idemque est, quomodo mutaretur vel moveretur, cum ideam suam non deserat? — Cr. Nullo pacto. — So. Præterea a nullo cognosceretur. dum enim cognitura vis ipsum aggrederetur, aliud alienumque fieret, ita ut quid sit aut quale se habens cognosci non amplius posset. nam cognitio nulla rem cognoscit nullo modo se habentem. — Cr. Est ut ais. — So. Sed neque cognitionem esse affirmandum est, o Cratyle, si mutantur omnia nihilque permanet. si enim ipsa hæc, cognitio, ex eo quod cognitio est non decidit ac mutatur, manebit semper ac semper erit cognitio: sin autem cognitionis species ipsa quoque mutatur, simul et in aliam cognitionis speciem delabetur, neque cognitio erit: si vero perpetuo mutatur, semper non erit cognitio. atque hac ratione neque cogniturum est neque cognoscendum erit. sin autem semper est cognoscens, est cognoscendum, est pulchrum, est bonum, est exsistentium unumquodque,

ἔστι δ' ἓν ἕκαστον τῶν ὄντων, οὔ μοι φαίνεται ταῦθ' ὅμοια ὄντα, ἃ νῦν ἡμεῖς λέγομεν, ῥοῇ οὐδὲν οὐδὲ φορᾷ. Ταῦτ' οὖν πότερόν ποθ' οὕτως ἔχει, ἢ ἐκείνως, ὡς οἱ περὶ Ἡράκλειτόν τε λέγουσι καὶ ἄλλοι πολλοί, μὴ οὐ
5 ῥᾴδιον ᾖ ἐπισκέψασθαι, οὐδὲ πάνυ νοῦν ἔχοντος ἀνθρώπου ἐπιτρέψαντα ὀνόμασιν αὑτὸν καὶ τὴν αὑτοῦ ψυχὴν θεραπεύειν, πεπιστευκότα ἐκείνοις καὶ τοῖς θεμένοις αὐτά, διισχυρίζεσθαι ὥς τι εἰδότα, καὶ αὑτοῦ τε καὶ τῶν ὄντων καταγιγνώσκειν, ὡς οὐδὲν ὑγιὲς οὐδενός,
10 ἀλλὰ πάνθ' ὥσπερ κεράμια ῥεῖ, καὶ ἀτεχνῶς, ὥσπερ οἱ κατάρρῳ νοσοῦντες ἄνθρωποι, οὕτως οἴεσθαι καὶ τὰ d πράγματα διακεῖσθαι, ὑπὸ ῥεύματός τε καὶ κατάρρου πάντα χρήματα ἔχεσθαι. ἴσως μὲν οὖν δή, ὦ Κρατύλε, οὕτως ἔχει, ἴσως δὲ καὶ οὔ. σκοπεῖσθαι οὖν
15 χρὴ ἀνδρείως τε καὶ εὖ, καὶ μὴ ῥᾳδίως ἀποδέχεσθαι — ἔτι γὰρ νέος εἶ καὶ ἡλικίαν ἔχεις — σκεψάμενον δέ, ἐὰν εὕρῃς, μεταδιδόναι κἀμοί. — ΚΡ. Ἀλλὰ ποιήσω ταῦτα. εὖ μέντοι ἴσθι, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ νυνὶ ἀσκέπτως ἔχω, ἀλλά μοι σκοπουμένῳ καὶ πράγματα
20 ἔχοντι πολὺ μᾶλλον ἐκείνως φαίνεται ἔχειν, ὡς Ἡρά- e κλειτος λέγει. — ΣΩ. Εἰσαῦθις τοίνυν με, ὦ ἑταῖρε, διδάξεις, ἐπειδὰν ἥκῃς· νῦν δέ, ὥσπερ παρεσκεύασαι, πορεύου εἰς ἀγρόν· προπέμψει δέ σε καὶ Ἑρμογένης ὅδε. — ΚΡ. Ταῦτ' ἔσται, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ καὶ σὺ
25 πειρῶ ἔτι ἐννοεῖν ταῦτα ἤδη.

(hoc dato) ea, quæ nunc dicimus, neque fluxus ullo modo neque lationis similia mihi videntur. Utrum vero hæc ita sint, an ut dicebant Heracliti sectatores aliique multi, haud facile fortasse discerni potest, neque hominis admodum sanæ mentis est, qui se animumque suum nominibus dedit colendum, confisus illis et illorum auctoribus, asseverare ac contendere ut aliquid scientem, atque ita de se ipso et de rebus male sentire, ut putet nihil integrum firmumque exsistere, sed omnia velut fictilia fluere ac concidere, et omnino, quemadmodum homines destillationibus capitis ægrotantes, similiter quoque res affectas esse putare, destillatione videlicet et fluxu omnes res involutas esse. fortasse igitur, o Cratyle, ita est, fortasse etiam aliter. forti igitur animo et diligenti studio investiganda res est, neque facile assentiendum — juvenis enim adhuc es atque tibi est ætas — si vero quid inveneris indagando, mihi quoque impertias. — Cr. Navabo operam. probe tamen scito, o Socrates, me vel nunc non inconsiderate agere, imo consideranti mihi nonnullo labore multo magis ita, ut dicit Heraclitus, res sese habere videntur. — So. Alias, amice, postquam redieris, me doceto : nunc autem ut constituisti, in agrum perge : et Hermogenes hic te comitabitur. — Cr. Fiet ut mones, o Socrates. verum tu quoque conare jam de his cogitare.

ΓΟΡΓΙΑΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΚΑΛΛΙΚΛΗΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΧΑΙΡΕΦΩΝ, ΓΟΡΓΙΑΣ, ΠΩΛΟΣ.

447 I. Πολέμου καὶ μάχης φασὶ χρῆναι, ὦ Σώκρατες, a οὕτω μεταλαγχάνειν. — ΣΩ. Ἀλλ' ἦ, τὸ λεγόμενον, κατόπιν ἑορτῆς ἥκομεν [καὶ ὑστεροῦμεν]; — ΚΑΛ. Καὶ μάλα γ' ἀστείας [ἑορτῆς]· πολλὰ γὰρ καὶ καλὰ 5 Γοργίας ἡμῖν ὀλίγον πρότερον ἐπεδείξατο. — ΣΩ. Τούτων μέντοι, ὦ Καλλίκλεις, αἴτιος Χαιρεφῶν ὅδ' ἐν ἀγορᾷ ἀναγκάσας ἡμᾶς διατρῖψαι. — ΧΑΙ. Οὐδὲν πρᾶ- b γμα, ὦ Σώκρατες· ἐγὼ γὰρ καὶ ἰάσομαι. φίλος γάρ μοι Γοργίας, ὥστ' ἐπιδείξεται ἡμῖν, εἰ μὲν δοκεῖ, νῦν, ἐὰν 10 δὲ βούλῃ, εἰσαῦθις. — ΚΑΛ. Τί δαί, ὦ Χαιρεφῶν; ἐπιθυμεῖ Σωκράτης ἀκοῦσαι Γοργίου; — ΧΑΙ. Ἐπ' αὐτό γέ τοι τοῦτο πάρεσμεν. — ΚΑΛ. Οὐκοῦν ὅταν βούλησθε παρ' ἐμὲ ἥκειν οἴκαδε· παρ' ἐμοὶ γὰρ Γοργίας καταλύει, καὶ ἐπιδείξεται ὑμῖν. — ΣΩ. Εὖ λέγεις, 15 ὦ Καλλίκλεις. ἀλλ' ἆρ' ἐθελήσειεν ἂν ἡμῖν διαλεχθῆναι; c βούλομαι γὰρ πυθέσθαι παρ' αὐτοῦ, τίς ἡ δύναμις τῆς τέχνης τἀνδρός, καὶ τί ἐστιν ὃ ἐπαγγέλλεταί τε καὶ διδάσκει. τὴν δ' ἄλλην ἐπίδειξιν εἰσαῦθις, ὥσπερ σὺ λέγεις, ποιησάσθω. — ΚΑΛ. Οὐδὲν οἷον τὸ αὐτὸν ἐρω- 20 τᾶν, ὦ Σώκρατες. καὶ γὰρ αὐτῷ ἓν τοῦτ' ἦν τῆς ἐπιδείξεως· ἐκέλευε γοῦν νῦν δὴ ἐρωτᾶν ὅ τί τις βούλοιτο τῶν ἔνδον ὄντων, καὶ πρὸς ἅπαντ' ἔφη ἀποκρινεῖσθαι. — ΣΩ. Ἦ καλῶς λέγεις. Ὦ Χαιρεφῶν, ἐροῦ αὐτόν. — ΧΑΙ. Τί ἔρωμαι; — ΣΩ. Ὅστις ἐστί. — ΧΑΙ. 25 Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Ὥσπερ ἂν εἰ ἐτύγχανεν ὢν ὑπο- d δημάτων δημιουργός, ἀπεκρίνατο ἂν δήπου σοι, ὅτι σκυτοτόμος. ἢ οὐ μανθάνεις ὡς λέγω;

II. ΧΑΙ. Μανθάνω καὶ ἐρήσομαι. Εἰπέ μοι, ὦ Γοργία, ἀληθῆ λέγει Καλλικλῆς ὅδε, ὅτι ἐπαγγέλλει 448 ἀποκρινεῖσθαι ὅ τι ἄν τίς σε ἐρωτᾷ; — ΓΟΡ. Ἀληθῆ, a ὦ Χαιρεφῶν· καὶ γὰρ νῦν δὴ αὐτὰ ταῦτ' ἐπηγγελλόμην, καὶ λέγω, ὅτι οὐδείς μέ πω ἠρώτηκε καινὸν οὐδὲν πολλῶν ἐτῶν. — ΧΑΙ. Ἦ που ἄρα ῥᾳδίως ἀποκρίνει, ὦ Γοργία. — ΓΟΡ. Πάρεστι τούτου πεῖραν, ὦ Χαιρε- 35 φῶν, λαμβάνειν. — ΠΩΛ. Νὴ Δία· ἂν δέ γε βούλῃ, ὦ Χαιρεφῶν, ἐμοῦ. Γοργίας μὲν γὰρ καὶ ἀπειρηκέναι μοι δοκεῖ· πολλὰ γὰρ ἄρτι διελήλυθε. — ΧΑΙ. Τί δαί, ὦ Πῶλε; οἴει σὺ κάλλιον ἂν Γοργίου ἀποκρίνασθαι; — ΠΩΛ. Τί δὲ τοῦτο, ἐάν σοί γ' ἱκανῶς; — ΧΑΙ. b 40 Οὐδέν· ἀλλ' ἐπειδὴ σὺ βούλει, ἀποκρίνου. — ΠΩΛ. Ἐρώτα. — ΧΑΙ. Ἐρωτῶ δή. εἰ ἐτύγχανε Γοργίας ἐπιστήμων ὢν τῆς τέχνης ἧσπερ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἡρόδικος, τίν' ἂν αὐτὸν ὠνομάζομεν δικαίως; οὐχ ὅπερ ἐκεῖνον; — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΧΑΙ. Ἰατρὸν ἄρα φά-

GORGIAS.

DIALOGI PERSONÆ:

CALLICLES, SOCRATES, CHAEREPHON, GORGIAS, POLUS.

I. Sic ad bellum et pugnam, o Socrates, ferunt esse eundum. — So. Numquid post festum, ut dici solet, venimus? — Cal. Post valde quidem urbanum: multa enim et præclara paulo ante Gorgias nobis exposuit. — So. In hoc, o Callicles, accusandus hic Chaerephon, qui trahere nos moram in foro coegit. — Chæ. Nihil id quidem incommodi, o Socrates: remedium enim ego adhibebo, cum mihi amicus sit Gorgias atque adeo sive nunc, sive alias mavis, nobis disputationem instituet. — Cal. Quid, o Chærephon? an Socrates audire Gorgiam cupit? — Chæ. Ob id ipsum certe adsumus. — Cal. Quando igitur meam domum vultis venire: apud me enim divertit Gorgias, et disputationis specimen dabit. — So. Bene loqueris, Callicles. sed an volet nobiscum disserere? cupio enim ab ipso percontari, quænam artis viri vis sit et quid sit, quod profiteatur ac doceat. ceterarum vero rerum quemadmodum tu dicis expositionem nobis alias afferat. — Cal. Nihil perinde atque ipsum interrogare, o Socrates. id enim quoque unum profitebatur. jussit videlicet paulo ante omnes qui intus aderant, ut quam quisque vellet quæstionem induceret, se ad omnia responsurum promittens. — So. Rem certe præclaram narras. Itaque, Chærepho, interroga eum. — Chæ. Quidnam interrogem? — So. Quis sit. — Chæ. Quo pacto dicis? — So. Veluti si artifex calceorum esset, responderet certe, se coriarium esse. an quod dico non intelligis?

II. Chæ. Intelligo, et rogabo. Dic mihi, o Gorgia, verane dicit Callicles te profiteri responsurum ad omnia, de quibus quilibet sciscitetur? — Gor. Vera ait, o Chærephon: nempe modo id ipsum prædicabam, atque adeo nihil novi a me adhuc quemquam multis annis percontatum esse dico. — Chæ. Haud igitur difficulter respondes, Gorgia. — Gor. Licet hujus rei, Chærepho, periculum facere. — Pol. Licet per Jovem: sed commodius in me, si velis, o Chærepho. nam Gorgias quidem jam dicendo defessus mihi videtur, ut qui multa paulo ante disseruit. — Chæ. Quid tu, Pole? an præclarius te quam Gorgiam responsurum arbitraris? — Pol. Quid interest, dummodo satis tibi fiat? — Chæ. Nihil, quoniam vero vis, tu responde. — Pol. Interroga. — Chæ. Jam interrogo: si Gorgias ejus artis peritus esset, quam frater ejus Herodicus callet, quo eum nomine recte nuncuparemus? nonne eodem quo illum? — Pol. Prorsus. —

σκοποῦντες αὐτὸν εἶναι καλῶς ἂν ἐλέγομεν. — ΠΩΛ. Ναί. — ΧΑΙ. Εἰ δέ γ' ἥσπερ Ἀριστοφῶν ὁ Ἀγλαοφῶντος ἢ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔμπειρος ἦν τέχνης, τίν' ἂν αὐτὸν ὀρθῶς ἐκαλοῦμεν; — ΠΩΛ. Δῆλον ὅτι ζωγράφον. — ΧΑΙ. Νῦν c δ' ἐπειδὴ τίνος τέχνης ἐπιστήμων ἐστί, τίν' ἂν καλοῦντες αὐτὸν ὀρθῶς καλοῖμεν; — ΠΩΛ. Ὦ Χαιρεφῶν, πολλαὶ τέχναι ἐν ἀνθρώποις εἰσὶν ἐκ τῶν ἐμπειριῶν ἐμπείρως εὑρημέναι· ἐμπειρία μὲν γὰρ ποιεῖ τὸν αἰῶνα ἡμῶν πορεύεσθαι κατὰ τέχνην, ἀπειρία δὲ κατὰ τύχην. ἑκάστων δὲ τούτων μεταλαμβάνουσιν ἄλλοι ἄλλων ἄλλως, τῶν δ' ἀρίστων οἱ ἄριστοι· ὧν καὶ Γοργίας ἐστὶν ὅδε, καὶ μετέχει τῆς καλλίστης τῶν τεχνῶν.

III. ΣΩ. Καλῶς γε, ὦ Γοργία, φαίνεται Πῶλος παρεσκευάσθαι εἰς λόγους· ἀλλὰ γὰρ ὃ ὑπέσχετο Χαιρεφῶντι οὐ ποιεῖ. — ΓΟΡ. Τί μάλιστα, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Τὸ ἐρωτώμενον οὐ πάνυ μοι φαίνεται ἀποκρίνεσθαι. — ΓΟΡ. Ἀλλὰ σύ, εἰ βούλει, ἐροῦ αὐτόν. — ΣΩ. Οὔκ, εἰ αὐτῷ γε σοὶ βουλομένῳ ἐστὶν ἀποκρίνεσθαι, ἀλλὰ πολὺ ἂν ἥδιον σέ. δῆλος γάρ μοι Πῶλος καὶ ἐξ ὧν εἴρηκεν, ὅτι τὴν καλουμένην ῥητορικὴν μᾶλλον μεμελέτηκεν ἢ τὸ διαλέγεσθαι. — ΠΩΛ. Τί δή, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ὅτι, ὦ Πῶλε, ἐρομένου Χαιρεφῶντος τίνος Γοργίας ἐπιστήμων τέχνης, ἐγκωμιάζεις μὲν αὐτοῦ τὴν τέχνην, ὥσπερ τινὸς ψέγοντος, ἥτις δ' ἐστίν, οὐκ ἀπεκρίνω. — ΠΩΛ. Οὐ γὰρ ἀπεκρινάμην, ὅτι εἴη ἡ καλλίστη; — ΣΩ. Καὶ μάλα γε. ἀλλ' οὐδεὶς ἠρώτα, ποία τις εἴη ἡ Γοργίου τέχνη, ἀλλὰ τίς, καὶ ὅντινα δέοι καλεῖν τὸν Γοργίαν. ὥσπερ τἄμπροσθέν σοι ὑπετείνατο Χαιρεφῶν καὶ αὐτῷ καλῶς καὶ διὰ βραχέων ἀπεκρίνω, καὶ νῦν οὕτως εἰπέ, τίς ἡ τέχνη καὶ τίνα Γοργίαν καλεῖν χρὴ ἡμᾶς; μᾶλλον δέ, ὦ Γοργία, αὐτὸς ἡμῖν εἰπέ, τίνα σε χρὴ καλεῖν ὡς τίνος ἐπιστήμονα τέχνης; — ΓΟΡ. Τῆς ῥητορικῆς, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ῥήτορα ἄρα χρή σε καλεῖν; — ΓΟΡ. Ἀγαθόν γε, ὦ Σώκρατες, εἰ δὴ ὅ γ' εὔχομαι εἶναι, ὡς ἔφη Ὅμηρος, βούλει με καλεῖν. — ΣΩ. Ἀλλὰ βούλομαι. — ΓΟΡ. Κάλει δή. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἄλλους σε φῶμεν δυνατὸν εἶναι ποιεῖν; — ΓΟΡ. Ἐπαγγέλλομαί γε δὴ ταῦτ' οὐ μόνον ἐνθάδε, ἀλλὰ καὶ ἄλλοθι. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἐθελήσαις ἄν, ὦ Γοργία, ὥσπερ νῦν διαλεγόμεθα, διατελέσαι τὸ μὲν ἐρωτῶν, τὸ δ' ἀποκρινόμενος, τὸ δὲ μῆκος τῶν λόγων τοῦτο, οἷον καὶ Πῶλος ἤρξατο, εἰσαῦθις ἀποθέσθαι; ἀλλ' ὅπερ ὑπισχνεῖ μὴ ψεύσῃ, ἀλλ' ἐθέλησον κατὰ βραχὺ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι. — ΓΟΡ. Εἰσὶ μέν, ὦ Σώκρατες, ἔνιαι τῶν ἀποκρίσεων ἀναγκαῖαι διὰ μακρῶν τοὺς λόγους ποιεῖσθαι· οὐ μὴν ἀλλὰ πειράσομαί γ' ὡς διὰ βραχυτάτων. καὶ γὰρ αὖ καὶ τοῦθ' ἕν ἐστιν ὧν φημι, μηδέν' ἂν ἐν βραχυτέροις ἐμοῦ ταὐτὰ εἰπεῖν. — ΣΩ. Τούτου μὴν δεῖ, ὦ Γοργία· καί μοι ἐπίδειξιν αὐτοῦ τούτου ποίησαι, τῆς βραχυλογίας, μακρολογίας δ' εἰσαῦθις. — ΓΟΡ. Ἀλλὰ ποιήσω, καὶ οὐδενὸς φήσεις βραχυλογωτέρου ἀκοῦσαι.

IV. ΣΩ. Φέρε δή· — ῥητορικῆς γὰρ φῂς ἐπιστήμων τέχνης εἶναι καὶ ποιῆσαι ἂν καὶ ἄλλον ῥήτορα — ἡ ῥη-

Chæ. Medicum ergo vocantes recte vocaremus? — Pol. Ita. — Chæ. Si autem eam artem, quam Aristopho filius Aglaophontis aut frater ejus, calleret, quem recte eum appellaremus? — Pol. Certe pictorem. — Chæ. Nunc autem ut cujus artis peritus, quem eum recte vocabimus? — Pol. O Chærephon, multæ quidem artes sunt hominibus ex experientia ac perite adinventæ: experientia ac peritia enim efficit, ut vita nostra per artem incedat, imperitia vero, ut fortunæ impetu temere vagetur. harum autem artium alii alias et alias aliter atque aliter consequuntur, optimas vero optimi: quorum ex numero hic est Gorgias, arte pulcherrima præditus.

III. So. Præclare quidem, o Gorgia, videtur Polus ad dicendum instructus: verumtamen quod promisit Chærephonti non præstat. — Gor. Quid potissimum, o Socrates? — So. Ad interrogationem quidem non satis respondere mihi videtur. — Gor. At tu, si vis, eum rogato. — So. Non, sed si tu, Gorgia, respondere mihi non dedigneris, te libentius quam Polum interrogarem. mihi enim patet Polum vel ex iis, quæ respondit, rhetoricæ quam vocant magis quam disserendi arti operam dedisse. — Pol. Cur ita, o Socrates? — So. Quia, o Pole, cum interrogasset Chærephon cujus artis peritus Gorgias, laudasti tu quidem ejus artem, quasi quis eam vituperasset, quæ vero ea sit, non exposuisti. — Pol. Nonne igitur pulcherimam eam esse respondi? — So. Prorsus quidem. sed nemo qualis Gorgiæ ars esset, quærebat, sed quæ, et quem oporteret Gorgiam vocari. quemadmodum prius Chærephon tibi proposuerat, ac pulchre breviterque illi tu respondebas, etiam nunc eadem ratione dicas, quæ est ejus ars, et cujus artificis nomine Gorgias nobis appellandus est? imo vero tu, Gorgia, nobis responde, quem nominare te decet, et cujus artis peritum? — Gor. Rhetoricæ, o Socrates. — So. Rhetorem ergo te appellare debemus? — Gor. Et bonum quidem, si me, quod jacto esse, ut ait Homerus, nominare velis. — So. Volo equidem. — Gor. Nomina ergo. — So. An dicemus alios quoque te facere posse? — Gor. Hæc equidem non apud vos solum, verum etiam apud alios profiteor. — So. Numquid velles, Gorgia, quemadmodum nunc disputamus, partim quidem interrogando, partim etiam respondendo peragere disputationem, prolixitatem vero illam verborum, quali uti cœperat Polus, in aliud tempus reservare? quod autem promiseris observato, atque ad interrogata quam brevissime respondeto. — Gor. Sunt quidem, o Socrates, responsiones qædam longioribus verbis necessario exsequendæ, operam tamen dabo, ut quam brevissime tibi respondeam. etenim hoc unum ex his est quæ profiteor, neminem compendiosius me rem eandem dicere posse. — So. Hac mihi, Gorgia, opus est brevitate: atque mihi ipsius hujus ut specimen præbeas oro, breviloquentiæ videlicet, copiam vero aliud in tempus differto. — Gor. Faciam equidem, et neminem dices unquam te audivisse me breviorem.

IV. So. Age jam: — rhetoricæ artis te habere scientiam dicis aliosque posse rhetores facere — rhetorica

τορικὴ περὶ τί τῶν ὄντων τυγχάνει οὖσα; ὥσπερ ἡ ὑφαντικὴ περὶ τὴν τῶν ἱματίων ἐργασίαν· ἦ γάρ; — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἡ μουσικὴ περὶ τὴν τῶν μελῶν ποίησιν; — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Νὴ τὴν Ἥραν, ὦ Γορ-
5 γία, ἄγαμαί γε τὰς ἀποκρίσεις, ὅτι ἀποκρίνει ὡς οἷόν τε διὰ βραχυτάτων. — ΓΟΡ. Πάνυ γὰρ οἶμαι, ὦ Σώκρατες, ἐπιεικῶς τοῦτο ποιεῖν. — ΣΩ. Εὖ λέγεις. ἴθι δή μοι ἀπόκριναι οὕτω καὶ περὶ τῆς ῥητορικῆς, περὶ τί τῶν ὄντων ἐστὶν ἐπιστήμη; — ΓΟΡ. Περὶ λόγους. — ΣΩ. Ποίους
10 τούτους, ὦ Γοργία; ἆρ' οἳ δηλοῦσι τοὺς κάμνοντας ὡς (e) ἂν διαιτώμενοι ὑγιαίνοιεν; — ΓΟΡ. Οὔ. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα περὶ πάντας γε τοὺς λόγους ἡ ῥητορική ἐστιν. — ΓΟΡ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν λέγειν γε ποιεῖ δυνατούς. — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν περὶ ὧνπερ λέγειν
15 καὶ φρονεῖν; — ΓΟΡ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἆρ' οὖν
450 καὶ ἣν νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἡ ἰατρική, περὶ τῶν καμνόντων (a) ποιεῖ δυνατοὺς ⌈εἶναι⌉ φρονεῖν καὶ λέγειν; — ΓΟΡ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Καὶ ἡ ἰατρικὴ ἄρα, ὡς ἔοικε, περὶ λόγους ἐστί. — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Τούς γε περὶ τὰ νο-
20 σήματα; — ΓΟΡ. Μάλιστα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἡ γυμναστικὴ περὶ λόγους ἐστὶ τοὺς περὶ εὐεξίαν τε τῶν σωμάτων καὶ καχεξίαν; — ΓΟΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι, ὦ Γοργία, οὕτως ἔχουσιν· ἑκάστη αὐτῶν περὶ λόγους ἐστὶ τούτους, οἳ τυγχάνουσιν (b)
25 ὄντες περὶ τὸ πρᾶγμα, οὗ ἑκάστη ἐστὶν ἡ τέχνη. — ΓΟΡ. Φαίνεται. — ΣΩ. Τί οὖν δήποτε τὰς ἄλλας τέχνας οὐ ῥητορικὰς καλεῖς, οὔσας περὶ λόγους, εἴπερ ταύτην ῥητορικὴν καλεῖς, ἣ ἂν ᾖ περὶ λόγους; — ΓΟΡ. Ὅτι, ὦ Σώκρατες, τῶν μὲν ἄλλων τεχνῶν περὶ χειρουρ-
30 γίας τε καὶ τοιαύτας πράξεις, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πᾶσά ἐστιν ἡ ἐπιστήμη, τῆς δὲ ῥητορικῆς οὐδέν ἐστι τοιοῦτον χειρούργημα, ἀλλὰ πᾶσα ἡ πρᾶξις καὶ ἡ κύρωσις διὰ λόγων ἐστί. διὰ ταῦτ' ἐγὼ τὴν ῥητορικὴν τέχνην ἀξιῶ (c) εἶναι περὶ λόγους, ὀρθῶς λέγων, ὡς ἐγώ φημι.

35 V. ΣΩ. Ἆρ' οὖν μανθάνω, οἵαν αὐτὴν βούλει καλεῖν; τάχα δ' εἴσομαι σαφέστερον. ἀλλ' ἀπόκριναι. εἰσὶν ἡμῖν τέχναι· ἦ γάρ; — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Πασῶν δέ, οἶμαι, τῶν τεχνῶν τῶν μὲν ἐργασία τὸ πολύ ἐστι καὶ λόγου βραχέος δέονται, ἔνιαι δ' οὐδενός, ἀλλὰ
40 τὸ τῆς τέχνης περαίνοιτο ἂν καὶ διὰ σιγῆς, οἷον γραφικὴ καὶ ἀνδριαντοποιία καὶ ἄλλαι πολλαί. τὰς τοι- (d) αύτας μοι δοκεῖς λέγειν, περὶ ἃς οὐ φῂς τὴν ῥητορικὴν εἶναι. ἢ οὔ; — ΓΟΡ. Πάνυ μὲν οὖν καλῶς ὑπολαμβάνεις, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἕτεραι δέ γ' εἰσὶ τῶν τεχ-
45 νῶν, αἳ διὰ λόγου πᾶν περαίνουσι, καὶ ἔργου, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἢ οὐδενὸς προσδέονται ἢ βραχέος πάνυ, οἷον ἀριθμητικὴ καὶ λογιστικὴ καὶ γεωμετρικὴ καὶ πεττευτική γε καὶ ἄλλαι πολλαὶ τέχναι, ὧν ἔνιαι σχεδόν τι ἴσους τοὺς λόγους ἔχουσι ταῖς πράξεσιν, αἱ δὲ πολλαὶ πλείους
50 καὶ τὸ παράπαν πᾶσα ἡ πρᾶξις καὶ τὸ κῦρος αὐταῖς διὰ (e) λόγων ἐστί. τῶν τοιούτων τινά μοι δοκεῖς λέγειν τὴν ῥητορικήν. — ΓΟΡ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἀλλ' οὔτοι τούτων γ' οὐδεμίαν οἶμαί σε βούλεσθαι ῥητορικὴν καλεῖν — οὐχ ὅτι τῷ ῥήματι οὕτως εἶπες, ὅτι ἡ διὰ λόγου τὸ

circa quid versatur? veluti textoria circa vestium confectionem: nonne? — Gor. Ita. — So. Nonne et musica circa melodiæ compositionem? — Gor. Ita. — So. Per Jovem, o Gorgia, responsiones hæ tuæ mirifice me oblectant, cum sint quam brevissimæ. — Gor. Puto enim, o Socrates, me hoc valde commode et opportune facere. — So. Recte ais, sed et de rhetorica similiter mihi responde circa quam rerum scientia est?. — Gor. Sermones. — So Quales, o Gorgia, sermonum? an eos qui ostendunt qua victus ratione ægrotantes convalescere possint? — Gor. Non. — So. Non igitur circa sermones omnes versatur rhetorica. — Gor. Nequaquam. — So. Verumtamen dicendi peritos reddit. — Gor. Sic. — So. Numquid in quibus dicendi, in iisdem et intelligendi vim præbet? — Gor. Quidni? — So. Nonne etiam medicina, de qua modo dicebamus, efficit ut ægrotantium curationem intelligere et disserere de ea queamus? — Gor. Necesse est — So. Et medicina igitur, ut videtur, circa sermones versatur. — Gor. Sic est. — So. Eosne qui ad morbos pertinent? — Gor. Maxime. — So. Nonne et gymnastica circa sermones est de bona malave corporum habitudine? — Gor. Certe. — So. Atqui et aliæ artes, o Gorgia, eadem ratione se habent: quælibet enim earum versatur circa sermones eos, qui ea de re habentur, cujus quæque ars est. — Gor. Videtur. — So. Cur ergo artes reliquas non appellas rhetoricas, cum circa sermones sint, si quidem hanc, quæ sit circa sermones, rhetoricam appellas? — Gor. Quia ceterarum quidem artium, o Socrates, circa manuaria opera actionesque hujusmodi, ut ita dixerim, omnis scientia versatur, rhetoricæ vero nullum est opus ejusmodi, sed omnis actio ejus atque potestas in dicendo consistit. unde rhetoricam esse artem circa sermones censeo, idque recte dicere me affirmo.

V. So. Intelligone, qualem velis eam dicere? statim vero clarius comprehendam. sed responde. sunt nobis artes: nonne? — Gor. Sunt. — So. Ex omnium numero artium alias esse arbitror, quæ in opere plurimum versantur, verbis autem parum admodum indigent, alias vero quæ nullis, sed etiam per silentium perfici possunt, quemadmodum ars pingendi et statuaria et aliæ multæ. ex talium numero negare videris esse rhetoricam. — Gor. Rectissime, o Socrates, accipis. — So. Aliæ artes sunt, quæ verbis totum peragunt, opere vero aut nullo, ut ita dicam, aut perexiguo opus habent, qualis est arithmetica, computatoria, geometria et tesserarum talorumque ludus et aliæ multæ, quarum quædam verba actionibus fere adæquant, plurimæ illis etiam superant atque omnino omnis earum actio ac primaria vis in sermonibus est. talium aliquam videris mihi rhetoricam dicere. — Gor. Vera dicis. — So. Attamen harum nullam arbitror te rhetoricam appellare, quamvis verbo ita dixeris,

κῦρος ἔχουσα ῥητορική ἐστι, καὶ ὑπολάβοι ἄν τις, εἰ βούλοιτο δυσχεραίνειν ἐν τοῖς λόγοις, Τὴν ἀριθμητικὴν ἄρα ῥητορικὴν, ὦ Γοργία, λέγεις; — ἀλλ' οὐχ οἶμαί σε οὔτε τὴν ἀριθμητικὴν οὔτε τὴν γεωμετρίαν ῥητορικὴν λέγειν. — ΓΟΡ. Ὀρθῶς γὰρ οἴει, ὦ Σώκρατες, καὶ a δικαίως ὑπολαμβάνεις.

VI. ΣΩ. Ἴθι νῦν, καὶ σὺ τὴν ἀπόκρισιν, ἣν ἠρόμην, διαπέρανον. ἐπεὶ γὰρ ἡ ῥητορικὴ τυγχάνει μὲν οὖσα τούτων τις τῶν τεχνῶν τῶν τὸ πολὺ λόγῳ χρωμένων, τυγχάνουσι δὲ καὶ ἄλλαι τοιαῦται οὖσαι, πειρῶ εἰπεῖν, ἡ περὶ τί ἐν λόγοις τὸ κῦρος ἔχουσα ῥητορική ἐστιν. ὥσπερ ἂν εἴ τίς με ἔροιτο ὧν νῦν δὴ ἔλεγον περὶ ἡστινοσοῦν τῶν τεχνῶν, Ὦ Σώκρατες, τίς ἐστιν ἡ ἀριθμητικὴ τέχνη; — εἴποιμ' ἂν αὐτῷ, ὥσπερ σὺ ἄρτι, ὅτι b 5 τῶν διὰ λόγου τις τὸ κῦρος ἐχουσῶν. καὶ εἴ με ἐπανέροιτο, Τῶν περὶ τί; — εἴποιμ' ἂν, ὅτι τῶν περὶ τὸ ἄρτιόν τε καὶ περιττὸν [γνῶσις] ὅσα ἂν ἑκάτερα τυγχάνοι ὄντα. εἰ δ' αὖ ἔροιτο, Τὴν δὲ λογιστικὴν τίνα καλεῖς τέχνην; εἴποιμ' ἂν, ὅτι καὶ αὕτη ἐστὶ τῶν λόγῳ (τις) τὸ πᾶν κυρουμένων· 10 καὶ εἰ ἐπανέροιτο, Ἡ περὶ τί; — εἴποιμ' ἂν ὥσπερ οἱ ἐν τῷ δήμῳ συγγραφόμενοι, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα καθάπερ ἡ ἀριθμητικὴ ἡ λογιστικὴ ἔχει· περὶ ταὐτὸ γάρ c ἐστι, τό τ' ἄρτιον καὶ τὸ περιττόν· διαφέρει δὲ τοσοῦτον, ὅτι καὶ πρὸς αὑτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα πῶς ἔχει 15 πλήθους ἐπισκοπεῖ τὸ περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον ἡ λογιστική. καὶ εἴ τις τὴν ἀστρονομίαν ἀνέροιτο, ἐμοῦ λέγοντος, ὅτι καὶ αὕτη λόγῳ κυροῦται τὰ πάντα, Οἱ δὲ λόγοι οἱ τῆς ἀστρονομίας, εἰ φαίη, περὶ τί εἰσιν, ὦ Σώκρατες; — εἴποιμ' ἂν, ὅτι περὶ τὴν τῶν ἄστρων φορὰν καὶ ἡλίου 20 καὶ σελήνης, πῶς πρὸς ἄλληλα τάχους ἔχει. — ΓΟΡ. Ὀρθῶς γε λέγων σὺ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἴθι δὴ καὶ σὺ, ὦ Γοργία. τυγχάνει μὲν γὰρ δὴ ἡ ῥητορικὴ d οὖσα τῶν λόγῳ τὰ πάντα διαπραττομένων τε καὶ κυρουμένων τις. ἦ γάρ; — ΓΟΡ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Λέγε 25 δὴ τῶν περὶ τί, (τί) ἐστι τοῦτο τῶν ὄντων, περὶ ὃ οὗτοι οἱ λόγοι εἰσὶν, οἷς ἡ ῥητορικὴ χρῆται; — ΓΟΡ. Τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων, ὦ Σώκρατες, καὶ ἄριστα.

VII. ΣΩ. Ἀλλ', ὦ Γοργία, ἀμφισβητήσιμον 40 καὶ τοῦτο λέγεις καὶ οὐδέν πω σαφές. οἴομαι γάρ e σε ἀκηκοέναι ἐν τοῖς συμποσίοις ᾀδόντων ἀνθρώπων τοῦτο τὸ σκολιὸν, ἐν ᾧ καταριθμοῦνται ᾄδοντες, ὅτι ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ [ὥς φησιν ὁ ποιητὴς τοῦ σκολιοῦ] 45 τὸ πλουτεῖν ἀδόλως. — ΓΟΡ. Ἀκήκοα γάρ· ἀλλὰ πρὸς 452 τί τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Ὅτι σοι αὐτίκ' ἂν παρασταῖεν a οἱ δημιουργοὶ τούτων ὧν ἐπῄνεσεν ὁ τὸ σκολιὸν ποιήσας, ἰατρός τε καὶ παιδοτρίβης καὶ χρηματιστὴς, καὶ εἴποι (ἂν) πρῶτος μὲν ὁ ἰατρὸς, ὅτι, Ὦ Σώκρατες, ἐξαπατᾷ σε Γοργίας. οὐ γάρ ἐστιν ἡ τούτου τέχνη περὶ 50 τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἡ ἐμή. εἰ οὖν αὐτὸν ἐγὼ ἐροίμην, Σὺ δὲ τίς ὢν ταῦτα λέγεις; εἴποι ἂν ἴσως, ὅτι Ἰατρός. Τί οὖν λέγεις; ἦ τὸ τῆς σῆς τέχνης ἔργον μέγιστόν ἐστιν ἀγαθόν; Πῶς γὰρ οὔ, φαίη ἂν

artem in dicendo principem vim habentem esse rhetoricam, et si quis cavillari vellet, sic argumentationem susciperet, Ergo arithmeticam rhetoricam nuncupas? — sed non opinor te vel arithmeticam vel geometriam rhetoricam dicere. — Gor. Vere putas, Socrates, et recte quæ dico intelligis.

VI. So. Age nunc, et tu responsionem quam petebam perfice. cùm rhetorica sit ex earum numero artium, quæ ut plurimum sermone utuntur, sint vero et aliæ tales, conare nobis exprimere, quæ ars et circa quid in dicendo vim præcipuam rhetorica habens sit. veluti si quis de artibus, quas supra commemorabam, me interroget, O Socrates, quæ est arithmetica? — responderem utique, veluti tu modò, eam esse aliquam earum ex artium numero, quarum in verbis princeps facultas est. et si rursus percontaretur, Circa quid versatur? — dicerem, circa par imparque, quot utraque sint. si vero requirat iterum, Computatoriam vero artem quam appellas? responderem, hanc quoque inter eas artes connumerari, quarum facultas omnis in verbis posita est. rursus si rogaret, Circa quid? — responderem eorum more qui decreta conscribunt populo, computatoriam in ceteris quidem ab arithmetica nihil differre: circa enim idem est, par scilicet atque impar: sed in hoc dissimiles, quod computatoria considerat par et impar, quam et ad se et invicem quantitatis conficiant summam. et si quis, me dicente, astronomiam in earum artium genere collocari quarum facultas omnis in sermone cernitur, percontaretur, Circa quid potissimum tendunt astronomiæ sermones, o Socrates? — subjicerem, circa astrorum motum solisque et lunæ, qua invicem celeritatis ratione se habeant. — Gor. Recte profecto, o Socrates, responderes — So. Age jam et tu, o Gorgia. profecto rhetorica ex illis est artibus, quæ verbis tractant omnia et perficiunt. nonne? — Gor. Profecto. — So. Dic ergo, quid ex omnibus id est potissimum, de quo hi sermones habentur, quibus utitur rhetorica? — Gor. Maximæ, o Socrates, et optimæ rerum humanarum.

VII. So. Verum et hoc ambiguum est, Gorgia, nec ullo modo clarum. puto enim quidem te cantilenam illam, quæ in conviviis canitur, audivisse, in qua cantores ita connumerant, optimam rem esse omnium prospera esse valetudine, secundo pulchrum esse, tertio divitias possidere nulla fraude quæsitas. — Gor. Audivi sane, sed quorsum hæc? — So. Subito tibi rerum, quæ in ea cantilena laudantur, artifices occurrerent, medicus videlicet et pædotriba et numularius, primusque statim diceret medicus, Decipit te Gorgias, o Socrates: non enim ars ejus ad maximum hominum bonum spectat, sed mea. ubi si ego ab eo quis sit ipse perquiram, diceret fortasse esse se medicum. Quid ais ergo? an tuæ artis opus maximum est bonum? Quidni,

ἴσως, ω Σώκρατες, [ὑγίεια]; τί δ' ἐστὶ μεῖζον ἀγαθὸν ἀνθρώποις ὑγιείας; Εἰ δ' αὖ μετὰ τοῦτον ὁ παιδοτρίβης b εἴποι, ὅτι Θαυμάζοιμί γ' ἄν, ὦ Σώκρατες, καὶ αὐτός, εἴ σοι ἔχει Γοργίας μεῖζον ἀγαθὸν ἐπιδεῖξαι τῆς αὑτοῦ 5 τέχνης ἢ ἐγὼ τῆς ἐμῆς· εἴποιμ' ἂν αὖ καὶ πρὸς τοῦτον, Σὺ δὲ δὴ τίς εἶ, ὦ ἄνθρωπε; καὶ τί τὸ σὸν ἔργον; Παιδοτρίβης, φαίη ἄν, τὸ δ' ἔργον μού ἐστι καλούς τε καὶ ἰσχυροὺς ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους τὰ σώματα. Μετὰ δὲ τὸν παιδοτρίβην εἴποι ἂν ὁ χρηματιστής, ὡς ἐγῷμαι, 10 πάνυ καταφρονῶν ἁπάντων, Σκόπει δῆτα, ὦ Σώκρατες, c ἐάν σοι πλούτου φανῇ τι μεῖζον ἀγαθὸν ὂν ἢ παρὰ Γοργίᾳ ἢ παρ' ἄλλῳ ὁτῳοῦν. φαῖμεν ἂν οὖν πρὸς αὐτόν, Τί δὲ δή; ἦ σὺ τούτου δημιουργός; Φαίη ἄν. Τίς ὤν; Χρηματιστής. Τί οὖν; κρίνεις σὺ μέγιστον ἀνθρώποις 15 ἀγαθὸν εἶναι πλοῦτον; φήσομεν. Πῶς γὰρ οὔκ; ἐρεῖ. Καὶ μήν. ἀμφισβητεῖ γε Γοργίας ὅδε τὴν παρ' αὑτῷ τέχνην μείζονος ἀγαθοῦ αἰτίαν εἶναι ἢ τὴν σήν, φαῖμεν ἂν ἡμεῖς· δῆλον οὖν ὅτι τὸ μετὰ τοῦτ' ἔροιτ' ἄν· Καὶ τί ἐστι τοῦτο τἀγαθόν; ἀποκρινάσθω Γοργίας. Ἴθι οὖν d 20 νομίσας, ὦ Γοργία, ἐρωτᾶσθαι καὶ ὑπ' ἐκείνων καὶ ὑπ' ἐμοῦ, ἀπόκριναι, τί ἐστι τοῦτο, ὃ φῂς σὺ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις καὶ σὲ δημιουργὸν εἶναι αὐτοῦ; — ΓΟΡ. Ὅπερ ἐστίν, ὦ Σώκρατες, τῇ ἀληθείᾳ μέγιστον ἀγαθὸν καὶ αἴτιον ἅμα μὲν ἐλευ- 25 θερίας αὐτοῖς τοῖς ἀνθρώποις, ἅμα δὲ τοῦ ἄλλων ἄρχειν ἐν τῇ αὑτοῦ πόλει ἑκάστῳ. — ΣΩ. Τί οὖν δὴ τοῦτο λέγεις; — ΓΟΡ. Τὸ πείθειν ἔγωγ' οἷόν τ' εἶναι τοῖς λόγοις καὶ ἐν δικαστηρίῳ δικαστὰς καὶ ἐν e βουλευτηρίῳ βουλευτὰς καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐκκλησια- 30 στὰς καὶ ἐν ἄλλῳ ξυλλόγῳ παντί, ὅστις ἂν πολιτικὸς ξύλλογος γίγνηται. καίτοι ἐν ταύτῃ τῇ δυνάμει δοῦλον μὲν ἕξεις τὸν ἰατρόν, δοῦλον δὲ τὸν παιδοτρίβην· ὁ δὲ χρηματιστὴς οὗτος ἄλλῳ ἀναφανήσεται χρηματιζόμενος καὶ οὐχ αὑτῷ, ἀλλὰ σοὶ τῷ δυναμένῳ 35 λέγειν καὶ πείθειν τὰ πλήθη.

VIII. ΣΩ. Νῦν μοι δοκεῖς δηλῶσαι, ὦ Γοργία, 453 ἐγγύτατα τὴν ῥητορικὴν ἥντινα τέχνην ἡγεῖ εἶναι, καί, a εἴ τι ἐγὼ συνίημι, λέγεις, ὅτι πειθοῦς δημιουργός ἐστιν ἡ ῥητορική, καὶ ἡ πραγματεία αὐτῆς ἅπασα καὶ 40 τὸ κεφάλαιον εἰς τοῦτο τελευτᾷ. ἢ ἔχεις τι λέγειν ἐπὶ πλέον τὴν ῥητορικὴν δύνασθαι ἢ πειθὼ τοῖς ἀκούουσιν ἐν τῇ ψυχῇ ποιεῖν; — ΓΟΡ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλά μοι δοκεῖς ἱκανῶς ὁρίζεσθαι· ἔστι γὰρ τοῦτο τὸ κεφάλαιον αὐτῆς. — ΣΩ. Ἄκουσον δή, ὦ 45 Γοργία. ἐγὼ γάρ, εὖ ἴσθ' ὅτι, ὡς ἐμαυτὸν πείθω, εἴπερ τις ἄλλος ἄλλῳ διαλέγεται βουλόμενος εἰδέναι αὐτὸ τοῦ- b το, περὶ ὅτου ὁ λόγος ἐστί, κἀμὲ εἶναι τούτων ἕνα· ἀξιῶ δὲ καὶ σέ. — ΓΟΡ. Τί οὖν δή, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἐγὼ ἐρῶ νῦν. ἐγὼ τὴν ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς πειθώ, ἥτις 50 ποτ' ἐστὶν ἣν σὺ λέγεις καὶ περὶ ὧντινων πραγμάτων ἐστὶ πειθώ, σαφῶς μὲν εὖ ἴσθ' ὅτι οὐκ οἶδα, οὐ μὴν ἀλλ' ὑποπτεύω γ' ἣν οἶμαί σε λέγειν καὶ περὶ ὧν· οὐδὲν μέντοι ἧττον ἐρήσομαί σε, τίνα ποτὲ λέγεις τὴν πειθὼ τὴν ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς καὶ περὶ τίνων αὐτὴν εἶναι. τοῦ οὖν c

fortasse responderet, o Socrates? quid vero hominibus sanitate est præstantius? Post hunc si pædotriba diceret, Vehementer mirer, o Socrates, si Gorgias plus inesse boni in sua quam ego in mea arte comprobare possit: rogarem et hunc, Tu vero quis es? quid tuum est opus? Pædotriba sum, diceret; est autem meæ professionis homines formosos robustosque reddere. Post vero ludimagistrum numularius sive negotiator, omnes, ut puto, contemnens, sic objiceret, Animadverte, o Socrates, an divitiis excellentius ullum esse bonum existimes vel apud Gorgiam vel apud alium quemlibet. eum in hunc modum rogaremus, Tune ergo tanti boni es auctor? Esse se affirmaret. Quis es ergo? Numularius sum. Quid igitur? putasne summum hominibus bonum esse divitias? dicemus, Quidni putem? inquiet. Nos vero ita subjiceremus, Hic tamen Gorgias contendit artem suam majoris boni causam esse quam tuam. itaque perspicuum, eum post hæc interrogaturum, Quidnam istud est bonum? respondeat Gorgias. Quamobrem age, mi Gorgia, finge te et ab illis et a me sic esse interrogatum, atque responde: quid est illud quod tu maximum hominibus bonum esse censes, teque auctorem atque artificem ejus esse profiteris? — Gor. Quod est, o Socrates, maximum revera bonum et causa ut tum libertatem homines retineant, tum unusquisque imperium et potestatem in sua civitate in reliquos habeat. — So. Quid ergo hoc esse dicis? — Gor. Posse verbis persuadere et in judicio judicibus et in senatu senatoribus et in concione auditoribus et in alia qualibet congregatione civili. atqui ob hujusmodi facultatem servus tibi erit medicus, servus prædotriba: quin etiam ipse numularius, qui non sibi, sed alii, tibi nempe dicendi et cœtus persuadendi arte prædito, divitias cumulare comperietur.

VIII. So. Nunc mihi videris quam artem judicas esse rhetoricam proxime ostendisse, et si aliquid ego intelligo, artem persuasionis effectricem ais esse rhetoricam, ejusque omnem operam et summam hunc habere finem. an potes dicere rhetoricæ facultatem aliam majorem esse, quam quæ persuasionem audientium animis afferat? — Gor. Nequaquam, o Socrates, sed abunde mihi definisse videris: hæc enim ejus est summa. — So. Audi, o Gorgia. certum habeto, si quis alius cum alio disputet volens id ipsum nosse de quo disseritur, me quoque, ut mihimet persuadeo, esse talem. judico autem te quoque talem. — Gor. Quorsum hæc, o Socrates? — So. ego dicam nunc. haud equidem scio, quæ tandem sit quibusve de rebus illa quam dicis a rhetorica proficisci persuasio, suspicor tamen quidem quam et de quibus eam opinor te dicere: nihilominus ex te quæram; quam tandem dicas persuasionem et quibus de rebus ex rhetorica duci. cujus rei igitur causa ipse suspicans ex te quæram

ἕνεκα δὴ αὐτὸς ὑποπτεύων σε ἐρήσομαι, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς λέγω; οὐ σοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ τοῦ λόγου, ἵν' οὕτω προΐῃ, ὡς μάλιστ' ἂν ἡμῖν καταφανὲς ποιοίη περὶ ὅτου λέγεται. σκόπει γάρ, εἴ σοι δοκῶ δικαίως ἀνερωτᾶν σε. ὥσπερ ἂν 5 εἰ ἐτύγχανόν σε ἐρωτῶν, τίς ἐστι τῶν ζωγράφων Ζεῦξις, εἴ μοι εἶπες, ὅτι ὁ τὰ ζῷα γράφων, ἆρ' οὐκ ἂν δικαίως σε ἠρόμην, ὁ τὰ ποῖα τῶν ζῴων γράφων καὶ ποῦ; — ΓΟΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἆρα διὰ τοῦτο, ὅτι καὶ ἄλλοι d εἰσὶ ζωγράφοι γράφοντες ἄλλα πολλὰ ζῷα; — ΓΟΡ. 10 Ναί. — ΣΩ. Εἰ δέ γε μηδεὶς ἄλλος ἢ Ζεῦξις ἔγραφε, καλῶς ἄν σοι ἀπεκέκριτο; — ΓΟΡ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἴθι δὴ καὶ περὶ τῆς ῥητορικῆς εἰπέ, πότερόν σοι δοκεῖ πειθὼ ποιεῖν ἡ ῥητορικὴ μόνη, ἢ καὶ ἄλλαι τέχναι; λέγω δὲ τὸ τοιόνδε· ὅστις διδάσκει ὁτιοῦν πρᾶγμα, πότερον 15 ὃ διδάσκει πείθει, ἢ οὔ; — ΓΟΡ. Οὐ δῆτα, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ πάντων μάλιστα πείθει. — ΣΩ. Πάλιν δ' εἰ e ἐπὶ τῶν αὐτῶν τεχνῶν λέγομεν ὧνπερ νῦν δή, ἡ ἀριθμητικὴ οὐ διδάσκει ἡμᾶς ὅσα ἐστὶ τὰ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ ὁ ἀριθμητικὸς ἄνθρωπος; — ΓΟΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκ- 20 οῦν καὶ πείθει; — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Πειθοῦς ἄρα δημιουργός ἐστι καὶ ἡ ἀριθμητική. — ΓΟΡ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐάν τις ἐρωτᾷ ἡμᾶς, ποίας πειθοῦς καὶ περὶ τί, ἀποκρινούμεθά που αὐτῷ, ὅτι τῆς διδασκαλικῆς τῆς περὶ τὸ ἄρτιόν τε καὶ ⌈ τὸ ⌉ περιττὸν ὅσον ἐστί. 454 καὶ τὰς ἄλλας ἃς νῦν δὴ ἐλέγομεν τέχνας ἁπάσας ἔξο- a μεν ἀποδεῖξαι πειθοῦς δημιουργοὺς οὔσας καὶ ἥστινος καὶ περὶ ὅ τι. ἢ οὔ; — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' (ἡ) ῥητορικὴ μόνη πειθοῦς ἐστι δημιουργός. — ΓΟΡ. Ἀληθῆ λέγεις.

30 IX. ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐ μόνη ἀπεργάζεται τοῦτο τοὔργον, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι, δικαίως, ὥσπερ περὶ τοῦ ζωγράφου, μετὰ τοῦτ' ἐπανεροίμεθ' ἂν τὸν λέγοντα, ποίας δὴ πειθοῦς καὶ τῆς περὶ τί πειθοῦς ἡ ῥητορική ἐστι τέχνη; ἢ οὐ δοκεῖ σοι δίκαιον εἶναι b 35 ἐπανερέσθαι; — ΓΟΡ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἀπόκριναι δή, ὦ Γοργία, ἐπειδή γε καὶ σοὶ δοκεῖ οὕτω. — ΓΟΡ. Ταύτης τοίνυν τῆς πειθοῦς λέγω, ὦ Σώκρατες, τῆς ἐν δικαστηρίοις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὄχλοις, ὥσπερ καὶ ἄρτι ἔλεγον, καὶ περὶ τούτων, ἅ ἐστι δίκαιά τε καὶ ἄδι- 40 κα. — ΣΩ. Κἀγώ τοι ὑπώπτευον ταύτην σε λέγειν τὴν πειθὼ καὶ περὶ τούτων, ὦ Γοργία· ἀλλ' ἵνα μὴ θαυμάζῃς, ἐὰν (καὶ) ὀλίγον ὕστερον τοιοῦτόν τί σε ἀνέρωμαι ὃ δοκεῖ μὲν δῆλον εἶναι, ἐγὼ δ' ἐπανερωτῶ· ὅπερ c γὰρ λέγω, τοῦ ἑξῆς ἕνεκα περαίνεσθαι τὸν λόγον ἐρωτῶ, 45 οὐ σοῦ ἕνεκα, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐθιζώμεθ' ὑπονοοῦντες προαρπάζειν ἀλλήλων τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ σὺ τὰ σαυτοῦ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ὅπως ἂν βούλῃ περαίνῃς. — ΓΟΡ. Καὶ ὀρθῶς γέ μοι δοκεῖς ποιεῖν, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἴθι δὴ καὶ τόδ' ἐπισκεψώμεθα. καλεῖς τι μεμαθηκέναι; 50 — ΓΟΡ. Καλῶ. — ΣΩ. Τί δέ; πεπιστευκέναι; — ΓΟΡ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Πότερον οὖν ταὐτὸν δοκεῖ σοι d εἶναι μεμαθηκέναι καὶ πεπιστευκέναι, καὶ μάθησις καὶ πίστις, ἢ ἄλλο τι; — ΓΟΡ. Οἴομαι μὲν ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, ἄλλο. — ΣΩ Καλῶς γὰρ οἴει· γνώσει δ'

potius quam ipse exprimam? non tui causa, sed sermonis, ut ita procedat, ut maxime nobis id de quo agitur aperiat. attende enim an juste rursus interrogare te videar. veluti si perconter quis pictorum est Zeuxis, si mihi responderes, animalia pingens, nonne merito peterem, qualia animalia et quo pacto pingens? — Gor. Omnino. — So. An propterea, quia et alii sunt pictores, alia similiter animalia multa pingentes? — Gor. Omnino. — So. An propterea, quia et alii sunt pictores, alia similiter animalia multa pingentes? — Gor. Ob hoc ipsum. — So. Quodsi alius nullus præter Zeuxim pingeret, recte respondisses. — Gor. Quidni? — So. Age jam et rhetorica, dicas, utrum tibi sola hæc videtur persuadere, an aliæ quoque artes? ejusmodi vero quidpiam dico: quisquis aliquid docet, utrum quod docet, idem etiam persuadet, necne? — Gor. Persuadet, ac maxime omnium, o Socrates. — So. Rursus autem de iisdem artibus, quas paulo ante commemorabamus, ita videamus, arithmetica nonne quæcumque ad numerum pertinent, docet, atque arithmeticus similiter? — Gor. Procul dubio. — So. Nonne et persuadet? — Gor. Certe. — So. Ergo et arithmetica persuasionem efficit. — Gor. Videtur. — So. Proinde si quis interrogaverit, qualem persuasionem et circa quid efficiat, respondebimus, præceptoriam circa par et impar, quot sint, et poterimus similiter ceteras quoque artes, quas modo referebamus, ostendere persuasionis effectrices esse et cujus et circa quid, nonne? — Gor. Ita. — So. Quamobrem non sola rhetorica persuasionis est artifex. — Gor. Vera narras.

IX. So. Cum ergo non sola id efficiat, sed et artes aliæ, haud injuria, uti de pictore, deinde de rhetorica quoque percontaremur, qualis persuasionis et circa quid ars effectrix est rhetorica? nonne justa tibi videtur interrogatio? — Gor. Mihi quidem. — So. Responde igitur, o Gorgia, quandoquidem tibi quoque ita videtur. — Gor. Hujus equidem, o Socrates, magistram dico rhetoricam, quæ in judiciis cœtibusque reliquis, ut paulo ante dicebam, de justis et injustis adducitur. — So. Atqui et ipse persuasionem hanc te dicere suspicabar et de his, o Gorgia: sed ne mireris, si deinceps tale aliquid te rursus interrogaverim, quod quamvis videatur esse perspicuum, tamen repetam: nam, ut dixi, non tui causa id requiro, sed ut disputatio suo quodam ordine peragatur, ne assuescamus subintelligendo ea invicem quæ forent discutienda præripere, sed ut tu secundum tuam hypothesin disputationem, prout velis, absolvas. — Gor. Et recte quidem facere mihi videris. — So. Age vero et hoc consideremus. vocasne aliquid didicisse? — Gor. Voco — So. Quid vero? aliquid credidisse? — Gor. Et hoc. — So. Utrum igitur didicisse idem quod credidisse esse putas, idemque disciplinam et credulitatem, an aliud quid? — Gor. Aliud equidem esse arbitror. — So. Recte quidem putas: hinc vero cognosces. si quis enim te percon-

ἐνθένδε. εἰ γάρ τίς σε ἔροιτο, Ἆρ' ἔστι τις, ὦ Γοργία, πίστις ψευδὴς καὶ ἀληθής; φαίης ἄν, ὡς ἐγῷμαι. — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Τί δέ; ἐπιστήμη ἐστὶ ψευδὴς καὶ ἀληθής; — ΓΟΡ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Δῆλον γὰρ αὖ 5 ὅτι οὐ ταὐτόν ἐστιν. — ΓΟΡ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν οἵ τέ γε μεμαθηκότες πεπεισμένοι εἰσὶ καὶ e οἱ πεπιστευκότες. — ΓΟΡ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Βούλει οὖν δύο εἴδη θῶμεν πειθοῦς, τὸ μὲν πίστιν παρεχόμενον ἄνευ τοῦ εἰδέναι, τὸ δ' ἐπιστήμην; — ΓΟΡ. 10 Πάνυ γε. — ΣΩ. Ποτέραν οὖν ἡ ῥητορικὴ πειθὼ ποιεῖ ἐν δικαστηρίοις τε καὶ τοῖς ἄλλοις ὄχλοις περὶ τῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων; ἐξ ἧς τὸ πιστεύειν γίγνεται ἄνευ τοῦ εἰδέναι, ἢ ἐξ ἧς τὸ εἰδέναι; — ΓΟΡ. Δῆλον δήπου, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἐξ ἧς τὸ πιστεύειν. — ΣΩ. Ἡ ῥητορικὴ 15 ἄρα, ὡς ἔοικε, πειθοῦς δημιουργός ἐστι πιστευτικῆς, 455 ἀλλ' οὐ διδασκαλικῆς περὶ τὸ δίκαιόν τε καὶ ἄδικον. — a ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρα διδασκαλικὸς ὁ ῥήτωρ ἐστὶ δικαστηρίων τε καὶ τῶν ἄλλων ὄχλων δικαίων τε πέρι καὶ ἀδίκων, ἀλλὰ πιστικὸς μόνον. οὐ γὰρ δήπου 20 ὄχλον γ' ἂν δύναιτο τοσοῦτον ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διδάξαι οὕτω μεγάλα πράγματα. — ΓΟΡ. Οὐ δῆτα.

X. ΣΩ. Φέρε δή, ἴδωμεν, τί ποτε καὶ λέγομεν περὶ τῆς ῥητορικῆς· ἐγὼ μὲν γάρ τοι οὐδ' αὐτός πω δύναμαι κατανοῆσαι, ὅ τι λέγω. ὅταν περὶ ἰατρῶν αἱρέσεως ᾖ τῇ b 25 πόλει σύλλογος ἢ [περὶ] ναυπηγῶν ἢ [περὶ] ἄλλου τινος δημιουργικοῦ ἔθνους, ἄλλο τι [ἢ] τόθ' ὁ ῥητορικὸς οὐ συμβουλεύσει; δῆλον γάρ, ὅτι ἐν ἑκάστῃ αἱρέσει τὸν τεχνικώτατον δεῖ αἱρεῖσθαι· οὐδ' ὅταν τειχῶν περὶ οἰκοδομήσεως ἢ λιμένων κατασκευῆς ἢ νεωρίων, ἀλλ' οἱ 30 ἀρχιτέκτονες· οὐδ' αὖ ὅταν στρατηγῶν αἱρέσεως πέρι ἢ τάξεώς τινος πρὸς πολεμίους ἢ χωρίων καταλήψεως συμβουλὴ ᾖ, ἀλλ' οἱ στατηγικοὶ τότε συμβουλεύσουσιν, c οἱ ῥητορικοὶ δ' οὔ. ἢ πῶς λέγεις, ὦ Γοργία, τὰ τοιαῦτα; ἐπειδὴ γὰρ αὐτός τε φῂς ῥήτωρ εἶναι καὶ ἄλλους 35 ποιεῖν ῥητορικούς, εὖ ἔχει τὰ τῆς σῆς τέχνης παρὰ σοῦ πυνθάνεσθαι. κἀμὲ νῦν νόμισον καὶ τὸ σὸν σπεύδειν. ἴσως γὰρ καὶ τυγχάνει τις τῶν ἔνδον ὄντων μαθητής σου βουλόμενος γενέσθαι, ὡς ἐγώ τινας σχεδὸν καὶ συχνοὺς αἰσθάνομαι, οἳ ἴσως αἰσχύνοιντ' ἄν σε ἀνερέσθαι. ὑπ' 40 ἐμοῦ οὖν ἀνερωτώμενος νόμισον καὶ ὑπ' ἐκείνων ἀνε- d ρωτᾶσθαι, Τί ἡμῖν, ὦ Γοργία, ἔσται, ἐάν σοι συνῶμεν; περὶ τίνων τῇ πόλει συμβουλεύειν οἷοί τ' ἐσόμεθα; πότερον περὶ δικαίου μόνον καὶ ἀδίκου, ἢ καὶ περὶ ὧν νῦν δὴ Σωκράτης ἔλεγε; πειρῶ οὖν αὐτοῖς ἀποκρίνεσθαι. 45 — ΓΟΡ. Ἀλλ' ἐγώ σοι πειράσομαι, ὦ Σώκρατες, σαφῶς ἀποκαλύψαι τὴν τῆς ῥητορικῆς δύναμιν ἅπασαν· αὐτὸς γὰρ καλῶς ὑφηγήσω. οἶσθα γὰρ δήπου, ὅτι τὰ νεώρια ταῦτα καὶ τὰ τείχη τὰ Ἀθηναίων καὶ ἡ τῶν e λιμένων κατασκευὴ ἐκ τῆς Θεμιστοκλέους συμβουλῆς 50 γέγονε, τὰ δ' ἐκ τῆς Περικλέους, ἀλλ' οὐκ ἐκ (τῆς) τῶν δημιουργῶν. — ΣΩ. Λέγεται ταῦτα, ὦ Γοργία, περὶ Θεμιστοκλέους· Περικλέους δὲ καὶ αὐτὸς ἤκουον, ὅτε 456 συνεβούλευεν ἡμῖν περὶ τοῦ διὰ μέσου τείχους. — a ΓΟΡ. Καὶ ὅταν γέ τις αἵρεσις ᾖ ὧν δὴ σὺ ἔλεγες, ὦ

taretur, Estne credulitas quædam falsa et vera? ut ego arbitror, consentires. — Gor. Certe. — So. Quid vero scientia estne vera et falsa? — Gor. Nequaquam. — So. Constat igitur rursus non esse idem. — Gor. Constat. — So. Verumtamen et illis qui didicerunt et illis qui crediderunt, est persuasum. — Gor. Sic est. — So. Visne ergo duas persuasionis species esse ponamus, quarum altera quidem absque scientia præstet fidem, altera vero scientiam? — Gor. Prorsus. — So. Utram igitur persuasionem affert rhetorica in judiciis ceterisque cœtibus de justis et injustis, utrum eam, ex qua homines absque scientia credunt, an ex qua sciunt? — Gor. Perspicuum est, Socrates, eam, ex qua credunt. — So. Itaque, ut videtur, rhetorica persuasionis ejus est artifex, quæ credulitatem potius quam doctrinam circa justum vel injustum præstat. — Gor. Certe. — So. Orator ergo non docet in judiciis reliquisque turbis justa et injusta, sed fidem duntaxat inducit. neque enim posset turbam tantam res tam grandes tam brevi tempore edocere. — Gor. Non certe.

X. So. Age jam quid de rhetorica dicendum sit, videamus: ego enim nondum quid dicam intelligere possum. quando publice de medicorum electione tractabitur vel navium aliarumve rerum opificibus eligendis, an tunc forte consultare ad oratorem non pertinebit? patet enim in hujusmodi electionibus peritissimum quemque artificem eligendum esse: neque cum de construendis muris vel portibus vel navalibus consultabitur, oratoris officium erit consulere, sed architecti: quin etiam neque cum de eligendo imperatore, vel de exercitu adversus hostes instruendo, vel de occupandis locis deliberabitur, sed ad duces exercitus consultatio pertinebit, ad oratores vero nequaquam. quid ad talia dicis, Gorgia? nempe cum ipse rhetorem te esse profitearis et alios rhetoricos reddere, præstat ea, quæ tuæ artis sunt, a te sciscitari. et me quidem nunc rem tuam agere putato. fortasse enim inter eos qui intus sunt, est aliquis, qui discipulus tuus esse cupiat, quales ego quosdam et quidem frequentes sentio, quos hæc a te quærere fortasse deterret pudor. a me ergo rogatus ab illis quoque interrogari existimato, Quid reportabimus, si in tuam nos tradiderimus disciplinam? quibus de rebus publice consulere poterimus? numquid de justo solum et injusto? an præterea de his, quæ modo Socrates adducebat? da operam ergo, ut iis respondeas. — Gor. Conabor equidem, o Socrates, omnem tibi rhetoricæ facultatem aperire: ipse enim perbelle ad id nos duxisti. scis utique hæc navalia et mœnia Athenarum portuumque structuram partim Themistoclis, partim Periclis, non opificum consilio esse facta. — So. Feruntur hæc, o Gorgia, de Themistocle: Periclem vero ipse audivi de muro medio construendo civitati persuadentem. — Gor. Præterea quoties de electionibus, quas tu modo referebas

Σώκρατες, ὁρᾷς, ὅτι οἱ ῥήτορές εἰσιν οἱ συμβουλεύοντες καὶ οἱ νικῶντες τὰς γνώμας περὶ τούτων. — ΣΩ. Ταῦτα καὶ θαυμάζων, ὦ Γοργία, πάλαι ἐρωτῶ, τίς ποθ' ἡ δύναμίς ἐστι τῆς ῥητορικῆς. δαιμονία γάρ τις ἔμοιγε καταφαίνεται τὸ μέγεθος οὕτω σκοποῦντι.

XI. ΓΟΡ. Εἰ πάντα γ' εἰδείης, ὦ Σώκρατες, ὅτι, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἁπάσας τὰς δυνάμεις συλλαβοῦσα ὑφ' αὑτῇ ἔχει· μέγα δέ σοι τεκμήριον ἐρῶ· πολλάκις γὰρ ἤδη ἔγωγε b μετὰ τἀδελφοῦ καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἰατρῶν εἰσελθὼν παρά τινα τῶν καμνόντων οὐχὶ ἐθέλοντα ἢ φάρμακον πιεῖν ἢ τεμεῖν ἢ καῦσαι παρασχεῖν τῷ ἰατρῷ, οὐ δυναμένου τοῦ ἰατροῦ πεῖσαι, ἐγὼ ἔπεισα, οὐκ ἄλλῃ τέχνῃ ἢ τῇ ῥητορικῇ. φημὶ δὲ καὶ εἰς πόλιν ὅποι βούλει ἐλθόντα ῥητορικὸν ἄνδρα καὶ ἰατρόν, εἰ δέοι λόγῳ διαγωνίζεσθαι 5 ἐν ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ συλλόγῳ, ὁπότερον δεῖ αἱρεθῆναι, [ῥήτορα ἢ] ἰατρόν, οὐδαμοῦ ἂν φανῆναι τὸν c ἰατρόν, ἀλλ' αἱρεθῆναι ἂν τὸν εἰπεῖν δυνατόν, εἰ βούλοιτο· καὶ εἰ πρὸς ἄλλον γε δημιουργὸν ὁντινοῦν ἀγωνίζοιτο, πείσειεν ἂν αὑτὸν ἑλέσθαι ὁ ῥητορικὸς μᾶλλον ἢ 10 ἄλλος ὁστισοῦν· οὐ γὰρ ἔστι περὶ ὅτου οὐκ ἂν πιθανώτερον εἴποι ὁ ῥητορικὸς ἢ ἄλλος ὁστισοῦν τῶν δημιουργῶν ἐν πλήθει. Ἡ μὲν οὖν δύναμις τοσαύτη ἐστὶ καὶ τοιαύτη τῆς τέχνης. δεῖ μέντοι, ὦ Σώκρατες, τῇ ῥητορικῇ χρῆσθαι ὥσπερ καὶ τῇ ἄλλῃ πάσῃ ἀγωνίᾳ· καὶ γὰρ τῇ ἄλλῃ d 15 ἀγωνίᾳ οὐ τούτου ἕνεκα δεῖ πρὸς ἅπαντας χρῆσθαι ἀνθρώπους, ὅτι ἔμαθέ (τις) πυκτεύειν τε καὶ παγκρατιάζειν καὶ ἐν ὅπλοις μάχεσθαι, ὥστε κρείττων εἶναι καὶ φίλων καὶ ἐχθρῶν· οὐδὲ τούτου ἕνεκα τοὺς φίλους δεῖ τύπτειν οὐδὲ κεντεῖν τε καὶ ἀποκτιννύναι. οὐδέ 20 γε μὰ Δί' ἐάν τις εἰς παλαίστραν φοιτήσας, εὖ ἔχων τὸ σῶμα καὶ πυκτικὸς γενόμενος, ἔπειτα τὸν πατέρα τύπτῃ ἢ τὴν μητέρα ἢ ἄλλον τινὰ τῶν οἰκείων ἢ τῶν φίλων, οὐ τούτου ἕνεκα δεῖ τοὺς παιδοτρίβας καὶ τοὺς ἐν e τοῖς ὅπλοις διδάσκοντας μάχεσθαι μισεῖν τε καὶ ἐκ25 βάλλειν ἐκ τῶν πόλεων. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ παρέδοσαν ἐπὶ τῷ δικαίως χρῆσθαι τούτοις πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς ἀδικοῦντας, ἀμυνομένους, μὴ ὑπάρχοντας· 457 οἱ δὲ μεταστρέψαντες χρῶνται τῇ ἰσχύϊ καὶ τῇ τέχνῃ a οὐκ ὀρθῶς. οὔκουν οἱ διδάξαντες πονηροί, οὐδ' ἡ τέχνη 30 οὔτ' αἰτία οὔτε πονηρὰ τούτου ἕνεκ' ἐστίν, ἀλλ' οἱ μὴ χρώμενοι, οἶμαι, ὀρθῶς. ὁ αὐτὸς δὴ λόγος καὶ περὶ τῆς ῥητορικῆς. δυνατὸς μὲν γὰρ πρὸς ἅπαντάς ἐστιν ὁ ῥήτωρ καὶ περὶ παντὸς λέγειν, ὥστε πιθανώτερος εἶναι ἐν τοῖς πλήθεσιν ἔμβραχυ περὶ ὅτου ἂν βούληται· ἀλλ' 35 οὐδέν τι μᾶλλον τούτου ἕνεκα δεῖ οὔτε τοὺς ἰατροὺς τὴν b δόξαν ἀφαιρεῖσθαι, ὅτι δύναιτ' ἂν τοῦτο ποιῆσαι, οὔτε τοὺς ἄλλους δημιουργούς, ἀλλὰ δικαίως καὶ τῇ ῥητορικῇ χρῆσθαι, ὥσπερ καὶ τῇ (ἄλλῃ) ἀγωνίᾳ. ἐὰν δέ, οἶμαι, ῥητορικὸς γενόμενός τις κᾆτα ταύτῃ τῇ δυνάμει 40 καὶ τῇ τέχνῃ ἀδικῇ, οὐ τὸν διδάξαντα δεῖ μισεῖν τε καὶ ἐκβάλλειν [ἐκ τῶν πόλεων]. ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐπὶ δικαίᾳ χρείᾳ παρέδωκεν, ὁ δ' ἐναντίως χρῆται. τὸν οὖν οὐκ c ὀρθῶς χρώμενον μισεῖν δίκαιον καὶ ἐκβάλλειν καὶ ἀποκτιννύναι, ἀλλ' οὐ τὸν διδάξαντα.

deliberatur, vides oratores consulere eorumque in his rebus præferri sententias. — So. Hæc equidem admirans, Gorgia, jam dudum ex te de rhetoricæ potestate quæro. nam hæc cogitanti mihi divina quædam potestatis ejus magnitudo videtur.

XI. Gor. O si cuncta ejus artis perspecta haberes, Socrates, (cerneres profecto) hanc omnes, ut summa, tim dicam, sub se vires ac facultates complecti: cujus rei magnum tibi afferam argumentum: sæpe enim jam cum fratre meo aliisque medicis ad aliquem ægrotantium ingressus, cum is pharmacum nollet bibere neque secandum urendumve se medico dare, nec ei persuaderi posset a medico, ego persuasi non alia quam rhetoricæ facultate. assero vero etiam, si quam in urbem rhetor accesserit atque medicus certeturque inter eos verbis in concione vel in alio quovis cœtu, uter sit medicus eligendus, fore ut medicus nullo loco habeatur, eligatur autem, si modo velit, dicendi peritus: eademque ratione si adversus alium quemvis artificem rhetor decertet, obtinebit, ut ipse potius quam alius quivis eligatur: nihil enim est de quo non majori cum persuasione rhetoricæ peritus quam quisquam artificum ad multitudinem loquatur. Vis ergo artis hujus tanta est atque talis. decet tamen ita rhetorica uti, quemadmodum et omni reliqua facultate certandi. neque enim is, qui pugnis lacertisve et armis ita pugnare didicerit, ut amicis et inimicis superior possit evadere, ob hoc adversus omnes æque certare debet: neque ob hoc amicos percutiat, pungat, occidat: neque etiam per Jovem si quis palæstra exercitatus pugil corporis robur acquisiverit, deinde parentes aut aliquem alium domesticorum vel amicorum pulset, propterea pædotribas et eos, qui armis pugnare docent, odio habere et ex urbibus expellere decet. illi enim hæc tradiderunt, ut iis legitime uterentur contra hostes et inferente injuriam, avertentes videlicet, non ipsi prius inferentes: hi vero hæc pervertunt ac robore arteque abutuntur. non igitur propterea qui docuerunt improbi sunt judicandi, neque ars culpanda malaque habenda, sed ii, opinor, qui sinistre ea utuntur. eadem quoque de rhetorica ratio est. potest enim adversus omnes et qualibet de re rhetor dicere, adeo ut apud multitudinem fere de re qualibet persuadendo fiat superior: non tamen ob eam causam medicos sua laude privare eum oportet, qui hoc præstare posset, neque reliquos opifices, sed recte et ratione uti rhetorica uti reliqua etiam certandi facultate. si vero quispiam adeptus rhetoricam deinde injuste parta facultate et arte utatur, non eum, qui docuit, odisse atque expellere decet: hic enim ad justum usum tradidit, ille vero in partem contrariam utitur. quapropter eum, qui abutitur, odisse et in exsilium mittere et interimere par est, præceptorem vero nequaquam.

XII. ΣΩ. Οἶμαι, ὦ Γοργία, καὶ σὲ ἔμπειρον εἶναι πολλῶν λόγων καὶ καθεωρακέναι ἐν αὐτοῖς τὸ τοιόνδε, ὅτι οὐ ῥᾳδίως δύνανται περὶ ὧν ἂν ἐπιχειρήσωσι διαλέγεσθαι διορισάμενοι πρὸς ἀλλήλους καὶ μαθόντες καὶ διδάξαντες 5 ἑαυτοὺς οὕτω διαλύεσθαι τὰς συνουσίας, ἀλλ' ἐὰν περί d του ἀμφισβητήσωσι καὶ μὴ φῇ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον ὀρθῶς λέγειν ἢ μὴ σαφῶς, χαλεπαίνουσί τε καὶ κατὰ φθόνον οἴονται τὸν ἑαυτῶν λέγειν φιλονεικοῦντες, ἀλλ' οὐ ζητοῦντες τὸ προκείμενον ἐν τῷ λόγῳ. καὶ ἔνιοί γε τελευ- 10 τῶντες αἴσχιστ' ἀπαλλάττονται λοιδορηθέντες τε καὶ εἰπόντες καὶ ἀκούσαντες περὶ σφῶν αὐτῶν τοιαῦτα, οἷα καὶ τοὺς παρόντας ἄχθεσθαι ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν, ὅτι τοιούτων ἀνθρώπων ἠξίωσαν ἀκροαταὶ γενέσθαι. Τοῦ δὴ e ἕνεκα λέγω ταῦτα; ὅτι νῦν ἐμοὶ δοκεῖς σὺ οὐ πάνυ ἀκό- 15 λουθα λέγειν οὐδὲ σύμφωνα οἷς τὸ πρῶτον ἔλεγες περὶ τῆς ῥητορικῆς. φοβοῦμαι οὖν διελέγχειν σε, μή με ὑπολάβῃς οὐ πρὸς τὸ πρᾶγμα φιλονεικοῦντα λέγειν τοῦ καταφανὲς γενέσθαι, ἀλλὰ πρὸς σέ. ἐγὼ οὖν, εἰ μὲν 458 καὶ σὺ εἶ τῶν ἀνθρώπων ὧνπερ καὶ ἐγώ, ἡδέως ἄν σε διε- a 20 ρωτῴην· εἰ δὲ μή, ἐῴην ἄν. ἐγὼ δὲ τίνων εἰμί; τῶν ἡδέως μὲν ἂν ἐλεγχθέντων, εἴ τι μὴ ἀληθὲς λέγοιμι, ἡδέως δ' ἂν ἐλεγξάντων, εἴ τίς τι μὴ ἀληθὲς λέγοι, οὐκ ἀηδέστερον μεντἂν ἐλεγχθέντων ἢ ἐλεγξάντων· μεῖζον γὰρ αὐτὸ ἀγαθὸν ἡγοῦμαι, ὅσῳπερ μεῖζον ἀγαθόν ἐστιν αὐτὸν 25 ἀπαλλαγῆναι κακοῦ τοῦ μεγίστου ἢ ἄλλον ἀπαλλάξαι. οὐδὲν γὰρ οἶμαι τοσοῦτον κακὸν εἶναι ἀνθρώπῳ, ὅσον δόξα ψευδὴς περὶ ὧν τυγχάνει νῦν ἡμῖν ὁ λόγος ὤν. εἰ μὲν b οὖν καὶ σὺ φῂς τοιοῦτος εἶναι, διαλεγώμεθα· εἰ δὲ καὶ δοκεῖ χρῆναι ἐᾶν, ἐῶμεν ἤδη χαίρειν καὶ διαλύωμεν τὸν 30 λόγον. — ΓΟΡ. Ἀλλὰ φημὶ μὲν ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, καὶ αὐτὸς τοιοῦτος εἶναι, οἷον σὺ ὑφηγεῖ· ἴσως μέντοι χρῆν ἐννοεῖν καὶ τὸ τῶν παρόντων. πάλαι γάρ τοι, πρὶν καὶ ὑμᾶς ἐλθεῖν, ἐγὼ τοῖς παροῦσι πολλ' ἐπεδειξάμην, καὶ νῦν ἴσως πόρρω ἀποτενοῦμεν, ἢν διαλεγώμεθα. c 35 σκοπεῖν οὖν χρὴ καὶ τὸ τούτων, μή τινας αὐτῶν κατέχωμεν βουλομένους τι καὶ ἄλλο πράττειν.

XIII. ΧΑΙ. Τοῦ μὲν θορύβου, ὦ Γοργία τε καὶ Σώκρατες, αὐτοὶ ἀκούετε τούτων τῶν ἀνδρῶν βουλομένων ἀκούειν, ἐάν τι λέγητε· ἐμοὶ δ' οὖν καὶ αὐτῷ μὴ γένοιτο 40 τοσαύτη ἀσχολία, ὥστε τοιούτων λόγων καὶ οὕτω λεγομένων ἀφεμένῳ προὐργιαίτερόν τι γενέσθαι ἄλλο πράττειν. — ΚΑΛ. Νὴ τοὺς θεούς, ὦ Χαιρεφῶν. καὶ μὲν δὴ d καὶ αὐτὸς πολλοῖς ἤδη λόγοις παραγενόμενος οὐκ οἶδ' εἰ πώποθ' ἥσθην οὕτως, ὥσπερ νυνί, ὥστ' ἔμοιγε, κἂν τὴν 45 ἡμέραν ὅλην ἐθέλητε διαλέγεσθαι, χαριεῖσθε. — ΣΩ. Ἀλλὰ μήν, ὦ Καλλίκλεις, τό γ' ἐμὸν οὐδὲν κωλύει, εἴπερ ἐθέλει Γοργίας. — ΓΟΡ. Αἰσχρὸν δὴ τὸ λοιπόν, ὦ Σώκρατες, γίγνεται ἐμέ γε μὴ ἐθέλειν, καὶ ταῦτ' αὐτὸν ἐπαγγειλάμενον ἐρωτᾶν ὅ τί τις βούλεται. ἀλλ' 50 εἰ δοκεῖ τουτοισί, διαλέγου τε καὶ ἐρώτα ὅ τι βούλει. e — ΣΩ. Ἄκουε δή, ὦ Γοργία, ἃ θαυμάζω ἐν τοῖς λεγομένοις ὑπὸ σοῦ· ἴσως γάρ τοι σοῦ ὀρθῶς λέγοντος ἐγὼ οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω. ῥητορικὸν φῂς ποιεῖν οἷός τ' εἶναι, ἐάν τις βούληται παρὰ σοῦ μανθάνειν; — ΓΟΡ.

XII. So. Puto et te, o Gorgia, multis disputationibus interfuisse, idque in iis compertum habere, eos, qui inter se de aliqua re disputant, haud facile posse rem definire et se invicem docere et discere atque his ita factis discedere, sed si de aliquo contendant et alter alteri objiciat eum non recte neque perspicue loqui, eos excandescere et per invidiam dictum putare certantes, non autem quod erat propositum investigantes, nonnulli etiam tandem adeo turpiter discedunt cum jurgiis mutuisque maledictis, ut etiam auscultantes pœniteat pigeatque, quod ejusmodi homines audiendos putaverint. Sed quorsum hæc dico? quoniam tu mihi non videris satis nunc consentanea et consona dicere iis, quæ prius de rhetorica proferebas. vereor igitur te arguere, ne me arbitreris non tam rei declarandæ causa dicere quam tecum altercandi. quodsi ex eorum numero es, e quorum sum ego, libenter te interrogabo: sin minus, dimittam. verum quorum ego ex numero sum? eorum qui libenter redarguuntur, si quid falsum ineptumve dico, libenter etiam redarguunt, si quid ab alio minus vere dicatur, quibusque non minus redargui quam redarguere gratum est: tanto enim majus id esse bonum existimo, quanto majus bonum est maximo quodam ipsum liberari malo quam alios liberare. nihil enim tam perniciosum hominibus arbitror, quam opinionem falsam in iis, de quibus præsens a nobis sermo est institutus. itaque si et te esse talem affirmes, disputemus: sin vero dimittendum censes, dimittamus jam et colloquium dirimamus. — Gor. Dico profecto, o Socrates, me quoque esse qualem describis: tamen fortasse eorum qui adsunt ratio est habenda. jamdudum enim antequam vos accederetis, his multa exposui, et nunc fortasse si disputemus, mora longior protrahetur. quamobrem cavendum est, ne hos, dum aliud facere quidpiam volunt, detineamus.

XIII. Chæ. Clamorem, Gorgia et Socrates, dissertationi huic interesse cupientium ipsi auditis: mihi certe nullum negotium tanti sit, ut disputationi huic a vobis institutæ quid aliud anteponam. — Cal. Per deos, o Chærephon, ego quoque multis disputationibus interfui et nescio an unquam æque ac nunc fuerim delectatus, ita ut, etiam si diem totam disputando conterere velitis, futurum sit mihi pergratum. — So. Atqui, o Callicles, quantum ad me attinet, nihil, modo velit Gorgias, obstabit. — Gor. Turpe quidem, o Socrates, deinceps mihi fuerit, si disputationem detrectem, præsertim cum ipse jusserim omnes de quo quisque vellet interrogare. sed si placet præsentibus, disputa et quidquid libuerit percontare. — So. Audi jam, o Gorgia, quæ in tuis verbis admiror: fortasse enim cum tu recte dicas, ego secus accipio. aisne rhetoricæ peritum posse te, si quis a te discere velit, efficere? — Gor. Aio equidem. — So. Ergone

Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν περὶ πάντων ὥστ' ἐν ὄχλῳ πιθανὸν εἶναι, οὐ διδάσκοντα, ἀλλὰ πείθοντα; — ΓΟΡ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἔλεγές τοι νῦν δή, ὅτι καὶ περὶ a τοῦ ὑγιεινοῦ τοῦ ἰατροῦ πιθανώτερος ἔσται ὁ ῥήτωρ. — ΓΟΡ. Καὶ γὰρ ἔλεγον, ἔν γ' ὄχλῳ. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ ἐν ὄχλῳ τοῦτ' ἔστιν ἐν τοῖς μὴ εἰδόσιν; οὐ γὰρ δήπου ἔν γε τοῖς εἰδόσι τοῦ ἰατροῦ πιθανώτερος ἔσται. — ΓΟΡ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ τοῦ ἰατροῦ πιθανώτερος ἔσται, τοῦ εἰδότος πιθανώτερος γίγνεται; 10 — ΓΟΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐχ ἰατρός γ' ὤν· ἦ γάρ; — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Ὁ δὲ μὴ ἰατρός γε δήπου ἀνεπιστήμων ὧν ὁ ἰατρὸς ἐπιστήμων. b — ΓΟΡ. Δῆλον ὅτι. — ΣΩ. Ὁ οὐκ εἰδὼς ἄρα τοῦ εἰδότος ἐν οὐκ εἰδόσι πιθανώτερος ἔσται, ὅταν ὁ ῥήτωρ τοῦ ἰατροῦ πιθανώτε- 15 ρος ᾖ. τοῦτο συμβαίνει, ἢ ἄλλο τι; — ΓΟΡ. Τοῦτ' ἐνταῦθά γε συμβαίνει. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας τέχνας ὡσαύτως ἔχει ὁ ῥήτωρ καὶ ἡ ῥητορική· αὐτὰ μὲν τὰ πράγματα οὐδὲν δεῖ αὐτὴν εἰδέναι ὅπως ἔχει, μηχανὴν δέ τινα πειθοῦς εὑρηκέναι, ὥστε c 20 φαίνεσθαι τοῖς οὐκ εἰδόσι μᾶλλον εἰδέναι τῶν εἰδότων.

XIV. ΓΟΡ. Οὐκοῦν πολλὴ ῥαστώνη, ὦ Σώκρατες, γίγνεται μὴ μαθόντα τὰς ἄλλας τέχνας, ἀλλὰ μίαν ταύτην, μηδὲν ἐλαττοῦσθαι τῶν ⌊ἄλλων⌋, ⌈δημιουργῶν⌉; — ΣΩ. Εἰ μὲν ἐλαττοῦται ἢ μὴ ἐλαττοῦται ὁ ῥήτωρ 25 τῶν ἄλλων διὰ τὸ οὕτως ἔχειν, αὐτίκ' ἐπισκεψόμεθα, ἐάν τι ἡμῖν πρὸς λόγου ᾖ. νῦν δὲ τόδε πρότερον σκεψώμεθα, ἆρα τυγχάνει περὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, καὶ d τὸ αἰσχρὸν καὶ τὸ καλὸν, καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν οὕτως ἔχων ὁ ῥητορικός, ὡς περὶ τὸ ὑγιεινὸν καὶ περὶ τἆλλα 30 ὧν αἱ ἄλλαι τέχναι, αὐτὰ μὲν οὐκ εἰδώς, τί ἀγαθὸν ἢ τί κακόν ἐστιν, ἢ τί καλὸν ἢ τί αἰσχρὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, πειθὼ δὲ περὶ αὐτῶν μεμηχανημένος, ὥστε δοκεῖν εἰδέναι οὐκ εἰδὼς ἐν οὐκ εἰδόσι μᾶλλον τοῦ εἰδότος; ἢ ἀνάγκη εἰδέναι, καὶ δεῖ προεπιστάμενον ταῦτ' ἀφικέ- e 35 σθαι παρὰ σὲ τὸν μέλλοντα μαθήσεσθαι τὴν ῥητορικήν; εἰ δὲ μή, σὺ ὁ τῆς ῥητορικῆς διδάσκαλος τούτων μὲν οὐδὲν διδάξεις τὸν ἀφικνούμενον· οὐ γὰρ σὸν ἔργον· ποιήσεις δ' ἐν τοῖς πολλοῖς δοκεῖν εἰδέναι αὐτὸν τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰδότα καὶ δοκεῖν ἀγαθὸν εἶναι οὐκ ὄντα; 40 ἢ τὸ παράπαν οὐχ οἷός τ' ἔσει διδάξαι αὐτὸν τὴν ῥητορικήν, ἐὰν μὴ προειδῇ περὶ τούτων τὴν ἀλήθειαν; ἢ 460 πῶς τὰ τοιαῦτ' ἔχει, ὦ Γοργία; καὶ πρὸς Διός, ὥσπερ a ἄρτι εἶπες, ἀποκαλύψας τῆς ῥητορικῆς εἰπὲ τίς ποθ' ἡ δύναμίς ἐστιν. — ΓΟΡ. Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ὦ Σώκρατες, 45 οἶμαι, ἐὰν τύχῃ μὴ εἰδώς, καὶ ταῦτα παρ' ἐμοῦ μαθήσεται. — ΣΩ. Ἔχε δή· καλῶς γὰρ λέγεις. ἐάνπερ ῥητορικὸν σύ τινα ποιήσῃς, ἀνάγκη αὐτὸν εἰδέναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα ἤτοι πρότερόν γ' ἢ ὕστερον μαθόντα παρὰ σοῦ. — ΓΟΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί οὖν; ὁ τὰ 50 τεκτονικὰ μεμαθηκὼς τεκτονικός, ἢ οὔ; — ΓΟΡ. Ναί. b — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὁ τὰ μουσικὰ μουσικός; — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ ὁ τὰ ἰατρικὰ ἰατρικός; καὶ τἆλλ' οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον· ὁ μεμαθηκὼς ἕκαστα τοιοῦτός ἐστιν, οἷον ἡ ἐπιστήμη ἕκαστον ἀπεργάζεται;

ut de omnibus in turba probabiliter dicere valeat, non docendo, sed suadendo? — Gor. Ita prorsus. — So. Addebas modo præterea, rhetorem de sanitate melius quam medicum persuadere posse. — Gor. Dicebam, sed in turba. — So. Estne igitur idem in turba, quod inter ignorantes? nunquam enim inter scientes magis quam medicus poterit persuadere. — Gor. Vera narras. — So. Nonne ergo si plus quam medicus persuadendo valebit, scientia etiam præditum persuasione superabit? — Gor. Omnino. — So. Ipse tamen non medicus: nonne? — Gor. Ita. — So. Medicus qui non est profecto est inscius eorum quorum est peritus medicus. — Gor. Procul dubio. — So. Quare imperitus sciente apud nescientes facilius persuadebit, quando rhetor medico persuadendi facultate præcellit. itane sequitur? — Gor. In his certe ita sequitur. — So. Ergo in ceteris quoque artibus rhetor atque rhetorica se habet similiter: ad rhetoris facultatem nihil attinet res ipsas nosse, quomodo se habeant, sed artem quandam ad persuadendum excogitare, ita ut apud imperitos magis scire quam rerum periti videatur.

XIV. Gor. Ergone magna est hæc facilitas, o Socrates, eos videlicet qui alias nunquam artes attigerint, sed hanc solam, nihil tamen reliquis cognitione esse inferiores? — So. Utrum rhetor ob hanc unam facultatem ceteris præcellat vel superetur ipse, paulo post inquiremus, si quid conducere disputationi videatur: nunc autem hoc prius consideremus, utrum in justo et injusto, honesto et turpi, bono et malo ita comparatus sit rhetoricæ peritus, quemadmodum in salubribus atque reliquis quæ ad ceteras artes attinent, ut scilicet quid bonum, quid malum sit ignoret, pulchrumque vel turpe, aut justum vel injustum, persuasionem vero quandam ita de his machinetur, ut ignorans ipse inter imperitos plus sapere quam sciens videatur? an necesse est hæc eum nosse, oportetque hac facultate prius parta ad te venire eum, qui a te percepturus sit rhetoricam? quodsi hujusmodi rerum scientiam non afferat secum, tu quidem præceptor rhetoricæ horum nihil docebis qui ad te accedit: non enim tuum hoc est opus: efficies autem ut vulgo rerum esse ejusmodi videatur peritus, cum nesciat, et ut videatur bonus, cum sit minime? an omnino rhetoricam docere eum non poteris, nisi prius horum veritatem fuerit consecutus? aut quo se modo hæc habent, o Gorgia? precor per Jovem ut, quemadmodum paulo ante dixisti, rhetoricæ nobis tandem potestatem aperias. — Gor. At enim, si forte quis ignoret, eum et hæc a me percepturum arbitror. — So. Subsiste: recte enim dicis. si quem tu rhetorem feceris, necesse est ut justa injustaque sciat vel jam antequam ad te accedat vel postea a te edoctus. — Gor. Omnino. — So. Quid igitur? qui ea quæ ad fabricam spectant didicerit, nonne faber est? — Gor. Est. — So. Et qui musicam, musicus? — Gor. Ita. — So. Et qui ea quæ ad medicinam pertinent, medicus? atque in ceteris eodem pacto: quisquis didicerit aliquid, talis evadit, qualem scientia quemque reddit? — Gor. Omni-

— ΓΟΡ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν κατὰ τοῦτον τὸν
λόγον καὶ ὁ τὰ δίκαια μεμαθηκὼς δίκαιος; — ΓΟΡ.
Πάντως δήπου. — ΣΩ. Ὁ δὲ δίκαιος δίκαιά που πράτ-
τει. — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀνάγκη τὸν ῥη- c
5 τορικὸν δίκαιον εἶναι, τὸν δὲ δίκαιον βούλεσθαι δίκαια
πράττειν; — ΓΟΡ. Φαίνεταί γε. — ΣΩ. Οὐδέποτ'
ἄρα βουλήσεται ὅ γε δίκαιος ἀδικεῖν. — ΓΟΡ. Ἀνάγκη.
— ΣΩ. Τὸν δὲ ῥητορικὸν ἀνάγκη ἐκ τοῦ λόγου δίκαιον
εἶναι. — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Οὐδέποτ' ἄρα βουλήσε-
10 ται ὁ ῥητορικὸς ἀδικεῖν. — ΓΟΡ. Οὐ φαίνεταί γε.

XV. ΣΩ. Μέμνησαι οὖν λέγων ὀλίγῳ πρότερον, ὅτι
οὐ δεῖ τοῖς παιδοτρίβαις ἐγκαλεῖν οὐδ' ἐκβάλλειν ἐκ τῶν d
πόλεων, ἐὰν ὁ πύκτης τῇ πυκτικῇ μὴ [καλῶς] χρῆταί
⌈τε⌉ καὶ ἀδικῇ; ὡσαύτως δ' οὕτω κἂν ὁ ῥήτωρ τῇ ῥη-
15 τορικῇ ἀδίκως χρῆται, μὴ τῷ διδάξαντι ἐγκαλεῖν μηδ'
ἐξελαύνειν ἐκ τῆς πόλεως, ἀλλὰ τῷ ἀδικοῦντι καὶ οὐκ
ὀρθῶς χρωμένῳ τῇ ῥητορικῇ; ἐρρήθη ταῦτα, ἢ οὔ; —
ΓΟΡ. Ἐρρήθη. — ΣΩ. Νῦν δέ γ' ὁ αὐτὸς οὗτος φαίνεται,
ὁ ῥητορικός, οὐκ ἄν ποτ' ἀδικήσας. ἢ οὔ; — ΓΟΡ. Φαί- e
20 νεται. — ΣΩ. Καὶ ἐν τοῖς πρώτοις γε, ὦ Γοργία,
λόγοις ἐλέγετο, ὅτι ἡ ῥητορικὴ περὶ λόγους εἴη οὐ τοὺς
τοῦ ἀρτίου καὶ περιττοῦ, ἀλλὰ τοὺς τοῦ δικαίου καὶ
ἀδίκου. ἦ γάρ; — ΓΟΡ. Ναί. — ΣΩ. Ἐγὼ τοίνυν
σοῦ τότε ταῦτα λέγοντος ὑπέλαβον, ὡς οὐδέποτ' ἂν εἴη
25 ἡ ῥητορικὴ ἄδικον πρᾶγμα, ὅ γ' ἀεὶ περὶ δικαιοσύνης
τοὺς λόγους ποιεῖται· ἐπειδὴ δ' ὀλίγον ὕστερον ἔλεγες,
461 ὅτι ὁ ῥήτωρ τῇ ῥητορικῇ κἂν ἀδίκως χρῷτο, οὕτω θαυ- a
μάσας καὶ ἡγησάμενος οὐ συνᾴδειν τὰ λεγόμενα ἐκείνους
εἶπον τοὺς λόγους, ὅτι, εἰ μὲν κέρδος ἡγοῖο εἶναι τὸ
30 ἐλέγχεσθαι, ὥσπερ ἐγώ, ἄξιον [ἂν] εἴη διαλέγεσθαι,
εἰ δὲ μή, ἐᾶν χαίρειν. ὕστερον δ' ἡμῶν ἐπισκοπουμένων,
ὁρᾷς δὴ καὶ αὐτός, ὅτι αὖ ὁμολογεῖται τὸν ῥητορικὸν
ἀδύνατον εἶναι ἀδίκως χρῆσθαι τῇ ῥητορικῇ καὶ ἐθέλειν
ἀδικεῖν. ταῦτ' οὖν ὅπῃ ποτ' ἔχει, μὰ τὸν κύνα, ὦ Γοργία,
35 οὐκ ὀλίγης συνουσίας ἐστίν, ὥσθ' ἱκανῶς διασκέψα- b
σθαι.

XVI. ΠΩΛ. Τί δαί, ὦ Σώκρατες; οὕτω καὶ σὺ περὶ
τῆς ῥητορικῆς δοξάζεις, ὥσπερ νῦν λέγεις; ἢ οἴει, ὅτι
Γοργίας ᾐσχύνθη σοι μὴ προσομολογῆσαι τὸν ῥητορικὸν
40 ἄνδρα μὴ οὐχὶ καὶ τὰ δίκαια εἰδέναι καὶ τὰ καλὰ καὶ
τἀγαθά, κἂν μὴ ἔλθῃ ταῦτ' εἰδὼς παρ' αὐτόν, αὐτὸς c
διδάξειν, ἔπειτ' ἐκ ταύτης ἴσως τῆς ὁμολογίας ἐναντίον
τι συνέβη ἐν τοῖς λόγοις; τοῦθ' ὃ δὴ ἀγαπᾷς αὐτὸς
ἀγαγὼν ἐπὶ τοιαῦτ' ἐρωτήματα. ἐπεὶ τίν' οἴει ἀπαρνή-
45 σεσθαι μὴ οὐχὶ καὶ αὐτὸν ἐπίστασθαι τὰ δίκαια καὶ
ἄλλους διδάξειν; ἀλλ' εἰς τὰ τοιαῦτ' ἄγειν πολλὴ ἀγροι-
κία ἐστὶ τοὺς λόγους. — ΣΩ. Ὦ κάλλιστε Πῶλε, ἀλλά
τοι ἐξεπίτηδες κτώμεθ' ἑταίρους καὶ υἱεῖς, ἵνα, ἐπειδὰν
αὐτοὶ πρεσβύτεροι γενόμενοι σφαλλώμεθα, παρόντες
50 ὑμεῖς οἱ νεώτεροι ἐπανορθῶθ' ἡμῶν τὸν βίον καὶ ἐν ἔργοις
καὶ ἐν λόγοις. καὶ νῦν εἴ τι ἐγὼ καὶ Γοργίας ἐν τοῖς λό- d
γοις σφαλλόμεθα, σὺ παρὼν ἐπανόρθου· δίκαιος δ' εἶ,
κἀγὼ ἐθέλω, τῶν ὡμολογημένων εἴ τί σοι δοκεῖ μὴ καλῶς
ὡμολογῆσθαι, ἀναθέσθαι ὅ τι ἂν σὺ βούλῃ, ἐάν μοι ἓν

no. — So. Ergo secundum hanc rationem justus erit qui-
cumque justa didicerit? — Gor. Maxime. — So. Justus
autem justa facit. — Gor. Ita est. — So. An non igitur
necesse est rhetorem esse justum? justum vero velle justa
agere? — Gor. Videtur quidem. — So. Nunquam ergo volet
justus injuriam facere. — Gor. Nunquam. — So. Rhetori-
cum autem necesse est ex præcedenti ratione justum esse.
— Gor. Necesse. — So. Nunquam ergo volet rhetoricus
injuriam facere. — Gor. Nunquam.

XV. So. Reminisceris te paulo ante dixisse, non oportere
pædotribas criminari atque expellere, si quis pugil arte
pugilatoria male utatur et inferat injuriam? atque eodem
pacto, si quis rhetor injuste utatur rhetorica, non illum
qui docuerit esse accusandum et expellendum, sed injusta
agentem et non recte rhetorica utentem? dictane hæc sunt,
an non? — Gor. Dicta sunt. — So. Nunc autem idem hic
rhetor nunquam videtur facturus injuriam. nonne? — Gor.
Nunquam. — So. Atqui in superioribus dictum est, o Gor-
gia, circa sermones versari rhetoricam, non de pari quidem
et impari, sed de justo atque injusto. itane? — Gor. *Ita.*
— So. Ego igitur, cum tu hæc diceres, rhetoricam nun-
quam esse rem injustam existimavi, quæ semper de *justitia*
verba faciat: postquam vero paulo post dicebas, rhetorem
posse injuste rhetorica uti, statim miratus atque ratus non
concinere inter se quæ abs te dicebantur, illa dixi, nimi-
rum si redargui utile fore putares, veluti ego puto, operæ
pretium fore disserere, sin minus, dimittere. deinde vero
nobis rem perpendentibus, ut te non latet, in confesso est
fieri non posse ut rhetor rhetorica utatur injuste et velit
injuriam inferre. ad hæc autem satis qua ratione se ha-
beant disquirenda, per canem, o Gorgia, non exigua collo-
cutione congressuque opus est.

XVI. Pol. Quid vero, o Socrates? tune etiam ita de
rhetorica statuis, ut nunc ais? an putas, quod Gorgias
pudore quodam adductus est non concedere tibi rhetorem
justa, honesta et bona nosse, et si quis earum rerum im-
peritus ad eum accedat, eum se esse docturum, deinde ex
hac fortasse concessione contrarium aliquid in disputando
sequutum est? id quod tu quidem nimium studiose captas,
o Socrates, dum interrogando ad hujusmodi responsa ipse
perducis. nam quem arbitraris negaturum tibi justa ipsum
scire et alios esse docturum? verum magna rusticitas est ad
hæc interrogando sermones deducere. — So. Ob hanc ipsam
causam, pulcherrime mi Pole, amicos nobis et filios com-
paramus, ut, si quando in senectute peccemus, juniores
vos præsentes vitam nostram et in loquendo et in agendo
corrigatis. et nunc, si quid me et Gorgiam in disputando
fefellerit, tu præsens emenda. sic enim debes. etiam ego
volo, si quid eorum, quæ concessa sunt, non recte con-
cessa putes, quodcumque velis retractes, dummodo mihi

μόνον φυλάττῃς. — ΠΩΛ. Τί τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Τὴν μακρολογίαν, ὦ Πῶλε, ἣν καθείρξῃς, ᾗ τὸ πρῶτον ἐπεχείρησας χρῆσθαι. — ΠΩΛ. Τί δαί; οὐκ ἐξέσται μοι λέγειν ὁπόσ' ἂν βούλωμαι; — ΣΩ. Δεινὰ μεντἂν 5 πάθοις, ὦ βέλτιστε, εἰ Ἀθήναζ' ἀφικόμενος, οὗ τῆς e Ἑλλάδος πλείστη ἐστὶν ἐξουσία τοῦ λέγειν, ἔπειτα σὺ ἐνταῦθα τούτου μόνος ἀτυχήσαις. ἀλλ' ἀντίθες τοι, σοῦ μακρὰ λέγοντος καὶ μὴ ἐθέλοντος τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι, οὐ δείν' ἂν αὖ ἐγὼ πάθοιμι, εἰ μὴ ἐξέσται 10 μοι ἀπιέναι καὶ μὴ ἀκούειν σου; ἀλλ' εἴ τι κήδει τοῦ a λόγου τοῦ εἰρημένου καὶ ἐπανορθώσασθαι αὐτὸν βούλει, ὥσπερ νῦν δὴ ἔλεγον ἀναθέμενος ὅ τί σοι δοκεῖ, ἐν τῷ μέρει ἐρωτῶν τε καὶ ἐρωτώμενος, ὥσπερ ἐγώ τε καὶ Γοργίας, ἔλεγχέ τε καὶ ἐλέγχου. φῂς γὰρ δήπου καὶ σὺ 15 ἐπίστασθαι ἅπερ Γοργίας. ἢ οὔ; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ σὺ κελεύεις σαυτὸν ἐρωτᾶν ἑκάστοτε ὅ τι ἄν τις βούληται, ὡς ἐπιστάμενος ἀποκρίνεσθαι; — ΠΩΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ νῦν δὴ τούτων ὁπό- b τερον βούλει ποίει· ἐρώτα ἢ ἀποκρίνου.

20 XVII. ΠΩΛ. Ἀλλὰ ποιήσω ταῦτα. καί μοι ἀπόκριναι, ὦ Σώκρατες. ἐπειδὴ Γοργίας ἀπορεῖν σοι δοκεῖ περὶ τῆς ῥητορικῆς, σὺ αὐτὴν τίνα φῂς εἶναι; — ΣΩ. Ἆρ' ἐρωτᾷς ἥντινα τέχνην φημὶ εἶναι; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐδεμία ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Πῶλε, ὥς γε πρὸς σὲ 25 τἀληθῆ εἰρῆσθαι. — ΠΩΛ. Ἀλλὰ τί [σοι δοκεῖ ἡ ῥητο- c ρικὴ εἶναι]; — ΣΩ. Πρᾶγμα, ὃ φῂς σὺ ποιῆσαι τέχνην ἐν τῷ συγγράμματι, ὃ ἐγὼ ἔναγχος ἀνέγνων. — ΠΩΛ. Τί τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Ἐμπειρίαν ἔγωγέ τινα. — ΠΩΛ. Ἐμπειρία ἄρα σοι δοκεῖ ἡ ῥητορικὴ εἶναι. — 30 ΣΩ. Ἔμοιγε, εἰ μή τι σὺ ἄλλο λέγεις. — ΠΩΛ. Τίνος ἐμπειρία; — ΣΩ. Χάριτός τινος καὶ ἡδονῆς ἀπεργασίας. — ΠΩΛ. Οὐκοῦν καλόν σοι δοκεῖ ἡ ῥητορικὴ εἶναι, χαρίζεσθαι οἷόν τ' εἶναι ἀνθρώποις; — ΣΩ. Τί δαί, ὦ Πῶλε; ἤδη πέπυσαι παρ' ἐμοῦ, ὅ τι φημὶ αὐτὴν 35 εἶναι, ὥστε τὸ μετὰ τοῦτ' ἐρωτᾷς, εἰ οὐ καλή μοι δο- d κεῖ εἶναι; — ΠΩΛ. Οὐ γὰρ πέπυσμαι, ὅτι ἐμπειρίαν τιν' αὐτὴν φῂς εἶναι; — ΣΩ. Βούλει οὖν, ἐπειδὴ τιμᾷς τὸ χαρίζεσθαι, σμικρόν τί μοι χαρίσασθαι; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἐροῦ νῦν με, ὀψοποιία ἥτις 40 μοι δοκεῖ τέχνη εἶναι. — ΠΩΛ. Ἐρωτῶ δή, τίς τέχνη ὀψοποιία; — ΣΩ. Οὐδεμία, ὦ Πῶλε. — ΠΩΛ. Ἀλλὰ τί; φάθι. — ΣΩ. Φημὶ δή, ἐμπειρία τις. — ΠΩΛ. Τίνος φάθι. — ΣΩ. Φημὶ δή, χάριτος καὶ ἡδονῆς ἀπεργασίας, ὦ Πῶλε. — ΠΩΛ. Ταὐτὸν ἄρ' ἐστὶν e 45 ὀψοποιία καὶ ῥητορική; — ΣΩ. Οὐδαμῶς γε, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς μὲν ἐπιτηδεύσεως μόριον. — ΠΩΛ. Τίνος λέγεις ταύτης; — ΣΩ. Μὴ ἀγροικότερον ᾖ τἀληθὲς εἰπεῖν· ὀκνῶ γὰρ Γοργίου ἕνεκα λέγειν, μὴ οἴηταί με διακωμῳδεῖν τὸ ἑαυτοῦ ἐπιτήδευμα. ἐγὼ δέ, 463 εἰ μὲν τοῦτ' ἐστὶν ἡ ῥητορική, ὃ Γοργίας ἐπιτηδεύει, οὐκ a οἶδα· καὶ γὰρ ἄρτι ἐκ τοῦ λόγου οὐδὲν ἡμῖν καταφανὲς ἐγένετο, τί ποθ' οὗτος ἡγεῖται· ὃ δ' ἐγὼ καλῶ τὴν ῥητορικήν, πράγματός τινός ἐστι μόριον οὐδενὸς τῶν καλῶν. — ΓΟΡ. Τίνος, ὦ Σώκρατες· εἰπέ, μηδὲν ἐμὲ αἰσχυνθείς.

unum caveas. — Pol. Quid hoc, o Socrates? — So. Prolixitatem sermonis illam, Pole, si modo cohibeas, qua disputationis initio aggrediebaris uti. — Pol. Quid ita? nonne mihi quantum voluero loqui licebit? — So. Gravi nimium injuria afficereris, o vir optime, si profectus Athenas, ubi totius Græciæ maxima est loquendi libertas, solus tu hoc in loco potestatem loquendi non haberes. at contra pone, si te prolixe loquente neque volente ad interrogata respondere, non liceret abire mihi et te non audire, nonne ego quoque gravi injuria afficerer? verum si qua tibi disputationis hujus est cura eamque corrigere vis, quemadmodum modo dicebam, retractans quod tibi retractandum videtur et rogans vicissim atque respondens, ut ego Gorgiasque fecimus, redargue me ac te redargui patiare. ais enim te quoque scire, quæ Gorgias se scire profitetur. affirmasne? — Pol. Equidem. — So. Nam et tu jubes, ut de quo quisque velit ex te quærat, quippe qui respondere scias. itane? — Pol. Ita. — So. Nunc ergo alterutrum tuo arbitratu facias: aut quære aut responde.

XVII. Pol. Faciam equidem: atque mihi responde, o Socrates. cum Gorgias circa rhetoricam tibi non videtur posse commode dicere, tu eam quam esse dicis? — So. An interrogas quam artem esse putem? — Pol. Id ipsum. — So. Nullam, o Pole, ut vera tibi dicam. — Pol. Sed quid? — So. Res, quam tu dicis fecisse artem in eo libro, quem nuper legi. — Pol. Quid dicis? — So. Peritiam sive experientiam quandam. — Pol. Experientia ergo tibi videtur esse rhetorica. — So. Mihi quidem, nisi tu aliud quid dixeris. — Pol. Cujus rei experientia? — So. Gratiam quandam voluptatemque pariendi. — Pol. Nonne igitur pulchrum existimas esse rhetoricam, cum apud homines comparare gratiam possit? — So. Quid, o Pole? audivistine jam quid illam esse dicam, ita ut interroges deinde utrum pulchram esse putem? — Pol. Nonne te audivi dicentem esse experientiam quandam? — So. Visne igitur, quandoquidem gratiam magni facis, paulum quid mihi gratificari? — Pol. Volo. — So. Interroga me nunc, quam artem esse coquinariam putem. — Pol. Ecce interrogo, quæ ars coquinaria est? — So. Nulla, o Pole. — Pol. At quid? dic. — So. Ecce dico, experientia quædam. — Pol. Cujus? dic. — So. Ecce dico, gratiam voluptatemque pariendi, o Pole. — Pol. Ergo idem est coquinaria atque rhetorica? — So. Nullo pacto, sed ejusdem studii particula. — Pol. Cujus studii? — So. Vereor ne sit durius veritatem dicere Gorgiæ causa, ne me suum vituperare studium arbitretur. ego vero utrum rhetorica sit id, quod Gorgias exercet, nescio: nam ex hac disputatione nihil nobis patefactum est, quid tandem hic esse putet: quod vero ego appello rhetoricam, rei cujusdam particula est nequaquam honestæ. — Gor. Cujus, Sorates? dic age, nihil mea causa veritus.

XVIII. ΣΩ. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ὦ Γοργία, εἶναί τι ἐπιτήδευμα τεχνικὸν μὲν οὔ, ψυχῆς δὲ στοχαστικῆς καὶ ἀνδρείας καὶ φύσει δεινῆς προσομιλεῖν τοῖς ἀνθρώποις· καλῶ δ' αὐτοῦ ἐγὼ τὸ κεφάλαιον κολακείαν. ταύτης μοι b
5 δοκεῖ τῆς ἐπιτηδεύσεως πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα μόρια εἶναι, ἓν δὲ καὶ ἡ ὀψοποιική· ὃ δοκεῖ μὲν εἶναι τέχνη, ὡς δ' ὁ ἐμὸς λόγος, οὐκ ἔστι τέχνη, ἀλλ' ἐμπειρία καὶ τριβή. ταύτης μόριον καὶ τὴν ῥητορικὴν ἐγὼ καλῶ καὶ τήν γε κομμωτικὴν καὶ τὴν σοφιστικήν, τέτταρα ταῦτα μόρια
10 ἐπὶ τέτταρσι πράγμασιν. εἰ οὖν βούλεται Πῶλος πυνθάνεσθαι, πυνθανέσθω· οὐ γάρ πω πέπυσται, ὁποῖόν φημι ἐγὼ τῆς κολακείας μόριον εἶναι τὴν ῥητορικήν, ἀλλ' αὐτὸν c λέληθα οὔπω ἀποκεχριμένος, ὁ δ' ἐπανερωτᾷ, εἰ οὐ καλὸν ἡγοῦμαι εἶναι. ἐγὼ δ' αὐτῷ οὐκ ἀποκρινοῦμαι πρό-
15 τερον, εἴτε καλὸν εἴτ' αἰσχρὸν ἡγοῦμαι εἶναι τὴν ῥητορικήν, πρὶν ἂν πρῶτον ἀποκρίνωμαι ὅ τι ἐστίν. οὐ γὰρ δίκαιον, ὦ Πῶλε· ἀλλ' εἴπερ βούλει πυθέσθαι, ἐρώτα, ὁποῖον μόριον τῆς κολακείας φημὶ εἶναι τὴν ῥητορικήν. — ΠΩΛ. Ἐρωτῶ δή, καὶ ἀπόκριναι, ὁποῖον μόριον.
20 — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἂν μάθοις ἀποκριναμένου; ἔστι γὰρ d ἡ ῥητορικὴ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον πολιτικῆς μορίου εἴδωλον. — ΠΩΛ. Τί οὖν; καλὸν ἢ αἰσχρὸν λέγεις αὐτὴν εἶναι; — ΣΩ. Αἰσχρὸν ἔγωγε· τὰ γὰρ κακὰ αἰσχρὰ (ἐγὼ) καλῶ· ἐπειδὴ δεῖ σοι ἀποκρίνασθαι, ὡς ἤδη
25 εἰδότι ἃ [ἐγὼ] λέγω. — ΓΟΡ. Μὰ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἐγὼ οὐδ' αὐτὸς συνίημι ὅ τι λέγεις. — e ΣΩ. Εἰκότως γε, ὦ Γοργία· οὐδὲν γάρ πω σαφὲς λέγω, Πῶλος δ' ὅδε νέος ἐστὶ καὶ ὀξύς. — ΓΟΡ. Ἀλλὰ τοῦτον μὲν ἔα, ἐμοὶ δ' εἰπέ, πῶς λέγεις πολιτικῆς μορίου
30 εἴδωλον εἶναι τὴν ῥητορικήν. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐγὼ πειράσομαι φράσαι, ὅ γέ μοι φαίνεται εἶναι ἡ ῥητορική. εἰ δὲ μὴ τυγχάνει ὂν τοῦτο, Πῶλος ὅδ' ἐλέγξει. σῶμά που
464 καλεῖς τι καὶ ψυχήν; — ΓΟΡ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. a Οὐκοῦν καὶ τούτων οἴει τιν' εἶναι ἑκατέρου εὐεξίαν; —
35 ΓΟΡ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί δέ; δοκοῦσαν μὲν εὐεξίαν, οὖσαν δ' οὔ; οἷον τοιόνδε λέγω· πολλοὶ δοκοῦσιν εὖ ἔχειν τὰ σώματα, οὓς οὐκ ἂν ῥᾳδίως αἴσθοιτό τις ὅτι οὐκ εὖ ἔχουσιν ἄλλος ἢ ἰατρός τε καὶ τῶν γυμναστικῶν τις. — ΓΟΡ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τὸ τοιοῦτον λέγω
40 καὶ ἐν σώματι εἶναι καὶ ἐν ψυχῇ, ὃ ποιεῖ δοκεῖν μὲν εὖ ἔχειν τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν, ἔχει δ' οὐδὲν μᾶλλον. — ΓΟΡ. Ἔστι ταῦτα. b

XIX. ΣΩ. Φέρε δή σοι, ἐὰν δύνωμαι, σαφέστερον ἐπιδείξω ὃ λέγω. Δυοῖν ὄντοιν τοῖν πραγμάτοιν δύο λέγω
45 τέχνας· (καὶ) τὴν μὲν ἐπὶ τῇ ψυχῇ πολιτικὴν καλῶ, τὴν δ' ἐπὶ (τῷ) σώματι μίαν μὲν οὕτως ὀνομάσαι οὐκ ἔχω σοι, μιᾶς δ' οὔσης τῆς τοῦ σώματος θεραπείας δύο μόρια λέγω, τὴν μὲν γυμναστικήν, τὴν δ' ἰατρικήν. τῆς δὲ πολιτικῆς ἀντίστροφον μὲν τῇ γυμναστικῇ τὴν νομοθετικήν, ἀντί-
50 στροφον δὲ τῇ ἰατρικῇ τὴν δικαστικήν. ἐπικοινωνοῦσι c μὲν δὴ ἀλλήλαις, ἅτε περὶ ταὐτὸν οὖσαι, ἑκάτεραι τούτων, ἥ τ' ἰατρικὴ τῇ γυμναστικῇ καὶ ἡ δικαστικὴ τῇ νομοθετικῇ· ὅμως δὲ διαφέρουσί τι ἀλλήλων. τεττάρων δὴ τούτων οὐσῶν, καὶ ἀεὶ πρὸς τὸ βέλτιστον θεραπευου-

XVIII. So. Videtur mihi, Gorgia, studium esse quoddam, non artificiosum quidem, sed sagacis animi et virilis et natura apti ad humanam consuetudinem atque affabilitatem: appello autem summam caputque ejus adulationem. hujus studii multa alia videntur mihi esse membra, unum vero etiam coquinaria: quæ quamvis esse ars videatur, meo tamen judicio nulla est, sed peritia quædam usu comperta. hujus partem rhetoricam quoque esse dico et fucatoriam (mangonicam) et sophisticam: hæ quatuor partes ad res quatuor pertinent. si ergo Polus quærere vult, quærat: nondum enim audivit qualem adulationis partem rhetoricam esse dicam, sed non animadvertit me nondum respondisse, interrogat tamen, utrum pulchram existimem, necne. ego vero utrum pulchrum aliquid vel turpe rhetoricam esse rear, non prius respondebo, quam quid ipsa sit aperuerim. non enim aliter decet, o Pole: sed si audire vis, percontare, qualem adulationis particulam rhetoricam esse dicam. — Pol. Ecce quæro, qualem particulam (dicis)? — So. An meam responsionem intelliges? est, ut opinor, rhetorica partis civilis simulacrum. — Pol. Quid ergo? pulchrumne an turpe quiddam ais eam esse? — So. Turpe quidem: mala enim turpia ego dico: quandoquidem tibi, tanquam eorum quæ dico non ignaro, me respondere oportet. — Gor. Per Jovem, o Socrates, non satis quæ dicis neque ego intelligo. — So. Neque injuria quidem, o Gorgia: nondum enim satis expressi; Polus autem hic juvenis atque acer est. — Gor. At hunc mitte, mihi vero responde, quo pacto dicas rhetoricam civilis partis simulacrum esse. — So. Conabor exprimere, quid mihi videatur esse rhetorica. sin vero aliter se habeat, Polus iste redarguet. corpus appellas aliquid atque animam? — Gor. Quidni? — So. Horum vero nonne putas aliquam utriusque bonam habitudinem esse? — Gor. Puto equidem. — So. An habitudinem aliquam, quæ videatur bona, cum minime sit? dico autem nonnihil ejusmodi: multi corpus bene valens habere videntur, quorum malam valetudinem habitudinemque haud facile aliquis præter medicum gymnasiique magistrum deprehendat. — Gor. Vera narras. — So. Tale quid et in corpore et in anima esse dico, quod facit ut corpus et anima recte valere videantur, cum non bene se habeant. — Gor. Ita est.

XIX. So. Age vero, si potero, clarius quod dixi explicabo. Cum res duæ sint, artes esse geminas arbitror: et artem quidem ad animam pertinentem civilem nuncupo, eam vero quæ ad corpus, nomine uno nominare non possum, sed hujus artis unius, quæ curat corpus, duas pono particulas, alteram quidem gymnasticam, alteram medicinam. in civili vero nomotheticam (conditricem legum) pono correspondentem gymnasticæ, et justitiam judiciariam medicinæ. communicant vero invicem, utpote quæ circa idem sunt, medicina atque gymnastica, item judiciaria atque nomothetica: verumtamen inter se etiam differunt. cum igitur hæ quatuor sint, semperque quod optimum curent, hæ quidem

σῶν, τῶν μὲν τὸ σῶμα, τῶν δὲ τὴν ψυχήν, ἡ κολακευτικὴ αἰσθομένη, οὐ γνοῦσα λέγω, ἀλλὰ στοχασαμένη, τέτραχα ἑαυτὴν διανείμασα, ὑποδῦσα ὑφ' ἕκαστον τῶν μορίων, προσποιεῖται εἶναι τοῦτο, ὅπερ ὑπέδυ, καὶ d
5 τοῦ μὲν βελτίστου οὐδὲν φροντίζει, τῷ δ' ἀεὶ ἡδίστῳ θηρεύεται τὴν ἄνοιαν καὶ ἐξαπατᾷ, ὥστε δοκεῖ πλείστου ἀξία εἶναι. ὑπὸ μὲν οὖν τὴν ἰατρικὴν ἡ ὀψοποιικὴ ὑποδέδυκε, καὶ προσποιεῖται τὰ βέλτιστα σιτία τῷ σώματι εἰδέναι, ὥστ' εἰ δέοι ἐν παισὶ διαγωνίζεσθαι ὀψοποιόν
10 τε καὶ ἰατρὸν ἢ ἐν ἀνδράσιν οὕτως ἀνοήτοις ὥσπερ οἱ παῖδες, πότερος ἐπαΐει περὶ τῶν χρηστῶν σιτίων καὶ πονηρῶν, ὁ ἰατρὸς ἢ ὁ ὀψοποιός, λιμῷ ἂν ἀποθανεῖν e τὸν ἰατρόν. κολακείαν μὲν οὖν αὐτὸ καλῶ, καὶ αἰσχρόν φημι εἶναι τὸ τοιοῦτον, ὦ Πῶλε — τοῦτο γὰρ πρὸς σὲ
465 λέγω — ὅτι τοῦ ἡδέος στοχάζεται ἄνευ τοῦ βελτίστου· a τέχνην δ' αὐτὴν οὔ φημι εἶναι, ἀλλ' ἐμπειρίαν, ὅτι οὐκ ἔχει λόγον οὐδένα, ἃ προσφέρει, ὁποῖ' ἄττα τὴν φύσιν ἐστίν, ὥστε τὴν αἰτίαν ἑκάστου μὴ ἔχειν εἰπεῖν. ἐγὼ δὲ τέχνην οὐ καλῶ ὃ ἂν ᾖ ἄλογον πρᾶγμα. τούτων δὲ
20 πέρι εἰ ἀμφισβητεῖς, ἐθέλω ὑποσχεῖν λόγον.

corpus, illæ animam, facultas adulatoria id sentiens, non cognoscens dico, sed conjectans, se quadrifariam divisit, singulasque subiit particulas, simulans id se esse, quod subiit, dum optimi nullam habet curam, sed semper eo quod dulcissimum est, quasi hamo incautam illaqueat mentem et usque adeo decipit, ut plurimi æstimanda videatur. medicinam igitur coquinaria subiens simulat optimos se cibos corpori nosse, ita ut, si inter pueros vel viros æque ac pueri insipientes contendere oporteret coquum atque medicum, uter eorum de bonis malisve cibis intelligat, medicus fame periret. id ergo adulationem voco, ac turpe tale, o Pole, esse dico — hoc enim ad te dico — propterea, quod absque ulla optimi ratione voluptatem aucupatur: neque artem esse dico, sed peritiam quandam sive experientiam, quoniam nullam eorum, quæ affert, qualia sint natura, habet rationem; quo fit ut nullius rei causam possit afferre: ego vero artem non appello, quæ careat ratione. de quibus si ambigis, rationem tibi volo reddere.

XX. Τῇ μὲν οὖν ἰατρικῇ, ὥσπερ λέγω, ἡ ὀψοποιικὴ b κολακεία ὑπόκειται· τῇ δὲ γυμναστικῇ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον ἡ κομμωτική, κακοῦργός τ' οὖσα καὶ ἀπατηλὴ καὶ ἀγεννὴς καὶ ἀνελεύθερος, σχήμασι καὶ
25 χρώμασι καὶ λειότησι καὶ ἐσθήσει ἀπατῶσα, ὥστε ποιεῖν ἀλλότριον κάλλος ἐφελκομένους τοῦ οἰκείου τοῦ διὰ τῆς γυμναστικῆς ἀμελεῖν. ἵν' οὖν μὴ μακρολογῶ, ἐθέλω σοι εἰπεῖν ὥσπερ οἱ γεωμέτραι — ἤδη γὰρ ἂν ἴσως ἀκολουθήσειας — ὅτι ὃ κομμωτικὴ πρὸς γυμναστι-
30 κήν, τοῦτ' ὀψοποιικὴ πρὸς ἰατρικήν· μᾶλλον δ' ὧδε, ὅτι c ὃ κομμωτικὴ πρὸς γυμναστικήν, τοῦτο σοφιστικὴ πρὸς νομοθετικήν, καὶ ὅτι ὃ ὀψοποιικὴ πρὸς ἰατρικήν, τοῦτο ῥητορικὴ πρὸς δικαστικήν. ὅπερ μέντοι λέγω, διέστηκε μὲν οὕτω φύσει, ἅτε δ' ἐγγὺς ὄντων, φύρονται
35 ἐν τῷ αὐτῷ καὶ περὶ ταὐτὰ σοφισταὶ καὶ ῥήτορες, καὶ οὐκ ἔχουσιν ὅ τι χρήσωνται οὔτ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς οὔθ' οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τούτοις. καὶ γὰρ ἄν, εἰ μὴ ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ἐπεστάτει, ἀλλ' αὐτὸ αὑτῷ, καὶ μὴ ὑπὸ ταύτης d κατεθεωρεῖτο καὶ διεκρίνετο ἥ τ' ὀψοποιικὴ καὶ ἡ ἰατρι-
40 κή, ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα ἔκρινε σταθμώμενον ταῖς χάρισι ταῖς πρὸς αὐτό, τὸ τοῦ Ἀναξαγόρου ἂν πολὺ ἦν, ὦ φίλε Πῶλε· σὺ γὰρ τούτων ἔμπειρος· ὁμοῦ ἂν πάντα χρήματα ἐφύρετο [ἐν τῷ αὐτῷ], ἀκρίτων ὄντων τῶν τ' ἰατρικῶν καὶ ὑγιεινῶν καὶ ὀψοποιικῶν. ὃ μὲν οὖν
45 ἐγώ φημι τὴν ῥητορικὴν εἶναι, ἀκήκοας, ἀντίστροφον ὀψοποιίας ἐν ψυχῇ, ὡς ἐκεῖνο ἐν σώματι. Ἴσως μὲν οὖν ἄτοπον πεποίηκα, ὅτι σε οὐκ ἐῶν μακροὺς λόγους λέγειν e αὐτὸς συχνὸν λόγον ἀποτέτακα. ἄξιον μὲν οὖν ἐμοὶ συγγνώμην ἔχειν ἐστί· λέγοντος γάρ μου βραχέα οὐκ ἐμάν-
50 θανες, οὐδὲ χρῆσθαι τῇ ἀποκρίσει ἥν σοι ἀπεκρινάμην οὐδὲν οἷός τ' ἦσθα, ἀλλ' ἐδέου ἐξηγήσεως. ἐὰν μὲν οὖν
466 κἀγὼ σοῦ ἀποκριναμένου μὴ ἔχω ὅ τι χρήσωμαι, ἀπό- a τεινε καὶ σὺ λόγον, ἐὰν δ' ἔχω, ἔα με χρῆσθαι· δίκαιον γάρ. καὶ νῦν ταύτῃ τῇ ἀποκρίσει εἴ τι ἔχεις χρῆσθαι, χρῶ.

XX. Itaque medicinam, ut dixi, coquinaria adulatio subiit: gymnasticam vero similiter fucatoria, res noxia, fallax, ingenerosa, illiberalis, figuris, coloribus, lineamentis et sensu (αἰσθήσει) quodam ita decipiens, ut propter alienum fucum propriam veramque pulcritudinem quæ per gymnasticam comparatur negligamus. ne igitur sim prolixior, more geometrico dicam — sic enim fortasse jam assequeris — quod fucatrix ad gymnasticam, id ad medicinam est coquinaria: imo vero sic, quod fucatrix ad gymnasticam, hoc sophistica ad nomotheticam, et quod coquinaria ad medicinam, id rhetorica est ad judiciariam. verumtamen, ut dicebam, ita natura distinguuntur, atque etiam cum propinquæ sint, miscentur invicem in eodem et circa eadem sophistæ et rhetores, neque possunt uti ipsi se ipsis, neque reliqui homines his. nam si animus corpori non præesset, sed ipsum sibi, neque ab illo perspiceretur et discerneretur coquinaria et medicina, sed corpus ipsum gratia voluptateque sua hæc perpenderet, illud Anaxagoræ prorsus accideret, amice Pole: horum enim tu peritus: omnia in eodem indiscreta commiscerentur, et quæ ad medicinam pertinent, et quæ ad coquinariam. audivisti jam, quid ego rhetoricam esse dicam, rem videlicet coquinariæ respondentem talemque in anima, qualis illa est in corpore. Fortasse absurde feci, qui tibi prolixitatem prohibens sermonem ipse longum extendi. verum enim venia dignus sum: quia brevius loquentem me minime intelligebas, neque responsione mea satis bene uti poteras, sed explicatione indigebas. si ergo neque ego te respondente assequi valeo, tu quoque extende sermonem; si vero valeo, permitte me responsione tua uti: justum enim est. atque nunc quidem si quo pacto responsione hac uti potes, utere.

XXI. ΠΩΛ. Τί οὖν φής; κολακεία δοκεῖ σοι εἶναι ἡ ῥητορική; — ΣΩ. Κολακείας μὲν οὖν ἔγωγ' εἶπον μόριον. ἀλλ' οὐ μνημονεύεις τηλικοῦτος ὤν, ὦ Πῶλε; τί τάχα δράσεις [πρεσβύτης γενόμενος]; — ΠΩΛ. Ἆρ' οὖν δοκοῦσί σοι ὡς κόλακες ἐν ταῖς πόλεσι φαῦλοι νομίζεσθαι οἱ ἀγαθοὶ ῥήτορες; — ΣΩ. Ἐρώτημα τοῦτ' ἐρωτᾷς, ἢ λόγου τινὸς ἀρχὴν λέγεις; — ΠΩΛ. Ἐρωτῶ ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐδὲ νομίζεσθαι ἔμοιγε δοκοῦσι. — ΠΩΛ. Πῶς οὐ νομίζεσθαι; οὐ μέγιστον δύνανται ἐν ταῖς πόλεσιν; — ΣΩ. Οὔχ, εἰ τὸ δύνασθαί γε λέγεις ἀγαθόν τι εἶναι τῷ δυναμένῳ. — ΠΩΛ. Ἀλλὰ μὲν δὴ λέγω γε. — ΣΩ. Ἐλάχιστον τοίνυν μοι δοκοῦσι τῶν ἐν τῇ πόλει δύνασθαι οἱ ῥήτορες. — ΠΩΛ. Τί δέ; οὐχ, ὥσπερ οἱ τύραννοι, ἀποκτιννύασί θ' ὃν ἂν βούλωνται, καὶ ἀφαιροῦνται χρήματα καὶ ἐκβάλλουσιν ἐκ τῶν πόλεων ὃν ἂν δοκῇ αὐτοῖς; — ΣΩ. Νὴ τὸν κύνα· ἀμφιγνοῶ μέντοι, ὦ Πῶλε, ἐφ' ἑκάστου ὧν λέγεις, πότερον αὐτὸς ταῦτα λέγεις καὶ γνώμην σαυτοῦ ἀποφαίνει, ἢ ἐμὲ ἐρωτᾷς. — ΠΩΛ. Ἀλλ' ἔγωγε σὲ ἐρωτῶ. — ΣΩ. Εἶεν, ὦ φίλε· ἔπειτα δύο ἅμα με ἐρωτᾷς; — ΠΩΛ. Πῶς δύο; — ΣΩ. Οὐκ ἄρτι οὕτω πως ἔλεγες, ὅτι ἀποκτιννύασιν οἱ ῥήτορες οὓς ἂν βούλωνται, ὥσπερ οἱ τύραννοι, καὶ χρήματα ἀφαιροῦνται καὶ ἐξελαύνουσιν ἐκ τῶν πόλεων ὃν ἂν δοκῇ αὐτοῖς; — ΠΩΛ. Ἔγωγε.

XXII. ΣΩ. Λέγω τοίνυν σοι, ὅτι δύο ταῦτ' ἐστὶν [τὰ] ἐρωτήματα, καὶ ἀποκρινοῦμαί γέ σοι πρὸς ἀμφότερα. φημὶ γάρ, ὦ Πῶλε, ἐγὼ καὶ τοὺς ῥήτορας καὶ τοὺς τυράννους δύνασθαι μὲν ἐν ταῖς πόλεσι σμικρότατον, ὥσπερ νῦν δὴ ἔλεγον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖν ὧν βούλονται, ὡς ἔπος εἰπεῖν· ποιεῖν μέντοι ὅ τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ βέλτιστον εἶναι. — ΠΩΛ. Οὐκοῦν τοῦτ' ἔστι τὸ μέγα δύνασθαι; — ΣΩ. Οὔχ, ὥς γέ φησι Πῶλος. — ΠΩΛ. Ἐγὼ οὐ φημι; φημὶ μὲν οὖν ἔγωγε. — ΣΩ. Μὰ τὸν, οὐ σύ γε, ἐπεὶ τὸ μέγα δύνασθαι ἔφησθ' ἀγαθὸν εἶναι τῷ δυναμένῳ. — ΠΩΛ. Φημὶ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ἀγαθὸν οὖν οἴει εἶναι, ἐάν τις ποιῇ ταῦτα, ἃν δοκῇ αὐτῷ βέλτιστα εἶναι, νοῦν μὴ ἔχων; καὶ τοῦτο καλεῖς (σὺ) μέγα δύνασθαι; — ΠΩΛ. Οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀποδείξεις τοὺς ῥήτορας νοῦν ἔχοντας καὶ τέχνην τὴν ῥητορικήν, ἀλλὰ μὴ κολακείαν, ἐμὲ ἐξελέγξας; εἰ δέ με ἐάσεις ἀνέλεγκτον, οἱ ῥήτορες οἱ ποιοῦντες ἐν ταῖς πόλεσιν ἃ δοκεῖ αὐτοῖς καὶ οἱ τύραννοι οὐδὲν ἀγαθὸν τοῦτο κεκτήσονται. ἡ δὲ δύναμίς ἐστιν, ὡς σὺ φῄς, ἀγαθόν, τὸ δὲ ποιεῖν ἄνευ νοῦ ἃ δοκεῖ καὶ σὺ ὁμολογεῖς κακὸν εἶναι. ἢ οὔ; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Πῶς ἂν οὖν οἱ ῥήτορες μέγα δύναιντο ἢ οἱ τύραννοι ἐν ταῖς πόλεσιν, ἐὰν μὴ Σωκράτης ἐξελεγχθῇ ὑπὸ Πώλου, ὅτι ποιοῦσιν ἃ βούλονται; — ΠΩΛ. Οὗτος ἀνὴρ — ΣΩ. Οὔ φημι ποιεῖν αὐτοὺς ἃ βούλονται· ἀλλά μ' ἔλεγχε. — ΠΩΛ. Οὐκ ἄρτι ὡμολόγεις ποιεῖν ἃ δοκεῖ αὐτοῖς βέλτιστα εἶναι [τούτου πρόσθεν]; — ΣΩ. Καὶ γὰρ νῦν ὁμολογῶ. — ΠΩΛ. Οὐκοῦν ποιοῦσιν ἃ βούλονται; — ΣΩ. Οὔ φημι. — ΠΩΛ. Ποιοῦντες δ' ἃ δοκεῖ αὐτοῖς;

XXI. Pol. Quid igitur ais? adulatio tibi videtur esse rhetorica? — So. Non hoc est quod dixi, sed adulationis particulam. nonne meministi, Pole, cum sis hujus ætatis? quid posthac facies? — Pol. An boni rhetores videntur tibi quemadmodum adulatores in civitate contemni? — So. Interrogationem hanc facis, an orationem aliquam exordiris? — Pol. Interrogo equidem. — So. Ne existimatione quidem ulla mihi digni videntur. — Pol. Quomodo? *nonne* plurimum in civitatibus valent? — So. Minime, si valere bonum aliquid esse dicis ei qui valet. — Pol. *Dico certe.* — So. Rhetores ergo minimum omnium in civitate posse mihi videntur. — Pol. Quid ais? nonne, quemadmodum tyranni, occidunt quem volunt et exspoliant patrimonio pelluntque ex urbe, quemcumque iis placeat? — So. Per canem (ita faciunt): in singulis tamen quæ dicis ambigo, utrum tu scientiam explices tuam, an quæras meam. — Pol. Quæro equidem tuam. — So. Esto, amice: itaque duo simul quæris. — Pol. Quo pacto duo? — So. Nonne dicebas modo rhetores occidere tyrannorum *more* quoscumque velint, et fortunæ bonis exspoliare atque in exsilium ejicere, quemcumque iis placeat? — Pol. Equidem.

XXII. So. Dico igitur tibi, has duas interrogationes esse, et respondebo ad utrasque. assero equidem, o Pole, tam rhetores quam tyrannos minimam in civitatibus obtinere potentiam, quemadmodum paulo ante dicebam: nihil enim eos, ut ita dixerim, facere eorum quæ volunt: facere tamen quod iis optimum videatur. — Pol. Ergo hæc est magna potentia? — So. Nequaquam, ut ait Polus. — Pol. An ego non dico? dico equidem certe. — So. Per Jovem, non tu dicis, quandoquidem magnam potentiam dixisti ei qui valet esse bonum. — Pol. Id quidem dico. — So. Bonumne igitur esse ais, si quis ea fecerit, quæ ei optima videantur, mente quanquam captus? atque id magnam tu dicis esse potentiam? — Pol. Non ego quidem. — So. Nonne igitur ostendendum tibi est, rhetores habere mentem et rhetoricam non adulationem quidem esse, sed artem, ut me convincas? alioquin nisi id ostendens me arguas, rhetores et tyranni facientes quidquid iis videtur in civitatibus nullum propterea bonum consequentur. *siquidem* potentia, ut tu ais, est bonum, facere vero quidquid videtur absque mente ipsemet confiteris esse malum. *nonne* ita? — Pol. Ita certe. — So. Quonam igitur pacto rhetores vel tyranni magna in civitatibus poterunt, *nisi* Socrates convincatur a Polo, illos quæ volunt facere? — Pol. En vir — So. Qui nego eos facere quæ volunt: tu vero me redargue. — Pol. An non paulo ante confitebaris, quæ iis optima videantur eos facere? — So. Et nunc rursus confiteor. — Pol. Ergone faciunt quæ volunt. — So. Non, ut arbitror. — Pol. Faciunt tamen quæ iis

— ΣΩ. Φημί. — ΠΩΛ. Σχέτλια λέγεις καὶ ὑπερφυῆ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Μὴ κατηγόρει, ὦ λῷστε Πῶλε, ἵνα προσείπω σε κατὰ σέ· ἀλλ' εἰ μὲν ἔχεις ἐμὲ ἐρωτᾶν, ἐπίδειξον, ὅτι ψεύδομαι, εἰ δὲ μή, αὐτὸς c ἀποκρίνου. — ΠΩΛ. Ἀλλ' ἐθέλω ἀποκρίνεσθαι, ἵνα καὶ εἰδῶ ὅ τι λέγεις.

XXIII. ΣΩ. Πότερον οὖν σοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι τοῦτο βούλεσθαι, ὃ ἂν πράττωσιν ἑκάστοτε, ἢ 'κεῖνο, οὗ ἕνεκα πράττουσι τοῦθ', ὃ πράττουσιν; οἷον οἱ τὰ φάρ-10 μακα πίνοντες παρὰ τῶν ἰατρῶν πότερόν σοι δοκοῦσι τοῦτο βούλεσθαι, ὅπερ ποιοῦσι, πίνειν τὸ φάρμακον καὶ ἀλγεῖν, ἢ 'κεῖνο, τὸ ὑγιαίνειν, οὗ ἕνεκα πίνουσι; d — ΠΩΛ. Δῆλον ὅτι τὸ ὑγιαίνειν [, οὗ ἕνεκα πίνουσιν]. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οἱ πλέοντές τε καὶ τὸν ἄλλον 15 χρηματισμὸν χρηματιζόμενοι οὐ τοῦτο [ἐστιν ὃ] βούλονται, ὃ ποιοῦσιν ἑκάστοτε — τίς γὰρ βούλεται πλεῖν τε καὶ κινδυνεύειν καὶ πράγματ' ἔχειν; — ἀλλ' ἐκεῖνο, οἶμαι, οὗ ἕνεκα πλέουσι, πλουτεῖν· πλούτου γὰρ ἕνεκα πλέουσι. — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἄλλο 20 τι οὖν οὕτω καὶ περὶ πάντων; ἐάν τίς τι πράττῃ ἕνεκά του, οὐ τοῦτο βούλεται, ὃ πράττει, ἀλλ' ἐκεῖνο, οὗ ἕνεκα πράττει; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν e ἔστι τι τῶν ὄντων, ὃ οὐχὶ ἤτοι ἀγαθόν γ' ἐστὶν ἢ κακὸν ἢ μεταξὺ τούτων οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακόν; — 25 ΠΩΛ. Πολλὴ ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν λέγεις εἶναι ἀγαθὸν μὲν σοφίαν τε καὶ ὑγίειαν καὶ πλοῦτον καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα, κακὰ δὲ τἀναντία τούτων; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τὰ δὲ μήτ' ἀγαθὰ μήτε κακὰ ἆρα τοιάδε λέγεις, ἃ ἐνίοτε μὲν μετέχει τοῦ ἀγα-468 θοῦ, ἐνίοτε δὲ τοῦ κακοῦ, ἐνίοτε δ' οὐδετέρου, οἷον a καθῆσθαι καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν καὶ πλεῖν, καὶ οἷον αὖ λίθους καὶ ξύλα καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα; οὐ ταῦτα λέγεις; ἢ ἄλλ' ἄττα καλεῖς τὰ μήτ' ἀγαθὰ μήτε κακά. — ΠΩΛ. Οὔκ, ἀλλὰ ταῦτα. — ΣΩ. Πότερον οὖν τὰ 35 μεταξὺ ταῦθ' ἕνεκεν τῶν ἀγαθῶν πράττουσιν, ὅταν πράττωσιν, ἢ τἀγαθὰ τῶν μεταξύ; — ΠΩΛ. Τὰ μεταξὺ δήπου τῶν ἀγαθῶν. — ΣΩ. Τἀγαθὸν ἄρα διώ- b κοντες καὶ βαδίζομεν, ὅταν βαδίζωμεν, οἰόμενοι βέλτιον εἶναι, καὶ τοὐναντίον ἕσταμεν, ὅταν ἑστῶμεν, τοῦ 40 αὐτοῦ ἕνεκα, τοῦ ἀγαθοῦ. ἢ οὔ; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἀποκτίννυμεν, εἴ τιν' ἀποκτίννυμεν, καὶ ἐκβάλλομεν καὶ ἀφαιρούμεθα χρήματα, οἰόμενοι ἄμεινον εἶναι ἡμῖν ταῦτα ποιεῖν ἢ μή; — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἕνεκ' ἄρα τοῦ ἀγαθοῦ ἅπαντα ταῦτα 45 ποιοῦσιν οἱ ποιοῦντες. — ΠΩΛ. Φημί.

XXIV. ΣΩ. Οὐκοῦν ὡμολογήσαμεν, ἃ ἕνεκά του ποιοῦμεν, μὴ ἐκεῖνα βούλεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνο, οὗ ἕνεκα ταῦτα ποιοῦμεν; — ΠΩΛ. Μάλιστα. — ΣΩ. Οὐκ c ἄρα σφάττειν βουλόμεθα οὐδ' ἐκβάλλειν ἐκ τῶν πόλεων 50 οὐδὲ χρήματα ἀφαιρεῖσθαι ἁπλῶς οὕτως, ἀλλ' ἐὰν μὲν ὠφέλιμα ᾖ ταῦτα, βουλόμεθα πράττειν αὐτά, βλαβερὰ δ' ὄντα οὐ βουλόμεθα. τὰ γὰρ ἀγαθὰ βουλόμεθα, ὡς φῂς σύ, τὰ δὲ μήτ' ἀγαθὰ μήτε κακὰ οὐ βουλόμεθα οὐδὲ τὰ κακά. ἦ γάρ; ἀληθῆ σοι δοκῶ λέ-

placet? — So. Concedo. — Pol. Insolentia, o Socrates, et incredibilia dicis. — So. Ne me accuses, optime Pole, ut appellem te secundum te: verum si quid habes quod e me quæras, errorem meum redargue, sin minus, ipse responde. — Pol. At respondere malo, ut quid dicas tandem intelligam.

XXIII. So. Utrum igitur tibi videntur homines id velle quod agunt quoties agunt, an potius illud cujus gratia agunt id, quod agunt? exempli gratia, qui pharmaca a medicis accepta bibunt utrum tibi id videntur velle, quod faciunt, videlicet pharmacum bibere et asperitatem ejus perferre, an illud, sani potius esse, cujus gratia bibunt? — Pol. Manifestum est eos fieri sanos velle. — So. Ergo et qui navigant aut aliud negotium lucri causa obeunt, non id volunt, quod faciunt — quis enim navigare, subire pericula, molestias habere velit? — sed illud volunt, ut arbitror, cujus gratia navigant, ditescere scilicet: divitiarum enim gratia navigant. — Pol. Maxime. — So. An non in omnibus quoque similiter? quisquis aliquid alicujus agit gratia, non id vult, quod agit, sed illud, cujus gratia agit? — Pol. Ita videtur. — So. An est ex omnibus aliquid, quod non aut bonum sit aut malum, aut horum medium, neque bonum scilicet neque malum? — Pol. Nihil omnino. — So. Nonne bonum quidem dicis sapientiam, sanitatem, divitias et reliqua generis ejusdem, mala vero horum contraria? — Pol. Equidem. — So. Quæ vero neque bona sunt neque mala et quæ quandoque boni, quandoque mali participia sunt, quandoque neutrius, taliane quædam dicis, exempli gratia, sedere, ire, currere, navigare, et lapides, ligna, ceteraque similia? nonne hæc dicis? aut an alia quædam neque bona appellas neque mala? — Pol. Non alia, sed hæc. — So. Utrum igitur media hæc bonorum gratia agunt, quando agunt, an bona mediorum gratia? — Pol. Media profecto bonorum gratia. — So. Ergo venantes bonum vadimus, præstare id rati, et contra stamus, quando stamus, ob idem hoc, ob bonum. nonne ita? — Pol. Ita. — So. Ergone si quos occidimus, ejusdem gratia occidimus, similiterque expellimus et bonis spoliamus, rati præstare ut hæc a nobis fiant? — Pol. Procul dubio. — So. Ergo boni gratia hæc faciunt omnia qui ea faciunt. — Pol. Assentior.

XXIV. So. An non inter nos convenit, nos non quæ alicujus gratia agimus velle, sed illud cujus gratia hæc agimus? — Pol. Maxime. — So. Itaque non jugulare simpliciter omninoque volumus, neque expellere, neque pecunias rapere, verum si conducant hæc, facere ea volumus, si noceant, nolumus. bona enim volumus, ut tu ais, quæ vero neque bona neque mala sunt non volumus neque quæ mala. videorne tibi, Pole, vera loqui, an non?

γειν, ὦ Πῶλε, ἢ οὔ; Τί οὐκ ἀποκρίνει; — ΠΩΛ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ ταῦθ' ὁμολογοῦμεν, εἴ τις ἀποκτείνει τιν' ἢ ἐκβάλλει ἐκ πόλεως ἢ ἀφαιρεῖται χρήματα, εἴτε τύραννος ὢν εἴτε ῥήτωρ, οἰόμενος ἄμεινον εἶναι αὐτῷ, τυγχάνει δ' ὂν κάκιον, οὗτος δήπου ποιεῖ ἃ δοκεῖ αὐτῷ. ἦ γάρ; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἀρ' οὖν καὶ ἃ βούλεται, εἴπερ τυγχάνει ταῦτα κακὰ ὄντα; Τί οὐκ ἀποκρίνει; — ΠΩΛ. Ἀλλ' οὔ μοι δοκεῖ ποιεῖν ἃ βούλεται. — ΣΩ. Ἔστιν οὖν ὅπως ὁ τοιοῦτος μέγα δύναται ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, εἴπερ ἐστὶ τὸ μέγα δύνασθαι ἀγαθόν τι κατὰ τὴν σὴν ὁμολογίαν; — ΠΩΛ. Οὐκ ἔστιν. — ΣΩ. Ἀληθῆ ἄρ' ἐγὼ ἔλεγον λέγων, ὅτι ἔστιν ἄνθρωπον ποιοῦντα ἐν (τῇ) πόλει ἃ δοκεῖ αὐτῷ μὴ μέγα δύνασθαι, μηδὲ ποιεῖν ἃ βούλεται. — ΠΩΛ. Ὡς δὴ σύ, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν δέξαιο ἐξεῖναί σοι ποιεῖν ὅ τι δοκεῖ σοι ἐν τῇ πόλει μᾶλλον ἢ μή, οὐδὲ ζηλοίης, ὅταν ἴδῃς τιν' ἢ ἀποκτείναντα ὃν ἔδοξεν αὐτῷ ἢ ἀφελόμενον χρήματα ἢ δήσαντα. — ΣΩ. Δικαίως λέγεις, ἢ ἀδίκως; — ΠΩΛ. Ὁπότερ' ἂν ποιῇ, οὐκ ἀμφοτέρως ζηλωτόν ἐστιν; — ΣΩ. Εὐφήμει, ὦ Πῶλε. — ΠΩΛ. Τί δή; — ΣΩ. Ὅτι οὐ χρὴ οὔτε τοὺς ἀζηλώτους ζηλοῦν οὔτε τοὺς ἀθλίους, ἀλλ' ἐλεεῖν. — ΠΩΛ. Τί δαί; οὕτω σοι δοκεῖ ἔχειν περὶ ὧν ἐγὼ λέγω τῶν ἀνθρώπων; — ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΠΩΛ. Ὅστις οὖν ἀποκτίννυσιν ὃν ἂν δόξῃ αὐτῷ, δικαίως ἀποκτιννύς, ἄθλιος δοκεῖ σοι εἶναι καὶ ἐλεεινός; — ΣΩ. Οὐκ ἔμοιγε, οὐδὲ μέντοι ζηλωτός. — ΠΩΛ. Οὐκ ἄρτι ἄθλιον ἔφησθ' εἶναι; — ΣΩ. Τὸν ἀδίκως γε, ὦ ἑταῖρε, ἀποκτείναντα, καὶ ἐλεεινόν γε πρός· τὸν δὲ δικαίως ἀζήλωτον. — ΠΩΛ. Ἦ που ὅ γ' ἀποθνήσκων ἀδίκως ἐλεεινός τε καὶ ἄθλιός ἐστιν; — ΣΩ. Ἧττον ἢ ὁ ἀποκτιννύς, ὦ Πῶλε, καὶ ἧττον ἢ ὁ δικαίως ἀποθνήσκων. — ΠΩΛ. Πῶς δῆτα, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὕτως, ὡς μέγιστον τῶν κακῶν τυγχάνει ὂν τὸ ἀδικεῖν. — ΠΩΛ. Ἦ γὰρ τοῦτο μέγιστον; οὐ τὸ ἀδικεῖσθαι μεῖζον; — ΣΩ. Ἥκιστά γε. — ΠΩΛ. Σὺ ἄρα βούλοι' ἂν ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν; — ΣΩ. Βουλοίμην μὲν ἂν ἔγωγ' οὐδέτερα· εἰ δ' ἀναγκαῖον εἴη ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι, ἑλοίμην ἂν μᾶλλον ἀδικεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν. — ΠΩΛ. Σὺ ἄρα τυραννεῖν οὐκ ἂν δέξαιο; — ΣΩ. Οὔκ, εἰ τὸ τυραννεῖν γε λέγεις ὅπερ ἐγώ. — ΠΩΛ. Ἀλλ' ἔγωγε τοῦτο λέγω, ὅπερ ἄρτι, ἐξεῖναι ἐν τῇ πόλει, ὃ ἂν δοκῇ αὐτῷ, ποιεῖν τοῦτο, ἀποκτιννύντι καὶ ἐκβάλλοντι καὶ πάντα πράττοντι κατὰ τὴν αὑτοῦ δόξαν.

XXV. ΣΩ. Ὦ μακάριε, ἐμοῦ δὴ λέγοντος τῷ λόγῳ ἐπιλαβοῦ. Εἰ γὰρ ἐγὼ ἐν ἀγορᾷ πληθούσῃ λαβὼν ὑπὸ μάλης ἐγχειρίδιον λέγοιμι πρὸς σέ, ὅτι Ὦ Πῶλε, ἐμοὶ δύναμίς τις καὶ τυραννὶς θαυμασία ἄρτι προσγέγονεν· ἐὰν γὰρ ἄρ' ἐμοὶ δόξῃ τινὰ τουτωνὶ τῶν ἀνθρώπων ὧν σὺ ὁρᾷς αὐτίκα μάλα δεῖν τεθνάναι, τεθνήξει οὗτος, ὃν ἂν δόξῃ, κἂν τινα δόξῃ μοι τῆς κεφαλῆς αὐτῶν κατεαγέναι δεῖν, κατεαγὼς ἔσται αὐτίκα μάλα, κἂν θοἰμάτιον διεσχίσθαι, διεσχισμένον ἔσται· οὕτω

Cur non respondes? — Pol. Vera. — So. Quamobrem si in his consentimus, si quis quempiam interficit vel urbe ejicit vel bonis privat, sive tyrannus ille sit sive rhetor, putans id melius sibi esse, cum tamen sit pejus, is utique facit quæ sibi videntur. nonne? — Pol. Certe. — So. Numquid etiam quæ vult, si quidem hæc sint mala? Cur non respondes? — Pol. Non videtur mihi quæ vult facere. — So. Quanam igitur ratione vir talis magnam potest habere in civitate potestatem, siquidem magna potestas bonum quiddam est, ut ipse etiam confiteris? — Pol. Nulla. — So. Vera ego dicebam, fieri posse, ut sit qui in civitate quæ sibi videntur faciat, neque tamen magnam potentiam habeat, neque quæ velit agat. — Pol. Quasi vero tu, o Socrates, non optes licentiam habere faciendi quidquid tibi videatur in civitate potius quam non habere, neque affectes talis esse, quales nonullos vides, vel interficientes vel exspoliantes vel conjicientes in vincula quos placuerit. — So. Justene dicis, an injuste? — Pol. Quomodocumque id fiat, nonne utrumque optandum? — So. Bona verba quæso, o Pole. — Pol. Quid ita? — So. Quoniam non decet vitam minime optabilem exoptare neque miseram, sed potius misereri. — Pol. Quid vero? itane se habere eos, de quibus loquor, existimas? — So. Quidni? — Pol. Quicumque igitur perimit quemcumque placuerit ei, juste necans infelix tibi miserabilisque videtur? — So. Non mihi quidem, neque tamen conditio ejus optanda. — Pol. An non paulo ante miserum dicebas esse? — So. Amice, dicebam equidem injuste eum, qui occidit, eundemque insuper miserabilem: ejus vero, qui juste interfecit, conditionem esse optandam. — Pol. An non is qui injuste occiditur, miserabilis est atque infelix? — So. Minus quam interfector, o Pole, et minus quam is, qui juste necatur. — Pol. Quomodo tandem, o Socrates? — So. Quoniam inferre injuriam malorum maximum est. — Pol. Quonam pacto id maximum? nonne pejus est injuria affici? — So. Minime. — Pol. Tu igitur malles affici injuria quam inferre? — So. Equidem neutrum vellem: si vero necesse esset facere injuriam aut accipere, accipere injuriam quam inferre mallem. — Pol. Tu ergo tyrannidem non eligeres. — So. Non, si tyrannidem similiter atque ego definis. — Pol. Ego id esse dico tyrannidem, quod paulo ante, videlicet licentiam in civitate habere quidquid placeat perpetrandi, sive interficere libeat, sive expellere, sive omnia pro libidine facere.

XXV. So. O beate, me loquentem ratione corripe. Si enim ego in foro frequenti sumpto sub ala pugione apud te gloriarer (dicens), O Pole, potentiam tyrannidemque mirabilem nuper nactus sum: nam si quem istorum hominum quos cernis perire voluero, continuo mortuus erit ille, quem elegero, et si quem elegero cui frangendum sit caput, repente fractum erit, si cujus vestis discindenda, subito discissa erit: tantum ego in hac civitate possum: quodsi tibi minus id

μέγα ἐγὼ δύναμαι ἐν τῇδε τῇ πόλει· εἰ οὖν ἀπιστοῦντί σοι δείξαιμι τὸ ἐγχειρίδιον, ἴσως ἂν εἴποις ἰδών, ὅτι Ὦ Σώκρατες, οὕτω μὲν πάντες ἂν μέγα δύναιντο, ἐπεὶ κἂν ἐμπρησθείη οἰκία τούτῳ τῷ τρόπῳ ἥντιν' ἄν σοι δοκῇ, καὶ τά γ' Ἀθηναίων νεώρια καὶ (αἱ) τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα πάντα καὶ τὰ δημόσια καὶ τὰ ἴδια. ἀλλ' οὐκ ἄρα τοῦτ' ἔστι τὸ μέγα δύνασθαι, τὸ ποιεῖν ἃ δοκεῖ αὐτῷ. ἢ δοκεῖ σοι; — ΠΩΛ. Οὐ δῆθ' οὕτω γε. — ΣΩ. Ἔχεις οὖν εἰπεῖν, διότι μέμφει τὴν τοιαύτην δύναμιν; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί δή; λέγε. — ΠΩΛ. Ὅτι ἀναγκαῖον τὸν οὕτω πράττοντα ζημιοῦσθαί ἐστι. — ΣΩ. Τὸ δὲ ζημιοῦσθαι οὐ κακόν; — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ θαυμάσιε, τὸ μέγα δύνασθαι πάλιν αὖ σοι φαίνεται, ἐὰν μὲν πράττοντι ἃ δοκεῖ ἕπηται τὸ ὠφελίμως πράττειν, ἀγαθόν τ' εἶναι, καὶ τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ τὸ μέγα δύνασθαι· εἰ δὲ μή, κακὸν καὶ σμικρὸν δύνασθαι. Σκεψώμεθα δὲ καὶ τόδε. ἄλλο τι ὁμολογοῦμεν ἐνίοτε μὲν ἄμεινον εἶναι ταῦτα ποιεῖν, ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἀποκτιννύναι τε καὶ ἐξελαύνειν ἀνθρώπους καὶ ἀφαιρεῖσθαι χρήματα, ἐνίοτε δ' οὔ; — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τοῦτο μὲν δή, ὡς ἔοικε, καὶ παρὰ σοῦ καὶ παρ' ἐμοῦ ὁμολογεῖται. — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Πότ' οὖν σὺ φῂς ἄμεινον εἶναι ταῦτα ποιεῖν; εἰπέ, τίν' ὅρον ὁρίζει; — ΠΩΛ. Σὺ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες, ἀπόκριναι ταὐτὸ τοῦτο. — ΣΩ. Ἐγὼ μὲν τοίνυν φημί, ὦ Πῶλε, εἴ σοι παρ' ἐμοῦ ἥδιόν ἐστιν ἀκούειν, ὅταν μὲν δικαίως τις ταῦτα ποιῇ, ἄμεινον εἶναι, ὅταν δ' ἀδίκως, κάκιον.

XXVI. ΠΩΛ. Χαλεπόν γέ σε ἐλέγξαι, ὦ Σώκρατες. ἀλλ' οὐχὶ κἂν παῖς σε ἐλέγξειεν, ὅτι οὐκ ἀληθῆ λέγεις; — ΣΩ. Πολλὴν ἄρ' ἐγὼ τῷ παιδὶ χάριν ἕξω, ἴσην δὲ καὶ σοί, ἐάν με ἐλέγξῃς καὶ ἀπαλλάξῃς φλυαρίας. ἀλλὰ μὴ κάμῃς φίλον ἄνδρα εὐεργετῶν, ἀλλ' ἔλεγχε. — ΠΩΛ. Ἀλλὰ μήν, ὦ Σώκρατες, οὐδέν γέ σε δεῖ παλαιοῖς πράγμασιν ἐλέγχειν· τὰ γὰρ χθὲς καὶ πρώην γεγονότα ταῦθ' ἱκανά σε ἐξελέγξαι ἐστὶ καὶ ἀποδεῖξαι, ὡς πολλοὶ ἀδικοῦντες ἄνθρωποι εὐδαίμονές εἰσι. — ΣΩ. Τὰ ποῖα ταῦτα; — ΠΩΛ. Ἀρχέλαον δήπου τοῦτον τὸν Περδίκκου ὁρᾷς ἄρχοντα Μακεδονίας; — ΣΩ. Εἰ δὲ μή, ἀλλ' ἀκούω γε. — ΠΩΛ. Εὐδαίμων οὖν σοι δοκεῖ εἶναι, ἢ ἄθλιος; — ΣΩ. Οὐκ οἶδα, ὦ Πῶλε· οὐ γάρ πω συγγέγονα τἀνδρί. — ΠΩΛ. Τί δαί; συγγενόμενος ἂν γνοίης, ἄλλως δ' αὐτόθεν οὐ γιγνώσκεις, ὅτι εὐδαιμονεῖ; — ΣΩ. Μὰ Δί' οὐ δῆτα. — ΠΩΛ. Δῆλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐδὲ τὸν μέγαν βασιλέα γιγνώσκειν φήσεις εὐδαίμονα ὄντα. — ΣΩ. Καὶ ἀληθῆ γ' ἐρῶ· οὐ γὰρ οἶδα παιδείας ὅπως ἔχει καὶ δικαιοσύνης. — ΠΩΛ. Τί δαί; ἐν τούτῳ ἡ πᾶσα εὐδαιμονία ἐστίν; — ΣΩ. Ὥς γ' ἐγὼ λέγω, ὦ Πῶλε· τὸν μὲν γὰρ καλὸν κἀγαθὸν ἄνδρα καὶ γυναῖκα εὐδαίμονα εἶναί φημι, τὸν δ' ἄδικον καὶ πονηρὸν ἄθλιον. — ΠΩΛ. Ἄθλιος ἄρ' οὗτός ἐστιν ὁ Ἀρχέλαος κατὰ τὸν σὸν λόγον; — ΣΩ. Εἴπερ γε, ὦ φίλε, ἄδικος. — ΠΩΛ. Ἀλλὰ μὲν δὴ πῶς οὐκ ἄδικος; ᾧ γε προσ-

credenti ostenderem pugionem, fortasse eo conspecto tu sic objiceres: O Socrates, hoc modo omnes magnam haberent potentiam, siquidem hoc modo posses et quaslibet domos incendere et Atheniensium navalia et triremes et cuncta navigia tam publica quam privata. verum hæc non est magna potestas, quicquid cuique placeat facere. an tibi videtur? — Pol. Certe non hoc pacto potentiam approbo. — So. Potesne igitur dicere, cur ejusmodi non approbes potestatem? — Pol. Possum equidem. — So. Cur ergo? dic. — Pol. Quoniam necesse est eum, qui ista perpetret, pœnam luere. — So. Pœnam vero dare, nonne malum? — Pol. Omnino. — So. Ergo, o vir mirabilis, magnam rursus potentiam judicas, si modo qui agit quæcumque sibi videntur, assequitur ut utiliter agat, atque ita bonum eam esse, atque id ut videtur est magna posse: contra vero, malum et parva potentia. Verum id quoque consideremus: damusne alias præstare ea facere, quæ modo dicebamus, videlicet interficere, expellere, spoliare, alias autem minime? — Pol. Sic omnino. — So. Hoc jam mihi, ut videtur, tibique convenit. — Pol. Ita. — So. Quando igitur tu dicis melius esse hæc facere? dic age, quem terminum statuis? — Pol. Imo tu, o Socrates, id definias. — So. Ego igitur, si a me audire mavis, dico, quando quis hæc juste facit, melius esse, quando vero injuste, pejus.

XXVI. Pol. Perdifficile est te redarguere, o Socrates. sed nonne vel puer te evicerit te falsa dicere? — So. Magnam illi puero habebo gratiam, tibi quoque non minorem, si me refutando ab errore ejusmodi liberaveris. te igitur ne pigeat beneficium hoc in amicum conferre, sed jam refelle. — Pol. Atqui, o Socrates, nihil opus est antiquis exemplis ad te confutandum: siquidem recentibus atque adeo hesternis satis bene ac manifeste multos injustos esse felices comprobari possit. — So. Quænam ista? — Pol. Archelaum illum profecto Perdiccæ filium Macedoniæ imperare vides? — So. Etsi non video, saltem audio. — Pol. Felixne igitur tibi an infelix videtur? — So. Haud scio, o Pole: nunquam enim cum eo versatus sum. — Pol. An tu aliter id scire non potes, eum felicem esse, nisi cum eo versatus fueris? — So. Nullo prorsus modo. — Pol. Tu igitur ne de Persarum quidem rege magno poteris scire ac dicere beatum eum esse. — So. Et vera dicam: ignoro enim qua sit eruditione et justitia. — Pol. Quid igitur? in hoc omnem felicitatem consistere putas? — So. Ita prorsus existimo: honestos et bonos beatos esse puto, improbos et malos miseros. — Pol. Miser ergo Archelaus, secundum ea quæ dicis? — So. Certe, si injustus. — Pol. At vero quonam pacto is non injustus? ad quem

ἧκε μὲν τῆς ἀρχῆς οὐδέν, ἣν νῦν ἔχει, ὄντι ἐκ γυναικός, ἣ ἦν δούλη Ἀλκέτου, τοῦ Περδίκκου ἀδελφοῦ, καὶ κατὰ μὲν τὸ δίκαιον δοῦλος ἦν Ἀλκέτου, καὶ εἰ ἐβούλετο τὰ δίκαια ποιεῖν, ἐδούλευεν ἂν Ἀλκέτῃ καὶ ἦν εὐδαίμων κατά γε τὸν σὸν λόγον· νῦν δὲ θαυμασίως ὡς ἄθλιος γέγονεν, ἐπεὶ τὰ μέγιστα ἠδίκηκεν· ὅς γε πρῶτον μὲν τοῦτον αὐτὸν τὸν δεσπότην καὶ θεῖον b μεταπεμψάμενος ὡς ἀποδώσων τὴν ἀρχήν, ἣν Περδίκκας αὐτὸν ἀφείλετο, ξενίσας καὶ καταμεθύσας αὐτόν τε καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀλέξανδρον, ἀνεψιὸν αὐτοῦ, σχεδὸν ἡλικιώτην, ἐμβαλὼν εἰς ἅμαξαν νύκτωρ ἐξαγαγὼν ἀπέσφαξέ τε καὶ ἠφάνισεν ἀμφοτέρους, καὶ ταῦτ' ἀδικήσας ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος, καὶ οὐ μετεμέλησεν αὐτῷ, ἀλλ' ὀλίγον ὕστερον τὸν ἀδελφόν, τὸν γνήσιον, τὸν Περδίκκου υἱόν, παῖδα ὡς ἑπτετῆ, οὗ ἡ c ἀρχὴ ἐγίγνετο κατὰ τὸ δίκαιον, οὐκ ἐβουλήθη εὐδαίμων γενέσθαι δικαίως ἐκθρέψας καὶ ἀποδοὺς τὴν ἀρχὴν ἐκείνῳ, ἀλλ' εἰς φρέαρ ἐμβαλὼν ἀποπνίξας πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν χῆνα ἔφη διώκοντ' ἐμπεσεῖν καὶ ἀποθανεῖν. τοιγάρτοι νῦν, ἅτε τὰ μέγιστα ἠδικηκὼς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ἀθλιώτατός ἐστι πάντων Μακεδόνων, ἀλλ' οὐκ εὐδαιμονέστατος, καὶ ἴσως ἔστιν ὅστις Ἀθηναίων ἀπὸ σοῦ ἀρξάμενος δέξαιτ' ἂν ἄλλος ὁστισοῦν Μακεδόνων γενέσθαι μᾶλλον ἢ Ἀρχέλαος. d

XXVII. ΣΩ. Καὶ κατ' ἀρχὰς τῶν λόγων, ὦ Πῶλε, ἔγωγέ σε ἐπῄνεσα, ὅτι μοι δοκεῖς εὖ πρὸς τὴν ῥητορικὴν πεπαιδεῦσθαι, τοῦ δὲ διαλέγεσθαι ἠμεληκέναι· καὶ νῦν ἄλλο τι οὗτός ἐστιν ὁ λόγος, ᾧ με κἂν παῖς ἐξελέγξειε, κἀγὼ ὑπὸ σοῦ νῦν, ὡς σὺ οἴει, ἐξελήλεγμαι τούτῳ τῷ λόγῳ, φάσκων τὸν ἀδικοῦντα οὐκ εὐδαίμονα εἶναι; πόθεν, ὠγαθέ; καὶ μὴν οὐδέν γέ σοι τούτων ὁμολογῶ ὧν σὺ φῄς. — ΠΩΛ. Οὐ γὰρ ἐθέλεις, ἐπεὶ δοκεῖ γέ σοι ὡς ἐγὼ e λέγω. — ΣΩ. Ὦ μακάριε, ῥητορικῶς γάρ με ἐπιχειρεῖς ἐλέγχειν, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἡγούμενοι ἐλέγχειν. καὶ γὰρ ἐκεῖ οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους δοκοῦσιν ἐλέγχειν, ἐπειδὰν τῶν λόγων ὧν ἂν λέγωσι μάρτυρας πολλοὺς παρέχωνται καὶ εὐδοκίμους, ὁ δὲ τἀναντία λέγων ἕνα τινὰ παρέχηται ἢ μηδένα. οὗτος δ' ὁ ἔλεγχος 472 οὐδενὸς ἄξιός ἐστι πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ἐνίοτε γὰρ ἂν a καὶ καταψευδομαρτυρηθείη τις ὑπὸ πολλῶν καὶ δοκούντων εἶναί τι. καὶ νῦν περὶ ὧν σὺ λέγεις ὀλίγου σοι πάντες συμφήσουσι ταὐτὰ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ξένοι· ἐὰν βούλῃ κατ' ἐμοῦ μάρτυρας παρασχέσθαι, ὡς οὐκ ἀληθῆ λέγω, μαρτυρήσουσί σοι, ἐὰν μὲν βούλῃ, Νικίας ὁ Νικηράτου καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' αὐτοῦ, ὧν οἱ τρίποδες οἱ ἐφεξῆς ἑστῶτές εἰσιν ἐν τῷ Διονυσίῳ, ἐὰν δὲ βούλῃ, Ἀριστοκράτης ὁ Σκελλίου, οὗ αὖ ἐστιν ἐν Πυθοῖ τοῦτο τὸ καλὸν ἀνάθημα, ἐὰν δὲ βούλῃ, ἡ Περικλέους ὅλη οἰκία, ἢ ἄλλη συγγένεια, ἥντιν' ἂν βούλῃ b τῶν ἐνθάδ' ἐκλέξασθαι. ἀλλ' ἐγώ σοι εἷς ὢν οὐχ ὁμολογῶ· οὐ γάρ με σὺ ἀναγκάζεις, ἀλλὰ ψευδομάρτυρας πολλοὺς κατ' ἐμοῦ παρασχόμενος ἐπιχειρεῖς ἐκβάλλειν με ἐκ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ ἀληθοῦς. ἐγὼ δ' ἐὰν μὴ σὲ αὐτὸν ἕνα ὄντα μάρτυρα παράσχωμαι ὁμολογοῦντα

ex ancilla Alcetæ Perdiccæ fratris natum Macedoniæ regnum, quod nunc possidet, minime pertinebat, sed qui ipso jure Alcetæ servus erat, et, si justa agere voluisset, Alcetæ serviret, atque ex ratione tua esset felix : nunc vero ad extremam miseriam redactus est, cum maximas intulit injurias : quippe qui primo hunc ipsum dominum patruumque suum accersitum quasi regnum quod Perdiccas ei abstulerat redditurus, convivio vinoque gravatum ipsum et filium ejus Alexandrum, patruelem æqualemque fere suum, conjectos in plaustrum, nocteque exportatos trucidavit atque delevit ambos, nec tamen his perpetratis suam agnovit miseriam neque eum id fecisse pœnituit, sed paulo post fratrem suum legitimum, Perdiccæ filium, puerum annorum fere septem, ad quem jure suo pertinebat regnum, noluit felix vivere juste hunc educando atque ei regnum reddendo, sed eum in puteum præcipitem dedit ac suffocavit, Cleopatræ vero ejus matri nunciavit puerum, dum persequeretur anserem, cecidisse in puteum mortemque obiisse. his ergo maximis injuriis perpetratis, Macedonum omnium miserrimus est, non felicissimus, et fortasse est Atheniensium, ut a te exordiamur, Socrates, qui mallet alius quisquam Macedonum esse quam Archelaus.

XXVII. So. Et in disputationis exordio, o Pole, te tanquam rhetorica bene instructum laudavi, artem vero disserendi dixi te neglexisse : et nunc, hæcne illa ratio est, qua quivis puer me refellat, atque ego abs te, ut tu putas, hac ratione nunc convictus sum, qui dicam injuriantem beatum non esse? fallerisne, o bone? nihil enim tibi horum quæ tu dicis assentior. — Pol. Non enim assentiri libet, quamquam approbes quæ dico. — So. O beate, rhetorum enim more convincere me aggrederis, quemadmodum in judicio fieri solet, ubi alii alios tum convincere se opinantur, cum pro sua causa multos celebresque adducant testes, adversarius vero aut nullum aut unum aliquem producat. ejusmodi vero probatio nullius ad veritatem est momenti. interdum enim ob falsorum testium multitudinem atque alicujus pretii esse sibi videntium aliquis injuste opprimi potest. atque nunc de his, quæ tu dicis, omnes fere Athenienses et peregrini tecum sentient : si velis contra me testes producere me afferre falsa, tibi attestabuntur, sive Niciam accersas Nicerati filium cum fratribus ejus, quorum sunt in Dionysio tripodes deinceps dispositi, sive Aristocratem Scellii filium, cujus in Pythio munus exstat pulcherrimum, seu totam Periclis domum, seu aliam quamlibet Atheniensium familiam velis in testimonium advocare. at ego unus tibi non assentior : non enim me rationibus cogis, sed falsis testibus contra me productis ex meis bonis et veritate dejicere me moliris. ego vero nisi te ipsum testem unum adduxero mihi assentientem

περὶ ὧν λέγω, οὐδὲν [ἂν] οἶμαι ἄξιον λόγου μοι πεπεράνθαι περὶ ὧν ἂν ἡμῖν ὁ λόγος ᾖ· οἶμαι δ' οὐδὲ σοί, ἐὰν μὴ ἐγώ σοι μαρτυρῶ εἷς ὢν μόνος, τοὺς δ' ἄλλους πάντας τούτους χαίρειν ἐᾷς. ἔστι μὲν οὖν οὗτός τις τρόπος ἐλέγχου, ὡς σύ τ' οἴει καὶ ἄλλοι πολλοί· ἔστι δὲ καὶ ἄλλος, ὃν ἐγὼ αὖ οἶμαι. παραβαλόντες οὖν παρ' ἀλλήλους σκεψώμεθα, εἴ τι διοίσουσιν ἀλλήλων. καὶ γὰρ [καὶ] τυγχάνει περὶ ὧν ἀμφισβητοῦμεν οὐ πάνυ σμικρὰ ὄντα, ἀλλὰ σχεδόν τι ταῦτα, περὶ ὧν εἰδέναι τε κάλλιστον, μὴ εἰδέναι τ' αἴσχιστον· τὸ γὰρ κεφάλαιον αὐτῶν ἐστιν ἢ γιγνώσκειν ἢ ἀγνοεῖν, ὅστις τ' εὐδαίμων ἐστὶ καὶ ὅστις μή. αὐτίκα [πρῶτον,] περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος ἐστί, σὺ ἡγεῖ οἷόν τ' εἶναι μακάριον ἄνδρα ἀδικοῦντά τε καὶ ἄδικον ὄντα, εἴπερ Ἀρχέλαον ἄδικον μὲν ἡγεῖ εἶναι, εὐδαίμονα δέ. ἄλλο τι ὡς οὕτω σου νομίζοντος διανοώμεθα; — ΠΩΛ. Πάνυ γε.

XXVIII. ΣΩ. Ἐγὼ δέ φημι ἀδύνατον. ἓν μὲν τουτὶ ἀμφισβητοῦμεν. εἶεν· ἀδικῶν δὲ δὴ εὐδαίμων ἔσται ἆρ' ἂν τυγχάνῃ δίκης τε καὶ τιμωρίας; — ΠΩΛ. Ἥκιστά γε, ἐπεὶ οὕτω γ' ἂν ἀθλιώτατος εἴη. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐὰν ἄρα μὴ τυγχάνῃ δίκης ὁ ἀδικῶν, κατὰ τὸν σὸν λόγον εὐδαίμων ἔσται; — ΠΩΛ. Φημί. — ΣΩ. Κατὰ δέ γε τὴν ἐμὴν δόξαν, ὦ Πῶλε, ὁ ἀδικῶν τε καὶ ὁ ἄδικος πάντως μὲν ἄθλιος, ἀθλιώτερος μέντοι, ἐὰν μὴ διδῷ δίκην μηδὲ τυγχάνῃ τιμωρίας ἀδικῶν, ἧττον δ' ἄθλιος, ἐὰν διδῷ δίκην καὶ τυγχάνῃ δίκης ὑπὸ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων. — ΠΩΛ. Ἄτοπά γε, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρεῖς λέγειν. — ΣΩ. Πειράσομαι δέ γε καὶ σὲ ποιῆσαι, ὦ ἑταῖρε, ταὐτὰ ἐμοὶ λέγειν· φίλον γάρ σε ἡγοῦμαι. νῦν μὲν οὖν ἃ διαφερόμεθα ταῦτ' ἐστί· σκόπει δὲ καὶ σύ. εἶπον ἐγώ που ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι κάκιον εἶναι. — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Σὺ δὲ [γε] τὸ ἀδικεῖσθαι. — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ τοὺς ἀδικοῦντας ἀθλίους ἔφην εἶναι ἐγώ, καὶ ἐξηλέγχθην ὑπὸ σοῦ. — ΠΩΛ. Ναὶ μὰ Δία. — ΣΩ. Ὡς σύ γ' οἴει, ὦ Πῶλε. — ΠΩΛ. Ἀληθῆ γ' οἰόμενος ἴσως. — ΣΩ. Σὺ δέ γ' εὐδαίμονας αὖ τοὺς ἀδικοῦντας, ἐὰν μὴ διδῶσι δίκην. — ΠΩΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἐγὼ δ' αὐτοὺς ἀθλιωτάτους φημί, τοὺς δὲ διδόντας δίκην ἧττον· βούλει καὶ τοῦτ' ἐλέγχειν; — ΠΩΛ. Ἀλλ' ἔτι τοῦτ' ἐκείνου χαλεπώτερόν ἐστιν, ὦ Σώκρατες, ἐξελέγξαι. — ΣΩ. Οὐ δῆτα, ὦ Πῶλε, ἀλλ' ἀδύνατον· τὸ γὰρ ἀληθὲς οὐδέποτ' ἐλέγχεται. — ΠΩΛ. Πῶς λέγεις; ἐὰν ἀδικῶν ἄνθρωπος ληφθῇ τυραννίδι ἐπιβουλεύων, καὶ ληφθεὶς στρεβλῶται καὶ ἐκτέμνηται καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκαίηται, καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ μεγάλας καὶ παντοδαπὰς λώβας αὐτός τε λωβηθεὶς καὶ τοὺς αὑτοῦ ἐπιδὼν παῖδάς τε καὶ γυναῖκα τὸ ἔσχατον ἀνασταυρωθῇ ἢ καταπιττωθῇ, οὗτος εὐδαιμονέστερος ἔσται ἢ ἐὰν διαφυγὼν τύραννος καταστῇ καὶ ἄρχων ἐν τῇ πόλει διαβιῷ ποιῶν ὅ τι ἂν βούληται, ζηλωτὸς ὢν καὶ εὐδαιμονιζόμενος ὑπὸ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν [ἄλλων] ξένων; ταῦτα λέγεις ἀδύνατον εἶναι ἐξελέγχειν.

XXIX. ΣΩ. Μορμολύττει αὖ, ὦ γενναῖε Πῶλε, καὶ

tem, nihil æstimatione dignum in his quæ tractamus, perfectum fore a me arbitror: nihil etiam a te puto, nisi ego unus solusque tibi consentiam, tu vero dimittas aliorum testium multitudinem. est igitur unus hic arguendi modus, quemadmodum tu aliique multi putatis: est et alter quem ego puto. eos igitur invicem comparantes, quo pacto inter se discrepent consideremus. non enim de rebus parvis instituta nobis est disputatio, sed fere de his, quas scire pulcherrimum est, nescire turpissimum: caput enim et summa eorum, quæ perquirimus, est vel cognoscere vel ignorare, quis beatus sit, quis miser. ut ad rem accedamus quam nunc perquirimus, tu fieri posse existimas, ut injuriam faciens et injustus sit beatus, si quidem Archelaum esse quidem injustum confiteris, sed beatum. numquid ita te opinari existimare debemus? — Pol. Omnino.

XXVIII. So. Ego vero id fieri non posse dico. unum igitur hoc est, de quo ambigimus. esto: injustus autem eritne felix, si pœnas injustitiæ dederit? — Pol. Minime quidem, cum ita miserrimus esset. — So. At vero si injustus pœnas effugerit, ut ipse ais, beatus erit? — Pol. Aio. — So. Secundum vero sententiam meam, o Pole, qui injuriatur injustusque est, omnino est miser, miserior autem si injuriarum pœnas non luat, minus vero miser, si luat et puniatur a diis hominibusque. — Pol. Absurda, o Socrates, incipis dicere. — So. Dabo equidem operam, amice, ut tu quoque mecum sentias: amicum enim te puto. nunc ergo ea, de quibus dissentimus, hæc sunt: attende vero et tu. dixi equidem in superioribus injuriam afficere pejus esse quam injuria affici. — Pol. Ita dixisti. — So. Tu vero contra injuria affici pejus esse. — Pol. Procul dubio. — So. Præterea eos, qui injuriam faciunt, ego miseros appellabam, atque a te redargutus sum. — Pol. Ita per Jovem. — So. Tuo quidem judicio. — Pol. Ac forte vero. — So. Tu vero injuriantes felices esse dicebas, cum pœnas minime dent. — Pol. Et maxime quidem. — So. Ego vero istos dico miserrimos, eos autem qui puniantur, minus miseros esse. visne id quoque refellere? — Pol. At hoc difficilius illo, o Socrates, ad redarguendum. — So. Haud difficile istud, o Pole, sed redargui prorsus non potest: quod enim verum est, refellitur nunquam. — Pol. Quid ais? si quis tyrannidem per injuriam moliri deprehensus fuerit, captusque torqueatur et exsecetur eique exurantur oculi, aliisque multis, variis, gravibus pœnis afficiatur ipse et videat præterea liberos et uxorem iisdem affici, et tandem in crucem agatur aut pice adhibita comburatur, an hic felicior erit, vel potius si effugiat tyrannidemque assecutus et imperium in civitate arbitratu vivat suo, adeo ut vitæ suæ status exoptandus felixque a civibus et peregrinis existimetur? hæcne dicis confutari non posse?

XXIX. So. Perterrefacis me nunc rursus, generose

οὐκ ἐλέγχεις· ἄρτι δ' ἐμαρτύρου. ὅμως δ' ὑπόμνησόν με σμικρόν· ἐὰν ἀδίκως ἐπιβουλεύων τυραννίδι, — εἶπες; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Εὐδαιμονέστερος μὲν τοίνυν οὐδέποτ' ἔσται οὐδέτερος αὐτῶν, οὔθ' ὁ κατειργασμένος τὴν τυραννίδα ἀδίκως οὔθ' ὁ δίκην διδούς· δυοῖν γὰρ ἀθλίοιν εὐδαιμονέστερος μὲν οὐκ ἂν εἴη, ἀθλιώτερος μέντοι ὁ διαφυγὼν καὶ τυραννεύσας. Τί τοῦτο, ὦ Πῶλε; γελᾷς; ἄλλο αὖ τοῦτ' εἶδος ἐλέγχου ἐστίν, ἐπειδάν τίς τι εἴπῃ, καταγελᾶν, ἐλέγχειν δὲ μή. — ΠΩΛ. Οὐκ οἴει ἐξεληλέγχθαι, ὦ Σώκρατες, ὅταν τοιαῦτα λέγῃς, ἃ οὐδεὶς ἂν φήσειεν ἀνθρώπων; ἐπεὶ ἐροῦ τινα τουτωνί. — ΣΩ. Ὦ Πῶλε, οὐκ εἰμὶ τῶν πολιτικῶν, καὶ πέρυσι βουλεύειν λαχών, ἐπειδὴ ἡ φυλὴ ἐπρυτάνευε καὶ ἔδει με ἐπιψηφίζειν, γέλωτα παρεῖχον καὶ οὐκ ἠπιστάμην ἐπιψηφίζειν. μὴ οὖν μηδὲ νῦν με κέλευε ἐπιψηφίζειν τοὺς παρόντας, ἀλλ' εἰ μὴ ἔχεις τούτων βελτίω ἔλεγχον, ὅπερ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, ἐμοὶ ἐν τῷ μέρει παράδος, καὶ πείρασαι τοῦ ἐλέγχου οἷον ἐγὼ οἶμαι δεῖν εἶναι. ἐγὼ γὰρ ὧν ἂν λέγω ἕνα μὲν παρασχέσθαι μάρτυρα ἐπίσταμαι, αὐτὸν πρὸς ὃν ἄν μοι ὁ λόγος ᾖ, τοὺς δὲ πολλοὺς ἐῶ χαίρειν, καὶ ἕνα ἐπιψηφίζειν ἐπίσταμαι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὐδὲ διαλέγομαι. ὅρα οὖν, εἰ ἐθελήσεις ἐν τῷ μέρει διδόναι ἔλεγχον ἀποκρινόμενος τὰ ἐρωτώμενα. ἐγὼ γὰρ δὴ οἶμαι καὶ ἐμὲ καὶ σὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι κάκιον ἡγεῖσθαι καὶ τὸ μὴ διδόναι δίκην τοῦ διδόναι. — ΠΩΛ. Ἐγὼ δέ γ' οὔτ' ἐμὲ οὔτ' ἄλλον ἀνθρώπων οὐδένα. ἐπεὶ σὺ δέξαι' ἂν μᾶλλον ἀδικεῖσθαι ἢ ἀδικεῖν; — ΣΩ. Καὶ σύ γ' ἂν καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. — ΠΩΛ. Πολλοῦ γε δεῖ, ἀλλ' οὔτ' ἐγὼ οὔτε σὺ οὔτ' ἄλλος οὐδείς. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀποκρινεῖ; — ΠΩΛ. Πάνυ μὲν οὖν· καὶ γὰρ ἐπιθυμῶ εἰδέναι, ὅ τί ποτ' ἐρεῖς. — ΣΩ. Λέγε δή μοι, ἵν' εἰδῇς, ὥσπερ ἂν εἰ ἐξ ἀρχῆς σε ἠρώτων· πότερον δοκεῖ σοι, ὦ Πῶλε, κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι; — ΠΩΛ. Τὸ ἀδικεῖσθαι ἔμοιγε. — ΣΩ. Τί δὲ δὴ αἴσχιον; πότερον τὸ ἀδικεῖν ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι; ἀποκρίνου. — ΠΩΛ. Τὸ ἀδικεῖν.

XXX. ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ κάκιον, εἴπερ αἴσχιον; — ΠΩΛ. Ἥκιστά γε. — ΣΩ. Μανθάνω· οὐ ταὐτὸν ἡγεῖ σύ, ὡς ἔοικας, καλόν τε καὶ ἀγαθόν, καὶ κακόν [τε] καὶ αἰσχρόν. — ΠΩΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Τί δὲ τόδε; τὰ καλὰ πάντα, οἷον καὶ σώματα καὶ χρώματα καὶ σχήματα καὶ φωνὰς καὶ ἐπιτηδεύματα, εἰς οὐδὲν ἀποβλέπων καλεῖς ἑκάστοτε καλά; οἷον πρῶτον τὰ σώματα τὰ καλὰ οὐχὶ ἤτοι κατὰ τὴν χρείαν λέγεις καλὰ εἶναι, πρὸς ὃ ἂν ἕκαστον χρήσιμον ᾖ, πρὸς τοῦτο, ἢ καθ' ἡδονήν τινα, ἐὰν ἐν τῷ θεωρεῖσθαι χαίρειν ποιῇ τοὺς θεωροῦντας; ἔχεις τι ἐκτὸς τούτων λέγειν περὶ σώματος κάλλους; — ΠΩΛ. Οὐκ ἔχω. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τἆλλα πάνθ' οὕτω καὶ σχήματα καὶ χρώματα ἢ δι' ἡδονήν τιν' ἢ δι' ὠφέλειαν ἢ δι' ἀμφότερα καλὰ προσαγορεύεις; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐ καὶ τὰς φωνὰς καὶ τὰ κατὰ τὴν μουσικὴν πάνθ' ὡσαύτως; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ μὴν τά γε κατὰ τοὺς νόμους καὶ

Pole, non autem refellis: paulo vero ante attestabaris. verumtamen redige mihi parumper in memoriam: si injuste affectans tyrannidem — dixisti? — Pol. Equidem. — So. Neuter quidem eorum felicior unquam erit, neque qui tyrannidem injuste adeptus fuerit, neque qui deprehensus pœnas dederit. e duobus enim miseris neuter altero felicior poterit esse, miserior tamen qui potitus tyrannide supplicium devitaverit. Quid rides, o Pole? alia rursus hæc refellendi species est, cum quis aliquid dixerit, deridere, non refellere. — Pol. At nonne putas te refutatum, o Socrates, cum talia dicas, qualia nullus unquam mortalium dixerit? nam quære ex horum aliquo. — So. O Pole, equidem non sum ex his qui in rebus civilibus versantur, et superiori anno in senatum sorte cooptatus, cum tribus mea cum imperio erat et mihi mittendum erat in suffragium, concitavi risum, quia facere id nesciebam. noli ergo jubere, ut ad consilium præsentium referam, sed si non meliorem arguendi rationem habes, quemadmodum modo dicebam, vicissim mihi concede loquendi partes, atque experire qualem ego refutationem esse arbitror oportere. ego enim eorum, quæ dico, unum producere testem scio, ipsum quicum mihi sermo est institutus, multitudinem autem missam facio, et unius sententiam rogare scio, multitudini vero ne verbum quidem facio. vide igitur, utrum mihi vicissim arguendi locum velis concedere, tuque ad quæstiones respondere. ego enim puto et me et te et reliquos homines existimare, pejus esse facere injuriam quam accipere, pœnas effugere quam subire. — Pol. Ego autem neque me neque alium prorsus ullum. tunc enim injuriam accipere malles quam inferre? — So. Imo vero et tu et ceteri omnes. — Pol. Permultum abest, imo neque ego nec tu nec alius quisquam. — So. Visne igitur respondere? — Pol. Volo equidem: cupio enim quid tandem dicturus sis scire. — So. Itaque responde mihi, ut intelligas, tanquam si ab initio te interrogem: utrum putas deterius esse, facere injuriam an perpeti? — Pol. Perpeti equidem. — So. Utrum vero turpius, injuriam facere an accipere? responde quæso. — Pol. Injuriam facere.

XXX. So. Ergone et pejus, si turpius? — Pol. Minime. — So. Intelligo: nimirum non putas, ut videtur, idem esse pulchrum et bonum, turpe et malum. — Pol. Non certe. — So. Quid autem? pulchra omnia, scilicet corpora, colores, figuras, voces, studia, an ad nihil respiciens appellas pulchra, quoties ita appellas? ut ecce primo corpora pulchra, nonne aut secundum utilitatem dicis esse pulchra, ad id ad quod singula utilia sunt, aut secundum aliquam voluptatem, videlicet quod delectent adspicientes? an habes præter hæc aliquid, quod de corporis pulchritudine dici possit? — Pol. Nihil habeo. — So. Ergone et reliqua similiter omnia sive figuras sive colores aut propter aliquam voluptatem aut utilitatem aut propter utraque pulchra appellas? — Pol. Ita prorsus. — So. Et voces præterea et quæ ad musicam pertinent omnia similiter? — Pol. Ita. — So. Quin etiam quæ ad leges et studia pertinent non ob aliam causam

τἀπιτηδεύματα οὐ δήπου ἐκτὸς τούτων ἐστὶ τὰ καλὰ τοῦ ἢ ὠφέλιμα εἶναι ἢ ἡδέα ἢ ἀμφότερα. — ΠΩΛ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸ τῶν μαθημάτων κάλλος ὡσαύτως; — ΠΩΛ. Πάνυ γε· καὶ καλῶς γε νῦν ὁρίζει, ὦ Σώκρατες, ἡδονῇ τε καὶ ἀγαθῷ ὁριζόμενος τὸ καλόν. — ΣΩ. Οὐκοῦν [καὶ] τὸ αἰσχρὸν τῷ ἐναντίῳ, λύπῃ τε καὶ κακῷ; — ΠΩΛ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ὅταν ἄρα δυεῖν καλοῖν θάτερον κάλλιον ᾖ, ἢ τῷ ἑτέρῳ τούτοιν ἢ ἀμφοτέροις ὑπερβάλλον κάλλιόν ἐστιν, ἤτοι ἡδονῇ ἢ ὠφελείᾳ ἢ ἀμφοτέροις. — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ ὅταν δὲ δὴ δυεῖν αἰσχροῖν θάτερον αἴσχιον ᾖ, ἤτοι λύπῃ ἢ κακῷ [ἢ ἀμφοτέροις] ὑπερβάλλον αἴσχιον ἔσται. ἢ οὐκ ἀνάγκη; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Φέρε δή, πῶς ἐλέγετο νῦν δὴ περὶ τοῦ ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι; οὐκ ἔλεγες τὸ μὲν ἀδικεῖσθαι κάκιον εἶναι, τὸ δ' ἀδικεῖν αἴσχιον; — ΠΩΛ. Ἔλεγον. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ αἴσχιον τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, ἤτοι λυπηρότερόν ἐστι καὶ λύπῃ ὑπερβάλλον αἴσχιον ἂν εἴη ἢ κακῷ ἢ ἀμφοτέροις; οὐ καὶ τοῦτ' ἀνάγκη; — ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὔ;

XXXI. ΣΩ. Πρῶτον μὲν δὴ σκεψώμεθα, ἆρα λύπῃ ὑπερβάλλει τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, καὶ ἀλγοῦσι μᾶλλον οἱ ἀδικοῦντες ἢ οἱ ἀδικούμενοι; — ΠΩΛ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα λύπῃ γ' ὑπερέχει. — ΠΩΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὴ λύπῃ, ἀμφοτέροις μὲν οὐκ ἂν ἔτι ὑπερβάλλοι. — ΠΩΛ. Οὐ φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν τῷ ἑτέρῳ λείπεται. — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Τῷ κακῷ. — ΠΩΛ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Οὐκοῦν κακῷ ὑπερβάλλον τὸ ἀδικεῖν κάκιον ἂν εἴη τοῦ ἀδικεῖσθαι. — ΠΩΛ. Δῆλον δὴ ὅτι. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν ὑπὸ μὲν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων καὶ ὑπὸ σοῦ ὡμολογεῖτο ἡμῖν ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ αἴσχιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Νῦν δέ γε κάκιον ἐφάνη. — ΠΩΛ. Ἔοικε. — ΣΩ. Δέξαι' ἂν οὖν σὺ [τὸ] μᾶλλον ⌈τὸ⌉ κακὸν καὶ ⌈τὸ⌉ αἰσχρὸν ἀντὶ τοῦ ἧττον; Μὴ ὄκνει ἀποκρίνασθαι, ὦ Πῶλε — οὐδὲν γὰρ βλαβήσει — ἀλλὰ γενναίως τῷ λόγῳ, ὥσπερ ἰατρῷ, παρέχων ἀποκρίνου, καὶ ἢ φάθι ἢ μὴ ἃ ἐρωτῶ. — ΠΩΛ. Ἀλλ' οὐκ ἂν δεξαίμην, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἄλλος δέ τις ἀνθρώπων; — ΠΩΛ. Οὔ μοι δοκεῖ κατά γε τοῦτον τὸν λόγον. — ΣΩ. Ἀληθῆ ἄρ' ἐγὼ ἔλεγον, ὅτι οὔτ' ἂν ἐγὼ οὔτ' ἂν σὺ οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς ἀνθρώπων δέξαιτ' ἂν μᾶλλον ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι· κάκιον γὰρ τυγχάνει ὄν. — ΠΩΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν, ὦ Πῶλε, ὁ ἔλεγχος παρὰ τὸν ἔλεγχον παραβαλλόμενος ὅτι οὐδὲν ἔοικεν, ἀλλὰ σοὶ μὲν οἱ ἄλλοι πάντες ὁμολογοῦσι πλὴν ἐμοῦ, ἐμοὶ δὲ σὺ ἐξαρκεῖς εἷς ὢν μόνος καὶ ὁμολογῶν καὶ μαρτυρῶν, κἀγὼ σὲ μόνον ἐπιψηφίζων τοὺς ἄλλους ἐῶ χαίρειν. Καὶ τοῦτο μὲν ἡμῖν οὕτως ἐχέτω· μετὰ τοῦτο δὲ περὶ οὗ τὸ δεύτερον ἠμφεσβητήσαμεν σκεψώμεθα, τὸ ἀδικοῦντα διδόναι δίκην ἆρα μέγιστον τῶν κακῶν ἐστιν, ὡς σὺ ᾤου, ἢ μεῖζον τὸ μὴ διδόναι, ὡς αὖ ἐγὼ ᾤμην; σκοπώμεθα δὲ τῇδε· τὸ διδόναι δίκην καὶ τὸ κολάζεσθαι δικαίως

pulchra sunt quam quod aut conferunt aut delectant aut utrumque efficiunt. — Pol. Non, ut mihi quidem videtur. — So. Ergone et de disciplinarum pulchritudine idem existimandum? — Pol. Idem prorsus: et pulchre quidem nunc definis, o Socrates, pulchrum delectatione et bono definiens. — So. Ergo etiam turpe contrario, scilicet dolore ac malo? — Pol. Necesse est. — So. Quoties igitur e duobus pulchris alterum pulchrius est, aut altero horum aut ambobus excedens pulchrius est, scilicet aut delectatione aut utilitate aut ambobus. — Pol. Prorsus. — So. Rursus quando duorum turpium alterum turpius est, aut dolore aut detrimento excedens est turpius. an non necesse est? — Pol. Ita. — So. Age jam, quomodo paulo ante de inferenda accipiendaque injuria dicebatur? an non dicebas pati injuriam esse deterius, facere vero turpius? — Pol. Dicebam. — So. Si ergo facere turpius est quam pati, aut molestius quidem est et molestia superans turpius erit aut detrimento aut utrisque? nonne id etiam necessarium? — Pol. Quidni?

XXXI. So. Primo quidem consideremus, utrum molestia superat facere an accipere injuriam, dolentque magis qui inferunt quam qui patiuntur injuriam? — Pol. Nullo pacto, o Socrates, hoc. — So. Itaque non excedit dolore. — Pol. Minime. — So. Si non dolore, ambobus saltem non excedet. — Pol. Non videtur. — So. Ergo altero. — Pol. Altero. — So. Malo igitur atque detrimento. — Pol. Videtur ita. — So. Quamobrem injuriam facere excedens detrimento deterius erit quam accipere. — Pol. Manifestum est. — So. Nonne a plurimis hominibus et abs te supra concedebatur turpius esse inferre injuriam quam accipere? — Pol. Ita. — So. Nunc vero, opinor, apparuit esse deterius? — Pol. Videtur. — So. Num igitur tu eligens id quod magis malum et turpe est potius quam id quod minus? Ne dubites respondere, Pole — nihil enim damni accipies — sed te rationi tanquam medico committas ingenue et responde atque aut concede quæ rogo aut nega. — Pol. Nunquam, o Socrates, istud eligerem. — So. Alium vero quenquam istud electurum putas? — Pol. Mihi quidem secundum hanc rationem non videtur. — So. Itaque vera dicebam, neque me neque te neque alium quemvis recepturum facere injuriam magis quam pati, utpote quod sit deterius. — Pol. Apparet. — So. Vides ergo, Pole, facta argumentorum comparatione, ea inter se maxime discrepare, sed tibi quidem reliqui omnes præter me assentiuntur, mihi vero unus solus tu sufficis assentiendo atque testificando, cujus solius suffragium sententiamque rogans ego ceteros missos facio. Atque id quidem sit habeto. post hæc autem quod secundo loco inter nos dubitabatur consideremus: utrum injuriantem pœnas dare maximum est malorum, ut tu putabas, an majus non dare, quæ mea erat sententia? consideremus autem hoc pacto: dare pœnas injuriarum et juste puniri injuriantem an idem

ἀδικοῦντα ἄρα ταὐτὸ καλεῖς; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἔχεις οὖν λέγειν, ὡς οὐχὶ τά γε δίκαια πάντα b καλά ἐστι, καθ' ὅσον δίκαια; καὶ διασκεψάμενος εἰπέ. — ΠΩΛ. Ἀλλά μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

5 XXXII. ΣΩ. Σκόπει δὴ καὶ τόδε· ἆρ' εἴ τίς τι ποιεῖ, ἀνάγκη τι εἶναι καὶ πάσχον ὑπὸ τούτου τοῦ ποιοῦντος; — ΠΩΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἆρα τοῦτο πάσχον, ὃ τὸ ποιοῦν ποιεῖ, καὶ τοιοῦτον, οἷον ποιεῖ τὸ ποιοῦν; λέγω δὲ τὸ τοιόνδε· εἴ τις τύπτει, ἀνάγκη τι 10 τύπτεσθαι; — ΠΩΛ. Ἀνάγκη. ΣΩ. Καὶ εἰ σφόδρα τύπτει ἢ ταχὺ ὁ τύπτων, οὕτω καὶ τὸ τυπτόμενον τύ- c πτεσθαι; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Τοιοῦτον ἄρα πάθος τῷ τυπτομένῳ ἐστὶν, οἷον ἂν τὸ τύπτον ποιῇ; — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ εἰ καίει τις, ἀνάγκη τι 15 καίεσθαι; — ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Καὶ εἰ σφόδρα γε καίει ἢ ἀλγεινῶς, οὕτω καίεσθαι τὸ καιόμενον, ὡς ἂν τὸ καῖον καίῃ; — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ εἰ τέμνει τις, ὁ αὐτὸς λόγος; τέμνεται γάρ τι. — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ εἰ μέγα γ' ἢ βαθὺ τὸ τμῆμα 20 ἢ ἀλγεινὸν, τοιοῦτον τμῆμα τέμνεται τὸ τεμνόμενον, d οἷον τὸ τέμνον τέμνει; — ΠΩΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Συλλήβδην δὴ ὅρα, εἰ ὁμολογεῖς ὃ ἄρτι ἔλεγον περὶ πάντων· οἷον ἂν ποιῇ τὸ ποιοῦν, τοιοῦτον τὸ πάσχον πάσχειν. — ΠΩΛ. Ἀλλ' ὁμολογῶ. — ΣΩ. Τούτων 25 δὴ ὡμολογημένων, τὸ δίκην διδόναι πότερον πάσχειν τί ἐστιν ἢ ποιεῖν; — ΠΩΛ. Ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες, πάσχειν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὑπό τινος ποιοῦντος. — ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὔ; ὑπό γε τοῦ κολάζοντος. — ΣΩ. Ὁ δ' ὀρθῶς κολάζων δικαίως κολάζει; — ΠΩΛ. Ναί. — e 30 ΣΩ. Δίκαια ποιῶν, ἢ οὔ; — ΠΩΛ. Δίκαια. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ κολαζόμενος δίκην διδοὺς δίκαια πάσχει; — ΠΩΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Τὰ δὲ δίκαιά που καλὰ ὡμολόγηται; — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τούτων ἄρ' ὁ μὲν ποιεῖ καλὰ, ὁ δὲ πάσχει, ὁ κολαζόμενος. — 35 ΠΩΛ. Ναί.

477 XXXIII. ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ καλὰ, ἀγαθά; ἢ γὰρ a ἡδέα ἢ ὠφέλιμα. — ΠΩΛ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ἀγαθὰ ἄρα πάσχει ὁ δίκην διδούς. — ΠΩΛ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Ὠφελεῖται ἄρα. — ΠΩΛ. Ναί. — 40 ΣΩ. Ἆρ', ἥνπερ ἐγὼ ὑπολαμβάνω τὴν ὠφέλειαν, βελτίων τὴν ψυχὴν γίγνεται, εἴπερ δικαίως κολάζεται; — ΠΩΛ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Κακίας ἄρα ψυχῆς ἀπαλλάττεται ὁ δίκην διδούς; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν τοῦ μεγίστου ἀπαλλάττεται κακοῦ; ὧδε δὲ σκό- 45 πει. ἐν χρημάτων κατασκευῇ ἀνθρώπου κακίαν ἄλ- b λην τιν' ἐνορᾷς ἢ πενίαν; — ΠΩΛ. Οὐκ, ἀλλὰ πενίαν. — ΣΩ. Τί δ'; ἐν σώματος κατασκευῇ κακίαν ἂν φήσαις ἀσθένειαν εἶναι καὶ νόσον καὶ αἶσχος καὶ τὰ τοιαῦτα; — ΠΩΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἐν ψυχῇ πονη- 50 ρίαν ἡγεῖ τιν' εἶναι; — ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ταύτην οὖν οὐκ ἀδικίαν καλεῖς καὶ ἀμαθίαν καὶ δειλίαν καὶ τὰ τοιαῦτα; — ΠΩΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν χρημάτων καὶ σώματος καὶ ψυχῆς, τριῶν ὄντων, τριττὰς εἴρηκας πονηρίας, πενίαν, νόσον, ἀδικίαν; — c

appellas? — Pol. Idem. — So. An potest negari justa omnia quatenus justa sunt, esse pulchra? meditatus responde. — Pol. Mihi quidem, o Socrates, æque ac tibi videtur.

XXXII. So. Id quoque considera: an si quis agat quippiam, necesse est esse aliquid patiens ab hoc agente? — Pol. Videtur mihi. — So. An hoc patiens, quod agens agit, et tale, quale agit agens? hujusmodi autem quiddam dico: si quis pulsat, necessene est aliquid pulsari? — Pol. Necesse. — So. Atque si vehementer aut velociter pulsat, similiter pulsari pulsatum? — Pol. Similiter. — So. Talis ergo passio inest pulsato, qualem efficit pulsans? — Pol. Omnino. — So. Et si quid urit quis, necessene est aliquid uri? — Pol. Quidni? — So. Et si vehementer urat aut cum dolore, similiter et uri quod uritur, quemadmodum urit urens? — Pol. Prorsus. — So. Similiter si quis secat, eademne est ratio? secatur enim aliquid. — Pol. Ita. — So. Et si lata vel profunda et dolorosa est sectio, taline quod secatur sectione secatur, quali secans secat? — Pol. Videtur. — So. Considera vero summatim, an quod modo dicebam, in cunctis confiteare: videlicet quale aliquid agens agit, tale quiddam pati patiens. — Pol. Confiteor. — So. His ergo concessis, utrum pœnas dare pati aliquid est an agere? — Pol. Necessē est, Socrates, pati. — So. Nonne a quodam agente? — Pol. Constat: ab ipso videlicet puniente. — So. Qui autem recte punit, nonne juste punit? — Pol. Juste. — So. Justa faciens, an non (justa)? — Pol. Justa. — So. Ergone qui punitur, dum injustitiæ dat pœnas, justa patitur? — Pol. Videtur. — So. Justa vero concessum est esse pulchra? — Pol. Prorsus. — So. Horum igitur alter quidem pulchra facit, alter vero, qui scilicet punitur, pulchra patitur. — Pol. Sic est.

XXXIII. So. Quodsi pulchra, etiam bona? nam vel jucunda illa sunt vel utilia. — Pol. Necesse est. — So. Bona ergo patitur quisquis punitur. — Pol. Videtur. — So. Id ergo ei prodest. — Pol. Prodest. — So. An quo pacto ego judico, meliorem reportat animum, si quidem juste punitur? — Pol. Verisimile est. — So. Ergo qui luit pœnas, a pravitate animi liberatur. — Pol. Certe. — So. Itaque maximo liberatur malo? hoc autem pacto considera: in pecuniarum collectione aliudne hominis malum vides quam paupertatem? — Pol. Hanc ipsam. — So. In corpore autem malumne dices imbecillitatem, morbum, deformitatem, taliaque? — Pol. Equidem. — So. Ergone et in animo malum aliquod esse censes? — Pol. Quidni? — So. Id vero nonne vocas injustitiam, inscitiam, timiditatem et alia generis ejusdem? — Pol. Maxime. — So. Cum igitur hæc tria sint, pecunia, corpus, animus, nonne trium horum tria esse dixisti vitia, paupertatem, morbum,

ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Τίς οὖν τούτων τῶν πονηριῶν αἰσχίστη; οὐχ ἡ ἀδικία καὶ συλλήβδην ἡ τῆς ψυχῆς πονηρία; — ΠΩΛ. Πολύ γε. — ΣΩ. Εἰ δὴ αἰσχίστη, καὶ κακίστη. — ΠΩΛ. Πῶς, ὦ Σώκρατες, λέγεις; — ΣΩ. Ὡδί· ἀεὶ τὸ αἴσχιστον ἤτοι λύπην μεγίστην παρέχον ἢ βλάβην ἢ ἀμφότερα αἴσχιστόν ἐστιν ἐκ τῶν ὡμολογημένων ἐν τῷ ἔμπροσθεν. — ΠΩΛ. Μάλιστα. — ΣΩ. Αἴσχιστον δ' ἀδικία καὶ σύμπασα ψυχῆς πονηρία νῦν δὴ ὡμολογεῖτο ἡμῖν. — ΠΩΛ. Ὡμολογεῖτο γάρ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἢ ἀνιαρότατόν ἐστι καὶ ἀνίᾳ ὑπερβάλλον αἴσχιστον τούτων ἐστὶν ἢ βλάβῃ ἢ ἀμφοτέροις; — ΠΩΛ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἀλγεινότερόν ἐστι τοῦ πένεσθαι καὶ κάμνειν τὸ ἄδικον εἶναι καὶ ἀκόλαστον καὶ δειλὸν καὶ ἀμαθῆ; — ΠΩΛ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἀπὸ τούτων γε. — ΣΩ. Ὑπερφυεῖ τινι ἄρ' ὡς μεγάλῃ βλάβῃ καὶ κακῷ θαυμασίῳ ὑπερβάλλουσα τἆλλα ἡ τῆς ψυχῆς πονηρία αἴσχιστόν ἐστι πάντων, ἐπειδὴ οὐκ ἀλγηδόνι γε, ὡς ὁ σὸς λόγος. — ΠΩΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἀλλὰ μήν που τό γε μεγίστῃ βλάβῃ ὑπερβάλλον μέγιστον ἂν κακὸν εἴη τῶν ὄντων. — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἡ ἀδικία ἄρα καὶ ἡ ἀκολασία καὶ ἡ ἄλλη τῆς ψυχῆς πονηρία μέγιστον τῶν ὄντων κακόν ἐστι. — ΠΩΛ. Φαίνεται.

XXXIV. ΣΩ. Τίς οὖν τέχνη πενίας ἀπαλλάττει; οὐ χρηματιστική; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Τίς δὲ νόσου; οὐκ ἰατρική; — ΠΩΛ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Τίς δὲ πονηρίας καὶ ἀδικίας; εἰ μὴ οὕτως εὐπορεῖς, ὧδε σκόπει· ποῖ ἄγομεν καὶ παρὰ τίνας τοὺς κάμνοντας τὰ σώματα; — ΠΩΛ. Παρὰ τοὺς ἰατρούς, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ποῖ δὲ τοὺς ἀδικοῦντας καὶ τοὺς ἀκολασταίνοντας; — ΠΩΛ. Παρὰ τοὺς δικαστάς, λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν δίκην δώσοντας; — ΠΩΛ. Φημί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ δικαιοσύνῃ τινὶ χρώμενοι κολάζουσιν οἱ ὀρθῶς κολάζοντες; — ΠΩΛ. Δῆλον δή. — ΣΩ. Χρηματιστικὴ μὲν ἄρα πενίας ἀπαλλάττει, ἰατρικὴ δὲ νόσου, δίκη δ' ἀκολασίας καὶ ἀδικίας. — ΠΩΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Τί οὖν τούτων κάλλιστόν ἐστιν ὧν λέγεις; — ΠΩΛ. Τίνων λέγεις; — ΣΩ. Χρηματιστικῆς, ἰατρικῆς, δίκης. — ΠΩΛ. Πολὺ διαφέρει, ὦ Σώκρατες, ἡ δίκη. — ΣΩ. Οὐκοῦν αὖ ἤτοι ἡδονὴν πλείστην ποιεῖ ἢ ὠφέλειαν ἢ ἀμφότερα, εἴπερ κάλλιστόν ἐστι; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν τὸ ἰατρεύεσθαι ἡδύ ἐστι, καὶ χαίρουσιν οἱ ἰατρευόμενοι; — ΠΩΛ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἀλλ' ὠφέλιμόν γε. ἢ γάρ; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Μεγάλου γὰρ κακοῦ ἀπαλλάττεται, ὥστε λυσιτελεῖ ὑπομεῖναι τὴν ἀλγηδόνα καὶ ὑγιεῖ εἶναι. — ΠΩΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὕτως ἂν περὶ σῶμα εὐδαιμονέστατος ἄνθρωπος εἴη, ἰατρευόμενος, ἢ μηδὲ κάμνων ἀρχήν; — ΠΩΛ. Δῆλον ὅτι μηδὲ κάμνων. — ΣΩ. Οὐ γὰρ τοῦτ' ἦν εὐδαιμονία, ὡς ἔοικε, κακοῦ ἀπαλλαγή, ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν μηδὲ κτῆσις. — ΠΩΛ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Τί δέ; ἀθλιώτερος πότερος δυεῖν ἐχόντοιν κακ...

injustitiam? — Pol. Certe. — So. Horum igitur malorum quid turpissimum? nonne injustitia? et, ut summatim dicam, animi vitium? — Pol. Maxime. — So. Quodsi vitium animi turpissimum est, etiam pessimum. — Pol. Qua ratione hoc ais, o Socrates? — So. Hac utique: semper quod turpissimum est, vel quia dolorem vel quia detrimentum infert maximum, vel quia facit utraque, turpissimum est, quemadmodum ex iis, quæ in superioribus concessa sunt, apparet. — Pol. Sane. — So. Turpissimum vero esse injustitia et omne animi vitium, nonne nobis concedebatur? — Pol. Certe. — So. Ergone aut molestissimum est et dolore superans turpissimum est aut detrimento aut utroque? — Pol. Necesse est. — So. Numquid molestius est injustum esse, intemperantem, ignavum et imperitum, quam paupertate morboque premi? — Pol. Non certe, o Socrates, quantum ex his conjicitur. — So. Incredibili igitur quadam magnitudine detrimenti atque mali vitium animi cetera superans mala omnium est turpissimum, quandoquidem non dolore excedit, ut tu ais. — Pol. Sic videtur. — So. Jam vero quod maximo excedit damno, id maximum omnium est malorum. — Pol. Ita est. — So. Quamobrem injustitia, imtemperantia ceteraque improbitas animi malum est omnium maximum. — Pol. Videtur.

XXXIV. So. Quæ igitur ars a paupertate nos liberat? nonne quæstuaria? — Pol. Hæc ipsa. — So. Quæ vero a morbo? an non medicina? — Pol. Hæc sane. — So. At quænam a pravitate et injustitia? sin minus id tibi succurrit, ita considera: quo et ad quos potissimum ducimus morbis laborantes? — Pol. Ad medicos, Socrates. — So. Quo autem injuriantes atque dissolutos? — Pol. Ad judices, dicere vis. — So. Ut puniantur. — Pol. Assentior. — So. Nonne qui recte puniunt, justitia quadam utentes puniunt? — Pol. Procul dubio. — So. Quæstuaria ergo pellit paupertatem, medicina vero abigit morbos, judiciaria denique intemperantiam et injustitiam amovet. — Pol. Videtur. — So. Quid ergo horum est pulcherrimum? — Pol. Quorum dicis? — So. Quæstuariæ, medicinæ, judiciariæ. — Pol. Multo inter has excellit judiciaria, o Socrates. — So. Ergone aut voluptatem affert plurimam aut utilitatem aut utrumque, si quidem pulcherrima est? — Pol. Sic habet. — So. An ergo curari a medico jucundum est, et inter manus medici oblectantur qui curantur? — Pol. Non videtur mihi. — So. Conducit tamen. nonne? — Pol. Conducit. — So. Quoniam videlicet magno liberantur malo: quapropter utile est tolerare dolorem, ut sanus evadas. — Pol. Quidni? — So. Ergone felicissimus quantum ad corpus attinet is fuerit qui per medicinam curatur, an potius qui omnino non ægrotaverit? — Pol. Certe qui non ægrotarit. — So. Nempe non in hoc consistere videtur felicitas, ut liberemur a malis, sed ut omnino simus incolumes? — Pol. Ita est. — So. Quid vero?

εἴτ' ἐν σώματι εἴτ' ἐν ψυχῇ, ὁ ἰατρευόμενος καὶ ἀπαλλαττόμενος τοῦ κακοῦ, ἢ ὁ μὴ ἰατρευόμενος, ἔχων δέ; — ΠΩΛ. Φαίνεταί μοι ὁ μὴ ἰατρευόμενος. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ δίκην διδόναι μεγίστου κακοῦ ἀπαλλαγὴ ἦν, 5 πονηρίας; — ΠΩΛ. Ἦν γάρ. — ΣΩ. Σωφρονίζει γάρ που καὶ δικαιοτέρους ποιεῖ καὶ ἰατρικὴ γίγνεται πονηρίας ἡ δίκη. — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Εὐδαιμονέστατος μὲν ἄρ' ὁ μὴ ἔχων κακίαν ἐν [τῇ] ψυχῇ, ἐπειδὴ τοῦτο e μέγιστον τῶν κακῶν ἐφάνη. — ΠΩΛ. Δῆλον δή. — 10 ΣΩ. Δεύτερος δήπου ὁ ἀπαλλαττόμενος. — ΠΩΛ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Οὗτος δ' ἦν ὁ νουθετούμενός τε καὶ ἐπιπληττόμενος καὶ δίκην διδούς. — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Κάκιστ' ἄρα ζῇ ὁ ἔχων ἀδικίαν καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενος. — ΠΩΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτος 15 τυγχάνει ὤν, ὃς ἂν τὰ μέγιστα ἀδικῶν καὶ χρώμενος 479 μεγίστῃ ἀδικίᾳ διαπράξηται, ὥστε μήτε νουθετεῖσθαι a μήτε κολάζεσθαι μήτε δίκην διδόναι, ὥσπερ σὺ φῄς Ἀρχέλαον παρεσκευάσθαι καὶ τοὺς ἄλλους τυράννους καὶ ῥήτορας καὶ δυνάστας; — ΠΩΛ. Ἔοικε.

20 XXXV. ΣΩ. Σχεδὸν γάρ που οὗτοι, ὦ ἄριστε, ταὐτὸ διαπεπραγμένοι εἰσί, ὥσπερ ἂν εἴ τις τοῖς μεγίστοις νοσήμασι συνισχόμενος διαπράξαιτο μὴ διδόναι δίκην τῶν περὶ τὸ σῶμα ἁμαρτημάτων τοῖς ἰατροῖς, μηδ' ἰατρεύεσθαι, φοβούμενος, ὡσπερανεὶ παῖς, τὸ κάεσθαι 25 καὶ τὸ τέμνεσθαι, ὅτι ἀλγεινόν. ἢ οὐ δοκεῖ καὶ σοὶ b οὕτως; — ΠΩΛ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἀγνοῶν γε, ὡς ἔοικεν, οἷόν ἐστιν ἡ ὑγίεια καὶ ἀρετὴ σώματος. κινδυνεύουσι γὰρ ἐκ τῶν νῦν ἡμῖν ὡμολογημένων τοιοῦτόν τι ποιεῖν καὶ οἱ τὴν δίκην φεύγοντες, ὦ Πῶλε, τὸ 30 ἀλγεινὸν αὐτοῦ καθορᾶν, πρὸς δὲ τὸ ὠφέλιμον τυφλῶς ἔχειν καὶ ἀγνοεῖν, ὅσῳ ἀθλιώτερόν ἐστι μὴ ὑγιοῦς σώματος μὴ ὑγιεῖ ψυχῇ συνοικεῖν, ἀλλὰ σαθρᾷ καὶ ἀδίκῳ καὶ ἀνοσίῳ. ὅθεν καὶ πᾶν ποιοῦσιν, ὥστε δίκην μὴ c διδόναι, μηδ' ἀπαλλάττεσθαι τοῦ μεγίστου κακοῦ, καὶ 35 χρήματα παρασκευαζόμενοι καὶ φίλους καὶ ὅπως ἂν ὦσιν ὡς πιθανώτατοι λέγειν. εἰ δ' ἡμεῖς ἀληθῆ ὡμολογήκαμεν, ὦ Πῶλε, ἆρ' αἰσθάνει τὰ συμβαίνοντα ἐκ τοῦ λόγου; ἢ βούλει συλλογισώμεθ' αὐτά; — ΠΩΛ. Εἰ μὴ σοί γ' ἄλλως δοκεῖ. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν συμβαίνει 40 μέγιστον κακὸν ἡ ἀδικία καὶ τὸ ἀδικεῖν; — ΠΩΛ. Φαίνεταί γε. — ΣΩ. Καὶ μὴν ἀπαλλαγή γ' ἐφάνη d τούτου τοῦ κακοῦ τὸ δίκην διδόναι; — ΠΩΛ. Κινδυνεύει. — ΣΩ. Τὸ δέ γε μὴ διδόναι ἐμμονὴ τοῦ κακοῦ; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Δεύτερον ἄρ' ἐστὶ τῶν κακῶν 45 μεγέθει τὸ ἀδικεῖν· τὸ δ' ἀδικοῦντα μὴ διδόναι δίκην πάντων μέγιστόν τε καὶ πρῶτον κακῶν πέφυκεν. — ΠΩΛ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ περὶ τούτου, ὦ φίλε, ἠμφεσβητήσαμεν, σὺ μὲν τὸν Ἀρχέλαον εὐδαιμονίζων τὸν τὰ μέγιστα ἀδικοῦντα δίκην οὐδεμίαν διδόν- e 50 τα, ἐγὼ δὲ τοὐναντίον οἰόμενος, εἴτ' Ἀρχέλαος εἴτ' ἄλλος ἀνθρώπων ὁστισοῦν μὴ δίδωσι δίκην ἀδικῶν, τούτῳ προσήκειν ἀθλίῳ εἶναι διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ ἀεὶ τὸν ἀδικοῦντα τοῦ ἀδικουμένου ἀθλιώτερον εἶναι καὶ τὸν μὴ διδόντα δίκην τοῦ διδόντος;

si duo male vel corpore vel animo affecti sunt, uter horum miserior, qui curatus liberatur a malo, an qui minime? — Pol. Qui non curatus, mea quidem sententia. — So. Ergone in judicio puniri a maximo malo, a pravitate, liberatio est, uti concessum est? — Pol. Ita. — So. Quippe cum pœna moderetur et justiores efficiat, atque medicina quædam fiat improbitatis. — Pol. Ita est. — So. Felicissimus ergo qui non habet animi vitium, quandoquidem id maximum apparuit esse malum. — Pol. Absque dubio. — So. Secundus profecto ab illo qui eo liberatur. — Pol. Videtur. — So. Hic vero est qui admonitus et correptus pœnas dederit. — Pol. Is ipse. — So. Pessime ergo vivit qui injustus manet, neque injustitia liberatur. — Pol. Videtur. — So. Hincne igitur est, qui maximis perpetratis sceleribus et maxima utens injuria effecerit, ut neque corripiatur neque puniatur neque persolvat pœnas, quemadmodum tu effecisse dicis Archelaum reliquosque tyrannos et rhetores et potentes? — Pol. Videtur.

XXXV. So. Fere enim ejusmodi homines, vir optime, perinde faciunt, ac si quis morbo correptus gravissimo det operam ne vitiorum quæ corpore contraxerit medico pœnas det neque curetur, puerorum more ustionem atque sectionem tanquam rem molestam formidans. nonne tibi quoque ita videtur? — Pol. Mihi quidem. — So. Quanti videlicet sit sanitas corporisque virtus ignorans. videntur autem secundum ea, quæ modo concessimus, tale quid facere, o Pole, illi qui judicium fugiunt, ad dolorem quidem ejus aspicere, ad utilitatem vero cæci esse atque ignorare quanto miserius sit animo esse non sano, sed fracto, injusto et impio, quam ægrum corpus circumferre. itaque omnem dant operam ne pœnas subeant neve maximo solvantur malo, et pecunias cumulantes et comparantes amicos et eloquentiæ studentes. si vero nos vera sumus confessi, o Pole, sentisne quæ ex hac disputatione sequantur? eane vis ut ordine colligamus? — Pol. Nisi tibi aliter placet. — So. An igitur constat maximum esse malum injustitiam atque injuriam facere? — Pol. Videtur. — So. Præterea mali hujus solutionem esse pœnas luere? — Pol. Videtur. — So. Eas vero effugere mali perseverantiam? — Pol. Certe. — So. Secundum igitur inter mala magnitudine obtinet locum inferre injuriam: injuriarum non subire pœnas omnium natura maximum est primumque malorum. — Pol. Videtur. — So. Hocne igitur est, o amice, de quo ambigebamus, tu quidem Archelaum felicem prædicabas, qui cum maximas perpetrarit injurias, nullas tamen pendit pœnas, ego autem contra arbitrabar, sive Archelaus sive alius quisquam mortalium injuriarum pœnas non det, eum merito esse miserum præ reliquis hominibus, et semper eum qui inferat eo qui sustineat injuriam esse miseriorem, et eum qui non luat pœnas eo qui luat? An non

σὺ ταῦτ' ἦν τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενα; — ΠΩΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀποδέδεικται, ὅτι ἀληθῆ ἐλέγετο; — ΠΩΛ. Φαίνεται.

80 XXXVI. ΣΩ. Εἶεν. εἰ οὖν δὴ ταῦτ' ἀληθῆ, ὦ a 5 Πῶλε, τίς ἡ μεγάλη χρεία ἐστὶ τῆς ῥητορικῆς; δεῖ μὲν γὰρ δὴ ἐκ τῶν νῦν ὡμολογημένων αὐτὸν ἑαυτὸν μάλιστα φυλάττειν, ὅπως μὴ ἀδικήσῃ, ὡς ἱκανὸν κακὸν ἕξοντα. οὐ γάρ; — ΠΩΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἐὰν δέ γ' ἀδικήσῃ ἢ αὐτὸς ἢ ἄλλος τις ὧν κήδηται 10 αὐτὸν ἑκόντα ἰέναι ἐκεῖσε, ὅπου ὡς τάχιστα δώσει δίκην, παρὰ τὸν δικαστὴν, ὥσπερ παρὰ τὸν ἰατρὸν, σπεύδοντα, ὅπως μὴ ἐγχρονισθὲν τὸ νόσημα τῆς ἀδικίας ὕπουλον b τὴν ψυχὴν ποιήσῃ καὶ ἀνίατον· ἢ πῶς λέγωμεν, ὦ Πῶλε, εἴπερ τὰ πρότερον μένει ἡμῖν ὁμολογήματα; 15 οὐκ ἀνάγκη ταῦτ' ἐκείνοις οὕτω μὲν συμφωνεῖν, ἄλλως δὲ μή; — ΠΩΛ. Τί γὰρ δὴ φῶμεν, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἐπὶ μὲν ἄρα τὸ ἀπολογεῖσθαι ὑπὲρ τῆς ἀδικίας τῆς αὑτοῦ ἢ γονέων ἢ ἑταίρων ἢ παίδων ἢ πατρίδος ἀδικούσης οὐ χρήσιμος οὐδὲν ἡ ῥητορικὴ ἡμῖν, ὦ Πῶλε, 20 εἰ μὴ εἴ τις ὑπολάβοι ἐπὶ τοὐναντίον κατηγορεῖν δεῖν c μάλιστα μὲν ἑαυτοῦ, ἔπειτα δὲ καὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἄλλων ὃς ἂν ἀεὶ τῶν φίλων τυγχάνῃ ἀδικῶν, καὶ μὴ ἀποκρύπτεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ φανερὸν ἄγειν τὸ ἀδίκημα, ἵνα δῷ δίκην καὶ ὑγιὴς γένηται, ἀναγκάζειν τε 25 καὶ αὑτὸν καὶ τοὺς ἄλλους μὴ ἀποδειλιᾶν, ἀλλὰ παρέχειν μύσαντα καὶ ἀνδρείως, ὥσπερ τέμνειν καὶ κάειν ἰατρῷ, τἀγαθὸν καὶ καλὸν διώκοντα, μὴ ὑπολογιζόμενον τὸ ἀλγεινόν, ἐὰν μέν γε πληγῶν ἄξια ἠδικηκὼς ᾖ, d τύπτειν παρέχοντα, ἐὰν δὲ δεσμοῦ δεῖν, ἐὰν δὲ ζημίας 30 ἀποτίνοντα, ἐὰν δὲ φυγῆς φεύγοντα, ἐὰν δὲ θανάτου ἀποθνήσκοντα, αὐτὸν πρῶτον ὄντα κατήγορον καὶ αὑτοῦ καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων καὶ ἐπὶ τοῦτο χρώμενον τῇ ῥητορικῇ, ὅπως ἂν καταδήλων τῶν ἀδικημάτων γιγνομένων ἀπαλλάττωνται τοῦ μεγίστου κακοῦ, ἀδι- 35 κίας. φῶμεν οὕτως, ἢ μὴ φῶμεν, ὦ Πῶλε; — ΠΩΛ. Ἄτοπα μέν, ὦ Σώκρατες, ἔμοιγε δοκεῖ, τοῖς μέντοι e ἔμπροσθεν ἴσως σοι ὁμολογεῖται. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἢ 'κεῖνα λυτέον, ἢ τάδ' ἀνάγκη συμβαίνειν; — ΠΩΛ. Ναί, τοῦτό γ' οὕτως ἔχει. — ΣΩ. Τοὐναντίον δέ γ' αὖ 40 μεταβαλόντα εἰ ἄρα δεῖ τινα κακῶς ποιεῖν, εἴτ' ἐχθρὸν εἴθ' ὀντινοῦν, ἐὰν μόνον μὴ αὐτὸς ἀδικῆται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ—τοῦτο μὲν γὰρ εὐλαβητέον—ἐὰν δ' ἄλλον ἀδικῇ ὁ ἐχθρός, παντὶ τρόπῳ παρασκευαστέον καὶ πράττοντα καὶ λέγοντα, ὅπως μὴ δῷ δίκην, μηδ' ἔλθῃ παρὰ τὸν a 45 δικαστήν· ἐὰν δ' ἔλθῃ, μηχανητέον, ὅπως ἂν διαφύγῃ καὶ μὴ δῷ δίκην ὁ ἐχθρός, ἀλλ' ἐάν τε χρυσίον ἡρπακὼς ᾖ πολύ, μὴ ἀποδιδῷ τοῦτο, ἀλλ' ἔχων ἀναλίσκηται καὶ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ ἀδίκως καὶ ἀθέως, ἐάν τε θανάτου ἄξια ἠδικηκὼς ᾖ, ὅπως μὴ ἀποθανεῖται, 50 μάλιστα μὲν μηδέποτε, ἀλλ' ἀθάνατος ἔσται πονηρὸς ὤν, εἰ δὲ μή, ὅπως ὡς πλεῖστον χρόνον βιώσεται τοιοῦτος ὤν. ἐπὶ τὰ τοιαῦτ' ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Πῶλε, ἡ ῥητο- b ρικὴ χρήσιμος εἶναι, ἐπεὶ τῷ γε μὴ μέλλοντι ἀδικεῖν οὐ μεγάλη τίς μοι δοκεῖ ἡ χρεία αὐτῆς εἶναι, εἰ δὴ καὶ

hæc erant quæ a me dicebantur? — Pol. Hæc ipsa. — So. Ergone demonstratum est vera hæc a me dicta fuisse? Pol. Videtur.

XXXVI. So. Esto. si igitur vera hæc sunt, o Pole, quam magnam utilitatem habet rhetorica? ex superioribus enim sequitur oportere diligentissime observare nos ipsos, ne cui injuriam inferamus, tanquam satis mali ob hoc habituros. nonne ita habet? — Pol. Ita certe. — So. Si vero quis sive ipse sive alius quivis nobis carus intulerit injuriam, oportet ipsum sponte judici se puniendum, tanquam medico, festinanter offerre, ne inveteratus injuriæ morbus sic inficiat animum, ut insanabilem reddat: aut quo modo dicemus, o Pole, si maneant priora illa inter nos concessa? nonne hæc ita illis necessario consonant, non vero alio modo? — Pol. Quid igitur dicemus, o Socrates? — So. Ad defendendam igitur aut excusandam injustitiam suam aut parentum aut amicorum aut filiorum aut patriæ injuriantis nihil utilitatis nobis affert rhetorica, o Pole, nisi si quis judicet contra oportere rhetorica uti ad accusandum primo quidem se ipsum, deinde etiam necessarios et reliquos eorum, qui nobis cari sunt et injurias perpetrant, et non ad obtegendum, sed ad producenda, crimina in lucem ut pœnas persolvant sanique evadant, tum ad compellendum se ipsum et alios ne torpeant neve expavescant, sed ut forti animo et quasi clausis oculis, tanquam medico secandos urendosque se tradant, bonum honestumque sequentes dolore contempto, si quidem verberibus digna commiserint, verberandos sese tradentes, si vinculis, vinciendos, si multa, solventes, si exsilio, in exsilium euntes, si nece, morientes, atque ita quidem ut quisque primus sui sit suorumque accusator et ad hoc oratoria facultate utatur, ut patefactis injuriis maximo injustitiæ malo liberentur. itane, o Pole, an aliter dicemus? — Pol. Absurda quidem, o Socrates, mihi videntur, superioribus tamen fortasse consonant. — So. Numquid igitur aut superiora illa convelli, aut hæc ut inde sequentia concedi necesse est? — Pol. Ita hoc saltem habet. — So. Contra vero mutata ratione si cui malefacere oportet sive inimico, sive alii cuipiam, si duntaxat non ipse ab adversario injuriam patiatur — hoc enim cavendum — sed si alii injuriam fecerit inimicus, omni studio providendum est et verbis et operibus, ne luat pœnas, neve adeat ad judicem: si vero adierit, annitendum, ut inimicus evadat nec sumatur de eo supplicium, sed si aurum multum abstulerit, id ut ne restituat, sed possidens in se atque suos injuste impieque profundat, si morte digna commiserit, ne moriatur unquam, si fieri id potest, sed in æternum sit malus, sin autem minus id fieri potest, saltem ut in ea pravitate quam plurimum temporis vivat. ad hæc et hujusmodi mihi videtur, Pole, conferre rhetorica; nam ei, qui non sit illaturus injuriam, haud magno esse emolumento videtur, si modo ulla in

ἔστι τις χρεία· ὡς ἔν γε τοῖς πρόσθεν οὐδαμῇ ἐφάνη οὖσα.

XXXVII. ΚΑΛ. Εἰπέ μοι, ὦ Χαιρεφῶν, σπουδάζει ταῦτα Σωκράτης, ἢ παίζει; — ΧΑΙ. Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ὦ Καλλίκλεις, ὑπερφυῶς σπουδάζειν· οὐδὲν μέντοι οἷον τὸ αὐτὸν ἐρωτᾶν. — ΚΑΛ. Νὴ τοὺς θεούς, ἀλλ' ἐπιθυμῶ. εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες, πότερόν σε φῶμεν νυνὶ σπουδάζοντα, ἢ παίζοντα; εἰ μὲν γὰρ σπουδάζεις τε καὶ τυγχάνει ταῦτ' ἀληθῆ ὄντα, ἃ λέγεις, ἄλλο τι [ἢ] ἡμῶν ὁ βίος ἀνατετραμμένος ἂν εἴη τῶν ἀνθρώπων, καὶ πάντα τἀναντία πράττομεν, ὡς ἔοικεν, ἢ ἃ δεῖ; — ΣΩ. Ὦ Καλλίκλεις, εἰ μή τι ἦν τοῖς ἀνθρώποις πάθος, τοῖς μὲν ἄλλο τι, τοῖς δ' ἄλλο τι, ταὐτόν, ἀλλά τις ἡμῶν ἴδιόν τι ἔπασχε πάθος ἢ οἱ ἄλλοι, οὐκ ἂν ἦν ῥᾴδιον ἐνδείξασθαι τῷ ἑτέρῳ τὸ ἑαυτοῦ πάθημα. λέγω δ' ἐννοήσας, ὅτι ἐγώ τε καὶ σὺ νῦν τυγχάνομεν ταὐτόν τι πεπονθότες, ἐρῶντε δύ' ὄντε δυεῖν ἑκάτερος, ἐγὼ μὲν Ἀλκιβιάδου τε τοῦ Κλεινίου καὶ φιλοσοφίας, σὺ δὲ τοῦ τ' Ἀθηναίων δήμου καὶ τοῦ Πυριλάμπους. αἰσθάνομαι οὖν σου ἑκάστοτε, καίπερ ὄντος δεινοῦ, [ὅτι,] ὁπόσ' ἂν φῇ σου τὰ παιδικὰ καὶ ὅπως ἂν φῇ ἔχειν, οὐ δυναμένου ἀντιλέγειν, ἀλλ' ἄνω καὶ κάτω μεταβαλλομένου· ἔν τε (γὰρ) τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐάν τι σοῦ λέγοντος ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων μὴ φῇ οὕτως ἔχειν, μεταβαλλόμενος λέγεις ἃ ἐκεῖνος βούλεται, καὶ πρὸς τὸν Πυριλάμπους νεανίαν τὸν καλὸν τοῦτον τοιαῦτα ἕτερα πέπονθας. τοῖς γὰρ τῶν παιδικῶν βουλήμασί τε καὶ λόγοις οὐχ οἷός τ' εἶ ἐναντιοῦσθαι, ὥστε, εἴ τίς σου λέγοντος ἑκάστοτε ἃ διὰ τούτους λέγεις θαυμάζοι, ὡς ἄτοπά ἐστιν, ἴσως εἴποις ἂν αὐτῷ, εἰ βούλοιο τἀληθῆ λέγειν, ὅτι, εἰ μή τις παύσει τὰ σὰ παιδικὰ τούτων τῶν λόγων, οὐδὲ σὺ παύσει ποτὲ ταῦτα λέγων. νόμιζε τοίνυν καὶ παρ' ἐμοῦ χρῆναι ἕτερα τοιαῦτ' ἀκούειν, καὶ μὴ θαύμαζε, ὅτι ἐγὼ ταῦτα λέγω, ἀλλὰ τὴν φιλοσοφίαν, τἀμὰ παιδικά, παῦσον ταῦτα λέγουσαν. λέγει γάρ, ὦ φίλε ἑταῖρε, ἀεὶ ἃ νῦν ἐμοῦ ἀκούεις, καί μοί ἐστι τῶν ἑτέρων παιδικῶν πολὺ ἧττον ἔμπληκτος· ὁ μὲν γὰρ Κλεινίειος οὗτος ἄλλοτ' ἄλλων ἐστὶ λόγων, ἡ δὲ φιλοσοφία ἀεὶ τῶν αὐτῶν. λέγει δ' ἃ σὺ νῦν θαυμάζεις, παρῆσθα δὲ καὶ αὐτὸς λεγομένοις. ἢ οὖν ἐκείνην ἐξέλεγξον, ὅπερ ἄρτι ἔλεγον, ὡς οὐ τὸ ἀδικεῖν ἐστι καὶ ἀδικοῦντα δίκην μὴ διδόναι ἁπάντων ἔσχατον κακῶν· ἢ εἰ τοῦτ' ἐάσεις ἀνέλεγκτον, μὰ τὸν κύνα, τὸν Αἰγυπτίων θεόν, οὔ σοι ὁμολογήσει Καλλικλῆς, ὦ Καλλίκλεις, ἀλλὰ διαφωνήσει ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ. καίτοι ἔγωγ' οἶμαι, ὦ βέλτιστε, καὶ τὴν λύραν μοι κρεῖττον εἶναι ἀναρμοστεῖν τε καὶ διαφωνεῖν, καὶ χορὸν ᾧ χορηγοίην, καὶ πλείστους ἀνθρώπους μὴ ὁμολογεῖν μοι, ἀλλ' ἐναντία λέγειν, μᾶλλον ἢ ἕνα ὄντα ἐμὲ ἐμαυτῷ ἀσύμφωνον εἶναι καὶ ἐναντία λέγειν.

XXXVIII. ΚΑΛ. Ὦ Σώκρατες, δοκεῖς νεανιεύεσθαι ἐν τοῖς λόγοις ὡς ἀληθῶς δημηγόρος ὤν· καὶ νῦν ταῦτα δημηγορεῖς ταὐτὸν παθόντος Πώλου πάθος, ὅπερ Γοργίου κατηγόρει πρὸς σὲ παθεῖν. ἔφη γάρ που

ea est utilitas: nam in his, quæ superius dicta sunt, nulla prorsus apparuit.

XXXVII. Cal. Dic mihi, Chærephon, serione hæc loquitur Socrates, an jocatur? — Chæ. Mihi quidem videtur, Callicles, vehementer serio loqui: nihil tamen melius fuerit quam ipsum interrogare. — Cal. Cupio per deos: dic mihi, Socrates, utrum te nunc serio loqui an jocari existimabimus? nam si seria hæc loqueris et vera sunt quæ dicis, nonne perversa nobis est vita, atque omnia contra quam decet agimus? — So. O Callicles, nisi in hominibus inesset affectus, in aliis quidem alius, idem (tamen et communis), sed si quis e nobis propriam quandam singularemque præter ceteros haberet affectionem, haudquaquam facile foret, quod in se quisque sentiat alteri explicare. dico autem hæc animadvertens idem et tibi et mihi nunc accidisse, cum duo simus, duo quædam a nostrûm utroque amari: nam ego Alcibiadem filium Cliniæ et philosophiam amo, tu vero populum Atheniensem et Pyrilampis filium. sentio igitur te semper, quamvis vehemens sis orator, tamen quæcumque amasius dicat et quocumque modo rem aliquam habere contendat, ei contradicere non posse, sed sursum deorsumque jactari: nam in concione quidem si tibi dicenti populus Atheniensis contradicat, mutans sententiam dicis quæ ille vult, atque alia similia his tibi cum Pyrilampis filio adolescentulo illo formoso, versanti solent accidere. nullo enim modo ei volenti et dicenti aliquid potes adversari, ita ut si quis illa quæ tu dicis horum gratia quoties dicis admiratus absurda esse objiceret, responderes fortasse, modo vera fateri velles, nisi quis quem tu amas tacere faciat, neque unquam te taciturum. arbitrare igitur talia etiam a me quædam te debere audire, neu me ea dicere mireris, sed da operam ut philosophia, amica mea, hæc dicere desistat. dicit enim, o dulcis amice, semper quæ nunc ex me audis, et mihi multo minus attonita atque inconstans est quam alter meus amasius: Clinieus enim hic alias mihi loquitur aliter, philosophia autem semper eadem. dicit autem quæ tu nunc absurda putas, præsens enim et ipse audisti. aut ergo illam, quod proxime dicebam, redargue atque ostende injuriam facere et injuriantem non dare pœnas non extremum esse malorum: aut si hoc stare sinis, per canem, Ægyptiorum deum, nunquam consentiet tibi Callicles, o Callicles, sed in omni vita dissentiet. atqui ego, o vir optime, præstare judico, ut lyra mihi discordet et dissonet, chorusque quem ducam, et plurimi homines non consentiant, sed contradicant, quam ut ego unus mihimet dissonem atque repugnantia dicam.

XXXVIII. Cal. O Socrates, videris inter dicendum juveniliter exsultare et revera quidam concionator esse: et nunc quidem ita concionatorem agis, cum idem Polo evenerit, quod evenisse Gorgiæ tecum loquenti accusabat.

Γοργίαν ἐρωτώμενον ὑπὸ σοῦ, ἐὰν ἀφίκηται παρ' αὐτὸν μὴ ἐπιστάμενος τὰ δίκαια ὁ τὴν ῥητορικὴν βουλόμενος μαθεῖν, εἰ διδάξει αὐτὸν ὁ Γοργίας, αἰσχυνθῆναι αὐτὸν καὶ φάναι διδάξειν διὰ τὸ ἔθος τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἀγανακτοῖεν ἄν, εἴ τις μὴ φαίη· διὰ δὴ ταύτην τὴν ὁμολογίαν ἀναγκασθῆναι ἐναντία αὐτὸν αὑτῷ εἰπεῖν, σὲ δ' αὐτὸ τοῦτ' ἀγαπᾶν. καί σου κατεγέλα, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖν, ὀρθῶς τότε. νῦν δὲ πάλιν αὐτὸς ταὐτὸν τοῦτ' ἔπαθε, κἄγωγε κατ' αὐτὸ τοῦτ' οὐκ ἄγαμαι Πῶλον, ὅτι σοι συνεχώρησε τὸ ἀδικεῖν αἴσχιον εἶναι τοῦ ἀδικεῖσθαι· ἐκ ταύτης γὰρ αὖ τῆς ὁμολογίας αὐτὸς ὑπὸ σοῦ συμποδισθεὶς ἐν τοῖς λόγοις ἐπεστομίσθη, αἰσχυνθεὶς ἃ ἐνόει εἰπεῖν. σὺ γὰρ τῷ ὄντι, ὦ Σώκρατες, εἰς τοιαῦτ' ἄγεις φορτικὰ καὶ δημηγορικά, φάσκων τὴν ἀλήθειαν διώκειν, ἃ φύσει μὲν οὐκ ἔστι καλά, νόμῳ δέ. ὡς τὰ πολλὰ δὲ ταῦτ' ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν, ἥ τε φύσις καὶ ὁ νόμος. ἐὰν οὖν τις αἰσχύνηται καὶ μὴ τολμᾷ λέγειν ἅπερ νοεῖ, ἀναγκάζεται ἐναντία λέγειν. ὃ δὴ καὶ σὺ τοῦτο τὸ σοφὸν κατανενοηκὼς κακουργεῖς ἐν τοῖς λόγοις, ἐὰν μέν τις κατὰ νόμον λέγῃ, κατὰ φύσιν ὑπερωτῶν, ἐὰν δὲ τὰ τῆς φύσεως, τὰ τοῦ νόμου. ὥσπερ αὐτίκ' ἐν τούτοις, τῷ ἀδικεῖν τε καὶ τῷ ἀδικεῖσθαι, Πώλου τὸ κατὰ νόμον αἴσχιον λέγοντος, σὺ τὸν νόμον ἐδιώκαθες κατὰ φύσιν. φύσει μὲν γὰρ πᾶν αἴσχιόν ἐστιν, ὅπερ καὶ κάκιον, τὸ ἀδικεῖσθαι, νόμῳ δὲ τὸ ἀδικεῖν. οὐδὲ γὰρ ἀνδρὸς τοῦτό γ' ἐστὶ τὸ πάθημα, τὸ ἀδικεῖσθαι, ἀλλ' ἀνδραπόδου τινός, ᾧ κρεῖττόν ἐστι τεθνάναι ἢ ζῆν, ὅστις ἀδικούμενος καὶ προπηλακιζόμενος μὴ οἷός τ' ἐστὶν αὐτὸς αὑτῷ βοηθεῖν, μηδ' ἄλλῳ, οὗ ἂν κήδηται. ἀλλ', οἶμαι, οἱ τιθέμενοι τοὺς νόμους οἱ ἀσθενεῖς ἄνθρωποί εἰσι καὶ οἱ πολλοί. πρὸς αὑτοὺς οὖν καὶ τὸ αὑτοῖς συμφέρον τούς τε νόμους τίθενται καὶ τοὺς ἐπαίνους ἐπαινοῦσι καὶ τοὺς ψόγους ψέγουσιν· ἐκφοβοῦντες τοὺς ἐρρωμενεστέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ δυνατοὺς ὄντας πλέον ἔχειν, ἵνα μὴ αὐτῶν πλέον ἔχωσι, λέγουσιν, ὡς αἰσχρὸν καὶ ἄδικον τὸ πλεονεκτεῖν, καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ ἀδικεῖν, τὸ πλέον τῶν ἄλλων ζητεῖν ἔχειν· ἀγαπῶσι γάρ, οἶμαι, αὐτοὶ ἂν τὸ ἴσον ἔχωσι φαυλότεροι ὄντες.

XXXIX. Διὰ ταῦτα δὴ νόμῳ μὲν τοῦτ' ἄδικον καὶ αἰσχρὸν λέγεται, τὸ πλέον ζητεῖν ἔχειν τῶν πολλῶν, καὶ ἀδικεῖν αὐτὸ καλοῦσιν· ἡ δέ γε, οἶμαι, φύσις αὐτὴ ἀποφαίνει αὐτό, ὅτι δίκαιόν ἐστι τὸν ἀμείνω τοῦ χείρονος πλέον ἔχειν καὶ τὸν δυνατώτερον τοῦ ἀδυνατωτέρου. δηλοῖ δὲ ταῦτα πολλαχοῦ ὅτι οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις καὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ὅλαις ταῖς πόλεσι καὶ τοῖς γένεσιν, ὅτι οὕτω τὸ δίκαιον κέκριται, τὸν κρείττω τοῦ ἥττονος ἄρχειν καὶ πλέον ἔχειν. ἐπεὶ ποίῳ δικαίῳ χρώμενος Ξέρξης ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐστράτευσεν; ἢ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπὶ Σκύθας; ἢ ἄλλα μυρία ἄν τις ἔχοι τοιαῦτα λέγειν. ἀλλ', οἶμαι, οὗτοι κατὰ φύσιν [τὴν τοῦ δικαίου] ταῦτα πράττουσι, καὶ ναὶ μὰ Δία κατὰ νόμον γε τὸν τῆς φύσεως, οὐ μέντοι ἴσως κατὰ τοῦτον, ὃν ἡμεῖς τιθέμεθα πλάττοντες· τοὺς βελτί-

nam Gorgiam dicebat a te interrogatum, si veniret ad ipsum aliquis rhetoricam percepturus, sed justorum ignarus, an eum doceret Gorgias, pudore suffusum affirmavisse illum se esse docturum ob hominum consuetudinem, qui graviter ferrent, si quis negaret: ob hanc deinde concessionem coactum esse Gorgiam sibi ipsum contradicere, tibi vero id mirifice jucundum esse. et te quidem juste tunc meo judicio irrisit. nunc vero item ipsi Polo eadem hæc contigerunt, quem in hoc ipso minime probo, quod tibi concesserit, injuriam turpius esse facere quam accipere: ob hanc enim concessionem rationibus impeditus est a te et quæ cogitabat puduit eum exponere. tu enim revera, o Socrates, in molesta concionaliaque talia audientes deducis, dum veritatem sequi te profiteris, quæ natura quidem pulchra non sunt, sed lege. plerumque enim hæc contraria sunt inter se, natura et lex. si quis igitur pudore suffusus non audet quæ cogitat exprimere, contraria sibimet fateri compellitur. quod profecto ingeniosum tuum est inventum, quo uteris tu fallaciter in disputando, si quis secundum legem loquatur, secundum naturam interrogans, si vero secundum naturam, secundum legem. quemadmodum ex. gr. in hac ipsa disputatione de inferenda vel accipienda injuria, cum Polus secundum legem inferre turpius esse diceret, tu legem es persecutus secundum naturam. natura enim omne pejus est, quod et turpius, injuriam pati, lege vero inferre. neque enim viri est injurias pati, sed mancipii cujusdam, cui mortuum esse quam vivere præstet, qui contumeliis injuriisque affectus neque sibi neque alii suorum possit opitulari. verum, ut ego arbitror, qui leges condunt, imbecilliores homines sunt ac de plebe. itaque sibi utilitatique consulentes suæ leges constituunt et laudes vituperationesque disponunt: metum potentioribus incutientes, ne qua in re excedere eos possint, aiunt turpe injustumque esse aliis plus habere, et hoc definiunt injuriam facere, plus videlicet quam alii ut habeas quærere: satis enim sibi factum putant, si, cum ipsi inferiores sint, æquam habeant portionem.

XXXIX. Ob hanc igitur rationem lege quidem id injustum turpeque dicitur, quærere ut plus quam ceteri possideas, atque hanc injuriam nominant: natura vero ipsa, puto, demonstrat æquum esse, ut præstantiores potentioresque plus habeant quam deteriores et infirmiores. perspicuum vero est multis modis hæc tum in ceteris animantibus tum in cunctis civitatibus atque gentibus, justum ita judicari, ut potentior inferiori dominetur et plus habeat. nam quo jure Xerxes adversus Græcos duxit exercitum? aut pater ejus contra Scythas? aut innumerabilia alia, quæ referre quis possit. sed hi, arbitror, secundum naturam, ac per Jovem secundum naturæ legem hæc agunt, non tamen fortasse secundum legem eam, quam nobis fingimus: præstantissimæ ac validissimæ indolis adoles-

στους καὶ ἐρρωμενεστάτους ἡμῶν αὐτῶν ἐκ νέων λαμβάνοντες ὥσπερ λέοντας κατεπᾴδοντές τε καὶ γοητεύοντες 484 a καταδουλούμεθα λέγοντες, ὡς τὸ ἴσον χρὴ ἔχειν καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον. ἐὰν δέ γε, οἶμαι, 5 φύσιν ἱκανὴν γένηται ἔχων ἀνήρ, πάντα ταῦτ' ἀποσεισάμενος καὶ διαρρήξας καὶ διαφυγών, καταπατήσας τὰ ἡμέτερα γράμματα καὶ μαγγανεύματα καὶ ἐπῳδὰς καὶ νόμους τοὺς παρὰ φύσιν ἅπαντας, ἐπαναστὰς ἀνεφάνη δεσπότης ἡμέτερος ὁ δοῦλος, κἀνταῦθ' ἐξέλαμψε 10 τὸ τῆς φύσεως δίκαιον. b δοκεῖ δέ μοι καὶ Πίνδαρος ἅπερ ἐγὼ λέγω ἐνδείκνυσθαι ἐν τῷ ᾄσματι, ἐν ᾧ λέγει, ὅτι Νόμος ὁ πάντων βασιλεὺς θνατῶν τε καὶ ἀθανάτων· οὗτος δὲ δή, φησίν, ἄγει δικαιῶν τὸ βιαιότατον ὑπερτάτᾳ χερί· τεκμαίρομαι 15 ἔργοισιν Ἡρακλέος, ἐπεὶ ἀπριάτας — λέγει οὕτω πως, τὸ γὰρ ᾆσμα οὐκ ἐπίσταμαι — λέγει δ' ὅτι οὔτε πριάμενος οὔτε δόντος τοῦ Γηρυόνου ἠλάσατο τὰς βοῦς, ὡς τούτου ὄντος τοῦ δικαίου φύσει, c καὶ βοῦς καὶ τἆλλα κτήματα εἶναι πάντα τοῦ βελτίονός τε καὶ κρείττονος τὰ τῶν χειρόνων τε καὶ ἡττόνων. 20

XL. Τὸ μὲν οὖν ἀληθὲς οὕτως ἔχει· γνώσει δέ, ἂν ἐπὶ τὰ μείζω ἔλθῃς ἐάσας ἤδη φιλοσοφίαν. φιλοσοφία γάρ τοί ἐστιν, ὦ Σώκρατες, χαρίεν, ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ· ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος 25 ἐνδιατρίψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, d ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστίν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι τὸν μέλλοντα καλὸν κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται 30 τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων, οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, καὶ τῶν ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τιν' ἰδίαν 35 e ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται, ὥσπερ γε, οἶμαι, οἱ πολιτικοί, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ Εὐριπίδου· λαμπρός τ' ἐστὶν ἕκαστος ἐν τούτῳ,

40 κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται,
νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος,
ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει βέλτιστος ὤν.

485 a ὅπου δ' ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει καὶ λοιδορεῖ τοῦτο, τὸ δ' ἕτερον ἐπαινεῖ, εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ, ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. 45 ἀλλ', οἶμαι, τὸ ὀρθότατόν ἐστιν ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μέν, ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν, καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν· ἐπειδὰν δ' ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος ἔτι φιλοσοφῇ, καταγέλαστον, 50 ὦ Σώκρατες, τὸ χρῆμα γίγνεται. κἀγωγ' ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, b ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω,[1] ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευ-

centes ab incunabulis tanquam leones recipientes quibusdam magicis carminibus fascinantes in servitutem a redigimus, dicentes æquitatem esse servandam, idque pulchrum justumque esse. si vero quis præstantis naturæ vir exstiterit, is his omnibus excussis et fractis aufugiens conculcat nostras literas, fascinationes, incantationes et leges omnes quæ sunt contra naturam, et seditione facta ex inopinato dominus noster factus est, qui erat servus: atque in hoc jam naturæ jus effulsit. b videtur autem mihi Pindarus hæc eadem in eo carmine ostendere, in quo *Legem* ait *omnium esse reginam mortalium atque immortalium: hæc jam*, inquit, *agit jus vehementissimum præpotenti manu*: *idque conjector ex rebus gestis ab Hercule, cum non emptos* — dicit ita fere, carmen enim haud satis memoriter teneo — dicit vero Herculem neque emptos neque donatos Geryonis boves abegisse, c cum natura hoc sit justum, et boves et ceteras possessiones omnes esse præstantioris atque superioris, quas possident deteriores et inferiores.

XL. Veritas igitur ita se habet: idque cognosces, si ad majora jam missa facta philosophia perveneris: nam philosophia quidem, o Socrates, elegans res est, si quis eam moderate in adolescentia attingat: sin autem supra modum tempus in ea contriverit, hominum est pernicies. d quamlibet enim quis bono a natura sit ingenio præditus, tamen, si diutius per ætatem jam provectam philosophetur, necessario omnium rerum imperitus evadet, quarum bonum et clarum futurum virum habere peritiam oportet. nam et legum civilium et rationum, quibus utentem in consuetudine cœtibusque hominum tam publice quam privatim sermones instituere decet, voluptatum præterea cupiditatumque humanarum, et, ut breviter comprehendam, morum prorsus fiunt ignari. e quoties igitur ad aliquam rem gerendam publicam vel privatam sese conferunt, sunt ridiculi, quemadmodum, opinor, politici, quando in vestras exercitationes disputationesque descendunt. evenit enim illud Euripidis: clarus est quisque in eo,

et ad id properat,
tribuens diei partem illi plurimam,
in quo ipse semet superat.

a in quo vero inferior sit, inde fugit illudque vituperat, aliud vero laudat, quadam sui ipsius benevolentia, existimans se ipsum ita laudare. verum præstare arbitror amborum participem esse. philosophiæ quidem, quatenus educationis gratia deceat, pulchrum est participem esse, nec turpe est adolescenti philosophari: sed cum grandior natu philosophiæ adhuc incumbit, res est, Socrates, ridicula: atque ego b similiter affectus sum erga illos qui philosophiæ dant operam, atque erga illos qui balbutiunt ac ludunt. quando enim video puerum balbutientem ludentemque, delector et festivum liberaleque mihi videtur, puerilemque decens ætatem:

θέριον καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ· ὅταν δὲ σαφῶς
διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τί μοι δοκεῖ
χρῆμα εἶναι καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα καί μοι δοκεῖ δουλο
πρεπές τι εἶναι· ὅταν δ' ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομέ- c
5 νου ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται καὶ ἄναν-
δρον καὶ πληγῶν ἄξιον. ταὐτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω
καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. παρὰ νέῳ μὲν γὰρ
μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι
δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τιν' εἶναι τοῦτον τὸν ἄν-
10 θρωπον, τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα ἀνελεύθερον καὶ οὐδέ-
ποτ' οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν οὔτε καλοῦ οὔτε γενναίου
πράγματος· ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσο- d
φοῦντα καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη
δεῖσθαι, ὦ Σώκρατες, οὗτος ἀνήρ. ὃ γὰρ νῦν δὴ
15 ἔλεγον, ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν πάνυ εὐφυὴς
ᾖ, ἀνάνδρῳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως καὶ
τὰς ἀγοράς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρε-
πεῖς γίγνεσθαι, καταδεδυκότι δὲ τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι
μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων ψιθυρίζοντα,
20 ἐλευθέριον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι. e

XLI. Ἐγὼ δέ, ὦ Σώκρατες, πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω
φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ Ζῆθος
πρὸς τὸν Ἀμφίονα ὁ Εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ
γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττ' ἐπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν, οἷάπερ
25 ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὅτι ἀμελεῖς, ὦ Σώκρατες,
ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι, καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν
486 μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι, καὶ οὔτ' ἂν a
δίκης βουλαῖσι προθεῖ' ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς ἂν
καὶ πιθανὸν λάβοις, οὔθ' ὑπὲρ ἄλλου νεανικὸν βούλευμα
30 βουλεύσαιο. καίτοι, ὦ φίλε Σώκρατες — καί μοι
μηδὲν ἀχθεσθῇς· εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ — οὐκ αἰσχρὸν
δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγὼ σὲ οἶμαι ἔχειν καὶ
τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας;
νῦν γὰρ εἴ τις σοῦ λαβόμενος ἢ ἄλλου ὁτουοῦν τῶν
35 τοιούτων εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαγάγοι, φάσκων ἀδι-
κεῖν μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅ τι χρή- b
σαιο σαυτῷ, ἀλλ' ἰλιγγιῴης ἂν καὶ χασμῷο οὐκ ἔχων
ὅ τι εἴποις, καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβάς, κατηγόρου
τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἄν, εἰ
40 βούλοιτο θανάτου σοι τιμᾶσθαι. καίτοι πῶς σοφὸν
τοῦτ' ἐστιν, ὦ Σώκρατες, εἴ τις εὐφυῆ λαβοῦσα τέχνη
φῶτα ἔθηκε χείρονα, μήτ' αὐτὸν αὑτῷ δυνάμενον βοη-
θεῖν, μηδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων μήθ'
ἑαυτὸν μήτ' ἄλλον μηδένα, ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περι-
45 συλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν, ἀτεχνῶς δ' ἄτιμον ζῆν c
ἐν τῇ πόλει; τὸν δὲ τοιοῦτον, εἴ τι καὶ ἀγροικότερον
εἰρῆσθαι, ἔξεστιν ἐπὶ κόρρης τύπτοντα μὴ διδόναι δί-
κην. ἀλλ' ὦ 'γαθέ, ἐμοὶ πείθου, παῦσαι δ' ἐλέγχων,
πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει, καὶ ἄσκει, ὁπόθεν δό-
50 ξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφείς, εἴτε ληρή-
ματα χρὴ φάναι [εἶναι] εἴτε φλυαρίας, ἐξ ὧν κενοῖσιν d
ἐγκατοικήσεις δόμοις, ζηλῶν οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ
μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἔστι καὶ βίος καὶ δόξα καὶ ἄλλα
πολλὰ ἀγαθά.

cum vero puellum audio verba expeditius exprimentem, molestum quiddam mihi oboritur et aures offendit meas et servile quid præ se ferre videtur: cum vero virum quis audit balbutientem vel videt ludentem, ridiculum id et a viro alienum et dignum flagris videtur. idem igitur erga philosophantes mihi evenit. in adolescente enim philosophiam dum cerno, valde delector, decensque judico, atque ingenuum esse hominem hunc existimo, eum vero, qui non philosophatur, illiberalem neque unquam præclarum aliquid ac generosum de se ipso præstiturum: sed quando grandiorem natu adhuc philosophantem animadverto et studia ejusmodi non deserentem, verberibus jam hunc virum, Socrates, indigere censeo. quod enim modo dicebam, huic accidit homini, ut, etiam si præclara indole sit, tamen iners atque ignavus evadat, cum fugiat mediam civitatem forensesque consuetudines, in quibus poeta inquit viros fieri illustres, et ut, cum abscondat sese, cum tribus vel quatuor pueris in angulis susurrando vitam ducat, nihil vero unquam liberale et magnificum et satis bonum proferat.

XLI. Erga te autem, o Socrates, benevolentissimo animo affectus sum. itaque idem mihi erga te quod et Zethο erga Amphionem apud Euripidem, cujus modo mentionem feci, accidisse arbitror. talia enim nunc mihi quædam te dicere venit in mentem, qualia ad fratrem ille. negligis videlicet, o Socrates, ea quæ curæ esse tibi debent, atque *adeo generosam mentis præstantiam specie quadam puerili conformas, qui neque in judiciis consultationibusque vèrba recte facere, neque conveniens quidquam probabileque eligere, nec pro aliis prompte atque audacter consulere possis.* atqui, amice Socrates — ne mihi succenseas: benevolentia enim erga te ad hæc proferenda me adducit — nonne turpe ducis sic comparatum te esse, quemadmodum ego arbitror habere et te et reliquos omnes, qui philosophiam diutius ac nimis persequuntur? nunc enim si quis te aut alium e cœtu vestro quempiam comprehensum in carcerem abduceret, atque te, injuriam quamvis nullam inferas, inferre tamen accusaret, certe quid ageres non haberes, sed vertigine correptus oscitares defensionis tuæ prorsus ignarus, et adductus in judicium, ignavum abjectumque adversarium nactus ultimo supplicio, si vellet poenam capitis tibi æstimare, afficereris. jam vero quid sapientiæ in hoc inest, o Socrates, *si qua ars ingenuæ mentis nacta virum reddidit deteriorem,* neque ipsum sibi opem ferre valentem neque ex gravissimis periculis se aut alium quenquam servare, sed inimicis eum spoliandum (tradidit) omnibus bonis, et omnino ingloriam in civitate vitam ei (impertit)? jam vero ejusmodi virum, etsi dictu sit agrestius, licet in os impune pugnis cædere. quamobrem, bone vir, me audi, ac jam in argutiis versari desine, *decora vero rerum gerendarum exerce officia, atque ea ex quibus sapere videaris, ista vero arguta,* sive deliramenta appellari oportet sive nugas, unde *vacuæ habitandæ tibi domus sunt,* aliis relinque, et conare non iis, qui hæc exigua captant, similis fieri, sed iis, quibus sunt vita et gloria et alia bona multa.

XLII. ΣΩ. Εἰ χρυσῆν ἔχων ἐτύγχανον τὴν ψυχήν,
ὦ Καλλίκλεις, οὐκ ἂν οἴει με ἄσμενον εὑρεῖν τούτων
τινὰ τῶν λίθων, ᾗ βασανίζουσι τὸν χρυσόν, τὴν ἀρίστην,
πρὸς ἥντιν' ἔμελλον προσαγαγὼν αὐτήν, εἴ μοι ὁμολο-
5 γήσειεν ἐκείνη καλῶς τεθεραπεῦσθαι τὴν ψυχήν, ἤδη
εὖ εἴσεσθαι, ὅτι ἱκανῶς ἔχω καὶ οὐδέν μοι [ἔτι] δεῖ ἄλλης c
βασάνου; — ΚΑΛ. Πρὸς τί δὴ τοῦτ' ἐρωτᾷς, ὦ Σώκρα-
τες; — ΣΩ. Ἐγώ σοι ἐρῶ νῦν. οἶμαι ἐγὼ σοὶ ἐντετυ-
χηκὼς τοιούτῳ ἑρμαίῳ ἐντετυχηκέναι. — ΚΑΛ. Τί δή;
10 — ΣΩ. Εὖ οἶδ' ὅτι, ἄν μοι σὺ ὁμολογήσῃς περὶ ὧν ἡ ἐμὴ
ψυχὴ δοξάζει, ταῦτ' ἤδη ἐστὶν αὐτὰ τἀληθῆ. ἐννοῶ γάρ,
487 ὅτι τὸν μέλλοντα βασανιεῖν ἱκανῶς ψυχῆς πέρι ὀρθῶς τε a
ζώσης καὶ μὴ τρί' ἄρα δεῖ ἔχειν, ἃ σὺ πάντ' ἔχεις, ἐπι-
στήμην τε καὶ εὔνοιαν καὶ παρρησίαν. ἐγὼ γὰρ πολλοῖς
15 ἐντυγχάνω, οἳ ἐμὲ οὐχ οἷοί τ' εἰσὶ βασανίζειν διὰ τὸ μὴ
σοφοὶ εἶναι, ὥσπερ σύ· ἕτεροι δὲ σοφοὶ μέν εἰσιν, οὐκ
ἐθέλουσι δέ μοι λέγειν τὴν ἀλήθειαν διὰ τὸ μὴ κήδε-
σθαί μου, ὥσπερ σύ· τὼ δὲ ξένω τώδε, Γοργίας τε
καὶ Πῶλος, σοφὼ μὲν καὶ φίλω ἐστὸν ἐμώ, ἐνδεεστέ- b
20 ρω δὲ παρρησίας καὶ αἰσχυντηροτέρω μᾶλλον τοῦ δέον-
τος· πῶς γὰρ οὔ; ὥ γ' εἰς τοσοῦτον αἰσχύνης ἐληλύθα-
τον, ὥστε διὰ τὸ αἰσχύνεσθαι τολμᾷ ἑκάτερος αὐτῶν
αὐτὸς αὑτῷ ἐναντία λέγειν ἐναντίον πολλῶν ἀνθρώπων,
καὶ ταῦτα περὶ τῶν μεγίστων. σὺ δὲ ταῦτα πάντ' ἔχεις,
25 ἃ οἱ ἄλλοι οὐκ ἔχουσι· πεπαίδευσαί τε γὰρ ἱκανῶς,
ὡς πολλοὶ ἂν φήσαιεν Ἀθηναίων, κἀμοί γ' εἶ εὔνους.
τίνι τεκμηρίῳ χρῶμαι; ἐγώ σοι ἐρῶ. οἶδ' ὑμᾶς ἐγώ, c
ὦ Καλλίκλεις, τέτταρας ὄντας, κοινωνοὺς γεγονότας
σοφίας, σέ τε καὶ Τίσανδρον τὸν Ἀφιδναῖον καὶ Ἄν-
30 δρωνα τὸν Ἀνδροτίωνος καὶ Ναυσικύδην τὸν Χολαργέα.
καί ποθ' ὑμῶν ἐγὼ ἐπήκουσα βουλευομένων μέχρι ὅποι
τὴν σοφίαν ἀσκητέον εἴη, καὶ οἶδ' ὅτι ἐνίκα ἐν ὑμῖν
τοιάδε τις δόξα, μὴ προθυμεῖσθαι εἰς τὴν ἀκρίβειαν
φιλοσοφεῖν, ἀλλ' εὐλαβεῖσθαι παρεκελεύεσθ' ἀλλήλοις, d
35 ὅπως μὴ πέρα τοῦ δέοντος σοφώτεροι γενόμενοι λήσετε
διαφθαρέντες. ἐπειδὴ οὖν σου ἀκούω ταὔτ' ἐμοὶ
συμβουλεύοντος, ἅπερ τοῖς σεαυτοῦ ἑταιροτάτοις,
ἱκανόν μοι τεκμήριόν ἐστιν, ὅτι ὡς ἀληθῶς μοι εὔνους
εἶ. καὶ μὴν ὅτι γ' οἷος παρρησιάζεσθαι καὶ μὴ αἰσχύ-
40 νεσθαι, αὐτός τε φῂς καὶ ὁ λόγος, ὃν ὀλίγον πρότερον
ἔλεγες, ὁμολογεῖ σοι. ἔχει δὴ οὑτωσὶ δῆλον ὅτι τού-
των πέρι νυνί, ἐάν τι σὺ ἐν τοῖς λόγοις ὁμολογήσῃς μοι,
βεβασανισμένον τοῦτ' ἤδη ἔσται ἱκανῶς ὑπ' ἐμοῦ τε καὶ e
σοῦ, καὶ οὐκέτ' αὐτὸ δεήσει ἐπ' ἄλλην βάσανον ἀναφέρειν.
45 οὐ γὰρ ἄν ποτ' αὐτὸ συνεχώρησας σὺ οὔτε σοφίας ἐν-
δείᾳ οὔτ' αἰσχύνης περιουσίᾳ· οὐδ' αὖ ἀπατῶν ἐμὲ
συγχωρήσαις ἄν· φίλος γάρ μοι εἶ, ὡς καὶ αὐτὸς φῄς.
τῷ ὄντι οὖν ἡ ἐμὴ καὶ σὴ ὁμολογία τέλος ἤδη ἕξει τῆς
ἀληθείας. πάντων δὲ καλλίστη ἐστὶν ἡ σκέψις, ὦ
50 Καλλίκλεις, περὶ τούτων ὧν σὺ δή μοι ἐπετίμησας,
ποῖόν τινα χρὴ εἶναι τὸν ἄνδρα καὶ τί ἐπιτηδεύειν καὶ
488 μέχρι τοῦ, καὶ πρεσβύτερον καὶ νεώτερον ὄντα. ἐγὼ a
γὰρ εἴ τι μὴ ὀρθῶς πράττω κατὰ τὸν βίον τὸν ἐμαυ-
τοῦ, εὖ ἴσθι τοῦθ' ὅτι οὐχ ἑκὼν ἐξαμαρτάνω ἀλλ'

XLII. So. Si aureus mihi, o Callicles, animus esset, nonne arbitraris, me libenter reperturum aliquem ex his lapidibus, quo probari aurum solet, optimum, ad quem animum admovens, si ab ipso ut recte educatus approbaretur, jam certo scirem, me satis bene habere nec probatione ulterius alia indigere? — Cal. Quorsum hæc quæris, o Socrates? — So. Dicam equidem nunc. arbitror ego, cum te nactus sim, me tam pretiosum lapidem esse nactum. — Cal. Cur ita? — So. Certo scio ea, quæcumque tu mecum senseris in his, quæ meus animus opinatur, ipsam esse veritatem. censeo namque in eo, qui alicujus bene probaturus sit animum, utrum recte vivat, necne, tria potissimum requiri, quæ in te sunt omnia, scientiam, benevolentiam et audaciam. nam multos equidem reperio, qui me examinare non possunt, quod sapientes non sunt, quemadmodum tu es: alii vero sapientes quidem sunt, sed veritatem mihi dicere nolunt, quod mei curam non gerunt, ut tu geris: peregrini vero isti, Gorgias et Polus, sapientes quidem sunt et me diligunt, verum deest iis dicendi audacia et verecundi plus æquo sunt: quidni enim? quippe cum eo usque processerint verecundiæ, ut uterque ob verecundiam coram multis hominibus audeat sibi ipse repugnantia dicere idque de maximis. quibus omnibus reliqui carent, tu vero ea habes: abunde enim liberaliter institutus es, quod multi dixerint Athenienses, mihique es benevolus. quod quo argumento defendam? tibi dicam. novi equidem, Callicles, quatuor vos in sapientiæ studio socios, te et Tisandrum Aphidnæum et Andronem Androtionis et Nausicydem Cholargeum. atque aliquando inter vos agitari quæstionem audivi, quousque sapientiæ studendum sit, et scio ejusmodi apud vos vicisse sententiam, non esse ad exactam philosophiæ diligentiam contendendum, sed cavendum esse invicem vos adhortabamini ne ultra quam deceat sapientes facti clam vos ipsos depravaretis. cum igitur audio idem te mihi dare consilium, quod amicissimis tuis, satis magnum argumentum est benevolentiæ erga me tuæ. quod enim dicendi libertas tibi adest nec te pudor impedit, ipse affirmas et oratio, quam paulo ante habuisti, testatur. hæc igitur ita se habent nunc, si quid tu mihi in disputando concesseris, satis jam et a me et a te examinatum erit, neque oportebit ad examen aliud id referre. tu enim nunquam id mihi concessisses neque sapientiæ defectu neque nimia verecundia: neque magis decipiens me concesseris: amicus enim mihi es, ut ipse ais. revera igitur mea tuaque confessio perfecta jam veritas erit. harum vero rerum in quibus me tu corripuisti omnium, o Callicles, pulcherrima est hæc consideratio, qualem esse virum deceat et quid et quousque tam in juventute quam in senectute exercere. ego enim si quid in vita mea minus recte ago, certum habeo, me non sponte mea, sed inscitia potius aberrare. quamobrem

ἀμαθίᾳ τῇ ἐμῇ. σὺ οὖν, ὥσπερ ἤρξω νουθετεῖν με, μὴ ἀποστῇς, ἀλλ' ἱκανῶς μοι ἔνδειξαι, τί ἐστι τοῦτο, ὃ ἐπιτηδευτέον μοι, καὶ τίνα τρόπον κτησαίμην ἂν αὐτό. κἄν με λάβῃς νῦν μέν σοι ὁμολογήσαντα, ἐν δὲ τῷ 5 ὑστέρῳ χρόνῳ μὴ ταῦτα πράττοντα, ἅπερ ὡμολόγησα, πάνυ με ἡγοῦ βλᾶκα εἶναι, καὶ μηκέτι ποτέ με νουθετήσῃς ὕστερον, ὡς μηδενὸς ἄξιον ὄντα. ἐξ ἀρχῆς δέ μοι ἐπανάλαβε, πῶς φῂς τὸ δίκαιον ἔχειν καὶ σὺ καὶ Πίνδαρος τὸ κατὰ φύσιν; ἄγειν βίᾳ τὸν κρείττω 10 τὰ τῶν ἡττόνων καὶ ἄρχειν τὸν βελτίω τῶν χειρόνων καὶ πλέον ἔχειν τὸν ἀμείνω τοῦ φαυλοτέρου; μή τι ἄλλο λέγεις τὸ δίκαιον εἶναι; ἢ ὀρθῶς μέμνημαι;

XLIII. ΚΑΛ. Ἀλλὰ ταῦτ' ἔλεγον καὶ τότε καὶ νῦν λέγω. — ΣΩ. Πότερον δὲ τὸν αὐτὸν βελτίω καλεῖς σὺ 15 καὶ κρείττω; οὐδὲ γάρ τοι τόθ' οἷός τ' ἦ μαθεῖν σου, τί ποτε λέγεις. πότερον τοὺς ἰσχυροτέρους κρείττους καλεῖς, καὶ δεῖ ἀκροᾶσθαι τοῦ ἰσχυροτέρου τοὺς ἀσθενεστέρους, οἷόν μοι δοκεῖς καὶ τότ' ἐνδείκνυσθαι, ὡς αἱ μεγάλαι πόλεις ἐπὶ τὰς σμικρὰς κατὰ τὸ φύσει δίκαιον 20 ἔρχονται, ὅτι κρείττους εἰσὶ καὶ ἰσχυρότεραι, ὡς τὸ κρεῖττον καὶ ἰσχυρότερον καὶ βέλτιον ταὐτὸν ὄν, ἢ ἔστι βελτίω μὲν εἶναι, ἥττω δὲ καὶ ἀσθενέστερον, καὶ κρείττω μὲν εἶναι, μοχθηρότερον δέ· ἢ ὁ αὐτὸς ὅρος ἐστὶ τοῦ βελτίονος καὶ τοῦ κρείττονος; τοῦτό μοι αὐτὸ σαφῶς 25 διόρισον, ταὐτὸν ἢ ἕτερόν ἐστι τὸ κρεῖττον καὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ ἰσχυρότερον; — ΚΑΛ. Ἀλλ' ἐγώ σοι σαφῶς λέγω, ὅτι ταὐτόν ἐστιν. — ΣΩ. Οὐκοῦν οἱ πολλοὶ τοῦ ἑνὸς κρείττους εἰσὶ κατὰ φύσιν; οἳ δὴ καὶ τοὺς νόμους τίθενται ἐπὶ τῷ ἑνί, ὥσπερ καὶ σὺ ἄρτι 30 ἔλεγες. — ΚΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Τὰ τῶν πολλῶν ἄρα νόμιμα τὰ τῶν κρειττόνων ἐστί. — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ τῶν βελτιόνων; οἱ γὰρ κρείττους βελτίους πολὺ κατὰ τὸν σὸν λόγον. — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ τούτων νόμιμα κατὰ φύσιν 35 καλά, κρειττόνων γ' ὄντων; — ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν [οὐχ] οἱ πολλοὶ νομίζουσιν οὕτως, ὡς ἄρτι αὖ σὺ ἔλεγες, δίκαιον εἶναι τὸ ἴσον ἔχειν καὶ 489 αἴσχιον τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι; ἔστι ταῦτα, ἢ οὔ; καὶ ὅπως μὴ ἁλώσει ἐνταῦθα σὺ αἰσχυνόμενος. νομί-40 ζουσιν, ἢ οὔ, οἱ πολλοὶ τὸ ἴσον ἔχειν ἀλλ' οὐ τὸ πλέον δίκαιον εἶναι, καὶ αἴσχιον τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι; Μὴ φθόνει μοι ἀποκρίνασθαι τοῦτ', ὦ Καλλίκλεις, ἵν', ἐάν μοι ὁμολογήσῃς, βεβαιώσωμαι ἤδη παρὰ σοῦ, ἅτ' ἱκανοῦ ἀνδρὸς διαγνῶναι ὡμολογηκότος. — ΚΑΛ. Ἀλλ' 45 οἵ γε πολλοὶ νομίζουσιν οὕτως. — ΣΩ. Οὐ νόμῳ ἄρα μόνον ἐστὶν αἴσχιον τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, οὐδὲ δίκαιον τὸ ἴσον ἔχειν, ἀλλὰ καὶ φύσει· ὥστε κινδυνεύεις οὐκ ἀληθῆ λέγειν ἐν τοῖς πρόσθεν, οὐδ' ὀρθῶς ἐμοῦ κατηγορεῖν λέγων, ὅτι ἐναντίον ἐστὶν ὁ νόμος καὶ ἡ 50 φύσις, ἃ δὴ κἀγὼ γνοὺς κακουργῶ ἐν τοῖς λόγοις, ἐὰν μέν τις κατὰ φύσιν λέγῃ, ἐπὶ τὸν νόμον ἄγων, ἐὰν δέ τις κατὰ [τὸν] νόμον, ἐπὶ τὴν φύσιν.

XLIV. ΚΑΛ. Οὑτοσὶ ἀνὴρ οὐ παύσεται φλυαρῶν. Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες, οὐκ αἰσχύνει, τηλικοῦτος ὤν,

tu, quemadmodum admonere cœpisti, perge quæso, satisque mihi demonstra quid sit istud, et qua via consequi possim, quod mihi quærendum est. quodsi me consentire tibi nunc, postea vero quæ assensus fuerim minus præstare deprehendas, socordem omnino me putato, neque ulterius aliquando in me admonendo ut omnino perdito operam perdas. resume vero mihi ab initio, quomodo tu et Pindarus dicitis justum se habere secundum naturam? potentiorem vi auferre ea quæ imbecilliorum sunt et dominari meliorem deteriori et plus habere eum qui præstantior sit, quam qui abjectior? numquid aliud fortasse dicis esse justum? an recte memini?

XLIII. CAL. Hæc et tunc dicebam et nunc dico. — So. Utrum vero meliorem tu vocas eundem atque potentiorem? neque enim tunc plane quid diceres intelligere poteram. utrum validiores appellas potentiores, oportetque validioribus infirmiores obtemperare, quemadmodum etiam tunc mihi videbaris demonstrare, cum diceres magnas civitates naturali jure parvas aggredi, propterea quod potentiores atque validiores sint, quasi idem sit potentius et validius et melius, an fieri potest ut aliquis melior quidem sit, inferior vero atque imbecillior, similiterque ut potentior sit, deterior vero: vel an eadem melioris atque potentioris est definitio? hoc ipsum mihi clare explica, idemne est an aliud potentius et melius et robustius? — CAL. Equidem manifeste tibi assero idem esse. — So. Ergone multitudo natura uno potentior est? quæ quidem leges constituit super unum, quemadmodum nuper ipse dicebas. — CAL. Quidni? — So. Multitudinis ergo leges (legitima) potentiorum sunt. — CAL. Omnino. — So. Nonne igitur et meliorum? qui enim potentiores sunt, ut ais, multo sunt meliores. — CAL. Ita. — So. Ergone horum legitima natura sunt pulchra, cum potentiores sint? — CAL. Sic affirmo. — So. Nonne igitur multitudo statuit, quemadmodum nuper tu dicebas, justum esse servari inter omnes æquitatem et esse turpius injuriam inferre quam pati? estne ita, an aliter? ac vide ne hic tu ob verecundiam capiaris. censetne multitudo ista, necne, videlicet justum esse servari æquitatem, non autem alium alio plus habere, et turpius esse facere injuriam quam accipere? Ne, o Callicles, detrectes ad hæc respondere, ut, si mecum sentias, ex te hoc jam confirmem, quippe qui vir sis bono judicio et hoc concesseris. — CAL. Sic utique statuit multitudo. — So. Non ergo lege tantum turpius est facere injuriam quam pati, et justum æquitatem servari, sed etiam natura: quapropter videris in superioribus non vera dixisse, neque me recte accusavisse, cum contrarias inter se esse legem atque naturam affirmares, meque hæc animadvertentem veteratorem in disputando præbere, atque si quis secundum naturam loquatur, ad legem, si quis vero secundum legem, ad naturam deducere.

XLIV. CAL. Hic vir non desinet nugari. Dic mihi, o Socrates, nonne te pudet tam grandem natu venari nomi-

ὀνόματα θηρεύων, κἄν τις ῥήματι ἁμάρτῃ, ἕρμαιον c τοῦτο ποιούμενος; ἐμὲ γὰρ οἴει ἄλλο τι λέγειν τὸ κρείττους εἶναι ἢ τὸ βελτίους; οὐ πάλαι σοι λέγω, ὅτι ταὐτόν φημι εἶναι τὸ βέλτιον καὶ τὸ κρεῖττον; ἢ οἴει με 5 λέγειν, ἐὰν συρφετὸς συλλεγῇ δούλων καὶ παντοδαπῶν ἀνθρώπων μηδενὸς ἀξίων πλὴν ἴσως τῷ σώματι ἰσχυρίσασθαι, καὶ οὗτοι φῶσιν, αὐτὰ ταῦτ' εἶναι νόμιμα; — ΣΩ. Εἶεν, ὦ σοφώτατε Καλλίκλεις· οὕτω λέγεις; — ΚΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ὦ d 10 δαιμόνιε, καὶ αὐτὸς πάλαι τοπάζω τοιοῦτόν τι σε λέγειν τὸ κρεῖττον, καὶ ἀνερωτῶ γλιχόμενος σαφῶς εἰδέναι ὅ τι λέγεις. οὐ γὰρ δήπου σύ γε τοὺς δύο βελτίους ἡγεῖ τοῦ ἑνός, οὐδὲ τοὺς σοὺς δούλους βελτίους σοῦ, ὅτι ἰσχυρότεροί εἰσιν ἢ σύ. ἀλλὰ πάλιν ἐξ ἀρχῆς εἰπέ, 15 τί ποτε λέγεις τοὺς βελτίους, ἐπειδὴ οὐ τοὺς ἰσχυροτέρους; καί, ὦ θαυμάσιε, πρᾳότερόν με προδίδασκε, ἵνα μὴ ἀποφοιτήσω παρὰ σοῦ. — ΚΑΛ. Εἰρωνεύει, ὦ e Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐ μὰ τὸν Ζῆθον, ὦ Καλλίκλεις, ᾧ σὺ χρώμενος πολλὰ νῦν δὴ εἰρωνεύου πρός με. ἀλλ' 20 ἴθι εἰπέ, τίνας λέγεις τοὺς βελτίους εἶναι; — ΚΑΛ. Τοὺς ἀμείνους ἔγωγε. — ΣΩ. Ὁρᾷς ἄρα, ὅτι σὺ αὐτὸς ὀνόματα λέγεις, δηλοῖς δ' οὐδέν. οὐκ ἐρεῖς; τοὺς βελτίους καὶ κρείττους πότερον τοὺς φρονιμωτέρους λέγεις, ἢ ἄλλους τινάς; — ΚΑΛ. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία 25 τούτους λέγω καὶ σφόδρα γε. — ΣΩ. Πολλάκις ἄρ' 490 εἷς φρονῶν μυρίων μὴ φρονούντων κρείττων ἐστὶ κατὰ a τὸν σὸν λόγον, καὶ τοῦτον ἄρχειν δεῖ, τοὺς δ' ἄρχεσθαι, καὶ πλέον ἔχειν τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων. τοῦτο γάρ μοι δοκεῖς βούλεσθαι λέγειν — καὶ οὐ ῥήματα 30 θηρεύω — εἰ ὁ εἷς τῶν μυρίων κρείττων. — ΚΑΛ. Ἀλλὰ ταῦτ' ἔστιν ἃ λέγω. τοῦτο γὰρ οἶμαι ἐγὼ τὸ δίκαιον εἶναι φύσει, τὸ βελτίω ὄντα καὶ φρονιμώτερον καὶ ἄρχειν καὶ πλέον ἔχειν τῶν φαυλοτέρων.

XLV. ΣΩ. Ἔχε δὴ αὐτοῦ. τί ποτ' αὖ νῦν λέγεις; b 35 ἐὰν ἐν ταὐτῷ ὦμεν, ὥσπερ νῦν, πολλοὶ ἀθρόοι ἄνθρωποι, καὶ ἡμῖν ᾖ ἐν κοινῷ πολλὰ σιτία καὶ ποτά, ὦμεν δὲ παντοδαποί, οἱ μὲν ἰσχυροί, οἱ δ' ἀσθενεῖς, εἷς δ' ἡμῶν ᾖ φρονιμώτερος περὶ ταῦτα ἰατρὸς ὤν, ᾖ δέ, οἷον εἰκός, τῶν μὲν ἰσχυρότερος, τῶν δ' ἀσθενέστερος, 40 ἄλλο τι [ἢ] οὗτος φρονιμώτερος ἡμῶν ὢν βελτίων καὶ κρείττων ἔσται εἰς ταῦτα; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἦ οὖν τούτων τῶν σιτίων πλέον ἡμῶν ἑκτέον c αὐτῷ, ὅτι βελτίων ἐστίν, ἢ τῷ μὲν ἄρχειν πάντα ἐκεῖνον δεῖ νέμειν, ἐν δὲ τῷ ἀναλίσκειν τ' αὐτὰ καὶ κατα-45 χρῆσθαι εἰς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα οὐ πλεονεκτητέον, εἰ μὴ μέλλει ζημιοῦσθαι, ἀλλὰ τῶν μὲν πλέον, τῶν δ' ἔλαττον ἑκτέον· ἐὰν δὲ τύχῃ πάντων ἀσθενέστατος ὤν, πάντων ἐλάχιστον τῷ βελτίστῳ, ὦ Καλλίκλεις; οὐχ οὕτως, ὦ 'γαθέ; — ΚΑΛ. [Περὶ] Σιτία λέγεις καὶ ποτὰ καὶ 50 ἰατροὺς καὶ φλυαρίας· ἐγὼ δ' οὐ ταῦτα λέγω. — d ΣΩ. Πότερον οὖν τὸν φρονιμώτερον βελτίω λέγεις; Φάθι ἢ μή. — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐ τὸν βελτίω πλέον δεῖν ἔχειν; — ΚΑΛ. Οὐ σιτίων γ' οὐδὲ ποτῶν. — ΣΩ. Μανθάνω. ἀλλ' ἴσως ἱματίων, καὶ δεῖ

na, et si quis verbo excidat, id tanquam lucrum captare? mene enim putas aliud quid dicere potentiores esse quam meliores? nonne dudum dico idem esse melius atque potentius? aut an putas me dicere, si fæx servorum hominumque undique vilissimorum quidem sed fortasse corporis viribus excellentium confluxerit, et hi dicant, hæc ipsa esse jura? — So. Esto, o sapientissime Callicles: itane dicis? — Cal. Et maxime quidem. — So. At ego, beate vir, jamdudum suspicor tale quid te potentius appellare, atque interrogo cupiens quid velis perspicue cognoscere. non enim tu duos meliores esse uno judicas, neque servos tuos te meliores, quia robustiores sunt quam tu. verum denuo dicas, quos tandem vis esse meliores, quando non validiores? et, o vir mirifice, ut mitius me doceas, ne a scholis tuis aufugiam. — Cal. Ironice loqueris, o Socrates. — So. Non per Zethum, o Callicles, quo tu fretus multa usus adversus me modo es ironia. verum dic age, quos meliores appellas? — Cal. Præstantiores equidem. — So. Vides ergo, te ipsum nomina dicere, ostendere vero nihil. nonne dices? meliores potentioresque utrum prudentiores, an alios quosdam esse dicis? — Cal. Per Jovem, hos dico et maxime quidem. — So. Sæpe igitur unus sapiens compluribus insipientibus juxta sermonem tuum potentior est, atque hunc par est dominari, illos vero subesse ejus imperio, et plus habere hunc iis quibus imperat. hoc enim dicere mihi velle videris — neque verba aucupor — si quidem unus sit sexcentis præstantior. — Cal. At hæc sunt quæ dicere volo. hoc enim ego arbitror jus esse natura, eum videlicet, qui melior sapientiorque sit et imperare et plus quam deteriores habere.

XLV. So. Siste parumper. quid tandem rursus nunc dicis? si in eodem loco, ut nunc, congregati essemus multi, et essent nobis communia esculenta et poculenta multa, nos vero ex variis hominum generibus essemus, partim quidem validi, partim vero imbecilli, unus autem nostrûm circa hæc sit sapientissimus fortasse medicus, et hic, ut consentaneum, aliis quidem robustior, aliis vero debilior, nonne hic, sapientior nobis cum sit, melior et quantum ad hæc pertinet præstantior erit? — Cal. Omnino. — So. Utrum igitur horum esculentorum propterea plus illum quam nos, quia sit melior, habere decet, an ob ejus principatum quidem omnia distribuere debet, in consumendo vero et utendo iis ad suum corpus non plus habere, si non multandus erit, sed aliis plus, aliis minus: si vero omnium debilissimus sit, minimum quamvis optimum habere eum decet, o Callicles? nonne ita, o bone? — Cal. Esculenta et poculenta et medicos et hujusmodi nugas crepas: ego vero non hæc. — So. Utrum igitur sapientiorem meliorem dicis, necne? responde. — Cal. Equidem. — So. At nonne melior plus habere debet? — Cal. Non de cibis atque potionibus. — So. Intelligo: fortasse enim de vestibus, atque oportet eum,

τὸν ὑφαντικώτατον μέγιστον ἱμάτιον ἔχειν καὶ πλεῖστα καὶ κάλλιστα ἀμπεχόμενον περιιέναι. — ΚΑΛ. Ποίων ἱματίων; — ΣΩ. Ἀλλ' εἰς ὑποδήματα δῆλον ὅτι δεῖ πλεονεκτεῖν τὸν φρονιμώτατον εἰς ταῦτα καὶ βέλτιστον. e 5 τὸν σκυτοτόμον ἴσως μέγιστα δεῖ ὑποδήματα καὶ πλεῖστα ὑποδεδεμένον περιπατεῖν. — ΚΑΛ. Ποῖα ὑποδήματα φλυαρεῖς ἔχων; — ΣΩ. Ἀλλ' εἰ μὴ τὰ τοιαῦτα λέγεις, ἴσως τὰ τοιάδε· οἷον γεωργικὸν ἄνδρα περὶ γῆν φρόνιμόν τε καὶ καλὸν κἀγαθὸν, τοῦ- 10 τον δὴ ἴσως δεῖ πλεονεκτεῖν τῶν σπερμάτων καὶ ὡς πλείστῳ σπέρματι χρῆσθαι εἰς τὴν αὑτοῦ γῆν. — ΚΑΛ. Ὡς ἀεὶ ταὐτὰ λέγεις, ὦ Σώκρατες! — ΣΩ. Οὐ μόνον γε, ὦ Καλλίκλεις, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν 491 αὐτῶν. — ΚΑΛ. Νὴ τοὺς θεούς, ἀτεχνῶς γ' ἀεὶ a 15 σκυτέας τε καὶ κναφέας καὶ μαγείρους λέγων καὶ ἰατροὺς οὐδὲν παύει, ὡς περὶ τούτων ἡμῖν ὄντα τὸν λόγον. — ΣΩ. Οὐκοῦν σὺ ἐρεῖς; [περὶ] τίνων ὁ κρείττων τε καὶ φρονιμώτερος πλέον ἔχων δικαίως πλεονεκτεῖ; ἢ οὔτ' ἐμοῦ ὑποβάλλοντος ἀνέξει οὔτ' αὐτὸς ἐρεῖς; — 20 ΚΑΛ. Ἀλλ' ἔγωγε καὶ πάλαι λέγω. πρῶτον μὲν τοὺς κρείττους, οἵ εἰσιν, οὐ σκυτοτόμους λέγω οὐδὲ μαγεί- b ρους, ἀλλ' οἳ ἂν εἰς τὰ τῆς πόλεως πράγματα φρόνιμοι ὦσιν, ὅντιν' ἂν τρόπον εὖ οἰκοῖτο, καὶ μὴ μόνον φρόνιμοι, ἀλλὰ καὶ ἀνδρεῖοι, ἱκανοὶ ὄντες ἂν νοήσωσιν 25 ἐπιτελεῖν, καὶ μὴ ἀποκάμνωσι διὰ μαλακίαν ψυχῆς.

XLVI. ΣΩ. Ὁρᾷς, ὦ βέλτιστε Καλλίκλεις, ὡς οὐ ταὐτὰ σύ τ' ἐμοῦ κατηγορεῖς κἀγὼ σοῦ; σὺ μὲν γὰρ ἐμὲ φῂς ἀεὶ ταὐτὰ λέγειν, καὶ μέμφει μοι· ἐγὼ δὲ σοῦ τοὐναντίον, ὅτι οὐδέποτε ταὐτὰ λέγεις περὶ τῶν αὐτῶν, 30 ἀλλὰ τοτὲ μὲν τοὺς βελτίους τε καὶ κρείττους τοὺς ἰσ- c χυροτέρους ὡρίζου, αὖθις δὲ τοὺς φρονιμωτέρους, νῦν δ' αὖ ἕτερόν τι ἥκεις ἔχων· ἀνδρειότεροί τινες ὑπὸ σοῦ λέγονται οἱ κρείττους καὶ οἱ βελτίους. ἀλλ', ὦ 'γαθέ, εἰπὼν ἀπαλλάγηθι, τίνας ποτὲ λέγεις τοὺς βελτίους τε 35 καὶ κρείττους καὶ εἰς ὅ τι; — ΚΑΛ. Ἀλλ' εἴρηκά γ' ἔγωγε τοὺς φρονίμους εἰς τὰ τῆς πόλεως πράγματα καὶ ἀνδρείους. τούτους γὰρ προσήκει τῶν πόλεων ἄρχειν, d καὶ τὸ δίκαιον τοῦτ' ἐστὶ, πλέον ἔχειν τούτους τῶν ἄλλων, τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων. — ΣΩ. Τί δέ; 40 αὑτῶν, ὦ ἑταῖρε; — ΚΑΛ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Ἕνα ἕκαστον λέγω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄρχοντα. ἢ τοῦτο μὲν οὐδὲν δεῖ, αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄρχειν, τῶν δ' ἄλλων; — ΚΑΛ. Πῶς ἑαυτοῦ ἄρχοντα λέγεις; — ΣΩ. Οὐδὲν ποικίλον, ἀλλ' ὥσπερ οἱ πολλοὶ, σώφρονα ὄντα καὶ 45 ἐγκρατῆ αὐτὸν ἑαυτοῦ, τῶν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἄρ- e χοντα τῶν ἐν ἑαυτῷ. — ΚΑΛ. Ὡς ἡδὺς εἶ! τοὺς ἠλιθίους λέγεις τοὺς σώφρονας. — ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν γνοίη ὅτι τοῦτο λέγω. — ΚΑΛ. Πάνυ γε σφόδρα, ὦ Σώκρατες· ἐπεὶ πῶς ἂν εὐδαίμων γένοιτο 50 ἄνθρωπος δουλεύων ὁτῳοῦν; ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶ τὸ κατὰ φύσιν καλὸν καὶ δίκαιον, ὃ ἐγώ σοι νῦν παρρησιαζόμενος λέγω, ὅτι δεῖ τὸν ὀρθῶς βιωσόμενον τὰς μὲν ἐπιθυμίας τὰς ἑαυτοῦ ἐᾶν ὡς μεγίστας εἶναι καὶ μὴ κολάζειν, ταύταις δ' ὡς μεγίσταις οὔσαις ἱκανὸν εἶναι ὑπηρετεῖν

qui sit in conficiendis vestibus peritissimus, maximum habere pallium plurimis pretiosisque ornatum incedere vestibus. — CAL. Quas tu vestes mihi narras? — So. At restat ut quod ad calceos oporteat eum plus habere, qui in iis sapientior sit et optimus. fortasse coriarius maximos plurimosque calceos induere debet ac sic ambulare — CAL. De quibus calceis nunc deliras? — So. Quodsi non talia, saltem hujusmodi quædam dicis : ceu virum agriculturæ peritum et honestum decet plus habere seminis plurimoque in suis agris uti. — CAL. Quam semper eadem dicis, o Socrates! — So. Non tantum (eadem), o Callicles, sed iisdem quoque de rebus. — CAL. Per deos, omnino nunquam tu cerdones, fullones, coquos, medicos desinis habere in ore, quasi de his instituta nobis disputatio fuerit. — So. Ergone tu dices? quarum rerum potentior atque sapientior plus habens juste plus habet? aut an neque me permittes suggerere, neque ipse dices? — CAL. At ego jamdiu dico. primo quidem potentiores qui sint, non cerdones dico neque coquos, sed eos, qui in administranda republica sint prudentes, neque prudentes solum, verum etiam fortes, qui ad ea quæ excogitaverunt perficienda aptissimi sint, neque animi mollitie succumbant.

XLVI. Soc. Advertisne, o Callicles, non de iisdem me abs te atque vicissim te a me accusari? tu enim ais me semper eadem dicere, et me reprehendis : ego vero te contra tanquam de rebus iisdem nunquam eadem afferentem, sed alias quidem meliores atque potentiores esse definis validiores, alias autem sapientiores, nunc vero iterum aliud quiddam affers : fortiores quidam abs te potentiores melioresque nominantur. verum, o bone, tandem explica, quos potissimum et ad quid meliores potentioresque dicis? — CAL. Jam dixi ego prudentes in rebus publicis atque fortes. hos enim decet civitatibus imperare, idque justum est, ut hi plus quam reliqui habeant, dominantes quam subjecti. — So. Quid vero? sibi ipsis (imperare), o amice? — CAL. Quomodo dicis? — So. Dico, num ipse sibi quisque debeat imperare, an nihil opus est, ut sibi ipse imperet, sed reliquis? — CAL. Quomodo sibimet imperare dicis? — So. Nihil obscurum, sed quemadmodum vulgus dicit, talem qui sit temperans et sui ipsius compos, voluptatibus suis cupiditatibusque imperans. — CAL. Quam suavis es! stolidos nominas temperatos. — So. Quidni? nemo est quin norit me id dicere. — CAL. Imo valde quidem, o Socrates : nam quomodo beatus esse possit qui alicui serviat? verum hoc est natura justum atque pulchrum, quod tibi nunc audacter dico, oportere illum, qui recte vitam acturus sit, cupiditates suas summopere augere, neque eas cohibere, atque his quam maximis factis subministrare posse ob fortitudinem atque prudentiam,

492 δι' ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν καὶ ἀποπιμπλάναι ὧν ἂν ἀεὶ ἡ ἐπιθυμία γίγνηται. ἀλλὰ τοῦτ', οἶμαι, τοῖς πολλοῖς οὐ δυνατόν· ὅθεν ψέγουσι τοὺς τοιούτους δι' αἰσχύνην, ἀποκρυπτόμενοι τὴν αὑτῶν ἀδυναμίαν, καὶ αἰσχρὸν δή φασιν εἶναι τὴν ἀκολασίαν. ὅπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐγὼ ἔλεγον, δουλούμενοι τοὺς βελτίους τὴν φύσιν ἀνθρώπους, καὶ αὐτοὶ οὐ δυνάμενοι ἐκπορίζεσθαι ταῖς ἡδοναῖς πλήρωσιν ἐπαινοῦσι τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀνανδρίαν. ἐπεὶ γ' οἷς ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρξεν ἢ βασιλέων υἱέσιν εἶναι ἢ αὐτοὺς τῇ φύσει ἱκανοὺς ἐκπορίσασθαι ἀρχήν τιν' ἢ τυραννίδα ἢ δυναστείαν, τί τῇ ἀληθείᾳ αἴσχιον καὶ κάκιον εἴη σωφροσύνης τούτοις τοῖς ἀνθρώποις; οἷ ἐξὸν ἀπολαύειν τῶν ἀγαθῶν καὶ μηδενὸς ἐμποδὼν ὄντος, αὐτοὶ ἑαυτοῖς δεσπότην ἐπαγάγοιντο τὸν τῶν πολλῶν ἀνθρώπων νόμον τε καὶ λόγον καὶ ψόγον; ἢ πῶς οὐκ ἂν ἄθλιοι γεγονότες εἶεν ὑπὸ τοῦ καλοῦ τοῦ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς σωφροσύνης, μηδὲν πλέον νέμοντες τοῖς φίλοις τοῖς αὑτῶν ἢ τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ταῦτ' ἄρχοντες ἐν τῇ ἑαυτῶν πόλει; ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ, ὦ Σώκρατες, ἣν φὴς σὺ διώκειν, ὧδ' ἔχει· τρυφὴ καὶ ἀκολασία καὶ ἐλευθερία, ἐὰν ἐπικουρίαν ἔχῃ, τοῦτ' ἐστὶν ἀρετή τε καὶ εὐδαιμονία· τὰ δ' ἄλλα ταῦτ' ἐστὶ τὰ καλλωπίσματα, τὰ παρὰ φύσιν συνθήματα, ἀνθρώπων φλυαρία καὶ οὐδενὸς ἄξια.

XLVII. ΣΩ. Οὐκ ἀγεννῶς γε, ὦ Καλλίκλεις, ἐπεξέρχει τῷ λόγῳ παρρησιαζόμενος· σαφῶς γὰρ σὺ νῦν λέγεις ἃ οἱ ἄλλοι διανοοῦνται μέν, λέγειν δ' οὐκ ἐθέλουσι. δέομαι οὖν ἐγώ σου μηδενὶ τρόπῳ ἀνεῖναι, ἵνα τῷ ὄντι κατάδηλον γένηται, πῶς βιωτέον. καί μοι λέγε· τὰς μὲν ἐπιθυμίας φὴς οὐ κολαστέον, εἰ μέλλει τις οἷον δεῖ εἶναι, ἐῶντα δ' αὐτὰς ὡς μεγίστας πλήρωσιν αὐταῖς ἀμόθεν γέ ποθεν ἑτοιμάζειν, καὶ τοῦτ' εἶναι τὴν ἀρετήν; — ΚΑΛ. Φημὶ ταῦτ' ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ὀρθῶς λέγονται οἱ μηδενὸς δεόμενοι εὐδαίμονες εἶναι. — ΚΑΛ. Οἱ λίθοι γὰρ ἂν οὕτω γε καὶ οἱ νεκροὶ εὐδαιμονέστατοι εἶεν. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὲν δὴ καὶ ὥς γε σὺ λέγεις δεινὸς ὁ βίος. οὐ γάρ τοι θαυμάζοιμ' ἄν, εἰ Εὐριπίδης ἀληθῆ ἐν τοῖσδε λέγει, λέγων

> τίς δ' οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν,
> τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν;

493 καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἴσως τέθναμεν· ὅπερ ἤδη του ἔγωγε καὶ ἤκουσα τῶν σοφῶν, ὡς νῦν ἡμεῖς τέθναμεν, καὶ τὸ μὲν σῶμά ἐστιν ἡμῖν σῆμα, τῆς δὲ ψυχῆς τοῦτο, ἐν ᾧ αἱ ἐπιθυμίαι εἰσί, τυγχάνει ὂν οἷον ἀναπείθεσθαι καὶ μεταπίπτειν ἄνω κάτω· καὶ τοῦτ' ἄρα τις μυθολογῶν κομψὸς ἀνήρ, ἴσως Σικελός τις ἢ Ἰταλικός, παράγων τῷ ὀνόματι διὰ τὸ πιθανόν τε καὶ πιστικὸν ὠνόμασε πίθον, τοὺς δ' ἀνοήτους ἀμυήτους· τῶν δ' ἀμυήτων τοῦτο τῆς ψυχῆς, οὗ αἱ ἐπιθυμίαι εἰσί, τὸ ἀκόλαστον αὐτοῦ καὶ οὐ στεγανόν, ὡς τετρημένος εἴη πίθος, διὰ τὴν ἀπληστίαν ἀπεικάσας. τοὐναντίον δὴ οὗτος σοί, ὦ Καλλίκλεις, ἐνδείκνυται, ὡς τῶν ἐν Ἅιδου — τὸ

et quemlibet earum affectum prorsus explere. sed hoc vulgus consequi nequit : quare tales vituperat ob verecundiam, suam impotentiam abscondens, et intemperantiam dicit esse turpem. quemadmodum in superioribus ego dicebam, homines illi in servitutem redigunt eos, qui meliori sint natura, et ipsi cum libidines suas explere nequeant, temperantiam atque justitiam probant propter suam ignaviam. nam quibus a principio contigisset, ut vel regum essent filii vel ipsis natura sufficeret ad imperium aut tyrannidem aut potestatem aliquam sibi comparandam, quid his hominibus revera turpius pejusque esset quam temperantia? qui, cum liceret iis frui bonis neque impedirentur ab ullo, ipsi sibi dominam præficerent multitudinis legem sermonemque et vituperationem? quo enim modo non miseri facti essent a pulchro illo justitiæ et temperantiæ, cum nihil plus amicis quam inimicis tribuerent, idque dum in civitate sua dominarentur? sed revera secundum veritatem, o Socrates, quam te sequi affirmas, ita se habet: luxuria, intemperantia, libertas, modo facultas suppetat, hoc demum virtus est atque felicitas : cetera vero istæc speciosa, præter naturam adinventa, hominum nugæ sunt penitus contemnendæ.

XLVII. So. Non ingenerose, o Callicles, audacia usus in disputando procedis : diserte enim nunc ea dicta sunt abs te, quæ reliqui cogitant quidem, dicere tamen nolunt. quamobrem te ut nullo modo desistas obsecro, ut revera certiores efficiamur, qua sit ratione vivendum. dic mihi : ergo cupiditates ais non esse coercendas, si quis optet esse qualem oporteat, imo permittendum illas summopere augeri atque earum expletionem undecumque comparandam, idque ais esse virtutem? — Cal. Aio equidem. — So. Ergo non recte dicuntur beati, qui nullius indigeant. — Cal. Lapides enim et mortui ita felicissimi essent. — So. Atqui ita, uti tu quoque dicis, gravis ac misera est vita. neque mirarer si ea de re verum Euripidis dictum esset,

> Quis novit, utrum vivere quidem mori sit,
> mori autem vivere?

et nos forte revera mortui sumus : audivi jam equidem a sapiente quodam nos nunc mortuos esse, et corpus nostrum sepulcrum esse nobis, et partem illam animi, in qua cupiditates sunt, esse talem, quæ (alius voluntati) obtemperet et sursum deorsumque agitetur : itaque elegans quidam vir, Siculus fortasse vel Italus, in his confabulatus hanc animi partem propter (πιθανὸν) suasionem credulitatemque alludens nomini (πίθον) dolium appellavit, (ἀνοήτους) dementes vero (ἀμυήτους) non initiatos : horum autem hanc animi partem, quæ libidinibus agitatur, tanquam futilem ob incontinentiam inexplebilem, perforatum esse dolium inquit. itaque hic contrarium tibi, o Callicles, ostendit,

ἀειδὲς δὴ λέγων — οὗτοι ἀθλιώτατοι ἂν εἶεν οἱ ἀμύητοι, καὶ φοροῖεν εἰς τὸν τετρημένον πίθον ὕδωρ ἑτέρῳ τοιούτῳ τετρημένῳ κοσκίνῳ· τὸ δὲ κόσκινον ἄρα λέγει, ὡς ἔφη ὁ πρὸς ἐμὲ λέγων, τὴν ψυχὴν εἶναι· τὴν δὲ c ψυχὴν κοσκίνῳ ἀπείκασε τὴν τῶν ἀνοήτων ὡς τετρημένην, ἅτ' οὐ δυναμένην στέγειν δι' ἀπιστίαν τε καὶ λήθην. ταῦτα [ἐπιεικῶς] μέν ἐστιν ὑπό τι ἄτοπα, δηλοῖ μὴν ὃ ἐγὼ βούλομαί σοι ἐνδειξάμενος, ἐάν πως οἷός τ' ὦ, πεῖσαι μεταθέσθαι (καὶ) ἀντὶ τοῦ ἀπλήστως καὶ ἀκολάστως ἔχοντος βίου τὸν κοσμίως καὶ τοῖς ἀεὶ παροῦσιν ἱκανῶς καὶ ἐξαρκούντως ἔχοντα βίον ἑλέσθαι. ἀλλὰ πότερον πείθω τί σε καὶ μετατίθεσαι, εὐδαιμονεστέρους εἶναι τοὺς κοσμίους τῶν ἀκολάστων, ἢ οὐδέν, d ἀλλ' ἂν καὶ πολλὰ τοιαῦτα μυθολογῶ, οὐδέν τι μᾶλλον 15 μεταθήσει; — ΚΑΛ. Τοῦτ' ἀληθέστερον εἴρηκας, ὦ Σώκρατες.

XLVIII. ΣΩ. Φέρε δή, ἄλλην σοι εἰκόνα λέγω ἐκ τοῦ αὐτοῦ γυμνασίου τῇ νῦν. σκόπει γάρ, εἰ τοιόνδε λέγεις περὶ τοῦ βίου ἑκατέρου, τοῦ τε σώφρονος καὶ 20 τοῦ ἀκολάστου, οἷον εἰ δυεῖν ἀνδροῖν ἑκατέρῳ πίθοι πολλοὶ εἶεν, καὶ τῷ μὲν ἑτέρῳ ὑγιεῖς καὶ πλήρεις, ὁ μὲν οἴνου, ὁ δὲ μέλιτος, ὁ δὲ γάλακτος καὶ ἄλλοι πολλοὶ e πολλῶν, νάματα δὲ σπάνια καὶ χαλεπὰ ἑκάστου τούτων εἴη καὶ μετὰ πολλῶν πόνων καὶ χαλεπῶν ἐκποριζόμενα· 25 ὁ μὲν οὖν ἕτερος πληρωσάμενος μήτ' ἐποχετεύοι μήτε τι φροντίζοι, ἀλλ' ἕνεκα τούτων ἡσυχίαν ἔχοι· τῷ δ' ἑτέρῳ τὰ μὲν νάματα, ὥσπερ κἀκείνῳ, δυνατὰ μὲν πορίζεσθαι, χαλεπὰ δέ, τὰ δ' ἀγγεῖα τετρημένα καὶ σαθρά, καὶ ἀναγκάζοιτο ἀεὶ καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν 494 πιμπλάναι αὐτά, ἢ τὰς ἐσχάτας λυποῖτο λύπας· ἆρα a τοιούτου ἑκατέρῳ ὄντος τοῦ βίου, λέγεις τὸν τοῦ ἀκολάστου εὐδαιμονέστερον εἶναι ἢ τὸν τοῦ κοσμίου; πείθω τί σε ταῦτα λέγων συγχωρῆσαι τὸν κόσμιον βίον τοῦ ἀκολάστου ἀμείνω εἶναι, ἢ οὐ πείθω; — ΚΑΛ. Οὐ 35 πείθεις, ὦ Σώκρατες. τῷ μὲν γὰρ πληρωσαμένῳ ἐκείνῳ οὐκέτ' ἔστιν ἡδονὴ οὐδεμία, ἀλλὰ τοῦτ' ἔστιν, ὃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, τὸ ὥσπερ λίθον ζῆν, ἐπειδὰν πληρώσηται, μήτε χαίροντα ἔτι μήτε λυπούμενον. ἀλλ' b ἐν τούτῳ ἐστὶ τὸ ἡδέως ζῆν, ἐν τῷ ὡς πλεῖστον ἐπιρ- 40 ρεῖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀνάγκη γ', ἂν πολὺ ἐπιρρέῃ, πολὺ καὶ τὸ ἀπιὸν εἶναι καὶ μεγάλ' ἄττα τὰ τρήματα εἶναι ταῖς ἐκροαῖς; — ΚΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Χαραδριοῦ τιν' αὖ σὺ βίον λέγεις, ἀλλ' οὐ νεκροῦ, οὐδὲ λίθου. καί μοι λέγε, τὸ τοιόνδε λέγεις, 45 οἷον πεινῆν καὶ πεινῶντα ἐσθίειν; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. —ΣΩ. Καὶ διψῆν γε καὶ διψῶντα πίνειν; — ΚΑΛ. Λέγω, c καὶ τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας ἁπάσας ἔχοντα καὶ δυνάμενον πληροῦν χαίροντα εὐδαιμόνως ζῆν.

XLIX. ΣΩ. Εὖ γε, ὦ βέλτιστε· διατέλει γὰρ ὥσπερ 50 ἤρξω, καὶ ὅπως μὴ ἀπαισχυνεῖ. δεῖ δέ, ὡς ἔοικε, μηδ' ἐμὲ ἀπαισχυνθῆναι. καὶ πρῶτον μὲν εἰπέ, εἰ καὶ ψωρῶντα καὶ κνησιῶντα, ἀφθόνως ἔχοντα τοῦ κνῆσθαι, κνώμενον διατελοῦντα τὸν βίον εὐδαιμόνως ἔστι ζῆν. — ΚΑΛ. Ὡς ἄτοπος εἶ, ὦ Σώκρατες καὶ ἀτε- d

eorum videlicet, qui in Orco sunt — invisibilem hunc dicens — hos non initiatos esse miserrimos, atque aquam in vas perforatum alio etiam perforato vase inferre: esse autem hoc vas sive cribellum, ut dicebat is qui me docuit, animum: quem ideo perforato vasi assimilaverit, quod propter diffidentiam oblivionemque nequeat infusum aliquid continere. hæc videbuntur quidem alicui quodammodo mira, demonstrant tamen quod ego volo, si qua ratione valeam argumentis persuadere tibi, ut mutata sententia pro inexplebili et incontinenti vita moderatam et præsentibus quibusque contentam rebus eligas. utrum igitur tibi quodammodo persuadeo, ut hanc potius amplectaris sententiam, beatiores esse qui temperate vivant quam qui intemperate, an nihil proficio, sed, licet multa simili ratione confabuler, nihilo magis es sententiam mutaturus? — CAL. Hoc, o Socrates, verius dixisti.

XLVIII. So. Agedum, tibi aliam imaginem ex eodem gymnasio adducam. attende, utrum tale quid de utriusque vita, temperati scilicet et intemperati, statuas, nimirum duobus viris sint multa vasa, et alteri quidem integra atque plena, partim vini, partim mellis, partim lactis aliaque similiter multorum multa, liquores vero rari sint cujusque horum et inventu difficiles multisque et gravibus laboribus comparentur: is ergo, cui plena sunt vasa, nihil superinfundere omnino curet, sed quantum ad hæc attinet, quietem agat: alteri vero liquores sint, quemadmodum et illi qui comparari quidem, sed tamen cum difficultate possint, vasa vero perforata atque detrita, ac dies noctesque semper illa implere cogatur, aut extremis molestiis agitetur: cum talis sit utriusque vita, temperatine an intemperati beatiorem esse ais? persuadeo tibi his verbis, ut vitam hominis moderati meliorem esse quam vitam immoderati concedas, an non persuadeo? — CAL. Nequaquam, o Socrates. nam illi, cui plena sunt omnia, nulla amplius est voluptas, sed, uti modo dicebam, quasi lapis vivit, postquam impleverit, dum neque voluptatem sentit amplius neque molestiam. jucunda autem vita in multa continuaque infusione consistit. — So. An non necesse est, si multum influat, multum vicissim effluere et lata quædam effluxui patere foramina? — CAL. Prorsus. — So. Charadrii aliquam tu rursus vitam dicis, non autem mortui aut lapidis. atque mihi responde, an tale quid dicis esse, velut esurire atque esurientem edere? — CAL. Dico equidem. — So. Et sitire sitientemque bibere? — CAL. Dico equidem, atque reliquis similiter cupiditatibus affectum esse explereque eas posse cum voluptate beatam esse vitam.

XLIX. So. Euge, virorum optime: perge, ut cœpisti, nec te pudeat. oportet autem, ut videtur, me quoque pudore non detineri. atque primum mihi dicas utrum scabiosus qui sese fricet, idque abunde facere queat, dum se per totam vitam fricet, beate vivere putandus sit. — CAL. Quam ineptus es, o Socrates, ac revera forensis concionator. —

χνῶς δημηγόρος. — ΣΩ. Τοιγάρτοι, ὦ Καλλίκλεις, Πῶλον μὲν καὶ Γοργίαν καὶ ἐξέπληξα καὶ αἰσχύνεσθαι ἐποίησα· σὺ δ' οὐ μὴ ἐκπλαγῇς, οὐδὲ μὴ αἰσχυνθῇς· ἀνδρεῖος γὰρ εἶ. ἀλλ' ἀποκρίνου μόνον. — ΚΑΛ. Φημὶ
5 τοίνυν καὶ τὸν κνώμενον ἡδέως ἂν βιῶναι. — ΣΩ Οὐκοῦν εἴπερ ἡδέως, καὶ εὐδαιμόνως; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Πότερον εἰ τὴν κεφαλὴν μόνον κνησιῷ, ἢ e ἔτι τί σε ἐρωτῶ; ὅρα, ὦ Καλλίκλεις, τί ἀποκρινεῖ, ἐάν τίς σε τὰ ἐχόμενα τούτοις ἐφεξῆς ἅπαντ' ἐρωτᾷ.
10 καὶ τούτων τοιούτων ὄντων κεφάλαιον, ὁ τῶν κιναίδων βίος οὗτος οὐ δεινὸς καὶ αἰσχρὸς καὶ ἄθλιος; ἢ [καὶ] τούτους τολμήσεις λέγειν εὐδαίμονας εἶναι, ἐὰν ἀφθόνως ἔχωσιν ὧν δέονται; — ΚΑΛ. Οὐκ αἰσχύνει εἰς τοιαῦτ' ἄγων, ὦ Σώκρατες, τοὺς λόγους; — ΣΩ. Ἦ γὰρ ἐγὼ
15 ἄγω ἐνταῦθα, ὦ γενναῖε; ἢ 'κεῖνος, ὃς ἂν φῇ ἀνέδην οὕτω τοὺς χαίροντας, ὅπως ἂν χαίρωσιν, εὐδαίμονας
495 εἶναι, καὶ μὴ διορίζηται τῶν ἡδονῶν ὁποῖαι ἀγαθαὶ a καὶ κακαί; ἀλλ' ἔτι καὶ νῦν λέγε, πότερον φῂς εἶναι ταὐτὸν ἡδὺ καὶ ἀγαθόν, ἢ εἶναί τι τῶν ἡδέων, ὃ οὐκ
20 ἔστιν ἀγαθόν; — ΚΑΛ. Ἵνα δή μοι μὴ ἀνομολογούμενος ᾖ ὁ λόγος, ἐὰν ἕτερον φήσω εἶναι, ταὐτό φημι εἶναι. — ΣΩ. Διαφθείρεις, ὦ Καλλίκλεις, τοὺς πρώτους λόγους, καὶ οὐκ ἂν ἔτι μετ' ἐμοῦ ἱκανῶς τὰ ὄντα ἐξετάζοις, εἴπερ παρὰ τὰ δοκοῦντα σαυτῷ ἐρεῖς. —
25 ΚΑΛ. Καὶ γὰρ σύ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐ τοίνυν b ὀρθῶς ποιῶ οὔτ' ἐγώ, εἴπερ ποιῶ τοῦτο, οὔτε σύ. ἀλλ', ὦ μακάριε, ἄθρει, μὴ οὐ τοῦτ' ᾖ τἀγαθόν, τὸ πάντως χαίρειν· ταῦτά τε γὰρ τὰ νῦν δὴ αἰνιχθέντα πολλὰ καὶ αἰσχρὰ φαίνεται συμβαίνοντα, εἰ τοῦθ' οὕτως
30 ἔχει, καὶ ἄλλα πολλά. — ΚΑΛ. Ὡς σύ γ' οἴει, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Σὺ δὲ τῷ ὄντι, ὦ Καλλίκλεις, ταῦτ' ἰσχυρίζει; — ΚΑΛ. Ἔγωγε.

L. ΣΩ. Ἐπιχειρῶμεν ἄρα τῷ λόγῳ, ὡς σοῦ σπου- c δάζοντος; — ΚΑΛ. Πάνυ γε σφόδρα. — ΣΩ. Ἴθι δή
35 μοι, ἐπειδὴ [σοι] οὕτω δοκεῖ, διελοῦ τάδε. ἐπιστήμην που καλεῖς τι; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐ καὶ ἀνδρείαν νῦν δὴ ἔλεγές τιν' εἶναι μετ' ἐπιστήμης; — ΚΑΛ. Ἔλεγον γάρ. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν ὡς ἕτερον [ὂν] τὴν ἀνδρείαν τῆς ἐπιστήμης δύο ταῦτ' ἔλεγες; —
40 ΚΑΛ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Τί δέ; ἡδονὴν καὶ ἐπιστήμην ταὐτὸν ἢ ἕτερον; — ΚΑΛ. Ἕτερον δήπου, ὦ σο- d φώτατε σύ. — ΣΩ. Ἦ καὶ ἀνδρείαν ἑτέραν ἡδονῆς; — ΚΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Φέρε δή, ὅπως μεμνησόμεθα ταῦτα, ὅτι Καλλικλῆς ἔφη ὁ Ἀχαρνεὺς ἡδὺ μὲν
45 καὶ ἀγαθὸν ταὐτὸν εἶναι, ἐπιστήμην δὲ καὶ ἀνδρείαν καὶ ἀλλήλων καὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἕτερον. — ΚΑΛ. Σωκράτης δέ γ' ἡμῖν ὁ Ἀλωπεκῆθεν οὐχ ὁμολογεῖ ταῦτα· ἢ ὁμολογεῖ; — ΣΩ. Οὐχ ὁμολογεῖ· οἶμαι δέ γ' οὐδὲ Καλλικλῆς, ὅταν αὐτὸς αὑτὸν θεάσηται ὀρθῶς. εἰπὲ e
50 γάρ μοι, τοὺς εὖ πράττοντας τοῖς κακῶς πράττουσιν οὐ τοὐναντίον ἡγεῖ πάθος πεπονθέναι; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν, εἴπερ ἐναντία ἐστὶ ταῦτ' ἀλλήλοις, ἀνάγκη περὶ αὐτῶν ἔχειν ὥσπερ περὶ ὑγιείας ἔχει καὶ νόσου; οὐ γὰρ ἅμα δήπου ὑγιαίνει τε καὶ νοσεῖ ἄνθρω-

So. Profecto, o Callicles, Polum quidem et Gorgiam conterrui et erubescere compuli: tu vero cave ne terrearis neque pudore impediare: fortis namque es. sed modo responde. — Cal. Dico utique fricantem quoque jucunde vivere posse. — So. Nonne si jucunde, etiam beate? — Cal. Procul dubio. — So. Utrum si caput ei duntaxat prurit, an amplius aliquid te quæram? vide quid respondeas, o Callicles, si quis te deinceps his conjuncta omnia interroget. atque hæc cum talia sint, quod est quasi caput rei, cinædorum hæc vita nonne intolerabilis, turpis et infelix? an etiam hos audebis beatos dicere, si ad votum iis, quæ cupiant, potiantur? — Cal. Nonne te pudet, o Socrates, ad talia sermonem deducere? — So. Num ego, o generose vir, deduco eo? nonne ille potius, qui adeo impudenter asserit, eos qui oblectantur, quocumque modo oblectentur, esse beatos, neque distinguit quæ voluptatum bonæ sint, quæ malæ? verum nunc saltem dic, utrum idem esse asseris jucundum atque bonum, an esse aliquid voluptatum, quod non sit bonum? — Cal. Ut mihi non dissonet sermo, si aliud esse dixero, idem esse dico. — So. Pervertis, o Callicles, illa quæ prius dicta sunt, neque amplius idoneus es ad illa quæ perscrutamur investiganda, si quidem aliter quam tibi videtur es dicturus. — Cal. Enimvero tu quoque, Socrates. — So. Neque ego profecto recte facio, si id facio, neque tu. sed, o beate, vide, ne forte non sit bonum quocumque modo gaudere: quæ enim obscure indicata sunt, multa et turpia evenire videntur, si hoc ita se habeat, atque alia multa. — Cal. Ut tu quidem putas, o Socrates. — So. Tu autem revera, o Callicles, hæc defendis? — Cal. Equidem.

L. So. Vis ergo quasi te serio loquente disputationem aggrediamur? — Cal. Volo certe. — So. Age jam, cum hujusmodi sententiæ sis, distincte expone hæc. vocasne aliquid scientiam? — Cal. Voco. — So. Nonne etiam fortitudinem quandam paulo ante cum scientia esse dicebas? — Cal. Dicebam sane. — So. Nonne tanquam diversum quid sit fortitudo a scientia, duo hæc dicebas esse? — Cal. Maxime. — So. Voluptatem vero atque scientiam idemne an aliud esse? — Cal. Aliud profecto, o sapientissime vir. — So. An et fortitudinem a voluptate differre? — Cal. Quidni? — So. Age jam, hæc meminerimus, Callicles quidem Acharnensis jucundum bonumque idem esse dixit, sed scientiam et fortitudinem tum inter se tum a bono differre. — Cal. Socrates autem Alopecetes hæc non concedit: aut an concedit? — So. Non concedit: arbitror autem neque Calliclem talia concessurum, ubi se ipsum recte consideraverit. dic enim mihi, felices et infelices nonne contrario modo affici putas? — Cal. Puto equidem. — So. Ergone, si contraria hæc invicem sunt, necesse est ea ita se habere, quemadmodum sanitas atque morbus? non enim aliquis

πος, οὐδ' ἅμ' ἀπαλλάττεται ὑγιείας τε καὶ νόσου. —
ΚΑΛ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Οἷον — περὶ ὅτου βούλει
τοῦ σώματος ἀπολαβὼν σκόπει — νοσεῖ που ἄνθρωπος a
ὀφθαλμούς, ᾧ ὄνομα ὀφθαλμία; — ΚΑΛ. Πῶς γὰρ
οὔ; — ΣΩ. Οὐ δήπου καὶ ὑγιαίνει γ' ἅμα τοὺς αὐ-
τούς; — ΚΑΛ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν. — ΣΩ. Τί δέ;
ὅταν τῆς ὀφθαλμίας ἀπαλλάττηται, ἆρα τότε καὶ τῆς
ὑγιείας ἀπαλλάττεται τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τελευτῶν ἅμ'
ἀμφοτέρων ἀπήλλακται; — ΚΑΛ. Ἥκιστά γε. —
10 ΣΩ. Θαυμάσιον γάρ, οἶμαι, καὶ ἄλογον γίγνεται. ἢ
γάρ; — ΚΑΛ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐν μέρει, b
οἶμαι, ἑκάτερον καὶ λαμβάνει καὶ ἀπόλλυσι; —
ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἰσχὺν καὶ ἀσθέ-
νειαν ὡσαύτως; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ τάχος
15 καὶ βραδυτῆτα; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἦ καὶ
τἀγαθὰ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τἀναντία τούτων, κακά
τε καὶ ἀθλιότητα, ἐν μέρει λαμβάνει καὶ ἐν μέρει ἀπαλ-
λάττεται ἑκατέρου; — ΚΑΛ. Πάντως δήπου. —
ΣΩ. Ἐὰν εὕρωμεν ἄρ' ἄττα, ὧν ἅμα τ' ἀπαλλάττεται c
20 ἄνθρωπος καὶ ἅμ' ἔχει, δῆλον ὅτι ταῦτά γ' οὐκ ἂν εἴη
τό τ' ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὁμολογοῦμεν ταῦτα; καὶ
εὖ μάλα σκεψάμενος ἀποκρίνου. — ΚΑΛ. Ἀλλ' ὑπερ-
φυῶς ὡς ὁμολογῶ.

LI. ΣΩ. Ἴθι δὴ ἐπὶ τἄμπροσθεν ὡμολογημένα. τὸ
25 πεινῆν ἔλεγες πότερον ἡδὺ ἢ ἀνιαρὸν εἶναι; αὐτὸ λέγω
τὸ πεινῆν. — ΚΑΛ. Ἀνιαρὸν ἔγωγε· τὸ μέντοι πει-
νῶντα ἐσθίειν ἡδύ. — ΣΩ. Μανθάνω. ἀλλ' οὖν τό γε d
πεινῆν αὐτὸ ἀνιαρόν. ἢ οὐχί; — ΚΑΛ. Φημί. —
ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸ διψῆν; — ΚΑΛ. Σφόδρα γε. —
30 ΣΩ. Πότερον οὖν ἔτι πλείω ἐρωτῶ, ἢ ὁμολογεῖς ἅπασαν
ἔνδειαν καὶ ἐπιθυμίαν ἀνιαρὸν εἶναι; — ΚΑΛ. Ὁμο-
λογῶ. ἀλλὰ μὴ ἐρώτα. — ΣΩ. Εἶεν. διψῶντα δὲ δὴ
πίνειν ἄλλο τι [ἢ] ἡδὺ φῂς εἶναι; — ΚΑΛ. Ἔγωγε.
— ΣΩ. Οὐκοῦν τούτου οὗ λέγεις τὸ μὲν διψῶντα λυ-
35 πούμενον δήπου ἐστί; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τὸ δὲ e
πίνειν πλήρωσίς τε τῆς ἐνδείας καὶ ἡδονή; —
ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν κατὰ τὸ πίνειν χαίρειν
λέγεις; — ΚΑΛ. Μάλιστα. — ΣΩ. Διψῶντά γε. —
ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Λυπούμενον; — ΚΑΛ. Ναί. —
40 ΣΩ. Αἰσθάνει οὖν τὸ συμβαῖνον, ὅτι λυπούμενον χαίρειν
λέγεις ἅμα, ὅταν διψῶντα πίνειν λέγῃς; ἢ οὐχ ἅμα
τοῦτο γίγνεται κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον καὶ χρόνον εἴτε
ψυχῆς εἴτε σώματος βούλει; οὐδὲν γάρ, οἶμαι, διαφέ-
ρει. ἔστι ταῦτα, ἢ οὔ; — ΚΑΛ. Ἔστιν. — ΣΩ. Ἀλλὰ
45 μὴν εὖ γε πράττοντα κακῶς πράττειν ἅμ' ἀδύνατον
497 ἔφησθ' εἶναι. — ΚΑΛ. Φημὶ γάρ. — ΣΩ. Ἀνιώμενον a
δέ γε χαίρειν δυνατὸν ὡμολόγηκας. — ΚΑΛ. Φαίνε-
ται. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα τὸ χαίρειν ἐστὶν εὖ πράττειν,
οὐδὲ τὸ ἀνιᾶσθαι κακῶς, ὥσθ' ἕτερον γίγνεται τὸ ἡδὺ
50 τοῦ ἀγαθοῦ. — ΚΑΛ. Οὐκ οἶδ' ἅττα σοφίζει, ὦ Σώ-
κρατες. — ΣΩ. Οἶσθα, ἀλλ' ἀκκίζει, ὦ Καλλίκλεις.
— ΚΑΛ. Καὶ πρόϊθί γ' ἔτι εἰς τοὔμπροσθεν, ὅτι ἔχων
ληρεῖς, ἵν' εἰδῇς, ὡς σοφὸς ὤν με νουθετεῖς. — ΣΩ. Οὐχ
ἅμα διψῶν θ' ἕκαστος ἡμῶν πέπαυται καὶ ἅμ' ἡδόμενος b

sanus simul est atque ægrotat, neque simul cessat sanitas atque morbus. — Cal. Quo pacto dicis? — So. Exempli gratia — de quavis velis parte corporis considera — ægrotantne alicujus oculi eo morbo, qui ophthalmia nominatur? — Cal. Esto. — So. Numquid simul sani sunt? — Cal. Nequaquam. — So. Quando vero eo morbo quis liberatur, numquid tunc etiam sanitas oculorum cessat et tandem morbus simul sanitasque discedunt? — Cal. Minime. — So. Mirum namque, ut arbitror, absurdumque id fit. nonne? — Cal. Nimium quidem. — So. Sed, ut puto, vicissim capit et amittit alterutrum? — Cal. Assentior. — So. Robur quoque imbecillitatemque similiter? — Cal. Certe. — So. Velocitatem quoque et tarditatem? — Cal. Certe. — So. Nonne et bona felicitatemque et horum contraria, mala videlicet atque miseriam, per vices accipit utraque, per vices amittit? — Cal. Omnino. — So. Si qua ergo reperiamus a quibus aliquis simul liberatur et quæ simul habet, hæc manifesto non erunt bonum et malum. hæcne confitemur? atque quid responsurus sis considera diligenter. — Cal. Fateor procul omni dubio.

LI. So. Revertamur igitur ad illa quæ prius concessimus. esurire jucundum dixisti esse an molestum? famem ipsam dico. — Cal. Molestum equidem: esurientem tamen comedere jucundum. — So. Intelligo. at fames tamen ipsa molesta est. nonne? — Cal. Molesta. — So. Nonne et sitis? — Cal. Vehementer. — So. Utrum ergo amplius quæram an confiteris indigentiam omnem atque cupiditatem doloris esse participem? — Cal. Confiteor: ne ultra quæras. — So. Esto. sitientem vero bibere jucundumne esse dicis? — Cal. Dico. — So. Ergone eorum quæ dicis illud sitientem quidem molestum est? — Cal. Est. — So. Illud vero bibere expletio est indigentiæ atque voluptas? — Cal. Ita. — So. Ergone illud bibere gaudere dicis? — Cal. Maxime. — So. Sitientem certe? — Cal. Ita. — So. Molestiam habentem? — Cal. Ita. — So. Sentisne igitur quid sequatur, videlicet fateri te dolentem gaudere simul, quando sitientem bibere dicis? an non simul id fit eodem in loco atque tempore, sive animam sive corpus respicias? nihil enim refert, ut arbitror. itane est an aliter? — Cal. Ita. — So. Verumtamen felicem simul et infelicem neminem esse posse dicebas. — Cal. Etenim dico. — So. At vero dolentem gaudere posse confessus es. — Cal. Videtur. — So. Quapropter gaudere non est felicem esse, neque dolere infelicem esse, ita ut diversum quid voluptas sit a bono. — Cal. Nescio quid commenteris, o Socrates. — So. Imo scis, sed ignorantem agis, o Callicles. — Cal. At perge etiam ulterius, ultro enim deliras, ut quam sapiens sis agnoscas, qui me castigas. — So. Nonne quisque nostrûm simul sitire desinit atque simul gaudere

διὰ τοῦ πίνειν; — ΚΑΛ. Οὐκ οἶδ' ὅ τι λέγεις. — ΓΟΡ. Μηδαμῶς, ὦ Καλλίκλεις, ἀλλ' ἀποκρίνου καὶ ἡμῶν ἕνεκα, ἵνα περανθῶσιν οἱ λόγοι. — ΚΑΛ. Ἀλλ' ἀεὶ τοιοῦτός ἐστι Σωκράτης, ὦ Γοργία· σμικρὰ καὶ 5 ὀλίγου ἄξια ἀνερωτᾷ καὶ ἐξελέγχει. — ΓΟΡ. Ἀλλὰ τί σοὶ διαφέρει; πάντως οὐ σὴ αὕτη ἡ τιμή, ὦ Καλλίκλεις· ἀλλ' ὑπόσχες Σωκράτει ἐξελέγξαι ὅπως ἂν βούληται. — ΚΑΛ. Ἐρώτα δὴ σὺ τὰ σμικρά τε καὶ c στενὰ ταῦτα, ἐπείπερ Γοργίᾳ δοκεῖ οὕτως.

10 LII. ΣΩ. Εὐδαίμων εἶ, ὦ Καλλίκλεις, ὅτι τὰ μεγάλα μεμύησαι, πρὶν τὰ σμικρά. ἐγὼ δ' οὐκ ᾤμην θεμιτὸν εἶναι. ὅθεν οὖν ἀπέλιπες, ἀποκρίνου, εἰ οὐχ ἅμα παύεται διψῶν ἕκαστος ἡμῶν καὶ ἡδόμενος. — ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ πεινῶν καὶ τῶν 15 ἄλλων ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν ἅμα παύεται; — ΚΑΛ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τῶν λυπῶν καὶ τῶν ἡδονῶν ἅμα παύεται; — ΚΑΛ. Ναί. — d ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν οὐχ ἅμα παύεται, ὡς σὺ ὡμολόγεις· νῦν δ' οὐχ ὁμολογεῖς; — 20 ΚΑΛ. Ἔγωγε. τί οὖν δή; — ΣΩ. Ὅτι οὐ ταὐτὰ γίγνεται, ὦ φίλε, τἀγαθὰ τοῖς ἡδέσιν, οὐδὲ τὰ κακὰ τοῖς ἀνιαροῖς. τῶν μὲν γὰρ ἅμα παύεται, τῶν δ' οὔ, ὡς ἑτέρων ὄντων. πῶς οὖν ταὔτ' ἂν εἴη τὰ ἡδέα τοῖς ἀγαθοῖς ἢ τὰ ἀνιαρὰ τοῖς κακοῖς; ἐὰν δὲ βούλῃ, καὶ 25 τῇδ' ἐπίσκεψαι· οἶμαι γάρ σοι οὐδὲ ταύτῃ ὁμολογεῖσθαι. ἄθρει δή· τοὺς ἀγαθοὺς οὐχὶ ἀγαθῶν παρουσίᾳ e ἀγαθοὺς καλεῖς, ὥσπερ τοὺς καλοὺς οἷς ἂν κάλλος παρῇ; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τί δαί; ἀγαθοὺς ἄνδρας καλεῖς τοὺς ἄφρονας καὶ δειλούς; οὐ γὰρ ἄρτι γε, ἀλλὰ 30 τοὺς ἀνδρείους καὶ φρονίμους ἔλεγες. ἢ οὐ τούτους ἀγαθοὺς καλεῖς; — ΚΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Τί δέ; παῖδ' ἀνόητον χαίροντ' ἤδη εἶδες; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἄνδρα δ' οὔπω εἶδες ἀνόητον χαίροντα; — ΚΑΛ. Οἶμαι ἔγωγε. ἀλλὰ τί τοῦτο; — ΣΩ. Οὐδέν· 498 ἀλλ' ἀποκρίνου. — ΚΑΛ. Εἶδον. — ΣΩ. Τί δέ; a νοῦν ἔχοντα λυπούμενον καὶ χαίροντα; — ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Πότεροι δὲ μᾶλλον χαίρουσι καὶ λυποῦνται, οἱ φρόνιμοι, ἢ οἱ ἄφρονες; — ΚΑΛ. Οἶμαι ἔγωγ' οὐ πολύ τι διαφέρειν. — ΣΩ. Ἀλλ' ἀρκεῖ καὶ τοῦτο. ἐν 40 πολέμῳ δ' ἤδη εἶδες ἄνδρα δειλόν; — ΚΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Τί οὖν; ἀπιόντων τῶν πολεμίων πότεροί σοι ἐδόκουν μᾶλλον χαίρειν, οἱ δειλοί, ἢ οἱ ἀνδρεῖοι; — ΚΑΛ. Ἀμφότεροι ἔμοιγε μᾶλλον· εἰ δὲ μή, παραπλησίως γε. — ΣΩ. Οὐδὲν διαφέρει. χαίρουσι δ' b 45 οὖν καὶ οἱ δειλοί; — ΚΑΛ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Καὶ οἱ ἄφρονες, ὡς ἔοικε. — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Προσιόντων δ' οἱ δειλοὶ μόνοι λυποῦνται, ἢ καὶ οἱ ἀνδρεῖοι; — ΚΑΛ. Ἀμφότεροι. — ΣΩ. Ἆρ' ὁμοίως; — ΚΑΛ. Μᾶλλον ἴσως οἱ δειλοί. — ΣΩ. Ἀπιόντων δ' 50 οὐ μᾶλλον χαίρουσιν; — ΚΑΛ. Ἴσως. — ΣΩ. Οὐκοῦν λυποῦνται μὲν καὶ χαίρουσι καὶ οἱ ἄφρονες καὶ οἱ φρόνιμοι καὶ οἱ δειλοὶ καὶ οἱ ἀνδρεῖοι παραπλησίως, ὡς σὺ φῄς, μᾶλλον δ' οἱ δειλοὶ τῶν ἀνδρείων; — c ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν οἵ γε φρόνιμοι καὶ

propter potum? — Cal. Nescio quid dicas. — Gor. Nequaquam ita, o Callicles, sed responde vel nostri gratia ut disputatio concludatur. — Cal. At enim semper talis est Socrates, o Gorgia: exigua et quæ nullius sunt momenti perquirit atque redarguit. — Gor. Quid tua refert? omnino non tibi hoc damno, o Callicles. sed permitte ut Socrates arguat arbitratu suo. — Cal. Quære igitur tu de pusillis ac vilibus istis, quandoquidem Gorgiæ placet.

LII. So. Beatus es, o Callicles, qui magnis initiatus es prius quam parvis. ego vero id fas esse non putabam. sed jam resumens ubi reliquisti responde: an non simul desinit quis sitire atque gaudere? — Cal. Concedo. — So. Nonne et esurire aliasque cupiditates habere simul atque voluptates desinit? — Cal. Ita est. — So. Ergone et doloribus et voluptatibus simul liberatur? — Cal. Ita. — So. Verumtamen bonis et malis non simul liberatur, ut tu fatebaris: nunc vero non confiteris? — Cal. Equidem. sed quid tum? — So. Sequitur, non eadem esse, o amice, bona et jucunda, neque mala eadem atque molesta. ab his enim quis simul liberatur, ab illis vero nequaquam, utpote aliis. quanam igitur ratione jucunda eadem esse possunt atque bona vel molesta eadem atque mala? jam vero si vis, hoc rursus pacto considera: arbitror enim neque hoc modo tibi assentiri. attende igitur: bonos viros nonne bonorum præsentia bonos vocas, quemadmodum pulchros eos, quibus pulchritudo adsit, appellas? — Cal. Equidem. — So. Quid vero? bonos viros appellas dementes et timidos? non certe paulo ante, imo fortes prudentesque dicebas. nonne hos nuncupas bonos? — Cal. Omnino equidem. — So. Dementem autem puerum vidistine voluptate perfundi? — Cal. Vidi. — So. Virum autem dementem nondum vidisti affici voluptate? — Cal. Opinor me vidisse. sed quorsum hæc? — So. Nihil refert: sed responde. — Cal. Vidi. — So. Quid vero? sanæ mentis virum dolentem vidisti atque gaudentem? — Cal. Certe. — So. Utri vero magis gaudent atque dolent, prudentes an imprudentes? — Cal. Haud multum differre ego arbitror. — So. Satis est hoc. in bello autem vidistine unquam virum timidum? — Cal. Quidni? — So. Quid vero? cum recederent hostes, utri videbantur tibi magis gaudere, timidi an fortes? — Cal. Utrique mihi magis: vel saltem æque. — So. Nihil refert. gaudent igitur et timidi? — Cal. Magnopere. — So. Et dementes, ut videtur. — Cal. Et hi. — So. Cum vero hostes adventant, soline dolent timidi, an etiam fortes? — Cal. Utrique. — So. An similiter? — Cal. Fortasse magis timidi. — So. Abeuntibus autem nonne magis gaudent? — Cal. Fortasse. — So. Ergone dolent atque gaudent et imprudentes et prudentes et timidi et fortes similiter, ut tu ais, magis autem timidi quam fortes? — Cal. Aio.

ἀνδρεῖοι ἀγαθοὶ, οἱ δὲ δειλοὶ καὶ ἄφρονες κακοί; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Παραπλησίως ἄρα χαίρουσι καὶ λυποῦνται οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ κακοί; — ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Ἆρ᾽ οὖν παραπλησίως εἰσὶν ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ οἵ τ᾽ ἀγαθοί τε καὶ οἱ κακοί; ἢ καὶ ἔτι μᾶλλον ἀγαθοὶ [οἱ ἀγαθοὶ] καὶ κακοί εἰσιν οἱ κακοί;

LIII. ΚΑΛ. Ἀλλὰ μὰ Δί᾽ οὐκ οἶδ᾽ ὅ τι λέγεις. — d ΣΩ. Οὐκ οἶσθ᾽ ὅτι τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαθῶν φῂς παρουσίᾳ εἶναι ἀγαθοὺς, (τοὺς) κακοὺς δὲ κακῶν; τὰ δ᾽ ἀγαθὰ εἶναι τὰς ἡδονὰς, κακὰ δὲ τὰς ἀνίας; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοῖς χαίρουσι πάρεστι τἀγαθὰ, αἱ ἡδοναί, εἴπερ χαίρουσι; — ΚΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀγαθῶν παρόντων ἀγαθοί εἰσιν οἱ χαίροντες; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τί δέ; τοῖς ἀνιωμένοις οὐ πάρεστι τὰ κακὰ, αἱ λῦπαι; — ΚΑΛ. Πάρεστι. — ΣΩ. Κακῶν δέ γε παρουσίᾳ φῂς σὺ εἶναι e κακοὺς τοὺς κακούς. ἢ οὐκέτι φῄς; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀγαθοὶ ἄρ᾽ οἳ ἂν χαίρωσι, κακοὶ δ᾽ οἳ ἂν ἀνιῶνται; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οἱ μέν γε 20 μᾶλλον μᾶλλον, οἱ δ᾽ ἧττον ἧττον, οἱ δὲ παραπλησίως παραπλησίως; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν φῂς παραπλησίως χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι τοὺς φρονίμους καὶ τοὺς ἄφρονας καὶ τοὺς δειλοὺς καὶ τοὺς ἀνδρείους, ἢ καὶ μᾶλλον ἔτι τοὺς δειλούς; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — 25 ΣΩ. Συλλόγισαι δή κοινῇ μετ᾽ ἐμοῦ, τί ἡμῖν συμβαίνει ἐκ τῶν ὡμολογημένων· καὶ δὶς γάρ τοι καὶ τρίς 499 φασι καλὸν εἶναι τὰ καλὰ λέγειν τε καὶ ἐπισκοπεῖσθαι. a Ἀγαθὸν μὲν εἶναι τὸν φρόνιμον καὶ ἀνδρεῖόν φαμεν. ἢ γάρ; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Κακὸν δὲ τὸν 30 ἄφρονα καὶ δειλόν; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀγαθὸν δ᾽ αὖ τὸν χαίροντα; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Κακὸν δὲ τὸν ἀνιώμενον; — ΚΑΛ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ἀνιᾶσθαι δὲ καὶ χαίρειν τὸν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ὁμοίως, ἴσως δὲ καὶ μᾶλλον τὸν κακόν; — ΚΑΛ. Ναί. — 35 ΣΩ. Οὐκοῦν ὁμοίως γίγνεται κακὸς καὶ ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ, ἢ καὶ μᾶλλον ἀγαθὸς ὁ κακός; οὐ ταῦτα συμβαίνει b καὶ τὰ πρότερα ἐκεῖνα, ἐάν τις ταὐτὰ φῇ ἡδέα τε καὶ ἀγαθὰ εἶναι; οὐ ταῦτ᾽ ἀνάγκη, ὦ Καλλίκλεις;

LIV. ΚΑΛ. Πάλαι τοί σου ἀκροῶμαι, ὦ Σώκρα-40 τες, καθομολογῶν, ἐνθυμούμενος ὅτι, κἂν παίζων τίς σοι ἐνδῷ ὁτιοῦν, τούτου ἄσμενος ἔχει, ὥσπερ τὰ μειράκια. ὡς δὴ σὺ οἴει ἐμὲ ἢ καὶ ἄλλον ὁντινοῦν ἀνθρώπων οὐχ ἡγεῖσθαι ἡδονὰς, τὰς μὲν βελτίους, τὰς δὲ χείρους. — ΣΩ. Ἰοὺ ἰοὺ, ὦ Καλλίκλεις, ὡς παν-45 οῦργος εἶ, καί μοι ὥσπερ παιδὶ χρῇ, τοτὲ μὲν ταῦτα c φάσκων οὕτως ἔχειν, τοτὲ δ᾽ ἑτέρως, ἐξαπατῶν με. καίτοι οὐκ ᾤμην γε κατ᾽ ἀρχὰς ὑπὸ σοῦ ἑκόντος εἶναι ἐξαπατήσεσθαι, ὡς ὄντος φίλου· νῦν δ᾽ ἐψεύσθην καὶ, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον τὸ παρὸν 50 εὖ ποιεῖν καὶ τοῦτο δέχεσθαι τὸ διδόμενον παρὰ σοῦ. ἔστι δὲ δὴ, ὡς ἔοικεν, ὃ (σὺ) νῦν λέγεις, ὅτι ἡδοναί τινές εἰσιν αἱ μὲν ἀγαθαὶ, αἱ δὲ κακαί. ἢ γάρ; — ΚΑΛ. — Ναί. — ΣΩ. Ἆρ᾽ οὖν ἀγαθαὶ μὲν αἱ ὠφέλιμοι, κακαὶ δ᾽ αἱ βλαβεραί; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — d

— So. Verumtamen prudentes quidem et fortes boni sunt, timidi vero atque imprudentes mali? — Cal. Ita est. — So. Itaque æque gaudent atque dolent boni mali. — Cal. Assentior. — So. An igitur æque boni malique sunt hi qui sunt boni et mali? an etiam magis boni et mali hi, qui sunt mali?

LIII. Cal. Per Jovem nescio quid dicas. — So. An ignoras dixisse te, bonos bonorum præsentia esse bonos, malos vero malorum? bona autem voluptates esse, mala vero dolores? — Cal. Equidem. — So. Ergo his, qui oblectantur, adsunt bona, videlicet voluptates, si quidem oblectantur? — Cal. Quid prohibet? — So. An præsentibus bonis boni sunt qui delectantur? — Cal. Sunt. — So. Et dolentibus adsuntne mala, scilicet dolores? — Cal. Adsunt. — So. Malorum vero præsentia malos esse dicis qui mali sunt. an hoc non amplius dicis? — Cal. Equidem. — So. Boni ergo sunt quicumque gaudent, mali vero quicumque dolent. — Cal. Maxime. — So. Et qui magis, magis, qui vero minus, minus, et qui pariter, æque. — Cal. Ita. — So. Numquid ais æque gaudere et dolere prudentes et imprudentes, et timidos atque fortes, aut an magis etiam timidos? — Cal. Aio. — So. Reputa igitur una mecum, quid nobis ex his quæ concessa sunt sequatur: bis enim et ter pulchrum esse ferunt ea, quæ pulchra sunt, dicere atque considerare. Bonum quidem esse prudentem fortemque dicimus. nonne? — Cal. Dicimus. — So. Malum vero imprudentem et timidum? — Cal. Prorsus. — So. Bonum autem rursus eum qui gaudeat? — Cal. Ita. — So. Malum vero eum qui doleat? — Cal. Necesse est. — So. Dolere vero atque lætari bonum malumque similiter. fortasse vero etiam magis malum? — Cal. Certe. — So. Neque ergo quis bonus fit et malus æque ac qui bonus est, vel an etiam magis bonus qui malus est? an non hæc et superiora illa sequuntur, si quis eadem esse dixerit jucunda et bona? an non necessario hæc sequuntur, o Callicles?

LIV. Cal. Jam dudum te ausculto, o Socrates, tibique concedo, animadvertens, si quis vel joco aliquid tibi dederit, id puerorum more libenter te arripere: quasi vero tu existimes me vel alium quenquam non arbitrari alias voluptates esse meliores, alias vero deteriores. — So. Hui, hui, o Callicles, quam astutus es, et me quasi puerum ludis, quandoque in hunc modum illa habere asserens, quandoque aliter, me decipiens. atqui non arbitrabar initio ultro me deceptum iri abs te, (utpote) amico. nunc autem me fefellit exspectatio atque, ut videtur, quemadmodum vetus habet proverbium, necessario adducor ut eo quod adest pro viribus bene utar et quod tu das accipiam. est autem, ni fallor, quod tu nunc affers, ejusmodi: voluptatum alias quidem bonas esse, alias vero malas. nonne? — Cal. Procul dubio. — So. Bonæ igitur nonne quæ utiles, malæ autem quæ noxiæ? — Cal. Ita

ΣΩ. Ὠφέλιμοι δέ γ' αἱ ἀγαθόν τι ποιοῦσαι, κακαὶ δ' αἱ κακόν τι; — ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν τὰς τοιάσδε λέγεις, οἷον κατὰ τὸ σῶμα ἃς νῦν δὴ ἐλέγομεν ἐν τῷ ἐσθίειν καὶ πίνειν ἡδονάς· εἰ ἄρα τούτων αἱ μὲν ὑγίειαν ποιοῦσιν ἐν τῷ σώματι ἢ ἰσχὺν ἢ ἄλλην τιν' ἀρετὴν τοῦ σώματος, αὗται μὲν ἀγαθαί, αἱ δὲ τἀναντία τούτων, κακαί; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ λῦπαι ὡσαύτως αἱ μὲν χρησταί εἰσιν, αἱ δὲ πονηραί; — ΚΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰς μὲν χρηστὰς καὶ ἡδονὰς καὶ λύπας καὶ αἱρετέον ἐστὶ καὶ πρακτέον; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τὰς δὲ πονηρὰς οὔ; — ΚΑΛ. Δῆλον δή. — ΣΩ. Ἕνεκα γάρ που τῶν ἀγαθῶν ἅπανθ' ἡμῖν ἔδοξε πρακτέον εἶναι, εἰ μνημονεύεις, ἐμοί τε καὶ Πώλῳ. ἆρα καὶ σοὶ συνδοκεῖ οὕτω, τέλος εἶναι ἁπασῶν τῶν πράξεων τἀγαθόν, κἀκείνου ἕνεκεν δεῖν πάντα τἆλλα πράττεσθαι, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο τῶν ἄλλων; σύμψηφος ἡμῖν εἶ καὶ σὺ ἐκ τρίτων; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τῶν ἀγαθῶν ἄρ' ἕνεκα δεῖ καὶ τἆλλα καὶ τὰ ἡδέα πράττειν, ἀλλ' οὐ τἀγαθὰ τῶν ἡδέων. — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν παντὸς ἀνδρός ἐστιν ἐκλέξασθαι, ποῖ' ἀγαθὰ τῶν ἡδέων ἐστὶ καὶ ὁποῖα κακά, ἢ τεχνικοῦ δεῖ εἰς ἕκαστον; — ΚΑΛ. Τεχνικοῦ.

LV. ΣΩ. Ἀναμνησθῶμεν δὴ ὧν αὖ ἐγὼ πρὸς Πῶλον καὶ Γοργίαν ἐτύγχανον λέγων. ἔλεγον γάρ, εἰ μνημονεύεις, ὅτι εἶεν παρασκευαὶ αἱ μὲν μέχρι ἡδονῆς, αὐτὸ τοῦτο μόνον παρασκευάζουσαι, ἀγνοοῦσαι δὲ τὸ βέλτιον καὶ τὸ χεῖρον, αἱ δὲ γιγνώσκουσαι ὅ τί τ' ἀγαθὸν καὶ ὅ τι κακόν· καὶ ἐτίθην τῶν μὲν περὶ τὰς ἡδονὰς τὴν μαγειρικὴν [κατὰ τὸ σῶμα] ἐμπειρίαν, ἀλλ' οὐ τέχνην, τῶν δὲ περὶ τἀγαθὸν τὴν ἰατρικὴν τέχνην. καὶ πρὸς φιλίου, ὦ Καλλίκλεις, μήτ' αὐτὸς οἴου δεῖν πρὸς ἐμὲ παίζειν, μηδ' ὅ τι ἂν τύχῃς παρὰ τὰ δοκοῦντα ἀποκρίνου, μήτ' αὖ τὰ παρ' ἐμοῦ οὕτως ἀποδέχου ὡς παίζοντος· ὁρᾷς γάρ, ὅτι περὶ τούτου εἰσὶν ἡμῖν οἱ λόγοι, οὗ τί ἂν μᾶλλον σπουδάσειέ τις καὶ σμικρὸν νοῦν ἔχων ἄνθρωπος, ἢ τοῦτο, ὅντινα χρὴ τρόπον ζῆν, πότερον ἐφ' ὃν σὺ παρακαλεῖς ἐμέ, τὰ τοῦ ἀνδρὸς δὴ ταῦτα πράττοντα, λέγοντά τ' ἐν τῷ δήμῳ καὶ ῥητορικὴν ἀσκοῦντα καὶ πολιτευόμενον τοῦτον τὸν τρόπον, ὃν ὑμεῖς νῦν πολιτεύεσθε, ἢ [ἐπὶ] τόνδε τὸν βίον τὸν ἐν φιλοσοφίᾳ· καὶ τί ποτ' ἐστὶν οὗτος ἐκείνου διαφέρων; ἴσως οὖν βέλτιστόν ἐστιν, ὡς ἄρτι ἐγὼ ἐπεχείρησα, διαιρεῖσθαι, διελομένους δὲ καὶ ὁμολογήσαντας ἀλλήλοις, εἰ ἔστι τούτω διττὼ τὼ βίω, σκέψασθαι τί τε διαφέρετον ἀλλήλοιν καὶ ὁπότερον βιωτέον αὐτοῖν. ἴσως οὖν οὔπω οἶσθα, τί λέγω. — ΚΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐγώ σοι σαφέστερον ἐρῶ. ἐπειδὴ ὡμολογήκαμεν ἐγώ τε καὶ σὺ εἶναι μέν τι ἀγαθόν, εἶναι δέ τι ἡδύ, ἕτερον δὲ τὸ ἡδὺ τοῦ ἀγαθοῦ, ἑκατέρου δ' αὐτοῖν μελέτην τιν' εἶναι καὶ παρασκευὴν τῆς κτήσεως, [τὴν μὲν τοῦ ἡδέος θήραν, τὴν δὲ τοῦ ἀγαθοῦ] — αὐτὸ δέ μοι τοῦτο πρῶτον ἢ σύμφαθι, ἢ μή. συμφῄς; — ΚΑΛ. Οὕτω φημί.

certe. — So. Utiles autem quæ boni aliquid afferunt, noxiæ vero quæ mali aliquid? — Cal. Assentior. — So. An igitur tales dicis, velut in corpore quas modo dicebamus edendi bibendique voluptates: si quæ ex his valetudinem præstant corpori aut robur aut aliam quandam corporis virtutem, an hæ bonæ sunt, quæ contraria præstant malæ? — Cal. Prorsus. — So. Et dolores eodem pacto alii boni sunt, alii mali? — Cal. Nihil prohibet. — So. Bonas igitur voluptates et dolores bonos eligere oportet et prosequi? — Cal. Prorsus. — So. Contra vero nequaquam? — Cal. Manifestum est. — So. Bonorum enim gratia agenda esse omnia ego et Polus consensimus, si meministi. an et tu consentis bonum esse finem omnium actionum, ejusque gratia cetera omnia facienda, non autem illud reliquorum gratia? an tertius in hanc sententiam nobis accedis? — Cal. Equidem. — So. Bonorum igitur gratia oportet et reliqua et voluptates sequi, non autem bona voluptatum gratia. — Cal. Prorsus. — So. Ergone cujusque viri est eligere, quænam ex rebus quæ delectent bonæ sint, quæve malæ, an potius artificiosi viri opus est ad quodque? — Cal. Artificiosi.

LV. So. Recordemur ergo illorum quæ ad Polum Gorgiamque ego dixi. si enim meministi, esse facultates quasdam præparatrices dicebam, alias quidem usque ad voluptatem duntaxat, quid vero melius deteriusve sit ignorantes, alias autem quid bonum malumve sit cognoscentes: et ponebam in earum numero, quæ circa voluptates versantur, coquinariam peritiam, sed non artem, in earum vero numero, quæ circa bonum, medicam artem. et per Jovem amicitiæ præsidem precor, o Callicles, ne adversus me joceris, neque quicquid tibi occurrat contra sententiam respondeas, neque etiam a me dicta veluti jocum accipias: vides enim ea de re nobis esse sermonem, qua nihil magis nosse vir vel mediocris mentis contendat, quemadmodum videlicet sit vivendum, utrum quemadmodum tu hortaris, illa agendo quæ viri dicis esse officia, dicendo ad populum et rhetoricam exercendo et rem publicam administrando, ceu vos nunc administratis, an potius vita sit hæc philosopha capessenda. et qua in re hæc vita differt ab illa? fortasse igitur optimum est, quemadmodum cœpi paulo ante, distinguere, atque deinde, cum nobis de distinctione convenerit, si hæc duplex vita est, considerare quid intersit, et qua potius vivendum. fortasse igitur nondum quid dicam intelligis. — Cal. Nondum certe. — So. At ego planius dicam. postquam confessi ego et tu sumus, esse quidem aliquid bonum, esse quoque aliquid jucundum, sed aliud jucundum esse quam bonum, et utriusque horum studium et præparationem quandam esse ad ea comparanda, [alteram videlicet venationem boni, alteram voluptatis] — hoc autem ipsum primo aut assentiaris mihi aut neges. assentirisne? — Cal. Assentior.

LVI. ΣΩ. Ἴθι δή, ἃ καὶ πρὸς τούσδ' ἐγὼ ἔλεγον ἀνομολόγησαί μοι, εἰ ἄρα σοι ἔδοξα τότ' ἀληθῆ λέγειν. ἔλεγον δέ που, ὅτι ἡ μὲν ὀψοποιικὴ οὔ μοι δοκεῖ τέχνη εἶναι, ἀλλ' ἐμπειρία, ἡ δ' ἰατρική, λέγων ὅτι ἡ μὲν τούτου οὗ θεραπεύει καὶ τὴν φύσιν ἔσκεπται καὶ τὴν αἰτίαν ὧν πράττει, καὶ λόγον ἔχει τούτων ἑκάστου δοῦναι, ἡ ἰατρική· ἡ δ' ἑτέρα (ἡ) τῆς ἡδονῆς, πρὸς ἣν ἡ θεραπεία αὐτῇ ἐστιν ἅπασα, κομιδῇ ἀτέχνως ἐπ' αὐτὴν ἔρχεται, οὔτε τι τὴν φύσιν σκεψαμένη τῆς ἡδονῆς οὔτε τὴν αἰτίαν, ἀλόγως τε παντάπασιν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν διαριθμησαμένη, τριβῇ καὶ ἐμπειρίᾳ, μνήμην μόνον σωζομένη τοῦ εἰωθότος γίγνεσθαι, ᾧ δὴ καὶ πορίζεται τὰς ἡδονάς. ταῦτ' οὖν πρῶτον σκόπει, εἰ δοκεῖ σοι ἱκανῶς λέγεσθαι, καὶ εἶναί τινες καὶ περὶ ψυχὴν τοιαῦται ἄλλαι πραγματεῖαι, αἱ μὲν τεχνικαί, προμήθειάν τιν' ἔχουσαι τοῦ βελτίστου περὶ τὴν ψυχήν, αἱ δὲ τούτου μὲν ὀλιγωροῦσαι, ἐσκεμμέναι δ' αὖ, ὥσπερ ἐκεῖ, τὴν ἡδονὴν μόνον τῆς ψυχῆς, τίν' ἂν αὐτῇ τρόπον γίγνοιτο, ἥτις δ' ἡ βελτίων ἢ χείρων τῶν ἡδονῶν οὔτε σκοπούμεναι, οὔτε μέλον αὐταῖς ἄλλο ἢ χαρίζεσθαι μόνον, εἴτε βέλτιον εἴτε χεῖρον. ἐμοὶ μὲν γάρ, ὦ Καλλίκλεις, δοκοῦσί τ' εἶναι, κἄγωγέ φημι τὸ τοιοῦτον κολακείαν εἶναι καὶ περὶ σῶμα καὶ περὶ ψυχὴν καὶ περὶ ἄλλο, ὅτου ἄν τις τὴν ἡδονὴν θεραπεύῃ ἀσκέπτως ἔχων τοῦ ἀμείνονός τε καὶ τοῦ χείρονος· σὺ δὲ δὴ πότερον συγκατατίθεσαι ἡμῖν περὶ τούτων τὴν αὐτὴν δόξαν, ἢ ἀντίφῃς; — **ΚΑΛ.** Οὐκ ἔγωγε, ἀλλὰ συγχωρῶ, ἵνα σοι καὶ περανθῇ ὁ λόγος, καὶ Γοργίᾳ τῷδε χαρίσωμαι. — **ΣΩ.** Πότερον δὲ περὶ μὲν μίαν ψυχήν ἔστι τοῦτο, περὶ δὲ δύο καὶ πολλὰς οὐκ ἔστιν; — **ΚΑΛ.** Οὔκ, ἀλλὰ καὶ περὶ δύο καὶ περὶ πολλάς. — **ΣΩ.** Οὐκοῦν καὶ ἀθρόαις ἅμα χαρίζεσθαι ἔστι μηδὲν σκοπούμενον τὸ βέλτιστον; — **ΚΑΛ.** Οἶμαι ἔγωγε.

LVII. ΣΩ. Ἔχεις οὖν εἰπεῖν, αἵτινές εἰσιν αἱ ἐπιτηδεύσεις αἱ τοῦτο ποιοῦσαι; μᾶλλον δέ, εἰ βούλει, ἐμοῦ ἐρωτῶντος, ἣ μὲν ἄν σοι δοκῇ τούτων εἶναι, φάθι, ἣ δ' ἂν μή, μὴ φάθι. πρῶτον δὲ σκεψώμεθα τὴν αὐλητικήν. οὐ δοκεῖ σοι τοιαύτη τις εἶναι, ὦ Καλλίκλεις, τὴν ἡδονὴν ἡμῶν μόνον διώκειν, ἄλλο δ' οὐδὲν φροντίζειν; — **ΚΑΛ.** Ἔμοιγε δοκεῖ. — **ΣΩ.** Οὐκοῦν καὶ αἱ τοιαίδ' ἅπασαι, οἷον ἡ κιθαριστικὴ ἡ ἐν τοῖς ἀγῶσι; — **ΚΑΛ.** Ναί. — **ΣΩ.** Τί δ'; ἡ τῶν χορῶν διδασκαλία καὶ ἡ τῶν διθυράμβων ποίησις οὐ τοιαύτη τίς σοι καταφαίνεται; ἢ ἡγεῖ τι φροντίζειν Κινησίαν τὸν Μέλητος, ὅπως ἐρεῖ τι τοιοῦτον, ὅθεν ἂν οἱ ἀκούοντες βελτίους γίγνοιντο; ἢ ὅ τι μέλλει χαριεῖσθαι τῷ ὄχλῳ τῶν θεατῶν; — **ΚΑΛ.** Δῆλον δὴ τοῦτό γε, ὦ Σώκρατες, Κινησίου γε πέρι. — **ΣΩ.** Τί δ' ὁ πατὴρ αὐτοῦ Μέλης; ἢ πρὸς τὸ βέλτιστον [βλέπων] ἐδόκει σοι κιθαρῳδεῖν; ἢ ἐκεῖνος μὲν οὐδὲ πρὸς τὸ ἥδιστον; ἠνία γὰρ ᾄδων τοὺς θεατάς. ἀλλὰ δὴ σκόπει· οὐχὶ ἥ τε κιθαρῳδικὴ δοκεῖ σοι πᾶσα καὶ ἡ τῶν διθυράμβων ποίησις ἡδονῆς χάριν εὑρῆσθαι; — **ΚΑΛ.** Ἔμοιγε. — **ΣΩ.** Τί δὲ δὴ ἡ σεμνὴ αὕτη καὶ θαυμαστή, ἡ τῆς

LVI. So. Age, et illa quæ ad hos dicebam mihi assentire, si modo vera tunc loqui tibi sum visus. constanter enim affirmabam, non videri mihi coquinariam esse artem, sed peritiam sive experientiam quandam, medicinam vero (esse artem), propterea quod hæc illius quod curat naturam et causam eorum quæ agit expendit et horum cujusque reddere rationem potest: altera vero voluptatis facultas, ad quam (voluptatem) totum ejus tendit studium, omnino absque arte procedit, neque voluptatis naturam considerans neque causam, sed sine ratione prorsus, ut ita dicam, nihil pensi habens, usus quidam atque experientia, memoriâ ejus quod accidere consueverit solum freta, cujus auspiciis voluptates parat. hæc ergo primum perpende, num sufficienter tibi dicta videantur, et esse putes tales alias quasdam circa animam facultates, alias quidem artificiosas, videlicet ejus quod sit animæ optimum diligenter curantes, alias vero id negligentes, dum solum cogitant, quemadmodum de corpore diximus, quo pacto oblectare animum queant, quæ vero aut melior aut deterior sit voluptas minime cogitantes, neque aliud quicquam curantes quam ut oblectent, sive melius id sit sive deterius. mihi enim videntur esse (tales aliquæ facultates), o Callicles, et universum hoc ministerium adulationem esse duco tam circa animam quam circa corpus, et omnino circa aliud quodlibet, cujus voluptatem quis affectat, nulla prorsus melioris deteriorisve habita ratione: tu vero utrum in eandem nobiscum sententiam convenis, an dissentis? — Cal. Minime quidem, imo consentio, ut tibi quandoque disputatio concludatur, et huic Gorgiæ gratificer. — So. Numquid hoc circa unam quidem est animam, circa duas vero vel plures non est? — Cal. Non ita, sed et circa duas et circa multas. — So. Ergone et frequentibus simul gratificari quis potest absque ulla ejus quod est optimum ratione? — Cal. Sic arbitror.

LVII. So. Potesne dicere, quæ exercitationes sint quæ hoc efficiant? imo, si vis, me quærente, eam quidem, quæ talis tibi videtur, (earum esse) concede, quæ vero non talis, nega. primo vero tibicinariam consideremus. an non tibi hæc videtur esse talis, o Callicles, ut aliud nihil quam aures delectare curet? — Cal. Mihi quidem. — So. Nonne et omnes tales, ex. gr. citharistica qua in certaminibus utuntur? — Cal. Certe. — So. Quid vero? doctrina chori dithyramborumque poesis nonne ejusmodi tibi esse videtur? aut an putas Cinesiam Meletis filium ut tale aliquid dicat, unde audientes meliores reddantur, curare? vel potius unde spectatorum turbæ placere possit? — Cal. Manifestum quidem hoc est, o Socrates, de Cinesia. — So. Pater vero ejus, Meles, an optimum spectans videbatur tibi ad citharam canere? vel ille ne jucundissimum quidem? nam molestus audientibus erat. verum considera: nonne citharœdica facultas omnis, dithyramborumque poesis oblectandi gratia tibi videtur inventa? — Cal. Mihi quidem. — So. Quid autem gravis atque augusta illa tragœdia

τραγῳδίας ποίησις ἐφ' ᾧ ἐσπούδακε, πότερόν ἐστιν αὐτῆς τὸ ἐπιχείρημα καὶ ἡ σπουδή, ὡς σοὶ δοκεῖ, χαρίζεσθαι τοῖς θεαταῖς μόνον, ἢ καὶ διαμάχεσθαι, ἐάν τι αὐτοῖς ἡδὺ μὲν ᾖ καὶ κεχαρισμένον, πονηρὸν δέ, ὅπως τοῦτο
5 μὲν μὴ ἐρεῖ, εἰ δέ τι τυγχάνει ἀηδὲς καὶ ὠφέλιμον ὄν, τοῦτο δὲ καὶ λέξει καὶ ᾄσεται, ἐάν τε χαίρωσιν ἐάν τε μή; ποτέρως σοι δοκεῖ παρεσκευάσθαι ἡ τῶν τραγῳδιῶν ποίησις; — ΚΑΛ. Δῆλον δὴ τοῦτό γε, ὦ Σώκρατες, ὅτι πρὸς τὴν ἡδονὴν μᾶλλον ὥρμηται καὶ τὸ c
10 χαρίζεσθαι τοῖς θεαταῖς. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ τοιοῦτον, ὦ Καλλίκλεις, ἔφαμεν νῦν δὴ κολακείαν εἶναι; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Φέρε δή, εἴ τις περιέλοιτο τῆς ποιήσεως πάσης τό τε μέλος καὶ τὸν ῥυθμὸν καὶ τὸ μέτρον, ἄλλο τι [ἢ] λόγοι γίγνονται τὸ λειπόμενον;
15 — ΚΑΛ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Οὐκοῦν πρὸς πολὺν ὄχλον καὶ δῆμον οὗτοι λέγονται οἱ λόγοι; — ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Δημηγορία ἄρα τίς ἐστιν ἡ ποιητική. — d ΚΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν ῥητορικὴ δημηγορία ἂν εἴη. ἢ οὐ ῥητορεύειν δοκοῦσί σοι οἱ ποιηταὶ ἐν τοῖς
20 θεάτροις; — ΚΑΛ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Νῦν ἄρ' ἡμεῖς εὑρήκαμεν ῥητορικήν τινα πρὸς δῆμον τοιοῦτον, οἷον παίδων θ' ὁμοῦ καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν, καὶ δούλων καὶ ἐλευθέρων, ἣν οὐ πάνυ ἀγάμεθα· κολακικὴν γὰρ αὐτήν φαμεν εἶναι. — ΚΑΛ. Πάνυ γε.

25 LVIII. ΣΩ. Εἶεν. τί δ'; ἡ πρὸς τὸν Ἀθηναίων δῆμον ῥητορικὴ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι e δήμους τοὺς τῶν ἐλευθέρων ἀνδρῶν, τί ποθ' ἡμῖν αὕτη ἐστί; πότερόν σοι δοκοῦσι πρὸς τὸ βέλτιστον ἀεὶ λέγειν οἱ ῥήτορες, τούτου στοχαζόμενοι, ὅπως οἱ πολῖται ὡς
30 βέλτιστοι ἔσονται διὰ τοὺς αὐτῶν λόγους, ἢ καὶ οὗτοι πρὸς τὸ χαρίζεσθαι τοῖς πολίταις ὡρμημένοι, καὶ ἕνεκα τοῦ ἰδίου τοῦ αὐτῶν ὀλιγωροῦντες τοῦ κοινοῦ, ὥσπερ παισὶ προσομιλοῦσι τοῖς δήμοις, χαρίζεσθαι αὐτοῖς πειρώμενοι μόνον, εἰ δέ γε βελτίους ἔσονται ἢ χείρους
503 διὰ ταῦτα, οὐδὲν φροντίζουσιν; — ΚΑΛ. Οὐχ a ἁπλοῦν ἔτι τοῦτ' ἐρωτᾷς· εἰσὶ μὲν γὰρ οἳ κηδόμενοι τῶν πολιτῶν λέγουσιν ἃ λέγουσιν, εἰσὶ δὲ καὶ οἵους σὺ λέγεις. — ΣΩ. Ἐξαρκεῖ. εἰ γὰρ καὶ τοῦτ' ἔστι διπλοῦν, τὸ μὲν ἕτερόν που τούτου κολακεία ἂν εἴη
40 καὶ αἰσχρὰ δημηγορία, τὸ δ' ἕτερον καλόν, τὸ παρασκευάζειν, ὅπως ὡς βέλτισται ἔσονται τῶν πολιτῶν αἱ ψυχαί, καὶ [ἀεὶ] διαμάχεσθαι λέγοντα τὰ βέλτιστα, εἴθ' ἡδίω εἴτ' ἀηδέστερα ἔσται τοῖς ἀκούουσιν. ἀλλ' b οὐ πώποτε σὺ ταύτην εἶδες τὴν ῥητορικήν· ἢ εἴ τιν'
45 ἔχεις τῶν ῥητόρων τοιοῦτον εἰπεῖν, τί οὐχὶ κἀμοὶ αὐτὸν ἔφρασας τίς ἐστιν; — ΚΑΛ. Ἀλλὰ μὰ Δί' οὐκ ἔχω ἔγωγέ σοι εἰπεῖν τῶν γε νῦν ῥητόρων οὐδένα. — ΣΩ. Τί δέ; τῶν παλαιῶν ἔχεις τιν' εἰπεῖν, δι' ὅντιν' αἰτίαν ἔχουσιν Ἀθηναῖοι βελτίους γεγονέναι, ἐπειδὴ
50 ἐκεῖνος ἤρξατο δημηγορεῖν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ χείρους ὄντες; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδα, τίς ἐστιν οὗτος. — ΚΑΛ. Τί δέ; Θεμιστοκλέα οὐκ ἀκούεις ἄνδρα ἀγαθὸν c γεγονότα καὶ Κίμωνα καὶ Μιλτιάδην καὶ Περικλέα τουτονὶ τὸν νεωστὶ τετελευτηκότα, οὗ καὶ σὺ ἀκήκοας;

in quo studium ejus versatur, hocne studium ejus atque officium, ad audientium voluptatem ac gratiam solum tendere tibi videtur, an si quid voluptarium quidem atque gratum sit, sed tamen malum, id cavere ne unquam dicat, si vero quid molestum quanquam et utile fuerit, ut hoc dicat et canat, sive oblectentur sive non oblectentur audientes? utrum tragœdorum poesis elaborare maxime tibi videtur? — CAL. Constat sane, o Socrates, eam ad voluptatem gratiamque spectatorum potius declinare. — SO. Talene, o Callicles, paulo ante adulationem esse diximus? — CAL. Plane. — SO. Age utique, si quis auferat ex tota poesi carminis formam et rhythmum et metrum, nonne sermones supererunt? — CAL. Necesse est. — SO. Nonne ad turbam populumque hi sermones habentur? — CAL. Aio. — SO. Popularis ergo oratio quædam est ars poetica. — CAL. Videtur. — SO. Ergo rhetorica popularis erit. aut nonne rhetorica in theatris uti poetæ tibi videntur? — CAL. Mihi quidem. — SO. Nunc ergo invenimus rhetoricam quandam ad populum talem, qualis est puerorum simul et mulierum virorumque, et servorum atque *liberorum*, quam haud valde probamus: adulatoriam enim eam esse statuimus. — CAL. Sic est profecto.

LVIII. SO. Esto. quid vero? rhetorica, qua ad Athenienses aliarumque civitatum populos ex viris liberis conflatos utuntur, quæ tandem nobis hæc est? utrum tibi videntur oratores ad id semper quod optimum sit verba dirigere, et hoc consilio, ut cives quam optimi ex eorum orationibus evadant, an potius hi quoque gratiam auditorum aucupantes, et suarum rerum gratia publicas negligentes, uti ad pueros ad populum verba faciunt, intenti duntaxat ad gratiam, nihil vero curant, utrum ob hæc meliores an deteriores reddantur? — CAL. Haud simplex id est quod interrogas: sunt enim qui in orando utilitati civium consulunt, sunt et alii tales, quales tu narras. — SO. Satis est. si enim et hoc est duplex, alterum quidem ejus adulatio erit et turpis concionatio, alterum vero pulchrum, studere videlicet, ut animi civium quam optimi fiant, et semper pro utilitate certare optima dicendo, sive placeant sive displiceant audientibus. verum tu oratoriam ejusmodi vidisti nunquam: quodsi inter oratores talem quempiam nominare potes, cur non eum etiam mihi indicasti? — CAL. Per Jovem, ex oratoribus, qui nunc sunt, talem novi nullum. — SO. Num autem inter veteres aliquem indicare potes, per quem Athenienses facti aliquando sint meliores, postquam ille orare cœperit, cum pravi antea fuerint? ego enim quis sit is ignoro. — CAL. Quid vero? Themistoclem nonne audis virum bonum fuisse et Cimonem et Miltiadem et Periclem hunc nuper vita functum, quem tu quoque orantem audisti? —

— ΣΩ. Εἰ ἔστι γε, ὦ Καλλίκλεις, ἣν πρότερον σὺ ἔλεγες ἀρετὴν, ἀληθὴς, τὸ τὰς ἐπιθυμίας ἀποπιμπλάναι καὶ τὰς αὑτοῦ καὶ τὰς τῶν ἄλλων· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλ' ὅπερ ἐν τῷ ὑστέρῳ λόγῳ ἠναγκάσθημεν ἡμεῖς 5 ὁμολογεῖν, ὅτι αἳ μὲν τῶν ἐπιθυμιῶν πληρούμεναι βελτίω ποιοῦσι τὸν ἄνθρωπον, ταύτας μὲν ἀποτελεῖν, αἳ d δὲ χείρω, μή· τοῦτο δὲ τέχνη τις εἶναι· τοιοῦτον ἄνδρα τούτων τινὰ γεγονέναι ἔχεις εἰπεῖν; — ΚΑΛ. Οὐκ ἔχω ἔγωγε, πῶς εἴπω.

10 LIX. ΣΩ. Ἀλλ' ἐὰν ζητῇς καλῶς, εὑρήσεις. ἴδωμεν δὴ οὑτωσὶν ἀτρέμα σκοπούμενοι, εἴ τις τούτων τοιοῦτος γέγονε. φέρε γὰρ, ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιστον λέγων ἃ ἂν λέγῃ ἄλλο τι οὐκ εἰκῇ ἐρεῖ, ἀλλ' ἀποβλέπων πρός τι; ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες δη- e 15 μιουργοὶ βλέποντες πρὸς τὸ αὑτῶν ἔργον ἕκαστος οὐκ εἰκῇ ἐκλεγόμενος προσφέρει ἃ προσφέρει πρὸς τοὔργον τὸ αὑτοῦ, ἀλλ' ὅπως ἂν εἶδός τι αὐτῷ σχῇ τοῦτο, ὃ ἐργάζεται. οἷον εἰ βούλει ἰδεῖν τοὺς ζωγράφους, τοὺς οἰκοδόμους, τοὺς ναυπηγοὺς, τοὺς ἄλλους πάντας δη- 20 μιουργοὺς ὅντινα βούλει αὐτῶν, ὡς εἰς τάξιν τιν' ἕκαστος ἕκαστον τίθησιν ὃ ἂν τιθῇ, καὶ προσαναγκάζει τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ πρέπον τ' εἶναι καὶ ἁρμόττειν, ἕως ἂν 504 τὸ ἅπαν συστήσηται τεταγμένον τε καὶ κεκοσμημένον a πρᾶγμα, καὶ οἵ τε δὴ ἄλλοι δημιουργοὶ καὶ οὓς νῦν δὴ 25 ἐλέγομεν, οἱ περὶ τὸ σῶμα παιδοτρίβαι τε καὶ ἰατροὶ, κοσμοῦσί που τὸ σῶμα καὶ συντάττουσιν. ὁμολογοῦμεν οὕτω τοῦτ' ἔχειν, ἢ οὔ; — ΚΑΛ. Ἔστω τοῦθ' οὕτω. — ΣΩ. Τάξεως ἄρα καὶ κόσμου τυχοῦσα οἰκία χρηστὴ ἂν εἴη, ἀταξίας δὲ μοχθηρά; — ΚΑΛ. Φημί. 30 — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ πλοῖον ὡσαύτως; — ΚΑΛ. Ναί. b — ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ τὰ σώματά φαμεν τὰ ἡμέτερα; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί δ'; ἡ ψυχὴ ἀταξίας τυχοῦσα ἔσται χρηστὴ, ἢ τάξεώς τε καὶ κόσμου τινός; — ΚΑΛ. Ἀνάγκη ἐκ τῶν πρόσθεν καὶ τοῦτο συνομο- 35 λογεῖν. — ΣΩ. Τί οὖν ὄνομά ἐστιν ἐν τῷ σώματι τῷ ἐκ τῆς τάξεώς τε καὶ τοῦ κόσμου γιγνομένῳ; — ΚΑΛ. Ὑγίειαν καὶ ἰσχὺν ἴσως λέγεις. — ΣΩ. Ἔγωγε. τί δ' αὖ τῷ ἐν τῇ ψυχῇ ἐγγιγνομένῳ ἐκ τῆς τάξεως c καὶ τοῦ κόσμου; πειρῶ εὑρεῖν καὶ εἰπεῖν ὥσπερ ἐκείνῳ 40 τοὔνομα. — ΚΑΛ. Τί δ' οὐκ αὐτὸς λέγεις, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἀλλ' εἴ σοι ἥδιόν ἐστιν, ἐγὼ ἐρῶ. σὺ δὲ, ἂν μέν σοι δοκῶ ἐγὼ καλῶς λέγειν, φάθι, εἰ δὲ μὴ, ἔλεγχε καὶ μὴ ἐπίτρεπε. ἐμοιγε δοκεῖ ταῖς μὲν τοῦ σώματος τάξεσιν ὄνομα εἶναι ὑγιεινὸν, ἐξ οὗ ἐν 45 αὐτῷ ἡ ὑγίεια γίγνεται καὶ ἡ ἄλλη ἀρετὴ τοῦ σώματος. ἔστι ταῦτ', ἢ οὐκ ἔστιν; — ΚΑΛ. Ἔστι. — ΣΩ. Ταῖς d δὲ τῆς ψυχῆς τάξεσί τε καὶ κοσμήσεσι νόμιμόν τε καὶ νόμος, ὅθεν καὶ νόμιμοι γίγνονται καὶ κόσμιοι· ταῦτα δ' ἔστι δικαιοσύνη τε καὶ σωφροσύνη· φῄς, ἢ οὔ; — 50 ΚΑΛ. Ἔστω.

LX. ΣΩ. Οὐκοῦν πρὸς ταῦτα [αὖ] βλέπων ὁ ῥήτωρ ἐκεῖνος ὁ τεχνικός τε καὶ ἀγαθὸς καὶ τοὺς λόγους προσοίσει ταῖς ψυχαῖς οὓς ἂν λέγῃ καὶ τὰς πράξεις ἁπάσας, καὶ δῶρον ἐάν τι διδῷ, δώσει, κἄν τι ἀφαιρῆται, ἀφαι-

So. Siquidem est, o Callicles, vera virtus, quam in superioribus tu dicebas, cupiditates videlicet suas reliquorumque explere. sin autem hæc non sunt (vera), sed quod postea in disputando fateri compulsi sumus, cupiditates videlicet illas, quæ meliorem efficiant virum, exsequi, quæ vero pejorem, minime: atque hujus rei artem quandam esse: an talem virum horum aliquem fuisse ostendere mihi potes? — Cal. Non habeo equidem quomodo dicam.

LIX. So. At vero si rite quæras, invenies. videamus jam sic sedate et quiete considerantes, num quis horum talis exstiterit. dic age: bonus vir atque ratione habita optimi verba faciens, an non temere dicet, sed ad aliquid respiciens? quemadmodum et reliqui omnes artifices suum quisque opus respicientes non temere eligens affert quod ad suum opus affert, sed ut formam quandam habeat id quod efficit. ex. gr., si intueri placet pictores, architectos, fabros navium, reliquos omnes artifices, quivis eorum in ordinem quendam singula disponit, cogitque alia aliis convenire atque congruere, donec totam aliquam rem constituerit ordine exornatam, atque id omnes agunt artifices et, quos modo dicebamus, pædotribæ et medici, similiter ordine quodam componunt corpus. confitemur id ita se habere, an non? — Cal. Esto hoc ita. — So. Domus igitur ornatum et ordinem assecuta bona erit, sin minus, mala? — Cal. Assentior. — So. Et navigium eodem pacto? — Cal. Eodem. — So. Atqui et corpora nostra similiter? — Cal. Similiter. — So. Quid vero? animus, si ordinis fuerit expers, num bonus erit, an potius si boni ordinis compos? — Cal. Necessarium est ex superioribus hoc quoque fateri. — So. Quid ergo nomen est ei, quod in corpore ex ordine ornatuque efficitur? — Cal. Sanitatem et vires fortasse dicis. — So. Dico equidem. quid vero nomen ei, quod in animo ex ordine fit atque ornatu? conare invenire atque exprimere nomen hujus quemadmodum illius. — Cal. Cur non ipse dicis, o Socrates? — So. Si ita tibi placet, ego dicam: tu vero, si vera loqui videbor, concedito, sin minus, reprobato, nec ullo modo condonato. mihi quidem videtur iis rebus, quibus constat ordo corporis, nomen esse sanum, ex quo in eo fit sanitas et reliqua corporis virtus. itane est, an aliter? — Cal. Ita. — So. Animi vero ordo atque ornatus quibus rebus constat, his legitimum lexque (esse nomen), unde et legitimi fiunt homines et decori: hæ vero sunt justitia atque temperantia: assentiris, an non? — Cal. Esto.

LX. So. An non igitur ad hæc artificiosus ille rhetor et bonus respiciens verba sua hominum animis adhibebit actionesque omnes, et quicquid donum det, dabit, et quidquid auferat, auferet, ad id semper intendens, ut civium

ρήσεται, πρὸς τοῦτ' ἀεὶ τὸν νοῦν ἔχων, ὅπως ἂν αὐτοῦ τοῖς πολίταις δικαιοσύνη μὲν ἐν ταῖς ψυχαῖς γίγνηται, e ἀδικία δ' ἀπαλλάττηται, καὶ σωφροσύνη μὲν ἐγγίγνηται, ἀκολασία δ' ἀπαλλάττηται, καὶ ἡ ἄλλη ἀρετὴ 5 ἐγγίγνηται, κακία δ' ἀπίῃ; συγχωρεῖς, ἢ οὔ; — ΚΑΛ. Συγχωρῶ. — ΣΩ Τί γὰρ ὄφελος, ὦ Καλλίκλεις, σώματί γε κάμνοντι καὶ μοχθηρῶς διακειμένῳ [ἢ] σιτία πολλὰ διδόναι καὶ τὰ ἥδιστα ἢ ποτὰ ἄλλ' ὁτιοῦν, ὃ μὴ ὀνήσει αὐτὸ ἔσθ' ὅτε πλέον ἢ τοὐναντίον, κατά γε 10 τὸν δίκαιον λόγον, καὶ ἔλαττον; ἔστι ταῦτα; ἢ — 505 ΚΑΛ. Ἔστω. — ΣΩ. Οὐ γάρ, οἶμαι, λυσιτελεῖ μετὰ a μοχθηρίας σώματος ζῆν ἀνθρώπῳ· ἀνάγκη γὰρ οὕτω καὶ ζῆν μοχθηρῶς. ἢ οὐχ οὕτω; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἀποπιμπλάναι, οἷον 15 πεινῶντα φαγεῖν ὅσον βούλεται ἢ διψῶντα πιεῖν, ὑγιαίνοντα μὲν ἐῶσιν οἱ ἰατροὶ ὡς τὰ πολλά, κάμνοντα δέ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδέποτ' ἐῶσιν ἐμπίμπλασθαι ὧν ἐπιθυμεῖ; συγχωρεῖς τοῦτό γε καὶ σύ; — ΚΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Περὶ δὲ ψυχήν, ὦ ἄριστε, οὐχ ὁ αὐτὸς τρό- b 20 πος; ἕως μὲν ἂν πονηρὰ ᾖ, ἀνόητός τ' οὖσα καὶ ἀκόλαστος καὶ ἄδικος καὶ ἀνόσιος, εἴργειν αὐτὴν δεῖ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ μὴ ἐπιτρέπειν ἄλλ' ἄττα ποιεῖν ἢ ἀφ' ὧν βελτίων ἔσται; φῄς, ἢ οὔ; — ΚΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Οὕτω γάρ που αὐτῇ ἄμεινον τῇ ψυχῇ; — 25 ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ εἴργειν ἐστὶν ἀφ' ὧν ἐπιθυμεῖ κολάζειν; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τὸ κολάζεσθαι ἄρα τῇ ψυχῇ ἄμεινόν ἐστιν ἢ ἡ ἀκολασία, ὥσπερ σὺ νῦν δὴ ᾤου. — ΚΑΛ. Οὐκ οἶδ' ἄττα λέγεις, c ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἄλλον τιν' ἐρώτα. — ΣΩ. Οὗτος 30 ἀνὴρ οὐχ ὑπομένει ὠφελούμενος καὶ αὐτὸ τοῦτο πάσχων, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐστί, κολαζόμενος. — ΚΑΛ. Οὐδέ γ' ἐμοὶ μέλει οὐδὲν ὧν σὺ λέγεις, καὶ ταῦτά σοι Γοργίου χάριν ἀπεκρινάμην. — ΣΩ. Εἶεν. τί οὖν δὴ ποιήσομεν; μεταξὺ τὸν λόγον καταλύομεν; — 35 ΚΑΛ. Αὐτὸς γνώσει. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐδὲ τοὺς μύθους φασὶ μεταξὺ θέμις εἶναι καταλείπειν, ἀλλ' ἐπιθέντας d κεφαλήν, ἵνα μὴ ἄνευ κεφαλῆς περιίῃ. ἀπόκριναι οὖν καὶ τὰ λοιπά, ἵν' ἡμῖν ὁ λόγος κεφαλὴν λάβῃ.

LXI. ΚΑΛ. Ὡς βίαιος εἶ, ὦ Σώκρατες. ἐὰν δ' 40 ἐμοὶ πείθῃ, ἐάσεις χαίρειν τοῦτον τὸν λόγον, ἢ καὶ ἄλλῳ τῳ διαλέξει. — ΣΩ. Τίς οὖν ἄλλος ἐθέλει; μὴ γάρ τοι ἀτελῆ γε τὸν λόγον καταλίπωμεν. — ΚΑΛ. Αὐτὸς δ' οὐκ ἂν δύναιο διελθεῖν τὸν λόγον ἢ λέγων κατὰ σαυτὸν ἢ ἀποκρινόμενος σαυτῷ; — ΣΩ. Ἵνα μοι τὸ 45 τοῦ Ἐπιχάρμου γένηται, ἃ πρὸ τοῦ δύ' ἄνδρες ἔλεγον, e εἷς ὢν ἱκανὸς γένωμαι. ἀτὰρ κινδυνεύει ἀναγκαιότατον εἶναι. οὕτως εἰ μέντοι ποιήσομεν, οἶμαι ἔγωγε χρῆναι πάντας ἡμᾶς φιλονείκως ἔχειν πρὸς τὸ εἰδέναι τἀληθὲς τί ἐστι περὶ ὧν λέγομεν καὶ τί [τὸ] ψεῦδος· 50 κοινὸν γὰρ ἀγαθὸν ἅπασι φανερὸν γενέσθαι αὐτό. δίειμι 506 μὲν οὖν τῷ λόγῳ ἐγὼ ὡς ἄν μοι δοκῇ ἔχειν· ἐὰν δέ τῳ a ὑμῶν μὴ τὰ ὄντα δοκῶ ὁμολογεῖν ἐμαυτῷ, χρὴ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ ἐλέγχειν. οὐδὲ γάρ τοι ἔγωγ' εἰδὼς λέγω ἃ λέγω, ἀλλὰ ζητῶ κοινῇ μεθ' ὑμῶν, ὥστ' ἐάν τι

animis justitia quidem insit, injustitia vero absit, et adsit quidem temperantia, intemperantia vero ejiciatur, et ut ceteræ vitutes colantur, pravitas vero expellatur? concedis, an non? — Cal. Concedo. — So. Quid confert, o Callicles, corpori ægrotanti maleque disposito aut cibos multos vel suavissimos præbere aut potum aut aliud quippiam, quod non sit profuturum ei interdum plus quam contrarium, uti justa dictat ratio, et minus? sunt hæc, vel non? — Cal. Sunt. — Soc. Non enim prodesse arbitror homini, in male affecto corpore vivere: sic enim necesse est vivere male. nonne ita est? — Cal. Ita. — So. Nonne cupiditatibus satisfacere, veluti esurientem edere quantum velit vel sitientem bibere sanum quidem hominem medici plerumque permittunt, ægrotantem vero nunquam, ut ita dixerim, appetitus suos implere permittunt? concedis hoc et tu? — Cal. Concedo. — So. Ad animum quod attinet, o optime, an non eadem est ratio? quatenus pravus, id est demens et intemperans et injustus et impius, coercendus est a cupiditatibus, neque permittendus alia quædam facere quam ea ex quibus evadat melior? consentisne? — Cal. Consentio. — So. Ita enim ipsi animo expedit. — Cal. Prorsus. — So. Ab iis quæ cupit eum continere nonne hoc est punire? — Cal. Est. — So. Pœna igitur melior est animo quam impunitas, quemadmodum tu modo statuebas. — Cal. Nescio quid dicas, o Socrates. itaque alium quemvis interroga. — So. Hic vir non sustinet ut ei quod utile sit afferatur, atque ut, de quo ipso sermo est, castigetur. — Cal. Nulla omnino tuorum mihi verborum cura est, atque hactenus Gorgiæ gratia tibi respondi. — So. Esto. quid ergo agemus? numquid sermonem medium abrumpemus? — Cal. Ipse videris. — So. At nefas esse aiunt mancas dimittere fabulas, sed caput iis imponendum esse, ne absque capite oberrent. responde ergo ad reliqua, ut sermo hic noster caput sortiatur.

LXI. Cal. Quam violentus es, o Socrates. si mihi obtemperas, hanc disputationem dimittes, vel cum alio disputabis. — So. Quis igitur vult alius? ne sane imperfectum relinquamus hunc sermonem. — Cal. An non solus sermonem potes persequi aut tecum loquendo aut tibimet respondendo? — So. Ut mihi Epicharmi illud accidat, quæ prius dicebant duo, ad illa unus sufficiam. verum videtur omnino necessarium esse. si tamen id faciemus, puto equidem oportere nos omnes certatim ad id contendere, ut quid in his quæ dicimus verum, quid falsum sit cognoscamus: commune enim hoc omnibus est bonum, ut hoc unicuique constet. persequar igitur ego sermone, quo pacto se habere mihi videatur: quodsi cui vestrûm mihi ipsi quæ vera non sint videbor concedere, vestrum erit objicere atque redarguere. neque enim tanquam sciens dico quæ dico, sed vobiscum communiter indago,

φαίνηται λέγων ὁ ἀμφισβητῶν ἐμοί, ἐγὼ πρῶτος συγχωρήσομαι. λέγω μέντοι ταῦτα, εἰ δοκεῖ χρῆναι διαπερανθῆναι τὸν λόγον· εἰ δὲ μὴ βούλεσθε, ἐῶμεν δὴ χαίρειν καὶ ἀπίωμεν. — ΓΟΡ. Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐ δο-
5 κεῖ, ὦ Σώκρατες, χρῆναί πω ἀπιέναι, ἀλλὰ διεξελθεῖν b σε τὸν λόγον· φαίνεται δέ μοι καὶ τοῖς ἄλλοις δοκεῖν. βούλομαι γὰρ ἔγωγε καὶ αὐτὸς ἀκοῦσαί σου αὐτοῦ διιόντος τὰ ἐπίλοιπα. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὲν δή, ὦ Γοργία, καὶ αὐτὸς ἡδέως μὲν ἂν Καλλικλεῖ τούτῳ ἔτι δια-
10 λεγόμην, ἕως αὐτῷ τὴν τοῦ Ἀμφίονος ἀπέδωκα ῥῆσιν ἀντὶ τῆς τοῦ Ζήθου· ἐπειδὴ δὲ σύ, ὦ Καλλίκλεις, οὐκ ἐθέλεις συνδιαπερᾶναι τὸν λόγον, ἀλλ' οὖν ἐμοῦ γ' ἀκούων ἐπιλαμβάνου, ἐάν τί σοι δοκῶ μὴ καλῶς λέγειν. καί με ἐὰν ἐξελέγξῃς, οὐκ ἀχθέσομαί σοι, c
15 ὥσπερ σὺ ἐμοί, ἀλλὰ μέγιστος εὐεργέτης παρ' ἐμοὶ ἀναγεγράψει. — ΚΑΛ. Λέγε, ὦ 'γαθέ, αὐτὸς καὶ πέραινε.

LXII. ΣΩ. Ἄκουε δὴ ἐξ ἀρχῆς ἐμοῦ ἀναλαβόντος τὸν λόγον. Ἆρα τὸ ἡδὺ καὶ τἀγαθὸν ταὐτόν ἐστιν;
20 Οὐ ταὐτόν, ὡς ἐγὼ καὶ Καλλικλῆς ὡμολογήσαμεν. Πότερον δὲ τὸ ἡδὺ ἕνεκα τοῦ ἀγαθοῦ πρακτέον, ἢ τἀγαθὸν ἕνεκα τοῦ ἡδέος; Τὸ ἡδὺ ἕνεκα τοῦ ἀγαθοῦ. Ἡδὺ δ' ἐστὶ τοῦτο, οὗ παραγενομένου ἡδόμεθα; ἀγα- d θὸν δέ, οὗ παρόντος ἀγαθοί ἐσμεν; Πάνυ γε. Ἀλλὰ
25 μὴν ἀγαθοί γ' ἐσμὲν καὶ ἡμεῖς καὶ τἆλλα πάνθ' ὅσα ἀγαθά ἐστιν, ἀρετῆς τινος παραγενομένης; Ἔμοιγε δοκεῖ ἀναγκαῖον εἶναι, ὦ Καλλίκλεις. Ἀλλὰ μὲν δὴ ἥ γ' ἀρετὴ ἑκάστου καὶ σκεύους καὶ σώματος καὶ ψυχῆς αὖ καὶ ζῴου παντός, οὐχ οὕτως εἰκῇ [κάλλιστα]
30 παραγίγνεται, ἀλλὰ τάξει καὶ ὀρθότητι καὶ τέχνῃ, ἥτις ἑκάστῳ ἀποδέδοται αὐτῶν. ἆρ' ἔστι ταῦτα; Ἐγὼ μὲν γάρ φημι. Τάξει ἄρα τεταγμένον καὶ κεκο- e σμημένον ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἑκάστου. Φαίην ἂν ἔγωγε. Κόσμος τις ἄρ' ἐγγενόμενος ἐν ἑκάστῳ ὁ ἑκάστου οἰ-
35 κεῖος ἀγαθὸν παρέχει ἕκαστον τῶν ὄντων. Ἔμοιγε δοκεῖ. Καὶ ψυχὴ ἄρ' (ἡ) κόσμον ἔχουσα τὸν ἑαυτῆς ἀμείνων τῆς ἀκοσμήτου. Ἀνάγκη. Ἀλλὰ μὴν ἥ γε κόσμον ἔχουσα κοσμία. Πῶς γὰρ οὐ μέλλει; Ἡ δέ γε κοσμία σώφρων. Πολλὴ ἀνάγκη. Ἡ ἄρα σώ-
40 φρων ψυχὴ ἀγαθή. Ἐγὼ μὲν οὐκ ἔχω παρὰ ταῦτ' a ἄλλα φάναι, ὦ φίλε Καλλίκλεις· σὺ δ' εἰ ἔχεις, δίδασκε. — ΚΑΛ. Λέγ', ὦ 'γαθέ. — ΣΩ. Λέγω δὴ ὅτι, εἰ ἡ σώφρων ἀγαθή ἐστιν, ἡ τοὐναντίον τῇ σώφρονι πεπονθυῖα κακή ἐστιν. ἦν δ' αὕτη ἡ ἄφρων τε καὶ
45 ἀκόλαστος; Πάνυ γε. Καὶ μὴν ὅ γε σώφρων τὰ προσήκοντα πράττοι ἂν καὶ περὶ θεοὺς καὶ περὶ ἀνθρώπους; οὐ γὰρ ἂν σωφρονοίη τὰ μὴ προσήκοντα πράττων; Ἀνάγκη ταῦτ' εἶναι οὕτω. Καὶ μὴν περὶ μὲν ἀνθρώπους τὰ προσήκοντα πράττων δίκαι' ἂν πράττοι, b
50 περὶ δὲ θεοὺς ὅσια· τὸν δὲ τὰ δίκαια καὶ ὅσια πράττοντα ἀνάγκη δίκαιον καὶ ὅσιον εἶναι; Ἔστι ταῦτα. Καὶ μὲν δὴ καὶ ἀνδρεῖόν γε [ἀνάγκη]· οὐ γὰρ δὴ σώφρονος ἀνδρός ἐστιν οὔτε διώκειν οὔτε φεύγειν ἃ μὴ προσήκει, ἀλλ' ἃ δεῖ, καὶ πράγματα καὶ ἀνθρώπους

ita ut si quid recte dicere videbitur qui me reprehenderit, ego primus assentiar. hæc tamen ea mente dico, si sermonem perficiendum esse putatis: sin minus, omittamus atque abeamus. — Gor. At enim nondum mihi abeundum videtur, imo disputationem a te esse perficiendam: puto autem ceteris quoque idem placere. ipse quidem ego percupio te audire persequentem reliqua. — So. Atqui, o Gorgia, libenter amplius cum Callicle disputarem, donec pro Zethi Amphionis dictum illi reddiderim: quando autem tu, o Callicles, disputationem recusas perficere mecum, saltem ausculta atque argue, si quid minus recte dicere tibi videor. quodsi me conviceris, haud infestus ero tibi, quemadmodum mihi tu, sed pro maximo beneficio id adscribam. — Cal. Dic ipse, bone vir, et quod instituisti absolve.

LXII. So. Audi me igitur disputationem ab initio repetentem. An idem est voluptas atque bonum? Non idem, ut ego et Callicles confessi sumus. Utrum voluptatem boni gratia, an bonum voluptatis gratia sequi debemus? Voluptatem boni gratia. Est autem voluptas qua præsente gaudemus? bonum vero quo præsente boni sumus? Prorsus. Boni vero sumus et nos et quæcumque alia bona sunt ob præsentem virtutem quandam. Sic, o Callicles, necessarium esse mihi videtur. At virtus cujusque sive instrumenti sive corporis sive animi sive cujusque animantis non temere utique accedit atque adest, sed ordine rectitudineque et arte, quæ horum cuique tradita sit. numquid hæc ita se habent? Mihi enim sic se habere videntur. Quamobrem ordine ordinatum ornatumque esse est cujusque virtus. Sic ego faterer. Itaque ornatus quidam proprius unicuique insitus quodlibet efficit bonum. Mihi quidem videtur. Quapropter anima, quæ proprium habet ornatum, melior est illa, quæ ornatus est expers. Necesse est. Jam vero quæ habet ornatum ornata est atque modesta. Quidni? Talis vero est et temperans. Necesse est omnino. Quæ vero temperans est, est bona. Equidem, o amice Callicles, quo pacto aliter dicam non invenio: tu vero si quid habes, doce. — Cal. Dic tu, bone vir. — So. Dico igitur, si temperatus animus bonus est, consequi, ut, qui contra intemperantia affectus est, sit malus. estne autem talis, ut dicebamus, intemperatus animus et dissolutus? Ita omnino. Temperatus autem aget decentia erga deos atque homines: non enim temperatus esset, nisi decorum servaret? Necesse est sic esse. Proinde qui decentia inter homines agit juste aget, et agens similiter erga deos aget pie: eum vero, qui justa piaque agat necesse est esse justum atque pium. Sic veritas habet. Præterea fortem hunc esse [necesse est]: non enim temperati viri est vel prosequi vel fugere quæ non decet, sed quæ oportet, et res et homines et voluptates et molestias tum fugere tum prosequi, tum etiam forti esse animo ubi sit opus: quamobrem

καὶ ἡδονὰς καὶ λύπας φεύγειν καὶ διώκειν, καὶ ὑπομένοντα καρτερεῖν ὅπου δεῖ· ὥστε πολλὴ ἀνάγκη, ὦ Καλλίκλεις, τὸν σώφρονα, ὥσπερ διήλθομεν, δίκαιον ὄντα καὶ ἀνδρεῖον καὶ ὅσιον ἀγαθὸν ἄνδρα εἶναι τελέως, τὸν δ' ἀγαθὸν εὖ τε καὶ καλῶς πράττειν ἃν πράττῃ, τὸν δ' εὖ πράττοντα μακάριόν τε καὶ εὐδαίμονα εἶναι, τὸν δὲ πονηρὸν καὶ κακῶς πράττοντα ἄθλιον. οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ ἐναντίως ἔχων τῷ σώφρονι, ὁ ἀκόλαστος, ὃν σὺ ἐπῄνεις.

LXIII. Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦθ' οὕτω τίθεμαι καί φημι ταῦτ' ἀληθῆ εἶναι. εἰ δ' ἔστιν ἀληθῆ, τὸν βουλόμενον, ὡς ἔοικεν, εὐδαίμονα εἶναι σωφροσύνην μὲν διωκτέον καὶ ἀσκητέον, ἀκολασίαν δὲ φευκτέον ὡς ἔχει ποδῶν ἕκαστος ἡμῶν, καὶ παρασκευαστέον μάλιστα μὲν μηδὲν δεῖσθαι τοῦ κολάζεσθαι, ἐὰν δὲ δεηθῇ ἢ αὐτὸς ἢ ἄλλος τις τῶν οἰκείων, ἢ ἰδιώτης ἢ πόλις, ἐπιθετέον δίκην καὶ κολαστέον, εἰ μέλλει εὐδαίμων εἶναι. οὗτος ἔμοιγε δοκεῖ ὁ σκοπὸς εἶναι, πρὸς ὃν βλέποντα δεῖ ζῆν, καὶ πάντ' εἰς τοῦτο τὰ αὑτοῦ συντείνοντα καὶ τὰ τῆς πόλεως, ὅπως δικαιοσύνη παρέσται καὶ σωφροσύνη τῷ μακαρίῳ μέλλοντι ἔσεσθαι, οὕτω πράττειν, οὐκ ἐπιθυμίας ἐῶντ' ἀκολάστους εἶναι καὶ ταύτας ἐπιχειροῦντα πληροῦν, ἀνήνυτον κακόν, λῃστοῦ βίον ζῶντα. οὔτε γὰρ ἂν ἄλλῳ ἀνθρώπῳ προσφιλὴς ἂν εἴη ὁ τοιοῦτος οὔτε θεῷ· κοινωνεῖν γὰρ ἀδύνατος· ὅτῳ δὲ μὴ ἔνι κοινωνία, φιλία οὐκ ἂν εἴη. φασὶ δ' οἱ σοφοί, ὦ Καλλίκλεις, καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους τὴν κοινωνίαν συνέχειν καὶ φιλίαν καὶ κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιότητα, καὶ τὸ ὅλον τοῦτο διὰ ταῦτα κόσμον καλοῦσιν, ὦ ἑταῖρε, οὐκ ἀκοσμίαν οὐδ' ἀκολασίαν. σὺ δέ μοι δοκεῖς οὐ προσέχειν τὸν νοῦν τούτοις, καὶ ταῦτα σοφὸς ὤν, ἀλλὰ λέληθέ σε, ὅτι ἡ ἰσότης ἡ γεωμετρικὴ καὶ ἐν θεοῖς καὶ ἐν ἀνθρώποις μέγα δύναται. σὺ δὲ πλεονεξίαν οἴει δεῖν ἀσκεῖν· γεωμετρίας γὰρ ἀμελεῖς. Εἶεν. ἢ ἐξελεγκτέος δὴ οὗτος ὁ λόγος ἡμῖν ἐστιν, ὡς οὐ δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης κτήσει εὐδαίμονες οἱ εὐδαίμονες, κακίας δ' ἄθλιοι οἱ ἄθλιοι· ἢ εἰ οὗτος ἀληθής ἐστι, σκεπτέον, τί τὰ συμβαίνοντα. τὰ πρόσθεν ἐκεῖνα, ὦ Καλλίκλεις, συμβαίνει πάντα, ἐφ' οἷς σύ με ἤρου, εἰ σπουδάζων λέγοιμι, λέγοντα, ὅτι κατηγορητέον εἴη καὶ αὑτοῦ καὶ υἱέος καὶ ἑταίρου, ἐάν τι ἀδικῇ, καὶ τῇ ῥητορικῇ ἐπὶ τοῦτο χρηστέον. καὶ ἃ Πῶλον αἰσχύνῃ ᾤου συγχωρεῖν, ἀληθῆ ἄρ' ἦν τὸ εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι ὅσῳπερ αἴσχιον τοσούτῳ κάκιον· καὶ τὸν μέλλοντ' ὀρθῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι δίκαιον ἄρα δεῖ εἶναι καὶ ἐπιστήμονα τῶν δικαίων, ὃ αὖ Γοργίαν ἔφη Πῶλος δι' αἰσχύνην ὁμολογῆσαι.

LXIV. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, σκεψώμεθα, τί ποτ' ἐστὶν ἃ σὺ ἐμοὶ ὀνειδίζεις· ἆρα καλῶς λέγεται, ἢ οὔ, ὡς ἄρ' ἐγὼ οὐχ οἷός τ' εἰμὶ βοηθῆσαι οὔτ' ἐμαυτῷ οὔτε τῶν φίλων οὐδενὶ οὔτε τῶν οἰκείων, οὐδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, εἰμὶ δ' ἐπὶ τῷ βουλομένῳ, ὥσπερ οἱ ἄτιμοι, ⌈τοῦ ἐθέλοντος,⌉ ἄν τε τύπτειν βού-

omnino necessarium est, o Callicles, temperatum virum, cum, ut diximus, justus et fortis sit et pius, esse perfecte bonum, bonum vero bene honesteque agere quidquid agat, eum autem, qui bene agat, felicem esse atque beatum, improbum vero ac male agentem esse miserum. talis autem est qui contrario modo est affectus quam temperatus, videlicet qui intemperatus est, quem tu laudabas.

LXIII. Ego igitur hæc ita statuo et esse vera sentio. si vero ita se res habet, quicumque optat beatus fore, temperantiam sequi exercereque debet, intemperantiam vero fugere quantum cujusque nostrûm pedes valent, atque maxime sese comparare, ut non indigeat castigatione atque pœna, si vero indigeat vel ipse vel alius quivis familiarium, sive privatus sive civitas, adhibita pœna coercendus est, si futurus sit beatus. hoc mihi videtur esse signum, ad quod prospicientes dirigere vitam debemus, et omnia tam publica quam privata ad hoc referentes, ut justitia et temperantia illi adsit qui futurus sit felix, ita agere, non autem cupiditatibus omnia permittere easque explere conari, inexplebile quod malum est, latronis vitam agentes. neque enim cuiquam homini, qui ejusmodi est, carus unquam erit neque deo: quippe cui societas cum aliis nulla esse possit: cui vero non est societas, ei neque amicitia constabit. tradunt autem sapientes, o Callicles, et cœlum et terram et deos et homines societate quadam et amicitia et modesto ornatu et temperantia et justitia contineri, atque id universum propterea (κόσμον) mundum (ornatumque) appellant, non (ἀκοσμίαν) immunditiam neque intemperantiam. quæ tu quamvis sapiens mihi videris non animadvertisse, sed te latuit geometricam æqualitatem in diis atque hominibus multum valere. tu vero (πλεονεξίαν) plus habendi studium exercendum putas: geometriam namque contemnis. Esto. aut refellenda est ratio hæc nostra, non justitiæ temperantiæque possessione beatos esse, quicumque sint beati, pravitatis vero miseros, quicumque miseri sint: aut si vera est, considerandum est quid sequatur. nempe priora illa, o Callicles, consequuntur omnia, in quibus me an serio loquerer quærebas, cum dicerem accusandum esse et se ipsum et filium et amicum, si quid injuste fecerit, atque ad id utendum esse rhetorica. et quæ tu Polum verecundia adductum putabas concessisse, vera utique erant, injuriam videlicet facere quanto turpius est quam sustinere, tanto esse etiam deterius: atque eum igitur, qui revera futurus sit rhetoricus, oportet justum esse, et quæ justa sunt scire, quod rursus Gorgiam ob verecundiam concessisse Polus dicebat.

LXIV. Cum vero hæc ita se habeant, consideremus, quæ sint illa in quibus tu me vituperas: num recte dicatur, an non, me scilicet non posse vel mihi vel amicis atque domesticis opem ferre, neque ex maximis periculis liberare, esse vero me in potestate libidineque cujusque, quemadmodum abjectissimi solent, sive pugnum illidere

λῃται, τὸ νεανικὸν δὴ τοῦτο τοῦ σοῦ λόγου, ἐπὶ κόρρης, ἐάν τε χρήματα ἀφαιρεῖσθαι, ἐάν τ' ἐκβάλλειν ἐκ τῆς πόλεως, ἐάν τε, τὸ ἔσχατον, ἀποκτεῖναι· καὶ οὕτω διακεῖσθαι πάντων δὴ αἴσχιστόν ἐστιν, ὡς ὁ σὸς λόγος; 5 ὁ δὲ δὴ ἐμὸς ὅστις πολλάκις μὲν ἤδη εἴρηται, οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ ἔτι λέγεσθαι· οὔ φημι, ὦ Καλλίκλεις, τὸ τύπτεσθαι ἐπὶ κόρρης ἀδίκως αἴσχιστον εἶναι, οὐδέ γε e τὸ τέμνεσθαι οὔτε τὸ σῶμα τοὐμὸν οὔτε τὸ βαλάντιον, ἀλλὰ τὸ τύπτειν καὶ ἐμὲ καὶ τὰ ἐμὰ ἀδίκως καὶ τέμνειν 10 καὶ αἴσχιον καὶ κάκιον, καὶ κλέπτειν γ' ἅμα καὶ ἀνδραποδίζεσθαι καὶ τοιχωρυχεῖν καὶ συλλήβδην ὁτιοῦν ἀδικεῖν καὶ ἐμὲ καὶ τὰ ἐμὰ τῷ ἀδικοῦντι καὶ αἴσχιον καὶ κάκιον εἶναι ἢ ἐμοὶ τῷ ἀδικουμένῳ. ταῦθ' ἡμῖν ἄνω ἐκεῖ ἐν τοῖς ἔμπροσθε λόγοις οὕτω φανέντα, ὡς ἐγὼ 15 λέγω, κατέχεται καὶ δέδεται, καὶ εἰ ἀγροικότερόν τι a 509 εἰπεῖν ἐστι, σιδηροῖς καὶ ἀδαμαντίνοις λόγοις, ὡς γοῦν ἂν δόξειεν οὑτωσί, οὓς σὺ εἰ μὴ λύσεις ἢ σοῦ τις νεανικώτερος, οὐχ οἷόν τ' ἄλλως λέγοντα ἢ ὡς ἐγὼ νῦν λέγω καλῶς λέγειν· ἐπεὶ ἔμοιγ' ὁ αὐτὸς λόγος ἐστὶν ἀεί, ὅτι 20 ἐγὼ ταῦτ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἔχει, ὅτι μέντοι ὧν ἐγὼ ἐντετύχηκα, ὥσπερ νῦν, οὐδεὶς οἷός τ' ἐστὶν ἄλλως λέγων μὴ οὐ καταγέλαστος εἶναι. ἐγὼ μὲν οὖν αὖ τίθημι ταῦθ' οὕτως ἔχειν. εἰ δ' οὕτως ἔχει καὶ μέγιστον τῶν b κακῶν ἐστιν ἡ ἀδικία τῷ ἀδικοῦντι καὶ ἔτι τούτου μεῖ-25 ζον μεγίστου ὄντος, εἰ οἷόν τε, τὸ ἀδικοῦντα μὴ διδόναι δίκην, τίν' ἂν βοήθειαν μὴ δυνάμενος ἄνθρωπος βοηθεῖν ἑαυτῷ καταγέλαστος ἂν τῇ ἀληθείᾳ εἴη; ἆρ' οὐ ταύτην, ἥτις ἀποτρέψει τὴν μεγίστην ἡμῶν βλάβην; ἀλλὰ πολλὴ ἀνάγκη ταύτην εἶναι τὴν αἰσχίστην βοή-30 θειαν, μὴ δύνασθαι βοηθεῖν μήθ' ἑαυτῷ μήτε τοῖς αὐτοῦ φίλοις τε καὶ οἰκείοις, δευτέραν δὲ τὴν τοῦ δευτέρου c κακοῦ καὶ τρίτην τὴν τοῦ τρίτου, καὶ τἆλλ' οὕτως· ὡς ἑκάστου κακοῦ μέγεθος πέφυκεν, οὕτω καὶ κάλλος τοῦ δυνατὸν εἶναι ἐφ' ἕκαστα βοηθεῖν καὶ αἰσχύνη τοῦ μή. 35 ἆρ' ἄλλως ἢ οὕτως ἔχει, ὦ Καλλίκλεις; — ΚΑΛ. Οὐκ ἄλλως.

LXV. ΣΩ. Δυεῖν οὖν ὄντοιν, τοῦ ἀδικεῖν τε καὶ ἀδικεῖσθαι, μεῖζον μέν φαμεν κακὸν τὸ ἀδικεῖν, ἔλαττον δὲ τὸ ἀδικεῖσθαι. τί ἂν οὖν παρασκευασάμενος 40 ἄνθρωπος βοηθήσειεν αὑτῷ, ὥστ' ἀμφοτέρας τὰς ὠφελείας ταύτας ἔχειν, τήν τ' ἀπὸ τοῦ μὴ ἀδικεῖν καὶ τὴν d ἀπὸ τοῦ μὴ ἀδικεῖσθαι; πότερα δύναμιν, ἢ βούλησιν; ὧδε δὲ λέγω· πότερον ἐὰν μὴ βούληται ἀδικεῖσθαι, οὐκ ἀδικήσεται, ἢ ἐὰν δύναμιν παρασκευάσηται τοῦ 45 μὴ ἀδικεῖσθαι, οὐκ ἀδικήσεται; — ΚΑΛ. Δῆλον δὴ τοῦτό γε, ὅτι ἐὰν δύναμιν. — ΣΩ. Τί δὲ δὴ τοῦ ἀδικεῖν; πότερον ἐὰν μὴ βούληται ἀδικεῖν, ἱκανὸν τοῦτ' ἐστίν — οὐ γὰρ ἀδικήσει — ἢ καὶ ἐπὶ τοῦτο δεῖ δύ- e ναμίν τινα καὶ τέχνην παρασκευάσασθαι, ὥστ' ἐὰν μὴ 50 μάθῃ αὐτὰ καὶ ἀσκήσῃ, ἀδικήσει; Τί οὐκ αὐτό γέ μοι τοῦτ' ἀπεκρίνω, ὦ Καλλίκλεις, πότερόν σοι δοκοῦμεν ὀρθῶς ἀναγκασθῆναι ὁμολογεῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ἐγώ τε καὶ Πῶλος, ἢ οὔ, ἡνίχ' ὡμολογήσαμεν μηδένα βουλόμενον ἀδικεῖν, ἀλλ' ἄκοντας τοὺς ἀδι-

velit quis, ut tu jactabundus dicebas, in os, sive pecuniis spoliare, sive urbe expellere, sive extremo supplicio afficere: atque ita comparatum esse turpissimum omnium esse secundum tuam rationem? mea vero, quæ jam sæpe est dicta, rursus nihilo prohibente dicenda: nego, o Callicles, esse turpissimum injuste genam percuti, vel corpus marsupiumve cædi, sed percutere injuste atque cædere et me et mea turpius atque deterius, item furari et in servitutem adducere et muros suffodere et summatim qualibet injuria afficere et me et mea esse ei qui facit deterius simul et turpius quam mihi, qui accipio injuriam. hæc superius a nobis concessa, ut ego assero, continentur atque ligata sunt, et si dictu rusticius est, ferreis adamantinisque rationibus, uti saltem sic videatur, quas nisi tu aut aliquis te robustior dissolverit, fieri non potest ut aliter quam nunc ego dico recte dicat: nam mihi quidem semper idem permanet sermo, me hæc nescire quo pacto se habeant, neminem tamen eorum, quicum hactenus loquutus sum, quemadmodum nunc vobiscum, posse aliter dicendo non ridiculum apparere. quamobrem ego hæc iterum statuo ita se habere. quodsi ita se habeant atque injuria maximum ei qui eam facit est malorum, et hoc, maximum quod est, etiam majus, si fieri id potest, ipsum, qui fecerit, non dare pœnas, quid tandem auxilium cum quis sibimet afferre non possit revera erit contemnendus? nonne hoc, quod a nobis amoveat summum detrimentum? profecto necesse est hoc esse turpissimum, non posse auxilium ejusmodi præstare sibi ipsi et amicis et familiaribus, secundum vero auxilium adversus malum secundum, tertium contra tertium, ceteraque similiter: prout cujusque mali magnitudo se habet, ita etiam pulchrum est ad quodque opem afferre posse et turpe non posse. numquid aliter quam sic se res habet, o Callicles? — Cal. Non aliter.

LXV. So. Cum igitur hæc duo sint, facere injuriam ac pati, majus utique malum esse dicimus inferre, minus autem pati. quid igitur auxilium sibi cum comparaverit aliquis, utramque hanc utilitatem consequetur, alteram ex non inferenda injuria percipiendam, alteram ex non accipienda? utrum potentiam, an voluntatem? sic autem dico: utrum si nolit pati injuriam, non patietur, an si potentiam sibi comparaverit, ita duntaxat non patietur? — Cal. Constat certe si potentiam. — So. Quid autem de inferenda? utrum si quis injuriari nolit, satis hoc erit — non enim injuriam inferet — an ad hoc etiam potentia quædam et ars est comparanda, quam nisi quis didicerit atque exercuerit, injuriam faciet? Cur non mihi ad id saltem respondes, o Callicles, utrum ego atque Polus tibi videmur recte superioribus coacti rationibus fuisse, an non, quando confessi sumus, neminem volentem injuriam facere, sed

κοῦντας πάντας ἀδικεῖν; — ΚΑΛ. Ἔστω σοι τοῦτο, 510 ὦ Σώκρατες, οὕτως, ἵνα (καὶ) διαπεράνῃς τὸν λόγον. a — ΣΩ. Καὶ ἐπὶ τοῦτ' ἄρα, ὡς ἔοικε, παρασκευαστέον ἐστὶ δύναμίν τινα καὶ τέχνην, ὅπως μὴ ἀδικήσομεν. 5 — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τίς οὖν ποτ' ἐστὶ τέχνη τῆς παρασκευῆς τοῦ μηδὲν ἀδικεῖσθαι ἢ ὡς ὀλίγιστα; σκέψαι, εἰ σοὶ δοκεῖ ᾗπερ ἐμοί. ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ ἥδε· ἢ αὐτὸν ἄρχειν δεῖν ἐν τῇ πόλει ἢ καὶ τυραννεῖν, ἢ τῆς ὑπαρχούσης πολιτείας ἑταῖρον εἶναι. — 10 ΚΑΛ. Ὁρᾷς, ὦ Σώκρατες, ὡς ἐγὼ ἕτοιμός εἰμι ἐπαι- b νεῖν, ἄν τι καλῶς λέγῃς; τοῦτό μοι δοκεῖς πάνυ καλῶς εἰρηκέναι.

LXVI. ΣΩ. Σκόπει δὴ καὶ τόδ' ἐάν σοι δοκῶ εὖ λέγειν. φίλος μοι δοκεῖ ἕκαστος ἑκάστῳ εἶναι ὡς οἷόν τε 15 μάλιστα, ὅνπερ οἱ παλαιοί τε καὶ σοφοὶ λέγουσιν, ὁ ὅμοιος τῷ ὁμοίῳ. οὐ καὶ σοί; — ΚΑΛ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὅπου τύραννός ἐστιν ἄρχων ἄγριος καὶ ἀπαίδευτος, εἴ τις τούτου ἐν τῇ πόλει πολὺ βελτίων εἴη, φοβοῖτο δήπου ἂν αὐτὸν ὁ τύραννος καὶ τούτῳ ἐξ 20 ἅπαντος τοῦ νοῦ οὐκ ἄν ποτε δύναιτο φίλος γενέσθαι; c — ΚΑΛ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οὐδέ γ' εἴ τις πολὺ φαυλότερος εἴη, οὐδ' ἂν οὗτος· καταφρονοίη γὰρ ἂν αὐτοῦ ὁ τύραννος καὶ οὐκ ἄν ποθ' ὡς πρὸς φίλον σπουδάσειε. — ΚΑΛ. Καὶ ταῦτ' ἀληθῆ. — ΣΩ. Λείπε- 25 ται δὴ ἐκεῖνος μόνος ἄξιος λόγου φίλος τῷ τοιούτῳ, ὃς ἄν, ὁμοήθης ὤν, ταὐτὰ ψέγων καὶ ἐπαινῶν ἐθέλῃ ἄρχεσθαι καὶ ὑποκεῖσθαι τῷ ἄρχοντι. οὗτος μέγα ἐν ταύτῃ τῇ πόλει δυνήσεται· τοῦτον οὐδεὶς χαίρων ἀδι- d κήσει. οὐχ οὕτως ἔχει; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ 30 ἄρα τις ἐννοήσειεν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει τῶν νέων, Τίν' ἂν τρόπον ἐγὼ μέγα δυναίμην καὶ μηδείς με ἀδικοίη— αὕτη, ὡς ἔοικεν, αὐτῷ ὁδός ἐστιν, εὐθὺς ἐκ νέου ἐθίζειν αὑτὸν τοῖς αὐτοῖς χαίρειν καὶ ἄχθεσθαι τῷ δεσπότῃ, καὶ παρασκευάζειν, ὅπως ὅτι μάλισθ' ὅμοιος ἔσται 35 ἐκείνῳ. οὐχ οὕτως; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν τούτῳ τὸ μὲν μὴ ἀδικεῖσθαι καὶ μέγα δύνασθαι, ὡς ὁ ὑμέτερος λόγος, ἐν τῇ πόλει διαπεπράξεται. — ΚΑΛ. e Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ τὸ μὴ ἀδικεῖν; ἢ πολλοῦ δεῖ, εἴπερ ὅμοιος ἔσται τῷ ἄρχοντι ὄντι ἀδίκῳ καὶ 40 παρὰ τούτῳ μέγα δυνήσεται; ἀλλ', οἶμαι ἔγωγε, πᾶν τοὐναντίον οὑτωσὶ ἡ παρασκευὴ ἔσται αὐτῷ ἐπὶ τὸ οἵῳ τ' εἶναι ὡς πλεῖστα ἀδικεῖν καὶ ἀδικοῦντα μὴ διδόναι 511 δίκην. ἦ γάρ; — ΚΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ a μέγιστον αὐτῷ κακὸν ὑπάρξει μοχθηρῷ ὄντι τὴν ψυχὴν 45 καὶ λελωβημένῳ διὰ τὴν μίμησιν τοῦ δεσπότου καὶ δύναμιν. — ΚΑΛ. Οὐκ οἶδ' ὅπῃ στρέφεις ἑκάστοτε τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω, ὦ Σώκρατες. ἢ οὐκ οἶσθ' ὅτι οὗτος ὁ μιμούμενος τὸν μὴ μιμούμενον ἐκεῖνον ἀποκτενεῖ, ἐὰν βούληται, καὶ ἀφαιρήσεται τὰ ὄντα; — ΣΩ. 50 Οἶδα, ὦ 'γαθὲ Καλλίκλεις, εἰ μὴ κωφός γ' εἰμί, καὶ σοῦ ἀκούων καὶ Πώλου ἄρτι πολλάκις καὶ τῶν ἄλλων ὀλίγου b πάντων τῶν ἐν τῇ πόλει. ἀλλὰ καὶ σὺ ἐμοῦ ἄκουε, ὅτι ἀποκτενεῖ μέν, ἂν βούληται, ἀλλὰ πονηρὸς ὢν καλὸν κἀγαθὸν ὄντα. — ΚΑΛ. Οὐκοῦν τοῦτο δὴ καὶ

invitos hanc inferre quicumque inferant? — Cal. Esto tibi id ita, o Socrates, ut disputationem concludas. — So. Ad hoc itaque potentia quædam et ars comparanda videtur, ne cui faciamus injuriam. — Cal. Omnino quidem. — So. Quænam igitur ars est ad facultatem comparandam, per quam vel nullam quis vel minimam injuriam patiatur? considera, utrum tibi eadem videatur quæ mihi. mihi enim hæc esse videtur: aut ipsum oportere principatum in republica obtinere aut etiam tyrannidem, aut cum præsenti reipublicæ administratione habere commercium. — Cal. Vides, o Socrates, quam paratus sim, si quid *recte* dixeris, comprobare? profecto id mihi recte a te dictum videtur.

LXVI. So. Considera præterea hoc, si recte dicere tibi videor. amicus mihi videtur quisque esse cuique maxime, quem antiqui sapientesque dicunt, similis *simili*. nonne et tibi? — Cal. Mihi quidem. — So. Ergone ubi tyrannus ferus rudisque dominatur, si quis ea in urbe *multo melior* sit, tyrannus hunc formidabit atque huic nunquam tota mente amicus esse poterit? — Cal. Sic accidit. — So. Neque is (poterit), si quis multo sit deterior: contemnet enim eum tyrannus neque unquam tanquam erga *amicum* afficietur. — Cal. Vera et hæc. — So. Solus ergo amicus huic esse poterit apud eum existimatione dignus, qui, *cum* moribus similis sit, eadem laudans atque vituperans subesse velit domino et parere. hic magnam in ea *civitate* habebit potentiam: hunc injuria impune nullus afficiet. nonne ita se res habet? — Cal. Ita. — So. Si quis ergo *in* hac urbe juvenum cogitet, Qua potissimum ratione magnam comparare potentiam valeam et nemo injuriam mihi queat inferre — hæc, ut videtur, illi via est, statim ab adolescentia se ipsum assuefacere, ut iisdem gaudeat atque doleat, quibus dominus, atque ita se comparare, ut illi sit quam maxime similis. nonne ita? — Cal. Ita. — So. Hicne ergo, ut præsens sermo significat, assequetur, ut injuria inferri ei non possit et magnam habeat in civitate potentiam? — Cal. Prorsus. — So. Numquid etiam ut injuriam inferat nemini? an potius multum abest, siquidem injusto principi similis erit et magnæ auctoritatis apud eum? verum, ut equidem puto, contra prorsus ejusmodi vitæ status huic ad id accommodatus erit, ut quammaxime facere injurias possit et pœnas injuriarum penitus effugere. nonne ita? — Cal. Videtur. — So. Ergo hic malo occupabitur maximo, cum flagitiosus sit animumque pravum habeat ob imitationem domini et potentiam. — Cal. Nescio quomodo sermones, o Socrates, sursum deorsumque vertas. an nescis eum, qui sic imitatur eum, qui non imitatur, occisurum, *modo* velit, bonisque exspoliaturum? — So. Scio equidem, o bone Callicles, nisi surdus sim, cum non solum a te, verum etiam a Polo paulo ante sæpe et a ceteris ferme omnibus in civitate audiverim. et tu quoque me audi, profecto interficiet quidem, si velit, sed malus honestum atque bonum. — Cal. At hocne est illud indignandum?

τὸ ἀγανακτητόν; — ΣΩ. Οὐ νοῦν γ' ἔχοντι, ὡς ὁ λόγος σημαίνει. ἢ οἴει δεῖν τοῦτο παρασκευάζεσθαι ἄνθρωπον, ὡς πλεῖστον χρόνον ζῆν, καὶ μελετᾶν τὰς τέχνας ταύτας, αἳ ἡμᾶς ἀεὶ ἐκ τῶν κινδύνων σώζουσιν, ὥσπερ καὶ ἣν σὺ κελεύεις ἐμὲ μελετᾶν τὴν ῥητορικήν, c τὴν ἐν τοῖς δικαστηρίοις διασώζουσαν; — ΚΑΛ. Ναὶ μὰ Δί' ὀρθῶς γέ σοι συμβουλεύων.

LXVII. ΣΩ. Τί δέ, ὦ βέλτιστε; ἦ καὶ ἡ τοῦ νεῖν ἐπιστήμη σεμνή τίς σοι δοκεῖ εἶναι; — ΚΑΛ. Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε. — ΣΩ. Καὶ μὴν σώζει γε καὶ αὕτη ἐκ θανάτου τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν εἰς τοιοῦτον ἐμπέσωσιν, οὗ δεῖ ταύτης τῆς ἐπιστήμης. εἰ δ' αὕτη σοι δοκεῖ σμικρὰ εἶναι, ἐγώ σοι μείζονα ταύτης ἐρῶ, τὴν d κυβερνητικήν, ἣ οὐ μόνον τὰς ψυχὰς σώζει, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ χρήματα ἐκ τῶν ἐσχάτων κινδύνων, ὥσπερ ἡ ῥητορική. καὶ αὕτη μὲν προσεσταλμένη ἐστὶ καὶ κοσμία, καὶ οὐ σεμνύνεται ἐσχηματισμένη ὡς ὑπερήφανόν τι διαπραττομένη, ἀλλὰ ταὐτὰ διαπραξαμένη τῇ δικανικῇ, ἐὰν μὲν ἐξ Αἰγίνης δεῦρο σώσῃ, οἶμαι, δύ' ὀβολοὺς ἐπράξατο, ἐὰν δ' ἐξ Αἰγύπτου ἢ ἐκ τοῦ Πόντου, ἐὰν πάμπολυ ταύτης τῆς μεγάλης εὐεργεσίας, σώσασ' ἃ νῦν δὴ ἔλεγον, καὶ αὐτὸν καὶ e παῖδας καὶ χρήματα καὶ γυναῖκας, ἀποβιβάσασ' εἰς τὸν λιμένα δύο δραχμὰς ἐπράξατο, καὶ αὐτὸς ὁ ἔχων τὴν τέχνην καὶ ταῦτα διαπραξάμενος ἐκβὰς παρὰ τὴν θάλατταν καὶ τὴν ναῦν περιπατεῖ ἐν μετρίῳ σχήματι. λογίζεσθαι γάρ, οἶμαι, ἐπίσταται, ὅτι ἄδηλόν ἐστιν οὕστινάς τ' ὠφέληκε τῶν συμπλεόντων οὐκ ἐάσας καταποντωθῆναι καὶ οὕστινας ἔβλαψεν, εἰδὼς ὅτι οὐδὲν 512 αὐτοὺς βελτίους ἐξεβίβασεν ἢ οἷοι ἐνέβησαν οὔτε τὰ a σώματα οὔτε τὰς ψυχάς. λογίζεται οὖν ὅτι ⌈οὐχ⌉, εἰ μέν τις μεγάλοις καὶ ἀνιάτοις νοσήμασι κατὰ τὸ σῶμα συνισχόμενος μὴ ἀπεπνίγη, οὗτος μὲν ἄθλιός ἐστιν, ὅτι οὐκ ἀπέθανε, καὶ οὐδὲν ὑπ' αὐτοῦ ὠφέληται· εἰ δέ τις ἄρ' ἐν τῷ τοῦ σώματος τιμιωτέρῳ, τῇ ψυχῇ, πολλὰ νοσήματα ἔχει καὶ ἀνίατα, τούτῳ δὲ βιωτέον ἐστὶ καὶ τοῦτον ὀνήσειεν, ἄν τ' ἐκ θαλάττης ἄν τ' ἐκ δικαστηρίου ἄν τ' ἄλλοθεν ὁποθενοῦν σώσῃ, ἀλλ' οἶδεν, ὅτι οὐκ ἄμεινόν ἐστι ζῆν τῷ μοχθηρῷ ἀνθρώπῳ· κακῶς b γὰρ ἀνάγκη ἐστὶ ζῆν.

LXVIII. Διὰ ταῦτ' οὐ νομός ἐστι σεμνύνεσθαι τὸν κυβερνήτην, καίπερ σώζοντα ἡμᾶς· οὐδέ γε, ὦ θαυμάσιε, τὸν μηχανοποιόν, ὃς οὔτε στρατηγοῦ, μὴ ὅτι κυβερνήτου, οὔτ' ἄλλου οὐδενὸς ἐλάττω ἐνίοτε δύναται σώζειν· πόλεις γὰρ ἔσθ' ὅθ' ὅλας σώζει. μή σοι δοκεῖ κατὰ τὸν δικανικὸν εἶναι; καίτοι εἰ βούλοιτο λέγειν, ὦ Καλλίκλεις, ἅπερ ὑμεῖς, σεμνύνων τὸ πρᾶγμα, καταχώσειεν ἂν ὑμᾶς τοῖς λόγοις, λέγων καὶ παρακαλῶν c ἐπὶ τὸ δεῖν γίγνεσθαι μηχανοποιούς, ὡς οὐδὲν τἆλλ' ἐστιν· ἱκανὸς γὰρ αὐτῷ ὁ λόγος. ἀλλὰ σὺ οὐδὲν ἧττον αὐτοῦ καταφρονεῖς καὶ τῆς τέχνης τῆς ἐκείνου, καὶ ὡς ἐν ὀνείδει ἀποκαλέσαις ἂν μηχανοποιόν, καὶ τῷ υἱεῖ αὐτοῦ οὔτ' ἂν δοῦναι θυγατέρα ἐθέλοις, οὔτ' ἂν αὐτὸς τῷ σαυτοῦ λαβεῖν τὴν ἐκείνου. καίτοι ἐξ ὧν τὰ σαυτοῦ

— So. Non certe viro mente ac ratione prædito, ut hæc ratio indicat. an putas in hoc multum ab homine elaborandum, ut quam diutissime vivat et eas artes meditetur, quæ nos eripere semper e periculis possint, qualis etiam rhetorica est, ad quam tu me capessendam exhortaris, ea quæ in judiciis servet? — Cal. Per Jovem tibi recte consulens.

LXVII. So. Quid vero, vir optime? nandi peritia etiam præclara tibi videtur? — Cal. Non per Jovem. — So. Attamen servat hæc quoque homines ab interitu, quoties illuc inciderint, ubi ejusmodi arte sit opus. quodsi hæc tibi videtur exigua, ego majorem hac adducam, gubernatoriam, quæ non solum animas, verum etiam corpora et pecunias ex extremis cripit periculis, non secus quam rhetorica. atque hæc tamen humilis est atque modesta, non jactabunda neque ampullosa quasi magnificum quiddam atque excelsum tractet, sed cum eadem efficiat quæ rhetorica, siquidem ex Ægina hucusque servet, ut puto, duos duntaxat obolos exigit, si vero ex Ægypto vel Ponto, si permulta pro hoc magno beneficio, cum salvos reduxerit in portum, quos modo dicebam, ipsum et filios uxoresque et divitias, duas drachmas expostulat, atque ipse hac arte præditus et qui hæc perfecit, descendit et ad mare et navem deambulat nequaquam se efferens neque inflans. ratiocinari enim scit, ut arbitror, incertum esse quos juverit navigantium, cum eos servaret ne fluctibus mergerentur, et quibus nocuerit, intelligens se nihilo vel corpore vel animo meliores reduxisse illos quam erant, cum navem conscenderent. cogitat ergo ac sentit, si quis magnis insanabilibusque morbis corporis pressus in mari non perierit, hunc ideo miserum esse, quia non perierit, neque ulla ab ipso affectum esse utilitate: si quis autem in animo, qui corpore pretiosior est, multos insanabilesque habeat morbos, scilicet huic vivendum est atque huic utilitatem attulerit, sive ex mari sive ex judicio sive ex alio quovis periculo eripuerit, sed novit, flagitioso homini ut vivat non expedire. necesse est enim ut male vivat.

LXVIII. Quamobrem non solet gubernator, quamvis nos servaverit, gloriari: neque, o vir mirifice, machinarum faber, qui nedum gubernatore, sed etiam exercitus duce vel quovis alio non minus interdum servare potest: civitatibus enim interdum totis salutem præstat. numquid ille causidico æquiparandus esse tibi videtur? qui si vellet, o Callicles, quemadmodum vos, rem suam extollere, vos verbis obrueret, exhortans omnes ut fabri machinarum fiant, quasi nullius momenti sint cetera: non enim ei deest facultas dicendi. verumtamen hunc tu artemque ejus nihilo minus contemnis, ac velut per contumeliam mechanicum vocitares, neque ejus filio collocare in matrimonium filiam tuam velles, neque etiam filium tuum ejus filiam ducere.

ἐπαινεῖς, τίνι δικαίῳ λόγῳ τοῦ μηχανοποιοῦ καταφρονεῖς καὶ τῶν ἄλλων ὧν νῦν δὴ ἔλεγον; οἶδ' ὅτι φαίης ἂν βελτίων εἶναι καὶ ἐκ βελτιόνων. τὸ δὲ βέλτιον εἰ μὴ ἔστιν ὃ ἐγὼ λέγω, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτ' ἐστὶν ἀρετή, τὸ σώζειν αὐτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ ὄντα ὁποῖός τις ἔτυχε, καταγέλαστός σοι ὁ ψόγος γίγνεται καὶ μηχανοποιοῦ καὶ ἰατροῦ καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν, ὅσαι τοῦ σώζειν ἕνεκα πεποίηνται. ἀλλ', ὦ μακάριε, ὅρα, μὴ ἄλλο τι τὸ γενναῖον καὶ τἀγαθὸν ᾖ τοῦ σώζειν τε καὶ σώζεσθαι. μὴ γὰρ τοῦτο μέν, τὸ ζῆν ὁποσονδὴ χρόνον, τόν γ' ὡς ἀληθῶς ἄνδρα ἐατέον ἐστὶ καὶ οὐ φιλοψυχητέον, ἀλλ' ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ καὶ πιστεύσαντα ταῖς γυναιξὶν, ὅτι τὴν εἱμαρμένην οὐδ' ἂν εἷς ἐκφύγοι, τὸ ἐπὶ τούτῳ σκεπτέον, τίν' ἂν τρόπον τοῦτον ὃν μέλλει χρόνον βιῶναι ὡς ἄριστα βιῴη, ἆρ' ἐξομοιῶν αὐτὸν τῇ πολιτείᾳ ταύτῃ, ἐν ᾗ ἂν οἰκῇ, καὶ νῦν δ' ἄρα δεῖ σὲ ὡς ὁμοιότατον γίγνεσθαι τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων, εἰ μέλλεις τούτῳ προσφιλὴς εἶναι καὶ μέγα δύνασθαι ἐν τῇ πόλει; τοῦθ' ὅρα εἴ σοι λυσιτελεῖ κἀμοί, ὅπως μή, ὦ δαιμόνιε, πεισόμεθ' ὅπερ φασὶ τὰς τὴν σελήνην καθαιρούσας, τὰς Θετταλίδας, σὺν τοῖς φιλτάτοις ἡ αἵρεσις ἡμῖν ἔσται ταύτης τῆς δυνάμεως τῆς ἐν τῇ πόλει. εἰ δέ σοι οἴει ὁντινοῦν ἀνθρώπων παραδώσειν τέχνην τινὰ τοιαύτην, ἥτις σε ποιήσει μέγα δύνασθαι ἐν τῇ πόλει τῇδ' ἀνόμοιον ὄντα τῇ πολιτείᾳ εἴτ' ἐπὶ τὸ βέλτιον εἴτ' ἐπὶ τὸ χεῖρον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ὀρθῶς βουλεύει, ὦ Καλλίκλεις· οὐ γὰρ μιμητὴν δεῖ εἶναι, ἀλλ' αὐτοφυῶς ὅμοιον τούτοις, εἰ μέλλεις τι γνήσιον ἀπεργάζεσθαι εἰς φιλίαν τῷ Ἀθηναίων δήμῳ καὶ ναὶ μὰ Δία τῷ Πυριλάμπους γε πρός. ὅστις οὖν σε τούτοις ὁμοιότατον ἀπεργάσεται, οὗτός σε ποιήσει, ὡς ἐπιθυμεῖς πολιτικὸς εἶναι, πολιτικὸν καὶ ῥητορικόν· τῷ αὐτῶν γὰρ ἤθει λεγομένων τῶν λόγων ἕκαστοι χαίρουσι, τῷ δ' ἀλλοτρίῳ ἄχθονται· εἰ μή τι σὺ ἄλλο λέγεις, ὦ φίλη κεφαλή. Λέγομέν τι πρὸς ταῦτα, ὦ Καλλίκλεις;

LXIX. ΚΑΛ. Οὐκ οἶδ' ὅντινά μοι τρόπον δοκεῖς εὖ λέγειν, ὦ Σώκρατες. πέπονθα δὲ τὸ τῶν πολλῶν πάθος· οὐ πάνυ σοι πείθομαι. — ΣΩ. Ὁ δήμου γὰρ ἔρως, ὦ Καλλίκλεις, ἐνὼν ἐν τῇ ψυχῇ τῇ σῇ ἀντιστατεῖ μοι· ἀλλ' ἐὰν πολλάκις ἴσως καὶ βέλτιον ταὐτὰ ταῦτα διασκοπώμεθα, πεισθήσει. ἀναμνήσθητι δ' οὖν, ὅτι δύ' ἔφαμεν εἶναι τὰς παρασκευὰς ἐπὶ τὸ ἑκάτερον θεραπεύειν, καὶ σῶμα καὶ ψυχήν, μίαν μὲν πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, τὴν ἑτέραν δὲ πρὸς τὸ βέλτιστον, μὴ καταχαριζόμενον, ἀλλὰ διαμαχόμενον. οὐ ταῦτ' ἦν ἃ τόθ' ὡριζόμεθα; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ μὲν ἑτέρα, ἡ πρὸς ἡδονήν, ἀγεννὴς καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ κολακεία τυγχάνει οὖσα. ἦ γάρ; — ΚΑΛ. Ἔστω, εἰ βούλει, σοὶ οὕτως. — ΣΩ. Ἡ δέ γ' ἑτέρα, ὅπως ὡς βέλτιστον ἔσται τοῦτο, εἴτε σῶμα τυγχάνει ὂν εἴτε ψυχή, ὃ θεραπεύομεν; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὕτως ἡμῖν ἐπιχειρητέον ἐστὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς πολίταις θεραπεύειν, ὡς βελτίστους αὐτοὺς

atqui quibus rationibus facultatem tuam laudas, qua harum machinarium vel reliquos, quos paulo ante commemoravi, juste poteris aspernari? dicturum te scio meliorem esse te atque ex melioribus ortum. ipsum vero quod melius dicitur, si non est id quod ego dico, sed hoc ipsum si virtus est, servare se ipsum, qualiscumque sit, atque sua, ridicula tibi vituperatio est adversus machinarium vel medicum aliasve artes, quotcumque salutis gratia sunt inventæ. sed, o beate, vide ne forte aliud quid sit generosum atque bonum, quam servare atque servari. neque enim vivere quantumcunque tempus optandum est viro qui vere sit vir, neque vita hæc nimis amanda est, sed hæc deo cura relinquenda mulieribusque adhibenda fides, (quæ dicunt) neminem vitare posse fatum, porro considerandum, qua ratione quamdiu victurus sit quam optime vivat, quod an fiet si civibus quibuscum vivit persimilem se præstet, itaque oportet te nunc simillimum evadere Atheniensium populo, si amicus huic sis futurus, magnæque apud illum auctoritatis? considera igitur an id tibi mihique expediat, ne nobis, o beate vir, eveniat, quod Thessalicis mulieribus deducentibus lunam evenisse tradunt, ne videlicet deducamus cum amicissimis hanc in civitate potentiam. si autem tu putas quempiam hominum artem quandam ejusmodi tibi traditurum, per quam in civitate hac potens efficiaris, quamvis administrantibus eam sis dissimilis, sive in melius sive in deterius, haudquaquam recte, ut mihi videtur, o Callicles, tibi consulis: non enim imitatorem, verum ipsa natura similem esse illis oportet, magnum aliquid, quo benevolentia Atheniensis populi comparari possit, si sis peracturus, nec non per Jovem (benevolentia) filii Pyrilampis. quisquis igitur te his efficiet simillimum, is faciet, quemadmodum cupis, te civilem atque rhetoricum: nam omnes iis verbis, quæ suis moribus accommodata sunt, delectantur, aliena vero indignantur: nisi tu forte, o lepidum caput, aliud quid afferas. Dicimusne aliquid ad hæc, o Callicles?

LXIX. Cal. Nescio quomodo bene dicere mihi videris, o Socrates. evenit autem mihi quod vulgo accidere consuevit: nam non habeo fidem tibi. — So. Amor populi, o Callicles, tuo insitus animo, resistit mihi: verum si sæpe fortasse meliusque hæc eadem consideraverimus, tibi probabilia videbuntur. recordare igitur duas a nobis narratas esse præparationes tam ad corpus quam ad animum colendum, quarum altera quidem tendat ad voluptatem, altera vero ad id quod optimum est, nullo gratiæ captandæ fine proposito, sed contendendo ut fiat. nonne hæc in superioribus definivimus? — Cal. Prorsus. — So. Et quæ declinat ad voluptatem servilis est neque quidquam aliud quam adulatio. nonne ita? — Cal. Esto, siquidem ita tibi placet. — So. Altera vero studet, ut quam optimum fiat, sive animus sit sive corpus id, quod curamus? — Cal. Omnino. — So. Nonne igitur sic reipublicæ civiumque capessenda nobis est cura, ut eos optimos ef-

[τοὺς πολίτας] ποιοῦντας; ἄνευ γὰρ δὴ τούτου, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εὑρίσκομεν, οὐδὲν ὄφελος ἄλλην εὐεργεσίαν οὐδεμίαν προσφέρειν, ἐὰν μὴ καλὴ κἀγαθὴ ἡ διάνοια ᾖ τῶν μελλόντων ἢ χρήματα πολλὰ λαμβάνειν ἢ ἀρχήν τινων ἢ ἄλλην δύναμιν ἡντινοῦν. θῶμεν οὕτως ἔχειν; — ΚΑΛ. Πάνυ γε, εἴ σοι ἥδιον. — ΣΩ. Εἰ οὖν παρεκαλοῦμεν ἀλλήλους, ὦ Καλλίκλεις, δημοσίᾳ πράξαντες τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἐπὶ τὰ οἰκοδομικά, ἢ τειχῶν ἢ νεωρίων ἢ ἱερῶν ἐπὶ τὰ μέγιστα οἰκοδομήματα, πότερον ἔδει ἂν ἡμᾶς σκέψασθαι ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ ἐξετάσαι, πρῶτον μὲν εἰ ἐπιστάμεθα τὴν τέχνην ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα, τὴν οἰκοδομικήν, καὶ παρὰ τοῦ ἐμάθομεν; ἔδει ἄν, ἢ οὔ; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν δεύτερον αὖ τόδε, εἴ τι πώποτ' οἰκοδόμημα ᾠκοδομήκαμεν ἰδίᾳ ἢ τῶν φίλων τινὶ ἢ ἡμέτερον αὐτῶν, καὶ τοῦτο τὸ οἰκοδόμημα καλὸν ἢ αἰσχρόν ἐστι; καὶ εἰ μὲν εὑρίσκομεν σκοπούμενοι διδασκάλους θ' ἡμῶν ἀγαθοὺς καὶ ἐλλογίμους γεγονότας καὶ οἰκοδομήματα πολλὰ μὲν καὶ καλὰ μετὰ τῶν διδασκάλων ᾠκοδομημένα ἡμῖν, πολλὰ δὲ καὶ ἴδια ὑφ' ἡμῶν, ἐπειδὴ τῶν διδασκάλων ἀπηλλάγημεν, οὕτω μὲν διακειμένων, νοῦν ἐχόντων ἦν ἂν ἰέναι ἐπὶ τὰ δημόσια ἔργα· εἰ δὲ μήτε διδάσκαλον εἴχομεν ἡμῶν αὐτῶν ἐπιδεῖξαι οἰκοδομήματά τ' ἢ μηδὲν ἢ πολλὰ καὶ μηδενὸς ἄξια, οὕτω δ' ἀνόητον ἦν δήπου [ἂν] ἐπιχειρεῖν τοῖς δημοσίοις ἔργοις καὶ παρακαλεῖν ἀλλήλους ἐπ' αὐτά. φῶμεν ταῦτ' ὀρθῶς λέγεσθαι, ἢ οὔ; — ΚΑΛ. Πάνυ γε.

LXX. ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω πάντα, τά τ' ἄλλα κἂν εἰ ἐπιχειρήσαντες δημοσιεύειν παρεκαλοῦμεν ἀλλήλους ὡς ἱκανοὶ ἰατροὶ ὄντες, ἐπεσκεψάμεθα δήπου ἂν ἐγώ τε σὲ καὶ σὺ ἐμέ, Φέρε πρὸς θεῶν, αὐτὸς δ' ὁ Σωκράτης πῶς ἔχει τὸ σῶμα πρὸς ὑγίειαν; ἢ ἤδη τις ἄλλος διὰ Σωκράτην ἀπηλλάγη νόσου, ἢ δοῦλος ἢ ἐλεύθερος; Κἂν ἐγώ, οἶμαι, περὶ σοῦ ἕτερα τοιαῦτ' ἐσκόπουν. καὶ εἰ μὴ ηὑρίσκομεν δι' ἡμᾶς μηδένα βελτίω γεγονότα τὸ σῶμα, μήτε τῶν ξένων μήτε τῶν ἀστῶν, μήτ' ἄνδρα μήτε γυναῖκα, πρὸς Διός, ὦ Καλλίκλεις, οὐ καταγέλαστον ἂν ἦν τῇ ἀληθείᾳ εἰς τοσοῦτον ἀνοίας ἐλθεῖν [ἀνθρώπους], ὥστε, πρὶν ἰδιωτεύοντας πολλὰ μὲν ὅπως ἐτύχομεν ποιῆσαι, πολλὰ δὲ κατορθῶσαι καὶ γυμνάσασθαι ἱκανῶς τὴν τέχνην, τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, ἐν τῷ πίθῳ τὴν κεραμείαν ἐπιχειρεῖν μανθάνειν, καὶ αὐτούς τε δημοσιεύειν ἐπιχειρεῖν καὶ ἄλλους τοιούτους παρακαλεῖν; οὐκ ἀνόητόν σοι δοκεῖ ἂν εἶναι οὕτω πράττειν; — ΚΑΛ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Νῦν δέ, ὦ βέλτιστε ἀνδρῶν, ἐπειδὴ σὺ μὲν αὐτὸς ἄρτι ἄρχει πράττειν τὰ τῆς πόλεως πράγματα, ἐμὲ δὲ παρακαλεῖς καὶ ὀνειδίζεις, ὅτι οὐ πράττω, οὐκ ἐπισκεψόμεθ' ἀλλήλους, Φέρε, Καλλικλῆς ἤδη τινὰ βελτίω πεποίηκε τῶν πολιτῶν; ἔστιν ὅστις πρότερον πονηρὸς ὢν ἄδικός τε καὶ ἀκόλαστος καὶ ἄφρων διὰ Καλλικλέα καλός τε κἀγαθὸς γέγονεν, ἢ ξένος ἢ ἀστός, ἢ δοῦλος ἢ ἐλεύθερος; Λέγε μοι, ἐάν τίς σε ταῦτ' ἐξετάζῃ, ὦ Καλλίκλεις, τί ἐρεῖς; τίνα φήσεις βελτίω πεποιηκέναι ἀνθρώ-

ficiamus? alioquin uti superius invenimus, nihil prodest beneficium aliud conferre, nisi honesta et bona sit mens eorum qui accepturi sunt vel pecunias multas vel imperium vel aliam quamlibet potestatem. ponemusne sic esse? — CAL. Prorsus, si tibi placet. — SO. Si ergo nos invicem, o Callicles, cohortaremur, rempublicam capessentes ad murorum vel navalium vel templorum ingentia ædificia, numquid necesse esset considerare nos ipsos atque dispicere, primum quidem an ejus artis peritiam habeamus necne, et a quo didicerimus? itane oporteret an non? — CAL. Ita. — SO. Secundo vero, si quando privatim nobis vel amicis aliquod construximus ædificium, idne pulchrum sit an turpe? quodsi inveniremus magistros nobis bonos præstantesque fuisse, multaque ædificia præclara, tum una cum magistris, tum a nobis ipsis privatim, postquam a magistris discesseramus, ædificata, tunc demum nobis ita comparatis rationi consentaneum esset ad publica opera nos conferre: si vero nec magistrum nostrum possimus ostendere, ædificia quoque aut nulla aut non bene constructa, stultum certe foret opera aggredi publica nosque ad ipsa invicem cohortari. fatebimur recte hæc dici, an non? — CAL. Prorsus.

LXX. SO. Nonne similiter et in ceteris omnibus, atque si in civilium rerum tractatione invicem cohortaremur, quasi idonei simus medici, examinaremus nos mutuo hunc in modum, Age per deos, ipse Socrates, quomodo affectum ad sanitatem corpus habet? vel an alius quis Socratis opera liberatus est a morbo, sive liber sive servus? Ego quoque de te eadem ratione considerarem. atque si neminem per nos vel peregrinorum vel civium, sive virum sive mulierem sanatum esse comperiremus, per Jovem, o Callicles, nonne ridiculum foret eo amentiæ progredi, ut nullis privatim tentatis, nullisque bene perfectis rebus, necdum arte exercitata, figulariam, ut dici solet, in dolio discere aggrederemur, et ipsi ad publica opera suscipienda accederemus et ad ea alios tales adhortaremur? nonne id conari stulti hominis esse putares? — CAL. Equidem. — SO. Cum igitur, o virorum optime, tu nuper administrare rempublicam cœperis, ac me exhorteris et quod id non faciam reprehendas, nonne ita nos invicem considerabimus, Age, Callicles jam aliquem suorum civium reddidit meliorem? estne quisquam, qui, cum antea improbus et injustus et incontinens atque insipiens fuerit, Calliclis opera honestus bonusque evaserit, sive peregrinus sive civis, sive servus sive liber? Dic, si quis te ita examinet, o Callicles, quid respondebis? quem

πων τῇ συνουσίᾳ τῇ σῇ; — Ὀκνεῖς ἀποκρίνασθαι, εἴπερ ἔστι τοιόνδε τι ἔργον σὸν ἔτι ἰδιωτεύοντος, πρὶν δημοσιεύειν ἐπιχειρεῖν; — ΚΑΛ. Φιλόνεικος εἶ, ὦ Σώκρατες.

5 LXXI. ΣΩ. Ἀλλ' οὐ φιλονεικίᾳ γ' ἐρωτῶ, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς βουλόμενος εἰδέναι, ὅντινά ποτε τρόπον οἴει δεῖν πολιτεύεσθαι ἐν ἡμῖν, εἰ ἄλλου του ἄρ' ἐπιμελήσει ἡμῖν ἐλθὼν ἐπὶ τὰ τῆς πόλεως πράγματα c ἢ ὅπως ὅτι βέλτιστοι οἱ[1] πολῖται ὦμεν. ἢ οὐ πολλάκις 10 ἤδη ὡμολογήκαμεν τοῦτο δεῖν πράττειν τὸν πολιτικὸν ἄνδρα; ὡμολογήκαμεν, ἢ οὔ; ἀποκρίνου. Ὡμολογήκαμεν, ἐγὼ ὑπὲρ σοῦ ἀποκρινοῦμαι. Εἰ τοίνυν τοῦτο δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα παρασκευάζειν τῇ ἑαυτοῦ πόλει, νῦν μοι ἀναμνησθεὶς εἰπὲ περὶ ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ὧν ὀλίγῳ 15 πρότερον ἔλεγες, εἰ ἔτι σοι δοκοῦσιν ἀγαθοὶ πολῖται γεγονέναι, Περικλῆς καὶ Κίμων καὶ Μιλτιάδης καὶ d Θεμιστοκλῆς. — ΚΑΛ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ ἀγαθοί, δῆλον ὅτι ἕκαστος αὐτῶν βελτίους ἐποίει τοὺς πολίτας ἀντὶ χειρόνων. ἐποίει, ἢ οὔ; — ΚΑΛ. 20 Ἐποίει. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὅτε Περικλῆς ἤρχετο λέγειν ἐν τῷ δήμῳ, χείρους ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἢ ὅτε τὰ τελευταῖα ἔλεγεν; — ΚΑΛ. Ἴσως. — ΣΩ. Οὐχ ἴσως δή, ὦ βέλτιστε, ἀλλ' ἀνάγκη ἐκ τῶν ὡμολογημένων, εἴπερ ἀγαθός γ' ἦν ἐκεῖνος πολίτης. — ΚΑΛ. Τί οὖν e 25 δή; — ΣΩ. Οὐδέν. ἀλλὰ τόδε μοι εἰπὲ ἐπὶ τούτῳ, εἰ λέγονται Ἀθηναῖοι διὰ Περικλέα βελτίους γεγονέναι, ἢ πᾶν τοὐναντίον διαφθαρῆναι ὑπ' ἐκείνου. ταυτὶ γὰρ ἔγωγ' ἀκούω, Περικλέα πεποιηκέναι Ἀθηναίους ἀργοὺς καὶ δειλοὺς καὶ λάλους καὶ φιλαργύρους εἰς μισθοφορίαν 30 πρῶτον καταστήσαντα. — ΚΑΛ. Τῶν τὰ ὦτα κατεαγότων ἀκούεις ταῦτα, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλὰ τάδ' οὐκέτ' ἀκούω, ἀλλ' οἶδα σαφῶς κἀγὼ καὶ σύ, ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ηὐδοκίμει Περικλῆς καὶ οὐδεμίαν αἰσχρὰν δίκην κατεψηφίσαντο αὐτοῦ Ἀθηναῖοι, ἡνίκα 516 χείρους ἦσαν· ἐπειδὴ δὲ καλοὶ κἀγαθοὶ ἐγεγόνεσαν ὑπ' a αὐτοῦ, ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου [τοῦ Περικλέους] κλοπὴν αὐτοῦ κατεψηφίσαντο, ὀλίγου δὲ καὶ θανάτου ἐτίμησαν, δῆλον ὅτι ὡς πονηροῦ ὄντος.

LXXII. ΚΑΛ. Τί οὖν; τούτου ἕνεκα κακὸς ἦν Περι- 40 κλῆς; — ΣΩ. Ὄνων γοῦν ἂν ἐπιμελητὴς καὶ ἵππων καὶ βοῶν τοιοῦτος ὢν κακὸς ἂν ἐδόκει εἶναι, εἰ παραλαβὼν μὴ λακτίζοντας [ἑαυτὸν] μηδὲ κυρίττοντας μηδὲ δάκνοντας ἀπέδειξε ταῦθ' ἅπαντα ποιοῦντας δι' ἀγριότητα. ἢ οὐ δοκεῖ σοι κακὸς εἶναι ἐπιμελητὴς ὁστισοῦν ὁτουοῦν b 45 ζῴου, ὃς ἂν παραλαβὼν ἡμερώτερα ἀποδείξῃ ἀγριώτερα ἢ παρέλαβε; Δοκεῖ (σοι), ἢ οὔ; — ΚΑΛ. Πάνυ γε, ἵνα σοι χαρίσωμαι. — ΣΩ. Καὶ τόδε τοίνυν μοι χάρισαι ἀποκρινάμενος, πότερον καὶ ἄνθρωπος ἓν τῶν ζῴων ἐστὶν, ἢ οὔ; — ΚΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. 50 Οὐκοῦν ἀνθρώπων Περικλῆς ἐπεμέλετο; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ἔδει αὐτούς, ὡς ἄρτι ὡμολογοῦμεν, δικαιοτέρους γεγονέναι ἀντὶ ἀδικωτέρων ὑπ' ἐκείνου, εἴπερ ἐκεῖνος ἐπεμελεῖτο αὐτῶν ἀγαθὸς c ὢν τὰ πολιτικά; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν

adduces aliquando factum tua consuetudine meliorem? — An respondere piget, si aliquod ejusmodi est opus privatim a te confectum prius, quam ad publica te conferres? — Cal. Contentiosus es, o Socrates.

LXXI. So. At non altercandi causa rogo, sed revera cupiens scire, quemadmodum administranda nobis publica censeas, an alius rei curam habiturus sis rempublicam administrans, quam ut optimi cives efficiamur. an non sæpe jam confessi sumus id esse civili homini faciendum? confessine sumus, an non? responde, quæso. Profecto confessi sumus, ego pro te respondebo. Si igitur ad id in sua civitate virum bonum incumbere decet, nunc in memoriam revoces et mihi dicas velim de illis, quos paulo ante commemorasti, an adhuc tibi boni cives fuisse videantur, Pericles, Cimon, Miltiades, Themistocles. — Cal. *Mihi* quidem. — So. Ergo si fuere boni, unusquisque illorum cives ex deterioribus meliores reddidit, an non? — Cal. Reddidit. — So. Ergone quando Pericles orare incipiebat ad populum, deteriores erant Athenienses, quam cum postremam ad eos habuit orationem? — Cal. Fortasse. — So. Non licet, vir optime, dicere fortasse, sed ex his quæ concessimus necessario sequitur, si quidem bonus ille civis fuit. — Cal. Quid igitur? — So. Nihil. verum ad hæc id mihi dicas, numquid dicantur Athenienses Periclis opera meliores esse redditi, aut omnino contra ab illo corrupti. sane Periclem equidem audio Athenienses fecisse pigros, timidos, loquaces, avaros, quippe qui primus mercenaria stipendia induxerit. — Cal. Ab iis, qui fractas habent aures, hæc audis, o Socrates. — So. At hæc non amplius audio, sed probe scimus uterque, Periclem ab initio magno in pretio fuisse habitum neque turpem sententiam adversus eum ullam tulisse Athenienses, dum pravi erant: postquam vero honesti et boni ab ipso facti sunt, in extremo ejus vitæ furti ipsum condemnavisse, parumque abfuisse quin ultimo suplicio afficerent, tanquam improbum virum.

LXXII. Cal. Quid tum? malusne propterea Pericles vir fuit? — So. Talis saltem asinorum curator et equorum et boum malus videbitur, si, cum eos acceperit neque calcitrosos neque cornu petentes neque mordaces, effecerit ut hæc ob feritatem habeant vitia. an non tibi videtur ille cujuslibet animalis malus esse curator, qui, cum acceperit mansuetum, magis ferum reddiderit quam acceperat? Videtur tibi, an non? — Cal. Concedo equidem, ut tibi gratum faciam. — So. In hoc præterea gratificare mihi respondens, utrum etiam homo unum est animalium, an non? — Cal. Quidni? — So. Nonne hominum curam Pericles habebat? — Cal. Habebat. — So. Quid ergo? an non oportebat eos, quemadmodum modo consensimus, justiores ex injustioribus ab illo fuisse factos, siquidem ille curans eos rerum civilium peritus erat? — Cal. Prorsus. —

οἵ γε δίκαιοι ἥμεροι, ὡς ἔφη Ὅμηρος. σὺ δὲ τί φῄς; οὐχ οὕτως; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἀγριωτέρους γ' αὐτοὺς ἀπέφηνεν ἢ οἵους παρέλαβε, καὶ ταῦτ' εἰς [αὑτόν,] ὃν ἥκιστ' [ἂν] ἐβούλετο. — ΚΑΛ. Βούλει σοι ὁμολογήσω; — ΣΩ. Εἰ δοκῶ γέ σοι ἀληθῆ λέγειν. — ΚΑΛ. Ἔστω δὴ ταῦτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ ἀγριωτέρους, ἀδικωτέρους τε καὶ χείρους; — ΚΑΛ. Ἔστω. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' d ἀγαθὸς τὰ πολιτικὰ Περικλῆς ἦν ἐκ τούτου τοῦ λόγου. — ΚΑΛ. Οὐ σύ γε φῄς. — ΣΩ. Μὰ Δί', οὐδέ γε σὺ ἐξ ὧν ὁμολογεῖς. Πάλιν δὲ λέγε μοι περὶ Κίμωνος· οὐκ ἐξωστράκισαν αὐτὸν οὗτοι, οὓς ἐθεράπευεν, ἵν' αὐτοῦ δέκ' ἐτῶν μὴ ἀκούσειαν τῆς φωνῆς; καὶ Θεμιστοκλέα ταὐτὰ ταῦτ' ἐποίησαν καὶ φυγῇ προσεζημίωσαν; Μιλτιάδην δ' [τὸν ἐν Μαραθῶνι] εἰς τὸ βάραθρον e ἐμβαλεῖν ἐψηφίσαντο, καὶ εἰ μὴ διὰ τὸν πρύτανιν, ἐνέπεσεν ἄν; Καίτοι οὗτοι, εἰ ἦσαν ἄνδρες ἀγαθοί, ὡς σὺ φῄς, οὐκ ἄν ποτε ταῦτ' ἔπασχον. οὔκουν οἵ γ' ἀγαθοὶ ἡνίοχοι κατ' ἀρχὰς μὲν οὐκ ἐκπίπτουσιν ἐκ τῶν ζευγῶν, ἐπειδὰν δὲ θεραπεύσωσι τοὺς ἵππους καὶ αὐτοὶ ἀμείνους γένωνται ἡνίοχοι, τότ' ἐκπίπτουσιν. οὐκ ἔστι ταῦτ' οὔτ' ἐν ἡνιοχείᾳ οὔτ' ἐν ἄλλῳ ἔργῳ οὐδενί. ἢ δοκεῖ σοι; — ΚΑΛ. Οὐκ ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἀληθεῖς ἄρα, ὡς ἔοικεν, οἱ ἔμπροσθεν λόγοι ἦσαν, ὅτι οὐδέν' 517 ἡμεῖς ἴσμεν ἄνδρα ἀγαθὸν γεγονότα τὰ πολιτικὰ ἐν a τῇδε τῇ πόλει. σὺ δ' ὡμολόγεις τῶν γε νῦν οὐδένα, τῶν μέντοι ἔμπροσθεν [πολλούς], καὶ προείλου τούτους τοὺς ἄνδρας. οὗτοι δ' ἀνεφάνησαν ἐξ ἴσου τοῖς νῦν ὄντες, ὥστε, εἰ οὗτοι ῥήτορες ἦσαν, οὔτε τῇ ἀληθινῇ ῥητορικῇ ἐχρῶντο — οὐ γὰρ ἂν ἐξέπεσον — οὔτε τῇ κολακικῇ.

LXXIII. ΚΑΛ. Ἀλλὰ μέντοι πολλοῦ γε δεῖ, ὦ Σώκρατες, μήποτέ τις τῶν νῦν ἔργα τοιαῦτ' ἐργάσηται, οἷα τούτων ὃς βούλει εἴργασται. — ΣΩ. Ὦ b δαιμόνιε, οὐδ' ἐγὼ ψέγω τούτους, ὥς γε διακόνους εἶναι πόλεως, ἀλλά μοι δοκοῦσι τῶν γε νῦν διακονικώτεροι γεγονέναι καὶ μᾶλλον οἷοί τ' ἐκπορίζειν τῇ πόλει ὧν ἐπεθύμει. ἀλλὰ γὰρ μεταβιβάζειν τὰς ἐπιθυμίας καὶ μὴ ἐπιτρέπειν, πείθοντες καὶ βιαζόμενοι ἐπὶ τοῦτο, ὅθεν ἔμελλον ἀμείνους ἔσεσθαι οἱ πολῖται, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν τούτων διέφερον ἐκεῖνοι· ὅπερ μόνον ἔργον c ἐστὶν ἀγαθοῦ πολίτου. ναῦς δὲ καὶ τείχη καὶ νεώρια καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα κἀγώ σοι ὁμολογῶ δεινοτέρους εἶναι ἐκείνους τούτων ἐκπορίζειν. Πρᾶγμα οὖν γελοῖον ποιοῦμεν ἐγώ τε καὶ σὺ ἐν τοῖς λόγοις. ἐν παντὶ γὰρ τῷ χρόνῳ, ὃν διαλεγόμεθα, οὐδὲν παυόμεθ' εἰς ταὐτὸν ἀεὶ περιφερόμενοι καὶ ἀγνοοῦντες ἀλλήλων ὅ τι λέγομεν. ἐγὼ γοῦν σε πολλάκις οἶμαι ὡμολογηκέναι καὶ ἐγνωκέναι, ὡς ἄρα διττὴ αὕτη τις ἡ πραγματεία d ἐστὶ καὶ περὶ τὸ σῶμα καὶ περὶ τὴν ψυχήν, καὶ ἡ μὲν ἑτέρα διακονική ἐστιν, ᾗ δυνατὸν εἶναι ἐκπορίζειν, ἐὰν μὲν πεινῇ τὰ σώματα ἡμῶν, σιτία, ἐὰν δὲ διψῇ, ποτά, ἐὰν δὲ ῥιγῷ, ἱμάτια, στρώματα, ὑποδήματα, ἄλλ' ὧν ἔρχεται σώματα εἰς ἐπιθυμίαν. καὶ ἐξεπίτηδές

So. Justi mansueti sunt, ut inquit Homerus. tu vero quid ais? nonne similiter? — Cal. Aio. — So. Verumtamen feros magis ipsos reddidit quam acceperat, idque adversus quem minime volebat. — Cal. Visne tibi assentiar? — So. Si quidem videor tibi vera loqui. — Cal. Sint ista. — So. Proinde si magis feros, ergo injustiores atque deteriores? — Cal. Esto. — So. Itaque non peritus rerum civilium Pericles erat, ut ratio hæc ostendit. — Cal. Non, ut tu ais. — So. Per Jovem, neque secundum ea quæ tu confiteris. Rursus autem mihi de Cimone dicas: nonne relegaverunt eum illi, quos ipse curaverat, ut vocem ejus decennio non audirent? et adversus Themistoclem eadem illa constituerunt atque exsilio insuper damnavere? Miltiadem vero (qui ad Marathonem pugnavit) in barathrum detrudere decreverunt, ac nisi obstitisset magistratus, procul dubio incidisset. At vero si boni, ut tu ais, hi fuissent viri, talia nunquam illis accidissent. non enim aurigæ boni initio quidem non excidunt, postquam vero equos curaverint, suæque artis facti sint peritiores, tum excidunt. neque in aurigaria, neque in alio quovis opere id accidere solet. an tibi videtur? — Cal. Minime. — So. Vera igitur erant quæ a nobis in superioribus dicebantur, nullum videlicet in hac civitate nos virum scire exstitisse, qui rerum civilium peritus fuerit. tu vero confessus es nullum ex his, qui nunc sunt, esse talem, ex iis tamen, qui præcesserunt, multos, atque hos quidem viros præ ceteris elegisti. hos vero non aliter se habere hac in re quam qui nunc sunt comperimus, ita ut, si hi rhetores fuerunt, neque vera rhetorica usi sunt — alioquin nunquam cecidissent — neque adulatoria.

LXXIII. Cal. Multum tamen abest, o Socrates, ut quisquam eorum qui nunc sunt talia gesserit, qualia horum quivis gessit. — So. O beate, neque ego, quatenus civitatis fuerunt ministri, hos vitupero, imo vero hac in re mihi videntur diligentiores quam hi nostri fuisse, aptioresque ad illa conficienda ac præbenda, quæ civitas cupiit. verum in eo, quod revocare et castigare civium cupiditates oporteat neque illis obsecundare, et persuadendo et cogendo eos ad hoc perducere, unde meliores reddantur cives, nihil, ut ita dicam, inter hos atque illos interest: quod quidem solum est boni civis officium. attamen etiam ego tibi confiteor illos his aptiores fuisse ad naves, navalia, mœnia, aliaque ejusmodi multa comparanda. In rem ergo ridiculam disputando revoluti sumus: si quidem in omni hac disputatione in idem assidue circumferimur, quid dicamus ignari. ego saltem te sæpius concessisse arbitror atque agnovisse, geminam hanc esse facultatem circa corpus et circa animam curatricem, et alteram quidem ministram, per quam quæ corpus cupiat, comparari possint, si famescat, cibi, si sitiat, potus, si frigeat, vestes, stragula, calcei, ceteraque quæ corpora cupiunt. et profecto dedita opera easdem per imagines tibi loquor, ut

σοι διὰ τῶν αὐτῶν εἰκόνων λέγω, ἵνα ῥᾷον καταμάθῃς. τούτων γὰρ ποριστικὸν εἶναι ἢ κάπηλον ὄντα ἢ ἔμπορον ἢ δημιουργόν του αὐτῶν τούτων, σιτοποιὸν ἢ e ὀψοποιὸν ἢ ὑφάντην ἢ σκυτοτόμον ἢ σκυτοδεψόν, οὐδὲν 5 θαυμαστόν ἐστιν, ὄντα τοιοῦτον δόξαι καὶ αὑτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις θεραπευτὴν εἶναι σώματος, παντὶ τῷ μὴ εἰδότι, ὅτι ἔστι τις παρὰ ταύτας ἁπάσας τέχνη γυμναστική τε καὶ ἰατρική, ἣ δὴ τῷ ὄντι ἐστὶ σώματος θεραπεία, ἥνπερ καὶ προσήκει τούτων ἄρχειν πα-10 σῶν τῶν τεχνῶν καὶ χρῆσθαι τοῖς τούτων ἔργοις διὰ τὸ εἰδέναι ὅ τι [τὸ] χρηστὸν καὶ πονηρὸν τῶν σιτίων ἢ 518 ποτῶν ἐστιν εἰς ἀρετὴν σώματος, τὰς δ' ἄλλας πάσας a ταύτας ἀγνοεῖν· διὸ δὴ καὶ ταύτας μὲν δουλοπρεπεῖς τε καὶ διακονικὰς καὶ ἀνελευθέρους εἶναι περὶ σώματος 15 πραγματείαν, τὰς ἄλλας τέχνας· τὴν δὲ γυμναστικὴν καὶ ἰατρικὴν κατὰ τὸ δίκαιον δεσποίνας εἶναι τούτων. ταὐτ' οὖν ταῦθ' ὅτι ἔστι καὶ περὶ ψυχήν, τοτὲ μέν μοι δοκεῖς μανθάνειν ὅτι λέγω, καὶ ὁμολογεῖς ὡς εἰδὼς ὅ τι ἐγὼ λέγω· ἧκεις δ' ὀλίγον ὕστερον λέγων, ὅτι ἄν-20 θρωποι καλοὶ κἀγαθοὶ γεγόνασι πολῖται ἐν τῇ πόλει, b κἀπειδὰν ἐγὼ ἐρωτῶ οἵτινες, δοκεῖς μοι ὁμοιοτάτους προτείνεσθαι ἀνθρώπους περὶ τὰ πολιτικά, ὥσπερ ἂν εἰ περὶ τὰ γυμναστικὰ ἐμοῦ ἐρωτῶντος οἵτινες ἀγαθοὶ γεγόνασιν ἢ εἰσὶ σωμάτων θεραπευταί, ἔλεγές μοι 25 πάνυ σπουδάζων, Θεαρίων ὁ ἀρτοκόπος καὶ Μίθαικος, ὁ τὴν ὀψοποιίαν συγγεγραφὼς τὴν Σικελικήν, καὶ Σάραμβος ὁ κάπηλος, ὅτι οὗτοι θαυμάσιοι γεγόνασι σωμάτων θεραπευταί, ὁ μὲν ἄρτους θαυμαστοὺς παρα- c σκευάζων, ὁ δ' ὄψον, ὁ δ' οἶνον.

30 LXXIV. Ἴσως ἂν οὖν ἠγανάκτεις, εἴ σοι ἔλεγον ἐγώ, ὅτι Ἄνθρωπε, ἐπαΐεις οὐδὲν περὶ γυμναστικῆς· διακόνους μοι λέγεις καὶ ἐπιθυμιῶν παρασκευαστὰς ἀνθρώπους, οὐκ ἐπαΐοντας καλὸν κἀγαθὸν οὐδὲν περὶ αὐτῶν, οἳ, ἂν οὕτω τύχωσιν, ἐμπλήσαντες καὶ παχύ-35 ναντες τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων, ἐπαινούμενοι ὑπ' αὐτῶν, προσαπολοῦσιν αὐτῶν καὶ τὰς ἀρχαίας σάρκας. d οἱ δ' αὖ δι' ἀπειρίαν οὐ τοὺς ἑστιῶντας αἰτιάσονται τῶν νόσων αἰτίους εἶναι καὶ τῆς ἀποβολῆς τῶν ἀρχαίων σαρκῶν, ἀλλ' οἳ ἂν αὐτοῖς τύχωσι τότε παρόντες καὶ 40 συμβουλεύοντές τι, ὅταν δὴ αὐτοῖς ἥκῃ ἡ τότε πλησμονὴ νόσον φέρουσα συχνῷ ὕστερον χρόνῳ, ἅτ' ἄνευ τοῦ ὑγιεινοῦ γεγονυῖα, τούτους αἰτιάσονται καὶ ψέξουσι καὶ κακόν τι ποιήσουσιν, ἂν οἷοί τ' ὦσι, τοὺς δὲ προτέρους ἐκείνους καὶ αἰτίους τῶν κακῶν ἐγκωμιάσουσι. 45 καὶ σὺ νῦν, ὦ Καλλίκλεις, ὁμοιότατον τούτῳ ἐργάζει· e ἐγκωμιάζεις ἀνθρώπους, οἳ τούτους εἱστιάκασιν εὐωχοῦντες ὧν ἐπεθύμουν, καί φασι μεγάλην τὴν πόλιν πεποιηκέναι αὐτούς· ὅτι δ' οἰδεῖ καὶ ὕπουλός ἐστι δι' 519 ἐκείνους τοὺς παλαιούς, οὐκ αἰσθάνονται. ἄνευ γὰρ a 50 σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης λιμένων καὶ νεωρίων καὶ τειχῶν καὶ φόρων καὶ τοιούτων φλυαριῶν ἐμπεπλήκασι τὴν πόλιν. ὅταν οὖν ἔλθῃ ἡ καταβολὴ αὕτη τῆς ἀσθενείας, τοὺς τότε παρόντας αἰτιάσονται συμβούλους, Θεμιστοκλέα δὲ καὶ Κίμωνα καὶ Περικλέα ἐγκωμιά-

facilius intelligas. horum etenim esse paratorem vel institorem vel mercatorem aut opificem alicujus ipsorum horum, videlicet pistorem aut coquum aut textorem aut cerdonem aut infectorem coriorum, nihil mirum est, eum, qui talis sit, videri corporis curatorem tam sibi quam reliquis, omnibus videlicet nescientibus, esse præter has omnes artem quandam gymnasticam atque medicinam, cujus curatio corporis revera est, et quam decet his omnibus artibus imperare et earum operibus uti, propterea quod scientiam habeat boni atque mali, quantum ad corporis pertinet alimenta atque valetudinem, et quod reliquæ omnes hoc ignorent: quam ob causam dicendum est, has quidem reliquas artes serviles ministrasque et illiberales esse circa corporis cultum: gymnasticam vero et medicinam his merito dominari. hæc igitur eadem esse etiam circa animum videris mihi interdum intelligere me dicere, mihique concedis tanquam quid dicam intelligas: verum paulo post adducis in medium, viros præclaros et bonos in hac civitate fuisse, atque me quærente, quinam illi fuerint, videris simillimos proferre homines circa res civiles ac si me percontante quinam fuerint aut sint boni circa gymnasticam corporum curatores, responderes valde serio, Thearion pistor et Mithæcus, qui de Siculorum arte coquinaria scripsit, et Sarambus caupo, qui mirabiles corporum cultores exstiterint, cum ille suaves panes, hic epulas, tertius vinum præpararet.

LXXIV. Fortasse igitur indigne ferres, si gymnasticam te non intelligere dicerem: nam ministros in medium affers cupidatumque paratores, qui quid honestum bonumve sit in his nequaquam intelligunt, sed, si fors ita tulerit, corpora hominum implentes eaque saginantes, dum laudantur ab iis, deinde carnes pristinas absument. homines vero, cum tandem ingruunt morbi pristinæque carnes pessum dantur, non illos nimiæ impletionis, quæ fiebat nulla sanitatis ratione habita, auctores accusabunt, sed eos, qui postea forte opem ferant et consulant iis, ob ignorantiam accusabunt et improbabunt atque injuria insuper si queant afficient, priores vero illos, qui auctores malorum sunt, laudibus efferent. et tu nunc, o Callicles, simillimum quiddam facis: eos laudas, qui hos nutrivere, atque iis rebus quarum cupido incesserat implevere, quos aiunt magnam effecisse civitatem: quod autem tumens et intus male sana sit ob antiquos illos non sentiunt. absque enim temperantia et justitia portibus, navalibus, mœnibus, tributis et hujusmodi nugis civitatem hanc impleverunt. cum igitur morbus eruperit, consultores tunc opem ferentes accusabunt, Themistocles vero et Cimo et Pericles,

σουσι, τοὺς αἰτίους τῶν κακῶν· σοῦ δ' ἴσως ἐπιλήψονται, ἐὰν μὴ εὐλαβῇ, καὶ τοῦ ἐμοῦ ἑταίρου Ἀλκιβιάδου, ὅταν καὶ τἀρχαῖα προσαπολλύωσι πρὸς οἷς ἐκτήσαντο, οὐκ αἰτίων ὄντων τῶν κακῶν, ἀλλ' ἴσως συναιτίων. b καίτοι ἔγωγ' ἀνόητον πρᾶγμα καὶ νῦν ὁρῶ γιγνόμενον καὶ ἀκούω τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν πέρι. αἰσθάνομαι γάρ, ὅταν ἡ πόλις τινὰ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν μεταχειρίζηται ὡς ἀδικοῦντα, ἀγανακτούντων καὶ σχετλιαζόντων, ὡς δεινὰ πάσχουσι· πολλὰ καὶ 10 ἀγαθὰ τὴν πόλιν πεποιηκότες ἄρ' ἀδίκως ὑπ' αὐτῆς ἀπόλλυνται, ὡς ὁ τούτων λόγος. τὸ δ' ὅλον ψεῦδός ἐστι. προστάτης γὰρ πόλεως οὐδ' ἂν εἷς ποτ' ἀδίκως c ἀπόλοιτο ὑπ' αὐτῆς τῆς πόλεως, ἧς προστατεῖ. κινδυνεύει γὰρ ταὐτὸν εἶναι, ὅσοι τε πολιτικοὶ προσποιοῦν- 15 ται εἶναι καὶ ὅσοι σοφισταί. καὶ γὰρ οἱ σοφισταί, τἆλλα σοφοὶ ὄντες, τοῦτ' ἄτοπον ἐργάζονται πρᾶγμα· φάσκοντες γὰρ ἀρετῆς διδάσκαλοι εἶναι πολλάκις κατηγοροῦσι τῶν μαθητῶν, ὡς ἀδικοῦσι σφᾶς [αὐτούς] τούς τε μισθοὺς ἀποστεροῦντες καὶ ἄλλην χάριν οὐκ ἀποδι- 20 δόντες, εὖ παθόντες ὑπ' αὐτῶν. καὶ τούτου τοῦ λόγου τί ἂν ἀλογώτερον εἴη πρᾶγμα, ἀνθρώπους ἀγαθοὺς καὶ d δικαίους γενομένους, ἐξαιρεθέντας μὲν ἀδικίαν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, σχόντας δὲ δικαιοσύνην, ἀδικεῖν τούτῳ, ᾧ οὐκ ἔχουσιν; οὐ δοκεῖ σοι τοῦτ' ἄτοπον εἶναι, ὦ 25 ἑταῖρε; Ὡς ἀληθῶς δημηγορεῖν με ἠνάγκασας, ὦ Καλλίκλεις, οὐκ ἐθέλων ἀποκρίνεσθαι.

LXXV. ΚΑΛ. Σὺ δ' οὐκ ἂν οἷός τ' εἴης λέγειν, εἰ μή τίς σοι ἀποκρίνοιτο; — ΣΩ. Ἔοικά γε· νῦν γοῦν συχνοὺς τείνω τῶν λόγων, ἐπειδή μοι οὐκ ἐθέλεις e 30 ἀποκρίνεσθαι. ἀλλ', ὦ 'γαθέ, εἰπὲ πρὸς φιλίου, οὐ δοκεῖ σοι ἄλογον εἶναι, ἀγαθὸν φάσκοντα πεποιηκέναι τινὰ μέμφεσθαι τούτῳ, ὅτι ὑφ' ἑαυτοῦ ἀγαθὸς γεγονώς τε καὶ ὢν ἔπειτα πονηρός ἐστιν; — ΚΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀκούεις τοιαῦτα λεγόν- 35 των τῶν φασκόντων παιδεύειν ἀνθρώπους εἰς ἀρετήν; 520 — ΚΑΛ. Ἔγωγε. ἀλλὰ τί ἂν λέγοις ἀνθρώπων πέρι a οὐδενὸς ἀξίων; — ΣΩ. Τί δ' ἂν περὶ ἐκείνων λέγοις, οἳ φάσκοντες προεστάναι τῆς πόλεως καὶ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ὡς βελτίστη ἔσται, πάλιν αὐτῆς κατηγοροῦσιν, 40 ὅταν τύχωσιν, ὡς πονηροτάτης; οἴει τι διαφέρειν τούτους ἐκείνων; ταὐτόν, ὦ μακάρι', ἐστὶ σοφιστὴς καὶ ῥήτωρ, ἢ ἐγγύς τι καὶ παραπλήσιον, ὥσπερ ἐγὼ ἔλεγον πρὸς Πῶλον. σὺ δὲ δι' ἄγνοιαν τὸ μὲν πάγκαλόν b τι οἴει εἶναι, τὴν ῥητορικήν, τοῦ δὲ καταφρονεῖς. τῇ 45 δ' ἀληθείᾳ κάλλιόν ἐστι σοφιστικὴ ῥητορικῆς, ὅσωπερ νομοθετικὴ δικαστικῆς καὶ γυμναστικὴ ἰατρικῆς. μόνοις δ' ἔγωγε καὶ ᾤμην τοῖς δημηγόροις τε καὶ σοφισταῖς οὐκ ἐγχωρεῖν μέμφεσθαι τούτῳ τῷ πράγματι, ὃ αὐτοὶ παιδεύουσιν, ὡς πονηρόν ἐστιν εἰς σφᾶς, ἢ τῷ αὐτῷ 50 λόγῳ τούτῳ ἅμα καὶ ἑαυτῶν κατηγορεῖν, ὅτι οὐδὲν ὠφελήκασιν οὕς φασιν ὠφελεῖν. οὐχ οὕτως ἔχει; — c ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ προέσθαι γε δήπου τὴν εὐεργεσίαν ἄνευ μισθοῦ, ὡς τὸ εἰκός, μόνοις τούτοις ἐνεχώρει, εἴπερ ἀληθῆ ἔλεγον. ἄλλην μὲν γὰρ εὐεργεσίαν

qui malorum auctores fuere, ab his laudabuntur : quamobrem tu fortasse nisi caveas corripieris, et amicus meus Alcibiades, quando præter illa, quæ acquisita erant, vetera quoque fuerint amissa, quamvis malorum auctores vos non sitis, sed fortasse una cum istis auctores. atqui ego rem stultam et nunc cerno et de antiquis illis audio. sentio enim, si quos civitas in republica versantes iniustitiæ damnare aggreditur, graviter hos ferre atque discruciari animo quasi iniqua patiantur : cum hi beneficia in rempublicam multa contulerint, aiunt se injuste ab illa damnari. quod omnino falsum est. nunquam enim reipublicæ gubernator injuste damnatur ab ipsa, cui præest, civitate. videtur enim idem esse qui politicam affectant artem et sophistæ. sophistæ enim, quamvis in cæteris sapientes, in hoc tamen absurde se gerunt : cum enim se docere virtutes affirment, sæpe tamen discipulos velut ingratos accusant atque injustos, qui cum bona ab iis reportarint, mercedem tamen nullam aut gratiam referant. quo quidem quid a ratione est alienius, quod videlicet viri boni justique facti, et ab injustitia præceptoris opera remoti, justitia vero præditi, injurias ea (injustitia), quam non habeant, præceptoribus inferant? an non videtur tibi, o amice, id absurdum? Revera concionari me coegisti, o Callicles, dum respondere recusas.

LXXV. Cal. Tu vero dicere non potes, nisi quis tibi respondeat? — So. Videor equidem : et nunc longos habeo sermones, dum mihi non respondere dignaris. sed, o bone vir, per Jovem amicitiæ præsidem mihi dicas, an non præter rationem tibi videtur, ut is qui dicat se bonum aliquem reddidisse, de eodem conqueratur, quasi is, qui bonus ab ipso factus est, deinde sit malus? — Cal. Mihi quidem videtur. — So. Nonne audis illos, qui docere virtutem profitentur, talia conqueri? — Cal. Equidem. sed quid de hominibus nullius pretii dicere potes? — So. Quid vero de illis diceres, qui reipublicæ præesse se aiunt atque ut illa quam optima sit diligenter curare, rursus ipsam accusant, prout accidit, tanquam pessimam? putasne hos ab illis differre? idem profecto, o beate, est sophista ac rhetor, vel propinquum aliquid atque simile, uti ego ad Polum dicebam. tu autem propter ignorantiam præclarum quiddam putas esse rhetoricam, sophisticam vero contemnis. sed revera pulchrior est sophistica quam rhetorica tanto, quanto pulchrior est nomothetica quam judiciaria, et gymnastica quam medicina. solis autem concionatoribus et sophistis minime ego arbitrabar concedendum, ut de eo, quod ipsi docent, quasi sibi sit malum, conquerantur, aut in eadem hac accusatione se ipsos pariter criminentur (necesse esse), quod nihil iis profuerint, quibus utilitatem attulisse se dicunt. nonne ita se res habet? — Cal. Ita. — So. Et contulisse beneficium absque mercede, ut consentaneum est, solis istis conveniret, si quidem vera dicerent. nam alia quidem benefi-

τις εὐεργετηθεὶς, οἷον ταχὺς γενόμενος διὰ παιδοτρίβην, ἴσως ἂν ἀποστερήσειε τὴν χάριν, εἰ προοῖτο αὐτῷ ὁ παιδοτρίβης καὶ μὴ συνθέμενος αὐτῷ μισθὸν ὅτι μάλιστ' ἅμα μεταδιδοὺς τοῦ τάχους λαμβάνοι τἀργύριον· οὐ 5 γὰρ [τῇ] βραδυτῆτι, οἶμαι, ἀδικοῦσιν ἄνθρωποι, ἀλλ' d ἀδικίᾳ. ἢ γάρ; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἴ τις αὐτὸ τοῦτ' ἀφαιρεῖ, τὴν ἀδικίαν, οὐδὲν δεινὸν αὐτῷ, μήποτε ἀδικηθῇ, ἀλλὰ μόνῳ ἀσφαλὲς ταύτην τὴν εὐεργεσίαν προέσθαι, εἴπερ τῷ ὄντι δύναιτό τις 10 ἀγαθοὺς ποιεῖν. οὐχ οὕτως; — ΚΑΛ. Φημί.

LXXVI. ΣΩ. Διὰ ταῦτ' ἄρα, ὡς ἔοικε, τὰς μὲν ἄλλας συμβουλὰς συμβουλεύειν λαμβάνοντα ἀργύριον, οἷον οἰκοδομίας πέρι ἢ τῶν ἄλλων τεχνῶν, οὐδὲν αἰσχρόν. — ΚΑΛ. Ἔοικέ γε. — ΣΩ. Περὶ δέ γε ταύτης e 15 τῆς πράξεως, ὅντιν' ἄν τις τρόπον ὡς βέλτιστος εἴη καὶ ἄριστα τὴν αὑτοῦ οἰκίαν διοικοίη ἢ πόλιν, αἰσχρὸν νενόμισται μὴ φάναι συμβουλεύειν, ἐὰν μή τις αὐτῷ ἀργύριον διδῷ. ἢ γάρ; — ΚΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Δῆλον γάρ, ὅτι τοῦτ' αἴτιόν ἐστιν, ὅτι μόνη αὕτη τῶν 20 εὐεργεσιῶν τὸν εὖ παθόντ' ἐπιθυμεῖν ποιεῖ ἀντευποιεῖν, ὥστε καλὸν δοκεῖ τὸ σημεῖον εἶναι, εἰ (ὁ) εὖ ποιήσας ταύτην τὴν εὐεργεσίαν ἀντευπείσεται· εἰ δὲ μή, οὔ. 521 ἔστι ταῦθ' οὕτως ἔχοντα; — ΚΑΛ. Ἔστιν. — a ΣΩ. Ἐπὶ ποτέραν οὖν με παρακαλεῖς [τὴν] θεραπείαν 25 τῆς πόλεως — διόρισόν μοι — τὴν τοῦ διαμάχεσθαι Ἀθηναίοις, ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται, ὡς ἰατρόν, ἢ ὡς διακονήσοντα καὶ πρὸς χάριν ὁμιλήσοντα; Τἀληθῆ μοι εἰπέ, (ὦ) Καλλίκλεις· δίκαιος γὰρ εἶ, ὥσπερ ἤρξω παρρησιάζεσθαι πρὸς ἐμέ, διατελεῖν ἃ νοεῖς λέγων. 30 καὶ νῦν εὖ καὶ γενναίως εἰπέ. — ΚΑΛ. Λέγω τοίνυν, ὅτι ὡς διακονήσοντα. — ΣΩ. Κολακεύσοντ' ἄρα με, b ὦ γενναιότατε, παρακαλεῖς. — ΚΑΛ. Εἴ σοι Μυσόν γ' ἥδιον καλεῖν, ὦ Σώκρατες· ὡς εἰ μὴ ταῦτά γε ποιήσεις — ΣΩ. Μὴ εἴπῃς ὃ πολλάκις εἴρηκας, ὅτι 35 ἀποκτενεῖ με ὁ βουλόμενος, ἵνα μὴ αὖ κἀγὼ εἴπω, ὅτι Πονηρός γ' ὢν ἀγαθὸν ὄντα· μηδ' ὅτι ἀφαιρήσεται, ἐάν τι ἔχω, ἵνα μὴ αὖ ἐγὼ εἴπω, ὅτι Ἀλλ' ἀφελόμενος οὐχ ἕξει ὅ τι χρήσεται αὐτοῖς, ἀλλ' ὥσπερ με ἀδίκως c ἀφείλετο, οὕτω καὶ λαβὼν ἀδίκως χρήσεται· εἰ δ' ἀδί- 40 κως, αἰσχρῶς· εἰ δ' αἰσχρῶς, κακῶς.

LXXVII. ΚΑΛ. Ὥς μοι δοκεῖς, ὦ Σώκρατες, πιστεύειν μηδ' ἂν ἓν τούτων παθεῖν, ὡς οἰκῶν ἐκποδὼν καὶ οὐκ ἂν εἰσαχθεὶς εἰς δικαστήριον ὑπὸ πάνυ ἴσως μοχθηροῦ ἀνθρώπου καὶ φαύλου! — ΣΩ. Ἀνόητος 45 ἄρ' εἰμί, ὦ Καλλίκλεις, ὡς ἀληθῶς, εἰ μὴ οἴομαι ἐν τῇδε τῇ πόλει ὁντινοῦν ἄν, ὅ τι τύχοι, τοῦτο παθεῖν. τόδε μέντοι εὖ οἶδ' ὅτι, ἐάνπερ εἰσίω εἰς δικαστήριον περὶ τούτων τινὸς κινδυνεύων ὧν σὺ λέγεις, πονηρός d τίς με ἔσται ὁ εἰσάγων· οὐδεὶς γὰρ ἂν χρηστὸς μὴ 50 ἀδικοῦντ' ἄνθρωπον εἰσαγάγοι. καὶ οὐδέν γ' ἄτοπον, εἰ ἀποθάνοιμι· βούλει σοι εἴπω διότι ταῦτα προσδοκῶ; — ΚΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οἶμαι μετ' ὀλίγων Ἀθηναίων, ἵνα μὴ εἴπω μόνος, ἐπιχειρεῖν τῇ ὡς ἀληθῶς πολιτικῇ τέχνῃ καὶ πράττειν τὰ πολιτικὰ μόνος τῶν

cia cum quis acceperit, veluti per gymnasii magistrum celer factus, fortasse posset gratiam non referre, si gratis largiretur ei magister et pactam mercedem quam maxime simul cum traderet celeritatem non acciperet : non enim tarditate, ut arbitror, homines, sed injustitia injuriam faciunt. nonne? — CAL. Ita. — So. Si quis igitur hoc ipsum auferat, injustitiam, (omne) discrimen injuriæ devitavit, et huic soli nullum periculum est in beneficio hoc largiendo, si quis bonos revera possit efficere. nonne? — CAL. Consentio.

LXXVI. So. Propterea, ut videtur, in aliis contractibus turpe non est sibi cavere veluti pro ædificiis ceterisque artificiis. — CAL. Videtur certe. — So. Pro hac autem facultate, qua quis optimus ab aliquo reddatur ita ut simul optime familiam suam gubernet atque rempublicam, turpe existimatur nihil velle docere, nisi quis pecuniam det. nonne? — CAL. Certe. — So. Constat enim hanc esse causam, quia solum hoc beneficium eum qui acceperit facit referendæ gratiæ cupidum, ita ut præclarum videatur esse argumentum, si is, qui officium ejusmodi præstiterit, vicissim ipse recipiat : contra vero, nequaquam. an hæc ita se habent? — CAL. Ita. — So. Ad utram igitur me cohortaris civitatis curam — age mihi definias — ad eamne, per quam cum Atheniensibus contendam, ut quam optimi futuri sint, tanquam medicus, an ad eam, per quam tanquam minister voluptatis fiam et ad gratiam captandam loquar. Et mihi vera dic, o Callicles : decet enim te, quemadmodum incepisti, audacter pergere et mihi libere exprimere quæ sentis. et nunc bene generoseque responde. — CAL. Ad ministerium profecto te exhortor. — So. Ad adulationem ergo me, o vir generosissime, provocas. — CAL. Si mavis, o Socrates, Mysus vocari, (vocare) : nam si hoc non facies. — So. Ne objicias mihi nunc quod sæpe objecisti, videlicet Interficiet te, o Socrates, quicumque voluerit, ne ego iterum ita respondeam, Malus bonum (interficiet) : neque iterum dicas, Auferet tibi, o Socrates, quilibet quod habes, ne ego quoque respondeam, At vero quæ quis abstulerit, nesciet iis uti, sed quemadmodum injuste abstulerit, sic ipse utetur injuste : et si injuste, turpiter : denique si turpiter, male.

LXXVII. CAL. Quam videris mihi opinari, nihil ejusmodi accidere tibi posse, ut procul habitanti et qui non possis trahi in judicium ab ignavissimo quoque nulliusque pretii homine! — So. Amens certe sum, o Callicles, qui non putem in hac civitate unumquemque quodlibet ejusmodi pati posse. hoc tamen certo scio, si in judicium venero periclitaturus iis, quæ tu dicis, improbum fore qui me accusaverit : nullus enim bonus hominem accusabit insontem. et profecto nihil mirum si morte damner : vis tibi dicam quam ob causam hæc exspectem? — CAL. Volo equidem. — So. Arbitror equidem me cum paucis Atheniensibus, ne dicam solum, civilem disciplinam revera tractare, meque solum ex omnibus qui nunc

νῦν. ἅτ' οὖν οὐ πρὸς χάριν λέγων τοὺς λόγους οὓς λέγω ἑκάστοτε, ἀλλὰ πρὸς τὸ βέλτιστον, οὐ πρὸς τὸ ἥδιστον, καὶ οὐκ ἐθέλων ποιεῖν ἃ σὺ παραινεῖς, τὰ e κομψὰ ταῦτα, οὐχ ἕξω ὅ τι λέγω ἐν τῷ δικαστηρίῳ. 5 ὁ αὐτὸς δέ μοι ἥκει λόγος, ὅνπερ πρὸς Πῶλον ἔλεγον· κρινοῦμαι γὰρ ὡς ἐν παιδίοις ἰατρὸς ἂν κρίνοιτο, κατηγοροῦντος ὀψοποιοῦ. σκόπει γάρ, τί ἂν ἀπολογοῖτο ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐν τούτοις ληφθείς, εἰ αὐτοῦ κατηγοροίη τις λέγων, ὅτι Ὦ παῖδες, πολλὰ ὑμᾶς καὶ κακὰ 10 ὅδ' εἴργασται ἀνήρ, καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς νεωτάτους ὑμῶν διαφθείρει, τέμνων τε καὶ καίων καὶ ἰσχναίνων 522 καὶ πνίγων ἀπορεῖν ποιεῖ, πικρότατα πώματα διδοὺς a καὶ πεινῆν καὶ διψῆν ἀναγκάζων, οὐχ ὥσπερ ἐγὼ πολλὰ καὶ ἡδέα καὶ παντοδαπὰ εὐώχουν ὑμᾶς. — Τί ἂν οἴει 15 ἐν τούτῳ τῷ κακῷ ἀποληφθέντα τὸν ἰατρὸν ἔχειν εἰπεῖν; ἢ εἰ εἴποι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι Ταῦτα πάντ' ἐγὼ ἐποίουν, ὦ παῖδες, ὑγιεινῶς. — Πόσον οἴει ἂν ἀναβοῆσαι τοὺς τοιούτους δικαστάς; οὐ μέγα; — ΚΑΛ. Ἴσως· οἴεσθαί γε χρή. — ΣΩ. Οὐκοῦν οἴει ἐν 20 πάσῃ ἀπορίᾳ ἂν αὐτὸν ἔχεσθαι ὅ τι χρὴ εἰπεῖν; — b ΚΑΛ. Πάνυ γε.

LXXVIII. ΣΩ. Τοιοῦτον μέντοι κἀγὼ οἶδ' ὅτι πάθος πάθοιμ' ἂν εἰσελθὼν εἰς δικαστήριον. οὔτε γὰρ ἡδονὰς ἃς ἐκπεπόρικα ἕξω αὐτοῖς λέγειν, ἃς οὗτοι εὐεργεσίας 25 καὶ ὠφελείας νομίζουσιν, ἐγὼ δ' οὔτε τοὺς πορίζοντας ζηλῶ οὔθ' οἷς πορίζεται· ἐάν τέ τίς με ἢ [τοὺς] νεωτέρους φῇ διαφθείρειν ἀπορεῖν ποιοῦντα, ἢ τοὺς πρεσβυτέρους κακηγορεῖν λέγοντα πικροὺς λόγους ἢ ἰδίᾳ ἢ δημοσίᾳ, οὔτε τἀληθὲς ἕξω εἰπεῖν, ὅτι Δικαίως 30 πάντα ταῦτ' ἐγὼ λέγω, καὶ πράττω τὸ ὑμέτερον δὴ c τοῦτο, ὦ ἄνδρες δικασταί — οὔτ' ἄλλο οὐδέν. ὥστ' ἴσως, ὅ τι ἂν τύχω, τοῦτο πείσομαι. — ΚΑΛ. Δοκεῖ οὖν σοι, ὦ Σώκρατες, καλῶς ἔχειν ἄνθρωπος ἐν πόλει οὕτω διακείμενος καὶ ἀδύνατος ὢν ἑαυτῷ βοηθεῖν; — 35 ΣΩ. Εἰ ἐκεῖνό γ' [ἐν] αὐτῷ ὑπάρχοι, ὦ Καλλίκλεις, — ὃ σὺ πολλάκις ὡμολόγησας — εἰ βεβοηθηκὼς εἴη αὑτῷ, μήτε περὶ ἀνθρώπους μήτε περὶ θεοὺς ἄδικον μηδὲν d μήτ' εἰρηκὼς μήτ' εἰργασμένος. αὕτη γάρ τις [ἡ] βοήθεια ἑαυτῷ πολλάκις ἡμῖν ὡμολόγηται κρατίστη 40 εἶναι. εἰ μὲν οὖν ἐμέ τις ἐξελέγχοι ταύτην τὴν βοήθειαν ἀδύνατον ὄντα ἐμαυτῷ καὶ ἄλλῳ βοηθεῖν, αἰσχυνοίμην ἂν καὶ ἐν πολλοῖς καὶ ἐν ὀλίγοις ἐξελεγχόμενος καὶ μόνος ὑπὸ μόνου, καὶ εἰ διὰ ταύτην τὴν ἀδυναμίαν ἀποθνήσκοιμι, ἀγανακτοίην ἄν· εἰ δὲ κολακικῆς ῥητο- 45 ρικῆς ἐνδείᾳ τελευτῴην ἔγωγε, εὖ οἶδ' ὅτι ῥᾳδίως ἴδοις e ἄν με φέροντα τὸν θάνατον. αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ ἀποθνῄσκειν οὐδεὶς φοβεῖται, ὅστις μὴ παντάπασιν ἀλόγιστός τε καὶ ἄνανδρός ἐστι, τὸ δ' ἀδικεῖν φοβεῖται· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων γέμοντα τὴν ψυχὴν εἰς Ἅιδου 50 ἀφικέσθαι πάντων ἔσχατον κακῶν ἐστιν. εἰ δὲ βούλει, σοὶ ἐγώ, ὡς τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἐθέλω λόγον λέξαι. — ΚΑΛ. Ἀλλ' ἐπείπερ γε καὶ τἆλλ' ἐπέρανας, καὶ τοῦτο πέρανον.

LXXIX. ΣΩ. Ἄκουε δή, φασί, μάλα καλοῦ λόγου,

sunt rempublicam administrare: utpote qui non ad gratiam verba facio, quæ et frequentissime facio, sed ad id potius, quod optimum sit quam quod dulcissimum, neque ea volens facere ad quæ quasi præclara quædam tu monendo exhortaris, quid in judicio dicam, non habebo. et nunc quidem recurrit mihi in mentem idem, quod ad Polum dixi: ita enim de me judicabitur, quemadmodum inter pueros de medico, quem accusaverit coquus. considera enim, qua se ratione defenderet medicus, die ei apud pueros dicta, si quis eum his verbis accusaret, Vir iste, o pueri, multa vobis intulit mala, et vos ipsos et minimos natu ex vobis secando, urendo, attenuando et suffocando ad inopiam redigit, dum amarissimos præbet potus, et ad famem sitimque vos urget, non ut ego, qui contra multa et varia suaviaque vobis parabam. — Si hæc, inquam, coquus deferat accusator, quid censes hoc circumventum malo medicum responsurum? si fortasse vera diceret, Hæc equidem, o pueri, omnia sanitatis vestræ gratia feci. — Quam vehementer putas judices ejusmodi reclamaturos? nonne vehementer? — CAL. Fortasse putandum est. — So. Nonne igitur in maxima eum ambiguitate inopiaque suæ defensionis tunc futurum existimas? — CAL. Prorsus.

LXXVIII. So. Tale quid mihi scio in judicium pertracto eventurum. neque enim voluptates ullas a me exhibitas commemorare potero, quas hi beneficii utilitatisque loco existimant, ego vero nequaquam nec inventores quidem earum neque eos quibus præbentur, feliciores existimo atque æmulor: et si quis me dicat vel corrumpere juventutem in ambiguitatem inopiamque deducendo, vel increpare redargueréque seniores acerbis ac mordacibus quibusdam verbis vel privatim vel publice, neque dabitur mihi veri dicendi facultas, sic, Juste hæc omnia ego dico, et vestram causam ago, o judices — neque aliud quidquam (dicendi). quamobrem fortasse quidquid fors tulerit patiar. — CAL. Videtur ergo tibi, o Socrates, bene se habere qui in civitate talis sit, ut sibi ipsi nequeat præsidio esse? — So. Modo hoc sit in eo, o Callicles, — quod tu sæpe consensisti — ut sibimet id auxilii præstare possit, quo neque adversus homines neque adversus deos injustum aliquid fecerit aut dixerit. hoc enim auxilii genus præstare sibi sæpe consensimus optimum esse. si quis igitur me convinceret ejusmodi auxilium mihi vel aliis afferre me non posse, erubescerem sive inter multos sive inter paucos sive solus a solo redargutus, et si propter hanc impotentiam morerer, graviter ferrem: sin autem ob adulatoriæ rhetoricæ defectum ultimo supplicio afficerer, certo scio me mortem perfacile ferentem te conspicaturum. nam ipsum mori quidem nullus formidat, nisi omnino rationis expers atque ignavus, injuste autem agere veretur: multis enim peccatis refertam animam habentem ad inferos descendere extremum omnium est malorum. si vis, tibi ego, unde pateat sic se res habere, sermonem exhibebo. — CAL. Imo vero, cum cetera perfeceris, hoc etiam perfice.

LXXIX. So. Audi igitur, ut aiunt, pulcherrimum sermo-

523 ὃν σὺ μὲν ἡγήσει μῦθον, ὡς ἐγῷμαι, ἐγὼ δὲ λόγον· a ὡς ἀληθῆ γὰρ ὄντα σοι λέξω ἃ μέλλω λέγειν. Ὥσπερ γὰρ Ὅμηρος λέγει, διενείμαντο τὴν ἀρχὴν ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Πλούτων, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ πατρὸς 5 παρέλαβον. ἦν οὖν νόμος ὅδε περὶ ἀνθρώπων ἐπὶ Κρόνου, καὶ ἀεὶ καὶ νῦν ἔτι ἔστιν ἐν θεοῖς, τῶν ἀνθρώπων τὸν μὲν δικαίως τὸν βίον διελθόντα καὶ ὁσίως, ἐπειδὰν τελευτήσῃ, ἐς μακάρων νήσους ἀπιόντ' οἰκεῖν b ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν, τὸν δ' ἀδίκως καὶ 10 ἀθέως εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμωτήριον, ὃ δὴ τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι. τούτων δὲ δικασταὶ ἐπὶ Κρόνου καὶ ἔτι νεωστὶ τοῦ Διὸς τὴν ἀρχὴν ἔχοντος ζῶντες ἦσαν ζώντων, ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ δικάζοντες, ᾗ μέλλοιεν τελευτᾶν. κακῶς οὖν αἱ δίκαι ἐκρίνοντο. 15 ὅ τ' οὖν Πλούτων καὶ οἱ ἐπιμεληταὶ οἱ ἐκ μακάρων νήσων ἰόντες ἔλεγον πρὸς τὸν Δία, ὅτι φοιτῷέν σφιν ἄν- c θρωποι ἑκατέρωσε ἀνάξιοι. εἶπεν οὖν ὁ Ζεύς, Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, παύσω τοῦτο γιγνόμενον. νῦν μὲν γὰρ κακῶς αἱ δίκαι δικάζονται. ἀμπεχόμενοι γάρ, ἔφη, 20 οἱ κρινόμενοι κρίνονται· ζῶντες γὰρ κρίνονται. πολλοὶ οὖν, ἦ δ' ὅς, ψυχὰς πονηρὰς ἔχοντες ἠμφιεσμένοι εἰσὶ σώματά τε καλὰ καὶ γένη καὶ πλούτους, κἀπειδὰν ἡ κρίσις ᾖ, ἔρχονται αὐτοῖς πολλοὶ μάρτυρες μαρτυρήσοντες, ὡς δικαίως βεβιώκασιν. οἱ οὖν 25 δικασταὶ ὑπό τε τούτων ἐκπλήττονται, καὶ ἅμα καὶ d αὐτοὶ ἀμπεχόμενοι δικάζουσι, πρὸ τῆς ψυχῆς τῆς αὐτῶν ὀφθαλμοὺς καὶ ὦτα καὶ ὅλον τὸ σῶμα προκεκαλυμμένοι. ταῦτα δὴ αὐτοῖς πάντ' ἐπίπροσθεν γίγνεται, καὶ τὰ ἑαυτῶν ἀμφιέσματα καὶ τὰ τῶν κρινομέ- 30 νων. πρῶτον μὲν οὖν, ἔφη, παυστέον ἐστὶ προειδότας αὐτοὺς τὸν θάνατον· νῦν μὲν γὰρ προΐσασι. τοῦτο μὲν οὖν καὶ δὴ εἴρηται τῷ Προμηθεῖ ὅπως ἂν παύσῃ αὐτῶν. e ἔπειτα γυμνοὺς κριτέον ἁπάντων τούτων· τεθνεῶτας γὰρ δεῖ κρίνεσθαι. καὶ τὸν κριτὴν δεῖ γυμνὸν εἶναι, 35 τεθνεῶτα, αὐτῇ τῇ ψυχῇ αὐτὴν τὴν ψυχὴν θεωροῦντα ἐξαίφνης ἀποθανόντος ἑκάστου, ἔρημον πάντων τῶν συγγενῶν καὶ καταλιπόντα ἐπὶ τῆς γῆς πάντ' ἐκεῖνον τὸν κόσμον, ἵνα δικαία ἡ κρίσις ᾖ. ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτ' ἐγνωκὼς πρότερος ἢ ὑμεῖς ἐποιησάμην δικαστὰς υἱεῖς 40 ἐμαυτοῦ, δύο μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας, Μίνω τε καὶ Ῥα- 524 δάμανθυν, ἕνα δ' ἐκ τῆς Εὐρώπης, Αἰακόν. οὗτοι οὖν, a ἐπειδὰν τελευτήσωσι, δικάσουσιν ἐν τῷ λειμῶνι, ἐν τῇ τριόδῳ, ἐξ ἧς φέρετον τὼ ὁδώ, ἡ μὲν εἰς μακάρων νήσους, ἡ δ' εἰς τάρταρον. καὶ τοὺς μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας 45 Ῥαδάμανθυς κρινεῖ, τοὺς δ' ἐκ τῆς Εὐρώπης Αἰακός· Μίνῳ δὲ πρεσβεῖα δώσω ἐπιδιακρίνειν, ἐὰν ἀπορῆτόν τι τὼ ἑτέρω, ἵν' ὡς δικαιοτάτη ἡ κρίσις ᾖ περὶ τῆς πορείας τοῖς ἀνθρώποις.

LXXX. Ταῦτ' ἔστιν, ὦ Καλλίκλεις, ἃ ἐγὼ ἀκη- 50 κοὼς πιστεύω ἀληθῆ εἶναι· καὶ ἐκ τούτων τῶν λόγων b τοιόνδε τι λογίζομαι συμβαίνειν. Ὁ θάνατος τυγχάνει ὤν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδὲν ἄλλο ἢ δυεῖν πραγμάτοιν διάλυσις, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἀπ' ἀλλήλοιν. ἐπειδὰν δὲ διαλυθῆτον ἄρ' ἀπ' ἀλλήλοιν, οὐ πολὺ ἧττον

nem, quem tu, ut ego arbitror, fabulam putabis esse, ego vero sermonem: nam tanquam vera quæ dicturus sum tibi narrabo. Uti Homerus ait, Jupiter, Neptunus et Pluto regnum, quod acceperant a patre, inter se diviserunt. erat autem lex de hominibus tempore Saturni, et semper et nunc adhuc viget apud deos, ut quicumque homines juste pieque vitam egissent, cum e vita migrassent, ad beatorum insulas profecti in omni felicitate viverent, a malis longe sejuncti; qui vero injuste impieque vixissent, in punitionis justique supplicii carcerem, quem vulgo appellant Tartarum, irent. horum vero judices sub Saturno atque etiam sub ipso Jove regnare nuper incipiente viventes erant viventium, illa die, qua mortem quis obiturus erat, judicantes. quapropter injuste judicabantur. Pluto igitur et beatarum curatores insularum Jovem adeuntes retulerunt, ad se venire homines in utramque partem indigne et perperam judicati. ad quos sic inquit Jupiter: At ego remedium adhibebo. nunc enim judicatur inique. vestiti enim judicantur, quoniam ante obitum judicantur. itaque, inquit ille, multi pravas circumferentes animas circumdati sunt corporibus formosis et genere et divitiis, et quando judicium habetur, confluit multitudo testium asserentium eos recte vixisse. quo fit, ut judices ob hæc obstupescant: accedit quod et ipsi vestiti judicant, oculos et aures et totum corpus animæ velamen habentes. hæc nimirum omnia illis obstacula sunt, tam sui quidem quam eorum, qui judicantur, amictus. quare primum providendum est, inquit, ne homines mortem suam præsentiant: nunc enim prævident. hoc igitur jam mandatum est Prometheo, ut ne in posterum præsentiant. deinde nudi his omnibus sunt judicandi: sunt enim judicandi post obitum. judicem quoque esse nudum oportet, mortuum, et ipso duntaxat animo animum ipsum inspicientem subito mortui cujusque, a cognatis omnibus desertum omni illo ornatu relicto in terra, ut judicium justum sit. ego igitur, qui ante vos hæc prævidi, constitui meos filios judices, duos quidem ex Asia, Minoem et Rhadamanthum, unum vero ex Europa, Æacum. hi igitur postquam mortui fuerint, judicabunt in prato ibique in trivio, ex quo geminæ tendunt viæ, altera quidem ad tartarum, altera vero ad insulas beatorum. et qui ex Asia venient Rhadamanthus, eos vero qui ex Europa Æacus judicabit: Minoi autem id munus injungam, ut summus arbiter sit, si quid duo illi ambigant, ut quam justissime de via utraque hominibus facienda judicetur.

LXXX. Hæc sunt, o Callicles, quæ ego audivi veraque esse credo: atque ex his sermonibus talia quædam sequi conficio. Mors quidem est, ut mihi videtur, nihil aliud quam rerum duarum, animæ et corporis, a se invicem dissolutio. cum vero duo hæc disjuncta sunt invicem, non multo minus utrumque eorum habitum suum servat,

ἑκάτερον αὐτοῖν ἔχει τὴν ἕξιν τὴν αὑτοῦ ἥνπερ καὶ ὅτ' ἔζη ὁ ἄνθρωπος, τό τε σῶμα τὴν φύσιν τὴν αὑτοῦ καὶ τὰ θεραπεύματα καὶ τὰ παθήματα, ἔνδηλα πάντα. οἷον εἴ τινος μέγα ἦν τὸ σῶμα φύσει ἢ τροφῇ ἢ ἀμφότερα ζῶντος, τούτου κἀπειδὰν ἀποθάνῃ ὁ νεκρὸς μέγας, καὶ εἰ παχύ, παχὺς [καὶ ἀποθανόντος], καὶ τἆλλ' οὕτως. καὶ εἰ αὖ ἐπετήδευε κομᾶν, κομήτης τούτου καὶ ὁ νεκρός. μαστιγίας αὖ εἴ τις ἦν καὶ ἴχνη εἶχε τῶν πληγῶν οὐλὰς ἐν τῷ σώματι ἢ ὑπὸ μαστίγων ἢ ἄλλων τραυμάτων ζῶν, καὶ τεθνεῶτος τὸ σῶμα ἔστιν ἰδεῖν ταῦτ' ἔχον. κατεαγότα τ' εἴ του ἦν μέλη ἢ διεστραμμένα ζῶντος, καὶ τεθνεῶτος ταὐτὰ ταῦτ' ἔνδηλα. ἑνὶ δὲ λόγῳ, οἷος εἶναι παρεσκεύαστο τὸ σῶμα ζῶν, ἔνδηλα ταῦτα καὶ τελευτήσαντος ἢ πάντ' ἢ τὰ πολλὰ ἐπί τινα χρόνον. ταὐτὸν δή μοι δοκεῖ τοῦτ' ἄρα καὶ περὶ τὴν ψυχὴν εἶναι, ὦ Καλλίκλεις· ἔνδηλα πάντ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐπειδὰν γυμνωθῇ τοῦ σώματος, τά τε τῆς φύσεως καὶ τὰ παθήματα ἃ διὰ τὴν ἐπιτήδευσιν ἑκάστου πράγματος ἔσχεν ἐν τῇ ψυχῇ ἄνθρωπος. Ἐπειδὰν οὖν ἀφίκωνται παρὰ τὸν δικαστήν, οἱ μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας παρὰ τὸν Ῥαδάμανθυν, ὁ Ῥαδάμανθυς ἐκείνους ἐπιστήσας θεᾶται ἑκάστου τὴν ψυχήν, οὐκ εἰδὼς ὅτου ἐστίν, ἀλλὰ πολλάκις τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐπιλαβόμενος ἢ ἄλλου ὁτουοῦν βασιλέως ἢ δυνάστου κατεῖδεν οὐδὲν ὑγιὲς ὂν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διαμεμαστιγωμένην καὶ οὐλῶν μεστὴν ὑπ' ἐπιορκιῶν καὶ ἀδικίας, ἃ ἑκάστη ἡ πρᾶξις αὐτοῦ ἐξωμόρξατο εἰς τὴν ψυχήν, καὶ πάντα σκολιὰ ὑπὸ ψεύδους καὶ ἀλαζονείας καὶ οὐδὲν εὐθὺ διὰ τὸ ἄνευ ἀληθείας τεθράφθαι· καὶ ὑπ' ἐξουσίας καὶ τρυφῆς καὶ ὕβρεως καὶ ἀκρατίας τῶν πράξεων ἀσυμμετρίας τε καὶ αἰσχρότητος γέμουσαν τὴν ψυχὴν εἶδεν. ἰδὼν δ' ἀτίμως ταύτην ἀπέπεμψεν εὐθὺ τῆς φρουρᾶς, οἷ μέλλει ἐλθοῦσα ἀνατλῆναι τὰ προσήκοντα πάθη.

LXXXI. Προσήκει δὲ παντὶ τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ ἢ βελτίονι γίγνεσθαι καὶ ὀνίνασθαι ἢ παραδείγματι [τοῖς] ἄλλοις γίγνεσθαι, ἵν' ἄλλοι ὁρῶντες πάσχονθ' ἃν πάσχῃ φοβούμενοι βελτίους γίγνωνται. εἰσὶ δ' οἱ μὲν ὠφελούμενοί τε καὶ δίκην διδόντες ὑπὸ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων οὗτοι, οἳ ἂν ἰάσιμα ἁμαρτήματα ἁμάρτωσιν· ὅμως δὲ δι' ἀλγηδόνων καὶ ὀδυνῶν γίγνεται αὐτοῖς ἡ ὠφέλεια καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν Ἅδου· οὐ γὰρ οἷόν τ' ἄλλως ἀδικίας ἀπαλλάττεσθαι· οἳ δ' ἂν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι καὶ διὰ τὰ τοιαῦτ' ἀδικήματα ἀνίατοι γένωνται, ἐκ τούτων τὰ παραδείγματα γίγνεται, καὶ οὗτοι αὐτοὶ μὲν οὐκέτ' ὀνίνανται οὐδέν, ἅτ' ἀνίατοι ὄντες, ἄλλοι δ' ὀνίνανται οἱ τούτους ὁρῶντες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰ μέγιστα καὶ ὀδυνηρότατα καὶ φοβερώτατα πάθη πάσχοντας τὸν ἀεὶ χρόνον, ἀτεχνῶς παραδείγματα ἀνηρτημένους ἐκεῖ ἐν Ἅδου ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, τοῖς ἀεὶ τῶν ἀδίκων ἀφικνουμένοις θεάματα καὶ νουθετήματα. ὧν ἐγώ φημι ἕνα καὶ Ἀρχέλαον ἔσεσθαι, εἰ ἀληθῆ λέγει Πῶλος, καὶ ἄλλον ὅστις ἂν τοιοῦτος τύραννος ᾖ. οἶμαι δὲ καὶ τοὺς

quem vivens homo habebat, corpus (videlicet habet) naturam suam et culturam passionesque, omnia conspicua. ex. gr. si magnum erat alicui corpus vel natura vel alimonia vel utroque dum vivebat, mortuo etiam homine erit magnum; si crassum, erit et crassum, ceteraque similiter. item si comandi studiosus homo erat, servabit comam. rursus si quis erat verbero multaque plagarum vestigia corpori habebat impressa vel a flagellis, vel aliis vulneribus, dum viveret, hujus quoque mortui corpus eadem retinere videmus. et si qua pars fracta erat aut distorta, eo quoque mortuo eadem hæc apparent. ut summatim dicam, qualecumque viventis erat comparatum corpus, ea etiam mortui omnia vel plurima ad tempus quoddam apparent. idem igitur hoc mihi videtur, o Callicles, de anima quoque sentiendum: cuncta enim apparent in anima cum corpus exuerit, tam quæ ex natura quam quæ ex affectibus inerant, quæ ob rei cujusque studium in eam homo contraxit. Cum igitur ad judicem pervenerunt, Asiatici quidem ad Rhadamanthum, Rhadamanthus eos sistens uniuscujusque animam intuetur, cujus tamen anima illa sit nesciens, sed sæpe magni Persarum regis aut alius cujusdam regis vel potentis obvium animum contemplatus nihil in eo reperit sani, sed perjuriis atque injustitia quasi quibusdam verberibus cicatricibusque infectum, quæ quæque actio contraxit impressitque animo, omniaque obtorta mendaciis ac vanitate et nihil recti, quia sine veritate fuerat educatus: præterea ob peccandi licentiam et mollitiem et petulantiam et in actionibus intemperantiam incompositum penitus atque turpitudine oneratum conspexit animum. contemplatus igitur hunc ignominiose recta in custodiam transmittit, ubi meritas pensurus est pœnas.

LXXXI. Convenit autem quemque, qui ab alio recte punitur, vel ipsum fieri meliorem utilitatemque percipere vel aliis exemplo esse, ut alii pœnas eum pendentem conspicientes meliores ob timorem efficiantur. qui vero apud deos et homines ita dant pœnas, ut utilitatem inde aliquam referant, hi sunt, quicumque peccata sanabilia commiserunt: iis tamen dolor cruciatusque prodest et apud homines et apud inferos: non enim aliter quis potest ab injustitia liberari. qui autem extrema injustitia detinentur et propter ejusmodi delicta sunt insanabiles, ex his exempla sumuntur, et hi ipsi nullam amplius utilitatem reportant, utpote qui sanari non possint, sed alii utilitatem capiunt eos intuentes propter flagitia maximis acerbissimisque et terribilissimis pœnis omni tempore cruciatos, dum omnino exemplum monumentumque et spectaculum apud inferos in carcere præbent injustis omnibus qui ad ea loca descendunt. quorum unum ego dico fore etiam Archelaum, si vera narrat Polus, et alium, quicumque tyrannus talis sit. arbitror autem in eorum numero,

πολλοὺς εἶναι ⌈τοὺς⌉ τούτων ⌈τῶν παραδειγμάτων⌉ ἐκ τυράννων καὶ βασιλέων καὶ δυναστῶν καὶ τὰ τῶν πόλεων πραξάντων ⌈γεγονότας⌉· οὗτοι γὰρ διὰ τὴν ἐξουσίαν μέγιστα καὶ ἀνοσιώτατα ἁμαρτήματα ἁμαρτάνουσι. μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ Ὅμηρος· βασιλέας γὰρ καὶ δυνάστας ἐκεῖνος πεποίηκε τοὺς ἐν Ἅιδου τὸν ἀεὶ χρόνον τιμωρουμένους, Τάνταλον καὶ Σίσυφον καὶ Τιτυόν. Θερσίτην δέ, καὶ εἴ τις ἄλλος πονηρὸς ἦν ἰδιώτης, οὐδεὶς πεποίηκε μεγάλαις τιμωρίαις συνεχόμενον ὡς ἀνίατον· οὐ γάρ, οἶμαι, ἐξῆν αὐτῷ· διὸ καὶ εὐδαιμονέστερος ἦν ἢ οἷς ἐξῆν. ἀλλὰ γάρ, ὦ Καλλίκλεις, ἐκ τῶν δυναμένων εἰσὶ καὶ οἱ σφόδρα πονηροὶ γιγνόμενοι ἄνθρωποι· οὐδὲν μὴν κωλύει καὶ ἐν τούτοις ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγγίγνεσθαι, καὶ σφόδρα γ' ἄξιον ἄγασθαι τῶν γιγνομένων· χαλεπὸν γάρ, ὦ Καλλίκλεις, καὶ πολλοῦ ἐπαίνου ἄξιον ἐν μεγάλῃ ἐξουσίᾳ τοῦ ἀδικεῖν γενόμενον δικαίως διαβιῶναι. ὀλίγοι δὲ γίγνονται οἱ τοιοῦτοι· ἐπεὶ καὶ ἐνθάδε καὶ ἄλλοθι γεγόνασιν, οἶμαι δὲ καὶ ἔσονται καλοὶ κἀγαθοὶ ταύτην τὴν ἀρετήν, τὴν τοῦ δικαίως διαχειρίζειν ἄν τις ἐπιτρέπῃ· εἷς δὲ καὶ πάνυ ἐλλόγιμος γέγονε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. οἱ δὲ πολλοί, ὦ ἄριστε, κακοὶ γίγνονται τῶν δυναστῶν.

LXXXII. Ὅπερ οὖν ἔλεγον, ἐπειδὰν ὁ Ῥαδάμανθυς ἐκεῖνος τοιοῦτόν τινα λάβῃ, ἄλλο μὲν περὶ αὐτοῦ οὐκ οἶδεν οὐδέν, οὔθ' ὅστις οὔθ' ὧντινων, ὅτι δὲ πονηρός τις· καὶ τοῦτο κατιδὼν ἀπέπεμψεν εἰς τάρταρον ἐπισημηνάμενος, ἐάν τ' ἰάσιμος ἐάν τ' ἀνίατος δοκῇ εἶναι· ὁ δ' ἐκεῖσ' ἀφικόμενος τὰ προσήκοντα πάσχει. ἐνίοτε δ' ἄλλην εἰσιδὼν ὁσίως βεβιωκυῖαν καὶ μετ' ἀληθείας, ἀνδρὸς ἰδιώτου ἢ ἄλλου τινός, μάλιστα μέν, ἔγωγέ φημι, ὦ Καλλίκλεις, φιλοσόφου τὰ αὑτοῦ πράξαντος καὶ οὐ πολυπραγμονήσαντος ἐν τῷ βίῳ, ἠγάσθη τε καὶ ἐς μακάρων νήσους ἀπέπεμψε. ταὐτὰ ταῦτα καὶ ὁ Αἰακός. ἑκάτερος δὲ τούτων ῥάβδον ἔχων δικάζει. ὁ δὲ Μίνως ἐπισκοπῶν κάθηται, μόνος ἔχων χρυσοῦν σκῆπτρον, ὥς φησιν Ὀδυσσεὺς ὁ Ὁμήρου ἰδεῖν αὐτὸν

χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσιν.

Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Καλλίκλεις, ὑπὸ τούτων τῶν λόγων πέπεισμαι, καὶ σκοπῶ, ὅπως ἀποφανοῦμαι τῷ κριτῇ ὡς ὑγιεστάτην τὴν ψυχήν. χαίρειν οὖν ἐάσας τὰς τιμὰς τὰς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀλήθειαν σκοπῶν πειράσομαι τῷ ὄντι ὡς ἂν δύνωμαι βέλτιστος ὢν καὶ ζῆν καί, ἐπειδὰν ἀποθνήσκω, ἀποθνήσκειν. παρακαλῶ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἀνθρώπους, καθ' ὅσον δύναμαι, καὶ δὴ καὶ σὲ ἀντιπαρακαλῶ ἐπὶ τοῦτον τὸν βίον καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὃν ἐγώ φημι ἀντὶ πάντων τῶν ἐνθάδ' ἀγώνων εἶναι, καὶ ὀνειδίζω σοι, ὅτι οὐχ οἷός τ' ἔσει σαυτῷ βοηθῆσαι, ὅταν ἡ δίκη σοι ᾖ καὶ ἡ κρίσις, ἣν νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, ἀλλ' ἐλθὼν παρὰ τὸν δικαστὴν τὸν τῆς Αἰγίνης υἱόν, ἐπειδάν σου ἐπιλαβόμενος ἄγῃ, χασμήσει καὶ ἰλιγγιάσεις οὐδὲν ἧττον ἢ ἐγὼ

qui exemplo sunt, plurimos esse tyrannos, reges, potentes, civitatum gubernatores: hi enim ob peccandi licentiam gravissima et maxime impia peccata committunt. attestatur autem etiam Homerus, qui reges et potentes inducit apud inferos omni tempore cruciatos, Tantalum, Sisyphum et Tityum. Thersiten vero, et si quis alius privatus homo fuit malus, nullus unquam velut insanabilem magnis fecit pœnis torqueri: quippe cum licentiam, ut arbitror, non haberet: quamobrem etiam felicior erat quam illi, quibus licentia illa erat. profecto, o Callicles, ex his, qui potentiam licentiamque habent, sunt etiam qui nimium pravi fiunt: nihil tamen prohibet inter hos etiam bonos quosdam esse viros, et certe qui talis fuerit valde est colendus atque amandus: nimirum arduum est, o Callicles, ingentique laude dignum, si quis in magna peccandi licentia constitutus justam transigat vitam. pauci vero tales reperiuntur: nam et hic et alibi fuerunt, et, ut arbitror, erunt honesti viri, hac videlicet virtute præditi, per quam ea, quæ eorum fidei sint commissa, juste tractent: unus vero celeberrimus exstitit etiam apud reliquos Græcos Aristides Lysimachi filius. plerique autem, o vir optime, potentium improbi sunt.

LXXXII. Quamobrem, ut dicebam, quando Rhadamanthus aliquem ejusmodi deprehendit, nihil aliud novit, neque quisnam sit neque ex quibus ortus, sed eum esse malum: cumque id compererit, dimittit in Tartarum, signo addito, sive sanabilis sive insanabilis videatur: ille vero illuc transmissus meritas subit pœnas. interdum vero alium intuitus animum vel privati vel alius cujusdam, qui pie atque integre vixerit, quod quidem philosopho potissimum contingere ego arbitror, o Callicles, rem suam agenti neque multis aliorum se negotiis curiose implicanti, applaudit huic et transmittit ad insulas beatorum. hæc eadem etiam Æacus facit. uterque vero horum virgam tenens judicat. Minos autem inspiciens sedet, solus aureum habens sceptrum, uti eum apud Homerum inquit Ulysses se vidisse

sceptrum aureum tenentem, juraque mortuis dantem.

Ego igitur, o Callicles, hujusmodi sermonibus flector, et considero, qua ratione judici quam sanissimum animum ostendere possim. quamobrem omnibus populi spretis honoribus, veritatem spectans conabor revera quam maxime potero bonus vivere atque mori. cohortor autem et ceteros omnes, quantum possum, et te quoque ad hujusmodi vitam vicissim cohortor atque ad hoc certamen, quod equidem dico omnibus certaminibus, quæ in hac vita sunt, præstantius esse, et te objurgo, qui non poteris tibi ipsi opem ferre, quando de te judicabitur instabitque sententia, quam modo dicebam, sed qui, cum perveneris ad judicem Æginæ filium, et cum ille te apprehensum ducat, oscitabis vertigineque corripieris illic non minus

ἐνθάδε σὺ ἐκεῖ, καί σε ἴσως τυπτήσει τις καὶ ἐπὶ κόρρης ἀτίμως καὶ πάντως προπηλακιεῖ. Τάχα δ' οὖν ταῦτα μῦθός σοι δοκεῖ λέγεσθαι, ὥσπερ γραός, καὶ καταφρονεῖς αὐτῶν. καὶ οὐδέν γ' ἂν ἦν θαυμαστὸν
5 καταφρονεῖν τούτων, εἴ πη ζητοῦντες εἴχομεν αὐτῶν βελτίω καὶ ἀληθέστερα εὑρεῖν· νῦν δ' ὁρᾷς, ὅτι τρεῖς ὄντες ὑμεῖς, οἵπερ σοφώτατοί ἐστε τῶν νῦν Ἑλλήνων, σύ τε καὶ Πῶλος καὶ Γοργίας, οὐκ ἔχετ' ἀποδεῖξαι, ὡς b δεῖ ἄλλον τινὰ βίον ζῆν ἢ τοῦτον, ὅσπερ κἀκεῖσε φαίνε-
10 ται συμφέρων· ἀλλ' ἐν τοσούτοις λόγοις τῶν ἄλλων ἐλεγχομένων μόνος οὗτος ἠρεμεῖ ὁ λόγος, ὡς εὐλαβητέον ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν μᾶλλον ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετητέον οὐ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθόν, ἀλλὰ τὸ εἶναι καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ· ἐὰν δέ τις κατά τι
15 κακὸς γίγνηται, κολαστέος ἐστί, καὶ τοῦτο δεύτερον ἀγαθὸν μετὰ τὸ εἶναι δίκαιον, τὸ γίγνεσθαι καὶ κολα- c ζόμενον διδόναι δίκην· καὶ πᾶσαν κολακείαν καὶ τὴν περὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν περὶ τοὺς ἄλλους, καὶ περὶ ὀλίγους καὶ περὶ πολλούς, φευκτέον· καὶ τῇ ῥητορικῇ
20 οὕτω χρηστέον, ἐπὶ τὸ δίκαιον ἀεί, καὶ τῇ ἄλλῃ πάσῃ πράξει.

LXXXIII. Ἐμοὶ οὖν πειθόμενος ἀκολούθησον ἐνταῦθα, οἷ ἀφικόμενος εὐδαιμονήσεις καὶ ζῶν καὶ τελευτήσας, ὡς ὁ σὸς λόγος σημαίνει. καὶ ἔασόν τινά σου
25 καταφρονῆσαι ὡς ἀνοήτου καὶ προπηλακίσαι, ἐὰν βούληται, καὶ ναὶ μὰ Δία σύ γε θαρρῶν πατάξαι τὴν ἄτι- d μον ταύτην πληγήν· οὐδὲν γὰρ δεινὸν πείσει, ἐὰν τῷ ὄντι ᾖς καλὸς κἀγαθός, ἀσκῶν ἀρετήν. κἄπειθ' οὕτω κοινῇ ἀσκήσαντες, τότ' ἤδη, ἐὰν δοκῇ χρῆναι, ἐπιθη-
30 σόμεθα τοῖς πολιτικοῖς, ἢ ὁποῖον ἄν τι ἡμῖν δοκῇ, τότε βουλευσόμεθα, βελτίους ὄντες βουλεύεσθαι ἢ νῦν. αἰσχρὸν γὰρ ἔχοντάς γ' ὡς νῦν φαινόμεθ' ἔχειν, ἔπειτα νεανιεύεσθαι ὥς τι ὄντας, οἷς οὐδέποτε ταὐτὰ δοκεῖ περὶ τῶν αὐτῶν, καὶ ταῦτα περὶ τῶν μεγίστων· εἰς τοσοῦ- e
35 τον ἥκομεν ἀπαιδευσίας! ὥσπερ οὖν ἡγεμόνι τῷ λόγῳ χρησώμεθα τῷ νῦν παραφανέντι, ὃς ἡμῖν σημαίνει, ὅτι οὗτος ὁ τρόπος ἄριστος τοῦ βίου, καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ἀσκοῦντας καὶ ζῆν καὶ τεθνάναι. τούτῳ οὖν ἑπώμεθα, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῶ-
40 μεν, μὴ ἐκείνῳ, ᾧ σὺ πιστεύων ἐμὲ παρακαλεῖς· ἔστι γὰρ οὐδενὸς ἄξιος, ὦ Καλλίκλεις.

quam ego hic, et fortasse percutiet te aliquis turpiter in os et omni contumelia injuriaque afficiet. Hæc fortasse anilis quædam fabula tibi videtur, et quæ dicta sunt contemnis. et profectò nihil mirum esset hæc spernere, si quo pacto perquirentes meliora his et veriora invenire possemus: nunc vero vides, cum tres viri sitis omnium qui nunc sunt Græcorum sapientissimi, tu et Polus et Gorgias, non posse vos tamen ostendere, alia esse ratione vivendum quam hac, quæ illic quoque conducere videatur: imo vero in tot rationibus cum ceteræ redarguantur, sola hæc remanet firma, cavendum esse injuriam facer magis quam accipere, et viro præ ceteris omnibus meditandum non ut bonus videatur, sed ut revera sit et publice et privatim: si vero quis malus quodam modo sit, est puniendus, atque cum primum bonum sit esse justum, secundum est hoc fieri justum et castigari atque pœnas luere: omnis adulatio circa se ipsum et reliquos, sive paucos sive multos, fugienda: atque rhetorica omnique alio actionis genere ad hunc finem, ad justum duntaxat, utendum.

LXXXIII. Mihi igitur credens sequere me illuc, quo cum perveneris et vivens et mortuus beatus eris, quemadmodum ratio hæc significat. et permitte, ut aliquis te contemnat ut stultum opprobrioque si velit afficiat, et per Jovem tu intrepidus perfer ignominiosam illam plagam: nihil enim grave patieris, si revera honestus sis virtutem colens. postquam vero sic una eam coluerimus, tum demum, si tibi oportere videatur, ad publica nos negotia conferemus, aut quodcumque nobis videatur, tunc deliberabimus, quando melius quam nunc deliberare poterimus. turpe enim est cum tales simus, quales nunc esse videmur, jactare nos verbis quasi aliquid simus, quippe qui nunquam de rebus iisdem et quidem maximis eadem judicemus: eo pervenimus ruditatis! hanc igitur rationem, quæ nunc nobis innotuit, tanquam ducem sequamur, ostendentem nobis, hunc optimum esse vivendi modum, ut et justitiam et ceteras virtutes colentes et vivamus et moriamur. hanc igitur sequamur, et ceteros ad hanc cohortemur, non illam, quam tu amplecteris et ad quam me cohortaris: est enim nihili prorsus, o Callicles.

ΙΩΝ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΩΝ.

I. ΣΩ. Τὸν Ἴωνα χαίρειν. πόθεν τὰ νῦν ἡμῖν ἐπιδεδήμηκας; ἢ οἴκοθεν ἐξ Ἐφέσου; — ΙΩΝ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλ᾽ ἐξ Ἐπιδαύρου ἐκ τῶν Ἀσκληπιείων. — ΣΩ. Μῶν καὶ ῥαψῳδῶν ἀγῶνα τιθέασι τῷ θεῷ οἱ Ἐπιδαύριοι; — ΙΩΝ. Πάνυ γε, καὶ τῆς ἄλλης γε μουσικῆς. — ΣΩ. Τί οὖν; ἠγωνίζου τι ἡμῖν; καὶ πῶς ⌈τι⌉ ἠγωνίσω; — ΙΩΝ. Τὰ πρῶτα τῶν ἄθλων ἠνεγκάμεθα, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Εὖ λέγεις. ἄγε δή, ὅπως καὶ τὰ Παναθήναια νικήσομεν. — ΙΩΝ. Ἀλλ᾽ ἔσται ταῦτα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ. — ΣΩ. Καὶ μὴν πολλάκις γ᾽ ἐζήλωσα ὑμᾶς τοὺς ῥαψῳδούς, ὦ Ἴων, τῆς τέχνης· τὸ γὰρ ἅμα μὲν τὸ σῶμα κεκοσμῆσθαι ἀεὶ πρέπον ὑμῶν εἶναι τῇ τέχνῃ καὶ ὡς καλλίστοις φαίνεσθαι, ἅμα δ᾽ ἀναγκαῖον εἶναι ἔν τ᾽ ἄλλοις ποιηταῖς διατρίβειν πολλοῖς κἀγαθοῖς καὶ δὴ καὶ μάλιστ᾽ ἐν Ὁμήρῳ, τῷ ἀρίστῳ καὶ θειοτάτῳ τῶν ποιητῶν, καὶ τὴν τούτου διάνοιαν ἐκμανθάνειν, μὴ μόνον τὰ ἔπη, ζηλωτόν ἐστιν. οὐ γὰρ ἂν γένοιτό ποτε ῥαψῳδός, εἰ μὴ συνείη τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ· τὸν γὰρ ῥαψῳδὸν ἑρμηνέα δεῖ τοῦ ποιητοῦ τῆς διανοίας γίγνεσθαι τοῖς ἀκούουσι· τοῦτο δὲ καλῶς ποιεῖν μὴ γιγνώσκοντα ὅ τι λέγει ὁ ποιητὴς ἀδύνατον. ταῦτ᾽ οὖν πάντ᾽ ἄξια ζηλοῦσθαι.

II. ΙΩΝ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες· ἐμοὶ γοῦν τοῦτο πλεῖστον ἔργον παρέσχε τῆς τέχνης, καὶ οἶμαι κάλλιστ᾽ ἀνθρώπων λέγειν περὶ Ὁμήρου, ὡς οὔτε Μητρόδωρος ὁ Λαμψακηνὸς οὔτε Στησίμβροτος ὁ Θάσιος οὔτε Γλαύκων οὔτ᾽ ἄλλος οὐδεὶς τῶν πώποτε γενομένων ἔσχεν εἰπεῖν οὕτω πολλὰς καὶ καλὰς διανοίας περὶ Ὁμήρου, ὅσας ἐγώ. — ΣΩ. Εὖ λέγεις, ὦ Ἴων· δῆλον γάρ, ὅτι οὐ φθονήσεις μοι ἐπιδεῖξαι. — ΙΩΝ. Καὶ μὴν ἄξιόν γ᾽ ἀκοῦσαι, ὦ Σώκρατες, ὡς εὖ κεκόσμηκα τὸν Ὅμηρον· ὥστ᾽ οἶμαι ὑφ᾽ Ὁμηριδῶν ἄξιος εἶναι χρυσῷ στεφάνῳ στεφανωθῆναι. — ΣΩ. Καὶ μὴν ἐγὼ ἔτι ποιήσομαι σχολὴν ἀκροάσασθαί σου. νῦν δέ μοι τοσόνδ᾽ ἀπόκριναι· πότερον περὶ Ὁμήρου μόνον δεινὸς εἶ ἢ καὶ περὶ Ἡσιόδου καὶ Ἀρχιλόχου; — ΙΩΝ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ περὶ Ὁμήρου μόνον· ἱκανὸν γάρ μοι δοκεῖ εἶναι. — ΣΩ. Ἔστι δὲ περὶ ὅτου Ὅμηρός τε καὶ Ἡσίοδος ταὐτὰ λέγετον; — ΙΩΝ. Οἶμαι ἔγωγε καὶ πολλά. — ΣΩ. Πότερον οὖν περὶ τούτων κάλλιον ἂν ἐξηγήσαιο, ἃ Ὅμηρος λέγει, ἢ ἃ Ἡσίοδος; — ΙΩΝ. Ὁμοίως ἂν περί γε τούτων, ὦ Σώκρα-

IO.

DIALOGI PERSONÆ:

SOCRATES, IO.

I. So. Ionem salvere jubeo. unde nunc ad nos advenisti? numquid Epheso ex patria venis? — Io. Nullo pacto, o Socrates, sed Epidauro ex Asclepieis. — So. Numquid et rhapsodorum (poetarum carmina recitantium) certamen Epidaurii deo instituunt? — Io. Non in his solum, sed etiam in reliquo genere musicæ. — So. Quid igitur? tunc istic decertasti? et quo successu certasti? — Io. Prima, o Socrates, certaminum præmia retulimus. — So. Probe inquis. age, etiam in Panathenæis victoriam reportemus. — Io. Fient hæc quidem, si deus voluerit. — So. Etenim, o Io, vos rhapsodos ob artem vestram sæpe beatos prædicavi: quod enim arti vestræ conveniat ut ornetis semper corpus et quam pulcherrimi appareatis, tum quod simul oporteat in multis bonis poetis versari, in Homero præcipue, poetarum omnium optimo divinissimoque, neque carmina solum, verum etiam hujus mentem perdiscere, hoc æmulatione dignum. nunquam enim aliquis rhapsodus erit, nisi ea quæ a poeta dicta sunt intellexerit. nam poetæ mentem interpretari rhapsodum apud auditores oportet: quod quidem recte fieri nequit, si quis poetæ sententiam ignoret. hæc igitur omnia digna quæ æmulemur.

II. Io. Vera dicis, o Socrates: atque ego quidem in hoc plurimum elaboravi, et optime de Homero me dicere puto, nam neque Metrodorus Lampsacenus neque Stesimbrotus Thasius neque Glauco neque aliquis unquam veterum tot tamque præclaras de Homero sententias, quot ego, proferre potuit. — So. Recte, o Io: constat enim te non detrectaturum mihi specimen edere. — Io. Et auditu sane dignum est, o Socrates, quam bene Homerum exornarim: ita ut æquum esse censeam ab Homeridis (Homeri studiosis) corona aurea coronari. — So. Otium profecto te audiendi quandoque nanciscar. nunc autem ad hoc unum mihi responde: utrum circa Homerum solum, an etiam circa Hesiodum et Archilochum id potes? — Io. Nequaquam, sed circa Homerum solum: satis enim mihi esse videtur. — So. Suntne aliqua de quibus Homerus et Hesiodus eadem referant? — Io. Multa equidem arbitror. — So. Utrum igitur melius ea, quæ dicit Homerus, an quæ Hesiodus, explicares? — Io. Æque de his quidem, o Socrates, de quibus

τες, περὶ ὧν ταὐτὰ λέγουσι. — ΣΩ. Τί δέ; ὧν πέρι μὴ ταὐτὰ λέγουσιν; οἷον περὶ μαντικῆς λέγει τι Ὅμηρός τε καὶ Ἡσίοδος. — ΙΩΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί οὖν; ὅσα θ' ὁμοίως καὶ ὅσα διαφόρως περὶ μαντικῆς λέγετον τὼ ποιητὰ τούτω, πότερον σὺ κάλλιον ἂν ἐξηγήσαιο ἢ τῶν μάντεών τις τῶν ἀγαθῶν; — ΙΩΝ. Τῶν μάντεων. — ΣΩ. Εἰ δὲ σὺ ἦσθα μάντις, οὐκ, εἴπερ περὶ τῶν ὁμοίως λεγομένων οἷός τ' ἦσθα ἐξηγήσασθαι, καὶ περὶ τῶν διαφόρως λεγομένων ἠπίστω ἂν ἐξηγεῖσθαι; — ΙΩΝ. Δῆλον ὅτι. — ΣΩ. Τί οὖν ποτὲ περὶ μὲν Ὁμήρου δεινὸς εἶ, περὶ δ' Ἡσιόδου οὔ, οὐδὲ τῶν ἄλλων ποιητῶν; ἢ Ὅμηρος περὶ ἄλλων τινῶν λέγει ἢ ὧνπερ σύμπαντες οἱ ἄλλοι ποιηταί; οὐ περὶ πολέμου τε τὰ πολλὰ διελήλυθε καὶ περὶ ὁμιλιῶν πρὸς ἀλλήλους ἀνθρώπων ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν, καὶ ἰδιωτῶν καὶ δημιουργῶν, καὶ περὶ θεῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς ἀνθρώπους ὁμιλούντων, [ὡς ὁμιλοῦσι], καὶ περὶ τῶν οὐρανίων παθημάτων καὶ περὶ τῶν ἐν Ἅιδου, καὶ γενέσεις καὶ θεῶν καὶ ἡρώων; οὐ ταῦτ' ἐστὶ, περὶ ὧν Ὅμηρος τὴν ποίησιν πεποίηκεν; — ΙΩΝ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.

III. ΣΩ. Τί δέ; οἱ ἄλλοι ποιηταὶ οὐ περὶ τῶν αὐτῶν τούτων; — ΙΩΝ. Ναί, ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐχ ὁμοίως πεποιήκασι καὶ Ὅμηρος. — ΣΩ. Τί μήν; κάκιον; — ΙΩΝ. Καὶ πολύ γε. — ΣΩ. Ὅμηρος δ' ἄμεινον; — ΙΩΝ. Ἄμεινον μέντοι νὴ Δία. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ φίλη κεφαλὴ Ἴων, ὅταν περὶ ἀριθμοῦ πολλῶν λεγόντων εἷς τις ἄριστα λέγῃ, γνώσεται δήπου τις τὸν εὖ λέγοντα; — ΙΩΝ. Φημί. — ΣΩ. Πότερον οὖν ὁ αὐτὸς, ὅσπερ καὶ τοὺς κακῶς λέγοντας, ἢ ἄλλος; — ΙΩΝ. Ὁ αὐτὸς δήπου. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ τὴν ἀριθμητικὴν τέχνην ἔχων οὗτός ἐστι; — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Τί δ'; ὅταν πολλῶν λεγόντων περὶ ὑγιεινῶν σιτίων, ὁποῖά ἐστιν, εἷς τις ἄριστα λέγῃ, πότερον ἕτερος μέν τις τὸν ἄριστα λέγοντα γνώσεται ὅτι ἄριστα λέγει, ἕτερος δὲ τὸν κάκιον ὅτι κάκιον, ἢ ὁ αὐτός; — ΙΩΝ. Δῆλον δήπου, ὁ αὐτός. — ΣΩ. Τίς οὗτος; τί ὄνομ' αὐτῷ; — ΙΩΝ. Ἰατρός. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν κεφαλαίῳ λέγωμεν, ὡς ὁ αὐτὸς γνώσεται ἀεὶ περὶ τῶν αὐτῶν πολλῶν λεγόντων, ὅστις τ' εὖ λέγει καὶ ὅστις κακῶς· ἢ εἰ μὴ γνώσεται τὸν κακῶς λέγοντα, δῆλον ὅτι οὐδὲ τὸν εὖ, περί γε τοῦ αὐτοῦ. — ΙΩΝ. Οὕτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς γίγνεται δεινὸς περὶ ἀμφοτέρων; — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν σὺ φῂς καὶ Ὅμηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, ἐν οἷς καὶ Ἡσίοδος καὶ Ἀρχίλοχός ἐστι, περί γε τῶν αὐτῶν λέγειν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως, ἀλλὰ τὸν μὲν εὖ γε, τοὺς δὲ χεῖρον; — ΙΩΝ. Καὶ ἀληθῆ λέγω. — ΣΩ. Οὐκοῦν, εἴπερ τὸν εὖ λέγοντα γιγνώσκεις, καὶ τοὺς χεῖρον λέγοντας γιγνώσκοις ἄν, ὅτι χεῖρον λέγουσιν. — ΙΩΝ. Ἔοικέ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ βέλτιστε, ὁμοίως τὸν Ἴωνα λέγοντες περὶ Ὁμήρου τε δεινὸν εἶναι καὶ περὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν οὐχ ἁμαρτησόμεθα, ἐπειδή γ' αὐτὸς ὁμολογεῖ τὸν αὐτὸν ἔσεσθαι κριτὴν ἱκανὸν πάντων, ὅσοι ἂν περὶ τῶν

eadem referunt. — So. Quid vero e quibus non eadem dicunt? ut puta de divinatione dicit aliquid Homerus et Hesiodus. — Io. Ita. — So. In quibus igitur poetæ hi consentiunt et discrepant de divinatione loquentes, utrum tu melius quam peritus vates aliquis explicares? — Io. Vates melius. — So. Si autem tu vates esses, non illa tantum in quibus conveniunt, verum etiam in quibus dissentiunt, exponere posses. nonne? — Io. Patet. — So. Cur igitur tandem circa Homerum facundus es, circa Hesiodum reliquosque poetas minime? an Homerus de aliis rebus agit, quam de quibus reliqui poetæ? nonne multa, quæ ad bellum et quæ ad consuetudines bonorum invicem malorumque, privatorum atque opificum attinent, enarravit, et de diis quemadmodum secum invicem et cum hominibus versantur, deque affectionibus cœlestibus et de his, quæ apud inferos sunt, tum deorum et heroum generationes (cecinit)? nonne circa hæc omnis Homeri poesis versatur? — Io. Vera, o Socrates, loqueris.

III. So. Nonne eadem hæc ceteri poetæ decantant? — Io. Eadem certe, sed non ita ceteri, ut Homerus. — So. An forte deterius? — Io. Multo deterius. — So. Melius vero Homerus? — Io. Melius certe per Iovem. — So. O Io, lepidum caput, cum multi de numero verba faciunt et eorum unus optime dicit, nonne potest quispiam bene dicentem nosse? — Io. Potest. — So. Numquid idem, qui male dicentes (novit), an alius? — Io. Idem certe. — So. An non hic est qui arithmetica arte est præditus? — Io. Profecto. — So. Cum vero multi de cibis, quales salubres sint, loquuntur et aliquis optime loquitur, utrum alius quidam optime dicentem optime dicere, alius pejus dicentem pejus dicere animadvertet, an unus et idem? — Io. Idem procul dubio. — So. Quis hic? quod illi nomen? — Io. Medicus. — So. Summatim igitur dicamus, cum multi eadem de re loquuntur, unum atque eundem tam illum qui male quam illum qui bene loquitur agniturum: aut si eum, qui in eadem re aberrat, non agnoverit, neque unquam eum, qui recte sentit, ab illo agnitum iri. — Io. Profecto. — So. Ergone idem utriusque peritus est? — Io. Prorsus. — So. Homerum atque reliquos poetas, in quorum numero est Hesiodus et Archilochus, eadem referre asseris, non tamen eodem modo, sed melius Homerum, hos autem deterius? — Io. Et vera dico. — So. Si igitur illum qui bene dicit cognoscis, eos quoque: qui male dicunt, quod errent, intelliges. — Io. Veri simile est. — So. Si ergo dicamus, o vir optime, Ionem circa Homerum reliquosque poetas similiter peritum esse, nequaquam errabimus, quandoquidem judicem eundem

αὐτῶν λέγωσι, τοὺς δὲ ποιητὰς σχεδὸν ἅπαντας ταὐτὰ ποιεῖν.

IV. ΙΩΝ. Τί οὖν ποτε τὸ αἴτιον, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἐγὼ, ὅταν μέν τις περὶ ἄλλου του ποιητοῦ διαλέ-5 γηται, οὔτε προσέχω τὸν νοῦν, ἀδυνατῶ τε καὶ ὁτιοῦν c συμβαλέσθαι λόγου ἄξιον, ἀλλ' ἀτεχνῶς νυστάζω· ἐπειδὰν δέ τις περὶ Ὁμήρου μνησθῇ, εὐθύς τ' ἐγρήγορα καὶ προσέχω τὸν νοῦν καὶ εὐπορῶ ὅ τι λέγω; — ΣΩ. Οὐ χαλεπὸν τοῦτό γ' εἰκάσαι, ὦ ἑταῖρε, ἀλλὰ 10 παντὶ δῆλον, ὅτι τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγειν ἀδύνατος εἶ· εἰ γὰρ τέχνῃ οἷός τ' ἦσθα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν ἁπάντων λέγειν οἷός τ' ἂν ἦσθα. ποιητικὴ γάρ πού ἐστι τὸ ὅλον. ἢ οὔ; — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὰν λάβῃ τις καὶ d 15 ἄλλην τέχνην ἡντινοῦν ὅλην, ὁ αὐτὸς τρόπος τῆς σκέψεώς ἐστι περὶ ἁπασῶν τῶν τεχνῶν; πῶς τοῦτο λέγω, δέει τί μου ἀκοῦσαι, ὦ Ἴων; — ΙΩΝ. Ναὶ μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔγωγε· χαίρω γὰρ ἀκούων ὑμῶν τῶν σοφῶν. — ΣΩ. Βουλοίμην ἄν σε ἀληθῆ λέγειν, ὦ 20 Ἴων. ἀλλὰ σοφοὶ μέν πού ἐστε ὑμεῖς οἱ ῥαψῳδοὶ καὶ ὑποκριταὶ καὶ ὧν ὑμεῖς ᾄδετε τὰ ποιήματα· ἐγὼ δ' οὐδὲν ἄλλο ἢ τἀληθῆ λέγω, οἷον εἰκὸς ἰδιώτην ἄνθρωπον. e ἐπεὶ καὶ περὶ τούτου, οὗ νῦν ἠρόμην σε, θέασαι, ὡς φαῦλον καὶ ἰδιωτικόν ἐστι καὶ παντὸς ἀνδρὸς γνῶναι ὃ 25 ἔλεγον, τὴν αὐτὴν εἶναι σκέψιν, ἐπειδάν τις ὅλην τέχνην λάβῃ. λάβωμεν γὰρ τῷ λόγῳ. γραφικὴ γάρ τίς ἐστι τέχνη τὸ ὅλον; — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ γραφεῖς πολλοὶ καὶ εἰσὶ καὶ γεγόνασιν ἀγαθοὶ καὶ φαῦλοι; — ΙΩΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἤδη οὖν τιν' 30 εἶδες, ὅστις περὶ μὲν Πολυγνώτου τοῦ Ἀγλαοφῶντος δεινός ἐστιν ἀποφαίνειν ἅ τ' εὖ γράφει καὶ ἃ μή, περὶ 533 δὲ τῶν ἄλλων γραφέων ἀδύνατος; κἀπειδὰν μέν τις τὰ a τῶν ἄλλων ζωγράφων ἔργα ἐπιδεικνύῃ, νυστάζει τε καὶ ἀπορεῖ καὶ οὐκ ἔχει ὅ τι συμβάληται, ἐπειδὰν δὲ 35 περὶ Πολυγνώτου ἢ ἄλλου ὅτου βούλει τῶν γραφέων ἑνὸς μόνου δέῃ ἀποφήνασθαι γνώμην, ἐγρήγορέ τε καὶ προσέχει τὸν νοῦν καὶ εὐπορεῖ ὅ τι εἴπῃ; — ΙΩΝ. Οὐ μὰ τὸν Δία, οὐ δῆτα. — ΣΩ. Τί δαί; ἐν ἀνδριαντοποιίᾳ ἤδη τιν' εἶδες, ὅστις περὶ μὲν Δαιδάλου τοῦ 40 Μητίονος ἢ Ἐπειοῦ τοῦ Πανοπέως ἢ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἢ ἄλλου τινὸς ἀνδριαντοποιοῦ ἑνὸς πέρι δεινός b ἐστιν ἐξηγεῖσθαι ἃ εὖ πεποίηκεν, ἐν δὲ τοῖς τῶν ἄλλων ἀνδριαντοποιῶν ἔργοις ἀπορεῖ τε καὶ νυστάζει, οὐκ ἔχων ὅ τι εἴπῃ; — ΙΩΝ. Οὐ μὰ τὸν Δία, οὐδὲ τοῦ-45 τον ἑώρακα. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν, ὥς γ' ἐγῷμαι, οὐδ' ἐν αὐλήσει γ' οὐδ' ἐν κιθαρίσει οὐδ' ἐν κιθαρῳδίᾳ οὐδ' ἐν ῥαψῳδίᾳ οὐδεπώποτ' εἶδες ἄνδρα, ὅστις περὶ μὲν Ὀλύμπου δεινός ἐστιν ἐξηγεῖσθαι ἢ περὶ Θαμύρου ἢ c περὶ Ὀρφέως ἢ περὶ Φημίου τοῦ Ἰθακησίου ῥαψῳδοῦ, 50 περὶ δ' Ἴωνος τοῦ Ἐφεσίου ἀπορεῖ καὶ οὐκ ἔχει συμβαλέσθαι ἅ τ' εὖ ῥαψῳδεῖ καὶ ἃ μή. — ΙΩΝ. Οὐκ ἔχω σοι περὶ τούτου ἀντιλέγειν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἐκεῖνο ἐμαυτῷ σύνοιδα, ὅτι περὶ Ὁμήρου κάλλιστ' ἀνθρώπων λέγω καὶ εὐπορῶ, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐμὲ

idoneum esse circa omnes illos, qui eadem de re loquuntur, ipse confitetur, poetas vero pæne omnes eadem canere.

IV. Io. Quæ igitur est causa, o Socrates, ob quam, cum de alio quodam poeta quispiam disserit, neque mentem adhibeo, neque quidquam alicujus momenti dicere possum, sed omnino dormito: postquam vero Homeri quis mentionem injecerit, confestim vigilo atque mentem adhibeo succeditque quidquid instituo? — So. Nequaquam arduum est, o amice, hujus causam conjicere, sed cuique manifestum te non arte neque scientia de Homero dicere posse: nam si arte, de reliquis omnibus poetis similiter loqui valeres. poesis enim totum est. nonne? — Io. Est certe. — So. Nonne postquam aliquis aliam quamvis artem integram comparavit, æque de omnibus artibus judicat? vis tibi referam qua ratione id dicam, o Io? — Io. Opto per Jovem, o Socrates: nam quoties vos sapientes audio, miro quodam gaudio afficior. — So. Vellem, o Io, vera diceres. verum sapientes vos rhapsodi et histriones estis et illi, quorum vos poemata decantatis: ego autem nihil præter veritatem dico, quemadmodum decet privatum hominem. nam id, de quo paulo ante percontabar, intuere quam leve sit et facile cognitu, adeo ut quivis quod narrabam percipere possit, eandem esse considerationem, si quis artem sibi integram comparaverit. exempli causa, numquid pingendi ars totum quiddam est? — Io. Est. — So. Nonne pictores multi partim boni partim mali et sunt et fuerunt? — Io. Certe. — Io. Ergone jam vidisti aliquem, qui et ea quæ recte et quæ non recte Polygnotus Aglaophontis filius pinxit, sufficienter ostendere potuit, quæ vero pictores reliqui, non potuit? et si quis aliorum pictorum opus ostendat, obdormiat neque facultas illi ad dicendum aliquid conjiciendumque suppetat, cum vero de Polygnoto, vel de uno quovis pictore sit judicandum, expergiscatur, et mentem advertat et facultatem dicendi habeat? — Io. Non per Jovem. — So. Quid in fabris statuariis? vidisti quemquam, qui ea, quæ Dædalus Metionis filius aut Epeus Panopei filius aut Theodorus Samius vel alius quispiam statuarum faber unus bene est machinatus, exponere valeat, in aliorum vero sculptorum operibus torpeat atque obmutescat? — Jo. Per Jovem neque hunc reperi. — So. Atqui neque in tibiarum flatu, ut arbitror, neque in pulsu citharæ, neque in illo ad citharam cantu, neque in rhapsodia virum unquam vidisti, qui Olympi opera vel Thamyræ vel Orphei, aut Ithacensis Phemii rhapsodi exprimere possit, in operibus vero Ionis Ephesii deficiat neque percipere conferreque possit, quæ bene et quæ contra modulatur. — Io. Quid in hoc tibi contradicam non habeo, o Socrates, sed tamen mihi ipsi conscius sum, me præ ceteris hominibus pulcherrima de Homero referre neque deesse mihi dicendi

φασιν εὖ λέγειν, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὔ. καίτοι ὅρα τοῦτο τί ἐστι.

V. ΣΩ. Καὶ ὁρῶ, ὦ Ἴων, καὶ ἔρχομαί γέ σοι ἀποφανούμενος ὅ μοι δοκεῖ τοῦτ' εἶναι. ἔστι γὰρ (d) τοῦτο τέχνη μὲν οὐκ ὂν παρὰ σοὶ περὶ Ὁμήρου εὖ λέγειν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, θεία δὲ δύναμις, ἥ σε κινεῖ, ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ, ἣν Εὐριπίδης μὲν Μαγνῆτιν ὠνόμασεν, οἱ δὲ πολλοὶ Ἡράκλειαν. καὶ γὰρ αὕτη ἡ λίθος οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς δακτυλίους ἄγει τοὺς σιδηροῦς, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἐντίθησι τοῖς δακτυλίοις, ὥστ' αὖ δύνασθαι ταὐτὸν τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ ἡ λίθος, ἄλλους ἄγειν δακτυλίους, ὥστ' ἐνίοθ' ὁρμαθὸς μακρὸς (e) πάνυ σιδηρίων καὶ δακτυλίων ἐξ ἀλλήλων ἤρτηται· πᾶσι δὲ τούτοις ἐξ ἐκείνης τῆς λίθου ἡ δύναμις ἀνήρτηται. οὕτω δὲ καὶ ἡ Μοῦσα ἐνθέους μὲν ποιεῖ αὐτή, διὰ δὲ τῶν ἐνθέων τούτων ἄλλων ἐνθουσιαζόντων ὁρμαθὸς ἐξαρτᾶται. πάντες γὰρ οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες καὶ κατεχόμενοι πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα, καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶν- 534 (a) τες οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται, οὕτω καὶ οἱ μελοποιοὶ οὐκ ἔμφρονες ὄντες τὰ καλὰ μέλη ταῦτα ποιοῦσιν, ἀλλ' ἐπειδὰν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἁρμονίαν καὶ εἰς τὸν ῥυθμόν, καὶ βακχεύουσι καὶ κατεχόμενοι, ὥσπερ αἱ βάκχαι ἀρύτονται ἐκ τῶν ποταμῶν μέλι καὶ γάλα κατεχόμεναι, ἔμφρονες δ' οὖσαι οὔ, καὶ τῶν μελοποιῶν ἡ ψυχὴ τοῦτ' ἐργάζεται, ὅπερ αὐτοὶ λέγουσι. λέγουσι γὰρ δήπουθεν πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταί, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν μελιρρύτων ἐκ Μουσῶν κήπων τινῶν καὶ ναπῶν δρε- (b) πόμενοι τὰ μέλη ἡμῖν φέρουσιν, ὥσπερ αἱ μέλιτται, καὶ αὐτοὶ οὕτω πετόμενοι. καὶ ἀληθῆ λέγουσι· κοῦφον γὰρ χρῆμα ποιητής ἐστι καὶ πτηνὸν καὶ ἱερόν, καὶ οὐ πρότερον οἷός τε ποιεῖν, πρὶν ἂν ἔνθεός τε γένηται καὶ ἔκφρων καὶ ὁ νοῦς μηκέτ' ἐν αὐτῷ ἐνῇ· ἕως δ' ἂν τουτὶ ἔχῃ τὸ κτῆμα, ἀδύνατος πᾶς ποιεῖν ἐστιν ἄνθρωπος καὶ χρησμῳδεῖν. ἅτ' οὖν οὐ τέχνῃ ποιοῦντες καὶ πολλὰ λέγουσι καὶ καλὰ περὶ τῶν πραγμάτων, ὥσπερ σὺ περὶ Ὁμήρου, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ τοῦτο μόνον οἷός θ' (c) ἕκαστος ποιεῖν καλῶς, ἐφ' ὃ ἡ Μοῦσα αὐτὸν ὥρμησεν, ὁ μὲν διθυράμβους, ὁ δ' ἐγκώμια, ὁ δ' ὑπορχήματα, ὁ δ' ἔπη, ὁ δ' ἰάμβους· τὰ δ' ἄλλα φαῦλος αὐτῶν ἕκαστός ἐστιν. οὐ γὰρ τέχνῃ ταῦτα λέγουσιν, ἀλλὰ θείᾳ δυνάμει. ἐπεί, εἰ περὶ ἑνὸς τέχνῃ καλῶς ἠπίσταντο λέγειν, κἂν περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. διὰ ταῦτα δ' ὁ θεὸς ἐξαιρούμενος τούτων τὸν νοῦν τούτοις χρῆται ὑπηρέταις καὶ τοῖς χρησμῳδοῖς καὶ τοῖς μάντεσι τοῖς θείοις, (d) ἵν' ἡμεῖς οἱ ἀκούοντες εἰδῶμεν, ὅτι οὐχ οὗτοί εἰσιν οἱ ταῦτα λέγοντες οὕτω πολλοῦ ἄξια, οἷς νοῦς μὴ πάρεστιν, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτός ἐστιν ὁ λέγων, διὰ τούτων δὲ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς. μέγιστον δὲ τεκμήριον τῷ λόγῳ Τύννιχος ὁ Χαλκιδεύς, ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν πώποτ' ἐποίησε ποίημα, ὅτου τις ἂν ἀξιώσειε μνησθῆναι, τὸν δὲ παίωνα, ὃν πάντες ᾄδουσι, σχεδόν τι πάντων μελῶν κάλλιστον, ἀτεχνῶς, ὅπερ αὐτὸς λέγει, εὕρημά

copiam, et reliquos omnes hac in re me laudare, in ceteris vero nequaquam. tu vero quid hoc sit vide.

V. So. Video, o Io, et quod mihi id esse videtur tibi aperire aggredior. ut bene de Homero loquaris ars tibi non præstat, ut modo dicebam, sed divina vis est, quæ te movet, sicut in lapide, quem Magnetem Euripides nominavit, vulgo vero Heraclium vocant. qui lapis non solum ferreos annulos trahit, sed vim etiam annulis infundit, qua hoc idem efficere possint, quod lapis, alios annulos attrahere, ita ut longa interdum concatenatio ferri et annulorum invicem pendeat: quæ autem omnibus his vis inest, ex illo lapide suspensa est. ita quoque Musa poetas divino instinctu concitat, poetæ conciti alios furore corripiunt, ex quibus omnibus series ipsa contexitur. omnes enim epici poetæ boni non arte, sed divino afflatu capti omnia ista præclara poemata et melici boni similiter dicunt, ut Corybantes non cum mentis compotes sint saltant, ita melici quoque poetæ non compotes mentis cantus illos pulchros fingunt, sed ubi in harmoniam et rhythmum inciderunt, bacchantur furore concitati, quemadmodum bacchantes feminæ mentis non compotes mel et lac ex fluminibus hauriunt, compotes autem mentis haurire nequeunt, id quoque facit melicorum animus, quod ipsi narrant. dicunt enim nobis poetæ, se e fontibus melle scaturientibus haurientes ex Musarum hortis et viridariis quibusdam carmina ad nos afferre, quemadmodum apes, et apum instar ipsos volantes. qua in re vera loquuntur: res enim levis, volatilis atque sacra poeta est, neque canere prius potest quam deo plenus et extra se positus sit et mens non amplius in eo sit: quamdiu enim mente quis valet, neque fingere carmina neque vaticinari potest. non arte igitur aliqua multa præclara canunt, uti tu de Homero refers, sed sorte divina tantum quisque recte efficere potest id, ad quod Musa quempiam incitavit, hic dithyrambos, ille laudes alicujus, hic chorearum cantilenas, alius carmina, alius item iambos; ad cetera vero illorum quisque rudis et ineptus est. non enim arte, sed divina vi hæc dicunt: nam si de uno per artem recte loqui scirent, de ceteris quoque omnibus recte possent. ob hanc vero causam deus illis mentem surripiens his tanquam ministris utitur oraculorumque nuntiis et divinis vatibus, ut nos, qui audimus, percipiamus non hos esse qui tam digna referant, cum suæ mentis compotes minime sint, sed deum ipsum loqui, per hos autem nobis hæc inclamare. huic autem rei evidentissimo argumento esse potest Tynnichus Chalcidensis, qui quidem nullum aliud unquam carmen memoria dignum, pæanem vero composuit (in Apollinem), quem omnes cantant, omnium fere carminum pulcherrimum, plane, ut ipse dicit, Musarum inventum.

τι Μουσῶν. ἐν τούτῳ γὰρ δὴ μάλιστά μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι ἡμῖν, ἵνα μὴ διστάζωμεν, ὅτι οὐκ ἀνθρώπινά ἐστι τὰ καλὰ ταῦτα ποιήματα οὐδ' ἀνθρώπων, ἀλλὰ θεῖα καὶ θεῶν, οἱ δὲ ποιηταὶ οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἑρμηνεῖς εἰσι τῶν θεῶν, κατεχόμενοι ἐξ ὅτου ἂν ἕκαστος κατέχηται. ταῦτ' ἐνδεικνύμενος ὁ θεὸς ἐξεπίτηδες διὰ τοῦ φαυλοτάτου ποιητοῦ τὸ κάλλιστον μέλος ᾖσεν. ἢ οὐ δοκῶ σοι ἀληθῆ λέγειν, ὦ Ἴων; — ΙΩΝ. Ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔμοιγε· ἅπτει γάρ πώς μου τοῖς λόγοις τῆς ψυχῆς, ὦ Σώκρατες, καί μοι δοκοῦσι θείᾳ μοίρᾳ ἡμῖν παρὰ τῶν θεῶν ταῦθ' οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ ἑρμηνεύειν.

VI. ΣΩ. Οὐκοῦν ὑμεῖς αὖ οἱ ῥαψῳδοὶ τὰ τῶν ποιητῶν ἑρμηνεύετε; — ΙΩΝ. Καὶ τοῦτ' ἀληθὲς λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἑρμηνέων ἑρμηνεῖς γίγνεσθε; — ΙΩΝ. Παντάπασί γε. — ΣΩ. Ἔχε δή, [καί] μοι τόδ' εἰπέ, ὦ Ἴων, καὶ μὴ ἀποκρύψῃ ὅ τι ἄν σε ἔρωμαι· ὅταν εὖ εἴπῃς ἔπη καὶ ἐκπλήξῃς μάλιστα τοὺς θεωμένους, ἢ τὸν Ὀδυσσέα ὅταν ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἐφαλλόμενον ᾄδῃς, ἐκφανῆ γιγνόμενον τοῖς μνηστῆρσι καὶ ἐκχέοντα τοὺς ὀϊστοὺς πρὸ τῶν ποδῶν, ἢ Ἀχιλλέα ἐπὶ τὸν Ἕκτορα ὁρμῶντα, ἢ καὶ τῶν περὶ Ἀνδρομάχην ἐλεεινῶν τι ἢ περὶ Ἑκάβην ἢ περὶ Πρίαμον, τότε πότερον ἔμφρων εἶ, ἢ ἔξω σαυτοῦ γίγνει, καὶ παρὰ τοῖς πράγμασιν οἴεταί σου εἶναι ἡ ψυχὴ οἷς λέγεις ἐνθουσιάζουσα, ἢ ἐν Ἰθάκῃ οὖσιν ἢ ἐν Τροίᾳ ἢ ὅπως ἂν καὶ τὰ ἔπη ἔχῃ; — ΙΩΝ. Ὡς ἐναργές μοι τοῦτο, ὦ Σώκρατες, τεκμήριον εἶπες· οὐ γάρ σε ἀποκρυψάμενος ἐρῶ. ἐγὼ γὰρ ὅταν ἐλεεινόν τι λέγω, δακρύων ἐμπίμπλανταί μου οἱ ὀφθαλμοί· ὅταν τε φοβερὸν ἢ δεινόν, ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται [ὑπὸ φόβου] καὶ ἡ καρδία πηδᾷ. — ΣΩ. Τί οὖν φῶμεν, ὦ Ἴων; ἔμφρονα εἶναι [τότε] τοῦτον τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἂν κεκοσμημένος ἐσθῆτι ποικίλῃ καὶ χρυσοῖσι στεφάνοις κλαίῃ τ' ἐν θυσίαις καὶ ἑορταῖς, μηδὲν ἀπολωλεκὼς τούτων, ἢ φοβῆται πλέον ἢ ἐν δισμυρίοις ἀνθρώποις ἑστηκὼς φιλίοις, μηδενὸς ἀποδύοντος ἢ ἀδικοῦντος; — ΙΩΝ. Οὐ μὰ τὸν Δία, οὐ πάνυ, ὦ Σώκρατες, ὥς γε τἀληθὲς εἰρῆσθαι. — ΣΩ. Οἶσθ' οὖν ὅτι καὶ τῶν θεατῶν τοὺς πολλοὺς ταὐτὰ ταῦθ' ὑμεῖς ἐργάζεσθε; — ΙΩΝ. Καὶ μάλα καλῶς οἶδα· καθορῶ γὰρ ἑκάστοτ' αὐτοὺς ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ βήματος κλαίοντάς τε καὶ δεινὸν ἐμβλέποντας καὶ συνθαμβοῦντας τοῖς λεγομένοις. δεῖ γάρ με καὶ σφόδρ' αὐτοῖς τὸν νοῦν προσέχειν· ὡς ἐὰν μὲν κλαίοντας αὐτοὺς καθίσω, αὐτὸς γελάσομαι ἀργύριον λαμβάνων, ἐὰν δὲ γελῶντας, αὐτὸς κλαύσομαι ἀργύριον ἀπολλύς.

VII. ΣΩ. Οἶσθ' οὖν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ θεατὴς τῶν δακτυλίων ὁ ἔσχατος, ὧν ἐγὼ ἔλεγον ὑπὸ τῆς Ἡρακλειώτιδος λίθου ἀπ' ἀλλήλων τὴν δύναμιν λαμβάνειν, ὁ δὲ μέσος σὺ ὁ ῥαψῳδὸς καὶ ὑποκριτής, ὁ δὲ πρῶτος αὐτὸς ὁ ποιητής; ὁ δὲ θεὸς διὰ πάντων τούτων ἕλκει τὴν ψυχὴν ὅποι ἂν βούληται τῶν ἀνθρώπων, ἀνακρεμαννὺς ἐξ ἀλλήλων τὴν δύναμιν, καὶ ὥσπερ ἐκ τῆς λίθου ἐκείνης ὁρμαθὸς πάμπολυς ἐξήρτηται χορευτῶν τε

in hoc enim maxime deus ostendisse videtur nobis, dubitandum non esse, quin praeclara haec poemata divina deorumque potius quam humana hominumque sint opera, poetae autem nihil aliud sint quam deorum interpretes, dum sunt furore correpti, a quocumque tandem numine quisque corripiatur. quod quidem deus ostendere volens de industria per ineptissimum poetam pulcherrimum cecinit carmen. an non vera tibi referre videor, o Io? — Io. Mihi certe per Jovem: animum enim meum his sermonibus, o Socrates, percellit quodam modo, et divina quadam sorte a diis poetae insignes haec nobis interpretari videntur.

VI. So. Nonne vos etiam rhapsodi poetarum scripta interpretamini? — Io. Vera narras. — So. Ergone interpretum interpretes estis? — Io. Sumus. — So. Attende ac mihi responde, o Io, neque id, de quo te interrogabo, me celaveris: quando apte carmina refers et stupore perculsos reddis spectantes, sive dum Ulyssem super limen insilientem canis et procis palam se ostendentem atque sagittas ante pedes effundentem, sive Achillem impetum in Hectorem facientem, seu dum miserabile quiddam et querulum circa Andromachen vel Hecubam vel Priamum profers, utrum tunc mentis es compos, an a mente alienatus, et rebus gestis, quas refers, afflatus animus interesse se cogitat, sive in Ithaca sive apud Trojam seu quocumque modo carmina se habeant? — Io. Quam manifestum argumentum mihi, o Socrates, attulisti: nihil enim te celans dicam. quoties enim miserabile quid dico, lacrimis implentur oculi mei: cum aliquid terribile aut vehemens, arrectae mihi comae eriguntur et cor palpitat. — So. Numquid, o Io, mentis compotem eum virum esse asseremus, qui in sacrificiis et celebrationibus pulchra veste aureisque coronis ornatus ploret, cum nihil horum amiserit, aut qui trepidet inter viginti millia hominum sibi amicorum stans, nemine eum exuente vel injuria afficiente? — Io. Non per Jovem, o Socrates, si vera fateri velimus. — So. Nonne spectantium plurimos iisdem his rebus afficitis? — Io. Optime novi: adspicio enim semper superne e suggesto flentes et torvum tuentes atque his quae narrantur stupefactos. oportet enim me valde mentem iis adhibere: nam si lacrimas excusserim, ipse argentum accipiens ridebo, sin autem risum illis moverim, ipse argentum amittens flebo.

VII. So. Videsne spectatorem esse annulorum extremum illorum, quos sub Heracleotide lapide vim a se invicem accipere referebam, medium autem te esse rhapsodum et mimum, primum autem ipsum poetam? deus vero per omnes hos hominum animum quocumque vult trahit, dum invicem vim suspendit continuo per intermedios, et velut ex illo lapide series longa dependet, qua nectuntur hi, qui in choro saltant, et magistri et praesules, cum e

καὶ διδασκάλων καὶ ὑποδιδασκάλων, ἐκ πλαγίου ἐξηρτημένων τῶν τῆς Μούσης ἐκκρεμαμένων δακτυλίων; καὶ ὁ μὲν τῶν ποιητῶν ἐξ ἄλλης Μούσης, ὁ δ' ἐξ ἄλλης ἐξήρτηται. ὀνομάζομεν δ' αὐτὸ κατέχεται· τὸ δ' 5 ἐστὶ παραπλήσιον· ἔχεται γάρ. ἐκ δὲ τούτων τῶν b πρώτων δακτυλίων, τῶν ποιητῶν, ἄλλοι ἐξ ἄλλου αὖ ἠρτημένοι εἰσὶ καὶ ἐνθουσιάζουσιν, οἱ μὲν ἐξ Ὀρφέως, οἱ δ' ἐκ Μουσαίου· οἱ δὲ πολλοὶ ἐξ Ὁμήρου κατέχονταί τε καὶ ἔχονται. ὧν σύ, ὦ Ἴων, εἷς εἶ, καὶ κατ- 10 έχει ἐξ Ὁμήρου, κἀπειδὰν μέν τις ἄλλου του ποιητοῦ ᾄδῃ, καθεύδεις τε καὶ ἀπορεῖς ὅ τι λέγῃς, ἐπειδὰν δὲ τούτου τοῦ ποιητοῦ φθέγξηταί τις μέλος, εὐθὺς ἐγρήγορας καὶ ὀρχεῖταί σου ἡ ψυχὴ καὶ εὐπορεῖς ὅ τι λέ- c γῃς· οὐ γὰρ τέχνῃ οὐδ' ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγεις 15 ἃ λέγεις, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ καὶ κατοκωχῇ, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες ἐκείνου μόνου αἰσθάνονται τοῦ μέλους ὀξέως, ὃ ἂν ᾖ τοῦ θεοῦ ἐξ ὅτου ἂν κατέχωνται, καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ μέλος καὶ σχημάτων καὶ ῥημάτων εὐποροῦσι, τῶν δ' ἄλλων οὐ φροντίζουσιν. οὕτω καὶ σύ, ὦ 20 Ἴων, περὶ μὲν Ὁμήρου ὅταν τις μνησθῇ, εὐπορεῖς, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἀπορεῖς. τούτου δ' ἐστὶ τἀίτιον, ὅ μ' ἐρωτᾷς, διότι σὺ περὶ μὲν Ὁμήρου εὐπορεῖς, περὶ d δὲ τῶν ἄλλων οὔ, ὅτι οὐ τέχνῃ, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ Ὁμήρου δεινὸς εἶ ἐπαινέτης.

latere Musæ annuli suspensi sint? poetarum quidem hic ex alia, ille rursus ex alia Musa suspensus est. vocamus autem id nos (κατέχεται) occupatur : quod quidem illi proximum est : (ἔχεται) tenetur enim. ab his utique primis annulis, qui poetæ sunt, alii rursus ab aliis suspensi sunt divinoque furore abrepti, nonnulli ab Orpheo, a Musæo alii : nec pauci ab Homero occupantur atque tenentur. quorum tu, o Io, unus es qui ab Homero furore correptus es, et si quis (carmen) alterius poetæ canat, obdormiscis atque tibi dicendi deest facultas, si quis vero hujus poetæ decantaverit carmen, confestim expergisceris et gestit animus tuus, et dicendi facultas sufficit. non enim arte neque scientia, sed divina quadam sorte et vi occupatus ea, quæ de Homero dicis, recenses, quemadmodum Corybanteo furore correpti illud duntaxat carmen acute sentiunt, quod illius dei est a quo corripiuntur, et ad illud carmen verbis et figuris abundant, reliquos vero contemnunt. ita et tu, o Io, si quis Homeri mentionem fecerit, es in dicendo facundus, in aliis vero tibi copia deest. hujus vero, quod quærebas, quamobrem circa Homerum copiosus sis, circa alios deficias, hæc est causa, quod non arte, sed divina quadam sorte disertus es Homeri laudator.

25 VIII. ΙΩΝ. Εὖ μὲν λέγεις, ὦ Σώκρατες· θαυμάζοιμι μεντἂν εἰ οὕτως εὖ εἴποις, ὥστε με ἀναπεῖσαι, ὡς ἐγὼ κατεχόμενος καὶ μαινόμενος Ὅμηρον ἐπαινῶ. οἶμαι δ' οὐδ' ἂν σοὶ δόξαιμι, εἴ μου ἀκούσαις λέγοντος περὶ Ὁμήρου. — ΣΩ. Καὶ μὴν ἐθέλω γ' 30 ἀκοῦσαι, οὐ μέντοι πρότερον, πρὶν ἄν μοι ἀποκρίνῃ τόδε. ὧν Ὅμηρος λέγει περὶ τίνος εὖ λέγεις; οὐ e γὰρ δήπου περὶ ἁπάντων γε. — ΙΩΝ. Εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες, περὶ οὐδενὸς ὅτου οὔ. — ΣΩ. Οὐ δήπου καὶ περὶ τούτων ὧν σὺ μὲν τυγχάνεις οὐκ 35 εἰδώς, Ὅμηρος δὲ λέγει. — ΙΩΝ. Καὶ ταῦτα ποῖ' ἐστιν, ἃ Ὅμηρος μὲν λέγει, ἐγὼ δ' οὐκ οἶδα; — 537 ΣΩ. Οὐ καὶ περὶ τεχνῶν μέντοι λέγει πολλαχοῦ a Ὅμηρος καὶ πολλά; οἷον καὶ περὶ ἡνιοχείας. ἐὰν μνησθῶ τὰ ἔπη, ἐγώ σοι φράσω. — ΙΩΝ. Ἀλλ' ἐγὼ 40 ἐρῶ· ἐγὼ γὰρ μέμνημαι. — ΣΩ. Εἰπὲ δή μοι ἃ λέγει Νέστωρ Ἀντιλόχῳ τῷ υἱεῖ, παραινῶν εὐλαβηθῆναι περὶ τὴν καμπὴν ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ τῇ ἐπὶ Πατρόκλῳ. — ΙΩΝ.

VIII. Io. Recte dicis, o Socrates : mirarer tamen si tam acute disereres, ut me credere facias, me correptum furore Homerum laudibus celebrare. neque, ut arbitror, tibi viderer, si me de Homero verba facientem audires — So. Atqui audire volo, non tamen prius quam mihi responderis hoc : quæ Homerus dicit, de quibus ex his bene dicis? non enim de omnibus. — Io. Bene scito, o Socrates, de omnibus. — So. Non tamen ea bene tractas, quæ tu quidem ignoras, Homerus autem dicit. — Io. Quæ ista sunt, quæ Homerus quidem narrat, ego autem nescio? — So. Nonne sæpenumero Homerus multa de artibus dicit? velut de aurigaria disciplina. si meminero, illius carmina tibi recitabo. — Io. At ego referam : memini enim. — So. Dic mihi quæ mandat Nestor Antilocho filio, cum illum monet ut in equestri cursu in Patrocli gratiam instituto caute flectat equos. — Io.

> Κλινθῆναι δὲ (φησὶ) καὶ αὐτὸς ἐυξέστῳ ἐνὶ δίφρῳ
> 45 ἦκ' ἐπ' ἀριστερὰ τοῖιν· ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
> κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τέ οἱ ἡνία χερσίν. b
> ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω,
> ὡς μή τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι
> κύκλου ποιητοῖο· λίθου δ' ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν.

> Declina (inquit) et ipse in curru bene elaborato
> sensim ad lævum eorum : sed dextrum equum
> incita increpitans, et remitte ei frena manibus.
> et cum ad metam veneris, quam proxime circa hanc flectatur [lævus equus,
> ut tamen non videatur summo modiolo eam attingere
> rota bene facta : caveas vero ne tangas saxum.

50 — ΣΩ. Ἀρκεῖ. ταῦτα δή, ὦ Ἴων, τὰ ἔπη εἴτ' ὀρθῶς c λέγει Ὅμηρος εἴτε μή, πότερος ἂν γνοίη ἄμεινον, ἰατρὸς, ἢ ἡνίοχος; — ΙΩΝ. Ἡνίοχος δήπου. — ΣΩ. Πότερον ὅτι τέχνην ταύτην ἔχει, ἢ κατ' ἄλλο τι; — ΙΩΝ. Οὐκ, ἀλλ' ὅτι τέχνην. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἑκάστῃ

— So. Sufficiunt, o Io. hi versus Homeri recte an contra se habeant, quis melius, medicus an auriga, perciperet? — Io. Auriga proculdubio. — So. Utrum quod arte hoc judicium fit, an alio quopiam? — Io. Non, sed quod arte. So. Nonne cuique arti facultas a deo tribuitur certi cujus-

τῶν τεχνῶν ἀποδέδοταί τι ὑπὸ τοῦ θεοῦ ργον οἵᾳ τ' εἶναι γιγνώσκειν; οὐ γὰρ (δή)που ἃ κυβερνητικῇ γιγνώσκομεν, γνωσόμεθα καὶ ἰατρικῇ. — ΙΩΝ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐδέ γ' ἃ ἰατρικῇ, ταῦτα καὶ τεκτονικῇ. — ΙΩΝ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω καὶ κατὰ πασῶν τῶν τεχνῶν· ἃ τῇ ἑτέρᾳ τέχνῃ γιγνώσκομεν, οὐ γνωσόμεθα τῇ ἑτέρᾳ. τόδε δέ μοι πρότερον τούτου ἀπόκριναι. τὴν μὲν ἑτέραν φῂς εἶναί τινα τέχνην, τὴν δ' ἑτέραν; — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' ὥσπερ ἐγὼ τεκμαιρόμενος, ὅταν ἡ μὲν ἑτέρων πραγμάτων ᾖ ἐπιστήμη, ἡ δ' ἑτέρων, οὕτω καλῶ τὴν μὲν ἄλλην, τὴν δ' ἄλλην τέχνην, οὕτω καὶ σύ; — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ γάρ που τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἐπιστήμη εἴη τις, τί ἂν τὴν μὲν ἑτέραν φαῖμεν εἶναι, τὴν δ' ἑτέραν, ὁπότε γε ταὐτὰ εἴη εἰδέναι ἀπ' ἀμφοτέρων; ὥσπερ ἐγώ τε γιγνώσκω, ὅτι πέντ' εἰσὶν οὑτοιὶ οἱ δάκτυλοι, καὶ σὺ, ὥσπερ ἐγὼ, περὶ τούτων ταὐτὰ γιγνώσκεις· καὶ εἴ σε ἐγὼ ἐροίμην, εἰ τῇ αὐτῇ τέχνῃ γιγνώσκομεν τῇ ἀριθμητικῇ ταὐτὰ ἐγώ τε καὶ σὺ, ἢ ἄλλῃ, φαίης ἂν δήπου τῇ αὐτῇ. — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Ὃ τοίνυν ἄρτι ἔμελλον ἐρήσεσθαί σε, νυνὶ εἰπὲ, εἰ κατὰ πασῶν τῶν τεχνῶν οὕτω σοι δοκεῖ, τῇ μὲν αὐτῇ τέχνῃ ταὐτὰ ἀναγκαῖον εἶναι γιγνώσκειν, τῇ δ' ἑτέρᾳ μὴ ταὐτὰ, ἀλλ' εἴπερ ἄλλη ἐστὶν, ἀναγκαῖον καὶ ἕτερα γιγνώσκειν. — ΙΩΝ. Οὕτω μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

IX. ΣΩ. Οὐκοῦν ὅστις ἂν μὴ ἔχῃ τινὰ τέχνην, ταύτης τῆς τέχνης τὰ λεγόμενα ἢ πραττόμενα καλῶς γιγνώσκειν οὐχ οἷός τ' ἔσται. — ΙΩΝ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Πότερον οὖν περὶ τῶν ἐπῶν ὧν εἶπες, εἴτε καλῶς λέγει Ὅμηρος εἴτε μὴ, σὺ κάλλιον γνώσει ἢ ἡνίοχος; — ΙΩΝ. Ἡνίοχος. — ΣΩ. Ῥαψῳδὸς γάρ που εἶ, ἀλλ' οὐχ ἡνίοχος. — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Ἡ δὲ ῥαψῳδικὴ τέχνη ἑτέρα ἐστὶ τῆς ἡνιοχικῆς; — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ ἄρ' ἑτέρα, περὶ ἑτέρων καὶ πραγμάτων ἐπιστήμη ἐστί. — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Τί δὲ δὴ, ὅταν Ὅμηρος λέγῃ, ὡς τετρωμένῳ τῷ Μαχάονι Ἑκαμήδη ἡ Νέστορος παλλακὴ κυκεῶνα πίνειν δίδωσι; καὶ λέγει πως οὕτως,

> οἴνῳ πραμνείῳ (φησὶν) ἐπὶ δ' αἴγειον κνῆ τυρὸν
> κνήστι χαλκείῃ· παρὰ δὲ κρόμυον ποτῷ ὄψον,

ταῦτ' εἴτ' ὀρθῶς λέγει Ὅμηρος εἴτε μὴ, πότερον ἰατρικῆς ἐστι διαγνῶναι καλῶς, ἢ ῥαψῳδικῆς; — ΙΩΝ. Ἰατρικῆς. — ΣΩ Τί δαὶ, ὅταν λέγῃ Ὅμηρος,

> ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἐς βυσσὸν ἵκανεν,
> ἥ τε κατ' ἀγραύλοιο βοὸς κέρας ἐμμεμαυῖα
> ἔρχεται ὠμηστῇσι μετ' ἰχθύσι πῆμα φέρουσα,

ταῦτα πότερον φῶμεν ἁλιευτικῆς εἶναι τέχνης μᾶλλον κρῖναι ἢ ῥαψῳδικῆς, ἅττα λέγει καὶ εἴτε καλῶς εἴτε μή; — ΙΩΝ. Δῆλον δὴ, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἁλιευτικῆς. — ΣΩ. Σκέψαι δὴ, σοῦ ἐρομένου, εἰ ἔροιό με, Ἐπειδὴ τοίνυν, ὦ Σώκρατες, τούτων τῶν τεχνῶν ἐν Ὁμήρῳ εὑρίσκεις ἃ προσήκει ἑκάστῃ διακρίνειν, ἴθι μοι

dam operis cognoscendi? non enim ea, quæ gubernatoria arte cognoscimus, medicina quoque percipiemus. — Io. Non certe. — So. Neque etiam, quæ medicina percipimus, hæc architectura percipimus. — Io. Non sane. — So. Itaque similiter in omnibus artibus: quæ una quadam arte comprehendimus, alia minime comprehendemus. sed hoc prius mihi responde. aliamne quidem hanc, aliam illam artem esse asseris? — Io. Assero. — So. Numquid eadem tu, qua ego conjectura artes discerno et voco, cum hæc aliarum, illa aliarum rerum scientia sit, hanc aliam, illam aliam artem vocans? — Io. Et ego. — So. Si enim iisdem de rebus scientia esset, cur hanc aliam et illam aliam vocaremus, quandoquidem eadem utriusque opera cognosci possent? quemadmodum a me percipitur quinque esse hos digitos, et tu, sicuti ego, de his idem percipis: et si te rogarem, utrum eadem arte arithmetica, an alia hæc eadem cognoscamus, responderes utique eadem. — Io. Certe. — So. Dic quod paulo ante interrogaturus eram, utrum de omnibus artibus videatur tibi ita dicendum, eadem quidem arte eadem cognosci necessarium esse, alia vero non eadem, sed alia quædam, quandoquidem ars alia est? — Io. Ita mihi videtur, o Socrates.

IX. So. Si quis igitur artem aliam assecutus non fuerit, dicta vel facta ad hanc artem pertinentia bene discernere nequaquam poterit. — Io. Vera narras. — So. Ea igitur carmina, quæ retulisti, sive bene sive male ab Homero canantur, utrum tu melius percipies, an auriga? — Io. Auriga. — So. Recitator enim es, non auriga. — Io. Ita. — So. Recitatoria vero ars ab aurigaria diversa est. — Io. Ita. — So. Quodsi alia ars est, aliarum quoque rerum scientia est. — Io. Aliarum profecto. — So. Quid igitur tandem, cum Homerus illud dicit, quod Hecamede Nestoris pellex saucio Machaoni medelæ potionem porrigit? hunc fere in modum,

> vino pramnio (inquit) insuper atterit caseum caprinum
> radula ænea: et ad hæc cæpe obsonii loco,

rectene an contra hæc ab Homero dicantur, utrum medicinæ artis, an recitatoriæ dicium est? — Io. Medicinæ. — So. Quid, cum Homerus dicit,

> hæc vero in mare mergitur (hami) instar plumbo,
> qui munitus cornuque bovino cum impetu
> fundum petit voracibus piscibus perniciem ferens,

hæc quid sibi velint et rectene an contra dicantur, utrum arte piscatorum melius quam recitatorum dicemus judicari? — Io. Sine dubio arte piscatorum. — So. Considera, si me ita rogares, Postquam, o Socrates, in Homeri carminibus invenisti quæ cuique harum artium judicanda sunt,

ἔξευρε καὶ τὰ τοῦ μάντεώς τε καὶ μαντικῆς, ποῖ' ἐστὶν ἃ προσήκει αὐτῷ οἵῳ τ' εἶναι διαγιγνώσκειν, εἴτ' εὖ εἴτε κακῶς πεποίηται — σκέψαι, ὡς ῥᾳδίως τε καὶ ἀληθῆ ἐγώ σοι ἀποκρινοῦμαι. πολλαχοῦ μὲν γὰρ καὶ 5 ἐν Ὀδυσσείᾳ λέγει, οἷον καὶ ἃ ὁ τῶν Μελαμποδιδῶν λέγει μάντις πρὸς τοὺς μνηστῆρας, Θεοκλύμενος,

age jam mihi reperias quæ a vate vaticinioque judicari conveniat, rectene an contra ab Homero sint dicta — considera, quam facile ac vere ego tibi respondebo. sæpenumero enim in Odyssea scribit, veluti ea quæ Melampodidarum vates Theoclymenus adversus procos fatur,

539 a
δαιμόνιοι, τί κακὸν τόδε πάσχετε; νυκτὶ μὲν ὑμέων
εἰλύαται κεφαλαί τε πρόσωπά τε νέρθε τε γυῖα,
οἰμωγὴ δὲ δέδηε, δεδάκρυνται δὲ παρειαί·
10 εἰδώλων τε πλέον πρόθυρον, πλείη δὲ καὶ αὐλὴ
ἱεμένων ἔρεβόσδε ὑπὸ ζόφον· ἠέλιος δὲ
οὐρανοῦ ἐξαπόλωλε, κακὴ δ' ἐπιδέδρομεν ἀχλύς. b

o miseri, cur hæc mala patimini? nocte quidem vobis
tecta sunt capita et vultus et membra inferiora,
et dirus ejulatus exauditur genæque lacrimis oppletæ sunt:
quot umbræ in vestibulo, quanta in aula multitudo,
ad orcum tenebrasque ruentium! sol
deficit cœlo, atra exoritur caligo.

πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐν Ἰλιάδι, οἷον καὶ ἐπὶ τειχομαχίᾳ· λέγει γὰρ κἀνταῦθα,

sæpenumero etiam in Iliade, ut in murorum expugnatione, ubi sic inquit:

15 ὄρνις γάρ σφιν ἐπῆλθε περησέμεναι μεμαῶσιν,
αἰετὸς ὑψιπέτης, ἐπ' ἀριστερὰ λαὸν ἐέργων,
φοινήεντα δράκοντα φέρων ὀνύχεσσι πέλωρον, c
ζωόν, ἔτ' ἀσπαίροντα· καὶ οὔπω λήθετο χάρμης.
κόψε γὰρ αὐτὸν ἔχοντα κατὰ στῆθος παρὰ δειρὴν
20 ἰδνωθεὶς ὀπίσω. ὁ δ' ἀπὸ ἕθεν ἧκε χαμᾶζε
ἀλγήσας ὀδύνῃσι, μέσῳ δ' ἐγκάββαλ' ὁμίλῳ·
αὐτὸς δὲ κλάγξας πέτετο πνοιῆς ἀνέμοιο. d

avis enim iis supervenerat transcendere cupientibus,
altivolans aquila ad sinistra copias arcens,
unguibus cruentatum immanem complexa draconem,
vivum, adhuc palpitantem, nec non memorem adhuc pugnæ:
percussit enim eam tenentem in pectus prope collum
contortus retro. hæc vero abjecit eum in terram
doloribus affecta, demisit autem medias in copias:
ipsa autem stridebat et venti flatus sequebatur.

ταῦτα φήσω καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ μάντει προσήκειν καὶ σκοπεῖν καὶ κρίνειν. — ΙΩΝ. Ἀληθῆ γε σὺ λέγων, ὦ 25 Σώκρατες.

hæc equidem dicam et alia hujusmodi a vate consideranda et judicanda esse. — Io. Et vera quidem dicis, o Socrates.

X. ΣΩ. Καὶ σύ γε, ὦ Ἴων, ἀληθῆ ταῦτα λέγεις. ἴθι δὴ καὶ σὺ ἐμοί, ὥσπερ ἐγὼ σοὶ ἐξέλεξα καὶ e ἐξ Ὀδυσσείας καὶ ἐξ Ἰλιάδος ὁποῖα τοῦ μάντεώς ἐστι καὶ ὁποῖα τοῦ ἰατροῦ καὶ ὁποῖα τοῦ ἁλιέως, οὕτω καὶ 30 σὺ ἐμοὶ ἔκλεξον, ἐπειδὴ καὶ ἐμπειρότερος εἶ ἐμοῦ τῶν Ὁμήρου, ὁποῖα τοῦ ῥαψῳδοῦ ἐστιν, ὦ Ἴων, καὶ τῆς τέχνης τῆς ῥαψῳδικῆς, ἃ τῷ ῥαψῳδῷ προσήκει καὶ σκοπεῖσθαι καὶ διακρίνειν παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. — ΙΩΝ. Ἐγὼ μέν φημι, ὦ Σώκρατες, ἅπαντα. — 35 ΣΩ. Οὐ σύ γε φῄς, ὦ Ἴων, ἅπαντα. ἢ οὕτως ἐπιλήσμων εἶ; καίτοι οὐκ ἂν πρέποι γ' ἐπιλήσμονα εἶναι 540 ῥαψῳδὸν ἄνδρα. — ΙΩΝ. Τί δὲ δὴ ἐπιλανθάνομαι; a — ΣΩ. Οὐ μέμνησαι, ὅτι ἔφησθα τὴν ῥαψῳδικὴν τέχνην ἑτέραν εἶναι τῆς ἡνιοχικῆς; — ΙΩΝ. Μέμνημαι. 40 — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἑτέραν οὖσαν ἕτερα γνώσεσθαι ὡμολόγεις; — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα πάντα γε γνώσεται ἡ ῥαψῳδικὴ κατὰ τὸν σὸν λόγον, οὐδ' ὁ ῥαψῳδός. — ΙΩΝ. Πλήν γ' ἴσως τὰ τοιαῦτα, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τὰ τοιαῦτα δὲ λέγεις πλὴν τὰ τῶν ἄλλων b 45 τεχνῶν σχεδόν τι. ἀλλὰ ποῖα δὴ γνώσεται, ἐπειδὴ οὐχ ἅπαντα; — ΙΩΝ. Ἃ πρέπει, οἶμαι ἔγωγε, ἀνδρὶ εἰπεῖν καὶ ὁποῖα γυναικί, καὶ ὁποῖα δούλῳ καὶ ὁποῖα ἐλευθέρῳ, καὶ ὁποῖα ἀρχομένῳ καὶ ὁποῖα ἄρχοντι. — ΣΩ. Ἆρ' ὁποῖα ἄρχοντι, λέγεις, ἐν θαλάττῃ χειμαζο-50 μένου πλοίου πρέπει εἰπεῖν, ὁ ῥαψῳδὸς γνώσεται κάλλιον ἢ ὁ κυβερνήτης; — ΙΩΝ. Οὔκ, ἀλλ' ὁ κυβερνήτης τοῦτό γε. — ΣΩ. Ἀλλ' ὁποῖα ἄρχοντι κάμνοντος c πρέπει εἰπεῖν, ὁ ῥαψῳδὸς γνώσεται κάλλιον ἢ ὁ ἰατρός; — ΙΩΝ. Οὐδὲ τοῦτο. — ΣΩ. Ἀλλ' οἷα δούλῳ πρέπει,

X. So. Et tu, o Io, vera illa narras. age, quemadmodum ego tibi ex Odyssea et Iliade excerpsi quæ ad vatem, quæ ad medicum, quæ ad piscatorem pertinent, sic et tu qui majorem in Homeri scriptis peritiam habes, eligas et adducas in medium quæ sunt recitatoris propria, o Io, et quæ ad artem rhapsodicam pertinent, quæ præter alios homines rhapsodo considerare judicareque convenit. — Io. Omnia, o Socrates, ego assero. — So. Non omnia tu, o Io. an ita obliviosus es? atqui non decet rhapsodum obliviosum esse. — Io. Quidnam obliviscor? — So. Nonne meministi te artem recitandi aliam et diversam ab aurigaria dixisse? — Io. Memini. — So. Ergone cum alia sit, alia etiam cognituram es confessus? — Io. Profecto. — So. Non igitur omnia percipiet secundum sermonem tuum ars recitandi, neque ipse recitator. — Io. Fortasse præter talia quædam, o Socrates. — So. Talia autem dicis præter ea quæ reliquarum artium fere sunt. quæ igitur cognoscet, cum non omnia? — Io. Quæ decens est ut vir loquatur, quæ mulier, servus, liber, subjectus, princeps. — So. Quod decens est ut princeps in mari navi tempestate jactata afferat, recitatorne magis quam gubernator cognoscet? — Io. Non, sed gubernator melius hoc saltem percipiet. — So. Sed ea quæ decens est ut princeps in morbo loquatur, recitator melius quam medicus intelliget? — Io. Neque hæc. —

λέγεις; — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Οἷον βουκόλῳ λέγεις δούλῳ ἃ πρέπει εἰπεῖν ἀγριαινουσῶν βοῶν παραμυθουμένῳ, ὁ ῥαψῳδὸς γνώσεται, ἀλλ' οὐχ ὁ βουκόλος; — ΙΩΝ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλ' οἷα γυναικὶ πρέποντά 5 ἐστιν εἰπεῖν ταλασιουργῷ περὶ ἐρίων ἐργασίας; — d ΙΩΝ. Οὔ. — ΣΩ. Ἀλλ' οἷ' ἀνδρὶ πρέπει εἰπεῖν γνώσεται στρατηγῷ στρατιώταις παραινοῦντι; — ΙΩΝ. Ναί, τὰ τοιαῦτα γνώσεται ὁ ῥαψῳδός.

XI. ΣΩ. Τί δαί; ἡ ῥαψῳδικὴ τέχνη στρατη- 10 γική ἐστι; — ΙΩΝ. Γνοίην γοῦν ἂν ἔγωγ' οἷα στρατηγὸν πρέπει εἰπεῖν. — ΣΩ. Ἴσως γὰρ εἶ καὶ στρατηγικός, ὦ Ἴων. καὶ γὰρ εἰ ἐτύγχανες ἱππικὸς ὢν ἅμα καὶ κιθαριστικός, ἔγνως ἂν ἵππους εὖ καὶ κακῶς ἱππαζομένους· ἀλλ' εἴ σ' ἐγὼ ἠρόμην, πο- e 15 τέρᾳ δὴ τέχνῃ, ὦ Ἴων, γιγνώσκεις τοὺς εὖ ἱππαζομένους ἵππους; ᾗ ἱππεὺς εἶ, ἢ ᾗ κιθαριστής; τί ἄν μοι ἀπεκρίνω; — ΙΩΝ. Ἧ ἱππεύς, ἔγωγ' ἄν. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ καὶ τοὺς εὖ κιθαρίζοντας διεγίγνωσκες, ὡμολόγεις ἄν, ᾗ κιθαριστὴς εἶ, ταύτῃ διαγιγνώσκειν, 20 ἀλλ' οὐχ ᾗ ἱππεύς. — ΙΩΝ. Ναί. — ΣΩ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ στρατιωτικὰ γιγνώσκεις, πότερον ᾗ στρατηγικὸς εἶ γιγνώσκεις, ἢ ᾗ ῥαψῳδὸς ἀγαθός; — ΙΩΝ. Οὐδὲν 541 ἔμοιγε δοκεῖ διαφέρειν. — ΣΩ. Πῶς οὐδὲν λέγεις a διαφέρειν; μίαν λέγεις τέχνην εἶναι τὴν ῥαψῳδικὴν 25 καὶ τὴν στρατηγικήν, ἢ δύο; — ΙΩΝ. Μία ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ὅστις ἄρ' ἀγαθὸς ῥαψῳδός ἐστιν, οὗτος καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς τυγχάνει ὤν; — ΙΩΝ. Μάλιστ', ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὅστις ἀγαθὸς στρατηγὸς τυγχάνει ὤν, ἀγαθὸς καὶ ῥαψῳδός ἐστιν; 30 — ΙΩΝ. Οὐκ αὖ μοι δοκεῖ τοῦτο. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐκεῖνο μὴν δοκεῖ σοι, ὅστις γ' ἀγαθὸς ῥαψῳδός, καὶ στρατη- b γὸς ἀγαθὸς εἶναι; — ΙΩΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν σὺ τῶν Ἑλλήνων ἄριστος ῥαψῳδὸς εἶ; — ΙΩΝ. Πολύ γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἦ καὶ στρατηγός, ὦ Ἴων, 35 τῶν Ἑλλήνων ἄριστος εἶ; — ΙΩΝ. Εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες· καὶ ταῦτά γ' ἐκ τῶν Ὁμήρου μαθών.

XII. ΣΩ. Τί δήποτ' οὖν, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Ἴων, ἀμφότερ' ἄριστος ὢν τῶν Ἑλλήνων καὶ στρατηγὸς καὶ ῥαψῳδός, ῥαψῳδεῖς μὲν περιιὼν τοῖς Ἕλλησι, στρα- 40 τηγεῖς δ' οὔ; ἢ ῥαψῳδοῦ μὲν δοκεῖ σοι χρυσῷ στεφάνῳ c ἐστεφανωμένου πολλὴ χρεία εἶναι τοῖς Ἕλλησι, στρατηγοῦ δ' οὐδεμία; — ΙΩΝ. Ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα, ὦ Σώκρατες, πόλις ἄρχεται ὑφ' ὑμῶν καὶ στρατηγεῖται καὶ οὐδὲν δεῖται στρατηγοῦ, ἡ δ' ὑμετέρα καὶ ἡ Λακε- 45 δαιμονίων οὐκ ἄν με ἕλοιτο στρατηγόν· αὐτοὶ γὰρ οἴεσθ' ἱκανοὶ εἶναι. — ΣΩ. Ὦ βέλτιστ' Ἴων, Ἀπολλόδωρον οὐ γιγνώσκεις τὸν Κυζικηνόν; — ΙΩΝ. Ποῖον τοῦτον; — ΣΩ. Ὃν Ἀθηναῖοι πολλάκις ἑαυτῶν στρατηγὸν ᾕρηνται ξένον ὄντα, καὶ Φανοσθένη τὸν Ἄνδριον d 50 καὶ Ἡρακλείδην τὸν Κλαζομένιον, οὓς ἥδ' ἡ πόλις ξένους ὄντας, ἐνδειξαμένους ὅτι ἄξιοι λόγου εἰσί, καὶ εἰς στρατηγίας καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἄγει· Ἴωνα δ' ἄρα τὸν Ἐφέσιον οὐχ αἱρήσεται στρατηγὸν καὶ τιμήσει, ἐὰν δοκῇ ἄξιος λόγου εἶναι; τί δ'; οὐκ Ἀθηναῖοι

So. Sed ea, quæ servo conveniunt, dicis? — Io. Certe. — So. Exempli gratia quæ decens est ut dicat servus bubulcus dum furentes boves demulcetur, recitator, non bubulcus cognoscet? — Io. Nequaquam. — So. Numquid ea quæ decens est ut mulier de lanificio textori referat? — Io. Non. — So. Ea quæ decens est ut vir dux exercitus dicat, dum milites hortatur, cognoscet? — Io. Talia profecto sunt, quæ recitator cognoscet.

XI. So. Numquid ars recitatoria eadem est quæ imperatoris? — Io. Intelligerem saltem equidem qualia imperatorem loqui decet. — So. Fortasse enim et imperator es, o Io. nam si equestri et citharœdica simul arte polleres, illos qui bene et qui male equitant, cognosceres: sed si te interrogarem, o Io, Utrum arte equestri an arte citharœdica illos qui bene equitant cognoscis? quid mihi responderes? — Io. Arte equestri. — So. Quodsi eos qui bene pulsant citharam cognosceres, confitereris te illos non equestri sed citharœdica arte dignoscere? — Io. Procul dubio. — So. Cum vero quæ ad imperatorem spectant intelligas, utrum imperatoria an recitatoria ista calles? — Io. Nihil mihi videtur interesse. — So. Quomodo nihil interesse dicis? imperatoriam et recitatoriam artem, unamne an duas ponis? — Io. Una mihi videtur. — So. Quicumque igitur bonus est recitator, etiam bonus imperator est? — Io. Et maxime quidem, o Socrates. — So. Num et qui exercitus imperator est bonus, idem recitator est bonus? — Io. Hoc non arbitror. — So. Illud tamen admittis, quisquis recitator bonus est, hunc etiam bonum esse imperatorem? — Io. Valde. — So. Nonne tu Græcorum optimus es recitator? — Io. Longe, o Socrates. — So. Numquid Græcorum optimus es etiam imperator? — Io. Certe, o Socrates: hæc enim ex Homeri scriptis didici.

XII. So. Cur igitur per deos, cum sis optimus Græcorum dux exercitus optimusque recitator, passim quidem carmina modularis, ducis autem munere non fungeris? numquid tibi videtur recitator aurea corona decoratus magno usui esse Græcis, imperator autem nullo? — Io. Nostra, o Socrates, civitas vestræ subest a vobisque gubernatur et idcirco duce non indiget, vestra autem et Lacedæmoniorum civitas me nunquam ducem eliget: idoneos enim duces vos esse putatis. — So. O optime Io, Apollodorum Cyzicenum nonne cognoscis? — Io. Quem Apollodorum? — So. Illum, quem sæpe Athenienses, quamvis peregrinus esset, ducem tamen elegerunt, et Phanosthenem Andrium et Heraclidem Clazomenium, quibus hæc civitas licet peregrinis, quia viros præstantes se præstiterunt, imperia aliasque potestates mandat: Ionem vero Ephesium ducem non decernet, neque honore afficiet, si virtute præstare videatur? quid vero, nonne vos Ephesii prisca origine Athenienses estis, Ephesusque nulla

μὲν ἐστε οἱ Ἐφέσιοι τἀρχαῖον, καὶ ἡ Ἔφεσος οὐδεμιᾶς ἐλάττων πόλεως; Ἀλλὰ γὰρ σύ, ὦ Ἴων, εἰ μὲν ἀληθῆ e λέγεις, ὡς τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ οἷός τ' εἶ Ὅμηρον ἐπαινεῖν, ἀδικεῖς, ὅστις ἐμοὶ ὑποσχόμενος ὡς πολλὰ καὶ καλὰ περὶ Ὁμήρου ἐπίστασαι, καὶ φάσκων ἐπιδείξειν, ἐξαπατᾷς με καὶ πολλοῦ δεῖς ἐπιδεῖξαι, ὅς γ' οὐδ' ἅττ' ἐστὶ ταῦτα, περὶ ὧν δεινὸς εἶ, ἐθέλεις εἰπεῖν, πάλαι ἐμοῦ λιπαροῦντος, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ ὁ Πρωτεὺς παντοδαπὸς γίγνει στρεφόμενος ἄνω καὶ κάτω, ἕως τελευ- 10 τῶν διαφυγών με στρατηγὸς ἀνεφάνης, ἵνα μὴ ἐπιδείξῃς, ὡς δεινὸς εἶ τὴν περὶ Ὁμήρου σοφίαν. εἰ μὲν οὖν a τεχνικὸς ὤν, ὅπερ νῦν δὴ ἔλεγον, περὶ Ὁμήρου ὑποσχόμενος ἐπιδείξειν ἐξαπατᾷς με, ἄδικος εἶ· εἰ δὲ μὴ τεχνικὸς εἶ, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ κατεχόμενος ἐξ Ὁμήρου 15 μηδὲν εἰδὼς πολλὰ καὶ καλὰ λέγεις περὶ τοῦ ποιητοῦ, ὥσπερ ἐγὼ εἶπον περὶ σοῦ, οὐδὲν ἀδικεῖς. ἑλοῦ οὖν πότερα βούλει νομίζεσθαι ὑφ' ἡμῶν ἄδικος ἀνὴρ εἶναι, ἢ θεῖος. — ΙΩΝ. Πολὺ διαφέρει, ὦ Σώκρατες· πολὺ b γὰρ κάλλιον τὸ θεῖον νομίζεσθαι. — ΣΩ. Τοῦτο τοί- 20 νυν τὸ κάλλιον ὑπάρχει σοι παρ' ἡμῖν, ὦ Ἴων, θεῖον εἶναι καὶ μὴ τεχνικὸν περὶ Ὁμήρου ἐπαινέτην.

civitate est inferior? Sed tu, o Io, si quidem vera prædicas, et scientia arteque potes Homerum laudare, injuria me afficis, quippe qui, cum multa et pulchra Homeri scias, specimen editurum te mihi pollicitus me decipis ac multum abest, ut edas, qui quæ sint ista, quorum peritus es, minime aperire vis, me diu jam obsecrante, sed omnino tanquam Proteus varius es te sursum deorsumque vertens, adeo ut postremo me subterfugeris et imperator evaseris, ne mihi ostendas, quanta facultate in Homeri sapientia exponenda sis præditus. si quidem igitur arte tibi hoc inest, quemadmodum modo dicebam, pollicitusque Homerum exponere me decipis, injurius es: sin autem cares arte et sorte quadam divina ex Homero suspensus ac correptus, cum nihil intelligas, multa pulchra de poeta dicis, ut ego de te judicabam, non facis injuriam. quare elige utrum mavis injustus homo an divinus a nobis haberi. — Io. Longe differt, o Socrates: multo enim pulchrius est haberi divinum. — So. Itaque quod pulchrius est tibi a nobis conceditur, o Io, te divinum, non artificiosum Homeri laudatorem esse.

ΦΙΛΗΒΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΠΡΩΤΑΡΧΟΣ, ΦΙΛΗΒΟΣ.

11 I. Ὅρα δή, ὦ Πρώταρχε, τίνα λόγον μέλλεις παρὰ
Φιλήβου δέχεσθαι νυνὶ καὶ πρὸς τίνα τὸν παρ' ἡμῶν
ἀμφισβητεῖν, ἐὰν μή σοι κατὰ νοῦν ᾖ λεγόμενος. βού- b
λει συγκεφαλαιωσώμεθ' ἑκάτερον; — ΠΡΩ. Πάνυ
5 μὲν οὖν. — ΣΩ. Φίληβος μὲν τοίνυν ἀγαθὸν εἶναί
φησι τὸ χαίρειν πᾶσι ζῴοις καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τέρψιν,
καὶ ὅσα τοῦ γένους ἐστὶ τούτου σύμφωνα· τὸ δὲ παρ'
ἡμῶν ἀμφισβήτημά ἐστι, μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τὸ φρονεῖν
καὶ τὸ νοεῖν καὶ τὸ μεμνῆσθαι καὶ τὰ τούτων αὖ ξυγ-
10 γενῆ, δόξαν τ' ὀρθὴν καὶ ἀληθεῖς λογισμούς, τῆς γ'
ἡδονῆς ἀμείνω καὶ λῴω γίγνεσθαι ξύμπασιν, ὅσαπερ c
αὐτῶν δυνατὰ μεταλαβεῖν· δυνατοῖς δὲ μετασχεῖν ὠφε-
λιμώτατον ἁπάντων εἶναι πᾶσι τοῖς οὖσί τε καὶ ἐσομέ-
νοις. Μῶν οὐχ οὕτω πως λέγομεν, ὦ Φίληβε, ἑκά-
15 τεροι; — ΦΙ. Πάντων μὲν οὖν μάλιστα, ὦ Σώκρα-
τες. — ΣΩ. Δέχει δὴ τοῦτον τὸν νῦν διδόμενον, ὦ
Πρώταρχε, λόγον; — ΠΡΩ. Ἀνάγκη δέχεσθαι· Φί-
ληβος γὰρ ἡμῖν ὁ καλὸς ἀπείρηκε. — ΣΩ. Δεῖ δὴ περὶ
αὐτῶν τρόπῳ παντὶ τἀληθές πῃ περανθῆναι; — ΠΡΩ.
20 Δεῖ γὰρ οὖν. d

II. ΣΩ. Ἴθι δή, πρὸς τούτοις διομολογησώμεθα
καὶ τόδε. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὡς νῦν ἡμῶν
ἑκάτερος ἕξιν ψυχῆς καὶ διάθεσιν ἀποφαίνειν τιν' ἐπι-
χειρήσει τὴν δυναμένην ἀνθρώποις πᾶσι τὸν βίον εὐ-
25 δαίμονα παρέχειν. ἆρ' οὐχ οὕτως; — ΠΡΩ. Οὕτω
μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὑμεῖς μὲν τὴν τοῦ χαίρειν,
ἡμεῖς δ' αὖ τὴν τοῦ φρονεῖν; — ΠΡΩ. Ἔστι ταῦτα.
— ΣΩ. Τί δ'; ἂν ἄλλη τις κρείττων τούτων φανῇ, μῶν
οὐχ, ἂν μὲν ἡδονῇ μᾶλλον φαίνηται ξυγγενής, ἡττώ- e
30 μεθα μὲν ἀμφότεροι τοῦ ταῦτ' ἔχοντος βεβαίως βίου,
κρατεῖ δ' ὁ τῆς ἡδονῆς τὸν τῆς φρονήσεως; — ΠΡΩ. a
12 Ναί. — ΣΩ. Ἂν δέ γε φρονήσει, νικᾷ μὲν φρόνησις
τὴν ἡδονήν, ἡ δ' ἡττᾶται; ταῦθ' οὕτως ὁμολογούμενά
φατε, ἢ πῶς; — ΠΡΩ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ. — ΣΩ. Τί
35 δαὶ Φιλήβῳ; τί φῄς; — ΦΙ. Ἐμοὶ μὲν πάντως νικᾶν
ἡδονὴ δοκεῖ καὶ δόξει· σὺ δ', ὦ Πρώταρχε, αὐτὸς γνώσει.
— ΠΡΩ. Παραδούς, ὦ Φίληβε, ἡμῖν τὸν λόγον οὐκ ἂν
ἔτι κύριος εἴης τῆς πρὸς Σωκράτη ὁμολογίας ἢ καὶ
τοὐναντίον. — ΦΙ. Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλὰ γὰρ ἀφοσιοῦ- b
40 μαι καὶ μαρτύρομαι νῦν αὐτὴν τὴν θεόν. — ΠΡΩ.
Καὶ ἡμεῖς σοι τούτων γ' αὐτῶν συμμάρτυρες ἂν εἶμεν,
ὡς ταῦτ' ἔλεγες ἃ λέγεις. Ἀλλὰ δὴ τὰ μετὰ ταῦτα
[ἑξῆς], ὦ Σώκρατες, ὅμως καὶ μετὰ Φιλήβου ἑκόντος
ἢ ὅπως ἂν ἐθέλῃ πειρώμεθα περαίνειν.

45 III. ΣΩ. Πειρατέον ἀπ' αὐτῆς δὴ τῆς θεοῦ, ἣν ὅδ'

PHILEBUS.

DIALOGI PERSONÆ :

SOCRATES, PROTARCHUS, PHILEBUS.

I. Vide, o Protarche, quam nunc a Philebo rationem accepturus sis et contra quam, quæ nostra est, sicubi *parum* tibi arrideat, pugnaturus. visne utramque summatim repetamus? — Pro. Volo equidem. — So. Philebus quidem *ait*, animantibus omnibus bonum esse lætitiam, voluptatem, delectationem, ceteraque hujus generis omnia : *nos* autem adversus illum hanc sententiam defendimus, non ista, sed sapere, intelligere, meminisse, et quæ *hisce co*gnata, opinionem rectam verique rationis discursus, meliora et potiora esse quam voluptatem omnibus quæcun*que ho*rum capacia sunt : eorumque adeptionem maxime omnium utilem esse præsentibus et futuris. An non hæc *utrius*que sententia fuit, o Philebe? — Phi. Ita prorsus, o Socrates. — So. An suscipis, o Protarche, eam quæ *tibi nunc* oblata est disputationem? — Pro. Necesse est me eam suscipere, quandoquidem Philebus pulcher ille *defessus* est. — So. Oportet equidem quid in iis verum sit omni studio ad finem perduci. — Pro. Oportet sane.

II. So. Age igitur, præter hæc id insuper asseveremus. — Pro. Quid? — So. Quod uterque nostrûm *habitum* quendam et dispositionem animi, quæ cunctis hominibus vitam exhibere beatam possit, demonstrare conetur. *nonne?* — Pro. Certe. — So. Et vos quidem (habitum) lætandi, nos autem sapiendi. — Pro. Sic est. — So. Si *quis* vero habitus præstantior utroque horum appareat, nonne si hic voluptati cognatior sit, utrique superamur nos vita, quæ hæc firmiter habeat, voluptarii autem sapientis vitam superabit? — Pro. Profecto. — So. Sin autem sapientiæ sit is propinquior, vincet utique sapientia voluptatem, voluptas contra succumbet : an hæc ita conceditis aut quomodo? — Pro. Mihi quidem concedenda videntur. — So. Philebo autem quid videtur? quid dicis? — Phi. Mihi sane voluptas vincere videtur semperque videbitur. tu autem videris, o Protarche. — Pro. Cum jam nobis, o Philebe, concesseris dicendi partes, haud amplius tibi assentiendi Socrati vel dissentiendi potestas erit. — Phi. Vera dicis. ego vero religione me absolvo et deam ipsam nunc testificor. — Pro. Et nos quoque testes tibi erimus, te ista quæ dicis dixisse. Verum nos dehinc, o Socrates, tamen cum volente Philebo, vel quomodocunque velit, absolvere conemur rem.

III. So. Conemur igitur ab ipsa dea exordientes, quam

Ἀφροδίτην μὲν λέγεσθαί φησι, τὸ δ' ἀληθέστατον αὐτῆς ὄνομα ἡδονὴν εἶναι. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα. — ΣΩ. Τὸ δ' ἐμὸν δέος, ὦ Πρώταρχε, ἀεὶ πρὸς τὰ τῶν θεῶν ὀνόματα οὐκ ἔστι κατ' ἄνθρωπον, ἀλλὰ πέρα τοῦ μεγίστου φόβου· καὶ νῦν τὴν μὲν Ἀφροδίτην, ὅπῃ ἐκείνῃ φίλον, ταύτῃ προσαγορεύω· τὴν δ' ἡδονὴν οἶδ' ὡς ἔστι ποικίλον, καὶ ὅπερ εἶπον, ἀπ' ἐκείνης ἡμᾶς ἀρχομένους ἐνθυμεῖσθαι δεῖ καὶ σκοπεῖν, ἥντινα φύσιν ἔχει. ἔστι γάρ, ἀκούειν μὲν οὕτως, ἁπλῶς ἕν τι, μορφὰς δὲ δήπου παντοίας εἴληφε καί τινα τρόπον ἀνομοίους ἀλλήλαις. ἰδὲ γάρ, ἥδεσθαι μέν φαμεν τὸν ἀκολασταίνοντ' ἄνθρωπον, ἥδεσθαι δὲ καὶ τὸν σωφρονοῦντ' αὐτῷ τῷ σωφρονεῖν· ἥδεσθαι δὲ καὶ τὸν ἀνοηταίνοντα καὶ ἀνοήτων δοξῶν καὶ ἐλπίδων μεστόν, ἥδεσθαι δ' αὖ τὸν φρονοῦντα αὐτῷ τῷ φρονεῖν· καὶ τούτων τῶν ἡδονῶν ἑκατέρας πῶς ἄν τις ὁμοίας ἀλλήλαις εἶναι λέγων οὐκ ἀνόητος φαίνοιτο ἐνδίκως; — ΠΡΩ. Εἰσὶ μὲν γὰρ ἀπ' ἐναντίων, ὦ Σώκρατες, αὗται πραγμάτων, οὐ μὴν αὐταί γ' ἀλλήλαις ἐναντίαι· πῶς γὰρ ἡδονή γ' ἡδονῇ μὴ οὐχ ὁμοιότατον ἂν εἴη, τοῦτ' αὐτὸ ἑαυτῷ, πάντων χρημάτων; — ΣΩ. Καὶ γὰρ χρῶμα, ὦ δαιμόνιε, χρώματι· κατά γ' αὐτὸ τοῦτ' οὐδὲν διοίσει τὸ χρῶμα εἶναι πᾶν, τό γε μὴν μέλαν τῷ λευκῷ πάντες γιγνώσκομεν ὡς πρὸς τῷ διάφορον εἶναι καὶ ἐναντιώτατον ὂν τυγχάνει· καὶ δὴ καὶ σχῆμα σχήματι κατὰ ταὐτόν· γένει μέν ἐστι πᾶν ἕν, τὰ δὲ μέρη τοῖς μέρεσιν αὐτοῦ τὰ μὲν ἐναντιώτατα ἀλλήλοις, τὰ δὲ διαφορότητα ἔχοντα μυρίαν που τυγχάνει. καὶ πόλλ' ἕτερα οὕτως ἔχονθ' εὑρήσομεν, ὥστε τούτῳ γε τῷ λόγῳ μὴ πίστευε, τῷ πάντα τἀναντιώτατα ἓν ποιοῦντι. φοβοῦμαι δὲ μή τινας ἡδονὰς ἡδοναῖς εὑρήσομεν ἐναντίας. — ΠΡΩ. Ἴσως· ἀλλὰ τί τοῦθ' ἡμῶν βλάψει τὸν λόγον; — ΣΩ. Ὅτι προσαγορεύεις αὐτὰ ἀνόμοια ὄνθ' ἑτέρῳ, φήσομεν, ὀνόματι· λέγεις γὰρ ἀγαθὰ πάντ' εἶναι τὰ ἡδέα. τὸ μὲν οὖν μὴ οὐχ ἡδέα εἶναι τὰ ἡδέα λόγος οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ· κακὰ δ' ὄντ' αὐτῶν τὰ πολλὰ καὶ ἀγαθὰ δέ, ὥς ἡμεῖς φαμέν, ὅμως πάντα σὺ προσαγορεύεις ἀγαθά, αὐτὰ ὁμολογῶν ἀνόμοια εἶναι, τῷ λόγῳ εἴ τίς σε προσαναγκάζοι. τί οὖν δὴ ταὐτὸν ἐν ταῖς κακαῖς ὁμοίως καὶ ἐν ἀγαθαῖς ἐνὸν πάσας ἡδονὰς ἀγαθὸν εἶναι προσαγορεύεις; — ΠΡΩ. Πῶς λέγεις, ὦ Σώκρατες; οἴει γάρ τινα [συγχωρήσεσθαι,] θέμενον ἡδονὴν εἶναι τἀγαθὸν, εἶτ' ἀνέξεσθαί σου λέγοντος τὰς μὲν εἶναί τινας ἡδονὰς ἀγαθάς, τὰς δέ τινας ἑτέρας αὐτῶν κακάς; — ΣΩ. Ἀλλ' οὖν ἀνομοίους γε φήσεις αὐτὰς ἀλλήλαις εἶναι καί τινας ἐναντίας. — ΠΡΩ. Οὔ τι καθ' ὅσον γ' ἡδοναί. — ΣΩ. Πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν φερόμεθα λόγον, ὦ Πρώταρχε. οὐδ' ἄρ' ἡδονὴν ἡδονῆς διάφορον, ἀλλὰ πάσας ὁμοίας εἶναι φήσομεν, καὶ τὰ παραδείγματα ἡμᾶς τὰ νῦν δὴ λεχθέντ' οὐδὲν τιτρώσκει, πειρασόμεθα δὲ καὶ ἐροῦμεν ἅπερ οἱ πάντων φαυλότατοί τε καὶ περὶ λόγους ἅμα νέοι. — ΠΡΩ. Τὰ ποῖα δὴ λέγεις; — ΣΩ. Ὅτι σὲ μιμούμενος ἐγὼ καὶ ἀμυνόμενος ἐὰν τολμῶ λέγειν ὡς τὸ ἀνομοιότατόν ἐστι τῷ ἀνομοιοτάτῳ πάντων ὁμοιό-

hic Venerem nuncupari quidem, sed verissimum ei nomen esse voluptatis, inquit. — Pro. Rectissime. — So. Reverentia vero mihi semper erga deorum nomina est, non humana quædam, sed maximum quemque timorem exsuperans : et nunc quidem Venerem, quemadmodum ipsi jucundum est, sic eam appello : voluptatem vero rem esse variam scio, et ab ea, ut dixi, initium facientes, quam habeat naturam, investigare debemus. rem unam quidem simpliciter eam esse audimus, formas tamen varias admodum et invicem quodammodo dissimiles habet. vide enim : delectari dicimus intemperantem hominem, sed et temperantia temperantem ; delectari insipientem insipientibus opinionibus ac vana spe plenum, sed et sapientia sapientem : quas quidem voluptates si quis similes invicem esse dicat, nonne insipiens merito videatur? — Pro. Hæ quidem, o Socrates, ex contrariis rebus proveniunt, non sunt tamen ipsæ sibi invicem contrariæ : qui enim voluptas voluptati, ipsum hoc sibi, rerum omnium maxime similis non sit? — So. Etenim, o beate, color colori : in eo ipso quod color unusquisque est, nihil differt, nigrum tamen albo præterquam quod differt etiam maxime contrarium esse novimus omnes : quin etiam figura figuræ eadem ratione : genere quidem universum est unum, partes autem partibus ejus partim sunt maxime contrariæ partim in immensum inter se differunt. et multa hujusmodi alia reperiemus, quam ob rem noli huic rationi, quæ maxime contraria omnia unum efficit, credere. vereor enim, ne voluptates quasdam inter se contrarias reperiamus. — Pro. Fortasse : sed quid hoc rationem nostram lædet? — So. Id certe lædet, quod tu dissimilia quæ sunt alio (sic dicamus) nomine vocas : ais enim jucunda omnia bona esse. nam jucunda quin jucunda sint, nulla prohibet ratio : cum autem ex iis multa mala sint, multa etiam, ut nos quidem dicimus, bona, tu tamen omnia bona vocas, qui ea esse dissimilia invicem confitearis, si quis cogat te ratione adhibita. quid ergo in cunctis voluptatibus tam malis quam bonis communiter invenitur, quod idem est et cujus gratia voluptates omnes bonum vocas? — Pro. Quid ais, o Socrates? an putas quempiam, qui posuerit voluptatem bonum esse, tibi concessurum ac toleraturum te dicentem quasdam bonas, quasdam malas esse? — So. Verumtamen dissimiles esse eas sibi invicem, quasdam etiam inter se contrarias confiteberis. — Pro. Haud sane quatenus voluptates sunt. — So. Rursus in idem relabimur, o Protarche. neque igitur voluptatem a voluptate differre, sed omnes consimiles esse dicemus, et exempla in medium paulo ante inducta nihil movent, eorum vero instar, qui inepti et rudes disputationum sunt, experiemur et dicemus. — Pro. Qualia dicis? — So. Te imitans ego repugnansque si dicere audeo dissimillimum omnium dissimillimo simillimum esse, eadem, quæ et tu, dicere potero,

τατον, ἔξω ταὐτὰ σοὶ λέγειν, καὶ φανούμεθά γε νεώτεροι τοῦ δέοντος, καὶ ὁ λόγος ἡμῖν ἐκπεσὼν οἰχήσεται. πάλιν οὖν αὐτὸν ἀνακρουώμεθα, καὶ τάχ' ἂν ἰόντες εἰς τὰς ὁμοίας ἴσως ἄν πως ἀλλήλοις συγχωρήσαιμεν. — ΠΡΩ. Λέγε, πῶς;

IV. ΣΩ. Ἐμὲ θὲς ὑπὸ σοῦ πάλιν ἐρωτώμενον, ὦ Πρώταρχε. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον δή; — ΣΩ. Φρόνησίς τε καὶ ἐπιστήμη καὶ νοῦς καὶ πάνθ' ὁπόσα δὴ κατ' ἀρχὰς ἐγὼ θέμενος εἶπον ἀγαθὸν, διερωτώμενος ὅ τί ποτ' ἔστι τἀγαθὸν, ἆρ' οὐ ταὐτὸν πείσονται τοῦτο, ὅπερ ὁ σὸς λόγος; — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Πολλαί θ' αἱ ξυνάπασαι ἐπιστῆμαι δόξουσιν εἶναι καὶ ἀνόμοιοί τινες αὐτῶν ἀλλήλαις. εἰ δὲ καὶ ἐναντίαι πῃ γίγνονταί τινες, ἆρ' ἄξιος ἂν εἴην τοῦ διαλέγεσθαι νῦν, εἰ φοβηθεὶς τοῦτ' αὐτὸ μηδεμίαν ἀνόμοιον φαίην ἐπιστήμην ἐπιστήμῃ γίγνεσθαι, κἄπειθ' ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος ὥσπερ μῦθος ἀπολόμενος οἴχοιτο, αὐτοὶ δὲ σωζοίμεθ' ἐπί τινος ἀλογίας; — ΠΡΩ. Ἀλλ' οὐ μὴν δεῖ τοῦτο γενέσθαι, πλὴν τοῦ σωθῆναι. τό γε μήν μοι ἴσον τοῦ σοῦ τε κἀμοῦ λόγου ἀρέσκει· πολλαὶ μὲν ἡδοναὶ καὶ ἀνόμοιοι γιγνέσθων, πολλαὶ δ' ἐπιστῆμαι καὶ διάφοροι. — ΣΩ. Τὴν τοίνυν διαφορότητα, ὦ Πρώταρχε, τἀγαθοῦ τοῦ τ' ἐμοῦ καὶ τοῦ σοῦ μὴ ἀποκρυπτόμενοι, κατατιθέντες δ' εἰς τὸ μέσον τολμῶμεν, ἄν πῃ ἐλεγχόμενοι μηνύσωσι, πότερον ἡδονὴν τἀγαθὸν δεῖ λέγειν ἢ φρόνησιν ἤ τι τρίτον ἄλλο εἶναι. νῦν γὰρ οὐ δήπου πρός γ' αὐτὸ τοῦτο φιλονεικοῦμεν, ὅπως ἁγὼ τίθεμαι, ταῦτ' ἔσται τὰ νικῶντα, ἢ ταῦθ' ἃ σύ, τῷ δ' ἀληθεστάτῳ δεῖ που συμμαχεῖν ἡμᾶς ἄμφω. — ΠΡΩ. Δεῖ γὰρ οὖν.

V. ΣΩ. Τοῦτον τοίνυν τὸν λόγον ἔτι μᾶλλον δι' ὁμολογίας βεβαιωσώμεθα. — ΠΡΩ. Τὸν ποῖον δή; — ΣΩ. Τὸν πᾶσι παρέχοντ' ἀνθρώποις πράγματα ἑκοῦσί τε καὶ ἄκουσιν ἐνίοις καὶ ἐνίοτε. — ΠΡΩ. Λέγε σαφέστερον. — ΣΩ. Τὸν νῦν δὴ παραπεσόντα λέγω, φύσει πως πεφυκότα θαυμαστόν. ἓν γὰρ δὴ τὰ πόλλ' εἶναι καὶ τὸ ἓν πολλὰ θαυμαστὸν λεχθὲν, καὶ ῥᾴδιον ἀμφισβητῆσαι τῷ τούτων ὁποτερονοῦν τιθεμένῳ. — ΠΡΩ. Ἆρ' οὖν λέγεις, ὅταν τις ἐμὲ φῇ Πρώταρχον ἕνα γεγονότα φύσει πολλοὺς εἶναι πάλιν, τοὺς ἐμὲ καὶ ἐναντίους ἀλλήλοις μέγαν καὶ σμικρὸν τιθέμενος, καὶ βαρὺν καὶ κοῦφον τὸν αὐτὸν, καὶ ἄλλα μυρία; — ΣΩ. Σὺ μὲν, ὦ Πρώταρχε, εἴρηκας τὰ δεδημευμένα τῶν θαυμαστῶν περὶ τὸ ἓν καὶ πολλὰ, συγκεχωρημένα δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν ὑπὸ πάντων ἤδη, μὴ δεῖν τῶν τοιούτων ἅπτεσθαι, παιδαριώδη καὶ ῥᾴδια καὶ σφόδρα τοῖς λόγοις ἐμπόδια ὑπολαμβανόντων γίγνεσθαι· ἐπεὶ μηδὲ τὰ τοιάδε, ὅταν τις ἑκάστου τὰ μέλη τε καὶ ἅμα μέρη διελὼν τῷ λόγῳ πάντα ταῦτα τὸ ἓν ἐκεῖνο εἶναι διομολογησάμενος ἐλέγχῃ καταγελῶν, ὅτι τέρατα διηνάγκασται φάναι, τό θ' ἓν ὡς πόλλ' ἐστὶ καὶ ἄπειρα, καὶ τὰ πόλλ' ὡς ἓν μόνον. — ΠΡΩ. Σὺ δὲ δὴ ποῖα, ὦ Σώκρατες, ἕτερα λέγεις, ἃ μήπω συγκεχωρημένα δεδήμευται περὶ τὸν αὐτὸν τοῦτον λόγον; — ΣΩ. Ὁπόταν, ὦ παῖ, τὸ ἓν μὴ τῶν γιγνομένων τε καὶ ἀπολλυμένων τις τιθῆται, καθάπερ ἀρτίως

et rudiores, quam par sit, videbimur, et disputatio nobis ad exitum pervenerit. rursum igitur eam exordiamur et fortasse progressi in eandem sententiam nobis invicem concedemus. — PRO. Dic, quomodo?

IV. So. Pone me vicissim interrogari abs te, Protarche. — PRO. Quidnam? — So. Sapientia, scientia, mens et quæcunque ego initio rogatus quid tandem bonum sit, bonum vocabam, nonne idem quod rationi tuæ iis continget? — PRO. Quo modo? — So. Cunctæ namque scientiæ multæ esse videbuntur earumque nonnullæ dissimiles invicem. quodsi quæ etiam contrariæ sint, numquid præsenti disputatione dignus essem, si hoc ipsum veritus, nullam scientiam scientiæ dissimilem dicerem, et deinde ratio hæc tanquam fabula evanesceret, ipsi autem ruditate quadam salvi essemus? — PRO. At sic fieri minime decet, præter illud, quod de nostra salute dicis. mihi tamen et in tua et in mea ratione illud æquum placet : ut multæ voluptates ac dissimiles sint, multæ etiam differentesque scientiæ. — So. Differentiam igitur mei ac tui boni, o Protarche, minime abscondentes, sed in lucem potius educentes audeamus, si quo modo refutando indicent, voluptatemne an sapientiam, an tertium aliquid aliud vocare bonum fas sit. nunc enim nequaquam hoc ipsum contendere debemus, ut quæ ego pono, aut quæ tu, vincant, sed ei, quod verissimum est, favere ambo. — PRO. Sic oportet.

V. So. Hanc igitur rationem magis mutua confessione stabiliamus. — PRO. Quam? — So. Quæ omnibus hominibus molesta est et volentibus et invitis etiam interdum quibusdam. — PRO. Dic planius. — So. Rationem, quæ modo incidit, volo, natura mirabilem. multa enim unum esse et unum multa mirum est dictum, in quo facile est utramcunque partem ponas controversiam movere. — PRO. Numquid hoc vis, cum quispiam me verbi causa Protarchum unum natura genitum rursus multos dicat, qui me et inter se contrarios, gravem et levem, magnum et parvum ponat, eundem unumque hominem, et multa hujus generis? — So. Tu quidem, o Protarche, pervulgata illa ex mirabilibus istis circa unum ac multa inducis, et quæ, ut ita dicam, omnes jam consentiunt minime tentanda esse, cum intelligant ea puerilia esse quædam et facilia ac maxima rationibus obstacula : nam neque talia, cum quis membra alicujus simulque partes ratione dividens, universa ea illud unum esse confessus refellat derideatque, quod monstra fateri coactus sit, unum multa scilicet infinitaque esse, multa vero unum solum. — PRO. Tu vero quænam alia dicis, o Socrates, quæ nondum concessa circa rationem eandem hanc divulgata sint? — So. Quando quispiam, o puer, illud unum non ex iis quæ oriuntur et occidunt ponit, ut paulo ante nos diximus :

ἡμεῖς εἴπομεν. ἐνταυθὶ μὲν γὰρ καὶ τὸ τοιοῦτον ἕν, ὅπερ εἴπομεν νῦν δή, συγκεχώρηται [τὸ] μὴ δεῖν ἐλέγχειν· ὅταν δέ τις ἕν' ἄνθρωπον ἐπιχειρῇ τίθεσθαι καὶ βοῦν ἕνα καὶ τὸ καλὸν ἓν καὶ τἀγαθὸν ἕν, περὶ τούτων τῶν ἑνάδων καὶ τῶν τοιούτων ἡ πολλὴ σπουδὴ μετὰ διαιρέσεως ἀμφισβήτησις γίγνεται. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Πρῶτον μέν, εἴ τινας δεῖ τοιαύτας εἶναι μονάδας ὑπολαμβάνειν ἀληθῶς οὔσας· εἶτα πῶς αὖ ταύτας, μίαν ἑκάστην οὖσαν ἀεὶ τὴν αὐτὴν καὶ μήτε γένεσιν μήτ' ὄλεθρον προσδεχομένην, ὅμως εἶναι βεβαιότατα μίαν ταύτην· μετὰ δὲ τοῦτ' ἐν τοῖς γιγνομένοις αὖ καὶ ἀπείροις εἴτε διεσπασμένην καὶ πολλὰ γεγονυῖαν θετέον, εἴθ' ὅλην αὐτὴν αὑτῆς χωρίς, ὃ δὴ πάντων ἀδυνατώτατον φαίνοιτ' ἄν, ταὐτὸν καὶ ἓν ἅμ' ἐν ἑνί τε καὶ πολλοῖς γίγνεσθαι. ταῦτ' ἔστι τὰ περὶ τὰ τοιαῦθ' ἓν καὶ πολλά, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνα, ὦ Πρώταρχε, ἁπάσης ἀπορίας αἴτια, μὴ καλῶς ὁμολογηθέντα, καὶ εὐπορίας ἂν αὖ, καλῶς. — ΠΡΩ. Οὐκοῦν χρὴ τοῦθ' ἡμᾶς, ὦ Σώκρατες, ἐν τῷ νῦν πρῶτον διαπονήσασθαι; — ΣΩ. Ὡς γοῦν ἐγὼ φαίην ἄν. — ΠΡΩ. Καὶ πάντας τοίνυν ἡμᾶς ὑπόλαβε συγχωρεῖν σοι τούσδε τὰ τοιαῦτα· Φίληβον δ' ἴσως κράτιστον ἐν τῷ νῦν ἐπερωτῶντα μὴ κινεῖν εὖ κείμενον.

VI. ΣΩ. Εἶεν. πόθεν οὖν τις ταύτης ἄρξηται πολλῆς οὔσης καὶ παντοίας περὶ τὰ ἀμφισβητούμενα μάχης; ἆρ' ἐνθένδε; — ΠΡΩ. Πόθεν; — ΣΩ. Φαμέν που ταὐτὸν ἓν καὶ πολλὰ ὑπὸ λόγων γιγνόμενα περιτρέχειν πάντῃ καθ' ἕκαστον τῶν λεγομένων ἀεὶ καὶ πάλαι καὶ νῦν. καὶ τοῦτ' οὔτε μὴ παύσηταί ποτ' οὔτ' ἤρξατο νῦν, ἀλλ' ἔστι τὸ τοιοῦτον, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, τῶν λόγων αὐτῶν ἀθάνατόν τι καὶ ἀγήρων πάθος ἐν ἡμῖν. ὁ δὲ πρῶτον αὐτοῦ γευσάμενος ἑκάστοτε τῶν νεων, ἡσθεὶς ὥς τινα σοφίας εὑρηκὼς θησαυρόν, ὑφ' ἡδονῆς ἐνθουσιᾷ τε καὶ πάντα κινεῖ λόγον ἄσμενος, τοτὲ μὲν ἐπὶ θάτερα κυκλῶν καὶ συμφύρων εἰς ἕν, τοτὲ δὲ πάλιν ἀνειλίττων καὶ διαμερίζων, εἰς ἀπορίαν αὑτὸν μὲν πρῶτον καὶ μάλιστα καταβάλλων, δεύτερον δ' ἀεὶ τὸν ἐχόμενον, ἄν τε νεώτερος ἄν τε πρεσβύτερος ἄν θ' ἧλιξ ὢν τυγχάνῃ, φειδόμενος οὔτε πατρὸς οὔτε μητρὸς οὔτ' ἄλλου τῶν ἀκουόντων οὐδενός, ὀλίγου δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζῴων, οὐ μόνον τῶν ἀνθριώπων· ἐπεὶ βαρβάρων γ' οὐδενὸς ἂν φείσαιτο, εἴπερ μόνον ἑρμηνέα ποθὲν ἔχοι. — ΠΡΩ. Ἆρ', ὦ Σώκρατες, οὐχ ὁρᾷς ἡμῶν τὸ πλῆθος, ὅτι νέοι πάντες ἐσμέν; καὶ οὐ φοβεῖ μή σοι μετὰ Φιλήβου ξυνεπιθώμεθα, ἐὰν ἡμᾶς λοιδορῇς; ὅμως δὲ — μανθάνομεν γὰρ ὃ λέγεις — εἴ τις τρόπος ἔστι καὶ μηχανὴ τὴν μὲν τοιαύτην ταραχὴν ἡμῖν ἔξω τοῦ λόγου εὐμενῶς πως ἀπελθεῖν, ὁδὸν δέ τινα καλλίω ταύτης ἐπὶ τὸν λόγον ἀνευρεῖν, σύ τε προθυμοῦ τοῦτο καὶ ἡμεῖς συναχολουθήσομεν εἰς δύναμιν· οὐ γὰρ σμικρὸς ὁ παρὼν λόγος, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐ γὰρ οὖν, ὦ παῖδες, ὥς φησιν ὑμᾶς προσαγορεύων Φίληβος. οὐ μὴν ἔστι καλλίων ὁδὸς οὐδ' ἂν γένοιτο, ἧς ἐγὼ ἐραστὴς μέν εἰμι ἀεί, πολλάκις δ' ἐμὲ ἤδη διαφυγοῦσα ἔρημον καὶ ἄπο-

nam etiam tale unum, quod modo dicebamus, hic haudquaquam refelli debere concessum est. at cum unum hominem ponere conatur, bovem unum, pulchrum unum, unum bonum, in his ejusmodique unitatibus anxium studium et divisio controversia sive disceptatio fit. — Pro. Quo pacto? — So. Primo quidem, utrum admittendum sit ejuscemodi quasdam unitates vere esse: deinde quomodo (intelligendum sit) quamlibet earum, quamquam una semper eademque sit, et nec generationem neque interitum suscipiat, sua tamen esse in unitate firmissimam: postremo numquid in rebus genitis et infinitis quæque ponenda sit sive dispersa et multa facta, sive tota ipsa ab se seorsim, quod minime omnium fieri posse videatur, unum idemque simul in uno multisque fieri. non illa igitur, o Protarche, sed hæc sunt, quæ circa hujusmodi unum et multa male concessa omnis difficultatis sunt causæ, bene autem omnis facilitatis. — Pro. Ergone oportet nos, o Socrates, hoc primum nunc discutere. — So. Sic ego quidem judicarim. — Pro. Hos igitur omnes concedere hæc tibi existima: fortasse vero nunc præstat Philebum, ut bene jacentem, rogando non movere.

VI. So. Esto. unde igitur potissimum exordiemur, cum multa et varia in his dubitationibus pugna sit? hincne? — Pro. Undenam? — So. Dicimus unum ac multa rationibus idem facta omnem ubique orationem et quondam et nunc pervagari, quod nunquam futurum non est neque nunc primum cœpit, sed est, ut mihi quidem videtur, ipsarum disputationum immortalis quædam et nunquam senescens insita nobis vis et facultas. eam cum primum adolescens aliquis gustavit, secum ipse congratulatur, quasi quendam thesaurum sapientiæ nactus, et voluptate plenus exsultat divino quodam furore correptus omnemque disputationem libenter tentat, tum quidem in alteram partem reflectens et in unum commiscens, tum vero explicans iterum et in multa distribuens, in dubitationem difficultatem que se ipsum primo ac præcipue dejiciens, deinde proximum quemque, sive junior sive senior sive æqualis sit, nec patri nec malti neque audientium cuiquam parcens, fere etiam aliorum animantium, non tantum hominum: quandoquidem et barbarorum nemini pepercerit, modo interpretem alicunde sit nactus. — Pro. An non vides, o Socrates, qui astamus, omnes juvenes nos esse? tum nonne metuis ne una cum Philebo, si nos contumelia afficias, in te impetum faciamus? verumtamen — intelligimus enim quod dicis — si quis modus est, quo perturbatio hæc pacata e disputatione rejici, ac via quædam ad sermonem commodior reperiri possit, ipse meditare et nos pro viribus te sequemur: non enim contemnenda disputatio præsens est, o Socrates. — So. Non certe, o pueri, uti Philebus vos appellavit. nulla tamen est via pulchrior neque esse potest quam ista quam semper ego dilexi, sed quæ me sæpe fugiens desertum ino-

ρον κατέστησε. — ΠΡΩ. Τίς αὕτη; λεγέσθω μόνον. — ΣΩ. Ἣν δηλῶσαι μὲν οὐ πάνυ χαλεπὸν, χρῆσθαι c δὲ παγχάλεπον. πάντα γὰρ ὅσα τέχνης ἐχόμενα ἀνευρέθη πώποτε, διὰ ταύτης φανερὰ γέγονε. σκόπει δ' 5 ἣν λέγω. — ΠΡΩ. Λέγε μόνον. — ΣΩ. Θεῶν μὲν εἰς ἀνθρώπους δόσις, ὥς γε καταφαίνεται ἐμοὶ, ποθὲν ἐκ θεῶν ἐρρίφη διά τινος Προμηθέως ἅμα φανοτάτῳ τινὶ πυρί· καὶ οἱ μὲν παλαιοὶ, κρείττονες ἡμῶν καὶ ἐγγυτέρω θεῶν οἰκοῦντες, ταύτην φήμην παρέδοσαν, 10 ὡς ἐξ ἑνὸς μὲν καὶ ἐκ πολλῶν ὄντων τῶν ἀεὶ λεγομένων εἶναι, πέρας δὲ καὶ ἀπειρίαν ἐν αὑτοῖς ξύμφυτον ἐχόντων· δεῖν οὖν ἡμᾶς τούτων οὕτω διακεκοσμημένων ἀεὶ μίαν ἰδέαν περὶ παντὸς ἑκάστοτε θεμένους ζητεῖν· εὑ- d ρήσειν γὰρ ἐνοῦσαν· ἐὰν οὖν καταλάβωμεν, μετὰ μίαν 15 δύο, εἴ πως εἰσὶ, σκοπεῖν, εἰ δὲ μὴ, τρεῖς ἤ τιν' ἄλλον ἀριθμὸν, καὶ τῶν ἓν ἐκείνων ἕκαστον πάλιν ὡσαύτως, μέχρι περ ἂν τὸ κατ' ἀρχὰς ἓν μὴ ὅτι ἓν καὶ πολλὰ καὶ ἄπειρά ἐστι μόνον ἴδῃ τις, ἀλλὰ καὶ ὁπόσα· τὴν δὲ τοῦ ἀπείρου ἰδέαν πρὸς τὸ πλῆθος μὴ προσφέ- 20 ρειν, πρὶν ἄν τις τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ πάντα κατίδῃ τὸν μεταξὺ τοῦ ἀπείρου τε καὶ τοῦ ἑνός· τότε δ' ἤδη τὸ ἓν e ἕκαστον τῶν πάντων εἰς τὸ ἄπειρον μεθέντα χαίρειν ἐᾶν. οἱ μὲν οὖν θεοὶ, ὅπερ εἶπον, οὕτως ἡμῖν παρέδοσαν σκοπεῖν καὶ μανθάνειν καὶ διδάσκειν ἀλλήλους· 17 οἱ δὲ νῦν τῶν ἀνθρώπων σοφοὶ ἓν μὲν, ὅπως ἂν τύχωσι, a καὶ πολλὰ θᾶττον καὶ βραδύτερον ποιοῦσι τοῦ δέοντος, μετὰ δὲ τὸ ἓν ἄπειρα εὐθὺς, τὰ δὲ μέσα αὐτοὺς ἐκφεύγει· οἷς διακεχώρισται τό τε διαλεκτικῶς [πάλιν] καὶ τὸ ἐριστικῶς ἡμᾶς ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους τοὺς λό- 20 γους.

VII. ΠΡΩ. Τὰ μέν πως, ὦ Σώκρατες, δοκῶ σου μανθάνειν, τὰ δ' ἔτι σαφέστερον δέομαι ἃ λέγεις ἀκοῦσαι. — ΣΩ. Σαφὲς μὴν, ὦ Πρώταρχε, ἐστὶν ἐν τοῖς γράμμασιν ὃ λέγω, καὶ λάμβανε αὐτὸ ἐν τούτοις οἷσπερ καὶ b 35 πεπαίδευσαι. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Φωνὴ μὲν ἡμῖν ἐστί που μία διὰ τοῦ στόματος ἰοῦσα, καὶ ἄπειρος αὖ πλήθει, πάντων τε καὶ ἑκάστου. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Καὶ οὐδὲν ἑτέρῳ γε τούτων ἐσμέν πω σοφοὶ, οὔθ' ὅτι τὸ ἄπειρον αὐτῆς ἴσμεν οὔθ' ὅτι τὸ ἕν· ἀλλ' ὅτι πόσα 40 τ' ἐστὶ καὶ ὁποῖα, τοῦτ' ἔστι τὸ γραμματικὸν ἕκαστον ποιοῦν ἡμῶν. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ τὸ μουσικὸν ὃ τυγχάνει ποιοῦν, τοῦτ' ἔστι ταὐτόν. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Φωνὴ μέν που καὶ c τὸ κατ' ἐκείνην τὴν τέχνην ἐστὶ μία ἐν αὐτῇ. — ΠΡΩ. 45 Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Δύο δὲ θῶμεν, βαρὺ καὶ ὀξὺ, καὶ τρίτον ὁμότονον. ἢ πῶς; — ΠΡΩ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἀλλ' οὔπω σοφὸς ἂν εἴης τὴν μουσικὴν εἰδὼς ταῦτα μόνα· μὴ δ' εἰδὼς, ὡς γ' ἔπος εἰπεῖν, εἰς ταῦτ' οὐδενὸς ἄξιος ἔσει. — ΠΡΩ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ἀλλ', ὦ 50 φίλε, ἐπειδὰν λάβῃς τὰ διαστήματα ὁπόσ' ἐστὶ τὸν ἀριθμὸν τῆς φωνῆς ὀξύτητός τε πέρι καὶ βαρύτητος καὶ ὁποῖα, καὶ τοὺς ὅρους τῶν διαστημάτων, καὶ τὰ ἐκ d τούτων ὅσα συστήματα γέγονεν, ἃ κατιδόντες οἱ πρόσθε παρέδοσαν ἡμῖν τοῖς ἑπομένοις ἐκείνοις καλεῖν αὐτὰ

pemque constituit. — Pro. Quænam ista? dic modo. — So. Quam ostendere baud ita difficile est, sequi vero difficillimum. quæcunque enim per artem adinventa sunt, hac in lucem hominibus prodierunt via. animadverte quæso, quam dico. — Pro. Dic modo. — So. Donum profecto deorum in homines, ut mihi videtur, per Prometheum quendam una cum quodam lucidissimo igne descendit: et prisci, nobis præstantiores diisque propinquiores, hæc ut oracula tradiderunt, cum ex uno quidem et multis constent universa quæ semper esse dicuntur, finitatem vero et infinitatem innatam habeant: oportere igitur nos, his ita ordinatis, unam semper ideam in uno quolibet generatim ponentes inquirere: eam enim inesse nos inventuros esse; quam si comprehenderimus, post unam duas, si sint, perscrutari, si minus id pateat, tres aut alium quendam numerum quærere, et quodlibet horum unum rursus eodem pacto perscrutari, donec illud primarium unum, non modo unum multaque et infinita esse, verum etiam quot, aliquis viderit: infiniti autem ideam non prius ad multitudinem adhibere, quam quis numerum omnem inter infinitum et unum intercedentem perceperit: tum demum vero unum quodlibet omnium in infinitum missum facere. dii ergo, ut diximus, sic nobis considerare, discere et nos invicem docere tradiderunt: qui vero nunc sunt inter homines sapientes unum quidem ac multa, utcunque contigerit, velocius atque tardius quam decet, inducunt, et post unum infinita continuo, media vero illos effugiunt: quibus disputandi mutua inter nos ratio dialectica et litigiosa discreta est.

VII. Pro. Quæ modo dixisti, o Socrates, partim intelligere mihi videor, partim clarius audire desidero. — So. Perspicue tamen constat in literis, o Protarche, quod diximus, atque in his quas didicisti, id accipe. — Pro. Quo pacto? — So. Vox (lingua) quidem, opinor, per os prodiens una est, et infinita rursus numero, cunctorum et cujusque. — Pro. Quidni? — So. Neutro tamen horum docti efficimur, nec quia ejus infinitum, nec quia ejus unum cognoscimus: sed quia et quot et quales sint, quod unumquemque nostrûm grammaticum reddit. — Pro. Verissima loqueris. — So. Idem quoque musicum hominem facit. — Pro. Qua ratione? — So. Una quodammodo et in hac arte vox est. — Pro. Quidni? — So. Duo item ponenda sunt, grave et acutum, et tertium tonus medius. nonne ita? — Pro. Ita. — So. Verumtamen nondum doctus musicen eris, si hæc sola cognoveris: ista vero ignorans, ut ita loquar, nullius eris in musica pretii. — Pro. Nullius. — So. Sed postquam, o amice, perceperis quot intervalla vocis numero sint circa grave atque acutum et qualia, nec non intervallorum termini, et quot ex his compositiones factæ sint, quas majores nostri conspicati nobis eorum sectatoribus tradiderunt harmonias

ἁρμονίας, ἔν τε ταῖς κινήσεσιν αὖ τοῦ σώματος ἕτερα τοιαῦτ' ἐνόντα πάθη γιγνόμενα, ἃ δὴ δι' ἀριθμῶν μετρηθέντα δεῖν αὖ φασι ῥυθμοὺς καὶ μέτρα ἐπονομάζειν, καὶ ἅμ' ἐννοεῖν ὡς οὕτω δεῖ περὶ παντὸς ἑνὸς καὶ πολ-
5 λῶν σκοπεῖν· ὅταν γὰρ ταῦτά τε λάβῃς οὕτω, τότ' ἐγένου σοφός, ὅταν τ' ἄλλο τῶν ὄντων ὁτιοῦν ταύτῃ σκο- e πούμενος ἕλῃς οὕτως, ἔμφρων περὶ τοῦτο γέγονας. τὸ δ' ἄπειρόν σε ἑκάστων καὶ ἐν ἑκάστοις πλῆθος ἄπειρον ἑκάστοτε ποιεῖ τοῦ φρονεῖν καὶ οὐκ ἐλλόγιμον οὐδ' ἐνά-
10 ριθμον, ἅτ' οὐκ εἰς ἀριθμὸν οὐδένα ἐν οὐδενὶ πώποτ' ἀπιδόντα.

VIII. ΠΡΩ. Κάλλιστα, ὦ Φίληβε, ἔμοιγε τὰ νῦν λεγόμενα εἰρηκέναι φαίνεται Σωκράτης. — ΦΙ.
18 Κἀμοὶ ταῦτά γ' αὐτά. ἀλλὰ τί δήποτε πρὸς ἡμᾶς ὁ a
15 λόγος οὗτος νῦν εἴρηται, καὶ τί ποτε βουλόμενος; — ΣΩ. Ὀρθῶς μέντοι ταῦθ' ἡμᾶς, ὦ Πρώταρχε, ἠρώτηκε Φίληβος. — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν, καὶ ἀποκρίνου γ' αὐτῷ. — ΣΩ. Δράσω ταῦτα διελθὼν σμικρὸν ἔτι περὶ αὐτῶν τούτων. ὥσπερ γὰρ ἓν ὁτιοῦν εἴ τίς
20 ποτε λάβοι, τοῦτον, ὥς φαμεν, οὐκ ἐπ' ἀπείρου φύσιν δεῖ βλέπειν εὐθὺς ἀλλ' ἐπί τιν' ἀριθμόν, οὕτω καὶ τοὐναντίον ὅταν τις τὸ ἄπειρον ἀναγκασθῇ πρῶτον λαμβάνειν, μὴ ἐπὶ τὸ ἓν εὐθὺς ἀλλ' ἐπ' ἀριθμὸν αὖ b τινὰ πλῆθος ἕκαστον ἔχοντά τι κατανοεῖν, τελευτᾶν τ'
25 ἐκ πάντων εἰς ἕν. πάλιν δ' ἐν τοῖς γράμμασι τὸ νῦν λεγόμενον λάβωμεν. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Ἐπειδὴ φωνὴν ἄπειρον κατενόησεν εἴτε τις θεὸς εἴτε καὶ θεῖος ἄνθρωπος, ὡς λόγος ἐν Αἰγύπτῳ Θεύθ τινα τοῦτον γενέσθαι λέγων, ὃς πρῶτον τὰ φωνήεντα ἐν τῷ ἀπείρῳ
30 κατενόησεν οὐχ ἓν ὄντα ἀλλὰ πλείω, καὶ πάλιν ἕτερα φωνῆς μὲν οὔ, φθόγγου δὲ μετέχοντά τινος, ἀριθμὸν c δέ τινα καὶ τούτων εἶναι· τρίτον δ' εἶδος γραμμάτων διεστήσατο τὰ νῦν λεγόμενα ἄφωνα ἡμῖν· τὸ μετὰ τοῦτο διῄρει τά τ' ἄφθογγα καὶ ἄφωνα μέχρι ἑνὸς ἑκάστου,
35 καὶ τὰ φωνήεντα καὶ τὰ μέσα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἕως ἀριθμὸν αὐτῶν λαβὼν ἑνί θ' ἑκάστῳ καὶ ξύμπασι στοιχεῖον ἐπωνόμασε. καθορῶν δ' ὡς οὐδεὶς ἡμῶν οὐδ' ἂν ἓν αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἄνευ πάντων αὐτῶν μάθοι, τοῦτον τὸν δεσμὸν αὖ λογισάμενος ὡς ὄνθ' ἕνα καὶ πάντα
40 ταῦθ' ἕν πως ποιοῦντα, μίαν ἐπ' αὐτοῖς ὡς οὖσαν γραμ- d ματικὴν τέχνην ἐπεφθέγξατο προσειπών. — ΦΙ. Ταῦτ' ἔτι σαφέστερον ἐκείνων αὐτά γε πρὸς ἄλληλα, ὦ Πρώταρχε, ἔμαθον· τὸ δ' αὐτό μοι τοῦ λόγου νῦν τε καὶ σμικρὸν ἔμπροσθεν ἐλλείπεται. — ΣΩ. Μῶν, ὦ Φί-
45 ληβε, τὸ τί πρὸς ἔπος αὖ ταῦτ' ἐστί; — ΦΙ. Ναί, τοῦτ' ἔστιν ὃ πάλαι ζητοῦμεν ἐγώ τε καὶ Πρώταρχος. — ΣΩ. Ἦ μὴν ἐπ' αὐτῷ γ' ἤδη γεγονότες ζητεῖτε, ὡς φής, πάλαι. — ΦΙ. Πῶς;

IX. ΣΩ. Ἆρ' οὐ περὶ φρονήσεως ἦν καὶ ἡδονῆς e
50 ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος, ὁπότερον αὐτοῖν αἱρετέον; — ΦΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Καὶ μὴν ἕν γ' ἑκάτερον αὐτοῖν εἶναί φαμεν. — ΦΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Τοῦτ' αὐτὸ τοίνυν ἡμᾶς ὁ πρόσθε λόγος ἀπαιτεῖ, πῶς ἔστιν ἓν καὶ πολλὰ αὐτῶν ἑκάτερον, καὶ πῶς μὴ

appellandas, et in motibus gestibusque corporis alia quædam similia illis quæ insint, quæ numeris demensa rhythmos atque mensuras vocari jussere, et simul nos sentire eadem ratione de unoquoque quod unum et multa est considerare nos debere: nam quando hæc sic acceperis, sapiens tunc factus es, et cum aliud quidquam hac ratione considerans ita comprehenderis, sapiens circa hoc factus es: infinita autem singulorum et in singulis multitudo te sapientiæ in singulis reddit expertem, ita ut in nullo honore et numero sis, utpote qui ad nullum alicujus unquam numerum respexeris.

VIII. Pro. Præclare hæc, o Philebe, Socrates mihi dixisse videtur.— Phi. Mihi quoque hæc quidem ipsa. sed cur dictus hic sermo quidve sibi vult? — So. Recte id, o Protarche, Philebus iste quæsivit. — Phi. Prorsus, et responde igitur ei. — So. Faciam quod vultis, ubi de his iisdem paulisper etiam disputavero. ut enim si quis unum aliquod acceperit, is, ut dicimus, haud mox infiniti naturam sed aliquem numerum circumspicere debet, ita etiam contra, si quis infinitum primo sumere coactus fuerit, nequaquam ad unum continuo, sed ad numerum quendam multitudinem aliquam habentem debet attendere, ex omnibusque tandem in unum desinere. quod vero nunc diximus, rursus in literis conjectari licet. — Pro. Quomodo? — So. Postquam infinitam vocem cogitavit, sive deus aliquis sive homo divinus, qualis apud Ægyptios Theuth quidam fuisse fertur, qui primo in ipsa vocis infinitate vocales litteras animadvertit non unam sed plures esse, rursusque alias, quæ non vocis sed soni participes essent, atque harum numerum certum quoque esse: tertiam deinde speciem literarum distinxit earum, quas nunc mutas vocamus: postremo soni et vocis expertes discrevit usque ad unamquamque, et vocales et medias eodem modo, donec earum numero reperto, elementi nomen cuique uni et universis imposuit. et cum videret neminem nostrûm harum ullam seorsim percepturum, nisi universas eas percepisset, hoc vinculum deinde unum quiddam exsistens et in unum dispersa omnia hæc redigens meditatus, unam esse artem grammaticen dixit, et ea hoc uno nomine appellavit. — Phi. Hæc planius quam superiora videlicet ipsa invicem comparata, o Protarche, comprehendi: idem tamen et nunc et superius in hac disputatione desidero. — So. Num, o Philebe, requiris hoc, quid videlicet ad rationem nostram iterum hæc conferant? — Phi. Hoc est, quod dudum ego et una Protarchus requirebamus. — So. Ipsum profecto jam assecuti requiritis tamen jampridem, ut inquis. — Phi. Quo pacto?

IX. So. An non de sapientia et voluptate nobis initio disceptatio fuit, utrum ex iis eligendum? — Phi. Quidni — So. Etenim unum esse tam illud quam hoc dicimus. — Pro. Dicimus profecto. — So. Hoc ipsum superior sermo requirit, quomodo unum est et multa et illud et hoc, quove pacto non infinita continuo, sed certum utrumque horum

ἄπειρα εὐθὺς, ἀλλά τινά ποτ' ἀριθμὸν ἑκάτερον ἔμπροσθε κέκτηται τοῦ ἄπειρα αὐτῶν ἕκαστα γεγονέναι; — ΠΡΩ. Οὐκ εἰς φαῦλόν γ' ἐρώτημα, ὦ Φίληβε, οὐκ οἶδ' ὅντινα τρόπον κύκλῳ πως περιαγαγὼν ἡμᾶς ἐμβέβληκε Σωκράτης. καὶ σκόπει δὴ, πότερος ἡμῶν ἀποκρινεῖται τὸ νῦν ἐρωτώμενον. ἴσως δὴ γελοῖον τὸ ἐμὲ τοῦ λόγου διάδοχον παντελῶς ὑποστάντα διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ νῦν ἐρωτηθὲν ἀποκρίνασθαι σοὶ πάλιν τοῦτο προστάττειν· γελοιότερον δ' οἶμαι πολὺ τὸ μηδέτερον ἡμῶν δύνασθαι. σκόπει δὴ, τί δράσομεν; εἴδη γάρ μοι δοκεῖ νῦν ἐρωτᾶν ἡδονῆς ἡμᾶς Σωκράτης, εἴτ' ἔστιν εἴτε μὴ, καὶ ὁπόσ' ἐστὶ καὶ ὁποῖα, τῆς τ' αὖ φρονήσεως πέρι κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως. — ΣΩ. Ἀληθέστατα λέγεις, ὦ παῖ Καλλίου· μὴ γὰρ δυνάμενοι τοῦτο κατὰ παντὸς ἑνὸς καὶ ὁμοίου καὶ ταὐτοῦ δρᾶν καὶ τοὐναντίου, ὡς ὁ παρελθὼν λόγος ἐμήνυσεν, οὐδεὶς εἰς οὐδὲν οὐδενὸς ἂν ἡμῶν οὐδέποτε γένοιτ' ἄξιος. — ΠΡΩ. Σχεδὸν ἔοικεν οὕτως, ὦ Σώκρατες, ἔχειν. ἀλλὰ καλὸν μὲν τὸ ξύμπαντα γιγνώσκειν τῷ σώφρονι, δεύτερος δ' εἶναι πλοῦς δοκεῖ μὴ λανθάνειν αὐτὸν αὑτόν. τί δή μοι τοῦτ' εἴρηται τὰ νῦν; ἐγώ σοι φράσω. σὺ τήνδ' ἡμῖν τὴν συνουσίαν, ὦ Σώκρατες, ἐπέδωκας πᾶσι καὶ σαυτὸν πρὸς τὸ διελέσθαι, τί τῶν ἀνθρωπίνων κτημάτων ἄριστον. Φιλήβου γὰρ εἰπόντος ἡδονὴν καὶ τέρψιν καὶ χαρὰν καὶ πάνθ' ὁπόσα τοιαῦτ' ἐστὶ, σὺ πρὸς αὐτὰ ἀντεῖπες, ὡς οὐ ταῦτ' ἀλλ' ἐκεῖνά ἐστιν, ἃ πολλάκις ἡμᾶς αὐτοὺς ἀναμιμνήσκομεν ἑκόντες, ὀρθῶς δρῶντες, ἵν' ἐν μνήμῃ παρακείμενα ἑκάτερα βασανίζηται. φὴς δ' ὡς ἔοικε σὺ τὸ προσρηθησόμενον ὀρθῶς ἄμεινον ἡδονῆς γ' ἀγαθὸν εἶναι νοῦν, ἐπιστήμην, σύνεσιν, τέχνην καὶ πάντ' αὖ τὰ τούτων ξυγγενῆ, ἃ κτᾶσθαι δεῖν, ἀλλ' οὐχὶ ἐκεῖνα. τούτων δὴ μετ' ἀμφισβητήσεως ἑκατέρων λεχθέντων ἡμεῖς σοι μετὰ παιδιᾶς ἠπειλήσαμεν ὡς οὐκ ἀφήσομεν οἴκαδέ σε, πρὶν ἂν τούτων τῶν λόγων πέρας ἱκανὸν γένηταί τι διορισθέντων· σὺ δὲ συνεχώρησας καὶ ἔδωκας εἰς ταῦθ' ἡμῖν σαυτόν. ἡμεῖς δὲ δὴ λέγομεν, καθάπερ οἱ παῖδες, ὅτι τῶν ὀρθῶς δοθέντων ἀφαίρεσις οὐκ ἔστι. παῦσαι δὴ τὸν τρόπον ἡμῖν ἀπαντῶν τοῦτον ἐπὶ τὰ νῦν λεγόμενα. — ΣΩ. Τίνα λέγεις; — ΠΡΩ. Εἰς ἀπορίαν ἐμβάλλων καὶ ἀνερωτῶν ὧν μὴ δυναίμεθ' ἂν ἱκανὴν ἀπόκρισιν ἐν τῷ παρόντι διδόναι σοι. μὴ γὰρ οἰώμεθα τέλος ἡμῖν εἶναι τῶν νῦν τὴν πάντων ἡμῶν ἀπορίαν, ἀλλ' εἰ δρᾶν τοῦθ' ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν, σοὶ δραστέον· ὑπέσχου γάρ. βουλεύου δὴ πρὸς ταῦτ' αὐτὸς, πότερον ἡδονῆς εἴδη σοι καὶ ἐπιστήμης διαιρετέον, ἢ καὶ ἐατέον, εἴ πῃ καθ' ἕτερόν τινα τρόπον οἷός τ' εἶ καὶ βούλει δηλῶσαί πως ἄλλως τὰ νῦν ἀμφισβητούμενα παρ' ἡμῖν. — ΣΩ. Δεινὸν μὲν τοίνυν ἔτι προσδοκᾶν οὐδὲν δεῖ τὸν ἐμὲ, ἐπειδὴ τοῦθ' οὕτως εἶπες· τὸ γὰρ εἰ βούλει [ῥηθὲν] λύει πάντα φόβον ἑκάστων πέρι. πρὸς δ' αὖ τούτοις μνήμην τινὰ δοκεῖ τίς μοι δεδωκέναι θεῶν ἡμῖν. — ΠΡΩ. Πῶς δὴ καὶ τίνων;

X. ΣΩ. Λόγων ποτέ τινων πάλαι ἀκούσας ὄναρ

numerum accepit prius quam in infinitum porrigatur? — Pro. Haud sane in levem nos quæstionem, nescio quo modo Socrates, o Philebe, circumduxit. quare age, considera uter nostrûm ad præsentem interrogationem respondeat. fortasse sane ridiculum est, me disputationis totius successorem ex eo, quod respondere ad nunc rogatum nequeam, rursus hoc ipsum tibi mandare: ridiculum vero multo magis arbitror neutrum nostrûm id posse. itaque vide quid agamus. species enim voluptatis a nobis exigere nunc Socrates videtur, sint necne, quotque præterea qualesve sint, et de sapientia eadem similiter percontari. — So. Verissima loqueris, o Calliæ fili: nisi enim id circa quodlibet unum et simile et idem et contrarium, quemadmodum oratio præcedens ostendit, præstare queamus, nullus unquam nostrûm ullius erit in aliqua re pretii. — Pro. Sic fere, o Socrates, se res habere videtur. sed præclara quidem res prudenti viro omnia nosse, secunda vero navigatio videtur esse, se ipsum minime latere. quorsum autem hæc nunc dixi? declarabo. tu nobis omnibus, o Socrates, disputationis hujus auctor exstitisti, teque ipsum ad dijudicandum quid ex humanis rebus optimum sit præbuisti. nam cum Philebus diceret voluptatem, delectationem, lætitiam et reliqua hujus generis, tu illi contradixisti, esse non ea, sed illa potius, quæ sæpenumero in memoriam nobis sponte reducimus, recte agentes, ut in memoria juxta se posita utraque examinentur. dicis autem, ut videtur, tu quod ita recte appellabitur, melius videlicet voluptate bonum esse mentem, scientiam, intelligentiam, artem et reliqua hujuscemodi, et hæc capessere potius quam illa nos debere. quæ utraque cum in disceptationum vocata sint, quasi joco minati sumus nos non prius te domum dimissuros quam huic controversiæ idoneus finis impositus fuerit: tu vero concessisti quidem teque ipsum ad id exsequendum sponte præbuisti. nos igitur dicimus, quod pueri solent, quæ recte data sunt adimi non licet. omitte igitur hunc repugnandi modum contra nunc dicta. — So. Quem dicis? — Pro. Quo dubitationum scrupulos injicis eaque interrogas, quibus de respondere tibi nunc nemo nostrûm satis bene poterit. neque enim finita esse disputatio hæc putanda est, cum in dubitationem atque dicendi inopiam omnes nos cecidimus, sed si minus id nos valemus, tibi agendum est: pollicitus enim es. ad hoc igitur tu delibera, utrum voluptatis et sapientiæ species tibi distinguendæ, an potius dimittendæ, si alio quoquam modo queas et velis quæ nunc inter nos controversa sunt aperire. — So. Nihil igitur metuendum est mihi quidem amplius, postquam hæc tu ita dixisti: nam illud si velis omnem qualibet in re formidinem fugat. accedit quod deorum aliquis memoriam nobis aliquam suppeditasse mihi videtur. — Pro. Quo pacto et quorum memoriam?

X. So. Quosdam cum olim sive somnians sive vigilans

ἢ καὶ ἐγρηγορὼς νῦν ἐννοῶ περί θ' ἡδονῆς καὶ φρονήσεως, ὡς οὐδέτερον αὐτοῖν ἐστὶ τἀγαθὸν, ἀλλ' ἄλλο τι τρίτον, ἕτερον μὲν τούτων, ἄμεινον δ' ἀμφοῖν. καί τοι τοῦτ' ἐὰν ἐναργῶς ἡμῖν φανῇ νῦν, ἀπήλλακται μὲν ἡδονὴ c 5 τοῦ νικᾶν· τὸ γὰρ ἀγαθὸν οὐκ ἂν ἔτι ταὐτὸν αὐτῇ γίγνοιτο. ἢ πῶς; — ΠΡΩ. Οὕτως. — ΣΩ. Τῶν δέ γ' εἰς τὴν διαίρεσιν εἰδῶν ἡδονῆς οὐδὲν ἔτι προσδεησόμεθα κατ' ἐμὴν δόξαν. προϊὸν δ' ἔτι σαφέστερον δείξει. — ΠΡΩ. Κάλλιστ' εἰπὼν οὕτω καὶ διαπέραινε. 10 — ΣΩ. Σμίκρ' ἄττα τοίνυν ἔμπροσθεν ἔτι διομολογησώμεθα. — ΠΡΩ. Τὰ ποῖα; — ΣΩ. Τὴν τἀγαθοῦ μοῖραν πότερον ἀνάγκη τέλεον ἢ μὴ τέλεον εἶναι; — d ΠΡΩ. Πάντων δήπου τελεώτατον, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τί δέ; ἱκανὸν τἀγαθόν; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔ, 15 καὶ πάντων γ' εἰς τοῦτο διαφέρει τῶν ὄντων. — ΣΩ. Τόδε γε μὴν, ὡς οἶμαι περὶ αὐτοῦ ἀναγκαιότατον εἶναι λέγειν, ὡς πᾶν τὸ γιγνῶσκον αὐτὸ θηρεύει καὶ ἐφίεται βουλόμενον ἑλεῖν καὶ περὶ αὐτὸ κτήσασθαι, καὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν φροντίζει πλὴν τῶν ἀποτελουμέ- 20 νων ἅμ' ἀγαθοῖς. — ΠΡΩ. Οὐκ ἔστι τούτοις ἀντειπεῖν. — ΣΩ. Σκοπῶμεν δὴ καὶ κρίνωμεν τόν θ' ἡδονῆς e καὶ τὸν φρονήσεως βίον ἰδόντες χωρίς. — ΠΡΩ. Πῶς εἶπες; — ΣΩ. Μήτ' ἐν τῷ τῆς ἡδονῆς ἐνέστω φρόνησις μήτ' ἐν τῷ τῆς φρονήσεως ἡδονή. δεῖ γὰρ, 25 εἴπερ πότερον αὐτῶν ἐστὶ τἀγαθὸν, μηδὲν μηδενὸς ἔτι προσδεῖσθαι· δεόμενον δ' ἂν φανῇ πότερον, οὐκ ἔστι 21 που τοῦτ' ἔτι τὸ ὄντως ἡμῖν ἀγαθόν. — ΠΡΩ. Πῶς a γὰρ ἄν; — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν σοὶ πειρώμεθα βασανίζοντες ταῦτα; — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἀπο- 30 κρίνου δή. — ΠΡΩ. Λέγε. — ΣΩ. Δέξαι' ἂν [σὺ, ὦ] Πρώταρχε, ζῆν τὸν βίον ἅπανθ' ἡδόμενος ἡδονὰς τὰς μεγίστας; — ΠΡΩ. Τί δ' οὔ; — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἔτι τινὸς ἄν σοι προσδεῖν ἡγοῖο, εἰ τοῦτ' ἔχοις παντελῶς; — ΠΡΩ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Ὅρα δὴ, 35 τοῦ φρονεῖν καὶ τοῦ νοεῖν καὶ λογίζεσθαι τὰ δέοντα, καὶ ὅσα τούτων ἀδελφὰ, μῶν μηδ' ὁρᾶν τι; — b ΠΡΩ. Καὶ τί; πάντα γὰρ ἔχοιμ' ἄν που τὸ χαίρειν ἔχων. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω ζῶν ἀεὶ μὲν διὰ βίου ταῖς μεγίσταις ἡδοναῖς χαίροις ἄν; — ΠΡΩ. Τί δ' οὔ; 40 — ΣΩ. Νοῦν δέ γε καὶ μνήμην καὶ ἐπιστήμην καὶ δόξαν μὴ κεκτημένος ἀληθῆ πρῶτον μὲν τοῦτ' αὐτὸ, εἰ [ἢ] χαίρεις ἢ μὴ χαίρεις, ἀνάγκη δήπου σε ἀγνοεῖν, κενόν γ' ὄντα πάσης φρονήσεως. — ΠΡΩ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Καὶ μὴν ὡσαύτως μνήμην μὴ κεκτημένον c 45 ἀνάγκη δήπου μηδ' ὅτι ποτ' ἔχαιρες μεμνῆσθαι, τῆς τ' ἐν τῷ παραχρῆμα ἡδονῆς προσπιπτούσης μηδ' ἡντινοῦν μνήμην ὑπομένειν, δόξαν δ' αὖ μὴ κεκτημένον ἀληθῆ μὴ δοξάζειν χαίρειν χαίροντα, λογισμοῦ δὲ στερόμενον μηδ' εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὡς χαιρήσεις 50 δυνατὸν εἶναι λογίζεσθαι, ζῆν δ' οὐκ ἀνθρώπου βίον ἀλλά τινος πλεύμονος ἢ τῶν ὅσα θαλάττια μετ' ὀστρεΐνων ἔμψυχά ἐστι σωμάτων. ἔστι ταῦτα, ἢ παρὰ d ταῦτ' ἔχομεν ἄλλως πως διανοηθῆναι; — ΠΡΩ. Καὶ πῶς; — ΣΩ. Ἆρ' οὖν αἱρετὸς ἡμῖν βίος ὁ τοιοῦτος;

sermones audivi, nunc de voluptate et sapientia cogito, neutram harum esse bonum, sed tertium aliquid, quod diversum est ab his et ambabus melius : atque id si nunc nobis liquido pateat, voluptas a victoria procul aberit : bonum quippe idem quod illa non amplius esse poterit. sicne? — Pro. Sic utique. — So. Speciebus autem voluptatis ad divisionem haud amplius, ut mea fert opinio, indigebimus : quod in sequentibus clarius innotescet. — Pro. Præclare loqueris, perge sic obsecro. — So. De pauculis quibusdam prius inter nos conveniamus. — Pro. Quæ illa? — So. Boni conditionem ac sortem perfectamne esse an imperfectam necesse est? — Pro. Omnium, o Socrates, perfectissimam. — So. Quid vero? sufficiensne bonum ipsum est? — Pro. Quidni? et in hoc omnibus, quæ sunt, præstat. — So. Hoc quoque de illo maxime arbitror necessarium esse asserere, omne cognoscens id venari et appetere cupiens apprehendere atque acquirere circa se et ceterorum nihil curare præter ea, quæ una cum bonis perficiuntur. — Pro. His repugnari non potest. — So. Consideremus igitur dijudicemusque voluptatis et sapientiæ vitam seorsum inspicientes. — Pro. Quo pacto inquis? — So. Neque in voluptatis vita sapientia insit neque in sapientiæ vita voluptas. oportet enim, si quidem alterutrum bonum est, nulla re amplius indigere : si vero alterutrum indigere aliqua re appareat, haud amplius hoc nobis sit revera bonum. — Pro. Qui enim posset? — So. An igitur in te periculum faciemus hæc examinantes? — Pro. Prorsus. — So. Responde igitur. — Pro. Dic. — So. Optaresne tu, o Protarche, plenam summis voluptatibus omnem vitam agere? — Pro. Quidni? — So. Numquid alio quopiam indigere te ultra putares, quando perfecta harum possessione fruereris? — Pro. Nequaquam. — So. Adverte igitur, nonne sapientia (indigeres) et intelligentia et ratiocinatione circa ea, quæ deceant, et quæcumque his cognata, neque (cuperes) videre aliquid? — Pro. Et quid? omnia enim haberem voluptatem habens. — So. Et ita vivens per omnem quidem vitam summis voluptatibus abundares? — Pro. Profecto. — So. Mente autem, memoria, scientia et opinione vere penitus carentem, primo quidem hoc ipsum, gaudeasne an non gaudeas, te ignorare necesse est, cum sis omni sapientia vacuus. — Pro. Necesse. — So. Et cum memoria sis privatus, haud sane te aliquando delectatum fuisse recordaberis, neque ulla voluptatis repente incidentis restabit memoria, et opinione vera carens, dum lætaris, lætari te minime opineris necesse est, et ratiocinatione captus in posterum voluptatem aliquam accepturum te ratiocinari non poteris, atque ita duces non hominis vitam sed pulmonis cujusdam aut eorum animalium marinorum, quæ conchas habent. suntne hæc vera, an alia præter hæc sentire possumus? — Pro. Et quo pacto alia? —

— ΠΡΩ. Εἰς ἀφασίαν παντάπασί με, ὦ Σώκρατες,
οὗτος ὁ λόγος ἐμβέβληκε τὰ νῦν. — ΣΩ. Μήπω τοίνυν
μαλθακιζώμεθα, τὸν δὲ τοῦ νοῦ μεταλαβόντες αὖ βίον
ἴδωμεν.

5 XI. ΠΡΩ. Ποῖον δὴ λέγεις; — ΣΩ. Εἴ τις δέ-
ξαιτ' ἂν αὖ ζῆν ἡμῶν φρόνησιν μὲν καὶ νοῦν καὶ
ἐπιστήμην καὶ μνήμην πᾶσαν πάντων κεκτημένος, e
ἡδονῆς δὲ (μὴ) μετέχων μήτε μέγα μήτε σμικρὸν, μηδ'
αὖ λύπης, ἀλλὰ τὸ παράπαν ἀπαθὴς πάντων τῶν
10 τοιούτων. — ΠΡΩ. Οὐδέτερος ὁ βίος, ὦ Σώκρατες,
ἔμοιγε τούτων αἱρετὸς, οὐδ' ἄλλῳ μήποτε, ὡς ἐγῷ-
22 μαι, φανῇ. — ΣΩ. Τί δ'; ὁ ξυναμφότερος, ὦ a
Πρώταρχε, ἐξ ἀμφοῖν συμμιχθεὶς κοινὸς γενόμενος;
— ΠΡΩ. Ἡδονῆς λέγεις καὶ νοῦ καὶ φρονήσεως;
15 — ΣΩ. Οὕτω καὶ τὸν τοιοῦτον λέγω ἔγωγε. —
ΠΡΩ. Πᾶς δήπου τοῦτόν γ' αἱρήσεται πρότερον ἢ
'κείνων ὁποτερονοῦν, καὶ πρὸς τούτοις γ' οὐχ ὁ μὲν,
ὁ δ' οὔ. — ΣΩ. Μανθάνομεν οὖν ὅ τι νῦν ἡμῖν ἐστι
τὸ ξυμβαῖνον ἐν τοῖς παροῦσι λόγοις; — ΠΡΩ. Πάνυ
20 μὲν οὖν, ὅτι τρεῖς μὲν βίοι προὐτέθησαν, τοῖν δυοῖν b
δ' οὐδέτερος ἱκανὸς οὐδ' αἱρετὸς οὔτ' ἀνθρώπων οὔτε
ζῴων οὐδενί. — ΣΩ. Μῶν οὖν οὐκ ἤδη τούτων γε
πέρι δῆλον ὡς οὐδέτερος αὐτοῖν εἶχε τἀγαθόν; ἦν γὰρ
ἂν ἱκανὸς καὶ τέλεος καὶ πᾶσι [φυτοῖς καὶ ζῴοις] αἱ-
25 ρετὸς, οἷσπερ δυνατὸν ἦν οὕτως ἀεὶ διὰ βίου ζῆν. εἰ
δέ τις ἄλλ' ᾑρεῖθ' ἡμῶν, παρὰ φύσιν ἂν τὴν τοῦ ἀλη-
θῶς αἱρετοῦ ἐλάμβανεν ἄκων ἐξ ἀγνοίας ἤ τινος ἀνάγ-
κης οὐκ εὐδαίμονος. — ΠΡΩ. Ἔοικε γοῦν ταῦθ'
οὕτως ἔχειν. — ΣΩ. Ὡς μὲν τοίνυν τήν γε Φιλήβου c
30 θεὸν οὐ δεῖ διανοεῖσθαι ταὐτὸν καὶ τἀγαθὸν, ἱκανῶς
εἰρῆσθαί μοι δοκεῖ. — ΦΙ. Οὐδὲ γὰρ ὁ σὸς νοῦς, ὦ
Σώκρατες, ἔστι τἀγαθὸν, ἀλλ' ἕξει που ταὐτὰ ἐγκλή-
ματα. — ΣΩ. Τάχ' ἂν, ὦ Φίληβε, ὅ γ' ἐμός· οὐ
μέντοι τόν γ' ἀληθινὸν ἅμα καὶ θεῖον οἶμαι νοῦν, ἀλλ'
35 ἄλλως πως ἔχειν. τῶν μὲν οὖν νικητηρίων πρὸς τὸν
κοινὸν βίον οὐκ ἀμφισβητῶ πω ὑπὲρ νοῦ, τῶν δὲ δὴ
δευτερείων ὁρᾶν καὶ σκοπεῖν χρὴ πέρι τί δράσομεν.
τάχα γὰρ ἂν τοῦ κοινοῦ τούτου βίου αἰτιῴμεθ' ἂν d
ἑκάτερος ὁ μὲν τὸν νοῦν αἴτιον, ὁ δ' ἡδονὴν εἶναι, καὶ
40 οὕτω τὸ μὲν ἀγαθὸν τούτων ἀμφοτέρων οὐδέτερον ἂν
εἴη, τάχα δ' ἂν αἴτιόν τις ὑπολάβοι πότερον αὐτῶν
εἶναι. τούτου δὴ πέρι καὶ μᾶλλον ἔτι πρὸς Φίληβον
διαμαχοίμην ἂν, ὡς ἐν τῷ μικτῷ τούτῳ βίῳ, ὅ τί ποτ'
ἔστι τοῦθ' ὃ λαβὼν ὁ βίος οὗτος γέγονεν αἱρετὸς ἅμα
45 καὶ ἀγαθὸς, οὐχ ἡδονὴ ἀλλὰ νοῦς τούτῳ ξυγγενέστερον
καὶ ὁμοιότερόν ἐστι. καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον οὔτ' e
ἂν τῶν πρωτείων οὔτ' αὖ τῶν δευτερείων ἡδονῇ μετὸν
ἀληθῶς ἄν ποτε λέγοιτο. πορρωτέρω δ' ἐστὶ τῶν τρι-
τείων, εἴ τι τῷ ἐμῷ νῷ δεῖ πιστεύειν ἡμᾶς τὰ νῦν.
50 — ΠΡΩ. Ἀλλὰ μὴν, ὦ Σώκρατες, ἔμοιγε δοκεῖ νῦν
μὲν ἡδονή σοι πεπτωκέναι καθαπερεὶ πληγεῖσ' ὑπὸ
τῶν νῦν δὴ λόγων· τῶν γὰρ νικητηρίων πέρι μαχομένη
23 κεῖται. τὸν δὲ νοῦν, ὡς ἔοικε, λεκτέον ὡς ἐμφρόνως a
οὐκ ἀντεποιεῖτο τῶν νικητηρίων· τὰ γὰρ αὐτὰ ἔπαθεν

So. An vita nobis hujuscemodi expetenda? — Pro. Mutum me, o Socrates, præsens sermo reddidit. — So. Nondum despondeamus obsecro, sed jam illam mentis vitam consideremus.

XI. Pro. Qualem dicis? — So. Si quis nostrûm vivere sic eligeret, ut sapientiam, mentem, scientiam, memoriam omnem omnium possideret, voluptate vero nulla penitus frueretur, nec vero afficeretur ulla molestia, sed sine ullo tali affectu viveret. — Pro. Neutra ex iis vita, o Socrates, unquam aut mihi aut alii, ut ego arbitror, eligenda videbitur. — So. Quid autem? vita, o Protarche, ex ambobus in unum congredientibus mixta et communis facta? — Pro. Ex voluptate ais, sapientiaque et mente? — So. Hanc ipsam dico. — Pro. Unusquisque sane hanc potius quam ex superioribus alterutram eliget, neque unus optabit quidem, alius minime. — So. Videmusne igitur quid ex præsenti disputatione sequatur? — Pro. Prorsus quidem, quod tres vitæ propositæ sunt, ex duabus autem neutra sufficiens aut optanda, neque hominibus neque ceteris animantibus. — So. An igitur non circa hæc jam constat neutram ipsum bonum possidere? etenim perfecta et sufficiens esset et universis (plantis et animantibus) exoptanda, quæcunque sic semper vivere possent. si quis vero ex nobis alia eligeret, præter naturam ejus quod revera affectandum est acciperet non sponte, sed ex ignorantia vel infelici quadam necessitate. — Pro. Hæc ita se habere videntur. — So. Ergo Philebi deam haud idem quod ipsum bonum existimare nos oportere, satis jam dictum esse videtur. — Phi. Sed neque tua mens ipsum bonum est, o Socrates: iisdem enim reprehensionibus est obnoxia. — So. Fortasse, o Philebe, mea quidem: non tamen veram et simul divinam mentem sic arbitror, sed aliter sese habere. quod quidem primas in ista communi vita mens obtineat, nondum contendam ego, de secundis vero videndum est quid faciamus. fortasse enim communis illius vitæ ac mixtæ causam alter nostrûm mentem, alter voluptatem afferat, atque ita bonum erit neutrum amborum istorum, fortasse vero alterutrum horum causam esse quispiam censeat. de hoc igitur contra Philebum etiam magis decertarim, hac in promiscua vita, quidquid tandem sit id quod a vita hac susceptum expetendam ipsam et simul bonam reddat, ei mentem quam voluptatem cognatiorem esse et similiorem. atque ex hac ratione voluptas nec primas nec secundas partes revera unquam obtinebit. longius autem abest a tertiis, si qua meæ menti fides nunc est a nobis habenda. — Pro. Atqui, o Socrates, voluptas jam prostrata videtur quasi rationibus tuis perculsa: nam de victoria decertans jacet. de mente vero, ut videtur, dicendum, eam sapienter sibi victoriam non vindicasse; eadem enim ei contigissent. voluptas autem

ἄν. τῶν δὲ δὴ δευτερείων στερηθεῖσ' ἡδονὴ παντάπασιν ἄν τινα καὶ ἀτιμίαν σχοίη πρὸς τῶν αὐτῆς ἐραστῶν· οὐδὲ γὰρ ἐκείνοις ἔτ' ἂν ὁμοίως φαίνοιτο καλή. — ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ἄμεινον αὐτὴν ἐᾶν ἤδη 5 καὶ μὴ τὴν ἀκριβεστάτην αὐτῇ προσφέροντα βάσανον καὶ ἐξελέγχοντα λυπεῖν; — ΠΡΩ. Οὐδὲν λέγεις, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἆρ' ὅτι τὸ ἀδύνατον εἶπον, λυπεῖν b ἡδονήν; — ΠΡΩ. Οὐ μόνον γε, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀγνοεῖς, ὡς οὐδείς πώ σε ἡμῶν μεθήσει, πρὶν ἂν εἰς τέλος 10 ἐπεξέλθῃς τούτων τῷ λόγῳ. — ΣΩ. Βαβαὶ ἄρα, ὦ Πρώταρχε, συχνοῦ μὲν λόγου τοῦ λοιποῦ, σχεδὸν δ' οὐδὲ ῥᾳδίου πάνυ τι νῦν. καὶ γὰρ δὴ φαίνεται δεῖν ἄλλης μηχανῆς ἐπὶ τὰ δευτερεῖα ὑπὲρ νοῦ πορευόμενον οἷον βέλη ἔχειν ἕτερα τῶν ἔμπροσθε λόγων· ἔστι δ' 15 ἴσως ἔνια καὶ ταὐτά. οὐκοῦν χρή; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔ;

XII. ΣΩ. Τὴν δέ γ' ἀρχὴν αὐτοῦ διευλαβεῖσθαι c πειρώμεθα τιθέμενοι. — ΠΡΩ. Ποίαν δὴ λέγεις; — ΣΩ. Πάντα τὰ νῦν ὄντα ἐν τῷ παντὶ διχῇ διαλάβω- 20 μεν, μᾶλλον δ', εἰ βούλει, τριχῇ. — ΠΡΩ. Καθ' ὅ τι φράζοις ἄν. — ΣΩ. Λάβωμεν ἄττα τῶν νῦν δὴ λόγων. — ΠΡΩ. Ποῖα; — ΣΩ. Τὸν θεὸν ἐλέγομέν που τὸ μὲν ἄπειρον δεῖξαι τῶν ὄντων, τὸ δὲ πέρας; — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Τούτω δὴ τῶν εἰδῶν τὰ δύο τιθώ- 25 μεθα, τὸ δὲ τρίτον ἐξ ἀμφοῖν τούτοιν ἕν τι ξυμμισγόμενον. εἰμὶ δ', ὡς ἔοικεν, ἐγὼ γελοῖός τις ἱκανῶς κατ' d εἴδη διιστὰς καὶ συναριθμούμενος. — ΠΡΩ. Τί φῄς, ὦ 'γαθέ; — ΣΩ. Τετάρτου μοι γένους αὖ προσδεῖν. — ΠΡΩ. Λέγε, τίνος; — ΣΩ. Τῆς ξυμμίξεως τούτων 30 πρὸς ἄλληλα τὴν αἰτίαν ὅρα, καὶ τίθει μοι πρὸς τρισὶν ἐκείνοις τέταρτον τοῦτο. — ΠΡΩ. Μῶν οὖν σοι καὶ πέμπτου προσδεήσει διάκρισίν τινος δυναμένου; — ΣΩ. Τάχ' ἄν· οὐ μὴν οἶμαί γ' ἐν τῷ νῦν. ἐὰν δέ τι δέῃ, συγγνώσει πού μοι σὺ μεταδιώκοντι πέμπτον e 35 [βίον]. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Πρῶτον μὲν δὴ τῶν τεττάρων τὰ τρία διελόμενοι, τὰ δύο τούτων πειρώμεθα πολλὰ ἑκάτερον ἐσχισμένον καὶ διεσπασμένον ἰδόντες, εἰς ἓν πάλιν ἑκάτερον συναγαγόντες, νοῆσαι πῇ ποτ' ἦν αὐτῶν ἓν καὶ πολλὰ ἑκάτερον. — 40 ΠΡΩ. Εἴ μοι σαφέστερον ἔτι περὶ αὐτῶν εἴποις, τάχ' 24 ἂν ἑποίμην. — ΣΩ. Λέγω τοίνυν τὰ δύο, ἃ προ- a τίθεμαι, ταῦτ' εἶναι ἅπερ νῦν δή, τὸ μὲν ἄπειρον, τὸ δὲ πέρας ἔχον. ὅτι δὲ τρόπον τινὰ τὸ ἄπειρον πολλ' ἐστι, πειράσομαι φράζειν· τὸ δὲ πέρας ἔχον ἡμᾶς 45 περιμενέτω. — ΠΡΩ. Μένει. — ΣΩ. Σκέψαι δή. χαλεπὸν μὲν γὰρ καὶ ἀμφισβητήσιμον ὃ κελεύω σε σκοπεῖν, ὅμως δὲ σκόπει. θερμοτέρου καὶ ψυχροτέρου πέρι πρῶτον ὅρα πέρας εἴ ποτέ τι νοήσαις ἄν, ἢ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἐν αὐτοῖς οἰκοῦντε τοῖς γένεσιν, ἕωσπερ ἂν ἐνοικῆτον, τέλος οὐκ ἂν ἐπιτρεψαίτην γί- b γνεσθαι· γενομένης γὰρ τελευτῆς καὶ αὐτὼ τετελευτήκατον. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΣΩ. Ἀεὶ δέ γε, φαμέν, ἔν τε τῷ θερμοτέρῳ καὶ ψυχροτέρῳ τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἔνι. — ΠΡΩ. Καὶ μάλα. —

secundis privata omnino a suis amatoribus contemnetur: neque enim amplius æque pulchra illis posset videri. — So. Quid igitur? nonne dimittere jam eam præstat et non exquisita examinatione et redargutione eam dolore afficere? — Pro. Nihili hoc dicis, o Socrates. — So. An quia inauditum protuli, dolore afficere voluptatem? — Pro. Non ob hoc tantum, verum etiam quod ignoras nostrûm nullum te dimissurum priusquam ad horum finem ratione deveneris. — So. O longam, Protarche, orationem futuram, et fere non valde facilem nunc. videtur enim aliis quibusdam machinis quasi telis præter rationes superiores opus esse, si quis palmam menti secundam comparaturus accedat: fortasse vero nonnulla eadem sunt. ergone oportet? — Pro. Quidni?

XII. So. Principium igitur hujus ponentes caute et distincte occupemus. — Pro. Quale principium dicis? — So. Omnia, quæ nunc in universo sunt, bifariam distinguamus, imo, si vis, trifariam. — Pro. Quo pacto? — So. Accipiamus nonnulla ex iis, quæ modo a nobis sunt dicta. — Pro. Quænam? — So. Deum dicebamus ex iis quæ sunt alterum quidem infinitum, alterum vero finitum ostendisse. — Pro. Omnino quidem. — So. Has igitur species duas illas ponamus, tertium vero unum ex utrisque illis commixtum. ridiculus vero sum, ut videtur, admodum, dum satis bene per species divido atque connumero. — Pro. Quid ais, o bone vir? — So. Quarto etiam genere opus esse. — Pro. Quo? — So. Causam mutuæ commixtionis istorum considera, eamque præter tria illa quartum ponito. — Pro. Numquid et quinto insuper indigebis discernendi vim habente? — So. Fortasse: non tamen in præsentia, ut arbitror. sin autem opus fuerit, ignosces tu mihi quintum sectanti. — Pro. Quid obstat? — So. Primum igitur quatuor horum tria illa dividentes, duo illa horum utrumque in multa diffissum divulsumque videntes, mox in unum rursus utrumque conjungentes, perspicere conemur, qua tandem ratione utrumque eorum unum et multa sit. — Pro. Hæc mihi si planius dixeris, assequar fortasse. — So. Duo profecto, quæ proposita sunt, dico ea esse, quæ modo, alterum finitum, alterum infinitum. infinitum autem multa quodammodo esse, conabor ostendere: finitum vero in posterum differatur. — Pro. Differatur. — So. Considera igitur. arduum namque atque controversum est, quod considerare te jubeo, considera tamen. primum circa calidius frigidiusque considera, utrum terminum aliquem in iis invenias, an quamdiu magis ac minus iis generibus insunt, finem rejiciant: fine namque admisso, ipsa etiam finem habent ac perierunt. — Pro. Verissima loqueris. — So. Semper profecto in calidiori et frigidiori magis ac minus inesse fatemur. — Pro. Maxime. — So. Semper ergo

ΣΩ. Ἀεὶ τοίνυν ὁ λόγος ἡμῖν σημαίνει τούτω μὴ τέλος
ἔχειν· ἀτελῆ δ' ὄντε δήπου παντάπασιν ἀπείρω γί-
γνεσθον. — ΠΡΩ. Καὶ σφόδρα γε, ὦ Σώκρατες. —
ΣΩ. Ἀλλ' εὖ γε, ὦ φίλε Πρώταρχε, ὑπέλαβες καὶ
5 ἀνέμνησας, ὅτι καὶ τὸ σφόδρα τοῦτο, ὃ σὺ νῦν ἐφθέγξω, c
καὶ τό γ' ἠρέμα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχετον τῷ μᾶλλον
τε καὶ ἧττον. ὅπου γὰρ ἂν ἐνῆτον, οὐκ ἐᾶτον εἶναι
ποσὸν ἕκαστον, ἀλλ' ἀεὶ σφοδρότερον ἡσυχαιτέρου καὶ
τοὐναντίον ἑκάσταις πράξεσιν ἐμποιοῦντε τὸ πλέον καὶ
10 τὸ ἔλαττον ἀπεργάζεσθον, τὸ δὲ ποσὸν ἀφανίζετον. ὃ
γὰρ ἐλέχθη νῦν δή, μὴ ἀφανίσαντε τὸ ποσόν, ἀλλ' ἐά-
σαντε αὐτό τε καὶ τὸ μέτριον ἐν τῇ τοῦ μᾶλλον καὶ
ἧττον καὶ σφόδρα καὶ ἠρέμα ἕδρᾳ ἐγγενέσθαι, αὐτὰ d
ἔρρει ταῦτ' ἐκ τῆς αὑτῶν χώρας, ἐν ᾗ ἐνῆν. οὐ γὰρ
15 ἔτι θερμότερον οὐδὲ ψυχρότερον ἤστην ἂν λαβόντε τὸ
ποσόν· προχωρεῖ γὰρ καὶ οὐ μένει τό τε θερμότερον ἀεὶ
καὶ τὸ ψυχρότερον ὡσαύτως, τὸ δὲ ποσὸν ἔστη καὶ
προϊὸν ἐπαύσατο. κατὰ δὴ τοῦτον τὸν λόγον ἄπειρον
γίγνοιτ' ἂν τὸ θερμότερον καὶ τοὐναντίον ἅμα. —
20 ΠΡΩ. Φαίνεται γοῦν, ὦ Σώκρατες· ἔστι δ', ὅπερ εἶ-
πες, οὐ ῥᾴδια ταῦτα ξυνέπεσθαι. τὸ δ' εἰσαῦθίς τε e
καὶ αὖθις ἴσως λεχθέντα τόν τ' ἐρωτῶντα καὶ τὸν ἐρω-
τώμενον ἱκανῶς ἂν ξυμφωνοῦντας ἀποφήνειεν. — ΣΩ.
Ἀλλ' εὖ μὲν λέγεις, καὶ πειρατέον οὕτω ποιεῖν· νῦν μέν-
25 τοι ἄθρει τῆς τοῦ ἀπείρου φύσεως εἰ τοῦτο δεξόμεθα
σημεῖον, ἵνα μὴ πάντ' ἐπεξιόντες μηκύνωμεν. —
ΠΡΩ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις; — ΣΩ. Ὁπόσ' ἂν ἡμῖν
φαίνηται μᾶλλόν τε καὶ ἧττον γιγνόμενα καὶ τὸ σφόδρα
25 καὶ ἠρέμα δεχόμενα καὶ τὸ λίαν καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, a
30 εἰς τὸ τοῦ ἀπείρου γένος ὡς εἰς ἓν δεῖ πάντα ταῦτα
τιθέναι, κατὰ τὸν ἔμπροσθε λόγον, ὃν ἔφαμεν, ὅσα διέ-
σπασται καὶ διέσχισται συναγαγόντας χρῆναι κατὰ δύ-
ναμιν μίαν ἐπισημαίνεσθαί τινα φύσιν, εἰ μέμνησαι.
— ΠΡΩ. Μέμνημαι. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ μὴ δεχόμενα
35 ταῦτα, τούτων δὲ τἀναντία πάντα δεχόμενα, πρῶτον
μὲν τὸ ἴσον καὶ ἰσότητα, μετὰ δὲ τὸ ἴσον τὸ διπλάσιον
καὶ πᾶν ὅ τί περ ἂν πρὸς ἀριθμὸν ἀριθμὸς ᾖ μέτρον
ᾖ πρὸς μέτρον, ταῦτα ξύμπαντ' εἰς τὸ πέρας ἀπολο- b
γιζόμενοι καλῶς ἂν δοκοῦμεν δρᾶν τοῦτο, ἢ πῶς σὺ φής;
40 — ΠΡΩ. Κάλλιστά γε, ὦ Σώκρατες.

XIII. ΣΩ. Εἶεν. τὸ δὲ τρίτον τὸ μικτὸν ἐκ τούτοιν
ἀμφοῖν τίν' ἰδέαν φήσομεν ἔχειν; — ΠΡΩ. Σὺ κἀμοὶ
φράσεις, ὡς οἶμαι. — ΣΩ. Θεὸς μὲν οὖν, ἄνπερ γ'
ἐμαῖς εὐχαῖς ἐπήκοος γίγνηταί τις θεῶν. — ΠΡΩ. Εὔ-
45 χου δὴ καὶ σκόπει. — ΣΩ. Σκοπῶ, καί μοι δοκεῖ τις,
ὦ Πρώταρχε, αὐτῶν φίλος ἡμῖν νῦν δὴ γεγονέναι. — c
ΠΡΩ. Πῶς λέγεις τοῦτο; καὶ τίνι τεκμηρίῳ χρῇ; —
ΣΩ. Φράσω δῆλον ὅτι. σὺ δέ μοι συνακολούθησον
τῷ λόγῳ. — ΠΡΩ. Λέγε μόνον. — ΣΩ. Θερμότερον
50 ἐφθεγγόμεθα νῦν δήπου τι καὶ ψυχρότερον. ἢ γάρ;
— ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Πρόσθες δὴ ξηρότερον καὶ
ὑγρότερον αὐτοῖς, καὶ πλέον καὶ ἔλαττον, καὶ θᾶττον
καὶ βραδύτερον, καὶ μεῖζον καὶ σμικρότερον, καὶ ὁπόσ'
ἐν τῷ πρόσθε τῆς τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον δεχομένης

nobis hæc ratio monstrat ab iis finem abesse : cum vero sine fine sint, omnino infinita sunto. — Pro. Vehementer quidem, o Socrates. — So. Recte quidem, o amice Protarche, intellexisti atque in memoriam revocasti : nimirum illud vehementer abs te modo pronuntiatum et contrarium ejus leniter eandem vim habent quam illa magis et minus. ubicunque enim adsunt, non sinunt esse quantum unumquodque, sed semper vehementius remissiore et vicissim vehementiore remissius omnibus actionibus inferentia plus et minus efficiunt, quantum vero fugant ac delent. quod enim modo dictum est, non delentes quantum, sed admittentes id et temperatum in sede ipsius magis et minus et ipsius vehementer et leniter innasci, ipsa hæc evanescunt ex sua regione, in qua inerant. neque enim calidius et frigidius amplius essent, si recepissent quantum : progrediuntur enim et non consistunt calidius ipsum et frigidius, quantum vero stare incepit progredique desiit. quamobrem hac ratione calidius et frigidius infinita jam esse constat. — Pro. Videtur sane, o Socrates : verumtamen, ut ipse dixisti, haud facile ista percipi possunt. fortasse vero iterum iterumque repetita interrogantem pariter et respondentem consentire invicem facient. — So. Bene dicis, atque ita pro viribus agendum est. sed intuere primum, an id ut indicium amplectamur infinitæ naturæ, ne singula transcurrentes orationem in longum nimium protrahamus. — Pro. Quodnam dicis? — So. Quæcunque magis ac minus, vehementer atque remisse, nimisque et hujusmodi quædam admittunt, cuncta in infiniti genus ut in unum reducenda sunt, quemadmodum supra diximus, asserentes omnia, quæ dividua dispersaque sunt, in unum oportere colligi secundumque vim unam velut unam quandam naturam obsignari. meministine? — Pro. Memini. — So. Ergone quæ talia quædam minime, sed horum contraria accipiunt omnia, primo quidem æquale ipsum atque æqualitatem, post vero æquale duplum et quidquid ad numerum numerus et ad mensuram mensura est, hæc inquam omnia ad genus finiti ratiocinando referentes rectene videmur hoc facturi, aut quomodo tu dicis? — Pro. Rectissime, o Socrates.

XIII. So. Esto. tertium autem ex his commixtum, quam ideam habere dicemus? — Pro. Id mihi tu quoque dices, ut arbitror. — So. Imo deus, si modo quis deus meas preces propitius exaudiat. — Pro. Precare igitur et contemplare. — So. Contemplor, ac mihi videtur deorum aliquis nobis amice nunc aspirasse. — Pro. Quo pacto id ais? et quo argumento uteris? — So. Dicam equidem. tu vero attentis auribus adsta. — Pro. Dic modo. — So. Calidiusne aliquid nunc sane et frigidius dicebamus? — Pro. Certe. — So. Adde præterea siccius et humidius, plus ac minus, velocius atque tardius, majus et minus, et quotcunque in superioribus naturæ magis minusve

ἐτίθεμεν εἰς ἓν φύσεως. — ΠΡΩ. Τῆς τοῦ ἀπείρου λέγεις; — ΣΩ. Ναί. συμμίγνυ δέ γ' εἰς αὐτὴν τὸ μετὰ ταῦτα τὴν αὖ τοῦ πέρατος γένναν. — ΠΡΩ. Ποίαν; — ΣΩ. Ἣν καὶ νῦν δὴ δέον ἡμᾶς, καθάπερ τὴν τοῦ ἀπείρου συνηγάγομεν εἰς ἕν, οὕτω καὶ τὴν τοῦ περατοειδοῦς συναγαγεῖν, οὐ συνηγάγομεν. ἀλλ' ἴσως καὶ νῦν ταὐτὸν δράσει· τούτων ἀμφοτέρων συναγομένων καταφανὴς κἀκείνη γενήσεται. — ΠΡΩ. Ποίαν καὶ πῶς λέγεις; — ΣΩ. Τὴν τοῦ ἴσου καὶ διπλασίου, καὶ ὁπόση παύει πρὸς ἄλληλα τἀναντία διαφόρως ἔχοντα, σύμμετρα δὲ καὶ σύμφωνα ἐνθεῖσ' ἀριθμὸν ἀπεργάζεται. — ΠΡΩ. Μανθάνω· φαίνει γάρ μοι λέγειν, μιγνὺς ταῦτα, γενέσεις τινὰς ἐφ' ἑκάστων αὐτῶν συμβαίνειν. — ΣΩ. Ὀρθῶς γὰρ φαίνομαι. — ΠΡΩ. Λέγε τοίνυν. — ΣΩ. Ἆρ' οὐκ ἐν μὲν νόσοις ἡ τούτων ὀρθὴ κοινωνία τὴν ὑγιείας φύσιν ἐγέννησε; — ΠΡΩ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἐν δ' ὀξεῖ καὶ βαρεῖ καὶ ταχεῖ καὶ βραδεῖ, ἀπείροις οὖσιν, ἆρ' οὐ ταὐτὰ ἐγγενόμενα ταὔθ' ἅμα πέρας τ' ἀπειργάσατο καὶ μουσικὴν ξύμπασαν τελεώτατα ξυνεστήσατο; — ΠΡΩ. Κάλλιστά γε. — ΣΩ. Καὶ μὴν ἔν γε χειμῶσι καὶ πνίγεσιν ἐγγενόμενα τὸ μὲν πολὺ λίαν καὶ ἄπειρον ἀφείλετο, τὸ δ' ἔμμετρον καὶ ἅμα σύμμετρον ἀπειργάσατο. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐκ τούτων ὧραί τε καὶ ὅσα καλὰ πάνθ' ἡμῖν γέγονε, τῶν τ' ἀπείρων καὶ τῶν πέρας ἐχόντων συμμιχθέντων; — ΠΡΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Καὶ ἄλλα γε δὴ μυρία ἐπιλείπω λέγων, οἷον μεθ' ὑγιείας κάλλος καὶ ἰσχύν, καὶ ἐν ψυχαῖς αὖ πάμπολλ' ἕτερα καὶ πάγκαλα. ὕβριν γάρ που καὶ ξύμπασαν πάντων πονηρίαν αὕτη κατιδοῦσα ἡ θεός, ὦ καλὲ Φίληβε, πέρας οὐδὲν οὔθ' ἡδονῶν οὔτε πλησμονῶν ἐνὸν ἐν αὐτοῖς, νόμον καὶ τάξιν πέρας ἔχοντ' ἔθετο· καὶ σὺ μὲν ἀποκναῖσαι ἔφησθ' αὐτήν, ἐγὼ δὲ τοὐναντίον ἀποσῶσαι λέγω. — Σοὶ δέ, ὦ Πρώταρχε, πῶς φαίνεται; — ΠΡΩ. Καὶ μάλα, ὦ Σώκρατες, ἔμοιγε κατὰ νοῦν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ μὲν δὴ τρία ταῦτ' εἴρηκα, εἰ ξυννοεῖς. — ΠΡΩ. Ἀλλ' οἶμαι κατανοεῖν· ἓν μὲν γάρ μοι δοκεῖς τὸ ἄπειρον λέγειν, ἓν δὲ καὶ δεύτερον τὸ πέρας ἐν τοῖς οὖσι. τρίτον δ' οὐ σφόδρα κατέχω τί βούλει φράζειν. — ΣΩ. Τὸ γὰρ πλῆθός σε, ὦ θαυμάσιε, ἐξέπληξε τῆς τοῦ τρίτου γενέσεως. καίτοι πολλά γε καὶ τὸ ἄπειρον παρέσχετο γένη, ὅμως δ' ἐπισφραγισθέντα τῷ τοῦ μᾶλλον καὶ ἐναντίου γένει ἓν ἐφάνη. — ΠΡΩ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Καὶ μὴν τό γε πέρας οὔτε πόλλ' εἶχεν οὔτ' ἐδυσκολαίνομεν ὡς οὐχ ἦν ἓν φύσει. — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΣΩ. Οὐδαμῶς. ἀλλὰ τρίτον φάθι με λέγειν, ἓν τοῦτο τιθέντα τὸ τούτων ἔκγονον ἅπαν, γένεσιν εἰς οὐσίαν ἐκ τῶν μετὰ τοῦ πέρατος ἀπειργασμένων μέτρων. — ΠΡΩ. Ἔμαθον.

XIV. ΣΩ. Ἀλλὰ δὴ πρὸς τρισὶ τέταρτόν τι τότ' ἔφαμεν εἶναι γένος σκεπτέον. κοινὴ δ' ἡ σκέψις· ὅρα γάρ, εἴ σοι δοκεῖ ἀναγκαῖον εἶναι πάντα τὰ γιγνόμενα διά τιν' αἰτίαν γίγνεσθαι. — ΠΡΩ. Ἔμοιγε· πῶς γὰρ

suscipientis in unum ponebamus. — Pro. Infiniti naturæ dicis? — So. Ita. in eam autem deinde commisce progeniem illam finiti. — Pro. Quam? — So. Eam, quam cum deceret in unum colligere, quemadmodum illam infiniti in unum collegimus, non collegimus. at fortasse et nunc idem (ipsum) faciet: hæc quippe utraque dum colliguntur, illa tertia etiam patefiet. — Pro. Quam dicis et quomodo? — So. Æqualis et dupli progeniem et quæcunque diversa, quæ sunt contraria, diversa inter se esse non sinit, sed commensurata et consona reddit numerum imponendo. — Pro. Intelligo: dicere namque mihi videris, si ista miscentur, generationes quasdam ex eorum singulis eventuras. — So. Et recte videor. — Pro. Dic igitur. — So. Nonne in morbis recta horum communio sanitatis naturam genuit? — Pro. Omnino. — So. In acuto autem et gravi, veloci et tardo, cum infinita sint, eorumdemne accessio terminum peperit et perfectionem totius musicæ præstitit? — Pro. Præclare. — So. Quin etiam rigori et æstui tradita multum nimium et infinitum abstulit, mensuratum autem et simul commensuratum effecit. — Pro. Quidni? — So. Ex iis ergo tempestates anni et quæcunque pulchra sunt cuncta manarunt, infinitis invicem finitisque commixtis? — Pro. Certe. — So. Atque alia insuper innumerabilia prætermitto, veluti cum sanitate pulchritudinem atque robur, et in animis quoque alia permulta atque præclara. petulantiam enim et universam improbitatem dea hæc animadvertens, o bone Philebe, omni termino voluptatum expletionisque carere, legem et ordinem, quibus terminus inest, iis apposuit: eamque tu affligere dicebas, ego contra servare dico. — Tibi vero, o Protarche, quid videtur? — Pro. Hæc prorsus secundum meam sententiam sunt. — So. Nonne tria hæc jam protuli, modo intelligas? — Pro. At intelligere arbitror: unum quidem infinitum asserere mihi videris, unum vero et secundum terminum qui est in rebus. tertium autem quid dicere velis, haud satis teneo. — So. Multitudo, o mirifice vir, generationis ejus, tertium quod est, te stupefecit: quamquam et infinitum multa genera continebat, quæ tamen ipsius magis minusve genere obsignata unum apparuerunt. — Pro. Vera narras. — So. Atqui terminus neque multa continebat neque ægre ferebamus quod non erat unum natura. — Pro. Quo enim modo? — So. Nullo modo. sed tertium scito me dicere, unum hoc quodcunque ex iis nascitur ponentem esse, generationem videlicet in essentiam ex mensuris una cum termino constitutis. — Pro. Intellexi.

XIV. So. Ceterum præter hæc tria quartum genus quoddam tunc dicebamus esse discutiendum. communis autem disceptatio est: vide enim, an non necessarium tibi videatur, quodcunque gignitur per aliquam causam gigni.

ἂν χωρὶς τούτου γίγνοιτο; — ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ τοῦ
ποιοῦντος φύσις οὐδὲν πλὴν ὀνόματι τῆς αἰτίας διαφέ-
ρει, τὸ δὲ ποιοῦν καὶ τἀίτιον ὀρθῶς ἂν εἴη λεγόμενον
ἕν; — ΠΡΩ. Ὀρθῶς. — ΣΩ. Καὶ μὴν τό γε ποιού-
27 μενον αὖ καὶ τὸ γιγνόμενον οὐδὲν πλὴν ὀνόματι, καθά- a
περ τὸ νῦν δή, διαφέρον εὑρήσομεν. ἢ πῶς; —
ΠΡΩ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἡγεῖται μὲν τὸ ποιοῦν
ἀεὶ κατὰ φύσιν, τὸ δὲ ποιούμενον ἐπακολουθεῖ γιγνό-
μενον ἐκείνῳ; — ΠΡΩ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἄλλο ἄρα
10 καὶ οὐ ταὐτὸν αἰτία τ' ἐστὶ καὶ τὸ δουλεῦον εἰς γένεσιν
αἰτίᾳ. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ μὲν γι-
γνόμενα καὶ ἐξ ὧν γίγνεται πάντα τὰ τρία παρέσχετο
ἡμῖν γένη; — ΠΡΩ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Τὸ δὲ δὴ b
πάντα ταῦτα δημιουργοῦν λέγωμεν τέταρτον, τὴν αἰ-
15 τίαν, ὡς ἱκανῶς ἕτερον ἐκείνων δεδηλωμένον; —
ΠΡΩ. Λέγωμεν γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ὀρθῶς μὴν ἔχει,
διωρισμένων τῶν τεττάρων ἑνὸς ἑκάστου μνήμης
ἕνεκ' ἐφεξῆς αὐτὰ καταριθμήσασθαι. — ΠΡΩ. Τί μήν;
— ΣΩ. Πρῶτον μὲν τοίνυν ἄπειρον λέγω, δεύτερον
20 δὲ πέρας, ἔπειτ' ἐκ τούτων τρίτον μικτὴν καὶ γεγενη-
μένην οὐσίαν· τὴν δὲ τῆς μίξεως αἰτίαν καὶ γενέσεως
τετάρτην λέγων ἆρα [μή] πλημμελοίην ἄν τι; — c
ΠΡΩ. Καὶ πῶς; — ΣΩ. Φέρε δή, τὸ μετὰ τοῦθ' ἡμῖν
τίς ὁ λόγος; καὶ τί ποτε βουληθέντες εἰς ταῦτ' ἀφικό-
25 μεθα; ἆρ' οὐ τόδ' ἦν; δευτερεῖα ἐζητοῦμεν πότερον
ἡδονῆς γίγνοιτ' ἂν ἢ φρονήσεως. οὐχ οὕτως ἦν; —
ΠΡΩ. Οὕτω μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν νῦν, ἐπειδὴ
ταῦθ' οὕτω διειλόμεθα, κάλλιον ἂν (ἴσως) καὶ τὴν κρί-
σιν ἐπιτελεσαίμεθα πρώτου πέρι καὶ δευτέρου, περὶ
30 ὧν δὴ τὸ πρῶτον ἠμφεσβητήσαμεν; — ΠΡΩ. Ἴσως.
— ΣΩ. Ἴθι δή, νικῶντα μὲν ἔθεμέν που τὸν μικτὸν d
βίον ἡδονῆς τε καὶ φρονήσεως. ἦν οὕτως; —
ΠΡΩ. Ἦν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦτον μὲν τὸν βίον ὁρῶ-
μέν που τίς τ' ἐστὶ καὶ ὁποίου γένους; — ΠΡΩ. Πῶς
35 γὰρ οὔ; — ΣΩ. Καὶ μέρος γ' αὐτὸν φήσομεν εἶναι τοῦ
τρίτου, οἶμαι, γένους. οὐ γὰρ δυοῖν τινοῖν ἐστὶ μι-
κτὸν ἐκεῖνο, ἀλλὰ ξυμπάντων τῶν ἀπείρων ὑπὸ τοῦ
πέρατος δεδεμένων, ὥστ' ὀρθῶς ὁ νικηφόρος οὗτος βίος
μέρος ἐκείνου λέγοιτ' ἄν. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα μὲν
40 οὖν.

XV. ΣΩ. Εἶεν. τί δ'; ὁ σός, ὦ Φίληβε, ἡδὺς καὶ e
ἄμικτος ὤν, ἐν τίνι γένει τῶν εἰρημένων λεγόμενος ὀρ-
θῶς ἄν ποτε λέγοιτο; ὧδε δ' ἀπόκριναί μοι πρὶν ἀπο-
φήνασθαι. — ΦΙ. Λέγε μόνον. — ΣΩ. Ἡδονὴ καὶ
45 λύπη πέρας ἔχετον, ἢ τῶν τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον δε-
χομένων ἐστόν; — ΦΙ. Ναί, τῶν τὸ μᾶλλον, ὦ Σώ-
κρατες· οὐ γὰρ ἂν ἡδονὴ πᾶν ἀγαθὸν ἦν, εἰ μὴ ἄπειρον
ἐτύγχανε πεφυκὸς καὶ πλήθει καὶ τῷ μᾶλλον. —
28 ΣΩ. Οὐδέ γ' ἄν, ὦ Φίληβε, λύπη πᾶν κακόν· ὥστ' a
50 ἄλλο τι νῷν σκεπτέον ἢ τὴν τοῦ ἀπείρου φύσιν, ὃ παρ-
έχεταί τι μέρος ταῖς ἡδοναῖς ἀγαθοῦ. τοῦτο δή σοι
τῶν ἀπεράντων γεγονὸς ἔστω. φρόνησιν δὲ καὶ ἐπι-
στήμην καὶ νοῦν εἰς τί ποτε τῶν προειρημένων, ὦ
Πρώταρχέ τε καὶ Φίληβε, νῦν θέντες οὐκ ἂν ἀσεβοῖ-

— Pro. Mihi plane: quomodo enim absque ea fieret? — So. Et efficientis natura nomine duntaxat a causa differt, efficiensque et causa unum recte vocabuntur? — Pro. Recte. — So. Quin etiam factum ac genitum solo nomine discrepabunt, uti modo. aut quomodo? — Pro. Ita. — So. Præceditne igitur atque ducit natura semper quod efficiens est, quod vero factum est ab eo genitumque, illud sequitur? — Pro. Prorsus. — So. Non ergo idem, sed aliud est causa et quod ad generationem causæ servit. — Pro. Quid prohibet? — So. Ergone genita ipsa et ea ex quibus gignuntur omnia illa tria nobis genera præbuerunt? — Pro. Maxime. — So. Omnium autem istorum opificem quartum ponamus, causam, utpote aliud quiddam quam illa ad sufficientiam demonstratum. — Pro. Ponamus absque dubio. — So. Verum jam decet cum quatuor discreta sint unumquodque memoriæ causa, deinceps ea enumerare. — Pro. Utique. — So. Primum igitur infinitum dico, secundum terminum, tertium mixtam et ex iis genitam essentiam: quartam mixtionis generationisque causam si vocem, numquid errarem? — Pro. Nullo pacto. — So. Agedum vero, quæ nobis deinde oratio est? et quid potissimum volentes huc digressi sumus? nonne hoc erat? quærebamus nempe utri secundæ tribuerentur, voluptatine an sapientiæ. an non ita? — Pro. Ita certe. — So. Postquam illa in hunc modum distinximus, nonne fortasse melius judicabimus cui prima cuive secunda victoriæ palma danda sit, de quibus initio in certamen veneramus? — Pro. Fortasse. — So. Victricem sane posuimus vitam ex voluptate et sapientia mixtam. eratne ita? — Pro. Imo. — So. Ergone qualis sit et cujus generis hæc vita quodammodo videmus? — Pro. Quidni? — So. Partem nempe tertii generis recte esse dicemus. non enim ex duobus quibusdam mixtum illud est, sed ex infinitis omnibus termino devinctis, ita ut merito victrix hæc vita illius pars dicatur. — Pro. Recte admodum.

XV. So. Esto. dulcis vero illa tua ac simplex vita, o Philebe, ad quod dictorum genus pertinere jure putabitur? sic autem mihi, prius quam ea de re statuas, responde. — Phi. Dic modo. — So. Voluptas ac dolor terminumne habent, an potius ex eorum genere sunt, quæ magis minusve suscipiunt? — Phi. Ex iis quæ magis, o Socrates · neque enim voluptas omne bonum esset, nisi suapte natura et secundum multitudinem et secundum id quod magis infinita exsisteret. — So. At neque etiam dolor, o Philebe, omne malum: quamobrem aliud quiddam nunc considerare debemus quam infiniti naturam, quod voluptatibus partem boni aliquam præbeat. et hoc quidem tibi infinitorum factum sit. sapientiam autem scientiamque et mentem ad quod eorum quæ diximus, o Protarche atque Philebe, referemus,

μεν; οὐ γάρ μοι δοκεῖ σμικρὸς ἡμῖν εἶναι ὁ κίνδυνος κατορθώσασι καὶ μὴ περὶ τὸ νῦν ἐρωτώμενον. — ΦΙ. Σεμνύνεις γάρ, ὦ Σώκρατες, τὸν σεαυτοῦ θεόν. — ΣΩ. Καὶ γὰρ σύ, ὦ ἑταῖρε, τὴν σαυτοῦ· τὸ δ' ἐρωτώμενον ὅμως ἡμῖν λεκτέον. — ΠΡΩ. Ὀρθῶς τοι λέγει Σωκράτης, ὦ Φίληβε, καὶ αὐτῷ πειστέον. — ΦΙ. Οὐκοῦν ὑπὲρ ἐμοῦ σύ, ὦ Πρώταρχε, προῄρησαι λέγειν; — ΠΡΩ. Πάνυ γε· νῦν μέντοι σχεδὸν ἀπορῶ, καὶ δέομαί γε, ὦ Σώκρατες, αὐτόν σε ἡμῖν γενέσθαι προφήτην, ἵνα μηδὲν ἡμεῖς σοι περὶ τὸν ἀγωνιστὴν ἐξαμαρτάνοντες παρὰ μέλος φθεγξώμεθά τι. — ΣΩ. Πειστέον, ὦ Πρώταρχε· οὐδὲ γὰρ χαλεπὸν οὐδὲν ἐπιτάττεις. ἀλλ' ὄντως σε ἐγώ, καθάπερ εἶπε Φίληβος, σεμνύνων ἐν τῷ παίζειν ἐθορύβησα, νοῦν καὶ ἐπιστήμην ἐρόμενος ὁποίου γένους εἶεν; — ΠΡΩ. Παντάπασί γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ῥᾴδιον. πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ἑαυτοὺς ὄντως σεμνύνοντες, ὡς νοῦς ἐστι βασιλεὺς ἡμῖν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. καὶ ἴσως εὖ λέγουσι. διὰ μακροτέρων δὲ [εἰ] βούλει τὴν σκέψιν αὐτοῦ τοῦ γένους ποιησώμεθα; — ΠΡΩ. Λέγ' ὅπως βούλει, μηδὲν μῆκος ἡμῖν ὑπολογιζόμενος, ὦ Σώκρατες, ὡς οὐκ ἀπεχθησόμενος.

XVI. ΣΩ. Καλῶς εἶπες. ἀρξώμεθα δέ πως ὧδ' ἐπανερωτῶντες. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Πότερον, ὦ Πρώταρχε, τὰ ξύμπαντα καὶ τόδε τὸ καλούμενον ὅλον ἐπιτροπεύειν φῶμεν τὴν τοῦ ἀλόγου καὶ εἰκῆ δύναμιν καὶ τὸ ὅπη ἔτυχεν, ἢ τἀναντία, καθάπερ οἱ πρόσθεν ἡμῶν ἔλεγον, νοῦν καὶ φρόνησίν τινα θαυμαστὴν συντάττουσαν διακυβερνᾶν; — ΠΡΩ. Οὐδὲν τῶν αὐτῶν, ὦ θαυμάσιε Σώκρατες. ὃ μὲν γὰρ σὺ νῦν [δὴ] λέγεις οὐδ' ὅσιον εἶναί μοι φαίνεται· τὸ δὲ νοῦν πάντα διακοσμεῖν αὐτὰ φάναι καὶ τῆς ὄψεως τοῦ κόσμου καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ πάσης τῆς περιφορᾶς ἄξιον, καὶ οὐκ ἄλλως ἔγωγ' ἄν ποτε περὶ αὐτῶν εἴποιμι οὐδ' ἂν δοξάσαιμι. — ΣΩ. Βούλει δῆτά τι καὶ ἡμεῖς τοῖς ἔμπροσθεν ὁμολογούμενον ξυμφήσωμεν, ὡς ταῦθ' οὕτως ἔχει, καὶ μὴ μόνον οἰώμεθα δεῖν τἀλλότρια ἄνευ κινδύνου λέγειν, ἀλλὰ καὶ συγκινδυνεύωμεν καὶ μετέχωμεν τοῦ ψόγου, ὅταν ἀνὴρ δεινὸς φῇ ταῦτα μὴ οὕτως ἀλλ' ἀτάκτως ἔχειν; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν βουλοίμην; — ΣΩ. Ἴθι δή, τὸν ἐπιόντα περὶ τούτων νῦν ἡμῖν λόγον ἄθρει. — ΠΡΩ. Λέγε μόνον. — ΣΩ. Τὰ περὶ τὴν τῶν σωμάτων φύσιν ἁπάντων τῶν ζῴων, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα καθορῶμέν που καὶ γῆν, καθάπερ οἱ χειμαζόμενοι φασίν, ἐνόντα ἐν τῇ συστάσει. — ΠΡΩ. Καὶ μάλα· χειμαζόμεθα γὰρ ὄντως ὑπ' ἀπορίας ἐν τοῖς νῦν λόγοις. — ΣΩ. Φέρε δή, περὶ ἑκάστου τῶν παρ' ἡμῖν λαβὲ τὸ τοιόνδε. — ΠΡΩ. Ποῖον; — ΣΩ. Ὅτι σμικρόν τε τούτων ἕκαστον παρ' ἡμῖν ἔνεστι καὶ φαῦλον καὶ οὐδαμῇ οὐδαμῶς εἰλικρινὲς ὂν καὶ τὴν δύναμιν οὐκ ἀξίαν τῆς φύσεως ἔχον. ἐν ἑνὶ δὲ λαβὼν περὶ πάντων νόει ταὐτόν. οἷον πῦρ ἔστι μέν που παρ' ἡμῖν, ἔστι δ' ἐν τῷ παντί. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Οὐκοῦν σμικρὸν μέν τι τὸ παρ' ἡμῖν καὶ ἀσθενὲς καὶ φαῦλον,

ne in pietatem a nobis peccetur? haud enim mediocre periculum est, recte secusve quod nunc quæritur explicuisse. — Phi. Deum, o Socrates, tuum extollis. — So. Et tu, o amice, deam tuam: tamen ad id quod quæritur respondendum. — Pro. Probe loquitur Socrates, o Philebe, et ei est parendum. — Phi. An non tu, o Protarche, pro me dicere constituisti? — Pro. Omnino: nunc tamen propemodum hæsito, teque ut esse nobis, o Socrates, vates velis obsecro, ne quid nos tibi circa certatorem aberrantes præter melodiam canamus. — So. Parendum, o Protarche: nihil enim difficile jubes. sed an revera, ut Philebus inquit, extollens jocando te turbavi, interrogans cujusnam generis mens et scientia essent? — Pro. Maxime quidem, o Socrates. — So. Facile tamen. omnes siquidem sapientes revera extollentes sese consentiunt, intellectum esse cœli terræque nobis regem. ac fortasse recte loquuntur. visne autem hoc genus diffusius examinemus? — Pro. Dic arbitratu tuo, o Socrates, nihil prolixitatem curans: neque enim molestus eris.

XVI. So. Præclare loqueris. hoc igitur modo interrogantes exordiamur. — Pro. Quo? — So. Utrum, o Protarche, dicendum est universum hoc regi ab irrationali quadam temerariaque et fortuita potestate, an contra, quemadmodum majores nostri senserunt, ordine quodam mentis et sapientiæ mirabilis gubernari? — Pro. Nequaquam hæc inter se similia, o admirande Socrates. nam quod nunc dicis ne pium quidem mihi videtur: fateri autem mente omnia hæc gubernari, et adspectu mundi solisque et lunæ ceterorumque siderum et omnis denique circuitus dignum est, et non aliter ego unquam de iis loqui aut sentire ausim. — So. Visne igitur aliquid priscis quod consentiat etiam nos proferamus, hæc ita sese habere, et non tantum putemus oportere aliena sine periculo dicere, verum etiam una cum illo vituperationis periculum subeamus, si quando vir aliquis acer ac vehemens ista non sic sed sine ordine ferri contenderit? — Pro. Quidni velim? — So. Age igitur, eam quæ nobis nunc hac de re sequitur disputationem contemplare. — Pro. Dic modo. — So. Quæ in omnium corporum viventium natura sunt, ignem, aquam, spiritum atque terram in compositione inesse conspicimus, uti qui tempestate jactantur aiunt. — Pro. Maxime quidem: in his enim sermonibus revera propter ambiguitatem fluctuamus. — So. Ergo de unoquoque eorum quæ circa nos sunt tale quid accipe. — Pro. Quale? — So. Unumquodque horum apud nos esse exiguum ac vile neque ullo modo sincerum et integrum nec vim natura sua dignam ferens. quo quidem in uno animadverso, de reliquis omnibus idem existimato. velut ignis est quidem apud nos, est autem etiam in universo. — Pro. Est. — So. Nonne ignis hic noster exiguus, imbecillus et vilis, sed qui in universo inest quantitate miran-

τὸ δ' ἐν τῷ παντὶ πλήθει τε θαυμαστὸν καὶ κάλλει καὶ πάσῃ δυνάμει τῇ περὶ τὸ πῦρ οὔσῃ. — ΠΡΩ. Καὶ μάλ' ἀληθὲς ὃ λέγεις. — ΣΩ. Τί δαί; τρέφεται καὶ γίγνεται ἐκ τούτου καὶ ἄρχεται τὸ τοῦ παντὸς πῦρ ὑπὸ 5 τοῦ παρ' ἡμῖν πυρός, ἢ τοὐναντίον ὑπ' ἐκείνου τό τ' ἐμὸν καὶ τὸ σὸν καὶ τὸ τῶν ἄλλων ζῴων, ἅπαντ' ἴσχει ταῦτα; — ΠΡΩ. Τοῦτο μὲν οὐδ' ἀποκρίσεως ἄξιον ἐρωτᾷς. — ΣΩ. Ὀρθῶς· ταὐτὰ γὰρ ἐρεῖς, οἶμαι, περί d τε τῆς ἐν τοῖς ζῴοις γῆς τῆς ἐνθάδε καὶ τῆς ἐν τῷ 10 παντί, καὶ τῶν ἄλλων δὴ πάντων ὅσων ἠρώτησα ὀλίγον ἔμπροσθεν, οὕτως ἀποκρινεῖ. — ΠΡΩ. Τίς γὰρ ἀποκρινόμενος ἄλλως ὑγιαίνων ἄν ποτε φανείη; — ΣΩ. Σχεδὸν οὐδ' ὁστισοῦν. ἀλλὰ τὸ μετὰ τοῦτο ἑξῆς ἕπου. πάντα γὰρ ἡμεῖς ταῦτα τὰ νῦν δὴ λεχθέντα ἆρ' οὐκ εἰς ἓν 15 συγκείμενα ἰδόντες ἐπωνομάσαμεν σῶμα; — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Ταὐτὸν δὴ λαβὲ καὶ περὶ τοῦδε, ὃν κόσμον λέγομεν. διὰ τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον ἂν εἴη που e σῶμα, σύνθετον ὂν ἐκ τῶν αὐτῶν. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα λέγεις. — ΣΩ. Πότερον οὖν ἐκ τούτου τοῦ σώματος ὅλως 20 τὸ παρ' ἡμῖν σῶμα ἢ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν τοῦτο τρέφεταί τε καὶ ὅσα νῦν δὴ περὶ αὐτῶν εἴπομεν εἴληφέ τε καὶ ἴσχει; — ΠΡΩ. Καὶ τοῦθ' ἕτερον, ὦ Σώκρατες, οὐκ 30 ἄξιον ἐρωτήσεως. — ΣΩ. Τί δαί; τόδ' ἆρ' ἄξιον; ἢ a πῶς ἐρεῖς; — ΠΡΩ. Λέγε, τὸ ποῖον; — ΣΩ. Τὸ 25 παρ' ἡμῖν σῶμα ἆρ' οὐ ψυχὴν φήσομεν ἔχειν; — ΠΡΩ. Δῆλον ὅτι, φήσομεν. — ΣΩ. Πόθεν, ὦ φίλε Πρώταρχε, λαβόν, εἴπερ μὴ τό γε τοῦ παντὸς σῶμα ἔμψυχον ὂν ἐτύγχανε, ταὐτά γ' ἔχον τούτῳ καὶ ἔτι πάντῃ καλλίονα; — ΠΡΩ. Δῆλον ὡς οὐδαμόθεν ἄλλο-30 θεν, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐ γάρ που δοκοῦμέν γε, ὦ Πρώταρχε, τὰ τέτταρ' ἐκεῖνα, πέρας καὶ ἄπειρον b καὶ κοινὸν καὶ τὸ τῆς αἰτίας γένος, ἐν ἅπασι τέταρτον ἐνόν, τοῦτ' ἐν μὲν τοῖς παρ' ἡμῖν ψυχήν τε παρέχον καὶ σωμασκίαν ἐμποιοῦν καὶ πταίσαντος σώματος ἰα-35 τρικὴν καὶ ἐν ἄλλοις ἄλλα ξυντιθὲν καὶ ἀκούμενον πᾶσαν καὶ παντοίαν σοφίαν ἐπικαλεῖσθαι, τῶν δ' αὐτῶν τούτων ὄντων ἐν ὅλῳ τ' οὐρανῷ καὶ κατὰ μεγάλα μέρη, καὶ προσέτι καλῶν καὶ εἰλικρινῶν, ἐν τούτοις δ' οὐκ ἄρα μεμηχανῆσθαι τὴν τῶν καλλίστων καὶ τιμιωτά-40 των φύσιν. — ΠΡΩ. Ἀλλ' οὐδαμῶς τοῦτό γ' ἂν λόγον c ἔχοι. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὴ τοῦτο, μετ' ἐκείνου τοῦ λόγου ἂν ἑπόμενοι βέλτιον λέγοιμεν, ὡς ἔστιν, ἃ πολλάκις εἰρήκαμεν, ἄπειρόν τ' ἐν τῷ παντὶ πολὺ καὶ πέρας ἱκανόν, καί τις ἐπ' αὐτοῖς αἰτία οὐ φαύλη κοσ-45 μοῦσά τε καὶ συντάττουσα ἐνιαυτούς τε καὶ ὥρας καὶ μῆνας, σοφία καὶ νοῦς λεγομένη δικαιότατ' ἄν. — ΠΡΩ. Δικαιότατα δῆτα. — ΣΩ. Σοφία μὴν καὶ νοῦς ἄνευ ψυχῆς οὐκ ἄν ποτε γενοίσθην. — ΠΡΩ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν μὲν τῇ τοῦ Διὸς ἐρεῖς φύσει d 50 βασιλικὴν μὲν ψυχήν, βασιλικὸν δὲ νοῦν ἐγγίγνεσθαι διὰ τὴν τῆς αἰτίας δύναμιν, ἐν δ' ἄλλοις ἄλλα καλά, καθότι φίλον ἑκάστοις λέγεσθαι. — ΠΡΩ. Μάλα γε. — ΣΩ. Τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἡμᾶς μή τι μάτην δόξῃς, ὦ Πρώταρχε, εἰρηκέναι, ἀλλ' ἔστι τοῖς μὲν πάλαι

dus et pulchritudine et omni quæ ad ignem pertinet potestate? — Pro. Verissima loqueris. — So. An vero fit alitur, ducitur ab igne nostro mundi totius ignis, vel contra et meus et tuus et animantium reliquorum omnis ab illo, omnia continet hæc? — Pro. Hæc ne responsione quidem digna sunt. — So. Recte: eadem quoque de animalium ac mundi terra, opinor, dices, et de reliquis omnibus, quæ paulo superius quæsivimus, similiter respondebis. — Pro. Quisnam respondens aliter sanæ mentis præditus habeatur? — So. Nemo profecto. sed jam ad reliqua. omnia modo dicta in unum composita contuiti corpusne appellamus? — Pro. Quidni? — So. Idem quoque de hoc, quem mundum dicimus, accipe. eadem si quidem ratione corpus erit, cum ex iisdem compositum sit. — Pro. Rectissime loqueris. — So. Utrum ex hoc corpore nostrum corpus omnino, an contra ex nostro illud nutritur et quæcunque paulo ante memoravimus suscepit et habet? — Pro. Neque hoc etiam alterum, o Socrates, interrogatione dignum est. — So. Sed hocne dignum? aut quomodo dices? — Pro. Dic, quid? — So. Nostrum corpus animam habere fatebimur? — Pro. Constat. — So. Undenam, o amice Protarche, suscepit, nisi universi corpus, quod eadem quæ et nostrum atque etiam omnino præstantiora continet, animam habeat? — Pro. Manifesto ex nullo alio, o Socrates. — So. Neque enim existimandum, o Protarche, quatuor illa, terminum, infinitum, mixtum, et quod causæ genus in iis quartum cunctis inest, hoc iis quidem, quæ apud nos sunt, animam corporisque exercitationem præbens, labefactatoque corpore remedia parans et in aliis alia constituens atque restituens omnem omnis generis sapientiam vocitari, cum vero eadem hæc universo cœlo ejusque partibus amplioribus insint, eaque puriora præstantioraque, in his, inquam, præclarissimorum pretiosissimorumque naturam minime reperiri? — Pro. Nullam profecto rationem id haberet. — So. Quamobrem rationem illam ulterius prosequentes melius dicemus, ut sæpenumero diximus, infinitum multum in hoc universo esse et sufficientem terminum, atque causam illis haud ignobilem quandam adesse ornantem disponentemque annos tempestates anni et menses, mens et sapientia merito quæ nuncupetur. — Pro. Merito sane. — So. Sapientia vero atque mens absque anima nunquam esse possunt. — Pro. Nunquam certe. — So. Ergo in Jovis natura regiam animam regiamque mentem inesse propter vim causæ confiteberis, in aliis vero alia pulchra, ut illorum cuique dici placet. — Pro. Maxime. — So. Hanc igitur rationem, o Protarche, nequaquam temere a nobis inductam putes; eorum enim, qui olim mentem omni mundo præsidere

κεκοφηναμένοις ὡς ἀεὶ τοῦ παντὸς νοῦς ἄρχει ξύμμαχος ἐκείνοις. — ΠΡΩ. Ἔστι γὰρ οὖν. — ΣΩ. Τῇ δέ γ' ἐμῇ ζητήσει πεπορικὼς ἀπόκρισιν, ὅτι νοῦς ἐστὶ γένους τοῦ πάντων αἰτίου λεχθέντος τῶν τεττάρων, ὧν ἦν ἡμῖν ἓν τοῦτο. ἔχεις γὰρ δήπου νῦν ἡμῶν ἤδη τὴν ἀπόκρισιν. — ΠΡΩ. Ἔχω καὶ μάλ' ἱκανῶς· καίτοι με ἀποκρινάμενος ἔλαθες. — ΣΩ. Ἀνάπαυλα γάρ, ὦ Πρώταρχε, τῆς σπουδῆς γίγνεται ἐνίοτε ἡ παιδιά. — ΠΡΩ. Καλῶς εἶπες. — ΣΩ. Νοῦς δήπου, ὦ ἑταῖρε, οὗ μὲν γένους ἐστὶ καὶ τίνα ποτὲ δύναμιν κέκτηται, σχεδὸν ἐπιεικῶς ἡμῖν τὰ νῦν δεδήλωται. — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ μὴν ἡδονῆς γ' ὡσαύτως πάλαι τὸ γένος ἐφάνη. — ΠΡΩ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Μεμνώμεθα δὴ καὶ ταῦτα περὶ ἀμφοῖν, ὅτι νοῦς μὲν αἰτίας ἦν ξυγγενὴς καὶ τούτου σχεδὸν τοῦ γένους, ἡδονὴ δ' ἄπειρός τ' αὐτὴ καὶ τοῦ μήτ' ἀρχὴν μήτε μέσα μήτε τέλος ἐν ἑαυτῷ ἀφ' ἑαυτοῦ ἔχοντος μηδ' ἕξοντός ποτε γένους. — ΠΡΩ. Μεμνησόμεθα· πῶς γὰρ οὔ;

XVII. ΣΩ. Δεῖ δὴ τὸ μετὰ τοῦτο ἐν ᾧ τ' ἐστὶν ἑκάτερον αὐτοῖν καὶ διὰ τί πάθος γίγνεσθον, ὁπόταν γίγνησθον, ἰδεῖν ἡμᾶς· πρῶτον τὴν ἡδονήν, ὥσπερ τὸ γένος αὐτῆς πρότερον ἐβασανίσαμεν, οὕτω καὶ ταῦτα πρότερα. λύπης δ' αὖ χωρὶς τὴν ἡδονὴν οὐκ ἄν ποτε δυναίμεθ' ἱκανῶς βασανίσαι. — ΠΡΩ. Ἀλλ' εἰ ταύτῃ χρὴ πορεύεσθαι, ταύτῃ πορευώμεθα. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν σοὶ καθάπερ ἐμοὶ φαίνεται τῆς γενέσεως αὐτῶν πέρι; — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ἐν τῷ κοινῷ μοι γένει ἅμα φαίνεσθον λύπη τε καὶ ἡδονὴ γίγνεσθαι κατὰ φύσιν. — ΠΡΩ. Κοινὸν δέ γε, ὦ φίλε Σώκρατες, ὑπομίμνησκε ἡμᾶς τί ποτε τῶν προειρημένων βούλει δηλοῦν. — ΣΩ. Ἔσται ταῦτ' εἰς δύναμιν, ὦ θαυμάσιε. — ΠΡΩ. Καλῶς εἶπες. — ΣΩ. Κοινὸν τοίνυν ὑπακούωμεν ὃ δὴ τῶν τεττάρων τρίτον ἐλέγομεν. — ΠΡΩ. Ὃ μετὰ τὸ ἄπειρον καὶ πέρας ἔλεγες; ἐν ᾧ καὶ ὑγίειαν οἶμαι δὲ καὶ ἁρμονίαν ἐτίθεσο; — ΣΩ. Κάλλιστ' εἶπες. τὸν νοῦν δ' ὅτι μάλιστ' ἤδη πρόσεχε. — ΠΡΩ. Λέγε μόνον. — ΣΩ. Λέγω τοίνυν τῆς ἁρμονίας μὲν λυομένης ἡμῖν ἐν τοῖς ζῴοις ἅμα λύσιν τῆς φύσεως καὶ γένεσιν ἀλγηδόνων ἐν τῷ τότε γίγνεσθαι χρόνῳ. — ΠΡΩ. Πάνυ λέγεις εἰκός. — ΣΩ. Πάλιν δ' ἁρμοττομένης τε καὶ εἰς τὴν αὐτῆς φύσιν ἀπιούσης ἡδονὴν γίγνεσθαι λεκτέον, εἰ δεῖ δι' ὀλίγων περὶ μεγίστων ὅτι τάχιστα ῥηθῆναι. — ΠΡΩ. Οἶμαι μέν σε ὀρθῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ἐμφανέστερον δ' ἔτι ταὐτὰ ταῦτα πειρώμεθα λέγειν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ δημόσιά που καὶ περιφανῆ ῥᾷστον συννοεῖν; — ΠΡΩ. Ποῖα; — ΣΩ. Πείνη μέν που λύσις καὶ λύπη. — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Ἐδωδὴ δὲ πλήρωσις γιγνομένη πάλιν ἡδονή. — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Δίψος δ' αὖ φθορὰ καὶ λύπη [καὶ λύσις], ἡ δὲ τοῦ ὑγροῦ πάλιν τὸ ξηρανθὲν πληροῦσα δύναμις ἡδονή. διάκρισις δέ γ' αὖ καὶ διάλυσις ἡ παρὰ φύσιν τοῦ πνίγους πάθη λύπη· κατὰ φύσιν δ' ἡ πάλιν ἀπόδοσίς τε καὶ ψύξις ἡδονή. — ΠΡΩ. Πάνυ

ostenderunt, sententiam adjuvat. — Pro. Sane adjuvat. — So. Meæ vero petitioni responsum suppeditat, mentem esse generis, quod dictum a nobis causa omnium ex quatuor illis, quorum unum dicebamus hoc esse : habes jam igitur nostram responsionem. — Pro. Habeo et sufficienter quidem. quamquam te respondisse non animadvertebam. — So. Remissio serii studii, o Protarche, sæpenumero jocus est. — Pro. Præclare loqueris. — So. Mens igitur, o amice, ad quod genus referenda sit quamve habeat vim, satis propemodum monstratum est. — Pro. Omnino. — So. Quin etiam similiter voluptatis genus jampridem patuit. — Pro. Certe. — So. Reminiscamur jam et horum circa utraque, mentem quidem causæ cognatam esse et hujus generis fere, voluptatem autem infinitam ipsam et ejus generis, quod nec principium nec medium nec finem in se ipso suapte natura habeat aut aliquando habiturum sit. — Pro. Quidni reminiscemur?

XVII. So. Oportet igitur posthac in quo horum utrumque est et propter quam passionem fit, quoties fit, advertere : utque voluptatis genus prius investigavimus, sic et ista circa illam prius nunc inquiremus. seorsum tamen a dolore voluptatem sufficienter examinare non poterimus. — Pro. Si hac gradiendum est, hac utique gradiamur. — So. An igitur idem tibi quod mihi de horum generatione videtur? — Pro. Quid istud? — So. In communi genere secundum naturam dolor et voluptas simul mihi videntur fieri. — Pro. Hoc commune genus, amice Socrates, reduc nobis in memoriam, quidnam ex iis, quæ supra distincta sunt, intelligi velis. — So. Pro viribus, o mirifice vir, id agam. — Pro. Bene inquis. — So. Commune igitur intelligamus id, quod ex quatuor tertium numeravimus. — Pro. An quod post infinitum finitumque posuisti? in quo sanitatem et harmoniam, ut arbitror, collocasti? — So. Rectissime dicis. sed nunc maxime mentem adhibe. — Pro. Dic igitur. — So. Harmonia soluta in animantibus una naturæ solutionem generationemque dolorum eo in tempore fieri dico. — Pro. Valde hoc verisimile. — So. Rursus harmonia contemperata et in sui naturam restituta voluptatem fieri dicendum est, si modo res maximæ verbis paucis quam celerrime exponendæ sunt. — Pro. Reor equidem te recte, o Socrates, dicere, clarius tamen exprimere eadem hæc adnitendum. — So. An non vulgaria et aperta cognitu facillima sunt? — Pro. Quænam ista? — So. Fames quidem solutio est atque molestia. — Pro. Est. — So. Esus vero repletio cum fiat rursus voluptas. — Pro. Ita. — So. Sitis iterum corruptio et dolor; vis autem humore quod arefactum est reficiens voluptas est. discretio item et dissolutio contra naturam æstu quodam effecta molestia : secundum vero naturam restitutio refrigeratioque est voluptas. — Pro. Prorsus. —

μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ ῥίγους ἡ μὲν παρὰ φύσιν τοῦ ζῴου τῆς ὑγρότητος πῆξις λύπη· πάλιν δ' εἰς ταὐτὸν ἀπιόντων καὶ διακρινομένων ἡ κατὰ φύσιν ὁδὸς ἡδονή. καὶ ἑνὶ λόγῳ σκόπει, εἴ σοι μέτριος ὁ λόγος, ὃς ἂν φῇ
5 τὸ ἐκ τοῦ ἀπείρου καὶ πέρατος κατὰ φύσιν ἔμψυχον b γεγονὸς εἶδος, ὅπερ ἔλεγον ἐν τῷ πρόσθεν, ὅταν μὲν τοῦτο φθείρηται, τὴν μὲν φθορὰν λύπην εἶναι, τὴν δ' εἰς τὴν αὐτῶν οὐσίαν ὁδόν, ταύτην δ' αὖ πάλιν τὴν ἀναχώρησιν πάντων ἡδονήν. — ΠΡΩ. Ἔστω· δοκεῖ
10 γάρ μοι τύπον γέ τιν' ἔχειν. — ΣΩ. Τοῦτο μὲν τοίνυν ἓν εἶδος τιθώμεθα λύπης τε καὶ ἡδονῆς ἐν τούτοις τοῖς πάθεσιν ἑκατέροις; — ΠΡΩ. Κείσθω.

XVIII. ΣΩ. Τίθει τοίνυν αὐτῆς τῆς ψυχῆς κατὰ τὸ τούτων τῶν παθημάτων προσδόκημα τὸ μὲν πρὸ τῶν c
15 ἡδέων ἐλπιζόμενον ἡδὺ καὶ θαρραλέον, τὸ δὲ πρὸ τῶν λυπηρῶν φοβερὸν καὶ ἀλγεινόν. — ΠΡΩ. Ἔστι γὰρ οὖν τοῦθ' ἡδονῆς καὶ λύπης ἕτερον εἶδος, τὸ χωρὶς τοῦ σώματος αὐτῆς τῆς ψυχῆς διὰ προσδοκίας γιγνόμενον. — ΣΩ. Ὀρθῶς ὑπέλαβες. ἐν γὰρ τούτοις οἶμαι, κατά
20 γε τὴν ἐμὴν δόξαν, εἰλικρινέσι θ' ἑκατέροις γιγνομένοις, ὡς δοκεῖ, καὶ ἀμίκτοις λύπης τε καὶ ἡδονῆς, ἐμφανὲς ἔσεσθαι τὸ περὶ τὴν ἡδονήν, πότερον ὅλον ἐστὶ τὸ γένος ἀσπαστόν, ἢ τοῦτο μὲν ἑτέρῳ τινὶ τῶν προειd ρημένων δοτέον ἡμῖν γενῶν, ἡδονῇ δὲ καὶ λύπῃ, καθά-
25 περ θερμῷ καὶ ψυχρῷ καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, τοτὲ μὲν ἀσπαστέον αὐτά, τοτὲ δ' οὐχ ἀσπαστέον, ὡς ἀγαθὰ μὲν οὐκ ὄντα, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔνια δεχόμενα τὴν τῶν ἀγαθῶν ἔστιν ὅτε φύσιν. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα λέγεις, ὅτι ταύτῃ πη δεῖ διαθηρευθῆναι τὸ νῦν μεταδιω-
30 κόμενον. — ΣΩ. Πρῶτον μὲν τοίνυν τόδε ξυνίδωμεν. e ὡς εἴπερ ὄντως ἔστι τὸ λεγόμενον, διαφθειρομένων μὲν αὐτῶν ἀλγηδών, ἀνασωζομένων δ' ἡδονή, τῶν μήτε διαφθειρομένων μήτ' ἀνασωζομένων ἐννοήσωμεν πέρι, τίνα ποθ' ἕξιν δεῖ τότ' ἐν ἑκάστοις εἶναι τοῖς ζῴοις,
35 ὅταν οὕτως ἴσχῃ. σφόδρα δὲ προσέχων τὸν νοῦν εἰπέ· ἆρ' οὐ πᾶσ' ἀνάγκη πᾶν ἐν τῷ τότε χρόνῳ ζῷον μήτε [τι] λυπεῖσθαι μήθ' ἥδεσθαι μήτε μέγα μήτε σμικρόν; — ΠΡΩ. Ἀνάγκη μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἔστι τις τρίτη ἡμῖν ἡ τοιαύτη διάθεσις παρά τε τὴν τοῦ χαί-
33 ροντος καὶ παρὰ τὴν τοῦ λυπουμένου; — ΠΡΩ. Τί a μήν; — ΣΩ. Ἄγε δὴ τοίνυν ταύτης προθυμοῦ μεμνῆσθαι. πρὸς γὰρ τὴν τῆς ἡδονῆς κρίσιν οὐ σμικρὸν μεμνῆσθαι ταύτης ἔσθ' ἡμῖν ἢ μή. βραχὺ δέ τι περὶ αὐτῆς, [εἰ] βούλει διαπεράνωμεν; — ΠΡΩ. Λέγε,
45 ποῖον; — ΣΩ. Τῷ τὸν τοῦ φρονεῖν ἑλομένῳ βίον οἶσθ' ὡς τοῦτον τὸν τρόπον οὐδὲν ἀποκωλύει ζῆν. — ΠΡΩ. Τὸν τοῦ μὴ χαίρειν μηδὲ λυπεῖσθαι λέγεις; — b ΣΩ. Ἐρρήθη γάρ που τότ' ἐν τῇ παραβολῇ τῶν βίων μηδὲν δεῖν μήτε μέγα μήτε σμικρὸν χαίρειν τῷ τὸν
50 τοῦ νοεῖν καὶ φρονεῖν βίον ἑλομένῳ. — ΠΡΩ. Καὶ μάλ' οὕτως ἐρρήθη. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτος ἂν ἐκείνῳ γ' ὑπάρχοι. καὶ ἴσως οὐδὲν ἄτοπον εἰ πάντων τῶν βίων ἐστὶ θειότατος. — ΠΡΩ. Οὔκουν εἰκός γ' οὔτε χαίρειν [τοὺς] θεοὺς οὔτε τοὐναντίον. — ΣΩ. Πάνυ

So. Concretio quoque humoris præter animalis naturam frigore facta (est) dolor: humido vero liquescente et in idem redeunte secundum naturam reditus est voluptas. atque summatim considera, an probanda tibi hæc ratio videatur, quoties corrumpatur species animata facta ex infinito et termino secundum naturam, ut in superioribus diximus, ejusmodi corruptionem dolorem esse; cum vero hæc in essentiam suam refluant, regressum hunc omnium esse voluptatem. — Pro. Esto. videtur enim hæc mihi verisimilis generis descriptio esse. — So. Hanc igitur unam voluptatis et doloris speciem in his affectionibus utrisque ponemus? — Pro. Sit.

XVIII. So. Pone igitur secundum exspectationem harum in anima affectionum exspectationem, quæ voluptaria antecedit, jucundam atque securam, quæ vero molesta, formidolosam ac mœstam. — Pro. Est igitur hæc voluptatis et doloris species alia, seorsum a corpore ex solius animæ exspectatione profecta. — So. Recte accepisti. in his utique, ut mea fert opinio, utrisque sinceris exsistentibus, nec mixtis ex voluptate et dolore, liquido discernemus utrum voluptatis universum genus expetendum sit, an hoc potius alteri cuiquam ex ante dictis generibus attribuendum, voluptati vero atque dolori, ceu calido et frigido ceterisque talibus hoc, ea quidem interdum expetenda, alias minime, utpote quæ bona non sint, sed quandoque nonnulla suscipientia boni interdum naturam. — Pro. Rectissime ais oportere sic venari quod nunc persequimur. — So. Primum igitur id dispiciamus: si revera est quod dicebatur, peremptis illis dolor, salvis vero voluptas, cum neque intereunt neque etiam conservantur, quam potissimum habitudinem tunc singulis animalibus tribuere debeamus cogitemus. Intentus igitur animo mihi responde: nonne tibi necessarium videtur quodlibet animal eo ipso in tempore nullo modo vel lætari vel angi? — Pro. Necessarium certe. — So. Estne ergo status hic tertius præter mœrentis et gaudentis affectum? — Pro. Est profecto. — So. Agedum hujus meminisse conare: ad judicandum siquidem voluptatem hujus meminisse vel non permultum refert. brevibus tamen aliquid de ipsa visne perstringamus? — Pro. Dicas, quid? — So. Eum, qui sapientiæ vitam elegerit, nihil ita vivere prohibet. — Pro. Seorsum a lætitia et molestia dicis? — So. Dictum enim supra in vitarum comparatione virum intelligentiæ et sapientiæ deditum nihil ulla ex parte vel gaudere vel angi. — Pro. Omnino sic dictum. — So. Ergo hæc illi continget: ac fortasse nil mirum vitam hanc ceterarum omnium divinissimam esse. — Pro. Non verosimile est deos gaudere vel contra tri-

μὲν οὖν οὐκ εἰκός. ἄσχημον γοῦν αὐτῶν ἑκάτερον γιγνόμενόν ἐστιν. ἀλλὰ δὴ τοῦτο μὲν ἔτι καὶ εἰσαῦθις ἐπισκεψόμεθα, ἐὰν πρὸς λόγον τι ᾖ, καὶ τῷ νῷ πρὸς c τὰ δευτερεῖα, ἐὰν μὴ πρὸς τὰ πρωτεῖα δυνώμεθα 5 προσθεῖναι, προσθήσομεν. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα λέγεις.

XIX. ΣΩ. Καὶ μὴν τό γ' ἕτερον εἶδος τῶν ἡδονῶν, ὃ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἔφαμεν εἶναι, διὰ μνήμης πᾶν ἐστι γεγονός. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Μνήμην, 10 ὡς ἔοικεν, ὅ τί ποτ' ἐστι, πρότερον ἀναληπτέον. καὶ κινδυνεύει πάλιν ἔτι πρότερον αἴσθησιν μνήμης, εἰ μέλλει τὰ περὶ ταῦθ' ἡμῖν κατὰ τρόπον φανερά πῃ γενήσεσθαι. — ΠΡΩ. Πῶς φῄς; — ΣΩ. Θὲς τῶν περὶ d τὸ σῶμα ἡμῶν ἑκάστοτε παθημάτων τὰ μὲν ἐν τῷ 15 σώματι κατασβεννύμενα πρὶν ἐπὶ τὴν ψυχὴν διεξελθεῖν, ἀπαθῆ ἐκείνην ἐάσαντα, τὰ δὲ δι' ἀμφοῖν ἰόντα καί τιν' ὥσπερ σεισμὸν ἐντιθέντα ἴδιόν τε καὶ κοινὸν ἑκατέρῳ. — ΠΡΩ. Κείσθω. — ΣΩ. Τὰ μὲν δὴ μὴ δι' ἀμφοῖν ἰόντα ἐὰν τὴν ψυχὴν ἡμῶν φῶμεν λανθάνειν, 20 τὰ δὲ δι' ἀμφοῖν μὴ λανθάνειν, ἆρ' ὀρθότατα ἐροῦμεν; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Τὸ τοίνυν λεληθέναι e μηδαμῶς ὑπολάβῃς ὡς λέγω λήθης ἐνταῦθά που γένεσιν. ἔστι γὰρ λήθη μνήμης ἔξοδος. ἡ δ' ἐν τῷ λεγομένῳ νῦν οὔπω γέγονε. τοῦ δὲ μήτ' ὄντος μήτε γεγονότος πω 25 γίγνεσθαι φάναι τιν' ἀποβολὴν ἄτοπον. ἦ γάρ; — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Τὰ τοίνυν ὀνόματα μετάβαλε μόνον. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Ἀντὶ μὲν τοῦ λεληθέναι τὴν ψυχήν, ὅταν ἀπαθὴς αὕτη γίγνηται τῶν 34 σεισμῶν τῶν τοῦ σώματος, ἣν νῦν λήθην καλεῖς, a 30 ἀναισθησίαν ἐπονόμασον. — ΠΡΩ. Ἔμαθον. — ΣΩ. Τὸ δ' ἐν ἑνὶ πάθει τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα κοινῇ γιγνόμενον κοινῇ καὶ κινεῖσθαι, ταύτην δ' αὖ τὴν κίνησιν ὀνομάζων αἴσθησιν οὐκ ἄπο τρόπου φθέγγοι' ἄν. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἤδη 35 μανθάνομεν ὃ βουλόμεθα καλεῖν τὴν αἴσθησιν; — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Σωτηρίαν τοίνυν αἰσθήσεως τὴν μνήμην λέγων ὀρθῶς ἄν τις λέγοι κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν. — ΠΡΩ. Ὀρθῶς γὰρ οὖν. — ΣΩ. Μνή- b μης δ' ἀνάμνησιν ἆρ' οὐ διαφέρουσαν λέγομεν; — 40 ΠΡΩ. Ἴσως. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ τόδε; — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὅταν ἃ μετὰ τοῦ σώματος ἔπασχέ ποθ' ἡ ψυχή, ταῦτ' ἄνευ τοῦ σώματος αὐτὴ ἐν ἑαυτῇ ὅτι μάλιστα ἀναλαμβάνῃ, τότ' ἀναμιμνήσκεσθαί που λέγομεν. ἦ γάρ; — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ 45 μὴν καὶ ὅταν ἀπολέσασα μνήμην εἴτ' αἰσθήσεως εἴτ' αὖ μαθήματος αὖθις ταύτην ἀναπολήσῃ πάλιν αὐτὴ ἐν ἑαυτῇ, καὶ ταῦτα ξύμπαντ' ἀναμνήσεις καὶ μνήμας c που λέγομεν. — ΠΡΩ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΣΩ. Οὗ δὴ χάριν ἅπαντ' εἴρηται ταῦτα ἔστι τόδε. — ΠΡΩ. Τὸ 50 ποῖον; — ΣΩ. Ἵνα πῃ τὴν (τῆς) ψυχῆς ἡδονὴν χωρὶς σώματος ὅτι μάλιστα καὶ ἐναργέστατα λάβοιμεν, καὶ ἅμ' ἐπιθυμίαν· διὰ γὰρ τούτων πως ταῦτ' ἀμφότερα ἔοικε δηλοῦσθαι.

XX. ΠΡΩ. Λέγωμεν τοίνυν, ὦ Σώκρατες, ἤδη τὸ

stari. — So. Omnino non verisimile: indecens enim utrumque est. at hoc alias investigabimus, si quid ad hanc disputationem conferat, ac menti ad secundas victoriæ partes, si minus ad primas licet, accommodabimus. — Pro. Rectissime dicis.

XIX. So. Atqui altera species voluptatum, quam animæ propriam assignavimus, omnis memoria constat. — Pro. Quo pacto? — So. Prius quid memoria sit dispiciendum videtur. et prius etiam quam quid memoria, quid sensus sit, si plane hæc aliquo modo elucidari velimus. — Pro. Quo pacto inquis? — So. Pone ex omnibus corporis affectionibus quasdam in corpore prius exstinctas, quam in animam transfluant, passione vacuam illam dimittentes, alias per utrumque diffusas et quandam quasi concussionem tam propriam quam communem utrique inferentes. — Pro. Ponantur. — So. Et passiones per utrumque minime propagatas si latere dicamus animam, per utrumque vero manantes innotescere animæ, an recte dicemus? — Pro. Certe. — So. Illud vero latere nullo modo oblivionis generationem dici a me existimes. est enim oblivio memoriæ exitus. atque hæc in iis, quæ dicuntur nunc, nondum erat: ejus autem, quod nondum est nec fuit, jacturam fieri aliquam absurdum est dicere. nonne? — Pro. Absurdum. — So. Nomina ergo duntaxat permuta. — Pro. Quomodo? — So. Id, quod latere animam diximus, quando absque passione corporei tumultus exsistit, quam nunc oblivionem vocas, insensibilitatem sive vacuitatem sensus potius nominato. — Pro. Teneo. — So. Motum autem in communi corporis et animæ affectione factum si sensum vocaveris, haud ab re nominaveris. — Pro. Verissima dicis. — So. An percipimus jam quod sensum vocare volumus? — Pro. Percipimus. — So. Sensus igitur conservationem recte quis memoriam mea sententia nuncupabit. — Pro. Recte certe. — So. Et a memoria reminiscentiam discrepare nonne fatemur? — Pro. Fortasse. — So. An non in hoc præcipue? — Pro. Quonam? — So. Quoties quibus cum corpore affecta est aliquando anima, hæc sine corpore in se ipsa quam maxime resumat ac reputet, tunc reminisci eam asserimus. nonne? — Pro. Valde quidem. — So. Quin etiam, quando memoriæ passa jacturam sive sensus sive disciplinæ eam iterum revocat in se ipsa, etiam hæc omnia memorias reminiscentiasque vocamus. — Pro. Probe loqueris. — So. Cujus autem gratia hæc dicta sunt omnia hoc est. — Pro. Quidnam? — So. Ut aliquo modo animæ voluptatem absque corpore quam maxime atque perspicue capiamus, atque una concupiscentiam: per hæc enim utraque ista declarari videntur.

XX. Pro. Pergamus jam ad reliqua, o Socrates. —

μετὰ ταῦτα. — ΣΩ. Πολλά γε περὶ γένεσιν ἡδονῆς καὶ πᾶσαν τὴν μορφὴν αὐτῆς ἀναγκαῖον, ὡς ἔοικε, d λέγοντας σκοπεῖν. καὶ γὰρ νῦν πρότερον ἔτι φαίνεται ληπτέον ἐπιθυμίαν εἶναι τί ποτ' ἔστι καὶ ποῦ γίγνεται. 5 — ΠΡΩ. Σκοπῶμεν τοίνυν· οὐδὲν γὰρ ἀπολοῦμεν. — ΣΩ. Ἀπολοῦμεν μὲν οὖν, καὶ ταῦτά γε, ὦ Πρώταρχε, εὑρόντες ὃ νῦν ζητοῦμεν, τὴν περὶ αὐτὰ ταῦτ' ἀπορίαν. — ΠΡΩ. Ὀρθῶς ἠμύνω· τὸ δ' ἐφεξῆς τούτοις πειρώμεθα λέγειν. — ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν δὴ πείνην 10 τε καὶ δίψος καὶ πόλλ' ἕτερα τοιαῦτ' ἔφαμεν εἶναί τινας ἐπιθυμίας; — ΠΡΩ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Πρὸς τί e ποτ' ἄρα ταὐτὸν βλέψαντες οὕτω πολὺ διαφέροντα ταῦθ' ἑνὶ προσαγορεύομεν ὀνόματι; — ΠΡΩ. Μὰ Δί' οὐ ῥᾴδιον ἴσως εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὅμως λεκτέον. 15 — ΣΩ. Ἐκεῖθεν δὴ ἐκ τῶν αὐτῶν πάλιν ἀναλάβωμεν. — ΠΡΩ. Πόθεν δή; — ΣΩ. Διψῇ που λέγομεν ἑκάστοτέ τι; — ΠΡΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Τοῦτο δέ γ' ἐστὶ κενοῦται; — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Ἆρ' οὖν τὸ δίψος ἐστὶν ἐπιθυμία; — ΠΡΩ. Ναί, πώματός γε. 35 — ΣΩ. Πώματος ἢ πληρώσεως πώματος; — a ΠΡΩ. Οἶμαι μὲν πληρώσεως. — ΣΩ. Ὁ κενούμενος ἡμῶν ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἐπιθυμεῖ τῶν ἐναντίων ἢ πάσχει. κενούμενος γὰρ ἐρᾷ πληροῦσθαι. — ΠΡΩ. Σαφέστατά γε. — ΣΩ. Τί οὖν; ὁ τὸ πρῶτον κενούμενος ἔστιν ὁπό- 25 θεν εἴτ' αἰσθήσει πληρώσεως ἐφάπτοιτ' ἂν εἴτε μνήμῃ τούτου, ὃ μήτ' ἐν τῷ νῦν χρόνῳ πάσχει μήτ' ἐν τῷ πρόσθε πώποτ' ἔπαθε; — ΠΡΩ. Καὶ πῶς; — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἐπιθυμῶν τινὸς ἐπιθυμεῖ, φαμέν; b — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ὅ γε πάσχει, 30 τούτου ἐπιθυμεῖ. διψῇ γάρ, τοῦτο δὲ κένωσις· ὁ δ' ἐπιθυμεῖ πληρώσεως. — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Πληρώσεώς γ' ἄρα πῄ τι τῶν τοῦ διψῶντος ἂν ἐφάπτοιτο. — ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον. — ΣΩ. Τὸ μὲν δὴ σῶμα ἀδύνατον· κενοῦται γάρ που. — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Τὴν 35 ψυχὴν ἄρα τῆς πληρώσεως ἐφάπτεσθαι λοιπόν, τῇ μνήμῃ δῆλον ὅτι· τῷ γὰρ ἂν ἔτ' ἄλλῳ ἐφάψαιτο; — c ΠΡΩ. Σχεδὸν οὐδενί.

XXI. ΣΩ. Μανθάνομεν οὖν ὃ συμβέβηχ' ἡμῖν ἐκ τούτων τῶν λόγων; — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Σώ- 40 ματος ἐπιθυμίαν οὔ φησιν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος γίγνεσθαι. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Ὅτι τοῖς ἐκείνου παθήμασιν ἐναντίαν ἀεὶ παντὸς ζῴου μηνύει τὴν ἐπιχείρησιν. — ΠΡΩ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Ἡ δ' ὁρμή γ' ἐπὶ τοὐναντίον ἄγουσα ἢ τὰ παθήματα δηλοῖ που 45 μνήμην οὖσαν τῶν τοῖς παθήμασιν ἐναντίων. — ΠΡΩ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τὴν ἄρ' ἐπάγουσαν ἐπὶ τὰ d ἐπιθυμούμενα ἀποδείξας μνήμην ὁ λόγος ψυχῆς ξύμπασαν τήν θ' ὁρμὴν καὶ [τὴν] ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ζῴου παντὸς ἀπέφηνεν. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα. — 50 ΣΩ. Διψῆν ἄρ' ἡμῶν τὸ σῶμα ἢ πεινῆν ἤ τι τῶν τοιούτων πάσχειν οὐδαμῇ ὁ λόγος αἱρεῖ. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Ἔτι δὴ καὶ τόδε περὶ ταὐτὰ ταῦτα κατανοήσωμεν. βίου γὰρ εἶδός τί μοι φαίνεται βούλεσθαι δηλοῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν τούτοις αὐτοῖς. — ΠΡΩ. Ἐν e

So. Multa, ut videtur, considerare decet, voluptatis originem omnemque formam ejus investigantes. et nunc quidem prius videndum quid est et ubi nascitur concupiscentia. — Pro. Videamus jam obsecro : nihil enim amittemus. — So. Imo, o Protarche, cum quod modo quærebamus invenerimus, amittemus aliquid circa ista, videlicet de hisce rebus dubitationem. — Pro. Quam belle retorsisti. at jam quæ sequuntur expediamus. — So. Nonne famem atque sitim et hujusmodi multa concupiscentias quasdam esse diximus? — Pro. Maxime. — So. Ad quidnam idem respicientes res adeo diversas uno nomine nuncupamus? — Pro. Per Jovem haud facile fortasse dictu, o Socrates : dicendum tamen. — So. Ab iisdem rursus exordiamur. — Pro. Quibus? — So. Sitit (dicentes) dicimusne semper aliquid? — Pro. Dicimus. — So. Hoc autem est vacuatur? — Pro. Quidni? — So. Et sitis concupiscentia est? — Pro. Est, et quidem potionis. — So. Potionis an repletionis potus? — Pro. Hujus puto. — So. Vacuus igitur et exhaustus contraria eorum, quæ patitur, appetit. nam, cum vacuus sit, impleri cupit. — Pro. Manifestum est. — So. Quid ergo? qui primum vacuus est, num potest vel sensu vel memoria quadam ejus repletionem attingere, quod nec præsenti neque unquam præterito in tempore passus est? — Pro. Nullo modo. — So. Sed tamen eum, qui cupit, aliquid cupere confitemur? — Pro. Quidni? — So. Haud ergo quod patitur appetit. sitit enim, sitis autem vacuitas est : is autem repletionem affectat. — Pro. Ita. — So. Aliquid igitur ejus qui sitit expletionem quodam modo attinget. — Pro. Necesse. — So. Corpus quidem nequit : nam exhaustum est. — Pro. Certe. — So. Restat igitur ut anima expletionem per memoriam consequatur : per quid aliud enim præter hanc consequeretur? — Pro. Per nihil fere.

XXI. So. An advertimus id, quod nobis ex his rationibus efficitur? — Pro. Quid istud? — So. Corporis cupiditatem esse ratio hæc non dictat. — Pro. Quo pacto? — So. Quoniam in omni animali conatum corporis passionibus semper contrarium ostendit. — Pro. Penitus. — So. Impetus autem ad contraria quam passiones trahens memoriam ad contraria passionibus pertinere innuit. — Pro. Omnino. — So. Ratio igitur ostendens memoriam esse, quæ ad concupita rapiat, animæ omnem impetum et cupidinem principatumque omnis viventis tribuit. — Pro. Recte nimium. — So. Sitire igitur vel esurire corpus nostrum aut aliquid ejusmodi pati nequaquam ratio hæc admittit. — Pro. Vera loqueris. — So. Hoc præterea circa ista consideremus. hæc enim ratio quandam vitæ speciem in his ipsis demonstrare velle videtur. — Pro. In quibus et

τίσι καὶ ποίου πέρι βίου φράζεις; — ΣΩ. Ἐν τῷ πληροῦσθαι καὶ κενοῦσθαι καὶ πᾶσιν ὅσα περὶ σωτηρίαν τ' ἐστὶ τῶν ζῴων καὶ τὴν φθορὰν, καὶ εἴ τις τούτων ἐν ἑκατέρῳ γιγνόμενος ἡμῶν ἀλγεῖ, τοτὲ δὲ χαίρει κατὰ
5 τὰς μεταβολάς. — ΠΡΩ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Τί δ' ὅταν ἐν μέσῳ τούτων γίγνηται; — ΠΡΩ. Πῶς ἐν μέσῳ; — ΣΩ. Διὰ μὲν τὸ πάθος ἀλγεῖ, μεμνῆται δὲ τῶν ἡδέων, [ὧν] γενομένων [ὧν] παύοιτ' ἂν τῆς ἀλγηδόνος, πεπλήρωται δὲ μήπω. τί τότε; φῶμεν ἢ μὴ
36 φῶμεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν παθημάτων εἶναι; — a
ΠΡΩ. Φῶμεν μὲν οὖν. — ΣΩ. Πότερον ἀλγοῦνθ' ὅλως ἢ χαίροντα; — ΠΡΩ. Μὰ Δί' ἀλλὰ διπλῇ τινι λύπῃ λυπούμενον, κατὰ μὲν τὸ σῶμα ἐν τῷ παθήματι, κατὰ δὲ τὴν ψυχὴν προσδοκίας τινὶ πόθῳ. — ΣΩ. Πῶς,
15 ὦ Πρώταρχε, τὸ διπλοῦν τῆς λύπης εἶπες; ἆρ' οὐκ ἔστι μὲν ὅτε τις ἡμῶν κενούμενος ἐν ἐλπίδι φανερᾷ τοῦ πληρωθήσεσθαι καθέστηκε, τοτὲ δὲ τοὐναντίον ἀνελπίστως ἔχει; — ΠΡΩ. Καὶ μάλα γε. — b
ΣΩ. Μῶν οὖν οὐχὶ ἐλπίζων μὲν πληρωθήσεσθαι τῷ
20 μεμνῆσθαι δοκεῖ σοι χαίρειν, ἅμα δὲ κενούμενος ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις ἀλγεῖν; — ΠΡΩ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Τότ' ἄρ' ἄνθρωπος καὶ τἆλλα ζῷα λυπεῖταί θ' ἅμα καὶ χαίρει. — ΠΡΩ. Κινδυνεύει. — ΣΩ. Τί δ'; ὅταν ἀνελπίστως ἔχῃ κενούμενος τεύξεσθαι πληρώ-
25 σεως, ἆρ' οὐ τότε τὸ διπλοῦν γίγνοιτ' ἂν περὶ τὰς λύπας πάθος, ὃ σὺ νῦν δὴ κατιδὼν ᾠήθης ἁπλῶς εἶναι διπλοῦν; — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα, ὦ Σώκρατες. — c
ΣΩ. Ταύτῃ δὴ τῇ σκέψει τούτων τῶν παθημάτων τόδε χρησώμεθα. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Πότερον
30 ἀληθεῖς ταύτας τὰς λύπας τε καὶ ἡδονὰς ἢ ψευδεῖς εἶναι λέξομεν; ἢ τὰς μέν τινας ἀληθεῖς, τὰς δ' οὔ; — ΠΡΩ. Πῶς δ', ὦ Σώκρατες, ἂν εἶεν ψευδεῖς ἡδοναὶ ἢ λῦπαι; — ΣΩ. Πῶς δὲ, ὦ Πρώταρχε, φόβοι ἂν ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς, ἢ προσδοκίαι ἀληθεῖς ἢ μὴ, ἢ δόξαι
35 ἀληθεῖς ἢ ψευδεῖς; — ΠΡΩ. Δόξας μὲν ἔγωγ' ἄν που d
συγχωροίην, τὰ δ' ἕτερα ταῦτ' οὐκ ἄν. — ΣΩ. Πῶς φῄς; λόγον μέντοι τινὰ κινδυνεύομεν οὐ πάνυ σμικρὸν ἐπεγείρειν. — ΠΡΩ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἀλλ' εἰ πρὸς τὰ παρεληλυθότα, ὦ παῖ 'κείνου τἀνδρὸς, προσ-
40 ήκοντα, τοῦτο σκεπτέον. — ΠΡΩ. Ἴσως τοῦτό γε. — ΣΩ. Χαίρειν τοίνυν δεῖ λέγειν τοῖς ἄλλοις μήκεσιν ἢ καὶ ὁτῳοῦν τῶν παρὰ τὸ προσῆκον λεγομένων. — ΠΡΩ. Ὀρθῶς. — ΣΩ. Λέγε δή μοι· θαῦμα γὰρ ἐμέ e
γ' ἔχει διὰ τέλους ἀεὶ περὶ ταὐτὰ ἃ νῦν δὴ προὐθέμεθ'
45 ἀπορήματα. — ΠΡΩ. Πῶς δὴ φῄς; — ΣΩ. Ψευδεῖς, αἱ δ' ἀληθεῖς οὐκ εἰσὶν ἡδοναί; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΣΩ. Οὔτε δὴ ὄναρ οὔθ' ὕπαρ, ὡς φῄς, [ἔστιν] οὔτ' ἐν μανίαις οὔτ' ἐν παραφροσύναις οὐδεὶς ἔσθ' ὅστις ποτὲ δοκεῖ μὲν χαίρειν, χαίρει δ' οὐδαμῶς, οὐδ' αὖ δοκεῖ
50 μὲν λυπεῖσθαι, λυπεῖται δ' οὔ. — ΠΡΩ. Πάνθ' οὕτω ταῦτ', ὦ Σώκρατες, ἔχειν πάντες ὑπειλήφαμεν. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ὀρθῶς, ἢ σκεπτέον εἴτ' ὀρθῶς εἴτε μὴ ταῦτα λέγεται;

XXII. ΠΡΩ. Σκεπτέον, ὥς γ' ἐγὼ φαίην ἄν. —

de qua vita loqueris? — So. In replendo, inquam, et evacuando et omnibus, quæ ad salutem sive perniciem animantium attinent, et si quis nostrûm in alterutro constitutus nunc dolore afficitur, nunc vero secundum mutationes lætatur. — Pro. Sic est. — So. Quid quoties in horum medio est constitutus? — Pro. Quomodo in medio? — So. Ob passionem tristatur, sed voluptatum meminit, quas si nactus esset liberaretur dolore, nondum tamen repletus est: quid tunc? dicamus an negemus eum in medio passionum esse? — Pro. Dicamus profecto. — So. Utrum dolentem omnino an gaudentem? — Pro. Non gaudentem per Jovem, sed dupla potius affectum tristitia, secundum corpus in passione, secundum animam in exspectationis quodam desiderio. — So. Quo modo, o Protarche, dolorem duplum aiebas? nonne vacuus quispiam certam aliquando repletionem sperat, aliquando contra desperat? — Pro. Maxime. — So. Nonne dum assequi sperat ipsa recordatione gaudere videtur, simul vero vacuus his in temporis articulis cruciari? — Pro. Necesse. — So. Tunc igitur et homo et animalia reliqua lætantur simul ac mœrent. — Pro. Videtur. — So. At cum vacuus aliquis expletionem omnino desperet, nonne tunc passio duplex circa dolores exorietur, quam tu paulo ante intuitus simpliciter duplam opinabaris? — Pro. Verissima hæc sunt, o Socrates. — So. Hac harum passionum consideratione ad id utamur. — Pro. Ad quid? — So. Utrum voluptates has atque molestias veras an falsas, an alias veras alias falsas dicere debeamus? — Pro. Quo pacto, o Socrates, voluptates aut molestiæ falsæ esse possunt? — So. Quomodo etiam, o Protarche, timores veri vel falsi, aut exspectationes veræ seu minime veræ, aut opiniones veræ vel falsæ? — Pro. Opiniones equidem confiterer, sed reliqua illa minime. — So. Quid ais? disputationem quidem haud brevem excitare videmur. — Pro. Vera narras. — So. At si præcedentibus sit conveniens, o viri illius fili, considerandum est. — Pro. Hoc fortasse. — So. Omne igitur supervacuum et quicquid non ad rem pertinet, omittendum est. — Pro. Recte. — So. Dic igitur; continua enim me admiratio tenet semper circa easdem, quas modo induximus, quæstiones. — Pro. Quo pacto inquis? — So. An non sunt ex voluptatum numero falsæ aliæ, aliæ veræ? — Pro. Quomodo essent? — So. Neque igitur somniantes neque vigilantes, ut dicis, unquam putant se lætari, cum non lætantur, vel tristari, cum non tristantur, neque furentes neque insanientes? — Pro. Hæc omnia sic se habere, o Socrates, omnes suspicamur. — So. Num recte? an forte considerandum est, rectene vel non ista dicantur?

XXII. Pro. Considerandum mea quidem sententia. —

37 ΣΩ. Διορισώμεθα δὴ σαφέστερον ἔτι τὸ νῦν δὴ λεγόμενον a
ἡδονῆς τε πέρι καὶ δόξης. ἔστι γάρ πού τι δοξάζειν
ἡμῖν; — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ ἥδεσθαι; — ΠΡΩ.
Ναί. — ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ τὸ δοξαζόμενόν ἐστί τι; —
5 ΠΡΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Καὶ τό γ' ᾧ τὸ ἡδόμενον
ἥδεται; — ΠΡΩ. Καὶ πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ
δοξάζον, ἄν τ' ὀρθῶς ἄν τε μὴ ὀρθῶς δοξάζῃ, τό γε
δοξάζειν ὄντως οὐδέποτ' ἀπόλλυσι. — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ b
ἄν; — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸ ἡδόμενον, ἄν τ' ὀρθῶς ἄν
10 τε μὴ ὀρθῶς ἥδηται, τό γ' ὄντως ἥδεσθαι δῆλον ὡς
οὐδέποτ' ἀπολεῖ. — ΠΡΩ. Ναί, καὶ τοῦθ' οὕτως ἔχει.
— ΣΩ. Τῷ ποτ' οὖν δὴ τρόπῳ δόξα ψευδής τε καὶ ἀληθὴς
ἡμῖν φιλεῖ γίγνεσθαι, τὸ δὲ τῆς ἡδονῆς μόνον ἀληθές,
δοξάζειν δ' ὄντως καὶ χαίρειν ἀμφότερα ὁμοίως εἴληφε;
15 — ΠΡΩ. Σκεπτέον. — ΣΩ. Ἆρ' ὅτι δόξῃ μὲν ἐπιγί-
γνεσθον ψεῦδός τε καὶ ἀληθές, καὶ ἐγένετο οὐ μόνον
δόξα διὰ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ποιά τις ἑκατέρα, σκεπτέον c
φὴς τοῦτ' εἶναι; — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Πρὸς δέ γε
τούτοις, εἰ καὶ τὸ παράπαν ἡμῖν τὰ μέν ἐστι ποί'
20 ἄττα, ἡδονὴ δὲ καὶ λύπη μόνον ἅπερ ἐστὸν, ποιώ τινε
δ' οὐ γίγνεσθον, καὶ ταῦθ' ἡμῖν διομολογητέον. —
ΠΡΩ. Δῆλον. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐδὲν τοῦτό γε χαλεπὸν
ἰδεῖν, ὅτι καὶ ποιώ τινε. πάλαι γὰρ εἴπομεν, ὅτι με-
γάλαι τε καὶ σμικραὶ καὶ σφόδρ' ἑκάτεραι γίγνονται,
25 λῦπαί τε καὶ ἡδοναί. — ΠΡΩ. Παντάπασι μὲν οὖν. d
— ΣΩ. Ἂν δέ γε πονηρία τούτων, ὦ Πρώταρχε,
προσγίγνηταί τινι, πονηρὰν μὲν φήσομεν οὕτω γίγνε-
σθαι δόξαν, πονηρὰν δὲ καὶ ἡδονήν; — ΠΡΩ. Ἀλλὰ
τί μήν, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Τί δ'; ἂν ὀρθότης ἢ τοὐ-
30 ναντίον ὀρθότητί τινι τούτων προσγίγνηται, μῶν οὐκ
ὀρθὴν μὲν δόξαν ἐροῦμεν, ἂν ὀρθότητα ἴσχῃ, ταὐτὸν δ'
ἡδονήν; — ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον. — ΣΩ. Ἂν δέ γ' ἁμαρ-
τανόμενον τὸ δοξαζόμενον ᾖ, τὴν δόξαν τότ' ἁμαρτά- e
νουσάν γ' οὐκ ὀρθὴν ὁμολογητέον οὐδ' ὀρθῶς δοξάζου-
35 σαν; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΣΩ. Τί δ'; ἂν αὖ
λύπην ἤ τιν' ἡδονὴν περὶ τὸ ἐφ' ᾧ λυπεῖται ἢ τοὐναν-
τίον ἁμαρτάνουσαν ἐφορῶμεν, ὀρθὴν ἢ χρηστὴν ἤ τι
τῶν καλῶν ὀνομάτων αὐτῇ προσθήσομεν; — ΠΡΩ.
Ἀλλ' οὐχ οἷόν τε, εἴπερ ἁμαρτήσεταί γ' ἡδονή. — ΣΩ.
40 Καὶ μὴν ἔοικέ γ' ἡδονὴ πολλάκις οὐ μετὰ δόξης ὀρθῆς
ἀλλὰ μετὰ ψευδοῦς ἡμῖν γίγνεσθαι. — ΠΡΩ. Πῶς
38 γὰρ οὔ; καὶ τὴν μὲν δόξαν γε, ὦ Σώκρατες, ἐν τῷ a
τοιούτῳ καὶ τότε λέγομεν ψευδῆ, τὴν δ' ἡδονὴν αὐτὴν
οὐδεὶς ἄν ποτε προσείποι ψευδῆ. — ΣΩ. Ἀλλὰ προ-
45 θύμως ἀμύνεις τῷ τῆς ἡδονῆς, ὦ Πρώταρχε, λόγῳ τὰ
νῦν. — ΠΡΩ. Οὐδέν γε, ἀλλ' ἅπερ ἀκούω λέγω. —
ΣΩ. Διαφέρει δ' ἡμῖν οὐδὲν, ὦ ἑταῖρε, ἡ μετὰ δόξης
τ' ὀρθῆς καὶ μετ' ἐπιστήμης ἡδονὴ τῆς μετὰ ⌈τοῦ⌉ ψευ-
δοῦς καὶ ἀγνοίας πολλάκις ἑκάστοις ἡμῶν ἐγγιγνομένης;
50 — ΠΡΩ. Εἰκὸς γοῦν μὴ σμικρὸν διαφέρειν. b

XXIII. ΣΩ. Τῆς δὴ διαφορᾶς αὐτοῖν ἐπὶ θεωρίαν
ἔλθωμεν. — ΠΡΩ. Ἄγ' ὅπῃ σοι φαίνεται. — ΣΩ. Τῇ-
δε δὴ ἄγω. — ΠΡΩ. Πῇ; — ΣΩ. Δόξα, φαμέν,
ἡμῖν ἔστι μὲν ψευδής, ἔστι δὲ καὶ ἀληθής. — ΠΡΩ.

So. Distinguamus igitur etiam evidentius quod modo de voluptate atque opinione dictum est. estne aliquid apud homines opinari? — Pro. Est. — So. Et lætari? — Pro. Et lætari. — So. Quin et quod opinamur aliquid est? — Pro. Cur non? — So. Et hoc quo gaudemus? — Pro. Et hoc. — So. Qui opinatur, sive recte seu non recte opinetur, ipsum tamen opinari revera nunquam perdit. — Pro. Quo enim modo? — So. Gaudens etiam, sive recte gaudeat sive non, ipsum quod gaudere est nunquam delebit. — Pro. Ita, et hæc ita se habent. — So. Quo igitur pacto opinio vera et falsa fieri solet, voluptas solummodo vera, cum tamen opinari vere atque lætari utraque similiter acceperint? — Pro. Considerandum hoc est. — So. Numquid ex eo, quod opinioni verum et falsum accedunt, nec solum ob hæc opinio facta est, sed et qualis quædam opinio utraque, hocne considerandum inquis? — Pro. Ita. — So. Præterea investigandum est, an hæc quidem omnino sint qualia quædam, voluptas vero et dolor ea ipsa duntaxat quæ sunt, non vero qualia quædam fiant. — Pro. Patet. — So. Verum haudquaquam difficile est cognitu, ea qualia quædam fieri. jampridem enim concessimus voluptates atque molestias, magnas et parvas, vehementes remissasque fieri. — Pro. Concessimus. — So. Quodsi cui ex his pravitas accedat, et pravam opinionem ita et pravam voluptatem effici confitebimur? — Pro. Quid prohibet, o Socrates? — So. Quid vero? si rectitudo vel contrarium rectitudini horum cuiquam admoveatur, nonne rectam opinionem, quæ rectitudinem subiit, ac voluptatem similiter appellabimus? — Pro. Necessario sequitur. — So. Et si quod opinione comprehenditur sit fallax, nonne tunc et opinionem falsam et falso opinantem vocabimus? — Pro. Imo. — So. Item si voluptatem vel dolorem circa id, quo gaudemus vel angimur, aberrare cernamus, num rectam aut bonam voluptatem dicemus aut aliquo præclaro nomine honorabimus? — Pro. At id fieri nequit, si quidem voluptas delinquat. — So. Atqui sæpenumero nobis voluptas non cum vera sed cum falsa opinione exoritur. — Pro. Procul dubio. attamen opinionem, o Socrates, ejuscemodi falsam dicimus, voluptatem vero ipsam nemo utique falsam nominaret. — So. Prompte nimium, o Protarche, voluptatis rationem nunc tueris. — Pro. Minime, verum quæ audio loquor. — So. Nihilne, o amice, apud nos differt voluptas ab opinione recta scientiaque proficiscens ab ea, quæ falsam opinionem et ignorantiam sequitur? — Pro. Secundum rei naturam non parum differt.

XXIII. So. Verum ad hanc ipsam differentiam perscrutandam veniamus. — Pro. Duc age qua lubet. — So. Ecce hac te duco. — Pro. Quanam? — So. Opinio, dicemus, quædam vera est, quædam falsa. — Pro. Est. — So. Has

Ἔστιν. — ΣΩ. Ἕπεται μὴν ταύταις, ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἡδονὴ καὶ λύπη πολλάκις, ἀληθεῖ καὶ ψευδεῖ δόξῃ λέγω. — ΠΡΩ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐκ μνήμης τε καὶ αἰσθήσεως δόξα ἡμῖν καὶ τὸ διαδοξάζειν
5 ἐγχειρεῖν γίγνεθ' ἑκάστοτε; — ΠΡΩ. Καὶ μάλα. — c ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἡμᾶς ὧδε περὶ ταῦτ' ἀναγκαῖον ἡγούμεθ' ἴσχειν; — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Πολλάκις ἰδόντι τινὶ πόρρωθεν μὴ πάνυ σαφῶς τὰ καθορώμενα ξυμβαίνειν βούλεσθαι κρίνειν φαίης ἂν ταῦθ' ἅπερ ὁρᾷ; —
10 ΠΡΩ. Φαίην ἄν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ μετὰ τοῦτ' αὐτὸς αὑτὸν οὗτος ἀνέροιτ' ἂν ὧδε; — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Τί ποτ' ἄρ' ἐστι τὸ παρὰ τὴν πέτραν τοῦθ' ἑστάναι φανταζόμενον ὑπό τινι δένδρῳ; Ταῦτ' εἰπεῖν ἄν τις d πρὸς ἑαυτὸν δοκεῖ σοι, τοιαῦτ' ἄττα κατιδὼν φαντα-
15 σθέντα ἑαυτῷ ποτέ; — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Ἆρ' οὖν μετὰ ταῦθ' ὁ τοιοῦτος ὡς ἀποκρινόμενος ἂν πρὸς αὑτὸν εἴποι τοῦτο, ὡς ἔστιν ἄνθρωπος, ἐπιτυχῶς εἰπών; — ΠΡΩ. Καὶ πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ παρενεχθείς γ' αὖ τάχ' ἂν ὡς ἔστι τινῶν ποιμένων ἔργον τὸ καθορώ-
20 μενον ἄγαλμα προσείποι. — ΠΡΩ. Μάλα γε. — ΣΩ. Κἂν μέν τίς γ' αὐτῷ παρῇ, τά τε πρὸς αὑτὸν ῥηθέντ' e ἐντείνας εἰς φωνὴν πρὸς τὸν παρόντ' αὐτὰ ταῦτ' ἂν πάλιν φθέγξαιτο, καὶ λόγος δὴ γέγονεν οὕτως ὃ τότε δόξαν ἐκαλοῦμεν. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Ἂν δ'
25 ἄρα μόνος ᾖ τοῦτο ταὐτὸν πρὸς αὑτὸν διανοούμενος ἐνίοτε καὶ πλείω χρόνον ἔχων ἐν αὑτῷ πορεύεται. — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Τί οὖν; ἆρα σοὶ φαίνεται τὸ περὶ τούτων γιγνόμενον ὅπερ ἐμοί; — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Δοκεῖ μοι τόθ' ἡμῶν ἡ ψυχὴ βιβλίῳ τινὶ προσ-
30 εοικέναι. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Ἡ μνήμη ταῖς 39 αἰσθήσεσι ξυμπίπτουσα εἰς ταὐτὸν, κἀκεῖνα ἃ περὶ a ταῦτ' ἐστὶ τὰ παθήματα, φαίνονταί μοι σχεδὸν οἷον γράφειν ἡμῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς τότε λόγους· καὶ ὅταν μὲν ἀληθῆ γράφῃ τοῦτο τὸ πάθημα, δόξα τ' ἀληθὴς
35 καὶ λόγοι ἀπ' αὐτοῦ ξυμβαίνουσιν ἀληθεῖς ἐν ἡμῖν γιγνόμενοι· ψευδῆ δ' ὅταν ὁ τοιοῦτος παρ' ἡμῖν γραμματεὺς γράψῃ, τἀναντία τοῖς ἀληθέσιν ἀπέβη. — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν δοκεῖ μοι, καὶ ἀποδέχομαι τὰ ῥηθένθ' b οὕτως. — ΣΩ. Ἀποδέχου δὴ καὶ ἕτερον δημιουργὸν
40 ἡμῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐν τῷ τότε χρόνῳ γιγνόμενον. — ΠΡΩ. Τίνα; — ΣΩ. Ζωγράφον, ὃς μετὰ τὸν γραμματιστὴν τῶν λεγομένων εἰκόνας ἐν τῇ ψυχῇ τούτων γράφει. — ΠΡΩ. Πῶς δὴ τοῦτον αὖ καὶ πότε λέγομεν; — ΣΩ. Ὅταν ἀπ' ὄψεως ἤ τινος ἄλλης αἰσθήσεως τὰ
45 τότε δοξαζόμενα καὶ λεγόμενα ἀπαγαγών τις τὰς τῶν δοξασθέντων καὶ λεχθέντων εἰκόνας ἐν αὑτῷ ὁρᾷ πως. ἢ c τοῦτ' οὐκ ἔστι γιγνόμενον παρ' ἡμῖν; — ΠΡΩ. Σφόδρα μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν αἱ μὲν τῶν ἀληθῶν δοξῶν καὶ λόγων εἰκόνες ἀληθεῖς, αἱ δὲ τῶν ψευδῶν
50 ψευδεῖς; — ΠΡΩ. Παντάπασιν. — ΣΩ. Εἰ δὴ ταῦτ' ὀρθῶς εἰρήκαμεν, ἔτι καὶ τόδ' ἐπὶ τούτοις σκεψώμεθα. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Εἰ περὶ μὲν τῶν ὄντων καὶ τῶν γεγονότων ταῦθ' ἡμῖν οὕτω πάσχειν ἀναγκαῖον, περὶ δὲ τῶν μελλόντων οὔ; — ΠΡΩ. Περὶ ἁπάντων

sæpenumero, quod modo dicebamus, voluptas dolorque sequitur, veram dico falsamque opinionem. — Pro. Sequitur. — So. An non ex sensu ac memoria in nobis opinio semper nascitur et ipsum opinari? — Pro. Præcipue. — So. Nonne sic circa hæc nos habere putandum? — Pro. Quomodo? — So. Diceresne hominem nonnunquam procul aliqua confuse cernentem cupere clarius quæ cernit discernere? — Pro. Dicerem. — So. Isne igitur sic ex se ipso quodammodo sciscitabitur. — Pro. Quo pacto? — So. Quid illud est, quod juxta saxum sub aliqua arbore stare videtur? An hæc ille locuturus secum tibi videtur, dum ejusmodi quædam aspicit, cujusmodi sibi quandoque apparuerunt? — Pro. Quidni? — So. An deinde veluti sibi ipse respondens, Homo est, diceret sibi ipsi primum quidvis locutus? — Pro. Omnino. — So. Rursus fortasse progressus opus quoddam a pastoribus fabricatum esse illud simulacrum conspectum diceret. — Pro. Maxime. — So. Et ei si quis adesset, eadem quæ secum loquebatur in vocem fundens præsenti rursus diceret, ac sermo ita factus esset quam antea opinionem vocabamus. — Pro. Manifestum. — So. At si solus sit, hoc idem secum ipse reputans diutius quandoque in se ipso servans procedit. — Pro. Prorsus. — So. Quid ergo? idemne tu hic, quod ego, sentis? — Pro. Quid istud? — So. Videtur mihi tunc hominis anima libro cuidam persimilis. — Pro. Qua ratione? — So. Memoria in idem cum sensibus incidens, et illa quæ circa has passiones sunt, quasi verba quædam in anima quodammodo inscribere mihi videntur: cumque vera conscripsere, vera opinio et rationes in nobis veræ ab hoc ipso proficiscuntur; at cum scriba hic noster falsa scripsit, contraria veris eveniunt. — Pro. Omnino ita mihi videtur, et quæ dicta sunt approbo. — So. Accipe etiam alium qui tunc exsistit in animis nostris opificem. — Pro. Quem? — So. Pictorem, qui post scriptorem dictorum imagines in anima pingit. — Pro. Quomodo hunc et quando dicimus? — So. Quando ab aspectu sive alio sensu opinione tunc percepta et dicta quis educens, dictorum et opinione perceptorum imagines in se ipso quodammodo contuetur. nonne hoc in nobis efficitur? — Pro. Vehementer. — So. Ergone verarum opinionum sermonumque imagines veræ, falsæ vero falsorum? — Pro. Omnino. — So. Si igitur recte hæc diximus, hoc in iis præterea cogitemus. — Pro. Quid? — So. Utrum circa præsentia atque præterita hoc ita nobis accidere necesse est, circa futura nequaquam? — Pro. Eadem ratione circa hæc omnia. —

μὲν οὖν τῶν χρόνων ὡσαύτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν αἵ γε διὰ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἡδοναὶ καὶ λῦπαι ἐλέχθησαν ἐν τοῖς πρόσθεν ὡς πρὸ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν καὶ λυπῶν προγίγνοιντ' ἄν, ὥσθ' ἡμῖν ξυμβαίνει τὸ προχαίρειν τε καὶ τὸ προλυπεῖσθαι περὶ τὸν μέλλοντα χρόνον εἶναι γιγνόμενον; — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Πότερον οὖν τὰ γράμματά τε καὶ ζωγραφήματα, ἃ σμικρῷ πρότερον ἐτίθεμεν ἐν ἡμῖν γίγνεσθαι, περὶ μὲν τὸν γεγονότα καὶ τὸν παρόντα χρόνον ἐστὶ, περὶ δὲ τὸν μέλλοντ' οὐκ ἔστι; — ΠΡΩ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Ἆρα σφόδρα λέγεις, ὅτι πάντ' ἐστὶ ταῦτ' ἐλπίδες εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον οὖσαι, ἡμεῖς δ' αὖ διὰ παντὸς τοῦ βίου ἀεὶ γέμομεν ἐλπίδων; — ΠΡΩ. Παντάπασι μὲν οὖν.

XXIV. ΣΩ. Ἄγε δὴ, πρὸς τοῖς νῦν εἰρημένοις καὶ τόδ' ἀπόκριναι. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Δίκαιος ἀνὴρ καὶ εὐσεβὴς καὶ ἀγαθὸς πάντως ἆρ' οὐ θεοφιλής ἐστι; — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Τί δ'; ἄδικός τε καὶ παντάπασι κακὸς ἆρ' οὐ τοὐναντίον ἐκείνῳ; — ΠΡΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Πολλῶν μὴν ἐλπίδων, ὡς ἐλέγομεν ἄρτι, πᾶς ἄνθρωπος γέμει; — ΠΡΩ. Τί δ' οὔ; — ΣΩ. Λόγοι μήν εἰσιν ἐν ἑκάστοις ἡμῶν, ἃς ἐλπίδας ὀνομάζομεν; — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ δὴ καὶ τὰ φαντάσματα ἐζωγραφημένα· καί τις ὁρᾷ πολλάκις ἑαυτῷ χρυσὸν γιγνόμενον ἄφθονον καὶ ἐπ' αὐτῷ πολλὰς ἡδονάς· καὶ δὴ καὶ ἐνεζωγραφημένον αὐτὸν ἐφ' ἑαυτῷ χαίροντα σφόδρα καθορᾷ. — ΠΡΩ. Τί δ' οὔ; — ΣΩ. Τούτων οὖν πότερα φῶμεν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ὡς τὸ πολὺ τὰ γεγραμμένα παρατίθεσθαι ἀληθῆ διὰ τὸ θεοφιλεῖς εἶναι, τοῖς δὲ κακοῖς ὡς αὖ [τὸ] πολὺ τοὐναντίον, ἢ μὴ φῶμεν; — ΠΡΩ. Καὶ μάλα φατέον. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τοῖς κακοῖς ἡδοναί γ' οὐδὲν ἧττον πάρεισιν ἐζωγραφημέναι, ψευδεῖς δ' αὗταί που. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Ψευδέσιν ἄρ' ἡδοναῖς τὰ πόλλ' οἱ πονηροὶ χαίρουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀληθέσιν. — ΠΡΩ. Ἀναγκαιότατα λέγεις. — ΣΩ. Εἰσὶ δὴ κατὰ τοὺς νῦν λόγους ψευδεῖς ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἡδοναὶ, μεμιμημέναι μέντοι τὰς ἀληθεῖς ἐπὶ τὰ γελοιότερα· καὶ λῦπαι δ' ὡσαύτως. — ΠΡΩ. Εἰσίν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἦν δοξάζειν μὲν ὄντως ἀεὶ τῷ τὸ παράπαν δοξάζοντι, μὴ ἐπ' οὖσι δὲ μηδ' ἐπὶ γεγονόσι μηδ' ἐπ' ἐσομένοις ἐνίοτε. — ΠΡΩ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ ταῦτά γ' ἦν, οἶμαι, τὰ ἀπεργαζόμενα δόξαν ψευδῆ τότε καὶ τὸ ψευδῶς δοξάζειν. ἦ γάρ; — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ἀνταποδοτέον ταῖς λύπαις τε καὶ ἡδοναῖς τὴν τούτων ἀντίστροφον ἕξιν ἐν ἐκείνοις; — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Ὡς ἦν μὲν χαίρειν ὄντως ἀεὶ τῷ τὸ παράπαν ὁπωσοῦν καὶ εἰκῇ χαίροντι, μὴ μέντοι ἐπὶ τοῖς οὖσι μηδ' ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἐνίοτε, πολλάκις δὲ καὶ ἴσως πλειστάκις ἐπὶ τοῖς μηδὲ μέλλουσί ποτε γενήσεσθαι. — ΠΡΩ. Καὶ ταῦθ' οὕτως ἀναγκαῖον, ὦ Σώκρατες, ἔχειν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ αὐτὸς λόγος ἂν εἴη περὶ φόβων τε καὶ θυμῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων, ὡς ἔστι καὶ ψευδῆ πάντα τὰ τοιαῦτ' ἐνίοτε; — ΠΡΩ. Πάνυ

So. Nonne voluptates atque molestiæ ipsius animæ propriæ in superioribus dictæ sunt voluptates et dolores corporis antecedere, ita ut et prægaudere et prædolere nos ob futura contingat? — Pro. Vera narras. — So. Utrum igitur literæ atque picturæ, quas paulo ante nobis imprimi fingebamus, ad præsens præteritumve respiciunt, ad posterum minime? — Pro. Ad omnia. — So. Num idcirco assentiris, quod hæc omnia spes quædam in futurum tempus exsistunt, nosque per omnem vitam perpetua spe nutrimur? — Pro. Prorsus.

XXIV. So. Age, ad hoc præter illa responde. — Pro. Quid rogas? — So. Vir justus et pius et omnino bonus nonne deo amicus est? — Pro. Quidni? — So. Injustus et omnino improbus nonne contra se habet? — Pro. Contra. — So Plurima tamen, ut dicebamus, unusquisque spe ducitur? — Pro. Sane. — So. Sermones sunt in unoquoque nostrûm, quas spes nominamus? — Pro. Insunt. — So. Quin etiam phantasmata picta : nam cuique licet fingere se cumulum auri maximum possidere et deinde oblectamenta multa : et etiam ipsum adpictum valde gaudentem apud se contemplatur. — Pro. Nil prohibet. — So. Utrum dicendum interna hæc scripta bonis viris, quia deo amici sunt, vera sæpe evadere, malis sæpenumero contra, an non dicendum? — Pro. Dicendum certe. — So. Et malis viris oblectationes nihilominus adsunt sæpe quasi pictæ, sed hæ falsæ. — Pro. Quidni? — So. Falsis igitur voluptatibus pravi plerumque gestiunt, boni homines veris aluntur. — Pro. Necessarium dicis. — So. Insunt ergo secundum hanc rationem falsæ quædam animis hominum voluptates, imitantes tamen veras, quæ magis ridiculæ : et dolores eodem pacto. — Pro. Insunt utique. — So. An licebat opinanti omnino, quæ nec fuerunt nec sunt neque unquam futura sunt, opinari tamen revera semper? — Pro. Licebat. — So. Atque hæc erant, quæ tunc opinionem falsam et opinari falso efficiebant. nonne? — Pro. Erant. — So. Nonne reddendus est habitus aliquis voluptatibus molestiisque, qui his respondens in illis est? — Pro. Quomodo? — So. Licere dicebamus alicui revera lætari semper quoquo modo vel temere etiam gestienti, non tamen ut ea quæ propter lætetur vel sint vel fuerint aliquando vel sæpe et fortasse sæpissime nunquam futura sint. — Pro. Hæc quoque, o Socrates, necessaria sunt. — So. Estne eadem ratio de timoribus et cupiditatibus cetensque hujusmodi omnibus, omnia talia interdum etiam

μὲν οὖν. — ΣΩ. Τί δαί; πονηρὰς δόξας καὶ χρηστὰς ἄλλως ἢ ψευδεῖς γιγνομένας ἔχομεν εἰπεῖν; — ΠΡΩ. Οὐκ ἄλλως. — ΣΩ. Οὐδ' ἡδονάς γ', οἶμαι, κατανοοῦμεν ὡς ἄλλον τινὰ τρόπον εἰσὶ πονηραὶ πλὴν τῷ ψευδεῖς (γ') εἶναι. — ΠΡΩ Πάνυ μὲν οὖν τοὐναντίον, ὦ Σώκρατες, εἴρηκας. σχεδὸν γὰρ τῷ ψεύδει μὲν οὐ πάνυ πονηράς, ἄν τις λύπας τε καὶ ἡδονὰς θείη, μεγάλῃ δ' ἄλλῃ καὶ πολλῇ συμπιπτούσας πονηρίᾳ. — ΣΩ. Τὰς μὲν τοίνυν πονηρὰς ἡδονὰς καὶ διὰ πονηρίαν οὔσας τοιαύτας ὀλίγον ὕστερον ἐροῦμεν, ἂν ἔτι δοκῇ νῷν· τὰς δὲ ψευδεῖς ἔτι κατ' ἄλλον τρόπον ἐν ἡμῖν πολλὰς καὶ πολλάκις ἐνούσας τε καὶ ἐγγιγνομένας λεκτέον. τούτῳ γὰρ ἴσως χρησόμεθα πρὸς τὰς κρίσεις. — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔχ; εἴπερ γ' εἰσίν. — ΣΩ. Ἀλλ', ὦ Πρώταρχε, εἰσὶ κατά γε τὴν ἐμήν. τοῦτο δὲ τὸ δόγμα ἕως ἂν κέηται παρ' ἡμῖν, ἀδύνατον ἀνέλεγκτον δήπου γίγνεσθαι. — ΠΡΩ. Καλῶς.

XXV. ΣΩ. Προσιστώμεθα δὴ καθάπερ ἀθληταὶ πρὸς τοῦτον αὖ τὸν λόγον. — ΠΡΩ. Ἴωμεν. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν εἴπομεν, εἴπερ μεμνήμεθα, ὀλίγον [ἐν τοῖς] ἔμπροσθεν, ὡς, ὅταν αἱ λεγόμεναι ἐπιθυμίαι ἐν ἡμῖν ὦσι, δίχα ἄρα τότε τὸ σῶμα καὶ χωρὶς τῆς ψυχῆς τοῖς παθήμασι διείληπται. — ΠΡΩ. Μεμνήμεθα, καὶ προερρήθη ταῦτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ μὲν ἐπιθυμοῦν ἦν ἡ ψυχὴ τῶν τοῦ σώματος ἐναντίων ἕξεων, τὸ δὲ τὴν ἀλγηδόνα ἤ τινα διὰ πάθος ἡδονὴν τὸ σῶμα ἦν τὸ παρεχόμενον; — ΠΡΩ. Ἦν γὰρ οὖν. — ΣΩ. Συλλογίζου δὴ τὸ γιγνόμενον ἐν τούτοις. — ΠΡΩ. Λέγε. — ΣΩ. Γίγνεται τοίνυν, ὁπόταν ᾖ ταῦθ', ἅμα παρακεῖσθαι λύπας τε καὶ ἡδονάς, καὶ τούτων αἰσθήσεις ἅμα παρ' ἀλλήλας ἐναντίων οὐσῶν γίγνεσθαι, ὃ καὶ νῦν δὴ ἐφάνη. — ΠΡΩ. Φαίνεται γοῦν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τόδ' εἴρηται καὶ συνωμολογημένον ἡμῖν ἔμπροσθε κεῖται; — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὡς τὸ μᾶλλόν τε καὶ ἧττον ἄμφω τούτω δέχεσθον, λύπη τε καὶ ἡδονή, καὶ ὅτι τῶν ἀπείρων εἴτην. — ΠΡΩ. Εἴρηται· τί μήν; — ΣΩ. Τίς οὖν μηχανὴ ταῦτ' ὀρθῶς κρίνεσθαι; — ΠΡΩ. Ποία δὴ καὶ πῶς; — ΣΩ. Εἰ τὸ βούλημα ἡμῖν τῆς κρίσεως τούτων ἐν τοιούτοις τισὶ διαγνῶναι βούλεται ἑκάστοτε, τίς τούτων πρὸς ἀλλήλας μείζων καὶ τίς ἐλάττων καὶ τίς μᾶλλον καὶ τίς σφοδροτέρα, λύπη τε πρὸς ἡδονήν, καὶ λύπη πρὸς λύπην, καὶ ἡδονὴ πρὸς ἡδονήν. — ΠΡΩ. Ἀλλ' ἔστι ταῦτά τε τοιαῦτα καὶ ἡ βούλησις τῆς κρίσεως αὕτη. — ΣΩ. Τί οὖν; ἐν μὲν ὄψει τὸ πόρρωθεν καὶ ἐγγύθεν ὁρᾶν τὰ μεγέθη τὴν ἀλήθειαν ἀφανίζει καὶ ψευδῆ ποιεῖ δοξάζειν, ἐν λύπαις δ' ἄρα καὶ ἡδοναῖς οὐκ ἔστι ταὐτὸν τοῦτο γιγνόμενον; — ΠΡΩ. Πολὺ μὲν οὖν μᾶλλον, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἐναντίον δὴ τὸ νῦν τῷ σμικρὸν ἔμπροσθε γέγονεν. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον λέγεις; — ΣΩ. Τότε μὲν αἱ δόξαι ψευδεῖς τε καὶ ἀληθεῖς αὗται γιγνόμεναι τὰς λύπας θ' ἅμα καὶ ἡδονὰς τοῦ παρ' αὑταῖς παθήματος ἀνεπίμπλασαν. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Νῦν δέ γ' αὗται διὰ τὸ πόρρωθέν τε καὶ ἐγγύθεν ἑκάστοτε

falsa esse? — Pro. Eadem profecto. — So. An opiniones ob aliud bonas et pravas, quam quod veræ vel falsæ sint, dicere possumus? — Pro. Ob hoc ipsum. — So. Nec voluptates malas ob aliud putamus, quam quia falsæ? — Pro. Omnino, o Socrates, contrarium protulisti. nam voluptates et molestias propter solum falsum malas esse haudquaquam asserere decet, sed cum magnas ac multiplices pravitates comitantur. — So. Malas voluptates, quæ propter pravitatem tales sunt, paulo post, si placuerit, referemus: falsas autem insuper alio modo, tum sæpe, tum multas in nobis esse et fieri dicendum est. hoc enim ad judicandum fortasse nobis conferet. — Pro. Quidni? modo sint. — So. At, o Protarche, mea sententia sunt. hoc autem dogma quamdiu apud nos manet, non redargui nullo modo potest. — Pro. Probe.

XXV. So. Aggrediamur iterum athletarum more hanc disputationem. — Pro. Aggrediamur. — So. Paulo superius diximus, si quidem meminimus, cupiditates quæ vocantur, quando nobis inessent, tunc corpus passionibus absque animæ passione seorsum occupari. — Pro. Recordamur, dictaque hæc sunt. — So. Nonne cupit, uti dicebamus, anima contrarium corporis habitum, receptaculum autem doloris et voluptatis, quæ passione fit, est corpus? — Pro. Ita. — So. Collige jam quod ex his sequitur. — Pro. Dic. — So. Quoties hæc concurrunt, congrediuntur quoque voluptates atque dolores, et simul horum, quæ contraria sunt, sensus, quod etiam modo apparuit. — Pro. Apparet. — So. Hoc quoque nonne inter nos convenit et pro confesso a nobis supra positum est? — Pro. Quid? — So. Utrumque magis minusve suscipere, voluptatem pariter atque dolorem, et ad genus infiniti referri? — Pro. Convenit certe. — So. Quæ est igitur via horum recte judicandorum? — Pro. Quæ et quomodo? — So. Nonne propositum in hoc judicio nobis est passim dignoscere, quænam ex his major, quæ minor, quæ magis, quæ intensior, voluptas comparata cum molestia, et molestia cum molestia, et voluptas cum voluptate? — Pro. Hæc quidem talia sunt, et hoc est judicii nostri propositum. — So. Quid igitur? in aspectu eminus aut comminus magnitudines inspicere veritatem delet falsaque opinari facit, in doloribus autem et voluptatibus idem hoc minime fit? — Pro. Multo magis, o Socrates. — So. Id utique illi, quod paulo ante narratum fuit, contrarium est. — Pro. Quid ais? — So. Tunc enim opiniones falsæ veræque ipsæ cum essent passione sua dolores una et voluptates prorsus implebant. — Pro. Vera narras. — So. Nunc autem hæc ex eo, quod passim transmutari eminus

μεταβαλλόμεναι θεωρεῖσθαι, καὶ ἅμα τιθέμεναι παρ' ἀλλήλας, αἱ μὲν ἡδοναὶ παρὰ τὸ λυπηρὸν μείζους φαίνονται καὶ σφοδρότεραι, λῦπαι δ' αὖ διὰ τὸ παρ' ἡδονὰς τοὐναντίον ἐκείναις. — ΠΡΩ. Ἀνάγκη γίγνεσθαι 5 τὰ τοιαῦτα διὰ ταῦτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὅσῳ μείζους τῶν οὐσῶν ἑκάτεραι καὶ ἐλάττους φαίνονται, τοῦτ' ἀποτεμόμενος ἑκατέρων τὸ φαινόμενον ἀλλ' οὐκ ὄν, οὔτ' αὐτὸ ὀρθῶς φαινόμενον ἐρεῖς, οὐδ' αὖ ποτε τὸ ἐπὶ c τούτῳ μέρος τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης γιγνόμενον ὀρθόν 10 τε καὶ ἀληθὲς τολμήσεις λέγειν. — ΠΡΩ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Τούτων τοίνυν ἑξῆς ὀψόμεθα, ἐὰν τῇδ' ἀπαντῶμεν ἡδονὰς καὶ λύπας ψευδεῖς ἔτι μᾶλλον ἢ ταύτας φαινομένας τε καὶ οὔσας ἐν τοῖς ζῴοις. — ΠΡΩ. Ποίας δὴ καὶ πῶς λέγεις;

15 XXVI. ΣΩ. Εἴρηταί που πολλάκις, ὅτι τῆς φύσεως ἑκάστων διαφθειρομένης μὲν συγκρίσεσι καὶ διακρίσεσι καὶ πληρώσεσι καὶ κενώσεσι καί τισιν αὔξαις καὶ φθίσεσι d λῦπαί τε καὶ ἀλγηδόνες καὶ ὀδύναι καὶ πάνθ' ὁπόσα τοιαῦτ' ὀνόματ' ἔχει, ξυμβαίνει γιγνόμενα. — 20 ΠΡΩ. Ναί, ταῦτ' εἴρηται πολλάκις. — ΣΩ. Εἰς δέ γε τὴν αὐτῶν φύσιν ὅταν καθιστῆται, ταύτην αὖ τὴν κατάστασιν ἡδονὴν ἀπεδεξάμεθα παρ' ἡμῶν αὐτῶν. — ΠΡΩ. Ὀρθῶς. — ΣΩ. Τί δ', ὅταν περὶ τὸ σῶμα μηδὲν τούτων γιγνόμενον ἡμῶν ᾖ; — ΠΡΩ. Πότε δὲ τοῦτ' ἂν 25 γένοιτ', ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐδὲν πρὸς λόγον ἐστίν, e ὦ Πρώταρχε, ὃ σὺ νῦν ἤρου τὸ ἐρώτημα. — ΠΡΩ. Τί δή; — ΣΩ. Διότι τὴν ἐμὴν ἐρώτησιν οὐ κωλύει ἐμὲ διερέσθαι σε πάλιν. — ΠΡΩ. Ποίαν; — ΣΩ. Εἰ δ' οὖν μὴ γίγνοιτ', ὦ Πρώταρχε, φήσω, τὸ τοιοῦτον, τί 30 ποτ' ἀναγκαῖον ἐξ αὐτοῦ συμβαίνειν ἡμῖν; — ΠΡΩ. Μὴ κινουμένου τοῦ σώματος ἐφ' ἑκάτερα φῄς; — ΣΩ. Οὕτω. — ΠΡΩ. Δῆλον δὴ τοῦτό γε, ὦ Σώκρατες, ὡς οὔθ' ἡδονὴ γίγνοιτ' ἂν ἐν τῷ τοιούτῳ ποτ' οὔτ' ἄν τις 43 λύπη. — ΣΩ. Κάλλιστ' εἶπες. ἀλλὰ γάρ, οἶμαι, a 35 τόδε λέγεις, ὡς ἀεί τι τούτων ἀναγκαῖον ἡμῖν ξυμβαίνειν, ὡς οἱ σοφοί φασιν· ἀεὶ γὰρ ἅπαντ' ἄνω τε καὶ κάτω ῥεῖν. — ΠΡΩ. Λέγουσι γὰρ οὖν, καὶ δοκοῦσί γ' οὐ φαύλως λέγειν. — ΣΩ. Πῶς γὰρ ἂν μὴ φαῦλοί γ' ὄντες; ἀλλὰ γὰρ ὑπεκστῆναι τὸν λόγον ἐπιφερόμενον 40 τοῦτον βούλομαι. τῇδ' οὖν διανοοῦμαι φεύγειν, καὶ σύ μοι ξύμφευγε. — ΠΡΩ. Λέγ' ὅπῃ. — ΣΩ. Ταῦτα μὲν τοίνυν οὕτως ἔστω, φῶμεν πρὸς τούτους. σὺ δ' ἀπόκριναι· πότερον ἀεὶ πάνθ' ὁπόσα πάσχει τι τῶν b ἐμψύχων, ταῦτ' αἰσθάνεται τὸ πάσχον, καὶ οὔτ' αὐξα- 45 νόμενοι λανθάνομεν ἡμᾶς αὐτοὺς οὔτε τι τῶν τοιούτων οὐδὲν πάσχοντες, ἢ πᾶν τοὐναντίον, ὀλίγου γὰρ τά γε τοιαῦτα λέληθε πάνθ' ἡμᾶς; — ΠΡΩ. Ἅπαν δήπου τοὐναντίον. — ΣΩ. Οὐ τοίνυν καλῶς ἡμῖν εἴρηται τὸ νῦν δὴ ῥηθέν, ὡς αἱ μεταβολαὶ κάτω τε καὶ ἄνω γιγνό- 50 μεναι λύπας τε καὶ ἡδονὰς ἀπεργάζονται. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Ὧδ' ἔσται κάλλιον καὶ ἀνεπιληπτότε- c ρον τὸ λεγόμενον. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Ὡς αἱ μὲν μεγάλαι μεταβολαὶ λύπας τε καὶ ἡδονὰς ποιοῦσιν ἡμῖν, αἱ δ' αὖ μέτριαί τε καὶ σμικραὶ τὸ παράπαν οὐδέτερα

et cominus videantur, et cum invicem comparentur, voluptates quidem cum doloribus comparatæ, majores vehementioresque videntur, et dolores rursus cum voluptatibus contra. — Pro. Talia quædam necesse est ob has causas fieri. — So. Ergo, quanto utraque majora vel minora quam revera sint apparent, tantundem utrumque si amputaris apparens non vero exsistens, neque ipsum recte apparens dices neque unquam ejusmodi voluptatis et molestiæ portiones rectas et veras audebis dicere? — Pro. Nequaquam. — So. Post hæc igitur videbimus, num hac ratione occurramus voluptatibus et molestiis, falsis multo magis quam illæ quæ appareant et sint in viventibus. — Pro. Quales dicis et quomodo?

XXVI. So. Dictum est sæpenumero, quorumlibet natura concretionibus vel discretionibus, repletionibus vel evacuationibus, incrementis vel decrementis corrupta, dolores, molestiæ, cruciatus ceteraque istiusmodi nominibus appellata exoriri. — Pro. Sæpe jam dictum. — So. At cum illa in naturam suam restituantur, restitutionem hanc esse voluptatem apud nos constituimus. — Pro. Probe. — So. Quid autem cum circa nostrum corpus horum nihil accidit? — Pro. At quando id contingat, o Socrates? — So. Nihil ad rem, o Protarche, hæc tua quæstio. — Pro. Curnam? — So. Quia nihil impedit quin ego quod ante rogaveram rursus te rogem. — Pro. Quid illud? — So. Si, inquam, o Protarche, tale quid non fiat, quid necesse est ex hoc nobis contingere? — Pro. An id dicis, corpore in neutram partem agitato? — So. Id ipsum. — Pro. Constat, o Socrates, neque voluptatem neque dolorem in ita constituto fieri. — So. Rectissime respondisti. verum, ut arbitror, id dicis, necesse esse ex iis unum aliquid semper nobis accidat, quemadmodum sapientes tradunt: cuncta enim sursum deorsumve semper fluere. — Pro. Aiunt sane, nec male loqui videntur. — So. Quomodo enim male, cum minime sint contemnendi? verum impendentem rationem hanc evitare volo. hac igitur fugere cogito, tuque una mecum fugito. — Pr. Dic qua? — So. Ista sane sic se habere iis concedamus. tu vero responde: utrum quidquid unquam patitur animal, id sentit patiendo, neque dum crescimus id nos latet, neque dum aliquid aliud hujusmodi nobis accidit, an contra omnino, cum fere talia universa nos latent? — Pro. Contra omnino. — So. Haud igitur recte dictum est a nobis quod modo diximus, mutationes sursum deorsumve factas voluptates et dolores inferre. — Pro. Quidni? — So. Sic autem rectius ac tutius dicere licet. — Pro. Quomodo? — So. Mutationes quidem magnæ voluptates doloresque afferunt, mediocres autem et exiguæ neutra. — Pro. Rectius hoc modo quam

τούτων. — ΠΡΩ. Ὀρθότερον οὕτως ἢ 'κείνως, ὦ Σώ-
κρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ ταῦθ' οὕτω, πάλιν ὁ νῦν
δὴ ῥηθεὶς βίος ἂν ἥκοι. — ΠΡΩ. Ποῖος; — ΣΩ. Ὃν
ἄλυπόν τε καὶ ἄνευ χαρμονῶν ἔφαμεν εἶναι. —
5 ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΣΩ. Ἐκ δὴ τούτων
τιθῶμεν τριττοὺς ἡμῖν βίους, ἕνα μὲν ἡδύν, τὸν δ' αὖ
λυπηρόν, τὸν δ' ἕνα μηδέτερα. ἢ πῶς ἂν φαίης σὺ d
περὶ τούτων; — ΠΡΩ. Οὐκ ἄλλως ἔγωγ' ἢ ταύτῃ,
τρεῖς εἶναι τοὺς βίους. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὐκ ἂν εἴη τὸ
10 μὴ λυπεῖσθαί ποτε ταὐτὸν τῷ χαίρειν; — ΠΡΩ. Πῶς
γὰρ ἄν; — ΣΩ. Ὁπόταν οὖν ἀκούσῃς, ὡς ἥδιστον
πάντων ἐστὶν ἀλύπως διατελεῖν τὸν βίον ἅπαντα, τί
τόθ' ὑπολαμβάνεις λέγειν τὸν τοιοῦτον; — ΠΡΩ. Ἡδὺ
λέγειν φαίνεταί ἔμοιγ' οὗτος τὸ μὴ λυπεῖσθαι. —
15 ΣΩ. Τριῶν οὖν ὄντων ἡμῖν, ὧντινων βούλει, τίθει,
καλλίοσιν ἵν' ὀνόμασι χρώμεθα, τὸ μὲν χρυσόν, τὸ δ' e
ἄργυρον, τρίτον δὲ μηδέτερα τούτων. — ΠΡΩ. Κεῖται.
— ΣΩ. Τὸ δὲ μηδέτερα τούτων ἔσθ' ἡμῖν ὅπως θάτε-
ρα γένοιτ' ἄν, χρυσὸς ἢ ἄργυρος; — ΠΡΩ. Καὶ πῶς
20 ἄν; — ΣΩ. Οὐδ' ἄρ' ὁ μέσος βίος ἡδὺς ἢ λυπηρὸς
λεγόμενος ὀρθῶς ἄν ποτ' οὔτ' εἰ δοξάζοι τις, δοξάζοι-
το, οὔτ' εἰ λέγοι, λεχθείη, κατά γε τὸν ὀρθὸν λό-
γον. — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΣΩ. Ἀλλὰ μήν,
44 ὦ ἑταῖρε, λεγόντων γε ταῦτα καὶ δοξαζόντων αἰσθα- a
25 νόμεθα. — ΠΡΩ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Πότερον
οὖν καὶ χαίρειν οἴονται τότε, ὅταν μὴ λυπῶνται; —
ΠΡΩ. Φασὶ γοῦν. — ΣΩ. Οὐκοῦν οἴονται τότε χαί-
ρειν; οὐ γὰρ ἂν ἔλεγόν που. — ΠΡΩ. Κινδυνεύει. —
ΣΩ. Ψευδῆ γε μὴν δοξάζουσι περὶ τοῦ χαίρειν, εἴπερ
30 χωρὶς τοῦ μὴ λυπεῖσθαι καὶ τοῦ χαίρειν ἡ φύσις ἑκα-
τέρου. — ΠΡΩ. Καὶ μὴν χωρίς γ' ἦν. — ΣΩ. Πότε-
ρον οὖν αἱρώμεθα παρ' ἡμῖν ταῦτ' εἶναι, καθάπερ ἄρτι,
τρία, ἢ δύο μόνα, λύπην μὲν κακὸν τοῖς ἀνθρώποις, b
τὴν δ' ἀπαλλαγὴν τῶν λυπῶν, αὐτὸ τοῦτ' ἀγαθὸν ὄν,
35 ἡδὺ προσαγορεύεσθαι;

XXVII. ΠΡΩ. Πῶς δὴ νῦν τοῦτο, ὦ Σώκρατες,
ἐρωτώμεθ' ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν; οὐ γὰρ μανθάνω. —
ΣΩ. Ὄντως γὰρ τοὺς πολεμίους Φιλήβου τοῦδε, ὦ
Πρώταρχε, οὐ μανθάνεις. — ΠΡΩ. Λέγεις δ' αὐτοὺς
40 τίνας; — ΣΩ. Καὶ μάλα δεινοὺς λεγομένους τὰ περὶ
φύσιν, οἳ τὸ παράπαν ἡδονὰς οὔ φασιν εἶναι. —
ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Λυπῶν ταύτας εἶναι πάσας c
ἀποφυγάς, ἃς νῦν οἱ περὶ Φίληβον ἡδονὰς ἐπονομάζου-
σι. — ΠΡΩ. Τούτοις οὖν ἡμᾶς πότερα πείθεσθαι
45 ξυμβουλεύεις, ἢ πῶς, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὔκ,
ἀλλ' ὥσπερ μάντεσι προσχρῆσθαί τισι, μαντευομένοις
οὐ τέχνῃ ἀλλά τινι δυσχερείᾳ φύσεως οὐκ ἀγεννοῦς,
λίαν μεμισηκότων τὴν τῆς ἡδονῆς δύναμιν καὶ νενομι-
κότων οὐδὲν ὑγιές, ὥστε καὶ αὐτὸ τοῦτ' αὐτῆς τὸ ἐπα-
50 γωγὸν γοήτευμα ἀλλ' οὐχ ἡδονὴν εἶναι. τούτοις μὲν d
οὖν ταῦτ' ἂν προσχρήσαιο, σκεψάμενος ἔτι καὶ τἄλλ'
αὐτῶν δυσχεράσματα· μετὰ δὲ ταῦθ' αἵ γ' ἐμοὶ δοκοῦ-
σιν ἡδοναὶ ἀληθεῖς εἶναι, πεύσει, ἵν' ἐξ ἀμφοῖν τοῖν
λόγοιν σκεψάμενοι τὴν δύναμιν αὐτῆς παραθώμεθα

illo, o Socrates, dicitur. — So. Ergo, si ista sic se habent, mox vita in superioribus narrata redibit. — Pro. Quænam? — So. Quam absque mœrore et lætitia ponebamus. — Pro. Verissima loqueris. — So. Ex his triplicem vitam ponamus, suavem, tristem, neutram. an tu aliud sentis? — Pro. Haud aliter quam ita, triplicem vitam esse. — So. Non igitur idem erit non dolere quod lætari? — Pro. Qui enim posset? — So. Quando ergo audis omnium dulcissimum esse universam vitam sine mœrore transigere, quid tunc sibi velle id dicentem existimas? — Pro. Dulce esse significare ille mihi videtur id ipsum quod dicitur non dolere. — So. Pone tria quædam, ut lubet, et, ut pulchrioribus utamur nominibus, alterum aurum, argentum alterum, neutrum reliquum nominato. — Pro. Esto. — So. Quod horum neutrum est, potestne alterum ex iis fieri, argentum vel aurum? — Pro. Nequit. — So. Vita igitur media si quando suavis vel mœsta dicitur aut existimatur, nequaquam recte vel existimatur vel dicitur. — Pro. Qui posset? — So. Attamen, o amice, aliquos hæc dicere et opinari sentimus. — Pro. Maxime. — So. An igitur etiam gaudere tunc, quando non mœrent, existimant? — Pro. Aiunt quidem. — So. Nonne tunc gaudere putant? non enim id dicerent. — Pro. Fortasse. — So. Falso de lætitia opinantur, siquidem utriusque natura diversa est, et non dolendi et gaudendi. — Pro. Diversa profecto est, ut convenimus. — So. Utrum igitur eligemus, ut hæc apud nos, uti modo, tria sint, an ut duo solum, dolor quidem hominibus malum, dolorum autem vitatio, quod ipsum cum sit bonum, jucundum nominetur?

XXVII. Pro. Quomodo nunc id, o Socrates, ex nobis ipsis quærimus? non enim intelligo. — So. Quia adversarios hujus, o Protarche, Philebi revera non intelligis. — Pro. Quosnam inquis? — So. Eos qui rerum naturam præcipue callere feruntur, qui voluptates esse prorsus negant. — Pro. Quid ergo? — So. Dolorum effugia eas omnes vocant, quas Philebi sectatores nuncupant voluptates. — Pro. Hisne ut credamus, o Socrates, consulis? aut quomodo? — So. Nequaquam, sed tanquam vatibus quibusdam ut utamur, qui non arte sed quadam non ingenerosæ naturæ morositate vaticinantur, cum a voluptate nimis abhorreant nihilque in ea sani esse existiment, adeo ut illas ipsas quoque ejus illecebras præstigias potius quam voluptatem vocent. his ergo ab hæc utere, considerans prætere et reliquas eorum morositates: post hæc autem quas ego veras existimem voluptates, accipito, ut ex utriusque rationibus vim ejus considerantes ad judicandum

πρὸς τὴν κρίσιν. — ΠΡΩ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΣΩ. Μεταδιώκωμεν δὴ τούτους ὥσπερ ξυμμάχους κατὰ τὸ τῆς δυσχερείας αὐτῶν ἴχνος. οἶμαι γὰρ τοιόνδε τι λέγειν αὐτούς, ἀρχομένους ποθὲν ἄνωθεν, ὡς εἰ βου-
5 ληθεῖμεν ὁτουοῦν εἴδους τὴν φύσιν ἰδεῖν, οἷον τὴν τοῦ e
σκληροῦ, πότερον εἰς τὰ σκληρότατα ἀποβλέποντες οὕτως ἂν μᾶλλον συννοήσαιμεν ἢ πρὸς τὰ πολλοστὰ σκληρότητι; δεῖ δή σε, ὦ Πρώταρχε, καθάπερ ἐμοὶ καὶ τούτοις τοῖς δυσχερέσιν ἀποκρίνεσθαι. — ΠΡΩ.
10 Πάνυ μὲν οὖν, καὶ λέγω γ' αὐτοῖς, ὅτι πρὸς τὰ πρῶτα μεγέθει. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ καὶ τὸ τῆς ἡδονῆς γένος ἰδεῖν, ἥντινα ποτ' ἔχει φύσιν, βουληθεῖμεν, οὐκ εἰς τὰς
45 πολλοστὰς ἡδονὰς ἀποβλεπτέον, ἀλλ' εἰς τὰς ἀκροτά- a
τας καὶ σφοδροτάτας λεγομένας. — ΠΡΩ. Πᾶς ἄν
15 σοι ταύτῃ συγχωροίη τὰ νῦν. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν αἱ πρόχειροι, αἵπερ καὶ μέγισται τῶν ἡδονῶν, ὃ λέγομεν πολλάκις, αἱ περὶ τὸ σῶμά εἰσιν αὗται; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Πότερον οὖν μείζους εἰσὶ καὶ γίγνονται περὶ τοὺς κάμνοντας [ἐν ταῖς νόσοις] ἢ περὶ (τοὺς)
20 ὑγιαίνοντας; εὐλαβηθῶμεν δέ, μὴ προπετῶς ἀποκρινόμενοι πταίσαιμεν. — ΠΡΩ. Πῇ; — ΣΩ. Τάχα γὰρ ἴσως φαῖμεν ἂν περὶ (τοὺς) ὑγιαίνοντας. — b
ΠΡΩ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Τί δ'; οὐχ αὗται τῶν ἡδονῶν ὑπερβάλλουσιν, ὧν ἂν καὶ ἐπιθυμίαι μέγισται
25 προγίγνωνται; — ΠΡΩ. Τοῦτο μὲν ἀληθές. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐχὶ οἱ πυρέττοντες καὶ ἐν τοιούτοις νοσήμασιν ἐχόμενοι μᾶλλον διψῶσι καὶ ῥιγοῦσι, καὶ πάνθ' ὁπόσα διὰ τοῦ σώματος εἰώθασι πάσχειν, μᾶλλόν τ' ἐνδείᾳ ξυγγίγνονται καὶ ἀποπληρουμένων μείζους
30 ἡδονὰς ἴσχουσιν; ἢ τοῦτ' οὐ φήσομεν ἀληθὲς εἶναι; — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν νῦν ῥηθὲν φαίνεται. — ΣΩ. Τί c
οὖν; ὀρθῶς ἂν φαινοίμεθα λέγοντες ὡς εἴ τις τὰς μεγίστας ἡδονὰς ἰδεῖν βούλοιτο, οὐκ εἰς ὑγίειαν ἀλλ' εἰς νόσον ἰόντας δεῖ σκοπεῖν; ὅρα δέ, μή με ἡγῇ διανοού-
35 μενον ἐρωτᾶν σε, εἰ πλείω χαίρουσιν οἱ σφόδρα νοσοῦντες τῶν ὑγιαινόντων, ἀλλ' οἴου μέγεθός με ζητεῖν ἡδονῆς καὶ τὸ σφόδρα περὶ τοῦ τοιούτου ποῦ ποτὲ γίγνεται ἑκάστοτε. νοῆσαι γὰρ δεῖ, φαμέν, ἥντινα φύσιν ἔχει καὶ τίνα λέγουσιν οἱ φάσκοντες μηδ' εἶναι τὸ
40 παράπαν αὐτήν. — ΠΡΩ. Ἀλλὰ σχεδὸν ἕπομαι τῷ d
λόγῳ σου.

XXVIII. ΣΩ. Τάχα, ὦ Πρώταρχε, οὐχ ἧττον δείξεις. ἀποκρινεῖ γάρ· ἐν ὕβρει μείζους ἡδονάς, οὐ πλείους λέγω, τῷ σφόδρα δὲ καὶ τῷ μᾶλλον ὑπερ-
45 εχούσας ὁρᾷς ἢ ἐν τῷ σώφρονι βίῳ; λέγε δὲ προσέχων τὸν νοῦν. — ΠΡΩ. Ἀλλ' ἔμαθον ὃ λέγεις, καὶ πολὺ τὸ διαφέρον ὁρῶ. τοὺς μὲν γὰρ σώφρονάς που καὶ ὁ παροιμιαζόμενος ἐπίσχει λόγος ἑκάστοτε, ὁ τὸ μ η δ ὲ ν ἄ γ α ν παρακελευόμενος, ᾧ πείθονται· τὸ δὲ τῶν e
50 ἀφρόνων τε καὶ ὑβριστῶν μέχρι μανίας ἡ σφοδρὰ ἡδονὴ κατέχουσα περιβοήτους ἀπεργάζεται. — ΣΩ. Καλῶς· καὶ εἴ γε ταῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον ὡς ἔν τινι πονηρίᾳ ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρετῇ μέγισται μὲν ἡδοναί, μέγισται δὲ καὶ λῦπαι γίγνον-

denique apponamus. — Pro. Recte inquis. — So. Hos igitur tanquam propugnatores secundum morositatis et asperitatis eorum vestigium prosequamur. puto enim tale quiddam eos dicere, principio alicunde longius repetito, si speciei cujuscunque naturam cognoscere vellemus, velut duri naturam, utrum ad durissima respicientes, sic maxime cognosceremus, an ad minime dura? oportet te, o Protarche, istis morosis quemadmodum et mihi respondere. — Pro. Oportet sane, illisque respondeo, ad prima magnitudine suspiciendum. — So. Ergo si voluptatis genus, quam naturam habeat, nosse velimus, non ad minimas voluptates, verum ad eas, quæ supremæ vehementissimæque dicuntur, adspiciendum. — Pro. Quilibet nunc ista tibi concederet. — So. Quæ in promptu præ ceteris positæ, quæ quidem maximæ voluptates sunt, ut sæpe dicimus, quæ circa corpus suntne hæ? — Pro. Quidni? — So. Utrum igitur vehementiores in ægrotantibus quam bene valentibus reperiuntur? caveamus, obsecro, ne temere respondentes offendamus. — Pro. Quo pacto? — So. Fortasse enim in bene valentibus fateremur. — Pro. Verisimile est. — So. An non voluptates illæ excedunt magnopere, quibus maximæ cupiditates antecedunt? — Pro. Verum id est. — So. Nonne igitur febribus et hujusmodi morbis affecti homines magis sitiunt et algent, et quodcunque pati corpore solent, magis indigent indigentiaque repleta vehementius delectantur? an verum hoc esse negabimus? — Pro. Omnino quidem nunc dictum apparet. — So. Quid vero? num recte sentire videbimur asserentes, si quis maximas voluptates videre velit, non ad sanitatem, sed ad morbum respiciendum esse? vide autem, ne me hoc cogitantem rogare putes, pluribusne oblectationibus vehementer ægrotantes quam bene valentes deliniantur, sed magnitudo et vehementia voluptatis ubinam plurimum sit, quærere me putato. scrutandum enim qua natura sit, dicimus, quamve dicant illi, qui ne esse quidem illam asseverant. — Pro. Teneo pæne quod dicis.

XXVIII. So. Fortassis etiam, o Protarche, non minus ostendes. responde modo: in lasciviane et petulantia non plures dico, sed vehementiores et vi majores voluptates, quam in temperata vita vides? dic amabo, animum advertens. — Pro. Percepi quod vis, et excessum cerno magnum. temperatos enim proverbium *nihil nimis* præcipiens semper continet, cui illi obtemperant: intemperantes autem et petulantes homines voluptatis fervor ad furorem usque occupans famosos reddit. — So. Recte loqueris: et si verum hoc est, patet in quadam depravatione tum animæ, tum corporis, potius quam in virtute, vehementes voluptates vehementesque cruciatus consistere. —

ται. — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τούτων τινὰς προελόμενον δεῖ σκοπεῖσθαι, τίνα ποτὲ τρόπον
46 ἐχούσας λέγομεν αὐτὰς εἶναι μεγίστας. — ΠΡΩ. Ἀνάγ- a
κη. — ΣΩ. Σκόπει δὴ τὰς τῶν τοιῶνδε νοσημάτων
5 ἡδονάς, τίνα ποτ' ἔχουσι τρόπον. — ΠΡΩ. Ποίων;
— ΣΩ. Τὰς τῶν ἀσχημόνων, ἃς οὓς εἴπομεν δυσχερεῖς μισοῦσι παντελῶς. — ΠΡΩ. Ποίας; — ΣΩ. Οἷον τὰς τῆς ψώρας ἰάσεις τῷ τρίβειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, οὐκ ἄλλης δεόμενα φαρμάξεως. τοῦτο γὰρ δὴ τὸ πάθος
10 ἡμῖν, ὦ πρὸς θεῶν, τί ποτε φῶμεν ἐγγίγνεσθαι, πότερον ἡδονὴν ἢ λύπην; — ΠΡΩ. Σύμμικτον τοῦτό γ' [ἄρ'], ὦ Σώκρατες, ἔοικε γίγνεσθαί τι κακόν. —
ΣΩ. Οὐ μὲν δὴ Φιλήβου γ' ἕνεκα παρεθέμην τὸν λό- b
γον· ἀλλ' ἄνευ τούτων, ὦ Πρώταρχε, τῶν ἡδονῶν καὶ
15 τῶν ταύταις ἑπομένων, ἂν μὴ κατοφθῶσι, σχεδὸν οὐκ ἄν ποτε δυναίμεθα διακρίνασθαι τὸ νῦν ζητούμενον. —
ΠΡΩ. Οὐκοῦν ἰτέον ἐπὶ τὰς τούτων ξυγγενεῖς. —
ΣΩ. Τὰς ἐν τῇ μίξει κοινωνούσας λέγεις; —
ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Εἰσὶ τοίνυν μίξεις αἱ
20 μὲν κατὰ τὸ σῶμα ἐν αὐτοῖς τοῖς σώμασιν, αἱ δ' αὐτῆς τῆς ψυχῆς ἐν τῇ ψυχῇ. τὰς δ' αὖ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ c
σώματος ἀνευρήσομεν λύπας ἡδοναῖς μιχθείσας τοτὲ μὲν ἡδονὰς τὰ ξυναμφότερα, τοτὲ δὲ λύπας ἐπικαλουμένας. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Ὁπόταν ἐν τῇ κατα-
25 στάσει τις ἢ τῇ διαφθορᾷ τἀναντία ἅμα πάθη πάσχῃ, ῥιγῶν ποτὲ θέρηται καὶ θερμαινόμενος ἐνίοτε ψύχηται, ζητῶν, οἶμαι, τὸ μὲν ἔχειν, τοῦ δ' ἀπαλλάττεσθαι, τὸ δὴ λεγόμενον πικρῷ γλυκὺ μεμιγμένον, μετὰ δυσαπαλλαξίας παρὸν, ἀγανάκτησιν καὶ ὕστερον ξύντασιν d
30 ἀγρίαν ποιεῖ. — ΠΡΩ. Καὶ μάλ' ἀληθὲς τὸ νῦν [δὴ] λεγόμενον. — ΣΩ. Οὐκοῦν αἱ τοιαῦται μίξεις αἱ μὲν ἐξ ἴσων εἰσὶ λυπῶν τε καὶ ἡδονῶν, αἱ δ' ἐκ τῶν ἑτέρων πλειόνων; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Λέγω δὴ τὰς μέν, ὅταν πλείους λῦπαι τῶν ἡδονῶν γίγνωνται,
35 τὰς τῆς ψώρας λεγομένας νῦν δὴ ταύτας εἶναι καὶ τὰς τῶν γαργαλισμῶν, ὁπόταν ἐντὸς τὸ ζέον ᾖ καὶ τὸ φλεγμαῖνον, τῇ τρίψει δὲ καὶ τῇ κνήσει μὴ ἐφικνῆταί τις, τὸ δ' ἐπιπολῆς μόνον διαχέῃ, τοτὲ φέροντες εἰς πῦρ αὐτὰ καὶ εἰς τοὐναντίον ἀπορίαις μεταβάλλοντες, ἐνίοτ'
40 ἀμηχάνους ἡδονάς, τοτὲ δὲ τοὐναντίον τοῖς ἐντὸς πρὸς τὰ τῶν ἔξω λύπας ἡδοναῖς ξυγκερασθείσας, εἰς ὁπότερ' ἂν ῥέψῃ, παρέσχοντο τῷ τὰ συγκεκριμένα βίᾳ διαχεῖν
47 ἢ τὰ διακεκριμένα συγχεῖν καὶ ὁμοῦ λύπας ἡδοναῖς a
παρατιθέναι. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Οὐκοῦν
45 ὁπόταν αὖ πλείων ἡδονὴ κατὰ τὰ τοιαῦτα πάντα ξυμμιχθῇ, τὸ μὲν ὑπομεμιγμένον τῆς λύπης γαργαλίζει τε καὶ ἠρέμα ἀγανακτεῖν ποιεῖ, τὸ δ' αὖ τῆς ἡδονῆς πολὺ πλέον ἐγκεχυμένον συντείνει τε καὶ ἐνίοτε πηδᾶν ποιεῖ, καὶ παντοῖα μὲν χρώματα, παντοῖα δὲ σχήματα, παν-
50 τοῖα δὲ πνεύματα ἀπεργαζόμενον πᾶσαν ἔκπληξιν καὶ βοὰς μετ' ἀφροσύνης ἐνεργάζεται. — ΠΡΩ. Μάλα γε. — ΣΩ. Καὶ λέγειν γε, ὦ ἑταῖρε αὐτόν τε περὶ b
ἑαυτοῦ ποιεῖ καὶ ἄλλον, ὡς ταύταις ταῖς ἡδοναῖς τερπόμενος οἷον ἀποθνήσκει· καὶ ταύτας γε δὴ παν-

Pro. Patet certe. — So. An non aliquas e multis elicere decet et investigare, qua ratione comparatæ maximæ vocari debeant? — Pro. Necesse est. — So. Adverte igitur talium morborum voluptates, qua ratione se habeant. — Pro. Qualium? — So. Turpium voluptates, quas illi, quos difficiles et morosos vocavimus, penitus horrent. — Pro. Quales? — So. Velut in scabiei medela quæ fricando fit, ceterisque hujusmodi haud alio pharmaco indigentibus. hoc sane malum, pro dii immortales, voluptatemne an dolorem potius nuncupabimus? — Pro. Malum quoddam, o Socrates, mixtum hoc esse videtur. — So. Haud equidem vel Philebi gratia hoc exemplum produxissem: sed nisi hæ, o Protarche, voluptates et quæ hasce sequuntur inspiciantur, nunquam fere quod quæritur nunc dijudicare valebimus. — Pro. Ergo ad istarum cognatas pergendum est. — So. Easne inquis, quæ immixtione communicant? — Pro. Has ipsas. — So. Sunt igitur mixtiones corporis quidem in ipsis corporibus, animæ in anima. et dolores animæ et corporis voluptatibus mixtos reperiemus, eamque utrorumque commixtionem interdum voluptatem, interdum vero dolorem cognominatam. — Pro. Quo pacto? — So. Ut ecce cum quis in restitutione vel corruptione simul contraria patitur, algens sæpe calescit, et calescens aliquando refrigescit, quærens, ut arbitror, id assequi, illud abjicere, quod dicitur amaro dulce permixtum, cum difficultate rejectionis adsistens, molestiam et deinde feram intentionem efficit. — Pro. Est maxime verum quod nunc dicis. — So. Nonne harum mixtionum quædam ex æquali utrimque et voluptate et dolore, quædam ex alterutro excedente conflantur? — Pro. Nihil prohibet. — So. Dico igitur ex earum numero, quæ doloris plus quam delectationis contineant, eas esse, de quibus modo loquebamur, quæ sequuntur scabiem et titillationes, quando quod intus est fervet atque gliscit, neque eo perfricando aut scabendo quis attingit, sed quod circa cutem est solum diffundit, tunc in ignem ferentes et nunc huc nunc illuc consilii inopia revoluti, infinitas aliquando voluptates, tunc vero contra interioribus exteriorum dolores voluptatibus mixtos, in utram partem declinatio fiat, sibi exhibent, ex eo, quod concreta per violentiam diffundant vel discreta confundant simulque voluptatibus dolores admoveant. — Pro. Vera narras. — So. Nonne iterum cum voluptas amplior secundum talia omnia commixta fuerit, tunc portio doloris immixta titillat et levem quandam indignationem parit, voluptatis vero uberior pars infusa provocat et interdum prosilire compellit, et omniformes colores, omnigenas figuras, omnimodos spiritus efficiens omnem consternationem et exclamationes cum insania parit? — Pro. Summopere. — So. Cogit præterea, o amice, de se tum ipsum tum alium exclamare, se his voluptatibus perfusum propemodum mori: eoque magis ejuscemodi voluptates semper

τάπασιν ἀεὶ μεταδιώκει τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἂν ἀκολαστότερός τε καὶ ἀφρονέστερος ὢν τυγχάνῃ. καὶ καλεῖ δὴ μεγίστας ταύτας, καὶ τὸν ἐν αὐταῖς ὅτι μάλιστ' ἀεὶ ζῶντ' εὐδαιμονέστατον καταριθμεῖται. — 5 ΠΡΩ. Πάντα, ὦ Σώκρατες, τὰ συμβαίνοντα πρὸς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων εἰς δόξαν διεπέρανας. — c ΣΩ. Περί γε τῶν ἡδονῶν, ὦ Πρώταρχε, τῶν ἐν τοῖς κοινοῖς παθήμασιν αὐτοῦ τοῦ σώματος τῶν ἐπιπολῆς τε (καὶ) ἐντὸς κερασθέντων· περὶ δὲ τῶν ἐν ψυχῇ, σώματι 10 τἀναντία ξυμβάλλεται, λύπην θ' ἅμα πρὸς ἡδονὴν καὶ ἡδονὴν πρὸς λύπην, ὥστ' εἰς μίαν ἀμφότερα κρᾶσιν ἰέναι, καὶ ταῦτ' ἔμπροσθεν μὲν διήλθομεν, ὡς ὁπόταν αὖ κενῶται πληρώσεως ἐπιθυμεῖ, καὶ ἐλπίζων μὲν χαίρει, κενούμενος δ' ἀλγεῖ. ταῦτα δὲ τότε μὲν οὐκ ἐμαρτυρά- 15 μεθα, νῦν δὲ λέγομεν, ὡς ψυχῆς πρὸς σῶμα διαφερομέ- d νης ἐν πᾶσι τούτοις πλήθει ἀμηχάνοις οὖσι μῖξις μία λύπης τε καὶ ἡδονῆς ξυμπίπτει γενομένη. — ΠΡΩ. Κινδυνεύεις ὀρθότατα λέγειν.

XXIX. ΣΩ. Ἔτι τοίνυν ἡμῖν τῶν μίξεων λύπης τε 20 καὶ ἡδονῆς λοιπὴ μία. — ΠΡΩ. Ποίαν φής; — ΣΩ. Ἣν αὐτὴν τὴν ψυχὴν αὐτῇ πολλάκις λαμβάνειν σύγκρασιν ἔφαμεν. — ΠΡΩ. Πῶς οὖν δὴ τοῦτ' αὐτὸ λέγομεν; — ΣΩ. Ὀργὴν καὶ φόβον καὶ πόθον καὶ e θρῆνον καὶ ἔρωτα καὶ ζῆλον καὶ φθόνον καὶ ὅσα τοιαῦτα, 25 ἆρ' οὐκ αὐτῆς τῆς ψυχῆς τίθεσαι ταύτας λύπας τινάς; — ΠΡΩ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν αὐτὰς ἡδονῶν μεστὰς εὑρήσομεν ἀμηχάνων; ἢ δεόμεθα ὑπομιμνήσκεσθαι τὸ ὅς τ' ἐφέηκε [τοῖς θυμοῖς καὶ ταῖς ὀργαῖς τὸ]

πολύφρονά περ χαλεπῆναι,
30 ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο —

48 καὶ τὰς ἐν τοῖς θρήνοις καὶ πόθοις ἡδονὰς ἐν λύπαις a οὔσας ἀναμεμιγμένας; — ΠΡΩ. Οὔκ, ἀλλ' οὕτω ταῦτά γε καὶ οὐκ ἄλλως ἂν ξυμβαίνοι γιγνόμενα. — ΣΩ. Καὶ μὴν καὶ τάς γε τραγικὰς θεωρήσεις, ὅταν 35 ἅμα χαίροντες κλαίωσι, μέμνησαι; — ΠΡΩ. Τί δ' οὔ; — ΣΩ. Τὴν δ' ἐν ταῖς κωμῳδίαις διάθεσιν ἡμῶν τῆς ψυχῆς ἆρ' οἶσθ' ὡς ἔστι κἀν τούτοις μῖξις λύπης τε καὶ ἡδονῆς; — ΠΡΩ. Οὐ πάνυ κατανοῶ. — ΣΩ. Παντάπασι γὰρ οὐ ῥᾴδιον, ὦ Πρώταρχε, ἐν τούτῳ ξυν- b 40 νοεῖν τὸ τοιοῦτον ἑκάστοτε πάθος. — ΠΡΩ. Οὔκουν ὥς γ' ἔοικεν ἐμοί. — ΣΩ. Λάβωμέν γε μὴν αὐτὸ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ σκοτεινότερόν ἐστιν, ἵνα καὶ ἐν ἄλλοις ῥᾷον καταμαθεῖν τις οἷός τ' ᾖ μῖξιν λύπης τε καὶ ἡδονῆς. — ΠΡΩ. Λέγοις ἄν. — ΣΩ. Τό τοι νῦν δὴ 45 ῥηθὲν ὄνομα φθόνου πότερα λύπην τινὰ ψυχῆς θήσεις, ἢ πῶς: — ΠΡΩ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ὁ φθονῶν γ' ἐπὶ κακοῖς τοῖς τῶν πέλας ἡδόμενος ἀναφανήσεται. — ΠΡΩ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Κακὸν μὴν ἄγνοια c καὶ ἣν δὴ λέγομεν ἀβελτέραν ἕξιν. — ΠΡΩ. Τί μήν; 50 — ΣΩ. Ἐκ δὴ τούτων ἰδὲ τὸ γελοῖον ἥντινα φύσιν ἔχει. — ΠΡΩ. Λέγε μόνον. — ΣΩ. Ἔστι δὴ πονηρία μέν τις τὸ κεφάλαιον ἕξεώς τινος ἐπίκλην λεγομένη· τῆς δ' αὖ πάσης πονηρίας ἐστὶ τοὐναντίον πάθος ἔχον ἢ τὸ

sectatur quisque, quo intemperatior quis et imprudentior est. atque has summas oblectationes prædicat, et eum, qui in iis deliciis quam maxime totam vitam agit, beatissimum numerat. — Pro. Omnia quæ apud plurimos in existimationem veniunt, o Socrates, persecutus es. — So. De voluptatibus saltem, o Protarche, quæ in communibus corporis passionibus extrinsecus intrinsecusve miscentur: de iis vero, quæ miscentur in anima, contraria quædam quam in corpore conjiciuntur, voluptatem scilicet cum dolore, et dolorem cum voluptate, in unam mixtionem concurrere: et hæc in superioribus percurrimus, videlicet quando quis exinanitur, eum repletionem cupere et sperantem gaudere, vacuum vero angi: hæc vero tunc quidem testimoniis minime confirmavimus, nunc vero dicimus, cum anima a corpore discrepet in iis omnibus, quorum haud satis multitudo comprehenditur, mixtionem unam doloris et voluptatis una emergere. — Pro. Rectissime loqui videris.

XXIX. So. Una præterea doloris voluptatisque congressio restat. — Pro. Quam dicis? — So. Quam sæpe ipsam in se ipsa animam accipere diximus. — Pro. Qua ratione hoc asserimus? — So. Iram, timorem, desiderium, lamentationem, amorem, æmulationem, invidiam et ejusmodi reliqua, an non hæc omnia dolores quosdam ipsius animæ ponis? — Pro. Equidem. — So. Nonne dolores hujusmodi plenos miris quibusdam voluptatibus inveniemus? an forte in memoriam nobis illud reducere oportet, Quæ fecit (excandescentia et ira)

virum quamquam prudentem sævire
et quæ multo dulcior melle effuso —

et voluptates in lamentationibus atque desideriis tristitiæ mixtas? — Pro. Nequaquam, verum sic hæc, non aliter accidunt. — So. Quin etiam meministi eos qui tragicis spectaculis adstant dum delectantur sæpe lugere? — Pro. Memini. — So. Et in comœdiis animi nostri affectum ad oblectationem simul atque mœrorem declinare sensisti? — Pro. Haud satis percipio. — So. Non enim facile est, o Protarche, affectum hujusmodi ubique comprehendere. — Pro. Non certe, ut mihi videtur. — So. Ipsum igitur tanto magis accipiamus, quanto est obscurior, ut etiam in aliis facilius quis voluptatis tristitiæque concursum percipere valeat. — Pro. Dic jam. — So. Invidiæ nomen paulo ante inductum utrum dolorem quendam significare censes, necne? — Pro. Censeo. — So. Invidus tamen proximorum adversis lætari deprehenditur. — Pro. Vehementer. — So. Malum quidem ignorantia est, quam vocamus stoliditatem quandam. — Pro. Quidni? — So. Ex his vide ridiculum illud quam naturam habet. — Pro. Dic modo. — So. Est utique summatim depravatio quædam habitus alicujus cognomento dicta: improbitatis vero ... versæ genus quoddam est contra prorsus habens

λεγόμενον ὑπὸ τῶν ἐν [Δελφοῖς γραμμάτων. —
ΠΡΩ. Τὸ γνῶθι σαυτὸν λέγεις, ὦ Σώκρατες; —
ΣΩ. Ἔγωγε. τοὐναντίον μὴν ἐκείνῳ δῆλον ὅτι τὸ μη- d
δαμῇ γιγνώσκειν αὐτὸν λεγόμενον ὑπὸ τοῦ γράμματος
5 ἂν εἴη. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Ὦ Πρώταρχε,
πειρῶ δὴ αὐτὸ τοῦτο τριχῇ τέμνειν. — ΠΡΩ. Πῇ
φῄς; οὐ γὰρ μὴ δυνατὸς ὦ. — ΣΩ. Λέγεις δὴ δεῖν
ἐμὲ τοῦτο διελέσθαι τὰ νῦν; — ΠΡΩ. Λέγω, καὶ
δέομαί γε πρὸς ⌈τῷ λέγειν⌉. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ τῶν
10 ἀγνοούντων αὐτοὺς κατὰ τρί' ἀνάγκη τοῦτο τὸ πάθος
πάσχειν ἕκαστον; — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Πρῶτον
μὲν κατὰ χρήματα δοξάζειν εἶναι πλουσιώτερον ἢ κατὰ e
τὴν αὐτῶν οὐσίαν. — ΠΡΩ. Πολλοὶ γοῦν εἰσὶ τὸ
τοιοῦτον πάθος ἔχοντες. — ΣΩ. Πλείους δέ γε, οἳ
15 μείζους καὶ καλλίους αὑτοὺς δοξάζουσι καὶ πάνθ' ὅσα
κατὰ τὸ σῶμα εἶναι διαφερόντως τῆς οὔσης αὐτοῖς
ἀληθείας. — ΠΡΩ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Πολὺ δὲ πλεῖ-
στοί γε, οἶμαι, περὶ τὸ τρίτον εἶδος τούτων ἐν ταῖς ψυ-
χαῖς διημαρτήκασιν, ἀρετὴν δοξάζοντες βελτίους ἑαυ-
20 τούς, οὐκ ὄντες. — ΠΡΩ. Σφόδρα μὲν οὖν. —
49 ΣΩ. Τῶν ἀρετῶν δ' ἆρ' οὐ σοφίας πέρι τὸ πλῆθος a
πάντως ἀντεχόμενον μεστὸν ἐρίδων καὶ δοξοσοφίας ἐστὶ
[καὶ] ψεύδους; — ΠΡΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Κακὸν
μὲν δὴ πᾶν ἄν τις τὸ τοιοῦτον εἰπὼν ὀρθῶς ἂν εἴποι
25 πάθος. — ΠΡΩ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Τοῦτο τοί-
νυν ἔτι διαιρετέον, ὦ Πρώταρχε, δίχα, εἰ μέλλομεν
τὸν παιδικὸν ἰδόντες φθόνον ἄτοπον ἡδονῆς καὶ λύ-
πης ὄψεσθαι μῖξιν. — ΠΡΩ. Πῶς οὖν τέμνωμεν δίχα
λέγεις; — ΣΩ. Πάντες, ὁπόσοι ταύτην τὴν ψευ- b
30 δῆ δόξαν περὶ ἑαυτῶν ἀνοήτως δοξάζουσι, καθάπερ
ἁπάντων ἀνθρώπων, καὶ τούτων ἀναγκαιότατον ἕπε-
σθαι τοῖς μὲν ῥώμην αὐτῶν καὶ δύναμιν, τοῖς δέ,
οἶμαι, τοὐναντίον. — ΠΡΩ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ταύτῃ
τοίνυν δίελε, καὶ ὅσοι μὲν αὐτῶν εἰσὶ μετ' ἀσθενείας
35 τοιοῦτοι καὶ ἀδύνατοι καταγελώμενοι τιμωρεῖσθαι,
γελοίους τούτους φάσκων εἶναι τἀληθῆ φθέγξει· τοὺς δὲ
δυνατοὺς τιμωρεῖσθαι φοβεροὺς καὶ ἰσχυροὺς ⌈καὶ ἐχ-
θροὺς⌉ προσαγορεύων ὀρθότατον τούτων σαυτῷ λόγον c
ἀποδώσεις. ἄγνοια γὰρ ἡ μὲν τῶν ἰσχυρῶν ἐχθρά τε
40 καὶ αἰσχρά· βλαβερὰ γὰρ καὶ τοῖς πέλας αὐτή τε καὶ
ὅσαι εἰκόνες αὐτῆς εἰσίν· ἡ δ' ἀσθενὴς ἡμῖν τὴν τῶν γε-
λοίων εἴληχε τάξιν τε καὶ φύσιν. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα
λέγεις. ἀλλὰ γὰρ ἡ τῶν ἡδονῶν καὶ λυπῶν μῖξις ἐν τού-
τοις οὔπω μοι καταφανής. — ΣΩ. Τὴν τοίνυν τοῦ
45 φθόνου δύναμιν λαβὲ πρῶτον. — ΠΡΩ. Λέγε μόνον.
— ΣΩ. Λύπη τις ⌈ἄδικός ἐστί που καὶ ἡδονή; —
ΠΡΩ. Τοῦτο μὲν ἀνάγκη. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπὶ μὲν b
τοῖς τῶν ἐχθρῶν κακοῖς οὔτ' ἄδικον οὔτε φθονερόν ἐστι
τὸ χαίρειν; — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Τὰ δέ γε τῶν
50 φίλων ὁρῶντας ἔστιν ὅτε κακὰ μὴ λυπεῖσθαι, χαίρειν
δ' ἆρ' οὐκ ἄδικόν ἐστι; — ΠΡΩ. Πῶς δ' οὔ; —
ΣΩ. Οὐκοῦν τὴν ἄγνοιαν εἴπομεν ὅτι κακὸν πᾶσιν; —
ΠΡΩ. Ὀρθῶς. — ΣΩ. Τὴν οὖν τῶν φίλων δοξοσοφίαν
καὶ δοξοκαλίαν καὶ ὅσα νῦν δὴ διήλθομεν, ἐν τρισὶ e

quam Delphica præcepta docent. — Pro. Præceptum hoc inquis, o Socrates, *Nosce te ipsum?* — So. Aio. oppositum huic esset, si forte præciperetur, nullo modo te ipsum nosce. — Pro. Esset. — So. O Protarche, conare nunc id trifariam distribuere. — Pro. Qua ratione dicis? ego enim nequeo. — So. Ais ergo me nunc istud dividere oportere? — Pro. Et obsecro quidem, quod majus est. — So. Nonne quisque ex iis, qui se ipsos ignorant, secundum tria id necessario patitur? — Pro. Quomodo? — So. Primo enim secundum pecunias opulentiorem quam sit aliquando se ipsum existimat. — Pro. Multi quidem ita decipiuntur. — So. Plures etiam qui majores formosioresque se putant et quæcunque ad corpus attinent supra quam revera sunt. — Pro. Plures profecto. — So. Longe vero plurimi quod ad tertiam speciem attinet, qui virtutem majorem quam habeant habere se opinantur. — Pro. Et maxime quidem — So. Quantum vero ad virtutes pertinet, nonne vulgus sapientiam prorsus sibi vindicans plenum est contentionibus et falsa sapientiæ opinione et mendacio? — Pro. Quidni? — So. Recte ergo affectionem illam omnem malum quoddam vocaris. — Pro. Valde. — So. Hoc igitur iterum, o Protarche, bifariam partiendum, si ridiculam invidiam contemplati miram voluptatis et doloris mixtionem nosse velimus. — Pro. Quomodo bifariam partiendum? — So. Quicunque hanc falsam de se opinionem stulte præsumunt, iis quemadmodum et omnibus mortalibus accidat necesse est, ut quidam eorum robur ac potentiam habeant, quidam vero nequaquam. — Pro. Necesse est. — So. Hac ergo ratione distingue, et quicunque ex iis imbecilli sunt et derisi ulcisci injurias non possunt, merito ridiculi nuncupantur : qui vero possunt, terribiles et robusti jure vocantur. Ignorantia enim robustorum hostilis atque turpis res est : hæc enim et ipsa, et quæcunque ejus similia sunt, vel proximis noxia; imbecillis autem ignorantia ridiculorum naturam subit. — Pro. Rectissime dicis. attamen voluptatis dolorisque concursus in his nondum nobis patuit. — So. Invidiæ primo vim accipe. — Pro. Dic modo. — So. An non tristitia quædam lætitiaque injusta est? — Pro. Necessarium hoc est. — So. Adversariorum malis lætari neque injustum neque invidum est? — Pro. Non est. — So. Malis autem nonnullis amicorum non dolere sed lætari nonne injustum est? — Pro. Est. — So. Ignorantiamne omnibus malam esse diximus? — Pro. Et recte quidem. — So. Amicorum igitur arrogantiam sapientiæ et pulchritudinis et quodcunque paulo ante diximus, dicentes tribus in speciebus fieri,

λέγοντες εἴδεσι γίγνεσθαι, γελοῖα μὲν ὁπόσ' ἀσθενῆ, μισητὰ δ' ὁπόσ' ἐρρωμένα; ἢ μὴ φῶμεν, ὅπερ εἶπον ἄρτι, τὴν τῶν φίλων ἕξιν ταύτην, ὅταν ἔχῃ τις τὴν ἀβλαβῆ τοῖς ἄλλοις, γελοίαν εἶναι; — ΠΡΩ. Πάνυ 5 γε. — ΣΩ. Κακὸν δ' οὐχ ὁμολογοῦμεν αὐτὴν, ἄγνοιάν γ' οὖσαν, εἶναι. — ΠΡΩ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Χαίρομεν δ' ἢ λυπούμεθα, ὅταν ἐπ' αὐτῇ γελῶμεν; — 50 ΠΡΩ. Δῆλον ὅτι χαίρομεν. — ΣΩ. Ἡδονὴν δ' ἐπὶ a τοῖς τῶν φίλων κακοῖς, οὐ φθόνον φαμὲν εἶναι τὸν τοῦτ' 10 ἀπεργαζόμενον; — ΠΡΩ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Γελῶντας ἄρ' ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς τῶν φίλων γελοίοις φησὶν ὁ λόγος κεραννύντας ἡδονὴν φθόνῳ λύπῃ τὴν ἡδονὴν ξυγκεραννύναι· τὸν γὰρ φθόνον ὡμολογῆσθαι λύπην τῆς ψυχῆς ἡμῖν πάλαι, τὸ δὲ γελᾶν ἡδονὴν, ἅμα δὲ γί-15 γνεσθαι τοῦτ' ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις. — ΠΡΩ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Μηνύει δὴ νῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν θρήνοις b τε καὶ ἐν τραγῳδίαις, μὴ τοῖς δράμασι μόνον ἀλλὰ καὶ τῇ τοῦ βίου ξυμπάσῃ τραγῳδίᾳ καὶ κωμῳδίᾳ, λύπας ἡδοναῖς ἅμα κεράννυσθαι, καὶ ἐν ἄλλοις δὴ μυ-20 ρίοις. — ΠΡΩ. Ἀδύνατον μὴ ὁμολογεῖν ταῦτ', ὦ Σώκρατες, εἰ καί τις φιλονεικοίη πάνυ πρὸς τἀναντία.

XXX. ΣΩ. Ὀργὴν μὴν καὶ πόθον καὶ θρῆνον καὶ φόβον καὶ ἔρωτα καὶ ζῆλον καὶ φθόνον προὐθέμεθα καὶ c ὁπόσα τοιαῦτα, ἐν οἷς ἔφαμεν εὑρήσειν μιγνύμενα τὰ 25 νῦν πολλάκις λεγόμενα. ἦ γάρ; — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Μανθάνομεν οὖν, ὅτι θρήνου πέρι καὶ φθόνου καὶ ὀργῆς πάντ' ἐστὶ τὰ νῦν δὴ διαπερανθέντα; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὐ μανθάνομεν; — ΣΩ. Οὐκοῦν πόλλ' ἔτι τὰ λοιπά; — ΠΡΩ. Καὶ πάνυ γε. — 30 ΣΩ. Διὰ δὴ τί μάλισθ' ὑπολαμβάνεις με δεῖξαί σοι τὴν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ μῖξιν; ἆρ' οὐ πίστεως χάριν, ὅτι τήν γ' ἐν τοῖς φόβοις καὶ ἔρωσι καὶ τοῖς ἄλλοις ῥᾴδιον κρᾶ- d σιν ἐπιδεῖξαι, λαβόντα δὲ τοῦτο παρὰ σαυτῷ ἀφεῖναί με μηκέτ' ἐπ' ἐκεῖνα ἰόντα δεῖν μηκύνειν τοὺς λόγους, 35 ἀλλ' ἁπλῶς λαβεῖν τοῦτο, ὅτι καὶ σῶμα ἄνευ ψυχῆς καὶ ψυχὴ ἄνευ σώματος καὶ κοινῇ μετ' ἀλλήλων ἐν τοῖς παθήμασι μεστά ἐστι συγκεκραμένης ἡδονῆς λύπαις; νῦν οὖν λέγε, πότερα ἀφίης με ἢ μέσας ποιήσεις νύκτας; εἰπὼν δὲ σμικρὰ οἶμαί σου τεύξεσθαι μεθεῖναί με· 40 τούτων γὰρ ἁπάντων αὔριον ἐθελήσω σοι λόγον δοῦναι, e τὰ νῦν δ' ἐπὶ τὰ λοιπὰ βούλομαι στέλλεσθαι πρὸς τὴν κρίσιν, ἣν Φίληβος ἐπιτάττει. — ΠΡΩ. Καλῶς εἶπες, ὦ Σώκρατες. ἀλλ' ὅσα λοιπὰ ἡμῖν, διέξελθε ὅπῃ σοι φίλον.

45 XXXI. ΣΩ. Κατὰ φύσιν τοίνυν μετὰ τὰς μιχθείσας ἡδονὰς ὑπὸ δή τινος ἀνάγκης ἐπὶ τὰς ἀμίκτους πο-51 ρευοίμεθ' ἂν ἐν τῷ μέρει. — ΠΡΩ. Κάλλιστ' εἶπες. a — ΣΩ. Ἐγὼ δὴ πειράσομαι μεταβαλὼν σημαίνειν ἡμῖν αὐτάς. τοῖς γὰρ φάσκουσι λυπῶν εἶναι παῦλαν 10 πάσας τὰς ἡδονὰς οὐ πάνυ πως πείθομαι, ἀλλ' ὅπερ εἶπον, μάρτυσι καταχρῶμαι πρὸς τὸ τινὰς ἡδονὰς εἶναι δοκούσας, οὔσας δ' οὐδαμῶς, καὶ μεγάλας ἑτέρας τινὰς ἅμα καὶ πολλὰς φαντασθείσας, εἶναι δ' αὐτὰς συμπεφυρμένας ὁμοῦ λύπαις τε καὶ ἀναπαύσεσιν ὀδυ-

hæc ne ridicula quidem cum imbecillia, odiosa vero cum valida? hunc amicorum habitum, quod modo dicebam, nonne fatemur, cum quis nocere aliis non possit, ridiculum esse? — Pro. Fatemur sane. — So. Hunc quoque, cum ignorantia sit, malum esse nonne fatemur? — Pro. Certe. — So. Lætamurne an dolemus, dum eam irridemus? — Pro. Lætamur plane. — So. Voluptatem vero ob amicorum mala nonne ab invidia proficisci dicimus? — Pro. Certe — So. Nos igitur in amicorum rebus ridiculis subridentes miscere voluptatem dolori, dum invidiæ lætitiam addimus, ratio ista concludit: livorem enim tristitiam quandam animæ jamdudum esse concessum, derisionem vero lætitiam, simulque hæc in eo tempore congredi. — Pro. Vera loqueris. — So. Ratio igitur nobis hæc dictat, nos non modo in lamentationibus et in tragœdiis, non in fabulis tantum, sed in totius vitæ tragœdia atque comœdia, dolores voluptatibus immiscere, et in aliis sexcentis. — Pro. Nefas est ista tibi, o Socrates, non concedere, etiam si quis alteri parti cum contentione adstipuletur.

XXX. So. Iram, desiderium, lamentationem, metum, amorem, æmulationem, invidiam proposuimus ceteraque hujusmodi, in quibus diximus nos reperturos ea, quæ jam sæpe repetimus, commixta. nonne? — Pro. Ita. — So. An videmus de lamentatione, ira et invidia omnia modo esse nobis confecta? — Pro. Quidni videmus? — So. Multa igitur adhuc restant? — Pro. Sane quam multa. — So. Ob quam vero potissimum causam mixtum in comœdiis affectum declarasse me tibi existimas? nonne fidei gratia, quia in amoribus timoribusque et reliquis mixtio ipsa facile ostenditur, quæ cum apud te intellexeris, me dimittas, nec me cogas ad illa descendentem in longum disputationem producere, verum ut simpliciter id accipias, et animam absque corpore et absque anima corpus et mutuum etiam utriusque congressum in perturbationibus habere voluptatis et doloris concursum? dic ergo nunc, utrum me dimittes an ad multam noctem detinebis? reor autem te, si pauca quædam dixero, me dimissurum: nam de his omnibus cras me tibi dicturum polliceor, in præsentia vero ad judicium, quod Philebus instituit, pergere cupio. — Pro. Præclare, inquis, o Socrates. idcirco quæ restant, utcunque tibi placuerit, enarrato.

XXXI. So. Secundum ordinem naturæ quidem post mixtas voluptates necessitate quadam ad puras immixtasque quodammodo deveniemus. — Pro. Recte nimium. — So. Conabor equidem commutando eas indicare. nam his, qui dicunt voluptates omnes dolorum sedationes esse, haud prorsus assentior, sed, ut dixi, iis quasi testibus utor ad ostendendum nonnullas videri, cum non sint, voluptates, item alias quasdam, magnæ et multæ quæ videntur, mixtas esse ex tristitia et sedationibus ingentium dolorum circa

τῶν τῶν μεγίστων περί τε σώματος καὶ ψυχῆς ἀποριῶν.
— ΠΡΩ. Ἀληθεῖς δ' αὖ τίνας, ὦ Σώκρατες, ὑπο- b
λαμβάνων ὀρθῶς τις διανοοῖτ' ἄν; — ΣΩ. Τὰς περί
τε τὰ καλὰ λεγόμενα χρώματα καὶ περὶ τὰ σχήματα,
5 καὶ τῶν ὀσμῶν τὰς πλείστας, καὶ τὰς τῶν φθόγγων,
καὶ ὅσα τὰς ἐνδείας ἀναισθήτους ἔχοντα καὶ ἀλύπους
τὰς πληρώσεις αἰσθητὰς καὶ ἡδείας [καθαρὰς λυπῶν]
παραδίδωσι. — ΠΡΩ. Πῶς δὴ ταῦτα, ὦ Σώκρατες,
αὖ λέγομεν οὕτως; — ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν οὐκ εὐθὺς
10 δῆλά ἐστιν ἃ λέγω, πειρατέον μὴν δηλοῦν. σχημάτων c
τε γὰρ κάλλος οὐχ ὅπερ ἂν ὑπολάβοιεν οἱ πολλοὶ πειρῶ-
μαι νῦν λέγειν, οἷον ζῴων ἤ τινων ζωγραφημάτων, ἀλλ'
εὐθύ τι λέγω, φησὶν ὁ λόγος, καὶ περιφερὲς καὶ ἀπὸ
τούτων δὴ τά τε τοῖς τόρνοις γιγνόμενα ἐπίπεδά τε καὶ
15 στερεὰ καὶ τὰ τοῖς κανόσι καὶ γωνίαις, εἴ μου μανθάνεις.
ταῦτα γὰρ οὐκ εἶναι πρός τι καλὰ λέγω, καθάπερ ἄλλα,
ἀλλ' ἀεὶ καλὰ καθ' αὑτὰ πεφυκέναι καί τινας ἡδονὰς
οἰκείας ἔχειν, οὐδὲν ταῖς τῶν κνήσεων προσφερεῖς· καὶ d
χρώματα δὴ τοῦτον τὸν τύπον ἔχοντα καλὰ καὶ ἡδο-
20 νάς. ἀλλ' ἆρα μανθάνομεν, ἢ πῶς; — ΠΡΩ. Πει-
ρῶμαι μέν, ὦ Σώκρατες· πειράθητι δὲ καὶ σὺ
σαφέστερον ἔτι λέγειν. — ΣΩ. Λέγω δὴ τὰς τῶν
φθογγῶν τὰς λείας καὶ λαμπράς, τὰς ἕν τι καθαρὸν
ἱείσας μέλος, οὐ πρὸς ἕτερον καλὰς ἀλλ' αὐτὰς καθ'
25 αὑτὰς εἶναι, καὶ τούτων ξυμφύτους ἡδονὰς ἑπομένας.
— ΠΡΩ. Ἔστι γὰρ οὖν καὶ τοῦτο. — ΣΩ. Τὸ δὲ e
περὶ τὰς ὀσμὰς ἧττον μὲν τούτων θεῖον γένος ἡδονῶν·
τὸ δὲ μὴ συμμεμῖχθαι ἐν αὐταῖς ἀναγκαίους λύπας,
καὶ ὅπῃ τοῦτο καὶ ἐν ὅτῳ τυγχάνει γεγονὸς ἡμῖν, τοῦτ'
30 ἐκείνοις τίθημι ἀντίστροφον ἅπαν. ἀλλ', εἰ κατανοεῖς,
ταῦτ' εἴδη δύο λεγομένων ἡδονῶν. — ΠΡΩ. Κατανοῶ.
52 — ΣΩ. Ἔτι δὴ τοίνυν τούτοις προσθῶμεν τὰς περὶ a
τὰ μαθήματα ἡδονάς, εἰ ἄρα δοκοῦσιν ἡμῖν αὗται πεί-
νας μὲν μὴ ἔχειν τοῦ μανθάνειν μηδὲ διὰ μαθημάτων
35 πείνην ἀλγηδόνας ἐξ ἀρχῆς γενομένας. — ΠΡΩ. Ἀλλ'
οὕτω ξυνδοκεῖ. — ΣΩ. Τί δαί; μαθημάτων πλη-
ρωθεῖσιν ἐὰν ὕστερον ἀποβολαὶ διὰ τῆς λήθης γί-
γνωνται, καθορᾷς τινὰς ἐν αὐταῖς ἀλγηδόνας; —
ΠΡΩ. Οὔ τι φύσει γε, ἀλλ' ἔν τισι λογισμοῖς τοῦ μα-
40 θήματος, ὅταν τις στερηθεὶς λυπηθῇ διὰ τὴν χρείαν. b
— ΣΩ. Καὶ μήν, ὦ μακάριε, νῦν γ' ἡμεῖς αὐτὰ τὰ
τῆς φύσεως μόνον παθήματα χωρὶς τοῦ λογισμοῦ δια-
περαίνομεν. — ΠΡΩ. Ἀληθῆ τοίνυν λέγεις, ὅτι χωρὶς
λύπης ἡμῖν λήθη γίγνεται ἑκάστοτε ἐν τοῖς μαθήμασι.
45 — ΣΩ. Ταύτας τοίνυν τὰς τῶν μαθημάτων ἡδονὰς
ἀμίκτους τ' εἶναι λύπαις ῥητέον καὶ οὐδαμῶς τῶν πολ-
λῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ τῶν σφόδρ' ὀλίγων. — ΠΡΩ. Πῶς
γὰρ οὐ ῥητέον;

XXXII. ΣΩ. Οὐκοῦν ὅτε μετρίως ἤδη διακεκρί- c
50 μεθα χωρὶς τάς τε καθαρὰς ἡδονὰς καὶ τὰς σχεδὸν ἀκα-
θάρτους ὀρθῶς ἂν λεχθείσας, προσθῶμεν τῷ λόγῳ ταῖς
μὲν σφοδραῖς ἡδοναῖς ἀμετρίαν, ταῖς δὲ μὴ τοὐναντίον
ἐμμετρίαν· καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ σφοδρὸν [αὖ], καὶ
πολλάκις καὶ ὀλιγάκις γιγνομένας τοιαύτας τῆς τοῦ

corporis et circa animæ defectum. — Pro. Quas denique voluptates veras, o Socrates, merito censere quis debet? — So. Eas utique, quæ circa pulchros colores figurasque et odores plerosque et sonos consistunt, præterea quæ circa ea sunt, in quibus defectus quidem est, sed qui nec sentitur nec lædit et in quibus impletio sentitur et jucunda est. — Pro. Qua ratione, o Socrates, hæc sic dicimus? — So. Sunt quæ loquor haud statim perspicua, verumtamen explicare conandum. figurarum enim pulchritudinem, non quam plerique intellexerint, ex. gr. animalium vel picturarum quarundam, nunc proposui dicere, sed rectum quiddam ratio mea vult et circulare et ab iis ea, quæ tornis fiunt, plena et solida, et quæ canonibus (regulis) atque angulis construuntur, si modo hæc tenes. hæc enim non ob aliud quid, quemadmodum cetera, pulchra esse dico, sed semper pulchra per se suapte natura esse et voluptates proprias habere, nullo modo illis fricationes sequentibus similes: eadem ratione colores item pulchros et jucundos esse dico. sed numquid intelligimus, aut quid est? — Pro. Annitor equidem, o Socrates: verum tu quoque lucidius etiam explicare nitere. — So. Dico præterea et voces perspicuas et suaves et unam aliquam puram penitus concinentes melodiam, non alius rei ratione, sed ipsas per se pulchras esse, et eas sequi voluptates earum naturæ proprias. — Pro. Hoc quoque verum est. — So. Genus autem voluptatum, quod odores sequitur, minus divinum est: quod autem ipsis necessarii dolores nequaquam misceantur, et qua ratione et in quo id inesse contingat, cum illis proximis eadem prorsus ratione habere dico. jam duas voluptatum species, si modo intelligis, collegimus. — Pro. Intelligo. — So. His item disciplinarum voluptates addamus, si et istæ famem discendi nequaquam habere videntur neque propter disciplinarum aviditatem principio dolores exsistentes. — Pro. Mihi sic videtur. — So. Quid vero? si quis doctrinis imbutus earum postea per oblivionem jacturam faciat, nonne tristitiam quandam sequi vides? — Pro. Non natura quidem, sed in quibusdam doctrinæ ratiocinationibus cum quis orbatus propter indigentiam doleat. — So. Atqui, o beate, nos naturæ ipsas passiones nunc tantum tractamus sine ratiocinatione. — Pro. Verum est igitur, quod asseris, doctrinæ oblivionem plurimum absque tristitia nobis evenire. — So. Has igitur voluptates disciplinarum doloris expertes esse dicendum est, et nequaquam plurimorum hominum sed paucorum admodum. — Pro. Quidni hoc dicendum?

XXXII. So. Postquam igitur voluptates puras ab iis, quæ recte propemodum sic dicuntur, impuris secrevimus, addenda est jam vehementibus voluptatibus immoderatio, remissioribus moderatio: et quæ magnum, parvum, raro, crebro, suscipiunt, ad infiniti genus, quod per animam corpusque so-

ἀπείρου γ' ἐκείνου καὶ ἧττον καὶ μᾶλλον διά τε σώμα-
τος καὶ ψυχῆς φερομένου προσθῶμεν αὐτὰς εἶναι γέ-
νους, τὰς δὲ μή, τῶν ἐμμέτρων. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα λέ- d
γεις, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἔτι τοίνυν πρὸς τούτοις μετὰ
5 ταῦτα τόδ' αὐτῶν διαθεατέον. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; —
ΣΩ. Τί ποτε χρὴ φάναι πρὸς ἀλήθειαν εἶναι τὸ καθα-
ρόν τε καὶ εἰλικρινές, ἢ τὸ σφόδρα τε καὶ τὸ πολὺ καὶ
τὸ μέγα καὶ τὸ ἱκανόν; — ΠΡΩ. Τί ποτ' ἄρ', ὦ Σώ-
κρατες, ἐρωτᾷς βουλόμενος; — ΣΩ. Μηδέν, ὦ Πρώ-
10 ταρχε, ἐπιλείπειν ἐλέγχων ἡδονῆς τε καὶ ἐπιστήμης,
εἰ τὸ μὲν ἄρ' αὐτῶν ἑκατέρου καθαρόν ἐστι, τὸ δ' οὐ e
καθαρόν, ἵνα καθαρὸν ἑκάτερον ἰὸν εἰς τὴν κρίσιν ἐμοὶ
καὶ σοὶ καὶ ξυνάπασι τοῖσδε ῥᾴω παρέχῃ τὴν κρίσιν.
— ΠΡΩ. Ὀρθότατα. — ΣΩ. Ἴθι δή, περὶ πάντων,
15 ὅσα καθαρὰ γένη λέγομεν, οὑτωσὶ διανοηθῶμεν· προε-
53 λόμενοι πρῶτον αὐτῶν ἕν τι διασκοπῶμεν. — a
ΠΡΩ. Τί οὖν προελώμεθα; — ΣΩ. Τὸ λευκὸν ἐν
τοῖς πρῶτον ⌈εἰ⌉ βούλει θεασώμεθα γένος; —
ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Πῶς οὖν ἂν λευκοῦ
20 καὶ τίς καθαρότης ἡμῖν εἴη; πότερα τὸ μέγιστόν τε
καὶ πλεῖστον ἢ τὸ ἀκρατέστατον, ἐν ᾧ χρώματος μη-
δεμία μοῖρα ἄλλη μηδενὸς ἐνείη; — ΠΡΩ. Δῆλον ὅτι
τὸ μάλιστ' εἰλικρινὲς ὄν. — ΣΩ. Ὀρθῶς. ἆρ' οὖν
οὐ τοῦτ' ἀληθέστατον, ὦ Πρώταρχε, καὶ ἅμα δὴ κάλ-
25 λιστον τῶν λευκῶν πάντων θήσομεν, ἀλλ' οὐ τὸ πλεῖ- b
στον οὐδὲ τὸ μέγιστον; — ΠΡΩ. Ὀρθότατά γε. —
ΣΩ. Σμικρὸν ἄρα καθαρὸν λευκὸν μεμιγμένου πολλοῦ
λευκοῦ λευκότερον ἅμα καὶ κάλλιον καὶ ἀληθέστερον
ἐὰν φῶμεν γίγνεσθαι, παντάπασιν ἐροῦμεν ὀρθῶς.
30 — ΠΡΩ. Ὀρθότατα μὲν οὖν. — ΣΩ. Τί οὖν; οὐ
δήπου πολλῶν δεησόμεθα παραδειγμάτων τοιούτων
ἐπὶ τὸν τῆς ἡδονῆς πέρι λόγον, ἀλλ' ἀρκεῖ νοεῖν
ἡμῖν αὐτόθεν, ὡς ἄρα καὶ ξύμπασα ἡδονὴ σμικρὰ
μεγάλης καὶ ὀλίγη πολλῆς καθαρὰ λύπης ἡδίων καὶ c
35 ἀληθεστέρα καὶ καλλίων γίγνοιτ' ἄν. — ΠΡΩ. Σφό-
δρα μὲν οὖν, καὶ τό γε παράδειγμα ἱκανόν. — ΣΩ. Τί
δὲ τὸ τοιόνδε; ἆρα περὶ ἡδονῆς οὐκ ἀκηκόαμεν ὡς ἀεὶ
γένεσίς ἐστιν, οὐσία δ' οὐκ ἔστι τὸ παράπαν ἡδονῆς;
κομψοὶ γὰρ δή τινες αὖ τοῦτον τὸν λόγον ἐπιχειροῦσι
40 μηνύειν ἡμῖν, οἷς δεῖ χάριν ἔχειν. — ΠΡΩ. Τί δή;
— ΣΩ. Διαπερανοῦμαί σοι τοῦτ' αὐτὸ ἐπανερωτῶν, ὦ
Πρώταρχε φίλε. — ΠΡΩ. Λέγε καὶ ἐρώτα μόνον. d

XXXIII. ΣΩ. Ἐστὸν δή τινε δύο, τὸ μὲν αὐτὸ
καθ' αὑτό, τὸ δ' ἀεὶ ἐφιέμενον ἄλλου. — ΠΡΩ. Πῶς
45 τούτω καὶ τίνε λέγεις; — ΣΩ. Τὸ μὲν σεμνότατον ἀεὶ
πεφυκός, τὸ δ' ἐλλιπὲς ἐκείνου. — ΠΡΩ. Λέγ' ἔτι
σαφέστερον. — ΣΩ. Παιδικά που καλὰ κἀγαθὰ τε-
θεωρήκαμεν ἅμα καὶ ἐραστὰς ἀνδρείους αὐτῶν. —
ΠΡΩ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Τούτοις τοίνυν ἐοικότα
50 δυοῖν οὖσι δύ' ἄλλα ζήτει κατὰ πάνθ' ὅσα λέγομεν εἶναι e
τὸ τρίτον ἑτέρῳ. — ΠΡΩ. Λέγε σαφέστερον, ὦ Σώ-
κρατες, ὅ τι λέγεις. — ΣΩ. Οὐδέν τι ποικίλον, ὦ Πρώ-
ταρχε· ἀλλ' ὁ λόγος ἐρεσχελεῖ νῷν, λέγει δ' ὅτι τὸ
μὲν ἕνεκά του τῶν ὄντων ἔστ' ἀεί, τὸ δ' οὗ χάριν

cundum magis minusve discurrit, referamus; quæ vero ista non capiunt, ad commensurati potius genus. — Pro. Rectissime inquis, o Socrates. — So. Post hæc id insuper circa voluptates dispiciendum. — Pro. Quid? — So. Quid purum atque sincerum dicendum est conferre ad veritatem, aut valde et multum et magnum et sufficiens? — Pro. Quid tibi vis, dum ista rogas, o Socrates? — So. Nihil, o Protarche, in ipsa disceptatione voluptatis et scientiæ prætermittere vellem, si utriusque illorum portio quædam pura, quædam impura est, ut utrumque purum in judicium veniens et mihi et tibi et his denique cunctis judicium facilius præbeat. — Pro. Scite. — So. Age igitur de omnibus, quæ genera pura vocamus, in hunc modum cogitemus: unum aliquod ex illis primum in medium inducentes dispiciamus. — Pro. Quid potissimum eligemus? — So. Album visne primo genus consideremus? — Pro. Volo equidem. — So Quo modo igitur albi et quæ puritas erit? utrum quod maximum quiddam est ac plurimum, an quod ita sincerum, ut nihil in eo coloris alius insit? — Pro. Constat quod præcipue sincerum est. — So. Probe. nonne hoc verissimum, o Protarche, et pulcherrimum alborum omnium affirmabimus, non autem quod plurimum aut maximum? — Pro. Recte. — So. Si ergo quod parvum purumque album est mixto multoque albo albius simul et pulchrius et verius esse dicamus, recte penitus asseremus? — Pro. Imo rectissime. — So. Numquid exemplis hujusmodi multis ad judicandam voluptatem indigebimus, an potius hinc nosse sufficiet, universam voluptatem parvam quam magnam, paucas quam multas, modo a dolore remotæ sint, suaviores esse et veriores ac denique pulchriores? — Pro. Maxime sane, et exemplum hoc sufficit. — So. Quid vero hoc? nonne audivimus voluptatis quidem generationem semper, essentiam vero nunquam exsistere? elegantes enim quidam viri nobis hoc tradere conantur, quibus gratia est habenda. — Pro. Quid ita? — So. Interrogando, o amice Protarche, hoc ipsum percurram. — Pro. Dic et interroga modo.

XXXIII. So. Sunt igitur duo quædam, unum quidem ipsum per se, alterum semper aliud appetens. — Pro. Qua ratione et quæ ista esse dicis? — So. Alterum suapte natura summopere venerandum, alterum vero deficiens et illo indigens. — Pro. Exprime clarius. — So. Vidimus sæpenumero amasios pulchros et probos et simul viros fortes eorum amatores. — Pro. Vidimus. — So. Istis ergo duobus exsistentibus duo quædam alia consimilia quære per omnia quæcunque dicimus alteri tertium esse. — Pro. Profer, obsecro, Socrates, clarius quod sentis. — So. Nihil est implicitum, o Protarche; sed ludimus ac jocamur, dicimus autem, ex iis, quæ sunt, aliquid semper esse alius gratia, aliquid vero etiam esse cujus

ἑκάστοτε τὸ τινὸς ἕνεκα γιγνόμενον ἀεὶ γίγνεται. — ΠΡΩ. Μόγις ἔμαθον διὰ τὸ πολλάκις λεχθῆναι. — ΣΩ. Τάχα δ' ἴσως, ὦ παῖ, μᾶλλον μαθησόμεθα 54 προελθόντος τοῦ λόγου. — ΠΡΩ. Τί γὰρ οὔ; — a 5 ΣΩ. Δύο δὴ τάδ' ἕτερα λάβωμεν. — ΠΡΩ. Ποῖα; — ΣΩ. Ἓν μέν τι γένεσιν πάντων, τὴν δ' οὐσίαν ἕτερον ἕν. — ΠΡΩ. Δύ' ἀποδέχομαί σου ταῦτα, οὐσίαν καὶ γένεσιν. — ΣΩ. Ὀρθότατα. πότερον οὖν τούτων ἕνεκα ποτέρου, τὴν γένεσιν οὐσίας ἕνεκα 10 φῶμεν ἢ τὴν οὐσίαν εἶναι γενέσεως ἕνεκα; — ΠΡΩ. Τοῦτο, ὃ προσαγορεύεται οὐσία, εἰ γενέσεως ἕνεκα τοῦτ' ἔστιν ὅπερ ἐστὶ, νῦν πυνθάνει; — ΣΩ. Φαίνομαι. — ΠΡΩ. Πρὸς θεῶν ἆρ' ἂν ἐπανερωτῴης με; — b ΣΩ. Τοιόνδε τι λέγω, ὦ Πρώταρχέ μοι, πότερον 15 πλοίων ναυπηγίαν ἕνεκα φῂς γίγνεσθαι μᾶλλον ἢ πλοῖα [ἕνεκα] ναυπηγίας; καὶ πάνθ' ὁπόσα τοιαῦτ' ἐστὶ, λέγω τοῦτ' αὐτὸ, ὦ Πρώταρχε. — ΠΡΩ. Τί οὖν οὐχ αὐτὸς ἀπεκρίνω σαυτῷ, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐδὲν ὅ τι οὔ· σὺ μέντοι τοῦ λόγου συμμέτεχε. — ΠΡΩ. Πά-20 νυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Φημὶ δὴ γενέσεως μὲν ἕνεκα φάρμακά τε καὶ πάντ' ὄργανα καὶ πᾶσαν ὕλην παρα- c τίθεσθαι πᾶσιν, ἑκάστην δὲ γένεσιν ἄλλην ἄλλης οὐσίας τινὸς ἑκάστης ἕνεκα γίγνεσθαι, ξύμπασαν δὲ γένεσιν οὐσίας ἕνεκα γίγνεσθαι ξυμπάσης. — ΠΡΩ. Σαφέστατα 25 μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἡδονή γ' εἴπερ γένεσίς ἐστιν, ἕνεκά τινος οὐσίας ἐξ ἀνάγκης γίγνοιτ' ἄν. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Τό γε μὴν οὗ ἕνεκα τὸ ἕνεκά του γιγνόμενον ἀεὶ γίγνοιτ' ἂν, ἐν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ μοίρᾳ ἐκεῖνό ἐστι· τὸ δὲ τινὸς ἕνεκα γιγνόμενον εἰς ἄλλην, ὦ ἄριστε, 30 μοῖραν θετέον. — ΠΡΩ. Ἀναγκαιότατον. — ΣΩ. Ἆρ' d οὖν, ἡδονή γ' εἴπερ γένεσίς ἐστιν, εἰς ἄλλην ἢ τὴν τοῦ ἀγαθοῦ μοῖραν αὐτὴν τιθέντες ὀρθῶς θήσομεν; — ΠΡΩ. Ὀρθότατα μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὅπερ ἀρχόμενος εἶπον τούτου τοῦ λόγου, τῷ μηνύσαντι τῆς 35 ἡδονῆς πέρι τὸ γένεσιν μὲν, οὐσίαν δὲ μηδ' ἡντινοῦν αὐτῆς εἶναι, χάριν ἔχειν δεῖ; δῆλον γὰρ, ὅτι οὗτος τῶν φασκόντων ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι καταγελᾷ. — ΠΡΩ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Καὶ μὴν ὁ αὐτὸς οὗτος ἑκάστοτε καὶ τῶν ἐν ταῖς γενέσεσιν ἀποτελουμένων e 40 καταγελάσεται. — ΠΡΩ. Πῶς δὴ καὶ ποίων λέγεις; — ΣΩ. Τῶν ὅσοι ἐξιώμενοι ἢ πείνην ἢ δίψαν ἤ τι τῶν τοιούτων, ὅσα γένεσις ἐξιᾶται, χαίρουσι διὰ τὴν γένεσιν ἅθ' ἡδονῆς οὔσης αὐτῆς, καί φασι ζῆν οὐκ ἂν δέξασθαι μὴ διψῶντές τε καὶ πεινῶντες καὶ τἆλλα, 45 ἅ τις ἂν εἴποι, πάντα τὰ ἑπόμενα τοῖς τοιούτοις παθή-55 μασι μὴ πάσχοντες. — ΠΡΩ. Ἐοίκασι γοῦν. — a ΣΩ. Οὐκοῦν τῷ γίγνεσθαί γε τοὐναντίον ἅπαντες τὸ φθείρεσθαι φαῖμεν ἄν. — ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον. — ΣΩ. Τὴν δὴ φθορὰν καὶ γένεσιν αἱροῖτ' ἄν ὁ τοῦθ' 50 αἱρούμενος, ἀλλ' οὐ τὸν τρίτον ἐκεῖνον βίον, τὸν ἐν ᾧ μήτε χαίρειν μήτε λυπεῖσθαι, φρονεῖν δ' ἦν [δυνατὸν] ὡς οἷόν τε καθαρώτατα. — ΠΡΩ. Πολλή τις, ὡς ἔοικεν, ὦ Σώκρατες, ἀλογία ξυμβαίνει γίγνεσθαι, ἐάν τις τὴν ἡδονὴν ὡς ἀγαθὸν ἡμῖν τιθῆται. — ΣΩ. Πολλή,

gratia id, quod alius gratia fit, semper fit. — Pro. Vix ob crebram repetitionem percepi. — So. Fortasse, o puer, progressa disputatione clarius comprehendemus. — Pro. Quidni? — So. Duo hæc alia sumamus. - Pro. Quænam? — So. Alterum quidem omnium generationem, essentiam alterum. — Pro. Equidem duo hæc accipio, essentiam et generationem. — So. Recte: utrum igitur horum utrius gratia, generationem essentiæ gratia dicemus an essentiam generationis gratia esse? — Pro. Hoc quod appellatur essentia an generationis causa hoc sit id quod est, nunc percunctaris? — So. Videor. — Pro. Per deos an me velles interrogare? — So. Ejuscemodi quiddam, o Protarche, dico, utrum, secundum tuam sententiam, fabricatio navium navigii gratia est, an contra navigium fabricationis navium? et de omnibus, quæcunque talia sunt, idem dico, o Protarche. — Pro. Cur non ipse, o Socrates, tibi ipsi respondes? — So. Nihil prohibet. attamen tu quoque loquere. — Pro. Imo. — So. Dico igitur generationis gratia pharmaca et organa omnia omnemque materiam omnibus adhiberi, singulas autem generationes singularum essentiarum gratia esse, universam denique generationem universæ essentiæ gratia. — Pro. Perspicue admodum. — So. Ergone voluptas, si quidem generatio est, alicujus essentiæ gratia necessario fiet? — Pro. Quidni? — So. Quod tale est, ut ejus gratia fiat, quod semper alius gratia fit, in boni sorte locatur: quod vero alius gratia fit, in aliam sortem, o vir optime, reducendum videtur. — Pro. Necessarium id omnino. — So. An igitur, si voluptas generatio est, eam ad aliam quam boni sortem merito referemus? — Pro. Merito certe. — So. Nonne, ut in principio disputationis hujus dixi, dicenti voluptatis quidem generationem, essentiam vero prorsus nullam exsistere, habenda gratia est? constat enim, eos qui voluptatem bonum prædicant, ab hoc derideri. — Pro. Magnopere. — So. Quin etiam hic idem eos, qui generationi impensius student, ridebit. — Pro. Quo pacto et quales ais? — So. Eos qui dum famem sitimque curant et restinguunt vel aliquid aliud ex iis, quæ generatio curat ac sedat, generatione lætantur quasi ipsa sit voluptas, et aiunt vitam se nihil moraturos, nisi ut et esuriant atque aliis innumeris, quæ hæc sequuntur, afficiantur. — Pro. Videntur sane. — So. Ejus autem quod fieri est contrarium destrui sive perire cuncti fatemur. — Pro. Necessario. — So. Corruptionem igitur generationemque eligit qui hæc expetit, non autem tertiam illam vitam, quam et lætitia et tristitia vacuam, sapientiæ vero, quoad fieri potest, purissimæ compotem proposuimus. — Pro. A ratione procul, o Socrates, erit, quicunque voluptatem nobis bonum asseverabit. — So. Procul

ἐπεὶ καὶ τῇδ' ἔτι λέγωμεν. — ΠΡΩ. Πῇ; — ΣΩ. Πῶς οὐκ ἄλογόν ἐστι μηδὲν ἀγαθὸν εἶναι μηδὲ καλὸν μήτ' ἐν σώμασι μήτ' ἐν πολλοῖς ἄλλοις πλὴν ἐν ψυχῇ, κἀνταῦθ' ἡδονὴν μόνον, ἀνδρείαν δ' ἢ σωφροσύνην ἢ νοῦν ἤ τι τῶν ἄλλων, ὅσ' ἀγαθὰ εἴληχε ψυχή, μηδὲν τοιοῦτον εἶναι; πρὸς τούτοις δ' ἔτι τὸν μὴ χαίροντα, ἀλγοῦντα δ' ἀναγκάζεσθαι φάναι κακὸν εἶναι τότε ὅταν ἀλγῇ, κἂν ᾖ ἄριστος πάντων, καὶ τὸν χαίροντα αὖ, ὅσῳ μᾶλλον χαίρει, τότε ὅταν χαίρῃ τοσούτον διαφέρειν πρὸς ἀρετήν; — ΠΡΩ. Πάντ' ἐστὶ ταῦτα, ὦ Σώκρατες, ὡς δυνατὸν ἀλογώτατα.

XXXIV. ΣΩ. Μὴ τοίνυν ἡδονῆς μὲν πάντως ἐξέτασιν πᾶσαν ἐπιχειρῶμεν ποιήσασθαι, νοῦ δὲ καὶ ἐπιστήμης οἷον φειδόμενοι σφόδρα φανῶμεν· γενναίως δέ, εἴ πή τι σαθρὸν ἔχει, πᾶν περικρούωμεν, ἕως ὅ τι καθαρώτατόν ἐστ' αὐτῶν φύσει τοῦτο κατιδόντες εἰς τὴν κρίσιν χρώμεθα τὴν κοινὴν τοῖς τε τούτων καὶ τοῖς τῆς ἡδονῆς μέρεσιν ἀληθεστάτοις. — ΠΡΩ. Ὀρθῶς. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἡμῖν τὸ μέν, οἶμαι, δημιουργικόν ἐστι τῆς περὶ τὰ μαθήματα ἐπιστήμης, τὸ δὲ περὶ παιδείαν καὶ τροφήν; ἢ πῶς; — ΠΡΩ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἐν δὴ ταῖς χειροτεχνικαῖς διανοηθῶμεν πρῶτα, εἰ τὸ μὲν ἐπιστήμης αὐτῶν μᾶλλον ἐχόμενον, τὸ δ' ἧττον ἔνι, καὶ δεῖ τὰ μὲν ὡς καθαρώτατα νομίζειν, τὰ δ' ὡς ἀκαθαρτότερα. — ΠΡΩ. Οὐκοῦν χρή. — ΣΩ. Τὰς τοίνυν ἡγεμονικὰς διαληπτέον ἑκάστων αὐτῶν χωρίς. — ΠΡΩ. Ποίας καὶ πῶς; — ΣΩ. Οἷον, πασῶν που τεχνῶν ἄν τις ἀριθμητικὴν χωρίζῃ καὶ μετρητικὴν καὶ στατικήν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, φαῦλον τὸ καταλειπόμενον ἑκάστης ἂν γίγνοιτο. — ΠΡΩ. Φαῦλον μὲν δή. — ΣΩ. Τὸ γοῦν μετὰ ταῦτ' εἰκάζειν λείποιτ' ἂν καὶ τὰς αἰσθήσεις καταμελετᾶν ἐμπειρίᾳ καί τινι τριβῇ, ταῖς τῆς στοχαστικῆς προσχρωμένους δυνάμεσιν, ἃς πολλοὶ τέχνας ἐπονομάζουσι μελέτῃ καὶ πόνῳ τὴν ῥώμην ἀπειργασμένας. — ΠΡΩ. Ἀναγκαιότατα λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν μεστὴ μέν που μουσικὴ πρῶτον, τὸ ξύμφωνον ἁρμόττουσ' οὐ μέτρῳ, ἀλλὰ μελέτης στοχασμῷ· καὶ ξύμπασ' αὐτῆς αὐλητική, τὸ μέτρον ἑκάστης χορδῆς τῷ στοχάζεσθαι φερομένης θηρεύουσα, ὥστε πολὺ μεμιγμένον ἔχειν τὸ μὴ σαφές, σμικρὸν δὲ τὸ βέβαιον. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Καὶ μὴν ἰατρικήν τε καὶ γεωργίαν καὶ κυβερνητικὴν καὶ στρατηγικὴν ὡσαύτως εὑρήσομεν ἐχούσας. — ΠΡΩ. Καὶ πάνυ γε. — ΣΩ. Τεκτονικὴν δέ γε, οἶμαι, πλείστοις μέτροις τε καὶ ὀργάνοις χρωμένην, τὰ πολλὴν ἀκρίβειαν αὐτῇ πορίζοντα τεχνικωτέραν τῶν πολλῶν ἐπιστημῶν παρέχεται. — ΠΡΩ. Πῇ; — ΣΩ. Κατά τε ναυπηγίαν καὶ κατ' οἰκοδομίαν καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τῆς ξυλουργικῆς. κανόνι γάρ, οἶμαι, καὶ τόρνῳ χρῆται καὶ διαβήτῃ καὶ στάθμῃ καί τινι προσαγωγίῳ κεκομψευμένῳ. — ΠΡΩ. Καὶ πάνυ γε, ὦ Σώκρατες, ὀρθῶς λέγεις. — ΣΩ. Θῶμεν τοίνυν διχῇ τὰς λεγομένας τέχνας, τὰς μὲν μουσικῇ ξυνεπομένας ἐν τοῖς ἔργοις ἐλάττονος ἀκριβείας μετισχούσας,

admodum, nam et hac præterea ratione dicamus. — Pro. Qua? — So. Cur enim non absurdum sit, nihil bonum decorumve esse, sive in corporibus sive in aliis ullis præterquam in animo, et in hoc solummodo voluptatem, fortitudinem vero, temperantiam, intelligentiam, ac reliqua, quæcunque bona sortitus sit animus, nihil tale esse? præterea hominem voluptatis expertem, dolore vero affectum, malum tunc dum dolet asserere, licet omnium optimus sit, et eum contra qui voluptatibus delinitur, quo magis gestit, tunc dum gestit eo virtute præstantiorem dicere? — Pro. Hæc, o Socrates, omnia supra quam dici possit absurda sunt.

XXXIV. So. Ne tamen disputationem omnem in voluptate consumamus, mentem vero et scientiam prætermittere appareamus: jam si quid vitiosi in iis est, omnia diligenter excutiamus, donec ad purissimam eorum naturam tandem penetraverimus, ut hanc contemplati ad commune judicium tum harum tum voluptatis partibus verissimis utamur. — Pro. Scite. — So. Nonne partim nobis scientia circa doctrinas ad opifices pertinet, partim circa institutionem et educationem versatur? — Pro. Sic est. — So. In opificum primum artibus videamus, num aliud ad scientiam magis, aliud minus pertinens insit, oporteatque alia purissima, alia impurissima arbitrari. — Pro. Decet profecto. — So. Præcipuas utique a singulis iis discernendum. — Pro. Quales, et quo pacto? — So. Ut ecce si quis ab omnibus artibus segreget numerandi dimetiendique et ponderandi peritiam, ut ita dicam, vile quiddam erit, quod uniuscujusque restet. — Pro. Vile profecto. — So. Residuum quippe imaginatione quadam ac sensuum experientia et exercitatione consequi licebit, nec non conjecturis, quas multi artes vocant cura et labore vim suam adeptas. — Pro. Necessaria prorsus dicis. — So. Musica igitur iis plena est primo concentum contemperans non mensura, sed diligentiæ potius conjectura: tum universa ejus pulsandi facultas, mensuram chordæ cujusque conjectura motæ venans, ita ut obscuritatem multam mixtam habeat, stabilitatem vero exiguam. — Pro. Verissime. — So. Quin etiam medicinam, agriculturam, gubernatoriam et imperatoriam similiter comparatas esse reperiemus. — Pro. Quam maxime. — So. Architecturam vero mensuræ et instrumenta plurima, quibus utitur illa, ut accuratam maxime, ita plurimis scientiis artificiosam magis reddunt. — Pro. Quo pacto? — So. In ipsa navium et domorum constructione multisque aliis artis lignariæ partibus. utitur enim amussi, torno, libella, linea et instrumento quodam ad dirigenda ligna ingeniose invento. — Pro. Recte admodum, o Socrates, inquis. — So. Ponamus igitur eas, quæ dicuntur artes, in ordine duplici, alias quæ musicam quidem in operibus sectantur accurationis minoris participes,

τὰς δὲ τεκτονικῇ πλείονος. — ΠΡΩ. Κείσθω. — ΣΩ. Τούτων δὲ ταύτας ἀκριβεστάτας εἶναι τέχνας, ἃς νῦν δὴ πρώτας εἴπομεν. — ΠΡΩ. Ἀριθμητικὴν φαίνει μοι λέγειν καὶ ὅσας μετὰ ταύτης τέχνας ἐφθέγξω 5 νῦν δή. — ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. ἀλλ᾽, ὦ Πρώταρχε, d ἆρ᾽ οὐ διττὰς αὖ καὶ ταύτας λεκτέον; ἢ πῶς; — ΠΡΩ. Ποίας δὴ λέγεις; — ΣΩ. Ἀριθμητικὴν πρῶτον ἆρ᾽ οὐκ ἄλλην μέν τινα τὴν τῶν πολλῶν φατέον, ἄλλην δ᾽ αὖ τὴν τῶν φιλοσοφούντων; — ΠΡΩ. Πῇ ποτὲ 10 διορισάμενος οὖν ἄλλην, τὴν δ᾽ ἄλλην θείη τις ἂν ἀριθμητικήν; — ΣΩ. Οὐ σμικρὸς ὅρος, ὦ Πρώταρχε. οἱ μὲν γάρ που μονάδας ἀνίσους καταριθμοῦνται τῶν περὶ ἀριθμόν, οἷον στρατόπεδα δύο καὶ βοῦς δύο καὶ e δύο τὰ σμικρότατα ἢ καὶ τὰ πάντων μέγιστα· οἱ δ᾽ οὐκ 15 ἄν ποτ᾽ αὐτοῖς συνακολουθήσειαν, εἰ μὴ μονάδα μονάδος ἑκάστης τῶν μυρίων μηδεμίαν ἄλλην ἄλλης διαφέρουσάν τις θήσει. — ΠΡΩ. Καὶ μάλα γ᾽ εὖ λέγεις οὐ σμικρὰν διαφορὰν τῶν περὶ ἀριθμὸν τευταζόντων, ὥστε λόγον ἔχειν δύ᾽ αὐτὰς εἶναι. — ΣΩ. Τί δέ; λο20 γιστικὴ καὶ μετρητικὴ ἡ κατὰ τεκτονικὴν καὶ κατ᾽ ἐμπορικὴν τῆς κατὰ φιλοσοφίαν γεωμετρίας τε καὶ λο57 γισμῶν καταμελετωμένων — πότερον ὡς μία ἑκατέρα a λεκτέον ἢ δύο τιθῶμεν; — ΠΡΩ. Τοῖς πρόσθεν ἑπόμενος ἔγωγ᾽ ἂν δύο κατὰ τὴν ἐμὴν ψῆφον τιθείην ἑκα25 τέραν τούτων. — ΣΩ. Ὀρθῶς. οὗ δ᾽ ἕνεκα ταῦτα προηνεγκάμεθ᾽ εἰς τὸ μέσον, ἆρ᾽ ἐννοεῖς; — ΠΡΩ. Ἴσως, ἀλλὰ σὲ βουλοίμην ἂν ἀποφήνασθαι τὸ νῦν ἐρωτώμενον. — ΣΩ. Δοκεῖ τοίνυν ἔμοιγ᾽ οὗτος ὁ λόγος οὐχ ἧττον ἢ ὅτε λέγειν αὐτὸν ἠρχόμεθα ταῖς ἡδοναῖς 30 ζητῶν ἀντίστροφον ἐνταῦθα προβεβληκέναι σκοπῶν, b ἆρ᾽ ἐστί τις ἑτέρας ἄλλη καθαρωτέρα ἐπιστήμης ἐπιστήμη, καθάπερ ἡδονῆς ἡδονή. — ΠΡΩ. Καὶ μάλα σαφὲς τοῦτό γε, ὅτι ταῦθ᾽ ἕνεκα τούτων ἐπικεχείρηκε.

XXXV. ΣΩ. Τί οὖν; ἆρ᾽ οὐκ ἐν μὲν τοῖς ἔμπρο35 σθεν ἐπ᾽ ἄλλοις ἄλλην τέχνην οὖσαν ἀνεύρισκε σαφεστέραν καὶ ἀσαφεστέραν ἄλλην ἄλλης; — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἐν τούτοις δ᾽ ἆρ᾽ οὔ τινα τέχνην ὡς ὁμώνυμον φθεγξάμενος, εἰς δόξαν καταστήσας ὡς μιᾶς, πάλιν ὡς δυοῖν ἐπανερωτᾷ τούτοιν αὐτοῖν τὸ σαφὲς καὶ c 40 τὸ καθαρὸν [τὸ] περὶ ταῦτα πότερον ἡ τῶν φιλοσοφούντων ἢ μὴ φιλοσοφούντων ἀκριβέστερον ἔχει; — ΠΡΩ. Καὶ μάλα δοκεῖ μοι τοῦτο διερωτᾶν. — ΣΩ. Τίν᾽ οὖν, ὦ Πρώταρχε, αὐτῷ διδῶμεν ἀπόκρισιν; — ΠΡΩ. Ὦ Σώκρατες, εἰς θαυμαστὸν διαφορᾶς μέγεθος εἰς σα45 φήνειαν προεληλύθαμεν ἐπιστημῶν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀποκρινούμεθα ῥᾷον; — ΠΡΩ. Τί μήν; καὶ εἰρήσθω γ᾽ ὅτι πολὺ μὲν αὗται τῶν ἄλλων τεχνῶν διαφέρουσι, τούτων δ᾽ αὐτῶν αἱ περὶ τὴν τῶν ὄντως φιλοσοφούντων d ὁρμὴν ἀμήχανον ἀκριβείᾳ τε καὶ ἀληθείᾳ περὶ μέτρα 50 τε καὶ ἀριθμοὺς διαφέρουσιν. — ΣΩ. Ἔστω ταῦτα κατὰ σέ, καὶ σοὶ δὴ πιστεύοντες θαρροῦντες ἀποκρινώμεθα τοῖς δεινοῖς περὶ λόγων ὁλκήν. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὡς εἰσὶ δύ᾽ ἀριθμητικαὶ καὶ δύο μετρητικαὶ καὶ ταύταις ἄλλαι τοιαῦται ξυνεπόμεναι συχ-

alias architecturæ pedissequas majoris. — Pro. Ponamus. — So. Harum vero accuratissimas, quas paulo ante primas vocavimus. — Pro. Numerandi peritiam et quas cum illa supra junxisti innuere nunc mihi videris. — So. Prorsus. sed nonne, o Protarche, has iterum duplices esse dicemus? aut quomodo? — Pro. Quasnam inquis? — So. Arithmeticam primo nonne aliam quandam vulgarium, aliam philosophantium? — Pro. Qua tandem ratione quis partiens aliam atque aliam arithmeticam asseret? — So. Haud exigua discrepantia, o Protarche. illi enim unitates inæquales eorum, quæ circa numerum sunt, dinumerant, velut duos exercitus, boves duos, duo quæ minima, duo etiam quæ omnium maxima: hi vero nunquam eos sequerentur, nisi quis unitatem aliam ab alia quaque ex sexcentis nihil discrepantem posuerit. — Pro. Quam optime loqueris, dum multam infers diversitatem eorum, qui circa numerum versantur, adeo ut rei rationi conveniat, duas eas esse. — So. Quid vero? computandi et dimetiendi illa secundum architecturam mercaturamve facultas illius secundum philosophiam geometriæ et ratiocinationum excellentium — utrum una quædam an duæ potius artes sunt? — Pro. Priora ego secutus mea quidem sententia duas esse ponerem. — So. Probe. sed an intelligis cujus gratia in medium hæc induximus? — Pro. Fortasse, sed quod nunc quæsitum est explanare te velim. — So. Disputatio nostra, quæ proportionem quandam æqua divisionis conversione voluptatibus respondentem quærit, videtur mihi nunc non minus quam cum eam aggrediebamur proposuisse indagans, an sit scientia quædam aliâ scientiâ purior, quemadmodum voluptate voluptas. — Pro. Manifestum sane horum gratia ista tractata fuisse.

XXXV. So. Quid igitur? nonne superius in aliis esse repertum est clariorem et obscuriorem aliam artem aliâ? — Pro. Maxime. — So. In his (proximis) autem an non artem quandam ratio ut uno nomine proferens, et ut unam innuens, rursus, quasi duæ sint, inquirit num perspicuitas puritasque illarum penes philosophantes aut non philosophantes sit? — Pro. Et maxime quidem id inquirere mihi videtur. — So. Quale igitur ei responsum, o Protarche, reddemus? — Pro. O Socrates, ad miram scientiarum differentiam declarandam processimus. — So. Ergone responsio facilis? — Pro. Quidni? asseramus igitur has artes longo intervallo a ceteris discrepare, harum vero ipsarum eas, quæ circa revera philosophantium studium sunt, mirum in modum accuratione et veritate circa mensuras numerosque differre. — So. Sunto igitur hæc ex tua sententia, nosque tibi credentes audacter importunis disputatoribus respondeamus. — Pro. Quid? — So. Duas arithmeticas esse ac duas metiendi artes aliasque tales harum comites multas, geminationem habentes

ναί, τὴν διδυμότητα ἔχουσαι ταύτην, ὀνόματος δ' ἑνὸς κεκοινωνημέναι. — ΠΡΩ. Διδῶμεν τύχῃ ἀγαθῇ τούτοις, οὓς φῂς δεινοὺς εἶναι, ταύτην τὴν ἀπόκρισιν, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ταύτας οὖν λέγομεν ἐπιστήμας ἀκριβεῖς μάλιστ' εἶναι; — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἀλλ' ἡμᾶς, ὦ Πρώταρχε, ἀναίνοιτ' ἂν ἡ τοῦ διαλέγεσθαι δύναμις, εἴ τινα πρὸ αὐτῆς ἄλλην κρίναιμεν. — ΠΡΩ. Τίνα δὲ ταύτην αὖ δεῖ λέγειν; — ΣΩ. Δῆλον ὅτι ἡ πᾶσαν τήν γε νῦν λεγομένην γνοίη. τὴν γὰρ περὶ τὸ ὂν καὶ τὸ ὄντως καὶ τὸ κατὰ ταὐτὸν ἀεὶ πεφυκὸς πάντως ἔγωγ' οἶμαι ἡγεῖσθαι ξύμπαντας, ὅσοις νοῦ καὶ σμικρὸν προσήρτηται, μακρῷ ἀληθεστάτην εἶναι γνῶσιν. σὺ δὲ τί πῶς τοῦτ', ὦ Πρώταρχε, διακρίνοις ἄν; — ΠΡΩ. Ἤκουον μὲν ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, ἑκάστοτε Γοργίου πολλάκις, ὡς ἡ τοῦ πείθειν πολὺ διαφέροι πασῶν τεχνῶν· πάντα γὰρ ὑφ' αὑτῇ δοῦλα δι' ἑκόντων ἀλλ' οὐ διὰ βίας ποιοῖτο, καὶ μακρῷ ἀρίστη πασῶν εἴη τῶν τεχνῶν· νῦν δ' οὔτε σοὶ οὔτε δὴ ἐκείνῳ βουλοίμην ἂν ἐναντία τίθεσθαι. — ΣΩ. Τὰ ὅπλα μοι δοκεῖς βουληθεὶς εἰπεῖν αἰσχυνθεὶς ἀπολιπεῖν. — ΠΡΩ. Ἔστω νῦν ταῦτα ταύτῃ, ὅπῃ σοι δοκεῖ. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν αἴτιος ἐγὼ τοῦ μὴ καλῶς ὑπολαβεῖν σε; — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Οὐχ, ὦ φίλε Πρώταρχε, τοῦτ' ἔγωγ' ἐζήτουν πω, τίς τέχνη ἢ τίς ἐπιστήμη πασῶν διαφέρει τῷ μεγίστη καὶ ἀρίστη καὶ πλεῖστ' ὠφελοῦσ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τίς ποτε τὸ σαφὲς καὶ τἀκριβὲς καὶ τἀληθέστατον ἐπισκοπεῖ, κἂν εἰ σμικρὰ καὶ σμικρὰ ὀνινᾶσα. τοῦτ' ἔστιν, ὃ νῦν δὴ ἐζητοῦμεν. ἀλλ' ὅρα· οὐδὲ γὰρ ἀπεχθήσει Γοργίᾳ, τῇ μὲν ἐκείνου ὑπάρχειν τέχνῃ διδοὺς πρὸς χρείαν τοῖς ἀνθρώποις κρατεῖν, ᾗ δ' εἶπον ἐγὼ νῦν πραγματείᾳ, καθάπερ τοῦ λευκοῦ πέρι τότ' ἔλεγον, κἂν εἰ σμικρὸν, καθαρὸν δ' εἴη, τοῦ πολλοῦ καὶ μὴ τοιούτου διαφέρειν τούτῳ γ' αὐτῷ τῷ ἀληθεστάτῳ, καὶ νῦν δὴ σφόδρα διανοηθέντες καὶ ἱκανῶς διαλογισάμενοι, μήτ' εἴς τινας ὠφελείας ἐπιστημῶν βλέψαντες μήτε τινὰς εὐδοκιμίας, ἀλλ' εἴ τις πέφυκε τῆς ψυχῆς ἡμῶν δύναμις ἐρᾶν τε τοῦ ἀληθοῦς καὶ πάνθ' ἕνεκα τούτου πράττειν, ταύτην εἴπωμεν, διεξερευνησάμενοι τὸ καθαρὸν νοῦ τε καὶ φρονήσεως, εἰ ταύτην μάλιστ' ἐκ τῶν εἰκότων ἐκτῆσθαι φαῖμεν ἂν ἤ τιν' ἑτέραν ταύτης κυριωτέραν ἡμῖν ζητητέον. — ΠΡΩ. Ἀλλὰ σκοπῶ· καὶ χαλεπὸν, οἶμαι, συγχωρῆσαί τιν' ἄλλην ἐπιστήμην ἢ τέχνην τῆς ἀληθείας ἀντέχεσθαι μᾶλλον ἢ ταύτην. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἐννοήσας τὸ τοιόνδ' εἴρηκας, ὃ λέγεις νῦν, ὡς αἱ πολλαὶ τέχναι καὶ ὅσαι περὶ ταῦτα πεπόνηνται πρῶτον μὲν δόξαις χρῶνται καὶ τὰ περὶ δόξας ζητοῦσι ξυντεταμένως; εἰ δὲ καὶ περὶ φύσεως ἡγεῖταί τις ζητεῖν, οἶσθ' ὅτι τὰ περὶ τὸν κόσμον τόνδε, ὅπῃ τε γέγονε καὶ ὅπῃ πάσχει τι καὶ ὅπῃ ποιεῖ, ταῦτα ζητεῖ διὰ βίου; φαῖμεν ἂν ταῦτα, ἢ πῶς; — ΠΡΩ. Οὕτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὐ περὶ τὰ ὄντα ἀεὶ, περὶ δὲ τὰ γιγνόμενα καὶ γενησόμενα καὶ γεγονότα ἡμῶν ὁ τοιοῦτος ἀνῄρηται τὸν πόνον. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Τούτων οὖν τι σαφὲς

hanc, unum vero nomen commune. — Pro. Demus secunda fortuna his, quos vehementes et importunos vocasti, responsionem hanc, o Socrates. — So. Hasne igitur scientias quam maxime accuratas esse dicimus? — Pro. Omnino. — So. Sed nos, o Protarche, disserendi facultas repudiaret, si quam aliam ipsi præferremus. — Pro. Quam rursus hanc dicere decet? — So. Eam manifesto, quæ omnem modo inductam noscat. hanc enim, cum circa id, quod est et vere est et semper eodem modo se habet, versetur, arbitror omnino omnes, quibus vel tantillum sanæ mentis adsit, longe omnium verissimam cognitionem esse existimare. tu vero, o Protarche, quid hac de re judicares? — Pro. Gorgiam sæpe audivi, cum diceret persuadendi facultatem artibus cunctis præcellere: quippe quæ non vi sed sponte omnia sibi subjiciat, longeque omnium artium optima sit: nunc vero nec tibi neque illi adversa ponere velim. — So. Arma mihi videris dicere voluisse, verum pudore adductus prætermisisse. — Pro. Sunto nunc hæc, ut tibi lubet. — So. An igitur in causa sum ego quod minus bene tu accepisti? — Pro. Quid? — So. Nondum, o amice Protarche, quæ ars aut scientia omnibus eo antecellat, quod maxima potissimaque et utilissima omnium sit, ego quæsivi, sed quæ tandem perspicuum, accuratum, verissimum inquirat, quamvis parva sit ac parvæ utilitatis. hoc est, quod modo quærebamus. at vide: nihil enim Gorgiam offendes, si ejus arti utilitatis in homines laudem præstantiamque concedas, eo vero nunc quod dicebam ego studio, quemadmodum supra de albo dixeram, quod licet parvum, si tamen purum esset, multo et non tali præstare hoc ipso, verissimo videlicet, et nunc quidem adhibita vehementi meditatione et satis bona disputatione nulla ratione habita vel commendationum vel commodorum disciplinarum, sed si qua vis insit in animo nostro suapte natura veritatis amans ejusque gratia cuncta peragens, hanc dicamus, puritatem mentis et sapientiæ perscrutati, utrum hanc maxime ex veri similibus possidere dicere possimus, an alia quædam hac præstantior investiganda sit. — Pro. Considero equidem: atque concedo difficile inveniri posse aliam artem vel scientiam quæ sibi magis vindicet veritatem quam hanc. — So. Numquid tale quiddam cogitans hoc nunc dicis, artes multas et quæcunque circa hæc versantur primo quidem opinionibus uti et ad opiniones pertinentia diligenter quærere? si vero etiam quæ ad naturam spectant indaganda quis putet, nosti quæ circa mundum hunc sunt, quomodo videlicet factus sit, quomodo patiatur, quomodo agat, per omnem vitam eum scrutari. fatebimur hæc, an non? — Pro. Utique. — So. Non ergo circa ea, quæ semper exsistunt, sed quæ sunt eruntque et fuerunt hic suscepit laborem. — Pro. Vera loqueris. —

ἂν φαῖμεν τῇ ἀκριβεστάτῃ ἀληθείᾳ γίγνεσθαι, ὧν μήτ' ἔσχε μηδὲν πώποτε κατὰ ταὐτὰ μήθ' ἕξει μήτ' εἰς τὸ νῦν παρὸν ἔχει; — ΠΡΩ. Καὶ πῶς; — ΣΩ. Περὶ οὖν τὰ μὴ κεκτημένα βεβαιότητα μηδ' ἡντινοῦν πῶς ἄν ποτε βέβαιον γίγνοιθ' ἡμῖν καὶ ὁτιοῦν; — ΠΡΩ. Οἶμαι μὲν οὐδαμῶς. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρα νοῦς οὐδέ τις ἐπιστήμη περὶ αὐτά ἐστι τὸ ἀληθέστατον ἔχουσα. — ΠΡΩ. Οὔκουν εἰκός γε.

XXXVI. ΣΩ. Τὸν μὲν δὴ σὲ κἀμὲ καὶ Γοργίαν καὶ Φίληβον χρὴ συχνὰ χαίρειν ἐᾶν, τόδε δὲ διαμαρτύρασθαι τῷ λόγῳ. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὡς ἢ περὶ ἐκεῖνα ἔσθ' ἡμῖν τό τε βέβαιον καὶ τὸ καθαρὸν καὶ τἀληθὲς καὶ ὃ δὴ λέγομεν εἰλικρινές, περὶ τὰ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως ἀμικτότατα ἔχοντα, ἢ δεύτερος, ἐκείνων ὅτι μάλιστ' ἐστὶ ξυγγενές· τὰ δ' ἄλλα πάντα δεύτερά τε καὶ ὕστερα λεκτέον. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΣΩ. Τὰ δὴ τῶν ὀνομάτων περὶ τὰ τοιαῦτα κάλλιστα ἆρ' οὐ τοῖς καλλίστοις δικαιότατον ἀπονέμειν; — ΠΡΩ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν νοῦς ἐστὶ καὶ φρόνησις ἅ γ' ἄν τις τιμήσειε μάλιστ' ὀνόματα; — ΠΡΩ. Ναί. — ΣΩ. Ταῦτ' ἄρ' ἐν ταῖς περὶ τὸ ὂν ὄντως ἐννοίαις ἐστὶν ἀπηκριβωμένα ὀρθῶς κείμενα καλεῖσθαι. — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ μὴν ἅ γ' εἰς τὴν κρίσιν ἐγὼ τότε παρεσχόμην οὐκ ἄλλ' ἐστὶν ἢ ταῦτα τὰ ὀνόματα. — ΠΡΩ. Τί μήν, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Εἶεν. τὸ μὲν δὴ φρονήσεώς τε καὶ ἡδονῆς πέρι πρὸς τὴν ἀλλήλων μῖξιν εἴ τις φαίη καθαπερεὶ δημιουργοῖς ἡμῖν ἐξ ὧν ἢ ἐν οἷς δεῖ δημιουργεῖν τι παρακεῖσθαι, καλῶς ἂν τῷ λόγῳ ἀπεικάζοι. — ΠΡΩ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Τὸ δὴ μετὰ ταῦτ' ἆρ' οὐ μιγνύναι ἐπιχειρητέον; — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Οὐκοῦν τάδε προειποῦσι καὶ ἀναμνήσασιν ἡμᾶς αὐτοὺς ὀρθότερον ἂν ἔχοι; — ΠΡΩ. Τὰ ποῖα; — ΣΩ. Ἃ καὶ πρότερον ἐμνήσθημεν· εὖ δ' ἡ παροιμία δοκεῖ ἔχειν, τὸ καὶ δὶς καὶ τρὶς τό γε καλῶς ἔχον ἐπαναπολεῖν τῷ λόγῳ δεῖν. — ΠΡΩ. Τί μήν; — ΣΩ. Φέρε δὴ πρὸς Διός· οἶμαι γὰρ οὑτωσί πως τὰ τότε λεχθέντα ῥηθῆναι. — ΠΡΩ. Πῶς; — ΣΩ. Φίληβός φησι τὴν ἡδονὴν σκοπὸν ὀρθὸν πᾶσι ζῴοις γεγονέναι καὶ δεῖν πάντας τούτου στοχάζεσθαι, καὶ δὴ καὶ τἀγαθὸν τοῦτ' αὐτὸ εἶναι ξύμπασι, καὶ δύ' ὀνόματα, ἀγαθὸν καὶ ἡδύ, ἑνί τινι καὶ φύσει μιᾷ τοῦτο ὀρθῶς τεθὲν ἔχειν. Σωκράτης δὲ πρῶτον μὲν οὔ φησι τοῦτ' εἶναι, δύο δὲ καθάπερ τὰ ὀνόματα, καὶ τό τ' ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδὺ διάφορον ἀλλήλων φύσιν ἔχειν, μᾶλλον δὲ μέτοχον εἶναι τῆς τἀγαθοῦ μοίρας τὴν φρόνησιν ἢ τὴν ἡδονήν. οὐ ταῦτ' ἔστι τε καὶ ἦν τὰ τότε λεγόμενα, ὦ Πρώταρχε; — ΠΡΩ. Σφόδρα μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τόδε καὶ τότε καὶ νῦν ἡμῖν ἂν ξυνομολογοῖτο; — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Τὴν τἀγαθοῦ διαφέρειν φύσιν τῷδε τῶν ἄλλων. — ΠΡΩ. Τίνι; — ΣΩ. Ὧι παρείη τοῦτ' ἀεὶ τῶν ζῴων διὰ τέλους πάντως καὶ πάντῃ, μηδενὸς ἑτέρου ποτ' ἔτι προσδεῖσθαι, τὸ δ' ἱκανὸν τελεώτατον ἔχειν. οὐχ οὕτως; — ΠΡΩ. Οὕτω μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν

So. Ex iis igitur, quæ nunquam aut in præterito, aut futuro, aut præsenti eodem modo se habent, quid exactissima veritate perspicuum esse dicemus? — Pro. Non licet. — So. Etenim in iis, quæ nullam prorsus stabilitatem habent, quo pacto nos stabile quidquam assequeremur? — Pro. Nulla ut arbitror ratione. — So. Neque mens igitur neque scientia ulla circa ista est veritatem supremam habens. — Pro. Non probabile est.

XXXVI. So. Te igitur et me et Gorgiam et Philebum secure seponamus, hoc autem ratione asseramus. — Pro. Quid istud? — So. Aut circa illa nobis esse firmitatem, puritatem, veritatem, sinceritatem, circa semper eodem modo se habentia et minime mixta, aut, quæ est altera ratio, circa id quod quam maxime illis proximum: reliqua omnia secunda et posteriora dicenda. — Pro. Vera nimium. — So. Atqui illa nomina quæ circa talia quædam pulcherrima omnium sunt, an non rebus quoque pulcherrimis assignanda? — Pro. Par est. — So. Mens et sapientia suntne nomina omnium pretiosissima? — Pro. Sunt. — So. Hæc igitur intelligentiis ejus, quod vere est, exactissima ratione perfecta recte sic imposita vocantur. — Pro. Prorsus. — So. Atqui quæ ego in judicium supra produxi non alia sunt quam hæc nomina. — Pro. Haud alia, o Socrates. — So. Ceterum si quis mixtionem voluptatis et sapientiæ nobis velut opificibus propositum dicat, ut quæramus ex quibus et in quibus conficiatur, recte hac similitudine utens exprimet. — Pro. Maxime quidem. — So. Itaque dehinc miscere conandum. — Pro. Conandum plane. — So. Nonne hæc prius dicere et in memoriam revocare præstabit? — Pro. Quæ? — So. Quæ et antea memoravimus: præclarum enim proverbium illud, quo dicitur, quæ pulchra sunt et bis et ter repetenda esse. — Pro. Quidni? — So. Age igitur per Jovem: sic enim existimo superiora dicta fuisse. — Pro. Quomodo? — So. Philebus voluptatem inquit finem rectum cunctis animantibus esse omniaque ad hunc collimare oportere, atque bonum id ipsum universis exsistere: præterea duo hæc nomina bonum et jucundum eidem rei et uni naturæ congruere. Socrates autem primum id minime esse inquit, duo vero uti nomina sunt, et bonum et jucundum differre a se invicem natura, sapientiam vero magis quam voluptatem boni participem esse. nonne hæc, o Protarche, sunt, quæ dicebantur? — Pro. Maxime. — So. Nonne hoc quoque ut superius et nunc confitendum erit? — Pro. Quale? — So. Boni naturam hoc præcipue a reliquis discrepare. — Pro. Quonam? — So. Cuicunque hoc adest ex viventibus semper omnino et ubique, id nunquam alio indigere, perfectamque sufficientiam habere. itane? — Pro. Ita prorsus. — So. An non ratione ipsa conati sumus

τῷ λόγῳ ἐπειράθημεν χωρὶς ἑκάτερον ἑκατέρου θέντες εἰς τὸν βίον ἑκάστων, ἄμικτον μὲν ἡδονὴν φρονήσει, φρόνησιν δ' ὡσαύτως ἡδονῆς μηδὲ τὸ σμικρότατον ἔχουσαν; — ΠΡΩ. Ἦν ταῦτα. — ΣΩ. Μῶν οὖν
5 ἡμῖν αὐτῶν τότε πότερον ἱκανὸν ἔδοξεν εἶναί τῳ; — d
ΠΡΩ. Καὶ πῶς;

XXXVII. ΣΩ. Εἰ δέ γε παρηνέχθημέν τι τότε, νῦν ὁστισοῦν ἐπαναλαβὼν ὀρθότερον εἰπάτω, μνήμην καὶ φρόνησιν καὶ ἐπιστήμην καὶ ἀληθῆ δόξαν τῆς αὐτῆς
10 ἰδέας τιθέμενος, καὶ σκοπῶν, εἴ τις ἄνευ τούτων δέξαιτ' ἂν οἱ καὶ ὁτιοῦν εἶναι ἢ γίγνεσθαι, μὴ ὅτι δή γ' ἡδονὴν εἴθ' ὡς πλείστην εἴθ' ὡς σφοδροτάτην, εἰ μήτ' ἀληθῶς δοξάζοι χαίρειν, μήτε τὸ παράπαν γιγνώσκοι τί ποτε πέπονθε πάθος, μήτ' αὖ μνήμην τοῦ πάθους e
15 μηδ' ὀντινοῦν χρόνον ἔχοι. ταὐτὰ δὲ λέγε καὶ περὶ φρονήσεως, εἴ τις ἄνευ πάσης ἡδονῆς καὶ τῆς βραχυτάτης δέξαιτ' ἂν φρόνησιν ἔχειν μᾶλλον ἢ μετά τινων ἡδονῶν, ἢ πάσας ἡδονὰς χωρὶς φρονήσεως μᾶλλον ἢ μετὰ φρονήσεως αὖ τινός. — ΠΡΩ. Οὐκ ἔστιν, ὦ Σώκρατες,
61 ἀλλ' οὐδὲν δεῖ ταὐτά γε πολλάκις ἐπερωτᾶν. — ΣΩ. a
Οὐκοῦν τό γε τέλεον καὶ πᾶσιν αἱρετὸν καὶ τὸ παντάπασιν ἀγαθὸν οὐδέτερον ἂν τούτων εἴη; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΣΩ. Τὸ τοίνυν ἀγαθὸν ἤτοι σαφῶς, ἢ καί τινα τύπον αὐτοῦ ληπτέον, ἵν', ὅπερ ἐλέγομεν, δευτε-
25 ρεῖα ὅτῳ δώσομεν ἔχωμεν. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁδὸν μέν τιν' ἐπὶ τἀγαθὸν εἰλήφαμεν; — ΠΡΩ. Τίνα; — ΣΩ. Καθάπερ εἴ τίς τιν' ἄνθρωπον ζητῶν τὴν οἴκησιν πρῶτον ὀρθῶς ἵν' οἰκεῖ b
πύθοιτ' αὐτοῦ, μέγα τι δήπου πρὸς τὴν εὕρεσιν ἂν ἔχοι
30 τοῦ ζητουμένου. — ΠΡΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Καὶ νῦν δή τις λόγος ἐμήνυσεν ἡμῖν, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχάς, μὴ ζητεῖν ἐν τῷ ἀμίκτῳ βίῳ τἀγαθὸν ἀλλ' ἐν τῷ μικτῷ. — ΠΡΩ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἐλπὶς μὴν πλείων ἐν τῷ μιχθέντι καλῶς τὸ ζητούμενον ἔσεσθαι φανερώ-
35 τερον ἢ ἐν τῷ μή. — ΠΡΩ. Πολύ γε. — ΣΩ. Τοῖς δὴ θεοῖς, ὦ Πρώταρχε, εὐχόμενοι κεραννύωμεν, εἴτε Διόνυσος εἴθ' Ἥφαιστος εἴθ' ὅστις θεῶν ταύτην τὴν c
τιμὴν εἴληχε τῆς συγκράσεως. — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ μὴν καθάπερ ἡμῖν οἰνοχόοις τισὶ
40 παρεστᾶσι κρῆναι· μέλιτος μὲν ἂν ἀπεικάζοι τις τὴν τῆς ἡδονῆς, τὴν δὲ τῆς φρονήσεως νηφαντικὴν καὶ ἄοινον αὐστηροῦ καὶ ὑγιεινοῦ τινὸς ὕδατος· ἃς προθυμητέον ὡς κάλλιστα συμμιγνύναι. — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Φέρε δὴ πρότερον· ἆρα πᾶσαν ἡδονὴν d
45 πάσῃ φρονήσει μιγνύντες τοῦ καλῶς ἂν μάλιστ' ἐπιτύχοιμεν; — ΠΡΩ. Ἴσως. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐκ ἀσφαλές. ᾗ δ' ἀκινδυνότερον ἂν μιγνύοιμεν, δόξαν μοι δοκῶ τιν' ἀποφήνασθαι ἄν. — ΠΡΩ. Λέγε (δή), τίνα; — ΣΩ. Ἦν ἡμῖν ἡδονή τ' ἀληθῶς, ὡς οἰόμεθα, μᾶλλον ἑτέρας
50 ἄλλη, καὶ δὴ καὶ τέχνη τέχνης ἀκριβεστέρα; — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Καὶ ἐπιστήμη δὴ ἐπιστήμης διάφορος, ἡ μὲν ἐπὶ τὰ γιγνόμενα καὶ ἀπολλύμενα ἀποβλέπουσα, ἡ δ' ἐπὶ τὰ μήτε γιγνόμενα μήτ' ἀπολλύ- e
μενα, κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ὡσαύτως ὄντ' ἀεί. ταύτην εἰς

alterum ab altero separantes in cujusque vita ponere, voluptatem sapientiæ puram, sapientiam voluptatis similiter ne minimum quidem participantem? — Pro. Certe. — So. Visumne tunc nobis alterutrum ex his sufficiens esse? — Pro. Qui fieri possit?

XXXVII. So. Quodsi quis forte tunc prætervectus est nunc resumens rectius dicat, memoriam, scientiam, sapientiam, veram opinionem ejusdem ideæ esse ponens, et considerans, utrum absque his aliquis sibi vel tantillum esse aut fieri exoptet, nedum voluptatem seu plurimam seu vehementissimam, si neque revera gaudere se opinabitur, neque qua conditione affectus sit ullo modo noverit, neque affectus ipsius memoriam per tempus aliquod reservabit. eadem quoque de sapientia dicas, an quispiam procul ab omni etiam minima voluptate sapientiam adipisci quam cum voluptatibus quibusdam malit, aut voluptates omnes sine sapientia potius quam cum sapientia quadam? — Pro. Nullus, o Socrates, sed nihil opus est hæc sæpe percunctari. — So. An igitur horum neutrum perfectum et omnibus expetendum ac penitus bonum? — Pro. Qui possit? — So. Aut igitur bonum ipsum perspicue, aut formam ejus aliquam sumere decet, ut, quemadmodum diximus, alicui secundas partes tribuere possimus. — Pro. Scite admodum loqueris. — So. An non semitam saltem ad bonum quandam ingressi sumus? — Pro. Quam? — So. Quemadmodum si quis hominem aliquem quærens domum quam inhabitat primum cognorit, adminiculum sane ad eum inveniendum ingens habebit. — Pro Quidni? — So. Ita et nos præsens atque superior ratio monuit, ne in simplici vita sed mixta bonum ipsum indagaremus. — Pro. Omnino. — So. Itaque spes certior in eo, quod pulchre mixtum, quam in opposito nos quod quærimus reperturos. — Pro. Multo sane. — So. Misceamus igitur, o Protarche, diis ante voventes, sive Liber sive Vulcanus sive alius quispiam deorum sortitus est mixtionis hoc officium. — Pro. Ita prorsus agendum. — So. Atqui nobis tanquam pincernis quibusdam fontes adsunt: melli quidem voluptatis fontem comparare quis potest, sapientiæ vero fontem sobrium et vini expertem aquæ cuidam acri atque salubri: quos jam quam optime commiscere studeamus. — Pro. Studendum certe. — So. Dic age prius: si omnem voluptatem cum omni sapientia misceamus, an pulchre maxime junxerimus? — Pro. Fortasse. — So. Verum minime tutum. quo vero pacto securius misceamus, me nunc declaraturum confido. — Pro. Dic sane, quomodo? — So. Patuitne in superioribus revera magis aliam voluptatem aliâ, et scientiam aliam aliâ accuratiorem esse? — Pro. Patuit plane. — So. Scientia quoque a scientia differens, altera quidem circa illa, quæ oriuntur et occidunt, altera circa ea, quæ neque fiunt neque intereunt, semper vero secundum eadem eodem modo se habent. atque hanc,

τἀληθὲς ἐπισκοπούμενοι ἡγησάμεθ' ἐκείνης ἀληθεστέραν εἶναι. — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν ὀρθῶς. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ τἀληθέστατα τμήματα ἑκατέρας ἴδοιμεν πρῶτον ξυμμίξαντες, ἆρ' ἱκανὰ ταῦτα ξυγκεκραμένα τὸν ἀγα-
5 πητότατον βίον ἀπεργασάμενα παρέχειν ἡμῖν, ἤ τινος
62 ἔτι προσδεόμεθα καὶ τῶν μὴ τοιούτων; — ΠΡΩ. Ἐμοὶ a γοῦν δοκεῖ δρᾶν οὕτως.

XXXVIII. ΣΩ. Ἔστω δή τις ἡμῖν φρονῶν ἄνθρωπος αὐτῆς πέρι δικαιοσύνης ὅ τι ἔστι, καὶ λόγον
10 ἔχων ἑπόμενον τῷ νοεῖν, καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν ὄντων ὡσαύτως διανοούμενος. — ΠΡΩ. Ἔστω γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὗτος ἱκανῶς ἐπιστήμης ἕξει κύκλου μὲν καὶ σφαίρας αὐτῆς τῆς θείας τὸν λόγον ἔχων, τὴν δ' ἀνθρωπίνην ταύτην σφαῖραν καὶ
15 τοὺς κύκλους τούτους ἀγνοῶν, καὶ χρώμενος ἐν οἰκοδομίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοίως κανόσι καὶ [τοῖς] κύκλοις; b — ΠΡΩ. Γελοίαν διάθεσιν ἡμῶν, ὦ Σώκρατες, ἐν ταῖς θείαις οὖσαν μόνον ἐπιστήμαις λέγομεν. — ΣΩ. Πῶς φῄς; ἦ τοῦ ψευδοῦς κανόνος ἅμα καὶ τοῦ κύκλου
20 τὴν οὐ βέβαιον οὐδὲ καθαρὰν τέχνην ἐμβλητέον κοινῇ καὶ συγκρατέον; — ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον γάρ, εἰ μέλλει τις ἡμῶν καὶ τὴν ὁδὸν ἑκάστοτε ἐξευρήσειν οἴκαδε. — ΣΩ. Ἦ καὶ μουσικήν, ἥν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφαμεν στοχάσεώς τε καὶ μιμήσεως μεστὴν οὖσαν καθαρότητος c
25 ἐνδεῖν; — ΠΡΩ. Ἀναγκαῖον φαίνεται ἔμοιγε, εἴπερ γ' ἡμῶν ὁ βίος ἔσται καὶ ὁπωσοῦν ποτὲ βίος. — ΣΩ. Βούλει δῆτα, ὥσπερ θυρωρὸς ὑπ' ὄχλου τις ὠθούμενος καὶ βιαζόμενος, ἡττηθεὶς ἀναπετάσας τὰς θύρας ἀφῶ πάσας τὰς ἐπιστήμας εἰσρεῖν καὶ μίγνυσθαι ὁμοῦ κα-
30 θαρᾷ τὴν ἐνδεεστέραν; — ΠΡΩ. Οὔκουν ἔγωγ' οἶδα, ὦ Σώκρατες, ὅ τί τις ἂν βλάπτοιτο πάσας λαβὼν τὰς d ἄλλας ἐπιστήμας, ἔχων τὰς πρώτας. — ΣΩ. Μεθιῶ δὴ τὰς ξυμπάσας ῥεῖν εἰς τὴν τῆς Ὁμήρου καὶ μάλα ποιητικῆς μισγαγκείας ὑποδοχήν; — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν
35 οὖν.

XXXIX. ΣΩ. Μεθεῖνται. καὶ πάλιν ἐπὶ τὴν τῶν ἡδονῶν πηγὴν ἰτέον. ὡς γὰρ διενοήθημεν αὐτὰς μιγνύναι, τὰ τῶν ἀληθῶν μόρια πρῶτον, οὐκ ἐξεγένεθ' ἡμῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ πᾶσαν ἀγαπᾶν ἐπιστήμην εἰς ταὐτὸν e
40 μεθεῖμεν ἀθρόας καὶ πρόσθε τῶν ἡδονῶν. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΣΩ. Ὥρα δὴ βουλεύεσθαι νῷν καὶ περὶ τῶν ἡδονῶν, πότερα καὶ ταύτας πάσας ἀθρόας ἀφετέον ἢ καὶ τούτων πρώτας μεθετέον ἡμῖν ὅσαι ἀληθεῖς. — ΠΡΩ. Πολύ γε διαφέρει πρός γ'
45 ἀσφάλειαν πρώτας τὰς ἀληθεῖς ἀφεῖναι. ΣΩ. Μεθείσθων δή. τί δὲ μετὰ ταῦτα; ἆρ' οὐκ εἰ μέν τινες ἀναγκαῖαι, καθάπερ ἐκεῖ, ξυμμικτέον καὶ ταύτας; — ΠΡΩ. Τί δ' οὔ; τάς γ' ἀναγκαίας δήπουθεν. —
63 ΣΩ. Εἰ δέ γε καὶ καθάπερ τὰς τέχνας πάσας ἀβλα- a
50 βές τε καὶ ὠφέλιμον ἦν ἐπίστασθαι διὰ βίου, καὶ νῦν δὴ ταὐτὰ λέγωμεν περὶ τῶν ἡδονῶν, εἴπερ πάσας ἡδονὰς ἥδεσθαι διὰ βίου συμφέρον θ' ἡμῖν ἐστὶ καὶ ἀβλαβὲς ἅπασι, πάσας ξυγκρατέον. — ΠΡΩ. Πῶς οὖν δὴ περὶ αὐτῶν τούτων λέγωμεν; καὶ πῶς ποιῶμεν; —

ad veritatem ipsam respicientes illâ veriorem esse putabamus. — Pro. Recte admodum. — So. Si utriusque portiones verissimas invicem primum commisceamus et contemplemur, numquid harum mixtio sufficiens erit ad vitam nobis maxime optabilem exhibendam, an alio præterea quodam et non talibus egebimus? — Pro. Mihi quidem videtur sic agendum.

XXXVIII. So. Esto igitur nobis vir quidam sapiens, qui norit quid justitia sit, rationemque intelligentiæ comitem habeat, nec non de reliquis cunctis, quæcunque sunt, similiter cogitet. — Pro. Esto sane. — So. Num hic sufficienti scientia præditus erit, si circuli et sphæræ ipsius divinæ rationem teneat, humanam vero hanc sphæram et hos circulos prorsus ignoret, dum in architectura similibusque operibus canonibus (regulis) circulisque utatur? — Pro. Ridicula erit, o Socrates, cognitio nostra, si in divinis duntaxat versetur. — So. Quid ais? num falsi canonis atque circuli simul impuram et instabilem artem in unum committere et immiscere debemus? — Pro. Necessarium hoc est, si quis nostrûm vel viam quæ ducat domum reperturus sit. — So. An etiam musicam, quam paulo ante diximus conjecturis imitationeque plenam puritate carere? — Pro. Necessarium id quoque, si quidem vita nostra aliquando vita futura sit. — So. Visne ergo, tanquam janitor turba pulsus atque coactus, ego nunc fores pandam scientiasque omnes influere jam et confundi sinam cum pura passim deteriorem? — Pro. Haud scio, o Socrates, qua in re quis a scientiis reliquis lædatur, qui primas habeat. — So. Emittam igitur cunctas in Homericæ convallis valde poeticæ receptaculum ut confluant? — Pro. Fluant.

XXXIX. So. Emissæ sunt. rursus ad voluptatum fontem eundum videtur. quod enim eas miscere cogitavimus, verarum partes primum, hoc non licuit nobis, sed propter scientiæ totius amorem in idem scientias universas commisimus, prius quam voluptates. — Pro. Verissima loqueris. — So. Est igitur tempus de voluptatibus etiam consultare, utrum et hæ confertæ omnes an et harum primæ, quæ veræ sunt, dimittendæ. — Pro. Permultum ad securitatem interest primas eas, quæ veræ sunt, emittere. — So. Emissæ igitur sint. quid autem deinde? si quæ necessariæ sunt, nonne, quemadmodum et istic, hæ quoque commiscendæ sunt? — Pro. Quid prohibet? necessariæ videlicet? — So. Si autem quemadmodum artes omnes nosse innocuum et utile in vita esse constitit, et nunc de voluptatibus eadem dicamus, si quidem voluptatibus omnibus frui innoxium et utile est cuique, omnes commiscendæ sunt. — Pro. Qua igitur ratione de ipsis his loquemur? et quomodo agemus? — So. Non e nobis,

ΣΩ. Οὐχ ἡμᾶς, ὦ Πρώταρχε, διερωτᾶν χρὴ, τὰς ἡδονὰς δ' αὐτὰς καὶ τὰς φρονήσεις, διαπυνθανομένους τὸ τοιόνδ' ἀλλήλων πέρι. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — b ΣΩ. Ὦ φίλαι, εἴθ' ἡδονὰς ὑμᾶς χρὴ προσαγορεύειν 5 εἴτ' ἄλλῳ ὁτῳοῦν ὀνόματι, μῶν οὐκ ἂν δέξαισθ' οἰκεῖν μετὰ φρονήσεως πάσης ἢ χωρὶς τοῦ φρονεῖν; Οἶμαι μὲν πρὸς ταῦτα τόδ' αὐτὰς ἀναγκαιότατον εἶναι λέγειν. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὅτι, καθάπερ ἔμπροσθεν ἐρρήθη, τὸ μόνον καὶ ἔρημον εἰλικρινὲς εἶναί τι 10 γένος οὔτε πάνυ τι δυνατὸν οὔτ' ὠφέλιμον· πάντων γε μὴν ἡγούμεθα γενῶν ἄριστον ἓν ἀνθ' ἑνὸς συνοικεῖν c ἡμῖν τὸ τοῦ γιγνώσκειν τἆλλά τε πάντα καὶ αὖ τὴν αὐτὴν ἡμῶν τελέως εἰς δύναμιν ἑκάστην. — ΠΡΩ. Καὶ καλῶς γ' εἰρήκατε τὰ νῦν, φήσομεν. — ΣΩ. Ὀρθῶς. 15 πάλιν τοίνυν μετὰ τοῦτο τὴν φρόνησιν καὶ τὸν νοῦν ἀνερωτητέον, Ἆρ' ἡδονῶν τι προσδεῖσθ' ἐν τῇ ξυγκράσει; φαῖμεν ἂν αὖ τὸν νοῦν τε καὶ τὴν φρόνησιν ἀνερωτῶντες. Ποίων, φαῖεν ἂν ἴσως, ἡδονῶν; — ΠΡΩ. Εἰκός. — ΣΩ. Ὁ δέ γ' ἡμέτερος λόγος μετὰ d 20 τοῦτ' ἐστὶν ὅδε, Πρὸς ταῖς ἀληθέσιν ἐκείναις ἡδοναῖς, φήσομεν, ἆρ' ἔτι προσδεῖσθ' ὑμῖν τὰς μεγίστας ἡδονὰς ξυνοίκους εἶναι καὶ τὰς σφοδροτάτας; Καὶ πῶς, ὦ Σώκρατες; φαῖεν ἄν, αἵ γ' ἐμποδίσματά τε μυρία ἡμῖν παρέχουσι, τὰς ψυχὰς, ἐν αἷς οἰκοῦμεν, ταράττουσαι 25 διὰ μανικὰς ἡδονὰς, καὶ γίγνεσθαί θ' ἡμᾶς τὴν ἀρχὴν οὐκ ἐῶσι, τά τε γιγνόμενα ἡμῶν τέκνα ὡς τὸ πολὺ δι' e ἀμέλειαν λήθην ἐμποιοῦσαι παντάπασι διαφθείρουσιν; ἄλλας δ' ἡδονὰς ἀληθεῖς καὶ καθαρὰς ἃς εἶπες, σχεδὸν οἰκείας ἡμῖν νόμιζε, καὶ πρὸς ταύταις τὰς μεθ' ὑγιείας 30 καὶ τοῦ σωφρονεῖν, καὶ δὴ καὶ ξυμπάσης ἀρετῆς ὁπόσαι καθάπερ θεοῦ ὀπαδοὶ γιγνόμεναι αὐτῇ ξυνακολουθοῦσι πάντῃ, ταύτας μίγνυ· τὰς δ' ἀεὶ μετ' ἀφροσύνης καὶ τῆς ἄλλης κακίας ἑπομένας πολλή που ἀλογία τῷ νῷ μιγνύναι τὸν βουλόμενον ὅτι καλλίστην ἰδόντα καὶ 64 ἀστασιαστοτάτην μῖξιν καὶ κρᾶσιν ἐν ταύτῃ μαθεῖν a πειρᾶσθαι, τί ποτ' ἔν τ' ἀνθρώπῳ καὶ τῷ παντὶ πέφυκεν ἀγαθὸν καὶ τίν' ἰδέαν αὐτὴν εἶναί ποτε μαντευτέον. Ἆρ' οὐκ ἐμφρόνως ταῦτα καὶ ἐχόντως ἑαυτὸν τὸν νοῦν φήσομεν ὑπέρ θ' ἑαυτοῦ καὶ μνήμης καὶ δόξης 40 ὀρθῆς ἀποκρίνασθαι τὰ νῦν ῥηθέντα; — ΠΡΩ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε γ' ἀναγκαῖον, καὶ οὐκ ἄλλως ἄν ποτε γένοιτο οὐδ' ἂν ἕν. — ΠΡΩ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὧ μὴ μίξομεν ἀλήθειαν, b οὐκ ἄν ποτε τοῦτ' ἀληθῶς γίγνοιτο, οὐδ' ἂν γενόμενον 45 εἴη. — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ ἄν;

XL. ΣΩ. Οὐδαμῶς. ἀλλ' εἴ τινος ἔτι προσδεῖ τῇ συγκράσει ταύτῃ, λέγετε σύ τε καὶ Φίληβος. ἐμοὶ μὲν γὰρ καθαπερεὶ κόσμος τις ἀσώματος ἄρξων καλῶς ἐμψύχου σώματος ὁ νῦν λόγος ἀπειργάσθαι φαίνεται. 50 — ΠΡΩ. Κἀμοὶ τοίνυν, ὦ Σώκρατες, οὕτω λέγε δεδόχθαι. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἐπὶ μὲν τοῖς τἀγαθοῦ νῦν ἤδη c προθύροις καὶ τῆς οἰκήσεως ἐφεστάναι τῆς τοῦ τοιούτου λέγοντες ἴσως ὀρθῶς ἄν τινα τρόπον φαῖμεν; — ΠΡΩ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ. — ΣΩ. Τί δῆτ' ἐν τῇ ξυμ-

o Protarche, sed ex ipsis voluptatibus et scientiis tale quid de se invicem quærendum. — Pro. Quid istud? — So. O amicæ, sive voluptates sive alio quodam nomine appellare vos deceat, utrum eligeretis cum omni sapientia congredi, an esse seorsum a sapientia? Reor equidem hoc illas necessario responsuras. — Pro. Quid? — So. Quemadmodum in superioribus dictum est, neque omnino id fieri potest neque utile est, genus aliquod purum seorsum solitariumque esse: omnium vero generum optimum, si unum uni comparetur, nobiscum habitare putamus genus id, quo tum cetera omnia, tum etiam eadem nostrum, quantum fieri id potest, perfecte quæque noscuntur. — Pro. Et bene quidem respondistis nunc, dicemus. — So. Recte. restat ut mentem et sapientiam rogemus: An quodammodo voluptatibus in mixtione egetis? quo rogato, Qualibus, fortasse dicerent, voluptatibus? — Pro. Merito. — So. Nos vero posthac: Utrum, dicemus, præter illas veras voluptates vobis opus est vehementissimarum maximarumque voluptatum commercio? Et quo pacto, o Socrates? fortasse respondebunt; hæ namque impedimenta nobis innumerabilia præbent, animas, quas incolimus, voluptatibus furiosis perturbando, neque omnino fieri nos sinunt, nostrasque progenies ut plurimum per negligentiam oblivione illata omnino corrumpunt. alias autem voluptates veras ac puras quas enumerasti, fere nobis domesticas arbitrare, ac præter has *illas* insuper, quæ cum sanitate et temperantia capiuntur, et quæcunque virtutis universæ tanquam deæ pedisequæ eam ubique comitantur, has misce: quæ vero semper cum dementia et alia improbitate congrediuntur, has menti miscere omnino absurdum est, si quisquam pulcherrimam illam cernens concordemque mixtionem atque temperiem in ea perdiscere, quid et in homine et in universo suapte natura bonum sit quæve ipsius idea exsistat, divinare velit. An non sapienter et sui compotem mentem hæc et de se et de memoria rectaque opinione respondisse dicemus? — Pro. Omnino quidem. — So. At tamen et hoc necessarium est, neque unquam aliter aliquid fieri posset. — Pro. Quid istud? — So. Cui veritatem non miscebimus, nunquam id verum fiet aut factum erit. — Pro. Quo enim modo posset?

XL. So. Nullo. verum si quid huic mixtioni ulterius deest, dicite tu et Philebus. mihi enim tanquam ordo quidam incorporeus animato corpori pulchre dominaturus sermo hic perfectus esse videtur. — Pro. Mihi quoque, o Socrates, idem videri scito. — So. Nonne si boni ipsius nunc jam vestibulo et ædium talis nos adstare dicamus, fortasse recte quodam modo profitebimur? — Pro. Mihi sane videtur. — So. Quid igitur in hujusmodi mixtione

μίξει τιμιώτατον ἅμα καὶ μάλιστ' αἴτιον εἶναι δόξειεν
ἂν ἡμῖν τοῦ πᾶσι γεγονέναι προσφιλῆ τὴν τοιαύτην
διάθεσιν; τοῦτο γὰρ ἰδόντες μετὰ τοῦτ' ἐπισκεψόμεθα,
εἴθ' ἡδονῇ εἴτε [τῷ] νῷ προσφυέστερον καὶ οἰκειότερον
5 ἐν τῷ παντὶ ξυνέστηκεν. — ΠΡΩ. Ὀρθῶς· τοῦτο d
γὰρ εἰς τὴν κρίσιν ἡμῖν ἐστι ξυμφορώτατον. —
ΣΩ. Καὶ μὴν ξυμπάσης γε μίξεως οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν
τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἢ παντὸς ἀξία γίγνεται ἡτισοῦν ἢ
τὸ παράπαν οὐδενός. — ΠΡΩ. Πῶς λέγεις; —
10 ΣΩ. Οὐδείς που τοῦτ' ἀνθρώπων ἀγνοεῖ. — ΠΡΩ. Τὸ
ποῖον; — ΣΩ. Ὅτι μέτρου καὶ τῆς ξυμμέτρου φύσεως
μὴ τυχοῦσα ἡτισοῦν καὶ ὁπωσοῦν ξύγκρασις πᾶσιν
ἐξ ἀνάγκης ἀπόλλυσι τά τε κεραννύμενα καὶ πρώτην
ἑαυτήν. οὐδὲ γὰρ κρᾶσις, ἀλλά τις ἄκρατος ξυμπε- e
15 φορημένη ἀληθῶς ἡ τοιαύτη γίγνεται ἑκάστοτε ὄντως
τοῖς κεκτημένοις ξυμφορά. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα.
— ΣΩ. Νῦν δὴ καταπέφευγεν ἡμῖν ἡ τἀγαθοῦ δύναμις
εἰς τὴν τοῦ καλοῦ φύσιν. μετριότης γὰρ καὶ ξυμμετρία
κάλλος δήπου καὶ ἀρετὴ πανταχοῦ ξυμβαίνει
20 γίγνεσθαι. — ΠΡΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ μὴν
ἀλήθειάν γ' ἔφαμεν αὐτοῖς ἐν τῇ κράσει μεμῖχθαι. —
ΠΡΩ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὴ μιᾷ δυνάμεθ'
65 ἰδέᾳ τἀγαθὸν θηρεῦσαι, σὺν τρισὶ λαβόντες, κάλλει a
καὶ ξυμμετρίᾳ καὶ ἀληθείᾳ, λέγωμεν ὡς τοῦτο οἷον ἓν
25 ὀρθότατ' ἂν αἰτιασαίμεθα [ἂν] τῶν ἐν τῇ ξυμμίξει, καὶ
διὰ τοῦθ' ὡς ἀγαθὸν ὂν τοιαύτην αὐτὴν γεγονέναι. —
ΠΡΩ. Ὀρθότατα μὲν οὖν.

LXI. ΣΩ. Ἤδη τοίνυν, ὦ Πρώταρχε, ἱκανὸς ἡμῖν
γένοιτ' ἂν ὁστισοῦν κριτὴς ἡδονῆς τε πέρι καὶ φρονή-
30 σεως, ὁπότερον αὐτοῖν τοῦ ἀρίστου ξυγγενέστερόν τε b
καὶ τιμιώτερον ἐν ἀνθρώποις τ' ἐστὶ καὶ θεοῖς. —
ΠΡΩ. Δῆλον μέν, ὅμως δ' οὖν τῷ λόγῳ ἐπεξελθεῖν
βέλτιον. — ΣΩ. Καθ' ἓν ἕκαστον τοίνυν τῶν τριῶν
πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν νοῦν κρίνωμεν. δεῖ γὰρ ἰδεῖν
35 ποτέρῳ μᾶλλον ξυγγενὲς ἕκαστον αὐτῶν ἀπονεμοῦμεν.
— ΠΡΩ. Κάλλους καὶ ἀληθείας καὶ μετριότητος πέρι
λέγεις; — ΣΩ. Ναί. πρῶτον δέ γ' ἀληθείας λαβοῦ,
ὦ Πρώταρχε· καὶ λαβόμενος, βλέψας εἰς τρία, νοῦν
καὶ ἀλήθειαν καὶ ἡδονήν, πολὺν ἐπισχὼν χρόνον, ἀπό- c
40 κριναι σαυτῷ, πότερον ἡδονὴ ξυγγενέστερον ἢ νοῦς
ἀληθείᾳ. — ΠΡΩ. Τί δὲ χρόνου δεῖ; πολὺ γάρ, οἶμαι,
διαφέρετον. ἡδονὴ μὲν γὰρ ἁπάντων ἀλαζονίστατον,
ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τἀφροδίσια,
αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγ-
45 γνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὡς καθάπερ παίδων τῶν
ἡδονῶν νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον κεκτημένων· νοῦς δ' d
ἤτοι ταὐτὸν καὶ ἀλήθειά ἐστιν ἢ πάντων ὁμοιότατόν τε
καὶ ἀληθέστατον. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ μετὰ τοῦτο τὴν
μετριότητα ὡσαύτως σκέψαι πότερον ἡδονὴ φρονήσεως
50 ἢ φρόνησις ἡδονῆς πλείω κέκτηται. — ΠΡΩ. Εὐσκεπτόν
γε καὶ ταύτην σκέψιν προβέβληκας. οἶμαι γὰρ
ἡδονῆς μὲν καὶ περιχαρείας οὐδὲν τῶν ὄντων πεφυκὸς
ἀμετρότερον εὑρεῖν ἄν τινα, νοῦ δὲ καὶ ἐπιστήμης ἐμμετρότερον
οὐδ' ἂν ἕν ποτε. — ΣΩ. Καλῶς εἴρηκας.

pretiosissimum maximeque, cur constitutio hæc omnibus gratissima sit, nobis in causa esse videtur? si enim hoc noverimus, mox perpendemus, voluptatine an menti id cognatum magis propiusque in universo consistat. — Pro. Scite. id enim ad disceptationem nostram maxime conferet. — So. Atqui nequaquam inventu difficile est, quæ causa sit, ob quam mixtio quæque vel plurimi vel minimi facienda sit. — Pro. Quo pacto inquis? — So. Nullus hoc, opinor, hominum ignorat. — Pro. Quid tandem? — So. Quamcunque et qualemcunque mixtionem expertem mensuræ et naturæ commensuratæ necessario omnia commixta et se ipsam primam perdere. neque enim temperies hæc est, sed quædam intemperata talis fieri solet revera possidentibus ξυμπεφορημένη ξυμφορά (*i. e.* congesta calamitas). — Pro. Verissima. — So. Nunc quidem nobis boni vis in naturam pulchri se transferens confugit. moderatio enim commensuratioque pulchritudo plane ac virtus ubique fit. — Pro. Prorsus. — So. Quin etiam veritatem diximus ipsis in ea temperie commixtam esse. — Pro. Omnino. — So. Quodsi igitur bonum ipsum una idea consequi non licet, saltem una cum tribus, pulchritudine, commensuratione et veritate, comprehensum dicamus hoc velut unum rectissime pro causa haberi posse eorum, quæ in mixtione sunt, et propter hoc, ut puta quod bonum sit, mixtionem factam esse talem. — Pro. Rectissime nimirum.

XLI. So. Unusquisque jam, o Protarche, facile, arbitror, de sapientia et voluptate judicarit, utra earum optimo isti cognatior et præstans magis et apud homines et apud deos esse contingat. — Pro. Constat quidem, attamen ratione id quoque percurrere præstat. — So. Singulatim igitur horum trium cum voluptate et sapientia comparationem et judicium instituamus. videndum enim utri unumquodque trium cognatius asseramus. — Pro. De pulchritudine, veritate et mensura loqueris? — So. Certe. primum igitur veritatem sume, Protarche: et cum sumpseris, ad tria jam respice, mentem, veritatem et voluptatem, et, postquam diu consideraveris, tibi ipse responde, utrum voluptas an mens veritati propinquior. — Pro. Quid vero diuturna meditatione opus est? permultum enim, ut arbitror, differunt. voluptas enim omnium vanissima est, et, ut fertur, in venereis voluptatibus, quæ tamen maximæ videntur esse, vel pejerantibus dii ignoscunt, quasi pueri quidam voluptates sint nullius prorsus intelligentiæ compotes: mens autem aut idem est quod veritas aut omnium certe huic simillima atque verissima. — So. Deinde igitur eodem modo considera, voluptasne an sapientia plus moderationis habeat. — Pro. Id quoque, quod nunc infers, exploratu perfacile est. puto enim equidem nihil voluptate et exsultatione immoderatius inveniri posse, nihil contra mente et scientia moderatius. — So. Præclare. verumtamen tertium quoque responde.

ὅμως δ' ἔτι λέγε τὸ τρίτον. νοῦς ἡμῖν κάλλους μετείληφε πλέον ἢ τὸ τῆς ἡδονῆς γένος, ὥστ' εἶναι καλλίω νοῦν ἡδονῆς, ἢ τοὐναντίον; — ΠΡΩ. [Ἆρ' οὖν] Φρόνησιν μὲν καὶ νοῦν, ὦ Σώκρατες, οὐδεὶς πώποτ' οὔθ'
5 ὕπαρ οὔτ' ὄναρ αἰσχρὸν οὔτ' εἶδεν οὔτ' ἐπενόησεν οὐδαμῇ οὐδαμῶς οὔτε γενόμενον οὔτ' ὄντα οὔτ' ἐσόμενον. — ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΠΡΩ. Ἡδονὰς δέ γέ που, καὶ ταῦτα σχεδὸν τὰς μεγίστας, ὅταν ἴδωμεν ἡδόμενον ὁντινοῦν, ἢ τὸ γελοῖον ἐπ' αὐταῖς ἢ τὸ πάντων αἴσχιστον ἑπό-
66 μενον ὁρῶντες αὐτοί τ' αἰσχυνόμεθα καὶ ἀφανίζοντες a κρύπτομεν ὅτι μάλιστα, νυκτὶ πάντα τὰ τοιαῦτα διδόντες, ὡς φῶς οὐ δέον ὁρᾶν αὐτά. — ΣΩ. Πάντῃ δὴ φήσεις, ὦ Πρώταρχε, ὑπό τ' ἀγγέλων πέμπων καὶ παροῦσι φράζων, ὡς ἡδονὴ κτῆμα οὐκ ἔστι πρῶτον
15 οὐδ' αὖ δεύτερον, ἀλλὰ πρῶτον μέν πῃ περὶ μέτρον καὶ τὸ μέτριον καὶ καίριον καὶ πάνθ' ὁπόσα τοιαῦτα χρὴ νομίζειν τὴν ἀΐδιον ᾑρῆσθαι φύσιν. — ΠΡΩ. Φαί- b νεται γοῦν ἐκ τῶν νῦν λεγομένων. — ΣΩ. Δεύτερον μὴν περὶ τὸ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τὸ τέλεον καὶ
20 ἱκανὸν καὶ πάνθ' ὁπόσα τῆς γενεᾶς αὖ ταύτης ἐστίν. — ΠΡΩ. Ἔοικε γοῦν. — ΣΩ. Τὸ τοίνυν τρίτον, ὡς ἡ ἐμὴ μαντεία, νοῦν καὶ φρόνησιν τιθεὶς οὐκ ἂν μέγα τι τῆς ἀληθείας παρεξέλθοις. — ΠΡΩ. Ἴσως. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ τέταρτα, ἃ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἔθεμεν,
25 ἐπιστήμας τε καὶ τέχνας καὶ δόξας ὀρθὰς λεχθείσας, ταῦτ' εἶναι τὰ πρὸς τοῖς τρισὶ τέταρτα, εἴπερ τἀγαθοῦ c γ' ἐστὶ μᾶλλον [ἢ] τῆς ἡδονῆς ξυγγενῆ; — ΠΡΩ. Τάχ' ἄν. — ΣΩ. Πέμπτας τοίνυν, ἃς ἡδονὰς ἔθεμεν ἀλύπους ὁρισάμενοι, καθαρὰς ἐπονομάσαντες τῆς ψυχῆς
30 αὐτῆς [ἐπιστήμας], ταῖς δ' αἰσθήσεσιν ἑπομένας; — ΠΡΩ. Ἴσως. — ΣΩ. Ἕκτῃ δ' ἐν γενεᾷ, φησὶν Ὀρφεύς, καταπαύσατε κόσμον ἀοιδῆς. ἀτὰρ κινδυνεύει καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐν ἕκτῃ καταπεπαυμένος εἶναι κρίσει. τὸ δὴ μετὰ ταῦθ' ἡμῖν οὐδὲν λοιπὸν πλὴν ὥσπερ d
35 κεφαλὴν ἀποδοῦναι τοῖς εἰρημένοις. — ΠΡΩ. Οὐκοῦν χρή.

XLII. ΣΩ. Ἴθι δή, τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι τὸν αὐτὸν διαμαρτυράμενοι λόγον ἐπεξέλθωμεν. — ΠΡΩ. Ποῖον δή; — ΣΩ. Φίληβος τἀγαθὸν ἐτίθετο ἡμῖν ἡδονὴν εἶναι
40 πᾶσαν καὶ παντελῆ. — ΠΡΩ. Τὸ τρίτον, ὦ Σώκρατες, ὡς ἔοικας, ἔλεγες ἀρτίως τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπαναλαβεῖν δεῖν λόγον. — ΣΩ. Ναί, τὸ δέ γε μετὰ τοῦτ' ἀκούωμεν. e ἐγὼ γὰρ δὴ κατιδὼν ἅπερ νῦν δὴ διελήλυθα, καὶ δυσχεράνας τὸν Φιλήβου λόγον οὐ μόνον, ἀλλὰ
45 καὶ ἄλλων πολλάκις μυρίων, εἶπον ὡς ἡδονῆς γε νοῦς εἴη μακρῷ βέλτιόν τε καὶ ἄμεινον τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ. — ΠΡΩ. Ἦν ταῦτα. — ΣΩ. Ὑποπτεύων δέ γε καὶ ἄλλ' εἶναι πολλὰ εἶπον, ὡς εἰ φανείη τι τούτοιν ἀμφοῖν βέλτιον, ὑπὲρ τῶν δευτερείων νῷ πρὸς ἡδονὴν
50 ξυνδιαμαχοίμην, ἡδονὴ δὲ καὶ δευτερείων στερήσοιτο.
67 — ΠΡΩ. Εἶπες γὰρ οὖν. — ΣΩ. Καὶ μετὰ ταῦτά γε a πάντων ἱκανώτατα τούτοιν οὐδέτερον ἱκανὸν ἐφάνη. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα. — ΣΩ. Οὐκοῦν παντάπασιν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ νοῦς ἀπήλλακτο καὶ ἡδονὴ μή τοι

mensne pulchritudinis magis est particeps quam ipsa voluptas, ita ut pulchrior sit mens quam voluptas, an contra? — Pro. Mentem quidem et sapientiam, o Socrates, nemo unquam aut revera aut per insomnium turpem vel vidit vel aliquo pacto usquam cogitavit sive fuisse sive esse sive futuram. — So. Recte. — Pro. Si quem vero voluptatibus, idque fere maximis, fruentem advertimus, vel quod ridiculum vel quod obscœni quid in iis videmus, ipsi erubescimus atque quam maxime celamus, noctis tenebris talia committentes, quippe quæ sint diurno lumine indignæ. — So. Cunctis igitur, o Protarche, et per nuntios et voce præsenti declarabis, voluptatis possessionem neque primum esse neque secundum bonum, sed primum quidem esse circa mensuram et moderatum et opportunum et quæcunque talia sempiternam quandam naturam sortita esse putare decet. — Pro. Apparet utique ex nunc dictis. — So. Secundum deinde circa commensuratum et pulchrum, perfectum atque sufficiens et quæcunque hujus generis sunt. — Pro. Videtur sane. — So. Tertium vero, ut ego vaticinor, si mentem sapientiamque posueris, haud procul a veritate discesseris. — Pro. Fortasse. — So. Quarta vero suntne ea, quæ ipsius animæ propria posuimus, scientiæ et artes opinionesque rectæ a nobis dictæ, quæ ideo tribus illis succedunt, quia bono sunt quam voluptas cognatiora? — Pro. Fortasse. — So. Quintæ igitur voluptates eæ, quas expertes molestiæ definivimus puras nominantes animæ ipsius, sensus autem sequentes? — Pro. Fortassis. — So. In sexta vero progenie, inquit Orpheus, cantus ornatum finite. at nostra quoque oratio in sexto judicio finita videtur. itaque solum restat, ut dictis tanquam caput imponamus. — Pro. Decet profecto.

XLII. So. Age igitur, tertium conservatori rationem eandem contestati percurramus. — Pro. Qualem inquis? — So. Philebus quidem inquit, omnem penitus voluptatem nobis ipsum bonum esse. — Pro. Tertio, o Socrates, quemadmodum videris, dicebas modo repetendam rationem esse. — So. Hoc ipsum, quod autem sequitur, audiamus. equidem enim quod modo dixi contemplatus et rationem Philebi aliorumque innumerabilium indignatus mentem longe meliorem potioremque hominum vitæ quam voluptatem dixi esse. — Pro. Dixisti hæc. — So. Suspicans autem esse et alia multa dixi, si apparuerit aliquid ambobus hisce præstantius, pro mente adversus voluptatem de secunda sorte me pugnaturum, voluptatem vero secundis etiam honoribus destitutam fore. — Pro. Hæc quoque dixisti. — So. Atque post hæc omnium sufficientissima neutrum ex his sufficiens apparuit. — Pro. Verissima narras. — So. Ergo, cum in hac oratione nec

ταγαθόν γ' αὐτὸ μηδ' ἕτερον αὐτοῖν εἶναι στερομένοιν αὐταρκείας καὶ τῆς τοῦ ἱκανοῦ καὶ τελέου δυνάμεως. — ΠΡΩ. Ὀρθότατα. — ΣΩ. Φανέντος δέ γ' ἄλλου τρίτου κρείττονος τούτοιν ἑκατέρου, μυρίῳ γ' αὖ νοῦς 5 ἡδονῆς οἰκειότερον καὶ προσφυέστερον πέφανται νῦν τῇ τοῦ νικῶντος ἰδέᾳ. — ΠΡΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν πέμπτον κατὰ τὴν κρίσιν, ἣν νῦν ὁ λόγος ἀπεφήνατο, γίγνοιτ' ἂν ἡ τῆς ἡδονῆς δύναμις; — ΠΡΩ. Ἔοικε. — ΣΩ. Πρῶτον δέ γ' οὐδ' ἂν οἱ πάντες b 10 βόες τε καὶ ἵπποι καὶ τἆλλα ξύμπαντα θηρία φῶσι τῷ τὸ χαίρειν διώκειν· οἷς πιστεύοντες, ὥσπερ μάντεις ὄρνισιν, οἱ πολλοὶ κρίνουσι τὰς ἡδονὰς εἰς τὸ ζῆν ἡμῖν εὖ κρατίστας εἶναι, καὶ τοὺς θηρίων ἔρωτας οἴονται κυρίους εἶναι μάρτυρας μᾶλλον ἢ τοὺς τῶν ἐν Μούσῃ φιλο- 15 σόφῳ μεμαντευμένων ἑκάστοτε λόγων. — ΠΡΩ. Ἀληθέστατα, ὦ Σώκρατες, εἰρῆσθαί σοι νῦν ἤδη φαμὲν ἅπαντες. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἀφίετέ με; — ΠΡΩ. Σμικρὸν ἔτι τὸ λοιπόν, ὦ Σώκρατες· οὐ γὰρ δήπου σύ γ' ἀπαρεῖς πρότερος ἡμῶν. ὑπομνήσω δέ 20 σε τὰ λειπόμενα.

mens nec voluptas sibi ipsi sufficientem perfectamque vim habere apparuerit, neutra harum bonum ipsum esse potuit. — Pro. Rectissime. — So. Cum vero tertium quiddam utraque hac melius esse constaret, mens utique longo quodam intervallo propinquior potiori superantique ideæ quam voluptas eluxit. — Pro. Quidni? — So. Ergo quintum gradum ex ea sententia, quam præsens judicium protulit, voluptatis vis sortiretur? — Pro. Videtur. — So. Primum vero neque si omnes boves dicerent et equi et bestiæ denique omnes eo, quod gaudium persequantur, quibus plurimi fidem haud secus quam augures avibus habentes voluptates ad bene vivendum potissimas omnium arbitrantur, et bestiarum amores certiores testes asserunt quam divinas rationes, quæ philosophiæ musæ debentur. — Pro. Verissima, o Socrates, te narrasse omnes nunc jam fatemur. — So. Ergone etiam dimittitis me? — Pro. Exiguum adhuc quiddam restat, o Socrates: non enim profecto tu prior quam nos discedes: ego vero quæ restant in memoriam tibi reducam.

ΜΕΝΩΝ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΜΕΝΩΝ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΠΑΙΣ ΜΕΝΩΝΟΣ, ΑΝΥΤΟΣ.

70 I. Ἔχεις μοι εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, ἆρα διδακτὸν ἡ ἀρετή, ἢ οὐ διδακτὸν ἀλλ' ἀσκητόν; ἢ οὔτ' ἀσκητὸν οὔτε μαθητόν, ἀλλὰ φύσει παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις ἢ ἄλλῳ τινὶ τρόπῳ; — ΣΩ. Ὦ Μένων, προτοῦ μὲν 5 Θετταλοὶ εὐδόκιμοι ἦσαν ἐν τοῖς Ἕλλησι καὶ ἐθαυμάζοντο ἐφ' ἱππικῇ τε καὶ πλούτῳ, νῦν δέ, ὡς ἐμοὶ b δοκεῖ, καὶ ἐπὶ σοφίᾳ, καὶ οὐχ ἥκισθ' οἱ τοῦ σοῦ ἑταίρου Ἀριστίππου πολῖται Λαρισαῖοι. τούτου δ' ὑμῖν αἴτιός ἐστι Γοργίας· ἀφικόμενος γὰρ εἰς τὴν πόλιν ἐραστὰς 10 ἐπὶ σοφίᾳ εἴληφεν Ἀλευαδῶν τε τοὺς πρώτους, ὧν ὁ σὸς ἐραστής ἐστιν Ἀρίστιππος, καὶ τῶν ἄλλων Θετταλῶν. καὶ δὴ καὶ τοῦτο τὸ ἔθος ὑμᾶς εἴθικεν, ἀφόβως τε καὶ μεγαλοπρεπῶς ἀποκρίνεσθαι, ἐάν τίς τι ἔρηται, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς εἰδότας, ἅτε καὶ αὐτὸς παρέχων c 15 αὑτὸν ἐρωτᾶν τῶν Ἑλλήνων τῷ βουλομένῳ ὅ τι ἄν τις βούληται, καὶ οὐδενὶ ὅτῳ οὐκ ἀποκρινόμενος. ἐνθάδε δέ, ὦ φίλε Μένων, τοὐναντίον περιέστηκεν· ὥσπερ 71 αὐχμός τις τῆς σοφίας γέγονε, καὶ κινδυνεύει ἐκ τῶνδε a τῶν τόπων παρ' ὑμᾶς οἴχεσθαι ἡ σοφία. εἰ γοῦν τιν' 20 ἐθέλεις οὕτως ἐρέσθαι τῶν ἐνθάδε, οὐδεὶς ὅστις οὐ γελάσεται, καὶ ἐρεῖ, Ὦ ξένε, κινδυνεύω σοι δοκεῖν μακάριός τις εἶναι, ἀρετὴν γοῦν, εἴτε διδακτὸν εἴθ' ὅτῳ τρόπῳ παραγίγνεται εἰδέναι· ἐγὼ δὲ τοσοῦτον δέω εἴτε διδακτὸν εἴτε μὴ διδακτὸν εἰδέναι, ὡς οὐδ' αὐτό, 25 ὅ τί ποτ' ἐστὶ τὸ παράπαν ἀρετή, τυγχάνω εἰδώς.

II. Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτός, ὦ Μένων, οὕτως ἔχω· b συμπένομαι τοῖς πολίταις τούτου τοῦ πράγματος, καὶ ἐμαυτὸν καταμέμφομαι ὡς οὐκ εἰδὼς περὶ ἀρετῆς τὸ παράπαν· ὃ δὲ μὴ οἶδα τί ἐστι, πῶς ἂν ὁποῖόν γέ τι 30 εἰδείην; ἢ δοκεῖ σοι οἷόν τ' εἶναι, ὅστις Μένωνα μὴ γιγνώσκει τὸ παράπαν ὅστις ἐστί, τοῦτον εἰδέναι, εἴτε καλὸς εἴτε πλούσιος εἴτε καὶ γενναῖός ἐστιν, εἴτε καὶ τἀναντία τούτων; δοκεῖ σοι οἷόν τ' εἶναι; — ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε. ἀλλὰ σύ, ὦ Σώκρατες, ἀληθῶς 35 οὐδ' ὅ τι ἀρετή ἐστιν οἶσθα; ἀλλὰ ταῦτα περὶ σοῦ c καὶ οἴκαδ' ἀπαγγέλλωμεν; — ΣΩ. Μὴ μόνον γε, ὦ ἑταῖρε, ἀλλὰ καὶ ὅτι οὐδ' ἄλλῳ πω ἐνέτυχον εἰδότι, ὡς ἐμοὶ δοκῶ. — ΜΕΝ. Τί δαί; Γοργίᾳ οὐκ ἐνέτυχες, ὅτ' ἐνθάδ' ἦν; — ΣΩ. Ἔγωγε. — ΜΕΝ. Εἶτ' οὐκ 40 ἐδόκει σοι εἰδέναι; — ΣΩ. Οὐ πάνυ εἰμὶ μνήμων, ὦ Μένων, ὥστ' οὐκ ἔχω εἰπεῖν ἐν τῷ παρόντι, πῶς μοι τότ' ἔδοξεν· ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνός τ' οἶδε, καὶ σὺ ἃ ἐκεῖνος ἔλεγεν· ἀνάμνησον οὖν με, πῶς ἔλεγεν. εἰ δὲ d βούλει, αὐτὸς εἰπέ· δοκεῖ γὰρ δήπου σοὶ ἅπερ ἐκείνῳ. 45 — ΜΕΝ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἐκεῖνον μέντοι νῦν ἐῶμεν, ἐπειδὴ καὶ ἄπεστι· σὺ δ' αὐτός, ὦ πρὸς θεῶν, Μένων,

MENO.

DIALOGI PERSONÆ:

MENO, SOCRATES, PUER MENONIS, ANYTUS.

I. Potesne mihi ostendere, Socrates, doceri virtus possit, necne, sed an exercitatione potius acquiratur? aut num forte nec doctrina neque usu comparetur, sed ipsa natura vel alio quopiam modo hominibus insit? — So. Olim, o Meno, Thessali inter Græcos illustres tum equestri facultate tum etiam divitiis habiti sunt, nunc autem, ut mihi videtur, etiam sapientiæ nomine, nec minime amici tui Aristippi Larissæi cives. atque hujus quidem rei auctor vobis Gorgias exstitit: is enim in urbem vestram profectus amicos sibi ob sapientiam comparavit cum reliquorum Thessalorum, tum maxime Aleuadarum primos, ex quibus est amator tuus Aristippus. atque etiam sic vos (Gorgias) assuefecit, ut intrepide et alto animo interrogantibus respondeatis, quemadmodum scientibus par est, quippe qui et ipse concedebat Græcorum cuique rogare quidquid quisque vellet, ac nemini non respondebat. nobis vero, o amice Meno, contrarium obvenit: sapientia nostra quodammodo exaruit, atque ex his locis ad vos divertisse videtur. itaque si quem nostrorum hominum hoc pacto percontaris, nemo erit, qui non rideat ac dicat, O hospes, beatus quidam tibi videor, ac nosse utrum doctrina an alia quadam ratione virtus hominibus comparetur: ego vero tantum abest ut norim utrum doctrina acquiri possit necne, ut plane nec quid ipsa sit virtus intelligam.

II. Atqui ego quoque, o Meno, sic affectus sum: in eadem in qua cives mei indigentia versor, ac me ipsum accuso, utpote virtutem penitus ignorans: quod vero quid sit nescio, quonam pacto qualis sit norim? aut an tibi fieri posse videtur, ut qui nullo modo quis Meno sit norit, is utrum bonus, dives, generosus, an contra sit, norit? — Men. Mihi quidem nequaquam. at vero tu an revera, o Socrates, quid sit virtus ignoras? ista de te civibus meis renuntiabimus? — So. Non id quæso solum, o Meno, verum etiam me necdum ullum alium, ut mihi videtur, scientem nactum esse. — Men. Nunquamne igitur Gorgiam cum hic commoraretur convenisti? — So. Equidem. — Men. An hæc ignorare tibi videbatur? — So. Haud satis, o Meno, memini, ideoque quid tum mihi visum fuerit in præsentia referre nequeo: sed forte et ille novit et tu quod ille docuerit tenes: revoca igitur mihi in memoriam, quomodo dicebat. si vero minus id placet, tute ipse declara: nam tibi profecto cum illo convenit. — Men. Convenit equidem. — So. Illum tamen, cum absit, nunc mittamus: tu vero, o Meno, dic per deos obsecro, quid esse virtutem

τί φῂς ἀρετὴν εἶναι; εἰπὲ καὶ μὴ φθονήσῃς, ἵν' εὐτυχέστατον ψεῦσμα ἐψευσμένος ὦ, ἂν φανῇς σὺ μὲν εἰδὼς καὶ Γοργίας, ἐγὼ δ' εἰρηκὼς μηδενὶ πώποτ' εἰδότι ἐντετυχηκέναι.

5 III. MEN. Ἀλλ' οὐ χαλεπόν, ὦ Σώκρατες, εἰπεῖν· e πρῶτον μέν, εἰ βούλει ἀνδρὸς ἀρετήν, ῥᾴδιον, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἀνδρὸς ἀρετή, ἱκανὸν εἶναι τὰ τῆς πόλεως πράττειν, καὶ πράττοντα τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς δ' ἐχθροὺς κακῶς, καὶ αὐτὸν εὐλαβεῖσθαι μηδὲν τοιοῦτον 10 παθεῖν. εἰ δὲ βούλει γυναικὸς ἀρετήν, οὐ χαλεπὸν διελθεῖν, ὅτι δεῖ αὐτὴν τὴν οἰκίαν εὖ οἰκεῖν σώζουσάν τε τἄνδον καὶ κατήκοον οὖσαν τἀνδρός. καὶ ἄλλη ἐστὶ παιδὸς ἀρετή, καὶ θηλείας καὶ ἄρρενος, καὶ πρεσβυτέρου ἀνδρός, εἰ μὲν βούλει, ἐλευθέρου, εἰ δὲ βούλει, 72 δούλου. καὶ ἄλλαι πάμπολλαι ἀρεταί εἰσιν, ὥστ' οὐκ a ἀπορία εἰπεῖν ἀρετῆς πέρι ὅ τι ἔστι. καθ' ἑκάστην γὰρ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἡλικιῶν πρὸς ἕκαστον ἔργον ἑκάστῳ ἡμῶν ἡ ἀρετή ἐστιν. ὡσαύτως δέ, οἶμαι, ὦ Σώκρατες, καὶ ἡ κακία. — ΣΩ. Πολλῇ γέ τινι εὐ-20 τυχίᾳ ἔοικα κεχρῆσθαι, ὦ Μένων, εἰ μίαν ζητῶν ἀρετὴν σμῆνός τι ἀνεύρηκα ἀρετῶν παρὰ σοὶ κειμένων. ἀτάρ, ὦ Μένων, κατὰ ταύτην τὴν εἰκόνα τὴν περὶ τὰ σμήνη, εἴ μου ἐρομένου μελίττης περὶ οὐσίας ὅ τί ποτ' b ἐστί, πολλὰς καὶ παντοδαπὰς ἔλεγες αὐτὰς εἶναι, τί 25 ἂν ἀπεκρίνω μοι, εἴ σε ἠρόμην, Ἆρα τούτῳ φῂς πολλὰς καὶ παντοδαπὰς εἶναι καὶ διαφερούσας ἀλλήλων, τῷ μελίττας εἶναι; ἢ τούτῳ μὲν οὐδὲν διαφέρουσιν, ἄλλῳ δέ τῳ, οἷον ἢ κάλλει ἢ μεγέθει ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τοιούτων; — εἰπέ, τί ἂν ἀπεκρίνω οὕτως ἐρωτηθείς; — 30 MEN. Τοῦτ' ἔγωγε, ὅτι οὐδὲν διαφέρουσιν ᾗ μέλιτται εἰσίν, ἡ ἑτέρα τῆς ἑτέρας. — ΣΩ. Εἰ οὖν εἶπον μετὰ c ταῦτα, Τοῦτο τοίνυν μοι αὐτὸ εἰπέ, ὦ Μένων, ᾧ οὐδὲν διαφέρουσιν, ἀλλὰ ταὐτόν εἰσιν ἅπασαι, τί τοῦτο φῂς εἶναι; εἶχες δήπου ἄν τί μοι εἰπεῖν. — MEN. Ἔγωγε.

35 IV. ΣΩ. Οὕτω δὴ καὶ περὶ τῶν ἀρετῶν· καὶ εἰ πολλαὶ καὶ παντοδαπαί εἰσιν, ἕν γέ τι εἶδος ταὐτὸν ἅπασαι ἔχουσι δι' ὃ εἰσὶν ἀρεταί, εἰς ὃ καλῶς που ἔχει ἀποβλέψαντα τὸν ἀποκρινόμενον τῷ ἐρωτήσαντι ἐκεῖνο δηλῶσαι, ὃ τυγχάνει οὖσα ἀρετή. ἢ οὐ μανθάνεις ὅ τι d 40 λέγω; — MEN. Δοκῶ γέ μοι μανθάνειν, οὐ μέντοι ὡς βούλομαί γέ πω κατέχω τὸ ἐρωτώμενον. — ΣΩ. Πότερον δὲ περὶ ἀρετῆς μόνον σοι οὕτω δοκεῖ, ὦ Μένων, ἄλλη μὲν ἀνδρὸς εἶναι, ἄλλη δὲ γυναικὸς καὶ τῶν ἄλλων, ἢ καὶ περὶ ὑγιείας καὶ περὶ μεγέθους καὶ περὶ 45 ἰσχύος ὡσαύτως; ἄλλη μὲν ἀνδρὸς δοκεῖ σοι εἶναι e ὑγίεια, ἄλλη δὲ γυναικός; ἢ ταὐτὸν πανταχοῦ εἶδός ἐστιν, ἐάνπερ ὑγίεια ᾖ, ἐάν τ' ἐν ἀνδρὶ ἐάν τ' ἐν ἄλλῳ ὁτῳοῦν ᾖ; — MEN. Ἡ αὐτή μοι δοκεῖ ὑγιειά γ' εἶναι καὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ μέγεθος καὶ ἰσχύς; 50 ἐάνπερ ἰσχυρὰ γυνὴ ᾖ, τῷ αὐτῷ εἴδει καὶ τῇ αὐτῇ ἰσχύϊ ἰσχυρὰ ἔσται; τὸ γὰρ τῇ αὐτῇ τοῦτο λέγω· οὐδὲν διαφέρει πρὸς τὸ ἰσχὺς εἶναι ἡ ἰσχύς, ἐάν τ' ἐν ἀνδρὶ ᾖ ἐάν τ' ἐν γυναικί. ἢ δοκεῖ τί σοι διαφέρειν; — MEN. Οὐκ 73 μοιγε. — ΣΩ. Ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς τὸ ἀρετὴ εἶναι διοί- a

existimas? dic, inquam, neque recuses, ut fortunati cujusdam mendacii redarguar, siquidem tu et Gorgias id nosse videamini, cum ego nemini unquam hoc scienti occurrisse dixerim.

III. Men. At, o Socrates, nequaquam difficile est id dicere : et primo quidem, si lubet, viri virtutem, quæ hæc est, rempublicam administrare posse, et eam administrantem amicos juvare, inimicis nocere, necnon ipsum cavere ne tale quid patiatur. quodsi quæ sit mulieris virtus nosse requiris, neque id arduum erit: oportet enim eam domum recte gubernare, dum curat domestica viroque obedit. alia quoque virtus est pueri, et feminæ et masculi, et viri jam ætate gravis, si velis, liberi, item si velis, servi. atque aliæ permultæ virtutes sunt. quamobrem nullo modo hæremus quid virtutem esse dicamus. enimvero in unaquaque actione atque ætate ad unumquodque opus singulis hominibus virtus adest. eadem de vitio, o Socrates, ut arbitror, dici possent. — So. Non parum mihi videor fortunatus, o Meno, siquidem unam virtutem investigans examen quoddam virtutum apud te habitantium reperi. at, o Meno, si eadem examinis similitudine percontanti mihi, quæ sit apis essentia, multiplices eas esse respondisses, quid responderes, si ego te rogarem, Numquid eas multas et varias et inter se differentes eo esse dicis, quo apes sunt? an hoc quidem non differunt, sed alio, veluti pulchritudine vel magnitudine vel alio quopiam talium? — quid, inquam, sic interroganti responderes? — Men. Quod eo, quo apes sunt, minime inter se differunt. — So. Et si ego post hæc rogarem, Quid ergo est, o Meno, quo nihil inter se differunt, sed idem sunt cunctæ, quid hoc ipsum esse dicis? haberes profecto quod responderes. — Men. Haberem.

IV. So. Eadem igitur ratione virtutes quamquam multæ atque variæ sunt, unam tamen speciem quandam cunctæ eandem habent, qua virtutes exsistunt, ad quam respicere decet eum qui responsurus sit interroganti cuiquam quid virtus sit. tenesne quod dico? — Men. Intelligere mihi videor, nondum tamen, ut volo, quod quæris comprehendo. — So. Utrum vero de virtute id solum, o Meno, tibi videtur, aliam quidem viri esse, aliam mulieris et reliquorum, an etiam de sanitate et magnitudine et robore eodem modo? alia quidem viri sanitas tibi videtur esse, mulieris alia? an potius eadem ubique sanitatis species est, si quidem sanitas sit, seu in viro sive in muliere, sive in altero quocumque sit? — Men. Eadem mihi sanitas et viri et mulieris esse videtur. — So. Nonne igitur, si quidem robusta sit femina, eadem specie roboris robusta erit? cum enim eadem dico, hoc dico: nihil differt, ut robur robur sit, seu in viro seu in muliere sit. aut num tibi differre quidquam videtur? — Men. Minime. — So. Virtus

σει τι, ἐάν τ' ἐν παιδὶ ᾖ ἐάν τ' ἐν πρεσβύτῃ, ἐάν τ' ἐν γυναικὶ ἐάν τ' ἐν ἀνδρί; — ΜΕΝ. Ἔμοιγέ πως δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, τοῦτ' οὐκέθ' ὅμοιον εἶναι τοῖς ἄλλοις τούτοις. — ΣΩ. Τί δαί; οὐκ ἀνδρὸς μὲν ἀρετὴν 5 ἔλεγες πόλιν εὖ διοικεῖν, γυναικὸς δ' οἰκίαν; — — ΜΕΝ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οἷόν τ' εὖ διοικεῖν ἢ πόλιν ἢ οἰκίαν ἢ ἄλλο ὁτιοῦν μὴ σωφρόνως καὶ δικαίως διοικοῦντα; — ΜΕΝ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν b ἄνπερ δικαίως καὶ σωφρόνως διοικῶσι, δικαιοσύνῃ καὶ 10 σωφροσύνῃ διοικήσουσιν; — ΜΕΝ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Τῶν αὐτῶν ἄρ' ἀμφότεροι δέονται, εἴπερ μέλλουσιν ἀγαθοὶ εἶναι, καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἀνήρ, δικαιοσύνης καὶ σωφροσύνης. — ΜΕΝ. Φαίνονται. — ΣΩ. Τί δέ; παῖς καὶ πρεσβύτης μῶν ἀκόλαστοι ὄντες καὶ ἄδι- 15 κοι ἀγαθοὶ ἄν ποτε γένοιντο; — ΜΕΝ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλὰ σώφρονες καὶ δίκαιοι; — ΜΕΝ. Ναί. — ΣΩ. Πάντες ἄρ' ἄνθρωποι τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἀγαθοί c εἰσι· τῶν αὐτῶν γὰρ τυχόντες ἀγαθοὶ γίγνονται. — ΜΕΝ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Οὐκ ἂν δήπου, εἴ γε μὴ ἡ 20 αὐτὴ ἀρετὴ ἦν αὐτῶν, τῷ αὐτῷ ἂν τρόπῳ ἀγαθοὶ ἦσαν. — ΜΕΝ. Οὐ δῆτα.

V. ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ αὐτὴ ἀρετὴ πάντων ἐστί, πειρῶ εἰπεῖν καὶ ἀναμνησθῆναι, τί αὐτό φησι Γοργίας εἶναι καὶ σὺ μετ' ἐκείνου. — ΜΕΝ. Τί ἄλλο γ' ἢ 25 ἄρχειν οἷόν τ' εἶναι τῶν ἀνθρώπων; εἴπερ ἕν γέ τι d ζητεῖς κατὰ πάντων. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ζητῶ γε. ἀλλ' ἆρα καὶ παιδὸς ἡ αὐτὴ ἀρετή, ὦ Μένων, καὶ δούλου, ἄρχειν οἵω τ' εἶναι τοῦ δεσπότου; καὶ δοκεῖ σοι ἔτι ἂν δοῦλος εἶναι ὁ ἄρχων; — ΜΕΝ. Οὐ πάνυ μοι 30 δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐ γὰρ εἰκός, ὦ ἄριστε. ἔτι γὰρ καὶ τόδε σκόπει. ἄρχειν φῂς οἷόν τ' εἶναι. οὐ προσθήσομεν αὐτόσε τὸ δικαίως, ἀδίκως δὲ μή; — ΜΕΝ. Οἶμαι ἔγωγε· ἡ γὰρ δικαιοσύνη, ὦ Σώκρατες, ἀρετή ἐστι. — ΣΩ. Πότερον ἀρετή, ὦ Μένων, ἢ ἀρετή e 35 τις; — ΜΕΝ. Πῶς τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Ὡς περὶ ἄλλου ὁτουοῦν. οἷον, εἰ βούλει, στρογγυλότητος πέρι εἴποιμ' ἂν ἔγωγ' ὅτι σχῆμά τί ἐστιν, οὐχ οὕτως ἁπλῶς ὅτι σχῆμα. διὰ ταῦτα δ' οὕτως ἂν εἴποιμι, ὅτι καὶ ἄλλα ἔστι σχήματα. — ΜΕΝ. Ὀρθῶς γε λέγων σύ· 40 ἐπεὶ κἀγὼ λέγω οὐ μόνον δικαιοσύνην ἀλλὰ καὶ ἄλλας 74 εἶναι ἀρετάς. — ΣΩ. Τίνας ταύτας; εἰπέ. οἷον κἀγὼ a σοὶ εἴποιμ', ἂν καὶ ἄλλα σχήματα, εἴ με κελεύοις· καὶ σὺ οὖν ἐμοὶ εἰπὲ ἄλλας ἀρετάς. — ΜΕΝ. Ἡ ἀνδρεία τοίνυν ἔμοιγε δοκεῖ ἀρετὴ εἶναι καὶ σωφροσύνη 45 καὶ σοφία καὶ μεγαλοπρέπεια καὶ ἄλλαι πάμπολλαι. — ΣΩ. Πάλιν, ὦ Μένων, ταὐτὸν πεπόνθαμεν· πολλὰς αὖ ἀνευρήκαμεν ἀρετὰς μίαν ζητοῦντες, ἄλλον τρόπον ἢ νῦν δή· τὴν δὲ μίαν, ἣ διὰ πάντων τούτων ἐστίν, οὐ δυνάμεθ' ἀνευρεῖν.

50 VI. ΜΕΝ. Οὐ γὰρ δύναμαί πω, ὦ Σώκρατες, b ὡς σὺ ζητεῖς, μίαν ἀρετὴν λαβεῖν κατὰ πάντων, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις. — ΣΩ. Εἰκότως γε. ἀλλ' ἐγὼ προθυμήσομαι, ἐὰν οἷός τ' ὦ, ἡμᾶς προσβιβάσαι. μανθάνεις γάρ που, ὅτι οὑτωσὶ ἔχει περὶ παντός· εἴ τίς σε

vero ut virtus sit, intereritne aliquid, juvenem an senem an virum an feminam ornet? — Men. Mihi quidem, o Socrates, hoc ceterorum horum simile nequaquam esse videtur. — So. Nonne viri virtutem esse dixisti, recte rempublicam gubernare, mulieris vero domum? — Men. Dixi equidem. — So. An potest quisquam vel civitatem vel domum aut aliquid aliud recte disponere nisi temperate ac juste disponat? — Men. Non certe. — So. Nonne si temperate justeque instituant, justitiâ et temperantiâ instituent? — Men. Necesse est. — So. Uterque igitur tam vir quam mulier iisdem indiget, si boni futuri sint, temperantia atque justitia. — Men. Videtur. — So. Quid vero? puer ac senex, cum intemperantes et injusti sint, num boni aliquando fient? — Men. Nequaquam. — So. At cum temperati et justi? — Men. Ita. — So. Universi igitur homines eadem ratione boni sunt: nam eorundem participatione boni fiunt. — Men. Videtur. — So. Nunquam sane eadem ratione boni essent, ni illorum virtus esset eadem. — Men. Nunquam.

V. So. Quoniam ergo eadem virtus est omnium, conare in memoriam reducere, quid hoc esse Gorgias dicat et tu cum illo. — Men. Quid aliud quam præesse hominibus posse? si quidem unum quid in omnibus exigis. — So. Requiro equidem. attamen num eadem pueri et servi virtus, o Meno, præesse posse domino? et num videtur tibi etiam is servus esse posse, qui imperet? — Men. Haud certe mihi videtur, o Socrates. — So. Hoc fieri non potest secundum rei naturam, optime vir. hoc enim quoque considera. dominari posse dicis. nonne juste addendum, injuste vero nequaquam? — Men. Puto equidem: justitia enim, o Socrates, virtus est. — So. Utrum virtus, o Meno, an virtus quædam? — Men. Quo pacto id ais? — So. Quemadmodum de quovis alio. ut ecce de rotunditate, quam figuram quandam esse ego dicerem, non simpliciter figuram. atque ob eam causam ita loquerer, quia aliæ quoque figuræ præter rotunditatem sunt. — Men. Recte inquis: nam et ego non justitiam tantum, verum alias quoque virtutes esse dico. — So. At quas alias? explica obsecro. uti ego etiam, si me de aliis figuris interrogares, utique responderem: itaque tu, quæ sint aliæ virtutes, ostende. — Men. Fortitudo igitur mihi videtur esse virtus, temperantia, sapientia, magnificentia, aliæque permultæ. — So. In idem, o Meno, recidimus: multas rursus virtutes, dum quærimus unam, invenimus, alio pacto quam modo: unam vero, quæ per omnes diffunditur, reperire nequimus.

VI. Men. Nondum enim possum, o Socrates, uti tu quæris, unam in omnibus virtutem quemadmodum in ceteris assequi. — So. Non abs re quidem. at ego, si modo potuero, enitar, ut propius accedamus. intelligis enim, opinor, sic in cunctis contingere: si quis te rogaret idem

ἀνέροιτο τοῦτο, ὃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, τί ἐστι σχῆμα, ὦ Μένων; εἰ αὐτῷ εἶπες, ὅτι στρογγυλότης, εἴ σοι εἶπεν ἅπερ ἐγὼ, πότερον σχῆμα ἡ στρογγυλότης ἐστὶν ἢ σχῆμά τι; εἶπες δήπου ἂν, ὅτι σχῆμά τι. — 5 MEN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν διὰ ταῦτα, ὅτι καὶ c ἄλλα ἔστι σχήματα; — MEN. Ναί. — ΣΩ. Καὶ εἴ γε προσανηρώτα σε, ὁποῖα, ἔλεγες ἄν; — MEN. Ἔγωγε. — ΣΩ. Καὶ αὖ εἰ περὶ χρώματος ὡσαύτως ἀνήρετο ὅ τι ἔστι, καὶ εἰπόντος σου, ὅτι τὸ λευκὸν, μετὰ ταῦθ' 10 ὑπέλαβεν ὁ ἐρωτῶν, πότερον τὸ λευκὸν χρῶμά ἐστιν ἢ χρῶμά τι; εἶπες ἂν, ὅτι χρῶμά τι, διότι καὶ ἄλλα τυγχάνει ὄντα; — MEN. Ἔγωγε. — ΣΩ. Καὶ εἴ γέ σε ἐκέλευε λέγειν ἄλλα χρώματα, ἔλεγες ἂν ἄλλα, d ἃ οὐδὲν ἧττον τυγχάνει ὄντα χρώματα τοῦ λευκοῦ; — 15 MEN. Ναί. — ΣΩ. Εἰ οὖν ὥσπερ ἐγὼ μετῄει τὸν λόγον, καὶ ἔλεγεν, ὅτι Ἀεὶ εἰς πολλὰ ἀφικνούμεθα· ἀλλὰ μή μοι οὕτως, ἀλλ', ἐπειδὴ τὰ πολλὰ ταῦθ' ἑνί τινι προσαγορεύεις ὀνόματι καὶ φῂς οὐδὲν αὐτῶν ὅ τι οὐ σχῆμα εἶναι, καὶ ταῦτα καὶ ἐναντία ὄντα ἀλλήλοις, 20 ὅ τι ἔστι τοῦθ' ὃ οὐδὲν ἧττον κατέχει τὸ στρογγύλον ἢ τὸ εὐθὺ, ὃ δὴ ὀνομάζεις σχῆμα, καὶ οὐδὲν μᾶλλον φῂς τὸ στρογγύλον σχῆμα εἶναι ἢ τὸ εὐθύ — ἢ οὐχ e οὕτω λέγεις; — MEN. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν, ὅταν οὕτω λέγῃς, τότ' οὐδὲν μᾶλλον φῂς τὸ στρογγύλον 25 εἶναι στρογγύλον ἢ εὐθὺ, οὐδὲ τὸ εὐθὺ εὐθὺ ἢ στρογγύλον; — MEN. Οὐ δήπου, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν σχῆμά γ' οὐδὲν μᾶλλον φῂς εἶναι τὸ στρογγύλον τοῦ εὐθέος, οὐδὲ τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου. — MEN. Ἀληθῆ λέγεις.

30 VII. ΣΩ. Τί ποτ' οὖν τοῦτο, οὗ τοῦτ' ὄνομά ἐστι, τὸ σχῆμα; πειρῶ λέγειν. Εἰ οὖν τῷ ἐρωτῶντι οὕτως 75 ἢ περὶ σχήματος ἢ χρώματος εἶπες, ὅτι Ἀλλ' οὐδὲ a μανθάνω ἔγωγ' ὅ τι βούλει, ὦ ἄνθρωπε, οὐδ' οἶδ' ὅ τι λέγεις. — ἴσως ἂν ἐθαύμασε, καὶ εἶπεν, Οὐ μανθάνεις, 35 ὅτι ζητῶ τὸ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ταὐτόν; — ἢ οὐδ' ἐπὶ τούτοις — ὦ Μένων, ἔχοις ἂν εἰπεῖν, εἴ τις ἐρωτῴη, Τί ἐστιν ἐπὶ τῷ στρογγύλῳ καὶ εὐθεῖ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις, ἃ δὴ σχήματα καλεῖς, ταὐτὸν ἐπὶ πᾶσι; — πειρῶ εἰπεῖν, ἵνα καὶ γένηταί σοι μελέτη πρὸς τὴν περὶ 40 τῆς ἀρετῆς ἀπόκρισιν. — MEN. Μή· ἀλλὰ σύ, ὦ b Σώκρατες, εἰπέ. — ΣΩ. Βούλει σοι χαρίσωμαι; — MEN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἐθελήσεις οὖν καὶ σὺ ἐμοὶ εἰπεῖν περὶ τῆς ἀρετῆς; — MEN. Ἔγωγε. — ΣΩ. Προθυμητέον τοίνυν· ἄξιον γάρ. — MEN. Πάνυ 45 μὲν οὖν. — ΣΩ. Φέρε δὴ, πειρώμεθά σοι εἰπεῖν, τί ἐστι σχῆμα. σκόπει οὖν εἰ τόδ' ἀποδέχει αὐτὸ εἶναι· ἔστω γὰρ δὴ ἡμῖν τοῦτο σχῆμα, ὃ μόνον τῶν ὄντων τυγχάνει χρώματι ἀεὶ ἑπόμενον. ἱκανῶς σοι ἢ ἄλλως πως ζητεῖς; ἐγὼ γὰρ κἂν οὕτως ἀγαπῴην εἴ μοι ἀρετὴν 50 εἴποις. — MEN. Ἀλλὰ τοῦτό γ' εὔηθες, ὦ Σώκρατες. c — ΣΩ. Πῶς λέγεις; — MEN. Ὅτι σχῆμά πού ἐστι κατὰ τὸν σὸν λόγον, ὃ ἀεὶ χρόᾳ ἕπεται. εἶεν. εἰ δὲ δὴ τὴν χρόαν τις μὴ φαίη εἰδέναι, ἀλλ' ὡσαύτως ἀποροίη, ὥσπερ περὶ τοῦ σχήματος, τί ἂν οἴει σοι ἀποκεκρίσθαι;

quod modo dicebam, quid est figura, o Meno? ei tu rotunditatem esse responderes, si ille tibi quæ et ego inferret, utrum rotunditas est figura an figura quædam? illi certe diceres figuram quandam esse. — Men. Prorsus. — So. Nonne ob id, quod aliæ quoque figuræ sunt? — Men. Ita. — So. Quodsi quales illæ sint quæreret, responderesne? — Men. Equidem. — So. Quin etiam si de colore similiter quid sit quærat, et tu albedinem esse dicas, deinde ille roget, utrum albedo color, an color quidam? inferresne colorem quendam ob hoc esse, quod alii quoque colores reperiantur? — Men. Maxime. — So. Et si colores alios referre te juberet, diceresne alios, qui nihilo minus quam albedo colores sint? — Men. Dicerem. — So. Quid si ille uti ego sermonem persequeretur, diceretque, Semper in multa recidimus: verum non sic mihi, sed cum hæc multa uno quodam nomine nuncupes, dicasque omnia figuram esse, idque inter se vel contraria, quid (dicas) illud sit quod nihil minus rotundum contineat quam rectum, quam quidem figuram nominas, et nihilo magis rotundum quam rectum figuram esse dicis — an enim non sic dicis? — Men. Sic plane. — So. Cum igitur ita dicas, nonne rotundum nihilo magis rotundum quam rectum, aut rectum nihilo magis rectum quam rotundum esse dicis? — Men. Non certe, o Socrates. — So. Verumtamen asseris rotundum nihilo magis figuram esse quam rectum, neque rectum magis quam rotundum. — Men. Vera narras.

VII. So. Quid igitur est id, cui figura nomen competit? declarare enitere. Si igitur sic percontanti de figura sive colore responderes, Nequaquam intelligo quid velis, neque quid dicas. — fortasse admiraretur, ac diceret, Nonne intelligis, me in his omnibus idem quærere? — haberes, o Meno, quod diceres, si quis quæreret, Quid in rotundo est ac recto et ceteris, quas figuras appellas, in omnibus idem? — explica, quæso, ut hoc pacto ad disputationem virtutis te pares. — Men. Nequaquam: sed ipse, o Socrates, edissere. — So. Visne tibi gratificer? — Men. Omnino. — So. Tu igitur quoque virtutis quæstionem solvere voles? — Men. Equidem. — So. Enitendum igitur: decet enim. — Men. Et maxime quidem. — So. Age jam, experiamur quid figura sit exprimere. atque vide utrum hoc eam esse approbes: esto id nobis figura, quod solum ex omnibus semper colorem sequitur. satisne tibi hoc, an forte aliud exigis? ego enim sat habebo, si mihi vel sic virtutem ostenderis. — Men. At hoc certe ineptum est, o Socrates. — So. Quamobrem? — Men. Quoniam figura secundum rationem tuam est, quæ semper colorem sequitur. esto. si ergo colorem quis nosse negaret, eodem modo quo circa figuram dubitans, quid a te responsum fore putas?

VIII. ΣΩ. Τἀληθῆ ἔγωγε. καὶ εἰ μέν γε τῶν σοφῶν
τις εἴη καὶ ἐριστικῶν τε καὶ ἀγωνιστικῶν ὁ ἐρόμενος,
εἴποιμ' ἂν αὐτῷ, ὅτι Ἐμοὶ μὲν εἴρηται· εἰ δὲ μὴ ὀρθῶς d
λέγω, σὸν ἔργον λαμβάνειν λόγον καὶ ἐλέγχειν. εἰ δ'
5 ὥσπερ ἐγώ τε καὶ σὺ νυνὶ φίλοι ὄντες βούλοιντο ἀλλήλοις
διαλέγεσθαι, δεῖ δὴ πρᾳότερόν πως καὶ διαλεκτικώτερον
ἀποκρίνεσθαι. ἔστι δ' ἴσως τὸ διαλεκτικώτερον μὴ
μόνον τἀληθῆ ἀποκρίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων ὧν
ἂν προσομολογῇ εἰδέναι ὁ ἐρωτώμενος. πειράσομαι
10 δὴ κἀγώ σοι οὕτως εἰπεῖν. λέγε γάρ μοι· τελευτὴν
καλεῖς τι; τοιόνδε λέγω, οἷον πέρας καὶ ἔσχατον· πάντα e
ταῦτα ταὐτόν τι λέγω. ἴσως δ' ἂν ἡμῖν Πρόδικος δια-
φέροιτο. ἀλλὰ σύ γέ που καλεῖς πεπεράνθαι τι καὶ
τετελευτηκέναι; τὸ τοιοῦτον βούλομαι λέγειν, οὐδὲν
15 ποικίλον. — MEN. Ἀλλὰ καλῶ, καὶ οἶμαι μανθάνειν
76 ὃ λέγεις. — ΣΩ. Τί δ'; ἐπίπεδον καλεῖς τι, καὶ ἕτε- a
ρον αὖ στερεὸν, οἷον ταῦτα τὰ ἐν [ταῖς] γεωμετρίαις;
— MEN. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἤδη τοίνυν ἂν μάθοις
μου ἐκ τούτων σχῆμα ὃ λέγω. κατὰ γὰρ παντὸς
20 σχήματος τοῦτο λέγω, εἰς ὃ τὸ στερεὸν περαίνει, τοῦτ'
εἶναι σχῆμα· ὅπερ ἂν συλλαβὼν εἴποιμι στερεοῦ πέρας
σχῆμα εἶναι.

IX. MEN. Τὸ δὲ χρῶμα τί λέγεις, ὦ Σώκρατες;
— ΣΩ. Ὑβριστής γ' εἶ, ὦ Μένων· ἀνδρὶ πρεσβύτῃ
25 πράγματα προστάττεις ἀποκρίνεσθαι, αὐτὸς δ' οὐκ
ἐθέλεις ἀναμνησθεὶς εἰπεῖν, ὅ τί ποτε λέγει Γοργίας b
ἀρετὴν εἶναι. — MEN. Ἀλλ' ἐπειδάν μοι σὺ τοῦτ'
εἴπῃς, ὦ Σώκρατες, ἐρῶ σοι. — ΣΩ. Κἂν κατακε-
καλυμμένος τις γνοίη, ὦ Μένων, διαλεγομένου σου,
30 ὅτι καλὸς εἶ καὶ ἐρασταί σοι ἔτι εἰσί. — MEN. Τί
δή; — ΣΩ. Ὅτι οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐπιτάττεις ἐν τοῖς λό-
γοις· ὅπερ ποιοῦσιν οἱ τρυφῶντες, ἅτε τυραννεύοντες
ἕως ἂν ἐν ὥρᾳ ὦσι. καὶ ἅμ' ἐμοῦ ἴσως κατέγνωκας, c
ὅτι εἰμὶ ἥττων τῶν καλῶν. χαριοῦμαι οὖν σοι καὶ
35 ἀποκρινοῦμαι. — MEN. Πάνυ μὲν οὖν χάρισαι. —
ΣΩ. Βούλει οὖν σοι κατὰ Γοργίαν ἀποκρίνωμαι, ᾗ ἂν
σὺ μάλιστ' ἀκολουθήσαις; — MEN. Βούλομαι· πῶς
γὰρ οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν λέγετε ἀπορροάς τινας τῶν
ὄντων κατ' Ἐμπεδοκλέα; — MEN. Σφόδρα γε. —
40 ΣΩ. Καὶ πόρους, εἰς οὓς καὶ δι' ὧν αἱ ἀπορροαὶ πο-
ρεύονται; — MEN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ τῶν ἀπορ-
ροῶν τὰς μὲν ἁρμόττειν ἐνίοις τῶν πόρων, τὰς δ' ἐλάτ-
τους ἢ μείζους εἶναι; — MEN. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. d
Οὐκοῦν καὶ ὄψιν καλεῖς τι; — MEN. Ἔγωγε. — ΣΩ.
45 Ἐκ τούτων δὴ ξύνες ὅ τοι λέγω [, ἔφη Πίνδαρος]. ἔστι
γὰρ χρόα ἀπορροὴ σχημάτων ὄψει σύμμετρος καὶ αἰ-
σθητός. — MEN. Ἄριστά μοι δοκεῖς, ὦ Σώκρατες,
ταύτην τὴν ἀπόκρισιν εἰρηκέναι. — ΣΩ. Ἴσως γάρ
σοι κατὰ συνήθειαν εἴρηται. καὶ ἅμα, οἶμαι, ἐννοεῖς,
50 ὅτι ἔχοις ἂν ἐξ αὐτῆς εἰπεῖν καὶ φωνὴν ὅ ἐστι, καὶ
ὀσμὴν καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τοιούτων. — MEN. Πάνυ e
μὲν οὖν. — ΣΩ. Τραγικὴ γάρ ἐστιν, ὦ Μένων, ἡ
ἀπόκρισις, ὥστ' ἀρέσκει σοι μᾶλλον ἢ ἡ περὶ τοῦ σχή-
ματος. — MEN. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐκ ἔστιν,

VIII. So. Vera equidem. et si ille sapientum illorum
et contentiosorum ac litigantium aliquis est, responderem,
Ego quidem ita dixi : quodsi minus recte dixi, tibi sunt
loquendi vices et tuum est mea refutare. sin autem quem-
admodum nos sumus, ut amici velint disputare, decet
profecto mitius et magis dialectico more respondere. est
autem fortasse dialecticum magis, non modo verum pro-
ferre, sed iis quoque uti, quæ rogatus se nosse fateatur.
sic igitur et ego tecum disserere conabor. dic ergo : finem
appellasne verbi gratia terminum quendam atque extre-
mum ? hæc enim omnia idem dico. fortasse vero Prodicus
a nobis dissentiret. tu autem dicisne terminatum esse ali-
quid atque finitum ? tale quid, nihil implicatum intelligo.
— Men. Dico sane, et quod ais intelligere arbitror. —
So. Et planum aliquid vocas, et solidum aliud, cujusmodi
quæ in geometricis tractantur? — Men. Voco equidem,
— So. Jam igitur quod figuram dico ex his percipies. in
omni enim figura id assero, figuram esse id, in quod soli-
dum desinit : quod summatim dicerem, figuram esse so-
lidi terminum.

IX. Men. Colorem vero quid vocas, o Socrates? — So.
Haud æquum facis, o Meno : homini jam seni onus im-
ponis respondendi tibi, ipse autem memor, quid tandem
Gorgias virtutem esse dicat, definire minime vis. — Men.
At postquam tu mihi hoc declaraveris, o Socrates, tibi
illud referam. — So. Vel obtecta facie aliquis loquen-
tem tantummodo te audiens intelligat, pulchrum esse te et
amatoribus nondum carentem. — Men. Cur ita? — So.
Quod continuo in sermone imperitas : quod facere delicati
isti et formæ fiducia adhuc tyrannidem exercentes solent.
atque simul ita de me statuis fortasse, me non obtempe-
rare non posse pulchris. gratificabor igitur tibi et respon-
debo. — Men. Gratificare, obsecro. — So. Visne tibi se-
cundum Gorgiæ morem respondeam, quam rationem tu
maxime assequi poteris? — Men. Quidni velim? — So.
Nonne defluxus quosdam secundum Empedoclem a rebus
manare dicitis? — Men. Et maxime quidem. — So. Ac
poros (meatus), in quos et per quos etiam defluxus hi ma-
nant? — Men. Omnino. — So. Ex defluxibus autem
quosdam poris quibusdam congruere, quosdam minores
aut majores esse? — Men. Sic est. — So. Et visum aliquid-
ne vocas? — Men. Voco. — So. Ex his jam quid velim,
accipe. est color defluxus figurarum visui congruens at-
que sensibilis. — Men. Optime mihi, o Socrates, nunc
respondisse videris. — So. Fortasse quia, ut solitus es
audire, nunc responsum est tibi. et simul, arbitror, adver-
tis quod ex hac responsione facile etiam definire posses,
quid vox, quid odor sit, ceteraque hujusmodi multa. —
Men. Prorsus. — So. Atqui tragica (grandisona), o Meno,
ista responsio est, ideoque tibi magis quam figuræ definitio
placet. — Men. Mihi quidem. — So. At mihi quidem,

ὦ παῖ Ἀλεξιδήμου, ὡς ἐγὼ ἐμαυτὸν πείθω, ἀλλ' ἐκείνη βελτίων. οἶμαι δ' οὐδ' ἂν σοὶ δόξαι, εἰ μή, ὥσπερ χθὲς ἔλεγες, ἀναγκαῖόν σοι ἀπιέναι πρὸ τῶν μυστηρίων, ἀλλ' εἰ περιμείναις τε καὶ μυηθείης. — **MEN.** Ἀλλὰ περιμένοιμ' ἄν, ὦ Σώκρατες, εἴ μοι πολλὰ τοιαῦτα λέγοις.

X. ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν προθυμίας γ' οὐδὲν ἀπολείψω καὶ σοῦ ἕνεκα κἀμαυτοῦ λέγων τοιαῦτα· ἀλλ' ὅπως μὴ οὐχ οἷός τ' ἔσομαι πολλὰ τοιαῦτα λέγειν. ἀλλ' ἴθι δή, πειρῶ καὶ σὺ ἐμοὶ τὴν ὑπόσχεσιν ἀποδοῦναι, καθ' ὅλου εἰπὼν ἀρετῆς πέρι ὅ τι ἐστι, καὶ παῦσαι πολλὰ ποιῶν ἐκ τοῦ ἑνός, ὅπερ φασὶ τοὺς συντρίβοντάς τι ἑκάστοτε οἱ σκώπτοντες, ἀλλ' ἐάσας ὅλην καὶ ὑγιᾶ εἰπέ, τί ἐστιν ἀρετή; τὰ δέ γε παραδείγματα παρ' ἐμοῦ εἴληφας. — **MEN.** Δοκεῖ τοίνυν μοι, ὦ Σώκρατες, ἀρετὴ εἶναι, καθάπερ ὁ ποιητὴς λέγει, χαίρειν τε καλοῖσι καὶ δύνασθαι. κἀγὼ τοῦτο λέγω ἀρετήν, ἐπιθυμοῦντα τῶν καλῶν δυνατὸν εἶναι πορίζεσθαι. — **ΣΩ.** Ἆρα λέγεις τὸν τῶν καλῶν ἐπιθυμοῦντ' ἀγαθῶν ἐπιθυμητὴν εἶναι; — **MEN.** Μάλιστά γε. — **ΣΩ.** Ἆρ' ὡς ὄντων τινῶν, οἳ τῶν κακῶν ἐπιθυμοῦσιν, ἑτέρων δέ, οἳ τῶν ἀγαθῶν; οὐ πάντες, ὤριστε, δοκοῦσί σοι τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμεῖν; — **MEN.** Οὐκ ἔμοιγε. — **ΣΩ.** Ἀλλά τινες τῶν κακῶν; — **MEN.** Ναί. — **ΣΩ.** Οἰόμενοι τὰ κακὰ ἀγαθὰ εἶναι, λέγεις, ἢ καὶ γιγνώσκοντες, ὅτι κακά ἐστιν, ὅμως ἐπιθυμοῦσιν αὐτῶν; — **MEN.** Ἀμφότερα ἔμοιγε δοκεῖ. — **ΣΩ.** Ἦ γὰρ δοκεῖ τίς σοι, ὦ Μένων, γιγνώσκων τὰ κακὰ ὅτι κακά ἐστιν, ὅμως ἐπιθυμεῖν αὐτῶν; — **MEN.** Μάλιστα. — **ΣΩ.** Τί ἐπιθυμεῖν λέγεις; ἢ γενέσθαι αὐτῷ; — **MEN.** Γενέσθαι· τί γὰρ ἄλλο; — **ΣΩ** Πότερον ἡγούμενος τὰ κακὰ ὠφελεῖν ἐκεῖνον, ᾧ ἂν γένηται, ἢ γιγνώσκων τὰ κακὰ ὅτι βλάπτει ᾧ ἂν παρῇ; — **MEN.** Εἰσὶ μέν, οἳ ἡγούμενοι τὰ κακὰ ὠφελεῖν, εἰσὶ δὲ καί, οἳ γιγνώσκοντες ὅτι βλάπτει. — **ΣΩ.** Ἦ καὶ δοκοῦσί σοι γιγνώσκειν τὰ κακὰ ὅτι κακά ἐστιν, οἱ ἡγούμενοι τὰ κακὰ ὠφελεῖν; — **MEN.** Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ τοῦτό γε. — **ΣΩ.** Οὐκοῦν δῆλον ὅτι οὗτοι μὲν οὐ τῶν κακῶν ἐπιθυμοῦσιν, οἱ ἀγνοοῦντες αὐτά, ἀλλ' ἐκείνων, ἃ ᾤοντο ἀγαθὰ εἶναι, ἔστι δὲ ταῦτά γε κακά· ὥσθ' οἱ ἀγνοοῦντες αὐτὰ καὶ οἰόμενοι ἀγαθὰ εἶναι δῆλον ὅτι τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμοῦσιν. ἢ οὔ; — **MEN.** Κινδυνεύουσιν οὗτοί γε. — **ΣΩ.** Τί δαί; οἱ τῶν κακῶν μὲν ἐπιθυμοῦντες, ὥς φῂς σύ, ἡγούμενοι δὲ τὰ κακὰ βλάπτειν ἐκεῖνον, ᾧ ἂν γίγνηται, γιγνώσκουσι δήπου, ὅτι βλαβήσονται ὑπ' αὐτῶν; — **MEN.** Ἀνάγκη. — **ΣΩ.** Ἀλλὰ τοὺς βλαπτομένους οὗτοι οὐκ οἴονται ἀθλίους εἶναι καθ' ὅσον βλάπτονται; — **MEN.** Καὶ τοῦτ' ἀνάγκη. — **ΣΩ.** Τοὺς δ' ἀθλίους οὐ κακοδαίμονας; — **MEN.** Οἶμαι ἔγωγε. — **ΣΩ.** Ἔστιν οὖν ὅστις βούλεται ἄθλιος καὶ κακοδαίμων εἶναι; — **MEN.** Οὔ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — **ΣΩ.** Οὐκ ἄρα βούλεται, ὦ Μένων, τὰ κακὰ οὐδείς, εἴπερ μὴ βούλεται τοιοῦτος εἶναι. τί γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἄθλιον εἶναι ἢ ἐπιθυμεῖν τε

o Alexidemi fili, minime persuadeo : est enim illa altera melior. puto autem, neque tibi ista placebit, si non, uti heri dicebas, abeundum tibi est ante mysteria, sed si manseris atque mysteriis initiatus eris. — **Men.** Manerem vero, o Socrates, si hujusmodi multa mihi diceres.

X. So. Nihil utique prætermittam, quin talia quædam et tui simul et mei gratia dicam : vereor tamen ne minus possim hujusmodi multa dicere. sed age jam, et tu ad promissa servanda nobis accingere, ac in commune quid virtus sit exprime, nec, ut fecisti hactenus, unum in multa discerpas, quod jaci in omnes solet, qui frangunt aliquid, sed integram atque sanam servans dic, quid est virtus? exempla enim a me accepisti. — **Men.** Videtur mihi, o Socrates, virtus esse, ut poeta inquit, gaudere pulchris ac posse. atque ego id virtutem voco, pulchra appetere eaque consequi posse. — **So.** An eum, qui pulchra cupit, bona cupere dicis? — **Men.** Omnino. — **So.** Numquid ita loqueris, quasi sint nonnulli, qui bona cupiant, quidam vero, qui mala? nonne omnes, o optime vir, bona tibi appetere videntur? — **Men.** Mihi nequaquam. — **So.** Quidam igitur mala? — **Men.** Ita. — **So.** An ita dicis, quasi quæ mala sint bona esse opinentur, aut etiam cognocentes ea mala esse, nihilominus illa cupiant? — **Men.** Utrumque aio. — **So.** An revera censes, aliquem cognoscentem mala ut mala, illa tamen appetere? — **Men.** Arbitror certe. — **So.** Quid cupere dicis? an sibi adesse? — **Men.** Adesse : quid enim aliud? — **So.** Utrum mala prodesse putans ei, cui adsint, an mala potius sciens nocere ei, cui adsint (ea sibi adesse aliquis cupit)? — **Men.** Sunt certe, qui mala prodesse putent, nec desunt qui ea obesse sciant. — **So.** Videntur tibi mala esse mala judicare illi, qui mala prodesse opinantur? — **Men.** Haud sane id mihi videtur. — **So.** Ex his igitur patet, eos non appetere mala, qui illa minime norint, sed illa potius, quæ bona esse putaverint, cum tamen mala sint : quapropter ignorantes illa bonaque existimantes perspicuum est bona potius exoptare. nonne? — **Men.** Sic hi quidem videntur. — **So.** At vero qui mala quidem affectant, ut tu inquis, cuicumque vero accidant obesse ea censent, noruntne se ab illis detrimentum capturos? — **Men.** Necesse est. — **So.** Læsos vero homines nonne isti miseros esse, quatenus læsi sunt, opinantur? — **Men.** Hoc quoque necesse. — **So.** Miseros autem non infelices? — **Men.** Reor equidem. — **So.** Num igitur aliquis est, qui miser et infelix esse velit? — **Men.** Non videtur, o Socrates. — **So.** Nemo igitur mala vult, si quidem talis esse minime velit. quid enim aliud est esse miserum

τῶν κακῶν καὶ κτᾶσθαι; — ΜΕΝ. Κινδυνεύεις ἀληθῆ λέγειν, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐδεὶς βούλεται τὰ κακά. b

XI. ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν δὴ ἔλεγες, ὅτι ἔστιν ἡ ἀρετὴ βούλεσθαί τε τἀγαθὰ καὶ δύνασθαι; — ΜΕΝ. Εἶπον 5 γάρ. — ΣΩ. Οὐκοῦν τούτου λεχθέντος τὸ μὲν βούλεσθαι πᾶσιν ὑπάρχει, καὶ ταύτῃ γ' οὐδὲν ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου βελτίων; — ΜΕΝ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἀλλὰ δῆλον ὅτι, εἴπερ ἐστὶ βελτίων ἄλλος ἄλλου, κατὰ τὸ δύνασθαι ἂν εἴη ἀμείνων. — ΜΕΝ. Πάνυ γε — ΣΩ. 10 Τοῦτ' ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικε, κατὰ τὸν σὸν λόγον ἀρετή, δύναμις τοῦ πορίζεσθαι τἀγαθά. — ΜΕΝ. Παντάπασί c μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ἔχειν, ὡς σὺ νῦν ὑπολαμβάνεις. — ΣΩ. Ἴδωμεν δὴ καὶ τοῦτ' εἰ ἀληθὲς λέγεις. ἴσως γὰρ ἂν εὖ λέγοις. τἀγαθὰ φὴς οἷόν τ' εἶναι 15 πορίζεσθαι ἀρετὴν εἶναι; — ΜΕΝ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀγαθὰ δὲ καλεῖς οὐχὶ οἷον ὑγίειάν τε καὶ πλοῦτον; καὶ χρυσίον λέγω καὶ ἀργύριον κτᾶσθαι καὶ τιμὰς ἐν πόλει καὶ ἀρχάς; μὴ ἄλλ' ἄττα λέγεις τἀγαθὰ ἢ τὰ τοιαῦτα; — ΜΕΝ. Οὔκ, ἀλλὰ πάντα λέγω τὰ τοιαῦτα. — 20 ΣΩ. Εἶεν. χρυσίον δὲ δὴ καὶ ἀργύριον πορίζεσθαι ἀρετή d ἐστιν, ὥς φησι Μένων, ὁ τοῦ μεγάλου βασιλέως πατρικὸς ξένος. πότερον προστίθης τι τούτῳ τῷ πόρῳ, ὦ Μένων, τὸ δικαίως καὶ ὁσίως, ἢ οὐδέν σοι διαφέρει, ἀλλὰ κἂν ἀδίκως τις αὐτὰ πορίζηται, ὁμοίως σὺ αὐτὰ 25 ἀρετὴν καλεῖς; — ΜΕΝ. Οὐ δήπου, ὦ Σώκρατες. — (ΣΩ.) Ἀλλὰ κακίαν; — (ΜΕΝ.) Πάντως δήπου. — (ΣΩ.) Δεῖ ἄρα, ὡς ἔοικε, τούτῳ τῷ πόρῳ δικαιοσύνην ἢ σωφροσύνην ἢ ὁσιότητα προσεῖναι, ἢ ἄλλο τι μόριον ἀρετῆς· εἰ δὲ μή, οὐκ ἔσται ἀρετὴ καίπερ ἐκπορίζουσα e 30 τἀγαθά. — ΜΕΝ. Πῶς γὰρ ἄνευ τούτων ἀρετὴ γένοιτ' ἄν; — ΣΩ. Τὸ δὲ μὴ ἐκπορίζειν χρυσίον καὶ ἀργύριον, ὅταν μὴ δίκαιον ᾖ, μήθ' αὑτῷ μήτ' ἄλλῳ, οὐκ ἀρετὴ καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀπορία; — ΜΕΝ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα μᾶλλον ὁ πόρος τῶν τοιού-35 των ἀγαθῶν ἢ ἡ ἀπορία ἀρετὴ ἂν εἴη, ἀλλ' ὡς ἔοικεν, ὃ μὲν ἂν μετὰ δικαιοσύνης γίγνηται, ἀρετὴ ἔσται, ὃ 79 δ' ἂν ἄνευ πάντων τῶν τοιούτων, κακία. — ΜΕΝ. a Δοκεῖ μοι ἀναγκαῖον εἶναι ὡς λέγεις.

XII. ΣΩ. Οὐκοῦν τούτων ἕκαστον ὀλίγον πρότερον 40 μόριον ἀρετῆς ἔφαμεν εἶναι, τὴν δικαιοσύνην καὶ σωφροσύνην καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα; — ΜΕΝ. Ναί. — ΣΩ. Εἶτα, ὦ Μένων, παίζεις πρός με; — ΜΕΝ. Τί δή, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ὅτι ἄρτι ἐμοῦ δεηθέντος σου μὴ καταγνύναι μηδὲ κερματίζειν τὴν ἀρετήν, καὶ 45 δόντος παραδείγματα, καθ' ἃ δέοι ἀποκρίνεσθαι, τούτου μὲν ἠμέλησας, λέγεις δέ μοι, ὅτι ἀρετή ἐστιν οἷόν τ' εἶναι τἀγαθὰ πορίζεσθαι μετὰ δικαιοσύνης, τοῦτο δὲ φὴς b μόριον ἀρετῆς εἶναι. — ΜΕΝ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν συμβαίνει ἐξ ὧν σὺ ὁμολογεῖς, τὸ μετὰ μορίου ἀρετῆς 50 πράττειν ὅ τι ἂν πράττῃ, τοῦτ' ἀρετὴν εἶναι· τὴν γὰρ δικαιοσύνην μόριον φὴς ἀρετῆς εἶναι, καὶ ἕκαστα τούτων. ⌈ΜΕΝ.⌉ τί οὖν δὴ τοῦτο λέγω; ⌈ΣΩ.⌉ ὅτι ἐμοῦ δεηθέντος ὅλην εἰπεῖν τὴν ἀρετήν, αὐτὴν μὲν πολλοῦ δεῖς εἰπεῖν ὅ τι ἔστι, πᾶσαν δὲ φὴς πρᾶξιν ἀρετὴν εἶναι,

quam cupere mala in eaque incurrere? — Men. Vera loqui videris, o Socrates: nemo enim vult mala.

XI. So. Nonne paulo ante dixisti virtutem esse bona velle ac posse? — Men. Dixi equidem. — So. An non ex hoc dicto voluntas quidem ipsa omnibus adest, atque hac ratione alius alio nihil melior est? — Men. Videtur. — So. Ergo si quidem est alius alio melior, neque id secundum voluntatem, sequitur ut secundum potentiam sit melior. — Men. Sequitur. — So. Secundum igitur rationem tuam hoc est virtus, bonorum comparandorum potestas. — Men. Sic prorsus se habere videtur, o Socrates, ut tu nunc accipis. — So. Videamus jam utrum id quoque vere asseras. fortasse enim bene loqueris. bona adipisci posse virtutemne esse dicis? — Men. Istuc ipsum. — So. Bona vero nonne hæc vocas velut sanitatem et divitias? et aurum et argentum, dico, acquirere, honoribus præterea et magistratibus in republica fungi? num alia quædam præter talia bona nuncupas? — Men. Nequaquam, sed omnia talia (esse bona) dico. — So. Esto. aurum atque argentum acquirere virtus est, ut inquit Meno, magni regis patrius hospes. utrum addis huic acquisitioni, o Meno, *juste* ac pie, an nihil interesse putas, sed etsi injuste quis ista acquirat, nihilominus quæstum hujusmodi virtutem vocas? — Men. Nequaquam, o Socrates. — So. Sed potius improbitatem? — Men. Omnino. — So. Necesse igitur est, ut videtur, huic acquisitioni justitia vel temperantia vel sanctitas, aut alia quædam virtutis pars adsit: alioquin *virtus* minime erit, quamvis bona sibi vindicet. — Men. Qui enim sine iis virtus exsistat? — So. At non suppeditare *aurum* et argentum, quando minime justum sit, aut sibi aut alteri, nonne etiam virtus est hæc egestas? — Men. *Videtur.* — So. Nihilo magis igitur horum bonorum copia virtus erit quam inopia, sed ut videtur, quodcumque cum *justitia fit*, virtus erit, quod autem absque illa ejusque similibus, pravitas. — Men. Videtur mihi necessario ita *esse, uti* dicis.

XII. So. Nonne unumquodque horum paulo ante *virtutis* partem esse diximus, justitiam et temperantiam ceteraque hujusmodi? — Men. Diximus. — So. Siccine, *o Meno*, me deludis? — Men. Quorsum hæc, o Socrates? — So. Quoniam cum te nuper orarem ne virtutem conscinderes *neve* discerperes, et cum exempla respondendi darem, hoc neglexisti, dicis vero mihi, virtutem esse bona *cum justitia* comparare posse, justitiam vero virtutis partem esse fateris. — Men. Fateor. — So. Nonne igitur efficitur ex *iis*, quæ concedis, virtutem esse agere cum parte virtutis, quidquid agatur? justitiam enim et hujusmodi singula virtutis particulas confiteris. quid igitur hoc dicens volo? totam virtutem ut explicares rogatus a me longum quidem abest, ut explices quid illa sit, omnem vero actionem, quæcumque

ἐάνπερ μετὰ μορίου ἀρετῆς πράττηται, ὥσπερ εἰρηκὼς c ὅ τι ἀρετή ἐστι τὸ ὅλον καὶ ἤδη γνωσομένου ἐμοῦ, κἂν σὺ κατακερματίζῃς αὐτὴν κατὰ μόρια. δεῖ οὖν σοι πάλιν ἐξ ἀρχῆς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τῆς αὐτῆς ἐρωτήσεως,
5 ὦ φίλε Μένων, τί ἐστιν ἀρετή, εἰ μετὰ μορίου ἀρετῆς πᾶσα πρᾶξις ἀρετὴ ἂν εἴη· τοῦτο γάρ ἐστι λέγειν, ὅταν λέγῃ τις, ὅτι πᾶσα ἡ μετὰ δικαιοσύνης πρᾶξις ἀρετή ἐστιν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι πάλιν δεῖσθαι τῆς αὐτῆς ἐρωτήσεως, ἀλλ' οἴει τιν' εἰδέναι μόριον ἀρετῆς ὅ τι ἐστιν,
10 αὐτὴν μὴ εἰδότα; — ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Εἰ γὰρ καὶ μέμνησαι, ὅτ' ἐγώ σοι ἄρτι ἀπεκρι- d νάμην περὶ τοῦ σχήματος, ἀπεβάλλομέν που τὴν τοιαύτην ἀπόκρισιν τὴν διὰ τῶν ἔτι ζητουμένων καὶ μήπω ὡμολογημένων ἐπιχειροῦσαν ἀποκρίνεσθαι. — ΜΕΝ.
15 Καὶ ὀρθῶς γ' ἀπεβάλλομεν, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Μὴ τοίνυν, ὦ ἄριστε, μηδὲ σὺ ἔτι ζητουμένης ἀρετῆς ὅλης ὅ τι ἐστιν, οἴου διὰ τῶν ταύτης μορίων ἀποκρινόμενος δηλώσειν αὐτὴν ὁτῳοῦν, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν τούτῳ τῷ αὐτῷ τρόπῳ λέγων, ἀλλὰ πάλιν τῆς αὐτῆς δεήσεσθαι ἐρωτή- e
20 σεως, τίνος ὄντος ἀρετῆς λέγεις ἃ λέγεις; ἢ οὐδέν σοι δοκῶ λέγειν; — ΜΕΝ. Ἔμοιγε δοκεῖς ὀρθῶς λέγειν.

XIII. ΣΩ. Ἀπόκριναι τοίνυν πάλιν ἐξ ἀρχῆς· τί φῂς ἀρετὴν εἶναι καὶ σὺ καὶ ὁ ἑταῖρός σου; — ΜΕΝ. Ὦ Σώκρατες, ἤκουον μὲν ἔγωγε πρὶν καὶ συγγενέσθαι σοι, ὅτι
80 σὺ οὐδὲν ἄλλο ἢ αὐτός τ' ἀπορεῖς καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖς a ἀπορεῖν· καὶ νῦν, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖς, γοητεύεις με καὶ φαρμάττεις καὶ ἀτεχνῶς κατεπᾴδεις ὥστε μεστὸν ἀπορίας γεγονέναι. καὶ δοκεῖς μοι παντελῶς, εἰ δεῖ τι καὶ σκῶψαι, ὁμοιότατος εἶναι τό τ' εἶδος καὶ τἆλλα ταύτῃ τῇ πλατείᾳ
30 νάρκῃ τῇ θαλαττίᾳ. καὶ γὰρ αὕτη τὸν ἀεὶ πλησιάζοντα καὶ ἁπτόμενον ναρκᾶν ποιεῖ· καὶ σὺ δοκεῖς μοι νῦν ἐμὲ τοιοῦτόν τι πεποιηκέναι, [ναρκᾶν]. ἀληθῶς γὰρ ἔγωγε καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ στόμα ναρκῶ, καὶ οὐκ ἔχω ὅ τι b ἀποκρίνωμαί σοι. καίτοι μυριάκις γε περὶ ἀρετῆς
35 παμπόλλους λόγους εἴρηκα καὶ πρὸς πολλούς, καὶ πάνυ εὖ, ὥς γ' ἐμαυτῷ ἐδόκουν· νῦν δ' οὐδ' ὅ τι ἐστὶ τὸ παράπαν ἔχω εἰπεῖν. καί μοι δοκεῖς εὖ βουλεύεσθαι οὐκ ἐκπλέων ἐνθένδε οὐδ' ἀποδημῶν· εἰ γὰρ ξένος ἐν ἄλλῃ πόλει τοιαῦτα ποιοίης, τάχ' ἂν ὡς γόης ἀπαχθείης.
40 — ΣΩ. Πανοῦργος εἶ, ὦ Μένων, καὶ ὀλίγου ἐξηπάτησάς με. — ΜΕΝ. Τί μάλιστα, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Γιγνώσκω οὗ ἕνεκά με εἴκασας. — ΜΕΝ. Τίνος c δὴ οἴει; — ΣΩ. Ἵνα σε ἀντεικάσω. ἐγὼ δὲ τοῦτ' οἶδα περὶ πάντων τῶν καλῶν, ὅτι χαίρουσιν εἰκαζόμε-
45 νοι. λυσιτελεῖ γὰρ αὐτοῖς· καλαὶ γάρ, οἶμαι, τῶν καλῶν καὶ αἱ εἰκόνες. ἀλλ' οὐκ ἀντεικάσομαί σε. ἐγὼ δέ, εἰ μὲν ἡ νάρκη αὐτὴ ναρκῶσα οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖ ναρκᾶν, ἔοικα αὐτῇ· εἰ δὲ μή, οὔ. οὐ γὰρ εὐπορῶν αὐτὸς τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν, ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον
50 αὐτὸς ἀπορῶν οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους ποιῶ ἀπορεῖν. καὶ νῦν περὶ ἀρετῆς ὃ ἔστιν, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, σὺ d μέντοι ἴσως πρότερον μὲν ᾔδησθα πρὶν ἐμοῦ ἅψασθαι, νῦν μέντοι ὅμοιος εἶ οὐκ εἰδότι. ὅμως δ' ἐθέλω μετὰ σοῦ σκέψασθαι καὶ συζητῆσαι ὅ τί ποτ' ἔστι.

cum parte virtutis fiat, virtutem esse dicis, ac si quid tota virtus sit dixeris atque ego jam intellecturus sim etiam si abs te in particulas dividatur. eadem igitur, ut mihi videtur, quæstione, o Meno, denuo opus est, quid est virtus, si quidem omnis actio cum virtutis parte virtus erit : id namque tunc dicitur, cum omnis actio cum justitia virtus esse definitur. an non eadem iterum quæstione opus esse tibi videtur, sed putas quempiam virtutis partem aliquam nosse, qui ipsam minime norit? — MEN. Non videtur mihi. — So. Si enim memineris, cum in superioribus de figura tibi responderem, rejecimus utique responsionem talem, quæ per ea fiat, quibus ulteriori probatione opus est et quæ nondum rata habentur. — MEN. Et merito quidem rejecimus, o Socrates. — So. Neque tu igitur, o vir optime, dum quæritur, quid ipsa in universum ac tota sit virtus, putes te partes respondentem ipsam demonstraturum alicui, aut aliud quidquam hoc eodem modo dicentem, sed rursus eadem interrogatione opus futurum hac : quid dicens virtutem esse dicis quæ dicis? an aliquid tibi dicere videor? — MEN. Mihi quidem recte loqui videris.

XIII. So. Responde igitur iterum ab initio, quid esse virtutem et tu et amicus ille tuus asseritis? — MEN. Audivi equidem, o Socrates, antequam te conveni, morem esse tuum nihil aliud quam dubitare et alios in dubitationes injicere : et nunc quidem, ut mihi videris, me præstigiis et veneficiis incantationibusque perturbas, adeo ut ambiguitate sim plenus. ac mihi videris omnino, si etiam jocandum est, quodammodo simillimus esse tum forma tum ceteris omnibus latæ illi torpedini marinæ. hæc enim quemque propinquantem tangentemque torpore afficit : et tu quoque nunc tali quodam me affecisse videris. revera enim ego et animo et ore torpeo, nec quid tibi respondeam invenio. quamquam decies millies jam de virtute et multa et apud permultos, ut mihi videbar, optime disputavi : nunc vero quid sit virtus proferre nullo pacto possum. itaque caute tibi consulere te censeo, quod nunquam alio peregrinaris : nam si advena in aliena urbe hæc ageres, ut præstigiator quidam atque veneficus fortasse abducereris. — So. Callidus es, o Meno, ac me propemodum decepisti. — MEN. Quamobrem, o Socrates? — So. Video quam ob causam hac imagine me depinxisti. — MEN. Quid igitur fuisse causæ arbitraris? — So. Ut te quoque contra depingam. viri enim pulchri omnes gaudent depingi : pulchrorum enim, puto, pulchræ sunt et imagines. at ego personam tuam minime depingam. ego vero, si piscis ille ipse torpescens alios reddit torpidos, ei sum similis : secus autem, minime. non enim expeditus ipse ceteros titubare facio, sed maxime omnium dubitans ipse dubitare reliquos quoque facio. uti in præsentia quid virtus sit ego non novi, tu tamen forte priusquam mihi occurreres noveras, nunc vero ignoranti mihi similis evasisti. verumtamen una tecum rem discutere hanc cupio quidve sit virtus investigare.

XIV. ΜΕΝ. Καὶ τίνα τρόπον ζητήσεις, ὦ Σώκρατες, τοῦθ' ὃ μὴ οἶσθα τὸ παράπαν ὅ τι ἔστι; ποῖον γὰρ ὧν οὐκ οἶσθα προθέμενος ζητήσεις; ἢ εἰ καὶ ὅτι μάλιστ' ἐντύχοις αὐτῷ, πῶς εἴσει, ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ὃ σὺ 5 οὐκ ᾔδησθα; — ΣΩ. Μανθάνω οἷον βούλει λέγειν, ὦ Μένων. ὁρᾷς τοῦτον ὡς ἐριστικὸν λόγον κατάγεις; ὡς e οὐκ ἄρ' ἔστι ζητεῖν ἀνθρώπῳ οὔθ' ὃ οἶδεν οὔθ' ὃ μὴ οἶδεν. οὔτε γὰρ ἂν ὅ γ' οἶδε ζητοίη· οἶδε γάρ, καὶ οὐδὲν δεῖ τῷ γε τοιούτῳ ζητήσεως· οὔθ' ὃ μὴ οἶδεν· οὐδὲ γὰρ 81 οἶδεν ὅ τι ζητήσει. — ΜΕΝ. Οὐκοῦν καλῶς σοι δο- a κεῖ λέγεσθαι ὁ λόγος οὗτος, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐκ ἔμοιγε. — ΜΕΝ. Ἔχεις λέγειν ὅπῃ; — ΣΩ. Ἔγωγε· ἀκήκοα γὰρ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν σοφῶν περὶ τὰ θεῖα πράγματα — ΜΕΝ. Τίνα λόγον λε- 15 γόντων; — ΣΩ. Ἀληθῆ, ἔμοιγε δοκεῖν, καὶ καλόν. — ΜΕΝ. Τίνα τοῦτον; καὶ τίνες οἱ λέγοντες; — ΣΩ. Οἱ μὲν λέγοντές εἰσι τῶν ἱερέων τε καὶ [τῶν] ἱερειῶν, ὅσοις μεμέληκε περὶ ὧν μεταχειρίζονται λόγον οἵοις τ' εἶναι διδόναι· λέγει δὲ καὶ Πίνδαρος καὶ b 20 ἄλλοι πολλοὶ τῶν ποιητῶν, ὅσοι θεῖοί εἰσιν. ἃ δὲ λέγουσι, ταυτί ἐστιν. ἀλλὰ σκόπει, εἴ σοι δοκοῦσιν ἀληθῆ λέγειν. φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τοτὲ μὲν τελευτᾶν, ὃ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τοτὲ δὲ πάλιν γίγνεσθαι, ἀπόλλυσθαι 25 δ' οὐδέποτε. δεῖν δὴ διὰ ταῦθ' ὡς ὁσιώτατα διαβιῶναι τὸν βίον· « Οἷσι γὰρ ἂν Φερσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθεος δέξηται, εἰς τὸν ὕπερθεν ἅλιον κείνων ἐνάτῳ ἔτει ἀνδιδοῖ ψυχὰν πάλιν, ἐκ τᾶν βασιλῆες ἀγαυοὶ καὶ σθένει c 30 κραιπνοὶ σοφίᾳ τε μέγιστοι ἄνδρες αὔξονται· ἐς δὲ τὸν λοιπὸν χρόνον ἥρωες ἁγνοὶ πρὸς ἀνθρώπων καλεῦνται. »

XV. ἅτ' οὖν ἡ ψυχὴ ἀθάνατός τ' οὖσα καὶ πολλάκις γεγονυῖα, καὶ ἑωρακυῖα καὶ τἀνθάδε καὶ τὰ ἐν Ἅδου 35 καὶ πάντα χρήματα, οὐκ ἔστιν ὅ τι οὐ μεμάθηκεν, ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ ἄλλων οἷόν τ' εἶναι αὐτὴν ἀναμνησθῆναι ἅ γε καὶ πρότερον ἠπίστατο. ἅτε γὰρ τῆς φύσεως ἁπάσης συγγενοῦς οὔσης, d καὶ μεμαθηκυίας τῆς ψυχῆς ἅπαντα, οὐδὲν κωλύει ἓν μόνον ἀναμνησθέντα, ὃ δὴ μάθησιν καλοῦσιν ἄνθρωποι, τἆλλα πάντ' αὐτὸν ἀνευρεῖν, ἐάν τις ἀνδρεῖος ᾖ καὶ μὴ ἀποκάμνῃ ζητῶν· τὸ γὰρ ζητεῖν ἄρα καὶ τὸ μανθάνειν ἀνάμνησις ὅλον ἐστίν. οὔκουν δεῖ πείθεσθαι τούτῳ τῷ ἐριστικῷ λόγῳ· οὗτος μὲν γὰρ ἂν ἡμᾶς 45 ἀργοὺς ποιήσειε καὶ ἔστι τοῖς μαλακοῖς τῶν ἀνθρώπων ἡδὺς ἀκοῦσαι· ὅδε δ' ἐργατικούς τε καὶ ζητητικοὺς e ποιεῖ. ᾧ ἐγὼ πιστεύων ἀληθεῖ εἶναι ἐθέλω μετὰ σοῦ ζητεῖν, ἀρετὴ ὅ τι ἔστι. — ΜΕΝ. Ναί, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ πῶς λέγεις τοῦτο, ὅτι οὐ μανθάνομεν, ἀλλ' ἣν 50 καλοῦμεν μάθησιν, ἀνάμνησίς ἐστιν; ἔχεις με τοῦτο διδάξαι ὡς οὕτως ἔχει; — ΣΩ. Καὶ ἄρτι εἶπον, ὦ Μένων, ὅτι πανοῦργος εἶ, καὶ νῦν ἐρωτᾷς, εἰ ἔχω σε 82 διδάξαι, ὃς οὔ φημι διδαχὴν εἶναι ἀλλ' ἀνάμνησιν, a ἵνα δὴ εὐθὺς φαίνωμαι αὐτὸς ἐμαυτῷ τἀναντία λέγων.

XIV. Men. At quo tramite id investigabis, o Socrates, quod quidem omnino quid sit ignoras? quale enim tibi proponens eorum quæ ignoras inquires? aut si etiam maxime in illud incidas, quonam signo id, quod ignorabas, esse illud agnosces? — So. Intelligo quid velis, o Meno. animadvertisne, quam litigiosam argumentationem nunc inducas? quasi vero homo neque quod novit neque quod ignorat possit inquirere. nam quod novit, id certe non quæret; novit enim et nulla ei opus est inquisitione: neque quod nescit; non enim novit quid quæret. — Men. Nonne recte induci, o Socrates, hanc rationem existimas? — So. Nequaquam. — Men. Potes dicere cur tibi non placeat? — So. Possum. viros enim ac mulieres divinarum rerum peritos audivi — Men. Quam rationem proferentes? — So. Veram, ut mihi videtur, atque præclaram. — Men. Quam? et e quibus? — So. Sancti viri sunt ac sanctæ etiam mulieres, quibus curæ fuit, ut eorum quæ profitentur rationem reddere possent: tradit præterea Pindarus et multi alii poetarum quicumque divini sunt. quæ vero proferunt sunt hujusmodi. atque adverte, quæso, num vera tibi videantur. ferunt enim hominis animum immortalem esse, eumque tum decedere, quod quidem mori vocant, tum iterum fieri, interire vero nunquam. quam ob causam vitam quam sanctissime transigendam esse: *Quicunque enim pœnas antiquæ miseriæ Proserpinæ dederunt, iis illa ad supernum solem nono anno animam reddit, ex quibus reges gloria et potentia et sapientia præstantes viri evadunt; in reliquum vero tempus sancti heroes inter homines vocantur.*

XV. cum enim animus immortalis sit ac sæpe in hanc vitam redierit, viderítque et quæ in hac et quæ in alia vita sunt omniaque perceperit, nihil utique restat, quin didicerit, ita ut nihil mirum sit, si eorum quæ ad virtutem et ad alia pertinent reminisci possit, utpote jam olim ei cognita. cum enim tota natura cognata sit, et animus cuncta didicerit, nihil prohibet hominem unius cujusdam reminiscentem, quod disciplinam vulgo vocant, reliqua omnia sine aliorum auxilio recuperare, si quis adeo constans sit ut quærens non despondeat: quærere enim ac discere sine dubio reminiscentia est. quapropter litigiosæ illi argumentationi nequaquam obtemperare decet: pigros enim nos redderet et ea mollioribus hominibus mirifice placet: ratio autem nostra solertes rerum investigatores efficit. qua ego utpote vera fretus una tecum quid sit virtus perscrutari cupio. — Men. Non nego, o Socrates: sed quomodo id dicis, nos minime discere, sed quam disciplinam vocamus, eam reminiscentiam esse? potesne hoc ita esse me docere? — So. In superioribus quoque, o Meno, te callidum esse dixi, et nunc rogas, utrum docere te possim, qui nullam esse disciplinam sed reminiscentiam perhibeam, ut e vestigio mihi ipse repugnantia dicere arguar. — Men. Per Jovemque

— MEN. Οὐ μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, οὐ πρὸς τοῦτο βλέψας εἶπον, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ ἔθους. ἀλλ' εἴ πώς μοι ἔχεις ἐνδείξασθαι, ὅτι ἔχει ὥσπερ λέγεις, ἔνδειξαι. — ΣΩ. Ἀλλ' ἔστι μὲν οὐ ῥᾴδιον, ὅμως δ' ἐθέλω προθυμηθῆναι σοῦ ἕνεκεν. ἀλλά μοι προσκάλεσον τῶν πολλῶν ἀκολούθων τουτωνὶ τῶν σαυτοῦ ἕνα, ὅντινα βούλει, ἵν' ἐν τούτῳ σοι ἐπιδείξωμαι. — MEN. Πάνυ γε. Δεῦρο πρόσελθε. — ΣΩ. Ἕλλην μέν ἐστι καὶ ἑλληνίζει; — MEN. Πάνυ γε σφόδρα, οἰκογενής. — ΣΩ. Πρόσεχε δὴ τὸν νοῦν, ὁπότερ' ἄν σοι φαίνηται, ἢ ἀναμιμνησκόμενος ἢ μανθάνων παρ' ἐμοῦ. — MEN. Ἀλλὰ προσέξω.

o Socrates, non hoc instituebam, sed consuetudine potius quadam ita locutus sum. quodsi qua ratione illud ita habere, ut dicis, ostendere potes, ostende obsecro. — So. Haudquaquam facile est, tui tamen gratia diligenter conabor id facere. huc igitur ad me unum aliquem quem voles e multis, qui te sequuntur, arcesse, ut in eo demonstrationem hanc experiamur. — Men. Libenter. Heus tu, accede huc. — So. Græcusne est et græce loquitur? — Men. Optime, cum verna sit. — So. Attende igitur, utrum appareat tibi, eum reminisci an discere a me. — Men. Attendam certe.

XVI. ΣΩ. Εἰπὲ δή μοι, ὦ παῖ, γιγνώσκεις τετράγωνον χωρίον ὅτι τοιοῦτόν ἐστιν; — ΠΑΙΣ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἔστιν οὖν τετράγωνον χωρίον ἴσας ἔχον τὰς γραμμὰς ταύτας πάσας, τέτταρας οὔσας; — Π. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐ καὶ ταυτασὶ τὰς διὰ μέσου ἐστὶν ἴσας ἔχον; — Π. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἴη ἂν τοιοῦτον χωρίον καὶ μεῖζον καὶ ἔλαττον; — Π. Πάνυ γε. — ΣΩ. Εἰ οὖν εἴη αὕτη ἡ πλευρὰ δυοῖν ποδοῖν καὶ αὕτη δυοῖν, πόσων ἂν εἴη ποδῶν τὸ ὅλον; Ὧδε δὲ σκόπει. εἰ ἦν ταύτῃ δυοῖν ποδοῖν, ταύτῃ δ' ἑνὸς ποδὸς μόνον, ἄλλο τι ἅπαξ ἂν ἦν δυοῖν ποδοῖν τὸ χωρίον; — Π. Ναί. — ΣΩ. Ἐπειδὴ δὲ δυοῖν ποδοῖν καὶ ταύτῃ, ἄλλο τι [ἢ] δὶς δυοῖν γίγνεται; — Π. Γίγνεται. — ΣΩ. Δυοῖν ἄρα δὶς γίγνεται ποδῶν; — Π. Ναί. — ΣΩ. Πόσοι οὖν εἰσὶν οἱ δύο δὶς πόδες; λογισάμενος εἰπέ. — Π. Τέτταρες, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν γένοιτ' ἂν τούτου τοῦ χωρίου ἕτερον διπλάσιον, τοιοῦτον δέ, ἴσας ἔχον πάσας τὰς γραμμάς, ὥσπερ τοῦτο; — Π. Ναί. — ΣΩ. Πόσων οὖν ἔσται ποδῶν; — Π. Ὀκτώ. — ΣΩ. Φέρε δή, πειρῶ μοι εἰπεῖν, πηλίκη τις ἔσται ἐκείνου ἡ γραμμὴ ἑκάστη — ἡ μὲν γὰρ τοῦδε δυοῖν ποδοῖν — τί δ' ἡ ἐκείνου τοῦ διπλασίου; — Π. Δῆλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι διπλασία. — ΣΩ. Ὁρᾷς, ὦ Μένων, ὡς ἐγὼ τοῦτον οὐδὲν διδάσκω, ἀλλ' ἐρωτῶ πάντα; καὶ νῦν οὗτος οἴεται εἰδέναι, ὁποία ἐστὶν ἀφ' ἧς τὸ ὀκτώπουν χωρίον γενήσεται. ἢ οὐ δοκεῖ σοι; — MEN. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Οἶδεν οὖν; — MEN. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οἴεται δέ γε, ἀπὸ τῆς διπλασίας; — MEN. Ναί.

XVI. So. Dic age, o puer, cognoscis spatium quadrangulum, talene est? — Puer. Equidem. — So. Habetne quadrangulus has omnes quatuor lineas æquales? — P. Habet. — So. An non et istas, quæ per medium protrahuntur, æquales habet? — P. Et istas. — So. Nonne et major et minor esse potest? — P. Potest. — So. Si ergo sit hoc latus duorum pedum et istud quoque, quot pedum totum erit? Sic autem considera. si latus hoc duorum esset pedum, illud vero unius, essetne semel duorum pedum hoc spatium? — P. Ita. — So. Quoniam vero alterum quoque latus duorum pedum est, estne bis duorum pedum? — P. Est. — So. Duorum ergo bis pedum efficitur? — P. Ita. — So. Quot igitur sunt bis duo pedes? computa. — P. Quatuor, o Socrates. — So. An non fieri potest spatium aliud ad hoc duplum, habens vero omnes lineas æquales, quemadmodum hoc habere vides? — P. Prorsus. — So. Quot tum pedum erit? — P. Octo. — So. Age jam, conare mihi dicere, quanta est quælibet illius linea — hujus siquidem duorum pedum — linea vero illius dupli quanta? — P. Patet, o Socrates, esse duplam. — So. Cernis, o Meno, me nihil hunc docere, sed singula interrogare? et nunc iste nosse se putat, qualis ea sit, ex qua spatium octo pedum conficietur. an non tibi videtur? — Men. Mihi quidem. — So. Novit igitur? — Men. Minime. — So. Putat tamen, ex dupla. — Men. Ita.

XVII. ΣΩ. Θεῶ δὴ αὐτὸν ἀναμιμνησκόμενον ἐφεξῆς, ὡς δεῖ ἀναμιμνήσκεσθαι. Σὺ δέ μοι λέγε, ἀπὸ τῆς διπλασίας γραμμῆς φῂς τὸ διπλάσιον χωρίον γίγνεσθαι; τοιόνδε λέγω, μὴ ταύτῃ μὲν μακρόν, τῇ δὲ βραχύ, ἀλλ' ἴσον πανταχῇ ἔστω ὥσπερ τουτί, διπλάσιον δὲ τούτου, ὀκτώπουν. ἀλλ' ὅρα, εἰ ἔτι σοι ἀπὸ τῆς διπλασίας δοκεῖ ἔσεσθαι. — Π. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν διπλασία αὕτη ταύτης γίγνεται, ἂν ἑτέραν τοσαύτην προσθῶμεν ἐνθένδε; — Π. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀπὸ ταύτης δή, φῄς, ἔσται τὸ ὀκτώπουν χωρίον, ἂν τέτταρες τοσαῦται γένωνται; — Π. Ναί. — ΣΩ. Ἀναγραψώμεθα δὴ ἀπ' αὐτῆς ἴσας τέτταρας. ἄλλο τι [ἢ] τουτὶ ἂν εἴη ὃ φῂς τὸ ὀκτώπουν εἶναι; — Π. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐν αὐτῷ ἐστὶ ταυτὶ τέτ-

XVII. So. Adspice hunc deinceps, ut oportet, reminiscentem. Tu autem dic, amabo, a dupla linea duplum spatium nasci fateris? tale profecto dico, quod non hac longum, illa breve, sed æquale undique sit, quemadmodum hoc, duplum vero istius, octo pedum. sed inspice, an tibi adhuc e dupla futurum videatur. — P. Mihi plane. — So. Nonne hujus dupla hæc fit, si aliam æqualem huic adjiciamus ab hac parte? — P. Prorsus. — So. Ab hac igitur fore dicis octo pedum spatium, si quatuor æquales efficiantur? — P. Aio. — So. Describamus iterum igitur ab hac æquales quatuor. hocne erit, quod octo pedum vocas? — P. Hoc ipsum. — So. Nonne in eo sunt hæc quatuor,

ταρα, ὧν ἕκαστον ἴσον τούτῳ ἐστὶ τῷ τετράποδι; — Π. Ναί. — ΣΩ. Πόσον οὖν γίγνεται; οὐ τετράκις τοσοῦτον; — Π. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Διπλάσιον οὖν ἐστὶ τὸ τετράκις τοσοῦτον; — Π. Οὐ μὰ Δία. 5 — ΣΩ. Ἀλλὰ ποσαπλάσιον; — Π. Τετραπλάσιον. — ΣΩ. Ἀπὸ τῆς διπλασίας ἄρα, ὦ παῖ, οὐ διπλάσιον, c ἀλλὰ τετραπλάσιον γίγνεται χωρίον. — Π. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τέτταρα γὰρ τετράκις ἐστὶν ἑκκαίδεκα. οὐχί; — Π. Ναί. — ΣΩ. Ὀκτώπουν 10 δ' ἀπὸ ποίας γραμμῆς; οὐχὶ ἀπὸ μὲν ταύτης τετραπλάσιον; — Π. Φημί. — ΣΩ. Τετράπουν δ' ἀπὸ τῆς ἡμισείας ταυτησὶ τουτί; — Π. Ναί. — ΣΩ. Εἶεν. τὸ δ' ὀκτώπουν οὐ τοῦδε μὲν διπλάσιόν ἐστι, τούτου δ' ἥμισυ; — Π. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκ ἀπὸ 15 μὲν μείζονος ἔσται ἢ τοσαύτης γραμμῆς, ἀπ' ἐλάττονος δ' ἢ τοσησδί; ἢ οὔ; — Π. Ἔμοιγε δοκεῖ οὕτω. d — ΣΩ. Καλῶς· τὸ γάρ σοι δοκοῦν τοῦτ' ἀποκρίνου. καί μοι λέγε· οὐχ ἥδε μὲν δυοῖν ποδοῖν ἦν, ἡ δὲ τεττάρων; — Π. Ναί. — ΣΩ. Δεῖ ἄρα τὴν τοῦ ὀκτώποδος 20 χωρίου γραμμὴν μείζω μὲν εἶναι τῆσδε τῆς δίποδος, ἐλάττω δὲ τῆς τετράποδος; — Π. Δεῖ. — ΣΩ. Πειρῶ δὴ λέγειν, πηλίκην τινὰ φῂς αὐτὴν εἶναι; — e Π. Τρίποδα. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἄνπερ τρίπους ᾖ, τὸ ἥμισυ ταύτης προσληψόμεθα καὶ ἔσται τρίπους; δύο 25 μὲν γὰρ οἵδε, ὁ δὲ εἷς· καὶ ἐνθένδ' ὡσαύτως· δυο μὲν οἵδε, ὁ δὲ εἷς. καὶ γίγνεται τοῦτο τὸ χωρίον ὃ φῄς. — Π. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἂν ᾖ τῇδε τριῶν καὶ τῇδε τριῶν, τὸ ὅλον χωρίον τριῶν τρὶς ποδῶν γίγνεται; — Π. Φαίνεται. — ΣΩ. Τρεῖς δὲ τρὶς πόσοι εἰσὶ πόδες; — 30 Π. Ἐννέα. — ΣΩ. Ἔδει δὲ τὸ διπλάσιον πόσων εἶναι ποδῶν; — Π. Ὀκτώ. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρ' ἀπὸ τῆς τρίποδός πω τὸ ὀκτώπουν χωρίον γίγνεται. — Π. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλ' ἀπὸ ποίας; πειρῶ ἡμῖν εἰπεῖν ἀκριβῶς· 84 καὶ εἰ μὴ βούλει ἀριθμεῖν, ἀλλὰ δεῖξον ἀπὸ ποίας. — a 35 Π. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔγωγ' οὐκ οἶδα.

XVIII. ΣΩ. Ἐννοεῖς αὖ, ὦ Μένων, οὗ ἐστιν ἤδη βαδίζων ὅδε τοῦ ἀναμιμνήσκεσθαι; ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ᾔδει μὲν οὔ, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ ὀκτώποδος χωρίου γραμμή, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πω οἶδεν, ἀλλ' οὖν ᾤετό γ' 40 αὐτὴν τότ' εἰδέναι καὶ θαρραλέως ἀπεκρίνετο ὡς εἰδώς, καὶ οὐχ ἡγεῖτο ἀπορεῖν· νῦν δ' ἡγεῖται ἀπορεῖν ἤδη, καὶ ὥσπερ οὐκ οἶδεν, οὐδ' οἴεται εἰδέναι. — ΜΕΝ. b Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν βέλτιον ἔχει περὶ τὸ πρᾶγμα, ὃ οὐκ ᾔδει; — ΜΕΝ. Καὶ τοῦτό μοι δο- 45 κεῖ. — ΣΩ. Ἀπορεῖν οὖν αὐτὸν ποιήσαντες καὶ ναρκᾶν ὥσπερ ἡ νάρκη, μῶν τι ἐβλάψαμεν; — ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Προὔργου γοῦν τι πεποιήκαμεν, ὡς ἔοικε, πρὸς τὸ ἐξευρεῖν ὅπῃ ἔχει· νῦν μὲν γὰρ καὶ ζητήσειεν ἂν ἡδέως οὐκ εἰδώς, τότε δὲ ῥᾳδίως ἂν καὶ 50 πρὸς πολλοὺς καὶ πολλάκις ᾤετ' ἂν εὖ λέγειν περὶ τοῦ διπλασίου χωρίου, ὡς δεῖ διπλασίαν τὴν γραμμὴν ἔχειν c μήκει. — ΜΕΝ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Οἴει οὖν ἂν αὐτὸν πρότερον ἐπιχειρῆσαι ζητεῖν ἢ μανθάνειν τοῦτο, ὃ ᾤετο εἰδέναι οὐκ εἰδώς, πρὶν εἰς ἀπορίαν κατέπεσεν

quorum quodlibet isti quadrupedali æquale est? — P. Certe. — So. Quantum igitur fit? an non quater tantum? — P. Quidni? — So. Duplum igitur est id quod quater tantum? — P. Non per Jovem. — So. At quotuplum? — P. Quadruplum. — So. Ergo a dupla, o puer, non duplum, sed quadruplum spatium fit. — P. Vera loqueris. — So. Quater enim quatuor sex et decem complent. nonne? — P. Sic est. — So. Octo pedum autem spatium a qua linea? nonne ab hac quadruplum? — P. Fateor. — So. Quatuor vero pedum hoc ab hac dimidia? — P. Ita. — So. Esto. octo autem pedum nonne hujus duplum est, illius vero dimidium? — P. Imo. — So. Nonne erit a majori linea quam hæc tanta, a minori vero quam illa tanta? aut non ita? — P. Mihi quidem ita videtur. — So. Recte: quod enim tibi videtur, id responde. et mihi dicas: hæcne duorum pedum, ut dicebamus, illa vero quatuor? — P. Ita. — So. Oportet igitur octo pedum spatii lineam majorem esse linea spatii bipedalis, minorem vero quadrupedalis linea. — P. Oportet. — So. Aunitere jam dicere, quantam putas hanc esse? — P. Tripedalem. — So. Nonne si tripedalis est, dimidium hujus assumemus eritque tripedalis? duo namque hi, hic autem unus: et ab illa parte eodem modo: duo quidem isti, iste autem unus, atque fit hoc quod ais spatium. — P. Ita. — So. Nonne si hac trium est et illa parte trium, totum spatium ter trium pedum conficitur? — P. Apparet. — So. Ter vero tres quot pedes sunt? — P. Novem. — So. Duplum autem quot pedum esse supra oportuit? — P. Octo. — So. Non ergo a tripedali spatium octo pedum exoritur. — P. Non profecto. — So. A quali igitur? conare nobis liquido exprimere: quod nisi numerare velis, saltem a quali monstra. — P. Sed per Jovem, o Socrates, ego nescio.

XVIII. So. Advertisne, o Meno, quo reminiscendo jam progrediatur? nam incipiens disputare nequaquam noverat, quæ sit octo pedum spatii linea, quemadmodum etiam nunc nondum novit, verum tunc saltem se nosse illam opinabatur et audacter tanquam sciens respondebat, nec deesse sibi quidquam ad responsionem putabat: nunc autem egere se jam existimat, et ut ignorat, sic etiam se ignorare putat. — Men. Vera dicis. — So. Nonne igitur rectius nunc se habet ad id, quod ignorabat? — Men. Hoc quoque arbitror. — So. Cum ergo in dubitationes eum compulerim et piscis illius more torpidum reddiderim, num aliquid detrimenti cepit? — Men. Non, ut mihi videtur. — So. Opitulati igitur potius ei sumus, ut videtur, ad inveniendum qua ratione se habeat: nunc enim utpote ignorantiæ suæ conscius libenter perquireret, tunc vero sine controversia et sæpe et apud multos se recte dicere posse arbitrabatur, spatium duplum duplam longitudine lineam habere oportere. — Men. Videtur. — So. Censesne igitur eum unquam dedisse operam, ut id inveniret vel disceret, quod cum ignoraret nosse arbitrabatur, priusquam in am-

ἡγησάμενος μὴ εἰδέναι, καὶ ἐπόθησε τὸ εἰδέναι; — MEN. Οὔ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ὤνητο ἄρα ναρκήσας; — MEN. Δοκεῖ μοι. — ΣΩ. Σκέψαι δὴ ἐκ ταύτης τῆς ἀπορίας, ὅτι καὶ ἀνευρήσει ζητῶν μετ' ἐμοῦ, οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἐρωτῶντος ἐμοῦ, καὶ οὐ διδάσκοντος. φύλαττε δ' ἄν που εὕρῃς με διδάσκοντα καὶ διεξιόντα αὐτῷ, ἀλλὰ μὴ τὰς τούτου δόξας ἀνερωτῶντα.

XIX. Λέγε γάρ μοι σύ· οὐ τὸ μὲν τετράπουν τοῦθ' ἡμῖν ἐστὶ χωρίον; μανθάνεις; — Π. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἕτερον δ' αὐτῷ προσθεῖμεν ἂν τουτὶ ἴσον; — Π. Ναί. — ΣΩ. Καὶ τρίτον τόδ' ἴσον ἑκατέρῳ τούτων; — Π. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν προσαναπληρωσαίμεθ' ἂν τὸ ἐν τῇ γωνίᾳ τόδε; — Π. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν γένοιτ' ἂν τέτταρ' ἴσα χωρία τάδε; — Π. Ναί. — ΣΩ. Τί οὖν; τὸ ὅλον τόδε ποσαπλάσιον τοῦδε γίγνεται; — Π. Τετραπλάσιον. — ΣΩ. Ἔδει δὲ διπλάσιον ἡμῖν γενέσθαι. ἢ οὐ μέμνησαι; — Π. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἔστιν αὕτη ἡ γραμμὴ ⟨ἣ⟩ ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν τείνει τέμνουσα δίχα ἕκαστον τούτων τῶν χωρίων; — Π. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν τέτταρες αὗται γίγνονται γραμμαὶ ἴσαι, περιέχουσαι τουτὶ τὸ χωρίον; — Π. Γίγνονται. — ΣΩ. Σκόπει δή, πηλίκον τί ἐστι τοῦτο τὸ χωρίον; — Π. Οὐ μανθάνω. — ΣΩ. Οὐχὶ τεττάρων ὄντων τούτων ἥμισυ ἑκάστου ἑκάστη ἡ γραμμὴ ἀποτέτμηκεν ἐντός; ἢ οὔ; — Π. Ναί. — ΣΩ. Πόσα οὖν τηλικαῦτα ἐν τούτῳ ἔνεστι; — Π. Τέτταρα. — ΣΩ. Πόσα δ' ἐν τῷδε; — Π. Δύο. — ΣΩ. Τὰ δὲ τέτταρα τοῖν δυοῖν τί ἐστι; — Π. Διπλάσια. — ΣΩ. Τόδ' οὖν ποσάπουν γίγνεται; — Π. Ὀκτώπουν. — ΣΩ. Ἀπὸ ποίας γραμμῆς; — Π. Ἀπὸ ταύτης. — ΣΩ. Ἀπὸ τῆς ἐκ γωνίας εἰς γωνίαν τεινούσης τοῦ τετράποδος; — Π. Ναί. — ΣΩ. Καλοῦσι δέ γε ταύτην διάμετρον οἱ σοφισταί, ὥστ' εἰ ταύτῃ διάμετρος ὄνομα, ἀπὸ τῆς διαμέτρου ἄν, ὡς σὺ φῄς, ὦ παῖ Μένωνος, γίγνοιτ' ἂν τὸ διπλάσιον χωρίον. — Π. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες.

XX. ΣΩ. Τί σοι δοκεῖ, ὦ Μένων; ἔστιν ἥντινα δόξαν οὐχ αὑτοῦ οὗτος ἀπεκρίνατο; — MEN. Οὔκ, ἀλλ' ἑαυτοῦ. — ΣΩ. Καὶ μὴν οὐκ ᾔδει γε, ὡς ἔφαμεν ὀλίγον πρότερον. — MEN. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἐνῆσαν δέ γ' αὐτῷ αὗται αἱ δόξαι. ἢ οὔ; — MEN. Ναί. — ΣΩ. Τῷ οὐκ εἰδότι ἄρα περὶ ὧν ἂν μὴ εἰδῇ ἔνεισιν ἀληθεῖς δόξαι [περὶ τούτων ὧν οὐκ οἶδε]. — MEN. Φαίνεται. — ΣΩ. Καὶ νῦν μέν γ' αὐτῷ ὥσπερ ὄναρ ἄρτι ἀνακεκίνηνται αἱ δόξαι αὗται· εἰ δ' αὐτόν τις ἀνερήσεται πολλάκις ταὐτὰ ταῦτα καὶ πολλαχῇ, οἶσθ' ὅτι τελευτῶν οὐδενὸς ἧττον ἀκριβῶς ἐπιστήσεται περὶ τούτων. — MEN. Ἔοικεν. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὐδενὸς διδάξαντος ἀλλ' ἐρωτήσαντος ἐπιστήσεται, ἀναλαβὼν αὐτὸς ἐξ αὑτοῦ τὴν ἐπιστήμην; — MEN. Ναί. — ΣΩ. Τὸ δ' ἀναλαμβάνειν αὐτὸν ἐν αὑτῷ ἐπιστήμην οὐκ ἀναμιμνήσκεσθαί ἐστι; — MEN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ τὴν ἐπιστήμην,

biguitatem incidit, qua suam ignorantiam deprehendit, et scientiam desiderare cœpit? — MEN. Nequaquam, o Socrates. — So. Profuit igitur ei torpor ille? — MEN. Videtur. — So. Considera igitur ex hac ambiguitate, eum una mecum investigantem reperturum nihil me docente, sed solummodo interrogante. observa autem an hunc docere aut ei explicare quidquam videar potius quam ejus opiniones interrogando elicere.

XIX. Tu enim dic: hocne spatium quadrupedale est? intelligisne? — P. Equidem. — So. Et hoc aliud æquale ei apponi posset? — P. Ita. — So. Et tertium hoc utrique istorum æquale? — P. Et hoc. — So. Nonne hoc quod in angulo est complere licet? — P. Prorsus. — So. Hæc inde æqualia spatia quatuor fierent? — P. Ita. — So. Quid igitur? totum hoc quotuplum hujus fit? — P. Quadruplum. — So. Oportebat vero fieri duplum. meministine? — P. Memini. — So. Nonne hæc linea ab angulo in angulum porrecta unumquodque horum spatiorum bifariam secat? — P. Ita. — So. Ergone quatuor hæ lineæ æquales fiunt, continentes hoc spatium? — P. Fiunt. — So. Considera igitur, quantum est id spatium? — P. Haud intelligo. — So. Cum hæc quatuor sint, dimidiumne cujusque linea quæque secat intrinsecus? nonne? — P. Secat. — So. Quot igitur tanta in hoc sunt? — P. Quatuor. — So. Quot autem in isto? — P. Duo. — So. At quatuor ad duo quid sunt? — P. Dupla. — So. Hoc igitur quot pedum fit? — P. Octo. — So. A qua linea? — P. Ab hac. — So. Ab eane, quæ ab angulo protracta est in angulum quadrupedalis? — P. Ita. — So. Hanc vero diametrum sophistæ nuncupant, ita ut si huic nomen est diametrus, a diametro, ut tu dicis, o puer Menonis, duplum spatium fieret. — P. Prorsus, o Socrates.

XX. So. Quid tibi, Meno, videtur? responditne hic unquam non ex sua ipsius opinione? — MEN. Nunquam, sed ex propria semper. — So. Verumtamen haud novit, ut paulo ante confessi sumus. — MEN. Vera dicis. — So. Inerant igitur ei hæ opiniones. nonne? — MEN. Inerant. — So. Ei igitur, qui ignorat quædam, opiniones de iis ipsis, quæ ignorat, veræ insunt. — MEN. Videtur. — So. Nunc igitur huic opiniones hæ quasi per somnium suscitatæ sunt: quodsi quis interrogabit hunc eadem hæc sæpe et multis modis, scis hunc tandem ista, si quis alius, perfecte cogniturum. — MEN. Videtur. — So. Nonne igitur nemine docente sed interrogante potius ista cognoscet, ex se scientiam ipse revocans? — MEN. Sic est. — So. Recuperare vero scientiam ipsum in se an non reminisci est? — MEN. Prorsus. — So. Nonne igitur scientiam, quam hic

ἣν νῦν οὗτος ἔχει, ἤτοι ἔλαβέ ποτ' ἢ ἀεὶ εἶχε; — ΜΕΝ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν ἀεὶ εἶχεν, ἀεὶ καὶ ἦν ἐπιστήμων· εἰ δ' ἔλαβέ ποτε, οὐκ ἂν ἔν γε τῷ νῦν βίῳ εἰληφὼς εἴη. ἢ δεδίδαχέ τις τοῦτον γεωμετρεῖν; οὗτος γὰρ ποιήσει περὶ πάσης γεωμετρίας ταὐτὰ ταῦτα, καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων ἁπάντων. ἔστιν οὖν ὅστις τοῦτον πάντα δεδίδαχε; δίκαιος γάρ που εἶ εἰδέναι ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ σῇ οἰκίᾳ γέγονε καὶ τέθραπται. — ΜΕΝ. Ἀλλ' οἶδ' ἔγωγε, ὅτι οὐδεὶς πώποτ' ἐδίδαξεν. — ΣΩ. Ἔχει δὲ ταύτας τὰς δόξας, ἢ οὐχί; — ΜΕΝ. Ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες, φαίνεται.

XXI. ΣΩ. Εἰ δὲ μὴ ἐν τῷ νῦν βίῳ λαβών, οὐκ ἤδη τοῦτο δῆλον, ὅτι ἐν ἄλλῳ τινὶ χρόνῳ εἶχε καὶ μεμαθήκει; — ΜΕΝ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτός γ' ἐστὶν ὁ χρόνος, ὅτ' οὐκ ἦν ἄνθρωπος; — ΜΕΝ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ οὖν ὃν ἂν ᾖ χρόνον [ᾖ] καὶ ὃν ἂν μὴ ᾖ ἄνθρωπος ἐνέσονται αὐτῷ ἀληθεῖς δόξαι, αἳ ἐρωτήσει ἐπεγερθεῖσαι ἐπιστῆμαι γίγνονται, ἆρ' οὖν τὸν ἀεὶ χρόνον μεμαθηκυῖα ἔσται ἡ ψυχὴ αὐτοῦ; δῆλον γάρ, ὅτι τὸν πάντα χρόνον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος. — ΜΕΝ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν, εἰ ἀεὶ ἡ ἀλήθεια ἡμῖν τῶν ὄντων ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ, ἀθάνατος ἂν ἡ ψυχὴ εἴη; ὥστε θαρροῦντα χρὴ ὃ μὴ τυγχάνεις ἐπιστάμενος νῦν, τοῦτο δ' ἐστὶν ὃ μὴ μεμνημένος, ἐπιχειρεῖν ζητεῖν καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι. — ΜΕΝ. Εὖ μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Σώκρατες, οὐκ οἶδ' ὅπως. — ΣΩ. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἐμοί, ὦ Μένων, καὶ τὰ μέν γ' ἄλλα οὐκ ἂν πάνυ ὑπὲρ τοῦ λόγου διϊσχυρισαίμην· ὅτι δ', οἰόμενοι δεῖν ζητεῖν ἃ μή τις οἶδε, βελτίους ἂν εἶμεν καὶ ἀνδρικώτεροι καὶ ἧττον ἀργοὶ ἢ εἰ οἰοίμεθ' ἃ μὴ ἐπιστάμεθα μηδὲ δυνατὸν εἶναι εὑρεῖν μηδὲ δεῖν ζητεῖν, περὶ τούτου πάνυ ἂν διαμαχοίμην, εἰ οἷός τ' εἴην, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. — ΜΕΝ. Καὶ τοῦτο μέν γε δοκεῖς μοι εὖ λέγειν, ὦ Σώκρατες.

XXII. ΣΩ. Βούλει οὖν, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν, ὅτι ζητητέον περὶ οὗ μή τις οἶδεν, ἐπιχειρήσωμεν κοινῇ ζητεῖν, τί ποτ' ἔστιν ἀρετή; — ΜΕΝ. Πάνυ μὲν οὖν. οὐ μέντοι, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἔγωγ' ἐκεῖνο ἂν ἥδιστα, ὅπερ ἠρόμην τὸ πρῶτον, καὶ σκεψαίμην καὶ ἀκούσαιμι, πότερον ὡς διδακτῷ ὄντι αὐτῷ δεῖ ἐπιχειρεῖν, ἢ ὡς φύσει ἢ ὡς τίνι ποτὲ τρόπῳ παραγιγνομένης τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀρετῆς. — ΣΩ. Ἀλλ' εἰ μὲν ἐγὼ ἦρχον, ὦ Μένων, μὴ μόνον ἐμαυτοῦ ἀλλὰ καὶ σοῦ, οὐκ ἂν ἐσκεψάμεθα πρότερον εἴτε διδακτὸν εἴτ' οὐ διδακτὸν ἡ ἀρετή, πρὶν ὅ τι ἐστὶ πρῶτον ἐζητήσαμεν αὐτό. ἐπειδὴ δὲ σὺ σαυτοῦ μὲν οὐδ' ἐπιχειρεῖς ἄρχειν, ἵνα δὴ ἐλεύθερος ᾖς, ἐμοῦ δ' ἐπιχειρεῖς τ' ἄρχειν καὶ ἄρχεις, συγχωρήσομαί σοι· τί γὰρ χρὴ ποιεῖν; ἔοικεν οὖν σκεπτέον εἶναι, ποῖόν τί ἐστιν ὃ μήπω ἴσμεν ὅ τι ἐστίν. εἰ μή τι οὖν, ἀλλὰ σμικρόν γέ μοι τῆς ἀρχῆς χάλασον, καὶ συγχώρησον ἐξ ὑποθέσεως αὐτὸ σκοπεῖσθαι, εἴτε διδακτόν ἐστιν εἴθ' ὁπωσοῦν. λέγω δὲ τὸ ἐξ ὑποθέσεως ὧδε, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι πολλάκις σκοποῦνται, ἐπειδάν τις ἔρηται αὐτούς, οἷον περὶ χωρίου, εἰ οἷόν τ' ἐς

nunc habet, aut accepit aliquando aut semper habuit? — Men. Verum. — So. Et si habuit semper, sciens quoque semper exstitit: sin aliquando accepit, hac in vita nequaquam potuerit accipere. aut an aliquis hunc geometricam docuit? hic enim in ceteris omnibus, quæcunque vel ad geometriam vel ad reliquas omnes disciplinas pertinent, hæc eadem faciet. estne igitur aliquis a quo hic omnia didicerit? verisimile enim est te hoc scire, præsertim cum tuæ domi natus et educatus est. — Men. Ego vero certo scio huic quidem neminem doctorem fuisse unquam. — So. Hasne opiniones habet, necne? — Men. Necessarium, o Socrates, id apparet.

XXI. So. Sin autem in præsenti vita minime adeptus (eas habet), nonne hoc jam patet, eum alio quodam in tempore habuisse ac didicisse? — Men. Videtur. — So. An non tempus hoc est, cum nondum homo erat? — Men. Istuc ipsum. — So. Si ergo per quod tempus homo est et per quod non est inerunt ei opiniones veræ, quæ interrogando expergefactæ scientiæ fiunt, utrum igitur per omne tempus ejus animus edoctus erit? nam, uti manifestum est, per omne tempus aut est aut non est homo. — Men. Videtur. — So. Nonne igitur, si semper rerum omnium veritas in animo est, immortalis erit? quamobrem audacter oportet quæ in præsentia minime scis, hoc est quæ minime recordaris, dare operam ut inquiras et recorderis. — Men. Bene mihi nescio quo modo, o Socrates, loqui videris. — So. Mihi quoque ego, o Meno, atque cetera non admodum pro ratione contenderem: eos autem, qui quæ nesciunt inquirenda putant, meliores arrectioresque et pigros ad vestigandum minus esse, quam eos, qui quæ nesciant etiam non posse inveniri neque oportere quærere putant, hoc quidem, si possem, et verbis et re ipsa acriter contenderem. — Men. Hoc quoque recte dicere mihi videris, o Socrates.

XXII. So. Visne igitur, postquam confessi sumus, ignota investiganda esse, quid tandem virtus sit communiter investigemus? — Men. Quam maxime. non tamen sic, o Socrates, sed lubentissime considerarem et audirem quod initio quæsivi, utrum virtuti incumbendum sit, tali, quæ doctrina percipiatur, vel quæ natura potius insit vel quo alio tandem pacto hominibus paretur. — So. At tamen si etiam tibi, o Meno, non tantum mihi imperarem, haud prius utrum doceatur necne virtus perscrutaremur, quam quid ipsa sit ante omnia indagassemus. postquam vero nec tute tibi dominari instituis, ut scilicet liber sis, mihi vero dominari vis atque adeo dominaris, assentiar ego tibi: quid enim facerem? videtur igitur considerandum esse, quale sit quod nondum quid est novimus. paulisper igitur ab imperio tuo declina, et si non aliud, hoc saltem concede, ut ex hypothesi considerem, doctrinane an alio pacto virtus possideatur. illud ex hypothesi autem sic dico, quemadmodum geometræ sæpe discutiunt, postquam illos quis interrogavit, veluti de spatio, possitne in hoc

87 τόνδε τὸν κύκλον τόδε τὸ χωρίον τρίγωνον ἐνταθῆναι, εἴποι ἄν τις ὅτι Οὔπω οἶδα, εἰ ἔστι τοῦτο τοιοῦτον, ἀλλ' ὥσπερ μέν τιν' ὑπόθεσιν προὔργου οἶμαι ἔχειν πρὸς τὸ πρᾶγμα τοιάνδε· εἰ μέν ἐστι τοῦτο τὸ χωρίον τοιοῦτον, οἷον παρὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτοῦ γραμμὴν παρατείναντα ἐλλείπειν τοιούτῳ χωρίῳ, οἷον ἂν αὐτὸ τὸ παρατεταμένον ᾖ, ἄλλο τι συμβαίνειν μοι δοκεῖ, καὶ ἄλλο αὖ, εἰ ἀδύνατόν ἐστι ταῦτα παθεῖν. ὑποθέμενος οὖν ἐθέλω εἰπεῖν σοι τὸ συμβαῖνον περὶ τῆς ἐντάσεως αὐτοῦ εἰς τὸν κύκλον, εἴτ' ἀδύνατον εἴτε μή.

XXIII. Οὕτω δὴ καὶ περὶ ἀρετῆς ἡμεῖς, ἐπειδὴ οὐκ ἴσμεν οὔθ' ὅ τί ἐστιν οὔθ' ὁποῖόν τι, ὑποθέμενοι αὐτὸ σκοπῶμεν εἴτε διδακτὸν εἴτ' οὐ διδακτόν ἐστιν, ὧδε λέγοντες· εἰ ποῖόν τί ἐστι τῶν περὶ τὴν ψυχὴν ὄντων ἀρετή, διδακτὸν ἂν εἴη ἢ οὐ διδακτόν; πρῶτον μέν, εἰ ἔστιν ἀλλοῖον ἢ οἷον ἐπιστήμη, ἆρα διδακτὸν ἢ οὔ; ἤ, ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἀναμνηστόν; διαφερέτω δὲ μηδὲν ἡμῖν, ὁποτέρῳ ἂν τῷ ὀνόματι χρώμεθα. ἀλλ' ἆρα διδακτόν; ἢ τοῦτό γε παντὶ δῆλον, ὅτι οὐδὲν ἄλλο διδάσκεται ἄνθρωπος ἢ ἐπιστήμην; — MEN. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Εἰ δέ γ' ἐστὶν ἐπιστήμη τις ἡ ἀρετή, δῆλον ὅτι διδακτὸν ἂν εἴη. — MEN. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Τούτου μὲν ἄρα ταχὺ ἀπηλλάγμεθα, ὅτι τοιοῦδε μὲν ὄντος, διδακτόν, (μὴ) τοιοῦδε δ', οὔ. — MEN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, δεῖ σκέψασθαι, πότερόν ἐστιν ἐπιστήμη ἡ ἀρετὴ ἢ ἀλλοῖον ἐπιστήμης. — MEN. Ἔμοιγε δοκεῖ τοῦτο μετὰ τοῦτο σκεπτέον εἶναι. — ΣΩ. Τί δὲ δή; ἄλλο τι [ἢ] ἀγαθὸν αὐτό φαμεν εἶναι, τὴν ἀρετήν, καὶ αὕτη ἡ ὑπόθεσις μένει ἡμῖν, ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι; — MEN. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μέν τί ἐστιν ἀγαθὸν καὶ ἄλλο χωριζόμενον ἐπιστήμης, τάχ' ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ οὐκ ἐπιστήμη τις· εἰ δὲ μηδέν ἐστιν ἀγαθόν, ὃ οὐκ ἐπιστήμη περιέχει, ἐπιστήμην ἄν τιν' αὐτὸ ὑποπτεύοντες εἶναι ὀρθῶς ὑποπτεύοιμεν; — MEN. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Καὶ μὴν ἀρετῇ γ' ἐσμὲν ἀγαθοί; — MEN. Ναί. — ΣΩ. Εἰ δ' ἀγαθοί, ὠφέλιμοι. πάντα γὰρ τἀγαθὰ ὠφέλιμα. οὐχί; — MEN. Ναί. — ΣΩ. Καὶ ἡ ἀρετὴ δὴ ὠφέλιμόν ἐστιν; — MEN. Ἀνάγκη ἐκ τῶν ὡμολογημένων.

XXIV. ΣΩ. Σκεψώμεθα δὴ καθ' ἕκαστον ἀναλαμβάνοντες, ποῖά ἐστιν ἃ ἡμᾶς ὠφελεῖ. ὑγίεια, φαμέν, καὶ ἰσχὺς καὶ κάλλος καὶ πλοῦτος δή· ταῦτα λέγομεν καὶ τὰ τοιαῦτ' ὠφέλιμα. οὐχί; — MEN. Ναί. — 88 ΣΩ. Ταὐτὰ δὲ ταῦτά φαμεν ἐνίοτε καὶ βλάπτειν. ἢ σὺ ἄλλως φῂς ἢ οὕτως; — MEN. Οὔκ, ἀλλ' οὕτως. — ΣΩ. Σκόπει δή, ὅταν τί ἑκάστου τούτων ἡγῆται, ὠφελεῖ ἡμᾶς, καὶ ὅταν τί, βλάπτει; ἆρ' οὐχ ὅταν μὲν ὀρθὴ χρῆσις, ὠφελεῖ, ὅταν δὲ μή, βλάπτει; — MEN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἔτι τοίνυν καὶ τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν σκεψώμεθα. σωφροσύνην τι καλεῖς καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ εὐμαθίαν καὶ μνήμην καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα; — MEN. Ἔγωγε. — ΣΩ. Σκόπει δὴ τούτων ἅττα σοι

circulo triquetrum hoc spatium extendi, dixerit aliquis, Nondum novi, an hoc hujusmodi sit, sed ad hanc rem hypothesin arbitror talem conducere : si enim est hoc spatium tale, ut quod ad positam ejus lineam protendis ab eo tanto spatio deficiat, quantum ipsum est protensum, aliud quiddam evenire puto, et aliud item, si talia quædam pati nequeat. hypothesi igitur præmissa disputare volo de iis, quæ contingunt circa extensionem illius in circulum, an fieri possit necne.

XXIII. Sic et nos de virtute, quoniam nec quid nec quale sit novimus, hoc per hypothesin posito, utrum doceri possit necne in hunc modum quæramus : si virtus quale quid est eorum, quæ circa animum versantur, doceri poterit, an non? primum quidem si non est quale scientia, an tunc doceri poterit an non? vel potius, ut modo diximus, memoria revocari? nihil enim referat nostra, utro nomine utamur. sed an doceri poterit? an id omnibus manifestum, præter scientiam nihil hominem doceri? — MEN. Mihi sane videtur. — So. Si igitur scientia quædam virtus est, doctrina certe percipietur. — MEN. Quidni? — So. Hoc ergo statim defuncti sumus; nam si talis sit, doceri potest, si non talis, nequaquam. — MEN. Prorsus. — So. Posthac igitur investigandum censeo, utrum virtus scientia an aliud quiddam sit. — MEN. Mihi quoque idem quærendum esse videtur. — So. Quid igitur? an virtutem bonum esse dicimus, et hæc nobis hypothesis stabilis permanet, virtutem scilicet esse bonum? — MEN. Valde. — So. Si quidem igitur est etiam aliud quid seorsum a scientia bonum, virtus fortasse scientia quædam non erit : sin autem nullum bonum est, quod scientia non comprehendat, scientiam esse virtutem suspicantes rectene suspicabimur? — MEN. Sunt hæc vera. — So. Atqui virtutene boni sumus? — MEN. Sumus. — So. Et si boni, utiles : omnia enim bona utilia. nonne? — MEN. Sic est. — So Ergo et virtus utile quiddam? — MEN. Ex iis, quæ confessi sumus, necessario sequitur.

XXIV. So. Consideremus igitur singulatim qualia sint quæ nobis prosunt. sanitas, dico, et robur formaque atque divitiæ : hæc ceteraque hujusmodi utilia dicuntur. nonne? — MEN. Ita. — So. Eadem vero hæc aliquando nocere fatemur. tune aliter sentis an ita? — MEN. Non, sed ita. — So. Vide igitur quo duce in singulis his hæc prosint, quove obsint? nonne cum rectus usus præest, juvant, contra vero, nocent? — MEN. Prorsus. — So. Præterea quæ circa animum versantur consideremus. temperantiam aliquid vocas et justitiam et fortitudinem docilitatemque et memoriam et magnificentiam et hujusmodi omnia? — MEN. Equidem. — So. Considera quæso, quæ ex his

δοκεῖ μὴ ἐπιστήμη εἶναι, ἀλλ' ἄλλο ἐπιστήμης, εἰ οὐχὶ ποτὲ μὲν βλάπτει, ποτὲ δ' ὠφελεῖ· οἷον ἀνδρεία, εἰ μή ἐστι φρόνησις ἡ ἀνδρεία, ἀλλ' οἷον θάρρος τι· οὐχὶ ὅταν μὲν ἄνευ νοῦ θαρρῇ ἄνθρωπος, βλάπτεται, 5 ὅταν δὲ σὺν νῷ, ὠφελεῖται; — MEN. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ σωφροσύνη ὡσαύτως καὶ εὐμαθία· μετὰ μὲν νοῦ καὶ μανθανόμενα καὶ καταρτυόμενα ὠφέλιμα, ἄνευ δὲ νοῦ βλαβερά; — MEN. Πάνυ c σφόδρα. — ΣΩ. Οὐκοῦν συλλήβδην πάντα τὰ τῆς 10 ψυχῆς ἐπιχειρήματα καὶ καρτερήματα ἡγουμένης μὲν φρονήσεως εἰς εὐδαιμονίαν τελευτᾷ, ἀφροσύνης δ' εἰς τοὐναντίον; — MEN. Ἔοικεν. — ΣΩ. Εἰ ἄρ' ἀρετὴ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τί ἐστι καὶ ἀναγκαῖον αὐτῷ ὠφελίμῳ εἶναι, φρόνησιν αὐτὸ δεῖ εἶναι, ἐπει- 15 δήπερ πάντα τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτὰ μὲν καθ' αὑτὰ οὔτ' ὠφέλιμα οὔτε βλαβερά ἐστι, προσγενομένης δὲ φρονήσεως ἢ ἀφροσύνης βλαβερά τε καὶ ὠφέλιμα γίγνε- d ται. κατὰ δὴ τοῦτον τὸν λόγον ὠφέλιμόν γ' οὖσαν τὴν ἀρετὴν φρόνησιν δεῖ τιν' εἶναι. — MEN. Ἔμοιγε 20 δοκεῖ.

XXV. ΣΩ. Καὶ μὲν δὴ καὶ τἆλλα, ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, πλοῦτόν τε καὶ τὰ τοιαῦτα, ⌈τοτὲ μὲν ἀγαθὰ τοτὲ δὲ βλαβερὰ εἶναι,⌉ ἆρ' οὐχ ὥσπερ τῇ ἄλλῃ ψυχῇ ἡ φρόνησις ἡγουμένη ὠφέλιμα τὰ τῆς ψυχῆς ἐποίει, ἡ 25 δ' ἀφροσύνη βλαβερά, οὕτως αὖ καὶ τούτοις ἡ ψυχὴ e ὀρθῶς μὲν χρωμένη καὶ ἡγουμένη ὠφέλιμα αὐτὰ ποιεῖ, μὴ ὀρθῶς δὲ βλαβερά, — MEN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ὀρθῶς δέ γ' ἡ ἔμφρων ἡγεῖται, ἡμαρτημένως δ' ἡ ἄφρων; — MEN. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω 30 δὴ κατὰ πάντων εἰπεῖν ἔστι τῷ ἀνθρώπῳ τὰ μὲν ἄλλα πάντ' εἰς τὴν ψυχὴν ἀνηρτῆσθαι, τὰ δὲ τῆς ψυχῆς αὐ- 89 τῆς εἰς φρόνησιν, εἰ μέλλει ἀγαθὰ εἶναι· καὶ τούτῳ τῷ a λόγῳ φρόνησις ἂν εἴη τὸ ὠφέλιμον. φαμὲν δὲ τὴν ἀρετὴν ὠφέλιμον εἶναι; — MEN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Φρό- 35 νησιν ἄρα φαμὲν ἀρετὴν εἶναι, ἤτοι ξύμπασαν ἢ μέρος τι. — MEN. Δοκεῖ μοι καλῶς λέγεσθαι, ὦ Σώκρατες, τὰ λεγόμενα. — ΣΩ. Οὐκοῦν, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει, οὐκ ἂν εἶεν φύσει οἱ ἀγαθοὶ ⌊ἀγαθοί⌋. — MEN. Οὔ μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Καὶ γὰρ ἄν που καὶ τόδ' ἦν. εἰ φύσει b 40 οἱ ἀγαθοὶ ἐγίγνοντο, ἦσάν που ἂν ἡμῖν οἳ ἐγίγνωσκον τῶν νέων τοὺς ἀγαθοὺς τὰς φύσεις, οὓς ἡμεῖς ἂν παραλαβόντες ἐκείνων ἀποφηνάντων ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει, κατασημηνάμενοι πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ χρυσίον, ἵνα μηδεὶς αὐτοὺς διέφθειρεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀφίκοιντο εἰς 45 τὴν ἡλικίαν, χρήσιμοι γίγνοιντο ταῖς πόλεσιν. — MEN. Εἰκός γέ τοι, ὦ Σώκρατες.

XXVI. ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἐπειδὴ οὐ φύσει οἱ ἀγαθοὶ ἀγαθοὶ γίγνονται, ἆρα μαθήσει; — MEN. Δοκεῖ μοι c ἤδη ἀναγκαῖον εἶναι. καὶ δῆλον, ὦ Σώκρατες, κατὰ τὴν 50 ὑπόθεσιν, εἴπερ ἐπιστήμη ἐστὶν ἀρετή, ὅτι διδακτόν ἐστιν. — ΣΩ. Ἴσως νὴ Δία· ἀλλὰ μὴ τοῦτ' οὐ καλῶς ὡμολογήσαμεν. — MEN. Καὶ μὴν ἐδόκει μὲν ἄρτι καλῶς λέγεσθαι. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴ οὐκ ἐν τῷ ἄρτι μόνον δέῃ αὐτὸ δοκεῖν καλῶς λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ

scientia nequaquam esse videntur, sed aliud quiddam præter scientiam, an non interdum juvent, interdum lædant: veluti fortitudo an remota prudentia potius audacia quædam sit: nonne cum ratione quisquam audacter agens juvatur, absque ratione detrimentum capit? — MEN. Sic est. — So. Temperantia et docilitas eodem modo: cum ratione quidem percepta atque condita emolumentone sunt, sine ratione autem detrimento? — MEN. Quam maxime. — So. Ut summatim dicam, omnia animæ incepta ac proposita fortia ducente prudentia ad beatitudinem tendunt, imprudentia vero ad contrarium? — MEN. Videtur — So. Quapropter si virtus aliquid est eorum, quæ consistunt in animo, et si necessario utilis est, prudentiam eam esse oportet, quandoquidem omnia quæ sunt circa animum ipsa quidem per se nec commoda neque incommoda sunt, adjuncta vero prudentia vel imprudentia utilia et noxia fiunt. secundum hanc igitur rationem virtutem, cum maxime omnium conferat, prudentiam quandam esse constat. — MEN. Mihi sane videtur.

XXV. So. Quin etiam et reliqua, quæ modo dicebamus, opulentiam atque similia (tum utilia esse tum vero noxia), nonne quemadmodum prudentia ceteris animi viribus et officiis præsidens utilia hæc reddit, uti diximus, imprudentia vero contraria, sic et illis animus recte utens atque ducens utilia ea efficit, non recte autem noxia? — MEN. Prorsus. — So. Recte autem, opinor, ducit animus prudens, imprudens vero in errorem ducit? — MEN. Sunt hæc vera. — So. Quamobrem omnino asserendum est, cetera quidem humana omnia referri ad animum et ex eo pendere, quæ vero in animo ipso sunt ad prudentiam, si bona futura sunt: atque hac ratione prudentia ipsum utile erit. virtutem vero utilemne esse dicimus? — MEN. Omnino. — So. Ergo prudentia virtus est, aut universa aut pars aliqua virtutis. — MEN. Recte mihi hæc, o Socrates, dici videntur. — So. Ergo, si hæc ita se habent, haud natura boni homines boni erunt. — MEN. Haud mihi videntur. — So. Hoc enim etiam certe contingeret: si natura boni essent, profecto quidam nostrorum juvenum natura bonos dignoscerent, eosque nos illorum indiciis selectos reciperemus et in arce conservaremus, multo magis quam aurum obsignatos, ne quis eos corrumperet, sed ut, ubi adolevissent, utiles essent reipublicæ. — MEN. Verisimile hoc, o Socrates.

XXVI. So. Cum vero natura boni minime boni fiunt, an igitur disciplina? — MEN. Necessarium id jam apparet. atque ex hypothesi nostra sequitur, o Socrates, si virtus est scientia, eam doctrina acquiri posse. — So. Fortassis hercle; vereor tamen ne id temere confessi fuerimus. — MEN. Attamen modo plane id recte dici videbatur. — So. At fortasse non in præterito solum, sed in præsenti etiam et futuro tempore recte dici videri debet, si quid in

νῦν καὶ ἐν τῷ ἔπειτα, εἰ μέλλει τι αὐτοῦ ὑγιὲς εἶναι. — MEN. Τί ουν δή; πρὸς τί βλέπων δυσχεραίνεις αὐτὸ καὶ ἀπιστεῖς μὴ οὐκ ἐπιστήμη ᾖ ἡ ἀρετή; — ΣΩ. Ἐγώ σοι ἐρῶ, ὦ Μένων. τὸ μὲν γὰρ διδακτὸν αὐτὸ εἶναι, εἴπερ ἐπιστήμη ἐστὶν, οὐκ ἀνατίθεμαι μὴ οὐ καλῶς λέγεσθαι· ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη, σκέψαι, ἐάν σοι δοκῶ εἰκότως ἀπιστεῖν. τόδε γάρ μοι εἰπέ. εἰ ἔστι διδακτὸν ὁτιοῦν πρᾶγμα, μὴ μόνον ἀρετὴ, οὐκ ἀναγκαῖον αὐτοῦ καὶ διδασκάλους καὶ μαθητὰς εἶναι; — MEN. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοὐναντίον αὖ, οὗ μήτε διδάσκαλοι μήτε μαθηταὶ εἶεν, καλῶς ἂν αὐτὸ εἰκάζοντες εἰκάζοιμεν μὴ διδακτὸν εἶναι; — MEN. Ἔστι ταῦτα. ἀλλ' ἀρετῆς διδάσκαλοι οὐ δοκοῦσί σοι εἶναι; — ΣΩ. Πολλάκις γοῦν ζητῶν, εἴ τινες εἶεν αὐτῆς διδάσκαλοι, πάντα ποιῶν οὐ δύναμαι εὑρεῖν. καίτοι μετὰ πολλῶν γε ζητῶ, καὶ τούτων μάλισθ' οὓς ἂν οἴωμαι ἐμπειροτάτους εἶναι τοῦ πράγματος. καὶ δὴ καὶ νῦν, ὦ Μένων, εἰς καλὸν ἡμῖν Ἄνυτος ὅδε παρεκαθέζετο, ᾧ μεταδῶμεν τῆς ζητήσεως. εἰκότως δ' ἂν μεταδοῖμεν [ἄν]. Ἄνυτος γὰρ ὅδε πρῶτον μέν ἐστι πατρὸς πλουσίου τε καὶ σοφοῦ Ἀνθεμίωνος, ὃς ἐγένετο πλούσιος οὐκ ἀπὸ ταὐτομάτου οὐδὲ δόντος τινὸς, ὥσπερ ὁ νῦν νεωστὶ εἰληφὼς τὰ Πολυκράτους χρήματα Ἰσμηνίας ὁ Θηβαῖος, ἀλλὰ τῇ αὑτοῦ σοφίᾳ κτησάμενος καὶ ἐπιμελείᾳ, ἔπειτα καὶ τἆλλα οὐχ ὑπερήφανος δοκῶν εἶναι πολίτης οὐδ' ὀγκώδης τε καὶ ἐπαχθὴς, ἀλλὰ κόσμιος καὶ εὐσταλὴς ἀνήρ· ἔπειτα τοῦτον εὖ ἔθρεψε καὶ ἐπαίδευσεν, ὡς δοκεῖ Ἀθηναίων τῷ πλήθει· αἱροῦνται γοῦν αὐτὸν ἐπὶ τὰς μεγίστας ἀρχάς. δίκαιον δὴ μετὰ τοιούτων ζητεῖν ἀρετῆς πέρι διδασκάλους, εἴτ' εἰσὶν εἴτε μή, καὶ οἵτινες.

XXVII. Σὺ οὖν ἡμῖν, ὦ Ἄνυτε, συζήτησον ἐμοί τε καὶ τῷ σαυτοῦ ξένῳ Μένωνι τῷδε, περὶ τούτου τοῦ πράγματος, τίνες ἂν εἶεν διδάσκαλοι. ὧδε δὲ σκέψαι. εἰ βουλοίμεθα Μένωνα τόνδ' ἀγαθὸν ἰατρὸν γενέσθαι, παρὰ τίνας ἂν αὐτὸν πέμποιμεν διδασκάλους. ἆρ' οὐ παρὰ τοὺς ἰατρούς; — AN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί δ'; εἰ σκυτοτόμον ἀγαθὸν βουλοίμεθα γενέσθαι, ἆρ' οὐ παρὰ τοὺς σκυτοτόμους; — AN. Ναί. — ΣΩ. Καὶ τἆλλ' οὕτως; — AN. Πάνυ γε. ΣΩ. Ὧδε δή μοι πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν εἰπέ. παρὰ τοὺς ἰατρούς, φαμέν, πέμποντες τόνδε καλῶς ἂν ἐπέμπομεν, βουλόμενοι ἰατρὸν γενέσθαι, ἆρ' ὅταν τοῦτο λέγωμεν, τόδε λέγομεν, ὅτι παρὰ τούτους πέμποντες αὐτὸν σωφρονοῖμεν ἂν τοὺς ἀντιποιουμένους τε τῆς τέχνης μᾶλλον ἢ τοὺς μὴ, καὶ τοὺς μισθὸν πραττομένους ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ἀποφήναντας αὑτοὺς διδασκάλους τοῦ βουλομένου ἰέναι τε καὶ μανθάνειν; ἆρ' οὐ πρὸς ταῦτα βλέψαντες καλῶς ἂν πέμποιμεν; — AN. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ περὶ αὐλήσεως καὶ τῶν ἄλλων ταὐτὰ ταῦτα; πολλὴ ἄνοιά ἐστι βουλομένους αὐλητήν τινα ποιῆσαι παρὰ μὲν τοὺς ὑπισχνουμένους διδάξειν τὴν τέχνην καὶ μισθὸν πραττομένους μὴ ἐθέλειν πέμπειν, ἄλλοις δέ τισι πράγματα παρέχειν, ζητοῦντα μανθάνειν παρὰ

eo sinceri futurum est. — MEN. Quid igitur est? quid spectanti tibi displicet ac diffidis, scientiam fortasse non esse virtutem? — So. Dicam tibi, o Meno. virtutem enim doceri posse, si quidem scientia est, nequaquam retracto quasi minus recte sit dictum : eam vero scientiam non esse, vide an non merito diffidam. age, id mihi responde si quid doceri potest, non de virtute solum sed de quolibet alio loquor, an non illius præceptores discipulosque esse necesse est? — MEN. Mihi quidem videtur. — So. At contra, cujus nec doctores exstant neque auditores, si id doceri non posse conjiciamus, nonne probabiliter conjectabimus? — MEN. Sic est, sed an virtutis præceptores nullos esse censes? — So. Sæpenumero, si qui hujus magistri essent, omni studio investigo, neque unquam invenio. etsi una cum multis, iisque inprimis, quos puto hujus facultatis peritissimos esse, id quæro. et nunc quidem opportune, o Meno, Anytus hicce nobis assedit, quem disputationis hujus participem faciamus. ac merito ad id socium adhibebimus. Anytus enim hic primum divite et sapiente patre Anthemione est natus, qui profecto non casu quodam, aut muneribus alicujus opulentus evasit, quemadmodum nuper Thebanus Ismenias Polycratis pecunias nactus, sed prudentia vigilantiaque sua rem auxit, deinde in ceteris nec superbus civis neque inflatus aut difficilis, verum modestus et frugi facilisque vir habitus : porro hunc bene educavit erudivitque, uti videtur Atheniensi populo : quare ad summos hunc eligit magistratus. justum igitur est cum viris hujusmodi, sintne virtutis magistri necne, et qui sint, investigare.

XXVII. Tu igitur, o Anyte, quære mecum unaque cum hospite hoc tuo Menone, quinam hujus rei præceptores sint. in hunc vero modum considera. si vellemus Menonem hunc bonum fieri medicum, ad quos doctores eum mitteremus? nonne ad medicos? — AN. Prorsus. — So. Et si cerdonem bonum fieri cuperemus, an non ad cerdones? — AN. Ita. — So. Et in aliis eodem modo? — AN. Omnino. — So. Sic iterum de iisdem mihi dicas. mittentes hunc ad medicos, si medicum fore velimus, dicimus, recte mitteremus, an hæc dicentes hoc volumus dicere : ad hos eum mittentes saperemus, qui artem illam profitentur, magis quam ad eos, qui artem illam non profitentur, et qui mercedem pro eo ab auditoribus capiunt, hoc ipso se esse qui volentes doceant ostendentes? nonne horum rationem habentes recte mitteremus? — AN. Sic est. — So. Et de tibiarum cantu ac ceteris eodem modo? neque enim mediocris dementia esset, dum studeremus quempiam tibicinem fieri, commendare eum iis nolle, qui facultatem hanc profitentur mercedemque exigunt, sed hoc onus aliis quibus-

τούτων, οἳ μήτε προσποιοῦνται διδάσκαλοι εἶναι, μήτ' ἔστιν αὐτῶν μαθητὴς μηδεὶς τούτου τοῦ μαθήματος, ὃ ἡμεῖς ἀξιοῦμεν μανθάνειν παρ' αὐτῶν ὃν ἂν πέμπωμεν. οὐ πολλή σοι δοκεῖ ἀλογία εἶναι; — ΑΝ. Ναὶ 5 μὰ Δί' ἔμοιγε, καὶ ἀμαθία γε πρός.

XXVIII. ΣΩ. Καλῶς λέγεις. νῦν τοίνυν ἔξεστί σοι 91 μετ' ἐμοῦ κοινῇ βουλεύεσθαι περὶ τοῦ ξένου τουτουὶ Μένωνος. a οὗτος γάρ, ὦ Ἄνυτε, πάλαι λέγει πρός με, ὅτι ἐπιθυμεῖ ταύτης τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς, ᾗ ἄνθρωποι 10 τάς τ' οἰκίας καὶ τὰς πόλεις καλῶς διοικοῦσι, καὶ τοὺς γονέας τοὺς αὐτῶν θεραπεύουσι, καὶ πολίτας καὶ ξένους ὑποδέξασθαί τε καὶ ἀποπέμψαι ἐπίστανται ἀξίως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. ταύτην οὖν τὴν ἀρετὴν σκόπει, παρὰ τίνας b ἂν πέμποντες αὐτὸν ὀρθῶς πέμποιμεν. ἢ δῆλον δὴ 15 κατὰ τὸν ἄρτι λόγον, ὅτι παρὰ τούτους τοὺς ὑπισχνουμένους ἀρετῆς διδασκάλους εἶναι καὶ ἀποφήναντας αὑτοὺς κοινοὺς τῶν Ἑλλήνων τῷ βουλομένῳ μανθάνειν, μισθὸν τούτου ταξαμένους τε καὶ πραττομένους; — ΑΝ. Καὶ τίνας λέγεις τούτους, ὦ Σώκρατες; — 20 ΣΩ. Οἶσθα δήπου καὶ σύ, ὅτι οὗτοί εἰσιν οὓς ἄνθρωποι καλοῦσι σοφιστάς. — ΑΝ. Ἡράκλεις, εὐφήμει, c ὦ Σώκρατες. μηδένα τῶν συγγενῶν, μήτ' οἰκείων μήτε φίλων, μήτ' ἀστῶν μήτε ξένων, τοιαύτη μανία λάβοι, ὥστε παρὰ τούτους ἐλθόντα λωβηθῆναι. ἐπεὶ 25 οὗτοί γε φανερά ἐστι λώβη τε καὶ διαφθορὰ τῶν συγγιγνομένων. — ΣΩ. Πῶς λέγεις, ὦ Ἄνυτε; οὗτοι ἄρα μόνοι τῶν ἀντιποιουμένων τι ἐπίστασθαι εὐεργετεῖν τοσοῦτον τῶν ἄλλων διαφέρουσιν, ὅσον οὐ μόνον οὐκ ὠφελοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, ὅ τι ἄν τις αὐτοῖς παραδῷ, 30 ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον διαφθείρουσι; καὶ τούτων φανερῶς d χρήματα ἀξιοῦσι πράττεσθαι;

XXIX. Ἐγὼ μὲν οὖν οὐκ ἔχω ὅπως σοι πιστεύσω· οἶδα γὰρ ἄνδρα ἕνα Πρωταγόραν πλείω χρήματα κτησάμενον ἀπὸ ταύτης τῆς σοφίας ἢ Φειδίαν τε, ὃς οὕτω 35 περιφανῶς καλὰ ἔργα εἰργάζετο, καὶ ἄλλους δέκα τῶν ἀνδριαντοποιῶν. καίτοι τέρας λέγεις. εἰ οἱ μὲν τὰ ὑποδήματα ἐργαζόμενοι τὰ παλαιὰ καὶ τὰ ἱμάτια ἐξακούμενοι οὐκ ἂν δύναιντο λαθεῖν τριάκονθ' ἡμέρας e μοχθηρότερα ἀποδιδόντες ἢ παρέλαβον [τὰ ἱμάτιά τε 40 καὶ ὑποδήματα], ἀλλ' εἰ τοιαῦτα ποιοῖεν, ταχὺ ἂν τῷ λιμῷ ἀποθάνοιεν, Πρωταγόρας δ' ἄρ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐλάνθανε διαφθείρων τοὺς συγγιγνομένους καὶ μοχθηροτέρους ἀποπέμπων ἢ παρελάμβανε πλέον ἢ τετταράκοντ' ἔτη. οἶμαι γὰρ αὐτὸν ἀποθανεῖν ἐγγὺς καὶ 45 ἑβδομήκοντ' ἔτη γεγονότα, τετταράκοντα δ' ἐν τῇ τέχνῃ ὄντα· καὶ ἐν ἅπαντι τῷ χρόνῳ τούτῳ ἔτι εἰς τὴν ἡμέραν ταυτηνὶ εὐδοκιμῶν οὐδὲν πέπαυται. καὶ οὐ μόνον Πρωταγόρας, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πάμπολλοι, οἱ 92 μὲν πρότεροι γεγονότες ἐκείνου, οἱ δὲ καὶ νῦν ἔτι ὄντες. a 50 πότερον δὴ οὖν φῶμεν κατὰ τὸν σὸν λόγον, εἰδότας αὐτοὺς ἐξαπατᾶν καὶ λωβᾶσθαι τοὺς νέους, ἢ λεληθέναι καὶ ἑαυτούς; καὶ οὕτω μαίνεσθαι ἀξιώσομεν τούτους, οὓς ἔνιοί φασι σοφωτάτους ἀνθρώπων εἶναι; — ΑΝ. Πολλοῦ γε δέουσι μαίνεσθαι, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ πολὺ

dam imponere, qui neque se magistros profitentur neque habent ullum in hac arte discipulum, qua instrui eum, quem mittimus, cupimus. an non istæc tibi magna absurditas videtur? — AN. Per Jovem mihi quidem, et præterea inscitia.

XXVIII. So. Probe loqueris. nunc igitur licet tibi una mecum de hoc hospite tuo Menone deliberare. hic enim, o Anyte, jampridem mihi dixit, se hanc sapientiam virtutemque appetere, qua homines civitates et domus recte gubernant, et parentes suos colunt, et cives et hospites tum admittunt tum dimittunt scite et ut bono viro dignum est. meditare igitur ad quem potissimum hujus comparandæ virtutis gratia hunc mittere deceat. an ex his, quæ modo diximus, patet, committendum eum iis esse, qui se docturos talia pollicentur seque palam cuique Græcorum discere volenti tradiderunt, hujus disciplinæ præscriptum pretium exigentes? — AN. At quos dicis, o Socrates? — So. Nosti credo et tu hos esse tales, qui sophistæ vocantur. — AN. Hercle, bona verba quæso, o Socrates. absit ut quisquam vel cognatorum, vel familiarium vel amicorum, vel civium vel hospitum in tantam insaniam incidat, ut istis adhærens perdi se patiatur. nam horum consuetudo certa illorum, qui eos sectantur, pestis est ac pernicies. — So. Cur ita dicis, Anyte? an igitur hi soli ex omnibus, qui sua scientia prodesse hominibus profitentur, adeo a ceteris differunt, ut non modo non juvent, quemadmodum reliqui, quod iis traditum sit, verum contra corrumpant? atque hujus gratia palam mercedem exigere audent?

XXIX. Equidem non video qua ratione fidem tibi adhibeam: novi enim virum unum Protagoram, qui plures ob hanc sapientiam pecunias cumulavit quam Phidias, cujus tam conspicua pulchraque opera exstant, et decem alii sculptorum. atqui absurda dicis. si quidem qui calceos veteres vestesque resarciunt, latere non poterunt dies triginta ea reddentes deteriora quam acceperant, sed si talia facerent, brevi fame perirent, Protagoras autem annos plusquam quadraginta nemine id omnium Græcorum animadvertente auditores suos corruperit deterioresque quam accepisset reddiderit. nam reor illum vita decessisse natum annos pæne vel septuaginta, quadraginta vero in sua arte versatum: ac per omne illud tempus usque in hanc diem non minus clarus exstitit. neque Protagoras tantum, sed alii quoque permulti, partim priores illo, partim etiam nunc superstites. utrum igitur juxta sententiam tuam dicemus eos scientes decipere et nocere juvenibus, an eos vel ipsis inscientibus hoc facere? atque ita insanire illos existimabimus, quos nonnulli sapientissimos esse mortalium dicunt? — AN. Longe abest, ut insaniant, o Socrates, sed multo magis (insaniunt) juvenes qui illis

μᾶλλον οἱ τούτοις διδόντες ἀργύριον τῶν νέων· τούτων δ' ἔτι μᾶλλον οἱ τούτοις ἐπιτρέποντες, οἱ προσήκοντες· πολὺ δὲ μάλιστα πάντων αἱ πόλεις, ἐῶσαι αὐτοὺς εἰσαφικνεῖσθαι καὶ οὐκ ἐξελαύνουσαι, εἴτε τις ξένος ἐπιχειρεῖ τοιοῦτόν τι ποιεῖν εἴτ' ἀστός.

XXX. ΣΩ. Πότερον δέ, ὦ Ἄνυτε, ἠδίκηκέ τίς σε τῶν σοφιστῶν, ἢ τί οὕτως αὐτοῖς χαλεπὸς εἶ; — AN. Οὐδὲ μὰ Δί' ἔγωγε συγγέγονα πώποτ' αὐτῶν οὐδενί, οὐδ' ἂν ἄλλον ἐάσαιμι τῶν ἐμῶν οὐδένα. — ΣΩ. Ἄπειρος ἄρ' εἶ παντάπασι τῶν ἀνδρῶν; — AN. Καὶ εἴην γε. — ΣΩ. Πῶς οὖν ἄν, ὦ δαιμόνιε, εἰδείης περὶ τούτου τοῦ πράγματος, εἴτε τι ἀγαθὸν ἔχει ἐν ἑαυτῷ εἴτε φλαῦρον, οὗ παντάπασιν ἄπειρος εἴης; — AN. Ῥᾳδίως. τούτους γοῦν οἶδ' οἵοί εἰσιν, εἴτ' οὖν ἄπειρος αὐτῶν εἰμὶ εἴτε μή. — ΣΩ. Μάντις εἶ ἴσως, ὦ Ἄνυτε, ἐπεὶ ὅπως γ' ἄλλως οἶσθα τούτων πέρι, ἐξ ὧν αὐτὸς λέγεις, θαυμάζοιμ' ἄν. ἀλλὰ γὰρ οὐ τούτους ζητοῦμεν, τίνες εἰσί, παρ' οὓς ἂν Μένων ἀφικόμενος μοχθηρὸς γένοιτο· οὗτοι μὲν γάρ, εἰ σὺ βούλει, ἔστωσαν οἱ σοφισταί· ἀλλὰ δὴ ἐκείνους εἰπὲ ἡμῖν, καὶ τὸν πατρικὸν τόνδ' ἑταῖρον εὐεργέτησον, φράσας αὐτῷ, παρὰ τίνας ἀφικόμενος ἐν τοσαύτῃ πόλει τὴν ἀρετήν, ἣν νῦν δὴ ἐγὼ διῆλθον, γένοιτ' ἂν ἄξιος λόγου. — AN. Τί δ' αὐτῷ οὐ σὺ ἔφρασας; — ΣΩ. Ἀλλ' οὓς μὲν ἐγὼ ᾤμην διδασκάλους τούτων εἶναι, εἶπον, ἀλλὰ τυγχάνω οὐδὲν λέγων, ὡς σὺ φῄς· καὶ ἴσως τι λέγεις. ἀλλὰ σὺ δὴ ἐν τῷ μέρει αὐτῷ εἰπέ, παρὰ τίνας ἔλθῃ Ἀθηναίων. εἰπὲ ὄνομα ὅτου βούλει.

XXXI. AN. Τί δ' ἑνὸς ἀνθρώπου ὄνομα δεῖ ἀκοῦσαι; ὅτῳ γὰρ ἂν ἐντύχῃ Ἀθηναίων τῶν καλῶν κἀγαθῶν, οὐδεὶς ἔστιν ὃς οὐ βελτίω αὐτὸν ποιήσει ἢ οἱ σοφισταί, ἐάνπερ ἐθέλῃ πείθεσθαι. — ΣΩ. Πότερον δ' οὗτοι οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ ἀπὸ ταὐτομάτου ἐγένοντο τοιοῦτοι, παρ' οὐδενὸς μαθόντες, ὅμως μέντοι ἄλλους διδάσκειν οἷοί τ' ὄντες ταῦθ' ἃ αὐτοὶ οὐκ ἔμαθον; — AN. Καὶ τούτους ἔγωγ' ἀξιῶ παρὰ τῶν προτέρων μαθεῖν, ὄντων καλῶν κἀγαθῶν. ἢ οὐ δοκοῦσί σοι πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γεγονέναι ἐν τῇδε τῇ πόλει ἄνδρες; — ΣΩ. Ἔμοιγε, ὦ Ἄνυτε, καὶ εἶναι δοκοῦσιν ἐνθάδ' ἀγαθοὶ τὰ πολιτικά, καὶ γεγονέναι ἔτι οὐχ ἧττον ἢ εἶναι. ἀλλὰ μῶν καὶ διδάσκαλοι ἀγαθοὶ γεγόνασι τῆς αὑτῶν ἀρετῆς; τοῦτο γάρ ἐστι, περὶ οὗ ὁ λόγος ἡμῖν τυγχάνει ὤν, οὐκ εἰ εἰσὶν ἀγαθοὶ ἢ μὴ ἄνδρες ἐνθάδε, οὐδ' εἰ γεγόνασιν ἐν τῷ πρόσθεν, ἀλλ' εἰ διδακτόν ἐστιν ἀρετὴ πάλαι σκοποῦμεν. τοῦτο δὲ σκοποῦντες τόδε σκοποῦμεν, ἆρ' οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες καὶ τῶν νῦν καὶ τῶν προτέρων ταύτην τὴν ἀρετήν, ἣν αὐτοὶ ἀγαθοὶ ἦσαν, ἠπίσταντο καὶ ἄλλῳ παραδοῦναι, ἢ οὐ παραδοτὸν τοῦτ' ἀνθρώπῳ οὐδὲ παραληπτὸν ἄλλῳ παρ' ἄλλου. τοῦτ' ἔστιν, ὃ πάλαι ζητοῦμεν ἐγώ τε καὶ Μένων. ὧδ' οὖν σκόπει ἐκ τοῦ σαυτοῦ λόγου. Θεμιστοκλέα οὐχ ἀγαθὸν ἂν φαίης ἄνδρα γεγονέναι; — AN. Ἔγωγε, πάντων γε μάλιστα.

XXXII. ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ διδάσκαλον ἀγαθόν, εἴπερ

argentum dant : his autem etiam magis qui illos, quorum ad se cura pertinet, iis committunt : omnium vero postremo insanissimæ sunt civitates, quæ illos recipiunt neque expellunt, seu advena seu civis tale quid facere aggrediatur.

XXX. So. Sed utrum aliquis te sophistarum, o Anyte, injuria affecit, vel cur illis ita succenses? — An. Nulla mihi unquam cum aliquo illorum consuetudo fuit, neque meorum aliquem illis uti sinerem. — So. Nunquam ergo illorum mores expertus es? — An. Utinam neque experiar. — So. Quanam igitur ratione, o divine vir, dignosces bonumne an malum sit, quod nunquam expertus es? — An. Facile. istos nimirum novi quales sunt, sive eos expertus sim sive non. — So. Vates fortasse es, o Anyte, cum qua alia ratione de his noveris, secundum ea quæ ipse dicis, intelligere non possim. verum non quales sint ii, ad quos profectus Meno sceleratus evadat, quærimus : hi namque, si vis, sophistæ sint : sed opem patrio feras amico et ostendas quibusnam adhærens eorum qui tam amplam urbem colunt, eam, quam modo narravimus, virtutem adeptus clarus fiat. — An. Cur non tu indicas ei? — So. At quos ego horum magistros existimem in medium jam produxi, sed juxta sententiam tuam nihil omnino profeci : et fortasse vera loqueris. tu vero quoque jam partem tuam hujus muneris exple atque ostende ad quos Atheniensium proficiscatur. profer cujuscumque vis nomen.

XXXI. An. Quid opus est hominis unius nomen audire? quemcunque enim Atheniensium nactus fuerit ex bonis clarisque, melior illius familiaritate, si modo paruerit, evadet quam consuetudine sophistarum. — So. Utrum vero boni hi viri sua sponte nullo instituente tales facti sunt, eaque docere tamen alios possunt, ipsi tametsi a nullo ea didicerint? — An. A majoribus natu præclaris atque bonis hos didicisse arbitror. an non tibi videntur in hac civitate multi insignes et boni homines exstitisse? — So. Mihi quidem, o Anyte, esse hic viros civilis administrationis peritos, nec pauciores olim fuisse videtur. sed num etiam præceptores idonei virtutis suæ fuere? hoc enim est, de quo nunc disseritur, non utrum sint aut olim fuerint hic viri boni, sed utrum virtus doceri possit, jam pridem investigamus. atque hoc igitur dispicimus, utrum viri boni, sive veteres illi sive qui nunc vivunt, virtutem eam, qua præditi ipsi sunt et erant, tradere etiam alii norint, an nec tradi alii nec recipi ab alio virtus possit. id, inquam, est, quod dudum ego ac Meno inquirimus. sic igitur ex ipsa tua ratione considerato. Themistoclem nonne virum bonum fuisse fateris? — An. Maxime omnium.

XXXII. So. Et præceptorem virtutis suæ bonum, si

τις ἄλλος τῆς αὑτοῦ ἀρετῆς διδάσκαλος ἦν, κἀκεῖνον εἶναι; — AN. Οἶμαι ἔγωγε, εἴπερ ἐβούλετό γε. — ΣΩ. Ἀλλ', οἴει, οὐκ ἂν ἐβουλήθη ἄλλους τέ τινας καλοὺς κἀγαθοὺς γενέσθαι, μάλιστα δέ που τὸν υἱὸν τὸν αὑτοῦ; ἢ οἴει αὐτὸν φθονεῖν αὐτῷ καὶ ἐξεπίτηδες οὐ παραδιδόναι τὴν ἀρετήν, ἣν αὐτὸς ἀγαθὸς ἦν; ἢ οὐκ ἀκήκοας, d ὅτι Θεμιστοκλῆς Κλεόφαντον τὸν υἱὸν ἱππέα μὲν ἐδιδάξατο ἀγαθόν; ἐπέμενε γοῦν ἐπὶ τῶν ἵππων ὀρθὸς ἑστηκώς, καὶ ἠκόντιζεν ἀπὸ τῶν ἵππων ὀρθός, καὶ 10 ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμαστὰ εἰργάζετο, ἃ ἐκεῖνος αὐτὸν ἐπαιδεύσατο, καὶ ἐποίησε σοφὸν ὅσα διδασκάλων ἀγαθῶν εἴχετο. ἢ ταῦτ' οὐκ ἀκήκοας τῶν πρεσβυτέρων; — AN. Ἀκήκοα. — ΣΩ. Οὐκ ἂν ἄρα τήν γε φύσιν τοῦ υἱέος αὐτοῦ ᾐτιάσατ' ἄν τις εἶναι κακήν. — AN. Ἴσως e 15 οὐκ ἄν. — ΣΩ. Τί δὲ τόδε; ὡς Κλεόφαντος ὁ Θεμιστοκλέους ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ σοφὸς ἐγένετο ἅπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἤδη του ἀκήκοας ἢ νεωτέρου ἢ πρεσβυτέρου; — AN. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ταῦτα μὲν οἰόμεθα βούλεσθαι αὐτὸν τὸν αὑτοῦ υἱὸν παιδεῦσαι, ἣν δ' αὐτὸς 20 σοφίαν ἦν σοφός, οὐδὲν τῶν γειτόνων βελτίω ποιῆσαι, εἴπερ ἦν γε διδακτὸν ἡ ἀρετή; — AN. Ἴσως μὰ Δί' οὔ.

XXXIII. ΣΩ. Οὗτος μὲν δή σοι τοιοῦτος διδάσκαλος ἀρετῆς, ὃν καὶ σὺ ὁμολογεῖς ἐν τοῖς ἄριστον τῶν 94 προτέρων εἶναι. ἄλλον δὲ δὴ σκεψώμεθα, Ἀριστείδην a τὸν Λυσιμάχου. ἢ τοῦτον οὐχ ὁμολογεῖς ἀγαθὸν γεγονέναι; — AN. Ἔγωγε, πάντως δήπου. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οὗτος τὸν υἱὸν τὸν αὑτοῦ Λυσίμαχον, ὅσα μὲν διδασκάλων εἴχετο, κάλλιστ' Ἀθηναίων ἐπαίδευσεν, 30 ἄνδρα δὲ βελτίω δοκεῖ σοι ὁτουοῦν πεποιηκέναι; τούτῳ γάρ που καὶ συγγέγονας καὶ ὁρᾷς οἷός ἐστιν. Εἰ δὲ βούλει, Περικλέα, οὕτω μεγαλοπρεπῶς σοφὸν ἄνδρα, b οἶσθ' ὅτι δύ' υἱεῖς ἔθρεψε, Πάραλον καὶ Ξάνθιππον; — AN. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τούτους μέντοι, ὡς οἶσθα 35 καὶ σύ, ἱππέας μὲν ἐδίδαξεν οὐδενὸς χείρους Ἀθηναίων, καὶ μουσικὴν καὶ ἀγωνίαν καὶ τἆλλ' ἐπαίδευσεν, ὅσα τέχνης ἔχεται, οὐδενὸς χείρους· ἀγαθοὺς δ' ἄρ' ἄνδρας οὐκ ἐβούλετο ποιῆσαι; δοκῶ μέν, ἐβούλετο, ἀλλὰ μὴ οὐκ ᾖ διδακτόν. Ἵνα δὲ μὴ ὀλίγους οἴῃ καὶ τοὺς φαυλο- 40 τάτους Ἀθηναίων ἀδυνάτους γεγονέναι τοῦτο τὸ πρᾶγμα, c ἐνθυμήθητι, ὅτι Θουκυδίδης αὖ δύ' υἱεῖς ἔθρεψε, Μελησίαν καὶ Στέφανον, καὶ τούτους ἐπαίδευσε τά τ' ἄλλ' εὖ καὶ ἐπάλαισαν κάλλιστ' Ἀθηναίων. τὸν μὲν γὰρ Ξανθίᾳ ἔδωκε, τὸν δὲ Εὐδώρῳ· οὗτοι δέ που ἐδόκουν 45 τῶν τότε κάλλιστα παλαίειν. ἢ οὐ μέμνησαι; — AN. Ἔγωγε, ἀκοῇ.

XXXIV. ΣΩ. Οὐκοῦν δῆλον, ὅτι οὗτος οὐκ ἄν ποτε, οὗ μὲν ἔδει δαπανώμενον διδάσκειν, ταῦτα μὲν ἐδί- d δαξε τοὺς παῖδας τοὺς αὑτοῦ, οὗ δ' οὐδὲν ἔδει ἀναλώ- 50 σαντ' ἀγαθοὺς ἄνδρας ποιῆσαι, ταῦτα δ' οὐκ ἐδίδαξεν, εἰ διδακτὸν ἦν. ἀλλὰ γὰρ ἴσως ὁ Θουκυδίδης φαῦλος ἦν, καὶ οὐκ ἦσαν αὐτῷ πλεῖστοι φίλοι Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων; καὶ οἰκίας μεγάλης ἦν καὶ ἐδύνατο μέγα ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν, ὥστε,

quis alius suæ virtutis magister fuit, Themistoclem exstitisse? — An. Reor equidem, dummodo voluisset. — So. Sed an censes ipsum noluisse alios quoque bonos fieri, filium suum præsertim? an putas eum invidisse filio et de industria virtutem partam minime communicasse? audistine Themistoclem filium Cleophantum in equestri facultate strenuum reddendum curasse? equis certe ille rectus insistere potuit rectusque ex equo jaculari, aliaque multa stupenda facere, in quibus illum diligenter erudiri curavit, et sapientem in omnibus, quæ ad præceptorum bonorum diciplinam pertinebant, reddidit. an non hæc a majoribus natu accepisti? — An. Accepi. — So. Nemo igitur naturam filii ejus ut malam culpaverit. — An. Nemo fortasse. — So. Quid vero hoc? audistine ab aliquo seniore aut juniore, Cleophantum Themistoclis filium bonum ac sapientem in quibus pater fuit exstitisse? — An. Nunquam. — So. Num igitur eum arbitramur alienis quidem artibus imbuere filium voluisse, sua vero ipsius sapientia nihilo vicinis præstantiorem reddere, si quidem doceri virtus posset? — An. Fortasse per Jovem minime.

XXXIII. So. Talis igitur hic virtutis magister, quem et tu unum ex antiquis optimum asseris. consideremus jam alium, Aristidem Lysimachi filium. nonne hunc quoque bonum fuisse censes? — An. Maxime quidem. — So. An non et hic filium suum Lysimachum in omnibus, quæ a præceptoribus percipiuntur, optime Atheniensium erudivit, virum autem quoquam alio meliorem fecit? hunc enim convenisti et qualis sit nosti. Præterea si vis, Periclem virum magnopere sapientem considera, duosne hic, quod te minime præterire potuit, filios educavit, Paralum et Xanthippum? — An. Novi equidem. — So. Hos, ut nosti, tum arte equestri et musica, tum etiam athletice præ ceteris Atheniensibus instruxit, et in nullo eorum, quæ arte percipiuntur, inferiores aliis esse voluit: bonos autem viros eos reddere nolebat? equidem existimo, volebat, sed doceri id fortasse non potuit. Ne autem paucos putes quosdam ignobilissimosque Atheniensium id assequi non potuisse, Thucydidem vide, qui duos item filios Melesiam atque Stephanum educavit, et eos cetera diligenter edocuit et palæstram in primis, ita ut in ea Athenienses reliquos facile superarent. unum enim Xanthiæ, Eudoro alterum commendavit: hi quidem palæstra ceteris æqualibus præcellere putabantur. nonne meministi? — An. Equidem, fama.

XXXIV. So. Nonne manifestum, hunc nunquam, quæ sumptu maximo discebantur, hæc quidem filios callere voluisse, virtutem vero, qua boni viri fierent, quæ absque pecuniis poterat tradi, hanc iis tradi noluisse, si virtus doctrina acquiri posset. sed an fortasse Thucydides contemnendus vir erat, neque amicos plurimos tam e civibus quam e sociis habebat? imo et ampla familia ortus erat et summæ cujusdam autoritatis tum apud cives suos tum

εἴπερ ἦν τοῦτο διδακτὸν, ἐξευρεῖν ἂν, ὅστις ἔμελλεν αὐτοῦ τοὺς υἱεῖς ἀγαθοὺς ποιήσειν, ἢ τῶν ἐπιχωρίων τις ἢ τῶν ξένων, εἰ αὐτὸς μὴ ἐσχόλαζε διὰ τὴν τῆς πόλεως e ἐπιμέλειαν. ἀλλὰ γὰρ, ὦ ἑταῖρε Ἄνυτε, μὴ οὐκ ᾖ 5 διδακτὸν ἀρετή. — AN. Ὦ Σώκρατες, ῥᾳδίως μοι δοκεῖς κακῶς λέγειν ἀνθρώπους. ἐγὼ μὲν οὖν ἄν σοι συμβουλεύσαιμι, εἰ ἐθέλεις ἐμοὶ πείθεσθαι, εὐλαβεῖσθαι· ὡς ἴσως μὲν ἐν ἄλλῃ πόλει ῥᾴόν ἐστι κακῶς ποιεῖν ἀνθρώπους ἢ εὖ, ἐν τῇδε δὲ καὶ πάνυ. οἶμαι δέ 95 σε καὶ αὐτὸν εἰδέναι. a

XXXV. ΣΩ. Ὦ Μένων, Ἄνυτος μέν μοι δοκεῖ χαλεπαίνειν. καὶ οὐδὲν θαυμάζω· οἴεται γάρ με πρῶτον μὲν κακηγορεῖν τούτους τοὺς ἄνδρας, ἔπειθ' ἡγεῖται καὶ αὐτὸς εἶναι εἷς τούτων. ἀλλ' οὗτος μὲν 15 ἐάν ποτε γνῷ, οἷόν ἐστι τὸ κακῶς λέγειν, παύσεται χαλεπαίνων, νῦν δ' ἀγνοεῖ· σὺ δέ μοι εἰπὲ, οὐ καὶ παρ' ὑμῖν εἰσὶ καλοὶ κἀγαθοὶ ἄνδρες; — MEN. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί οὖν; ἐθέλουσιν οὗτοι παρέχειν αὑτοὺς διδασκάλους τοῖς νέοις, καὶ ὁμολογεῖν διδάσκαλοί τ' εἶναι καὶ b 20 διδακτὸν ἀρετήν; — MEN. Οὐ μὰ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τοτὲ μὲν ἂν αὐτῶν ἀκούσαις ὡς διδακτὸν, τοτὲ δ' ὡς οὔ. — ΣΩ. Φῶμεν οὖν τούτους διδασκάλους εἶναι τούτου τοῦ πράγματος, οἷς μηδ' αὐτὸ τοῦθ' ὁμολογεῖται; — MEN. Οὔ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — 25 ΣΩ. Τί δὲ δή; οἱ σοφισταί σοι οὗτοι, οἵπερ μόνοι ἐπαγγέλλονται, δοκοῦσι διδάσκαλοι εἶναι ἀρετῆς; — c MEN. Καὶ Γοργίου μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ταῦτ' ἄγαμαι, ὅτι οὐκ ἄν ποτ' αὐτοῦ τοῦτ' ἀκούσαις ὑπισχνουμένου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων καταγελᾷ, ὅταν 30 ἀκούσῃ ὑπισχνουμένων· ἀλλὰ λέγειν οἴεται δεῖν ποιεῖν δεινούς. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρα σοὶ δοκοῦσιν οἱ σοφισταὶ διδάσκαλοι εἶναι; — MEN. Οὐκ ἔχω λέγειν, ὦ Σώκρατες. καὶ γὰρ αὐτὸς ὅπερ οἱ πολλοὶ πέπονθα· τοτὲ μέν μοι δοκοῦσι, τοτὲ δ' οὔ. — ΣΩ. Οἶσθα δ' ὅτι οὐ d 35 μόνον σοί τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πολιτικοῖς τοῦτο δοκεῖ τοτὲ μὲν εἶναι διδακτὸν, τοτὲ δ' οὔ, ἀλλὰ καὶ Θέογνιν τὸν ποιητὴν οἶσθ' ὅτι ταὐτὰ ταῦτα λέγει; — MEN. Ἐν ποίοις ἔπεσιν;

XXXVI. ΣΩ. Ἐν τοῖς ἐλεγείοις, οὗ λέγει·

40 καὶ παρὰ τοῖσιν πῖνε καὶ ἔσθιε, καὶ μετὰ τοῖσιν
ἵζε, καὶ ἅνδανε τοῖς, ὧν μεγάλη δύναμις.
ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἢν δὲ κακοῖσιν
συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον. e

οἶσθ' ὅτι ἐν τούτοις μὲν ὡς διδακτοῦ οὔσης τῆς ἀρετῆς 45 λέγει. — MEN. Φαίνεταί γε. — ΣΩ. Ἐν ἄλλοις δέ γ' ὀλίγον μεταβὰς,

εἰ δ' ἦν ποιητὸν (φησὶ) καὶ ἔνθετον ἀνδρὶ νόημα,

λέγει πως ὅτι

πολλοὺς ἂν μισθοὺς καὶ μεγάλους ἔφερον

50 οἱ δυνάμενοι τοῦτο ποιεῖν, καὶ

οὔ ποτ' ἂν ἐξ ἀγαθοῦ πατρὸς ἔγεντο κακὸς,
96 πειθόμενος μύθοισι σαόφροσιν. ἀλλὰ διδάσκων a
οὔ ποτε ποιήσεις τὸν κακὸν ἄνδρ' ἀγαθόν.

etiam apud ceteros Græcos erat, ita ut, si per doctrinam comparari virtus potuisset, invenisset saltem vel civem aliquem vel peregrinum, qui filios ejus bonos redditurus esset, si ipsi ad id docendum a reipublicæ negotiis otium deerat. sed vide, o amice Anyte, ne forte virtus doceri nequeat. — AN. O Socrates, liberius homines mihi vituperare videris. itaque tibi consulam, si mihi parere velis, ut tibi caveas: fortasse enim etiam alia in urbe facilius est injuria afficere homines quam beneficio, in hac autem nimis. neque id te fugere arbitror.

XXXV. So. O Meno, Anytus hic succensere mihi videtur. neque id miror: primum enim hos me viros vituperare censet, deinde se unum ex iis esse arbitratur. verum hic si quando didicerit quid sit hominibus detrahere, haud ulterius succensebit, in præsentia vero ignorat: tu vero mihi dicas, nonne et apud vos clari ac boni viri sunt? — MEN. Sunt certe. — So. Quid igitur? voluntne hi juvenibus se præceptores exhibere, atque se esse doctores concedere et virtutem doceri posse? — MEN. Non per Jovem, o Socrates, sed nunc ab illis doceri posse virtutem, nunc non posse audies. — So. An hos igitur dicemus hujus rei esse magistros, inter quos nondum id ipsum convenit? — MEN. Nequaquam mihi videtur, o Socrates. — So. Quid vero? an hos sophistas, qui quidem soli id profitentur, magistros virtutis existimas? — MEN. Gorgiam in hoc vehementer, o Socrates, amo et admiror, quod nunquam illum hoc profitentem audias, imo et alios ridet, quoties polliceri audit: putat autem eloquentes homines reddendos esse. — So. Neque igitur sophistæ hujus rei præceptores esse tibi videntur? — MEN. Nescio quid dicam, o Socrates. nam mihi idem quod plurimis accidit: nunc esse mihi videntur, nunc non esse. — So. Non solum tibi celerisve politicis viris evenit, ut doceri posse virtutem interdum credatis, interdum vero negetis, verum etiam poetæ Theognidi, quem scisne eadem hæc dicere? — MEN. In quibus versibus?

XXXVI. So. In elegeis in hunc modum:

hos prope bibe et comede, cum iis
una sedeto, iis obsequere, quorum magna potestas.
a bonis enim bona perdisces: quodsi malis
adhæseris, quam habes mentem etiam perdes.

vides jam eum in his ita loqui, quasi virtus disci possit. — MEN. Videtur. — So. Alibi vero paululum digressus,

si sana mens (inquit) effici et homini imponi posset

sic fere pergit,

multam sane magnamque mercedem reportarent

qui hoc facere possent, et

bono ex patre nunquam filius malus gigneretur,
prudentibus monitis obtemperans. verum docendo
nunquam ex malo bonum hominem facies.

ἐννοεῖς, ὅτι αὐτὸς αὑτῷ πάλιν περὶ τῶν αὐτῶν τἀναντία λέγει; — ΜΕΝ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἔχεις οὖν εἰπεῖν ἄλλου ὁτουοῦν πράγματος, οὗ οἱ μὲν φάσκοντες διδάσκαλοι εἶναι οὐχ ὅπως ἄλλων διδάσκαλοι ὁμολογοῦνται, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὶ ἐπίστασθαι, ἀλλὰ πονηροὶ εἶναι περὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα, οὗ φασι διδάσκαλοι εἶναι, οἱ δ' ὁμολογούμενοι αὐτοὶ καλοὶ κἀγαθοὶ τοτὲ μέν φασιν αὐτὸ διδακτὸν εἶναι, τοτὲ δ' οὔ — τοὺς οὖν οὕτω τεταραγμένους περὶ ὁτουοῦν φαίης ἂν σὺ κυρίους διδασκάλους εἶναι; — ΜΕΝ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε.

XXXVII. ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μήθ' οἱ σοφισταὶ μήθ' οἱ αὐτοὶ καλοὶ κἀγαθοὶ ὄντες διδάσκαλοί εἰσι τοῦ πράγματος, δῆλον ὅτι οὐκ ἂν ἄλλοι γε; — ΜΕΝ. Οὔ μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Εἰ δέ γε μὴ διδάσκαλοι, οὐδὲ μαθηταί; — ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι ἔχειν ὡς λέγεις. — ΣΩ. Ὡμολογήκαμεν δέ γε πράγματος οὗ μήτε διδάσκαλοι μήτε μαθηταὶ εἶεν, τοῦτο μηδὲ διδακτὸν εἶναι; — ΜΕΝ. Ὡμολογήκαμεν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀρετῆς οὐδαμοῦ φαίνονται διδάσκαλοι; — ΜΕΝ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Εἰ δέ γε μὴ διδάσκαλοι, οὐδὲ μαθηταί; — ΜΕΝ. Φαίνεται οὕτως. — ΣΩ. Ἀρετὴ ἄρ' οὐκ ἂν εἴη διδακτόν; — ΜΕΝ. Οὐκ ἔοικεν, εἴπερ ὀρθῶς ἡμεῖς ἐσκέμμεθα. ὥστε καὶ θαυμάζω δή, ὦ Σώκρατες, πότερόν ποθ' οὐδ' εἰσὶν ἀγαθοὶ ἄνδρες, ἢ τίς ἂν εἴη τρόπος τῆς γενέσεως τῶν ἀγαθῶν γιγνομένων. — ΣΩ. Κινδυνεύομεν, ὦ Μένων, ἐγώ τε καὶ σὺ φαῦλοί τινες εἶναι ἄνδρες, καὶ σέ τε Γοργίας οὐχ ἱκανῶς πεπαιδευκέναι κἀμὲ Πρόδικος. παντὸς μᾶλλον οὖν προσεκτέον τὸν νοῦν ἡμῖν αὐτοῖς, καὶ ζητητέον, ὅστις ἡμᾶς ἑνί γέ τῳ τρόπῳ βελτίους ποιήσει. λέγω δὲ ταῦτ' ἀποβλέψας πρὸς τὴν ἄρτι ζήτησιν· ὡς ἡμᾶς ἔλαθε καταγελάστως, ὅτι οὐ μόνον ἐπιστήμης ἡγουμένης ὀρθῶς τε καὶ εὖ τοῖς ἀνθρώποις πράττεται τὰ πράγματα· ἢ [1] εἰ μὴ τοῦτο δοίημεν, ὡς οὐ μόνον ἐπιστήμης ἀλλὰ καὶ ἄλλου τινός [1], ἴσως καὶ διαφεύγειν ἡμᾶς τὸ γνῶναι, τίνα ποτὲ τρόπον γίγνονται οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. — ΜΕΝ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες;

XXXVIII. ΣΩ. Ὧδε. ὅτι μὲν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δεῖ ὠφελίμους εἶναι, ὀρθῶς ὡμολογήκαμεν τοῦτό γ' ὅτι οὐκ ἂν ἄλλως ἔχοι. ἢ γάρ; — ΜΕΝ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ ὅτι γ' ὠφέλιμοι ἔσονται, ἂν ὀρθῶς ἡμῖν ἡγῶνται τῶν πραγμάτων, καὶ τοῦτό που καλῶς ὡμολογοῦμεν; — ΜΕΝ. Ναί. — ΣΩ. Ὅτι δ' οὐκ ἔστιν ὀρθῶς ἡγεῖσθαι, ἐὰν μὴ φρόνιμος ᾖ, τοῦθ' ὅμοιοί ἐσμεν οὐκ ὀρθῶς ὡμολογηκόσι. — ΜΕΝ. Πῶς δὴ ὀρθῶς λέγεις; — ΣΩ. Ἐγὼ ἐρῶ. εἴ τις εἰδὼς τὴν ὁδὸν τὴν εἰς Λάρισαν ἢ ὅποι βούλει ἄλλοσε βαδίζοι καὶ ἄλλοις ἡγοῖτο, ἄλλο τι ὀρθῶς ἂν καὶ εὖ ἡγοῖτο; — ΜΕΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί δ'; εἴ τις ὀρθῶς μὲν δοξάζων, ἥτις ἐστὶν ἡ ὁδός, ἐληλυθὼς δὲ μή, μηδ' ἐπιστάμενος, οὐ καὶ οὗτος ἂν ὀρθῶς ἡγοῖτο; — ΜΕΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ ἕως γ' ἄν που ὀρθὴν δόξαν ἔχῃ περὶ ὧν ὁ ἕτερος ἐπιστήμην, οὐδὲν χείρων ἡγεμὼν ἔσται, οἰόμενος μὲν ἀληθῆ, φρονῶν δὲ μή, τοῦ τοῦτο φρονοῦντος. — ΜΕΝ.

animadvertisne eum circa eadem contraria sibi ipsum statuere? — Men. Videtur. — So. Potes igitur indicare mihi rem quamcunque tandem, cujus qui se doctores dicant non tantum non aliorum doctores esse, sed ne ipsi quidem rem tenere, pravi autem et nihili in eo ipso, cujus professores se dicant, esse censeantur, ipsi vero, qui habeantur honesti et præstantes, rem eam percipi posse nunc quidem affirment, nunc negent — qui igitur quacumque in re ita ancipites sunt, an tu tales doctores auctoritate aliqua valere diceres? — Men. Minime, per Jovem.

XXXVII. So. Ergone si neque sophistæ neque qui ipsi boni clarique viri sunt hujus rei doctores sunt, multo minus alii erunt? — Men. Non, ut mihi videtur. — So. Item si non sunt præceptores, neque discipuli? — Men. Sicut ais, mihi videtur. — So. Atque confessi sumus illud, cujus nec magistri neque discipuli sunt, doceri minime posse? — Men. Confessi sumus. — So. Itaque virtutis nusquam præceptores reperiuntur? — Men. Nusquam. — So. Et si non præceptores, neque discipuli etiam? — Men. Sic videtur. — So. Ergo virtus doceri non potest? — Men. Non posse videtur, si quidem nos recte rem perpendimus. quam ob rem jam miror, o Socrates, utrum tandem ne sint quidem boni viri, et quæ sit ratio qua boni fiant. — So. Videmur, o Meno, ego et tu contemnendi quidam viri esse, et videtur Gorgias te et me Prodicus haud satis erudiisse. itaque maxime omnium revocanda nobis mens est nostra, quærendusque aliquis qui certe uno quodam modo meliores redditurus sit. hæc autem dico ad superiorem inquisitionem respiciens: nam istuc perridiculo nos latuit, non solum scientia duce recte negotia hominibus procedere: aut, nisi hoc concedatur, esse scilicet præter illam aliud quiddam, fortasse scire nos non posse, qua ratione viri boni fiant. — Men. Quo pacto id ais, o Socrates?

XXXVIII. So. Hoc. bonos quidem viros utiles esse oportere, probe hoc confessi sumus non aliter habere posse. nonne? — Men. Ita. — So. Et utiles futuros eos, si recte agendis rebus præsint, etiam hoc, opinor, recte inter nos convenit. — Men. Recte. — So. Nullum vero recte præesse posse nisi sit sapiens ac prudens, hoc haud recte asseverasse nos suspicor. — Men. Quomodo illud recte dicis? — So. Dicam. qui iter Larissam vel alio quovis novit et eo proficiscatur et alios ducat, nonne recte atque bene ducet? — Men. Prorsus. — So. Quid vero? si quis recte opinatur quæ via ferat Larissam, nunquam tamen eo profectus sit, neque sciat, nonne hic quoque recte duceret? — Men. Valde. — So. Et donec rectam de iisdem rebus opinionem habet de quibus alter scientiam, dux erit nihilo deterior, existimans quidem vera, sciens vero minime, quam is qui ista pernovit. — Men. Nihilo certe.

Οὐδὲν γάρ. — ΣΩ. Δόξα ἄρ' ἀληθὴς πρὸς ὀρθότητα πράξεως οὐδὲν χείρων ἡγεμὼν φρονήσεως. καὶ τοῦτ' ἔστιν, ὃ νῦν δὴ παρελείπομεν ἐν τῇ περὶ τῆς ἀρετῆς σκέψει ὁποῖόν τι εἴη, λέγοντες ὅτι φρόνησις μόνον c
5 ἡγεῖται τοῦ ὀρθῶς πράττειν· τὸ δ' ἄρα καὶ δόξα ἦν ἀληθής. — MEN. Ἔοικέ γε. — ΣΩ. Οὐδὲν ἄρ' ἧττον ὠφέλιμόν ἐστιν ὀρθὴ δόξα ἐπιστήμης. — MEN. Τοσούτῳ γε, ὦ Σώκρατες, ὅτι ὁ μὲν τὴν ἐπιστήμην ἔχων ἀεὶ ἂν ἐπιτυγχάνοι, ὁ δὲ τὴν ὀρθὴν δόξαν τοτὲ μὲν ἂν
10 τυγχάνοι, τοτὲ δ' οὔ.

XXXIX. ΣΩ. Πῶς λέγεις; ὁ ἀεὶ ἔχων ὀρθὴν δόξαν οὐκ ἀεὶ τυγχάνοι, ἕωσπερ ὀρθὰ δοξάζοι; — MEN. Ἀνάγκη μοι φαίνεται, ὥστε θαυμάζω, ὦ Σώκρατες, τούτου οὕτως ἔχοντος, ὅτι δήποτε πολὺ τιμιωτέρα ἡ ἐπιστήμη d
15 τῆς ὀρθῆς δόξης, καὶ διότι τὸ μὲν ἕτερον, τὸ δ' ἕτερόν ἐστιν αὐτῶν. — ΣΩ. Οἶσθ' οὖν διότι θαυμάζεις, ἢ ἐγώ σοι εἴπω; — MEN. Πάνυ γ' εἰπέ. — ΣΩ. Ὅτι τοῖς Δαιδάλου ἀγάλμασιν οὐ προσέσχηκας τὸν νοῦν. ἴσως δ' οὐδ' ἔστι παρ' ὑμῖν. — MEN. Πρὸς τί δὲ δὴ τοῦτο
20 λέγεις; — ΣΩ. Ὅτι καὶ ταῦτα, ἐὰν μὲν μὴ δεδεμένα ᾖ, ἀποδιδράσκει καὶ δραπετεύει, ἐὰν δὲ δεδεμένα, παραμένει. — MEN. Τί οὖν δή; — ΣΩ. Τῶν ἐκείνου ποιημάτων λελυμένον μὲν ἐκτῆσθαι οὐ πολλῆς τινος e ἄξιόν ἐστι τιμῆς, ὥσπερ δραπέτην ἄνθρωπον — οὐ
25 γὰρ παραμένει — δεδεμένον δὲ πολλοῦ ἄξιον· πάνυ γὰρ καλὰ τὰ ἔργα ἐστί. πρὸς τί οὖν δὴ λέγω ταῦτα; πρὸς τὰς δόξας τὰς ἀληθεῖς. καὶ γὰρ αἱ δόξαι αἱ ἀληθεῖς, ὅσον μὲν ἂν χρόνον παραμένωσι, καλὸν τὸ χρῆμα,
98 καὶ πάντα τἀγαθὰ ἐργάζονται· πολὺν δὲ χρόνον οὐκ a
30 ἐθέλουσι παραμένειν, ἀλλὰ δραπετεύουσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὥστ' οὐ πολλοῦ ἄξιαί εἰσιν, ἕως ἄν τις αὐτὰς δήσῃ αἰτίας λογισμῷ. τοῦτο δ' ἐστὶν, ὦ Μένων ἑταῖρε, ἀνάμνησις, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἡμῖν ὡμολόγηται. ἐπειδὰν δὲ δεθῶσι, πρῶτον μὲν ἐπι-
35 στῆμαι γίγνονται, ἔπειτα μόνιμοι. καὶ διὰ ταῦτα δὴ τιμιώτερον ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης ἐστὶ, καὶ διαφέρει δεσμῷ ἐπιστήμη ὀρθῆς δόξης. — MEN. Νὴ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔοικε τοιούτῳ τινί.

XL. ΣΩ. Καὶ μὴν κἀγὼ ὡς οὐκ εἰδὼς λέγω, ἀλλ' b
40 εἰκάζων. ὅτι δ' ἐστί τι ἀλλοῖον ὀρθὴ δόξα καὶ ἐπιστήμη, οὐ πάνυ μοι δοκῶ τοῦτ' εἰκάζειν, ἀλλ' εἴπερ τι ἄλλο φαίην ἂν εἰδέναι, ὀλίγα δ' ἂν φαίην, ἓν δ' οὖν καὶ τοῦτ' ἐκείνων θείην ἂν ὧν οἶδα. — MEN. Καὶ ὀρθῶς γε, ὦ Σώκρατες, λέγεις. — ΣΩ. Τί δαί; τόδ'
45 οὐκ ὀρθῶς, ὅτι ἀληθὴς δόξα ἡγουμένη τοὔργον ἑκάστης τῆς πράξεως οὐδὲν χεῖρον ἀπεργάζεται ἢ ἐπιστήμη; — MEN. Καὶ τοῦτο δοκεῖς μοι ἀληθῆ λέγειν. — ΣΩ. Οὐδὲν ἄρ' ὀρθὴ δόξα ἐπιστήμης χεῖρον οὐδ' ἧττον ὠφελίμη ἔσται εἰς τὰς πράξεις, οὐδ' ἀνὴρ ὁ ἔχων ὀρθὴν c
50 δόξαν ἢ ὁ ἐπιστήμην. — MEN. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Καὶ μὴν ὅ γ' ἀγαθὸς ἀνὴρ ὠφέλιμος ἡμῖν ὡμολόγηται εἶναι. — MEN. Ναί. — ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν οὐ μόνον δι' ἐπιστήμην ἀγαθοὶ ἄνδρες ἂν εἶεν καὶ ὠφέλιμοι ταῖς πόλεσιν, εἴπερ εἶεν, ἀλλὰ καὶ δι' ὀρθὴν δό-

— So. Vera ergo opinio ad recte agendum nihilo minus quam prudentia valet. atque id est quod in consideratione virtutis, quale quid sit, in superioribus prætermisimus, cum solam prudentiam recte agendi ducem assereremus: erat autem secundum hæc etiam opinio vera. — Men. Videtur. — So. Nihilo igitur minus recta opinio quam scientia confert. — Men. Hoc utique minus confert, o Socrates, quod, quicumque scientiam habet, semper assequitur, qui vero rectam opinionem, interdum quidem consequitur, nonnunquam vero fallitur.

XXXIX. So. Quomodo ais? qui semper recta opinione incedit nonne, quamdiu opinatur recte, semper voti compos efficitur? — Men. Necessarium mihi videtur, ita ut mirer quare, cum ita sit, scientia tamen longe præstantior habeatur quam recta opinio, et cur utraque illarum aliud quiddam sit. — So. Nostine quam ob causam id mireris aut an ego tibi dicam? — Men. Dic prorsus. — So. Quia Dædali statuas nunquam intentus considerasti. fortasse vero neque apud vos exstant. — Men. Quorsum tandem hæc? — So. Quoniam hæ, si non ligatæ sint, discedunt atque aufugiunt, si ligatæ, manent. — Men. Quid tum? — So. Ex ejus operibus quod solutum est possidere haud magni pretii est, uti fugitivum hominem — non enim manet — ligatum vero magni: pulcherrima enim opera sunt. cujus igitur hæc gratia dico? verarum opinionum gratia. hæ enim quousque stabiles perseverant, pulchra quædam opera sunt, omniaque bona perficiunt: diu vero consistere nolunt, sed ex hominis animo aufugiunt. quapropter non multi pretii sunt, donec quis illas ratiocinatione a causis ducta ligaverit. hæc vero, o amice Meno, reminiscentia est, ut supra inter nos convenit. postquam vero ligatæ sunt, primum quidem scientiæ fiunt, deinde perseverantes. atque propterea scientia rectâ opinione præstantior est, ab eaque vinculo quodam discrepat. — Men. Per Jovem, o Socrates, congrua comparatio.

XL. So. Ego vero ut nesciens dico, sed conjicio. esse vero aliud quiddam veram opinionem quam scientiam, haud omnino hoc mihi conjicere videor, sed si quidquam aliud me scire faterer, quæ sane pauca essent, unum hoc saltem iis, quæ scio, adnumerarem. — Men. Probe, o Socrates, loqueris. — So. Quid vero? nonne hoc quoque recte, si vera opinio opus quodlibet ducat, eam nihilo pejus quam scientiam illud perficere? — Men. Hoc quoque verum dicere mihi videris. — So. Nihil igitur vera opinio quam scientia deterior nec minus ad actiones utilis est, ut neque vir veram opinionem habens quam scientia præditus. — Men. Ita est. — So. Verum virum bonum utilem esse convenit inter nos. — Men. Convenit. — So. Si igitur homines non per scientiam solum boni atque utiles civitatibus sint, si quidem sint, sed etiam per opinio-

ξαν, τούτοιν δ' οὐδέτερον φύσει ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις, οὔτ' ἐπιστήμη, οὔτε δόξα ἀληθὴς [, οὐδ' ἐπίκτητα] — ἢ δοκεῖ σοι φύσει ὁποτερονοῦν αὐτοῖν εἶναι; — ΜΕΝ. Οὐκ ἔμοιγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ οὐ φύσει, οὐδ' οἱ ἀγαθοὶ φύσει εἶεν ἄν; — ΜΕΝ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἐπειδὴ δέ γ' οὐ φύσει, σκοπῶμεν τὸ μετὰ τοῦτο, εἰ διδακτόν ἐστι. — ΜΕΝ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν διδακτὸν ἔδοξεν εἶναι, εἰ φρόνησις ἡ ἀρετή; — ΜΕΝ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ εἴ γε διδακτὸν εἴη, φρόνησις ἂν εἶναι; — ΜΕΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ εἰ μέν γε διδάσκαλοι εἶεν, διδακτὸν ἂν εἶναι, μὴ ὄντων δ' οὐ [διδακτόν]; — ΜΕΝ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ὡμολογήκαμεν μὴ εἶναι αὐτοῦ διδασκάλους; — ΜΕΝ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Ὡμολογήκαμεν ἄρα μήτε διδακτὸν αὐτὸ μήτε φρόνησιν εἶναι; — ΜΕΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἀγαθόν γ' αὐτὸ ὡμολογοῦμεν εἶναι; — ΜΕΝ. Ναί. — ΣΩ. Ὠφέλιμον δὲ καὶ ἀγαθὸν εἶναι τὸ ὀρθῶς ἡγούμενον; — ΜΕΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ὀρθῶς δέ γ' ἡγεῖσθαι δύ' ὄντα ταῦτα μόνα, δόξαν τ' ἀληθῆ καὶ ἐπιστήμην, ἃ ἔχων ἄνθρωπος ὀρθῶς ἡγεῖται. τὰ γὰρ ἀπὸ τύχης γιγνόμενα οὐκ ἀνθρωπίνῃ ἡγεμονίᾳ γίγνεται· ᾧ δ' ἄνθρωπος ἡγεμών ἐστιν ἐπὶ τὸ ὀρθόν, δύο ταῦτα, δόξα ἀληθὴς καὶ ἐπιστήμη. — ΜΕΝ. Δοκεῖ μοι οὕτως.

XLI. ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ οὐ διδακτόν ἐστιν, οὐδ' ἐπιστήμη δὴ ἐπιγίγνεται ἡ ἀρετή; — ΜΕΝ. Οὐ φαίνεται. — ΣΩ. Δυοῖν ἄρ' ὄντοιν ἀγαθοῖν καὶ ὠφελίμοιν τὸ μὲν ἕτερον ἀπολέλυται, καὶ οὐκ ἂν εἴη ἐν πολιτικῇ πράξει ἐπιστήμη ἡγεμών. — ΜΕΝ. Οὔ μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα σοφίᾳ τινὶ οὐδὲ σοφοὶ ὄντες οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες ἡγοῦντο ταῖς πόλεσιν, οἱ ἀμφὶ Θεμιστοκλέα τε καὶ οὓς ἄρτι Ἄνυτος ὅδ' ἔλεγε. διὸ καὶ οὐχ οἷοί τ' ἄλλους ποιεῖν τοιούτους οἷοι αὐτοί εἰσιν, ἅτ' οὐ δι' ἐπιστήμην ὄντες τοιοῦτοι. — ΜΕΝ. Ἔοικεν οὕτως ἔχειν, ὦ Σώκρατες, ὡς λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὴ ἐπιστήμῃ, εὐδοξίᾳ δὴ τὸ λοιπὸν γίγνεται, ᾗ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες χρώμενοι τὰς πόλεις ὀρθοῦσιν, οὐδὲν διαφερόντως ἔχοντες πρὸς τὸ φρονεῖν ἢ οἱ χρησμῳδοί τε καὶ οἱ θεομάντεις· καὶ γὰρ οὗτοι λέγουσι μὲν ἀληθῆ καὶ πολλά, ἴσασι δ' οὐδὲν ὧν λέγουσι. — ΜΕΝ. Κινδυνεύει οὕτως ἔχειν. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ Μένων, ἄξιον τούτους θείους καλεῖν τοὺς ἄνδρας, οἵτινες νοῦν μὴ ἔχοντες πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθοῦσιν ὧν πράττουσι καὶ λέγουσι; — ΜΕΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ὀρθῶς ἄρ' ἂν καλοῖμεν θείους τε, οὓς νῦν δὴ ἐλέγομεν χρησμῳδοὺς καὶ μάντεις καὶ τοὺς ποιητικοὺς ἅπαντας· καὶ τοὺς πολιτικοὺς οὐχ ἥκιστα τούτων φαῖμεν ἂν θείους τ' εἶναι καὶ ἐνθουσιάζειν, ἐπίπνους ὄντας καὶ κατεχομένους ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅταν κατορθῶσι λέγοντες πολλὰ καὶ μεγάλα πράγματα, μηδὲν εἰδότες ὧν λέγουσι. — ΜΕΝ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ αἵ γε γυναῖκες δήπου, ὦ Μένων, τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας θείους καλοῦσι· καὶ οἱ Λάκωνες, ὅταν τιν' ἐγκωμιάζωσιν ἀγαθὸν ἄνδρα, θεῖος ἀνήρ, φασίν, οὗτος. — ΜΕΝ. Καὶ φαίνονταί γε, ὦ Σώ-

nem rectam, horum vero cum neutrum natura hominibus est, neque scientia neque vera opinio, — aut an tibi videtur horum quidpiam natura inesse? — Men. Mihi nequaquam. — So. Nonne, postquam natura non insunt, neque boni etiam viri natura erunt? — Men. Non sane. — So. Quoniam vero nequaquam natura, utrum doctrina consideremus. — Men. Ita. — So. Et doctrina comparabilis visa est, si sit prudentia virtus? — Men. Est. — So. Et si comparabilis per doctrinam, prudentia esse visa est? — Men. Prorsus. — So. Ac si præceptores essent, doceri posse, si non, minime? — Men. Sic est. — So. Et præceptores ejus esse communi consensu negavimus. — Men. Negavimus. — So. Conclusimus igitur neque doceri illam neque prudentiam esse? — Men. Conclusimus. — So. Attamen bonum eam esse concessimus? — Men. Concessimus. — So. Bonum etiam utile esse quod recte ducit. — Men. Maxime. — So. Recte denique ducere duo hæc sola, veram opinionem atque scientiam, quibus homo præditus dux esse recte possit. quæ enim forte fortuna contingunt, imperio humano nequaquam fiunt; quo autem homo ad rectum dux est, duo hæc sunt, opinio vera atque scientia. — Men. Idem mihi videtur.

XLI. So. Ergo cum virtus doctrina percipi nequeat, nequaquam scientia est. — Men. Non, ut mihi videtur. — So. Cum igitur duo sint bona atque utilia, alterum illorum rejicitur, scientia scilicet, neque illa in actione civili principatum tenet. — Men. Non, ut mihi videtur. — So. Non ergo sapientia quadam neque ut sapientes tales viri reipublicæ præerant, ut Themistocles et quos huic similes paulo ante Anytus retulit. unde neque alios tales quales ipsi sunt reddere possunt, quippe qui scientia nulla tales sint. — Men. Ita, ut ais, esse videtur, o Socrates. — So. Si ergo non scientia, restat, ut opinione recta utentes politici viri civitatis rem bene gerant, haud secus ad prudentiam se habentes quam vates divinoque furore correpti: etenim hi quidem vera multa nuntiant, nihil tamen eorum quæ loquuntur intelligunt. — Men. Sic esse videtur. — So. Ergone, o Meno, divinos hujusmodi viros appellare decet, qui mente non utentes multa tamen ac magna et agendo et dicendo bene disponunt? — Men. Prorsus. — So. Quamobrem merito divinos vocabimus, quos modo memoravimus vates furentesque ac poeticos homines universos: et politicos non minime horum divinos existimabimus et divino afflatos numine deoque penitus occupatos, cum dicentes multas magnasque res præclare gerunt, nihil tamen intelligentes eorum quæ dicunt. — Men. Maxime. — So. Quin etiam mulieres, o Meno, bonos viros divinos nuncupant: et Lacones, quoties bonum quendam virum commendare volunt, divinus vir, aiunt, hic. — Men. Et recte quidem

κρατες, ὀρθῶς λέγειν. καίτοι ἴσως Ἄνυτος ὅδε σοι ἄχθεται λέγοντι.

XLII. ΣΩ. Οὐδὲν μέλει ἔμοιγε. τούτῳ μὲν, ὦ Μένων, καὶ αὖθις διαλεξόμεθα· εἰ δὲ νῦν ἡμεῖς ἐν παντὶ 5 τῷ λόγῳ τούτῳ καλῶς ἐζητήσαμέν τε καὶ ἐλέγομεν, ἀρετὴ ἂν εἴη οὔτε φύσει οὔτε διδακτὸν, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ παραγιγνομένη ἄνευ νοῦ, οἷς ἂν παραγίγνηται, 100 εἰ μή τις εἴη τοιοῦτος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἷος a καὶ ἄλλον ποιῆσαι πολιτικόν. εἰ δ' εἴη, σχεδὸν ἄν 10 τι οὗτος λέγοιτο τοιοῦτος ἐν τοῖς ζῶσιν, οἷον ἔφη Ὅμηρος ἐν τοῖς τεθνεῶσι τὸν Τειρεσίαν εἶναι, λέγων περὶ αὐτοῦ ὅτι Οἶος πέπνυται (τῶν ἐν Ἅδου), αἱ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. ταὐτὸν ἂν καὶ εὐθὺς ὁ τοιοῦτος, ὥσπερ παρὰ σκιὰς ἀληθὲς ἂν πρᾶγμα εἴη πρὸς 15 ἀρετήν. — MEN. Κάλλιστα δοκεῖς μοι λέγειν, ὦ b Σώκρατες. — ΣΩ. Ἐκ μὲν τοίνυν τούτου τοῦ λογισμοῦ, ὦ Μένων, θείᾳ μοίρᾳ ἡμῖν φαίνεται παραγιγνομένη ἀρετὴ οἷς παραγίγνεται· τὸ δὲ σαφὲς περὶ αὐτοῦ εἰσόμεθα τότε, ὅταν πρὶν ᾧτινι τρόπῳ τοῖς ἀνθρώποις 20 παραγίγνεται ἀρετὴ, πρότερον ἐπιχειρήσωμεν αὐτὸ καθ' αὑτὸ ζητεῖν τί ποτ' ἔστιν ἀρετή. νῦν δ' ἐμοὶ μὲν ὥρα ποι ἰέναι, σὺ δὲ ταῦτα, ἅπερ αὐτὸς πέπεισαι, πεῖθε καὶ τὸν ξένον τόνδ' Ἄνυτον, ἵνα πρᾳότερος ᾖ· ὡς ἐὰν πείσῃς τοῦτον, ἔστιν ὅ τι καὶ Ἀθηναίους c 25 ὀνήσεις.

loqui videntur, o Socrates: quamquam Anytus hic tibi fortasse talia dicenti succenset.

XLII. So. Haudquaquam mihi curæ est. cum hoc enim, o Meno, rursus disseremus: si autem nos in omni hac disputatione recte perscrutati sumus, virtus utique nec doctrina neque natura aderit, verum divina sorte absque mente iis, quibus accedat, nisi forte quis e politicis viris talis sit, ut alium quoque suæ artis peritum efficere possit. quod si sit, fere talis hic inter viventes erit, qualem Homerus ait Tiresiam inter mortuos esse, dicens de eo, *Solus inter eos qui apud inferos sunt sapit, ceteri vero umbræ feruntur.* similiter talis statim quod ad virtutem erit uti inter umbras vera res. — Men. Optime mihi dicere videris, o Socrates. — So. Ex hac igitur ratione, o Meno, divina sorte virtus adesse cuicumque adsit apparet: veritatem tamen de hoc perspicuam tum comprehendemus, cum, antequam quo pacto virtus nobis adsit, quid ipsa per se sit investigare susceperimus. nunc autem tempus est, me aliquo abire, tu vero quod tibi ipsi persuasum est Anyto huic hospiti tuo vicissim persuade, ut mitior sit: nam si huic persuaseris, Athenienses quoque aliquantum juvabis.

ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

ΠΡΩΤΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ.

108 I. Ὦ παῖ Κλεινίου, οἶμαί σε θαυμάζειν, ὅτι πρῶ-
τος ἐραστής σου γενόμενος, τῶν ἄλλων πεπαυμένων,
μόνος οὐκ ἀπαλλάττομαι, καὶ ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι δι' ὄχλου
ἐγένοντό σοι διαλεγόμενοι, ἐγὼ δὲ τοσούτων ἐτῶν οὐδὲ
5 προσεῖπον. τούτου δὲ ταἴτιον γέγονεν οὐκ ἀνθρώ-
πειον, ἀλλά τι δαιμόνιον ἐναντίωμα, οὗ σὺ τὴν δύναμιν
καὶ ὕστερον πεύσει· νῦν δ' ἐπειδὴ οὐκέτ' ἐναντιοῦται,
οὕτω προσελήλυθα. εὔελπις δ' εἰμὶ καὶ τὸ λοιπὸν μὴ
ἐναντιώσεσθαι αὐτό. σχεδὸν οὖν κατανενόηκα ἐν τούτῳ
10 τῷ χρόνῳ σκοπούμενος, ὡς πρὸς τοὺς ἐραστὰς ἔσχες·
πολλῶν γὰρ γενομένων καὶ μεγαλοφρόνων οὐδεὶς ὃς οὐχ
ὑπερβληθεὶς τῷ φρονήματι ὑπὸ σοῦ πέφευγε. τὸν δὲ
104 λόγον, ᾧ ὑπερπεφρόνηκας, ἐθέλω διελθεῖν. οὐδενὸς a
φῂς ἀνθρώπων ἐνδεὴς εἶναι εἰς οὐδέν· τὰ γὰρ ὑπάρχοντά
15 σοι μεγάλα εἶναι, ὥστε μηδενὸς δεῖσθαι, ἀπὸ τοῦ σώ-
ματος ἀρξάμενα τελευτῶντα εἰς τὴν ψυχήν. οἴει γὰρ δὴ
εἶναι πρῶτον μὲν κάλλιστός τε καὶ μέγιστος — καὶ τοῦτο
μὲν δὴ παντὶ δῆλον ἰδεῖν ὅτι οὐ ψεύδει — ἔπειτα νεανι-
κωτάτου γένους ἐν τῇ σεαυτοῦ πόλει, οὔσῃ μεγίστῃ τῶν
20 Ἑλληνίδων, κἀνταῦθα πρὸς πατρός τέ σοι φίλους καὶ b
ξυγγενεῖς πλείστους εἶναι καὶ ἀρίστους, οἳ, εἴ τι δέοι,
ὑπηρετοῖεν ἄν σοι, τούτων δὲ τοὺς πρὸς μητρὸς οὐδὲν
χείρους οὐδ' ἐλάττους. ξυμπάντων δ' ὧν εἶπον μείζω
οἴει σοι δύναμιν ὑπάρχειν Περικλέα τὸν Ξανθίππου,
25 ὃν ὁ πατὴρ ἐπίτροπον κατέλιπε σοί τε καὶ τἀδελφῷ·
ὃς οὐ μόνον ἐν τῇδε τῇ πόλει δύναται πράττειν ὅ τι ἂν
βούληται, ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι καὶ τῶν βαρβάρων
ἐν πολλοῖς καὶ μεγάλοις γένεσι. προσθήσω δὲ καὶ ὅτι c
τῶν πλουσίων· δοκεῖς δέ μοι ἐπὶ τούτῳ ἥκιστα μέγα
30 φρονεῖν. κατὰ πάντα δὴ ταῦτα σύ τε μεγαλαυχούμε-
νος κεκράτηκας τῶν ἐραστῶν, ἐκεῖνοί θ' ὑποδεέστεροι
ὄντες ἐκρατήθησαν. καί σε ταῦτ' οὐ λέληθεν· ὅθεν δὴ
εὖ οἶδ' ὅτι θαυμάζεις, τί διανοούμενός ποτ' οὐκ ἀπαλ-
λάττομαι τοῦ ἔρωτος καὶ ἥντιν' ἔχων ἐλπίδα ὑπομένω,
35 τῶν ἄλλων πεφευγότων.

II. ΑΛ. Καὶ ἴσως γε, ὦ Σώκρατες, οὐκ οἶσθ' ὅτι
σμικρόν με ἔφθης. ἐγὼ γάρ τοι ἐν νῷ εἶχον πρότερός d
σοι προσελθὼν αὐτὰ ταῦτ' ἐρέσθαι, τί ποτε βούλει καὶ
εἰς τίν' ἐλπίδα βλέπων ἐνοχλεῖς με ἀεὶ ὅπου ἂν ὦ ἐπι-
40 μελέστατα παρών. τῷ ὄντι γὰρ θαυμάζω, ὅ τι ποτ'
ἐστὶ τὸ σὸν πρᾶγμα, καὶ ἥδιστ' ἂν πυθοίμην. —
ΣΩ. Ἀκούσει μὲν ἄρα μου, ὡς τὸ εἰκὸς, προθύμως,
εἴπερ, ὡς φῂς, ἐπιθυμεῖς εἰδέναι, τί διανοοῦμαι, καὶ
ὡς ἀκουσομένῳ καὶ περιμενοῦντι λέγω. — ΑΛ. Πάνυ

ALCIBIADES

PRIMUS.

DIALOGI PERSONÆ :

SOCRATES, ALCIBIADES.

I. O fili Cliniæ, admirari te arbitror, quod cum primus ipse omnium amare te cœperim, ceteris alienatis, solus in ista benevolentia perseverem, et cum amici reliqui frequentiori consuetudine tibi assidue molesti essent, ego tot annis ne compellarim quidem. hujus autem rei causa non humanum quippiam, sed vis dæmonii repugnans quædam fuit, cujus potentiam postea audies : nunc vero cum non ultra repugnet, huc ita accessi. spero autem neque in posterum nobis adversaturum. fere autem toto hoc tempore considerabam, quo pacto erga tuos amicos te gerebas : qui quamvis multi atque superbi erant, nemo tamen illorum fuit, quin fastu abs te superatus abiret. rationem vero, qua illos contempseris, ennarrabo. ais enim te nulla in re hominibus aliis indigere : quæ enim tibi insunt ita esse præclara, ut neque ad corporis, neque ad animi bona quoquam egeas. existimas enim te in primis procero atque decoro corporis habitu plurimum excellere — et sane hoc cuivis perspicuum est, te minime falli — strenuissimo præterea genere ortum te prædicas in hac civitate Græcarum amplissima, et ex paterno genere amicos atque cognatos tibi esse plurimos et optimos, qui tibi omnia, cum opus fuerit, subministrare possint, maternos quoque neque his inferiores neque etiam pauciores. sed majorem his omnibus auctoritatem afferre tibi putas Periclem Xanthippi filium, quem quidem pater tuus tutorem tibi fratrique reliquit : qui non in hac urbe solum quæcumque vult potest, sed in omni Græcia et in multis etiam ac magnis barbarorum gentibus. addam quoque te esse ex divitibus : videris vero mihi hoc minime gloriari. horum omnium causa fastu elatus, amicos omnes tuos edomuisti, et illi utpote inferiores tibi cesserunt. neque hæc te latuere : quamobrem satis scio admirari te, quo animo sim, cum amare te perseverem, quamve spem habens ceteris fugientibus ego solus persistam.

II. Al. At istud forte nescis, o Socrates, te nunc me paulo prævenisse. venerat enim in mentem mihi, ut te prior adirem et hæc ipsa te rogarem, quidnam velis et qua spe mihi molestus sis, qui semper ubicumque sim mihi accuratissime ades. revera enim quid sit tandem quod agis, intelligere non possum, et id libentissime audirem. — So. Audies igitur hoc a me, ut decet, quam primum, siquidem, ut ais, nosse cupis quid cogitem, et tanquam exspectanti et auscultaturo id referam. — Al. Omnino

μὲν οὖν· ἀλλὰ λέγε. — ΣΩ. Ὅρα δή· οὐ γάρ τοι εἴη ἂν θαυμαστόν, εἰ, ὥσπερ καὶ μόγις ἠρξάμην, οὕτω καὶ e μόγις παυσαίμην. — ΑΛ. Ὦ 'γαθέ, λέγε· ἀκούσομαι γάρ. — ΣΩ. Λεκτέον ἂν εἴη. χαλεπὸν μὲν οὖν πρὸς 5 ἄνδρα οὐχ ἥττονα ἐραστῶν προσφέρεσθαι ἐραστῇ, ὅμως δὲ τολμητέον φράσαι τὴν ἐμὴν διάνοιαν. ἐγὼ γάρ, ὦ Ἀλκιβιάδη, εἰ μέν σε ἑώρων ἃ νῦν δὴ διῆλθον ἀγαπῶντά τε καὶ οἰόμενον δεῖν ἐν τούτοις καταβιῶναι, 105 πάλαι ἂν ἀπηλλάγμην τοῦ ἔρωτος, ὥς γε δὴ ἐμαυτὸν a 10 πείθω· νῦν δ' ἕτερα αὖ κατηγορήσω διανοήματα σὰ πρὸς αὐτὸν σέ, ᾧ καὶ γνώσει, ὅτι προσέχων γέ σοι τὸν νοῦν διατετέλεκα. δοκεῖς γάρ μοι, εἴ τίς σοι εἴποι θεῶν, Ὦ Ἀλκιβιάδη, πότερον βούλει ζῆν ἔχων ἃ νῦν ἔχεις, ἢ αὐτίκα τεθνάναι, εἰ μή σοι ἐξέσται μείζω κτήσα- 15 σθαι; — δοκεῖς ἄν μοι ἑλέσθαι τεθνάναι. ἀλλὰ νῦν ἐπὶ τίνι δή ποτ' ἐλπίδι ζῇς, ἐγὼ φράσω. ἡγεῖ, ἐὰν θᾶττον εἰς τὸν Ἀθηναίων δῆμον παρέλθῃς — τοῦτο δ' ἔσεσθαι μάλ' ὀλίγων ἡμερῶν — παρελθὼν οὖν ἐνδείξεσθαι Ἀθηναίοις, ὅτι ἄξιος εἶ τιμᾶσθαι ὡς οὔτε Περι- b 20 κλῆς οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν πώποτε γενομένων, καὶ τοῦτ' ἐνδειξάμενος μέγιστον δυνήσεσθαι ἐν τῇ πόλει, ἐὰν δ' ἐνθάδε μέγιστος ᾖς, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, καὶ οὐ μόνον ἐν Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις, ὅσοι ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν οἰκοῦσιν ἠπείρῳ. καὶ εἰ αὖ σοι 25 εἴποι ὁ αὐτὸς οὗτος θεός, ὅτι Αὐτοῦ σε δεῖ δυναστεύειν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, διαβῆναι δ' εἰς τὴν Ἀσίαν οὐκ ἐξέσται c σοι, οὐδ' ἐπιθέσθαι τοῖς ἐκεῖ πράγμασιν — οὐκ ἂν αὖ μοι δοκεῖς ἐθέλειν οὐδ' ἐπὶ τούτοις μόνοις ζῆν, εἰ μὴ ἐμπλήσεις τοῦ σοῦ ὀνόματος καὶ τῆς σῆς δυνάμεως πάντας, 30 ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀνθρώπους· καὶ οἶμαί σε πλὴν Κύρου καὶ Ξέρξου ἡγεῖσθαι οὐδέν' ἄξιον λόγου γεγονέναι. ὅτι μὲν οὖν ἔχεις ταύτην τὴν ἐλπίδα, εὖ οἶδα καὶ οὐκ εἰκάζω. ἴσως ἂν οὖν εἴποις, ἅτ' εἰδὼς ὅτι ἀληθῆ λέγω, Τί δὴ οὖν, ὦ Σώκρατες, τοῦτ' ἐστί σοι πρὸς τὸν λό- 35 γον, ὃν ἔφησθ' ἐρεῖν, διὸ ἐμοῦ οὐκ ἀπαλλάττει; ἐγὼ δέ d σοί γ' ἐρῶ, ὦ φίλε παῖ Κλεινίου καὶ Δεινομάχης. τούτων γάρ σοι ἁπάντων τῶν διανοημάτων τέλος ἐπιτεθῆναι ἄνευ ἐμοῦ ἀδύνατον· τοσαύτην ἐγὼ δύναμιν οἶμαι ἔχειν εἰς τὰ σὰ πράγματα καὶ εἰς σέ. διὸ δὴ καὶ πάλαι 40 οἶμαί με τὸν θεὸν οὐκ ἐᾶν διαλέγεσθαί σοι, ὃ ἐγὼ περιέμενον ὁπηνίκα ἐάσει. ὥσπερ γὰρ σὺ ἐλπίδας ἔχεις e ἐν τῇ πόλει ἐνδείξεσθαι, ὅτι αὐτῇ παντὸς ἄξιος εἶ, ἐνδειξάμενος δ' οὐδὲν ὅ τι οὐ παραυτίκα δυνήσεσθαι, οὕτω κἀγὼ παρὰ σοὶ ἐλπίζω μέγιστον δυνήσεσθαι ἐν- 45 δειξάμενος, ὅτι παντὸς ἄξιός εἰμί σοι καὶ οὔτ' ἐπίτροπος οὔτε συγγενὴς οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς ἱκανὸς παραδοῦναι τὴν δύναμιν, ἧς ἐπιθυμεῖς, πλὴν ἐμοῦ, μετὰ τοῦ θεοῦ μέντοι. νεωτέρῳ μὲν οὖν ὄντι σοι, καὶ πρὶν τοσαύτης ἐλπίδος γέμειν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ εἴα ὁ θεὸς διαλέ- 50 γεσθαι, ἵνα μὴ μάτην διαλεγοίμην· νῦν δ' ἐφῆκε· νῦν 106 γὰρ ἄν μου ἀκούσαις. a

III. ΑΛ. Πολύ γ' ἐμοί, ὦ Σώκρατες, νῦν ἀτοπώτερος αὖ φαίνει, ἐπειδὴ ἤρξω λέγειν, ἢ ὅτε σιγῶν εἵπου· καίτοι σφόδρα γ' ἦσθ' ἰδεῖν καὶ τότε τοιοῦτος. εἰ

dicas modo. — So. Vide igitur: neque enim mirum videatur, si, quemadmodum vix incepi, ita vix desinam. — Al. O bone, dic: audiam enim. — So. Dicendum est. difficile quidem est amatori, cum eo, qui amatorum nulli cedit, consuetudinem inire, audendum tamen sententiaque mea exprimenda. equidem, o Alcibiades, si te cognovissem iis rebus quas supra narravimus esse contentum vitamque in illis tuam putantem transigendam esse, dudum amorem erga te, uti saltem mihi persuadeo, deposuissem: nunc autem alias quasdam tuas de te ipso cogitationes indicabo, ut intelligas, me mentem tibi semper adhibuisse. videris enim mihi si, quis deus tibi diceret, O Alcibiades, numquid vivere vis ea possidens quæ nunc habes, an statim obire, si tibi præstantiora quædam assequi non liceat? — mortem potius videris mihi electurus. at vero qua nunc spe vitam agas, aperiam. putas si mox in Atheniensis populi concionem adscenderis — quod quidem paucos post dies futurum existimas — Atheniensibus demonstraturum te majori dignum esse honore, quam aut Pericles aut alius quisquam eorum, qui superioribus sæculis floruerunt, quod si ostenderis, maximam te apud cives tuos auctoritatem asseguturum, et si plurimum hac in urbe possis, omnium quoque Græcorum atque etiam barbarorum quicunque eandem quam et Græci incolunt regionem, clarissimum te futurum et si deus idem. tibi diceret, hic sit imperium tuum in Europa, transire vero in Asiam et istic imperium affectare veto — neque electurus mihi videris solis tibi his concessis vitam degere, nisi nomen tuum atque potentiam, ut ita dicam, per omnia hominum genera propagabis: et te arbitror præter Cyrum ac Xerxem neminem memoria dignum existimare. te igitur hujusmodi spe nutriri, non conjecto equidem, sed certo scio. dices fortasse, utpote conscius me vera dixisse, Quid hæc, o Socrates, ad eam rationem, quam assignare volebas, quare me non deseras? dicam, o amice Cliniæ et Dinomache fili. has cogitationes tuas ad optatum finem perducere absque me minime potes: usque adeo in te ac tua negotia me posse confido. quapropter etiam deum censeo non permisisse olim me tecum disserere, atque ego exspectavi donec ille permitteret. ut enim tu speras civitati tuæ ostendere posse omni te apud eam honore dignum esse, atque his demonstratis nihil adeo magnum restare, quod non statim conficere possis, sic et ego plurimum apud te posse confido, cum primum ostendero, cunctis me digniorem esse et nec tutorem neque cognatum neque alium quempiam, præter me, deo tamen favente, tibi eam potentiam, quam affectas, tradere posse. quamdiu igitur eras junior, necdum in spem tantam veneras, mea quidem sententia, deus tecum disputare prohibuit, ne frustra contenderem; nunc vero impulit: nunc igitur me audies.

III. Al. Longe mihi nunc mirabilior videris, o Socrates, postquam loqui mecum cœpisti, quam dum tacitus me sequebaris: quamquam etiam tunc adspectu talis maxime

μὲν οὖν ἐγὼ ταῦτα διανοοῦμαι ἢ μή, ὡς ἔοικε, διέγνωκας, κἂν μὴ φῶ, οὐδέν μοι ἔσται πλέον πρὸς τὸ πείθειν σε. εἶεν. εἰ δὲ δὴ ὅτι μάλιστα ταῦτα διανενόημαι, πῶς διὰ σοῦ μοι ἔσται, καὶ ἄνευ σοῦ οὐκ ἂν γένοιτο; ἔχεις λέγειν; — **ΣΩ.** Ἆρ' ἐρωτᾷς, εἴ τιν' ἔχω εἰπεῖν λόγον μακρόν, οἵους δὴ ἀκούειν εἴθισαι; οὐ γάρ ἐστι τοιοῦτον τὸ ἐμόν. ἀλλ' ἐνδείξασθαι μέν σοι, ὡς ἐγᾦμαι, οἷός τ' ἂν εἴην, ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐὰν ἓν μόνον μοι ἐθέλῃς βραχὺ ὑπηρετῆσαι. — **ΑΛ.** Ἀλλ', εἴ γε δὴ μὴ χαλεπόν τι λέγεις τὸ ὑπηρέτημα, ἐθέλω. — **ΣΩ.** Εἰ χαλεπὸν δοκεῖ τὸ ἀποκρίνεσθαι τὰ ἐρωτώμενα; — **ΑΛ.** Οὐ χαλεπόν. — **ΣΩ.** Ἀποκρίνου δή. — **ΑΛ.** Ἐρώτα. — **ΣΩ.** Οὐκοῦν ὡς διανοουμένου σου ταῦτ' ἐρωτῶ, ἅ φημί σε διανοεῖσθαι; — **ΑΛ.** Ἔστω, εἰ βούλει, οὕτως, ἵνα καὶ εἰδῶ ὅ τι καὶ ἐρεῖς. — **ΣΩ.** Φέρε δή· διανοεῖ γάρ, ὡς ἐγώ φημι, παριέναι συμβουλεύσων Ἀθηναίοις ἐντὸς οὐ πολλοῦ χρόνου. εἰ οὖν μέλλοντός σου ἰέναι ἐπὶ τὸ βῆμα λαβόμενος ἐροίμην, Ὦ Ἀλκιβιάδη, ἐπειδὴ περὶ τίνος Ἀθηναῖοι διανοοῦνται βουλεύεσθαι, ἀνίστασαι συμβουλεύσων; ἆρ' ἐπειδὴ περὶ ὧν σὺ ἐπίστασαι βέλτιον ἢ οὗτοι; — τί ἂν ἀποκρίναιο; — **ΑΛ.** Εἴποιμ' ἂν δήπου, περὶ ὧν οἶδα βέλτιον ἢ οὗτοι. — **ΣΩ.** Περὶ ὧν ἄρ' εἰδὼς τυγχάνεις ἀγαθὸς ξύμβουλος εἶ. — **ΑΛ.** Πῶς γὰρ οὔ; — **ΣΩ.** Οὐκοῦν ταῦτα μόνον οἶσθα, ἃ παρ' ἄλλων ἔμαθες ἢ αὐτὸς ἐξεῦρες; — **ΑΛ.** Ποῖα γὰρ ἄλλα; — **ΣΩ.** Ἔστιν οὖν ὅπως ἄν ποτ' ἔμαθές τι ἢ ἐξεῦρες μήτε μανθάνειν ἐθέλων μήτ' αὐτὸς ζητεῖν; — **ΑΛ.** Οὐκ ἔστι. — **ΣΩ.** Τί δέ; ἠθέλησας ἂν ζητῆσαι ἢ μαθεῖν ἃ ἐπίστασθαι ᾤου; — **ΑΛ.** Οὐ δῆτα. — **ΣΩ.** Ἃ ἄρα νῦν τυγχάνεις ἐπιστάμενος ἦν χρόνος ὅτ' οὐχ ἡγοῦ εἰδέναι; — **ΑΛ.** Ἀνάγκη. — **ΣΩ.** Ἀλλὰ μὴν ἅ γε μεμάθηκας σχεδόν τι κἀγὼ οἶδα· εἰ δέ τι ἐμὲ λέληθεν, εἰπέ. ἔμαθες γὰρ δὴ σύ γε κατὰ μνήμην τὴν ἐμὴν γράμματα καὶ κιθαρίζειν καὶ παλαίειν· οὐ γὰρ δὴ αὐλεῖν γ' ἤθελες μαθεῖν. ταῦτ' ἐστὶν, ἃ σὺ ἐπίστασαι, εἰ μή πού τι μανθάνων ἐμὲ λέληθας· οἶμαι δέ γε, οὔτε νύκτωρ οὔτε μεθ' ἡμέραν ἐξιὼν ἔνδοθεν. — **ΑΛ.** Ἀλλ' οὐ πεφοίτηκα εἰς ἄλλων ἢ τούτων.

107 IV. **ΣΩ.** Πότερον οὖν, ὅταν περὶ γραμμάτων Ἀθηναῖοι βουλεύωνται, πῶς ἂν ὀρθῶς γράφοιεν, τότ' ἀναστήσει αὐτοῖς συμβουλεύσων; — **ΑΛ.** Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — **ΣΩ.** Ἀλλ' ὅταν περὶ κρουμάτων ἐν λύρᾳ; — **ΑΛ.** Οὐδαμῶς. — **ΣΩ.** Οὐδὲ μὴν οὐδὲ περὶ παλαισμάτων γ' εἰώθασι βουλεύεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. — **ΑΛ.** Οὐ μέντοι. — **ΣΩ.** Ὅταν οὖν περὶ τίνος βουλεύωνται; οὐ γάρ που, ὅταν γε περὶ οἰκοδομίας. — **ΑΛ.** Οὐ δῆτα. — **ΣΩ.** Οἰκοδόμος γὰρ ταῦτά γε σοῦ βέλτιον συμβουλεύσει. — **ΑΛ.** Ναί. — **ΣΩ.** Οὐδὲ μήν, ὅταν περὶ μαντικῆς βουλεύωνται; — **ΑΛ.** Οὔ. — **ΣΩ.** Μάντις γὰρ αὖ ταῦτ' ἄμεινον ἢ σύ. — **ΑΛ.** Ναί. — **ΣΩ.** Ἐάν τέ γε σμικρὸς ἢ μέγας ᾖ, ἐάν τε καλὸς ἢ αἰσχρός, ἔτι τε γενναῖος ἢ ἀγεννής. — **ΑΛ.** Πῶς γὰρ οὔ; — **ΣΩ.** Εἰδότος γάρ, οἶμαι, περὶ ἑκάστου ἡ

videbare. utrum igitur ego hæc mente versarem nec ne, ut videtur, pernovisti, et etiam si negem, nihil tamen ulterius proficiam suadendo. esto. verum si hæc maxime intendo, quonam modo per te consequar, nec sine te illa perficientur? potesne dicere? — So. Interrogasne an prolixum sermonem quendam incepturus sim, quales audire solitus es? non enim id mei moris est. sed demonstrare tibi possem, ut arbitror, hæc ita se habere, modo in uno duntaxat mihi paulisper obsequi velis. — Al. Nisi durum obsequium est, volo. — So. Num difficile tibi videtur ad interrogata respondere? — Al. Nequaquam. — So. Responde igitur. — Al. Interroga. — So. An te interrogabo tanquam ea, quæ cogitare te dixi, deliberantem? — Al. Esto, si placet, ut tandem quid feras videam. — So. Age igitur: intendis enim, ut supra dixi, brevi adire Athenienses aliqua de re moniturus. si tibi igitur jam ad concionem ituro ego obvius dicerem, O Alcibiades, postquam Athenienses deliberare constituerunt, tunc consilium daturus surrexisti de eodem? utrum de iis, quæ tu melius quam illi calles? quid responderes ad hæc? — Al. Responderem sane de iis, quæ melius novi ego quam illi. — So. Quæ igitur nosti, de iis quoque es consultor *bonus?* — Al. Quidni? — So. Nonne hæc sola cognoscis, quæ ab aliis didicisti vel ipse per te invenisti? — Al. Quæ *enim* alia? — So. An igitur fieri potest ut aliquando aliquid didiceris, vel inveneris, cum inquirere vel discere *nolles?* — Al. Non potest. — So. Quid vero? voluisti inquirere sive discere quæ te scire putabas? — Al. Nunquam. — So. Quæ igitur nunc scis aliquando antea te ignorare putabas? — Al. Necesse est. — So. Atqui quæ didicisti, *fere* et ego novi: quodsi quid me fugerit, dicas. didicisti enim, ut memini, literas, citharam pulsare, palæstram*: nam* inflare tibias discere noluisti. hæc sunt quorum tu scientiam habes, nisi forte aliquid me inscio didiceris: puto *autem*, nec noctu neque interdiu exisse te domo me inscio. — Al. Nullos præterquam horum trium præceptores *audivi.*

IV. So. An quoties Athenienses de literis consultant, quo pacto scribi debeant, consilium iis daturus surges? — Al. Non per Jovem. — So. At cum de lyra pulsanda? — Al. Nullo modo. — So. Neque de palæstris *etiam in* concione disceptare consueverunt. — Al. Minime. — So. Quando igitur et qua de re consultabunt? non enim cum de ædificiis. — Al. Non certe. — So. Ædificator enim melius quam tu de his consulet. — Al. Ita. — So. Neque cum de vaticinio disceptabunt? — Al. Nequaquam. — So. Fatidicus enim de his melius quam tu. — Al. Melius. — So. Seu parvus seu magnus, seu formosus seu deformis, vel nobilis vel ignobilis sit. — Al. Certe. — So. Scientis enim esse arbitror, non divitis, de unoquoque

συμβουλή, καὶ οὐ πλουτοῦντος. — ΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἀλλ' ἐάν τε πένης ἐάν τε πλούσιος ᾖ ὁ παραινῶν, οὐδὲν διοίσει Ἀθηναίοις, ὅταν περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει βουλεύωνται, πῶς ἂν ὑγιαίνοιεν, ἀλλὰ ζητήσου- c
5 σιν ἰατρὸν εἶναι τὸν σύμβουλον. — ΑΛ. Εἰκότως γε. — ΣΩ. Ὅταν οὖν περὶ τίνος σκοπῶνται, τότε σὺ ἀνιστάμενος ὡς συμβουλεύσων ὀρθῶς ἀναστήσει; — ΑΛ. Ὅταν περὶ τῶν ἑαυτῶν πραγμάτων, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τῶν περὶ ναυπηγίας λέγεις, ὁποίας τινὰς χρὴ
10 αὐτοὺς τὰς ναῦς ναυπηγεῖσθαι; — ΑΛ. Οὐκ ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ναυπηγεῖν γὰρ, οἶμαι, οὐκ ἐπίστασαι. τοῦτ' αἴτιον, ἢ ἄλλο τι; — ΑΛ. Οὔκ, ἀλλὰ τοῦτο. — ΣΩ. Ἀλλὰ περὶ ποίων τῶν ἑαυτῶν λέγεις πραγμά- d των ὅταν βουλεύωνται; — ΑΛ. Ὅταν περὶ πολέμου,
15 ὦ Σώκρατες, ἢ περὶ εἰρήνης, ἢ ἄλλου του τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων. — ΣΩ. Ἆρα λέγεις, ὅταν βουλεύωνται, πρὸς τίνας χρὴ εἰρήνην ποιεῖσθαι, καὶ τίσι πολεμεῖν, καὶ τίνα τρόπον; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Χρὴ δ' οὐχ οἷς βέλτιον; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ τόθ' e
20 ὁπότε βέλτιον; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ τοσοῦτον χρόνον, ὅσον ἄμεινον; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ οὖν βουλεύοιντο Ἀθηναῖοι, τίσι χρὴ προσπαλαίειν, καὶ τίσιν ἀκροχειρίζεσθαι, καὶ τίνα τρόπον, σὺ ἄμεινον ἂν συμβουλεύοις ἢ ὁ παιδοτρίβης; — ΑΛ. Ὁ παιδοτρί-
25 βης δήπου. — ΣΩ. Ἔχεις οὖν εἰπεῖν, πρὸς τί βλέπων ὁ παιδοτρίβης συμβουλεύσειεν, οἷς δεῖ προσπαλαίειν καὶ οἷς μή, καὶ ὁπότε, καὶ ὅντινα τρόπον; λέγω δὲ τὸ τοιόνδε· ἆρα τούτοις δεῖ προσπαλαίειν, οἷς βέλτιον ἢ
108 οὔ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρα καὶ τοσαῦτα, ὅσ' a
30 ἄμεινον; — ΑΛ. Τοσαῦτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τότε, ὅτ' ἄμεινον; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν καὶ [τὸν] ᾄδοντα δεῖ κιθαρίζειν ποτὲ πρὸς τὴν ᾠδὴν καὶ βαίνειν; — ΑΛ. Δεῖ γάρ. — ΣΩ. Οὐκοῦν τόθ' ὁπότε βέλτιον; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ τοσαῦτα, ὅσα
35 βέλτιον; — ΑΛ. Φημί.

V. ΣΩ. Τί οὖν; ἐπειδὴ βέλτιον μὲν ὠνόμαζες ἐπ' ἀμφοτέροις, τῷ τε κιθαρίζειν πρὸς τὴν ᾠδὴν καὶ τῷ b προσπαλαίειν, τί καλεῖς τὸ ἐν τῷ κιθαρίζειν βέλτιον; ὥσπερ ἐγὼ τὸ ἐν τῷ παλαίειν καλῶ γυμναστικόν· σὺ
40 δέ γ' ἐκεῖνο τί καλεῖς; — ΑΛ. Οὐκ ἐννοῶ. — ΣΩ. Ἀλλὰ πειρῶ ἐμὲ μιμεῖσθαι. ἐγὼ γάρ που ἀπεκρινάμην τὸ διὰ παντὸς ὀρθῶς ἔχον. ὀρθῶς δὲ δήπου ἔχει τὸ κατὰ τὴν τέχνην γιγνόμενον. ἢ οὔ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἡ δὲ τέχνη οὐ γυμναστικὴ ἦν; — ΑΛ. Πῶς
45 δ' οὔ; — ΣΩ. Ἐγὼ δ' εἶπον τὸ ἐν τῷ παλαίειν βέλ- c τιον γυμναστικόν. — ΑΛ. Εἶπες γάρ. — ΣΩ. Οὐκοῦν καλῶς; — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἴθι δὴ καὶ σύ — πρέποι γὰρ ἄν που καὶ σοὶ τὸ καλῶς διαλέγεσθαι — εἰπὲ πρῶτον, τίς ἡ τέχνη, ἧς τὸ κιθαρίζειν καὶ τὸ
50 ᾄδειν καὶ τὸ ἐμβαίνειν ὀρθῶς; συνάπασα τίς καλεῖται; Οὔπω δύνασαι εἰπεῖν; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλ' ὧδε πειρῶ. τίνες αἱ θεαί, ὧν ἡ τέχνη; — ΑΛ. Τὰς Μούσας, ὦ Σώκρατες, λέγεις; — ΣΩ. Ἔγωγε. ὅρα d δή· τίν' ἀπ' αὐτῶν ἐπωνυμίαν ἡ τέχνη ἔχει; —

consulere. — Al. Quidni? — So. Verum seu dives sit sive pauper ille qui monet, nihil intererit Atheniensium, quando deliberant, qua ratione cives sani sint, sed quærent medicum consultorem. — Al. Et merito. — So. Qua igitur in deliberatione idoneus consultor eris? — Al. Quando de negotiis suis deliberant. — So. An cum de re navali quærent, quales oporteat eos naves fabricare? — Al. Non, o Socrates. — So. Naves enim, opinor, ædificare nescis. estne hæc causa, an aliud quiddam? — Al. Nil aliud. — So. At vero de quibus suis negotiis quando deliberabunt dicebas? — Al. Cum de bello, o Socrates, vel pace, aut alio quopiam civitatis negotio. — So. An dicis, cum disputabunt, quibuscum pax ineunda sit, et adversus quos bellum gerendum, et quo pacto? — Al. Profecto. — So. Oportet autem cum iis et adversus eos, quibuscum et adversus quos melius? — Al. Ita. — So. Et tunc, quando melius? — Al. Omnino. — So. Atque tamdiu, quamdiu præstat? — Al. Certe. — So. Si ergo quærerent Athenienses, adversus quos et adversus quos non palæstra vel summis manibus reliquo corpore intacto, et quomodo certandum sit, ecquid tu melius quam gymnasii magister consuleres? — Al. Gymnasii magister profecto. — So. Potes igitur dicere, quonam respiciens ille admoneret quibuscum luctandum sit palæstra vel non, et quando, et quo pacto? an cum iis certandum, quibuscum melius quam non? — Al. Utique. — So. Et quantum præstat? — Al. Tantum. — So. Et tunc, cum melius? — Al. Prorsus. — So. Quin etiam cantorem oportet aliquando pulsare citharam et saltare ad cantilenam? — Al. Oportet. — So. Nonne tunc, cum est melius? — Al. Tunc certe. — So. Et tantum, quantum melius? — Al. Confiteor.

V. So. Quid igitur? postquam melius quiddam in utrisque dixisti, et in citharæ cantu et in palæstra, quid vocas in cantu melius? uti ego quidem in palæstra gymnasticum voco: tu autem illud quid? — Al. Haud intelligo. — So. Sed conare me imitari. equidem melius ipsum vocem ego id, quod per omnia recte se habet. recte vero se habet id quod secundum artem fit. nonne? — Al. Id ipsum. — So. Nonne ars gymnastica? — Al. Quidni? — So. Id sane quod melius in palæstra vocavi gymnasticum. — Al. Vocasti quidem. — So. An non recte? — Al. Mihi videtur. — So. Age igitur et tu — deceat enim te quoque recte disserere — dic primum, quæ est ars, ad quam pertinet recte canere, sonare, saltare? universa hæc ars quomodo nuncupatur? Nondum potes exprimere? — Al. Nondum. — So. Verum sic enitere. quænam hujus artis deæ? — Al. Musasne, o Socrates, ais? — So. Equidem. vide jam: quodnam ab his cognomentum ars illa trahit? — Al. Mu-

ΑΛ. Μουσικήν μοι δοκεῖς λέγειν. — ΣΩ. Λέγω γάρ. τί οὖν τὸ κατὰ ταύτην ὀρθῶς γιγνόμενόν ἐστιν; ὥσπερ ἐκεῖ ἐγώ σοι τὸ κατὰ τὴν τέχνην ἔλεγον ὀρθῶς, τὴν γυμναστικήν, καὶ σὺ δὴ οὖν οὕτως ἐνταῦθα τί φῄς; πῶς
5 γίγνεσθαι; — ΑΛ. Μουσικῶς μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Εὖ λέγεις. ἴθι δή, καὶ τὸ ἐν τῷ πολεμεῖν βέλτιον καὶ τὸ ἐν τῷ εἰρήνην ἄγειν, τοῦτο τὸ βέλτιον τί ὀνομάζεις; ὥσπερ ἐκεῖ ἐφ' ἑκατέρῳ ἔλεγες τὸ ἄμεινον, ὅτι μουσι- e κώτερον, καὶ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ, ὅτι γυμναστικώτερον·
10 πειρῶ δὴ κἀνταῦθα λέγειν τὸ βέλτιον. — ΑΛ. Ἀλλ' οὐ πάνυ ⌊τι⌋ ἔχω. — ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι αἰσχρόν γε, εἰ μέν τίς σε λέγοντα καὶ συμβουλεύοντα περὶ σιτίων, ὅτι βέλτιον τόδε τοῦδε, καὶ νῦν, καὶ τοσοῦτον, ἔπειτ' ἐρωτήσειε, Τί τὸ ἄμεινον λέγεις, ὦ Ἀλκιβιάδη; περὶ
15 μὲν τούτων ἔχειν εἰπεῖν, ὅτι τὸ ὑγιεινότερον, καίτοι οὐ προσποιεῖ γ' ἰατρὸς εἶναι· περὶ δ' οὗ προσποιεῖ ἐπιστή-
109 μων εἶναι καὶ συμβουλεύσεις ἀνιστάμενος ὡς εἰδώς, a τούτου δέ, ὡς ἔοικας, πέρι ἐρωτηθεὶς ἐὰν μὴ ἔχῃς εἰπεῖν, οὐκ αἰσχύνει; ἢ οὐκ αἰσχρὸν φαίνεται; —
20 ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Σκόπει δὴ καὶ προθυμοῦ εἰπεῖν, πρὸς τί τείνει τὸ ἐν τῷ εἰρήνην τ' ἄγειν ἄμεινον καὶ τὸ ἐν τῷ πολεμεῖν οἷς δεῖ; — ΑΛ. Ἀλλὰ σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι. — ΣΩ. Οὐδ' οἶσθα, ἐπειδὰν πόλεμον ποιώμεθα, ὅ τι ἐγκαλοῦντες ἀλλήλοις πάθημα ἐρχόμεθα
25 εἰς τὸ πολεμεῖν, καὶ ὅ τι αὐτὸ ὀνομάζοντες ἐρχόμεθα; b — ΑΛ. Ἔγωγε. ὅτι γ' ἐξαπατώμενοί τι ἢ βιαζόμενοι ἢ ἀποστερούμενοι. — ΣΩ. Ἔχε δή· πῶς ἕκαστα τούτων πάσχοντες; πειρῶ εἰπεῖν, τί διαφέρει τὸ ὧδε ἢ ὧδε. — ΑΛ. Ἦ τὸ ὧδε λέγεις, ὦ Σώκρατες, τὸ δι-
30 καίως ἢ ⌈τὸ⌉ ἀδίκως; — ΣΩ. Αὐτὸ τοῦτο. — ΑΛ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε διαφέρει ὅλον τε καὶ πᾶν. — ΣΩ. Τί οὖν; Ἀθηναίοις σὺ πρὸς ποτέρους συμβουλεύσεις πολεμεῖν; τοὺς ἀδικοῦντας ἢ τοὺς τὰ δίκαια πράττοντας; — ΑΛ. Δεινὸν τοῦτό γ' ἐρωτᾷς. εἰ γὰρ καὶ διανοεῖταί τις, c
35 ὡς δεῖ πρὸς τοὺς τὰ δίκαια πράττοντας πολεμεῖν, οὐκ ἂν ὁμολογήσειέ γε. — ΣΩ. Οὐ γὰρ νόμιμον τοῦθ', ὡς ἔοικεν. — ΑΛ. Οὐ δῆτα· οὐδέ γε καλὸν δοκεῖ εἶναι. — ΣΩ. Πρὸς τοῦτ' ἄρα καὶ σύ, τὸ δίκαιον, τοὺς λόγους ποιήσει; — ΑΛ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν, ὃ νῦν
40 δὴ ἐγὼ ἠρώτων βέλτιον πρὸς τὸ πολεμεῖν καὶ μή, καὶ οἷς δεῖ καὶ οἷς μή, καὶ ὁπότε καὶ μή, τὸ δικαιότερον τυγχάνει ὄν; ἢ οὔ; — ΑΛ. Φαίνεταί γε.

VI. ΣΩ. Πῶς οὖν, ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη; πότερον σαυ- d τὸν λέληθας, ὅτι οὐκ ἐπίστασαι τοῦτο, ἢ ἐμὲ ἔλαθες
45 μανθάνων καὶ φοιτῶν εἰς διδασκάλου, ὅς σε ἐδίδασκε διαγιγνώσκειν τὸ δικαιότερόν τε καὶ ἀδικώτερον; καὶ τίς ἐστιν οὗτος; φράσον κἀμοί, ἵν' αὐτῷ φοιτητὴν προξενήσῃς κἀμέ. — ΑΛ. Σκώπτεις, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Μὰ τὸν φίλιον τὸν ἐμόν τε καὶ σόν, ὃν ἐγὼ ἥκιστ'
50 ἂν ἐπιορκήσαιμι· ἀλλ' εἴπερ ἔχεις, εἰπέ, τίς ἐστι; — ΑΛ. Τί δ', εἰ μὴ ἔχω; οὐκ ἂν οἴει με ἄλλως εἰδέναι περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων; — ΣΩ. Ναί, εἴ γ' εὕροις. — ΑΛ. Ἀλλ' οὐκ ἂν εὑρεῖν με ἡγεῖ; — ΣΩ. Καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσαις. — ΑΛ. Εἶτα ζητῆσαι οὐκ ἂν οἴει

sicam velle videris. — So. Volo utique. quid igitur est quod secundum hanc recte fit? quemadmodum modo in illa jam arte ego tibi, quod secundum artem recte fieret, gymnasticum vocavi, ita tu quoque in hac quid vocas? quomodo fieri? — Al. Musico modo mihi videtur. — So. Bene dicis. age jam, in bello melius et in pace quid vocas? quemadmodum superius dixisti in unoquoque id, quod melius, musicum magis, et in altero magis gymnasticum: conare in his similiter id, quod melius est, pronuntiare. — Al. Non habeo quid dicam. — So. At vero turpe sit, si quis te de cibis asserentem, meliorem hunc illo esse, et nunc, et tantum, mox roget, Quid melius, o Alcibiades, vocas? te habere de his quidem quod respondeas, salubrius videlicet, quamvis te medicum esse non profitearis: in illo vero, cujus scientiam affectas et tanquam peritus consultum surgis, in hoc, inquam, quod respondeas, ut videris, interrogatum te non habere, te non pudet? an non turpe hoc videtur? — Al. Turpissimum. — So. Considera igitur et conare nobis ostendere, quorsum tendit melius in pace quibuscum oportet instituenda, et in bello etiam contra quos oportet? — Al. Etsi quæro, nequeo tamen invenire. — So. An neque hoc nosti, cum bellum gerimus, quid sit quod inter nos accusantes ad bellum proficiscimur, et quomodo id vocantes bellum inferimus? — Al. Novi. decepti vel coacti vel aliqua re spoliati inferimus. — So. Age jam dicas: quo differt his affici hoc vel illo modo? — Al. Cum dicis hoc vel illo modo, idemne significas ac si diceres, juste vel injuste? — So. Id ipsum. — Al. At hoc quidem toto cœlo differt. — So. Adversus quos ut bellum ineant Athenienses tu hortaberis? adversus injuriosne an justos? — Al. Durum est id quod interrogas. nam et si quis cogitet bellum adversus eos gerendum, qui justitiam colunt, non confiteretur. — So. Non enim legitimum hoc, ut videtur. — Al. Minime: neque honestum quidem videtur hoc. — So. Ad hoc igitur, ad justum, respiciens tu verba facies? — Al. Necesse est. — So. Quod igitur modo quærebam, in bello gerendo aut non, et adversus quos oportet vel non, et quando oportet vel non, meliusne est id quod est justum magis? — Al. Videtur.

VI. So. Num igitur, o amice Alcibiades, te præteriit, te hoc ignorare, an me inscio ad præceptorem adiisti, qui te dijudicare docuerit quid justius et quid injustius? age et mihi illum ostende, ut ei me discipulum atque hospitem facias. — Al. Cavillaris, o Socrates. — So. Non per deum mihi et tibi amicum, quem minime pejerarem: sed si habes, dic, quis est? — Al. Quid si non habeam? nonne putas aliter me justa atque injusta dignoscere posse? — So. Imo, si quidem inveneris. — Al. An non censes invenire me potuisse? — So. Et maxime quidem, modo quæsiveris. — Al. Deinde non credis me quærere potuisse? — So. Credo equidem,

με; — ΣΩ. Ἔγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι. — ΑΛ. Εἶτ' οὐκ ἦν, ὅτ' εἶχον οὕτω; — ΣΩ. Καλῶς λέγεις. ἔχεις οὖν εἰπεῖν τοῦτον τὸν χρόνον, ὅτ' οὐκ ᾤου εἰδέναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα; φέρε, πέρυσιν ἐζήτεις τε καὶ οὐκ ᾤου εἰδέναι; ἢ ᾤου; καὶ τἀληθῆ ἀποκρίνου, ἵνα μὴ μάτην οἱ διάλογοι γίγνωνται. — ΑΛ. Ἀλλ' ᾤμην εἰδέναι. — ΣΩ. Τρίτον δ' ἔτος καὶ τέταρτον καὶ πέμπτον οὐχ οὕτως; — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τό γε πρὸ τούτου παῖς ἦσθα. ἦ γάρ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τότε μὲν τοίνυν εὖ οἶδ' ὅτι ᾤου εἰδέναι. — ΑΛ. Πῶς εὖ οἶσθα; — ΣΩ. Πολλάκις σοῦ ἐν διδασκάλων ἤκουον παιδὸς ὄντος, καὶ ἄλλοθι, καὶ ὁπότ' ἀστραγαλίζοις ἢ ἄλλην τινὰ παιδιὰν παίζοις, οὐχ ὡς ἀποροῦντος περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ἀλλὰ μάλα μέγα καὶ θαρραλέως λέγοντος περὶ ὅτου τύχοις τῶν παίδων, ὡς πονηρός τε καὶ ἄδικος εἴη καὶ ὡς ἀδικοίη. ἢ οὐκ ἀληθῆ λέγω; — ΑΛ. Ἀλλὰ τί ἔμελλον ποιεῖν, ὦ Σώκρατες, ὁπότε τίς με ἀδικοίη; — ΣΩ. Σὺ δ' εἰ τύχοις ἀγνοῶν εἴτ' ἀδικοῖο εἴτε μή, τότε λέγεις τί σε χρὴ ποιεῖν; — ΑΛ. Μὰ Δί' ἀλλ' οὐκ ἠγνόουν ἔγωγε, ἀλλὰ σαφῶς ἐγίγνωσκον, ὅτι ἠδικούμην. — ΣΩ. Ὤου ἄρ' ἐπίστασθαι καὶ παῖς ὤν, ὡς ἔοικε, τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα. — ΑΛ. Ἔγωγε· καὶ ἠπιστάμην γε. — ΣΩ. Ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐξευρών; οὐ γὰρ δήπου ἐν ᾧ γ' ᾤου εἰδέναι. — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Πότ' οὖν ἀγνοεῖν ἡγοῦ; σκόπει· οὐ γὰρ εὑρήσεις τοῦτον τὸν χρόνον. — ΑΛ. Μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, οὔκουν ἔχω γ' εἰπεῖν. — ΣΩ. Εὑρὼν μὲν ἄρ' οὐκ οἶσθ' αὐτά. — ΑΛ. Οὐ πάνυ φαίνομαι. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἄρτι γ' οὐδὲ μαθὼν ἔφησθ' εἰδέναι. εἰ δὲ μήθ' εὗρες μήτ' ἔμαθες, πῶς οἶσθα καὶ πόθεν;

VII. ΑΛ. Ἀλλ' ἴσως τοῦτό σοι οὐκ ὀρθῶς ἀπεκρινάμην, τὸ φάναι εἰδέναι αὐτὸς ἐξευρών. τὸ δ' ὧδέ πως εἶχεν· ἔμαθον, οἶμαι, κἀγὼ ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι. — ΣΩ. Πάλιν εἰς τὸν αὐτὸν ἥκομεν λόγον. παρὰ τοῦ; φράζε κἀμοί. — ΑΛ. Παρὰ τῶν πολλῶν. — ΣΩ. Οὐκ εἰς σπουδαίους γε διδασκάλους καταφεύγεις εἰς τοὺς πολλοὺς ἀναφέρων. — ΑΛ. Τί δαί; οὐχ ἱκανοὶ διδάξαι οὗτοι; ΣΩ. Οὔκουν τὰ πεττευτικά γε καὶ τὰ μή· καίτοι φαυλότερα αὐτὰ οἶμαι τῶν δικαίων εἶναι. τί δέ; σὺ οὐχ οὕτως οἴει; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Εἶτα τὰ μὲν φαυλότερα οὐχ οἷοί τε διδάσκειν, τὰ δὲ σπουδαιότερα; — ΑΛ. Οἶμαι ἔγωγε· ἀλλὰ γοῦν πολλὰ οἷοί τ' εἰσὶ διδάσκειν σπουδαιότερα τοῦ πεττεύειν. — ΣΩ. Ποῖα ταῦτα; — ΑΛ. Οἷον καὶ τὸ ἑλληνίζειν παρὰ τούτων ἔγωγ' ἔμαθον, καὶ οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν ἐμαυτοῦ διδάσκαλον, ἀλλ' εἰς τοὺς αὐτοὺς ἀναφέρω, οὓς σὺ φῂς οὐ σπουδαίους εἶναι διδασκάλους. — ΣΩ. Ἀλλ', ὦ γενναῖε, τούτου μὲν ἀγαθοὶ διδάσκαλοι οἱ πολλοί, καὶ δικαίως ἐπαινοῖντ' ἂν αὐτῶν εἰς διδασκαλίαν. — ΑΛ. Τί δή; — ΣΩ. Ὅτι ἔχουσι περὶ αὐτὰ, ἃ χρὴ τοὺς ἀγαθοὺς διδασκάλους ἔχειν. — ΑΛ. Τί τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Οὐκ οἶσθ' ὅτι χρὴ τοὺς μέλλοντας διδάσκειν ὁτιοῦν αὐτοὺς πρῶτον εἰδέναι; ἢ οὔ; — ΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν

modo te ignorare putaveris. — Al. An igitur nunquam sic me habui? — So. Bene dicis. potesne igitur assignare nobis id tempus, quando non rebaris te justorum atque injustorum cognitionem habere? age, anno superiori quæsisti hæc et non existimabas te scire? an putabas? et vera responde, ne frustra disputatio instituatur. — Al. Putabam scire. — So. Tertio vero anno ante id tempus et quarto et quinto non ita? — Al. Equidem. — So. At ante hæc tempora eras puer. nonne? — Al. Eram. — So. Scio equidem bene te tunc nosse putavisse. — Al. Quomodo bene scis? — So. Sæpenumero te puerum audivi, cum apud magistros et alibi et in calculorum jactu ceterisque puerilibus lusibus exercereris, tanquam de justis atque injustis minime dubitantem, verum alta voce et audacter loquentem de quocumque puero sermo incidisset, eum malum et injustum esse et injuste agere. nonne vera loquor? — Al. Quid facturus essem, Socrates, cum quis injuria me afficeret? — So. Tu vero si ignorans esses utrum injuria afficiebaris necne, tum quid te facere oporteat, dicisne? — Al. Per Jovem non ignorabam ego, sed plane intelligebam injuriam mihi fieri. — So. Ergo putabas etiam cum esses puer, ut videtur, te justa et injusta dignoscere. — Al. Et sciebam equidem. — So. Quo tempore inveneras? non enim in illo, cum te scire credebas. — Al. Nequaquam. — So. Quando igitur hæc ignorare putabas? considera: non enim id tempus dicere poteris. — Al. Per Jovem, o Socrates, non possum dicere. — So. Ergo non per inventionem ista nosti? — Al. Non videor. — So. Sed paulo ante neque per disciplinam percepisse dicebas. quodsi neque invenisti neque didicisti, quo pacto et unde tenes?

VII. Al. Fortasse haud recte respondi, cum scire me per inventionem asserui. id vero hoc fere pacto habuit: didici, puto, ego quoque quemadmodum ceteri. — So. Rursus in idem relabimur. dic mihi a quo didicisti? — Al. A vulgo. — So. Non ad probatos n ugis præceptores ad vulgus referens. — Al. An non sufficiunt ad docendum etiam hi? — So. Non saltem quæ ad talarem ludum attinent et quæ non: etsi viliora hæc sunt quam justa. an non sic tu quoque putas? — Al. Puto. — So. Ergo majora docere possunt, viliora non possunt? — Al. Arbitror equidem: enimvero multa docere possunt præstantiora ludo talari. — So. Quæ ista? — Al. Verbi causa græce loqui ab iis ego didici, nec præceptorem ullum possem dicere præter eosdem, quos tu magistros haud satis probatos esse dicebas. — So. O generose, hujus quidem rei vulgares homines donei præceptores sunt, et merito in hac doctrina laudantur. — Al. Cur? — So. Quoniam circa hæc habent ea, quæ bonos decet præceptores habere. — Al. Quid hoc? — So. Nonne scis oportere eos, qui aliquid docturi sint, prius quam doceant, ipsos nosse? nonne? — Al. Quidni?

τοὺς εἰδότας ὁμολογεῖν τ' ἀλλήλοις καὶ μὴ διαφέρεσθαι; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἐν οἷς δ' ἂν διαφέρωνται, ταῦτα φήσεις εἰδέναι αὐτούς; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Τούτων οὖν διδάσκαλοι πῶς ἂν εἶεν; — ΑΛ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Τί οὖν; δοκοῦσί σοι διαφέρεσθαι οἱ πολλοί, ποῖόν ἐστι λίθος ἢ ξύλον; κἄν τιν' ἐρωτᾷς, ἆρ' οὐ ταὐτὰ ὁμολογοῦσι, καὶ ἐπὶ ταὐτὰ ὁρμῶσιν, ὅταν βούλωνται λαβεῖν λίθον ἢ ξύλον; ὡσαύτως καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα; σχεδὸν γάρ τι μανθάνω, τὸ ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι ὅτι τοῦτο λέγεις. ἢ οὔ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰς μὲν ταῦτα, ὥσπερ εἴπομεν, ἀλλήλοις θ' ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἰδίᾳ, καὶ δημοσίᾳ αἱ πόλεις πρὸς ἀλλήλας οὐκ ἀμφισβητοῦσιν, αἱ μὲν ταῦθ', αἱ δ' ἄλλα φάσκουσαι; — ΑΛ. Οὐ γάρ. — ΣΩ. Εἰκότως ἂν ἄρα τούτων γε καὶ διδάσκαλοι εἶεν ἀγαθοί. — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὲν βουλοίμεθα ποιῆσαί τινα περὶ αὐτῶν εἰδέναι, ὀρθῶς ἂν αὐτὸν πέμποιμεν εἰς διδασκαλίαν τούτων τῶν πολλῶν; — ΑΛ. Πάνυ γε.

VIII. ΣΩ. Τί δ', εἰ βουληθεῖμεν εἰδέναι μὴ μόνον, ποῖοι ἄνθρωποί εἰσιν ἢ ποῖοι ἵπποι, ἀλλὰ καὶ τίνες αὐτῶν δρομικοί τε καὶ μή, ἆρ' ἔτι οἱ πολλοὶ τοῦθ' ἱκανοὶ διδάξαι; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἱκανὸν δέ σοι τεκμήριον, ὅτι οὐκ ἐπίστανται οὐδὲ χρήγυοι διδάσκαλοί εἰσι τούτων, ἐπειδὴ οὐδὲν ὁμολογοῦσιν ἑαυτοῖς περὶ αὐτῶν; — ΑΛ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Τί δ' εἰ βουληθεῖμεν εἰδέναι, μὴ μόνον ποῖοι ἄνθρωποί εἰσιν, ἀλλ' ὁποῖοι ὑγιεινοὶ ἢ νοσώδεις, ἆρ' ἱκανοὶ ἂν ἡμῖν ἦσαν διδάσκαλοι οἱ πολλοί; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἦν δ' ἄν σοι τεκμήριον, ὅτι μοχθηροί εἰσι τούτων διδάσκαλοι, εἰ ἑώρας αὐτοὺς διαφερομένους; — ΑΛ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Τί δὲ δή; νῦν περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων οἱ πολλοὶ δοκοῦσί σοι ὁμολογεῖν αὐτοὶ ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις; — ΑΛ. Ἥκιστα νὴ Δί', ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τί δέ; μάλιστα περὶ αὐτῶν διαφέρεσθαι; — ΑΛ. Πολύ γε. — ΣΩ. Οὔκουν οἶμαί γε πώποτέ σε ἰδεῖν οὐδ' ἀκοῦσαι σφόδρ' οὕτω διαφερομένους ἀνθρώπους περὶ ὑγιεινῶν καὶ μή, ὥστε διὰ ταῦτα μάχεσθαί τε καὶ ἀποκτιννύναι ἀλλήλους. — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλὰ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων ἔγωγ' οἶδ' ὅτι· καὶ εἰ μὴ ἑώρακας, ἀκήκοας γοῦν ἄλλων τε πολλῶν καὶ Ὁμήρου. καὶ Ὀδυσσείας γὰρ καὶ Ἰλιάδος ἀκήκοας. — ΑΛ. Πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν ταῦτα ποιήματά ἐστι περὶ διαφορᾶς δικαίων τε καὶ ἀδίκων; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ αἱ μάχαι γε καὶ οἱ θάνατοι διὰ ταύτην τὴν διαφορὰν τοῖς τ' Ἀχαιοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις Τρωσὶν ἐγένοντο, καὶ τοῖς μνηστῆρσι τοῖς τῆς Πηνελόπης καὶ τῷ Ὀδυσσεῖ. — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οἶμαι δὲ καί, τοῖς ἐν Τανάγρᾳ Ἀθηναίων τε καὶ Λακεδαιμονίων καὶ Βοιωτῶν ἀποθανοῦσι καὶ τοῖς ὕστερον ἐν Κορωνείᾳ, ἐν οἷς καὶ ὁ σὸς πατὴρ Κλεινίας ἐτελεύτησεν, οὐδὲ περὶ ἑνὸς ἄλλου ἡ διαφορὰ ἢ περὶ τοῦ δικαίου τε καὶ ἀδίκου τοὺς θανάτους καὶ τὰς μάχας πεποίηκεν. ἢ γάρ; — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τούτους οὖν φῶμεν ἐπίστασθαι περὶ ὧν οὕτω σφόδρα διαφέρονται,

— So. Et cum intelligant consentire sibi neque dissidere? — Al. Ita. — So. In quibus vero dissentiant, num ea scire illos dices? — Al. Minime. — So. Horum ergo quomodo esse possent magistri? — Al. Nullo modo. — So. Videturne tibi dissentire multitudo, si quando interrogetur quid sit lapis vel lignum? an non hoc interrogati idem fatentur et ad idem feruntur omnes, cum lignum volunt aut lapidem capere? atque eodem pacto in cunctis hujusmodi? intelligo enim fere per illud græce loqui hoc te significare. nonne? — Al. Significavi equidem. — So. Ergone idcirco in his et ipsi sibi invicem conveniunt, ut diximus, privatim, et publice civitates invicem non dubitant, hæ quidem hoc, hæ vero aliud quiddam vocantes? — Al. Non dubitant. — So. Merito ergo istorum idonei præceptores essent. — Al. Certe. — So. Itaque, si quem in his vellemus eruditum evadere, rectene hunc ad hanc multitudinem mitteremus, ut discat? — Al. Prorsus.

VIII. So. Si autem nosse vellemus non modo qui homines et qui equi sint, verum etiam qui ex illis maxime cursu valeant et qui non, numquid etiam vulgus erudire poterit? — Al. Nequaquam. — So. Sufficiensne hoc tibi argumentum erit, quod nec sciant vulgares homines neque apti horum præceptores sint, quoniam de iis inter se nequaquam conveniunt? — Al. Videtur. — So. Si vero nosse cupiamus non tantum qui sint homines sed qui valeant, qui ægroten', numquid multitudo docere poterit? — Al. Nullo modo. — So. Multitudinem hæc docere non posse facilene argueres, si discordes eos esse videres? — Al. Sane. — So. De justis autem et injustis hominibus atque rebus num multitudo secum ipsa sibi vel invicem consentit? — Al. Minime per Jovem, o Socrates. — So. At in iis magnopere dissentit? — Al. Summopere. — So. Arbitror nec vidisse te unquam neque audisse homines de sanis et ægrotis inter se adeo dissentire, ut ob ista bellum gererent seque invicem interimerent. — Al. Nunquam. — So. Verum de justis atque injustis (te vidisse) novi ego: et si non vidisti, audisti tamen cum ex aliis multis tum etiam ex Homero. nam Odysseam atque Iliadem audivisti. — Al. Omnino, o Socrates. — So. Nonne igitur hæc omnia poemata sunt de justi atque injusti discrepantia? — Al. Sunt. — So. Pugnæque et interitus ob hanc profecto dissensionem inter Achivos Trojanosve fuerunt, et inter procos Penelopes et Ulissem. — Al. Vera refers. — So. Reorque et inter Athenienses, Lacedæmonios et Bœotos, qui prius ad Tanagram, deinde ad Coroneam perierunt, ubi etiam pater tuus Clinias oppetiit, nulla alia de re quam de justo injustove differentia ea dissensione pugnam illam acerbissimam exstitisse. nonne? — Al. Vera loqueris. — So. Hosne igitur dicemus illa nosse, de quibus tam acriter dissentiunt, ut altercantes extremis

ὥστ' ἀμφισβητοῦντες ἀλλήλοις τὰ ἔσχατα σφᾶς αὐτοὺς ἐργάζονται; — ΑΛ. Οὐ φαίνεταί γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰς τοὺς τοιούτους διδασκάλους ἀναφέρεις, οὓς ὁμολογεῖς αὐτοὺς μὴ εἰδέναι; — ΑΛ. Ἔοικα. — ΣΩ. Πῶς οὖν εἰκός σε εἰδέναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, περὶ ὧν οὕτω πλανᾷ καὶ οὔτε μαθὼν φαίνει παρ' οὐδενὸς οὔτ' αὐτὸς ἐξευρών; — ΑΛ. Ἐκ μὲν ὧν σὺ λέγεις οὐκ εἰκός.

IX. ΣΩ. Ὁρᾷς αὖ τοῦθ' ὡς οὐ καλῶς εἶπες, ὦ Ἀλκιβιάδη; — ΑΛ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Ὅτι ἐμὲ φῂς ταῦτα λέγειν. — ΑΛ. Τί δαί; οὐ σὺ λέγεις, ὡς ἐγὼ οὐδὲν ἐπίσταμαι περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων; — ΣΩ. Οὐ μέντοι. — ΑΛ. Ἀλλ' ἐγώ; — ΣΩ. Ναί. — ΑΛ. Πῶς δή; — ΣΩ. Ὧδ' εἴσει. ἐάν σε ἔρωμαι τὸ ἓν καὶ τὰ δύο, πότερα πλείω ἐστί, φήσεις, ὅτι τὰ δύο; — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Πόσῳ; — ΑΛ. Ἑνί. — ΣΩ. Πότερος οὖν ἡμῶν ὁ λέγων, ὅτι τὰ δύο τοῦ ἑνὸς ἑνὶ πλείω; — ΑΛ. Ἐγώ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐγὼ μὲν ἠρώτων, σὺ δ' ἀπεκρίνου; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Περὶ δὴ τούτων μῶν ἐγὼ φαίνομαι λέγων, ὁ ἐρωτῶν, ἢ σὺ ὁ ἀποκρινόμενος; — ΑΛ. Ἐγώ. — ΣΩ. Τί δ'; ἂν ἐγὼ μὲν ἔρωμαι, ποῖα γράμματα Σωκράτους, σὺ δ' εἴπῃς, πότερος ὁ λέγων; — ΑΛ. Ἐγώ. — ΣΩ. Ἴθι δή, ἑνὶ λόγῳ εἰπέ· ὅταν ἐρώτησίς τε καὶ ἀπόκρισις γίγνηται, πότερος ὁ λέγων, ὁ ἐρωτῶν ἢ ὁ ἀποκρινόμενος; — ΑΛ. Ὁ ἀποκρινόμενος, ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἄρτι διὰ παντὸς ἐγὼ μὲν ἦν ὁ ἐρωτῶν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Σὺ δ' ὁ ἀποκρινόμενος; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί οὖν; τὰ λεχθέντα πότερος ἡμῶν εἴρηκε; — ΑΛ. Φαίνομαι μέν, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῶν ὡμολογημένων ἐγώ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐλέχθη, περὶ δικαίων καὶ ἀδίκων ὅτι Ἀλκιβιάδης ὁ καλὸς ὁ Κλεινίου οὐκ ἐπίσταιτο, οἴοιτο δέ, καὶ μέλλοι εἰς ἐκκλησίαν ἐλθὼν συμβουλεύσειν Ἀθηναίοις περὶ ὧν οὐδὲν οἶδεν; οὐ ταῦτ' ἦν; — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Τὸ τοῦ Εὐριπίδου ἄρα συμβαίνει, ὦ Ἀλκιβιάδη· σοῦ τάδε κινδυνεύεις, ἀλλ' οὐκ ἐμοῦ, ἀκηκοέναι, οὐδ' ἐγώ εἰμι ὁ ταῦτα λέγων, ἀλλὰ σύ, ἐμὲ δ' αἰτιᾷ μάτην. καὶ μέντοι καὶ εὖ λέγεις. μανικὸν γὰρ ἐν νῷ ἔχεις ἐπιχείρημα ἐπιχειρεῖν, ὦ βέλτιστε, διδάσκειν ἃ οὐκ οἶσθα, ἀμελήσας μανθάνειν.

X. ΑΛ. Οἶμαι μέν, ὦ Σώκρατες, ὀλιγάκις Ἀθηναίους βουλεύεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, πότερα δικαιότερα ἢ ἀδικώτερα. τὰ μὲν γὰρ τοιαῦθ' ἡγοῦνται δῆλα εἶναι· ἐάσαντες οὖν περὶ αὐτῶν σκοποῦσιν, ὁπότερα συνοίσει πράξασιν. οὐ γὰρ ταὐτά, οἶμαι, ἐστὶ τά τε δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα, ἀλλὰ πολλοῖς δὴ ἐλυσιτέλησεν ἀδικήσασι μεγάλα ἀδικήματα, καὶ ἑτέροις γε, οἶμαι, δίκαια ἐργασαμένοις οὐ ξυνήνεγκε. — ΣΩ. Τί οὖν; εἰ ὅτι μάλιστα ἕτερα μὲν τὰ δίκαια τυγχάνει ὄντα, ἕτερα δὲ τὰ συμφέροντα, οὔ τί που αὖ σὺ οἴει ταῦτ' εἰδέναι, ἃ συμφέρει τοῖς ἀνθρώποις, καὶ δι' ὅ τι; — ΑΛ. Τί γὰρ κωλύει, ὦ Σώκρατες; εἰ μή με αὖ ἐρήσει, παρ' ὅτου ἔμαθον ἢ ὅπως αὐτὸς εὗρον. — ΣΩ. Οἷον τοῦτο ποιεῖς! εἴ τι μὴ ὀρθῶς λέγεις, τυγχάνει δὲ

malis ipsi se invicem afficiant? — Al. Non videtur. — So. Nonne ad tales præceptores refers, quos ipsos ignorare consentis? — Al. Videor. — So. Quo igitur pacto conveniens est te justa et injusta nosse, in quibus sic aberras et quæ te nec didicisse ab aliquo apparet neque ipsum invenisse? — Al. Ex iis, quæ tu dicis, non est consentaneum.

IX. So. Videsne iterum, Alcibiades, hoc te non recte dixisse? — Al. Quid? — So. Quod me aiebas hæc dicere. — Al. Quid? nonne tu dicis me justi et injusti ignarum esse? — So. Nequaquam. — Al. Egone igitur? — So. Tu inquam. — Al. Quo modo? — So. Sic intelliges. si te interrogem utrum unum an duo plura sint, respondebisne, duo? — Al. Duo. — So. Quanto? — Al. Uno. — So. Uter igitur nostrûm est, qui dicit duo uno plura quam unum? — Al. Ego. — So. Ego igitur interrogabam, tu respondebas? — Al. Ita. — So. De his ergo uter nostrûm dicere videtur, ego interrogans an tu respondens? — Al. Ego. — So. Quid autem, si quæram quot sunt in Socrate literæ, tu vero respondeas, uter nostrûm erit qui dicet? — Al. Ego. — So. Age, dic uno verbo: quoties interrogatio fit atque responsio, uter est qui dicit, interrogans an respondens? — Al. Respondens, mihi videtur, o Socrates. — So. Egone in superioribus semper interrogavi. — Al. Semper. — So. Tu vero respondisti? — Al. Respondi. — So. Quæ igitur dicta sunt, uter nostrûm dixit? — Al. Ex iis, quæ concessa sunt, me dixisse apparet. — So. Nonne dictum est, Alcibiadem pulchrum Cliniæ filium justorum atque injustorum inscium se scire putare, eumque concionem Atheniensium aggressurum ea consultum quæ nesciret? suntne hæc, quæ dicebantur? — Al. Videtur. — So. Euripidis igitur illud nunc nobis, o Alcibiades, occurrit: a te quippe ista videris audisse, non a me, neque ego hæc, sed tu dixisti, me autem frustra accusas. et profecto bene dicis. furiosum enim quiddam aggredi, o vir optime, statuisti, docturus illa quæ nec scias neque discere curasti.

X. Al. Reor, o Socrates, Athenienses et alios Græcos raro, quænam justiora quæve injustiora sint, quærere in concione. talia enim putant esse perspicua: his igitur omissis, quæ peracta conductura sint inquirunt. neque enim eadem esse justa et utilia puto, quin multis injuste agentibus injustitia profuit, alios contra, opinor, juste agentes nil justitia juvit. — So. Quid igitur? si vel maxime diversa atque alia quidem justa sunt, alia vero utilia, an tu rursum scire te putas, quæ utilia sint hominibus, et quam ob causam? — Al. Et quid prohibet Socrates? nisi rursus exquiras, a quo didicerim, aut quomodo ipse invenerim. — So. Quale quid agis! quod non recte dicis, cum possit id ostendi

δυνατὸν ὂν ἀποδεῖξαι δι' οὗπερ καὶ τὸ πρότερον λόγου, οἴει δὴ καινὰ ἄττα δεῖν ἀκούειν ἀποδείξεις θ' ἑτέρας, ὡς τῶν προτέρων οἷον σκευαρίων κατατετριμμένων, καὶ οὐκέτ' ἂν σὺ αὐτὰ ἀμπίσχοιο, εἰ μή τίς σοι τεκμή- 114ριον καθαρὸν καὶ ἄχραντον οἴσει. a ἐγὼ δὲ χαίρειν ἐάσας τὰς σὰς προδρομὰς τοῦ λόγου, οὐδὲν ἧττον ἐρήσομαι, πόθεν μαθὼν αὖ τὰ συμφέροντα ἐπίστασαι, καὶ ὅστις ἐστὶν ὁ διδάσκαλος· καὶ πάντ' ἐκεῖνα τὰ πρότερον ἐρωτῶ μιᾷ ἐρωτήσει. ἀλλὰ γὰρ δῆλον, ὡς εἰς ταὐτὸν 10 ἥξεις, καὶ οὐχ ἕξεις ἀποδεῖξαι, οὔθ' ὡς ἐξευρὼν οἶσθα τὰ συμφέροντα οὔθ' ὡς μαθών. ἐπειδὴ δὲ τρυφᾷς καὶ οὐκέτ' ἂν ἡδέως τοῦ αὐτοῦ γεύσαιο λόγου, τοῦτον μὲν ἐῶ χαίρειν, εἴτ' οἶσθα εἴτε μὴ τὰ Ἀθηναίοις συμφέροντα· b πότερον δὲ ταὐτά ἐστι δίκαιά τε καὶ συμφέρον- 15 τα ἢ ἕτερα, τί οὐκ ἀπέδειξάς; εἰ μὲν βούλει, ἐρωτῶν με ὥσπερ ἐγὼ σέ· εἰ δὲ, καὶ αὐτὸς ἐπὶ σεαυτοῦ λόγῳ διέξελθε. — ΑΛ. Ἀλλ' οὐκ οἶδα, εἰ οἷός τ' ἂν εἴην, ὦ Σώκρατες, πρὸς σὲ διελθεῖν. — ΣΩ. Ἀλλ', ὦ 'γαθὲ, ἐμὲ ἐκκλησίαν νόμισον καὶ δῆμον· κἀκεῖ τοί σε δεήσει 20 ἕν' ἕκαστον πείθειν. ἦ γάρ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦ αὐτοῦ ἕνα θ' οἷόν τ' εἶναι κατὰ μόνας πείθειν καὶ ξυμπόλλους περὶ ὧν ἂν εἰδῇ, ὥσπερ ὁ γραμματι- c στὴς ἕνα τέ που πείθει περὶ γραμμάτων καὶ πολλούς; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ καὶ περὶ ἀριθμοῦ 25 ὁ αὐτὸς ἕνα τε καὶ πολλοὺς πείσει; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὗτος δ' ἔσται ὁ εἰδὼς, ὁ ἀριθμητικός; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ σὺ, ἅπερ καὶ πολλοὺς οἷός τε πείθειν εἶ, ταῦτα καὶ ἕνα; — ΑΛ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Ἔστι δὲ ταῦτα δῆλον ὅτι ἃ οἶσθα. — ΑΛ. 30 Ναί. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν τοσοῦτον μόνον διαφέρει τοῦ ἐν τῷ δήμῳ ῥήτορος ὁ ἐν τῇ τοιᾷδε ξυνουσίᾳ, ὅτι d ὁ μὲν ἀθρόους πείθει ταὐτὰ, ὁ δὲ καθ' ἕνα; — ΑΛ. Κινδυνεύει. — ΣΩ. Ἴθι δὴ νῦν, ἐπειδὴ τοῦ αὐτοῦ φαίνεται πολλούς τε καὶ ἕνα πείθειν, ἐνὶ ἐμοὶ ἐμμελέτησον 35 καὶ ἐπιχείρησον ἐπιδεῖξαι, ὡς τὸ δίκαιον ἐνίοτε οὐ ξυμφέρει. — ΑΛ. Ὑβριστὴς εἶ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Νῦν γοῦν ὑφ' ὕβρεως μέλλω σε πείθειν τἀναντία οἷς σὺ ἐμὲ οὐκ ἐθέλεις. — ΑΛ. Λέγε δή. — ΣΩ. Ἀποκρίνου μόνον τὰ ἐρωτώμενα. — ΑΛ. Μή, ἀλλὰ σὺ αὐτὸς e 40 λέγε. — ΣΩ. Τί δέ; οὐχ ὅτι μάλιστα βούλει πεισθῆναι; — ΑΛ. Πάντως δήπου. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ λέγεις, ὅτι ταῦθ' οὕτως ἔχει, μάλιστ' ἂν εἴης πεπεισμένος; — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἀποκρίνου δή· κἂν μὴ αὐτὸς σὺ σαυτοῦ ἀκούσῃς, ὅτι τὰ δίκαια συμφέροντά 45 ἐστιν, ἄλλῳ γε λέγοντι μὴ πιστεύσῃς. — ΑΛ. Οὔτοι, ἀλλ' ἀποκριτέον· καὶ γὰρ οὐδὲν οἶομαι βλαβήσεσθαι.

115 XI. ΣΩ. Μαντικὸς γὰρ εἶ. a καί μοι λέγε· τῶν δικαίων φῂς ἔνια μὲν συμφέρειν, ἔνια δ' οὔ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τί δαί; τὰ μὲν καλὰ αὐτῶν εἶναι, τὰ δ' οὔ; — 50 ΑΛ. Πῶς τοῦτ' ἐρωτᾷς; — ΣΩ. Εἴ τις ἤδη σοι ἔδοξεν αἰσχρὰ μὲν, δίκαια δὲ πράττειν; — ΑΛ. Οὐκ ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ πάντα τὰ δίκαια καὶ καλά; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τί δ' αὖ τὰ καλά; πότερον πάντ' ἀγαθὰ, ἢ τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ; — ΑΛ. Οἴομαι ἔγωγε, ὦ Σώκρατες,

per eandem rationem, per quam et superiora, ipse tamen nova quædam existimes audienda et novas demonstrationes in medium adducendas, quasi priores sint instar apparatuum atque vestium contritæ, quibus quidem tu non amplius induaris, nisi quis purum immaculatumque argumentum afferat. ego autem missas faciens sermonis tui præcursiones, nihilominus interrogabo, unde utilia hæc esse didiceris, et quis magister fuerit: et cuncta illa, quæ prius, una interrogatione requiram. verumtamen eodem, ut arbitror, revolveris, neque ostendere poteris, utilia disciplinane an inventione cognoveris. cum vero adeo delicatus sis, ut non libenter sermonem eundem gustaturus videare, hunc quidem mitto, norisne an non, quid utile Atheniensibus sit: utrum autem eadem sint justa et utilia an diversa, cur non demonstras? aut me interrogans, ut ego te, aut, si ita placet, oratione ipse per te perpetua utens persequere. — AL. Sed nescio, o Socrates, an ad te sermonem habere et hæc persequi valeam. — So. At, o bone vir, concionem me populumve esse puta: nonne etiam illic te unicuique persuadere oportebit? — AL. Oportebit. — So. Nonne ejusdem est posse et uni seorsum aliquid et multis simul eorum, quæ novit, persuadere, uti grammaticus unum pariter in literis ac multos erudit? — AL. Est. — So. Et in numeris eodem modo quis poterit uni ac multis ostendere? — AL. Certe. — So. Hic autem erit horum peritus, arithmeticus? — AL. Plane. — So. Et tu ergo quæ pluribus, eadem uni persuadere potes. nonne? — AL. Consentaneum est. — So. Sunt autem hæc videlicet quæ nosti. — AL. Profecto. — So. Hocne igitur duntaxat differt rhetor, qui apud populum loquitur, ab eo qui in hujusmodi congressu, quod ille simul universis, hic seorsum singulis eadem persuadet? — AL. Videtur. — So. Age jam nunc, cum ejusdem esse appareat multis atque uni ostendere, meditare nunc coram me solo atque enitere, ut ostendas mihi, quod justum est, id aliquando non prodesse. — AL. Contumeliosus es, o Socrates. — So. Nunc per contumeliam demonstraturus sum tibi contraria eorum, quæ tu mihi non vis. — AL. Dic. — So. Responde modo interroganti. — AL. Minime, sed tu ipse dicas. — So. Nonne vis quam maxime ut tibi persuadeatur. — AL. Prorsus. — So. Si dixeris igitur hæc ita se habere, an non tibi maxime persuasum erit? — AL. Mihi quidem videtur. — So. Responde igitur: et nisi a te ipso audieris justa omnia utilia esse, alteri dicenti ne credas. — AL. Non credam, sed respondendum est: nihil enim periculi esse existimo.

XI. So. Vates profecto es, verum dic: justorum alia conferre asseris, quædam minime? — AL. Assero. — So. Quid autem? horum alia esse pulchra, alia contra? — AL. Quomodo hoc interrogas? — So. Utrum quispiam tibi aliquando visus est turpia quidem facere, sed tamen justa? — AL. Mihi nunquam. — So. Omnia justa etiam pulchra? — AL. Ita. — So. Rursus quid pulchra? utrum omnia bona, an alia bona, alia mala? — AL. Arbitror

ἔνια τῶν καλῶν κακὰ εἶναι. — ΣΩ. Ἦ καὶ αἰσχρὰ ἀγαθά; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρα λέγεις τὰ τοιάδε; οἷον, πολλοὶ ἐν πολέμῳ βοηθήσαντες ἑταίρῳ ἢ οἰκείῳ b τραύματα ἔλαβον καὶ ἀπέθανον, οἱ δ' οὐ βοηθήσαντες, 5 δέον, ὑγιεῖς ἀπῆλθον. — ΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὴν τοιαύτην βοήθειαν καλὴν μὲν λέγεις κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ σῶσαι οὓς ἔδει· τοῦτο δ' ἐστὶν ἀνδρεία· ἢ οὔ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Κακὴν δέ γε κατὰ τοὺς θανάτους τε καὶ τὰ ἕλκη. ἦ γάρ; — ΑΛ. Ναί. — 10 ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐκ ἄλλο μὲν ἡ ἀνδρεία, ἄλλο δ' ὁ θάνατος; c — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα κατὰ ταὐτόν γ' ἐστὶ καλὸν καὶ κακὸν τὸ τοῖς φίλοις βοηθεῖν. — ΑΛ. Οὐ φαίνεται. — ΣΩ. Ὅρα τοίνυν, εἰ ᾗ γε καλὸν καὶ ἀγαθόν, ὥσπερ κἀνταῦθα. κατὰ τὴν ἀνδρείαν γὰρ 15 ὡμολόγεις καλὸν εἶναι τὴν βοήθειαν. τοῦτ' οὖν αὐτὸ σκόπει, τὴν ἀνδρείαν, ἀγαθὸν ἢ κακόν; ὧδε δὲ σκόπει. σὺ πότερ' ἂν δέξαιό σοι εἶναι, ἀγαθὰ ἢ κακά; — ΑΛ. Ἀγαθά. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὰ μέγιστα μάλιστα, καὶ d ἥκιστα τῶν τοιούτων δέξαι' ἂν στέρεσθαι; — ΑΛ. Πῶς 20 γὰρ οὔ; — ΣΩ. Πῶς οὖν λέγεις περὶ ἀνδρείας; ἐπὶ πόσῳ ἂν αὐτοῦ δέξαιο στέρεσθαι; — ΑΛ. Οὐδὲ ζῆν ἂν ἐγὼ δεξαίμην δειλὸς ὤν. — ΣΩ. Ἔσχατον ἄρα κακῶν εἶναί σοι δοκεῖ ἡ δειλία. — ΑΛ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἐξ ἴσου τῷ τεθνάναι, ὡς ἔοικε. — ΑΛ. Φημί. 25 — ΣΩ. Οὐκοῦν θανάτῳ τε καὶ δειλίᾳ ἐναντιώτατον ζωὴ καὶ ἀνδρεία; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ τὰ μὲν μάλιστ' ἂν εἶναι βούλοιό σοι, τὰ δ' ἥκιστα; — ΑΛ. e Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' ὅτι τὰ μὲν ἄριστα ἡγεῖ, τὰ δὲ κάκιστα; — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τὸ ἄρα βοηθεῖν ἐν 30 πολέμῳ τοῖς φίλοις, ᾗ μὲν καλόν, κατ' ἀγαθοῦ πρᾶξιν τὴν τῆς ἀνδρείας, καλὸν αὐτὸ προσεῖπας; — ΑΛ. Φαίνομαί γε. — ΣΩ. Κατὰ δέ (γε) κακοῦ πρᾶξιν τὴν τοῦ θανάτου, κακόν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὧδε δίκαιον προσαγορεύειν ἑκάστην τῶν πράξεων· 35 εἴπερ ᾗ κακὸν ἀπεργάζεται κακὴν καλεῖς, καὶ ᾗ ἀγαθὸν 116 ἀγαθὴν κλητέον; — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἆρ' a οὖν καὶ ᾗ ἀγαθὸν καλόν, ᾗ δὲ κακὸν αἰσχρόν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τὴν ἄρ' ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς φίλοις βοήθειαν λέγων καλὴν μὲν εἶναι, κακὴν δέ, οὐδὲν δια-40 φερόντως λέγεις ἢ εἰ προσεῖπες αὐτὴν ἀγαθὴν μέν, κακὴν δέ. — ΑΛ. Ἀληθῆ μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα τῶν καλῶν καθ' ὅσον καλὸν κακόν, οὐδὲ τῶν αἰσχρῶν καθ' ὅσον αἰσχρὸν ἀγαθόν. — ΑΛ. Οὐ φαίνεται. b

XII. ΣΩ. Ἔτι τοίνυν καὶ ὧδε σκέψαι. ὅστις καλῶς πράττει, οὐχὶ καὶ εὖ πράττει; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οἱ δ' εὖ πράττοντες οὐκ εὐδαίμονες; — ΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν εὐδαίμονες δι' ἀγαθῶν κτῆσιν; — ΑΛ. Μάλιστα. — ΣΩ. Κτῶνται δὲ ταῦτα τῷ εὖ καὶ 50 καλῶς πράττειν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τὸ εὖ ἄρα πράττειν ἀγαθόν; — ΑΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν καλὸν ἡ εὐπραγία; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ταὐτὸν ἄρ' c ἐφάνη ἡμῖν πάλιν αὖ καλόν τε καὶ ἀγαθόν. — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ὅ τι ἂν ἄρ' εὕρωμεν καλόν, καὶ

equidem, o Socrates, nonnulla ex pulchris mala esse. — So. Et turpia quædam bona? — Al. Certe. — So. Numquid tale quiddam dicis? exempli gratia, multi, postquam in prœlio amico vel propinquo opem tulerant, vulnerati perierunt, alii vero, qui auxilium, cum debuissent, non tulerant, incolumes discesserunt? — Al. Et maxime quidem. — So. Itaque auxilium hujusmodi pulchrum appellas, ubi quis servare conatur quos oportebat: eaque fortitudo est. nonne? — Al. Profecto. — So. Malum vero vocas ob interitus ac vulnera. itane? — Al. Ita. — So. An non est aliud fortitudo, aliud mors? — Al. Aliud. — So. Non ergo secundum idem pulchrum et malum est amicis opem ferre. — Al. Non videtur. — So. Vide igitur, utrum qua ratione pulchrum etiam bonum sit, quemadmodum in his. secundum fortitudinem enim concedis pulchrum esse auxilium. ipsa igitur fortitudo bonumne an malum? considera. sic vero considera, utra tu eligeres adesse tibi, bona an mala? — Al. Bona. — So. Nonne maxima bona maxime optares, et minime his privari velles? — Al. Quidni? — So. Quid igitur de fortitudine dicis? quanto illam pretio commutares? — Al. Ne vivere quidem vellem si ignavus essem. — So. Extremumne malum tibi videtur esse timiditas? — Al. Mihi vero. — So. Æque ac mori, ut videtur. — Al. Æque. — So. Morti atque timiditati vita et fortitudo maxime contraria sunt? — Al. Sunt. — So. Et hæc quidem maxime optares adesse tibi, illa minime? — Al. Certe. — So. An non ex eo quod hæc optima, illa pessima esse censes? — Al. Prorsus. — So. Ergo auxilium ferre amicis in prœlio, pulchrum quidem vocabas secundum boni, id est fortitudinis actionem? — Al. Videor sane. — So. Secundum vero actionem mali, id est mortis, malum? — Al. Mihi quidem videtur. — So. An non congruum est, sic unamquamque actionem denominare: si quidem eam prout malum fert, malam appellas, contra, prout fert bonum, bonam vocare decet? — Al. Mihi quidem videtur. — So. Nonne etiam qua bonum, pulchrum, qua malum, turpe? — Al. Ita. — So. Cum ergo dicis auxilium ferre amicis in bello, pulchrum quidem esse, malum vero, perinde est ac si dicas, bonum quidem, malum vero. — Al. Vera mihi dicere videris, o Socrates. — So. Nihil igitur pulchrum quatenus pulchrum malum est, neque turpe quidquam quatenus turpe bonum. — Al. Nihil, ut videtur.

XII. So. Præterea hunc in modum considera. quisquis pulchre agit, nonne etiam bene agit? — Al. Utique. — So. Bene autem agentes nonne felices? — Al. Quidni? — So. An non felices propter bonorum possessionem? — Al. Maxime. — So. Acquirunt autem hæc pulchre ac bene agendo? — Al. Certe. — So. Ergo bene agere bonum? — Al. Quidni? — So. Nonne pulchrum actio bona? — Al. Certe. — So. Idem igitur rursus apparuit nobis pulchrum ac bonum. — Al. Videtur. — So. Quidquid igitur invenerimus pulchrum, idem quoque bonum hac ratione repe-

ἀγαθὸν εὑρήσομεν ἔκ γε τούτου τοῦ λόγου. — ΑΛ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Τί δέ; τἀγαθὰ συμφέρει, ἢ οὔ; — ΑΛ. Συμφέρει. — ΣΩ. Μνημονεύεις οὖν περὶ τῶν δικαίων πῶς ὡμολογήσαμεν; — ΑΛ. Οἶμαί γε τοὺς 5 τὰ δίκαια πράττοντας ἀναγκαῖον εἶναι καλὰ πράττειν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τοὺς τὰ καλὰ ἀγαθά; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τὰ δ' ἀγαθὰ συμφέρειν; — ΑΛ. Ναί. — d ΣΩ. Τὰ δίκαια ἄρα, ὦ Ἀλκιβιάδη, συμφέροντά ἐστιν. — ΑΛ. Ἔοικε. — ΣΩ. Τί οὖν; ταῦτ' οὐ σὺ ὁ λέγων, 10 ἐγὼ δ' ὁ ἐρωτῶν; — ΑΛ. Φαίνομαι, ὡς ἔοικα. — ΣΩ. Εἰ οὖν τις ἀνίσταται ξυμβουλεύσων εἴτ' Ἀθηναίοις εἴτε Πεπαρηθίοις, οἰόμενος γιγνώσκειν τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, φήσει δ' εἶναι τὰ δίκαια κακὰ ἐνίοτε, ἄλλο τι [ἢ] καταγελῴης ἂν αὐτοῦ, ἐπειδήπερ τυγχάνεις καὶ 15 σὺ λέγων, ὅτι ταὐτά ἐστι δίκαιά τε καὶ ξυμφέροντα; e — ΑΛ. Ἀλλὰ μὰ τοὺς θεούς, ὦ Σώκρατες, οὐκ οἶδ' ἔγωγ' οὐδ' ὅ τι λέγω, ἀλλ' ἀτεχνῶς ἔοικα ἀτόπως ἔχοντι. τοτὲ μὲν γάρ μοι ἕτερα δοκεῖ σοῦ ἐρωτῶντος, τοτὲ δ' ἄλλα. — ΣΩ. Εἶτα τοῦτο, ὦ φίλε, ἀγνοεῖς τὸ πα- 20 θημα τί ἐστι; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οἴει ἂν οὖν, εἴ τις ἐρωτῴη σε, δύ' ὀφθαλμοὺς ἢ τρεῖς ἔχεις, καὶ δύο χεῖρας ἢ τέτταρας, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, τοτὲ μὲν ἕτερ' ἂν ἀποκρίνασθαι, τοτὲ δ' ἄλλα, ἢ ἀεὶ 117 ταὐτά; — ΑΛ. Δέδοικα μὲν ἔγωγ' ἤδη περὶ ἐμαυτοῦ, a 25 οἶμαι μέντοι ταὐτά. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὅτι οἶσθα, τοῦτ' αἴτιον; — ΑΛ. Οἶμαι ἔγωγε. — ΣΩ. Περὶ ὧν ἄρ' ἄκων τἀναντία ἀποκρίνει, δῆλον ὅτι περὶ τούτων οὐκ οἶσθα. — ΑΛ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν, καὶ 30 κακῶν καὶ ἀγαθῶν, καὶ συμφερόντων καὶ μή, ἀποκρινόμενος φῂς πλανᾶσθαι; εἶτ' οὐ δῆλον ὅτι διὰ τὸ μὴ εἰδέναι περὶ αὐτῶν, διὰ ταῦτα πλανᾷ; — ΑΛ. Ἔμοιγε.

XIII. ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὕτω καὶ ἔχει; ἐπειδάν τίς τι b 35 μὴ εἰδῇ, ἀναγκαῖον περὶ τούτου πλανᾶσθαι τὴν ψυχήν; — ΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Τί οὖν; οἶσθ' ὅντινα τρόπον ἀναβήσει εἰς τὸν οὐρανόν; — ΑΛ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Ἦ καὶ πλανᾶταί σου ἡ δόξα περὶ ταῦτα; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Τὸ δ' αἴτιον οἶσθα, 40 ἢ ἐγὼ φράσω; — ΑΛ. Φράσον. — ΣΩ. Ὅτι, ὦ φίλε, οὐκ οἴει αὐτὸ ἐπίστασθαι οὐκ ἐπιστάμενος. — ΑΛ. Πῶς αὖ τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Ὅρα καὶ σὺ κοινῇ. c ἃ μὴ ἐπίστασαι, γιγνώσκεις δ' ὅτι οὐκ ἐπίστασαι, πλανᾷ περὶ τὰ τοιαῦτα; ὥσπερ περὶ ὄψου σκευασίας 45 οἶσθα δήπου ὅτι οὐκ οἶσθα; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Πότερον οὖν αὐτὸς περὶ ταῦτα δοξάζεις, ὅπως χρὴ σκευάζειν, καὶ πλανᾷ, ἢ τῷ ἐπισταμένῳ ἐπιτρέπεις; — ΑΛ. Οὕτως. — ΣΩ. Τί δ' εἰ ἐν νηὶ πλέοις, ἆρα δοξάζοις ἄν, πότερον χρὴ τὸν οἴακα εἴσω ἄγειν ἢ ἔξω, 50 καὶ ἅτ' οὐκ εἰδὼς πλανῷο ἄν, ἢ τῷ κυβερνήτῃ ἐπιτρέ- d ψας ἂν ἡσυχίαν ἄγοις; — ΑΛ. Τῷ κυβερνήτῃ. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα περὶ ἃ μὴ οἶσθα πλανᾷ, ἄνπερ εἰδῇς, ὅτι οὐκ οἶσθα; — ΑΛ. Οὐκ ἔοικα. — ΣΩ. Ἐννοεῖς οὖν, ὅτι καὶ τὰ ἁμαρτήματα ἐν τῇ πράξει διὰ ταύτην

riemus. — Al. Necesse est. — So. Bona autem conferunt, an non? — Al. Conferunt. — So. Meministi igitur quid de justis confessi simus? — Al. Arbitror justa agentes necessarium esse pulchra facere. — So. Pulchra vero agentes nonne etiam bona? — Al. Ita. — So. Et bona prodesse? — Al. Penitus. — So. Justa igitur, o Alcibiades, utilia sunt. — Al. Videtur. — So. Hæc nonne tu dixisti, ego autem interrogavi? — Al. Apparet, ut videtur. — So. Si quis igitur surgat Atheniensibus vel Peparethiis consulturus, putans justa se et injusta dignoscere, dicatque justa interdum esse mala, nonne eum irrideres, cum etiam tu asseras eadem justa et utilia esse? — Al. Per deos, o Socrates, quod dico nescio, sed absurdo quodam modo habere me videor. nam nunc alia videntur mihi interrogante te, nunc alia. — So. Ignoras, o amice, quænam hæc affectio sit? — Al. Ignoro. — So. Si quis te interrogaret duosne an tres oculos habeas, manusve duas an quatuor, aut aliud quiddam hujusmodi, putasne illi te nunc hoc, nunc illud, an idem semper responsurum? — Al. Etsi de me ipso jam vereor, puto tamen eadem me responsurum. — So. Ergone te scire, hæc causa est? — Al. Arbitror. — So. De quibus igitur invitus contraria respondes, constat illa te ignorare. — Al. Consentaneum est. — So. Ergone circa justa et injusta, pulchra et turpia, bona et mala, utilia et inutilia respondentem te errare fateris? deinde nonne manifestum est, ideo te errare, quod ignoras? — Al. Videtur.

XIII. So. An igitur ita se res habet? si quis ignoret, illius animum circa id errare necesse est? — Al. Quidni? — So. Scisne quo pacto in cœlum adscendas? — Al. Minime per Jovem. — So. Aberrat circa hæc quoque opinio tua? — Al. Non certe. — So. Scis autem hujus causam, an me dicere mavis? — Al. Dic. — So. Quoniam cum nescias non putas te hoc scire. — Al. Quomodo, o amice, rursus id ais? — So. Cogita tu quoque mecum. quæ nescis, nosti vero te nescire, an in his laberis? quemadmodum de parandis opsoniis nosti sane te nescire? — Al. Penitus. — So. Utrum igitur circa hæc opinaris, quomodo parare conveniat, atque erras, an potius scienti committis? — Al. Hoc facio. — So. Quid si navigares, numquid opinareris gubernaculum nunc ad interiora nunc ad exteriora flectendum, ac nescius errares, an potius gubernatori committens otium ageres? — Al. Gubernatori. — So. Non igitur erras in iis quæ nescis, si nescire te noveris? — Al. Non videtur. — So. Cernis igitur, etiam errores in actionibus esse ob hanc ignorantiam, qua qui

τὴν ἄγνοιάν ἐστι, τὴν τοῦ μὴ εἰδότα οἴεσθαι εἰδέναι; — ΑΛ. Πῶς αὖ λέγεις τοῦτο; — ΣΩ. Τότε που ἐπιχειροῦμεν πράττειν, ὅταν οἰώμεθ' εἰδέναι ὅ τι πράττομεν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ὅταν δέ γέ πού τινες μὴ e
5 οἴωνται εἰδέναι, ἄλλοις παραδιδόασι; — ΑΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν οἱ τοιοῦτοι τῶν μὴ εἰδότων ἀναμάρτητοι ζῶσι διὰ τὸ ἄλλοις περὶ αὐτῶν ἐπιτρέπειν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τίνες οὖν οἱ ἁμαρτάνοντες; οὐ γάρ που οἵ γ' εἰδότες. — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ.
10 Ἐπειδὴ δ' οὔθ' οἱ εἰδότες οὔθ' οἱ τῶν μὴ εἰδότων εἰδό-
118τες ὅτι οὐκ ἴσασιν, ἢ ἄλλοι λείπονται ἢ οἱ μὴ εἰδότες, a οἰόμενοι δ' εἰδέναι; — ΑΛ. Οὔκ, ἀλλ' οὗτοι. — ΣΩ. Αὕτη ἄρ' ἡ ἄγνοια τῶν κακῶν αἰτία καὶ ἡ ἐπονείδιστος ἀμαθία. — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὅταν ᾖ περὶ τὰ
15 μέγιστα, τότε κακουργοτάτη καὶ αἰσχίστη; — ΑΛ. Πολύ γε. — ΣΩ. Τί οὖν; ἔχεις μείζω εἰπεῖν δικαίων τε καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ ξυμφερόντων; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν περὶ ταῦτα σὺ φῂς πλανᾶσθαι; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Εἰ δὲ πλανᾷ, ἆρ' οὐ δῆ-
20 λον ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, ὅτι οὐ μόνον ἀγνοεῖς τὰ μέγιστα, ἀλλὰ καὶ οὐκ εἰδὼς οἴει αὐτὰ εἰδέναι; — ΑΛ. b Κινδυνεύω. — ΣΩ. Βαβαὶ ἄρα, ὦ Ἀλκιβιάδη, οἷον πάθος πέπονθας! ὃ ἐγὼ ὀνομάζειν μὲν ὀκνῶ, ὅμως δέ, ἐπειδὴ μόνω ἐσμέν, ῥητέον. ἀμαθίᾳ γὰρ ξυνοικεῖς, ὦ
25 βέλτιστε, τῇ αἰσχίστῃ, ὡς ὁ λόγος σου κατηγορεῖ καὶ σὺ σαυτοῦ. διὸ καὶ ἄττεις ἄρα πρὸς τὰ πολιτικά, πρὶν παιδευθῆναι. πέπονθας δὲ τοῦτ' οὐ σὺ μόνος, ἀλλὰ καὶ οἱ πολλοὶ τῶν πραττόντων τὰ τῆσδε τῆς πόλεως, πλὴν ὀλίγων γε καὶ ἴσως τοῦ σοῦ ἐπιτρόπου Περικλέους. c

30 XIV. ΑΛ. Λέγεταί γέ τοι, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἀπὸ ταὐτομάτου σοφὸς γεγονέναι, ἀλλὰ πολλοῖς καὶ σοφοῖς συγγεγονέναι, καὶ Πυθοκλείδῃ καὶ Ἀναξαγόρᾳ· καὶ νῦν ἔτι τηλικοῦτος ὢν Δάμωνι ξύνεστιν αὐτοῦ τούτου ἕνεκα. — ΣΩ. Τί οὖν; ἤδη τιν' εἶδες σοφὸν ὁτιοῦν
35 ἀδυνατοῦντα ποιῆσαι ἄλλον σοφὸν ἅπερ αὐτός; ὥσπερ ὅς σε ἐδίδαξε γράμματα, αὐτός τ' ἦν σοφὸς καὶ σὲ ἐποίησε τῶν τ' ἄλλων ὅντιν' ἐβούλετο. ἦ γάρ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ σὺ ὁ παρ' ἐκείνου μαθὼν d ἄλλον οἷός τ' ἔσει; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ ὁ κιθα-
40 ριστὴς δὲ καὶ ὁ παιδοτρίβης ὡσαύτως; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καλὸν γὰρ δήπου τοῦτο τεκμήριον τῶν ἐπισταμένων ὁτιοῦν, ὅτι ἐπίστανται, ἐπειδὰν καὶ ἄλλον οἷοί τ' ὦσιν ἀποδεῖξαι ἐπιστάμενον. — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Τί οὖν; ἔχεις εἰπεῖν, Περικλῆς τίν'
45 ἐποίησε σοφὸν ἀπὸ τῶν υἱέων ἀρξάμενος; — ΑΛ. Τί δ'; εἰ τὼ Περικλέους υἱέε ἠλιθίω ἐγενέσθην, ὦ Σώκρα- e τες; — ΣΩ. Ἀλλὰ Κλεινίαν τὸν σὸν ἀδελφόν. — ΑΛ. Τί δ'; ἂν αὖ Κλεινίαν λέγοις μαινόμενον ἄνθρωπον; — ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν Κλεινίας μὲν μαίνεται,
50 τὼ δὲ Περικλέους υἱέε ἠλιθίω ἐγενέσθην, σοὶ τίν' αἰτίαν ἀναθῶμεν, διότι σε οὕτως ἔχοντα περιορᾷ; — ΑΛ. Ἐγώ, οἶμαι, αἴτιος οὐ προσέχων τὸν νοῦν. —
119ΣΩ. Ἀλλὰ τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἢ τῶν ξένων δοῦλον a ἢ ἐλεύθερον εἰπέ, ὅστις αἰτίαν ἔχει διὰ τὴν Περικλέους

nescit scire se putat? — Al. Quo iterum pacto id ais? — So. Tuncne agere aggredimur, cum nosse putamus quod agimus? — Al. Ita. — So. Contra, qui ignorantiæ suæ conscii sibi sunt, aliis tradunt? — Al. Quidni? — So. Quapropter ex ignorantibus tales sine culpa vitam agunt, quod aliorum curæ ea credunt? — Al. Profecto. — So. Qui igitur peccant? non enim scientes. — Al. Non certe. — So. Cum vero neque scientes, neque ex ignorantibus ii qui ignorantiæ suæ conscii sibi sunt, errent, num alii restant quam ii qui cum nesciant scire se putant? — Al. Soli hi. — So. Hæc igitur ignorantia malorum causa est et vituperanda inscitia. — Al. Ita. — So. Et quando circa maxima, estne tunc deterrima atque turpissima? — Al. Longe. — So. Num habes quidquam majus quam justum, bonum, utile? — Al. Nequaquam. — So. Ergone circa hæc errare te asseris? — Al. Assero. — So. Quodsi erras, nonne ex superioribus perspicuum est, te non modo in maximis rebus inscium esse, verum etiam cum sis ignarus, scire te putare? — Al. Videor. — So. Papæ, mi Alcibiades, quo pressus es morbo! quem equidem nominare horresco, cum vero soli simus dicendum tamen est: cum turpissima namque inscitia, optime vir, versaris, id quod ipse oratione tua satis declaras. quare prius te ad civiles res confers, quam sis earum peritus. neque te solum morbus hic tenet, verum etiam plurimi eorum, qui hanc rempublicam administrant, præter admodum paucos ac fortasse etiam præter tutorem tuum Periclem.

XIV. Al. Fertur, o Socrates, non casu quodam sponte sapiens evasisse Pericles, sed multis ac sapientibus viris familiariter usus esse, et Pythoclide et Anaxagora: et nunc etiam tam grandis natu sapientiæ gratia Damone utitur. — So. Quid igitur? an jam aliquem vidisti sapientem, qui in ea re, in qua ipse sapit, alium sapientem efficere non potuerit? veluti qui te in literis erudivit, ipse quidem erat sapiens et te pariter reddidit sapientem et eodem pacto quemvis alium. itane? — Al. Ita. — So. Ergo et tu eruditus ab illo alium instruere poteris? — Al. Potero. — So. Similiter citharœdus et magister gymnasii? — Al. Penitus. — So. Optimum igitur hoc argumentum est, scientes aliquid hoc scire, cum alios quoque scientes reddere possint. — Al. Mihi quidem videtur. — So. Quid igitur? potesne dicere, quem Pericles sapientem reddidit incipiens a filiis? — Al. Quid? si Periclis filii stolidi fuerunt, o Socrates? — So. At vero fratrem tuum Cliniam? — Al. Quid Cliniam commemores hominem insanum? — So. Cum Clinias quidem insanit, filii vero Periclis stolidi fuerunt, tibi quam causam adscribemus, propter quam te, cum talis sis, negligat? — Al. Ego ipse, ut arbitror, in culpa sum, cum mentem non adhibeam. — So. Verum ex Atheniensibus hospitibusve dic quem vel servum vel liberum sapientiorem sua consuetudine Pericles

συνουσίαν σοφώτερος γεγονέναι, ὥσπερ ἐγὼ ἔχω σοι εἰπεῖν διὰ τὴν Ζήνωνος Πυθόδωρον τὸν Ἰσολόχου καὶ Καλλίαν τὸν Καλλιάδου, ὧν ἑκάτερος Ζήνωνι ἑκατὸν μνᾶς τελέσας σοφός τε καὶ ἐλλόγιμος γέγονεν. — ΑΛ. 5 Ἀλλὰ μὰ Δί' οὐκ ἔχω. — ΣΩ. Εἶεν. τί οὖν διανοεῖ περὶ σαυτοῦ; πότερον ἐᾶν ὡς νῦν ἔχεις, ἢ ἐπιμέλειάν τινα ποιεῖσθαι;

XV. ΑΛ. Κοινῇ βουλῇ, ὦ Σώκρατες. Καίτοι ἐννοῶ σου εἰπόντος καὶ ξυγχωρῶ. δοκοῦσι γάρ μοι οἱ τὰ τῆς 10 πόλεως πράττοντες ἐκτὸς ὀλίγων ἀπαίδευτοι εἶναι. — ΣΩ. Εἶτα τί δὴ τοῦτο; — ΑΛ. Εἰ μέν που ἦσαν πεπαιδευμένοι, ἔδει ἂν τὸν ἐπιχειροῦντ' αὐτοῖς ἀνταγωνίζεσθαι μαθόντα καὶ ἀσκήσαντ' ἰέναι ὡς ἐπ' ἀθλητάς· νῦν δ' ἐπειδὴ καὶ οὗτοι ἰδιωτικῶς ἔχοντες ἐληλύ-15 θασιν ἐπὶ τὰ τῆς πόλεως, τί δεῖ ἀσκεῖν καὶ μανθάνοντα πράγματ' ἔχειν; ἐγὼ γὰρ εὖ οἶδ' ὅτι τούτων τῇ γε φύσει πάνυ πολὺ περιέσομαι. — ΣΩ. Βαβαί, οἷον, ὦ ἄριστε, τοῦτ' εἴρηκας! ὡς ἀνάξιον τῆς ἰδέας καὶ τῶν ἄλλων τῶν σοι ὑπαρχόντων! — ΑΛ. Τί μάλιστα καὶ 20 πρὸς τί τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἀγανακτῶ ὑπέρ τε τοῦ σοῦ καὶ τοῦ ἐμαυτοῦ ἔρωτος. — ΑΛ. Τί δή; — ΣΩ. Εἰ ἠξίωσας τὸν ἀγῶνά σοι εἶναι πρὸς τοὺς ἐνθάδ' ἀνθρώπους. — ΑΛ. Ἀλλὰ πρὸς τίνας μήν; — ΣΩ. Ἄξιον τοῦτό γε καὶ ἐρέσθαι ἄνδρα οἰόμενον μεγα-25 λόφρονα εἶναι. — ΑΛ. Πῶς λέγεις; οὐ πρὸς τούτους μοι ὁ ἀγών; — ΣΩ. Ἀλλὰ κἂν εἰ τριήρη διενοοῦ κυβερνᾶν μέλλουσαν ναυμαχεῖν, ἤρκει ἄν σοι τῶν συνναυτῶν βελτίστῳ εἶναι τὰ κυβερνητικά; ἢ ταῦτα μὲν ᾤου ἂν δεῖν ὑπάρχειν, ἀπέβλεπες δ' εἰς τοὺς ὡς ἀλη-30 θῶς ἀνταγωνιστάς, ἀλλ' οὐχ ὡς νῦν εἰς τοὺς συναγωνιστάς; ὧν δήπου περιγενέσθαι σε δεῖ τοσοῦτον, ὥστε μὴ ἀξιοῦν ἀνταγωνίζεσθαι, ἀλλὰ καταφρονηθέντας συναγωνίζεσθαί σοι πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ δὴ τῷ ὄντι γε καλόν τι ἔργον ἐπιδείξεσθαι διανοεῖ καὶ ἄξιον σαυτοῦ 35 τε καὶ τῆς πόλεως. — ΑΛ. Ἀλλὰ μὲν δὴ διανοοῦμαί γε. — ΣΩ. Πάνυ σοι ἄρ' ἄξιον ἀγαπᾶν, εἰ τῶν στρατιωτῶν βελτίων εἶ, ἀλλ' οὐ πρὸς τοὺς τῶν ἀντιπάλων ἡγεμόνας ἀποβλέπειν, ὅπως ἂν ἐκείνων βελτίων γένοιο, σκοποῦντα καὶ ἀσκοῦντα πρὸς ἐκείνους. — ΑΛ. Λέγεις 120 δὲ τίνας τούτους, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐκ οἶσθ' ἡμῶν τὴν πόλιν Λακεδαιμονίοις τε καὶ τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ πολεμοῦσαν ἑκάστοτε; — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις.

XVI. ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ ἐν νῷ ἔχεις ἡγεμὼν εἶναι τῆσδε τῆς πόλεως, πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίων 45 βασιλεῖς καὶ τοὺς Περσῶν τὸν ἀγῶνα ἡγούμενός σοι εἶναι ὀρθῶς ἂν ἡγοῖο; — ΑΛ. Κινδυνεύεις ἀληθῆ λέγειν. — ΣΩ. Οὔκ, ὦ 'γαθέ, ἀλλὰ πρὸς Μειδίαν σε δεῖ τὸν ὀρτυγοτρόφον ἀποβλέπειν καὶ ἄλλους τοιούτους, οἳ τὰ τῆς πόλεως πράττειν ἐπιχει-50 ροῦσιν ἔτι τὴν ἀνδραποδώδη, φαῖεν ἂν αἱ γυναῖκες, τρίχα ἔχοντες ἐν τῇ ψυχῇ ὑπ' ἀμουσίας καὶ οὔπω ἀποβεβληκότες, ἔτι δὲ βαρβαρίζοντες ἐληλύθασι κολακεύσοντες τὴν πόλιν, ἀλλ' οὐκ ἄρξοντες. πρὸς τούτους σε δεῖ, οὕσπερ λέγω, βλέποντα σαυτοῦ ἀμε-

fecerit, sicuti ego tibi ostendere possum propter Zenonis familiaritatem Pythodorum Isolochi filium, et Calliam Calliadis filium factos esse sapientes clarosque viros, quorum uterque centum minas Zenoni solvit. — Al. Per Jovem non possum dicere. — So. Esto. quid igitur de te ipso cogitas? utrum qualis nunc es permanere, an aliquam curam adhibere? (b)

XV. Al. Communi consilio (opus est), o Socrates. Etenim tua dicta intelligo iisque assentior. nam qui rempublicam administrant præter admodum paucos inerudití mihi videntur. — So. Quid deinde? — Al. Si periti essent, oporteret eum, qui iis repugnaturus sit, postquam eandem artem didicisset atque exercuisset tanquam ad athletas ire: nunc autem, postquam et isti imperiti ad rempublicam accesserunt, quid exercitatione opus est et (c) disciplinæ studio et negotiis? novi enim bene, naturæ dotibus me longe hos superaturum. — So. Papæ, quale hoc, optime vir, dixisti! quam indignum forma tua, ac reliquis istis tuis dotibus! — Al. Cur inprimis et quorsum hæc dicis, o Socrates? — So. Dolet enim mihi propter mutuum nostrum amorem. — Al. Quidnam? — So. Quod putaveris adversus homines, qui hic sunt, tibi certamen esse. — Al. Adversus quos igitur? — So. Decet profecto, (d) ut id quærat vir, qui tanti se facit. — Al. Quo modo ais? nonne adversus hos mihi est certamen? — So. Si pugnaturam triremem gubernare statuas, satisne tibi putes tuis te connautis gubernando præstare? an hoc quidem tibi adesse oportere putares, ad strenuos vero adversarios potius, non ut nunc facis, ad propugnatores tuos respiceres? quibus te tantum oportet excellere, ut non (e) velint adversari, sed a te contempti tecum adversus hostes una pugnare, si quidem revera egregium aliquod facinus edere velis et te ac civitate tua dignum? — Al. At id quidem in animo habeo. — So. An igitur omnino decet te satis putare, si tuorum militum præstantissimus tu sis, non autem respicere ad hostium duces, qua ratione illis præcellas, in hos intentus et contra hos te muniens? — Al. (a) Quos dicis, o Socrates? — So. Nostin' urbem nostram cum Lacedæmoniis ac magno Persarum rege continuum fere bellum gerere? — Al. Vera dicis.

XVI. So. Ergone, si in animo sit hujus civitatis dux fieri, recte arbitrareris putans adversus Lacedæmoniorum Persarumque reges certamen te subiturum? — Al. Vera dicere videris. — So. Non, o bone vir, sed ad Midiam co- (b) turnicum nutritorem te decet intentum esse et alios hujusmodi, qui cum nondum capillos, quos servi alebant, dicerent mulieres, in animo præ imperitia abraserint, rempublicam tamen tractare aggrediuntur, et adhuc barbariem redolentes prodeunt adulaturi civitati, non autem imperaturi. ad hos, inquam, intuentem te decet de te ipso securum esse, neque discere quæcumque ad eruditionem

λεῖν, καὶ μήτε μανθάνειν ὅσα μαθήσεως ἔχεται, μέλλοντα τοσοῦτον ἀγῶνα ἀγωνίζεσθαι, μήτ' ἀσκεῖν ὅσα δεῖται ἀσκήσεως, καὶ πᾶσαν παρασκευὴν παρεσκευα- c σμένον οὕτως ἰέναι ἐπὶ τὰ τῆς πόλεως. — ΑΛ. Ἀλλ', 5 ὦ Σώκρατες, δοκεῖς μέν μοι ἀληθῆ λέγειν, οἶμαι μέντοι τούς τε Λακεδαιμονίων στρατηγοὺς καὶ τὸν Περσῶν βασιλέα οὐδὲν διαφέρειν τῶν ἄλλων. — ΣΩ. Ἀλλ', ὦ ἄριστε, τὴν οἴησιν ταύτην σκόπει οἵαν ἔχεις. — ΑΛ. Τοῦ πέρι; — ΣΩ. Πρῶτον μὲν ποτέρως ἂν 10 οἴει σαυτοῦ μᾶλλον ἐπιμεληθῆναι, φοβούμενός τε καὶ d οἰόμενος δεινοὺς αὐτοὺς εἶναι ἢ μή; — ΑΛ. Δῆλον ὅτι εἰ δεινοὺς οἰοίμην. — ΣΩ. Μῶν οὖν οἴει τι βλαβήσεσθαι ἐπιμεληθεὶς σαυτοῦ; — ΑΛ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ μεγάλα ὀνήσεσθαι. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἓν μὲν τοῦτο 15 τοσοῦτο κακὸν ἔχει ἡ οἴησις αὕτη. — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τὸ δεύτερον τοίνυν, ὅτι καὶ ψευδής ἐστιν, ἐκ τῶν εἰκότων σκέψαι. — ΑΛ. Πῶς δή; — ΣΩ. Πότερον εἰκὸς ἀμείνους γίγνεσθαι φύσεις ἐν γενναίοις e γένεσιν ἢ μή; — ΑΛ. Δῆλον ὅτι ἐν τοῖς γενναίοις. — 20 ΣΩ. Οὐκοῦν τοὺς εὖ φύντας, ἐὰν καὶ εὖ τραφῶσιν, οὕτω τελέους γίγνεσθαι πρὸς ἀρετήν; — ΑΛ. Ἀνάγκη.

XVII. ΣΩ. Σκεψώμεθα δὴ τοῖς ἐκείνων τὰ ἡμέτερα ἀντιτιθέντες, πρῶτον μὲν εἰ δοκοῦσι φαυλοτέρων γενῶν εἶναι οἱ Λακεδαιμονίων καὶ Περσῶν βασι- 25 λεῖς. ἢ οὐκ ἴσμεν, ὡς οἱ μὲν Ἡρακλέους, οἱ δ' Ἀχαιμένους ἔκγονοι, τὸ δ' Ἡρακλέους τε γένος καὶ τὸ Ἀχαιμένους εἰς Περσέα τὸν Διὸς ἀναφέρεται; — ΑΛ. 121 Καὶ γὰρ τὸ ἡμέτερον, ὦ Σώκρατες, εἰς Εὐρυσάκη, τὸ a δ' Εὐρυσάκους εἰς Δία. — ΣΩ. Καὶ γὰρ τὸ ἡμέτερον, 30 ὦ γενναῖε Ἀλκιβιάδη, εἰς Δαίδαλον, ὁ δὲ Δαίδαλος εἰς Ἥφαιστον τὸν Διός. ἀλλὰ τὰ μὲν τούτων ἀπ' αὐτῶν ἀρξάμενα βασιλεῖς εἰσὶν ἐκ βασιλέων μέχρι Διός, οἱ μὲν Ἄργους τε καὶ Λακεδαίμονος, οἱ δὲ τῆς Περσίδος τὸ ἀεί, πολλάκις δὲ καὶ τῆς Ἀσίας, ὥσπερ 35 καὶ νῦν· ἡμεῖς δ' αὐτοί τ' ἰδιῶται καὶ οἱ πατέρες. εἰ δὲ καὶ τοὺς προγόνους σε δέοι καὶ τὴν πατρίδα Εὐρυ- b σάκους ἐπιδεῖξαι Σαλαμῖνα ἢ τὴν Αἰακοῦ τοῦ ἔτι προτέρου Αἴγιναν Ἀρταξέρξῃ τῷ Ξέρξου, πόσον ἂν οἴει γέλωτα ὀφλεῖν; ἀλλ' ὅρα μὴ τῷ τε γένους ὄγκῳ ἐλατ- 40 τώμεθα τῶν ἀνδρῶν καὶ τῇ ἄλλῃ τροφῇ. ἢ οὐκ ᾔσθησαι τοῖς τε Λακεδαιμονίων βασιλεῦσιν ὡς μεγάλα τὰ ὑπάρχοντα; ὧν αἱ γυναῖκες δημοσίᾳ φυλάττονται ὑπὸ τῶν ἐφόρων, ὅπως εἰς δύναμιν μὴ λάθῃ ἐξ ἄλλου γενόμενος ὁ βασιλεὺς ἢ ἐξ Ἡρακλειδῶν. ὁ δὲ Περσῶν c 45 τοσοῦτον ὑπερβάλλει, ὥστ' οὐδεὶς ὑποψίαν ἔχει ὡς ἐξ ἄλλου βασιλεὺς ἂν γένοιτο ἢ ἐξ αὐτοῦ· διὸ οὐ φρουρεῖται ἡ βασιλέως γυνὴ ἀλλ' ἢ ὑπὸ φόβου. ἐπειδὰν δὲ γένηται ὁ παῖς ὁ πρεσβύτατος, οὗπερ ἡ ἀρχή, πρῶτον μὲν ἑορτάζουσι πάντες οἱ ἐν τῇ βασιλέως, ὧν ἂν ἄρχῃ, 50 εἶτ' εἰς τὸν ἄλλον χρόνον ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ βασιλέως γενέθλια ἅπασα θύει ⌜καὶ ἑορτάζει⌝ ἡ Ἀσία· ἡμῶν δὲ γενομένων, τὸ τοῦ κωμῳδοποιοῦ, οὐδ' οἱ γείτονες d σφόδρα τι αἰσθάνονται, ὦ Ἀλκιβιάδη. μετὰ τοῦτο τρέφεται ὁ παῖς οὐχ ὑπὸ γυναικὸς τροφοῦ ὀλίγου ἀξίας,

pertineant, cum sis tantum certamen aditurus, neque in quibus oporteat exerceri, et quæ sint præparanda omnia parare, ut ita institutus civilem tandem administrationem capessas. — Al. O Socrates, vera quidem mihi dicere videris, arbitror tamen Lacedæmoniorum duces regemque Persarum nihilo ab aliis discrepare. — So. At, o vir optime, animadverte, quæso, qualis hæc sit opinio tua. — Al. Qua in re? — So. Primum quidem utrum existimas diligentius te ipsum curaturum, si illos potentissimos credens formides, an si minime eos timeas? — Al. Si potentes illos existimavero. — So. An censes curam, quam tute de te habes, tibi posse nocere? — Al. Nullo modo, sed contra, maxime prodesse posse. — So. Unum igitur hoc tantum malum ista tua opinio habet. — Al. Vera dicis. — So. Secundum vero, eam falsam esse, ex probabilitate perspice. — Al. Quomodo? — So. Utrum probabile est, meliores esse naturas nobili in genere quam ignobili? — Al. Manifestum, in nobili. — So. Nonne igitur bene nati, si bene etiam educati sunt, ita perfecte instructi sunt ad virtutem? — Al. Necesse est.

XVII. So. Consideremus igitur illis nostra comparantes, primum quidem, utrum Lacedæmoniorum Persarumque reges ignobiliori quam nos genere orti videantur. an ignoramus, illos quidem ab Hercule, hos autem ab Achæmene genus ducere, Herculis autem et Achæmenis originem ad Persen Jovis filium referri? — Al. Et nostrum quidem, o Socrates, ad Eurysacem, Eurysacis ad Jovem. — So. Sic et nostrum, o generose Alcibiades, ad Dædalum, Dædalus autem ad Vulcanum Jovis filium. verum istorum majores inde ab ipsis reges sunt ex regibus usque ad Jovem, illi quidem Argorum et Spartæ, hi vero Persidis semper, sæpe vero etiam, ut et nunc, Asiæ: nos autem ipsi majoresque nostri privati. quodsi te oporteret majores ac patriam Eurysacis ostendere Salaminem vel Æaci etiam prioris Æginam Artaxerxi Xerxis filio, quo te risu exceptum iri putas? sed vide, ne et generis amplitudine et reliqua educatione illis inferiores simus. nonne audisti quantæ sint Lacedæmoniorum regum opes? quorum uxores publice observantur ab ephoris, ut quoad fieri potest, rex non ex alio quam Heraclidarum genere oriatur. Persarum vero rex adeo excellit, ut nemo suspicetur regem ex alio quam ex ipso genitum esse: quamobrem regis uxor non nisi a metu custoditur. postquam vero natus est primogenitus, qui succedit in regno, primo quidem eum diem omnes qui in regno sunt et quibus imperat celebrant, deinde in posterum quotannis natalem hanc regis diem sacris omnis Asia celebrat: cum vero nos nascimur, ne vicini quidem, ut ait comœdus, sentiunt, o Alcibiades. deinde nutritur puer non a muliere nutrice parum honorifica, verum ab eunuchis,

ἀλλ' ὑπ' εὐνούχων, οἳ ἂν δοκῶσι τῶν περὶ βασιλέα ἄριστοι εἶναι· οἷς τά τ' ἄλλα προστέτακται ἐπιμελεῖσθαι τοῦ γενομένου, καὶ ὅπως ὅτι κάλλιστος ἔσται μηχανᾶσθαι, ἀναπλάττοντας τὰ μέλη τοῦ παιδὸς καὶ κατορθοῦντας· καὶ ταῦτα δρῶντες ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ἐπειδὰν δ' ἑπτέτεις γένωνται οἱ παῖδες, ἐπὶ τοὺς ἵππους καὶ ἐπὶ τοὺς τούτων διδασκάλους φοιτῶσι, καὶ ἐπὶ τὰς θήρας ἄρχονται ἰέναι. δὶς ἑπτὰ δὲ γενόμενον ἐτῶν τὸν παῖδα παραλαμβάνουσιν οὓς ἐκεῖνοι βασιλείους παιδαγωγοὺς ὀνομάζουσιν· εἰσὶ δ' ἐξειλεγμένοι Περσῶν οἱ ἄριστοι δόξαντες ἐν ἡλικίᾳ τέτταρες, ὅ τε σοφώτατος καὶ ὁ δικαιότατος καὶ ὁ σωφρονέστατος καὶ ὁ ἀνδρειότατος. 122 ὧν ὁ μὲν μαγείαν τε διδάσκει τὴν Ζωροάστρου τοῦ Ὡρομάζου — ἔστι δὲ τοῦτο θεῶν θεραπεία — διδάσκει δὲ καὶ τὰ βασιλικά· ὁ δὲ δικαιότατος ἀληθεύειν διὰ παντὸς τοῦ βίου· ὁ δὲ σωφρονέστατος μηδ' ὑπὸ μιᾶς ἄρχεσθαι τῶν ἡδονῶν, ἵν' ἐλεύθερος εἶναι ἐθίζηται καὶ ὄντως βασιλεύς, ἄρχων πρῶτον τῶν ἐν αὑτῷ, ἀλλὰ μὴ δουλεύων· ὁ δ' ἀνδρειότατος ἄφοβον καὶ ἀδεᾶ παρασκευάζει, ὡς ὅταν δείσῃ δοῦλον ὄντα. σοὶ δ', ὦ Ἀλκιβιάδη, Περικλῆς ἐπέστησε παιδαγωγὸν τῶν οἰκετῶν τὸν ἀχρειότατον ὑπὸ γήρως, Ζώπυρον τὸν Θρᾷκα. διῆλθον δὲ καὶ τὴν ἄλλην ἄν σοι τῶν ἀνταγωνιστῶν τροφήν τε καὶ παιδείαν, εἰ μὴ πολὺ ἔργον ἦν· καὶ ἅμα ταῦθ' ἱκανὰ δηλῶσαι καὶ τἆλλα, ὅσα τούτοις ἀκόλουθα. τῆς δὲ σῆς γενέσεως, ὦ Ἀλκιβιάδη, καὶ τροφῆς καὶ παιδείας, ἢ ἄλλου ὁτουοῦν Ἀθηναίων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδενὶ μέλει, εἰ μὴ εἴ τις ἐραστής σου τυγχάνει ὤν. εἰ δ' αὖ ἐθέλεις εἰς πλούτους ἀποβλέψαι καὶ τρυφὰς καὶ ἐσθῆτας ἱματίων θ' ἕλξεις καὶ μύρων ἀλοιφὰς καὶ θεραπόντων πλήθους ἀκολουθίας τήν τ' ἄλλην ἁβρότητα τὴν Περσῶν, αἰσχυνθείης ἂν ἐπὶ σεαυτῷ, αἰσθόμενος ὅσον αὐτῶν ἐλλείπεις.

XVIII. Εἰ δ' αὖ ἐθέλεις εἰς σωφροσύνην τε καὶ κοσμιότητα ἀποβλέψαι καὶ εὐχέρειαν καὶ εὐκολίαν καὶ μεγαλοφροσύνην καὶ εὐταξίαν καὶ ἀνδρείαν καὶ καρτερίαν καὶ φιλοπονίαν καὶ φιλονεικίαν καὶ φιλοτιμίας τὰς Λακεδαιμονίων, παῖδ' ἂν ἡγήσαιο σαυτὸν πᾶσι τοῖς τοιούτοις. εἰ δ' αὖ τι καὶ πλούτῳ προσέχεις καὶ κατὰ τοῦτ' οἴει τι εἶναι, μηδὲ τοῦθ' ἡμῖν ἄρρητον ἔστω, ἐάν πως αἴσθῃ οὗ εἶ. τοῦτο μὲν γὰρ εἰ ἐθέλεις τοὺς Λακεδαιμονίων πλούτους ἰδεῖν, γνώσει, ὅτι πολὺ τἀνθάδε τῶν ἐκεῖ ἐλλείπει. γῆν μὲν γὰρ ὅσην ἔχουσι τῆς θ' ἑαυτῶν καὶ Μεσσήνης, οὐδ' ἂν εἷς ἀμφισβητήσειε τῶν τῇδε πλήθει οὐδ' ἀρετῇ, οὐδ' αὖ ἀνδραπόδων κτήσει τῶν τ' ἄλλων καὶ τῶν Εἱλωτικῶν, οὐδὲ μὴν ἵππων γε, οὐδ' ὅσ' ἄλλα βοσκήματα κατὰ Μεσσήνην νέμεται. ἀλλὰ ταῦτα μὲν πάντ' ἐῶ χαίρειν, χρυσίον δὲ καὶ ἀργύριον οὐκ ἔστιν ἐν πᾶσιν Ἕλλησιν ὅσον ἐν Λακεδαίμονι ἰδίᾳ· πολλὰς γὰρ ἤδη γενεὰς εἰσέρχεται μὲν αὐτόσ' ἐξ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων, πολλάκις δὲ καὶ ἐκ τῶν βαρβάρων, ἐξέρχεται δ' οὐδαμόσε, ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν 123 Αἰσώπου μῦθον, ὃν ἡ ἀλώπηξ πρὸς τὸν λέοντα εἶπε, καὶ τοῦ εἰς Λακεδαίμονα νομίσματος εἰσιόντος μὲν τὰ

qui reliquorum circa regem optimi videantur: quibus reliqua, quæ spectant ad curam pueri, demandata sunt, ac præcipue, ut natum quam pulcherrimum reddant, componentes membra ejus atque dirigentes: atque hæc facientes magno in honore habentur. cum autem pueri septimum ætatis annum impleverunt, ad equestris artis magistros proficiscuntur, et in venationem tendere incipiunt. anno vero quarto decimo puerum suscipiunt hi, quos regios pædagogos appellant: sunt autem hi electi Persarum præcipui qui habentur, florentis ætatis viri quatuor, sapientissimus, justissimus, temperatissimus atque fortissimus. quorum primus magiam Zoroastri Horomasi filii docet — est autem hæc deorum cultus — idem tradit etiam instituta regia: secundus admonet, ut in omni vita sit verax: tertius, ne ulla cupiditate superetur, ut liber vivere consuescat ac revera rex, imperans iis ante omnia quæ in ipso sunt, neque ulli serviens: quartus denique impavidum illum et intrepidum reddit, quippe qui cum metuat servus sit. tibi autem, o Alcibiades, Pericles adjunxit pædagogum Zopyrum Thracem, omnium servorum suorum præ senio inutilissimum. narrarem præterea tibi reliquam educationem et disciplinam adversariorum tuorum, nisi longum esset: hæc vero simul satis sunt ad cetera, quæ his sunt consentanea, ostendenda. tua vero vel alius cujusvis Atheniensium generatio, educatio et disciplina, ut ita dicam, nemini curæ est, nisi si amator aliquis tibi est. si vero divitias, delicias, vestium luxuriosum ornatum, unguentorum odores, ministrorum sequentium turbam reliquamque Persarum mollitiem considerare voles, pudebit te tui, ubi intellexeris quantum tibi desit.

XVIII. Item si considerare Lacedæmoniorum temperantiam, modestiam, facilitatem, mansuetudinem, magnanimitatem, ordinis amorem, fortitudinem, constantiam, tolerantiam, victoriæ cupiditatem et amorem gloriæ velis, puerum te iis omnibus in rebus judicabis. si quid etiam opulentiæ tribuis et hac alicujus momenti esse putas, neque hoc a nobis silentio prætereatur, si forte sentias ubi sis. quod ad hoc enim, si Lacedæmoniorum divitias intuearis, cognosces profecto nostra ab iis quæ illic longe superari. quantam enim aut suam terram aut Messeniensem possideant, nemo utique dubitet ratione habita amplitudinis et ubertatis ac servorum inprimis Helotarum frequentiæ, et equorum præterea, aliorumque pecorum, quæ in Messene pascuntur. sed hæc omnia omitto, auri vero et argenti apud Lacedæmonios copia tanta, quantam ne universa quidem reliqua Græcia possidet: permulta enim jam æra inferuntur quidem illuc ex universa Græcia, sæpe etiam ex regione barbarorum, efferuntur autem nusquam, sed revera, quemadmodum in Æsopi fabula vulpes leoni dixit de ferarum vestigiis, sic et nummorum vestigia ingredientium Lace-

ἴχνη ⌈τὰ ἐκεῖσε τετραμμένα⌉ δῆλα, ἐξιόντος δ' οὐδαμῇ ἄν τις ἴδοι, ὥστ' εὖ χρὴ εἰδέναι, ὅτι καὶ χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ οἱ ἐκεῖ πλουσιώτατοί εἰσι τῶν Ἑλλήνων, καὶ αὐτῶν ἐκείνων ὁ βασιλεύς· ἔκ τε γὰρ τῶν τοιούτων 5 μέγισται λήψεις καὶ πλεῖσταί εἰσι τοῖς βασιλεῦσιν. ἔτι δὲ καὶ ὁ βασιλικὸς φόρος οὐκ ὀλίγος γίγνεται, ὃν τελοῦσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς βασιλεῦσι. καὶ τὰ b μὲν Λακεδαιμονίων ὡς πρὸς Ἑλληνικοὺς μὲν πλούτους μεγάλα, ὡς δὲ πρὸς τοὺς Περσικοὺς καὶ τοῦ ἐκείνων 10 βασιλέως οὐδέν· ἐπεί ποτ' ἐγὼ ἤκουσα ἀνδρὸς ἀξιοπίστου τῶν ἀναβεβηκότων παρὰ βασιλέα, ὃς ἔφη παρελθεῖν χώραν πάνυ πολλὴν καὶ ἀγαθήν, ἐγγὺς ἡμερησίαν ὁδόν, ἣν καλεῖν τοὺς ἐπιχωρίους ζώνην τῆς βασιλέως γυναικός· εἶναι δὲ καὶ ἄλλην, ἣν αὖ καλεῖσθαι καλύ15 πτραν, καὶ ἄλλους πολλοὺς τόπους καλοὺς κἀγαθοὺς εἰς c τὸν κόσμον ἐξῃρημένους τὸν τῆς γυναικός, καὶ ὄνομα ἔχειν ἕκαστον τῶν τόπων ἀφ' ἑκάστου τῶν κόσμων. ὥστ' οἶμαι ἐγώ, εἴ τις εἴποι τῇ βασιλέως μητρί, Ξέρξου δὲ γυναικί, Ἀμήστριδι, ὅτι Ἐν νῷ ἔχει σοῦ τῷ 20 υἱεῖ ἀντιτάττεσθαι ὁ Δεινομάχης υἱός, ᾗ ἔστι κόσμος ἴσως ἄξιος μνῶν πεντήκοντα, εἰ πάνυ πολλοῦ, τῷ δ' υἱεῖ αὐτῆς γῆς πλέθρα Ἐρχίασιν οὐδὲ τριακόσια — θαυμάσαι ἄν, ὅτῳ ποτὲ πιστεύων ἐν νῷ ἔχει οὗτος ὁ Ἀλκιβιάδης τῷ Ἀρταξέρξῃ διαγωνίζεσθαι, καὶ οἶμαι d 25 ἂν αὐτὴν εἰπεῖν, ὅτι Οὐκ ἔσθ' ὅτῳ ἄλλῳ πιστεύων οὗτος ἀνὴρ ἐπιχειρεῖ πλὴν ἐπιμελείᾳ τε καὶ σοφίᾳ· ταῦτα γὰρ μόνα ἄξια λόγου ἐν Ἕλλησιν. — ἐπεὶ εἴ γε πύθοιτο, ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης οὗτος ⌈νῦν ἐπιχειρεῖ⌉ πρῶτον μὲν ἔτη οὐδέπω γεγονὼς σφόδρ' εἴκοσιν, ἔπειτα παντάπασιν 30 ἀπαίδευτος, πρὸς δὲ τούτοις, τοῦ ἐραστοῦ αὐτῷ λέγοντος, ὅτι χρὴ πρῶτον μαθόντα καὶ ἐπιμεληθέντα αὑτοῦ καὶ ἀσκήσαντα οὕτως ἰέναι διαγωνιούμενον βα- e σιλεῖ, οὐκ ἐθέλει, ἀλλά φησιν ἐξαρκεῖν καὶ ὡς ἔχει, οἶμαι ἂν αὐτὴν θαυμάσαι τε καὶ ἐρέσθαι, Τί οὖν ποτ' 35 ἔστιν, ὅτῳ πιστεύει τὸ μειράκιον; εἰ οὖν λέγοιμεν, ὅτι κάλλει τε καὶ μεγέθει καὶ γένει καὶ πλούτῳ καὶ φύσει τῆς ψυχῆς, ἡγήσαιτ' ἂν ἡμᾶς, ὦ Ἀλκιβιάδη, μαίνεσθαι πρὸς τὰ παρὰ σφίσιν ἀποβλέψασα πάντα τὰ τοιαῦτα. οἶμαι δὲ κἂν Λαμπιδώ, τὴν Λεωτυχίδου 124 μὲν θυγατέρα, Ἀρχιδάμου δὲ γυναῖκα, Ἄγιδος δὲ a μητέρα, οἳ πάντες βασιλεῖς γεγόνασι, θαυμάσαι ἂν καὶ ταύτην εἰς τὰ παρὰ σφίσιν ὑπάρχοντα ἀποβλέψασαν, εἰ σὺ ἐν νῷ ἔχεις τῷ υἱεῖ αὐτῆς διαγωνίζεσθαι οὕτω κακῶς ἠγμένος. καίτοι οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ εἶναι, 45 εἰ αἱ τῶν πολεμίων γυναῖκες βέλτιον περὶ ἡμῶν διανοοῦνται, οἵους χρὴ ὄντας σφίσιν ἐπιχειρεῖν, ἢ ἡμεῖς περὶ ἡμῶν αὐτῶν; ἀλλ', ὦ μακάριε, πειθόμενος ἐμοί τε καὶ τῷ ἐν Δελφοῖς γράμματι, Γνῶθι σαυτόν, ὅτι b οὗτοι ἡμῖν εἰσιν ἀντίπαλοι, ἀλλ' οὐχ οὓς σὺ οἴει· ὧν 50 ἄλλῳ μὲν οὐδ' ἂν ἑνὶ περιγενοίμεθα, εἰ μὴ ἐπιμελείᾳ τ' ἂν καὶ τέχνῃ. ὧν σὺ εἰ ἀπολειφθήσει, καὶ τοῦ ὀνομαστὸς γενέσθαι ἀπολειφθήσει ἐν Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, οὗ μοι δοκεῖς ἐρᾶν ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἄλλου.

XIX. ΑΛ. Τίν' οὖν χρὴ τὴν ἐπιμέλειαν, ὦ Σώκρα-

dæmonem quidem videntur, egredientium vero nusquam apparent, ita ut conjectare liceat, Lacedæmonios auri atque argenti Græcorum omnium esse ditissimos, et ipsorum illorum regem: ex his enim maximæ et plurimæ partes ad reges perveniunt. tributum præterea regibus suis pergrande impenditur a Lacedæmoniis et res quidem Lacedæmoniorum quoad divitias Græcorum amplæ, quoad vero Persarum regisque Persarum angustæ: retulit quippe nobis vir quidam fide dignus unus eorum qui ad Persarum regem profecti erant, se quandoque integrum pæne diem latam ac fertilem peragrasse provinciam, quam incolæ uxoris regiæ zonam appellarent: esse quoque aliam nomine calyptram, atque ita multas alias regiones pulchras ac fertiles ad ornatum reginæ destinatas, nominaque singulis locis a singulis ornamentis imposita esse. quamobrem ego opinor, si quis Amastridi Xerxis quidem uxori, regis autem matri dicat, Dinomaches filium in animo habere, cum tuo filio pugnare, cui (Dinomachæ) mundus ad summum quinquaginta fortasse est minarum, filio vero agri plethra in Erchia minus quam trecenta — eam admiraturam, qua re fretus Alcibiades audeat cum Artaxerxe pugnare, et, ut puto, diceret illa, Nulla alia est res, qua vir iste confisus id aggreditur præter diligentiam et sapientiam: hæc enim sola apud Græcos æstimatione digna esse. — quod si intelligat alicunde, Alcibiadem istum primo quidem nondum sane viginti annos natum, deinde omnino ineruditum, nec amico suo obedientem monenti prius discat curamque adhibeat seque exerceat, quam regem aggrediatur, sed dicentem satis sibi esse uti nunc est vel sic se habere, arbitror illam admiratione concitam interrogaturam, Quid tandem est quo adolescens iste confidit? si igitur responderemus, pulchritudine, proceritate, nobilitate, divitiis, animi facultatibus, nos, o Alcibiades, insanire putaret, ad hæc apud suos omnia talia respiciens. puto vero etiam vel Lampidonem, Leotychidæ filiam, Archidami vero uxorem, Agidis autem matrem, qui omnes reges exstitere, miraturam, cum norit qualia circa se sunt, si tu tam male instructus adversus filium ejus bellum gerere cogitas. atqui nonne turpe videtur, si hostium mulieres rectius judicent de nobis, quam nos de nobis ipsis, quales esse debeamus si illos aggredi instituamus? sed, o beate, mihi et illi quod Delphis est, epigrammati obtemperans, *Nosce te ipsum*, quoniam hi sunt adversarii nostri, non quos tu putas: quos quidem nulla re alia, nisi industria et arte superare licebit. quibus si tu inferior fueris, gloria quoque apud Græcos et barbaros tibi deerit, quam adeo videris appetere, ut nemo alius aliud quidpiam.

XIX. AL. Quam igitur curam adhibendam censes,

τες, ποιεῖσθαι; ἔχεις ἐξηγήσασθαι; παντὸς γὰρ μᾶλλον ἔοικας ἀληθῆ εἰρηκότι. — ΣΩ. Ναί· ἀλλὰ γὰρ κοινῇ βουλῇ, ᾧτινι τρόπῳ ἂν ὅτι βέλτιστοι γενοίμεθα. ἐγὼ c γάρ τοι οὐ περὶ μὲν σοῦ λέγω, ὡς χρὴ παιδευθῆναι, 5 περὶ ἐμοῦ δ' οὔ. οὐ γὰρ ἔσθ' ὅτῳ σου διαφέρω πλὴν γ' ἑνί. — ΑΛ. Τίνι; — ΣΩ. Ὁ ἐπίτροπος ὁ ἐμὸς βελτίων ἐστὶ καὶ σοφώτερος ἢ [Περικλῆς] ὁ σός. — ΑΛ. Τίς οὗτος, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Θεός, ὦ Ἀλκιβιάδη, ὅσπερ σοί με οὐκ εἴα πρὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας δια-10 λεχθῆναι· ᾧ καὶ πιστεύων λέγω, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια δι' οὐδενὸς ἄλλου σοι ἔσται ἢ δι' ἐμοῦ. — ΑΛ. Παίζεις, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἴσως· λέγω μέντοι ἀληθῆ, ὅτι d ἐπιμελείας δεόμεθα, μᾶλλον μὲν πάντες ἄνθρωποι, ἀτὰρ νώ γε καὶ μάλα σφόδρα. — ΑΛ. Ὅτι μὲν ἐγώ, 15 οὐ ψεύδει. — ΣΩ. Οὐδὲ μὴν ὅτι γ' ἐγώ. — ΑΛ. Τί οὖν ἂν ποιοῖμεν; — ΣΩ. Οὐκ ἀποκνητέον οὐδὲ μαλθακιστέον, ὦ ἑταῖρε. — ΑΛ. Οὔτοι δὴ πρέπει γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐ γάρ, ἀλλὰ σκεπτέον κοινῇ. καί μοι λέγε· φαμὲν γὰρ δὴ ὡς ἄριστοι βούλεσθαι γενέσθαι. 20 ἢ γάρ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τίν' ἀρετήν; — ΑΛ. e Δῆλον ὅτι ἥνπερ οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοί. — ΣΩ. Οἱ τί ἀγαθοί; — ΑΛ. Δῆλον ὅτι οἱ πράττειν τὰ πράγματα. — ΣΩ. Ποῖα; ἆρα τὰ ἱππικά; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Παρὰ τοὺς ἱππικοὺς γὰρ ἂν ᾖμεν; — ΑΛ. Ναί. 25 — ΣΩ. Ἀλλὰ τὰ ναυτικὰ λέγεις; — ΑΛ. Οὔ. — ΣΩ. Παρὰ τοὺς ναυτικοὺς γὰρ ἂν ᾖμεν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἀλλὰ ποῖα; ἃ τίνες πράττουσιν; — ΑΛ. Ἅπερ Ἀθηναίων οἱ καλοὶ κἀγαθοί. — ΣΩ. Καλοὺς 125 δὲ κἀγαθοὺς λέγεις τοὺς φρονίμους, ἢ τοὺς ἄφρονας; — a 30 ΑΛ. Τοὺς φρονίμους. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὃ ἕκαστος φρόνιμος, τοῦτο ἀγαθός; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ὁ δ' ἄφρων, πονηρός; — ΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ὁ σκυτοτόμος φρόνιμος εἰς ὑποδημάτων ἐργασίαν; ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀγαθὸς ἄρ' εἰς ταῦτα; — 35 ΑΛ. Ἀγαθός. — ΣΩ. Τί δέ; εἰς ἱματίων ἐργασίαν οὐκ ἄφρων ὁ σκυτοτόμος; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Κακὸς ἄρ' εἰς τοῦτο; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ὁ αὐτὸς ἄρα b τούτῳ γε τῷ λόγῳ κακός τε καὶ ἀγαθός. — ΑΛ. Φαίνεται.

40 XX. ΣΩ. Ἦ οὖν λέγεις τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι καὶ κακούς; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλὰ τίνας ποτὲ τοὺς ἀγαθοὺς λέγεις; — ΑΛ. Τοὺς δυναμένους ἔγωγ' ἄρχειν ἐν τῇ πόλει. — ΣΩ. Οὐ δήπου ἵππων γε; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλ' ἀνθρώπων; — 45 ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρα καμνόντων; — ΑΛ. Οὔ. — ΣΩ. Ἀλλὰ πλεόντων; — ΑΛ. Οὔ φημι. — ΣΩ. Ἀλλὰ θεριζόντων; — ΑΛ. Οὔ. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐδὲν ποιούντων ἢ τι ποιούντων; — ΑΛ. Ποιούντων λέγω. c — ΣΩ. Τί δή; πειρῶ κἀμοὶ δηλῶσαι. — ΑΛ. Οὐκοῦν 50 τῶν καὶ συμβαλλόντων ἑαυτοῖς καὶ χρωμένων ἀλλήλοις, ὥσπερ ἡμεῖς ζῶμεν ἐν ταῖς πόλεσιν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀνθρώπων λέγεις ἄρχειν ἀνθρώποις χρωμένων; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρα κελευστῶν χρωμένων ἐρέταις; — ΑΛ Οὐ δῆτα. — ΣΩ Κυβερνητικὴ γὰρ

o Socrates? an potes ostendere? supra enim quam dici possit, vera dixisse videris. — So. Possum quidem: verum communi consilio opus est, qua ratione quam optimi efficiamur. ego enim non te tantum, verum etiam me ipsum disciplina indigere dico. nam unum solum est, quo a te differo. — Al. Quid? — So. Curator meus melior est et sapientior quam tuus [Pericles]. — Al. Quis hic, o Socrates? — So. Deus, o Alcibiades, qui me vetuit ante hunc diem tecum disserere: cui credens assero te per nullum alium, quam per me, claritatem consecuturum. — Al. Jocaris, o Socrates. — So. Fortasse: vera tamen loquor, nos curatione indigere, potius quidem homines universi, sed nos quamplurimum. — Al. Me quidem, haudquaquam falleris. — So. Neque etiam me. — Al. Quid igitur agendum? — So. Nec hæsitandum nec mollitiæ indulgendum est, o amice. — Al. Non sane decet, o Socrates. — So. Non certe, sed una considerandum. et dic mihi: nam optimine esse volumus? — Al. Certe. — So. Qua virtute? — Al. Qua videlicet viri boni. — So. Qua in re boni? — Al. In rebus agendis. — So. In quibus? num in re equestri? — Al. Non. — So. Ad equites enim iremus. — Al. Profecto. — So. Num de re nautica loqueris? — Al. Nequaquam. — So. Ad nautas enim iremus. — Al. Iremus. — So. In quo ergo officio? et quod quorum hominum est? — Al. Quo clari bonique Atheniensium viri funguntur. — So. Claros ac bonos prudentesne, an imprudentes appellas? — Al. Prudentes. — So. In quo igitur unusquisque prudens, in eodem bonus? — Al. Certe. — So. Imprudens autem, malus? — Al. Malus. — So. Calceorum igitur sutor prudensne ad calceorum opus? — Al. Prorsus. — So. Bonus ergo ad hæc? — Al. Bonus. — So. Quid vero? vestibus conficiendis nonne cerdo imprudens? — Al. Ita. — So. Malus ergo ad hæc? — Al. Ita. — So. Idem igitur secundum hanc rationem bonus et malus erit. — Al. Videtur.

XX. So. An dicis viros bonos malos etiam esse? — Al. Nequaquam. — So. Sed quos tandem bonos vocas? — Al. Eos qui in civitate præesse possunt. — So. Non tamen equis? — Al. Non certe. — So. At hominibus? — Al. Hominibus. — So. Num hominibus ægrotantibus? Al. Non. — So. An fortasse navigantibus? — Al. Neque his dico. — So. Metentibusne? — Al. Neque his. — So. Aliquidne an nihil facientibus? — Al. Aliquid facientibus. — So. Quid tandem facientibus? id mihi declara. — Al. Commercia, inquam, agitantibus atque mutua opera utentibus, quemadmodum in civitatibus ætatem agimus. — So. Numquid imperare dicis hominibus, qui hominibus utuntur? — Al. Aio. — So. An hortatoribus, qui remigibus utuntur? — Al. Non. — So. Hæc enim gubernatoriæ artis

αὕτη γ' ἀρετή; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἀλλ' ἀνθρώπων λέγεις ἄρχειν αὐλητῶν, ἀνθρώποις ἡγουμένων ᾠδῆς καὶ χρωμένων χορευταῖς; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — d ΣΩ. Χοροδιδασκαλικὴ γὰρ αὕτη γ' αὖ; — ΑΛ. Πάνυ 5 γε. — ΣΩ. Ἀλλὰ τί ποτε λέγεις χρωμένων ἀνθρώπων ἀνθρώποις οἷόν τ' εἶναι ἄρχειν; — ΑΛ. Κοινωνούντων ἔγωγε λέγω πολιτείας καὶ συμβαλλόντων πρὸς ἀλλήλους, τούτων ἄρχειν τῶν ἐν τῇ πόλει.

XXI. ΣΩ. Τίς οὖν αὕτη ἡ τέχνη; ὥσπερ ἂν εἴ σε 10 ἐροίμην πάλιν τὰ νῦν δή, Κοινωνούντων ναυτιλίας ἐπίστασθαι ἄρχειν τίς ποιεῖ τέχνη; — ΑΛ. Κυβερνητική. — ΣΩ. Κοινωνούντων δ' ᾠδῆς, ὡς νῦν δὴ ἐλέ- e γετο, τίς ἐπιστήμη ποιεῖ ἄρχειν; — ΑΛ. Ἥνπερ σὺ ἄρτι ἔλεγες, ἡ χοροδιδασκαλία. — ΣΩ. Τί δέ; πολι- 15 τείας κοινωνούντων τίνα καλεῖς ἐπιστήμην; — ΑΛ. Εὐβουλίαν ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τί δέ; μῶν ἀβουλία δοκεῖ εἶναι ἡ τῶν κυβερνητῶν; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλ' εὐβουλία; — ΑΛ. Ἔμοιγε 126 δοκεῖ, εἴς γε τὸ σώζεσθαι πλέοντας. — ΣΩ. Καλῶς a 20 λέγεις. τί δέ; ἣν σὺ λέγεις εὐβουλίαν, εἰς τί ἐστιν; — ΑΛ. Εἰς τὸ ἄμεινον τὴν πόλιν διοικεῖν καὶ σώζεσθαι. — ΣΩ. Ἄμεινον δὲ διοικεῖται καὶ σώζεται τίνος παραγιγνομένου ἢ ἀπογιγνομένου; ὥσπερ ἂν εἰ σύ με ἔροιο, Ἄμεινον διοικεῖται σῶμα καὶ σώζεται τίνος πα- 25 ραγιγνομένου ἢ ἀπογιγνομένου; εἴποιμ' ἄν, ὅτι ὑγιείας μὲν παραγιγνομένης, νόσου δ' ἀπογιγνομένης. οὐ καὶ σὺ οἴει οὕτω; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ εἴ με αὖ b ἔροιο, Τίνος δ' ἄμεινον ὄμματα; ὡσαύτως εἴποιμ' ἄν, ὅτι ὄψεως μὲν παραγιγνομένης, τυφλότητος δ' ἀπο- 30 γιγνομένης. καὶ ὦτα δέ, κωφότητος μὲν ἀπογιγνομένης, ἀκοῆς δ' ἐγγιγνομένης βελτίω τε γίγνεται καὶ ἄμεινον θεραπεύεται. — ΑΛ. Ὀρθῶς. — ΣΩ. Τί δὲ δὴ πόλις; τίνος παραγιγνομένου καὶ ἀπογιγνομένου βελτίων τε γίγνεται καὶ ἄμεινον θεραπεύεται καὶ διοι- 35 κεῖται; — ΑΛ. Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ὅταν c φιλία μὲν αὐτοῖς ἐγγίγνηται πρὸς ἀλλήλους, τὸ μισεῖν δὲ καὶ στασιάζειν ἀπογίγνηται. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν φιλίαν λέγεις ὁμόνοιαν, ἢ διχόνοιαν; — ΑΛ. Ὁμόνοιαν. — ΣΩ. Διὰ τίν' οὖν τέχνην ὁμονοοῦσιν αἱ πόλεις 40 περὶ ἀριθμούς; — ΑΛ. Διὰ τὴν ἀριθμητικήν. — ΣΩ. Τί δέ; οἱ ἰδιῶται οὐ διὰ τὴν αὐτήν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ αὐτὸς αὑτῷ ἕκαστος; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Διὰ τίνα δὲ τέχνην ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ ὁμονοεῖ περὶ σπιθαμῆς καὶ πήχεος, ὁπότερον μεῖζον; d 45 οὐ διὰ τὴν μετρητικήν; — ΑΛ. Τί μήν; — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οἱ ἰδιῶται ἀλλήλοις καὶ αἱ πόλεις; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τί δὲ περὶ σταθμοῦ; οὐχ ὡσαύτως; — ΑΛ. Φημί. — ΣΩ. Ἣν δὲ δὴ σὺ λέγεις ὁμόνοιαν, τίς ἐστι καὶ περὶ τοῦ; καὶ τίς αὐτὴν τέχνη πα- 50 ρασκευάζει; καὶ ἆρ' ἥπερ πόλει, αὕτη καὶ ἰδιώτῃ αὐτῷ τε πρὸς αὑτὸν καὶ πρὸς ἄλλον; — ΑΛ. Εἰκός γέ τοι. — ΣΩ. Τίς οὖν ἐστι; μὴ κάμῃς ἀποκρινόμενος, ἀλλὰ προθυμοῦ εἰπεῖν. — ΑΛ. Ἐγὼ μὲν οἶμαι e φιλίαν τε [εἶναι] [λέγειν] καὶ ὁμόνοιαν, ἥνπερ πατὴρ

virtus est? — Al. Est. — So. Fortasse imperare dicebas tibicinibus, qui canentibus præsunt et in choris saltantibus utuntur. — Al. Neque his. — So. Hocne namque ad facultatem chori magistram pertinet? — Al. Omnino. — So. Sed ad quid tandem hominibus qui utuntur hominibus vocas imperare posse? — Al. Præesse hominibus, civitatis participes qui sunt et mutuis commerciis utuntur.

XXI. So. Quæ igitur hæc ars est? quemadmodum si te iterum eadem rogarem, quæ modo, Quæ facultas efficit, ut præesse navigando communicantibus sciamus? — Al. Gubernatoria. — So. Communicantibus autem in cantu, ut paulo ante dicebatur, quæ scientia præesse docet? — Al. Quam tu nuper aiebas, chori disciplina. — So. In republica vero communicantibus quam scientiam vocas? — Al. Bonum consilium, o Socrates. — So. Num igitur tibi videtur gubernatorum ars carere consilio? — Al. Minime. — So. Sed in ea quoque bonum consilium. — Al. Mihi sane videtur, ad navigantium salutem. — So. Recte loqueris. quod vero bonum consilium tu vocas, quo spectat? — Al. Ad meliorem civitatis administrationem salutemque. — So. Quanam re præsente vel absente melius administratur atque servatur? ceu si tu me rogares, quo præsente aut absente bene se habent corpora? responderem utique sanitate præsente, morbo vero absente. nonne et tu ita existimas? — Al. Ita. — So. Quodsi idem quæras de oculis, eadem ratione respondebo, pulsa cæcitate, cum adest visus. et aures meliores fieri et curari fugata surditate, cum adest auditus. — Al. Recte. — So. Civitas autem quo remoto quove adhibito melior fit ac melius instituitur? — Al. Mihi videtur, o Socrates, quando amicitia est inter cives, odia vero et seditiones absunt. — So. Amicitiam vocas consensionem an dissensionem? — Al. Consensionem. — So. Per quam artem civitates circa numeros consentiunt? — Al. Per arithmeticam. — So. Privati vero an non propter eandem? — Al. Nempe. — So Et unusquisque secum ipse? — Al. Certe. — So. Per quam artem quisque secum ipse consentit de palmo et cubito, uter major sit? nonne per metiendi peritiam? — Al. Quidni? — So. Nonne et privatim et publice? — Al. Imo. — So. Et de ponderibus? eodemne pacto? — Al. Eodem. — So. Consensus igitur, quem tu dicebas, quisnam est et circa quid? et quæ ars eum præstat? et an iste consensus talis est, ut insit reipublicæ et privato unicuique ad se ipsum et ad alium? — Al. Consentaneum. — So. Quis igitur est? ne pigeat respondere, sed prompte dicas. — Al. Reor equidem

θ' υἱὸν φιλῶν ὁμονοεῖ καὶ μήτηρ, καὶ ἀδελφὸς ἀδελφῷ, καὶ γυνὴ ἀνδρί.

XXII. ΣΩ. Οἴει ἂν οὖν, ὦ Ἀλκιβιάδη, ἄνδρα γυναικὶ περὶ ταλασιουργίας δύνασθαι ὁμονοεῖν, τὸν μὴ 5 ἐπιστάμενον τῇ ἐπισταμένῃ; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐδέ γε δεῖ οὐδέν· γυναικεῖον γὰρ τοῦτό γε μάθημα. — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τί δέ; γυνὴ ἀνδρὶ περὶ 127 ὁπλιτικῆς δύναιτ' ἂν ὁμονοεῖν μὴ μαθοῦσα; — ΑΛ. a Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀνδρεῖον γὰρ τοῦτό γ' ἴσως αὖ 10 φαίης ἂν εἶναι. — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἔστιν ἄρα τὰ μὲν γυναικεῖα, τὰ δ' ἀνδρεῖα μαθήματα κατὰ τὸν σὸν λόγον. — ΑΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ἔν γε τούτοις ἐστὶν ὁμόνοια γυναιξὶ πρὸς ἄνδρας. — ΑΛ. Οὔ. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρα φιλία, εἴπερ ἡ φιλία ὁμόνοια ἦν. — 15 ΑΛ. Οὐ φαίνεται. — ΣΩ. Ἧ ἄρ' αἱ γυναῖκες τὰ αὑτῶν πράττουσιν, οὐ φιλοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν. — ΑΛ. Οὐκ ἔοικεν. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρ' οἱ ἄνδρες ὑπὸ τῶν b γυναικῶν, ᾗ τὰ αὑτῶν. — ΑΛ. Οὔ. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρα ταύτῃ [εὖ] οἰκοῦνται αἱ πόλεις, ὅταν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι 20 πράττωσιν. — ΑΛ. Οἶμαι ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Πῶς λέγεις, φιλίας μὴ παρούσης, ἧς ἔφαμεν ἐγγιγνομένης εὖ οἰκεῖσθαι τὰς πόλεις, ἄλλως δ' οὔ; — ΑΛ. Ἀλλά μοι δοκεῖ καὶ κατὰ τοῦτ' αὐτοῖς φιλία ἐγγίγνεσθαι, ὅτι τὰ αὑτῶν ἑκάτεροι πράττουσιν. — ΣΩ. Οὐκ 25 ἄρτι γε. νῦν δὲ πῶς αὖ λέγεις; ὁμονοίας μὴ ἐγγιγνο- c μένης φιλία ἐγγίγνεται; ἢ οἷόν θ' ὁμόνοιαν γίγνεσθαι περὶ τούτων, [περὶ] ὧν οἱ μὲν ἴσασιν, οἱ δ' οὔ; — ΑΛ. Ἀδύνατον. — ΣΩ. Δίκαια δὲ πράττουσιν ἢ ἄδικα, ὅταν τὰ αὑτῶν ἕκαστοι πράττωσι; — ΑΛ. Δίκαια· 30 πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Τὰ δίκαια οὖν πραττόντων ἐν τῇ πόλει τῶν πολιτῶν φιλία οὐκ ἐγγίγνεται πρὸς ἀλλήλους; — ΑΛ. Ἀνάγκη αὖ μοι δοκεῖ εἶναι, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τίν' οὖν ποτε λέγεις τὴν φιλίαν ἢ ὁμόνοιαν, περὶ ἧς δεῖ ἡμᾶς σοφούς τ' εἶναι καὶ εὐβούλους, d 35 ἵν' ἀγαθοὶ ἄνδρες ὦμεν; οὐ γὰρ δύναμαι μαθεῖν, οὔθ' ἥτις, οὔτ' ἐν οἷστισι· τοτὲ μὲν γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς φαίνεται ἐνοῦσα, τοτὲ δ' οὔ, ὡς ἐκ τοῦ σοῦ λόγου.

XXIII. ΑΛ. Ἀλλὰ μὰ τοὺς θεούς, ὦ Σώκρατες, οὐδ' αὐτὸς οἶδ' ὅ τι λέγω, κινδυνεύω δὲ καὶ πάλαι λε- 40 ληθέναι ἐμαυτὸν αἴσχιστ' ἔχων. — ΣΩ. Ἀλλὰ χρὴ θαρρεῖν. εἰ μὲν γὰρ αὐτὸ ᾔσθου πεπονθὼς πεντηκονταετής, χαλεπὸν ἂν ἦν σοι ἐπιμεληθῆναι σαυτοῦ· νῦν e δ' ἣν ἔχεις ἡλικίαν, αὕτη ἐστίν, ἐν ᾗ δεῖ αὐτὸ αἰσθέσθαι. — ΑΛ. Τί οὖν τὸν αἰσθόμενον χρὴ ποιεῖν, ὦ 45 Σώκρατες; — ΣΩ. Ἀποκρίνεσθαι τὰ ἐρωτώμενα, ὦ Ἀλκιβιάδη. κἂν τοῦτο ποιῇς, ἂν θεὸς ἐθέλῃ, εἴ τι δεῖ καὶ τῇ ἐμῇ μαντείᾳ πιστεύειν, σύ τε κἀγὼ βελτιόνως σχήσομεν. — ΑΛ. Ἔσται ταῦθ' ἕνεκά γε τοῦ ἐμὲ ἀποκρίνεσθαι. — ΣΩ. Φέρε δή, τί ἐστι τὸ ἑαυτοῦ 50 ἐπιμελεῖσθαι; — μὴ πολλάκις λάθωμεν οὐχ ἡμῶν 128 αὐτῶν ἐπιμελούμενοι, οἰόμενοι δέ — καὶ πότ' ἄρ' a αὐτὸ ποιεῖ ἄνθρωπος; ἆρ' ὅταν τῶν αὑτοῦ ἐπιμελῆται, τότε καὶ ἑαυτοῦ; — ΑΛ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ. — ΣΩ. Τί δαί; ποδῶν ἄνθρωπος πότ' ἐπιμελεῖται; ἆρ' ὅταν

esse amicitiam et consensionem, qua pater ac mater filium, et frater fratrem, et uxor virum amantes consentiunt.

XXII. So. Putasne, o Alcibiades, virum cum uxore circa lanificium convenire posse, imperitum cum perita? — Al. Nequaquam. — So. Neque oportet quidem; muliebris enim hæc disciplina est. — Al. Profecto. — So. Quid vero? an mulier cum viro circa opus militare conveniet, quæ id haudquaquam didicerit? — Al. Minime. — So. Virile enim id rursus esse diceres. — Al. Equidem. — So. Sunt ergo disciplinæ quædam mulierum, quædam virorum, juxta hanc sententiam tuam. — Al. Quidni? — So. In his igitur mulieribus cum viris consensus est nullus. — Al. Nullus. — So. Neque amicitia igitur, siquidem amicitia est consensio, ut dicebamus. — Al. Non videtur. — So. Ideo quatenus mulieres officia sua exercent, non amantur a viris. — Al. Non, ut videtur. — So. Neque viri a mulieribus, quatenus illi sua tractant. — Al. Non. — So. Ergo tunc non bene civitates instituuntur, cum singuli operibus suis incumbunt. — Al. Ego tamen id, o Socrates, arbitror. — So. Quomodo hoc ais, amicitia sublata, qua præsente confessi sumus bene constitui civitates, aliter vero contra? — Al. Atqui mihi videtur etiam sic inter homines consistere amicitiam, quod utrique sua officia exsequantur. — So. Non certe paulo ante. nunc autem quo pacto rursus ais? consensio cum non adsit, amicitia adest? an potest circa hæc consensus exsistere, quorum alii quidem periti, alii vero imperiti sunt? — Al. Fieri non potest. — So. Justane an injusta faciunt, cum singuli quæ ad se attinent exsequuntur? — Al. Justa profecto. — So. Juste igitur agentibus civibus in civitate non inest mutua amicitia? — Al. Necessarium hoc itidem mihi videtur, o Socrates. — So. Quam igitur dicis amicitiam sive consensionem, circa quam nos sapientes et consultores esse oportet, ut boni viri simus? non enim percipere possum, neque quæ sit, neque in quibus: cum ex ratione tua interdum in iisdem inesse, nonnunquam ab iisdem abesse videatur.

XXIII. Al. Per deos, o Socrates, ne ipse quidem quod dico intelligo, videor autem jam pridem me *ipso* inscio turpissime habere. — So. Confidere decet. nam si hoc animadvertisses annos demum quinquaginta natus, arduum sane foret te ipsum curare: nunc vero in ea es ætate, in qua id sentire decet. — Al. Quid igitur hoc sentientem facere oportet? — So. Respondere ad ea quæ interrogabo te, Alcibiades. quod si feceris ac deus voluerit, si quo modo fides meis est vaticiniis adhibenda, tu et ego melius habebimus. — Al. Ita fiet quod ad me respondentem attinet. — So. Age, quid est se ipsum curare? — ne forte nos ipsos fallamus, non curantes nosmetipsos, cum tamen curare putemus. — et quando id homo facit? an quando suorum, tunc et sui curam habet? — Al. Mihi quidem videtur. — So. Quid? nonne pedes tunc quis cu...

ἐκείνων ἐπιμελῆται, ἅ ἐστι τῶν ποδῶν; — ΑΛ. Οὐ μανθάνω. — ΣΩ. Καλεῖς δέ τι χειρός; οἷον δακτύλιον ἔστιν ὅτου ἂν ἄλλου τῶν τοῦ ἀνθρώπου φαίης ἢ δακτύλου; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ 5 ποδὸς ὑπόδημα τὸν αὐτὸν τρόπον; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ ἱμάτια καὶ στρώματα τοῦ ἄλλου σώματος; b — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ὅταν ὑποδημάτων ἐπιμελώμεθα, τότε ποδῶν ἐπιμελούμεθα; — ΑΛ. Οὐ πάνυ μανθάνω, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τί δέ, ὦ Ἀλκιβιάδη; 10 ὀρθῶς ἐπιμελεῖσθαι καλεῖς τι ὁτουοῦν πράγματος; — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ὅταν τίς τι βέλτιον ποιῇ, τότ' ὀρθὴν λέγεις ἐπιμέλειαν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τίς οὖν τέχνη ὑποδήματα βελτίω ποιεῖ; — ΑΛ. Σκυτική. — ΣΩ. Σκυτικῇ ἄρ' ὑποδημάτων ἐπιμελού- 15 μεθα; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἦ καὶ ποδὸς σκυτικῇ; c ἢ ἐκείνῃ, ᾗ πόδας βελτίους ποιοῦμεν; — ΑΛ. Ἐκείνῃ. — ΣΩ. [Βελτίους δὲ πόδας] Οὐχ ᾗπερ καὶ τὸ ἄλλο σῶμα; — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Αὕτη δ' οὐ γυμναστική; — ΑΛ. Μάλιστα. — ΣΩ. Γυμναστικῇ 20 μὲν ἄρα ποδὸς ἐπιμελούμεθα, σκυτικῇ δὲ τῶν τοῦ ποδός; ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ γυμναστικῇ μὲν χειρῶν, δακτυλιογλυφίᾳ δὲ τῶν τῆς χειρός; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ γυμναστικῇ μὲν σώματος, ὑφαντικῇ δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν τοῦ σώματος; — ΑΛ. Παντάπασι d 25 μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἄλλῃ μὲν ἄρα τέχνῃ αὐτοῦ ἑκάστου ἐπιμελούμεθα, ἄλλῃ δὲ τῶν αὐτοῦ. — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ὅταν τῶν σαυτοῦ ἐπιμελῇ, σαυτοῦ ἐπιμελεῖ. — ΑΛ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ τέχνη, ὡς ἔοικεν, ᾗ τις ἂν αὑτοῦ τ' ἐπιμελοῖτο καὶ τῶν 30 αὑτοῦ. — ΑΛ. Οὐ φαίνεται.

XXIV. ΣΩ. Φέρε δή, ποίᾳ ποτ' ἂν ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμεληθεῖμεν; — ΑΛ. Οὐκ ἔχω λέγειν. — ΣΩ. Ἀλλὰ τοσόνδε γ' ὡμολόγηται, ὅτι οὐχ ᾗ ἂν τῶν ἡμετέρων καὶ e ὁτιοῦν βέλτιον ποιοῖμεν, ἀλλ' ᾗ ἡμᾶς αὐτούς; — ΣΩ. 35 Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἦ οὖν ἔγνωμεν ἄν ποτε, τίς τέχνη ὑπόδημα βέλτιον ποιεῖ, μὴ εἰδότες ὑπόδημα; — ΑΛ. Ἀδύνατον. — ΣΩ. Οὐδέ γε τίς τέχνη δακτυλίους βελτίους ποιεῖ, ἀγνοοῦντες δακτύλιον. — ΑΛ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Τί δέ; τίς τέχνη βελτίω ποιεῖ αὐτόν, ἆρ' ἄν 40 ποτε γνοῖμεν, ἀγνοοῦντες τί ποτ' ἐσμὲν αὐτοί; — 129 ΑΛ. Ἀδύνατον. — ΣΩ. Πότερον οὖν δὴ ῥᾴδιον [ὄν] a τυγχάνει τὸ γνῶναι ἑαυτόν, καί τις ἦν φαῦλος ὁ τοῦτ' ἀναθεὶς εἰς τὸν ἐν Πυθοῖ νεών, ἢ χαλεπόν τι καὶ οὐχὶ παντός; — ΑΛ. Ἐμοὶ μέν, ὦ Σώκρατες, πολλάκις 45 μὲν ἔδοξε παντὸς εἶναι, πολλάκις δὲ παγχάλεπον. — ΣΩ. Ἀλλ', ὦ Ἀλκιβιάδη, εἴτε ῥᾴδιον εἴτε μή ἐστιν, ὅμως γ' ἡμῖν ὧδ' ἔχει· γνόντες μὲν αὐτὸ τάχ' ἂν γνοῖμεν τὴν ἐπιμέλειαν ἡμῶν αὐτῶν, ἀγνοοῦντες δ' οὐκ ἄν ποτε. — ΑΛ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Φέρε δή, τίν' b 50 ἂν τρόπον εὑρεθείη αὐτὸ τὸ αὐτό; οὕτω μὲν γὰρ ἂν τάχ' εὕροιμεν, τί ποτ' ἐσμὲν αὐτοί, τούτου δ' ἔτι ὄντες ἐν ἀγνοίᾳ ἀδύνατοί που. — ΑΛ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΣΩ. Ἔχε οὖν πρὸς Διός. τῷ διαλέγει σὺ νῦν; ἄλλο τι [ἢ] ἐμοί; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν κἀγὼ σοί;

cum ea quæ pedum sunt curat? — Al. Non intelligo. — So. Dicisne esse aliquid ipsius manus? quemadmodum annulum num alius membri quam digiti esse censes? — Al. Minime. — So. Et pedis calceum eodem modo? — Al. Ita. — So. Et vestes et strata reliqui corporis similiter? — Al. Ita. — So. Cum igitur calceorum curam gerimus, nonne et pedes curamus? — Al. Haud multum intelligo, o Socrates. — So. Quid vero, o Alcibiades? vocasne aliquid recte curam gerere alicujus rei? — Al. Voco. — So. An non cum quis quid melius facit, tunc recte curatum dicis? — Al. Dico. — So. Quæ igitur ars calceos meliores efficit? — Al. Cerdonica. — So. Cerdonica igitur calceorum curam habemus? — Al. Hac ipsa. — So. Numquid et pedis cerdonica? an illa potius, qua pedes reddimus meliores? — Al. Illa. — So. Nonne ea, qua et reliquum corpus melius reddimus? — Al. Videtur. — So. Hæc nonne gymnastica? — Al. Maxime. — So. Ergo gymnastica pedes curamus, cerdonica vero ea, quæ pedum sunt. — Al. Prorsus. — So. Et gymnastica quoque manus, annularia vero ea quæ sunt manuum. — Al. Sic est. — So. Et gymnastica corpus, textoria autem et reliquis ea, quæ corporis sunt? Al. Omnino. — So. Alia igitur arte unumquodque, alia quæ illius sunt, curamus. — Al. Videtur. — So. Non igitur cum tua curas, etiam te curas. — Al. Nullo pacto. — So. Non enim eadem ars, ut videtur, quæ nos ipsos et quæ nostra curat. — Al. Non videtur.

XXIV. So. Age jam, quanam arte nos ipsos curare possumus? — Al. Non possum dicere. — So. At hoc tamen inter nos convenit, non qua nostrorum aliquid melius efficimus, verum qua nos ipsos ad meliorem frugem corrigimus? — Al. Vera narras. — So. Nossene unquam licet, quæ ars meliorem faciat calceum, nisi calceum ipsum noverimus? — Al. Fieri nequit. — So. Neque etiam quæ annulum efficiat meliorem, ignorantes annulum. — Al. Verum. — So. Sciemusne unquam, qua arte nostrûm quis se meliorem reddat, quamdiu nos ipsos ignoramus? — Al. Nunquam. — So. Utrum igitur facile quiddam est se ipsum cognoscere, ac ridiculus fuerit qui templo Apollinis id inscripsit, an potius arduum quid nec cujusvis hominis est? — Al. Mihi quidem, o Socrates, aliquando visum est facile et cujusvis esse, nonnunquam vero omnium difficillimum. — So. Sed sive facile hoc sit, o Alcibiades, sive difficile, nobis tamen sic se habet: ipso intellecto non qua ratione nos ipsos curemus intelligemus, ignorantes vero contra nunquam. — Al. Est ut dicis. — So. Age, quomodo ipsum id inveniemus? sic enim fortassis quid simus ipsi invenire poterimus, hoc vero ignorantes nunquam. — Al. Recte loqueris. — So. Attende ergo per Jovem. quocum disputas tu nunc? nonne mecum? — Al. Tecum. — So. Et ego nonne tecum? — Al. Ita. — So. Socrates igitur est

— ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Σωκράτης ἄρ' ἐστὶν ὁ διαλεγόμενος; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἀλκιβιάδης δ' ὁ ἀκούων; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν λόγῳ διαλέγεται ὁ Σωκράτης; — ΑΛ. Τί μήν; — ΣΩ. Τὸ δὲ c
5 διαλέγεσθαι καὶ τὸ λόγῳ χρῆσθαι ταὐτόν που καλεῖς. — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ὁ δὲ χρώμενος καὶ ᾧ χρῆται οὐκ ἄλλο; — ΑΛ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Ὥσπερ σκυτοτόμος τέμνει που τομεῖ καὶ σμίλῃ καὶ ἄλλοις ὀργάνοις. — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἄλλο μὲν ὁ
10 τέμνων καὶ χρώμενος, ἄλλο δ' οἷς ὁ τέμνων χρῆται; — ΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὕτω καὶ οἷς ὁ κιθαριστὴς κιθαρίζει καὶ αὐτὸς ὁ κιθαριστὴς ἄλλο ἂν εἴη; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν ἀρτίως ἠρώτων, εἰ ὁ χρώμενος καὶ ᾧ χρῆται ἀεὶ δοκεῖ ἕτερον d
15 εἶναι. — ΑΛ. Δοκεῖ. — ΣΩ. Τί οὖν φῶμεν τὸν σκυτοτόμον; τέμνειν ὀργάνοις μόνον, ἢ καὶ χερσί; — ΑΛ. Καὶ χερσί. — ΣΩ. Χρῆται ἄρα καὶ ταύταις; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἦ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς χρώμενος σκυτοτομεῖ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τὸν δὲ χρώμενον
20 καὶ οἷς χρῆται ἕτερα ὁμολογοῦμεν; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἕτερον ἄρα σκυτοτόμος καὶ κιθαριστὴς χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν, οἷς ἐργάζονται. — ΑΛ. Φαίνεται. e

XXV. ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ παντὶ τῷ σώματι χρῆται ἄνθρωπος; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἕτερον δ' ἦν τό
25 τε χρώμενον καὶ ᾧ χρῆται; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἕτερον ἄρ' ἄνθρωπός ἐστι τοῦ σώματος τοῦ ἑαυτου; — ΑΛ. Ἔοικε. — ΣΩ. Τί ποτ' οὖν ἄνθρωπος; — ΑΛ. Οὐκ ἔχω λέγειν. — ΣΩ. Ἔχεις μὲν οὖν, ὅτι γε
130 τὸ τῷ σώματι χρώμενον. — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἦ a
30 οὖν ἄλλο τι χρῆται αὐτῷ ἢ ἡ ψυχή; — ΑΛ. Οὐκ ἄλλο. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἄρχουσα; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ μὴν τόδε γ' οἶμαι οὐδέν' ἂν ἄλλως οἰηθῆναι. — ΑΛ. Τὸ ποῖον; — ΣΩ. Μὴ οὐ τριῶν ἕν γέ τι εἶναι τὸν ἄνθρωπον. — ΑΛ. Τίνων; — ΣΩ. Ψυχήν, ἢ σῶμα, ἢ ξυναμφότερον τὸ ὅλον τοῦτο. — ΑΛ. Τί μήν; — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν αὐτό γε τὸ τοῦ σώματος ἄρχον ὡμολογήσαμεν ἄνθρωπον εἶναι, — ΑΛ. Ὡμολογήσαμεν. b
— ΣΩ. Ἆρ' οὖν σῶμα αὐτὸ αὑτοῦ ἄρχει; — ΑΛ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Ἄρχεσθαι γὰρ αὐτὸ εἴπομεν. —
40 ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκ ἂν δὴ τοῦτό γ' εἴη ὃ ζητοῦμεν. — ΑΛ. Οὐκ ἔοικεν. — ΣΩ. Ἀλλ' ἄρα τὸ ξυναμφότερον τοῦ σώματος ἄρχει, καὶ ἔστι δὴ τοῦτ' ἄνθρωπος; — ΑΛ. Ἴσως δῆτα. — ΣΩ. Πάντων γ' ἥκιστα· μὴ γὰρ συνάρχοντος τοῦ ἑτέρου οὐδεμία που μηχανὴ
45 τὸ ξυναμφότερον ἄρχειν. — ΑΛ. Ὀρθῶς. — ΣΩ. Ἐπειδὴ δ' οὔτε τὸ σῶμα οὔτε τὸ ξυναμφότερόν ἐστιν ἄνθρωπος, λείπεται, οἶμαι, ἢ μηδὲν αὐτὸ εἶναι, ἢ εἴπερ τί ἐστι, μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον συμβαίνειν ἢ ψυχήν. — ΑΛ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἔτι οὖν τι c
50 σαφέστερον δεῖ ἀποδειχθῆναί σοι, ὅτι ἡ ψυχή ἐστιν ἄνθρωπος. — ΑΛ. Μὰ Δί', ἀλλ' ἱκανῶς μοι δοκεῖ ἔχειν. — ΣΩ. Εἰ δέ γε μὴ ἀκριβῶς, ἀλλὰ καὶ μετρίως, ἐξαρκεῖ ἡμῖν· ἀκριβῶς μὲν γὰρ τότ' εἰσόμεθα, ὅταν εὕρωμεν ὃ νῦν δὴ παρήλθομεν διὰ τὸ πολλῆς εἶναι d

qui disputat? — Al. Est. — So. Alcibiades vero qui audit? — Al. Ita est. — So. Nonne ratione Socrates disputat? — Al. Quidni? — So. Disputare autem et ratione uti, idemne quodammodo vocas? — Al. Idem. — So. Utens autem et id quo utimur nonne aliud? — Al. Quomodo dicis? — So. Quemadmodum cerdo incidit suo cultro et scalpello aliisque instrumentis. — Al. Est ut dicis. — So. Nonne aliud quiddam est qui dividit, et quo dividitur quidquam? — Al. Quidni? — So. Item aliud ipse citharœdus, aliud quo citharam pulsat. — Al. Aliud. — So. Hoc paulo ante interrogabam, an utens et quo utitur semper aliud esse videatur. — Al. Videtur. — So. Cerdonem incidere dicemus instrumentis tantum, an etiam manibus? — Al. Et manibus. — So. Et his igitur utitur. — Al. Utitur. — So. An non et oculis utens coria incidit? — Al. Prorsus. — So. Utentem vero et ea quibus utitur alia esse concessimus. — Al. Concessimus. — So. Cerdo igitur et citharœdus aliud quiddam sunt quam oculi et manus quibus utuntur. — Al. Apparet.

XXV. So. Nonne et toto corpore homo utitur? — Al. Penitus. — So. Aliud autem utens et quo utitur? — Al. Sic est. — So Homo ergo a suo corpore aliud ac diversum est. — Al. Videtur. — So. Quid est igitur homo? — Al. Ignoro. — So. Imo vero scis esse quod corpore utitur. — Al. Scio. — So. Aliudne igitur utitur eo quam anima? — Al. Nil aliud. — So. An non imperans? — Al. Imperans. — So. Quin etiam neminem hoc aliter æstimaturum puto. — Al. Quid? — So. Quin ex tribus unum aliquid homo sit. — Al. Ex quibus? — So. Aut animam, aut corpus, aut totum hoc ex utrisque compositum (eum esse). — Al. Quidni? — So. Verumtamen id, quod imperat corpori, hominem esse confessi sumus? — Al. Confessi sumus. — So. Quid igitur num sibi ipsum corpus imperat? — Al. Nullo modo. — So. Imperio subjectum enim illud diximus. — Al. Certe. — So. Non est igitur hoc quod quærimus. — Al. Non, ut videtur. — So. At utrumque simul corpori dominatur, atque id homo est? — Al. Fortasse. — So. Imo minime omnium: nam altero illorum non dominante nullo prorsus pacto utrumque dominari potest. — Al. Recte loqueris. — So. Cum vero nec corpus nec simul utrumque sit homo, restat, arbitror, ut aut nihil omnino homo sit aut, si quid est, nihil aliud quam anima sit. — Al. Prorsus. — So. Adhucne liquidius monstrari tibi oportet, animam esse hominem? — Al. Non per Jovem: hoc enim sufficere mihi videtur. — So. Et si non accurate, mediocriter vero nobis sufficit: nam tunc demum accurata comprehendemus, cum invenerimus quod nunc, quia ampliorem indagationem require-

σκέψεως. — ΑΛ. Τί τοῦτο; — ΣΩ. Ὃ ἄρτι οὕτω πως ἐρρήθη, ὅτι πρῶτον σκεπτέον εἴη αὐτὸ τὸ αὐτό· νῦν δ' ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ αὐτὸ ἕκαστον ἐσκέμμεθ' ὅ τι ἐστὶ, καὶ ἴσως ἐξαρκέσει· οὐ γάρ που κυριώτερόν γ' οὐδὲν ἂν ἡμῶν αὐτῶν φήσαιμεν ἢ τὴν ψυχήν. — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καλῶς ἔχει οὕτω νομίζειν ἐμὲ καὶ σὲ προσομιλεῖν ἀλλήλοις τοῖς λόγοις χρωμένους, τῇ ψυχῇ πρὸς τὴν ψυχήν; — ΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Τοῦτ' ἄρ' ἦν, ὃ καὶ ὀλίγῳ ἔμπροσθεν εἴπομεν, ὅτι Σωκράτης Ἀλκιβιάδῃ διαλέγεται λόγῳ χρώμενος, οὐ πρὸς τὸ σὸν πρόσωπον, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην ποιούμενος τοὺς λόγους· τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ ψυχή. — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ.

XXVI. ΣΩ. Ψυχὴν ἄρ' ἡμᾶς κελεύει γνωρίσαι ὁ ἐπιτάττων γνῶναι ἑαυτόν. — ΑΛ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Ὅστις ἄρα τῶν τοῦ σώματός τι γιγνώσκει, τὰ αὑτοῦ, ἀλλ' οὐχ αὑτὸν ἔγνωκεν. — ΑΛ. Οὕτως. — ΣΩ. Οὐδεὶς ἄρα τῶν ἰατρῶν ἑαυτὸν γιγνώσκει, καθ' ὅσον ἰατρὸς, οὐδὲ τῶν παιδοτριβῶν, καθ' ὅσον παιδοτρίβης. — ΑΛ. Οὐκ ἔοικε. — ΣΩ. Πολλοῦ ἄρα δέουσιν οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοὶ γιγνώσκειν ἑαυτούς. οὐδὲ γὰρ τὰ ἑαυτῶν οὗτοί γε, ὡς ἔοικεν, ἀλλ' ἔτι πορρωτέρω τῶν ἑαυτῶν κατά γε τὰς τέχνας, ἃς ἔχουσι· τὰ γὰρ τοῦ σώματος γιγνώσκουσιν, οἷς τοῦτο θεραπεύεται. — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Εἰ ἄρα σωφροσύνη ἐστὶ τὸ ἑαυτὸν γιγνώσκειν, οὐδεὶς τούτων σώφρων κατὰ τὴν τέχνην. — ΑΛ. Οὔ μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ βάναυσοι αὗται αἱ τέχναι δοκοῦσιν εἶναι καὶ οὐκ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μαθήματα. — ΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν πάλιν ὅστις αὖ σῶμα θεραπεύει, τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλ' οὐχ ἑαυτὸν θεραπεύει; — ΑΛ. Κινδυνεύει. — ΣΩ. Ὅστις δέ γε τὰ χρήματα, οὔθ' ἑαυτὸν οὔτε τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔτι πορρωτέρω τῶν ἑαυτοῦ. — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐ τὰ αὑτοῦ ἄρ' ἔτι πράττει ὁ χρηματιστής. — ΑΛ. Ὀρθῶς. — ΣΩ. Εἰ ἄρα τις γέγονεν ἐραστὴς τοῦ Ἀλκιβιάδου σώματος, οὐκ Ἀλκιβιάδου ἠράσθη, ἀλλά τινος τῶν Ἀλκιβιάδου. — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ὅστις δέ σου τῆς ψυχῆς [ἐρᾷ]. — ΑΛ. Ἀνάγκη φαίνεται ἐκ τοῦ λόγου. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ μὲν τοῦ σώματός σου ἐρῶν, ἐπειδὴ λήγει ἀνθοῦν, ἀπιὼν οἴχεται; — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ὁ δέ γε τῆς ψυχῆς ἐρῶν οὐκ ἄπεισιν, ἕως ἂν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἴῃ; — ΑΛ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐγώ εἰμι ὁ οὐκ ἀπιὼν, ἀλλὰ παραμένων, λήγοντος τοῦ σώματος, τῶν ἄλλων ἀπεληλυθότων. — ΑΛ. Εὖ γε ποιῶν, ὦ Σώκρατες· καὶ μηδ' ἀπέλθοις. — ΣΩ. Προθυμοῦ τοίνυν ὅτι κάλλιστος εἶναι. — ΑΛ. Ἀλλὰ προθυμήσομαι.

XXVII. ΣΩ. Ὡς οὕτω γέ σοι ἔχει· οὔτ' ἐγένετο, ὡς ἔοικεν, Ἀλκιβιάδῃ τῷ Κλεινίου ἐραστὴς οὔτ' ἔστιν ἀλλ' ἢ εἷς μόνος, καὶ οὗτος ἀγαπητὸς, Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου καὶ Φαιναρέτης. — ΑΛ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἔφησθα σμικρὸν φθῆναί με προσελθόντα σοι, ἐπεὶ πρότερος ἂν μοι προσελθεῖν, βουλόμενος πυ-

bat, prætermisimus. — Al. Quid istud? — So. Paulo ante sic est dictum, prius considerandum esse illud ipsum : nunc vero ipsius loco consideravimus unum quodque quid sit, et fortasse sufficiet : nihil enim in nobis ipsis esse majoris auctoritatis quam animam dicemus. — Al. Non certe. — So. Nonne igitur sic putandum est, me ac te colloqui invicem sermone utentes anima ad animam? — Al. Et maxime quidem. — So. Hoc igitur erat quod etiam paulo ante dicebamus hunc in modum : Socrates cum Alcibiade disputat oratione utens, non ad personam tuam, ut videtur, sed ad Alcibiadem verba dirigens : hoc autem animus est. — Al. Mihi sane videtur.

XXVI. So. Animum igitur nosse jubet qui præcipit, Nosce te ipsum. — Al. Videtur. — So. Quicumque igitur eorum quæ corporis sunt aliquid cognoscit, sua quidem, non se ipsum novit. — Al. Sic est. — So. Atque ideo nullus medicus, quatenus medicus, neque gymnasticus, quatenus gymnasticus, sese novit. — Al. Non, ut videtur. — So. Multo minus agricolæ reliquique opifices se cognoscunt : ne sua enim quidem (cognoscunt), sed etiam remotiora quam sua secundum suas artes : ea enim corporis noverunt, quibus hoc curatur. — Al. Vera narras. — So. Quare si prudentia est se ipsum nosse, nullus horum secundum suam artem est prudens. — Al. Non, ut videtur. — So. Ob hoc sedentariæ ac viles artes istæ, non autem boni viri disciplinæ videntur. — Al. Prorsus. — So. Nonne igitur rursus quicumque corporis curam habet, sua quidem, non se ipsum curat? — Al. Videtur. — So. At vero cui pecuniæ curæ sunt, nec se nec sua, sed quæ etiam remotiora quam sua sunt (curat). — Al. Videtur. — So. Non ergo suis amplius (dici potest) studere numularius vir. — Al. Recte. — So. Quisquis igitur corpus Alcibiadis amavit, non Alcibiadem amavit, sed aliquid ex iis quæ Alcibiadis sunt. — Al. Vera loqueris. — So. Qui vero tuum animum. — Al. Necessario sequi ex ratione tua videtur. — So. Nonne tui corporis amator, cum primum species deflorescit, deserit? — Al. Videtur. — So. At vero qui animum tuum diligit, nunquam deseret, quamdiu ille ad meliorem frugem se recipiat. — Al. Consentaneum. — So. Hanc igitur ego ob causam te minime desero, verum persevero, cum reliqui senescente corpore tuo abierint. — Al. O quam bene facis, mi Socrates! et ne in posterum me deseras obsecro. — So. Enitere igitur, ut quam pulcherrimus sis. — Al. Operam dabo.

XXVII. So. Sic enim se tua res habet : nec fuit unquam, nec est, ut opinor, Alcibiadis Cliniæ filii amator ullus præter unum solum, et illum quidem amabilem, Socratem, Sophronisci et Phænaretæ filium. — Al. Vera dicis. — So. Nonne dixisti me aliquantulum prius ad te accessisse, cum prior ipse convenire me (voluisses), ut

θέσθαι, διότι μόνος οὐκ ἀπέρχομαι; — ΑΛ. Ἦν γὰρ οὕτω. — ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν αἴτιον, ὅτι μόνος ἐραστὴς ἦ σός, οἱ δ' ἄλλοι τῶν σῶν· τὰ δὲ σὰ λήγει ὥρας, 132 σὺ δ' ἄρχει ἀνθεῖν. a καὶ νῦν γ' ἂν μὴ διαφθαρῇς ὑπὸ 5 τοῦ Ἀθηναίων δήμου καὶ αἰσχίων γένῃ, οὐ μή σε ἀπολίπω. τοῦτο γὰρ δὴ μάλιστ' ἐγὼ φοβοῦμαι, μὴ δημεραστὴς ἡμῖν γενόμενος διαφθαρῇς· πολλοὶ γὰρ ἤδη κἀγαθοὶ αὐτὸ πεπόνθασιν Ἀθηναίων. εὐπρόσωπος γὰρ ὁ τοῦ μεγαλήτορος δῆμος Ἐρεχθέως· ἀλλ' ἀπο- 10 δύντα χρὴ αὐτὸν θεάσασθαι. εὐλαβοῦ οὖν τὴν εὐλάβειαν, ἣν ἐγὼ λέγω. — ΑΛ. Τίνα; — ΣΩ. Γύμνασαι πρῶτον, ὦ μακάριε, καὶ μάθε ἃ δεῖ μαθόντ' ἰέναι ἐπὶ b τὰ τῆς πόλεως, πρότερον δὲ μή, ἵν' ἀλεξιφάρμακα ἔχων ἴῃς καὶ μηδὲν πάθῃς δεινόν. — ΑΛ. Εὖ μοι δο- 15 κεῖς λέγειν, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ πειρῶ ἐξηγεῖσθαι, ὅντιν' ἂν τρόπον ἐπιμεληθεῖμεν ἡμῶν αὐτῶν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοσοῦτον μὲν ἡμῖν εἰς τὸ πρόσθεν πεπέρανται· ὃ γὰρ ἐσμέν, ἐπιεικῶς ὡμολόγηται. ἐφοβούμεθα δέ, μὴ τούτου σφαλέντες λάθωμεν ἑτέρου τινὸς 20 ἐπιμελόμενοι, ἀλλ' οὐχ ἡμῶν. — ΑΛ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Καὶ μετὰ τοῦτ' ἤδη τῆς ψυχῆς ἐπιμελητέον, c καὶ εἰς τοῦτο βλεπτέον. — ΑΛ. Δῆλον. — ΣΩ. Σωμάτων δὲ καὶ χρημάτων τὴν ἐπιμέλειαν ἑτέροις παραδοτέον. — ΑΛ. Τί μήν; — ΣΩ. Τίν' οὖν ἂν τρόπον 25 γνοῖμεν αὐτὰ ἐναργέστατα; ἐπειδὴ τοῦτο γνόντες, ὡς ἔοικεν, ἡμᾶς αὐτοὺς γνωσόμεθα. ἆρα πρὸς θεῶν εὖ λέγοντος, οὗ νῦν δὴ ἐμνήσθημεν, τοῦ Δελφικοῦ γράμματος οὐ ξυνίεμεν; — ΑΛ. Τὸ ποῖόν τι διανοούμενος λέγεις, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἐγώ σοι φράσω, ὅ γ' d 30 ὑποπτεύω λέγειν καὶ ξυμβουλεύειν ἡμῖν τοῦτο τὸ γράμμα. κινδυνεύει γὰρ οὐδὲ πολλαχοῦ εἶναι παράδειγμα αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὄψιν μόνον. — ΑΛ. Πῶς τοῦτο λέγεις;

XXVIII. ΣΩ. Σκόπει καὶ σύ. εἰ ἡμῶν τῷ ὄμματι 35 ὥσπερ ἀνθρώπῳ ξυμβουλεύων εἶπεν, Ἰδὲ σαυτόν — πῶς ἂν ὑπελάβομεν τί παραινεῖν; ἆρ' οὐχὶ εἰς τοῦτο βλέπειν, εἰς ὃ βλέπων ὁ ὀφθαλμὸς ἔμελλεν αὑτὸν ἰδεῖν; — ΑΛ. Δῆλον. — ΣΩ. Ἐννοῶμεν δή, εἰς τί βλέποντες τῶν ὄντων ἐκεῖνό θ' ὁρῷμεν ἅμ' ἂν καὶ ἡμᾶς e 40 αὐτούς. — ΑΛ. Δῆλον δή, ὦ Σώκρατες, ὅτι εἰς κάτοπτρά τε καὶ τὰ τοιαῦτα. — ΣΩ. Ὀρθῶς λέγεις. οὐκοῦν καὶ τῷ ὀφθαλμῷ, ᾧ ὁρῶμεν, ἔνεστί τι τῶν τοιούτων; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἐννενόηκας οὖν, ὅτι τοῦ ἐμβλέποντος εἰς τὸν ὀφθαλμὸν τὸ πρόσωπον 133 ἐμφαίνεται ἐν τῇ τοῦ καταντικρὺ ὄψει ὥσπερ ἐν κατό- a πτρῳ, ὃ δὴ καὶ κόρην καλοῦμεν, εἴδωλον ὄν τι τοῦ ἐμβλέποντος; — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ὀφθαλμὸς ἄρ' ὀφθαλμὸν θεώμενος, καὶ ἐμβλέπων εἰς τοῦτο, ὅπερ βέλτιστον αὐτοῦ, καὶ ᾧ ὁρᾷ, οὕτως ἂν αὑτὸν 50 ἴδοι. — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Εἰ δέ γ' εἰς ἄλλο τῶν τοῦ ἀνθρώπου βλέποι ἤ τι τῶν ὄντων πλὴν εἰς ἐκεῖνο, ᾧ τοῦτο τυγχάνει ὅμοιον, οὐχ ὄψεται ἑαυτόν. — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ὀφθαλμὸς ἄρ' εἰ μέλ- b λει ἰδεῖν ἑαυτόν, εἰς ὀφθαλμὸν αὐτῷ βλεπτέον, καὶ

sciscitareris, quamobrem solus ego te non relinquam? — AL. Sic erat. — So. Hæc igitur causa, quoniam amator tui solus eram, ceteri vero tuorum: tua vero marcescunt, tu autem incipis florere. et nunc quidem si ab Atheniensi populo non corrumparis ac turpior evadas, nunquam te deseram. hoc enim vehementer timeo, ne amator populi factus nobis corrumparis. multis enim jam ingenuis apud Athenienses id usu venit. nam bene personatus est magnanimi Erechthei populus: sed illum nudatum contueri oportet. adhibe igitur hanc quam dico cautionem. — AL. Quam? — So. Exerce te primo, o beate, ac disce quæcumque scienda sunt antequam tractentur civilia, ut ferens tecum alexipharmacum accedas ad ea, ne quid adversi patiaris. — AL. Bene mihi dicere videris, Socrates, verum conare nobis exponere, qua ratione nosmetipsos curemus. — So. Tantum igitur profecimus ac peractum est: quod enim sumus, satis inter nos convenit. timebamus vero ne in hoc decepti nos ipsos forsitan falleremus, alius cujusdam rei, non nostri curam habentes. — AL. Est ut dicis. — So. Deinde jam animi cura habenda, et ad hanc respiciendum. — AL. Manifestum est. — So. Corporum vero pecuniarumque cura aliis relinquenda. — AL. Quidni? — So. Quonam igitur pacto ea maxime perspicue cognosceremus? quum hoc intellecto nos quoque ipsos intelligemus. an per deos Delphicam illam inscriptionem recte monentem, cujus supra mentionem fecimus, nondum intelligimus? — AL. Quid cogitas, cum sic loqueris, o Socrates? — So. Dicam tibi, quod suspicor hanc inscriptionem nobis dicere ac consulere. neque enim passim ejus exemplar, sed in visu solum inveniri posse videtur. — AL. Quomodo id ais?

XXVIII. So. Considera tu quoque. si oculo nostro quemadmodum homini consuluisset, Vide te ipsum — quomodo et quid admonuisse putaremus? nonne ut in illud inspiceret oculus, ex cujus intuitu se visurus esset? — AL. Constat. — So. Consideremus jam in quam rerum potissimum intuentes illud simul ac nos ipsos videremus. — AL. Sine dubio, Socrates, in speculo et alia hujusmodi. — So. Recte loqueris. oculo igitur quo videmus, an non inest hujusmodi quiddam? — AL. Certe. — So. Animadvertistine, faciem hominis in oculum intuentis in opposito visu relucere velut in speculo, quam etiam vocamus pupillam, simulacrum inspicientis quod est? — AL. Animadverti. — So. Oculus igitur ita demum se cernit, cum in oculum inspicit, in idque præterea intendit, quod optimum ejus est, et quo videt. — AL. Videtur. — So. Si autem in aliud quoddam hominis inspiciat vel in quidvis aliud præter id cujus hoc est simile, haudquaquam se videbit. — AL. Vera dicis. — So. Oculus ergo si se visurus est, in oculum respicere debet, atque in

τοῦ ὄμματος εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἐν ᾧ τυγχάνει ἡ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ ἐγγιγνομένη· ἔστι δὲ τοῦτό που ἡ ὄψις. — ΑΛ. Οὕτως. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν, ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη, καὶ ψυχὴ εἰ μέλλει γνώσεσθαι αὑτήν, εἰς ψυχὴν αὐτῇ βλεπτέον, καὶ μάλιστ' εἰς τοῦτον αὐτῆς τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐγγίγνεται ἡ ψυχῆς ἀρετή, ⌈σοφία,⌉ καὶ εἰς ἄλλο, ᾧ τοῦτο τυγχάνει ὅμοιον ὄν; — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἔχομεν οὖν εἰπεῖν, ὅ τί ἐστι τῆς ψυχῆς θειότερον ἢ τοῦτο, περὶ ὃ τὸ εἰδέναι τε καὶ φρονεῖν ἐστίν; — ΑΛ. Οὐκ ἔχομεν. — ΣΩ. Τῷ θείῳ ἄρα τοῦτ' ἔοικεν αὐτῆς, καί τις εἰς τοῦτο βλέπων καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνούς, ⌈θεόν τε καὶ φρόνησιν,⌉ οὕτω καὶ ἑαυτὸν ἂν γνοίη μάλιστα. — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Τὸ δὲ γιγνώσκειν αὑτὸν ὁμολογοῦμεν σωφροσύνην εἶναι; — ΑΛ. Πάνυ γε.

XXIX. ΣΩ. Ἆρ' οὖν μὴ γιγνώσκοντες ἡμᾶς αὐτοὺς μηδὲ σώφρονες ὄντες δυναίμεθ' ἂν εἰδέναι τὰ ἡμέτερα αὐτῶν κακά τε καὶ ἀγαθά; — ΑΛ. Καὶ πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἀδύνατον ἴσως σοι φαίνεται μὴ γιγνώσκοντ' Ἀλκιβιάδην τὰ Ἀλκιβιάδου γιγνώσκειν ὅτι Ἀλκιβιάδου ἐστίν. — ΑΛ. Ἀδύνατον μέντοι νὴ Δία. — ΣΩ. Οὐδ' ἄρα τὰ ἡμέτερα, ὅτι ἡμέτερα, εἰ μηδ' ἡμᾶς αὐτούς; — ΑΛ. Πῶς γάρ; — ΣΩ. Εἰ δ' ἄρα μηδὲ τὰ ἡμέτερα, οὐδὲ τὰ τῶν ἡμετέρων; — ΑΛ. Οὐ φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα πάνυ τι ὀρθῶς ὡμολογοῦμεν, ὁμολογοῦντες ἄρτι εἶναί τινας, οἳ ἑαυτοὺς μὲν οὐ γιγνώσκουσι, τὰ δ' ἑαυτῶν, ἄλλους δὲ τὰ τῶν ἑαυτῶν. ἔοικε γὰρ πάντα ταῦτ' εἶναι κατιδεῖν ἑνός τε καὶ μιᾶς τέχνης, αὑτόν, τὰ αὑτοῦ, τὰ τῶν ἑαυτοῦ. — ΑΛ. Κινδυνεύει. — ΣΩ. Ὅστις δὲ τὰ αὑτοῦ ἀγνοεῖ, καὶ τὰ τῶν ἄλλων που ἂν ἀγνοοίη κατὰ ταὐτά. — ΑΛ. Τί μήν; — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ τὰ τῶν ἄλλων, καὶ τὰ τῶν πόλεων ἀγνοήσει; — ΑΛ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ἂν γένοιτο ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ πολιτικός. — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐδὲ μὴν οὐδ' οἰκονομικός γε. — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐδέ γ' εἴσεται ὅ τι πράττει. — ΑΛ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ὁ δὲ μὴ εἰδὼς οὐχ ἁμαρτήσεται; — ΑΛ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἐξαμαρτάνων δ' οὐ κακῶς πράξει ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ; — ΑΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Κακῶς δὲ πράττων οὐκ ἄθλιος; — ΑΛ. Σφόδρα γε. — ΣΩ. Τί δ' οἷς οὗτος πράττει; — ΑΛ. Καὶ οὗτοι. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' οἷόν τε, ἐὰν μή τις σώφρων καὶ ἀγαθὸς ᾖ, εὐδαίμονα εἶναι. — ΑΛ. Οὐχ οἷόν τε. — ΣΩ. Οἱ ἄρα κακοὶ τῶν ἀνθρώπων ἄθλιοι. — ΑΛ. Σφόδρα γε.

XXX. ΣΩ. Οὐκ ἄρ' οὐδ' ὁ πλουτήσας ἀθλιότητος ἀπαλλάττεται, ἀλλ' ὁ σωφρονήσας. — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα τειχῶν οὐδὲ τριήρων οὐδὲ νεωρίων δέονται αἱ πόλεις, ὦ Ἀλκιβιάδη, εἰ μέλλουσιν εὐδαιμονήσειν, οὐδὲ πλήθους οὐδὲ μεγέθους ἄνευ ἀρετῆς. — ΑΛ. Οὐ μέντοι. — ΣΩ. Εἰ δὴ μέλλεις τὰ τῆς πόλεως πράξειν ὀρθῶς καὶ καλῶς, ἀρετῆς σοι μεταδοτέον τοῖς πολίταις. — ΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Δύναιτο δ' ἄν τις μεταδιδόναι ὃ μὴ ἔχοι; — ΑΛ. Καὶ πῶς; —

eum oculi locum, in quo virtus est oculi : is autem visus. — AL. Sic est. — So. Nonne eodem pacto et animus, o amice Alcibiades, si se ipsum noscere vult, in animum intueri debet, in eumque præcipue locum animi, in quo inest virtus animi, et in aliud, cujus hoc est simile? — AL. Mihi quidem videtur, o Socrates. — So. Num reperire possumus quippiam in animo divinius illo, circa quod intelligentia sapientiaque versatur? — AL. Nequaquam. — So. Id igitur animi divini simile est, et qui in hoc intueatur et omne divinum cognoverit, is ita et se ipsum maxime cognoscet. — AL. Videtur. — So. Se ipsum vero cognoscere prudentiam esse concedimus? — AL. Prorsus.

XXIX. So. Si autem nec nos ipsos cognosceremus nec prudentes essemus, possemusne nostra, seu mala seu bona, nosse? — AL. Quomodo posset fieri, o Socrates? — So. Fieri non posse tibi fortasse videtur ut quisquam, qui non norit Alcibiadem, quæ Alcibiadis sunt, ea Alcibiadis tamen esse norit. — AL. Fieri non potest per Jovem. — So. Neque igitur nostra nostra esse, nisi nos ipsos? — AL. Nullo modo. — So. Si igitur nostra ignoremus, nec quæ nostrorum sunt intelligimus? — AL. Non, ut videtur. — So. Non igitur recte omnino consensimus, cum supra quosdam esse assereremus, qui se ignorantes sua tamen dignoscerent, alios vero ne ea quidem quæ suorum sunt. hæc enim cuncta dignoscere unius atque ejusdem artis officium esse videtur, se ipsum scilicet, et quæ sua sunt, et quæ suorum sunt. — AL. Videtur. — So. At qui sua ignorat, ignorat itidem et aliena. — AL. Quidni? — So. Num igitur si aliena, etiam quæ reipublicæ sunt ignorabit? — AL. Necesse est. — So. Nunquam igitur vir istiusmodi politicus fiet. — AL. Non certe. — So. Neque œconomicus. — AL. Neque hoc. — So. Nec quod agit intelliget? — AL. Minime. — So. Ignorans autem nonne errabit? — AL. Maxime. — So. Qui vero aberrat, an non male aget et privatim et publice? — AL. Quidni? — So. Male vero agens nonne miser? — AL. Et maxime quidem. — So. An vero et ii quibus agit? — AL. Et hi. — So. Nemo igitur felix esse potest, nisi sapiens bonusque sit. — AL. Nemo. — So. Sequitur ut mali homines miseri sint. — AL. Apprime.

XXX. So. Non ergo qui dives sit, sed qui prudens, miseriam vitat. — AL. Videtur. — So. Quamobrem nec mœnibus nec triremibus neque navalibus, o Alcibiades, nec multitudine neque amplitudine absque virtute civitas ad felicitatem opus habet. — AL. Non profecto. — So. Si recte et præclare civitatem gubernaturus es, virtutis participes faciendi sunt cives. — AL. Quidni? — So. Num vero communicare quis potest aliis quod ipse non habeat? — AL. Qui possit? — So. Ergo virtute prius ornatus ipse

ΣΩ. Αὐτῷ ἄρα σοι πρῶτον κτητέον ἀρετήν, καὶ ἄλλῳ, ὃς μέλλει μὴ ἰδίᾳ μόνον αὑτοῦ τε καὶ τῶν αὑτοῦ ἄρξειν καὶ ἐπιμελήσεσθαι, ἀλλὰ πόλεως καὶ τῶν τῆς πόλεως. — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ἐξουσίαν σοι οὐδ' ἀρχὴν παρασκευαστέον σαυτῷ ποιεῖν ὅ τι ἂν βούλῃ, οὐδὲ τῇ πόλει, ἀλλὰ δικαιοσύνην καὶ σωφροσύνην. — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Δικαίως μὲν γὰρ πράττοντες καὶ σωφρόνως σύ τε καὶ ἡ πόλις θεοφιλῶς πράξετε. — ΑΛ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Καὶ ὅπερ γ' ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγομεν, εἰς τὸ θεῖον καὶ λαμπρὸν ὁρῶντες πράξετε. — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἐνταῦθά γε βλέποντες ὑμᾶς τ' αὐτοὺς καὶ τὰ ὑμέτερα ἀγαθὰ κατόψεσθε καὶ γνώσεσθε. — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὀρθῶς τε καὶ εὖ πράξετε; — ΑΛ. Ναί. ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν οὕτω γε πράττοντας ὑμᾶς ἐθέλω ἐγγυήσασθαι ἦ μὴν εὐδαιμονήσειν. — ΑΛ. Ἀσφαλὴς γὰρ εἶ ἐγγυητής. — ΣΩ. Ἀδίκως δὲ πράττοντες, εἰς τὸ ἄθεον καὶ σκοτεινὸν βλέποντες, ὡς τὰ εἰκότα, ὅμοια τούτοις πράξετε ἀγνοοῦντες ὑμᾶς αὐτούς. — ΑΛ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Ὧ γὰρ ἄν, ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη, ἐξουσία μὲν ᾖ ποιεῖν ὃ βούλεται, νοῦν δὲ μὴ ἔχῃ, τί τὸ εἰκὸς συμβαίνειν, ἰδιώτῃ ἢ καὶ πόλει, οἷον νοσοῦντι ἐξουσίας οὔσης δρᾶν ὃ βούλεται, νοῦν ἰατρικὸν μὴ ἔχοντι, τυραννοῦντι δέ, ὡς μηδὲ ἐπιπλήττοι τις αὐτῷ, τί τὸ συμβησόμενον; ἆρ' οὐχ, ὡς τὸ εἰκός, διαφθαρῆναι τὸ σῶμα; — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τί δ' ἐν νηί, εἴ τῳ ἐξουσία εἴη ποιεῖν ὃ δοκεῖ, νοῦ τε καὶ ἀρετῆς κυβερνητικῆς ἐστερημένῳ, καθορᾷς ἂν ξυμβαίη αὐτῷ τε καὶ τοῖς ξυνναύταις; — ΑΛ. Ἔγωγε, ὅτι γ' ἀπόλοιντο πάντες ἄν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὡσαύτως ἐν πόλει τε καὶ πάσαις ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἀπολειπομέναις ἀρετῆς ἕπεται τὸ κακῶς πράττειν; — ΑΛ. Ἀνάγκη.

XXXI. ΣΩ. Οὐκ ἄρα τυραννίδα χρή, ὦ ἄριστε Ἀλκιβιάδη, παρασκευάζεσθαι οὔθ' ἑαυτῷ οὔτε τῇ πόλει, εἰ μέλλετ' εὐδαιμονεῖν, ἀλλ' ἀρετήν. — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Πρὶν δέ γ' ἀρετὴν ἔχειν, τὸ ἄρχεσθαι ἄμεινον ὑπὸ τοῦ βελτίονος ἢ τὸ ἄρχειν ἀνδρί, οὐ μόνον παιδί. — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκοῦν τό γ' ἄμεινον καὶ κάλλιον; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Τὸ δὲ κάλλιον πρεπωδέστερον; — ΑΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Πρέπει ἄρα τῷ κακῷ δουλεύειν· ἄμεινον γάρ. — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Δουλοπρεπὲς ἄρ' ἡ κακία. — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἐλευθεροπρεπὲς δ' ἡ ἀρετή. — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν φεύγειν χρή, ὦ ἑταῖρε, τὴν δουλοπρέπειαν; — ΑΛ. Μάλιστά γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Αἰσθάνει δὲ νῦν, πῶς ἔχεις; ἐλευθεροπρεπῶς, ἢ οὔ; — ΑΛ. Δοκῶ μοι καὶ μάλα σφόδρ' αἰσθάνεσθαι. — ΣΩ. Οἶσθ' οὖν, πῶς ἀποφεύξει τοῦτο τὸ περὶ σὲ νῦν; ἵνα μὴ ὀνομάζωμεν αὐτὸ ἐπὶ καλῷ ἀνδρί. — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Πῶς; — ΑΛ. Ἐὰν βούλῃ σύ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐ καλῶς λέγεις, ὦ Ἀλκιβιάδη. — ΑΛ. Ἀλλὰ πῶς χρὴ λέγειν; — ΣΩ. Ὅτι ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ. — ΑΛ. Λέγω δή. καὶ πρὸς τούτοις μέντοι τόδε λέγω, ὅτι κινδυνεύσομεν μεταβαλεῖν

debes esse, et quisquis non sibi privatim tantum ac suis, sed reipublicæ etiam, et iis quæ ad eam spectant, imperaturus est et curam impensurus. — AL. Vera dicis. — So. Neque igitur principatus neque licentia quodlibet faciendi aut tibi, aut reipublicæ, verum justitia potius et prudentia comparanda. — AL. Videtur. — So. Juste enim ac prudenter agentes et tu et tua respublica deo gratum opus facietis. — AL. Probabile est. — So. Et sic, quemadmodum supra diximus, in divinum splendorem intuentes agetis. — AL. Videtur. — So. Quin etiam illuc respicientes vosmetipsos vestraque bona perspicue discernetis. — AL. Certe. — So. Ergone recte atque bene agetis? — AL. Agemus. — So. Enimvero fidejubere paratus sum, vos, si ita vivatis, felices fore. — AL. Locuples certe fidejussor. — So. Contra, si injuste vivatis, intuentes in tenebras divinitatis expertes, consimilia his opera, quemadmodum necesse est, facietis, vos ipsos ignorantes. — AL. Videtur. — So. Cui enim, o amice Alcibiades, potestas adest quodcumque libuerit faciendi, mente vero qui captus est, quid necesse est illi contingat, sive privatus ille sive respublica sit, veluti, si ægrotanti quodcumque faciendi licentia sit, rationem medici nullam habenti, sed tanquam tyrannidem exercenti sic, ut nemo hominem absterrere valeat, quid illi eventurum putas? nonne verisimile est, corpus iri corruptum? — AL. Vera loqueris. — So. Quid vero? si in nave apud quempiam licentia sit quod videatur agendi, mente et gubernandi peritia carenti, cernisne quæ ei et sociis eventura sint? — AL. Opinor equidem, omnes peribunt. — So. Nonne igitur in civitate omnique imperio et dominatione, ubi virtus abest, sequitur malus eventus? — AL. Necesse est.

XXXI. So. Ergo non tyrannis, optime Alcibiades, aut nobis ipsis aut civitati paranda est, sed virtus, siquidem felices esse velimus. — AL. Vera dicis. — So. Antequam vero virtus adsit, conducit viro, non solum puero, regi a meliore quam regere. — AL. Videtur. — So. Nonne quod melius est, idem et pulchrius? — AL. Ita. — So. Quod vero pulchrius, magis decens? — AL. Quidni? — So. Decet igitur malum servire: melius enim est. — AL. Decet. — So. Servile igitur quiddam pravitas. — AL. Videtur. — So. Liberalis autem virtus. — AL. Ita est. — So. Nonne igitur, o amice, servitus fugienda? — AL. Maxime quidem, o Socrates. — So. Sentisne nunc quomodo te habeas? utrum liberaliter, an contra? — AL. Et maxime quidem, ut mihi videor, hoc sentio. — So. Nostine igitur, quo pacto id quod nunc te occupat fugare queas? nolim enim istud in claro homine nominare. — AL. Novi equidem. — So. Quomodo igitur? — AL. Si tu velis, o Socrates. — So. Haud recte loqueris, Alcibiades. — AL. At quomodo dicendum est? — So. Sic: si deus velit. — AL. Dico igitur ita. atque hoc insuper addo, periculum esse, ne

τὸ σχῆμα, ὦ Σώκρατες, τὸ μὲν σὸν ἐγὼ, σὺ δὲ τοὐμόν· οὐ γάρ ἐστιν ὅπως οὐ παιδαγωγήσω σε ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας, σὺ δ' ὑπ' ἐμοῦ παιδαγωγήσει. — ΣΩ. Ὦ γενναῖε, πελαργοῦ ἄρ' ὁ ἐμὸς ἔρως οὐδὲν διοίσει, εἰ παρὰ e 5 σοὶ ἐννεοττεύσας ἔρωτα ὑπόπτερον ὑπὸ τούτου πάλιν θεραπεύσεται. — ΑΛ. Ἀλλ οὕτως ἔχει, καὶ ἄρξομαί γ' ἐντεῦθεν τῆς δικαιοσύνης ἐπιμέλεσθαι. — ΣΩ. Βουλοίμην ἂν σε καὶ διατελέσαι· ὀρρωδῶ δὲ, οὔ τι τῇ σῇ φύσει ἀπιστῶν, ἀλλὰ τὴν τῆς πόλεως ὁρῶν ῥώμην, μὴ ἐμοῦ τε καὶ σοῦ κρατήσῃ.

personas invicem mutemus, o Socrates, tuam quidem ego induens, tu autem meam : fieri enim non potest, quin ego ab hac die te ducam ac secter, tu autem a me ducaris. — So. O generose, nihilo igitur meus in te amor a ciconia differet, si, posteaquam apud te velut in nido amorem alatum foverit, ab hoc iterum coletur ac nutrietur. — Al. Profecto sic se res habet, et incipiam abhinc jam justitiam meditari. — So. O quam te perseverare velim! timeo autem, non naturæ tuæ diffidens, hujus vero civitatis vim videns, ne ea et me et te vincat.

* ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ

ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ.

138 I. Ὦ Ἀλκιβιάδη, ἆρά γε πρὸς τὸν θεὸν προσευξόμενος πορεύει; — ΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Φαίνει γέ τοι ἐσκυθρωπακέναι τε καὶ εἰς γῆν βλέπειν, ὥς τι ξυννοούμενος. — ΑΛ. Καὶ τί ἄν τις 5 ξυννοοῖτο, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Τὴν μεγίστην, ὦ Ἀλκιβιάδη, ξύννοιαν, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ. ἐπεὶ φέρε πρὸς Διός, οὐκ οἴει τοὺς θεούς, ἃ τυγχάνομεν εὐχόμε- b νοι καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, ἐνίοτε τούτων τὰ μὲν διδόναι, τὰ δ' οὔ, καὶ ἔστιν οἷς μὲν αὐτῶν, ἔστι δ' οἷς οὔ; — 10 ΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι πολλῆς προμηθείας γε προσδεῖσθαι, ὅπως μὴ λήσει τις αὐτὸν εὐχόμενος μεγάλα κακά, δοκῶν δ' ἀγαθά, οἱ δὲ θεοὶ τύχωσιν ἐν ταύτῃ ὄντες τῇ ἕξει, ἐν ᾗ διδόασιν αὐτοὶ ἅ τις εὐχόμενος τυγχάνει; ὥσπερ τὸν Οἰδίπουν αὐτίκα 15 φασὶν εὔξασθαι χαλκῷ διελέσθαι τὰ πατρῷα τοὺς υἱεῖς· c ἐξὸν αὐτῷ τῶν παρόντων κακῶν ἀποτροπήν τιν' εὔξασθαι, ἕτερα πρὸς τοῖς ὑπάρχουσι κατηρᾶτο. τοιγαροῦν ταῦτά τ' ἐξετελέσθη καὶ ἐκ τούτων ἄλλα πολλὰ καὶ δεινά, ἃ τί δεῖ καθ' ἕκαστα λέγειν; — ΑΛ. Ἀλλὰ 20 σὺ μέν, ὦ Σώκρατες, μαινόμενον ἄνθρωπον εἴρηκας· ἐπεὶ τίς ἄν σοι δοκεῖ τολμῆσαι ὑγιαίνων τοιαῦτ' εὔξασθαι;

II. ΣΩ. Τὸ μαίνεσθαι ἆρά γ' ὑπεναντίον σοι δοκεῖ τῷ φρονεῖν; — ΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἄφρονες d 25 δὲ καὶ φρόνιμοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι εἶναι τινές σοι; — ΑΛ. Εἶναι μέντοι. — ΣΩ. Φέρε δή, ἐπισκεψώμεθα, τίνες ποτ' εἰσὶν οὗτοι. ὅτι μὲν γάρ εἰσί τινες, ὡμολόγηται, ἄφρονές τε καὶ φρόνιμοι, καὶ μαινόμενοι ἕτεροι. — ΑΛ. Ὡμολόγηται γάρ. — ΣΩ. Ἔτι δ' 30 ὑγιαίνοντές εἰσί τινες; — ΑΛ. Εἰσίν. — ΣΩ. Οὐκ- 139 οῦν καὶ ἀσθενοῦντες ἕτεροι; — ΑΛ. Πάνυ γε. — a ΣΩ. Οὐκοῦν οὐχ οἱ αὐτοί; — ΑΛ. Οὐ γάρ. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ ἕτεροί τινές εἰσιν, οἳ μηδέτερα τούτων πεπόνθασιν; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀνάγκη 35 γάρ ἐστιν ἄνθρωπον ὄντα ἢ νοσεῖν ἢ μὴ νοσεῖν. — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Τί δέ; περὶ φρονήσεως καὶ ἀφροσύνης ἆρά γε τὴν αὐτὴν ἔχεις γνώμην; — ΑΛ. Πῶς λέγεις; — ΣΩ. Εἰ δοκεῖ σοι οἷόν τ' εἶναι ἢ φρόνιμον ἢ ἄφρονα, ἢ ἔστι τι διὰ μέσου τρίτον πά- 40 θος, ὃ ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον μήτε φρόνιμον μήτ' ἄφρονα; b — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀνάγκη ἄρ' ἐστὶ τὸ ἕτερον τούτων πεπονθέναι. — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν μέμνησαι ὁμολογήσας ὑπεναντίον εἶναι μανίαν φρονήσει; — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ μηδὲν

* ALCIBIADES

SECUNDUS.

DIALOGI PERSONÆ

SOCRATES, ALCIBIADES.

I. Deum, o Alcibiades, precaturus adis? — Al. Omnino, o Socrates. — So. Tristitiam quandam præ te ferre videris et oculos in terram figere, tanquam aliquid tecum cogitans. — Al. At quid cogitem, o Socrates? — So. Maxima, ut mihi videtur. nam dic per Jovem obsecro, nonne putas deos eorum, quæ et privatim et publice precamur, nonnunquam concedere partim, partim negare, atque id quibusdam quidem annuere, nonnullis aliis vero minime. — Al. Omnino. — So. Nonne igitur tibi videtur magna providentia opus esse, ne quis se inscio magna petat mala, credens bona se petere, deorum autem hic sit habitus, eaque ratio, ut largiantur quæ quis postulet, quemadmodum Œdipum ferunt obsecrasse deum, de regno paterno ut filii ferro decernerent: cum ei liceret præsentium tum malorum aversionem poscere, alia præter præsentia imprecabatur. etenim ad eum eventum hæc venerunt atque ex iis alia multa et gravia, quæ referre singula quid opus est? — Al. At tu furentem quidem hominem commemorasti: nam quem putas sanæ mentis hominem audere talia petere?

II. So. Insanire nonne contrarium est ei quod est prudentem esse? — Al. Prorsus. — So. Nonne ex hominibus alii prudentes esse, alii imprudentes tibi videntur? — Al. Videntur sane. — So. Age jam consideremus quinam isti. esse enim quosdam quidem imprudentes, alios vero prudentes, nonnullos insanos, jam convenit. — Al. Convenit. — So. Etiamne bene valentes aliqui sunt? — Al. Sunt. — So. Ergone ægrotantes alii? — Al. Omnino. — So. Num iidem sunt? — Al. Non certe. — So. Suntne et alii quidam qui neutrum istorum patiantur? — Al. Nequaquam. — So. Necesse est enim hominem aut ægrotare aut non ægrotare. — Al. Videtur mihi. — So. Quid vero? de prudentia et imprudentia idem judicas? — Al. Quomodo dicis? — So. Utrum putas fieri posse, ut homo aut prudens aut imprudens sit, an est tertium præterea velut medium quiddam quo homo nec prudens neque imprudens sit? — Al. Non profecto. — So. Necesse igitur alterum istorum ei contingere. — Al. Mihi videtur. — So. Recordarisne concessisse te insaniam prudentiæ contrariam esse? — Al. Equidem. — So. Et medium nullam rem esse ter-

εἶναι διὰ μέσου τρίτον πάθος, ὃ ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον μήτε φρόνιμον μήτ' ἄφρονα εἶναι; — ΑΛ. Ὡμολόγησα γάρ. — ΣΩ. Καὶ μὴν δύο γ' ὑπεναντία ἐνὶ πράγματι πῶς ἂν εἴη; — ΑΛ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Ἀφροσύνη ἄρα καὶ μανία κινδυνεύει ταὐτὸν εἶναι. — ΑΛ. Φαίνεται.

III. ΣΩ. Πάντας οὖν ἂν φάντες, ὦ Ἀλκιβιάδη, τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι ὀρθῶς ἂν φαῖμεν· αὐτίκα τῶν σῶν ἡλικιωτῶν εἴ τινες τυγχάνουσιν ἄφρονες ὄντες, ὥσπερ εἰσί, καὶ τῶν ἔτι πρεσβυτέρων. ἐπεὶ φέρε πρὸς Διός, οὐκ οἴει τῶν ἐν τῇ πόλει ὀλίγους μὲν εἶναι τοὺς φρονίμους, ἄφρονας δὲ τοὺς πολλούς, οὓς δὴ σὺ μαινομένους καλεῖς; — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οἴει ἂν οὖν χαίροντας ἡμᾶς εἶναι μετὰ τοσούτων μαινομένων πολιτευομένους, καὶ οὐκ ἂν παιομένους καὶ βαλλομένους καὶ ἅπερ εἰώθασιν οἱ μαινόμενοι διαπράττεσθαι, πάλαι δὴ δίκην δεδωκέναι; ἀλλ' ὅρα, ὦ μακάριε, μὴ οὐχ οὕτω ταῦτ' ἔχῃ. — ΑΛ. Πῶς ἂν οὖν ποτ' ἔχοι, ὦ Σώκρατες; κινδυνεύει γὰρ οὐχ οὕτως ἔχειν, ὥσπερ ᾤμην. — ΣΩ. Οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ. ἀλλὰ τῇδέ πῃ ἀθρητέον. — ΑΛ. Πῇ ποτε λέγεις; — ΣΩ. Ἐγὼ δή σοί γ' ἐρῶ. ὑπολαμβάνομέν γέ τινας εἶναι νοσοῦντας. ἢ οὔ; — ΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀναγκαῖον εἶναι τὸν νοσοῦντα ποδαγρᾶν ἢ πυρέττειν ἢ ὀφθαλμιᾶν; ἢ οὐκ ἂν δοκεῖ σοι καὶ μηδὲν τούτων πεπονθὼς ἑτέραν νόσον νοσεῖν; πολλαὶ γὰρ δήπου γ' εἰσί, καὶ οὐχ αὗται μόναι. — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκοῦσιν. — ΣΩ. Ὀφθαλμία οὖν σοι δοκεῖ πᾶσα νόσος εἶναι; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ πᾶσα νόσος ὀφθαλμία; — ΑΛ. Οὐ δῆτ' ἔμοιγε· ἀπορῶ μέντοι, πῶς λέγω. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐὰν ἔμοιγε προσέχῃς τὸν νοῦν, σύν τε δύο σκεπτομένω τυχὸν εὑρήσομεν. — ΑΛ. Ἀλλὰ προσέχω, ὦ Σώκρατες, εἰς δύναμιν τὴν ἐμήν. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὡμολογήθη ἡμῖν ὀφθαλμία μὲν πᾶσα νόσος εἶναι, νόσος μέντοι οὐχ εἶναι πᾶσα ὀφθαλμία; — ΑΛ. Ὡμολογήθη. — ΣΩ. Καὶ ὀρθῶς γ' ἐμοὶ δοκεῖ ὁμολογηθῆναι. καὶ γὰρ οἱ πυρέττοντες πάντες νοσοῦσιν, οὐ μέντοι οἱ νοσοῦντες πάντες πυρέττουσιν οὐδὲ ποδαγρῶσιν οὐδέ γ' ὀφθαλμιῶσιν, οἶμαι· ἀλλὰ νόσος μὲν πᾶν τὸ τοιοῦτόν ἐστι, διαφέρειν δέ φασιν οὓς δὴ καλοῦμεν ἰατροὺς τὴν ἀπεργασίαν αὐτῶν. οὐ γὰρ πᾶσαι οὔθ' ὅμοιαι οὔθ' ὁμοίως διαπράττονται, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὑτῆς δύναμιν ἑκάστη· νόσοι μέντοι πᾶσαί εἰσιν. ὥσπερ δημιουργούς τινας ὑπολαμβάνομεν· ἢ οὔ; — ΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοὺς σκυτοτόμους καὶ τέκτονας καὶ ἀνδριαντοποιοὺς καὶ ἑτέρους παμπληθεῖς, οὓς τί δεῖ καθ' ἕκαστα λέγειν; ἔχουσι δ' οὖν διειληφότες δημιουργίας μέρη, καὶ πάντες οὗτοί εἰσι δημιουργοί, οὐ μέντοι εἰσὶ τέκτονές γ' οὐδὲ σκυτοτόμοι οὐδ' ἀνδριαντοποιοί, οἱ ξύμπαντές εἰσι δημιουργοί. — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὕτω μὲν τοίνυν καὶ τὴν ἀφροσύνην διειληφότες εἰσί, καὶ τοὺς μὲν πλεῖστον αὐτῆς μέρος ἔχοντας μαινομένους καλοῦμεν, τοὺς δ' ὀλίγον ἔλαττον ἠλιθίους τε καὶ ἐμβροντήτους· οἱ δ' ἐν εὐφημοτάτοις ὀνόμασι βου-

tiam quæ hominem nec prudentem neque imprudentem efficiat? — Al. Concessi enim. — So. Atqui duo esse uni rei contraria quo pacto possent? — Al. Nullo. — So. Imprudentia igitur atque insania idem esse videntur. — Al. Videntur.

III. So. Si ergo omnes, o Alcibiades, imprudentes insanire diceremus, recte diceremus: exempli gratia ex tuis æqualibus, nec non ætate majoribus, si qui sunt imprudentes, uti revera sunt, (etiam insani). nam age per Jovem, nonne putas perpaucos esse in hac urbe prudentes, imprudentes plurimos, quos tu igitur insanos appellas? — Al. Equidem. — So. An censes nos cum gaudio inter tot insanos versari potuisse, et non ab iis percussos ac verberatos et quæcumque furiosi facere consuevere, jamdudum pœnas fuisse daturos? sed vide, o beate, an fortasse aliter se res habeat. — Al. Quo igitur pacto se habere possit, o Socrates? videtur enim non ita esse, ut putaram. — So. Non certe, ut mihi videtur, sed hoc fortasse pacto cogitandum est. — Al. Quonam? — So. Dicam tibi. ponimus aliquos ægrotantes esse, nonne? — Al. Omnino. — So. Numquid necessarium opinaris omnem ægrotum cruciari podagra aut febri aut lippitudine? an etiam qui nihil istiusmodi patiatur, eum alio morbo laborare? multæ enim sunt morborum species præter istas. — Al. Sic mihi videtur. — So. Omnis lippitudo morbus tibi videtur? — Al. Ita. — So. Et omnis morbus etiam lippitudo? — Al. Non profecto mihi: nescio tamen quid asseram. — So. Sed si dicenti mihi mentem adhibeas, ambo simul investigantes fere quod volumus consequemur. — Al. Adhibeo, o Socrates, quam maxime possum. — — So. Nonne convenit inter nos lippitudinem omnem esse morbum, non omnem tamen morbum lippitudinem esse? Al. Convenit. — So. Et recte quidem consensisse videmur. etenim febricitantes ægrotant omnes, non tamen quicumque ægrotant etiam febricitant vel podagra aut lippitudine affliguntur: sed omne quidem hujusmodi morbus est, ii vero, quos medicos appellamus, differre dicunt illorum actionem. non enim omnes aut similes sunt aut similia efficiunt, verum secundum vim propriam singuli: morbi tamen sunt omnes. quemadmodum opifices aliquos esse ponimus: nonne? — Al. Prorsus. — So. Cerdones, opinor, et fabros sculptoresque et quamplurimos alios, quos referre singulos quid opus est? partes igitur hi opificii discretas habent, atque omnes opifices sunt, non tamen fabri neque coriarii neque sculptores cuncti opifices. — Al. Non profecto. — So. Eadem quoque ratione imprudentiam inter se plurimi partiuntur, et qui majorem sortiuntur imprudentiæ partem, insani furentesque vocantur, qui vero aliquanto minorem, stolidi atque attoniti: qui autem honestioribus vocabulis eadem significare volunt, partim quidem

λόμενοι κατονομάζειν οἱ μὲν μεγαλοψύχους, οἱ δὲ εὐήθεις, ἕτεροι δ' ἀκάκους καὶ ἀπείρους καὶ ἐνεούς· d εὑρήσεις δὲ καὶ ἕτερα πολλὰ ἀναζητῶν ὀνόματα. πάντα δὲ ταῦτ' ἀφροσύνη ἐστί· διαφέρει δὲ, ὥσπερ τέχνη 5 τέχνης ἡμῖν κατεφαίνετο καὶ νόσος νόσου. ἢ πῶς σοι δοκεῖ; — ΑΛ. Ἐμοὶ μὲν οὕτως.

IV. ΣΩ. Οὐκοῦν ἀπ' ἐκείνου πάλιν ἐπανέλθωμεν. ἦν γὰρ δήπου καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου, σκεπτέον εἶναι τοὺς ἄφρονάς τε καὶ φρονίμους, τίνες ποτ' εἰσίν. ὡμο-10 λόγητο γὰρ εἶναί τινας· ἢ γὰρ (οὔ); — ΑΛ. Ναί, ὡμολόγητο. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν τούτους φρονίμους ὑπο- e λαμβάνεις, οἳ ἂν εἰδῶσιν ἅττα δεῖ πράττειν καὶ λέγειν; — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἄφρονας δὲ ποτέρους; ἆρά γε τοὺς μηδέτερα τούτων εἰδότας; — ΑΛ. Τούτους. 15 — ΣΩ. Οὐκοῦν οἵ γε μὴ εἰδότες μηδέτερα τούτων λήσουσιν αὑτοὺς καὶ λέγοντες καὶ πράττοντες ἅττα μὴ δεῖ; — ΑΛ. Φαίνεται. — ΣΩ. Τούτων μέντοι ἔλεγον, ὦ Ἀλκιβιάδη, καὶ τὸν Οἰδίπουν εἶνα τῶν ἀν-141θρώπων. εὑρήσεις δὲ καὶ τῶν νῦν ἔτι πολλοὺς οὐχ a 20 ὀργῇ κεχρημένους, ὥσπερ ἐκεῖνον, οὐδ' οἰομένους κακά σφισιν εὔχεσθαι, ἀλλ' ἀγαθά. ἐκεῖνος μὲν ὥσπερ οὐδ' ηὔχετο, οὐδ' ᾤετο· ἕτεροι δέ τινές εἰσιν, οἳ τἀναντία τούτων πεπόνθασιν. ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαί σε πρῶτον, εἴ σοι ἐμφανὴς γενόμενος ὁ θεὸς, πρὸς ὃν τυγχάνεις 25 πορευόμενος, ἐρωτήσειε, πρὶν ὁτιοῦν εὔξασθαί σε, εἰ ἐξαρκέσει σοι τύραννον γενέσθαι τῆς Ἀθηναίων πόλεως· εἰ δὲ τοῦτο φαῦλον ἡγήσαιο καὶ μὴ μέγα τι, προσθείη καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων· εἰ δέ σε ὁρῴη ἔτι ἔλαττον b δοκοῦντ' ἔχειν, εἰ μὴ καὶ πάσης Εὐρώπης ὑποσταίη 30 σοι, καὶ τοῦτο μὴ μόνον ὑποσταίη, αὐθημερόν σου βουλομένου ὡς πάντας αἰσθέσθαι, ὅτι Ἀλκιβιάδης ὁ Κλεινίου τύραννός ἐστιν· αὐτὸν οἶμαι ἄν σε ἀπιέναι περιχαρῆ γενόμενον, ὡς τῶν μεγίστων ἀγαθῶν κεχυρηκότα. — ΑΛ. Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ὦ Σώκρατες, κἂν 35 ἄλλον ὀντινοῦν, εἴπερ τοιαῦτα ξυμβαίη αὐτῷ. — ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι ἀντί γε τῆς σῆς ψυχῆς οὐδ' ἂν τὴν c πάντων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων χώραν τε καὶ τυραννίδα βουληθείης σοι γενέσθαι. — ΑΛ. Οὐχ οἶμαι ἔγωγε. πῶς γὰρ ἄν, μηδέν γέ τι μέλλων αὐτοῖς χρήσεσθαι; 40 — ΣΩ. Τί δ'; εἰ μέλλοις κακῶς τε καὶ βλαβερῶς χρῆσθαι; οὐδ' ἂν οὕτως; — ΑΛ. Οὐ δῆτα.

V. ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν, ὡς οὐκ ἀσφαλὲς οὔτε τὰ διδόμενα εἰκῇ δέχεσθαι (σε) οὔτ' αὐτὸν εὔχεσθαι γενέσθαι, εἴ γέ τις βλάπτεσθαι μέλλοι διὰ ταῦτα ἢ τὸ παράπαν 45 τοῦ βίου ἀπαλλαγῆναι. πολλοὺς δ' ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν, d ὅσοι τυραννίδος ἐπιθυμήσαντες ἤδη καὶ σπουδάσαντες τοῦτ' αὐτοῖς παραγενέσθαι, ὡς ἀγαθόν τι πράξοντες, διὰ τὴν τυραννίδα ἐπιβουλευθέντες τὸν βίον ἀφῃρέθησαν. οἶμαι δέ σε οὐκ ἀνήκοον εἶναι ἔνιά γε χθιζά 50 τε καὶ πρωϊζὰ γεγενημένα, ὅτ' Ἀρχέλαον τὸν Μακεδόνων τύραννον τὰ παιδικὰ, ἐρασθέντα τῆς τυραννίδος οὐδὲν ἧττον ἤπερ ἐκεῖνος τῶν παιδικῶν, ἀπέκτεινε τὸν ἐραστὴν ὡς τύραννός τε καὶ εὐδαίμων ἀνὴρ ἐσόμενος· e κατασχὼν δὲ τρεῖς ἢ τέτταρας ἡμέρας τὴν τυραννίδα

magnanimos appellant, partim simplices, quidam non malos et inexpertos et mutos. invenies autem alia multa nomina. omnia vero imprudentia fiunt. discrepant autem, ut in superioribus discrepare apparuit ars ab arte et a morbo morbus. tibi vero quid videtur? — AL. Id ipsum.

IV. So. Sed ut redeamus unde digressi sumus, propositum fuit in disputationis exordio, qui prudentes quive imprudentes essent dijudicare. conveneramus enim tales aliquos esse: nonne? — AL. Conveneramus. — AL. Prudentes existimas quicumque agenda dicendaque cognoscunt? — AL. Equidem. — So. Imprudentes eos, qui neutra sciunt? — AL. Eos ipsos. — So. Nonne qui utraque hæc ignorant, se ipsis insciis agent et loquentur quæ non oportet? — AL. Videtur. — So. Ex his hominibus unum, o Alcibiades, Œdipum esse dicebam. reperies quoque nostris temporibus plurimos non ira concitos, ut ille, non mala se, sed bona potius exoptare opinantes. Ille quidem ut non optabat, ita nec putabat; sunt vero alii, qui horum contraria patiuntur. reor equidem te primum, si forte deus ille, ad quem exorandum accedis, sese oculis offerens te, priusquam aliquid obsecrares, interrogaret, satisne tibi sit Atheniensium dominatu potiri: quodsi hoc vile et exiguum quiddam æstimares, adderet et Græcorum omnium: et si viderit te neque istis etiam acquiescere, nisi totius etiam Europæ adjiciat, neque id tantum adjiceret, sed cum cuperes, ut uno eodemque die sentirent omnes Alcibiadem Cliniæ filium dominum esse, atque ideo hæc tibi concederet omnia: reor, inquam, te ingenti cum lætitia abiturum, ac si maxima bona esses feliciter consecutus. — AL. Arbitror, o Socrates, et quemque alium, si eandem sortem assequeretur. — So. Vitam tamen tuam cum Græcorum omnium atque etiam barbarorum regione et dominatu non commutares. — AL. Non, ut opinor, quippe cum nullo modo iis usurus essem. — So. Quid si usurus quidem sis male et cum noxia? neque sic quidem? — AL. Non profecto.

V. So. Cernis ergo tutum non esse, aut quæ offeruntur temere acceptare, aut ipsum optare, si quis propterea incommoda subiturus sit vel vitam protinus amissurus. multos autem referre possemus, qui cum tyrannidem affectassent, dumque illa potiri ardenti studio contendissent, utpote felicitatis aliquid adepturi, propter tyrannidem circumventi insidiis periere. puto etiam audivisse te nonnulla heri ac nudiustertius facta, cum Archelaum Macedonum tyrannum amasius, ejus tyrannidem amans non minus quam ille amasium, interfecit ut tyrannus mox beatusque futurus: cum vero triduum aut quatriduum tyrannide

πάλιν αὐτὸς ἐπιβουλευθεὶς ὑφ' ἑτέρων τινῶν ἐτελεύτησεν. ὁρᾷς δὴ καὶ τῶν ἡμετέρων πολιτῶν — ταῦτα γὰρ οὐκ ἄλλων ἀκηκόαμεν, ἀλλ' αὐτοὶ παρόντες εἴδομεν — ὅσοι στρατηγίας ἐπιθυμήσαντες ἤδη καὶ τυχόντες αὐτῆς οἱ μὲν ἔτι καὶ νῦν φυγάδες τῆσδε τῆς πόλεώς εἰσιν, οἱ δὲ τὸν βίον ἐτελεύτησαν· οἱ δ' ἄριστα δοκοῦντες αὐτῶν πράττειν διὰ πολλῶν κινδύνων ἐλθόντες καὶ φόβων οὐ μόνον ἐν ταύτῃ τῇ στρατηγίᾳ, ἀλλ' ἐπεὶ εἰς τὴν ἑαυτῶν κατῆλθον, ὑπὸ τῶν συκοφαντῶν πολιορκούμενοι πολιορκίαν οὐδὲν ἐλάττω τῆς ὑπὸ τῶν πολεμίων διετέλεσαν, ὥστ' ἐνίους αὐτῶν εὔχεσθαι ἀστρατηγήτους εἶναι μᾶλλον ἢ ἐστρατηγηκέναι. εἰ μὲν οὖν ἦσαν οἱ κίνδυνοί τε καὶ πόνοι φέροντες εἰς ὠφέλειαν, εἶχεν ἄν τινα λόγον· νῦν δὲ καὶ πολὺ τοὐναντίον. εὑρήσεις δὲ καὶ περὶ τέκνων τὸν αὐτὸν τρόπον, εὐξαμένους τινὰς ἤδη γενέσθαι, καὶ γενομένων εἰς ξυμφορὰς τε καὶ λύπας τὰς μεγίστας καταστάντας. οἱ μὲν γὰρ μοχθηρῶν διὰ τέλους ὄντων τῶν τέκνων ὅλον τὸν βίον λυπούμενοι διήγαγον· τοὺς δὲ χρηστῶν μὲν γενομένων, συμφοραῖς δὲ χρησαμένων, ὥστε στερηθῆναι, καὶ τούτους οὐδὲν εἰς ἐλάττονας δυστυχίας καθεστηκότας ἤπερ ἐκείνους, καὶ βουλομένους ἂν ἀγένητα μᾶλλον εἶναι ἢ γενέσθαι. ἀλλ' ὅμως τούτων τε καὶ ἑτέρων πολλῶν ὁμοιοτρόπων τούτοις οὕτω σφόδρα καταδήλων ὄντων, σπάνιον εὑρεῖν, ὅστις ἂν ἢ διδομένων ἀπόσχοιτο, ἢ μέλλων δι' εὐχῆς τεύξεσθαι παύσαιτ' ἂν εὐχόμενος. οἱ δὲ πολλοὶ οὔτ' ἂν τυραννίδος διδομένης ἀπόσχοιντ' ἂν οὔτε στρατηγίας οὔθ' ἑτέρων πολλῶν, ἃ παρόντα βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ· ἀλλὰ κἂν εὔξαιντ' ἂν γενέσθαι, εἴ τῳ μὴ παρόντα τυγχάνει. ὀλίγον δ' ἐπισχόντες ἐνίοτε παλινῳδοῦσιν, ἀνευχόμενοι ἅττ' ἂν τὸ πρῶτον εὔξωνται. ἐγὼ μὲν οὖν ἀπορῶ, μὴ ὡς ἀληθῶς μάτην θεοὺς ἄνθρωποι αἰτιῶνται, ἐξ ἐκείνων φάμενοι κακά σφισιν εἶναι· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ σφῇσιν εἴτ' ἀτασθαλίαισιν εἴτ' ἀφροσύναις χρὴ εἰπεῖν, ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσι. κινδυνεύει γοῦν, ὦ Ἀλκιβιάδη, φρόνιμός τις εἶναι ἐκεῖνος ὁ ποιητής, ὅς δοκεῖ μοι φίλοις ἀνοήτοις τισὶ χρησάμενος, ὁρῶν αὐτοὺς καὶ πράττοντας καὶ εὐχομένους ἅπερ οὐ βέλτιον ἦν, ἐκείνοις δ' ἐδόκει, κοινῇ ὑπὲρ ἁπάντων αὐτῶν εὐχὴν ποιήσασθαι. λέγει δέ πως ὡδί,

potitus esset, rursus ab aliis ex insidiis et ipse oppressus periit. ut autem referamus, quæ non ex auditu percepimus, sed ipsi nos præsentes inspeximus — vides insuper ex nostris civibus, qui præfecturam exercitus affectantes nacti illam partim etiam his temporibus exsules oberrant, partim morte damnati sunt: qui autem extremis periculis et timoribus aditis felicissimi esse videbantur non modo in hac expeditione, verum etiam postquam in suas sedes rediere, non minoribus a sycophantis et calumniatoribus continuo obsidebantur quam ab ipsis hostibus, ita ut nonnulli illorum optaverint se privatos vixisse potius quam cum imperio. quodsi pericula et labores aliquam nobis utilitatem afferrent, profecto hoc studium nonnihil rationis haberet: nunc vero longe contra res se habet. invenies præterea eodem pacto nonnullos homines, qui liberos votis exoptant, et cum eos adepti sunt, in calamitates doloresque maximos inciderunt. alii enim, cum liberi per omnem ætatem improbi perseverent, universam vitam in mœrore conficiunt; qui vero probos filios nacti adverso quodam casu illis orbantur, nihilo minus quam superiores illi miseri esse, ut prorsus præoptarent nunquam se filios genuisse. et quamvis hæc atque alia multa hujusmodi manifestissima sint, raro tamen inveniatur, qui vel a datis abstineret, vel si orando impetraturus esset, votum omitteret. plurimi vero neque a parta tyrannide neque prætura neque ab aliis innumeris, quæ cum possidentur lædunt potius quam prosunt, discederent: quin potius oraret sibi illa concedi, siquando cui non adsint. interdum breve post tempus præterita vota damnant, ad contraria recurrentes. quamobrem vereor equidem, ne homines temere deos accusent, quasi mala ab iis inferantur: hi vero ipsi, seu protervitate quadam sive insipientia potius dicendum est, sibi dolores ultra fas pariunt. quare prudens mihi videtur poeta ille, qui amicis insipientibus usus, dum eos videret et agentes et orantes quæ illis minime conducebant, cum tamen ipsis utilia viderentur, pro omnibus communes preces adhibuisse mihi videtur. dicit autem fere hæc:

> Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ, φησὶ, καὶ εὐχομένοις καὶ ἀνεύκτοις
> ἄμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξειν

> Jupiter rex, bona quidem et voventibus et non voventibus
> Tribue nobis, mala autem quamvis poscamus abesse tamen

κελεύει. ἐμοὶ μὲν οὖν καλῶς δοκεῖ καὶ ἀσφαλῶς λέγειν ὁ ποιητής· σὺ δ' εἴ τι ἐν νῷ ἔχεις πρὸς ταῦτα, μὴ σιώπα.

VI. ΑΛ. Χαλεπὸν, ὦ Σώκρατες, ἐστὶν ἀντιλέγειν πρὸς τὰ καλῶς εἰρημένα. ἐκεῖνο δ' οὖν ἐννοῶ, ὅσων κακῶν αἰτία ἡ ἄγνοια τοῖς ἀνθρώποις, ὁπόθ', ὡς ἔοικε, λελήθαμεν ἡμᾶς αὐτοὺς διὰ ταύτην καὶ πράττοντες καὶ, τό γ' ἔσχατον, εὐχόμενοι ἡμῖν αὐτοῖς τὰ κάκιστα. ὅπερ οὖν οὐδεὶς ἂν οἰηθείη, ἀλλὰ τοῦτό γε πᾶς ἂν

jube. recte igitur et caute loqui poeta mihi videtur: tu vero si quid habes in animo, quod adversus hæc proferas, ne sileto.

VI. Al. Difficile est, o Socrates, iis, quæ bene dicta sunt, contradicere. illud autem cogito, quantorum malorum causa sit hominibus ignorantia, quandoquidem propter hanc inscii male quid agimus et, quod deterrimum est, pessima nobis precamur. quod quidem nemo putaret, sed hoc quilibet opinaretur, posse videlicet ipsum sibi non

οἴοιτο ἱκανὸς εἶναι, αὐτὸς αὑτῷ τὰ βέλτιστα εὔξασθαι, ἀλλ' οὐ τὰ κάκιστα. τοῦτο μὲν γὰρ ὡς ἀληθῶς κατάρᾳ τινὶ, ἀλλ' οὐκ εὐχῇ ὅμοιον ἂν εἴη. — ΣΩ. Ἀλλ' ἴσως, ὦ βέλτιστε, φαίη ἄν τις ἀνὴρ, ὃς ἐμοῦ τε καὶ σοῦ σοφώτερος ὢν τυγχάνει, οὐκ ὀρθῶς ἡμᾶς λέγειν, οὕτως εἰκῇ ψέγοντας ἄγνοιαν, εἴ γε μὴ προσθεῖμεν τὴν ἔστιν ὧν τ' ἄγνοιαν καὶ ἔστιν οἷς καὶ ἔχουσί πως ἀγαθὸν, ὥσπερ ἐκείνοις κακόν. — ΑΛ. Πῶς λέγεις; ἔστι γὰρ ὁτιοῦν πρᾶγμα ὁτῳδὴ ὁπωσοῦν ἔχοντι ἄμεινον ἀγνοεῖν ἢ γιγνώσκειν; — ΣΩ. Ἔμοιγε δοκεῖ· σοὶ δ' οὔ; — ΑΛ. Οὐ μέντοι μὰ Δία. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό σου καταγνώσομαι, ἐθέλειν ἄν σε πρὸς τὴν σαυτοῦ μητέρα διαπεπρᾶχθαι ἅπερ Ὀρέστην φασὶ καὶ τὸν Ἀλκμαίωνα καὶ εἰ δή τινες ἄλλοι ἐκείνοις τυγχάνουσι ταὐτὰ διαπεπραγμένοι. — ΑΛ. Εὐφήμει πρὸς Διὸς, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὔτοι τὸν λέγοντα, ὦ Ἀλκιβιάδη, ὡς οὐκ ἂν ἐθέλοις σοι ταῦτα πεπρᾶχθαι, εὐφημεῖν δεῖ σε κελεύειν, ἀλλὰ μᾶλλον πολὺ, εἴ τις τἀναντία λέγοι, ἐπειδὴ οὕτω σοι δοκεῖ σφόδρα δεινὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὥστ' οὐδὲ ῥητέον εἶναι οὕτως εἰκῇ. δοκεῖς δ' ἂν τὸν Ὀρέστην, εἰ ἐτύγχανε φρόνιμος ὢν καὶ εἰδὼς ὅ τι βέλτιστον ἦν αὐτῷ πράττειν, τολμῆσαι ἄν τι τούτων διαπράξασθαι; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐδέ γ' ἄλλον οἶμαι οὐδένα. — ΑΛ. Οὐ μέντοι. — ΣΩ. Κακὸν ἄρ', ὡς ἔοικεν, ἐστὶν ἡ τοῦ βελτίστου ἄγνοια καὶ τὸ ἀγνοεῖν τὸ βέλτιστον. — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν κἀκείνῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι; — ΑΛ. Φημί.

VII. ΣΩ. Ἔτι τοίνυν καὶ τόδ' ἐπισκεψώμεθα· εἴ σοι αὐτίκα μάλα παρασταίη, οἰηθέντι βέλτιον εἶναι, Περικλέα τὸν σεαυτοῦ ἐπίτροπόν τε καὶ φίλον, ἐγχειρίδιον λαβόντα, ἐλθόντα ἐπὶ τὰς θύρας, εἰπεῖν εἰ ἔνδον ἐστὶ, βουλόμενον ἀποκτεῖναι αὐτὸν ἐκεῖνον, ἄλλον δὲ μηδένα· οἱ δὲ φαῖεν ἔνδον εἶναι — καὶ οὐ λέγω ἐθέλειν ἄν σε τούτων τι πράττειν· ἀλλ' εἰ, οἶμαι, δόξει σοι, ὅπερ οὐδὲν κωλύει δήπου τῷ γ' ἀγνοοῦντι τὸ βέλτιστον παραστῆναι ποτὲ δόξαν, ὥστ' οἰηθῆναι καὶ τὸ κάκιστόν ποτε βέλτιστον εἶναι — ἢ οὐκ ἂν δοκεῖ σοι; — ΑΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Εἰ οὖν παρελθὼν εἴσω καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐκεῖνον ἀγνοήσαις τε καὶ οἰηθείης ἂν ἄλλον εἶναί τινα, ἆρ' ἔτι ἂν αὐτὸν τολμήσαις ἀποκτεῖναι; — ΑΛ. Οὐ μὰ τὸν Δία, οὐκ ἄν μοι δοκῶ. — ΣΩ. Οὐ γὰρ δήπου τὸν ἐντυχόντα, ἀλλ' αὐτὸν ἐκεῖνον, ὃν ἠβούλου. ἦ γάρ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ εἰ πολλάκις ἐγχειροίης, αἰεὶ δ' ἀγνοοίης τὸν Περικλέα, ὁπότε μέλλοις τοῦτο πράττειν, οὔποτ' ἂν ἐπίθοιο αὐτῷ; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Τί δέ; τὸν Ὀρέστην δοκεῖς ἄν ποτε τῇ μητρὶ ἐπιθέσθαι, εἴ γ' ὡσαύτως ἠγνόησεν; — ΑΛ. Οὐκ οἶμαι ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐ γὰρ δήπου οὐδ' ἐκεῖνος τὴν προστυχοῦσαν γυναῖκα οὐδὲ τὴν ὁτουοῦν μητέρα διενοεῖτο ἀποκτεῖναι, ἀλλὰ τὴν αὑτὸς αὑτοῦ. — ΑΛ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Ἀγνοεῖν ἄρα τά γε τοιαῦτα βέλτιον τοῖς οὕτω διακειμένοις καὶ τοιαύτας δόξας ἔχουσι. — ΑΛ. Φαί-

pessima, sed optima petere. hoc enim revera exsecrationis cujusdam, non voti simile esset. — So. At forte, o optime, diceret quispiam te simul ac me sapientior, non recte nos loqui, dum sic temere ignorantiam vituperamus, nisi hæc adjiciamus, quænam et quorum ignorantia sit et quibus et quo modo affectis bonum sit ignorantia, quemadmodum aliis malum. — Al. Quid ais? estne quidquam, quod alicui quomodocumque se habenti ignorare aliquando præstet quam cognoscere? — So. Mihi sane videtur: numquid et tibi? — Al. Non per Jovem. — So. Enimvero neque illud te adversus matrem patrasse unquam velle judicabo, quod Oresten et Alcmæona, et si qui tales fuere, commisisse ferunt. — Al. Bona verba quæso, per Jovem, o Socrates. — So. Non decet, o Alcibiades, eum qui inquit, te nolle ita fecisse, jubere ut bene ominetur, sed multo potius, si quis contraria diceret, quum hoc facinus tam horrendum tibi videtur, ut ne pronuntiari quidem temere debeat. putasne Oresten, si prudens fuisset, et quid bonum sibi novisset, scelus tantum ausurum fuisse? — Al. Non certe. — So. Neque alium, ut arbitror, ullum. — Al. Nullum. — So. Malum igitur, ut videtur, est ignorantia optimi et quod optimum est ignorare. — Al. Mihi sane videtur. — So. Nonne et illi et ceteris omnibus? — Al. Fateor.

VII. So. Consideremus præterea et hoc: si in mentem tibi, melius esse putanti, subito veniret, Periclem tutorem atque amicum tuum interficere, ac sumpto gladio ad fores illius properans interrogares num intus sit, volens illum duntaxat, neque alium quemquam occidere: domestici autem illum intus esse responderent — et non dico te quidquam hujusmodi conari: sed si, puto, videretur tibi, quod quidem nihil prohibet, ignoranti quid sit optimum, adesse posse interdum opinionem, ut judices quod est pessimum nonnunquam optimum esse — an non tibi videri possit? — Al. Omnino. — So. Ergo si domum ingressus vidensque ipsum illum non tamen agnosceres, sed putares alium esse, num eum tamen perimere auderes? — Al. Non per Jovem, ut mihi videor. — So. Non enim quem sors offerret, sed quem statueras. nonne? — Al. Profecto. — So. Num et si frequenter facinus aggrediare, semper autem ignorares Periclem esse facinus hoc perpetraturus, unquam in eum irrueres? — Al. Nunquam. — So. Oresten vero putas unquam manus illaturum fuisse matri, si eam non cognovisset? — Al. Non arbitror. — So. Neque enim ille quæcumque occurreret mulier, nec quamcumque matrem, sed suam duntaxat necare decreverat. — Al. Sunt hæc vera. — So. Itaque hominibus sic affectis et in talibus opinionibus involutis, ignorare talia præstat. — Al. Videtur. —

νεται. — ΣΩ. Ὁρᾷς ουν, ὅτι ἡ ἔστιν ὧν τ' ἄγνοια καὶ ἔστιν οἷς καὶ ἔχουσί πως, ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐ κακὸν, ὥσπερ ἄρτι σοι ἐδόκει; — ΑΛ. Ἔοικεν.

VIII. ΣΩ. Ἔτι τοίνυν εἰ βούλει τὸ μετὰ τοῦτ' ἐπισκοπεῖν, ἄτοπον ἂν ἴσως σοι δόξειεν εἶναι. — ΑΛ. Τί μάλιστ', ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ὅτι, ὡς ἔπος εἰπεῖν, κινδυνεύει τό γε τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν κτῆμα, ἐάν τις ἄνευ τοῦ βελτίστου κεκτημένος ᾖ, ὀλιγάκις μὲν ὠφελεῖν, βλάπτειν δὲ τὰ πλείω τὸν ἔχοντα αὐτό. σκόπει δ' ὧδε. ἆρ' οὐκ ἀναγκαῖόν σοι δοκεῖ εἶναι, ὅταν τι μέλλωμεν ἤτοι πράττειν ἢ λέγειν, οἰηθῆναι δεῖν πρῶτον ἡμᾶς εἰδέναι ἢ τῷ ὄντι εἰδέναι τοῦθ', ὃ ἂν προχειροτέρως μέλλωμεν ἢ λέγειν ἢ πράττειν; — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν οἱ ῥήτορες αὐτίκα ἤτοι εἰδότες ξυμβουλεύειν ἢ οἰηθέντες εἰδέναι ξυμβουλεύουσιν ἡμῖν ἑκάστοτε, οἱ μὲν περὶ πολέμου τε καὶ εἰρήνης, οἱ δὲ περὶ τειχῶν οἰκοδομίας ἢ λιμένων κατασκευῆς· ἑνὶ δὲ λόγῳ, ὅσα δή ποθ' ἡ πόλις πράττει 145 πρὸς ἄλλην πόλιν ἢ αὐτὴ καθ' αὑτὴν, ἀπὸ τῆς τῶν ῥητόρων ξυμβουλῆς ἅπαντα γίγνεται. — ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ὅρα τοίνυν καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις, ἂν δυνηθῶ. καλεῖς γὰρ δήπου φρονίμους τε καὶ ἄφρονας; — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοὺς μὲν πολλοὺς ἄφρονας, τοὺς δ' ὀλίγους φρονίμους; — ΑΛ. Οὕτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν πρός τι ἀποβλέπων ἀμφοτέρους; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν τὸν τοιοῦτον, ξυμβουλεύειν εἰδότα χωρὶς τοῦ πότερον βέλτιον καὶ ὅτε βέλτιον, φρόνιμον καλεῖς; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Οὐδέ γε, οἶμαι, ὅστις τὸ πολεμεῖν αὐτὸ οἶδε χωρὶς τοῦ ὁπότε βέλτιον καὶ τοσοῦτον χρόνον, ὅσον βέλτιον. ἦ γάρ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὐδ' εἴ τίς τιν' ἀποκτιννύναι οἶδεν οὐδὲ χρήματα ἀφαιρεῖσθαι καὶ φυγάδα ποιεῖν τῆς πατρίδος χωρὶς τοῦ ὁπότε βέλτιον καὶ ὅντινα βέλτιον; — ΑΛ. Οὐ μέντοι. — ΣΩ. Ὅστις ἄρα τι τῶν τοιούτων οἶδεν, ἐὰν μὲν παρέπηται αὐτῷ ἡ τοῦ βελτίστου ἐπιστήμη — αὕτη δ' ἦν ἡ αὐτὴ δήπου, ἥπερ καὶ ἡ τοῦ ὠφελίμου· ἦ γάρ; — ΑΛ. Ναί. — ΣΩ. Φρόνιμόν γ' αὐτὸν φήσομεν καὶ ἀποχρῶντα ξύμβουλον καὶ τῇ πόλει καὶ αὐτὸν αὑτῷ· τὸν δὲ μὴ ποιοῦντα τἀναντία τούτων. ἢ πῶς δοκεῖ; — ΑΛ. Ἐμοὶ μὲν οὕτω.

IX. ΣΩ. Τί δ', εἴ τις ἱππεύειν ἢ τοξεύειν οἶδεν, ἢ αὖ παλαίειν ἢ πυκτεύειν ἤ τι τῆς ἄλλης ἀγωνίας ἢ καὶ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ὅσα τέχνῃ οἴδαμεν, τί καλεῖς ὃς ἂν εἰδῇ τὸ κατὰ ταύτην τὴν τέχνην βέλτιον γιγνόμενον; οὐ τὸν κατὰ τὴν ἱππικὴν ἱππικόν; — ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τὸν δέ γε, οἶμαι, κατὰ τὴν πυκτικὴν πυκτικὸν, τὸν δὲ κατ' αὐλητικὴν αὐλητικὸν, καὶ τἆλλα δήπου ἀνὰ λόγον τούτοις. ἢ ἄλλως πως; — ΑΛ. Οὐκ, ἀλλ' οὕτω. — ΣΩ. Δοκεῖ οὖν σοι ἀναγκαῖον εἶναι τὸν περὶ τούτων ἐπιστήμονα ὄντα ἄρα καὶ ἄνδρα φρόνιμον εἶναι; ἢ πολλοῦ φήσομεν ἐνδεῖν; — ΑΛ. Πολλοῦ μέντοι νὴ Δία. — ΣΩ. Ποίαν οὖν οἴει πολιτείαν εἶναι τοξοτῶν τ' ἀγαθῶν καὶ αὐλητῶν, ἔτι δ' ἀθλητῶν καὶ τῶν ἄλλων

So. Vides jam ignorantiam quandam hominibus certo quodam modo dispositis bonum quoddam esse, non autem, ut tibi modo videbatur, malum? — Al. Videtur.

VIII. So. Præterea si volueris quod deinceps in medium afferetur considerare, fortasse minime probabile tibi videbitur. — Al. Quid istud, o Socrates? — So. Videtur sane ceterarum scientiarum possessio, si quis sine scientia optimi eas nactus fuerit, raro quidem prodesse, obesse autem plerumque illi, qui sit hujusmodi scientiis præditus. sic autem considera. nonne necessarium tibi videtur, cum aliquid facturi vel dicturi sumus, oportere nos primum quidem putare cognoscere vel revera cognoscere id, quod promptius acturi vel locuturi sumus? — Al. Mihi plane videtur. — So. Rhetores igitur statim cum vel sciunt consulere vel scire se putant, consulunt nobis passim, alii de bello et pace, alii de mœnibus construendis vel de portubus parandis: et, ut summatim dicam, quicquid ipsa civitas agat adversus aliam civitatem vel per se ipsa, rhetorum consilio omnia perficit. — Al. Vera narras. — So. Vide et quæ sequuntur, si fieri potest. vocas aliquos prudentes, imprudentes alios? — Al. Voco. — So. Et plurimos quidem imprudentes, prudentes vero paucos? — Al. Profecto. — So. Nonne ad aliquid respiciens utrosque nuncupas? — Al. Imo. — So. An eum, qui consulere norit nesciens utrum melius et quando melius, prudentem dicis? — Al. Nequaquam. — So. Neque, ut arbitror, quicumque pugnare norit, ignoret tamen quando et quantum melius. sicne? — Al. Sic est. — So. Neque si quis quempiam perimere sciat et pecuniis spoliare atque in exsilium mittere, nisi sciat etiam quando et quem melius sit. — Al. Minime. — So. Quicumque igitur horum aliquid noverit, si adsit ei etiam scientia optimi — quæ quidem eadem et utilis scientia est. itane? — Al. Ita. — So. Hunc prudentem dicemus et sufficientem esse sibi et patriæ consultorem: imprudentem vero contra. quid tibi videtur? — Al. Idem.

IX. So. Quid autem, si quis equitare aut sagittare sciat, vel palæstram vel pugillariam, vel aliud quoddam certamen exercere, vel etiam aliud quid eorum, quæcumque per artem novimus, quo nomine appellas eum, qui intelligit quid in arte melius fiat? an non secundum equestrem artem equitem? — Al. Ita. — So. Secundum pugillariam pugilem, tibicinariam tibicinem, atque in aliis eodem modo. an secus? — Al. Sic certe. — So. Num tibi videtur, qui horum aliquid intelligit, vir prudens appellandus? an longe adhuc abesse? — Al. Longe per Jovem. — So. Qualem igitur civitatem eam putabis, quæ ex peritis sagittariis et tibicinibus, athletis et ceteris artificibus constet, sint in-

τεχνιτῶν, ἀναμεμιγμένων δ' ἐν τοιούτοις οἷς ἄρτι εἰρή-
καμεν τῶν τ' αὐτὸ τὸ πολεμεῖν εἰδότων καὶ αὐτὸ τὸ
ἀποκτιννύναι, πρὸς δὲ καὶ ἀνδρῶν ῥητορικῶν πολιτικὸν
φύσημα φυσώντων, ἁπάντων δὲ τούτων ὄντων ἄνευ τῆς
5 τοῦ βελτίστου ἐπιστήμης καὶ τοῦ εἰδότος ὁπότε βέλ-
146 τιον ἑνὶ ἑκάστῳ τούτων χρῆσθαι καὶ πρὸς τίνα; — a
ΑΛ. Φαύλην τινὰ ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Φαίης
γ' ἄν, οἶμαι, ὁπόταν ὁρῴης ἕν' ἕκαστον αὐτῶν φιλο-
τιμούμενόν τε καὶ νέμοντα τὸ πλεῖστον τῆς πολιτείας
10 τούτῳ μέρος,

ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει κράτιστος ὤν·

λέγω δὲ τὸ κατ' αὐτὴν τὴν τέχνην βέλτιστον γιγνόμενον·
τοῦ δὲ τῇ πόλει τε καὶ αὐτὸν αὑτῷ βελτίστου ὄντος τὰ
πολλὰ διημαρτηκότα, ἅτε, οἶμαι, ἄνευ νοῦ δόξῃ πε-
15 πιστευκότα. οὕτω δὲ τούτων ἐχόντων, ἆρ' οὐκ ἂν b
ὀρθῶς λέγοιμεν φάντες πολλῆς ταραχῆς τε καὶ ἀνομίας
μεστὴν εἶναι τὴν τοιαύτην πολιτείαν; — ΑΛ. Ὀρθῶς
μέντοι νὴ Δία. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐδόκει
οἰηθῆναι δεῖν πρῶτον ἡμᾶς εἰδέναι ἢ τῷ ὄντι εἰδέναι
20 τοῦτο, ὃ ἂν προχείρως μέλλωμεν ἢ πράττειν ἢ λέγειν;
— ΑΛ. Ἐδόκει. — ΣΩ. Οὐκοῦν κἂν μὲν πράττῃ
ἅ τις οἶδεν ἢ ἃ δοκεῖ εἰδέναι, παρέπηται δὲ τὸ ὠφε-
λίμως, καὶ λυσιτελούντως ἡμᾶς ἕξειν καὶ τῇ πόλει καὶ c
αὐτὸν αὑτῷ; — ΑΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἐὰν δέ
25 γ', οἶμαι, τἀναντία τούτων, οὔτε τῇ πόλει οὔτ' αὐτὸν
αὑτῷ; — ΑΛ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Τί δέ; καὶ νῦν ἔτι
ὡσαύτως σοι δοκεῖ, ἢ ἄλλως πως; — ΑΛ. Οὔκ, ἀλλ'
οὕτως. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἔφησθα καλεῖν τοὺς μὲν
πολλοὺς ἄφρονας, τοὺς δ' ὀλίγους φρονίμους; —
30 ΑΛ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν φαμὲν πάλιν τοὺς πολ-
λοὺς διημαρτηκέναι τοῦ βελτίστου, ὡς τὰ πολλά γε,
οἶμαι, ἄνευ νοῦ δόξῃ πεπιστευκότας; — ΑΛ. Φαμὲν d
γάρ. — ΣΩ. Λυσιτελεῖ ἄρα τοῖς πολλοῖς μήτ' εἰδέναι
μηδὲν μήτ' οἴεσθαι εἰδέναι, εἴπερ γε μᾶλλον προθυ-
μήσονται πράττειν μὲν ταῦτα, ἅττ' ἂν εἰδῶσιν ἢ
οἰηθῶσιν εἰδέναι, πράττοντες δὲ βλάπτεσθαι τὰ πλείω
μᾶλλον ἢ ὠφελεῖσθαι. — ΑΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.

X. ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν, ὅτε γ' ἔφην κινδυνεύειν τό γε
τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν κτῆμα, ἐάν τις ἄνευ τῆς τοῦ e
40 βελτίστου ἐπιστήμης κεκτημένος ᾖ, ὀλιγάκις μὲν
ὠφελεῖν, βλάπτειν δὲ τὰ πλείω τὸν ἔχοντ' αὐτό, ἆρ'
οὐχὶ τῷ ὄντι ὀρθῶς ἐφαινόμην λέγων; — ΑΛ. Καὶ εἰ
μὴ τότε, ἀλλὰ νῦν μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ.
Δεῖ ἄρα καὶ πόλιν καὶ ψυχὴν τὴν μέλλουσαν ὀρθῶς
βιώσεσθαι ταύτης τῆς ἐπιστήμης ἀντέχεσθαι, ἀτεχνῶς
ὥσπερ ἀσθενοῦντα ἰατροῦ, ἤ τινος κυβερνήτου τὸν
ἀσφαλῶς μέλλοντα πλεῖν, ὅσῳ περ ἂν μὴ πρότερον
ἐπουρίσῃ τὸ τῆς ψυχῆς. ἄνευ γὰρ ταύτης ἢ περὶ a
χρημάτων κτῆσιν ἢ σώματος ῥώμην ἢ καὶ ἄλλο τι
τῶν τοιούτων, τοσούτῳ μείζω ἁμαρτήματα ἀπ' αὐτῶν
ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὡς ἔοικε, γίγνεσθαι. ὁ δὲ δὴ τὴν
καλουμένην πολυμάθειάν τε καὶ πολυτεχνίαν κεκτημέ-
νος, ὀρφανὸς δ' ὢν ταύτης τῆς ἐπιστήμης, ἀγόμενος

super his quos diximus admixti militarem callentes artem et qui ad interimendum prompti, necnon inflati ob civilium rerum administrationem rhetores, desit autem optimi scientia et qui norit quando et ad quem unoquoque illorum uti præstet? — Al. Ignobilem, o Socrates. — So. Maxime hoc, ut arbitror, diceres, si quando cerneres unumquemque illorum ambitiosum et plurimam in ea civitate partem huic tribuentem,

in quo ipse se superet et plurimum valeat:

optimum autem dico, quod in illa ipsa arte est: in eo vero, quod ipsi et reipublicæ optimum est, crebro hallucinantem, quippe qui opinioni sine mente crediderit. cum autem hæc ita se habeant, nonne recte diceremus hanc rempublicam tumultus multi iniquitatisque plenam? — Al. Recte per Jovem. — So. An non necessarium nobis visum est, primum quidem putare nos cognoscere vel revera cognoscere hoc quod prompte facturi dicturive sumus? — Al. Visum est. — So. Nonne etiam, si quis agit quidem quod novit aut nosse existimat, addit autem scientiam optimi, sequitur ut utiliter agat et sibi et reipublicæ? — Al. Quidni? — So. Si vero contra, opinor, nec reipublicæ nec sibi? — Al. Ita est. — So. Quid autem? nunc etiam tibi eodem modo videtur, an aliter? — Al. Non aliter. — So. Dixistine igitur vocare te plurimos imprudentes, prudentes pauciores? — Al. Equidem. — So. Dicimusne iterum plurimos ab eo, quod est optimum, aberrasse, utpote qui opinioni absque mente plurimum consenserint? — Al. Dicimus plane. — So. Prodest igitur plurimis nec nosse quidquam nec putare se nosse, siquidem promptiores erunt ad illa facienda, quæ vel noscunt vel cognoscere opinantur, agentes autem detrimentum capient crebrius quam utilitatem. — Al. Verissima loqueris.

X. So. Cum ergo dicebam reliquas scientias, si absit scientia optimi, obesse sæpius quam prodesse illas habenti, nonne recte revera loqui tunc me apparebat? — Al. Et si tunc minime, nunc saltem, o Socrates. — So. Oportet igitur civitatem et animum, qui recte victurus sit, hanc procul dubio complecti scientiam, quemadmodum ægrotus medicum, vel gubernatorem quendam qui sine periculo navigare velit, quanto (magis) non prius secundo vento usus est animus. nam sine hac scientia circa divitias vel corporis robur aut aliud tale, eo majora ex iis peccata committi necesse est, ut videtur. qui vero multis ac variis artibus et scientiis ornatus est, est autem expers istius scientiæ, ductus ab unaquaque

δ' ὑπὸ μιᾶς ἑκάστης τῶν ἄλλων, ἆρ' οὐχὶ τῷ ὄντι δικαίως πολλῷ χειμῶνι χρήσεται, ἅτ', οἶμαι, ἄνευ κυβερνήτου διατελῶν ἐν πελάγει, χρόνον οὐ μακρὸν βίον θέων; ὥστε ξυμβαίνειν μοι δοκεῖ κἀνταῦθα τὸ τοῦ ποιητοῦ, b
5 ὃ λέγει κατηγορῶν πού τινος, ὡς ἄρα πολλὰ μὲν ἠπίστατο ἔργα, κακῶς δέ, φησίν, ἠπίστατο πάντα. — ΑΛ. Καὶ τί δή ποτε ξυμβαίνει τὸ τοῦ ποιητοῦ, ὦ Σώκρατες; ἐμοὶ μὲν γὰρ οὐδ' ὁτιοῦν δοκεῖ πρὸς λόγον εἰρηκέναι. — ΣΩ. Καὶ μάλα γε πρὸς λόγον· ἀλλ'
10 αἰνίττεται, ὦ βέλτιστε, καὶ οὗτος καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ποιηταὶ σχεδόν τι πάντες. ἔστι τε γὰρ φύσει ποιητικὴ ἡ ξύμπασα αἰνιγματώδης καὶ οὐ τοῦ προστυχόντος c ἀνδρὸς γνωρίσαι· ἔτι δὲ πρὸς τῷ φύσει τοιαύτη εἶναι, ὅταν λάβηται ἀνδρὸς φθονεροῦ τε καὶ μὴ βουλο-
15 μένου ἡμῖν ἐνδείκνυσθαι, ἀλλ' ἀποκρύπτεσθαι ὅτι μάλιστα τὴν αὑτοῦ σοφίαν, ὑπερφυῶς δὴ τὸ χρῆμα ὡς δυσγνωστον φαίνεται, ὅ τι ποτὲ νοοῦσιν ἕκαστος αὐτῶν. οὐ γὰρ δήπου Ὅμηρόν γε τὸν θειότατόν τε καὶ σοφώτατον ποιητὴν ἀγνοεῖν δοκεῖς, ὡς οὐχ οἷόν τ' ἦν
20 ἐπίστασθαι κακῶς. ἐκεῖνος γάρ ἐστιν ὁ λέγων τὸν Μαργίτην πολλὰ μὲν ἐπίστασθαι, κακῶς δέ, φησί, πάντ' ἠπίστατο. ἀλλ' αἰνίττεται, οἶμαι, παράγων d τὸ κακῶς μὲν ἀντὶ τοῦ κακοῦ, τὸ δ' ἠπίστατο ἀντὶ τοῦ ἐπίστασθαι. γίγνεται οὖν συντεθὲν ἔξω μὲν τοῦ μέ-
25 τρου, ἔστι δ' ὅ γε βούλεται, ὡς πολλὰ μὲν ἠπίστατο ἔργα, κακὸν δ' ἦν αὐτῷ ἐπίστασθαι ταῦτα πάντα. δῆλον οὖν, ὅτι, εἴπερ ἦν αὐτῷ κακὸν τὸ πολλὰ εἰδέναι, φαῦλός τις ὢν ἐτύγχανεν, εἴπερ γε πιστεύειν δεῖ τοῖς προειρημένοις λόγοις. — ΑΛ. Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, e
30 ὦ Σώκρατες. ἢ χαλεπῶς γ' ἂν ἄλλοις τισὶ πιστεύσαιμι λόγοις, εἴπερ μηδὲ τούτοις. — ΣΩ. Καὶ ὀρθῶς γέ σοι δοκεῖ. — ΑΛ. Πάλιν αὖ μοι δοκεῖ.

XI. ΣΩ. Ἀλλὰ φέρε πρὸς Διός. ὁρᾷς γὰρ δήπου τὴν ἀπορίαν, ὅση τε καὶ οἵα· ταύτης δὴ καὶ σύ μοι
35 δοκεῖς κεκοινωνηκέναι· μεταβαλλόμενός γέ τοι ἄνω καὶ κάτω οὐδ' ὁτιοῦν παύει, ἀλλ' ὅπερ ἂν μάλιστά σοι δόξῃ, τοῦτο καὶ ἐκδεδυκέναι αὖ καὶ οὐκέτι ὡσαύτως
148 δοκεῖν. εἰ οὖν σοί γ' ἔτι καὶ νῦν ἐμφανὴς γενόμενος ὁ a θεός, πρὸς ὃν τυγχάνεις πορευόμενος, ἐρωτήσειε, πρὶν
40 ὁτιοῦν εὔξασθαί σε, εἰ ἐξαρκέσει σοι ἐκείνων τι γενέσθαι ὧνπερ καὶ ἐν ἀρχῇ ἐλέγετο, εἴτε καὶ αὐτῷ σοι ἐπιτρέψειεν εὔξασθαι, τί ποτ' ἂν οἴει ἢ τῶν παρ' ἐκείνου διδομένων λαμβάνων ἢ αὐτὸς εὐξάμενος γενέσθαι τοῦ καιροῦ τυχεῖν; — ΑΛ. Ἀλλὰ μὰ τοὺς θεούς,
45 ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν ἔχοιμί σοι εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, οὕτως· ἀλλὰ μάργον τί μοι δοκεῖ εἶναι, καὶ ὡς ἀληθῶς b πολλῆς φυλακῆς, ὅπως μὴ λήσει τις αὑτὸν εὐχόμενος μὲν κακά, δοκῶν δὲ [τὰ] ἀγαθά, ἔπειτ' ὀλίγον ἐπισχών, ὅπερ καὶ σὺ ἔλεγες, παλινῳδῇ, ἀνευχόμενος ἅττ' ἂν
50 τὸ πρῶτον εὔξηται. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐχὶ εἰδώς τι πλέον ἡμῶν ὁ ποιητής, οὗ καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου ἐπεμνήσθην, τὰ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξειν ἐκέλευεν; — ΑΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Τοῦτον μὲν τοίνυν, ὦ Ἀλκιβιάδη, καὶ Λακεδαιμόνιοι τὸν ποιητὴν

reliquarum, nonne merito multa tempestate jactabitur, quippe cum absque gubernatore oberret in pelago, brevi tempore periturus? ita ut huic certe convenire videatur ille poetæ versus, quo quendam vituperans, multa quidem noverat, sed male, inquit, noverat omnia. — Al. At vero id poetæ dictum quorsum, o Socrates, attinet? mihi certe nihil videtur proposito nostro congruere. — So. Imo quadrat penitus: verum per ænigmata et hic et ceteri fere omnes poetæ loquuntur. est enim ipsa naturâ universa poesis ænigmatum plena, nec quivis eam dignoscit. ad hanc autem illius naturam accedit: si quando insit in homine invido, nolente sua sensa ceteris hominibus revelare, mirum est, quam difficile cognitu sit, quod poeta quisque senserit. non enim Homerum divinissimum sapientissimumque poetam ignorasse putas, scire male aliquem non posse. ille enim est, qui inquit Margiten multa quidem scire, male autem, inquit, eum scire omnia. sed ænigmate sensum occultat, ut arbitror, male pro malum ponens, sciebat autem pro scire. unde compositio quædam extra carminis mensuram conficitur, quod vero sentit hoc est: multa quidem sciebat, sed malum ei fuit hæc omnia scire. patet igitur, si erat illi malum multa scire, eum malum quendam fuisse, si qua fides supra dictis sermonibus adhibenda est. — Al. Mihi certe videtur, o Socrates. aliis enim verbis credere non possem si non his crederem. — So. Et recte quidem tibi videtur. — Al. Et rursus mihi.

XI. So. Sed age per Jovem. vides enim quanta qualisque sit ambiguitas: hujus tu particeps esse videris; sursum enim deorsumque jactatus nusquam sane consistis, sed quod olim maxime asseverabas, nunc damnas. si igitur deus, quem oraturus accedis, oculis sese tuis objiciens, antequam voveas, ita rogaret, an tibi aliquid ex iis quæ in principio dicta sunt, habere satis sit, vel tibi licentiam præstaret quod libeat postulandi, quidnam tibi opportunum fore putares vel acceptare, quæ deus offerret, vel petere ipse? — Al. Per deos, o Socrates, quid respondeam sic statim non habeo: sed insanum quiddam mihi videtur, temere deum precari, ac diligenter considerandum, ne quis se inscio mala petat, dum bona se putat orare, ac paulo post, ut tu dicebas, ad contraria vota se transferat. — So. Nonne prudentior nobis poeta, cujus in principio disputationis mentionem fecimus, mala ab orantibus avertere jussit? — Al. Mihi videtur. — So. Lacedæmonii quo-

ἐζηλωκότες, εἴτε καὶ αὐτοὶ οὕτως ἐπεσκεμμένοι, καὶ c ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἑκάστοτε παραπλησίαν εὐχὴν εὔχονται, τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς διδόναι κελεύοντες αὖ σφίσιν αὐτοῖς· πλεῖον δ' οὐδεὶς ἂν ἐκείνων εὐξαμένων ἀκούσειε. τοιγαροῦν εἰς τὸ παρῆκον τοῦ χρόνου οὐδένων ἧττον εὐτυχεῖς εἰσὶν ἄνθρωποι. εἰ δ' ἄρα καὶ ξυμβέβηκεν αὐτοῖς, ὥστε μὴ πάντ' εὐτυχεῖν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἐκείνων εὐχήν· ἐπὶ τοῖς θεοῖς δ' ἐστὶν, οἶμαι, ὥστε καὶ διδόναι ἅττ' ἄν τις εὐχόμενος τυγχάνῃ καὶ τἀναντία τούτων. d

XII. Βούλομαι δέ σοι καὶ ἕτερόν τι διηγήσασθαι, ὅ ποτ' ἤκουσα [τῶν] πρεσβυτέρων τινῶν, ὡς Ἀθηναίοις καὶ Λακεδαιμονίοις διαφορᾶς γενομένης ξυνέβαινεν ἀεὶ τῇ πόλει ἡμῶν, ὥστε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, ὁπότε μάχη γένοιτο, δυστυχεῖν καὶ μηδέποτε δύνασθαι κρατῆσαι. τοὺς οὖν Ἀθηναίους ἀγανακτοῦντας τῷ πράγματι, καὶ ἀπορουμένους, τίνι χρὴ μηχανῇ τῶν παρόντων κακῶν ἀποτροπὴν εὑρεῖν, βουλευομένοις e αὐτοῖς δοκεῖν κράτιστον εἶναι, πέμψαντας πρὸς Ἄμμωνα, ἐκεῖνον ἐπερωτᾶν· ἔτι δὲ πρὸς τούτοις τάδε, καὶ ἀνθ' ὅτου ποτὲ Λακεδαιμονίοις οἱ θεοὶ μᾶλλον νίκην διδόασιν ἢ σφίσιν αὐτοῖς, οἳ πλείστας, φάναι, μὲν θυσίας καὶ καλλίστας τῶν Ἑλλήνων ἄγομεν, ἀναθήμασί τε κεκοσμήκαμεν τὰ ἱερὰ αὐτῶν ὡς οὐδένες ἄλλοι, πομπάς τε πολυτελεστάτας καὶ σεμνοτάτας ἐδωρούμεθα τοῖς θεοῖς ἀν' ἕκαστον ἔτος, καὶ ἐτελοῦμεν 149 χρήματα, ὅσα οὐδ' οἱ ἄλλοι ξύμπαντες Ἕλληνες. a Λακεδαιμονίοις δὲ, φάναι, οὐδεπώποτ' ἐμέλησεν οὐδὲν τούτων, ἀλλ' οὕτως ὀλιγώρως διάκεινται πρὸς τοὺς θεοὺς, ὥστε καὶ ἀνάπηρα θύουσιν ἑκάστοτε καὶ τἆλλα πάντα οὐκ ὀλίγῳ ἐνδεεστέρως τιμῶσιν ἤπερ ἡμεῖς, οὐδὲν ἔλαττω χρήματα κεκτημένοι τῆς ἡμετέρας πόλεως. ἐπειδὴ εἰρηκέναι ταῦτά τε καὶ ἐπερωτῆσαι, τί χρὴ πράττοντας αὐτοὺς τῶν παρόντων κακῶν ἀπαλλαγὴν εὑρεῖν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἀποκριθῆναι τὸν προφήτην — b τὸν γὰρ θεὸν οὐκ ἐᾶν δῆλον ὅτι — καλέσαντα δ' αὐτὸν, Ἀθηναίοις, φάναι, τάδε λέγει Ἄμμων, φησὶν ἂν βούλεσθαι αὐτῷ τὴν Λακεδαιμονίων εὐφημίαν εἶναι μᾶλλον ἢ τὰ ξύμπαντα τῶν Ἑλλήνων ἱερά. τοσαῦτ' εἰπεῖν, οὐκέτι περαιτέρω. τὴν δ' οὖν εὐφημίαν οὐκ ἄλλην τινά μοι δοκεῖ λέγειν ὁ θεὸς ἢ τὴν εὐχὴν αὐτῶν· ἔστι γὰρ τῷ ὄντι πολὺ διαφέρουσα τῶν ἄλλων. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι Ἕλληνες οἱ μὲν χρυσόκερως βοῦς παραστησάμενοι, c ἕτεροι δ' ἀναθήμασι δωρούμενοι τοὺς θεοὺς εὔχονται ἅττ' ἂν τύχῃ ταῦτα, ἐάν τ' ἀγαθὰ ἐάν τε κακά· βλασφημούντων οὖν αὐτῶν ἀκούοντες οἱ θεοὶ οὐκ ἀποδέχονται τὰς πολυτελεῖς ταυτασὶ πομπάς τε καὶ θυσίας. ἀλλὰ δοκεῖ μοι πολλῆς φυλακῆς δεῖσθαι καὶ σκέψεως, ὅ τι ποτὲ ῥητέον ἐστὶ καὶ μή.

XIII. Εὑρήσεις δὲ καὶ παρ' Ὁμήρῳ ἕτερα παραπλήσια τούτοις εἰρημένα. φησὶ γὰρ τοὺς Τρῶας ἔπαυλιν ποιουμένους d

> ἕρδειν ἀθανάτοισι τεληέσσας ἑκατόμβας·

τὴν δὲ κνίσσαν ἐκ τοῦ πεδίου τοὺς ἀνέμους φέρειν

que, o Alcibiades, sive hunc poetam imitantes, seu ex se ipsis animadvertentes, idem votum tam privatim quam publice servant, orantes deos, ut pulchra ipsis cum bonis tribuant: plura autem illos precantes nemo audire potest. non igitur ad hæc usque tempora minus quam ceteri homines felices sunt. si quid autem illis unquam minus prospere successit, non est oratio illorum in causa: penes vero deos est, ut arbitror, quæ precamur tribuere et contraria his.

XII. Volo insuper aliud quiddam tibi referre, quod aliquando a senioribus quibusdam accepi: dicebant enim semper civitati nostræ accidisse, ut quotiescumque bellum Athenienses cum Lacedæmoniis gererent, nostri tum terra tum mari infortunati essent, nec victores unquam redirent. qua re indignatos Athenienses, cum non haberent qua arte tantam calamitatem averterent, censuisse mittendum esse Ammonem consultum: et præterea hæc, quam ob causam dii Lacedæmoniis potius quam Atheniensibus victoriam largirentur, cum ipsi tamen sacrificia tum plura tum decentiora quam reliqui Græcorum offeramus, simulacris donisque templa sic ornantes, ut nulli alii, et pompas quotannis sumptuosissimas et venustissimas celebremus, et sumptum, qui ad rem divinam spectat, cunctis Græcis magnificentiorem pendamus. Lacedæmoniis autem, dicere, nulla unquam horum cura fuit, adeo circa divinum cultum parcis, ut animalia mutilata passim mactarent, et in aliis omnibus cærimoniis longe admodum parcioribus quam nos, cum tamen opum magnitudine a nobis non superentur. postquam hæc dixisset nuntius et interrogasset, quo pacto a præsenti calamitate liberari possent, nihil aliud ad hæc respondisse prophetam — deum enim non permittere — arcessito vero nuntio, in hunc modum dixisse Atheniensibus: Hæc dicit Ammo, placere magis, inquit, Lacedæmoniorum sibi faustam apprecationem, quam Græcorum sacra omnia. nec plura iis respondisse. per hanc vero nullam prorsus aliam deus mihi dixisse videtur quam illorum preces: etenim revera permultum illæ a ceteris differunt. reliqui namque Græci partim auratis cornibus boves sacrificantes, partim donariis egregiis templa ornantes, temere seu bona sive mala a diis petunt: dii igitur cum illos infausta precantes audiunt, ditissimas illorum pompas et sacrificia non acceptant. quamobrem diligenter considerandum mihi videtur, quid tandem dicendum sit quidve non dicendum.

XIII. Invenies quoque apud Homerum alia horum similia. inquit enim Trojanos, cum suburbanum ædificium molirentur, dicare diis immortalibus pretiosa sacrificia centum boum: suavem vero nidorem ex campo ventis ad cœlum

οὐρανὸν εἴσω
ἡδεῖαν· τῆς δ' οὔ τι θεοὺς μάκαρας δατέεσθαι,
οὐδ' ἐθέλειν· μάλα γάρ σφιν ἀπήχθετο Ἴλιος ἱρὴ
καὶ Πρίαμος καὶ λαὸς ἐυμμελίω Πριάμοιο.

5 ὥστ' οὐδὲν αὐτοῖς ἦν προὔργου θύειν τε καὶ δῶρα τελεῖν μάτην, θεοῖς ἀπηχθημένους. οὐ γάρ, οἶμαι, τοιοῦτόν ἐστι τὸ τῶν θεῶν, ὥσθ' ὑπὸ δώρων παράγεσθαι, οἷον κακὸν τοκιστήν· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς εὐήθη λόγον λέγομεν, ἀξιοῦντες Λακεδαιμονίων ταύτῃ περιεῖ-10 ναι. καὶ γὰρ ἂν δεινὸν εἴη, εἰ πρὸς τὰ δῶρα καὶ τὰς θυσίας ἀποβλέπουσιν ἡμῶν οἱ θεοί, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν 150 ψυχήν, ἄν τις ὅσιος καὶ δίκαιος ὢν τυγχάνῃ. πολλῷ a γε μᾶλλον, οἶμαι, ἢ πρὸς τὰς πολυτελεῖς ταύτας πομπάς τε καὶ θυσίας, ἃς οὐδὲν κωλύει πολλὰ μὲν εἰς 15 θεούς, πολλὰ δ' εἰς ἀνθρώπους ἡμαρτηκότας καὶ ἰδιώτην καὶ πόλιν ἔχειν ἀν' ἕκαστον ἔτος τελεῖν. οἱ δέ, ἅτ' οὐ δωροδόκοι ὄντες, καταφρονοῦσιν ἁπάντων τούτων, ὥς φησιν ὁ θεὸς καὶ θεῶν προφήτης. κινδυνεύει γοῦν καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν 20 ἔχουσι δικαιοσύνη τε καὶ φρόνησις διαφερόντως τετιμῆσθαι. φρόνιμοι δὲ καὶ δίκαιοι οὐκ ἄλλοι τινές εἰσιν b ἢ τῶν εἰδότων ἃ δεῖ πράττειν τε καὶ λέγειν καὶ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους. βουλοίμην δ' ἂν καὶ σοῦ πυθέσθαι, ὅτι ποτ' ἐν νῷ ἔχεις πρὸς ταῦτα. — ΑΛ. 25 Ἀλλ' ἐμοὶ μέν, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἄλλῃ πῇ δοκεῖ ἢ ᾗπερ σοί τε καὶ τῷ θεῷ· οὐδὲ γὰρ ἂν εἰκὸς εἴη ἀντίψηφον ἐμὲ τῷ θεῷ γενέσθαι. — ΣΩ. Οὐκοῦν μέμνησαι ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ φάσκων εἶναι, ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν εὐχόμενος κακά, δοκῶν δ' ἀγαθά; — ΑΛ. Ἔγωγε. c 30 — ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν, ὡς οὐκ ἀσφαλές σοί ἐστιν ἐλθεῖν πρὸς τὸν θεὸν εὐξομένῳ, ἵνα μηδ' ἂν οὕτω τύχῃ, βλασφημοῦντός σου ἀκούων οὐδὲν ἀποδέξηται τῆς θυσίας ταύτης, τυχὸν δὲ καὶ ἕτερόν τι προσαπολαύσῃς. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ κράτιστον εἶναι ἡσυχίαν ἔχειν. τῇ 35 μὲν γὰρ Λακεδαιμονίων εὐχῇ διὰ τὴν μεγαλοψυχίαν — τοῦτο γὰρ κάλλιστον τῶν ἐν ἀφροσύνῃ γ' ὀνομάτων — οὐκ ἂν οἶμαί σε ἐθέλειν χρῆσθαι. ἀναγκαῖον οὖν ἐστι d περιμένειν, ἕως ἄν τις μάθῃ, ὡς δεῖ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους διακεῖσθαι.

40 XIV. ΑΛ. Πότ' οὖν παρέσται ὁ χρόνος οὗτος, ὦ Σώκρατες, καὶ τίς ὁ παιδεύσων; ἥδιστα γὰρ ἄν μοι δοκῶ ἰδεῖν τοῦτον τὸν ἄνθρωπον τίς ἐστιν. — ΣΩ. Οὗτος, ᾧ μέλει περὶ σοῦ. ἀλλὰ δοκεῖ μοι, ὥσπερ τῷ Διομήδει φησὶ τὴν Ἀθηνᾶν Ὅμηρος ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-45 μῶν ἀφελεῖν τὴν ἀχλύν,

ὄφρ' εὖ γιγνώσκοι ἠμὲν θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα,

οὕτω καὶ σοὶ δεῖν ἀπὸ τῆς ψυχῆς πρῶτον τὴν ἀχλὺν e ἀφελόντα, ἣ νῦν παροῦσα τυγχάνει, τὸ τηνικαῦτ' ἤδη προσφέρειν δι' ὧν μέλλεις γνώσεσθαι ἠμὲν κακὸν ἠδὲ 50 καὶ ἐσθλόν. νῦν μὲν γὰρ οὐκ ἄν μοι δοκεῖς δυνηθῆναι. — ΑΛ. Ἀφαιρείτω, εἴτε βούλεται τὴν ἀχλὺν εἴτ' ἄλλο τι· ὡς ἐγὼ παρεσκεύασμαι μηδὲν ἂν φυγεῖν τῶν ὑπ' ἐκείνου προσταττομένων, ὅστις ποτ' ἐστὶν

extolli, sed beatos deos illo minime vesci nihilque velle : quippe quibus Ilion et Priamus et Priami populus odio d esset. itaque nil Trojanis proderat, cum adversos deos haberent, sacra ac munera temere illis offerre. neque enim ejusmodi est deorum natura, ut ducatur muneribus, quemadmodum improbus fœnerator : sed nos nimium deliramus, si nos Lacedæmoniis propter munera acceptiores iis esse dicimus. etenim grave esset, si deus ad dona et sacrificia nostra respiceret potius, quam ad animum, utrum justus sanctusque sit. ad quem equidem deum arbitror multo magis attendere, quam ad multi sumptus pompas atque sacra, quæ nihil prohibet eum, qui multa in deum hominesque peccaverit, seu privatus sit sive respublica, singulis annis perficere. deus autem utpote a muneribus incorruptus, spernit hæc omnia, ut ipse ejusque propheta dicit. hinc igitur videtur et apud deum et apud homines sanæ mentis justitia et prudentia præcipue honorari. prudentes autem justique sunt, qui sciunt quæ erga deos et homines agere atque dicere deceat. cupio tamen ex te audire, quid de his sentias. — Al. Mihi vero, o Socrates, haud secus quam tibi ac deo videtur : neque enim fas esset a deo me dissentire. — So. Recordarisne dixisse te in summa dubitatione discrimineque versari, ne te inscio mala pro bonis optares? — Al. Memini. — So. Vides igitur non satis tutum tibi esse ad orandum pergere, ne quando te deus audiens infausta precantem ista tua sacrificia renuat, aliud vero quiddam, si ita fortasse ei placuerit, reportes. mihi ergo videtur operæ pretium esse quietem agere. nam oratione Lacedæmoniorum propter magnanimitatem — id enim nomen honestissimum est omnium, quibus insipientia significatur — non existimo uti te velle. quare necesse est exspectare, donec didicerit quis erga deos atque homines quo animo esse deceat.

XIV. Al. Quando erit, o Socrates, et quis præceptor? lubentissime enim hic homo quis sit videre vellem. — So. Hic est, cui tu curæ es. verum mihi videtur, quemadmodum Diomedi Minervam inquit Homerus ab oculis nebulam abstulisse, ut bene discerneret deum ab homine, sic et ab animo tuo prius oportere caliginem, qua nunc offunditur, auferre, deinde illa propius admovere, per quæ, bonum quid sit, quid malum, dignoscas. nunc enim hoc non posse mihi videris. — Al. Auferat, seu nebulam ille velit sive quodcumque aliud : etenim paratus sum nihil penitus prætermittere eorum, quæ ille præceperit, quisquis tandem sit, modo sim melior evasurus.

151 ἄνθρωπος, εἴ γε μέλλοιμι βελτίων γενέσθαι. — ΣΩ. a Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνος θαυμαστὴν ὅσην περὶ σὲ προθυμίαν ἔχει. — ΑΛ. Εἰς τότε τοίνυν καὶ τὴν θυσίαν ἀναβάλλεσθαι κράτιστον εἶναί μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Καὶ 5 ὀρθῶς γέ σοι δοκεῖ· ἀσφαλέστερον γάρ ἐστιν ἢ παρακινδυνεύειν τοσοῦτον κίνδυνον. — ΑΛ. Ἀλλὰ πῶς, ὦ Σώκρατες; καὶ μὴν τουτονὶ τὸν στέφανον, ἐπειδή μοι δοκεῖς καλῶς ξυμβεβουλευκέναι, σοὶ περιθήσω· τοῖς θεοῖς δὲ καὶ στεφάνους καὶ τἆλλα πάντα τὰ νομιζόμενα b 10 τότε δώσομεν, ὅταν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐλθοῦσαν ἴδω. ἥξει δ' οὐ διὰ μακροῦ, τούτων θελόντων. — ΣΩ. Ἀλλὰ δέχομαι καὶ τοῦτο, καὶ ἄλλο δ' ἄν τι τῶν παρὰ σοῦ δοθέντων ἡδέως ἴδοιμι δεξάμενον ἐμαυτόν. ὥσπερ δὲ καὶ ὁ Κρέων Εὐριπίδῃ πεποίηται τὸν Τειρεσίαν 15 ἰδὼν ἔχοντα τὰ στέφη καὶ ἀκούσας ἀπὸ τῶν πολεμίων ἀπαρχὰς αὐτὸν εἰληφέναι διὰ τὴν τέχνην, Οἰωνὸν ἐθέμην, φησί, καλλίνικα (σὰ) στέφη· ἐν γὰρ κλύδωνι κείμεθα, ὥσπερ οἶσθα σύ· οὕτω δὲ κἀγὼ παρὰ σοῦ c τὴν δόξαν ταύτην οἰωνὸν τίθεμαι. δοκῶ δέ μοι οὐκ 20 ἐν ἐλάττονι κλύδωνι τοῦ Κρέοντος εἶναι, καὶ βουλοίμην ἂν καλλίνικος γενέσθαι τῶν σῶν ἐραστῶν

— So. Atqui et ille mira alacritate erga te affectus est. — Al. In illud itaque tempus hoc sacrificium differre optimum esse censeo. — So. Et recte quidem: tutius enim est quam tanto periculo se subjicere. — Al. Sed quomodo, o Socrates? jam, quoniam mihi bene consuluisse videris hanc tibi coronam imponam: diis autem et coronas et reliqua omnia, quaecumque solent, tunc offeremus, cum diem illam adventasse cognovero. adventabit autem quamprimum, his volentibus. — So. Accipio et hoc, et quodcumque datum abs te mihi praeterea fuerit libenter videam me ipsum accepisse. quemadmodum vero Creon apud Euripidem, cum vidisset Tiresiam coronatum et audivisset primitias eum propter artem de hostibus accepisse, dicit, Augurium duxi triumphales tuas coronas: in tempestate enim versamur, ut tu nosti: ita et ego hunc abs te honorem augurium esse duco. videor autem mihi non minori quam Creon tempestate jactari, studeoque amatorum tuorum abire victor

ΧΑΡΜΙΔΗΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΧΑΙΡΕΦΩΝ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΧΑΡΜΙΔΗΣ.

153 I Ἧκον μὲν τῇ προτεραίᾳ ἑσπέρας ἐκ Ποτιδαίας ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, οἷον δὲ διὰ χρόνου ἀφιγμένος ἁσμένος ᾖα ἐπὶ τὰς ξυνήθεις διατριβάς. καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Ταυρέου παλαίστραν τὴν καταντικρὺ τοῦ τῆς 5 βασιλικῆς ἱεροῦ εἰσῆλθον, καὶ αὐτόθι κατέλαβον πάνυ πολλούς, τοὺς μὲν καὶ ἀγνῶτας ἐμοί, τοὺς δὲ πλείστους γνωρίμους. καί με ὡς εἶδον εἰσιόντα ἐξ ἀπροσδοκή- b του, εὐθὺς πόρρωθεν ἠσπάζοντο ἄλλος ἄλλοθεν· Χαιρεφῶν δέ, ἅτε καὶ μανικὸς ὤν, ἀναπηδήσας ἐκ μέσων 10 ἔθει πρός με, καί μου λαβόμενος τῆς χειρός, Ὦ Σώκρατες, ἦ δ' ὅς, πῶς ἐσώθης ἐκ τῆς μάχης; Ὀλίγον δὲ πρὶν ἡμᾶς ἀπιέναι μάχη ἐγεγόνει ἐν τῇ Ποτιδαίᾳ, ἣν ἄρτι ἦσαν οἱ τῇδε πεπυσμένοι. Κἀγὼ πρὸς αὐτὸν ἀποκρινόμενος, Οὑτωσί, ἔφην, ὡς σὺ ὁρᾷς. Καὶ μὴν 15 ἤγγελταί γε δεῦρο, ἔφη, ἥ τε μάχη πάνυ ἰσχυρὰ γεγο- c νέναι καὶ ἐν αὐτῇ πολλοὺς τῶν γνωρίμων τεθνάναι. Καὶ ἐπιεικῶς, ἦν δ' ἐγώ, ἀληθῆ ἀπήγγελται. Παρεγένου μέν, ἦ δ' ὅς, τῇ μάχῃ; Παρεγενόμην. Δεῦρο δή, ἔφη, καθεζόμενος ἡμῖν διήγησαι· οὐ γάρ τί πω 20 πάντα σαφῶς πεπύσμεθα. Καὶ ἅμα με καθίζει ἄγων παρὰ Κριτίαν τὸν Καλλαίσχρου. παρακαθεζόμενος οὖν ἠσπαζόμην τόν τε Κριτίαν καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ διηγούμην αὐτοῖς τὰ ἀπὸ στρατοπέδου, ὅ τι μέ τις ἀνέροιτο· ἠρώτων δ' ἄλλος ἄλλο.

25 II. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων ἅδην εἴχομεν, αὖθις d ἐγὼ αὐτοὺς ἀνηρώτων τὰ τῇδε, περὶ φιλοσοφίας ὅπως ἔχοι τὰ νῦν, περί τε τῶν νέων, εἴ τινες ἐν αὐτοῖς διαφέροντες ἢ σοφίᾳ ἢ κάλλει ἢ ἀμφοτέροις ἐγγεγονότες 154 εἶεν. καὶ ὁ Κριτίας ἀποβλέψας πρὸς τὴν θύραν, ἰδών a 30 τινας νεανίσκους εἰσιόντας καὶ λοιδορουμένους ἀλλήλοις καὶ ἄλλον ὄχλον ὄπισθεν ἑπόμενον, Περὶ μὲν τῶν καλῶν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, αὐτίκα μοι δοκεῖς εἴσεσθαι· οὗτοι γὰρ τυγχάνουσιν οἱ εἰσιόντες πρόδρομοί τε καὶ ἐρασταὶ ὄντες τοῦ δοκοῦντος καλλίστου εἶναι τά γε δὴ 35 νῦν· φαίνεται δέ μοι καὶ αὐτὸς ἐγγὺς ἤδη που εἶναι προσιών. Ἔστι δέ, ἦν δ' ἐγώ, τίς τε καὶ τοῦ; Οἶσθά που σύ γε, ἔφη, ἀλλ' οὔπω ἐν ἡλικίᾳ ἦν πρίν σε ἀπιέναι, Χαρμίδην τὸν τοῦ Γλαύκωνος τοῦ ἡμετέρου θείου υἱόν, ἐμὸν δ' ἀνεψιόν. Οἶδα μέντοι νὴ Δία, ἦν δ' b 40 ἐγώ· οὐ γάρ τι φαῦλος οὐδὲ τότ' ἦν ἔτι παῖς ὤν, νῦν δ' οἶμαί που εὖ μάλ' ἂν ἤδη μειράκιον εἴη. Αὐτίκα, ἔφη, εἴσει καὶ ἡλίκος καὶ οἷος γέγονε. Καὶ ἅμα ταῦτ' αὐτοῦ λέγοντος ὁ Χαρμίδης εἰσέρχεται.

CHARMIDES.

DIALOGI PERSONÆ:

SOCRATES, CHÆREPHON, CRITIAS, CHARMIDES.

I. Pridie cum vesperi Potidæa ab exercitu rediissem, protinus solitas conversationes, utpote a quibus diu abfuissem, magna cum voluptate repetivi. atque Taureæ palæstram ingressus, quæ e regione templi est, quod situm ad regiam porticum, hic permultos reperi, alios ignotos mihi, plurimos vero notos : qui cum me ex insperato ingredientem vidissent procul, subito alius aliunde salutabant : Chærephon præcipue, ut qui insanus esset, e medio statim prosiliens accurrit, et manum meam prehendens, O Socrates, inquit, quo pacto prœlio superstes evasisti? Nam paulo ante quam abiremus ad Potidæam pugna commissa erat, de qua hi nuper audierant. At illi ego respondens, Ita, inquam, ut vides. Nuntiatum est, inquit, pugnam acerrimam fuisse, atque in ea multos nobis notos occubuisse. Vera, inquam, vobis probe nuntiata fuerunt. An tu, inquit, prœlio interfuisti? Interfui. Sede hic, nobisque enarra : nondum enim omnia perspicue audivimus. His dictis sedere me prope Critiam Callæschri filium jussit. assidens igitur Critiam et reliquos salutabam, et quæ in belli expeditione contigerant, quod quisque requirebat, alius aliud, recensui.

II. Ubi vero de talibus abunde locuti essemus, rursus ego illos interrogavi de rebus eorum, quæ esset his temporibus philosophiæ conditio, et qui adolescentes vel sapientia vel indole vel utrisque clari essent. tunc Critias ad fores respiciens, vidensque adolescentes quosdam ingredientes et invicem altercantes, et post eos turbam aliam, De pulchris, inquit, o Socrates, videre mihi mox cogniturus : hi enim qui nunc ingrediuntur, præcursores sunt amatoresque ejus, qui omnium hujus temporis pulcherrimus judicatur : ac videtur et ipse jamjam ingressurus. Quis ille et cujus filius? inquam. Nosti, inquit, et tu, sed cum hinc abires, nondum adoleverat, Charmiden filium Glauconis patrui nostri, consobrinum meum. Novi per Jovem, inquam . neque adhuc puer tunc contemnendus erat, nunc vero adultum jam esse illum arbitror. Statim intelliges, ait, quantus et qualis evaserit. Dum hæc ille dicit, Charmides ingreditur.

151 ἄνθρωπος, εἴ γε μέλλοιμι βελτίων γενέσθαι. — ΣΩ. a
Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνος θαυμαστὴν ὅσην περὶ σὲ προθυ-
μίαν ἔχει. — ΑΛ. Εἰς τότε τοίνυν καὶ τὴν θυσίαν
ἀναβάλλεσθαι κράτιστον εἶναί μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Καὶ
5 ὀρθῶς γέ σοι δοκεῖ· ἀσφαλέστερον γάρ ἐστιν ἢ παρα-
κινδυνεύειν τοσοῦτον κίνδυνον. — ΑΛ. Ἀλλὰ πῶς, ὦ
Σώκρατες; καὶ μὴν τουτονὶ τὸν στέφανον, ἐπειδή μοι
δοκεῖς καλῶς ξυμβεβουλευκέναι, σοὶ περιθήσω· τοῖς
θεοῖς δὲ καὶ στεφάνους καὶ τἆλλα πάντα τὰ νομιζόμενα b
10 τότε δώσομεν, ὅταν ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐλθοῦσαν ἴδω.
ἥξει δ' οὐ διὰ μακροῦ, τούτων θελόντων. — ΣΩ.
Ἀλλὰ δέχομαι καὶ τοῦτο, καὶ ἄλλο δ' ἄν τι τῶν παρὰ
σοῦ δοθέντων ἡδέως ἴδοιμι δεξάμενον ἐμαυτόν. ὥσπερ
δὲ καὶ ὁ Κρέων Εὐριπίδῃ πεποίηται τὸν Τειρεσίαν
15 ἰδὼν ἔχοντα τὰ στέφη καὶ ἀκούσας ἀπὸ τῶν πολεμίων
ἀπαρχὰς αὐτὸν εἰληφέναι διὰ τὴν τέχνην, Οἰωνὸν ἐθέ-
μην, φησί, καλλίνικα (σὰ) στέφη· ἐν γὰρ κλύδωνι
κείμεθα, ὥσπερ οἶσθα σύ· οὕτω δὲ κἀγὼ παρὰ σοῦ c
τὴν δόξαν ταύτην οἰωνὸν τίθεμαι. δοκῶ δέ μοι οὐκ
20 ἐν ἐλάττονι κλύδωνι τοῦ Κρέοντος εἶναι, καὶ βουλοί-
μην ἂν καλλίνικος γενέσθαι τῶν σῶν ἐραστῶν

— So. Atqui et ille mira alacritate erga te affectus est. — Al. In illud itaque tempus hoc sacrificium differre optimum esse censeo. — So. Et recte quidem : tutius enim est quam tanto periculo se subjicere. — Al. Sed quomodo, o Socrates? jam, quoniam mihi bene consuluisse videris hanc tibi coronam imponam : diis autem et coronas et reliqua omnia, quæcumque solent, tunc offeremus, cum diem illam adventasse cognovero. adventabit autem quamprimum, his volentibus. — So. Accipio et hoc, et quodcumque datum abs te mihi præterea fuerit libenter videam me ipsum accepisse. quemadmodum vero Creon apud Euripidem, cum vidisset Tiresiam coronatum et audivisset primitias eum propter artem de hostibus accepisse, dicit, Augurium duxi triumphales tuas coronas : in tempestate enim versamur, ut tu nosti : ita et ego hunc abs te honorem augurium esse duco. videor autem mihi non minori quam Creon tempestate jactari, studeoque amatorum tuorum abire victor

ΧΑΡΜΙΔΗΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΧΑΙΡΕΦΩΝ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΧΑΡΜΙΔΗΣ.

153 I Ἧκον μὲν τῇ προτεραίᾳ ἑσπέρας ἐκ Ποτιδαίας ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, οἷον δὲ διὰ χρόνου ἀφιγμένος ἀσμενος ᾖα ἐπὶ τὰς ξυνήθεις διατριβάς. καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν Ταυρέου παλαίστραν τὴν καταντικρὺ τοῦ τῆς 5 βασιλικῆς ἱεροῦ εἰσῆλθον, καὶ αὐτόθι κατέλαβον πάνυ πολλούς, τοὺς μὲν καὶ ἀγνῶτας ἐμοί, τοὺς δὲ πλείστους γνωρίμους. καί με ὡς εἶδον εἰσιόντα ἐξ ἀπροσδοκήb του, εὐθὺς πόρρωθεν ἠσπάζοντο ἄλλος ἄλλοθεν· Χαιρεφῶν δέ, ἅτε καὶ μανικὸς ὤν, ἀναπηδήσας ἐκ μέσων 10 ἔθει πρός με, καί μου λαβόμενος τῆς χειρός, Ὦ Σώκρατες, ἦ δ' ὅς, πῶς ἐσώθης ἐκ τῆς μάχης; Ὀλίγον δὲ πρὶν ἡμᾶς ἀπιέναι μάχη ἐγεγόνει ἐν τῇ Ποτιδαίᾳ, ἣν ἄρτι ἦσαν οἱ τῇδε πεπυσμένοι. Κἀγὼ πρὸς αὐτὸν ἀποκρινόμενος, Οὑτωσί, ἔφην, ὡς σὺ ὁρᾷς. Καὶ μὴν 15 ἤγγελταί γε δεῦρο, ἔφη, ἥ τε μάχη πάνυ ἰσχυρὰ γεγοc νέναι καὶ ἐν αὐτῇ πολλοὺς τῶν γνωρίμων τεθνάναι. Καὶ ἐπιεικῶς, ἦν δ' ἐγώ, ἀληθῆ ἀπήγγελται. Παρεγένου μέν, ἦ δ' ὅς, τῇ μάχῃ; Παρεγενόμην. Δεῦρο δή, ἔφη, καθεζόμενος ἡμῖν διήγησαι· οὐ γάρ τί πω 20 πάντα σαφῶς πεπύσμεθα. Καὶ ἅμα με καθίζει ἄγων παρὰ Κριτίαν τὸν Καλλαίσχρου. παρακαθεζόμενος οὖν ἠσπαζόμην τόν τε Κριτίαν καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ διηγούμην αὐτοῖς τὰ ἀπὸ στρατοπέδου, ὅ τι μέ τις ἀνέροιτο· ἠρώτων δ' ἄλλος ἄλλο.

25 II. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων ἅδην εἴχομεν, αὖθις d ἐγὼ αὐτοὺς ἀνηρώτων τὰ τῇδε, περὶ φιλοσοφίας ὅπως ἔχοι τὰ νῦν, περί τε τῶν νέων, εἴ τινες ἐν αὐτοῖς διαφέροντες ἢ σοφίᾳ ἢ κάλλει ἢ ἀμφοτέροις ἐγγεγονότες 154 εἶεν. καὶ ὁ Κριτίας ἀποβλέψας πρὸς τὴν θύραν, ἰδών a 30 τινας νεανίσκους εἰσιόντας καὶ λοιδορουμένους ἀλλήλοις καὶ ἄλλον ὄχλον ὄπισθεν ἑπόμενον, Περὶ μὲν τῶν καλῶν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, αὐτίκα μοι δοκεῖς εἴσεσθαι· οὗτοι γὰρ τυγχάνουσιν οἱ εἰσιόντες πρόδρομοί τε καὶ ἐρασταὶ ὄντες τοῦ δοκοῦντος καλλίστου εἶναι τά γε δὴ 35 νῦν· φαίνεται δέ μοι καὶ αὐτὸς ἐγγὺς ἤδη που εἶναι προσιών. Ἔστι δέ, ἦν δ' ἐγώ, τίς τε καὶ τοῦ; Οἶσθά που σύ γε, ἔφη, ἀλλ' οὔπω ἐν ἡλικίᾳ ἦν πρίν σε ἀπιέναι, Χαρμίδην τὸν τοῦ Γλαύκωνος τοῦ ἡμετέρου θείου υἱόν, ἐμὸν δ' ἀνεψιόν. Οἶδα μέντοι νὴ Δία, ἦν δ' b 40 ἐγώ· οὐ γάρ τι φαῦλος οὐδὲ τότ' ἦν ἔτι παῖς ὤν, νῦν δ' οἶμαί που εὖ μάλ' ἂν ἤδη μειράκιον εἴη. Αὐτίκα, ἔφη, εἴσει καὶ ἡλίκος καὶ οἷος γέγονε. Καὶ ἅμα ταῦτ' αὐτοῦ λέγοντος ὁ Χαρμίδης εἰσέρχεται.

CHARMIDES.

DIALOGI PERSONÆ:

SOCRATES, CHÆREPHON, CRITIAS, CHARMIDES.

I. Pridie cum vesperi Potidæa ab exercitu rediissem, protinus solitas conversationes, utpote a quibus diu abfuissem, magna cum voluptate repetivi. atque Taureæ palæstram ingressus, quæ e regione templi est, quod situm ad regiam porticum, hic permultos reperi, alios ignotos mihi, plurimos vero notos: qui cum me ex insperato ingredientem vidissent procul, subito alius aliunde salutabant: Chærephon præcipue, ut qui insanus esset, e medio statim prosiliens accurrit, et manum meam prehendens, O Socrates, inquit, quo pacto prœlio superstes evasisti? Nam paulo ante quam abiremus ad Potidæam pugna commissa erat, de qua hi nuper audierant. At illi ego respondens, Ita, inquam, ut vides. Nuntiatum est, inquit, pugnam acerrimam fuisse, atque in ea multos nobis notos occubuisse. Vera, inquam, vobis probe nuntiata fuerunt. An tu, inquit, prœlio interfuisti? Interfui. Sede hic, nobisque enarra: nondum enim omnia perspicue audivimus. His dictis sedere me prope Critiam Callæschri filium jussit. assidens igitur Critiam et reliquos salutabam, et quæ in belli expeditione contigerant, quod quisque requirebat, alius aliud, recensui.

II. Ubi vero de talibus abunde locuti essemus, rursus ego illos interrogavi de rebus eorum, quæ esset his temporibus philosophiæ conditio, et qui adolescentes vel sapientia vel indole vel utrisque clari essent. tunc Critias ad fores respiciens, vidensque adolescentes quosdam ingredientes et invicem altercantes, et post eos turbam aliam, De pulchris, inquit, o Socrates, videre mihi mox cogniturus: hi enim qui nunc ingrediuntur, præcursores sunt amatoresque ejus, qui omnium hujus temporis pulcherrimus judicatur: ac videtur et ipse jamjam ingressurus. Quis ille et cujus filius? inquam. Nosti, inquit, et tu, sed cum hinc abires, nondum adoleverat, Charmiden filium Glauconis patrui nostri, consobrinum meum. Novi per Jovem, inquam. neque adhuc puer tunc contemnendus erat, nunc vero adultum jam esse illum arbitror. Statim intelliges, ait, quantus et qualis evaserit. Dum hæc ille dicit, Charmides ingreditur.

III. Ἐμοὶ μὲν οὖν, ὦ ἑταῖρε, οὐδὲν σταθμητόν· ἀτεχνῶς γὰρ λευκὴ στάθμη εἰμὶ πρὸς τοὺς καλούς· σχεδὸν γάρ τί μοι πάντες οἱ ἐν τῇ ἡλικίᾳ καλοὶ φαίνονται. ἀτὰρ οὖν δὴ καὶ τότ' ἐκεῖνος ἐμοὶ θαυμα-
5 στὸς ἐφάνη τό τε μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, οἱ δὲ δὴ ἄλλοι c πάντες ἐρᾶν ἔμοιγ' ἐδόκουν αὐτοῦ· οὕτως ἐκπεπληγμένοι τε καὶ τεθορυβημένοι ἦσαν, ἡνίκ' εἰσῄει. πολλοὶ δὲ δὴ ἄλλοι ἐρασταὶ καὶ ἐν τοῖς ὄπισθεν εἵποντο. καὶ τὸ μὲν ἡμέτερον τὸ τῶν ἀνδρῶν ἧττον θαυμαστὸν ἦν·
10 ἀλλ' ἐγὼ καὶ τοῖς παισὶ προσέσχον τὸν νοῦν, ὡς οὐδεὶς ἄλλοσ' ἔβλεπεν αὐτῶν, οὐδ' ὅστις σμικρότατος ἦν, ἀλλὰ πάντες ὥσπερ ἄγαλμα ἐθεῶντο αὐτόν. Καὶ ὁ d Χαιρεφῶν καλέσας με, Τί σοι φαίνεται ὁ νεανίσκος, ἔφη, ὦ Σώκρατες; οὐκ εὐπρόσωπος; Ὑπερφυῶς, ἦν δ'
15 ἐγώ. Οὗτος μέντοι, ἔφη, εἰ ἐθέλοι ἀποδῦναι, δόξει σοι ἀπρόσωπος εἶναι· οὕτως τὸ εἶδος πάγκαλός ἐστι. Συνέφασαν οὖν καὶ οἱ ἄλλοι ταὐτὰ ταῦτα τῷ Χαιρεφῶντι. Κἀγώ, Ἡράκλεις! ἔφην, ὡς ἄμαχον λέγετε τὸν ἄνδρα, εἰ ἔτι αὐτῷ ἓν (δὴ) μόνον τυγχάνει προσὸν
20 σμικρόν τι. Τί; ἔφη ὁ Κριτίας. Εἰ τὴν ψυχήν, ἦν δ' ἐγώ, τυγχάνει εὖ πεφυκώς. πρέπει δέ που, ὦ Κριτία, e τοιοῦτον αὐτὸν εἶναι, τῆς γ' ὑμετέρας ὄντα οἰκίας. Ἀλλ', ἔφη, πάνυ καλὸς κἀγαθός ἐστι καὶ ταῦτα. Τί οὖν, ἔφην, οὐκ ἀπεδύσαμεν αὐτοῦ αὐτὸ τοῦτο καὶ
25 ἐθεασάμεθα πρότερον τοῦ εἴδους; πάντως γάρ που τηλικοῦτος ὢν ἤδη ἐθέλει διαλέγεσθαι. Καὶ πάνυ γε,
155 ἔφη ὁ Κριτίας, ἐπεί τοι καί ἐστι φιλόσοφός τε καί, a ὡς δοκεῖ ἄλλοις τε καὶ ἑαυτῷ, πάνυ ποιητικός. Τοῦτο μέν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε Κριτία, πόρρωθεν ὑμῖν τὸ
30 καλὸν ὑπάρχει ἀπὸ τῆς Σόλωνος συγγενείας. ἀλλὰ τί οὐκ ἐπέδειξάς μοι τὸν νεανίαν καλέσας δεῦρο; οὐδὲ γὰρ ἄν που, εἰ ἐτύγχανε νεώτερος ὤν, αἰσχρὸν ἂν ἦν αὐτῷ διαλέγεσθαι ἡμῖν ἐναντίον γε σοῦ, ἐπιτρόπου θ' ἅμα καὶ ἀνεψιοῦ ὄντος. Ἀλλὰ καλῶς, ἔφη, λέγεις, καὶ
35 καλῶμεν αὐτόν. Καὶ ἅμα πρὸς τὸν ἀκόλουθον, Παῖ, ἔφη, κάλει Χαρμίδην, εἰπὼν ὅτι βούλομαι αὐτὸν ἰα- b τρῷ συστῆσαι περὶ τῆς ἀσθενείας ἧς πρῴην πρός με ἔλεγε ὅτι ἀσθενοίη. Πρὸς οὖν ἐμὲ ὁ Κριτίας, Ἐναγχός τοι ἔφη βαρύνεσθαί τι τὴν κεφαλὴν ἕωθεν ἀνιστά-
40 μενος. ἀλλὰ τί σε κωλύει προσποιήσασθαι πρὸς αὐτὸν ἐπίστασθαί τι κεφαλῆς φάρμακον; Οὐδέν, ἦν δ' ἐγώ· μόνον ἐλθέτω. Ἀλλ' ἥξει, ἔφη.

IV. Ὃ οὖν καὶ ἐγένετο. ἧκε γάρ, καὶ ἐποίησε γέλωτα πολύν· ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῶν καθημένων c
45 ξυγχωρῶν τὸν πλησίον ὤθει σπουδῇ, ἵνα παρ' αὐτῷ καθέζοιτο, ἕως τῶν ἐπ' ἐσχάτῳ καθημένων τὸν μὲν ἀνεστήσαμεν, τὸν δὲ πλάγιον κατεβάλομεν. ὁ δ' ἐλθὼν μεταξὺ ἐμοῦ τε καὶ τοῦ Κριτίου ἐκαθέζετο. ἐνταῦθα μέντοι, ὦ φίλε, ἐγὼ ἤδη ἠπόρουν, καί μου ἡ πρόσθεν
50 θρασύτης ἐξεκέκοπτο, ἣν εἶχον ἐγὼ ὡς πάνυ ῥᾳδίως αὐτῷ διαλεξόμενος. ἐπειδὴ δέ, φράσαντος τοῦ Κριτίου, ὅτι ἐγὼ εἴην ὁ τὸ φάρμακον ἐπιστάμενος, ἐνέβλεψέ τέ μοι τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀμήχανόν τι οἷον, καὶ d ἀνήγετο ὡς ἐρωτήσων. καὶ οἱ ἐν τῇ παλαίστρᾳ ἅπαντες

III. In me quidem, o amice, quo discernam talia nihil inest: profecto enim perinde sum in dijudicandis pulchris, ut alba amussis (in albo lapide); fere enim omnes florentes ætate mihi pulchri esse videntur. at enim et tunc ille et corporis proceritate et formositate mirandus videbatur, atque ceteri omnes capti ejus amore videbantur: usque adeo illius ingressu obstupuerunt turbatique sunt. multi præterea post illum amatores sequebantur. et quod ad viros attinet, nil mirum: verum pueros etiam animadverti, quorum nemo ne minimus quidem alio intuebatur, sed illum unum cuncti tanquam imaginem quandam contemplabantur. Hic ad me conversus Chærephon, Qualis tibi, inquit, o Socrates, adolescens videtur? an non specioso vultu? Mirifice, inquam. Atqui hic, inquit, si nudare se vellet, vultum præ reliqua forma deformem diceres. Eadem hæc cum Chærephonte ceteri etiam affirmarunt. Insuperabilem, hercle, inquam, virum narratis, si exiguum insuper quiddam ei adsit. Quid? inquit Critias. Si bona, inquam, animi natura sit, qualem esse, o Critia, consentaneum est vestra e stirpe prognatum. Imo certe quod ad ingenium et pulcherrimus est et optimus. Quid igitur non nudamus, inquam, animum ejus eumque prius quam formam contemplamur? nam cum tantus jam sit, disserere gaudebit, puto. Certe, inquit Critias: nam et sapientiæ studiosus est, et, ut sibi ceterisque videtur, valde poeticus. Longa, inquam, amice Critia, serie nobilitatem hanc Solonis ex genere trahitis. verum cur mihi adolescentem non monstras huc arcessens? neque enim dedeceret, etiam si esset minor natu, cum eo disserere, te consobrino ejus simul et tutore præsente. Probe, inquit, dicis et vocemus eum. Et simul ad pedissequum, Voca, inquit, Charmidem et dic illi, me velle medico cuidam eum commendare ob valetudinem qua de conquestus est nuper. Ad me vero Critias, Nuper Charmides cum mane surgeret, caput dolere querebatur. quid prohibet igitur simulare remedium aliquod contra capitis gravedinem te habere? Nihil, inquam: modo veniat. Atqui veniet, inquit.

IV. Quod et factum est. venit enim, risumque ingentem concitavit: unusquisque enim nostrûm una sedentium locum cedere volens proximum dedita opera impulit, ut sibi assideret, donec eorum qui ultimo loco sedebant, alterum surgere cogeremus, alterum obliquum dejiceremus. ille vero accedens me inter Critiamque consedit. tum ego, o amice, jam hærebam, et me ea confidentia deseruerat, quam paulo ante habebam, fore ut cum eo facillime disputarem. postquam vero, cum Critias dixisset, me eum esse, cui medicamentum notum esset, adspexit me oculis nescio quo modo, et jam interrogaturus erat, et

περιέρρεον ἡμᾶς κύκλῳ κομιδῇ, τότε δή, ὦ γεννάδα, εἶδόν τε τὰ ἐντὸς τοῦ ἱματίου καὶ ἐφλεγόμην καὶ οὐκέτ' ἐν ἐμαυτοῦ ἦν καὶ ἐνόμισα σοφώτατον εἶναι τὸν Κυδίαν τὰ ἐρωτικά, ὃς εἶπεν, ἐπὶ καλοῦ λέγων παιδὸς ἄλλῳ 5 ὑποτιθέμενος, εὐλαβεῖσθαι μὴ κατέναντα λέοντος νεβρὸν ἐλθόντα μοῖραν αἱρεῖσθαι χρεῶν· αὐτὸς γάρ μοι ἐδόκουν ὑπὸ τοῦ τοιούτου θρέμματος ἑαλωκέναι. ὅμως δ' αὐτοῦ ἐρωτήσαντος εἰ e ἐπισταίμην τὸ τῆς κεφαλῆς φάρμακον, μόγις πως 10 ἀπεκρινάμην, ὅτι ἐπισταίμην. Τί οὖν; ἦ δ' ὅς, ἐστί; Κἀγὼ εἶπον, ὅτι αὐτὸ μὲν εἴη φύλλον τι, ἐπῳδὴ δέ τις ἐπὶ τῷ φαρμάκῳ εἴη, ἣν εἰ μέν τις ἐπᾴδοι ἅμα καὶ χρῷτο αὐτῷ, παντάπασιν ὑγιᾶ ποιοίη τὸ φάρμακον· ἄνευ δὲ τῆς ἐπῳδῆς οὐδὲν ὄφελος εἴη τοῦ φύλλου.

156 Καὶ ὅς, Ἀπογράψομαι τοίνυν, ἔφη, παρὰ σοῦ τὴν a ἐπῳδήν. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, ἐάν με πείθῃς, ἢ κἂν μή; Γελάσας οὖν, Ἐάν σε πείθω, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· καὶ τοὔνομά μου σὺ ἀκριβοῖς; Εἰ μὴ ἀδικῶ γε, ἔφη· οὐ γάρ τι σοῦ ὀλίγος λόγος ἐστὶν 20 ἐν τοῖς ἡμετέροις ἡλικιώταις, μέμνημαι δ' ἔγωγε καὶ παῖς ὢν Κριτίᾳ τῷδε ξυνόντα σε. Καλῶς γε σύ, ἦν δ' ἐγώ, ποιῶν· μᾶλλον γάρ σοι παρρησιάσομαι περὶ τῆς ἐπῳδῆς, οἵα τυγχάνει οὖσα, ἄρτι δ' ἠπόρουν, τίνι b τρόπῳ σοι ἐνδειξαίμην τὴν δύναμιν αὐτῆς. ἔστι γάρ, 25 ὦ Χαρμίδη, τοιαύτη, οἵα μὴ δύνασθαι τὴν κεφαλὴν μόνον ὑγιᾶ ποιεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ἴσως ἤδη καὶ σὺ ἀκήκοας τῶν ἀγαθῶν ἰατρῶν, ἐπειδάν τις αὐτοῖς προσέλθῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλγῶν, λέγουσί που, ὅτι οὐχ οἷόν τ' αὐτοὺς μόνους ἐπιχειρεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰᾶσθαι, ἀλλ' 30 ἀναγκαῖον εἴη ἅμα καὶ τὴν κεφαλὴν θεραπεύειν, εἰ μέλλοι καὶ τὰ τῶν ὀμμάτων εὖ ἔχειν· καὶ αὖ τὸ τὴν c κεφαλὴν οἴεσθαι ἄν ποτε θεραπεῦσαι αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς ἄνευ ὅλου τοῦ σώματος πολλὴν ἄνοιαν εἶναι. ἐκ δὴ τούτου τοῦ λόγου διαίταις ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα τρεπόμε-35 νοι μετὰ τοῦ ὅλου τὸ μέρος ἐπιχειροῦσι θεραπεύειν τε καὶ ἰᾶσθαι. ἢ οὐκ ᾔσθησαι, ὅτι ταῦθ' οὕτω λέγουσί τε καὶ ἔχει; Πάνυ γε, ἔφη. Οὐκοῦν καλῶς σοι δοκεῖ λέγεσθαι καὶ ἀποδέχει τὸν λόγον; Πάντων μάλιστα, ἔφη.

40 V. Κἀγὼ ἀκούσας αὐτοῦ ἐπαινέσαντος ἀνεθάρρησά d τε, καί μοι κατὰ σμικρὸν πάλιν ἡ θρασύτης ξυνηγείρετο, καὶ ἀνεζωπυρούμην. καὶ εἶπον, Τοιοῦτον τοίνυν ἐστίν, ὦ Χαρμίδη, καὶ τὸ ταύτης τῆς ἐπῳδῆς. ἔμαθον δ' αὐτὴν ἐγὼ ἐκεῖ ἐπὶ στρατείας παρά τινος τῶν 45 Θρᾳκῶν τῶν Ζαμόλξιδος ἰατρῶν, οἳ λέγονται καὶ ἀπαθανατίζειν. ἔλεγε δ' ὁ Θρᾷξ οὗτος, ὅτι ταῦτα μὲν [οἱ] ἰατροὶ οἱ Ἕλληνες, ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, καλῶς λέγοιεν· ἀλλὰ Ζάμολξις, ἔφη, λέγει ὁ ἡμέτερος βασιλεύς, θεὸς ὤν, ὅτι ὥσπερ ὀφθαλμοὺς ἄνευ κεφαλῆς οὐ e 50 δεῖ ἐπιχειρεῖν ἰᾶσθαι οὐδὲ κεφαλὴν ἄνευ σώματος, οὕτως οὐδὲ σῶμα ἄνευ ψυχῆς, ἀλλὰ τοῦτο καὶ αἴτιον εἴη τοῦ διαφεύγειν τοὺς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἰατροὺς τὰ πολλὰ νοσήματα, ὅτι τὸ ὅλον ἀγνοοῖεν, οὗ δέοι τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, οὗ μὴ καλῶς ἔχοντος ἀδύνατον

omnes, qui in palæstra erant, ad nos confluxerunt et ab omnibus partibus circumdederunt, tum vero, o generose, adspexi quæ sub pallio latebant et totus exarsi, neque amplius eram apud me, et Cydiam in amoribus sapientissimum judicavi, qui de formoso puero loquens et alii consilium dans dixit, cavendum esse ne hinnulus in leonis conspectum progressus capiatur lacereturque : ipse enim mihi captus videbar ab hujusmodi animali : cum autem percunctatus esset, utrum capitis medelam scirem, tum vix tandem me scire respondi. Quæ igitur ista? inquit. Folium quoddam, inquam, est, sed insuper addenda est incantatio quædam, quam si quis simul adhibeat, cum folio utatur, sanitas restituitur : absque incantatione vero folium nil confert. Ad hæc ille, Exscribam equidem hanc te dictante incantationem. Utrum si mihi persuadeas, inquam, an etiam si non persuadeas? Ille subridens ait, Si tibi persuadeam, Socrates. Esto, inquam, nomen quoque plane tu meum tenes. Teneo, inquit, equidem, nisi injurius sum : frequens enim de te inter æquales meos sermo habetur, memini vero, cum puer adhuc essem, te cum Critia hoc versari solitum. Recte tu quidem, inquam : audentius enim ostendam incantatio qualis sit : paulo vero ante nesciebam quo pacto vim illius tibi monstrarem. est talis, o Charmides, ut caput solum curare nequeat, sed quemadmodum fortasse jam tu quoque ex peritis medicis audivisti, qui, quoties aliquis dolore oculorum affectus eos se consulit, aiunt non posse oculis solis mederi, nisi simul capiti medeantur, si oculi bene se habituri sint : item caput solum sine toto corpore posse curari, id putare esse magnæ dementiæ. hac de causa regulis quibusdam toti corpori conferentibus utuntur et cum toto partem aggrediuntur restituere eique mederi. nonne audisti ita dicere illos, et ita esse? Prorsus, inquit. Rectene loqui tibi videntur, inquam, rationemque hanc approbas? Maxime omnium, inquit.

V. Atque ego cum comprobare eum hæc audivissem, recepi fiduciam, ac mihi paulatim rursus animus excitatus est recreatusque sum. atque dixi, Talis est, inquam, o Charmides, incantationis quoque hujus vis. didici autem eam ibidem in exercitu a quodam medicorum Thracum Zamolxidis sectatorum, qui et immortales homines reddere dicuntur. dicebat Thrax ille, Græcorum medicos quæ modo a me narrata sunt recte dicere. sed Zamolxis ait, inquit, rex noster, qui deus est, quemadmodum oculos sine capite curare non decet, neque sine corpore caput, ita neque sine anima corpus, sed hanc etiam causam esse, cur medicos Græcos plurimi morbi lateant, quia totum ignorent, quod curare oporteat, quo male affecto fieri non

εἴη τὸ μέρος εὖ ἔχειν. πάντα γὰρ ἔφη ἐκ τῆς ψυχῆς ὁρμῆσθαι καὶ τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ τῷ σώματι καὶ παντὶ τῷ ἀνθρώπῳ, κἀκεῖθεν ἐπιρρεῖν ὥσπερ ἐκ τῆς κεφαλῆς 157 ἐπὶ τὰ ὄμματα. δεῖν οὖν ἐκεῖνο καὶ πρῶτον καὶ μά- a 5 λιστα θεραπεύειν, εἰ μέλλει καὶ τὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ τοῦ ἄλλου σώματος καλῶς ἔχειν. θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν ἔφη, ὦ μακάριε, ἐπῳδαῖς τισι· τὰς δ' ἐπῳδὰς ταύτας τοὺς λόγους εἶναι τοὺς καλούς. ἐκ δὲ τῶν τοιούτων λόγων ἐν ταῖς ψυχαῖς σωφροσύνην ἐγγίγνε-10 σθαι, ἧς ἐγγενομένης καὶ παρούσης ῥᾴδιον ἤδη εἶναι τὴν ὑγίειαν καὶ τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι πορίζειν. διδάσκων οὖν με τό τε φάρμακον καὶ τὰς ἐπῳ- b δάς, Ὅπως, ἔφη, τῷ φαρμάκῳ τούτῳ μηδείς σε πείσει τὴν αὑτοῦ κεφαλὴν θεραπεύειν, ὃς ἂν μὴ τὴν ψυχὴν 15 πρῶτον παράσχῃ τῇ ἐπῳδῇ ὑπὸ σοῦ θεραπευθῆναι. καὶ γὰρ νῦν, ἔφη, τοῦτ' ἔστι τὸ ἁμάρτημα περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι χωρὶς ἑκατέρου ⌈σωφροσύνης τε καὶ ὑγιείας⌉ ἰατροί τινες ἐπιχειροῦσιν εἶναι. καί μοι πάνυ σφόδρ' ἐνετέλλετο μήτε πλούσιον οὕτω μηδένα εἶναι 20 μήτε γενναῖον μήτε καλόν, ὃς ἐμὲ πείσει ἄλλως ποιεῖν. c ἐγὼ οὖν — ὀμώμοκα γὰρ αὐτῷ, καί μοι ἀνάγκη πείθεσθαι — πείσομαι οὖν, καὶ σοί, ἐὰν μὲν βούλῃ κατὰ τὰς τοῦ ξένου ἐντολὰς τὴν ψυχὴν πρῶτον παρασχεῖν ἐπᾷσαι ταῖς τοῦ Θρᾳκὸς ἐπῳδαῖς, προσοίσω τὸ φάρμα-25 κον τῇ κεφαλῇ· εἰ δὲ μή, οὐκ ἂν ἔχοιμεν ὅ τι ποιοῖμέν σοι, ὦ φίλε Χαρμίδη.

VI. Ἀκούσας οὖν μου ὁ Κριτίας ταῦτ' εἰπόντος, Ἕρμαιον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, γεγονὸς ἂν εἴη ἡ τῆς κεφαλῆς ἀσθένεια τῷ νεανίσκῳ, εἰ ἀναγκασθήσεται καὶ 30 τὴν διάνοιαν διὰ τὴν κεφαλὴν βελτίων γενέσθαι. λέγω d μέντοι σοι, ὅτι Χαρμίδης τῶν ἡλικιωτῶν οὐ μόνον τῇ ἰδέᾳ δοκεῖ διαφέρειν, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τούτῳ, οὗ σὺ φῂς τὴν ἐπῳδὴν ἔχειν· φῂς δὲ σωφροσύνης. ἦ γάρ; Πάνυ γε, ἦν δ' ἐγώ. Εὖ τοίνυν ἴσθι, ἔφη, ὅτι πάνυ 35 πολὺ δοκεῖ σωφρονέστατος εἶναι τῶν νυνί, καὶ τἆλλα πάντα, εἰς ὅσον ἡλικίας ἥκει, οὐδενὸς χείρων ὤν. Καὶ γάρ, ἦν δ' ἐγώ, καὶ δίκαιον, ὦ Χαρμίδη, διαφέρειν σε τῶν ἄλλων πᾶσι τοῖς τοιούτοις· οὐ γὰρ οἶμαι ἄλλον e οὐδένα τῶν ἐνθάδε ῥᾳδίως ἂν ἔχειν ἐπιδεῖξαι, ποῖαι δύ' 40 οἰκίαι συνελθοῦσαι εἰς ταὐτὸν τῶν Ἀθήνησιν ἐκ τῶν εἰκότων καλλίω ἂν καὶ ἀμείνω γεννήσειαν ἢ ἐξ ὧν σὺ γέγονας. ἥ τε γὰρ πατρῴα ὑμῖν οἰκία, ἡ Κριτίου τοῦ Δρωπίδου, καὶ ὑπ' Ἀνακρέοντος καὶ ὑπὸ Σόλωνος καὶ ὑπ' ἄλλων πολλῶν ποιητῶν ἐγκεκωμιασμένη παραδέ-45 δοται ἡμῖν, ὡς διαφέρουσα κάλλει τε καὶ ἀρετῇ καὶ 158 τῇ ἄλλῃ λεγομένῃ εὐδαιμονίᾳ, καὶ αὖ ἡ πρὸς μητρὸς a ὡσαύτως· Πυριλάμπους γὰρ τοῦ σοῦ θείου οὐδεὶς τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ λέγεται καλλίων καὶ μείζων ἀνὴρ δόξαι εἶναι, ὁσάκις ἐκεῖνος ἢ παρὰ μέγαν βασιλέα ἢ παρ' 50 ἄλλον τινὰ τῶν ἐν τῇ ἠπείρῳ πρεσβεύων ἀφίκετο. σύμπασα δ' αὕτη ἡ οἰκία οὐδὲν τῆς ἑτέρας ὑποδεεστέρα. ἐκ δὴ τοιούτων γεγονότα εἰκός σε εἰς πάντα πρῶτον εἶναι. τὰ μὲν οὖν ὁρώμενα τῆς ἰδέας, ὦ φίλε παῖ Γλαύκωνος, δοκεῖς μοι οὐδένα τῶν προγόνων καται- b

posse, ut pars bene valeat. omnia namque et bona et mala dicebat ab anima in corpus et hominem totum manare, indeque tanquam ex capite in oculos effluere. illam igitur et primum et maxime curari jubet, si caput et universum corpus bene se habitura sint. animi vero, o beate, medelas esse dicebat incantationes quasdam: has autem præclaris rationibus contineri: ex talibus vero rationibus in animo temperantiam ingenerari, qua inserta atque præsente, facile jam esse sanitatem capiti totique corpori comparare. ille igitur, cum medelam incantationesque doceret, me monuit, ut nullis precibus motus alicui contra capitis dolorem remedium adhiberem, nisi prius animum incantationibus ipsis purgandum commisisset. hunc enim nostrorum temporum errorem dicebat esse, quod seorsim alterutrius [aut temperantiæ solius aut sanitatis] medici quidam esse contendunt. atque me mirum in modum præmonuit mandavitque, caverem ne quis unquam dives sive nobilis sive pulcher mihi, ut aliter faciam, persuadeat. ego igitur — jurejurando enim illi me obstrinxi, quare obediendum est — (ego igitur) parebo, et si voles secundum hospitis præcepta animum tuum primum incantationibus Thracis illius subjicere, capiti tuo medicamentum adhibebo: sin minus, non potero, o amice Charmide, tibi prodesse.

VI. Cum igitur hæc audisset Critias, Lucro, inquit, ex inopinato erit gravedo hæc capitis adolescenti, si cogatur mente quoque et animo propter caput melior fieri. assero tamen tibi Charmiden hunc æqualibus omnibus non specie tantum præcellere, verum etiam eo ipso præstare ceteris, cujus tu incantationem habere dicebas: an non temperantiæ supra dixisti? Hujus ipsius, inquam. Scito igitur, omnium suæ ætatis adolescentulum hunc haberi temperatissimum, et in ceteris omnibus pro ætatis incremento nullo inferiorem esse. Etenim etiam justum est, o Charmide, inquam, his omnibus, quæ dixit Critias, te ceteros antecellere: non enim referre quisquam facile posset, ut arbitror, duarum apud Athenienses familiarum conjugium, quo verisimile sit pulchriorem honestioremque prolem nasci quam majorum tuorum conjugio. nam paternum genus Critiæ Dropidæ ab Anacreonte Soloneque aliisque poetis multis est illustratum, decore, virtute et reliqua felicitate præcellens, et eadem quoque est materni generis gloria: nemo enim Pyrilampe avunculo tuo aut pulchrior aut major omnium, qui continentem habitant, visus est unquam, quoties ille vel ad regem magnum vel ad alium in continenti habitantium legatus accederet. et universa hæc domus nulla in re est inferior altera illa. quare probabile est te tali stirpe ortum primas partes in omnibus obtinere. quantum igitur ad eam speciem, quæ cernitur oculis, attinet, o dulcis Glauconis fili, videris

στύνειν· εἰ δὲ δὴ καὶ πρὸς σωφροσύνην καὶ πρὸς τἆλλα κατὰ τὸν τοῦδε λόγον ἱκανῶς πέφυκας, μακάριόν σε, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε Χαρμίδη, ἡ μήτηρ ἔτικτεν. ἔχει δ' οὖν οὕτως. εἰ μέν σοι ἤδη πάρεστιν, ὡς λέγει 5 Κριτίας ὅδε, σωφροσύνη, καὶ εἶ σώφρων ἱκανῶς, οὐδὲν ἔτι σοι ἔδει οὔτε τῶν Ζαμόλξιδος οὔτε τῶν Ἀβάριδος τοῦ Ὑπερβορέου ἐπῳδῶν, ἀλλ' αὐτό σοι ἂν ἤδη δοτέον εἴη τὸ τῆς κεφαλῆς φάρμακον· εἰ δ' ἔτι τούτων ἐπιδεὴς c εἶναι δοκεῖς, ἐπαστέον πρὸ τῆς τοῦ φαρμάκου δόσεως. 10 αὐτὸς οὖν μοι εἰπέ, πότερον ὁμολογεῖς τῷδε καὶ φῂς ἱκανῶς ἤδη σωφροσύνης μετέχειν, ἢ ἐνδεὴς εἶναι; Ἀνερυθριάσας οὖν ὁ Χαρμίδης πρῶτον μὲν ἔτι καλλίων ἐφάνη — καὶ γὰρ τὸ αἰσχυντηλὸν αὐτοῦ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεψεν — ἔπειτα καὶ οὐκ ἀγεννῶς ἀπεκρίνατο· εἶπε 15 γάρ, ὅτι οὐ ῥᾴδιον εἴη ἐν τῷ παρόντι οὔθ' ὁμολογεῖν οὔτ' ἐξάρνῳ εἶναι τὰ ἐρωτώμενα. ἐὰν μὲν γάρ, ἦ δ' d ὅς, μὴ φῶ εἶναι σώφρων, ἅμα μὲν ἄτοπον αὐτὸν καθ' ἑαυτοῦ τοιαῦτα λέγειν, ἅμα δὲ καὶ Κριτίαν τόνδε ψευδῆ ἐπιδείξω καὶ ἄλλους πολλούς, οἷς δοκῶ εἶναι 20 σώφρων, ὡς ὁ τούτου λόγος· ἐὰν δ' αὖ φῶ κἀμαυτὸν ἐπαινῶ, ἴσως ἐπαχθὲς φανεῖται. ὥστ' οὐκ ἔχω ὅ τι σοι ἀποκρίνωμαι. Κἀγὼ εἶπον, ὅτι μοι εἰκότα φαίνει λέγειν, ὦ Χαρμίδη. καί μοι δοκεῖ, ἦν δ' ἐγώ, κοινῇ ἂν εἴη σκεπτέον, εἴτε κέκτησαι εἴτε μὴ ὃ πυνθάνομαι, 25 ἵνα μήτε σὺ ἀναγκάζῃ λέγειν ἃ μὴ βούλει, μήτ' αὖ e ἐγὼ ἀσκέπτως ἐπὶ τὴν ἰατρικὴν τρέπωμαι. εἰ οὖν σοι φίλον, ἐθέλω σκοπεῖν μετὰ σοῦ, εἰ δὲ μή, ἐᾶν. Ἀλλὰ πάντων μάλιστα, ἔφη, φίλον, ὥστε τούτου γ' ἕνεκα, ὅπῃ αὐτὸς οἴει βέλτιον σκέψασθαι, ταύτῃ σκόπει.

30 VII. Τῇδε τοίνυν, ἔφην ἐγώ, δοκεῖ μοι βελτίστη εἶναι ἡ σκέψις περὶ αὐτοῦ. δῆλον γάρ, ὅτι, εἴ σοι 159 πάρεστι σωφροσύνη, ἔχεις τι περὶ αὐτῆς δοξάζειν. a ἀνάγκη γάρ που ἐνοῦσαν αὐτήν, εἴπερ ἔνεστιν, αἴσθησίν τινα παρέχειν, ἐξ ἧς δόξα ἄν τίς σοι περὶ αὐτῆς 35 εἴη, ὅ τι ἐστὶ καὶ ὁποῖόν τι ἡ σωφροσύνη. ἢ οὐκ οἴει; Ἔγωγε, ἔφη, οἶμαι. Οὐκοῦν τοῦτό γε, ἔφην, ὃ οἴει, ἐπειδήπερ ἑλληνίζειν ἐπίστασαι, κἂν εἴποις δήπου αὐτὸ ὅ τι σοι φαίνεται; Ἴσως, ἔφη. Ἵνα τοίνυν τοπάσωμεν, εἴτε σοι ἔνεστιν εἴτε μή, εἰπέ, ἦν δ' ἐγώ, τί 40 φῂς εἶναι σωφροσύνην κατὰ τὴν σὴν δόξαν; Καὶ ὃς τὸ μὲν πρῶτον ὤκνει τε καὶ οὐ πάνυ ἤθελεν ἀποκρίνασθαι· b ἔπειτα μέντοι εἶπεν, ὅτι οἱ δοκοίη σωφροσύνη εἶναι τὸ κοσμίως πάντα πράττειν καὶ ἡσυχῇ, ἔν τε ταῖς ὁδοῖς βαδίζειν καὶ διαλέγεσθαι, καὶ τἆλλα πάνθ' 45 ὡσαύτως ποιεῖν. καί μοι δοκεῖ, ἔφη, συλλήβδην ἡσυχιότης τις εἶναι ὃ ἐρωτᾷς. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, εὖ λέγεις; φασί γέ τοι, ὦ Χαρμίδη, τοὺς ἡσυχίους σώφρονας εἶναι. ἴδωμεν δὴ εἴ τι λέγουσιν. εἰπὲ γάρ μοι, οὐ τῶν καλῶν μέντοι ἡ σωφροσύνη ἐστί; Πάνυ c 50 γε, ἔφη. Πότερον οὖν κάλλιον ἐν γραμματιστοῦ τὰ ὅμοια γράμματα γράφειν ταχὺ ἢ ἡσυχῇ; Ταχύ. Τί δ'; ἀναγιγνώσκειν ταχέως ἢ βραδέως; Ταχέως. Καὶ μὲν δὴ καὶ τὸ κιθαρίζειν ταχέως καὶ τὸ παλαίειν ὀξέως πολὺ κάλλιόν που ἢ ἡσυχῇ τε καὶ βραδέως; Ναί. Τί

mihi nihil a majoribus tuis degenérasse : quodsi etiam ad temperantiam et ad reliqua, ut Critias hic testatur, natura satis bona es præditus, beatum te, o care Charmide, mater peperit. ergo sic se res habet. si inest tibi, ut ait Critias hic, temperantia et sufficienter es temperans, neque Zamolxidis neque Abaridis Hyperborei incantationibus indigebis, sed jam tibi ipsa medela est capiti admovenda : sin autem deest temperantia tibi, incantatio medelam antecedere debet. responde igitur ipse mihi, utrum assentiris Critiæ et asseris temperantiæ te satis habere, an deesse tibi. Tunc igitur ipsius Charmidæ genæ rubore suffusæ primum quidem gratiorem speciem ostenderunt — nam pudor ejus ætatem decebat — deinde admodum generose respondit, Haudquaquam facile est, quæ in præsentia quæsita sunt, vel admitere vel renuere. si enim me temperantem esse negem, simul importunum sit ipsum talia dicere adversus me, simul Critiæ hujus aliorumque multorum, quibus temperans esse videor, tanquam falsam sententiam coarguam : sin autem affirmem, odiosa fortasse videbitur hæc mea laus. ita ut quo me vertam nesciam. Probe loqui videris, Charmide, inquam. itaque communiter investigandum puto, utrum quod quæro possideas, necne, ut neque tu aliter quam velis loqui cogaris, neque ego temere mederi festinem. si igitur tibi placet, cupio una tecum investigare, sin minus, dimittere. Imo certe placet, inquit, maxime, ita ut, uti ipse præstare putas, ita perquiras.

VII. Hunc in modum, inquam, commodissima indagatio futura videtur. manifestum enim, si inest temperantia tibi, habere te aliquid, quod de hac opineris. necesse enim est inhærentem eam tibi, si inest, aliquem sui sensum præbere, ex quo aliqua de ea tibi sit opinio, quid et quale temperantia sit. nonne putas? Puto equidem. Nonne igitur hoc, inquam, quod opinaris, cum scias loqui græce, dicere etiam possis quid illa tibi videtur? Fortasse, inquit. Ut ergo conjiciamus, utrum tibi insit necne temperantia, dic age, quid ex sententia tua temperantiam esse dicis? Hæsit ille primo neque libens ad respondendum venit : deinde tamen ita respondit, Temperantiam esse decenter agere omnia, et quiete ac sedate per viam incedere, et colloqui et omnia reliqua eodem modo facere. et ut brevi complectar quod quæris, quietudo ac sedatio quædam esse mihi videtur. Rectene igitur, inquam, dicis? ferunt sane quietos placidosque homines temperatos esse. sed videamus an aliquid veri dicant. dic igitur, nonne pulchrum aliquid temperantia est? Est, inquit, prorsus. Utrum apud grammaticæ magistrum pulcherrimum est similes literas cito scribere an lente? Cito. Legere autem celeriterne an tarde? Celeriter. Quin etiam pulsare citharam velociter et prompte certare multo pulchrius est quam quiete ac tarde? Est, inquit. Quid vero? in pugno-

δέ; πυκτεύειν τε καὶ παγκρατιάζειν οὐχ ὡσαύτως; Πάνυ γε. Θεῖν δὲ καὶ ἅλλεσθαι καὶ τὰ τοῦ σώματος ἅπαντα ἔργα, οὐ τὰ μὲν ὀξέως καὶ ταχὺ γιγνόμενα τὰ (d) τοῦ καλοῦ ἐστι, τὰ δὲ βραδέως [μόγις] τε καὶ ἡσυχῇ 5 τὰ τοῦ αἰσχροῦ; Φαίνεται. Φαίνεται ἄρ' ἡμῖν, ἔφην ἐγώ, κατά γε τὸ σῶμα οὐ τὸ ἡσύχιον, ἀλλὰ τὸ τάχιστον καὶ ὀξύτατον κάλλιστον ὄν. ἢ γάρ; Πάνυ γε. Ἡ δέ γε σωφροσύνη καλόν τι ἦν; Ναί. Οὐ τοίνυν κατά γε τὸ σῶμα ἡ ἡσυχιότης ἂν, ἀλλ' ἡ ταχυτὴς σω- 10 φρονέστερον εἴη, ἐπειδὴ καλὸν ἡ σωφροσύνη. Ἔοικεν, ἔφη. Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ, εὐμαθία κάλλιον, ἢ δυσ- (e) μαθία; Εὐμαθία. Ἔστι δέ γ', ἔφην, ἡ μὲν εὐμαθία ταχέως μανθάνειν, ἡ δὲ δυσμαθία ἡσυχῇ καὶ βραδέως; Ναί. Διδάσκειν δ' ἄλλον οὐ ταχέως κάλλιον καὶ 15 σφόδρα, μᾶλλον ἢ ἡσυχῇ τε καὶ βραδέως; Ναί. Τί δέ; ἀναμιμνήσκεσθαι καὶ μεμνῆσθαι ἡσυχῇ τε καὶ βραδέως κάλλιον, ἢ σφόδρα καὶ ταχέως; Σφόδρ', ἔφη, 160 καὶ ταχέως. Ἡ δ' ἀγχίνοια οὐχὶ ὀξύτης τίς ἐστι τῆς (a) ψυχῆς, ἀλλ' οὐχὶ ἡσυχία; Ἀληθῆ. Οὐκοῦν καὶ τὸ 20 ξυνιέναι τὰ λεγόμενα καὶ ἐν γραμματιστοῦ καὶ κιθαριστοῦ καὶ ἄλλοθι πανταχοῦ οὐχ ὡς ἡσυχαίτατα, ἀλλ' ὡς τάχιστά ἐστι κάλλιστα; Ναί. Ἀλλὰ μὴν ἔν γε ταῖς ζητήσεσι τῆς ψυχῆς καὶ τῷ βουλεύεσθαι οὐχ ὁ ἡσυχιώτατος, ὡς ἐγῷμαι, καὶ μόγις βουλευόμενός τε 25 καὶ ἀνευρίσκων ἐπαίνου δοκεῖ ἄξιος εἶναι, ἀλλ' ὁ ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα τοῦτο δρῶν. Ἔστι ταῦτα, ἔφη. (b) Οὐκοῦν πάντα, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Χαρμίδη, ἡμῖν καὶ τὰ περὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, τὰ τοῦ τάχους τε καὶ τῆς ὀξύτητος καλλίω φαίνεται ἢ τὰ τῆς βραδυ- 30 τῆτός τε καὶ ἡσυχιότητος; Κινδυνεύει, ἔφη. Οὐκ ἄρ' ἡσυχιότης τις ἡ σωφροσύνη ἂν εἴη, οὐδ' ἡσύχιος ὁ σώφρων βίος ἔκ γε τούτου τοῦ λόγου, ἐπειδὴ καλὸν αὐτὸν δεῖ εἶναι σώφρονα ὄντα. δυοῖν γὰρ δὴ τὰ ἕτερα, ἢ οὐδαμοῦ ἡμῖν ἢ πάνυ που ὀλιγαχοῦ αἱ ἡσύχιοι πρά- (c) 35 ξεις ἐν τῷ βίῳ καλλίους ἐφάνησαν ἢ αἱ ταχεῖαί τε καὶ ἰσχυραί. εἰ δ' οὖν, ὦ φίλε, ὅτι μάλιστα μηδὲν ἐλάττους αἱ ἡσύχιοι τῶν σφοδρῶν τε καὶ ταχειῶν πράξεων τυγχάνουσι καλλίους οὖσαι, οὐδὲ ταύτῃ σωφροσύνη ἂν εἴη μᾶλλόν τι τὸ ἡσυχῇ πράττειν ἢ τὸ σφό- 40 δρα τε καὶ ταχέως οὔτ' ἐν βαδισμῷ οὔτ' ἐν λέξει οὔτ' ἄλλοθι οὐδαμοῦ, οὐδ' ὁ ἡσύχιος βίος [κόσμιος] τοῦ μὴ ἡσυχίου σωφρονέστερος ἂν εἴη, ἐπειδὴ ἐν τῷ λόγῳ τῶν καλῶν τι ἡμῖν ἡ σωφροσύνη ὑπετέθη, καλὰ δ' (d) οὐχ ἧττον τὰ ταχέα τῶν ἡσυχίων πέφανται. Ὀρθῶς 45 μοι δοκεῖς, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἰρηκέναι.

VIII. Πάλιν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Χαρμίδη, μᾶλλον προσέχων τὸν νοῦν καὶ εἰς σεαυτὸν ἀποβλέψας, ἐννοήσας ὁποῖόν τινά σε ποιεῖ ἡ σωφροσύνη παροῦσα, καὶ ποία τις οὖσα τοιοῦτον ἀπεργάζοιτο ἄν, πάντα 50 ταῦτα συλλογισάμενος εἰπὲ εὖ καὶ ἀνδρείως, τί σοι φαί- (e) νεται εἶναι; Καὶ ὃς ἐπισχὼν καὶ πάνυ ἀνδρικῶς πρὸς ἑαυτὸν διασκεψάμενος, Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, αἰσχύνεσθαι ποιεῖν ἡ σωφροσύνη καὶ αἰσχυντηλὸν τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἶναι ὅπερ αἰδὼς ἡ σωφροσύνη. Εἶεν,

rum quoque brachiorumque ludis nonne celeritas laudatur? Utique. Currere autem atque saltare et ceteri corporis actus, nonne si propere et prompte fiunt, pulchri sunt, si tarde et placide ac sedate, turpes? Videtur, inquit. Patet ergo quantum ad corpus attinet, non quod tardum ac sedatum, sed quod celerrimum ac velox maxime esse pulcherrimum. nonne? inquam. Omnino, inquit. Temperantiam vero pulchrum quid esse constitit? Constitit. Non ergo circa corpus quietudo, imo celeritas ad temperantiam pertinebit, quandoquidem pulchrum quid est temperantia. Videtur, inquit. Docilitas vero, ego dicebam, nonne pulchrior, quam hebetudo? Pulchrior certe. Est autem docilitas, inquam, cito perdiscere, hebetudo vero quiete ac lente. Profecto, inquit. Docere alium quam ocissime nonne pulchrius quam cunctanter ac tarde? Procul dubio. Reminisci vero et meminisse quiete ac lente, pulchriusne, an valde ac prompte? Prompte, inquit. Solertia vero nonne celeritas quædam animi est, inquam, potius quam tarditas? Est, inquit. Atqui et intelligere quæ dicuntur in grammatici citharistæque ludis et ceteris omnibus non quam tardissime, sed quam ocissime, pulcherrimum est? Et hoc, inquit. Quin etiam in indagationibus et consultationibus animi non qui quiete et difficulter consilium dat et excogitat est laudandus, ut arbitror, sed qui brevi potius atque facillime hoc facit. Vera hæc sunt, inquit. Ex hisne igitur colligitur, inquam, o Charmide, tam in iis quæ ad corpus quam in iis quæ ad animum spectant, omnia velocia promptaque tardis et quietis pulchriora esse? Videtur, inquit. Non igitur quietudo quædam, inquam, temperantia erit, neque vita temperans quieta, ut hac ratione conjicitur, quandoquidem quod temperatum est pulchrum esse debet. e duobus enim alterum, aut nunquam aut raro admodum nobis in vita quietæ actiones pulchriores quam veloces et vehementes apparuerunt. quodsi, o amice, hoc quam maxime damus, non pauciores quietas actiones quam veloces et vehementes pulchritudine præstare, neque hac tamen ratione conficietur temperantiam esse quiete agere potius quam vehementer atque celeriter neque in incessu neque in sermone neque in alio quopiam, neque vita quieta quam inquieta decentior erit et temperantior, cum in superiori sermone positum sit, pulchrum esse aliquid temperantiam, pulchra vero non minus velocia quam quieta esse constiterint. Recte, inquit, dixisse mihi videris, o Socrates.

VIII. Rursus igitur, o Charmide, inquam, attentius te ipsum contuere et cogita qualem te temperantia præsens efficiat, qualisve cum sit talem efficiat, hæc ratiocinatus omnia bene viriliterque responde, quid tibi esse videtur? Ille protinus se ipsum colligens diligentiusque contemplatus, Videtur, inquit, temperantia mihi verecundum quendam ruborem inducere verecundumque hominem facere, pudoremque esse temperantiam arbitror. Esto, inquam:

ἦν δ' ἐγώ· οὐ καλὸν ἄρτι ὡμολόγεις τὴν σωφροσύνην εἶναι; Πάνυ γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἀγαθοὶ ἄνδρες οἱ σώφρονες; Ναί. Ἆρ' οὖν ἂν εἴη ἀγαθὸν ὃ μὴ ἀγαθοὺς ἀπεργάζεται; Οὐ δῆτα. Οὐ μόνον οὖν ἄρα καλὸν, 161 ἀλλὰ καὶ ἀγαθόν ἐστιν. Ἔμοιγε δοκεῖ. Τί οὖν; a ἦν δ' ἐγώ· Ὁμήρῳ οὐ πιστεύεις καλῶς λέγειν λέγοντι ὅτι

αἰδὼς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.

Ἔγωγ', ἔφη. Ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικεν, αἰδὼς οὐκ ἀγαθὸν καὶ ἀγαθόν. Φαίνεται. Σωφροσύνη δέ γ' ἀγα-10 θὸν, εἴπερ ἀγαθοὺς ποιεῖ οἷς ἂν παρῇ, κακοὺς δὲ μή. Ἀλλὰ μὴν οὕτω γε δοκεῖ μοι ἔχειν, ὡς σὺ λέγεις. Οὐκ ἄρα σωφροσύνη ἂν εἴη αἰδὼς, εἴπερ τὸ μὲν ἀγαθὸν τυγχάνει ὂν, αἰδὼς δὲ μηδὲν μᾶλλον ἀγαθὸν ἢ καὶ b κακόν.

15 IX. Ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοῦτο μὲν ὀρθῶς λέγεσθαι· τόδε δὲ σκέψαι τί σοι δοκεῖ εἶναι περὶ σωφροσύνης. ἄρτι γὰρ ἀνεμνήσθην, ὃ ἤδη του ἤκουσα λέγοντος, ὅτι σωφροσύνη [ἂν] εἴη τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. σκόπει οὖν τοῦτ' εἰ ὀρθῶς σοι δοκεῖ 20 λέγειν ὁ λέγων. Κἀγὼ, Ὦ μιαρὲ, ἔφην, Κριτίου τοῦδ' ἀκήκοας αὐτὸ ἢ ἄλλου του τῶν σοφῶν. Ἔοικεν, c ἔφη ὁ Κριτίας, ἄλλου· οὐ γὰρ δὴ ἐμοῦ γε. Ἀλλὰ τί διαφέρει, ἦ δ' ὅς, ὁ Χαρμίδης, ὦ Σώκρατες, ὅτου ἤκουσα; Οὐδὲν, ἦν δ' ἐγώ· πάντως γὰρ οὐ τοῦτο σκε-25 πτέον, ὅστις αὐτὸ εἶπεν, ἀλλὰ πότερον ἀληθὲς λέγεται, ἢ οὔ. Νῦν ὀρθῶς λέγεις, ἦ δ' ὅς. Νὴ Δία, ἦν δ' ἐγώ. ἀλλ' εἰ καὶ εὑρήσομεν αὐτὸ ὅπῃ γ' ἔχει, θαυμάζοιμ' ἄν· αἰνίγματι γάρ τινι ἔοικεν. Ὅτι δὴ τί γε; ἔφη. Ὅτι οὐ δήπου, ἦν δ' ἐγὼ, ᾗ τὰ ῥήματα 30 ἐφθέγξατο, ταύτῃ καὶ ἐνόει ὁ λέγων σωφροσύνην εἶναι d τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν. ἢ σὺ οὐδὲν ἡγεῖ πράττειν τὸν γραμματιστὴν, ὅταν γράφῃ ἢ ἀναγιγνώσκῃ; Ἔγωγε, ἡγοῦμαι μὲν οὖν, ἔφη. Δοκεῖ οὖν σοι τὸ αὑτοῦ ὄνομα μόνον γράφειν ὁ γραμματιστὴς καὶ ἀναγιγνώ-35 σκειν ἢ ὑμᾶς τοὺς παῖδας διδάσκειν, ἢ οὐδὲν ἧττον τὰ τῶν ἐχθρῶν ἐγράφετε ἢ τὰ ὑμέτερα καὶ τὰ τῶν φίλων ὀνόματα; Οὐδὲν ἧττον. Ἦ οὖν ἐπολυπραγμονεῖτε καὶ οὐκ ἐσωφρονεῖτε τοῦτο δρῶντες; Οὐδαμῶς. Καὶ μὴν οὐ τὰ ὑμέτερά γ' αὐτῶν ἐπράττετε, e 40 εἴπερ τὸ γράφειν πράττειν τί ἐστι καὶ τὸ ἀναγιγνώσκειν. Ἀλλὰ μὴν ἔστι. Καὶ γὰρ τὸ ἰᾶσθαι, ὦ ἑταῖρε, καὶ τὸ οἰκοδομεῖν καὶ τὸ ὑφαίνειν καὶ τὸ ἡτινιοῦν τέχνῃ ὁτιοῦν τῶν τέχνης ἔργων ἀπεργάζεσθαι πράττειν δήπου τί ἐστι. Πάνυ γε. Τί οὖν; ἦν δ' 45 ἐγώ· δοκεῖ ἄν σοι πόλις εὖ οἰκεῖσθαι ὑπὸ τούτου τοῦ νόμου τοῦ κελεύοντος τὸ ἑαυτοῦ ἱμάτιον ἕκαστον ὑφαίνειν καὶ πλύνειν, καὶ ὑποδήματα σκυτοτομεῖν, καὶ λήκυθον καὶ στλεγγίδα καὶ τἆλλα πάντα κατὰ τὸν αὐ-162 τὸν λόγον, τῶν μὲν ἀλλοτρίων μὴ ἅπτεσθαι, τὰ δ' a 50 ἑαυτοῦ ἕκαστον ἐργάζεσθαί τε καὶ πράττειν; Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ἦ δ' ὅς. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφην ἐγὼ, σωφρόνως γ' οἰκοῦσα εὖ ἂν οἰκοῖτο. Πῶς δ' οὔκ; ἔφη. Οὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, τὸ τὰ τοιαῦτά τε καὶ οὕτω τὰ

an non pulchrum aliquid paulo ante temperantiam esse dicebas? Dicebam equidem, inquit. Nonne etiam boni sunt homines temperati? Sunt, inquit. An bonum putas, inquam, quod non bonos efficit? Nequaquam, inquit. Non solum igitur pulchrum, sed et bonum est, inquam. Mihi quidem videtur, inquit. Nonne igitur credis, inquam, recte Homerum loqui dicentem,

pudorem viro egeno bonum non esse.

Credo equidem, inquit. Ergo est, ut videtur, inquam, pudor non bonum ac bonum. Videtur, inquit. Temperantia vero bonum, si quidem bonos facit eos, quibus adest, malos vero nequaquam. Ita mihi, ut loqueris, esse videtur, inquit. Ergo temperantia pudor non erit, quandoquidem temperantia bonum est, pudor autem nihilo magis bonum est quam malum.

IX. Recte quidem mihi, inquit, dici hoc videtur, o Socrates: verum attende obsecro, quale tibi videtur quod rursus de temperantia dicam. modo enim recordatus sum quod mihi traditum est a quodam dicente temperantiam esse, ut sua quisque agat. considera igitur an recte dicere videatur tibi qui hæc dicit. O scelerate, ex hoc Critia, inquam, illud audisti vel alio quopiam sapientum. Videtur sane, inquit Critias, ex alio: nam ex me nunquam audivit. Sed quid refert, inquit, o Socrates, ex quo audiverim? Nihil, inquam: profecto enim non id considerandum est, quis dixerit, sed utrum vere dicatur, necne. Probe nunc loqueris, inquit. Recte per Jovem, inquam. mirabor tamen, si quomodo hoc se habeat, inveniemus: nam est ænigmatis cujusdam simile. Quamobrem? inquit. Quia non arbitror ita sensisse illum ut verba sonant, inquam, temperantiam qui dicit esse, ut sua quisque agat. nihilne putas grammaticum agere, quando scribit vel legit? Puto equidem aliquid agere, inquit. Videturne igitur tibi grammaticus nomen suum tantum scribere ac legere aut vos pueros erudire, an nihilo minus inimicorum tunc nomina quam vestra amicorumque scribebatis? Certe non minus, inquit. An cum ageretis hoc, inquam, curiosiores eratis, quam decet, et a temperantiæ lege discedebatis? Minime, inquit. At vero non vestra agebatis tantum, si scribere ac legere agere aliquid est. Est utique, inquit. Præterea mederi, o amice, ædificare, texere, et cujuslibet artis opus explere agere aliquid est. Aliquid prorsus, inquit. Quid igitur? inquam, an tibi videtur bene illa civitas instituta, in qua leges jubeant, ut vestem quisque suam texat lavetque, calceosque conficiat suos et vascula unguentaria et strigiles et reliqua quæque eadem ratione, aliena quidem attingat nunquam, propria vero ipsemet quisque peragat atque conficiat? Nequaquam, inquit. Verumtamen si temperate, etiam bene civitas instituta est, inquam. Quidni, inquit? Ergo temperantia non erit talia quædam agere et hunc in modum agere sua. Non, ut

αὑτοῦ πράττειν σωφροσύνη ἂν εἴη. Οὐ φαίνεται. Ἠνίττετο ἄρα, ὡς ἔοικεν, ὅπερ ἄρτι ἐγὼ ἔλεγον, ὁ λέγων τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν σωφροσύνην εἶναι· οὐ γάρ που οὕτω γ' ἦν εὐήθης. ἢ τινος ἠλιθίου ἤκουσας τουτὶ b 5 λέγοντος, ὦ Χαρμίδη; Ἥκιστά γε, ἔφη, ἐπεί τοι καὶ πάνυ ἐδόκει σοφὸς εἶναι. Παντὸς τοίνυν μᾶλλον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, αἴνιγμα αὐτὸ προὔβαλεν, ὡς ὂν χαλεπὸν τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν γνῶναι ὅ τι ποτ' ἔστιν. Ἴσως, ἔφη. Τί οὖν ἂν εἴη ποτὲ τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν; ἔχεις 10 εἰπεῖν; Οὐκ οἶδα μὰ Δί' ἔγωγε, ἦ δ' ὅς. ἀλλ' ἴσως οὐδὲν κωλύει μηδὲ τὸν λέγοντα μηδὲν εἰδέναι ὅ τι ἐνόει. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ὑπεγέλα τε καὶ εἰς τὸν Κριτίαν ἀπέβλεπεν.

X. Καὶ ὁ Κριτίας δῆλος μὲν ἦν καὶ πάλαι ἀγωνιῶν c 15 καὶ φιλοτίμως πρός τε τὸν Χαρμίδην καὶ πρὸς τοὺς παρόντας ἔχων, μόγις δ' ἑαυτὸν ἐν τῷ πρόσθεν κατέχων τότ' οὐχ οἷός τ' ἐγένετο· δοκεῖ γάρ μοι παντὸς μᾶλλον ἀληθὲς εἶναι, ὃ ἐγὼ ὑπέλαβον, τοῦ Κριτίου ἀκηκοέναι τὸν Χαρμίδην ταύτην τὴν ἀπόκρισιν περὶ 20 τῆς σωφροσύνης. ὁ μὲν οὖν Χαρμίδης βουλόμενος μὴ αὐτὸς ὑπέχειν λόγον, ἀλλ' ἐκεῖνον, τῆς ἀποκρίσεως, ὑπεκίνει αὐτὸν ἐκεῖνον, καὶ ἐνεδείκνυτο, ὡς ἐξεληλεγ- d μένος εἴη· ὁ δ' οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλά μοι ἔδοξεν ὀργισθῆναι αὐτῷ ὥσπερ ποιητὴς ὑποκριτῇ κακῶς διατιθέντι τὰ 25 ἑαυτοῦ ποιήματα. ὥστ' ἐμβλέψας αὐτῷ εἶπεν, Οὕτως οἴει, ὦ Χαρμίδη, εἰ σὺ μὴ οἶσθ' ὅ τι ποτ' ἐνόει ὃς ἔφη σωφροσύνην εἶναι τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν, οὐδὲ δὴ ἐκεῖνον εἰδέναι; Ἀλλ', ὦ βέλτιστε, ἔφην ἐγώ, Κριτία, τοῦτον μὲν οὐδὲν θαυμαστὸν ἀγνοεῖν τηλικοῦ- 30 τον ὄντα· σὲ δέ που εἰκὸς εἰδέναι καὶ ἡλικίας ἕνεκα e καὶ ἐπιμελείας. εἰ οὖν ξυγχωρεῖς τοῦτ' εἶναι σωφροσύνην, ὅπερ οὑτοσὶ λέγει, καὶ παραδέχει τὸν λόγον, ἔγωγε πολὺ ἂν ἥδιον μετὰ σοῦ σκοποίμην, εἴτ' ἀληθὲς εἴτε μὴ τὸ λεχθέν. Ἀλλὰ πάνυ ξυγχωρῶ, ἔφη, καὶ 35 παραδέχομαι. Καλῶς γε σὺ τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ποιῶν. καί μοι λέγε, ἦ καὶ ἃ νῦν δὴ ἠρώτων ἐγὼ ξυγχωρεῖς, τοὺς δημιουργοὺς πάντας ποιεῖν τι; Ἔγωγε. Ἦ οὖν 163 δοκοῦσί σοι τὰ ἑαυτῶν μόνον ποιεῖν, ἢ καὶ τὰ τῶν a ἄλλων; Καὶ τὰ τῶν ἄλλων. Σωφρονοῦσιν οὖν οὐ τὰ 40 ἑαυτῶν μόνον ποιοῦντες; Τί γὰρ κωλύει; ἔφη. Οὐδὲν ἐμέ γε, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλ' ὅρα, μὴ ἐκεῖνον κωλύει, ὃς ὑποθέμενος σωφροσύνην εἶναι τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν ἔπειτ' οὐδέν φησι κωλύειν καὶ τοὺς τὰ τῶν ἄλλων πράττοντας σωφρονεῖν. Ἐγὼ γάρ που, ἦ δ' ὅς, τοῦθ' 45 ὡμολόγηκα, ὡς οἱ τὰ τῶν ἄλλων πράττοντες σωφρονοῦσιν· ἢ τοὺς ποιοῦντας ὡμολόγησα; Εἰπέ μοι, ἦν δ' ἐγώ, οὐ ταὐτὸν [σὺ] καλεῖς τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πράττειν; b Οὐ μέντοι, ἔφη· οὐδέ γε τὸ ἐργάζεσθαι καὶ τὸ ποιεῖν. ἔμαθον γὰρ παρ' Ἡσιόδου, ὃς ἔφη, ἔργον δ' οὐδὲν 50 εἶναι ὄνειδος. οἴει οὖν αὐτόν, εἰ τὰ τοιαῦτ' ἔργα ἐκάλει καὶ ἐργάζεσθαι καὶ πράττειν, οἷα νῦν δὴ σὺ ἔλεγες, οὐδενὶ ἂν ὄνειδος φάναι εἶναι σκυτοτομοῦντι ἢ ταριχοπωλοῦντι ἢ ἐπ' οἰκήματος καθημένῳ; οὐκ οἴεσθαί γε χρή, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ κἀκεῖνος, οἶμαι, ποίησιν

videtur, inquit. Quare per ænigmata loquebatur, inquam, ut supra dixi, is qui prædicabat agere sua temperantiam esse: non enim fatuus fuisse putandus est. aut an hæc ex fatuo audivisti, o Charmide? Minime, inquit, omnium, cum profecto sapientissimus videretur. Omnino igitur sententiam suam obscuris verbis involvit, inquam, quia arduum cognitu sit, quid tandem sit agere sua. Fortasse, inquit. Potesne igitur aperire nobis, agere sua quid sit? inquam. Ignoro per Jovem equidem, inquit? fortasse etiam qui hæc dixit, quid sibi vellet, non satis intelligebat. Dum ita loqueretur, subrisit Charmides Critiamque adspexit.

X. Critias autem licet antea ad disserendum adversus Charmiden aliosque cupiditate gloriæ instigatus se hactenus continuerat, tunc ulterius se continere non potuit: visumque est mihi omnino verum esse quod fueram suspicatus, illam scilicet de temperantia superiorem sententiam a Critia Charmiden accepisse. quare Charmides nolens ipse responsum tutari, sed hunc in Critiam laborem rejicere cupiens, ipsum illum incitabat et innuebat redargutum esse: ille vero minime toleravit, imo adversus eum haud secus indignatus fuisse videbatur, ac poeta adversus histrionem inepte sua poemata recensentem. ideoque illum intuitus, Itane putas, inquit, o Charmide, si tu nequaquam intelligis quis ejus fuerit sensus, qui agere sua temperantiam esse asseruit, neque illum etiam intelligere? O vir optime, Critia, inquam, nihil mirum est hunc adolescentulum non intelligere: te vero, opinor, verisimile est hæc cognoscere et propter ætatem et propter studium. si ergo affirmas, temperantiam esse quod hic dixit, sermonemque hunc suscipis, ego multo libentius tecum, utrum id verum sit necne, indagabo. Affirmo equidem, inquit, et suscipio. Recte facis, inquam. et dic obsecro, utrum quæ paulo ante quærebam admittis, artifices omnes aliquid facere? Equidem, inquit. An igitur videntur, inquam, tibi sua tantum, an aliena etiam facere? Aliena quoque, inquit. Temperanter agunt igitur qui non sua tantum faciunt? inquam. Quid prohibet? inquit. Quod ad me, inquam, spectat, nihil: sed vide ne quid apud eum prohibeat, qui cum supposuerit temperantiam esse agere sua, deinde tamen ait nihil obstare quin et illi, qui aliena agant, temperati sint. Ego scilicet concessi, inquit, eos, qui aliena agunt, temperatos esse: an potius eos qui faciunt concessi? Dic mihi, inquam, Critia, non idem vocas agere atque facere? Non certe, inquit: neque idem operari atque facere. nam id ab Hesiodo didici, qui ait, opus nullum esse probrosum. an censes igitur eum, si talia quædam opera nominaverit et operari et agere, qualia tu supra narrabas, dicere nulli esse posse probro seu coria incidenti seu cauponi salsamenta obsoniaque vendenti sive in taberna sedenti? non ita censendum, o Socrates, sed et ille, meo quidem judicio, effectionem aliud quam actionem et

πράξεως καὶ ἐργασίας ἄλλο ἐνόμιζε, καὶ ποίημα μὲν c γίγνεσθαι ὄνειδος ἐνίοτε, ὅταν μὴ μετὰ τοῦ καλοῦ γίγνηται, ἔργον δ' οὐδέποτ' οὐδὲν ὄνειδος· τὰ γὰρ καλῶς τε καὶ ὠφελίμως ποιούμενα ἔργα ἐκάλει, καὶ ἐργασίας 5 τε καὶ πράξεις τὰς τοιαύτας ποιήσεις. φάναι δέ γε χρὴ καὶ οἰκεῖα μόνα τὰ τοιαῦθ' ἡγεῖσθαι αὐτὸν, τὰ δὲ βλαβερὰ πάντ' ἀλλότρια. ὥστε καὶ Ἡσίοδον χρὴ οἴεσθαι καὶ ἄλλον, ὅστις φρόνιμος, τὸν τὰ αὑτοῦ πράττοντα, τοῦτον σώφρονα καλεῖν.

10 XI. Ὦ Κριτία, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ εὐθὺς ἀρχομένου σου d σχεδὸν ἐμάνθανον τὸν λόγον, ὅτι τὰ οἰκεῖά τε καὶ τὰ αὑτοῦ ἀγαθὰ καλοίης, καὶ τὰς τῶν ἀγαθῶν ποιήσεις πράξεις· καὶ γὰρ Προδίκου μυρία τινὰ ἀκήκοα περὶ ὀνομάτων διαιροῦντος. ἀλλ' ἐγώ σοι τίθεσθαι μὲν τῶν 15 ὀνομάτων δίδωμι ὅπη ἂν βούλῃ ἕκαστον· δήλου δὲ μόνον ἐφ' ὅ τι ἂν φέροις τοὔνομα ὅ τι ἂν λέγῃς. νῦν οὖν πάλιν ἐξ ἀρχῆς σαφέστερον ὅρισαι. ἆρα τὴν τῶν ἀγαθῶν πρᾶξιν e ἢ ποίησιν, ἢ ὅπως σὺ βούλει ὀνομάζειν, ταύτην λέγεις σὺ σωφροσύνην εἶναι; Ἔγωγε, ἔφη. Οὐκ ἄρα σω- 20 φρονεῖ ὁ τὰ κακὰ πράττων, ἀλλ' ὁ τἀγαθά; Σοὶ δὲ, ἦ δ' ὅς, ὦ βέλτιστε, οὐχ οὕτω δοκεῖ; Ἔα, ἦν δ' ἐγώ· μὴ γάρ πω τὸ ἐμοὶ δοκοῦν σκοπῶμεν, ἀλλ' ὃ σὺ λέγεις νῦν. Ἀλλὰ μέντοι ἔγωγε, ἔφη, τὸν μὴ ἀγαθὰ, ἀλλὰ κακὰ ποιοῦντα οὔ φημι σωφρονεῖν, τὸν δ' ἀγαθὰ, ἀλλὰ 25 μὴ κακὰ, σωφρονεῖν· τὴν γὰρ τῶν ἀγαθῶν πρᾶξιν σω- 164 φροσύνην εἶναι σαφῶς σοι διορίζομαι. Καὶ οὐδέν γ' a ἴσως κωλύει σε ἀληθῆ λέγειν. τόδε γε μέντοι, ἦν δ' ἐγὼ, θαυμάζω, εἰ σωφρονοῦντας ἀνθρώπους ἡγεῖ σὺ ἀγνοεῖν, ὅτι σωφρονοῦσιν. Ἀλλ' οὐχ ἡγοῦμαι, ἔφη. 30 Οὐκ ὀλίγον πρότερον, ἔφην ἐγὼ, ἐλέγετο ὑπὸ σοῦ, ὅτι τοὺς δημιουργοὺς οὐδὲν κωλύει καὶ αὖ τὰ τῶν ἄλλων ποιοῦντας σωφρονεῖν; Ἐλέγετο γὰρ, ἔφη· ἀλλὰ τί τοῦτο; Οὐδέν. ἀλλὰ λέγε, εἰ δοκεῖ τί σοι ἰατρὸς ὑγιᾶ b τινα ποιῶν ὠφέλιμα καὶ ἑαυτῷ ποιεῖν κἀκείνῳ, ὃν 35 ἰῷτο. Ἔμοιγε. Οὐκοῦν τὰ δέοντα πράττει ὅ γε ταῦτα πράττων. Ναί. Ὁ δὲ τὰ δέοντα πράττων οὐ σωφρονεῖ; Σωφρονεῖ μὲν οὖν. Ἦ οὖν καὶ γιγνώσκειν ἀνάγκη τῷ ἰατρῷ, ὅταν τ' ὠφελίμως ἰᾶται καὶ ὅταν μή; καὶ ἑκάστῳ τῶν δημιουργῶν, ὅταν τε μέλλῃ ὀνή- 40 σεσθαι ἀπὸ τοῦ ἔργου οὗ ἂν πράττῃ, καὶ ὅταν μή; Ἴσως οὔ. Ἐνίοτ' ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὠφελίμως πράξας ἢ βλαβερῶς ὁ ἰατρὸς οὐ γιγνώσκει ἑαυτὸν, ὡς ἔπραξε· c καίτοι ὠφελίμως πράξας, ὡς ὁ σὸς λόγος, σωφρόνως ἔπραξεν. ἢ οὐχ οὕτως ἔλεγες; Ἔγωγε. Οὐκοῦν, 45 ὡς ἔοικεν, ἐνίοτ' ὠφελίμως πράξας πράττει μὲν σωφρόνως καὶ σωφρονεῖ, ἀγνοεῖ δ' ἑαυτὸν, ὅτι σωφρονεῖ;

XII. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἄν ποτε γένοιτο, ἀλλ' εἴ τι σὺ οἴει ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ὑπ' ἐμοῦ ὡμολογημένων [εἰς] τοῦτ' ἀναγκαῖον εἶναι συμ- 50 βαίνειν, ἐκείνων ἄν τι ἔγωγε μᾶλλον ἀναθείμην, καὶ d οὐκ ἂν αἰσχυνθείην [, ὅτι] μὴ οὐχὶ ὀρθῶς φάναι εἰρηκέναι, μᾶλλον ἤ ποτε συγχωρήσαιμ' ἂν ἀγνοοῦντ' αὐτὸν ἑαυτὸν ἄνθρωπον σωφρονεῖν. σχεδὸν γάρ τι ἔγωγ' αὐτὸ τοῦτό φημι εἶναι σωφροσύνην, τὸ γιγνώσκειν ἑαυ-

operationem existimavit, et effectionem quidem interdum, opprobrio esse, quando quid præter honestum facimus opus autem nullo modo unquam dedecori nobis esse: quæ enim honeste et utiliter fiunt opera nuncupavit, et operationes et actiones effectiones quasdam hujusmodi. existimandum præterea illum sola hæc propria esse censere, noxia vero omnia aliena. quamobrem arbitrari oportet et Hesiodum et alium quemque sanæ mentis virum, hominem sua agentem temperatum vocare.

XI. Cum primum, o Critia, loqui cœpisti, inquam, percepi te propria et sua cujusque bona vocare, bonorumque effectiones actiones: etenim persæpe Prodicum audivi hunc in modum nomina distinguentem. ego autem concedo tibi pro arbitrio singulis nominibus uti: modo id declares, quid nomine quoque significare velis. nunc igitur iterum a principio clarius definito, utrum bonorum actionem vel effectionem, vel quomodocumque velis aliter nominare, temperantiam esse dicis? Hoc ipsum, inquit. Ergo non temperanter agit, inquam, qui mala, sed qui bona potius agit? Tibi vero, o bone vir, nonne id videtur? inquit. Mitte istud in præsentia, inquam: nondum quod mihi videtur, verum quod tu nunc dicis consideramus. Enimvero nunquam, inquit, temperate illum agere dico qui non bona, sed mala agat: nam actionem ipsam bonorum temperantiam esse manifeste definio. Fortasse nihil prohibet, inquam, quin vere loquaris. hoc tamen miror, si homines temperate agentes ignorare putas se temperate agere. Nequaquam puto, inquit. An non paulo ante a te dictum est, inquam, nihil artifices prohibere aliena etiam facientes temperanter vivere? Dictum profecto, inquit, sed quid hoc (refert)? Nihil, inquam: verum dic, utrum medicus tibi aliquis videatur, dum sanum efficit aliquem, utilia sibi et illi, quem curat, efficere? Mihi quidem, inquit. Nonne agit decentia, inquam, quisquis hæc agit? Certe, inquit. Qui vero agit decentia, inquam, an non temperate? Imo temperate, inquit. Numquid igitur medicum necesse est intelligere, quando curat utiliter et quando non? et unumquemque artificem quando conducturum sibi est opus, quod efficit, et quando non conducturum? Fortasse non, inquit. Quandoque igitur, inquam ego, cum medicus utiliter operatus est vel contra, se ipsum non cognoscit, quo modo operatus est: si tamen utiliter operatus est, ut tu fatebaris, etiam temperate est operatus. an non ita dicebas? Equidem, inquit. nonne igitur, inquam, ut videtur, interdum utiliter agit quidem operatus temperate et temperatus est, ipse vero ignorat se temperate agere?

XII. Fieri hoc, inquit, non potest, o Socrates, sed si quid est in superioribus dictum, unde hoc necessario sequatur, illud libentius retractabo, neque me pudebit fateri non recte dixisse, potius quam unquam consentire, eum, qui se ipsum ignorat, esse temperatum. fere namque hoc ipsum temperantiam esse arbitror, se ipsum cognoscere,

τον, καὶ ξυμφέρομαι τῷ ἐν Δελφοῖς ἀναθέντι τὸ τοιοῦτον γράμμα. καὶ γὰρ τοῦθ' οὕτω μοι δοκεῖ τὸ γράμμα ἀνακεῖσθαι, ὡς δὴ πρόσρησις οὖσα τοῦ θεοῦ τῶν εἰσιόντων ἀντὶ τοῦ χαῖρε, ὡς τούτου μὲν οὐκ ὀρθοῦ ὄντος 5 τοῦ προσρήματος, τοῦ χαίρειν, οὐδὲ δεῖν τοῦτο παρακελεύεσθαι ἀλλήλους, ἀλλὰ σωφρονεῖν. οὕτω μὲν δὴ ὁ θεὸς προσαγορεύει τοὺς εἰσιόντας εἰς τὸ ἱερὸν διαφέρον τι ἢ ἄνθρωποι, ὡς διανοούμενος ἀνέθηκεν ὁ ἀναθεὶς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· καὶ λέγει πρὸς τὸν ἀεὶ εἰσιόντα οὐκ 10 ἄλλο τι ἢ σωφρόνει, φησίν. αἰνιγματωδέστερον δὲ δὴ, ὡς μάντις, λέγει· τὸ γὰρ « Γνῶθι σαυτόν » καὶ τὸ σωφρόνει ἔστι μὲν ταὐτὸν, ὡς τὰ γράμματά φησι 165 κἀγώ· τάχα δ' ἄν τις οἰηθείη ἄλλο εἶναι, ὃ δή μοι δοκοῦσι παθεῖν καὶ οἱ τὰ ὕστερον γράμματα ἀναθέντες, τό τε 15 « Μηδὲν ἄγαν » καὶ τὸ « Ἐγγύη, πάρα δ' ἄτη. » καὶ γὰρ οὗτοι ξυμβουλὴν ᾠήθησαν εἶναι τὸ « Γνῶθι σαυτόν, » ἀλλ' οὐ τῶν εἰσιόντων ἕνεκεν ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρόσρησιν· εἶθ' ἵνα δὴ καὶ σφεῖς μηδὲν ἧττον συμβουλὰς χρησίμους ἀναθεῖεν, ταῦτα γράψαντες ἀνέθεσαν. 20 οὗ δὴ οὖν ἕνεκα λέγω, ὦ Σώκρατες, ταῦτα πάντα, τόδ' ἐστί. τὰ μὲν ἔμπροσθέν σοι πάντ' ἀφίημι· ἴσως μὲν γάρ τι σὺ ἔλεγες περὶ αὐτῶν ὀρθότερον, ἴσως δ' ἐγώ· σαφὲς δ' οὐδὲν πάνυ ἦν ὧν ἐλέγομεν. νῦν δ' ἐθέλω τούτου σοι διδόναι λόγον, εἰ μὴ ὁμολογεῖς σωφροσύνην 25 εἶναι τὸ γιγνώσκειν αὐτὸν ἑαυτόν.

XIII. Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, ὦ Κριτία, σὺ μὲν, ὡς φάσκοντος ἐμοῦ εἰδέναι περὶ ὧν ἐρωτῶ, προσφέρει πρός με, κἂν δὴ βούλωμαι, ὁμολογήσοντός σοι. τὸ δ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ ζητῶ γὰρ μετὰ σοῦ ἀεὶ τὸ 30 προτιθέμενον διὰ τὸ μὴ αὐτὸς εἰδέναι. σκεψάμενος οὖν ἐθέλω εἰπεῖν εἴθ' ὁμολογῶ εἴτε μή. ἀλλ' ἐπίσχες, ἕως ἂν σκέψωμαι. Σκόπει δὴ, ἦ δ' ὅς. Καὶ γὰρ, ἦν δ' ἐγὼ, σκοπῶ. εἰ γὰρ δὴ γιγνώσκειν γέ τί ἐστιν ἡ σωφροσύνη, δῆλον ὅτι ἐπιστήμη τις ἂν εἴη καὶ τινός. 35 ἢ οὔ; Ἔστιν, ἔφη, ἑαυτοῦ γε. Οὐκοῦν καὶ ἰατρικὴ, ἔφην, ἐπιστήμη ἐστὶ τοῦ ὑγιεινοῦ; Πάνυ γε. Εἰ τοίνυν με, ἔφην, ἔροιο σὺ, ἰατρικὴ ὑγιεινοῦ ἐπιστήμη οὖσα τί ἡμῖν χρησίμη ἐστὶ καὶ τί ἀπεργάζεται, εἴποιμ' ἂν ὅτι οὐ σμικρὰν ὠφέλειαν· τὴν γὰρ ὑγίειαν καλὸν 40 ἡμῖν ἔργον ἀπεργάζεται, εἰ ἀποδέχει τοῦτο. Ἀποδέχομαι. Καὶ εἰ τοίνυν με ἔροιο τὴν οἰκοδομικὴν, ἐπιστήμην οὖσαν τοῦ οἰκοδομεῖν, τί φημι ἔργον ἀπεργάζεσθαι, εἴποιμ' ἂν, ὅτι οἰκήσεις. ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. χρὴ οὖν καὶ σὲ ὑπὲρ τῆς σωφρο- 45 σύνης, ἐπειδὴ φὴς αὐτὴν ἑαυτοῦ ἐπιστήμην εἶναι, ἔχειν εἰπεῖν ἐρωτηθέντα, ὦ Κριτία, σωφροσύνη, ἐπιστήμη οὖσα ἑαυτοῦ, τί καλὸν ἡμῖν ἔργον ἀπεργάζεται καὶ ἄξιον τοῦ ὀνόματος; ἴθι οὖν, εἰπέ. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐκ ὀρθῶς ζητεῖς. οὐ γὰρ ὁμοία αὕτη 50 πέφυκε ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις, οὐδέ γ' αἱ ἄλλαι ἀλλήλαις· σὺ δ' ὡς ὁμοίων οὐσῶν ποιεῖ τὴν ζήτησιν. ἐπεὶ λέγε μοι, ἔφη, τῆς λογιστικῆς τέχνης ἢ τῆς γεωμετρικῆς τί ἐστι τοιοῦτον ἔργον, οἷον οἰκία οἰκοδομικῆς ἢ ἱμάτιον ὑφαντικῆς ἢ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα, ἃ πόλλ' ἂν

illique assentior, qui præceptum tale templo Apollinis inscripsit. etenim videtur hæc inscriptio tanquam dei salutatio quædam ad homines, qui templum ingrediuntur, ejus loco quæ gaudere jubet, quasi non probe dicatur salutationis formula gaude, neque jubere hoc invicem deceat, sed temperatum esse. itaque templum ingredientes alia quadam ratione deus alloquitur quam homines, ut sensit ille, meo judicio, qui inscripsit. atque cuique ingredienti nihil præcipit aliud quam *temperatus esto*. obscurius vero sane dicit tanquam vates : nam hoc *Cognosce te ipsum*, idem est quod *temperate vive*, ut literæ testantur egoque interpretor : fortasse vero aliud esse putabit quispiam, quod quidem contigisse illis, qui sequentia apposuerunt, existimo, hæc, *Nihil nimis* et *Sponsionis comes noxa*. nam hi *Nosce te ipsum* consilium quoddam esse putarunt, non dei ad ingredientes salutationem : deinde ut et ipsi nihilo deteriora consilia suspenderent, hæc adscripserunt. hæc omnia igitur, o Socrates, a me dicta sunt hoc consilio. superiora omnia tibi concedo : fortasse namque rectius de iis aliquid dixisti tu, fortasse et ego : nihil vero ex his, quæ diximus, perspicuum. nunc autem rationem hujus tibi reddere volo, si non concedis temperantiam esse se ipsum cognoscere.

XIII. Verum sic mecum agis, inquam, o Critia, quasi ego quæ interrogo nosse affirmem, et si voluero, concessurus. hoc autem non ita est, sed quæro tecum semper de eo, quod in medium est adductum, quia ipse ignoro. considerare igitur volo ac dicere sive consentio sive minus. sed consiste, donec consideravero. Considera igitur, inquit. Ecce considero, inquam. si enim temperantia cognoscere aliquid est, constat eam scientiam aliquam et alicujus esse. nonne? Est utique, inquit, sui ipsius videlicet. Nonne et medicina, inquam, est scientia sani? Prorsus, inquit. Si ergo tu quæreres, medicina cum sit sani scientia, quid nobis confert quidve efficit, responderem utique prodesse quam maxime : sanitatem enim pulchrum opus nobis perficit, si hoc accipis. Accipio, inquit. Ac si rogares iterum, architectura cum sit ædificandi scientia, quid opus moliatur, domos utique responderem. et eadem de ceteris artibus ratione responsum darem. postquam igitur temperantiam sui ipsius scientiam esse dicis, tua interest, o Critia, respondere, si quis hunc in modum requirat, temperantia, quæ sui ipsius scientia est, quid pulchrum opus nobis efficit, nomineque dignum? dicas, amabo. Sed non recte, inquit, interrogas, o Socrates. neque enim reliquarum scientiarum hæc est similis, neque reliquæ sui invicem : tu vero perinde ac si similes essent interrogas. nam dic obsecro, inquit, computatricis vel geometricæ scientiæ quidnam tale opus est, quale domus architecturæ vel textoriæ vestis vel alia multa ejuscemodi,

166 τις ἔχοι πολλῶν τεχνῶν δεῖξαι; ἔχεις οὖν μοι καὶ σὺ a τούτων τοιοῦτόν τι ἔργον δεῖξαι; ἀλλ' οὐχ ἕξεις. Κἀγὼ εἶπον, ὅτι Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλὰ τόδε σοι ἔχω δεῖξαι, τίνος ἐστὶν ἐπιστήμη ἑκάστη τούτων τῶν ἐπιστημῶν, 5 ὃ τυγχάνει ὂν ἄλλο αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης. οἷον ἡ λογιστική ἐστί που τοῦ ἀρτίου καὶ τοῦ περιττοῦ, πλήθους ὅπως ἔχει πρὸς αὑτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα. ἢ γάρ; Πάνυ γε, ἔφη. Οὐκοῦν ἑτέρου ὄντος τοῦ περιττοῦ καὶ ἀρτίου αὐτῆς τῆς λογιστικῆς; Πῶς δ' οὔ; Καὶ μὴν αὖ ἡ b 10 στατικὴ τοῦ βαρυτέρου καὶ κουφοτέρου σταθμοῦ ἐστι [στατική][1]· ἕτερον δ' ἐστὶ τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον τῆς στατικῆς αὐτῆς. ξυγχωρεῖς; Ἔγωγε. Λέγε δὴ καὶ ἡ σωφροσύνη τίνος ἐστὶν ἐπιστήμη, ὃ τυγχάνει ἕτερον ὂν αὐτῆς τῆς σωφροσύνης;

15 XIV. Τοῦτ' ἔστιν ἐκεῖνο, ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἐπ' αὐτὸ ἥκεις ἐρευνῶν, ᾧ διαφέρει πασῶν τῶν ἐπιστημῶν ἡ σωφροσύνη· σὺ δ' ὁμοιότητά τινα ζητεῖς αὐτῆς ταῖς ἄλλαις. τὸ δ' οὐκ ἔστιν οὕτως, ἀλλ' αἱ μὲν ἄλλαι c πᾶσαι ἄλλου εἰσὶν ἐπιστῆμαι, ἑαυτῶν δ' οὔ, ἡ δὲ μόνη 20 τῶν τ' ἄλλων ἐπιστημῶν ἐπιστήμη ἐστὶ καὶ αὐτὴ ἑαυτῆς. καὶ ταῦτά σε πολλοῦ δεῖ λεληθέναι· ἀλλὰ γάρ, οἶμαι, ὃ ἄρτι οὐκ ἔφησθα ποιεῖν, τοῦτο ποιεῖς· ἐμὲ γὰρ ἐπιχειρεῖς ἐλέγχειν, ἐάσας περὶ οὗ ὁ λόγος ἐστίν. Οἷον, ἦν δ' ἐγώ, ποιεῖς ἡγούμενος, εἰ ὅτι μάλιστα σὲ 25 ἐλέγχω, ἄλλου τινὸς ἕνεκα ἐλέγχειν, ἢ οὗπερ ἕνεκα κἂν ἐμαυτὸν διερευνῴμην, τί λέγω, φοβούμενος, μή d ποτε λάθω οἰόμενος μέν τι εἰδέναι, εἰδὼς δὲ μή. καὶ νῦν δὴ οὖν ἔγωγέ φημι τοῦτο ποιεῖν, τὸν λόγον σκοπεῖν, μάλιστα μὲν ἐμαυτοῦ ἕνεκα, ἴσως δὲ δὴ καὶ τῶν ἄλλων 30 ἐπιτηδείων. ἢ οὐ κοινὸν οἴει ἀγαθὸν εἶναι σχεδόν τι πᾶσιν ἀνθρώποις, γίγνεσθαι καταφανὲς ἕκαστον τῶν ὄντων ὅπῃ ἔχει; Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς, ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. Θαρρῶν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ μακάριε, ἀποκρινόμενος τὸ ἐρωτώμενον ὅπῃ σοι φαίνεται, ἔα 35 χαίρειν, εἴτε Κριτίας ἐστὶν εἴτε Σωκράτης ὁ ἐλεγχόμε- e νος· ἀλλ' αὐτῷ προσέχων τὸν νοῦν τῷ λόγῳ σκοπεῖν, ὅπῃ ποτ' ἐκβήσεται ἐλεγχόμενος. Ἀλλά, ἔφη, ποιήσω οὕτω· δοκεῖς γάρ μοι μέτρια λέγειν. Λέγε τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, περὶ τῆς σωφροσύνης πῶς λέγεις;

40 XV. Λέγω τοίνυν, ἦ δ' ὅς, ὅτι μόνη τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν αὐτή θ' αὑτῆς ἐστι καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἐπιστήμη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνεπιστημοσύνης ἐπιστήμη ἂν εἴη, εἴπερ καὶ ἐπιστήμης; Πάνυ γε, ἔφη. Ὁ ἄρα σώφρων μόνος αὐτός θ' ἑαυτὸν γνώ- 167 σεται καὶ οἷός τ' ἔσται ἐξετάσαι, τί τε τυγχάνει εἰδὼς a καὶ τί μή, καὶ τοὺς ἄλλους ὡσαύτως δυνατὸς ἔσται ἐπισκοπεῖν, τί τις οἶδε καὶ οἴεται, εἴπερ οἶδε, καὶ τί αὖ τις οἴεται μὲν εἰδέναι, οἶδε δ' οὔ, τῶν δ' ἄλλων οὐδείς. καὶ ἔστι δὴ τοῦτο τὸ σωφρονεῖν τε καὶ σωφροσύνη καὶ 50 τὸ ἑαυτὸν αὐτὸν γιγνώσκειν, τὸ εἰδέναι ἅ τ' οἶδε καὶ ἃ μὴ οἶδεν. ἆρα ταῦτ' ἔστιν ἃ λέγεις; Ἔγωγ', ἔφη. Πάλιν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ τρίτον τῷ Σωτῆρι, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἐπισκεψώμεθα, πρῶτον μὲν εἰ δυνατόν ἐστι b τοῦτ' εἶναι ἢ οὔ, τὸ ἃ οἶδε καὶ ἃ μὴ οἶδεν εἰδέναι ὅτι

quæ multis artibus tribui possent? Potesne igitur mihi et tu harum ejusmodi aliquod opus ostendere? at non poteris. Vera dicis, inquam: hoc tamen monstrare tibi possum, cujus scientia sit harum scientiarum quælibet, quod aliud est quam ipsa scientia. quemadmodum computandi ars peritia paris et imparis est, quo pacto multitudinis ratione ad se et invicem habeant. an non? Profecto, inquit. Nonne igitur cum aliud sit par et impar quam ipsa computandi scientia? Quidni? inquit. Quin etiam ponderandi ars est ars gravioris leviorisque ponderis: grave autem et leve aliud quiddam est quam ars ipsa librandi. assentiris? Assentior, inquit. Dic igitur, temperantia quoque cujus scientia est, quod sit aliud quam temperantia ipsa?

XIV. Hoc est illud, inquit, o Socrates: in ipsum incidisti quærens, quo temperantia ab omnibus scientiis differt: tu vero similitudinem aliquam ejus cum aliis exigis. aliter vero se res habet, sed ceteræ omnes alius cujusdam scientiæ sunt, sui ipsarum minime, hæc autem sola et aliarum scientiarum et sui ipsius scientia est. atque hæc permultum abest ut ignores: verum arbitror, te quod paulo ante negabas efficere: nam me refellere tentas et illud, de quo sermo est, prætermittis. Quale agis, inquam, putans, si te quam maxime redarguo, alius gratia me id facere, quam cujus gratia me ipsum examinarem, quid dicam, metuens, ne me inscio scire putem quod nescio. et nunc igitur quidem id me facere assero, perpendere rationem, mei ipsius inprimis gratia, fortasse vero etiam reliquorum familiarium causa. an non commune bonum esse hoc fere omnibus hominibus arbitraris, ut rei cujusque conditio innotescat? Maxime quidem, inquit ille, o Socrates. Audacter igitur, o beate, ut tua fert opinio ad interrogata respondens, ne cures, Critiasne sit an Socrates qui redarguitur: sed ad ipsam rationem attende, quonam redargutus evadat. Sic faciam, inquit: nam probe loqui mihi videris. De temperantia igitur quid dicis? aperias, inquam.

XV. Aio equidem, inquit, ex omnibus aliis scientiis hanc solam et sui ipsius et reliquarum scientiarum esse scientiam. Nonne igitur et inscitiæ, inquam, scientia est, siquidem et scientiæ? Omnino. Solus igitur temperans, inquam, se ipse noscet examinareque poterit, quid norit, quid ignoret, et judicare poterit insuper ex aliis hominibus, quid quisque noverit et nosse putet, si quidem novit, item quid nosse putet, non vero noverit, aliorum autem nullus hoc poterit. atque hoc est esse temperatum et temperantia et se ipsum nosse, intelligere quæ noverit quæve non noverit. suntne hæc, quæ dicis? Sunt, inquit. Tertium igitur iterum, inquam, ut dicitur, Servatori, velut a principio examinemus, primum quidem utrum fieri hoc possit necne, ut quæ quis novit et quæ non novit, nosse se

οἶδε καὶ ὅτι οὐκ οἶδεν· ἔπειτ', εἰ ὅτι μάλιστα δυνατὸν, τίς ἂν εἴη ἡμῖν ὠφέλεια εἰδόσιν αὐτό. Ἀλλὰ χρὴ, ἔφη, σκοπεῖν. Ἴθι δὴ, ἔφην ἐγὼ, ὦ Κριτία, σκέψαι, ἐάν τι περὶ αὐτῶν εὐπορώτερος φανῇς ἐμοῦ· ἐγὼ
5 μὲν γὰρ ἀπορῶ. ᾟ δ' ἀπορῶ, φράσω σοι; Πάνυ γ', ἔφη. Ἄλλο τι οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, πάντα ταῦτ' ἂν εἴη, εἰ ἔστιν, ὅπερ σὺ νῦν δὴ ἔλεγες, μία τις ἐπιστήμη, ἣ οὐκ ἄλλου τινός ἐστιν ἢ ἑαυτῆς τε καὶ τῶν ἄλλων ἐπι- c στημῶν ἐπιστήμη, καὶ δὴ καὶ ἀνεπιστημοσύνης ἡ
10 αὐτὴ αὕτη; Πάνυ γε. Ἰδὲ δὴ, ὡς ἄτοπον ἐπιχειροῦμεν, ὦ ἑταῖρε, λέγειν· ἐν ἄλλοις γάρ που ταὐτὸ τοῦτ' ἐὰν σκοπῇς, δόξει σοι, ὡς ἐγᾦμαι, ἀδύνατον εἶναι. Πῶς δὴ καὶ ποῦ; Ἐν τοῖσδε. ἐννόει γὰρ, εἴ σοι δοκεῖ ὄψις τις εἶναι, ἣ, ὧν μὲν αἱ ἄλλαι ὄψεις εἰσὶν, οὐκ ἔστι
15 τούτων ὄψις, ἑαυτῆς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ὄψεων ὄψις ἐστὶ, καὶ μὴ ὄψεων ὡσαύτως, καὶ χρῶμα μὲν ὁρᾷ οὐδὲν ὄψις d οὖσα, αὑτὴν δὲ καὶ τὰς ἄλλας ὄψεις. δοκεῖ τίς σοι εἶναι τοιαύτη; Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε. Τί δ' ἀκοήν; ἣ φωνῆς μὲν οὐδεμιᾶς ἀκούει, αὑτῆς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀκοῶν
20 ἀκούει καὶ τῶν μὴ ἀκοῶν; Οὐδὲ τοῦτο. Ξυλλήβδην δὴ σκόπει περὶ πασῶν τῶν αἰσθήσεων, εἴ τίς σοι δοκεῖ εἶναι αἰσθήσεων μὲν αἴσθησις καὶ αὑτῆς, ὧν δὲ δὴ αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις αἰσθάνονται μηδενὸς αἰσθανομένη. Οὐκ ἔμοιγε. Ἀλλ' ἐπιθυμία δοκεῖ τίς σοι εἶναι, ἥτις e
25 ἡδονῆς μὲν οὐδεμιᾶς ἐστιν ἐπιθυμία, αὑτῆς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν; Οὐ δῆτα. Οὐδὲ μὴν βούλησις, ὡς ἐγᾦμαι, ἣ ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν βούλεται, αὑτὴν δὲ καὶ τὰς ἄλλας βουλήσεις βούλεται. Οὐ γὰρ οὖν. Ἔρωτα δὲ φαίης ἄν τιν' εἶναι τοιοῦτον, ὃς τυγχάνει ὢν ἔρως
30 καλοῦ μὲν οὐδενὸς, αὑτοῦ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐρώτων; Οὐκ, ἔφη, ἔγωγε. Φόβον δ' ἤδη τινὰ κατανενόηκας, ὃς
168 ἑαυτὸν μὲν καὶ τοὺς ἄλλους φόβους φοβεῖται, τῶν δεινῶν a δ' οὐδὲ ἓν φοβεῖται; Οὐ κατανενόηκα, ἔφη. Δόξαν δὲ δοξῶν δόξαν καὶ αὑτῆς, ὧν δ' αἱ ἄλλαι δοξάζουσι μηδὲν
35 δοξάζουσαν; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' ἐπιστήμην, ὡς ἔοικε, φαμέν τιν' εἶναι τοιαύτην, ἥτις μαθήματος μὲν οὐδενός ἐστιν ἐπιστήμη, αὑτῆς δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἐπιστήμη. Φαμὲν γάρ. Οὐκοῦν ἄτοπον, εἰ ἄρα καὶ ἔστι; μηδὲν γάρ πω διισχυριζώμεθα, ὡς οὐκ ἔστιν,
40 ἀλλ' εἰ ἔστιν ἐπισκοπῶμεν. Ὀρθῶς λέγεις. b

XVI. Φέρε δὴ, ἔστι μὲν αὕτη ἡ ἐπιστήμη τινὸς ἐπιστήμη, καὶ ἔχει τινὰ τοιαύτην δύναμιν, ὥστε τινὸς εἶναι. ἢ γάρ; Πάνυ γε. Καὶ γὰρ τὸ μεῖζόν φαμεν τοιαύτην τιν' ἔχειν δύναμιν, ὥστε τινὸς εἶναι μεῖζον;
45 Ἔχει γάρ. Οὐκοῦν ἐλάττονός τινος, εἴπερ ἔσται μεῖζον. Ἀνάγκη. Εἰ οὖν τι εὕροιμεν μεῖζον, ὃ τῶν μὲν μειζόνων ἐστὶ μεῖζον καὶ ἑαυτοῦ, ὧν δὲ τἆλλα μείζω ἐστὶ μηδενὸς μεῖζον, πάντως δή ἄν που c ἐκεῖνό γ' αὐτῷ ὑπάρχοι, εἴπερ ἑαυτοῦ μεῖζον εἴη, καὶ
50 ἔλαττον ἑαυτοῦ εἶναι. ἢ οὔ; Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν καὶ εἴ τι διπλάσιόν ἐστι τῶν τ' ἄλλων διπλασίων καὶ ἑαυτοῦ, ἡμίσεος δήπου ὄντος ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων διπλάσιον ἂν εἴη· οὐ γάρ ἐστί που ἄλλου διπλάσιον ἢ ἡμίσεος. Ἀληθῆ. Πλεῖον δ'

item et non nosse noverit: deinde, si id quammaxime fieri possit, quæ hoc intelligentibus sit futura utilitas. Quærendum, inquit. Age igitur, animadverte, inquam, mi Critia, si in his certius quidquam ego habeas: ego enim nihil habeo. et qua in re dubito, aperiamne? Omnino, inquit. Omniane hæc, inquam, vera erunt, si, quod ipse modo dicebas, una quædam est scientia, quæ nullius alius quam sui ipsius reliquarumque scientiarum scientia sit, atque etiam inscitiæ eadem hæc? Prorsus, inquit. Vide igitur, inquam, amice, quam absurdus noster hic sermo sit: enimvero si hoc idem in aliis consideraveris, ut arbitror, fieri non posse tibi videbitur. Qua ratione, inquit, et in quibus? In his. cogita enim, utrum videatur tibi visus quidam esse, qui non sit earum rerum visus, quarum ceteræ visiones, sed qui sui ipsius et celerarum visionum, item non visionum visus sit, et colorem quidem videat nullum, cum visus sit, se ipsum vero et reliquas visiones. an videtur visus tibi talis esse? Nullus per Jovem, inquit. Num et vim, inquam, aliquam audiendi reperire posse confidis, quæ vocem audiat nullam, se ipsam vero et auditus alios et non auditus percipiat? Neque hoc, inquit. In summa sensus omnes considera, utrum sensus inveniri aliquis possit, qui se ipsum ceterosque sensus percipiat, nihil tamen eorum sentiat quæ sensus reliqui sentiunt. Non potest, ut mihi videtur, inquit. Sed an cupiditatem aliquam esse putas, quæ voluptatem affectet nullam, sui ipsius autem et reliquarum cupiditatum sit cupiditas? Nequaquam, inquit. Neque voluntatem, inquam, ut arbitror, quæ bonum nullum exoptet, se ipsam vero et ceteras voluntates expetat? Minime, inquit. Amorem autem an aliquem talem esse dices, qui pulchri nullius sit amor, sui vero ipsius celerorumque amorum sit? Non equidem. Timoremne aliquem excogitasti unquam, qui se ipsum et metus alios expavescat, terribile vero et periculosum nihil exhorreat? Nunquam prorsus, inquit. Opinionem præterea talem, quæ opinionum aliarum et sui ipsius opinio sit, nihil autem eorum, quæ opiniones reliquæ suspicantur, opinetur ipsa? Nullo modo. Verumtamen scientiam quandam ejusmodi esse dicimus, quæ dogmatis nullius scientia sit, sui ipsius autem et reliquarum scientiarum scientia. Dicimus certe, inquit. Ergone mirum, inquam, si vel est? nondum enim contendamus non esse, sed utrum sit consideremus. Scite loqueris, inquit.

XVI. Dic jam, estne scientia hæc alicujus scientia, habetque vim quandam hujusmodi, qua alicujus sit? Prorsus, inquit. Majusne enim dicimus eam vim habere, qua aliquo majus sit? Habet nimirum, inquit. Nonne minori aliquo, si quidem majus erit? Necessarium est, inquit. Si igitur majus quippiam reperiemus, quod majoribus et se ipso majus exsisteret, neque tamen majus esset aliquo eorum quibus cetera sunt majora, omnino illud ei aderit, ut sicut majus est se ipso, ita sit et minus. nonne? Prorsus necessarium est, o Socrates. Quin etiam si quid duplum sit, inquam, ad reliqua dupla et ad se ipsum, certe cum dimidium sit sui et reliquorum dimidium erit: quidquid enim duplum est, non alius est quam dimidii duplum. Verum est, inquit. Præterea quod se ipso plus est, nonne

αὑτοῦ ὂν οὐ καὶ ἔλαττον ἔσται, καὶ βαρύτερον ὂν κου-
φότερον, καὶ πρεσβύτερον ὂν νεώτερον, καὶ τἆλλα
πάνθ' ὡσαύτως; ὅ τί περ ἂν τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν πρὸς d
ἑαυτὸ ἔχῃ, οὐ καὶ ἐκείνην ἕξει τὴν οὐσίαν, πρὸς ἣν ἡ
5 δύναμις αὐτοῦ ἦν; λέγω δὲ τὸ τοιόνδε. οἷον ἡ ἀκοή,
φαμέν, οὐκ ἄλλου τινὸς ἦν ἀκοὴ ἢ φωνῆς. ἢ γάρ;
Ναί. Οὐκοῦν εἴπερ αὐτὴ αὑτῆς ἀκούσεται, φωνὴν
ἐχούσης ἑαυτῆς ἀκούσεται; οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἀκούσειε.
Πολλὴ ἀνάγκη. Καὶ ἡ ὄψις γέ που, ὦ ἄριστε, εἴπερ
10 ὄψεται αὐτὴ ἑαυτήν, χρῶμά τι αὐτὴν ἀνάγκη ἔχειν·
ἄχρων γὰρ ὄψις οὐδὲν [ἂν] μή ποτ' ἴδῃ. Οὐ γὰρ οὖν. e
Ὁρᾷς οὖν, ὦ Κριτία, ὅτι ὅσα διεληλύθαμεν, τὰ μὲν
αὐτῶν ἀδύνατα παντάπασι φαίνεται ἡμῖν, τὰ δ' ἀπι-
στεῖται σφόδρα μή ποτ' ἂν τὴν ἑαυτῶν δύναμιν πρὸς
15 ἑαυτὰ σχεῖν. μεγέθη μὲν γὰρ καὶ πλήθη καὶ τὰ
τοιαῦτα παντάπασιν ἀδύνατον. ἢ οὐχί; Πάνυ γε.
Ἀκοὴ δ' αὖ καὶ ὄψις καὶ ἔτι γε κίνησις αὐτὴ ἑαυτὴν
κινεῖν, καὶ θερμότης κάειν, καὶ πάντα [αὖ] τὰ τοιαῦτα
169 τοῖς μὲν ἀπιστίαν (ἂν) παράσχοι, ἴσως δέ τισιν οὔ. a
20 μεγάλου δή τινος, ὦ φίλε, ἀνδρὸς δεῖ, ὅστις τοῦτο
κατὰ πάντων ἱκανῶς διαιρήσεται, πότερον οὐδὲν τῶν
ὄντων τὴν αὑτοῦ δύναμιν αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ πέφυκεν
ἔχειν [πλὴν ἐπιστήμης], ἀλλὰ πρὸς ἄλλο, ἢ τὰ μὲν
τὰ δ' οὔ· καί, εἰ ἔστιν αὖ ἅτινα αὐτὰ πρὸς ἑαυτὰ ἔχει,
25 ἆρ' ἐν τούτοις ἐστὶν ἐπιστήμη, ἣν δὴ ἡμεῖς σωφροσύ-
νην φαμὲν εἶναι. ἐγὼ μὲν οὐ πιστεύω ἐμαυτῷ ἱκα-
νὸς εἶναι ταῦτα διελέσθαι. διὸ καὶ οὔτ' εἰ δυνατόν
ἐστι τοῦτο γενέσθαι, ἐπιστήμης ἐπιστήμην εἶναι, ἔχω b
διισχυρίσασθαι, οὔτ', εἰ ὅτι μάλιστ' ἔστι, σωφροσύνην
30 ἀποδέχομαι αὐτὸ εἶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωμαι, εἴτε τι
ἂν ἡμᾶς ὠφελοίη τοιοῦτον ὄν, εἴτε μή. τὴν γὰρ οὖν δὴ
σωφροσύνην ὠφέλιμόν τι καὶ ἀγαθὸν μαντεύομαι εἶναι.
σὺ οὖν, ὦ παῖ Καλλαίσχρου — τίθεσαι γὰρ σωφρο-
σύνην τοῦτ' εἶναι, ἐπιστήμην ἐπιστήμης καὶ δὴ καὶ
35 ἀνεπιστημοσύνης — πρῶτον μὲν τοῦτ' ἔνδειξαι, ὅτι
δυνατὸν [ἀποδεῖξαί σε] ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, ἔπειτα πρὸς τῷ
δυνατῷ, ὅτι καὶ ὠφέλιμον, κἀμὲ τάχ' ἂν ἀποπληρώ- c
σαις, ὡς ὀρθῶς λέγεις περὶ σωφροσύνης ὃ ἔστιν.

XVII. Καὶ ὁ Κριτίας ἀκούσας ταῦτα καὶ ἰδών
40 με ἀποροῦντα, ὥσπερ οἱ τοὺς χασμωμένους καταντι-
κρὺ ὁρῶντες ταὐτὸν τοῦτο ξυμπάσχουσι, κἀκεῖνος ἔδοξέ
μοι ὑπ' ἐμοῦ ἀποροῦντος ἀναγκασθῆναι καὶ αὐτὸς
ἁλῶναι ὑπ' ἀπορίας. ἅτ' οὖν εὐδοκιμῶν ἑκάστοτε,
ᾐσχύνετο τοὺς παρόντας, καὶ οὔτε ξυγχωρῆσαί μοι
45 ἤθελεν ἀδύνατος εἶναι διελέσθαι ἃ προὐκαλούμην αὐτόν,
ἔλεγέ τ' οὐδὲν σαφές, ἐπικαλύπτων τὴν ἀπορίαν. κἀγὼ d
ἡμῖν ἵν' ὁ λόγος προΐοι, εἶπον, Ἀλλ' εἰ δοκεῖ, ὦ Κρι-
τία, νῦν μὲν τοῦτο ξυγχωρήσωμεν, δυνατὸν εἶναι γε-
νέσθαι ἐπιστήμην ἐπιστήμης· (εἰς) αὖθις δ' ἐπισκεψό-
50 μεθα, εἴθ' οὕτως ἔχει, εἴτε μή. ἴθι δὴ οὖν, εἰ ὅτι
μάλιστα δυνατὸν τοῦτο, τί μᾶλλον οἷόν τ' ἐστὶν εἰδέναι
ἅ τέ τις οἶδε καὶ ἃ μή; τοῦτο γὰρ δήπου ἔφαμεν εἶναι
τὸ γιγνώσκειν αὑτὸν καὶ σωφρονεῖν. ἦ γάρ; Πάνυ
γε, ἦ δ' ὅς, καὶ ξυμβαίνει γέ που, ὦ Σώκρατες. εἰ

et paucius erit, et quod gravius item levius, et quod senius etiam junius, et in ceteris omnibus eodem modo? quidquid suivim ad se ipsum habet, nonne et illam habebit essentiam, ad quam erat ejus vis? dico autem tale quid. auditum nullius alius dicimus esse quam vocis auditum. nonne? Profecto, inquit. Ergone si se ipsum audiet, inquam, vocem se habentem audiet? non enim aliter posset audire. Necessario sequitur, inquit. Visus quoque, o vir optime, inquam, si se ipsum videbit, necesse erit eum aliquem colorem habere : nam absque colore visus cernere nihil potest, Nihil potest, inquit. Vides igitur, inquam, o Critia, ea, quæ persecuti sumus, partim fieri non posse, partim diffidendum maxime ne non vim suam habeant ad se ipsa. magnitudines enim et multitudines ac cetera hujus generis ut vim suam habeant ad se ipsa omnino fieri non potest. nonne? Sic est omnino, inquit. Quod vero visus et auditus, inquam, se ipsos percipiant, motus se moveat, et se caliditas calefaciat, et cetera talia, a quibusdam non credetur, nonnullis vero fortasse credendum videtur. magno ergo quodam viro opus est, o amice, qui satis per omnia id distinguat, utrum nihil omnino vim suam ad se ipsum habere valeat, sed ad aliud, an queant alia, alia nequeant : et si quædam sint, quæ ad se ipsa vim habeant, utrum eorum in numero scientia sit, quam nos temperantiam nominamus. equidem sufficere me ad hæc discernenda nequaquam confido. quocirca neque asserere possum, utrum fieri possit, ut scientiæ scientia sit, neque, si esse detur, prius assentiar esse hujusmodi temperantiam, quam investigavero, utrum prosit quidquam nobis temperantia talis exsistens, an nil prosit. temperantiam enim utile quiddam ac bonum esse auguror. tu igitur, Callæschri fili — temperantiam enim ponis scientiæ inscitiæque scientiam — ostende primum posse fieri id, quod supra dicebam, deinde præter hoc, esse et conferens, atque ita mihi circa temperantiæ definitionem fortasse satisfeceris.

XVII. Critias vero, cum hæc audivisset meque dubitantem vidisset, eorum more qui oscitantes intuiti oscitant, mihi quidem visus est, hæsitante me, coactus esse similiter etiam hæsitare. utpote igitur gloriosus, præsentes veritus est, neque confiteri mihi voluit, se ad ea disserenda ad quæ eum provocabam non idoneum esse, neque clarum quidquam protulit, suam hæsitationem occultans. atque ego, ut disputatio nostra procederet, Si tibi, inquam, placet, o Critia, demus nunc, scientiæ scientiam esse posse : utrum vero possit necne, alias indagabimus. age igitur, si quam maxime id fieri possit, quid magis fieri poterit, ut quis noverit ea, quæ novit et quæ non novit? hoc enim utique esse diximus se ipsum cognoscere temperatumque esse. nonne? Maxime, inquit, ac sequitur quodammodo, o Socrates. nam si quis eam habet scientiam quæ se ipsa

γάρ τις ἔχει ἐπιστήμην, ἣ αὐτὴ αὑτὴν γιγνώσκει, e
τοιοῦτος ἂν αὐτὸς εἴη, οἷόνπερ ἐστὶν ὃ ἔχει. ὥσπερ
ὅταν τάχος τις ἔχῃ, ταχύς, καὶ ὅταν κάλλος, καλός,
καὶ ὅταν γνῶσιν, γιγνώσκων. ὅταν δὲ δὴ γνῶσιν αὐ-
5 τὴν αὑτῆς τις ἔχῃ, γιγνώσκων που αὐτὸς ἑαυτὸν τότ'
ἔσται. Οὐ τοῦτο, ἦν δ' ἐγώ, ἀμφισβητῶ, ὡς οὐχ,
ὅταν τὸ αὐτὸ γιγνῶσκόν τις ἔχῃ, αὐτὸς αὑτὸν γνώσεται.
ἀλλ' ἔχοντι τοῦτο τίς ἀνάγκη εἰδέναι ἅ τ' οἶδε καὶ ἃ
170 μὴ οἶδεν; Ὅτι, ὦ Σώκρατες, ταὐτόν ἐστι τοῦτ' ἐκεί- a
10 νῳ. Ἴσως, ἔφην· ἀλλ' ἐγὼ κινδυνεύω ἀεὶ ὅμοιος εἶ-
ναι· οὐ γὰρ αὖ μανθάνω, ὡς ἔστι ταὐτὸν ἃ οἶδεν
εἰδέναι καὶ ἅ τις μὴ οἶδεν εἰδέναι. Πῶς λέγεις; ἔφη.
Ὧδε, ἦν δ' ἐγώ. ἐπιστήμη που ἐπιστήμης οὖσα ἆρα
πλεῖόν τι οἵα τ' ἔσται διαιρεῖν ἢ ὅτι τούτων τόδε μὲν
15 ἐπιστήμη, τόδε δ' οὐκ ἐπιστήμη; Οὔκ, ἀλλὰ τοσοῦτον.
Ταὐτὸν οὖν ἐστιν ἐπιστήμη τε καὶ ἀνεπιστημοσύνη
ὑγιεινοῦ, καὶ ἐπιστήμη τε καὶ ἀνεπιστημοσύνη δι- b
καίου; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ τὸ μέν, οἶμαι, ἰατρική, τὸ
δὲ πολιτική· τὸ δ' οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐπιστήμη. Πῶς γὰρ
20 οὔ; Οὐκοῦν ἐὰν μὴ προσεπίστηταί τις τὸ ὑγιεινὸν καὶ
τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἐπιστήμην μόνον γιγνώσκῃ, ἅτε τού-
του μόνον ἔχων ἐπιστήμην, ὅτι μέν τι ἐπίσταται καὶ
ὅτι ἐπιστήμην τιν' ἔχει, εἰκότως ἂν γιγνώσκοι καὶ περὶ
αὑτοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. ἢ γάρ; Ναί. Ὃ τι δὲ c
25 γιγνώσκει ταύτῃ τῇ ἐπιστήμῃ πῶς εἴσεται; γιγνώσκει
γὰρ δὴ τὸ μὲν ὑγιεινὸν τῇ ἰατρικῇ, ἀλλ' οὐ σωφροσύνῃ,
τὸ δ' ἁρμονικὸν μουσικῇ, ἀλλ' οὐ σωφροσύνῃ, τὸ δ'
οἰκοδομικὸν οἰκοδομικῇ, ἀλλ' οὐ σωφροσύνῃ, καὶ οὕτω
πάντα. ἢ οὔ; Φαίνεται. Σωφροσύνη δέ, εἴπερ μό-
30 νον ἐστὶν ἐπιστημῶν ἐπιστήμη, πῶς εἴσεται, ὅτι τὸ
ὑγιεινὸν γιγνώσκει ἢ ὅτι τὸ οἰκοδομικόν; Οὐδαμῶς.
Οὐκ ἄρ' εἴσεται ὃ οἶδεν, ὁ τοῦτ' ἀγνοῶν, ἀλλ' ὅτι οἶδε
μόνον. Ἔοικεν.

XVIII. Οὐκ ἄρα σωφρονεῖν τοῦτ' ἂν εἴη οὐδὲ σω- d
35 φροσύνη, εἰδέναι ἅ τ' οἶδε καὶ ἃ μὴ οἶδεν, ἀλλ', ὡς
ἔοικεν, ὅτι οἶδε καὶ ὅτι οὐκ οἶδε μόνον. Κινδυνεύει.
Οὐδ' ἄλλον ἄρ' οἷός τ' ἔσται οὗτος ἐξετάσαι φάσκοντά
τι ἐπίστασθαι, πότερον ἐπίσταται ὃ φησιν ἐπίστασθαι
ἢ οὐκ ἐπίσταται· ἀλλὰ τοσοῦτο μόνον, ὡς ἔοικε, γνώ-
40 σεται, ὅτι ἔχει τιν' ἐπιστήμην, ὅτου δέ γε, ἡ σωφρο-
σύνη οὐ ποιήσει αὐτὸν γιγνώσκειν. Οὐ φαίνεται. e
Οὔτ' ἄρα τὸν προσποιούμενον ἰατρὸν εἶναι, ὄντα δὲ
μή, καὶ τὸν ὡς ἀληθῶς ὄντα οἷός τ' ἔσται διακρίνειν,
οὔτ' ἄλλον οὐδένα τῶν ἐπιστημόνων καὶ μή. σκεψώ-
45 μεθα δ' ἐκ τῶνδε· εἰ μέλλει ὁ σώφρων ἢ ὁστισοῦν
ἄλλος τὸν ὡς ἀληθῶς ἰατρὸν διαγνώσεσθαι καὶ τὸν μή,
ἆρ' οὐχ ὧδε ποιήσει; περὶ μὲν ἰατρικῆς δήπου αὐτῷ
οὐ διαλέξεται· οὐδὲν γὰρ ἐπαΐει, ὡς ἔφαμεν, ὁ ἰατρὸς
ἀλλ' ἢ τὸ ὑγιεινὸν καὶ τὸ νοσῶδες. ἢ οὔ; Ναί, οὕτω.
50 Περὶ δέ γ' ἐπιστήμης οὐδὲν οἶδεν, ἀλλὰ τοῦτο δὴ τῇ
σωφροσύνῃ μόνῃ ἀπέδομεν. Ναί. Οὐδὲ περὶ ἰατρι-
171 κῆς ἄρ' οἶδεν ὁ ἰατρικός, ἐπειδήπερ ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη a
οὖσα τυγχάνει. Ἀληθῆ. Ὅτι μὲν δὴ ἐπιστήμην
τιν' ἔχει γνώσεται ὁ σώφρων τὸν ἰατρόν· ἐπιχειρῶν

cognoscit, talis et ipse erit, quale est id quod habet. quemadmodum cum velocitatem habet quis, velox; quando pulchritudinem, pulcher; quando cognitionem, cognoscens. cum igitur cognitionem ipsam sui ipsius quis habet, se ipsum tunc cognoscens efficietur. Haudquaquam id ambigo, inquam, quin, si quis in se ipso habet aliquid sese cognoscens, ipse quoque se noverit. sed quæ necessitas cogit hominem sic affectum quæ novit quæve non novit cognoscere? Hæc videlicet, inquit, quia idem est hoc et illud. Fortasse sic est, inquam: sed ego semper similis esse videor: neque enim rursus intelligo quomodo idem sit, quæ quis novit eum cognoscere et cognoscere quæ non novit. Qui istuc ais? inquit. Hoc modo, inquam. scientia ipsa scientiæ exsistens, numquid ultra discernere poterit quam ex his hoc quidem scientiam esse, illud inscitiam? Non ultra, sed eatenus, inquit. An idem igitur est, inquam, scientia et inscitia sani, atque item scientia et inscitia justi? Nullo pacto, inquit. At vero hoc quidem medicina, hoc autem civilis peritia, inquam: hoc autem nihil aliud quam scientia. Quidni, inquit? Si quis igitur non noverit sanum ac justum, sed solam scientiam, utpote hujus solius scientiam habens, eum se quidem scire aliquid scientiamque quandam habere, probabiliter noverit tam de se quam de reliquis. nonne? Ita. Quod vero cognoscat hac scientia qua ratione intelliget? cognoscit enim sanum et salubre medicina, non temperantia, harmonicum musica, non temperantia, ædificium architectura, non temperantia, et similiter omnia. nonne? Videtur, inquit. Temperantia vero, inquam, si scientiarum scientia est duntaxat, quomodo intelliget se sanum salubreque cognoscere, vel id quod ad ædificia pertinet? Nullo, inquit. Ergo non intelliget quod novit is, qui hoc ignorat, sed se nosse tantum. Videtur, inquit.

XVIII. Non igitur temperatum esse erit hoc neque temperantia, intelligere quæ novit quæve non novit, sed, ut videtur, se novisse et non novisse solum. Videtur, inquit. Neque poterit etiam hic alium examinare alicujus scientiam profitentem, utrum sciat quod pollicetur an nesciat: sed tantum duntaxat, ut videtur, noverit se scientiam quandam habere, cujus autem rei scientiam (habeat), temperantia non efficiet ut cognoscat. Non videtur, inquit. Neque igitur simulantem (se) medicum a vero discernere poterit, neque alium quempiam scientem a nesciente. sic autem consideremus: si temperatus aut alius quivis dijudicaturus est verum et falsum medicum, an non sic faciet? de medendi quidem arte cum illo nihil disseret: nihil enim aliud, ut dicebamus, intelligit medicus quam sanum atque ægrotum: an non ita? Ita prorsus, inquit. De scientia autem nihil novit, inquam, hoc enim soli tribuimus temperantiæ. Sic est, inquit. Neque de medicina igitur medicus quidquam novit, inquam, quando quidem medicina scientia quædam est. Vera loqueris, inquit. Scientiam autem medicam aliquam habere medicum temperatus cognoscet: sed aggrediens experiri quæ sit, nonne considerabit quorum

δὲ δὴ πεῖραν λαβεῖν ἥτις ἐστὶν, ἄλλο τι σκέψεται ὧντινων; ἢ οὐ τούτῳ ὥρισται ἑκάστη ἐπιστήμη, μὴ μόνον ἐπιστήμη εἶναι, ἀλλὰ καὶ τίς, τῷ τινῶν εἶναι; Τούτῳ μὲν οὖν. Καὶ ἡ ἰατρικὴ δὴ ἑτέρα εἶναι τῶν ἄλλων 5 ἐπιστημῶν ὡρίσθη τῷ τοῦ ὑγιεινοῦ εἶναι καὶ νοσώδους ἐπιστήμη. Ναί. Οὐκοῦν ἐν τούτοις ἀναγκαῖον σκοπεῖν τὸν βουλόμενον ἰατρικὴν σκοπεῖν, ἐν οἷς ποτ' b ἔστιν. οὐ γὰρ δήπου ἔν γε τοῖς ἔξω, ἐν οἷς οὐκ ἔστιν. Οὐ δῆτα. Ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς ἄρα καὶ νοσώδεσιν ἐπι- 10 σκέψεται τὸν ἰατρὸν, ᾗ ἰατρικός ἐστιν, ὁ ὀρθῶς σκοπούμενος. Ἔοικεν. Οὐκοῦν ἐν τοῖς οὕτως ἢ λεγομένοις ἢ πραττομένοις τὰ μὲν λεγόμενα, εἰ ἀληθῆ λέγεται, σκοπούμενος, τὰ δὲ πραττόμενα, εἰ ὀρθῶς πράττεται; Ἀνάγκη. Ἦ οὖν ἄνευ ἰατρικῆς δύναιτ' 15 ἄν τις τούτων ποτέροις ἐπακολουθῆσαι; Οὐ δῆτα. Οὐδέ γ' ἄλλος οὐδεὶς, ὡς ἔοικε, πλὴν ἰατρὸς, οὔτε δὴ ὁ c σώφρων· ἰατρὸς γὰρ ἂν εἴη πρὸς τῇ σωφροσύνῃ. Ἔστι ταῦτα. Παντὸς ἄρα μᾶλλον, εἰ ἡ σωφροσύνη ἐπιστήμης ἐπιστήμη μόνον ἐστὶ καὶ ἀνεπιστημοσύνης, οὔτ' 20 ἰατρὸν διακρῖναι οἵα τ' ἔσται ἐπιστάμενον τὰ τῆς τέχνης ἢ μὴ ἐπιστάμενον, προσποιούμενον δ' ἢ οἰόμενον, οὔτ' ἄλλον οὐδένα τῶν ἐπισταμένων καὶ ὁτιοῦν, πλήν γε τὸν αὑτοῦ ὁμότεχνον, ὥσπερ οἱ ἄλλοι δημιουργοί. Φαίνεται, ἔφη.

25 XIX. Τίς οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Κριτία, ὠφέλεια ἡμῖν d ἔτι ἂν εἴη ἀπὸ τῆς σωφροσύνης τοιαύτης οὔσης; εἰ μὲν γὰρ, ὃ ἐξ ἀρχῆς ὑπετιθέμεθα, ᾔδει ὁ σώφρων ἅ τ' ᾔδει καὶ ἃ μὴ ᾔδει, τὰ μὲν ὅτι οἶδε, τὰ δ' ὅτι οὐκ οἶδε, καὶ ἄλλον ταὐτὸν τοῦτο πεπονθότα ἐπισκέψασθαι 30 οἷός τ' ἦν, μεγάλως τι ἂν ἡμῖν, φαμὲν, ὠφέλιμον ἦν σώφροσιν εἶναι· ἀναμάρτητοι γὰρ ἂν τὸν βίον διεζῶμεν αὐτοί θ' [καὶ] οἱ τὴν σωφροσύνην ἔχοντες, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, ὅσοι ὑφ' ἡμῶν ἤρχοντο. οὔτε γὰρ ἂν αὐτοὶ ἐπεχειροῦμεν πράττειν ἃ μὴ ἠπιστάμεθα, ἀλλ' e 35 ἐξευρίσκοντες τοὺς ἐπισταμένους ἐκείνοις ἂν παρεδίδομεν, οὔτε τοῖς ἄλλοις ἐπετρέπομεν, ὧν ἤρχομεν, ἄλλο τι πράττειν ἢ ὅ τι πράττοντες ὀρθῶς ἔμελλον πράξειν· τοῦτο δ' ἦν ἄν, οὗ ἐπιστήμην εἶχον. καὶ οὕτω δὴ ὑπὸ σωφροσύνης οἰκία τ' οἰκουμένη καλῶς ἔμελλεν οἰκεῖ- 40 σθαι, πόλις τε πολιτευομένη, καὶ ἄλλο πᾶν, οὗ σω- 172 φροσύνη ἄρχοι· ἁμαρτίας γὰρ ἐξῃρημένης, ὀρθότητος a δ' ἡγουμένης ἐν πάσῃ πράξει, ἀναγκαῖον καλῶς καὶ εὖ πράττειν τοὺς οὕτω διακειμένους, τοὺς δ' εὖ πράτ- 45 τοντας εὐδαίμονας εἶναι. ἆρ' οὐχ οὕτως, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Κριτία, ἐλέγομεν περὶ σωφροσύνης, λέγοντες ὅσον ἀγαθὸν εἴη τὸ εἰδέναι ἅ τ' οἶδέ τις καὶ ἃ μὴ οἶδε; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, οὕτω. Νῦν δὲ, ἦν δ' ἐγὼ, ὁρᾷς, ὅτι οὐδαμοῦ ἐπιστήμη οὐδεμία τοιαύτη οὖσα 50 πέφανται. Ὁρῶ, ἔφη. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, τοῦτ' ἔχει τἀγαθὸν ἣν νῦν εὑρίσκομεν σωφροσύνην οὖσαν, b τὸ ἐπιστήμην ἐπίστασθαι καὶ ἀνεπιστημοσύνην, ὅτι ὁ ταύτην ἔχων, ὅ τι ἂν ἄλλο μανθάνῃ ῥᾷόν τε μαθήσεται, καὶ ἐναργέστερα πάντ' αὐτῷ φανεῖται, ἅτε πρὸς ἑκάστῳ ᾧ ἂν μανθάνῃ προσκαθορῶντι τὴν ἐπι-

sit? aut nonne hoc definita est quæque scientia, non eo tantum, quod scientia sit, sed etiam quæ (scientia) sit, eo, quod quorumdam scientia sit? Sic prorsus, inquit. Medicinæ, inquam, scientia ab aliis scientiis eo distincta est, quod salubris sit insalubrisque peritia? Nempe, inquit. In his igitur considerare debet, inquam, quisquis medicinam consideraturus accedit, in quibus ea versatur. non enim profecto in extraneis, in quibus non est. Non certe, inquit. In salubribus igitur eorumque contrariis medicum considerabit in quantum medicus est, quicumque recte hunc perscrutabitur. Videtur, inquit. Nonne in his ita vel dictis vel factis animadvertet, quæ vere dicantur, et quæ recte agantur? Necessarium, inquit, est. An igitur poterit ullus absque medicinæ peritia alterutra assequi? Nullus, inquit. Neque alius, ut videtur, præter medicum, neque temperans igitur: nam præter id, quod temperans, esset et medicus. Vera hæc sunt. Omnino igitur temperantia, si scientiæ inscitiæve tantum scientia est, neque discernere medicum poterit medendi peritum ab imperito, sed simulante vel sese habere putante, neque alium quemquam eorum, qui aliquid sciunt, præterquam artis ejusdem professorem, quemadmodum artifices reliqui. Videtur, inquit.

XIX. Quæ igitur nobis ulterius, o Critia, a temperantia cum talis sit est proventura utilitas? si enim, quod initio supposuimus, cognosceret temperans quæ novit quæve non novit, illa quidem se nosse, hæc vero ignorare, et alium sic affectum dijudicare posset, emolumentum ingens temperantia præditi reportaremus: quippe sine peccato vitam ageremus ipsi qui temperantiæ sumus participes, et ceteri omnes quicumque nostro imperio regerentur. neque enim ipsi quæ ignoramus agere aggrederemur, sed scientes homines perscrutati illis cederemus, neque reliquis nostro imperio subjectis agere concederemus aliud quid, nisi quod aggressi recte forent acturi: id autem esset, cujus haberent scientiam. atque ita per temperantiam domus instituta recte gubernaretur, et civitas optime regeretur, et aliud quodque cui temperantia præesset: nam errore sublato, rectitudine vero ducente in singulis actionibus, necesse est ita viros instructos honeste atque bene agere, bene autem agentes beatos esse. nonne sic, o Critia, de temperantia dicebamus, dicentes quantum bonum sit nosse quæ novit aliquis et quæ non novit? Ita prorsus, inquit. Nunc autem vides nullam scientiam talem esse nobis apparuisse. Video equidem. Numquid bonum hoc continet ea, quam nunc invenimus temperantiam, scientiam videlicet et inscitiam scire, quod quidquid discendum tentabit qui hac armatus est facilius perdiscet, clarioraque omnia illi se offerent, utpote ad omnia quæ discat scientiam insuper perspicienti? et an reliquos

στήμην; καὶ τοὺς ἄλλους δὴ κάλλιον ἐξετάσει περὶ ὧν ἂν καὶ αὐτὸς μάθῃ, οἱ δ' ἄνευ τούτου ἐξετάζοντες ἀσθενέστερον καὶ φαυλότερον τοῦτο δράσουσιν; ἆρ', ὦ φίλε, τοιαῦτ' ἄττ' ἐστὶν ἃ ἀπολαυσόμεθα τῆς σω- c
5 φροσύνης, ἡμεῖς δὲ μεῖζόν τι βλέπομεν καὶ ζητοῦμεν αὐτὸ μεῖζόν τι εἶναι ἢ ὅσον ἐστί; Τάχα δ' ἄν, ἔφη, οὕτως ἔχοι.

XX. Ἴσως, ἦν δ' ἐγώ· ἴσως δέ γ' ἡμεῖς οὐδὲν χρηστὸν ἐζητήσαμεν. τεκμαίρομαι δέ, ὅτι μοι ἄτοπ' ἄττα
10 καταφαίνεται περὶ σωφροσύνης, εἰ τοιοῦτόν ἐστιν. ἴδωμεν γάρ, εἰ βούλει, συγχωρήσαντες καὶ ἐπίστασθαι ἐπιστήμην δυνατὸν εἶναι [εἰδέναι], καὶ ὅ γ' ἐξ ἀρχῆς ἐτιθέμεθα σωφροσύνην εἶναι, τὸ εἰδέναι ἅ τ' οἶδε καὶ ἃ μὴ οἶδε, μὴ ἀποστερήσωμεν, ἀλλὰ δῶμεν· καὶ
15 ταῦθ' ἅπαντα δόντες ἔτι βέλτιον σκεψώμεθα, εἰ ἄρα d τι καὶ ἡμᾶς ὀνήσει τοιοῦτον ὄν. ἃ γὰρ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ὡς μέγα ἂν εἴη ἀγαθὸν ἡ σωφροσύνη, εἰ τοιοῦτον εἴη, ἡγουμένη διοικήσεως καὶ οἰκίας καὶ πόλεως, οὔ μοι δοκοῦμεν, ὦ Κριτία, καλῶς ὡμολογηκέναι.
20 Πῶς δή; ἦ δ' ὅς. Ὅτι, ἦν δ' ἐγώ, ῥᾳδίως ὡμολογήσαμεν μέγα τι ἀγαθὸν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις, εἰ ἕκαστοι ἡμῶν ἃ μὲν ἴσασι, πράττοιεν ταῦτα, ἃ δὲ μὴ ἐπίσταιντο, ἄλλοις παραδιδοῖεν τοῖς ἐπισταμένοις. Οὔκουν, ἔφη, καλῶς ὡμολογήσαμεν; Οὔ μοι δοκοῦ- e
25 μεν, ἦν δ' ἐγώ. Ἄτοπα λέγεις ὡς ἀληθῶς, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Νὴ τὸν κύνα, ἔφην, κἀμοί τοι δοκεῖ οὑτωσί. ἐνταῦθα καὶ ἄρτι ἀποβλέψας ἄτοπά γ' ἔφην μοι προφαίνεσθαι, καὶ ὅτι φοβοίμην, μὴ οὐκ ὀρθῶς σκοποῖμεν. ὡς ἀληθῶς γάρ, εἰ ὅτι μάλιστα τοιοῦτόν
173 ἐστιν ἡ σωφροσύνη, οὐδέν μοι δῆλον εἶναι δοκεῖ ὅ τι a ἀγαθὸν ἡμᾶς ἀπεργάζεται. Πῶς δή; ἦ δ' ὅς. Λέγε, ἵνα καὶ ἡμεῖς εἰδῶμεν ὅ τι λέγεις. Οἶμαι μέν, ἦν δ' ἐγώ, ληρεῖν με· ὅμως τό γε προφαινόμενον ἀναγκαῖον σκοπεῖν καὶ μὴ εἰκῇ παριέναι, εἴ τίς γ' αὑτοῦ καὶ
35 σμικρὸν κήδεται. Καλῶς γάρ, ἔφη, λέγεις.

XXI. Ἄκουε δή, ἔφην, τοὐμὸν ὄναρ, εἴτε διὰ κεράτων εἴτε δι' ἐλέφαντος ἐλήλυθεν. εἰ γὰρ ὅτι μάλισθ' ἡμῶν ἄρχοι ἡ σωφροσύνη, οὖσα οἵαν νῦν ὁριζόμεθα, ἄλλο τι κατὰ τὰς ἐπιστήμας ἂν πράττοιτο, καὶ οὔτε b
40 τις κυβερνήτης φάσκων εἶναι, ὢν δ' οὔ, ἐξαπατῴη ἂν ἡμᾶς, οὔτ' ἰατρὸς οὔτε στρατηγὸς οὔτ' ἄλλος οὐδείς, προσποιούμενός τι εἰδέναι ὃ μὴ οἶδε, λανθάνοι ἄν; ἐκ δὴ τούτων οὕτως ἐχόντων ἄλλο ἂν ἡμῖν τι ξυμβαίνοι ὑγιέσι τε τὰ σώματα εἶναι μᾶλλον ἢ νῦν, καὶ ἐν τῇ
45 θαλάττῃ κινδυνεύοντας καὶ ἐν πολέμῳ σῴζεσθαι, καὶ τὰ σκεύη καὶ τὴν ἀμπεχόνην καὶ ὑπόδεσιν πᾶσαν καὶ c τὰ χρήματα πάντα τεχνικῶς ἡμῖν εἰργασμένα εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ διὰ τὸ ἀληθινοῖς δημιουργοῖς χρῆσθαι; εἰ δὲ βούλοιό γε, καὶ τὴν μαντικὴν εἶναι ξυγχωρήσω-
50 μεν ἐπιστήμην τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, καὶ τὴν σωφροσύνην αὐτῆς ἐπιστατοῦσαν τοὺς μὲν ἀλαζόνας ἀποτρέπειν, τοὺς δ' ὡς ἀληθῶς μάντεις καθιστάναι ἡμῖν προφήτας τῶν μελλόντων. κατεσκευασμένον δὴ οὕτω τὸ ἀνθρώπινον γένος ὅτι μὲν ἐπιστημόνως ἂν πράττοι

melius in his rebus examinabit quæ ipse didicerit, qui autem absque hoc examinabunt imbecillius et ineptius hoc facient? an hujusmodi quædam sunt, o amice, quæ nobis temperantia conferet, nos autem majus quiddam spectamus idque majus quam sit esse requirimus? Fortasse sic est, inquit.

XX. Fortasse, inquam ego: fortassis etiam nihil conferens indagavimus. quod quidem inde conjecto, quia absurda quædam sequi videntur circa temperantiam, si sit talis. videamus enim, si placet, concedentes et fieri posse, ut scientiam sciamus, et quod initio posuimus temperantiam esse, cognoscere videlicet quæ novit aliquis et quæ non novit, hoc ne adimamus, sed demus potius: atque his omnibus concessis, diligentius etiam investigemus, utrum quodammodo nos juvet, si talis sit. quæ enim dicebamus modo, ingens quoddam nobis esse temperantiam bonum, si talis esset, regens dispensationem et domus et civitatis, haud recte, o Critia, concessisse videmur. Quamobrem, inquit? Quoniam facile nimium asseruimus, bonum ingens esse hominibus, si nostrûm singuli quæ quidem cognoscunt, hæc agerent, quæ vero ignorant, scientibus aliis hæc committerent. Non recte igitur hæc asserta sunt? Non, inquam, ut mihi videtur. Absurda revera loqueris, inquit, o Socrates. Per canem, inquam, ita et mihi videtur. paulo ante etiam hæc spectans dixi mihi absurda quædam occurrere, meque timere, ne minus recte consideremus. revera enim, si maxime talis est temperantia, haud sane video quid nobis afferat boni. Qua ratione? inquit. dicas, ut nos etiam quid sentias sciamus. Nugari quidem me arbitror: necesse tamen quod occurrit considerare et non frustra ac temere omittere, si quis ipse sui vel exiguam habet curam. Scite loqueris, inquit.

XXI. Audi jam meum somnium, sive e cornea seu ex eburnea egressum est. si enim nobis quammaxime dominaretur temperantia, talis cum sit, qualem nunc describimus, nonne secundum scientias ageretur, neque aliquis gubernatorem esse se jactans, cum minime sit, nos falleret, neque medicus neque dux exercitus neque alius ullus scientiæ falsus professor nos effugeret? his igitur hunc in modum dispositis, nonne nobis contingeret, ut melius quam nunc corporibus valeremus, et in maritimis militaribusque periculis tutiores essemus, et vasa et instrumenta, vestes, calceos, universam denique supellectilem ex arte magis commodiusque institutam possideremus, ex eo, quod veris artificibus uteremur? quodsi velis, vaticinationem etiam esse concedamus futuri scientiam, et temperantiam illi præsidentem vanos ostentatores removere, veros autem vates ad futurorum prædictionem eligere. ita profecto genus hominum institutum scite agere

καὶ ζῴη, ἕπομαι· ἡ γὰρ σωφροσύνη φυλάττουσα οὐκ ἂν ἐῴη παρεμπίπτουσαν τὴν ἀνεπιστημοσύνην ξυνεργὸν ἡμῖν εἶναι· ὅτι δ' ἐπιστημόνως ἂν πράττοντες εὖ ἂν πράττοιμεν καὶ εὐδαιμονοῖμεν, τοῦτο δ' οὔπω δυνάμεθα μαθεῖν, ὦ φίλε Κριτία.

XXII. Ἀλλὰ μέντοι, ἦ δ' ὅς, οὐ ῥᾳδίως εὑρήσεις ἄλλο τι τέλος τοῦ εὖ πράττειν, ἐὰν τὸ ἐπιστημόνως ἀτιμάσῃς. Σμικρὸν τοίνυν με, ἦν δ' ἐγώ, ἔτι προσδίδαξον, τίνος ἐπιστημόνως λέγεις; ἢ σκυτῶν τομῆς; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. Ἀλλὰ χαλκοῦ ἐργασίας; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' ἐρίων ἢ ξύλων ἢ ἄλλου του τῶν τοιούτων; Οὐ δῆτα. Οὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ἔτι ἐμμένομεν τῷ λόγῳ τῷ εὐδαίμονα εἶναι τὸν ἐπιστημόνως ζῶντα. οὗτοι γὰρ ἐπιστημόνως ζῶντες οὐχ ὁμολογοῦνται παρὰ σοῦ εὐδαίμονες εἶναι, ἀλλὰ περί τινων ἐπιστημόνως ζώντων σὺ δοκεῖς μοι ἀφορίζεσθαι τὸν εὐδαίμονα. καὶ ἴσως λέγεις ὃν νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, τὸν εἰδότα τὰ μέλλοντ' ἔσεσθαι πάντα, τὸν μάντιν. τοῦτον ἢ ἄλλον τινὰ λέγεις; Καὶ τοῦτον ἔγωγε, ἔφη, καὶ ἄλλον. Τίνα; ἦν δ' ἐγώ. ἆρα μὴ τὸν τοιόνδε, εἴ τις πρὸς τοῖς μέλλουσι καὶ τὰ γεγονότα πάντ' εἰδείη καὶ τὰ νῦν ὄντα, καὶ μηδὲν ἀγνοοίη; θῶμεν γάρ τιν' εἶναι αὐτόν. οὐ γάρ, οἶμαι, τούτου γ' ἔτι ἂν εἴποις οὐδένα ἐπιστημονέστερον εἶναι ζῶντα. Οὐ δῆτα. Τόδε δὴ ἔτι προσποθῶ, τίς αὐτὸν τῶν ἐπιστημῶν ποιεῖ εὐδαίμονα; ἢ ἅπασαι ὁμοίως; Οὐδαμῶς ὁμοίως, ἔφη. Ἀλλὰ ποία μάλιστα; ᾗ τί οἶδε καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν γεγονότων καὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι; ἆρά γε ᾗ τὸ πεττευτικόν; Ποῖον, ἦ δ' ὅς, πεττευτικόν; Ἀλλ' ᾗ τὸ λογιστικόν; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' ᾗ τὸ ὑγιεινόν; Μᾶλλον, ἔφη. Ἐκείνη δ', ἣν λέγω μάλιστα, ἦν δ' ἐγώ, ᾗ τί; Ἧ τἀγαθόν, ἔφη, καὶ τὸ κακόν. Ὦ μιαρέ, ἔφην ἐγώ, πάλαι με περιέλκεις κύκλῳ, ἀποκρυπτόμενος, ὅτι οὐ τὸ ἐπιστημόνως ἦν ζῆν τὸ εὖ πράττειν τε καὶ εὐδαιμονεῖν ποιοῦν, οὐδὲ ξυμπασῶν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ἀλλὰ μιᾶς οὔσης ταύτης μόνον τῆς περὶ τἀγαθόν τε καὶ κακόν. ἐπεί, ὦ Κριτία, εἰ θέλεις ἐξελεῖν ταύτην τὴν ἐπιστήμην ἐκ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ἧττόν τι ἡ μὲν ἰατρικὴ ὑγιαίνειν ποιήσει, ἡ δὲ σκυτικὴ ὑποδεδέσθαι, ἡ δ' ὑφαντικὴ ἠμφιέσθαι, ἡ δὲ κυβερνητικὴ κωλύσει ἐν τῇ θαλάττῃ ἀποθνήσκειν καὶ ἡ στρατηγικὴ ἐν πολέμῳ; Οὐδὲν ἧττον, ἔφη. Ἀλλ', ὦ φίλε Κριτία, τὸ εὖ τε τούτων ἕκαστα γίγνεσθαι καὶ ὠφελίμως ἀπολελοιπὸς ἡμᾶς ἔσται ταύτης ἀπούσης. Ἀληθῆ λέγεις. Οὐχ αὕτη δέ γε, ὡς ἔοικεν, ἐστὶν ἡ σωφροσύνη, ἀλλ' ἧς ἔργον ἐστὶ τὸ ὠφελεῖν ἡμᾶς. οὐ γὰρ ἐπιστημῶν γε καὶ ἀνεπιστημοσυνῶν ἡ ἐπιστήμη ἐστίν, ἀλλ' ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ. ὥστ' εἰ αὕτη ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ σωφροσύνη ἄλλο τι ἂν εἴη ἢ ὠφελίμη ἡμῖν. Τί δ'; ἦ δ' ὅς, οὐκ ἂν αὕτη ὠφελοίη; εἰ γὰρ ὅτι μάλιστα τῶν ἐπιστημῶν ἐπιστήμη ἐστὶν ἡ σωφροσύνη, ἐπιστατεῖ δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις, καὶ ταύτης δήπου ἂν ἄρχουσα τῆς περὶ τἀγαθὸν ἐπιστήμης ὠφελοίη ἂν ἡμᾶς. Ἦ καὶ ὑγιαίνειν ἂν ποιοίη, ἦν δ' ἐγώ, αὕτη, ἀλλ' οὐχ ἡ ἰατρική; καὶ

vivereque, assentior: nam custos vitæ hominum temperantia nunquam subrepere inscitiam et operam suam præstare nobis permitteret: quod autem secundum scientiam agentes bene ageremus essemusque beati, hoc nondum percipere possum, o amice Critia.

XXII. Haud facile tamen alium bene agendi finem perfectionemque reperies, inquit, si actionem secundum scientiam spreveris. Paulo igitur diligentius, inquam, explica, secundum quam scientiam? an secundum scientiam coriariam? Non per Jovem, inquit. An forte ærariam fabrilem? Neque istam, inquit. Num secundum lanificium vel artificium lignorum vel aliud quiddam hujusmodi? Neque istud, inquit. Haud ulterius igitur ea in ratione standum videtur, qua asserebatur beatum esse illum, qui secundum scientiam vivat. nam hi secundum scientiam viventes beate vivere abs te minime affirmantur, sed ex iis, qui circa quædam scienter vivunt, tu videris mihi beatum excipere. et fortasse dicis, quem ego paulo ante dicebam, vatem futurorum omnium præscium. huncne an alium dicis? Et hunc et alium, inquit. Quem inquam? numquid eum hominem, qui non futura solum, verum etiam præterita præsentiaque sciat, nihilque ignoret? fingamus enim ejusmodi aliquem. hoc enim tu neminem alium magis e scientia vivere dices, ut arbitror. Neminem prorsus, inquit. Hoc adhuc desidero, quæ scientiarum potissimum beatum eum facit? num similiter cunctæ? Non similiter, inquit. Verum qualis maxime? illa, qua quis novit præsens, præteritum atque futurum? numquid ea, qua talis ludere? Quid talos memoras, inquit? An forte ea, qua computare? Nequaquam. Qua igitur salubria? Hæc quidem magis. Illa vero, quam dico potissimum, qua quid (novit)? Qua bonum ac malum. O improbe, jamdudum me circulo circumducis celans me hoc, quod faciat bene agere et beatum esse, id non esse scienter vivere neque secundum universas scientias, sed secundum unam hanc tantum, quæ est boni malive scientia. nam, si velis, o Critia, ex reliquis scientiis hanc excipere, an minus medicina sanos efficiet, et coriaria calceos minus suppeditabit, textoria vestes, gubernatoria maritima pericula, militaris belli discrimina declinabit servabitque? Nihil minus, inquit. At vero, o amice Critia, inquam, sublata hac (scientia boni atque mali) nihil horum bene utiliterve agetur. Vera loqueris, inquit. Haud sane hæc, ut videtur, temperantia est, sed ea, cujus opus est nobis prodesse. non enim scientiarum et inscitiarum scientia est, sed boni malive. quocirca si hæc utilis nobis est, temperantia aliud quid erit quam utilis. Quid vero? nonne prodesse posset hæc? inquit; si enim inprimis scientiarum scientia est temperantia, ceteris vero etiam scientiis præsidet, huic quoque scientiæ, quæ est boni malive, (similiter imperans) nobis proderit. Numquid etiam bonam corporis valetudinem præstabit, inquam, hæc potius quam medicina? ceteraque artium opera hæc efficiet, et non quæque

τἆλλα τὰ τῶν τεχνῶν αὕτη ἂν ποιοίη, καὶ οὐχὶ αἱ ἄλλαι τὸ αὑτῆς ἔργον ἑκάστη; ἢ οὐ πάλαι διεμαρτυρόμεθα, ὅτι ἐπιστήμης μόνον ἐστὶ καὶ ἀνεπιστημοσύνης ἐπιστήμη, ἄλλου δ' οὐδενός; οὐχ οὕτω; Φαίνεταί
5 γε. Οὐκ ἄρ' ὑγιείας ἔσται δημιουργός. Οὐ δῆτα.
175 Ἄλλης γὰρ ἦν τέχνης ὑγίεια. ἢ οὔ; Ἄλλης. Οὐδ' a ἄρ' ὠφελείας, ὦ ἑταῖρε· ἄλλῃ γὰρ αὖ ἀπέδομεν τοῦτο τοὔργον τέχνῃ νῦν δή. ἦ γάρ; Πάνυ γε. Πῶς οὖν ὠφέλιμος ἔσται ἡ σωφροσύνη, οὐδεμιᾶς ὠφελείας οὖσα
10 δημιουργός; Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἔοικέ γε.

XXIII. Ὁρᾷς οὖν, ὦ Κριτία, ὡς ἐγὼ πάλαι εἰκότως ἐδεδοίκειν καὶ δικαίως ἐμαυτὸν ᾐτιώμην, ὅτι οὐδὲν χρηστὸν περὶ σωφροσύνης σκοπῶ; οὐ γὰρ ἄν που ὅ γε κάλλιστον πάντων ὁμολογεῖται εἶναι, τοῦθ' ἡμῖν ἀνω- b
15 φελὲς ἐφάνη, εἴ τι ἐμοῦ ὄφελος ἦν πρὸς τὸ καλῶς ζητεῖν. νῦν δὲ — πανταχῇ γὰρ ἡττώμεθα, καὶ οὐ δυνάμεθ' εὑρεῖν ἐφ' ὅτῳ ποτὲ τῶν ὄντων ὁ ὀνοματοθέτης τοῦτο τοὔνομα ἔθετο, τὴν σωφροσύνην. καίτοι πολλά γε ξυγκεχωρήκαμεν οὐ ξυμβαίνονθ' ἡμῖν ἐν τῷ λόγῳ.
20 καὶ γὰρ ἐπιστήμην ἐπιστήμης εἶναι ξυνεχωρήσαμεν, c οὐκ ἐῶντος τοῦ λόγου οὐδὲ φάσκοντος εἶναι· καὶ ταύτῃ αὖ τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν ἔργα γιγνώσκειν ξυνεχωρήσαμεν, οὐδὲ τοῦτ' ἐῶντος τοῦ λόγου, ἵνα δὴ ἡμῖν γένοιτο ὁ σώφρων ἐπιστήμων ὧν τ'
25 οἶδεν, ὅτι οἶδε, καὶ ὧν μὴ οἶδεν, ὅτι οὐκ οἶδε. τοῦτο μὲν δὴ καὶ παντάπασι μεγαλοπρεπῶς ξυνεχωρήσαμεν, οὐδ' ἐπισκεψάμενοι τὸ ἀδύνατον εἶναι, ἅ τις μὴ οἶδε μηδαμῶς, ταῦτ' εἰδέναι ὁμωσγέπως· ὅτι γὰρ οὐκ οἶδε, φησὶν αὐτὰ εἰδέναι ἡ ἡμετέρα ὁμολογία. καίτοι, ὡς
30 ἐγῷμαι, οὐδενὸς ὅτου οὐχὶ ἀλογώτερον τοῦτ' ἂν φανείη. ἀλλ' ὅμως οὕτως ἡμῶν εὐηθικῶν τυχοῦσα ἡ ζήτησις d καὶ οὐ σκληρῶν, οὐδέν τι μᾶλλον εὑρεῖν δύναται τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ τοσοῦτον κατεγέλασεν αὐτῆς, ὥσθ' ὃ ἡμεῖς πάλαι ξυνομολογοῦντες καὶ ξυμπλάττοντες ἐτι-
35 θέμεθα σωφροσύνην εἶναι, τοῦθ' ἡμῖν πάνυ ὑβριστικῶς ἀνωφελὲς ὂν ἀπέφαινε. τὸ μὲν οὖν ἐμὸν καὶ ἧττον ἀγανακτῶ, ὑπὲρ δὲ σοῦ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Χαρμίδη, πάνυ ἀγανακτῶ, εἰ σὺ τοιοῦτος ὢν τὴν ἰδέαν καὶ πρὸς τούτῳ τὴν ψυχὴν σωφρονέστατος μηδὲν ὀνήσει ἀπὸ ταύτης e
40 τῆς σωφροσύνης μηδέ τί σ' ὠφελήσει ἐν τῷ βίῳ παροῦσα. ἔτι δὲ μᾶλλον ἀγανακτῶ ὑπὲρ τῆς ἐπῳδῆς, ἣν παρὰ τοῦ Θρᾳκὸς ἔμαθον, εἰ μηδενὸς ἀξίου πράγματος οὖσαν αὐτὴν μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἐμάνθανον. ταῦτ' οὖν πάνυ μὲν [οὖν] οὐκ οἴομαι οὕτως ἔχειν, ἀλλ' ἐμὲ φαῦλον εἶναι
45 ζητητήν· ἐπεὶ τήν γε σωφροσύνην μέγα τι ἀγαθὸν εἶναι, καὶ εἴπερ γ' ἔχεις αὐτό, μακάριον εἶναί σε. ἀλλ'
176 ὅρα εἰ ἔχεις τε καὶ μηδὲν δέει τῆς ἐπῳδῆς· εἰ γὰρ a ἔχεις, μᾶλλον ἂν ἔγωγέ σοι συμβουλεύσαιμι ἐμὲ μὲν λῆρον ἡγεῖσθαι εἶναι καὶ ἀδύνατον λόγῳ ὁτιοῦν ζητεῖν,
50 σεαυτὸν δέ, ὅσῳπερ σωφρονέστερος εἶ, τοσούτῳ εἶναι καὶ εὐδαιμονέστερον. Καὶ ὁ Χαρμίδης, Ἀλλὰ μὰ Δί', ἦ δ' ὅς, ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, οὐκ οἶδ' οὔτ' εἰ ἔχω οὔτ' εἰ μὴ ἔχω· πῶς γὰρ ἂν εἰδείην ὅ γε μηδ' ὑμεῖς οἷοί τ' ἐστὲ ἐξευρεῖν ὅ τί ποτ' ἔστιν, ὡς φὴς σύ; ἐγὼ μέντοι b

ars suum opus? an non jam pridem inter nos constitit, illam tantum esse scientiæ inscitiæve scientiam, nullius vero alius? nonne ita? Videtur sane, inquit. Non ergo erit opifex sanitatis, inquam. Non, inquit. Alius enim artis est sanitas. nonne? Alius. Neque utilitatis igitur, o amice: alii enim hoc opus arti paulo ante tribuimus. nonne? Maxime. Quo pacto igitur utilis nobis temperantia erit, cum utilitatis nullius sit artifex? Nullo modo videtur, o Socrates.

XXIII. Videsne igitur, o Critia, me supra non injuria timuisse, meque ipsum culpasse, quod nihil utile de temperantia dispiciam? nunquam enim quod omnium conceditur pulcherrimum, hoc nobis apparuisset inutile, si quo pacto ad recte inquirendum ipse utilis essem. nunc autem — passim enim succumbimus neque invenire possumus ad quid potissimum significandum temperantiæ nomen instituit nominum auctor. quamquam multa concessimus a ratione tamen penitus abhorrentia. nam scientiæ scientiam esse convenimus, reluctante ratione idque refellente: quin etiam hac scientia reliquarum scientiarum opera cognosci concessimus, ratione similiter repugnante, ut vir temperans talis esset, qui quæ novit sciat se nosse, et quæ non novit se ignorare. hoc utique magnifice omnino concessimus, ne examinato quidem hoc fieri non posse, ut, quæ nullo modo quis noverit, ea noverit ullo modo: in hoc autem nos consensimus, scire ea eum se nescire. etsi nihil est, ut mea fert opinio, quo id videatur non absurdius. verumtamen ita nos ineptos potius quam duros pertinacesque hæc indagatio nacta, nihilo magis veritatem invenire potest, sed adeo eam irrisit, ut, quod jamdiu nos communi consensu confinximus et temperantiam esse posuimus, hoc inutile esse contumeliose nimium ostenderit. mea quidem igitur causa minus indignor, tua vero, mi Charmide, multum, si tu tam egregia specie et insuper maxima temperantia animi præditus nihil ex tanta virtute utilitatis capies, nihilque ea in vita tibi profutura est. sed etiam molestius fero incantationis gratia, quam a Thrace didici, si in re nullius pretii percipienda tantum studium posui. hæc igitur sic se habere non credo, sed ineptum esse me investigatorem arbitror: cum temperantiam magnum quoddam bonum (existimem), et te, si eam habeas, beatum esse. verum vide utrum possideas et incantatione non egeas: nam si habeas, magis tibi equidem auctor sum, ut me delirum putes et ratione investigandæ veritatis impotem, te vero, quo es temperantior, eo etiam beatiorem. Et Charmides, Nescio per Jovem, inquit, o Socrates, utrum habeam necne: nam quo pacto illud intelligerem, quod vel vos, ut ais tu, quid tandem sit invenire non potestis? equidem tibi non multum credo, Socra-

οὐ πάνυ σοι πείθομαι, κἀμαυτὸν, ὦ Σώκρατες, πάνυ οἶμαι δεῖσθαι τῆς ἐπῳδῆς, καὶ τό γ' ἐμὸν οὐδὲν κωλύει ἐπᾴδεσθαι ὑπὸ σοῦ ὁσημέραι, ἕως ἂν φῇς σὺ ἱκανῶς ἔχειν. Εἶεν. ἀλλ', ἔφη ὁ Κριτίας, ὦ Χαρμίδη, εἰ 5 δρᾷς τοῦτο, ἔμοιγ' ἔσται τοῦτο τεκμήριον, ὅτι σωφρονεῖς, ἢν ἐπᾴδειν παρέχῃς Σωκράτει καὶ μὴ ἀπολείπῃ τούτου μήτε μέγα μήτε σμικρόν. Ὡς ἀκολουθήσοντος, ἔφη, καὶ μὴ ἀπολειψομένου· δεινὰ γὰρ ἂν ποιοίην, c εἰ μὴ πειθοίμην σοὶ τῷ ἐπιτρόπῳ καὶ μὴ ποιοίην ἃ 10 κελεύεις. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, κελεύω ἔγωγε. Ποιήσω τοίνυν, ἔφη, ἀπὸ ταυτησὶ τῆς ἡμέρας ἀρξάμενος. Οὗτοι, ἦν δ' ἐγὼ, τί βουλεύεσθον ποιεῖν; Οὐδὲν, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἀλλὰ βεβουλεύμεθα. Βιάσει ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ οὐδ' ἀνάκρισίν μοι δώσεις; Ὡς βιασομένου, 15 ἔφη, ἐπειδήπερ ὅδε γ' ἐπιτάττει. πρὸς ταῦτα σὺ αὖ βουλεύου ὅ τι ποιήσεις. Ἀλλ' οὐδεμία, ἔφην ἐγὼ, d λείπεται βουλή· σοὶ γὰρ ἐπιχειροῦντι πράττειν ὁτιοῦν καὶ βιαζομένῳ οὐδεὶς οἷός τ' ἔσται ἐναντιοῦσθαι ἀνθρώπων. Μὴ τοίνυν, ἦ δ' ὅς, μηδὲ σὺ ἐναντιοῦ. Οὐ 20 τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, ἐναντιώσομαι.

tes, et me valde indigere incantatione arbitror, et quantum ad me attinet, nihil obstat, quo minus quotidie mihi incantationibus medearis, donec tu satis habere me putes. Esto, inquit Critias : verum, o Charmide, si sic agas, argumento hoc mihi erit, te temperatum esse, si incantationibus Socratis te subjicias et ab ejus latere nunquam discedas. Pariturum me et passim, inquit ille, sectaturum (existimato) : graviter enim peccarem, nisi tibi tutori meo parerem et quod jubes exsequerer. Atqui jubeo equidem, inquit. Faciam igitur id, inquit, hodieque incipiam. Heus, inquam, quid deliberatis? Nihil, Charmides inquit, sed deliberavimus. An igitur vim facies in me, inquam, et mihi ne causæ recognitionem quidem dabis? Vim prorsus, inquit, adhibiturum me putato, quandoquidem hic præcipit. ad hæc tu quoque quid acturus sis cogitaveris. Nullum, inquam, restat consilium : nam tibi aliquid facere aggredienti et cogenti nemo resistere poterit. Neque tu ergo, inquit, repugna. Non igitur, inquam, repugnabo

ΛΑΧΗΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ, ΜΕΛΗΣΙΑΣ, ΝΙΚΙΑΣ, ΛΑΧΗΣ, ΠΑΙΔΕΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ΚΑΙ ΜΕΛΗΣΙΟΥ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ.

178 a I. Τεθέασθε μὲν τὸν ἄνδρα μαχόμενον ἐν ὅπλοις, ὦ Νικία τε καὶ Λάχης· οὗ δ' ἕνεχ' ὑμᾶς ἐκελεύσαμεν συνθεάσασθαι ἐγώ τε καὶ Μελησίας ὅδε, τότε μὲν οὐχ εἴπομεν, νῦν δ' ἐροῦμεν. ἡγούμεθα γὰρ χρῆναι πρός 5 γ' ὑμᾶς παρρησιάζεσθαι. εἰσὶ γάρ τινες, οἳ τῶν τοιούτων καταγελῶσι, κἄν τις αὐτοῖς συμβουλεύσηται, οὐκ ἂν εἴποιεν ἃ νοοῦσιν, ἀλλὰ στοχαζόμενοι τοῦ συμβου- b λευομένου ἄλλα λέγουσι παρὰ τὴν ἑαυτῶν δόξαν· ὑμᾶς δ' ἡμεῖς ἡγησάμενοι καὶ ἱκανοὺς γνῶναι καὶ γνόντας 10 ἁπλῶς ἂν εἰπεῖν ἃ δοκεῖ ὑμῖν, οὕτω παρελάβομεν ἐπὶ τὴν συμβουλὴν περὶ ὧν μέλλομεν ἀνακοινοῦσθαι. ἔστιν οὖν ⌈τοῦτο⌉, περὶ οὗ πάλαι τοσαῦτα προοιμιάζομαι 179 a τόδε. ἡμῖν εἰσιν υἱεῖς οὑτοιί, ὅδε μὲν τοῦδε, πάππου ἔχων ὄνομα, Θουκυδίδης, ἐμὸς δ' αὖ ὅδε, παππῷον δὲ 15 καὶ οὗτος ὄνομ' ἔχει τοὐμοῦ πατρός, Ἀριστείδην γὰρ αὐτὸν καλοῦμεν. ἡμῖν οὖν τούτων δέδοκται ἐπιμεληθῆναι ὡς οἷόν τε μάλιστα, καὶ μὴ ποιῆσαι ὅπερ οἱ πολλοί, ἐπειδὴ μειράκια γέγονεν, ἀνεῖναι αὐτοὺς ὅ τι βούλονται ποιεῖν, ἀλλὰ νῦν δὴ καὶ ἄρχεσθαι αὐτῶν 20 ἐπιμελεῖσθαι καθ' ὅσον οἷοί τ' ἐσμέν. εἰδότες οὖν καὶ b ὑμῖν υἱεῖς ὄντας ἡγησάμεθα μεμεληκέναι περὶ αὐτῶν, εἴπερ τισὶν ἄλλοις, πῶς ἂν θεραπευθέντες γένοιντο ἄριστοι· εἰ δ' ἄρα πολλάκις μὴ προσεσχήκατε τὸν νοῦν τῷ τοιούτῳ, ὑπομνήσοντες, ὅτι οὐ χρὴ αὐτοῦ 25 ἀμελεῖν, καὶ παρακαλοῦντες ὑμᾶς ἐπὶ τὸ ἐπιμέλειάν τινα ποιήσασθαι τῶν υἱέων κοινῇ μεθ' ἡμῶν.

II. Ὅθεν δ' ἡμῖν ταῦτ' ἔδοξεν, ὦ Νικία τε καὶ Λάχης, χρὴ ἀκοῦσαι, κἂν ᾖ ὀλίγῳ μακρότερα. συσσιτοῦμεν γὰρ δὴ ἐγώ τε καὶ Μελησίας ὅδε, καὶ ἡμῖν 30 τὰ μειράκια παρασιτεῖ. ὅπερ οὖν καὶ ἀρχόμενος εἶπον c τοῦ λόγου, παρρησιασόμεθα πρὸς ὑμᾶς. ἡμῶν γὰρ ἑκάτερος περὶ τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἔχει λέγειν πρὸς τοὺς νεανίσκους, καὶ ὅσα ἐν πολέμῳ εἰργάσαντο καὶ ὅσα ἐν εἰρήνῃ, διοικοῦντες τά τε τῶν 35 ξυμμάχων καὶ τὰ τῆσδε τῆς πόλεως· ἡμέτερα δ' αὐτῶν ἔργα οὐδέτερος ἔχει λέγειν. ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθά τε τούσδε καὶ αἰτιώμεθα τοὺς πατέρας ἡμῶν, ὅτι ἡμᾶς μὲν εἴων τρυφᾶν, ἐπειδὴ μειράκια ἐγενόμεθα, τὰ δὲ d τῶν ἄλλων πράγματα ἔπραττον· καὶ τοῖσδε τοῖς νεα- 40 νίσκοις αὐτὰ ταῦτα ἐνδεικνύμεθα, λέγοντες, ὅτι, εἰ μὲν ἀμελήσουσιν ἑαυτῶν καὶ μὴ πείσονται ἡμῖν, ἀκλεεῖς γενήσονται, εἰ δ' ἐπιμελήσονται, τάχ' ἂν τῶν ὀνομάτων ἄξιοι γένοιντο, ἃ ἔχουσιν. οὗτοι μὲν οὖν φασι πείσεσθαι· ἡμεῖς δὲ δὴ τοῦτο σκοποῦμεν, τί ἂν 45 οὗτοι μαθόντες ἢ ἐπιτηδεύσαντες ὅτι ἄριστοι γένοιντο.

LACHES.

DIALOGI PERSONÆ :

LYSIMACHUS, MELESIAS, NICIAS, LACHES, FILII LYSIMACHI ET MELESIÆ, SOCRATES.

I. Virum spectastis armis dimicantem, o Nicia atque Laches : quam vero ob causam spectare nobiscum una ego et Melesias hic vos jussimus, tunc quidem non declaravimus, nunc autem aperiemus. nam libere vobiscum loquendum existimamus. sunt enim nonnulli, qui hæc derident, et si quis eos consulat, sententiam suam non exprimunt, sed consultantis mentem tenere se putantes alia præter ea, quæ sentiunt, proferunt : cum autem vos arbitremur et ad intelligendum sufficere et quæ cognoveritis simpliciter explicaturos, socios ad eorum quæ referemus deliberationem adscivimus. est autem quo de altius sum exorsus, ejusmodi. hi nobis filii sunt, hic quidem hujus filius, avito nomine Thucydides nuncupatus, meus autem alter, avi similiter nomen servans, nam Aristidem eum nominamus. censuimus igitur quam diligentissimam horum curam gerendam esse, neque agendum quod plurimi solent, qui filios suos, cum primum adoleverint, pro sua sinunt libidine vivere, imo vero nunc incipiendum est eorum curam habere quoad ejus facere possumus. cum igitur esse etiam vobis filios sciamus, judicavimus vos præ ceteris cogitasse, qua ratione educandi sint ut optimi fiant : quodsi fortasse non appuleritis animum ad hanc rem, admonituri vos id negligere non debere, exhortaturique ut una nobis cum de filiis curam aliquam geratis.

II. Quam vero ob causam ita statuimus, o Nicia atque Laches, audire decet, quamvis paulo prolixiora sint. vivimus enim una ego et Melesias hic, atque hi nobiscum adolescentuli epulantur. quemadmodum igitur in principio sermonis significavi, libere vobiscum audacterque loquemur. uterque enim nostrûm multa potest patris sui præclara tum pace tum bello gesta his pueris narrare, dum reipublicæ hujus et sociorum res administrabant; a nobis ipsis vero gesta referre neuter potest. quare et horum causa nos pudet et patrum negligentiam culpamus, quod nos, postquam adolevimus, in mollitie quadam et deliciis vivere permiserunt, rebus autem aliorum interim intenti fuerunt : ipsa autem hæc adolescentibus his ostendentes, edicimus, si se ipsos neglexerint nostraque præcepta contempserint, ignobiles eos futuros, sin autem curaverint, fortasse dignos avitis nominibus evasuros. hi igitur parituros se nobis respondent : nos autem de hoc invicem consultamus, qua disciplina vel consuetudine atque quo studio potissimum optimi fierent. suggessit igitur aliquis et

εἰσηγήσατο οὖν τις ἡμῖν καὶ τοῦτο τὸ μάθημα, ὅτι καλὸν εἴη τῷ νέῳ μαθεῖν ἐν ὅπλοις μάχεσθαι· καὶ ἐπῄνει τοῦτον, ὃν νῦν ὑμεῖς ἐθεάσασθ' ἐπιδεικνύμενον· κᾆτ' ἐκέλευε θεάσασθαι. ἔδοξε δὴ χρῆναι αὐτούς τ' ἐλθεῖν ἐπὶ θέαν τἀνδρὸς καὶ ὑμᾶς συμπαραλαβεῖν ἅμα μὲν συνθεατάς, ἅμα δὲ συμβούλους τε καὶ κοινωνούς, ἐὰν βούλησθε, περὶ τῆς τῶν υἱέων ἐπιμελείας. ταῦτ' ἐστὶν ἃ ἐβουλόμεθ' ὑμῖν ἀνακοινώσασθαι. ἤδη οὖν ὑμέτερον μέρος συμβουλεύειν καὶ περὶ τούτου τοῦ μαθήματος, εἴτε δοκεῖ χρῆναι μανθάνειν εἴτε μή, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, εἴ τι ἔχετε ἐπαινέσαι μάθημα νέῳ ἀνδρὶ ἢ ἐπιτήδευμα, καὶ περὶ τῆς κοινωνίας λέγειν ὁποῖόν τι ποιήσετε.

III. ΝΙ. Ἐγὼ μέν, ὦ Λυσίμαχε καὶ Μελησία, ἐπαινῶ θ' ὑμῶν τὴν διάνοιαν καὶ κοινωνεῖν ἕτοιμος, οἶμαι δὲ καὶ Λάχητα τόνδε. — ΛΑ. Ἀληθῆ γὰρ οἴει, ὦ Νικία· ὡς ὅ γ' ἔλεγεν ὁ Λυσίμαχος ἄρτι περὶ τοῦ πατρὸς τοῦ αὑτοῦ τε καὶ τοῦ Μελησίου, πάνυ μοι δοκεῖ εὖ εἰρῆσθαι καὶ εἰς ἐκείνους καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς ἅπαντας, ὅσοι τὰ τῶν πόλεων πράττουσιν, ὅτι αὐτοῖς σχεδόν τι ταῦτα συμβαίνει, ἃ οὗτος λέγει, καὶ περὶ παῖδας καὶ περὶ τἆλλα ἴδια ὀλιγωρεῖσθαί τε καὶ ἀμελῶς διατίθεσθαι. ταῦτα μὲν οὖν καλῶς λέγεις, ὦ Λυσίμαχε· ὅτι δ' ἡμᾶς μὲν συμβούλους παρακαλεῖς ἐπὶ τὴν τῶν νεανίσκων παιδείαν, Σωκράτη δὲ τόνδ' οὐ παρακαλεῖς, θαυμάζω, πρῶτον μὲν ὄντα δημότην, ἔπειτ' ἐνταῦθ' ἀεὶ τὰς διατριβὰς ποιούμενον, ὅπου τί ἐστι τῶν τοιούτων ὧν σὺ ζητεῖς περὶ τοὺς νέους ἢ μάθημα ἢ ἐπιτήδευμα καλόν. — ΛΥ. Πῶς λέγεις, ὦ Λάχης; Σωκράτης γὰρ ὅδε τινὸς τῶν τοιούτων ἐπιμέλειαν πεποίηται; — ΛΑ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Λυσίμαχε. — ΝΙ. Τοῦτο μέν σοι κἂν ἐγὼ ἔχοιμι εἰπεῖν οὐ χεῖρον Λάχητος· καὶ γὰρ αὐτῷ μοι ἔναγχος ἄνδρα προὐξένησε τῷ υἱεῖ διδάσκαλον μουσικῆς, Ἀγαθοκλέους μαθητήν, Δάμωνα, ἀνδρῶν χαριέστατον οὐ μόνον τὴν μουσικήν, ἀλλὰ καὶ τἆλλα ὁπόσου βούλει ἄξιον συνδιατρίβειν τηλικούτοις νεανίσκοις.

IV. ΛΥ. Οὔτοι τι, ὦ Σώκρατές τε καὶ Νικία καὶ Λάχης, οἱ ἡλίκοι ἐγὼ ἔτι γιγνώσκομεν τοὺς νεωτέρους, ἅτε κατ' οἰκίαν τὰ πολλὰ διατρίβοντες, ὑπὸ τῆς ἡλικίας· ἀλλ' εἴ τι καὶ σύ, ὦ παῖ Σωφρονίσκου, ἔχεις τῷδε τῷ σαυτοῦ δημότῃ ἀγαθὸν συμβουλεῦσαι, χρὴ συμβουλεύειν. δίκαιος δ' εἶ· καὶ γὰρ πατρικὸς ἡμῖν φίλος τυγχάνεις ὤν. ἀεὶ γὰρ ἐγὼ καὶ ὁ σὸς πατὴρ ἑταίρω τε καὶ φίλω ἦμεν, καὶ πρότερον ἐκεῖνος ἐτελεύτησε, πρίν τι ἐμοὶ διενεχθῆναι. περιφέρει δέ τίς με καὶ μνήμη ἄρτι τῶνδε λεγόντων· τὰ γὰρ μειράκια τάδε πρὸς ἀλλήλους οἴκοι διαλεγόμενοι θαμὰ ἐπιμέμνηνται Σωκράτους καὶ σφόδρ' ἐπαινοῦσιν· οὐ μέντοι πώποτ' αὐτοὺς ἀνηρώτησα, εἰ τὸν Σωφρονίσκου λέγοιεν. ἀλλ', ὦ παῖδες, λέγετέ μοι, ὅδ' ἐστὶ Σωκράτης, περὶ οὗ ἑκάστοτε μέμνησθε; — ΠΑΙ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ πάτερ, οὗτος. — ΛΥ. Εὖ γε νὴ τὴν Ἥραν, ὦ Σώκρατες, ὅτι ὀρθοῖς τὸν πατέρα, ἄριστον ἀνδρῶν ὄντα, καὶ ἄλλως, καὶ δὴ

hanc disciplinam, pulchrum esse juveni, ut armis dimicare perdiscat: et laudavit hunc, quem vos modo certandi specimen edentem spectastis: deinde spectare jussit. oportere igitur, putavimus, ut et nos ad hoc spectaculum veniremus et vos una convocaremus, tum ad spectandum, tum etiam, si vultis, de adolescentulorum educatione communi consilio deliberandum. hæc sunt, quæ communicare vobiscum cupiebamus. jam igitur vestræ partes sunt tam de hac re, discendane sit necne consulere, quam de reliquis, si quam disciplinam vel studium adolescentis laude dignum habetis, tum de consilio quid facturi sitis prædicere.

III. Ni. Sententiam profecto vestram, o Lysimache et Melesia, probo et vobiscum una investigare paratus sum, similiterque affectum hunc Lachetem existimo. — La. Recte putas, o Nicia: profecto enim quod paulo ante referebat Lysimachus de suo et Melesiæ patre, quam aptissime dictum videtur adversus illos et nos et omnes, quicumque civilia tractant, quod querebatur Lysimachus, illos tam filios quam cetera domestica negligere. hæc igitur probe, o Lysimache, loqueris: quod autem nos ad consultandum de adolescentum institutione arcessis, Socratem autem istum non invitas, miror, primo quidem cum sit popularis tuus, deinde cum in eo crebro, quod vel disciplinam vel studium juvenum liberale, quale tu requiris, habet, occupatus sit. — Ly. Quid ais, Laches? Socrates hic talia unquam curavit? — La. Et maxime quidem, o Lysimache. — Ni. Ego quoque hujus rei non deterior quam Laches testis esse possum: nuper enim hospitem ad me deduxit erudiendi filii gratia, Agathoclis discipulum, Damonem, musicæ præceptorem, urbanum quidem virum præ ceteris atque peritum non in musica solum, sed etiam in ceteris facultatibus, quibus certe dignus est ut ejus disciplinæ consuetudinique adolescentes ejusmodi committantur.

IV. Ly. Haud amplius, o Socrates, Niciaque, et Laches, ego atque æquales mei juniores cognoscimus, utpote qui nos domi ob ætatem plurimum continemus: verum si tu quid boni, o Sophronisci fili, populari huic tuo consulere potes, consule. decet enim: nam paternus nobis es amicus. semper enim ego ac pater tuus familiares amicique fuimus, et ille e vita prius decessit, quam ulla inter nos simultas exoriretur. mihi quoque quodammodo aures adhuc Socratis nomen circumsonat, quod hi pueri domi altercantes invicem frequenter usurpant, celebrantque summopere: nondum tamen percunctatus sum utrum de Sophronisci filio loquerentur. o pueri, dicite mihi, hicne Socrates ille, quem adeo frequenter commemorare soletis? — P. (Puer). Iste procul dubio, pater. — Ly. Bene quidem per Junonem, o Socrates, quod patrem tuum extollis et con-

καὶ ὅτι οἰκεῖα τά τε σὰ ἡμῖν ὑπάρξει καὶ σοὶ τὰ ἡμέτερα. — ΛΑ. Καὶ μὴν, ὦ Λυσίμαχε, μὴ ἀφίεσό γε τἀνδρός· ὡς ἐγὼ καὶ ἄλλοθί γ' αὐτὸν ἐθεασάμην οὐ μόνον τὸν πατέρα, ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα ὀρθοῦντα· b
5 ἐν γὰρ τῇ ἀπὸ Δηλίου φυγῇ μετ' ἐμοῦ ξυνανεχώρει, κἀγώ σοι λέγω, ὅτι, εἰ (οἱ) ἄλλοι ἤθελον τοιοῦτοι εἶναι, ὀρθὴ ἂν ἡμῶν ἡ πόλις ἦν καὶ οὐκ ἂν ἔπεσε τότε τοιοῦτον πτῶμα. — ΛΥ. Ὦ Σώκρατες, οὗτος μέντοι ὁ ἔπαινός ἐστι καλὸς, ὃν σὺ νῦν ἐπαινεῖ ὑπ' ἀνδρῶν
10 ἀξίων πιστεεύσθαι, καὶ εἰς ταῦτα, εἰς ἃ οὗτοι ἐπαινοῦσιν. εὖ οὖν ἴσθι, ὅτι ἐγὼ ταῦτ' ἀκούων χαίρω, ὅτι εὐδοκιμεῖς. καὶ σὺ δ' ἡγοῦ με ἐν τοῖς γ' εὐνουστάτοις σοι εἶναι. χρῆν μὲν οὖν καὶ πρότερόν σε φοιτᾶν αὐτὸν c παρ' ἡμᾶς καὶ οἰκείους ἡγεῖσθαι, ὥσπερ τὸ δίκαιον·
15 νῦν δ' οὖν ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας, ἐπειδὴ ἀνεγνωρίσαμεν ἀλλήλους, μὴ ἄλλως ποίει, ἀλλὰ σύνισθί τε καὶ γνώριζε καὶ ἡμᾶς καὶ τούσδε τοὺς νεωτέρους, ὅπως ἂν διασῴζητε καὶ ὑμεῖς τὴν ἡμετέραν φιλίαν. ταῦτα μὲν οὖν καὶ σὺ ποιήσεις, καὶ ἡμεῖς σε καὶ αὖθις ὑπομνή-
20 σομεν· περὶ δ' ὧν ἠρξάμεθα τί φατε; τί δοκεῖ; τὸ μάθημα τοῖς μειρακίοις ἐπιτήδειον εἶναι ἢ οὔ, τὸ μαθεῖν ἐν ὅπλοις μάχεσθαι;

V. ΣΩ. Ἀλλὰ καὶ τούτων πέρι, ὦ Λυσίμαχε, d ἔγωγε πειράσομαι συμβουλεύειν, ἄν τι δύνωμαι, καὶ
25 αὖ ἃ προκαλεῖ πάντα ποιεῖν. δικαιότατον μέντοι μοι δοκεῖ εἶναι, ἐμὲ νεώτερον ὄντα τῶνδε καὶ ἀπειρότερον τούτων ἀκούειν πρότερον, τί λέγουσι, καὶ μανθάνειν παρ' αὐτῶν, ἐὰν δ' ἔχω τι ἄλλο παρὰ τὰ ὑπὸ τούτων λεγόμενα, τότ' ἤδη διδάσκειν καὶ πείθειν καὶ σὲ καὶ
30 τούτους. ἀλλ', ὦ Νικία, τί οὐ λέγει πότερος ὑμῶν; — ΝΙ. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ὦ Σώκρατες. δοκεῖ γὰρ ἐμοὶ τοῦτο τὸ μάθημα τοῖς νέοις ὠφέλιμον εἶναι ἐπίστασθαι e πολλαχῇ. καὶ γὰρ τὸ μὴ ἄλλοθι διατρίβειν, ἐν οἷς δὴ φιλοῦσιν οἱ νέοι τὰς διατριβὰς ποιεῖσθαι, ὅταν σχολὴν
35 ἄγωσιν, ἀλλ' ἐν τούτῳ, εὖ ἔχει, ὅθεν καὶ τὸ σῶμα βέλτιον ἴσχειν ἀνάγκη — οὐδενὸς γὰρ τῶν γυμνασίων
182 φαυλότερον οὐδ' ἐλάττω πόνον ἔχει — καὶ ἅμα προσήκει a μάλιστ' ἐλευθέρῳ τοῦτό τε τὸ γυμνάσιον καὶ ἡ ἱππική· οὗ γὰρ ἀγῶνος ἀθληταί ἐσμεν καὶ ἐν οἷς ἡμῖν
40 ὁ ἀγὼν πρόκειται μόνοι οὗτοι γυμνάζονται, οἱ ἐν τούτοις τοῖς περὶ τὸν πόλεμον ὀργάνοις γυμναζόμενοι. ἔπειτ' ὀνήσει μέν τι τοῦτο τὸ μάθημα καὶ ἐν τῇ μάχῃ αὐτῇ, ὅταν ἐν τάξει δέῃ μάχεσθαι μετὰ πολλῶν ἄλλων· μέγιστον μέντοι αὐτοῦ ὄφελος, ὅταν λυθῶσιν αἱ τάξεις
45 καὶ ἤδη τι δέῃ μόνον πρὸς μόνον ἢ διώκοντα ἀμυνομένῳ τινὶ ἐπιθέσθαι ἢ καὶ ἐν φυγῇ ἐπιτιθεμένου ἄλλου b ἀμύνασθαι αὐτόν· οὔτ' ἂν ὑπό γ' ἑνὸς εἷς ὁ τοῦτ' ἐπιστάμενος οὐδὲν ἂν πάθοι, ἴσως δ' οὐδ' ὑπὸ πλειόνων, ἀλλὰ πανταχῇ ἂν ταύτῃ πλεονεκτοίη. ἔτι δὲ καὶ εἰς
50 ἄλλου καλοῦ μαθήματος ἐπιθυμίαν παρακαλεῖ τὸ τοιοῦτον· πᾶς γὰρ ἂν μαθὼν ἐν ὅπλοις μάχεσθαι ἐπιθυμήσειέ (γε) καὶ τοῦ ἑξῆς μαθήματος τοῦ περὶ τὰς τάξεις, καὶ ταῦτα λαβὼν καὶ φιλοτιμηθεὶς ἐν αὐτοῖς ἐπὶ πᾶν ἂν τὸ περὶ τὰς στρατηγίας ὁρμήσειε. καὶ ἤδη c

decoras virorum optimum, et quod nobis propria tua erunt tibique nostra. — La. Ne virum hunc dimittas, Lysimache: nam ego alibi eum quoque animadverti non patrem tantum, verum etiam patriam condecorantem: ex clade enim ad Delium mecum una pedem retulit, atque ego tibi hoc affirmo, si ceteri similiter se gessissent, staret nostra civitas neque tanta clades ei illata esset. — Ly. Optima hæc laus est, o Socrates, quæ tibi nunc a viris fide dignis tribuitur, et quidem in iis rebus, in quibus hi te laudant. scito igitur bene me tua existimatione lætari. atque me tibi summa benevolentia esse devinctum existimato. oportebat ergo te et prius ad nos accedere et domesticosque ac familiares, ut decet, putare: quare posthac, postquam nos invicem agnovimus, ne aliter facias, imo benevolentia quadam domestica complectaris et nos et hos juniores, ut et vos mutuam nostram amicitiam servetis. hæc igitur sane et tu facies, et nos deinceps tibi in memoriam revocabimus. ad id autem quod inquirere cœpimus, quid dicitis? an conducere putatis adolescentibus hanc disciplinam, ut armis pugnare perdiscant?

V. So. Conabor equidem, o Lysimache, si quid potero de his consulere, et ea quæ provocas omnia facere. verum par esse mihi videtur, ut, cum junior his et horum imperitior sim, audiam primo quid hi sentiant, discamque ab iis, si vero quid præter illorum sententias habuero, tunc demum doceam hoc et tibi hisque aperiam. sed cur non alteruter vestrûm, o Nicia, loquitur? — Ni. Nihil prohibet, Socrates. videtur mihi peritia hæc passim prodesse juvenibus. neque in his immorandum, quibus juvenes otium nacti sese dare consueverunt, sed eam facultatem comparare præstat, per quam habitus corporis robustus acquiritur — nulla enim alia exercitatione inferior hæc est aut minus laboriosa — et simul decet liberum hominem maxime exercitatio talis et equestris peritia: nam in eo certamine cujus nos athletæ sumus et in quibus nobis est certamen propositum, hi soli decertant, qui in ejusmodi belli instrumentis se exercent. deinde conferet peritia hæc in ipsa pugna, quoties in acie ordineque cum aliis multis certandum: maxime vero tunc proderit, cum acies dissolutæ sunt et singulari certamine oportet vel insequi atque aggredi repugnantem, vel in fuga invadentem ipsum repellere: neque uni sane unus, qui hac facultate instructus est, succumbet, fortasse vero neque etiam pluribus, sed hac passim superior evadet. præterea alius cujusdam præclaræ disciplinæ facultas hæc desiderium affert: quilibet enim cum didicerit armis pugnare, disciplinam circa ordinandas acies, quæ illi proxima, affectabit et hæc assecutus et circa ea cupiditate gloriæ inflammatus ad exercitus præfecturam universam se conferet. et jam manifestum est omnia, quæ

δῆλον ὅτι τὰ τούτων ἐχόμενα καὶ μαθήματα πάντα καὶ ἐπιτηδεύματα πάντα καὶ καλὰ καὶ πολλοῦ ἄξια ἀνδρὶ μαθεῖν τε καὶ ἐπιτηδεῦσαι, ὧν καθηγήσαιτ' ἂν τοῦτο τὸ μάθημα. προσθήσομεν δ' αὐτῷ οὐ σμικρὰν 5 προσθήκην, ὅτι πάντ' ἄνδρα ἐν πολέμῳ καὶ θαρραλεώτερον καὶ ἀνδρειότερον ἂν ποιήσειεν αὐτὸν αὑτοῦ οὐκ ὀλίγῳ αὕτη ἡ ἐπιστήμη. μὴ ἀτιμάσωμεν δ' εἰπεῖν, εἰ καί τῳ σμικρότερον δοκεῖ εἶναι, ὅτι καὶ εὐσχημονέστερον ἐνταῦθα, οὗ χρὴ τὸν ἄνδρα εὐσχημονέστερον d 10 φαίνεσθαι, οὗ ἅμα καὶ δεινότερος τοῖς ἐχθροῖς φανεῖται διὰ τὴν εὐσχημοσύνην. ἐμοὶ μὲν οὖν, ὦ Λυσίμαχε, ὥσπερ λέγω, δοκεῖ τε χρῆναι διδάσκειν τοὺς νεανίσκους ταῦτα, καὶ δι' ἃ δοκεῖ εἴρηκα· Λάχητος δ', εἴ τι παρὰ ταῦτα λέγει, κἂν αὐτὸς ἡδέως ἀκούσαιμι.

15 VI. ΛΑ. Ἀλλ' ἔστι μὲν, ὦ Νικία, χαλεπὸν λέγειν περὶ ὁτουοῦν μαθήματος, ὡς οὐ χρὴ μανθάνειν· πάντα γὰρ ἐπίστασθαι ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι. καὶ δὴ καὶ τὸ ὁπλιτικὸν τοῦτο, εἰ μέν ἐστι μάθημα, ὅπερ φασὶν οἱ διδάσκοντες, καὶ οἷον Νικίας λέγει, χρὴ αὐτὸ μανθά- 20 νειν· εἰ δ' ἔστι μὲν μὴ μάθημα, ἀλλ' ἐξαπατῶσιν οἱ e ὑπισχνούμενοι, ἢ μάθημα μὲν τυγχάνει ὂν, μὴ μέντοι τι πάνυ σπουδαῖον, τί καὶ δέοι ἂν αὐτὸ μανθάνειν; λέγω δὲ ταῦτα περὶ αὐτοῦ εἰς τάδ' ἀποβλέψας, ὅτι οἶμαι ἐγὼ, τοῦτ' εἴ τι ἦν, οὐκ ἂν λεληθέναι Λακεδαι- 25 μονίους, οἷς οὐδὲν ἄλλο μέλει ἐν τῷ βίῳ ἢ τοῦτο ζητεῖν καὶ ἐπιτηδεύειν, ὅ τι ἂν μαθόντες καὶ ἐπιτηδεύσαντες a πλεονεκτοῖεν τῶν ἄλλων περὶ τὸν πόλεμον. εἰ δ' ἐκείνους ἐλελήθει, ἀλλ' οὐ τούτους γε τοὺς διδασκάλους αὐτοῦ λέληθεν αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ἐκεῖνοι μάλιστα τῶν 30 Ἑλλήνων σπουδάζουσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, καὶ ὅτι παρ' ἐκείνοις ἄν τις τιμηθεὶς εἰς ταῦτα καὶ παρὰ τῶν ἄλλων πλεῖστ' ἂν ἐργάζοιτο χρήματα, ὥσπερ γε καὶ τραγῳδίας ποιητὴς παρ' ἡμῖν τιμηθείς. τοιγάρτοι ὃς ἂν οἴηται τραγῳδίαν καλῶς ποιεῖν, οὐκ ἔξωθεν κύκλῳ περὶ 35 τὴν Ἀττικὴν κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις ἐπιδεικνύμενος b περιέρχεται, ἀλλ' εὐθὺς δεῦρο φέρεται καὶ τοῖσδ' ἐπιδείκνυσιν. εἰκότως. τοὺς δ' ἐν ὅπλοις μαχομένους ἐγὼ τούτους ὁρῶ τὴν μὲν Λακεδαίμονα ἡγουμένους εἶναι ἄβατον ἱερὸν καὶ οὐδ' ἄκρῳ ποδὶ ἐπιβαίνοντας, 40 κύκλῳ δὲ περιϊόντας αὐτὴν καὶ πᾶσι μᾶλλον ἐπιδεικνυμένους, καὶ μάλιστα τούτοις, οἳ κἂν αὐτοὶ ὁμολογήσειαν πολλοὺς σφῶν προτέρους εἶναι πρὸς τὰ τοῦ πολέμου.

VII. Ἔπειτα, ὦ Λυσίμαχε, οὐ πάνυ ὀλίγοις ἐγὼ c 45 τούτων παραγέγονα ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ, καὶ ὁρῶ, οἷοί εἰσιν. ἔξεστι δὲ καὶ αὐτόθεν ἡμῖν σκέψασθαι· ὥσπερ γὰρ ἐπίτηδες οὐδεὶς πώποτ' εὐδόκιμος γέγονεν ἐν τῷ πολέμῳ ἀνὴρ τῶν τὰ ὁπλιτικὰ ἐπιτηδευσάντων. καίτοι εἴς γε τἆλλα πάντα ἐκ τούτων οἱ ὀνομαστοὶ γίγνον- 50 ται ἐκ τῶν ἐπιτηδευσάντων ἕκαστα· οὗτοι δ', ὡς ἔοικε, παρὰ τοὺς ἄλλους οὕτω σφόδρ' εἰς τοῦτο δεδυστυχήκασιν. ἐπεὶ καὶ τοῦτον τὸν Στησίλεων, ὃν ὑμεῖς μετ' ἐμοῦ ἐν τοσούτῳ ὄχλῳ ἐθεάσασθε ἐπιδεικνύμενον καὶ d τὰ μεγάλα περὶ αὑτοῦ λέγοντα ἃ ἔλεγεν, ἑτέρωθι ἐγὼ

circa hæc versantur instituta studiaque, præclara et cognitu usuque digna esse, quorum quasi dux est hæc disciplina. adjiciemus autem quiddam non contemnendum, quod unumquemque in prœlio audentiorem fortioremque mirum in modum hæc facultas reddat. neque illud insuper reticendum, quamvis levius videri possit, quod aptiorem magisque habilem ibi virum (efficiet), ubi maxime aptum promptumque conspici oportet, ubi simul ob ipsam dexteritatem atque habilitatem hostibus terribilior apparebit. mihi igitur, o Lysimache, uti dico, oportere videtur, ut hæc adolescentes discant, et quam ob causam ita putem, exposui. verumtamen libenter et ego audirem, si quid præter hæc Laches velit afferre.

VI. La. Absurdus profecto sermo existimaretur, o Nicia, si quis aliquam disciplinam diceret minime comparandam: præstare enim videtur scire omnia. itaque facultas etiam hæc circa arma, si disciplina quædam est, ut ferunt qui eam docent, et talis præterea qualem Nicias prædicat, discenda est. sin autem disciplina non est, sed nos decipiunt qui hanc pollicentur, vel disciplina est quidem, sed haud multi pretii, cur eam discere necesse esset? dico autem de ea hæc spectans ad illa, quod reor ego, si alicujus hæc esset pretii, Lacedæmonios non latuisset, quibus nihil aliud curæ est in omni vita, quam hoc quærere eique studere, quo comparato bello ceteros exsuperent. si autem illos latebat, non tamen latet hujus rei magistros, Spartanos armis summopere studere, et qui propter hanc artem apud illos in honore sit, eum etiam ex aliis plurimas pecunias percipere, quemadmodum tragœdiarum poeta apud nos honoratus. etenim qui tragœdiis confidit suis, haud foris circa Atticam oberrat per urbes alias ostentans, sed statim huc adventat et sua hisce ostendit, merito. eos vero, qui in armorum exercitatione versantur, video Lacedæmonem putare inaccessum templum neque summo pede attingere, sed circumoberrare et omnibus potius specimen exhibere, et præcipue his, qui vel ipsi se aliis multis in re militari inferiores esse confiterentur.

VII. Deinde non paucis, o Lysimache, generis hujus hominibus interfui dimicantibus, et quales sint novi. licet vero et apud sese unicuique rem considerare: quasi enim dedita opera nullus unquam in bello illustris evasit eorum, qui armis tractandis incubuerunt. quamvis in ceteris omnibus ii clari et celebres evadant, qui singulis operam dederunt: hi vero præter ceteros sunt usi fortuna adversa. etenim Stesilaum hunc, quem vos mecum tanta in turba specimen edentem contemplati estis et mira nimium de se profitentem, alibi ego inspexi certius revera

κάλλιον ἐθεασάμην ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὡς ἀληθῶς ἐπιδεικνύμενον οὐχ ἑκόντα. προσβαλούσης γὰρ τῆς νεώς, ἐφ' ᾗ ἐπεβάτευε, πρὸς ὁλκάδα τινά, ἐμάχετο ἔχων δορυδρέπανον, διαφέρον δὴ ὅπλον, ἅτε καὶ αὐτὸς τῶν 5 ἄλλων διαφέρων. τὰ μὲν οὖν ἄλλα οὐκ ἄξια λέγειν περὶ τἀνδρός, τὸ δὲ σόφισμα τὸ τοῦ δρεπάνου τοῦ πρὸς τῇ λόγχῃ οἷον ἀπέβη. μαχομένου γὰρ αὐτοῦ, e ἐνέσχετό που ἐν τοῖς τῆς νεὼς σκεύεσι καὶ ἀντελάβετο. εἷλκεν οὖν ὁ Στησίλεως βουλόμενος ἀπολῦσαι, καὶ οὐχ 10 οἷός τ' ἦν· ἡ δὲ ναῦς τὴν ναῦν παρῄει. τέως μὲν οὖν παρέθει ἐν τῇ νηὶ ἀντεχόμενος τοῦ δόρατος· ἐπεὶ δὲ δὴ παρημείβετο ἡ ναῦς τὴν ναῦν καὶ ἐπέσπα αὐτὸν τοῦ δόρατος ἐχόμενον, κατηφίει τὸ δόρυ διὰ τῆς χειρός, 184 ἕως ἄκρου τοῦ στύρακος ἀντελάβετο. ἦν δὲ γέλως καὶ a 15 κρότος ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς ὁλκάδος ἐπί τε τῷ σχήματι αὐτοῦ, κἀπειδὴ βαλόντος τινὸς λίθῳ παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐπὶ τὸ κατάστρωμα ἀφίεται τοῦ δόρατος, τότ' ἤδη καὶ οἱ ἐκ τῆς τριήρους οὐκέθ' οἷοί τ' ἦσαν τὸν γέλωτα κατέχειν, ὁρῶντες αἰωρούμενον ἐκ τῆς ὁλκάδος 20 τὸ δορυδρέπανον ἐκεῖνο. ἴσως μὲν οὖν εἴη ἄν τι ταῦτα, ὥσπερ Νικίας λέγει· οἷς δ' οὖν ἐγὼ ἐντετύχηκα, τοιαῦτ' ἄττ' ἐστίν.

VIII. Ὃ οὖν καὶ ἐξ ἀρχῆς εἶπον, ὅτι εἴθ' οὕτω b σμικρὰς ὠφελείας ἔχει μάθημα ὄν, εἴτε μὴ ὂν φασὶ 25 καὶ προσποιοῦνται αὐτὸ εἶναι μάθημα, οὐκ ἄξιον ἐπιχειρεῖν μανθάνειν. καὶ γὰρ οὖν μοι δοκεῖ, εἰ μὲν δειλός τις ὢν οἴοιτο (δεῖν) αὐτὸ ἐπίστασθαι, θρασύτερος ἂν δι' αὐτὸ γενόμενος ἐπιφανέστερος γένοιτο (ἢ) οἷος ἦν· εἰ δ' ἀνδρεῖος, φυλαττόμενος ἂν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, εἰ 30 καὶ σμικρὸν ἐξαμάρτοι, μεγάλας ἂν διαβολὰς ἴσχειν· ἐπίφθονος γὰρ ἡ προσποίησις τῆς τοιαύτης ἐπιστήμης, c ὥστ', εἰ μή τι θαυμαστὸν ὅσον διαφέρει τῇ ἀρετῇ τῶν ἄλλων, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἄν τις φύγοι τὸ καταγέλαστος γενέσθαι, φάσκων ἔχειν ταύτην τὴν ἐπιστήμην. Τοι-35 αύτη τις ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Λυσίμαχε, ἡ περὶ τοῦτο τὸ μάθημα εἶναι σπουδή· χρὴ δ', ὅπερ σοι ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, καὶ Σωκράτη τόνδε μὴ ἀφιέναι, ἀλλὰ δεῖσθαι ξυμβουλεύειν, ὅπῃ δοκεῖ αὐτῷ περὶ τοῦ προκειμένου. — ΛΥ. Ἀλλὰ δέομαι ἔγωγε, ὦ Σώκρατες· καὶ γὰρ 40 ὥσπερ ἔτι τοῦ διακρινοῦντος δοκεῖ μοι δεῖν ἡμῖν ἡ d βουλή. εἰ μὲν γὰρ συνεφερέσθην τώδε, ἧττον ἂν τοῦ τοιούτου ἔδει· νῦν δέ — τὴν ἐναντίαν γάρ, ὡς ὁρᾷς, Λαχης Νικίᾳ ἔθετο — εὖ δὴ ἔχει ἀκοῦσαι καὶ σοῦ, ποτέρῳ τοῖν ἀνδροῖν σύμψηφος εἶ.

45 IX. ΣΩ. Τί δαί, ὦ Λυσίμαχε; ὁπότερ' ἂν οἱ πλείους ἐπαινῶσιν ἡμῶν, τούτοις μέλλεις χρῆσθαι; — ΛΥ. Τί γὰρ ἄν τις καὶ ποιοίη, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἦ καὶ σύ, ὦ Μελησία, οὕτως ἂν ποιοίης; κἂν εἴ τις περὶ ἀγωνίας τοῦ υἱέος σοι βουλὴ εἴη, τί χρὴ ἀσκεῖν, e 50 ἆρα τοῖς πλείοσιν ἂν ἡμῶν πείθοιο, ἢ 'κείνῳ, ὅστις τυγχάνοι ὑπὸ παιδοτρίβῃ ἀγαθῷ πεπαιδευμένος καὶ ἠσκηκώς; — ΜΕ. Ἐκείνῳ εἰκός γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Αὐτῷ ἄρ' ἂν μᾶλλον πείθοιο ἢ τέτταρσιν οὖσιν ἡμῖν; — ΜΕ. Ἴσως. — ΣΩ. Ἐπιστήμῃ γάρ, οἶμαι,

se ipsum haud sponte intuentibus demonstrantem. nave enim, in qua vehebatur, onerariam quandam aggressa, falce cuspidata pugnabat, maxima quidem maximus et ipse. reliqua quidem viri hujus gesta haud digna auditu sunt, hoc tamen non est silentio prætereundum, quid contigerit ex tam miro viri hujus machinamento, qui hastæ falcem addidit. eo enim dimicante falx se navis instrumentis implicuit. trahebat igitur Stesilaus ut explicaret, neque poterat: navis autem juxta navem procedebat. interim in navi cursu comitabatur hastam tenens: cum vero navis navem jam transiret et hic hastam tenens attraheretur, dimittebat hastam per manum donec extremam partem (manubrium) teneret. risus autem ac strepitus oneraria in nave concitus ob Stesilai figuram, et cum lapide juxta pedes ejus in tabulatum jacto hastam dimitteret, tunc vero et illi qui triremi vehebantur haud ulterius risum continere potuerunt, videntes cuspidatam illam falcem navi onerariæ suspensam. fortasse igitur alicujus hæc pretii sunt, ut Nicias asserit: quibus autem ego interfui, talia quædam fuere.

VIII. Quamobrem ut jam a principio dixi, sive disciplina hæc est quæ tam parum prodest, sive non est, sed dicunt et simulant eam disciplinam esse, haud res studio digna est. etenim arbitror, si quis timidus eam se oportere cognoscere putaret, eum audaciorem per hanc factum clariorem fore quam fuerit: sin autem fortis, observatum ab hominibus, si vel parum quid peccaret, eum magnas calumnias subiturum: invidiosa namque scientiæ hujus professio, quocirca, nisi virtute mirum in modum ceteris præstet qui hanc sibi scientiam vindicat, fieri non poterit quin ridiculus habeatur. Hujusmodi videtur mihi, o Lysimache, hujus disciplinæ studium: oportet autem, ut initio dicebam, hunc Socratem non dimittere, sed eum obsecrare, ut circa propositam quæstionem pro sua sententia consilium det. — Ly. Rogo equidem, Socrates: nam arbitri adhuc cujusdam sententiam consultatio hæc desiderat. si enim hi invicem convenirent, minus ejusmodi consultatione esset opus: nunc vero — nam Laches, ut vides, et Nicias dissident — præstat igitur audire, cujus tu sententiæ potius suffrageris.

IX. So. Quid vero, Lysimache? hisce tu adhærebis, quæ plures nostrûm laudabunt? — Ly. Quid aliud quis agat, o Socrates? — So. Numquid et tu, Melesia, similiter faceres? et si de exercitatione filii consultares, num pluribus nostrûm fidem præstares, an potius illi, qui sub perito exercitandi magistro didicisset seque exercuisset? — Me. Illi merito, Socrates. — So. Illi igitur majorem fidem adhiberes quam nobis quatuor. — Me. Fortasse. — So. Scientia enim, non multitudine, judicare quod recte

δεῖ κρίνεσθαι, ἀλλ' οὐ πλήθει, τὸ μέλλον καλῶς κριθήσεσθαι. — ΜΕ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ νῦν χρὴ πρῶτον αὐτὸ τοῦτο σκέψασθαι, εἰ ἔστι τις ἡμῶν 5 τεχνικὸς περὶ οὗ βουλευόμεθα, ἢ οὔ· καὶ εἰ μὲν ἔστιν, a ἐκείνῳ πείθεσθαι ἑνὶ ὄντι, τοὺς δ' ἄλλους ἐᾶν· εἰ δὲ μή, ἄλλον τινὰ ζητεῖν. ἢ περὶ σμικροῦ οἴεσθε νυνὶ κινδυνεύειν καὶ σὺ καὶ Λυσίμαχος, ἀλλ' οὐ περὶ τούτου τοῦ κτήματος, ὃ τῶν ὑμετέρων μέγιστον ὂν τυγχάνει; υἱέων γάρ που ἢ χρηστῶν ἢ τἀναντία γενομένων, καὶ 10 πᾶς ὁ οἶκος ὁ τοῦ πατρὸς οὕτως οἰκήσεται, ὁποῖοι ἄν τινες οἱ παῖδες γένωνται. — ΜΕ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Πολλὴν ἄρα δεῖ προμήθειαν αὐτοῦ ἔχειν. — ΜΕ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Πῶς οὖν, ὃ ἐγὼ ἄρτι ἔλεγον, b ἐσκοποῦμεν ἄν, εἰ ἐβουλόμεθα σκέψασθαι, τίς ἡμῶν 15 περὶ ἀγωνίαν τεχνικώτατος; ἆρ' οὐχ ὁ μαθὼν καὶ ἐπιτηδεύσας, ᾧ καὶ διδάσκαλοι ἀγαθοὶ γεγονότες ἦσαν αὐτοῦ τούτου; — ΜΕ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἔτι πρότερον, τίνος ὄντος τούτου, οὗ ζητοῦμεν τοὺς διδασκάλους; — ΜΕ. Πῶς λέγεις;

20 X. ΣΩ. Ὧδ' ἴσως μᾶλλον κατάδηλον ἔσται. οὔ μοι δοκεῖ ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν ὡμολογῆσθαι, τί ποτ' ἔστι περὶ οὗ βουλευόμεθα καὶ σκεπτόμεθα ὅστις ἡμῶν τεχνικὸς καὶ τούτου ἕνεκα διδασκάλους ἐκτήσατο, καὶ c ὅστις μή. — ΝΙ. Οὐ γάρ, ὦ Σώκρατες, περὶ τοῦ ἐν 25 ὅπλοις μάχεσθαι σκοποῦμεν, εἴτε χρὴ αὐτὸ τοὺς νεανίσκους μανθάνειν, εἴτε μή; — ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Νικία. ἀλλ' ὅταν περὶ φαρμάκου τις τοῦ πρὸς ὀφθαλμοὺς σκοπῆται, εἴτε χρὴ αὐτὸ ὑπαλείφεσθαι, εἴτε μή, πότερον οἴει τότ' εἶναι τὴν βουλὴν περὶ τοῦ φαρμά- 30 κου, ἢ περὶ τῶν ὀφθαλμῶν; — ΝΙ. Περὶ τῶν ὀφθαλμῶν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὅταν ἵππῳ χαλινὸν σκοπῆταί d τις εἰ προσοιστέον, ἢ μή, καὶ ὁπότε, τότε που περὶ τοῦ ἵππου βουλεύεται, ἀλλ' οὐ περὶ τοῦ χαλινοῦ; — ΝΙ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἑνὶ λόγῳ, ὅταν τίς τι 35 ἕνεκά του σκοπῇ, περὶ ἐκείνου ἡ βουλὴ τυγχάνει οὖσα, οὗ ἕνεκ' ἐσκόπει, ἀλλ' οὐ περὶ τοῦ ὃ ἕνεκ' ἄλλου ἐζήτει. — ΝΙ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Δεῖ ἄρα καὶ τὸν σύμβουλον σκοπεῖν, ἆρα τεχνικός ἐστιν εἰς ἐκείνου θεραπείαν, οὗ ἕνεκα σκοπούμενοι σκοποῦμεν. — ΝΙ. Πάνυ 40 γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν φαμὲν περὶ μαθήματος σκοπεῖν τῆς ψυχῆς ἕνεκα τῆς τῶν νεανίσκων. — ΝΙ. Ναί. e — ΣΩ. Εἴ τις ἄρ' ἡμῶν τεχνικὸς περὶ ψυχῆς θεραπείαν καὶ οἷός τε καλῶς τοῦτο θεραπεῦσαι, καὶ ὅτῳ διδάσκαλοι ἀγαθοὶ γεγόνασι, τοῦτο σκεπτέον. — ΛΑ. 45 Τί δαί, ὦ Σώκρατες; οὔπω ἑώρακας ἄνευ διδασκάλων τεχνικωτέρους γεγονότας εἰς ἔνια ἢ μετὰ διδασκάλων; — ΣΩ. Ἔγωγε, ὦ Λάχης· οἷς γε σὺ οὐκ ἂν ἐθέλοις πιστεῦσαι, εἰ φαῖεν ἀγαθοὶ εἶναι δημιουργοί, εἰ μή τί σοι τῆς αὑτῶν τέχνης ἔργον ἔχοιεν ἐπιδεῖξαι εὖ εἰργασ- 186 μένον, καὶ ἓν καὶ πλείω. — ΛΑ. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ a λέγεις.

XI. ΣΩ. Καὶ ἡμᾶς ἄρα δεῖ, ὦ Λάχης τε καὶ Νικία, ἐπειδὴ Λυσίμαχος καὶ Μελησίας εἰς συμβουλὴν παρεκαλεσάτην ἡμᾶς περὶ τοῖν υἱέοιν, προθυμούμενοι

judicabitur oportet. — Me. Procul dubio. — So. Ergo etiam nunc id inprimis considerandum est, si quis inter nos artifex sit in ea re qua de nunc deliberamus, an non: et si quis talis inveniatur, illi uni credendum, sententia ceterorum postposita: si nullus, alius quidam nobis investigandus. an exigua quadam de re nunc vos periclitari censetis tu et Lysimachus, potius quam de vestrarum possessionum omnium pretiosissima? filiis namque bene maleve institutis universa domus paterna eodem modo instituetur, quo filii affecti sunt. — Me. Vera loqueris. — So. Diligenter igitur huic rei invigilandum. — Me. Valde. — So. Quo igitur pacto, quod modo dicebam, consideraremus, si invenire propositum esset quis nostrûm sit certando maxime artificiosus? nonne eum (quæreremus), qui et didicit et exercuit, cui et idonei hujus rei præceptores fuerunt? — Me. Ita quidem arbitror. — So. An non prius etiam, quid illud sit, cujus præceptores indagaremus? — Me. Qui istuc ais?

X. So. Sic clarius fortasse percipies. non videtur inter nos principio constitisse quid illud sit de quo deliberamus et consideramus, quis nostrûm in eo præstet et hujus gratia præceptores habuerit, quis non. — Ni. Nonne consideramus, o Socrates, utrum oporteat discere adolescentes armis dimicare, necne? — So. Ita prorsus, o Nicia. sed cum de oculorum medela quærit aliquis adhibendane sit an non, tunc de medela putas, an de oculis consultari? — Ni. De oculis. — So. Et cum quæritur, utrum frenum equo adhibendum necne, et quando, tunc non de freno, sed de equo potius consultatur? — Ni. Verum. — So. Ut autem paucis comprehendam, quoties quis aliquid alicujus gratia quærit, de illo consultatio est, cujus gratia quæritur, non vero de eo quod quæritur alius gratia. — Ni. Necesse. — So. Oportet igitur consultorem considerare, utrum ad illam rem curandam peritus sit, cujus gratia considerantes consideramus. — Ni. Omnino. — So. An non nunc dicimus de disciplina perquiri adolescentum animi gratia? — Ni. Ita. — So. Utrum igitur quis nostrûm curandorum animorum arte polleat et valeat bene eos excolere et quis præceptores eruditos habuerit, hoc inquirendum est. — La. Nunquamne vidisti, o Socrates, quosdam sine præceptoribus in re quadam peritiores quam cum præceptoribus evasisse? — So. Vidi equidem, Laches: quibus saltem tu non crederes, si se bonos artifices prædicarent, nisi opus aliquod artis suæ recte perfectum et elaboratum monstrare possent, et unum et plura. — La. Verum est quod dicis.

XI. So. Nos igitur decet, o Laches et Nicia, cum Lysimachus atque Melesias nos ad consultandum de filiis advocarint cupientes quam optimos illorum animos effici,

αὐτοῖν ὅτι ἀρίστας γενέσθαι τὰς ψυχάς, εἰ μέν φαμεν ἔχειν, ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς καὶ διδασκάλους οἵτινες ἡμῶν γεγόνασιν, οἳ αὐτοὶ πρῶτον ἀγαθοὶ ὄντες καὶ πολλῶν νέων τεθεραπευκότες ψυχάς, ἔπειτα καὶ ἡμᾶς διδάξαν-
5 τες φαίνονται· ἢ εἴ τις ἡμῶν αὐτῶν ἑαυτῷ διδάσκαλον b μὲν οὔ φησι γεγονέναι, ἀλλ' οὖν ἔργα αὐτὸς αὐτοῦ ἔχει εἰπεῖν, καὶ ἐπιδεῖξαι, τίνες Ἀθηναίων ἢ τῶν ξένων ἢ δοῦλοι ἢ ἐλεύθεροι δι' ἐκεῖνον ὁμολογουμένως ἀγαθοὶ γεγόνασιν· εἰ δὲ μηδὲν τούτων ἡμῖν ὑπάρχει, ἄλλους
10 κελεύειν ζητεῖν καὶ μὴ ἐν ἑταίρων ἀνδρῶν υἱέσι κινδυνεύειν διαφθείροντας τὴν μεγίστην αἰτίαν ἔχειν ὑπὸ τῶν οἰκειοτάτων. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Λυσίμαχέ τε καὶ Μελησία, πρῶτος περὶ ἐμαυτοῦ λέγω, ὅτι διδάσκαλός c μοι οὐ γέγονε τούτου πέρι. καίτοι ἐπιθυμῶ γε τοῦ
15 πράγματος ἐκ νέου ἀρξάμενος. ἀλλὰ τοῖς μὲν σοφισταῖς οὐκ ἔχω τελεῖν μισθούς, οἵπερ μόνοι ἐπηγγέλλοντό με οἷοί τ' εἶναι ποιῆσαι καλόν τε κἀγαθόν· αὐτὸς δ' αὖ εὑρεῖν τὴν τέχνην ἀδυνατῶ ἔτι νυνί. εἰ δὲ Νικίας ἢ Λάχης εὕρηκεν ἢ μεμάθηκεν, οὐκ ἂν θαυ-
20 μάσαιμι· καὶ γὰρ χρήμασιν ἐμοῦ δυνατώτεροι, ὥστε μαθεῖν παρ' ἄλλων, καὶ ἅμα πρεσβύτεροι, ὥστ' ἤδη εὑρηκέναι. δοκοῦσι δή μοι δυνατοὶ εἶναι παιδεῦσαι ἄνθρωπον· οὐ γὰρ ἄν ποτ' ἀδεῶς ἀπεφαίνοντο περὶ d ἐπιτηδευμάτων νέῳ χρηστῶν τε καὶ πονηρῶν, εἰ μὴ
25 αὐτοῖς ἐπίστευον ἱκανῶς εἰδέναι. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἔγωγε τούτοις πιστεύω· ὅτι δὲ διαφέρεσθον ἀλλήλοιν, ἐθαύμασα. τοῦτ' οὖν σοῦ ἐγὼ ἀντιδέομαι, ὦ Λυσίμαχε, καθάπερ ἄρτι Λάχης μὴ ἀφίεσθαί σε ἐμοῦ διεκελεύετο, ἀλλ' ἐρωτᾶν, κἀγὼ νῦν παρακελεύομαί σοι
30 μὴ ἀφίεσθαι Λάχητος μηδὲ Νικίου, ἀλλ' ἐρωτᾶν, λέγοντα ὅτι Ὁ μὲν Σωκράτης οὔ φησιν ἐπαΐειν περὶ e τοῦ πράγματος, οὐδ' ἱκανὸς εἶναι διακρῖναι, ὁπότερος ὑμῶν ἀληθῆ λέγει· οὔτε γὰρ εὑρετὴς οὔτε μαθητὴς οὐδενὸς περὶ τῶν τοιούτων γεγονέναι· σὺ δ', ὦ Λάχης
35 καὶ Νικία, εἴπατον ἡμῖν ἑκάτερος, τίνι δὴ δεινοτάτῳ συγγεγόνατον περὶ τῆς τῶν νέων τροφῆς, καὶ πότερα μαθόντε παρά του ἐπίστασθον ἢ αὐτὼ ἐξευρόντε· καὶ εἰ μὲν μαθόντε, τίς ὁ διδάσκαλος ἑκατέρῳ καὶ τίνες
187 ἄλλοι ὁμότεχνοι αὐτοῖς, ἵν', ἂν μὴ ὑμῖν σχολὴ ᾖ ὑπὸ a
40 τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων, ἐπ' ἐκείνους ἴωμεν καὶ πείθωμεν ἢ δώροις ἢ χάρισιν ἢ ἀμφότερα ἐπιμεληθῆναι καὶ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ὑμετέρων παίδων, ὅπως μὴ καταισχύνωσι τοὺς αὑτῶν προγόνους φαῦλοι γενόμενοι· εἰ δ' αὐτοὶ εὑρεταὶ γεγονότε τοῦ τοιούτου, δότε
45 παράδειγμα, τίνων ἤδη ἄλλων ἐπιμεληθέντες ἐκ φαύλων καλούς τε κἀγαθοὺς ἐποιήσατε. εἰ γὰρ νῦν πρῶτον ἄρξεσθε παιδεύειν, σκοπεῖν χρὴ μὴ οὐκ ἐν τῷ b Καρὶ ὑμῖν ὁ κίνδυνος κινδυνεύηται, ἀλλ' ἐν τοῖσι υἱέσι τε καὶ ἐν τοῖς τῶν φίλων παισί, καὶ ἀτεχνῶς τὸ λεγό-
50 μενον κατὰ τὴν παροιμίαν ὑμῖν συμβαίνῃ, ἐν πίθῳ ἡ κεραμεία γιγνομένη. λέγετ' οὖν, τί τούτων ἢ φατὲ ὑμῖν ὑπάρχειν τε καὶ προσήκειν, ἢ οὔ φατε. Ταῦτ', ὦ Λυσίμαχε, παρ' αὐτῶν πυνθάνου τε καὶ μὴ μεθίει τοὺς ἄνδρας.

si quidem posse dicimus, iis ostendere præceptores nostros, qui ipsi primum boni fuerint et multorum adolescentium animos erudiverint, postea nos quoque docuerint: vel si quis nostrûm præceptorem habuisse neget, opera saltem sua monstrare debet, in mediumque afferre quinam Atheniensium vel hospitum aut servi aut liberi diligentia illius absque controversia boni evaserint: sin autem neutrum ostendere possumus, ut alios consultores adeant jubere debemus, neque in amicorum filiis depravandis id subire periculi, quo apud amicissimos accusationem maximam mereamur. equidem, o Lysimache atque Melesia, de me primus assero, nullum hac de re mihi magistrum exstitisse. quamquam a tenera ætate rem hanc affectavi. sed sophistis mercedem solvere non possum, qui soli profitebantur bonum me et honestum posse efficere: ipse vero proprio ingenio artem hanc invenire etiam nunc minime possum. quam si Nicias vel Laches invenit vel didicit, haud equidem mirabor: etenim pecuniis magis abundant, ita ut ab aliis didicerint, et simul seniores sunt, ut jam invenire potuerint: videntur igitur mihi ad erudiendum sufficere: neque enim unquam intrepide de studiis juveni commodis aut incommodis statuissent, nisi putassent ea satis sibi nota. cetera quidem igitur ego his credo: eos vero inter se dissentire miratus sum. atqui, quemadmodum paulo ante Laches jubebat, ne me dimitteres, sed percunctareris, ita nunc ego vicissim te rogo jubeoque, Lysimache, ne Lachetem Niciamque dimittas, sed ab his sciscitēris, dicens Socratem dixisse, rem se neque intelligere, nec dijudicare posse uter vestrûm vera loquatur: cum neque inventor harum rerum fuerit neque ab alio didicerit: tu autem, Laches ac Nicia, dicatis nobis uterque, quem circa juvenum educationem doctissimum conveneritis, et utrum discentes ab aliquo sciatis hæc an ipsi potius inventores sitis: quodsi didicistis, quis utriusque magister et qui alii artis ejusdem professores, ut si minus vobis ad hæc a reipublicæ negotiis superest otii, eos adeamus persuadeamusque vel muneribus vel gratia vel utrisque, ut et nostrorum et vestrorum filiorum curam suscipiant, ne improbi facti majoribus suis dedecori sint: sin autem ipsi vos hoc invenistis, adducite exemplum, quos jam alios diligentia vestra ex pravis bonos clarosque homines reddideritis. enimvero si nunc primum docere incipietis, videndum est, ne non in Care (ut aiunt) periculum fiat, sed in vestris et amicorum filiis, et plane vobis contingat, quod proverbio dicitur, in dolio figulariam fieri. dicite igitur, quid ex his adesse et competere vobis asseritis, negatisve? Hæc ab his sciscitare, o Lysimache, neque eos dimittas.

XII. ΛΥ. Καλῶς μὲν ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ ἄνδρες,
Σωκράτης λέγειν· εἰ δὲ βουλομένοις ὑμῖν ἐστὶ περὶ c
τῶν τοιούτων ἐρωτᾶσθαί τε καὶ διδόναι λόγον, αὐτοὺς
δὴ χρὴ γιγνώσκειν, ὦ Νικία τε καὶ Λάχης. ἐμοὶ μὲν
5 γὰρ καὶ Μελησίᾳ τῷδε ὅτι δῆλον ἡδομένοις ἂν εἴη,
εἰ πάντα, ἃ Σωκράτης ἐρωτᾷ, ἐθέλοιτε λόγῳ διεξιέναι·
καὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐντεῦθεν ἠρχόμην λέγων, ὅτι εἰς
συμβουλὴν διὰ ταῦθ' ὑμᾶς παρακαλέσαιμεν, ὅτι μεμε-
ληκέναι ὑμῖν ἡγούμεθα, ὡς εἰκὸς, περὶ τῶν τοιούτων,
10 καὶ ἄλλως κἀπειδὴ οἱ παῖδες ὑμῖν ὀλίγου, ὥσπερ οἱ
ἡμέτεροι, ἡλικίαν ἔχουσι παιδεύεσθαι. εἰ οὖν ὑμῖν μή d
τι διαφέρει, εἴπατε καὶ κοινῇ μετὰ Σωκράτους σκέ-
ψασθε, διδόντες τε καὶ δεχόμενοι λόγον παρ' ἀλλήλων·
εὖ γὰρ καὶ τοῦτο λέγει ὅδε, ὅτι περὶ τοῦ μεγίστου νῦν
15 βουλευόμεθα τῶν ἡμετέρων. ἀλλ' ὁρᾶτε, εἰ δοκεῖ
χρῆναι οὕτω ποιεῖν. — ΝΙ. Ὦ Λυσίμαχε, δοκεῖς μοι
ὡς ἀληθῶς Σωκράτη πατρόθεν γιγνώσκειν μόνον, αὐτῷ
δ' οὐ συγγεγονέναι ἀλλ' ἢ παιδὶ ὄντι, εἴ που ἐν τοῖς
δημόταις μετὰ τοῦ πατρὸς ἀκολουθῶν ἐπλησίασέ σοι e
20 ἢ ἐν ἱερῷ ἢ ἐν ἄλλῳ τῳ συλλόγῳ τῶν δημοτῶν· ἐπειδὴ
δὲ πρεσβύτερος γέγονεν, οὐκ ἐντετυχηκὼς τἀνδρὶ δῆλος
[ἔτι] εἶ. — ΛΥ. Τί μάλιστ', ὦ Νικία;

XIII. ΝΙ. Οὔ μοι δοκεῖς εἰδέναι, ὅτι ὃς ἂν ἐγγύτατα
Σωκράτους ᾖ λόγῳ ὥσπερ γένει καὶ πλησιάζῃ διαλε-
25 γόμενος, ἀνάγκη αὐτῷ, ἐὰν ἄρα καὶ περὶ ἄλλου του
πρότερον ἄρξηται διαλέγεσθαι, μὴ παύεσθαι ὑπὸ τού-
του περιαγόμενον τῷ λόγῳ, πρὶν ἂν ἐμπέσῃ εἰς τὸ
188 διδόναι περὶ αὑτοῦ λόγον, ὅντινα τρόπον νῦν τε ζῇ καὶ a
ὅντινα τὸν παρεληλυθότα βίον βεβίωκεν· ἐπειδὰν δ'
30 ἐμπέσῃ, ὅτι οὐ πρότερον αὐτὸν ἀφήσει Σωκράτης,
πρὶν ἂν βασανίσῃ ταῦτ' εὖ τε καὶ καλῶς ἅπαντα. ἐγὼ
δὲ συνήθης τ' εἰμὶ τῷδε καὶ οἶδ' ὅτι ἀνάγκη ὑπὸ τούτου
πάσχειν ταῦτα, καὶ ἔτι γ' αὐτὸς ὅτι πείσομαι ταῦτ' εὖ
οἶδα· χαίρω γάρ, ὦ Λυσίμαχε, τἀνδρὶ πλησιάζων,
35 καὶ οὐδὲν οἶμαι κακὸν εἶναι τὸ ὑπομιμνήσκεσθαι ὅ τι
μὴ καλῶς ἢ πεποιήκαμεν ἢ ποιοῦμεν, ἀλλ' εἰς τὸν b
ἔπειτα βίον προμηθέστερον ἀνάγκη εἶναι τὸν ταῦτα μὴ
φεύγοντα, ἀλλ' ἐθέλοντα κατὰ τὸ τοῦ Σόλωνος καὶ
ἀξιοῦντα μανθάνειν, ἕωσπερ ἂν ζῇ, καὶ μὴ οἰόμενον
40 αὐτὸ τὸ γῆρας νοῦν ἔχον προσιέναι. ἐμοὶ μὲν οὖν
οὐδὲν ἄηθες οὐδ' αὖ ἀηδὲς ὑπὸ Σωκράτους βασανίζε-
σθαι, ἀλλὰ καὶ πάλαι σχεδόν τι ἠπιστάμην, ὅτι οὐ περὶ
τῶν μειρακίων ἡμῖν ὁ λόγος ἔσοιτο Σωκράτους παρόν-
τος, ἀλλὰ περὶ ἡμῶν αὐτῶν. ὅπερ οὖν λέγω, τὸ μὲν c
45 ἐμὸν οὐδὲν κωλύει Σωκράτει συνδιατρίβειν ὅπως οὗτος
βούλεται· Λάχητα δὲ τόνδ' ὅρα, ὅπως ἔχει περὶ τοῦ
τοιούτου.

XIV. ΛΑ. Ἁπλοῦν τό γ' ἐμὸν, ὦ Νικία, περὶ λό-
γων ἐστίν· εἰ δὲ βούλει, οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλὰ διπλοῦν.
50 καὶ γὰρ ἂν δόξαιμί τῳ φιλόλογος εἶναι καὶ αὖ μισόλο-
γος. ὅταν μὲν γὰρ ἀκούω ἀνδρὸς περὶ ἀρετῆς διαλε-
γομένου ἢ περί τινος σοφίας ὡς ἀληθῶς ὄντος ἀνδρὸς
καὶ ἀξίου τῶν λόγων ὧν λέγει, χαίρω ὑπερφυῶς, θεώ-
μενος ἅμα τόν τε λέγοντα καὶ τὰ λεγόμενα, ὅτι πρέ- d

XII. Ly. Probe loqui, Socrates, o viri, mihi videtur: si vero vobis gratum futurum est, o Nicia atque Laches, de talibus interrogantibus respondere ac rationem reddere, ipsi videritis. mihi certe et huic Melesiæ gratum, si velitis omnia, quæ interrogat Socrates, ratione percurrere: etenim initio hinc exordiebar ad consultandum vos adhibitos esse, quod talia curæ vobis fuisse, ut conjicere licet, arbitrabamur, præsertim cum filios habeatis, ut nos, ea fere ætate jam, in qua de erudiendo sit cogitandum. si ergo nihil prohibet, dicite obsecro et una cum Socrate considerate, reddentes et accipientes invicem rationem: recte namque et hoc hic dicebat, de maxima rerum omnium nostrarum in præsentia nos deliberare. videte igitur, utrum sic agendum existimetis. — Ni. Videris certe mihi, o Lysimache, Socratem ex parte tantum cognoscere, neque cum eo unquam versatus esse, nisi forte dum esset puer, patrem fortasse secutus aliquando vel in templo vel alio populari conventu tibi accesserit: virum autem hunc factum, ut apparet, non convenisti. — Ly. Cur, o Nicia?

XIII. Ni. Ignorare videris, quicumque sermone quasi genere propinquet Socrati cum illo disputans, licet de alio quoquam cœperit disputare, eum cogi tandem Socratis verbis circumductum suæ vitæ reddere rationem, quæ sit præsentis, quæ anteactæ vitæ conditio: postquam vero in hæc incidit, non prius eum dimissum iri a Socrate, quam cuncta hæc sufficienter ab eo examinata fuerint. ego autem hoc familiariter usus sum ac necessarium esse scio ab hoc ad hæc adduci, et nunc quoque mihi hoc subeundum esse probe scio: delectat me admodum hujus, o Lysimache, consuetudo, neque enim obesse puto, ut in memoriam reducatur, si quid non recte vel fecerimus vel faciamus, sed necesse est, eum qui hæc non refugiat, cautiorem in posterum fieri, existimantem secundum illud Solonis tamdiu discendum, quamdiu vivitur, neque sperantem a senectute ultro mentem nobis datum iri. mihi igitur neque insuetum est neque injucundum a Socrate examinari, sed jampridem id sciebam, sermonem nobis non de pueris præsente Socrate, sed de nobis ipsis futurum. quamobrem nihil prohibet, quod quidem ad me attinet, quominus cum Socrate, utcumque hic vult, disseram: considera autem, quo pacto Laches de talibus sentiat.

XIV. La. Simpliciter equidem, o Nicia, erga sermones afficior: imo vero, si vis, dupliciter. etenim verborum studiosus videri cuipiam possem et aliquando contra. nam quoties de virtute vel de sapientia quadam aliquem audio disputantem revera virum dignumque sermonibus quos habet, mira quadam afficior voluptate, contemplans dicentem simul ac dicta congrua inter se et consona: atque

πουτ' ἀλλήλοις καὶ ἁρμόττοντά ἐστι· καὶ κομιδῇ μοι
δοκεῖ μουσικὸς ὁ τοιοῦτος εἶναι, ἁρμονίαν καλλίστην
ἡρμοσμένος, οὐ λύραν οὐδὲ παιδιᾶς ὄργανα, ἀλλὰ τῷ
ὄντι ζῆν, ἡρμοσμένος [οὗ] αὐτὸς αὑτοῦ τὸν βίον σύμ-
5 φωνον τοῖς λόγοις πρὸς τὰ ἔργα, ἀτεχνῶς δωριστὶ,
ἀλλ' οὐκ ἰαστὶ, οἴομαι δ' οὐδὲ φρυγιστὶ οὐδὲ λυδιστὶ,
ἀλλ' ἥπερ μόνη Ἑλληνική ἐστιν ἁρμονία. ὁ μὲν οὖν
τοιοῦτος χαίρειν με ποιεῖ φθεγγόμενος καὶ δοκεῖν ὁτῳοῦν e
φιλόλογον εἶναι· οὕτω σφόδρ' ἀποδέχομαι παρ' αὐτοῦ
10 τὰ λεγόμενα· ὁ δὲ τἀναντία τούτου πράττων λυπεῖ με,
ὅσῳ ἂν δοκῇ ἄμεινον λέγειν, τοσούτῳ μᾶλλον, καὶ
ποιεῖ αὖ δοκεῖν εἶναι μισόλογον. Σωκράτους δ' ἐγὼ
τῶν μὲν λόγων οὐκ ἔμπειρός εἰμι, ἀλλὰ πρότερον, ὡς
ἔοικε, τῶν ἔργων ἐπειράθην, κἀκεῖ αὐτὸν εὗρον ἄξιον
189 ὄντα λόγων καλῶν καὶ πάσης παρρησίας. εἰ οὖν καὶ a
τοῦτ' ἔχει, συμβούλομαι τἀνδρὶ, καὶ ἥδιστ' ἂν ἐξετα-
ζοίμην ὑπὸ τοῦ τοιούτου, καὶ οὐκ ἂν ἀχθοίμην μανθά-
νων, ἀλλὰ κἀγὼ τῷ Σόλωνι ἓν μόνον προσλαβὼν
ξυγχωρῶ· γηράσκων γὰρ πολλὰ διδάσκεσθαι ἐθέλω ὑπὸ
20 χρηστῶν μόνον. τοῦτο γάρ μοι συγχωρείτω, ἀγαθὸν
καὶ αὐτὸν εἶναι τὸν διδάσκαλον, ἵνα μὴ δυσμαθὴς
φαίνωμαι ἀηδῶς μανθάνων. εἰ δὲ νεώτερος ὁ διδά-
σκων ἔσται ἢ μήπω ἐν δόξῃ ὢν ἤ τι ἄλλο τῶν τοιούτων
ἔχων, οὐδέν μοι μέλει. σοὶ οὖν, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ b
25 ἐπαγγέλλομαι καὶ διδάσκειν καὶ ἐλέγχειν ἐμὲ ὅ τι ἂν
βούλῃ, καὶ μανθάνειν γ' ὅ τι αὖ ἐγὼ οἶδα· οὕτω σὺ
παρ' ἐμοὶ διάκεισαι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ᾗ μετ'
ἐμοῦ συνδιεκινδύνευσας καὶ ἔδωκας σαυτοῦ πεῖραν ἀρε-
τῆς, ἣν χρὴ διδόναι τὸν μέλλοντα δικαίως δώσειν.
30 λέγ' οὖν ὅ τί σοι φίλον, μηδὲν τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν
ὑπόλογον ποιούμενος.

XV. ΣΩ. Οὐ τὰ ὑμέτερα, ὡς ἔοικεν, αἰτιασόμεθα
μὴ οὐχ ἕτοιμα εἶναι καὶ συμβουλεύειν καὶ συσκοπεῖν.
— ΛΥ. Ἀλλ' ἡμέτερον δὴ ἔργον, ὦ Σώκρατες· ἕνα
35 γάρ σε ἔγωγ' ἡμῶν τίθημι. σκόπει οὖν ἀντ' ἐμοῦ
ὑπὲρ τῶν νεανίσκων ὅ τι δεόμεθα παρὰ τῶνδε πυνθά-
νεσθαι, καὶ συμβούλευε διαλεγόμενος τούτοις. ἐγὼ
μὲν γὰρ καὶ ἐπιλανθάνομαι ἤδη τὰ πολλὰ διὰ τὴν
ἡλικίαν ὧν ἂν διανοηθῶ ἐρέσθαι καὶ αὖ ἂν ἀκούσω·
40 ἐὰν δὲ μεταξὺ ἄλλοι λόγοι γένωνται, οὐ πάνυ μέμνη-
μαι. ὑμεῖς οὖν λέγετε καὶ διέξιτε πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς d
περὶ ὧν προὐθέμεθα· ἐγὼ δ' ἀκούσομαι, καὶ ἀκούσας
αὖ μετὰ Μελησίου τοῦδε ποιήσω τοῦθ' ὅ τι ἂν
καὶ ὑμῖν δοκῇ. — ΣΩ. Πειστέον, ὦ Νικία τε καὶ
45 Λάχης, Λυσιμάχῳ καὶ Μελησίᾳ. ἃ μὲν οὖν νῦν δὴ
ἐπεχειρήσαμεν σκοπεῖν, τίνες οἱ διδάσκαλοι ἡμῖν τῆς
τοιαύτης παιδείας γεγόνασιν ἢ τίνας ἄλλους βελτίους
πεποιήκαμεν, ἴσως μὲν οὐ κακῶς ἔχει ἐξετάζειν καὶ
τὰ τοιαῦθ' ἡμᾶς αὐτούς· ἀλλ', οἶμαι, καὶ ἡ τοιάδε σκέ- e
50 ψις εἰς ταὐτὸν φέρει, σχεδὸν δέ τι καὶ μᾶλλον ἐξ ἀρχῆς
εἴη ἄν. εἰ γὰρ τυγχάνομεν ἐπιστάμενοι ὁτουοῦν πέρι,
ὅτι παραγενόμενόν τῳ βέλτιον ποιεῖ ἐκεῖνο ᾧ παρεγέ-
νετο, καὶ προσέτι οἷοί τ' ἐσμὲν αὐτὸ ποιεῖν παραγίγνε-
σθαι ἐκείνῳ, δῆλον ὅτι αὐτό γ' ἴσμεν τοῦτο, οὗ πέρι

talis profecto vir musicus esse mihi videtur, harmoniam suavissimam modulatus, non lyram neque jocularia quædam instrumenta, sed revera vivere, temperans ipse suam vitam concordia verborum et operum, omnino secundum doricam melodiam, non ionicam aut phrygiam aut lydiam, sed eam, quæ sola græca est harmonia. talis igitur vir mirifice suis me verbis delectat, facitque ut loquendi studiosus esse videar: tanta attentione dicta illius accipio. quisquis autem agit contra, meas offendit aures, quo loqui videtur ornatius, eo magis, et facit ut videar sermones non amare. Socratis quidem verba non expertus sum, opera certe antea sum expertus, et in his comperi eum præclaris sermonibus omnique libertate loquendi dignum esse. si igitur et hoc habet, cum eo plane consentio, atque libentissime ab ejusmodi viro examinabor, neque molestum mihi erit ab eo aliquid discere, sed et ego Soloni uno tantum addito concedo: a bonis enim duntaxat multa senescens discere volo. hoc enim mihi concedat, ipsum quoque præceptorem bonum esse, ne, dum invitus disco, indocilis esse videar. neque mihi curæ est, utrum sit præceptor junior vel nondum opinione hominum clarus vel aliud tale quid habeat. tibi igitur prædico, Socrates, ut me quocumque velis et doceas et redarguas, et discas quod ego contra noverim: sic erga te affectus sum ex quo die mecum subiisti discrimen tuæque virtutis edidisti specimen tale, quale exhibere debet quisquis juste specimen editurus est. dicas igitur quod lubet, nihil ætatem nostram reverens.

XV. So. Incusare vos non poterimus, quasi minus ad consulendum investigandumque paratos. — Ly. Sed nostrum certe hoc negotium est, o Socrates: unum enim ego te nostrûm esse pono. cogita igitur pro me adolescentium gratia, quod ab iis quærere nos oporteat, cumque his disserendo consulta. nam mihi quidem multa memoriâ propter ætatem excidunt ex his quæ perquirere statuerim, item quæ audierim: si autem qui alii sermones intervenerint, non satis memini. quapropter vos invicem quæ proposuimus percurrite: ego vero audiam, et cum audivero, una cum hoc Melesia quicquid statueritis peragam. — So. O Nicia atque Laches, Lysimacho Melesiæque parendum. quæ igitur supra investigare contendimus, videlicet quinam præceptores nobis disciplinæ talis exstiterint vel quos alios meliores fecerimus, fortasse nihil obest talia inter nos ipsos examinare: verum hujusmodi consideratio eodem redit, imo perinde fere erit ut a principio. nam si de quocumque tandem compertum nobis sit, quod id præsens alicui melius efficiat illud cui sit præsens, tum si hoc illi admovere possimus, etiam illud ipsum, quo de

σύμβουλοι ἂν γενοίμεθα, ὡς ἄν τις αὐτὸ ῥᾷστα καὶ ἄριστα κτήσαιτο. ἴσως οὖν οὐ μανθάνετέ μου ὅ τι λέγω, ἀλλ' ὧδε ῥᾷον μαθήσεσθε. εἰ τυγχάνομεν ἐπι-
190 στάμενοι, ὅτι ὄψις παραγενομένη ὀφθαλμοῖς βελτίους a
5 ποιεῖ ἐκείνους, οἷς παρεγένετο, καὶ προσέτι οἷοί τ' ἐσμὲν ποιεῖν αὐτὴν παραγίγνεσθαι ὄμμασι, δῆλον ὅτι ὄψιν γ' ἴσμεν αὐτὴν ὅ τί ποτ' ἔστιν, ἧς πέρι σύμβουλοι ἂν γενοίμεθα, ὡς ἄν τις αὐτὴν ῥᾷστα καὶ ἄριστα κτήσαιτο. εἰ γὰρ μηδ' αὐτὸ τοῦτ' εἰδεῖμεν ὅ τί ποτ'
10 ἔστιν ὄψις ἢ ὅ τι ἔστιν ἀκοή, σχολῇ ἂν σύμβουλοί γ' ἄξιοι λόγου γενοίμεθα καὶ ἰατροὶ ἢ περὶ ὀφθαλμῶν ἢ περὶ ὤτων, ὅντινα τρόπον [ἂν] ἀκοὴν ἢ ὄψιν κάλλιστ' b ἂν κτήσαιτό τις. — ΛΑ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.

XVI. ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ Λάχης, καὶ νῦν ἡμᾶς τώδε
15 παρακαλεῖτον εἰς συμβουλήν, τίν' ἂν τρόπον τοῖς υἱέσιν αὐτῶν ἀρετὴ παραγενομένη ταῖς ψυχαῖς ἀμείνους ποιήσειε; — ΛΑ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν τοῦτό γ' ὑπάρχειν δεῖ, τὸ εἰδέναι ὅ τί ποτ' ἔστιν ἀρετή; εἰ γάρ που μηδ' ἀρετὴν εἰδεῖμεν τὸ παράπαν ὅ τί ποτε τυγχά-
20 νει ὄν, τίν' [ἂν] τρόπον τούτου σύμβουλοι γενοίμεθ' ὁτῳοῦν, ὅπως ἂν αὐτὸ κάλλιστα κτήσαιτο; — ΛΑ. Οὐ- c δένα, ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Φαμὲν ἄρα, ὦ Λάχης, εἰδέναι αὐτό, ὅ τι ἔστι. — ΛΑ. Φαμὲν μέντοι. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὅ γ' ἴσμεν κἂν εἴποιμεν
25 δήπου τί ἐστι; — ΛΑ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Μὴ τοίνυν, ὦ ἄριστε, περὶ ὅλης ἀρετῆς εὐθέως σκοπώμεθα — πλέον γὰρ ἴσως ἔργον — ἀλλὰ μέρους τινὸς πέρι πρῶτον ἴδωμεν, εἰ ἱκανῶς ἔχομεν πρὸς τὸ εἰδέναι· καὶ ἡμῖν, ὡς τὸ εἰκός, ῥᾴων ἡ σκέψις ἔσται. — ΛΑ. Ἀλλ' d
30 οὕτω ποιῶμεν, ὦ Σώκρατες, ὡς σὺ βούλει. — ΣΩ. Τί οὖν ἂν προελοίμεθα τῶν τῆς ἀρετῆς μερῶν; ἢ δῆλον δή, ὅτι τοῦτο, εἰς ὃ τείνειν δοκεῖ ἡ ἐν τοῖς ὅπλοις μάθησις; δοκεῖ δέ που τοῖς πολλοῖς εἰς ἀνδρείαν. ἢ γάρ; — ΛΑ. Καὶ μάλα δὴ οὕτω δοκεῖ. — ΣΩ. Τοῦτο
35 τοίνυν πρῶτον ἐπιχειρήσωμεν, ὦ Λάχης, εἰπεῖν, ἀνδρεία τί ποτ' ἐστίν· ἔπειτα μετὰ τοῦτο σκεψόμεθα καὶ ὅτῳ ἂν τρόπῳ τοῖς νεανίσκοις παραγένοιτο, καθ' ὅσον οἷόν τ' ἐξ ἐπιτηδευμάτων τε καὶ μαθημάτων παραγε- e νέσθαι. ἀλλὰ πειρῶ εἰπεῖν ὃ λέγω, τί ἐστιν ἀνδρεία;

40 XVII. ΛΑ. Οὐ μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν· εἰ γάρ τις ἐθέλοι ἐν τῇ τάξει μένων ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους καὶ μὴ φεύγοι, εὖ ἴσθ' ὅτι ἀνδρεῖος ἂν εἴη. — ΣΩ. Εὖ μὲν λέγεις, ὦ Λάχης· ἀλλ' ἴσως ἐγὼ αἴτιος, οὐ σαφῶς εἰπών, τοῦ σε ἀπο-
45 κρίνασθαι μὴ τοῦτο, ὃ διανοούμενος ἠρόμην, ἀλλ' ἕτερον. — ΛΑ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες; —
191 ΣΩ. Ἐγὼ φράσω, ἐὰν οἷός τε γένωμαι. ἀνδρεῖός a που οὗτος, ὃν καὶ σὺ λέγεις, ὃς ἂν ἐν τῇ τάξει μένων μάχηται τοῖς πολεμίοις. — ΛΑ. Ἐγὼ γοῦν φημι.
50 — ΣΩ. Καὶ γὰρ ἐγώ. ἀλλὰ τί αὖ ὅδε, ὃς ἂν φεύγων μάχηται τοῖς πολεμίοις, ἀλλὰ μὴ μένων; — ΛΑ. Πῶς φεύγων; — ΣΩ. Ὥσπερ που καὶ Σκύθαι λέγονται οὐχ ἧττον φεύγοντες ἢ διώκοντες μάχεσθαι, καὶ Ὅμηρός που ἐπαινῶν τοὺς τοῦ Αἰνείου ἵππους κραιπνὰ

consilium capiatur, quo quis pacto quam facillime atque optime sibi acquirat, manifesto intelligimus. fortasse non intelligitis quod dico, verum sic facilius comprehendetis. si scimus visum oculis præsentem meliores illos reddere quibus adest, et si præterea possumus oculis eum adhibere, patet etiam quid visus sit nos scire, de quo aliquando consultandum nobis, qua ratione quam facillime et commodissime eum quis comparet. si enim id ipsum nobis ignotum esset, quid visus, quid auditus sit, vix idonei consultores medicinæ circa oculos auresve essemus, quomodo optime quis visum auditumve recuperet. — La. Vera narras, o Socrates.

XVI. So. Nonne hi nos etiam nunc, o Laches, adhibent in consilium, qua ratione virtus animis filiorum suorum adhibita eos meliores efficiat? — La. Profecto. — So. Nonne igitur constare id oportet, quid virtus sit, intelligere? si enim quid virtus sit, penitus ignoremus, quo pacto consulere cuiquam poterimus, qua ratione optime id consequendum sit? — La. Nullo modo, mihi videtur, o Socrates. — So. Fatemur igitur, o Laches, quid virtus sit intelligere. — La. Fatemur certe. — So. Ergone quod intelligimus certe quid sit etiam exprimere possumus? — La. Nihil prohibet. — So. Haud tamen quid universa sit virtus, statim, vir optime, perquiramus — majus namque id fortasse opus — sed de parte primum aliqua videamus, utrum satis nobis pateat: atque nobis, ut verisimile est, facilior erit investigatio. — La. Ut tibi placet, o Socrates, agamus. — So. Quam igitur potissimum virtutis partem eliciemus? an videlicet eam, ad quam ipsa armorum disciplina spectare videtur? videtur autem plurimis ad fortitudinem. nonne? — La. Et maxime quidem. — So. Primum ergo quid fortitudo sit, o Laches, aperire conemur: deinde investigabimus quo pacto ab adolescentibus, quoad exercitatione et doctrina fieri potest, comparetur. quapropter annitere nobis dicere, quid est fortitudo?

XVII. La. Haud per Jovem dictu difficile istud, o Socrates: certo scio illum esse fortem, qui ordinem servans in oppugnandis hostibus instet, nec refugiat. — So. Bene loqueris, o Laches: sed ego fortasse cum verbis obscurioribus te rogarem, causam dedi, ut aliud responderis, quam quod interrogans ipse senserim. — La. Qua ratione id ais, o Socrates? — So. Explicabo, si potero. fortis utique is est, quem dicis etiam tu, qui ordinem non deserens adversus hostes pugnet. — La. Hunc ipsum dico. — So. Atqui et ego. sed numquid et ille, qui non permanens sed fugiens pugnet? — La. Quomodo fugiens? — So. Quemadmodum Scythæ dicuntur non minus fugiendo quam insequendo pugnare. et Homerus equos Æneæ laudans ait, celerrime hinc et illinc eos scire

μάλ' ἔνθα καὶ ἔνθα ἔφη αὐτοὺς ἐπίστασθαι διώ- b κειν ἠδὲ φέβεσθαι. καὶ αὐτὸν τὸν Αἰνείαν κατὰ τοῦτ' ἐνεκωμίασε, κατὰ τὴν τοῦ φόβου ἐπιστήμην, καὶ εἶπεν αὐτὸν εἶναι μήστωρα φόβοιο. — 5 ΛΑ. Καὶ καλῶς γε, ὦ Σώκρατες· περὶ ἁρμάτων γὰρ ἔλεγε. καὶ σὺ τὸ τῶν Σκυθῶν ἱππέων πέρι λέγεις. τὸ μὲν γὰρ ἱππικὸν τὸ ἐκείνων οὕτω μάχεται, τὸ δ' ὁπλιτικὸν τό γε τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐγὼ λέγω. — ΣΩ. Πλήν γ' ἴσως, ὦ Λάχης, τὸ Λακεδαιμονίων· Λα- c 10 κεδαιμονίους γάρ φασιν ἐν Πλαταιαῖς, ἐπειδὴ πρὸς τοῖς γερροφόροις ἐγένοντο, οὐκ ἐθέλειν μένοντας πρὸς αὐτοὺς μάχεσθαι, ἀλλὰ φεύγειν, ἐπειδὴ δ' ἐλύθησαν αἱ τάξεις τῶν Περσῶν, ἀναστρεφομένους ὥσπερ ἱππέας μάχεσθαι καὶ οὕτω νικῆσαι τὴν ἐκεῖ μάχην. — ΛΑ. Ἀληθῆ 15 λέγεις.

XVIII. ΣΩ. Τοῦτο τοίνυν αἴτιον ἔλεγον, ὅτι ἐγὼ αἴτιος μὴ καλῶς σε ἀποκρίνασθαι, ὅτι οὐ καλῶς ἠρόμην. βουλόμενος γάρ σου πυθέσθαι μὴ μόνον τοὺς ἐν d τῷ ὁπλιτικῷ ἀνδρείους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῷ ἱππικῷ 20 καὶ ἐν ξύμπαντι τῷ πολεμικῷ εἴδει, καὶ μὴ μόνον τοὺς ἐν τῷ πολέμῳ, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πρὸς τὴν θάλατταν κινδύνοις ἀνδρείους ὄντας, καὶ ὅσοι γε πρὸς νόσους καὶ ὅσοι πρὸς πενίας ἢ καὶ πρὸς τὰ πολιτικὰ ἀνδρεῖοί εἰσι, καὶ ἔτι αὖ μὴ μόνον ὅσοι πρὸς λύπας 25 ἀνδρεῖοί εἰσιν ἢ φόβους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπιθυμίας ἢ ἡδονὰς δεινοὶ μάχεσθαι, καὶ μένοντες ἢ ἀναστρέφοντες — εἰσὶ γάρ πού τινες, ὦ Λάχης, καὶ ἐν τοῖς τοιού- e τοις ἀνδρεῖοι. — ΛΑ. Καὶ σφόδρα, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἀνδρεῖοι μὲν πάντες οὗτοί εἰσιν, ἀλλ' οἱ 30 μὲν ἐν ἡδοναῖς, οἱ δ' ἐν λύπαις, οἱ δ' ἐν ἐπιθυμίαις, οἱ δ' ἐν φόβοις τὴν ἀνδρείαν κέκτηνται· οἱ δέ γ', οἶμαι, δειλίαν ἐν τοῖς αὐτοῖς τούτοις. — ΛΑ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί ποτ' ὂν ἑκάτερον τούτων, τοῦτ' ἐπυνθανόμην. πάλιν οὖν πειρῶ εἰπεῖν ἀνδρείαν πρῶτον, τί ὂν ἐν 35 πᾶσι τούτοις ταὐτόν ἐστιν. ἢ οὔπω καταμανθάνεις ὃ λέγω; — ΛΑ. Οὐ πάνυ τι.

192 XIX. ΣΩ. Ἀλλ' ὧδε λέγω, ὥσπερ ἂν εἰ τάχος ἠρώ- a των τί ποτ' ἔστιν, ὃ καὶ ἐν τῷ τρέχειν τυγχάνει ὂν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ κιθαρίζειν καὶ ἐν τῷ λέγειν καὶ ἐν τῷ 40 μανθάνειν καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς, καὶ σχεδόν τι αὐτὸ κεκτήμεθα, οὗ καὶ πέρι ἄξιον λέγειν, ἢ ἐν ταῖς τῶν χειρῶν πράξεσιν ἢ σκελῶν ἢ στόματός τε καὶ φωνῆς ἢ διανοίας. ἢ οὐχ οὕτω καὶ σὺ λέγεις; — ΛΑ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Εἰ τοίνυν τίς με ἔροιτο, Ὦ Σώκρατες, 45 τί λέγεις τοῦτο, ὃ ἐν πᾶσιν ὀνομάζεις ταχυτῆτα εἶναι; εἴποιμ' ἂν αὐτῷ, ὅτι τὴν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πολλὰ δια- b πραττομένην δύναμιν ταχυτῆτα ἔγωγε καλῶ καὶ περὶ φωνὴν καὶ περὶ δρόμον καὶ περὶ τἆλλα πάντα. — ΛΑ. Ὀρθῶς γε σὺ λέγων. — ΣΩ. Πειρῶ δὴ καὶ σύ, 50 ὦ Λάχης, τὴν ἀνδρείαν οὕτως εἰπεῖν, τίς οὖσα δύναμις ἡ αὐτὴ ἐν ἡδονῇ καὶ ἐν λύπῃ καὶ ἐν ἅπασιν, ἐν οἷς νῦν δὴ ἐλέγομεν αὐτὴν εἶναι, ἔπειτ' ἀνδρεία κέκληται. — ΛΑ. Δοκεῖ τοίνυν μοι καρτερία τις εἶναι τῆς ψυχῆς, εἰ τό γε διὰ πάντων περὶ ἀνδρείας πεφυκὸς δεῖ εἰπεῖν. —

persequi atque fugere. atque Æneam ipsum similiter ab ipsa metuendi scientia quandoque laudavit, dixitque illum esse metuendi fugiendique peritum. — La. Et recte quidem, o Socrates: nam de curribus loquebatur. tu quoque de Scytharum equitibus loqueris. equites enim sane illorum sic dimicant, armaturæ autem gravis milites Græci, quemadmodum ego dico. — So. Præter Lacedæmonios fortasse, o Laches: Lacedæmonios enim aiunt apud Platæas, cum in scutiferos incidissent, non sustinuisse stantes illorum impetum, sed fugisse, postquam vero Persarum solutæ essent acies, equitum more se convertisse atque ita in ea pugna victores evasisse. — La. Vera narras.

XVIII. So. Merito ergo dicebam, ex eo quod ego non probe interrogassem, factum esse, ut tu non recte responderis. interrogare enim volebam non solum de iis qui circa gravem armaturam fortes sint, sed etiam de equitibus deque omnibus simpliciter in quovis belli genere fortibus, neque in bello duntaxat, sed etiam in maritimis tempestatibus, imo etiam de iis quicumque adversus morbos vel inopiam vel civilia negotia fortes sint, neque de his tantum, qui adversus dolores metusve constantes sint, sed de illis etiam, qui contra voluptates concupiscentiasque pugnare fortiter possint, sive persistentes sive etiam tergiversantes — sunt namque et in hisce rebus, o Laches, fortes nonnulli. — La. Et maxime quidem, o Socrates. — So. Ergone omnes hi fortes sunt, sed partim circa voluptates, partim circa dolores, partim circa cupiditates, partim circa timores fortitudinem possident: et qui timidi sunt, circa eadem hæc, ut arbitror. — La. Sic est omnino. - So. Quid tandem sit utrumque horum interrogabam. rursus igitur pro viribus exprime, quid fortitudo sit, quæ in his omnibus eadem reperitur. nondum quod dico intelligis? — La. Non satis.

XIX. So. Dico perinde ac si interrogassem, quid est velocitas, quæ currendo citharamque pulsando et loquendo et discendo aliisque multis in rebus nobis adest, quam quidem, ut dictu dignum est, vel in manuum vel pedum vel oris vocisque vel intelligentiæ actionibus possidemus. nonne et tu similiter dicis? — La. Prorsus. — So. Ergo si quis me percunctaretur, O Socrates, quid esse dicis istud, quod in omnibus velocitatem nominas? responderem, vim brevi in tempore multa peragentem, tam circa vocem quam cursum ac cetera omnia, velocitatem ego voco. — La. Recte tu dicis. — So. Conare igitur et tu, Laches, fortitudinem similiter definire, quæ vis sit in voluptate doloreque et omnibus, quibus convenire modo dicebamus, eadem fortitudo per singula nominata. — La. Videtur mihi perseverantia quædam animi esse, si quod per omnia

ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν δεῖ, εἴ γε τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρινούμεθ' ἡμῖν αὐτοῖς. τοῦτο τοίνυν ἔμοιγε φαίνεται, ὅτι οὐ πᾶσά γε, ὡς ἐγῷμαι, καρτερία ἀνδρεία σοι φαίνεται. τεκμαίρομαι δ' ἐνθένδε· σχεδὸν γάρ τι οἶδα, ὦ Λάχης, ὅτι τῶν πάνυ καλῶν πραγμάτων ἡγεῖ σὺ ἀνδρείαν εἶναι. — ΛΑ. Εὖ μὲν οὖν ἴσθι, ὅτι τῶν καλλίστων. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ μὲν μετὰ φρονήσεως καρτερία καλὴ κἀγαθή; — ΛΑ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί δ'; ἡ μετ' ἀφροσύνης οὐ τοὐναντίον ταύτῃ βλαβερὰ καὶ κακοῦργος; — ΛΑ. Ναί. — ΣΩ. Καλὸν οὖν τι φήσεις σὺ εἶναι τὸ τοιοῦτον, ὂν κακοῦργόν τε καὶ βλαβερόν; — ΛΑ. Οὔκουν δίκαιόν γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα τήν γε τοιαύτην καρτερίαν ἀνδρείαν ὁμολογήσεις εἶναι, ἐπειδήπερ οὐ καλή ἐστιν, ἡ δ' ἀνδρεία καλόν ἐστιν. — ΛΑ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ἡ φρόνιμος ἄρα καρτερία κατὰ τὸν σὸν λόγον ἀνδρεία ἂν εἴη. — ΛΑ. Ἔοικεν.

fortitudini convenit dicendum — So. Dicendum profecto, si nobis ipsis ad interrogata respondebimus. arbitror autem ego non quamlibet tolerantiam fortitudinem te putare. quod hinc sane conjicio : hoc enim fere scio, o Laches, te pulchrum quiddam fortitudinem esse putare. — La. Imo certe pulcherrimum. — So. Nonne ea tolerantia, quam prudentia comitatur, et pulchra est et bona? — La. Omnino. — So. Ea vero, quam imprudentia, nonne contra damnosa ac noxia? — La. Ita. — So. Pulchrumne igitur tu vocabis tale, quod sit damnosum ac noxium? — La. Nefas istud, o Socrates. — So. Non ergo tolerantiam ejuscemodi fortitudinem concedes esse, quandoquidem haud pulchra est, cum tamen fortitudo sit pulchrum. — La. Vera loqueris. — So. Prudens igitur tolerantia secundum rationem tuam erit fortitudo. — La. Videtur.

XX. ΣΩ. Ἴδωμεν δή, ἡ εἰς τί φρόνιμος· ἢ ἡ εἰς ἅπαντα καὶ τὰ μεγάλα καὶ τὰ σμικρά; οἷον εἴ τις καρτεροίη ἀναλίσκων ἀργύριον φρονίμως, εἰδὼς ὅτι ἀναλώσας πλέον ἐκτήσεται, τοῦτον ἀνδρεῖον καλοίης ἄν; — ΛΑ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλ' οἷον εἴ τις ἰατρὸς ὤν, περιπλευμονίᾳ τοῦ υἱέος ἐχομένου ἢ ἄλλου τινὸς καὶ δεομένου πιεῖν ἢ φαγεῖν δοῦναι, μὴ κάμπτοιτο, ἀλλὰ καρτεροίη; — ΛΑ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν οὐδ' αὕτη. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐν πολέμῳ καρτεροῦντ' ἄνδρα καὶ ἐθέλοντα μάχεσθαι, φρονίμως λογιζόμενον, εἰδότα μέν, ὅτι βοηθήσουσιν ἄλλοι αὐτῷ, πρὸς ἐλάττους δὲ καὶ φαυλοτέρους μαχεῖται ἢ μεθ' ὧν αὐτός ἐστιν, ἔτι δὲ χωρία ἔχει κρείττω — τοῦτον τὸν μετὰ τῆς τοιαύτης φρονήσεως καὶ παρασκευῆς καρτεροῦντα ἀνδρειότερον ἂν φαίης ἢ τὸν ἐν τῷ ἐναντίῳ στρατοπέδῳ ἐθέλοντα ὑπομένειν τε καὶ καρτερεῖν; — ΛΑ. Τὸν ἐν τῷ ἐναντίῳ, ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἀφρονεστέρα γ' ἡ τούτου ἢ ἡ τοῦ ἑτέρου καρτερία. — ΛΑ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Καὶ τὸν μετ' ἐπιστήμης ἄρ' ἱππικῆς καρτεροῦντα ἐν ἱππομαχίᾳ ἧττον φήσεις ἀνδρεῖον εἶναι ἢ τὸν ἄνευ ἐπιστήμης. — ΛΑ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Καὶ τὸν μετὰ σφενδονητικῆς ἢ τοξικῆς ἢ ἄλλης τινὸς τέχνης καρτεροῦντα. — ΛΑ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Καὶ ὅσοι ἂν ἐθέλωσιν εἰς φρέαρ καταβαίνοντες καὶ κολυμβῶντες καρτερεῖν ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ, μὴ ὄντες δεινοί, ἢ ἔν τινι ἄλλῳ τοιούτῳ, ἀνδρειοτέρους φήσεις τῶν ταῦτα δεινῶν; — ΛΑ. Τί γὰρ ἄν τις ἄλλο φαίη, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐδέν, εἴπερ οἴοιτό γ' οὕτως. — ΛΑ. Ἀλλὰ μὴν οἶμαί γε. — ΣΩ. Καὶ μήν που ἀφρονεστέρως γε, ὦ Λάχης, οἱ τοιοῦτοι κινδυνεύουσί τε καὶ καρτεροῦσιν ἢ οἱ μετὰ τέχνης αὐτὸ πράττοντες. — ΛΑ. Φαίνονται. — ΣΩ. Οὐκοῦν αἰσχρὰ ἡ ἄφρων τόλμα τε καὶ καρτέρησις ἐν τῷ πρόσθεν ἐφάνη ἡμῖν οὖσα καὶ βλαβερά; — ΛΑ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἡ δέ γε ἀνδρεία ὡμολογεῖτο καλόν τι εἶναι. — ΛΑ. Ὡμολογεῖτο γάρ. — ΣΩ. Νῦν δ' αὖ πάλιν φαμὲν ἐκεῖνο τὸ αἰσχρόν, τὴν ἄφρονα καρτέρησιν,

XX. So. Videamus igitur quæ tolerantia et qua in re prudens : numquid quæ ad omnia tum magna tum parva? veluti si quis toleret, dum prudenter argentum erogat, sciens ex hoc sumptu se lucraturum, huncne fortem dices? — La. Per Jovem, nequaquam. — So. An vero si quis medicus, cum filius ejus vel alius quivis, pulmonis angustia gravatus potum dari cibumque petit, toleret, neque flectatur? — La. Neque tolerantiam hanc fortitudinem appellabo. — So. At in bello tolerantem virum promptumque ad pugnam, qui prudenter circumspiciat, scientem quidem auxilia affutura, et adversus pauciores debilioresque sibi pugnandum, tum loco commodiori se uti — virumne, inquam, tali cum providentia et apparatu tolerantem fortiorem dices eo, qui in contrario exercitu velit consistere ac tolerare? — La. Imo vero hunc, qui in contrario, o Socrates. — So. Imprudentior tamen est hujus quam illius alterius tolerantia. — La. Vera loqueris. — So. Ergo et hominem equestri scientia præditum et in equestri certamine tolerantem minus fortem dices eo, qui expers hujus scientia toleret? — La. Mihi quidem ita videtur. — So. Etiamne illum, qui sciens funda jacere arcumque intendere vel aliud quodvis toleret? — La. Omnino. — So. Item quicumque sine arte natandi in puteum descendentes et urinant, eo in opere tolerare audent, vel in alio tali opere sine arte, eos tu fortiores dices iis, qui sunt illarum artium periti? — La. Quid aliud quis dixerit, Socrates? — So. Nihil, si quis ita putet. — La. Puto equidem. — So. Attamen imprudentius, o Laches, hi pericula subeunt tolerantque quam illi, qui arte hæc aggrediuntur. — La. Videntur. — So. Nonne supra turpis ac noxia esse nobis audacia tolerantiaque imprudens apparuit? — La. Valde. — So. Concessum vero est fortitudinem pulchrum aliquid esse. — La. Concessum plane. — So. Nunc autem rursus concedimus turpem illam imprudentemque toleran-

ἀνδρείαν εἶναι. — ΛΑ. Ἐοίκαμεν. — ΣΩ. Καλῶς οὖν σοι δοκοῦμεν λέγειν; — ΛΑ. Μὰ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἐμοὶ μὲν οὔ.

XXI. ΣΩ. Οὐκ ἄρα που κατὰ τὸν σὸν λόγον δωριστὶ ἡρμόσμεθ' ἐγώ τε καὶ σύ, ὦ Λάχης· τὰ γὰρ e ἔργα οὐ ξυμφωνεῖ ἡμῖν τοῖς λόγοις. ἔργῳ μὲν γάρ, ὡς ἔοικε, φαίη ἄν τις ἡμᾶς ἀνδρείας μετέχειν, λόγῳ δ', ὡς ἐγῷμαι, οὐκ ἄν, εἰ νῦν ἡμῶν ἀκούσειε διαλεγομένων. — ΛΑ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΣΩ. Τί οὖν; δοκεῖ καλὸν εἶναι οὕτως ἡμᾶς διακεῖσθαι; — ΛΑ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν. — ΣΩ. Βούλει οὖν ᾧ λέγομεν πειθώμεθα τό γε τοσοῦτον; — ΛΑ. Τὸ ποῖον δὴ τοῦτο, καὶ τίνι τούτῳ; — ΣΩ. Τῷ λόγῳ, ὃς καρτερεῖν κε- 194 a λεύει. εἰ οὖν βούλει, καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῇ ζητήσει ἐπιμείνωμέν τε καὶ καρτερήσωμεν, ἵνα καὶ μὴ ἡμῶν αὐτὴ ἡ ἀνδρεία καταγελάσῃ, ὅτι οὐκ ἀνδρείως αὐτὴν ζητοῦμεν, εἰ ἄρα πολλάκις αὐτὴ ἡ καρτέρησίς ἐστιν ἀνδρεία. — ΛΑ. Ἐγὼ μὲν ἕτοιμος, ὦ Σώκρατες, μὴ προαφίστασθαι. καίτοι ἀήθης γ' εἰμὶ τῶν τοιούτων λόγων, ἀλλά τίς με καὶ φιλονεικία εἴληφε πρὸς τὰ εἰρημένα, καὶ ὡς ἀληθῶς ἀγανακτῶ, εἰ οὑτωσὶ ἃ νοῶ b μὴ οἷός τ' εἰμὶ εἰπεῖν· νοεῖν μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκῶ περὶ ἀνδρείας, ὅ τι ἔστιν, οὐκ οἶδα δ' ὅπῃ με ἄρτι διέφυγεν, ὥστε μὴ ξυλλαβεῖν τῷ λόγῳ αὐτὴν καὶ εἰπεῖν ὅ τι ἔστιν. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ φίλε, τὸν ἀγαθὸν κυνηγέτην μεταθεῖν χρὴ καὶ μὴ ἀνιέναι; — ΛΑ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Βούλει οὖν καὶ Νικίαν τόνδε παρακαλῶμεν ἐπὶ τὸ κυνηγέσιον, εἴ τι ἡμῶν εὐπορώτερός ἐστιν; — ΛΑ. Βούλομαι· πῶς γὰρ οὔ; c

XXII. ΣΩ. Ἴθι δή, ὦ Νικία, ἀνδράσι φίλοις χειμαζομένοις ἐν λόγῳ καὶ ἀποροῦσι βοήθησον, εἴ τιν' ἔχεις δύναμιν. τὰ μὲν γὰρ δὴ ἡμέτερα ὁρᾷς ὡς ἄπορα· σὺ δ' εἰπὼν ὅτι ἡγεῖ ἀνδρείαν εἶναι, ἡμᾶς τε τῆς ἀπορίας ἔκλυσαι καὶ αὐτὸς ἃ νοεῖς τῷ λόγῳ βεβαίωσαι. — ΝΙ. Δοκεῖτε τοίνυν μοι πάλαι οὐ καλῶς, ὦ Σώκρατες, ὁρίζεσθαι τὴν ἀνδρείαν· ὃ γὰρ ἐγὼ σοῦ ἤδη καλῶς λέγοντος ἀκήκοα, τούτῳ οὐ χρῆσθε. — ΣΩ. Ποίῳ δή, ὦ Νικία; — ΝΙ. Πολλάκις ἀκήκοά d σου λέγοντος, ὅτι ταῦτ' ἀγαθὸς ἕκαστος ἡμῶν, ἅπερ σοφός, ἃ δ' ἀμαθής, ταῦτα δὲ κακός. — ΣΩ. Ἀληθῆ μέντοι νὴ Δία λέγεις, ὦ Νικία. — ΝΙ. Οὐκοῦν εἴπερ ὁ ἀνδρεῖος ἀγαθός, δῆλον ὅτι σοφός ἐστιν. — ΣΩ. Ἤκουσας, ὦ Λάχης; — ΛΑ. Ἔγωγε, καὶ οὐ σφόδρα γε μανθάνω ὃ λέγει. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐγὼ δοκῶ μανθάνειν, καί μοι δοκεῖ ἀνὴρ σοφίαν τινὰ τὴν ἀνδρείαν λέγειν. — ΛΑ. Ποίαν, ὦ Σώκρατες, σοφίαν; — ΣΩ. Οὐκοῦν τόνδε τοῦτ' ἐρωτᾷς; — ΛΑ. Ἔγωγε. — e ΣΩ. Ἴθι δή, αὐτῷ εἰπέ, ὦ Νικία, ποία σοφία ἀνδρεία ἂν εἴη κατὰ τὸν σὸν λόγον. οὐ γάρ που ἥ γ' αὐλητική. — ΝΙ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Οὐδὲ μὴν ἡ κιθαριστική. — ΝΙ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλὰ τίς δὴ αὕτη ἢ τίνος ἐπιστήμη; — ΛΑ. Πάνυ μὲν οὖν ὀρθῶς αὐτὸν ἐρωτᾷς, ὦ Σώκρατες, καὶ εἰπέτω γε, τίνα φησὶν αὐτὴν εἶναι. — ΝΙ. Ταύτην ἔγωγε, ὦ Λάχης, τὴν τῶν δει-

tiam fortitudinem esse. — La. Videmur concedere. — So. Rectene igitur loqui tibi videmur? — La. Mihi minime, per Jovem, o Socrates.

XXI. So. Ergo non secundum doricam harmoniam, ut verbis tuis utar, ego ac tu, o Laches, concinimus: nam opera nobis verbis non consonant. re enim quidem dicet aliquis fortitudinis nos esse participes, verbis autem minime, ut ego arbitror, si nos nunc audiverit disputantes. — La. Verissima narras. — So. Videturne tibi pulchrum esse nos sic affectos esse? — La. Nequaquam. — So. Visne igitur ei, quod dicimus, pareamus tantum certe? — La. Quid hoc, et cui potissimum? — So. Rationi, inquam, tolerare jubenti. si ergo tibi placet, et nos in hac quæstione constemus toleremusque, ne ipsa nos fortitudo derideat, quod minus fortiter eam investigemus, si fortasse tolerantia fortitudo est. — La. Ego quidem, o Socrates, sum ad perseverandum paratus, quamvis insueti mihi sermones hujusmodi sint, sed quidam me adversus superiora contendendi instigat ardor, ac revera ægre fero, si usque adeo ineptus sum ad ea quæ sentio proferenda: nam mihi quidem videor, quid fortitudo sit, intelligere, nescio vero quo pacto paulo ante me subterfugerit, ita ut, quid ipsa sit, verbis complecti nequiverim. — So. Nonne bonum venatorem decet, amice, sagaciter insequi neque ignave desistere? — La. Decet profecto. — So. Visne igitur, Niciam quoque hunc ad venationem invitemus, si quo pacto is nobis sit sagacior? — La. Quidni velim?

XXII. So. Age, Nicia, amicis tuis sermonum fluctu nutantibus vacillantibusque opitulare, si quam vim habes. quantum enim nostra deficiant vides: tu ergo explicans quid esse fortitudinem putes, ambiguitatem nostram solve tuamque sententiam ratione confirma. — Ni. Videmini, o Socrates, mihi jamdudum non recte fortitudinem definiisse: ea enim sententia, quam recte abs te inductam quandoque audivi, non utimini. — So. Quali, o Nicia? — Ni. Sæpe ex te audivi quemlibet ad ea idoneum esse, in quibus sapit, non vero idoneum, in quibus est indoctus. — So. Vera per Jovem refers, o Nicia. — Ni. Si igitur fortis vir bonus est, est et sapiens. — So. Audisne, Laches? — La. Audio equidem, sed quod dicit non satis intelligo. — So. At ego mihi intelligere videor, et puto hunc sapientiam quandam fortitudinem dicere. — La. Quam sapientiam, o Socrates? — So. Nonne ab hoc istud quæris? — La. Certe. — So. Age, Nicia, ei declara, qualis sapientia secundum orationem tuam sit fortitudo. non enim tibicinaria. — Ni. Nullo modo. — So. Neque etiam citharistarum. — Ni. Haud equidem. — So. At vero quæ tandem vel cujus rei scientia? — La. Recte admodum interrogas illum, o Socrates, atque exponat, quam sapientiam esse dicat. — Ni. Scientiam metuendarum rerum et non me-

195 ...ων καὶ θαρραλέων ἐπιστήμην καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. — ΛΑ. Ὡς ἄτοπα λέγει, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Πρὸς τί τοῦτ' εἶπες βλέψας, ὦ Λάχης; — ΛΑ. Πρὸς ὅ τι; χωρίς δήπου σοφία ἐστὶν 5 ἀνδρείας. — ΣΩ. Οὔκουν φησί γε Νικίας. — ΛΑ. Οὐ μέντοι μὰ Δία· ταῦτά τοι καὶ ληρεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν διδάσκωμεν αὐτόν, ἀλλὰ μὴ λοιδορῶμεν. — ΝΙ. Οὔκ, ἀλλά μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, Λάχης ἐπιθυμεῖν κἀμὲ φανῆναι μηδὲν λέγοντα, ὅτι καὶ αὐτὸς ἄρτι 10 τοιοῦτος [τις] ἐφάνη. b

XXIII. ΛΑ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Νικία, καὶ πειράσομαί γ' ἀποφῆναι· οὐδὲν γὰρ λέγεις· ἐπεὶ αὐτίκ' ἐν ταῖς νόσοις οὐχ οἱ ἰατροὶ τὰ δεινὰ ἐπίστανται; ἢ οἱ ἀνδρεῖοι δοκοῦσί σοι ἐπίστασθαι; ἢ τοὺς ἰατροὺς σὺ 15 ἀνδρείους καλεῖς; — ΝΙ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν. — ΛΑ. Οὐδέ γε τοὺς γεωργοὺς οἶμαι. καίτοι τά γ' ἐν τῇ γεωργίᾳ δεινὰ οὗτοι δήπου ἐπίστανται, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοὶ ἅπαντες τὰ ἐν ταῖς αὐτῶν τέχναις δεινά τε καὶ θαρραλέα ἴσασιν· ἀλλ' οὐδέν τι μᾶλλον οὗτοι 20 ἀνδρεῖοί εἰσι. — ΣΩ. Τί δοκεῖ Λάχης λέγειν, ὦ Νικία; c ἔοικε μέντοι λέγειν τι. — ΝΙ. Καὶ γὰρ λέγει γέ τι, οὐ μέντοι ἀληθές γε. — ΣΩ. Πῶς δή; — ΝΙ. Ὅτι οἴεται τοὺς ἰατροὺς πλέον τι εἰδέναι περὶ τοὺς κάμνοντας ἢ τὸ ὑγιεινὸν εἰπεῖν οἷόν τε καὶ νοσῶδες. οἱ δὲ 25 δή τοι τοσοῦτον μόνον ἴσασιν· εἰ δὲ δεινόν τῳ τοῦτ' ἐστὶ, τὸ ὑγιαίνειν, μᾶλλον ἢ τὸ κάμνειν, ἡγεῖ σὺ τουτί, ὦ Λάχης, τοὺς ἰατροὺς ἐπίστασθαι; ἢ οὐ πολλοῖς οἴει ἐκ τῆς νόσου ἄμεινον εἶναι μὴ ἀναστῆναι ἢ ἀναστῆναι; τοῦτο γὰρ εἰπέ· σὺ πᾶσι φὴς ἄμεινον εἶναι ζῆν καὶ οὐ d 30 πολλοῖς κρεῖττον τεθνάναι; — ΛΑ. Οἶμαι ἔγωγε τοῦτό γε. — ΝΙ. Οἷς οὖν τεθνάναι λυσιτελεῖ, ταὐτὰ οἴει δεινὰ εἶναι καὶ οἷς ζῆν; — ΛΑ. Οὐκ ἔγωγε. — ΝΙ. Ἀλλὰ τοῦτο δὴ σὺ δίδως τοῖς ἰατροῖς γιγνώσκειν ἢ ἄλλῳ τινὶ δημιουργῷ πλὴν τῷ τῶν δεινῶν καὶ μὴ δεινῶν 35 ἐπιστήμονι, ὃν ἐγὼ ἀνδρεῖον καλῶ; — ΣΩ. Κατανοεῖς, ὦ Λάχης, ὅ τι λέγει; — ΛΑ. Ἔγωγε, ὅτι γε τοὺς μάντεις καλεῖ τοὺς ἀνδρείους· τίς γὰρ e δὴ ἄλλος εἴσεται, ὅτῳ ἄμεινον ζῆν ἢ τεθνάναι; καίτοι σύ, ὦ Νικία, πότερον ὁμολογεῖς μάντις εἶναι, ἢ 40 οὔτε μάντις οὔτ' ἀνδρεῖος; — ΝΙ. Τί δαί; μάντει αὖ οἴει προσήκειν τὰ δεινὰ γιγνώσκειν καὶ τὰ θαρραλέα; — ΛΑ. Ἔγωγε· τίνι γὰρ ἄλλῳ;

XXIV. ΝΙ. Ὧι ἐγὼ λέγω, πολὺ μᾶλλον, ὦ βέλτιστε· ἐπεὶ μάντιν γε τὰ σημεῖα μόνον δεῖ γιγνώσκειν τῶν 45 ἐσομένων, εἴτε τῳ θάνατος εἴτε νόσος εἴτ' ἀποβολὴ χρη-196 μάτων ἔσται, εἴτε νίκη εἴθ' ἧττα ἢ πολέμου ἢ καὶ ἄλλης a τινὸς ἀγωνίας· ὅ τι δέ τῳ ἄμεινον τούτων ἢ παθεῖν ἢ μὴ παθεῖν, τί μᾶλλον μάντει προσήκει κρῖναι ἢ ἄλλῳ ὁτῳοῦν; — ΛΑ. Ἀλλ' ἐγὼ τοῦτον οὐ μανθάνω, ὦ 50 Σώκρατες, ὅ τι βούλεται λέγειν· οὔτε γὰρ μάντιν οὔτ' ἰατρὸν οὔτ' ἄλλον οὐδένα δηλοῖ, ὅντινα λέγει τὸν ἀνδρεῖον, εἰ μὴ εἰ θεόν τινα λέγει αὐτὸν εἶναι. ἐμοὶ μὲν οὖν φαίνεται Νικίας οὐκ ἐθέλειν γενναίως ὁμολογεῖν, b ὅτι οὐδὲν λέγει, ἀλλὰ στρέφεται ἄνω καὶ κάτω ἐπικρυ-

a tuendarum tam in bello quam in ceteris omnibus. — La. Quam absurde hic, o Socrates, loquitur. — So. Ad quæ spectans hæc dicis, o Laches? — La. Ad quæ quia? diversa est a fortitudine sapientia. — So. Non ita dicit Nicias. — La. Non hercle: et idcirco delirat. — So. Quin doceamus illum, omissis conviciis. — Ni. At cupit Laches is, o Socrates, me tanquam nihil dicentem redargui, quod e paulo b ante hoc ipsum acciderit.

XXIII. La. Absque dubio, Nicia, idque conabor ostendere: nihil enim dicis: nam exempli gratia, nonne in morbis medici metuenda cognoscunt? an videntur tibi fortes ista cognoscere? vel an tu medicos fortes vocas? — Ni. Nequaquam. — La. Neque agricolas arbitror. atqui hi in agris colendis, quæ sint metuenda, cognoscunt, et artifices reliqui, quæ audere decet et quæ metuere suis in artibus, sciunt: at nihilo magis fortes hi sunt. — So. Quid dicere Laches videtur, o Nicia? aliquid certe dicere videtur. — Ni. Aliquid certe dicit, non tamen verum. — So. Quare? — Ni. Quoniam medicos arbitratur ulterius quidquam nosse circa ægrotos præter id quod ægrum noxiumque vel quod sanum et salubre. hi vero hoc duntaxat norunt: utrum vero extimescendum malumque alicui sit esse sanum potius quam ægrotare, censes hoc, o Laches, medicos scire? nonne putas præstare nonnullis ex morbo non convalescere quam convalescere? dic enim hoc: tune asseris omnibus præstare ut vivant, nec multis conducere mortem? — La. Hoc equidem puto. — Ni. Quibus igitur mori præstat eadem metuenda malaque existimas, quæ et illis quibus vivere? — La. Nequaquam. — Ni. Harum vero rerum judicium medico tribuis vel alii cuidam artifici præterquam metuenda et non metuenda intelligenti, quem ego fortem voco? — So. Advertisne, o Laches, quid iste loquatur? — La. Adverto equidem, vates fortes nuncupat: quis enim alius norit cui mori præstet quam vivere? atqui tu, o Nicia, utrum fateris vatem esse te, vel neque vatem neque fortem? — Ni. Numquid vatis officium putas, quatenus cedendum, quatenus audendum sit, dignoscere? — La. Puto equidem: cujus enim alius?

XXIV. Ni. Ejus, quem ego dico, multo magis, vir optime: nam vatem oportet solum futurorum portenta signaque cognoscere, sive mors cuiquam immineat sive morbus, seu jactura rerum, vel victoria vel clades in belli aut in alio quovis certamine: quid autem ex his alicui aut pati aut non pati præstet, cur vatis potius quam cujusvis alius est judicare? — La. Necio quid hic sibi velit, Socrates: neque enim vatem neque medicum neque alium quempiam declarat, quem fortem esse dicat, nisi forte deum quendam esse eum dicat. mihi quidem igitur videtur. Nicias ingenue fateri nolle, se nihil dicere, sursum vero deorsumque fertur inopiam suam abscondens. atqui et

πτόμενος τὴν αὑτοῦ ἀπορίαν. καίτοι κἂν ἡμεῖς οἷοί τ' ἦμεν ἄρτι ἐγώ τε καὶ σὺ τοιαῦτα στρέφεσθαι, εἰ ἐβουλόμεθα μὴ δοκεῖν ἐναντί' ἡμῖν αὐτοῖς λέγειν. εἰ μὲν οὖν ἐν δικαστηρίῳ ἡμῖν οἱ λόγοι ἦσαν, εἶχεν ἄν τινα λόγον ταῦτα ποιεῖν· νῦν δὲ τί ἄν τις ἐν ξυνουσίᾳ τοιᾷδε μάτην κενοῖς λόγοις αὐτὸς αὑτὸν κοσμοίη; — ΣΩ. Οὐδὲν οὐδ' ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Λάχης· ἀλλ' ὁρῶμεν μὴ Νικίας οἴεταί τι λέγειν καὶ οὐ λόγου ἕνεκα ταῦτα λέγει. αὐτοῦ οὖν σαφέστερον πυθώμεθα, τί ποτε νοεῖ· κἄν τι φαίνηται λέγων, ξυγχωρησόμεθα, εἰ δὲ μή, διδάξομεν. — ΛΑ. Σὺ τοίνυν, ὦ Σώκρατες, εἰ βούλει πυνθάνεσθαι, πυνθάνου· ἐγὼ δ' ἴσως ἱκανῶς πέπυσμαι. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐδέν με κωλύει. κοινὴ γὰρ ἔσται ἡ πύστις ὑπὲρ ἐμοῦ τε καὶ σοῦ. — ΛΑ. Πάνυ μὲν οὖν.

XXV. ΣΩ. Λέγε δή μοι, ὦ Νικία, μᾶλλον δ' ἡμῖν· κοινούμεθα γὰρ ἐγώ τε καὶ Λάχης τὸν λόγον· τὴν ἀνδρείαν ἐπιστήμην φῂς δεινῶν τε καὶ θαρραλέων εἶναι; — ΝΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Τοῦτο δ' οὐ παντὸς δὴ εἶναι ἀνδρὸς γνῶναι, ὁπότε γε μήτ' ἰατρὸς μήτε μάντις αὐτὸ γνώσεται, μηδ' ἀνδρεῖος ἔσται, ἐὰν μὴ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐπιστήμην προσλάβῃ. οὐχ οὕτως ἔλεγες; — ΝΙ. Οὕτω μὲν οὖν. — ΣΩ. Κατὰ τὴν παροιμίαν ἄρα τῷ ὄντι οὐκ ἂν πᾶσα ὗς γνοίη οὐδ' ἂν ἀνδρεία γένοιτο. — ΝΙ. Οὔ μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Δῆλον δή, ὦ Νικία, ὅτι οὐδὲ τὴν Κρομμυωνίαν ὗν πιστεύεις σύ γ' ἀνδρείαν γεγονέναι. τοῦτο δὲ λέγω οὐ παίζων, ἀλλ' ἀναγκαῖον οἶμαι τῷ ταῦτα λέγοντι μηδενὸς θηρίου ἀποδέχεσθαι ἀνδρείαν, ἢ ξυγχωρεῖν θηρίον τι οὕτω σοφὸν εἶναι, ὥσθ' ἃ ὀλίγοι ἀνθρώπων ἴσασι, διὰ τὸ χαλεπὰ εἶναι γνῶναι, ταῦτα λέοντα ἢ πάρδαλιν ἤ τινα κάπρον φάναι εἰδέναι· ἀλλ' ἀνάγκη ὁμοίως λέοντα καὶ ἔλαφον καὶ ταῦρον καὶ πίθηκον πρὸς ἀνδρείαν φάναι πεφυκέναι, τὸν τιθέμενον ἀνδρείαν τοῦθ', ὅπερ σὺ τίθεσαι. — ΛΑ. Νὴ τοὺς θεούς, καὶ εὖ γε λέγεις, ὦ Σώκρατες. καὶ ἡμῖν ὡς ἀληθῶς τοῦτ' ἀπόκριναι, ὦ Νικία, πότερον σοφώτερα φῂς ἡμῶν ταῦτ' εἶναι τὰ θηρία, ἃ πάντες ὁμολογοῦμεν ἀνδρεῖα εἶναι, ἢ πᾶσιν ἐναντιούμενος τολμᾷς μηδ' ἀνδρεῖα αὐτὰ καλεῖν; — ΝΙ. Οὐ γάρ τι, ὦ Λάχης, ἔγωγ' ἀνδρεῖα καλῶ οὔτε θηρία οὔτ' ἄλλο οὐδὲν τὸ τὰ δεινὰ ὑπ' ἀγνοίας μὴ φοβούμενον, ἀλλ' ἄφοβον καὶ μωρόν. ἢ καὶ τὰ παιδία πάντα οἴει με ἀνδρεῖα καλεῖν, ἃ δι' ἄγνοιαν οὐδὲν δέδοικεν; ἀλλ' οἶμαι, τὸ ἄφοβον καὶ τὸ ἀνδρεῖον οὐ ταὐτόν ἐστιν. ἐγὼ δ' ἀνδρείας μὲν καὶ προμηθείας πάνυ τισὶν ὀλίγοις οἶμαι μετεῖναι, θρασύτητος δὲ καὶ τόλμης καὶ τοῦ ἀφόβου μετ' ἀπρομηθείας πάνυ πολλοῖς καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων καὶ θηρίων. ταῦτ' οὖν, ἃ σὺ καλεῖς ἀνδρεῖα καὶ οἱ πολλοί, ἐγὼ θρασέα καλῶ, ἀνδρεῖα δὲ τὰ φρόνιμα, περὶ ὧν λέγω.

XXVI. ΛΑ. Θέασαι, ὦ Σώκρατες, ὡς εὖ ὅδ' ἑαυτὸν δή, ὡς οἴεται, κοσμεῖ τῷ λόγῳ· οὓς δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν ἀνδρείους εἶναι, τούτους ἀποστερεῖν ἐπιχειρεῖ ταύτης τῆς τιμῆς. — ΝΙ. Οὔκουν ἔγωγε, ὦ Λάχης, ἀλλὰ θάρρει· φημὶ γάρ σε εἶναι σοφόν, καὶ Λάμαχον

nos paulo ante, ego scilicet ac tu (Socrates), tergiversari similiter poteramus, si volebamus non videri nobis ipsis contraria loqui. si igitur in judicio nobis esset orandum, deceret quodammodo hoc facere: nunc autem quid opus est in hujusmodi cœtu frustra se verbis inanibus ornare? — So. Nihil, ut mihi quoque videtur, Laches: sed videamus, ne forte Nicias aliquid se dicere putet neque verborum gratia hæc dicat. quare ab ipso planius sciscitemur, quid sentiat: et si quid veri afferre appareat, assentiemur, sin minus, docebimus. — La. Tu igitur, si vis interrogare, interroga, o Socrates: ego vero fortasse satis percunctatus sum. — So. Nihil prohibet: communis enim et mihi et tibi erit interrogatio. — La. Omnino.

XXV. So. Dic mihi, o Nicia, imo dic nobis: nam et mihi et Lacheti quæstio hæc est communis: fortitudinem esse dicis metuendorum et non metuendorum scientiam? — Ni. Equidem. — So. Hoc autem dignoscere non cujuslibet viri esse, cum neque medicus neque vates id sciet, neque fortis erit, nisi hanc ipsam scientiam sit adeptus. an non ita dicebas? — Ni. Ita prorsus. — So. Quare, ut proverbio dicitur, revera non sus quævis norit neque fortis erit. — Ni. Non certe, ut mihi videtur. — So. Constat utique, o Nicia, te neque Crommyoniam suem fortem fuisse credere. neque jocandi gratia hæc dico, verum arbitror, eum qui ita loquatur, nullius animalis admittere fortitudinem, neque concedere animal aliquod adeo sapiens esse, ut quæ perpauci homines propter difficultatem cognoscunt, ea leonem vel leopardum vel aprum aliquem nosse dicat: sed necesse est illum qui ita, ut tu, fortitudinem definierit, dicere leonem et cervum et taurum et simiam ad fortitudinem æque omnia natura esse comparata. — La. Per deos, recte loqueris, Socrates, et nobis, o Nicia, revera responde, utrum sapientiores nobis has feras esse dicis, quas omnes fortes esse fatemur, an contra omnium opinionem vel fortes eas esse negare audes? — Ni. Equidem, o Laches, neque bruta fortia voco neque aliud quidquam ob inscitiam terribilium nihil formidans, sed intrepidum et fatuum. an pueros etiam omnes fortes vocare me putas, qui ob inscitiam nihil metuunt? sed arbitror intrepidum non idem esse ac fortem. equidem fortitudinem et providentiam in paucis admodum reperiri existimo, ferocitatem vero et audaciam metu carentem absque omni providentia in permultis et viris et mulieribus, et pueris et feris. quæ igitur tu et vulgus fortia nominatis, ego ferocia atque audacia nuncupo, fortia vero, ea quæ prudentia sunt, de quibus loquor.

XXVI. La. Vide, o Socrates, quam belle hic vir, ut putat, se verbis ornat: eos autem fortitudinis honore privare contendit, quos omnes fortes esse consentiunt. — Ni. Ego vero nequaquam, o Laches, sed bono animo esto: aio enim te et Lamachum sapientes esse, si fortes estis, et

γε, εἴπερ ἐστὲ ἀνδρεῖοι, καὶ ἄλλους γε συχνοὺς Ἀθηναίων. — ΛΑ. Οὐδὲν ἐρῶ πρὸς ταῦτα, ἔχων εἰπεῖν, ἵνα μή με φῇς ὡς ἀληθῶς Αἰξωνέα εἶναι. — ΣΩ. Μηδέ γ' εἴπῃς, ὦ Λάχης· καὶ γάρ μοι δοκεῖς οὐδὲ μὴ d
5 ᾐσθῆσθαι, ὅτι ὅδε ταύτην τὴν σοφίαν παρὰ Δάμωνος τοῦ ἡμετέρου ἑταίρου παρείληφεν, ὁ δὲ Δάμων τῷ Προδίκῳ πολλὰ πλησιάζει, ὃς δὴ δοκεῖ τῶν σοφιστῶν κάλλιστα τὰ τοιαῦτ' ὀνόματα διαιρεῖν. — ΛΑ. Καὶ γὰρ πρέπει, ὦ Σώκρατες, σοφιστῇ τὰ τοιαῦτα μᾶλλον
10 κομψεύεσθαι ἢ ἀνδρὶ, ὃν ἡ πόλις ἀξιοῖ αὑτῆς προϊστάναι. — ΣΩ. Πρέπει μέντοι, ὦ μακάριε, τῶν μεγί- e στων προστατοῦντι μεγίστης φρονήσεως μετέχειν. δοκεῖ δέ μοι Νικίας ἄξιος εἶναι ἐπισκέψεως, ὅποι ποτὲ βλέπων τοὔνομα τοῦτο τίθησι, τὴν ἀνδρείαν. — ΛΑ.
15 Αὐτὸς τοίνυν σκόπει, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τοῦτο μέλλω ποιεῖν, ὦ ἄριστε· μὴ μέντοι οἴου με ἀφήσειν σε τῆς κοινωνίας τοῦ λόγου, ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν καὶ συσκόπει τὰ λεγόμενα. — ΛΑ. Ταῦτα δ' ἔστω, εἰ δοκεῖ χρῆναι.

XXVII. ΣΩ. Ἀλλὰ δοκεῖ. σὺ δὲ, Νικία, λέγε ἡμῖν
198 πάλιν ἐξ ἀρχῆς. οἶσθ' ὅτι τὴν ἀνδρείαν κατ' ἀρχὰς τοῦ a λόγου ἐσκοποῦμεν ὡς μέρος ἀρετῆς σκοποῦντες; — ΝΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ σὺ τοῦτ' ἀπεκρίνω ὡς μόριον, ὄντων δὴ καὶ ἄλλων μερῶν, ἃ ξύμπαντ' ἀρετὴ κέκληται; — ΝΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἆρ'
25 οὖν ἅπερ ἐγὼ καὶ σὺ ταῦτα λέγεις; ἐγὼ δὲ καλῶ πρὸς ἀνδρείᾳ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ ἄλλ' ἄττα τοιαῦτα. οὐ καὶ σύ; — ΝΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. b Ἔχε δή· ταῦτα μὲν γὰρ ὁμολογοῦμεν, περὶ δὲ τῶν δεινῶν καὶ θαρραλέων σκεψώμεθα, ὅπως μὴ σὺ μὲν
30 ἄλλ' ἄττα ἡγῇ, ἡμεῖς δ' ἄλλα. ἃ μὲν οὖν ἡμεῖς ἡγούμεθα, φράσομέν σοι· σὺ δ' ἐὰν μὴ ὁμολογῇς, διδάξεις. ἡγούμεθα δ' ἡμεῖς δεινὰ μὲν εἶναι ἃ καὶ δέος παρέχει, θαρραλέα δ' ἃ μὴ δέος παρέχει. δέος δὲ παρέχει οὐ τὰ γεγονότα οὐδὲ τὰ παρόντα τῶν κακῶν,
35 ἀλλὰ τὰ προσδοκώμενα· δέος γὰρ εἶναι προσδοκίαν μέλλοντος κακοῦ. ἢ οὐχ οὕτω καὶ σοὶ δοκεῖ, ὦ Λάχης; — ΛΑ. Πάνυ γε σφόδρα, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τὰ c μὲν ἡμέτερα τοίνυν, ὦ Νικία, ἀκούεις, ὅτι δεινὰ μὲν τὰ μέλλοντα κακά φαμεν εἶναι, θαρραλέα δὲ τὰ μὴ κακὰ
40 ἢ ἀγαθὰ μέλλοντα· σὺ δὲ ταύτῃ ἢ ἄλλῃ περὶ τούτων λέγεις; — ΝΙ. Ταύτῃ ἔγωγε. — ΣΩ. Τούτων δέ γε τὴν ἐπιστήμην ἀνδρείαν προσαγορεύεις; — ΝΙ. Κομιδῇ γε·

XXVIII. ΣΩ. Ἔτι δὴ τὸ τρίτον σκεψώμεθα εἰ ξυνδοκεῖ σοί τε καὶ ἡμῖν. — ΝΙ. Τὸ ποῖον δὴ τοῦτο; d
45 — ΣΩ. Ἐγὼ δὴ φράσω. δοκεῖ γὰρ δὴ ἐμοί τε καὶ τῷδε, περὶ ὅσων ἐστὶν ἐπιστήμη, οὐκ ἄλλη μὲν εἶναι περὶ γεγονότος εἰδέναι ὅπῃ γέγονεν, ἄλλη δὲ περὶ γιγνομένων ὅπῃ γίγνεται, ἄλλη δ' ὅπῃ ἂν κάλλιστα γένοιτο καὶ γενήσεται τὸ μήπω γεγονὸς, ἀλλ' ἡ αὐτή.
50 οἷον περὶ τὸ ὑγιεινὸν εἰς ἅπαντας τοὺς χρόνους οὐκ ἄλλη τις ἢ ἡ ἰατρικὴ, μία οὖσα, ἐφορᾷ καὶ γιγνόμενα καὶ γεγονότα καὶ γενησόμενα, [ὅπῃ γενήσεται], καὶ περὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς αὖ φυόμενα ἡ γεωργία ὡσαύτως e ἔχει. καὶ δήπου τὰ περὶ τὸν πόλεμον αὐτοὶ ἂν μαρ-

alios insuper multos Atheniensium. — La. Nihil adversus hæc inferam, etiam si quid dicere possim, ne me revera Æxoneum (calumniatorem quendam) esse dicas. — So. Ne dicas, o Laches: haud enim advertisse mihi videris, hunc a Damone amico nostro hanc sapientiam accepisse: Damon autem Prodici est admodum studiosus, qui præ sophistis ceteris mirus in explicanda distinguendaque nominum vi fertur atque habetur. — La. Profecto tales elegantias sectari, o Socrates, magis sophistam decet quam virum, quem civitas sibi præesse vult. — So. Decet eum, Laches, qui res maximas gerit, maximam quoque habere prudentiam. inquirendum vero nunc censeo ad quid potissimum significandum Nicias fortitudinis nomen instituit. — La. Tu ipse perquire hæc, Socrates. — So. Efficiam, vir optime: ne tamen putes ex communi te disputatione excludi, sed mentem adhibe, et nobiscum dicenda considera. — La. Esto ita, si ita agendum videtur.

XXVII. So. Imo certe videtur. tu autem, Nicia, dic nobis denuo. scisne initio sermonis fortitudinem nos quandam virtutis partem consideravisse? — Ni. Equidem. — So. Nonne et tu quod supra est inductum, ut partem aliquam respondisti, tanquam sint et partes aliæ, quæ cunctæ virtutis nomine nuncupentur? — Ni. Quidni? — So. An etiam tu easdem quas ego partes nominas? ego autem præter fortitudinem, nomino temperantiam et justitiam et talia alia quædam: num tu quoque? — Ni. Ego quoque. — So. Attende jam. hæc enim concedimus, de iis autem quæ metuenda sunt et de iis quæ audacia digna sunt consideremus, ne tu alia quædam cogites, alia vero nos. quæ enim nos putamus, tibi exponemus: tu vero si dissentis, docebis. arbitramur nos terribilia esse quæ metum incutiunt, audacter suscipienda quæ metum nullum objiciunt. metum vero inferunt non præterita mala neque præsentia, sed quæ exspectantur: metum enim futuri mali exspectationem esse. an non et tu idem sentis, o Laches? — La. Et maxime quidem, o Socrates. — So. Audis, o Nicia, terribilia metuendaque futura mala nos dicere, audenda vero futura bona vel certe non mala: tune ita de his, an aliter sentis? — Ni. Ita certe. — So. Horum vero scientiam fortitudinem vocas? — Ni. Prorsus.

XXVIII. So. Videamus præterea, utrum et in hoc tertio nobiscum sentias. — Ni. Quid istud? — So. Dicam equidem. mihi sane atque huic videtur, quorumcunque scientia aliqua est, non alia scientia esse præteritorum ut facta sunt, alia præsentium ut fiunt, alia futurorum ut optime fieri possunt et fiet nondum factum, sed eadem scientia esse. quemadmodum circa sanum et salubre in omne tempus non alia scientia quam una medicina prospicit quæ fiunt et quæ facta sunt et quæ fient, quo pacto fiant. et circa illa quæ terra nascuntur, agricultura se

τηρήσαιθ' ὅτι ἡ στρατηγία κάλλιστα προμηθεῖται τά τ' ἄλλα καὶ περὶ τὸ μέλλον ἔσεσθαι, οὐδὲ τῇ μαντικῇ οἴεται δεῖν ὑπηρετεῖν, ἀλλ' ἄρχειν, ὡς εἰδυῖα κάλλιον 199 τὰ περὶ τὸν πόλεμον καὶ γιγνόμενα καὶ γενησόμενα· a 5 καὶ ὁ νόμος οὕτω τάττει, μὴ τὸν μάντιν τοῦ στρατηγοῦ ἄρχειν, ἀλλὰ τὸν στρατηγὸν τοῦ μάντεως. φήσομεν ταῦτα, ὦ Λάχης; — ΛΑ. Φήσομεν. — ΣΩ. Τί δαί; σὺ ἡμῖν, ὦ Νικία, ξυμφῂς περὶ τῶν αὐτῶν τὴν αὐτὴν ἐπιστήμην καὶ ἐσομένων καὶ γιγνομένων καὶ γεγονότων 10 ἐπαΐειν; — ΝΙ. Ἔγωγε· δοκεῖ γάρ μοι οὕτως, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ ἄριστε, καὶ ἡ ἀνδρεία τῶν δεινῶν ἐπιστήμη ἐστὶ καὶ θαρραλέων, ὡς φῄς. ἢ b γάρ; — ΝΙ. Ναί. — ΣΩ. Τὰ δὲ δεινὰ ὡμολόγηται καὶ τὰ θαρραλέα τὰ μὲν μέλλοντα ἀγαθά, τὰ δὲ μέλ-15 λοντα κακὰ εἶναι. — ΝΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἡ δέ γ' αὐτὴ ἐπιστήμη τῶν αὐτῶν καὶ μελλόντων καὶ πάντως ἐχόντων εἶναι. — ΝΙ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οὐ μόνον ἄρα τῶν δεινῶν καὶ θαρραλέων ἡ ἀνδρεία ἐπιστήμη ἐστίν· οὐ γὰρ μελλόντων μόνον πέρι τῶν ἀγαθῶν τε 20 καὶ κακῶν ἐπαΐει, ἀλλὰ καὶ γιγνομένων καὶ γεγονότων c ⌈καὶ πάντως ἐχόντων⌉, ὥσπερ αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι. — ΝΙ. Ἔοικέ γε.

XXIX. ΣΩ. Μέρος ἄρ' ἀνδρείας ἡμῖν, ὦ Νικία, ἀπεκρίνω σχεδόν τι τρίτον· καίτοι ἡμεῖς ἠρωτῶμεν 25 ὅλην ἀνδρείαν ὅ τι εἴη. καὶ νῦν δή, ὡς ἔοικε, κατὰ τὸν σὸν λόγον οὐ μόνον δεινῶν τε καὶ θαρραλέων ἡ ἐπιστήμη ἀνδρεία ἐστίν, ἀλλὰ σχεδόν τι ἡ περὶ πάντων ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν καὶ πάντως ἐχόντων, ὡς νῦν αὖ ὁ σὸς λόγος, ἀνδρεία ἂν εἴη. οὕτως αὖ μετατίθεσαι; d 30 ἢ πῶς λέγεις, ὦ Νικία; — ΝΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Δοκεῖ οὖν σοι, ὦ δαιμόνιε, ἀπολείπειν ἄν τι ὁ τοιοῦτος ἀρετῆς, εἴπερ εἰδείη τά τ' ἀγαθὰ πάντα καὶ παντάπασιν ὡς γίγνεται καὶ γενήσεται καὶ γέγονε, καὶ τὰ κακὰ ὡσαύτως; καὶ τοῦτον οἴει ἂν 35 σὺ ἐνδεᾶ εἶναι σωφροσύνης ἢ δικαιοσύνης τε καὶ ὁσιότητος, ᾧ γε μόνῳ προσήκει καὶ περὶ θεοὺς καὶ περὶ ἀνθρώπους ἐξευλαβεῖσθαί τε τὰ δεινὰ καὶ τὰ μή, καὶ e τἀγαθὰ πορίζεσθαι, ἐπισταμένῳ ὀρθῶς προσομιλεῖν; — ΝΙ. Λέγειν τι, ὦ Σώκρατες, μοι δοκεῖς. — ΣΩ. Οὐκ 40 ἄρα, ὦ Νικία, μόριον ἀρετῆς ἂν εἴη τὸ νῦν σοι λεγόμενον, ἀλλὰ σύμπασ' ἀρετή. — ΝΙ. Ἔοικε. — ΣΩ. Καὶ μὴν ἔφαμέν γε τὴν ἀνδρείαν μόριον εἶναι ἓν τῶν τῆς ἀρετῆς. — ΝΙ. Ἔφαμεν γάρ. — ΣΩ. Τὸ δέ γε νῦν λεγόμενον οὐ φαίνεται. — ΝΙ. Οὐκ ἔοικεν. — ΣΩ. 45 Οὐκ ἄρ' εὑρήκαμεν, ὦ Νικία, ἀνδρεία ὅ τι ἔστιν. — ΝΙ. Οὐ φαινόμεθα. — ΛΑ. Καὶ μὴν ἔγωγε, ὦ φίλε Νικία, 200 ᾤμην σε εὑρήσειν, ἐπειδὴ ἐμοῦ κατεφρόνησας Σωκράτει ἀποκριναμένου· πάνυ δὴ μεγάλην ἐλπίδα εἶχον, ὡς a τῇ παρὰ τοῦ Δάμωνος σοφίᾳ αὐτὴν ἀνευρήσεις.

50 XXX. ΝΙ. Εὖ γε, ὦ Λάχης, ὅτι οὐδὲν οἴει σὺ ἔτι πρᾶγμα εἶναι, ὅτι αὐτὸς ἄρτι ἐφάνης ἀνδρείας πέρι οὐδὲν εἰδώς, ἀλλ' εἰ κἀγὼ ἕτερος τοιοῦτος ἀναφανήσομαι, πρὸς τοῦτο βλέπεις, καὶ οὐδὲν ἔτι διοίσει, ὡς ἔοικε, σοὶ μετ' ἐμοῦ μηδὲν εἰδέναι ὧν προσήκει ἐπι-

similiter habet. quin etiam in bello vos ipsi ut testes confirmabitis ducis scientiam optime reliqua et futura prospicere, neque servire illam vaticinio velle, sed præesse potius, utpote melius quæ in bello fiunt et quæ futura sunt scientem: et lex ita statuit, non vatem præfecto exercitus dominari, sed præfectum exercitus vati præesse. asseremusne hæc, o Laches? — La. Asseremus. — So. Quid vero? an tu nobis consentis, o Nicia, ad eandem scientiam pertinere eadem et præterita et præsentia et futura cognoscere? — Ni. Equidem: nam ita mihi videtur, o Socrates. — So. Ergo vir optime, fortitudo scientia est et metuendorum et contrariorum, ut prædicas. nonne? — Ni. Est utique. — So. Constitit autem quæ metuimus et quæ audemus, hæc bona futura, alia futura mala esse. — Ni. Plane. — So. Eandem vero scientiam esse earundem rerum præteritarum, præsentium et futurarum. — Ni. Est ita. — So. Non solum igitur metuendorum et contrariorum fortitudo scientia est: non enim futura duntaxat bona malave intelligit, sed etiam præsentia præteritaque, ut reliquæ scientiæ. — Ni. Ita videtur.

XXIX. So. Partem igitur tertiam fere fortitudinis nobis, o Nicia, respondisti: quamquam nos quid universa fortitudo sit, interrogavimus. enimvero, ut videtur in præsentia, secundum orationem tuam non modo metuendorum contrariorumque scientia fortitudo est, sed bonorum fere omnium atque malorum et, ut nunc iterum ex verbis tuis sequitur, quomodolibet sese habentium fortitudo erit. sicne mutas sententiam? aut quomodo dicis o Nicia? — Ni. Ita mihi videtur, o Socrates. — So. Putasne igitur, o beate vir, tali deesse posse virtutem, qui norit bona omnia prorsus ut fiunt et fient et facta sunt, et mala similiter? et an huic deesse temperantiam vel justitiam putas sanctitatemve, cui soli competit, ut tam erga deos quam erga homines a metuendis et contrariis caveat, et comparet bona, quique recte (cum aliis) vivere norit? — Ni. Vera loqui videris, o Socrates. — So. Quod ergo abs te inductum est, Nicia, non pars virtutis, sed universa virtus est. — Ni. Videtur. — So. Verumtamen fortitudinem diximus unam esse partium virtutis. — Ni. Diximus enim. — So. Quod vero nunc dicitur non videtur. — Ni. Non videtur. — So. Ergo non invenimus, o Nicia, quid sit fortitudo. — Ni. Non videmur. — La. Atqui putabam, o amice Nicia, inventurum te, postquam me Socrati respondentem despexisti: ideoque valde sperabam, te ex Damonis sapientia eam inventurum.

XXX. Ni. Belle facis, o Laches, qui fortiter contemnis, quod ipse, ut apparuit, nihil scis de fortitudine, solum vero ad id spectas utrum ego quoque talis comperiar, neque quidquam interesse censes, ut videtur, rerum illarum nihil te mecum intelligere, quas scire oportet quemque, qui

στήμην ἔχειν ἀνδρὶ οἰομένῳ τι εἶναι. σὺ μὲν οὖν μοι b
δοκεῖς ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπειον πρᾶγμα ἐργάζεσθαι,
οὐδὲν πρὸς σαυτὸν βλέπων, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους·
ἐγὼ δ' οἶμαι ἐμοὶ περὶ ὧν ἐλέγομεν νῦν τ' ἐπιεικῶς εἰ-
5 ρῆσθαι, καὶ εἴ τι αὐτῶν μὴ ἱκανῶς εἴρηται, ὕστερον
ἐπανορθώσεσθαι καὶ μετὰ Δάμωνος, οὗ σύ που οἴει
καταγελᾶν, καὶ ταῦτ' οὐδ' ἰδὼν πώποτε τὸν Δάμωνα,
καὶ μετ' ἄλλων. κἀπειδὰν βεβαιώσωμαι αὐτά, δι-
δάξω καὶ σέ, καὶ οὐ φθονήσω· δοκεῖς γάρ μοι καὶ
10 μάλα σφόδρα δεῖσθαι μαθεῖν. — ΛΑ. Σοφὸς γάρ c
τοι σὺ εἶ, ὦ Νικία. ἀλλ' ὅμως ἐγὼ Λυσιμάχῳ τῷδε
καὶ Μελησίᾳ συμβουλεύω σὲ μὲν κἀμὲ περὶ τῆς παιδείας
τῶν νεανίσκων χαίρειν ἐᾶν, Σωκράτη δὲ τουτονί, ὅπερ
ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, μὴ ἀφιέναι· εἰ γὰρ κἀμοὶ ἐν ἡλικίᾳ
15 ἦσαν οἱ παῖδες, ταὐτὰ ἂν ταῦτ' ἐποίουν. — ΝΙ. Ταῦτα
μὲν κἀγὼ ξυγχωρῶ, ἐάνπερ ἐθέλῃ Σωκράτης τῶν μει-
ρακίων ἐπιμελεῖσθαι, μηδένα ἄλλον ζητεῖν, ἐπεὶ κἂν
ἐγὼ τὸν Νικήρατον τούτῳ ἥδιστ' ἐπιτρέποιμι, εἰ ἐθέλοι d
οὗτος· ἀλλὰ γὰρ ἄλλους μοι ἑκάστοτε ξυνίστησιν, ὅταν
20 τι αὐτῷ περὶ τούτου μνησθῶ, αὐτὸς δ' οὐκ ἐθέλει. ἀλλ'
ὅρα, ὦ Λυσίμαχε, εἴ τι σοῦ ἂν μᾶλλον ὑπακούοι Σω-
κράτης. — ΛΥ. Δίκαιόν γέ τοι, ὦ Νικία, ἐπεὶ κἀγὼ
τούτῳ πόλλ' ἂν ἐθελήσαιμι ποιεῖν, ἃ οὐκ ἂν ἄλλοις
πάνυ πολλοῖς ἐθέλοιμι. πῶς οὖν φῄς, ὦ Σώκρατες;
25 ὑπακούσει τι καὶ ξυμπροθυμήσει ὡς βελτίστοις γενέ-
σθαι τοῖς μειρακίοις;

XXXI. ΣΩ. Καὶ γὰρ ἂν δεινὸν εἴη, ὦ Λυσίμαχε, e
τοῦτό γε, μὴ ἐθέλειν τῳ ξυμπροθυμεῖσθαι ὡς βελτίστῳ
γενέσθαι. εἰ μὲν οὖν ἐν τοῖς διαλόγοις τοῖς ἄρτι ἐγὼ
30 μὲν ἐφάνην εἰδώς, τώδε δὲ μὴ εἰδότε, δίκαιον ἂν ἦν
ἐμὲ μάλιστ' ἐπὶ τοῦτο τοὔργον παρακαλεῖν· νῦν δὲ —
ὁμοίως γὰρ πάντες ἐν ἀπορίᾳ ἐγενόμεθα — τί οὖν ἄν τις
ἡμῶν τινὰ προαιροῖτο; ἐμοὶ μὲν οὖν δὴ αὐτῷ δοκεῖ
201 οὐδένα. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦθ' οὕτως ἔχει, σκέψασθε, ἄν a
35 τι δόξω ξυμβουλεύειν ὑμῖν. ἐγὼ γάρ φημι χρῆναι,
ὦ ἄνδρες — οὐδεὶς γὰρ ἔκφορος λόγος — κοινῇ
πάντας ἡμᾶς ζητεῖν μάλιστα μὲν ἡμῖν αὐτοῖς διδάσκα-
λον ὡς ἄριστον, δεόμεθα γάρ, ἔπειτα καὶ τοῖς μειρα-
κίοις, μήτε χρημάτων φειδομένους μήτ' ἄλλου μηδε-
40 νός· ἐᾶν δ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἔχειν, ὡς νῦν ἔχομεν, οὐ ξυμ-
βουλεύω. εἰ δέ τις ἡμῶν καταγελάσεται, ὅτι τηλι-
κοίδ' ὄντες εἰς διδασκάλων ἀξιοῦμεν φοιτᾶν, τὸν Ὅμη- b
ρον δοκεῖ μοι χρῆναι προβάλλεσθαι, ὃς ἔφη οὐκ ἀγα-
θὴν εἶναι αἰδῶ κεχρημένῳ ἀνδρὶ παρεῖναι.
45 καὶ ἡμεῖς οὖν ἐάσαντες χαίρειν εἴ τίς τι ἐρεῖ, κοινῇ
ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν μειρακίων ἐπιμέλειαν ποιησώμεθα.
— ΛΥ. Ἐμοὶ μὲν ἀρέσκει, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· καὶ
ἐθέλω, ὅσῳ περ γεραίτατός εἰμι, τοσούτῳ προθυμότατα
μανθάνειν μετὰ τῶν νεανίσκων. ἀλλά μοι οὑτωσὶ
50 ποίησον· αὔριον ἕωθεν ἀφίκου οἴκαδε, καὶ μὴ ἄλλως c
ποιήσῃς, ἵνα βουλευσώμεθα περὶ αὐτῶν τούτων. τὸ δὲ
νῦν εἶναι τὴν συνουσίαν διαλύσωμεν. — ΣΩ. Ἀλλὰ
ποιήσω, ὦ Λυσίμαχε, ταῦτα, καὶ ἥξω παρὰ σὲ αὔριον,
ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ.

esse aliquid se putet. videris igitur tu revera humanum
quiddam perpetrare, cum non ad te ipsum, sed ad reliquos
respicias : ego autem arbitror a me de his rebus esse tole-
rabiliter dictum, et si quid eorum minus commode dictum
est, posthac me ea correcturum et cum Damone, quem tu
existimas deridendum, idque qui ne vidisti quidem unquam
Damonem, et cum aliis. atque ubi solide assecutus fuero, ea
etiam te docebo, et non detrectabo : nam hac maxime in-
digere disciplina videris. — La. Sapiens quidem tu es, o
Nicia. verumtamen Lysimacho huic et Melesiæ consulo,
ut studium meum ac tuum circa filiorum eruditionem non
exigant, sed Socratem hunc, quemadmodum initio dixi,
ne negligant : ego quoque, si mihi adulti essent filii, idem
hoc facerem. — Ni. Ita et ego censeo, si modo velit
Socrates curam adolescentiæ suscipere, alium neminem
esse quærendum, cum et Niceratum huic libentissime
committerem, si hic vellet : verum quoties de hoc verba
ei facio, alios mihi commendat, ipse recusat. experire
ergo, o Lysimache, utrum Socrates tibi magis obtemperet.
— Ly. Par est, o Nicia, cum et ego multa in hunc con-
ferre paratus sim, quæ in alios multos sane non vellem.
quid igitur ais, o Socrates? moremne geres curabisque, ut
quam optimi adolescentes evadant?

XXXI. So. Durum certe id esset, o Lysimache, si
ejusmodi curam renuerem, qua quis evadat quam opti-
mus. quapropter, si ego in superiori disputatione peritus
apparuissem, hi autem inscii, merito ad opus hoc ego
præcipue vocandus essem : nunc vero — in eadem enim
dubitatione omnes hærebamus — quis nostrûm igitur po-
tius eligatur? mihi quidem nullus præcipue eligendus esse
videtur. sed cum ita hæc se habeant, videte, an videar
aliquid vobis consulere. ego enim oportere, o viri, exi-
stimo — nam nihil horum efferri volo — communiter om-
nes nos quærere primum quidem nobis ipsis quam opti-
mum præceptorem, indigemus enim, deinde etiam ado-
lescentibus, neque pecuniis neque ullis aliis rebus parcen-
tes : ut vero sinamus ita nos ipsos habere, ut nunc habemus,
auctor non sum. si autem quis nos irridebit, quod tam
grandes natu præceptoris ludum ingredi statuamus,
Homeri illud censeo objiciendum, qui ait viro egeno vere-
cundiam nihil conducere. quamobrem nos, spretis omni-
bus detractorum verbis, communem nostri adolescen-
tumque curam suscipiamus. — Ly. Placent mihi quæ dicis,
o Socrates : et volo quo senior sum, eo studiosius una cum
adolescentibus discere. sed sic facito : cras prima luce
domum venito, ac ne negligito, ut de his rebus consilium
ineamus. in præsentia vero solvamus conversationem. —
So. Agam quod jubes, o Lysimache, et, si deus velit,
cras ad te veniam.

ΛΥΣΙΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΟΘΑΛΗΣ, ΚΤΗΣΙΠΠΟΣ, ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ, ΛΥΣΙΣ.

203 1. Ἐπορευόμην μὲν ἐξ Ἀκαδημίας εὐθὺ Λυκείου τὴν ἔξω τείχους ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος· ἐπειδὴ δ' ἐγενόμην κατὰ τὴν πυλίδα, ᾗ ἡ Πάνοπος κρήνη, ἐνταῦθα συνέτυχον Ἱπποθάλει τε τῷ Ἱερωνύμου καὶ Κτησίππῳ τῷ Παιανιεῖ καὶ ἄλλοις μετὰ τούτων νεανίσκοις ἀθρόοις συνεστῶσι. καί με προσιόντα ὁ Ἱπποθάλης ἰδών, Ὦ Σώκρατες, ἔφη, ποῖ δὴ [πορεύει] καὶ πόθεν; Ἐξ Ἀκαδημίας, ἦν δ' ἐγώ, πορεύομαι εὐθὺ Λυκείου. Δεῦρο δή, ἦ δ' ὅς, εὐθὺ ἡμῶν. οὐ παραβαλεῖς; ἄξιον μέντοι. Ποῖ, ἔφην ἐγώ, λέγεις, καὶ παρὰ τίνας τοὺς ὑμᾶς; Δεῦρο, ἔφη, δείξας μοι ἐν τῷ καταντικρὺ τοῦ τείχους περίβολόν τέ τινα καὶ θύραν ἀνεῳγμένην. διατρίβομεν δέ, ἦ δ' ὅς, αὐτόθι, ἡμεῖς τ' αὐτοὶ καὶ ἄλλοι πάνυ πολλοὶ 204 καὶ καλοί. Ἔστι δὲ δὴ τί τοῦτο, καὶ τίς ἡ διατριβή; Παλαίστρα, ἔφη, νεωστὶ ᾠκοδομημένη· ἡ δὲ διατριβὴ τὰ πόλλ' ἐν λόγοις, ὧν ἡδέως ἄν σοι μεταδιδοῖμεν. Καλῶς γε, ἦν δ' ἐγώ, ποιοῦντες. διδάσκει δὲ τίς αὐτόθι; Σὸς ἑταῖρός τε, ἦ δ' ὅς, καὶ ἐπαινέτης, Μίκκος. Μὰ Δί', ἦν δ' ἐγώ, οὐ φαῦλός γ' ἀνήρ, ἀλλ' ἱκανὸς σοφιστής. Βούλει οὖν ἕπεσθαι, ἔφη, ἵνα καὶ ἴδῃς τοὺς ὄντας αὐτόθι; Αὐτοῦ πρότερον ἡδέως ἀκούσαιμ' ἄν, ἐπὶ τῷ καὶ εἴσειμι καὶ τίς ὁ καλός. Ἄλλος, ἔφη, ἄλλῳ ἡμῶν δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. Σοὶ δὲ δὴ τίς, ὦ Ἱππόθαλες; τοῦτό μοι εἰπέ. Καὶ ὃς ἐρωτηθεὶς ἠρυθρίασε. Κἀγὼ εἶπον, Ὦ παῖ Ἱερωνύμου Ἱππόθαλες, τοῦτο μὲν μηκέτ' εἴπῃς, εἴτ' ἐρᾷς του, εἴτε μή· οἶδα γάρ, ὅτι οὐ μόνον ἐρᾷς, ἀλλὰ καὶ πόρρω ἤδη εἶ πορευόμενος τοῦ ἔρωτος. εἰμὶ δ' ἐγὼ τὰ μὲν ἄλλα φαῦλος καὶ ἄχρηστος, τοῦτο δέ μοί πως ἐκ θεοῦ δέδοται, ταχὺ οἵῳ τ' εἶναι γνῶναι ἐρῶντά τε καὶ ἐρώμενον. Καὶ ὃς ἀκούσας πολὺ ἔτι μᾶλλον ἠρυθρίασεν. Ὁ οὖν Κτήσιππος, Ἀστεῖόν γε, ἦ δ' ὅς, ὅτι ἐρυθριᾷς, ὦ Ἱππόθαλες, καὶ ὀκνεῖς εἰπεῖν Σωκράτει τοὔνομα· ἐὰν δ' οὗτος καὶ σμικρὸν χρόνον συνδιατρίψῃ σοι, παραταθήσεται ὑπὸ σοῦ ἀκούων θαμὰ λέγοντος. ἡμῖν γοῦν, ὦ Σώκρατες, ἐκκεκώφωκε τὰ ὦτα καὶ ἐμπέπληκε Λύσιδος· ἂν μὲν δὴ καὶ ὑποπίῃ, εὐμάρεια ἡμῖν ἐστι καὶ ἐξ ὕπνου ἐγρομένοις Λύσιδος οἴεσθαι τοὔνομα ἀκούειν. καὶ ἃ μὲν καταλογάδην διηγεῖται, δεινὰ ὄντα οὐ πάνυ τι δεινά ἐστιν· ἀλλ' ἐπειδὰν τὰ ποιήματα ἡμῶν ἐπιχειρήσῃ καταντλεῖν καὶ συγγράμματα. καὶ ὅ ἐστι τούτων δεινότερον, ὅτι καὶ ᾄδει εἰς τὰ παιδικὰ φωνῇ θαυμασίᾳ, ἣν ἡμᾶς δεῖ ἀκούοντας ἀνέχεσθαι. νῦν δ' ἐρωτώμενος ὑπὸ σοῦ ἐρυθριᾷ. Ἔστι δέ, ἦν δ' ἐγώ, ὁ Λύσις νέος τις, ὡς ἔοικε. τεκμαίρομαι δέ, ὅτι

LYSIS.

DIALOGI PERSONÆ :

SOCRATES, HIPPOTHALES, CTESIPPUS, MENEXENUS, LYSIS.

I. Ibam ex Academia in Lyceum recta per suburbium juxta ipsa mœnia : et cum ad portam, ubi fons Panopis, venissem, Hippothalem Hieronymi filium et Ctesippum Pæaniensem aliosque una cum his adolescentes multos offendi. et cum me Hippothales venientem vidisset, O Socrates, inquit, quo et unde? Ex Academia, inquam, proficiscor in Lyceum recta. Tum ille, Adesdum recta ad nos, inquit. accedesne? decet enim. Ad hæc equidem, Quo, inquam, et ad quos vestrûm? Huc, inquit, e regione mœnium septum quoddam cum ostendisset et januam apertam. hic, ait, ipsi nos et alii permulti formosi nos exercemus. Quid hoc potissimum et qua in re est hæc vestra exercitatio? Palæstra, inquit, quæ nuper est constructa : exercitatio vero plurimum in sermonibus, quos tecum libenter communicaremus. Recte, inquam, agitis. sed quis ibi præceptor? Socius et laudator tuus, Miccus. Per Jovem, non contemnendus ille quidem, sed satis magnus sophista. Visne igitur sequi, ut eos, qui ibi sunt, videas? Hic prius libenter audirem, ad quid ingrediar et quis pulcher ille. Alius alii nostrûm videtur, o Socrates. Tibi vero, quis, o Hippothales? hoc mihi dic, obsecro. At ille interrogatus erubuit. Tum ego, O Hieronymi fili Hippothales, utrum ames quempiam necne, nihil amplius opus est ut aperias : novi enim, te non solum amare, sed etiam in amore progressum esse procul. etenim ceteris in rebus hebes et inutilis sum, id autem mihi munus a deo datum, ut primo adspectu et amantes et amatos cognoscam. Et ille, cum hæc audisset, multo etiam magis erubuit. Ctesippus igitur, Urbanum, inquit, o Hippothales, quod erubescis et amati tui nomen Socrati referre detrectas : quodsi vel paulisper ille hic tecum moretur, enecabitur assidue ex te audiendo. nobis saltem, o Socrates, aures opplevit surdasque reddidit nomine Lysidis : ubi vero paululum vino indulserit, facile est nobis ut vel e somno excitati Lysidis nomen audire putemus. et non admodum molesta, sint molesta licet, quæ soluta oratione enumerando narrat : sed cum carminibus et commentationibus nos obruere aggressus est. et quod his molestius est, quod in amasii gratiam voce miranda canit, quam perferre necesse habemus : nunc vero abs te rogatus erubescit. Juvenis, inquam, Lysis esse videtur. conjicio autem, nam audiens ejus no-

ἀκούσας τοὔνομα οὐκ ἔγνων. Οὐ γὰρ πάνυ, ἔφη, τι αὐτοῦ τοὔνομα λέγουσιν, ἀλλ' ἔτι πατρόθεν ἐπονομάζεται διὰ τὸ σφόδρα τὸν πατέρα γιγνώσκεσθαι αὐτοῦ. ἐπεὶ εὖ οἶδ' ὅτι πολλοῦ δεῖς τὸ εἶδος ἀγνοεῖν τοῦ παι-
5 δός· ἱκανὸς γὰρ καὶ ἀπὸ μόνου τούτου γιγνώσκεσθαι. Λεγέσθω, ἦν δ' ἐγὼ, οὗτινος ἐστι. Δημοκράτους, ἔφη, τοῦ Αἰξωνέως ὁ πρεσβύτατος υἱός. Εἶεν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Ἱππόθαλες, ὡς γενναῖον καὶ νεανικὸν τοῦτον τὸν ἔρωτα πανταχῇ ἀνεῦρες! καί μοι ἴθι ἐπίδειξαι ἃ
205 καὶ τοῖσδ' ἐπιδείκνυσαι, ἵν' εἰδῶ, εἰ ἐπίστασαι ἃ χρὴ a ἐραστὴν περὶ παιδικῶν πρὸς αὐτὸν ἢ πρὸς ἄλλους λέγειν. Τούτων δέ τι, ἔφη, σταθμᾷ, ὦ Σώκρατες, ὧν ὅδε λέγει; Πότερον, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ τὸ ἐρᾶν ἔξαρνος εἶ οὗ λέγει ὅδε; Οὐκ ἔγωγε, ἔφη, ἀλλὰ μὴ ποιεῖν εἰς τὰ
15 παιδικὰ μηδὲ συγγράφειν. Οὐχ ὑγιαίνει, ἔφη ὁ Κτήσιππος, ἀλλὰ ληρεῖ τε καὶ μαίνεται.

II. Κἀγὼ εἶπον, Ὦ Ἱππόθαλες, οὔ τι τῶν μέτρων δέομαι ἀκοῦσαι, οὐδὲ μέλος, εἴ τι πεποίηκας εἰς τὸν b νεανίσκον, ἀλλὰ τῆς διανοίας, ἵν' εἰδῶ, τίνα τρόπον
20 προσφέρει πρὸς τὰ παιδικά. Ὅδε δήπου σοι, ἔφη, ἐρεῖ· ἀκριβῶς γὰρ ἐπίσταται καὶ μέμνηται, εἴπερ, ὡς λέγει, ὑπ' ἐμοῦ ἀεὶ ἀκούων διατεθρύληται. Νὴ τοὺς θεοὺς, ἔφη ὁ Κτήσιππος, πάνυ γε. καὶ γάρ ἐστι καταγέλαστα, ὦ Σώκρατες. τὸ γὰρ ἐραστὴν ὄντα καὶ
25 διαφερόντως τῶν ἄλλων τὸν νοῦν προσέχοντα τῷ παιδὶ ἴδιον μὲν μηδὲν ἔχειν λέγειν, ὃ οὐχὶ κἂν παῖς εἴποι, πῶς οὐχὶ καταγέλαστον; ἃ δ' ἡ πόλις ὅλη ᾄδει περὶ Δη- c μοκράτους καὶ Λύσιδος τοῦ πάππου τοῦ παιδὸς καὶ πάντων περὶ τῶν προγόνων, πλούτους τε καὶ ἱπποτροφίας
30 καὶ νίκας Πυθοῖ καὶ Ἰσθμοῖ καὶ Νεμέᾳ τεθρίπποις τε καὶ κέλησι, ταῦτα ποιεῖ τε καὶ λέγει, πρὸς δὲ τούτοις ἔτι τούτων κρονικώτερα. τὸν γὰρ τοῦ Ἡρακλέους ξενισμὸν πρῴην ἡμῖν ἐν ποιήματί τινι διῄει, ὡς διὰ τὴν τοῦ Ἡρακλέους ξυγγένειαν ὁ πρόγονος αὐτῶν ὑποδέξαιτο
35 τὸν Ἡρακλέα, γεγονὼς αὐτὸς ἐκ Διός τε καὶ τῆς τοῦ d δήμου ἀρχηγέτου θυγατρὸς, ἅπερ αἱ γραῖαι ᾄδουσι, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ὦ Σώκρατες. ταῦτ' ἐστὶν, ἃ οὗτος λέγων τε καὶ ᾄδων ἀναγκάζει καὶ ἡμᾶς ἀκροᾶσθαι. Κἀγὼ ἀκούσας εἶπον, Ὦ καταγέλαστε Ἱπ-
40 πόθαλες, πρὶν νενικηκέναι ποιεῖς τε καὶ ᾄδεις εἰς σαυτὸν ἐγκώμιον; Ἀλλ' οὐκ εἰς ἐμαυτὸν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὔτε ποιῶ οὔτ' ᾄδω. Οὐκ οἴει γε, ἦν δ' ἐγώ. Τὸ δὲ πῶς ἔχει; ἔφη. Πάντων μάλιστ', εἶπον, εἰς σὲ e τείνουσιν αὗται αἱ ᾠδαί. ἐὰν μὲν γὰρ ἕλῃς τὰ παιδικὰ
45 τοιαῦτ' ὄντα, κόσμος σοι ἔσται τὰ λεχθέντα καὶ ᾀσθέντα καὶ τῷ ὄντι ἐγκώμια ὥσπερ νενικηκότι, ὅτι τοιούτων παιδικῶν ἔτυχες· ἐὰν δέ σε διαφύγῃ, ὅσῳ ἂν μείζω σοι εἰρημένα ᾖ ἐγκώμια περὶ τῶν παιδικῶν, τοσούτῳ μειζόνων δόξεις καλῶν τε κἀγαθῶν ἐστερημένος
206 καταγέλαστος εἶναι. ὅστις οὖν τὰ ἐρωτικὰ, ὦ φίλε, a σοφὸς, οὐκ ἐπαινεῖ τὸν ἐρώμενον, πρὶν ἂν ἕλῃ, δεδιὼς τὸ μέλλον ὅπῃ ἀποβήσεται. καὶ ἅμ' οἱ καλοὶ, ἐπειδάν τις αὐτοὺς ἐπαινῇ καὶ αὔξῃ, φρονήματος ἐμπίμπλανται καὶ μεγαλαυχίας. ἢ οὐκ οἴει; Ἔγωγε, ἔφη. Οὐκοῦν

men haud agnovi. Tum ille, Raro nomen ejus enuntiant, sed ex patris nomine, cum sit vir admodum nobilis, adhuc cognominatur. id enim mihi persuadeo, fieri non posse, ut pueri formam ignores: adeo namque egregia præditus est, ut vel ea sola notus esse possit. Cujus, inquam, filius est, dicite, quæso. Democratis, inquit, Æxonei maximus natu filius. At ego, Esto, o Hippothales, quam generosum juvenilemque amorem hunc nactus es! atque age mihi quoque da quorum et his specimen edis, ut sciam, utrum noris quæ de amasio amantem vel ad eum vel ad alios dicere oportet. Horumne aliquid, o Socrates, quæ ille dicit, ponderas? Tu vero amare te illum, quem hic dicit, negas? Nequaquam, inquit, sed nihil componere aut scribere in amasii gratiam aio. Ad hæc Ctesippus, Haud sanæ mentis hic est, sed delirat atque insanit.

II. Tum ego, O Hippothales, nec carmina, neque etiam cantilenam, si quam in adolescentulum composuisti, audire admodum cupio, sed qua mente sis in amasios, intelligere cupio. Tum ille, Ctesippus iste tibi referet: novit enim meminitque accurate, si quidem, ut ait, quotidie audiens a me obtunditur. Maxime per deos, inquit Ctesippus. ridiculum enim est, o Socrates. amatorem namque præ ceteris puero animum advertentem de suo ingenio, quod non vel puer dicere possit, afferre nihil posse, quomodo non ridiculum? quæ enim civitas universa de Democrate et Lyside hujus avo et de omnibus majoribus prædicat, ea carmine celebrat et circumfert, divitias, equorum copiam, victorias in Pythiis, Isthmiis et Nemeis quadrigis et celetibus, nec non istis antiquiora atque absurdiora. nuper enim Herculem hospitio exceptum nobis in carmine quodam retulit, quod propter Herculis cognationem proavus eorum hospitio Herculem exceperat, quippe cum ipse ex Jove et filia cujusdam principis populi natus esset, quæ quidem et aniculæ cantant, et alia hujusmodi multa, o Socrates. hæc sunt, quæ hic narrando canendoque audire etiam nos cogit. Quæ cum audissem, dixi, O ridicule Hippothales, antequam viceris, encomium in te ipsum componis cantasque? Non in me, inquit, o Socrates, compono neque canto. Non putas, inquam. Qui istuc dicis? inquit ille. Maxime omnium in te odæ hæ redundant. nam si amasium talem ceperis, ornamento tibi erunt laudes ejusmodi tanquam triumphatori cuidam, cum amasium hujusmodi nactus sis: sin autem te fugerit, quo majores illi laudes tribuisti, eo majorum expers bonorum ridiculus judicaberis. quicumque igitur in amore sapit, non prius amasium laudat, quam ceperit, futurum exitum formidans. et simul pulchri cum laudari se et extolli sentiunt, fastu et insolentia tumescunt. an non idem tibi videtur? Mihi vero, inquit. Nonne igitur

ὅσῳ ἂν μεγαλαυχότεροι ὦσι, δυσαλωτότεροι γίγνονται; Εἰκός γε. Ποῖός τις οὖν ἄν σοι δοκεῖ θηρευτὴς εἶναι, εἰ ἀνασοβοίη θηρεύων καὶ δυσαλωτοτέραν τὴν ἄγραν ποιοίη; Δῆλον ὅτι φαῦλος. Καὶ μὲν δὴ λόγοις τε καὶ ᾠδαῖς μὴ κηλεῖν, ἀλλ' ἐξαγριαίνειν, πολλὴ ἀμουσία. ἦ γάρ; Δοκεῖ μοι. Σκόπει δή, ὦ Ἱππόθαλες, ὅπως μὴ πᾶσι τούτοις ἔνοχον σαυτὸν ποιήσεις διὰ τὴν ποίησιν. καίτοι οἶμαι ἔγωγ' ἄνδρα ποιήσει βλάπτοντα ἑαυτὸν οὐκ ἄν σε ἐθέλειν ὁμολογῆσαι, ὡς ἀγαθός ποτ' ἐστὶ ποιητής, βλαβερὸς ὢν ἑαυτῷ. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη· πολλὴ γὰρ ἂν ἀλογία εἴη. ἀλλὰ διὰ ταῦτα δή σοι, ὦ Σώκρατες, ἀνακοινοῦμαι, καὶ εἴ τι ἄλλο ἔχεις, συμβούλευε, τίν' ἄν τις λόγον διαλεγόμενος ἢ τί πράττων προσφιλὴς παιδικοῖς γένοιτο.

III. Οὐ ῥᾴδιον, ἦν δ' ἐγώ, εἰπεῖν. ἀλλ' εἴ μοι ἐθελήσαις αὐτὸν ποιῆσαι εἰς λόγους ἐλθεῖν, ἴσως ἂν δυναίμην σοι ἐπιδεῖξαι ἃ χρὴ αὐτῷ διαλέγεσθαι ἀντὶ τούτων, ὧν οὗτοι λέγειν τε καὶ ᾄδειν φασί σε. Ἀλλ' οὐδέν, ἔφη, χαλεπόν. ἂν γὰρ εἰσέλθῃς μετὰ Κτησίππου τοῦδε καὶ καθεζόμενος διαλέγῃ, οἶμαι μέν, καὶ αὐτός σοι πρόσεισι· φιλήκοος γάρ, ὦ Σώκρατες, διαφερόντως ἐστί, καὶ ἅμα, ὡς Ἑρμαῖα ἄγουσιν, ἀναμεμιγμένοι ἐν ταὐτῷ εἰσιν οἵ τε νεανίσκοι καὶ οἱ παῖδες. πρόσεισιν οὖν σοι. εἰ δὲ μή, Κτησίππῳ συνήθης ἐστὶ διὰ τὸν τούτου ἀνεψιὸν Μενέξενον· Μενεξένῳ μὲν γὰρ δὴ πάντων μάλισθ' ἑταῖρος ὢν τυγχάνει. καλεσάτω οὖν οὗτος αὐτόν, ἐὰν ἄρα μὴ προσίῃ αὐτός. Ταῦτα, ἦν δ' ἐγώ, χρὴ ποιεῖν. Καὶ ἅμα λαβὼν τὸν Κτήσιππον προσῄα εἰς τὴν παλαίστραν· οἱ δ' ἄλλοι ὕστεροι ἡμῶν ἦσαν. Εἰσελθόντες δὲ κατελάβομεν αὐτόθι τεθυκότας τε τοὺς παῖδας καὶ τὰ περὶ τὰ ἱερεῖα σχεδόν τι ἤδη πεποιημένα, ἀστραγαλίζοντάς τε δὴ καὶ κεκοσμημένους ἅπαντας. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ ἐν τῇ αὐλῇ ἔπαιζον ἔξω, οἱ δέ τινες τοῦ ἀποδυτηρίου ἐν γωνίᾳ ἠρτίαζον ἀστραγάλοις παμπόλλοις, ἐκ φορμίσκων τινῶν προαιρούμενοι· τούτους δὲ περιέστασαν ἄλλοι θεωροῦντες, ὧν δὴ καὶ ὁ Λύσις ἦν· καὶ εἱστήκει ἐν τοῖς παισί τε καὶ νεανίσκοις ἐστεφανωμένος καὶ τὴν ὄψιν διαφέρων, οὐ τὸ καλὸς εἶναι μόνον ἄξιος ἀκοῦσαι, ἀλλ' ὅτι καλός τε κἀγαθός. καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ καταντικρὺ ἀποχωρήσαντες ἐκαθεζόμεθα — ἦν γὰρ αὐτόθι ἡσυχία — καί τι ἀλλήλοις διελεγόμεθα. περιστρεφόμενος οὖν ὁ Λύσις θαμὰ ἐπεσκοπεῖτο ἡμᾶς, καὶ δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν προσελθεῖν. τέως μὲν οὖν ἠπόρει τε καὶ ὤκνει μόνος προσιέναι· ἔπειθ' ὁ Μενέξενος ἐκ τῆς αὐλῆς μεταξὺ παίζων εἰσέρχεται, καὶ ὡς εἶδεν ἐμέ τε καὶ τὸν Κτήσιππον, ᾔει παρακαθιζησόμενος. ἰδὼν οὖν αὐτὸν ὁ Λύσις εἵπετο καὶ συμπαρεκαθέζετο μετὰ τοῦ Μενεξένου. προσῆλθον δὴ καὶ οἱ ἄλλοι. καὶ δὴ καὶ ὁ Ἱπποθάλης, ἐπειδὴ πλείους ἑώρα ἐφισταμένους, τούτους ἐπηλυγισάμενος προσέστη ᾗ μὴ ᾤετο [ἂν] κατόψεσθαι τὸν Λύσιν, δεδιὼς μὴ αὐτῷ ἀπεχθάνοιτο· καὶ οὕτω προσεστὼς ἠκροᾶτο. Κἀγὼ πρὸς τὸν Μενέξενον ἀποβλέψας, Ὦ παῖ Δημοφῶντος, ἦν δ' ἐγώ, πότερος

quo superbiores sunt, eo difficilius capiuntur? Verisimile est. Qualis igitur tibi venator ille videretur esse, qui feras abigendo efficeret ut capi difficilius possent? Iners videlicet et nullius pretii. Atqui sermonibus cantibusque non demulcere, sed exacerbare, nonne hominis est valde imperiti? Videtur. Vide igitur, o Hippothales, ne his omnibus obnoxium reumque te ob poesis studium reddas. arbitror sane ego, nullum te bonum poetam existimaturum, qui se ipsum poemate læserit. Nullum per Jovem, inquit: magna enim hæc esset absurditas. ob hanc profecto causam tecum, o Socrates, mentem meam communico, et si quid habes aliud, consule, qua ratione quis aut colloquendo aut agendo conciliare sibi amasium possit.

III. Non facile, inquam ego, dictu est. sed si hunc mecum colloquio jungeres, tibi forte ostendere possem quæ illi dicenda sint pro his quæ loqui te et canere isti narrarunt. Nihil impedimento fuerit. si enim una cum Ctesippo hoc ingrediaris et sedens disputes, sua sponte, ut arbitror, accedet: nam audiendi apprime avidus est et simul, quippe Hermæa celebrant, juvenes et pueri in unum convenerunt. ad te igitur adventabit. sin minus, Ctesippi familiaris est propter Menexenum hujus consobrinum; Menexeni vero ille socius est omnium carissimus. arcessat igitur hic illum, si minus sponte accedat. Sic agendum est, inquam. Et simul apprehenso Ctesippo in palæstram prosecutus sum: reliqui autem nos a tergo secuti sunt. Ingressi autem ibi pueros sacrificantes invenimus et sacra fere jam peracta, et omnes comptos calculis talisque ludentes. plerique igitur in vestibulo foris ludebant, nonnulli in gymnasii angulo pari impari ludebant, calculos e calathis quibusdam eligentes. hos spectantes alii circumstabant, e quibus Lysis erat: atque adstabat inter juvenes et pueros coronatus et specie præstans, nec pulcher dignus qui tantum dicatur, sed pulcher et bonus. et nos e regione retrogressi — ibi enim quieti locus erat — consedimus invicem disserentes. conversus igitur Lysis frequenter in nos oculos conjiciebat, et manifesto propius accedere cupiebat. diu igitur solus accedere verebatur: interim Menexenus inter ludendum e vestibulo ingressus est, meque et Ctesippum conspicatus consessum venit. quem Lysis intuitus secutus est et juxta eum assedit. adventarunt et reliqui. Hippothales autem postquam multos convenire vidit, latere cupiens ea se recepit qua se non visurum Lysidem arbitrabatur, timens ne forte illi molestus foret: et sic adstans audivit. Ego vero Menexenum inspiciens, O fili Demophontis, inquam, uter vestrûm natu

ὑμῶν πρεσβύτερος; Ἀμφισβητοῦμεν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ
ὁπότερος γενναιότερος, ἐρίζοιτ' ἄν; ἦν δ' ἐγώ. Πάνυ c
γε, ἔφη. Καὶ μὴν ὁπότερός γε καλλίων, ὡσαύτως.
Ἐγελασάτην οὖν ἄμφω. Οὐ μὴν ὁπότερός γε, ἔφην,
5 πλουσιώτερος ὑμῶν, οὐκ ἐρήσομαι· φίλω γάρ ἐστον·
ἢ γάρ; Πάνυ γ', ἐφάτην. Οὐκοῦν κοινὰ τά γε φίλων
λέγεται, ὥστε τούτῳ γ' οὐδὲν διοίσετον, εἴπερ ἀληθῆ
περὶ τῆς φιλίας λέγετον. Συνεφάτην.

IV. Ἐπεχείρουν δὴ μετὰ τοῦτ' ἐρωτᾶν, ὁπότερος d
10 δικαιότερος καὶ σοφώτερος αὐτῶν εἴη. μεταξὺ οὖν τις
προσελθὼν ἀνέστησε τὸν Μενέξενον, φάσκων καλεῖν
τὸν παιδοτρίβην· ἐδόκει γάρ μοι ἱεροποιῶν τυγχάνειν·
ἐκεῖνος μὲν οὖν ᾤχετο· ἐγὼ δὲ τὸν Λύσιν ἠρόμην, Ἦ
που, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Λύσι, σφόδρα φιλεῖ σε ὁ πατὴρ καὶ
15 ἡ μήτηρ. Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν βούλοιντ' ἂν
σε ὡς εὐδαιμονέστατον εἶναι. Πῶς γὰρ οὔ; Δοκεῖ δέ
σοι εὐδαίμων εἶναι ἄνθρωπος δουλεύων τε καὶ ᾧ μηδὲν e
ἐξείη ποιεῖν ὧν ἐπιθυμοίη; Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε, ἔφη.
Οὐκοῦν εἴ σε φιλεῖ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ εὐδαίμο-
20 νά σε ἐπιθυμοῦσι γενέσθαι, τοῦτο παντὶ τρόπῳ δῆλον
ὅτι προθυμοῦνται ὅπως ἂν εὐδαιμονοίης. Πῶς γὰρ
οὐχί; ἔφη. Ἐῶσιν ἄρα σε ἃ βούλει ποιεῖν, καὶ οὐ-
δὲν ἐπιπλήττουσιν οὐδὲ διακωλύουσι ποιεῖν ὧν ἂν ἐπι-
θυμῇς; Ναὶ μὰ Δί' ἐμέ γε, ὦ Σώκρατες, καὶ μάλα γε
25 πολλὰ κωλύουσι. Πῶς λέγεις; ἦν δ' ἐγώ. βουλό-
208 μενοί σε μακάριον εἶναι διακωλύουσι τοῦτο ποιεῖν, ὃ a
ἂν βούλῃ; ὧδε δέ μοι λέγε. ἢν ἐπιθυμήσῃς ἐπί τινος
τῶν τοῦ πατρὸς ἁρμάτων ὀχεῖσθαι λαβὼν τὰς ἡνίας,
ὅταν ἁμιλλᾶται, οὐκ ἂν ἐῷέν σε, ἀλλὰ διακωλύοιεν;
30 Μὰ Δί', οὐ μεντἂν, ἔφη, ἐῷεν. Ἀλλὰ τίνα μήν; Ἔστι
τις ἡνίοχος παρὰ τοῦ πατρὸς μισθὸν φέρων. Πῶς
λέγεις; μισθωτῷ μᾶλλον ἐπιτρέπουσιν ἢ σοὶ ποιεῖν ὅ
τι ἂν βούληται περὶ τοὺς ἵππους, καὶ προσέτι αὐτοῦ
τούτου ἀργύριον τελοῦσιν; Ἀλλὰ τί μήν; ἔφη. Ἀλλὰ b
35 τοῦ ὀρικοῦ ζεύγους, οἶμαι, ἐπιτρέπουσί σοι ἄρχειν,
κἂν εἰ βούλοιο λαβὼν τὴν μάστιγα τύπτειν, ἐῷεν ἄν.
Πόθεν, ἦ δ' ὅς, ἐῷεν; Τί δαί; ἦν δ' ἐγώ· οὐδενὶ
ἔξεστιν αὐτοὺς τύπτειν; Καὶ μάλ', ἔφη, τῷ ὀρεωκόμῳ.
Δούλῳ ὄντι ἢ ἐλευθέρῳ; Δούλῳ ἔφη, Καὶ δοῦλον, ὡς
40 ἔοικεν, ἡγοῦνται περὶ πλείονος ἢ σὲ τὸν υἱόν, καὶ
ἐπιτρέπουσι τὰ ἑαυτῶν μᾶλλον ἢ σοί, καὶ ἐῶσι
ποιεῖν ὅ τι βούλεται, σὲ δὲ διακωλύουσι. καί μοι c
ἔτι τόδ' εἰπέ. σὲ αὐτὸν ἐῶσιν ἄρχειν σεαυτοῦ, ἢ οὐδὲ
τοῦτ' ἐπιτρέπουσί σοι; Πῶς γάρ, ἔφη, ἐπιτρέπουσιν.
45 Ἀλλ' ἄρχει τίς σου; Ὅδε παιδαγωγός, ἔφη. Μῶν
δοῦλος ὤν; Ἀλλὰ τί μήν; ἡμέτερός γε, ἔφη. Ἦ δει-
νόν, ἦν δ' ἐγώ, ἐλεύθερον ὄντα ὑπὸ δούλου ἄρχεσθαι.
τί δὲ ποιῶν αὖ οὗτος ὁ παιδαγωγός σου ἄρχει; Ἄγων
δήπου, ἔφη, εἰς διδασκάλου. Μῶν μὴ καὶ οὗτοί σου
50 ἄρχουσιν, οἱ διδάσκαλοι; Πάντως δήπου. Παμπόλ- d
λους ἄρα σοι δεσπότας καὶ ἄρχοντας ἑκὼν ὁ πατὴρ
ἐφίστησιν. ἀλλ' ἆρ' ἐπειδὰν οἴκαδ' ἔλθῃς παρὰ τὴν
μητέρα, ἐκείνη σὲ ἐᾷ ποιεῖν ὅ τι ἂν βούλῃ, ἵν' αὐτῇ
μακάριος ᾖς, ἢ περὶ τὰ ἔρια ἢ περὶ τὸν ἱστὸν, ὅταν

major? Ambigimus, respondit ille. Numquid etiam uter generosior sit ambigitis? inquam ego. Prorsus, inquit. An etiam uter pulchrior sit? Riserunt ambo. Uter vestrûm ditior sit, haudquaquam interrogabo: amici namque estis. nonne? Et maxime quidem, responderunt. Amicis vero quæ sunt communia esse dicuntur, quapropter hac de re nulla inter vos controversia erit, siquidem vera de amicitia dicitis. Consenserunt.

IV. Percunctari deinde aggrediebar, uter justior et sapientior eorum esset. intervenit vero quidam, qui Menexenum surgere faciebat, dicens illum a gymnasii magistro vocari: videbatur enim mihi forte sacrificare: abiit igitur ille: ego vero Lysidem interrogavi, Profecto, o Lysis, vehementer te pater ac mater amant. Valde. Ergone quam beatissimum esse te cuperent? Quidni? Videturne igitur tibi beatus homo serviens et cui nihil eorum, quæ concupiscat, agere liceat? Non mihi per Jovem, inquit. Ergo, si te pater et mater amant et beatum te fieri volunt, id manifesto omni opera diligentiaque curabunt, ut felix evadas. Quid prohibet? inquit. Permittunt igitur quodcumque lubet facere, nec increpantes tuis cupiditatibus adversantur. Per Jovem, o Socrates, mihi in plurimis obstant. Qui istuc ais? inquam ego; dum te beatum exoptant, te impediunt quominus id, quod velis, facias? responde sic mihi. si cuperes aliquo patris curru vehi, capiens habenas, cum pugnat, numquid sinerent, sed impedirent? Per Jovem profecto non sinerent. Quem ergo permitterent? Est auriga quidam a patre meo mercede conductus. Quid ais? mercenario parentes tui concedunt potius quam tibi in equos potestatem, et argentum præterea hujus operis causa erogant. Quidni? inquit. Mulos vero jugatos ducere, flagelloque cædere tibi concedent? Nequaquam, inquit. Quid vero? nulline verberare hos licet? Valde quidem, mulioni videlicet. Servo an libero? Servo. Servum igitur, ut videtur, pluris faciunt quam te filium, suaque potius illi permittunt quam tibi, eique quodlibet facere permittunt, te vero prohibent. quin etiam ad hæc mihi responde. tene tibi ipsi dominari permittunt, an neque hoc? Neque id ullo pacto. Quis tibi dominatur? Pædagogus. Numquid servus? Certissime, et noster quidem. Grave profecto libero servum dominum esse. quid vero agendo pœdagogus hic tibi imperat? Dum ad magistros me ducit. Et hi quoque præceptores tibi imperant? Omnino. Multos igitur dominos principesque tibi pater sponte præposuit. sed cum domum ad matrem redieris, illane te sinit quidquid placeat agere, ut beatus sis, vel circa lanificium vel circa telam, quam

ὑφαίνῃ; οὔ τι γάρ που διακωλύει σε ἢ τῆς σπάθης ἢ
τῆς κερκίδος ἢ ἄλλου του τῶν περὶ ταλασιουργίαν ὀρ-
γάνων ἅπτεσθαι. Καὶ ὃς γελάσας, Μὰ Δί', ἔφη, ὦ
Σώκρατες, οὐ μόνον γε [διακωλύει], ἀλλὰ καὶ τυπτοί- e
5 μην ἄν, εἰ ἁπτοίμην. Ἡράκλεις, ἦν δ' ἐγώ, μῶν μή
τι ἠδίκηκας τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα; Μὰ Δί' οὐκ
ἔγωγε, ἔφη.

V. Ἀλλ' ἀντὶ τίνος μὴν οὕτω σε δεινῶς διακωλύου-
σιν εὐδαίμονα εἶναι καὶ ποιεῖν ὅ τι ἂν βούλῃ, καὶ δι'
10 ἡμέρας ὅλης τρέφουσί σε ἀεί τῳ δουλεύοντα καὶ ἑνὶ
λόγῳ ὀλίγου ὧν ἐπιθυμεῖς οὐδὲν ποιοῦντα; ὥστε σοι,
ὡς ἔοικεν, οὔτε τῶν χρημάτων τοσούτων ὄντων οὐδὲν
ὄφελος, ἀλλὰ πάντες αὐτῶν μᾶλλον ἄρχουσιν ἢ σύ,
209 οὔτε τοῦ σώματος οὕτω γενναίου ὄντος, ἀλλὰ καὶ τοῦτ' a
15 ἄλλος ποιμαίνει καὶ θεραπεύει· σὺ δ' ἄρχεις οὐδενός,
ὦ Λύσι, οὐδὲ ποιεῖς οὐδὲν ὧν ἐπιθυμεῖς. Οὐ γάρ
πω, ἔφη, ἡλικίαν ἔχω, ὦ Σώκρατες. Μὴ οὐ τοῦτό
σε, ὦ παῖ Δημοκράτους, κωλύῃ. ἐπεὶ τό γε τοσόνδε, ὡς
ἐγῷμαι, καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ σοι ἐπιτρέπουσι καὶ
20 οὐκ ἀναμένουσιν, ἕως ἂν ἡλικίαν ἔχῃς. ὅταν γὰρ βού-
λωνται αὐτοῖς τιν' ἀναγνωσθῆναι ἢ γραφῆναι, σέ, ὡς
ἐγῷμαι, πρῶτον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐπὶ τοῦτο τάττουσιν. b
ἢ γάρ; Πάνυ γ', ἔφη. Οὐκοῦν ἔξεστί σοι ἐνταῦθ' ὅ τι
ἂν βούλῃ πρῶτον τῶν γραμμάτων γράφειν καὶ ὅ τι ἂν
25 δεύτερον· καὶ ἀναγιγνώσκειν ὡσαύτως ἔξεστι. κἀπει-
δάν, ὡς ἐγῷμαι, τὴν λύραν λάβῃς, οὐ διακωλύουσί σε
οὔθ' ὁ πατὴρ οὔθ' ἡ μήτηρ ἐπιτεῖναί τε καὶ ἀνεῖναι ἣν
ἂν βούλῃ τῶν χορδῶν, καὶ ψῆλαι καὶ κρούειν τῷ πλήκ-
τρῳ. ἢ διακωλύουσιν; Οὐ δῆτα. Τί ποτ' ἂν οὖν
30 εἴη, ὦ Λύσι, τὠἴτιον, ὅτι ἐνταῦθα μὲν οὐ διακωλύου- c
σιν, ἐν οἷς δ' ἄρτι ἐλέγομεν κωλύουσιν; Ὅτι, οἶμαι,
ἔφη, ταῦτα μὲν ἐπίσταμαι, ἐκεῖνα δ' οὔ. Εἶεν, ἦν
δ' ἐγώ, ὦ ἄριστε. οὐκ ἄρα τὴν ἡλικίαν σου περιμέ-
νει ὁ πατὴρ ἐπιτρέπειν πάντα, ἀλλ' ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἡγή-
35 σηταί σε βέλτιον αὐτοῦ φρονεῖν, ταύτῃ ἐπιτρέψει σοι
καὶ αὑτὸν καὶ τὰ αὑτοῦ. Οἶμαι ἔγωγε, ἔφη. Εἶεν,
ἦν δ' ἐγώ. τί δέ; τῷ γείτονι ἆρ' οὐχ ὁ αὐτὸς ὅρος,
ὅσπερ τῷ πατρὶ περὶ σοῦ; πότερον οἴει αὐτὸν ἐπιτρέ- d
ψειν σοι τὴν αὑτοῦ οἰκίαν οἰκονομεῖν, ὅταν σε ἡγήσηται
40 βέλτιον περὶ οἰκονομίας ἑαυτοῦ φρονεῖν, ἢ αὐτὸν ἐπι-
στατήσειν; Ἐμοὶ ἐπιτρέψειν οἶμαι. Τί δ'; Ἀθηναίους
οἴει σοι οὐκ ἐπιτρέψειν τὰ αὑτῶν, ὅταν αἰσθάνωνται,
ὅτι ἱκανῶς φρονεῖς; Ἔγωγε. Πρὸς Διός, ἦν δ' ἐγώ,
τί ἄρ' ὁ μέγας βασιλεύς; πότερον τῷ πρεσβυτάτῳ
45 υἱεῖ, οὗ ἡ τῆς Ἀσίας ἀρχὴ γίγνεται, μᾶλλον ἂν ἐπι-
τρέψειεν ἑψομένων κρεῶν ἐμβάλλειν ὅ τι ἂν βούληται
[ἐμβαλεῖν] εἰς τὸν ζωμόν, ἢ ἡμῖν, εἰ ἀφικόμενοι παρ' e
ἐκεῖνον ἐνδειξαίμεθ' αὐτῷ, ὅτι ἡμεῖς κάλλιον φρονοῦ-
μεν ἢ ὁ υἱὸς αὐτοῦ περὶ ὄψου σκευασίας; Ἡμῖν δῆλον
50 ὅτι, ἔφη. Καὶ τὸν μέν γ' οὐδ' ἂν σμικρὸν ἐάσειεν
ἐμβαλεῖν· ἡμᾶς δέ, κἂν εἰ βουλοίμεθα δραξάμενοι τῶν
ἁλῶν, ἐῴη ἂν ἐμβαλεῖν. Πῶς γὰρ οὔ; Τί δ'; εἰ τοὺς
ὀφθαλμοὺς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀσθενοίη, ἆρ' ἐῴη ἂν αὐτὸν
ἅπτεσθαι τῶν ἑαυτοῦ ὀφθαλμῶν, μὴ ἰατρικὸν ἡγούμε-

texit? non enim, opinor, spatham vel pectinem ceteraque lanificii instrumenta attrectare sinit. Tum ille ridens, Per Jovem, inquit, o Socrates, non vetat solum, sed et vapularem si tangere auderem. Pro deus, injuriamne patri vel matri aliquam intulisti? Nullam per Jovem prorsus.

V. Quam adeo ob causam te beatum esse, et arbitratu tuo disponere singula nolunt et quotidie te sic educant, ut semper alicui servias et, ut brevi complectar, nihil pro tua voluntate agas? quo fit, ut nihil tibi prodesse tam amplæ divitiæ videantur, sed quivis magis quam tu has administret, et ut neque corpus tam generosum tibi prosit, quippe cum alius hoc alat et colat: tu autem nullum habes imperium, o Lysis, neque ullius voti compos efficeris. Nondum enim per ætatem licet, o Socrates. Vide ne minus id sit, quod tibi impedimento est, o Democratis fili. nam tantum certe, ut arbitror, et pater et mater tibi concedunt neque ætatem provectiorem exspectant: quoties enim legi scribive sibi aliquid optant, tibi, ut arbitror, præ ceteris domesticis hoc committunt. nonne? Maxime. In his igitur tibi licet tam scribenti quam legenti quemvis ordinem literarum servare. et quando lyram sumpseris, nihil prohibent, ut opinor, parentes tui, quominus intendas vel remittas chordarum quamlibet, et psallas et pulses plectro. aut an prohibent? Non certe. Quid igitur in causa est, o Lysis, quod in his permittunt, in superioribus prohibent? Quoniam, opinor, ista quidem scio, illa contra ignoro. Esto, optime, inquam. non ætatem igitur exspectat pater ad omnem licentiam tibi exhibendam, sed cum primum te senserit se ipso prudentiorem effectum, ilico et sua et se ipsum tibi committet. Puto equidem. Esto, inquam. Quid vero? vicinus nonne eadem ratione se qua parentes erga te gerunt? utrum censes eum tibi suæ domus commissurum gubernationem, si te intellexerit in re familiari peritiorem se esse, an ipsum administraturum? Mihi commissurum puto. Quid vero? Athenienses quoque dubitas, quin rempublicam tibi commendent, cum satis te sapere perceperint? Non dubito. Per Jovem, inquam, quid rex magnus? utrum ejus filium natu majorem, cujus Asiæ regnum futurum est, permitteret in elixarum carnium jus quidquid velit injicere, potius quam nos, si ad illum profecti planum ei fecissemus nos apparandi opsonii peritiores esse quam filium? Nos videlicet. Et illum ne minimum quidem injicere sineret: nos autem, etiam si salis copiam immittere vellemus, permitteret. Quidni? Et si filius ejus oculis ægrotaret, numquid permitteret eum suos oculos attrectare, an prohiberet,

210 νος, ἢ κωλύοι ἄν; Κωλύοι ἄν. Ἡμᾶς δέ γ', εἰ ὑπολαμβάνοι ἰατρικοὺς εἶναι, κἂν εἰ βουλοίμεθα διανοίγοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐμπάσαι τῆς τέφρας, οἶμαι, οὐκ ἂν κωλύσειεν, ἡγούμενος ὀρθῶς φρονεῖν. Ἀληθῆ λέγεις. Ἆρ' οὖν καὶ τἄλλα πάνθ' ἡμῖν ἐπιτρέποι ἂν μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ καὶ τῷ υἱεῖ, περὶ ὅσων ἂν δόξωμεν αὐτῷ σοφώτεροι ἐκείνων εἶναι; Ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες.

VI. Οὕτως ἄρ' ἔχει, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε Λύσι· εἰς μὲν ταῦτα, ἃ φρόνιμοι γενώμεθα, ἅπαντες ἡμῖν ἐπιτρέψουσιν, Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι, καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ποιήσομέν τ' ἐν τούτοις ὅ τι ἂν βουλώμεθα, καὶ οὐδεὶς ἡμᾶς ἑκὼν εἶναι ἐμποδιεῖ, ἀλλ' αὐτοί τ' ἐλεύθεροι ἐσόμεθα ἐν αὐτοῖς καὶ ἄλλων ἄρχοντες, ἡμέτερά τε ταῦτ' ἔσται· ὀνησόμεθα γὰρ ἀπ' αὐτῶν· εἰς ἃ δ' ἂν νοῦν μὴ κτησώμεθα, οὔτε τις ἡμῖν ἐπιτρέψει περὶ ταῦτα ποιεῖν τὰ ἡμῖν δοκοῦντα, ἀλλ' ἐμποδιοῦσι πάντες καθ' ὅ τι ἂν δύνωνται, οὐ μόνον οἱ ἀλλότριοι, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ εἴ τι τούτων οἰκειότερόν ἐστιν, αὐτοί τ' ἐν αὐτοῖς ἐσόμεθ' ἄλλων ὑπήκοοι, καὶ ἡμῖν ἔσται ἀλλότρια· οὐδὲν γὰρ ἀπ' αὐτῶν ὀνησόμεθα. συγχωρεῖς οὕτως ἔχειν; Συγχωρῶ. Ἆρ' οὖν τῳ φίλοι ἐσόμεθα καί τις ἡμᾶς φιλήσει ἐν τούτοις, ἐν οἷς ἂν ὦμεν ἀνωφελεῖς; Οὐ δῆτα, ἔφη. Νῦν ἄρ' οὐδὲ σὲ ὁ πατὴρ, οὐδ' ἄλλος ἄλλον οὐδένα φιλεῖ, καθ' ὅσον ἂν ᾖ ἄχρηστος. Οὐκ ἔοικεν, ἔφη. Ἐὰν μὲν ἄρα σοφὸς γένῃ, ὦ παῖ, πάντες σοι φίλοι καὶ πάντες σοι οἰκεῖοι ἔσονται· χρήσιμος γὰρ καὶ ἀγαθὸς ἔσει· εἰ δὲ μή, σοὶ οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς οὔθ' ὁ πατὴρ φίλος ἔσται οὔθ' ἡ μήτηρ οὔθ' οἱ οἰκεῖοι. οἷόν τ' οὖν ἐπὶ τούτοις, ὦ Λύσι, μέγα φρονεῖν, ἐν οἷς τις μήπω φρονεῖ; Καὶ πῶς ἄν; ἔφη. Εἰ δ' ἄρα σὺ διδασκάλου δέει, οὔπω φρονεῖς. Ἀληθῆ. Οὐδ' ἄρα μεγαλόφρων εἶ, εἴπερ ἄφρων ἔτι. Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὔ μοι δοκεῖ.

VII. Κἀγὼ ἀκούσας αὐτοῦ ἀπέβλεψα πρὸς τὸν Ἱπποθάλη, καὶ ὀλίγου ἐξήμαρτον· ἐπῆλθε γάρ μοι εἰπεῖν, ὅτι Οὕτω χρή, ὦ Ἱππόθαλες, τοῖς παιδικοῖς διαλέγεσθαι, ταπεινοῦντα καὶ συστέλλοντα, ἀλλὰ μὴ ὥσπερ σὺ χαυνοῦντα καὶ διαθρύπτοντα. κατιδὼν οὖν αὐτὸν ἀγωνιῶντα καὶ τεθορυβημένον ὑπὸ τῶν λεγομένων, ἀνεμνήσθην, ὅτι καὶ προσεστὼς λανθάνειν τὸν Λύσιν ἐβούλετο· ἀνέλαβον οὖν ἐμαυτὸν καὶ ἐπέσχον τοῦ 211 λόγου. Καὶ ἐν τούτῳ ὁ Μενέξενος πάλιν ἧκε, καὶ ἐκαθέζετο παρὰ τὸν Λύσιν, ὅθεν καὶ ἐξανέστη. ὁ οὖν Λύσις μάλα παιδικῶς καὶ φιλικῶς λάθρα τοῦ Μενεξένου σμικρὸν πρός με λέγων ἔφη, Ὦ Σώκρατες, ἅπερ κἀμοὶ λέγεις, εἰπὲ καὶ Μενεξένῳ. Κἀγὼ εἶπον, Ταῦτα μὲν σὺ αὐτῷ ἐρεῖς, ὦ Λύσι· πάντως γὰρ προσεῖχες τὸν νοῦν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πειρῶ τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ἀπομνημονεῦσαι αὐτὰ ὅτι μάλιστα, ἵνα τούτῳ σαφῶς πάντ' εἴπῃς· ἐὰν δέ τι αὐτῶν ἐπιλάθῃ, αὖθίς με ἀνερέσθαι, ὅταν ἐντύχῃς πρῶτον. Ἀλλὰ ποιήσω, ἔφη, ταῦτα, ὦ Σώκρατες, πάνυ σφόδρα, εὖ ἴσθι. ἀλλά τι ἄλλο αὐτῷ λέγε, ἵνα κἀγὼ

cum medicum illum non existimaret? Prohiberet. Nos autem, si putaret medicos esse, nihil impediret, si vellemus patefactis oculis vel cinerem infundere, quia, opinor, nos putat recte horum peritos. Vera loqueris. An igitur cetera omnia nobis committeret potius quam vel sibi vel filio, in quibus sapientiores nos esse putaret? Necesse est, o Socrates.

VI. Sic igitur se res habet, amice Lysis: singula in quibus prudentes sumus, cuncti nobis concedent, Græci et barbari, tam viri quam mulieres, et in iis arbitratu nostro agemus, neque ullus sponte nobis obstabit, quominus et ipsi liberi simus et aliorum duces, et nostra hæc sint: utilitatem enim ex iis capiemus: quæ vero ignoramus, nemo nos ut lubet agere permittet, sed omnes pro viribus repugnabunt, non extranei tantum, verum parentes etiam et si quid nobis propinquius est, nos ipsi in iis aliis obediemus, et ea nobis aliena erunt: nullo enim ea nobis emolumento erunt. consentisne hæc ita se habere? Consentio. Alicuine hominum amici erimus amabitque nos aliquis in his rebus, in quibus inutiles simus? Nunquam, inquit. Ergo nunc nec te pater, neque ullus alium quenquam diligit, quatenus est inutilis. Non, ut videtur. Si igitur sapiens evaseris, fili, omnes amici tibi et familiares erunt: utilis enim et bonus eris: sin minus, neque alius quisquam tibi nec parentes neque propinqui amici erunt. potestne igitur aliquis ob hæc, o Lysis, superbe sapere atque gloriari, in quibus nondum quidquam sapit? Qui istuc fieri possit? Si vero tu præceptore indiges, nondum sapis? Nondum certe. Non ergo superbe sapis, si nil sapis. Non per Jovem, ut mihi videtur.

VII. Quæ cum audissem, in Hippothalem converti oculos, atque parum abfuit quin offenderim: venit enim mihi in mentem dicere, O Hippothales, hoc pacto cum amasio disputandum, corripiendo eum atque dejiciendo, non blandiendo, ut tu agis, et corrumpendo. cum igitur vidissem illum anxium turbatumque ex antedictis, recordatus sum quod dudum præsens Lysidem latere volebat. recepi igitur me ipsum linguamque cohibui. Interea reversus Menexenus juxta Lysidem, unde surrexerat, assedit. tum Lysis blande admodum et amice clam Menexeno mihi dixit pauca hæc, O Socrates, quæ mihi dicis, ea obsecro Menexeno quoque edisseras. Ipse, inquam, Lysis, illi refer: nam attente nos auscultasti. Attente sane, respondit ille. Da igitur operam, inquam, ut diligenter reminiscaris quo illi singula perspicue referas: quodsi quid fortasse te subterfugerit, rursus a me requires, cum me primum conveneris. Navabo operam, hoc certo scito, o Socrates, ille respondit. sed novi aliquid illi dicas, ut et ego audiam, donec redeundi domum sit hora. At, ego

ἀκούω, ἕως ἂν οἴκαδ' ὥρα ᾖ ἀπιέναι. Ἀλλὰ χρὴ ποιεῖν ταῦτα, ἦν δ' ἐγώ, ἐπειδή γε καὶ σὺ κελεύεις. ἀλλ' ὅρα, ὅπως ἐπικουρήσεις μοι, ἐάν με ἐλέγχειν ἐπιχειρῇ ὁ Μενέξενος. ἢ οὐκ οἶσθ' ὅτι ἐριστικός ἐστι; Ναὶ μὰ Δία, ἔφη, σφόδρα γε. διὰ ταῦτά τοι καὶ βούλομαι σὲ αὐτῷ διαλέγεσθαι. Ἵνα, ἦν δ' ἐγώ, καταγέλαστος γένωμαι; Οὐ μὰ Δία, ἔφη, ἀλλ' ἵν' αὐτὸν κολάσῃς. Πόθεν; ἦν δ' ἐγώ. οὐ ῥᾴδιον· δεινὸς γὰρ ἄνθρωπος, Κτησίππου μαθητής. πάρεστι δέ τοι αὐτὸς — οὐχ ὁρᾷς; — Κτήσιππος. Μηδενός σοι, ἔφη, μελέτω, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἴθι διαλέγου αὐτῷ. Διαλεκτέον, ἦν δ' ἐγώ.

VIII. Ταῦτ' οὖν ἡμῶν λεγόντων πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, Τί ὑμεῖς, ἔφη ὁ Κτήσιππος, αὐτὼ μόνω ἑστιᾶσθον, ἡμῖν δ' οὐ μεταδίδοτον τῶν λόγων; Ἀλλὰ μήν, ἦν δ' ἐγώ, μεταδοτέον. ὅδε γάρ τι ὧν λέγω οὐ μανθάνει, ἀλλά φησιν οἴεσθαι Μενέξενον εἰδέναι, καὶ κελεύει τοῦτον ἐρωτᾶν. Τί οὖν, ἦ δ' ὅς, οὐκ ἐρωτᾷς; Ἀλλ' ἐρήσομαι, ἦν δ' ἐγώ. καί μοι εἰπέ, ὦ Μενέξενε, ὃ ἄν σε ἔρωμαι. τυγχάνω γὰρ ἐκ παιδὸς ἐπιθυμῶν κτήματός του, ὥσπερ ἄλλος ἄλλου. ὁ μὲν γάρ τις ἵππους ἐπιθυμεῖ κτᾶσθαι, ὁ δὲ κύνας, ὁ δὲ χρυσίον, ὁ δὲ τιμάς· ἐγὼ δὲ πρὸς μὲν ταῦτα πρᾴως ἔχω, πρὸς δὲ τὴν τῶν φίλων κτῆσιν πάνυ ἐρωτικῶς, καὶ βουλοίμην ἄν μοι φίλον ἀγαθὸν γενέσθαι μᾶλλον ἢ τὸν ἄριστον ἐν ἀνθρώποις ὄρτυγα ἢ ἀλεκτρυόνα, καὶ ναὶ μὰ Δί' ἔγωγε μᾶλλον ἢ ἵππον τε καὶ κύνα· οἶμαι δέ, νὴ τὸν κύνα, μᾶλλον ἢ τὸ Δαρείου χρυσίον κτήσασθαι δεξαίμην ἂν πολὺ πρότερον ἑταῖρον μᾶλλον ἢ αὐτὸν Δαρεῖον. οὕτως ἐγὼ φιλέταιρός τίς εἰμι. ὑμᾶς οὖν ὁρῶν, σέ τε καὶ Λύσιν, ἐκπέπληγμαι καὶ εὐδαιμονίζω, ὅτι οὕτω νέοι ὄντες οἷοί τ' ἐστὸν τοῦτο τὸ κτῆμα ταχὺ καὶ ῥᾳδίως κτᾶσθαι, καὶ σύ τε τοῦτον οὕτω φίλον ἐκτήσω ταχύ τε καὶ σφόδρα, καὶ αὖ οὗτος σέ· ἐγὼ δ' οὕτω πόρρω εἰμὶ τοῦ κτήματος, ὥστ' οὐδ' ὅντινα τρόπον γίγνεται φίλος ἕτερος ἑτέρου οἶδα, ἀλλὰ ταῦτα δὴ αὐτά σε βούλομαι ἐρέσθαι, ἅτ' ἔμπειρον.

IX. Καί μοι εἰπέ· ἐπειδάν τίς τινα φιλῇ, πότερος ποτέρου φίλος γίγνεται, ὁ φιλῶν τοῦ φιλουμένου, ἢ ὁ φιλούμενος τοῦ φιλοῦντος; ἢ οὐδὲν διαφέρει; Οὐδέν, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ διαφέρειν. Πῶς λέγεις; ἦν δ' ἐγώ. ἀμφότεροι ἄρ' ἀλλήλων φίλοι γίγνονται, ἐὰν μόνον ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον φιλῇ; Ἔμοιγε, ἔφη, δοκεῖ. Τί δαί; οὐκ ἔστι φιλοῦντα μὴ ἀντιφιλεῖσθαι ὑπὸ τούτου, ὃν ἂν φιλῇ; Ἔστιν. Τί δέ; ἆρ' ἔστι καὶ μισεῖσθαι φιλοῦντα; οἷόν που ἐνίοτε δοκοῦσι καὶ οἱ ἐρασταὶ πάσχειν πρὸς τὰ παιδικά· φιλοῦντες γὰρ ὡς οἷόν τε μάλιστα οἱ μὲν οἴονται οὐκ ἀντιφιλεῖσθαι, οἱ δὲ καὶ μισεῖσθαι. ἢ οὐκ ἀληθὲς δοκεῖ σοι τοῦτο; Σφόδρα γε, ἔφη, ἀληθές. Οὐκοῦν ἐν τῷ τοιούτῳ, ἦν δ' ἐγώ, ὁ μὲν φιλεῖ, ὁ δὲ φιλεῖται; Ναί. Πότερος οὖν αὐτῶν ποτέρου φίλος ἐστίν, ὁ φιλῶν τοῦ φιλουμένου, ἐάν τε καὶ ἀντιφιλῆται ἐάν τε καὶ μισῆται, ἢ ὁ φιλούμενος τοῦ φιλοῦντος; ἢ οὐδέτερος αὖ ἐν τῷ τοιούτῳ οὐδετέρου φίλος ἐστίν, ἂν

inquam, agendum est, præsertim cum tu jubeas. sed cogita, qua ratione mihi opituleris, si me refellere Menexenus hic contendat. ignoras contentiosum esse illum? Prorsus. et idcirco (sane) volo te cum illo disputare. An, inquam, ut ridiculus habear? Absit, imo ut illum castiges atque coerceas. Nullo modo, inquam. haud facile est: vehemens enim ac facundus est, Ctesippi discipulus. adest præterea ipse — an non vides? — Ctesippus. Nihil cures, o Socrates, sed age obsecro, disseras. Disserendum, inquam.

VIII. Hæc igitur nobis inter nos colloquentibus, Cur, inquit Ctesippus, soli hæc inter vos epulamini, nobis vero nullum sermonem impertimini? Impertiendum esse respondi. hic enim nonnihil ex iis, quæ conferimus, minus percipit, sed dicit se putare Menexenum intelligere, et hunc interrogare jubet. Quid non interrogas? Interrogabo, inquam. dic amabo, o Menexene, quod abs te quæram; innata enim mihi est ab ineunte ætate possessionis alicujus cupiditas quædam, quemadmodum alii alius. alius enim equos desiderat, alius canes, alius aurum, honores alius: hæc vero equidem parvi facio, nec multum ista me movent, acquirendorum autem amicorum desiderio flagro, atque amicum bonum habere mallem quam pretiosissimam coturnicem aut gallum, et per Jovem potius quam equum atque canem: quin etiam, ut opinor, potius per canem quam Darii aurum adipisci et quam vel ipsum Darium multo potius amicum vellem. adeo sum amicitiæ avidus. quando igitur te et Lysidem animadverto, perculsus sum vosque felices existimo, quod in tam tenera vestra ætate tantum munus brevi et facile consequi potestis, et tu hunc tibi tam facile tanta benevolentia conciliavisti, et hic te mutuo est amore complexus: tantum vero a me munus id abest, ut ne quo pacto quidem alter alteri amicus fiat intelligam, sed hæc ipsa abs te, tanquam perito, quærere cupio.

IX. Quare mihi respondeas: quando quis aliquem diligit, uter utrius amicus efficitur, amansne amati, an amatus amantis? aut an nihil interest? Nihil, inquit, interesse mihi videtur. Quo modo ais? inquam ego, ambo invicem amici fiunt, si alter tantum alterum amat? Mihi quidem videtur. Quid porro? an non reperiri potest amans quidam, cui ille, quem amat, haud vicissim in amicitia respondet? Potest. Numquid et odio haberi amicum sæpe contingit? quale, opinor, nonnunquam amatoribus erga amasios accidit: amantes enim quam ardentissime, alii se minime putant redamari, alii et odio se haberi. an non verum tibi hoc videtur? Verissimum. Nonne in his, inquam, hic quidem amat, ille autem amatur? Certe. Uter ergo utrius est amicus, amans amati, sive redametur sive odio habeatur, an amatus amantis? an neuter neutrius tunc est amicus, cum non utrique se invi-

μὴ ἀμφότεροι ἀλλήλους φιλῶσιν; Ἔοικε γοῦν οὕτως ἔχειν. Ἀλλοίως ἄρα νῦν ἡμῖν δοκεῖ ἢ πρότερον ἔδοξε. τότε μὲν γάρ, εἰ ὁ ἕτερος φιλοῖ, φίλω εἶναι ἄμφω· νῦν δέ, ἂν μὴ ἀμφότεροι φιλῶσιν, οὐδέτερος φίλος. Κινδυνεύει, ἔφη. Οὐκ ἄρ' ἔστι φίλον τῷ φιλοῦντι οὐδὲν μὴ οὐκ ἀντιφιλοῦν. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδ' ἄρα φίλιπποί εἰσιν, οὓς ἂν οἱ ἵπποι μὴ ἀντιφιλῶσιν, οὐδὲ φιλόρτυγες, οὐδ' αὖ φιλόκυνές γε καὶ φίλοινοι καὶ φιλογυμνασταὶ καὶ φιλόσοφοι, ἂν μὴ ἡ σοφία αὐτοὺς ἀντιφιλῇ. ἢ φιλοῦσι μὲν ταῦθ' ἕκαστοι, οὐ μέντοι φίλα ὄντα, ἀλλὰ ψεύδεθ' ὁ ποιητής, ὃς ἔφη

> ὄλβιος, ᾧ παῖδές τε φίλοι καὶ μώνυχες ἵπποι
> καὶ κύνες ἀγρευταὶ καὶ ξένος ἀλλοδαπός.

Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ἦ δ' ὅς. Ἀλλ' ἀληθῆ δοκεῖ λέγειν σοι; Ναί. Τὸ φιλούμενον ἄρα τῷ φιλοῦντι φίλον ἐστίν, ὡς ἔοικεν, ὦ Μενέξενε, ἐάν τε φιλῇ ἐάν τε καὶ μισῇ· οἷον καὶ τὰ νεωστὶ γεγονότα παιδία, τὰ μὲν οὐδέπω φιλοῦντα, τὰ δὲ καὶ μισοῦντα, ὅταν κολάζηται ὑπὸ τῆς μητρὸς ἢ ὑπὸ τοῦ πατρός, ὅμως καὶ μισοῦντ' ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ πάντων μάλιστ' ἐστὶ τοῖς γονεῦσι φίλτατα. Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, οὕτως ἔχειν. Οὐκ ἄρ' ὁ φιλῶν φίλος ἐκ τούτου τοῦ λόγου, ἀλλ' ὁ φιλούμενος. Ἔοικε. Καὶ ὁ μισούμενος ἐχθρὸς ἄρα, ἀλλ' οὐχ ὁ μισῶν. Φαίνεται. Πολλοὶ ἄρ' ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν φιλοῦνται, ὑπὸ δὲ τῶν φίλων μισοῦνται, καὶ τοῖς μὲν ἐχθροῖς φίλοι εἰσί, τοῖς δὲ φίλοις ἐχθροί, εἰ τὸ φιλούμενον φίλον ἐστίν, ἀλλὰ μὴ τὸ φιλοῦν. καίτοι πολλὴ ἀλογία, ὦ φίλε ἑταῖρε, μᾶλλον δέ, οἶμαι, καὶ ἀδύνατον τῷ τε φίλῳ ἐχθρὸν καὶ τῷ ἐχθρῷ φίλον εἶναι. Ἀληθῆ, ἔφη, ἔοικας λέγειν, ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν εἰ τοῦτ' ἀδύνατον, τὸ φιλοῦν ἂν εἴη φίλον τοῦ φιλουμένου. Φαίνεται. Τὸ μισοῦν ἄρα πάλιν ἐχθρὸν τοῦ μισουμένου. Ἀνάγκη. Οὐκοῦν ταὐτὰ ἡμῖν συμβήσεται ἀναγκαῖον εἶναι ὁμολογεῖν, ἅπερ ἐπὶ τῶν πρότερον, πολλάκις φίλον εἶναι μὴ φίλου, πολλάκις δὲ καὶ ἐχθροῦ, ὅταν ἢ μὴ φιλοῦν τις φιλῇ ἢ καὶ μισοῦν φιλῇ· πολλάκις δ' ἐχθρὸν εἶναι μὴ ἐχθροῦ ἢ καὶ φίλου, ὅταν ἢ μὴ μισοῦν τις φιλῇ ἢ καὶ φιλοῦν μισῇ. Κινδυνεύει, ἔφη. Τί οὖν δὴ χρησώμεθα, ἦν δ' ἐγώ, εἰ μήθ' οἱ φιλοῦντες φίλοι ἔσονται μήθ' οἱ φιλούμενοι μήθ' οἱ φιλοῦντές τε καὶ φιλούμενοι, ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῦτ' ἄλλους τινὰς ἔτι φήσομεν εἶναι φίλους ἀλλήλοις γιγνομένους; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ πάνυ εὐπορῶ ἔγωγε. Ἆρα μή, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Μενέξενε, τὸ παράπαν οὐκ ὀρθῶς ἐζητοῦμεν; Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Λύσις. καὶ ἅμ' εἰπὼν ἠρυθρίασεν· ἐδόκει γάρ μοι ἄκοντ' αὐτὸν ἐκφεύγειν τὸ λεχθὲν διὰ τὸ σφόδρα προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς λεγομένοις. δῆλος δ' ἦν καὶ ὅτ' ἠκροᾶτο οὕτως ἔχων.

X. Ἐγὼ οὖν βουλόμενος τόν τε Μενέξενον ἀναπαῦσαι καὶ ἐκείνου ἡσθεὶς τῇ φιλοσοφίᾳ, οὕτω μεταβαλὼν πρὸς τὸν Λύσιν ἐποιούμην τοὺς λόγους, καὶ εἶπον, Ὦ Λύσι, ἀληθῆ μοι δοκεῖς λέγειν. ὅτι, εἰ ὀρθῶς ἡμεῖς

cem amant? Sic se res habere videtur. Aliter igitur nunc quam supra censemus. tunc enim visum est, si alter solum diligat, ambos amicos esse: nunc contra, nisi utrique inter se diligant, neutrum amicum esse. Videtur, inquit. Nihil igitur illi amicum est, qui amat, a quo minime redamatur. Non videtur. Ergo nec amici equorum sunt, quos equi non mutuo amant, nec amici coturnicum nec canum neque vini nec exercitationis amici, nec sapientiæ, nisi sapientia illos vicissim amet. amant nempe hæc singuli, non tamen amica hæc sunt, sed mentitur poeta, qui dixit:

> felix cui dulces nati, cui copia equorum,
> et cui turba canum, cuique hospes sit peregrinus.

Nequaquam mihi videtur. Vera dicere tibi videtur? Vera. Amatum igitur amanti amicum est, ut videtur, o Menexene, sive amet sive oderit: quemadmodum teneriores pueri, qui partim nondum amant, partim oderunt, quando a parentibus castigantur, tametsi tunc vehementer odio habent, tamen genitoribus sunt omnium carissimi. Opinor equidem, inquit, ita esse. Non ergo amans amicus est secundum hanc rationem, sed amatus. Videtur. Et odio est inimicus, non qui odit. Videtur. Multi igitur ab inimicis amantur, odio vero ab amicis habentur, et inimicis amici sunt, amicis contra inimici, si amatum potius quam amans amicum est. quamquam magna hæc est absurditas, o dulcis amice, imo fieri non potest id quidem, amico inimicum et inimico amicum esse. Vera loqui videris, o Socrates. Ergo si hoc fieri nullo modo potest, restat ut amans amati sit amicum. Videtur. Similiter quod odit inimicum ejus quod odio habetur. Necesse est. Eadem igitur nobis nunc erunt quæ et in superioribus concedenda, sæpe amicum esse aliquid non amici, sæpe etiam inimici, quoties non amantem vel etiam fastidientem quis amat: nonnunquam inimicum esse non inimici vel etiam amici, quando non fastidientem quis odit vel fastidit etiam amantem. Ita videtur, inquit. Quid ergo dicemus, inquam, si neque amantes amici erunt neque amati neque amantes amatique, sed num alios quosdam aliis præter hos modis amicos invicem esse dicemus? Per Jovem, o Socrates, quid respondeam non invenio. Vide, o Menexene, an forte omnino minus recte quæsiverimus. Tum Lysis, Non mihi quidem, inquit, videtur, o Socrates. et sic fatus erubuit: videbatur enim mihi invitum illum effugere hoc dictum ideo, quod attentius animum sermonibus advertebat. manifesto vero, cum auscultaret, ita sese habebat.

X. Ego igitur volens Menexenum quietem agere et illius philosophia delectatus converso sermone Lysidem allocutus sum, et dixi, O Lysis, vera mihi loqui videris, quod si recte consideraremus, nunquam ita aberraremus.

ἐσκοποῦμεν, οὐκ ἂν ποθ' οὕτως ἐπλανώμεθα. ἀλλὰ
ταύτῃ μὲν μηκέτ' ἴωμεν — καὶ γὰρ χαλεπή τίς μοι
φαίνεται ὥσπερ ὁδὸς ἡ σκέψις — ᾗ δ' ἐτράπημεν
δοκεῖ μοι χρῆναι ἰέναι, σκοποῦντας [τὰ] κατὰ τοὺς
214 ποιητάς· οὗτοι γὰρ ἡμῖν ὥσπερ πατέρες τῆς σοφίας a
εἰσὶ καὶ ἡγεμόνες. λέγουσι δὲ δήπου οὐ φαύλως ἀπο-
φαινόμενοι περὶ τῶν φίλων, οἳ τυγχάνουσιν ὄντες, ἀλλὰ
τὸν θεὸν αὐτόν φασι ποιεῖν φίλους αὐτούς, ἄγοντα παρ'
ἀλλήλους. λέγουσι δέ πως ταῦτα, ὡς ἐγῷμαι, ὡδί·

10 αἰεί τοι τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον

καὶ ποιεῖ γνώριμον. ἢ οὐκ ἐντετύχηκας τούτοις τοῖς b
ἔπεσιν; Ἔγωγε, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τοῖς τῶν σοφωτά-
των συγγράμμασιν ἐντετύχηκας ταὔτ' αὐτὰ λέγουσιν,
ὅτι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἀνάγκη ἀεὶ φίλον εἶναι; εἰσὶ δέ
15 που οὗτοι οἱ περὶ φύσεώς τε καὶ τοῦ ὅλου διαλεγόμενοι
καὶ γράφοντες. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. Ἆρ' οὖν, ἦν
δ' ἐγώ, εὖ λέγουσιν; Ἴσως, ἔφη. Ἴσως, ἦν δ' ἐγώ,
τὸ ἥμισυ αὐτοῦ, ἴσως δὲ καὶ πᾶν. ἀλλ' ἡμεῖς οὐ
συνίεμεν. δοκεῖ γὰρ ἡμῖν ὅ γε πονηρὸς τῷ πονηρῷ,
20 ὅσῳ ἂν ἐγγυτέρω προσίῃ καὶ μᾶλλον ὁμιλῇ, τοσούτῳ c
ἐχθίων γίγνεσθαι· ἀδικεῖ γάρ. ἀδικοῦντας δὲ καὶ ἀδι-
κουμένους ἀδύνατόν που φίλους εἶναι. οὐχ οὕτω;
Ναί, ἦ δ' ὅς. Ταύτῃ μὲν ἂν τοίνυν τοῦ λεγομένου τὸ
ἥμισυ οὐκ ἀληθὲς εἴη, εἴπερ οἱ πονηροὶ ἀλλήλοις ὅμοιοι.
25 Ἀληθῆ λέγεις. Ἀλλά μοι δοκοῦσι λέγειν τοὺς ἀγαθοὺς
ὁμοίους εἶναι ἀλλήλοις καὶ φίλους, τοὺς δὲ κακούς,
ὅπερ καὶ λέγεται περὶ αὐτῶν, μηδέποθ' ὁμοίους μηδ'
αὐτοὺς αὑτοῖς εἶναι, ἀλλ' ἐμπλήκτους τε καὶ ἀσταθμή- d
τους. ὃ δ' αὐτὸ αὑτῷ ἀνόμοιον εἴη καὶ διάφορον,
30 σχολῇ γ' [ἄν] πού τῳ ἄλλῳ ὅμοιον ἢ φίλον γένοιτο. ἢ
οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ οὕτως; Ἔμοιγε, ἔφη. Τοῦτο τοίνυν
αἰνίττονται, ὡς ἐμοὶ δοκοῦσιν, ὦ ἑταῖρε, οἱ τὸ ὅμοιον
τῷ ὁμοίῳ φίλον λέγοντες, ὡς ὁ ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ μόνος
μόνῳ φίλος, ὁ δὲ κακὸς οὔτ' ἀγαθῷ οὔτε κακῷ οὐδέ-
35 ποτ' εἰς ἀληθῆ φιλίαν ἔρχεται. συνδοκεῖ σοι; Κατέ-
νευσεν. Ἔχομεν ἄρ' ἤδη, τίνες εἰσὶν οἱ φίλοι· ὁ γὰρ
λόγος ἡμῖν σημαίνει, ὅτι οἳ ἂν ὦσιν ἀγαθοί. Πάνυ e
γε, ἔφη, δοκεῖ.

XI. Κἀμοί, ἦν δ' ἐγώ. καίτοι δυσχεραίνω τί γ'
40 ἐν αὐτῷ. φέρ' οὖν, ὦ πρὸς Διός, ἴδωμεν, τί καὶ ὑπο-
πτεύω. ὁ ὅμοιος τῷ ὁμοίῳ, καθ' ὅσον ὅμοιος, φίλος,
καὶ ἔστι χρήσιμος ὁ τοιοῦτος τῷ τοιούτῳ; μᾶλλον δ'
ὧδε· ὁτιοῦν ὅμοιον ὁτῳοῦν ὁμοίῳ τίν' ὠφέλειαν ἔχειν
ἢ τίνα βλάβην ἂν ποιῆσαι δύναιτο, ὃ μὴ καὶ αὐτὸ
45 αὑτῷ; ἢ τί ἂν παθεῖν, ὃ μὴ καὶ ὑφ' αὑτοῦ πάθοι; τὰ
215 δὴ τοιαῦτα πῶς ἂν ὑπ' ἀλλήλων ἀγαπηθείη, μηδεμίαν a
ἐπικουρίαν ἀλλήλοις ἔχοντα; ἔστιν ὅπως; Οὐκ ἔστιν.
Ὃ δὲ μὴ ἀγαπῷτο, πῶς φίλον; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ δὴ
ὁ μὲν ὅμοιος τῷ ὁμοίῳ οὐ φίλος, ὁ δ' ἀγαθὸς τῷ ἀγα-
50 θῷ, καθ' ὅσον ἀγαθός, οὐ καθ' ὅσον ὅμοιος, φίλος ἂν
εἴη; Ἴσως. Τί δαί; οὐχ ὁ ἀγαθός, καθ' ὅσον ἀγαθός,
κατὰ τοσοῦτον ἱκανὸς ἂν εἴη αὑτῷ; Ναί. Ὁ δέ γ'
ἱκανὸς οὐδενὸς δεόμενος κατὰ τὴν ἱκανότητα. Πῶς;

quare ne ulterius hac via pergamus — etenim ardua mihi quasi via quædam consideratio hæc videtur — sed quam nunc ingressi sumus poetarum adminiculis censeo esse peragendam: hi namque nobis tanquam patres atque duces sapientiæ sunt. dicunt profecto non male ac leviter, dum qui amici sint demonstrant, sed conciliatoris dei ipsius ductu amicos fieri dicunt. sic enim hæc, ut puto, exprimunt:

deus similem semper ducit ad similem

et notum facit. an non in hæc aliquando carmina incidisti? Incidi, inquit. Fortasse et in sapientissimorum scripta incidisti, in quibus ipsum hoc affirmant, simile simili necessario semper amicum esse? atque hæc est eorum sententia, qui de natura et universo sermones instituunt et scribunt. Vera, inquit, dicis. Numquid, inquam, bene dicunt? Fortasse. Fortasse ex dimidio, fortasse etiam totum verum. sed nos non intelligimus. videtur enim nobis pravus pravo, quo propius adhæret et frequentius cum eo versatur, eo magis inimicus fieri: nam injuriam infert: fieri vero nequit, ut qui infert et qui accipit injuriam amici sint. nonne ita? Sic prorsus, inquit ille. Hac ratione dimidia pars illius sententiæ falsa erit, si quidem pravi sibi invicem similes sunt. Certe. Verum mihi videntur bonos dicere similes esse invicem et amicos, improbos autem, ut sæpe de illis dicitur, nunquam sibi invicem neque ipsos sibi, sed perturbatos ac leves et instabiles. quod vero secum ipsum dissentit, nullo modo cum alio consentiet neque ulli amicum esse poterit. nonne et tu ita existimas? Profecto, inquit. Id ergo, ut mea fert opinio, significant, o amice, qui simile simili amicum esse dicunt, solum bonum soli bono amicum, malum autem nec bono nec malo unquam revera amicum effici. consentisne? Annuit. Habemus jam, qui sint amici: nam ratio dictat, eos qui boni sunt amicos exsistere. Constat, inquit, omnino.

XI. Idem et ego arbitror. sed est quod me perturbat. videamus igitur per Jovem, quid suspicer. similis simili, in quantum similis, amicus, et talis tali utilisne est? potius vero sic: simile quodcumque cuivis simili quod emolumentum aut detrimentum inferre posset, quod non etiam ipsummet sibi (inferre possit)? aut quid pati, quo non etiam a se affici? talia igitur, quæ nihil se invicem juvent, quo pacto ab se invicem expetentur? an fieri ullo modo potest? Nullo. Quod vero non expetitur, quo modo amicum? Nullo. An forsitan similis simili non amicus, bonus autem bono, quatenus bonus, non quatenus similis, amicus erit? Fortasse. Quid vero? nonne bonus, quatenus bonus est, eatenus sibi ipse erit sufficiens? Ita. Sibi vero ipse sufficiens in eo quod sufficit sibi nullo indiget.

γὰρ οὔ; Ὁ δὲ μή του δεόμενος οὐδέ τι ἀγαπῴη ἄν. Οὐ γὰρ οὖν. Ὃ δὲ μὴ ἀγαπῴη, οὐδ' ἂν φιλοίη. Οὐ δῆτα. Ὁ δὲ μὴ φιλῶν γ' οὐ φίλος. Οὐ φαίνεται. Πῶς οὖν οἱ ἀγαθοὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἡμῖν φίλοι ἔσονται τὴν ἀρχήν, οἳ μήτ' ἀπόντες ποθεινοὶ ἀλλήλοις — ἱκανοὶ γὰρ ἑαυτοῖς καὶ χωρὶς ὄντες — μήτε παρόντες χρείαν αὐτῶν ἔχουσι; τοὺς δὴ τοιούτους τίς μηχανὴ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι ἀλλήλους; Οὐδεμία, ἔφη. Φίλοι δέ γ' οὐχ ἂν εἶεν μὴ περὶ πολλοῦ ποιούμενοι ἑαυτούς. Ἀληθῆ.

XII. Ἄθρει δή, ὦ Λύσι, πῇ παρακρουόμεθα. ἆρά γ' ὅλῳ τινὶ ἐξαπατώμεθα; Πῶς δή; ἔφη. Ἤδη ποτέ του ἤκουσα λέγοντος, καὶ ἄρτι ἀναμιμνήσκομαι ὅτι τὸ μὲν ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ καὶ οἱ ἀγαθοὶ τοῖς ἀγαθοῖς πολεμιώτατοι εἶεν. καὶ δὴ καὶ τὸν Ἡσίοδον ἐπήγετο μάρτυρα, λέγων, ὡς ἄρα

> καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ
> καὶ πτωχὸς πτωχῷ.

καὶ τἆλλα δὴ πάνθ' οὕτως ἔφη ἀναγκαῖον εἶναι μάλιστα τὰ ὁμοιότατα πρὸς ἄλληλα φθόνου τε καὶ φιλονεικίας καὶ ἔχθρας ἐμπίμπλασθαι, τὰ δ' ἀνομοιότατα φιλίας. τὸν γὰρ πένητα τῷ πλουσίῳ ἀναγκάζεσθαι φίλον εἶναι καὶ τὸν ἀσθενῆ τῷ ἰσχυρῷ τῆς ἐπικουρίας ἕνεκα, καὶ τὸν κάμνοντα τῷ ἰατρῷ· καὶ πάντα δὴ τὸν μὴ εἰδότα ἀγαπᾶν τὸν εἰδότα καὶ φιλεῖν. καὶ δὴ καὶ ἔτι ἐπεξῄει τῷ λόγῳ μεγαλοπρεπέστερον λέγων, ὡς ἄρα παντὸς δέοι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον εἶναι, ἀλλ' αὐτὸ τοὐναντίον εἴη τούτου· τὸ γὰρ ἐναντιώτατον τῷ ἐναντιωτάτῳ εἶναι μάλιστα φίλον. ἐπιθυμεῖν γὰρ τοῦ τοιούτου ἕκαστον, ἀλλ' οὐ τοῦ ὁμοίου· τὸ μὲν γὰρ ξηρὸν ὑγροῦ, τὸ δὲ ψυχρὸν θερμοῦ, τὸ δὲ πικρὸν γλυκέος, τὸ δ' ὀξὺ ἀμβλέος, τὸ δὲ κενὸν πληρώσεως, καὶ τὸ πλῆρες δὲ κενώσεως· καὶ τἆλλ' οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. τροφὴν γὰρ εἶναι τοὐναντίον τῷ ἐναντίῳ· τὸ γὰρ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου οὐδὲν ἂν ἀπολαῦσαι. καὶ μέντοι, ὦ ἑταῖρε, καὶ κομψὸς ἐδόκει εἶναι ταῦτα λέγων· εὖ γὰρ ἔλεγεν. ὑμῖν δέ, ἦν δ' ἐγώ, πῶς δοκεῖ λέγειν; Εὖ γε, ἔφη ὁ Μενέξενος, ὥς γ' οὑτωσὶ ἀκοῦσαι. Φῶμεν ἄρα τοὐναντίον τῷ ἐναντίῳ μάλιστα φίλον εἶναι; Πάνυ γε. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ. οὐχ ἀλλοκότως, ὦ Μενέξενε, καὶ ἡμῖν εὐθὺς ἄσμενοι ἐπιπηδήσονται οὗτοι οἱ πάσσοφοι ἄνδρες, οἱ ἀντιλογικοί, καὶ ἐρήσονται, εἰ οὐχ ἐναντιώτατον ἔχθρα φιλίᾳ; οἷς τί ἀποκρινούμεθα; ἢ οὐκ ἀνάγκη ὁμολογεῖν, ὅτι ἀληθῆ λέγουσιν; Ἀνάγκη. Ἆρ' οὖν, φήσουσι, τὸ ἐχθρὸν τῷ φίλῳ φίλον ἢ τὸ φίλον τῷ ἐχθρῷ; Οὐδέτερα, ἔφη. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον τῷ ἀδίκῳ, ἢ τὸ σῶφρον τῷ ἀκολάστῳ, ἢ τὸ ἀγαθὸν τῷ κακῷ; Οὐχ ἄν μοι δοκεῖ οὕτως ἔχειν. Ἀλλὰ μέντοι, ἦν δ' ἐγώ, εἴπερ γε κατὰ τὴν ἐναντιότητά τί τῳ [φίλῳ] φίλον ἐστίν, ἀνάγκη καὶ ταῦτα φίλα εἶναι. Ἀνάγκη. Οὔτ' ἄρα τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ οὔτε τοὐναντίον τῷ ἐναντίῳ φίλον. Οὐχ ἔοικεν.

XIII. Ἔτι δὲ καὶ τόδε σκεψώμεθα, μὴ ἔτι μᾶλλον ἡμᾶς λανθάνει τὸ φίλον ὡς ἀληθῶς οὐδὲν τούτων ὄν,

Quid prohibet? Qui vero nullo eget, nihil expetet. Nihil sane. Si non expetit, nec amat. Minime. Qui non amat, non est amicus. Non, ut videtur. Quomodo igitur boni bonis nobis amici erunt omnino, qui neque absentes mutuo desiderant sese — seorsum enim sufficiunt sibi — nec præsentes alter alterius opera quidquam eget? tales viri quanam ratione se invicem magni facere possunt? Nulla, inquit. Amici vero certe non erunt qui se invicem non multi faciunt. Vera (hæc).

XII. Considera jam, o Lysis, quomodo decipiamur. numquid tota quadam re defraudemur? Quo pacto? Audivi aliquando ab aliquo, et nuper memini simili simile adversum et bonos bonis inimicissimos esse. qui et Hesiodi testimonio utebatur, dicens:

> figulum invidere figulo et cantorem cantori
> et mendicum mendico.

et in reliquis omnibus similiter necessarium ille maxime putabat simillima inter se invidia, æmulatione, contentione abundare, amicitia vero dissimillima. inopem enim diviti amicum necessitate fieri et imbecillum auxilii gratia forti et medico ægrotantem: omnem quoque ignarum peritum desiderare atque diligere. addebat præterea magnificentius dicens, tantum abesse amicum ut simile simili sit, ut contra esset prorsus: maxime enim contrarium contrario esse amicissimum. unumquodque enim appetere non simile, sed contrarium: aridum appetere humidum, frigidum calidum, amarum dulce, acutum obtusum, vacuum repletionem, plenum vacuitatem: et cetera similiter. contrarium enim contrario alimentum præbere: simile autem simili minime frui. et sane, o sodalis, hæc dicens facundus et elegans esse videbatur: bene enim dixit. vobis autem quid videtur? Probe, inquit Menexenus, ut prima fronte apparet. Dicemusne igitur contrario contrarium amicissimum esse? Utique. Esto, inquam ego. nonne alienum hoc, o Menexene, et confestim in nos ultro insurgent sapientes isti, qui refellendi facundia pollent, et a nobis quærent, an non sint maxime contraria odium et amicitia? quibus quid respondebimus? nonne respondere cogimur eos vera dicere? Cogimur. Numquid, dicent, inimicum amico amicum vel amicum inimico? Neutrum, inquit. Sed justumne injusto, vel temperatum intemperato, vel malo bonum? Non mihi ita esse posse videtur. Verum enim vero, inquam, si secundum contrarietatem amicum est alicui aliquid, amica etiam hæc sint necesse est. Necesse. Quare nec simili simile neque contrario contrarium est amicum. Non est, ut videtur.

XIII. Age et hoc consideremus, num forte nos magis etiam fugiat, amicum revera nihil ex his quæ diximus esse,

ἀλλὰ τὸ μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακὸν φίλον οὕτω ποτὲ γιγνόμενον τἀγαθοῦ. Πῶς, ἦ δ' ὅς, λέγεις; Ἀλλὰ μὰ Δία, ἦν δ' ἐγώ, οὐκ οἶδα, ἀλλὰ τῷ ὄντι αὐτὸς ἰλιγγιῶ ὑπὸ τῆς τοῦ λόγου ἀπορίας. καὶ κινδυνεύει κατὰ τὴν 5 ἀρχαίαν παροιμίαν τὸ καλὸν φίλον εἶναι. ἔοικε γοῦν μαλακῷ τινι καὶ λείῳ καὶ λιπαρῷ· διὸ καὶ ἴσως ῥᾳδίως διολισθάνει καὶ διαδύεται ἡμᾶς, ἅτε τοιοῦτον ὄν. λέγω d γὰρ τἀγαθὸν καλὸν εἶναι. σὺ δ' οὐκ οἴει; Ἔγωγε. Λέγω τοίνυν ἀπομαντευόμενος τοῦ καλοῦ τε κἀγαθοῦ 10 φίλον εἶναι τὸ μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακόν. πρὸς ἃ δὲ λέγων μαντεύομαι, ἄκουσον. δοκεῖ μοι ὡσπερεὶ τρί' ἄττ' εἶναι γένη, τὸ μὲν ἀγαθόν, τὸ δὲ κακόν, τὸ δ' οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακόν. τί δὲ σοί; Κἀμοί, ἔφη. Καὶ οὔτε τἀγαθὸν τἀγαθῷ οὔτε τὸ κακὸν τῷ κακῷ οὔτε τἀ-15 γαθὸν τῷ κακῷ φίλον εἶναι, ὥσπερ οὐδ' ὁ ἔμπροσθεν e λόγος ἐᾷ. λείπεται δή, εἴπερ τῴ τί ἐστι φίλον, τὸ μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακὸν φίλον εἶναι ἢ τἀγαθοῦ ἢ τοῦ τοιούτου, οἷον αὐτό ἐστιν. οὐ γὰρ ἄν που τῷ κακῷ φίλον ἄν τι γένοιτο. Ἀληθῆ. Οὐδὲ μὴν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ 20 ἔφαμεν ἄρτι. ἦ γάρ; Ναί. Οὐκ ἄρ' ἔσται τῷ μήτ' ἀγαθῷ μήτε κακῷ τὸ τοιοῦτον φίλον οἷον αὐτό. Οὐ φαίνεται. Τῷ ἀγαθῷ ἄρα τὸ μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακὸν 217 μόνῳ μόνον συμβαίνει γίγνεσθαι φίλον. Ἀνάγκη, ὡς a ἔοικεν.

25 XIV. Ἆρ' οὖν καὶ καλῶς, ἦν δ' ἐγώ, ὦ παῖδες, ὑφηγεῖται ἡμῖν τὸ νῦν λεγόμενον; εἰ γοῦν θέλοιμεν ἐννοῆσαι, τὸ ὑγιαῖνον σῶμα οὐδὲν ἰατρικῆς δεῖται οὐδ' ὠφελείας· ἱκανῶς γὰρ ἔχει, ὥσθ' ὑγιαίνων οὐδεὶς ἰατρῷ φίλος διὰ τὴν ὑγίειαν. ἦ γάρ; Οὐδείς. Ἀλλ' ὁ 30 κάμνων, οἶμαι, διὰ τὴν νόσον. Πῶς γὰρ οὔ; Νόσος μὲν δὴ κακόν, ἰατρικὴ δ' ὠφέλιμον καὶ ἀγαθόν. Ναί. b Σῶμα δέ γέ που κατὰ τὸ σῶμα εἶναι οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακόν. Οὕτως. Ἀναγκάζεται δέ γε σῶμα διὰ νόσον ἰατρικὴν ἀσπάζεσθαι καὶ φιλεῖν. Δοκεῖ μοι. Τὸ 35 μήτε κακὸν ἄρα μήτ' ἀγαθὸν φίλον γίγνεται τἀγαθοῦ διὰ κακοῦ παρουσίαν. Ἔοικε. Δῆλον δέ γ' ὅτι πρὶν γενέσθαι αὐτὸ κακὸν ὑπὸ τοῦ κακοῦ οὗ ἔχει. οὐ γὰρ δή γε κακὸν γεγονὸς ἔτι ἂν τοῦ ἀγαθοῦ [οὐ] ἐπιθυμοίη καὶ φίλον εἴη· ἀδύνατον γὰρ ἔφαμεν κακὸν ἀγαθῷ φίλον c 40 εἶναι. Ἀδύνατον γάρ. Σκέψασθε δὴ ὃ λέγω. λέγω γάρ, ὅτι ἔνια μέν, οἷον ἂν ᾖ τὸ παρόν, τοιαῦτ' ἐστὶ καὶ αὐτά, ἔνια δ' οὔ. ὥσπερ εἰ ἐθέλοι τις χρώματί τῳ ὁτιοῦν ἀλεῖψαι, πάρεστί που τῷ ἀλειφθέντι τὸ ἐπαλειφθέν. Πάνυ γε. Ἆρ' οὖν καὶ ἔστι τότε τοιοῦτον τὴν 45 χρόαν τὸ ἀλειφθέν, οἷον τὸ ἐπόν; Οὐ μανθάνω, ἦ δ' ὅς. Ἀλλ' ὧδε, ἦν δ' ἐγώ. εἴ τίς σου ξανθὰς οὔσας d τὰς τρίχας ψιμυθίῳ ἀλείψειε, πότερον τότε λευκαὶ εἶεν ἢ φαίνοιντ' ἄν; Φαίνοιντ' ἄν, ἦ δ' ὅς. Καὶ μὴν παρείη γ' ἂν αὐταῖς λευκότης. Ναί. Ἀλλ' ὅμως οὐδέν 50 τι μᾶλλον ἂν εἶεν λευκαί πω, ἀλλὰ παρούσης λευκότητος οὔτε τι λευκαὶ οὔτε μέλαιναί εἰσιν. Ἀληθῆ. Ἀλλ' ὅταν δή, ὦ φίλε, τὸ γῆρας αὐταῖς ταὐτὸν τοῦτο χρῶμα ἐπαγάγῃ, τότ' ἐγένοντο, οἷόνπερ τὸ παρόν, λευκοῦ παρουσίᾳ λευκαί. Πῶς γὰρ οὔ; Τοῦτο τοίνυν e

sed id quod neque bonum neque malum quandoque amicum boni fieri. Quomodo, inquit, ais? Ignoro et ipse per Jovem, inquam, sed vacillo ob sermonis ambiguitatem. et videtur, ut vetus habet proverbium, pulchrum amicum esse. apparet enim molle quiddam, leve ac pingue: ideoque id facile fortasse elabitur et nos effugit, cum tale sit. dico enim ipsum bonum pulchrum esse. numquid et tu? Et ego. Equidem divinans tibi id profero, boni et pulchri amicum esse quod neque bonum est neque malum. quorsum autem hæc vaticinor, audi. videntur mihi tria quædam genera esse, unum bonum, alterum malum, tertium neque bonum est neque malum. tibi autem quid? Mihi quoque. Nec bonum bono nec malum malo nec bonum malo amicum esse, quemadmodum neque ratio superior perhibet. restat igitur, si quid alicui est amicum, ut id, quod nec bonum nec malum est, amicum sit aut bono aut tali alicui, quale ipsum est. nihil enim malo amicum esse potest. Certe. Nec vero simile simili, ut paulo ante monstravimus. Profecto. Non igitur erit illi, quod nec bonum est nec malum, amicum id, quod tale est, quale ipsum. Non videtur. Solum igitur quod nec bonum nec malum soli bono amicum fieri potest. Necessario sequi videtur.

XIV. Numquid igitur recte nobis, o pueri, id, quod nunc dicitur, viam præit? si ergo sanum corpus consideremus, medicinæ arte non indiget neque auxilio prorsus ullo: sufficienter enim se habet, ita ut sanus nemo propter sanitatem medico est amicus. nonne? Nemo. Sed ægrotans, ut puto, propter morbum. Quidni? Morbus quidem malum, medicinæ vero peritia bonum et utile. Sic est. Corpus ex eo quod corpus, nec bonum est nec malum. Ita. Cogitur autem corpus propter morbum quærere et amare medicinam. Videtur mihi. Ergo id, quod nec bonum est neque malum, boni amicum propter mali præsentiam fit. Videtur. Constat autem id fieri, prius quam illud ob mali præsentiam malum efficiatur. non enim malum effectum amplius bonum appetet et amicum erit. non posse namque fieri ostendimus, ut malum bono amicum sit. Non enim potest. Animadvertite quæso quod dico. nonnulla quippe assero talia etiam ipsa esse, quale id quod illis adest, nonnulla minime perinde ac si quis vellet colore quodam aliquid tingere. adest, opinor, ei quod tingitur, ipsum id quo tingitur Adest. An igitur tunc quoque est tale colore tinctum, quale id, quod inest? Haud intelligo, inquit. Sic forte, inquam. si quis comas tuas, quæ flavæ sunt, cerussa fucaverit, utrum albæ erunt an potius videbuntur? Videbuntur, inquit. Verumtamen albedo illis aderit. Aderit. Nondum magis tamen albæ erunt, sed præsente candore neque candidæ erunt neque nigræ. Vera loqueris. Sed quando, o amice, senectute canescunt, tunc tales fiunt, quale id quod adest, cani coloris præsentia canæ. Quidni? Hoc

ἐρωτῶ δή, εἰ ᾧ ἄν τι παρῇ, τοιοῦτον ἔσται τὸ ἔχον, οἷον τὸ παρόν· ἢ ἐὰν μὲν κατά τινα τρόπον παρῇ, ἔσται, ἐὰν δὲ μή, οὔ. Οὕτω μᾶλλον, ἔφη. Καὶ τὸ μήτε κακὸν ἄρα μήτ' ἀγαθὸν ἐνίοτε κακοῦ παρόντος
5 οὔπω κακόν ἐστιν, ἔστι δ' ὅτ' ἤδη τὸ τοιοῦτον γέγονε. Πάνυ γε. Οὐκοῦν ὅταν μήπω κακὸν ᾖ κακοῦ παρόντος, αὕτη μὲν ἡ παρουσία τἀγαθοῦ αὐτὸ ποιεῖ ἐπιθυμεῖν, ἡ δὲ κακὸν ποιοῦσα ἀποστερεῖ αὐτὸ τῆς τ' ἐπιθυμίας ἅμα καὶ τῆς φιλίας τἀγαθοῦ. οὐ γὰρ ἔτι ἐστὶν
218 οὔτε κακὸν οὔτ' ἀγαθόν, ἀλλὰ κακόν· φίλον δ' ἀγαθὸν a κακῷ οὐκ ἦν. Οὐ γὰρ οὖν. Διὰ ταῦτα δὴ φαῖμεν ἂν καὶ τοὺς ἤδη σοφοὺς μηκέτι φιλοσοφεῖν, εἴτε θεοὶ εἴτ' ἄνθρωποί εἰσιν οὗτοι· οὐδ' αὖ ἐκείνους φιλοσοφεῖν τοὺς οὕτως ἄγνοιαν ἔχοντας, ὥστε κακοὺς εἶναι· κακὸν
15 γὰρ καὶ ἀμαθῆ οὐδένα φιλοσοφεῖν. λείπονται δὴ οἱ ἔχοντες μὲν τὸ κακὸν τοῦτο, τὴν ἄγνοιαν, μήπω δ' ὑπ' αὐτοῦ ὄντες ἀγνώμονες μηδ' ἀμαθεῖς, ἀλλ' ἔτι ἡγούμενοι μὴ εἰδέναι ἃ μὴ ἴσασι. διὸ δὴ καὶ φιλοσοφοῦσιν b οἱ οὔτ' ἀγαθοὶ οὔτε κακοί πω ὄντες. ὅσοι δὲ κακοί,
20 οὐ φιλοσοφοῦσιν, οὐδ' οἱ ἀγαθοί· οὔτε γὰρ τοὐναντίον τοῦ ἐναντίου οὔτε τὸ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου φίλον ἡμῖν ἐφάνη ἐν τοῖς ἔμπροσθε λόγοις. ἢ οὐ μέμνησθε; Πάνυ γε, ἐφάτην. Νῦν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Λύσι τε καὶ Μενέξενε, παντὸς μᾶλλον ἐξευρήκαμεν ὃ ἔστι τὸ φίλον
25 καὶ οὔ. φαμὲν γὰρ αὐτό, καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ πανταχοῦ, τὸ μήτε κακὸν μήτ' ἀγαθὸν διὰ κακοῦ παρουσίαν τἀγαθοῦ φίλον εἶναι. Παντάπασιν c ἐφάτην τε καὶ συνεχωρείτην οὕτω τοῦτ' ἔχειν.

XV. Καὶ δὴ καὶ αὐτὸς ἐγὼ πάνυ ἔχαιρον, ὥσπερ
30 θηρευτής τις, ἔχων ἀγαπητῶς ὃ ἐθηρευόμην. κἄπειτ' οὐκ οἶδ' ὁπόθεν μοι ἀτοπωτάτη τις ὑποψία εἰσῆλθεν, ὡς οὐκ ἀληθῆ εἴη τὰ ὡμολογημένα ἡμῖν. καὶ εὐθὺς ἀχθεσθεὶς εἶπον, Βαβαί, ὦ Λύσι τε καὶ Μενέξενε, κινδυνεύομεν ὄναρ πεπλουτηκέναι. Τί μάλιστ'; ἔφη
35 ὁ Μενέξενος. Φοβοῦμαι, ἦν δ' ἐγώ, μὴ ὥσπερ ἀνθρώ- d ποις ἀλαζόσι λόγοις τισὶ τοιούτοις ψευδέσιν ἐντετυχήκαμεν περὶ τοῦ φίλου. Πῶς δή; ἔφη. Ὧδε, ἦν δ' ἐγώ, σκοπῶμεν· φίλος ὃς ἂν εἴη, πότερόν ἐστί τῳ φίλος, ἢ οὔ; Ἀνάγκη, ἔφη. Πότερον οὖν οὐδενὸς ἕνεκα
40 καὶ δι' οὐδέν, ἢ ἕνεκά του καὶ διά τι; Ἕνεκά του καὶ διά τι. Πότερον φίλου ὄντος ἐκείνου τοῦ πράγματος, οὗ ἕνεκα φίλος ὁ φίλος τῷ φίλῳ, ἢ οὔτε φίλου οὔτ' e ἐχθροῦ; Οὐ πάνυ, ἔφη, ἕπομαι. Εἰκότως γε, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλ' ὧδ' ἴσως ἀκολουθήσεις, οἶμαι δὲ κἀγὼ μᾶλ-
45 λον εἴσομαι ὅ τι λέγω· ὁ κάμνων, νῦν δὴ ἔφαμεν, τοῦ ἰατροῦ φίλος. οὐχ οὕτω; Ναί. Οὐκοῦν διὰ νόσον ἕνεχ' ὑγιείας τοῦ ἰατροῦ φίλος; Ναί. Ἡ δέ γε νόσος κακόν;
219 Πῶς δ' οὔ; Τί δέ; ὑγίεια, ἦν δ' ἐγώ, ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ οὐδέτερα; Ἀγαθόν, ἔφη. Ἐλέγομεν δ' ἄρα, ὡς ἔοι- a
50 κεν, ὅτι τὸ σῶμα, οὔτ' ἀγαθὸν οὔτε κακὸν ὄν, διὰ τὴν νόσον, τοῦτο δὲ διὰ τὸ κακόν, τῆς ἰατρικῆς φίλον ἐστίν· ἀγαθὸν δ' ἰατρική. ἕνεκα δὲ τῆς ὑγιείας τὴν φιλίαν ἡ ἰατρικὴ ἐπανῄρηται· ἡ δ' ὑγίεια ἀγαθόν. ἦ γάρ; Ναί. Φίλον δ' ἢ οὐ φίλον ἡ ὑγίεια; Φίλον. Ἡ δὲ νόσος

illud est quod quæro, si cui aliquid adest, tale erit ipsum quod habet, quale est id quod adest: vel si certo modo adest, erit (tale), aliter minime. Ita potius, inquit. Atque ita quod nec bonum est nec malum, quandoque præsente malo nondum est malum, nonnunquam autem tale evasit. Omnino. Quando igitur nondum malum est præsente malo, præsentia hæc bonum appetere cogit, præsentia vero, quæ malum reddit, appetitum boni simul et amicitiam rejicit. non amplius enim neutrum est, sed malum: amicum vero bonum malo non est, ut inter nos convenit. Non certe. Ob hanc utique causam hos, qui jam sapientes sunt, dicemus haud amplius philosophari, sive dii sive homines hi sint: neque eos philosophari, qui adeo corrupti ignorantia sunt, ut improbi sint: neminem enim malum et ignorantem philosophari. restant igitur illi, quibus malum id quidem, ignorantia, adest, nondum tamen rudes eo sunt ignorantesque, sed qui adhuc putant se nescire quæ nesciant. quare utique etiam philosophantur illi, qui nondum boni sunt neque mali. mali vero nequaquam philosophantur, nec boni: nam nec contrarium contrario, nec simili simile supra nobis amicum apparuit. nonne recordamini? Recordamur sane. Omnino igitur, o Lysis atque Menexene, quid amicum sit, quid non, nunc invenimus. id enim dicimus, tam in animo quam in corpore et in omnibus, quod nec bonum est nec malum propter mali præsentiam bono amicum esse. Hæc omnia ita habere concesserunt.

XV. Et ego valde lætatus sum, tanquam venator, qui id quod venando investigabam ex sententia fuerim consecutus. deinde nescio unde absurda quædam suspicio mihi suborta est, quasi minus vera essent quæ concesseramus. atque illico turbatus, Papæ, inquam, o Lysis atque Menexene, somnio quodam ditati videmur. Cur præcipue? dixit Menexenus. Vereor, inquam, ne in sermones de amico tales quosdam falsos, tanquam in homines jactabundos atque vanos, inciderimus. Qua ratione? Hoc modo, inquam, consideremus: qui enim amicus est, utrum alicui amicus est, an non? Necessario, inquit. Utrum igitur nullius gratia et propter nihil, an alicujus gratia et propter aliquid? Certe alicujus causa et propter aliquid. Utrum amica est res illa, cujus gratia amicus est amico amicus, an neque amica neque etiam inimica? Haud satis, inquit, intelligo. Et merito quidem: verum sic fortasse intelliges, et ipse quoque, ut arbitror, melius intelligam quod dico: ægrotantem medico amicum esse modo diximus. nonne? Diximus. Nonne propter morbum sanitatis gratia medico est amicus? Ita. Morbus vero malum? Quidni? Sanitas vero, inquam, bonum an malum an neutrum? Bonum, inquit. Diximus profecto corpus, ut videtur, cum nec bonum sit nec malum propter morbum, ideoque propter malum, medicinæ amicum esse: bonum vero medicinam. sanitatis vero causa amicitiam medicina nacta est: sanitas autem bonum. nonne? Prorsus. Amicumne an non amicum sanitas? Amicum. Morbus inimicum? Penitus. Quod

ἐχθρόν. Πάνυ γε. Τὸ οὔτε κακὸν οὔτ' ἀγαθὸν ἄρα διὰ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἐχθρὸν τἀγαθοῦ φίλον ἐστὶν ἕνεκα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φίλου. Φαίνεται. Ἕνεκ' ἄρα τοῦ φίλου τὸ φίλον φίλον διὰ τὸ ἐχθρόν. Ἔοικεν.

XVI. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· ἐπειδὴ ἐνταῦθ' ἥκομεν, ὦ παῖδες, πρόσσχωμεν τὸν νοῦν, μὴ ἐξαπατηθῶμεν. ὅτι μὲν γὰρ φίλον τοῦ φίλου τὸ φίλον γέγονεν, ἐῶ χαίρειν, καὶ τοῦ ὁμοίου γε τὸ ὅμοιον φίλον γίγνεται, ὃ ἔφαμεν ἀδύνατον εἶναι· ἀλλ' ὅμως τόδε σκεψώμεθα, μὴ ἡμᾶς ἐξαπατήσῃ τὸ νῦν λεγόμενον· ἡ ἰατρική, φαμέν, ἕνεκα τῆς ὑγιείας φίλον. Ναί. Οὐκοῦν καὶ ἡ ὑγίεια φίλον; Πάνυ γε. Εἰ ἄρα φίλον, ἕνεκά του. Ναί. Φίλου γέ τινος δή, εἴπερ ἀκολουθήσει τῇ πρόσθεν ὁμολογίᾳ. Πάνυ γε. Οὐκοῦν κἀκεῖνο φίλον αὖ ἔσται ἕνεκα φίλου; Ναί. Ἆρ' οὖν οὐκ ἀνάγκη ἀπειπεῖν ἡμᾶς οὕτως ἰόντας, καὶ ἀφικέσθαι ἐπί τιν' ἀρχήν, ἣ οὐκέτ' ἐπανοίσει ἐπ' ἄλλο φίλον, ἀλλ' ἥξει ἐπ' ἐκεῖνο, ὅ ἐστι πρῶτον φίλον, οὗ ἕνεκα καὶ τἆλλά φαμεν πάντα φίλα εἶναι; Ἀνάγκη. Τοῦτο δή ἐστιν ὃ λέγω, μὴ ἡμᾶς τἆλλα πάντα, ἃ εἴπομεν ἐκείνου ἕνεκα φίλα εἶναι, ὥσπερ εἴδωλα ἄττ' ὄντα αὐτοῦ ἐξαπατᾷ, ᾖ δ' ἐκεῖνο τὸ πρῶτον, ὃ ὡς ἀληθῶς ἐστι φίλον. ἐννοήσωμεν γὰρ οὑτωσί. ἐάν τίς τι περὶ πολλοῦ ποιῆται, οἷόνπερ ἐνίοτε πατὴρ υἱὸν ἀντὶ πάντων τῶν ἄλλων χρημάτων προτιμᾷ — ὁ δὴ τοιοῦτος ἕνεκα τοῦ τὸν υἱὸν περὶ παντὸς ἡγεῖσθαι ἆρα καὶ ἄλλο τι ἂν περὶ πολλοῦ ποιοῖτο; οἷον εἰ αἰσθάνοιτο αὐτὸν κώνειον πεπωκότα, ἆρα περὶ πολλοῦ ποιοῖτ' ἂν οἶνον, εἴπερ τοῦθ' ἡγοῖτο τὸν υἱὸν σώσειν; Τί μήν; ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τὸ ἀγγεῖον, ἐν ᾧ ὁ οἶνος ἐνείη; Πάνυ γε. Ἆρ' οὖν τότ' οὐδὲν περὶ πλείονος ποιεῖται κύλικα κεραμέαν ἢ τὸν υἱὸν τὸν αὑτοῦ, οὐδὲ τρεῖς κοτύλας οἴνου ἢ τὸν υἱόν; ἢ ὧδέ πως ἔχει; πᾶσα ἡ τοιαύτη σπουδὴ οὐκ ἐπὶ τούτοις ἐστὶν ἐσπουδασμένη, ἐπὶ τοῖς ἕνεκά του παρασκευαζομένοις, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνῳ, οὗ ἕνεκα πάντα τὰ τοιαῦτα παρασκευάζεται. οὐχ ὅτι πολλάκις λέγομεν, ὡς περὶ πολλοῦ ποιούμεθα χρυσίον καὶ ἀργύριον· ἀλλὰ μὴ οὐδέν τι μᾶλλον οὕτω τό γ' ἀληθὲς ἔχῃ· ἀλλ' ἐκεῖνό ἐστιν, ὃ περὶ παντὸς ποιούμεθα, ὃ ἂν φανῇ ὄν, ὅτου ἕνεκα καὶ χρυσίον καὶ πάντα τὰ παρασκευαζόμενα παρασκευάζεται. ἆρ' οὕτω φήσομεν; Πάνυ γε. Οὐκοῦν καὶ περὶ τοῦ φίλου ὁ αὐτὸς λόγος; ὅσα γάρ φαμεν φίλα εἶναι ἡμῖν ἕνεκα φίλου τινός, ἑτέρῳ ῥήματι φαινόμεθα λέγοντες αὐτό· φίλον δὲ τῷ ὄντι κινδυνεύει ἐκεῖνο αὐτὸ εἶναι, εἰς ὃ πᾶσαι αὗται αἱ λεγόμεναι φιλίαι τελευτῶσιν. Κινδυνεύει οὕτως, ἔφη, ἔχειν. Οὐκοῦν τό γε τῷ ὄντι φίλον οὐ φίλου τινὸς ἕνεκα φίλον ἐστίν. Ἀληθῆ.

XVII. Τοῦτο μὲν δὴ ἀπήλλακται, μὴ φίλου τινὸς ἕνεκα τὸ φίλον φίλον εἶναι. ἀλλ' ἆρα τἀγαθόν ἐστι φίλον; Ἔμοιγε δοκεῖ. Ἆρ' οὖν διὰ τὸ κακὸν τἀγαθὸν φιλεῖται, καὶ ἔχει ὧδε; εἰ τριῶν ὄντων ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ καὶ μήτ' ἀγαθοῦ μήτε κακοῦ, τὰ δύο λειφθείη, τὸ δὲ κακὸν ἐκποδὼν ἀπέλθοι καὶ μηδενὸς ἐφάπτοιτο μήτε σώματος μήτε ψυχῆς

ergo nec bonum est nec malum propter malum inimicumque bono amicum est boni amicique gratia. Videtur. Ergo amici causa amicum propter inimicum est amicum. Opinor.

XVI. Esto, inquam: postquam huc disputando devenimus, pueri, attendamus obsecro diligenter, ne decipiamur. amicum igitur amico amicum factum esse, et simili simile amicum fieri, quod fieri non posse in superioribus constitit, equidem prætermitto: sed istud tamen consideremus, ne nos præsens opinio fallat: medicinam sanitatis gratia amicum esse dicimus. Affirmavimus. Sanitasne igitur quoque amicum? Valde. Si igitur amicum, alicujus gratia est amicum. Est. Amici scilicet, si supra concessa permanent. Amici. An igitur et illud iterum amici causa amicum erit? Certe. Necessariumne igitur est, ut sic progredientes defatigati ad principium quoddam perveniamus, quod non ultra in amicum aliud referatur, sed in id, quod primum amicum est, cujus gratia etiam cetera omnia dicimus amica? Necessarium. Hoc igitur est quod dico considerandum, ne reliqua omnia, quæ amica illius gratia esse diximus, tanquam simulacra quædam ejus nos decipiant, sit autem forte illud primum, quod sit revera amicum. cogitemus igitur hoc pacto. quod quis multi facit, utputa pater filium rebus aliis omnibus anteponit — talisne igitur ex eo, quod filium multi facit, alia quoque nonnulla multi faciet? exempli causa, si illum cicutam bibisse senserit, vinum plurimi faciet, si quidem hoc servaturum speret filium? Quidni? inquit. Numquid et amphoram, in qua vinum? Valde. Num igitur tunc pluris æstimat calicem fictilem, aut tres vini cotylas quam filium? an sic potius se res habet? omne hoc studium non ista respicit, quæ alicujus gratia parantur, sed in illud tendit, cujus causa talia omnia parantur. quamquam sæpe dicimus, argentum et aurum multi facimus: sed fortasse nihilo magis ita verum se habet: sed illud est, quod plurimi facimus, quod apparuit id esse, cujus gratia et aurum et omnia quæ parantur, parantur, an sic dicemus? Maxime. Eademne quoque de amico ratio est? quæcumque enim amici cujusdam gratia amica nobis esse dicimus, improprio vocabulo, ut apparet, nominamus: amicum autem revera illud esse videtur, in quod hæ omnes, quæ vocantur amicitiæ, tendunt. Sic habere videtur, inquit. Ergo revera amicum nullius amici gratia est amicum. Verum ais.

XVII. Hoc igitur rejectum est, non amici cujusdam causa id, quod est amicum, amicum esse. sed nonne bonum amicum est? Sic opinor. An igitur propter malum bonum amatur, et ita se res habet? si ex tribus, quæ modo diximus, bonum, malum, neutrum, duo relinquantur, malum vero abeat et nihil attingat nec corpus nec animum nec aliud quicquam ex his, quæ vulgo dicimus ipsa secundum se

μήτε τῶν ἄλλων, ἃ δή φαμεν αὐτὰ καθ' αὑτὰ οὔτε
κακὰ εἶναι οὔτ' ἀγαθά, ἆρα τότ' οὐδὲν ἂν ἡμῖν χρή-
σιμον εἴη τἀγαθόν, ἀλλ' ἄχρηστον ἂν γεγονὸς εἴη; εἰ
γὰρ μηδὲν ἡμᾶς ἔτι βλάπτοι, οὐδὲν ἂν οὐδεμιᾶς ὠφε-
5 λείας δεοίμεθα. καὶ οὕτω δὴ ἂν τότε γένοιτο κατά- d
δηλον, ὅτι διὰ τὸ κακὸν τἀγαθὸν ἠγαπῶμεν καὶ ἐφιλοῦ-
μεν, ὡς φάρμακον ὂν τοῦ κακοῦ τἀγαθόν, τὸ δὲ κακὸν
νόσημα· νοσήματος δὲ μὴ ὄντος, οὐδὲν δεῖ φαρμάκου.
ἆρ' οὕτω πέφυκέ τε καὶ φιλεῖται τἀγαθὸν διὰ τὸ κακὸν
10 ὑφ' ἡμῶν, τῶν μεταξὺ ὄντων τοῦ κακοῦ τε καὶ τἀγα-
θοῦ, αὐτὸ δ' ἑαυτοῦ ἕνεκα οὐδεμίαν χρείαν ἔχει; Ἔοι-
κεν, ἦ δ' ὅς, οὕτως ἔχειν. Τὸ ἄρα φίλον ἡμῖν ἐκεῖνο,
εἰς ὃ ἐτελεύτα πάντα τἆλλα, ἃ ἕνεχ' ἑτέρου φίλου φίλα e
ἔφαμεν εἶναι [ἐκεῖνα], οὐδὲν δὲ τούτοις ἔοικε. ταῦτα
15 μὲν γὰρ φίλου ἕνεκα φίλα κέκληται, τὸ δὲ τῷ ὄντι φί-
λον πᾶν τοὐναντίον τούτου φαίνεται πεφυκός. φίλον
γὰρ ἡμῖν ἀνεφάνη ὂν ἐχθροῦ ἕνεκα· εἰ δὲ τὸ ἐχθρὸν
ἀπέλθοι, οὐκέτι, ὡς ἔοικ', ἔσθ' ἡμῖν φίλον. Οὔ μοι
δοκεῖ, ἔφη, ὥς γε νῦν λέγεται. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ,
20 πρὸς Διός, ἐὰν τὸ κακὸν ἀπόληται, οὐδὲ πεινῆν ἔτι
221 ἔσται οὐδὲ διψῆν οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν τοιούτων; ἢ a
πείνη μὲν ἔσται, ἐάνπερ ἄνθρωποί τε καὶ τἆλλα ζῷα
ᾖ, οὐ μέντοι βλαβερά γε; καὶ δίψα δὴ καὶ αἱ ἄλλαι
ἐπιθυμίαι, ἀλλ' οὐ κακαί, ἅτε τοῦ κακοῦ ἀπολωλότος;
25 ἢ γελοῖον τὸ ἐρώτημα, ὅ τί ποτ' ἔσται τότ' ἢ μὴ ἔσται;
τίς γὰρ οἶδεν; ἀλλ' οὖν τόδε γ' ἴσμεν, ὅτι καὶ νῦν ἔστι
πεινῶντα βλάπτεσθαι, ἔστι δὲ καὶ ὠφελεῖσθαι. ἦ γάρ;
Πάνυ γε. Οὐκοῦν καὶ διψῶντα καὶ τῶν ἄλλων τῶν
τοιούτων πάντων ἐπιθυμοῦντα ἔστιν ἐνίοτε μὲν ὠφελί- b
30 μως ἐπιθυμεῖν, ἐνίοτε δὲ βλαβερῶς, ἐνίοτε δὲ μηδέτερα.
Σφόδρα γε. Οὐκοῦν ἐὰν ἀπολλύηται τὰ κακά, ἅ γε
μὴ τυγχάνει ὄντα κακά, τί προσήκει τοῖς κακοῖς συναπ-
όλλυσθαι; Οὐδέν. Ἔσονται ἄρ' αἱ μήτ' ἀγαθαὶ
μήτε κακαὶ ἐπιθυμίαι, κἂν ἀπόληται τὰ κακά. Φαί-
35 νεται. Οἷόν τ' οὖν ἐστιν ἐπιθυμοῦντα καὶ ἐρῶντα
τούτου οὗ ἐπιθυμεῖ καὶ ἐρᾷ μὴ φιλεῖν; Οὐκ ἔμοιγε
δοκεῖ. Ἔσται ἄρα καὶ τῶν κακῶν ἀπολομένων, ὡς c
ἔοικε, φίλ' ἄττα. Ναί. Οὐκ ἄν, εἴ γε τὸ κακὸν αἴ-
τιον ἦν τοῦ φίλον τι εἶναι, οὐκ ἂν ἦν τούτου ἀπολομέ-
40 νου φίλον ἕτερον ἑτέρῳ. αἰτίας γὰρ ἀπολομένης ἀδύ-
νατόν που ἦν ἔτ' ἐκεῖνο εἶναι, οὗ ἦν αὕτη ἡ αἰτία.
Ὀρθῶς λέγεις. Οὐκοῦν ὡμολόγηται ἡμῖν τὸ φίλον
φιλεῖν τι καὶ διά τι· καὶ ᾠήθημεν τότε γε διὰ τὸ κακὸν
τὸ μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακὸν τἀγαθὸν φιλεῖν; Ἀληθῆ.
45 Νῦν δέ γε, ὡς ἔοικε, φαίνεται ἄλλη τις αἰτία τοῦ φιλεῖν d
τε καὶ φιλεῖσθαι. Ἔοικεν. Ἆρ' οὖν τῷ ὄντι, ὥσπερ
ἄρτι ἐλέγομεν, ἡ ἐπιθυμία τῆς φιλίας αἰτία, καὶ τὸ
ἐπιθυμοῦν φίλον ἐστὶ τούτῳ, οὗ ἐπιθυμεῖ, καὶ τότε,
ὅταν ἐπιθυμῇ, ὃ δὲ τὸ πρότερον ἐλέγομεν φίλον εἶναι,
50 ὕθλος τις ἦν, ὥσπερ ποίημα μακρὸν συγκείμενον; Κιν-
δυνεύει, ἔφη. Ἀλλὰ μήν, ἦν δ' ἐγώ, τό γ' ἐπιθυμοῦν,
οὗ ἂν ἐνδεὲς ᾖ, τούτου ἐπιθυμεῖ. ἦ γάρ; Ναί. Τὸ
δ' ἐνδεὲς ἄρα φίλον ἐκείνου, οὗ ἂν ἐνδεὲς ᾖ; Δοκεῖ μοι. e
Ἐνδεὲς δὲ γίγνεται οὗ ἄν τις ἀφαιρῆται. Πῶς δ' οὔ;

(i. e. per se) nec bona esse nec mala, numquid inutile penitus tunc nobis bonum erit? si enim nihil nos ulterius læderet, nulla prorsus utilitate indigeremus. atque ita jam manifestum fieret, propter malum bonum nos quæsivisse amavisseque, quasi bonum sit mali remedium, malum vero morbus: et cum nullus sit morbus, nulla medela opus est. an sic natura comparatum est bonum, ut propter malum ametur a nobis, qui inter bonum malumque medii sumus, ipsum vero sui gratia nil conferat? Ita, inquit, esse videtur. Amicum igitur illud, in quod tendebant cetera omnia, quæ alius amici gratia amica dicta sunt, longe aliter quam hæc se habet. hæc enim amici gratia amica vocata sunt, hoc autem quod revera amicum est, contra alius prorsus naturæ esse apparet. inimici enim causa nobis apparuit esse amicum: quodsi inimicum abierit, haud amplius, ut videtur, nobis est amicum. Non, ut mihi præsens ratio persuadet. Si malum perierit, utrum per Jovem fames nulla sitisve restabit, neque hujusmodi aliud quicquam? an fames quidem erit, cum homines ceteraque animalia sint, non tamen noxia? et sitis appetitusque reliqui, nec mali tamen, malo penitus exstirpato? aut an ridicula fortasse quæstio est, quid tum eventurum sit aut non sit? quis enim novit? sed tamen hoc saltem novimus — nonne? — esurientem etiam nunc lædi, sed etiam interdum juvari. Utique. Ergo et sitientem et alia hujus generis qualiacumque cupientem quandoque utiliter, quandoque noxie, quandoque neutro modo appetere (novimus). Valde. Si igitur mala pereant, quæ mala non sunt, quid convenit cum illis una perire? Nequaquam. Erunt igitur appetitus nec boni nec mali, etiam si mala perierint. Verisimile. Fierine igitur potest, ut qui cupit aliquid atque amat eo ipso, quod cupit et amat, non delectetur? Non, ut mihi videtur. Hac de causa etiam destructis malis, ut videtur, amica nonnulla restabunt. Ita. Sin autem malum causa esset, cur aliquid esset amicum, sublato malo alterum alteri amicum non esset: nam sublata causa id, cujus hæc causa erat, remanere non amplius poterit. Probe loqueris. Nonne supra inter nos convenit, amicum amare aliquid et propter aliquid? et putabamus tunc quidem propter malum id, quod nec malum est nec bonum, ipsum bonum amare? Vera. In præsentia autem, ut videtur, alia quædam causa vicissim amandi apparet. Videtur. Numquid igitur revera, ut modo dicebamus, desiderium amicitiæ causa est, et id, quod desiderat, desiderato est amicum tunc quando desiderat, quod vero supra diximus amicum esse, nugæ quædam erant, velut poema longum compositum? Fortasse, inquit. Enimvero quod appetit, illud, quo indiget, appetit. nonne? Ita. Indigum igitur amicum est illi, quo indigeat? Sic opinor. Eget quodlibet eo, quo est privatum. Quidni? Ejus igitur,

Τοῦ οἰκείου δή, ὡς ἔοικεν, ὅ τ' ἔρως καὶ ἡ φιλία καὶ ἡ ἐπιθυμία τυγχάνει οὖσα, ὡς φαίνεται, ὦ Μενέξενέ τε καὶ Λύσι. Συνεφάτην. Ὑμεῖς ἄρ' εἰ φίλοι ἐστὸν ἀλλήλοις, φύσει πῃ οἰκεῖοί ἐσθ' ὑμῖν αὐτοῖς. Κομιδῇ, ἐφάτην. Καὶ εἰ ἄρα τις ἕτερος ἑτέρου ἐπιθυμεῖ, ἦν δ' 222 ἐγώ, ὦ παῖδες, ἢ ἐρᾷ, οὐκ ἄν ποτ' ἐπεθύμει οὐδ' ἤρα a οὐδ' ἐφίλει, εἰ μὴ οἰκεῖός πῃ τῷ ἐρωμένῳ ἐτύγχανεν ὢν ἢ κατὰ τὴν ψυχὴν ἢ κατά τι τῆς ψυχῆς ἦθος ἢ τρόπους ἢ εἶδος. Πάνυ γε, ἔφη ὁ Μενέξενος· ὁ δὲ Λύσις ἐσίγησεν. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ. τὸ μὲν δὴ φύσει οἰκεῖον ἀναγκαῖον ἡμῖν πέφανται φιλεῖν. Ἔοικεν, ἔφη. Ἀναγκαῖον ἄρα τῷ γνησίῳ ἐραστῇ καὶ μὴ προσποιήτῳ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν παιδικῶν. Ὁ μὲν οὖν Λύσις καὶ b ὁ Μενέξενος μόγις πως ἐπενευσάτην, ὁ δ' Ἱπποθάλης ὑπὸ τῆς ἡδονῆς παντοδαπὰ ἠφίει χρώματα.

XVIII. Κἀγὼ εἶπον, βουλόμενος τὸν λόγον ἐπισκέψασθαι Εἰ μέν τι τὸ οἰκεῖον τοῦ ὁμοίου διαφέρει, λέγοιμεν ἄν τι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Λύσι τε καὶ Μενέξενε, περὶ φίλου, ὃ ἔστιν· εἰ δὲ ταὐτὸν τυγχάνει ὂν ὅμοιόν τε καὶ οἰκεῖον, οὐ ῥᾴδιον ἀποβαλεῖν τὸν πρόσθεν λόγον, ὡς οὐ τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ κατὰ τὴν ὁμοιότητα ἄχρηστον· τὸ δ' ἄχρηστον φίλον ὁμολογεῖν πλημμελές. c βούλεσθ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ἐπειδὴ ὥσπερ μεθύομεν ὑπὸ τοῦ λόγου, συγχωρήσωμεν καὶ φῶμεν ἕτερόν τι εἶναι τὸ οἰκεῖον τοῦ ὁμοίου; Πάνυ γε. Πότερον οὖν καὶ τἀγαθὸν οἰκεῖον θήσομεν παντί, τὸ δὲ κακὸν ἀλλότριον εἶναι; ἢ τὸ μὲν κακὸν τῷ κακῷ οἰκεῖον, τῷ δ' ἀγαθῷ τἀγαθόν, τῷ δὲ μήτ' ἀγαθῷ μήτε κακῷ τὸ μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακόν; Οὕτως ἐφάτην δοκεῖν σφίσιν ἕκαστον ἑκάστῳ οἰκεῖον εἶναι. Πάλιν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὦ d παῖδες, οὓς τὸ πρῶτον λόγους ἀπεβαλόμεθα περὶ φιλίας, εἰς τούτους εἰσπεπτώκαμεν. ὁ γὰρ ἄδικος τῷ ἀδίκῳ καὶ ὁ κακὸς τῷ κακῷ οὐδὲν ἧττον φίλος ἔσται ἢ ὁ ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ. Ἔοικεν, ἔφη. Τί δαί; τἀγαθὸν καὶ τὸ οἰκεῖον ἂν ταὐτὸν φῶμεν εἶναι, ἄλλο τι [ἢ] ὁ ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ μόνον φίλος; Πάνυ γε. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γ' ᾠόμεθ' ἐξελέγξαι ἡμᾶς αὐτούς. ἢ οὐ μέμνησθε; Μεμνήμεθα. Τί οὖν ἂν ἔτι χρησαίμεθα e τῷ λόγῳ; ἢ δῆλον ὅτι οὐδέν; δέομαι οὖν, ὥσπερ οἱ σοφοὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις, τὰ εἰρημένα ἅπαντ' ἀναπεμπάσασθαι. εἰ γὰρ μήθ' οἱ φιλούμενοι μήθ' οἱ φιλοῦντες, μήθ' οἱ ὅμοιοι μήθ' οἱ ἀνόμοιοι, μήθ' οἱ ἀγαθοὶ μήθ' οἱ οἰκεῖοι, μήτε τἆλλα, ὅσα διεληλύθαμεν — οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι μέμνημαι ὑπὸ τοῦ πλήθους — ἀλλ' εἰ μηδὲν τούτων φίλον ἐστίν, ἐγὼ μὲν οὐκέτ' ἔχω τί λέγω. Ταῦτα 223 δ' εἰπὼν ἐν νῷ εἶχον ἄλλον ἤδη τινὰ τῶν πρεσβυτέρων a κινεῖν. κᾆτα, ὥσπερ δαίμονές τινες προσελθόντες οἱ παιδαγωγοί, ὅ τε τοῦ Μενεξένου καὶ ὁ τοῦ Λύσιδος, ἔχοντες αὐτῶν τοὺς ἀδελφούς, παρεκάλουν καὶ ἐκέλευον αὐτοὺς οἴκαδ' ἀπιέναι· ἤδη γὰρ ἦν ὀψέ. τὸ μὲν οὖν πρῶτον καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ περιεστῶτες αὐτοὺς ἀπηλαύνομεν· ἐπειδὴ δ' οὐδὲν ἐφρόντιζον ἡμῶν, ἀλλ' ὑποβαρβαρίζοντες ἠγανάκτουν τε καὶ οὐδὲν ἧττον ἐκάλουν, b ἀλλ' ἐδόκουν ἡμῖν ὑποπεπωκότες ἐν τοῖς Ἑρμαίοις ἀπο-

quod proprium et cognatum est, ut videtur, amor, amicitia appetitioque exsistit, o Menexene atque Lysis. Concedebant. Quare vos si amici estis invicem, natura quodammodo propinqui estis. Et maxime quidem, dicebant. Et si quis alius cupit alium, inquam, o pueri, aut amat, nunquam cuperet neque amaret neque diligeret, si non propinquus esset ei qui amatur vel animo vel animi quadam consuetudine vel moribus vel specie. Consensit plane Menexenus: Lysis vero tacuit. Esto, inquam ego. quod igitur natura proprium est necessarium apparuit amare. Videtur, inquit. Ergo necessarium est, ut germanus et minime simulans amator vicissim ab amasio ametur. His Lysis atque Menexenus vix tandem annuerunt, Hippothales autem lætitia gestiens vultu et colore vario fuit.

XVIII. Ceterum volens diligentius rationem discutere hæc adjeci, Si proprium et simile differunt, diceremus aliquid, ut mihi videtur, o Lysis atque Menexene, de amico quid sit: sin autem idem est simile atque proprium, haud facile est rationem superiorem rejicere, simile simili secundum similitudinem esse inutile: inutile autem esse amicum confiteri absurdum. vultisne igitur, postquam disserendo velut ebrii facti sumus, fateamur aliud quiddam esse proprium, aliud simile? Volumus procul dubio. Utrum igitur bonum cuique proprium ponemus, malum autem alienum? an malum malo proprium, bono bonum, ei vero, quod neutrum, denique neutrum? Singula ita singulis propria esse sibi videri dicebant. Rursus, inquam, o pueri, in eas, quas initio de amicitia redarguimus, rationes nunc incidimus. nam injustus injusto, malo malus non minus amicus erit quam bonus bono. Ita videtur, inquit. Quid porro? si bonum et proprium idem esse dixerimus, nonne bonus bono duntaxat amicus? Omnino. Atqui in hoc quoque confutasse nos ipsos existimabamus. nonne recordamini? Recordamur. Quis igitur adhuc usus erit nobis rationis hujus? nullusne, ut manifestum est? cupio igitur sapientum instar in judiciis, quæ dicta sunt omnia ruminari. si enim neque amantes neque amati, nec similes neque dissimiles, nec boni nec proprii, nec reliqua, quæ persecuti sumus — quorum propter multitudinem haud amplius memini — si, inquam, nihil ex istis amicum est, nihil equidem quod afferam amplius habeo. Cum hæc dixissem, volebam quendam e majoribus natu excitare. deinde tanquam dæmones quidam accesserunt pædagogi tam Lysidis quam Menexeni una cum fratribus illorum, eosque vocavere domumque redire jusserunt: hesperus enim venerat. primum igitur nos et circumstantes pædagogos repulimus: sed cum nihil nos morarentur et barbare quædam ingerentes indignarentur et nihilominus pueros vocarent, illorum procacitate victi cœtum dissolvimus: videbantur

ροι εἶναι προσφέρεσθαι· ἡττηθέντες οὖν αὐτῶν διελύσαμεν τὴν ξυνουσίαν. ὅμως δ' ἔγωγ' ἤδη ἀπιόντων αὐτῶν, Νῦν μέν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Λύσι τε καὶ Μενέξενε, καταγέλαστοι γεγόναμεν ἐγώ τε, γέρων ἀνήρ, καὶ ὑμεῖς. b ἐροῦσι γὰρ οἵδ' ἀπιόντες, ὡς οἰόμεθ' ἡμεῖς ἀλλήλων φίλοι εἶναι — κἀμὲ γὰρ ἐν ὑμῖν τίθημι — οὔπω δὲ ὅ τι ἔστιν ὁ φίλος οἷοί τ' ἐγενόμεθ' ἐξευρεῖν.

enim nobis tantum bibisse in Hermaeis, ut agere cum iis non possemus. jam abeuntibus illis tamen dicebam ego, Nunc quidem, o Menexene et Lysis, ridiculi ineptique evasisse videmur, tam ego grandis natu, quam vos pueri. siquidem hi abeuntes dicent, amicos invicem nos esse nos putare — ego enim me vobis annumero — nondum vero quid amicus sit invenire potuisse.

*ΙΠΠΑΡΧΟΣ.

* HIPPARCHUS.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΑΡΧΟΣ.

DIALOGI PERSONÆ :

SOCRATES, HIPPARCHUS.

225 a Τί γὰρ τὸ φιλοκερδές, τί ποτ' ἐστί; καὶ τίνες οἱ φιλοκερδεῖς; — ΙΠ. Ἐμοὶ μὲν δοκοῦσιν, οἳ ἂν κερδαίνειν ἀξιῶσιν ἀπὸ τῶν μηδενὸς ἀξίων. — **ΣΩ.** Πότερον οὖν σοι δοκοῦσι γιγνώσκοντες ὅτι οὐδενός ἐστιν 5 ἄξια, ἢ ἀγνοοῦντες; εἰ γὰρ ἀγνοοῦντες, ἀνοήτους λέγεις τοὺς φιλοκερδεῖς. — ΙΠ. Ἀλλ' οὐκ ἀνοήτους λέγω, ἀλλὰ πανούργους καὶ πονηροὺς καὶ ἥττους τοῦ κέρδους, γιγνώσκοντας ὅτι οὐδενὸς ἄξιά ἐστιν ἀφ' ὧν τολμῶσι b κερδαίνειν, ὅμως τολμᾶν φιλοκερδεῖν δι' ἀναισχυντίαν. 10 — **ΣΩ.** Ἆρ' οὖν τοιόνδε λέγεις τὸν φιλοκερδῆ, οἷον, ἐὰν φυτεύων γεωργικὸς ἀνὴρ καὶ γιγνώσκων ὅτι οὐδενὸς ἄξιον τὸ φυτὸν, ἀξιοῖ ἀπὸ τούτου ἐκτραφέντος κερδαίνειν; ἆρα τοιοῦτον αὐτὸν λέγεις; — ΙΠ. Ἀπὸ παντὸς ὅ γε φιλοκερδής, ὦ Σώκρατες, οἴεται δεῖν κερδαίνειν. 15 — **ΣΩ.** Μή μοι οὕτως εἰκῇ, ὥσπερ τι ἠδικημένος ὑπό τινος, ἀλλὰ προσέχων ἐμοὶ τὸν νοῦν ἀπόκριναι, c ὥσπερ ἂν εἰ ἐξ ἀρχῆς πάλιν ἠρώτων. οὐχὶ ὁμολογεῖς τὸν φιλοκερδῆ ἐπιστήμονα εἶναι περὶ τῆς ἀξίας τούτου, ὅθεν κερδαίνειν ἀξιοῖ; — ΙΠ. Ἔγωγε. — **ΣΩ.** Τίς 20 οὖν ἐπιστήμων περὶ φυτῶν τῆς ἀξίας, ἐν ὁποίᾳ ἄξια φυτευθῆναι καὶ χώρᾳ καὶ ὥρᾳ; ἵνα τι καὶ ἡμεῖς τῶν σοφῶν ῥημάτων ἐμβάλωμεν, ὧν οἱ δεξιοὶ περὶ τὰς δίκας καλλιεποῦνται. — ΙΠ. Ἐγὼ μὲν οἶμαι γεωργόν. — **ΣΩ.** Τὸ οὖν ἀξιοῦν κερδαίνειν ἄλλο τι λέγεις ἢ οἴεσθαι 25 δεῖν κερδαίνειν; — ΙΠ. Τοῦτο λέγω. — **ΣΩ.** Μὴ τοίνυν με ἐπιχείρει ἐξαπατᾶν, ἄνδρα πρεσβύτερον ἤδη 226 a οὕτω νέος ὤν, ἀποκρινόμενος, ὥσπερ νῦν δή, ἃ οὐδ' αὐτὸς οἴει· ἀλλ' ὡς ἀληθῶς εἰπέ, ἆρ' ἔστιν, ὅντιν' οἴει γεωργικὸν ἄνδρα γιγνόμενον, καὶ γιγνώσκοντα ὅτι 30 οὐδενὸς ἄξιον φυτεύει τὸ φυτὸν, οἴεσθαι ἀπὸ τούτου κερδαίνειν. — ΙΠ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — **ΣΩ.** Τί δαί; ἱππικὸν ἄνδρα, γιγνώσκοντα ὅτι οὐδενὸς ἄξια σιτία τῷ ἵππῳ παρέχει, ἀγνοεῖν αὐτὸν οἴει ὅτι τὸν ἵππον διαφθείρει; — ΙΠ. Οὐκ ἔγωγε. — **ΣΩ.** Οὐκ ἄρ' οἴεταί b γ' ἀπὸ τούτων κερδαίνειν τῶν σιτίων τῶν μηδενὸς 35 ἀξίων. — ΙΠ. Οὐχί. — **ΣΩ.** Τί δέ; κυβερνήτην, μηδενὸς ἄξια ἱστία καὶ πηδάλια τῇ νηὶ παρεσκευασμένον, ἀγνοεῖν οἴει ὅτι ζημιωθήσεται καὶ κινδυνεύσει καὶ αὐτὸς ἀπολέσθαι καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι καὶ ἃν ἄγῃ 40 πάντα; — ΙΠ. Οὐκ ἔγωγε. — **ΣΩ.** Οὐκ ἄρ' οἴεταί γε κερδαίνειν ἀπὸ τῶν σκευῶν τῶν μηδενὸς ἀξίων. — ΙΠ. c Οὐ γάρ. — **ΣΩ.** Ἀλλὰ στρατηγός, γιγνώσκων ὅτι ἡ στρατιὰ αὐτῷ οὐδενὸς ἄξια ὅπλα ἔχει, οἴεται ἀπὸ τούτων κερδαίνειν καὶ ἀξιοῖ κερδαίνειν; — ΙΠ. Οὐδαμῶς. 45 — **ΣΩ.** Ἀλλ' αὐλητής, αὐλοὺς οὐδενὸς ἀξίους ἔχων.

Quidnam lucri cupiditas est? et qui sunt lucri cupidi? — **Hi.** Mihi quidem videntur qui lucrandum putant ex rebus nulla existimatione dignis. — **So.** Videnturne tibi scire, eas nullius pretii esse, an ignorare? si enim nesciunt, amentes lucri cupidos vocas. — **Hi.** At non amentes voco, sed callidos atque improbos et victos lucro, conscios nullius esse pretii e quibus lucrum captant, et tamen lucrantes per impudentiam. — **So.** An igitur hujuscemodi lucricupidum vocas, veluti si agricola plantans cognoscensque nullius pretii plantam esse, dignam tamen putet ex qua culta lucretur? talemne vocas? — **Hi.** Undecumque, o Socrates, lucri cupidus lucrum quærendum censet. — **So.** Ne ita temere verba effundas, veluti alicui ob acceptam injuriam iratus, sed in me potius attentus responde, ac si denuo interrogarem. consentisne lucri cupidum cognoscere quanti sit id, ex quo lucrandum putet? — **Hi.** Consentio. — **So.** Quis igitur est qui plantarum pretium novit, qua regione et quo tempore eas plantare conveniat? ut et nos aliquid sapientium verborum, quibus elegantes isti causidici abundant, in medium afferamus. — **Hi.** Agricola, arbitror. — **So.** An dignum censere unde lucretur vocas aliud quam lucrandum esse existimare? — **Hi.** Id ipsum. — **So.** Ne me coneris decipere, virum jam senem tu adeo juvenis, respondens, quemadmodum modo, quæ ipse minime sentis : sed vere responde, num agricolam aliquem verum judicas, qui norit indignam se plantare plantam, ex ea lucrandum existimare? — **Hi.** Non equidem per Jovem. — **So.** Quid vero? equitem virum, si novit nullius pretii pabulum esse, quod equo præbet, an ignorare censes equum iri perditum? — **Hi.** Nequaquam. — **So.** Non igitur putat ex hujusmodi pabulo vitioso esse lucrum. — **Hi.** Minime. — **So.** Gubernatorem vero, qui temone ac velis nullius pretii navem munierit, ignorare censes se damno affectum iri et in periculum ipsum vitæ venturum et navem et quæcumque in nave sunt se perditurum? — **Hi.** Non certe ignorat. — **So.** Haud igitur putat se ex istiusmodi nullius pretii instrumentis lucraturum. — **Hi.** Minime. — **So.** Item belli dux, exercitum vilibus armis nixum videns, num sperat dignumve putat ex his affectare lucrum? — **Hi.** Minime. — **So.** Eodem modo si

ἢ κιθαριστὴς λύραν, ἢ τοξότης τόξον, ἢ ἄλλος ὁστισοῦν συλλήβδην τῶν δημιουργῶν, ἢ τῶν ἄλλων τῶν ἐμφρόνων ἀνδρῶν, μηδενὸς ἄξια ὄργανα ἢ ἄλλην παρασκευὴν ἡντινοῦν ἔχων, ἀπὸ τούτων οἴεται κερδαίνειν; — ΙΠ. Οὔκουν φαίνεταί γε. — ΣΩ. Τίνας οὖν ποτε λέγεις τοὺς φιλοκερδεῖς; οὐ γὰρ δήπου τούτους γ' οὓς διεληλύθαμεν, οἵτινες γιγνώσκοντες τὰ οὐδενὸς ἄξια, ἀπὸ τούτων οἴονται δεῖν κερδαίνειν· ἀλλ' οὕτω μὲν, ὦ θαυμάσιε, ὡς σὺ λέγεις, οὐχ ἔστ' ἀνθρώπων οὐδεὶς φιλοκερδής. — ΙΠ. Ἀλλ' ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, βούλομαι λέγειν τούτους φιλοκερδεῖς εἶναι, οἳ ἑκάστοτε ὑπ' ἀπληστίας καὶ πάνυ σμικρὰ καὶ ὀλίγου ἄξια καὶ οὐδενὸς γλίχονται ὑπερφυῶς, καὶ φιλοκερδοῦσιν. — ΣΩ. Οὐ δή που, ὦ βέλτιστε, γιγνώσκοντες, ὅτι οὐδενὸς ἄξιά ἐστι. τοῦτο μὲν γὰρ ἤδη ἡμᾶς αὐτοὺς τῷ λόγῳ ἐξηλέγξαμεν ὅτι ἀδύνατον. — ΙΠ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὴ γιγνώσκοντες, δῆλον ὅτι ἀγνοοῦντες· οἰόμενοι δὲ τὰ οὐδενὸς ἄξια πολλοῦ ἄξια εἶναι. — ΙΠ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν, οἵγε φιλοκερδεῖς φιλοῦσι τὸ κέρδος; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Κέρδος δὲ λέγεις ἐναντίον τῇ ζημίᾳ; — ΙΠ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἔστιν οὖν ὅτῳ ἀγαθόν ἐστι ζημιοῦσθαι; — ΙΠ. Οὐδενί. — ΣΩ. Ἀλλὰ κακόν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Βλάπτονται ὑπὸ τῆς ζημίας ἄρ' ἄνθρωποι; — ΙΠ. Βλάπτονται. — ΣΩ. Κακὸν ἄρ' ἡ ζημία; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἐναντίον δὲ τῇ ζημίᾳ τὸ κέρδος; — ΙΠ. Ἐναντίον. — ΣΩ. Ἀγαθὸν ἄρα τὸ κέρδος; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Τοὺς οὖν τἀγαθὸν φιλοῦντας φιλοκερδεῖς καλεῖς; — ΙΠ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Οὐ μανικούς γε, ὦ ἑταῖρε, λέγεις τοὺς φιλοκερδεῖς. ἀλλὰ σὺ αὐτὸς πότερον φιλεῖς ὃ ἂν ἀγαθὸν ᾖ, ἢ οὐ φιλεῖς; — ΙΠ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἔστι δέ τι ἀγαθὸν, ὃ οὐ φιλεῖς, ἀλλὰ κακόν; — ΙΠ. Μὰ Δί' οὐχ ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ πάντα τἀγαθὰ ἴσως φιλεῖς. — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἐροῦ δὴ κἀμὲ, εἰ οὐ κἀγώ· ὁμολογήσω γὰρ κἀγώ σοι φιλεῖν τἀγαθά· ἀλλὰ πρὸς ἐμοὶ καὶ σοὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἅπαντες οὐ δοκοῦσί σοι τἀγαθὰ φιλεῖν, τὰ δὲ κακὰ μισεῖν; — ΙΠ. Ἔμοιγε φαίνεται. — ΣΩ. Τὸ δὲ κέρδος ἀγαθὸν ὡμολογήσαμεν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Πάντες αὖ φιλοκερδεῖς φαίνονται τοῦτον τὸν τρόπον· ὃν δὲ τὸ πρότερον ἐλέγομεν οὐδεὶς ἦν φιλοκερδής. ποτέρῳ οὖν ἄν τις τῷ λόγῳ χρώμενος οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνοι; — ΙΠ. Εἴ τις, ὦ Σώκρατες, οἶμαι, ὀρθῶς λαμβάνοι τὸν φιλοκερδῆ. ὀρθῶς δ' ἐστὶ τοῦτον ἡγεῖσθαι φιλοκερδῆ, ὃς ἂν σπουδάζῃ ἐπὶ τούτοις, καὶ ἀξιοῖ κερδαίνειν ἀπ' αὐτῶν, ἀφ' ὧν οἱ χρηστοὶ οὐ τολμῶσι κερδαίνειν. — ΣΩ. Ἀλλ' ὁρᾷς, ὦ γλυκύτατε, τὸ κερδαίνειν ἄρτι ὡμολογήσαμεν εἶναι ὠφελεῖσθαι. — ΙΠ. Τί οὖν δὴ τοῦτο; — ΣΩ. Ὅτι καὶ τόδ' αὐτῷ προσωμολογήσαμεν, βούλεσθαι τἀγαθὰ πάντας καὶ ἀεί. — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οἱ ἀγαθοὶ πάντα τὰ κέρδη βούλονται ἔχειν, εἴπερ ἀγαθά γ' ἐστίν. — ΙΠ. Οὐχ, ἀφ' ὧν γε μέλλουσιν, ὦ Σώκρατες, βλαβήσεσθαι τῶν κερδῶν. — ΣΩ. Βλαβήσεσθαι δὲ λέγεις ζημιώσεσθαι, ἢ ἄλλο τι; — ΙΠ.

tibicen tibiam, citharœdus citharam, sagittarius arcum, et, ut brevi complectar, artifex et rei cujusvis peritus quisque organa ac reliquum apparatum nullius pretii habeat, num putat ex his se lucraturum? — Hi. Non sane videtur. — So. Quos igitur lucri cupidos nuncupas? non sane eos, quos supra retulimus, qui e rebus nulla ratione dignis oportere lucrari rentur: sed hoc modo, mirande vir, quo tu vis, nullus hominum lucri cupidus est. — Hi. At ego, o Socrates, eos lucri cupidos esse dicam, qui propter inexplebilem aviditatem minima et vilissima quæque et nullius pretii mirum in modum sitiunt, et in his lucrum quærunt. — So. Non profecto, o vir optime, dum norunt nullius ista pretii esse. huc enim jam nos ipsos adegimus ut hoc fieri non posse fateremur. — Hi. Mihi sane videtur. — So. Si non cognoscunt, ignorant igitur: opinantur autem quæ nullius pretii sunt multi facienda esse. — Hi. Videtur. — So. Lucri cupidi igitur nonne lucrum cupiunt? — Hi. Profecto. — So. Lucrum vero dicis damno contrarium? — Hi. Est. — So. Estne bonum cuiquam damno affici? — Hi. Nemini. — So. Malum autem? — Hi. Prorsus. — So. Læduntur igitur damno homines? — Hi. Læduntur. — So. Malum igitur damnum? — Hi. Malum. — So. Contrarium damno lucrum? — Hi. Contrarium. — So. Ergone bonum lucrum? — Hi. Certe. — So. Bonum igitur amantes lucri cupidos nuncupas? — Hi. Videtur. — So. Non insanos quidem, o amice, lucri cupidos dicis. sed tu ipse utrum amas quod bonum est, an non amas? — Hi. Amo equidem. — So. An est bonum quicquam quod non affectes, sed malum? — Hi. Non per Jovem. — So. At æquabiliter omnia bona affectas. — Hi. Omnia. — So. Interroga jam et me, an non ego quoque: bona enim ego etiam amare me confitebor: sed præter me ac te nonne reliqui mortales omnes tibi quoque videntur amare bona, mala odisse? — Hi. Videntur. — So. Lucrum autem nonne bonum esse confessi sumus? — Hi. Ita. — So. Omnes igitur lucri cupidi videntur hoc modo: quo vero prius diximus nullus lucri cupidus erat. utra igitur istarum rationum sequenda, ne erremus? — Hi. Si quis, o Socrates, recte lucri cupidum percipiat. recte autem est hunc lucri cupidum arbitrari, qui his studet et lucrum ex his quærendum sibi putat, ex quibus boni viri lucrari non audent. — So. At vides, o suavissime, paulo ante inter nos convenit, lucrari esse utilitate affici. — Hi. Cur igitur hoc (dicis)? — So. Quia et in hoc consensimus, bonum omnes semper velle. — Hi. Confessi sumus. — So. Nonne et boni viri lucrum omne expetunt, si quidem bona sunt? — Hi. Non tamen ea lucra quibus lædi possint. — So. Lædi vocas damnum pati, an aliud quippiam? — Hi. Nil aliud, sed damno affici. — So.

Οὐχ, ἀλλὰ ζημιώσεσθαι λέγω. — ΣΩ. Ὑπὸ τοῦ κέρδους οὖν ζημιοῦνται ἢ ὑπὸ τῆς ζημίας ἄνθρωποι; — ΙΠ. Ὑπ' ἀμφοτέρων. καὶ γὰρ ὑπὸ τῆς ζημίας ζημιοῦνται, καὶ ὑπὸ τοῦ κέρδους τοῦ πονηροῦ. — ΣΩ. 5 Ἦ δοκεῖ οὖν τί σοι χρηστὸν καὶ ἀγαθὸν πρᾶγμα πονηρὸν 228 εἶναι; — ΙΠ. Οὐκ ἔμοιγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὡμολογήσαμεν ὀλίγον πρότερον τὸ κέρδος τῇ ζημίᾳ κακῷ ὄντι ἐναντίον εἶναι; — ΙΠ. Φημί. — ΣΩ. Ἐναντίον δ' ὂν κακῷ ἀγαθὸν εἶναι; — ΙΠ. Ὡμολογήσαμεν γάρ. — 10 ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν; ἐπιχειρεῖς με ἐξαπατᾶν, ἐπίτηδες ἐναντία λέγων οἷς ἄρτι ὡμολογήσαμεν. — ΙΠ. Οὐ μὰ Δία, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ τοὐναντίον σὺ ἐμὲ ἐξαπατᾷς, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπῃ ἐν τοῖς λόγοις ἄνω καὶ κάτω στρέφεις. — ΣΩ. Εὐφήμει. οὐ μεντἂν καλῶς ποιοίην, οὐ πειθόμενος 15 ἀνδρὶ ἀγαθῷ καὶ σοφῷ. — ΙΠ. Τίνι τούτῳ; καὶ τί μάλιστα; — ΣΩ. Πολίτῃ μὲν ἐμῷ τε καὶ σῷ, Πεισιστράτου δ' υἱεῖ τοῦ ἐκ Φιλαιδῶν, Ἱππάρχῳ, ὃς τῶν Πεισιστράτου παίδων ἦν πρεσβύτατος καὶ σοφώτατος, ὃς ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα σοφίας ἀπεδείξατο, 20 καὶ τὰ Ὁμήρου ἔπη πρῶτος ἐκόμισεν εἰς τὴν γῆν ταυτηνί, καὶ ἠνάγκασε τοὺς ῥαψῳδοὺς Παναθηναίοις ἐξ ὑπολήψεως ἐφεξῆς αὐτὰ διιέναι, ὥσπερ νῦν ἔτι οἵδε ποιοῦσι. καὶ ἐπ' Ἀνακρέοντα τὸν Τήϊον πεντηκόντορον στείλας ἐκόμισεν εἰς τὴν πόλιν· Σιμωνίδην δὲ τὸν 25 Κεῖον ἀεὶ περὶ αὑτὸν εἶχε, μεγάλοις μισθοῖς καὶ δώροις πείθων. ταῦτα δ' ἐποίει βουλόμενος παιδεύειν τοὺς πολίτας, ἵν' ὡς βελτίστων [ὄντων] αὐτῶν ἄρχοι, οὐκ οἰόμενος δεῖν οὐδενὶ σοφίας φθονεῖν, ἅτ' ὢν καλός τε κἀγαθός. ἐπειδὴ δ' αὐτῷ οἱ περὶ τὸ ἄστυ τῶν πολι- 30 τῶν πεπαιδευμένοι ἦσαν καὶ ἐθαύμαζον αὐτὸν ἐπὶ σοφίᾳ, ἐπιβουλεύων αὖ τοὺς ἐν τοῖς ἀγροῖς παιδεῦσαι ἔστησεν αὐτοῖς Ἑρμᾶς κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐν μέσῳ τοῦ ἄστεος καὶ τῶν δήμων ἑκάστων, κἄπειτα τῆς σοφίας αὑτοῦ, ἥν τ' ἔμαθε καὶ ἣν αὐτὸς ἐξεῦρεν, ἐκλεξάμενος 35 ἃ ἡγεῖτο σοφώτατα εἶναι, ταῦτ' αὐτὸς ἐντείνας εἰς ἐλεγεῖον αὑτοῦ ποιήματα καὶ ἐπιδείγματα τῆς σοφίας ἐπέγραψεν, ἵνα πρῶτον μὲν τὰ ἐν Δελφοῖς γράμματα τὰ σοφὰ ταῦτα μὴ θαυμάζοιεν οἱ πολῖται αὐτοῦ, τό τε Γνῶθι σαυτὸν καὶ τὸ Μηδὲν ἄγαν, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα, 40 ἀλλὰ τὰ Ἱππάρχου ῥήματα μᾶλλον σοφὰ ἡγοῖντο, ἔπειτα παριόντες ἄνω καὶ κάτω καὶ ἀναγιγνώσκοντες καὶ γεῦμα λαμβάνοντες αὐτοῦ τῆς σοφίας φοιτῷεν ἐκ τῶν ἀγρῶν καὶ ἐπὶ τὰ λοιπὰ παιδευθησόμενοι. ἐστὸν δὲ δύο τὠπιγράμματε· ἐν μὲν τοῖς ἐπ' ἀριστερὰ τοῦ Ἑρμοῦ 229 ἑκάστου ἐπιγέγραπται λέγων ὁ Ἑρμῆς, ὅτι ἐν μέσῳ τοῦ ἄστεος καὶ τοῦ δήμου ἕστηκεν, ἐν δὲ τοῖς ἐπὶ δεξιά,

Μνῆμα τόδ' Ἱππάρχου· στεῖχε δίκαια φρονῶν,

φησίν, ἔστι δὲ τῶν ποιημάτων καὶ ἄλλα ἐν ἄλλοις Ἑρμαῖς πολλὰ καὶ καλὰ ἐπιγεγραμμένα· ἔστι δὲ δὴ καὶ 50 τοῦτ' ἐπὶ τῇ Στειριακῇ ὁδῷ, ἐν ᾧ λέγει,

Μνῆμα τόδ' Ἱππάρχου· μὴ φίλον ἐξαπάτα.

ἐγὼ οὖν σε ἐμοὶ ὄντα φίλον οὐ δήπου τολμῴην ἂν ἐξα-

Lucrone igitur damnum patiuntur homines, an damno potius? — Hi. Utrisque. etenim et damno et lucro turpi damno afficiuntur. — So. Num tibi videtur aliquid utile ac bonum turpe exsistere? — Hi. Minime. — So. Nonne paulo ante concessimus lucrum damno, malo exsistenti, contrarium esse? — Hi. Fateor. — So. Et cum sit malo contrarium, esse bonum? — Hi. Concessimus. — So. Videsne igitur? me conaris decipere, de industria contraria his asserens, quæ supra confessi sumus. — Hi. Non per Jovem, o Socrates: sed contra, tu me decipis, ac nescio quomodo disputans sursum deorsumque omnia convertis. — So. Bona verba quæso. neque tamen recte facerem, nisi viro bono et sapienti parerem. — Hi. Cuinam? et qua in re inprimis? — So. Civi meo et tuo, Hipparcho, Pisistrati ex Philædarum demo, filiorum Pisistrati natu maximo et sapientissimo, qui et alia multa præclara sapientiæ exempla edidit, et Homeri etiam libros in hanc regionem primus invexit, et recitatores impulit, ut Panathenæis alternis deinceps pronuntiarent, quod usque ad hæc etiam tempora hi observant. et Anacreonta Teium missa quinquaginta remorum navi in hanc urbem accivit: Simonidem præterea Ceum apud se semper habuit, amplis stipendiis et muneribus inductum. hæc autem agebat, cives suos instituendo eo adducere volens, ut quam optime degentibus imperaret, ratus minime fas esse, sapientiam cuiquam invidere, quippe qui ipse honestus ac bonus erat. cum vero cives Athenienses abunde eruditi essent atque sapientiam ejus admirarentur, ad agricolas convertit animum et ut eos erudiret Mercurios in viarum medio loco inter urbem et singulos demos posuit, deinde ex ea sapientia, quam partim didicerat, partim ipse invenerat, eliciens quæ potiora judicabat, hæc elegis a se inclusa suæ sapientiæ versus et opera inscripsit, ut primum cives haud amplius egregia illa mirarentur, *Cognosce te ipsum, Nihil nimis*, et reliqua hujuscemodi Delphico templo inscripta, sed Hipparchi dicta sapientiora ducerent, deinde hac atque illac prætereuntes ac legendo illius sapientiam degustantes ex agris ad reliqua doctrinæ instituta discenda pergerent. erant autem epigrammata duo: in sinistra parte cujusque Mercurii inscriptum erat (dicens Mercurius), se in medio urbis et demi stare, in dextra,

Hipparchi hoc monumentum: perge quæ justa sunt curare.

suntque in aliis columnis Mercurii alia præclara carmina inscripta multa: in via vero Stiriaca tale erat,

Monumentum hoc Hipparchi: ne amicum decipias

equidem igitur amicum meum fallere nunquam ausim at-

κατᾶν κἀκείνῳ τοιούτῳ ὄντι ἀπιστεῖν, οὗ καὶ ἀποθανόντος τρί' ἔτη ἐτυραννεύθησαν Ἀθηναῖοι ὑπὸ τἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἱππίου. καὶ πάντων ἂν τῶν παλαιῶν ἤκουσας ὅτι ταῦτα μόνον τὰ ἔτη τυραννὶς ἐγένετο ἐν Ἀθήναις,
5 τὸν δ' ἄλλον χρόνον ἐγγύς τι ἔζων Ἀθηναῖοι, ὥσπερ ἐπὶ Κρόνου βασιλεύοντος. λέγεται δ' ὑπὸ τῶν χαριεστέρων ἀνθρώπων καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ γενέσθαι οὐ δι' c ἃ οἱ πολλοὶ ᾠήθησαν, διὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς ἀτιμίαν τῆς κανηφορίας — ἐπεὶ τοῦτό γ' εὔηθες — ἀλλὰ τὸν
10 μὲν Ἁρμόδιον γεγονέναι παιδικὰ τοῦ Ἀριστογείτονος καὶ πεπαιδεῦσθαι ὑπ' ἐκείνου. μέγα δ' ἐφρόνει ἄρα καὶ ὁ Ἀριστογείτων ἐπὶ τῷ παιδεῦσαι ἄνθρωπον, καὶ ἀνταγωνιστὴν ἡγεῖτο εἶναι τὸν Ἵππαρχον. ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ χρόνῳ αὐτὸν τὸν Ἁρμόδιον τυγχάνειν ἐρῶντά τινος
15 τῶν νέων τε καὶ γενναίων καὶ καλῶν τῶν τότε· καὶ d λέγουσι τοὔνομα αὐτοῦ, ἐγὼ δ' οὐ μέμνημαι. τὸν οὖν νεανίσκον τοῦτον τέως μὲν θαυμάζειν τόν θ' Ἁρμόδιον καὶ τὸν Ἀριστογείτονα ὡς σοφούς, ἔπειτα συγγενόμενον τῷ Ἱππάρχῳ καταφρονῆσαι ἐκείνων, καὶ τοὺς πε-
20 ριαλγήσαντας ταύτῃ τῇ ἀτιμίᾳ οὕτως ἀποκτεῖναι τὸν Ἵππαρχον. — ΙΠ. Κινδυνεύεις τοίνυν, ὦ Σώκρατες, ἢ οὐ φίλον με ἡγεῖσθαι, ἤ, εἰ ἡγεῖ φίλον, οὐ πείθεσθαι Ἱππάρχῳ. ἐγὼ γὰρ ὅπως οὐ σὺ ἐμὲ ἐξαπατᾷς οὐχ οἶδ' ὅντινα [μέντοι] τρόπον ἐν τοῖς λόγοις οὐ δύνα- e
25 μαι πεισθῆναι. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὥσπερ πεττεύων ἐθέλω σοι ἐν τοῖς λόγοις ἀναθέσθαι ὅ τι βούλει τῶν εἰρημένων, ἵνα μὴ οἴῃ ἐξαπατᾶσθαι. πότερον γὰρ τοῦτό σοι ἀναθῶμαι, ὡς οὐχὶ τῶν ἀγαθῶν πάντες ἐπιθυμοῦσιν ἄνθρωποι; — ΙΠ. Μή μοί γε. — ΣΩ.
30 Ἀλλ' ὡς τὸ ζημιοῦσθαι καὶ ἡ ζημία οὐ κακόν; — ΙΠ. Μή μοί γε. — ΣΩ. Ἀλλ' ὡς οὐ τῇ ζημίᾳ καὶ τῷ ζημιοῦσθαι τὸ κέρδος καὶ τὸ κερδαίνειν ἐναντίον; — ΙΠ.
230 Μηδὲ τοῦτο. — ΣΩ. Ἀλλ' ὡς ἐναντίον ὂν τῷ κακῷ a οὐκ ἀγαθόν ἐστι τὸ κερδαίνειν; — ΙΠ. Οὔτι πᾶν γε
35 τουτί μοι ἀνάθου. — ΣΩ. Δοκεῖ ἄρα σοι, ὡς ἔοικε, τοῦ κέρδους τὸ μέν τι ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δέ τι κακόν. — ΙΠ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ἀνατίθεμαι τοίνυν σοι τοῦτο· ἔστω γὰρ δὴ κέρδος τι ἀγαθόν, καὶ ἕτερον κέρδος τι κακόν. κέρδος δέ γ' οὐδὲν μᾶλλόν ἐστιν αὐτῶν τἀγα-
40 θὸν ἢ τὸ κακόν. ἦ γάρ; — ΙΠ. Πῶς με ἐρωτᾷς; — ΣΩ. Ἐγὼ φράσω. σιτίον ἐστὶν ἀγαθόν τε καὶ κακόν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν μᾶλλόν τι αὐτῶν ἐστὶ b τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου σιτίον; ἢ ὁμοίως τοῦτό γε, σιτία, ἐστὸν ἀμφότερα, καὶ ταύτῃ γ' οὐδὲν διαφέρει τὸ ἕτε-
45 ρον τοῦ ἑτέρου κατὰ τὸ σιτίον εἶναι, ἀλλ' ᾗ τὸ μὲν αὐτῶν ἀγαθόν, τὸ δὲ κακόν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ποτὸν καὶ τἆλλα πάντα, ὅσα τῶν ὄντων ταὐτὰ ὄντα τὰ μὲν πέπονθεν ἀγαθὰ εἶναι, τὰ δὲ κακά, οὐδὲν ἐκείνῃ γε διαφέρει τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου, ᾗ ταὐτόν
50 ἐστιν; ὥσπερ ἄνθρωπος δήπου ὁ μὲν χρηστός ἐστιν, ὁ c δὲ πονηρός. — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἀλλ' ἄνθρωπός γε, οἶμαι, οὐδέτερος οὐδετέρου οὔτε μᾶλλον οὔθ' ἧττόν ἐστιν, οὔθ' ὁ χρηστὸς τοῦ πονηροῦ, οὔθ' ὁ πονηρὸς τοῦ χρηστοῦ. — ΙΠ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὕτω

que illi tanto viro repugnare, quo vita functo tres annos sub fratre illius Hippia tyrannide pressi Athenienses fuerunt. et e majoribus natu omnibus posses audire solum hoc triennium in hac urbe tyrannidem viguisse, reliquum vero tempus tanquam Saturno regnante Athenienses vixerunt. traditur autem ab elegantioribus viris, mortis ejus causam exstitisse non eam, quæ vulgo fertur, sororis scilicet canephoriæ contemptum — nam id credere absurdum — sed Harmodium amasium factum Aristogitonis doctumque esse ab illo: magnos vero spiritus sumebat Aristogiton ob educationem hominis, et Hipparchum adversarium esse suspicabatur. interim contigit ut Harmodius ipse nobilem quendam et unum e pulchris, cujus nomen non satis teneo, amaret. huic igitur juveni Harmodium et Aristogitonem velut sapientes admirationi fuisse, donec familiaris factus sit Hipparcho, cum contemneret illos, unde ab illis hunc contemptum indignatis Hipparchum interemptum esse. — Hi. Videris, o Socrates, vel amicum me non putare, vel, si putas amicum, Hipparcho minime credere. nam me abs te non decipi disserendo persuaderi mihi nequit. — So. Atqui volo, perinde ac si talis ludamus, retractare quicquid libet, ne te deceptum existimes. visne illud immutemus quod diximus, omnes homines bona appetere? — Hi. Nolo. — So. An hoc potius, damnum affici malum esse? — Hi. Neque id. — So. Hocne igitur, lucrum atque lucrari damno et damno affici contraria esse? — Hi. Neque hoc. — So. At hoc fortasse, lucrari, utpote malo contrarium, bonum esse? — Hi. Ne quicquam horum retractes. — So. Censes igitur, ut videtur, lucrum aliquod bonum esse, aliquod vero malum. — Hi. Ita. — So. Retracto igitur tibi hoc: esto enim lucrum aliud bonum, malum aliud. lucrum tamen nihil magis est horum bonum quam malum. nonne? — Hi. Quid interrogas? — So. Dicam, cibus bonusne est et malus? — Hi. Est. — So. Num igitur est magis cibus alter quam alter? an similiter cibus uterque est, neque qua cibus alter ab altero differt, sed qua hic quidem bonus, ille vero malus? — Hi. Est ut dicis. — So. Nonne et potus et reliqua omnia, quæcumque formæ ejusdem sunt, ita habent, ut partim bona, partim mala sint, nihilque inter se differant in eo in quo eadem sunt? quemadmodum hominum quidem alius bonus est, malus alius? — Hi. Sic est. — So. Ceterum neuter illorum, ut arbitror, magis aut minus homo est quam alter, neque bonus quam malus, neque malus quam bonus. — Hi. Vera dicis. — So. Nonne de lucro similiter judicabimus, pariter lu-

καὶ περὶ τοῦ κέρδους διανοώμεθα, ὡς κέρδος γ' ὁμοίως ἐστὶ καὶ τὸ πονηρὸν καὶ τὸ χρηστόν; — ΙΠ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα μᾶλλον κερδαίνει ὁ τὸ χρηστὸν κέρδος ἔχων ἢ ὁ τὸ πονηρόν. οὔκουν μᾶλλόν γε κέρ-5 δος φαίνεται οὐδέτερον ὄν, ὡς ὁμολογοῦμεν. — ΙΠ. d Ναί. — ΣΩ. Οὐδετέρῳ γὰρ αὐτῶν οὔτε τὸ μᾶλλον οὔτε τὸ ἧττον πρόσεστιν. — ΙΠ. Οὐ γὰρ δή. — ΣΩ. Τῷ δὴ τοιούτῳ πράγματι πῶς ἄν τις μᾶλλον ἢ ἧττον ὁτιοῦν ἂν ποιοίη ἢ πάσχοι, ᾧ μηδέτερον τούτων προσ-10 είη; — ΙΠ. Ἀδύνατον. — ΣΩ. Ἐπειδὴ τοίνυν κέρδη μὲν ὁμοίως ἐστὶν ἀμφότερα καὶ κερδαλέα, τουτὶ δὴ δεῖ ἡμᾶς ἐπισκέψασθαι, διὰ τί ποτ' ἀμφότερα αὐτὰ κέρδος καλεῖς, τί ταὐτὸν ἐν ἀμφοτέροις ὁρῶν; ὥσπερ ἂν e εἰ ἃ σύ με ἠρώτας τὰ νῦν δή, διὰ τί ποτε καὶ τἀγα-15 θὸν σιτίον καὶ τὸ κακὸν σιτίον ὁμοίως ἀμφότερα σιτία καλῶ, εἶπον ἄν σοι, διότι ἀμφότερα ξηρὰ τροφὴ σώματός ἐστι, διὰ τοῦτ' ἔγωγε. τοῦτο γὰρ εἶναι σιτίον κἂν σύ που ἡμῖν ὁμολογοίης. ἢ γάρ; — ΙΠ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Καὶ περὶ ποτοῦ οὖν ὁ αὐτὸς ἂν τρόπος εἴη τῆς 20 ἀποκρίσεως, ὅτι τῇ τοῦ σώματος ὑγρᾷ τροφῇ, ἐάν τε 231 χρηστὴ ἐάν τε πονηρὰ ᾖ, τοῦτο τοὔνομά ἐστι, ποτόν· a καὶ τοῖς ἄλλοις ὡσαύτως. πειρῶ οὖν καὶ σὺ ἐμὲ μιμεῖσθαι οὕτως ἀποκρινόμενον. τὸ χρηστὸν κέρδος καὶ τὸ πονηρὸν κέρδος κέρδος φῂς ἀμφότερον εἶναι, τί ταὐ-25 τὸν ἐν αὐτοῖς ὁρῶν, ὅτι δὴ καὶ τοῦτο κέρδος ἐστίν; εἰ δ' αὖ μὴ αὐτὸς ἔχεις ἀποκρίνασθαι, ἀλλ' ἐμοῦ λέγοντος σκόπει· ἆρα κέρδος λέγεις πᾶν κτῆμα, ὃ ἄν τις κτήσηται ἢ μηδὲν ἀναλώσας, ἢ ἔλαττον ἀναλώσας πλέον λάβῃ; — ΙΠ. Ἔμοιγε δοκῶ τοῦτο καλεῖν κέρδος. — ΣΩ. b 30 Ἆρα καὶ τὰ τοιάδε λέγεις; ἐάν τις ἑστιαθεὶς μηδὲν ἀναλώσας ἀλλ' εὐωχηθεὶς νόσον κτήσηται; — ΙΠ. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. — ΣΩ. Ὑγίειαν δὲ κτησάμενος ἀφ' ἑστιάσεως κέρδος ἂν κτήσαιτο ἢ ζημίαν; — ΙΠ. Κέρδος. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα τοῦτό γ' ἐστὶ κέρδος, τὸ ὁτιοῦν 35 κτῆμα κτήσασθαι. — ΙΠ. Οὐ μέντοι. — ΣΩ. Πότερον οὐκ ἐὰν κακὸν ἢ οὐδ' ἂν ἀγαθὸν ὁτιοῦν κτήσηται, οὐ κέρδος κτήσεται; — ΙΠ. Φαίνεται, ἐάν γ' ἀγαθόν. — ΣΩ. Ἐὰν δὲ κακόν, οὐ ζημίαν κτήσεται; — ΙΠ. c Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ὁρᾷς οὖν, ὡς πάλιν αὖ περι-40 τρέχεις εἰς ταὐτό; τὸ μὲν κέρδος ἀγαθὸν φαίνεται, ἡ δὲ ζημία κακόν. — ΙΠ. Ἀπορῶ ἔγωγ' ὅ τι εἴπω. — ΣΩ. Οὐκ ἀδίκως γε σὺ ἀπορῶν. ἔτι δὲ καὶ τόδ' ἀπόκριναι· ἐάν τις ἔλαττον ἀναλώσας πλέον κτήσηται, φῂς κέρδος εἶναι; — ΙΠ. Οὔτι κακόν γε λέγω, ἀλλ' ἐὰν 45 χρυσίον ἢ ἀργύριον ἔλαττον ἀναλώσας πλέον λάβῃ. — ΣΩ. Κἀγὼ μέλλω τοῦτ' ἐρήσεσθαι. φέρε γάρ, Ἐάν τις χρυσίου σταθμὸν ἥμισυν ἀναλώσας διπλάσιον d λάβῃ ἀργυρίου, κέρδος ἢ ζημίαν εἴληφεν; — ΙΠ. Ζημίαν δήπου, ὦ Σώκρατες. ἀντὶ δωδεκαστασίου γὰρ 50 διστάσιον αὐτῷ καθίσταται τὸ χρυσίον. — ΣΩ. Καὶ μὴν πλέον γ' εἴληφεν. ἢ οὐ πλέον ἐστὶ τὸ διπλάσιον τοῦ ἡμίσεος; — ΙΠ. Οὔτι τῇ ἀξίᾳ γ' ἀργύριον χρυσίου. — ΣΩ. Δεῖ ἄρ', ὡς ἔοικε, τῷ κέρδει τοῦτο προσεῖναι, τὴν ἀξίαν. νῦν γοῦν τὸ μὲν ἀργύριον πλέον

crum esse tam bonum quam malum? — Hi. Necesse est. — So. Nil igitur magis lucratur qui lucrum bonum consequitur quam qui malum: neque horum alterutrum lucrum magis esse apparet, ut jam convenit. — Hi. Profecto. — So. Neutri enim neque magis neque minus adest. — Hi. Non sane. — So. Tali autem in re, cui neutrum horum competat, ecquis potest magis vel minus aliquid aut agere aut etiam pati? — Hi. Fieri non potest. — So. Postquam igitur lucra æque sunt utraque, hoc jam animadvertendum restat, propter quid utraque lucrum appelles, quid idem in utrisque videns? veluti si me rogares quæ modo, quare cibum, seu bonum seu malum, cibum utrumque vocem, responderem utique, quoniam uterque sicca est corporis esca, ideo utrumque cibum nomino. hoc enim cibum esse vel tu nobis concederes. nonne? — Hi. Fateor. — So. Et circa potum igitur eadem respondendi ratio esset, humidum corporis alimentum, seu bonum seu malum sit, potum vocari: et in reliquis eodem modo. enitere igitur me sic respondentem et tu imitari. lucrum bonum et lucrum malum utrumque lucrum dicis esse, quid idem in iis cernens, cujus gratia et hoc lucrum est? quodsi ipse non habes quod respondeas, ad me dicentem attende: num lucrum appellas omnem possessionem, quam quis acquisiverit vel nihil omnino, vel parum expendens admodum, cum plus accipiat? — Hi. Id lucrum vocare mihi videor. — So. An hujusmodi quoque dicis? si quis nihil expendens abunde epulatus sit, sed ex epulis morbum acquisiverit? — Hi. Non per Jovem. — So. At bonam valetudinem ex epulis adeptus lucrumne an damnum acquisiverit? — Hi. Lucrum. — So. Non est igitur lucrum, quodlibet acquirere. — Hi. Non certe. — So. Numquid ita se habet, ut non lucretur is, qui malum aut ne bonum quidem aliquod acquisiverit? — Hi. Videtur, qui bonum. — So. Non in damnum incurret, qui in malum incurrit? — Hi. Mihi quidem videtur. — So. Cernisne igitur, te in idem revolvi? lucrum enim bonum, damnum vero malum apparet. — Hi. Nescio quid dicam. — So. Et jure quidem. sed præterea hoc mihi responde: si quis minus expendens plus acceperit, lucrumne dicis? — Hi. Dico non de malo, sed si auri vel argenti minus erogans plus acceperit. — So. Et ego hoc interrogaturus sum. age enim, Si quis dimidiam auri libram erogans duplum reportet argenti, lucrum an damnum accepit? — Hi. Damnum profecto, o Socrates. nam pro duodecuplo duplum solummodo capit. — So. Verumtamen plus accepit. an non plus est duplum dimidio? — Hi. Non ejusdem pretii est argentum, cujus est aurum. — So. Ergo oportet hoc lucro adesse, æstimationem scilicet ac pretium. nunc utique argentum, am-

ὂν τοῦ χρυσίου οὐ φῂς ἄξιον εἶναι· τὸ δὲ χρυσίον, ἔλαττον ὄν, ἄξιον φῂς εἶναι. — ΙΠ. Σφόδρα· ἔχει γὰρ οὕτω. e — ΣΩ. Τὸ μὲν ἄξιον ἄρα κερδαλέον ἐστὶν, ἐάν τε σμικρὸν ᾖ ἐάν τε μέγα, τὸ δ' ἀνάξιον ἀκερδές. — ΙΠ.
5 Ναί. — ΣΩ. Τὸ δ' ἄξιον λέγεις ἄξιον εἶναι ἄλλο τι ἢ κεκτῆσθαι; — ΙΠ. Ναὶ, κεκτῆσθαι. — ΣΩ. Τὸ δ' ἄξιον αὖ λέγεις κεκτῆσθαι τὸ ἀνωφελὲς ἢ τὸ ὠφέλιμον;
232— ΙΠ. Τὸ ὠφέλιμον δήπου. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ ὠφέ- a λιμον ἀγαθόν ἐστιν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν,
10 ὦ ἀνδρειότατε πάντων, οὐ τὸ κερδαλέον, ἀγαθὸν αὖ πάλιν τρίτον ἢ τέταρτον ἥκει ἡμῖν ὁμολογούμενον; — ΙΠ. Ἔοικεν. — ΣΩ. Μνημονεύεις οὖν, ὅθεν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος γέγονεν; — ΙΠ. Οἶμαί γε. — ΣΩ. Εἰ δὲ μὴ, ἐγώ σε ὑπομνήσω. ἠμφισβήτησάς μοι τοὺς
15 ἀγαθοὺς μὴ πάντα τὰ κέρδη βούλεσθαι κερδαίνειν, ἀλλὰ τῶν κερδῶν τἀγαθὰ, τὰ δὲ πονηρὰ μή. — ΙΠ. Ναίχι. — ΣΩ. Οὐκοῦν νῦν πάντα τὰ κέρδη ὁ λόγος b ἡμᾶς ἠνάγκακε καὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα ὁμολογεῖν ἀγαθὰ εἶναι; — ΙΠ. Ἠνάγκακε γὰρ, ὦ Σώκρατες, μᾶλλον
20 ἐμέ γ' ἢ πέπεικεν. — ΣΩ. Ἀλλ' ἴσως μετὰ τοῦτο καὶ πείσειεν ἄν. νῦν δ' οὖν, εἴτε πέπεισαι εἴθ' ὅπως δὴ ἔχεις, συμφῂς γοῦν ἡμῖν, πάντα τὰ κέρδη ἀγαθὰ εἶναι, καὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα; — ΙΠ. Ὁμολογῶ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Τοὺς δὲ χρηστοὺς ἀνθρώπους βούλεσθαι τἀγαθὰ
30 ὁμολογεῖς ἅπαντα ἅπαντας. ἢ οὔ; — ΙΠ. Ὁμολογῶ. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὲν δὴ τούς γε πονηροὺς (αὐτὸς) εἶπες c ὅτι καὶ σμικρὰ καὶ μεγάλα κέρδη φιλοῦσιν. — ΙΠ. Εἶπον. — ΣΩ. Οὐκοῦν κατὰ τὸν σὸν λόγον πάντες ἄνθρωποι φιλοκερδεῖς ἂν εἶεν, καὶ οἱ χρηστοὶ καὶ οἱ
25 πονηροί. — ΙΠ. Φαίνεται. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ὀρθῶς ὀνειδίζει, εἴ τίς τῳ ὀνειδίζει φιλοκερδεῖ εἶναι· τυγχάνει γὰρ καὶ ὁ ταῦτ' ὀνειδίζων αὐτὸς τοιοῦτος ὤν.

plius cum sit quam aurum, haud æque æstimandum ac pretiosum dicis : aurum vero minus exsistens, pretiosum quoque ac dignum. — Hi. Et maxime : sic enim se res habet. — So. Ergo æstimatio dignitasque lucrum continet, sive parva res sive magna sit, indignum vero æstimatione lucro caret. — Hi. Profecto. — So. Ipsum pretiosum ac dignum vocasne dignum esse solummodo acquisitu? — Hi. Acquisitu. — So. Dignum autem quæsitu utile an inutile? — Hi. Utile profecto. — So. Utile nonne bonum? — Hi. Ita. — So. O vir omnium fortissime, nonne jam tertio et quarto conclusum a nobis est, lucrum bonum esse? — Hi. Videtur. — So. Memoria tenes, unde sermo hic incidit? — Hi. Puto quidem. — So. At si minus, ego in memoriam reducam. ex eo enim, quod negares bonorum virorum esse lucra quælibet acceptare, sed ex lucris bona, mala vero nequaquam. — Hi. Hinc sane. — So. Nonne lucra omnia esse bona, seu magna sive parva sint, ratio nos fateri coegit? — Hi. Coegit certe, o Socrates, me magis quam persuasit. — So. Sed fortasse deinde persuadebit etiam : nunc tamen sive persuasus fueris seu quomodocumque aliter sis affectus, consentis nobiscum, lucra omnia, et ampla et exigua, bona esse? — Hi. Consentio. — So. Et bonos viros omnes bona omnia velle fateris. nonne? — Hi. Fateor. — So. At malos ipse dicebas lucra tam exigua quam magna cupere. — Hi. Dicebam. — So. Nonne igitur secundum rationem tuam universi homines, boni pariter atque mali, lucri cupidi erunt? — Hi. Videtur. — So. Nemo igitur recte vituperat lucri cupidos, cum ipse quoque lucri cupidus sit.

ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΜΕΝΕΞΕΝΟΣ.

234 a I. ΣΩ. Ἐξ ἀγορᾶς ἢ πόθεν Μενέξενος; — ΜΕΝ. Ἐξ ἀγορᾶς, ὦ Σώκρατες, καὶ ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου. — ΣΩ. Τί μάλιστα σὺ πρὸς βουλευτήριον; ἢ δῆλα δὴ ὅτι παιδεύσεως καὶ φιλοσοφίας ἐπὶ τέλει ἡγεῖ εἶναι, 5 καὶ ὡς ἱκανῶς ἤδη ἔχων ἐπὶ τὰ μείζω ἐπινοεῖς τρέπεσθαι, καὶ ἄρχειν ἡμῶν, ὦ θαυμάσιε, ἐπιχειρεῖς τῶν πρεσβυτέρων τηλικοῦτος ὤν, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ὑμῶν ἡ b οἰκία ἀεί τιν' ἡμῶν ἐπιμελητὴν παρεχομένη; — ΜΕΝ. Ἐὰν σύ γε, ὦ Σώκρατες, ἐᾷς καὶ συμβουλεύῃς 10 ἄρχειν, προθυμήσομαι· εἰ δὲ μή, οὔ. νῦν μέντοι ἀφικόμην πρὸς τὸ βουλευτήριον πυθόμενος, ὅτι ἡ βουλὴ μέλλοι αἱρεῖσθαι ὅστις ἐρεῖ ἐπὶ τοῖς ἀποθανοῦσι· ταφὰς γὰρ οἶσθ' ὅτι μέλλουσι ποιεῖν. — ΣΩ. Πάνυ γε. ἀλλὰ τίν' εἵλοντο; — ΜΕΝ Οὐδένα, ἀλλὰ ἀνεβάλοντο 15 εἰς τὴν αὔριον. οἶμαι μέντοι Ἀρχῖνον ἢ Δίωνα αἱρεθήσεσθαι.

II. ΣΩ. Καὶ μήν, ὦ Μενέξενε, πολλαχῇ κινδυ- c νεύει καλὸν εἶναι τὸ ἐν πολέμῳ ἀποθνήσκειν. καὶ γὰρ ταφῆς καλῆς τε καὶ μεγαλοπρεποῦς τυγχάνει, κἂν 20 πένης τις ὢν τελευτήσῃ, καὶ ἐπαίνου αὖ ἔτυχε, κἂν φαῦλος ᾖ, ὑπ' ἀνδρῶν σοφῶν τε καὶ οὐκ εἰκῇ ἐπαινούντων, ἀλλ' ἐκ πολλοῦ χρόνου λόγους παρεσκευασμένων, οἳ οὕτω καλῶς ἐπαινοῦσιν, ὥστε καὶ τὰ προσ-235 a όντα καὶ τὰ μὴ περὶ ἑκάστου λέγοντες, κάλλιστά 25 πως τοῖς ὀνόμασι ποικίλλοντες, γοητεύουσιν ἡμῶν τὰς ψυχάς, καὶ τὴν πόλιν ἐγκωμιάζοντες κατὰ πάντας τρόπους καὶ τοὺς τετελευτηκότας ἐν τῷ πολέμῳ καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν ἅπαντας τοὺς ἔμπροσθεν καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς τοὺς ἔτι ζῶντας ἐπαινοῦντες, ὥστ' ἔγωγε, ὦ Με-30 νέξενε, γενναίως πάνυ διατίθεμαι ἐπαινούμενος ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἑκάστοτε ἕστηκα ἀκροώμενος καὶ κηλούμενος, ἡγούμενος ἐν τῷ παραχρῆμα μείζων καὶ γενναιό- b τερος καὶ καλλίων γεγονέναι. καὶ οἷα δὴ τὰ πολλὰ ἀεὶ μετ' ἐμοῦ ξένοι τινὲς ἕπονται καὶ ξυνακροῶνται, πρὸς 35 οὓς ἐγὼ σεμνότερος ἐν τῷ παραχρῆμα γίγνομαι· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ταὐτὰ ταῦτα δοκοῦσί μοι πάσχειν καὶ πρὸς ἐμὲ καὶ πρὸς τὴν ἄλλην πόλιν, θαυμασιωτέραν αὐτὴν ἡγεῖσθαι εἶναι ἢ πρότερον, ὑπὸ τοῦ λέγοντος ἀναπειθόμενοι. καί μοι αὕτη ἡ σεμνότης παραμένει ἡμέρας 40 πλεῖον ἢ τρεῖς· οὕτως ἔναυλος ὁ λόγος τε καὶ ὁ φθόγγος παρὰ τοῦ λέγοντος ἐνδύεται εἰς τὰ ὦτα, ὥστε c μόγις τετάρτῃ ἢ πέμπτῃ ἡμέρᾳ ἀναμιμνήσκομαι ἐμαυτοῦ καὶ αἰσθάνομαι οὗ γῆς εἰμί, τέως δ' οἶμαι μόνον οὐκ ἐν μακάρων νήσοις οἰκεῖν· οὕτως ἡμῖν οἱ ῥήτορες 45 δεξιοί εἰσιν.

MENEXENUS.

DIALOGI PERSONÆ :

SOCRATES, MENEXENUS.

I. So. E foro, aut unde Menexenus? — Men. E foro, o Socrates, et e senatu. — So. Quid tu ad senatum? an fortasse quia disciplinæ philosophiæque perfectam scientiam adeptum jam et satis profecisse te putas, majora aggredi studes, nobisque senioribus ipse adeo junior præesse, ut familia vestra semper, sicut solita est, aliquem nobis exhibeat consultorem? — Men. Si tu permittis, o Socrates, consulisque (ut præsim), operam dabo : sin contra, nequaquam. nunc vero idcirco ad senatum profectus sum, quoniam audiveram eligendum esse aliquem qui laudibus defunctos ornet : nam, ut scis, inferias facturi sunt. — So. Audivi equidem. sed quem elegerunt? — Men. Nullum, sed in crastinum distulerunt. arbitror autem Archinum vel Dionem electum iri.

II. So. Atqui videtur, o Menexene, multis modis præclarum esse in bello occumbere. etenim qui sic e vita migrat, funere et sepulchro magnificentissimo honoratur etiamsi pauper decesserit, neque non laudatur, etiam si vilis sit, a sapientibus viris, qui non temere, sed multo tempore composita et comparata oratione tam egregie laudant, ut, dum et quæ sunt et quæ non adsunt de quovis prædicant, verborum elegantia auditorum animos quasi præstigiis quibusdam fallant, et civitatem modis omnibus exornantes et eos qui in armis occubuerunt majoresque nostros et nos ipsos adhuc viventes extollentes, ita ut ego quidem, o Menexene, ab illis laudatus nescio quomodo generosum quiddam de me concipio, et illis passim aures præbens mirifica suavitate demulceor, e vestigio tunc me majorem, generosiorem, pulchriorem quam antea factum putans. ac plerumque hospites aliqui mecum hæc audiunt, erga quos ego venerabilior ac gravior quam antea reddor : et illis enim idem quod mihi videtur accidere tam erga me quam reliquam civitatem, ut ab oratore persuasi videlicet mirabiliorem quam prius civitatem existiment. atque gloriosa hæc venustas mihi plus quam triduum adest : adeo oratio canoraque vox oratoris auribus meis inhæret, ut vix tandem quarta post die vel quinta mei ipsius reminiscar et ubinam terrarum sim agnoscam, ad hoc vero usque tempus existimem me tantum non beatorum insulas incolere : tanta nostri rhetores dexteritate præditi sunt.

III. MEN. Ἀεὶ σὺ προσπαίζεις, ὦ Σώκρατες, τοὺς ῥήτορας. νῦν μέντοι οἶμαι ἐγὼ τὸν αἱρεθέντα οὐ πάνυ εὐπορήσειν· ἐξ ὑπογυίου γὰρ παντάπασιν ἡ αἵρεσις γέγονεν, ὥστ' ἴσως ἀναγκασθήσεται ὁ λέγων ὥσπερ αὐτοσχεδιάζειν. — ΣΩ. Πόθεν, ὦ 'γαθέ; εἰσὶν ἑκάστοις τούτων λόγοι παρεσκευασμένοι, καὶ ἅμα οὐδ' αὐτοσχεδιάζειν τά γε τοιαῦτα χαλεπόν. εἰ μὲν γὰρ δέοι Ἀθηναίους ἐν Πελοποννησίοις εὖ λέγειν ἢ Πελοποννησίους ἐν Ἀθηναίοις, ἀγαθοῦ ἂν ῥήτορος δέοι τοῦ πείσοντος καὶ εὐδοκιμήσοντος· ὅταν δέ τις ἐν τούτοις ἀγωνίζηται, οὕσπερ καὶ ἐπαινεῖ, οὐδὲν μέγα δοκεῖν εὖ λέγειν. — MEN. Οὐκ οἴει, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Οὐ μέντοι μὰ Δία. — MEN. Ἦ οἴει οἷός τ' ἂν εἶναι αὐτὸς εἰπεῖν, εἰ δέοι καὶ ἕλοιτό σε ἡ βουλή; — ΣΩ. Κἀμοὶ μέν γε, ὦ Μενέξενε, οὐδὲν θαυμαστὸν οἵῳ τ' εἶναι εἰπεῖν, ᾧ τυγχάνει διδάσκαλος οὖσα οὐ πάνυ φαύλη περὶ ῥητορικῆς, ἀλλ' ἥπερ καὶ ἄλλους πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς πεποίηκε ῥήτορας, ἕνα δὲ καὶ διαφέροντα τῶν Ἑλλήνων, Περικλέα τὸν Ξανθίππου. — MEN. Τίς αὕτη; ἢ δῆλον ὅτι Ἀσπασίαν λέγεις; — ΣΩ. Λέγω γάρ, καὶ Κόννον γε τὸν Μητροβίου· οὗτοι γάρ μοι δύ' εἰσὶ διδάσκαλοι, ὁ μὲν μουσικῆς, ἡ δὲ ῥητορικῆς. οὕτω μὲν οὖν τρεφόμενον ἄνδρα οὐδὲν θαυμαστὸν δεινὸν εἶναι λέγειν. ἀλλὰ καὶ ὅστις ἐμοῦ κάκιον ἐπαιδεύθη, μουσικὴν μὲν ὑπὸ Λάμπρου παιδευθείς, ῥητορικὴν δ' ὑπ' Ἀντιφῶντος τοῦ Ῥαμνουσίου, ὅμως κἂν οὗτος οἷός τ' εἴη Ἀθηναίους γ' ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινῶν εὐδοκιμεῖν.

IV. MEN. Καὶ τί ἂν ἔχοις εἰπεῖν, εἰ δέοι σε λέγειν; — ΣΩ. Αὐτὸς μὲν παρ' ἐμαυτοῦ ἴσως οὐδέν, Ἀσπασίας δὲ καὶ χθὲς ἠκροώμην περαινούσης ἐπιτάφιον λόγον περὶ αὐτῶν τούτων. ἤκουσε γὰρ ἅπερ σὺ λέγεις, ὅτι μέλλοιεν Ἀθηναῖοι αἱρεῖσθαι τὸν ἐροῦντα· ἔπειτα τὰ μὲν ἐκ τοῦ παραχρῆμά μοι διῄει, οἷα δέοι λέγειν, τὰ δὲ πρότερον ἐσκεμμένη ὅτε, μοι δοκεῖ, συνετίθει τὸν ἐπιτάφιον λόγον, ὃν Περικλῆς εἶπε, περιλείμματ' ἄττ' ἐξ ἐκείνου συγκολλῶσα. — MEN. Ἦ καὶ μνημονεύσαις ἂν ἃ ἔλεγεν ἡ Ἀσπασία; — ΣΩ. Εἰ μὴ ἀδικῶ γε· ἐμάνθανόν γέ τοι παρ' αὐτῆς, καὶ ὀλίγου πληγὰς ἔλαβον, ὅτι ἐπελανθανόμην. — MEN. Τί οὖν οὐ διῆλθες; — ΣΩ. Ἀλλ' ὅπως μή μοι χαλεπανεῖ ἡ διδάσκαλος, ἂν ἐξενέγκω αὐτῆς τὸν λόγον. — MEN. Μηδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' εἰπέ, καὶ πάνυ μοι χαριεῖ, εἴτ' Ἀσπασίας βούλει λέγειν εἴτ' ὁτουοῦν. ἀλλὰ μόνον εἰπέ. — ΣΩ. Ἀλλ' ἴσως μου καταγελάσει, ἄν σοι δόξω πρεσβύτης ὢν ἔτι παίζειν. — MEN. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' εἰπὲ παντὶ τρόπῳ.

V. ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι σοί γε δεῖ χαρίζεσθαι, ὥστε κἂν ὀλίγου, εἴ με κελεύοις ἀποδύντ' ὀρχήσασθαι, χαρισαίμην ἄν, ἐπειδή γε μόνω ἐσμέν. Ἀλλ' ἄκουε. ἔλεγε γάρ, ὡς ἐγῷμαι, ἀρξαμένη λέγειν ἀπ' αὐτῶν τῶν τεθνεώτων οὑτωσί.

Ἔργῳ μὲν ἡμῖν οἵδ' ἔχουσι τὰ προσήκοντα σφίσιν αὐτοῖς, ὧν τυχόντες πορεύονται τὴν εἱμαρμένην πο-

III. MEN. Semper tu rhetores ludis, o Socrates. nunc tamen puto electum in magna dicendi inopia futurum : subita namque obtigit optio, ita ut cogatur fortasse is, qui dicturus sit, ex improviso quodammodo verba facere. — So. Nequaquam, o bone vir : singulis enim istorum sunt orationes dudum compositæ, tum neque arduum est de his rebus absque meditatione dicere. si enim oporteret vel in Peloponneso Athenienses vel Peloponnesios Athenis laudare, facundo tunc oratore opus esset, qui et persuaderet et probaretur : quando autem apud eos se quis exercet, quos et laudat, non sane difficile est bene dicere videri. — Men. Facilene istud existimas, Socrates? — So. Equidem per Jovem. — Men. An speras eloqui posse te, si opus fuerit et tu senatus consulto eligaris? — So. Quid mirum, Menexene, me ad dicendum aptum esse, qui magistram haudquaquam imperitam in rhetorica nactus sim, sed quæ et alios multos eloquentes reddidit oratores, et unum Græcorum omnium præstantissimum, filium Xanthippi, Periclem? — Men. Quæ ista? certe Aspasiam dicis? — So. Hanc dico, et filium Metrobii Connum : hi namque duo præceptores mihi sunt, Connus quidem musicæ, Aspasia vero rhetoricæ. Ita igitur eruditum virum nihil mirum est eloquentem esse. quia imo et qui etiam deterius quam ego doctus fuerit, musicam quidem a Lampro, rhetoricam vero ab Antiphonte Rhamnusio, is tamen poterit inter Athenienses Athenienses laudando clarus fieri.

IV. Men. Quidnam habes quod in medium afferas, si te verba facere oportuerit? — So. De me quidem fortasse nihil, sed heri Aspasiam audivi funebrem de his ipsis orationem habentem. audiverat enim quæ tu dicis, Athenienses aliquem electuros esse, qui orationem habiturus esset : deinde partim mihi ex improviso qualia dicere oporteat persequebatur, partim meo quidem judicio præmeditata tunc, mihi videtur, cum funebrem orationem contexuit, quam dixit Pericles, reliquias quasdam ex illa conglutinans. — Men. An etiam recordareris quæ dicebat Aspasia? So. Equidem, nisi injurius sim ; ab ipsa namque didici : parumque abfuit quin propter oblivionem plagis illa me cæderet. — Men. Cur ergo non refers? — So. Vereor ne magistra mihi subirascatur, si orationem illius divulgavero. — Men. Nullo pacto, Socrates, verum gratificabere mihi, seu Aspasiæ sive cujuslibet orationem dicere placeat : dicas modo. — So. Fortasse me ridebis, si senex adhuc jocari tibi visus fuero. — Men. Nequaquam, o Socrates, sed dic omnino.

V. So. Mos tibi gerendus est, ita ut fere si nudum me saltare juberes, quandoquidem soli sumus, obsequerer. Sed audi jam. hunc enim in modum, ut arbitror, loqui cœpit, sumens ab ipsis defunctis exordium.

Re quidem justa his apud nos facta sunt, quæ assecuti iter fatale peragunt, tam publice a civitate, quam privatim

ρείαν, προπεμφθέντες κοινῇ μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως, ἰδίᾳ δ' ὑπὸ τῶν οἰκείων· λόγῳ δὲ δὴ τὸν λειπόμενον κόσμον ὅ τε νόμος προστάττει ἀποδοῦναι τοῖς ἀνδράσι καὶ e χρή· ἔργων γὰρ εὖ πραχθέντων λόγῳ καλῶς ῥηθέντι 5 μνήμη καὶ κόσμος τοῖς πράξασι γίγνεται παρὰ τῶν ἀκουσάντων. δεῖ δὴ τοιούτου τινὸς λόγου, ὅστις τοὺς μὲν τετελευτηκότας ἱκανῶς ἐπαινέσεται, τοῖς δὲ ζῶσιν εὐμενῶς παραινέσεται, ἐκγόνοις μὲν καὶ ἀδελφοῖς μιμεῖσθαι τὴν τῶνδ' ἀρετὴν παρακελευόμενος, πατέρας 10 δὲ καὶ μητέρας καὶ εἴ τινες τῶν ἄνωθεν ἔτι προγόνων λείπονται, τούτους δὲ παραμυθούμενος. Τίς οὖν ἂν 237 ἡμῖν τοιοῦτος λόγος φανείη; ἢ πόθεν ἂν ὀρθῶς a ἀρξαίμεθ' ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐπαινοῦντες, οἳ ζῶντές τε τοὺς ἑαυτῶν εὔφραινον δι' ἀρετήν, καὶ τὴν τελευτὴν 15 ἀντὶ τῆς τῶν ζώντων σωτηρίας ἠλλάξαντο; Δοκεῖ (οὖν) μοι χρῆναι κατὰ φύσιν, ὥσπερ ἀγαθοὶ ἐγένοντο, οὕτω καὶ ἐπαινεῖν αὐτούς. ἀγαθοὶ δέ γ' ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. τὴν εὐγένειαν οὖν πρῶτον αὐτῶν ἐγκωμιάζωμεν· δεύτερον δὲ τροφήν τε καὶ παιδείαν· 20 ἐπὶ δὲ τούτοις τὴν τῶν ἔργων πρᾶξιν ἐπιδείξωμεν, ὡς b καλὴν καὶ ἀξίαν τούτων ἀπεφήναντο.

VI. Τῆς δ' εὐγενείας πρῶτον ὑπῆρξε τοῖσδ' ἡ τῶν προγόνων γένεσις οὐκ ἔπηλυς οὖσα, οὐδὲ τοὺς ἐκγόνους τούτους ἀποφηναμένη μετοικοῦντας ἐν τῇ χώρᾳ, 25 ἄλλοθεν σφῶν ἡκόντων, ἀλλ' αὐτόχθονας καὶ τῷ ὄντι ἐν πατρίδι οἰκοῦντας καὶ ζῶντας, τρεφομένους οὐχ ὑπὸ μητρυιᾶς, ὡς ἄλλοι, ἀλλ' ὑπὸ μητρὸς τῆς χώρας, ἐν ᾗ ᾤκουν, καὶ νῦν κεῖσθαι τελευτήσαντας ἐν οἰκείοις c τόποις τῆς τεκούσης καὶ θρεψάσης καὶ ὑποδεξαμένης. 30 δικαιότατον δὴ κοσμῆσαι πρῶτον τὴν μητέρα αὐτήν· οὕτω γὰρ ξυμβαίνει ἅμα καὶ ἡ τῶνδ' εὐγένεια κοσμουμένη.

VII. Ἔστι δ' ἀξία ἡ χώρα καὶ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ἐπαινεῖσθαι, οὐ μόνον ὑφ' ἡμῶν, πολλαχῇ μὲν 35 καὶ ἄλλῃ, πρῶτον δὲ καὶ μέγιστον, ὅτι τυγχάνει οὖσα θεοφιλής. μαρτυρεῖ δ' ἡμῶν τῷ λόγῳ ἡ τῶν ἀμφισβητησάντων περὶ αὐτὴν θεῶν ἔρις τε καὶ κρίσις. ἣν δὲ θεοὶ ἐπῄνεσαν, πῶς οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων γε ξυμπάν- d των δικαία ἐπαινεῖσθαι; Δεύτερος δ' ἔπαινος δικαίως 40 ἂν αὐτῆς εἴη, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ ἡ πᾶσα γῆ ἀνεδίδου καὶ ἔφυε ζῷα παντοδαπά, θηρία τε καὶ βοτά, ἐν τούτῳ ἡ ἡμετέρα θηρίων μὲν ἀγρίων ἄγονος καὶ καθαρὰ ἐφάνη, ἐξελέξατο δὲ τῶν ζῴων καὶ ἐγέννησεν ἄνθρωπον, ὃ συνέσει θ' ὑπερέχει τῶν ἄλλων 45 καὶ δίκην καὶ θεοὺς μόνον νομίζει. μέγα δὲ τεκμήριον τούτῳ τῷ λόγῳ, ὅτι ἥδ' ἔτεκεν ἡ γῆ τοὺς τῶνδέ τε e καὶ ἡμετέρους προγόνους. πᾶν γὰρ τὸ τεκὸν τροφὴν ἔχει ἐπιτηδείαν ᾧ ἂν τέκῃ. ᾧ καὶ γυνὴ δήλη τεκοῦσά τ' ἀληθῶς καὶ μή, ἀλλ' ὑποβαλομένη, ἐὰν μὴ ἔχῃ 50 πηγὰς τροφῆς τῷ γενομένῳ. ὃ δὴ καὶ ἡ ἡμετέρα γῆ τε καὶ μήτηρ ἱκανὸν τεκμήριον παρέχεται ὡς ἀνθρώπους γεννησαμένη· μόνη γὰρ ἐν τῷ τότε καὶ πρώτη 238 τροφὴν ἀνθρωπείαν ἤνεγκε τὸν τῶν πυρῶν καὶ κριθῶν a καρπόν, ᾧ κάλλιστα καὶ ἄριστα τρέφεται τὸ ἀνθρώ-

a suis magnifica pompa honorati : verbis vero laudationem viris reddi lex jubet ac ita decet : bene enim rerum gestarum oratione exornata iis, qui gesserunt, apud auditores memoria splendorque servatur. tali sane opus est oratione, quæ defunctos quidem satis laudet, superstites autem benigne moneat, filios eorum fratresque ad virtutis ipsorum imitationem hortans, parentes autem et majores alios, si qui supersunt, consolans. Quæ igitur nobis talis erit oratio? vel unde recte præclaros laudare viros incipiemus, qui viventes virtute propria suos mirifice delectavere, et pro salute viventium offerre se morti non dubitarunt? Videtur mihi oportere secundum naturam ut boni facti sunt, ita eos laudare. boni autem ideo fuerunt, quia ex bonis traxerunt originem. quapropter generosam primo illorum stirpem laudemus : deinde educationem et disciplinam postremo narremus, ita ab iis fuisse res gestas, ut maxime decebat eos, qui essent ex talibus oriundi et ita postmodum educati.

VI. Prima quidem generis horum laus est, quod majorum origo haud peregrina fuit, neque successores hos hic reliquit ut inquilinos novosque homines, ex advenis genitos, sed indigenas ac revera in patria habitantes et viventes et nutritos non a noverca, ut alii, sed ab ipsa matre ipsorum regione quam habitarunt : in qua et nunc conduntur vita functi, in visceribus ejus quæ peperit eos et nutrivit et excepit. par est igitur matrem ipsam ante omnia honorare : nam ita maxime horum genus quoque ornatur.

VII. Est autem regio hæc non solum nobis, sed omnibus hominibus celebranda, cum aliis multis de causis, tum ex hoc præcipue quia diis carissima est. quod testatur deorum de hac inter se concertatio et judicium. ea vero, quæ a diis laudata est, cur non merito a cunctis hominibus collaudetur? Altera ejus merita laus erit, quod eo tempore, quo tellus universa animalia omnigena producebat, feras et armenta, terra nostra ad hæc sterilis erat, agrestibusque animalibus vacua, elegit vero ex animantibus hominem et genuit, qui ceteris intelligentia præstat solusque jus ac deos colit. quod vero hæc regio et eorum, quos pro concione celebramus, et nostros majores progenuit, hinc evidentissime licet cognoscere. omne enim quod gignit, alimentum conveniens genito continet. quo plane discernitur etiam mulier illa quæ peperit ab ea quæ infantem supposuit, si hæc non lacte abundat ad ejus quod genitum est alimoniam. quod igitur etiam nostra terra materque perspicuum argumentum præbet, ut quæ homines procreaverit : nam et sola et prima tunc alimentum humanum produxit, tritici hordeique fruges, quibus com-

πειον γένος, ὡς τῷ ὄντι τοῦτο τὸ ζῷον αὐτὴ γεννησαμένη. μᾶλλον δ' ὑπὲρ γῆς ἢ γυναικὸς προσήκει δέχεσθαι τοιαῦτα τεκμήρια· οὐ γὰρ γῆ γυναῖκα μεμίμηται κυήσει καὶ γεννήσει, ἀλλὰ γυνὴ γῆν. τούτου δὲ 5 τοῦ καρποῦ οὐκ ἐφθόνησεν, ἀλλ' ἔνειμε καὶ τοῖς ἄλλοις. μετὰ δὲ τοῦτ' ἐλαίου γένεσιν, πόνων ἀρωγήν, ἀνῆκε τοῖς ἐκγόνοις. Θρεψαμένη δὲ καὶ αὐξήσασα πρὸς ἥβην ἄρχοντας καὶ διδασκάλους αὐτῶν θεοὺς ἐπηγάγετο — ὧν τὰ μὲν ὀνόματα πρέπει ἐν τῷ τοιῷδε ἐᾶν· 10 ἴσμεν γάρ — οἳ τὸν βίον ἡμῶν κατεσκεύασαν πρός τε τὴν καθ' ἡμέραν δίαιταν τέχνας πρώτους παιδευσάμενοι καὶ πρὸς τὴν ὑπὲρ τῆς χώρας φυλακὴν ὅπλων κτῆσίν τε καὶ χρῆσιν διδαξάμενοι.

modissime genus hominum alitur, utpote quæ vere animans hoc produxerit. potius autem de terra quam de muliere valent hæc argumenta : non enim terra mulierem conceptu partuque, sed terram mulier imitatur. hunc vero fructum non parce distribuit, sed reliquis quoque elargita est. post hæc oleum, laborum subsidium, natis suis suppeditavit. Nutritis autem adultisque filiis principes præceptoresque deos induxit — quorum nunc prætermittere nomina præstat ac decet : novimus enim ea — qui vitam nostram munierunt, tam artium institutione ad quotidianum victum spectantium, quam traditione peritiaque armorum ad regionis ipsius custodiam.

VIII. Γεννηθέντες δὲ καὶ παιδευθέντες οὕτως οἱ 15 τῶνδε πρόγονοι ᾤκουν πολιτείαν κατασκευασάμενοι, ἧς ὀρθῶς ἔχει διὰ βραχέων ἐπιμνησθῆναι. πολιτεία c γὰρ τροφὴ ἀνθρώπων ἐστί, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἡ δ' ἐναντία κακῶν. ὡς οὖν ἐν καλῇ πολιτείᾳ ἐτράφησαν οἱ πρόσθεν ἡμῶν, ἀναγκαῖον δηλῶσαι, δι' ἣν δὴ κἀ- 20 κεῖνοι ἀγαθοὶ καὶ οἱ νῦν εἰσιν, ὧν οἵδε τυγχάνουσιν ὄντες οἱ τετελευτηκότες. Ἡ γὰρ αὐτὴ πολιτεία καὶ τότ' ἦν καὶ νῦν, ἀριστοκρατία, ἐν ᾗ νῦν τε πολιτευόμεθα καὶ τὸν ἀεὶ χρόνον ἐξ ἐκείνου ὡς τὰ πολλά. καλεῖ δ' ὁ μὲν αὐτὴν δημοκρατίαν, ὁ δ' ἄλλο, ὃ ἂν χαίρῃ· ἔστι δὲ τῇ d 25 ἀληθείᾳ μετ' εὐδοξίας πλήθους ἀριστοκρατία. βασιλεῖς μὲν γὰρ ἀεὶ ἡμῖν εἰσιν· οὗτοι δὲ τοτὲ μὲν ἐκ γένους, τοτὲ δ' αἱρετοί· ἐγκρατὲς δὲ τῆς πόλεως τὰ πολλὰ τὸ πλῆθος, τὰς δ' ἀρχὰς δίδωσι καὶ τὸ κράτος τοῖς ἀεὶ δόξασιν ἀρίστοις εἶναι, καὶ οὔτ' ἀσθενείᾳ οὔτε πενίᾳ 30 οὔτ' ἀγνωσίᾳ πατέρων ἀπελήλαται οὐδεὶς οὐδὲ τοῖς ἐναντίοις τετίμηται, ὥσπερ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, ἀλλ' εἷς ὅρος, ὁ δόξας σοφὸς ἢ ἀγαθὸς εἶναι κρατεῖ καὶ ἄρχει. Αἰτία δ' ἡμῖν τῆς πολιτείας ταύτης ἡ ἐξ ἴσου γένεσις. e αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι πόλεις ἐκ παντοδαπῶν κατεσκευασ- 35 μέναι ἀνθρώπων εἰσὶ καὶ ἀνωμάλων, ὥστ' αὐτῶν ἀνώμαλοι καὶ αἱ πολιτεῖαι, τυραννίδες τε καὶ ὀλιγαρχίαι· οἰκοῦσιν οὖν ἔνιοι μὲν δούλους, οἱ δὲ δεσπότας ἀλλήλους νομίζοντες· ἡμεῖς δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, μιᾶς μητρὸς 239 πάντες ἀδελφοὶ φύντες, οὐκ ἀξιοῦμεν δοῦλοι οὐδὲ a 40 δεσπόται ἀλλήλων εἶναι, ἀλλ' ἡ ἰσογονία ἡμᾶς ἡ κατὰ φύσιν ἰσονομίαν ἀναγκάζει ζητεῖν κατὰ νόμον, καὶ μηδενὶ ἄλλῳ ὑπείκειν ἀλλήλοις ἢ ἀρετῆς δόξῃ καὶ φρονήσεως.

VIII. Ita majores horum geniti atque educati rempublicam instituerunt, qua de recte habet paucis dicere. res enim publica hominum nutrix est, bona quidem bonorum, malorum vero contraria. in præclara ergo republica enutritos esse nostros majores, ostendendum est, per quam et illi et nostri æquales boni viri sunt, ex quibus sunt hi, qui e vita migrarunt. Eadem namque respublica quondam fuit quæ nunc est, optimatum videlicet gubernatio, sub qua et his temporibus ac fere semper ex eo tempore degimus. eam vero quidam popularem vocant, alii aliter, utcumque placet : est autem revera hæc optimatum cum quadam dignitate populi gubernatio.. semper enim nobis reges sunt : hi vero alias generis successione, alias electione creati : sed potestatis in civitate plurimum est apud populum, atque hic iis, qui quovis tempore optimi judicantur, magistratus et potestatem impertit, et noque parentum debilitate vel paupertate vel ignobilitate quisquam rejectus est neque contrariis de causis honoratus, ut in aliis civitatibus, sed una est regula, qui sapiens aut bonus habetur, dominatur et imperat. Causa nobis gubernationis hujusmodi ex æqualitate generis est. reliquæ enim civitates sunt ex variis dissimilibusque generibus constitutæ, ita ut inæquales sint et gubernationes, tyrannides paucorumque potentiæ : in nonnullis ita homines vivunt, ut se invicem partim dominos, partum servos existiment : nos autem nostrique, una ex matre omnes fratres geniti, haud arbitramur invicem nos dominos et servos esse, sed generis æqualitas secundum naturam nos inducit, ut et legis quæramus æqualitatem secundum legem neque re prorsus ulla nisi opinione virtutis prudentiæque nobis invicem cedamus.

IX. Ὅθεν δὴ ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ τεθραμμένοι οἵ 45 τῶνδέ τε πατέρες καὶ ἡμέτεροι καὶ αὐτοὶ οὗτοι καὶ καλῶς φύντες πολλὰ δὴ καὶ καλὰ ἔργα ἀπεφήναντο εἰς πάντας ἀνθρώπους καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, οἰόμενοι δεῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ Ἕλλησιν ὑπὲρ Ἑλλήνων μάχεσθαι καὶ βαρβάροις ὑπὲρ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων. b 50 Εὐμόλπου μὲν οὖν καὶ Ἀμαζόνων ἐπιστρατευσάντων ἐπὶ τὴν χώραν καὶ τῶν ἔτι προτέρων ὡς ἠμύναντο, καὶ ὡς ἤμυναν Ἀργείοις πρὸς Καδμείους καὶ Ἡρακλείδαις πρὸς Ἀργείους, ὅ τε χρόνος βραχὺς ἀξίως διηγήσασθαι, ποιηταί τ' αὐτῶν ἤδη ἱκανῶς τὴν ἀρετὴν

IX. Quapropter et nostri et horum parentes et hi ipsi honeste geniti et in omni libertate nutriti multa atque præclara facinora apud omnes gentes privatim et publice ediderunt, existimantes libertatis gratia tam adversus Græcos pro Græcis quam adversus barbaros pro cunctis Græcis esse pugnandum. enimvero quo pacto in bello juverint Argivos quondam adversus Cadmeos et Heraclidas adversus Argivos, et cum Eumolpus et Amazones et etiam cum his superiores regionem hanc invaderent, quomodo se defenderint, nimis angustum tempus est pro dignitate referre, et poetæ illorum virtutem eleganter musica celebrantes in omnes gentes divul-

ἐν μουσικῇ ὑμνήσαντες εἰς πάντας μεμηνύκασιν· ἐὰν οὖν ἡμεῖς ἐπιχειρῶμεν ταὐτὰ λόγῳ ψιλῷ κοσμεῖν, τάχ' ἂν δεύτεροι φαινοίμεθα. ταῦτα μὲν οὖν διὰ ταῦτα δοκεῖ μοι ἐᾶν, ἐπειδὴ καὶ ἔχει τὴν ἀξίαν· ὧν δ' οὔτε ποιητής πω δόξαν ἀξίαν ἐπ' ἀξίοις λαβὼν ἔχει, ἔτι τ' ἐστὶν ἐν μνηστείᾳ, τούτων πέρι μοι δοκεῖ χρῆναι ἐπιμνησθῆναι ἐπαινοῦντά τε καὶ προμνώμενον ἄλλοις ἐς ᾠδάς τε καὶ τὴν ἄλλην ποίησιν αὐτὰ θεῖναι πρεπόντως τῶν πραξάντων. ἔστι δὲ τούτων ὧν λέγω πρῶτα· Πέρσας ἡγουμένους τῆς Ἀσίας καὶ δουλουμένους τὴν Εὐρώπην ἔσχον οἱ τῆσδε τῆς χώρας ἔκγονοι, γονῆς δ' ἡμέτεροι, ὧν καὶ δίκαιον καὶ χρὴ πρῶτον μεμνημένους ἐπαινέσαι αὐτῶν τὴν ἀρετήν. δεῖ δὴ αὐτὴν ἰδεῖν, εἰ μέλλει τις καλῶς ἐπαινεῖν, ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ γενόμενον [λόγῳ], ὅτε πᾶσα μὲν ἡ Ἀσία ἐδούλευε τρίτῳ ἤδη βασιλεῖ, ὧν ὁ μὲν πρῶτος Κῦρος ἐλευθερώσας Πέρσας τοὺς αὑτοῦ πολίτας τῷ αὑτοῦ φρονήματι ἅμα καὶ τοὺς δεσπότας Μήδους ἐδουλώσατο καὶ τῆς ἄλλης Ἀσίας μέχρι Αἰγύπτου ἦρξεν, ὁ δ' υἱὸς αὐτοῦ Αἰγύπτου τε καὶ Λιβύης ὅσον οἷόν τ' ἦν ἐπιβαίνειν, τρίτος δὲ Δαρεῖος πεζῇ μὲν μέχρι Σκυθῶν τὴν ἀρχὴν ὡρίσατο, ναυσὶ δὲ τῆς τε θαλάττης ἐκράτει καὶ τῶν νήσων, ὥστε μηδ' ἀξιοῦν ἀντίπαλον αὐτῷ μηδένα εἶναι· αἱ δὲ γνῶμαι δεδουλωμέναι ἁπάντων ἀνθρώπων ἦσαν· οὕτω πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ μάχιμα γένη καταδεδουλωμένη ἦν ἡ Περσῶν ἀρχή.

X. Αἰτιασάμενος δὲ Δαρεῖος ἡμᾶς τε καὶ Ἐρετριέας, Σάρδεσιν ἐπιβουλεῦσαι προφασιζόμενος, πέμψας μυριάδας μὲν πεντήκοντα ἔν τε πλοίοις καὶ ναυσί, ναῦς δὲ τριακοσίας, Δᾶτιν δ' ἄρχοντα, εἶπεν ἥκειν ἄγοντα Ἐρετριέας καὶ Ἀθηναίους, εἰ βούλοιτο τὴν ἑαυτοῦ κεφαλὴν ἔχειν. ὁ δὲ πλεύσας εἰς Ἐρέτριαν ἐπ' ἄνδρας, οἳ τῶν τόθ' Ἑλλήνων ἐν τοῖς εὐδοκιμώτατοι ἦσαν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ οὐκ ὀλίγοι, τούτους ἐχειρώσατο μὲν ἐν τρισὶν ἡμέραις, διηρευνήσατο δ' αὐτῶν πᾶσαν τὴν χώραν, ἵνα μηδεὶς ἀποφύγοι, τοιούτῳ τρόπῳ· ἐπὶ τὰ ὅρια ἐλθόντες τῆς Ἐρετρικῆς οἱ στρατιῶται αὐτοῦ, ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν διαστάντες, συνάψαντες τὰς χεῖρας διῆλθον ἅπασαν τὴν χώραν, ἵν' ἔχοιεν τῷ βασιλεῖ εἰπεῖν, ὅτι οὐδεὶς σφᾶς ἀποπεφευγὼς εἴη. τῇ δ' αὐτῇ διανοίᾳ κατηγάγοντο ἐξ Ἐρετρίας εἰς Μαραθῶνα, ὡς ἕτοιμόν σφισιν ὂν καὶ Ἀθηναίους ἐν τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἀνάγκῃ ζεύξαντας Ἐρετριεῦσιν ἄγειν. τούτων δὲ τῶν μὲν πραχθέντων, τῶν δ' ἐπιχειρουμένων οὔτ' Ἐρετριεῦσιν ἐβοήθησεν Ἑλλήνων οὐδεὶς οὔτ' Ἀθηναίοις πλὴν Λακεδαιμονίων· οὗτοι δὲ τῇ ὑστεραίᾳ τῆς μάχης ἀφίκοντο· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐκπεπληγμένοι, ἀγαπῶντες τὴν ἐν τῷ παρόντι σωτηρίαν, ἡσυχίαν ἦγον. ἐν τούτῳ δὴ ἄν τις γενόμενος γνοίη, οἷοι ἄρ' ἐτύγχανον ὄντες τὴν ἀρετὴν οἱ Μαραθῶνι δεξάμενοι τὴν τῶν βαρβάρων δύναμιν καὶ κολασάμενοι τὴν ὑπερηφανίαν ὅλης τῆς Ἀσίας καὶ πρῶτοι στήσαντες τρόπαια τῶν βαρβάρων, ἡγεμόνες καὶ διδάσκαλοι τοῖς ἄλλοις γενόμενοι, ὅτι οὐκ ἄμαχος εἴη ἡ Περσῶν δύναμις, ἀλλὰ πᾶν

gaverunt. quare si nos eadem pedestri sermone repetere nunc aggrederemur, fortasse videremur secundi. hæc igitur ob hanc causam arbitror omittenda, quandoquidem pro dignitate jam satis celebrata videntur: quæ vero nondum, ut rerum dignitas exigit, a poetarum aliquo decantata sunt, ita ut laude dignatus sit, et quæ adhuc laudatorem manent, hæc nobis prædicanda nunc arbitror, ut et nos ea laudemus et adjuvemus provocemusque alios ad eadem odis aliisque carminibus pro dignitate et decore eorum, qui ea perpetraverunt, exornanda. horum autem quæ dico prima hæc sunt: Persas, cum Asiæ imperarent et Europæ dominarentur, regionis hujus homines cohibuerunt, nostri progenitores: quorum meminisse virtutemque laudare et oportet in primis et decet. eam igitur oportet videre, si quis recte laudaturus sit, in eo tempore (quasi cogitatione) versantem, quo Asia omnis tertio jam regi serviebat, quorum primus Cyrus magnitudine quadam animi cives suos Persas in libertatem redigens simul dominos Medos subjecit et toti Asiæ usque ad Ægyptum imperavit, filius autem ejus Ægypto quoque et Libyæ, quoad ejus progredi licebat, tertius vero Darius pedestri pugna usque ad Scythas extendit imperium, navali autem mari et insulis est potitus, ita ut repugnare illi nullus auderet: animi vero hominum omnium servili quadam formidine abjecti erant: adeo multæ et magnæ et bellicosæ gentes sub Persarum imperio tenebantur.

X. Nos autem Eretriensesque accusans Darius, quasi Sardibus insidiaremur, et hanc belli occasionem nactus, quingenta hominum millia classibus misit, naves vero trecentas, hisque Datim præfecit, atque illi mandavit, ut captivos ad eum Eretrienses et Athenienses duceret, si caput salvum esse cuperet suum. ille navibus advectus Eretriam, ubi viri non pauci erant, ac præterea in rebus bellicis inter Græcos eorum temporum illustrissimos numerabantur, triduo eos captivos fecit, omnem autem regionem exploravit, ut ne ulli esset effugiendi locus, hoc modo: ad fines Eretriæ profecti milites ejus, a mari in mare sese extendentes, junctis invicem manibus universam regionem percurrerunt, ut regi referre possent, neminem se subterfugisse. eodem autem consilio ex Eretria Marathonem descenderunt, putantes hoc sibi sine dubio processurum, ut Athenienses una cum Eretriensibus sub eodem jugo ducerent captivos. illis autem ita peractis, his vero tentatis, nullus Græcorum præter Lacedæmonios Eretriensibus Atheniensibusve succurrit: hi vero sequenti post pugnam die venerunt: ceteri autem omnes perterriti ac bene secum agi putantes, si periculum præsens evaderent, quieverunt. in hoc (tempore) quasi præsens animo quis intelligere posset, quanta illorum virtus fuerit, qui ad Marathonem barbarorum impetum sustinuerunt ac totius Asiæ superbiam domuerunt et primi de barbaris triumpharunt, documento atque exemplo reliquis facti, Persarum vim haud inexpugnabilem esse, imo vero et multi-

πλῆθος καὶ πᾶς πλοῦτος ἀρετῇ ὑπείκει. ἐγὼ μὲν οὖν ἐκείνους τοὺς ἄνδρας φημὶ οὐ μόνον τῶν σωμάτων τῶν e ἡμετέρων πατέρας εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς θ' ἡμετέρας καὶ ξυμπάντων τῶν ἐν τῇδε τῇ ἠπείρῳ· 5 εἰς ἐκεῖνο γὰρ τοὖργον ἀποβλέψαντες καὶ τὰς ὑστέρας μάχας ἐτόλμησαν διακινδυνεύειν οἱ Ἕλληνες ὑπὲρ τῆς σωτηρίας, μαθηταὶ τῶν Μαραθῶνι γενόμενοι.

XI. Τὰ μὲν οὖν ἀριστεῖα τῷ λόγῳ ἐκείνοις ἀναθε- 241 τέον, τὰ δὲ δευτερεῖα τοῖς περὶ Σαλαμῖνα καὶ ἐπ' a 10 Ἀρτεμισίῳ ναυμαχήσασι καὶ νικήσασι. καὶ γὰρ δὴ καὶ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλὰ μὲν ἄν τις ἔχοι διελθεῖν καὶ οἷ' ἐπιόντα ὑπέμειναν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ὡς ἠμύναντο ταῦτα· ὃ δ' ἐμοὶ δοκεῖ κἀκείνων κάλλιστον εἶναι, τούτου μνησθήσομαι, ὅτι τὸ 15 ἑξῆς ἔργον τοῖς Μαραθῶνι διεπράξαντο. οἱ μὲν γὰρ Μαραθῶνι τοσοῦτον μόνον ἐπέδειξαν τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι κατὰ γῆν οἷόν τ' ἀμύνεσθαι τοὺς βαρβάρους ὀλίγοις πολλούς, ναυσὶ δ' ἔτι ἦν ἄδηλον, καὶ δόξαν εἶχον b Πέρσαι ἄμαχοι εἶναι κατὰ θάλατταν καὶ πλήθει καὶ 20 πλούτῳ καὶ τέχνῃ καὶ ῥώμῃ. τοῦτο δὴ ἄξιον ἐπαινεῖν τῶν ἀνδρῶν τῶν τότε ναυμαχησάντων, ὅτι τὸν ἐχόμενον φόβον διέλυσαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἔπαυσαν φοβουμένους πλῆθος νεῶν τε καὶ ἀνδρῶν. ὑπ' ἀμφοτέρων δὴ ξυμβαίνει, τῶν τε Μαραθῶνι μαχεσαμένων καὶ 25 τῶν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχησάντων, παιδευθῆναι τοὺς c ἄλλους Ἕλληνας, ὑπὸ μὲν τῶν κατὰ γῆν, ὑπὸ δὲ τῶν κατὰ θάλατταν μαθόντας καὶ ἐθισθέντας μὴ φοβεῖσθαι τοὺς βαρβάρους.

XII. Τρίτον δὲ λέγω τὸ ἐν Πλαταιαῖς ἔργον καὶ 30 ἀριθμῷ καὶ ἀρετῇ γενέσθαι τῆς Ἑλληνικῆς σωτηρίας, κοινὸν ἤδη τοῦτο Λακεδαιμονίων τε καὶ Ἀθηναίων. Τὸ μὲν οὖν μέγιστον καὶ χαλεπώτατον οὗτοι πάντες ἠμύναντο, καὶ διὰ ταύτην τὴν ἀρετὴν νῦν θ' ὑφ' ἡμῶν ἐγκωμιάζονται καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὑπὸ d 35 τῶν ὕστερον. μετὰ δὲ τοῦτο πολλαὶ μὲν πόλεις τῶν Ἑλλήνων ἔτι ἦσαν μετὰ τοῦ βαρβάρου, αὐτὸς δ' ἠγγέλλετο βασιλεὺς διανοεῖσθαι ὡς ἐπιχειρήσων πάλιν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. δίκαιον δὴ καὶ τούτων ἡμᾶς ἐπιμνησθῆναι, οἳ τοῖς τῶν προτέρων ἔργοις τέλος τῆς σω- 40 τηρίας ἐπέθεσαν ἀνακαθηράμενοι καὶ ἐξελάσαντες πᾶν τὸ βάρβαρον ἐκ τῆς θαλάττης. ἦσαν δ' οὗτοι οἵ τ' ἐπ' Εὐρυμέδοντι ναυμαχήσαντες καὶ οἱ εἰς Κύπρον e στρατεύσαντες καὶ οἱ εἰς Αἴγυπτον πλεύσαντες καὶ ἄλλοσε πολλαχόσε, ὧν χρὴ μεμνῆσθαι καὶ χάριν αὐ- 45 τοῖς εἰδέναι, ὅτι βασιλέα ἐποίησαν δείσαντα τῇ ἑαυτοῦ σωτηρίᾳ τὸν νοῦν προσέχειν, ἀλλὰ μὴ τῇ τῶν Ἑλλήνων ἐπιβουλεύειν φθορᾷ.

XIII. Καὶ οὗτος μὲν δὴ πάσῃ τῇ πόλει διηντλήθη 242 ὁ πόλεμος ὑπὲρ ἑαυτῶν τε καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφώνων a 50 πρὸς τοὺς βαρβάρους· εἰρήνης δὲ γενομένης καὶ τῆς πόλεως τιμωμένης, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, ὃ δὴ φιλεῖ ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῖς εὖ πράττουσι προσπίπτειν, πρῶτον μὲν ζῆλος, ἀπὸ ζήλου δὲ φθόνος. ὃ καὶ τήνδε τὴν πόλιν ἄκουσαν ἐν πολέμῳ τοῖς Ἕλλησι κατέστησε.

tudinem omnem et divitiarum copiam virtuti cedere. illos quidem viros non modo nostrorum corporum genitores, sed et libertatis tum nostræ tum omnium qui in hac regione habitant auctores ego arbitror exstitisse: his namque exemplis provocati Græci in sequentibus bellis pericula omnia pro salute sua subire non dubitarunt, discipuli illorum, qui ad Marathonem Persas profligavere.

XI. Primam igitur palmam oratione illis tribuere decet, secundam vero iis, qui ad Salaminem Artemisiumque hostes prœlio navali vicerunt. multa enim etiam a viris his gesta narrare possemus, et quanta pericula terra marique imminentia sustinuerint, et quomodo ea superaverint: quod autem et illorum pulcherrimum puto, hoc referam, eos quod restabat post pugnam ad Marathonem perfecisse. qui enim ad Marathonem certarunt hoc tantum Græcis ostenderunt, terrestri pugna paucos multorum impetum barbarorum frangere posse, de maritima vero victoria adhuc incertum erat, existimabanturque Persæ in maritimis prœliis et multitudine et divitiis arteque et robore inexpugnabiles esse. hoc igitur in his, qui tunc navibus pugnavere, laude dignum est, quod metum Græcis insitum penitus dissiparunt et fecerunt, ne amplius navium virorumque numerum pertimescerent. utrisque igitur his factum est, tam ad Marathonem terra pugnantibus, quam mari ad Salaminem, ut reliqui Græci et docerentur et assuefierent, ab illis quidem terra, ab his autem mari ne barbaros timerent.

XII. Tertium affero quod ad Platæas gestum est et numero et virtute salutis Græciæ causam exstitisse, commune jam id Lacedæmoniis et Atheniensibus. Maximum igitur et difficillimum facinus hi omnes fecerant, ob eamque virtutem et nunc a nobis et deinceps a posteris laudabuntur. post hæc vero multæ Græcorum urbes adhuc sub barbaris erant, rex autem nuntiabatur Græcos iterum invasurus. decet igitur et hos commemorare, qui superiorum operibus salutis extremam manum imposuerunt omnem ex mari barbariem expellendo et expurgando. hi vero fuerunt qui ad Eurymedontem classe pugnarunt et in Cyprum militaturi se contulerunt, item qui in Ægyptum navigavere plurimasque alias terrarum oras peragrarunt quorum meminisse oportet quibusque gratia est habenda, quod regem perterritum coegerunt de salute sua cogitare potius quam ad Græcorum perniciem insidias tendere.

XIII. Atque hoc bellum a tota urbe exantlatum est pro ipsis Atheniensibus et reliquis Græcis adversus barbaros: pace vero facta cum in honore esset civitas, contigit ei, quod solet ab hominibus in eos quibus prospere res succedunt oriri, primo quidem æmulatio, ab æmulatione deinde invidia. quo etiam hæc civitas invita bello cum Græcis implicata est. post hæc inito bello ad Tana-

μετὰ δὲ τοῦτο γενομένου πολέμου, συνέβαλον μὲν ἐν Τανάγρᾳ ὑπὲρ τῆς Βοιωτῶν ἐλευθερίας Λακεδαιμονίοις μαχόμενοι, ἀμφισβητησίμου δὲ τῆς μάχης γενομένης, b διέκρινε τὸ ὕστερον ἔργον· οἱ μὲν γὰρ ᾤχοντο ἀπιόντες, 5 καταλιπόντες [Βοιωτοὺς] οἷς ἐβοήθουν, οἱ δ' ἡμέτεροι τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐν Οἰνοφύτοις νικήσαντες τοὺς ἀδίκως φεύγοντας δικαίως κατήγαγον. οὗτοι δὴ πρῶτοι μετὰ τὸν Περσικὸν πόλεμον, Ἕλλησιν ἤδη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας βοηθοῦντες πρὸς Ἕλληνας, ἄνδρες ἀγαθοὶ γε-10 νόμενοι καὶ ἐλευθερώσαντες οἷς ἐβοήθουν, ἐν τῷδε τῷ c μνήματι τιμηθέντες ὑπὸ τῆς πόλεως πρῶτοι ἐτέθησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα πολλοῦ πολέμου γενομένου, καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐπιστρατευσάντων καὶ τεμόντων τὴν χώραν καὶ ἀναξίαν χάριν ἐκτινόντων τῇ πόλει, 15 νικήσαντες αὐτοὺς ναυμαχίᾳ οἱ ἡμέτεροι καὶ λαβόντες αὐτῶν τοὺς ἡγεμόνας Λακεδαιμονίους ἐν τῇ Σφαγίᾳ, ἐξὸν αὐτοὺς διαφθεῖραι, ἐφείσαντο καὶ ἀπέδοσαν, καὶ εἰρήνην ἐποιήσαντο, ἡγούμενοι πρὸς μὲν τὸ ὁμόφυλον d μέχρι νίκης δεῖν πολεμεῖν, καὶ μὴ δι' ὀργὴν ἰδίαν πό-20 λεως τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων διολλύναι, πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους μέχρι διαφθορᾶς. τούτους δὴ ἄξιον ἐπαινέσαι τοὺς ἄνδρας, οἳ τοῦτον τὸν πόλεμον πολεμήσαντες ἐνθάδε κεῖνται, ὅτι ἐπέδειξαν, εἴ τις ἄρ' ἠμφεσβήτει, ὡς ἐν τῷ προτέρῳ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς βαρ-25 βάρους ἄλλοι τινὲς εἶεν ἀμείνους Ἀθηναίων, ὅτι οὐκ ἀληθῆ ἀμφισβητοῖεν. οὗτοι γὰρ ἐνταῦθ' ἔδειξαν, e στασιασάσης τῆς Ἑλλάδος περιγενόμενοι τῷ πολέμῳ, τοὺς προεστῶτας τῶν ἄλλων Ἑλλήνων χειρωσάμενοι, μεθ' ὧν τότε τοὺς βαρβάρους ἐνίκων κοινῇ, τούτους 30 νικῶντες ἰδίᾳ.

XIV. Τρίτος δὲ πόλεμος μετὰ ταύτην τὴν εἰρήνην ἀνέλπιστός τε καὶ δεινὸς ἐγένετο, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ τελευτήσαντες ἐνθάδε κεῖνται, πολλοὶ μὲν ἀμφὶ 243 Σικελίαν πλεῖστα τρόπαια στήσαντες ὑπὲρ τῆς Λεον- a 35 τίνων ἐλευθερίας, οἷς βοηθοῦντες διὰ τοὺς ὅρκους ἔπλευσαν εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, διὰ δὲ μῆκος τοῦ πλοῦ εἰς ἀπορίαν τῆς πόλεως καταστάσης καὶ οὐ δυναμένης αὐτοῖς ὑπηρετεῖν, τούτῳ ἀπειπόντες ἐδυστύχησαν· ὧν οἱ ἐχθροὶ καὶ προσπολεμήσαντες πλείω ἔπαινον 40 ἔχουσι σωφροσύνης καὶ ἀρετῆς ἢ τῶν ἄλλων οἱ φίλοι· πολλοὶ δ' ἐν ταῖς ναυμαχίαις ταῖς καθ' Ἑλλήσποντον, μιᾷ μὲν ἡμέρᾳ πάσας τὰς τῶν πολεμίων ἑλόντες ναῦς, πολλὰς δὲ καὶ ἄλλας νικήσαντες. ὃ δ' εἶπον b δεινὸν καὶ ἀνέλπιστον τοῦ πολέμου γενέσθαι, τόδε 45 λέγω τὸ εἰς τοσοῦτον φιλονεικίας ἐλθεῖν πρὸς τὴν πόλιν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, ὥστε τολμῆσαι τῷ ἐχθίστῳ ἐπικηρυκεύσασθαι βασιλεῖ, ὃν κοινῇ ἐξέβαλον μεθ' ἡμῶν, ἰδίᾳ τοῦτον πάλιν ἐπάγεσθαι, βάρβαρον ἐφ' Ἕλληνας, καὶ ξυναθροῖσαι ἐπὶ τὴν πόλιν πάντας Ἕλ-50 ληνάς τε καὶ βαρβάρους. οὗ δὴ καὶ ἐκφανὴς ἐγένετο c ἥ τῆς πόλεως ῥώμη τε καὶ ἀρετή. οἰομένων γὰρ ἤδη αὐτὴν καταπεπολεμῆσθαι καὶ ἀπειλημμένων ἐν Μυτιλήνῃ τῶν νεῶν, βοηθήσαντες ἑξήκοντα ναυσίν, αὐτοὶ ἐμβάντες εἰς τὰς ναῦς, καὶ ἄνδρες γενόμενοι ὁμολο-

gram congressi sunt pro libertate Bœotiorum adversus Lacedæmonios concertantes, cum autem incertus pugnæ esset eventus, quod postea secutum est rem aperuit: hi enim aufugerunt destituentes eos, quibus auxilium ferebant, nostri autem die tertia in Œnophytis potiti victoria eos, qui injuste exsulabant, juste reduxerunt. hi utique primi post bellum Persicum Græcis pro libertate auxiliati contra Græcos viri præclari facti et libertatis auctores his, quibus opem tulerant, hoc in monumento honorati a civitate primi sunt positi. His vero peractis, cum increbresceret bellum, Græcique omnes sumptis armis regionem devastarent et urbi non dignam gratiam redderent, eos nostri navali prælio superarunt et eorum duces Lacedæmonios ad Sphagiam comprehenderunt, et quamvis jugulare liceret, salvos eos dimiserunt, pacemque firmarunt, existimantes adversus ejusdem generis homines ad victoriam usque pugnandum, neque ob propriam civitatis indignationem Græciam communem dissolvendam, sed adversus barbaros ad internecionem usque certandum. hos igitur laudare viros decet, qui hoc bello peracto hic jacent, quoniam ostenderunt inanem esse illorum suspicionem, qui Atheniensium virtute diffisi opinentur in priori contra barbaros bello alios quosdam præstantiores Atheniensibus exstitisse. hi enim, cum Græcia seditionibus agitaretur, ipsique viros ceteris Græcis præstantiores bello superatos comprehendissent, id tunc ostenderunt eos seorsum vincendo, quibuscum communiter barbaros antea vicerant.

XIV. Tertium post pacem hanc bellum improvisum et grave exortum est, in quo multi fortesque viri interfecti hic conduntur, multi ad Siciliam plurimis potiti victoriis pro salute Leontinorum, quibus jurejurando adstricti opem ferentes ad ea loca navigaverant, cum vero diuturna navigatione in rerum discrimen penuriamque civitas incidisset neque illis posset succurrere, hoc animum despondentibus his res haud prospere successerunt: quorum hostes belloque adversarii majorem temperantiæ virtutisque laudem quam amici aliorum habent: multi vero navali bello per Hellespontum die una omnibus adversariorum navibus potiti, plurimasque alias cum vicissent. bellum vero idcirco insperatum durumque vocavi, quod reliqui Græci contra civitatem tam acri studio contentionis accensi sunt, ut regem illum barbarum infensissimum, quem una nobiscum expulerant, rursus per legatos ad bellum Græcis inferendum irritare non dubitarent, et universos tum Græcos tum barbaros adversus hanc urbem colligere. ubi præcipue potentia virtusque civitatis hujus effulsit. nam cum existimarent eam jam succubuisse et cum naves obsessæ circa Mytilenen essent, ipsi auxiliati sexaginta navibus easque ingressi et viri sine controversia fortes facti, bo-

γουμένως ἄριστοι, νικήσαντες μὲν τοὺς πολεμίους, λυσάμενοι δὲ τοὺς φιλίους, ἀναξίου τύχης τυχόντες, οὐκ ἀναιρεθέντες ἐκ τῆς θαλάττης, κεῖνται ἐνθάδε· ὧν χρὴ ἀεὶ μεμνῆσθαί τε καὶ ἐπαινεῖν. τῇ μὲν γὰρ d
5 ἐκείνων ἀρετῇ ἐνικήσαμεν οὐ μόνον τὴν τότε ναυμαχίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον πόλεμον· δόξαν γὰρ δι' αὐτοὺς ἡ πόλις ἔσχε μή ποτ' ἂν καταπολεμηθῆναι μηδ' ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων· καὶ ἀληθῆ ἔδοξε· τῇ δ' ἡμετέρᾳ αὐτῶν διαφορᾷ ἐκρατήθημεν, οὐχ ὑπὸ τῶν ἄλλων·
10 ἀήττητοι γὰρ ἔτι καὶ νῦν ὑπό γ' ἐκείνων ἐσμέν, ἡμεῖς δ' αὐτοὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ ἐνικήσαμεν καὶ ἡττήθημεν. Μετὰ δὲ ταῦθ' ἡσυχίας γενομένης καὶ εἰρήνης πρὸς e τοὺς ἄλλους, ὁ οἰκεῖος ἡμῖν πόλεμος οὕτως ἐπολεμήθη, ὥστε, εἴπερ εἱμαρμένον εἴη ἀνθρώποις στασιάσαι, μὴ
15 ἂν ἄλλως εὔξασθαι μηδένα πόλιν ἑαυτοῦ νοσῆσαι. ἔκ τε γὰρ τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ ἄστεος ὡς ἀσμένως καὶ οἰκείως ἀλλήλοις ξυνέμιξαν οἱ πολῖται καὶ παρ' ἐλπίδα τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι, τόν τε πρὸς τοὺς Ἐλευσῖνι πόλε-
244μον ὡς μετρίως ἔθεντο! καὶ τούτων ἁπάντων οὐδὲν a
20 ἄλλο αἴτιον ἢ ἡ τῷ ὄντι ξυγγένεια, φιλίαν βέβαιον καὶ ὁμόφυλον οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ παρεχομένη. χρὴ δὲ καὶ τῶν ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ τελευτησάντων ὑπ' ἀλλήλων μνείαν ἔχειν καὶ διαλλάττειν αὐτοὺς ᾧ δυνάμεθα, εὐχαῖς καὶ θυσίαις, ἐν τοῖς τοιοῖσδε, τοῖς κρατοῦσιν
25 αὐτῶν εὐχομένους, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς διηλλάγμεθα. οὐ γὰρ κακίᾳ ἀλλήλων ἥψαντο οὐδ' ἔχθρᾳ, ἀλλὰ δυστυ- b χίᾳ. μάρτυρες δ' ἡμεῖς αὐτοί ἐσμεν τούτων οἱ ζῶντες· οἱ αὐτοὶ γὰρ ὄντες ἐκείνοις γένει συγγνώμην ἀλλήλοις ἔχομεν ὧν τ' ἐποιήσαμεν ὧν τ' ἐπάθομεν.

30 XV. Μετὰ δὲ τοῦτο παντελοῦς εἰρήνης ἡμῖν γενομένης, ἡσυχίαν ἦγεν ἡ πόλις, τοῖς μὲν βαρβάροις συγγιγνώσκουσα, ὅτι παθόντες ὑπ' αὐτῆς κακῶς ἱκανῶς οὐκ ἐνδεῶς ἠμύναντο, τοῖς δ' Ἕλλησιν ἀγανακτοῦσα, μεμνημένη, ὡς εὖ παθόντες ὑπ' αὐτῆς οἵαν χάριν ἀπέ- c
35 δοσαν, κοινωσάμενοι τοῖς βαρβάροις, τάς τε ναῦς περιελόμενοι αἵ ποτ' ἐκείνους ἔσωσαν, καὶ [τὰ] τείχη καθελόντες ἀνθ' ὧν ἡμεῖς τἀκείνων ἐκωλύσαμεν πεσεῖν. διανοουμένη δ' ἡ πόλις μὴ ἂν ἔτι ἀμῦναι μήθ' Ἕλλησι πρὸς ἀλλήλων δουλουμένοις μήθ' ὑπὸ βαρβάρων,
40 οὕτως ᾤκει. ἡμῶν οὖν ἐν τοιαύτῃ διανοίᾳ ὄντων ἡγησάμενοι Λακεδαιμόνιοι τοὺς μὲν τῆς ἐλευθερίας ἐπικούρους πεπτωκέναι ἡμᾶς, σφέτερον δ' ἤδη ἔργον εἶναι καταδουλοῦσθαι τοὺς ἄλλους, ταῦτ' ἔπραττον. d

XVI. Καὶ μηκύνειν μὲν τί δεῖ; οὐ γὰρ πάλαι οὐδὲ
45 πρὸ πολλῶν ἐτῶν γεγονότα λέγοιμ' ἂν τὰ μετὰ ταῦτα· αὐτοὶ γὰρ ἴσμεν, ὡς ἐκπεπληγμένοι ἀφίκοντο εἰς χρείαν τῆς πόλεως τῶν θ' Ἑλλήνων οἱ πρῶτοι, Ἀργεῖοι καὶ Βοιωτοὶ καὶ Κορίνθιοι, καὶ τό γε θειότατον πάντων, τὸ καὶ βασιλέα εἰς τοῦτ' ἀπορίας ἀφικέσθαι, ὥστε
50 περιστῆναι αὐτῷ μηδαμόθεν ἄλλοθεν τὴν σωτηρίαν γενέσθαι ἀλλ' ἢ ἐκ ταύτης τῆς πόλεως, ἣν πρόσθεν e ἀπώλλυ. καὶ δὴ καὶ εἴ τις βούλοιτο τῆς πόλεως κατηγορῆσαι δικαίως, τοῦτ' ἂν μόνον λέγων ὀρθῶς ἂν κατηγοροίη, ὡς ἀεὶ λίαν φιλοικτίρμων ἐστὶ καὶ τοῦ

stibus profligatis, liberatis vero amicis, indigno casu circumventi non sublati e mari, hic jacent: quorum semper cum laude meminisse decet. nam illorum virtute non modo tunc ex navali certamine, sed reliquo etiam prœlio victoriam reportavimus: etenim propter illos tantam est nostra civitas gloriam consecuta, ut nunquam expugnari posse ne ab omnibus quidem hominibus crederetur: et sane verum id visum est: non enim aliorum viribus, sed nostris ipsorum dissidiis oppressi sumus: nunc enim etiam ab exteris sumus invicti, ipsi autem nos expugnavimus, nobis ipsis offensionem attulimus. Post hæc autem pacatis omnibus, cumque reliquis pace confecta, intestina nobis seditio coorta est, in qua ita dimicatum est, ut si quidem fatis decretum esset homines seditionibus agitari, nemo videatur aliter laborare patriam optaturus. nam ex Piræeo et urbe quam benigne atque familiariter præter ceterorum Græcorum opinionem cives invicem conflixerunt, et bellum adversus eos qui Eleusine erant concitatum, quam moderate composuerunt! atque horum profecto omnium alia nulla est causa præter veram ipsam cognationem, quæ amicitiam firmam et geminam non specie sed re præstat. oportet autem eos etiam, qui hoc in bello mutuis vulneribus conciderunt, memoria colere, et utcumque possumus inter se eos conciliare votis sacrificiisque, in talibus, illorum dominos precantes, quandoquidem et nos conciliati sumus. non enim improbitate inimicitiisque, sed infelicitate quadam manus invicem conseruerunt. horum vero testes sumus nos ipsi superstites: cum illis enim genere conjuncti mutuo damus veniam eorum, quibus et affecimus et affecti sumus.

XV. Deinde in summa rerum tranquillitate quiescebat civitas, barbaris quidem ignoscens, quod infestati ab illa satis fortiter repugnaverant, Græcis autem indignans, quod pro acceptis beneficiis non parem gratiam retulerant, dum societatem cum barbaris inirent, navesque, quibus fuerant servati, eriperent, dissiparentque muros eorum, qui mœnia eorum ne corruerent impediveramus. statuit vero civitas non amplius tueri Græcos, si quando vel a Græcis vel a barbaris opprimerentur. cum igitur nos in hac essemus sententia, putantes Lacedæmonii nos quidem libertatis defensores concidisse, opus autem suum jam esse, ut alios subjugarent, hæc egerunt.

XVI. Quid multis opus est verbis? neque enim vetera neque multis retro seculis gesta dicerem quæ sequuntur: neque nos latet, perterritos Græcorum primos, Argivos, Bœotios, Corinthios auxilium civitatis hujus imploravisse, quodque omnium divinissimum est, regem in tantam incidisse difficultatem, ut non aliunde quam ex hac civitate, quam antea diruere conatus fuerat, salutem suam tutari posse confideret. enimvero si quis hanc civitatem incusare jure voluerit, hoc duntaxat objicere poterit, eam misericordia nimis semper affici, diligentiusque sublevare

ἥττονος θεραπείς. καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ τότε χρόνῳ οὐχ οἵα τ' ἐγένετο καρτερῆσαι, οὐδὲ διαφυλάξαι ἃ ἐδέδοκτο αὐτῇ, τὸ μηδενὶ δουλουμένῳ βοηθεῖν τῶν σφᾶς [αὐτοὺς] 245 a ἀδικησάντων, ἀλλ' ἐκάμφθη καὶ ἐβοήθησε, καὶ τοὺς 5 μὲν Ἕλληνας αὐτὴ βοηθήσασ' ἀπελύσατο δουλείας, ὥστ' ἐλευθέρους εἶναι μέχρι οὗ πάλιν αὐτοὶ αὑτοὺς κατεδουλώσαντο, βασιλεῖ δ' αὐτὴ μὲν οὐκ ἐτόλμησε βοηθῆσαι, αἰσχυνομένη τὰ τρόπαια τά τε Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι καὶ Πλαταιαῖς, φυγάδας δὲ καὶ ἐθέλον- 10 τὰς ἐάσασα μόνον βοηθῆσαι ὁμολογουμένως ἔσωσε. b τειχισαμένη δὲ καὶ ναυπηγησαμένη, ἐκδεξαμένη τὸν πόλεμον, ἐπειδὴ ἠναγκάσθη πολεμεῖν, ὑπὲρ Παρίων ἐπολέμει Λακεδαιμονίοις.

XVII. Φοβηθεὶς δὲ βασιλεὺς τὴν πόλιν, ἐπειδὴ 15 ἑώρα Λακεδαιμονίους τῷ κατὰ θάλατταν πολέμῳ ἀπαγορεύοντας, ἀποστῆναι βουλόμενος ἐξῄτει τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ, οὕσπερ πρότερον Λακεδαιμόνιοι αὐτῷ ἐξέδοσαν, εἰ μέλλοι συμμαχήσειν ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἄλλοις ξυμμάχοις, ἡγούμενος οὐκ ἐθελήσειν, ἵν' 20 c αὐτῷ πρόφασις εἴη τῆς ἀποστάσεως. καὶ τῶν μὲν ἄλλων ξυμμάχων ἐψεύσθη — ἠθέλησαν γὰρ αὐτῷ ἐκδιδόναι καὶ ξυνέθεντο καὶ ὤμοσαν Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι καὶ Βοιωτοὶ καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι, εἰ μέλλοι χρήματα παρέξειν, ἐκδώσειν τοὺς ἐν τῇ ἠπείρῳ Ἕλλη- 25 νας — μόνοι δ' ἡμεῖς οὐκ ἐτολμήσαμεν οὔτ' ἐκδοῦναι οὔτ' ὀμόσαι. οὕτω δή τοι τό γε τῆς πόλεως γενναῖον καὶ ἐλεύθερον βέβαιόν τε καὶ ὑγιές ἐστι καὶ φύσει μισοβάρβαρον, διὰ τὸ εἰλικρινῶς εἶναι Ἕλληνες καὶ ἀμιγεῖς d βαρβάρων. οὐ γὰρ Πέλοπες οὐδὲ Κάδμοι οὐδ' Αἰγυ- 30 πτιοί τε καὶ Δαναοὶ οὐδ' ἄλλοι πολλοί, φύσει μὲν βάρβαροι ὄντες νόμῳ δ' Ἕλληνες, συνοικοῦσιν ἡμῖν, ἀλλ' αὐτοὶ Ἕλληνες, οὐ μιξοβάρβαροι οἰκοῦμεν, ὅθεν καθαρὸν τὸ μῖσος ἐντέτηκε τῇ πόλει τῆς ἀλλοτρίας φύσεως. ὅμως δ' οὖν ἐμονώθημεν πάλιν διὰ τὸ μὴ ἐθέλειν αἰ- 35 σχρὸν καὶ ἀνόσιον ἔργον ἐργάσασθαι Ἕλληνας βαρβάροις ἐκδόντες. ἐλθόντες οὖν εἰς ταὐτά, ἐξ ὧν καὶ τὸ e πρότερον κατεπολεμήθημεν, σὺν θεῷ ἄμεινον ἢ τότ' ἐθέμεθα τὸν πόλεμον· καὶ γὰρ ναῦς καὶ τείχη ἔχοντες καὶ τὰς ἡμετέρας αὐτῶν ἀποικίας ἀπηλλάγημεν τοῦ 40 πολέμου· οὕτως ἀγαπητῶς ἀπηλλάττοντο καὶ οἱ πολέμιοι. ἀνδρῶν μέντοι ἀγαθῶν καὶ ἐν τούτῳ τῷ πολέμῳ ἐστερήθημεν, τῶν τ' ἐν Κορίνθῳ χρησαμένων δυσχωρίᾳ 246 a καὶ ἐν Λεχαίῳ προδοσίᾳ. ἀγαθοὶ δὲ καὶ οἱ βασιλέα ἐλευθερώσαντες καὶ ἐκβαλόντες ἐκ τῆς θαλάττης Λακε- 45 δαιμονίους. ὧν ἐγὼ μὲν ὑμᾶς ἀναμιμνήσκω, ὑμᾶς δὲ πρέπει ξυνεπαινεῖν τε καὶ κοσμεῖν τοιούτους ἄνδρας.

XVIII. Καὶ τὰ μὲν δὴ ἔργα ταῦτα τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐνθάδε κειμένων καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι ὑπὲρ τῆς πόλεως τετελευτήκασι, πολλὰ μὲν τὰ εἰρημένα καὶ καλά, πολὺ 50 δ' ἔτι πλείω καὶ καλλίω τὰ ὑπολειπόμενα· πολλαὶ b γὰρ ἂν ἡμέραι καὶ νύκτες οὐχ ἱκαναὶ γένοιντο τῷ τὰ πάντα μέλλοντι περαίνειν. τούτων οὖν χρὴ μεμνημένους τοῖς τούτων ἐκγόνοις πάντ' ἄνδρα παρακελεύεσθαι, ὥσπερ ἐν πολέμῳ, μὴ λείπειν τὴν τάξιν τὴν τῶν

succumbentem. atque in ea quidem tempestate perseverare non potuit, quodve instituerat ac censuerat servare, nullis videlicet unquam eorum, a quibus injuriam accepisset, succumbentibus opem ferre, sed mutavit propositum et auxilium præstitit, et Græcos auxilio suo liberavit a servitute, ita ut liberi vixerint, donec iterum ipsi se invicem subjugarunt, regi vero succurrere ausa est minime, reverens triumphos ad Marathonem, Salaminem, Platæas reportatos, exsules vero et volones cum sineret tantum auxilium ferre, sine controversia eum servavit. constructis autem muris et navibus, belloque suscepto, postquam coacta est bellum gerere, pro Pariorum salute contra Lacedæmonios dimicavit.

XVII. Metuens vero civitatem rex, postquam Lacedæmonios viderat navale bellum renuere, deficere volens postulavit Græcos in continenti habitantes, quos prius Lacedæmonii prodiderant, si propugnandum illi foret nobiscum ceterisque belli sociis, arbitratus hoc sibi negatum iri, quo deficiendi a nobis occasionem nancisceretur. atque a sociis quidem reliquis contra est actum quam exspectabat — prodere enim illi voluerunt composueruntque jurejurando adhibito Corinthii, Argivi, Bœotii, ceterique belli socii, si daret pecunias, ut eos illi qui in continenti erant Græcos concederent — soli vero nos neque tradere neque jurare tunc ausi sumus. usque adeo mos civitatis hujus generosus, liber, constans, integer et natura barbaris est infensus, propterea quod homines hi absque ulla barbarorum commixtione puri integrique sunt Græci. neque enim miscentur nobiscum Pelopes aut Cadmi aut Ægyptii Danaive aliique multi natura quidem barbari, lege vero Græci, sed soli Græci nulla infecti barbarorum confusione incolimus, unde purum odium in hac civitate adversus genus alienum insidet. tamen rursus soli in hoc perseveravimus, quod opus turpe et impium perpetrare noluimus Græcos barbarorum manibus tradendo. ad eadem igitur relapsi, ex quibus etiam prius superati fuimus, favente deo, felicius quam tunc bellum composuimus: naves enim et muros habebamus et nostras colonias, cum bello defungeremur: adeo libenter et hostes ipsi destiterunt. viros tamen fortes hoc quoque in bello amisimus, partim ad Corinthum regionis asperitate et angustia interceptos, partim proditos ad Lechæum. insignes quoque viri, qui regem liberavere, et ex mari Lacedæmonios expulerunt. quos ego quidem in memoriam vobis reduco, vos autem viros hujusmodi collaudare celebrareque decet.

XVIII. Atque opera quidem hæc virorum hic jacentium ceterorumque omnium, quicumque pro patria obierunt, quæ relata sunt, multa sunt atque præclara, sed quæ restant, multo etiam plura præstantioraque sunt: dies enim multi vix noctesque sufficerent, si quis omnia complecti voluerit. his ergo memoria repetitis, unumquemque virum oportet natos horum assidue exhortari, ut tanquam in bello majorum suorum ordinem servent, neque per ignaviam re-

προγόνων μηδ' εἰς τοὐπίσω ἀναχωρεῖν εἴκοντας κάκῃ. ἐγὼ μὲν οὖν καὶ αὐτός, ὦ παῖδες ἀνδρῶν ἀγαθῶν, νῦν τε παρακελεύομαι καὶ ἐν τῷ λοιπῷ χρόνῳ, ὅπου ἄν τῳ ἐντυγχάνω ὑμῶν, καὶ ἀναμνήσω καὶ διακελεύσομαι προθυμεῖσθαι εἶναι ὡς ἀρίστους· ἐν δὲ τῷ παρόντι δίκαιός εἰμι εἰπεῖν ἃ οἱ πατέρες ἡμῖν ἐπέσκηπτον ἀπαγγέλλειν τοῖς λειπομένοις, εἴ τι πάσχοιεν, ἡνίκα κινδυνεύειν ἔμελλον. φράσω δ' ὑμῖν ἅ τ' αὐτῶν ἤκουσα ἐκείνων καὶ οἷα νῦν ἡδέως ἂν εἴποιεν ὑμῖν, λαβόντες δύναμιν, τεκμαιρόμενος ἐξ ὧν τότ' ἔλεγον. ἀλλὰ νομίζειν χρὴ αὐτῶν ἀκούειν ἐκείνων ἃ ἂν ἀπαγγέλλω. ἔλεγον δὲ τάδε.

XIX. Ὦ παῖδες, ὅτι μέν ἐστε πατέρων ἀγαθῶν, αὐτὸ μηνύει τὸ νῦν παρόν· ἡμῖν δ' ἐξὸν ζῆν μὴ καλῶς, καλῶς αἱρούμεθα μᾶλλον τελευτᾶν, πρὶν ὑμᾶς τε καὶ τοὺς ἔπειτ' εἰς ὀνείδη καταστῆσαι, καὶ πρὶν τοὺς ἡμετέρους πατέρας καὶ πᾶν τὸ πρόσθεν γένος αἰσχῦναι, ἡγούμενοι τῷ τοὺς αὑτοῦ αἰσχύναντι ἀβίωτον εἶναι καὶ τῷ τοιούτῳ οὔτε τιν' ἀνθρώπων οὔτε θεῶν φίλον εἶναι οὔτ' ἐπὶ γῆς οὔθ' ὑπὸ γῆς [τελευτήσαντι.] χρὴ οὖν μεμνημένους τῶν ἡμετέρων λόγων, ἐάν τι καὶ ἄλλο ἀσκῆτε, ἀσκεῖν μετ' ἀρετῆς, εἰδότας, ὅτι τούτου λειπόμενα πάντα καὶ κτήματα καὶ ἐπιτηδεύματα αἰσχρὰ καὶ κακά. οὔτε γὰρ πλοῦτος κάλλος φέρει τῷ κεκτημένῳ μετ' ἀνανδρίας — ἄλλῳ γὰρ ὁ τοιοῦτος πλουτεῖ, καὶ οὐχ ἑαυτῷ — οὔτε σώματος κάλλος καὶ ἰσχὺς δειλῷ καὶ κακῷ ξυνοικοῦντα πρέποντα φαίνεται, ἀλλ' ἀπρεπῆ, καὶ ἐπιφανέστερον ποιεῖ τὸν ἔχοντα καὶ ἐκφαίνει τὴν δειλίαν· πᾶσά τ' ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται. ὧν ἕνεκα καὶ πρῶτον καὶ ὕστατον καὶ διὰ παντὸς πᾶσαν πάντως προθυμίαν πειρᾶσθ' ἔχειν, ὅπως μάλιστα μὲν ὑπερβαλεῖσθε καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς πρόσθεν εὐκλείᾳ· εἰ δὲ μή, ἴστε, ὡς ἡμῖν, ἂν μὲν νικῶμεν ὑμᾶς ἀρετῇ, ἡ νίκη αἰσχύνην φέρει, ἡ δ' ἧττα, ἐὰν ἡττώμεθα, εὐδαιμονίαν. μάλιστα δ' ἂν νικῴμεθα καὶ ὑμεῖς νικῴητε, εἰ παρασκευάσαισθε τῇ τῶν προγόνων δόξῃ μὴ καταχρησόμενοι μηδ' ἀναλώσοντες αὐτήν, γνόντες, ὅτι ἀνδρὶ οἰομένῳ τι εἶναι οὐκ ἔστιν αἴσχιον οὐδὲν ἢ παρέχειν ἑαυτὸν τιμώμενον μὴ δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ διὰ δόξαν προγόνων. εἶναι μὲν γὰρ τιμὰς γονέων ἐκγόνοις καλὸν θησαυρὸν καὶ μεγαλοπρεπῆ. χρῆσθαι δὲ καὶ χρημάτων καὶ τιμῶν θησαυρῷ καὶ μὴ τοῖς ἐκγόνοις παραδιδόναι, αἰσχρὸν καὶ ἄνανδρον, ἀπορίᾳ ἰδίων ἑαυτοῦ κτημάτων τε καὶ εὐδοξιῶν. κἂν μὲν ταῦτ' ἐπιτηδεύσητε, φίλοι παρὰ φίλους ἡμᾶς ἀφίξεσθε, ὅταν ⟨δὴ⟩ ὑμᾶς ἡ προσήκουσα μοῖρα κομίσῃ· ἀμελήσαντας δ' ὑμᾶς καὶ κακισθέντας οὐδεὶς εὐμενῶς ὑποδέξεται. Τοῖς μὲν οὖν παισὶ ταῦτ' εἰρήσθω.

XX. Πατέρας δ' ἡμῶν, οἷς εἰσί, καὶ μητέρας ἀεὶ χρὴ παραμυθεῖσθαι ὡς ῥᾷστα φέρειν τὴν ξυμφοράν, ἐὰν ἄρα ξυμβῇ γενέσθαι, καὶ μὴ ξυνοδύρεσθαι — οὐ γὰρ τοῦ λυπήσοντος προσδεήσονται· ἱκανὴ γὰρ ἔσται καὶ ἡ γενομένη τύχη τοῦτο πορίζειν — ἀλλ' ἰωμένους καὶ

trocedentes fugiant. equidem, o virorum præstantium filii, ipse et in presentia exhortor et in posterum quemcunque vestrum nactus fuero, et admonebo et cohortabor, ut quam optimi evadere contendatis : nunc autem par est vobis referre quæ nobis patres vestri mandarunt posteris prædicanda, si quid iis accideret, cum periclitaturi essent. recensebo igitur vobis quæ ex illis ipsis audivi qualiave nunc vobis, si facultas daretur, libenter præciperent, quantum quidem ex illis quæ quondam dicebant conjicio. existimate vero nunc quæ referam illos ipsos audire loquentes. dicebant autem talia.

XIX. Quod ex præclaris parentibus orti estis, o filii, præsentia ipsa testantur : profecto cum nobis liceret turpiter vivere, honeste emori maluimus, quam vos ceterosque posteros infamiæ cuiquam subjicere, ac parentibus nostris majoribusque dedecori esse, putantes homini suos dedecoranti non esse vitalem vitam et tali neque in vita neque post mortem amicum aliquem esse vel hominum vel deorum. oportet igitur vos verborum nostrorum memores, si quid aliud exercetis, cum virtute exercere, scientes absque hac exercitationes et possessiones omnes turpes malasque esse. divitiæ namque splendorem afferunt nullum eas cum ignavia possidenti — non enim sibi hic, sed alii parat possidetque divitias — neque forma corporis atque robur timido ac pravo cui insunt decorem præstant, sed dedecus, et notiorem efficiunt talem ignaviamque patefaciunt : et omnis scientia quæ est remota a justitia reliquaque virtute non sapientia, sed calliditas esse videtur. quapropter et primo et postremo atque per omnia omni studio diligentiaque contendite, ut et nos et majores nostros virtutis gloria superetis : alioquin scitote, si vobis virtute præstemus, victoriam hanc nobis dedecus allaturam, sin superemur a vobis, felicitatem. maxime vero nos quidem superabimur et vos superabitis, si ea ratione vitam institueritis, ut majorum gloria non abutamini neque eam (ut ita dicamus) dilapidetis, rati viro aliquid esse se existimanti nihil turpius posse accidere quam se ipsum honorandum non propriam ob virtutem, sed propter gloriam majorum præbere. gloriam enim parentum natis præclarum esse magnificumque thesaurum. uti vero pecuniarum honorumque thesauro et hunc ad posteros non transmittere, propriæ possessionis gloriæque penuria, turpe et a viri gravitate alienum. atque si hæc exercueritis, vitæ demum fatis exactis cari ad nos filii caros parentes accedetis : sin autem neglexeritis hæc et improbi evaseritis, nemo vos libens excipiet. Natis quidem nostris hæc sint dicta.

XX. Patres autem nostros ac matres, si cui nostrûm supersunt, consolari oportet atque adhortari, ut æquo animo calamitatem ferant si qua acciderit, et non cum illis una plorare — lamentationibus enim aliorum non indigebunt : satis namque sors tristitiæ illis afferet —

πραΰνοντας ἀναμιμνήσκειν αὐτούς, ὅτι ὧν εὔχοντο τὰ μέγιστα αὐτοῖς οἱ θεοὶ ἐπήκοοι γεγόνασιν. οὐ γὰρ ἀθανάτους σφίσι παῖδας ηὔχοντο γενέσθαι, ἀλλ' ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς· ὧν ἔτυχον, μεγίστων ἀγαθῶν ὄντων. 5 πάντα δ' οὐ ῥᾴδιον θνητῷ ἀνδρὶ κατὰ νοῦν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ ἐκβαίνειν. καὶ φέροντες μὲν ἀνδρείως τὰς συμφορὰς δόξουσι τῷ ὄντι ἀνδρείων παίδων πατέρες εἶναι καὶ αὐτοὶ τοιοῦτοι· ὑπείκοντες δ' ὑποψίαν παρέ- e ξουσιν ἢ μὴ ἡμέτεροι εἶναι ἢ ἡμῶν τοὺς ἐπαινοῦντας 10 καταψεύδεσθαι. χρὴ δ' οὐδέτερα τούτων, ἀλλ' ἐκείνους μάλιστα πάντων ἡμῶν ἐπαινέτας εἶναι ἔργῳ, παρέχοντας αὐτοὺς φαινομένους τῷ ὄντι πατέρας ὄντας ἄνδρας ἀνδρῶν. πάλαι γὰρ δὴ τὸ Μηδὲν ἄγαν λεγόμενον καλῶς δοκεῖ λέγεσθαι· τῷ γὰρ ὄντι εὖ λέγε- 15 ται. ὅτῳ γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα τὰ 248 πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα ἢ ἐγγὺς τούτου, καὶ μὴ ἐν a ἄλλοις ⌈ἀνθρώποις⌉ αἰωρεῖται, ἐξ ὧν ἢ εὖ ἢ κακῶς πραξάντων πλανᾶσθαι ἠνάγκασται καὶ τἀκείνου, τούτῳ ἄριστα παρεσκεύασται ζῆν, οὗτός ἐστιν ὁ σώφρων καὶ 20 οὗτος ὁ ἀνδρεῖος καὶ φρόνιμος· οὗτος γιγνομένων χρημάτων καὶ παίδων καὶ διαφθειρομένων μάλιστα πείσεται τῇ παροιμίᾳ· οὔτε γὰρ χαίρων οὔτε λυπούμενος ἄγαν φανήσεται διὰ τὸ αὑτῷ πεποιθέναι. τοιούτους δ' ἡμεῖς γ' ἀξιοῦμεν καὶ τοὺς ἡμετέρους εἶναι· καὶ βουλό- b 25 μεθα καὶ φαμέν· καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς νῦν παρέχομεν τοιούτους, οὐκ ἀγανακτοῦντας οὐδὲ φοβουμένους ἄγαν, εἰ δεῖ τελευτᾶν ἐν τῷ παρόντι. δεόμεθα δὴ καὶ πατέρων καὶ μητέρων τῇ αὐτῇ ταύτῃ διανοίᾳ χρωμένους τὸν ἐπίλοιπον βίον διάγειν, καὶ εἰδέναι, ὅτι οὐ θρη- 30 νοῦντες οὐδ' ὀλοφυρόμενοι ἡμᾶς ἡμῖν μάλιστα χαριοῦνται, ἀλλ' εἴ τις ἔστι τοῖς τετελευτηκόσιν αἴσθησις τῶν ζώντων, οὕτως ἀχάριστοι εἶεν ἂν μάλιστα, ἑαυτούς c τε κακοῦντες καὶ βαρέως φέροντες τὰς συμφοράς· κούφως δὲ καὶ μετρίως, μάλιστ' ἂν χαρίζοιντο. τὰ μὲν 35 γὰρ ἡμέτερα τελευτὴν ἤδη ἕξει ἥπερ καλλίστη γίγνεται ἀνθρώποις, ὥστε πρέπει αὐτὰ μᾶλλον κοσμεῖν ἢ θρηνεῖν· γυναικῶν δὲ τῶν ἡμετέρων καὶ παίδων ἐπιμελούμενοι καὶ τρέφοντες κἀνταῦθα τὸν νοῦν τρέποντες τῆς τε τύχης μάλιστ' ἂν εἶεν ἐν λήθῃ καὶ ζῷεν κάλλιον 40 καὶ ὀρθότερον καὶ ἡμῖν προσφιλέστερον. Ταῦτα δὴ d ἱκανὰ τοῖς ἡμετέροις παρ' ἡμῶν ἀγγέλλειν. τῇ δὲ πόλει παρεκελευόμεθ' ἄν, ὅπως ἡμῖν καὶ πατέρων καὶ υἱέων ἐπιμελήσονται, τοὺς μὲν παιδεύοντες κοσμίως, τοὺς δὲ γηροτροφοῦντες ἀξίως· νῦν δ' ἴσμεν ὅτι, κἂν 45 μὴ ἡμεῖς παρακελευώμεθα, ἱκανῶς ἐπιμελήσεται.

XXI. Ταῦτ' οὖν, ὦ παῖδες καὶ γονεῖς τῶν τελευτησάντων, ἐκεῖνοί τ' ἐπέσκηπτον ἡμῖν ἀπαγγέλλειν, e κἀγὼ ὡς δύναμαι προθυμότατα ἀπαγγέλλω· καὶ αὐτὸς δέομαι ὑπὲρ ἐκείνων, τῶν μὲν μιμεῖσθαι τοὺς αὑτῶν, 50 τῶν δὲ θαρρεῖν ὑπὲρ αὑτῶν, ὡς ἡμῶν καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ γηροτροφησόντων ὑμᾶς καὶ ἐπιμελησομένων, ὅπου ἂν ἕκαστος ἑκάστῳ ἐντυγχάνῃ ὁτῳοῦν τῶν ἐκείνων. τῆς δὲ πόλεως ἴστε που καὶ αὐτοὶ τὴν ἐπιμέλειαν, ὅτι νόμους θεμένη περὶ τοὺς τῶν ἐν τῷ πολέμῳ τελευτη-

sed mederi lenireque oportet illud commemorando, quod maxima eorum, quæ exoptare solent, exaudientes dii iis tribuerunt. non enim immortales sibi filios dari, sed bonos et illustres optabant : cujus voti compotes facti sunt, quod maximum existimandum est bonum. omnia vero mortali viro ad votum in vita succedere haud facile est. et si sortem forti animo tolerabunt, videbuntur revera fortium filiorum parentes ipsique fortes esse. sin autem dolori succumbent, suspicionem præbebunt aut parentes nostros minime esse, aut qui nos laudibus efferunt mentiri. horum autem neutrum evenire oportet, imo vero laudatores nostros re ipsa præcipue illos esse, ostendentes se revera parentes esse viros virorum. enimvero olim jam illud, Ne quid nimis, pulchre dictum videtur: revera enim recte dicitur. nam cui viro ex se apta sunt omnia, quæ ad bene vivendum ferunt vel prope hoc, nec suspensa aliorum aut bono casu aut contrario pendere ex alius eventis et errare coguntur, huic optima vivendi ratio comparata est, hic est ille moderatus, hic fortis, hic sapiens : hic et nascentibus et cadentibus cum reliquis commodis, tum maxime liberis, parebit et obediet præcepto illi veteri: neque lætabitur unquam neque mœrebit nimis, qui semper in se ipso omnem spem reponet sui. tales esse et nostros cupimus: et volumus et dicimus: et in præsentia nos ipsos tales exhibemus, non indignantes vel nimio metu perterritos, si nunc moriendum sit. oramus vero et patres nostros et matres, ut similiter affecti vitam reliquam agant, scientes se non lamentationibus ejulationibusque maxime nobis gratificaturos, verum si quis est defunctis sensus viventium, ita maxime nobis molesti erunt, si se affligent et inique sortem ferant : sin autem moderate ac leviter, nobis summopere obsequentur: nostra enim eum jam finem habebunt, qui hominibus est pulcherrimus, quamobrem collaudanda sunt potius quam deflenda : si autem uxores nostras filiosque tuebuntur et nutrient et his incumbent, ita maxime casus oblivioni mandabunt et pulchrius et rectius nobisque gratius vitam agent. Hæc igitur nostro nomine nostris prædicare sufficiet. civitatem vero adhortaremur, ut parentum nostrorum filiorumque curam habeat, hos quidem honeste erudiendo, illorum vero senium digne fovendo : scimus autem nunc, etiam si hæc minime præceperimus, eam optime hæc curaturam.

XXI. Hæc igitur, o filii defunctorum atque parentes, ut referremus illi nobis mandarunt, atque ego quantum possum diligentissime refero : et ipse eorum nomine obsecro, juniores quidem, ut præclara suorum facta imitentur, seniores autem, ut de se optime sperent, si quidem nos senectutem vestram privatim publiceque alemus et quemcumque ex illorum progenie nacti fuerimus, ejus curam geremus. civitatis vero providentiam ipsi minime ignoratis, quæ statutis legibus parentes et filios eorum, qui in

σάντων παῖδάς τε καὶ γεννήτορας ἐπιμελεῖται, καὶ
19διαφερόντως τῶν ἄλλων πολιτῶν προστέτακται φυλάτ- a
τειν ἀρχῇ, ἥπερ μεγίστη ἐστὶν, ὅπως ἂν οἱ τούτων μὴ
ἀδικῶνται πατέρες τε καὶ μητέρες· τοὺς δὲ παῖδας
5 συνεκτρέφει αὐτὴ, προθυμουμένη ὅτι μάλιστ' ἄδηλον
αὐτοῖς τὴν ὀρφανίαν γενέσθαι, ἐν πατρὸς σχήματι
καταστᾶσα αὐτοῖς αὐτὴ ἔτι τε παισὶν οὖσι, κἀπειδὰν
εἰς ἄνδρας τελέσωσιν, ἀποπέμπει ἐπὶ τὰ σφέτερ' αὐ-
τῶν, πανοπλίᾳ κοσμήσασα, ἐνδεικνυμένη καὶ ἀναμι-
10 μνήσκουσα τὰ τοῦ πατρὸς ἐπιτηδεύματα ὄργανα τῆς
πατρῴας ἀρετῆς διδοῦσα, καὶ ἅμ' οἰωνοῦ χάριν ἄρ- b
χεσθαι ἰέναι ἐπὶ τὴν πατρῴαν ἑστίαν ἄρξοντα μετ'
ἰσχύος ὅπλοις κεκοσμημένον. αὐτοὺς δὲ τοὺς τελευτή-
σαντας τιμῶσα οὐδέποτ' ἐκλείπει, καθ' ἕκαστον ἐνιαυ-
15 τὸν αὐτὴ τὰ νομιζόμενα ποιοῦσα κοινῇ πᾶσιν ἅπερ ἰδίᾳ
ἑκάστῳ [ἴδια] γίγνεται, πρὸς δὲ τούτοις ἀγῶνας γυμνι-
κοὺς καὶ ἱππικοὺς τιθεῖσα καὶ μουσικῆς πάσης, καὶ
ἀτεχνῶς τῶν μὲν τελευτησάντων ἐν κληρονόμου καὶ
υἱέος μοίρᾳ καθεστηκυῖα, τῶν δ' υἱέων ἐν πατρὸς, c
20 γονέων δὲ καὶ τῶν τοιούτων ἐν ἐπιτρόπου, πᾶσαν πάν-
των παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐπιμέλειαν ποιουμένη·
ὧν χρὴ ἐνθυμουμένους πρᾳότερον φέρειν τὴν ξυμφο-
ράν· τοῖς τε γὰρ τελευτήσασι καὶ τοῖς ζῶσιν οὕτως
ἂν προσφιλέστατοι εἶτε καὶ ῥᾷστοι θεραπεύειν τε καὶ
25 θεραπεύεσθαι. Νῦν δ' ἤδη ὑμεῖς τε καὶ οἱ ἄλλοι
πάντες κοινῇ κατὰ τὸν νόμον τοὺς τετελευτηκότας
ἀπολοφυράμενοι ἄπιτε.

XXII. Οὗτός σοι ὁ λόγος, ὦ Μενέξενε, Ἀσπασίας
τῆς Μιλησίας ἐστί. — MEN. Νὴ Δί', ὦ Σώκρατες, d
30 μακαρίαν γε λέγεις τὴν Ἀσπασίαν, εἰ γυνὴ οὖσα
τοιούτους λόγους οἵα τ' ἐστὶ συντιθέναι. — ΣΩ. Ἀλλ'
εἰ μὴ πιστεύεις, ἀκολούθει μετ' ἐμοῦ, καὶ ἀκούσει
αὐτῆς λεγούσης. — MEN. Πολλάκις, ὦ Σώκρατες,
ἐγὼ ἐντετύχηκα Ἀσπασίᾳ, καὶ οἶδ' οἵα ἐστί. — ΣΩ.
35 Τί οὖν; οὐκ ἄγασαι αὐτὴν καὶ νῦν χάριν ἔχεις τοῦ
λόγου αὐτῇ; — MEN. Καὶ πολλήν γε, ὦ Σώκρατες,
ἐγὼ χάριν ἔχω τούτου τοῦ λόγου ἐκείνῃ ἢ ἐκείνῳ,
ὅστις σοι ὁ εἰπών ἐστιν αὐτόν· καὶ πρό γ' ἄλλων πολ- e
λῶν χάριν ἔχω τῷ εἰπόντι. — ΣΩ. Εὖ ἂν ἔχοι. ἀλλ'
40 ὅπως μου μὴ κατερεῖς, ἵνα καὶ αὖθίς σοι πολλοὺς καὶ
καλοὺς λόγους παρ' αὐτῆς πολιτικοὺς ἀπαγγέλλω. —
MEN. Θάρρει, οὐ κατερῶ· μόνον ἀπάγγελλε. — ΣΩ.
Ἀλλὰ ταῦτ' ἔσται.

bello interiere, tutatur, et ante alios cives summo magistratui committit curam, ne ulla injuria parentes horum afficiantur: filios autem educat ipsa studens quam maxime, ut ne sentiant suam orbitatem, patris eorum gerens vicem dum adhuc pueri sunt, et cum ad maturam ætatem venerunt, ad sua transmittit omni armatura ornatos, patris studia ostendens et memorans, dum paternæ virtutis tribuit instrumenta, et simul auspicii gratia jubet domum paternam ingredi filium imperaturum armis cum robore ornatum. Ipsos vero, qui decesserunt e vita, nunquam omittet honorare, ceremonias quotannis lege decretas communiter cunctis instaurans, quæ privatim unicuique peragi solent, gymnica item certamina equestriaque instituens et musicæ universæ, et profecto quod ad defunctos spectat, hæredis et filii partes implet, quod ad filios, patris, quod ad parentes ceterosque hujusmodi, curatoris, omni diligentia semper omnibus providens: quarum rerum reputatione res adversæ æquiore animo ferendæ sunt: hoc enim pacto et mortuis et viventibus eritis gratissimi faciléque curabitis et facile curabimini. Nunc vero jam vos ac ceteri omnes communiter secundum legem eos, qui naturæ cesserunt, lugubribus expiationibus prosecuti abite.

XXII. Hæc est, o Menexene, Aspasiæ Milesiæ oratio. — MEN. Per Jovem, o Socrates, beatam dicis Aspasiam, si cum mulier sit, tales potest orationes componere. — So. At si minus credis, sequere me, ut dicentem ipsam audias. — MEN. Sæpenumero cum Aspasia fui, o Socrates, et qualis sit novi. — So. Quid igitur? nonne eam venerraris et nunc habes propter hanc orationem illi gratias? — MEN. Ingentes equidem habeo gratias mulieri huic seu viro, quisquis tibi orationem hanc tradidit: et præ ceteris multis narranti gratias ago. — So. Bene quidem. sed ne me prodas, ut et iterum multas ejus præclaras de civilibus rebus orationes tibi referam. — MEN. Bono animo sis, non edicam: referas modo. — So. Fiet ut postulas.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΘΕΟΔΩΡΟΣ, ΞΕΝΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ Ο ΝΕΩΤΕΡΟΣ.

257 I. Ἦ πολλὴν χάριν ὀφείλω σοι τῆς Θεαιτήτου γνω- a ρίσεως, ὦ Θεόδωρε, ἅμα καὶ τῆς τοῦ ξένου. — ΘΕΟ. Τάχα δέ γε, ὦ Σώκρατες, ὀφειλήσεις ταύτης τριπλασίαν, ἐπειδὰν τόν τε πολιτικὸν ἀπεργάσωνταί σοι καὶ 5 τὸν φιλόσοφον. — ΣΩ. Εἶεν· οὕτω τοῦτο, ὦ φίλε Θεόδωρε, φήσομεν ἀκηκοότες εἶναι τοῦ περὶ λογισμοὺς καὶ τὰ γεωμετρικὰ κρατίστου; — ΘΕΟ. Πῶς, ὦ Σώκρα- b τες; — ΣΩ. Τῶν ἀνδρῶν ἕκαστον θέντος τῆς ἴσης ἀξίας, οἳ τῇ τιμῇ πλέον ἀλλήλων ἀφεστᾶσιν ἢ κατὰ 10 τὴν ἀναλογίαν τὴν τῆς ὑμετέρας τέχνης. — ΘΕΟ. Εὖ γε νὴ τὸν ἡμέτερον θεὸν, ὦ Σώκρατες, τὸν Ἄμμωνα, καὶ δικαίως, καὶ πάνυ μὲν οὖν μνημονικῶς ἐπέπληξάς μοι τὸ περὶ τοὺς λογισμοὺς ἁμάρτημα. καὶ σὲ μὲν ἀντὶ τούτων εἰσαῦθις μέτειμι· σὺ δ' ἡμῖν, ὦ ξένε, 15 μηδαμῶς ἀποκάμῃς χαριζόμενος, ἀλλ' ἑξῆς, εἴτε τὸν c πολιτικὸν ἄνδρα πρότερον εἴτε τὸν φιλόσοφον προαιρεῖ, προελόμενος διέξελθε. — ΞΕ. Ταῦτ', ὦ Θεόδωρε, ποιητέον· ἐπείπερ ἅπαξ γ' ἐγκεχειρήκαμεν, οὐκ ἀποστατέον πρὶν ἂν αὐτῶν πρὸς τὸ τέλος ἔλθωμεν. ἀλλὰ 20 γὰρ περὶ Θεαιτήτου τοῦδε τί χρὴ δρᾶν με; — ΘΕΟ. Τοῦ πέρι; — ΞΕ. Διαναπαύσωμεν αὐτὸν μεταλαβόντες αὐτοῦ τὸν συγγυμναστὴν τόνδε Σωκράτη; ἢ πῶς συμβουλεύεις; — ΘΕΟ. Καθάπερ εἶπες, μεταλάμβανε· νέω γὰρ ὄντε ῥᾷον οἴσετον πάντα πόνον δια- 25 ναπαυομένω. — ΣΩ. Καὶ μὴν κινδυνεύετον, ὦ ξένε, d ἄμφω ποθὲν ἐμοὶ ξυγγένειαν ἔχειν τινά. τὸν μέν γ' οὖν ὑμεῖς κατὰ τὴν τοῦ προσώπου φύσιν ὅμοιον ἐμοὶ φαίνεσθαί φατε, τοῦ δ' ἡμῖν ἡ κλῆσις ὁμώνυμος οὖσα 258 καὶ ἡ πρόσρησις παρέχεταί τιν' οἰκειότητα. δεῖ δὴ a 30 τούς γε ξυγγενεῖς ἡμᾶς ἀεὶ προθύμως διὰ λόγων ἀναγνωρίζειν. Θεαιτήτῳ μὲν οὖν αὐτός τε συνέμιξα χθὲς διὰ λόγων καὶ νῦν ἀκήκοα ἀποκρινομένου, Σωκράτους δ' οὐδέτερα· δεῖ δὲ σκέψασθαι καὶ τοῦτον. ἐμοὶ μὲν οὖν εἰσαῦθις, σοὶ δὲ νῦν ἀποκρινέσθω. — ΞΕ. Ταῦτ' 35 ἔσται. Ὦ Σώκρατες, ἀκούεις δὴ Σωκράτους; — ΝΕΟΣ ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Συγχωρεῖς οὖν οἷς λέγει; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Οὐ τὰ σὰ κω- b λύειν φαίνεται, δεῖ δ' ἴσως ἔτι ἧττον τἀμὰ διακωλύειν. ἀλλὰ δὴ μετὰ τὸν σοφιστὴν ἀναγκαῖον, ὡς ἐμοὶ φαί- 40 νεται, τὸν πολιτικὸν ἄνδρα διαζητεῖν νῷν. καί μοι λέγε, πότερον τῶν ἐπιστημόνων τιν' ἡμῖν καὶ τοῦτον θετέον, ἢ πῶς; — ΝΕ. ΣΩ. Οὕτως.

II. ΞΕ. Τὰς ἐπιστήμας ἄρα διαληπτέον, ὥσπερ ἡνίκα τὸν πρότερον ἐσκοποῦμεν; — ΝΕ. ΣΩ. Τάχ' 45 ἄν. — ΞΕ. Οὐ μὲν δὴ κατὰ ταὐτόν γε, ὦ Σώκρατες,

POLITICUS.

DIALOGI PERSONÆ :

SOCRATES, THEODORUS, HOSPES, SOCRATES JUNIOR.

I. Ingentem profecto tibi, o Theodore, gratiam debeo, quod Theætetum et hospitem hunc notos mihi feceris. — THE. Triplam fortasse mihi debebis, o Socrates, postquam civilem tibi hominem et philosophum confecerint. — So. Esto. itane illud, o care Theodore, dicemus esse, quod audivimus ex computandi et geometriæ peritissimo? — THE. Quomodo, o Socrates? — So. Horum virorum cum poneret quemque ejusdem esse pretii, qui honore longius inter se distant quam ut explicari illa artis vestræ analogia possit. — THE. Bene, o Socrates, atque juste per deum nostrum, Ammonem, loqueris, ac prompte admodum errorem in computando meum mihi nunc objecisti. atque ego te pro his alias quæram : te vero, hospes, ne pigeat nobis gratificari, sed deinceps, seu civilem hominem prius sive philosophum mavis, describe. — Ho. Agendum ut jubes, o Theodore : postquam semel aggressi sumus, non prius, quam ad calcem pervenerimus, desistendum. verum de Theæteto hoc quid mihi faciendum? — THE. Qua in re? — Ho. Numquid requiescere illum jam sinemus et ejus loco Socratem istum exercitationum et studiorum socium accipiemus? quid consulis? — THE. Ut dixisti, hunc adsume : nam cum juvenes utrique sint, omnem laborem facilius requiescendo ferent. — So. Atqui utrique, o hospes, mihi cognati quodammodo esse videntur. Theætetum quidem vos figura saltem vultus mihi consimilem judicatis, Socrati autem huic cum idem et mihi nomen sit, cognationem quandam nobis mutuam appellatio præbet. decet autem, ut qui cognati sumus, rem eam alacriter oratione testemur. cum Theæteto quidem igitur ipse heri disputando conveni et hodie respondentem audivi, cum Socrate vero neutrum adhuc actum est : oportet autem et hunc examinare. mihi igitur alias, tibi vero nunc respondeat. — Ho. Sic agemus. O Socrates, audisne Socratem? — So. Mi. Audio. — Ho. Assentiris igitur illi? — So. Mi. Assentior. — Ho. Quantum igitur ad te attinet, nihil prohibet quominus disseramus, multo autem fortasse minus impedimento disputationi huic esse me decet. atqui post sophistam necessarium esse videtur, ut civilem virum investigemus. responde igitur, utrum hunc in eorum, qui scientes dicuntur, numerum referre decet, aut quomodo? — So. Mi. Decet.

II. Ho. Scientias igitur partiri debemus, quemadmodum in sophista quærendo fecimus? — So. Mi. Fortasse. — Ho. Non tamen eadem mihi, o Socrates, videtur partiendi

φαίνεταί μοι τμῆμα. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Κατ' ἄλλο. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔοικέ γε. — ΞΕ. Τὴν οὖν πολιτικὴν ἀτραπὸν πῇ τις ἀνευρήσει; δεῖ γὰρ αὐτὴν ἀνευρεῖν, καὶ χωρὶς ἀφελόντας ἀπὸ τῶν ἄλλων ἰδέαν αὐτῇ μίαν ἐπισφραγίσασθαι, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐκτροπαῖς ἓν ἄλλο εἶδος ἐπισημηναμένους ἁπάσας τὰς ἐπιστήμας ὡς οὔσας δύ' εἴδη διανοηθῆναι τὴν ψυχὴν ἡμῶν ποιῆσαι. — ΝΕ. ΣΩ. Τοῦτ' ἤδη σόν, οἶμαι, τοὔργον, ὦ ξένε, ἀλλ' οὐκ ἐμὸν γίγνεται. — ΞΕ. Δεῖ γε μήν, ὦ Σώκρατες, αὐτὸ εἶναι καὶ σόν, ὅταν ἐμφανὲς ἡμῖν γένηται. — ΝΕ. ΣΩ. Καλῶς εἶπες. — ΞΕ. Ἆρ' οὖν οὐκ ἀριθμητικὴ μὲν καί τινες ἕτεραι ταύτῃ συγγενεῖς τέχναι ψιλαὶ τῶν πράξεών εἰσι, τὸ δὲ γνῶναι παρέσχοντο μόνον; — ΝΕ. ΣΩ. Ἔστιν οὕτως. — ΞΕ. Αἱ δέ γε περὶ τεκτονικὴν αὖ καὶ σύμπασαν χειρουργίαν ὥσπερ ἐν ταῖς πράξεσιν ἐνοῦσαν σύμφυτον τὴν ἐπιστήμην κέκτηνται, καὶ συναποτελοῦσι τὰ γιγνόμενα ὑπ' αὐτῶν σώματα, πρότερον οὐκ ὄντα. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Ταύτῃ τοίνυν συμπάσας ἐπιστήμας διαίρει, τὴν μὲν πρακτικὴν προσειπών, τὴν δὲ μόνον γνωστικήν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔστω σοι ταῦθ' ὡς μιᾶς ἐπιστήμης τῆς ὅλης εἴδη δύο. — ΞΕ. Πότερ' οὖν τὸν πολιτικὸν καὶ βασιλέα καὶ δεσπότην καὶ ἔτ' οἰκονόμον θήσομεν ὡς ἓν πάντα ταῦτα προσαγορεύοντες, ἢ τοσαύτας τέχνας αὐτὰς εἶναι φῶμεν, ὅσαπερ ὀνόματα ἐρρήθη; 259 Μᾶλλον δέ μοι δεῦρ' ἕπου. — ΝΕ. ΣΩ. Πῇ; — ΞΕ. Τῇδε. εἴ τῴ τις τῶν δημοσιευόντων ἰατρῶν ἱκανὸς ξυμβουλεύειν ἰδιωτεύων αὐτός, ἆρ' οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῷ προσαγορεύεσθαι τοὔνομα τῆς τέχνης ταὐτὸν ὅπερ ᾧ συμβουλεύει; — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Τί δ'; ὅστις βασιλεύοντι χώρας ἀνδρὶ παραινεῖν δεινὸς ἰδιώτης ὢν αὐτός, ἆρ' οὐ φήσομεν ἔχειν αὐτὸν τὴν ἐπιστήμην, ἣν ἔδει τὸν ἄρχοντα αὐτὸν κεκτῆσθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Φήσομεν. — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν ἥ γ' ἀληθινοῦ βασιλέως βασιλική; — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Ταύτην δ' ὁ κεκτημένος οὐκ, ἄν τ' ἄρχων ἄν τ' ἰδιώτης ὢν τυγχάνῃ, πάντως κατά γε τὴν τέχνην αὐτὴν βασιλικὸς ὀρθῶς προσρηθήσεται; — ΝΕ. ΣΩ. Δίκαιον γοῦν. — ΞΕ. Καὶ μὴν οἰκονόμος γε καὶ δεσπότης ταὐτόν. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Τί δέ; μεγάλης σχῆμα οἰκήσεως ἢ σμικρᾶς αὖ πόλεως ὄγκος μῶν τι πρὸς ἀρχὴν διοίσετον; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐδέν. — ΞΕ. Οὐκοῦν, ὃ νῦν δὴ ἐσκοπούμεθα, φανερὸν ὡς ἐπιστήμη μία περὶ πάντ' ἐστὶ ταῦτα. ταύτην δ' εἴτε βασιλικὴν εἴτε πολιτικὴν εἴτ' οἰκονομικήν τις ὀνομάζει, μηδὲν αὐτῷ διαφερώμεθα. — ΝΕ. ΣΩ. Τί γάρ;

III. ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τόδε γε δῆλον, ὡς βασιλεὺς ἅπας χερσὶ καὶ ξύμπαντι τῷ σώματι σμίκρ' ἄττ' εἰς τὸ κατέχειν τὴν ἀρχὴν δύναται πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς σύνεσιν καὶ ῥώμην. — ΝΕ. ΣΩ. Δῆλον. — ΞΕ. Τῆς δὴ γνωστικῆς μᾶλλον ἢ τῆς χειροτεχνικῆς καὶ ὅλως πρακτικῆς βούλει τὸν βασιλέα φῶμεν οἰκειότερον εἶναι; — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Τὴν ἄρα πολιτικὴν καὶ πολιτικὸν καὶ βασιλικὴν καὶ βασιλικὸν εἰς ταὐτὸν ὡς ἓν πάντα ταῦτα

ratio. — So. Mi. Non. — Ho. Sed alia. — So. Mi. Alia, ut videtur. — Ho. Viam itaque civilis scientiæ qua ratione reperiemus? invenire enim eam oportet, et ab aliis omnibus segregatæ ideam ei unam imprimere, et ceteras deflexiones alia quadam specie una cum insigniverimus, scientias omnes duabus speciebus contentas esse nobis persuadere. — So. Mi. Tuum jam opus, o hospes, meum vero nequaquam. — Ho. Imo etiam tuum debet esse, o Socrates, quando declaratum id fuerit. — So. Mi. Bene loqueris. — Ho. An igitur arithmetica et aliæ nonnullæ hujus persimiles artes ab actione liberæ sunt, cognitionem vero tantum exhibent? — So. Mi. Ita est. — Ho. Quæ vero ad architecturam et manuum ministerium pertinent, scientiam innatam actionibus possident et corpora ab illis effecta, quæ ante non erant, perficiunt. — So. Mi. Patet. — Ho. Ita igitur cunctas scientias divide, agentem unam, alteram cognoscentem solummodo nomina. — So. Mi. Sint ergo scientiæ species duæ, cum una sit scientia tota. — Ho. Utrum igitur civilem, regem, dominum, patrem familias, eundem esse ponemus, an totidem artes in his esse dicemus, quot nomina diximus? Imo hac sequere me. — So. Mi. Qua? — Ho. Hac inquam. si quis privatus publico medico sufficienter consulere potest, nonne necesse est ejusdem artis hunc nomine nuncupari, quo et ille cui consulit? — So. Mi. Certe. — Ho. Quid porro? si quis privatus regem civitatis admonere et instruere potest, nonne scientiam illam habere dicetur, qua pollere qui regit debebat? — So. Mi. Dicetur. — Ho. Atqui veri regis scientia regiane disciplina est? — So. Mi. Est. — Ho. Quisquis vero ea præditus est, seu publico fungatur munere sive privatus vivat, nonne omnino secundum hanc peritiam regius merito nuncupabitur? — So. Mi. Merito. — Ho. Enimvero paterfamilias et dominus idem. — So. Mi. Idem sane. — Ho. Numquid refert ampiane sit ditio an angusta sit urbs ad imperium? — So. Mi. Nihil. — Ho. Ergo una, quod paulo ante inquirebamus, horum omnium scientia est. hanc vero seu regiam quis sive civilem seu familiarem nominet disciplinam, nihil ab eo dissentiamus. — So. Mi. Nihil.

III. Ho. Hoc utique nemini dubium, quin omnis rex parum quid manibus ac reliquis membris ad regni salutem possit, intelligentia vero et animi robore plurimum. — So. Mi. Constat. — Ho. Visne ergo regem dicamus cognoscenti scientiæ propinquiorem quam activæ aut manuum ministerio? — So. Mi. Volo equidem. — Ho. Civilem ergo scientiam et civilem hominem et regiam atque regium ut unum in idem omnia hæc componemus? — So. Mi. Plane.

ξυνθήσομεν; — ΝΕ. ΣΩ. Δῆλον. — ΞΕ. Οὐκοῦν πορευοίμεθ' ἂν ἑξῆς, εἰ μετὰ ταῦτα τὴν γνωστικὴν διοριζοίμεθα; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Πρόσεχε δὴ τὸν νοῦν, ἂν ἄρ' ἐν αὐτῇ τινα διαφυὴν κατανοήσωμεν. — ΝΕ. ΣΩ. Φράζε ποίαν. — ΞΕ. Τοιάνδε. λογιστική πού τις ἡμῖν ἦν τέχνη. — ΝΕ. ΣΩ. e Ναί. — ΞΕ. Τῶν γνωστικῶν γε, οἶμαι, παντάπασι τεχνῶν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Γνούσῃ δὴ λογιστικῇ τὴν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς διαφορὰν μῶν τι πλέον 10 ἔργον δώσομεν ἢ τὰ γνωσθέντα κρῖναι; — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Καὶ γὰρ ἀρχιτέκτων γε πᾶς οὐκ αὐτὸς ἐργατικός, ἀλλ' ἐργατῶν ἄρχων. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Παρεχόμενός γέ που γνῶσιν, ἀλλ' οὐ χειρουργίαν. — ΝΕ. ΣΩ. Οὕτω. — ΞΕ. Δικαίως δὴ μετέ-260χειν ἂν λέγοιτο τῆς γνωστικῆς ἐπιστήμης. — ΝΕ. ΣΩ. a Πάνυ γε. — ΞΕ. Τούτῳ δέ γε, οἶμαι, προσήκει κρίναντι μὴ τέλος ἔχειν μηδ' ἀπηλλάχθαι, καθάπερ ὁ λογιστὴς ἀπήλλακτο, προστάττειν δ' ἑκάστοις τῶν ἐργατῶν τό γε πρόσφορον, ἕως ἂν ἀπεργάσωνται τὸ προσ-20 ταχθέν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Οὐκοῦν γνωστικαὶ μὲν αἵ τε τοιαῦται ξύμπασαι καὶ ὁπόσαι ξυνέπονται τῇ λογιστικῇ, κρίσει δὲ καὶ ἐπιτάξει διαφέ- b ρετον ἀλλήλοιν τούτω τὼ γένεε; — ΝΕ. ΣΩ. Φαίνεσθον. — ΞΕ. Ἆρ' οὖν συμπάσης τῆς γνωστικῆς εἰ 25 τὸ μὲν ἐπιτακτικὸν μέρος, τὸ δὲ κριτικὸν διαιρούμενοι προσείποιμεν, ἐμμελῶς ἂν φαῖμεν διῃρῆσθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν. — ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τοῖς γε κοινῇ τι πράττουσιν ἀγαπητὸν ὁμονοεῖν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τούτου τοίνυν μέχριπερ 30 ἂν αὐτοὶ κοινωνῶμεν, ἐατέον τά γε τῶν ἄλλων δοξάσματα χαίρειν. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν;

IV. ΞΕ. Φέρε δή, τούτοιν τοῖν τέχναιν ἡμῖν τὸν c βασιλικὸν ἐν ποτέρᾳ θετέον; ἆρ' ἐν τῇ κριτικῇ, καθάπερ τινὰ θεατήν; ἢ μᾶλλον τῆς ἐπιτακτικῆς ὡς ὄντ' 35 αὐτὸν τέχνης θήσομεν, δεσπόζοντά γε; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γὰρ οὐ μᾶλλον; — ΞΕ. Τὴν ἐπιτακτικὴν δὴ τέχνην πάλιν ἂν εἴη θεατέον εἴ πῃ διέστηκε. καί μοι δοκεῖ τῇδέ πῃ, καθάπερ ἡ τῶν καπήλων τέχνη τῆς τῶν αὐτοπωλῶν διώρισται τέχνης, καὶ τὸ 40 βασιλικὸν γένος ἔοικεν ἀπὸ τοῦ τῶν κηρύκων γένους d ἀφωρίσθαι. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Πωληθέντα που πρότερον ἔργα ἀλλότρια παραδεχόμενοι δεύτερον πωλοῦσι πάλιν οἱ κάπηλοι. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ τὸ κηρυκικὸν φῦλον ἐπιταχθὲν 45 τἀλλότρια νοήματα παραδεχόμενον αὐτὸ δεύτερον ἐπιτάττει πάλιν ἑτέροις. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθέστατα. — ΞΕ. Τί οὖν; εἰς ταὐτὸν μίξωμεν βασιλικὴν ἑρμηνευτικῇ, κελευστικῇ, μαντικῇ, κηρυκικῇ καὶ πολλαῖς ἑτέ- e ραις τούτων τέχναις συγγενέσιν, αἳ ξύμπασαι τό γ' 50 ἐπιτάττειν ἔχουσιν; ἢ βούλει, καθάπερ εἰκάζομεν νῦν δή, καὶ τοὔνομα παρεικάσωμεν, ἐπειδὴ καὶ σχεδὸν ἀνώνυμον ὂν τυγχάνει τὸ τῶν αὐτεπιτακτῶν γένος, καὶ ταύτῃ ταῦτα διελώμεθα, τὸ μὲν τῶν βασιλέων γένος εἰς τὴν αὐτεπιτακτικὴν θέντες, τοῦ δ' ἄλλου παντὸς

— Ho. Ergone ordine ad sequentia pergemus, si speculatricem (cognoscendi) scientiam distinguemus? — So. Mi. Prorsus. — Ho. Attende obsecro, num natura distinctum quid in ea prospiciamus. — So. Mi. Dicas quale. — Ho. Tale. est aliqua computandi facultas. — So. Mi. Est. — Ho. Ea, ut arbitror, ex illarum numero est, quæ in cognoscendo versantur. — So. Mi. Quidni? — Ho. Cognoscenti vero computandi facultati differentiam numerorum num amplius huic opus attribuemus quam discernere judicareque cognita? — So. Mi. Quid? — Ho. Etenim architectus nullus manuum ministerio utitur, sed utentibus præsidet. — So. Mi. Ita est. — Ho. Dum judicium adhibet, non ministerium. — So. Mi. Ita. — Ho. Jure igitur cognoscendi scientiæ particeps est dicendus. — So. Mi. Et maxime quidem. — Ho. Huic autem, ut arbitror, convenit postquam judicaverit non ad finem venire et discedere, quemadmodum computator ille, operariis vero singulis operam accommodam mandare, donec quod est mandatum absolverint. — So. Mi. Probe. — Ho. Nonne igitur cognitionis (scientiæ) omnes hæ tales sunt et quotcumque scientiam computandi sequuntur, judicio autem et imperio genera hæc inter se duo differunt? — So. Mi. Videntur. — Ho. Quocirca si universam cognoscendi facultatem in duo distribuamus, partemque unam judicio, imperio alteram assignemus, nonne apte distribuisse putabimur? — So. Mi. Recte quidem, ut mea fert opinio. — Ho. Qui vero communiter tractant aliquid, satisfactum sibi invicem arbitrantur, si quando consenserint. — So. Mi. Quidni? — Ho. Quousque igitur in hoc concordes simus, reliquorum opiniones prætermittendæ. — So. Mi. Penitus.

IV. Ho. Dic age, qua in arte harum duarum regium ponere decet? numquid in judiciaria, tanquam spectatorem quendam? an in imperatoria potius, utpote qui sit dominus? — So. Mi. In hac ipsa potius. — Ho. Videndum jam si quam imperatoria distinctionem admittit. mihique ita fere videtur, quo differt caupo ab illo qui proprium opus vendit, eo rex distinctus videtur a præcone. — So. Mi. Quo pacto? — Ho. Caupones aliorum opera prius vendita suscipientes ipsi rursus vendunt. — So. Mi. Verum hoc profecto. — Ho. Haud secus præconicum genus sententiam alius mandatam sibi ipsum iterum aliis mandat. — So. Mi. Sic certissime est. — Ho. Quid igitur? an miscebimus facultatem regiam interpretatoriæ, præceptoriæ, vaticinio atque præconio aliisque multis ejusdem generis artibus, quæ omnes imperitant? an vis potius secundum superiorem comparationem nomen quoque per comparationem aliquam machinemur, quandoquidem genus eorum, qui sua ipsi præcipiunt, fere nomine caret, atque ita hæc partiamur, ut regium genus in eorum numero, qui sua ipsi mandant,

ἀμελήσαντες, ὄνομα ἕτερον αὐτοῖς παραχωρήσαντες θέσθαι τινά; τοῦ γὰρ ἄρχοντος ἕνεχ' ἡμῖν ἡ μέθοδος ἦν, 261 a ἀλλ' οὐχὶ τοῦ ἐναντίου. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

V. ΞΕ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ τοῦτο μετρίως ἀφέστηκεν ἀπ' 5 ἐκείνων, ἀλλοτριότητι διορισθὲν πρὸς οἰκειότητα, τοῦτ' αὐτὸ πάλιν αὖ διαιρεῖν ἀναγκαῖον, εἴ τινα τομὴν ἔτι ἔχομεν ὑπείκουσαν ἐν τούτῳ; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Καὶ μὴν φαινόμεθ' ἔχειν· ἀλλ' ἐπακολουθῶν σύντεμνε. — ΝΕ. ΣΩ. Πῇ; — ΞΕ. Πάντας ὁπόσους ἂν 10 ἄρχοντας διανοηθῶμεν ἐπιτάξει προσχρωμένους, ἆρ' οὐχ b εὑρήσομεν γενέσεώς τινος ἕνεκα προστάττοντας; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Καὶ μὴν τά γε γιγνόμενα πάντα δίχα διαλαβεῖν οὐ παντάπασι χαλεπόν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῇ; — ΞΕ. Τὰ μὲν ἄψυχα αὐτῶν ἐστί που ξυμπάν15 των, τὰ δ' ἔμψυχα. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Τούτοις δέ γ' αὐτοῖς τὸ τοῦ γνωστικοῦ μέρος ἐπιτακτικὸν ὄν, εἴπερ βουλόμεθα τέμνειν, τεμοῦμεν. — ΝΕ. ΣΩ. Κατὰ τί; — ΞΕ. Τὸ μὲν ἐπὶ ταῖς τῶν ἀψύχων γενέ- c σεσιν αὐτοῦ τάσσοντες, τὸ δ' ἐπὶ ταῖς τῶν ἐμψύχων. 20 καὶ πᾶν οὕτως ἤδη διαιρήσεται δίχα. — ΝΕ. ΣΩ. Παντάπασί γε. — ΞΕ. Τὸ μὲν τοίνυν αὐτῶν παραλίπωμεν, τὸ δ' ἀναλάβωμεν, ἀναλαβόντες δὲ μερισώμεθ' εἰς δύο τὸ σύμπαν. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγεις δ' αὐτοῖν ἀναληπτέον εἶναι πότερον; — ΞΕ. Πάντως που τὸ 25 περὶ τὰ ζῷα ἐπιτακτικόν. οὐ γὰρ δὴ τό γε τῆς βασιλικῆς ἐπιστήμης ἐστί ποτε τῶν ἀψύχων ἐπιστατοῦν, οἷον ἀρχιτεκτονικόν, ἀλλὰ γενναιότερον, ἐν τοῖς ζῴοις καὶ περὶ αὐτὰ ταῦτα τὴν δύναμιν ἀεὶ κεκτημένον. — d ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Τήν γε μὴν τῶν ζῴων γέ30 νεσιν καὶ τροφὴν τὴν μέν τις ἂν ἴδοι μονοτροφίαν οὖσαν, τὴν δὲ κοινὴν τῶν ἐν ταῖς ἀγέλαις θρεμμάτων ἐπιμέλειαν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Ἀλλ' οὐ μὴν τόν γε πολιτικὸν εὑρήσομεν ἰδιοτρόφον, ὥσπερ βοηλάτην ἤ τιν' ἱπποκόμον, ἀλλ' ἱπποφορβῷ τε καὶ βουφορβῷ μᾶλ35 λον προσεοικότα. — ΝΕ. ΣΩ. Φαίνεταί γε δὴ ῥηθὲν νῦν. — ΞΕ. Πότερον οὖν τῆς ζῳοτροφίας τὴν τῶν e ξυμπόλλων κοινὴν τροφὴν ἀγελαιοτροφίαν ἢ κοινοτροφικήν τιν' ὀνομάζωμεν; — ΝΕ. ΣΩ. Ὁπότερον ἂν ἐν τῷ λόγῳ ξυμβαίνῃ.

40 VI. ΞΕ. Καλῶς γε, ὦ Σώκρατες· κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι, πλουσιώτερος εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσει φρονήσεως. νῦν δὲ τοῦτο μέν, καθάπερ διακελεύει, ποιητέον· τὴν δ' ἀγελαιοτροφικὴν ἆρ' ἐννοεῖς πῇ τις δίδυμον ἀποφήνας τὸ ζητούμενον ἐν 262 a διπλασίοισι τὰ νῦν, ἐν τοῖς ἡμίσεσιν εἰς τότε ποιήσει ζητεῖσθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Προθυμήσομαι. καί μοι δοκεῖ τῶν μὲν ἀνθρώπων ἑτέρα τις εἶναι, τῶν δ' αὖ θηρίων ἄλλη τροφή. — ΞΕ. Παντάπασί γε προθυμότατα καὶ ἀνδρειότατα διῄρησαι. μὴ μέντοι τοῦτό γ' 11 εἰσαῦθις κατὰ δύναμιν πάσχωμεν. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Μὴ σμικρὸν μόριον ἓν πρὸς πολλὰ καὶ μεγάλα ἀφαιρῶμεν, μηδ' εἴδους χωρίς· ἀλλὰ τὸ μέρος b ἅμ' εἶδος ἐχέτω. κάλλιστον μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν ἄλλων εὐθὺς διαχωρίζειν τὸ ζητούμενον, ἂν ὀρθῶς ἔχῃ, καθά-

ponamus, omissis aliis omnibus, quibus alius quivis nomen, ut lubet, imponat? principis enim gratia non contrarii (subditi) sermo nobis est institutus. — So. Mi. Omnino.

V. Ho. Postquam igitur satis hoc ab illis est distinctum et ab alieno ad proprium redactum, nonne hoc ipsum rursus est dividendum, si quam partitionem adhuc admittere id videmus? — So. Mi. Valde. — Ho. Atqui videmur aliquam videre: me igitur sequere dividendo. — So. Mi. Quo sequar? — Ho. Quicumque præsunt imperando, nonne ut aliquid fiat, imperant? — So. Mi. Procul dubio. — Ho. Etenim quæ fiunt omnia bifariam partiri haud multum difficile. — So. Mi. Qua ratione? — Ho. Omnia illa partim animata sunt, partim inanimata. — So. Mi. Ita. — Ho. Si in membra secare volumus cognoscendi facultatis partem imperatoriam, hisce ipsis secabimus. — So. In quæ (membra)? — Ho. Pars ejus in generatione inanimatorum ponatur, pars in generatione animatorum; atque ita jam totum in duo secabitur. — So. Mi. Revera. — Ho. Partem unam mittamus, alteram resumentes, eamque universam in duo iterum dividamus. — So. Mi. Utram illarum resumendam censes? — Ho. Eam omnino, opinor, quæ circa animantia imperat. non enim regia scientia inanimatis architecturæ instar præest, sed generosius inter animantia ejus potestas circa hæc ipsa versatur. — So. Mi. Optime. — Ho. Generationem nutritionemque animalium aliam invenimus eorum, quæ seorsum aluntur, aliam quæ est (quasi) cura gregis totius. — So. Mi. Recte. — Ho. Civilis autem non privatim unicuique curam gerit, quemadmodum qui bovem agitat vel equiso, sed illius magis vicem gerit, qui equos aut boves pascit. — So. Mi. Verum esse videtur nunc dictum. — Ho. Utrum igitur animalium nutritionem illam, qua gregatim nutriuntur, gregis nutritionem, an communem quandam nutritionem vocabimus? — So. Ita, uti in loquendo contingit.

VI. Ho. Egregie, o Socrates: ac si verborum curiositatem vitabis, evades in senectute admodum sapientior. in præsentia vero, ut jubes, agendum: sed numquid vides quo pacto quis gregis nutritionem cum geminum ostenderit, id quod nunc in duplis investigatur, efficiet ut in dimidiis deinde perquiratur? — So. Mi. Annitar equidem, et mihi videtur unam hominum, alteram brutorum esse nutritionem. — Ho. Prompte omnino ac fortiter discrevisti. cavendum, ne pro viribus tamen hoc posthac nobis accidat. — So. Mi. Quid cavendum mones? — Ho. Ne unam exiguam particulam adversus amplas plurimasque secernamus, neque illam absque specie capiamus: sed pars illa simul speciem habeat. pulcherrimum namque est, quod quæritur a reliquis statim discernere, si recte id fiat, quemad-

περ ὀλίγον σὺ πρότερον οἰηθεὶς ἔχειν τὴν διαίρεσιν ἐπέσπευσας τὸν λόγον, ἰδὼν ἐπ' ἀνθρώπους πορευόμενον. ἀλλὰ γάρ, ὦ φίλε, λεπτουργεῖν οὐκ ἀσφαλές, διὰ μέσων δ' ἀσφαλέστερον ἰέναι τέμνοντας, καὶ μᾶλ-
5 λον ἰδέαις ἄν τις προστυγχάνοι. τοῦτο δὲ διαφέρει τὸ πᾶν πρὸς τὰς ζητήσεις. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς, ὦ ξένε, c τοῦτο; — ΞΕ. Πειρατέον ἔτι σαφέστερον φράζειν εὐνοίᾳ τῆς σῆς φύσεως, ὦ Σώκρατες. ἐν τῷ μὲν οὖν παρεστηκότι τὰ νῦν δηλῶσαι μηδὲν ἐνδεῶς ἀδύνατον· ἐπιχειρητέον
10 δέ τι καὶ σμικρῷ πλέον αὐτὸ προαγαγεῖν εἰς τὸ πρόσθε σαφηνείας ἕνεκα. — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖον οὖν δὴ φράζεις, διαιρουμένους ἡμᾶς οὐκ ὀρθῶς ἄρτι δρᾶν; — ΞΕ. Τοιόνδε, οἷον εἴ τις τἀνθρώπινον ἐπιχειρήσας δίχα διελέσθαι γένος διαιροίη καθάπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἐνθάδε δια- d
15 νέμουσι· τὸ μὲν Ἑλληνικὸν ὡς ἓν ἀπὸ πάντων ἀφαιροῦντες χωρίς, σύμπασι δὲ τοῖς ἄλλοις γένεσιν, ἀπείροις οὖσι καὶ ἀμίκτοις καὶ ἀσυμφώνοις πρὸς ἄλληλα, βάρβαρον μιᾷ κλήσει προσειπόντες [αὐτό], διὰ ταύτην τὴν μίαν κλῆσιν καὶ γένος ἓν αὐτὸ εἶναι προσδοκῶσιν· ἢ
20 τὸν ἀριθμόν τις αὖ νομίζοι κατ' εἴδη δύο διαιρεῖν μυριάδα ἀποτεμνόμενος ἀπὸ πάντων ὡς ἓν εἶδος ἀποχωρίζων, καὶ τῷ λοιπῷ δὴ παντὶ θέμενος ἓν ὄνομα διὰ e τὴν κλῆσιν αὖ καὶ τοῦτ' ἀξιοῖ γένος ἐκείνου χωρὶς ἕτερον ἓν γίγνεσθαι. κάλλιον δέ που καὶ μᾶλλον κατ' εἴδη
25 καὶ δίχα διαιροῖτ' ἄν, εἰ τὸν μὲν ἀριθμὸν ἀρτίῳ καὶ περιττῷ τις τέμνοι, τὸ δ' αὖ τῶν ἀνθρώπων γένος ἄρρενι καὶ θήλει, Λυδοὺς δ' ἢ Φρύγας ἤ τινας ἑτέρους πρὸς ἅπαντας τάττων ἀποσχίζοι τότε, ἡνίκ' ἀποροίη
263 γένος ἅμα καὶ μέρος εὑρίσκειν ἑκάτερον τῶν σχισθέν- a
30 των.

VII. ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθότατα. ἀλλὰ γὰρ τοῦτ' αὐτό, ὦ ξένε, πῶς ἄν τις γένος καὶ μέρος ἐναργέστερον γνοίη, ὡς οὐ ταὐτόν ἐστον ἀλλ' ἕτερον ἀλλήλοιν; — ΞΕ. Ὦ βέλτιστε ἀνδρῶν, οὐ φαῦλον προστάττεις [, Σώκρατες].
35 ἡμεῖς μὲν καὶ νῦν μακροτέραν τοῦ δέοντος ἀπὸ τοῦ προτεθέντος λόγου πεπλανήμεθα, σὺ δ' ἔτι πλέον ἡμᾶς κελεύεις πλανηθῆναι. νῦν μὲν οὖν, ὥσπερ εἰκός, ἐπανίωμεν πάλιν· ταῦτα δ' εἰσαῦθις κατὰ σχολήν, καθάπερ ἰχνεύ- b οντες, μέτιμεν. οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦτό γ' αὖ παντάπασι φύλαξαι, μή ποτε παρ' ἐμοῦ δόξῃς αὐτὸ ἐναργῶς διωρισμένον ἀκηκοέναι. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Εἶδός τε καὶ μέρος ἕτερον ἀλλήλοιν εἶναι. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Ὡς εἶδος μὲν ὅταν ᾖ του, καὶ μέρος αὐτὸ ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ πράγματος, ὅτουπερ ἂν εἶδος λέγη-
45 ται· μέρος δ' εἶδος οὐδεμία ἀνάγκη. ταύτῃ με ἢ ἐκείνῃ μᾶλλον, ὦ Σώκρατες, ἀεὶ φάθι λέγειν. — ΝΕ. ΣΩ. Ταῦτ' ἔσται. — ΞΕ. Φράσον δή μοι τὸ μετὰ τοῦτο. — c ΝΕ. ΣΩ. Ποῖον; — ΞΕ. Τὸ τῆς ἀποπλανήσεως ὁπόθεν ἡμᾶς δεῦρ' ἤγαγεν. οἶμαι μὲν γὰρ μάλιστα, ὅθεν
50 ἐρωτηθεὶς σὺ τὴν ἀγελαιοτροφίαν ὅπῃ διαιρετέον εἶπες μάλα προθύμως δύ' εἶναι ζῴων γένη, τὸ μὲν ἀνθρώπινον, ἕτερον δὲ τῶν ἄλλων ξυμπάντων θηρίων ἕν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθῆ. — ΞΕ. Κἀμοίγε δὴ τότ' ἐφάνης μέρος ἀφαιρῶν ἡγεῖσθαι καταλιπεῖν τὸ λοιπὸν αὖ πάν-

modum tu paulo ante divisionem ratus habere properasti ad rationem, cum vidisses ad homines eam progredi. sed enim, o amice, tutum non est nimis tenuiter omnia prosequi, sed præstat per media progredi partiendo, atque sic magis ideas inveniemus. hoc autem in quæstionibus plurimum refert. — So. Mi. Qua ratione id ais, hospes? — Ho. Conandum in ingenii tui gratiam etiam clarius hoc explicare, o Socrates. in præsentia quidem hoc, quod propositum est, declarare ita, ut nihil desit, nemo potest : sed repetendum altius paulo perspicuitatis gratia fuerit. — So. Mi. Quid igitur in hac nostra partitione culpas? — Ho. Tale quiddam : si quis humanum genus in duo secare contendens, perinde partiatur, ac multi nostrûm partiuntur : hi sane Græcorum genus tanquam unum a ceteris omnibus separantes, cunctos reliquos innumerabiles et nulla inter se vitæ sermonisque communione devinctos, barbarorum uno nomine signant, et ob hanc unam appellationem genus quoque unum universum hoc arbitrantur. simile esset, si quis numerum in duo dividere volens, decem millia seorsum ab omnibus caperet ut speciem unam et reliquos omnes, uno quodam imposito illis nomine, ut unum genus etiam hoc ab illo separatum poneret. rectius autem et per species magis ac per duo membra divisio fieret, si quis numerum quidem per par et impar, hominum vero genus in marem feminamque divideret, Lydos autem et Phryges aut alios quosdam tunc a cunctis aliis segregaret, cum et spes et facultas ei deesset generis inveniendi simul ac partis utriusque eorum quæ sint dissecta.

VII. So. Mi. Rectissime. at illud ipsum, o hospes, qua ratione planius intelligi posset, non idem sed diversum esse a se invicem genus atque partem? — Ho. O virorum optime, haud leve quid postulas. longius etiam nunc quam decet ab instituto digressi sumus, et tu ulterius etiam pervagari jubes. nunc igitur, ut decet, illuc, unde discessit, reflectatur oratio : ad hæc alias otium nacti quasi per quædam vestigia divertemus : verumtamen diligenter hoc cave, o Socrates, ne putes certum quiddam de hoc ex me audivisse. — So. Mi. Quo de? — Ho. Inter se partem speciemque differre. — So. Mi. Curnam? — Ho. Quicquid alicujus est species, ejusdem pars quoque sit necesse est, cujus species esse dicitur : partem vero esse speciem non est necessarium. hoc modo me potius quam illo dicere semper, o Socrates, assere. — So. Mi. Fiet, ut jubes. — Ho. Quod igitur sequitur mihi dicas. — So. Mi. Quid? — Ho. Hoc, inquam, unde huc digressi sumus. reor equidem hinc nos aberrasse ubi tu interrogatus, quæ in membra gregis nutritio dividenda sit, admodum prompte respondisti, duo quædam esse animantium genera, alterum quidem hominum, alterum vero brutorum simul omnium unum. — So. Mi. Verum est. — Ho. Tunc sane mihi visus es parte quadam ablata, residuum omne genus unum animalium ob id putavisse ponendum, quod uno quodam

των γένος ἕν, ὅτι πᾶσι ταὐτὸν ἐπονομάζειν ἔσχες ὄνομα, θηρία καλέσας. — ΝΕ. ΣΩ. Ἦν καὶ ταῦτα οὕτω. — ΞΕ. Τὸ δέ γε, ὦ πάντων ἀνδρειότατε, τάχ' ἄν, εἴ που φρόνιμόν ἐστί τι ζῷον ἕτερον, οἷον δοκεῖ τὸ τῶν γεράνων, ἤ τι τοιοῦτον ἄλλο, [δ] κατὰ ταὐτὰ ἴσως διονομάζοι, καθάπερ καὶ σύ, γεράνους μὲν ἓν γένος ἀντιτιθὲν τοῖς ἄλλοις ζῴοις καὶ σεμνῦνον αὐτὸ ἑαυτό, τὰ δ' ἄλλα μετὰ τῶν ἀνθρώπων ξυλλαβὸν εἰς ταὐτὸν οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἴσως θηρία προσείποι. πειραθῶμεν οὖν ἡμεῖς ἐξευλαβεῖσθαι πάνθ' ὁπόσα τοιαῦτα. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Μὴ πᾶν τὸ τῶν ζῴων γένος διαιρούμενοι, ἵν' ἧττον αὐτὰ πάσχωμεν. — ΝΕ. ΣΩ. Οὐδὲν γὰρ δεῖ. — ΞΕ. Καὶ γὰρ οὖν καὶ τόθ' ἡμαρτάνετο ταύτῃ. — ΝΕ. ΣΩ. Τί δή; — ΞΕ. Τῆς γνωστικῆς ὅσον ἐπιτακτικὸν ἡμῖν μέρος, ἦν που τοῦ ζωοτροφικοῦ γένους, ἀγελαίων μὴν ζῴων. ἦ γάρ; — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Διῄρητο τοίνυν ἤδη καὶ τότε ξύμπαν τὸ 264 ζῷον τῷ τιθασῷ καὶ ἀγρίῳ. τὰ μὲν γὰρ ἔχοντα τιθασεύεσθαι φύσιν ἥμερα προσείρηται, τὰ δὲ μὴ ἔχοντ' ἄγρια. — ΝΕ. ΣΩ. Καλῶς. — ΞΕ. Ἣν δέ γε θηρεύομεν ἐπιστήμην, ἐν τοῖς ἡμέροις ἦν τε καὶ ἔστιν, ἐπὶ τοῖς ἀγελαίοις μὴν ζητητέα θρέμμασι. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Μὴ τοίνυν διαιρώμεθ' ὥσπερ τότε, πρὸς ἅπαντ' ἀποβλέψαντες, μηδὲ σπεύσαντες, ἵνα δὴ ταχὺ γενώμεθα πρὸς τῇ πολιτικῇ. πεποίηκε γὰρ ἡμᾶς καὶ νῦν παθεῖν τὸ κατὰ τὴν παροιμίαν πάθος. — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖον; — ΞΕ. Οὐχ ἡσύχους εὖ διαιροῦντας ἠνυκέναι βραδύτερον. — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ καλῶς γε, ὦ ξένε, πεποίηκε.

VIII. ΞΕ. Ταῦτ' ἔστω. πάλιν δ' οὖν ἐξ ἀρχῆς τὴν κοινοτροφικὴν πειρώμεθα διαιρεῖν· ἴσως γὰρ καὶ τοῦθ' ὃ σὺ προθυμεῖ διαπεραινόμενος ὁ λόγος αὐτός σοι κάλλιον μηνύσει. καί μοι φράζε. — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖον δή; — ΞΕ. Τόδε, εἴ τινων πολλάκις ἄρα διακήκοας· οὐ γὰρ δὴ προστυχής γ' αὐτὸς οἶδ' ὅτι γέγονας ταῖς ἐν τῷ Νείλῳ τιθασείαις τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ἐν ταῖς βασιλικαῖς λίμναις. ἐν μὲν γὰρ κρήναις τάχ' ἂν ἴσως εἴης ᾐσθημένος. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν καὶ ταῦτα τεθέαμαι κἀκεῖνα πολλῶν ἀκήκοα. — ΞΕ. Καὶ μὴν χηνοβωτίας γε καὶ γερανοβωτίας, εἰ καὶ μὴ πεπλάνησαι περὶ τὰ Θετταλικὰ πεδία, πέπυσαι γοῦν καὶ πιστεύεις εἶναι. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Τοῦδ' ἕνεκά τοι πάντ' ἠρώτησα ταῦτα, διότι τῆς τῶν ἀγελαίων τροφῆς ἔστι μὲν ἔνυδρον, ἔστι δὲ καὶ ξηροβατικόν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔστι γὰρ οὖν. — ΞΕ. Ἆρ' οὖν καὶ σοὶ ξυνδοκεῖ ταύτῃ δεῖν διχάζειν τὴν κοινοτροφικὴν ἐπιστήμην, ἐφ' ἑκατέρῳ τούτων τὸ μέρος αὐτῆς ἐπινέμοντας ἑκάτερον, τὸ μὲν ἕτερον ὑγροτροφικὸν ὀνομάζοντας, τὸ δ' ἕτερον ξηροτροφικόν; — ΝΕ. ΣΩ. Ἔμοιγε. — ΞΕ. Καὶ μὴν καὶ τὸ βασιλικὸν οὕτως οὐ ζητήσομεν ὁποτέρας ἐστὶ τῆς τέχνης· δῆλον γὰρ δὴ παντί. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Πᾶς μὲν δὴ τό γε ξηροτροφικὸν τῆς ἀγελαιοτροφίας διέλοιτ' ἂν φῦλον. ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Τῷ πτηνῷ τε καὶ πεζῷ διο-

communi nomine appellare poteras omnia, dum bruta vocabas. — So. Mi. Sic et hoc est actnm. — Ho. Hoc, o omnium fortissime, perinde videtur esse ac si quod aliud animal, ut grus, aut aliud tale, prudentiæ particeps, eodem quo tu pacto grues vocet genus unum id aliis animantibus opponens et sibi ex eo placens, cetera vero cuncta simul cum hominibus complectens genus alterum bruta vocet. conemur igitur nos ab omnibus hujuscemodi erroribus declinare. — So. Mi. Quo modo? — Ho. Non animantium genus universum dividentes, quo minus in his delinquamus. —So. Mi. Neque enim oportet. — Ho. Atque ita etiam supra deliquimus. — So. Mi. Qui? — Ho. Partem illam cognoscendi scientiæ, quæ ad imperandum spectat, ejus generis esse constitit, quod animalia curat, animalia videlicet gregabilia. nonne? — So. Mi. Ita certe. — Ho. Quare tunc quoque omne animalium genus in ferum et mansuetum est distinctum. quæ enim sic natura instituta sunt, ut mansuescere possint, cicuria appellata sunt, cetera vero fera. — So. Mi. Egregie. — Ho. Scientia vero illa, quam quærimus, in domesticis est et erat, circa genus animalium sociabile quærenda videtur. — So. Mi. Sane. — Ho. Ergo ne ad cuncta simul respiciendo, uti tunc, dividamus, neque in partiendo nimium properemus, ut repente civilem scientiam comprehendamus. nam nimia festinatio fecit, ut illud quod proverbio fertur, nunc nobis contigerit. — So. Mi. Quidnam? — Ho. Ut cum nimis in divisione properaverimus, tardius confecerimus. — So. Mi. Et merito quidem, Hospes, id effecit.

VIII. Ho. De his quidem ita. rursus autem ab initio communem nutritionem animalium dividere conemur: fortasse namque etiam quod tu vehementer affectas ratio ipsa gradatim ad finem suum deducta clarius demonstrabit. responde ad hoc. — So. Mi. Ad quid respondeam? — Ho. Hoc fortasse e multis audisti: non enim arbitror interfuisse te iis, qui in Nilo pisces mansuefaciunt aut in regiis lacubus. in fontibus enim quomodo hoc fiat fortasse vidisti. — So. Mi. Et hæc vidi et illa ex multis audivi. — Ho. Quin etiam quod quidam greges anserum et gruum pascant, etsi nunquam in agris Thessalicis es versatus, audisti tamen et credis. — So. Mi. Procul dubio. — Ho. Hæc abs te ideo sciscitatus sum, quia animalium illa quæ gregatim fit custodia, partim aquaticorum, partim terrenorum esse videtur. — So. Mi. Est profecto. — Ho. Consentis gregis custodiam sic esse bifariam distinguendam, ut partim humida, partim sicca animalia nutriat et utrumque suum habeat nomen? — So. Mi. Consentio equidem. — Ho. Utram vero istarum regia respiciat scientia, nullus quæret: nam nemini dubium. — So. Mi. Nemini. — Ho. Unusquisque vero aridorum nutritionem gregalium animalium distinguet. — So. Mi. Quo modo? — Ho. In volatile et pedestre dividendo. — So. Mi. Verissime. — Ho. Quid

ρισάμενος. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθέστατα. — ΞΕ. Τί δέ; τὸ πολιτικὸν εἰ περὶ τὸ πεζὸν ζητητέον; ἢ οὐκ οἴει καὶ τὸν ἀφρονέστατον ὡς ἔπος εἰπεῖν δοξάζειν οὕτως; — ΝΕ. ΣΩ. Ἔγωγε. — ΞΕ. Τὴν δὲ πεζονομικήν, 5 καθάπερ ἄρτι τὸν ἀριθμόν, δεῖ τεμνομένην δίχα ἀποφαίνειν. — ΝΕ. ΣΩ. Δῆλον. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἐφ' 265ὅ γε μέρος ὥρμηκεν ἡμῖν ὁ λόγος, ἐπ' ἐκεῖνο δύο τινὲ a καθορᾶν ὁδὼ τεταμένα φαίνεται, τὴν μὲν θάττω, πρὸς μέγα μέρος σμικρὸν διαιρουμένην, τὴν δέ, ὅπερ ἐν τῷ 10 πρόσθεν ἐλέγομεν, ὅτι δεῖ μεσοτομεῖν ὡς μάλιστα, τοῦτ' ἔχουσαν μᾶλλον, μακροτέραν γε μήν. ἔξεστιν οὖν, ὁποτέραν ἂν βουληθῶμεν, ταύτην πορευθῆναι. — ΝΕ. ΣΩ. Τί δέ; ἀμφοτέρας ἀδύνατον; — ΞΕ. Ἅμα γ', ὦ θαυμαστέ· ἐν μέρει γε μὴν δῆλον ὅτι δυνα-15 τόν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἐν μέρει τοίνυν ἔγωγ' ἀμφοτέρας αἱροῦμαι. — ΞΕ. Ῥᾴδιον, ἐπειδὴ τὸ λοιπὸν βραχύ· b κατ' ἀρχὰς μὴν καὶ μεσοῦσιν ἅμα τῆς πορείας χαλεπὸν ἂν ἦν ἡμῖν τὸ πρόσταγμα. νῦν δ', ἐπειδὴ δοκεῖ ταύτῃ, τὴν μακροτέραν πρότερον ἴωμεν· νεαλέστεροι γὰρ ὄντες 20 ῥᾷον αὐτὴν πορευσόμεθα. τὴν δὲ δὴ διαίρεσιν ὅρα. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγε.

IX. ΞΕ. Τὰ πεζὰ ἡμῖν τῶν ἡμέρων, ὅσαπερ ἀγελαῖα, διῃρημένα ἐστὶ φύσει δίχα. — ΝΕ. ΣΩ. Τίνι; — ΞΕ. Τῷ τῶν μὲν τὴν γένεσιν ἀκέρων εἶναι, τῶν δὲ 25 κερασφόρον. — ΝΕ. ΣΩ. Φαίνεται. — ΞΕ. Τὴν δὴ c πεζονομικὴν διελὼν ἀπόδος ἑκατέρῳ τῷ μέρει, λόγῳ χρώμενος· ἂν γὰρ ὀνομάζειν αὐτὰ βουληθῇς, ἔσται σοι περιπεπλεγμένον μᾶλλον τοῦ δέοντος. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς οὖν χρὴ λέγειν; — ΞΕ. Ὧδε· τῆς πεζονομικῆς 30 ἐπιστήμης δίχα διαιρεθείσης τὸ μόριον θάτερον ἐπὶ τῷ κερφόρῳ μέρει τῷ τῆς ἀγέλης ἐπιτετάχθαι, τὸ δ' ἕτερον ἐπὶ τῷ τῆς ἀκεράτου. — ΝΕ. ΣΩ. Ταῦτ' ἔστω ταύτῃ λεχθέντα· πάντως γὰρ ἱκανῶς δεδήλωται. — d ΞΕ. Καὶ μὴν ὅ γε βασιλεὺς ἡμῖν αὖ καταφανὴς ὅτι 35 κολοβὸν ἀγέλην τινὰ κεράτων νομεύει. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γὰρ οὐ δῆλος; — ΞΕ. Ταύτην τοίνυν καταθραύσαντες τὸ γιγνόμενον αὐτῷ πειρώμεθ' ἀποδοῦναι. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Πότερον οὖν βούλει τῷ σχιστῷ τε καὶ τῷ καλουμένῳ μώνυχι διαιρεῖν αὐτήν, 40 ἢ τῇ κοινογονίᾳ τε καὶ ἰδιογονίᾳ; μανθάνεις γάρ που. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὅτι τὸ μὲν τῶν ἵππων καὶ ὄνων πέφυκεν ἐξ ἀλλήλων γεννᾶν. — ΝΕ. e ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Τὸ δέ γε λοιπὸν ἔτι τῆς λείας ἀγέλης τῶν ἡμέρων ἀμιγὲς γένει πρὸς ἄλληλα. — ΝΕ. ΣΩ. 45 Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τί δ'; ὁ πολιτικὸς ἄρ' ἐπιμέλειαν ἔχειν φαίνεται πότερα κοινογενοῦς φύσεως ἤ τινος ἰδιογενοῦς; — ΝΕ. ΣΩ. Δῆλον ὅτι τῆς ἀμίκτου. — ΞΕ. Ταύτην δὴ δεῖ καθάπερ τἄμπροσθεν, ὡς ἔοικεν, ἡμᾶς δίχα διαστέλλειν. — ΝΕ. ΣΩ. Δεῖ γὰρ οὖν. — ΞΕ. 266Καὶ μὴν τό γε ζῷον, ὅσον ἥμερον καὶ ἀγελαῖον, σχε- a δὸν πλὴν γενοῖν δυοῖν πᾶν ἤδη κατακεκερμάτισται. τὸ γὰρ τῶν κυνῶν οὐκ ἐπάξιον καταριθμεῖν γένος ὡς ἐν ἀγελαίοις θρέμμασιν. — ΝΕ. ΣΩ. Οὐ γὰρ οὖν, ἀλλὰ τίνι δὴ τὼ δύο διαιρῶμεν; — ΞΕ. Ὧπερ καὶ δίκαιόν

vero? utrum civilis facultas circa pedestre versatur, hoc investigandum? nonne stolidissimus quisque, ut ita dixerim, ita existimaret? — So. Mi. Absque controversia. — Ho. Gressibilis generis alimoniam, uti modo numerum, in duo quædam partiri debemus. — Mi. So. Patet — Ho. Illuc porro, quo sermo noster tendit, gemini calles ducere nos posse videntur, alter quidem brevi quodam tramite, ad angustam particulam amplam secernens, alter vero longiori ambitu, dum præceptum illud servat antea dictum, ut per media divisio fiat. licet igitur utrum volumus ingredi. — So. Mi. An per utrumque proficisci non licet? — Ho. Non simul, o mirifice adolescens: per vices tamen licet. — So. Mi. Utrumque ergo ego per vices eligo. — Ho. Facile id quidem, cum exiguum sit quod restat: sane in principio medio ve itinere durum hoc nobis præceptum fuisset. nunc autem, postquam ita videtur, longiorem prius viam ingrediamur: nam cum minus defatigati simus, iter longum levius peragemus. distinctionem igitur hanc vide. — So. Mi. Dic modo.

IX. Ho. Qua gradientium mansuetorumque, quæ gregalia sunt, genus in partes duas secundum naturam divisum est. — So. Mi. Secundum quam? — Ho. Qua cornibus alia munita, alia cornibus carentia. — So. Mi. Videtur. — Ho. Curam igitur gradientium dividens utriusque partis conditionem sermone describe: nam si nominare ea volueris, rem nimis implicabis. — So. Mi. Quemadmodum igitur dicendum censes? — Ho. Ita: cum gradientium cura bifariam distincta sit, alterum in cornifera gregis parte est, alterum in non cornifera. — So. Mi. Sic ista sint dicta: nam omnino satis ostensa sunt. — Ho. Constat igitur regem, gregis cujusdam cornibus mutili pastorem esse. — So. Mi. Constat sane. — Ho. Hac igitur discerpta, quod inde oritur ei reddere conemur. — So. Mi. Omnino. — Ho. Utrum placet ipsam solidipedum differentia fissiliumque dividere, an potius generatione communi quadam et propria? intelligis enim. — So. Mi. Quid? — Ho. Quod equorum et asinorum genus inter se promiscue generat. — So. Mi. Ita. — Ho. Reliqua vero domestica et socialis generis animalia sine aliena commixtione propria tantum ex specie procreant. — So. Mi. Perspicuum cuique. — Ho. Quid vero? civilis igitur disciplina numquid promiscuæ generationis animalia, an propriæ ac simplicis curat? — So. Mi. Immixtæ ac simplicis procul dubio. — Ho. Hanc utique animantium naturam, quemadmodum superiora, gemina per membra secare debemus. — So. Mi. Decet. — Ho. Atqui totum hoc animalis genus gregalis atque cicuris, generibus duobus exceptis, jam fere discrevimus. genus enim canum inter gregabilia pecora numerare non decet. — So. Mi. Non certe. sed quo pacto hæc duo dividemus?

γε Θεαίτητόν τε καὶ σὲ διανέμειν, ἐπειδὴ καὶ γεωμετρίας ἅπτεσθον. — ΝΕ. ΣΩ. Τῷ; — ΞΕ. Τῇ διαμέτρῳ δήπου καὶ πάλιν τῇ τῆς διαμέτρου διαμέτρῳ. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς εἶπες; — ΞΕ. Ἡ φύσις, ἣν τὸ γένος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων κέκτηται, μῶν ἄλλως πως εἰς τὴν πορείαν πέφυκεν ἢ καθάπερ ἡ διάμετρος ἡ δυνάμει δίπους; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐκ ἄλλως. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἥ γε τοῦ λοιποῦ γένους πάλιν ἐστὶ κατὰ δύναμιν αὖ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως διάμετρος, εἴπερ δυοῖν γ' ἐστὶ ποδοῖν δὶς πεφυκυῖα. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὐκ ἔστι; καὶ δὴ καὶ σχεδὸν ὃ βούλει δηλοῦν μανθάνω. — ΞΕ. Πρὸς δὴ τούτοις ἕτερον αὖ τι τῶν πρὸς γέλωτα εὐδοκιμησάντων ἄν, ὦ Σώκρατες, ἆρα καθορῶμεν ἡμῖν γεγονὸς ἐν τοῖς διῃρημένοις; — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Τἀνθρώπινον ἡμῶν ἅμα γένος ξυνειληχὸς καὶ ξυνδεδραμηκὸς γένει τῷ τῶν ὄντων γενναιοτάτῳ καὶ ἅμ' εὐχερεστάτῳ. — ΝΕ. ΣΩ. Καθορῶ καὶ μάλ' ἀτόπως ξυμβαῖνον. — ΞΕ. Τί δ'; οὐκ εἰκὸς ὕστατα ἀφικνεῖσθαι τὰ βραδύτατα; — ΝΕ. ΣΩ. Ναί, τοῦτό γε. — ΞΕ. Τόδε δ' οὐκ ἐννοοῦμεν, ὡς ἔτι γελοιότερος ὁ βασιλεὺς φαίνεται μετὰ τῆς ἀγέλης ξυνδιαθέων καὶ ξύνδρομα πεπορευμένος τῷ τῶν ἀνδρῶν αὖ πρὸς τὸν εὐχερῆ βίον ἄριστα γεγυμνασμένῳ; — ΝΕ. ΣΩ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΞΕ. Νῦν γάρ, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνό ἐστι καταφανὲς μᾶλλον τὸ ῥηθὲν τότ' ἐν τῇ περὶ τὸν σοφιστὴν ζητήσει. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὅτι τῇ τοιᾷδε μεθόδῳ τῶν λόγων οὔτε σεμνοτέρου μᾶλλον ἐμέλησεν ἢ μή, τόν τε σμικρότερον οὐδὲν ἠτίμακε πρὸ τοῦ μείζονος, ἀεὶ δὲ καθ' αὑτὴν περαίνει τἀληθέστατον. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔοικεν. — ΞΕ. Οὐκοῦν μετὰ τοῦτο, ἵνα μή με φθῇς ἐρωτήσας τὴν βραχυτέραν ὁδὸν ἥτις τότ' ἦν ἐπὶ τὸν τοῦ βασιλέως ὅρον, αὐτός σοι πρότερον ἔλθω; — ΝΕ. ΣΩ. Σφόδρα γε. — ΞΕ. Λέγω δὴ δεῖν τότ' εὐθὺς τὸ πεζὸν τῷ δίποδι πρὸς τὸ τετράπουν γένος διανεῖμαι, κατιδόντα δὲ τἀνθρώπινον ἔτι μόνῳ τῷ πτηνῷ ξυνειληχὸς τὴν δίποδα ἀγέλην πάλιν τῷ ψιλῷ καὶ τῷ πτεροφυεῖ τέμνειν, τμηθείσης δ' αὐτῆς καὶ τότ' ἤδη τῆς ἀνθρωπονομικῆς δηλωθείσης τέχνης φέροντα τὸν πολιτικὸν καὶ βασιλικόν, οἷον ἡνίοχον εἰς αὐτὴν ἐνστήσαντα, παραδοῦναι τὰς τῆς πόλεως ἡνίας, ὡς οἰκείας καὶ αὐτῷ ταύτης οὔσης τῆς ἐπιστήμης. — ΝΕ. ΣΩ. καλῶς καὶ καθαπερεὶ χρέος ἀπέδωκάς μοι τὸν λόγον, προσθεὶς τὴν ἐκτροπὴν οἷον τόκον καὶ ἀναπληρώσας αὐτόν.

X. ΞΕ. Φέρε δή, καὶ ξυνείρωμεν ἐπανελθόντες ἐπὶ τὴν ἀρχὴν μέχρι τῆς τελευτῆς τὸν λόγον τοῦ ὀνόματος τῆς τοῦ πολιτικοῦ τέχνης. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Τῆς γνωστικῆς τοίνυν ἐπιστήμης ἡμῖν ἦν κατ' ἀρχὰς μέρος ἐπιτακτικόν. τούτου δ' ἀπεικασθὲν τὸ μόριον αὐτεπιτακτικὸν ἐρρήθη. ζωοτροφικὴ δὲ πάλιν αὐτεπιτακτικῆς οὐ τὸ σμικρότατον τῶν γενῶν ἀπεσχίζετο· καὶ ζωοτροφικῆς εἶδος ἀγελαιοτροφικόν, ἀγελαιοτροφικοῦ δ' αὖ πεζονομικόν. τοῦ δὲ πεζονομικοῦ μάλιστ' ἀπετέμνετο τέχνη τῆς ἀκεράτου φύσεως

— Ho. Hoc, quo te ac Theætetum distribuere decet, quandoquidem in geometria versati estis. — So. Mi. Quo? — Ho. Diametro scilicet et diametri rursus diametro. — So. Mi. Qui istuc ais? — Ho. Numquid aliter generis humani conditio ad gressum natura instituta est, quam diametrus potentia bipes? — So. Mi. Haud aliter. — Ho. Reliqui sane conditio generis rursus secundum potentiam nostræ potentiæ est diametrus, si quidem bis duobus sit pedibus constituta. — So. Mi. Quid impedit? ac pæne jam quod ostendere vis intelligo. — Ho. An cernimus, quid insuper peccatum ac risu dignum, o Socrates, nobis in superiori divisione contigerit? — So. Mi. Quidnam? — Ho. Genus hominum una commixtum unaque cum genere generosissimo omnium ac simul expeditissimo currens. — So. Mi. Cerno valde absurdum quod inde sequitur. — Ho. Quid vero? an non conveniens est, quæ tardissima sunt, novissima venire? — So. Mi. Consentaneum hoc quidem. — Ho. Istud autem nonne advertimus, magis etiam ridiculum regem apparere una cum grege hominum discurrentem cursumque cum illo peragentem, qui optime omnium ad vitæ facilitatem exercitatus est? — So. Mi. Omnino quidem. — Ho. Nunc enim illud liquido patet, o Socrates, quod in sophistæ inquisitione est dictum. — So. Mi. Quid istud? — Ho. Quod in hujusmodi disputandi ratione methodica hæc non magis venustum quam invenustum curat, nec pluris breviorem quam longiorem viam facit, semper autem per se quod est verissimum transigit. — So. Mi. Videtur. — Ho. An post hoc, antequam me de via ad regis definitionem constituendam breviori percontaris, ipse ultro ingrediar? — So. Mi. Omnino. — Ho. Dico igitur oportuisse supra statim gressibile animal in bipes et quadrupes distribuere, cumque homo tunc solo cum volatili superesset, rursus genus ipsum bipes in nudum implumeque et pennigerum dividere, qua distinctione peracta, arteque hominum nutrice et conservatrice monstrata, civilem et regium virum oportuisse perferentem ei aurigæ instar præficere eique civitatis habenas tradere, quasi scientia hæc etiam illius sit propria. — So. Mi. Optime tu quidem, et tanquam debitum mihi hanc rationem persolvisti, digressione ipsa fœnoris loco adjecta ac penitus adimpleta.

X. Ho. Age jam, a principio ad finem rationem de civilis artis nomine colligamus. — So. Mi. Prorsus. — Ho. Scientiæ igitur illius, quæ in cognoscendo versatur, pars una imperandi peritia a nobis dicebatur : huic subjecta est facultas illa, quæ per se suaque sponte imperat. ab hac genus haud sane exiguum animalium nutricatio disjungebatur : ab hac gregis alimonia, cujus pars est animalium gradientium alimonia. ab hac rursus species illa distinguebatur, quæ animalia cornibus carentia pascit. hujus

θρεπτική. ταυτης δ' αὖ τὸ μέρος οὐκ ἔλαττον τριπλοῦ συμπλέκειν ἀναγκαῖον, ἂν εἰς ἕν τις αὐτὸ ὄνομα ξυναγαγεῖν βουληθῇ, γενέσεως ἀμίκτου νομευτικὴν ἐπιστήμην προσαγορεύων. τὸ δ' ἀπὸ τούτου τμῆμα, 5 ἐπὶ ποίμνῃ δίποδι μέρος ἀνθρωπονομικὸν ἔτι λειφθὲν c μόνον, τοῦτ' αὐτό ἐστιν ἤδη τὸ ζητηθὲν, ἅμα βασιλικὸν ταὐτὸ κληθὲν καὶ πολιτικόν. — ΝΕ. ΣΩ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἆρά γ', ὦ Σώκρατες, ἀληθῶς ἡμῖν τοῦτο, καθάπερ σὺ νῦν εἴρηκας, οὕτως ἐστὶ καὶ 10 πεπραγμένον; — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον δή; — ΞΕ. Τὸ παντάπασιν ἱκανῶς · εἰρῆσθαι τὸ προτεθέν. ἢ τοῦτ' αὐτὸ καὶ μάλισθ' ἡ ζήτησις ἐλλείπει, τὸ τὸν λόγον εἰρῆσθαι μέν πως, οὐ μὴν παντάπασί γε τελέως ἀπειργάσθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς εἶπες; — ΞΕ. Ἐγὼ νῷν d 15 πειράσομαι τοῦτ' αὐτὸ, ὃ διανοοῦμαι, νῦν ἔτι μᾶλλον δηλῶσαι. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγοις ἄν. — ΞΕ. Οὐκοῦν τῶν νομευτικῶν ἡμῖν πολλῶν φανεισῶν ἄρτι τεχνῶν μία τις ἦν ἡ πολιτικὴ καὶ μιᾶς τινος ἀγέλης ἐπιμέλεια; — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Ταύτην δέ γε διώ- 20 ριζεν ὁ λόγος οὐχ ἵππων εἶναι τροφὸν οὐδ' ἄλλων θηρίων, ἀλλ' ἀνθρώπων κοινοτροφικὴν ἐπιστήμην. — ΝΕ. ΣΩ. Οὕτω.

XI. ΞΕ. Τὸ δὴ τῶν νομέων πάντων διάφορον καὶ e τὸ τῶν βασιλέων θεασώμεθα. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; 25 — ΞΕ. Εἴ τις τῶν ἄλλων [τὸ] τέχνης ἄλλης ὄνομα ἔχων κοινῇ τῆς ἀγέλης ξύντροφος εἶναι φησὶ καὶ προσποιεῖται. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς φής; — ΞΕ. Οἷον οἱ ἔμποροι καὶ γεωργοὶ καὶ σιτουργοὶ πάντες, καὶ πρὸς τούτοις γυμνασταὶ καὶ τὸ τῶν ἰατρῶν γένος οἶσθ' ὅτι 30 τοῖς περὶ τἀνθρώπινα νομεῦσιν, οὓς πολιτικοὺς ἐκα- 268λέσαμεν, παντάπασι τῷ λόγῳ διαμάχοιντ' ἂν οὗτοι a σύμπαντες, ὡς σφεῖς τῆς τροφῆς ἐπιμελοῦνται τῆς ἀνθρωπίνης, οὐ μόνον ἀγελαίων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων αὐτῶν; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐκοῦν ὀρθῶς 35 ἂν λέγοιεν; — ΞΕ. Ἴσως· καὶ τοῦτο μὲν ἐπισκεψώμεθα, τόδε δ' ἴσμεν, ὅτι βουκόλῳ γ' οὐδεὶς ἀμφισβητήσει περὶ τούτων οὐδενός, ἀλλ' αὐτὸς τῆς ἀγέλης τροφὸς ὁ βουφορβός, αὐτὸς ἰατρὸς, αὐτὸς οἷον νυμφευτὴς καὶ περὶ τοὺς τῶν γιγνομένων τόκους καὶ λοχείας μό- b 40 νος ἐπιστήμων τῆς μαιευτικῆς. ἔτι τοίνυν παιδιᾶς καὶ μουσικῆς ἐφ' ὅσον αὐτοῦ τὰ θρέμματα φύσει μετείληφεν, οὐκ ἄλλος κρείττων παραμυθεῖσθαι καὶ κηλῶν πραΰνειν, μετά τ' ὀργάνων καὶ ψιλῷ τῷ στόματι τὴν τῆς αὐτοῦ ποίμνης ἄριστα μεταχειριζόμενος μουσικήν. 45 καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων πέρι νομέων ὁ αὐτὸς τρόπος. ἢ γάρ; — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθότατα. — ΞΕ. Πῶς οὖν ἡμῖν ὁ λόγος ὀρθὸς φανεῖται καὶ ἀκέραιος ὁ περὶ τοῦ βασιλέως, ὅταν αὐτὸν νομέα καὶ τροφὸν ἀγέλης ἀνθρω- c πίνης θῶμεν μόνον ἐκκρίνοντες μυρίων ἄλλων ἀμφι- 50 σβητούντων; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐδαμῶς. — ΞΕ. Οὐκοῦν ὀρθῶς ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐφοβήθημεν ὑποπτεύσαντες μὴ λέγοντες μέν τι τυγχάνοιμεν σχῆμα βασιλικὸν, οὐ μὴν ἀπειργασμένοι γ' εἶμέν πω δι' ἀκριβείας τὸν πολιτικὸν, ἕως ἂν τοὺς περικεχυμένους αὐτῷ καὶ τῆς συννομῆς

autem partem ut minimum triplicem complecti necesse est, si quis uno nomine comprehendere velit, immixti generis pascendi scientiam vocans. cujus portio ex bipedum grege homines pascens adhuc superest, atque illa ipsa jam, quam quærimus, imperatoria facultas est, quam regiam et civilem pariter nominamus. — So. Mi. Prorsus. — Ho. An putas, o Socrates, vere a nobis hoc, quemadmodum jam dixisti, ita actum est? — So. Mi. Quid tandem? — Ho. Quod proposuimus sufficienter absolutum esse. an in hoc maxime manca est inquisitio, quod quodammodo quidem ratio non tamen penitus absoluta est? — So. Mi. Quomodo istud ais? — Ho. Conabor quod sentio nunc planius explicare. — So. Mi. Dic jam. — Ho. Cum modo multas pastorum facultates esse constiterit, nonne una quædam illarum uniusque custodia gregis civilis disciplina visa est? — So. Mi Ita. — Ho. Hanc neque equorum neque aliorum brutorum, sed hominum in commune esse nutritionem ostendit ratio. — So. Mi. Ita.

XI. Ho. Pastorum igitur omnium et regum differentiam propriam videamus. — So. Mi. Quam? — Ho. Si quis reliquorum alius artis nomen habens, gregis in commune nutritionem etiam sibi vindicet. — So Mi. Qua ratione dicis? — Ho. Exempli gratia mercatores, agricolæ, coqui, gymnastici insuper ac medici, ut nosti, adversus pastores circa humana, quos politicos appellavimus, surgerent assererentque se esse pastores illos hominum, non plebis solum, verum etiam regum magistratuumque. — So. Mi. An non vera dicerent? — Ho. Fortasse : et hoc utique consideremus : scimus enim cum bubulco de his neminem certaturum; ipse enim sine controversia armenti pastor est qui boves curat, ipse medicus, ipse quasi pronubus et solus peritus artis obstetriciæ quæ ad nascentium partus fœtusque pertinent. præterea nemo melius ludo et musica armentum, quantum natura horum capax est, oblectat et mulcendo moderatur sive organis sive ore solo gregis sui musicam tractans. eademque est de ceteris pastoribus ratio. nonne? — So. Mi. Maxime. — Ho. Quo pacto igitur ratio nostra de rege recta integraque esse apparebit, quando pastorem illum et nutritrorem humani gregis ponimus, solum cum ab aliis secernentes, cum alii sexcenti de hoc contendant? — So. Mi. Nullo modo. — Ho. Nonne igitur recte paulo ante dubitavimus, quando suspicati sumus ne figuram quidem quandam regis induceremus, nondum tamen civilem virum perfecte definiremus, nisi prius illos, qui cum eo sese implicant et se pasto-

αὐτῷ ἀντιποιουμένους περιελόντες καὶ χωρίσαντες ἀπ' ἐκείνων καθαρὸν μόνον αὐτὸν ἀποφήνωμεν; — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθότατα μὲν οὖν. — ΞΕ. Τοῦτο τοίνυν, ὦ Σώκρατες, ἡμῖν ποιητέον, εἰ μὴ μέλλομεν ἐπὶ τῷ τέλει καταισχῦναι τὸν λόγον. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν οὐδαμῶς τοῦτό γε δραστέον.

XII. ΞΕ. Πάλιν τοίνυν ἐξ ἄλλης ἀρχῆς δεῖ καθ' ἑτέραν ὁδὸν πορευθῆναί τινα. — ΝΕ. ΣΩ. Ποίαν δή; — ΞΕ. Σχεδὸν παιδιὰν ἐγκερασαμένους· συχνῷ γὰρ μέρει δεῖ μεγάλου μύθου προσχρήσασθαι, καὶ τὸ λοιπὸν δή, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν, μέρος ἀεὶ μέρους ἀφαιρουμένους ἐπ' ἄκρον ἀφικνεῖσθαι τὸ ζητούμενον. οὐκοῦν χρή; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἀλλὰ δὴ τῷ μύθῳ μου πάνυ πρόσεχε τὸν νοῦν, καθάπερ οἱ παῖδες· πάντως οὐ πολλὰ ἐκφεύγεις παιδιάς ἔτη. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγοις ἄν. — ΞΕ. Ἦν τοίνυν καὶ ἔτι ἔσται τῶν πάλαι λεχθέντων πολλά τ' ἄλλα καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τὴν Ἀτρέως τε καὶ Θυέστου λεχθεῖσαν ἔριν φάσμα. ἀκήκοας γάρ που καὶ ἀπομνημονεύεις ὅ φασι γενέσθαι τότε. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ περὶ τῆς χρυσῆς ἀρνὸς 269 ἴσως σημεῖον φράζεις. — ΞΕ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ τὸ περὶ τῆς μεταβολῆς δύσεώς τε καὶ ἀνατολῆς ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων, ὡς ἄρ' ὅθεν μὲν ἀνατέλλει νῦν, εἰς τοῦτον τότε τὸν τόπον ἐδύετο, ἀνέτελλε δ' ἐκ τοὐναντίου· τότε δὲ δὴ μαρτυρήσας ἄρ' ὁ θεὸς Ἀτρεῖ μετέβαλεν αὐτὸ ἐπὶ τὸ νῦν σχῆμα. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγεται γὰρ οὖν δὴ καὶ τοῦτο. — ΞΕ. Καὶ μὴν αὖ καὶ τήν γε βασιλείαν, ἣν ἦρξε Κρόνος, πολλῶν ἀκηκόαμεν. — ΝΕ. ΣΩ. Πλείστων μὲν οὖν. — ΞΕ. Τί δέ; τὸ τοὺς ἔμπροσθεν φύεσθαι γηγενεῖς καὶ μὴ ἐξ ἀλλήλων γεννᾶσθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ τοῦθ' ἓν τῶν πάλαι λεχθέντων. — ΞΕ. Ταῦτα τοίνυν ἐστὶ μὲν ξύμπαντ' ἐκ ταὐτοῦ πάθους, καὶ πρὸς τούτοις ἕτερα μυρία καὶ τούτων ἔτι θαυμαστότερα, διὰ δὲ χρόνου πλῆθος τὰ μὲν αὐτῶν ἀπέσβηκε, τὰ δὲ διεσπαρμένα εἴρηται χωρὶς ἕκαστα ἀπ' ἀλλήλων. ὃ δ' ἐστὶ πᾶσι τούτοις αἴτιον τὸ πάθος, οὐδεὶς εἴρηκε, νῦν δὲ δὴ λεκτέον· εἰς γὰρ τὴν τοῦ βασιλέως ἀπόδειξιν πρέψει ῥηθέν.

XIII. ΝΕ. ΣΩ. Κάλλιστ' εἶπες, καὶ λέγε μηδὲν ἐλλείπων. — ΞΕ. Ἀκούοις ἄν. τὸ γὰρ πᾶν τόδε τοτὲ μὲν αὐτὸς ὁ θεὸς ξυμποδηγεῖ πορευόμενον καὶ συγκυκλεῖ, τοτὲ δ' ἀνῆκεν, ὅταν αἱ περίοδοι τοῦ προσήκοντος αὐτῷ μέτρον εἰλήφωσιν ἤδη χρόνου, τὸ δὲ πάλιν αὐτόματον εἰς τἀναντία περιάγεται, ζῷον ὂν καὶ φρόνησιν εἰληχὸς ἐκ τοῦ συναρμόσαντος αὐτὸ κατ' ἀρχάς. τοῦτο δ' αὐτῷ τὸ ἀνάπαλιν ἰέναι διὰ τόδ' ἐξ ἀνάγκης ἔμφυτον γέγονεν. — ΝΕ. ΣΩ. Διὰ τὸ ποῖον δή; — ΞΕ. Τὸ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν ἀεὶ καὶ ταὐτὸν εἶναι τοῖς πάντων θειοτάτοις προσήκει μόνοις, σώματος δὲ φύσις οὐ ταύτης τῆς τάξεως. ὃν δ' οὐρανὸν καὶ κόσμον ἐπωνομάκαμεν, πολλῶν μὲν καὶ μακαρίων παρὰ τοῦ γεννήσαντος μετείληφεν, ἀτὰρ οὖν δὴ κεκοινώνηκέ γε καὶ σώματος· ὅθεν αὐτῷ μεταβολῆς ἀμοίρῳ γίγνεσθαι διὰ παντὸς ἀδύνατον, κατὰ δύναμίν γε μὴν ὅτι

res esse non minus quam ille profitentur, dempsissemus, et ab illis regem secernendo purum illum solum ostendissemus? — So. Mi. Imo rectissime. — Ho. Hoc igitur nobis, o Socrates, agendum est, nisi velimus in fine sermonis infamiam reportare. — So. Mi. Atqui hoc nequaquam decet.

XII. Ho. Rursus ab alio principio alia quadam via incedendum. — So. Mi. Qua? — Ho. Jocum quendam immiscendo: magna enim parte prolixæ fabulæ oportet uti, et quod restat, ut supra fecimus, partem semper partis subdividendo ad summum quod est quæsitum pervenire. nonne oportet? — So. Mi. Oportet sane. — Ho. Sed jam fabellam, quod pueri solent, accipe arrectis auribus: neque enim a puerilibus annis procul abes. — So. Mi. Dic, amabo. — Ho. Erat igitur et adhuc erit multa vetustarum rerum memoria, et inter cetera memorabile prodigium, quod circa Atrei Thyestæque contentionem fertur. audisti namque ac meministi quod tunc accidisse tradunt. — So. Mi. Numquid fortasse aureæ agnæ ostentum dicis? — Ho. Nequaquam, sed de ortus solis occasusque et reliquarum stellarum mutatione: unde enim nunc exoriuntur, tunc occidebant, et contra exoriebantur: tunc vero deus testimonium præbens Atreo in hanc cœlum figuram mutavit. — So. Mi. Fertur certe et hoc. — Ho. Quin etiam e multis de Saturni regno audivimus. — So. Mi. Imo ex permultis. — Ho. Quid vero? nonne et priscos illos e terra procreari, haud vero ex se invicem? — So. Mi. Hoc quoque in antiquis rebus commemoratur. — Ho. Cuncta hæc ex eadem causa proficiscuntur, et alia præter hæc permulta his longe mirabiliora, longitudine vero temporis partim deleta sunt, partim absque ordine sparsim feruntur. quod vero horum omnium causa est, nemo dixit, nunc autem dicendum est: nam ad regem ostendendum conferet.

XIII. So. Mi. Præclare loqueris, ac referas nihil prætermittens. — Ho. Audias. universum hoc alias deus ipse regit, agitat atque rotat, alias vero dimittit, cum mundi circuitus competentia sibi curricula temporis expleverunt, hoc vero ultro ac libero tum motu contra reflectitur, quod vivit et sapientiam ab eo, qui ab initio construxit illum, est sortitus. circuitus autem necessario ipsi hanc ob causam innatus est. — So. Mi. Quam ob causam inquis? — Ho. Idem esse semper et secundum eadem et eodem se modo habere solis omnium divinissimis convenit, corporis autem natura hujus ordinis non est compos. quod autem cælum mundumque vocamus, multa quidem et felicia munera a genitore accepit, corporis tamen particeps est: ita ut expers omnino mutationis cujuslibet esse non possit, secundum vim tamen in eodem secundum eadem uno motu

μάλιστ' ἐν τῷ αὐτῷ κατὰ ταῦτα μιαν φοράν κινεῖται· διὸ τὴν ἀνακύκλησιν εἴληχεν ὅτι σμικροτάτην τῆς αὐτοῦ κινήσεως παράλλαξιν. αὐτὸ δ' ἑαυτὸ στρέφειν ἀεὶ σχεδὸν οὐδενὶ δυνατὸν πλὴν τῷ τῶν κινουμένων αὖ πάντων ἡγουμένῳ. κινεῖν δὲ τούτῳ τοτὲ μὲν ἄλλως, αὖθις δ' ἐναντίως οὐ θέμις. ἐκ πάντων δὴ τούτων τὸν κόσμον μήτ' αὐτὸν χρὴ φάναι στρέφειν ἑαυτὸν ἀεὶ, μήτ' αὖ ὅλον ἀεὶ ὑπὸ θεοῦ στρέφεσθαι διττὰς καὶ ἐναντίας περιαγωγάς, μήτ' αὖ δύο τινὲ θεὼ φρονοῦντε ἑαυτοῖς ἐναντία στρέφειν αὐτὸν, ἀλλ' ὅπερ ἄρτι ἐρρήθη καὶ μόνον λοιπὸν, τοτὲ μὲν ὑπ' ἄλλης συμποδηγεῖσθαι θείας αἰτίας, τὸ ζῆν πάλιν ἐπικτώμενον καὶ λαμβάνοντα ἀθανασίαν ἐπισκευαστὴν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ, τοτὲ δ' ὅταν ἀνεθῇ, δι' ἑαυτοῦ αὐτὸν ἰέναι, κατὰ καιρὸν ἀφεθέντα τοιοῦτον, ὥστ' ἀνάπαλιν πορεύεσθαι πολλὰς περιόδων μυριάδας διὰ τὸ μέγιστον ὂν καὶ ἰσορροπώτατον ἐπὶ σμικροτάτου βαῖνον ποδὸς ἰέναι. — ΝΕ. ΣΩ. Φαίνεται γοῦν δὴ καὶ μάλ' εἰκότως εἰρῆσθαι πάνθ' ὅσα διελήλυθας.

XIV. ΞΕ. Λογισάμενοι δὴ ξυννοήσωμεν τὸ πάθος ἐκ τῶν νῦν λεχθέντων, ὃ πάντων ἔφαμεν εἶναι τῶν θαυμαστῶν αἴτιον. ἔστι γὰρ οὖν δὴ τοῦτ' αὐτό. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Τὸ τὴν τοῦ παντὸς φορὰν τοτὲ μὲν ἐφ' ἃ νῦν κυκλεῖται φέρεσθαι, τοτὲ δ' ἐπὶ τἀναντία. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δή; — ΞΕ. Ταύτην τὴν μεταβολὴν ἡγεῖσθαι δεῖ τῶν περὶ τὸν οὐρανὸν γιγνομένων τροπῶν πασῶν εἶναι μεγίστην καὶ τελεωτάτην τροπήν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔοικε γοῦν. — ΞΕ. Μεγίστας τοίνυν καὶ μεταβολὰς χρὴ νομίζειν γίγνεσθαι τότε τοῖς ἐντὸς ἡμῖν οἰκοῦσιν αὐτοῦ. — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ τοῦτ' εἰκός. — ΞΕ. Μεταβολὰς δὲ μεγάλας καὶ πολλὰς καὶ παντοίας συμφερομένας ἆρ' οὐκ ἴσμεν τὴν τῶν ζώων φύσιν ὅτι χαλεπῶς ἀνέχεται; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Φθοραὶ τοίνυν ἐξ ἀνάγκης τότε μέγισται ξυμβαίνουσι τῶν τ' ἄλλων ζώων, καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ὀλίγον τι περιλείπεται. περὶ δὲ τούτους ἄλλα τε παθήματα πολλὰ καὶ θαυμαστὰ καὶ καινὰ ξυμπίπτει, μέγιστον δὲ τόδε καὶ ξυνεπόμενον τῇ τοῦ παντὸς ἀνειλίξει, τόθ' ὅταν ἡ τῆς νῦν καθεστηκυίας ἐναντία γίγνηται τροπή. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ἣν ἡλικίαν ἕκαστον εἶχε τῶν ζώων, αὕτη πρῶτον μὲν ἔστη πάντων, καὶ ἐπαύσατο πᾶν ὅσον ἦν θνητὸν ἐπὶ τὸ γεραίτερον ἰδεῖν πορευόμενον, μεταβάλλον δὲ πάλιν ἐπὶ τοὐναντίον οἷον νεώτερον καὶ ἁπαλώτερον ἐφύετο. καὶ τῶν μὲν πρεσβυτέρων αἱ λευκαὶ τρίχες ἐμελαίνοντο, τῶν δ' αὖ γενειώντων αἱ παρειαὶ λεαινόμεναι πάλιν ἐπὶ τὴν παρελθοῦσαν ὥραν ἕκαστον καθίστασαν, τῶν δὲ ἡβώντων τὰ σώματα λεαινόμενα καὶ σμικρότερα καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα ἑκάστην γιγνόμενα πάλιν εἰς τὴν τοῦ νεογενοῦς παιδὸς φύσιν ἀπῄει, κατά τε τὴν ψυχὴν καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀφομοιούμενα· τὸ δ' ἐντεῦθεν ἤδη μαραινόμενα κομιδῇ τὸ πάμπαν ἐξηφανίζετο. τῶν δ' αὖ βιαίως τελευτώντων ἐν τῷ τότε χρόνῳ τὸ τοῦ νεκροῦ σῶμα ταὐτὰ ταῦτα πάσχον πα-

movetur : quapropter circuitum est adeptum, in quo minima agitationis suæ fit permutatio. se ipsum autem convertere semper fere nihil potest, præter id quod motum agitatis omnibus præstat. movere autem id alias quidem aliter, rursus vero contrario modo nefas est. ex his omnibus sequitur ac dicendum est, mundum neque se ipsum convertere semper, neque totum semper gemino contrarioque circuitu a deo reflecti, neque rursus duos deos contrariis sententiis eum vertere, solum vero quod nuper diximus restat, alias ab alia quadam divina vi eum duci, vitam rursus extrinsecus nanciscentem et immortalitatem ab opifice suo præparatam suscipientem, alias autem quando dimissus recurrit, per se eum currere, tempore opportuno dimissum talem, ut retrogradus multa revolutionum millia peragat, quia quod maximum est et undique penitus æquilibre, minimo quodam pede ac cardine procedit. — So. Mi. Verisimilia valde omnia quæ commemorasti videntur.

XIV. Ho. Ex his, quæ dicta sunt, jam illud conjicientes consideremus, quod omnium esse diximus mirabilium causam. est autem hujusmodi quoddam. — So. Mi. Quale? — Ho. Quod totius mundi motus tum ad eam partem versus ad quam nunc, tum contra circumvolvitur. — So. Mi. Quo pacto? — Ho. Mutationem hanc existimare oportet omnium cœlestium alternationum maximam extremamque esse. — So. Mi. Videtur. — Ho. Quamobrem consentaneum est tunc maximas circa nos intra mundum habitantes etiam mutationes fieri. — So. Mi. Verisimile id quoque. — Ho. Nonne scimus ægre et difficile tolerare animantium naturam magnas et multas et omnigenas concurrentes mutationes? — So. Mi. Quidni? — Ho. Ergo animalia multa necessario tunc intereunt, atque etiam homines supersunt pauci. hi vero multis novisque et mirabilibus passionibus tunc afficiuntur, maxima autem hac, quæ etiam sequitur universi revolutionem illam, qua cælum contra quam nunc reflectitur. — So. Mi. Quanam? — Ho. Primum quidem in quacumque ætate quodvis animal erat constitutum, in eadem progredi cessabat, neque fiebat senius adspectu mortalium quidquam, sed in figuram mutatum contrariam quasi juniorem et molliorem habitum induebat. atque seniorum cani capilli nigrescebant, et quibus genæ barbatæ prius erant, jam barba deposita in priorem quodque suam speciem restituebantur, pubescentium quoque corpora pilis positis mollescebant et sensim singulis diebus et noctibus decrescentia in tenelli pueri naturam redibant, tam animo quam corpore similem priori habitum recuperantia : denique tabescentia deficiebant et interibant. corpora item illorum, qui illo tempore violenter corruerunt idem illud patie-

271 θήματα διὰ τάχους ἄδηλον ἐν ὀλίγαις ἡμέραις διε- a
φθείρετο.

XV. ΝΕ. ΣΩ. Γένεσις δὲ δή τίς τότ' ἦν, ὦ ξένε,
ζῴων; καὶ τίνα τρόπον ἐξ ἀλλήλων ἐγεννῶντο; —
5 ΞΕ. Δῆλον, ὦ Σώκρατες, ὅτι τὸ μὲν ἐξ ἀλλήλων οὐχ
ἦν ἐν τῇ τότε φύσει γεννώμενον, τὸ δὲ γηγενὲς εἶναί
ποτε γένος λεχθὲν, τοῦτ' ἦν τὸ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρό-
νον ἐκ γῆς πάλιν ἀναστρεφόμενον, ἀπεμνημονεύετο δ'
ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων τῶν πρώτων, οἳ τελευ-
10 τώσῃ μὲν τῇ προτέρᾳ περιφορᾷ τὸν ἑξῆς χρόνον ἐγει-
τόνουν, τῆσδε δὲ κατ' ἀρχὰς ἐφύοντο· τούτων γὰρ b
οὗτοι κήρυκες ἐγένονθ' ἡμῖν τῶν λόγων, οἳ νῦν ὑπὸ
πολλῶν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστοῦνται. τὸ γὰρ ἐντεῦθεν,
οἶμαι, χρὴ ξυννοεῖν. ἑπόμενον γάρ ἐστι τῷ τοὺς πρεσ-
15 βύτας ἐπὶ τὴν τοῦ παιδὸς ἰέναι φύσιν, ἐκ τῶν τετε-
λευτηκότων αὖ, κειμένων δ' ἐν γῇ, πάλιν ἐκεῖ ξυνι-
σταμένους καὶ ἀναβιωσκομένους ἕπεσθαι τῇ τροπῇ
συνανακυκλουμένους εἰς τἀναντία τῆς γενέσεως, καὶ
γηγενεῖς δὴ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐξ ἀνάγκης φυομέ- c
20 νους οὕτως ἔχειν τοὔνομα καὶ τὸν λόγον, ὅσους μὴ
θεὸς αὐτῶν εἰς ἄλλην μοῖραν ἐκόμισεν. — ΝΕ. ΣΩ. Κο-
μιδῇ μὲν οὖν τοῦτό γ' ἕπεται τοῖς ἔμπροσθεν. ἀλλὰ
δὴ τὸν βίον ὃν ἐπὶ τῆς Κρόνου φῂς εἶναι δυνάμεως,
πότερον ἐν ἐκείναις ἦν ταῖς τροπαῖς ἢ ἐν ταῖσδε; τὴν
25 μὲν γὰρ τῶν ἄστρων τε καὶ ἡλίου μεταβολὴν δῆλον
ὡς ἐν ἑκατέραις ξυμπίπτει ταῖς τροπαῖς γίγνεσθαι. —
ΞΕ. Καλῶς τῷ λόγῳ ξυμπαρηκολούθηκας. ὃ δ' ἤρου
περὶ τοῦ πάντ' αὐτόματα γίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις, d
ἥκιστα τῆς νῦν ἐστι καθεστηκυίας φορᾶς, ἀλλ' ἦν καὶ
30 τοῦτο τῆς ἔμπροσθεν. τότε γὰρ αὐτῆς πρῶτον τῆς
κυκλήσεως ἦρχεν ἐπιμελούμενος ὅλης ὁ θεός· ὡς νῦν
κατὰ τόπους ταὐτὸν τοῦθ' ὑπὸ θεῶν ἀρχόντων πάντῃ
τὰ τοῦ κόσμου μέρη διειλημμένα. καὶ δὴ καὶ τὰ ζῷα
κατὰ γένη καὶ ἀγέλας οἷον νομῆς θεῖοι διειλήφεσαν
35 δαίμονες, αὐτάρκης εἰς πάνθ' ἕκαστος ἑκάστοις ὢν οἷς
αὐτὸς ἔνεμεν, ὥστ' οὔτ' ἄγριον ἦν οὐδὲν οὔτ' ἀλλήλων e
ἐδωδαὶ, πόλεμός τ' οὐκ ἐνῆν οὐδὲ στάσις τὸ παράπαν·
ἄλλα θ' ὅσα τῆς τοιαύτης ἐστὶ κατακοσμήσεως ἑπό-
μενα μυρί' ἂν εἴη λέγειν. τὸ δ' οὖν τῶν ἀνθρώπων
40 λεχθὲν αὐτομάτου πέρι βίου διὰ τὸ τοιόνδ' εἴρηται·
θεὸς ἔνεμεν αὐτοὺς αὐτὸς ἐπιστατῶν, καθάπερ νῦν ἄν-
θρωποι, ζῷον ὂν ἕτερον θειότερον, ἄλλα γένη φαυλό-
τερα αὐτῶν νομεύουσι. νέμοντος δ' ἐκείνου πολιτεῖαί
272 τ' οὐκ ἦσαν οὐδὲ κτήσεις γυναικῶν καὶ παίδων· ἐκ γῆς a
45 γὰρ ἀνεβιώσκοντο πάντες, οὐδὲν μεμνημένοι τῶν
πρόσθεν· ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτ' ἀπῆν πάντα, καρποὺς
δ' ἀφθόνους εἶχον ἀπό τε δένδρων καὶ πολλῆς ὕλης
ἄλλης, οὐχ ὑπὸ γεωργίας φυομένους, ἀλλ' αὐτομάτης
ἀναδιδούσης τῆς γῆς. γυμνοὶ δὲ καὶ ἄστρωτοι θυραυ-
50 λοῦντες τὰ πολλὰ ἐνέμοντο· τὸ γὰρ τῶν ὡρῶν αὐτοῖς
ἄλυπον ἐκέκρατο, μαλακὰς δ' εὐνὰς εἶχον ἀναφυομέ-
νης ἐκ γῆς πόας ἀφθόνου. τὸν δὴ βίον, ὦ Σώκρατες, b
ἀκούεις μὲν τὸν τῶν ἐπὶ Κρόνου· τόνδε δ', ὃν λόγος ἐπὶ
Διὸς εἶναι, τὸν νυνὶ, παρὼν αὐτὸς ᾔσθησαι. κρῖναι

bantur et simili ratione confestim intra paucos dies dissolvebantur.

XV. So. Mi. Quæ tunc erat, hospes, animalium generatio? quove modo ex se invicem generabantur? — Ho. Manifesto, o Socrates, illis temporibus nihil genus hoc ex sese propagabat, quod autem dicitur, quandoque genus ortum ex terra fuisse, hoc ea tempestate fuit ex terra rursus conversum et emergens, quæ tradiderunt nobis primi illi progenitores nostri, qui tempori post primam revolutionem vicini erant et hujus initio orti sunt: hi sane horum sermonum præcones fuerunt, quibus non recte vulgo nunc nulla habetur fides. quod enim hinc sequitur, opinor, animadvertendum. huic enim, quod diximus, senes in naturam regredi puerorum, hoc consonum est, quod ex mortuis, sed terra conditis, iterum tum restituti reviviscentesque quidam sequuntur rotationem illam cæli sive sæculi, generatione in contrarium revoluta, quos terrigenas hac ratione necessario editos sic nomine et sermone vocari, quotcumque deus eorum in aliam sortem non transtulit. — So. Mi. Hoc profecto e superioribus sequitur. verum vita, quam sub Saturni regno esse dicis, utrum sub illis cæli conversionibus an sub his exstitit? mutationem enim solis reliquarumque stellarum in utrisque volutionibus contingit fieri. — Ho. Optime sermonem assequutus es. quod autem quærebas, sponte omnia hominibus nasci, præsenti conversioni minime competit, sed superiori et hoc competebat. tunc sane totius circuitus princeps curatorque primum deus exstitit: ut nunc per varias mundi plagas singulæ ipsius partes a diis principibus distributæ sunt. animalium quoque genera gregatim distincta dæmones quidam tanquam divini pastores sortiti sunt, quorum ad omnia sufficiens cum esset singulis quisque, quorum pastor ipse esset, quamobrem nihil erat agreste omnisque rapacitas et vorago procul aberat, aberat bellum penitus atque seditio: atque alia, quæ conditionem illorum temporum sequebantur, innumerabilia possent enumerari. quod igitur de victus facilitate fertur ob id est dictum: deus eos pascebat ipse illorum pastor et custos, quemadmodum homines nunc, cum animans sit natura divinius, aliorum generum viliorum quam ipsi pastores sunt. deo autem custodiente civitates nullæ erant neque marium feminarumque ad pueros procreandos conjugia: omnes enim ex terra reviviscebant rerum præteritarum immemores: aberant autem ejuscemodi omnia, fructus vero illis omnis generis abunde arbores et omne fertile solum sponte sua absque agriculturæ opera suggerebant. nudi quinetiam et non utentes stragulis sub dio ut plurimum pascebantur: nam tempestates anni ita erant temperatæ, ut essent illis innoxia, mollia vero iis erant parata cubilia, quam plurimis ex terra herbis pullulantibus. vitam illam, o Socrates, hominum sub Saturno viventium audis: hanc vero, quam sub Jove esse tradunt, præsens ipse nosti: utra vero sit felicior judicarene vis

δ' αὐτοῖν τὸν εὐδαιμονέστερον ἄρ' ἂν δύναιό τε καὶ ἐθελήσειας; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐδαμῶς. — ΞΕ. Βούλει δῆτ' ἐγώ σοι τρόπον τινὰ διακρίνω; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

XVI. ΞΕ. Εἰ μὲν τοίνυν οἱ τρόφιμοι τοῦ Κρόνου, παρούσης αὐτοῖς οὕτω πολλῆς σχολῆς καὶ δυνάμεως πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ θηρίοις διὰ λόγων δύνασθαι ξυγγίγνεσθαι, κατεχρῶντο τούτοις ξύμπασιν ἐπὶ φιλοσοφίαν, μετά τε θηρίων καὶ μετ' ἀλλήλων ὁμιλοῦντες, καὶ πυνθανόμενοι παρὰ πάσης φύσεως εἴ τινά τις ἰδίαν δύναμιν ἔχουσα ᾔσθετό τι διάφορον τῶν ἄλλων εἰς συναγυρμὸν φρονήσεως, εὔκριτον ὅτι τῶν νῦν οἱ τότε μυρίῳ πρὸς εὐδαιμονίαν διέφερον. εἰ δ' ἐμπιμπλάμενοι σίτων ἄδην καὶ ποτῶν διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰ θηρία μύθους, οἷοι δὴ καὶ τὰ νῦν περὶ αὐτῶν λέγονται, καὶ τοῦτο, ὥς γε κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν ἀποφήνασθαι, καὶ μάλ' εὔκριτον. ὅμως δ' οὖν ταῦτα μὲν ἀφῶμεν, ἕως ἂν ἡμῖν μηνυτής τις ἱκανὸς φανῇ, ποτέρως οἱ τότε τὰς ἐπιθυμίας εἶχον περί τ' ἐπιστημῶν καὶ τῆς τῶν λόγων χρείας· οὗ δ' ἕνεκα τὸν μῦθον ἠγείραμεν, τοῦτο λεκτέον, ἵνα τὸ μετὰ τοῦτ' εἰς τὸ πρόσθε περαίνωμεν. Ἐπειδὴ γὰρ πάντων τούτων χρόνος ἐτελεώθη καὶ μεταβολὴν ἔδει γίγνεσθαι καὶ δὴ καὶ τὸ γήϊνον ἤδη πᾶν ἀνήλωτο γένος, πάσας ἑκάστης τῆς ψυχῆς τὰς γενέσεις ἀποδεδωκυίας, [καὶ] ὅσα ἦν ἑκάστῃ προσταχθέντα, τοσαῦτ' εἰς γῆν σπέρματα πεσούσης, τότε δὴ τοῦ παντὸς ὁ μὲν κυβερνήτης, οἷον πηδαλίων οἴακος ἀφέμενος εἰς τὴν αὑτοῦ περιωπὴν ἀπέστη, τὸν δὲ δὴ κόσμον πάλιν ἀνέστρεφεν εἱμαρμένη τε καὶ ξύμφυτος ἐπιθυμία. πάντες οὖν οἱ κατὰ τοὺς τόπους συνάρχοντες τῷ μεγίστῳ δαίμονι θεοί, γνόντες ἤδη τὸ γιγνόμενον, ἀφίεσαν αὖ τὰ μέρη τοῦ (273) κόσμου τῆς αὑτῶν ἐπιμελείας. ὁ δὲ μεταστρεφόμενος καὶ ξυμβάλλων, ἀρχῆς τε καὶ τελευτῆς ἐναντίαν ὁρμὴν ὁρμηθείς, σεισμὸν πολὺν ἐν ἑαυτῷ ποιῶν, ἄλλην αὖ φθορὰν ζῴων παντοίων ἀπειργάσατο. μετὰ δὲ ταῦτα προελθόντος ἱκανοῦ χρόνου, θορύβων τε καὶ ταραχῆς ἤδη παυόμενος καὶ τῶν σεισμῶν, γαλήνης ἐπιλαβόμενος εἴς τε τὸν εἰωθότα δρόμον τὸν ἑαυτοῦ κατακοσμούμενος ᾔει, ἐπιμέλειαν καὶ κράτος ἔχων αὐτὸς τῶν ἐν αὑτῷ τε καὶ ἑαυτοῦ, τὴν τοῦ δημιουργοῦ καὶ πατρὸς ἀπομνημονεύων διδαχὴν εἰς δύναμιν. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν ἀκριβέστερον ἀπετέλει, τελευτῶν δ' ἀμβλύτερον. τούτων δ' αὐτῷ τὸ σωματοειδὲς τῆς συγκράσεως αἴτιον, τὸ τῆς πάλαι ποτὲ φύσεως ξύντροφον, ὅτι πολλῆς ἦν μετέχον ἀταξίας πρὶν εἰς τὸν νῦν κόσμον ἀφικέσθαι. παρὰ μὲν γὰρ τοῦ συνθέντος πάντα [τὰ] καλὰ κέκτηται· παρὰ δὲ τῆς ἔμπροσθεν ἕξεως, ὅσα χαλεπὰ καὶ ἄδικα ἐν οὐρανῷ γίγνεται, ταῦτ' ἐξ ἐκείνης αὐτός τ' ἔχει καὶ τοῖς ζῴοις ἐναπεργάζεται. μετὰ μὲν οὖν τοῦ κυβερνήτου τὰ ζῷα τρέφων ἐν αὑτῷ σμικρὰ μὲν φλαῦρα, μεγάλα δὲ ἐνέτικτεν ἀγαθά· χωριζόμενος δ' ἐκείνου τὸν ἐγγύτατα χρόνον ἀεὶ τῆς ἀφέσεως κάλλιστα πάντα διάγει, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ λήθης ἐγγιγνομένης

ac potes? — So. Mi. Minime omnium. — Ho. Visne igitur ego quodammodo tibi dijudicem? — So. Mi. Et maxime quidem.

XVI. Ho. Si Saturni quondam alumni in tanto otio et libertate vitæ potentiaque non solum inter se sed etiam cum bestiis colloquendi, hisce omnibus ad philosophiam utebantur, inter se et cum bestiis viventes, sciscitantesque ab omni natura, quæcumque propriam sentiendi vim aliquam differentem ab aliis habet ad prudentiam acquirendam, facile judicari potest, illos longo quodam intervallo nos ad beate vivendum superasse. sin autem epulis affatim et poculis saturati inter se et cum bestiis tales fabulas conferebant, quales de illis nunc feruntur, hoc quoque secundum meam opinionem saltem facile admodum judicatur. hæc tamen omittamus, donec aliquis horum idoneus appareat nuntius, qui nobis referat, quo horum duorum modo homines illi scientiis et confabulationibus operam dederint: cujus autem gratia fabulam hanc incepimus, id jam dicendum, ut sequentia ulterius absolvamus. Postquam enim omnium illorum tempus erat expletum mutationemque circuitus fieri jam oportebat et terrenum genus omne erat consumptum, quippe cum quælibet anima generationes omnes implesset, cum quot mandata erant cuique totidem in terram semina cecidissent, tunc universi gubernator deus quasi gubernaculorum dimissis habenis in sui ipsius rediit speculam, mundum vero fatum revolvit iterum et cupiditas innata. omnes igitur dii summi dæmonis collegæ singulis præpositi regionibus, quod contigerat advertentes, mundi partes item destituerunt. mundus vero contraria principii finisque sese agitatione reflectens, terræ motu ingenti interiora concutiens, animalia rursus cujusque generis perdidit. post hæc tempore certo exacto, concussio perturbatioque cessavit et mundus a turbulento fragore desistens solito suo modo cucurrit in ordine debito constitutus, potestatem et administrationem habens sui ipse et eorum quæ in eo sunt, auctoris patrisque sui gubernationem pro viribus memor imitatus. principio igitur perfectius executus est, sed ab ea demum imitatione longius degeneravit. cujus quidem defectus causa est natura corporea priscæ naturæ fomes, quod valde deforme erat et ordinis expers, antequam præsenti ornatu decoraretur. ab eo enim, qui eum construxit, omnia pulchra possidet: a priori autem deformitate incommoda et injusta omnia, quæ in cælo nascuntur, mundus sustinet et animantibus inserit. dum igitur animalia sua una cum gubernatore nutrit, mala quidem parva, bona vero ingentia parit: seorsum autem ab illo agens in proximo discessus tempore perpulchre omnia ducit, sed procedente tempore oblivione jam occupatur et prioris deformitatis vitium vehe-

ἐν αὐτῷ μᾶλλον καὶ δυναστεύει τὸ τῆς παλαιᾶς ἀναρ-
μοστίας πάθος, τελευτῶντος δ' ἐξανθεῖ τοῦ χρόνου καὶ d
σμικρὰ μὲν τἀγαθά, πολλὴν δὲ τὴν τῶν ἐναντίων κρᾶ-
σιν ἐπεγκεραννύμενος ἐπὶ διαφθορᾶς κίνδυνον αὑτοῦ τ'
5 ἀφικνεῖται καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. διὸ δὴ καὶ τότ' ἤδη
θεὸς ὁ κοσμήσας αὐτόν, καθορῶν ἐν ἀπορίαις ὄντα,
κηδόμενος ἵνα μὴ χειμασθεὶς ὑπὸ ταραχῆς διαλυθεὶς
εἰς τὸν τῆς ἀνομοιότητος ἄπειρον ὄντα τόπον δύῃ,
πάλιν ἔφεδρος αὐτοῦ τῶν πηδαλίων γιγνόμενος, τὰ νο-
10 σήσαντα καὶ λυθέντα ἐν τῇ καθ' ἑαυτὸν προτέρᾳ περιόδῳ e
στρέψας κοσμεῖ τε καὶ ἐπανορθῶν ἀθάνατον αὐτὸν καὶ
ἀγήρων ἀπεργάζεται. τοῦτο μὲν οὖν τέλος ἁπάντων
εἴρηται· τὸ δ' ἐπὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἀπόδειξιν ἱκανὸν
ἐκ τοῦ πρόσθεν ἁπτομένοις τοῦ λόγου. στρεφθέντος
15 γὰρ αὖ τοῦ κόσμου τὴν ἐπὶ τὴν νῦν γένεσιν ὁδὸν τὸ
τῆς ἡλικίας αὖ πάλιν ἵστατο καὶ καινὰ τἀναντία ἀπε-
δίδου τοῖς τότε. τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ σμικρότητος ὀλίγου
δέοντα ἠφανίσθαι τῶν ζῴων ηὐξάνετο, τὰ δ' ἐκ γῆς
νεογενῆ σώματα πολιὰ φύντα πάλιν ἀποθνήσκοντ' εἰς
20 γῆν κατῄει. καὶ τἆλλά τε πάντα μετέβαλλεν, ἀπο-
274 μιμούμενα καὶ ξυνακολουθοῦντα τῷ τοῦ παντὸς παθή- a
ματι, καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς κυήσεως καὶ γεννήσεως καὶ
τροφῆς μίμημα συνείπετο τοῖς πᾶσιν ὑπ' ἀνάγκης. οὐ
γὰρ ἐξῆν ἔτ' ἐν γῇ δι' ἑτέρων συνιστάντων φύεσθαι ζῷον,
25 ἀλλὰ καθάπερ τῷ κόσμῳ προσετέτακτο αὐτοκράτορα
εἶναι τῆς αὑτοῦ πορείας, οὕτω δὴ κατὰ ταὐτὰ καὶ τοῖς
μέρεσιν αὐτοῖς δι' αὑτῶν, καθ' ὅσον οἷόν τ' ἦν, φύειν
τε καὶ γεννᾶν καὶ τρέφειν προσετάττετο ὑπὸ τῆς ὁμοίας
ἀγωγῆς. οὗ δ' ἕνεχ' ὁ λόγος ὥρμηκε πᾶς, ἐπ' αὐτῷ b
30 νῦν ἐσμὲν ἤδη. περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων θηρίων πολλ'
ἂν καὶ μακρὰ διεξελθεῖν γίγνοιτο, ἐξ ὧν ἕκαστα καὶ
δι' ἃς αἰτίας μεταβέβληκε· περὶ δ' ἀνθρώπων βραχύ-
τερα καὶ μᾶλλον προσήκοντα. τῆς γὰρ τοῦ κεκτημέ-
νου καὶ νέμοντος ἡμᾶς δαίμονος ἀπερημωθέντες ἐπιμε-
35 λείας, τῶν πολλῶν αὖ θηρίων, ὅσα χαλεπὰ τὰς φύσεις
ἦν, ἀπαγριωθέντων, αὐτοὶ δ' ἀσθενεῖς ἄνθρωποι καὶ
ἀφύλακτοι γεγονότες, διηρπάζοντο ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἔτ' c
ἀμήχανοι καὶ ἄτεχνοι κατὰ τοὺς πρώτους ἦσαν χρό-
νους, ἅτε τῆς μὲν αὐτομάτης τροφῆς ἐπιλελοιπυίας,
40 πορίζεσθαι δ' οὐκ ἐπιστάμενοί πω διὰ τὸ μηδεμίαν
αὐτοὺς χρείαν πρότερον ἀναγκάζειν. ἐκ τούτων πάν-
των ἐν μεγάλαις ἦσαν ἀπορίαις. ὅθεν δὴ τὰ πάλαι
λεχθέντα παρὰ θεῶν δῶρα ἡμῖν δεδώρηται μετ' ἀναγ-
καίας διδαχῆς καὶ παιδεύσεως, πῦρ μὲν παρὰ Προ-
45 μηθέως, τέχναι δὲ παρ' Ἡφαίστου καὶ τῆς συντέχνου,
σπέρματα δ' αὖ καὶ φυτὰ παρ' ἄλλων· καὶ πάνθ' d
ὁπόσα τὸν ἀνθρώπινον βίον συγκατεσκεύακεν, ἐκ τού-
των γέγονεν, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐκ θεῶν, ὅπερ ἐρρήθη νῦν
δή, τῆς ἐπιμελείας ἐπέλιπεν ἀνθρώπους, δι' ἑαυτῶν δ'
50 ἔδει τήν τε διαγωγὴν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοὺς αὑτῶν
ἔχειν, καθάπερ ὅλος ὁ κόσμος, ᾧ ξυμμιμούμενοι καὶ
ξυνεπόμενοι τὸν ἀεὶ χρόνον νῦν μὲν οὕτως, τότε δ' ἐκεί-
νως ζῶμέν τε καὶ φυόμεθα. καὶ τὸ μὲν δὴ τοῦ μύθου
τέλος ἐχέτω, χρήσιμον δ' αὐτὸν ποιησώμεθα πρὸς τὸ e

mentius dominatur, longo vero exacto tempore deflorescit et bona exigua procreans, malorum vero naturam his plurimam miscens, periculum subit, ne et ipse et quæ in eo sunt omnia dissolvantur. quamobrem jam et tunc deus ille hujus ordinis auctor, cernens mundum tanto in discrimine positum, curam gerens ne tumultu adeo turbulento fluctuet dissolvaturque et in locum dissimilitudinis infinitum mergatur, iterum adstat et, resumptis gubernaculis, ægrotantia omnia dissolutaque antiqua sui agitatione convertit, ornat et corrigit, mortisque efficit eum et senectutis expertem. hic igitur cunctorum dictus est finis: sufficit autem hoc ad quæstionem de rege secundum supra dicta rationem persequentibus. converso enim iterum mundo et ingresso præsentis generationis viam, ætas rursus ultra progredi destitit et nova iis contraria, quæ erant tunc, reddidit. animalia enim morti ob ipsam tenuitatem proxima aucta sunt, quæ vero nuper ex terra cana surrexerant, iterum in terram morientia reciderunt. cetera item omnia transmutata sunt, mundi totius imitantia et sequentia passionem, atque etiam conceptionis et generationis et nutritionis imitatio universum ipsum necessario sequebatur. non enim dabatur amplius in terra per alia congredientia animal fieri, sed quemadmodum institutum fuit, ut mundus motionis suæ dominus esset, ita simili quodam ductu factum, ut partes mundi per se ipsæ, quoad fieri potuit, generarent et nascerentur et nutrirent. ad id vero ipsum pervenimus jam cujus causa omnis nostra incepta oratio. de reliquis enim animantibus multa et magna referri possent, ex quibus quæque et quas ob causas transmutata fuerint: quæ vero circa homines contigerunt breviora sunt et magis ad rem attinent. cum enim homines pastoris præsidisque ipsorum dæmonis essent providentia destituti, et animalia pleraque, quæ suapte natura immánia erant, efferata iterum essent, inermes ipsi homines imbecillesque et custodia destituti ab illis passim dilaniabantur, et inertes et imperiti primis erant temporibus, cum tellus haud ultra victum sponte suppeditaret, parandi vero industria nondum inventa esset, quia nulla necessitas illos ante coegerat. his de causis omnibus in summum discrimen atque penuriam illorum redactæ res sunt. quapropter munera illa, quæ olim a diis tributa hominibus memorantur, cum necessaria quadam disciplina eruditioneque tributa fuerunt, a Prometheo quidem ignis, artes autem a Vulcano illiusque consorte, semina item et plantæ ab aliis: omnia summatim vitæ hominum adminicula tunc deorum opera sunt comparata, cum homines deorum, quod modo dictum est, providentia deseruisset, oporteret vero ipsos jam vitæ suæ curam habere, mundi totius instar, quem imitantes omne per tempus sequentesque, aliter aliterque nascimur atque degimus. atque fabula jam finem habeat, ea vero conducat nobis ad id

κατιδεῖν, ὅσον ἡμάρτομεν ἀποφηνάμενοι τὸν βασιλικόν τε καὶ πολιτικὸν ἐν τῷ πρόσθε λόγῳ.

XVII. ΝΕ. ΣΩ. Πῶς οὖν καὶ πόσον ἁμάρτημα φῂς εἶναι γεγονὸς ἡμῖν; — ΞΕ. Τῇ μὲν βραχύτερον, 5 τῇ δὲ μάλα γενναῖον καὶ πολλῷ μεῖζον καὶ πλέον ἢ τότε. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Ὅτι μὲν ἐρωτώμενοι τὸν ἐκ τῆς νῦν περιφορᾶς καὶ γενέσεως βασιλέα καὶ πολιτικὸν τὸν ἐκ τῆς ἐναντίας περιόδου ποιμένα 275 τῆς τότ' ἀνθρωπίνης ἀγέλης εἴπομεν, καὶ ταῦτα θεὸν a 10 ἀντὶ θνητοῦ, ταύτῃ μὲν πάμπολυ παρηνέχθημεν· ὅτι δὲ ξυμπάσης τῆς πόλεως ἄρχοντα αὐτὸν ἀπεφήναμεν, ὅντινα δὲ τρόπον οὐ διείπομεν, ταύτῃ δ' αὖ τὸ μὲν λεχθὲν ἀληθές, οὐ μὴν ὅλον γ' οὐδὲ σαφὲς ἐρρήθη, διὸ καὶ βραχύτερον ἢ κατ' ἐκεῖνο ἡμαρτήκαμεν. — ΝΕ. 15 ΣΩ. Ἀληθῆ. — ΞΕ. Δεῖ τοίνυν τὸν τρόπον, ὡς ἔοικε, διορίσαντας τῆς ἀρχῆς τῆς πόλεως οὕτω τελέως τὸν πολιτικὸν ἡμῖν εἰρῆσθαι προσδοκᾶν. — ΝΕ. ΣΩ. Καλῶς. — ΞΕ. Διὰ ταῦτα μὴν καὶ τὸν μῦθον παρεθέμεθα, b ἵν' ἐνδείξαιτο περὶ τῆς ἀγελαιοτροφίας μὴ 20 μόνον ὡς πάντες αὐτῆς ἀμφισβητοῦσι τῷ ζητουμένῳ τὰ νῦν, ἀλλὰ κἀκεῖνον αὐτὸν ἐναργέστερον ἴδοιμεν, ὃν προσήκει μόνον, κατὰ τὸ παράδειγμα ποιμένων τε καὶ βουκόλων τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιμέλειαν ἔχοντα τροφῆς, τούτου μόνον ἀξιωθῆναι τοῦ προσρήματος. — ΝΕ. 25 ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Οἶμαι δέ γ', ὦ Σώκρατες, τοῦτο μὲν ἔτι μεῖζον ἢ κατὰ βασιλέα εἶναι τὸ σχῆμα c τὸ τοῦ θείου νομέως, τοὺς δ' ἐνθάδε νῦν ὄντας πολιτικοὺς τοῖς ἀρχομένοις ὁμοίους τ' εἶναι μᾶλλον πολὺ τὰς φύσεις καὶ παραπλησιαίτερον παιδείας μετειληφέναι 30 καὶ τροφῆς. — ΝΕ. ΣΩ. Πάντως δήπου. — ΞΕ. Ζητητέοι γε μὴν οὐδὲν ἂν εἶεν οὔθ' ἧττον οὔτε μᾶλλον, εἴθ' οὕτως εἴτ' ἐκείνως πεφύκασι. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τῇδε δὴ πάλιν ἐπανέλθωμεν. ἣν γὰρ ἔφαμεν αὐτεπιτακτικὴν μὲν εἶναι τέχνην ἐπὶ ζῴοις, 35 οὐ μὴν ἰδίᾳ γ' ἀλλὰ κοινῇ τὴν ἐπιμέλειαν ἔχουσαν, καὶ προσείπομεν δὴ τότ' εὐθὺς ἀγελαιοτροφικήν — d μέμνησαι γάρ; — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Ταύτης τοίνυν πῃ διημαρτάνομεν. τὸν γὰρ πολιτικὸν οὐδαμοῦ συνελάβομεν οὐδ' ὠνομάσαμεν, ἀλλ' ἡμᾶς ἔλαθε κατὰ 40 τὴν ὀνομασίαν ἐκφυγών. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Τοῦ τὰς ἀγέλας ἑκάστας τρέφειν τοῖς μὲν ἄλλοις που πᾶσι μέτεστι νομεῦσι, τῷ πολιτικῷ δ' οὐ μετὸν ἐπηνέγκαμεν τοὔνομα, δέον τῶν κοινῶν ἐπενεγκεῖν τι ξύμπασιν. e — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθῆ λέγεις, εἴπερ ἐτύγχανέ γ' 45 ὄν. — ΞΕ. Πῶς δ' οὐκ ἦν τό γε θεραπεύειν που πᾶσι κοινόν, μηδὲν διορισθείσης τροφῆς μηδέ τινος ἄλλης πραγματείας; ἀλλ' ἢ τιν' ἀγελαιοκομικὴν ἢ θεραπευτικὴν ἢ καί τιν' ἐπιμελητικὴν αὐτὴν ὀνομάσασιν, ὡς κατὰ πάντων, ἐξῆν περικαλύπτειν καὶ τὸν πολιτικὸν 50 ἅμα τοῖς ἄλλοις, ἐπειδὴ δεῖν τοῦτ' ἐσήμαινεν ὁ 276 λόγος.

XVIII. ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. ἀλλ' ἡ μετὰ τοῦτο διαίρεσις αὖ τίνα τρόπον ἐγίγνετ' ἄν; — ΞΕ. Κατὰ ταὐτά, a καθάπερ ἔμπροσθεν διῃρούμεθα τὴν ἀγελαιοτροφικὴν

dignoscendum, quantum supra in regis civilisque definitione erraverimus.

XVII. So. Mi. Qua in re igitur et quantum errasse nos dicis? — Ho. Partim minus, partim generosius magisque et plus quam tunc erratum. — So. Mi. Quo pacto? — Ho. Quod enim dum quæreretur rex civilisque vir ex præsenti circuitu generationeque pastorem ex contraria conversione adduximus, idque pro mortali gregis humani pastore deum commemoravimus, ita quidem longius transgressi sumus: quod vero civitatis universæ principem illum ostendimus esse, quo autem modo princeps esset, non declaravimus, ita quidem verum diximus, non tamen ad integrum perspicueque descripsimus, quare etiam minus in hoc quam in illo deliquisse videmur. — So. Mi. Vera loqueris. — Ho. Existimare igitur debemus, tunc demum a nobis civilem virum satis expositum fore cum gubernandæ civitatis modum ad sufficientiam discreverimus. — So. Mi. Præclare. — Ho. Ob hanc utique causam eam fabulam attulimus, ut non solum ostenderetur, omnes adversus regem gregis humani illam in commune nutritionem sibi vindicare, verum ut et illum clarius intueremur, quem solum sic appellare decet, cum, sicut pastor boum oviumque, humani generis pascendi curam gerat. — So. Mi. Recte. — Ho. Reor equidem, o Socrates, pastoris illius divini imaginem majorem esse quam ut regi competat, civiles autem hos viros subjectis similes esse multo magis, sive naturam sive educationem sive disciplinas intueamur. — So. Mi. Omnino profecto. — Ho. Investigandi tamen erunt nihilo magis neque minus, sive hoc sint sive illo modo comparati. — So. Mi. Quidni? — Ho. Sic porro iterum resumamus. quam enim suopte imperio præcipientem artem diximus circa animalia non privatim sed publice providentem, et supra statim gregis nutriendi artem vocavimus — recordarisne? — So. Mi. Recordor. — Ho. Ab hac igitur est aberratum. nam civilem virum nullibi comprehendimus neque denominavimus, sed nobis insciis in denominatione effugit. — So. Mi. Quo pacto? — Ho. Greges singulos pascere reliquis omnibus pastoribus convenit, civili autem viro cum ei non competat nomen dedimus, cum deceret commune aliquid cunctis adhiberi. — So. Mi. Vera narras, si modo esset. — Ho. Quidni esset curatio communis omnibus, non distincta nutritione neque alius cujusdam negotii opera? sed vel quandam gregis ductionem vel curationem vel etiam diligentiam eam appellantibus, ut de omnibus, licebat civilem una cum reliquis complecti, postquam sic oportere ratio dictaverat.

XVIII. So. Mi. Recte. verum quonam pacto postea distinguendum esset? — Ho. Quemadmodum gregis nutritionem divisimus secundum gressibilium et non pinnato-

πεζοῖς τε καὶ ἀπτῆσι, καὶ ἀμίκτοις τε καὶ ἀκεράτοις, τοῖς αὐτοῖς ἄν που τούτοις διαιρούμενοι καὶ τὴν ἀγελαιοκομικὴν τήν τε νῦν καὶ τὴν ἐπὶ Κρόνου βασιλείαν περιειληφότες ἂν ἦμεν ὁμοίως ἐν τῷ λόγῳ. — ΝΕ. 5 ΣΩ. Φαίνεται· ζητῶ δ' αὖ τί τὸ μετὰ τοῦτο. — ΞΕ. Δῆλον ὅτι λεχθέντος οὕτω τοῦ τῆς ἀγελαιοκομικῆς ὀνόματος οὐκ ἄν ποτ' ἐγένεθ' ἡμῖν τό τινας ἀμφισβητεῖν ὡς οὐδ' ἐπιμέλεια τὸ παράπαν ἐστὶν, ὥσπερ τότε (καὶ) δικαίως ἠμφεσβητήθη μηδεμίαν εἶναι τέχ-10 νην ἐν ἡμῖν ἀξίαν τούτου τοῦ θρεπτικοῦ προσρήματος· εἰ δ' οὖν τις εἴη, πολλοῖς πρότερον αὐτῆς καὶ μᾶλλον προσήκειν ἤ τινι τῶν βασιλέων. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Ἐπιμέλεια δέ γ' ἀνθρωπίνης συμπάσης κοινωνίας οὐδεμία ἂν ἐθελήσειεν ἑτέρα μᾶλλον καὶ πρ[α]-15 οτέρα τῆς βασιλικῆς φάναι καὶ κατὰ πάντων ἀνθρώπων ἀρχῆς εἶναι τέχνη. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγεις ὀρθῶς. c — ΞΕ. Μετὰ ταῦτα δέ γε, ὦ Σώκρατες, ἆρ' ἐννοοῦμεν ὅτι πρὸς αὐτῷ δὴ τῷ τέλει συχνὸν αὖ διημαρτάνετο; — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Τόδε, ὡς ἄρ' 20 εἰ καὶ διενοήθημεν, ὅτι μάλιστα τῆς δίποδος ἀγέλης εἶναί τινα θρεπτικὴν τέχνην, οὐδέν τι μᾶλλον ἡμᾶς ἔδει βασιλικὴν αὐτὴν εὐθὺς καὶ πολιτικὴν ὡς ἀποτετελεσμένην προσαγορεύειν. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Πρῶτον μὲν ὃ ἐλέγομεν τοὔνομα μετασκευωρή-25 σασθαι, πρὸς τὴν ἐπιμέλειαν μᾶλλον προσαγαγόντας d ἢ τὴν τροφὴν, ἔπειτα ταύτην τέμνειν· οὐ γὰρ σμικρὰς ἂν ἔχοι τμήσεις ἔτι. — ΝΕ. ΣΩ. Ποίας; — ΞΕ. Ἧι τε τὸν θεῖον ἄν που διειλόμεθα νομέα χωρὶς καὶ τὸν ἀνθρώπινον ἐπιμελητήν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — 30 ΞΕ. Αὖθις δέ γε τὴν ἀπονεμηθεῖσαν ἐπιμελητικὴν δίχα τέμνειν ἀναγκαῖον ἦν. — ΝΕ. ΣΩ. Τίνι; — ΞΕ. Τῷ βιαίῳ τε καὶ ἑκουσίῳ. — ΝΕ. ΣΩ. Τί δή; — ΞΕ. Καὶ ταύτῃ που τὸ πρότερον ἁμαρτάνοντες εὐηθέστερα τοῦ δέοντος εἰς ταὐτὸν βασιλέα καὶ τύραν- e 35 νον ξυνέθεμεν, ἀνομοιοτάτους ὄντας αὐτούς τε καὶ τὸν τῆς ἀρχῆς ἑκατέρου τρόπον. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθῆ. — ΞΕ. Νῦν δέ γε πάλιν ἐπανορθούμενοι, καθάπερ εἶπον, τὴν ἀνθρωπίνην ἐπιμελητικὴν δίχα διαιρώμεθα, τῷ βιαίῳ τε καὶ ἑκουσίῳ; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. 40 — ΞΕ. Καὶ τὴν μέν γε που τῶν βιαίων τυραννικὴν, τὴν δ' ἑκούσιον καὶ ἑκουσίων διπόδων ἀγελαιοκομικὴν ζῴων προσειπόντες πολιτικὴν, τὸν ἔχοντα αὖ τέχνην ταύτην καὶ ἐπιμέλειαν ὄντως ὄντα βασιλέα καὶ πολιτικὸν ἀποφαινώμεθα;

277 XIX. ΝΕ. ΣΩ. Καὶ κινδυνεύει γε, ὦ ξένε, τελέως a ἂν ἡμῖν οὕτως ἔχειν ἡ περὶ τὸν πολιτικὸν ἀπόδειξις. — ΞΕ. Καλῶς ἂν, ὦ Σώκρατες, ἡμῖν ἔχοι. δεῖ δὲ μὴ σοὶ μόνῳ ταῦτα, ἀλλὰ κἀμοὶ μετὰ σοῦ κοινῇ ξυνδοκεῖν. νῦν δὲ κατά γε τὴν ἐμὴν [δόξαν] οὔπω φαίνε-50 ται τέλεον ὁ βασιλεὺς ἡμῖν σχῆμα ἔχειν, ἀλλὰ καθάπερ ἀνδριαντοποιοὶ παρὰ καιρὸν ἐνίοτε σπεύδοντες πλείω καὶ μείζω τοῦ δέοντος ἕκαστα τῶν ἔργων ἐπεμβαλλόμενοι βραδύνουσι, καὶ νῦν ἡμεῖς, ἵνα δὴ πρὸς b τῷ ταχὺ καὶ μεγαλοπρεπῶς δηλώσαιμεν τὸ τῆς ἐμ-

rum speciem et immixtorum et cornibus carentium, ita et gregis ductionem secundum eadem illa partientes Saturni regnum et præsens sermone similiter comprehendissemus. — So. Mi. Videtur: sed quid tum? — Ho. Si ita impositum facultati illi nomen fuisset, ut gregis ductionem vocavissemus eam quam gregis nutritionem vocavimus, manifesto nemo adversus nos contendisset, quasi curatio omnino non sit, quemadmodum tunc non absurde contendebatur, artem nullam nos habere nutritiva appellatione dignam: sed si qua esset, multis aliis prius magisque quam regi cuidam eam competere. — So. Mi. Recte. — Ho. Nulla vero ars alia de hoc contendit, quasi sit totius humanæ communionis curatio major mitiorque quam regia. — So. Mi. Recte loqueris. — Ho. Post hæc numquid advertimus, o Socrates, quam graviter circa ipsum finem deliquimus? — So. Mi. Ubi delictum dicis? — Ho. In hoc, quod etsi artem quampiam bipedis gregis nutricem esse putavimus, nihilo magis illico regiam illam atque civilem tanquam absolutam appellare debuimus. — So. Mi. Cur? — Ho. Primo quidem oportebat quod dicebamus nomen ad curam magis quam ad nutritionem accommodare, deinde curam dividere: nam divisiones insuper non parvas suscipit. — So. Mi. Quas? — Ho. In divinum pastorem et humanum curatorem. — So. Mi. Scite. — Ho. Curationem item humanam in duo partiri necesse. — So. Mi. Quæ? — Ho. In eam quæ invitis et eam quæ volentibus imperat. — So. Mi. Quid ergo? — Ho. In hoc sane peccantes ineptius, quam decebat, regem tyrannumque in idem conduximus, cum et ipsi inter se dissimillimi sint, et gubernandi modus longe diversus. — So. Mi. Vera dicis. — Ho. Nunc igitur iterum emendantes, ut supra dicebam, humanam curationem bifariam partiamur, in violentam et voluntariam. — So. Mi. Profecto. — Ho. Violentam quidem tyrannicam, voluntariam autem volentiumque bipedum gregis ductionem civilem artem denominemus, atque eum, qui facultate hac est præditus, virum revera civilem regemque esse demonstremus.

XIX. So. Mi. Videtur jam, o hospes, de civili viro (politico) quæstio a nobis ita penitus absoluta. — Ho. Bene nobiscum esset, o Socrates, actum. oportet autem non tibi soli id, sed mihi quoque tecum una videri. et nunc quidem rex mihi nondum perfectam videtur habere formam, sed quemadmodum statuarii interdum non satis tempestive festinantes plura et majora quam oporteat singula additamenta adhibentes serius perficiunt opus, sic et nos nunc, ut quamprimum atque insuper magnifice prioris explicationis circa regem errata ostenderemus,

προσθεν ἁμάρτημα διεξόδου, τῷ βασιλεῖ νομίσαντες πρέπειν μεγάλα παραδείγματα ποιεῖσθαι, θαυμαστὸν ὄγκον ἀράμενοι τοῦ μύθου, μείζονι τοῦ δέοντος ἠναγκάσθημεν αὐτοῦ μέρει προσχρήσασθαι. διὸ μακροτέ-
5 ραν τὴν ἀπόδειξιν πεποιήκαμεν καὶ πάντως τῷ μύθῳ τέλος οὐκ ἐπέθεμεν, ἀλλ' ἀτεχνῶς ὁ λόγος ἡμῖν ὥσπερ c ζῷον τὴν ἔξωθεν μὲν περιγραφὴν ἔοικεν ἱκανῶς ἔχειν, τὴν δ' οἷον τοῖς φαρμάκοις καὶ τῇ συγκράσει τῶν χρωμάτων ἐνάργειαν οὐκ ἀπειληφέναι πω. γραφῆς δὲ καὶ
10 ξυμπάσης χειρουργίας λέξει καὶ λόγῳ δηλοῦν πᾶν ζῷον μᾶλλον πρέπει τοῖς δυναμένοις ἕπεσθαι· τοῖς δ' ἄλλοις διὰ χειρουργιῶν. — ΝΕ. ΣΩ. Τοῦτο μὲν ὀρθῶς· ὅπῃ δ' ἡμῖν οὔπω φῂς ἱκανῶς εἰρῆσθαι, δήλωσον. — ΞΕ. Χαλεπὸν, ὦ δαιμόνιε, μὴ παραδείγμασι χρώμενον d
15 ἱκανῶς ἐνδείκνυσθαί τι τῶν μειζόνων. κινδυνεύει γὰρ ἡμῶν ἕκαστος οἷον ὄναρ εἰδὼς ἅπαντα πάντ' αὖ πάλιν ὥσπερ ὕπαρ ἀγνοεῖν.—ΝΕ. ΣΩ. Πῶς τοῦτ' εἶπες;— ΞΕ. Καὶ μάλ' ἀτόπως ἔοικά γ' ἐν τῷ παρόντι κινήσας τὸ περὶ τῆς ἐπιστήμης πάθος ἐν ἡμῖν. — ΝΕ. ΣΩ.
20 Τί δή; — ΞΕ. Παραδείγματος, ὦ μακάριε, αὖ μοι καὶ τὸ παράδειγμα αὐτὸ δεδέηκε. — ΝΕ. ΣΩ. Τί οὖν; λέγε μηδὲν ἐμοῦ γ' ἕνεκα ἀποκνῶν. e

XX. ΞΕ. Λεκτέον, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἕτοιμος ἀκολουθεῖν. τοὺς γάρ που παῖδας ἴσμεν, ὅταν ἄρτι γραμμά-
25 των ἔμπειροι γίγνωνται —— ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὅτι τῶν στοιχείων ἕκαστον ἐν ταῖς βραχυτάταις
278 καὶ ῥᾴσταις τῶν συλλαβῶν ἱκανῶς διαισθάνονται, καὶ τἀληθῆ φράζειν περὶ ἐκεῖνα δυνατοὶ γίγνονται. — ΝΕ. a ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Ταὐτὰ δέ γε ταῦτ' ἐν ἄλ-
30 λαις ἀμφιγνοοῦντες πάλιν δόξῃ τε ψεύδονται καὶ λόγῳ. — ΝΕ. ΣΩ Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἆρ' οὖν οὐχ ὧδε ῥᾷστον καὶ κάλλιστον ἐπάγειν αὐτοὺς ἐπὶ τὰ μήπω γιγνωσκόμενα; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Ἀνάγειν πρῶτον ἐπ' ἐκεῖνα, ἐν οἷς ταὐτὰ ταῦτ' ὀρθῶς ἐδόξαζον,
35 ἀναγαγόντας δὲ τιθέναι παρὰ τὰ μήπω γιγνωσκόμενα, b καὶ παραβάλλοντας ἐνδεικνύναι τὴν αὐτὴν ὁμοιότητα καὶ φύσιν ἐν ἀμφοτέραις οὖσαν ταῖς συμπλοκαῖς, μέχρι περ ἂν πᾶσι τοῖς ἀγνοουμένοις τὰ δοξαζόμενα ἀληθῶς παρατιθέμενα δειχθῇ, δειχθέντα δὲ, παραδείγμαθ'
40 οὕτω γιγνόμενα, ποιήσῃ τῶν στοιχείων πάντων ἕκαστον ἐν πάσαις ταῖς συλλαβαῖς, τὸ μὲν ἕτερον ὡς τῶν ἄλλων ἕτερον ὂν, τὸ δὲ ταὐτὸν ὡς ταὐτὸν ἀεὶ κατὰ c ταὐτὰ ἑαυτῷ προσαγορεύεσθαι. — ΝΕ. ΣΩ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΞΕ. Οὐκοῦν τοῦτο μὲν ἱκανῶς συνει-
45 λήφαμεν, ὅτι παραδείγματός γ' ἐστὶ τότε γένεσις, ὁπόταν ὂν ταὐτὸν ἐν ἑτέρῳ διεσπασμένῳ, δοξαζόμενον ὀρθῶς καὶ συναχθὲν περὶ ἑκάτερον ὡς συνάμφω μίαν ἀληθῆ δόξαν ἀποτελῇ; — ΝΕ. ΣΩ. Φαίνεται. — ΞΕ. Θαυμάζοιμεν ἂν οὖν, εἰ ταὐτὸν τοῦθ' ἡμῶν ἡ
50 ψυχὴ φύσει περὶ τὰ τῶν πάντων στοιχεῖα πεπονθυῖα d τοτὲ μὲν ὑπ' ἀληθείας περὶ ἓν ἕκαστον ἔν τισι συνίσταται, τοτὲ δὲ περὶ ἅπαντ' ἐν ἑτέροις αὖ φέρεται, καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἁμῇ γέ πῃ τῶν συγκράσεων ὀρθῶς δοξάζει, μετατιθέμενα δ' εἰς τὰς τῶν πραγμάτων μακρὰς

putantes magna illius exempla ponenda, ingentem fabulæ molem exaggeravimus, majorique, quam oportebat, ejus parte uti coacti sumus. quapropter prolixiorem demonstrationem induximus et fabulæ finem haud penitus imposuimus, sed ratio nostra revera tanquam animal exteriorem quidem circumferentiam sufficientem habere videtur, sed perspicuitatem quasi pigmentorum colorumque mixtione nondum habere. decet autem verbis orationeque magis quam pictura aut opificio manuario unumquodque animal describere exhibereque iis, qui assequi possint : ceteris cælo et penicillo exhibeantur. — So. Mi. De hoc quidem satis : quam vero ob causam nondum sufficienter dictum esse ais, ostende. — Ho. Arduum est, o beate, absque exemplis res magnas satis bene ostendere. videtur enim unusquisque nostrûm tanquam per somnium nosse omnia, revera (vigilans) autem rursus omnia ignorare.— So. Mi. Quo pacto? — Ho. Absurde admodum, o Socrates, affectum animæ circa scientiam nunc movisse videor. — So. M. Cur tandem? — Ho. Exemplo rursus ipsum exemplum, o felix, indiget. — So. Mi. Cur igitur? dicas, nihil mei causa veritus.

XX. Ho. Dicendum, postquam et tu es audire paratus. novimus enim pueros, cum primum literas discunt — — So. Mi. Quidnam? — Ho. Unamquamque literarum in brevissimis facillimisque syllabis sufficienter persentiscere, vereque de illis eloqui posse. — So. Mi. Quidni? — Ho. Eadem vero hæc in aliis non agnoscentes atque ambigentes opinione sermoneque falli (eos). — So. Mi. Prorsus. — Ho. Nonne igitur hoc modo facillime atque optime ad adhuc ignota perduci possunt? — So. Mi. Quo modo? — Ho. Reducere illos primum ad illa optimum est, in quibus hæc eadem recte opinati fuerant, iisque efferre quæ nondum norunt, et ea invicem comparando ostendere eandem similitudinem atque naturam in utrisque complexionibus esse, donec cum ignotis omnibus, quæ vera opinione concepta sunt, comparata monstrata sunt, demonstrata vero, ita exempla facta, effecerint, ut ex omnibus elementis quodque in omnibus syllabis, id, quod diversum est, ab aliis diversum nuncupent, quod vero idem est, idem semper secundum eadem cum se ipso. — So. Mi. Sic omnino. — Ho. Nonne satis hoc comprehendimus, tunc exemplum exsistere, cum id, quod idem sit in alio disjuncto, recta opinione conceptum et conjunctum de utroque ut ambobus unam veram opinionem perficiat? —So. Mi. Videtur. — Ho. Quid igitur mirum, si idem natura patiens anima nostra circa rerum omnium elementa, nunc veritate circa unumquodque in quibusdam consistit, nunc autem circa omnia rursus in aliis fluctuat, et in quibusdam copulationibus recte quodammodo opinatur, translata vero in mag-

καὶ μὴ ῥαδίους συλλαβὰς ταὐτὰ ταῦτα πάλιν ἀγνοεῖ; — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ θαυμαστόν γ' οὐδέν. — ΞΕ. Πῶς γὰρ, ὦ φίλε, δύναιτ' ἄν τις, ἀρχόμενος ἀπὸ δόξης ψευδοῦς, ἐπί τι τῆς ἀληθείας καὶ σμικρὸν μέρος ἀφικόμενος κτήσασθαι φρόνησιν; — ΝΕ. ΣΩ. Σχεδὸν οὐδαμῶς. — ΞΕ. Οὐκοῦν ταῦτ' εἰ ταύτῃ πέφυκεν, οὐδὲν δὴ πλημμελοῖμεν ἂν ἐγώ τε καὶ σὺ πρῶτον μὲν ἐπιχειρήσαντες ὅλου παραδείγματος ἰδεῖν τὴν φύσιν ἐν σμικρῷ κατὰ μέρος ἄλλῳ παραδείγματι, μετὰ δὲ ταῦτα μέλλοντες, ἐπὶ τὸ τοῦ βασιλέως, μέγιστον ὄν, ταὐτὸν εἶδος ἀπ' ἐλαττόνων φέροντές ποθεν, διὰ παραδείγματος ἐπιχειρεῖν αὖ τὴν τῶν κατὰ πόλιν θεραπείαν τέχνῃ γνωρίζειν, ἵν' ὕπαρ ἀντ' ὀνείρατος ἡμῖν γίγνηται. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν ὀρθῶς. — ΞΕ. Πάλιν δὴ τὸν ἔμπροσθε λόγον ἀναληπτέον, ὡς ἐπειδὴ τῷ βασιλικῷ γένει τῆς περὶ τὰς πόλεις ἐπιμελείας ἀμφισβητοῦσι μυρίοι, δεῖ δὴ πάντας ἀποχωρίζειν τούτους καὶ μόνον ἐκεῖνον λιπεῖν. καὶ πρὸς τοῦτο δὴ παραδείγματος ἔφαμεν δεῖν ἡμῖν τινός. — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ μάλα.

XXI. ΞΕ. Τί δῆτα παράδειγμά τις ἄν, ἔχον τὴν αὐτὴν πολιτικῇ πραγματείαν, σμικρότατον παραθέμενος ἱκανῶς ἂν εὕροι τὸ ζητούμενον; βούλει πρὸς Διός, ὦ Σώκρατες, εἰ μή τι πρόχειρον ἕτερον ἔχομεν, ἀλλ' οὖν τήν γ' ὑφαντικὴν προελώμεθα; καὶ ταύτην, εἰ δοκεῖ, μὴ πᾶσαν; ἀποχρήσει γὰρ ἴσως ἡ περὶ τὰ ἐκ τῶν ἐρίων ὑφάσματα· τάχα γὰρ ἂν ἡμῖν καὶ τοῦτο τὸ μέρος αὐτῆς μαρτυρήσειε προαιρεθὲν ὃ βουλόμεθα. — ΝΕ. ΣΩ. Τί γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τί δῆτ' οὔ, καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθε τέμνοντες μέρη μερῶν ἕκαστον διῃρούμεθα, καὶ νῦν περὶ ὑφαντικὴν ταὐτὸν τοῦτ' ἐδράσαμεν, καὶ κατὰ δύναμιν ὅτι μάλιστα διὰ βραχέων ταχὺ πάντ' ἐπελθόντες πάλιν ἤλθομεν ἐπὶ τὸ νῦν χρήσιμον; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς λέγεις; — ΞΕ. Αὐτὴν τὴν διέξοδον ἀπόκρισίν σοι ποιήσομαι. — ΝΕ. ΣΩ. Κάλλιστ' εἶπες. — ΞΕ. Ἔστι τοίνυν πάνθ' ἡμῖν, ὁπόσα δημιουργοῦμεν καὶ κτώμεθα, τὰ μὲν ἕνεκα τοῦ ποιεῖν τι, τὰ δὲ τοῦ μὴ πάσχειν ἀμυντήρια· καὶ τῶν ἀμυντηρίων τὰ μὲν ἀλεξιφάρμακα καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα, τὰ δὲ προβλήματα· τῶν δὲ προβλημάτων τὰ μὲν πρὸς τὸν πόλεμον ὁπλίσματα, τὰ δὲ φράγματα. καὶ τῶν φραγμάτων τὰ μὲν παραπετάσματα, τὰ δὲ πρὸς χειμῶνας καὶ καύματα ἀλεξητήρια· τῶν δ' ἀλεξητηρίων τὰ μὲν στεγάσματα, τὰ δὲ σκεπάσματα· καὶ τῶν σκεπασμάτων ὑποπετάσματα μὲν ἄλλα, περικαλύμματα δ' ἕτερα· [τῶν δὲ] περικαλυμμάτων [δὲ] τὰ μὲν ὁλόσχιστα, ξύνθετα δ' ἕτερα, τῶν δὲ συνθέτων τὰ μὲν τρητά, τὰ δ' ἄνευ τρήσεως ξυνδετά· καὶ τῶν ἀτρήτων τὰ μὲν νεύρινα φυτῶν ἐκ γῆς, τὰ δὲ τρίχινα· τῶν δὲ τριχίνων τὰ μὲν ὕδασι καὶ γῇ κολλητά, τὰ δ' αὐτὰ αὐτοῖς συνδετά. τουτοισὶ δὴ τοῖς ἐκ τῶν ἑαυτοῖς ξυνδουμένων ἐργασθεῖσιν ἀμυντηρίοις καὶ σκεπάσμασι τὸ μὲν ὄνομα ἱμάτια ἐκαλέσαμεν· τὴν δὲ τῶν ἱματίων μάλιστ' ἐπιμελουμένην τέχνην, ὥσπερ τότε τὴν τῆς πόλεως πολι-

nas ac difficiles rerum syllabas hæc eadem rursus ignorat? — So. Mi. Nihil utique mirum videri debet. — Ho. Nam qua ratione quis, o amice, posset ab opinione falsa incipiens ad aliquam veritatis vel minimam partem perveniendo sapientiam adipisci? — So. Mi. Nulla fere. — Ho. Si hæc igitur ita natura se habent, nequaquam ego ac tu aberrabimus, si primo totius exempli naturam intueri conemur in parvo quodam per partes alio exemplo, deinde vero maximum illud aggressi regis exemplum, si eandem speciem alicunde a minori traducentes, per exemplum rursus conemur rerum civilium curationem arte dignoscere, ut ipsam pro somnio veritatem consequamur. — So. Mi. Recte admodum. — Ho. Rursus superior oratio repetenda, qua inferebatur, postquam permulti cum regio genere de civitatis gubernatione contendunt sibique eam usurpant, oportere eos omnes ab illo sejungere illumque solum relinquere. atque ad hoc exemplo quodam nobis opus esse diximus. — So. Mi. Valde.

XXI. Ho. Quod potissimum exemplum, exiguum quidem et eandem quam politice continens facultatem, adducens aliquis sufficienter quod investigatur inveniet? visne per Jovem, o Socrates, nisi quid aliud in promptu habemus, texendi artem eligamus, non universam quidem? sufficiet enim, ut arbitror, lanificium: fortasse namque pars hæc electa quod cupimus indicabit. — So. Mi. Quidni? — Ho. Cur non, ut superius unumquodque in partium partes dividebamus, ita et nunc circa texendi artem facimus, et quam brevissime licet omnia persequuti, ad id, quod nunc conducit, venimus? — So. Mi. Quomodo inquis? — Ho. Ipsam explicationem responsi loco dabo. — So. Mi. Præclare loqueris. — Ho. Eorum omnium, quæ facimus quæque possidemus, alia aliquid agendi gratia, alia, ne quid incommodi patiamur, velut propugnacula paramus: propugnaculorum autem alia remedia sunt tam divina quam humana, alia vero obstacula: obstaculorum alia militaris armatura, alia circumvallatio: circumvallationum vero alia velamina, alia adversus æstum frigusque munitiones: munitionum alia tegmenta et retinacula, alia operimenta: operimentorum quædam suffulciunt, quædam amiciunt: eorum quæ amiciunt alia simplicia, alia vero duplicia atque composita: compositorum alia perforata, alia sine perforatione connexa: horum vero quædam nervea sunt ex iis quæ terra nascuntur, quædam pilea: pilea vero partim aqua et terra conglutinata, partim sibimet invicem sunt connexa: his profecto propugnaculis fulcimentisque, quæ ex sibimet invicem connexis confecta sunt, nomen vestes imposuimus: arte vero, quæ maxime circa vestes versatur, an ab ipsa re vestificam appellabimus, quemadmodum supra disciplinam civitatis procuratricem ab ipsa civitate civilem

τικὴν εἴπομεν, οὕτω καὶ νῦν ταύτην προσείπωμεν ἀπ'
αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἱματιουργικήν; φῶμεν δὲ καὶ
ὑφαντικήν, ὅσον ἐπὶ τῇ τῶν ἱματίων ἐργασίᾳ μέγιστον
ἦν μόριον, μηδὲν διαφέρειν πλὴν ὀνόματι ταύτης τῆς
5 ἱματιουργικῆς, καθάπερ κἀκεῖ τότε τὴν βασιλικὴν τῆς
πολιτικῆς; — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθότατά γε. — ΞΕ. Τὸ
μετὰ τοῦτο δὴ συλλογισώμεθα, ὅτι τὴν [τῶν] ἱματίων
ὑφαντικὴν οὕτω ῥηθεῖσάν τις τάχ' ἂν ἱκανῶς εἰρῆσθαι b
δόξειε, μὴ δυνάμενος ξυννοεῖν, ὅτι τῶν μὲν ἐγγὺς ξυν-
10 εργῶν οὔπω διώρισται, πολλῶν δ' ἑτέρων ξυγγενῶν
ἀπεμερίσθη. — ΝΕ. ΣΩ. Ποίων, εἰπέ, ξυγγενῶν;

XXII. ΞΕ. Οὐχ ἕσπου τοῖς λεχθεῖσιν, ὡς φαίνει·
πάλιν οὖν ἔοικεν ἐπανιτέον ἀρχόμενον ἀπὸ τελευτῆς.
εἰ γὰρ ξυννοεῖς τὴν οἰκειότητα, τὴν μὲν διετέμομεν ἀπ'
15 αὐτῆς νῦν δή, τὴν τῶν στρωμάτων σύνθεσιν. περι-
βολῇ χωρίζοντες καὶ ὑποβολῇ. — ΝΕ. ΣΩ. Μανθάνω.
— ΞΕ. Καὶ μὴν τὴν ἐκ τῶν λίνων καὶ σπάρτων καὶ c
πάντων, ὁπόσα φυτῶν ἄρτι νεῦρα κατὰ λόγον εἴπομεν,
δημιουργίαν πᾶσαν ἀφείλομεν· τήν τ' αὖ πιλητικὴν
20 ἀφωρισάμεθα καὶ τὴν [τῇ] τρήσει καὶ ῥαφῇ χρωμένην
σύνθεσιν, ἧς ἡ πλείστη σκυτοτομική. — ΝΕ. ΣΩ.
Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Καὶ τοίνυν τὴν τῶν ὁλοσχί-
στων σκεπασμάτων θεραπείαν δερματουργικὴν καὶ
τὰς τῶν στεγασμάτων, ὅσαι τ' ἐν οἰκοδομικῇ καὶ ὅλῃ
25 τεκτονικῇ καὶ ἐν ἄλλαις τέχναις ῥευμάτων στεκτικαὶ d
γίγνονται, συμπάσας ἀφείλομεν, ὅσαι τε περὶ τὰς κλο-
πὰς καὶ τὰς βίᾳ πράξεις διακωλυτικὰ ἔργα παρέχονται
τέχναι φραγμάτων, περί τε γένεσιν ἐπιθηματουργίας
οὖσαι καὶ τὰς τῶν θυρωμάτων πήξεις, γομφωτικῆς
30 ἀπονεμηθεῖσαι μόρια τεχνης. τήν θ' ὁπλοποιϊκὴν ἀπε-
τεμόμεθα, μεγάλης καὶ παντοίας τῆς προβληματουρ-
γικῆς τμῆμα οὖσαν δυνάμεως, καὶ δὴ καὶ τὴν μαγευ-
τικὴν τὴν περὶ τὰ ἀλεξιφάρμακα κατ' ἀρχὰς εὐθὺς e
διωρισάμεθα ξύμπασαν, καὶ λελοίπαμεν, ὡς δόξαιμεν
35 ἄν, αὐτὴν τὴν ζητηθεῖσαν ἀμυντικὴν χειμώνων, ἐρεοῦ
προβλήματος ἐργαστικήν, ὄνομα δ' ὑφαντικὴν λεχθεῖ-
σαν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔοικε γὰρ οὖν. — ΞΕ. Ἀλλ'
οὐκ ἔστι πω τέλεον, ὦ παῖ, τοῦτο λελεγμένον.
ὁ γὰρ ἐν ἀρχῇ τῆς τῶν ἱματίων ἐργασίας ἁπτόμενος
281 τοὐναντίον ὑφῇ δρᾶν φαίνεται. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; a
— ΞΕ. Τὸ μὲν τῆς ὑφῆς συμπλοκή τίς ἐστί που.
— ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Τὸ δέ γε τῶν συνε-
στώτων καὶ συμπεπιλημένων διαλυτική. — ΝΕ.
ΣΩ. Τὸ ποῖον δή; — ΞΕ. Τὸ τῆς τοῦ ξαίνοντος
45 τέχνης ἔργον. ἢ τὴν ξαντικὴν τολμήσομεν ὑφαν-
τικὴν καὶ τὸν ξάντην ὡς ὄντα ὑφάντην καλεῖν; —
ΝΕ. ΣΩ. Οὐδαμῶς. — ΞΕ. Καὶ μὴν τήν γ' αὖ στή-
μονος ἐργαστικὴν καὶ κρόκης εἴ τις ὑφαντικὴν προσα-
γορεύει, παράδοξόν τε καὶ ψεῦδος ὄνομα λέγει. — ΝΕ. b
50 ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τί δαί; γναφευτικὴν σύμ-
πασαν καὶ τὴν ἀκεστικὴν πότερα μηδεμίαν ἐπιμέλειαν
μηδέ τινα θεραπείαν ἐσθῆτος θῶμεν, ἢ καὶ ταύτας πάσας
ὡς ὑφαντικὰς λέξομεν; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐδαμῶς. —
ΞΕ. Ἀλλὰ μὴν τῆς γε θεραπείας ἀμφισβητήσουσιν

denominavimus? et dicemusne textoriam facultatem, quatenus maxima erat pars in veste contexenda, nulla alia re nisi nomine differre ab hac, quam vestificam nominavimus, quemadmodum etiam supra regiam a civili? — So. Mi. Recte admodum. — Ho. Post hæc ita colligamus, quod utique vestium textricem artem fortasse sufficienter dictam aliquis existimet, qui animadvertere non possit, eam quidem ab iis, quæ propius cooperantur, nondum distinctam esse, a multis vero aliis ei cognatis discretam. — So. Mi. Quibus, dicas, cognatis?

XXII. Ho. Videris non assecutus dicta: quare iterum, ut videtur, a fine initio faciendo redeundum. si enim propinquitatem intelligis, hanc utique ab ea modo discrevimus, stragulorum compositionem, amictu et suffulcimento separantes. — So. Mi. Intelligo. — Ho. Atqui artificium omne, quod lino et chordis virgultisque utitur ac summatim his, quæ terra nascuntur, quæ paulo ante nervea vocavimus, jam sejunximus: pileorum item compositionem eamve quæ perforando et suendo operatur, quæ ut plurimum ad coriariam pertinet facultatem. — So. Mi. Omnino quidem. — Ho. Sejunximus præterea operimentorum simplicium opificium, quod pellibus utitur, item tegmentorum retinaculorumque machinamenta, quotcumque in ædificando fiunt et in aliis artibus quibuscumque ad aquarum retentionem repulsionemque, et quæcumque circa furta et violentas actiones opera, quibus aliquis cohibetur, efficiunt, sepesque et maceriam opponunt, et cumulos quosdam objiciunt, quæque operiunt aliquid, item valvarum cancellorumque affixiones, quæ ut partes ad clavorum artificium pertinent: quinetiam armaturam segregavimus, quæ portio est amplæ facultatis illius, quæ propugnacula et obstacula objicit, præterea magicam, quæ remedia præbere se vitæ hominum profitetur, initio separavimus, et reliquimus ipsam, uti videri possit, quam quærimus, effectricem fulcimentorum adversus frigora laneorum, textoriam nominatam. — So. Mi. Videtur sane. — Ho. Sed nondum, o puer, perfecte his dictis rem expedivimus. nam qui primus vestium artificium tractat contra quam textor agere videtur. — So. Mi. Quo modo? — Ho. Textor namque quodammodo complicat et connectit. — So. Mi. Certe. — Ho. Ille vero quæ conserta et implicita sunt dissolvit. — So. Mi. Quid istud? — Ho. Opus ejus, qui carminat et discernit. numquid enim carminatoriam et discretoriam operam eandem cum textoria vocemus? et carminatorem et discretorem eundem cum textore dicemus? — So. Mi. Nullo modo. — Ho. Atqui si quis diligentiam, quæ stamina et subtemina præparat, textoriam vocet, procul et ab opinione hominum et a veritate ita vocans discedet. — So. Mi. Plane. — Ho. Fullonum præterea omnem sutorumque operam utrum nihil conducere ad vestimentorum confectionem dicimus, an et has omnes textorias appellabimus? — So. Mi. Nullo modo. — Ho. Verumtamen omnes hæ de ve-

αὗται ξύμπασαι καὶ της γενέσεως τῆς τῶν ἱματίων τῇ τῆς ὑφαντικῆς δυνάμει, μέγιστον μὲν μέρος ἐκείνῃ διδοῦσαι, μεγάλα δὲ καὶ σφίσιν αὐταῖς ἀπονέμουσαι. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Πρὸς τοίνυν ταύταις c
5 ἔτι τὰς τῶν ἐργαλείων δημιουργοὺς τέχνας, δι' ὧν ἀποτελεῖται τὰ τῆς ὑφῆς ἔργα, δοκεῖν χρὴ τό γε συναιτίας εἶναι προσποιήσασθαι παντὸς ὑφάσματος. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθότατα. — ΞΕ. Πότερον οὖν ἡμῖν ὁ περὶ τῆς ὑφαντικῆς λόγος, οὗ προειλόμεθα μέρους, ἱκανῶς ἔσται
10 διωρισμένος, ἐὰν ἄρ' αὐτὴν τῶν ἐπιμελειῶν, ὁπόσαι περὶ τὴν ἐρεᾶν ἐσθῆτά εἰσι, τὴν καλλίστην καὶ μεγίστην πασῶν τιθῶμεν; ἢ λέγοιμεν μὲν ἄν τι ἀληθές, d οὐ μὴν σαφές γ' οὐδὲ τέλεον, πρὶν ἂν καὶ ταύτας αὐτῆς πάσας περιέλωμεν; — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς.

15 XXIII. ΞΕ. Οὐκοῦν μετὰ ταῦτα ποιητέον ὃ λέγομεν, ἵν' ἐφεξῆς ἡμῖν ὁ λόγος ἴῃ; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Πρῶτον μὲν τοίνυν δύο τέχνας οὔσας περὶ πάντα τὰ δρώμενα θεασώμεθα. — ΝΕ. ΣΩ. Τίνας; — ΞΕ. Τὴν μὲν γενέσεως οὖσαν ξυναίτιον, τὴν δ' αὐ-
20 τὴν αἰτίαν. — ΞΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Ὅσαι μὲν τὸ πρᾶγμα αὐτὸ μὴ δημιουργοῦσι, ταῖς δὲ δημιουργούσαις ὄργανα παρασκευάζουσιν, ὧν μὴ παραγενομένων οὐκ e ἄν ποτ' ἐργασθείη τὸ προστεταγμένον ἑκάστῃ τῶν τεχνῶν, ταύτας μὲν ξυναιτίους, τὰς δ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα
25 ἀπεργαζομένας αἰτίας. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔχει γοῦν λόγον. — ΞΕ. Μετὰ τοῦτο δὴ τὰς μὲν περί τ' ἀτράκτους καὶ κερκίδας καὶ ὁπόσ' ἄλλα ὄργανα τῆς περὶ τὰ ἀμφιέσματα γενέσεως κοινωνεῖ, πάσας ξυναιτίους εἴπωμεν,
282 τὰς δ' αὐτὰ θεραπευούσας καὶ δημιουργούσας αἰ- a
30 τίας; — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθότατα. — ΞΕ. Τῶν αἰτιῶν δὴ πλυντικὴν μὲν καὶ ἀκεστικὴν καὶ πᾶσαν τὴν περὶ ταῦτα θεραπευτικήν, πολλῆς οὔσης τῆς κοσμητικῆς, τοὐνταῦθ' αὐτῆς μόριον εἰκὸς μάλιστα περιλαμβάνειν ὀνομάζοντας πᾶν τῇ τέχνῃ τῇ γναφευτικῇ.
35 — ΝΕ. ΣΩ. Καλῶς. — ΞΕ. Καὶ μὴν ξαντικὴ γε καὶ νηστικὴ καὶ πάντ' αὖ τὰ περὶ τὴν ποίησιν αὐτὴν τῆς ἐσθῆτος ἧς λέγομεν μέρη, μία τίς ἐστι τέχνη τῶν ὑπὸ πάντων λεγομένων, ἡ ταλασιουργική. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τῆς δὴ ταλασιουργικῆς δύο b
40 τμήματά ἐστον, καὶ τούτοιν ἑκάτερον ἅμα δυοῖν πεφύκατον τέχναιν μέρη. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Τὸ μὲν ξαντικὸν καὶ τὸ τῆς κερκιστικῆς ἥμισυ καὶ ὅσα τὰ ξυγκείμενα ἀπ' ἀλλήλων ἀφίστησι, πᾶν τοῦθ' ὡς ἓν φράζειν τῆς τε ταλασιουργίας αὐτῆς ἐστί που, καὶ μεγάλα τινὲ
45 κατὰ πάνθ' ἡμῖν ἤστην τέχνα, ἡ συγκριτική τε καὶ διακριτική. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Τῆς τοίνυν διακριτικῆς ἥ τε ξαντικὴ καὶ τὰ νῦν δὴ ῥηθέντα ἅπαντά ἐστιν· ἡ γὰρ ἐν ἐρίοις τε καὶ στήμοσι διακριτική, κερκίδι μὲν c ἄλλον τρόπον γιγνομένη, χερσὶ δ' ἕτερον, ἔσχεν ὅσα
50 ἀρτίως ὀνόματα ἐρρήθη. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Αὖθις δὴ πάλιν συγκριτικῆς μόριον ἅμα καὶ ταλασιουργίας ἐν αὐτῇ γιγνόμενον λάβωμεν· ὅσα δὲ τῆς διακριτικῆς ἦν αὐτόθι μετίωμεν ξύμπαντα, δίχα τέμνοντες τὴν ταλασιουργίαν διακριτικῷ τε καὶ συγ-

stium curatione cum textoris arte contendent, ac plurimum quidem illi hujus operis dantes, multum quoque sibi ejusdem operis vindicantes. — So. Mi. Sic est omnino. — Ho. Præter has existimare insuper oportet artes instrumentorum, quibus textor utitur, effectrices, partem certe sibi in efficienda tela usurpare. — So. Mi. Rectissime. — Ho. Utrum textoriæ facultatis ratio ab ea parte, quam elegimus, sufficienter distincta erit, si ipsam aliarum omnium facultatum, quæ circa laneam vestem versantur, maximam pulcherrimamque dixerimus? an ita verum quidem aliquid dicetur, perfectum tamen et manifestum nequaquam, priusquam ab ista etiam has omnes secreverimus? — So. Mi. Ita certe.

XXIII. Ho. An non ita agendum est, ut consequenti ordine nobis sermo procedat? — So. Mi. Nihil prohibet. — Ho. Primum igitur artes geminas circa omnia, quæ fiunt, consideremus. — So. Mi. Quas? — Ho. Unam quidem generationis causam adjuvantem, alteram vero ipsam causam. — So. Mi. Quomodo? — Ho. Quæcumque rem ipsam non fabricant, sed fabricantibus instrumenta subministrant, quibus absentibus mandatum cuique arti opus nequaquam perficeretur, has causas adjuvantes (dicentes), eas autem, quæ ipsum opus faciunt, ipsas causas. — So. Mi. Nequaquam hoc absurdum. — Ho. Post hæc artes, quæ colum fusumque et pectinem efficiunt et quæcumque alia circa vestium operam instrumenta præparant, omnes causas adjuvantes nuncupemus, illas autem, quæ vestimenta ipsa curant et efficiunt, causas. — So. Mi. Rectissime. — Ho. Ex causis vero partem eam, quæ lavat et quæ medetur, et alias hujus generis, quæ curam adhibent, cum multæ ornandi sint artes, generatim colligere decet et fullonum artem cognominare. — So. Mi. Probe. — Ho. Ars autem quæ carminat, discernit et filat, et omnes versantes circa vestium confectionem ipsam, ars una quædam est, quæ communiter lanificium nominatur. — So. Mi. Quidni? — Ho. Lanificii sane partitiones duæ, et quæque harum duarum simul artium duarum partes sunt. — So. Mi. Quo pacto? — Ho. Facultas illa quæ carminat et quæ pectine quodam utitur, ac omnino quæcumque conjuncta disjungit, hoc omne, ut uno verbo complectar, pars lanificii ipsius est, cujus maximæ partes duæ sunt, discretoria una, altera concretoria. — So. Mi. Sic est omnino. — Ho. In ea, quæ discernit, carminatoria et aliæ, quas modo diximus, facultates insunt: nam quæ lanas et stamina dividit, vel pectine quodam vel manibus, nomina cuncta, quot modo diximus, est sortita. — So. Mi. Ita prorsus. — Ho. Rursus concretoriæ partem simul et lanificii in ipsa contentam sumamus: quæcumque autem discretoriæ inerant hic adeamus, lanificium omne bifariam partientes in concretoriam partem et discretoriam.

κριτικῷ τμήματι. — ΝΕ. ΣΩ. Διῃρήσθω. — ΞΕ. Τὸ συγκριτικὸν τοίνυν αὖ σοι καὶ ταλασιουργικὸν ἅμα d μόριον, ὦ Σώκρατες, διαιρετέον, εἴπερ ἱκανῶς μέλλομεν τὴν προρρηθεῖσαν ὑφαντικὴν αἱρήσειν. — ΝΕ. 5 ΣΩ. Οὐκοῦν χρή. — ΞΕ. Χρὴ μὲν οὖν· καὶ λέγωμέν γ' αὐτῆς τὸ μὲν εἶναι στρεπτικὸν, τὸ δὲ συμπλεκτικόν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἆρ' οὖν μανθάνω; δοκεῖς γάρ μοι τὸ περὶ τὴν τοῦ στήμονος ἐργασίαν λέγειν στρεπτικόν. — ΞΕ. Οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ κρόκης. ἢ γένεσιν 10 ἄστροφόν τιν' αὐτῆς εὑρήσομεν; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐδαμῶς. — ΞΕ. Διόρισαι δὴ καὶ τούτοιν ἑκάτερον· ἴσως γὰρ ὁ διορισμὸς ἔγκαιρος ἄν σοι γένοιτο. — ΝΕ. ΣΩ. e Πῇ; — ΞΕ. Τῇδε. τῶν περὶ ξαντικὴν ἔργων μηκυνθέν τε καὶ σχὸν πλάτος λέγομεν εἶναι κάταγμά τι; 15 — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Τούτου δὴ τὸ μὲν ἀτράκτῳ τε στραφὲν καὶ στερεὸν νῆμα γενόμενον στήμονα μὲν φάθι τὸ νῆμα, τὴν δ' ἀπευθύνουσαν αὐτὰ τέχνην εἶναι στημονονητικήν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Ὅσα δέ γ' αὖ τὴν μὲν συστροφὴν χαύνην λαμβάνει, τῇ δὲ 20 τοῦ στήμονος ἐμπλέξει πρὸς τὴν τῆς γνάψεως ὁλκὴν ἐμμέτρως τὴν μαλακότητα ἴσχει, ταῦτ' ἄρα κρόκην μὲν τὰ νηθέντα, τὴν δ' ἐπιτεταγμένην αὐτοῖς εἶναι 283 τέχνην τὴν κροκονητικὴν φῶμεν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρ- a θότατα. — ΞΕ. Καὶ μὴν τό γε τῆς ὑφαντικῆς μέρος, 25 ὃ προὐθέμεθα, παντί που δῆλον ἤδη. τὸ γὰρ συγκριτικῆς τῆς ἐν ταλασιουργίᾳ μόριον ὅταν εὐθυπλοκίᾳ κρόκης καὶ στήμονος ἀπεργάζεται πλέγμα, τὸ μὲν πλεχθὲν ξύμπαν ἐσθῆτα ἐρεᾶν, τὴν δ' ἐπὶ τούτῳ τέχνην οὖσαν προσαγορεύομεν ὑφαντικήν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρ- 30 θότατα.

XXIV. ΞΕ. Εἶεν. τί δήποτ' οὖν οὐκ εὐθὺς ἀπεκρινάμεθα πλεκτικὴν εἶναι κρόκης καὶ στήμονος ὑφαντι- b κήν, ἀλλὰ περιήλθομεν ἐν κύκλῳ πάμπολλα διοριζόμενοι μάτην; — ΝΕ. ΣΩ. Οὔκουν ἔμοιγε, ὦ ξένε, 35 μάτην οὐδὲν τῶν ῥηθέντων ἔδοξε ῥηθῆναι. — ΞΕ. Καὶ θαυμαστόν γ' οὐδέν· ἀλλὰ τάχ' ἄν, ὦ μακάριε, δόξειε. πρὸς δὴ τὸ νόσημα τὸ τοιοῦτον, ἂν ἄρα πολλάκις ὕστερον ἐπίῃ — θαυμαστὸν γὰρ οὐδέν — λόγον ἄκουσόν τινα προσήκοντα περὶ πάντων τῶν τοιούτων c 40 ῥηθῆναι. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγε μόνον. — ΞΕ. Πρῶτον τοίνυν ἴδωμεν πᾶσαν τήν θ' ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν, ἵνα κατὰ λόγον ἐπαινῶμεν καὶ ψέγωμεν τὰ μακρότερα τοῦ δέοντος ἑκάστοτε λεγόμενα καὶ τἀναντία περὶ τὰς τοιάσδε διατριβάς. — ΝΕ. ΣΩ. Οὐκοῦν χρή. — 45 ΞΕ. Περὶ δὴ τούτων αὐτῶν ὁ λόγος ἡμῖν, οἶμαι, γιγνόμενος ὀρθῶς ἂν γίγνοιτο. — ΝΕ. ΣΩ. Τίνων; — ΞΕ. Μήκους τε πέρι καὶ βραχύτητος καὶ πάσης ὑπεροχῆς τε καὶ ἐλλείψεως. ἡ γάρ που μετρητικὴ περὶ d πάντ' ἐστὶ ταῦτα. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Διέλω- 50 μεν τοίνυν αὐτὴν δύο μέρη· δεῖ γὰρ δὴ πρὸς ὃ νῦν σπεύδομεν. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγοις ἂν τὴν διαίρεσιν ὅπῃ. — ΞΕ. Τῇδε· τὸ μὲν κατὰ τὴν πρὸς ἄλληλα μεγέθους καὶ σμικρότητος κοινωνίαν, τὸ δὲ κατὰ τὴν τῆς γενέσεως ἀναγκαίαν οὐσίαν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς λέγεις; —

—So. Mi. Divisum esto. — Ho. Partem igitur concretoriam simul et lanificium, o Socrates, dividere decet, si propositam nobis texendi artem sufficienter assecuturi sumus. — So. Mi. Oportet sane. — Ho. Oportet absque dubio: ideoque dicamus partem ejus unam in volvendo flectendoque, alteram in complicando versari. — So. Mi. Numquid teneo? videris enim mihi staminis operam in torquendo ponere. — Ho. Non hujus tantum, sed et subteminis. an sine retorsione generationem hujus aliquam reperiemus? — So. Mi. Nequaquam. — Ho. Describe igitur et horum utrumque: fortasse namque descriptio talis opportuna videbitur. — So. Mi. Qua ratione? — Ho. Hac. opusne carminatoris cum in longum latumque protrahitur, tractum sive deductum quid vocamus? — So. Mi. Certe. — Ho. Cum hoc factis pensis fuso retortum est et solidum effectum filum, stamen appella, artem autem ipsam, quæ hoc dirigit et protrahit, staminariam. — So. Mi. Recte. — Ho. Quæcumque vero contorsionem mollem accipiunt, et implicatione ad reflexionis attractum moderatam mollitiem nanciscuntur, hæc utique neta subtemen, artem autem ipsam subteminariam. — So. Mi. Probe. — Ho. Atqui pars illa textoriæ, quam proposuimus, jam cuivis patet. nam pars concretoriæ facultatis in lanificio, quando recta protractione subteminis atque staminis implicationem contextumque efficit, totum quidem ipsum implicitum et contextum vestem laneam, artem vero hujusmodi textoriam nuncupamus. — So. Mi. Recte admodum.

XXIV. Ho. Esto. cur igitur non statim respondimus textoriam artem esse, quæ subtemen et stamen implicat, sed per longas ambages definiendo frustra circumvagati sumus? — So. Mi. Nihil mihi quidem, o hospes, eorum quæ dicta sunt, frustra dictum videtur. — Ho. Nihil mirum: sed fortasse videbitur, o beate. adversus hunc morbum, si forte postea invadat — nihil enim mirum — audi sermonem, qui de hujusmodi omnibus semper est in medium afferendus. — So. Mi. Dic modo. — Ho. Excessus primo defectusque naturam inspiciamus, ut secundum rationem laudemus vituperemusque in singulis, quæcumque modum sermonis non servant, dum in talibus disputationibus aut prolixius, quam decet, aut brevius loquimur. — So. Mi. Oportet sane. — Ho. De his ipsis utique, opinor, jure habenda ratio est. — So. Mi. De quibus? — Ho. De prolixitate et brevitate, deque omni excessu atque defectu. nam dimetiendi facultas ad hæc omnia pertinet. — So. M. Profecto. — Ho. Itaque eam bifariam distinguamus: conducit enim ad id quod intendimus. — So. Mi. Dicas quomodo distinguendum. — Ho. Sic: pars una secundum mutuam magnitudinis parvitatisque communionem, altera secundum necessariam generationis essentiam. — So. M. Qui istuc ais? — Ho. An non secundum natu-

ΞΕ. Ἆρ' οὐ κατὰ φύσιν δοκεῖ σοι τὸ μεῖζον μηδενὸς ἑτέρου δεῖν μεῖζον λέγειν ἢ τοῦ ἐλάττονος, καὶ τοὔλαττον αὖ τοῦ μείζονος ἔλαττον, ἄλλου δὲ μηδενός; — e
ΝΕ. ΣΩ. Ἔμοιγε. — ΞΕ. Τί δέ; τὸ τὴν τοῦ μετρίου
5 φύσιν ὑπερβάλλον καὶ ὑπερβαλλόμενον ὑπ' αὐτῆς ἐν λόγοις εἴτε κἀν ἔργοις ἆρ' οὐκ αὖ λέξομεν ὡς ὄντως γιγνόμενον, ἐν ᾧ καὶ διαφέρουσι μάλισθ' ἡμῶν οἵ τε κακοὶ καὶ οἱ ἀγαθοί; — ΝΕ. ΣΩ. Φαίνεται. — ΞΕ. Διττὰς ἄρα ταύτας οὐσίας καὶ κρίσεις τοῦ μεγάλου καὶ
10 τοῦ σμικροῦ θετέον, ἀλλ' οὐχ, ὡς ἔφαμεν ἄρτι πρὸς ἄλληλα μόνον δεῖν, ἀλλ' ὥσπερ νῦν εἴρηται, μᾶλλον τὴν μὲν πρὸς ἄλληλα λεκτέον, τὴν δ' αὖ πρὸς τὸ μέτριον. οὗ δ' ἕνεκα, μαθεῖν ἆρ' ἂν βουλοίμεθα; — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Εἰ πρὸς μηδὲν ἕτερον τὴν τοῦ
284 μείζονος ἐάσει τις φύσιν ἢ πρὸς τοὔλαττον, οὐκ ἔσται a ποτὲ πρὸς τὸ μέτριον. ἢ γάρ; — ΝΕ. ΣΩ. Οὕτως. — ΞΕ. Οὐκοῦν τὰς τέχνας τ' αὐτὰς καὶ τἄργα αὐτῶν ξύμπαντα διολοῦμεν τούτῳ τῷ λόγῳ, καὶ δὴ καὶ τὴν νῦν ζητουμένην πολιτικὴν καὶ τὴν ῥηθεῖσαν ὑφαντικὴν
20 ἀφανιοῦμεν; ἅπασαι γὰρ αἱ τοιαῦταί που τὸ τοῦ μετρίου πλέον καὶ ἔλαττον οὐχ ὡς οὐκ ὂν ἀλλ' ὡς ὂν χαλεπὸν περὶ τὰς πράξεις παραφυλάττουσι, καὶ τούτῳ δὴ τῷ τρόπῳ τὸ μέτρον σῴζουσαι πάντ' ἀγαθὰ καὶ καλὰ b ἀπεργάζονται. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Οὐκοῦν
25 ἂν τὴν πολιτικὴν ἀφανίσωμεν, ἄπορος ἡμῖν ἡ μετὰ τοῦτ' ἔσται ζήτησις τῆς βασιλικῆς ἐπιστήμης; — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ μάλα. — ΞΕ. Πότερον οὖν, καθάπερ ἐν τῷ σοφιστῇ προσηναγκάσαμεν εἶναι τὸ μὴ ὄν, ἐπειδὴ κατὰ τοῦτο διέφυγεν ἡμᾶς ὁ λόγος, οὕτω καὶ νῦν τὸ πλέον
30 αὖ καὶ ἔλαττον μετρητὰ προσαναγκαστέον γίγνεσθαι μὴ πρὸς ἄλληλα μόνον ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τοῦ μετρίου c γένεσιν; οὐ γὰρ δὴ δυνατόν γ' οὔτε πολιτικὸν οὔτ' ἄλλον τινὰ τὸν περὶ τὰς πράξεις ἐπιστήμονα ἀναμφισβητήτως γεγονέναι τούτου μὴ ξυνομολογηθέντος. — ΝΕ. ΣΩ.
35 Οὐκοῦν καὶ νῦν ὅτι μάλιστα χρὴ ταὐτὸν ποιεῖν.

XXV. ΞΕ. Πλέον, ὦ Σώκρατες, ἔτι τοῦτο τοὔργον ἢ 'κεῖνο· καίτοι κἀκείνου γε μεμνήμεθα τὸ μῆκος ὅσον ἦν. ἀλλ' ὑποτίθεσθαι μὲν τὸ τοιόνδε περὶ αὐτῶν καὶ μάλα δίκαιον. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὡς
40 ποτε δεήσει τοῦ νῦν λεχθέντος πρὸς τὴν περὶ αὐτὸ τἀκριβὲς ἀπόδειξιν. ὅτι δὲ πρὸς τὰ νῦν καλῶς καὶ ἱκανῶς d δείκνυται, δοκεῖ μοι βοηθεῖν μεγαλοπρεπῶς ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος, ὡς ἄρ' ἡγητέον ὁμοίως τὰς τέχνας πάσας εἶναι καὶ μεῖζόν τι ἅμα καὶ ἔλαττον μετρεῖσθαι μὴ πρὸς
45 ἄλληλα μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τοῦ μετρίου γένεσιν. τούτου τε γὰρ ὄντος ἐκεῖνα ἔστι, κἀκείνων οὐσῶν ἔστι καὶ τοῦτο, μὴ δ' ὄντος ποτέρου τούτων οὐδέτερον αὐτῶν ἔσται ποτέ. — ΝΕ. ΣΩ. Τοῦτο μὲν ὀρθῶς· ἀλλὰ e τί δὴ τὸ μετὰ τοῦτο; — ΞΕ. Δῆλον ὅτι διαιροῖμεν
50 ἂν τὴν μετρητικήν, καθάπερ ἐρρήθη, ταύτῃ δίχα τέμνοντες, ἓν μὲν τιθέντες αὐτῆς μόριον ξυμπάσας τέχνας, ὁπόσαι τὸν ἀριθμὸν καὶ μήκη καὶ βάθη καὶ πλάτη καὶ παχύτητας πρὸς τοὐναντίον μετροῦσι, τὸ δ' ἕτερον, ὁπόσαι πρὸς τὸ μέτριον καὶ τὸ πρέπον καὶ

ram tibi videtur, quod majus est nullo alio quam minori majus esse dicendum, et quod minus solo majori minus? — So. Mi. Mihi quidem. — Ho. Quid vero? quod excedit mediocritatis naturam et quod exceditur ab ea seu dicendo sive agendo, nonne esse dicemus id revera esse, in quo boni homines a malis differunt? — So. Mi. Videtur. — Ho. Ergo essentias geminas judiciaque magni et parvi ponere decet, non vero, ut paulo ante dicebamus, invicem solum ista referri debent, sed, ut nunc dictum est, potius invicem partim, partim ad mediocritatem. cujus autem gratia, numquid intelligere volumus? — So. Mi. Quidni? — Ho. Si quis majoris naturam ad minus duntaxat referat, ad mediocre non referetur. quid ais? — So. Mi. Ita. — Ho. Ergone artes ipsas earumque opera omnia hac ratione perdemus, atque etiam eam quam quærimus civilem et textoriam facultatem e medio tollemus? hæ siquidem omnes quod mediocri majus est aut minus, non quasi non sit, sed ut difficile quiddam in actionibus vitant, atque ita modum servantes bona omnia pulchraque efficiunt. — So. Mi. Absque dubio. — Ho. Ergone, si civilem peritiam sustulerimus, manca nobis et dubia erit regiæ scientiæ investigatio? — So. Mi. Valde. — Ho. Utrum igitur quemadmodum in disputatione de sophista, non ens esse evicimus, postquam in eo nos destituebat oratio, ita et nunc plus ipsum et minus evincere debemus commensurabilia esse non invicem solum, sed ad mediocris (ipsius absoluti) quoque generationem? neque enim civilis disciplinæ quispiam neque alius humanæ facultatis, nisi hoc concessum sit, absque dubio potest esse peritus. — So. Mi. Hoc idem igitur summopere etiam nunc est agendum?

XXV. Ho. Majus etiam hoc opus, o Socrates, est quam illud: atqui quam prolixum illud quoque fuerit, recordamur. verum tale quiddam merito de ipsis supponendum. — So. Mi. Quale? — Ho. Quod nunc est dictum, eo aliquando opus futurum ad demonstrationem circa ipsum accuratam. quod autem ad præsentia egregie sufficienterque monstratur, conferre mihi videtur ratio hæc magnopere, existimandum esse omnes pariter artes esse et majus simul et minus commensurari non invicem tantum, sed etiam ad mediocris ipsius generationem. cum enim hoc est, illa sunt, et cum sunt illæ, hoc est, alterutro vero horum sublato utrumque tollitur. — So. Mi. Hoc quidem recte: verum quid deinceps? — Ho. Distinguere decet artem dimetiendi bifariam, quemadmodum supra diximus, unam illius partem ponendo artes omnes, quæcumque numerum, longitudinem, latitudinem, profunditatem et crassitudinem ad contrarium metiuntur, alteram vero artes illas, quæ ad mediocre moderatumque respiciunt et decens et oppor-

τὸν καιρὸν καὶ τὸ δέον καὶ πάνθ' ὁπόσα εἰς τὸ μέσον ἀπῳκίσθη τῶν ἐσχάτων. — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ μέγα γ' ἑκάτερον τμῆμα εἶπες, καὶ πολὺ διαφέρον ἀλλήλοιν. — ΞΕ. Ὃ γὰρ ἐνίοτε, ὦ Σώκρατες, οἰόμενοι δή τι 285 σοφὸν φράζειν πολλοὶ τῶν κομψῶν λέγουσιν, ὡς ἄρα a μετρητικὴ περὶ πάντ' ἐστὶ τὰ γιγνόμενα, τοῦτ' αὐτὸ τὸ νῦν λεχθὲν ὂν τυγχάνει. μετρήσεως μὲν γὰρ δή τινα τρόπον πάνθ' ὁπόσα ἔντεχνα μετείληφε· διὰ δὲ τὸ μὴ κατ' εἴδη συνειθίσθαι σκοπεῖν διαιρουμένους ταῦτά τε 10 τοσοῦτον διαφέροντα ξυμβάλλουσιν εὐθὺς εἰς ταὐτὸν ὅμοια νομίσαντες, καὶ τοὐναντίον αὖ τούτου δρῶσιν ἕτερα οὐ κατὰ μέρη διαιροῦντες, δέον, ὅταν μὲν τὴν τῶν πολλῶν τις πρότερον αἴσθηται κοινωνίαν, μὴ b προαφίστασθαι πρὶν ἂν ἐν αὐτῇ τὰς διαφορὰς ἴδῃ πάσας 15 ὁπόσαι περ ἐν εἴδεσι κεῖνται, τὰς δ' αὖ παντοδαπὰς ἀνομοιότητας, ὅταν ἐν πλήθεσιν ὀφθῶσι, μὴ δυνατὸν εἶναι δυσωπούμενον παύεσθαι, πρὶν ἂν ξύμπαντα τὰ οἰκεῖα ἐντὸς μιᾶς ὁμοιότητος ἕρξας γένους τινὸς οὐσίᾳ περιβάληται. ταῦτα μὲν οὖν ἱκανῶς περί τε τού- 20 των καὶ περὶ τῶν ἐλλείψεων καὶ ὑπερβολῶν εἰρήσθω· φυλάττωμεν δὲ μόνον, ὅτι δύο γένη περὶ αὐτὰ ἐξεύρηται c τῆς μετρητικῆς, καὶ ἅ φαμεν αὔτ' εἶναι μεμνώμεθα. — ΝΕ. ΣΩ. Μεμνησόμεθα.

XXVI. ΞΕ. Μετὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἕτερον προσ- 25 δεξώμεθα περὶ αὐτῶν τε τῶν ζητουμένων καὶ περὶ πάσης τῆς ἐν τοῖς τοιοῖσδε λόγοις διατριβῆς. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Εἴ τις ἀνέροιτο ἡμᾶς τὴν περὶ γράμματα συνουσίαν τῶν μανθανόντων, ὁπόταν τις ὁτιοῦν ὄνομα ἐρωτηθῇ τίνων ἐστὶ γραμμάτων, πότερον 30 αὐτῷ τότε φῶμεν γίγνεσθαι τὴν ζήτησιν ἑνὸς ἕνεκα μᾶλλον τοῦ προβληθέντος ἢ τοῦ περὶ πάντα τὰ προβαλ- d λόμενα γραμματικωτέρῳ γίγνεσθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Δῆλον ὅτι τοῦ περὶ ἅπαντα. — ΞΕ. Τί δ' αὖ; νῦν ἡμῖν ἡ περὶ τοῦ πολιτικοῦ ζήτησις ἕνεκ' αὐτοῦ τούτου προ- 35 βέβληται μᾶλλον ἢ τοῦ περὶ πάντα διαλεκτικωτέροις γίγνεσθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι τοῦ περὶ πάντα. — ΞΕ. Ἦ που τὸν τῆς ὑφαντικῆς γε λόγον αὐτῆς ταύτης ἕνεκα θηρεύειν οὐδεὶς ἂν ἐθελήσειε νοῦν ἔχων. ἀλλ', οἶμαι, τοὺς πλείστους λέληθεν, 40 ὅτι τοῖς μὲν τῶν ὄντων ῥᾳδίως καταμαθεῖν αἰσθηταί e τινες ὁμοιότητες πεφύκασιν, ἃς οὐδὲν χαλεπὸν δηλοῦν, ὅταν αὐτῶν τις βουληθῇ τῷ λόγον αἰτοῦντι περί του μὴ μετὰ πραγμάτων ἀλλὰ χωρὶς λόγου ῥᾳδίως ἐνδείξασθαι· τοῖς δ' αὖ μεγίστοις οὖσι καὶ τιμιωτάτοις οὐκ 286 ἔστιν εἴδωλον οὐδὲν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰργασμένον a ἐναργῶς, οὗ δειχθέντος τὴν τοῦ πυνθανομένου ψυχὴν ὁ βουλόμενος ἀποπληρῶσαι, πρὸς τῶν αἰσθήσεών τινα προσαρμόττων, ἱκανῶς πληρώσει. διὸ δεῖ μελετᾶν λόγον ἑκάστου δυνατὸν εἶναι δοῦναι καὶ δέξασθαι· τὰ γὰρ 50 ἀσώματα, κάλλιστα ὄντα καὶ μέγιστα, λόγῳ μόνῳ, ἄλλῳ δ' οὐδενὶ σαφῶς δείκνυται, τούτων δ' ἕνεκα πάντ' ἐστὶ τὰ νῦν λεγόμενα. ῥᾴων δ' ἐν τοῖς ἐλάττοσιν ἡ μελέτη παντὸς πέρι μᾶλλον ἢ περὶ τὰ μείζω. — ΝΕ. b ΣΩ. Κάλλιστ' εἶπες. — ΞΕ. Ὧν τοίνυν χάριν ἅπανθ'

tunum atque officiosum et summatim ad omnia, quæ, vitatis extremis, in medium confugerunt. — So. Mi. Ampla quidem utraque portio est, et altera longe ab altera discrepat. — Ho. Quod sæpenumero dicunt, o Socrates, elegantes ac subtiles viri illi, qui magnum aliquid ac sapienter loqui se putant, dimetiendi facultatem circa omnia quæ fiunt versari, hoc ipsum nunc dictum est. quicquid enim artificiosum est, mensuræ quodam modo particeps esse apparuit: quoniam vero quidam considerare nequaquam per singula genera divisione eundo solent, hæc tam longe inter se differentia statim conferunt in unum similia judicantes, et contrarium hujus faciunt, quæ diversa sunt per partes minime distinguendo, cum oporteat, ubi quis prius plurimorum perceperit communionem, non prius desistere quam differentias omnes in ea, quot quidem in speciebus clauduntur, conspexerit, ubi vero dissimilitudines plurimas in multitudine viderit, non prius aversantem desistere posse, quam cuncta, quæ cognata sunt, intra cognationem unam proprietatemque conclusa unius generis essentia vestiverit. hæc igitur de excessibus et defectibus dicta sufficiant: id autem duntaxat servandum, duo mensuræ genera adinventa fuisse, et quæ ea sint, mente tenendum. — So. Mi. Tenebimus.

XXVI. Ho. Post hanc rationem aliam assumamus de ipsis, quæ modo quærebantur et de omni hujuscemodi rationum tractatione. — So. Mi. Quid istud? — Ho. Si quis nos percontetur de puerorum discentium circa literas exercitatione, quando interrogantur quibus ex literis nomen aliquod constet, utrum putemus tunc eos interrogari unius duntaxat nominis illius declarandi gratia, an potius ut omni grammatica eruditiores evadant? — So. Mi. Sine dubio, ut eruditiores evadant omni grammatica. — Ho. Quid porro? civilis viri indagatio ipsiusne hujus solius gratia magis proposita nobis est quam ut in omni disputatione acutiores efficiamur? — So. Mi. Patet id quoque, non illius unius gratia illam propositam esse. — Ho. Nemo utique mentis compos de textoria arte quæstionem ipsius hujus duntaxat gratia persequi vellet. verum plurimos latet, ut arbitror, rerum quarumdam cognitu facilium sensibiles nonnullas imagines esse, quas indicare nequaquam arduum est, quoties earum aliquis vult alicui rationem de aliqua perquirenti non cum negotiis sed absque ratione expedite demonstrare: rerum autem maximarum præstantissimarumque nullam esse imaginem, quæ manifeste ad hominum sensum captumque effecta sit, qua ostensa qui animum sciscitantis explere velit, sensui cuidam accommodans, satis expleat. quapropter curandum est, ut rei cujuslibet rationem reddere et accipere valeamus: incorporea namque, cum maxima et pulcherrima sint, ratione sola, alio vero nullo perspicue declarantur, horum autem gratia nobis dicta sunt omnia hæc. cujuslibet autem rei consideratio in minoribus facilior est quam circa majora. — So. Mi. Præclare loqueris. — Ho. Quorum denique causa dicta hæc omnia sint, hæc recordemur.— So. M. Quo-

ἡμῖν ταῦτ' ἐρρήθη [περὶ] τούτων μνησθῶμεν. — ΝΕ. ΣΩ. Τίνων; — ΞΕ. Ταύτης γ' οὐχ ἥκιστ' αὐτῆς ἕνεκα τῆς δυσχερείας, ἣν περὶ τὴν μακρολογίαν τὴν περὶ τὴν ὑφαντικὴν ἀπεδεξάμεθα δυσχερῶς, καὶ τὴν περὶ τὴν τοῦ παντὸς ἀνείλιξιν καὶ τὴν τοῦ σοφιστοῦ περὶ τῆς τοῦ μὴ ὄντος οὐσίας, ἐννοοῦντες ὡς ἔσχε μῆκος πλέον, καὶ ἐπὶ τούτοις δὴ πᾶσιν ἐπεπλήξαμεν ἡμῖν αὐτοῖς, δείσαντες μὴ περίεργα ἅμα καὶ μακρὰ λέγοιμεν. ἵν' οὖν εἰσαῦθις μηδὲν πάσχωμεν τοιοῦτον, τούτων ἕνεκα πάντων τὰ πρόσθε νῷν εἰρῆσθαι φάθι. — ΝΕ. ΣΩ. Ταῦτ' ἔσται. λέγε ἑξῆς μόνον. — ΞΕ. Λέγω τοίνυν, ὅτι χρὴ δὴ μεμνημένους ἐμὲ καὶ σὲ τῶν νῦν εἰρημένων τόν τε ψόγον ἑκάστοτε καὶ ἔπαινον ποιεῖσθαι βραχύτητος ἅμα καὶ μήκους ὧν ἂν ἀεὶ πέρι λέγωμεν, μὴ πρὸς ἄλληλα τὰ μήκη κρίνοντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ τῆς μετρητικῆς μέρος, ὃ τότ' ἔφαμεν δεῖν μεμνῆσθαι πρὸς τὸ πρέπον. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Οὐ τοίνυν οὐδὲ πρὸς τοῦτο πάντα. οὔτε γὰρ πρὸς τὴν ἡδονὴν μήκους ἁρμόττοντος οὐδὲν προσδεησόμεθα, πλὴν εἰ μὴ πάρεργόν τι· τό τ' αὖ πρὸς τὴν τοῦ προβληθέντος ζήτησιν, ὡς ἂν ῥᾷστα καὶ τάχισθ' εὕροιμεν, δεύτερον ἀλλ' οὐ πρῶτον ὁ λόγος ἀγαπᾶν παραγγέλλει, πολὺ δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον τὴν μέθοδον αὐτὴν τιμᾶν τοῦ κατ' εἴδη δυνατὸν εἶναι διαιρεῖν, καὶ δὴ καὶ λόγον, ἄν τε παμμήκης λεχθεὶς τὸν ἀκούσαντα εὑρετικώτερον ἀπεργάζηται, τοῦτον σπουδάζειν καὶ τῷ μήκει μηδὲν ἀγανακτεῖν, ἄν τ' αὖ βραχύτερος, ὡσαύτως· ἔτι δ' αὖ πρὸς τούτοις τὸν περὶ τὰς τοιάσδε συνουσίας ψέγοντα λόγων μήκη καὶ τὰς ἐν κύκλῳ περιόδους οὐκ ἀποδεχόμενον, ὅτι χρὴ τὸν τοιοῦτον μὴ πάνυ ταχὺ μηδ' εὐθὺς οὕτω μεθιέναι ψέξαντα μόνον ὡς μακρὰ τὰ λεχθέντα, ἀλλὰ καὶ προσαποφαίνειν οἴεσθαι δεῖν, ὡς βραχύτερα ἂν γενόμενα τοὺς συνόντας ἀπειργάζετο διαλεκτικωτέρους καὶ τῆς τῶν ὄντων λόγῳ δηλώσεως εὑρετικωτέρους, τῶν δ' ἄλλων καὶ πρὸς ἄλλ' ἄττα ψόγων καὶ ἐπαίνων μηδὲν φροντίζειν, μηδὲ τὸ παράπαν ἀκούειν δοκεῖν τῶν τοιούτων λόγων. Καὶ τούτων μὲν ἅλις, εἰ καὶ σοὶ ταύτῃ ξυνδοκεῖ· πρὸς δὲ δὴ τὸν πολιτικὸν ἴωμεν πάλιν, τῆς προρρηθείσης ὑφαντικῆς αὐτῷ φέροντες τὸ παράδειγμα. — ΝΕ. ΣΩ. Καλῶς εἶπες, καὶ ποιῶμεν ἃ λέγεις.

XXVII. ΞΕ. Οὐκοῦν ἀπό γε τῶν πολλῶν ὁ βασιλεὺς ὅσαι ξύννομοι, μᾶλλον δ' ἀπὸ πασῶν τῶν περὶ τὰς ἀγέλας διακεχώρισται. λοιπαὶ δέ, φαμέν, αἱ κατὰ πόλιν αὐτὴν τῶν τε ξυναιτίων καὶ τῶν αἰτίων, ἃς πρώτας ἀπ' ἀλλήλων διαιρετέον. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Οἶσθ' οὖν ὅτι χαλεπὸν αὐτὰς τεμεῖν δίχα; τὸ δ' αἴτιον, ὡς οἶμαι, προϊοῦσιν οὐχ ἧττον ἔσται καταφανές. — ΝΕ. ΣΩ. Οὐκοῦν χρὴ δρᾶν οὕτω. — ΞΕ. Κατὰ μέλη τοίνυν αὐτὰς οἷον ἱερεῖον διαιρώμεθα, ἐπειδὴ δίχα ἀδυνατοῦμεν. δεῖ γὰρ εἰς τὸν ἐγγύτατα ὅτι μάλιστα τέμνειν ἀριθμὸν ἀεί. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς οὖν ποιῶμεν τὰ νῦν; — ΞΕ. Ὥσπερ ἔμπροσθεν, ὁπόσαι παρείχοντο ὄργανα περὶ τὴν ὑφαντικήν, πάσας δή

Quæ? — Ho. Hujus præcipue ipsius molestiæ causa, qua circa textoriæ facultatis prolixam orationem affecti sumus, et circa totius mundi revolutionem, nec non sophistæ sermonem de non entis essentia, animadvertentes eam prolixiorem fuisse quam deceret disputationem, atque in his omnibus nosmet ipsos deprehendisse, cum metueremus ne in supervacuis diutius versaremur. ergo ne alias tale nobis aliquid accidat, horum gratia hæc omnia a nobis dicta puta. — So. Mi. Fiet. dic tantum quæ restant. — Ho. Dico igitur oportere me et te eorum quæ diximus semper memores esse, quotiescumque vel brevitatem vel prolixitatem sermonis laudamus vel vituperamus, ita ut non ipsas inter se prolixitates conferamus, sed secundum facultatis dimetiendi partem, quam supra diximus ad decori normam esse referendam. — So. Mi. Scite. — Ho. Sed neque ad hanc omnia referenda videntur. neque enim prolixitate congruente ad voluptatem egebimus, nisi obiter quodam modo : nec quod quæritur ut facillime celerrimeque inveniamus, non primo sed secundo loco contendere decet secundum rationis præcepta, maxime vero omnium primumque honorem ipsi methodo tribuere, qua secundum species distinguere valeamus, disputationemque longam haud moleste ferre, sed affectare potius, si modo ad inventionem nobis confert, similiter et brevem : decet item (ita mandat ratio) eum, qui longiores sermones vituperat et circuitus disputationum hujusmodi non admittit, haud ita leviter temereque damnare prolixitatem, sed ostendendum esse putare, disputatione breviore et promptiores ad disserendum et ad inveniendam declarationem rerum per rationem sagaciores auditores futuros fuisse : reliquæ autem et alio tendentes increpationes laudesve non curandæ sunt et ne audiendæ quidem. Ac de his satis, si tibi quoque videtur : ad civilem virum igitur iterum redeamus, textoriæ artis exemplum, quod supra posuimus, conferentes. — So. Mi. Egregie locutus es, atque ut jubes faciamus.

XXVII. Ho. Nonne jam rex a multis pastorum officiis, imo ab omnibus circa armenta est distinctus? restant urbanæ facultates causarum adjuvantium pariter et causarum, quas primas a se invicem separare debemus. — So. Mi. Recte. — Ho. Has partiri bifariam difficilene est? difficultatis autem hujus causa sequenti sermone magis patebit. — So. Mi. Sic prorsus agendum. — Ho. Per membra igitur eas victimæ instar discerpamus, postquam in gemina secare non valemus. oportet enim in proximum semper numerum distribuere. — So. Mi. Quo pacto nunc id faciemus? — Ho. Quemadmodum in superioribus omnes, quæ instrumenta texturæ parabant, veluti causas

που τότ' ἐτίθεμεν ὡς συναιτίους. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ νῦν δὴ ταὐτὸν μὲν τοῦτο, ἔτι δὲ μᾶλλον ἢ τότ' ἡμῖν ποιητέον. ὅσαι γὰρ σμικρὸν ἢ μέγα τι δη- d μιουργοῦσι κατὰ πόλιν ὄργανον, θετέον ἁπάσας ταύτας 5 ὡς οὔσας συναιτίους. ἄνευ γὰρ τούτων οὐκ ἄν ποτε γένοιτο πόλις οὐδὲ πολιτική, τούτων δ' αὖ βασιλικῆς ἔργον τέχνης οὐδέν που θήσομεν. — ΝΕ. ΣΩ. Οὐ γάρ. — ΞΕ. Καὶ μὲν δὴ χαλεπὸν ἐπιχειροῦμεν δρᾶν ἀποχωρίζοντες τοῦτ' ἀπὸ τῶν ἄλλων τὸ γένος· ὅτι γὰρ 10 οὖν τῶν ὄντων ὡς ἔστιν ἑνός γέ τινος ὄργανον εἰπόντα δοκεῖν εἰρηκέναι τι πιθανόν. ὅμως δ' ἕτερον αὖ τῶν ἐν e πόλει κτημάτων εἴπωμεν τόδε. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὡς οὐκ ἔστι ταύτην τὴν δύναμιν ἔχον. οὐ γὰρ ἐπὶ γενέσεως αἰτίᾳ πήγνυται, καθάπερ ὄργανον, ἀλλ' 15 ἕνεκα τοῦ δημιουργηθέντος σωτηρίας. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Τοῦθ' ὃ δὴ ξηροῖς καὶ ὑγροῖς καὶ ἐμπύροις καὶ ἀπύροις παντοδαπὸν εἶδος ἐργασθέν, ἀγγεῖον ὃ δὴ μιᾷ κλήσει προσφθεγγόμεθα, καὶ μάλα γε συχνὸν εἶδος καὶ τῇ ζητουμένῃ γε, ὡς οἶμαι, προσῆ- 288 κον οὐδὲν ἀτεχνῶς ἐπιστήμῃ. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γὰρ a οὔ; — ΞΕ. Τούτων δὴ τρίτον ἕτερον εἶδος κτημάτων πάμπολυ κατοπτέον πεζὸν καὶ ἔνυδρον καὶ πολυπλανὲς καὶ ἀπλανὲς καὶ τίμιον καὶ ἄτιμον, ἓν δ' ὄνομα ἔχον, διότι πᾶν ἕνεκά τινος ἐφέδρας ἐστὶ, θᾶκος ἀεί τινι γι- 25 γνόμενον. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὄχημα αὐτό που λέγομεν, οὐ πάνυ πολιτικῆς ἔργον, ἀλλὰ μᾶλλον πολὺ τεκτονικῆς καὶ κεραμεικῆς καὶ χαλκοτυπικῆς. — ΝΕ. ΣΩ. Μανθάνω.

XXVIII. ΞΕ. Τί δὲ τέταρτον; ἆρ' ἕτερον εἶναι b 30 τούτων λεκτέον, ἐν ᾧ τὰ πλεῖστά ἐστι τῶν πάλαι ῥηθέντων, ἐσθής τε ξύμπασα καὶ τῶν ὅπλων τὸ πολὺ καὶ τείχη, πάντα θ' ὅσα γήϊνα περιβλήματα καὶ λίθινα καὶ μυρία ἕτερα; προβολῆς δ' ἕνεκα ξυμπάντων αὐτῶν εἰργασμένων δικαιότατ' ἂν ὅλον προσαγορεύοιτο πρόβλη- 35 μα, καὶ πολλῷ μᾶλλον τέχνης οἰκοδομικῆς ἔργον καὶ ὑφαντικῆς τὸ πλεῖστον νομίζοιτ' ἂν ὀρθότερον ἢ πολιτικῆς. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Πέμπτον δ' c ἆρ' ἂν ἐθέλοιμεν τὸ περὶ τὸν κόσμον καὶ γραφικὴν θεῖναι καὶ ὅσα ταύτῃ προσχρώμενα καὶ μουσικῇ μιμήματα 40 τελεῖται, πρὸς τὰς ἡδονὰς μόνον ἡμῶν ἀπειργασμένα, δικαίως δ' ἂν ὀνόματι περιληφθέντα ἑνί; — ΝΕ. ΣΩ. Ποίῳ; — ΞΕ. Παίγνιόν πού τι λέγεται. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Τοῦτο τοίνυν τούτοις ἓν ὄνομα ἅπασι πρέψει προσαγορευθέν· οὐ γὰρ σπουδῆς οὐδὲν αὐτῶν 45 χάριν, ἀλλὰ παιδιᾶς ἕνεκα πάντα δρᾶται. — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ τοῦτο σχεδόν [τι] μανθάνω. — ΞΕ. Τὸ δὲ πᾶσι d τούτοις σώματα παρέχον, ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς δημιουργοῦσιν ὁπόσαι τῶν τεχνῶν νῦν εἴρηνται, παντοδαπὸν εἶδος πολλῶν ἑτέρων τεχνῶν ἔκγονον ὄν, ἆρ' οὐχ ἕκτον 50 θήσομεν; — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις; — ΞΕ. Χρυσόν τε καὶ ἄργυρον καὶ πάνθ' ὁπόσα μεταλλεύεται καὶ ὅσα δρυοτομικὴ καὶ κουρὰ ξύμπασα τέμνουσα παρέχει τεκτονικῇ καὶ πλεκτικῇ. καὶ ἔτι φλοιστικὴ φυτῶν τε καὶ ἐμψύχων δέρματα σωμάτων περιαιροῦσα [σκυ- e

adjuvantes posuimus. — So. Mi. Ita. — Ho. Idem quoque, in præsentia, et multo magis agendum. quæcumque enim magnum aliquod, aut parvum in urbe fabricant instrumentum, tanquam adjuvantes causæ ponendæ sunt. nam sine his civitas fieri non posset neque civilis disciplina, nullum tamen horum regiæ artis opus esse ponemus. — So. Mi. Nullum prorsus. — Ho. Atqui difficile quiddam aggredimur genus hoc ab reliquis distinguentes: qui enim dicit unius cujusdam eorum quæ sunt instrumentum esse, ut verisimile quiddam loqui videtur. alterum tamen eorum, quæ possidentur in civitate, hoc est dicendum. — So. Mi. Quid? — Ho. Quod hanc vim non habet. non enim generationis causa conglutinatur, ut instrumentum, sed ejus, quod confectum est salutis causa. — So. Mi. Quale istud? — Ho. Quod siccis et humidis, et igne calefactis et frigidis varium genus effectum, quod una appellatione vas nominamus, species plurima et scientiæ illi, quam quærimus, ut puto, nullo prorsus modo conveniens. — So. Mi. Non certe. — Ho. Tertia possessionum species multiformis apparet terrestris atque aquatica, multivaga et non errans, pretiosa et vilis, uno vero significata nomine, quia universum sessionis alicujus gratia est, sedes semper cum alicui fiat. — So Mi. Quid hoc? — Ho. Vehiculum, opinor, nuncupamus, haud sane peritiæ civilis opus, imo architecturæ, figulariæ et ærariæ facultatis magis. — So. Mi. Intelligo.

XXVIII. Ho. Numquid quartum præter ista dicendum, in quo plurima ex iis quæ supra retulimus, continentur, vestimenta omnia, arma plurima, muri, omnes terreni et lapidei ambitus aliaque innumera? cum vero hæc omnia muniendi objiciendique gratia fiant, rectissime munimenta communiter appellari possunt, multoque magis architectorum textorumque quam civilis sunt opera. — So. Mi. Sic est omnino. — Ho. Num quinto loco ornandi, pingendi, canendi artes locabimus et quæcumque his utentes fiunt imitationes quædam oblectationis gratia duntaxat excogitatæ, quæ merito uno quodam nomine comprehenduntur? — So. Mi. Quo? — Ho. Universum hoc ludicrum quoddam denominatur. — So. Mi. Absque dubio. — Ho. Unum hoc nomen omnibus his conveniet: non enim eorum quidquam serii studii, sed joci gratia omnia efficiuntur. — So. Mi. Hoc quoque fere intelligo. — Ho. Facultatem vero illam, quæ his omnibus præparat corpora, ex quibus et in quibus conficiuntur artium, quas modo narravimus, opera, nonne sexto loco ponemus, cum sit species varia a multis aliis artibus producta? — So. Mi. Quam dicis? — Ho. Eam quæ aurum et argentum ceteraque metalla terræ eruta visceribus præparat, et quæ arbores cædendi tondendique ars universa præbet arti fabrili et textoriæ. præterea quæ cortices arborum et animalium pelles circumcidit, et quæ-

τοτομική[1], καὶ ὅσαι περὶ τὰ τοιαῦτ' εἰσὶ τέχναι, καὶ φελλῶν καὶ βίβλων καὶ δεσμῶν ἐργαστικαί, παρέχον δημιουργεῖν σύνθετα ἐκ μὴ συντιθεμένων εἴδη γενῶν. ἓν δ' αὐτὸ προσαγορεύωμεν πᾶν τὸ πρωτογενὲς ἀνθρώποις κτῆμα, καὶ ἀξύνθετον καὶ βασιλικῆς ἐπιστήμης οὐδαμῶς ἔργον ὄν. — ΝΕ. ΣΩ. Καλῶς. — ΞΕ. Τὴν δὴ τῆς τροφῆς κτῆσιν, καὶ ὅσ' εἰς τὸ σῶμα ξυγκαταμιγνύμενα ἑαυτῶν μέρεσι μέρη σώματος εἰς τὸ 289 θεραπεῦσαί τινα δύναμιν εἴληχε, λεκτέον ἕβδομον a ὀνομάσαντας αὐτὸ ξύμπαν ἡμῶν εἶναι τροφόν, εἰ μή τι κάλλιον ἔχομεν ἄλλο θέσθαι. γεωργικῇ δὲ καὶ θηρευτικῇ καὶ γυμναστικῇ καὶ ἰατρικῇ καὶ μαγειρικῇ πᾶν ὑποτιθέντες ὀρθότερον ἀποδώσομεν ἢ τῇ πολιτικῇ. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ;

XXIX. ΞΕ. Σχεδὸν τοίνυν ὅσα ἔχεται κτήσεως πλὴν τῶν ἡμέρων ζῴων ἐν τούτοις ἑπτ' οἶμαι γένεσιν εἰρῆσθαι. σκόπει δέ· ἦν γὰρ δικαιότατα μὲν ἂν τεθὲν κατ' ἀρχὰς τὸ πρωτογενὲς εἶδος, μετὰ δὲ τοῦτ' ὄργα- b νον, ἀγγεῖον, ὄχημα, πρόβλημα, παίγνιον, θρέμμα. παραλείπομεν δ' εἴ τι μὴ μέγα λέληθεν εἴς τι τούτων [μέγα] δυνατὸν (ὂν) ἁρμόττειν, οἷον ἡ τοῦ νομίσματος ἰδέα καὶ σφραγίδων καὶ παντὸς χαρακτῆρος. γένος τε γὰρ ἐν αὐτοῖς ταῦτ' οὐδὲν ἔχει μέγα ξύννομον, ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς κόσμον, τὰ δ' εἰς ὄργανα βίᾳ μέν, ὅμως δὲ πάντως ἑλκόμενα συμφωνήσει· τὰ δὲ περὶ ζῴων κτῆσιν τῶν ἡμέρων, πλὴν δούλων, ἡ πρότερον ἀγελαιοτροφικὴ διαμερισθεῖσα πάντ' εἰληφυῖα ἀναφανεῖται. — c ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Τὸ δὲ δὴ δούλων καὶ πάντων ὑπηρετῶν λοιπόν, ἐν οἷς που καὶ μαντεύομαι τοὺς περὶ αὐτὸ τὸ πλέγμα ἀμφισβητοῦντας τῷ βασιλεῖ καταφανεῖς γενήσεσθαι, καθάπερ τοῖς ὑφάνταις τότε τοὺς περὶ τὸ νήθειν τε καὶ ξαίνειν καὶ ὅσ' ἄλλα εἴπομεν. οἱ δ' ἄλλοι πάντες, ὡς συναίτιοι λεχθέντες, ἅμα τοῖς ἔργοις τοῖς νῦν δὴ ῥηθεῖσιν ἀνήλωνται καὶ ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ βασιλικῆς τε καὶ πολιτικῆς πρά- d ξεως. — ΝΕ. ΣΩ. Ἐοίκασι γοῦν. — ΞΕ. Ἴθι δὴ σκεψώμεθα τοὺς λοιποὺς προσελθόντες ἐγγύθεν, ἵν' αὐτοὺς εἰδῶμεν βεβαιότερον. — ΝΕ. ΣΩ. Οὐκοῦν χρή. — ΞΕ. Τοὺς μὲν δὴ μεγίστους ὑπηρέτας, ὡς ἐνθένδ' ἰδεῖν, τοὐναντίον ἔχοντας εὑρίσκομεν οἷς ὑπωπτεύσαμεν ἐπιτήδευμα καὶ πάθος. — ΝΕ. ΣΩ. Τίνας; — ΞΕ. Τοὺς ὠνητούς τε καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ κτητούς· οὓς ἀναμφισβητήτως δούλους ἔχομεν εἰπεῖν, ἥκιστα βασιλικῆς μεταποιουμένους τέχνης. — ΝΕ. e ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τί δαί; τῶν ἐλευθέρων ὅσοι τοῖς νῦν δὴ ῥηθεῖσιν εἰς ὑπηρετικὴν ἑκόντες αὑτοὺς τάττουσι, τά τε γεωργίας καὶ τὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν ἔργα διακομίζοντες ἐπ' ἀλλήλους καὶ ἀνισοῦντες, οἱ μὲν κατ' ἀγοράς, οἱ δὲ πόλιν ἐκ πόλεως ἀλλάττοντες κατὰ θάλατταν καὶ πεζῇ, νόμισμά τε πρὸς τἆλλα καὶ αὐτὸ πρὸς αὑτὸ διαμείβοντες, οὓς ἀργυραμοιβούς τε 290 καὶ ἐμπόρους καὶ ναυκλήρους καὶ καπήλους ἐπωνομά- a καμεν, μῶν τῆς πολιτικῆς ἀμφισβητήσουσί τι; — ΝΕ. ΣΩ. Τάχ' ἂν ἴσως τῆς γε τῶν ἐμπορευτικῶν. —

cumque artes circa hujusmodi quædam versantur, et a quibus suber et liber sive codex et vincula parantur, ut fiant compositæ species ex generibus non compositis. universum hoc appellemus primogenitam hominibus possessionem, cum sit et simplex et regiæ artis nequaquam opus. — So. Mi. Recte. — Ho. Septimum tenet locum nutrimenti possessio, et quæcumque commixta corpori partibus suis partes corporis alere possint atque curare, quod totum alimentum dicendum, nisi quod forte pulchrius nomen reperiamus. agriculturæ autem, venationi, gymnasticæ, medicinæ, et coquinariæ universum hoc rectius quam civili tribuetur. — So. Mi. Rectius sane.

XXIX. Ho. Fere omnia, quæ possidentur, præter domesticorum animalium species in his septem arbitror sunt numerata. considera autem : par enim erat primogenitam illam quam vocavimus speciem primum inducere, deinde instrumentum, vas, vehiculum, munimentum, oblectamentum, nutrimentum. prætermittimus autem, si quid non magnum latuit, quod alicui horum accommodari possit, qualis est nummorum forma sigillorumque et omnis characteris. genus enim hæc in se non admodum cognatum habent, sed partim ad ornatum, partim ad instrumenta violentius quidem, attamen penitus relata congruent : possessionem vero animalium domesticorum, servis exceptis, gregis nutritio prius distincta universam comprehendisse comperietur. — So. Mi. Et maxime quidem. — Ho. Restat igitur servorum ministrorumque omnium genus, ubi præsentio eos conspicuos futuros, qui de ipsa textura cum rege contendunt, quemadmodum supra cum textore qui carminant et nent quique alia, de quibus diximus, faciunt. ceteri vero omnes, tanquam adjuvantes causæ dicti, una cum memoratis operibus a regia civilique actione sejuncti sunt atque discreti. — So. Mi. Videntur quidem. — Ho. Consideremus igitur jam reliquos prope accedentes, ut certius ipsos cognoscamus. — So. Mi. Oportet omnino. — Ho. Maximos porro ministros quantum hinc intueri licet, contrariam ejus quam suspicati sumus exercitationem passionemque habere reperimus. — So. Mi. Quos? — Ho. Empta mancipia et simili modo acquisitos : quos sine controversia servos cognominare possumus, longissime a regia dignitate distantes. — So. Mi. Quidni? — Ho. Quid dicemus de liberis, quicumque sponte quæ supra diximus ministeria obeunt, agriculturæ et aliarum artium opera transportant mutuisque commutant commerciis, sive de foro in forum in urbe eadem, seu de urbe terra marique transferentes in urbem, partim cum rebus reliquis nummos, partim simile quiddam simili commutantes, quos nummularios, mercatores, navicularios, caupones denominavimus, numquid hi civilem sibi peritiam vindicabunt? — So. Mi. Fortasse mercato-

ΞΕ. Ἀλλ' οὐ μὴν οὕς γ' ὁρῶμεν μισθωτοὺς καὶ θῆτας πᾶσιν ἑτοιμότατα ὑπηρετοῦντας μή ποτε βασιλικῆς μεταποιουμένους εὕρωμεν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γάρ; — ΞΕ. Τί δ' ἄρα τοὺς τὰ τοιάδε διακονοῦντας ἡμῖν ἑκάστοτε; — ΝΕ. ΣΩ. Τὰ ποῖ' εἶπες καὶ τίνας; — ΞΕ. Ὧν τὸ κηρυκικὸν ἔθνος, ὅσοι τε περὶ γράμματα σοφοὶ b γίγνονται πολλάκις ὑπηρετήσαντες, καὶ πόλλ' ἄττ' ἕτερα περὶ τὰς ἀρχὰς διαπονεῖσθαι τινὲς ἕτεροι πάνδεινοι, τί τούτους αὖ λέξομεν; — ΝΕ. ΣΩ. Ὅπερ εἶπες νῦν, ὑπηρέτας, ἀλλ' οὐκ αὐτοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντας. — ΞΕ. Ἀλλ' οὐ μήν, οἶμαί γε, ἐνύπνιον ἰδὼν εἶπον ταύτῃ πῃ φανήσεσθαι τοὺς διαφερόντως ἀμφισβητοῦντας τῆς πολιτικῆς. καίτοι σφόδρα γ' ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειε τὸ ζητεῖν τούτους ἐν ὑπηρετικῇ μοίρᾳ τινί. — c ΝΕ. ΣΩ. Κομιδῇ μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἔτι δὴ προσμίξωμεν ἐγγύτερον ἐπὶ τοὺς μήπω βεβασανισμένους. εἰσὶ δ' οἵ τε περὶ μαντικὴν ἔχοντές τινος ἐπιστήμης διακόνου μόριον· ἑρμηνευταὶ γάρ που νομίζονται παρὰ θεῶν ἀνθρώποις. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ μὴν καὶ τὸ τῶν ἱερέων αὖ γένος, ὡς τὸ νόμιμόν φησι, παρὰ μὲν ἡμῶν δωρεὰς θεοῖς διὰ θυσιῶν ἐπιστῆμόν ἐστι κατὰ νοῦν ἐκείνοις δωρεῖσθαι, παρὰ δ' ἐκείνων ἡμῖν εὐχαῖς d κτῆσιν ἀγαθῶν αἰτήσασθαι. ταῦτα δὲ διακόνου τέχνης ἐστί που μόρια ἀμφότερα. — ΝΕ. ΣΩ. Φαίνεται γοῦν.

XXX. ΞΕ. Ἤδη τοίνυν μοι δοκοῦμεν οἷόν γέ τινος ἴχνους ἐφ' ὃ πορευόμεθα προσάπτεσθαι. τὸ γὰρ δὴ τῶν ἱερέων σχῆμα καὶ τὸ τῶν μάντεων εὖ μάλα φρονήματος πληροῦται καὶ δόξαν σεμνὴν λαμβάνει διὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐγχειρημάτων, ὥστε περὶ μὲν Αἴγυπτον οὐδ' ἔξεστι βασιλέα χωρὶς ἱερατικῆς ἄρχειν, ἀλλ' ἐὰν e ἄρα καὶ τύχῃ πρότερον ἐξ ἄλλου γένους βιασάμενος, ὕστερον ἀναγκαῖον εἰς τοῦτ' εἰστελεῖσθαι αὐτὸν τὸ γένος. ἔτι δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλαχοῦ ταῖς μεγίσταις ἀρχαῖς τὰ μέγιστα τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα θύματα εὕροι τις ἂν προσταττόμενα θύειν. καὶ δὴ καὶ παρ' ὑμῖν οὐχ ἥκιστα δῆλον ὃ λέγω· τῷ γὰρ λαχόντι βασιλεῖ φασὶ τῇδε τὰ σεμνότατα καὶ μάλιστα πάτρια τῶν ἀρχαίων θυσιῶν ἀποδεδόσθαι. — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ πάνυ γε. — 291 ΞΕ. Τούτους τε τοίνυν τοὺς κληρωτοὺς βασιλέας ἅμα a καὶ ἱερέας, καὶ ὑπηρέτας αὐτῶν καί τιν' ἕτερον πάμπολυν ὄχλον σκεπτέον, ὃς ἄρτι κατάδηλος νῦν ἡμῖν γέγονεν ἀποχωρισθέντων τῶν ἔμπροσθεν. — ΝΕ. ΣΩ. Τίνας δ' αὐτοὺς καὶ λέγεις; — ΞΕ. Καὶ μάλα τινὰς ἀτόπους. — ΝΕ. ΣΩ. Τί δή; — ΞΕ. Πάμφυλόν τι γένος αὐτῶν ὥς γ' ἄρτι σκοπουμένῳ φαίνεται. πολλοὶ μὲν γὰρ λέουσι τῶν ἀνδρῶν εἴξασι καὶ κενταύροις καὶ τοιούτοισιν ἑτέροις, πάμπολλοι δὲ Σατύροις καὶ τοῖς b ἀσθενέσι καὶ πολυτρόποις θηρίοις· ταχὺ δὲ μεταλλάττουσι τάς τ' ἰδέας καὶ τὴν δύναμιν εἰς ἀλλήλους. καὶ μέντοι μοι νῦν, ὦ Σώκρατες, ἄρτι δοκῶ κατανενοηκέναι τοὺς ἄνδρας. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγοις ἄν· ἔοικας γὰρ ἄτοπόν τι καθορᾶν. — ΞΕ. Ναί· τὸ γὰρ ἄτοπον ἐξ ἀγνοίας πᾶσι συμβαίνει. καὶ γὰρ δὴ καὶ νῦν αὐτὸς

rum artem. — Ho. Non tamen illi, quos utpote mercenarios cernimus passim omnibus ad serviendum expositos, regiam usurpare dignitatem reperientur. — So. Mi. Est ut dicis. — Ho. Quid vero de his, qui talia quædam nobis ubique ministrant? — So. Mi. Quos dicis et qualia? — Ho. Genus præconum inquam et eorum, qui sapienter circa literas subministrant, nonnullosque alios solertes rerum ad principum ministerium pertinentium elaboratores, quid de his dicendum? — So. Mi. Quod nunc dicebas, ministros eos esse, non vero principes civitatum. — Ho. Non tamen vanum est, ut arbitror, quod in superioribus dixi, inventuros nos hac ratione de civili curatione vehementer concertantes. quamvis admodum absurdum alicui videri possit, eos in ministrorum numero quærere. — So. Mi. Valde quidem. — Ho. Accedamus igitur etiam propius ad eos, qui nondum examinati sunt. hi vero sunt, qui circa vaticinium habent scientiæ alicujus ministræ particulam: interpretes enim deos et homines inter habentur. — So. Mi. Certe. — Ho. Quin etiam sacerdotum genus, ut lege habetur, intelligit quo pacto dona diis cæsis victimis sint offerenda, et qua ratione vovendum sit quidve boni sit a diis petendum. hæc autem ambo ministratoriæ artis partes sunt. — So. Mi. Videtur.

XXX. Ho. Jam igitur vestigium quoddam ejus quod inquirimus attingere videmur. nam illa sacerdotum et vatum natio magnanimitate intelligentiaque et claritate abundat propter eorum quæ tractant magnificentiam, ita ut apud Ægyptios non liceat regem absque sacerdotio imperare, sed si ex alio genere vi regnum usurpaverit, cogatur postea sacris initiari, ut rex denique sit et sacerdos. præterea in multis Græcorum civitatibus, apud vos præsertim, reperies præcipua sacra a magistratibus summis institui: nam et apud vos fertur creato regi patria et solemnia maxima antiquorum sacrorum esse tributa. — So. Mi. Et maxime quidem. — Ho. Hos igitur creatos reges simul et sacerdotes, et eorum ministros, nec non aliam quamdam frequentem turbam considerare debemus, quæ paulo ante semotis superioribus nunc in lucem venit. — So. Mi. Quos tandem inquis? — Ho. Miros quosdam inquam. — So. Mi. Quamobrem? — Ho. Jam enim cogitanti mihi multiforme horum genus apparet. multi namque virorum leonum similes fiunt et centaurorum et aliorum hujusmodi, plurimi etiam satyrorum et imbecillium et multiformium bestiarum: citoque transmutant alternantque invicem formas et vim. enimvero nunc primum illos viros, o Socrates, animadvertisse mihi videor. — So. Mi. Dic obsecro: videris enim mirum quiddam nunc videre. — Ho. Profecto: nam ut mirum semper aliquid nobis contingat, ignoratio efficit. ac mihi modo idem contigit. repente namque ut

τοῦτ' ἔπαθον. ἐξαίφνης ἠμφεγνόησα κατιδὼν τὸν περὶ τὰ τῶν πόλεων πράγματα χορόν. — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖον; c — ΞΕ. Τὸν πάντων τῶν σοφιστῶν μέγιστον γόητα καὶ ταύτης τῆς τέχνης ἐμπειρότατον· ὃν ἀπὸ τῶν ὄν-5 τως ὄντων πολιτικῶν καὶ βασιλικῶν καίπερ παγχάλεπον ὄντα ἀφαιρεῖν ἀφαιρετέον, εἰ μέλλομεν ἰδεῖν ἐναργῶς τὸ ζητούμενον. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γ' οὐκ ἀνετέον. — ΞΕ. Οὔκουν δὴ κατά γε τὴν ἐμήν. καί μοι φράζε τόδε.

10 XXXI. ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ἆρ' οὐ μοναρχία τῶν πολιτικῶν ἡμῖν ἀρχῶν ἐστὶ μία; — ΝΕ. d ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ μετὰ μοναρχίαν εἴποι τις ἄν, οἶμαι, τὴν ὑπὸ τῶν ὀλίγων δυναστείαν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τρίτον δὲ σχῆμα πολιτείας οὐχ ἡ 15 τοῦ πλήθους ἀρχή, δημοκρατία τοὔνομα κληθεῖσα; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ γε. — ΞΕ. Τρεῖς δ' οὖσαι μῶν οὐ πέντε τρόπον τινὰ γίγνονται, δύ' ἐξ ἑαυτῶν ἄλλα πρὸς αὑταῖς ὀνόματα τίκτουσαι; — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖα δή; — ΞΕ. Πρὸς τὸ βίαιόν που καὶ ἑκούσιον ἀποσκο- e 20 ποῦντες νῦν, καὶ πενίαν καὶ πλοῦτον, καὶ νόμον καὶ ἀνομίαν, ἐν αὐταῖς γιγνόμενα, διπλῆν ἑκατέραν τοῖν δυοῖν διαιροῦντες μοναρχίαν μὲν προσαγορεύουσιν ὡς δύο παρεχομένην εἴδη δυοῖν ὀνόμασι, ⌈τὸ μὲν⌉ τυραννίδι, τὸ δὲ βασιλικῇ. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; 25 — ΞΕ. Τὴν δ' ὑπ' ὀλίγων γ' ἑκάστοτε κρατηθεῖσαν πόλιν ἀριστοκρατίᾳ καὶ ὀλιγαρχίᾳ. — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ πάνυ γε. — ΞΕ. Δημοκρατίας γε μήν, ἐάν τ' οὖν 292 βιαίως ἐάν θ' ἑκουσίως τῶν τὰς οὐσίας ἐχόντων τὸ πλῆ- a θος ἄρχῃ, κἄν τε τοὺς νόμους ἀκριβῶς φυλάττον ἐάν 30 τε μή, πάντως τοὔνομα οὐδεὶς αὐτῆς εἴωθε μεταλλάττειν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθῆ. — ΞΕ. Τί οὖν; οἰόμεθά τινα τούτων τῶν πολιτειῶν ὀρθὴν εἶναι τούτοις τοῖς ὅροις ὁρισθεῖσαν, ἑνὶ καὶ ὀλίγοις καὶ πολλοῖς, καὶ πλούτῳ καὶ πενίᾳ, καὶ τῷ βιαίῳ καὶ ἑκουσίῳ, καὶ μετὰ γραμ-35 μάτων καὶ ἄνευ νόμων ξυμβαίνουσαν γίγνεσθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Τί γὰρ δὴ καὶ κωλύει; — ΞΕ. Σκόπει δὴ σαφέστερον τῇδ' ἑπόμενος. — ΝΕ. ΣΩ. Πῇ; — b ΞΕ. Τῷ ῥηθέντι κατὰ πρώτας πότερον ἐμμενοῦμεν ἢ διαφωνήσομεν; — ΝΕ. ΣΩ. Τῷ δὴ ποίῳ λέγεις; — 40 ΞΕ. Τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν τῶν ἐπιστημῶν εἶναί τιν' ἔφαμεν, οἶμαι. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Καὶ τούτων γ' οὐχ ἁπασῶν, ἀλλὰ κριτικὴν δήπου τινὰ καὶ ἐπιστατικὴν ἐκ τῶν ἄλλων προειλόμεθα. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Κἀκ τῆς ἐπιστατικῆς τὴν μὲν ἐπ' ἀψύ-45 χοις ἔργοις, τὴν δ' ἐπὶ ζῴοις. καὶ κατὰ τοῦτον δὴ c τὸν τρόπον μερίζοντες δεῦρ' ἀεὶ προεληλύθαμεν, ἐπιστήμης οὐκ ἐπιλανθανόμενοι, τὸ δ' ἥτις οὐχ ἱκανῶς πω δυνάμενοι διακριβώσασθαι. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγεις ὀρθῶς. — ΞΕ. Τοῦτ' αὐτὸ τοίνυν ἆρ' ἐννοοῦμεν, ὅτι τὸν ὅρον 50 οὐκ ὀλίγους οὐδὲ πολλούς, οὐδὲ τὸ ἑκούσιον οὐδὲ τὸ ἀκούσιον, οὐδὲ πενίαν οὐδὲ πλοῦτον γίγνεσθαι περὶ αὐτῶν χρεών, ἀλλά τιν' ἐπιστήμην, εἴπερ ἀκολουθήσομεν τοῖς ἔμπροσθεν; — ΝΕ. ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γ' d ἀδύνατον μὴ ποιεῖν.

ambigerem accidit, cum chorum negotiorum civilium intuerer. — So. Mi. Quem? — Ho. Maximum sophistarum omnium præstigiatorem, hujusque artis præ ceteris peritissimum : quem discernere decet a viris revera regiis atque civilibus, quamvis arduum id sit, si quod quærimus perspicue videre volumus. — So. Mi. Nullo modo hoc intermittendum. — Ho. Non certe, ut ego arbitror. ac mihi dicas hoc.

XXXI. So. Mi. Quid? — Ho. An non monarchia (principatus unius) una quædam est gubernationum civilium? — So. Mi. Est. — Ho. Post hanc paucorum potentiam ponere possumus. — So. Mi. Sane. — Ho. Tertia vero regiminis forma nonne multitudinis gubernatio, quam popularem vocant? — So. Mi. Prorsus. — Ho. Nonne tres hæ quodammodo quinque fiunt, cum duo alia nomina ex se insuper pariant? — So. Mi. Quænam? — Ho. Qui considerant et invitis et volentibus, item et lege et arbitrio imperari posse, tum et pauperes esse posse qui præsunt vel divitiis ad imperium evehi, duas in species tam unius quam paucorum dividunt principatum, et unius quidem principatum appellant, ut duas continentem species, duobus nominibus, tyrannidem et regiam. — So. Mi. Utique. — Ho. Gubernationem vero, quæ penes paucos est, paucorum potentiam et potentiam optimatum. — So. Mi. Omnino. — Ho. Popularis vero gubernationis nomen nullus utique mutare aliquando consuevit, sive sponte seu vi populus divitibus præsideat, sive lege seu arbitrio regat. — So. Mi. Vera narras. — Ho. Numquid igitur existimamus aliquam harum gubernationum civilium rectam esse finibus his distinctionibusque determinatam, uno videlicet et paucis et multis, paupertate et divitiis, violentia et voluntate, legibus et arbitrio? — So. Mi. Quid enim prohibet? — Ho. Considera jam diligentius, et hac me sequere. — So. Mi. Qua? — Ho. Stabimusne in eo, quod in principio dictum, an non? — So. Mi. In quonam? — Ho. Regiam dignitatem unam quamdam scientiarum esse diximus. — So. Mi. Diximus. — Ho. Neque in quovis scientiæ genere illam locavimus, sed e reliquis artem quamdam judicandi præcipiendique selegimus. — So. Mi. Sane. — Ho. Eam deinde quæ præcipit partim rebus inanimatis, partim animatis (præesse diximus). et hoc ordine dividentes, huc sumus progressi, ut scientiæ nomen servaremus, quæ vero potissimum scientia sit, nondum accurate declarare potuimus. — So. Mi. Recte loqueris. — Ho. Numquid igitur id ipsum videmus, descriptionem eorum neque secundum violentiam et voluntatem, neque secundum paucos ac multos, neque per inopiam et opulentiam fieri oportere, sed per scientiam quamdam, si superiora sequamur? — So. Mi. Necesse certe est, ut hoc fiat.

XXXII. ΞΕ. Ἐξ ἀνάγκης δὴ νῦν τοῦθ' οὕτω σκεπτέον, ἐν τίνι ποτὲ τούτων ἐπιστήμη ξυμβαίνει γίγνεσθαι περὶ ἀνθρώπων ἀρχῆς, σχεδὸν τῆς χαλεπωτάτης καὶ μεγίστης κτήσασθαι. δεῖ γὰρ ἰδεῖν αὐτήν, ἵνα 5 θεασώμεθα, τίνας ἀφαιρετέον ἀπὸ τοῦ φρονίμου βασιλέως, οἳ προσποιοῦνται μὲν εἶναι πολιτικοὶ καὶ πείθουσι πολλούς, εἰσὶ δ' οὐδαμῶς. — ΝΕ. ΣΩ. Δεῖ γὰρ δὴ ποιεῖν τοῦτο, ὡς ὁ λόγος ἡμῖν προείρηκε. — ΞΕ. e Μῶν οὖν δοκεῖ πλῆθός γ' ἐν πόλει ταύτην τὴν ἐπι-10 στήμην δυνατὸν εἶναι κτήσασθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ πῶς; — ΞΕ. Ἀλλ' ἆρ' ἐν χιλιάνδρῳ πόλει δυνατὸν ἑκατόν τινας ἢ καὶ πεντήκοντ' αὐτὴν ἱκανῶς κτήσασθαι; — ΝΕ. ΣΩ. Ῥάστη μεντἂν οὕτω γ' εἴη πασῶν τῶν τεχνῶν· ἴσμεν γάρ, ὅτι χιλίων ἀνδρῶν ἄκροι 15 πεττευταὶ τοσοῦτοι πρὸς τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν οὐκ ἂν γένοιντό ποτε, μή τι δὴ βασιλεῖς γε. δεῖ γὰρ δὴ τόν γε τὴν βασιλικὴν ἔχοντ' ἐπιστήμην, ἄν τ' ἄρχῃ 293 κἂν μή, κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ὅμως βασιλικὸν a προσαγορεύεσθαι. — ΞΕ. Καλῶς ἀπεμνημόνευσας. 20 ἑπόμενον δ' οἶμαι τούτῳ τὴν μὲν ὀρθὴν ἀρχὴν περὶ ἕνα τινὰ καὶ δύο καὶ παντάπασιν ὀλίγους δεῖν ζητεῖν, ὅταν ὀρθὴ γίγνηται. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Τούτους δέ γε, ἐάν θ' ἑκόντων ἐάν τ' ἀκόντων ἄρχωσιν, ἄν τε κατὰ ⌜τὰ⌝ γράμματα ἄν τ' ἄνευ γραμμάτων, κἂν 25 πλουτοῦντες ἢ πενόμενοι, νομιστέον, ὥσπερ νῦν ἡγούμεθα, κατὰ τέχνην ἡντινοῦν ἀρχὴν ἄρχοντας. τοὺς ἰατροὺς δ' οὐχ ἥκιστα νενομίκαμεν, ἐάν θ' ἑκόντας ἐάν b τ' ἄκοντας ἡμᾶς ἰῶνται, τέμνοντες ἢ καίοντες ἤ τιν' ἄλλην ἀλγηδόνα προσάπτοντες, κἂν κατὰ γράμματα ἢ 30 χωρὶς γραμμάτων, κἂν πένητες ὄντες ἢ πλούσιοι, πάντως οὐδὲν ἧττον ἰατρούς, φαμέν, ἕωσπερ ἂν ἐπιστατοῦντες τέχνῃ, καθαίροντες εἴτ' ἄλλως ἰσχναίνοντες εἴτε καὶ αὐξάνοντες, ἂν μόνον ἐπ' ἀγαθῷ τῷ τῶν σωμάτων, βελτίω ποιοῦντες ἐκ χειρόνων, σώζωσιν οἱ 35 θεραπεύοντες ἕκαστοι τὰ θεραπευόμενα. ταύτῃ φήσο- c μεν, ὡς οἶμαι, καὶ οὐκ ἄλλῃ, τοῦτον ὅρον ὀρθὸν εἶναι μόνον ἰατρικῆς καὶ ἄλλης ἡστινοσοῦν ἀρχῆς. — ΝΕ. ΣΩ. Κομιδῇ μὲν οὖν.

XXXIII. ΞΕ. Ἀναγκαῖον δὴ καὶ πολιτειῶν, ὡς 40 ἔοικε, ταύτην ὀρθὴν διαφερόντως εἶναι καὶ μόνην πολιτείαν, ἐν ᾗ τις ἂν εὑρίσκοι τοὺς ἄρχοντας ἀληθῶς ἐπιστήμονας καὶ οὐ δοκοῦντας μόνον, ἐάν τε κατὰ νόμους ἐάν τ' ἄνευ νόμων ἄρχωσι, καὶ ἑκόντων ἢ ἀκόντων, ἢ πενόμενοι ἢ πλουτοῦντες, τούτων ὑπολογιστέον οὐδὲν d 45 οὐδαμῶς εἶναι κατ' οὐδεμίαν ὀρθότητα. — ΝΕ. ΣΩ. Καλῶς. — ΞΕ. Κἄν τέ γ' ἀποκτιννύντες τινὰς ἢ καὶ ἐκβάλλοντες καθαίρωσιν ἐπ' ἀγαθῷ τὴν πόλιν, εἴτε καὶ ἀποικίας οἷον σμήνη μελιττῶν ἐκπέμποντές ποι σμικροτέραν ποιῶσιν, ἤ τινας ἐπεισαγόμενοί ποθεν 50 ἄλλους ἔξωθεν, πολίτας ποιοῦντες αὐτὴν αὔξωσιν, ἕωσπερ ἂν ἐπιστήμῃ καὶ τῷ δικαίῳ προσχρώμενοι, σώζοντες, ἐκ χείρονος βελτίω ποιῶσι κατὰ δύναμιν, ταύτην τότε καὶ κατὰ τοὺς τοιούτους ὅρους ἡμῖν μόνην e ὀρθὴν πολιτείαν εἶναι ῥητέον. ὅσας δ' ἄλλας λέγομεν

XXXII. o. Necessario igitur hoc nunc ita considerare debemus, cuinam horum maxime imperatoriæ facultatis scientia insit, quæ fere paratu maxima omnium ac difficillima est. inspicere namque illam oportet, ut videamus, quinam a sapiente rege segregandi sint, qui sibi civilem peritiam vindicent, idque multis persuadent, cum ab ea procul admodum absint. — So. Mi. Sic prorsus agendum, ut ratio superior monuit. — Ho. Numquid igitur multitudo tibi in civitate hujus scientiæ compos fieri posse videtur? — So. Mi. Quo pacto? — Ho. An in mille hominum civitate fieri potest, ut centum vel quinquaginta viri sufficienter eam adipiscantur? — So. Mi. Facillima omnium artium hæc profecto sic esset: scimus enim in mille hominum numero tot viros, qui talorum ludo ceteros Græcos superent, nequaquam reperiri, nedum reges. oportet enim sane virum illum, qui regia peritia instructus est, regium vocare, sive dominetur sive minus, juxta rationem illam superiorem. — Ho. Recte superiorum memor monuisti. arbitror autem juxta hanc rationem rectam gubernationem, si quando recta sit, circa unum vel duos vel paucos esse quærendam. — So. Mi. Quidni? — Ho. Existimare vero oportet hos arte certe quadam imperare, volentibus an nolentibus, secundum scripta an absque scriptis institutisque et legibus imperitent, pauperes an divites ipsi sint. medicos vero non minime solemus, sive invitis sive volentibus, secando aut urendo vel alium dolorem afferendo, secundum scripta aut ex usu curent, pauperes ipsi aut divites sint, omnino nihilominus medicos dicere, si modo arte quadam curandorum corporum vel purgando vel extenuando vel replendo augendoque utantur, et dummodo ad bonum corporis respicientes ex deterioribus meliora reddant et servent ea, quæ curent singuli curantes. hoc modo duntaxat, ut arbitror, rectam esse dicemus medicinæ vel cujusvis alius principatus definitionem, alio vero nequaquam. — So. Mi. Ita prorsus existimandum.

XXXIII. Ho. Necesse est igitur, ut videtur, eam maxime ac solam rectam existimare civitatem, in qua qui magistratibus funguntur, revera gubernare sciunt et non videntur tantum, et sive secundum leges seu absque legibus dominentur, sive volentibus sive invitis, vel etiam si pauperes sint vel divites, nihil ex his quicquam ad rectam ullius rei rationem referendum. — So. Mi. Præclare. — Ho. Et si capitalibus pœnis sive exsiliis quibusdam communis boni gratia civitatem purgent, seu colonias tanquam apum examina aliquo deducendo populum comminuant, sive alicunde homines futuros cives inducant civitatemque amplificent, dum scientia et justitia freti, ex deteriori meliorem pro viribus civitatem efficiant atque servent, hæc sic recta dicenda respublica, cum in talibus duntaxat definitio rectæ gubernationis consistat. quas vero alias neque legitimas neque ve-

οὐ γνησίας ου ὄντως οὔσας λεκτέον, ἀλλὰ μεμιμημένας ταύτην, ἃς μὲν ὡς εὐνόμους λέγομεν, ἐπὶ τὰ καλλίω, τὰς δ' ἄλλας ἐπὶ τὰ αἰσχίονα [μεμιμῆσθαι]. — ΝΕ. ΣΩ. Τὰ μὲν ἄλλα, ὦ ξένε, μετρίως ἔοικεν εἰρῆσθαι, τὸ δὲ καὶ ἄνευ νόμων δεῖν ἄρχειν χαλεπώτερον ἀκούειν ἐρρήθη. — ΞΕ. Σμικρόν γ' ἔφθης με ἐρόμενος, ὦ Σώκρατες. ἔμελλον γάρ σε διερωτήσειν 294 ταῦτα, πότερον ἀποδέχει πάντα, ἤ τι καὶ δυσχεραίνεις a τῶν λεχθέντων· νῦν δ' ἤδη φανερὸν ὅτι τοῦτο βουλησόμεθα τὸ περὶ τῆς τῶν ἄνευ νόμων ἀρχόντων ὀρθότητος διελθεῖν ἡμᾶς. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τρόπον μέντοι τινὰ δῆλον ὅτι τῆς βασιλικῆς ἐστιν ἡ νομοθετική· τὸ δ' ἄριστον οὐ τοὺς νόμους ἐστὶν ἰσχύειν, ἀλλ' ἄνδρα τὸν μετὰ φρονήσεως βασιλικόν. οἶσθ' ὅπῃ; — ΝΕ. ΣΩ. Πῇ δὴ λέγεις; — ΞΕ. Ὅτι νόμος οὐκ ἄν ποτε δύναιτο τό τ' ἄριστον καὶ τὸ δικαιότατον ἀκριβῶς ἅμα πᾶσι περιλαβὼν τὸ βέλτιστον ἐπιτάττειν· b αἱ γὰρ ἀνομοιότητες τῶν τ' ἀνθρώπων καὶ τῶν πράξεων καὶ τὸ μηδέποτε μηδέν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡσυχίαν ἄγειν τῶν ἀνθρωπίνων οὐδὲν ἐῶσιν ἁπλοῦν ἐν οὐδενὶ περὶ ἁπάντων καὶ ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον ἀποφαίνεσθαι τέχνην οὐδ' ἡντινοῦν. ταῦτα δὴ συγχωροῦμέν που; — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Τὸν δέ γε νόμον ὁρῶμεν σχεδὸν ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ξυντείνοντα, ὥσπερ τιν' ἄνθρωπον αὐθάδη καὶ ἀμαθῆ καὶ μηδένα μηδὲν ἐῶντα c ποιεῖν παρὰ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, μηδ' ἐπερωτᾶν μηδένα, μηδ' ἄν τι νέον ἄρα τῳ ξυμβαίνῃ βέλτιον παρὰ τὸν λόγον, ὃν αὐτὸς ἐπέταξεν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθῆ· ποιεῖ γὰρ ἀτεχνῶς, καθάπερ εἴρηκας νῦν, ὁ νόμος ἡμῖν ἑκάστοις. — ΞΕ. Οὐκοῦν ἀδύνατον εὖ ἔχειν πρὸς τὰ μηδέποθ' ἁπλᾶ τὸ διὰ παντὸς γιγνόμενον ἁπλοῦν; — ΝΕ. ΣΩ. Κινδυνεύει.

XXXIV. ΞΕ. Διὰ τί δή ποτ' οὖν ἀναγκαῖον νομοθετεῖν, ἐπειδήπερ οὐκ ὀρθότατον ὁ νόμος; ἀνευρετέον d τούτου τὴν αἰτίαν. — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Οὐκοῦν καὶ παρ' ὑμῖν εἰσί τινες, οἷαι καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, ἀθρόων ἀνθρώπων ἀσκήσεις, εἴτε πρὸς δρόμον εἴτε πρὸς ἄλλο τι, φιλονεικίας ἕνεκα; — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ πάνυ γε πολλαί. — ΞΕ. Φέρε νῦν, ἀναλάβωμεν πάλιν μνήμῃ τὰς τῶν τέχνῃ γυμναζόντων ἐπιτάξεις ἐν ταῖς τοιαύταις ἀρχαῖς. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Ὅτι λεπτουργεῖν οὐκ ἐγχωρεῖν ἡγοῦνται καθ' ἕνα ἕκαστον, τῷ σώματι τὸ προσῆκον ἑκάστῳ προστάττοντες, ἀλλὰ e παχύτερον οἴονται δεῖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἐπὶ (τοὺς) πολλοὺς τὴν τοῦ λυσιτελοῦντος τοῖς σώμασι ποιεῖσθαι τάξιν. — ΝΕ. ΣΩ. Καλῶς. — ΞΕ. Διό δή γε καὶ ἴσους πόνους νῦν διδόντες ἀθρόοις ἅμα μὲν ἐξορμῶσιν, ἅμα δὲ καὶ καταπαύουσι δρόμου καὶ πάλης καὶ πάντων τῶν κατὰ [τὰ] σώματα πόνων. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔστι ταῦτα. — ΞΕ. Καὶ τὸν νομοθέτην τοίνυν ἡγώμεθα, 295 τὸν ταῖσιν ἀγέλαις ἐπιστατήσοντα τοῦ δικαίου πέρι καὶ a τῶν πρὸς ἀλλήλους ξυμβολαίων, μή ποθ' ἱκανὸν γενήσεσθαι πᾶσιν ἀθρόοις προστάττοντ' ἀκριβῶς ἑνὶ ἑκάστῳ τὸ προσῆκον ἀποδιδόναι. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ γοῦν εἰκός.

ras dicimus, eas hanc imitari dicendum est, quas quidem bonis legibus temperatas dicimus ad meliora tendentes, reliquas vero ad deteriora. — So. Mi. Cetera quidem, hospes, probe dicta videntur, isthuc vero quod dictum est, gubernare etiam sine legibus oportere, haud facile admitti potest. — Ho. Paululum prior interrogasti, o Socrates, quod ipse rogaturus eram, utrum hæc accipis atque approbas omnia, an quicquam eorum, quæ dicta sunt, tibi molestum est : nunc autem constat nos velle de eo, utrum recte sine legibus gubernetur, disserere. — So. Mi. Procul dubio. — Ho. Patet quidem quodammodo legum lationem ad dignitatem regiam pertinere : est autem optimum non leges valere, sed hominem prudentem regiumque. nostine qua ratione? — So. Mi. Declara. — Ho. Quoniam lex nequit quod optimum simul omnibus est et justissimum sincere comprehendens optimum præcipere : hominum enim actionumque dissimilitudo instabilisque rerum humanarum conditio facit ut ars nulla simplex quicquam et universum de omnibus perque omne tempus valens constituere possit. concedimus sane hæc, opinor. — So. Mi. Plane. — Ho. Legem vero cernimus ad hoc ipsum niti, quasi hominem quemdam pertinacem et imperitum, qui nihil quam quod ipse constituit fieri permittat, nec rogari etiam, si quid novi præter ejus mandatum ac præceptum melius cui obveniat. — So. Mi. Vera loqueris : ita enim ut dixisti nunc lex homines cogit. — Ho. Ergo fieri non potest, ut certus quidam et unius modi simplexque ordo valeat in his, quæ varia semper sunt ac nunquam simplicia. — So. Mi. Videtur.

XXXIV. Ho. Invenienda igitur causa est quam propter leges ferre necesse est, lex quandoquidem optimum atque rectissimum non sit. — So. Mi. Cui dubium? — Ho. Nonne et apud vos, ut et apud alios, sunt quædam exercitationes communes sive cursu sive alio quocumque genere decertandi causa? — So. Mi. Permultæ. — Ho. Age nunc, referamus memoria præcepta illorum, qui arte quadam gymnasiis præsunt. — So. M. Quænam? — Ho. Arbitrantur fieri non posse, ut quod sigillatim et unicuique seorsum conveniat præcipiatur, sed crassius ac communius quod est et plurimis et plurimum conducere putant, instituendum censent. — So. Mi. Præclare. — Ho. Quamobrem æquis laboribus hodie cunctos astringunt paribusque exercitationibus simul quidem agitant, simul vero etiam desistere faciunt a cursu et palæstra et aliis corporum laboribus. — So. Mi. Sic accidit. — Ho. Legum quoque conditorem putemus, suis gregibus præsidentem de justo mutuisve commerciis jura daturum, non posse, dum cunctis una consulit, accurate ad singulorum commoditatem jusve prospicere. — So. M. Consentaneum est. — Ho. Sed, ut

— ΞΕ. Ἀλλὰ τὸ τοῖς πολλοῖς γε, οἶμαι, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καί πως οὑτωσὶ παχυτέρως ἑκάστοις τὸν νόμον θήσει, καὶ ἐν γράμμασιν ἀποδιδοὺς, καὶ ἐν ἀγραμμάτοις πατρίοις δ' ἔθεσι νομοθετῶν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς.
5 — ΞΕ. Ὀρθῶς μέντοι. πῶς γὰρ ἄν τις ἱκανὸς γένοιτ' ἄν ποτε, ὦ Σώκρατες, ὥστε διὰ βίου ἀεὶ παρακαθήμενος ἑκάστῳ δι' ἀκριβείας προστάττειν τὸ προσῆ- b κον; ἐπεὶ τοῦτ' ἂν δυνατὸς ὢν, ὡς οἶμαι, τῶν τὴν βασιλικὴν ὀστισοῦν ὄντως ἐπιστήμην εἰληφότων σχολῇ
10 ποτ' ἂν ἑαυτῷ θεῖτ' ἐμποδίσματα γράφων τοὺς λεχθέντας τούτους νόμους. — ΝΕ. ΣΩ. Ἐκ τῶν νῦν γοῦν, ὦ ξένε, εἰρημένων. — ΞΕ. Μᾶλλον δέ γε, ὦ βέλτιστε, ἐκ τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι. — ΝΕ. ΣΩ. Τίνων δή; — ΞΕ. Τῶν τοιῶνδε. εἴπωμεν γὰρ δὴ
15 πρός γ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἰατρὸν μέλλοντα ἢ καί τινα c γυμναστικὸν ἀποδημεῖν καὶ ἀπέσεσθαι τῶν θεραπευομένων συχνὸν, ὡς οἴοιτο, χρόνον, μὴ μνημονεύσειν οἰηθέντα τὰ προσταχθέντα τοὺς γυμναζομένους ἢ τοὺς κάμνοντας, ὑπομνήματα γράφειν ἂν ἐθέλειν αὐτοῖς, ἢ
20 πῶς; — ΝΕ. ΣΩ. Οὕτως. — ΞΕ. Τί δαί; εἰ παρὰ δόξαν ἐλάττω χρόνον ἀποδημήσας ἔλθοι πάλιν, ἆρ' οὐκ ἂν παρ' ἐκεῖνα τὰ γράμματα τολμήσειεν ἄλλα ὑποθέσθαι, ξυμβαινόντων ἄλλων βελτιόνων τοῖς κάμνουσι διὰ πνεύματα ἤ τι καὶ ἄλλο παρὰ τὴν ἐλπίδα d
25 τῶν ἐκ Διὸς ἑτέρως πως τῶν εἰωθότων γενόμενα, καρτερῶν δ' ἂν ἡγοῖτο δεῖν μὴ ἐκβαίνειν τἀρχαῖά ποτε νομοθετηθέντα μήτ' αὐτὸν προστάττοντα ἄλλα μήτε τὸν κάμνοντα ἕτερα τολμῶντα παρὰ τὰ γραφέντα δρᾶν, ὡς ταῦτ' ὄντα ἰατρικὰ καὶ ὑγιεινὰ, τὰ δ' ἑτέρως γιγνό-
30 μενα νοσώδη τε καὶ οὐκ ἔντεχνα; ἢ πᾶν τὸ τοιοῦτον ἔν γ' ἐπιστήμῃ ξυμβαῖνον καὶ ἀληθεῖ τέχνῃ περὶ ἅπαντα παντάπασι γέλως ἂν ὁ μέγιστος γίγνοιτο τῶν τοιούτων e νομοθετημάτων; — ΝΕ. ΣΩ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΞΕ. Τῷ δὲ δὴ τὰ δίκαια καὶ ἄδικα καὶ καλὰ καὶ
35 αἰσχρὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ κακὰ γράψαντι καὶ ἄγραφα νομοθετήσαντι ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἀγέλαις, ὁπόσαι κατὰ πόλιν ἐν ἑκάσταις νομεύονται κατὰ τοὺς τῶν γραψάντων νόμους, ἂν ὁ μετὰ τέχνης γράψας ἤ τις ἕτερος
296 ὅμοιος ἀφίκηται, μὴ ἐξέστω δὴ παρὰ ταῦθ' ἕτερα προσ- a
40 τάττειν; ἢ καὶ τοῦτο τὸ ἀπόρρημα οὐδὲν ἧττον ἂν ἐκείνου τῇ ἀληθείᾳ γελοῖον φαίνοιτο; — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν;

XXXV. ΞΕ. Οἶσθ' οὖν ἐπὶ τῷ τοιούτῳ λόγον τὸν παρὰ τῶν πολλῶν λεγόμενον; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐκ
45 ἐννοῶ νῦν γ' οὕτως. — ΞΕ. Καὶ μὴν εὐπρεπής. φασὶ γὰρ δὴ δεῖν, εἴ τις γιγνώσκει παρὰ τοὺς τῶν ἔμπροσθε βελτίους νόμους, νομοθετεῖν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ἕκαστον πείσαντα, ἄλλως δὲ μή. — ΝΕ. ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ὀρθῶς; — ΞΕ. Ἴσως. ἂν δ' οὖν μὴ πείθων τις b
50 βιάζηται τὸ βέλτιον, ἀπόκριναι, τί τοὔνομα τῆς βίας ἔσται; Μὴ μέντοι πω, περὶ δὲ τῶν ἔμπροσθε πρότερον. — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖον δὴ λέγεις; — ΞΕ. Ἄν τις ἄρα μὴ πείθων τὸν ἰατρευόμενον, ἔχων δ' ὀρθῶς τὴν τέχνην, παρὰ τὰ γεγραμμένα τὸ βέλτιον ἀναγκάζῃ

arbitror, quod plurimis et plurimum conducit, communiter instituet, ac hujusmodi leges et scripto et non scriptis sed patriis moribus inducet. — So. Mi. Recte. — Ho. Recte admodum. etenim quo pacto quis posset per omnem vitam circumspicere sedulusque assidere cuique et præcipiens cujusque commoditati consulere? nam si quis disciplina regia præditus hoc efficere posset, vix unquam impedimenta ista, quæ leges appellantur, sibi præscriberet. — So. Mi. Ita prorsus ex his, quæ dicta sunt, videtur. — Ho. Imo magis, o optime, ex his, quæ dicturus sum. — So. Mi. Quæ? — Ho. Hæc inquam. si medicus quidam aut gymnasticus, imminente longa peregrinatione, procul ab iis quos curat abfuturum diu se putet, putetque aut qui exercentur aut qui ægrotant sua præcepta non recordaturos, an agendorum monumenta quædam illis conscribere cogitabit, necne? — So. Mi. Cogitabit utique. — Ho. Quid vero? si præter opinionem ocius quam putaverat revertatur, verebiturne alia illis præcipere præter ea quæ quondam scripserat, si qua potiora ægrotantibus adhiberi possint ob ventos aut quid aliud præter spem dei voluntate contingere solitum, perseverans vero in priori proposito nec primas institutiones transgredi quemquam patietur, nec ipse se oportere putabit mandare alia neque ægrotantem alia præter præscripta observare, quasi hæc et medicinæ artis propria sint et salubria, quæ vero aliter fiant præter artem sint et noxia? an potius quicquid ejusmodi circa scientiam artemque veram accidit circa omnia, risum plurimum auctoribus talium institutionum concitabit? — So. Mi. Et maxime quidem. — Ho. Ei vero, qui justa et injusta, honesta et turpia, bona et mala, sive scriptis legibus sive non scriptis moribus hominum gregibus, quicumque in civitate ad legum scriptarum normam vivunt, tulit induxitque, huic neque licebit alia quædam præter ea quæ scripta sunt præcipere, neque si ipse idem, qui ante conscripsit, redeat, neque si quis alius ejus similis veniat? an talia interdicere non minus quam illa superiora revera ridiculum videbitur? — So. Mi. Nihil prohibet.

XXXV. Ho. Nosti ergo quod hac de re vulgo dicatur? — So. Mi. In præsentia sic non memini. — Ho. Decentia quidem. aiunt enim, si quis leges quasdam prioribus meliores invenerit et eas civibus persuaserit, eum oportere leges ferre, si non persuaserit, non oportere. — So. Mi. Quid igitur, nonne recte? — Ho. Fortasse. si igitur quispiam non persuasione sed vi quod rectius est induxerit, quod erit potissimum ei violentiæ nomen? responde. Nondum tamen, sed ad superiora prius. — So. Mi. Quæ inquis? — Ho. Si quis arte medica vere præditus non persuadeat, sed cogat eum, quem curat, puerum vel virum vel mulie-

δρᾶν παῖδα ἤ τιν' ἄνδρα ἢ καὶ γυναῖκα, τί τοὔνομα τῆς βίας ἔσται ταύτης; ἆρ' οὐ πᾶν μᾶλλον ἢ τὸ παρὰ τὴν τέχνην λεγόμενον ἁμάρτημα, τὸ νοσῶδες; καὶ πάντ' ὀρθῶς εἰπεῖν ἔστι πρότερον τῷ βιασθέντι περὶ c
5 τὸ τοιοῦτον πλὴν ὅτι νοσώδη καὶ ἄτεχνα πέπονθεν ὑπὸ τῶν βιασαμένων ἰατρῶν; — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΞΕ. Τί δ' ἡμῖν δὴ τὸ παρὰ τὴν πολιτικὴν τέχνην ἁμάρτημα λεγόμενόν ἐστιν; ἆρ' οὐ τὸ αἰσχρὸν καὶ [τὸ] κακὸν καὶ ἄδικον; — ΝΕ. ΣΩ. Παντάπασί
10 γε. — ΞΕ. Τῶν δὴ βιασθέντων παρὰ τὰ γεγραμμένα καὶ πάτρια δρᾶν ἕτερα δικαιότερα καὶ ἀμείνω καὶ καλλίω τῶν ἔμπροσθεν, φέρε, τὸν τῶν τοιούτων αὖ ψόγον d περὶ τῆς τοιαύτης βίας, ἆρ', εἰ μέλλει μὴ καταγελαστότατος εἶναι πάντων, πάντ' αὐτῷ μᾶλλον λεκτέον
15 ἑκάστοτε, πλὴν ὡς αἰσχρὰ καὶ ἄδικα καὶ κακὰ πεπόνθασιν οἱ βιασθέντες ὑπὸ τῶν βιασαμένων; — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΞΕ. Ἀλλ' ἆρ' ἐὰν μὲν πλούσιος ὁ βιασάμενος ᾖ, δίκαια, ἂν δ' ἄρα πένης, ἄδικα τὰ βιασθέντ' ἐστίν; ἢ κἂν πείσας κἂν μὴ πείσας τις,
20 πλούσιος ἢ πένης, ἢ κατὰ γράμματα ἢ παρὰ γράμματα, δρᾷ τὰ ξύμφορα, τοῦτον δεῖ καὶ περὶ ταῦτα τὸν e ὅρον εἶναι τόν γ' ἀληθινώτατον ὀρθῆς πόλεως διοικήσεως, ὃν ὁ σοφὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ διοικήσει τὸ τῶν ἀρχομένων; ὥσπερ ὁ κυβερνήτης τὸ τῆς νεὼς καὶ ναυ-
297 τῶν ἀεὶ ξυμφέρον παραφυλάττων, οὐ γράμματα τιθεὶς a ἀλλὰ τὴν τέχνην νόμον παρεχόμενος, σώζει τοὺς συνναύτας, οὕτω καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον παρὰ τῶν οὕτως ἄρχειν δυναμένων ὀρθὴ γίγνοιτ' ἂν πολιτεία, τὴν τῆς τέχνης ῥώμην τῶν νόμων παρεχομένων
30 κρείττω; καὶ πάντα ποιοῦσι τοῖς ἔμφροσιν ἄρχουσιν οὐκ ἔστιν ἁμάρτημα, μέχρι περ ἂν ἓν μέγα φυλάττωσι, τὸ μετὰ νοῦ καὶ τέχνης δικαιότατον ἀεὶ διανέμοντες b τοῖς ἐν τῇ πόλει, σώζειν τ' αὐτοὺς οἷοί τ' ὦσι καὶ ἀμείνους ἐκ χειρόνων ἀποτελεῖν κατὰ τὸ δυνατόν; — ΝΕ.
35 ΣΩ. Οὐκ ἔστ' ἀντειπεῖν παρά γ' ἃ νῦν εἴρηται. — ΞΕ. Καὶ μὴν πρὸς ἐκεῖνα οὐδ' ἀντιρρητέον.

XXXVI. ΝΕ. ΣΩ. Τὰ ποῖ' εἶπες; — ΞΕ. Ὡς οὐκ ἄν ποτε πλῆθος οὐδ' ὡντινωνοῦν τὴν τοιαύτην λαβὸν ἐπιστήμην οἷόν τ' ἂν γένοιτο μετὰ νοῦ διοικεῖν
40 πόλιν, ἀλλὰ περὶ σμικρόν τι καὶ ὀλίγον καὶ τὸ ἕν ἐστι c ζητητέον τὴν μίαν ἐκείνην πολιτείαν τὴν ὀρθήν, τὰς δ' ἄλλας μιμήματα θετέον, ὥσπερ καὶ ὀλίγον πρότερον ἐρρήθη, τὰς μὲν ἐπὶ τὰ καλλίονα, τὰς δ' ἐπὶ τὰ αἰσχίω μιμουμένας ταύτην. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς τί τοῦτ' εἴρηκας;
45 οὐδὲ γὰρ ἄρτι δῆθεν κατέμαθον τὸ περὶ τῶν μιμημάτων. — ΞΕ. Καὶ μὴν οὐ φαῦλόν γε, ἂν κινήσας τις τοῦτον τὸν λόγον αὐτοῦ καταβάλῃ καὶ μὴ διελθὼν ἐνδείξηται τὸ νῦν γιγνόμενον ἁμάρτημα περὶ αὐτό. — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖον d δή; — ΞΕ. Τοιόνδε τι δεῖ γε ζητεῖν, οὐ πάνυ ξύνηθες
50 οὐδὲ ῥᾴδιον ἰδεῖν· ὅμως μὴν πειρώμεθα λαβεῖν αὐτό. φέρε γάρ· ὀρθῆς ἡμῖν μόνης οὔσης ταύτης τῆς πολιτείας, ἣν εἰρήκαμεν, οἶσθ' ὅτι τὰς ἄλλας δεῖ τοῖς ταύτης συγγράμμασι χρωμένας οὕτω σώζεσθαι, δρώσας τὸ νῦν ἐπαινούμενον, καίπερ οὐκ ὀρθότατον ὄν; —

rem, præter præscripta quod melius est agere, quid erit huic violentiæ nomen? nonne aliud quodvis potius quam artis transgressio, hoc est illatio morbi? et quidvis aliud potius coacto homini quam transgressionem artis contigisse ac vi morbum intulisse medicos dicendum? — So. Mi. Verissima loqueris. — Ho. Quid autem quod contra civilem artem est delictum quomodo dicitur? nonne turpe et malum et injustum? — So. Mi. Ista ipsa. — Ho. Age, cum aliqui coguntur præter patrias leges moresque facere quæ justiora, meliora honestioraque sunt superioribus, nonne ridiculosissimus omnium erit quisquis vim eam vituperabit dicetque illos a curatoribus, qui coegerunt, turpia, mala, injusta fuisse perpessos? — So. Mi. Verissima quæ dicis. — Ho. Sed numquid si dives est qui cogit, justæ coactiones sunt, si pauper autem, injustæ? an potius sive persuaserit sive non persuaserit, sive pauper sit seu dives, et secundum scripta vel præter scripta, modo utilia inducat, dicendum est hanc veram esse rectæ gubernationis civilis definitionem, qua ratione vir sapiens bonusque gubernabit ad subditorum salutem respiciens? uti ad nautarum navisque salutem respiciens gubernator, non scriptis sed arte quasi lege quadam utens nautas servat, itane et apud eos, qui hac eadem ratione regere possunt, recta erit rerum civilium administratio, artis vim legibus potiorem adhibentes? ac quicquid prudentes principes agant, nunquam delinquunt, quamdiu unum potissimum servant, ut mente et arte quod justissimum est civibus inducentes tueri eos valeant et meliores ex deterioribus, quoad fieri potest, efficere? — So. Mi. His saltem, quæ nunc dicta sunt, repugnare non licet. — Ho. Neque certe illis.

XXXVI. So. Mi. Quibus vero? — Ho. Nullam unquam multitudinem posse ea disciplina præcellere, qua secundum mentem civitas regatur, sed unam illam rectam civitatis administrationem vel apud unum vel apud paucissimos certe esse quærendam, ceteras vero tanquam imitationes quasdam ponendas, ut paulo superius dictum est, hanc nunc quidem in meliorem partem, nunc in deteriorem imitantes. — So. Mi. Quomodo hoc dicebas? neque enim quod de imitando paulo ante dixisti satis tum intellexi. — Ho. Atqui non contemnendum, si quis, hoc illato sermone, desistet prius, quam errorem, qui circa hoc nunc est commissus, ostenderit. — So. Mi. Quem tandem errorem? — Ho. Tale quid jam quærere necesse est, quod neque consuetum, neque cognitu facile est: eum tamen comprehendere annitamur. age enim: cum sola hæc, quam memoravimus, recta civilis gubernatio sit, nonne ceteras hujus institutis utentes servari necesse est, dum agunt quæ nunc laudamus, quamvis rectissimum id non

ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Τὸ παρὰ τοὺς νόμους μηδὲν μηδένα τολμᾶν ποιεῖν τῶν ἐν τῇ πόλει, τὸν τολμῶντα δὲ θανάτῳ ζημιοῦσθαι καὶ πᾶσι τοῖς ἐσχάτοις. e καὶ τοῦτ' ἔστιν ὀρθότατα καὶ κάλλιστ' ἔχον ὡς δεύτερον, ἐπειδὰν τὸ πρῶτόν τις μεταθῇ τὸ νῦν δὴ ῥηθέν. ᾧ δὲ τρόπῳ γεγονός ἐστι τοῦθ' ὃ δὴ δεύτερον ἐφήσαμεν, διαπερανώμεθα. ἦ γάρ; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

XXXVII. ΞΕ. Εἰς δὴ τὰς εἰκόνας ἐπανίωμεν πάλιν, αἷς ἀναγκαῖον ἀπεικάζειν ἀεὶ τοὺς βασιλικοὺς ἄρχοντας. — ΝΕ. ΣΩ. Ποίας; — ΞΕ. Τὸν γενναῖον κυβερνήτην καὶ τὸν ἑτέρων πολλῶν ἀντάξιον ἰατρόν. κατίδωμεν γὰρ δή τι σχῆμα ἐν τούτοις αὐτοῖς πλασάμενοι. — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖόν τι; — ΞΕ. Τοιόνδε, οἷον 298 εἰ πάντες περὶ αὐτῶν διανοηθεῖμεν, ὅτι δεινότατα ὑπ' a αὐτῶν πάσχομεν. ὃν μὲν γὰρ ἂν ἐθελήσωσιν ἡμῶν τούτων ἑκάτεροι σώζειν, ὁμοίως δὴ σώζουσιν, ὃν δ' ἂν λωβᾶσθαι βουληθῶσι, λωβῶνται τέμνοντες καὶ καίοντες καὶ προστάττοντες ἀναλώματα φέρειν παρ' ἑαυτοὺς οἷον φόρους, ὧν σμικρὰ μὲν εἰς τὸν κάμνοντα καὶ οὐδὲν ἀναλίσκουσι, τοῖς δ' ἄλλοις αὐτοί τε καὶ οἱ οἰκέται χρῶνται· καὶ δὴ καὶ τελευτῶντες ἢ παρὰ ξυγγενῶν ἢ b παρά τινων ἐχθρῶν τοῦ κάμνοντος χρήματα μισθὸν λαμβάνοντες ἀποκτιννύασιν. οἵ τ' αὖ κυβερνῆται μυρία ἕτερα τοιαῦτ' ἐργάζονται, καταλείποντές τ' ἔκ τινος ἐπιβουλῆς ἐν ταῖς ἀναγωγαῖς ἐρήμους, καὶ σφάλματα ποιοῦντες ἐν τοῖς πελάγεσιν ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν θάλατταν, καὶ ἕτερα κακουργοῦσιν. εἰ δὴ ταῦτα διανοηθέντες βουλευσαίμεθα περὶ αὐτῶν βουλήν τινα, τούτων τῶν τεχνῶν μηκέτ' ἐπιτρέπειν ἄρχειν αὐτοκράτορι μηδετέρᾳ μήτ' οὖν δούλων μήτ' ἐλευθέρων, ξυλλέξαι δ' ἐκκλησίαν ἡμῶν αὐτῶν, ἢ ξύμπαντα τὸν δῆμον ἢ τοὺς πλουσίους μόνον, ἐξεῖναι δὲ καὶ ἰδιωτῶν καὶ τῶν ἄλλων δημιουργῶν περί τε πλοῦ καὶ περὶ νόσων γνώμην ξυμβαλέσθαι, καθ' ὅ τι χρὴ τοῖς φαρμάκοις ἡμᾶς καὶ τοῖς ἰατρικοῖς ὀργάνοις πρὸς τοὺς κάμνοντας χρῆσθαι, καὶ δὴ καὶ τοῖς πλοίοις τ' αὐτοῖς καὶ τοῖς d ναυτικοῖς ὀργάνοις εἰς τὴν τῶν πλοίων χρείαν καὶ περὶ τοὺς κινδύνους τούς τε πρὸς αὐτὸν τὸν πλοῦν ἀνέμων καὶ θαλάττης πέρι καὶ πρὸς τὰς τοῖς λῃσταῖς ἐντεύξεις, κἂν ναυμαχεῖν ἄρα δέῃ που μακροῖς πλοίοις πρὸς ἕτερα τοιαῦτα· τὰ δὲ τῷ πλήθει δόξαντα περὶ τούτων, εἴτε τινῶν ἰατρῶν καὶ κυβερνητῶν εἴτ' ἄλλων ἰδιωτῶν ξυμβουλευόντων, γράψαντας ἐν κύρβεσί τισι καὶ στήλαις, τὰ δὲ καὶ ἄγραφα πάτρια θεμένους ἔθη, κατὰ ταῦτ' ἤδη πάντα τὸν ἔπειτα χρόνον ναυτίλλε- e σθαι καὶ τὰς τῶν καμνόντων θεραπείας ποιεῖσθαι. — ΝΕ. ΣΩ. Κομιδῇ γ' εἴρηκας ἄτοπα. — ΞΕ. Κατ' ἐνιαυτὸν δέ γ' ἄρχοντας καθίστασθαι τοῦ πλήθους, εἴτ' ἐκ τῶν πλουσίων εἴτ' ἐκ τοῦ δήμου παντός, ὃς ἂν κληρούμενος λαγχάνῃ· τοὺς δὲ καταστάντας ἄρχοντας ἄρχειν κατὰ τὰ γράμματα κυβερνῶντας τὰς ναῦς καὶ τοὺς κάμνοντας ἰωμένους. — ΝΕ. ΣΩ. Ταῦτ' ἔτι χαλεπώτερα.

sit? — So. Quid illud? — Ho. Dum nemo quicquam præter leges committere audeat, et quisquis audeat morte mulctetur extremisque omnibus suppliciis affligatur. atque id est, ut secundum, rectissimum atque honestissimum, primum quod modo est dictum si seposuerimus. quo autem modo eveniat quod secundum esse diximus, declaremus. visne? — So. Mi. Et maxime quidem.

XXXVII. Ho. Veniamus igitur iterum ad imagines, quibus regios principes semper comparare necesse est. — So. Mi. Ad quas imagines? — Ho. Generosum inquam navis gubernatorem et multis, ut ille dicebat, aliis æquiparandum medicum. consideremus jam imaginem aliquam in his ipsis fingentes. — So. Mi. Qualem? — Ho. Talem quamdam, si omnes gravia nos quædam ab illis pati cogitemus. quem enim nostrûm servare utrique velint, servant, quos contra perdere, perdunt, dum secant, urunt et ex hoc instituto suo quasi quoddam tributum mercedem referunt, et cum multa cogant expendere ægrotantem, ipsi pro ægrotante exponunt fere nihil, reliquis autem rebus et ipsi et ipsorum familiares utuntur: tandem vero etiam acceptis pecuniis vel a cognatis vel ab inimicis ægrotantis, mori eum cogunt. gubernatores quoque similiter alia quædam hujus generis permulta patrant, ut puta qui homines sæpe ex composito in recessibus solos destituant, et cum in pelago labefactarint, in mare illos ejiciant, inque multis aliis lædant. si igitur hæc cogitantes quoddam de his consilium iniremus, auctoritatem artibus illis auferre, ne libere ulterius aut servis aut liberis hominibus dominentur, et ob hoc cœtu facto nos concurrere, vel omnem populum, vel divites tantum, ubi etiam rudium hominum et aliorum artificum de navigatione morbisque sententia de his audiatur, quo pacto medelis instrumentisque medicis nos apud ægrotos uti oporteat, item navibus ipsis et earum instrumentis ad navigationem, ad pericula procellarum et fluctuum evitanda et ad piratarum insidias evadendas, atque etiam si mari longis navibus adversus similes sit pugnandum: quæ autem hisce de rebus vel medicorum gubernatorumque vel rudium hominum turba censuerit, in publicis quibusdam tabulis columnisque cum inscripta fuerint, et mores quidam ritusque non scripti sed patrii constituti, secundum hæc jam reliquum tempus omne nos navigare atque mederi. — So. Mi. Vehementer absurda finxisti. — Ho. Præterea quotannis populi præfectos constitui, sive ex divitibus sive ex omni populo sorte delectos: hos autem juxta scriptas illas institutiones et naves gubernare et ægrotantibus mederi. — So. Mi. Hæc superioribus etiam minus ferenda.

XXXVIII. ΞΕ. Θεῶ δὴ καὶ τὸ μετὰ ταῦθ' ἑπόμενον. ἐπειδὰν γὰρ δὴ τῶν ἀρχόντων ἑκάστοις ὁ ἐνιαυτὸς ἐξέλθῃ, δεήσει δικαστήρια καθίσαντας ἀνδρῶν, ἢ 299 τῶν πλουσίων ἐκ προκρίσεως ἢ ξύμπαντος αὖ τοῦ δή- a
5 μου τοὺς λαχόντας, εἰς τούτους εἰσάγειν τοὺς ἄρξαντας καὶ εὐθύνειν, κατηγορεῖν δὲ τὸν βουλόμενον, ὡς οὐ κατὰ τὰ γράμματα τὸν ἐνιαυτὸν ἐκυβέρνησε τὰς ναῦς οὐδὲ κατὰ τὰ παλαιὰ τῶν προγόνων ἔθη· ταὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ περὶ τῶν τοὺς κάμνοντας ἰωμένων· ὧν δ' ἂν
10 καταψηφισθῇ, τιμᾶν ὅ τι χρὴ παθεῖν αὐτῶν τινὰς ἢ ἀποτίνειν. — ΝΕ. ΣΩ. Οὐκοῦν ὅ γ' ἐθέλων καὶ ἑκὼν ἐν τοῖς τοιούτοις ἄρχειν δικαιότατ' ἂν ὁτιοῦν πάσχοι καὶ ἀποτίνοι. — ΞΕ. Καὶ τοίνυν ἔτι δεήσει θέσθαι b νόμον ἐπὶ πᾶσι τούτοις, ἄν τις κυβερνητικὴν καὶ τὸ
15 ναυτικὸν ἢ τὸ ὑγιεινὸν καὶ ἰατρικῆς ἀλήθειαν περὶ πνεύματά τε καὶ θερμὰ καὶ ψυχρὰ ζητῶν φαίνηται παρὰ τὰ γράμματα καὶ σοφιζόμενος ὁτιοῦν περὶ τὰ τοιαῦτα, πρῶτον μὲν μήτ' ἰατρικὸν αὐτὸν μήτε κυβερνητικὸν ὀνομάζειν, ἀλλὰ μετεωρολόγον, ἀδολέσχην τινὰ
20 σοφιστήν, εἶθ' ὡς διαφθείροντα ἄλλους νεωτέρους καὶ ἀναπείθοντα ἐπιτίθεσθαι κυβερνητικῇ καὶ ἰατρικῇ μὴ c κατὰ νόμους, ἀλλ' αὐτοκράτορας ἄρχειν τῶν πλοίων καὶ τῶν νοσούντων, γραψάμενον εἰσάγειν τὸν βουλόμενον, οἷς ἔξεστιν, εἴς δή τι δικαστήριον· ἂν δὲ παρὰ τοὺς
25 νόμους καὶ τὰ γεγραμμένα δόξῃ πείθειν εἴτε νέους εἴτε πρεσβύτας, κολάζειν τοῖς ἐσχάτοις. οὐδὲν γὰρ δεῖν τῶν νόμων εἶναι σοφώτερον· οὐδένα γὰρ ἀγνοεῖν τό τ' ἰατρικὸν καὶ τὸ ὑγιεινὸν οὐδὲ τὸ κυβερνητικὸν καὶ ναυτικόν· ἐξεῖναι γὰρ τῷ βουλομένῳ μανθάνειν γεγραμμένα d
30 καὶ πάτρια ἔθη κείμενα. ταῦτα δὴ περί τε ταύτας τὰς ἐπιστήμας εἰ γίγνοιτο οὕτως ὡς λέγομεν, ὦ Σώκρατες, καὶ στρατηγικῆς καὶ ξυμπάσης ἡστινοσοῦν θηρευτικῆς καὶ γραφικῆς ἢ ξυμπάσης ὁτιοῦν μέρος μιμητικῆς καὶ τεκτονικῆς καὶ ξυνόλης ὁποιασοῦν σκευουρ-
35 γίας ἢ καὶ γεωργίας καὶ τῆς περὶ τὰ φυτὰ ξυνόλης τέχνης, ἢ καί τιν' ἱπποφορβίαν αὖ κατὰ συγγράμματα θεασαίμεθα γιγνομένην ἢ ξύμπασαν ἀγελαιοκομικὴν ἢ μαντικὴν ἢ πᾶν ὅ τι μέρος διακονικὴ περιείληφεν, ἢ πεττείαν ἢ ξύμπασαν ἀριθμητικὴν ψιλήν, e
40 εἴτ' ἐπίπεδον εἴτ' ἐν βάθεσιν εἴτ' ἐν πάχεσιν οὖσάν που — περὶ ἅπαντα ταῦθ' οὕτω πραττόμενα τί ποτ' ἂν φανείη, κατὰ συγγράμματα γιγνόμενα καὶ μὴ κατὰ τέχνην; — ΝΕ. ΣΩ. Δῆλον ὅτι πᾶσαι αἱ τέχναι παντελῶς ἂν ἀπόλοινθ' ἡμῖν, καὶ οὐδ' εἰσαῦθις γένοιντ' ἄν
45 ποτε διὰ τὸν ἀποκωλύοντα τοῦτον ζητεῖν νόμον· ὥσθ' ὁ βίος, ὢν καὶ νῦν χαλεπός, εἰς τὸν χρόνον ἐκεῖνον 300 ἀβίωτος γίγνοιτ' ἂν τὸ παράπαν. a

XXXIX. ΞΕ. Τί δὲ τόδε; εἰ κατὰ συγγράμματα μὲν ἀναγκάζοιμεν ἕκαστον γίγνεσθαι τῶν εἰρημένων καὶ
50 τοῖς συγγράμμασιν ἡμῶν ἐπιστατεῖν τὸν χειροτονηθέντα ἢ λαχόντα ἐκ τύχης, οὗτος δὲ μηδὲν φροντίζων τῶν γραμμάτων ἢ κέρδους ἕνεκά τινος ἢ χάριτος ἰδίας παρὰ ταῦτ' ἐπιχειροίη δρᾶν ἕτερα, μηδὲν γιγνώσκων, ἆρ' οὐ τοῦ κακοῦ τοῦ πρόσθε μεῖζον ἂν ἔτι τοῦτο γί-

XXXVIII. Ho. Vide præterea quod hinc sequitur. cum enim annui magistratus cujusque tempus exactum fuerit, necesse erit judicio, aut ex delectis divitibus aut ex universo populo sorte constituto, istic sistere viros illos magistratibus functos ut actorum rationem reddant, quemlibet vero litem iis intendere, quod aliter quam leges jubeant et patria consuetudo doceat, aut naves gubernaverint, aut ægros curaverint : et qui condemnati fuerint, horum aliis supplicium aliis mulctam irrogare. — So. Mi. Quicumque igitur magistratum inter hujusmodi homines sponte suscipere velit, merito quovis supplicio damnove afficietur. — Ho. Ferre insuper legem oportebit, si quis præter scriptas constitutiones navigandi rationem aliquam appareat quærere, aut sanitatis tuendæ veram illam et legibus traditam rationem ad ventos et calores et frigora transferens perscrutari et circa hæc ex ingenio suo philosophari, primum quidem hunc neque gubernatorem esse neque medicum nominandum, sed rerum cœlestium scrutatorem, curiosum quemdam delirumque sophistam, deinde a quolibet in judicium trahi posse, ut puta qui juniores alios corrumpat et suadeat ut gubernatoria et medicina contra legum instituta pro suo cujusque arbitratu tractetur, eodem pacto naves morbique curentur : et si præter leges et scripta juvenibus aut senibus persuasisse quicquam reperiatur, extremis suppliciis eum esse afficiendum. oportere enim nihil legibus sapientius esse : neminem enim medicinæ sanitatisque naturam neque gubernandi navigandique optimam rationem ignorare : cuilibet namque scripta moresque patrios perdiscere licere. si hæc ita contingerent circa scientias has, uti dicimus, o Socrates, et circa rem militarem et omnem venationem, circa picturam et universam imitationem, circa architecturam et omnem instrumentorum supellectiliumque effectionem, circa agriculturam et omnem plantandi curam, aut equorum curam (si) etiam videremus secundum scripta habitam, item armentorum omnium custodiam, vaticinium et varium ministrorum omne obsequium, talorum ludum, arithmeticam nudam, vel ea quæ circa planum aut profundum aut crassum est — circa omnia hæc ita si agerentur, quid tandem statueremus, secundum scripta videlicet et non secundum artem? — So. Mi. Certe artes omnes funditus subverterentur, neque alias unquam renascerentur ob hanc legem quæ rerum indagationem vetat : unde vita quæ nunc difficilis est, tunc prorsus non vitalis esset.

XXXIX. Ho. Quid vero hoc? si quidem secundum præscripta fieri singula cogeremus scriptisque præesse virum quemdam consensu populi designatum vel sorte creatum, hic vero spretis scriptis vel lucri causa vel propriæ libidinis gratia alia præter hæc imperitus rerum agere aggrederetur, nonne hoc priori malo fieret deterius? —

γνοιτο κακον; — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθέστατα. — ΞΕ. Παρὰ γὰρ οἶμαι τοὺς νόμους τοὺς ἐκ πείρας πολλῆς κειμένους καί τινων ξυμβούλων ἕκαστα χαριέντως ξυμβουλευσάντων καὶ πεισάντων θέσθαι τὸ πλῆθος, ὁ παρὰ ταῦτα 5 τολμῶν δρᾶν, ἁμαρτήματος ἁμάρτημα πολλαπλάσιον ἀπεργαζόμενος, ἀνατρέποι πᾶσαν ἂν πρᾶξιν ἔτι μειζόνως τῶν ξυγγραμμάτων. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὐ μέλλει; — ΞΕ. Διὰ ταῦτα δὴ τοῖς περὶ ὁτουοῦν νόμους καὶ ξυγγράμματα τιθεμένοις δεύτερος πλοῦς τὸ 10 παρὰ ταῦτα μήθ' ἕνα μήτε πλῆθος μηδὲν μηδέποτ' ἐᾶν δρᾶν μηδ' ὁτιοῦν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Οὐκοῦν μιμήματα μὲν ἂν ἑκάστων ταῦτ' εἴη τῆς ἀληθείας τὰ παρὰ τῶν εἰδότων εἰς δύναμιν εἶναι γεγραμμένα; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Καὶ μὴν τόν 15 γ' εἰδότα ἔφαμεν, τὸν ὄντως πολιτικόν, εἰ μεμνήμεθα, ποιήσειν τῇ τέχνῃ πολλὰ εἰς τὴν αὑτοῦ πρᾶξιν τῶν γραμμάτων οὐδὲν φροντίζοντα, ὁπόταν ἄλλ' αὐτῷ βελτίω δόξῃ παρὰ τὰ γεγραμμένα ὑφ' αὑτοῦ καὶ ἐπεσταλμένα ἀποῦσί τισιν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔφαμεν γάρ. — 20 ΞΕ. Οὐκοῦν ἀνὴρ ὁστισοῦν εἷς ἢ πλῆθος ὁτιοῦν, οἷς ἂν νόμοι κείμενοι τυγχάνωσι, παρὰ ταῦθ' ὅταν ἐπιχειρήσωσι ποιεῖν ὡς βέλτιον ⌊ὂν⌋ ἕτερον ⌈ὂν⌉, ταὐτὸν δρῶσι κατὰ δύναμιν ὅπερ ὁ ἀληθινὸς ἐκεῖνος; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΞΕ. Ἆρ' οὖν εἰ μὲν ἀνεπιστήμονες 25 ὄντες τὸ τοιοῦτον δρῷεν, μιμεῖσθαι μὲν ἂν ἐπιχειροῖεν τἀληθές, μιμοῖντ' ἂν μέντοι πᾶν κακῶς· εἰ δ' ἔντεχνοι, τοῦτ' οὐκ ἔστιν ἔτι μίμημα, ἀλλ' αὐτὸ τἀληθέστατον ἐκεῖνο; — ΝΕ. ΣΩ. Πάντως που. — ΞΕ. Καὶ μὴν ἔμπροσθέ γ' ὡμολογημένον ἡμῖν κεῖται μηδὲν πλῆθος 30 μηδ' ἡντινοῦν δυνατὸν εἶναι λαβεῖν τέχνην. — ΝΕ. ΣΩ. Κεῖται γὰρ οὖν. — ΞΕ. Οὐκοῦν εἰ μέν ἐστι βασιλική τις τέχνη, τὸ τῶν πλουσίων πλῆθος καὶ ὁ ξύμπας δῆμος οὐκ ἄν ποτε λάβοι τὴν πολιτικὴν ταύτην ἐπιστήμην. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΞΕ. Δεῖ 35 δὴ τὰς τοιαύτας γε, ὡς ἔοικε, πολιτείας, εἰ μέλλουσι καλῶς τὴν ἀληθινὴν ἐκείνην τὴν τοῦ ἑνὸς μετὰ τέχνης 301 ἄρχοντος πολιτείαν εἰς δύναμιν μιμήσεσθαι, μηδέποτε, κειμένων αὐτοῖς τῶν νόμων, μηδὲν ποιεῖν παρὰ τὰ γεγραμμένα καὶ πάτρια ἔθη. — ΝΕ. ΣΩ. Κάλλιστ' 40 εἴρηκας. — ΞΕ. Ὅταν ἄρ' οἱ πλούσιοι ταύτην μιμῶνται, τότ' ἀριστοκρατίαν καλοῦμεν τὴν τοιαύτην πολιτείαν· ὁπόταν δὲ τῶν νόμων μὴ φροντίζωσιν, ὀλιγαρχίαν. — ΝΕ. ΣΩ. Κινδυνεύει. — ΞΕ. Καὶ μὴν ὁπόταν αὖθις εἷς ἄρχῃ κατὰ νόμους, μιμούμενος τὸν 45 ἐπιστήμονα, βασιλέα καλοῦμεν, οὐ διορίζοντες ὀνόματι τὸν μετ' ἐπιστήμης ἢ δόξης κατὰ νόμους μοναρχοῦντα. — ΝΕ. ΣΩ. Κινδυνεύομεν. — ΞΕ. Οὐκοῦν κἂν τις ἄρ' ἐπιστήμων ὄντως ὢν εἷς ἄρχῃ, πάντως τό γ' ὄνομα ταὐτὸν βασιλεὺς καὶ οὐδὲν ἕτερον προσρηθήσεται· δι' 50 ἃ δὴ τὰ πέντ' ὀνόματα τῶν νῦν λεγομένων πολιτειῶν ἓν μόνον γέγονεν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔοικε γοῦν. — ΞΕ. Τί δ' ὅταν μήτε κατὰ νόμους μήτε κατ' ἔθη πράττῃ τις εἷς ἄρχων, προσποιῆται δ' ὥσπερ ὁ ἐπιστήμων, ὡς ἄρα παρὰ τὰ γεγραμμένα τό γε βέλτιστον ποιητέον, ἢ

So. Mi. Verissimum hoc. — Ho. Etenim puto qui præter b leges illas, quæ ex longo rerum usu ab his, qui gratiose populo consultantes ut eas ferret persuaserunt, latæ sunt, committere audet, scelus is committet superiori peccato longe deterius, ac multo magis quam scriptæ leges officia vitæ confundet atque pervertet. — So. Mi. Magnopere. — Ho. Quapropter legibus constitutis, altera jam (quemadmodum dicitur) navigatio est, ut nemo quicquam unquam præter illas facere permittatur, sive singuli sive populus hoc conetur. — So. Mi. Scite. — Ho. Nonne imitamenta quædam veritatis singulis hæc erunt, quæ ab intelligenti- c bus pro virili conscripta fuerunt? — So. Mi. Nihil obstat — Ho. Atqui si recordamur, civilem revera hominem, peritum illum, supra diximus multa sæpe ex arte in suam rem facturum præter instituta, quæ antea scripserat, d quoties potiora quædam iis, quæ absentibus reliquit, invenisse putaverit. — So. Mi. Diximus procul dubio. — Ho. Nonne si vel singuli vel populus, cui leges præscriptæ sunt, præterquam quod illis legibus traditum aliud quiddam tanquam melius aggreditur, idem pro viribus agit quod verus ille civilis vir? — So. M. Summopere. — Ho. Si qui igitur imperiti id agerent, imitari quidem verum ipsum an- e niterentur, perverse tamen omnia imitarentur: si qui autem periti idem contendant, haud amplius imitatio hoc, sed illud ipsum verissimum erit. nonne? — So. Mi. Omnino. — Ho. Enimvero id jam ante inter nos convenit, artem nullam multitudini competere. — So. Mi. Posuimus certe. — Ho. Ergo si ars quædam regia facultas est, turba divitum et populus omnis scientiam hanc civilem nunquam nanciscetur. — So. Mi. Nunquam. — Ho. Oportet igitur respublicas ejuscemodi, si quando veram illam gubernationem unius viri arte imperantis pro viribus imitaturæ sunt, nun- a quam quicquam præter scriptas leges moresque patrios facere. — So. Mi. Egregie locutus es. — Ho. Hanc igitur cum divites imitantur, talem regiminis formam optimatum gubernationem vocamus: quando vero leges pro nihilo habent, paucorum potentiam. — So. Mi. Videtur. — Ho. Quin etiam quoties unus secundum leges dominatur, scientem illum imitans, regem vocamus, non distinguentes nomine illum, qui scientia solus imperat, ab eo, qui b opinione secundum leges solus etiam dominatur. — So. Mi. Ita videtur. — Ho. Si igitur unus vera illa scientia præditus imperat, idem quoque nomen, hoc est regium, omnino habet, neque alio cognomento appellatur: nam ex quinque nominibus gubernationum civilium, quæ nunc dicuntur, unum solum hoc factum est. — So. Mi. Videtur. — Ho. Quid porro? quoties neque ex lege neque ex more c quispiam solus dominatur, simulat vero scire se, præter leges optimum fieri oportere, inest autem libido et ignoran-

δέ τις ἐπιθυμία καὶ ἄγνοια τούτου τοῦ μιμήματος ἡγουμένη; μῶν οὐ τότε τὸν τοιοῦτον ἕκαστον τύραννον κλητέον; — ΝΕ. ΣΩ. Τί μήν;

XL. ΞΕ. Οὕτω δὴ τύραννός τε γέγονε, φαμέν, καὶ 5 βασιλεὺς καὶ ὀλιγαρχία καὶ ἀριστοκρατία καὶ δημοκρατία, δυσχερανάντων τῶν ἀνθρώπων τὸν ἕνα ἐκεῖνον μόναρχον, καὶ ἀπιστησάντων μηδένα τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἄξιον ἂν γενέσθαι ποτὲ, ὥστ' ἐθέλειν καὶ δυνατὸν d εἶναι μετ' ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης ἄρχοντα τὰ δίκαια 10 καὶ ὅσια διανέμειν ὀρθῶς πᾶσι, λωβᾶσθαι δὲ καὶ ἀποκτιννύναι καὶ κακοῦν ὃν ἂν βουληθῇ ἑκάστοτε ἡμῶν· ἐπεὶ γενόμενόν γ' ἂν οἷον λέγομεν, ἀγαπᾶσθαί τ' ἂν καὶ οἰκεῖν διακυβερνῶντ' εὐδαιμόνως ὀρθὴν ἀκριβῶς μόνον πολιτείαν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Νῦν 15 δέ γ' ὁπότ' οὐκ ἔστι γιγνόμενος, ὡς δὴ φαμέν, ἐν ταῖς πόλεσι βασιλεὺς οἷος ἐν σμήνεσιν ἐμφύεται, τό τε e σῶμα εὐθὺς καὶ τὴν ψυχὴν διαφέρων εἷς, δεῖ δὴ συνελθόντας ξυγγράμματα γράφειν, ὡς ἔοικε, μεταθέοντας τὰ τῆς ἀληθεστάτης πολιτείας ἴχνη. — ΝΕ. ΣΩ. 20 Κινδυνεύει. — ΞΕ. Θαυμάζομεν δῆτα, ὦ Σώκρατες, ἐν ταῖς τοιαύταις πολιτείαις ὅσα ξυμβαίνει γίγνεσθαι κακὰ καὶ ὅσα ξυμβήσεται, τοιαύτης τῆς κρηπῖδος ὑποκειμένης αὐταῖς τῆς κατὰ γράμματα καὶ ἔθη, μὴ μετ' ἐπιστήμης πραττούσης τὰς πράξεις; ἑτέρα προσχρω- 302 μένη παντὶ κατάδηλος ὡς πάντ' ἂν διολέσειε τὰ ταύτῃ a γιγνόμενα. ἢ 'κεῖνο ἡμῖν θαυμαστέον μᾶλλον, ὡς ἰσχυρόν τι πόλις ἐστὶ φύσει; πάσχουσαι γὰρ δὴ τοιαῦθ' αἱ πόλεις νῦν χρόνον ἀπέραντον, ὅμως ἔνιαί τινες αὐτῶν μόνιμοί τ' εἰσὶ καὶ οὐκ ἀνατρέπονται· πολλαὶ μὴν 30 ἐνίοτε [καὶ] καθάπερ πλοῖα καταδυόμεναι διόλλυνται καὶ διολώλασι καὶ ἔτι διολοῦνται διὰ τὴν τῶν κυβερνητῶν καὶ ναυτῶν μοχθηρίαν τῶν περὶ τὰ μέγιστα μεγίστην ἄγνοιαν εἰληφότων, οἳ περὶ τὰ πολιτικὰ κατ' b οὐδὲν γιγνώσκοντες ἡγοῦνται κατὰ πάντα σαφέστατα 35 πασῶν ἐπιστημῶν ταύτην εἰληφέναι. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθέστατα.

XLI. ΞΕ. Τίς οὖν δὴ τῶν οὐκ ὀρθῶν πολιτειῶν τούτων ἥκιστα χαλεπὴ συζῆν, πασῶν χαλεπῶν οὐσῶν, καὶ τίς βαρυτάτη; δεῖ τι κατιδεῖν ἡμᾶς, καίπερ πρός 40 γε τὸ νῦν προτεθὲν ἡμῖν πάρεργον λεγόμενον; οὐ μὴν ἀλλ' εἴς γε τὸ ὅλον ἴσως ἅπανθ' ἕνεκα τοῦ τοιούτου πάντες δρῶμεν χάριν. — ΝΕ. ΣΩ. Δεῖ· πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τὴν αὐτὴν τοίνυν φάθι τριῶν οὐσῶν χαλεπὴν c διαφερόντως ἅμα καὶ ῥάστην γίγνεσθαι. — ΝΕ. ΣΩ. 45 Πῶς φής; — ΞΕ. Οὐκ ἄλλως, πλὴν μοναρχίαν φημὶ καὶ ὀλίγων ἀρχὴν καὶ πολλῶν, εἶναι τρεῖς ταύτας ἡμῖν λεγομένας τοῦ νῦν ἐπικεχυμένου λόγου κατ' ἀρχάς. — ΝΕ. ΣΩ. Ἦσαν γὰρ οὖν. — ΞΕ. Ταύτας τοίνυν δίχα τέμνοντες μίαν ἑκάστην ἓξ ποιῶμεν, τὴν ὀρθὴν χωρὶς 50 ἀποκρίναντες τούτων ἑβδόμην. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Ἐκ μὲν τῆς μοναρχίας βασιλικὴν καὶ τυραννικὴν, ἐκ δ' αὖ τῶν μὴ πολλῶν τήν τ' εὐώνυμον ἔφαμεν d εἶναι ἀριστοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν· ἐκ δ' αὖ τῶν πολλῶν τότε μὲν ἁπλῆν ἐπονομάζοντες ἐτίθεμεν δημοκρα-

tia quædam, quæ imitationem ejusmodi inducit, an non vir talis tyrannus est appellandus? — So. Mi. Et maxime quidem.

XL. Ho. Hac ratione tyrannus exstitit, diximus, et rex, paucorum potentia, optimatum gubernatio, nec non populi, cum ægre ferrent homines unius imperium, diffiderentque virum talem reperiri aliquando posse tanto imperio dignum, qui et possit et velit virtute et scientia imperans pie et juste suum cuique jus tribuere, qui vero (non), licentiam nactus, quemlibet pro libidine lædat et opprimat atque necet: cum talis quidam, qualem descripsimus, amaretur profecto et vitam felicem degens imperaret regiminis formam sequens, quæ sola omnium rectissima est. — So. Mi. Sane. — Ho. Nunc autem cum non nascitur rex talis in civitatibus, qualis inter apum examina, statim a principio tam corporis quam animi habitu unus ceteros antecellens, necesse est, ut videtur, cœtu consultantium facto instituta conscribere vestigiisque verissimæ reipublicæ illius insistere. — So. Mi. Videtur. — Ho. Miramurne igitur, o Socrates, in gubernationibus hujuscemodi quanta mala eveniant eventuraque sint, tali jacto fundamento, quod non scientia, sed scriptis quibusdam institutionibus moribusque nititur tantum in rebus agendis? quo si alia quædam gubernatio vel civitas utatur, certum est eam omnia funditus eversuram. aut an illud mirum magis videri debet, quam firma res natura civitas sit? nam quamquam civitates nonnullæ sic jamdiu affectæ sunt, permanent nihilominus neque corruunt: multæ tamen navium instar submersæ perierunt, pereunt atque peribunt ob gubernatorum nautarumque improbitatem, qui in rebus maximis extrema quadam ignorantia detinentur, et qui rerum civilium prorsus ignari in iis tamen plurimum sibi sapere videntur. — So. Mi. Vera loqueris.

XLI. Ho. Cum igitur omnes non rectæ respublicæ sint ad convivendum difficiles, quæ levissima, quæve omnium onerosissima? considerandumne, etsi minus ad id, de quo nunc agimus, pertinere videtur? attamen in universum fortasse omnes omnia talis rei gratia facimus. — So. Mi. Imo prorsus considerandum. — Ho. E tribus unam atque eandem facillimam simul et difficillimam puta esse. — So. Mi. Qui istuc ais? — Ho. Non aliter quam supra, tres scilicet esse regiminis formas, unius, paucorum atque multorum, quas initio hujus interjecti sermonis enumeravimus. — So. Mi. Erant supra. — Ho. Singulis igitur in duas divisis sex efficiamus, rectamque ipsam velut septimam ab his secernamus. — So. Mi. Quo pacto? — Ho. Unius principatum in regnum et tyrannidem distribuimus, dominationem vero, quæ non multis competit, in speciem unam, cui boni ominis est nomen, optimatum scilicet gubernationem et paucorum potentiam: multorum autem dominationem tunc simplicem posuimus popularem gubernationem

τίαν, νῦν δ' αὖ καὶ ταύτην ἡμῖν θετεον εστ. ειπλῆν. —
NE. ΣΩ. Πῶς δή; καὶ τίνι διαιροῦντες ταύτην; —
ΞΕ. Οὐδὲν διαφέροντι τῶν ἄλλων, οὐδ' εἰ τοὔνομα ἤδη
διπλοῦν ἐστὶ ταύτης· ἀλλὰ τό γε κατὰ νόμους ἄρχειν e
5 καὶ παρανόμως ἔστι καὶ ταύτῃ καὶ ταῖς ἄλλαις. —
NE. ΣΩ. Ἔστι γὰρ οὖν. — ΞΕ. Τότε μὲν τοίνυν τὴν
ὀρθὴν ζητοῦσι τοῦτο τὸ τμῆμα οὐκ ἦν χρήσιμον, ὡς ἐν
τοῖς πρόσθεν ἀπεδείξαμεν· ἐπειδὴ δ' ἐξείλομεν ἐκείνην,
τὰς δ' ἄλλας ἔθεμεν ἀναγκαίας, ἐν ταύταις δὴ τὸ πα-
10 ράνομον καὶ ἔννομον ἑκάστην διχοτομεῖ τούτων. —
NE. ΣΩ. Ἔοικε, τούτου νῦν ῥηθέντος τοῦ λόγου. —
ΞΕ. Μοναρχία τοίνυν ζευχθεῖσα μὲν ἐν γράμμασιν ἀγα-
θοῖς, οὓς νόμους λέγομεν, ἀρίστη πασῶν τῶν ἕξ· ἄνο-
303 μος δὲ χαλεπὴ καὶ βαρυτάτη ξυνοικῆσαι. — NE. ΣΩ. a
15 Κινδυνεύει. — ΞΕ. Τὴν δέ γε τῶν μὴ πολλῶν, ὥσπερ
ἑνὸς καὶ πλήθους τὸ ὀλίγον μέσον, οὕτως ἡγησώμεθα
μέσην ἐπ' ἀμφότερα· τὴν δ' αὖ τοῦ πλήθους κατὰ
πάντ' ἀσθενῆ καὶ μηδὲν μήτ' ἀγαθὸν μήτε κακὸν μέγα
δυναμένην ὡς πρὸς τὰς ἄλλας διὰ τὸ τὰς ἀρχὰς ἐν
20 ταύτῃ διανενεμῆσθαι κατὰ σμικρὰ εἰς πολλούς. διὸ
γέγονε πασῶν μὲν νομίμων τῶν πολιτειῶν οὐσῶν τού-
των χειρίστη, παρανόμων δ' οὐσῶν ξυμπασῶν βελτί-
στη· καὶ ἀκολάστων μὲν πασῶν οὐσῶν ἐν δημοκρατίᾳ b
νικᾷ ζῆν, κοσμίων δ' οὐσῶν ἥκιστ' ἐν ταύτῃ βιωτέον,
25 ἐν τῇ πρώτῃ δὲ πολὺ πρῶτόν τε καὶ ἄριστον, πλὴν τῆς
ἑβδόμης· πασῶν γὰρ ἐκείνην γ' ἐκκριτέον, οἷον θεὸν ἐξ
ἀνθρώπων, ἐκ τῶν ἄλλων πολιτειῶν. — NE. ΣΩ. Φαί-
νεται ταῦθ' οὕτω γίγνεσθαί τε καὶ ξυμβαίνειν, καὶ
ποιητέον ᾗπερ λέγεις. — ΞΕ. Οὐκοῦν δὴ καὶ τοὺς
30 κοινωνοὺς τούτων τῶν πολιτειῶν πασῶν, πλὴν τῆς ἐπι- c
στήμονος, ἀφαιρετέον ὡς οὐκ ὄντας πολιτικοὺς ἀλλὰ
στασιαστικούς, καὶ εἰδώλων μεγίστων προστάτας ὄντας
καὶ αὐτοὺς εἶναι τοιούτους, μεγίστους δ' ὄντας μιμητὰς
καὶ γόητας μεγίστους γίγνεσθαι τῶν σοφιστῶν σοφι-
35 στάς. — NE. ΣΩ. Κινδυνεύει τοῦτ' εἰς τοὺς πολιτι-
κοὺς λεγομένους περιεστράφθαι τὸ ῥῆμα ὀρθότατα. —
ΞΕ. Εἶεν. τοῦτο μὲν ἀτεχνῶς ἡμῖν ὥσπερ δρᾶμα,
καθάπερ ἐρρήθη νῦν δὴ Κενταυρικὸν ὁρᾶσθαι καὶ Σα-
τυρικόν τινα θίασον, ὃν δὴ χωριστέον ἀπὸ πολιτικῆς d
40 εἴη τέχνης· νῦν δ' οὕτω πάνυ μόγις ἐχωρίσθη. —
NE. ΣΩ. Φαίνεται. — ΞΕ. Τούτου δέ γ' ἕτερον ἔτι
χαλεπώτερον λείπεται τῷ ξυγγενές θ' ὁμοῦ τ' εἶναι
μᾶλλον τῷ βασιλικῷ γένει καὶ δυσκαταμαθητότερον.
καί μοι φαινόμεθα τοῖς τὸν χρυσὸν καθαίρουσι πάθος
45 ὅμοιον πεπονθέναι. — NE. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Γῆν
που καὶ λίθους καὶ πόλλ' ἄττ' ἕτερα ἀποκρίνουσι κἀ-
κεῖνοι πρῶτον οἱ δημιουργοί· μετὰ δὲ ταῦτα λείπεται e
ξυμμεμιγμένα τὰ ξυγγενῆ τοῦ χρυσοῦ τίμια καὶ πυρὶ
μόνον ἀφαιρετά, χαλκὸς καὶ ἄργυρος, ἔστι δ' ὅτε
50 καὶ ἀδάμας, [ἃ] μετὰ βασάνων ταῖς ἑψήσεσι μόγις
ἀφαιρεθέντα τὸν λεγόμενον ἀκήρατον χρυσὸν εἴασεν
ἡμᾶς ἰδεῖν μόνον αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ. — NE. ΣΩ. Λέ-
γεται γὰρ οὖν ταῦθ' οὕτω γίγνεσθαι.

XLII. ΞΕ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τοίνυν λόγον ἔοικε καὶ

denominantes, nunc vero et hanc duplicem esse ponamus.
— So. Mi. Qua igitur ratione dividemus? — Ho. Non alia
quam reliqua, neque si nomen hujus jam sit geminum:
verum tam huic quam reliquis commune hoc est, ut leges
vel servent vel transgrediantur. — So. Mi. Est utique. —
Ho. Tunc sane rectam gubernationem quærentibus partitio
hæc nihil conducebat, ut supra monstrabamus: postquam
vero illam segregavimus, ceteras vero necessarias duxi-
mus, in his jam legum vel custodia vel transgressio singulas
bifariam partiuntur. — So. Mi. Ex eo, qui nunc est dictus,
sermone ita videtur. — Ho. Unius igitur dominatio bonis
conjuncta constitutionibus (scriptis), quas leges vocamus,
sex illarum omnium optima est: legum expers dura est et
subjectis omnium onerosissima. — So. Mi. Videtur. —
Ho. Gubernationem vero, in qua non multi imperitant,
mediam censere debemus, quemadmodum quod paucum
est inter unum multave medium obtinet: ceterum mul-
torum administrationem per omnia debilem, utpote quæ
ad alias comparata nihil magnificum sive bonum sive ma-
lum efficere possit, propterea quod magistratus ad exigua
redacti sunt in multosque divisi. quapropter legitima-
rum omnium rerumpublicarum hæc deterrima est, ini-
quarum omnium optima: atque si omnes intemperatæ
sunt, in populari præstat vivere, si vero temperatæ omnes,
minime omnium in hac vivendum, in prima vero vitam
agere potissimum est atque optimum, excepta septima:
hanc namque ab omnibus aliis gubernationibus, non aliter
quam ab hominibus deum, secernere decet. — So. Mi. Vi-
dentur hæc ita fieri atque contingere, et, ut inquis, agen-
dum. — Ho. Nonne igitur omnes harum rerumpublicarum,
eo solo qui sapientis illius est excepto, administratores se-
gregare decet, utpote qui non revera civiles sed seditiosi
viri sint, et cum sint larvarum ingentium præsides, etiam
ipsi tales sint, et cum simiæ maximæ maximique præstigia-
tores, maximi quoque fiunt sophistarum sophistæ? —
So. Mi. Cognomentum hoc iis, qui civiles dicuntur, com-
petere jure videtur. — Ho. Jam ab arte civili Centau-
rorum illum Satyrorumque chorum vix tandem separa-
vimus, quem supra tanquam fabulam spectantes cernere
nos dicebamus et a civili separandum arbitrabamur. —
So. Mi. Videtur. — Ho. Durius præterea quiddam his re-
stat, quod eo difficilius agnoscitur et a rege discernitur,
quo illi est natura conjunctius. atque idem nobis quod au-
rum effodientibus contigisse videtur. — So. Mi. Quemad-
modum? — Ho. Terram et lapides aliaque permulta
primum artifices separant: supersunt autem post hæc
cognatiora quædam auro pretiosaque commixta, igni solo
ab auro secernenda, æs et argentum, nonnunquam etiam
adamas, quæ vix tandem facto ad ignem examine secer-
nuntur atque explorantur aurumque purum putum videre
nos sinunt. — So. Mi. Ita de iis fertur.

XLII. Ho. Eadem ratione et nos videmur a civili nunc

νῦν ἡμῖν τὰ μὲν ἕτερα καὶ ὁπόσα ἀλλότρια καὶ τὰ μὴ φίλα πολιτικῆς ἐπιστήμης ἀποκεχωρίσθαι, λείπεσθαι δὲ τὰ τίμια καὶ ξυγγενῆ. τούτων δ' ἐστί που στρατη-
304 γία καὶ δικαστικὴ καὶ ὅση βασιλικῇ κοινωνοῦσα ῥη- a
5 τορεία πείθουσα τὸ δίκαιον, ξυνδιακυβερνᾷ τὰς ἐν ταῖς πόλεσι πράξεις· ἃ δή τινι τρόπῳ ῥᾷστά τις ἀπομερίζων δείξει γυμνὸν καὶ μόνον ἐκεῖνον καθ' αὑτὸν τὸν ζητούμενον ὑφ' ἡμῶν. — ΝΕ. ΣΩ. Δῆλον ὅτι τοῦτό πῃ δρᾶν πειρατέον. — ΞΕ. Πείρας μὲν τοίνυν ἕνεκα φα-
10 νερὸς ἔσται. διὰ δὲ μουσικῆς αὐτὸν ἐγχειρητέον δηλῶσαι. καί μοι λέγε. — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ ποῖον; — ΞΕ. Μουσικῆς ἔστι πού τις ἡμῖν μάθησις, καὶ ὅλως b τῶν περὶ χειροτεχνίας ἐπιστημῶν; — ΝΕ. ΣΩ. Ἔστι. — ΞΕ. Τί δέ; τὸ δ' αὖ τούτων ἡντινοῦν εἴτε δεῖ μαν-
15 θάνειν ἡμᾶς εἴτε μή, πότερα φήσομεν ἐπιστήμην αὖ καὶ ταύτην εἶναί τινα περὶ αὐτὰ ταῦτα, ἢ πῶς; — ΝΕ. ΣΩ. Οὕτως, εἶναι φήσομεν. — ΞΕ. Οὐκοῦν ἑτέραν ὁμολογήσομεν ἐκείνων εἶναι ταύτην; — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Πότερα δ' αὐτῶν οὐδεμίαν ἄρχειν
20 δεῖν ἄλλην ἄλλης, ἢ 'κείνας ταύτης, ἢ ταύτην δεῖν c ἐπιτροπεύουσαν ἄρχειν ξυμπασῶν τῶν ἄλλων; — ΝΕ. ΣΩ. Ταύτην ἐκείνων. — [ΞΕ.] Τὴν εἰ δεῖ μανθάνειν ἢ μή. [ΞΕ.] τῆς μανθανομένης καὶ διδασκούσης ἄρα σύ γ' ἀποφαίνει δεῖν ἡμῖν ἄρχειν; —
25 ΝΕ. ΣΩ. Σφόδρα γε. — ΞΕ. Καὶ τὴν εἰ δεῖ πείθειν ἄρ' ἢ μὴ τῆς δυναμένης πείθειν; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Εἶεν. τίνι τὸ πειστικὸν οὖν ἀποδώσομεν ἐπιστήμῃ πλήθους τε καὶ ὄχλου διὰ μυθολογίας d ἀλλὰ μὴ διὰ διδαχῆς; — ΝΕ. ΣΩ. Φανερόν, οἶμαι,
30 καὶ τοῦτο ῥητορικῇ δοτέον ὄν. — ΞΕ. Τὸ δ' εἴτε διὰ πειθοῦς εἴτε καὶ διά τινος βίας δεῖ πράττειν πρός τινας ὁτιοῦν ἢ καὶ τὸ παράπαν ἔχειν, τοῦτ' αὖ ποίᾳ προσθήσομεν ἐπιστήμῃ; — ΝΕ. ΣΩ. Τῇ τῆς πειστικῆς ἀρχούσῃ καὶ λεκτικῆς. — ΞΕ. Εἴη δ' ἂν οὐκ ἄλλη τις,
35 ὡς οἶμαι, πλὴν ἡ τοῦ πολιτικοῦ δύναμις. — ΝΕ. ΣΩ. Κάλλιστ' εἴρηκας. — ΞΕ. Καὶ τοῦτο μὲν ἔοικε ταχὺ κεχωρίσθαι πολιτικῆς τὸ ῥητορικόν, ὡς ἕτερον εἶδος e ὄν, ὑπηρετοῦν μὴν ταύτῃ. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί.

XLIII. ΞΕ. Τί δὲ περὶ τῆς τοιᾶσδ' αὖ δυνάμεως
40 διανοητέον; — ΝΕ. ΣΩ. Ποίας; — ΞΕ. Τῆς ὡς πολεμητέον ἑκάστοις οἷς ἂν προελώμεθα πολεμεῖν, εἴτ' αὐτὴν ἄτεχνον εἴτ' ἔντεχνον ἐροῦμεν; — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ πῶς ἂν ἄτεχνον διανοηθεῖμεν, ἥν γ' ἡ στρατηγικὴ καὶ πᾶσα ἡ πολεμικὴ πρᾶξις πράττει; — ΞΕ. Τὴν
45 δ' εἴτε πολεμητέον εἴτε διὰ φιλίας ἀπαλλακτέον οἵαν τε καὶ ἐπιστήμονα διαβουλεύσασθαι, ταύτης ἑτέραν ὑπολάβωμεν ἢ τὴν αὐτὴν ταύτῃ; — ΝΕ. ΣΩ. Τοῖς πρόσ-
305 θεν ἀναγκαῖον ἑπομένοισιν ἑτέραν. — ΞΕ. Οὐκοῦν a ἄρχουσαν ταύτης αὐτὴν ἀποφανούμεθα, εἴπερ τοῖς ἔμ-
50 προσθέ γ' ὑποληψόμεθ' ὁμοίως; — ΝΕ. ΣΩ. Φημί. — ΞΕ. Τίν' οὖν ποτὲ καὶ ἐπιχειρήσομεν οὕτω δεινῆς καὶ μεγάλης τέχνης ξυμπάσης τῆς πολεμικῆς δεσπότιν ἀποφαίνεσθαι πλήν γε δὴ τὴν ὄντως οὖσαν βασιλικήν; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐδεμίαν ἄλλην. — ΞΕ. Οὐκ ἄρα πο-

scientia vehementer aliena et longinqua admodum separasse, proxima vero et pretiosa reliquisse. horum vero in numero est præfectura exercitus, judicialis prætura, oratoria dignitas cum regia auctoritate communicans, dum quod justum est persuadet, et cum illa publicas res gubernat: quæ si quis modo quodam facillime segreget, nudum jam ac solum illum, quem quærimus, civilem nobis ostendet. — So. Mi. Haud dubium est hoc omni studio conandum. — Ho. Ad experientiam quidem quod attinet patefiet. per musicam vero patefacere eum conandum. ac dic mihi. — So. Mi. Quid vis dicam? — Ho. An est disciplina nobis aliqua musicæ et omnino artium quæ manuum ministerio peraguntur? — So. Mi. Est. — Ho. Quid igitur? num et hic scientiam esse aliquam dicemus, quæ doceat quæ artium discenda sit, quæ minus, aut quomodo? — So. Mi. Esse plane dicemus. — Ho. Nonne hanc ab illis esse diversam fatebimur? — So. Mi. Ita. — Ho. Deinde nullamne earum aliam alii dominari, an huic illas, aut hanc omnibus reliquis velut antistitem præesse dicemus? — So. Mi. Hanc illis. — Ho. Eam igitur, quæ quænam discendæ sunt et quæ minus dijudicat, docenti et discenti imperare oportere tu asseris? — So. Mi. Prorsus. — Ho. Etiam eam igitur, quæ judicat, persuadendumne sit an non, illi, quæ persuadere potest? — So. Mi. Quidni? — Ho. Esto. persuasionem igitur illam, quæ ad multitudinem ac turbam fit per confabulationem quamdam exhortationemque potius quam doctrinam, cui potissimum scientiæ tribuemus? — So. Mi. Constat etiam hanc oratoriæ tribuendam esse. — Ho. Cujus autem artis officium dicemus judicare, utrum vi an persuasione uti, et in quibus et contra quos uti deceat.? — So. Mi. Ejus, quæ persuadendi dicendique peritiæ dominatur. — Ho. Erit autem, ut arbitror, ea nulla præterquam civilis hominis facultas. — So. Mi. Præclare dixisti. — Ho. Sic igitur protinus oratoria a civili facultate distincta videtur, ut species quædam alia, civili tamen isti subjecta. — So. Mi. Certe.

XLIII. Ho. Quid insuper de hac facultate cogitandum? — So. Mi. De qua? — Ho. Qua pugnamus adversus eos, quibus bellum indiximus, hancne artificiosam an artis expertem esse dicemus? — So. Mi. Quis vero arte carere dicat ea omnia, quæ imperatoriæ et quæ militaris disciplinæ sunt? — Ho. Facultatem vero illam, quæ consultando prudenter deliberare potest quibuscum bellum gerendum sit, vel utrum pace facta discedendum, numquid ab ea diversam an eandem cum illa putabimus? — So. Mi. Diversam, si quidem superioribus stamus. — Ho. Nonne, si superiorem rationem sequemur, hanc, quæ de bello consultat, illi, quæ bellum gerit, dominari dicemus? — So. Mi. Id ipsum. — Ho. Quam igitur facultatem præter illam revera regiam civilium rerum disciplinam potentissimæ totius rei militaris arti præesse dicemus? — So. Mi. Nullam aliam. — Ho. Scientiam igitur eorum, qui exercitus ducunt, quia

λιτικήν γε θήσομεν, ὑπηρετικὴν οὖσαν, τὴν τῶν στρατηγῶν ἐπιστήμην. — ΝΕ. ΣΩ. Οὐκ εἰκός. — ΞΕ. Ἴθι b δή, καὶ τὴν τῶν δικαστῶν τῶν ὀρθῶς δικαζόντων θεασώμεθα δύναμιν. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. — 5 ΞΕ. Ἆρ' οὖν ἐπὶ πλέον τι δύναται τοῦ περὶ τὰ ξυμβόλαια, πάνθ' ὁπόσα κεῖται νόμιμα παρὰ νομοθέτου βασιλέως παραλαβοῦσα, κρίνειν εἰς ἐκεῖνα σκοποῦσα τά τε δίκαια ταχθέντ' εἶναι καὶ ἄδικα, τὴν αὐτῆς ἰδίαν ἀρετὴν παρεχομένη τοῦ μήθ' ὑπό τινων δώρων μήθ' ὑπὸ φόβων 10 μήτ' οἴκτων μήθ' ὑπό τινος ἄλλης ἔχθρας μηδὲ φιλίας ἡττηθεῖσα παρὰ τὴν τοῦ νομοθέτου τάξιν ἐθέλειν ἂν c τἀλλήλων ἐγκλήματα διαιρεῖν; — ΝΕ. ΣΩ. Οὔκ, ἀλλὰ σχεδὸν ὅσον εἴρηκας ταύτης ἐστὶ τῆς δυνάμεως ἔργον. — ΞΕ. Καὶ τὴν τῶν δικαστῶν ἄρα ῥώμην ἀνευρίσκο- 15 μεν οὐ βασιλικὴν οὖσαν, ἀλλὰ νόμων φύλακα καὶ ὑπηρέτιν ἐκείνης. — ΝΕ. ΣΩ. Ἔοικέ γε. — ΞΕ. Τόδε δὴ κατανοητέον ἰδόντι ξυναπάσας τὰς εἰρημένας ἐπιστήμας, ὅτι πολιτική γ' αὐτῶν οὐδεμία ἀνεφάνη. τὴν γὰρ ὄντως οὖσαν βασιλικὴν οὐκ αὐτὴν δεῖ πράττειν, d 20 ἀλλ' ἄρχειν τῶν δυναμένων πράττειν, γιγνώσκουσαν τὴν ἀρχήν τε καὶ ὁρμὴν τῶν μεγίστων ἐν ταῖς πόλεσιν ἐγκαιρίας τε πέρι καὶ ἀκαιρίας, τὰς δ' ἄλλας τὰ προσταχθέντα δρᾶν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθῶς. — ΞΕ. Διὰ ταῦτ' ἄρα, ἃς μὲν ἄρτι διεληλύθαμεν, 25 οὔτ' ἀλλήλων οὔθ' αὑτῶν ἄρχουσαι, περὶ δέ τιν' ἰδίαν αὐτῆς οὖσα ἑκάστη πρᾶξιν, κατὰ τὴν ἰδιότητα τῶν πράξεων τοὔνομα δικαίως εἴληφεν ἴδιον. — ΝΕ. ΣΩ. e Εἴξασι γοῦν. — ΞΕ. Τὴν δ' ἁπασῶν τε τούτων ἄρχουσαν καὶ τῶν νόμων καὶ ξυμπάντων τῶν κατὰ πόλιν 30 ἐπιμελουμένην καὶ πάντα ξυνυφαίνουσαν ὀρθότατα, τοῦ κοινοῦ τῇ κλήσει περιλαβόντες τὴν δύναμιν αὐτῆς, προσαγορεύοιμεν δικαιότατ' ἄν, ὡς ἔοικε, πολιτικήν. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν.

XLIV. ΞΕ. Οὐκοῦν δὴ κατὰ τὸ τῆς ὑφαντικῆς 35 παράδειγμα βουλοίμεθ' ἂν ἐπεξελθεῖν αὐτῇ νῦν, ὅτε καὶ πάντα τὰ γένη τὰ κατὰ πόλιν δῆλα ἡμῖν γέγονε; — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ σφόδρα γε. — ΞΕ. Τὴν δὴ βασι- 306 λικὴν συμπλοκήν, ὡς ἔοικε, λεκτέον, ποία τ' ἐστὶ καὶ a τίνι τρόπῳ συμπλέκουσα ποῖον ἡμῖν ὕφασμα ἀποδί- 40 δωσι. — ΝΕ. ΣΩ. Δῆλον. — ΞΕ. Ἦ χαλεπὸν ἐνδείξασθαι πρᾶγμα ἀναγκαῖον ἄρα γέγονεν, ὡς φαίνεται. — ΝΕ. ΣΩ. Πάντως γε μὴν ῥητέον. — ΞΕ. Τὸ γὰρ ἀρετῆς μέρος ἀρετῆς εἴδει διάφορον εἶναί τινα τρόπον τοῖς περὶ λόγους ἀμφισβητητικοῖς καὶ μάλ' εὐεπίθετον 45 πρὸς τὰς τῶν πολλῶν δόξας. — ΝΕ. ΣΩ. Οὐκ ἔμαθον. — ΞΕ. Ἀλλ' ὧδε πάλιν. ἀνδρείαν γὰρ οἶμαί σε ἡγεῖσθαι μέρος ἓν ἀρετῆς ἡμῖν εἶναι. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ b γε. — ΞΕ. Καὶ μὴν σωφροσύνην γ' ἀνδρείας μὲν ἕτερον, ἓν δ' οὖν καὶ τοῦτο μόριον ἧς κἀκεῖνο. — ΝΕ. ΣΩ. 50 Ναί. — ΞΕ. Τούτων δὴ πέρι θαυμαστόν τινα λόγον ἀποφαίνεσθαι τολμητέον. — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖον; — ΞΕ. Ὡς ἐστὸν κατὰ δή τινα τρόπον εὖ μάλα πρὸς ἀλλήλας ἔχθραν καὶ στάσιν ἐναντίαν ἔχοντε ἐν πολλοῖς τῶν ὄντων. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς λέγεις; — ΞΕ. Οὐκ

obedit et servit, haudquaquam civilem facultatem ponemus esse. — So. Mi. Haud sane decet. — Ho. Age jam judicum, qui recte judicant, munus cogitemus. — So. Mi. Cogitemus. — Ho. Numquid longius patet quam ut circa pacta omnigena quid justum, quid non, consideret, et ad normam legum, quas rex ipse condidit, respiciens de singulis judicet, propria virtute semper adhibita, per quam neque muneribus nec minis nec misericordia neque odio quodam alio neque amore legibus transgressis mutuas accusationes dissolvat? — So. Mi. Non aliud certe, quam quale fere nunc abs te dictum, judicis est officium. — Ho. Constat igitur vim judicum non esse regiam artem, sed legum custodem illiusque ministram. — So. Mi. Videtur certe. — Ho. Quisquis artes, quas memoravimus, cunctas consideraverit, cogitare debet earum nullam esse civilem. revera enim regiæ artis est non ipsam quidem agere, sed ut agere valentibus imperare, cognoscentem initium et inceptum eorum quæ in civitate sunt maxima quod attinet ad tempus opportunum et contra, ceterarum vero est jussa ac mandata peragere. — So. Mi. Recte. — Ho. Quamobrem artes illæ, quas modo narravimus, cum neque sui ipsarum neque invicem dominæ sint, sed singulæ propriis quibusdam incumbant operibus, secundum operum proprietatem propria sortitæ sunt nomina. — So. Mi. Videntur sane. — Ho. Eam vero, quæ cunctis his præsidet legumque et omnium, quæ in civitate sunt, curam habet omniaque rectissime contexit, merito communi appellatione ipsius facultatem comprehendentes civilem scientiam nuncupabimus. — So. Mi. Omnino.

XLIV. Ho. Numquid in præsentia secundum textoriæ facultatis exemplum percurrere hanc decet, postquam omnia, quæ in civitate sunt genera, patefecimus? — So. Mi. Maxime. — Ho. Declarandum igitur, ut videtur, quæ sit concinnatio regia et qua ratione complicet texatque, et qualem texturam nobis efficiat. — So. Mi. Manifestum. — Ho. Res profecto demonstratu difficilis: sed, quoniam necessaria visa est, pro viribus declaranda videtur. — So. Mi. Omnino de ea dicendum. — Ho. Virtutis enim partem a virtute specie differre quodam modo, facile est impugnatu contentiosis hominibus adversus vulgi opiniones. — So. Mi. Haud intellexi. — Ho. Sic forte intelliges. fortitudinem arbitrari te puto partem unam virtutis esse. — So. Mi. Penitus. — Ho. Temperantiam autem a fortitudine esse diversam, esse tamen ejusdem unam partem cujus est fortitudo. — So. Mi. Ita. — Ho. Mirum igitur quiddam de his statuere audendum est. — So. Mi. Quid? — Ho. Duo hæc quodammodo multis in rebus sibi invicem plurimum adversari. — So. Mi. Qua ratione id ais? — Ho. Inauditum

εἰωθότα λόγον οὐδαμῶς· πάντα γὰρ οὖν δὴ ἀλλήλοις τά γε τῆς ἀρετῆς μόρια λέγεταί που φίλια. — ΝΕ. ΣΩ. c Ναί. — ΞΕ. Σκοπῶμεν δὴ προσσχόντες τὸν νοῦν εὖ μάλα, πότερον οὕτως ἁπλοῦν ἐστι τοῦτο, ἢ παντὸς 5 μᾶλλον αὐτῶν ἔχον διαφορὰν τοῖς ξυγγενέσιν ἐστί (τι); — ΝΕ. ΣΩ. Ναί, λέγοις ἄν, πῇ σκεπτέον; — ΞΕ. Ἐν τοῖς ξύμπασι χρὴ ζητεῖν ὅσα καλὰ μὲν λέγομεν, εἰς δύο δ' αὐτὰ τίθεμεν ἐναντία ἀλλήλων εἴδη. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγ' ἔτι σαφέστερον. — ΞΕ. Ὀξύτητα καὶ τάχος, 10 εἴτε κατὰ σώματα εἴτ' ἐν ψυχαῖς εἴτε κατὰ φωνῆς φο- d ράν, εἴτ' αὐτῶν τούτων εἴτ' ἐν εἰδώλοις ὄντων, ὁπόσα μουσικὴ μιμουμένη καὶ ἔτι γραφικὴ μιμήματα παρέχεται, τούτων τινὸς ἐπαινέτης εἴτ' αὐτὸς πώποτε γέγονας εἴτ' ἄλλου παρὼν ἐπαινοῦντος ᾔσθησαι; — ΝΕ. 15 ΣΩ. Τί μήν; — ΞΕ. Ἦ καὶ μνήμην ἔχεις ὅντινα τρόπον αὐτὸ δρῶσιν ἐν ἑκάστοις τούτων; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐδαμῶς. — ΞΕ. Ἆρ' οὖν δυνατὸς αὐτὸ ἂν γενοίμην, ὥσπερ καὶ διανοοῦμαι, διὰ λόγων ἐνδείξασθαί σοι; — ΝΕ. ΣΩ. Τί δ' οὔ; — ΞΕ. Ῥᾴδιον ἔοικας ἡγεῖσθαι e 20 τὸ τοιοῦτον; σκοπώμεθα δ' οὖν αὐτὸ ἐν τοῖς ὑπεναντίοις γένεσι. τῶν γὰρ δὴ πράξεων ἐν πολλαῖς καὶ πολλάκις ἑκάστοτε τάχος καὶ σφοδρότητα καὶ ὀξύτητα διανοήσεώς τε καὶ σώματος, ἔτι δὲ καὶ φωνῆς, ὅταν ἀγασθῶμεν, λέγομεν αὐτὸ ἐπαινοῦντες μιᾷ χρώμενοι προσ- 25 ρήσει τῇ τῆς ἀνδρείας. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Ὀξὺ καὶ ἀνδρεῖόν πού φαμεν, καὶ ταχὺ καὶ ἀνδρικόν, καὶ σφοδρὸν ὡσαύτως· καὶ πάντως ἐπιφέροντες τοὔνομα ὃ λέγω κοινὸν πάσαις ταῖς φύσεσι ταύταις ἐπαινοῦμεν αὐτάς. — ΝΕ. ΣΩ. Ναί. — ΞΕ. Τί δέ; 307 τὸ τῆς ἠρεμαίας αὖ γενέσεως εἶδος ἆρ' οὐ πολλάκις a ἐπῃνέκαμεν ἐν πολλαῖς τῶν πράξεων; — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ σφόδρα γε. — ΞΕ. Μῶν οὖν τἀναντία λέγοντες ἢ περὶ ἐκείνων τοῦτο φθεγγόμεθα; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Ὡς ἡσυχαῖά πού φαμεν ἑκάστοτε καὶ σωφρονικά, 35 περί τε διάνοιαν πραττόμεν' ἀγασθέντες καὶ κατὰ τὰς πράξεις αὖ βραδέα καὶ μαλακά, καὶ ἔτι περὶ φωνὰς γιγνόμενα λεῖα καὶ βαρέα, καὶ πᾶσαν ῥυθμικὴν κίνησιν καὶ ὅλην μοῦσαν ἐγκαίρῳ βραδυτῆτι προσχρωμέ- b νην, οὐ τὸ τῆς ἀνδρείας ἀλλὰ τὸ τῆς κοσμιότητος ὄνομα 40 ἐπιφέρομεν αὐτοῖς ξύμπασιν. — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθέστατα. — ΞΕ. Καὶ μὴν ὁπόταν αὖ γ' ἀμφότερα γίγνηται ταῦθ' ἡμῖν ἄκαιρα, μεταβάλλοντες ἑκάτερα αὐτῶν ψέγομεν ἐπὶ τἀναντία πάλιν ἀπονέμοντες τοῖς ὀνόμασι. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Ὀξύτερα μὲν 45 αὐτὰ γιγνόμενα τοῦ καιροῦ καὶ θάττω καὶ σκληρότερα φαινόμενα ὑβριστικὰ καὶ μανικὰ λέγοντες, τὰ δὲ [βαρύτερα καὶ] βραδύτερα καὶ μαλακώτερα δειλὰ καὶ βλα- c κικά. καὶ σχεδὸν ὡς τὸ πολὺ ταῦτά τε καὶ τὴν σώφρονα φύσιν καὶ τὴν ἀνδρείαν τὴν τῶν ἐναντίων, οἷον 50 πολεμίας διαλαχούσας στάσιν ἰδέας, οὔτ' ἀλλήλαις μιγνυμένας ἐφευρίσκομεν ἐν ταῖς περὶ τὰ τοιαῦτα πράξεσιν, ἔτι τε τοὺς ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτὰς ἴσχοντας διαφερομένους ἀλλήλοις ὀψόμεθα, ἐὰν μεταδιώκωμεν.

XLV. ΝΕ. ΣΩ. Ποῦ δὴ λέγεις; — ΞΕ. Ἐν πᾶσί

hoc : si quidem partes virtutis omnes mutua invicem amicitia conjunctæ dicuntur. — So. Mi. Utique. — Ho. Consideremus igitur diligenter animum advertentes, utrum hoc ita simplex sit, an contra differentiam horum maximam in cognatis quodammodo habeat. — So. Mi. Ita, dicas : quomodo considerandum? — Ho. In omnibus quærendum est, quæcumque pulchra quidem vocamus, sed ad duas inter se contrarias species ipsa referimus. — So. Mi. Dic etiam apertius. — Ho. Acumen et velocitatem vel corporum vel animorum vel vocum, sive horum ipsorum seu etiam simulacrorum quæcumque vel musica vel pictura exprimit imitando, an horum tu quicquam unquam vel ipse laudasti vel laudantem alium audivisti? — So. Mi. Quidni? — Ho. Recordaris quomodo illa in unoquoque istorum laudantur? — So. Mi. Minime. — Ho. Utrum igitur possem hæc ita, ut de iis cogito, explicare tibi verbis? — So. Mi. Quid prohibet? — Ho. Facile hoc existimare videris : quare id in generibus subcontrariis consideremus. quoties enim admiramur actionum multarum velocitatem, vehementiam, acumen, sive cogitationis sive corporis sive etiam vocis, una quadam fortitudinis appellatione solemus uti laudando. — So. Mi. Quo pacto? — Ho. Acutum dicimus et forte, velox et forte, vehemens et forte : atque has naturas communi fortitudinis nomine laudare solemus. — So. Mi. Profecto. — Ho. Nonne etiam cum quid sensim quieteque fit, eam rem in multis actionibus sæpe laudavimus? — So. Mi. Valde. — Ho. Nonne igitur contra hic quam illic laudibus utentes dicimus? — So. Mi. Quomodo? — Ho. Quieta sæpe dicimus et temperata, circa cogitationem quæ fiunt admirantes et in actionibus tarda et mollia, item circa voces quæ fiunt levia atque gravia, et omnem rhythmicum motum et omnem musam opportuna tarditate utentem, moderationis nomen, non fortitudinis iis omnibus adhibemus. — So. Mi. Verissima. — Ho. At quoties opportunitatem ista utraque non servant, contra ad contraria ea referentes mutatis nominibus utraque eorum vituperamus. — So. Mi. Qui? — Ho. Cum acutiora fiunt velocioraque et asperiora sive duriora quam opportunitas exigit, dicimus ea contumeliosa et furiosa, cum vero tardiora et meliora fiunt, ignava ineptaque dicimus. ac plerumque propemodum hæc et temperantiæ fortitudinisque naturam contrariorum, tanquam hostiles species inter se seditionem agitantes, invenimus nunquam in actionibus circa talia inter se commisceri, et eos etiam, quorum in animis ea insunt, inter se dissentire videbimus, si persequemur.

XLV. So. Mi. Ubinam inquis? — Ho. In iis omnibus,

τε δὴ τούτοις οἷς νῦν εἴπομεν, ὡς εἰκός τ' ἐν ἑτέροις d
πολλοῖς. κατὰ γὰρ οἶμαι τὴν αὐτῶν ἑκατέροις ξυγ-
γένειαν τὰ μὲν ἐπαινοῦντες ὡς οἰκεῖα σφέτερα, τὰ δὲ
τῶν διαφόρων ψέγοντες ὡς ἀλλότρια, πολλὴν εἰς ἔχθραν
5 ἀλλήλοις καὶ πολλῶν πέρι καθίστανται. — **ΝΕ. ΣΩ.**
Κινδυνεύουσι. — **ΞΕ.** Παιδιὰ τοίνυν αὕτη γέ τις ἡ
διαφορὰ τούτων ἐστὶ τῶν εἰδῶν· περὶ δὲ τὰ μέγιστα
νόσος ξυμβαίνει πασῶν ἐχθίστη γίγνεσθαι ταῖς πόλεσι.
— **ΝΕ. ΣΩ.** Περὶ δὴ ποῖα φής; — **ΞΕ.** Περὶ ὅλην,
10 ὥς γ' εἰκός, τὴν τοῦ ζῆν παρασκευήν. οἱ μὲν γὰρ e
δὴ διαφερόντως ὄντες κόσμιοι τὸν ἥσυχον ἀεὶ βίον ἕτοι-
μοι ζῆν αὐτοὶ καθ' αὑτοὺς μόνοι τὰ σφέτερ' αὐτῶν
πράττοντες, οἴκοι τε πρὸς ἅπαντας οὕτως ὁμιλοῦντες,
καὶ πρὸς τὰς ἔξωθεν πόλεις ὡσαύτως ἕτοιμοι ⌈πάντα⌉
15 ὄντες τρόπον τιν' ἄγειν εἰρήνην. καὶ διὰ τὸν ἔρωτα
δὴ τοῦτον, ἀκαιρότερον ὄντα ἢ χρῆν, ὅταν ἃ βούλον-
ται πράττωσιν, ἔλαθον αὐτοί τ' ἀπολέμως ἴσχοντες
καὶ τοὺς νέους ὡσαύτως διατιθέντες ὄντες τ' ἀεὶ τῶν
ἐπιτιθεμένων, ἐξ ὧν οὐκ ἐν πολλοῖς ἔτεσιν αὐτοὶ καὶ
308 παῖδες καὶ ξύμπασα ἡ πόλις ἀντ' ἐλευθέρων πολλάκις a
20 ἔλαθον αὑτοὺς γενόμενοι δοῦλοι. — **ΝΕ. ΣΩ.** Χαλε-
πὸν εἶπες καὶ δεινὸν πάθος. — **ΞΕ.** Τί δ'; οἱ πρὸς
τὴν ἀνδρείαν μᾶλλον ῥέποντες, ἆρ' οὐκ ἐπὶ πόλεμον
ἀεί τινα τὰς αὑτῶν ξυντείνοντες πόλεις διὰ τὴν τοῦ
25 τοιούτου βίου σφοδροτέραν τοῦ δέοντος ἐπιθυμίαν, εἰς
ἔχθραν πολλοῖς καὶ δυνατοῖς καταστάντες, ἢ πάμπαν
διώλεσαν ἢ δούλας αὖ καὶ ὑποχειρίους τοῖς ἐχθροῖς
ὑπέθεσαν τὰς αὑτῶν πατρίδας; — **ΝΕ. ΣΩ.** Ἔστι b
καὶ ταῦτα. — **ΞΕ.** Πῶς οὖν μὴ φῶμεν ἐν τούτοις
30 ἀμφότερα ταῦτα τὰ γένη πολλὴν πρὸς ἄλληλα ἀεὶ
καὶ τὴν μεγίστην ἴσχειν ἔχθραν καὶ στάσιν; — **ΝΕ.
ΣΩ.** Οὐδαμῶς ὡς οὐ φήσομεν. — **ΞΕ.** Οὐκοῦν ὅπερ
ἐσκοποῦμεν κατ' ἀρχάς, ἀνευρήκαμεν, ὅτι μόρια ἀρε-
τῆς οὐ σμικρὰ ἀλλήλοιν διαφέρεσθον φύσει καὶ δὴ καὶ
35 τοὺς ἴσχοντας δρᾶτον ταὐτὸ τοῦτο; — **ΝΕ. ΣΩ.** Κιν-
δυνεύετον. — **ΞΕ.** Τόδε τοίνυν αὖ λάβωμεν. — **ΝΕ.
ΣΩ.** Τὸ ποῖον;

XLVI. ΞΕ. Εἴ τίς που τῶν συνθετικῶν ἐπιστημῶν c
πρᾶγμα ὁτιοῦν τῶν αὑτῆς ἔργων, κἂν ᾖ τὸ φαυλότα-
40 τον, ἑκοῦσα ἐκ μοχθηρῶν καὶ χρηστῶν τινῶν ξυνίστη-
σιν, ἢ πᾶσα ἐπιστήμη πανταχοῦ τὰ μὲν μοχθηρὰ εἰς
δύναμιν ἀποβάλλει, τὰ δ' ἐπιτήδεια καὶ τὰ χρηστὰ
ἔλαβεν, ἐκ τούτων δὲ καὶ ὁμοίων καὶ ἀνομοίων ὄντων,
πάντ' εἰς ἓν αὐτὰ ξυνάγουσα, μίαν τινὰ δύναμιν καὶ
45 ἰδέαν δημιουργεῖ. — **ΝΕ. ΣΩ.** Τί μήν; — **ΞΕ.** Οὐδ'
ἄρ' ἡ κατὰ φύσιν ἀληθῶς οὖσα ἡμῖν πολιτικὴ μηδέ- d
ποτ' ἐκ χρηστῶν καὶ κακῶν ἀνθρώπων ἑκοῦσα εἶναι
συστήσεται πόλιν τινά, ἀλλ' εὔδηλον ὅτι παιδιᾷ
πρῶτον βασανιεῖ, μετὰ δὲ τὴν βάσανον αὖ τοῖς δυνα-
50 μένοις παιδεύειν καὶ ὑπηρετεῖν πρὸς τοῦτ' αὐτὸ παρα-
δώσει, προστάττουσα καὶ ἐπιστατοῦσα αὐτή, καθάπερ
ὑφαντικὴ τοῖς τε ξαίνουσι καὶ τοῖς τἄλλα προπαρα-
σκευάζουσιν, ὅσα πρὸς τὴν πλέξιν αὐτῆς, ξυμπαρακο-
λουθοῦσα προστάττει καὶ ἐπιστατεῖ, τοιαῦθ' ἑκάστοις e

quæ retulimus, quin et in aliis consentaneum est multis. nam cum utrique pro naturæ suæ affinitate partim res ut proprias suasque laudent, partim ut alienas et extraneas reprobent, in multis eos sibi vehementer adversari contingit. — So. Mi. Videntur. — Ho. Lusus quidem hic quidam est specierum harum dissensus : in maximis autem rebus morbus fit omnium civitati gravissimus. — So. Mi. Qualibus in rebus inquis? — Ho. In omni, ut est secundum rei naturam, constitutione vivendi. nam qui ceteris modestia præstant vitæ tranquillitati student, sua ipsorum privatim ipsi agentes, pacis avidi concordiæque tam erga exteros quam erga cives. atque hujus amoris excessu fit, ut, dum suis privatim incumbunt operibus, ipsis insciis imbelles enervatique reddantur et juniores suo exemplo emolliant et effeminent, unde invadentibus quibuslibet expositi sunt, ac brevi ipsi et nati et patria omnis, dum ipsi non sentiant, amissa libertate succumbunt. — So. Mi. Durum valde morbum gravemque narrasti. — Ho. Qui vero ad fortitudinem magis declinant, nonne bellicosam vitam nimis affectantes sæpe patriam suam ad bellum incitant et hortantur, unde gentes multas et potentes civitatibus suis infensas reddunt et vel funditus eas evertunt vel imprudenter in hostium redigunt servitutem? — So. Mi. Hoc quoque accidit. — Ho. Ergo quis neget in his hæc utraque genera sibi invicem semper plurimum adversari? — So. Mi. Nemo utique. — Ho. Ergone quod initio quærebamus nunc invenimus, partes virtutis non parvas natura ipsas secum pugnare et qui habent eas etiam ut discrepent efficere? — So. Mi. Videntur. — Ho. Hoc itidem videamus. — So. Mi. Quid?

XLVI. Ho. Utrum scientia aliqua sit ex his, quarum actio in componendo versatur, quæ opus aliquod suum vel vilissimum sponte ex malis et bonis quibusdam construat, an omnis scientia prava semper pro viribus vitat, apta vero et utilia captat, et ex his partim similibus partim dissimilibus, omnibus in unum collatis, unam quamdam vim ideamque conflat. — So. Mi. Quis dubitet? — Ho. Nunquam igitur vera secundum naturam civilium rerum peritia ex malis bonisve hominibus civitatem aliquam sua sponte et voluntate constituet, sed cuique manifestum, eam lusu primum (unumquemque) exploraturam esse, factoque examine, iis, qui docere et ad hoc ipsum obsequi possunt, commissuram esse, dum ipsa sedulo præsidet mandatque, ut textoria ars carminatoribus ceterisque lanificii præparatoribus præsidet, talia præcipiens singulis,

ἐνδεικνῦσα, τἄργα ἀποτελεῖν οἷ' ἂν ἐπιτήδεια ἡγῆται
πρὸς τὴν αὑτῆς εἶναι ξυμπλοκήν. — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ
μὲν οὖν. — ΞΕ. Ταὐτὸν δή μοι τοῦθ' ἡ βασιλικὴ
φαίνεται πᾶσι τοῖς κατὰ νόμον παιδευταῖς καὶ τρο-
5 φεῦσι, τὴν τῆς ἐπιστατικῆς αὐτὴ δύναμιν ἔχουσα, οὐκ
ἐπιτρέπειν ἀσκεῖν, ὅ τι μή τις πρὸς τὴν αὑτῆς ξύγκρα-
σιν ἀπεργαζόμενος ἦθός τι πρέπον ἀποτελεῖ, ταῦτα
δὲ μόνα παρακελεύεσθαι παιδεύειν· καὶ τοὺς μὲν μὴ
δυναμένους κοινωνεῖν ἤθους ἀνδρείου καὶ σώφρονος
10 ὅσα τ' ἄλλα ἐστὶ τείνοντα πρὸς ἀρετήν, ἀλλ' εἰς ἀθεό-
309 τητα καὶ ὕβριν καὶ ἀδικίαν ὑπὸ κακῆς βίᾳ φύσεως a
ἀπωθούμενα, θανάτοις τ' ἐκβάλλει καὶ φυγαῖς καὶ ταῖς
μεγίσταις κολάζουσα ἀτιμίαις. — ΝΕ. ΣΩ. Λέγεται
γοῦν πως οὕτω. — ΞΕ. Τοὺς δ' ἐν ἀμαθίᾳ τ' αὖ καὶ
15 ταπεινότητι πολλῇ κυλινδουμένους εἰς τὸ δουλικὸν ὑπο-
ζεύγνυσι γένος. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθότατα. — ΞΕ.
Τοὺς λοιποὺς τοίνυν, ὅσων αἱ φύσεις ἐπὶ τὸ γενναῖον
ἱκαναὶ παιδείας τυγχάνουσαι καθίστασθαι καὶ δέξα- b
σθαι μετὰ τέχνης ξύμμιξιν πρὸς ἀλλήλας, τούτων τὰς
20 μὲν ἐπὶ τὴν ἀνδρείαν μᾶλλον ξυντεινούσας, οἷον στη-
μονοφυὲς νομίσασ' αὐτῶν εἶναι τὸ στερεὸν ἦθος, τὰς
δ' ἐπὶ τὸ κόσμιον πίονί τε καὶ μαλακῷ καὶ κατὰ τὴν
εἰκόνα κροκώδει διανήματι προσχρωμένας, ἐναντία δὲ
τεινούσας ἀλλήλαις, πειρᾶται τοιόνδε τινὰ τρόπον ξυν-
25 δεῖν καὶ ξυμπλέκειν. — ΝΕ. ΣΩ. Ποῖον δή; — ΞΕ.
Πρῶτον μὲν κατὰ τὸ ξυγγενὲς τὸ ἀειγενὲς ὂν τῆς ψυχῆς c
αὐτῶν μέρος θείῳ ξυναρμοσαμένη δεσμῷ, μετὰ δὲ τὸ
θεῖον τὸ ζῳογενὲς αὐτῶν αὖθις ἀνθρωπίνοις. — ΝΕ.
ΣΩ. Πῶς τοῦτ' εἶπες αὖ;

30 XLVII. ΞΕ. Τὴν τῶν καλῶν καὶ δικαίων πέρι
καὶ ἀγαθῶν καὶ τῶν τούτοις ἐναντίων ὄντως οὖσαν
ἀληθῆ δόξαν μετὰ βεβαιώσεως, ὁπόταν ἐν [ταῖς] ψυχαῖς
ἐγγίγνηται, θείαν φημὶ ἐν δαιμονίῳ γίγνεσθαι γένει. —
ΝΕ. ΣΩ. Πρέπει γοῦν οὕτω. — ΞΕ. Τὸν δὴ πολι-
35 τικὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην ἆρ' ἴσμεν ὅτι προσή- d
κει μόνον δυνατὸν εἶναι τῇ τῆς βασιλικῆς μούσῃ τοῦτ'
αὐτὸ ἐμποιεῖν τοῖς ὀρθῶς μεταλαβοῦσι παιδείας, οὓς
ἐλέγομεν νῦν δή; — ΝΕ. ΣΩ. Τὸ γοῦν εἰκός. —
ΞΕ. Ὃς δ' ἂν δρᾶν γε, ὦ Σώκρατες, ἀδυνατῇ τὸ
40 τοιοῦτον, μηδέποτε τοῖς νῦν ζητουμένοις ὀνόμασιν
αὐτὸν προσαγορεύωμεν. — ΝΕ. ΣΩ. Ὀρθότατα. —
ΞΕ. Τί οὖν; ἀνδρεία ψυχὴ λαμβανομένη τῆς τοιαύ-
της ἀληθείας ἆρ' οὐχ ἡμεροῦται καὶ τῶν δικαίων μά-
λισθ' οὕτω κοινωνεῖν ἂν ἐθελήσειε, μὴ μεταλαβοῦσα e
45 δ' ἀποκλίνει μᾶλλον πρὸς θηριώδη τινὰ φύσιν; — ΝΕ.
ΣΩ. Πῶς δ' οὔ; — ΞΕ. Τί δέ; τὸ τῆς κοσμίας φύ-
σεως ἆρ' οὐ τούτων μὲν μεταλαβὸν τῶν δοξῶν ὄντως
σῶφρον καὶ φρόνιμον, ὥς γ' ἐν πολιτείᾳ, γίγνεται, μὴ
κοινωνῆσαν δ' ὧν λέγομεν ἐπονείδιστόν τιν' εὐηθείας
50 δικαιότατα λαμβάνει φήμην; — ΝΕ. ΣΩ. Πάνυ
μὲν οὖν. — ΞΕ. Οὐκοῦν ξυμπλοκὴν καὶ δεσμὸν τοῦ-
το τοῖς μὲν κακοῖς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς
πρὸς τοὺς κακοὺς μηδέποτε μόνιμον φῶμεν γίγνεσθαι,
μηδέ τιν' ἐπιστήμην αὐτῷ σπουδῇ πρὸς τοὺς τοιούτους

quæcumque et qualia ad texturam suam conducere arbitratur. — So. Mi. Ita prorsus. — Ho. Eadem ratione regia majestas mihi videtur omnibus juxta legum instituta imbuentibus educantibusque ipsa præsidens id duntaxat ut exerceant doceantque permittere, quod ad ipsius temperationem mores decoros inducat, hæc autem sola ut præcipiant eos adhortari: eos vero, qui fortitudinis temperantiæve aut ceterarum virtutum vim assequi non possunt, sed pravitate naturæ ad impietatem, petulantiam et injustitiam trahuntur, e cœtu civium ejicit exsilio, morte et extremo opprobrio damnans. — So. Mi. Ita quodammodo traditur. — Ho. Ignaros autem pusillanimesque homunculos servili ministerio subjugat. — So. Mi. Scite admodum. — Ho. Ceteros autem, quorum ingenia ad generosum habitum per disciplinam evehi possunt et arte inter se contemperari patiuntur, horum quæ ad fortitudinem magis vergunt, staminis vice solidos mores eorum esse censens, quæ autem ad modestiam (vergunt), molli teneræque materiæ similes imaginem habentes subteminis crocei coloris, in contrarium vero diversumque natura tendentia, hoc fere modo vincire invicem et contexere nititur. — So. Mi. Quo? — Ho. Primo quidem juxta cognationis rationem partem eorum animi, quæ sempiterna est, divino vinculo nectit, post vero divinam illam, quæ animalis naturæ est, humanis. — So. Mi. Quomodo iterum istud?

XLVII. Ho. Quoties in animis vera stabilisque de pulchro, justo, bono, horumve contrariis opinio insit, divinam hanc in genere dæmonico fieri assevero. — So. Mi. Decet sane. — Ho. Scimusne oportere civilem virum ac bonum latorem legum solum regia musa posse hoc illis inserere, qui rectæ disciplinæ ut decet participes sunt, quos modo commemoravimus? — So. Mi. Consentaneum id quoque. — Ho. Qui vero id facere, o Socrates, nequit, eum nominibus, quæ nunc quærimus, nunquam appellemus. — So. Mi. Rectissime. — Ho. Quid igitur? an non fortis animus, si veritatis hujusmodi sit particeps, mansuescit atque ita maxime justorum particeps esse cupiet, sin autem omnino sit expers, ad ferinam quamdam naturam magis delabitur? — So. Mi. Procul dubio. — Ho. Modestus autem natura animus nonne opinionibus illis imbutus revera temperans moderatusque, in republica videlicet, efficitur, vacuus autem illis turpem stoliditatis ignaviæque optimo jure reportat infamiam? — So. Mi. Omnino. — Ho. Ergone dicendum est complicationem vinculumque hujusmodi et malis ipsis inter se et bonis erga malos stabile nunquam esse neque scientiam ullam hoc ad ejusmodi

ἂν χρῆσθαί ποτε; — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς γάρ; — ΞΕ. 310 Τοῖς δ' εὐγενέσι γενομένοις τ' ἐξ ἀρχῆς ἤθεσι θρεφθεῖσί a τε κατὰ φύσιν μόνοις διὰ νόμων ἐμφύεσθαι, καὶ ἐπὶ τούτοις δὴ τοῦτ' εἶναι τέχνῃ φάρμακον, καί, καθάπερ 5 εἴπομεν, τοῦτον θειότερον εἶναι τὸν ξύνδεσμον ἀρετῆς μερῶν φύσεως ἀνομοίων καὶ ἐπὶ τἀναντία φερομένων; — ΝΕ. ΣΩ. Ἀληθέστατα. — ΞΕ. Τοὺς μὴν λοιπούς, ὄντας ἀνθρωπίνους δεσμούς, ὑπάρχοντος τούτου τοῦ θείου, σχεδὸν οὐδὲν χαλεπὸν οὔτ' ἐννοεῖν οὔτ' 10 ἐννοήσαντα ἀποτελεῖν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς δή, καὶ b τίνας; — ΞΕ. Τοὺς τῶν ἐπιγαμιῶν καὶ παίδων κοινωνήσεων καὶ τῶν περὶ τὰς ἰδίας ἐκδόσεις καὶ γάμους· οἱ γὰρ πολλοὶ τὰ περὶ ταῦτ' οὐκ ὀρθῶς ξυνδοῦνται πρὸς τὴν τῶν παίδων γέννησιν. — ΝΕ. ΣΩ. Τί δή; — 15 ΞΕ. Τὰ μὲν πλούτου καὶ δυνάμεων ἐν τοῖς τοιούτοις διώγματα τί καί τις ἂν ὡς ἄξια λόγου σπουδάζοι μεμφόμενος; — ΝΕ. ΣΩ. Οὐδέν.

XLVIII. ΞΕ. Μᾶλλον δέ γε δίκαιον τῶν περὶ τὰ γένη ποιουμένων ἐπιμέλειαν, τούτων πέρι λέγειν, εἴ τι c 20 μὴ κατὰ τρόπον πράττουσιν. — ΝΕ. ΣΩ. Εἰκὸς γὰρ οὖν. — ΞΕ. Πράττουσι μὲν δὴ οὐδ' ἐξ ἑνὸς ὀρθοῦ λόγου, τὴν ἐν τῷ παραχρῆμα διώκοντες ῥᾳστώνην καὶ τῷ τοὺς μὲν προσομοίους αὑτοῖς ἀσπάζεσθαι, τοὺς δ' ἀνομοίους μὴ στέργειν πλεῖστον τῇ δυσχερείᾳ μέρος 25 ἀπονέμοντες. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. Οἱ μέν που κόσμιοι τὸ σφέτερον αὐτῶν ἦθος ζητοῦσι, καὶ κατὰ δύναμιν γαμοῦσί τε παρὰ τούτων καὶ τὰς ἐκδιδομένας παρ' αὑτῶν εἰς τούτους ἐκπέμπουσι πάλιν· ὡς δ' αὔ- d τως τὸ περὶ τὴν ἀνδρείαν γένος δρᾷ, τὴν αὑτοῦ μετα- 30 διῶκον φύσιν, δέον ποιεῖν ἀμφότερα τὰ γένη τούτων τοὐναντίον ἅπαν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς, καὶ διὰ τί; — ΞΕ. Διότι πέφυκεν ἀνδρεία τ' ἐν πολλαῖς γενέσεσιν ἄμικτος γεννωμένη σώφρονι φύσει κατὰ μὲν ἀρχὰς ἀκμάζειν ῥώμῃ, τελευτῶσα δ' ἐξανθεῖν παντάπασι 35 μανίαις. — ΝΕ. ΣΩ. Εἰκός. — ΞΕ. Ἡ δ' αἰδοῦς γ' αὖ λίαν πλήρης ψυχὴ καὶ ἀκέραστος τόλμης ἀνδρείας, e ἐπὶ ⌈δὲ⌉ γενεὰς πολλὰς οὕτω γεννηθεῖσα, νωθεστέρα φύεσθαι τοῦ καιροῦ καὶ ἀποτελευτῶσα δὴ παντάπασιν ἀναπηροῦσθαι. — ΝΕ. ΣΩ. Καὶ τοῦτ' εἰκὸς οὕτω 40 ξυμβαίνειν. — ΞΕ. Τούτους δὴ τοὺς δεσμοὺς ἔλεγον ὅτι χαλεπὸν οὐδὲν ξυνδεῖν ὑπάρξαντος τοῦ περὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ μίαν ἔχειν ἀμφότερα τὰ γένη δόξαν. τοῦτο γὰρ ἓν καὶ ὅλον ἐστὶ βασιλικῆς ξυνυφάνσεως ἔργον, μηδέποτ' ἐᾶν ἀφίστασθαι σώφρονα ἀπὸ τῶν ἀν- 45 δρείων ἤθη, ξυγκερκίζοντα δ' ὁμοδοξίαις καὶ τιμαῖς καὶ ἀτιμίαις καὶ δόξαις καὶ ὁμηρειῶν ἐκδόσεσιν εἰς ἀλλήλους, λεῖον καὶ τὸ λεγόμενον εὐήτριον ὕφασμα 311 ξυνάγοντ' ἐξ αὐτῶν, τὰς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀρχὰς ἀεὶ a κοινῇ τούτοις ἐπιτρέπειν. — ΝΕ. ΣΩ. Πῶς; — ΞΕ. 50 Οὗ μὲν ἂν ἑνὸς ἄρχοντος χρεία ξυμβαίνῃ, τὸν ταῦτ' ἀμφότερα ἔχονθ' αἱρούμενον ἐπιστάτην· οὗ δ' ἂν πλειόνων, τούτων μέρος ἑκατέρων ξυμμιγνύντα. τὰ μὲν γὰρ σωφρόνων ἀρχόντων ἤθη σφόδρα μὲν εὐλαβῆ καὶ δίκαια καὶ σωτήρια, δριμύτητος δὲ καί τινος ἰτα-

homines vinciendos de industria unquam uti? — So. Mi. Qui enim? — Ho. Illis autem, quos generosis moribus natura donavit et ad naturæ normam educavit consuetudo, (nonne dicendum) solis id vinculum per leges ingigni, et in his artem illam civilem velut remedium esse, et hanc, uti diximus, partium virtutis natura contrariarum pugnantiumque conciliationem diviniorem esse? — So. Mi. Verissima. — Ho. Ubi divinum hoc vinculum quasi substratum est, facile est et invenire et inventa perficere vincula humana. — So. Mi. Qua ratione, et quæ potissimum? — Ho. Connubiorum et liberorum necessitudines illas, et quæ in privatis elocationibus nuptiisque sint : plurimi enim circa hæc non recte ad procreandum liberos copulantur. — So. Mi. Quamobrem? — Ho. Divitias enim potentiamque in his rebus quam cupide persequantur, quid attinet diligentius oratione recensere ac serio reprehendere? — So. Mi. Nihil.

XLVIII. Ho. De illis autem, quibus genus curæ est, loqui præstat, si quid forte præter modum agant. — So. Mi. Æquum est. — Ho. Agunt autem nulla quidem ratione recta, præsens commodum sectantes et ex eo, quod sui similibus tantum delectantur, dissimilibus vero minime, molestiæ plurimum excitant. — So. Mi. Quo pacto? — Ho. Modesti si quidem homines similes sui mores quærunt, et quoad possunt ex hujusmodi et ipsi ducunt et elocant suas talibus : eodem pacto genus illud forte similes sibi adsciscit suam quærens naturam, cum oporteret contra omnino ab utroque genere fieri. — So. Mi. Quomodo, et quam ob causam? — Ho. Quoniam fortis naturæ hæc est conditio, ut, si per multas successiones expers temperantiæ permaneat, principio fiat robustior, tandem vero in furorem versa deficiat. — So. Mi. Verisimile. — Ho. Animus vero pudore abundans et audacia fortitudinis undique carens (ita est natura comparatus, ut), si per multas similiter generationes transeat, segnior fiat quam decet, ac tandem extremo quoque corpore mergatur. — So. Mi. Id quoque ita contingere nemo negabit. — Ho. His igitur ligamentis vinciri utraque hominum genera facile posse dicebam, si opinionem de bonis et pulchris utraque susceperint unam. hoc enim unum et integrum regiæ texturæ opus est, ut nunquam moderatos mores seorsum a fortibus esse permittat, sed utraque ingenia invicem per opinionis ejusdem consensionem, per honores vituperationesque et per vadimonia mutuo danda contexens, telam ex his lævem optimeque cohærentem efficiat, hisque communiter semper civiles magistratus muneraque committat. — So. Mi. Quo pacto? — Ho. Ubi unius sufficiat gubernatio, hominem præditum moribus utrisque ut præficiat : ubi pluribus opus sit, utriusque hujus generis partes aliquas commisceat. temperatorum enim principum mores cauti quidem admodum et justi et salutares, sed acri promptitudine et

μότητος ὀξείας καὶ πρακτικῆς ἐνδεῖται. — NE. ΣΩ. Δοκεῖ γοῦν δὴ καὶ τάδε. — ΞΕ. Τὰ δ' ἀνδρεῖά γ' αὖ b πρὸς μὲν τὸ δίκαιον καὶ εὐλαβὲς ἐκείνων ἐπιδεέστερα, τὸ δ' ἐν ταῖς πράξεσι τὸ μὲν διαφερόντως ἴσχει. πάντα 5 δὲ καλῶς γίγνεσθαι τὰ περὶ τὰς πόλεις ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ τούτοιν μὴ παραγενομένοιν ἀμφοῖν ἀδύνατον. — NE. ΣΩ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΞΕ. Τοῦτο δὴ τέλος ὑφάσματος εὐθυπλοκίᾳ ξυμπλακὲν γίγνεσθαι φῶμεν πολιτικῆς πράξεως, τὸ τῶν ἀνδρείων καὶ σωφρόνων 10 ἀνθρώπων ἦθος, ὁπόταν ὁμονοίᾳ καὶ φιλίᾳ κοινὸν ξυ- c ναγαγοῦσα αὐτῶν τὸν βίον ἡ βασιλικὴ τεχνη, πάντων μεγαλοπρεπέστατον ὑφασμάτων καὶ ἄριστον ἀποτελέσασα, [ὥστ' εἶναι κοινὸν], τούς τ' ἄλλους ἐν ταῖς πόλεσι πάντας δούλους καὶ ἐλευθέρους ἀμπίσχουσα, 15 συνέχῃ τούτῳ τῷ πλέγματι, καὶ καθ' ὅσον εὐδαίμονι προσήκει γίγνεσθαι πόλει, τούτου μηδαμῇ μηδὲν ἐλλείπουσα ἄρχῃ τε καὶ ἐπιστατῇ. — NE. ΣΩ. Κάλλιστ' αὖ τὸν βασιλικὸν ἀπετέλεσας ἄνδρα ἡμῖν, ὦ ξένε, καὶ τὸν πολιτικόν.

vehementia quadam ad agendum idonea indigent. — So. Mi. Ita de his quoque videtur. — Ho. Fortes autem in cautione et justitia illis cedunt, in rebus autem agendis plurimum antecellunt. neque vero possunt in civitate omnia bene agi privatim et publice, nisi ambo hæc genera adsint. — So. Mi. Non certe. — Ho. Finem igitur civilis actionis recta plicatione contextum tunc exstare dicamus, quando fortium et temperantium ingenia concordia amicitiaque concilians communem eorum efficit vitam regia ars, contextum sic præclarissimum omnium et optimum perficiendo, et quando reliquos omnes in civitate tam servos quam liberos complectens, hac textura comprehendit, atque ita dominatur et præsidet civitati, ut nihil prætermittat eorum, quæ quoad fieri potest beatam efficiunt civitatem. — So. Mi. Profecto nobis, o hospes, regium et civilem virum egregie definisti.

ΜΙΝΩΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΕΤΑΙΡΟΣ.

313 I. ΣΩ. Ὁ νόμος ἡμῖν τί ἐστιν; — ΕΤ. Ὁποῖον καὶ a ἐρωτᾷς τῶν νόμων; — ΣΩ. Τί δέ; ἔστιν ὅ τι διαφέρει νόμος νόμου κατ' αὐτὸ τοῦτο, κατὰ τὸ νόμος εἶναι; σκόπει γὰρ δὴ ὃ τυγχάνω ἐρωτῶν σε. ἐρωτῶ γάρ, ὥσ-
5 περ εἰ ἀνηρόμην τί ἐστι χρυσός, εἴ με ὡσαύτως ἀνήρου ὁποῖον καὶ λέγω χρυσόν, οἴομαί σε οὐκ ἂν ὀρθῶς ἐρέσθαι. οὐδὲν γάρ που διαφέροι οὔτε χρυσὸς χρυσοῦ οὔτε λίθος λίθου κατά γε τὸ λίθος εἶναι καὶ κατὰ τὸ b χρυσός. οὕτω δ' οὐδὲ νόμος που νόμου οὐδὲν διαφέρει,
10 ἀλλὰ πάντες εἰσὶ ταὐτόν. νόμος γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ἐστιν ὁμοίως, οὐχ ὁ μὲν μᾶλλον, ὁ δ' ἧττον. τοῦτο δὴ αὐτὸ ἐρωτῶ, τὸ πᾶν τί ἐστι νόμος. εἰ οὖν σοι πρόχειρον, εἰπέ. — ΕΤ. Τί οὖν ἄλλο νόμος εἴη ἄν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ἢ τὰ νομιζόμενα; — ΣΩ. Ἦ καὶ
15 λόγος σοι δοκεῖ εἶναι τὰ λεγόμενα, ἢ ὄψις τὰ ὁρώμενα, ἢ ἀκοὴ τὰ ἀκουόμενα; ἢ ἄλλο μὲν λόγος, ἄλλο δὲ τὰ λεγόμενα· καὶ ἄλλο μὲν ὄψις, ἄλλο δὲ τὰ ὁρώμενα; c καὶ ἄλλο μὲν ἀκοή, ἄλλο δὲ τὰ ἀκουόμενα; καὶ ἄλλο δὴ νόμος, ἄλλο δὲ τὰ νομιζόμενα; οὕτως ἢ πῶς σοι
20 δοκεῖ; — ΕΤ. Ἄλλο μοι νῦν ἐφάνη.

II. ΣΩ. Οὐκ ἄρα νόμος ἐστὶ τὰ νομιζόμενα. — ΕΤ. Οὔ μοι δοκεῖ. — ΣΩ. Τί δῆτ' ἂν εἴη νόμος; ἐπισκεψώμεθ' αὐτὸ ὧδε. εἴ τις ἡμᾶς τὰ νῦν δὴ λεγό-
314 μενα ἀνήρετο, Ἐπειδὴ ὄψει φατὲ τὰ ὁρώμενα ὁρᾶσθαι, a
25 τίνι ὄντι τῇ ὄψει ὁρᾶται; ἀπεκρινάμεθ' ἂν αὐτῷ, ὅτι αἰσθήσει ταύτῃ τῇ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν δηλούσῃ ἡμῖν τὰ χρώματα. εἰ δ' αὖ ἤρετο, Τί δέ; ἐπειδὴ ἀκοῇ τὰ ἀκουόμενα ἀκούεται, τίνι ὄντι τῇ ἀκοῇ [ἀκούεται]; ἀπεκρινάμεθ' ἂν αὐτῷ, ὅτι αἰσθήσει ταύτῃ τῇ διὰ τῶν
30 ὤτων δηλούσῃ ἡμῖν τὰς φωνάς. οὕτω τοίνυν καὶ εἰ ἀνέροιτο ἡμᾶς, Ἐπειδὴ νόμῳ τὰ νομιζόμενα νομίζεται, τίνι ὄντι τῷ νόμῳ νομίζεται; πότερον αἰσθήσει τινὶ ἢ δηλώσει, ὥσπερ τὰ μανθανόμενα μανθάνεται δηλούσῃ b τῇ ἐπιστήμῃ, ἢ εὑρέσει τινί, ὥσπερ τὰ εὑρισκόμενα
35 εὑρίσκεται, οἷον τὰ μὲν ὑγιεινὰ καὶ νοσώδη ἰατρικῇ, ἃ δ' οἱ θεοὶ διανοοῦνται, ὥς φασιν οἱ μάντεις, μαντικῇ; ἡ γάρ που τέχνη ἡμῖν εὕρεσίς ἐστι τῶν πραγμάτων. ἢ γάρ; — ΕΤ. Πάνυ γε.

III. ΣΩ. Τί οὖν ἂν τούτων ὑπολάβοιμεν μάλιστα
40 τὸν νόμον εἶναι; — ΕΤ. Τὰ δόγματα ταῦτα καὶ ψηφίσματα, ἔμοιγε δοκεῖ. τί γὰρ ἂν ἄλλο τις φαίη νόμον εἶναι; ὥστε κινδυνεύει, ὃ σὺ ἐρωτᾷς, τὸ ὅλον c τοῦτο, νόμος, δόγμα πόλεως εἶναι. — ΣΩ. Δόξαν, ὡς ἔοικε, λέγεις πολιτικὴν τὸν νόμον. — ΕΤ. Ἔγωγε.
45 — ΣΩ. Καὶ ἴσως καλῶς λέγεις· τάχα δ' ὧδ' ἄμεινον

MINOS.

DIALOGI PERSONÆ:

SOCRATES, AMICUS.

I. So. Quidnam lex nobis? — Am. De qua legum interrogas? — So. Quid vero? an est aliquid quo lex a lege secundum quod lex est, differt? adverte plane quid quæram. sic enim interrogo, ac si dicam quid est aurum, et si tu eodem modo de quo auro quæram roges, haud recte te percunctari censerem. aurum enim ab auro qua aurum nihil, neque lapis qua lapis a lapide quidquam differt. eodem modo lex a lege nil discrepat, sed omnes idem sunt. etenim lex unaquæque illarum similiter est, neque una magis et alia minus. de hoc ipso igitur universo, quid lex est generatim, interrogo. quæ si in promptu nunc habes, explica. — A. Et quid aliud lex, o Socrates, esset quam lege recepta? — So. An etiam sermo tibi videtur esse quæ dicuntur, vel visus quæ videntur, vel auditus quæ audiuntur? aut aliud sermo, aliud pronunciata, aliud visus, aliud visa, et auditus similiter atque audita, necnon lex aliud, aliud lege recepta? sicne, an aliter tibi videtur? — A. Sic utique nunc.

II. So. Non ergo lex est quæ lege recepta. — A. Non videtur. — So. Quid itaque sit lex, in hunc modum consideremus. si quis de iis, quæ modo diximus, percunctaretur dicens, Postquam visu asseritis quæ videntur percipi, quid est visus, quo illa percipiuntur? responderemus utique esse sensum hujusmodi qui per oculos colores declarat. et si rursus rogaret, Quid autem? cum per auditum audiantur quæ audiuntur, quid est auditus? responderemus sensum qui per aures vocem haurit. eodem pacto si roget, Postquam lege legitima constituuntur, quid est lex qua recepta recipiuntur, utrum sensus aliquis vel declaratio, quemadmodum quæ discuntur, declarante scientia comprehenduntur et inveniuntur inventione monstrante, quemadmodum salubria et noxia medicina monstrantur, quæ vero dii cogitant, ut vates ferunt, divinandi facultate noscuntur? vaticinium namque rerum talium inventio est. an non? — A. Prorsus.

III. So. Quid horum præcipue legem esse præsumimus? — A. Instituta ista atque decreta, mihi quidem videtur. quid enim aliud quispiam legem esse dixerit? ex quo apparet id totum, quod rogabas, legem civitatis institutum esse. — So. Opinionemne civitatis legem vocas? — A. Equidem. — So. Et forte recte loqueris: forsitan vero in hunc modum melius intelligemus. aliquos sapientes vocas? —

εἰσόμεθα. λέγεις τινὰς σοφούς; — ΕΤ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν οἱ σοφοὶ εἰσι σοφίᾳ σοφοί; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Τί δέ; οἱ δίκαιοι δικαιοσύνῃ δίκαιοι; — ΕΤ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οἱ νόμιμοι νόμῳ νόμιμοι; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Οἱ δ' ἄνομοι ἀνομίᾳ ἄνομοι; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Οἱ δὲ νόμιμοι δίκαιοι; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Οἱ δ' ἄνομοι ἄδικοι; — ΕΤ. Ἄδικοι. — ΣΩ. Οὐκοῦν κάλλιστον ἡ δικαιοσύνη τε καὶ ὁ νόμος; — ΕΤ. Οὕτως. — ΣΩ. Αἴσχιστον δ' ἡ ἀδικία τε καὶ ἡ ἀνομία; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Καὶ τὸ μὲν σώζει τὰς πόλεις καὶ τἄλλα πάντα, τὸ δ' ἀπόλλυσι καὶ ἀνατρέπει; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Ὡς περὶ καλοῦ ἄρα τινὸς ὄντος δεῖ τοῦ νόμου διανοεῖσθαι, καὶ ὡς ἀγαθὸν αὐτὸ ζητεῖν. — ΕΤ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Οὐκοῦν δόγμα ἔφαμεν εἶναι πόλεως τὸν νόμον; — ΕΤ. Ἔφαμεν γάρ. — ΣΩ. Τί οὖν; οὐκ ἔστι τὰ μὲν χρηστὰ δόγματα, τὰ δὲ πονηρά; — ΕΤ. Ἔστι μὲν οὖν. — ΣΩ. Καὶ μὴν νόμος γ' οὐκ ἦν πονηρός. — ΕΤ. Οὐ γάρ. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ὀρθῶς ἔχει ἀποκρίνεσθαι οὕτως ἁπλῶς, ὅτι νόμος ἐστὶ δόγμα πόλεως. — ΕΤ. Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκ ἄρ' ἁρμόττοι ἂν τὸ πονηρὸν δόγμα νόμος εἶναι. — ΕΤ. Οὐ δῆτα.

IV. ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν δόξα γέ τις καὶ αὐτῷ μοι καταφαίνεται ὁ νόμος εἶναι. ἐπειδὴ δ' οὐχ ἡ πονηρὰ δόξα, ἆρ' οὐκ ἤδη τοῦτο κατάδηλον ὡς ἡ χρηστή, εἴπερ δόξα νόμος ἐστί; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Δόξα δὲ χρηστὴ τίς ἐστιν; οὐχ ἡ ἀληθής; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ ἀληθὴς δόξα τοῦ ὄντος ἐστὶν ἐξεύρεσις; — ΕΤ. Ἔστι γάρ. — ΣΩ. Ὁ νόμος ἄρα βούλεται τοῦ ὄντος εἶναι ἐξεύρεσις. — ΕΤ. Πῶς οὖν, ὦ Σώκρατες, εἰ ὁ νόμος τοῦ ὄντος ἐστὶν ἐξεύρεσις, οὐκ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις χρώμεθα περὶ τῶν αὐτῶν, εἰ τὰ ὄντα γ' ἡμῖν ἐξεύρηται; — ΣΩ. Βούλεται μὲν οὐδὲν ἧττον ὁ νόμος εἶναι τοῦ ὄντος ἐξεύρεσις· εἰ δ' ἄρα μὴ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ νόμοις χρῶνται ἄνθρωποι, ὡς δοκοῦμεν, οὐκ ἀεὶ δύνανται ἐξευρίσκειν ὃ βούλεται ὁ νόμος, τὸ ὄν. ἐπεὶ φέρε ἴδωμεν, ἐάν ἄρ' ἡμῖν ἐνθένδε κατάδηλον γένηται, εἴτε τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ νόμοις χρώμεθα ἢ ἄλλοτ' ἄλλοις, καὶ εἰ ἅπαντες τοῖς αὐτοῖς ἢ ἄλλοι ἄλλοις.

V. ΕΤ. Ἀλλὰ τοῦτό γε, ὦ Σώκρατες, οὐ χαλεπὸν γνῶναι, ὅτι οὔθ' οἱ αὐτοὶ ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις χρῶνται, ἄλλοι τ' ἄλλοις· ἐπεὶ αὐτίχ' ἡμῖν μὲν οὐ νόμος ἐστὶν ἀνθρώπους θύειν, ἀλλ' ἀνόσιον, Καρχηδόνιοι δὲ θύουσιν, ὡς ὅσιον ὂν καὶ νόμιμον αὐτοῖς, καὶ ταῦτ' ἔνιοι αὐτῶν καὶ τοὺς αὑτῶν υἱεῖς τῷ Κρόνῳ, ὡς ἴσως καὶ σὺ ἀκήκοας. καὶ μὴ ὅτι βάρβαροι ἄνθρωποι ἡμῶν ἄλλοις νόμοις χρῶνται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τῇ Λυκαίᾳ οὗτοι καὶ οἱ τοῦ Ἀθάμαντος ἔκγονοι οἵας θυσίας θύουσιν Ἕλληνες ὄντες! ὥσπερ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς οἶσθά που καὶ αὐτὸς ἀκούων, οἵοις νόμοις ἐχρώμεθα πρὸ τοῦ περὶ τοὺς ἀποθανόντας, ἱερεῖά τε προσφάττοντες πρὸ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ νεκροῦ καὶ ἐγχυτριστρίας μεταπεμπόμενοι· οἱ δ' αὖ ἐκείνων ἔτι πρότεροι αὐτοῦ καὶ ἔθαπτον ἐν τῇ οἰκίᾳ

A. Voco. — So. Nonne sapientes sapientia sapientes sunt? — A. Ita. — So. Et justi justitia justi? — A. Prorsus. — So. Ergo et legitimi lege legitimi? — A. Nempe. — So. Iniqui autem iniquitate iniqui? — A. Certe. — So. Legitimi vero justi? — A. Ita. — So. Iniqui autem injusti? — A. Injusti. — So. An non pulcherrimum quiddam lex atque justitia? — A. Sic est. — So. Turpissimum vero injustitia atque iniquitas? — A. Turpissimum. — So. Et illud quiddem civitates ac reliqua omnia servat, hoc autem pervertit atque corrumpit? — A. Ita. — So. Ergo legem oportet, ut pulchrum aliquid cogitare et ut bonum quærere. — A. Quidni? — So. Igitur institutum civitatis legem esse diximus? — A. Diximus. — So. Quid? nonne decreta quædam bona, nonnulla etiam mala sunt? — A. Sunt certe. — So. Lex tamen mala non erat. — A. Non certe. — So. Non igitur ita simpliciter asserendum est, legem civitatis institutum esse. — A. Nequaquam mihi videtur. — So. Neque enim congruit iniquam constitutionem legem esse. — A. Non.

IV. S. Verumtamen opinio quædam lex mihi quoque videtur. cumque prava opinio minime sit, an non perspicuum est, si quidem est opinio, probam opinionem esse? — A. Constat. — So. Proba vero opinio, nonne vera opinio? — A. Est. — So. At opinio vera veritatis inventio? — A. Certe. — So. Lex igitur veritatis inventio esse vult. — A. At quomodo, o Socrates, si lex veritatis inventio est, non iisdem semper legibus circa eadem utimur, cum rerum veritas inventa sit? — So. Nihilominus lex veritatis inventio esse vult: quod si non iisdem semper, ut videtur, legibus homines utuntur, non semper veritatem, quam lex expetit, reperire possunt. sed age videamus, an hinc nobis liquidius pateat, sive iisdem semper, sive alias aliis vivamus legibus, et nunc cuncti homines iisdem an aliis alii.

V. A. Verum neque id cognitu difficile est, o Socrates, quod neque iidem semper iisdem, sed alii semper aliis legibus vivunt: neque enim v. c. leges nostræ hostia humana sacrificare permittunt, sed nefarium est, apud Carthaginenses autem justum et fas habetur, adeo ut eorum nonnulli Saturnos suos filios litent, quod et fortasse audivisti. nec modo barbari homines diversas ac nos leges sequuntur, verum etiam Lycæi cives et Athamantis successores qualia sacra oherunt, cum tamen Græci sint! nos quoque fama audivisti quales quondam leges circa inferias servaverimus, hostias jugulantes antequam efferretur cadaver, præficasque accersentes: et qui iis antiquiores defunctos etiam domi sepeliebant: nos

τοὺς ἀποθανόντας· ἡμεῖς δὲ τούτων οὐδὲν ποιοῦμεν. μυρία δ' ἄν τις ἔχοι τοιαῦτ' εἰπεῖν· πολλὴ γὰρ εὐρυχωρία τῆς ἀποδείξεως, ὡς οὔθ' ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ νομίζομεν οὔτ' ἀλλήλοις οἱ ἄνθρωποι. — ΣΩ. Οὐδέν τοι θαυμαστόν ἐστιν, ὦ βέλτιστε, εἰ σὺ μὲν ὀρθῶς λέγεις, ἐμὲ δὲ τοῦτο λέληθεν. ἀλλ' ἕως ἂν σύ τε κατὰ σαυτὸν λέγῃς ἅ σοι δοκεῖ μακρῷ λόγῳ καὶ πάλιν ἐγώ, οὐδὲν μή ποτε ξυμβῶμεν, ὡς ἐγῷμαι· ἐὰν δὲ κοινὸν τεθῇ τὸ σκέμμα, τάχ' ἂν ὁμολογήσαιμεν. εἰ μὲν οὖν βούλει, πυνθανόμενός τι παρ' ἐμοῦ κοινῇ μετ' ἐμοῦ σκόπει· εἰ δ' αὖ βούλει, ἀποκρινόμενος. — ΕΤ. Ἀλλ' ἐθέλω, ὦ Σώκρατες, ἀποκρίνεσθαι ὅ τι ἂν βούλῃ.

VI. ΣΩ. Φέρε δὴ σὺ πότερον νομίζεις τὰ δίκαια ἄδικα εἶναι καὶ τὰ ἄδικα δίκαια, ἢ τὰ μὲν δίκαια δίκαια, τὰ δ' ἄδικα ἄδικα; — ΕΤ. Ἐγὼ μὲν τά τε δίκαια δίκαια καὶ τὰ ἄδικα ἄδικα. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ παρὰ πᾶσιν οὕτως, ὡς ἐνθάδε, νομίζεται; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν κἀν Πέρσαις; — ΕΤ. Κἀν Πέρσαις. — ΣΩ. Ἀλλ' ἀεὶ δήπου; — ΕΤ. Ἀεί. — ΣΩ. Πότερον δὲ τὰ πλεῖον ἕλκοντα βαρύτερα νομίζεται ἐνθάδε, τὰ δ' ἔλαττον κουφότερα, ἢ τοὐναντίον; — ΕΤ. Οὔκ, ἀλλὰ τὰ πλεῖον ἕλκοντα βαρύτερα, τὰ δ' ἔλαττον κουφότερα. — ΣΩ. Οὐκοῦν κἀν Καρχηδόνι κἀν Λυκαίᾳ; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Τὰ μὲν καλά, ὡς ἔοικε, πανταχοῦ νομίζεται καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ αἰσχρά, ἀλλ' οὐ τὰ αἰσχρὰ καλὰ οὐδὲ τὰ καλὰ αἰσχρά. — ΕΤ. Οὕτως. — ΣΩ. Οὐκοῦν, ὡς κατὰ πάντων εἰπεῖν, τὰ ὄντα νομίζεται εἶναι, οὐ τὰ μὴ ὄντα, καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. — ΕΤ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ὃς ἂν ἄρα τοῦ ὄντος ἁμαρτάνῃ, τοῦ νομίμου ἁμαρτάνει.

VII. ΕΤ. Οὕτω μέν, ὦ Σώκρατες, ὡς σὺ λέγεις, ταὐτὰ φαίνεται νόμιμα καὶ ἡμῖν ἀεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις· ἐπειδὰν δ' ἐννοήσω, ὅτι οὐδὲν παυόμεθ' ἄνω κάτω μετατιθέμενοι τοὺς νόμους, οὐ δύναμαι πεισθῆναι. — ΣΩ. Ἴσως γὰρ οὐκ ἐννοεῖς ταῦτα μεταπεττευόμενα ὅτι ταὐτά ἐστιν. ἀλλ' ὧδε μετ' ἐμοῦ αὐτὰ ἄθρει. ἤδη ποτ' ἐνέτυχες ξυγγράμματι περὶ ὑγιείας τῶν καμνόντων; — ΕΤ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οἶσθ' οὖν τίνος τέχνης τοῦτ' ἔστι τὸ σύγγραμμα; — ΕΤ. Οἶδ' ὅτι ἰατρικῆς. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἰατροὺς καλεῖς τοὺς ἐπιστήμονας περὶ τούτων; — ΕΤ. Φημί. — ΣΩ. Πότερον οὖν οἱ ἐπιστήμονες ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν νομίζουσιν ἢ ἄλλοι ἄλλα; — ΕΤ. Ταὔτ' ἔμοιγε δοκοῦσιν. — ΣΩ. Πότερον οἱ Ἕλληνες μόνοι τοῖς Ἕλλησιν ἢ καὶ οἱ βάρβαροι αὑτοῖς τε καὶ τοῖς Ἕλλησι, περὶ ὧν ἂν εἰδῶσι, ταὐτὰ νομίζουσι; — ΕΤ. Ταὐτὰ δήπου πολλὴ ἀνάγκη ἐστὶ τοὺς εἰδότας αὐτοὺς αὑτοῖς συννομίζειν καὶ Ἕλληνας καὶ βαρβάρους. — ΣΩ. Καλῶς γ' ἀπεκρίνω. οὐκοῦν καὶ ἀεί; — ΕΤ. Ναὶ, καὶ ἀεί.

VIII. ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ οἱ ἰατροὶ συγγράφουσι περὶ ὑγιείας ἅπερ καὶ νομίζουσιν εἶναι; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Ἰατρικὰ ἄρα καὶ ἰατρικοὶ νόμοι ταῦτα τὰ συγγράμματα ἐστὶ τὰ τῶν ἰατρῶν; — ΕΤ. Ἰατρικὰ

autem norum his temporibus nihil omnino servamus. innumera præterea hujusmodi exempla referre possemus. latissimus enim demonstramdi campus est, quod nec nos iisdem semper nobiscum, nec homines invicem legibus vitam agunt. — So. Nil mirum est, o vir optime, si tu recte loqueris, me vero id latuit. verum donec ipse per te ipsum quæ tibi videntur prolixa oratione narrabis egoque rursus idem faciam, nunquam, ut arbitror, consentiemus: at si communis disceptatio proponatur, forsitan congruemus. itaque si id vis, interrogans me communiter una mecum considera: sin autem respondere mavis, responde. — A. Volo equidem, o Socrates, ad quodcumque libuerit respondere.

VI. So. Age igitur, num justa putas injusta, injustaque justa esse, an justa potius justa, injusta vero duntaxat injusta? — A. Equidem quæ justa sunt justa, nec non injusta quæcumque injusta sunt. — So. An quemadmodum hic, sic et ubique gentium existimatur? — A. Ita. — So. Et apud Persas, nonne? — A. Et apud Persas. — So. An non et semper? — A. Et semper. — So. Utrum quæ plus trahunt graviora hic censentur, quæ minus leviora, vel hujus oppositum? — A. Non, imo plus trahentia graviora, minus trahentia leviora. — So. Num et Lycææ et Carthagini? — A. Idem. — So. Pulchra quippe, ut videtur, ubique pulchra putantur, contra turpia, non autem pulchra turpia vel turpia pulchra. — A. Ita. — So. Nonne per omnia generatim quæ (vera) sunt, esse censentur, non autem quæ minime vera, tum apud nos tum apud homines universos? — A. Videtur. — So. Ergo quisquis a vero aberrat, a legitimo quoque aberrat.

VII. A. Secundum rationem tuam, o Socrates, eadem legitima semper et inter nos et inter ceteros esse videntur: cum vero nos animadverto perpetuo leges sursum deorsumque mutantes, fidem tibi habere non possum. — So. Forte non percipis, quod hæc transposita eadem perseverant. ceterum sic ipsa mecum intuere: librumne unquam de curatione morborum aliquem nactus es? — A. Equidem. — So. Nostin' cujus artis liber ille sit? — A. Novi, medicinæ. — So. Medicos vocas qui hæc sciunt? — A. Voco. — So. Qui sciunt eadem de iisdem an diversi diversa constituunt? — A. Eadem. — So. Utrum Græci soli cum Græcis an etiam barbari et secum et cum Græcis de iis quæ sciunt conveniunt? — A. Necesse est omnino eadem de iis quæ sciunt Græcos barbarosque censere. — So. Probe respondisti. sed nonne et semper? — A. Et semper.

VIII. So. Nonne medici circa valetudinem conscribunt quæ esse censent? — A Imo. — So. Scripta igitur medicorum medica et leges medicorum sunt? — A. Sunt. — So.

μέντοι. — ΣΩ. Ἆρ οὖν καὶ τὰ γεωργικὰ συγγράμματα γεωργικοὶ νόμοι εἰσί; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Τίνων οὖν ἐστὶ τὰ περὶ κήπων ἐργασίας συγγράμματα καὶ νόμιμα; — ΕΤ. Κηπουρῶν. — ΣΩ. Κηπουρικοὶ ἄρα νόμοι ἡμῖν εἰσὶν οὗτοι; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Τῶν ἐπισταμένων κήπων ἄρχειν; — ΕΤ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Ἐπίστανται δ' οἱ κηπουροί. — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Τίνων δὲ τὰ περὶ ὄψου σκευασίας συγγράμματά τε καὶ νόμιμα; — ΕΤ. Μαγείρων. — ΣΩ. Μαγειρικοὶ ἄρα νόμοι εἰσί; — ΕΤ. Μαγειρικοί. — ΣΩ. Τῶν ἐπισταμένων, ὡς ἔοικεν, ὄψου σκευασίας ἄρχειν; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Ἐπίστανται δ', ὥς a φασιν, οἱ μάγειροι; — ΕΤ. Ἐπίστανται γάρ. — ΣΩ. Εἶεν. τίνων δὲ δὴ τὰ περὶ πόλεως διοικήσεως 5 ξυγγράμματά τε καὶ νόμιμά ἐστιν; ἆρ' οὐ τῶν ἐπισταμένων πόλεων ἄρχειν; — ΕΤ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἐπίστανται δ' ἄλλοι τινὲς ἢ οἱ πολιτικοί τε καὶ οἱ βασιλικοί; — ΕΤ. Οὗτοι μὲν οὖν.

IX. ΣΩ. Πολιτικὰ ἄρα ταῦτα [τὰ] συγγράμματά 10 ἐστιν, οὓς ἄνθρωποι νόμους καλοῦσι, βασιλέων τε καὶ ἀνδρῶν ἀγαθῶν συγγράμματα. — ΕΤ. Ἀληθῆ λέγεις. b — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν οἵ γ' ἐπιστάμενοι οὐκ ἄλλοτ' ἄλλα συγγράψουσι περὶ τῶν αὐτῶν; — ΕΤ. Οὔ. — ΣΩ. Οὐδὲ μεταθήσονταί ποτε περὶ τῶν αὐτῶν ἕτερα καὶ 15 ἕτερα νόμιμα. — ΕΤ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἐὰν οὖν ὁρῶμέν τινας ὁπουοῦν τοῦτο ποιοῦντας, πότερα φήσομεν ἐπιστήμονας εἶναι ἢ ἀνεπιστήμονας τοὺς τοῦτο ποιοῦντας; — ΕΤ. Ἀνεπιστήμονας. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὃ μὲν ἂν ὀρθὸν ᾖ, νόμιμον αὐτὸ φήσομεν ἑκάστῳ 20 εἶναι, ἢ τὸ ἰατρικὸν ἢ τὸ μαγειρικὸν ἢ τὸ κηπουρικόν; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Ὃ δ' ἂν μὴ ὀρθὸν ᾖ, οὐκέτι c φήσομεν τοῦτο νόμιμον εἶναι; — ΕΤ. Οὐκέτι. — ΣΩ. Ἄνομον ἄρα γίγνεται. — ΕΤ. Ἀνάγκη. — ΣΩ. Οὐκοῦν κἂν τοῖς συγγράμμασι τοῖς περὶ τῶν δικαίων καὶ 25 ἀδίκων καὶ ὅλως περὶ πόλεως διακοσμήσεώς τε καὶ περὶ τοῦ ὡς χρὴ πόλιν διοικεῖν, τὸ μὲν ὀρθὸν νόμος ἐστὶ βασιλικός, τὸ δὲ μὴ ὀρθὸν οὔ, ὃ δοκεῖ νόμος εἶναι τοῖς μὴ εἰδόσιν· ἔστι γὰρ ἄνομον. — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Ὀρθῶς ἄρ' ὡμολογήσαμεν νόμον εἶναι τοῦ ὄντος εὑρε- d 30 σιν. — ΕΤ. Φαίνεται.

X. ΣΩ. Ἔτι δὲ καὶ τόδ' ἐν αὐτῷ θεασώμεθα. τίς ἐπιστήμων διανεῖμαι ἐπὶ γῆ τὰ σπέρματα; — ΕΤ. Γεωργός. — ΣΩ. Οὗτος δὲ τὰ ἄξια σπέρματα ἑκάστῃ γῇ διανέμει; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Ὁ γεωργὸς ἄρα 35 νομεὺς ἀγαθὸς τούτων, καὶ οἱ τούτου νόμοι καὶ [αἱ] διανομαὶ ἐπὶ ταῦτ' ὀρθαί εἰσι; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Τίς δὲ κρουσμάτων ἐπὶ τὰ μέλη ἀγαθὸς νομεύς, καὶ τὰ ἄξια νεῖμαι; καὶ οἱ τίνος νόμοι ὀρθοί εἰσιν; — ΕΤ. Οἱ τοῦ αὐλητοῦ καὶ τοῦ κιθαριστοῦ. — ΣΩ. Ὁ νομι- e 40 κώτατος ἄρ' ἐν τούτοις, οὗτος αὐλητικώτατος. — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Τίς δὲ τὴν τροφὴν ἐπὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα διανεῖμαι ἄριστος; οὐχ ὅσπερ τὴν ἀξίαν; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Αἱ τούτου ἄρα διανομαὶ καὶ οἱ νόμοι βέλτιστοι· καὶ ὅστις περὶ ταῦτα νομικώτατος

Et georgica scripta agricolarum leges? — A. Certe. — So. Quorum sunt scripta constitutionesque de cultu hortorum? — A. Horticultorum. — So. Hæ igitur leges horticultoriæ sunt? — A. Ita. — So. Eorum qui hortis præesse sciunt? — A. Quidni? — So. Sciunt autem horticultores? — A. Nempe. — So. At quorum sunt de condimentis obsoniorum scripta atque instituta? — A. Coquorum. — So. Coquorum igitur hæ leges sunt. — A. Sunt. — So. Eorum videlicet qui præparandis obsoniis præesse sciunt. — A. Procul dubio. — So. Sciunt hæc, ut aiunt, coqui? — A. Sciunt. — So. Age igitur, dic quorum sunt conscripta et instituta de civitatis gubernatione. an non eorum, qui administrandæ reipublicæ periti sunt? — A. Videtur. — So. Num alii quidam præter politicos atque regios homines id noverunt? — A. Isti soli.

IX. So. Politica ergo scripta hæc sunt, quæ homines regum bonorumque virorum decreta nominant. — A. Vera narras. — So. Qui sciunt, haud alias aliud de iisdem rebus conscribunt? — A. Non certe. — So. Non igitur alia atque alia legitima sententiam mutantes statuunt? — A. Nequaquam — So. Si quos igitur hoc facientes viderimus, num scire illos an ignorare dicemus? — A. Nescire. — So. An non, quod in singulis rectum est, id in singulis legitimum nuncupandum, quod secundum rationem medici fit vel coqui vel horticultoris? — A. Absque dubio. — So. Contra vero, quod minime rectum, haud amplius legitimum appellandum? — A. Haud amplius. — So. Illegitimum igitur fit. — A. Necessarium est. — So. Quamobrem in scriptis de justis atque injustis et universe de civitatis ordine et gubernandi ratione tractantibus quodcumque rectum est regia lex exsistit, non rectum vero nequaquam, quæ nescientibus videtur esse lex : quippe cum illegitimum sit. — A. Sic est. — So. Probe igitur confessi sumus legem esse veritatis inventionem? — A. Apparet.

X. So. Præterea et hoc ad idem consideremus. quis spargendorum in terram seminum peritus est? — A. Agricola. — So. Hic utique convenientia semina unicuique solo distribuit. — A. Sane. — So. Agricola igitur in iis dispensator bonus est, ejusque leges et ad ista distributiones rectæ. — A. Verum. — So. Quis in ipsis ad harmoniam pulsationibus bonus legis conditor est ac pro dignitate impertit? et cujus leges rectæ? — A. Tibicen et citharista hæc agunt. — So. Qui ergo in iis maxime legitimus est, is maxime tibicen. — A. Ita. — So. Quis optime corporibus alimenta accommodare potest, nonne qui congrua cuique adhibere novit? — A. Is ipse. — So. Hujus partitiones institutionesque optimæ : et quicumque

καὶ νομεὺς ἄριστος. — ΕΤ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τίς οὗτος; — ΕΤ. Παιδοτρίβης. — ΣΩ. Οὗτος τὴν 318 a ἀνθρωπείαν ἀγέλην τοῦ σώματος νέμειν κράτιστος; — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Τίς δὲ τὴν τῶν προβάτων ἀγέ- 5 λην κράτιστος νέμειν: τί ὄνομα αὐτῷ; — ΕΤ. Ποιμήν. — ΣΩ. Οἱ τοῦ ποιμένος ἄρα νόμοι ἄριστοι τοῖς προβάτοις. — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Οἱ δὲ τοῦ βουκόλου τοῖς βουσί. — ΕΤ. Ναί. — ΣΩ. Οἱ δὲ τοῦ τίνος νόμοι ἄριστοι ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων; οὐχ οἱ τοῦ 10 βασιλέως; φάθι. — ΕΤ. Φημὶ δή.

XI. ΣΩ. Καλῶς τοίνυν λέγεις. ἔχοις ἂν οὖν εἰπεῖν, b τίς τῶν παλαιῶν ἀγαθὸς γέγονεν ἐν τοῖς αὐλητικοῖς νόμοις νομοθέτης; ἴσως οὐκ ἐννοεῖς, ἀλλ' ἐγὼ βούλει σε ὑπομνήσω; — ΕΤ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἆρ' οὐχ 15 ὁ Μαρσύας λέγεται καὶ τὰ παιδικὰ αὐτοῦ Ὄλυμπος ὁ Φρύξ; — ΕΤ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τούτων δὴ καὶ τὰ αὐλήματα θειότατά ἐστι, καὶ μόνα κινεῖ καὶ ἐκφαίνει τοὺς τῶν θεῶν ἐν χρείᾳ ὄντας· καὶ ἔτι καὶ νῦν μόνα λοιπά [ἐστιν] ὡς θεῖα ὄντα. — ΕΤ. Ἔστι ταῦτα. c 20 — ΣΩ. Τίς δὲ λέγεται τῶν παλαιῶν βασιλέων ἀγαθὸς νομοθέτης γεγονέναι, οὗ ἔτι καὶ νῦν τὰ νόμιμα μένει ὡς θεῖα ὄντα; — ΕΤ. Οὐκ ἐννοῶ. — ΣΩ. Οὐκ οἶσθα τίνες παλαιοτάτοις νόμοις χρῶνται τῶν Ἑλλήνων; — ΕΤ. Ἆρα Λακεδαιμονίους λέγεις καὶ Λυκοῦργον 25 τὸν νομοθέτην; — ΣΩ. Ἀλλὰ ταῦτά γ' οὐδέπω ἴσως ἔτη τριακόσια ἢ ὀλίγῳ τούτων πλείω. ἀλλὰ τούτων τῶν νομίμων τὰ βέλτιστα πόθεν ἥκει; οἶσθα; — ΕΤ. d Φασί γ' ἐκ Κρήτης. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὗτοι παλαιοτάτοις νόμοις χρῶνται τῶν Ἑλλήνων; — ΕΤ. Ναί.

30 XII. ΣΩ. Οἶσθ' οὖν τίνες τούτων ἀγαθοὶ βασιλεῖς ἦσαν; Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθυς, οἱ Διὸς καὶ Εὐρώπης παῖδες, ὧν οἵδ' εἰσὶν οἱ νόμοι. — ΕΤ. Ῥαδάμανθύν γέ φασιν, ὦ Σώκρατες, δίκαιον ἄνδρα, τὸν δὲ Μίνων ἀγριόν τινα καὶ χαλεπὸν καὶ ἄδικον. — ΣΩ. 35 Ἀττικόν, ὦ βέλτιστε, λέγεις μῦθον καὶ τραγικόν. — e ΕΤ. Τί δαί; οὐ ταῦτα λέγεται περὶ Μίνω; — ΣΩ. Οὔκουν ὑπό γ' Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου· καὶ τοί γε πιθανώτεροί εἰσιν ἢ σύμπαντες οἱ τραγῳδοποιοί, ὧν σὺ ἀκούων ταῦτα λέγεις. — ΕΤ. Ἀλλὰ τί μὴν οὗτοι περὶ 40 Μίνω λέγουσιν; — ΣΩ. Ἐγώ δή σοι ἐρῶ, ἵνα μὴ καὶ σύ, ὥσπερ οἱ πολλοί, ἀσεβῇς. οὐ γὰρ ἔσθ' ὅ τι τούτου ἀσεβέστερόν ἐστιν οὐδ' ὅ τι χρὴ μᾶλλον εὐλαβεῖσθαι, πλὴν εἰς θεοὺς καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἐξαμαρτάνειν, δεύτερον δ' εἰς τοὺς θείους ἀνθρώπους. ἀλλὰ πάνυ πολλὴν 45 χρὴ προμήθειαν ποιεῖσθαι ἀεί, ὅταν μέλλῃς ἄνδρα ψέ- 319 a ξειν ἢ ἐπαινέσεσθαι, μὴ οὐκ ὀρθῶς εἴπῃς. τούτου καὶ ἕνεκα χρὴ μανθάνειν διαγιγνώσκειν χρηστοὺς καὶ πονηροὺς ἄνδρας. νεμεσᾷ γὰρ ὁ θεὸς ὅταν τις ψέγῃ τὸν ἑαυτῷ ὅμοιον ἢ ἐπαινῇ τὸν ἑαυτῷ ἐναντίως ἔχοντα· 50 ἔστι δ' οὗτος ὁ ἀγαθός. μὴ γάρ τοι οἴου λίθους μὲν εἶναι ἱεροὺς καὶ ξύλα καὶ ὄρνεα καὶ ὄφεις, ἀνθρώπους δὲ μή· ἀλλὰ πάντων τούτων ἱερώτατόν ἐστιν ἄνθρωπος ὁ ἀγαθός, καὶ μιαρώτατον ὁ πονηρός.

XIII. Ἤδη οὖν καὶ περὶ Μίνω, ὡς αὐτὸν Ὅμηρός

circa hæc legitimus maxime, is legis conditor optimus. — A. Prorsus. — So. Quis iste? — A. Pædotriba. — So Is humani corporis gregem pascere optime novit? — A. Sane. — So. Ei vero qui pecudum gregem optime pascere novit, quod nomen est? — A. Pastor. — So. Pastoris igitur leges ovibus optimæ. — A. Optimæ. — So. Et bubulci bobus. — A. Etiam. — So. At cujus potissimum leges animis hominum optimæ sunt? an non regis? dic. — A. Regis aio.

XI. So. Bene dicis. sed num referre potes, quis e priscis hominibus legum circa tibiarum inflationem conditor optimus exstitit? forte non tenes; visne tibi in memoriam revocem? — A. Valde. — So. Nonne Marsyas ut dicitur, et quem ille maxime amavit Olympus Phrygius? — A. Vera loqueris. — So. Horum sane tibicinum harmoniæ divinissimæ sunt et solæ concitant et ostendunt quinam sint diis indigentes: ac solæ in hunc usque diem utpote divinæ perstiterunt. — A. Vera hæc sunt. — So. Quis autem ex antiquis regibus legis conditor optimus fuisse fertur, cujus adhuc tanquam divinæ institutiones exstent? — A. Nequaquam teneo. — So. An nescis, quæ Græcorum gentes antiquissimis legibus utantur? — A. Forte Lacedæmonios et Lycurgum legum latorem dicis. — So. At hæc instituta nondum forte trecentos annos vel paulo plures impleverunt: sed legum earum præcipuæ unde venerunt nosti? — A. Ex Creta ferunt. — So. Isti igitur ex Græcis omnibus antiquissimis legibus vivunt. — A. Verum.

XII. So. Scis qui apud eos præstantissimi reges exstiterint? Minos videlicet et Rhadamanthus, Jovis et Europæ filii, quorum hæ leges sunt. — A. Rhadamanthum quidem, o Socrates, justum virum fuisse tradunt, Minoem autem agrestem, durum atque injustum. — So. Atticam, o vir optime, ac tragicam fabulam refers. — A. Nonne hæc de Minoe circumferuntur? — So. Non tamen Homerus aut Hesiodus ista testantur, quamquam locupletiores admodum testes sunt quam cuncti tragici, quorum testimonio talia loqueris. — A. Et quid isti de Minoe tradunt? — So. Dicam, ne tu, ut alii multi, impia loquaris. nihil enim hoc magis impium est neque magis cavendum quam ne quid in deos verbo aut opere aliquando peccemus, deinde ne quid adversus divinos homines. quin diligenter cavere decet, quoties virum aliquem laudaturus aut vituperaturus es, ne aberres. atque hujus gratia in primis curandum est ut bonos ac malos homines dignoscamus. deus quippe nimium indignatur, quoties quispiam illius similem improbat aut probat dissimilem. dei vero similis est vir bonus. neque lapides ac ligna avesque atque serpentes sacra existimes, homines vero nequaquam. imo sacratissimum omnium est vir bonus, profanissimum contra vir malus.

XIII. Et nunc jam quemadmodum Homerus Hesiodus-

τε καὶ Ἡσίοδος ἐγκωμιάζουσι, τούτου ἕνεκα φράσω, b ἵνα μὴ ἄνθρωπος ὢν ἀνθρώπου εἰς ἥρω Διὸς υἱὸν λόγῳ ἐξαμαρτάνῃς. Ὅμηρος γὰρ περὶ Κρήτης λέγων, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι ἐν αὐτῇ εἰσὶ καὶ ἐνενήκοντα πόλεις,

τῇσι δέ, φησίν, ἔνι Κνωσσὸς μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.

ἔστιν οὖν τοῦθ' Ὁμήρου ἐγκώμιον εἰς Μίνων διὰ βραχέων εἰρημένον, οἷον οὐδ' εἰς ἕνα τῶν ἡρώων ἐποίησεν c Ὅμηρος. ὅτι μὲν γὰρ ὁ Ζεὺς σοφιστής ἐστι καὶ ἡ τέχνη αὕτη παγκάλη ἐστὶ, πολλαχοῦ καὶ ἄλλοθι δηλοῖ, ἀτὰρ κἀνταῦθα· λέγει γὰρ τὸν Μίνων συγγίγνεσθαι ἐνάτῳ ἔτει τῷ Διὶ ἐν λόγοις καὶ φοιτᾶν παιδευθησόμενον ὡς ὑπὸ σοφιστοῦ ὄντος τοῦ Διός. ὅτι οὖν τοῦτο τὸ γέρας οὐκ ἔστιν ὅτῳ ἀπένειμεν Ὅμηρος τῶν ἡρώων, ὑπὸ Διὸς πεπαιδεῦσθαι ἄλλῳ ἢ Μίνῳ, τοῦτ' ἔστιν ἔπαινος θαυμαστός. καὶ Ὀδυσσείας ἐν Νεκυίᾳ d δικάζοντα χρυσοῦν σκῆπτρον ἔχοντα πεποίηκε τὸν Μίνων, οὐ τὸν Ῥαδάμανθυν· Ῥαδάμανθυν δ' οὔτ' ἐνταῦθα δικάζοντα πεποίηκεν οὔτε συγγιγνόμενον τῷ Διὶ οὐδαμοῦ. διὰ ταῦτά φημ' ἐγὼ Μίνων ἁπάντων μάλισθ' ὑφ' Ὁμήρου ἐγκεκωμιάσθαι. τὸ γὰρ Διὸς ὄντα παῖδα μόνον ὑπὸ Διὸς πεπαιδεῦσθαι οὐκ ἔχει ὑπερβολὴν ἐπαίνου.

XIV. Τοῦτο γὰρ σημαίνει τὸ ἔπος, τὸ

ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής,

συνουσιαστὴν τοῦ Διὸς εἶναι τὸν Μίνων. οἱ γὰρ ὄαροι e λόγοι εἰσί, καὶ ὀαριστὴς συνουσιαστής ἐστιν ἐν λόγοις. ἐφοίτα οὖν δι' ἐνάτου ἔτους εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον ὁ Μίνως, τὰ μὲν μαθησόμενος, τὰ δ' ἀποδειξόμενος, ἃ τῇ προτέρᾳ ἐννετηρίδι μεμαθήκει παρὰ τοῦ Διός. εἰσὶ δ' οἳ ὑπολαμβάνουσι τὸν ὀαριστὴν συμπότην καὶ συμπαιστὴν εἶναι τοῦ Διός· ἀλλὰ τῷδ' ἄν τις τεκμηρίῳ χρῷτο, ὅτι οὐδὲν λέγουσιν οἱ οὕτως ὑπολαμβάνοντες. a πολλῶν γὰρ ὄντων ἀνθρώπων καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, οὐκ ἔστιν οἵτινες ἀπέχονται συμποσίων καὶ ταύτης τῆς παιδιᾶς οὗ ἐστιν οἶνος, ἄλλοι ἢ Κρῆτες καὶ Λακεδαιμόνιοι δεύτεροι, μαθόντες παρὰ Κρητῶν. ἐν Κρήτῃ δ' εἷς οὗτός ἐστι τῶν ἄλλων νόμων, οὓς Μίνως ἔθηκε, μὴ συμπίνειν ἀλλήλοις εἰς μέθην. καίτοι δῆλον, ὅτι ἃ ἐνόμιζε καλὰ εἶναι, ταῦτα νόμιμα ἔθηκε καὶ τοῖς αὑτοῦ πολίταις. οὐ γάρ που, ὥσπερ γε φαῦλος ἄν- b θρωπος, ὁ Μίνως ἐνόμιζε μὲν ἕτερα, ἐποίει δ' ἄλλα παρ' ἃ ἐνόμιζεν· ἀλλ' ἦν αὕτη ἡ συνουσία, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, διὰ λόγων ἐπὶ παιδείᾳ εἰς ἀρετήν. ὅθεν δὴ καὶ τοὺς νόμους τούτους ἔθηκε τοῖς αὑτοῦ πολίταις, δι' οὓς ἥ τε Κρήτη τὸν πάντα χρόνον εὐδαιμονεῖ καὶ Λακεδαίμων, ἀφ' οὗ ἤρξατο τούτοις χρῆσθαι, ἅτε θείοις οὖσι.

XV. Ῥαδάμανθυς δ' ἀγαθὸς μὲν ἦν ἀνήρ· ἐπεπαίδευτο γὰρ ὑπὸ τοῦ Μίνω· ἐπεπαίδευτο μέντοι οὐχ ὅλην τὴν βασιλικὴν τέχνην, ἀλλ' ὑπηρεσίαν τῇ βασιλικῇ, c

que Minoem ipsum extollunt, hac de causa referam, ne amplius homo ipse ex homine natus adversus heroem Jovis filium perperam obloquaris. nam Homerus ubi de Creta mentionem facit, quod esset admodum populosa et in ea nonaginta urbes,

inter illas, inquit, est Cnossos ampla civitas, in qua Minos regnavit novem annos magno cum Jove colloqui solitus.

tanta est hæc in Minoem Homeri laus paucis verbis explicata, ut nunquam pari laudatione heroum quemquam extulerit. quod enim Jupiter sophista est eaque ars præclarissima, cum alibi sæpenumero, tum hoc in loco patefacit. nam Minoem annos novem cum Jove collocutum inquit, ad eumque disciplinæ gratia proficisci solitum quasi Jupiter sophista sit. quod autem tanto munere, hoc est ab Jove eruditum esse, alium heroem nullum Homerus affecit, mira quædam laus existimanda est. quin etiam in Odyssea, ubi mortui evocantur, Minoem non Rhadamanthum judicantem aureum sceptrum tenentem induxit: Rhadamanthum vero neque hic neque alibi judicantem aut cum Jove colloquentem induxit. quamobrem ab Homero præ ceteris omnibus Minoem honoratum assero. etenim cum Jovis sit filius, quod ab illo solus sit eruditus, nulla laude superari potest.

XIV. Hic nempe versus,

Minos regnavit novem annos magno cum Jove colloqui solitus,

significat Minoem cum Jove in sermonibus congressum. ὄαροι namque sermones sunt, ὀαριστὴς autem est in sermonibus congrediens. Minos igitur annos novem Jovis antrum erudiendus accessit, unde et didicit et docuit inde ceteros quæ ab Jove novem annis acceperat. nec tamen desunt, qui ὀαριστὴν exponant compotatorem et comissatorem Jovis: verum ex hoc maxime istos non recte exponere conjicere possumus, quod nulli vel Græci vel barbari symposiis, id est compotationibus atque ejusmodi ludis inter pocula, abstinent præter Cretenses et Lacedæmonios, qui a Cretensibus didicerunt. in Creta præterea inter ceteras Minois ipsius leges hæc exstat, Ne invicem compotetis ad ebrietatem. constat autem eum quæ honesta censebat civibus suis observanda mandasse. neque Minos improbi hominis instar, alia ipse censuit, alia fecit contra ea, quæ censebat: ceterum erat consuetudo illa, ut equidem arbitror, disciplinæ gratia verborum collatio ad virtutem. quapropter etiam leges hujusmodi civibus suis instituit, quarum observatione Creta per omne tempus est felix atque etiam Lacedæmon, ex quo his legibus utpote divinis uti cœpit.

XV. Rhadamanthus autem vir quidem bonus exstitit, a Minoe siquidem instructus erat: nec tamen regiam disciplinam omnem, sed regiæ tantum ministrare, præsi-

ὅσον ἐπιστατεῖν ἐν τοῖς δικαστηρίοις. ὅθεν καὶ δικαστὴς ἀγαθὸς ἐλέχθη εἶναι. νομοφύλακι γὰρ αὐτῷ ἐχρῆτο ὁ Μίνως κατὰ τὸ ἄστυ, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἄλλην Κρήτην τῷ Τάλῳ. ὁ γὰρ Τάλως τρὶς περιῄει τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τὰς κώμας, φυλάττων τοὺς νόμους ἐν αὐταῖς, ἐν χαλκοῖς γραμματείοις ἔχων γεγραμμένους τοὺς νόμους, ὅθεν χαλκοῦς ἐκλήθη. Εἴρηκε δὲ καὶ Ἡσίοδος ἀδελφὰ τούτων εἰς τὸν Μίνων. μνησθεὶς d γὰρ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος φησὶν ὃς βασιλεύτατος γένετο θνητῶν βασιλήων,

> καὶ πλείστων ἤνασσε περικτιόνων ἀνθρώπων,
> Ζηνὸς ἔχων σκῆπτρον· τῷ καὶ πολέων βασίλευε·

καὶ οὗτος λέγει τὸ τοῦ Διὸς σκῆπτρον οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν παιδείαν τὴν τοῦ Διός, ᾗ εὔθυνε τὴν Κρήτην.

XVI. ΕΤ. Διὰ τί οὖν ποτέ, ὦ Σώκρατες, αὕτη ἡ φήμη κατεσκέδασται τοῦ Μίνω ὡς ἀπαιδεύτου τινὸς καὶ χαλεποῦ ὄντος; — ΣΩ. Διὸ καὶ σύ, ὦ βέλτιστε, e ἐὰν σωφρονῇς, εὐλαβήσει, καὶ ἄλλος πᾶς ἀνὴρ ὅτῳ μέλει τοῦ εὐδόκιμον εἶναι, μηδέποτ' ἀπεχθάνεσθαι ἀνδρὶ ποιητικῷ μηδενί. οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται εἰς δόξαν, ἐφ' ὁπότερ' ἂν ποιῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἢ εὐλογοῦντες ἢ κακηγοροῦντες. ὃ δὴ καὶ ἐξήμαρτεν ὁ Μίνως, πολεμήσας τῇδε τῇ πόλει, ἐν ᾗ ἄλλη τε πολλὴ σοφία ἐστὶ καὶ ποιηταὶ παντοδαποὶ τῆς τ' ἄλλης ποιήσεως καὶ τραγῳδίας. ἡ δὲ τραγῳδία ἐστὶ παλαιὸν ἐν-321a θάδε, οὐχ ὡς οἴονται ἀπὸ Θέσπιδος ἀρξαμένη οὐδ' ἀπὸ Φρυνίχου, ἀλλ' εἰ θέλεις ἐννοῆσαι, πάνυ παλαιὸν αὐτὸ εὑρήσεις ὃν τῆσδε τῆς πόλεως εὕρημα.

XVII. Ἔστι δὲ τῆς ποιήσεως δημοτερπέστατόν τε καὶ ψυχαγωγικώτατον ἡ τραγῳδία· ἐν ᾗ δὴ καὶ ἐντείνοντες ἡμεῖς τὸν Μίνων τιμωρούμεθ' ἀνθ' ὧν ἡμᾶς ἠνάγκασε τοὺς δασμοὺς τελεῖν ἐκείνους. τοῦτ' οὖν ἐξήμαρτεν ὁ Μίνως, ἀπεχθόμενος ἡμῖν, ὅθεν δή, ὃ σὺ ἐρωτᾷς, κακοδοξότερος γέγονεν. ἐπεὶ ὅτι γ' ἀγαθὸς b ἦν καὶ νόμιμος, ὅπερ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγομεν, νομεὺς ἀγαθός, τοῦτο μέγιστον σημεῖον, ὅτι ἀκίνητοι αὐτοῦ οἱ νόμοι εἰσίν, ἅτε τοῦ ὄντος περὶ πόλεως οἰκήσεως ἐξευρόντος εὖ τὴν ἀλήθειαν. — ΕΤ. Δοκεῖς μοι, ὦ Σώκρατες, εἰκότα τὸν λόγον εἰρηκέναι. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, δοκοῦσί σοι παλαιοτάτοις Κρῆτες οἱ Μίνωος καὶ Ῥαδαμάνθυος πολῖται νόμοις χρῆσθαι; — ΕΤ. Φαίνονται. — ΣΩ. Οὗτοι ἄρα τῶν παλαιῶν ἄριστοι νομοθέται γεγόνασι, νομεῖς τε καὶ ποιμένες ἀνδρῶν, ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἔφη ποιμένα λαῶν c εἶναι τὸν ἀγαθὸν στρατηγόν. — ΕΤ. Πάνυ μὲν οὖν.

XVIII. ΣΩ. Φέρε δὴ πρὸς Διὸς φιλίου, εἴ τις ἡμᾶς ἔροιτο, Ὁ τῷ σώματι ἀγαθὸς νομοθέτης τε καὶ νομεὺς τί ἐστι ταῦθ' ἃ διανέμων ἐπὶ τὸ σῶμα βέλτιον αὐτὸ ποιεῖ; — εἴποιμεν ἂν καλῶς τε καὶ διὰ βραχέων ἀποκρινόμενοι, ὅτι τροφήν τε καὶ πόνους, τῇ μὲν αὔξων, τοῖς δὲ γυμνάζων καὶ συνιστὰς τὸ σῶμα αὐτό. — ΕΤ. Ὀρθῶς γε. — ΣΩ. Εἰ οὖν δὴ μετὰ τοῦτ' ἔροιτο ἡμᾶς, d Τί δὲ δή ποτ' ἐκεῖνά ἐστιν, ἃ ὁ ἀγαθὸς νομοθέτης τε

dere tantum in judiciis didicit. unde judex bonus appellatus est. eo plane veluti legum custode per urbem usus est Minos, ad reliquam vero Cretam custode Talo. Talus enim ter quotannis pagos omnes lustrabat, leges eorum observans, tabulis æneis leges insculptas circumferens, unde æneus nominatus est. Hesiodus præterea similia quædam in ipsum Minoem intulit. nam cum nominis illius mentionem fecisset, inquit, qui præstitit mortalibus regibus

> pluribusque hominibus circumhabitantibus imperavit,
> Jovis sceptrum tenens: quo et multos regebat.

hic item sceptrum Jovis nihil aliud vocat quam Jovis doctrinam, qua Cretam omnem moderabatur.

XVI. A. Quam igitur ob causam, o Socrates, fama hæc inter homines diffusa est, Minoem rudem durumque hominem exstitisse? — So. Ob quam et tu, o vir optime, et unusquisque alius cui bona existimatio curæ est, si modo sapitis, diligenter cavere debetis, ne poeticum hominem infensum aliquem habeatis. poetæ quippe vim maximam in utramque partem et ad laudandum et ad vituperandum habent. qua in re profecto Minos deliquit, cum huic urbi bellum indiceret, quæ cum ceteris sapientibus plurimis tum vel maxime poetis omnis generis ac tragicis referta est. tragœdia vero hic est antiquissima, nec ut plerique putant a Thespide aut a Phrynicho sumpsit initium, sed si perscrutari volueris, reperies tragœdiam longe antiquius hujus civitatis inventum.

XVII. Hæc autem ex universa poesi populum vehementer oblectat atque allicit auditores; quare nos in tragœdia Minoem ulti sumus, quod tributa illa pendere nos coegit. in hoc igitur deliquit Minos, cum nobis invisus esset, ex quo evenit quod ipse quæris, ut infamis evaderet. quoniam quod vir bonus et legitimus, ut et supra diximus excellens pastor populi fuerit, leges ejus maximo argumento sunt, quæ immutabiles perseverant, utpote vera civitatis gubernatione reperta. — A. Verisimilem rationem, o Socrates, dixisse videris. — So. Nonne igitur, si vera loquor, videntur tibi Cretenses Minois Rhadamanthique cives antiquissimis legibus uti? — A. Videntur sane. — So. Isti ergo priscorum omnium legum latores excellentissimi fuerunt hominumque pastores, quemadmodum et Homerus bonum exercitus ducem pastorem populi nuncupat. — A. Prorsus.

XVIII. So. Age igitur per Jovem amicitiæ præsidem, si quis nos rogaret, Bonus legislator et hominum pastor quid corpori adhibet ut bonam valetudinem tueatur? — responderemus utique recte ac breviter, nutrimentum et exercitium, illo intendens, hoc exercens et ipsum corpus componens. — A. Probe. — So. Si igitur posthac iterum nos rogaret, Legislator bonus et hominum pastor quidnam

καὶ νομεὺς διανέμων ἐπὶ τὴν ψυχὴν βελτίω αὐτὴν ποιεῖ; — τί ἂν ἀποκρινάμενοι οὐκ ἂν αἰσχυνθεῖμεν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἡλικίας αὐτῶν; — ET. Οὐκέτι τοῦτ' ἔχω εἰπεῖν. — ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι αἰσχρόν 5 γε τῇ ψυχῇ ἡμῶν ἐστιν ἑκατέρου, τὰ μὲν ἐν αὐταῖς φαίνεσθαι μὴ εἰδυίας, ἐν οἷς αὐταῖς ἔνεστι καὶ τἀγαθὸν καὶ τὸ φλαῦρον, τὰ δὲ τοῦ σώματος καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐσκέφθαι.

animae adhibens meliorem efficit? — quid nos potissimum respondebimus, ut ne de nobis ipsis deque aetate nostra erubescamus? — A. Quid dicam nescio. — So. At turpe nimium utriusque nostrûm animis est, cum quae sibi ipsis bona malave sunt ignorare reperiantur, quae vero ad corpus et ad reliqua pertinent exploraverint.

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΚΕΦΑΛΟΣ, ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ, ΑΝΤΙΦΩΝ, ΓΛΑΥΚΩΝ, ΠΥΘΟΔΩΡΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΖΗΝΩΝ, ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ.

126 I. Ἐπειδὴ Ἀθήναζε οἴκοθεν ἐκ Κλαζομενῶν ἀφι- a κόμεθα, κατ' ἀγορὰν ἐνετύχομεν Ἀδειμάντῳ τε καὶ Γλαύκωνι· καί μου λαβόμενος τῆς χειρὸς ὁ Ἀδείμαντος, Χαῖρ', ἔφη, ὦ Κέφαλε· καὶ εἴ του δέει τῶν τῇδε, 5 ὧν ἡμεῖς δυνατοί, φράζε. Ἀλλὰ μὲν δή, εἶπον ἐγώ, πάρειμί γ' ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, δεησόμενος ὑμῶν. Λέγοις ἄν, ἔφη, τὴν δέησιν. Κἀγὼ εἶπον, Τἀδελφῷ ὑμῶν τῷ ὁμομητρίῳ τί ἦν ὄνομα; οὐ γὰρ μέμνημαι· παῖς δέ b που ἦν ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδήμησα δεῦρ' ἐκ Κλαζομε- 10 νῶν· πολὺς δ' ἤδη χρόνος ἐξ ἐκείνου. τῷ μὲν γὰρ πατρί, δοκῶ, Πυριλάμπης ὄνομα. Πάνυ γε, ἔφη· αὐτῷ δέ γ' Ἀντιφῶν. ἀλλὰ τί μάλιστα πυνθάνει; Οἵδ', εἶπον ἐγώ, πολῖταί ⌊τέ⌋ μοί εἰσι, μάλα φιλόσοφοι, ἀκηκόασί τε, ὅτι οὗτος ὁ Ἀντιφῶν Πυθοδώρῳ 15 τινὶ Ζήνωνος ἑταίρῳ πολλὰ ἐντετύχηκε, καὶ τοὺς λόγους, οὕς ποτε Σωκράτης καὶ Ζήνων καὶ Παρμενίδης c διελέχθησαν, πολλάκις ἀκούσας τοῦ Πυθοδώρου απομνημονεύει. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. Τούτων τοίνυν, εἶπον ⌊ἐγώ⌋, δεόμεθα διακοῦσαι. Ἀλλ' οὐ χαλεπόν, 20 ἔφη. μειράκιον γὰρ ὢν αὐτοὺς εὖ μάλα διεμελέτησεν· ἐπεὶ νῦν γε κατὰ τὸν πάππον τε καὶ ὁμώνυμον πρὸς ⌊τῇ⌋ ἱππικῇ τὰ πολλὰ διατρίβει. ἀλλ' εἰ δεῖ, ἴωμεν παρ' αὐτόν. ἄρτι γὰρ ἐνθένδ' οἴκαδ' οἴχεται· οἰκεῖ δ' 127 ἐγγὺς ἐν Μελίτῃ. Ταῦτ' εἰπόντες ἐβαδίζομεν, καὶ a 25 κατελάβομεν τὸν Ἀντιφῶντα οἴκοι χαλινόν τινα χαλκεῖ ἐκδιδόντα σκευάσαι. ἐπειδὴ δ' ἐκείνου ἀπηλλάγη, οἵ τ' ἀδελφοὶ ἔλεγον αὐτῷ ὧν ἕνεκα παρεῖμεν ἀνεγνώρισέ τέ με ἐκ τῆς προτέρας ἐπιδημίας καὶ ἠσπάζετο. καὶ δεομένων ἡμῶν διελθεῖν τοὺς λόγους, τὸ μὲν πρῶτον 30 ὤκνει· πολὺ γὰρ ἔφη ἔργον εἶναι· ἔπειτα μέντοι διηγεῖτο. Ἔφη δὲ δὴ ὁ Ἀντιφῶν λέγειν τὸν Πυθόδωρον, ὅτι ἀφίκοιντό ποτ' εἰς Παναθήναια τὰ μεγάλα Ζήνων τε καὶ Παρμενίδης. τὸν μὲν οὖν Παρμενίδην εὖ b μάλ' ἤδη πρεσβύτην εἶναι, σφόδρα πολιόν, καλὸν δὲ 35 κἀγαθὸν τὴν ὄψιν, περὶ ἔτη μάλιστα πέντε καὶ ἑξήκοντα· Ζήνωνα δ' ἐγγὺς τῶν τετταράκοντα τότ' εἶναι, εὐμήκη δὲ καὶ χαρίεντα ἰδεῖν· καὶ λέγεσθαι αὐτὸν παιδικὰ τοῦ Παρμενίδου γεγονέναι. καταλύειν δ' αὐτοὺς ἔφη παρὰ τῷ Πυθοδώρῳ ἐκτὸς τείχους ἐν Κεραμεικῷ· 40 οἷ δὴ καὶ ἀφικέσθαι τόν τε Σωκράτη, καὶ ἄλλους τινὰς c μετ' αὐτοῦ πολλούς, ἐπιθυμοῦντας ἀκοῦσαι τῶν τοῦ Ζήνωνος γραμμάτων· τότε γὰρ αὐτὰ πρῶτον ὑπ' ἐκείνων κομισθῆναι. Σωκράτη δ' εἶναι τότε σφόδρα νέον. ἀναγιγνώσκειν οὖν αὐτοῖς τὸν Ζήνωνα αὐτόν, τὸν δὲ 45 Παρμενίδην τυχεῖν ἔξω ὄντα, καὶ εἶναι πάνυ βραχὺ

PARMENIDES.

DIALOGI PERSONÆ:

CEPHALUS, ADIMANTUS, ANTIPHON, GLAUCO, PYTHODORUS, SOCRATES, ZENO, PARMENIDES.

I. Cum domo, Clazomenis, Athenas profecti essemus, in foro Adimantum et Glauconem offendimus: et manum meam prehendens Adimantus, Salve, inquit, o Cephale: et si quo hic indiges, quod nostræ facultatis sit, dic. At ego, inquam, ad id veni, ut vestram operam implorem. Expone, inquit, quid sit quod velis. Tum ego, Fratri vestro germano quod nomen erat? non enim memini: erat enim ferme puer, quando primum huc Clazomenis accessi: longum vero intercessit temporis intervallum. patri tamen ejus Pyrilampis nomen fuisse arbitror. Prorsus, inquit: ipsi vero nomen Antiphon. sed quid potissimum quæris? Hi, inquam, cives mei ardentes sunt sapientiæ amatores, audiveruntque hunc Antiphontem sæpe Pythodoro Zenonis socio usum sermones, quos aliquando Socrates, Zeno atque Parmenides invicem habuerunt, cum a Pythodoro frequentius accepisset, memoria retinere. Vera, inquit, dicis. Hos igitur audire desideramus. Haud difficile est, inquit. nam dum esset adolescentulus, eos diligenter meditabatur: nunc vero, ut avus, cui idem est nomen, circa rem equestrem ut plurimum versatur. ceterum, si opus est, ad eum proficiscamur. modo enim hinc domum abiit: habitat autem hic viciniæ in Melita. Cum hæc dicta fuissent, accessimus domique invenimus Antiphontem frenum quoddam aptandum fabro tradentem. postquam vero ab illo discessit, ejus fratres adventus nostri causam retulerunt, et agnovit me quod prius illuc accessissem et amplexus me salutavit. nobis autem orantibus, ut disputationem illam referret, primo quidem hæsitabat. esse enim dicebat operæ non mediocris. deinde tamen exposuit. Dicebat ergo Antiphon, Pythodorum narrasse, Zenonem atque Parmenidem venisse aliquando ad magnorum Panathenæorum celebritatem. et Parmenidem jam senem atque canum admodum, adspectu decorum fuisse, annos fere quinque et sexaginta ætatis agentem: Zenonem vero tunc annos pæne quadraginta natum, procero insuper et grato corporis habitu: dicebatur autem in deliciis Parmenidi esse. divertisse vero eos apud Pythodorum extra mœnia in Ceramico: eodem adventasse Socratem, aliosque cum Socrate multos scripta Zenonis audire cupientes: tunc enim primum ab illis advecta, Socratem vero eo tempore admodum juvenem exstitisse. legisse autem illis Zenonem ipsum, Parmenidem enim forte domi non fuisse, ac parum super-

ἔτι λοιπὸν τῶν λόγων ἀναγιγνωσκομένων, ἡνίκ' αὐτός τ' ἐπεισελθεῖν ἔφη Πυθόδωρος ἔξωθεν, καὶ τὸν Παρμενίδην μετ' αὐτοῦ καὶ Ἀριστοτέλη, τὸν τῶν τριάκοντα γενόμενον· καὶ σμίκρ' ἄττ' ἔτι ἐπακοῦσαι τῶν γραμμάτων· οὐ μὴν αὐτός γ' ἀλλὰ καὶ πρότερον ἀκηκοέναι τοῦ Ζήνωνος.

II. Τὸν οὖν Σωκράτη ἀκούσαντα πάλιν τε κελεῦσαι τὴν πρώτην ὑπόθεσιν τοῦ πρώτου λόγου ἀναγνῶναι, καὶ ἀναγνωσθείσης, Πῶς, φάναι, ὦ Ζήνων, τοῦτο λέγεις; εἰ πολλά ἐστι τὰ ὄντα, ὡς ἄρα δεῖ αὐτὰ ὅμοιά τ' εἶναι καὶ ἀνόμοια· τοῦτο δὲ δὴ ἀδύνατον· οὔτε γὰρ τὰ ἀνόμοια ὅμοια οὔτε τὰ ὅμοια ἀνόμοια οἷόν τ' εἶναι. οὐχ οὕτω λέγεις; Οὕτω, φάναι τὸν Ζήνωνα. Οὐκοῦν, εἰ ἀδύνατον τά τ' ἀνόμοια ὅμοια εἶναι καὶ τὰ ὅμοια ἀνόμοια, ἀδύνατον δὴ καὶ πολλὰ εἶναι; εἰ γὰρ πολλὰ εἴη, πάσχοι ἂν τὰ ἀδύνατα· ἆρα τοῦτ' ἔστιν, ὃ βούλονταί σου οἱ λόγοι, οὐκ ἄλλο τι ἢ διαμάχεσθαι παρὰ πάντα τὰ λεγόμενα, ὡς οὐ πολλά ἐστι; καὶ τούτου αὐτοῦ οἴει σοι τεκμήριον εἶναι ἕκαστον τῶν λόγων, ὥστε καὶ ἡγεῖ τοσαῦτα τεκμήρια παρέχεσθαι, ὅσουσπερ λόγους γέγραφας, ὡς οὐκ ἔστι πολλά; οὕτως λέγεις, ἢ ἐγὼ οὐκ ὀρθῶς καταμανθάνω; Οὔκ, ἀλλά, φάναι τὸν Ζήνωνα, καλῶς συνῆκας ὅλον τὸ γράμμα ὃ βούλεται. Μανθάνω, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, ὦ Παρμενίδη, ὅτι Ζήνων ὅδ' οὐ μόνον τῇ ἄλλῃ σου φιλίᾳ βούλεται ᾠκειῶσθαι, ἀλλὰ καὶ τῷ συγγράμματι. ταὐτὸν γὰρ γέγραφε τρόπον τινά, ὅπερ σύ· μεταβάλλων δ' ἡμᾶς πειρᾶται ἐξαπατᾶν ὡς ἕτερόν τι λέγων. σὺ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ποιήμασιν ἓν φῂς εἶναι τὸ πᾶν, καὶ τούτου τεκμήρια παρέχει καλῶς τε καὶ εὖ· ὅδε δ' αὖ οὐ πολλά φησιν εἶναι, τεκμήρια δὲ καὶ αὐτὸς πάμπολλα καὶ παμμεγέθη παρέχεται. τὸ οὖν τὸν μὲν ἓν φάναι, τὸν δὲ μὴ πολλά, καὶ οὕτως ἑκάτερον λέγειν, ὥστε μηδὲν τῶν αὐτῶν εἰρηκέναι δοκεῖν σχεδόν τι λέγοντας ταὐτά, ὑπὲρ ἡμᾶς τοὺς ἄλλους φαίνεται ὑμῖν τὰ εἰρημένα εἰρῆσθαι. Ναί, φάναι τὸν Ζήνωνα, ὦ Σώκρατες. σὺ δ' οὖν τὴν ἀλήθειαν τοῦ γράμματος οὐ πανταχοῦ ᾔσθησαι· καίτοι ὥσπερ γ' αἱ Λάκαιναι σκύλακες εὖ μεταθεῖς τε καὶ ἰχνεύεις τὰ λεχθέντα· ἀλλὰ πρῶτον μέν σε τοῦτο λανθάνει, ὅτι οὐ παντάπασιν οὕτω σεμνύνεται τὸ γράμμα, ὥσθ' ἅπερ σὺ λέγεις διανοηθὲν γραφῆναι, τοὺς ἀνθρώπους δ' ἐπικρυπτόμενον ὥς τι μέγα διαπραττόμενον· ἀλλὰ σὺ μὲν εἶπες τῶν συμβεβηκότων τι, ἔστι δὲ τό γ' ἀληθὲς βοήθειά τις ταῦτα τὰ γράμματα τῷ Παρμενίδου λόγῳ πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας αὐτὸν κωμῳδεῖν, ὡς εἰ ἕν ἐστι, πολλὰ καὶ γελοῖα συμβαίνει πάσχειν τῷ λόγῳ καὶ ἐναντία αὐτῷ. ἀντιλέγει δὴ οὖν τοῦτο τὸ γράμμα πρὸς τοὺς τὰ πολλὰ λέγοντας, καὶ ἀνταποδίδωσι ταῦτα καὶ πλείω, τοῦτο βουλόμενον δηλοῦν, ὡς ἔτι γελοιότερα πάσχοι ἂν αὐτῶν ἡ ὑπόθεσις, ἡ εἰ πολλά ἐστιν, ἢ ἡ τοῦ ἓν εἶναι, εἴ τις ἱκανῶς ἐπεξίοι. διὰ τοιαύτην δὴ φιλονεικίαν ὑπὸ νέου ὄντος ἐμοῦ ἐγράφη, καί τις αὐτὸ ἔκλεψε γραφέν, ὥστ' οὐδ' ἐμὲ βουλεύσασθαι ἐξεγένετο, εἴτ' ἐξοιστέον αὐτὸ εἰς τὸ φῶς εἴτε

fuisse legendum Pythodorus aiebat, cum intrasset domum ipse una cum Parmenide et Aristotele qui de triginta viris unus fuit: itaque pauca, quæ legenda restabant, audisse: verumtamen se a Zenone et prius omnia audivisse.

II. Socratem igitur, cum ea audisset, primam primi sermonis hypothesin relegere jussisse, eaque lecta, sic intulisse, Quomodo id dicis, o Zeno? si multa sunt quæ sunt, oportere ea similia et dissimilia esse: fieri vero hoc non potest: neque enim dissimilia similia, neque similia dissimilia esse possunt. nonne sic dicis? Sic certe, respondisse Zenonem. Nonne si fieri non potest ut dissimilia sint similia aut similia dissimilia, impossibile est etiam multa esse? nam si multa essent, impossibile quiddam iis accideret. num hoc sermones tui volunt, nihil aliud quam per omnia contendere atque asserere non esse multa? hujusque ipsius unamquamque rationem argumentum esse putas, ac totidem argumenta attulisse te censes, quot rationes scripsisti, multa non esse? sicne dicis, an ego non recte percipio? Imo, respondisse Zenonem, optime quid hæc scripta velint intellexisti. Intelligo, dixisse Socratem, o Parmenides, quod Zeno hic non amicitia solum conspirare vult tecum, sed iis etiam quæ composuit. idem enim quodammodo, quod et tu, scripsit: verum permutatione quadam nos decipere tentat quasi aliud quam tu dicat. nam tu in poematibus unum vis esse hoc totum quod est, atque hujus argumenta recte et bene exhibes: hic vero multa esse negat, argumenta et ipse permulta ac valida præbens. dum ergo alter unum dicit, alter non multa, et eum in modum uterque loquitur, ut non videantur idem inferre, cum tamen eadem ferme dicant, videntur vobis dicta nostrum aliorumque captum superare. Ita est, o Socrates, dixisse Zenonem; non omnino tamen rem tenes, quamvis ceu canes Lacænæ bene insequeris et investigas dicta: primum enim hoc te fallit, quod non se tollat idcirco scriptum, ut hoc consilio quo tu dicis compositum sit, homines autem celet quasi magnum quiddam conficiens: sed tu quidem dixisti aliquid eorum quæ ultro evenerunt. sunt autem hæc revera conscripta in suffragium Parmenidis adversus eos, qui illum carpere nituntur, dicentes, si quidem unum sit (omne), ridicula multa huic rationi et sibi repugnantia evenire. oppugnat igitur scriptum hoc eos, qui multa esse volunt, atque hæc et plura vicissim objicit, ut pateat multo absurdiora ex opinione illorum sequi, quod scilicet multa sint, quam ex opinione Parmenidis, quod sit unum, si quis diligenter examinarit. ob hanc igitur contentionem in ipsa juventute librum composui, quem surripiens quispiam edidit antequam consultare mihi liceret, an edendus esset in

μή. ταύτῃ οὖν σε λανθάνει, ὦ Σώκρατες, ὅτι οὐχ ὑπὸ νέου φιλονεικίας οἴει αὐτὸ γεγράφθαι, ἀλλ' ὑπὸ πρεσβυτέρου φιλοτιμίας· ἐπεὶ, ὅπερ γ' εἶπον, οὐ κακῶς ἀπείκασας.

5 III. Ἀλλ' ἀποδέχομαι, φάναι τὸν Σωκράτη, καὶ ἡγοῦμαι ὡς λέγεις ἔχειν. τόδε δέ μοι εἰπέ· οὐ νομίζεις 129 εἶναι αὐτὸ καθ' αὑτὸ εἶδός τι ὁμοιότητος, καὶ τῷ τοιούτῳ a αὖ ἄλλο τι ἐναντίον, ὃ ἔστιν ἀνόμοιον, τούτοιν δὲ δυεῖν ὄντοιν, κἀμὲ καὶ σὲ καὶ τἆλλα, ἃ δὴ πολλὰ καλοῦμεν, 10 μεταλαμβάνειν; καὶ τὰ μὲν τῆς ὁμοιότητος μεταλαμβάνοντα ὅμοια γίγνεσθαι ταύτῃ τε καὶ κατὰ τοσοῦτον, ὅσον ἂν μεταλαμβάνῃ, τὰ δὲ τῆς ἀνομοιότητος ἀνόμοια, τὰ δ' ἀμφοτέρων ἀμφότερα; εἰ δὲ καὶ πάντ' ἐναντίων ὄντων ἀμφοτέρων μεταλαμβάνει, καὶ ἔστι τῷ μετέχειν 15 ἀμφοῖν ὅμοιά τε καὶ ἀνόμοια αὐτὰ αὑτοῖς, τί θαυμαστόν; b εἰ μὲν γὰρ αὐτὰ τὰ ὅμοιά τις ἀπέφαινεν ἀνόμοια γιγνόμενα, ἢ τὰ ἀνόμοια ὅμοια, τέρας ἄν, οἶμαι, ἦν· εἰ δὲ τὰ τούτων μετέχοντα ἀμφοτέρων ἀμφότερα ἀποφαίνει πεπονθότα, οὐδὲν ἔμοιγε, ὦ Ζήνων, ἄτοπον δοκεῖ 20 [εἶναι], οὐδέ γ' εἰ ἓν ἅπαντ' ἀποφαίνει τις τῷ μετέχειν τοῦ ἑνὸς καὶ ταὐτὰ ταῦτα πολλὰ τῷ πλήθους αὖ μετέχειν· ἀλλ' εἰ ὃ ἔστιν ἕν, αὐτὸ τοῦτο πολλὰ ἀποδείξει, καὶ αὖ τὰ (τὰ) πολλὰ δὴ ἕν, τοῦτ' ἤδη θαυμάσομαι. καὶ περὶ c τῶν ἄλλων ἁπάντων ὡσαύτως· εἰ μὲν αὐτὰ τὰ γένη τε 25 καὶ εἴδη ἐν αὑτοῖς ἀποφαίνει τἀναντία ταῦτα πάθη πάσχοντα, ἄξιον θαυμάζειν· εἰ δ' ἐμὲ ἕν τις ἀποδείξει ὄντα καὶ πολλά, τί θαυμαστόν, λέγων, ὅταν μὲν βούληται πολλὰ ἀποφαίνειν, ὡς ἕτερα μὲν τὰ ἐπὶ δεξιά μού ἐστιν, ἕτερα δὲ τὰ ἐπ' ἀριστερά, καὶ ἕτερα μὲν 30 τὰ πρόσθεν, ἕτερα δὲ τὰ ὄπισθεν, καὶ ἄνω καὶ κάτω ὡσαύτως· πλήθους γάρ, οἶμαι, μετέχω· ὅταν δ' ἕν, ἐρεῖ ὡς ἑπτὰ ἡμῶν ὄντων εἷς ἐγώ εἰμι ἄνθρωπος, μετ- d έχων καὶ τοῦ ἑνός· ὥστ' ἀληθῆ ἀποφαίνει ἀμφότερα. ἐὰν οὖν τις τοιαῦτ' ἐπιχειρῇ πολλὰ καὶ ἓν ταὐτὰ ἀπο- 35 φαίνειν, λίθους καὶ ξύλα καὶ τὰ τοιαῦτα, φήσομεν αὐτὸν πολλὰ καὶ ἓν ἀποδεικνύναι, οὐ τὸ ἓν πολλά, οὐδὲ τὰ πολλὰ ἕν, οὐδέ τι θαυμαστὸν λέγειν, ἀλλ' ἅπερ ἂν πάντες ὁμολογοῖμεν. ἐὰν δέ τις, ὃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, πρῶτον μὲν διαιρῆται χωρὶς αὐτὰ καθ' 40 αὑτὰ τὰ εἴδη, οἷον ὁμοιότητά τε καὶ ἀνομοιότητα καὶ e πλῆθος καὶ τὸ ἓν καὶ στάσιν καὶ κίνησιν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, εἶτ' ἐν ἑαυτοῖς ταῦτα δυνάμενα συγκεράννυσθαι καὶ διακρίνεσθαι ἀποφαίνῃ, ἀγαίμην ἂν ἔγωγ', ἔφη, θαυμαστῶς, ὦ Ζήνων. ταῦτα δ' ἀνδρείως μὲν πάνυ 45 ἡγοῦμαι πεπραγματεῦσθαι· πολὺ μεντἂν ὧδε μᾶλλον, ὡς λέγω, ἀγασθείην, εἴ τις ἔχοι τὴν αὐτὴν ταύτην ἀπορίαν ἐν αὐτοῖς τοῖς εἴδεσι παντοδαπῶς πλεκομένην, 130 ὥσπερ ἐν τοῖς ὁρωμένοις διήλθετε, οὕτω καὶ ἐν τοῖς a λογισμῷ λαμβανομένοις ἐπιδεῖξαι.

50 IV. Λέγοντος δή, ἔφη ὁ Πυθόδωρος, τοῦ Σωκράτους ταῦτ' αὐτὸς μὲν οἴεσθαι ἐφ' ἑκάστῳ ἄχθεσθαι τόν τε Παρμενίδην καὶ τὸν Ζήνωνα, τοὺς δὲ πάνυ γ' αὐτῷ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ θάμ' εἰς ἀλλήλους βλέποντας μειδιᾶν ὡς ἀγαμένους τὸν Σωκράτη. ὅπερ οὖν καὶ

lucem, necne. id ergo te fugit, o Socrates, quod existimas non juvenili contentione, sed senili ambitione scriptum fuisse: verumtamen, ut dixi, non inepte conjecisti.

III. Accipio, inquit Socrates, et puto sic se, ut dicis, habere. sed hoc mihi responde, putasne esse per se speciem quandam similitudinis et huic aliam quandam contrariam dissimilitudinis speciem, in quibus duabus et ego et tu participemus et reliqua quæ utique multa vocamus? atque ea, quæcunque in similitudine participant, similia fieri hac parte et eatenus, quatenus participant, quæ vero dissimilitudine dissimilia, et quæ utrisque utraque? quod si omnia utrisque contrariis exsistentibus participant, et utrisque participando, similia et dissimilia inter se sunt, quid mirum? si quis enim ipsa similia dissimilia esse diceret, vel dissimilia ipsa similia, monstrum quoddam, ut arbitror, diceret: sin autem participantia in utrisque quispiam utraque pati assereret, nihil mihi, o Zeno, mirandum esse videretur, neque etiam id mirarer, si quis cuncta unum diceret ex eo, quod in uno participant, atque hæc eadem rursus multa, quia multitudine quoque participant: at si quod ipsum unum est, hoc ipsum multa esse ostenderit, et ipsa multa unum, jam summopere admirabor. ac de ceteris omnibus eodem modo: nam si genera ipsa et species in se ipsis ista contraria recipere dicat, admiratione profecto dignum erit: at si quis me unum ac multa esse demonstret, nihil mirum, si quidem volens multa me asserere, dixerit alia esse dextera mea, sinistra alia, alia anteriora, alia posteriora, et superiora denique ac inferiora similiter: multitudinis quippe, ut arbitror, particeps ipse sum: unum vero me ostendere volens, dixerit, e nobis, qui septem sumus, me unum hominem esse, unius participem. quamobrem vera utraque affirmantur. si ergo quispiam talia conetur unum et multa eadem demonstrare, lapides videlicet ac ligna et reliqua hujuscemodi, unum et multa ipsum ostendisse fatebimur, non tamen unum multa, neque multa unum, neque mirabile quippiam dixisse, sed quod omnes confiteremur. at si quis eorum, quæ paulo ante dixi, primum species ipsas secundum se ipsas seorsum distingueret, veluti similitudinem, dissimilitudinem, multitudinem, unum, statum, motum, ceteraque hujusmodi, deinde in se ipsis ista commisceri secernique posse assereret, obstupescerem equidem, o Zeno. et hæc quidem graviter tractata esse reor: multo tamen magis mirarer atque lætarer, si quis posset hanc eandem quæstionem in ipsis speciebus penitus implicatam, quemadmodum in rebus quæ videntur expositum est, ita et in iis, quæ ratione comprehenduntur, clarius explicare.

IV. Dum hæc Socrates diceret, aiebat Pythodorus se putasse Parmenidem et Zenonem in singulis esse adversus Socratem indignatos, eos autem summa quadam attentione auscultasse, ac frequenter invicem se adspicientes subrisisse, quasi Socratem admirantes. unde cum finem So-

παυσαμένου αὐτοῦ εἰπεῖν τὸν Παρμενίδην, Ὦ Σώκρατες, φάναι, ὡς ἄξιος εἶ ἄγασθαι τῆς ὁρμῆς τῆς ἐπὶ τοὺς b λόγους. καί μοι εἰπὲ, αὐτὸς σὺ οὕτω διῄρησαι ὡς λέγεις, χωρὶς μὲν εἴδη αὐτὰ ἄττα, χωρὶς δὲ τὰ τούτων 5 αὖ μετέχοντα; καί τί σοι δοκεῖ εἶναι αὐτὴ ὁμοιότης χωρὶς ἧς ἡμεῖς ὁμοιότητος ἔχομεν, καὶ ἓν δὴ καὶ πολλὰ καὶ πάνθ' ὅσα νῦν δὴ Ζήνωνος ἤκουες; Ἔμοιγε, φάναι τὸν Σωκράτη. Ἦ καὶ τὰ τοιάδε, εἰπεῖν τὸν Παρμενίδην, οἷον δικαίου τι εἶδος αὐτὸ καθ' αὑτὸ καὶ καλοῦ 10 καὶ ἀγαθοῦ καὶ πάντων αὖ τῶν τοιούτων; Ναί, φάναι. Τί δ'; ἀνθρώπου εἶδος χωρὶς ἡμῶν καὶ τῶν οἷοι ἡμεῖς c ἐσμὲν πάντων, αὐτό τι εἶδος ἀνθρώπου ἢ πυρὸς ἢ καὶ ὕδατος; Ἐν ἀπορίᾳ, φάναι, πολλάκις δὴ, ὦ Παρμενίδη, περὶ αὐτῶν γέγονα, πότερα χρὴ φάναι ὥσπερ 15 περὶ ἐκείνων ἢ ἄλλως. Ἦ καὶ περὶ τῶνδε, ὦ Σώκρατες, ἃ καὶ γελοῖα δόξειεν ἂν εἶναι, οἷον θρὶξ καὶ πηλὸς καὶ ῥύπος ἢ ἄλλο τι ἀτιμότατόν τε καὶ φαυλότατον, ἀπορεῖς, εἴτε χρὴ φάναι καὶ τούτων ἑκάστου εἶδος εἶναι χωρὶς, ὂν ἄλλο αὐτῶν ὧν ἡμεῖς μεταχειρι- d 20 ζόμεθα, εἴτε καὶ μή; Οὐδαμῶς, φάναι τὸν Σωκράτη, ἀλλὰ ταῦτα μέν γε, ἅπερ ὁρῶμεν, ταῦτα καὶ εἶναι· εἶδος δέ τι αὐτῶν οἰηθῆναι εἶναι μὴ λίαν ᾖ ἄτοπον. ἤδη μέντοι ποτέ με καὶ ἔθραξε, μή τι ᾖ περὶ πάντων ταὐτόν· ἔπειθ' ὅταν ταύτῃ στῶ, φεύγων οἴχομαι, δεί- 25 σας, μήποτ' εἴς τιν' ἄβυθον φλυαρίαν ἐμπεσὼν διαφθαρῶ. ἐκεῖσε δ' οὖν ἀφικόμενος εἰς ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν εἴδη ἔχειν, περὶ ἐκεῖνα πραγματευόμενος διατρίβω. Νέος γὰρ εἶ ἔτι, φάναι τὸν Παρμενίδην, ὦ Σώκρατες, e καὶ οὔπω σου ἀντείληπται φιλοσοφία, ὡς ἔτι ἀντιλή- 30 ψεται κατ' ἐμὴν δόξαν, ὅτ' οὐδὲν αὐτῶν ἀτιμάσεις· νῦν δ' ἔτι πρὸς ἀνθρώπων ἀποβλέπεις δόξας διὰ τὴν ἡλικίαν.

V. Τόδε δ' οὖν μοι εἰπέ. δοκεῖ σοι, ὡς φῄς, εἶναι εἴδη ἄττα, ὧν τάδε τἆλλα μεταλαμβάνοντα τὰς ἐπω- 131 νυμίας αὐτῶν ἴσχειν, οἷον ὁμοιότητος μὲν μεταλα- a βόντα ὅμοια, μεγέθους δὲ μεγάλα, κάλλους δὲ καὶ δικαιοσύνης δίκαιά τε καὶ καλὰ γίγνεσθαι. Πάνυ γε, φάναι τὸν Σωκράτη. Οὐκοῦν ἤτοι ὅλου τοῦ εἴδους ἢ μέρους ἕκαστον τὸ μεταλαμβάνον μεταλαμβάνει; ἢ 40 ἄλλη τις ἂν μετάληψις χωρὶς τούτων γένοιτο; Καὶ πῶς ἄν; εἶπε. Πότερον οὖν δοκεῖ σοι ὅλον τὸ εἶδος ἐν ἑκάστῳ εἶναι τῶν πολλῶν ἓν ὄν; ἢ πῶς; Τί γὰρ κωλύει, φάναι τὸν Σωκράτη, ὦ Παρμενίδη, ἐνεῖναι; Ἓν ἄρ' ὂν καὶ ταὐτὸν ἐν πολλοῖς χωρὶς οὖσιν ὅλον ἅμ' ἐνέ- b 45 σται, καὶ οὕτως αὐτὸ αὑτοῦ χωρὶς ἂν εἴη. Οὐκ ἄν, εἴ γε, φάναι, οἷον ἡ ἡμέρα μία καὶ ἡ αὐτὴ οὖσα πολλαχοῦ ἅμ' ἐστὶ, καὶ οὐδέν τι μᾶλλον αὐτὴ αὑτῆς χωρίς ἐστιν — εἰ οὕτω καὶ ἕκαστον τῶν εἰδῶν ἓν ἐν πᾶσιν ἅμα ταὐτὸν εἴη. Ἡδέως γε, φάναι, ὦ Σώκρατες, 50 ἓν ταὐτὸν ἅμα πολλαχοῦ ποιεῖς, οἷον εἰ ἱστίῳ καταπετάσας πολλοὺς ἀνθρώπους φαίης ἓν ἐπὶ πολλοῖς εἶναι ὅλον. ἢ οὐ τὸ τοιοῦτον ἡγεῖ λέγειν; Ἴσως, φάναι. Ἦ οὖν ὅλον ἐφ' ἑκάστῳ τὸ ἱστίον εἴη ἄν, ἢ μέρος αὐ- c τοῦ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ; Μέρος. Μεριστὰ ἄρα, φάναι, ὦ

crates loquendi fecisset, dixisse Parmenidem, O Socrates, quam dignus es admiratione propter impetum illum disputandi. verum mihi dicas, oro, tu ita, ut dicis, seorsum quidem ipsas quasdam species discrevisti, seorsum etiam ea, quæ harum participia sunt? atque an videtur tibi quiddam esse ipsa similitudo separata ab illa similitudine, cujus nos participes sumus, et quiddam unum et multa et omnia, quæcumque modo a Zenone audisti? Mihi quidem videtur, Socratem respondisse. Num et talia, dixisse Parmenidem, exempli gratia justi species quædam ipsa per se et pulchri et boni atque omnium denique talium? Prorsus. Numquid species hominis sejuncta a nobis et omnibus iis, qui tales sunt quales nos, et ignis etiam et aquæ species? Sæpenumero, inquit Socrates, in hac sum ambiguitate versatus, utrum de iis perinde ut de superioribus dicendum sit an secus. Utrum de his etiam dubitasti, o Socrates, quæ ridicula forte quis putet, sicut de pilis lutove et macula et aliis ignobilissimis rebus atque vilissimis, utrum ponenda sit horum cujusque separata species, aliud quiddam ab illis exsistens quæ nos pertractamus, an non? Nullo pacto, inquit Socrates, sed quæ videmus quidem, hæc et sunt : speciem vero quandam illorum esse putare, forte nimis ridiculum esset. aliquando tamen hæc me cogitatio perturbavit, ne quid forte sit in omnibus idem : sed ubi paulisper institi, inde rursus discessi, metuens, ne in nugas nullis unquam verbis explicandas mersus peream. unde reversus ad ea, quæ species habere præximus, circa illa jam versor. Juvenis adhuc es, o Socrates, necdum te philosophia complexa est : amplectetur autem, ut mea fert opinio, quando nihil istorum neglexeris: nunc vero adhuc ad opiniones hominum ob ætatem respicis.

V. Hoc igitur mihi dic. videntur tibi, ut aiebas, species quædam exsistere et ea, quæ illis participant, illarum nomina sortiri, veluti similitudine participantia similia, magnitudine magna, pulchritudine atque justitia pulchra et justa fieri. Et maxime quidem, inquit Socrates. Nonne quodcumque speciei particeps fit vel totam speciem vel partem participat? an est alius præter hæc participandi modus? Et quis alius? dixisse. Utrum videtur tibi tota species in unoquoque multorum esse una exsistens, an aliter? Quid prohibet quominus tota insit? Socratem dixisse. Unum igitur et idem in multis seorsum positis totum simul inerit, atque ita ipsum a se ipso seorsum exsistet. Nequaquam, inquit Socrates : verum sicut dies unus idemque ubique simul adest, neque ipse tamen a se ipso secernitur — ita nil prohibet quamlibet speciem unam eandem simul in omnibus esse, nec tamen a se ipsam secerni. Belle, o Socrates, unum idem simul in multis ostendis, ac si multos homines velo tegens, dicas unum in multis totum esse. nonne tale quiddam dicis? Fortasse. An ergo totum velamen singulis, vel pars ejus alia alii aderit? Pars. Divisibiles igitur, inquit, o Socrates, species erunt,

Σώκρατες, ἔστιν αὐτὰ τὰ εἴδη, καὶ τὰ μετέχοντ' αὐτῶν μέρους ἂν μετέχοι, καὶ οὐκέτ' ἐν ἑκάστῳ ὅλον, ἀλλὰ μέρος ⌈ἑκάστου⌉ ἂν εἴη. Φαίνεται οὕτω γε. Ἦ οὖν ἐθελήσεις, ὦ Σώκρατες, φάναι, τὸ ἓν εἶδος ἡμῖν τῇ ἀληθείᾳ μερίζεσθαι; καὶ ἔτι ἓν ἔσται; Οὐδαμῶς, εἰπεῖν. Ὅρα γάρ, φάναι, εἰ αὐτὸ τὸ μέγεθος μεριεῖς καὶ ἕκαστον τῶν πολλῶν μεγάλων μεγέθους μέρει σμικροτέρῳ αὐτοῦ τοῦ μεγέθους μέγα ἔσται, ἆρ' οὐκ ἄλογον φανεῖται; Πάνυ γ', ἔφη. Τί δέ; τοῦ ἴσου μέρος ἕκαστον σμικρὸν ἀπολαβόν τι ἕξει ᾧ ἐλάττονι ὄντι αὐτοῦ τοῦ ἴσου τὸ ἔχον ἴσον τῳ ἔσται; Ἀδύνατον. Ἀλλὰ τοῦ σμικροῦ μέρος τις ἡμῶν ἕξει· τούτου δ' αὐτὸ τὸ σμικρὸν μεῖζον ἔσται, ἅτε μέρους ἑαυτοῦ ὄντος. καὶ οὕτω δὴ αὐτὸ τὸ σμικρὸν μεῖζον ἔσται, ᾧ δ' ἂν προστεθῇ τὸ ἀφαιρεθέν, τοῦτο σμικρότερον ἔσται ἀλλ' οὐ μεῖζον ἢ πρίν. Οὐκ ἂν γένοιτο, φάναι, τοῦτό γε. Τίν' οὖν τρόπον, εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, τῶν εἰδῶν σοι τἆλλα μεταλήψεται, μήτε κατὰ μέρη μήτε καθ' ὅλα μεταλαμβάνειν δυνάμενα; Οὐ μὰ τὸν Δία, φάναι, οὔ μοι δοκεῖ εὔκολον εἶναι τὸ τοιοῦτον οὐδαμῶς διορίσασθαι. Τί δὲ δή; πρὸς τόδε πῶς ἔχεις; Τὸ ποῖον; Οἶμαί σε ἐκ τοῦ τοιοῦδ' ἓν ἕκαστον εἶδος οἴεσθαι εἶναι. ὅταν πόλλ' ἄττα μεγάλα δόξῃ σοι εἶναι, μία τις ἴσως δοκεῖ ἰδέα ἡ αὐτὴ εἶναι ἐπὶ πάντ' ἰδόντι, ὅθεν ἓν τὸ μέγα ἡγεῖ εἶναι. Ἀληθῆ λέγεις, φάναι. Τί δέ; αὐτὸ τὸ μέγα καὶ τἆλλα τὰ μεγάλα, ἐὰν ὡσαύτως τῇ ψυχῇ ἐπὶ πάντ' ἴδῃς, οὐχὶ ἕν τι αὖ μέγα φανεῖται, ᾧ ταῦτα πάντ' ἀνάγκη μεγάλα φαίνεσθαι; Ἔοικεν. Ἄλλο ἄρ' εἶδος μεγέθους ἀναφανήσεται, παρ' αὐτό τε τὸ μέγεθος γεγονὸς καὶ τὰ μετέχοντα αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τούτοις αὖ πᾶσιν ἕτερον, ᾧ ταῦτα πάντα μεγάλα ἔσται· καὶ οὐκέτι δὴ ἓν ἕκαστόν σοι τῶν εἰδῶν ἔσται, ἀλλ' ἄπειρα τὸ πλῆθος.

VI. Ἀλλά, φάναι, ὦ Παρμενίδη, τὸν Σωκράτη, μὴ τῶν εἰδῶν ἕκαστον τούτων ᾖ νόημα, καὶ οὐδαμοῦ αὐτῷ προσήκῃ ἐγγίγνεσθαι ἄλλοθι ἢ ἐν ψυχαῖς. οὕτω γὰρ ἂν ἕν γ' ἕκαστον εἴη, καὶ οὐκ ἂν ἔτι πάσχοι ἃ νῦν δὴ ἐλέγετο. Τί οὖν; φάναι, ἓν ἕκαστόν ἐστι τῶν νοημάτων, νόημα δ' οὐδενός; Ἀλλ' ἀδύνατον, εἰπεῖν. Ἀλλὰ τινός; Ναί. Ὄντος ἢ οὐκ ὄντος; Ὄντος. Οὐχ ἑνός τινος, ὃ ἐπὶ πᾶσιν ἐκεῖνο τὸ νόημα ἐπὸν νοεῖ, μίαν τιν' οὖσαν ἰδέαν; Ναί. Εἶτ' οὐκ εἶδος ἔσται τοῦτο τὸ νοούμενον ἓν εἶναι, ἀεὶ ὂν ταὐτὸν ἐπὶ πᾶσιν; Ἀνάγκη αὖ φαίνεται. Τί δὲ δή; εἰπεῖν τὸν Παρμενίδην, οὐκ ἀνάγκη, εἰ τἆλλα φῂς τῶν εἰδῶν μετέχειν, ἢ δοκεῖν σοι ἐκ νοημάτων ἕκαστον εἶναι καὶ πάντα νοεῖν, ἢ νοήματα ὄντα ἀνόητα εἶναι; Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο, φάναι, ἔχει λόγον. ἀλλ', ὦ Παρμενίδη, μάλιστ' ἔμοιγε καταφαίνεται ὧδ' ἔχειν. τὰ μὲν εἴδη ταῦθ' ὥσπερ παραδείγματα ἑστάναι ἐν τῇ φύσει, τὰ δ' ἄλλα τούτοις ἐοικέναι καὶ εἶναι ὁμοιώματα· καὶ ἡ μέθεξις αὕτη τοῖς ἄλλοις γίγνεσθαι τῶν εἰδῶν οὐκ ἄλλη τις ἢ εἰκασθῆναι αὐτοῖς. Εἰ οὖν τι, ἔφη, ἔοικε τῷ εἴδει, οἷόν τ' ἐκεῖνο τὸ εἶδος μὴ ὅμοιον εἶναι τῷ εἰκασθέντι, καθ' ὅσον αὐτῷ ἀφωμοιώθη; ἢ

et quæ illis participant, partem capient, neque amplius in quolibet tota, sed pars erit. Sic quidem videtur. Quid igitur? numquid, dicere (Parm.), unam speciem revera divides? et una adhuc erit? Nullo modo. Considera enim, si ipsam magnitudinem partiaris et unumquodque plurium magnorum parte magnitudinis minore, quam ipsa magnitudo sit, magnum erit, nonne procul a ratione videbitur? Prorsus. Quid vero? ipsius æqualis unumquodque parvam aliquam particulam participans habebitne quo minore exsistente quam ipsum æquale, id, quod habet, æquale alicui sit? Fieri non potest. Sed aliquis nostrûm ipsius parvi partem habebit : hoc autem ipsum parvum majus erit, quippe cum ea pars ipsius sit. atque ita ipsum parvum majus erit, id autem cui ablata pars adjicitur, minus erit et nihilo majus quam antea fuerit. Istud, inquit, fieri non potest. Quo igitur modo, o Socrates, ait, ceteræ species participabunt, cum nec secundum totas neque secundum partes participare queant? Per Jovem non leve quiddam hoc ad determinandum mihi quidem videtur. Ad illud autem quid ais? Quodnam? Reor te idcirco quamlibet speciem putare unam. cum plura quædam magna abs te videntur, una quædam fortasse idea tibi videtur omnia conspicienti, unde ipsum magnum unum esse putas. Vera dicis. Quid vero? si ipsum magnum atque alia, quæ magna sunt, animo eodem modo consideres per omnia, nonne unum quiddam magnum iterum apparebit, quo hæc omnia magna videri necesse est? Videtur. Idcirco alia jam magnitudinis species præter ipsam magnitudinem et participantia magnitudine iterum elucebit : et in his omnibus alia rursus, qua hæc universa sint magna : neque amplius unaquæque species una erit, sed numero potius infinitæ.

VI. At fortasse, inquit Socrates, quælibet harum specierum notio quædam est, nec alibi esse quam in animis potest. sic enim unaquæque una erit, nec contingent quæ tu dicebas. Quid ergo? inquit, quælibet notio una est, notio autem nullius notio? At hoc fieri non potest. Sed alicujus? Alicujus sane. Exsistentis, vel non exsistentis? Exsistentis. Nonne unius cujusdam, quod ita cogitatur in omnibus præsens, ideæ, una quædam quæ est? Prorsus. Præterea nonne species erit hoc quod intelligitur unum esse, cum semper in omnibus eadem sit? Necessarium hoc quoque videtur. Quid vero? inquit Parmenides, an non necesse est, cum cetera speciebus participent, aut ex notionibus unumquodque constare et intelligere singula, aut cum sint notiones, nihil tamen intelligere? Sed neque id, inquit, rationem habet. verum quam maxime sic ista mihi se habere videntur : has quidem species tanquam exemplaria in natura stare, cetera vero iis similia esse atque esse simulacra : neque aliter ista speciebus participare, quam quod illis similia fiunt. Si quid igitur, inquit, speciei simile est, num possibile est speciem illam non esse similem ejus quod ipsi simile factum est, quatenus ipsi factum est simile? an cogitari potest

ἔστι τις μηχανὴ τὸ ὅμοιον μὴ ὁμοίῳ ὅμοιον εἶναι; Οὐκ
ἔστι. Τὸ δ' ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἆρ' οὐ μεγάλη ἀνάγκη ἑνὸς
τοῦ αὐτοῦ εἴδους μετέχειν; Ἀνάγκη. Οὗ δ' ἂν τὰ ὅμοια e
μετέχοντα ὅμοια ᾖ, οὐκ ἐκεῖνο ἔσται αὐτὸ τὸ εἶδος; Παν-
5 τάπασι μὲν ουν. Οὐκ ἄρ' οἷόν τέ τι τῷ εἴδει ὅμοιον εἶναι,
οὐδὲ τὸ εἶδος ἄλλῳ· εἰ δὲ μή, παρὰ τὸ εἶδος ἀεὶ ἄλλο
133 ἀναφανήσεται εἶδος, κἂν ἐκεῖνό τῳ ὅμοιον ᾖ, ἕτερον a
αὖ, καὶ οὐδέποτε παύσεται ἀεὶ καινὸν εἶδος γιγνόμενον,
ἐὰν τὸ εἶδος τῷ ἑαυτοῦ μετέχοντι ὅμοιον γίγνηται.
10 Ἀληθέστατα λέγεις. Οὐκ ἄρ' ὁμοιότητι τἆλλα τῶν
εἰδῶν μεταλαμβάνει, ἀλλά τι ἄλλο δεῖ ζητεῖν ᾧ μετα-
λαμβάνει. Ἔοικεν. Ὁρᾷς οὖν, φάναι, ὦ Σώκρατες,
ὅση ἡ ἀπορία, ἐάν τις ὡς εἴδη ὄντα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ
διορίζηται; Καὶ μάλα. Εὖ τοίνυν ἴσθι, φάναι, ὅτι ὡς
15 ἔπος εἰπεῖν οὐδέπω ἅπτει αὐτῆς ὅση ἐστὶν ἡ ἀπορία,
εἰ ἓν εἶδος ἕκαστον τῶν ὄντων ἀεί τι ἀφοριζόμενος θή- b
σεις. Πῶς δή; εἰπεῖν. Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, φάναι,
μέγιστον δὲ τόδε. εἴ τις φαίη μηδὲ προσήκειν αὐτὰ
γιγνώσκεσθαι ὄντα τοιαῦθ' οἷά φαμεν δεῖν εἶναι τὰ
20 εἴδη, τῷ ταῦτα λέγοντι οὐκ ἂν ἔχοι τις ἐνδείξασθαι,
ὅτι ψεύδεται, εἰ μὴ πολλῶν τύχοι ἔμπειρος ὢν ὁ ἀμ-
φισβητῶν καὶ μὴ ἀφυής, ἐθέλοι δὲ πάνυ πολλὰ καὶ
πόρρωθεν πραγματευομένου τοῦ ἐνδεικνυμένου ἕπεσθαι·
ἀλλ' ἀπίθανος ἂν εἴη ὁ ἄγνωστα αὐτὰ ἀναγκάζων εἶναι.
25 Πῇ δή, ὦ Παρμενίδη; φάναι τὸν Σωκράτη. Ὅτι, c
ὦ Σώκρατες, οἶμαι ἂν καὶ σὲ καὶ ἄλλον ὅστις αὐτήν
τινα καθ' αὑτὴν αὐτοῦ ἑκάστου οὐσίαν τίθεται εἶναι,
ὁμολογῆσαι ἂν πρῶτον μὲν μηδεμίαν αὐτῶν εἶναι ἐν
ἡμῖν. Πῶς γὰρ ἂν αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἔτι εἴη; φάναι
30 τὸν Σωκράτη. Καλῶς λέγεις, εἰπεῖν. οὐκοῦν καὶ
ὅσαι τῶν ἰδεῶν πρὸς ἀλλήλας εἰσὶν αἵ εἰσιν, αὐταὶ πρὸς
αὑτὰς τὴν οὐσίαν ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν
εἴθ' ὁμοιώματα εἴθ' ὅπῃ δή τις αὐτὰ τίθεται, ὧν ἡμεῖς d
μετέχοντες εἶναι ἕκαστα ἐπονομαζόμεθα. τὰ δὲ παρ'
35 ἡμῖν ταῦτα, ὁμώνυμα ὄντα ἐκείνοις, αὐτὰ αὖ πρὸς
αὑτά ἐστιν ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ εἴδη, καὶ ἑαυτῶν ἀλλ' οὐκ
ἐκείνων, ὅσ' αὖ ὀνομάζεται οὕτω. Πῶς λέγεις; φάναι τὸν
Σωκράτη. Οἷον, φάναι τὸν Παρμενίδην, εἴ τις ἡμῶν
του δεσπότης ἢ δοῦλός ἐστιν, οὐκ αὐτοῦ δεσπότου δήπου,
40 ὃ ἔστι δεσπότης, ἐκείνου δοῦλός ἐστιν. οὐδ' αὐτοῦ δούλου,
ὃ ἔστι δοῦλος, δεσπότης ὁ δεσπότης· ἀλλ' ἄνθρωπος ὢν e
ἀνθρώπου ἀμφότερα ταῦτά ἐστιν. αὐτὴ δὲ δεσποτεία
αὐτῆς δουλείας ἐστὶν ὅ ἐστι, καὶ δουλεία ὡσαύτως, αὐ-
τὴ δουλεία αὐτῆς δεσποτείας. ἀλλ' οὐ τὰ ἐν ἡμῖν πρὸς
45 ἐκεῖνα τὴν δύναμιν ἔχει οὐδ' ἐκεῖνα πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ',
134 ὃ λέγω, αὐτὰ αὑτῶν καὶ πρὸς αὑτὰ ἐκεῖνά τ' ἐστί, a
καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ὡσαύτως πρὸς ἑαυτά. ἢ οὐ μανθά-
νεις ὃ λέγω;

VII. Πάνυ γ', εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, μανθάνω.
50 Οὐκοῦν καὶ ἐπιστήμη, φάναι, αὐτὴ μὲν ὃ ἔστιν ἐπι-
στήμη, τῆς ὃ ἔστιν ἀλήθεια, αὐτῆς ἂν ἐκείνης εἴη
ἐπιστήμη; Πάνυ γε. Ἑκάστη δ' αὖ τῶν ἐπιστημῶν, ἣ
ἔστιν, ἑκάστου τῶν ὄντων, ὃ ἔστιν, εἴη ἂν ἐπιστήμη.
ἢ οὔ; Ναί. Ἡ δὲ παρ' ἡμῖν ἐπιστήμη οὐ τῆς παρ'

simile non esse simili simile? Non certe. Simile autem nonne unius ejusdem speciei necessario particeps est, cujus et illud cui simile sit? Necesse est. At quo similia participantia similia fiunt, nonne illud ipsa species erit? Omnino. Non igitur potest quicquam speciei simile esse, nec species alii: sin aliter, præter ipsam speciem species alia semper emerget, quod si illa cuiquam sit similis, alia rursus, neque usquam progressus iste cessabit, quin nova species semper occurret, si species participanti similis sit. Verissima loqueris. Non igitur per similitudinem cetera speciebus participant, sed alius quidam quærendus est participandi modus. Videtur. Cernis, o Socrates, quanta sequitur ambiguitas, si quis species, quæ species sunt, ipsas secundum se distinguat? Maxime, inquit. Scito insuper te nondum, ut ita dixerim, comprehendere, quanta sit difficultas, si unamquamque rerum speciem segregatam ab aliis ponas. Quomodo id? inquit. Multa quidem alia sunt, sed hoc est maximum: si quis illas neque nosci oportere contendat, cum sint tales quales esse debere species dicimus, qui hæc dicat nemo possit redarguere, nisi multarum rerum peritus et ingeniosus sit is, qui istuc contendat, paratusque præterea sequi demonstrantem et plurima longa ambage inferentem: persuaderi autem non poterit ei qui cognosci illas non posse contendat. Cur, o Parmenides? ait Socrates. Quoniam, o Socrates, et te arbitror et quemvis alium, quicumque essentiam quandam ipsam ipsius cujusque secundum se exsistentem ponit, primum quidem nullam earum in nobis esse concessurum. Quo enim pacto, inquit Socrates, ipsa secundum se ipsam adhuc esset? Recte loqueris. ergo et quotcumque ex ideis invicem respiciunt quæ sunt, ipsæ ad se ipsas essentiam habent, non autem ad ea quæ circa nos sunt seu simulacra sive quomodocumque illa quispiam ponat, quorum nos participes singulis appellamur nominibus. quæ vero circa nos sunt illis æquivoca, ipsa similiter ad se ipsa non ad species sunt, et sui ipsorum non illarum, quotcumque similiter nuncupantur. Quomodo dicis? inquit Socrates. Veluti si quis nostrûm alicujus dominus aut servus sit, non ipsius domini profecto, quod dominus est, servus est, neque ipsius servi quod servus est, dominus est qui dominus dicitur: sed cum sit homo hominis servus aut dominus. ipsa vero dominatio servitutis ipsius exsistit id quod est, item ipsa servitus eodem modo, ipsius dominationis est ipsa servitus. sed non quæ nobis insunt ad illa neque illa ad nos referuntur, sed, ut dixi, ipsa sui ipsorum et ad se illa sunt, et quæ circa nos sunt similiter ad se. intelligisne quod dico?

VII. Prorsus intelligo, Socrates inquit. Nonne et scientia ipsa quod scientia est, illius ipsius quod est veritas, scientia est? Omnino quidem. Quælibet rursus scientiarum, quæ est, cujusque rerum, quæ est, scientia est, nonne? Profecto. Scientia vero nostra nonne veritatis, quæ apud nos,

ἡμῖν ἂν ἀληθείας εἴη; καὶ αὖ ἑκάστη ἡ παρ' ἡμῖν ἐπιστήμη τῶν παρ' ἡμῖν ὄντων ἑκάστου ἂν ἐπιστήμη b συμβαίνοι εἶναι; Ἀνάγκη. Ἀλλὰ μὴν αὐτά γε τὰ εἴδη, ὡς ὁμολογεῖς, οὔτ' ἔχομεν οὔτε παρ' ἡμῖν οἷόν τ' 5 εἶναι. Οὐ γὰρ οὖν. Γιγνώσκεται δέ γέ που ὑπ' αὐτοῦ τοῦ εἴδους τοῦ τῆς ἐπιστήμης αὐτὰ τὰ γένη, ἃ ἔστιν ἕκαστα; Ναί. Ὅ γ' ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. Οὐ γάρ. Οὐκ ἄρ' ὑπό γ' ἡμῶν γιγνώσκεται τῶν εἰδῶν οὐδέν, ἐπειδὴ αὐτῆς ἐπιστήμης οὐ μετέχομεν. Οὐκ ἔοικεν. 10 Ἄγνωστον ἄρ' ἡμῖν ἐστι καὶ αὐτὸ τὸ καλὸν ὃ ἔστι c καὶ τἀγαθὸν καὶ πάντα, ἃ δὴ ὡς ἰδέας αὐτὰς οὔσας ὑπολαμβάνομεν. Κινδυνεύει. Ὅρα δὴ ἔτι τούτου δεινότερον τόδε. Τὸ ποῖον; Φαίης ἄν, ἢ οὔ; εἴπερ ἔστιν αὐτό τι γένος ἐπιστήμης, πολὺ αὐτὸ ἀκριβέστε-15 ρον εἶναι ἢ τὴν παρ' ἡμῖν ἐπιστήμην; καὶ κάλλος καὶ τἆλλα πάνθ' οὕτω; Ναί. Οὐκοῦν εἴπερ τι ἄλλο αὐτῆς ἐπιστήμης μετέχει, οὐκ ἄν τινα μᾶλλον ἢ θεὸν φαίης ἔχειν τὴν ἀκριβεστάτην ἐπιστήμην; Ἀνάγκη. Ἆρ' οὖν οἷός τ' αὖ ἔσται ὁ θεὸς τὰ παρ' ἡμῖν γιγνώ- d 20 σκειν αὐτὴν ἐπιστήμην ἔχων; Τί γὰρ οὔ; Ὅτι, ἔφη ὁ Παρμενίδης, ὡμολόγηται ἡμῖν, ὦ Σώκρατες, μήτ' ἐκεῖνα τὰ εἴδη πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν τὴν δύναμιν ἔχειν ἣν ἔχει, μήτε τὰ παρ' ἡμῖν πρὸς ἐκεῖνα, ἀλλ' αὐτὰ πρὸς αὑτὰ ἑκάτερα. Ὡμολόγηται γάρ. Οὐκοῦν εἰ παρὰ 25 τῷ θεῷ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀκριβεστάτη δεσποτεία καὶ αὕτη ἡ ἀκριβεστάτη ἐπιστήμη, οὔτ' ἂν ἡ δεσποτεία ἡ 'κείνων ἡμῶν ποτ' ἂν δεσπόσειεν, οὔτ' ἂν ἡ ἐπιστήμη e ἡμᾶς γνοίη οὐδέ τι ἄλλο τῶν παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ὁμοίως ἡμεῖς τ' ἐκείνων οὐκ ἄρχομεν τῇ παρ' ἡμῖν ἀρχῇ, οὐδὲ 30 γιγνώσκομεν τοῦ θείου οὐδὲν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιστήμῃ, ἐκεῖνοί τ' αὖ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὔτε δεσπόται ἡμῶν εἰσὶν οὔτε γιγνώσκουσι τἀνθρώπεια πράγματα θεοὶ ὄντες. Ἀλλὰ μὴ λίαν, ἔφη, θαυμαστὸς [ῇ] ὁ λόγος, εἴ τις τὸν θεὸν ἀποστερήσειε τοῦ εἰδέναι. Ταῦτα μέν-35 τοι, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Παρμενίδης, καὶ ἔτι ἄλλα 135 πρὸς τούτοις πάνυ πολλὰ ἀναγκαῖον ἔχειν τὰ εἴδη, a εἰ εἰσὶν αὗται αἱ ἰδέαι τῶν ὄντων καὶ ὁριεῖταί τις αὐτό τι ἕκαστον εἶδος, ὥστ' ἀπορεῖν τε τὸν ἀκούοντα καὶ ἀμφισβητεῖν ὡς οὔτ' ἔστι ταῦτα, εἴθ' ὅτι μάλιστ' 40 εἴη, πολλὴ ἀνάγκη αὐτὰ εἶναι τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἄγνωστα· καὶ ταῦτα λέγοντα δοκεῖν τέ τι λέγειν καί, ὃ ἄρτι ἐλέγομεν, θαυμαστῶς ὡς δυσανάπειστον εἶναι· καὶ ἀνδρὸς πάνυ μὲν εὐφυοῦς τοῦ δυνησομένου μαθεῖν ὡς ἔστι γένος τι ἑκάστου καὶ οὐσία αὐτὴ καθ' αὑ-45 τήν, ἔτι δὲ θαυμαστοτέρου τοῦ εὑρήσοντος καὶ ἄλλον b δυνησομένου διδάξαι πάντα ταῦθ' ἱκανῶς διευκρινησάμενον. Συγχωρῶ σοι, ὦ Παρμενίδη, ἔφη ὁ Σωκράτης· πάνυ γάρ μοι κατὰ νοῦν λέγεις. Ἀλλὰ μέντοι, εἶπεν ὁ Παρμενίδης, εἴ γέ τις δή, ὦ Σώκρατες, 50 αὖ μὴ ἐάσει εἴδη τῶν ὄντων εἶναι, εἰς πάντα τὰ νῦν δὴ καὶ ἄλλα τοιαῦτ' ἀποβλέψας, μηδέ τι ὁριεῖται εἶδος ἑνὸς ἑκάστου, οὐδ' ὅποι τρέψει τὴν διάνοιαν ἕξει, μὴ ἐῶν ἰδέαν τῶν ὄντων ἑκάστου τὴν αὐτὴν ἀεὶ εἶναι, καὶ οὕτω τὴν τοῦ διαλέγεσθαι δύναμιν παντά- c

scientia erit? item unaquæque nostra scientia uniuscujusque eorum, quæ apud nos sunt, scientia? Necesse est. Verumtamen ipsas species neque nos habere, neque apud nos esse posse assentiris? Non profecto. Numquid ab ipsa scientiæ specie genera ipsa singula noscuntur? Certe. Quam speciem nos haud habemus. Non certe. Nulla igitur species a nobis cognoscitur, cum ipsius scientiæ participes minime simus. Non videtur. Cognosci igitur a nobis non potest ipsum pulchrum et ipsum bonum et omnia, quæ ut ideas ipsas esse supponimus. Videtur. Considera et hoc etiam gravius. Quidnam? Fateris, an non? si est ipsum quiddam scientiæ genus, multo id præstantius futurum hac nostra scientia? et ipsam pulchritudinem ac reliqua eodem pacto? Imo. Ergone si quid aliud est ipsius scientiæ particeps, nullum nisi deum dices supremam habere scientiam? Necesse est. An igitur poterit deus ipsam scientiam amplexus hæc nostra cognoscere? Cur enim non? Quoniam, inquit Parmenides, confessi sumus, o Socrates, neque species illas ad nostra vim habere quam habent, neque nostra ad illas, verum utraque ad se ipsa. Consensimus plane. Ergo si apud deum suprema ipsa dominatio est atque ipsa suprema scientia, nunquam aut dominatio ipsa nobis dominabitur, aut ipsa scientia nos vel aliud nostrorum quicquam cognoscet, sed et nos similiter diis non imperamus imperio nostro, neque divinum quicquam scientia nostra percipimus, et illi item eadem ratione nec nostri sunt domini neque res humanas cum dii sint cognoscunt. At fortasse nimis mirabilis, inquit, hic sermo videbitur, si quis deum cognitione privaverit. Hæc quidem, o Socrates, inquit Parmenides, aliaque præter hæc multa necesse est speciebus contingere, si quidem hæ rerum ideæ sint et aliquis ipsam unamquamque speciem definiet, ita ut vacillet quisquis hæc audiat ac dubitet, ne forte hæ nihil sint omnino, vel si maxime sint, necesse sit eas humanæ naturæ ignotas esse: atque (ita ut) qui hæc dicat dixisse aliquid videatur, et illi, ut paulo ante diximus, vix aut ne vix quidem persuaderi possit: et viri admodum ingeniosi (sit), qui percipere possit ipsum per se cujusque genus esse et ipsam secundum se essentiam, nec non mirabilioris viri, qui hæc invenire possit atque alios docere, postquam sufficienter omnia hæc discreverit. Assentior, o Parmenides, inquit Socrates: quæ enim dicis, menti meæ mirifice consonant. Verumtamen, inquit Parmenides, si quis prædictis rationibus et his similibus motus species rerum exsistentium auferat, neque speciem quandam uniuscujusque distinguat, haud sane reperiet, quo convertat intelligentiam, cum non permiserit ideam uniuscujusque rerum exsistentium eandem semper exsistere, et in hunc modum disserendi etiam fa-

πασι διαφθερεῖ. τοῦ τοιούτου μὲν οὖν μοι δοκεῖς καὶ μᾶλλον ᾐσθῆσθαι. Ἀληθῆ λέγεις, φάναι.

VIII. Τί οὖν ποιήσεις φιλοσοφίας πέρι; ποῖ τρέψει ἀγνοουμένων τούτων; Οὐ πάνυ μοι δοκῶ καθορᾶν ἔν γε 5 τῷ παρόντι. Πρῲ γάρ, εἰπεῖν, πρὶν γυμνασθῆναι, ὦ Σώκρατες, ὁρίζεσθαι ἐπιχειρεῖς καλόν τε τί ἐστι καὶ δίκαιον καὶ ἀγαθὸν καὶ ἓν ἕκαστον τῶν εἰδῶν· ἐνενόησα γὰρ καὶ πρῴην σου ἀκούων διαλεγομένου ἐνθάδ' Ἀριστοτέλει τῷδε. καλὴ μὲν οὖν καὶ θεία, εὖ ἴσθι, d 10 ἡ ὁρμή, ἣν ὁρμᾷς ἐπὶ τοὺς λόγους. ἕλκυσον δὲ σαυτὸν καὶ γύμνασαι μᾶλλον διὰ τῆς δοκούσης ἀχρήστου εἶναι καὶ καλουμένης ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀδολεσχίας, ἕως ἔτι νέος εἶ· εἰ δὲ μή, σὲ διαφεύξεται ἡ ἀλήθεια. Τίς οὖν ὁ τρόπος, φάναι, ὦ Παρμενίδη, τῆς γυμνασίας; 15 Οὗτος, εἰπεῖν, ὅνπερ ἤκουσας Ζήνωνος. πλὴν τοῦτό γέ σου καὶ πρὸς τοῦτον ἠγάσθην εἰπόντος ὅτι οὐκ εἴας ἐν τοῖς ὁρωμένοις οὐδὲ περὶ ταῦτα τὴν πλάνην e ἐπισκοπεῖν, ἀλλὰ περὶ ἐκεῖνα, ἃ μάλιστά τις ἂν λόγῳ λάβοι καὶ εἴδη ἂν ἡγήσαιτο εἶναι. Δοκεῖ γάρ μοι, 20 ἔφη, ταύτῃ γ' οὐδὲν χαλεπὸν εἶναι καὶ ὅμοια καὶ ἀνόμοια καὶ ἄλλο ὁτιοῦν τὰ ὄντα πάσχοντα ἀποφαίνειν. Καὶ καλῶς γ', ἔφη. χρὴ δὲ καὶ τόδ' ἔτι πρὸς τούτῳ ποιεῖν, μὴ μόνον εἰ ἔστιν ἕκαστον ὑποτιθέμενον σκο- 136 πεῖν τὰ ξυμβαίνοντα ἐκ τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ καὶ εἰ a 25 μή ἐστι ταὐτὸ τοῦθ' ὑποτίθεσθαι, εἰ βούλει μᾶλλον γυμνασθῆναι. Πῶς λέγεις; φάναι. Οἷον, ἔφη, εἰ βούλει περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, ἣν Ζήνων ὑπέθετο, εἰ πολλά ἐστι, τί χρὴ ξυμβαίνειν καὶ αὐτοῖς τοῖς πολλοῖς πρὸς αὑτὰ καὶ πρὸς τὸ ἓν καὶ τῷ ἑνὶ πρός θ' 30 αὑτὸ καὶ πρὸς τὰ πολλά· καὶ αὖ εἰ μή ἐστι πολλά, πάλιν σκοπεῖν τί ξυμβήσεται καὶ τῷ ἑνὶ καὶ τοῖς πολλοῖς καὶ πρὸς αὑτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα· καὶ αὖθις αὖ b ἐὰν ὑποθῇ, εἰ ἔστιν ὁμοιότης ἢ εἰ μή ἐστι, τί ἐφ' ἑκατέρας τῆς ὑποθέσεως ξυμβήσεται καὶ αὐτοῖς τοῖς 35 ὑποτεθεῖσι καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ πρὸς αὑτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα. καὶ περὶ ἀνομοίου ὁ αὐτὸς λόγος, καὶ περὶ κινήσεως καὶ στάσεως, καὶ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναι. καὶ ἑνὶ λόγῳ, περὶ ὅτου ἂν ἀεὶ ὑποθῇ ὡς ὄντος καὶ οὐκ ὄν- 40 τος καὶ ὁτιοῦν ἄλλο πάθος πάσχοντος, δεῖ σκοπεῖν τὰ ξυμβαίνοντα πρὸς αὑτὸ καὶ πρὸς ἓν ἕκαστον τῶν c ἄλλων, ὅ τι ἂν προέλῃ, καὶ πρὸς πλείω καὶ πρὸς ξύμπανθ' ὡσαύτως· καὶ τἆλλ' αὖ πρὸς αὑτά τε καὶ πρὸς ἄλλο ὅ τι ἂν ἀεὶ προαιρῇ, ἐάν θ' ὡς ὂν ὑποθῇ 45 ὃ ὑπετίθεσο, ἐάν θ' ὡς μὴ ὄν, εἰ μέλλεις τελέως γυμνασάμενος κυρίως διόψεσθαι τἀληθές. Ἀμήχανόν γ', ἔφη, λέγεις, ὦ Παρμενίδη, πραγματείαν, καὶ οὐ σφόδρα μανθάνω. ἀλλά μοι τί οὐ διῆλθες αὐτὸς ὑποθέμενός τι, ἵνα μᾶλλον καταμάθω; Πολὺ ἔργον, d 50 φάναι, ὦ Σώκρατες, προστάττεις ὡς τηλικῷδε. Ἀλλὰ σύ, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, Ζήνων, τί οὐ διῆλθες ἡμῖν; Καὶ τὸν Ζήνωνα ἔφη γελάσαντα φάναι, Αὐτοῦ, ὦ Σώκρατες, δεώμεθα Παρμενίδου· μὴ γὰρ οὐ φαῦλον ᾖ ὃ λέγει. ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅσον ἔργον προστάττεις; εἰ μὲν

cultatem funditus subvertet. tale quid etiam magis ensisse mihi videris. Vera dicis.

VIII. Quid igitur de philosophia facies? quo his ignoratis te vertes? Haudquaquam discernere id in præsentia mihi videor. Priusquam te exercitaris, o Socrates, definire nimis maturo aggrederis, quid pulchrum, justum, bonum et aliarum quælibet specierum : hoc enim pridem animadverti, hic te audiens una cum hoc Aristotele disputantem. pulcher sane atque divinus, mihi crede, impetus iste tuus, quo ad rationes duceris. ceterum collige te diligentius et in ea facultate exerce, quæ inutilis esse videtur et a profano vulgo quædam garrulitas nuncupatur, dum juvenis adhuc es : alioquin te veritas fugiet. Quis est igitur exercitationis hujusce modus, Parmenides? Iste, inquit, quem a Zenone audisti. sed hoc saltem tuum etiam adversus hunc dictum miratus sum, cum diceres non in iis quæ oculis percipiuntur eorumve errore cogitationem sistere oportere, sed ea conscendere, quæ quis maxime ratione comprehendere ac species esse putaret. Quia mihi videtur, inquit, non esse arduum, hoc pacto similia videlicet atque dissimilia ceterave quævis rebus exsistentibus competere ostendere. Probe quidem dixisti, inquit. est autem præter hoc illud etiam observandum, ut non modo si est aliquid supponas ac deinde quæ proveniunt ex suppositione consideres, verum etiam si idem hoc non sit supponas, si magis exerceri velis. Quo pacto id ais? Verbi causa, inquit, si velis circa istam suppositionem, quam Zeno invenit, si multa sunt, quid eventurum sit ipsis multis ad se ipsa et ad unum et quid uni ad se ipsum et ad multa : item si non sunt multa, iterum considerandum quid accidat et uni et multis, tum ad se ipsa tum invicem: et rursus si supposuerit esse similitudinem vel non esse, quid potissimum ex utraque suppositione contingat tam iis quæ supposita sunt quam ceteris omnibus ad se ipsa pariter atque invicem. eadem quoque de dissimilitudine ratio est, de motu et statu, generatione et corruptione, de ipso esse et non esse. et ut uno verbo complectar, de quocumque supposueris, de esse et non esse, et quamvis aliam passionem suscipere, consideranda sunt quæ ex suppositione proveniant ad se ipsum et ad unumquodque ceterorum, quodcumque elegeris et ad plura et ad universa similiter : et cetera rursus ad se ipsa atque ad aliud, quodcumque assumpseris, sive ut exsistens sive ut non exsistens ipsum posueris, si absolute exercitatus veritatem sis penitus inspecturus. Arduum, inquit, opus narras, o Parmenides, nec te omnino intelligo. quin tu ipse aliquo posito percurras, ut clarius intelligam? Grande, o Socrates, onus seni imponis. Tunc Socrates, Cur non tu, o Zeno, hanc rem discurris? Cui Zeno subridens respondit, Ipsum, o Socrates, oremus Parmenidem : neque enim leve quiddam, quod ait. an non vides quantum sit negotium, quod jubes? quod si plures essemus, haud sane

οὖν πλείους ἦμεν, οὐκ ἂν ἄξιον ἦν δεῖσθαι· ἀπρεπῆ γὰρ τὰ τοιαῦτα πολλῶν ἐναντίον λέγειν ἄλλως τε καὶ τηλικούτῳ· ἀγνοοῦσι γὰρ οἱ πολλοὶ ὅτι ἄνευ ταύτης τῆς διὰ πάντων διεξόδου τε καὶ πλάνης ἀδύνατον ἐν- e
5 τυχόντα τῷ ἀληθεῖ νοῦν ἔχειν. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Παρμενίδη, Σωκράτει συνδέομαι, ἵνα καὶ αὐτὸς διακούσω διὰ χρόνου.

IX. Ταῦτα δὴ εἰπόντος τοῦ Ζήνωνος, ἔφη ὁ Ἀντιφῶν φάναι τὸν Πυθόδωρον, αὐτόν τε δεῖσθαι τοῦ Παρ-
10 μενίδου καὶ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνδείξασθαι ὃ λέγοι καὶ μὴ ἄλλως ποιεῖν. Τὸν οὖν Παρμενίδην, Ἀνάγκη, φάναι, πείθεσθαι. καίτοι δοκῶ
137 μοι τὸ τοῦ Ἰβυκείου ἵππου πεπονθέναι, ᾧ ἐκεῖνος a ἀθλητῇ ὄντι καὶ πρεσβυτέρῳ, ὑφ' ἅρματι μέλλοντι
15 ἀγωνιεῖσθαι καὶ δι' ἐμπειρίαν τρέμοντι τὸ μέλλον, ἑαυτὸν ἀπεικάζων ἄκων ἔφη καὶ αὐτὸς οὕτω πρεσβύτης ὢν εἰς τὸν ἔρωτα ἀναγκάζεσθαι ἰέναι. κἀγώ μοι δοκῶ μεμνημένος μάλα φοβεῖσθαι, πῶς χρὴ τηλικόνδ' ὄντα διανεῦσαι τοιοῦτόν τε καὶ τοσοῦτον
20 πλῆθος λόγων. ὅμως δὲ δεῖ ⌈γὰρ⌉ χαρίζεσθαι, ἐπειδὴ καί, ὃ Ζήνων λέγει, αὐτοί ⌈γάρ⌉ ἐσμεν. πόθεν οὖν δὴ ἀρξόμεθα, καὶ τί πρῶτον ὑποθησόμεθα; ἢ b βούλεσθε, ἐπειδήπερ δοκεῖ πραγματειώδη παιδιὰν παίζειν, ἀπ' ἐμαυτοῦ ἄρξωμαι καὶ τῆς ἐμαυτοῦ ὑποθέ-
25 σεως, περὶ τοῦ ἑνὸς αὐτοῦ ὑποθέμενος, εἴθ' ἕν ἐστιν εἴτε μὴ ἕν, τί χρὴ ξυμβαίνειν; Πάνυ μὲν οὖν, φάναι τὸν Ζήνωνα. Τίς οὖν, εἰπεῖν, μοι ἀποκρινεῖται; ἢ ὁ νεώτατος; ἥκιστα γὰρ ἂν πολυπραγμονοίη, καὶ ἃ οἴεται μάλιστ' ἂν ἀποκρίνοιτο· καὶ ἅμ' ἐμοὶ ἀνάπαυλ'
30 ἂν εἴη ἡ ἐκείνου ἀπόκρισις. Ἕτοιμός σοι, ὦ Παρμενίδη, φάναι τοῦτον τὸν Ἀριστοτέλη· ἐμὲ γὰρ λέγεις τὸν c νεώτατον λέγων. ἀλλ' ἐρώτα ὡς ἀποκρινουμένου. Εἶεν δή· φάναι, εἰ ἕν ἐστιν, ἄλλο τι οὐκ ἂν εἴη πολλὰ τὸ ἕν; Πῶς γὰρ ἄν; Οὔτ' ἄρα μέρος αὐτοῦ οὔθ' ὅλον
35 αὐτὸ δεῖ εἶναι. Τί δή; Τὸ μέρος που ὅλου μέρος ἐστί. Ναί. Τί δέ; τὸ ὅλον οὐχὶ οὗ ἂν μέρος μηδὲν ἀπῇ, ὅλον ἂν εἴη; Πάνυ γε. Ἀμφοτέρως ἄρα τὸ ἓν ἐκ μερῶν ἂν εἴη, ὅλον τ' ὂν καὶ μέρη ἔχον. Ἀνάγκη. Ἀμφοτέρως ἂν ἄρ' οὕτω τὸ ἓν πολλὰ εἴη, ἀλλ' οὐχ d
40 ἕν. Ἀληθῆ. Δεῖ δέ γε μὴ πολλὰ ἀλλ' ἓν αὐτὸ εἶναι. Δεῖ.

X. Οὔτ' ἄρ' ὅλον ἔσται οὔτε μέρη ἕξει, εἰ ἓν ἔσται τὸ ἕν. Οὐ γάρ. Οὐκοῦν εἰ μηδὲν ἔχει μέρος, οὔτ' ἂν ἀρχὴν οὔτε τελευτὴν οὔτε μέσον ἔχοι· μέρη γὰρ
45 ἂν ἤδη αὐτοῦ τὰ τοιαῦτα εἴη. Ὀρθῶς. Καὶ μὴν τελευτή γε καὶ ἀρχὴ πέρας ἑκάστου. Πῶς δ' οὔ; Ἄπειρον ἄρα τὸ ἕν, εἰ μήτ' ἀρχὴν μήτε τελευτὴν ἔχει. Ἄπειρον. Καὶ ἄνευ σχήματος ἄρα· οὔτε γὰρ ἂν στρογγύλου οὔτ' εὐθέος μετέχοι. Πῶς; Στρογγύλον e
50 γέ πού ἐστι τοῦτο, οὗ ἂν τὰ ἔσχατα πανταχῇ ἀπὸ τοῦ μέσου ἴσον ἀπέχῃ. Ναί. Καὶ μὴν εὐθύ γε, οὗ ἂν τὸ μέσον ἀμφοῖν τοῖν ἐσχάτοιν ἐπίπροσθεν ᾖ. Οὕτως. Οὐκοῦν μέρη ἂν ἔχοι τὸ ἓν καὶ πόλλ' ἂν εἴη, εἴτ' εὐθέος σχήματος εἴτε περιφεροῦς μετέχοι. Πάνυ

id postulare deceret : indecorum namque hujusmodi quædam coram multis tractare seni præcipue : ignorat enim vulgus quod absque hoc per omnia velut discursu et errore impossibile sit mentis veritati conjunctæ compotem fieri. ego igitur, o Parmenides, una cum Socrate precor, ut mihi etiam liceat tanto tempore transacto hæc audire.

IX. Cum vero hæc intulisset Zeno, aiebat Antiphon dixisse Pythodorum, se et Aristotelem ac reliquos omnes obsecravisse Parmenidem, ut quod dixerat demonstraret neque aliter faceret. Tunc demum Parmenides, Necesse est, inquit, obtemperare, etsi mihi videor in id quod passus est Ibycius equus incidisse, cui ille (Ibycus) athletæ et seniori, curruum subituro certamen et propter experientiam eventum extimescenti, se conferens, invitus, inquit, et ipse jam senex ad amores regredi cogor. eadem ratione ego mihi admodum trepidare videor, cum cogito quo pacto tam grandis natu tantam rationum multitudinem transnatare queam. obsequendum tamen, cum et Zeno ipse roget : soli enim sumus. Unde igitur incipiemus? quidve primum ponemus? vultisne postquam negotiosum ludum ingressi sumus, a me ipso meaque hypothesi exordiar, de ipso uno, sive unum sit sive non, quid accidat? Prorsus, inquit Zeno. Quis igitur mihi respondebit? an junior? minus enim negotii præbebit, et quæ sentit maxime respondebit et ejus responsio simul relaxationis aliquantum dabit. Paratus sum, o Parmenides, Aristoteles inquit : me namque significas, dum juniorem respondere jubes. age, interroga me, tanquam libentissime responsurum. Age igitur, inquit, si unum est, num multa erit ipsum unum? Qui sit enim? Neque igitur partem esse illius aliquam, neque totum ipsum esse oportet. Curnam? Pars utique totius pars est. Esto. Quid vero? nonne totum, cui nulla pars deest, totum erit? Prorsus. Utrimque igitur ipsum unum ex partibus esset, totum cum esset ac partes haberet. Necesse est. Utrimque igitur etiam ipsum unum multa potius quam unum esset. Verum. Oportet autem non multa, sed unum ipsum esse. Oportet.

X. Itaque nec totum erit neque partes habebit, si unum fuerit ipsum unum. Non certe. Si nullam habet partem, nec principium etiam neque finem neque medium habebit : partes enim ipsius hæc essent. Probe. Quin etiam principium et finis termini cujuslibet sunt. Quidni? Infinitum igitur ipsum unum, cum principio fineque careat. Infinitum. Ergo et absque figura : neque enim rotundi, neque recti particeps est. Cur? Rotundum porro id est, cujus extrema undique a medio æque distant. Id nempe. Rectum vero cujus medium extremis utrisque e regione est. Sic est. Partes igitur haberet unum multaque esset, si rectæ vel circularis figuræ esset particeps? Omnino

μὲν οὖν. Οὔτ' ἄρ' εὐθὺ οὔτε περιφερές ἐστιν, 138ἐπείπερ οὐδὲ μέρη ἔχει. Ὀρθῶς. Καὶ μὴν τοιοῦτόν a γ' ὂν οὐδαμοῦ ἂν εἴη· οὔτε γὰρ ἐν ἄλλῳ οὔτ' ἐν ἑαυτῷ εἴη. Πῶς δή; Ἐν ἄλλῳ μὲν ὂν κύκλῳ που ἂν πε-5 ριέχοιτο ὑπ' ἐκείνου, ἐν ᾧ ἐνείη, καὶ πολλαχοῦ ἂν αὐτοῦ ἅπτοιτο πολλοῖς· τοῦ δ' ἑνός τε καὶ ἀμεροῦς καὶ κύκλου μὴ μετέχοντος ἀδύνατον πολλαχῇ κύκλῳ ἅπτεσθαι. Ἀδύνατον. Ἀλλὰ μὴν αὐτό γ' ἐν ἑαυτῷ ὂν κἂν ἑαυτὸ εἴη περιέχον, ὂν οὐκ ἄλλο ἢ αὐτὸ, εἴπερ 10 καὶ ἐν ἑαυτῷ εἴη· ἔν τῳ γάρ τι εἶναι μὴ περιέχοντι ἀδύνατον. Ἀδύνατον γάρ. Οὐκοῦν ἕτερον μὲν ἂν τι b εἴη αὐτὸ τὸ περιέχον, ἕτερον δὲ τὸ περιεχόμενον· οὐ γὰρ ὅλον γ' ἄμφω ταὐτὸν ἅμα πείσεται καὶ ποιήσει. καὶ οὕτω τὸ ἓν οὐκ ἂν εἴη ἔτι ἓν ἀλλὰ δύο. Οὐ γὰρ 15 οὖν. Οὐκ ἄρ' ἐστί που τὸ ἓν, μήτ' ἐν ἑαυτῷ μήτ' ἐν ἄλλῳ ἐνόν. Οὐκ ἔστιν.

XI. Ὅρα δὴ, οὕτως ἔχον εἰ οἷόν θ' [ἐστιν] ἑστάναι ἢ κινεῖσθαι. Τί δὴ γὰρ οὔ; Ὅτι κινούμενόν γ' ἢ φέροιτο ἢ ἀλλοιοῖτο ἄν· αὗται γὰρ μόναι κινήσεις. Ναί. 20 Ἀλλοιούμενον δὲ τὸ ἓν ἑαυτοῦ ἀδύνατόν που ἓν ἔτι c εἶναι. Ἀδύνατον. Οὐκ ἄρα κατ' ἀλλοίωσίν γε κινεῖται. Οὐ φαίνεται. Ἀλλ' ἆρα τῷ φέρεσθαι; Ἴσως. Καὶ μὴν εἰ φέροιτο τὸ ἓν, ἤτοι ἐν τῷ αὐτῷ ἂν περιφέροιτο κύκλῳ ἢ μεταλλάττοι χώραν ἑτέραν ἐξ ἑτέρας. Ἀνάγκη. 25 Οὐκοῦν κύκλῳ μὲν περιφερόμενον ἐπὶ μέσου βεβηκέναι ἀνάγκη, καὶ τὰ περὶ τὸ μέσον φερόμενα ἄλλα μέρη ἔχειν ἑαυτοῦ. ᾧ δὲ μήτε μέσου μήτε μερῶν προσήκει, τίς μηχανὴ τοῦτο κύκλῳ ποτ' ἐπὶ τοῦ μέσου d ἐνεχθῆναι; Οὐδεμία. Ἀλλὰ δὴ χώραν ἀμεῖβον ἄλλοτ' 30 ἄλλοθι γίγνεται καὶ οὕτω κινεῖται; Εἴπερ γε δή. Οὐκοῦν εἶναι μέν που ἔν τινι αὐτὸ ἀδύνατον ἐφάνη; Ναί. Ἆρ' οὖν γίγνεσθαι ἔτι ἀδυνατώτερον; Οὐκ ἐννοῶ ὅπῃ. Εἰ ἔν τῳ τι γίγνεται, οὐκ ἀνάγκη μήτε πω ἐν ἐκείνῳ εἶναι ἔτι ἐγγιγνόμενον, μήτ' ἔτι ἔξω ἐκείνου παντά-35 πασιν, εἴπερ ἤδη ἐγγίγνεται; Ἀνάγκη. Εἰ ἄρα τι ἄλλο πείσεται τοῦτο, ἐκεῖνο ἂν μόνον πάσχοι οὗ μέ- e ρη εἴη· τὸ μὲν γὰρ ἄν τι αὐτοῦ ἤδη ἐν ἐκείνῳ, τὸ δ' ἔξω εἴη ἅμα. τὸ δὲ μὴ ἔχον μέρη οὐχ οἷόν τέ που ἔσται τρόπῳ οὐδενὶ ὅλον ἅμα μήτ' ἐντὸς εἶναι τινὸς 40 μήτ' ἔξω. Ἀληθῆ. Οὗ δὲ μήτε μέρη ἐστὶ μήθ' ὅλον τυγχάνει ὄν, οὐ πολὺ ἔτι ἀδυνατώτερον ἐγγίγνεσθαί που, μήτε κατὰ μέρη μήτε καθ' ὅλον ἐγγιγνόμενον; 139Φαίνεται. Οὔτ' ἄρα ποι ἰὸν καὶ ἔν τῳ γιγνόμενον a χώραν ἀλλάττει, οὔτ' ἐν τῷ αὐτῷ περιφερόμενον οὔτ' 45 ἀλλοιούμενον. Οὐκ ἔοικε. Κατὰ πᾶσαν ἄρα κίνησιν τὸ ἓν ἀκίνητον. Ἀκίνητον. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἶναί γέ φαμεν ἔν τινι αὐτὸ ἀδύνατον. Φαμὲν γάρ. Οὐδ' ἄρα ποτ' ἐν τῷ αὐτῷ ἐστί. Τί δή; Ὅτι ἤδη ἂν ἐν ἐκείνῳ εἴη, ἐν ᾧ τῷ αὐτῷ ἐστί. Πάνυ μὲν οὖν. Ἀλλ' 50 οὔτ' ἐν ἑαυτῷ οὔτ' ἐν ἄλλῳ οἷόν τ' ἦν αὐτὸ ἐνεῖναι. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐδέποτ' ἄρ' ἐστὶ τὸ ἓν ἐν τῷ αὐτῷ. Οὐκ ἔοικεν. Ἀλλὰ μὴν τό γε μηδέποτ' ἐν τῷ b αὐτῷ ὂν οὔτ' ἡσυχίαν ἄγει οὔθ' ἕστηκεν. Οὐ γὰρ οἷόν τε. Τὸ ἓν ἄρα, ὡς ἔοικεν, οὔθ' ἕστηκεν οὔτε

quidem. Idcirco neque rectum est neque rotundum, cum partes etiam nullas habeat. Recte. Quin etiam cum tale sit, nusquam est: nam neque in alio, neque in se ipso esse potest. Quomodo tandem? Si in alio esset, circulo quodam ab eo in quo esset concluderetur, passimque id multis partibus tangeret: at cum unum et impartibile sit et rotunditatis expers, impossibile est multifariam circulo tangi. Impossibile. Sin in se ipso esset, ipsum etiam se ipsum complecteretur, non aliud quiddam quam ipsummet exsistens, si quidem in semet ipso esset: non enim potest quicquam in aliquo esse, quin ab illo etiam comprehendatur. Impossibile certe. Ergo aliud quiddam esset ipsum comprehendens, aliud comprehensum: nunquam enim ipsum totum utrumque simul idem patietur et aget. quo fit, ut ipsum non unum ulterius sed duo sit. Est, ut dicis. Nusquam igitur est ipsum unum, quandoquidem nec in alio neque in semet ipso est. Nusquam.

XI. Considera, quæso, num quod hujusmodi est aut stare aut moveri possit. Quidni possit? Quoniam quod movetur, vel fertur vel alteratur: hi quippe soli sunt motus. Esto. Si ipsum unum ex eo quod est alteretur, impossibile est adhuc esse unum. Impossibile. Secundum alterationem igitur non movetur. Non, ut apparet. Numquid vero secundum progressionem? Fortassis. Atqui si ipsum unum ferretur, vel in eodem motu sphærico circumferretur vel locum alium ex alio mutaret. Necesse. Nonne quod circulo circumfertur, in medio ferri atque insistere necesse, atque alias sui partes quæ circa medium volvantur habere? cui vero nec medium nec pars ulla convenit, quomodo id cogitari potest in circulum in medio ferri ac volvi? Nullo pacto. An locum transiens alias alibi fit atque ita movetur? Si nempe movetur. An igitur esse ipsum in aliquo ut impossibile jam redargutum est? Est. An non multo magis impossibile ipsum in aliquo fieri? Non intelligo qua ratione. Si in aliquo aliquid fit, necessene est nondum in illo penitus esse, si quidem adhuc in illo continue fiat, neque etiam extra illud esse, si quidem in eo jam fiat? Necesse est. Si ergo aliud quoque hoc patietur, id solum patietur, cujus partes sint: pars enim ejus in illo jam esset, pars extra simul. quod autem nullis partibus constat, neque poterit ullo modo totum simul intra et extra aliquid esse. Vera. Quod vero neque partes habet neque totum est, nonne multo magis etiam impossibile est in aliquo fieri, cum neque secundum partes neque secundum totum fiat? Videtur. Ergo neque aliquo pergens neque alicubi ingrediens locum mutat, neque in eodem circumvolutum neque alteratum. Non videtur. Secundum quemlibet igitur motum immobile est ipsum unum. Immobile. Præterea ipsum unum in nullo esse posse asseveravimus. Asseveravimus. Haud igitur aliquando in eodem est. Quam ob rem? Quoniam jam in illo esset, in quo tanquam eodem est. Prorsus. At vero neque in se ipso neque in alio ipsum unum inesse poterat. Non certe. Nunquam igitur ipsum unum in eodem est. Nunquam, ut videtur. Quod vero nunquam in eodem est, neque quietem agit neque stat. Neque enim id fieri potest. Idcirco ipsum unum

κινεῖται. Οὔκουν δὴ φαίνεταί γε. Οὐδὲ μὴν ταὐτόν γ' οὔθ' ἑτέρῳ οὔθ' ἑαυτῷ ἔσται, οὐδ' αὖ ἕτερον οὔθ' αὐτοῦ οὔθ' ἑτέρου ἂν εἴη. Πῇ δή; Ἕτερον μέν που ἑαυτοῦ ὂν ἑνὸς ἕτερον ἂν εἴη καὶ οὐκ ἂν εἴη ἕν. Ἀληθῆ. Καὶ μὴν ταὐτόν γ' ἑτέρῳ ὂν ἐκεῖνο ἂν εἴη, αὐτὸ δ' οὐκ ἂν εἴη· ὥστ' οὐδ' ἂν οὕτως εἴη ὅπερ ἔστιν, c ἕν, ἀλλ' ἕτερον ἑνός. Οὐ γὰρ οὖν. Ταὐτὸν μὲν ἄρ' ἑτέρῳ ἢ ἕτερον ἑαυτοῦ οὐκ ἔσται. Οὐ γάρ. Ἕτερον δέ γ' ἑτέρου οὐκ ἔσται, ἕως ἂν ᾖ ἕν. οὐ γὰρ ἑνὶ προσήκει ἑτέρῳ τινὸς εἶναι, ἀλλὰ μόνῳ ἑτέρῳ [ἑτέρου], ἄλλῳ δ' οὐδενί. Ὀρθῶς. Τῷ μὲν ἄρ' ἓν εἶναι οὐκ ἔσται ἕτερον. ἢ οἴει; Οὐ δῆτα. Ἀλλὰ μὴν εἰ μὴ τούτῳ, οὐχ ἑαυτῷ ἔσται· εἰ δὲ μὴ αὐτῷ, οὐδ' αὐτό. αὐτὸ δὲ μηδαμῇ ὂν ἕτερον οὐδενὸς ἔσται ἕτερον. Ὀρθῶς. d Οὐδὲ μὴν ταὐτόν [γ'] ἑαυτῷ ἔσται. Πῶς δ' οὔ; Οὐχ ἧπερ τοῦ ἑνὸς φύσις, αὕτη δήπου καὶ τοῦ ταὐτοῦ; Τί δή; Ὅτι οὐκ ἐπειδὰν ταὐτὸν γένηταί τῳ τι, ἓν γίγνεται. Ἀλλὰ τί μήν; Τοῖς πολλοῖς ταὐτὸν γενόμενον πολλὰ ἀνάγκη γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχ ἕν. Ἀληθῆ. Ἀλλ' εἰ τὸ ἓν καὶ τὸ ταὐτὸν μηδαμῇ διαφέρει, ὁπότε τι ταὐτὸν ἐγίγνετο, ἀεὶ ἂν ἓν ἐγίγνετο, καὶ ὁπόθ' ἕν, ταὐτόν. Πάνυ γε. Εἰ ἄρα τὸ ἓν ἑαυτῷ ταὐτὸν e ἔσται, οὐχ ἓν ἑαυτῷ ἔσται· καὶ οὕτως ἓν ὂν οὐχ ἓν ἔσται. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γ' ἀδύνατον. Ἀδύνατον ἄρα καὶ τῷ ἑνὶ ἢ ἑτέρου ἕτερον εἶναι ἢ ἑαυτῷ ταὐτόν. Ἀδύνατον. Οὕτω δὴ ἕτερόν γ' ἢ ταὐτὸν τὸ ἓν οὔτ' ἂν αὐτῷ οὔτ' ἂν ἑτέρῳ εἴη. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐδὲ μὴν ὅμοιόν τινι ἔσται οὐδ' ἀνόμοιον οὔθ' ἑαυτῷ οὔθ' ἑτέρῳ. Τί δή; Ὅτι τὸ ταὐτόν που πεπονθὸς ὅμοιον. Ναί. Τοῦ δέ γ' ἑνὸς χωρὶς ἐφάνη τὴν φύσιν τὸ ταὐ-

140 τόν. Ἐφάνη γάρ. Ἀλλὰ μὴν εἴ τι πέπονθε χωρὶς a τοῦ ἓν εἶναι τὸ ἕν, πλείω ἂν εἶναι πεπόνθοι ἢ ἕν. τοῦτο δ' ἀδύνατον. Ναί. Οὐδαμῶς ἔστιν ἄρα ταὐτὸν πεπονθὸς εἶναι τὸ ἓν οὔτ' ἄλλῳ οὔθ' ἑαυτῷ. Οὐ φαίνεται. Οὐδ' ὅμοιον ἄρα δυνατὸν αὐτὸ εἶναι οὔτ' ἄλλῳ οὔθ' ἑαυτῷ. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδὲ μὴν ἕτερόν γε πέπονθεν εἶναι τὸ ἕν· καὶ γὰρ οὕτω πλείω ἂν πεπόνθοι εἶναι ἢ ἕν. Πλείω γάρ. Τό γε μὴν ἕτερον πεπονθὸς ἢ ἑαυτοῦ ἢ ἄλλου ἀνόμοιον ἂν εἴη ἢ ἑαυτῷ ἢ ἄλλῳ, εἴπερ τὸ b ταὐτὸ πεπονθὸς ὅμοιον. Ὀρθῶς. Τὸ δέ γ' ἕν, ὡς ἔοικεν, οὐδαμῶς ἕτερον πεπονθὸς οὐδαμῶς ἀνόμοιόν ἐστιν οὔθ' ἑαυτῷ οὔθ' ἑτέρῳ. Οὐ γὰρ οὖν. Οὔτ' ἄρ' ὅμοιον οὔτ' ἀνόμοιον οὔθ' ἑτέρῳ οὔθ' ἑαυτῷ ἂν εἴη τὸ ἕν. Οὐ φαίνεται. Καὶ μὴν τοιοῦτόν γ' ὂν οὔτ' ἴσον οὔτ' ἄνισον ἔσται οὔθ' ἑαυτῷ οὔτ' ἄλλῳ. Πῇ δή; Ἴσον μὲν ὂν τῶν αὐτῶν μέτρων ἔσται ἐκείνῳ, ᾧ ἂν ἴσον ᾖ. Ναί. Μεῖζον δέ που ἢ ἔλαττον ὄν, οἷς μὲν ἂν ξύμμετρον ᾖ, τῶν μὲν ἐλαττόνων πλείω μέτρα c ἕξει, τῶν δὲ μειζόνων ἐλάττω. Ναί. Οἷς δ' ἂν μὴ ξύμμετρον, τῶν μὲν σμικροτέρων, τῶν δὲ μειζόνων μέτρων ἔσται. Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκοῦν ἀδύνατον τὸ μὴ μετέχον τοῦ αὐτοῦ ἢ μέτρων τῶν αὐτῶν εἶναι ἢ ἄλλων ὡντινωνοῦν τῶν αὐτῶν; Ἀδύνατον. Ἴσον μὲν ἄρ' οὔτ' ἂν ἑαυτῷ οὔτ' ἄλλῳ εἴη, μὴ τῶν αὐτῶν μέτρων

nec stare neque moveri videtur. Non, ut saltem videtur. Item neque alteri nec sibi ipsi idem est, neque etiam a se ipso nec ab alio quodam diversum. Qua ratione? Si a se ipso diversum sit, ab uno diversum erit neque erit unum. Vera. Et si alteri idem fuerit, illud quidem erit, non vero ipsum : quapropter neque sic erit quod est, unum, sed aliud quiddam præter unum. Sic est. Ideo idem alteri vel a semet ipso diversum dici nunquam debet. Nunquam plane. Sed neque alterum ab altero esse potest, donec unum est. neque enim uni congruit, ut ab aliquo diversum sit, sed soli ei quod diversum est, alii autem nulli id convenit. Probe. Ex eo igitur, quod unum est, non erit diversum. an putas? Nequaquam. Quod si non per hoc, non per se ipsum erit : si non per se ipsum, neque ipsum erit : ipsum vero nullo modo diversum exsistens a nullo diversum erit. Recte. Neque sibi ipsi idem erit. Cur non? Non ea est ipsius unius natura, quæ ipsius ejusdem natura est? Quare? Quia cum idem factum sit aliquid alicui, unum efficitur. Qua de causa? Quod multis idem factum, multa, non unum, fieri necesse est. Verum. At si ipsum unum atque ipsum idem nihil discreparent, quoties quid idem fieret, unum semper efficeretur, et quoties unum, semper et idem. Maxime quidem. Quapropter si unum sibimet idem fuerit, non unum sibi exsistet : atque ita unum exsistens non unum erit. At hoc fieri nequit. Impossibile igitur et ipsum unum aut diversum ab alio aut sibi idem esse. Impossibile. Hac igitur ratione unum neque idem nec diversum aut sibi aut alteri esse poterit. Non profecto. Neque simile neque dissimile cuipiam erit neque sibi neque alteri. Quam ob causam? Quia simile est cui idem quiddam accidit. Ita. Ipsum tamen idem ab ipso uno natura secerni ex ante dictis apparuit. Apparuit certe. Verumtamen si quid præter id quod est unum esse ipsum unum recipit, patitur jam plura esse quam unum. id autem impossibile est. Ita. Ob hanc causam nunquam ipsum unum idem esse vel sibi vel alteri patitur. Non videtur. Ergo nec simile aut sibimet aut alteri esse potest. Sic apparet. Neque profecto esse alterum sustinet ipsum unum : etenim sic plura quam unum esse contingeret. Plura sane. Quod diversum vel a se vel ab alio sit, dissimile quoque aut sibi aut alteri efficitur, si quidem illud, quod idem, et simile esse recipit. Probe. Unde ipsum unum, ut videtur, cum nullo modo susceperit diversum, nunquam quoque dissimile est neque sibimet neque alteri. Nunquam profecto. Quamobrem nec simile nec dissimile unquam aut sibi aut alii ipsum unum erit. Non, ut videtur. Præterea cum hujusmodi sit, neque æquale neque inæquale erit vel sibi vel alii. Qua ratione? Quod æquale est, earumdem mensurarum est, quarum et illud cui æquale dicitur. Sic est. Quod majus est vel minus, quibus commensurabile est, minoribus quidem plures mensuras habet, majoribus autem pauciores. Certe. Quibus autem incommensurabile, quoad alia quidem minorum, quoad alia vero majorum mensurarum erit. Quidni? Nonne impossibile est quod nullo modo ipsius ejusdem est particeps, aut mensuras easdem aut aliud quodvis idem sortiri? Impossibile. Itaque nec sibi neque alii erit æquale, quippe cum mensuris

ὄν. Οὔκουν φαίνεταί γε. Ἀλλὰ μὴν πλειόνων γε μέτρων ὂν ἢ ἐλαττόνων, ὅσωνπερ μέτρων, τοσούτων καὶ μερῶν ἂν εἴη· καὶ οὕτως αὖ οὐκέθ' ἓν ἔσται, ἀλλὰ d τοσαῦτα, ὅσαπερ καὶ τὰ μέτρα. Ὀρθῶς. Εἰ δέ γ' 5 ἑνὸς μέτρου εἴη, ἴσον ἂν γίγνοιτο τῷ μέτρῳ. τοῦτο δ' ἀδύνατον ἐφάνη, ἴσον τῳ αὐτὸ εἶναι. Ἐφάνη γάρ. Οὔτ' ἄρ' ἑνὸς μέτρου μετέχον οὔτε πολλῶν οὔτ' ὀλίγων οὔτε τὸ παράπαν τοῦ αὐτοῦ μετέχον, οὔθ' ἑαυτῷ ποτε, ὡς ἔοικεν, ἔσται ἴσον οὔτ' ἄλλῳ· οὐδ' αὖ μεῖ-10 ζον οὐδ' ἔλαττον οὔθ' ἑαυτοῦ οὔθ' ἑτέρου. Παντάπασι μὲν οὖν οὕτως.

XII. Τί δέ; πρεσβύτερον ἢ νεώτερον ἢ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχειν τὸ ἓν δοκεῖ τῳ δυνατὸν εἶναι; Τί δὴ γὰρ e οὔ; Ὅτι που ἡλικίαν μὲν τὴν αὐτὴν ἔχον ἢ ἑαυτῷ ἢ 15 ἄλλῳ ἰσότητος χρόνου καὶ ὁμοιότητος μεθέξει, ὧν ἐλέγομεν οὐ μετεῖναι τῷ ἑνὶ, οὔθ' ὁμοιότητος οὔτ' ἰσότητος. Ἐλέγομεν γὰρ οὖν. Καὶ μὴν καὶ ὅτι ἀνομοιότητός τε καὶ ἀνισότητος οὐ μετέχει, καὶ τοῦτ' ἐλέγομεν. Πάνυ μὲν οὖν. Πῶς οὖν οἷόν τ' ἔσται τινὸς ἢ 141 πρεσβύτερον ἢ νεώτερον εἶναι ἢ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν a ἔχειν τῳ, τοιοῦτον ὄν; Οὐδαμῶς. Οὐκ ἄρ' ἂν εἴη νεώτερον οὐδὲ πρεσβύτερον οὐδὲ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχον τὸ ἓν οὔθ' αὑτῷ οὔτ' ἄλλῳ. Οὐ φαίνεται. Ἆρ' οὖν οὐδ' ἐν χρόνῳ τὸ παράπαν δύναιτ' ἂν εἶναι τὸ ἓν, 25 εἰ τοιοῦτον εἴη; ἢ οὐκ ἀνάγκη, ἐάν τι ᾖ ἐν χρόνῳ, ἀεὶ αὐτὸ αὑτοῦ πρεσβύτερον γίγνεσθαι; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν τό γε πρεσβύτερον ἀεὶ νεωτέρου πρεσβύτερον; Τί μήν; Τὸ πρεσβύτερον ἄρ' ἑαυτοῦ γιγνόμενον καὶ νεώτερον b ἑαυτοῦ ἅμα γίγνεται, εἴπερ μέλλει ἔχειν ὅτου πρεσβύ-30 τερον γίγνεται. Πῶς λέγεις; Ὧδε· διάφορον ἕτερον ἑτέρου οὐδὲν δεῖ γίγνεσθαι ἤδη ὄντος διαφόρου, ἀλλὰ τοῦ μὲν ἤδη ὄντος ἤδη εἶναι, τοῦ δὲ γεγονότος γεγονέναι, τοῦ δὲ μέλλοντος μέλλειν, τοῦ δὲ γιγνομένου οὔτε γεγονέναι οὔτε μέλλειν οὔτ' εἶναί πω διάφορον, ἀλλὰ 35 γίγνεσθαι καὶ ἄλλως οὐκ εἶναι. Ἀνάγκη γάρ. Ἀλλὰ μὴν τό γε πρεσβύτερον διαφορότης νεωτέρου ἐστὶ καὶ c οὐδενὸς ἄλλου. Ἔστι γάρ. Τὸ ἄρα πρεσβύτερον ἑαυτοῦ γιγνόμενον ἀνάγκη καὶ νεώτερον ἅμ' ἑαυτοῦ γίγνεσθαι. Ἔοικεν. Ἀλλὰ μὴν καὶ μήτε πλείω ἑαυ-40 τοῦ γίγνεσθαι χρόνον μήτ' ἐλάττω, ἀλλὰ τὸν ἴσον χρόνον καὶ γίγνεσθαι ἑαυτῷ καὶ εἶναι καὶ γεγονέναι καὶ μέλλειν ἔσεσθαι. Ἀνάγκη γὰρ οὖν καὶ ταῦτα. Ἀνάγκη ἄρ' ἐστὶν, ὡς ἔοικεν, ὅσα γ' ἐν χρόνῳ ἐστὶ καὶ μετέχει τοῦ τοιούτου, ἕκαστον αὐτῶν τὴν αὐτήν τ' αὐτὸ ἑαυτῷ d 45 ἡλικίαν ἔχειν καὶ πρεσβύτερόν θ' αὑτοῦ ἅμα καὶ νεώτερον γίγνεσθαι. Κινδυνεύει. Ἀλλὰ μὴν τῷ γ' ἑνὶ τῶν τοιούτων παθημάτων οὐδὲν μετῆν. Οὐ γὰρ μετῆν. Οὐδ' ἄρα χρόνου αὐτῷ μέτεστιν, οὐδ' ἔστιν ἔν τινι χρόνῳ. Οὔκουν δὴ, ὥς γ' ὁ λόγος αἱρεῖ. Τί οὖν; 50 τὸ ἦν καὶ τὸ γέγονε καὶ τὸ ἐγίγνετο οὐ χρόνου μέθεξιν δοκεῖ σημαίνειν τοῦ ποτὲ γεγονότος; Καὶ μάλα. Τί δαί; τὸ ἔσται καὶ τὸ γενήσεται καὶ τὸ γενηθήσεται οὐ τοῦ ἔπειτα [, τοῦ] μέλλοντος; Ναί. Τὸ δὲ δὴ ἔστι καὶ e τὸ γίγνεται οὐ τοῦ νῦν παρόντος; Πάνυ μὲν οὖν. Εἰ

iisdem non utatur. Minime, ut videtur. Quin etiam si pluribus aut paucioribus mensuris circumscribetur, totidem partibus quot et mensuris constabit: rursusque non amplius unum erit, sed tot potius, quot et mensuræ insunt. Recte. Quod si unius mensuræ sit, æquale utique ipsi mensuræ fieret. verum hoc fieri non posse apparuit ut unum ipsum æquale alicui sit. Apparuit certe. Quod igitur neque unius mensuræ est particeps neque multarum neque paucarum neque ullo modo ipsius ejusdem, id nunquam sibi ipsi, ut videtur, erit æquale neque alii: nec majus præterea aut minus vel semet ipso vel alio. Sic prorsus se habet.

XII. An forte antiquius aut junius aliquo vel etiam coætaneum ipsum unum esse potest? Quid prohibet? Id sane, quoniam si eandem ætatem vel secum vel cum alio quopiam aget, æqualitatem et similitudinem temporis participabit: ostensum est tamen, neque æqualitatem nec similitudinem ipsi uni ullam adesse posse. Ostensum profecto. Hoc vero quoque diximus, neque inæqualitatis nec dissimilitudinis compos exsistere. Quam maxime. Quo igitur pacto quod hujusmodi est, id senius aut junius aliquo vel ætate par ulli esse poterit? Nullo modo. Ergo ipsum unum non junius, non senius, non ætate par aut ad se ipsum aut ad aliud erit? Non, ut videtur. An igitur neque in tempore ullo pacto ipsum unum, cum tale sit, erit unquam? nonne enim necesse est quidquid est in tempore, id se ipsum semper senius fieri? Necesse. Et quod senius, id semper juniori senius? Cur non? Itaque quod se ipsum fit senius, id se etiam simul junius fit, siquidem aliquo senius fieri poterit. Quomodo dicis? Hoc modo: diversum alterum ab altero nihil fieri oportet diversum cum jam sit, sed jam exsistentis jam esse, facti vero factum esse, futuri vero fore, ejus vero quod fit, nondum factum esse nec fore neque esse diversum, sed fieri neque aliter esse. Necesse est. At vero senius oppositum est juniori, nulli vero alii. Est. Quod ergo se ipsum fit senius, id necesse est simul quoque se junius fieri. Videtur. Quin etiam nec longiori se tempore neque breviori fieri, sed per æquale semper tempus secum fieri et esse et factum esse et futurum esse. Necessaria hæc quoque sunt. Necessarium ergo videtur, quodlibet eorum, quæ in tempore sunt atque tali participant, eandem secum ætatem agere ac senius se simul et junius fieri. Videtur. Ipsi vero uni nulla prorsus ex talibus passionibus accidit, ut vidimus. Nulla. Nullius ergo temporis particeps est, neque in aliquo tempore. Non sane, ut ratio dictat. Quid est igitur? ipsum erat, fuit, fiebat, nonne participationem temporis quandoque præteriti significare videntur? Imo. At vero erit, fiet, factum fuerit, an non futurum nobis designant? Futurum. Est autem et fit nonne præsentis sunt temporis? Omnino quidem. Si ergo ipsum unum

ἄρα τὸ ἓν μηδαμῇ μηδενὸς μετέχει χρόνου, οὔτε ποτὲ γέγονεν οὔτ' ἐγίγνετο οὔτ' ἦν ποτὲ, οὔτε νῦν γέγονεν οὔτε γίγνεται οὔτ' ἔστιν, οὔτ' ἔπειτα γενήσεται οὔτε γενηθήσεται οὔτ' ἔσται. Ἀληθέστατα. Ἔστιν οὖν 5 οὐσίας ὅπως ἄν τι μετάσχοι ἄλλως ἢ κατὰ τούτων τι; Οὐκ ἔστιν. Οὐδαμῶς ἄρα τὸ ἓν οὐσίας μετέχει. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδαμῶς ἄρ' ἔστι τὸ ἕν. Οὐ φαίνεται. Οὐδ' ἄρ' οὕτως ἔστιν ὥσθ' ἓν εἶναι· εἴη γὰρ ἂν ἤδη ὂν καὶ οὐσίας μετέχον. ἀλλ' ὡς ἔοικε, τὸ ἓν οὔθ' ἕν ἐστιν 10 οὔτ' ἔστιν, εἰ δεῖ τῷ τοιῷδε λόγῳ πιστεύειν. Κινδυ-142νεύει. Ὃ δὲ μὴ ἔστι, τούτῳ τῷ μὴ ὄντι εἴη ἄν τι, a ἢ αὐτῷ ἢ αὐτοῦ; Καὶ πῶς; Οὐδ' ἄρ' ὄνομα ἔστιν αὐτῷ οὐδὲ λόγος οὐδέ τις ἐπιστήμη οὐδ' αἴσθησις οὐδὲ δόξα. Οὐ φαίνεται. Οὐδ' ὀνομάζεται ἄρ' οὐδὲ λέγεται οὐδὲ 15 δοξάζεται οὐδὲ γιγνώσκεται, οὐδέ τι τῶν ὄντων αὐτοῦ αἰσθάνεται. Οὐκ ἔοικεν. Ἦ δυνατὸν οὖν περὶ τὸ ἓν ταῦθ' οὕτως ἔχειν; Οὔκουν ἔμοιγε δοκεῖ.

XIII. Βούλει οὖν ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐξ ἀρχῆς b ἐπανέλθωμεν, ἐάν τι ἡμῖν ἐπανιοῦσιν ἀλλοῖον φανῇ; 20 Πάνυ μὲν οὖν βούλομαι. Οὐκοῦν ἓν εἰ ἔστι, φαμὲν, τὰ συμβαίνοντα περὶ αὐτοῦ, ποῖά ποτε τυγχάνει ὄντα, διομολογητέα ταῦτα. οὐχ οὕτω; Ναί. Ὅρα δὴ ἐξ ἀρχῆς. Ἓν εἰ ἔστιν, ἆρ' οἷόν τ' αὐτὸ εἶναι μὲν, οὐσίας δὲ μὴ μετέχειν; Οὐχ οἷόν τε. Οὐκοῦν καὶ ἡ 25 οὐσία τοῦ ἑνὸς εἴη ἂν, οὐ ταὐτὸν οὖσα τῷ ἑνί. οὐ γὰρ ἂν ἐκείνη ἦν ἐκείνου οὐσία, οὐδ' ἂν ἐκεῖνο τὸ ἓν ἐκείνης μετεῖχεν, ἀλλ' ὅμοιον ἂν ἦν λέγειν ἕν τ' εἶναι καὶ ἓν c ἕν. νῦν δ' οὐχ αὕτη ἐστὶν ἡ ὑπόθεσις, εἰ ἓν ἕν, τί χρὴ ξυμβαίνειν, ἀλλ' εἰ ἓν ἔστιν. οὐχ οὕτω; Πάνυ 30 μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὡς ἄλλο τι σημαῖνον τὸ ἔστι τοῦ ἕν. Ἀνάγκη. Ἆρ' οὖν ἄλλο ἢ ὅτι οὐσίας μετέχει τὸ ἕν, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ λεγόμενον, ἐπειδάν τις συλλήβδην εἴπῃ ὅτι ἓν ἔστι; Πάνυ γε. Πάλιν δὴ λέγωμεν, ἓν εἰ ἔστι, τί συμβήσεται. σκόπει οὖν, εἰ οὐκ ἀνάγκη ταύτην τὴν 35 ὑπόθεσιν τοιοῦτον ὂν τὸ ἓν σημαίνειν, οἷον μέρη ἔχειν; Πῶς; Ὧδε· εἰ τὸ ἔστι τοῦ ἑνὸς ὄντος λέγεται καὶ τὸ d ἓν τοῦ ὄντος ἑνός, ἔστι δ' οὐ ταὐτὸν ἥ τ' οὐσία καὶ τὸ ἕν, τοῦ αὐτοῦ δ' ἐκείνου οὗ ὑπεθέμεθα τοῦ ἑνὸς ὄντος, ἆρ' οὐκ ἀνάγκη τὸ μὲν ὅλον ἓν ὂν εἶναι αὐτὸ, τούτου δὲ 40 γίγνεσθαι μόρια τό θ' ἓν καὶ τὸ εἶναι; Ἀνάγκη. Πότερον οὖν ἑκάτερον τῶν μορίων τούτων μόριον μόνον προσεροῦμεν, ἢ τοῦ ὅλου μόριον τό γε μόριον προσρητέον; Τοῦ ὅλου. Καὶ ὅλον ἄρ' ἐστὶν ὃ ἂν ἓν ᾖ, καὶ μόριον ἔχει. Πάνυ γε. Τί οὖν; τῶν μορίων ἑκάτε-45 ρον τούτων τοῦ ἑνὸς ὄντος, τό θ' ἓν καὶ τὸ ὄν, ἆρ' e ἀπολείπεσθον ἢ τὸ ἓν τοῦ ὄντος εἶναι ⌈μορίου⌉ ἢ τὸ ὂν τοῦ ἑνὸς ⌈μορίου⌉; Οὐκ ἂν εἴη. Πάλιν ἄρα καὶ τῶν μορίων ἑκάτερον τό θ' ἓν ἴσχει καὶ τὸ ὄν, καὶ γίγνεται τὸ ἐλάχιστον ἐκ δυεῖν αὖ μορίοιν τὸ μόριον. καὶ κατὰ 50 τὸν αὐτὸν λόγον οὕτως ἀεὶ, ὅ τί περ ἂν μόριον γένηται, τούτω τὼ μορίω ἀεὶ ἴσχει· τό τε γὰρ ἓν τὸ ὂν 143ἀεὶ ἴσχει καὶ τὸ ὂν τὸ ἕν· ὥστ' ἀνάγκη δύ' ἀεὶ γιγνό- a μενον μηδέποθ' ἓν εἶναι. Παντάπασι μὲν οὖν. Οὐκοῦν ἄπειρον ἂν τὸ πλῆθος οὕτω τὸ ἓν ὂν εἴη; Ἔοικέ

nullo prorsus participat tempore, nec fuit unquam nec fiebat neque erat, neque nunc factum est neque fit, neque fiet neque factum erit neque erit. Verissima hæc sunt. Num potest quidquam essentia aliter quam secundum istorum aliquod participare? Non aliter. Nullo igitur modo ipsum unum essentiæ particeps est? Nullo. Neque igitur ullo modo est ipsum unum. Haudquaquam, ut videtur. Neque igitur ita est ut sit unum: esset enim jam ens et essentiæ particeps. imo, ut videtur, ipsum unum neque unum est neque est, si quid huic tali rationi credendum. Videtur. Ei vero, quod non est, num est vel ipsi vel ipsius aliquid? Qui posset? Non igitur nomen illi est neque sermo neque scientia quædam, non sensus, non opinio. Non, ut videtur. Quapropter nec nominatur nec dicitur nec opinione cogitatur nec cognoscitur, neque ab aliquo ex iis quæ sunt sentitur. Haud sane videtur. An igitur fieri potest ut ista circa ipsum unum sic se habeant? Non, ut mihi videtur.

XIII. Visne igitur ad ipsius hypotheseos principium redeamus, considerantes si quid forte redeuntibus nobis aliter se habere videatur? Volo omnino quidem. Ipsum igitur unum si est, dicimus, quæ circa illud eveniunt cujusmodi tandem sint constituendum. nonne ita? Profecto. Meditare jam a principio. Unum si est, numquid possibile est ipsum esse, essentia vero nequaquam participare? Impossibile. Essentia igitur unius erit, cum non idem quod ipsum unum sit. non enim illa illius essentia esset, neque illud ipsum unum illa participaret, sed quoties proferretur unum esse, simile quiddam significaretur, ac si unum unum diceremus. nunc autem non est hujusmodi hypothesis nostra, si unum unum, quid eventurum sit, sed si unum est. nonne ita? Prorsus sic est. Nonne ita dicitur, tanquam aliud significet ipsum est, aliud ipsum unum? Necesse. Numquid igitur cum unum *est* compendio dicamus, aliud ea oratio significat, quam unum *essentiæ particeps est*? Omnino. Rursus igitur dicamus, unum si est, quid continget. age igitur adverte, an non necesse hanc suppositionem ipsum unum ejuscemodi prædicare, quale partes habeat? Quo modo? Hoc: si esse de uno ente dicitur et ipsum unum de ente uno, est autem non idem essentia et unum, eodem illo exsistente uno quod supposuimus, nonne necesse est totum, cum unum ens sit, ipsum esse, hujus vero partes tam unum quam esse exsistere? Necesse. Utrum vero utramque harum partium partem duntaxat appellabimus, an partem totius partem prædicare oportet? Totius. Totum igitur est id, quodcumque unum sit, ac partem habet. Penitus. Quid autem? num harum partium unius entis utraque, unum et ens, ita se invicem deserunt, ut ipsi enti unum, et ipsi uni ens desit? Non certe. Ergo utraque pars unum et ens complectitur, et pars quælibet ex duabus saltem particulis constituitur. et secundum eandem rationem quæcumque particula occurrit, utraque semper in ea continetur: etenim unum semper ens et ens unum mutuis nexibus amplectitur: ita ut, cum ubique in quavis particula duo emergant, necesse sit nunquam unum exsistere. Omnino. Nonne hac ratione unum ens infinita multitudo

γε. Ἴθι δὴ καὶ τῇδ' ἔτι. Πῇ; Οὐσίας φαμὲν μετέχειν τὸ ἕν, διὸ ἔστι ⌈ὄν⌉; Ναί. Καὶ διὰ ταῦτα δὴ τὸ ἓν ὂν πολλὰ ἐφάνη. Οὕτω. Τί δαί; αὐτὸ τὸ ἕν, ὃ δή φαμεν οὐσίας μετέχειν, ἐὰν αὐτὸ τῇ διανοίᾳ μόνον 5 καθ' αὑτὸ λάβωμεν ἄνευ τούτου οὗ φαμὲν μετέχειν, ἆρά γ' ἓν μόνον φανήσεται ἢ καὶ πολλὰ ταὐτὸ τοῦτο; Ἕν, οἶμαι ἔγωγε. Ἴδωμεν δή· ἄλλο τι ἕτερον μὲν b ἀνάγκη τὴν οὐσίαν αὐτοῦ εἶναι, ἕτερον δ' αὐτό, εἴπερ μὴ οὐσία τὸ ἕν, ἀλλ' ὡς ἓν οὐσίας μετέσχεν. Ἀνάγκη. 10 Οὐκοῦν εἰ ἕτερον μὲν ἡ οὐσία, ἕτερον δὲ τὸ ἕν, οὔτε τῷ ἓν εἶναι τὸ ἓν τῆς οὐσίας ἕτερον, οὔτε τῷ οὐσία εἶναι ἡ οὐσία τοῦ ἑνὸς ἄλλο, ἀλλὰ τῷ ἑτέρῳ τε καὶ ἄλλῳ ἕτερα ἀλλήλων. Πάνυ μὲν οὖν. Ὥστ' οὐ ταὐτόν ἐστιν οὔτε τῷ ἑνὶ οὔτε τῇ οὐσίᾳ τὸ ἕτερον. Πῶς 15 γάρ; Τί οὖν; ἐὰν προελώμεθ' αὐτῶν εἴτε βούλει τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ἕτερον εἴτε τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ἓν εἴτε c τὸ ἓν καὶ τὸ ἕτερον, ἆρ' οὐκ ἐν ἑκάστῃ τῇ προαιρέσει προαιρούμεθά τινε ὢ ὀρθῶς ἔχει καλεῖσθαι ἀμφοτέρω; Πῶς; Ὧδε· ἔστιν οὐσίαν εἰπεῖν; Ἔστι. 20 Καὶ αὖθις εἰπεῖν ἕν; Καὶ τοῦτο. Ἆρ' οὖν οὐχ ἑκάτερον αὐτοῖν εἴρηται; Ναί. Τί δ'; ὅταν εἴπω οὐσία τε καὶ ἕν, ἆρ' οὐκ ἀμφοτέρω; Πάνυ γε. Οὐκοῦν κἂν οὐσία τε καὶ ἕτερον ἢ ἕτερόν τε καὶ ἕν, καὶ οὕτω πανταχῶς ἐφ' ἑκάστου ἄμφω λέγω; Ναί. Ὢ δ' ἂν ἄμφω d 25 ὀρθῶς προσαγορεύησθον, ἆρ' οἷόν τ' ἄμφω μὲν αὐτὼ εἶναι, δύο δὲ μή; Οὐχ οἷόν τε. Ὢ δ' ἂν δύ' ἦτον, ἔστι τις μηχανὴ μὴ οὐχ ἑκάτερον αὐτοῖν ἓν εἶναι; Οὐδεμία. Τούτων ἄρ' ἐπείπερ ξύνδυ' ἕκαστα ξυμβαίνει εἶναι, καὶ ἓν ἂν εἴη ἕκαστον. Φαίνεται. Εἰ δ' ἓν 30 ἕκαστον αὐτῶν ἐστι, συντεθέντος ἑνὸς ὁποιουοῦν ἡτινιοῦν συζυγίᾳ, οὐ τρία γίγνεται τὰ πάντα; Ναί. Τρία δ' οὐ περιττά, καὶ δύο ἄρτια; Πῶς δ' οὔ; Τί δαί; δυεῖν ὄντοιν οὐκ ἀνάγκη εἶναι καὶ δίς, καὶ τριῶν ὄντων τρίς, e εἴπερ ὑπάρχει τῷ τε δύο τὸ δὶς ἓν καὶ τῷ τρία τὸ τρὶς 35 ἕν; Ἀνάγκη. Δυεῖν δ' ὄντοιν καὶ δίς, οὐκ ἀνάγκη δύο δὶς εἶναι; καὶ τριῶν καὶ τρίς, οὐκ ἀνάγκη αὖ τρία τρὶς εἶναι; Πῶς δ' οὔ; Τί δαί; τριῶν ὄντων καὶ δὶς ὄντων, καὶ δυεῖν ὄντοιν καὶ τρὶς ὄντοιν, οὐκ ἀνάγκη τρία τε δὶς εἶναι καὶ δύο τρίς; Πολλή γε. Ἀρτιά τ' ἄρ' ἀρ- 40 τιάκις ἂν εἴη καὶ περιττὰ περιττάκις καὶ ἄρτια περιτ- a 144 τάκις καὶ περιττὰ ἀρτιάκις. Ἔστιν οὕτως. Εἰ οὖν ταῦθ' οὕτως ἔχει, οἴει τιν' ἀριθμὸν ὑπολείπεσθαι, ὃν οὐκ ἀνάγκη εἶναι; Οὐδαμῶς γε. Εἰ ἄρ' ἔστιν ἕν, ἀνάγκη καὶ ἀριθμὸν εἶναι. Ἀνάγκη. Ἀλλὰ μὴν ἀρι- 45 θμοῦ γ' ὄντος, πόλλ' ἂν εἴη καὶ πλῆθος ἄπειρον τῶν ὄντων. ἢ οὐκ ἄπειρος ἀριθμὸς πλήθει καὶ μετέχων οὐσίας γίγνεται; Καὶ πάνυ γε. Οὐκοῦν εἰ πᾶς ἀριθμὸς οὐσίας μετέχει, καὶ τὸ μόριον ἕκαστον τοῦ ἀριθμοῦ μετέχοι ἂν αὐτῆς; Ναί.

50 XIV. Ἐπὶ πάντ' ἄρα πολλὰ ὄντα ἡ οὐσία νενέμηται καὶ οὐδενὸς ἀποστατεῖ τῶν ὄντων, οὔτε τοῦ σμι- b κροτάτου οὔτε τοῦ μεγίστου. ἢ τοῦτο μὲν καὶ ἄλογον ἐρέσθαι; πῶς γὰρ ἂν δὴ οὐσία γε τῶν ὄντων του ἀποστατοίη; Οὐδαμῶς. Κατακεκερμάτισται ἄρ' ὡς οἷόν

erit? Videtur. Age, quæso, et hac perge. Qua? Dicimus unum essentia participare in quantum est? Ita. Et ob hanc causam unum ens multa (esse) apparuit? Sic est. Quid autem? si ipsum unum, quod essentiæ particeps esse diximus, ipsum secundum se ipsum solum intelligentia cogitemus seorsum ab illo, quo participare prædiximus, numquid unum solum apparebit, an etiam multa idem hoc? Unum, puto equidem. Consideremus jam : aliudne quiddam esse necesse est ipsius essentiam, aliud vero ipsum, siquidem non essentia ipsum unum, sed ut unum essentia participat. Necesse est. Quodsi alterum essentia, alterum unum, ipsum unum non ex eo, quod unum est, ab essentia alterum est, neque essentia, in quantum essentia, ab uno est altera, sed ex eo, quod est ipsum per se alterum et aliud, altera sunt invicem. Prorsus. Quamobrem ipsum alterum neque uni neque essentiæ idem est. Verum. Quid ergo? si ex istis elegerimus sive essentiam et alterum seu essentiam et unum sive unum et alterum, nonne in qualibet assumptione eliciemus aliqua quæ jure ambo appellari poterunt? Quomodo? Hoc : licetne essentiam dicere? Licet. Rursusque dicere unum? Et hoc. Nonne igitur utrumque illorum dictum est? Dictum. Quid vero? quoties essentiam et unum dico, an non ambo dico? Dicis. Et si essentiam atque alterum sive alterum atque unum, nonne et in his omnino singulis ambo dico? Prorsus. Quæ vero ambo recte appellata sunt, numquid possunt ambo ea esse, neque tamen esse duo? Nequaquam. At quæ duo sunt, cogitarine ita possunt, ut non illorum utrumque unum sit? Minime. Quoniam igitur ista simul duo singula sunt, idcirco unumquodque etiam unum erit. Videtur. Si vero unum quodlibet eorum est, cum unum qualecumque mutuo quocumque conjugio invicem sit connexum, nonne tria universa resultant? Ita. Tria vero nonne imparia, duo autem paria? Quidni? Et cum duo sint, nonne necesse est etiam bis esse, et cum tria ter, siquidem duobus inest bis unum, tribus vero ter unum? Necesse. Duobus autem exsistentibus ac bis, nonne necesse est duo bis esse? et tribus exsistentibus atque ter, nonne etiam necesse est tria ter esse? Quidni? Quid vero? tribus exsistentibus atque bis, et duobus atque ter exsistentibus, nonne necesse est tria bis esse ac duo ter? Necesse est omnino. Erunt igitur pariter paria et impariter imparia, necnon paria impariter et pariter imparia. Certe. Si hæc igitur ita se habent, num putas ullum numerum relinqui, qui non necessario sit? Nullum. Idcirco si est unum, necesse est et numerum esse. Procul dubio. Item si numerus est, multa utique sunt et infinita entium multitudo. aut nonne infinitus numerus multitudine etiam particeps essentiæ fit? Maxime. Quodsi totus ipse numerus est essentiæ particeps, unaquæque etiam particula numeri particeps essentiæ erit? Ita.

XIV. Per omnia ergo, quæ multa sunt, essentia distributa est neque ab aliquo eorum, quæ sunt, abest, seu minimum hoc sit sive maximum. aut an vel absurdum est hoc quærere? quo modo enim essentia ab aliquo eorum, quæ sunt, abesse potest? Nullo. Divisa est igi-

τε σμικρότατα καὶ μέγιστα καὶ πανταχῶς ὄντα, καὶ μεμέρισται πάντων μάλιστα, καὶ ἔστι μέρη ἀπέραντα τῆς οὐσίας. Ἔχει οὕτω. Πλεῖστα ἄρ' ἐστὶ τὰ μέρη c αὐτῆς. Πλεῖστα μέντοι. Τί οὖν; ἔστι τι αὐτῶν, ὃ 5 ἔστι μὲν μέρος τῆς οὐσίας, οὐδὲν μέντοι μέρος; Καὶ πῶς ἄν τοι τοῦτο γένοιτο; Ἀλλ' εἴπερ γε, οἶμαι, ἔστιν, ἀνάγκη αὐτὸ ἀεί, ἕωσπερ ἂν ᾖ, ἕν γέ τι εἶναι, μηδὲν δ' ἀδύνατον. Ἀνάγκη. Πρὸς ἅπαντι ἄρ' ἑκάστῳ τῷ τῆς οὐσίας μέρει πρόσεστι τὸ ἕν, οὐκ ἀπολειπόμενον 10 οὔτε σμικροτέρου οὔτε μείζονος μέρους οὔτ' ἄλλου οὐδενός. Οὕτως. Ἆρ' οὖν ἓν ὂν πολλαχοῦ ἅμ' ὅλον d ἐστί; τοῦτ' ἄθρει. Ἀλλ' ἀθρῶ, καὶ ὁρῶ ὅτι ἀδύνατον. Μεμερισμένον ἄρα, εἴπερ μὴ ὅλον· ἄλλως γάρ που οὐδαμῶς ἅμ' ἅπασι τοῖς τῆς οὐσίας μέρεσι παρέσται, 15 ἢ μεμερισμένον. Ναί. Καὶ μὴν τό γε μεριστὸν πολλὴ ἀνάγκη εἶναι τοσαῦτα, ὅσαπερ μέρη. Ἀνάγκη. Οὐκ ἄρ' ἀληθῆ ἄρτι ἐλέγομεν, λέγοντες ὡς πλεῖστα μέρη ἡ οὐσία νενεμημένη εἴη. οὐδὲ γὰρ πλείω τοῦ ἑνὸς νενέμηται, ἀλλ' ἴσα, ὡς ἔοικε, τῷ ἑνί· οὔτε γὰρ 20 τὸ ὂν τοῦ ἑνὸς ἀπολείπεται οὔτε τὸ ἓν τοῦ ὄντος, ἀλλ' e ἐξισοῦσθον δύ' ὄντε ἀεὶ παρὰ πάντα. Παντάπασιν οὕτω φαίνεται. Τὸ ἓν ἄρ' αὐτὸ κεκερματισμένον ὑπὸ τῆς οὐσίας πολλά τε καὶ ἄπειρα τὸ πλῆθός ἐστι. Φαίνεται. Οὐ μόνον ἄρα τὸ ὂν [ἓν] πολλά ἐστιν, ἀλλὰ 25 καὶ αὐτὸ τὸ ἓν ὑπὸ τοῦ ὄντος διανενεμημένον πολλὰ ἀνάγκη εἶναι. Παντάπασι μὲν οὖν.

XV. Καὶ μὴν ὅτι γ' ὅλου τὰ μόρια μόρια, πεπερασμένον ἂν εἴη κατὰ τὸ ὅλον τὸ ἕν. ἢ οὐ περιέχεται 145 ὑπὸ τοῦ ὅλου τὰ μόρια; Ἀνάγκη. Ἀλλὰ μὴν τό γε a 30 περιέχον πέρας ἂν εἴη. Πῶς δ' οὔ; Τὸ ἓν ἄρ' [ὂν] ἕν τ' ἐστί που καὶ πολλά, καὶ ὅλον καὶ μόρια, καὶ πεπερασμένον καὶ ἄπειρον πλήθει. Φαίνεται. Ἆρ' οὖν οὐκ, ἐπείπερ πεπερασμένον, καὶ ἔσχατα ἔχον; Ἀνάγκη. Τί δ'; εἰ ὅλον, οὐ καὶ ἀρχὴν ἂν ἔχοι καὶ μέσον καὶ 35 τελευτήν; ἢ οἷόν τέ τι ὅλον εἶναι ἄνευ τριῶν τούτων; κἂν του ἓν ὁτιοῦν αὐτῶν ἀποστατῇ, ἐθελήσει ἔτι ὅλον εἶναι; Οὐκ ἐθελήσει. Καὶ ἀρχὴν δή, ὡς ἔοικε, καὶ τελευτὴν καὶ μέσον ἔχοι ἂν τὸ ἕν. Ἔχοι ἄν. Ἀλλὰ μὴν τό γε μέσον ἴσον τῶν ἐσχάτων ἀπέχει· οὐ γὰρ b 40 ἂν ἄλλως μέσον εἴη. Οὐ γάρ. Καὶ σχήματος δή τινος, ὡς ἔοικε, τοιοῦτον ὂν μετέχοι ἂν τὸ ἕν, ἤτοι εὐθέος ἢ στρογγύλου ἤ τινος μικτοῦ ἐξ ἀμφοῖν. Μετέχοι γὰρ ἄν. Ἆρ' οὖν οὕτως ἔχον οὐκ αὐτό τ' ἐν ἑαυτῷ ἔσται καὶ ἐν ἄλλῳ; Πῶς; Τῶν μερῶν που ἕκα-45 στον ἐν τῷ ὅλῳ ἐστὶ καὶ οὐδὲν ἐκτὸς τοῦ ὅλου. Οὕτω. Πάντα δὲ τὰ μέρη ὑπὸ τοῦ ὅλου περιέχεται; Ναί. Καὶ μὴν τά γε πάντα μέρη τὰ αὑτοῦ τὸ ἕν ἐστι, καὶ c οὔτε τι πλέον οὔτ' ἔλαττον ἢ πάντα. Οὐ γάρ. Οὐκοῦν καὶ τὸ ὅλον τὸ ἕν ἐστι; Πῶς δ' οὔ; Εἰ ἄρα πάντα 50 τὰ μέρη ἐν ὅλῳ τυγχάνει ὄντα, ἔστι δὲ τά τε πάντα τὸ ἓν καὶ αὐτὸ τὸ ὅλον, περιέχεται δ' ὑπὸ τοῦ ὅλου τὰ πάντα, ὑπὸ τοῦ ἑνὸς ἂν περιέχοιτο τὸ ἕν, καὶ οὕτως ἂν ἤδη τὸ ἓν αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ εἴη. Φαίνεται. Ἀλλὰ μέντοι τό γ' ὅλον αὖ οὐκ ἐν τοῖς μέρεσίν ἐστιν, οὔτ' ἐν

tur, quoad fieri potest, in minima et maxima, atque in omnia, quæ quomodocumque sunt, et maxime omnium distributa est, et infinitæ sunt essentiæ partes. Sic se res habet. Plurimæ igitur illius partes sunt. Plurimæ certe. Quid vero? estne quidquam ex istis quod quidem pars essentiæ sit, nulla tamen pars? At quo pacto id fieret? Verum postquam, ut arbitror, est, necesse est ipsam semper, quamdiu est, unum aliquid esse, ut autem nihil sit fieri non potest. Absque dubio. Non solum ergo universæ essentiæ, sed illius etiam singulis partibus unum adest, partem nullam deserens, sive major illa quidem seu minor sit, sive quomodocumque se habeat. Sic est. Numquid igitur cum sit unum ubique simul est totum? hoc considera. Considero, atque hoc fieri non posse video. Divisum igitur, nisi totum : non enim aliter universis simul essentiæ partibus quam divisum aderit. Sic est. Ceterum quod partibile est, necessario totidem sunt, quot sunt partes. Necessario. Hac de causa haud recte paulo ante dicebamus essentiam in partes plurimas distributam. quippe cum non in plures quam ipsum unum, sed, ut videtur, in pares discreta sit : neque enim ens uni neque unum enti deest, sed, duo cum sint, hæc potius per omnia penitus coæquantur. Omnino sic videtur. Ipsum igitur unum ab essentia distributum infinita multitudo est. Patet. Non modo igitur (ipsum) ens multa est, sed et ipsum unum ab essentia distributum multa esse necesse est. Omnino.

XV. Quin etiam ex eo quod omnes partes totius partes sunt, terminatum secundum totum unum erit. aut an non comprehenduntur omnes a toto particulæ? Comprehenduntur. Quod autem comprehendit terminus est. Est. Propterea unum est unum quodammodo et multa, totumque et partes, necnon finitum et multitudine infinitum. Videtur. Nonne cum terminatum sit, extrema quoque habet? Necessarium est. Quid vero? si totum est, nonne et principium et medium et finem habebit? aut an totum aliquid absque his tribus reperiri potest? et si unum quid eorum trium ab aliquo abest, num totum ulterius erit? Minime. Quamobrem principium mediumque et finem unum habet. Habet. Medium vero æquo intervallo ab extremis distat : non enim aliter esset medium. Non certe. Præterea cum tale sit unum, figuræ cujusdam est particeps, seu rectæ sive rotundæ sive alicujus ex utrisque compositæ. Particeps procul dubio. Nonne, si hujusmodi est, ipsum in se ipso et in alio erit? Quo pacto? Quælibet pars in toto est, neque extra totum penitus ulla. Est. Singulæne vero partes sub toto clauduntur? Ita. At unum cunctæ suæ partes est, nec quid plus minusve quam universæ. Sic est. Ergone et totum unum est? Quidni? Si igitur omnes partes toto clauduntur, estque omnia unum et ipsum totum, continentur autem sub toto singula, ab uno utique unum continebitur, atque ita unum ipsum in semet ipso jam erit. Videtur. Verumtamen totum in partibus non est, neque in omnibus neque in aliqua. si enim in omni-

πᾶσιν οὔτ' ἔν τινι. εἰ γὰρ ἐν πᾶσιν, ἀνάγκη καὶ ἐν ἑνί. ἔν τινι γὰρ ἑνὶ μὴ ὂν οὐκ ἂν ἔτι που δύναιτο ἔν γ' ἅπασιν εἶναι· εἰ δὲ τοῦτο μὲν τὸ ἓν τῶν ἁπάντων ἐστὶ, τὸ δ' ὅλον ἐν τούτῳ μὴ ἔνι, πῶς ἔτι ἔν γε τοῖς πᾶσιν ἐνέσται; Οὐδαμῶς. Οὐδὲ μὴν ἔν τισι τῶν μερῶν. εἰ γὰρ ἐν τισι τὸ ὅλον εἴη, τὸ πλέον ἂν ἐν τῷ ἐλάττονι εἴη, ὅ ἐστιν ἀδύνατον. Ἀδύνατον γάρ. Μὴ ὂν δ' ἐν πλείοσι μηδ' ἐν ἑνὶ μηδ' ἐν ἅπασι τοῖς μέρεσι τὸ ὅλον οὐκ ἀνάγκη ἐν ἑτέρῳ τινὶ εἶναι, ἢ μηδαμοῦ ἔτι εἶναι; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν μηδαμοῦ μὲν ὂν οὐδὲν ἂν εἴη, ὅλον δ' ὄν, ἐπειδὴ οὐκ ἐν αὐτῷ ἐστὶν, ἀνάγκη ἐν ἄλλῳ εἶναι; Πάνυ γε. Ἧ μὲν ἄρα τὸ ἓν ὅλον, ἐν ἄλλῳ ἐστίν· ᾗ δὲ τὰ πάντα μέρη ὄντα τυγχάνει, αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ. καὶ οὕτω τὸ ἓν ἀνάγκη αὐτό τ' ἐν ἑαυτῷ εἶναι καὶ ἐν ἑτέρῳ. Ἀνάγκη. Οὕτω δὴ πεφυκὸς τὸ ἓν ἆρ' οὐκ ἀνάγκη καὶ κινεῖσθαι καὶ ἑστάναι; Πῇ; Ἕστηκε μέν που, εἴπερ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ ἐστίν. ἐν γὰρ ἑνὶ ὂν καὶ ἐκ τούτου μὴ μεταβαῖνον ἐν τῷ αὐτῷ ἂν εἴη, ἐν ἑαυτῷ. Ἔστι γάρ. Τὸ δέ γ' ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ ὂν ἑστὸς δήπου ἀνάγκη ἀεὶ εἶναι. Πάνυ γε. Τί δαί; τὸ ἐν ἑτέρῳ ἀεὶ ὂν οὐ τοὐναντίον, ἀνάγκη μηδέποτ' ἐν ταὐτῷ εἶναι, μηδέποτε δ' ὂν ἐν ταὐτῷ μηδ' ἑστάναι, μὴ ἑστὸς δὲ κινεῖσθαι; Οὕτως. Ἀνάγκη ἄρα τὸ ἓν, αὐτό τ' ἐν ἑαυτῷ ἀεὶ ὂν καὶ ἑτέρῳ, ἀεὶ κινεῖσθαί τε καὶ ἑστάναι. Φαίνεται. Καὶ μὴν ταὐτόν γε δεῖ εἶναι αὐτὸ ἑαυτῷ καὶ ἕτερον ἑαυτοῦ, καὶ τοῖς ἄλλοις ὡσαύτως ταὐτόν τε καὶ ἕτερον εἶναι, εἴπερ καὶ τὰ πρόσθε πέπονθε. Πῶς; Πᾶν που πρὸς ἅπαν ὧδ' ἔχει· ἢ ταὐτόν ἐστιν ἢ ἕτερον· ἢ ἐὰν μὴ ταὐτὸν ᾖ μηδ' ἕτερον, μέρος ἂν εἴη τούτου πρὸς ὃ οὕτως ἔχει, ἢ ὡς πρὸς μέρος ὅλον ἂν εἴη. Φαίνεται. Ἆρ' οὖν τὸ ἓν αὐτὸ αὑτοῦ μέρος ἐστίν; Οὐδαμῶς. Οὐδ' ἄρ' ὡς πρὸς μέρος αὐτὸ αὑτοῦ ὅλον ἂν εἴη, πρὸς ἑαυτὸ μέρος ὄν. Οὐ γὰρ οἷόν τε. Ἀλλ' ἆρ' ἕτερόν ἐστιν ἑνὸς τὸ ἕν; Οὐ δῆτα. Οὐδ' ἄρ' ἑαυτοῦ γ' ἕτερον ἂν εἴη. Οὐ μέντοι. Εἰ οὖν μήθ' ἕτερον μήθ' ὅλον μήτε μέρος αὐτὸ πρὸς ἑαυτό ἐστιν, οὐκ ἀνάγκη ἤδη ταὐτὸν εἶναι αὐτὸ ἑαυτῷ; Ἀνάγκη. Τί δαί; τὸ ἑτέρωθι ὂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἐν τῷ αὐτῷ ὄντος ἑαυτῷ οὐκ ἀνάγκη αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕτερον εἶναι, εἴπερ καὶ ἑτέρωθι ἔσται; Ἔμοιγε δοκεῖ. Οὕτω μὴν ἐφάνη ἔχον τὸ ἕν, αὐτό τ' ἐν ἑαυτῷ ὂν ἅμα καὶ ἐν ἑτέρῳ. Ἐφάνη γάρ. Ἕτερον ἄρα, ὡς ἔοικεν, εἴη ταύτῃ ἂν ἑαυτοῦ τὸ ἕν. Ἔοικε. Τί οὖν; εἴ τού τι ἕτερόν ἐστιν, οὐχ ἑτέρου ὄντος ἕτερον ἔσται; Ἀνάγκη.

XVI. Οὐκοῦν ὅσα μὴ ἕν ἐστιν, ἅπανθ' ἕτερα τοῦ ἑνὸς, καὶ τὸ ἓν τῶν μὴ ἕν; Πῶς δ' οὔ; Ἕτερον ἄρ' ἂν εἴη τὸ ἓν τῶν ἄλλων. Ἕτερον. Ὅρα δή. αὐτό τε ταὐτὸν καὶ τὸ ἕτερον ἆρ' οὐκ ἐναντία ἀλλήλοις; Πῶς δ' οὔ; Ἦ οὖν ἐθελήσει ταὐτὸν ἐν τῷ ἑτέρῳ ἢ τὸ ἕτερον ἐν ταὐτῷ ποτ' εἶναι; Οὐκ ἐθελήσει. Εἰ ἄρα τὸ ἕτερον ἐν ταὐτῷ μηδέποτ' ἔσται, οὐδὲν ἔστι τῶν ὄντων ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ ἕτερον χρόνον οὐδένα. εἰ γὰρ ὁντινοῦν εἴη ἔν τῳ, ἐκεῖνον ἂν τὸν χρόνον ἐν ταὐτῷ εἴη τὸ ἕτερον. οὐχ οὕτως; Οὕτως. Ἐπειδὴ δ' οὐδέποτ' ἐν ταὐτῷ ἐστὶν,

bus, necesse est et in una : si enim in una quadam non sit, in cunctis esse non amplius, opinor, poterit: si autem hoc quidem unum cunctis constat, et in eo totum non inest, quo pacto amplius in omnibus erit? Nullo. Neque in partibus quibusdam. nam si quibusdam totum insit, majus in minori erit, quod impossibile. Impossibile. Cum igitur totum neque in pluribus neque in una neque cunctis in partibus sit, an non necesse est ipsum esse in alio quodam, vel nusquam exsistere? Necesse. Ergo si nusquam sit, nihil penitus erit, cum vero totum sit, non tamen sit in se ipso, restat ut sit in alio? Penitus. Qua igitur unum totum est, in alio est : qua vero omnia partes ejus sunt, ipsum in se ipso. ideoque necesse est unum tum in se ipso, tum etiam in alio esse. Procul dubio. Et cum talis sit unius natura, an non necessario sequitur, ut et stet et moveatur? Qua ratione. Stat quippe, siquidem ipsum in se ipso est : etenim inhærens uni neque ex eo digrediens in eodem erit, in semet ipso. Est profecto. Verum quod in eodem semper est, stare semper oportet. Oportet. At quod in alio semper est, contra necesse est nunquam in eodem esse, si vero nunquam in eodem est, neque stare, quod vero non stat, moveri oportet. Sic est. Necesse est igitur unum, cum in se ipsum semper et in alio sit, semper stare atque moveri. Videtur. Quin etiam idem oportet ipsum sibi esse et a se alterum, et quoad reliqua similiter idem et alterum esse, si modo quæ supra dicta sunt illi competunt. Qua ratione? Sic enim unumquidque ad quodlibet habet : aut idem cum eo est aut diversum : si neque idem neque aliud, pars utique erit ejus erga quod ita se habet, vel ut ad partem erit totum. Videtur. Numquid igitur ipsum unum sui ipsius pars est? Nequaquam. Neque igitur ut ad partem ipsum sui totum erit, cum pars sui sit. Neque enim fieri potest. An forte alterum est unum ab uno? Minime. Neque igitur a se ipso alterum erit. Non certe. Si igitur neque alterum nec totum neque pars quoad se ipsum est, quid jam aliud restat quam ut idem sibi sit? Isthuc ipsum. Quid vero? quod alibi est quam ipsummet in eodem exsistens in semet ipso, nonne cogitur alterum a se ipsum esse, siquidem etiam alibi erit? Mihi quidem videtur. Hujusmodi plane patuit esse unum, ipsum in se simul et in alio esse. Patuit profecto. Ex hoc igitur constat unum esse a se alterum. Videtur. Si quid vero ab aliquo alterum est, nonne ab eo, quod est alterum, alterum erit? Necesse.

XVI. Quæcumque igitur unum minime sunt, nonne ab uno altera, et unum alterum ab iis, quæ non unum? Quidni? Ideo unum a reliquis alterum erit. Alterum. Vide jam. ipsum alterum et ipsum idem nonne contraria invicem sunt? Cur non? Voletne igitur unquam idem in altero vel alterum in eodem consistere? Nunquam. Ergo si nunquam alterum in eodem est, nihil est ex iis, quæ sunt, in quo per aliquod tempus ipsum alterum sit. nam si per aliquod tempus sit in aliquo, per id tempus in eodem ipsum alterum erit. an non? Certe. Postquam vero nunquam in eodem constat, nunquam

οὐδέποτ' ἔν τινι τῶν ὄντων ἂν εἴη τὸ ἕτερον. Ἀληθῆ.
Οὔτ' ἄρ' ἐν τοῖς μὴ ἓν οὔτ' ἐν τῷ ἑνὶ ἐνείη ἂν τὸ ἕτε-
ρον. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐκ ἄρα τῷ ἑτέρῳ γ' ἂν εἴη τὸ
ἓν τῶν μὴ ἓν οὐδὲ τὰ μὴ ἓν τοῦ ἑνὸς ἕτερα. Οὐ γάρ.
5 Οὐδὲ μὴν ἑαυτοῖς γ' ἕτερ' ἂν εἴη ἀλλήλων, μὴ μετέ-
χοντα τοῦ ἑτέρου. Πῶς γάρ; Εἰ δὲ μήθ' ἑαυτοῖς
147 ἕτερά ἐστι μήτε τῷ ἑτέρῳ, οὐ πάντῃ ἂν ἤδη ἐκφεύγοι a
τὸ μὴ ἕτερα εἶναι ἀλλήλων; Ἐκφεύγοι. Ἀλλὰ μὴν
οὐδὲ τοῦ ἑνός γε μετέχει τὰ μὴ ἕν· οὐ γὰρ ἂν μὴ ἓν
10 ἦν, ἀλλά πῃ ἂν ἓν ἦν. Ἀληθῆ. Οὐδ' ἂν ἀριθμὸς
εἴη ἄρα τὰ μὴ ἕν· οὐδὲ γὰρ ἂν οὕτω μὴ ἓν ἦν παντά-
πασιν, ἀριθμόν γ' ἔχοντα. Οὐ γὰρ οὖν. Τί δέ; τὰ
μὴ ἓν τοῦ ἑνὸς ἆρα μόριά ἐστιν; ἢ κἂν οὕτω μετεῖχε
τοῦ ἑνὸς τὰ μὴ ἕν; Μετεῖχεν. Εἰ ἄρα πάντῃ τὸ μὲν
15 ἕν ἐστι, τὰ δὲ μὴ ἕν, οὔτ' ἂν μόριον τῶν μὴ ἓν τὸ ἓν b
εἴη οὔθ' ὅλον ὡς μορίων· οὔτ' αὖ τὰ μὴ ἓν τοῦ ἑνὸς μό-
ρια, οὔθ' ὅλα ὡς μορίῳ τῷ ἑνί. Οὐ γάρ. Ἀλλὰ μὴν
ἔφαμεν τὰ μήτε μόρια μήθ' ὅλα μήθ' ἕτερα ἀλλήλων
ταὐτὰ ἔσεσθαι ἀλλήλοις. Ἔφαμεν γάρ. Φῶμεν ἄρα
20 καὶ τὸ ἓν πρὸς τὰ μὴ ἓν οὕτως ἔχον ταὐτὸν εἶναι αὐ-
τοῖς; Φῶμεν. Τὸ ἓν ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἕτερόν τε τῶν
ἄλλων ἐστὶ καὶ ἑαυτοῦ καὶ ταὐτὸν ἐκείνοις τε καὶ ἑαυ-
τῷ. Κινδυνεύει φαίνεσθαι ἔκ γε τοῦ λόγου. Ἆρ' οὖν c
καὶ ὅμοιόν τε καὶ ἀνόμοιον ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις;
25 Ἴσως. Ἐπειδὴ γοῦν ἕτερον τῶν ἄλλων ἐφάνη, καὶ τἆλλά
που ἕτερ' ἂν ἐκείνου εἴη. Τί μήν; Οὐκοῦν οὕτως ἕτερον
τῶν ἄλλων, ὥσπερ καὶ τἆλλα ἐκείνου, καὶ οὔτε μᾶλλον
οὔθ' ἧττον; Τί γὰρ ἄν; Εἰ ἄρα μήτε μᾶλλον μήθ'
ἧττον, ὁμοίως. Ναί. Οὐκοῦν ᾗ ἕτερον εἶναι πέ-
30 πονθε τῶν ἄλλων καὶ τἆλλα ἐκείνου ὡσαύτως, ταύτῃ
ταὐτὸν ἂν πεπονθότα εἶεν τό θ' ἓν τοῖς ἄλλοις καὶ τἆλλα
τῷ ἑνί. Πῶς λέγεις; Ὧδε· ἕκαστον τῶν ὀνομάτων d
οὐκ ἐπί τινι καλεῖς; Ἔγωγε. Τί οὖν; ταὐτὸν ὄνομα
εἴποις ἂν πλεονάκις ἢ ἅπαξ; Ἔγωγε. Πότερον οὖν
35 ἐὰν μὲν ἅπαξ εἴπῃς, ἐκεῖνο προσαγορεύεις οὗπέρ ἐστι
τοὔνομα, ἐὰν δὲ πολλάκις, οὐκ ἐκεῖνο; ἢ ἐάν θ' ἅπαξ
ἐάν τε πολλάκις ταὐτὸν ὄνομα φθέγξῃ, πολλὴ ἀνάγκη
σε ταὐτὸ καὶ λέγειν ἀεί; Τί μήν; Οὐκοῦν καὶ τὸ ἕτε-
ρον ὄνομά ἐστιν ἐπί τινι; Πάνυ γε. Ὅταν ἄρα αὐτὸ
40 φθέγγῃ, ἐάν θ' ἅπαξ ἐάν τε πολλάκις, οὐκ ἐπ' ἄλλῳ e
οὐδ' ἄλλο τι ὀνομάζεις ἢ 'κεῖνο, οὗπερ ἦν ὄνομα.
Ἀνάγκη. Ὅταν δὴ λέγωμεν, ὅτι ἕτερον μὲν τἆλλα
τοῦ ἑνός, ἕτερον δὲ τὸ ἓν τῶν ἄλλων, δὶς τὸ ἕτερον
εἰπόντες οὐδέν τι μᾶλλον ἐπ' ἄλλῃ ἀλλ' ἐπ' ἐκείνῃ τῇ
45 φύσει αὐτὸ ἀεὶ λέγομεν, ἧσπερ ἦν τοὔνομα. Πάνυ
μὲν οὖν. Ἧ ἄρ' ἕτερον τῶν ἄλλων τὸ ἓν καὶ τἆλλα
148 τοῦ ἑνός, κατ' αὐτὸ τὸ ἕτερον πεπονθέναι [εἶναι], οὐκ a
ἄλλο ἀλλὰ ταὐτὸν ἂν πεπονθὸς εἴη τὸ ἓν τοῖς ἄλλοις.
τὸ δέ που ταὐτὸν πεπονθὸς ὅμοιον. οὐχί; Ναί. Ἧ
50 δὴ τὸ ἓν ἕτερον τῶν ἄλλων πέπονθεν εἶναι, κατ' αὐτὸ
τοῦθ' ἅπαν ἅπασιν ὅμοιον ἂν εἴη· ἅπαν γὰρ ἁπάντων
ἕτερόν ἐστιν. Ἔοικεν.

XVII. Ἀλλὰ μὴν τό γ' ὅμοιον τῷ ἀνομοίῳ ἐναν-
τίον. Ναί. Οὐκοῦν καὶ τὸ ἕτερον τῷ ταὐτῷ. Καὶ

profecto in aliquo eorum, quæ sunt, ipsum alterum erit. Vera dicis. Idcirco neque in iis quæ non sunt unum neque in uno erit alterum. Non sane. Sequitur, ut unum ab iis quæ non unum, et quæ non unum ab uno per ipsum alterum altera esse nequeant. Sequitur plane. Quod nisi participent ipso altero, altera secundum se ipsa invicem esse non poterunt. Quo enim pacto? Atqui si nec se neque ipso altero altera sunt, nonne altera esse invicem nullo pacto possunt? Nullo. Præterea quæ unum non sunt uno minime participant : non enim essent non unum, sed quodammodo unum. Vera. Hanc ob causam quæ non sunt unum neque numerus sunt : alioquin non penitus unius essent expertia, si quem numerum haberent. Non certe. An vero ea, quæ non sunt unum, partes unius sunt? aut an etiam sic uno participarent ea, quæ non sunt unum? Participarent. Si igitur hoc quidem omnino unum est, illa vero non unum, nec pars unum erit eorum, quæ non unum, neque totum tanquam partium : neque rursus quæ non unum unius particulæ, neque tota quasi unum pars. Non profecto. At vero asserimus ea, quæ neque tota neque partes sunt neque invicem altera, eadem invicem esse debere. Asserimus. Fatebimurne igitur etiam unum, cum ita ad ea quæ non unum se habeat, illis idem esse? Fateamur. Ergo unum, ut videtur, alterum quiddam est a reliquis et a se, atque sibi et illis idem. Sic ratio hæc quidem persuadere videtur. Numquid igitur simile quoque et dissimile sibi ac ceteris? Fortasse. Postquam alterum a reliquis esse patuit, altera quoque ab illo reliqua erunt. Quid prohibet? An non ita a reliquis alterum, ut ab illo reliqua, nec magis quicquam neque minus? Quidni? Si nec magis nec minus, restat ut similiter. Ita. Porro quo uni contingit, ut alterum sit e reliquis et eodem modo etiam ab illo reliqua, ex hoc sequitur, ut eadem conditio quædam tam uni quam reliquis competat. Quomodo dicis? Sic : unumquodque nomen nonne suum habet significatum? Habet. Idemne nomen sæpius vel semel pronuntiare potes? Equidem. Utrum quando semel profers, illud appellas cujus est nomen, quando vero sæpius, non illud? an potius, sive semel seu iterum iterumque nomen idem pronunties, necesse est te semper idem innuere? Idem semper. Nonne et ipsum alterum nomen est ad proprium aliquid significandum impositum? Est. Quoties igitur nomen hoc profers, sive semel sive sæpius, non ad aliud refers neque aliud quicquam nominas quam illud, cujus hoc nomen est. Necesse. Quando igitur dicimus, alterum unum a reliquis, et illa ab uno altera, bis nomen hoc alterum pronuntiantes, nunquam ad aliud quiddam significandum inducimus, quam naturam, cujus proprium nomen est. Omnino quidem. Qua ergo unum alterum est a reliquis et reliqua ab uno altera, quatenus passa sunt ipsum esse alterum, non aliud sed idem experta sunt illud unum et ceteræ illa. quodcumque vero idem patitur, simile est. nonne? Imo. Secundum quod autem unum habet, ut sit ab aliis alterum, secundum hoc ipsum quodlibet cuilibet simile est : quodlibet enim est a quolibet alterum. Videtur.

XVII. At enim simile dissimili contrarium. Est sane. Ergo et ipsum alterum ipsi eidem. Et hoc. Verumtamen

τοῦτο. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γ' ἐφάνη, ὡς ἄρα τὸ ἓν τοῖς ἄλλοις ταὐτό [τε καὶ ἕτερον]. Ἐφάνη γάρ. Τοὐναντίον δέ γε πάθος ἐστὶ τὸ εἶναι ταὐτὸ τοῖς ἄλλοις τῷ **b** ἕτερον εἶναι τῶν ἄλλων. Πάνυ γε. Ἧι γε μὴν ἕτε-
5 ρον, ὅμοιον ἐφάνη; Ναί. Ἧι ἄρα ταὐτὸν, ἀνόμοιον ἔσται κατὰ τοὐναντίον πάθος τῷ ὁμοιοῦντι πάθει. ὡμοίου δέ που τὸ ἕτερον; Ναί. Ἀνομοιώσει ἄρα τὸ ταὐτὸν, ἢ οὐκ ἐναντίον ἔσται τῷ ἑτέρῳ. Ἔοικεν. Ὅμοιον ἄρα καὶ ἀνόμοιον ἔσται τὸ ἓν τοῖς ἄλλοις, ᾗ μὲν ἕτερον, ὅμοιον, ᾗ δὲ ταὐτὸν, ἀνόμοιον. Ἔχει **c** γὰρ οὖν δὴ, ὡς ἔοικε, καὶ τοιοῦτον λόγον. Καὶ γὰρ τόνδ' ἔχει. Τίνα; Ἧι ταὐτὸν πέπονθε, μὴ ἀλλοῖον πεπονθέναι, μὴ ἀλλοῖον δὲ πεπονθὸς μὴ ἀνόμοιον, μὴ ἀνόμοιον δ' ὅμοιον εἶναι· ᾗ δ' ἄλλο πέπονθεν, ἀλλοῖον,
15 ἀλλοῖον δ' ὂν ἀνόμοιον εἶναι. Ἀληθῆ λέγεις. Ταὐτόν τ' ἄρ' ὂν τὸ ἓν τοῖς ἄλλοις, καὶ ὅτι ἕτερόν ἐστι, κατ' ἀμφότερα καὶ καθ' ἑκάτερον, ὅμοιόν τ' ἂν εἴη καὶ ἀνόμοιον τοῖς ἄλλοις. Πάνυ γε. Οὐκοῦν καὶ ἑαυτῷ ὡσαύ- **d** τως, ἐπείπερ ἕτερόν θ' ἑαυτοῦ καὶ ταὐτὸν ἑαυτῷ ἐφά-
20 νη, κατ' ἀμφότερα καὶ καθ' ἑκάτερον ὅμοιόν τε καὶ ἀνόμοιον φανήσεται; Ἀνάγκη. Τί δὲ δή; περὶ τοῦ ἅπτεσθαι τὸ ἓν αὑτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ τοῦ μὴ ἅπτεσθαι πέρι, πῶς ἔχει; σκόπει. Σκοπῶ. Αὐτὸ γάρ που ἐν ἑαυτῷ ὅλῳ τὸ ἓν ἐφάνη ὄν. Ὀρθῶς. Οὐκοῦν
25 καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ ἕν; Ναί. Ἧι μὲν ἄρ' ἐν τοῖς ἄλλοις, τῶν ἄλλων ἅπτοιτ' ἄν· ᾗ δ' αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ, **e** τῶν μὲν ἄλλων ἀπείργοιτ' [ἂν] ἅπτεσθαι, αὐτὸ δ' αὑτοῦ ἅπτοιτ' ἂν ἐν ἑαυτῷ ὄν. Φαίνεται. Οὕτω μὲν δὴ ἅπτοιτ' ἂν τὸ ἓν αὑτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων. Ἅπτοι-
30 το. Τί δὲ τῇδε; ἆρ' οὐ πᾶν τὸ μέλλον ἅψεσθαί τινος ἐφεξῆς δεῖ κεῖσθαι ἐκείνῳ, οὗ μέλλει ἅπτεσθαι, ταύτην τὴν ἕδραν κατέχον, ἣ ἂν μετ' ἐκείνην ᾖ ἕδραν, ᾗ ἂν κέηται [οὗ] ἅπτεται; Ἀνάγκη. Καὶ τὸ ἓν ἄρ' εἰ μέλλει αὐτὸ αὑτοῦ ἅψεσθαι, ἐφεξῆς δεῖ εὐθὺς μεθ' ἑαυτὸ
35 κεῖσθαι, τὴν ἐχομένην χώραν κατέχον ἐκείνης, ἐν ᾗ αὐτό ἐστι. Δεῖ γὰρ οὖν. Οὐκοῦν δύο μὲν ὂν τὸ ἓν
149 ποιήσειεν ἂν ταῦτα καὶ ἐν δυοῖν χώραιν ἅμα γένοιτο· **a** ἕως δ' ἂν ᾖ ἕν, οὐκ ἐθελήσει; Οὐ γὰρ οὖν. Ἡ αὐτὴ ἄρ' ἀνάγκη τῷ ἑνὶ μήτε δύ' εἶναι μήθ' ἅπτεσθαι αὐτὸ
40 αὑτοῦ. Ἡ αὐτή. Ἀλλ' οὐδὲ μὴν τῶν ἄλλων ἅψεται. Τί δή; Ὅτι, φαμὲν, τὸ μέλλον ἅψεσθαι χωρὶς ὂν ἐφεξῆς δεῖ ἐκείνῳ εἶναι, οὗ μέλλει ἅψεσθαι, τρίτον δ' αὐτῶν ἐν μέσῳ μηδὲν εἶναι. Ἀληθῆ. Δύ' ἄρα δεῖ τὸ ὀλίγιστον εἶναι, εἰ μέλλει ἅψις εἶναι. Δεῖ. Ἐὰν
45 δὲ τοῖν δυοῖν [ὅροιν] τρίτον προσγένηται ἑξῆς, αὐτὰ μὲν τρί' ἔσται, αἱ δ' ἅψεις δύο. Ναί. Καὶ οὕτω δὴ **b** ἀεὶ ἑνὸς προσγιγνομένου μία καὶ ἅψις προσγίγνεται, καὶ συμβαίνει τὰς ἅψεις τοῦ πλήθους τὸν ἀριθμὸν μιᾷ ἐλάττους εἶναι. ᾧ γὰρ τὰ πρῶτα δύο ἐπλεονέκτησε
50 τῶν ἅψεων εἰς τὸ πλείω εἶναι τὸν ἀριθμὸν ἢ τὰς ἅψεις, τῷ ἴσῳ τούτῳ καὶ ὁ ἔπειτ' ἀριθμὸς πᾶς πασῶν τῶν ἅψεων πλεονεκτεῖ. ἤδη γὰρ τὸ λοιπὸν ἅμ' ἕν τε τῷ ἀριθμῷ προσγίγνεται καὶ μία ἅψις ταῖς ἅψεσιν. Ὀρ- **c** θῶς. Ὅσ' ἄρ' ἐστὶ τὰ ὄντα τὸν ἀριθμὸν, ἀεὶ μιᾷ αἱ

hoc etiam patuit, ipsum unum reliquis idem et alterum esse. Patuit plane. Contraria vero passio est esse aliis idem et esse ab aliis alterum? Prorsus. Qua tamen alterum, simile apparuit. Ita. Qua igitur idem, dissimile erit secundum passionem contrariam passionis illius, quæ simile fecerat. simile autem nonne faciebat ipsum alterum? Prorsus. Ipsum ergo idem dissimile reddet, alioquin ipsius alterius contrarium minime erit. Videtur. Ex his concluditur unum simile atque dissimile ceteris esse, qua sane alterum, simile, qua vero idem, dissimile. Talem certe etiam, ut videtur, rationem habet. Etiam enim hanc habet. Quam? Ut qua idem passum est, non alienum sit passum, qua non alienum, neque dissimile etiam, qua non dissimile, non aliud (passum sit) quam simile esse: qua autem aliud susceperit, ut alienum, alienum autem cum sit, ut dissimile (passum sit) esse. Vera dicis. Unum ergo quia ceteris idem, et quia alterum, secundum ambo et secundum utrumque simile atque dissimile ceteris erit. Maxime. Nonne et sibi eodem modo, si quidem alterum a se et sibi idem esse apparuit, secundum ambo atque utrumque simile et dissimile apparebit? Necesse est. Considera præterea, quæso, quonam pacto unum ad tangendum, vel non tangendum se et reliqua sese habeat. Considero equidem. Ipsum enim unum in se toto esse constitit. Probe. Ergone et in ceteris unum? Ita. Quatenus igitur in reliquis, reliqua tanget: quatenus in se ipsum, tangere quidem reliqua impedietur, se ipsum vero tanget, cum in se sit. Videtur. Hac utique ratione unum et se et cetera tanget. Tanget. Quid vero hac ratione? nonne quodcumque tacturum aliquid est prope illud, quod tacturum est, jacere oportet, eam sedem occupans, et post illam sedem, id, in qua jaceat, quod tangat? Necessarium hoc est. Ideo unum quoque si se tangere debet, continuo post se ipsum jacere oportet, proximam loco, in quo ipsum est, sedem occupans. Oportet omnino. Ergone unum, si duo esset, hæc efficeret et duobus simul in locis exsisteret: donec vero unum est, minime? Nequaquam. Eadem ergo necessitas efficit, ut unum nec duo sit, neque ipsum se tangat. Eadem. At nihilo magis alia tanget. Quamobrem? Quoniam, dicimus, quod tacturum aliquid est seorsum positum proximum illi quod tangendum est esse oportet, tertium vero præter hæc intermedium nullum. Vera. Quapropter duo saltem adesse oportet, quoties futurus est tactus. Oportet. Sin autem præter duo tertium quiddam tertium locum occupat, ipsa quidem tria erunt, tactus autem gemini. Prorsus. Atque ita quoties unum accedit, unus quoque tactus adjicitur, et contingit tactus a multitudine quod ad numerum uno superari. quanto enim prima duo tactus ipsos superarunt, ita ut plura numero quam tactus essent, tanto sequens universus numerus universos tactus excedit. etenim in posterum unum simul accedit numero et unus tactus tactibus. Recte. Quot igitur ea quæ sunt numero sunt, totidem semper et tactus uno duntaxat excepto. Vera lo-

ἅψεις ἐλάττους εἰσὶν αὐτῶν. Ἀληθῆ. Εἰ δέ γ' ἓν μόνον ἐστὶ, δυὰς δὲ μὴ ἔστιν, ἅψις οὐκ ἂν εἴη. Πῶς γάρ; Οὐκοῦν φαμὲν, τἆλλα τοῦ ἑνὸς οὔθ' ἕν ἐστιν οὔτε μετέχει αὐτοῦ, εἴπερ ἄλλα ἐστίν. Οὐ γάρ. Οὐκ ἄρ' ἔνεστιν ἀριθμὸς ἐν τοῖς ἄλλοις, ἑνὸς μὴ ἐνόντος ἐν αὐτοῖς. Πῶς γάρ; Οὔτ' ἄρ' ἕν ἐστι τἆλλα οὔτε δύο οὔτ' ἄλλου ἀριθμοῦ ἔχοντα ὄνομα οὐδέν. Οὔ. Τὸ ἓν ἄρα μόνον ἐστὶν [ἕν], καὶ δυὰς οὐκ ἂν εἴη. Οὐ φαίνεται. Ἅψις ἄρ' οὐκ ἔστι, δυοῖν μὴ ὄντοιν. Οὐκ ἔστιν. Οὔτ' ἄρα τὸ ἓν τῶν ἄλλων ἅπτεται οὔτε τἆλλα τοῦ ἑνὸς, ἐπείπερ ἅψις οὐκ ἔστιν. Οὐ γὰρ οὖν. Οὕτω δὴ κατὰ πάντα ταῦτα τὸ ἓν τῶν τ' ἄλλων καὶ ἑαυτοῦ ἅπτεταί τε καὶ οὐχ ἅπτεται. Ἔοικεν.

XVIII. Ἆρ' οὖν καὶ ἴσον ἐστὶ καὶ ἄνισον αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις; Πῶς; Εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἓν ἢ τἆλλα ἢ ἔλαττον, ἢ αὖ τἆλλα τοῦ ἑνὸς μείζω ἢ ἐλάττω, ἆρ' οὐκ ἂν τῷ μὲν ἓν εἶναι τὸ ἓν καὶ τἆλλα ἄλλα τοῦ ἑνὸς οὔτε τι μείζω οὔτε τι ἐλάττω ἂν εἴη ἀλλήλων αὐταῖς γε ταύταις ταῖς οὐσίαις, ἀλλ' εἰ μὲν πρὸς τῷ τοιαῦτ' εἶναι ἑκάτερα ἰσότητα ἔχοιεν, ἴσα ἂν εἴη πρὸς ἄλληλα· εἰ δὲ τὰ μὲν μέγεθος, τὸ δὲ σμικρότητα, ἢ καὶ μέγεθος μὲν τὸ ἓν, σμικρότητα δὲ τἆλλα, ὁποτέρῳ μὲν τῷ εἴδει μέγεθος προσείη, μεῖζον ἂν εἴη, ᾧ δὲ σμικρότης, ἔλαττον; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν ἐστόν γέ τινε τούτω εἴδη, τό τε μέγεθος καὶ ἡ σμικρότης; οὐ γὰρ ἄν που μὴ ὄντε γ' ἐναντίω τ' ἀλλήλοιν εἴτην καὶ ἐν τοῖς οὖσιν ἐγγιγνοίσθην. Πῶς γὰρ ἄν; Εἰ ἄρ' ἐν τῷ ἑνὶ σμικρότης ἐγγίγνεται, ἤτοι ἐν ὅλῳ ἂν ἢ ἐν μέρει αὐτοῦ ἐνείη. Ἀνάγκη. Τί δ' εἰ ἐν ὅλῳ ἐγγίγνοιτο, οὐχὶ ἢ ἐξ ἴσου ἂν τῷ ἑνὶ δι' ὅλου αὐτοῦ τεταμένη εἴη ἢ περιέχουσα αὐτό; Δῆλον δή. Ἆρ' οὖν οὐκ ἐξ ἴσου μὲν οὖσα ἡ σμικρότης τῷ ἑνὶ ἴση ἂν αὐτῷ εἴη, περιέχουσα δὲ μείζων; Πῶς δ' οὔ; Δυνατὸν οὖν σμικρότητα ἴσην τῳ εἶναι ἢ μείζω τινὸς, καὶ πράττειν γε τὰ μεγέθους τε καὶ ἰσότητος, ἀλλὰ μὴ τὰ ἑαυτῆς; Ἀδύνατον. Ἐν μὲν ὅλῳ ἄρα τῷ ἑνὶ οὐκ ἂν εἴη σμικρότης, ἀλλ', εἴπερ, ἐν μέρει. Ναί. Οὔτι γ' ἐν παντὶ αὖ τῷ μέρει. εἰ δὲ μὴ, ταὐτὰ ποιήσει ἅπερ πρὸς τὸ ὅλον· [ἢ] ἴση ἔσται ἢ μείζων τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἂν ἀεὶ ἐνῇ. Ἀνάγκη. Οὐδενί ποτ' ἄρ' ἐνέσται τῶν ὄντων σμικρότης, μήτ' ἐν μέρει μήτ' ἐν ὅλῳ ἐγγιγνομένη· οὐδέ τι ἔσται σμικρὸν πλὴν αὐτῆς σμικρότητος. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδ' ἄρα μέγεθος ἐνέσται ἐν αὐτῷ. μεῖζον γὰρ ἄν τι εἴη ἄλλο καὶ πλὴν αὐτοῦ μεγέθους, ἐκεῖνο ἐν ᾧ τὸ μέγεθος ἐνείη, καὶ ταῦτα, σμικροῦ αὐτῷ οὐκ ὄντος, οὗ ἀνάγκη ὑπερέχειν, ἐάνπερ ᾖ μέγα. τοῦτο δ' ἀδύνατον, ἐπειδὴ σμικρότης οὐδαμοῦ ἔνι. Ἀληθῆ. Ἀλλὰ μὴν αὐτὸ μέγεθος οὐκ ἄλλου μεῖζον ἢ αὐτῆς σμικρότητος, οὐδὲ σμικρότης ἄλλου ἔλαττον ἢ αὐτοῦ μεγέθους. Οὐ γάρ. Οὔτ' ἄρα τἆλλα μείζω τοῦ ἑνὸς οὐδ' ἐλάττω, μήτε μέγεθος μήτε σμικρότητα ἔχοντα, οὔτ' αὐτὼ τούτω πρὸς τὸ ἓν ἔχετον τὴν δύναμιν τὴν τοῦ ὑπερέχειν τε καὶ ὑπερέχεσθαι ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλω, οὔτ' αὖ τὸ ἓν τούτοιν οὐδὲ τῶν ἄλλων μεῖζον ἂν οὐδ' ἔλαττον εἴη,

queris. Si vero unum esset solum, neque usquam duo, tactus quoque nullus esset. Quo modo? Dicimus, quæ alia sunt ab uno, neque sunt unum neque uno participant, si quidem alia sunt. Nullo modo. Ex his conficitur, non esse in ceteris (quæ alia sunt) numerum, cum unum in illis minime sit. Quo enim pacto id fieri posset? Unde sunt unum neque reliqua nec duo neque alio quovis numero designata. Non sane. Ipsum igitur unum solummodo est, duitas autem esse non potest. Non, ut videtur. Et si duo non sunt, tactus quoque nullus erit. Nullus. Ergo neque unum cetera tangit neque cetera unum, nullo existente tactu. Non prorsus. Omnibus his de causis, unum se et reliqua tangit pariter et non tangit. Videtur.

XVIII. An est præterea æquale pariter et inæquale tum sibi tum etiam ceteris? Quo pacto? Si majus esset vel minus unum quam cetera, aut contra reliqua essent majora sive minora quam unum, an non unum ex eo quod unum est et reliqua ex eo quod alia sunt quam unum, aut quodammodo majora aut quodammodo minora invicem ex ipsis suis essentiis essent, verum si præterquam quod talia sunt, utraque æqualitatem haberent, æqualia invicem essent: sin hæc quidem magnitudinem, illud parvitatem, aut ipsum unum magnitudinem, reliqua parvitatem haberent, cui harum duarum speciei magnitudo adesset, hæc major esset, cui vero parvitas, hæc minor? Necesse. Ergone sunt duæ quædam hæ species, magnitudo et parvitas? si enim non essent, nunquam contrariæ invicem exsisterent ac rebus ipsis inessent. Qui enim possent? Si igitur uni parvitas accedit, vel toti vel parti ejus insidet. Necessarium. Si toti insederit, nonne vel æqualiter per integrum unum extensum erit vel externis limitibus id complectetur? Plane. Ex æquo uni si infusa erit parvitas, nonne æqualis procul dubio uni erit, si vero complectens, major? Quidni? Num igitur potis est parvitas æqualis cuiquam esse vel amplior et effectus magnitudinis et æqualitatis exercere, non vero sui ipsa? Non potest. Unde concluditur in toto uno parvitatem esse non posse, sed, si in aliquo, in parte. Ita. Non tamen in omni parte. eadem enim efficeret adversus partem, quæ et adversus totum: quippe vel æqualis erit vel major illa ipsa parte, cuicumque insit. Necessario sequitur. Nulli igitur unquam rei parvitas inhærebit, cum neque parti neque toti inhæreat: ex quo fit ut nihil futurum sit parvum præter ipsammet parvitatem. Non, ut videtur. Sed neque etiam magnitudo inerit. quippe aliud quid præter ipsammet magnitudinem majus esset, ut puta id cui inerit magnitudo, idque cum parvum non sit, quod quidem superari oportet a magno, si quid magnum sit. etenim nullo pacto parvum aliquod reperies, cum parvitas in nullo resideat. Vera loqueris. Quin etiam magnitudo ipsa nullo erit alio major quam ipsa parvitate, neque parvitas ipsa alio quam ipsa magnitudine minor. Nullo. Quamobrem cetera neque majora neque minora quam unum erunt, cum magnitudinis parvitatisque expertia sint, neque habebunt ipsa hæc duo ad ipsum unum vim aliquam, qua vel excedant vel excedantur, sed ad se invicem, neque etiam ipsum unum aut hisce duobus aut reliquis majus vel minus erit, utpote quod tam magnitudinis

μήτε μέγεθος μήτε σμικρότητα ἔχον. Οὐκοῦν φαίνεταί γε. Ἆρ' οὖν εἰ μήτε μεῖζον μήτ' ἔλαττον τὸ ἓν τῶν ἄλλων, ἀνάγκη αὐτὸ ἐκείνων μήθ' ὑπερέχειν μήθ' ὑπερέχεσθαι; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν τό γε μήθ' ὑπερέχον 5 μήθ' ὑπερεχόμενον πολλὴ ἀνάγκη ἐξ ἴσου εἶναι, ἐξ ἴσου δ' ὂν ἴσον εἶναι. Πῶς γὰρ οὔ; Καὶ μὴν καὶ αὐτό γε τὸ ἓν πρὸς ἑαυτὸ οὕτως ἂν ἔχοι· μήτε μέγεθος ἐν ἑαυτῷ e μήτε σμικρότητα ἔχον οὔτ' ἂν ὑπερέχοιτο οὔτ' ἂν ὑπερέχοι ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐξ ἴσου ὂν ἴσον ἂν εἴη ἑαυτῷ. Πάνυ 10 μὲν οὖν. Τὸ ἓν ἄρ' ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἴσον ἂν εἴη. Φαίνεται. Καὶ μὴν αὐτό γ' ἐν ἑαυτῷ ὂν καὶ περὶ ἑαυτὸ ἂν εἴη ἔξωθεν, καὶ περιέχον μὲν μεῖζον ἂν 151 ἑαυτοῦ εἴη, περιεχόμενον δ' ἔλαττον, καὶ οὕτω μεῖζον a ἂν καὶ ἔλαττον εἴη αὐτὸ ἑαυτοῦ τὸ ἕν. Εἴη γὰρ ἄν. 15 Οὐκοῦν καὶ τόδ' ἀνάγκη, μηδὲν εἶναι ἐκτὸς τοῦ ἑνός τε καὶ τῶν ἄλλων. Πῶς γὰρ οὔ; Ἀλλὰ μὴν καὶ εἶναί που δεῖ τό γ' ὂν ἀεί. Ναί. Οὐκοῦν τό γ' ἔν τῳ ὂν ἐν μείζονι ἔσται ἔλαττον ὄν; οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἕτερον ἐν ἑτέρῳ εἴη. Οὐ γάρ. Ἐπειδὴ δ' οὐδὲν ἕτερόν ἐστι 20 χωρὶς τῶν ἄλλων καὶ τοῦ ἑνός, δεῖ δ' αὐτὰ ἔν τῳ εἶναι, οὐκ ἀνάγκη ἤδη ἐν ἀλλήλοις εἶναι, τά τ' ἄλλα ἐν τῷ ἑνὶ καὶ τὸ ἓν ἐν τοῖς ἄλλοις, ἢ μηδαμοῦ εἶναι; Φαίνεται. Ὅτι μὲν ἄρα τὸ ἓν ἐν τοῖς ἄλλοις ἔνεστι, b μείζω ἂν εἴη τἆλλα τοῦ ἑνός, περιέχοντα αὐτό, τὸ δ' 25 ἓν ἔλαττον τῶν ἄλλων, περιεχόμενον· ὅτι δὲ τἆλλα ἐν τῷ ἑνί, τὸ ἓν τῶν ἄλλων κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον μεῖζον ἂν εἴη, τὰ δ' ἄλλα τοῦ ἑνὸς ἐλάττω. Ἔοικε. Τὸ ἓν ἄρ' ἴσον τε καὶ μεῖζον καὶ ἔλαττόν ἐστιν αὐτό θ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων. Φαίνεται. Καὶ μὴν εἴπερ μεῖζον 30 καὶ ἔλαττον καὶ ἴσον, ἴσων ἂν εἴη μέτρων καὶ πλειόνων καὶ ἐλαττόνων αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις, ἐπειδὴ δὲ μέτρων, c καὶ μερῶν. Πῶς δ' οὔ; Ἴσων μὲν ἄρα μέτρων ὂν καὶ πλειόνων καὶ ἐλαττόνων, καὶ ἀριθμῷ ἔλαττον ἂν καὶ πλέον εἴη αὐτό θ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ ἴσον αὐτῷ 35 τε καὶ τοῖς ἄλλοις κατὰ ταὐτά. Πῶς; Ὧνπερ μεῖζόν ἐστι, πλειόνων που καὶ μέτρων ἂν εἴη αὐτῶν· ὅσων δὲ μέτρων, καὶ μερῶν. καὶ ὧν ἔλαττον, ὡσαύτως· καὶ οἷς ἴσον, κατὰ ταὐτά. Οὕτως. Οὐκοῦν ἑαυτοῦ μεῖζον καὶ ἔλαττον ὂν καὶ ἴσον ἴσων ἂν εἴη μέτρων καὶ 40 πλειόνων καὶ ἐλαττόνων αὐτῷ, ἐπειδὴ δὲ μέτρων, καὶ d μερῶν; Πῶς δ' οὔ; Ἴσων μὲν ἄρα μερῶν ὂν αὐτῷ ἴσον ἂν τὸ πλῆθος αὐτῷ εἴη, πλειόνων δὲ πλέον, ἐλαττόνων δ' ἔλαττον τὸν ἀριθμὸν αὐτοῦ. Φαίνεται. Οὐκοῦν καὶ πρὸς τἆλλα ὡσαύτως ἕξει τὸ ἕν; ὅτι μὲν μεῖ- 45 ζον αὐτῶν φαίνεται, ἀνάγκη πλέον εἶναι καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν· ὅτι δὲ σμικρότερον, ἔλαττον· ὅτι δ' ἴσον μεγέθει, ἴσον καὶ τὸ πλῆθος εἶναι τοῖς ἄλλοις; Ἀνάγκη. Οὕτω δὴ αὖ, ὡς ἔοικε, τὸ ἓν καὶ ἴσον καὶ πλέον καὶ e ἔλαττον τὸν ἀριθμὸν αὐτό θ' αὐτοῦ ἔσται καὶ τῶν ἄλ- 50 λων. Ἔσται.

quam parvitatis est expers. Sic utique videtur. Ideoque cum nec majus nec minus sit unum quam cetera, nec superabit illa neque ab illis superabitur. itane? Ab que dubio. Nonne quod nec superat nec superatur, necessario sequitur, ut æque se habeat, et si æque, ut æquale sit? Imo. Atqui hoc pacto unum ipsum ad sese habebit: expers et magnitudinis et parvitatis nec exsuperabit se ipsum neque a se ipso exsuperabitur, sed æque se habens æquale semper sibi erit. Maxime quidem. Itaque unum sibi ceterisque æquale. Videtur. Atqui cum unum in se ipso sit, extrinsecus sese circuit, atque ita se complectens se ipso amplius est, cum vero comprehendatur, angustius est. quo fit, ut unum tum majus, tum etiam minus se ipso sit. Fit utique. Ergo hoc quoque necessarium est, nihil præter unum et reliqua reperiri. Necessarium. Item quod semper est, id quoque alicubi esse oportet? Oportet. Ergone quod in aliquo est, id in majori erit, minus cum sit? non enim aliter aliud esse potest in alio. Est quod dicis. Postquam vero nihil est aliud præter unum et reliqua, oportet vero ea in aliquo esse, nonne jam in se invicem hæc esse necesse est, cetera in uno et in ceteris unum, aut nusquam esse? Videtur. Quia ergo unum est in reliquis, idcirco reliqua majora sunt quam unum, utpote quæ unum continent, unum autem reliquis minus ex eo quod continetur: quia vero reliqua in uno sunt, unum reliquis ob eandem rationem majus est, illa vero uno minora. Videtur. Unum igitur æquale majusque et minus ipsum se et reliquis est. Videtur. Atqui si majus et minus et æquale, æqualium erit mensurarum et plurium et pauciorum quo ad se ipsum atque ad reliqua, et si mensurarum, partium etiam. Quid prohibet? Easdem ergo mensuras et plures et pauciores habens, numero quoque plus atque minus erit ipsum et se et ceteris, nec non æquale sibi atque ceteris secundum eadem. Quo pacto? Quibus majus est, plures quam illa etiam mensuras habet: quot vero mensuras, totidem et partes. et quibus minus est, eodem modo; et quibus æquale, similiter. Sic est. Nonne cum se ipso majus minusque sit et æquale, æqualium mensurarum pluriumque et pauciorum quo ad seipsum est particeps, et postquam mensurarum, etiam partium? Quidni? Habensque partes sibi ipsi æquales, multitudine etiam æquale sibi erit, plures vero plus, pauciores denique minus numero semet ipso. Videtur. Ergone etiam ad reliqua similiter se unum habebit? quia majus illis apparet, necesse est etiam plus quam illa numero esse: quia vero minus magnitudine, etiam numero minus: quia denique æquale in magnitudine, numero quoque par esse ceteris? Necesse est. Hac iterum ratione unum, ut videtur, par, plus, minus numero ipsum se ipso erit ac ceteris. Erit.

XIX. Ἆρ' οὖν καὶ χρόνου μετέχει τὸ ἕν, καὶ ἐστί τε καὶ γίγνεται νεώτερόν τε καὶ πρεσβύτερον αὐτό θ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ οὔτε νεώτερον οὔτε πρεσβύτερον οὔθ' ἑαυτοῦ οὔτε τῶν ἄλλων, χρόνου μετέχον;

XIX. Numquid et tempore unum participat, estque et fit junius ac senius ipsum se simul et reliquis, et contra nec junius neque senius ipsum se vel ceteris, dum participat

Πῶς; Εἶναι μέν που αὐτῷ ὑπάρχει, εἴπερ ἓν ἔστι.
Ναί. Τὸ δ' εἶναι ἄλλο τί ἐστιν ἢ μέθεξις οὐσίας μετὰ
152 χρόνου τοῦ παρόντος, ὥσπερ τὸ ἦν μετὰ τοῦ παρεληλυθότος καὶ αὖ τὸ ἔσται μετὰ τοῦ μέλλοντος οὐσίας a
5 ἐστὶ κοινωνία; Ἔστι γάρ. Μετέχει μὲν ἄρα χρόνου, εἴπερ καὶ τοῦ εἶναι. Πάνυ γε. Οὐκοῦν πορευομένου τοῦ χρόνου; Ναί. Ἀεὶ ἄρα πρεσβύτερον γίγνεται ἑαυτοῦ, εἴπερ προέρχεται κατὰ χρόνον. Ἀνάγκη. Ἆρ οὖν μεμνήμεθα, ὅτι νεωτέρου γιγνομένου τὸ πρε-
10 σβύτερον πρεσβύτερον γίγνεται; Μεμνήμεθα. Οὐκοῦν ἐπειδὴ πρεσβύτερον ἑαυτοῦ γίγνεται τὸ ἕν, νεωτέρου b ἂν γιγνομένου ἑαυτοῦ πρεσβύτερον γίγνοιτο; Ἀνάγκη. Γίγνεται μὲν δὴ νεώτερόν τε καὶ πρεσβύτερον αὑτοῦ οὕτω. Ναί. Ἔστι δὲ πρεσβύτερον ἆρ' οὐχ ὅταν
15 κατὰ τὸν νῦν χρόνον ᾖ γιγνόμενον, τὸν μεταξὺ τοῦ ἦν τε καὶ ἔσται; οὐ γάρ που πορευόμενόν γ' ἐκ τοῦ ποτὲ εἰς τὸ ἔπειτα ὑπερβήσεται τὸ νῦν. Οὐ γάρ. Ἆρ' οὖν οὐχ ἐπίσχει τότε τοῦ γίγνεσθαι πρεσβύτερον, ἐπει- c δὰν τῷ νῦν ἐντύχῃ, καὶ οὐ γίγνεται ἀλλ' ἔστι τότ' ἤδη
20 πρεσβύτερον; προϊὸν γὰρ οὐκ ἄν ποτε ληφθείη ὑπὸ τοῦ νῦν. τὸ γὰρ προϊὸν οὕτως ἔχει ὡς ἀμφοτέρων ἐφάπτεσθαι, τοῦ τε νῦν καὶ τοῦ ἔπειτα, τοῦ μὲν νῦν ἀφιέμενον, τοῦ δ' ἔπειτ' ἐπιλαμβανόμενον, μεταξὺ ἀμφοτέρων γιγνόμενον, τοῦ τ' ἔπειτα καὶ τοῦ νῦν. Ἀληθῆ.
25 Εἰ δέ γ' ἀνάγκη μὴ παρελθεῖν τὸ νῦν πᾶν τὸ γιγνόμενον, ἐπειδὰν κατὰ τοῦτ' ᾖ, ἐπίσχει ἀεὶ τοῦ γίγνεσθαι καὶ ἔστι τότε τοῦθ' ὅτι ἂν τύχῃ γιγνόμενον. Φαίνε- d ται. Καὶ τὸ ἓν ἄρα, ὅταν πρεσβύτερον γιγνόμενον ἐντύχῃ τῷ νῦν, ἐπέσχε τοῦ γίγνεσθαι καὶ ἔστι τότε
30 πρεσβύτερον. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν οὗπερ ἐγίγνετο πρεσβύτερον, τούτου καὶ ἔστιν; ἐγίγνετο δ' αὑτοῦ; Ναί. Ἔστι δὲ τὸ πρεσβύτερον νεωτέρου πρεσβύτερον; Ἔστι. Καὶ νεώτερον ἄρα τότ' αὐτοῦ ἐστὶ τὸ ἕν, ὅταν πρεσβύτερον γιγνόμενον ἐντύχῃ τῷ νῦν. Ἀνάγκη.
35 Τό γε μὴν νῦν ἀεὶ πάρεστι τῷ ἑνὶ διὰ παντὸς τοῦ εἶ- e ναι· ἔστι γὰρ ἀεὶ νῦν ὅτανπερ ᾖ. Πῶς γὰρ οὔ; Ἀεὶ ἄρ' ἐστί τε καὶ γίγνεται πρεσβύτερον ἑαυτοῦ καὶ νεώτερον τὸ ἕν. Ἔοικε. Πλείω δὲ χρόνον αὐτὸ ἑαυτοῦ ἔστιν ἢ γίγνεται, ἢ τὸν ἴσον; Τὸν ἴσον. Ἀλλὰ μὴν
40 τόν γ' ἴσον χρόνον ἢ γιγνόμενον ἢ ὂν τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχει. Πῶς δ' οὔ; Τὸ δὲ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχον οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερόν ἐστιν. Οὐ γάρ. Τὸ ἓν ἄρα τὸν ἴσον χρόνον αὐτὸ ἑαυτῷ καὶ γιγνόμενον καὶ ὂν οὔτε νεώτερον οὔτε πρεσβύτερον ἑαυτοῦ ἐστὶν οὐδὲ γί-
153 γνεται. Οὔ μοι δοκεῖ. Τί δαί; τῶν ἄλλων; Οὐκ a ἔχω λέγειν. Τόδε γε μὴν ἔχεις λέγειν, ὅτι τἆλλα τοῦ ἑνός, εἴπερ ἕτερά ἐστιν ἀλλὰ μὴ ἕτερον, πλείω ἐστὶν ἑνός· ἕτερον μὲν γὰρ ὂν ἓν ἂν ἦν, ἕτερα δ' ὄντα πλείω ἑνὸς ἐστὶ καὶ πλῆθος ἂν ἔχοι. Ἔχοι γὰρ ἄν. Πλῆθος
50 δ' ὂν ἀριθμοῦ πλείονος ἂν μετέχοι ἢ τοῦ ἑνός. Πῶς δ' οὔ; Τί οὖν; ἀριθμοῦ φήσομεν τὰ πλείω γίγνεσθαί τε καὶ γεγονέναι πρότερον, ἢ τὰ ἐλάττω; Τὰ ἐλάττω. Τὸ ὀλίγιστον ἄρα πρῶτον. τοῦτο δ' ἔστι τὸ ἕν. ἦ γάρ; Ναί. Πάντων ἄρα τὸ ἓν πρῶτον γέγονε τῶν ἀριθμὸν b

tempore? At quomodo id fieri potest? Esse profecto illi competit, si quidem unum est. Competit. Ipsum esse autem an aliud quid est quam essentiæ cum præsenti tempore participatio, quemadmodum ipsum erat cum præterito, et ipsum erit cum futuro essentiæ est communicatio? Istuc ipsum. Ergo, si ipso esse participat, necesse est temporis quoque esse particeps. Nimirum. Ergone fluentis temporis? Certe. Semper igitur senius se ipso fit, siquidem secundum tempus procurrit. Necesse. Recordamurne, quod senius semper fit senius eo quod junius ac novius fit? Recordamur. Nonne igitur postquam unum se fit senius, se ipso, dum junius fit, fit et senius? Necesse est. Fit ergo per hunc modum junius se ac senius. Fit. Senius autem nonne tunc est, quando præsens jam tempus attingit, quod medium est ipsius erat et erit? non enim currens ex præcedente in posterum præsens ipsum supergreditur. Non certe. An non desinit tunc fieri senius, cum primum præsens tangit, nec tum fit sed est jam senius? procedens enim ab ipso præsenti nequaquam comprehendetur. quod namque procedit sic se habet, ut utrumque attingat, præsens et futurum, præsens quidem relinquens, futurum apprehendens, inter utrumque medium, præsens futurumve, cadens. Vera. Si vero necesse est quodcumque fit ipsum præsens minime transgredi, cum primum illud nactum est, fieri desinit atque est tunc illud quod forte fiebat. Videtur. Unum igitur, quando senius factum ipsum præsens assequitur, desistit fieri estque tunc senius. Omnino. An non illo senius est, quo fiebat senius? fiebat autem se ipso. Ita. Senius vero juniori senius? Est. Junius ergo se ipso tunc est unum, quando senius factum præsens assequitur. Necesse. Ipsum præterea præsens semper uni adest per universum esse: semper enim est præsens quando est. Quidni? Semper ergo unum est et fit junius et senius semet ipso. Videtur. Quin etiam longiusne vel brevius tempus est aut fit quam ipsummet, an potius æquum? Æquum. Atqui quod æquale tempus est aut fit, id eandem agit ætatem. Quid prohibet? Quod autem eandem ætatem implet, neque senius neque junius. Nequaquam. Quapropter unum cum æquale tempus ad se ipsum et sit et fiat, neque senius neque junius se ipso aut est aut fit. Haud sane mihi videtur. Quo autem modo ad alia se habet? Nescio quid dicam. Hoc tamen potes dicere, reliqua alia ab uno, si quidem altera sunt non alterum, plura esse quam unum: nam si alterum, unum essent, altera vero cum sint, plura quam unum sunt et multitudinem haberent. Haberent prorsus. Multitudo autem majorem numerum quam unum habet. Certe. Quid igitur? ex iis, quæ ad numerum spectant, quænam prius fieri aut facta fuisse dicemus, quæ plura sunt, an quæ pauciora? Quæ pauciora. Quod ergo paucissimum, primum: id autem est unum. nonne? Imo. Unum ergo primum factum omnium, quæ numerum ca-

ἐχόντων. ἔχει δὲ καὶ τἆλλα πάντ' ἀριθμὸν, εἴπερ ἄλλα καὶ μὴ ἄλλο ἐστίν. Ἔχει γάρ. Πρῶτον δέ γε, οἶμαι, γεγονὸς πρότερον γέγονε, τὰ δ' ἄλλα ὕστερον. τὰ δ' ὕστερον γεγονότα νεώτερα τοῦ πρότερον γε-
5 γονότος. καὶ οὕτως ἂν εἴη τἆλλα νεώτερα τοῦ ἑνὸς, τὸ δ' ἓν πρεσβύτερον τῶν ἄλλων. Εἴη γὰρ ἄν.

XX. Τί δὲ τόδε; ἆρ' ἂν εἴη τὸ ἓν παρὰ φύσιν τὴν αὐτοῦ γεγονὸς, ἢ ἀδύνατον; Ἀδύνατον. Ἀλλὰ μὴν μέρη γ' ἔχον ἐφάνη τὸ ἕν. εἰ δὲ μέρη, καὶ ἀρχὴν καὶ c
10 τελευτὴν καὶ μέσον. Ναί. Οὐκοῦν πάντων πρῶτον ἀρχὴ γίγνεται, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἑνὸς καὶ ἑκάστου τῶν ἄλλων, καὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν [καὶ] τἆλλα πάντα μέχρι τοῦ τέλους; Τί μήν; Καὶ μὴν μόριά γε φήσομεν ταῦτ' εἶναι πάντα [τἆλλα] τοῦ ὅλου τε καὶ ἑνὸς, αὐτὸ δ' ἐκεῖνο ἅμα τῇ τελευτῇ γεγονέναι ἕν τε καὶ ὅλον. Φήσομεν γάρ. Τελευτὴ δέ γε, οἶμαι, ὕστατον γίγνεται. τούτῳ δ' ἅμα τὸ ἓν πέφυκε γίγνεσθαι. ὥστ' εἴπερ ἀνάγκη d αὐτὸ τὸ ἓν μὴ παρὰ φύσιν γίγνεσθαι, ἅμα τῇ τελευτῇ ἂν γεγονὸς ὕστατον ἂν τῶν ἄλλων πεφυκὸς εἴη γίγνε-
20 σθαι. Φαίνεται. Νεώτερον ἄρα τῶν ἄλλων τὸ ἕν ἐστι, τὰ δ' ἄλλα τοῦ ἑνὸς πρεσβύτερα. Οὕτως αὖ μοι φαίνεται. Τί δὲ δή; ἀρχὴν ἢ ἄλλο μέρος ὁτιοῦν τοῦ ἑνὸς ἢ ἄλλου ὁτουοῦν, ἐάνπερ μέρος ᾖ ἀλλὰ μὴ μέρη, οὐκ ἀναγκαῖον ἓν εἶναι, μέρος γ' ὄν; Ἀνάγκη.
25 Οὐκοῦν τὸ ἓν ἅμα τε τῷ πρώτῳ γιγνομένῳ γίγνοιτ' ἂν e καὶ ἅμα τῷ δευτέρῳ, καὶ οὐδενὸς ἀπολείπεται τῶν ἄλλων γιγνομένων, ὅ τι περ ἂν προσγίγνηται ὁτῳοῦν, ἕως ἂν πρὸς τὸ ἔσχατον διελθὸν ὅλον ἓν γένηται, οὔτε μέσου οὔτε πρώτου οὔτ' ἐσχάτου οὔτ' ἄλλου οὐδενὸς
30 ἀπολειφθὲν ἐν τῇ γενέσει. Ἀληθῆ. Πᾶσιν ἄρα τοῖς ἄλλοις τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἴσχει τὸ ἕν. ὥστ' εἰ μὴ παρὰ φύσιν πέφυκεν αὐτὸ τὸ ἓν, οὔτε πρότερον οὔθ' ὕστερον τῶν ἄλλων γεγονὸς ἂν εἴη, ἀλλ' ἅμα. καὶ
154 κατὰ τοῦτον τὸν λόγον τὸ ἓν τῶν ἄλλων οὔτε πρεσβύ- a
35 τερον οὔτε νεώτερον ἂν εἴη, οὐδὲ τἆλλα τοῦ ἑνός· κατὰ δὲ τὸν πρόσθεν πρεσβύτερόν τε καὶ νεώτερον, καὶ τἆλλα ἐκείνου ὡσαύτως. Πάνυ μὲν οὖν. Ἔστι μὲν δὴ οὕτως ἔχον τε καὶ γεγονός. ἀλλὰ τί αὖ περὶ τοῦ γίγνεσθαι αὐτὸ πρεσβύτερόν τε καὶ νεώτερον τῶν ἄλλων καὶ
40 τἆλλα τοῦ ἑνὸς, καὶ μήτε νεώτερον μήτε πρεσβύτερον γίγνεσθαι; ἆρ' ὥσπερ περὶ τοῦ εἶναι, οὕτω καὶ περὶ τοῦ γίγνεσθαι ἔχει, ἢ ἑτέρως; Οὐκ ἔχω λέγειν. Ἀλλ' b ἐγὼ τοσόνδε γε, ὅτι εἰ καὶ ἔστι πρεσβύτερον ἕτερον ἑτέρου, γίγνεσθαί γ' αὐτὸ πρεσβύτερον ἔτι ἢ ὡς τὸ
45 πρῶτον εὐθὺς γενόμενον διήνεγκε τῇ ἡλικίᾳ οὐκ ἂν ἔτι δύναιτο, οὐδ' αὖ τὸ νεώτερον ὂν ἔτι νεώτερον γίγνεσθαι· ἀνίσοις γὰρ ἴσα προστιθέμενα, χρόνῳ τε καὶ ἄλλῳ ὁτῳοῦν, ἴσῳ ποιεῖ διαφέρειν ἀεὶ ὅσῳπερ ἂν τὸ πρῶτον διενέγκῃ. Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκ ἄρα τό γ' ὂν τοῦ [ἑνὸς]
50 ὄντος γίγνοιτ' ἄν ποτε πρεσβύτερον οὐδὲ νεώτερον, εἴ- c περ ἴσῳ διαφέρει ἀεὶ τὴν ἡλικίαν· ἀλλ' ἔστι καὶ γέγονε πρεσβύτερον, τὸ δὲ νεώτερον, γίγνεται δ' οὔ. Ἀληθῆ. Καὶ τὸ ἓν ἄρ' ὂν τῶν ἄλλων ὄντων οὔτε πρεσβύτερόν ποτ' οὔτε νεώτερον γίγνεται. Οὐ γὰρ οὖν. Ὅρα δ'

piunt. habent autem etiam cetera omnia numerum, si quidem alia sunt non aliud. Habent profecto. Primo autem, opinor, factum prius fuit, reliqua vero posterius. posterius autem facta juniora sunt quam quod ante factum. ideoque reliqua hoc pacto juniora quam unum sunt. unum autem reliquis antiquius. Certe.

XX. Quid autem hoc? num unum effici præter naturam suam potest, an id potius impossibile? Impossibile. Verumtamen partes habere unum apparuit. quod si partes, principium quoque mediumque et finem. Plane. Nonne omnium primo principium fit et ipsius unius et reliquorum cujusque, ac post principium cetera usque ad finem omnia? Quidni? Atque fatemur hæc esse omnia partes totius atque unius, illud vero ipsum una cum fine unum totumque factum fuisse? Fatemur. Finis vero, ut arbitror, postremo fit. cum hoc vero simul unum secundum sui naturam completur. quamobrem si necesse est ipsum unum haud præter naturam suam effici, cum fine simul confectum postremum omnium naturæ suæ jure perficitur. Videtur. Junius igitur ceteris unum est, ceteraque uno antiquiora. Sic iterum mihi videtur. Quid autem? principium aut aliqua alia pars sive unius sive cujuslibet alius, si modo pars non partes sit, nonne necessario unum est, si quidem pars exsistit? Necessario. Ex hoc sequitur, unum simul cum primo effecto fieri simulque etiam cum secundo, et reliquorum, quodcumque fiat cuicumque accedendo, nulli unquam deesse, donec ad extremum usque percurrens unum totum fiat, non a primo, non a medio, non ab ultimo, non ab alio ullo in generatione exclusum. Vera. Eandem ergo unum quam cetera omnia ætatem agit. quapropter si non præter naturam suam natum est ipsum unum, neque prius neque posterius quam cetera, sed simul potius factum est. atque secundum hanc rationem unum neque senius neque junius erit ceteris, neque cetera uno: secundum vero rationem superiorem unum et senius et junius ceteris omnibus, atque e converso reliqua cuncta uno. Omnino sic esset. Hoc ergo modo se habet et factum est. verum quid sentis de eo quod dicitur, fieri unum senius atque junius ceteris et cetera uno, et neque junius neque senius fieri? utrum eadem ratione se habet circa ipsum fieri, qua circa ipsum esse habet, an aliter? Quid dicam ignoro. Ego autem tantum dico, si quid est antiquius alio, etiam antiquius id fieri quam ætatis intervallo differebat statim post ortum non amplius posse, neque etiam quod junius est, etiam junius fieri id (posse): nam æqualia inæqualibus addita, tempori et cuilibet alii, eodem atque æquali intervallo distare quo et antea semper efficiunt. Nihil prohibet. Nunquam igitur id quod est illo quod est aut antiquius aut junius fieri potest, si quidem eadem semper distantia ætatis intercedit: sed est et fuit hoc quidem senius, illud autem junius, fit vero minime. Est ut dicis. Ita id, quod unum est, cæteris, quæcumque sunt, nunquam vel junius vel senius fit. Nunquam.

εἰ τῇδε πρεσβύτερα καὶ νεώτερα γίγνεται. Πῇ δή; Ἢ τό θ' ἓν τῶν ἄλλων ἐφάνη πρεσβύτερον καὶ τἆλλα τοῦ ἑνός. Τί οὖν; Ὅταν τὸ ἓν τῶν ἄλλων πρεσβύτερον ᾖ, πλείω που χρόνον γέγονεν ἢ τἆλλα. Ναί. d
5 Πάλιν δὴ σκόπει· ἐὰν πλέονι καὶ ἐλάττονι χρόνῳ προστιθῶμεν τὸν ἴσον χρόνον, ἆρα τῷ ἴσῳ μορίῳ διοίσει τὸ πλέον τοῦ ἐλάττονος ἢ σμικροτέρῳ; Σμικροτέρῳ. Οὐκ ἄρ' ἔσται ὅ τί περ τὸ πρῶτον ἦν πρὸς τἆλλα ἡλικίᾳ διαφέρον τὸ ἕν, τοῦτο καὶ εἰς τὸ ἔπειτα, ἀλλ' ἴσον
10 λαμβάνον χρόνον τοῖς ἄλλοις ἔλαττον ἀεὶ τῇ ἡλικίᾳ διοίσει αὐτῶν ἢ πρότερον. ἢ οὔ; Ναί. Οὐκοῦν τό γ' ἔλαττον διαφέρον ἡλικίᾳ πρός τι ἢ πρότερον νεώτερον e γίγνοιτ' ἂν ἢ ἐν τῷ πρόσθεν πρὸς ἐκεῖνα, πρὸς ἃ ἦν πρεσβύτερον πρότερον; Νεώτερον. Εἰ δ' ἐκεῖνο νεώ-
15 τερον, οὐκ ἐκεῖν' αὖ τἆλλα πρὸς τὸ ἓν πρεσβύτερα ἢ πρότερον; Πάνυ γε. Τὸ μὲν νεώτερον ἄρα γεγονὸς πρεσβύτερον γίγνεται πρὸς τὸ πρότερον γεγονός τε καὶ πρεσβύτερον ὄν, ἔστι δ' οὐδέποτε πρεσβύτερον, ἀλλὰ γίγνεται ἀεὶ ἐκείνου πρεσβύτερον· ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐπὶ
155 τὸ νεώτερον ἐπιδίδωσι, τὸ δ' ἐπὶ τὸ πρεσβύτερον. τὸ a δ' αὖ πρεσβύτερον τοῦ νεωτέρου νεώτερον γίγνεται ὡσαύτως. ἰόντε γὰρ αὐτοῖν εἰς τοὐναντίον τοὐναντίον ἀλλήλοιν γίγνεσθον, τὸ μὲν νεώτερον πρεσβύτερον τοῦ πρεσβυτέρου, τὸ δὲ πρεσβύτερον νεώτερον τοῦ νεωτέ-
25 ρου. γενέσθαι δ' οὐκ ἂν οἵω τ' εἴτην. εἰ γὰρ γένοιντο, οὐκ ἂν ἔτι γίγνοιντο ἀλλ' εἶεν ἄν. νῦν δὲ γίγνονται μὲν πρεσβύτερα ἀλλήλων καὶ νεώτερα· τὸ μὲν ἓν τῶν ἄλλων νεώτερον γίγνεται, ὅτι πρεσβύτερον ἐφάνη ὂν καὶ πρότερον γεγονός, τὰ δ' ἄλλα τοῦ ἑνὸς πρεσβύτερα, b
30 ὅτι ὕστερα γέγονε. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τἆλλα οὕτω πρὸς τὸ ἓν ἴσχει, ἐπειδήπερ αὐτοῦ πρεσβύτερα ἐφάνη καὶ πρότερα γεγονότα. Φαίνεται γὰρ οὖν οὕτως. Οὐκοῦν ᾗ μὲν οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου πρεσβύτερον γίγνεται οὐδὲ νεώτερον, κατὰ τὸ ἴσῳ ἀριθμῷ ἀλλήλων
35 ἀεὶ διαφέρειν, οὔτε τὸ ἓν τῶν ἄλλων πρεσβύτερον γίγνοιτ' ἂν οὐδὲ νεώτερον, οὔτε τἆλλα τοῦ ἑνός· ᾗ δ' ἄλλῳ ἀεὶ μορίῳ διαφέρειν ἀνάγκη τὰ πρότερα τῶν ὑστέρων γενόμενα καὶ τὰ ὕστερα τῶν προτέρων, ταύτῃ c δὴ ἀνάγκη πρεσβύτερά τε καὶ νεώτερα ἀλλήλων γίγνε-
40 σθαι τά τ' ἄλλα τοῦ ἑνὸς καὶ τὸ ἓν τῶν ἄλλων; Πάνυ μὲν οὖν. Κατὰ δὴ πάντα ταῦτα τὸ ἓν αὐτό θ' αὑτοῦ καὶ τῶν ἄλλων πρεσβύτερον καὶ νεώτερον ἔστι τε καὶ γίγνεται, καὶ οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερον οὔτ' ἔστιν οὔτε γίγνεται οὔθ' αὑτοῦ οὔτε τῶν ἄλλων. Παν-
45 τελῶς μὲν οὖν. Ἐπειδὴ δὲ χρόνου μετέχει τὸ ἓν καὶ τοῦ πρεσβύτερόν τε καὶ νεώτερον γίγνεσθαι, ἆρ' οὐκ d ἀνάγκη καὶ τοῦ ποτὲ μετέχειν καὶ τοῦ ἔπειτα καὶ τοῦ νῦν, εἴπερ χρόνου μετέχει; Ἀνάγκη. Ἦν ἄρα τὸ ἓν καὶ ἔστι καὶ ἔσται καὶ ἐγίγνετο καὶ γίγνεται καὶ γενή-
50 σεται. Τί μήν; Καὶ εἴη ἄν τι ἐκείνῳ καὶ ἐκείνου, καὶ ἦν καὶ ἔστι καὶ ἔσται. Πάνυ γε. Καὶ ἐπιστήμη δὴ εἴη ἂν αὐτοῦ καὶ δόξα καὶ αἴσθησις, εἴπερ καὶ νῦν ἡμεῖς περὶ αὐτοῦ πάντα ταῦτα πράττομεν. Ὀρθῶς λέγεις. Καὶ ὄνομα δὴ καὶ λόγος ἐστὶν αὐτῷ, καὶ

Sed vide, num hac ratione juniora et seniora fiant. Quanam? Hac, qua unum antiquius reliquis et reliqua uno esse constitit. Quid tum? Quando unum senius est quam cetera, longius, opinor, quam cetera tempus exstitit. Ita. Adverte iterum : si quando longiori et breviori tempori par tempus adjiciamus, num æqua particula discrepabit longius a breviori, an minore? Minore. Unum igitur non tanto ætatis intervallo reliqua deinceps excedet, quanto prius excesserat, sed par tempus ac cetera sortitum minus semper quam prius ab illis ætate distabit. nonne? Profecto. Ergone id quod minus excedit aliquid ætate quam prius, junius fit quam prius quoad illa, quibus erat prius antiquius? Junius procul dubio. Si vero illud junius, an non illa, si cum uno conferas, seniora quam prius erunt? Penitus. Quod ergo junius ante factum est, senius fit ad illud quod ante actum est et antiquius est, est autem nunquam antiquius, verum illo semper antiquius fit : illud enim juvenescit, hoc contra senescit. quod rursus antiquius, juniori junius similiter efficitur. nam, cum in contrarium sibi quæque horum duorum tendant, contraria invicem fiunt, junius quidem seniori senius, senius contra junius juniori. facta vero esse nequeunt. nam si facta sint, non amplius fient sed erunt. nunc vero et juniora et seniora invicem fiunt : unum quidem ceteris junius fit ex eo quod senius esse apparuit et prius factum, cetera vero seniora quam unum fiunt ex eo quod posteriora facta sunt. et secundum eandem rationem cetera quoque similiter ad unum se habent, quippe cum antiquiora et priora illo facta esse apparuerint. Idem mihi quoque videtur. Ergone qua ratione nihil alterum altero vel junius fit vel senius, secundum id, quod pari numero invicem semper differunt, neque unum reliquis antiquius aut junius fieri potest, neque cetera uno : qua vero ratione alia semper parte differre necesse est priora facta posterioribus et posteriora prioribus, hac sane necesse est seniora et juniora invicem fieri, tum cetera uno tum ceteris unum? Maxime quidem. Omnibus igitur his de causis unum se ipsum et aliis senius ac junius est et fit, et neque junius neque senius se vel ceteris aut est aut fit. Prorsus. Postquam vero unum temporis est particeps et senius et junius fieri potest, nonne necesse est et præteriti et præsentis et futuri esse particeps, si quidem particeps est temporis? Necesse est. Erat igitur unum et est et erit et fiebat et fit et fiet. Quidni? Atque esset illi aliquid et illius, et erat et est et erit. Maxime. Ideoque scientia illius esset et opinio et sensus, quippe cum et nos in præsentia hæc de illo universa tractemus. Recte ais. Nomen item et ratio

ὀνομάζεται καὶ λέγεται· καὶ ὅσαπερ καὶ περὶ τἆλλα τῶν e τοιούτων τυγχάνει ὄντα, καὶ περὶ τὸ ἕν ἐστι. Παντελῶς μὲν οὖν ἔχει οὕτως.

XXI. Ἔτι δὴ τὸ τρίτον λέγωμεν. τὸ ἓν εἰ ἔστιν οἷον 5 διεληλύθαμεν, ἆρ' οὐκ ἀνάγκη αὐτὸ, ἕν τ' ὂν καὶ πολλὰ καὶ μήθ' ἓν μήτε πολλὰ, καὶ μετέχον χρόνου, ὅτι μὲν ἔστιν ἕν, οὐσίας μετέχειν ποτὲ, ὅτι δ' οὐκ ἔστι, μὴ μετέχειν αὖ ποτ' οὐσίας; Ἀνάγκη. Ἆρ' οὖν ὅτε μετέχει, οἷόν τ' ἔσται τότε μὴ μετέχειν, ἢ ὅτε μὴ μετ-10 έχει, μετέχειν; Οὐχ οἷόν τε. Ἐν ἄλλῳ ἄρα χρόνῳ μετέχει καὶ ἐν ἄλλῳ οὐ μετέχει· οὕτω γὰρ ἂν μόνως τοῦ 156 αὐτοῦ μετέχοι τε καὶ οὐ μετέχοι. Ὀρθῶς. Οὐκοῦν a ἔστι καὶ οὗτος χρόνος, ὅτε μεταλαμβάνει τοῦ εἶναι καὶ ὅτ' ἀπαλλάττεται αὐτοῦ; ἢ πῶς οἷόν τ' ἔσται τοτὲ μὲν 15 ἔχειν ταὐτὸ, τοτὲ δὲ μὴ ἔχειν, ἐὰν μήποτε καὶ λαμβάνῃ αὐτὸ καὶ ἀφίῃ; Οὐδαμῶς. Τὸ δὴ οὐσίας μεταλαμβάνειν ἆρά γ' οὐ γίγνεσθαι καλεῖς; Ἔγωγε. Τὸ δ' ἀπαλλάττεσθαι οὐσίας ἆρ' οὐκ ἀπόλλυσθαι; Καὶ πάνυ γε. Τὸ ἓν δὴ, ὡς ἔοικε, λαμβάνον τε καὶ ἀφιὲν 20 οὐσίαν γίγνεταί τε καὶ ἀπόλλυται. Ἀνάγκη. Ἓν δὲ καὶ πολλὰ ὂν καὶ γιγνόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ἆρ' b οὐχ ὅταν μὲν γίγνηται ἕν, τὸ πολλὰ εἶναι ἀπόλλυται, ὅταν δὲ πολλὰ, τὸ ἓν εἶναι ἀπόλλυται; Πάνυ γε. Ἓν δὲ γιγνόμενον καὶ πολλὰ ἆρ' οὐκ ἀνάγκη διακρίνεσθαί 25 τε καὶ συγκρίνεσθαι; Πολλή γε. Καὶ μὴν ἀνόμοιόν γε καὶ ὅμοιον ὅταν γίγνηται, ὁμοιοῦσθαί τε καὶ ἀνομοιοῦσθαι; Ναί. Καὶ ὅταν μεῖζον καὶ ἔλαττον καὶ ἴσον, αὐξάνεσθαί τε καὶ φθίνειν καὶ ἰσοῦσθαι; Οὕτως. c Ὅταν δὲ κινούμενόν θ' ἵστηται καὶ ὅταν ἑστὸς ἐπὶ τὸ 30 κινεῖσθαι μεταβάλλῃ, δεῖ δήπου αὐτό γε μηδ' ἐν ἑνὶ χρόνῳ εἶναι. Πῶς δή; Ἑστός τε πρότερον ὕστερον κινεῖσθαι καὶ πρότερον κινούμενον ὕστερον ἑστάναι, ἄνευ μὲν τοῦ μεταβάλλειν οὐχ οἷόν τ' ἔσται ταῦτα πάσχειν. Πῶς γάρ; Χρόνος δέ γ' οὐδεὶς ἔστιν, ἐν ᾧ τι 35 οἷόν θ' ἅμα μήτε κινεῖσθαι μήθ' ἑστάναι. Οὐ γὰρ οὖν. Ἀλλ' οὐδὲ μὴν μεταβάλλει ἄνευ τοῦ μεταβάλλειν. Οὐκ εἰκός. Πότ' οὖν μεταβάλλει; οὔτε γὰρ ἑστὸς ἂν d οὔτε κινούμενον μεταβάλλοι οὔτ' ἐν χρόνῳ ὄν. Οὐ γὰρ οὖν. Ἆρ' οὖν ἔστι τὸ ἄτοπον τοῦτο, ἐν ᾧ τότ' ἂν 40 εἴη, ὅτε μεταβάλλει; Τὸ ποῖον δή; Τὸ ἐξαίφνης. τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιόνδε τι ἔοικε σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἑκάτερον. οὐ γὰρ ἔκ γε τοῦ ἑστάναι ἑστῶτος ἔτι μεταβάλλει, οὐδ' ἐκ τῆς κινήσεως κινουμένης ἔτι μεταβάλλει· ἀλλ' ἡ ἐξαίφνης αὕτη φύσις ἄτοπός 45 τις ἐγκάθηται μεταξὺ τῆς κινήσεώς τε καὶ στάσεως, ἐν e χρόνῳ οὐδενὶ οὖσα, καὶ εἰς ταύτην δὴ καὶ ἐκ ταύτης τό τε κινούμενον μεταβάλλει ἐπὶ τὸ ἑστάναι καὶ τὸ ἑστὸς ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι. Κινδυνεύει. Καὶ τὸ ἓν δὴ, εἴπερ ἕστηκέ τε καὶ κινεῖται, μεταβάλλοι ἂν ἐφ' ἑκάτερα· 50 μόνως γὰρ ἂν οὕτως ἀμφότερα ποιοίη. μεταβάλλον δ' ἐξαίφνης μεταβάλλει, καὶ ὅτε μεταβάλλει, ἐν οὐδενὶ χρόνῳ ἂν εἴη, οὐδὲ κινοῖτ' ἂν τότε, οὐδ' ἂν σταίη. Οὐ γάρ. Ἆρ' οὖν οὕτω καὶ πρὸς τὰς ἄλλας μεταβολὰς ἔχει· ὅταν ἐκ τοῦ εἶναι εἰς τὸ ἀπόλλυσθαι μετα-

illi est, nominaturque et dicitur: et quotcumque hujusmodi circa reliqua reperiuntur, circa unum quoque exsistunt. Omnino quidem sic se res habet.

XXI. Verum tertio etiam disseramus. unum si est, quemadmodum supra diximus, nonne necesse est ipsum, cum sit unum et multa, atque neque unum neque multa, et particeps temporis, quia quidem est unum, essentia participare aliquando, quia vero non est, etiam non participare aliquando? Necesse est. Num possibile est cum participat, tunc minime participare? vel cum non participat, participare? Impossibile. In alio igitur tempore particeps, in alio vero est expers: hoc enim modo duntaxat fieri potest, ut particeps atque expers ejusdem sit. Probe. Estne autem et id tempus quando accipit esse et quando esse amittit? aut quo pacto esse potest, ut aliquando idem habeat, aliquando vero non habeat, nisi alias id capiat, alias etiam amittat? Nullo prorsus. Accipere essentiam nonne fieri appellas? Equidem. Essentia vero privari nonne destrui? Maxime. Unum igitur, ut videtur, assumens atque deponens essentiam fit et interit. Necesse est. Cum vero unum et multa sit, cum et fiat et intereat, nonne quando fit unum, desinit esse multa, quando vero multa, desinit esse unum? Certe. Et cum fiat unum et multa, an non disgregari et congregari oportet? Oportet. Quin etiam, quoties dissimile simileque efficitur, nonne assimilari, et, ut ita dicam, dissimilari oportet? Imo. Et quando majus et minus et æquale, crescere et descrescere et æquari? Sic est. Quando vero ex motu in quietem, et quando ex quiete in motum transit, oportet sane ipsum in nullo tempore esse. Qua ratione? Cum scilicet prius staret, moveri postea, et cum antea moveretur, deinde consistere, hæc absque mutatione pati nequit. Nequit. Tempus certe nullum est, in quo quippiam sic habere se possit, ut simul neque stet neque moveatur. Nullum. Verum etiam neque transit absque mutatione. Haud verisimile. Quando igitur transit? neque enim dum stat neque dum movetur transit, neque dum in tempore est. Non certe. An est hoc mirabile illud, in quo tunc est, cum transit? Quidnam? Momentum individuum. hoc enim vocabulum ἐξαίφνης momentum certum quiddam significat, ex quo in utrumque transitur. non enim ex statu, dum adhuc stat, neque ex motu, dum adhuc movetur, transit: verum momentanea hæc natura atque miranda media motui quietique intersedit, cum in nullo prorsus tempore sit, atque in hanc et ex hac quod movetur atque in motu est, transit in statum, et quod in quiete stat, in motum. Videtur. Unum igitur, si quidem stat atque movetur, in utraque proculdubio transiret: solo enim hoc modo utraque faceret, transiens autem momento individuo transit, et quando transit, nullo in tempore esset, neque staret tunc, neque moveretur. Minime. Numquid eodem modo ad ceteras mutationes sese habet: quando ex ipso esse in interitum

157 ἄλλῃ ἢ ἐκ τοῦ μὴ εἶναι εἰς τὸ γίγνεσθαι, μεταξύ a
τινων τότε γίγνεται κινήσεών τε καὶ στάσεων, καὶ οὔτε
ἔστι τότε οὔτ' οὐκ ἔστι, οὔτε γίγνεται οὔτ' ἀπόλλυται;
Ἔοικε γοῦν. Κατὰ δὴ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἐξ ἑνὸς
5 ἐπὶ πολλὰ ἰὸν καὶ ἐκ πολλῶν ἐφ' ἓν οὔθ' ἕν ἐστιν οὔτε
πολλά, οὔτε διακρίνεται οὔτε συγκρίνεται· καὶ ἐξ ὁμοίου
ἐπ' ἀνόμοιον, καὶ ἐξ ἀνομοίου ἐφ' ὅμοιον ἰὸν οὔθ' ὅμοιον
οὔτ' ἀνόμοιον, οὔθ' ὁμοιούμενον οὔτ' ἀνομοιούμενον·
καὶ ἐκ σμικροῦ ἐπὶ μέγα καὶ ἐπ' ἴσον καὶ εἰς τἀναντία b
10 ἰὸν οὔτε σμικρὸν οὔτε μέγα οὔτ' ἴσον, οὔτ' αὐξανόμε-
νον οὔτε φθῖνον οὔτ' ἰσούμενον εἴη ἄν. Οὐκ ἔοικε.
Ταῦτα δὴ τὰ παθήματα πάντ' ἂν πάσχοι τὸ ἕν, εἰ ἔστι.
Πῶς δ' οὔ;

XXII. Τί δὲ τοῖς ἄλλοις προσήκοι ἂν πάσχειν, ἓν εἰ
15 ἔστιν, ἆρ' οὐ σκεπτέον; Σκεπτέον. Λέγωμεν δή, ἓν
εἰ ἔστι, τἆλλα τοῦ ἑνὸς τί χρὴ πεπονθέναι; Λέγωμεν.
Οὐκοῦν ἐπείπερ ἄλλα τοῦ ἑνός ἐστιν, οὐδὲ τὸ ἕν ἐστι
τἆλλα· οὐ γὰρ ἂν ἄλλα τοῦ ἑνὸς ἦν; Ὀρθῶς. Οὐδὲ
μὴν στέρεταί γε παντάπασι τοῦ ἑνὸς τἆλλα, ἀλλὰ μετ- c
20 έχει πῃ. Πῇ δή; Ὅτι που τἆλλα τοῦ ἑνὸς μόρια
ἔχοντα ἄλλα ἐστίν· εἰ γὰρ μόρια μὴ ἔχοι, παντελῶς ἂν
ἓν εἴη. Ὀρθῶς. Μόρια δέ γε, φαμέν, τούτου ἐστὶν
ὃ ἂν ὅλον ᾖ. Φαμὲν γάρ. Ἀλλὰ μὴν τό γ' ὅλον ἓν
ἐκ πολλῶν ἀνάγκη εἶναι, οὗ ἔσται μόρια τὰ μόρια.
25 ἕκαστον γὰρ τῶν μορίων οὐ πολλῶν μόριον χρὴ εἶναι,
ἀλλ' ὅλου. Πῶς τοῦτο; Εἴ τι πολλῶν μόριον εἴη, ἐν
οἷς αὐτὸ εἴη, ἑαυτοῦ τε δήπου μόριον ἔσται, ὅ ἐστιν ἀδύ- d
νατον, καὶ τῶν ἄλλων δὴ ἑνὸς ἑκάστου, εἴπερ καὶ
πάντων. ἑνὸς γὰρ μὴ ὂν μόριον, πλὴν τούτου τῶν ἄλ-
30 λων ἔσται, καὶ οὕτως ἑνὸς ἑκάστου οὐκ ἔσται μόριον,
μὴ ὂν δὲ μόριον ἑκάστου οὐδενὸς τῶν πολλῶν ἔσται·
μηδενὸς δ' ὂν πάντων τούτων τι εἶναι, ὧν οὐδενὸς οὐ-
δέν ἐστι, καὶ μόριον καὶ ἄλλο ὁτιοῦν, ἀδύνατον εἶναι[1].
Φαίνεταί γε δή. Οὐκ ἄρα τῶν πολλῶν οὐδὲ πάντων
35 τὸ μόριον μόριον, ἀλλὰ μιᾶς τινὸς ἰδέας καὶ ἑνός τινος,
ὃ καλοῦμεν ὅλον, ἐξ ἁπάντων ἓν τέλειον γεγονός, τού- e
του μόριον ἂν τὸ μόριον εἴη. Παντάπασι μὲν οὖν.
Εἰ ἄρα τἆλλα μόρια ἴσχει, κἂν τοῦ ὅλου τε καὶ ἑνὸς
μετέχοι. Πάνυ γε. Ἓν ἄρ' ὅλον τέλειον μόρια ἔχον
40 ἀνάγκη εἶναι τἆλλα τοῦ ἑνός. Ἀνάγκη. Καὶ μὴν καὶ
περὶ τοῦ μορίου γ' ἑκάστου ὁ αὐτὸς λόγος. καὶ γὰρ
τοῦτ' ἀνάγκη μετέχειν τοῦ ἑνός. εἰ γὰρ ἕκαστον αὐτῶν
158 μόριόν ἐστι, τό γ' ἕκαστον εἶναι ἓν δήπου σημαίνει, a
ἀφωρισμένον μὲν τῶν ἄλλων, καθ' αὑτὸ δ' ὄν, εἴπερ
45 ἕκαστον ἔσται. Ὀρθῶς. Μετέχοι δέ γ' ἂν τοῦ ἑνὸς
δῆλον ὅτι ἄλλο ὂν ἢ ἕν· οὐ γὰρ ἂν μετεῖχεν, ἀλλ' ἦν ἂν
αὐτὸ ἕν. νῦν δ' ἑνὶ μὲν εἶναι πλὴν αὐτῷ τῷ ἑνὶ ἀδύ-
νατόν που. Ἀδύνατον. Μετέχειν δὲ τοῦ ἑνὸς ἀνάγκη
τῷ θ' ὅλῳ καὶ τῷ μορίῳ. τὸ μὲν γὰρ ἓν ὅλον ἔσται,
50 οὗ μόρια τὰ μόρια, τὸ δ' αὖ ἕκαστον ἓν μόριον τοῦ
ὅλου, οὗ ἂν ᾖ μόριον ὅλου. Οὕτως. Οὐκοῦν ἕτερα
ὄντα τοῦ ἑνὸς μεθέξει τὰ μετέχοντα αὐτοῦ; Πῶς δ' οὔ; b
Τὰ δ' ἕτερα τοῦ ἑνὸς πολλά που ἂν εἴη· εἰ γὰρ μήθ' ἓν
μήθ' ἑνὸς πλείω εἴη τἆλλα τοῦ ἑνός, οὐδὲν ἂν εἴη. Οὐ

migrat, vel ex non esse in ipsum fieri, medium tunc fit quorumdam motuum ac statuum, neque est tunc neque non est, neque fit etiam neque interit? Videtur quidem. Eadem igitur ratione ex uno migrans in multa et e multis in unum neque unum est neque multa, nec congregatur neque disgregatur: et ex simili in dissimile, rursusque ex dissimili in simile migrans nec simile neque dissimile, neque assimilatum neque, ut ita dicam, dissimilatum: et ex parvo in magnum et in æquale et in contraria transiens non parvum erit, non magnum, non æquale, non crescens, non decrescens, non adæquans. Non, ut videtur. Hæc igitur universa unum, si est, patitur. Quidni?

XXII. An non considerandum cetera quid patiantur, unum si est? Considerandum. Dicamus igitur, unum si est, cetera alia ab uno quid pati oportet? Dicamus. Nonne quia alia sunt quam unum, neque unum sunt cetera, alioquin alia quam unum non essent? Probe. Neque profecto penitus uno privata sunt, sed quodammodo uno participant. Qua ratione? Quoniam cetera alia ab uno ex eo, quod partibus constant, alia sunt quam unum: nisi enim partes haberent, unum penitus essent. Recte. Partes autem ejus, quod totum est, esse asserimus. Asserimus plane. Atqui totum ipsum unum ex multis esse oportet, cujus partes sunt, quæ partes appellantur: quælibet enim partium non multorum pars, sed totius exsistit. At quomodo istud? Si quid multorum pars esset, quibus ipsum inesset, sui ipsius quodammodo esset pars, quod est impossibile, et aliorum cujusque, siquidem et omnium. unius enim cum non sit pars, uno excepto reliquorum erit, atque ita uniuscujusque pars non erit, non exsistens vero pars cujusque nullius ex multis illis erit: nullius vero si est (pars), esse quicquam istorum omnium, quorum nullius aliquid est, vel partem vel aliud quicquam, impossibile est. Videtur quidem. Non igitur multorum illorum neque omnium pars est quæcumque sit pars, sed unius cujusdam ideæ et unius cujusdam, quod totum vocamus, factum ex cunctis unum atque perfectum, hujus pars est quæcumque sit pars. Omnino quidem. Si ergo cetera partes habent, toto atque uno participant. Maxime. Unde unum totum perfectum partes continens reliqua alia ipsa ab uno esse necesse est. Necesse. Quin etiam de unaquaque parte eadem ratio est. etiam hoc enim ipsius unius particeps esse oportet. nam si quæque illarum pars est, hoc ipsum, quod dicitur quæque, unum profecto significat, distinctum quiddam ab aliis, et secundum se ipsum per se exsistens, si quidem quæque erit. Recte. Erit autem unius manifesto particeps, si aliud quiddam quam unum fuerit: alioquin haudquaquam participaret, sed ipsum unum esset. at vero unum esse aliquid præter ipsum unum nihil potest. Nihil. Participare autem uno necesse est et totum simul et partem. nam illud unum totum erit, cujus partes sunt partes, hæc vero quæque una pars totius, cujuscumque est pars totius. Sic est. Nonne igitur, cum alia sint quam unum, eo participant quæ participant? Quidni? Alia vero quæ sunt quam unum, multa quodammodo sunt. nam si neque unum nec plura essent reliqua uno, nihil essent. Nihil

γὰρ οὖν. Ἐπεὶ δέ γε πλείω ἑνός ἐστι τά τε τοῦ ἑνὸς μορίου καὶ τὰ τοῦ ἑνὸς ὅλου μετέχοντα, οὐκ ἀνάγκη ἤδη πλήθει ἄπειρα εἶναι αὐτά γ' ἐκεῖνα τὰ μεταλαμβάνοντα τοῦ ἑνός; Πῶς; Ὧδ' ἴδωμεν. ἄλλο τι οὐχ ἓν ὄντα οὐδὲ μετέχοντα τοῦ ἑνὸς τότε, ὅτε μεταλαμβάνει αὐτοῦ, μεταλαμβάνει. Δῆλα δή. Οὐκοῦν πλήθη ὄντα, ἐν οἷς τὸ ἓν οὐκ ἔνι; Πλήθη μέντοι. Τί οὖν; εἰ ἐθέλοιμεν τῇ διανοίᾳ τῶν τοιούτων ἀφελεῖν ὡς οἷοί τ' ἐσμὲν ὅτι ὀλίγιστον, οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ ἀφαιρεθὲν ἐκεῖνο, εἴπερ τοῦ ἑνὸς μὴ μετέχοι, πλῆθος εἶναι καὶ οὐχ ἕν; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν οὕτως ἀεὶ σκοποῦντι αὐτὴν καθ' αὑτὴν τὴν ἑτέραν φύσιν τοῦ εἴδους, ὅσον ἂν αὐτῆς ἀεὶ ὁρῶμεν, ἄπειρον ἔσται πλήθει; Παντάπασι μὲν οὖν. Καὶ μὴν ἐπειδάν γ' ἓν ἕκαστον μόριον μόριον γένηται, πέρας ἤδη ἔχει πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ ὅλον, καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὰ μόρια. Κομιδῇ μὲν οὖν. Τοῖς ἄλλοις δὴ τοῦ ἑνὸς ξυμβαίνει ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς καὶ ἐξ ἑαυτῶν κοινωνησάντων, ὡς ἔοικεν, ἕτερόν τι γίγνεσθαι ἐν ἑαυτοῖς, ὃ δὴ πέρας παρέσχε πρὸς ἄλληλα· ἡ δ' αὐτῶν φύσις καθ' ἑαυτὰ ἀπειρίαν. Φαίνεται. Οὕτω δὴ τἆλλα τοῦ ἑνὸς καὶ ὅλα καὶ κατὰ μόρια ἄπειρά τ' ἐστὶ καὶ πέρατος μετέχει. Πάνυ γε. Οὐκοῦν καὶ ὅμοιά τε καὶ ἀνόμοια ἀλλήλοις τε καὶ ἑαυτοῖς; Πῇ δή; Ἧ μέν που ἄπειρά ἐστι κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, πάντα ταὐτὸν πεπονθότ' ἂν εἴη ταύτῃ. Πάνυ γε. Καὶ μὴν ᾗ γ' ἅπαντα πέρατος μετέχει, καὶ ταύτῃ πάντ' ἂν εἴη ταὐτὸν πεπονθότα. Πῶς δ' οὔ; Ἧ δέ γε πεπερασμένα τ' εἶναι καὶ ἄπειρα πέπονθεν, ἐναντία πάθη ἀλλήλοις ὄντα ταῦτα τὰ πάθη πέπονθε. Ναί. Τὰ δ' ἐναντία γ' ὡς οἷόν τ' ἀνομοιότατα. Τί μήν; Κατὰ μὲν ἄρ' ἑκάτερον τὸ πάθος ὅμοια ἂν εἴη αὐτά θ' αὑτοῖς καὶ ἀλλήλοις, κατὰ δ' ἀμφότερα ἀμφοτέρως ἐναντιώτατά τε καὶ ἀνομοιότατα. Κινδυνεύει. Οὕτω δὴ τἆλλα αὐτά θ' αὑτοῖς καὶ ἀλλήλοις ὅμοιά τε καὶ ἀνόμοια ἂν εἴη. Οὕτω. Καὶ ταὐτὰ δὴ καὶ ἕτερα ἀλλήλων, καὶ κινούμενα καὶ ἑστῶτα, καὶ πάντα τἀναντία πάθη οὐκέτι χαλεπῶς εὑρήσομεν πεπονθότα τἆλλα τοῦ ἑνός, ἐπείπερ καὶ ταῦτ' ἐφάνη πεπονθότα. Ὀρθῶς λέγεις.

XXIII. Οὐκοῦν ταῦτα μὲν ἤδη ἐῶμεν ὡς φανερά, ἐπισκοπῶμεν δὲ πάλιν, ἓν εἰ ἔστιν, ἆρα καὶ οὐχ οὕτως ἔχει τἆλλα τοῦ ἑνὸς ἢ οὕτω μόνον; Πάνυ μὲν οὖν. Λέγωμεν δὴ ἐξ ἀρχῆς, ἓν εἰ ἔστι, τί χρὴ τἆλλα τοῦ ἑνὸς πεπονθέναι. Λέγωμεν γάρ. Ἆρ' οὖν οὐ χωρὶς μὲν τὸ ἓν τῶν ἄλλων, χωρὶς δὲ τἆλλα τοῦ ἑνός; Τί δή; Ὅτι που οὐκ ἔστι παρὰ ταῦθ' ἕτερον, ὃ ἄλλο μέν ἐστι τοῦ ἑνός, ἄλλο δὲ τῶν ἄλλων. πάντα γὰρ εἴρηται, ὅταν ῥηθῇ τό θ' ἓν καὶ τἆλλα. Πάντα γάρ. Οὐκ ἄρ' ἔτ' ἔστιν ἕτερον τούτων, ἐν ᾧ τό θ' ἓν ἂν εἴη τῷ αὐτῷ καὶ τἆλλα. Οὐ γάρ. Οὐδέποτ' ἄρ' ἐν ταὐτῷ ἐστι τὸ ἓν καὶ τἆλλα. Οὐκ ἔοικε. Χωρὶς ἄρα; Ναί. Οὐδὲ μὴν μόριά γ' ἔχειν φαμὲν τὸ ὡς ἀληθῶς ἕν. Πῶς γάρ; Οὔτ' ἄρ' ὅλον εἴη ἂν τὸ ἓν ἐν τοῖς ἄλλοις οὔτε μόρια αὐτοῦ, εἰ χωρίς τ' ἐστὶ τῶν ἄλλων καὶ μόρια μὴ ἔχει.

sane. Postquam autem plura uno sunt ea, quæ unius partis, et ea, quæ unius totius participia sunt, nonne jam necesse est multitudine infinita esse ipsa illa participantia uno? Quo pacto? Hoc videamus. aliud quiddam quam unum ista cum sint, neque etiam cum participia sint unius, participant tunc, cum eo participant. Certe. Ergone multitudines cum sint, in quibus non inest unum? Multitudines certe. Quod si velimus cogitatione ex talibus aliquid quam minimum excerpere, an non necesse erit etiam illud detractum, utpote quod unius est expers, multitudinem esse, non unum? Necesse. Ergone tibi sic semper consideranti ipsam secundum se ipsam alteram speciei naturam, quantumcumque illius inspexeris, infinitum multitudine occurret? Maxime quidem. Atqui postquam una quælibet pars pars effecta est, terminum jam partes invicem et ad totum habent, nec non ad partes totum. Valde quidem. Itaque reliquis quam uni contingit ex ipso uno et ex se ipsis communicantibus, alterum quiddam in ipsis fieri, quod quidem terminum invicem præbuit: natura autem illorum secundum se (per se) infinitatem. Videtur. In hunc igitur modum reliqua alia quam unum tum tota tum etiam secundum particulas et infinita sunt et termino quodam participant. Prorsus. An non igitur similia dissimiliaque invicem et sibi ipsis? Qua ratione? Qua quidem infinita sunt secundum ipsorummet naturam, omnia idem hac patiuntur. Patiuntur. Item qua cuncta participant termino, et hac idem omnia patiuntur. Quidni? Qua vero illis convenit, ut finita sint simul et infinita, eas passiones patiuntur, contrariæ quæ sunt passiones invicem. Ita. Contraria vero quam maxime omnium sunt dissimillima. Quidni? Ergo secundum alterutram rationem ipsa sibimet et invicem similia erunt, secundum utramque vero utrimque quam maxime contraria atque dissimilia. Videtur. Sic igitur reliqua sibi ipsa et invicem similia et dissimilia erunt. Erunt. Ac rursus eadem et alia ac diversa a se invicem, moventiaque et stantia, atque omnes contrarias rationes suscipientia cetera, quæ alia sunt quam unum, facile reperiemus, postquam etiam hæc iis accidere apparuit. Recte dicis.

XXIII. Ergone hæc jam tanquam perspicua prætermittemus, dispiciemus vero rursus, unum si est, cetera quæ unum non sunt, num non isto pacto habeant, an isto solum? Prorsus. Denuo igitur videamus, unum si est, ceteris quid evenire necesse sit. Videamus. An non seorsum quidem unum a ceteris, seorsum cetera erunt ab uno? Curnam? Quia nihil est præter ista, quod aliud quidem sit quam unum, aliudque quam reliqua. universa enim comprehensa sunt, cum unum et cetera dictum est. Universa. Quare nihil præter hæc restat, in quo velut eadem in sede et unum et cetera sint. Nihil prorsus. Nunquam igitur in idem concurrunt unum ceteraque. Nunquam, ut videtur. Seorsum ergo? Seorsum. Dictum præterea ipsum revera unum partes nullas habere. Quomodo enim habere posset? Neque totum igitur unum ceteris inerit neque ejus particulæ, si quidem seorsum est

Πῶς γάρ; Οὐδενὶ ἄρα τρόπῳ μετέχοι ἂν τἆλλα τοῦ d
ἑνὸς, μήτε κατὰ μόριόν τι αὐτοῦ μήτε καθ' ὅλον μετέ-
χοντα. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδαμῇ ἄρ' ἓν τἆλλά ἐστιν,
οὐδ' ἔχει ἐν ἑαυτοῖς ἓν οὐδέν. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐδ' ἄρα
5 πολλά ἐστι τἆλλα. ἓν γὰρ ἂν ἦν ἕκαστον αὐτῶν μόριον
τοῦ ὅλου, εἰ πολλὰ ἦν. νῦν δ' οὔθ' ἓν οὔτε πολλὰ οὔθ'
ὅλον οὔτε μόριά ἐστι τἆλλα τοῦ ἑνὸς, ἐπειδὴ αὐτοῦ οὐ-
δαμῇ μετέχει. Ὀρθῶς. Οὐδ' ἄρα δύο οὐδὲ τρία
οὔτ' αὐτά ἐστι τἆλλα, οὔτ' ἔνεστιν ἐν αὐτοῖς, εἴπερ e
10 τοῦ ἑνὸς πανταχῇ στέρεται. Οὕτως. Οὐδ' ὅμοια ἄρα
καὶ ἀνόμοια οὔτ' αὐτά ἐστι τῷ ἑνὶ τἆλλα, οὔτ' ἔνεστιν
ἐν αὐτοῖς ὁμοιότης καὶ ἀνομοιότης. εἰ γὰρ ὅμοια καὶ
ἀνόμοια αὐτὰ εἴη ἢ ἔχοι ἐν ἑαυτοῖς ὁμοιότητα καὶ ἀνο-
μοιότητα, δύο που εἴδη ἐναντία ἀλλήλοις ἔχοι ἂν ἐν
ἑαυτοῖς τἆλλα τοῦ ἑνός. Φαίνεται. Ἦν δέ γ' ἀδύ-
νατον δυοῖν τινοῖν μετέχειν ἃ μηδενὸς μετέχοι. Ἀδύ-
νατον. Οὔτ' ἄρ' ὅμοια οὔτ' ἀνόμοιά ἐστιν οὔτ' ἀμφό-
160τερα τἆλλα. ὅμοια μὲν γὰρ ὄντα ἢ ἀνόμοια ἑνὸς a
ἂν τοῦ ἑτέρου εἴδους μετέχοι, ἀμφότερα δ' ὄντα δυοῖν
20 τοῖν ἐναντίοιν· ταῦτα δ' ἀδύνατον ἐφάνη. Ἀληθῆ.
Οὐδ' ἄρα ταὐτὰ οὐδ' ἕτερα, οὐδὲ κινούμενα οὐδ' ἑστῶ-
τα, οὐδὲ γιγνόμενα οὐδ' ἀπολλύμενα, οὐδὲ μείζω οὐδ'
ἐλάττω οὐδ' ἴσα, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν πέπονθε τῶν τοιού-
των. εἰ γάρ τι τοιοῦτον πεπονθέναι ὑπομένει τἆλλα,
25 καὶ ἑνὸς καὶ δυοῖν καὶ τριῶν καὶ περιττοῦ καὶ ἀρτίου
μεθέξει, ὧν αὐτοῖς ἀδύνατον ἐφάνη μετέχειν, τοῦ ἑνός b
γε πάντῃ πάντως στερομένοις. Ἀληθέστατα. Οὕτω
δὴ ἓν εἰ ἔστι, πάντα τ' ἐστὶ τὸ ἓν καὶ οὐδὲ ἕν ἐστι καὶ
πρὸς ἑαυτὸ καὶ πρὸς τἆλλα ὡσαύτως. Παντελῶς μὲν
30 οὖν. Εἶεν. εἰ δὲ δὴ μὴ ἔστι τὸ ἕν, τί χρὴ συμβαίνειν,
ἆρ' οὐ σκεπτέον μετὰ ταῦτα; Σκεπτέον γάρ. Τίς οὖν
ἂν εἴη αὕτη ἡ ὑπόθεσις, εἰ ἓν μὴ ἔστιν; ἆρά τι διαφέ-
ρει τῆσδε, εἰ μὴ ἓν μὴ ἔστι; Διαφέρει μέντοι. Δια-
φέρει μόνον, ἢ καὶ πᾶν τοὐναντίον ἐστὶν εἰπεῖν, εἰ μὴ
35 ἓν μὴ ἔστι, τοῦ εἰ ἓν μὴ ἔστι; Πᾶν τοὐναντίον. Τί c
δ'; εἴ τις λέγοι, εἰ μέγεθος μὴ ἔστιν ἢ σμικρότης μὴ
ἔστιν ἤ τι ἄλλο τῶν τοιούτων, ἆρ' ἐφ' ἑκάστου ἂν δη-
λοῖ ὅτι ἕτερόν τι λέγει τὸ μὴ ὄν; Πάνυ γε. Οὐκοῦν
καὶ νῦν δηλοῖ ὅτι ἕτερον λέγει τῶν ἄλλων τὸ μὴ ὄν,
40 ὅταν εἴπῃ ἓν εἰ μὴ ἔστι; καὶ ἴσμεν ὃ λέγει; Ἴσμεν.
Πρῶτον μὲν ἄρα γνωστόν τι λέγει, ἔπειθ' ἕτερον τῶν
ἄλλων, ὅταν εἴπῃ ἕν, εἴτε τὸ εἶναι αὐτῷ προσθεὶς εἴτε
τὸ μὴ εἶναι. οὐδὲν γὰρ ἧττον γιγνώσκεταί τι τὸ λεγό- d
μενον μὴ εἶναι, καὶ ὅτι διάφορον τῶν ἄλλων. ἢ οὔ;
45 Ἀνάγκη. Ὧδ' ἄρα λεκτέον ἐξ ἀρχῆς, ἓν εἰ μὴ ἔστι,
τί χρὴ εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν αὐτῷ τοῦθ' ὑπάρχειν
δεῖ, ὡς ἔοικεν, εἶναι αὐτοῦ ἐπιστήμην, ἢ μηδ' ὅ τι
λέγεται γιγνώσκεσθαι, ὅταν τις εἴπῃ ἓν εἰ μὴ ἔστιν.
Ἀληθῆ. Οὐκοῦν καὶ τἆλλα ἕτερ' αὐτοῦ εἶναι, ἢ μηδ'
50 ἐκεῖνο ἕτερον τῶν ἄλλων λέγεσθαι; Πάνυ γε.

XXIV. Καὶ ἑτεροιότης ἄρ' ἐστὶν αὐτῷ πρὸς τῇ
ἐπιστήμῃ. οὐ γὰρ τὴν τῶν ἄλλων ἑτεροιότητα λέγει, e
ὅταν τὸ ἓν ἕτερον τῶν ἄλλων λέγῃ, ἀλλὰ τὴν ἐκείνου.
Φαίνεται. Καὶ μὴν τοῦ γ' ἐκείνου καὶ τοῦ τινὸς καὶ

a reliquis aliis nullisque particulis constituitur. Ita est.
Nullo igitur modo cetera uno participabunt, cum neque
totum ipsum neque partem ejus aliquam capiant. Nullo,
ut videtur. Atque idcirco cetera nullo pacto unum sunt,
neque in se ipsis unum aliquod habent. Minime. Unde
nec multa sunt cetera. etenim, si multa essent, unum-
quodque illorum, utpote pars totius, unum esset. nunc
autem non unum, non multa, non totum, non partes ce-
tera alia sunt, postquam nihilo unius participant. Probe.
Quapropter nec duo nec tria neque ipsa sunt cetera, neque
in iis insunt, siquidem uno prorsus orbantur. Sic est. Ita-
que nec similia neque dissimilia neque ipsa sunt uni cetera,
neque in iis similitudo ac dissimilitudo inest. si enim si-
milia atque dissimilia ea essent vel haberent in se simili-
tudinem ac dissimilitudinem, duas utique contrarias invi-
cem species in se comprehenderent reliqua alia quam
unum. Videtur. Ac fieri non potest, ut quæ nullo parti-
cipent, participent duobus quibusdam. Non certe. Neque
ergo similia neque dissimilia sunt neque utraque simul
sunt (et similia et dissimilia). etenim si similia vel dissi-
milia essent, una quadam altera specie participarent, si
vero utraque, duabus quibusdam contrariis speciebus:
hæc autem fieri non posse apparuit. Vera dicis. Non
igitur eadem non alia, non agitata non quieta, non
orientia non pereuntia, non majora non minora, non æqua,
non denique aliud quicquam hujus generis accidit iis. nam
si quid tale susceperint cetera, uno et duobus et tribus
et pari et impari participabunt, quod esse impossibile vi-
dimus, cum uno per omnia sint destituta. Verissima hæc
sunt. His ergo de causis, unum si est, omnia est unum
et nihil est et ad se ipsum atque ad cetera eodem modo.
Omnino sic se res habet. Esto. si vero unum non sit, quid
contingat, nonne posthac considerandum est? Consideran-
dum. Quæ igitur hæc suppositio est, si unum non est?
an aliquo differt ab hac, si non unum non est? Differt
sane. Solummodo differt, an omnino contraria est hæc,
si non unum non est, illius, si unum non est? Contraria
omnino. Quid autem? si quispiam dixerit, si magnitudo
non est vel parvitas non est vel aliud quidquam hujusmo-
di, nonne in singulis innuit quod aliud quiddam dicat ip-
sum non ens? Omnino. Nonne igitur et nunc declarat,
quod alterum quiddam præter reliqua ipsum non ens di-
cit, quando dicit unum si non est? atque intelligimusne
quid dicat? Intelligimus. Primum igitur aliquid, quod
cognosci potest, exprimit, deinde alterum quam cetera,
cum ait unum, sive esse illi adjiciens sive non esse. nihilo-
minus enim cognoscitur quod non esse dicatur, quodque
differens quiddam est a ceteris. an non? Necesse. In hunc
igitur modum denuo dicendum, unum si non est, quid
esse oportet. primum igitur ei hoc oportet accidere, ut
videtur, esse quandam ejus scientiam, aut nihil intelligere
nos quid dicamus, quando unum si non est proferimus.
Vera loqueris. Ergone et reliqua alia esse quam illud,
vel neque illud aliud quam reliqua prædicari? Maxime.

XXIV. Ergo diversitas quoque præter scientiam illi
adest: non enim reliquorum diversitatem dicit, quando
unum aliud quam reliqua vocat, sed illius diversitatem.
Videtur. Quin etiam ipsius illius et alicujus et hujus et

τούτου καὶ τούτῳ καὶ τούτων καὶ πάντων τῶν τοιούτων μετέχει τὸ μὴ ὂν ἕν. οὐ γὰρ ἂν τὸ ἓν ἐλέγετο οὐδ' ἂν τοῦ ἑνὸς ἕτερα, οὐδ' ἐκείνῳ ἄν τι ἦν οὐδ' ἐκείνου, οὐδ' ἄν τι ἐλέγετο, εἰ μήτε τοῦ τινὸς αὐτῷ μετῆν μήτε τῶν 5 ἄλλων τούτων. Ὀρθῶς. Εἶναι μὲν δὴ τῷ ἑνὶ οὐχ οἷόν τε, εἴπερ γε μὴ ἔστι, μετέχειν δὲ πολλῶν οὐδὲν 161 κωλύει, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη, εἴπερ τό γ' ἓν ἐκεῖνο καὶ a μὴ ἄλλο μὴ ἔστιν. εἰ μέντοι μήτε τὸ ἓν μήτ' ἐκεῖνο μὴ ἔσται, ἀλλὰ περὶ ἄλλου του ὁ λόγος, οὐδὲ φθέγγεσθαι 10 δεῖ οὐδέν· εἰ δὲ τὸ ἓν ἐκεῖνο καὶ μὴ ἄλλο ὑπόκειται μὴ εἶναι, καὶ τοῦ ἐκείνου καὶ ἄλλων πολλῶν ἀνάγκη αὐτῷ μετεῖναι. Καὶ πάνυ γε. Καὶ ἀνομοιότης ἄρ' ἔστιν αὐτῷ πρὸς τἆλλα. τὰ γὰρ ἄλλα, τοῦ ἑνὸς ἕτερα ὄντα, ἑτεροῖα καὶ εἴη ἄν. Ναί. Τὰ δ' ἑτεροῖα οὐκ ἀλλοῖα; 15 Πῶς δ' οὔ; Τὰ δ' ἀλλοῖα οὐκ ἀνόμοια; Ἀνόμοια μὲν b οὖν. Οὐκοῦν εἴπερ τῷ ἑνὶ ἀνόμοιά ἐστι, δῆλον ὅτι ἀνομοίῳ τά γ' ἀνόμοια ἀνόμοια ἂν εἴη. Δῆλον. Εἴη δὴ ἂν καὶ τῷ ἑνὶ ἀνομοιότης, πρὸς ἣν τἆλλα ἀνόμοια αὐτῷ ἐστίν. Ἔοικεν. Εἰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἀνομοιό- 20 της ἔστιν αὐτῷ, ἆρ' οὐκ ἀνάγκη ἑαυτοῦ ὁμοιότητα αὐτῷ εἶναι; Πῶς; Εἰ ἑνὸς ἀνομοιότης ἔστι τῷ ἑνί, οὐκ ἄν που περὶ τοῦ τοιούτου ὁ λόγος εἴη οἵου τοῦ ἑνός, οὐδ' ἂν ἡ ὑπόθεσις εἴη περὶ ἑνός, ἀλλὰ περὶ ἄλλου ἢ ἑνός. Πάνυ γε. Οὐ δεῖ δέ γε. Οὐ δῆτα. Δεῖ ἄρ' c 25 ὁμοιότητα τῷ ἑνὶ αὐτοῦ ἑαυτῷ εἶναι. Δεῖ. Καὶ μὴν οὐδ' αὖ ἴσον γ' ἐστὶ τοῖς ἄλλοις. εἰ γὰρ εἴη ἴσον, εἴη τ' ἂν ἤδη καὶ ὅμοιον ἂν εἴη αὐτοῖς κατὰ τὴν ἰσότητα. ταῦτα δ' ἀμφότερα ἀδύνατα, εἴπερ μὴ ἔστιν ἕν. Ἀδύνατα. Ἐπειδὴ δ' οὐκ ἔστι τοῖς ἄλλοις ἴσον, ἆρ' οὐκ 30 ἀνάγκη καὶ τἆλλ' ἐκείνῳ μὴ ἴσα εἶναι; Ἀνάγκη. Τὰ δὲ μὴ ἴσα οὐκ ἄνισα; Ναί. Τὰ δ' ἄνισα οὐ τῷ ἀνίσῳ ἄνισα; Πῶς δ' οὔ; Καὶ ἀνισότητος δὴ μετέχει τὸ ἕν, πρὸς ἣν τἆλλ' αὐτῷ ἐστὶν ἄνισα; Μετέχει. Ἀλλὰ d μέντοι ἀνισότητός γ' ἐστὶ μέγεθός τε καὶ σμικρότης. 35 Ἔστι γάρ. Ἔστιν ἄρα καὶ μέγεθός τε καὶ σμικρότης τῷ τοιούτῳ ἑνί; Κινδυνεύει. Μέγεθός (γε) μὴν καὶ σμικρότης ἀεὶ ἀφέστατον ἀλλήλοιν. Πάνυ γε. Μεταξὺ ἄρα τι αὐτοῖν ἀεί ἐστιν. Ἔστιν. Ἔχεις οὖν τι ἄλλο εἰπεῖν μεταξὺ αὐτοῖν ἢ ἰσότητα; Οὔκ, ἀλλὰ 40 τοῦτο. Ὅτῳ ἄρ' ἔστι μέγεθος καὶ σμικρότης, ἔστι καὶ ἰσότης αὐτῷ, μεταξὺ τούτοιν οὖσα. Φαίνεται. Τῷ δὴ ἑνὶ μὴ ὄντι, ὡς ἔοικε, καὶ ἰσότητος ἂν μετείη e καὶ μεγέθους καὶ σμικρότητος. Ἔοικε. Καὶ μὴν καὶ οὐσίας γε δεῖ αὐτὸ μετέχειν πῃ. Πῶς δή; Ἔχειν 45 αὐτὸ δεῖ οὕτως ὡς λέγομεν. εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἔχοι, οὐκ ἂν ἀληθῆ λέγοιμεν ἡμεῖς λέγοντες τὸ ἓν μὴ εἶναι· εἰ δ' ἀληθῆ, δῆλον ὅτι ὄντα αὐτὰ λέγομεν. ἢ οὐχ οὕτως; Οὕτω μὲν οὖν. Ἐπειδὴ δέ φαμεν ἀληθῆ λέγειν, ἀνάγκη 162 ἡμῖν φάναι καὶ ὄντα λέγειν. Ἀνάγκη. Ἔστιν ἄρα, a 50 ὡς ἔοικε, τὸ ἓν οὐκ ὄν. εἰ γὰρ μὴ ἔσται μὴ ὄν, ἀλλά τι τοῦ εἶναι ἀνήσει πρὸς τὸ μὴ εἶναι, εὐθὺς ἔσται ὄν. Παντάπασι μὲν οὖν. Δεῖ ἄρ' αὐτὸ δεσμὸν ἔχειν τοῦ μὴ εἶναι τὸ εἶναι μὴ ὄν, εἰ μέλλει μὴ εἶναι, ὁμοίως ὥσπερ τὸ ὂν τὸ μὴ ὂν ἔχειν μὴ εἶναι, ἵνα τελέως αὖ

huic et horum atque omnium hujusmodi particeps est ipsum non ens unum. non enim unum diceretur neque ab uno alia, neque illi quicquam esset neque illius, neque aliquid appellaretur, nisi particeps cujusdam aut reliquorum horum esset. Recte. Esse igitur unum, nisi exsistat, impossibile est, participare vero multis nihil prohibet, sed vel necesse est, si quidem unum illud et non aliud non est. quod si neque unum neque illud non erit, sed de alio quodam sermo est, ne pronuntiari quidem aliquid oportet: sin autem unum illud et non aliud supponitur non esse, et ipsius illius et aliorum multorum particeps esse dicendum est. Maxime quidem. Quamobrem dissimilitudo illi est ad cetera. nam cum reliqua alia sint quam unum, etiam extranea esse oportet. Oportet. Extranea vero nonne aliena? Quidni? Aliena autem nonne dissimilia sunt? Dissimilia plane. Atqui si uni dissimilia sunt, dissimili manifesto dissimilia erunt dissimilia. Plane. Aderit igitur et uni dissimilitudo, secundum quam reliqua ei dissimilia sunt. Videtur. Et si illi dissimilitudo ad cetera competit, nonne ad se ipsum similitudo ei conveniet? Quo modo? Si uni insit dissimilitudo ad unum, haud sane de hujusmodi quodam ut de uno sermo erit, neque suppositio de uno, sed de alio quopiam erit. Prorsus. At istud non decet. Non certe. Ob hanc causam oportet uni similitudinem ipsius ad se adesse. Oportet. Item neque æquale ceteris est. etenim si æquale esset, jam profecto etiam simile illis secundum æqualitatem exsisteret. utraque vero hæc fieri non possunt, si quidem unum minime sit. Non possunt. Postquam vero ceteris æquale non est, nonne et reliqua necesse est illi æqualia nequaquam esse? Necesse. Quæ autem non æqualia, nonne inæqualia sunt? Inæqualia. Inæqualia vero nonne inæquali inæqualia sunt? Certe. Unde et inæqualitatis particeps unum apparet, secundum quam cetera ei inæqualia sunt? Particeps. At profecto ad inæqualitatem magnitudo ac parvitas pertinet. Pertinet. Et magnitudo ergo et parvitas tali uni convenit? Videtur. Magnitudo vero et parvitas semper invicem distant. Distant. Ideoque medium quiddam semper intervenit. Sane. Num reperis medium aliud inter hæc præter æqualitatem? Nullum aliud. Cuicumque igitur magnitudo et parvitas accidit, accidit quoque æqualitas, quæ horum obtinet medium. Videtur. Uni igitur, dum non est, æqualitas, magnitudo et parvitas accidere videntur. Videntur. Præterea et essentia participare quodammodo ipsum oportet. At quomodo? Habere se id oportet eo modo, quo dicimus. nisi enim sic sese haberet, haudquaquam vera diceremus, dum ipsum unum non esse fatemur: sin autem vera, manifestum est, ea, quæ sunt, nos proferre. nonne ita? Sic est. Cum vero nos vera prædicare dicimus, necesse est, ut etiam quæ sunt asserere nos profiteamur. Necesse. Est ergo unum, ut videtur, non ens. si enim non erit non ens, sed aliquid ipsius esse remittet ad hoc, ut non sit, statim erit ens. Omnino quidem. Oportet igitur ut non ens esse non ens velut vinculum ipsius non esse habeat, si debet non esse, quemadmodum contra ens ipsius essendi vinculum habet ipsum non esse non ens, ut perfecte esse

εἶναι ᾖ. οὕτω γὰρ ἂν τό τ' ὂν μάλιστ' ἂν εἴη καὶ τὸ μὴ ὂν οὐκ ἂν εἴη, μετέχοντα τὸ μὲν ὂν οὐσίας τοῦ εἶναι ὄν, μὴ οὐσίας δὲ τοῦ εἶναι μὴ ὄν, εἰ μέλλει τελέως εἶναι, τὸ δὲ μὴ ὂν μὴ οὐσίας μὲν τοῦ μὴ εἶναι μὴ ὄν, οὐσίας δὲ τοῦ εἶναι μὴ ὄν, εἰ καὶ τὸ μὴ ὂν αὖ τελέως μὴ ἔσται. Ἀληθέστατα. Οὐκοῦν ἐπείπερ τῷ τ' ὄντι τοῦ μὴ εἶναι καὶ τῷ μὴ ὄντι τοῦ εἶναι μέτεστι, καὶ τῷ ἑνί, ἐπειδὴ οὐκ ἔστι, τοῦ εἶναι ἀνάγκη μετεῖναι εἰς τὸ μὴ εἶναι. Ἀνάγκη. Καὶ οὐσία δὴ φαίνεται τῷ ἑνί, εἰ μὴ ἔστιν. Φαίνεται. Καὶ μὴ οὐσία ἄρα, εἴπερ μὴ ἔστι. Πῶς δ' οὔ; Οἷόν τ' οὖν τὸ ἔχον πως μὴ ἔχειν οὕτω, μὴ μεταβάλλον ἐκ ταύτης τῆς ἕξεως; Οὐχ οἷόν τε. Πᾶν ἄρα τὸ τοιοῦτον μεταβολὴν σημαίνει, ὃ ἂν οὕτω τε καὶ μὴ οὕτως ἔχῃ. Πῶς δ' οὔ; Μεταβολὴ δὲ κίνησις, ἢ τί φήσομεν; Κίνησις. Οὐκοῦν τὸ ἓν ὄν τε καὶ οὐκ ὂν ἐφάνη; Ναί. Οὕτως ἄρα καὶ οὐχ οὕτως ἔχον φαίνεται. Ἔοικε. Καὶ κινούμενον ἄρα τὸ οὐκ ὂν ἓν πέφανται, ἐπείπερ καὶ μεταβολὴν ἐκ τοῦ εἶναι ἐπὶ τὸ μὴ εἶναι ἔχον. Κινδυνεύει. Ἀλλὰ μὴν εἰ μηδαμοῦ γ' ἐστὶ τῶν ὄντων, ὡς οὐκ ἔστιν, εἴπερ μὴ ἔστιν, οὐδ' ἂν μεθίσταιτό ποθέν ποι. Πῶς γάρ; Οὐκ ἄρα τῷ γε μεταβαίνειν κινοῖτ' ἄν. Οὐ γάρ. Οὐδὲ μὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἂν στρέφοιτο. ταὐτοῦ γὰρ οὐδαμοῦ ἅπτεται. ὂν γάρ ἐστι τὸ ταὐτόν· τὸ δὲ μὴ ὂν ἔν τῳ τῶν ὄντων ἀδύνατον εἶναι. Ἀδύνατον γάρ. Οὐκ ἄρα τὸ ἕν γε μὴ ὂν στρέφεσθαι ἂν δύναιτο ἐν ἐκείνῳ, ἐν ᾧ μὴ ἔστιν. Οὐ γὰρ οὖν. Οὐδὲ μὴν ἀλλοιοῦταί που τὸ ἓν ἑαυτοῦ, οὔτε τὸ ὂν οὔτε τὸ μὴ ὄν. οὐ γὰρ ἂν ἦν ὁ λόγος ἔτι περὶ τοῦ ἑνός, εἴπερ ἠλλοιοῦτο αὐτὸ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ περὶ ἄλλου τινός. Ὀρθῶς. Εἰ δὲ μήτ' ἀλλοιοῦται μήτ' ἐν ταὐτῷ στρέφεται μήτε μεταβαίνει, ἆρ' ἄν πῃ ἔτι κινοῖτο; Πῶς γάρ; Τό γε μὴν ἀκίνητον ἀνάγκη ἡσυχίαν ἄγειν, τὸ δ' ἡσυχάζον ἑστάναι. Ἀνάγκη. Τὸ ἓν ἄρ', ὡς ἔοικεν, οὐκ ὂν ἕστηκέ τε καὶ κινεῖται. Ἔοικε. Καὶ μὴν εἴπερ γε κινεῖται, μεγάλη ἀνάγκη αὐτῷ ἀλλοιοῦσθαι. ὅπῃ γὰρ ἄν τι κινηθῇ, κατὰ τοσοῦτον οὐκέθ' ὡσαύτως ἔχει ὡς εἶχεν, ἀλλ' ἑτέρως. Οὕτω. Κινούμενον δὴ τὸ ἓν καὶ ἀλλοιοῦται. Ναί. Καὶ μὴν μηδαμῇ γε κινούμενον οὐδαμῇ ἂν ἀλλοιοῖτο. Οὐ γάρ. Ἧ μὲν ἄρα κινεῖται τὸ οὐκ ὂν ἕν, ἀλλοιοῦται· ᾗ δὲ μὴ κινεῖται, οὐκ ἀλλοιοῦται. Οὐ γάρ. Τὸ ἓν ἄρα μὴ ὂν ἀλλοιοῦταί τε καὶ οὐκ ἀλλοιοῦται. Φαίνεται. Τὸ δ' ἀλλοιούμενον ἆρ' οὐκ ἀνάγκη γίγνεσθαι μὲν ἕτερον ἢ πρότερον, ἀπόλλυσθαι δ' ἐκ τῆς προτέρας ἕξεως; τὸ δὲ μὴ ἀλλοιούμενον μήτε γίγνεσθαι μήτ' ἀπόλλυσθαι; Ἀνάγκη. Καὶ τὸ ἓν ἄρα μὴ ὂν ἀλλοιούμενον μὲν γίγνεταί τε καὶ ἀπόλλυται, μὴ ἀλλοιούμενον δ' οὔτε γίγνεται οὔτ' ἀπόλλυται. καὶ οὕτω τὸ ἓν μὴ ὂν γίγνεταί τε καὶ ἀπόλλυται, καὶ οὔτε γίγνεται οὔτ' ἀπόλλυται. Οὐ γὰρ οὖν.

XXV. Αὖθις δὴ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἴωμεν πάλιν, ὀψόμενοι εἰ ταὐτὰ ἡμῖν φανεῖται ἅπερ καὶ νῦν, ἢ ἕτερα. Ἀλλὰ χρή. Οὐκοῦν ἓν εἰ μὴ ἔστι, φαμέν, τί χρὴ περὶ αὐτοῦ ξυμβαίνειν; Ναί. Τὸ δὲ μὴ ἔστιν ὅταν λέγωμεν,

liceat. ita enim ipsum ens maxime erit et ipsum non ens maxime non erit, si ipsum ens quidem participet essentia essendi ens, non essentia autem essendi non ens, si omnino esse debeat, ipsum vero non ens non essentia non essendi non ens, sed essentia essendi non ens, siquidem non ens penitus erit. Verissima hæc sunt. Nonne igitur postquam ens non essendi particeps est et non ens ipsius essendi particeps, etiam unum cum non sit, ipso esse participare necesse est ad hoc, ut non sit? Necesse. Essentia igitur adesse videtur uni, si non est. Videtur. Atque non essentia rursus, si quidem minime est. Quidni? Num potest aliquid, quod certo quodam modo affectum sic habere se dicitur, non sic se habere, cum nondum ex hujusmodi habitu transmutatum sit? Non potest. Quodcumque igitur sic se et non sic se habet, mutationem quandam patitur. Patitur. Mutationem vero motum, an aliud quiddam esse dicemus? Motum. Unum autem nonne et ens et non ens apparuit? Apparuit. Ergo et sic et non sic se habere apparuit. Videtur. Unum ergo non ens moveri quoque apparuit, si quidem mutationem ex ipso esse in non esse recipit (uti apparuit). Videtur. Enimvero si nusquam in natura rerum adest, cum non sit, non utique aliunde alio migrare ac mutari potest. Quo pacto enim posset? Non igitur movebitur ex eo, quod transeat ac mutetur. Minime. Neque in eodem versabitur. etenim ipsum idem nusquam attingit. ens namque est ipsum idem : non ens autem in aliquo eorum, quæ sunt, esse non potest. Non potest. Ergo unum, cum non sit, in eo versari, in quo minime est, non poterit. Nunquam. Neque etiam alteratur unum a se ipso, neque ens, neque non ens. non amplius enim sermo de uno esset, si quidem a se ipso alteraretur, verum de alio quodam. Probe. Si autem neque alteratur neque in eodem revolvitur, neque transit sive mutatur, an reliquo pacto movebitur? Nullo. Quod vero moveri nequit quietem agere necesse est, et quod quiescit stare. Necesse. Ergo unum, ut videtur, si non est, stat atqu movetur. Videtur. Quin etiam si movetur, necesse est procul dubio alterari. quatenus enim quid motum est, eatenus non eodem modo quo prius, sed alio sese habet. Plane. Ergo unum dum movetur, etiam alteratur. Profecto. Atque id quod nullo modo movetur, nullo modo alterari potest. Nullo penitus. Quamobrem unum, quod non est, qua quidem movetur, alteratur : qua vero non movetur, minime alteratur. Minime. Ideoque unum, quod non est, alteratur atque etiam minime alteratur. Videtur. At quod alteratur an non alterum quam antea fieri pristinumque habitum exuere necesse est? quod vero non alteratur, neque fieri neque etiam interire? Necesse est. Unde unum, quod non est, quia alteratur, fit ac perit, quia vero non alteratur, nec fit neque interit. atque ita unum non ens fit pariter atque interit, et neque fit neque interit. Sic est.

XXV. Rursus jam ad principium redeamus, liquido inspecturi, utrum eadem, quæ et nunc, an alia reperturi simus. Oportet. Nonne ita ponimus, quid circa unum accidit, si ipsum minime sit? Ita. Quoties non est proferimus, an

ἄρα μή τι ἄλλο σημαίνει ἢ οὐσίας ἀπουσίαν τούτῳ, ᾧ ἂν φῶμεν μὴ εἶναι; Οὐδὲν ἄλλο. Πότερον οὖν, ὅταν φῶμεν μὴ εἶναί τι, πῶς οὐκ εἶναί φαμεν αὐτὸ, πῶς δ' εἶναι; ἢ τοῦτο τὸ μὴ ἔστι λεγόμενον ἁπλῶς σημαίνει, ὅτι οὐδαμῶς οὐδαμῇ ἔστιν οὐδέ πῃ μετέχει οὐσίας τό γε μὴ ὄν; Ἁπλούστατα μὲν οὖν. Οὔτ' ἄρ' εἶναι δύναιτ' ἂν τὸ μὴ ὂν οὔτ' ἄλλως οὐδαμῶς οὐσίας μετέχειν. Οὐ γάρ. Τὸ δὲ γίγνεσθαι καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι μή τι ἄλλο ἦν, ἢ τὸ μὲν οὐσίας μεταλαμβάνειν, τὸ δ' ἀπολλύναι οὐσίαν; Οὐδὲν ἄλλο. Ὧ δέ γε μηδὲν τούτου μέτεστιν, οὔτ' ἂν λαμβάνοι οὔτ' ἀπολλύοι αὐτό. Πῶς γάρ; Τῷ ἑνὶ ἄρα, ἐπειδὴ οὐδαμῇ ἔστιν, οὔθ' ἑκτέον οὔτ' ἀπαλλακτέον οὔτε μεταληπτέον οὐσίας οὐδαμῶς. Εἰκός. Οὔτ' ἄρ' ἀπόλλυται τὸ μὴ ὂν ἓν οὔτε γίγνεται, ἐπείπερ οὐδαμῇ μετέχει οὐσίας. Οὐ φαίνεται. Οὐδ' ἄρ' ἀλλοιοῦται οὐδαμῇ. ἤδη γὰρ ἂν γίγνοιτό τε καὶ ἀπολλύοιτο τοῦτο πάσχον. Ἀληθῆ. Εἰ δὲ μὴ ἀλλοιοῦται, οὐκ ἀνάγκη μηδὲ κινεῖσθαι; Ἀνάγκη. Οὐδὲ μὴν ἑστάναι φήσομεν τὸ μηδαμοῦ ὄν. τὸ γὰρ ἑστὸς ἐν τῷ αὐτῷ τινὶ δεῖ ἀεὶ εἶναι [τῷ αὐτῷ]. Πῶς γὰρ οὔ; Οὕτω δὴ αὖ τὸ μὴ ὂν μήτε ποθ' ἑστάναι μήτε κινεῖσθαι λέγωμεν. Μὴ γὰρ οὖν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἔστι γ' αὐτῷ τι τῶν ὄντων. ἤδη γὰρ ἄν του μετέχον [τοῦ] ὄντος οὐσίας μετέχοι. Δῆλον. Οὔτ' ἄρα μέγεθος οὔτε σμικρότης οὔτ' ἰσότης αὐτῷ ἔστιν. Οὐ γάρ. Οὐδὲ μὴν ὁμοιότης γ' οὐδ' ἑτεροιότης οὔτε πρὸς αὐτὸ οὔτε πρὸς τἄλλα εἴη ἂν αὐτῷ. Οὐ φαίνεται. Τί δαί; τἄλλα ἔσθ' ὅπως ἂν εἴη αὐτῷ, εἰ μηδὲν αὐτῷ δεῖ εἶναι; Οὐκ ἔστιν. Οὔτ' ἄρ' ὅμοια οὔτ' ἀνόμοια, οὔτε ταὐτὰ οὔθ' ἕτερά ἐστιν αὐτῷ τἄλλα. Οὐ γάρ. Τί δέ; τὸ ἐκείνου ἢ τὸ ἐκείνῳ ἢ τὸ τὶ ἢ τὸ τοῦτο ἢ τὸ τούτου ἢ ἄλλου ἢ ἄλλῳ, ἢ ποτὲ ἢ ἔπειτα ἢ νῦν, ἢ ἐπιστήμη ἢ δόξα ἢ αἴσθησις ἢ λόγος ἢ ὄνομα ἢ ἄλλο ὁτιοῦν τῶν ὄντων περὶ τὸ μὴ ὂν ἔσται; Οὐκ ἔσται. Οὕτω δὴ ἓν οὐκ ὂν οὐκ ἔχει πως οὐδαμῇ. Οὔκουν δὴ ἔοικέ γ' οὐδαμῇ ἔχειν.

XXVI. Ἔτι δὴ λέγωμεν, ἓν εἰ μὴ ἔστι, τἄλλα τί χρὴ πεπονθέναι. Λέγωμεν γάρ. Ἄλλα μέν που δεῖ αὐτὰ εἶναι· εἰ γὰρ μηδ' ἄλλα ἐστὶν, οὐκ ἂν περὶ τῶν ἄλλων λέγοιτο. Οὕτως. Εἰ δὲ περὶ τῶν ἄλλων ὁ λόγος, τά γ' ἄλλα ἕτερά ἐστιν. ἢ οὐκ ἐπὶ τῷ αὐτῷ καλεῖς τό τ' ἄλλο καὶ τὸ ἕτερον; Ἔγωγε. Ἕτερον δέ γέ πού φαμεν τὸ ἕτερον εἶναι ἑτέρου, καὶ τὸ ἄλλο δὴ ἄλλο εἶναι ἄλλου; Ναί. Καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρα, εἰ μέλλει ἄλλα εἶναι, ἔστι τι οὗ ἄλλα ἔσται. Ἀνάγκη. Τί δὴ οὖν ἂν εἴη; τοῦ μὲν γὰρ ἑνὸς οὐκ ἔσται ἄλλα, μὴ ὄντος γε. Οὐ γάρ. Ἀλλήλων ἄρ' ἐστί. τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἔτι λείπεται, ἢ μηδενὸς εἶναι ἄλλοις. Ὀρθῶς. Κατὰ πλήθη ἄρ' ἕκαστα ἀλλήλων ἄλλα ἐστί. καθ' ἓν γὰρ οὐκ ἂν οἷά τ' εἴη, μὴ ὄντος ἑνός· ἀλλ' ἕκαστος, ὡς ἔοικεν, ὁ ὄγκος αὐτῶν ἄπειρός ἐστι πλήθει, κἂν τὸ σμικρότατον δοκοῦν εἶναι λάβῃ τις, ὥσπερ ὄναρ ἐν ὕπνῳ φαίνεται ἐξαίφνης ἀνθ' ἑνὸς δόξαντος εἶναι πολλὰ καὶ ἀντὶ σμικροτάτου παμμέγεθες πρὸς τὰ κερματιζόμενα

fortasse aliud nobis significat quam essentiæ absentiam ab illo, quod non esse pronuntiamus? Nil aliud. Utrum quando dicimus non esse aliquid, aliquo modo ipsum non esse intelligimus, aliquo modo esse? an potius hoc ipsum non est, quoties pronuntiatur, simpliciter significat, id nullo prorsus modo usquam esse, et cum non sit, nulla ex parte esse essentiæ capax? Simplicissime hoc significat. Ergo neque esse ipsum non ens poterit neque alio quoquam modo essentiam attingere. Minime. Fieri autem et interire an aliud esse diximus, quam illud quidem essentiam accipere, hoc autem amittere? Nil aliud. Ergo cui nulla hujus pars convenit, nunquam aut accipere potest eam aut amittere. Nunquam. Uni ergo, postquam nullo modo est, neque nancisci neque abjicere neque alio pacto essentiam capere convenit. Verisimile est. Non igitur interit ipsum unum non ens neque fit, utpote quod nulla ex parte est essentiæ capax. Non, ut videtur. Neque igitur aliquo pacto alteratur. jam enim fieret et periret, si hoc ei accidere posset. Verum. Si autem minime alteratur, an non etiam necesse est nequaquam moveri? Necesse. Neque porro stare quod nullo modo est asseremus. quod enim stat, in eodem loco semper esse oportet. Quidni? Sic plane ipsum non ens nunquam aut stare aut moveri fatebimur. Nunquam prorsus. Præterea nihil ex iis, quæ sunt, illi adest. jam enim essentia participaret, utpote quod alicujus exsistentis esset particeps. Manifestum est. Non magnitudo igitur illi, non parvitas, non æqualitas accidit. Non profecto. Atque nihilo magis similitudo aut diversitas illi vel ad alia vel ad se ipsum aderit ei. Nequaquam, ut videtur. Num et reliqua ullo modo illi esse poterunt, cum nihil prorsus ei esse queat? Non poterunt. Quapropter cetera non similia illi, non dissimilia, non eadem, non alia sunt. Non sane. An vero ipsum illius vel ipsum illi vel ipsum quid vel hoc vel hujus vel alius vel alii, aut quondam aut deinceps aut nunc, seu scientia vel opinio vel sensus, an sermo an nomen, an aliud quodvis ex iis, quæ sunt, circa ipsum, quod minime est, erit? Minime. His igitur rationibus unum non ens nulla ratione aliquo modo sese habet. Non sane videtur ullo modo sese habere.

XXVI. Disputemus etiam, unum si non est, quid aliis præter unum evenire oporteat? Disputemus. Alia quidem, opinor, esse decet: nisi enim alia sint, haud sane de ceteris dissereretur. Sic est. Et si de ceteris sermo est, reliqua profecto altera sunt. an non idem tu aliud et alterum vocas? Equidem. Alterum nonne ab altero alterum, et aliud ab alio aliud esse dicimus? Utique. Ergo ceteris aliis illis, si modo alia futura sunt, aderit aliquid a quo alia erunt. Necesse. Quid igitur id potissimum erit? ab uno enim alia non erunt, cum illud minime sit. Non certe. Invicem igitur alia sunt. id enim solum restat, alioquin a nullo alia futura sunt. Recte. Idcirco secundum multitudines singula invicem alia sunt. etenim secundum unum nequeunt, non exsistente uno: verum quilibet, ut videtur, acervus (sive moles) illorum multitudine infinitus exsistit, et si quod minimum apparet quispiam sumpserit, velut in somno repente pro eo, quod unum visum fuerat, multa occurrunt, et pro eo, quod minimum apparuerat, quam maximum, si ad illa dissecta

ἐξ αὐτοῦ. Ὀρθότατα. Τοιούτων δὴ ὄγκων ἄλλα ἀλλήλων ἂν εἴη τἆλλα, εἰ ἑνὸς μὴ ὄντος ἄλλα ἐστίν. Κομιδῇ μὲν οὖν. Οὐκοῦν πολλοὶ ὄγκοι ἔσονται, εἷς ἕκαστος φαινόμενος, ὢν δ' οὔ, εἴπερ ἓν μὴ ἔσται; Οὕτω.
5 Καὶ ἀριθμὸς δ' εἶναι αὐτῶν δόξει, εἴπερ καὶ ἓν ἕκαστον, πολλῶν ὄντων. (e) Πάνυ γε. Καὶ τὰ μὲν δὴ ἄρτια, τὰ δὲ περιττὰ ἐν αὐτοῖς ὄντα οὐκ ἀληθῶς φαίνεται, εἴπερ ἓν μὴ ἔσται. Οὐ γὰρ οὖν. Καὶ μὴν καὶ σμικρότατόν γε, φαμέν, δόξει ἐν αὐτοῖς ἐνεῖναι. φαί-
10 νεται δὲ τοῦτο πολλὰ καὶ μεγάλα πρὸς ἕκαστον τῶν
165 πολλῶν ὡς σμικρῶν ὄντων. (a) Πῶς δ' οὔ; Καὶ ἴσος μὴν τοῖς πολλοῖς καὶ σμικροῖς ἕκαστος ὄγκος δοξασθήσεται εἶναι. οὐ γὰρ ἂν μετέβαινεν ἐκ μείζονος εἰς ἔλαττον φαινόμενος, πρὶν εἰς τὸ μεταξὺ δόξειεν ἐλθεῖν. τοῦτο
15 δ' εἴη ἂν φάντασμα ἰσότητος. Εἰκός. Οὐκοῦν καὶ πρὸς ἄλλον ὄγκον πέρας ἔχων αὐτός τε πρὸς αὑτόν, οὔτ' ἀρχὴν οὔτε πέρας οὔτε μέσον ἔχων; Πῇ δή; Ὅτι ἀεὶ αὐτῶν ὅταν τί; τι λάβῃ τῇ διανοίᾳ ὥς τι τούτων ὄν, πρό τε τῆς ἀρχῆς ἄλλη ἀεὶ φαίνεται ἀρχή, μετά τε τὴν τε- (b)
20 λευτὴν ἑτέρα ὑπολειπομένη τελευτή, ἔν τε τῷ μέσῳ ἄλλα μεσαίτερα τοῦ μέσου, σμικρότερα δὲ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἑνὸς αὐτῶν ἑκάστου λαμβάνεσθαι, ἅτ' οὐκ ὄντος τοῦ ἑνός. Ἀληθέστατα. Θρύπτεσθαι δέ, οἶμαι, κερματιζόμενον ἀνάγκη πᾶν τὸ ὄν, ὃ ἄν τις λάβῃ τῇ
25 διανοίᾳ. ὄγκος γάρ που ἄνευ ἑνὸς λαμβάνοιτ' ἄν. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν τό γε τοιοῦτον πόρρωθεν μὲν ὁρῶντι καὶ ἀμβλὺ ἓν φαίνεσθαι ἀνάγκη, ἐγγύθεν δὲ καὶ (c) ὀξὺ νοοῦντι πλήθει ἄπειρον ἓν ἕκαστον φανῆναι, εἴπερ στέρεται τοῦ ἑνὸς μὴ ὄντος; Ἀναγκαιότατον μὲν οὖν.
30 Οὕτω δὴ ἄπειρά τε καὶ πέρας ἔχοντα καὶ ἓν καὶ πολλὰ ἕκαστα τἆλλα δεῖ φαίνεσθαι, ἓν εἰ μὴ ἔστι, τἆλλα δὲ τοῦ ἑνός. Δεῖ γάρ. Οὐκοῦν καὶ ὅμοιά τε καὶ ἀνόμοια δόξει εἶναι; Πῇ δή; Οἷον ἐσκιαγραφημένα ἀποστάντι μὲν ἓν πάντα φαινόμενα ταὐτὸν φαίνεσθαι πε-
35 πονθέναι καὶ ὅμοια εἶναι. Πάνυ γε. Προσελθόντι δέ γε πολλὰ καὶ ἕτερα καὶ τῷ τοῦ ἑτέρου φαντάσματι (d) ἑτεροῖα καὶ ἀνόμοια ἑαυτοῖς. Οὕτω. Καὶ ὁμοίους δὴ καὶ ἀνομοίους τοὺς ὄγκους αὐτούς θ' ἑαυτοῖς ἀνάγκη φαίνεσθαι καὶ ἀλλήλοις. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν καὶ
40 τοὺς αὐτοὺς καὶ ἑτέρους ἀλλήλων, καὶ ἁπτομένους καὶ χωρὶς ἑαυτῶν, καὶ κινουμένους πάσας κινήσεις καὶ ἑστῶτας πανταχῇ, καὶ γιγνομένους καὶ ἀπολλυμένους καὶ μηδέτερα, καὶ πάντα που τὰ τοιαῦτα, ἃ διεξελθεῖν εὐπετὲς ἤδη ἡμῖν, εἰ ἑνὸς μὴ ὄντος πολλά ἐστιν. (e)
45 Ἀληθέστατα μὲν οὖν. Ἔτι δὴ ἅπαξ ἐλθόντες πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν εἴπωμεν, ἓν εἰ μὴ ἔστι, τἆλλα δὲ τοῦ ἑνός, τί χρὴ εἶναι. Εἴπωμεν γὰρ οὖν. Οὐκοῦν ἓν μὲν οὐκ ἔσται τἆλλα. Πῶς γάρ; Οὐδὲ μὴν πολλά γε. ἐν γὰρ πολλοῖς οὖσιν ἐνείη ἂν καὶ ἕν. εἰ γὰρ μηδὲν
50 αὐτῶν ἐστιν ἕν, ἅπαντ' οὐδέν ἐστιν, ὥστ' οὐδ' ἂν πολλὰ εἴη. Ἀληθῆ. Μὴ ἐνόντος δ' ἑνὸς ἐν τοῖς ἄλλοις, οὔτε
166 πολλὰ οὔθ' ἕν ἐστι τἆλλα. Οὐ γάρ. (a) Οὐδέ γε φαίνεται ἓν οὐδὲ πολλά. Τί δή; Ὅτι τἆλλα τῶν μὴ ὄντων οὐδενὶ οὐδαμῇ οὐδαμῶς οὐδεμίαν κοινωνίαν ἔχει, οὐδέ

conferas, apparet. Rectissime. Talium igitur acervorum diversa invicem reliqua alia erunt, si non existente uno alia sunt. Quam maxime. Ergone multi acervi erunt, quorum quilibet unus prima fronte videbitur, nullus tamen unus erit, cum ipsum unum minime sit? Certe. Numerus item illorum aliquis esse videbitur, si quidem et unum quodlibet, cum multa sint. Valde quidem. Paria praeterea et imparia falso videbuntur, uno prorsus absente. Falso. Atqui vel maxime exiguum in illis inesse primo videbitur, ut dictum est. apparet autem hoc magna et multa quoad singula, utpote quae parva sint. Quid prohibet? Quin etiam acervus quisque aequalis multis parvis esse videbitur. nam haud liquido ex majori in minus transisse videretur, nisi prius ad medium visurum pervenisset. hoc autem phantasma quoddam aequalitatis erit. Verisimile est. Nonne et ad alium acervum terminum habens ipsum et ad se, neque principium neque medium neque finem habere videbitur? Qua tandem ratione? Quodlibet eorum cum quis tanquam tale intelligentia contuetur, ante principium semper aliud occurrit principium, et post finem alter semper finis subsequitur, nec non in medio alia semper interiora quam medium, minora vero ob id, quia nequit unum aliquid in his accipi, cum unum minime sit. Verissima loqueris. Discerpi autem omne ens necessario arbitror, ut dispersum, quodcumque intelligentia quis assumpserit. acervus enim unius expers accipietur. Procul dubio. Ergo tale quid eminus et obtuse prospicienti unum apparere necesse, cominus autem et acute intelligenti unumquodque multitudine infinitum, siquidem uno non existente expers est? Imo valde necesse est. In hunc igitur modum infinita et finem habentia et unum et multa quaelibet ceterorum apparere oportet, unum si non est, sed si cetera praeter unum sunt. Oportet utique. Ergone similia quoque et dissimilia videbuntur? At quomodo? Nam cum velut adumbrata eminus prospicienti unum appareant omnia, idem commune habere videbuntur et similia esse. Prorsus. At vero propius accedenti multa et altera atque ipso diversitatis phantasmate altera sibi et dissimilia. Sic accidit. Similes igitur atque dissimiles ipsos acervos tum sibimet tum invicem apparere necesse est. Et maxime quidem. Ergo etiam eosdem et alteros invicem, et contiguos sibi et seorsum a se invicem, omnibusque motibus agitatos et omni parte stantes, orientes et occidentes ac neutra, omniaque hujusmodi, quae quidem percurrere facile jam nobis, si uno non exsistente multa sunt. Verissima narras. Reversi denique semel ad principium declaremus, unum si non est, sed cetera alia ab uno, quid eventurum sit. Declaremus. Unum igitur alia non erunt. Quomodo enim? Neque vero multa. in iis enim, quae multa sunt, inest et unum. etenim si nullum eorum est unum, cuncta nihil sunt, quapropter neque multa. Vera loqueris. Cum igitur unum haud insit ceteris, nec multa neque unum sunt. Non plane. Neque etiam apparent unum neque multa. Curnam? Quoniam cetera cum iis, quae non sunt, nullum prorsus commer-

τι τῶν μὴ ὄντων παρὰ τῶν ἄλλων τῷ ἐστιν· οὐδὲ γὰρ μέρος ἐστὶ τοῖς μὴ οὖσιν. Ἀληθῆ. Οὐδ' ἄρα δόξα τοῦ μὴ ὄντος παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐστὶν οὐδέ τι φάντασμα, οὐδὲ δοξάζεται οὐδαμῇ οὐδαμῶς τὸ μὴ ὂν ὑπὸ 5 τῶν ἄλλων. Οὐ γὰρ οὖν. Ἓν ἄρ' εἰ μὴ ἔστιν, οὐδὲ δοξάζεταί τι τῶν ἄλλων ἓν εἶναι οὐδὲ πολλά· ἄνευ γὰρ b ἑνὸς πολλὰ δοξάσαι ἀδύνατον. Ἀδύνατον γάρ. Ἓν ἄρ' εἰ μὴ ἔστι, τἆλλα οὔτ' ἔστιν οὔτε δοξάζεται ἓν οὐδὲ πολλά. Οὐκ ἔοικεν. Οὐδ' ἄρ' ὅμοια οὐδ' ἀνόμοια. 10 Οὐ γάρ. Οὐδὲ μὴν ταὐτά γ' οὐδ' ἕτερα, οὐδ' ἁπτόμενα οὐδὲ χωρίς, οὐδ' ἄλλ' ὅσα ἐν τοῖς πρόσθεν διήλθομεν ὡς φαινόμενα αὐτά, τούτων οὔτε τι ἔστιν οὔτε φαίνεται τἆλλα, ἓν εἰ μὴ ἔστιν. Ἀληθῆ. Οὐκοῦν καὶ συλλήβδην εἰ εἴποιμεν, ἓν εἰ μὴ ἔστιν, οὐδέν ἐστιν, c 15 ὀρθῶς ἂν εἴποιμεν; Παντάπασι μὲν οὖν. Εἰρήσθω τοίνυν τοῦτό τε καὶ ὅτι, ὡς ἔοικεν, ἓν εἴτ' ἔστιν εἴτε μὴ ἔστιν, αὐτό τε καὶ τἆλλα καὶ πρὸς αὐτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα πάντα πάντως ἐστί τε καὶ οὐκ ἔστι, καὶ φαίνεταί τε καὶ οὐ φαίνεται. Ἀληθέστατα.

cium habent, neque quidquam ex iis, quæ minime sunt, ad aliquid ceterorum attinet : nam nulla pars iis, quæ non sunt, est. Verum. Neque igitur opinio de eo, quod minime est, nec phantasma ceteris est, neque ullo modo id, quod non est, sub ceteris opinione concipitur. Non certe. Quapropter si unum non est, nihil ceterorum opinione concipitur unum aut multa esse : nam absque uno multa opinari quis non potest. Non potest. Ergo si unum non est, cetera neque sunt neque opinione cogitantur unum aut multa. Non videntur. Unde neque similia neque dissimilia. Non. Neque etiam eadem aut altera, neque conjuncta aut sejuncta, neque quotcumque alia in superioribus, tanquam quæ ipsa videantur, enarravimus, horum neque aliquid sunt neque videntur cetera, unum si non est. Vera. Ergone, ut summatim loquar, si dicemus, unum si non est, nihil est, recte dicemus? Omnino quidem. Hoc igitur dictum a nobis sit et quod, ut videtur, unum sive sit sive non sit, ipsum et cetera et ad se et invicem omnia omnino sunt et non sunt, et apparent et non apparent. Verissima (dicis).

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ, ΕΤΑΙΡΟΣ ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ, ΓΛΑΥΚΩΝ, ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΑΓΑΘΩΝ, ΦΑΙΔΡΟΣ, ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ, ΕΡΥΞΙΜΑΧΟΣ, ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ, ΔΙΟΤΙΜΑ, ΑΛΚΙΒΙΑΔΗΣ.

172 a I. Δοκῶ μοι περὶ ὧν πυνθάνεσθ' οὐκ ἀμελέτητος εἶναι. καὶ γὰρ ἐτύγχανον πρῴην εἰς ἄστυ οἴκοθεν ἀνιὼν Φαληρόθεν. τῶν οὖν γνωρίμων τις ὄπισθε κατιδών με πόρρωθεν ἐκάλεσε, καὶ παίζων ἅμα τῇ κλήσει, 5 Ὁ Φαληρεύς, ἔφη, οὗτος Ἀπολλόδωρος, οὐ περιμενεῖς; Κἀγὼ ἐπιστὰς περιέμεινα. Καὶ ὅς, Ὦ Ἀπολλόδωρε, ἔφη, καὶ μὴν καὶ ἔναγχός σε ἐζήτουν, βουλόμενος διαπυθέσθαι τὴν Ἀγάθωνος ξυνουσίαν καὶ b Σωκράτους καὶ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν ἄλλων τῶν τότ' 10 ἐν τῷ δείπνῳ παραγενομένων περὶ τῶν ἐρωτικῶν λόγων, τίνες ἦσαν. ἄλλος γάρ τίς μοι διηγεῖτο ἀκηκοὼς Φοίνικος τοῦ Φιλίππου, ἔφη δὲ καὶ σὲ εἰδέναι. ἀλλὰ γὰρ οὐδὲν εἶχε σαφὲς λέγειν. σὺ οὖν μοι διήγησαι· δικαιότατος γὰρ εἶ τοὺς τοῦ ἑταίρου λόγους ἀπαγγέλ-15 λειν. πρότερον δέ μοι, ἦ δ' ὅς, εἰπέ, σὺ αὐτὸς παρεγένου τῇ συνουσίᾳ ταύτῃ ἢ οὔ; Κἀγὼ εἶπον, ὅτι Παν- c τάπασιν ἔοικέ σοι οὐδὲν διηγεῖσθαι σαφὲς ὁ διηγούμενος, εἰ νεωστὶ ἡγεῖ τὴν συνουσίαν γεγονέναι ταύτην, ἣν ἐρωτᾷς, ὥστε κἀμὲ παραγενέσθαι. Ἐγὼ δή. 20 Πόθεν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαύκων; οὐκ οἶσθ' ὅτι πολλῶν ἐτῶν Ἀγάθων ἐνθάδ' οὐκ ἐπιδεδήμηκεν; ἀφ' οὗ δ' ἐγὼ Σωκράτει συνδιατρίβω καὶ ἐπιμελὲς πεποίημαι ἑκάστης ἡμέρας εἰδέναι ὅ τι ἂν λέγῃ ἢ πράττῃ, οὐδέπω 173 a τρί' ἔτη ἐστίν. πρὸ τοῦ δὲ περιτρέχων ὅπῃ τύχοιμι 25 καὶ οἰόμενός τι ποιεῖν ἀθλιώτερος ἦν ὁτουοῦν, οὐχ ἧττον ἢ σὺ νυνί, οἰόμενος δεῖν πάντα μᾶλλον πράττειν ἢ φιλοσοφεῖν. Καὶ ὅς, Μὴ σκῶπτ', ἔφη, ἀλλ' εἰπέ μοι, πότ' ἐγένετο ἡ συνουσία αὕτη; Κἀγὼ εἶπον, ὅτι Παίδων ὄντων ἡμῶν ἔτι, ὅτε τῇ πρώτῃ τραγῳδίᾳ ἐνίκησεν 30 Ἀγάθων, τῇ ὑστεραίᾳ ἢ ᾗ τὰ ἐπινίκια ἔθυεν αὐτός τε καὶ οἱ χορευταί. Πάνυ, ἔφη, ἄρα πάλαι, ὡς ἔοικεν. ἀλλὰ τίς σοι διηγεῖτο; ἢ αὐτὸς Σωκράτης; Οὐ μὰ τὸν Δία, ἦν δ' ἐγώ. ἀλλ' ὅσπερ Φοίνικι· Ἀριστόδημος b ἦν τις, Κυδαθηναιεύς, σμικρός, ἀνυπόδητος ἀεί· πα-35 ραγεγόνει δ' ἐν τῇ συνουσίᾳ Σωκράτους ἐραστὴς ὢν ἐν τοῖς μάλιστα τῶν τότε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. οὐ μέντοι ἀλλὰ καὶ Σωκράτη γ' ἔνια ἤδη ἀνηρόμην ὧν ἐκείνου ἤκουσα, καί μοι ὡμολόγει καθάπερ ἐκεῖνος διηγεῖτο. Τί οὖν, ἔφη, οὐ διηγήσω μοι; πάντως ἡ ὁδὸς ἡ εἰς ἄστυ ἐπιτη-40 δεία πορευομένοις καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν. Οὕτω δὴ ἰόντες ἅμα τοὺς λόγους περὶ αὐτῶν ἐποιούμεθα, ὥστε, c ὅπερ ἀρχόμενος εἶπον, οὐκ ἀμελετήτως ἔχω. εἰ οὖν

CONVIVIUM.

DIALOGI PERSONÆ :

APOLLODORUS, FAMILIARIS APOLLODORI, GLAUCO, ARISTODEMUS, SOCRATES, AGATHO, PHÆDRUS, PAUSANIAS, ERYXIMACHUS, ARISTOPHANES, DIOTIMA, ALCIBIADES.

I. Videor mihi quæ petitis satis meditatus esse. nuper enim domo ex Phalero in urbem forte ibam. quidam igitur mihi notus, a tergo cum me vidisset, eminus vocavit, et inter vocandum jocatus, Phalereus, inquit, heus Apollodore, cur non exspectas? Ego autem constiti atque exspectavi. Tum ille, Quærebam te modo, audire cupiens qui de amore sermones habiti sunt in ea cœna, ad quam Agatho, Socrates, Alcibiades, nonnullique alii convenerunt. retulit enim mihi alius quidam, qui a Phœnice Philippi filio audiverat, dixitque te scire. verum nihil certi ea de re afferre poterat. quare tu mihi referas : tua enim interest sermones amici tui narrare. id autem primum dicas, inquit ille, ipse affuisti cum disputarent, an non? Revera, inquam, nihil certi retulisse tibi ille videtur, si quidem conventum illum de quo quæris, nuper locum habuisse existimas, ut ego potuerim interesse. Existimabam equidem. Undenam istud? inquam ego, nescis, o Glauco, multis jam annis huc Agathonem non accessisse? ex eo vero tempore quo cum Socrate versor, ejusque tum dicta tum facta diligentius quotidie observare studeo, nondum tres anni sunt. antea vero quacumque fors ferebat oberrans existimansque aliquid agere omnium miserrimus eram perinde ac tu nunc, qui quodlibet aliud agendum censeas potius quam philosophandum. Ne mordeas, inquit ille, sed narra mihi, quo tempore convivium hoc celebratum est? Ad hæc, inquam, dum pueri adhuc essemus, cum in primo tragœdiæ certamine victoriam reportavit Agatho, sequenti autem die postquam sacra victoriæ gratia ipse cum choreutis celebraverat. Longum, inquit, certe id tempus est, sed quis tibi narravit? numquid ipse Socrates? Non per Jovem, inquam. imo idem qui et Phœnici : Aristodemus quidam, Cydatheneus, qui exiguo corpore erat et nudis semper pedibus ibat. interfuit enim disputationi, quippe qui maxime omnium qui tunc erant Socratem, ut mihi videtur, amaret. verumtamen et Socratem ipsum de nonnullis quæ ille retulerat, percunctatus sum, qui in his cum illius narratione consentiebat. Cur ergo, inquit, mihi non refers? apta quidem via est quæ ducit in urbem et ad audiendum et ad dicendum. Sic igitur inter eundum de illis verba fecimus : quapropter quemadmodum a principio dixi, has res satis meditatus sum. quodsi igitur et

δεῖ καὶ ὑμῖν διηγήσασθαι, ταῦτα χρὴ ποιεῖν. καὶ γὰρ ἔγωγε καὶ ἄλλως, ὅταν μέν τινας περὶ φιλοσοφίας λόγους ἢ αὐτὸς ποιῶμαι ἢ ἄλλων ἀκούω, χωρὶς τοῦ οἴεσθαι ὠφελεῖσθαι ὑπερφυῶς ὡς χαίρω· ὅταν δ' ἄλ-
5 λους τινάς, ἄλλως τε καὶ τοὺς ὑμετέρους τοὺς τῶν πλουσίων καὶ χρηματιστικῶν, αὐτός τ' ἄχθομαι ὑμᾶς τε τοὺς ἑταίρους ἐλεῶ, ὅτι οἴεσθέ τι ποιεῖν οὐδὲν ποιοῦντες. καὶ ἴσως αὖ ὑμεῖς ἐμὲ ἡγεῖσθε κακοδαίμονα d εἶναι, καὶ οἴομαι ὑμᾶς ἀληθῆ οἴεσθαι· ἐγὼ μέντοι
10 ὑμᾶς οὐκ οἴομαι, ἀλλ' εὖ οἶδα.

II. ΕΤΑΙ. Ἀεὶ ὅμοιος εἶ, ὦ Ἀπολλόδωρε· ἀεὶ γὰρ σαυτόν τε κακηγορεῖς καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ δοκεῖς μοι ἀτεχνῶς πάντας ἀθλίους ἡγεῖσθαι πλὴν Σωκράτους ἀπὸ σαυτοῦ ἀρξαμένους. καὶ ὁπόθεν ποτὲ ταύτην τὴν ἐπω-
15 νυμίαν ἔλαβες, τὸ μανικὸς καλεῖσθαι, οὐκ οἶδ' ἔγωγε· ἐν μὲν γὰρ τοῖς λόγοις ἀεὶ τοιοῦτος εἶ· σαυτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγριαίνεις πλὴν Σωκράτους. — ΑΠΟΛ. e Ὦ φίλτατε, καὶ δῆλόν γε δή, ὅτι οὕτω διανοούμενος καὶ περὶ ἐμαυτοῦ καὶ περὶ ὑμῶν μαίνομαι καὶ παρα-
20 παίω. — ΕΤΑΙ. Οὐκ ἄξιον περὶ τούτων, ὦ Ἀπολλόδωρε, νῦν ἐρίζειν· ἀλλ' ὅπερ ἐδεόμεθά σου, μὴ ἄλλως ποιήσῃς, ἀλλὰ διήγησαι, τίνες ἦσαν οἱ λόγοι. — ΑΠΟΛ. Ἦσαν τοίνυν ἐκεῖνοι τοιοίδε τινές. μᾶλλον
174δ' ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν, ὡς ἐκεῖνος διηγεῖτο, κἀγὼ πειρά- a
25 σομαι διηγήσασθαι. Ἔφη γάρ οἱ Σωκράτη ἐντυχεῖν λελουμένον τε καὶ τὰς βλαύτας ὑποδεδεμένον, ἃ ἐκεῖνος ὀλιγάκις ἐποίει, καὶ ἐρέσθαι αὐτόν, ὅποι ἴοι οὕτω καλὸς γεγενημένος. καὶ τὸν εἰπεῖν, ὅτι Ἐπὶ δεῖπνον εἰς Ἀγάθωνος. χθὲς γὰρ αὐτὸν διέφυγον τοῖς ἐπινι-
30 κίοις, φοβηθεὶς τὸν ὄχλον· ὡμολόγησα δ' εἰς (τὴν) τήμερον παρέσεσθαι. ταῦτα δὴ ἐκαλλωπισάμην, ἵνα καλὸς παρὰ καλὸν ἴοιμι. ἀλλὰ σύ, ἦ δ' ὅς, [Ἀριστόδημε,] πῶς ἔχεις πρὸς τὸ [ἐθέλειν ἂν] ἰέναι ἄκλητος ἐπὶ b δεῖπνον; Κἀγώ, ἔφη, εἶπον, ὅτι Οὕτως, ὅπως ἂν σὺ
35 κελεύῃς. Ἕπου τοίνυν, ἔφη, ἵνα καὶ τὴν παροιμίαν διαφθείρωμεν μεταβάλλοντες, ὡς ἄρα καὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασιν αὐτόματοι ἀγαθοί. Ὅμηρος μὲν γὰρ κινδυνεύει οὐ μόνον διαφθεῖραι, ἀλλὰ καὶ ὑβρίσαι εἰς ταύτην τὴν παροιμίαν. ποιήσας γὰρ τὸν Ἀγαμέμ-
40 νονα διαφερόντως ἀγαθὸν ἄνδρα τὰ πολεμικά, τὸν δὲ c Μενέλεων μαλθακὸν αἰχμητήν, θυσίαν ποιουμένου καὶ ἑστιῶντος τοῦ Ἀγαμέμνονος ἄκλητον ἐποίησεν ἐλθόντα τὸν Μενέλεων ἐπὶ τὴν θοίνην, χείρω ὄντα ἐπὶ τὴν τοῦ ἀμείνονος. Ταῦτ' ἀκούσας εἰπεῖν ἔφη, Ἴσως μέντοι
45 κινδυνεύσω κἀγὼ οὐχ ὡς σὺ λέγεις, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ καθ' Ὅμηρον φαῦλος ὢν ἐπὶ σοφοῦ ἀνδρὸς ἰέναι θοίνην ἄκλητος. ἆρ' οὖν ἄγων μέ τι ἀπολογήσει; ὡς ἐγὼ μὲν d οὐχ ὁμολογήσω ἄκλητος ἥκειν, ἀλλ' ὑπὸ σοῦ κεκλημένος. Σύν τε δύ', ἔφη, ἐρχομένω πρὸ ὁ τοῦ βου-
50 λευσόμεθ' ὅ τι ἐροῦμεν. ἀλλ' ἴωμεν. Τοιαῦτ' ἄττα σφᾶς ἔφη διαλεχθέντας ἰέναι. τὸν οὖν Σωκράτη ἑαυτῷ πως προσέχοντα τὸν νοῦν κατὰ τὴν ὁδὸν πορεύεσθαι ὑπολειπόμενον, καὶ περιμένοντος οὗ κελεύειν προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν. ἐπειδὴ δὲ γενέσθαι ἐπὶ τῇ οἰκίᾳ τῇ

vobis recenseri hæc vultis, recensebo. nam quoties vel ipse de philosophia sermonem habeo, vel dicentes alios audio, præterquam quod prodesse mihi id puto, mirifice lætor: quoties autem sermones alios audio, vestros præsertim, qui divites et cumulandis pecuniis studetis, et ipse angor et vestri sodalium misereor, quod facere aliquid existimetis, cum nihil faciatis. fortasse etiam vos me infelicem putatis, quos vera putare arbitror: ego autem vos non puto quidem, sed certo scio.

II. Fam. Semper tui similis es, o Apollodore: perpetuo enim tibi ipsi et aliis detrahis, ac videris procul dubio te quidem in primis, deinde alios omnes præter unum Socratem infelices putare. unde vero insani cognomen tibi exortum sit, nescio: semper enim in sermonibus talis es: te et alios acerbe tractas, Socratem excipis. — Apol. O dilectissime vir, ex eo insanire et delirare me constat, quod ita de me deque vobis existimem. — Fam. De his in præsentia contendere, Apollodore, nequaquam decet: sed quod a te petimus noli recusare, et qui sermones illi fuerint nobis expone. — Apol. Tales utique illi fuerunt. imo vero a principio eodem ordine quo ille retulit, vobis ego quoque nunc recensere conabor. Inquit enim Socratem se offendisse et lotum et calceis pedes ornatum, quæ ille raro faciebat, interrogasse vero, quonam ita ornatus iret. respondisse Socratem, Agathonis in domum cœnatum. heri enim illum victoriam celebrantem vitavi, turbam veritus: promisi autem sequenti die me affuturum. hac igitur de causa me ornabam, ut pulcher ad pulchrum irem. quid tu, ait ille, quæ tua mens? Iubetne tibi ad cœnam proficisci non vocato? Ut tu jusseris, dicebam, inquit. Sequere igitur, inquit, me, ut proverbium perdamus, illud in hunc modum mutantes, quod ad bonorum cœnas boni etiam non invitati proficiscuntur. Homerus quidem videtur non modo non observasse, sed et violasse proverbium. nam cum Agamemnonem in re militari strenuum virum finxisset, Menelaum vero mollem militem, convivium celebrante post sacrificium Agamemnone, Menelaum inducit ultro ad mensam Agamemnonis venientem, deteriorem ad præstantioris viri mensam. Hæc audiens forte et ipse, o Socrates, dicebam, inquit, non talis qualem tu inquis, sed quemadmodum induxit Homerus, vilis homunculus ad sapientis viri convivium ultro venire videbor. cum ergo me ducas, vide quam adventus mei rationem assignes: ego enim me invocatum venire non confitebor, sed abs te invitatum dicam. In ipso itinere, inquit, invicem quid dicturi simus, duo cum simus, consultabimus. sed eamus. Talia quædam inter se cum disputassent, ivisse dicebat. Socratem igitur in via cogitabundum gradientem relictumque cum exspectasset, jussisse ut procederet. cum vero ædibus Agathonis appropinquaret, apertam ja-

Ἀγάθωνος, ἀνεῳγμένην καταλαμβάνειν τὴν θύραν, e
καί τι ἔφη αὐτόθι γελοῖον παθεῖν. οἷ μὲν γὰρ εὐθὺς
παῖδά τιν' ἔνδοθεν ἀπαντήσαντ' ἄγειν οὗ κατέκειντο οἱ
ἄλλοι, καὶ καταλαμβάνειν ἤδη μέλλοντας δειπνεῖν.
5 εὐθὺς δ' οὖν ὡς ἰδεῖν τὸν Ἀγάθωνα, Ὦ, φάναι, Ἀρι-
στόδημε, εἰς καλὸν ἥκεις· ὅπως συνδειπνήσεις· εἰ δ'
ἄλλου τινὸς ἕνεκ' ἦλθες, εἰσαῦθις ἀναβαλοῦ· ὡς καὶ
χθὲς ζητῶν σε, ἵνα καλέσαιμι, οὐχ οἷός τ' ἦ ἰδεῖν.
ἀλλὰ Σωκράτη ἡμῖν πῶς οὐκ ἄγεις; Κἀγὼ, ἔφη, με-
10 ταστρεφόμενος οὐδαμοῦ ὁρῶ Σωκράτη ἑπόμενον. εἶπον
οὖν, ὅτι καὶ αὐτὸς μετὰ Σωκράτους ἥκοιμι, κληθεὶς
ὑπ' ἐκείνου δεῦρ' ἐπὶ δεῖπνον. Καλῶς γ', ἔφη, ποιῶν
175 σύ· ἀλλὰ ποῦ ἔστιν οὗτος; Ὄπισθεν ἐμοῦ ἄρτι εἰσῄει· a
ἀλλὰ θαυμάζω καὶ αὐτὸς, ποῦ ἂν εἴη. Οὐ σκέψει,
15 ἔφη, παῖ, φάναι τὸν Ἀγάθωνα, καὶ εἰσάξεις Σωκράτη;
σὺ δ', ἦ δ' ὅς, Ἀριστόδημε, παρ' Ἐρυξίμαχον κατα-
κλίνου.

III. Καὶ ἓ μὲν ἔφη ἀπονίζειν τὸν παῖδα, ἵνα κατα-
κέοιτο· ἄλλον δέ τινα τῶν παίδων ἥκειν ἀγγέλλοντα ὅτι
20 Σωκράτης οὗτος ἀναχωρήσας ἐν τῷ τῶν γειτόνων προ-
θύρῳ ἕστηκε, κἀμοῦ καλοῦντος οὐκ ἐθέλει εἰσιέναι. Ἄτο-
πόν γ', ἔφη, λέγεις· οὔκουν καλεῖς αὐτὸν καὶ μὴ ἀφή-
σεις; Καὶ ὃς ἔφη εἰπεῖν Μηδαμῶς, ἀλλ' ἐᾶτ' αὐτόν. ἔθος b
γάρ τι τοῦτ' ἔχει· ἐνίοτ' ἀποστὰς ὅποι ἂν τύχῃ ἕστηκεν.
25 ἥξει δ' αὐτίκα, ὡς ἐγῷμαι. μὴ οὖν κινεῖτε, ἀλλ'
ἐᾶτε. Ἀλλ' οὕτω χρὴ ποιεῖν, εἰ σοὶ δοκεῖ, φάναι
τὸν Ἀγάθωνα. ἀλλ' ἡμᾶς, ὦ παῖδες, τοὺς ἄλλους
ἑστιᾶτε· πάντως παρατίθετε ὅ τι ἂν βούλησθε, ἐπειδάν
τις ὑμῖν μὴ ἐφεστήκῃ, ὃ ἐγὼ οὐδεπώποτ' ἐποίησα. νῦν
30 οὖν νομίζοντες κἀμὲ ὑφ' ὑμῶν κεκλῆσθαι ἐπὶ δεῖπνον
καὶ τούσδε τοὺς ἄλλους, θεραπεύετε, ἵν' ὑμᾶς ἐπαι- c
νῶμεν. Μετὰ ταῦτ' ἔφη σφᾶς μὲν δειπνεῖν, τὸν δὲ
Σωκράτη οὐκ εἰσιέναι. τὸν οὖν Ἀγάθωνα πολλάκις
κελεύειν μεταπέμψασθαι τὸν Σωκράτη, ἓ δ' οὐκ ἐᾶν.
35 ἥκειν οὖν αὐτὸν οὐ πολὺν χρόνον, ὡς εἰώθει, διατρί-
ψαντα, ἀλλὰ μάλιστα σφᾶς μεσοῦν δειπνοῦντας. τὸν
οὖν Ἀγάθωνα, τυγχάνειν γὰρ ἔσχατον κατακείμενον μό-
νον, Δεῦρ', ἔφη φάναι, Σώκρατες, παρ' ἐμὲ κατάκεισο,
ἵνα καὶ τοῦ σοφοῦ ἁπτόμενός σου ἀπολαύσω, ὅ σοι d
40 προσέστη ἐν τοῖς προθύροις. δῆλον γὰρ ὅτι εὗρες αὐ-
τὸ καὶ ἔχεις· οὐ γὰρ ἂν προαπέστης. Καὶ τὸν Σω-
κράτη καθίζεσθαι καὶ εἰπεῖν, ὅτι Εὖ ἂν ἔχοι, φάναι,
ὦ Ἀγάθων, εἰ τοιοῦτον εἴη ἡ σοφία, ὥστ' ἐκ τοῦ
πληρεστέρου εἰς τὸν κενώτερον ῥεῖν ἡμῶν, ἐὰν ἁπτώ-
45 μεθ' ἀλλήλων, ὥσπερ τὸ ἐν ταῖς κύλιξιν ὕδωρ τὸ διὰ
τοῦ ἐρίου ῥέον ἐκ τῆς πληρεστέρας εἰς τὴν κενωτέραν.
εἰ γὰρ οὕτως ἔχει καὶ ἡ σοφία, πολλοῦ τιμῶμαι τὴν
παρὰ σοὶ κατάκλισιν· οἶμαι γάρ με παρὰ σοῦ πολ- e
λῆς καὶ καλῆς σοφίας πληρωθήσεσθαι· ἡ μὲν γὰρ ἐμὴ
50 φαύλη τις ἂν εἴη καὶ ἀμφισβητήσιμος, ὥσπερ ὄναρ οὖ-
σα, ἡ δὲ σὴ λαμπρά τε καὶ πολλὴν ἐπίδοσιν ἔχουσα,
ἥ γε παρὰ σοῦ νέου ὄντος οὕτω σφόδρ' ἐξέλαμψε καὶ
ἐκφανὴς ἐγένετο πρῴην ἐν μάρτυσι τῶν Ἑλλήνων πλέον
ἢ τρισμυρίοις. Ὑβριστὴς εἶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Ἀγα-

nuam invenisse et contigisse ridiculum quiddam. statim enim famulum quendam sibi occurrisse et eo ubi accumbebant reliqui introduxisse, quos jam cœnaturos repererit. se ut vidit Agatho, O Aristodeme, dicere, opportune venisti, ut nobiscum cœnes: si vero aliud quicquam vis, in aliud tempus differas. equidem heri te quærens invitaturus te nusquam vidi. sed cur Socratem ad nos non ducis? Et ego, inquit, conversus nusquam Socratem video sequentem. respondi igitur me et ipsum cum Socrate venisse ab eo vocatum huc ad cœnam. Recte, inquit, fecisti: sed ubinam Socrates? Post me modo incedebat, quare ipse quoque miror, ubi sit. Quæres Socratem, puer, dixisse Agathonem, et ad nos introduces? tu autem, inquit ille, Aristodeme, juxta Eryximachum accumbe.

III. Et se quidem a puero lotum esse, ut accumberet: sed ingressum alium puerum quendam, nuntiasse Socratem ipsum in vestibulum proximum secessisse et accersitum ingredi nolle. Absurdum quiddam narras, inquit. voca iterum neque dimittas. Non sic, o Agatho, se respondisse dicebat Aristodemus, sed mitte illum, hic enim illi mos: nonnunquam desistens ubicumque accidit consistere solet. veniet autem cito, ut ego arbitror. ne turbetis eum, sed sinatis. Ita, si tibi videtur, dixisse Agathonem, agendum est. ceterum vos, o pueri, reliquis nobis epulas afferte: quodcumque lubet apponite, vobis si quidem nullus præsidet, quod ego nunquam feci. quapropter existimantes nunc me una cum his ceteris convivio a vobis exceptum, curate omnia diligenter, ut vestram operam comprobemus. Post hæc addebat cœnare ipsos et Socratem non intrare: quem Agatho sæpe jusserit vocari, quod ipse non siverit. hunc autem aliquantum temporis more suo moratum fere media in cœna venisse. ad quem Agathonem, qui ultimus sedebat et solus, Huc, o Socrates, dixisse, propter me accumbito, ut te tangens sapienti illa sententia fruar quam in vestibulis excogitasti. constat enim invenisse illam te atque habere: non enim prius destitisses. Sedisse igitur Socratem, dixisseque, Bene se res nostræ haberent, Agatho, si sapientia talis esset, ut in vacuum hominem ex pleniore ipso contactu proflueret, quemadmodum aqua ex pleno calice in vacuum per lanam influens. si enim sapientia ita se habet, permulti facio, quod apud te sedeo: me quippe abs te uberrima et præclara sapientia repletum iri puto: mea si quidem tenuis est et ambigua, insomnii instar, tua vero luculenta admodum atque præpollens, utpote quæ in adolescentia tua et nudius tertius in conspectu plus quam triginta millium Græcorum, tam clare emicuit atque effulsit. Contu

θων. καὶ ταῦτα μὲν καὶ ὀλίγον ὕστερον διαδικασόμεθα ἐγώ τε καὶ σύ, [περὶ τῆς σοφίας,] δικαστῇ χρώμενοι τῷ Διονύσῳ· νῦν δὲ πρὸς τὸ δεῖπνον πρῶτα τρέπου.

176 IV. Μετὰ ταῦτα, ἔφη, κατακλινέντος τοῦ Σω- a κράτους καὶ δειπνήσαντος καὶ τῶν ἄλλων, σπονδάς τε σφᾶς ποιήσασθαι καὶ ᾄσαντας τὸν θεὸν καὶ τἆλλα τὰ νομιζόμενα τρέπεσθαι πρὸς τὸν πότον. τὸν οὖν Παυσανίαν ἔφη λόγου τοιούτου τινὸς κατάρχειν. Εἶεν, 10 ἄνδρες, φάναι, τίνα τρόπον ῥᾷστα πιόμεθα; ἐγὼ μὲν οὖν λέγω ὑμῖν ὅτι τῷ ὄντι πάνυ χαλεπῶς ἔχω ὑπὸ τοῦ χθὲς πότου καὶ δέομαι ἀναψυχῆς τινος, οἶμαι δὲ καὶ ὑμῶν τοὺς πολλούς· παρῆτε γὰρ χθές. σκοπεῖσθ' b οὖν, τίνι τρόπῳ ἂν ὡς ῥᾷστα πίνοιμεν. Τὸν οὖν 15 Ἀριστοφάνη εἰπεῖν· Τοῦτο μέντοι εὖ λέγεις, ὦ Παυσανία, τὸ παντὶ τρόπῳ παρασκευάζεσθαι ῥᾳστώνην τινὰ τῆς πόσεως· καὶ γὰρ αὐτός εἰμι τῶν χθὲς βεβαπτισμένων. Ἀκούσαντ' οὖν αὐτῶν ἔφη Ἐρυξίμαχον τὸν Ἀκουμενοῦ, Ἦ καλῶς, φάναι, λέγετε. καὶ ἔτι ἑνὸς 20 δέομαι ὑμῶν ἀκοῦσαι, πῶς ἔχει πρὸς τὸ ἐρρῶσθαι πίνειν Ἀγάθων. Οὐδαμῶς, φάναι, οὐδ' αὐτὸς ἔρρωμαι. Ἕρμαιον ἂν εἴη ἡμῖν, ἦ δ' ὅς, ὡς ἔοικεν, ἐμοί τε καὶ c Ἀριστοδήμῳ καὶ Φαίδρῳ καὶ τοῖσδε, εἰ ὑμεῖς οἱ δυνατώτατοι πίνειν νῦν ἀπειρήκατε· ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀεὶ 25 ἀδύνατοι. Σωκράτη δ' ἐξαιρῶ λόγου· ἱκανὸς γὰρ καὶ ἀμφότερα, ὥστ' ἐξαρκέσει αὐτῷ ὁπότερ' ἂν ποιῶμεν. ἐπειδὴ οὖν μοι δοκεῖ οὐδεὶς τῶν παρόντων προθύμως ἔχειν πρὸς τὸ πολὺν πίνειν οἶνον, ἴσως ἂν ἐγὼ περὶ τοῦ μεθύσκεσθαι, οἷόν ἐστι, τἀληθῆ λέγων ἧττον ἂν 30 εἴην ἀηδής. ἐμοὶ γὰρ δὴ τοῦτό γ' οἶμαι κατάδηλον d γεγονέναι ἐκ τῆς ἰατρικῆς, ὅτι χαλεπὸν τοῖς ἀνθρώποις ἡ μέθη ἐστί· καὶ οὔτ' αὐτὸς ἑκὼν εἶναι πόρρω ἐθελήσαιμ' ἂν πιεῖν, οὔτ' ἄλλῳ συμβουλεύσαιμι, ἄλλως τε καὶ κραιπαλῶντα ἔτι ἐκ τῆς προτεραίας. 35 Ἀλλὰ μήν, ἔφη φάναι ὑπολαβόντα Φαῖδρον τὸν Μυρρινούσιον, ἔγωγέ σοι εἴωθα πείθεσθαι ἄλλως τε καὶ ἅττ' ἂν περὶ ἰατρικῆς λέγῃς, νῦν δ', ἂν εὖ βουλεύωνται, καὶ οἱ λοιποί. Ταῦτα δὴ ἀκούσαντας συγχωρεῖν πάντας μὴ διὰ μέθης ποιήσασθαι τὴν ἐν τῷ παρ- e 40 όντι συνουσίαν, ἀλλ' οὕτω πίνοντας πρὸς ἡδονήν.

V. Ἐπειδὴ τοίνυν, φάναι τὸν Ἐρυξίμαχον, τοῦτο μὲν δέδοκται, πίνειν ὅσον ἂν ἕκαστος βούληται, ἐπάναγκες δὲ μηδὲν εἶναι, τὸ μετὰ τοῦτ' εἰσηγοῦμαι τὴν μὲν ἄρτι εἰσελθοῦσαν αὐλητρίδα χαίρειν ἐᾶν, αὐλοῦσαν 45 ἑαυτῇ, ἤ, ἂν βούληται, ταῖς γυναιξὶ ταῖς ἔνδον, ἡμᾶς δὲ διὰ λόγων ἀλλήλοις συνεῖναι τὸ τήμερον. καὶ δι' οἵων 177 λόγων, εἰ βούλεσθε, ἐθέλω ὑμῖν εἰσηγήσασθαι. Φά- a ναι δὴ πάντας καὶ βούλεσθαι, καὶ κελεύειν αὐτὸν εἰσηγεῖσθαι. Εἰπεῖν οὖν τὸν Ἐρυξίμαχον, ὅτι Ἡ μέν μοι 50 ἀρχὴ τοῦ λόγου ἐστὶ κατὰ τὴν Εὐριπίδου Μελανίππην· οὐ γὰρ ἐμὸς ὁ μῦθος, ἀλλὰ Φαίδρου τοῦδε, ὃν μέλλω λέγειν. Φαῖδρος γὰρ ἑκάστοτε πρός με ἀγανακτῶν λέγει, Οὐ δεινόν, φησίν, ὦ Ἐρυξίμαχε, ἄλλοις μέν τισι θεῶν ὕμνους καὶ παιῶνας εἶναι ὑπὸ τῶν ποι-

meliosus, inquit Agatho, es, o Socrates. atqui hæc postea ego ac tu dijudicabimus Baccho judice : nunc autem primum cœna.

IV. Post hæc, inquit Aristodemus, cum Socrates sese reclinasset cœnassetque ipse et ceteri, se libare invicem deumque cantare cœpisse et reliqua, quæ mos fert, facientes ad potum sese convertisse. unde Pausaniam ita loqui cœpisse. Agite, o viri, quo pacto levius suaviusque bibemus? nam me revera fateor valde gravatum adhuc hesterno mero et intermissione quadam indigeo, puto quoque et plurimos vestrûm : heri enim adfuistis. considerate igitur quomodo levius salubriusque bibamus. Ei mox Aristophanem respondisse : Scite loqueris, Pausania, potui moderationem quandam adhibendam esse : etenim ego ex his sum, qui heri se ingurgitarunt. Cum hæc audisset Eryximachus Acumeni filius, Probe dicitis, inquit. atque insuper ex uno vestrûm audire desidero, quantum bibendo valeat Agatho. Minime quidem, Agathonem dixisse. Commodum id sane nobis, inquit ille, ut videtur, mihi et Aristodemo et Phædro atque his, quod vos qui ad bibendum valetis plurimum, nunc bibendo defessi estis : nos enim semper imbecilles. Excipio Socratem, qui ad utrumque idoneus est : quocirca quodcumque agamus, perinde ei erit. cum igitur præsentium nullus se ingurgitare velle mihi videtur, fortasse ego si vera de ebrietate dixero, minus ero molestus. id siquidem ex medicinæ peritia apud me constat, grave quiddam esse hominibus ebrietatem : nec enim ipse sponte supervacue bibere velim nec alii id suadeam, præsertim si quis ex crapula hesterna laboret. Huic Phædrum Myrrhinusium dixisse Aristodemus inquit, Equidem tibi fidem soleo habere in medicina præsertim, (habebunt) nunc similiter ceteri, si bene sibi consulant. Hæc cum audissent, omnes concessisse inquit, non ad ebrietatem in præsenti convivio, sed ad voluptatem esse bibendum.

V. Tum Eryximachus, Postquam decretum est in cujusque arbitrio fore quantum bibat, neminem vero cogendum, quod restat exponam, tibicinam quæ modo ingressa est, abigendam puto, sibi tibia personantem, vel, si velit, mulieribus quæ sunt intus, nos autem confabulari invicem debere hodie judico. qui vero esse sermones nostri debeant, si vultis, aperiam. Ad hæc omnes sibi placere dixerunt et aperire jusserunt. Eryximachus deinde, Mei, inquit, sermonis exordium secundum Euripidis Melanippen est : neque enim mea fabula est quam incepturus sum, sed Phædri. Phædrus enim mecum sæpe conqueritur, Absurdumne quiddam, dicens, o Eryximache, quod cum in ceteros deos cantilenas et hymnos poetæ finxerint,

ητῶν πεποιημένους, τῷ δ' Ἔρωτι, τηλικούτῳ ὄντι καὶ τοσούτῳ θεῷ, μηδὲ ἕνα πώποτε τοσούτων γεγονότων ποιητῶν πεποιηκέναι μηδὲν ἐγκώμιον; εἰ δὲ βούλει αὖ b σκέψασθαι τοὺς χρηστοὺς σοφιστάς, Ἡρακλέους μὲν 5 καὶ ἄλλων ἐπαίνους καταλογάδην ξυγγράφειν, ὥσπερ ὁ βέλτιστος Πρόδικος. καὶ τοῦτο μὲν ἧττον καὶ θαυμαστόν, ἀλλ' ἔγωγ' ἤδη τινὶ ἐνέτυχον βιβλίῳ ἀνδρὸς σοφοῦ, ἐν ᾧ ἐνῆσαν ἅλες ἔπαινον θαυμάσιον ἔχοντες πρὸς ὠφέλειαν· καὶ ἄλλα τοιαῦτα συχνὰ ἴδοις ἂν 10 ἐγκεκωμιασμένα. τὸ οὖν τοιούτων μὲν πέρι ⌈πολλοὺς⌉ c πολλὴν σπουδὴν ποιήσασθαι, Ἔρωτα δὲ μηδένα πω ἀνθρώπων τετολμηκέναι εἰς ταυτηνὶ τὴν ἡμέραν ἀξίως ὑμνῆσαι! ἀλλ' οὕτως ἠμέληται τοσοῦτος θεός! ταῦτα δή μοι δοκεῖ εὖ λέγειν Φαῖδρος. ἐγὼ οὖν ἐπιθυμῶ ἅμα 15 μὲν τούτῳ ἔρανον εἰσενεγκεῖν καὶ χαρίσασθαι, ἅμα δ' ἐν τῷ παρόντι πρέπον μοι δοκεῖ εἶναι ἡμῖν τοῖς παροῦσι κοσμῆσαι τὸν θεόν. εἰ οὖν ξυνδοκεῖ καὶ ὑμῖν, γένοιτ' ἂν ἡμῖν ἐν λόγοις ἱκανὴ διατριβή· δοκεῖ γάρ d μοι χρῆναι ἕκαστον ἡμῶν λόγον εἰπεῖν ἔπαινον Ἔρω- 20 τος ἐπὶ δεξιά, ὡς ἂν δύνηται κάλλιστον, λέγειν δὲ Φαῖδρον πρῶτον, ἐπειδὴ καὶ πρῶτος κατάκειται καὶ ἔστιν ἅμα πατὴρ τοῦ λόγου. Οὐδείς σοι, ὦ Ἐρυξίμαχε, φάναι τὸν Σωκράτη, ἐναντία ψηφιεῖται. οὔτε γὰρ ἄν που ἐγὼ ἀποφήσαιμι, ὃς οὐδέν φημι ἄλλο ἐπίστασθαι 25 ἢ τὰ ἐρωτικά, οὔτε που Ἀγάθων καὶ Παυσανίας, οὐ- e δὲ μὴν Ἀριστοφάνης, ᾧ περὶ Διόνυσον καὶ Ἀφροδίτην πᾶσα ἡ διατριβή, οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τουτωνὶ ὧν ἐγὼ ὁρῶ. καίτοι οὐκ ἐξ ἴσου γίγνεται ἡμῖν τοῖς ὑστάτοις κατακειμένοις· ἀλλ' ἐὰν οἱ πρόσθεν ἱκανῶς καὶ καλῶς 30 εἴπωσιν, ἐξαρκέσει ἡμῖν. ἀλλὰ τύχῃ ἀγαθῇ καταρχέτω Φαῖδρος καὶ ἐγκωμιαζέτω τὸν Ἔρωτα. Ταῦτα δὴ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄρα ξυνέφασάν τε καὶ ἐκέλευον ἅπερ 178ὁ Σωκράτης. πάντων μὲν οὖν, ἃ ἕκαστος εἶπεν, οὔ- a τε πάνυ ὁ Ἀριστόδημος ἐμέμνητο οὔτ' αὖ ἐγὼ ἃ ἐκεῖ- 35 νος ἔλεγε πάντα· ἃ δὲ μάλιστα καὶ ὧν ἔδοξέ μοι ἀξιομνημόνευτα ⌈εἶναι⌉, τούτων ὑμῖν ἐρῶ ἑκάστου τὸν λόγον.

VI. Πρῶτον μὲν γάρ, ὥσπερ λέγω, ἔφη Φαῖδρον, ἀρξάμενον ἐνθένδε ποθὲν λέγειν ὅτι Μέγας θεὸς εἴη ὁ 40 Ἔρως καὶ θαυμαστὸς ἐν ἀνθρώποις τε καὶ θεοῖς, πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ, οὐχ ἥκιστα δὲ κατὰ τὴν γένεσιν. Τὸ γὰρ ἐν τοῖς πρεσβύτατον εἶναι τὸν θεὸν τίμιον, ἦ b δ' ὅς· τεκμήριον δὲ τούτου· γονῆς γὰρ Ἔρωτος οὔτ' εἰσὶν οὔτε λέγονται ὑπ' οὐδενὸς οὔτ' ἰδιώτου οὔτε ποιη- 45 τοῦ, ἀλλ' Ἡσίοδος πρῶτον μὲν χάος φησὶ γενέσθαι,

αὐτὰρ ἔπειτα
γαῖ' εὐρύστερνος, πάντων ἕδος ἀσφαλὲς αἰεί,
ἠδ' Ἔρος.

φησὶ μετὰ τὸ χάος δύο τούτω γενέσθαι, γῆν τε καὶ 50 Ἔρωτα. Παρμενίδης δὲ τὴν Γένεσιν λέγει ⌈ὅτι⌉,

πρώτιστον μὲν Ἔρωτα θεῶν μητίσατο πάντων.

Ἡσιόδῳ δὲ καὶ Ἀκουσίλεως ὁμολογεῖ. οὕτω πολλα- c

in Amorem tamen, tantum talemque deum, nullus unquam ex tot poetis laudem aliquam scripsit? atque si vis quærere, invenies profecto sophistas bonos soluta oratione Herculem aliosque laudasse, quemadmodum peritissimus Prodicus. atque hoc minus alicui mirum videri debet, sed et ego legi quandoque viri sapientis librum, in quo sal ad victus utilitatem laudibus extollebat; aliaque hujus generis multa reperire licet laudibus celebrata. in his igitur (multos) studiose versatos esse, Amorem vero neminem adhuc ausum esse ad hunc usque diem pro dignitate laudare, sed usque adeo contemptum esse tantum deum, mihi quidem hæc Phædrus recte dicere videtur. quare et huic munus id conferre gratificarique cupio, et deum honorari a nobis qui hic adsumus decens esse censeo. quod si et vobis videtur, habemus argumentum quod sufficit ut disputare possimus in hoc convivio: laudandum quippe Amorem ab unoquoque nostrûm, quam præclarissime poterit, arbitror a dextra in orbem: incipiat autem Phædrus, cum et primus sedeat et hujus sit simul sermonis auctor. Tum Socrates, Nullus tibi, o Eryximache, inquit, repugnabit. ego enim qui istud renuerem, cum nihil præter amatoria scire profitear, nec etiam Agatho et Pausanias, et Aristophanes multo minus, cujus omne studium circa Bacchum Veneremque versatur, nec alius ullus eorum quos intueor. quanquam non æqua sors nobis obtigit, qui extremi discumbimus: nam si priores scite abundeque depinxerint, sat nobis erit. verum Phædrus felicibus auspiciis jam exordiatur Amoremque honoret. His omnes quæ Socrates dixerat assensere similiterque jusserunt. singula vero singulorum dicta nec Aristodemus memoria tenebat, nec ego quæ ille recensuit, singula teneo: hæc igitur illorumque singulorum istam orationem vobis referam, quæ memoratu dignissima mihi videtur.

VI. Primum, ut dico, narrabat Phædrum hunc in modum exorsum fuisse: Magnus deus est Amor et apud deos hominesque mirandus, cum propter alia multa, tum maxime propter ejus originem. Cum enim ex antiquissimorum deorum numero sit, honore dignus apparet: id autem ex eo arguimus, quod parentes Amoris neque sunt neque ab ullo vel poeta vel alio quovis traduntur, sed Hesiodus principio Chaos exstitisse asserit,

sed deinde
terra ampla, stabilis semper omnium sedes,
atque Amor.

post Chaos dicit duo hæc exstitisse, terram atque Amorem. Parmenides autem de generatione inquit,

ante deos omnes primum generavit Amorem.

Acusilaus quoque cum Hesiodo consentit. atque ita pa

χόθεν ὁμολογεῖται ὁ Ἔρως ἐν τοῖς πρεσβύτατος εἶναι. Πρεσβύτατος δ' ὢν μεγίστων ἀγαθῶν ἡμῖν αἴτιός ἐστιν. οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔχω εἰπεῖν ὅ τι μεῖζόν ἐστιν ἀγαθὸν εὐθὺς νέῳ ὄντι ἢ ἐραστὴς χρηστὸς καὶ ἐραστῇ [ἢ] παιδικά. ὃ γὰρ χρὴ ἀνθρώποις ἡγεῖσθαι παντὸς τοῦ βίου τοῖς μέλλουσι καλῶς βιώσεσθαι, τοῦτ' οὔτε ξυγγένεια οἵα τ' ἐμποιεῖν οὕτω καλῶς οὔτε τιμαὶ οὔτε πλοῦτος οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ὡς ἔρως. λέγω δὲ δὴ τί τοῦτο; τὴν ἐπὶ μὲν τοῖς αἰσχροῖς αἰσχύνην, ἐπὶ δὲ τοῖς καλοῖς φιλοτιμίαν· οὐ γὰρ ἔστιν ἄνευ τούτων οὔτε πόλιν οὔτ' ἰδιώτην μεγάλα καὶ καλὰ ἔργα ἐξεργάζεσθαι. φημὶ τοίνυν ἐγὼ ἄνδρα ὅστις ἐρᾷ, εἴ τι αἰσχρὸν ποιῶν κατάδηλος γίγνοιτο ἢ πάσχων ὑπό του, δι' ἀνανδρίαν μὴ ἀμυνόμενος, οὔτ' ἂν ὑπὸ πατρὸς ὀφθέντα οὕτως ἀλγῆσαι οὔθ' ὑφ' ἑταίρων οὔθ' ὑπ' ἄλλου οὐδενὸς, ὡς ὑπὸ παιδικῶν. ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τὸν ἐρώμενον ὁρῶμεν ὅτι διαφερόντως τοὺς ἐραστὰς αἰσχύνεται, ὅταν ὀφθῇ ἐν αἰσχρῷ τινι ὤν. εἰ οὖν μηχανή τις γένοιτο, ὥστε πόλιν γενέσθαι ἢ στρατόπεδον ἐραστῶν τε καὶ παιδικῶν, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἄμεινον οἰκήσειαν τὴν ἑαυτῶν ἢ ἀπεχόμενοι πάντων τῶν αἰσχρῶν καὶ φιλοτιμούμενοι πρὸς ἀλλήλους. καὶ μαχόμενοί γ' ἂν μετ' ἀλλήλων οἱ τοιοῦτοι νικῷεν ἂν ὀλίγοι ὄντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάντας ἀνθρώπους. ἐρῶν γὰρ ἀνὴρ ὑπὸ παιδικῶν ὀφθῆναι ἢ λιπὼν τάξιν ἢ ὅπλα ἀποβαλὼν ἧττον ἂν δήπου δέξαιτο ἢ ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων, καὶ πρὸ τούτου τεθνάναι ἂν πολλάκις ἕλοιτο. καὶ μὴν ἐγκαταλιπεῖν γε τὰ παιδικὰ ἢ μὴ βοηθῆσαι κινδυνεύοντι, οὐδεὶς οὕτω κακὸς, ὅντινα οὐκ ἂν αὐτὸς ὁ Ἔρως ἔνθεον ποιήσειε πρὸς ἀρετὴν, ὥσθ' ὅμοιον εἶναι τῷ ἀρίστῳ φύσει. καὶ ἀτεχνῶς, ὃ ἔφη Ὅμηρος, μένος ἐμπνεῦσαι ἐνίοις τῶν ἡρώων τὸν θεὸν, τοῦθ' ὁ Ἔρως τοῖς ἐρῶσι παρέχει γιγνόμενον παρ' αὑτοῦ.

VII. Καὶ μὴν ὑπεραποθνήσκειν γε μόνοι ἐθέλουσιν οἱ ἐρῶντες, οὐ μόνον ὅτι ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες. τούτου δὲ καὶ ἡ Πελίου θυγάτηρ Ἄλκηστις ἱκανὴν μαρτυρίαν παρέχεται [ὑπὲρ τοῦδε τοῦ λόγου] εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἐθελήσασα μόνη ὑπὲρ τοῦ αὑτῆς ἀνδρὸς ἀποθανεῖν, ὄντων αὐτῷ πατρός τε καὶ μητρός· οὓς ἐκείνη τοσοῦτον ὑπερεβάλετο τῇ φιλίᾳ διὰ τὸν ἔρωτα, ὥστ' ἀποδεῖξαι αὐτοὺς ἀλλοτρίους ὄντας τῷ υἱεῖ καὶ ὀνόματι μόνον προσήκοντας. καὶ τοῦτ' ἐργασαμένη τοὔργον οὕτω καλὸν ἔδοξεν ἐργάσασθαι οὐ μόνον ἀνθρώποις ἀλλὰ καὶ θεοῖς, ὥστε πολλῶν πολλὰ καὶ καλὰ ἐργασαμένων εὐαριθμήτοις δή τισιν ἔδοσαν τοῦτο γέρας οἱ θεοὶ, ἐξ Ἅιδου ἀνεῖναι πάλιν τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τὴν ἐκείνης ἀνεῖσαν ἀγασθέντες τῷ ἔργῳ· οὕτω καὶ θεοὶ τὴν περὶ τὸν ἔρωτα σπουδήν τε καὶ ἀρετὴν μάλιστα τιμῶσιν. Ὀρφέα δὲ τὸν Οἰάγρου ἀτελῆ ἀπέπεμψαν ἐξ Ἅιδου, φάσμα δείξαντες τῆς γυναικὸς ἐφ' ἣν ἧκεν, αὐτὴν δ' οὐ δόντες, ὅτι μαλθακίζεσθαι ἐδόκει, ἅτ' ὢν κιθαρῳδὸς, καὶ οὐ τολμᾶν ἕνεκα τοῦ ἔρωτος ἀποθνήσκειν, ὥσπερ Ἄλκηστις, ἀλλὰ

sim Amorem ex antiquisimis esse conceditur. Cum vero talis sit, maximorum bonorum nobis est auctor. nam quid melius accidere possit adolescenti quam optimus amator et amatori quam amasius optimus, non invenio. nam quæ per omnem vitam ducere illum debent qui sit præclare victurus, hæc nobis nec divitiæ, neque honores nec aliud præstare melius quam amor potest. quæ sunt ista? in rebus turpibus verecundiam dico, in honestis gloriæ studium. neque absque his duobus aut civitas unquam aut privatus præclarum aliquid et magnificum perficere poterit. assero equidem amatorem, si turpe aliquid agere vel pati ab aliquo per ignaviam non repugnans deprehendatur seu a patre sive ab amicis sive ab alio quovis homine, haud tam vehementer angi, quam si ab amasio deprehendatur. similiter adolescentem tunc maxime erubescere cernimus, cum amator eum turpe quid committentem offendit. si quo igitur pacto fieri civitas vel exercitus possit partim ex his qui amant partim ex his qui amantur, supra quam dici possit bene administrarent suam, dum a turpibus omnibus abstinerent et ad honesta quæque æmulatione contenderent. atque tales homines una cum talibus vel pauci numero universos, ut ita dicam, homines prœlio superarent. amator sane vel deserere ordinem vel arma abjicere coram amato vehementius quam coram cunctis aliis hominibus erubesceret, et hujus loco obire sæpenumero mallet. atqui dilectum derelinquere et in periculis non succurrere, nemo adeo ignavus est, quem ipse Amor non inflammet ad virtutem, ut viro indole fortissimo similis fiat. etenim, quod Homerus inquit, vim furoremque a deo quibusdam heroum inspiratum, hoc Amor per se amantibus dat.

VII. Quin etiam pro alio mori amantes soli eligunt, non viri tantum, sed etiam mulieres. hujus vero testimonium Græcis Alcestis Peliæ filia manifestum exhibuit, quæ sola elegit pro viro suo perire, cum tamen ille et patrem et matrem haberet: quos illa propter amorem caritate adeo superavit, ut eos extraneos et nomine duntaxat filio suo conjunctos esse monstraret. quod quidem facinus tam præclarum non tantum ab hominibus, verum etiam a diis est judicatum, ut e multis, qui multa egregia gesserant, dii reviviscendi munus paucis admodum attribuerint, hanc autem ab inferis suscitarint egregio facinore delectati; ita studium virtutemque circa amorem etiam dii æstimant. Orpheum vero Œagri filium voti impotem ex inferis emiserunt, neque feminam cujus gratia descenderat restituerunt, sed illius phantasma monstrarunt, cum, utpote citharœdus, mollis esse videretur et non auderet, ut Alcestis, amoris gratia mori, sed machinamenta quædam

διαμηχανᾶσθαι ζῶν εἰσιέναι εἰς Ἅιδου. τοιγάρτοι διὰ ταῦτα δίκην αὐτῷ ἐπέθεσαν, καὶ ἐποίησαν τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπὸ γυναικῶν γενέσθαι, οὐχ ὥσπερ Ἀχιλ- [e] λέα τὸν τῆς Θέτιδος υἱὸν ἐτίμησαν καὶ εἰς μακάρων νήσους ἀπέπεμψαν, ὅτι πεπυσμένος παρὰ τῆς μητρὸς, ὡς ἀποθανοῖτο ἀποκτείνας Ἕκτορα, μὴ ἀποκτείνας δὲ τοῦτον οἴκαδ' ἐλθὼν γηραιὸς τελευτήσοι, ἐτόλμησεν ἑλέσθαι βοηθήσας τῷ ἐραστῇ Πατρόκλῳ καὶ τιμωρή- [180 a] σας οὐ μόνον ὑπεραποθανεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαποθανεῖν τετελευτηκότι. ὅθεν δὴ καὶ ὑπεραγασθέντες οἱ θεοὶ διαφερόντως αὐτὸν ἐτίμησαν, ὅτι τὸν ἐραστὴν οὕτω περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο. Αἰσχύλος δὲ φλυαρεῖ φάσκων Ἀχιλλέα Πατρόκλου ἐρᾶν, ὃς ἦν καλλίων οὐ μόνον Πατρόκλου ἀλλὰ καὶ τῶν ἡρώων ἁπάντων καὶ ἔτι ἀγένειος, ἔπειτα νεώτερος πολὺ, ὥς φησιν Ὅμηρος. ἀλλὰ γὰρ τῷ ὄντι μάλιστα μὲν ταύτην τὴν ἀρετὴν οἱ θεοὶ τιμῶσι τὴν περὶ τὸν ἔρωτα, μᾶλλον μέντοι [b] θαυμάζουσι καὶ ἄγανται καὶ εὖ ποιοῦσιν, ὅταν ὁ ἐρώμενος τὸν ἐραστὴν ἀγαπᾷ, ἢ ὅταν ὁ ἐραστὴς τὰ παιδικά. θειότερον γὰρ ἐραστὴς παιδικῶν· ἔνθεος γάρ ἐστι. διὰ ταῦτα καὶ τὸν Ἀχιλλέα τῆς Ἀλκήστιδος μᾶλλον ἐτίμησαν εἰς μακάρων νήσους ἀποπέμψαντες. Οὕτω δὴ ἔγωγέ φημι Ἔρωτα θεῶν καὶ πρεσβύτατον καὶ τιμιώτατον καὶ κυριώτατον εἶναι εἰς ἀρετῆς καὶ εὐδαιμονίας κτῆσιν ἀνθρώποις καὶ ζῶσι καὶ τελευτήσασιν.

VIII. Φαῖδρον μέν τοι τοιοῦτόν τινα λόγον ἔφη εἰπεῖν, [c] μετὰ δὲ Φαῖδρον ἄλλους τινὰς ⌈εἶναι⌉ ὧν οὐ πάνυ διεμνημόνευεν· οὓς παρεὶς τὸν Παυσανίου λόγον διηγεῖτο. εἰπεῖν δ' αὐτὸν ὅτι Οὐ καλῶς μοι δοκεῖ, ὦ Φαῖδρε, προβεβλῆσθαι ἡμῖν ὁ λόγος, τὸ ἁπλῶς οὕτως παρηγγέλθαι ἐγκωμιάζειν Ἔρωτα. εἰ μὲν γὰρ εἷς ἦν ὁ Ἔρως, καλῶς ἂν εἶχε· νῦν δέ — οὐ γάρ ἐστιν εἷς, μὴ ὄντος δ' ἑνὸς ὀρθότερόν ἐστι πρότερον προρρηθῆναι ὁποῖον δεῖ ἐπαινεῖν. ἐγὼ οὖν πειράσομαι τοῦτ' ἐπ- [d] ανορθώσασθαι, πρῶτον μὲν Ἔρωτα φράσαι ὃν δεῖ ἐπαινεῖν, ἔπειτ' ἐπαινέσαι ἀξίως τοῦ θεοῦ. Πάντες γὰρ ἴσμεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνευ Ἔρωτος Ἀφροδίτη. μιᾶς μὲν οὖν οὔσης, εἷς ἂν ἦν Ἔρως· ἐπεὶ δὲ δὴ δύ' ἐστὸν, δύ' ἀνάγκη καὶ Ἔρωτε εἶναι. πῶς δ' οὐ δύο τὼ θεά; ἡ μέν γέ που πρεσβυτέρα καὶ ἀμήτωρ, Οὐρανοῦ θυγάτηρ, ἣν δὴ καὶ οὐρανίαν ἐπονομάζομεν· ἡ δὲ νεωτέρα Διὸς καὶ Διώνης, ἣν δὴ πάνδημον καλοῦμεν· ἀναγκαῖον δὴ καὶ [e] Ἔρωτα τὸν μὲν τῇ ἑτέρᾳ συνεργὸν πάνδημον ὀρθῶς καλεῖσθαι, τὸν δ' οὐράνιον. ἐπαινεῖν μὲν οὖν δεῖ πάντας θεούς. ἃ δ' οὖν ἑκάτερος εἴληχε πειρατέον εἰπεῖν. πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδ' ἔχει· αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη οὔτε καλὴ οὔτ' αἰσχρά. οἷον ὃ νῦν ἡμεῖς [181 a] ποιοῦμεν, ἢ πίνειν ἢ ᾄδειν ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καθ' αὑτὸ καλὸν οὐδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη· καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ ὀρθῶς καλὸν γίγνεται, μὴ ὀρθῶς δ' αἰσχρόν. οὕτω δὴ καὶ τὸ ἐρᾶν καὶ ὁ Ἔρως οὐ πᾶς ἐστι καλὸς οὐδ' ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι, ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.

excogitaret, quibus vivens ad Orcum descenderet. cujus delicti pœnas eum pendere decreverunt, feceruntque ut a feminis laceraretur: Achillem autem Thetidis filium honorarunt et in beatorum insulas miserunt, quia cum accepisset a matre, si Hectorem occidisset, statim sibi moriendum fore, sin minus, in patriam se rediturum et senem denique moriturum, audacter elegit auxilium ferre Patroclo amatori suo ejusque mortem ulcisci, nec pro illo mori solum, sed et perempto illo interfici. quod quidem magnopere probantes dii insigni eum gloria decorarunt, quia tanti amatorem suum faciebat. Æschylus autem plane delirat, cum Patroclum ab Achille dicit amatum, qui non Patroclo tantum, verum etiam cunctis heroibus forma præstabat eratque adhuc imberbis, multoque natu minor, ut inquit Homerus. revera virtutem hanc in amore dii plurimi faciunt, vehementius tamen admirantur delectanturque ac majora beneficia conferunt, quando amatus amatorem diligit, quam cum amator amatum. divinior enim est amator amato: divino enim furore est raptus. quamobrem Achillem magis quam Alcestin honorarunt: illum quippe in beatorum insulas transmiserunt. Ex his omnibus Amorem assero deorum antiquissimum atque honoratissimum et maxime omnium ad virtutem et beatitudinem consequendam hominibus tam viventibus quam defunctis conducere.

VIII. Talem fuisse sermonem Phædri narravit, post Phædrum vero alios quosdam fuisse locutos, sed e memoria excidisse: eos prætermittens, hanc quam referam orationem Pausaniæ retulit. Videtur mihi, Phædre, haud satis recte sermo ille nobis esse propositus, quo Amorem simpliciter laudare jubemur. nam si unus esset Amor, probe dictum fuisset: nunc vero — non enim unus est: cum non sit unus, satius est eum prius qui sit laudandus exprimere. hoc itaque emendare conabor, et primo quem Amorem laudare deceat, explicabo, deinde pro dei hujus dignitate extollere nitar. Neminem profecto latet, absque Amore Venerem nunquam esse. quare si una esset Venus, unus et Amor: quoniam vero duæ sunt Veneres, geminus quoque Amor sit necesse est. geminam autem deam hanc esse quis neget? una quædam antiquior est et sine matre Cœli filia, quam cœlestem nuncupamus; altera vero junior e Jove et Dione progenita, quam vulgarem vocamus: necessarium igitur amorem Veneris illius socium cœlestem recte vocari, hujus vero vulgarem. laudare quidem deos omnes decet. sed utriusque amoris opera distinguenda. actionis cujuslibet hæc est conditio, ut suapte natura neque honesta sit neque turpis: ex. gr. ea quæ nunc nos agimus, bibere, canere, disputare, nullum horum per se ipsum turpe vel honestum, sed id actione tale fit quali modo agitur: quod enim bene recteque agitur, honestum, quod non recte, turpe exsistit. eadem ratione non quilibet Amor et quivis amandi modus honestus est et laudandus, sed ille solus, qui honeste amare nos hortatur.

IX. Ὁ μὲν οὖν τῆς πανδήμου Ἀφροδίτης ὡς ἀληθῶς πάνδημός ἐστι καὶ ἐξεργάζεται ὅ τι ἂν τύχῃ· καὶ οὗτός ἐστιν, ὃν οἱ φαῦλοι τῶν ἀνθρώπων ἐρῶσιν. ἐρῶσι δ' οἱ b τοιοῦτοι πρῶτον μὲν οὐχ ἧττον γυναικῶν ἢ παίδων, 5 ἔπειθ' ὧν καὶ ἐρῶσι τῶν σωμάτων μᾶλλον ἢ τῶν ψυχῶν, ἔπειθ' ὡς ἂν δύνωνται ἀνοητοτάτως, πρὸς τὸ διαπράξασθαι μόνον βλέποντες, ἀμελοῦντες δὲ τοῦ καλῶς ἢ μή. ὅθεν δὴ ξυμβαίνει αὐτοῖς, ὅ τι ἂν τύχωσι, τοῦτο πράττειν, ὁμοίως μὲν ἀγαθὸν, ὁμοίως δὲ τοὐναντίον. 10 ἔστι γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς θεοῦ νεωτέρας τ' οὔσης πολὺ c ἢ τῆς ἑτέρας, καὶ μετεχούσης ἐν τῇ γενέσει καὶ θήλεος καὶ ἄρρενος. ὁ δὲ τῆς οὐρανίας πρῶτον μὲν οὐ μετεχούσης θήλεος, ἀλλ' ἄρρενος μόνον — καὶ ἔστιν οὗτος ὁ τῶν παίδων ἔρως — ἔπειτα πρεσβυτέ-15 ρας, ὕβρεως ἀμοίρου. ὅθεν δὴ ἐπὶ τὸ ἄρρεν τρέπονται οἱ ἐκ τούτου τοῦ ἔρωτος ἔπιπνοι, τὸ φύσει ἐρρωμενέστερον καὶ νοῦν μᾶλλον ἔχον ἀγαπῶντες. καί τις ἂν γνοίη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ παιδεραστίᾳ τοὺς εἰλικρινῶς ὑπὸ τούτου τοῦ ἔρωτος ὡρμημένους. οὐ γὰρ 20 ἐρῶσι παίδων ἀλλ' (ἢ) ἐπειδὰν ἤδη ἄρχωνται νοῦν d ἴσχειν· τοῦτο δὲ πλησιάζει τῷ γενειάσκειν. παρεσκευασμένοι γάρ, οἶμαι, εἰσὶν οἱ ἐντεῦθεν ἀρχόμενοι ἐρᾶν ὡς τὸν βίον ἅπαντα ξυνεσόμενοι καὶ κοινῇ συμβιωσόμενοι; ἀλλ' οὐκ ἐξαπατήσαντες ἐν ἀφροσύνῃ λαβόντες 25 ὡς νέον καταγελάσαντες οἰχήσεσθαι ἐπ' ἄλλον ἀποτρέχοντες. χρῆν δὲ καὶ νόμον εἶναι μὴ ἐρᾶν παίδων, ἵνα μὴ εἰς ἄδηλον πολλὴ σπουδὴ ἀνηλίσκετο· τὸ γὰρ e τῶν παίδων τέλος ἄδηλον οἷ τελευτᾷ κακίας καὶ ἀρετῆς ψυχῆς τε πέρι καὶ σώματος. οἱ μὲν οὖν ἀγαθοὶ 30 τὸν νόμον τοῦτον αὐτοὶ αὑτοῖς ἑκόντες τίθενται, χρῆν δὲ καὶ τούτους τοὺς πανδήμους ἐραστὰς προσαναγκάζειν τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν 182 προσαναγκάζομεν αὐτοὺς καθ' ὅσον δυνάμεθα μὴ a ἐρᾶν. οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ καὶ τὸ ὄνειδος πεποιηκότες, 35 ὥστε τινὰς τολμᾶν λέγειν, ὡς αἰσχρὸν χαρίζεσθαι ἐρασταῖς. λέγουσι δ' εἰς τούτους ἀποβλέποντες, ὁρῶντες αὐτῶν τὴν ἀκαιρίαν καὶ ἀδικίαν· ἐπεὶ οὐ δήπου κοσμίως γε καὶ νομίμως ὁτιοῦν πρᾶγμα πραττόμενον ψόγον ἂν δικαίως φέροι. Καὶ δὴ καὶ ὁ περὶ τὸν 40 ἔρωτα νόμος, (ὁ) ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις πόλεσι νοῆσαι ῥᾴδιος· ἁπλῶς γὰρ ὥρισται· ὁ δ' ἐνθάδε καὶ ὁ ἐν Λακεδαίμονι ποικίλος. ἐν Ἤλιδι μὲν γὰρ καὶ ἐν Βοιωτοῖς b καὶ οὗ μὴ σοφοὶ λέγειν ἁπλῶς νενομοθέτηται καλὸν τὸ χαρίζεσθαι ἐρασταῖς, καὶ οὐκ ἄν τις εἴποι οὔτε 45 νέος οὔτε παλαιὸς ὡς αἰσχρὸν, ἵνα, οἶμαι, μὴ πράγματ' ἔχωσι λόγῳ πειρώμενοι πείθειν τοὺς νέους, ἅτ' ἀδύνατοι λέγειν· τῆς δ' Ἰωνίας καὶ ἄλλοθι πολλαχοῦ αἰσχρὸν νενόμισται, ὅσοι ὑπὸ βαρβάροις οἰκοῦσι. τοῖς γὰρ βαρβάροις διὰ τὰς τυραννίδας αἰσχρὸν τοῦτό γε, 50 καὶ ἥ γε φιλοσοφία καὶ ἡ φιλογυμναστία. οὐ γάρ, c οἶμαι, ξυμφέρει τοῖς ἄρχουσι φρονήματα μεγάλα ἐγγίγνεσθαι τῶν ἀρχομένων, οὐδὲ φιλίας ἰσχυρὰς καὶ κοινωνίας, ὃ δὴ μάλιστα φιλεῖ τά τ' ἄλλα πάντα καὶ ὁ ἔρως ἐμποιεῖν. ἔργῳ δὲ τοῦτ' ἔμαθον καὶ οἱ ἐνθάδε

IX. Etenim vulgaris Veneris amor revera est et ipse vulgaris et quodcumque contingit peragit: atque is est, quo pravi homines amant. amant porro feminas non minus quam pueros, dein quos et amant horum corpora magis quam animos, tum stultissimo quoque modo, ad explendum desiderium solum inhiant, honeste vero necne expleant, non curant. quo fit, ut quodcumque sors illis offerat, exsequantur, et bonum similiter atque malum. affectus enim hujusmodi a Venere illa, multo quam altera juniore, et utriusque sexus in generatione participe profluit. alter amor cœlestem sequitur Venerem, quæ primum non muliebris sed virilis tantum sexus est particeps — puerorum est hic — deinde quæ antiquior est et petulantiæ expers. quocirca quicumque amore hoc inspirati sunt, genus masculum natura robustius et mentis particeps diligunt. et qui amore hoc sincere sunt rapti, perspicue dignoscuntur. pueros enim non amant, nisi postquam mente valere jam cœperint: quod tum accidit, cum proximi sunt pubertati. parati enim sunt, arbitror, qui hinc amare incipiunt, per omnem vitam simul et communiter vivere, neque amatum decipere, neque ab uno ad alterum amandum abire, pueros adhuc mentis expertes amantes, quos deinde irrideant et relinquant. oportebat autem legibus institutum esse ne quis pueros amet, ne in re ambigua frustra tantum studium poneretur: incertum enim est quo aut corpus aut animus puerorum, tam secundum virtutem quam secundum vitium, postremo evadat. probi quidem viri legem hanc sibi ipsi sponte ponunt, oportebat vero etiam eidem legi vulgares illos amatores adhibita necessitate subjicere, quemadmodum eos pro viribus amare mulieres liberas prohibemus. nam hi sunt qui occasionem conviciis et quorumdam sententiæ præbuerunt, qui amatori obsequi turpe dicunt. qui quidem de vulgaribus amatoribus ista loquuntur, quia importunitatem injustitiamque illorum vident: nihil enim, quod modeste et legitime fit, vituperari jure possit. Lex utique de amore in civitatibus aliis instituta, intellectu facilis est, quoniam simpliciter traditur: apud nos autem et Lacedæmonios varia exstat. in Elide namque et apud Bœotios et ubi dicendi arte homines carent, simpliciter lege statutum est, morem amantibus esse gerendum, nec apud eos quisquam aut juvenis aut senex turpe id diceret, ea de causa, arbitror, ne in persuadendis adolescentibus elaborandum iis esset, utpote qui ad orandum inepti sunt: in Ionia vero et apud alios multos, qui barbaris subjecti sunt, omnino turpe hoc censetur. nam inter barbaros quidem propter tyrannides turpe hoc habetur, et sapientiæ præterea atque gymnasticæ studium. neque enim tyrannis conducunt ea studia, quæ subditorum mentes generosas reddunt, quæve amicitias inter eos indissolubiles societatesque pariunt, quæ cum ab aliis tum maxime ab amore gigni consuerunt. hoc autem ex re ipsa tyranni nostri didicerunt: nam Aristogitonis amor et Harmodii

τύραννοι· ὁ γὰρ Ἀριστογείτονος ἔρως καὶ ἡ Ἁρμοδίου φιλία βέβαιος γενομένη κατέλυσεν αὐτῶν τὴν ἀρχήν. οὕτως οὗ μὲν αἰσχρὸν ἐτέθη χαρίζεσθαι ἐρασταῖς, κακίᾳ τῶν θεμένων κεῖται, τῶν μὲν ἀρχόντων πλεονε-
5 ξίᾳ, τῶν δ' ἀρχομένων ἀνανδρίᾳ· οὗ δὲ καλὸν ἁπλῶς d ἐνομίσθη, διὰ τὴν τῶν θεμένων τῆς ψυχῆς ἀργίαν. ἐνθάδε δὲ πολὺ τούτων κάλλιον νενομοθέτηται καί, ὅπερ εἶπον, οὐ ῥᾴδιον κατανοῆσαι.

X. Ἐνθυμηθέντι γάρ, ὅτι λέγεται κάλλιον τὸ φα-
10 νερῶς ἐρᾶν τοῦ λάθρᾳ, καὶ μάλιστα τῶν γενναιοτάτων καὶ ἀρίστων, κἂν αἰσχίους ἄλλων ὦσι, καὶ ὅτι αὖ ἡ παρακέλευσις τῷ ἐρῶντι παρὰ πάντων θαυμαστή, οὐχ ὥς τι αἰσχρὸν ποιοῦντι, καὶ ἑλόντι τε καλὸν δοκεῖ εἶναι καὶ μὴ ἑλόντι αἰσχρόν, καὶ πρὸς τὸ ἐπιχει- e
15 ρεῖν ἑλεῖν ἐξουσίαν ὁ νόμος δέδωκε τῷ ἐραστῇ θαυμαστὰ ἔργα ἐργαζομένῳ ἐπαινεῖσθαι, ἃ εἴ τις τολμῴη ποιεῖν ἄλλ' ὁτιοῦν διώκων καὶ βουλόμενος διαπράξασθαι
183 πλὴν τοῦτο, [φιλοσοφίας] τὰ μέγιστα καρποῖτ' ἂν a ὀνείδη· εἰ γὰρ ἢ χρήματα βουλόμενος παρά του λα-
20 βεῖν ἢ ἀρχὴν ἄρξαι ἤ τιν' ἄλλην δύναμιν ἐθέλοι ποιεῖν οἷάπερ οἱ ἐρασταὶ πρὸς τὰ παιδικά, ἱκετείας τε καὶ ἀντιβολήσεις ἐν ταῖς δεήσεσι ποιούμενοι, καὶ ὅρκους ὀμνύντες, καὶ κοιμήσεις ἐπὶ θύραις, καὶ ἐθέλοντες δουλείας δουλεύειν οἵας οὐδ' ἂν δοῦλος οὐδείς, ἐμποδίζοιτ'
25 ἂν μὴ πράττειν οὕτω τὴν πρᾶξιν καὶ ὑπὸ φίλων καὶ ὑπ' ἐχθρῶν, τῶν μὲν ὀνειδιζόντων κολακείας καὶ ἀνε- b λευθερίας, τῶν δὲ νουθετούντων καὶ αἰσχυνομένων ὑπὲρ αὐτῶν· τῷ δ' ἐρῶντι πάντα ταῦτα ποιοῦντι χάρις ἔπεστι, καὶ δέδοται ὑπὸ τοῦ νόμου ἄνευ ὀνείδους
30 πράττειν, ὡς πάγκαλόν τι πρᾶγμα διαπραττομένῳ. ὃ δὲ δεινότατον, ὥς γε λέγουσιν οἱ πολλοί, ὅτι καὶ ὀμνύντι μόνῳ συγγνώμη παρὰ θεῶν ἐκβάντι τὸν ὅρκον· ἀφροδίσιον γὰρ ὅρκον οὔ φασιν εἶναι· οὕτω καὶ οἱ θεοὶ καὶ ἄνθρωποι πᾶσιν ἐξουσίαν πεποιήκασι τῷ ἐρῶντι, c
35 ὡς ὁ νόμος φησὶν ὁ ἐνθάδε· ταύτῃ μὲν οὖν οἰηθείη ἄν τις πάγκαλον νομίζεσθαι ἐν τῇδε τῇ πόλει καὶ τὸ ἐρᾶν καὶ τὸ φίλους γίγνεσθαι τοῖς ἐρασταῖς. ἐπειδὰν δὲ παιδαγωγοὺς ἐπιστήσαντες οἱ πατέρες τοῖς ἐρωμένοις μὴ ἐῶσι διαλέγεσθαι τοῖς ἐρασταῖς, καὶ τῷ παιδαγω-
40 γῷ ταῦτα προστεταγμένα ᾖ, οἱ ἡλικιῶται δὲ καὶ ἑταῖροι ὀνειδίζωσιν, ἐάν τι ὁρῶσι τοιοῦτο γιγνόμενον, καὶ τοὺς ὀνειδίζοντας αὖ οἱ πρεσβύτεροι μὴ διακωλύωσι d μηδὲ λοιδορῶσιν ὡς οὐκ ὀρθῶς λέγοντας, εἰς δὲ ταῦτά τις αὖ βλέψας ἡγήσαιτ' ἂν πάλιν αἴσχιστον τὸ τοιοῦ-
45 τον ἐνθάδε νομίζεσθαι. τὸ δέ, οἶμαι, ὧδ' ἔχει· οὐχ ἁπλοῦν ἐστιν, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέχθη, οὔτε καλὸν εἶναι αὐτὸ καθ' αὑτὸ οὔτ' αἰσχρόν· ἀλλὰ καλῶς μὲν πραττόμενον καλόν, αἰσχρῶς δ' αἰσχρόν. αἰσχρῶς μὲν οὖν ἐστι πονηρῷ τε καὶ πονηρῶς χαρίζεσθαι, καλῶς
50 δὲ χρηστῷ τε καὶ καλῶς. πονηρὸς δ' ἐστὶν ἐκεῖνος ὁ ἐραστὴς ὁ πάνδημος, ὁ τοῦ σώματος μᾶλλον ἢ τῆς e ψυχῆς ἐρῶν. καὶ γὰρ οὐδὲ μόνιμός ἐστιν, ἅτ' οὐδὲ μονίμου ἐρῶν πράγματος· ἅμα γὰρ τῷ τοῦ σώματος ἄνθει λήγοντι, οὗπερ ἤρα, οἴχεται ἀποπτάμενος, πολλοὺς

amicitia confirmata illarum tyrannidem dissipavit. atque ubicumque lege constitutum est, turpe esse amatoribus indulgere, pravitate eorum qui leges condiderunt, id factum est principum quidem augendi imperii studio, subditorum ignavia: ubi vero pulchrum id habitum est, propter eorum qui sic statuerunt socordiam simpliciter est permissum. hic vero multo rectius est lege circumscriptum, et ut dicebam, non facile cognitu.

X. Animadvertenti enim, quod dicitur præclarius esse palam amare quam clanculum, eosque qui genorosi et optimi sunt, etiam si minus formosi quam alii sunt, tum quod mirum in modum favet quoque amatori omnium cohortatio, quasi nihil turpe aggrediatur, et, si quis amatum capiat, pulchrum quiddam videtur, si non capiat, turpe, atque lex ad amatum sibi conciliandum amatori mira quædam facienti tamen laudari permittit, quæ si quis aliud quidvis agens tentare auderet et perficere volens præter hoc, maximas vituperationes incurreret: si quis enim accipiendæ ab aliquo pecuniæ vel magistratus aut alius adipiscendæ potentiæ gratia aggrederetur qualia erga amatos amantes, qui nempe supplices orant et obsecrant rogantes, jurant, ad fores noctu jacent, quique ultro sustinent servitutem servire qualem ne servus quidem ullus servire velit, ab inimicis pariter et amicis impediretur: illi enim adulationes servilesque assentationes vituperabunt, hi admonebunt hosque servitutis amici sui pudebit: amator autem, dum omnia ista facit, gratiam adipiscitur, et tanquam præclarum aliquid agat, a lege absque ulla infamiæ nota facere ista permittitur. quod vero maximum est, vulgo fertur, quod solis amatoriis perjuriis dii dant veniam: venereum quippe jusjurandum nihil valere aiunt: itaque tam dii quam homines omnem amanti licentiam præstiterunt, ut lex nostra testatur: ad ista igitur respicienti præclarissimum quiddam in hac civitate existimari videbitur, ut amet amator et amanti amicus fiat amasius. si rursus ea quæ dicam animadvertat, turpissimum hoc apud nos haberi putaverit: nam parentes prædagogis filios commendant, qui amatos cum amantibus loqui prohibeant, tum id pædagogo mandatur, tum socii et æquales quoties tale quid vident vituperant, eosque dum talia carpunt senes non interpellant neque eos tanquam errantes corripiunt. quapropter ita hoc habere se arbitror: non simplex est, ipsum per se, sicut principio dictum est, neque honestum neque turpe esse, sed recte factum honestum, contra, turpe. turpe quidem est pravo ac turpiter obsequi, honestum vero bono atque honeste. pravus autem est amator ille vulgaris, qui corpus magis quam animum amat. neque enim stabilis est, cum rem amet minime stabilem: venustate enim corporis, quam amabat, deflorescente, avolat, nihil eorum quæ dixerat et promiserat servans

λόγους καὶ ὑποσχέσεις καταισχύνας. ὁ δὲ τοῦ ἤθους χρηστοῦ ὄντος ἐραστὴς διὰ βίου μένει, ἅτε μονίμῳ 184 συντακείς. τούτους δὴ βούλεται ὁ ἡμέτερος νόμος εὖ a καὶ καλῶς βασανίζειν, καὶ τοῖς μὲν χαρίσασθαι, τοὺς 5 δὲ διαφυγεῖν. διὰ ταῦτ' οὖν τοῖς μὲν διώκειν παρακελεύεται, τοῖς δὲ φεύγειν, ἀγωνοθετῶν καὶ βασανίζων, ποτέρων ποτ' ἐστὶν ὁ ἐρῶν καὶ ποτέρων ὁ ἐρώμενος. οὕτω δὴ ὑπὸ ταύτης τῆς αἰτίας πρῶτον μὲν τὸ ἁλίσκεσθαι ταχὺ αἰσχρὸν νενόμισται, ἵνα χρόνος ἐγγένηται, 10 ὃς δὴ δοκεῖ τὰ πολλὰ καλῶς βασανίζειν· ἔπειτα τὸ ὑπὸ χρημάτων καὶ ὑπὸ πολιτικῶν δυνάμεων ἁλῶναι b αἰσχρόν, ἐάν τε κακῶς πάσχων πτήξῃ καὶ μὴ καρτερήσῃ, ἄν τ' εὐεργετούμενος [εἰς χρήματα ἢ εἰς διαπράξεις πολιτικὰς] μὴ καταφρονήσῃ. οὐδὲν γὰρ δοκεῖ 15 τούτων οὔτε βέβαιον οὔτε μόνιμον εἶναι, χωρὶς τοῦ μηδὲ πεφυκέναι ἀπ' αὐτῶν γενναίαν φιλίαν. μία δὴ λείπεται τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ ὁδός, εἰ μέλλει καλῶς χαριεῖσθαι ἐραστῇ παιδικά. ἔστι γὰρ ἡμῖν νόμος, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς ἐρασταῖς ἦν δουλεύειν ἐθέλοντα ἡντινοῦν 20 δουλείαν παιδικοῖς μὴ κολακείαν εἶναι μηδ' ἐπονείδιστον, c οὕτω δὴ καὶ ἄλλη μία μόνη δουλεία ἑκούσιος λείπεται οὐκ ἐπονείδιστος· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ περὶ τὴν ἀρετήν.

bonorum vero morum amator per omnem vitam in amicitia perseverat, utpote qui rem stabilem sectabatur. istos utique nostra lex diligenter et probe examinare præcipit, et his morem gerere, illos fugere. et hos quidem propterea sequi jubet, illos fugere, dijudicans et examinans, ad utrum genus pertineat amator, ad utrum amasius. atque ob hanc causam primum cito capi turpe censetur, ut tempus intercedat, quod pleraque examinare probe videtur: deinde aut pecuniarum copia aut magistratuum potentia capi turpe, sive male habitus timuerit et non obstinaverit, sive bene habitus non contempserit. nihil enim ex iis firmum et stabile esse videtur, præterquam quod ab iis amicitia generosa ne oriri quidem potest. una itaque secundum legem nostram via restat, qua amati amantibus jure gratificari possint. etenim apud nos lex est, quemadmodum nullum voluntarium amatoris in amatum obsequium adulatorium et infame putandum, sic et alia una sola voluntaria servitus restat, quæ infamiam nullam subit: hæc autem est quæ circa virtutem versatur.

XI. Νενόμισται γὰρ δὴ ἡμῖν, ἐάν τις ἐθέλῃ τινὰ 25 θεραπεύειν, ἡγούμενος δι' ἐκεῖνον ἀμείνων ἔσεσθαι ἢ κατὰ σοφίαν [τινὰ] ἢ κατ' ἄλλο ὁτιοῦν μέρος ἀρετῆς, αὕτη αὖ ἡ ἐθελοδουλεία οὐκ αἰσχρὰ εἶναι οὐδὲ κολακεία. δεῖ δὴ τὼ νόμω τούτω ξυμβαλεῖν εἰς ταὐτό, τόν τε περὶ τὴν παιδεραστίαν καὶ τὸν περὶ τὴν [φιλο]σοφίαν d 30 τε καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν, εἰ μέλλει ξυμβαίνειν καλὸν γενέσθαι τὸ ἐραστῇ παιδικὰ χαρίσασθαι. ὅταν γὰρ εἰς ταὐτὸν ἔλθωσιν ἐραστής τε καὶ παιδικὰ νόμον ἔχων ἑκάτερος, ὁ μὲν (τοῖς) χαρισαμένοις παιδικοῖς ὑπηρετῶν ὁτιοῦν δικαίως ἂν ὑπηρετεῖν, ὁ δὲ τῷ ποιοῦντι αὐ35 τὸν σοφόν τε κἀγαθὸν δικαίως αὖ ὁτιοῦν ἂν ὑπουργεῖν, καὶ ὁ μὲν δυνάμενος εἰς φρόνησιν καὶ τὴν ἄλλην ἀρετὴν ξυμβάλλεσθαι, ὁ δὲ δεόμενος εἰς παίδευσιν καὶ e τὴν ἄλλην σοφίαν κτᾶσθαι, τότε δὴ τούτων ξυνιόντων εἰς ταὐτὸν τῶν νόμων μοναχοῦ ἐνταῦθα ξυμπίπτει τὸ 40 καλὸν εἶναι παιδικὰ ἐραστῇ χαρίσασθαι, ἄλλοθι δ' οὐδαμοῦ. ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐξαπατηθῆναι οὐδὲν αἰσχρόν· ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις πᾶσι καὶ ἐξαπατωμένῳ αἰσχύνην 185 φέρει καὶ μή. εἰ γάρ τις ἐραστῇ ὡς πλουσίῳ πλούτου a ἕνεκα χαρισάμενος ἐξαπατηθείη καὶ μὴ λάβοι χρήματα, 45 ἀναφανέντος τοῦ ἐραστοῦ πένητος, οὐδὲν (τι) ἧττον αἰσχρόν· δοκεῖ γὰρ ὁ τοιοῦτος τό γ' αὑτοῦ ἐπιδεῖξαι, ὅτι ἕνεκα χρημάτων ὁτιοῦν ἂν ὁτῳοῦν ὑπηρετοίη· τοῦτο δ' οὐ καλόν. κατὰ τὸν αὐτὸν δὴ λόγον καὶ εἴ τις ὡς ἀγαθῷ χαρισάμενος καὶ αὐτὸς ὡς ἀμείνων ἐσό50 μενος διὰ τὴν φιλίαν τοῦ ἐραστοῦ ἐξαπατηθείη, ἀναφανέντος ἐκείνου κακοῦ καὶ οὐ κεκτημένου ἀρετήν, ὅμως καλὴ ἡ ἀπάτη· δοκεῖ γὰρ αὖ καὶ οὗτος τὸ καθ' b αὑτὸν δεδηλωκέναι, ὅτι ἀρετῆς γ' ἕνεκα καὶ τοῦ βελτίων γενέσθαι πᾶν ἂν παντὶ προθυμηθείη· τοῦτο δ' αὖ

XI. Nam nostris legibus est institutum, si quis velit aliquem colere, putans per illum vel in sapientia vel in alia quavis parte virtutis meliorem se futurum, hanc rursus voluntariam servitutem neque dedecori servienti neque adulationem esse. oportet autem has leges in idem conducere, illam scilicet de amatoribus et hanc de sapientia reliquaque virtute conscriptam, si ulla ratione eveniet, ut decens sit amatos amatoribus obsequi. quoties enim in idem concurrunt amator atque amatus utrique legem habentes, ut hic quidem obsecutis amasiis juste in omnibus ministraturus sit, ille vero scientiæ morumque præceptori suo juste in singulis pariturus, et hic quidem ad sapientiam reliquasque virtutes conferre potens, ille autem eruditionem et reliquam sapientiam cupiens possidere, tunc sane in unum his legibus concurrentibus duntaxat evenit, ut honestum sit amatos amatoribus morem gerere, alias autem nullo modo. in hoc utique falli turpe non est: in reliquis autem omnibus obsequium hujuscemodi turpe censetur sive obsequens fallatur sive non. si quis enim amatori tanquam diviti divitiarum causa gratificatus fallitur neque pecunias accipit, si amator pauper esse comperitur, nihilominus turpe est: videtur enim hic animi sui habitum ostendisse, quod pecuniarum gratia in singulis rebus cuivis serviret: quod quidem minime est honestum. eadem ratione si quis tanquam bono gratificatus ipse amatoris consuetudine sperans evadere melior fallitur, cum ille pravus esse deprehendatur et virtute carens, honesta tamen deceptio est: nam videtur affectum suum demonstrasse paratum ad omnia ministeria virtutis consequendæ gratia toleranda: quod rursus præclarissi-

πάντων κάλλιστον. οὕτω πάντως γε καλὸν ἀρετῆς ἕνεκα χαρίζεσθαι. οὗτός ἐστιν ὁ τῆς Οὐρανίας θεοῦ ἔρως καὶ οὐράνιος καὶ πολλοῦ ἄξιος καὶ πόλει καὶ ἰδιώταις, πολλὴν ἐπιμέλειαν ἀναγκάζων ποιεῖσθαι πρὸς 5 ἀρετὴν τόν τ' ἐρῶντα αὐτὸν αὑτοῦ καὶ τὸν ἐρώμενον· c οἱ δ' ἕτεροι πάντες τῆς ἑτέρας, τῆς πανδήμου. Ταῦτά σοι, ἔφη, ὡς ἐκ τοῦ παραχρῆμα, ὦ Φαῖδρε, περὶ Ἔρωτος συμβάλλομαι. — Παυσανίου δὲ παυσαμένου, διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οὑτωσὶ οἱ σοφοί, ἔφη ὁ 10 Ἀριστόδημος δεῖν μὲν Ἀριστοφάνη λέγειν, τυχεῖν δ' αὐτῷ τινα ἢ ὑπὸ πλησμονῆς ἢ ὑπό τινος ἄλλου λύγγα ἐπιπεπτωκυῖαν καὶ οὐχ οἷόν τ' εἶναι λέγειν, ἀλλ' εἰπεῖν αὐτόν — ἐν τῇ κάτω γὰρ αὐτοῦ τὸν ἰατρὸν Ἐρυ- d ξίμαχον κατακεῖσθαι — Ὦ Ἐρυξίμαχε, δίκαιος εἶ ἢ 15 παῦσαί με τῆς λυγγὸς ἢ λέγειν ὑπὲρ ἐμοῦ, ἕως ἂν ἐγὼ παύσωμαι. Καὶ τὸν Ἐρυξίμαχον εἰπεῖν, Ἀλλὰ ποιήσω ἀμφότερα ταῦτα. ἐγὼ μὲν γὰρ ἐρῶ ἐν τῷ σῷ μέρει, σὺ δ' ἐπειδὰν παύσῃ, ἐν τῷ ἐμῷ· ἐν ᾧ δ' ἂν ἐγὼ λέγω, ἐὰν μέν σοι ἐθέλῃ ἀπνευστὶ ἔχοντι πολὺν χρόνον παύε- 20 σθαι ἡ λύγξ· εἰ δὲ μή, ὕδατι ἀνακογχυλίασον. εἰ δ' ἄρα πάνυ ἰσχυρά ἐστιν, ἀναλαβών τι τοιοῦτον, οἵῳ e κνήσαι' ἂν τὴν ῥῖνα, πτάρε· κἂν τοῦτο ποιήσῃς ἅπαξ ἢ δίς, καὶ εἰ πάνυ ἰσχυρά ἐστι, παύσεται. Οὐκ ἂν φθάνοις λέγων, φάναι τὸν Ἀριστοφάνη· ἐγὼ δὲ ταῦτα 25 ποιήσω.

XII. Εἰπεῖν δὴ τὸν Ἐρυξίμαχον, Δοκεῖ τοίνυν μοι ἀναγκαῖον εἶναι, ἐπειδὴ Παυσανίας ὁρμήσας ἐπὶ τὸν 186 λόγον καλῶς οὐχ ἱκανῶς ἀπετέλεσε, ⌈δεῖν ἐμὲ⌉ πειρᾶ- a σθαι τέλος ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ. τὸ μὲν γὰρ διπλοῦν 30 εἶναι τὸν Ἔρωτα δοκεῖ μοι καλῶς διελέσθαι. ὅτι δ' οὐ μόνον ἐστὶν ἐπὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς καλούς, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλα πολλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, τοῖς τε σώμασι πάντων τῶν ζῴων καὶ τοῖς ἐν τῇ γῇ φυομένοις καί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐν πᾶσι τοῖς οὖσι, 35 καθεωρακέναι μοι δοκῶ ἐκ ⌈τῆς ἰατρικῆς⌉ τῆς ἡμετέρας τέχνης· ὡς μέγας καὶ θαυμαστὸς καὶ ἐπὶ πᾶν ὁ θεὸς b τείνει καὶ κατ' ἀνθρώπινα καὶ κατὰ θεῖα πράγματα. ἄρξομαι δ' ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς λέγων, ἵνα καὶ πρεσβεύωμεν τὴν τέχνην. Ἡ γὰρ φύσις τῶν σωμάτων τὸν 40 διπλοῦν Ἔρωτα τοῦτον ἔχει. τὸ γὰρ ὑγιὲς τοῦ σώματος καὶ τὸ νοσοῦν ὁμολογουμένως ἕτερόν τε καὶ ἀνόμοιόν ἐστι. τὸ δ' ἀνόμοιον ἀνομοίων ἐπιθυμεῖ καὶ ἐρᾷ. ἄλλος μὲν οὖν ὁ ἐπὶ τῷ ὑγιεινῷ ἔρως, ἄλλος δ' ὁ ἐπὶ τῷ νοσώδει. ἔστι δή, ὥσπερ ἄρτι Παυσανίας 45 ἔλεγε, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς καλὸν χαρίζεσθαι τῶν ἀνθρώ- c πων, τοῖς δ' ἀκολάστοις αἰσχρόν, οὕτω καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς σώμασι τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἑκάστου τοῦ σώματος καὶ ὑγιεινοῖς καλὸν χαρίζεσθαι καὶ δεῖ, καὶ τοῦτ' ἔστιν ᾧ ὄνομα τὸ ἰατρικόν, τοῖς δὲ κακοῖς καὶ νοσώδεσιν αἰ- 50 σχρόν τε καὶ δεῖ ἀχαριστεῖν, εἰ μέλλει τις τεχνικὸς εἶναι. ἔστι γὰρ ἰατρική, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἐπιστήμη τῶν τοῦ σώματος ἐρωτικῶν πρὸς πλησμονὴν καὶ κένωσιν, καὶ ὁ διαγιγνώσκων ἐν τούτοις τὸν καλόν τε καὶ αἰσχρὸν ἔρωτα, οὗτός ἐστιν ὁ ἰατρικώτατος·

mum judicatur: hac itaque ratione virtutis causa gratificari ab omni parte honestum. hic est cœlestis deæ amor, cœlestis et ipse, qui tam privatim quam publice pretiosus est et amantem pariter atque amatum virtutis curam studiumque suscipere cogit: ceteri vero omnes Veneris vulgaris sunt (comites). Hæc, inquit, o Phædre, velut ex tempore, de Amore tibi confero. — Cum Pausanias pausam dicendi fecisset, sic enim paribus sonis in dicendo uti sapientes me docent, oportere inquit Aristodemus Aristophanem orationem habere, singultu autem vel ex repletione vel ex alia causa orto impeditum eum ad Eryximachum medicum, continuo post ipsum sedentem, ita locutum esse: O Eryximache, justum est te aut singultum reprimere aut pro me loqui, donec cessaverit. Ad ea Eryximachum respondisse, Utrumque faciam. equidem tuo loco dicam, tu vero, postquam singultus abierit: dum vero ipse loquor, si vis aliquamdiu spiritum cohibere, singultus fortasse cessabit: si permanet, aqua intus allue fauces. et si forte valde vehemens est, nares stimula, ut sternutatio irritetur: nam si hoc semel aut bis feceris, etiam si vehementissimus sit, tolletur. Quin jam dic, inquit Aristophanes: ego quæ dicis faciam.

XII. Eryximachum igitur ita locutum, Necessarium, inquit, mihi videtur, postquam Pausanias recte exorsus finem imposuit minus sufficientem, quod deest a me nunc impleri. distinctionem quidem illam, qua in duo distributus est Amor, approbo. verum nostra arte comperisse mihi videor, non solum animis hominum erga pulchros eum inesse, verum etiam erga alia multa et in ceteris tum corporibus animalium omnium tum his quæ ex terra nascuntur, ac denique in omnibus, ut ita dicam, quæ in rerum natura consistunt: nam magnus et mirabilis hic deus per omnia tam humana quam divina latissime se porrigit. a medicinæ peritia primo exemplum capiam, ut artem meam venerer. Corporum sane natura Amorem hunc geminum continet. quod enim in corporibus nostris bene valet et quod male, aliud atque dissimile esse constat. quod vero dissimile est, dissimile cupit et amat. alius ergo qui ad sana amor, alius qui ad ægrota (tendit). est, ut paulo ante Pausanias asserebat, temperatis hominibus gratificari pulchrum, intemperatis vero turpe, ita et in ipsis corporibus bonis quidem sanisque obsequendum est, in quo maxime ratio medicinæ consistit, malis autem ægrotisque turpe id factu et prorsus resistendum, si modo artificiosus quis vult medicus esse. est autem medicina, ut summatim dicam, scientia, qua amatorii affectus corporis ad repletionem evacuationemve noscuntur, et quisquis pulchrum et deformem in his amorem discernit, is medicus peritissimus est: quive ita permutare hæc potest, ut

καὶ ὁ μεταβάλλειν ποιῶν, ὥστ' ἀντὶ τοῦ ἑτέρου ἔρωτος τὸν ἕτερον κτᾶσθαι, καὶ οἷς μὴ ἔνεστιν ἔρως, δεῖ δ' ἐγγενέσθαι, ἐπιστάμενος ἐμποιῆσαι καὶ ἐνόντ' ἐξελεῖν, ἀγαθὸς ἂν εἴη δημιουργός. δεῖ γὰρ δὴ τὰ ἔχθιστα ὄντα ἐν τῷ σώματι φίλα οἷόν τ' εἶναι ποιεῖν καὶ ἐρᾶν ἀλλήλων. ἔστι δ' ἔχθιστα τἀναντιώτατα, ψυχρὸν θερμῷ, πικρὸν γλυκεῖ, ξηρὸν ὑγρῷ, πάντα τὰ τοιαῦτα. τούτοις ἐπιστηθεὶς ἔρωτα ἐμποιῆσαι καὶ ὁμόνοιαν ὁ ἡμέτερος πρόγονος Ἀσκληπιός, ὥς φασιν οἵδ' οἱ ποιηταὶ κἀγὼ πείθομαι, συνέστησε τὴν ἡμετέραν τέχνην. ἥ τ' οὖν ἰατρική, ὥσπερ λέγω, πᾶσα διὰ τοῦ θεοῦ τούτου κυβερνᾶται, ὡσαύτως δὲ καὶ γυμναστικὴ καὶ γεωργία. (187) Μουσικὴ δὲ καὶ παντὶ κατάδηλος τῷ καὶ σμικρὸν ⌈προσ⌉έχοντι ⌈τὸν⌉ νοῦν ὅτι κατὰ ταὐτὰ ἔχει τούτοις, ὥσπερ ἴσως καὶ Ἡράκλειτος βούλεται λέγειν, ἐπεὶ τοῖς γε ῥήμασιν οὐ καλῶς λέγει. τὸ ἓν γάρ φησι διαφερόμενον αὐτὸ αὑτῷ ξυμφέρεσθαι, ὥσπερ ἁρμονίαν τόξου τε καὶ λύρας. ἔστι δὲ πολλὴ ἀλογία ἁρμονίαν φάναι διαφέρεσθαι ἢ ἐκ διαφερομένων ἔτι εἶναι. ἀλλ' ἴσως τόδ' ἐβούλετο λέγειν, ὅτι ἐκ διαφερομένων πρότερον, τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος, ἔπειθ' ὕστερον ὁμολογησάντων γέγονεν ὑπὸ τῆς μουσικῆς τέχνης. οὐ γὰρ δήπου ἐκ διαφερομένων γ' ἔτι τοῦ ὀξέος καὶ βαρέος ἁρμονία ἂν εἴη. ἡ γὰρ ἁρμονία συμφωνία ἐστί, συμφωνία δ' ὁμολογία τις· ὁμολογίαν δ' ἐκ διαφερομένων, ἕως ἂν διαφέρωνται, ἀδύνατον εἶναι· διαφερόμενον δ' αὖ καὶ μὴ ὁμολογοῦν ἀδύνατον ἁρμόσαι. ὥσπερ γε καὶ ὁ ῥυθμὸς ἐκ τοῦ ταχέος καὶ βραδέος διενηνεγμένων πρότερον, ὕστερον δ' ὁμολογησάντων γέγονε. τὴν δ' ὁμολογίαν πᾶσι τούτοις, ὥσπερ ἐκεῖ ἡ ἰατρική, ἐνταῦθ' ἡ μουσικὴ ἐντίθησιν, ἔρωτα καὶ ὁμόνοιαν ἀλλήλοις ἐμποιήσασα· καὶ ἔστιν αὖ μουσικὴ ⌊τῶν⌋ περὶ ἁρμονίαν καὶ ῥυθμὸν ἐρωτικῶν ἐπιστήμη. καὶ ἐν μέν γ' αὐτῇ τῇ συστάσει ἁρμονίας τε καὶ ῥυθμοῦ οὐδὲν χαλεπὸν τὰ ἐρωτικὰ διαγιγνώσκειν, οὐδ' ὁ διπλοῦς ἔρως ἐνταῦθά πώς ἐστιν· ἀλλ' ἐπειδὰν δέῃ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καταχρῆσθαι ῥυθμῷ τε καὶ ἁρμονίᾳ ἢ ποιοῦντα, ὃ δὴ μελοποιίαν καλοῦσιν, ἢ χρώμενον ὀρθῶς τοῖς πεποιημένοις μέλεσί τε καὶ μέτροις, ὃ δὴ παιδεία ἐκλήθη, ἐνταῦθα δὴ καὶ χαλεπὸν καὶ ἀγαθοῦ δημιουργοῦ δεῖ. πάλιν γὰρ ἥκει ὁ αὐτὸς λόγος, ὅτι τοῖς μὲν κοσμίοις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὡς ἂν κοσμιώτεροι γίγνοιντο οἱ μήπω ὄντες, δεῖ χαρίζεσθαι καὶ φυλάττειν τὸν τούτων ἔρωτα, καὶ οὗτός ἐστιν ὁ καλός, ὁ οὐράνιος, ὁ τῆς οὐρανίας Μούσης ἔρως· ὁ δὲ Πολυμνίας, ὁ πάνδημος, ὃν δεῖ εὐλαβούμενον προσφέρειν οἷς ἂν προσφέρῃ, ὅπως ἂν τὴν μὲν ἡδονὴν αὐτοῦ καρπώσηται, ἀκολασίαν δὲ μηδεμίαν ἐμποιήσῃ, ὥσπερ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ τέχνῃ μέγα ἔργον ταῖς περὶ τὴν ὀψοποιικὴν τέχνην ἐπιθυμίαις καλῶς χρῆσθαι, ὥστ' ἄνευ νόσου τὴν ἡδονὴν καρπώσασθαι. Καὶ ἐν μουσικῇ δὴ καὶ ἐν ἰατρικῇ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι καὶ τοῖς ἀνθρωπείοις καὶ τοῖς θείοις, καθ' ὅσον παρείκει, φυλακτέον ἑκάτερον τὸν ἔρωτα· ἔνεστον γάρ.

pro altero amore nascatur alter, aut quibus abest amor, adesse autem oportet, immittere valet et insitum eximere, eruditus erit artifex. posse enim oportet, quæ in corpore inimica maxime sunt conciliare et amorem illis inserere mutuum. Inimica vero maxime sunt quæ contraria maxime, frigidum calido, amarum dulci, humido siccum, ceteraque hujusmodi. cum amorem his mutuum concordiamque inserere sciret noster ille progenitor Æsculapius, ut hi poetæ testantur quibus et ipse credo, artem nostram composuit. medicina igitur omnis ea ratione, qua loquor, per hunc deum gubernatur, similiter quoque agricultura atque gymnastica. eandem autem esse et de musica rationem, perspicuum est cuivis, vel mediocri ingenio, ut etiam Heraclitus fortasse sensit, verbis tamen parum explicat. unum enim inquit secum ipso discrepans convenire, ut harmonia tum arcus tum lyræ. atqui absurdum dictu est, harmoniam discrepare aut ex discrepantibus quamdiu dissonant esse. sed hoc forte significare volebat, quod ex his quæ prius discrepabant, gravi scilicet et acuto, deinde per artem musicam consonantibus harmonia conficitur. nunquam enim ex gravi et acuto dum discrepant harmonia conflatur. harmonia namque concentus est, concentus vero concordia quædam: concordia autem ex discrepantibus donec discrepant, fieri nunquam potest: quod vero discrepat neque est concors, concinere nequit. quemadmodum etiam rhythmus ex veloci et tardo antea discrepantibus, postea vero concinentibus constituitur. et quemadmodum humoribus medicina concordiam, ita vocibus musica consonantiam tribuens, amorem consensumque mutuum gignit: atqui est musica scientia circa harmoniam et rhythmum affectus amatorios viresque dijudicans. sane in ipsa harmoniæ et rhythmi compositione vis amatoria facile percipi potest, et geminus amor nullo modo hic est: sed tunc demum, cum ad alios rhythmo et harmonia est utendum vel fingendo, quam melodiæ fictionem vocant, vel utendo recte his quæ facta sunt melodiis et metris, quam disciplinàm nominant, ibi difficilis observatio est et perito est opus artifice. huc jam superior ille sermo revertitur, quod videlicet modestis hominibus et iis, qui nondum satis modesti sunt ut fiant, gratificandum horumque servandus est amor, atque hic est decorus ille et cœlestis, Musæque cœlestis amor; Polymniæ vero vulgaris, quem summa cum cautione quibuscumque afferas afferre oportet, ut voluptatem quidem hauriant, incontinentiam vero devitent, sicut in arte nostra arduum est cupiditatibus quæ ad suaves coquorum epulas nos alliciunt recte uti, adeo ut absque bonæ valetudinis detrimento suaviter his vescamur. Quamobrem et in musica et in medicina et in reliquis omnibus, humanis, divinis, utrumque amorem, qui omnibus inest, pro viribus observare debemus.

188 XIII. Ἐπεὶ καὶ ἡ τῶν ὡρῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ σύστα- a
σις μεστή ἐστιν ἀμφοτέρων τούτων· κἀπειδὰν μὲν πρὸς
ἄλληλα τοῦ κοσμίου τύχῃ ἔρωτος, ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον,
τά τε θερμὰ καὶ τὰ ψυχρὰ, καὶ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ, καὶ
5 ἁρμονίαν καὶ κρᾶσιν λάβῃ σώφρονα, ἥκει φέροντα
εὐετηρίαν τε καὶ ὑγίειαν ἀνθρώποις καὶ τοῖς ἄλλοις
ζῴοις τε καὶ φυτοῖς, καὶ οὐδὲν ἠδίκησεν· ὅταν δ' ὁ μετὰ
τῆς ὕβρεως Ἔρως ἐγκρατέστερος περὶ τὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ
ὥρας γένηται, διέφθειρέ τε πολλὰ καὶ ἠδίκησεν. οἵ b
10 τε γὰρ λοιμοὶ φιλοῦσι γίγνεσθαι ἐκ τῶν τοιούτων καὶ
ἄλλ' ἀνόμοια πολλὰ νοσήματα καὶ τοῖς θηρίοις καὶ τοῖς
φυτοῖς· καὶ γὰρ πάχναι καὶ χάλαζαι καὶ ἐρυσῖβαι ἐκ
πλεονεξίας καὶ ἀκοσμίας περὶ ἄλληλα τῶν τοιούτων
γίγνεται ἐρωτικῶν, ὧν ἐπιστήμη περὶ ἄστρων τε φο-
15 ρὰς καὶ ἐνιαυτῶν ὥρας ἀστρονομία καλεῖται. Ἔτι
τοίνυν καὶ θυσίαι πᾶσαι καὶ οἷς μαντικὴ ἐπιστατεῖ —
ταῦτα δ' ἐστὶν ἡ περὶ θεούς τε καὶ ἀνθρώπους πρὸς c
ἀλλήλους κοινωνία — οὐ περὶ ἄλλο τί ἐστιν ἢ περὶ
Ἔρωτος φυλακήν τε καὶ ἴασιν. πᾶσα γὰρ ἡ ἀσέβεια
20 φιλεῖ γίγνεσθαι, ἐὰν μή τις τῷ κοσμίῳ Ἔρωτι χαρί-
ζηται μηδὲ τιμᾷ τ' αὐτὸν καὶ πρεσβεύῃ ἐν παντὶ ἔργῳ,
ἀλλὰ τὸν ἕτερον, καὶ περὶ γονέας καὶ ζῶντας καὶ τετε-
λευτηκότας καὶ περὶ θεούς. ἃ δὴ προστέτακται τῇ
μαντικῇ, ἐπισκοπεῖν τοὺς ἔρωτας καὶ ἰατρεύειν, καὶ
25 ἔστιν αὖ ἡ μαντικὴ φιλίας θεῶν καὶ ἀνθρώπων δη- d
μιουργὸς τῷ ἐπίστασθαι τὰ κατ' ἀνθρώπους ἐρωτικὰ,
ὅσα τείνει πρὸς θέμιν καὶ ἀσέβειαν. Οὕτω πολλὴν καὶ
μεγάλην, μᾶλλον δὲ πᾶσαν δύναμιν ἔχει ξυλλήβδην
μὲν ὁ πᾶς ἔρως, ὁ δὲ περὶ τἀγαθὰ μετὰ σωφροσύνης
30 καὶ δικαιοσύνης ἀποτελούμενος καὶ παρ' ἡμῖν καὶ
παρὰ θεοῖς, οὗτος τὴν μεγίστην δύναμιν ἔχει καὶ πᾶσαν
ἡμῖν εὐδαιμονίαν παρασκευάζει καὶ ἀλλήλοις δυναμέ-
νους ὁμιλεῖν καὶ φίλους εἶναι καὶ τοῖς κρείττοσιν ἡμῶν
θεοῖς. Ἴσως μὲν οὖν κἀγὼ τὸν Ἔρωτα ἐπαινῶν πολλὰ e
35 παραλείπω, οὐ μέντοι ἑκών γε. ἀλλ' εἴ τι ἐξέλιπον,
σὸν ἔργον, ὦ Ἀριστόφανες, ἀναπληρῶσαι· ἢ εἴ πως
ἄλλως ἐν νῷ ἔχεις ἐγκωμιάζειν τὸν θεὸν, ἐγκωμίαζε,
189 ἐπειδὴ καὶ τῆς λυγγὸς πέπαυσαι. Ἐκδεξάμενον οὖν a
ἔφη εἰπεῖν τὸν Ἀριστοφάνη, ὅτι Καὶ μάλ' ἐπαύσατο,
40 οὐ μέντοι πρίν γε τὸν πταρμὸν προσενεχθῆναι αὐτῇ,
ὥστε με θαυμάζειν, εἰ τὸ κόσμιον τοῦ σώματος ἐπιθυ-
μεῖ τοιούτων ψόφων καὶ γαργαλισμῶν, οἷον καὶ ὁ πταρ-
μός ἐστι· πάνυ γὰρ εὐθὺς ἐπαύσατο, ἐπειδὴ αὐτῷ τὸν
πταρμὸν προσήνεγκα. Καὶ τὸν Ἐρυξίμαχον, Ὦ 'γαθὲ,
45 φάναι, Ἀριστόφανες, ὅρα τί ποιεῖς· γελωτοποιεῖς
μέλλων λέγειν, καὶ φύλακά με τοῦ λόγου ἀναγκάζεις
γίγνεσθαι τοῦ σεαυτοῦ, ἐάν τι γελοῖον εἴπῃς, ἐξόν σοι b
ἐν εἰρήνῃ λέγειν. Καὶ τὸν Ἀριστοφάνη γελάσαντα
εἰπεῖν, Εὖ λέγεις, ὦ Ἐρυξίμαχε, καί μοι ἔστω ἄρ-
50 ρητα τὰ εἰρημένα. ἀλλὰ μή με φύλαττε, ὡς ἐγὼ
φοβοῦμαι περὶ τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι, οὔ τι μὴ
γελοῖα εἴπω, τοῦτο μὲν γὰρ ἂν κέρδος εἴη καὶ τῆς
ἡμετέρας Μούσης ἐπιχώριον, ἀλλὰ μὴ καταγέλαστα·
Βαλών γε, φάναι, ὦ Ἀριστόφανες, οἴει ἐκφεύξεσθαι;

XIII. Quin etiam anni temporum constitutio utrisque his plena est : nam quoties illa, quæ modo dicebam, calida et frigida, sicca et humida, congruum inter se sortiuntur amorem, et harmoniam temperiemque opportunam suscipiunt, salubrem et fertilem annum hominibus, animantibus reliquis et plantis afferunt, neque quicquam lædunt : contra vero, cum petulans iste Amor in anni temporibus prævalet, multa corrumpit et lædit. pestes siquidem ex his oriri consueverunt, aliique morbi permulti et varii brutis ac plantis innasci : quoniam pruina, glacies, grando, segetum rubigines et putredines ex immoderato et excedente fines amore proveniunt : horum scientia et cœli motus et anni temporum astronomia vocata est. Præterea sacrificia omnia et illa quibus vaticinium præest — hæc autem sunt communio deorum hominumque invicem — circa nihil aliud versantur quam circa amoris curationem atque custodiam. omnis enim impietas tunc accedere solet, quando quis modesto Amori haud indulget neque eum honorans in omnibus veneratur, sed amorem alterum, et erga parentes vivos et defunctos et erga deos. hos amores discernere atque curare divinationi propositum est, et insuper divinatio amicitiæ inter deos et homines opifex est, quod intelligit qui potissimum ex humanis amoribus fas aut nefas attingit. Atque ita multam et amplam, imo vero omnem vim summatim quidem omnis continet amor, sed qui circa bona cum temperantia et justitia tam apud nos quam apud deos versatur, hic vim summam habet omnemque nobis beatitudinem exhibet, nam et nos invicem communi vita conciliat et diis humana natura præstantioribus amicos efficit. Fortasse et ego multa quæ ad laudandum Amorem pertinent prætermitto, neque sponte tamen. quod autem deest, tuum est, Aristophanes, adimplere : vel si aliter hunc deum honorare vis, honora, cum singultus cessaverit. Jam sedatus est, dixisse Aristophanem hunc excipientem, non tamen prius quam sternutamentum ei adhibui, quo fit ut admirer, si congrua corporis affectio hujuscemodi crepitibus et titillatione indiget, qualis est sternutatio : etenim simul atque sternutatio exorta est destitit. Vide, o bone Aristophanes, quid agas, respondisse Eryximachum : jocaris sermonem habiturus, et observatorem me fieri cogis sermonis tui, si quid forte ridendum protuleris, cui loqui secure licuisset. Probe loqueris, Eryximache, Aristophanem dixisse, sint ista mihi non dicta. sed ne me observes, neque enim vereor ne quid quod risum moveat, in medium afferam, hoc enim lucrifacerem, nam Musæ nostræ proprium, sed ne deridenda proferam timeo. Emisso, respondisse Eryximachum, in nos jaculo, Aristophanes, aufugere speras? at mentem dicendis adhibe,

ἀλλὰ πρόσεχε τὸν νοῦν, καὶ οὕτως λέγε ὡς δώσων c λόγον. ἴσως μέντοι, ἂν δόξῃ μοι, ἀφήσω σε.

XIV. Καὶ μήν, ὦ Ἐρυξίμαχε, εἰπεῖν τὸν Ἀριστοφάνη, ἄλλῃ γέ πῃ ἐν νῷ ἔχω λέγειν ἢ ᾗ σύ τε καὶ Παυσανίας εἰπέτην. ἐμοὶ γὰρ δοκοῦσιν ἄνθρωποι παντάπασι τὴν τοῦ ἔρωτος δύναμιν οὐκ ᾐσθῆσθαι, ἐπεὶ αἰσθανόμενοί γε μέγιστ' ἂν αὐτοῦ ἱερὰ κατασκευάσαι καὶ βωμούς, καὶ θυσίας ἂν ποιεῖσθαι μεγίστας, οὐχ ὥσπερ νῦν τούτων οὐδὲν γίγνεται περὶ αὐτόν, δέον πάντων μάλιστα γίγνεσθαι. ἔστι γὰρ θεῶν φιλανθρωπότατος, d ἐπίκουρός τ' ὢν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰατρὸς τούτων, ὧν ἰαθέντων μεγίστη εὐδαιμονία ἂν τῷ ἀνθρωπείῳ γένει εἴη. ἐγὼ οὖν πειράσομαι ὑμῖν εἰσηγήσασθαι τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ὑμεῖς δὲ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι ἔσεσθε. 5 δεῖ δὲ πρῶτον ὑμᾶς μαθεῖν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὰ παθήματα αὐτῆς. Ἡ γὰρ πάλαι ἡμῶν φύσις οὐχ ἡ αὐτὴ ἦν ἥπερ νῦν, ἀλλ' ἀλλοία· πρῶτον μὲν γὰρ τρί' ἦν τὰ γένη τὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὥσπερ νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ καὶ τρίτον 10 προσῆν κοινὸν ὂν ἀμφοτέρων τούτων, οὗ νῦν ὄνομα e λοιπόν, αὐτὸ δ' ἠφάνισται· ἀνδρόγυνον γὰρ ἓν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τοῦ τ' ἄρρενος καὶ θήλεος, νῦν δ' οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἢ ἐν ὀνείδει ὄνομα κείμενον. ἔπειθ' ὅλον ἦν ἑκάστου τοῦ ἀνθρώ-15 που τὸ εἶδος στρογγύλον, νῶτον καὶ πλευρὰς κύκλῳ ἔχον. χεῖρας δὲ τέτταρας εἶχε, καὶ τὰ σκέλη ἴσα ταῖς χερσί, καὶ πρόσωπα δύ' ἐπ' αὐχένι κυκλοτερεῖ, ὅμοια 190 πάντῃ· κεφαλὴν δ' ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς προσώποις ἐναν- a τίοις κειμένοις μίαν, καὶ ὦτα τέτταρα, καὶ αἰδοῖα δύο, 21 καὶ τἆλλα πάνθ' ὡς ἀπὸ τούτων ἄν τις εἰκάσειεν. ἐπορεύετο δὲ καὶ ὀρθὸν ὥσπερ νῦν, ὁποτέρωσε βουληθείη· καὶ ὁπότε ταχὺ ὁρμήσειε θεῖν, ὥσπερ οἱ κυβιστῶντες εἰς ὀρθὸν τὰ σκέλη περιφερόμενοι κυβιστῶσι κύκλῳ, ὀκτὼ τότ' οὖσι τοῖς μέλεσιν ἀπερειδόμενοι ταχὺ ἐφέ-25 ροντο κύκλῳ. ἦν δὲ διὰ ταῦτα τρία τὰ γένη καὶ τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν ἄρρεν ἦν τοῦ ἡλίου τὴν ἀρχὴν b ἔκγονον, τὸ δὲ θῆλυ τῆς γῆς, τὸ δ' ἀμφοτέρων μετέχον τῆς σελήνης, ὅτι καὶ ἡ σελήνη ἀμφοτέρων μετέχει. περιφερῆ δὲ δὴ ἦν καὶ αὐτὰ καὶ ἡ πορεία αὐτῶν διὰ τὸ 40 τοῖς γονεῦσιν ὅμοια εἶναι. ἦν οὖν τὴν ἰσχὺν δεινὰ καὶ τὴν ῥώμην, καὶ τὰ φρονήματα μεγάλα εἶχον, ἐπεχείρησαν δὲ τοῖς θεοῖς, καὶ ὃ λέγει Ὅμηρος περὶ Ἐφιάλτου τε καὶ Ὤτου, περὶ ἐκείνων λέγεται, τὸ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάβασιν ἐπιχειρεῖν ποιεῖν, ὡς ἐπιθησομένων c 45 τοῖς θεοῖς.

XV. Ὁ οὖν Ζεὺς καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ ἐβουλεύοντο, ὅ τι χρὴ αὐτοὺς ποιῆσαι, καὶ ἠπόρουν· οὔτε γὰρ ὅπως ἀποκτείνειαν εἶχον καὶ ὥσπερ τοὺς γίγαντας κεραυνώσαντες τὸ γένος ἀφανίσειαν — αἱ τιμαὶ γὰρ αὐτοῖς 50 καὶ τὰ ἱερὰ τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἠφανίζετο — οὔθ' ὅπως ἐῷεν ἀσελγαίνειν. μόγις δὴ ὁ Ζεὺς ἐννοήσας λέγει, ὅτι Δοκῶ μοι, ἔφη, ἔχειν μηχανήν, ὡς ἂν εἶέν τ' ἄνθρωποι καὶ παύσαιντο τῆς ἀκολασίας ἀσθενέ- b στεροι γενόμενοι. νῦν μὲν γὰρ αὐτούς, ἔφη, διατεμῶ

tanquam rationem dictorum redditurus. fortasse vero, si videbitur, te dimittam.

XIV. Aliter, o Eryximache, dixit Aristophanes, quam tu et Pausanias loqui cogito. mihi enim videntur homines amoris vim omnino ignorasse, nam si eam nossent, delubra illi insignia, aras et hostias dedicarent, quorum nihil his temporibus agitur, cum maxime omnium observare hæc deceat. est enim præ ceteris diis summopere generi humano beneficus tutor hominum atque medicus horum, quibus sanatis summam genus nostrum felicitatem nancisceretur. ego conabor igitur vim illius vobis exponere, vos autem ceteros deinde docebitis. vos oportet primum qualis hominum natura sit quæve illius passiones perdiscere. Neque enim qualis nunc est olim erat nostra natura. principio tria hominum erant genera, non, uti nunc duo, mas et femina, verum etiam tertium quoddam aderat, ex utrisque his compositum, cujus nunc nobis restat nomen, ipsum periit: androgynum quippe tunc erat et specie et nomine, ex maris et feminæ sexu commixtum, nunc profecto defecit, nomen solum infame relictum. præterea tota cujusque hominis species erat rotunda, dorsum et latera circum habens. manus vero habebat quatuor, totidemque crura, vultus item duos tereti cervice connexos et omnino consimiles: caput utrisque vultibus contra versis unum, aures quatuor, genitalia duo, et reliqua omnia, ut ex his quisque convenienter existimare potest. incedebat tunc et rectum ut nunc, in utram vellet partem: et quoties celerius ire contenderet, instar eorum qui prono capite crura sursum circumferentes circularem choream exercent, tunc octo membris innixi celeri circulo ferebantur. ob hanc vero causam tria genera et talia erant, quia masculum sole genitum erat, femina terra, promiscuum denique luna, utriusque enim luna est particeps. sphærica vero erant et figura et motu, quia parentum similia. unde robur et vires illis magnæ, et elatus animus erant, quare cum diis pugnare tentabant et in cœlum ascendere, quemadmodum de Ephialte et Oto scribit Homerus, ut deos adorirentur.

XV. Jupiter igitur unaque dii ceteri quid agendum esset consultaverunt, et ambigebant: nam neque quomodo eos interficerent reperiebant et eorum sicuti gigantum fulminando genus delerent — humanus enim deorum cultus sacrorumque honor periret — neque quomodo in tanta insolentia perseverare illos sinerent. tandem re perspecta Jupiter sententiam suam explicuit atque, Inveni, inquit, qua ratione fieri possit, ut et sint homines et modestiores sint, si scilicet imbecilliores facti erunt. unumquemque igitur nunc duas in

δίχα ἕκαστον, καὶ ἅμα μὲν ἀσθενέστεροι ἔσονται, ἅμα δὲ χρησιμώτεροι ἡμῖν διὰ τὸ πλείους τὸν ἀριθμὸν γεγονέναι· καὶ βαδιοῦνται ὀρθοὶ ἐπὶ δυοῖν σκελοῖν. ἐὰν δ' ἔτι δοκῶσιν ἀσελγαίνειν καὶ μὴ ἐθέλωσιν ἡσυχίαν 5 ἄγειν, πάλιν αὖ, ἔφη, τεμῶ δίχα, ὥστ' ἐφ' ἑνὸς πορεύσονται σκέλους ἀσκωλιάζοντες. Ταῦτ' εἰπὼν ἔτεμνε τοὺς ἀνθρώπους διχα, ὥσπερ οἱ τὰ ὄα τέμνοντες καὶ μέλλοντες ταριχεύειν, ἢ ὥσπερ οἱ τὰ ᾠὰ ταῖς θριξίν. e ὄντινα δὲ τέμοι, τὸν Ἀπόλλω ἐκέλευε τό τε πρόσωπον 10 μεταστρέφειν καὶ τὸ τοῦ αὐχένος ἥμισυ πρὸς τὴν τομὴν, ἵνα θεώμενος τὴν αὑτοῦ τμῆσιν κοσμιώτερος εἴη ἄνθρωπος, καὶ τἄλλ' ἰᾶσθαι ἐκέλευεν. ὁ δὲ τό τε πρόσωπον μετέστρεφε, καὶ συνέλκων πανταχόθεν τὸ δέρμα ἐπὶ τὴν γαστέρα νῦν καλουμένην, ὥσπερ τὰ σύ-15 σπαστα βαλάντια, ἓν στόμα ποιῶν ἀπέδει κατὰ μέσην τὴν γαστέρα, ὃ δὴ τὸν ὀμφαλὸν καλοῦσι. καὶ τὰς 191 μὲν ἄλλας ῥυτίδας τὰς πολλὰς ἐξελέαινε καὶ τὰ στήθη a διήρθρου, ἔχων τι τοιοῦτον ὄργανον, οἷον οἱ σκυτοτόμοι, περὶ τὸν καλάποδα λεαίνοντες τὰς τῶν σκυτῶν 20 ῥυτίδας· ὀλίγας δὲ κατέλιπε, τὰς περὶ αὐτὴν τὴν γαστέρα καὶ τὸν ὀμφαλὸν, μνημεῖον εἶναι τοῦ παλαιοῦ πάθους. ἐπειδὴ οὖν ἡ φύσις δίχα ἐτμήθη, ποθοῦν ἕκαστον τὸ ἥμισυ τὸ αὑτοῦ ξυνῄει, καὶ περιβάλλοντες τὰς χεῖρας καὶ συμπλεκόμενοι ἀλλήλοις, ἐπιθυμοῦντες 25 συμφῦναι, ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης b ἀργίας διὰ τὸ μηδὲν ἐθέλειν χωρὶς ἀλλήλων ποιεῖν. καὶ ὁπότε τι ἀποθάνοι τῶν ἡμίσεων, τὸ δὲ λειφθείη, τὸ λειφθὲν ἄλλο ἐζήτει καὶ συνεπλέκετο, εἴτε γυναικὸς τῆς ὅλης ἐντύχοι ἡμίσει, ὃ δὴ νῦν γυναῖκα καλοῦμεν, 30 εἴτ' ἀνδρός· καὶ οὕτως ἀπώλλυντο. ἐλεήσας δ' ὁ Ζεὺς ἄλλην μηχανὴν πορίζεται, καὶ μετατίθησιν αὐτῶν τὰ αἰδοῖα εἰς τὸ πρόσθε· τέως γὰρ καὶ ταῦτ' ἐκτὸς εἶχον, καὶ ἐγέννων καὶ ἔτικτον οὐκ εἰς ἀλλήλους, ἀλλ' εἰς γῆν, ὥσπερ οἱ τέττιγες. μετέθηκέ τ' οὖν οὕτως αὐτὰ εἰς c 35 τὸ πρόσθε καὶ διὰ τούτων τὴν γένεσιν ἐν ἀλλήλοις ἐποίησε, διὰ τοῦ ἄρρενος ἐν τῷ θήλει, τῶνδ' ἕνεκα, ἵν' ἐν τῇ συμπλοκῇ ἅμα μὲν εἰ ἀνὴρ γυναικὶ ἐντύχοι, γεννῷεν καὶ γίγνοιτο τὸ γένος, ἅμα δ' εἰ καὶ ἄρρεν ἄρρενι, πλησμονὴ γοῦν γίγνοιτο τῆς συνουσίας καὶ διαπαύοιντο 40 καὶ ἐπὶ τὰ ἔργα τρέποιντο καὶ τοῦ ἄλλου βίου ἐπιμελοῖντο. Ἔστι δὴ οὖν ἐκ τόσου ὁ ἔρως ἔμφυτος ἀλλήλων τοῖς ἀνθρώποις καὶ τῆς ἀρχαίας φύσεως συναγω- d γεὺς καὶ ἐπιχειρῶν ποιῆσαι ἓν ἐκ δυοῖν καὶ ἰάσασθαι τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην.

45 XVI. Ἕκαστος οὖν ἡμῶν ἐστιν ἀνθρώπου ξύμβολον, ἅτε τετμημένος ὥσπερ αἱ ψῆτται, ἐξ ἑνὸς δύο. ζητεῖ δὴ ἀεὶ τὸ αὑτοῦ ἕκαστος ξύμβολον. ὅσοι μὲν οὖν τῶν ἀνδρῶν τοῦ κοινοῦ τμῆμά εἰσιν, ὃ δὴ τότ' ἀνδρόγυνον ἐκαλεῖτο, φιλογύναικές τ' εἰσὶ καὶ οἱ πολ-50 λοὶ τῶν μοιχῶν ἐκ τούτου τοῦ γένους γεγόνασι, καὶ ὅσαι αὖ γυναῖκες φίλανδροί τε καὶ μοιχεύτριαι, ἐκ e τούτου τοῦ γένους γίγνονται. ὅσαι δὲ τῶν γυναικῶν γυναικὸς τμῆμά εἰσιν, οὐ πάνυ αὗται τοῖς ἀνδράσι τὸν νοῦν προσέχουσιν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὰς γυναῖκας τε-

partes dividam, ex quo et debiliores erunt et nobis etiam magis id conducet, numero siquidem plures erunt: atque recti duobus cruribus incedent. quodsi rursus impie procaces videantur et nolint quiescere, iterum in duo secabo, ut unico crure nixi tanquam in utre saltantes incedant. Hæc fatus bifariam partitus est singulos, instar eorum qui sorba dividunt, ut sale condiant, vel qui capillis ova secant. mandavitque Apollini, ut partione facta cujusque vultum cervicisque dimidium in eam partem qua sectus esset verteret, ut scissionem suam considerans modestior fieret, atque reliquis eum mederi jussit. ille vultum vertit, et contrahens undique cutem in eum qui nunc venter vocatur, tanquam contracta marsupia os, unum faciens medio in ventre ligavit, quem quidem nexum umbilicum vocant. et reliquas quidem rugas maxima ex parte lævigavit pectoraque articulatim distinxit, instrumento quodam tali utens, quali coriarii cum corii rugas super pedis formulam poliunt: nonnullas vero circa ipsum ventrem umbilicumque reliquit, ut homines admoneant quid olim passi sint. postquam igitur natura hominum ita divisa fuit, cum quisque dimidium sui cuperet, inter se concurrebant, circumjactisque brachiis se invicem complectebantur, conflari affectantes, unde fame et torpore moriebantur, quod sejuncti nihil agere volebant. et cum dimidium unum moriebatur, restabatque alterum, quod supererat rursus aliud adsciscebat similiterque congrediebatur, sive solius cujusdam totiusque feminæ dimidium esset, quam feminam nunc vocamus, seu viri: atque ita genus hominum deperibat. quocirca miseratus Jupiter remedium aliud excogitavit, permutavit genitalia et quæ prius retro erant ad anteriores partes transtulit: antea siquidem cum retro hæc haberent, non invicem sed in terram spargentes semina cicadarum instar concipiebant atque generabant. cum vero ad anteriora transposuisset, per hæc generationem in se invicem fecit expleri, per masculum quidem in femina, hac de causa, ut, si in amplexu vir feminæ commisceretur, genita prole speciem hominum propagarent, sin autem masculo masculus, satietate ab amplexu amoverentur et ad res gerendas conversi victum curarent. Hinc utique ex illo tempore mutuus hominibus innatus est amor, priscæ naturæ conciliator, annitens unum ex duobus efficere hominumque naturæ mederi.

XVI. Est igitur quisque nostrûm dimidium hominis, quasi symbolum, utpote sectus quemadmodum pisciculi qui psettæ vocantur, factique sumus ex uno duo. itaque quærit perpetuo sui quisque dimidium. quicumque igitur ex viris promiscui generis portio sunt, quod olim androgynum vocabatur, mulierosi sunt adulterique plurimi ex his sunt, et ex hoc sane genere originem ducunt quæcumque mulieres virorum cupidæ mœchæque sunt. quæ vero mulieres mulieris pars sunt, haud multum viros desiderant, sed feminas magis affec-

τραμμέναι εἰσὶ, καὶ αἱ ἑταιρίστριαι ἐκ τούτου τοῦ γένους γίγνονται. ὅσοι δ' ἄρρενος τμῆμά εἰσι, τὰ ἄρρενα διώκουσι, καὶ ἕως μὲν ἂν παῖδες ὦσιν, ἅτε τεμάχια ὄντα τοῦ ἄρρενος, φιλοῦσι τοὺς ἄνδρας καὶ
192 χαίρουσι συγκατακείμενοι καὶ συμπεπλεγμένοι τοῖς ἀνδράσι, καί εἰσιν οὗτοι [οἱ] βέλτιστοι τῶν παίδων καὶ a μειρακίων, ἅτ' ἀνδρειότατοι ὄντες φύσει. φασὶ δὲ δή τινες αὐτοὺς ἀναισχύντους εἶναι, ψευδόμενοι· οὐ γὰρ ὑπ' ἀναισχυντίας τοῦτο δρῶσιν, ἀλλ' ὑπὸ θάρρους
10 καὶ ἀνδρείας καὶ ἀρρενωπίας, τὸ ὅμοιον αὐτοῖς ἀσπαζόμενοι. μέγα δὲ τεκμήριον· καὶ γὰρ τελεωθέντες μόνοι ἀποβαίνουσιν εἰς τὰ πολιτικὰ ἄνδρες οἱ τοιοῦτοι. ἐπειδὰν δ' ἀνδρωθῶσι, παιδεραστοῦσι καὶ πρὸς γάμους καὶ παιδοποιίας οὐ προσέχουσι τὸν νοῦν φύσει, ἀλλ' b
15 ὑπὸ τοῦ νόμου ἀναγκάζονται· ἀλλ' ἐξαρκεῖ αὐτοῖς μετ' ἀλλήλων καταζῆν ἀγάμοις. πάντως μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος παιδεραστής τε καὶ φιλεραστὴς γίγνεται, ἀεὶ τὸ ξυγγενὲς ἀσπαζόμενος. ὅταν μὲν οὖν καὶ αὐτῷ ἐκείνῳ ἐντύχῃ τῷ αὑτοῦ ἡμίσει καὶ ὁ παιδεραστὴς καὶ ἄλλος
20 πᾶς, τότε καὶ θαυμαστὰ ἐκπλήττονται φιλίᾳ τε καὶ οἰκειότητι καὶ ἔρωτι, οὐκ ἐθέλοντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν, c χωρίζεσθαι ἀλλήλων οὐδὲ σμικρὸν χρόνον. καὶ οἱ διατελοῦντες μετ' ἀλλήλων διὰ βίου οὗτοί εἰσιν, οἳ οὐδ' ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν, ὅ τι βούλονται σφίσι παρ' ἀλλήλων
25 γίγνεσθαι. οὐδὲ γὰρ ἂν δόξειε τοῦτ' εἶναι ἡ τῶν ἀφροδισίων συνουσία, ὡς ἄρα τούτου ἕνεκα ἕτερος ἑτέρῳ χαίρει ξυνὼν οὕτως ἐπὶ μεγάλης σπουδῆς· ἀλλ' ἄλλο τι βουλομένη ἑκατέρου ἡ ψυχὴ δήλη ἐστὶν, ὃ οὐ δύναται εἰπεῖν, ἀλλὰ μαντεύεται ὃ βούλεται καὶ αἰνίττε- d
30 ται. καὶ εἰ αὐτοῖς ἐν τῷ αὐτῷ κατακειμένοις ἐπιστὰς ὁ Ἥφαιστος, ἔχων τὰ ὄργανα, ἔροιτο, Τί ἔσθ' ὃ βούλεσθε, ὦ ἄνθρωποι, ὑμῖν παρ' ἀλλήλων γενέσθαι; — καὶ εἰ ἀποροῦντας αὐτοὺς πάλιν ἔροιτο, Ἆρά γε τοῦδ' ἐπιθυμεῖτε, ἐν τῷ αὐτῷ γενέσθαι ὅτι μάλιστ'
35 ἀλλήλοις, ὥστε καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν μὴ ἀπολείπεσθαι ἀλλήλων; εἰ γὰρ τούτου ἐπιθυμεῖτε, ἐθέλω ὑμᾶς συντῆξαι καὶ συμφῦσαι εἰς ταὐτὸν, ὥστε δύ' ὄντας ἕνα e γεγονέναι καὶ ἕως τ' ἂν ζῆτε, ὡς ἕνα ὄντα, κοινῇ ἀμφοτέρους ζῆν· κἀπειδὰν ἀποθάνητε, ἐκεῖ αὖ ἐν Ἅιδου
40 ἀντὶ δυεῖν ἕνα εἶναι κοινῇ τεθνεῶτε. ἀλλ' ὁρᾶτε, εἰ τούτου ἐρᾶτε καὶ ἐξαρκεῖ ὑμῖν, ἂν τούτου τύχητε — ταῦτ' ἀκούσας ἴσμεν ὅτι οὐδ' ἂν εἷς ἐξαρνηθείη οὐδ' ἄλλο τι ἂν φανείη βουλόμενος, ἀλλ' ἀτεχνῶς οἴοιτ' ἂν ἀκηκοέναι τοῦτο, ὃ πάλαι ἄρ' ἐπεθύμει, συν-
45 ελθὼν καὶ συντακεὶς τῷ ἐρωμένῳ ἐκ δυεῖν εἷς γενέσθαι. τοῦτο γάρ ἐστι ταἴτιον, ὅτι ἡ ἀρχαία φύσις ἡμῶν ἦν αὕτη καὶ ἦμεν ὅλοι· τοῦ ὅλου οὖν τῇ ἐπιθυ-
193 μίᾳ καὶ διώξει ἔρως ὄνομα. καὶ προτοῦ, ὥσπερ λέγω, a ἓν ἦμεν· νυνὶ δὲ διὰ τὴν ἀδικίαν διῳκίσθημεν ὑπὸ τοῦ
50 θεοῦ, καθάπερ Ἀρκάδες ὑπὸ Λακεδαιμονίων. φόβος οὖν ἔστιν, ἐὰν μὴ κόσμιοι ὦμεν πρὸς τοὺς θεοὺς, ὅπως μὴ καὶ αὖθις διασχισθησόμεθα, καὶ περίιμεν ἔχοντες ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς στήλαις κατὰ γραφὴν ἐκτετυπωμένοι διαπεπρισμένοι κατὰ τὰς ῥῖνας, γεγονότες ὥσπερ λί-

tant, atque hinc tribades nascuntur. at vero qui maris portio sunt, mascula sequuntur, et dum pueri sunt, utpote qui maris particula sunt, viros deligunt virorumque familiaritate assidua congressuque gaudent, hique sunt puerorum adolescentulorumque omnium optimi, quippe indole generosissimi. hos quidam impudicos falso appellant: neque enim impudentia ulla, sed generositate et fortitudine quadam mascula virilique natura hoc agunt, quod simile sibi amant. hujus evidens argumentum est: cum enim adoleverint, hi soli ad civilem administrationem conversi viri præstantes evadunt, ætate virili adolescentes diligunt, matrimonium vero prolisque generationem natura spernunt, sed lege coguntur: cœlebs porro vita his placet. omnino igitur vir talis mares diligit amicorumque studiosus efficitur, cognatum semper amans. quoties itaque dimidium suum alicui, cujuscumque sexus avidus sit, occurrit, vehementissime obstupescunt amicitiaque et familiaritate et amore ardent, neque momentum quidem, ut ita dixerim, sejungi invicem patiuntur. atque hi sunt, qui per omnem vitam permanent, neque, quid potissimum a se vicissim expetant, exprimere possunt. neque enim venereus coitus id esse videtur, cujus gratia alter alterius consuetudine tantopere delectatur: sed aliud quiddam est profecto, quod animus utriusque cupit nec exprimere valet, sed vaticinatur potius conjicitque. atqui si una jacentibus illis Vulcanus cum suis instrumentis adstans interrogaret, Quid est, o homnies, quod a vobis vicissim exigitis? — et ambigentibus illis iterum percunctaretur, Numquid hoc exoptatis, in unum idemque maxime congredi, adeo ut neque die neque nocte invicem separemini? si enim hoc affectatis, colliquefaciam vos confundamque in idem, ut ex duobus unum efficiamini, et tam in hac vita una vivatis, quam post mortem item apud inferos pro duobus unum semper perseveretis, una mortui. videte an hoc sit, quod ardeatis, satisque futurum sit vobis, si hujus compotes efficiamini — si hæc, inquam, audirent, certe nemo renueret aut aliud quam hoc expetere appareret, sed re vera quod olim cupiebat, id audisse se quisque putaret, congressu videlicet commixtioneque cum amato unum ex duobus fieri. hujus causa est, quia prisca hominum natura hæc est et integri eramus: totius igitur reficiendi cupido nixusque amoris nomen accepit. olim quidem, ut supra narrabam, unum eramus: deinde propter injustitiam a deo scissi sumus, quemadmodum a Lacedæmoniis Arcades. verendum igitur est, ne, si minus modesti quam deceat in deos simus, iterum dividamur, et efficiamur, quales qui in columnis figurantur, nares secti, facti similes talorum in medio dissectorum qui lispæ vocantur. sed horum gratia unumquemque decet summa

σπαι. ἀλλὰ τούτων ἕνεκα πάντ' ἄνδρα χρὴ ἅπαντι παρακελεύεσθαι εὐσεβεῖν περὶ θεούς, ἵνα τὰ μὲν ἐκφύ- b γωμεν, τῶν δὲ τύχωμεν, ὧν ὁ Ἔρως ἡμῖν ἡγεμὼν καὶ στρατηγός. ᾧ μηδεὶς ἐναντία πραττέτω· πράτ- 5 τει δ' ἐναντία ὅστις θεοῖς ἀπεχθάνεται. φίλοι γὰρ γενόμενοι καὶ διαλλαγέντες τῷ θεῷ ἐξευρήσομέν τε καὶ ἐντευξόμεθα τοῖς παιδικοῖς τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν [, ὃ τῶν νῦν ὀλίγοι ποιοῦσι]. καὶ μή μοι ὑπολάβῃ Ἐρυξίμαχος κωμῳδῶν τὸν λόγον, ὡς Παυσανίαν καὶ Ἀγάθωνα 10 λέγω· ἴσως μὲν γὰρ καὶ οὗτοι τούτων τυγχάνουσιν c ὄντες καὶ εἰσὶν ἀμφότεροι τὴν φύσιν ἄρρενες, λέγω δ' οὖν ἔγωγε καθ' ἁπάντων καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὅτι οὕτως ἂν ἡμῶν τὸ γένος εὔδαιμον γένοιτο, εἰ ἐκτελέσαιμεν τὸν ἔρωτα καὶ τῶν παιδικῶν τῶν αὑτοῦ ἕκα- 15 στος τύχοι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπελθὼν φύσιν. εἰ δὲ τοῦτ' ἄριστον, ἀναγκαῖον καὶ τῶν νῦν παρόντων τὸ τούτου ἐγγυτάτω ἄριστον εἶναι. τοῦτο δ' ἐστὶ παιδικῶν τυχεῖν κατὰ νοῦν αὐτῷ πεφυκότων. οὗ δὴ τὸν αἴτιον θεὸν ὑμνοῦντες δικαίως ἂν ὑμνοῖμεν Ἔρωτα, d 20 ὃς ἔν τε τῷ παρόντι ἡμᾶς πλεῖστα ὀνίνησιν εἰς τὸ οἰκεῖον ἄγων, καὶ εἰς τὸ ἔπειτ' ἐλπίδας μεγίστας παρέχεται, ἡμῶν παρεχομένων πρὸς θεοὺς εὐσέβειαν, καταστήσας ἡμᾶς εἰς τὴν ἀρχαίαν φύσιν καὶ ἰασάμενος μακαρίους καὶ εὐδαίμονας ποιήσειν.

25 XVII. Οὗτος, ἔφη, ὦ Ἐρυξίμαχε, ὁ ἐμὸς λόγος ἐστὶ περὶ Ἔρωτος, ἀλλοῖος ἢ ὁ σός. ὥσπερ οὖν ἐδεήθην σου, μὴ κωμῳδήσῃς αὐτόν, ἵνα καὶ τῶν λοιπῶν ἀκούσωμεν, τί ἕκαστος ἐρεῖ, μᾶλλον δὲ τί ἑκάτερος· e Ἀγάθων γὰρ καὶ Σωκράτης λοιποί. Ἀλλὰ πείσομαί 30 σοι, ἔφη φάναι τὸν Ἐρυξίμαχον· καὶ γάρ μοι ὁ λόγος ἡδέως ἐρρήθη. καὶ εἰ μὴ ξυνῄδη Σωκράτει τε καὶ Ἀγάθωνι δεινοῖς οὖσι περὶ τὰ ἐρωτικά, πάνυ ἂν ἐφοβούμην, μὴ ἀπορήσωσι λόγων διὰ τὸ πολλὰ καὶ παντοδαπὰ εἰρῆσθαι· νῦν δ' ὅμως θαρρῶ. Τὸν οὖν Σω- 194 κράτη εἰπεῖν, Καλῶς γὰρ αὐτὸς ἠγώνισαι, ὦ Ἐρυξί- a μαχε. εἰ δὲ γένοιο οὗ νῦν ἐγώ εἰμι, μᾶλλον δ' ἴσως οὗ ἔσομαι, ἐπειδὰν καὶ Ἀγάθων εἴπῃ, εὖ [καὶ] μάλ' ἂν φοβοῖο καὶ ἐν παντὶ εἴης, ὥσπερ ἐγὼ νῦν. Φαρμάττειν βούλει με, ὦ Σώκρατες, εἰπεῖν τὸν Ἀγάθωνα, 40 ἵνα θορυβηθῶ διὰ τὸ οἴεσθαι τὸ θέατρον προσδοκίαν μεγάλην ἔχειν, ὡς εὖ ἐροῦντος ἐμοῦ. Ἐπιλήσμων μεντἂν εἴην, ὦ Ἀγάθων, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, εἰ ἰδὼν τὴν σὴν ἀνδρείαν καὶ μεγαλοφροσύνην ἀναβαίνοντος b ἐπὶ τὸν ὀκρίβαντα μετὰ τῶν ὑποκριτῶν καὶ βλέψαντος 45 ἐναντία τοσούτῳ θεάτρῳ, μέλλοντος ἐπιδείξεσθαι σαυτοῦ λόγους, καὶ οὐδ' ὁπωστιοῦν ἐκπλαγέντος, νῦν οἰηθείην σε θορυβήσεσθαι ἕνεχ' ἡμῶν ὀλίγων ἀνθρώπων. Τί δαί; ὦ Σώκρατες, τὸν Ἀγάθωνα φάναι, οὐ δήπου με οὕτω θεάτρου μεστὸν ἡγεῖ, ὥστε καὶ ἀγνοεῖν, ὅτι 50 νοῦν ἔχοντι ὀλίγοι ἔμφρονες πολλῶν ἀφρόνων φοβερώτεροι. Οὐ μεντἂν καλῶς ποιοίην, φάναι τὸν Σω- c κράτη, ὦ Ἀγάθων, περὶ σοῦ τι ἐγὼ ἄγροικον δοξάζων· ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι, εἴ τισιν ἐντύχοις, οὓς ἡγοῖο σοφούς, μᾶλλον ἂν αὐτῶν φροντίζοις ἢ τῶν πολλῶν. ἀλλὰ μὴ

pietate deos colere, et alios ad hoc exhortari, ut hæc vitemus, adipiscamur illa, quemadmodum nos dux noster Amor et imperator admonet. cui nullus repugnare audeat: repugnat autem huic, qui invisus est diis. nam si deo reconciliati eum propitium habuerimus, singuli dimidium suum exoptatum reperiemus et consequemur (, quod quidem pauci his temporibus agunt). neque sermonem hunc meum ludens Eryximachus interpellet, quasi Pausaniam Agathonemque dicam: forte enim et hi ex his sunt et natura ambo mares exsistunt, assero vero equidem de omnibus viris ac feminis, ita demum genus nostrum fore beatum, si quando amoris impetum expleamus et suis quisque deliciis potiatur in antiquam naturam penitus restitutus. si hoc felicissimum est, sequitur ut ex iis, quæ nunc nobis tributa sunt, quod huic proximum est, id sit et optimum. hoc autem est, ut quilibet eos, qui natura ipsi cordi sunt, nanciscatur. cujus rei utique auctorem deum laudantes Amorem jure laudare debemus, qui in præsentia nos summopere juvat, dum ad id quod cuique proprium est nos ducit, et in posterum spem summam porrigit, nobis deos pie colentibus, in veterem naturam restituendo medendoque se nos felices et beatos effecturum.

XVII. Hic meus est, Eryximache, de amore sermo, a tuo diversus. eum igitur, ut supra oravi, ne carpas, ut audiamus quid quisque reliquorum afferat, imo quid uterque: nam Agatho et Socrates restant. Morem tibi geram, dicere Eryximachum: nam mihi oratio tua suavis visa. et nisi cognovissem Socratem et Agathonem in amatoriis esse facundos, vehementer dubitassem, ne verba illis deficerent eo, quod multa variaque sunt dicta: verum nunc tamen de illis confido. Strenue et ipse certasti, o Eryximache, Socrates dicebat. verum si in eo esses, in quo nunc ego sum, vel potius in quo ero, cum Agatho quoque dixerit, perinde ut ego nunc, maxime formidares et aqua tibi hæreret. Incantationibus circumvenire me vis, o Socrates, Agathonem respondisse, ut in conspectu vestro pavescam, quod magna apud vos tanquam in theatro de me exspectatio sit, quasi bene sim dicturus. Nimis, o Agatho, obliviosus essem, dixisse Socratem, si te nunc propter nos tam paucos homines trepidaturum putarem, quem tam fortiter tamque generose ascendisse pulpitum una cum histrionibus viderim et adversis oculis tantam coronam intuitum sine ullo terrore, cum tuas fabulas prolaturus esses. Ne me adeo, dicere Agathonem, theatri applausu inflatum putes, ut ignorem prudenti viro paucorum sapientum magis quam multorum insipientium judicium esse verendum. Inique judicarem, Agatho, Socratem dicere, si quid in te rusticum existimarem: bene novi equidem, quod, si in aliquos incideres tuo judicio sapientes, magis eos quam vulgus curares. sed for-

οὐχ οὗτοι ἡμεῖς ὦμεν· ἡμεῖς μὲν γὰρ κἀκεῖ παρῆμεν
καὶ ἦμεν τῶν πολλῶν. εἰ δ' ἄλλοις ἐντύχοις σοφοῖς,
τάχ' ἂν αἰσχύνοιο αὐτούς, εἴ τι ἴσως οἴοιο αἰσχρὸν ὂν d
ποιεῖν. ἢ πῶς λέγεις; Ἀληθῆ λέγεις, φάναι. Τοὺς δὲ
5 πολλοὺς οὐκ ἂν αἰσχύνοιο, εἴ τι οἴοιο αἰσχρὸν ποιεῖν;
Καὶ τὸν Φαῖδρον ἔφη ὑπολαβόντ' εἰπεῖν, Ὦ φίλε
Ἀγάθων, ἐὰν ἀποκρίνῃ Σωκράτει, οὐδὲν ἔτι διοίσει
αὐτῷ ὁπηοῦν τῶν ἐνθάδ' ὁτιοῦν γίγνεσθαι, ἐὰν μόνον
ἔχῃ ὅτῳ διαλέγηται, ἄλλως τε καὶ καλῷ. ἐγὼ δ'
10 ἡδέως μὲν ἀκούω Σωκράτους διαλεγομένου, ἀναγκαῖον
δέ μοι ἐπιμεληθῆναι τοῦ ἐγκωμίου τῷ Ἔρωτι καὶ ἀπο-
δέξασθαι παρ' ἑνὸς ἑκάστου ὑμῶν τὸν λόγον. ἀποδοὺς
οὖν ἑκάτερος τῷ θεῷ οὕτως ἤδη διαλεγέσθω. Ἀλλὰ
καλῶς λέγεις, ὦ Φαῖδρε, φάναι τὸν Ἀγάθωνα, καὶ e
15 οὐδέν με κωλύει λέγειν· Σωκράτει γὰρ καὶ αὖθις ἔσται
πολλάκις διαλέγεσθαι.

XVIII. Ἐγὼ δὲ δὴ βούλομαι πρῶτον μὲν εἰπεῖν
ᾗ χρή με ἐπαινεῖν, ἔπειτ' ἐπαινεῖν. δοκοῦσι γάρ μοι
πάντες οἱ πρόσθεν εἰρηκότες οὐ τὸν θεὸν ἐγκωμιάζειν,
20 ἀλλὰ τοὺς ἀνθρώπους εὐδαιμονίζειν τῶν ἀγαθῶν, ὧν ὁ
θεὸς αὐτοῖς αἴτιος· ὁποῖος δέ τις αὐτὸς ὢν ταῦτ' ἐδωρή-
195σατο, οὐδεὶς εἴρηκεν. εἷς δὲ τρόπος ὀρθὸς ἐπαίνου περὶ a
παντὸς, λόγῳ διελθεῖν οἷος οἵων αἴτιος ὢν τυγχάνει περὶ
οὗ ἂν ὁ λόγος ᾖ. οὕτω δὴ τὸν Ἔρωτα καὶ ἡμᾶς δί-
25 καιον ἐπαινέσαι πρῶτον αὐτὸν οἷός ἐστιν, ἔπειτα τὰς
δόσεις. Φημὶ οὖν ἐγὼ πάντων θεῶν εὐδαιμόνων ὄντων
Ἔρωτα, εἰ θέμις καὶ ἀνεμέσητον εἰπεῖν, εὐδαιμονέ-
στατον εἶναι αὐτῶν, κάλλιστον ὄντα καὶ ἄριστον.
ἔστι δὲ κάλλιστος ὢν τοιόσδε. πρῶτον μὲν νεώτατος
30 θεῶν, ὦ Φαῖδρε. μέγα δὲ τεκμήριον τῷ λόγῳ αὐτὸς
παρέχεται φεύγων φυγῇ τὸ γῆρας, ταχὺ ὂν δῆλον ὅτι· b
θᾶττον γοῦν τοῦ δέοντος ἡμῖν προσέρχεται. ὃ δὴ πέ-
φυκεν Ἔρως μισεῖν καὶ οὐδ' ἐντὸς πολλοῦ πλησιάζειν.
μετὰ δὲ νέων ἀεὶ ξύνεστί τε καὶ ἔστιν· ὁ γὰρ παλαιὸς
35 λόγος εὖ ἔχει, ὡς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ πελάζει. ἐγὼ δὲ
Φαίδρῳ ἄλλα πολλὰ ὁμολογῶν τοῦτ' οὐχ ὁμολογῶ, ὡς
Ἔρως Κρόνου καὶ Ἰαπετοῦ ἀρχαιότερός ἐστιν, ἀλλά
φημι νεώτατον αὐτὸν εἶναι θεῶν καὶ ἀεὶ νέον, τὰ δὲ c
παλαιὰ πράγματα περὶ θεούς, ἃ Ἡσίοδος καὶ Παρμε-
40 νίδης λέγουσιν, Ἀνάγκῃ καὶ οὐκ Ἔρωτι γεγονέναι, εἰ
ἐκεῖνοι ἀληθῆ ἔλεγον· οὐ γὰρ ἂν ἐκτομαὶ οὐδὲ δεσμοὶ
ἀλλήλων ἐγίγνοντο καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ βίαια, εἰ
Ἔρως ἐν αὐτοῖς ἦν, ἀλλὰ φιλία καὶ εἰρήνη, ὥσπερ
νῦν, ἐξ οὗ Ἔρως τῶν θεῶν βασιλεύει. Νέος μὲν οὖν
45 ἐστι, πρὸς δὲ τῷ νέῳ ἁπαλός. ποιητοῦ δ' ἔστιν ἐνδεὴς d
οἷος ἦν Ὅμηρος, πρὸς τὸ ἐπιδεῖξαι θεοῦ ἁπαλότητα.
Ὅμηρος γὰρ Ἄτην θεόν τέ φησιν εἶναι καὶ ἁπαλήν·
τοὺς γοῦν πόδας αὐτῆς ἁπαλοὺς εἶναι, λέγων

> τῆς μένθ' ἁπαλοὶ πόδες· οὐ γὰρ ἐπ' οὔδεος
> 50 πίλναται, ἀλλ' ἄρα ἥ γε κατ' ἀνδρῶν κράατα βαίνει.

καλῷ οὖν δοκεῖ μοι τεκμηρίῳ τὴν ἁπαλότητα ἀποφαί-
νειν, ὅτι οὐκ ἐπὶ σκληροῦ βαίνει, ἀλλ' ἐπὶ μαλθακοῦ.
τῷ αὐτῷ δὴ καὶ ἡμεῖς χρησώμεθα τεκμηρίῳ περὶ e

tasse non hi nos sumus: interfuimus enim et ibi nos et vulgarium in numero eramus. sin autem in alios incideres sapientes, te puderet, si quid putares fortasse turpe, quod faceres. numquid aliter dicis? Vera hæc, inquit ille. Vulgus autem non metueres, dicere Socratem, si quid inepti committere putares? Hic Phædrum, O amice Agatho, subjecisse, si Socrati respondere pergis, nihil curabit quomodocumque cetera hic agantur, modo habeat quicum disputet, pulchro præsertim. ego quidem libenter Socratem audio disputantem, verumtamen curandum mihi est, ut Amor laudetur et ab unoquoque vestrûm oratio habeatur. laudate igitur et vos deum primo, postea arbitratu vestro invicem disputabitis. Præclare loqueris, Phædre, Agathonem dixisse, neque me quicquam dicere prohibet: cum Socrate enim sæpe alias disputare licebit.

XVIII. Ego vero primum qua ratione laudandum mihi sit dicam, deinde laudabo. videntur enim mihi omnes, qui hactenus locuti sunt, non ipsum deum laudasse, sed ob beneficia, quæ ab illo conferuntur, homines beatos prædicasse: qualis vero ipse sit qui horum bonorum auctor est, nemo expressit. recta autem laudandi ratio sola in omnibus hæc est, qua illius de quo agitur natura ostenditur, qualium cum auctor sit. sic et in præsentia qualis ipse sit Amor primum ostendere decet, deinde munera illius exponere. Assero equidem, cum dii omnes beati sint, Amorem, si modo fas est et haud impium dictu, esse omnium beatissimum, quippe cum pulcherrimus omnium optimusque sit. quod vero pulcherrimus sit, ex eo primum patet, quod deorum, o Phædre, omnium maxime juvenis est. cujus ipse evidens argumentum præbet, cum senectutem fugiat, velocem videlicet, quæ citius quam oportet adventat. eam Amor natura odit ac ne procul quidem accedit. juvenibus vero se miscet: scite quidem veteri proverbio fertur, simile simili semper hærere. ego multa Phædro concedo, in hoc autem uno minime assentior, quod amor Saturno et Iapeto sit antiquior, imo præ ceteris diis juvenem eum esse aio semperque juvenem, prisca vero deorum gesta, quæ Hesiodus Parmenidesque describunt, Necessitati potius quam Amori attribuenda, si modo illi vera narrarunt: neque enim castrari invicem et vinciri aliaque violenta permulta olim accidissent, si Amor illis tunc adfuisset, sed benevolentia et pax regnasset, quemadmodum nunc, ex quo imperare diis Amor incepit. Ergo juvenis est, et tener præterea. opus autem est tali quodam poeta, qualis Homerus exstitit, ad teneram amoris mollitiem depingendam. Homerus enim Aten (calamitatem) deam inquit esse et mollem: cujus itaque pedes teneros esse, uti ait

> hujus profecto molles sunt pedes: nec enim pavimenta
> calcat, sed hæc quidem per capita hominum incedit.

perspicuo sane argumento quod tenera sit usus esse videtur, quia per dura non graditur, sed mollia tangit. eodem nobis utendum est argumento, quod tener sit

Ἔρωτα, ὅτι ἁπαλός. οὐ γὰρ ἐπὶ γῆς βαίνει οὐδ' ἐπὶ κρανίων, ἅ ἐστιν οὐ πάνυ μαλακά, ἀλλ' ἐν τοῖς μαλακωτάτοις τῶν ὄντων καὶ βαίνει καὶ οἰκεῖ. ἐν γὰρ ἤθεσι καὶ ψυχαῖς θεῶν καὶ ἀνθρώπων τὴν οἴκησιν ἵδρυται, 5 καὶ οὐκ αὖ ἑξῆς ἐν πάσαις ταῖς ψυχαῖς, ἀλλ' ᾗτινι ἂν σκληρὸν ἦθος ἐχούσῃ ἐντύχῃ, ἀπέρχεται, ᾗ δ' ἂν μαλακόν, οἰκίζεται. ἁπτόμενον οὖν ἀεὶ καὶ ποσὶ καὶ πάντῃ ἐν μαλακωτάτοις τῶν μαλακωτάτων, ἁπαλώτατον ἀνάγκη εἶναι. Νεώτατος μὲν δή ἐστι καὶ ἁπα-196 λώτατος· πρὸς δὲ τούτοις ὑγρὸς τὸ εἶδος. οὐ γὰρ ἂν a οἷός τ' ἦν πάντῃ περιπτύσσεσθαι οὐδὲ διὰ πάσης ψυχῆς καὶ εἰσιὼν τὸ πρῶτον λανθάνειν καὶ ἐξιών, εἰ σκληρὸς ἦν. συμμέτρου δὲ καὶ ὑγρᾶς ἰδέας μέγα τεκμήριον ἡ εὐσχημοσύνη, ὃ δὴ διαφερόντως ἐκ πάντων ὁμολο-15 γουμένως Ἔρως ἔχει· ἀσχημοσύνῃ γὰρ καὶ Ἔρωτι πρὸς ἀλλήλους ἀεὶ πόλεμος. χρόας δὲ κάλλος ἡ κατ' ἄνθη δίαιτα τοῦ θεοῦ σημαίνει· ἀνανθεῖ γὰρ καὶ ἀπηνθηκότι καὶ σώματι καὶ ψυχῇ καὶ ἄλλῳ ὁτῳοῦν οὐκ b ἐνίζει Ἔρως, οὗ δ' ἂν εὐανθής τε καὶ εὐώδης τόπος ᾖ, 20 ἐνταῦθα καὶ ἵζει καὶ μένει.

XIX. Περὶ μὲν οὖν κάλλους τοῦ θεοῦ καὶ ταῦθ' ἱκανά, καὶ ἔτι πολλὰ λείπεται. περὶ δ' ἀρετῆς Ἔρωτος μετὰ ταῦτα λεκτέον. τὸ μὲν μέγιστον, ὅτι Ἔρως οὔτ' ἀδικεῖ οὔτ' ἀδικεῖται οὔθ' ὑπὸ θεοῦ οὔτε θεόν, 25 οὔθ' ὑπ' ἀνθρώπου οὔτ' ἄνθρωπον. οὔτε γὰρ αὐτὸς βίᾳ πάσχει, εἴ τι πάσχει· βία γὰρ Ἔρωτος οὐχ ἅπτεται· οὔτε ποιῶν ποιεῖ· πᾶς γὰρ ἑκὼν Ἔρωτι πᾶν ὑπη- c ρετεῖ· ἃ δ' ἂν (τις) ἑκὼν ἑκόντι ὁμολογήσῃ, φασὶν οἱ πόλεως βασιλῆς νόμοι δίκαια εἶναι. πρὸς δὲ τῇ δικαιο-30 σύνῃ σωφροσύνης πλείστης μετέχει. εἶναι γὰρ ὁμολογεῖται σωφροσύνη τὸ κρατεῖν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, Ἔρωτος δὲ μηδεμίαν ἡδονὴν κρείττω εἶναι. εἰ δ' ἥττους, κρατοῖντ' ἂν ὑπ' Ἔρωτος, ὁ δὲ κρατοίη. κρατῶν δ' ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ὁ Ἔρως διαφερόντως ἂν 35 σωφρονοίη. καὶ μὴν εἴς γ' ἀνδρείαν Ἔρωτι οὐδ' Ἄρης d ἀνθίσταται. οὐ γὰρ ἔχει Ἔρωτα Ἄρης, ἀλλ' Ἔρως Ἄρη, Ἀφροδίτης, ὡς λόγος. κρείττων δ' ὁ ἔχων τοῦ ἐχομένου. τοῦ δ' ἀνδρειοτάτου τῶν ἄλλων κρατῶν πάντων ἂν ἀνδρειότατος εἴη. Περὶ μὲν οὖν δι-40 καιοσύνης καὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας τοῦ θεοῦ εἴρηται, περὶ δὲ σοφίας λείπεται· ὅσον οὖν δυνατόν, πειρατέον μὴ ἐλλείπειν. καὶ πρῶτον μέν, ἵν' αὖ κἀγὼ τὴν ἡμετέραν τέχνην τιμήσω ὥσπερ Ἐρυξίμαχος τὴν ἑαυτοῦ, ποιητὴς ὁ θεὸς σοφὸς οὕτως, ὥστε καὶ ἄλλον e 45 ποιῆσαι· πᾶς γοῦν ποιητὴς γίγνεται, κἂν ἄμουσος ᾖ τὸ πρίν, οὗ ἂν Ἔρως ἅψηται. ᾧ δὴ πρέπει ἡμᾶς μαρτυρίῳ χρῆσθαι, ὅτι ποιητὴς ὁ Ἔρως ἀγαθὸς ἐν κεφαλαίῳ πᾶσαν ποίησιν τὴν κατὰ μουσικήν· ἃ γάρ τις ἢ μὴ ἔχει ἢ μὴ οἶδεν, οὔτ' ἂν ἑτέρῳ δοίη οὔτ' ἂν 197 ἄλλον διδάξειε. καὶ μὲν δὴ τήν γε τῶν ζῴων ποίησιν a πάντων τίς ἐναντιώσεται μὴ οὐχὶ Ἔρωτος εἶναι σοφίαν, ᾗ γίγνεταί τε καὶ φύεται πάντα τὰ ζῷα; ἀλλὰ τὴν τῶν τεχνῶν δημιουργίαν οὐκ ἴσμεν, ὅτι οὗ μὲν ἂν ὁ θεὸς οὗτος διδάσκαλος γένηται, ἐλλόγιμος καὶ φανὸς ἀπέβη,

Amor. neque enim per terram et calvarias vadit, quæ non admodum molles sunt, sed mollissimis omnium rebus se infigit atque permanet. in animis quippe et mentibus deorum et hominum sedem suam locat, neque tamen in quibuslibet animis: nam si durum animi offenderit habitum, aufugit; sin autem mitem mollemque, inhabitat. cum itaque mollissimarum rerum mollissimas semper partes pedibus totusque tangat, tenerrimum sit necesse est. Quapropter et juvenis est et tener præ ceteris: præterea flexibilis est. non enim undique et per omnem animam circumfluere posset et clam intrare et exire clam, si durus esset. aptæ vero, compositæ flexibilisque formæ argumento esse decora concinnitas potest, qua Amor omnium maxime procul dubio decoratus est: nam inter deformitatem et Amorem est pugna perpetua. coloris quoque decorem assidua inter flores habitatio hujus dei significat: in eo siquidem quod floribus caret aut defloruit, sive corpus sive animus seu quodvis aliud sit, Amor non insidet, ubicumque vero floridus et odorifer est locus, ibi adest et manet.

XIX. De hujus igitur dei pulchritudine plura afferri possent, sed hæc sufficiunt. deinde de virtute Amoris est dicendum. quod maximum, Amor nec injuriam infert deo vel homini nec a deo vel homine injuria afficitur. non enim ipse vi patitur, si quid patitur: nam violentia non tangit Amorem: neque vi facit, si quid faciat: quisque enim sponte Amori in singulis paret: quæcumque vero volens quispiam cum volente ultro contrahit, justa habentur, ut civitatis reginæ leges statuunt. nec justitiæ solum, verum etiam summæ est temperantiæ particeps. inter omnes enim convenit, temperantiam esse libidinibus et voluptatibus dominari, nullamque voluptatem esse Amore potentiorem. quodsi voluptates Amore imbecilliores sunt, ab illo utique superantur, ille vero dominatur. Amor itaque quoniam libidinibus et voluptatibus dominatur, mirum in modum est temperans. quod ad fortitudinem præterea neque Mars equidem Amori resistit. neque enim Mars Amorem, sed Amor Veneris, ut fertur, Martem detinet. potentius autem est quod detinet quam quod detinetur. qui vero ceterorum fortissimo dominatur, omnium absque dubio fortissimus judicandus est. De justitia igitur temperantiaque et fortitudine hujus dei est dictum, de sapientia dicendum restat: quod quidem pro viribus est exsequendum. primum, ut et ego artem meam perinde ac suam Eryximachus honorem, hic deus poeta est adeo sapiens, ut alios quoque poetas possit efficere: quilibet enim, licet antea Musæ expers, poeta evadit, cum primum Amor afflaverit. ex quo perspicue conjectare licet, Amorem peritum esse poetam, omneque summatim musicos poesis numeros tenere: nam quæ nec habet aliquis neque novit, alteri dare vel monstrare non potest. quod utique per amoris sapientiam animalia cuncta gignantur atque nascantur, quis dubitet? artium præterea facultatem nonne ab hoc deo tradi videmus, eumque hominem, cujus hic est præceptor, præcellere clarumque evadere,

οὗ δ' ἂν Ἔρως μὴ ἐφάψηται, σκοτεινός; τοξικήν γε μὴν καὶ ἰατρικὴν καὶ μαντικὴν Ἀπόλλων ἀνεῦρεν, ἐπιθυμίας καὶ ἔρωτος ἡγεμονεύσαντος, ὥστε καὶ οὗτος Ἔρωτος ἂν εἴη μαθητής, καὶ Μοῦσαι μουσικῆς καὶ Ἥφαιστος χαλκείας καὶ Ἀθηνᾶ ἱστουργίας καὶ Ζεὺς κυβερνήσεως θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων. ὅθεν δὴ καὶ κατεσκευάσθη τῶν θεῶν τὰ πράγματα Ἔρωτος ἐγγενομένου, δῆλον ὅτι κάλλους· αἴσχει γὰρ οὐκ ἔπεστιν Ἔρως. πρὸ τοῦ δέ, ὥσπερ ἐν ἀρχῇ εἶπον, πολλὰ καὶ δεινὰ θεοῖς ἐγίγνετο, ὡς λέγεται, διὰ τὴν τῆς Ἀνάγκης βασιλείαν· ἐπειδὴ δ' ὁ θεὸς οὗτος ἔφυ, ἐκ τοῦ ἐρᾶν τῶν καλῶν πάντ' ἀγαθὰ γέγονε καὶ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις. Οὕτως ἐμοὶ δοκεῖ, ὦ Φαῖδρε, Ἔρως πρῶτος αὐτὸς ὢν κάλλιστος καὶ ἄριστος μετὰ τοῦτο τοῖς ἄλλοις ἄλλων τοιούτων αἴτιος εἶναι. ἐπέρχεται δέ μοί τι καὶ ἔμμετρον εἰπεῖν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ποιῶν

> εἰρήνην μὲν ἐν ἀνθρώποις, πελάγει δὲ γαλήνην,
> νηνεμίαν ἀνέμων, κοίτην ὕπνον τ' ἐνὶ κήδει.

οὗτος δ' ἡμᾶς ἀλλοτριότητος μὲν κενοῖ, οἰκειότητος δὲ πληροῖ, τὰς τοιάσδε ξυνόδους μετ' ἀλλήλων πάσας τιθεὶς ξυνιέναι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν θυσίαις γιγνόμενος ἡγεμών· πρᾳότητα μὲν πορίζων, ἀγριότητα δ' ἐξορίζων· φιλόδωρος εὐμενείας, ἄδωρος δυσμενείας· ἵλεως ἀγαθοῖς, θεατὸς σοφοῖς, ἀγαστὸς θεοῖς· ζηλωτὸς ἀμοίροις, κτητὸς εὐμοίροις· τρυφῆς, ἁβρότητος, χλιδῆς, χαρίτων, ἱμέρου, πόθου πατήρ· ἐπιμελὴς ἀγαθῶν, ἀμελὴς κακῶν· ἐν πόνῳ, ἐν φόβῳ, ἐν πόθῳ, ἐν λόγῳ κυβερνήτης, ἐπιβάτης, παραστάτης τε καὶ σωτὴρ ἄριστος, ξυμπάντων τε θεῶν καὶ ἀνθρώπων κόσμος, ἡγεμὼν κάλλιστος καὶ ἄριστος, ᾧ χρὴ ἕπεσθαι πάντ' ἄνδρα ἐφυμνοῦντα καλῶς, καλῆς ᾠδῆς μετέχοντα, ἣν ᾄδει θέλγων πάντων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων νόημα. Οὗτος, ἔφη, ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος, ὦ Φαῖδρε, τῷ θεῷ ἀνακείσθω, τὰ μὲν παιδιᾶς, τὰ δὲ σπουδῆς μετρίας, καθ' ὅσον ἐγὼ δύναμαι, μετέχων.

198 XX. Εἰπόντος δὲ τοῦ Ἀγάθωνος, πάντας ἔφη ὁ Ἀριστόδημος ἀναθορυβῆσαι τοὺς παρόντας, ὡς πρεπόντως τοῦ νεανίσκου εἰρηκότος καὶ αὑτῷ καὶ τῷ θεῷ. τὸν οὖν Σωκράτη εἰπεῖν βλέψαντα εἰς τὸν Ἐρυξίμαχον, Ἆρά σοι δοκῶ, φάναι, ὦ παῖ Ἀκουμενοῦ, ἀδεὲς πάλαι δέος δεδιέναι, ἀλλ' οὐ μαντικῶς, ἃ νῦν δὴ ἔλεγον, εἰπεῖν, ὅτι Ἀγάθων θαυμαστῶς ἐροίη, ἐγὼ δ' ἀπορήσοιμι; Τὸ μὲν ἕτερον, φάναι τὸν Ἐρυξίμαχον, μαντικῶς μοι δοκεῖς εἰρηκέναι, ὅτι Ἀγάθων εὖ ἐρεῖ· τὸ δὲ σὲ ἀπορήσειν, οὐκ οἶμαι. Καὶ πῶς, ὦ μακάριε, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, οὐ μέλλω ἀπορεῖν κἀγὼ καὶ ἄλλος ὁστισοῦν, μέλλων λέξειν μετὰ καλὸν οὕτω καὶ παντοδαπὸν λόγον ῥηθέντα; καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐχ ὁμοίως [μὲν] θαυμαστά, τὸ δ' ἐπὶ τελευτῆς τοῦ κάλλους τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων τίς οὐκ ἂν ἐξεπλάγη ἀκούων; ἐπεὶ ἔγωγ' ἐνθυμούμενος, ὅτι αὐτὸς οὐχ οἷός τ' ἔσομαι οὐδ' ἐγγὺς τούτων οὐδὲν καλὸν εἰπεῖν, ὑπ' αἰσχύνης ὀλίγου ἀποδρὰς ᾠχόμην, εἴ πῃ εἶχον. καὶ

contra vero eum, qui ab Amore non tangitur, in obscuro jacere? sagittandi namque, medendi et divinandi peritiam appetitu atque amore duce invenit Apollo, qui adeo et ipse est Amoris discipulus. Musicam similiter Musæ, fabricam Vulcanus ærariam, texendi artificium Minerva, Jupiter deorum hominumque gubernationem. quocirca res deorum Amore interveniente dispositæ sunt, amore, inquam, pulchritudinis: deformitatem quippe non sequitur Amor. antea vero, ut initio dicebam, permulta atrocia inter deos propter Necessitatis regnum, ut dicitur, acciderunt: postquam vero deus hic natus est, ex pulchrorum amore bona omnia tam ad deos quam ad homines provenere. Ita mihi videtur, o Phædre, Amor ipse primum pulcherrimus optimusque esse, deinde talia quædam ceteris quoque largiri. succurrit mihi in præsentia metricum quiddam, quod hic deus est qui largitur

> humano pacem generi, pelagoque serenum vultum,
> tum requiem ventis, homini cubile et somnum in curis.

hic ferocitatem a nobis amovet, hic nos familiaritate conciliat, cœtus hujusmodi omnes congregans, in festis diebus, in choris, in sacrificiis dux: mansuetudinem quidem porrigens, exterminans feritatem: benevolentiæ largitor, malevolentiæ omnis expulsor: bonis propitius, spectandus sapientibus, diis placidus: exoptandus expertibus, participibus tenendus: deliciarum, mollium illecebrarum, gratiarum, dulcis perfusionis et desiderii pater: bonorum studiosus, malorum spretor: in labore, in timore, in desiderio, in sermone gubernator, socius, adjutor servatorque præcipuus, cunctorum deorum atque hominum decus, dux pulcherrimus atque optimus, quem profecto sectari debet præclarisque hymnis venerari vir quisque, cantilenæ illius particeps, quam ipse concinit mentem deorum hominumque permulcens. Hæc oratio mea, Phædre, deo voveatur, partim jocis, partim seriis rebus pro ingenii mei facultate referta.

XX. Cum hæc Agatho dixisset, quemadmodum retulit Aristodemus, convivæ omnes summo quodam applausu orationem comprobaverunt, utpote quæ sic, ut et Agathone et deo dignum erat, habita videretur. quapropter Socrates ad Eryximachum conversus inquit, Utrum vanum timorem, o Acumeni fili, supra timuisse tibi videor, an revera vaticinatus, Agathonem mirabiliter loquuturum, mihi verba defore? Unum quidem, Eryximachum respondisse, recte vaticinatum te puto, scite loquuturum Agathonem: tibi vero defuturam facundiam, minime. Qui non, dixisse Socratem, et mihi, o beate, et alii cuivis post tam luculentam copiosamque orationem dicturo? et cetera quidem non æqualiter miranda videntur, elegantiam vero nominum atque verborum in orationis fine quis audiens non obstupuit? quandoquidem et ipse cum intelligerem, non posse me eloquentia ne prope quidem accedere, parum abfuit quin verecundia motus hinc alio, si quo licuisset, abiissem. etenim Gorgiæ me sermo admonuit, ita ut illud

γάρ με Γοργίου ὁ λόγος ἀνεμίμνησκεν, ὥστ' ἀτεχνῶς τὸ τοῦ Ὁμήρου ἐπεπόνθη· ἐφοβούμην, μή μοι τελευτῶν ὁ Ἀγάθων Γοργίου κεφαλὴν δεινοῦ λέγειν ἐν τῷ λόγῳ ἐπὶ τὸν ἐμὸν λόγον πέμψας αὐτόν με λίθον τῇ 5 ἀφωνίᾳ ποιήσειε. καὶ ἐνενόησα τότ' ἄρα καταγέλαστος ὤν, ἡνίχ' ὑμῖν ὡμολόγουν ἐν τῷ μέρει μεθ' ὑμῶν d ἐγκωμιάσεσθαι τὸν Ἔρωτα καὶ ἔφην εἶναι δεινὸς τὰ ἐρωτικά, οὐδὲν εἰδὼς ἄρα τοῦ πράγματος, ὡς ἔδει ἐγκωμιάζειν ὁτιοῦν. ἐγὼ μὲν γὰρ ὑπ' ἀβελτερίας ᾤμην 10 δεῖν τἀληθῆ λέγειν περὶ ἑκάστου τοῦ ἐγκωμιαζομένου, καὶ τοῦτο μὲν ὑπάρχειν, ἐξ αὐτῶν δὲ τούτων τὰ κάλλιστα ἐκλεγομένους ὡς εὐπρεπέστατα τιθέναι. καὶ πάνυ δὴ μέγα ἐφρόνουν ὡς εὖ ἐρῶν, ὡς εἰδὼς τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἐπαινεῖν ὁτιοῦν. τὸ δ' ἄρα, ὡς ἔοικεν, οὐ 15 τοῦτ' ἦν τὸ καλῶς ἐπαινεῖν ὁτιοῦν, ἀλλὰ τὸ ὡς μέγιστα e ἀνατιθέναι τῷ πράγματι καὶ ὡς κάλλιστα, ἐάν τ' ᾖ οὕτως ἔχοντα, ἐάν τε μή. εἰ δὲ ψευδῆ, οὐδὲν ἄρ' ἦν πρᾶγμα. προυρρήθη γάρ, ὡς ἔοικεν, ὅπως ἕκαστος ἡμῶν τὸν Ἔρωτα ἐγκωμιάζειν δόξει, οὐχ ὅπως ἐγκω-20 μιάσεται. διὰ ταῦτα δή, οἶμαι, πάντα λόγον κινοῦντες ἀνατίθετε τῷ Ἔρωτι, καί φατε αὐτὸν τοιοῦτόν τ' 199 εἶναι καὶ τοσούτων αἴτιον, ὅπως ἂν φαίνηται ὡς κάλ- a λιστος καὶ ἄριστος, δῆλον ὅτι τοῖς μὴ γιγνώσκουσιν· οὐ γὰρ ἄν που τοῖς γ' εἰδόσι. καὶ καλῶς γ' ἔχει καὶ 25 σεμνῶς ὁ ἔπαινος. ἀλλὰ γὰρ ἐγὼ οὐκ ᾔδη ἄρα τὸν τρόπον τοῦ ἐπαίνου, οὐδ' εἰδὼς ὑμῖν ὡμολόγησα καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μέρει ἐπαινέσεσθαι. ἡ γλῶττα οὖν ὑπέσχετο, ἡ δὲ φρὴν οὔ. χαιρέτω δή. οὐ γὰρ ἔτι ἐγκωμιάζω τοῦτον τὸν τρόπον· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· οὐ 30 μέντοι ἀλλὰ τά γ' ἀληθῆ, εἰ βούλεσθε, ἐθέλω εἰπεῖν κατ' ἐμαυτόν, οὐ πρὸς τοὺς ὑμετέρους λόγους, ἵνα μὴ b γέλωτα ὄφλω. ὅρα οὖν, ὦ Φαῖδρε, εἴ τι καὶ τοιούτου λόγου δέει περὶ Ἔρωτος τἀληθῆ λεγόμενα ἀκούειν, ὀνόμασι δὲ καὶ θέσει ῥημάτων τοιαύτῃ, ὁποία δ' ἂν 35 τις τύχῃ ἐπελθοῦσα. Τὸν οὖν Φαῖδρον ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους κελεύειν λέγειν, ὅπῃ αὐτὸς οἴοιτο δεῖν εἰπεῖν, ταύτῃ. Ἔτι τοίνυν, φάναι, ὦ Φαῖδρε, πάρες μοι Ἀγάθωνα σμίκρ' ἄττ' ἐρέσθαι, ἵν' ἀνομολογησάμενος παρ' αὐτοῦ οὕτως ἤδη λέγω. Ἀλλὰ παρίημι, φάναι c 40 τὸν Φαῖδρον· ἀλλ' ἐρώτα. Μετὰ ταῦτα δὴ τὸν Σωκράτη ἔφη ἐνθένδε ποθὲν ἄρξασθαι.

XXI. Καὶ μήν, ὦ φίλε Ἀγάθων, καλῶς μοι ἔδοξας καθηγήσασθαι τοῦ λόγου, λέγων, ὅτι πρῶτον μὲν δέοι αὐτὸν ἐπιδεῖξαι, ὁποῖός τίς ἐστιν ὁ Ἔρως, ὕστερον δὲ 45 τὰ ἔργα αὐτοῦ. ταύτην τὴν ἀρχὴν πάνυ ἄγαμαι. ἴθι οὖν μοι περὶ Ἔρωτος, ἐπειδὴ καὶ τἆλλα καλῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς διῆλθες οἷός ἐστι, καὶ τόδ' εἰπέ· πότερόν ἐστι τοιοῦτος, οἷος εἶναι τινὸς ὁ Ἔρως ἔρως, ἢ d οὐδενός; ἐρωτῶ δ' οὐκ, εἰ μητρός τινος ἢ πατρός ἐστι 50 — γελοῖον γὰρ ἂν εἴη τὸ ἐρώτημα, εἰ ὁ Ἔρως ἐστὶν ἔρως μητρὸς ἢ πατρός — ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ αὐτὸ τοῦτο, πατέρα, ἠρώτων, ἆρ' ὁ πατήρ ἐστι πατήρ τινος, ἢ οὔ; εἶπες ἂν δήπου μοι, εἰ ἐβούλου καλῶς ἀποκρίνασθαι, ὅτι ἔστιν υἱέος γ' ἢ θυγατρὸς ὁ πατὴρ πατήρ· ἢ

mihi Homericum revera contigerit: extimui nempe, ne finem verbis imponens Agatho Gorgiæ facundi caput e sermone suo in meum transmittens, me, mutum factum, lapidem pro homine redderet. tunc demum temere promisisse me agnovi, amorem vobiscum pro virili mea collaudaturum et peritiam rei amatoriæ professum fuisse, cum omnino nescirem qua quidque sit ratione laudandum. putabam equidem ob ruditatem meam de quocumque, quod laudatur a nobis, vera oportere referri et hanc quidem adesse dicendi materiam, ex his autem pulcherrima seligentes quam decentissime componere nos debere. quocirca ingenti quadam spe elatus sum, quasi recte dicturus, quandoquidem veram laudandi rationem, ut videbatur, haberem. tandem vero haud congruus laudationis hic modus apparuit; oportere namque videtur maxima quæque et præclarissima rei, quam laudamus, adscribere, sive revera illi adsint, sive non adsint. nihil enim referre falsane an vera sint. propositum enim est, ut videtur, non quomodo Amor ipse laudetur, imo ut quisque Amorem laudare quam maxime videatur. quapropter omnem non lapidem quidem sed sermonem moventes universa Amori tribuitis, talemque eum esse et tantorum bonorum auctorem affirmatis, ut quam pulcherrimus optimusque appareat, ignorantibus videlicet: non item intelligentibus. atque laus ista recta et decens. equidem laudationis hujus modum penitus ignorabam, nesciens itaque vobiscum conveni me quoque inter alios collaudaturum. lingua ergo pollicita est, mens vero nequaquam. absit igitur a me istiusmodi laudatio. neque enim sic illum extollere possem: verumtamen, si vultis me vera loqui et meo more scilicet nec cum orationibus vestris certantem ne risum moveam, non nego. vide igitur, o Phædre, utrum talem orationem velis audire de amore, verborum vero nominumque qualicumque compositione procedentem. Phædrum igitur et ceteros dicere jussisse suo arbitratu loqui. Concede igitur mihi, o Phædre, dicere Socratem, ut pauca quædam Agathonem rogem, ut quibusdam ex illius positis assensus loquar. Concedo equidem, Phædrum respondisse: interroga modo. Deinde Socratem hinc initium dicendi fecisse narrabat.

XXI. Optime, amice Agatho, orationem instituisse ac præiisse videris, cum diceres, primo quid Amor sit ostendendum, postea illius opera numeranda. hoc equidem principium valde probo. age igitur, postquam de Amore cetera ornate atque magnifice es eloquutus, hoc insuper de Amore mihi declara: utrum talis est Amor, ut alicujus amor sit an nullius. haud peto utrum matris alicujus patrisve sit — ridicula namque interrogatio esset, utrum Amor patris matrisve sit amor — verum si interrogassem, numquid pater alicujus pater esset an non, respondisses utique, si modo congrue loqui voluisses patrem filii aut filiæ patrem esse: nonne? Prorsus, Agathonem

οὔ; Πάνυ γε, φάναι τὸν Ἀγάθωνα. Οὐκοῦν καὶ ἡ μήτηρ ὡσαύτως; Ὁμολογῆσαι καὶ τοῦτο. Ἔτι τοίνυν, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, ἀπόκριναι ὀλίγῳ πλείω, ἵνα μᾶλλον καταμάθῃς ὃ βούλομαι. εἰ γὰρ ἐροίμην, Τί δέ; ἀδελφὸς, αὐτὸ τοῦθ' ὅπερ ἔστιν, ἔστι τινὸς ἀδελφὸς ἢ οὔ; Φάναι εἶναι. Οὐκοῦν ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς; Ὁμολογεῖν. Πειρῶ δὴ, φάναι, καὶ τὸν Ἔρωτα εἰπεῖν. ὁ Ἔρως ἔρως ἐστὶν οὐδενὸς ἢ τινός; Πάνυ μὲν οὖν ἔστιν. Τοῦτο μὲν τοίνυν, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, φύλαξον παρὰ σαυτῷ μεμνημένος ὅτου· τοσόνδε δ' εἰπὲ, πότερον ὁ Ἔρως ἐκείνου, οὗ ἔστιν ἔρως, ἐπιθυμεῖ αὐτοῦ, ἢ οὔ; Πάνυ γε, φάναι. Πότερον ἔχων αὐτὸ, οὗ ἐπιθυμεῖ τε καὶ ἐρᾷ, εἶτ' ἐπιθυμεῖ τε καὶ ἐρᾷ, ἢ οὐκ ἔχων; Οὐκ ἔχων, ὡς τὸ εἰκός γε, φάναι. Σκόπει δὴ, εἰπεῖν τὸν Σωκράτη, ἀντὶ τοῦ εἰκότος εἰ ἀνάγκη οὕτω, τὸ ἐπιθυμοῦν ἐπιθυμεῖν οὗ ἐνδεές ἐστιν, ἢ μὴ ἐπιθυμεῖν, ἐὰν μὴ ἐνδεὲς ᾖ. ἐμοὶ μὲν γὰρ θαυμαστῶς δοκεῖ, ὦ Ἀγάθων, ὡς ἀνάγκη εἶναι, σοὶ δὲ πῶς; Κἀμοὶ, φάναι, δοκεῖ. Καλῶς λέγεις. ἆρ' οὖν βούλοιτ' ἄν τις μέγας ὢν μέγας εἶναι, ἢ ἰσχυρὸς ὢν ἰσχυρός; Ἀδύνατον ἐκ τῶν ὡμολογημένων. Οὐ γάρ που ἐνδεὴς ἂν εἴη τούτων ὅ γ' ὤν. Ἀληθῆ λέγεις. Εἰ γὰρ καὶ ἰσχυρὸς ὢν βούλοιτο ἰσχυρὸς εἶναι, φάναι τὸν Σωκράτη, καὶ ταχὺς ὢν ταχὺς, καὶ ὑγιὴς ὢν ὑγιής — ἴσως γὰρ ἄν τις ταῦτ' οἰηθείη καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, τοὺς ὄντας τε τοιούτους καὶ ἔχοντας ταῦτα τούτων, ἅπερ ἔχουσι, καὶ ἐπιθυμεῖν. ἵν' οὖν μὴ ἐξαπατηθῶμεν, τούτου ἕνεκα λέγω. τούτοις γὰρ, ὦ Ἀγάθων, εἰ ἐννοεῖς, ἔχειν μὲν ἕκαστα τούτων ἐν τῷ παρόντι ἀνάγκη, ἃ ἔχουσιν, ἐάν τε βούλωνται ἐάν τε μή· καὶ τούτου γε δήπου τίς ἂν ἐπιθυμήσειεν; ἀλλ' ὅταν τις λέγῃ, ὅτι Ἐγὼ ὑγιαίνων βούλομαι [καὶ] ὑγιαίνειν, καὶ πλουτῶν βούλομαι [καὶ] πλουτεῖν, καὶ ἐπιθυμῶ αὐτῶν τούτων, ἃ ἔχω· — εἴποιμεν ἂν αὐτῷ, ὅτι Σὺ, ὦ ἄνθρωπε, πλοῦτον κεκτημένος καὶ ὑγίειαν καὶ ἰσχὺν βούλει καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ταῦτα κεκτῆσθαι, ἐπεὶ ἐν τῷ γε νῦν παρόντι, εἴτε βούλει εἴτε μὴ, ἔχεις. σκόπει οὖν, ὅταν τοῦτο λέγῃς, ὅτι Ἐπιθυμῶ τῶν παρόντων, εἰ ἄλλο τι λέγεις ἢ τόδε, ὅτι Βούλομαι τὰ νῦν παρόντα καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον παρεῖναι. — ἄλλο τι ὁμολογοίη ἄν; Συμφάναι ἔφη τὸν Ἀγάθωνα. Εἰπεῖν δὴ τὸν Σωκράτη, Οὐκοῦν τοῦτό γ' ἐστὶν ἐκείνου ἐρᾶν, ὃ οὔπω ἕτοιμον αὐτῷ ἐστιν οὐδ' ἔχει, τὸ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ταῦτ' εἶναι αὐτῷ σωζόμενα τὰ νῦν παρόντα; Πάνυ γε, φάναι. Καὶ οὗτος ἄρα καὶ ἄλλος πᾶς ὁ ἐπιθυμῶν τοῦ μὴ ἑτοίμου ἐπιθυμεῖ καὶ τοῦ μὴ παρόντος, καὶ ὃ μὴ ἔχει καὶ ὃ μὴ ἔστιν αὐτὸς καὶ οὗ ἐνδεής ἐστι, τοιαῦτ' ἄττ' ἐστὶν ὧν ἡ ἐπιθυμία τε καὶ ὁ ἔρως ἐστίν. Πάνυ γ', εἰπεῖν. Ἴθι δὴ, φάναι τὸν Σωκράτη, ἀνομολογησώμεθα τὰ εἰρημένα. ἄλλο τι ἔστιν ὁ ἔρως πρῶτον μὲν τινῶν, ἔπειτα τούτων, ὧν ἂν ἔνδεια παρῇ αὐτῷ; Ναί, φάναι. Ἐπὶ δὴ τούτοις ἀναμνήσθητι, τίνων ἔφησθ' ἐν τῷ λόγῳ εἶναι τὸν Ἔρωτα. εἰ δὲ βούλει, ἐγώ σε ἀναμνήσω. οἶμαι γάρ σε οὑτωσί

dixisse. Nonne et matrem alicujus esse matrem? Et istud consensisse. Responde præterea, Socratem dixisse, pauca quædam, ut quod sentio magis intelligas. Quid enim? frater, numquid ipsum quod est, alicujus est frater? Esse dicere. Nonne fratris aut sororis? Horum profecto. Conare similiter de Amore nobis ostendere, Amorne alicujus an nullius est amor? Alicujus certe. Hoc igitur memoriter serva cujus sit recordatus: atque ad hoc responde, utrum Amor illud ipsum, cujus est amor, appetit, necne? Et maxime quidem. Numquid hoc ipsum apud se habet quod appetit atque amat, an potius non habet? Verisimile est non habere. Adverte præterea utrum pro eo, quod verisimile est, necessarium sit ita, quicquid appetit, id, quo eget, appetere, aut si non eget, nec cupere. mihi quidem mirum in modum hoc placet necessarium esse, tibi vero quid videtur, Agatho? dixisse Socratem. Quod et tibi, respondisse Agathonem. Bene loqueris. an vellet magnus quispiam magnus esse aut robustus aliquis esse robustus? Ex his quæ supra concessimus fieri non posse mihi videtur. Neque enim indigus esset eorum, quæ in se jam contineret. Vera dicis. Etenim si ille qui robustus est velit esse robustus et qui velox esse velox et sanus denique sanus — fortasse enim quispiam crederet hæc et omnia talia, qui tales sunt et ea habent, ea, quæ habent, etiam appetere. ne igitur decipiamur, ego ob hanc causam hæc dico. hæc si diligenter animadvertas, Agatho, necessarium esse videbis, quæcumque præsenti in tempore hi habent, eos ea habere, seu velint sive nolint: hoc ipsum vero quisnam cuperet? cum vero quis addat, At ego sanus dum sum volo equidem sanus esse, et dives dum sum esse dives, atque hæc ipsa quæ habeo cupio: huic protinus respondeamus, O bone vir, ipse divitias, sanitatem roburque adeptus, vis hæc et in futurum tempus possidere, quandoquidem in præsenti velis nolisve habes. vide ergo cum dicis, Quæ mihi adsunt cupio, num quid aliud quam hoc inferas, Quæ mihi nunc adsunt et in futurum adesse exopto. — censes hunc hominem aliud quid responsurum? Nihil aliud inquit dicere Agathonem. Tum Socratem, Amor profecto illud respicit, quod nondum in promptu est nec habetur, adesse videlicet et servari illa in tempus posterum. Sic est omnino. Et hic igitur et alius quicumque appetit quod nondum paratum appetit, quodve non adest, nec habet et quod ipse non est, quove indiget, talia quædam sunt illa quorum est appetitus et amor. Talia procul dubio. Age, dixisse Socratem, quæ supra dicta sunt repetamus. primo quidem amor aliquorumne dictus est amor, deinde illorum, quibus indiget? Certe, respondisse. Recordare præterea, quorum esse amorem in oratione tua asseruisti. ego vero tibi in memoriam, si vis, reducam. equidem ita dixisse te arbitror, a diis omnia

πως εἰπεῖν, ὅτι τοῖς θεοῖς κατεσκευάσθη τὰ πράγματα
δι' ἔρωτα καλῶν· αἰσχρῶν γὰρ οὐκ εἴη ἔρως· οὐχ οὑ-
τωσί πως ἔλεγες; Εἶπον γάρ, φάναι τὸν Ἀγάθωνα.
Καὶ ἐπιεικῶς γε λέγεις, ὦ ἑταῖρε, φάναι τὸν Σω-
5 κράτη. καὶ εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἄλλο τι ὁ Ἔρως
κάλλους ἂν εἴη ἔρως, αἴσχους δ' οὔ; Ὡμολόγει. Οὐκ-
οῦν ὡμολόγηται, οὗ ἐνδεής ἐστι καὶ μὴ ἔχει, τούτου b
ἐρᾶν; Ναί, εἰπεῖν. Ἐνδεὴς ἄρ' ἐστὶ καὶ οὐκ ἔχει ὁ
Ἔρως κάλλος. Ἀνάγκη, φάναι. Τί δέ; τὸ ἐνδεὲς
10 κάλλους καὶ μηδαμῇ κεκτημένον κάλλος ἆρα λέγεις σὺ
καλὸν εἶναι; Οὐ δῆτα. Ἔτι οὖν ὁμολογεῖς Ἔρωτα
καλὸν εἶναι, εἰ ταῦθ' οὕτως ἔχει; Καὶ τὸν Ἀγάθωνα
εἰπεῖν, Κινδυνεύω, ὦ Σώκρατες, οὐδὲν εἰδέναι ὧν τότ'
εἶπον. Καὶ μὴν καλῶς γ' εἶπες, φάναι, ὦ Ἀγάθων.
15 ἀλλὰ σμικρὸν ἔτι εἰπέ· τἀγαθὰ οὐ καὶ καλὰ δοκεῖ σοι c
εἶναι; Ἔμοιγε. Εἰ ἄρ' ὁ Ἔρως τῶν καλῶν ἐνδεής
ἐστι, τὰ δ' ἀγαθὰ καλά, κἂν τῶν ἀγαθῶν ἐνδεὴς εἴη.
Ἐγώ, φάναι, ὦ Σώκρατες, σοὶ οὐκ ἂν δυναίμην ἀντι-
λέγειν, ἀλλ' οὕτως ἐχέτω, ὡς σὺ λέγεις. Οὐ μὲν οὖν
20 τῇ ἀληθείᾳ, φάναι, ὦ φιλούμενε Ἀγάθων, δύνασαι
ἀντιλέγειν, ἐπεὶ Σωκράτει γ' οὐδὲν χαλεπόν. d

XXII. Καὶ σὲ μέν γ' ἤδη ἐάσω· τὸν δὲ λόγον τὸν
περὶ τοῦ Ἔρωτος, ὅν ποτ' ἤκουσα γυναικὸς Μαντινικῆς
Διοτίμας, ἣ ταῦτά τε σοφὴ ἦν καὶ ἄλλα πολλά, καὶ
25 Ἀθηναίοις ποτὲ θυσαμένοις πρὸ τοῦ λοιμοῦ δέκ' ἔτη
ἀναβολὴν ἐποίησε τῆς νόσου, ἣ δὴ καμὲ τὰ ἐρωτικὰ
ἐδίδαξεν — ὃν οὖν ἐκείνη ἔλεγε λόγον πειράσομαι ὑμῖν
διελθεῖν ἐκ τῶν ὡμολογημένων ἐμοὶ καὶ Ἀγάθωνι,
αὐτὸς ἐπ' ἐμαυτοῦ, ὅπως ἂν δύνωμαι. δεῖ δή, ὦ
30 Ἀγάθων, ὥσπερ σὺ καθηγήσω, διελθεῖν αὐτὸν πρῶ- e
τον, τίς ἐστιν ὁ Ἔρως καὶ ποῖός τις, ἔπειτα τὰ ἔργα
αὐτοῦ. δοκεῖ οὖν μοι ῥᾷστον εἶναι οὕτω διελθεῖν, ὥς
ποτ' ἐμὲ ἡ ξένη ἀνακρίνουσα διῄει. σχεδὸν γάρ τι
κἀγὼ πρὸς αὐτὴν ἕτερα τοιαῦτ' ἔλεγον, οἷάπερ νῦν
35 πρὸς ἐμὲ Ἀγάθων, ὡς εἴη ὁ Ἔρως μέγας θεός, εἴη δὲ
τῶν καλῶν. ἤλεγχε δή με τούτοις τοῖς λόγοις, οἷσπερ
ἐγὼ τοῦτον, ὡς οὔτε καλὸς εἴη κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον
οὔτ' ἀγαθός. καὶ ἐγώ, Πῶς λέγεις, ἔφην, ὦ Διοτίμα;
αἰσχρὸς ἄρ' ὁ Ἔρως ἐστὶ καὶ κακός; Καὶ ἥ, Οὐκ εὐ-
40 φημήσεις; ἔφη· ἢ οἴει, ὅ τι ἂν μὴ καλὸν ᾖ, ἀναγκαῖον
202 αὐτὸ εἶναι αἰσχρόν; Μάλιστά γε. Ἦ καὶ (ὅ τι) ἂν a
μὴ σοφὸν ἀμαθές; ἢ οὐκ ᾔσθησαι, ὅτι ἔστι τι μεταξὺ
σοφίας καὶ ἀμαθίας; Τί τοῦτο; Τὸ ὀρθὰ δοξάζειν καὶ
ἄνευ τοῦ ἔχειν λόγον δοῦναι οὐκ οἶσθ', ἔφη, ὅτι οὔτ'
45 ἐπίστασθαί ἐστιν — ἄλογον γὰρ πρᾶγμα πῶς ἂν εἴη
ἐπιστήμη; — οὔτ' ἀμαθία· τὸ γὰρ τοῦ ὄντος τυγχάνον
πῶς ἂν εἴη ἀμαθία; ἔστι δὲ δήπου τοιοῦτόν (τι) ἡ ὀρθὴ
δόξα, μεταξὺ φρονήσεως καὶ ἀμαθίας. Ἀληθῆ, ἦν
δ' ἐγώ, λέγεις. Μὴ τοίνυν ἀνάγκαζε ὃ μὴ καλόν ἐστιν b
50 αἰσχρὸν εἶναι, μηδ' ὃ μὴ ἀγαθὸν κακόν. οὕτω δὲ καὶ
τὸν Ἔρωτα ἐπειδὴ αὐτὸς ὁμολογεῖς μὴ εἶναι ἀγαθὸν
μηδὲ καλόν, μηδέν τι μᾶλλον οἴου δεῖν αὐτὸν αἰσχρὸν
καὶ κακὸν εἶναι, ἀλλά τι μεταξύ, ἔφη, τούτοιν. Καὶ
μήν, ἦν δ' ἐγώ, ὁμολογεῖταί γε παρὰ πάντων μέγας

propter pulchrorum amorem fuisse disposita: turpium enim amorem omnino nullum esse: an non ita dicebas? Ita profecto, inquit Agatho. Probabiliter quidem loqueris, o amice, et si ita est, Amor certe pulchritudinis amor est, turpitudinis vero minime. Consentiebat. Nonne concessum est, id, quo eget neque habet, amare? Concessum plane. Ergo pulchritudine indiget Amor eamque non habet. Necessarium. Quid vero? num pulchrum vocas quod pulchritudinis indiget neque eam habet? Nequaquam. Numquid ulterius, si hæc ita se habent, Amorem pulchrum asseris? Nihil eorum quæ supra dixi, intellexisse videor, respondit Agatho. Recte dixisti, sed responde parumper ulterius: numquid ipsa bona pulchra esse videntur? Mihi vero. Si igitur Amor pulchris caret, bona vero pulchra sunt, bonis quoque caret. Repugnare tibi, o Socrates, nullo modo possem: esto igitur, ut tu ais. Veritati quidem nunquam, o dilecte Agatho, adversari potes, Socrati vero facillime.

XXII. Verum te jam dimittam, sed referam sermonem de Amore, quem olim accepi a Mantineensi (fatidica) muliere Diotima, quæ et harum rerum perita erat et aliarum multarum, et Atheniensibus olim, sacris decennio ante pestem peractis, morbi dilationem dedit, quæ et me in amatoria facultate instruxit — quæ igitur illa dixit conabor vobis secundum ea, quæ inter me et Agathonem convenerunt, non cum alio colloquens, pro viribus meis exprimere. oportet autem primo, o Agatho, ut et tu præivisti, quid et quale sit Amor ostendere, deinde opera illius enumerare. præstat, ut mihi videtur, eodem ordine vobis nunc referre, quo hospes illa me examinans pertractavit. fere enim eadem ego illi, quæ mihi Agatho, dicebam, magnum esse deum Amorem et esse pulchrorum. atque iisdem rationibus me redarguit, quibus hunc ego, quod neque pulcher esset neque bonus. Ad quam ego tunc, Quid ais, o Diotima? inquam, turpisne igitur ac malus est Amor? Et illa, Bona verba: an putas necessarium esse, ut quicquid pulchrum non est sit turpe? Maxime. Et quod non sapiens ignorans? an non advertisti, esse quoddam sapientiæ et ignorantiæ medium? Quid istud? Recte opinari et non posse rationem reddere nescis, inquit illa, neque scire esse — nam quod ratione expers est quomodo scientia erit? — neque ignorantiam (esse): quod enim veri compos est, quomodo ignorantia erit? hujusmodi quiddam igitur est opinio recta, inter sapientiam et ignorantiam medium. Vera, dicebam ego, narras. Ne cogas igitur quod pulchrum non est esse turpe, quodve non bonum esse malum. eadem ratione quamvis Amorem neque pulchrum neque bonum esse concedas, non tamen putare debes turpem necessario esse et malum, sed inter ista medium. At vero in hoc omnes consentiunt magnum

θεὸς εἶναι. Τῶν μὴ εἰδότων, ἔφη, πάντων λέγεις ἢ καὶ τῶν εἰδότων; Ξυμπάντων μὲν οὖν. Καὶ ἣ γελάσασα, Καὶ πῶς ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁμολογοῖτο c μέγας θεὸς εἶναι παρὰ τούτων, οἵ φασιν αὐτὸν οὐδὲ 5 θεὸν εἶναι; Τίνες οὗτοι; ἦν δ' ἐγώ. Εἷς μέν, ἔφη, σύ, μία δ' ἐγώ. Κἀγὼ εἶπον, Πῶς τοῦτο, ἔφην, λέγεις; Καὶ ἥ, Ῥαδίως, ἔφη. λέγε γάρ μοι, οὐ πάντας θεοὺς φῂς εὐδαίμονας εἶναι καὶ καλούς; ἢ τολμήσαις ἄν τινα μὴ φάναι καλόν τε καὶ εὐδαίμονα θεῶν εἶναι; Μὰ Δί' 10 οὐκ ἔγωγ', ἔφην. Εὐδαίμονας δὲ δὴ λέγεις οὐ τοὺς τἀγαθὰ καὶ τὰ καλὰ κεκτημένους; Πάνυ γε. Ἀλλὰ μὴν Ἔρωτά γ' ὡμολόγηκας δι' ἔνδειαν τῶν ἀγαθῶν d καὶ καλῶν ἐπιθυμεῖν αὐτῶν τούτων, ὧν ἐνδεής ἐστιν. Ὡμολόγηκα γάρ Πῶς δ' ἂν οὖν θεὸς εἴη ὅ γε τῶν 15 καλῶν κἀγαθῶν ἄμοιρος; Οὐδαμῶς, ὥς γ' ἔοικεν. Ὁρᾷς οὖν, ἔφη, ὅτι καὶ σὺ Ἔρωτα οὐ θεὸν νομίζεις;

XXIII. Τί οὖν ἄν, ἔφην, εἴη ὁ Ἔρως; θνητός; Ἥκιστά γε. Ἀλλὰ τί μήν; Ὥσπερ τὰ πρότερα, 20 ἔφη, μεταξὺ θνητοῦ καὶ ἀθανάτου. Τί οὖν, ὦ Διο- e τίμα; Δαίμων μέγας, ὦ Σώκρατες· καὶ γὰρ πᾶν τὸ δαιμόνιον μεταξύ ἐστι θεοῦ τε καὶ θνητοῦ. Τίνα, ἦν δ' ἐγώ, δύναμιν ἔχον; Ἑρμηνεῦον καὶ διαπορθμεῦον θεοῖς τὰ παρ' ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώποις τὰ παρὰ θεῶν, 25 τῶν μὲν τὰς δεήσεις καὶ θυσίας, τῶν δὲ τὰς ἐπιτάξεις τε καὶ ἀμοιβὰς τῶν θυσιῶν. ἐν μέσῳ δ' ὂν ἀμφοτέρων συμπληροῖ, ὥστε τὸ πᾶν αὐτὸ αὑτῷ ξυνδεδέσθαι. διὰ τούτου καὶ ἡ μαντικὴ πᾶσα χωρεῖ καὶ ἡ τῶν ἱερέων τέχνη τῶν τε περὶ τὰς θυσίας καὶ τὰς τελετὰς καὶ τὰς 203 ἐπῳδὰς καὶ τὴν μαντείαν πᾶσαν καὶ γοητείαν. θεὸς a δ' ἀνθρώπῳ οὐ μίγνυται, ἀλλὰ διὰ τούτου πᾶσά ἐστιν ἡ ὁμιλία καὶ ἡ διάλεκτος θεοῖς πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ἐγρηγορόσι καὶ καθεύδουσι. καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα σοφὸς δαιμόνιος ἀνήρ, ὁ δ' ἄλλο τι σοφὸς ὢν ἢ περὶ 35 τέχνας ἢ χειρουργίας τινὰς βάναυσος. οὗτοι δὴ οἱ δαίμονες πολλοὶ καὶ παντοδαποί εἰσιν, εἷς δὲ τούτων ἐστὶ καὶ ὁ Ἔρως. Πατρὸς δέ, ἦν δ' ἐγώ, τίνος ἐστὶ καὶ μητρός; Μακρότερον μέν, ἔφη, διηγήσασθαι· b ὅμως δέ σοι ἐρῶ. ὅτε γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη, εἱ- 40 στιῶντο οἱ θεοί, οἵ τ' ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Μήτιδος υἱὸς Πόρος. ἐπειδὴ δ' ἐδείπνησαν, προσαιτήσουσα, οἷον δὴ εὐωχίας οὔσης, ἀφίκετο ἡ Πενία καὶ ἦν περὶ τὰς θύρας. ὁ οὖν Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος, οἶνος γὰρ οὔπω ἦν, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν βεβαρημέ- 45 νος ηὗδεν. ἡ οὖν Πενία, ἐπιβουλεύουσα διὰ τὴν αὑτῆς ἀπορίαν παιδίον ποιήσασθαι ἐκ τοῦ Πόρου, κατα- c κλίνεταί τε παρ' αὐτῷ καὶ ἐκύησε τὸν Ἔρωτα. διὸ δὴ καὶ Ἀφροδίτης ἀκόλουθος καὶ θεράπων γέγονεν ὁ Ἔρως, γεννηθεὶς ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις καὶ ἅμα φύσει 50 ἐραστὴς ὢν περὶ τὸ καλόν, καὶ τῆς Ἀφροδίτης καλῆς οὔσης. ἅτ' οὖν Πόρου καὶ Πενίας υἱὸς ὢν ὁ Ἔρως ἐν τοιαύτῃ τύχῃ καθέστηκε. πρῶτον μὲν πένης ἀεί ἐστι, καὶ πολλοῦ δεῖ ἁπαλός τε καὶ καλός, οἷον οἱ πολλοὶ οἴονται, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ αὐχμηρὸς καὶ ἀνυ-

esse deum. Ignorantesne dicis, inquit, omnes an scientes? Cunctos, inquam. Quonam pacto, inquit illa ridens, o Socrates, magnum esse deum hi confiterentur, qui nec deum quidem esse volunt? Quinam isti? inquam ego. Unus quidem tu es, inquit, ego altera. Quo pacto hoc dicis? inquam. Facile tibi ostendam. dic age, nonne deos omnes pulchros ac beatos affirmas? an auderes deorum quempiam non pulchrum beatumve dicere? Non per Jovem. Beatos autem nonne illos vocas, qui bona pulchraque possident? Certissime. Atqui Amorem admisisti propter pulchrorum bonorumque inopiam hæc ipsa, quorum indigus est, appetere. Admisi equidem. Quonam igitur modo deus sit, qui pulchrorum bonorumque est expers? Nullo pacto, ut videtur. Videsne igitur, inquit, neque a te Amorem deum esse putari?

XXIII. Quid ergo? inquam; num mortalis est Amor? Minime. Quid igitur? Superiorum instar, mortalis immortalisque medium. Quid, inquam, est, o Diotima? Magnus, o Socrates, dæmon : etenim omnis natura dæmonum inter mortales deosque est media. Quam vim habet? Interpretatur, inquit, et trajicit humana ad deos, divina ad homines, horum quidem preces et sacrificia, illorum præcepta sacrorumque remunerationes. in utrorumque medio constitutus complet, ita ut universa rerum natura ipsa sibi connectatur. per hunc vaticinium omne procedit sacerdotumque ars circa sacrificia expiationesque et incantationes et divinationem omnem atque magicam. deus quidem homini non miscetur, sed per id medium commercium omne atque colloquium est inter deos hominesque, et vigilantibus et dormientibus. quicumque harum rerum peritus est, dæmonius (id est felix) vir, qui vero alias artes et facultates quæ manibus explentur callet, vilis. enimvero hi dæmones multi atque varii sunt, ex his unus est Amor. Quinam parentes, inquam, Amoris? Quamvis dictu prolixum sit, inquit, exponam tamen. quando nata est Venus, parato convivio discubuerunt dii ceteri et Μήτιδος (id est consilii) Πόρος (affluentiæ deus) filius. cum cœnati essent, Πενία (paupertas) mendicatura cibum, utpote epularum occasione data, venit et circa fores obversabatur. Porus nectare ebrius, vinum namque nondum erat, Jovis hortum ingressus est et somno gravatus dormiebat. Penia inopia compulsa quo pacto filium quibusdam insidiis ex Poro conciperet excogitavit, quare juxta illum accubuit, Amoremque concepit. hinc Amor sectator cultorque Veneris, propterea quod in Veneris natalibus est progenitus, quin etiam natura pulchri desiderio capitur, cum Venus ipsa sit pulchra. quoniam vero Pori ac Peniæ Amor est filius, sortem hujusmodi nactus est. primum quidem pauper est semper, multumque abest ut sit mollis et pulcher, quemadmodum plerique arbitrantur, sed durus est et squalidus, nudis pedibus, semper humi volans,

πόδητος καὶ ἄοικος, χαμαιπετὴς ἀεὶ ὢν καὶ ἄστρωτος, d ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς ὑπαίθριος κοιμώμενος, τὴν τῆς μητρὸς φύσιν ἔχων ἀεὶ ἐνδείᾳ ξύνοικος. κατὰ δ' αὖ τὸν πατέρα ἐπίβουλός ἐστι τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγα- 5 θοῖς, ἀνδρεῖος ὢν καὶ ἴτης καὶ σύντονος, θηρευτὴς δεινὸς, ἀεί τινας πλέκων μηχανὰς, καὶ φρονήσεως ἐπιθυμητὴς, καὶ πόριμος, φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου, δεινὸς γόης καὶ φαρμακεὺς καὶ σοφιστής· καὶ οὔθ' ὡς ἀθάνατος πέφυκεν οὔθ' ὡς θνητὸς, ἀλλὰ τοτὲ μὲν e 10 τῆς αὐτῆς ἡμέρας θάλλει [τε] καὶ ζῇ, ὅταν εὐπορήσῃ, τοτὲ δ' ἀποθνήσκει, πάλιν δ' ἀναβιώσκεται διὰ τὴν τοῦ πατρὸς φύσιν. τὸ δὲ ποριζόμενον ἀεὶ ὑπεκρεῖ, ὥστ' οὔτ' ἀπορεῖ ποτ' Ἔρως οὔτε πλουτεῖ. σοφίας τ' αὖ καὶ ἀμαθίας ἐν μέσῳ ἐστίν. ἔχει γὰρ ὧδε. θεῶν 15 οὐδεὶς φιλοσοφεῖ οὐδ' ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι· ἔστι 204 γάρ· οὐδ' εἴ τις ἄλλος σοφὸς, οὐ φιλοσοφεῖ. οὐδ' αὖ a οἱ ἀμαθεῖς φιλοσοφοῦσιν οὐδ' ἐπιθυμοῦσι σοφοὶ γενέσθαι· αὐτὸ γὰρ τοῦτ' ἐστι χαλεπὸν ἀμαθία, τὸ μὴ ὄντα καλὸν κἀγαθὸν μηδὲ φρόνιμον δοκεῖν αὑτῷ εἶναι 20 [ἱκανόν]. οὔκουν ἐπιθυμεῖ ὁ μὴ οἰόμενος ἐνδεὴς εἶναι οὗ ἂν μὴ οἴηται ἐπιδεῖσθαι. Τίνες οὖν, ἔφην ἐγὼ, ὦ Διοτίμα, οἱ φιλοσοφοῦντες, εἰ μήθ' οἱ σοφοὶ μήθ' οἱ ἀμαθεῖς; Δῆλον δὴ, ἔφη, τοῦτό γ' ἤδη καὶ b παιδὶ, ὅτι οἱ μεταξὺ τούτων ἀμφοτέρων, ὧν αὖ καὶ ὁ 25 Ἔρως. ἔστι γὰρ δὴ τῶν καλλίστων ἡ σοφία, Ἔρως δ' ἐστὶν ἔρως περὶ τὸ καλὸν, ὥστ' ἀναγκαῖον Ἔρωτα φιλόσοφον εἶναι, φιλόσοφον δ' ὄντα μεταξὺ εἶναι σοφοῦ καὶ ἀμαθοῦς. αἰτία δ' αὐτῷ καὶ τούτων ἡ γένεσις· πατρὸς μὲν γὰρ σοφοῦ ἐστι καὶ εὐπόρου, μητρὸς δ' οὐ 30 σοφῆς καὶ ἀπόρου. ἡ μὲν οὖν φύσις τοῦ δαίμονος, ὦ φίλε Σώκρατες, αὕτη· ὃν δὲ σὺ ᾠήθης Ἔρωτα εἶναι, θαυμαστὸν οὐδὲν ἔπαθες. ᾠήθης δὲ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ c τεκμαιρομένη ἐξ ὧν σὺ λέγεις, τὸ ἐρώμενον Ἔρωτα εἶναι, οὐ τὸ ἐρῶν. διὰ ταῦτά σοι, οἶμαι, πάγκαλος 35 ἐφαίνετο ὁ Ἔρως. καὶ γὰρ ἔστι τὸ ἐραστὸν τὸ τῷ ὄντι καλὸν καὶ ἁβρὸν καὶ τέλεον καὶ μακαριστόν· τὸ δέ γ' ἐρῶν ἄλλην ἰδέαν τοιαύτην ἔχον, οἵαν ἐγὼ διῆλθον.

XXIV. Κἀγὼ εἶπον, Εἶεν δὴ, ὦ ξένη· καλῶς γὰρ 40 λέγεις· τοιοῦτος ὢν ὁ Ἔρως τίνα χρείαν ἔχει τοῖς ἀνθρώποις; Τοῦτο δὴ τὰ μετὰ ταῦτ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πειράσομαί σε διδάξαι. ἔστι μὲν γὰρ δὴ τοιοῦτος καὶ οὕτω γεγονὼς ὁ Ἔρως, ἔστι δὲ τῶν κα- d λῶν, ὡς σὺ φῄς. εἰ δέ τις ἡμᾶς ἔροιτο, Τί τῶν καλῶν 45 ἐστιν ὁ Ἔρως, ὦ Σώκρατές τε καὶ Διοτίμα; ὧδε δὲ σαφέστερον ἐρῶ, Ὁ ἐρῶν τῶν καλῶν τί ἐρᾷ; Κἀγὼ εἶπον, ὅτι Γενέσθαι αὑτῷ. Ἀλλ' ἔτι ποθεῖ, ἔφη, ἡ ἀπόκρισις ἐρώτησιν τοιάνδε, Τί ἔσται ἐκείνῳ, ᾧ ἂν γένηται τὰ καλά; Οὐ πάνυ ἔφην ἔτι ἔχειν ἐγὼ πρὸς 50 ταύτην τὴν ἐρώτησιν προχείρως ἀποκρίνασθαι. Ἀλλ', e ἔφη, ὥσπερ ἂν εἴ τις μεταβαλὼν ἀντὶ τοῦ καλοῦ τῷ ἀγαθῷ χρώμενος πυνθάνοιτο, Φέρε, ὦ Σώκρατες, [ἐρᾷ] ὁ ἐρῶν τῶν ἀγαθῶν τί ἐρᾷ; Γενέσθαι, ἦν δ' ἐγὼ, αὑτῷ. Καὶ τί ἔσται ἐκείνῳ, ᾧ ἂν γένηται τἀγαθά;

sine domicilio, sine stramentis et tegmine ullo, ad fores in via sub divo dormiens, naturamque matris servans semper egenus. secundum vero patris stirpem, pulchris ac bonis insidiatur, virilis, audax et vehemens, sagax venator, novos semper dolos texens, prudentiæ studiosus, versutus, per omnem vitam philosophans, incantator fascinatorque peritus, veneficus atque sophista : neque immortalis omnino secundum naturam neque mortalis, sed interdum eodem die pullulat atque vivit, quoties exuberat, interdum moritur atque iterum reviviscit ob patris naturam. quod vero acquiritur continue subterfluit, quocirca neque mendicus est Amor unquam neque etiam opulentus. inter sapientiam et inscitiam item medius est. sic enim res se habet. nullus deorum philosophatur aut sapiens fieri cupit : est enim : neque alius quivis sapiens philosophatur. neque omnino ignorantes philosophantur neque sapientes fieri cupiunt : ipsum enim hoc habet ignorantia pessimum, quod, quamquam quis neque honestus est nec sapiens, tamen sibi videtur esse. nunquam igitur expetit illa, quorum se indigum non advertit. Qui ergo potissimum, inquam, Diotima, philosophantur, si neque sapientes neque ignorantes id agunt? Hoc profecto vel puer intelliget, inquit, quod hi videlicet qui inter istos sunt medii, e quibus est Amor. sapientia nempe pulcherrimum quiddam est, Amor autem circa pulchrum versatur, ex quo necessario sequitur Amorem esse philosophum, cumque philosophus sit, medium ignorantis sapientisque tenere. horum in causa ejus origo : nam ex patre sapiente et opulento est genitus, matre vero minime sapiente et valde paupere. natura igitur dæmonis, o amice Socrates, ista : nec mirum est talem te Amorem finxisse ex ea opinione, quam de natura ejus habebas. nam, ut ex tuis dictis conjicio, non amantem, sed amatum Amorem esse putabas. idcirco pulcherrimum tibi Amorem esse visum existimo. amabile enim ipsum revera pulchrum est, delicatum, perfectum et beatissimum : amans autem aliam talem naturam habet, qualem in superioribus enarravi.

XXIV. Esto, inquam, ut ais, hospes : præclare enim loqueris : cum vero talis sit Amor, ad quid conducit hominibus? Hoc deinceps, o Socrates, docere conabor. talis quidem est et ita genitus Amor, est autem pulchrorum, ut tu inquis. verum si quis ita quærat, Cujus gratia Amor pulchrorum est, o Socrates atque Diotima? imo sic clarius, Qui pulchra amat, quid ab his potissimum expetit? Ut adsint, inquam, sibi. At hæc responsio quæstionem hujusmodi ultra requirit, Quid erit illi, cui pulchra aderunt? Nihil in promptu quod respondeam habeo. Si quis vero, inquit, mutatis vocabulis et bono pro pulchro utens, percunctetur, Age, o Socrates, qui amat bona, quid expetit? Ut adsint sibi, inquam. Quid huic erit, cui bona aderunt? Facilius ad ista respondetur, inquam, felix enim

Τοῦτ' εὐπορώτερον, ἦν δ' ἐγὼ, ἔχω ἀποκρίνασθαι,
205 ὅτι εὐδαίμων ἔσται. Κτήσει γὰρ, ἔφη, ἀγαθῶν οἱ a
εὐδαίμονες εὐδαίμονες. καὶ οὐκέτι προσδεῖ ἐρέσθαι,
ἵνα τί δὲ βούλεται εὐδαίμων εἶναι ὁ βουλόμενος. ἀλλὰ
5 τέλος δοκεῖ ἔχειν ἡ ἀπόκρισις. Ἀληθῆ λέγεις, εἶπον
ἐγώ. Ταύτην δὴ τὴν βούλησιν καὶ τὸν ἔρωτα τοῦτον
πότερα κοινὸν οἴει εἶναι πάντων ἀνθρώπων, καὶ πάντας
τἀγαθὰ βούλεσθαι αὐτοῖς εἶναι ἀεὶ, ἢ πῶς λέγεις;
Οὕτως, ἦν δ' ἐγώ· κοινὸν εἶναι πάντων. Τί δὴ οὖν,
10 ἔφη, ὦ Σώκρατες; οὐ πάντας ἐρᾶν φαμεν, εἴπερ γε
πάντες τῶν αὐτῶν ἐρῶσι καὶ ἀεὶ, ἀλλά τινάς φαμεν b
ἐρᾶν, τοὺς δ' οὔ; Θαυμάζω, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ αὐτός.
Ἀλλὰ μὴ θαύμαζ', ἔφη· ἀφελόντες γὰρ ἄρα τοῦ
ἔρωτος ⌈ἕν⌉ τι εἶδος ὀνομάζομεν τὸ τοῦ ὅλου ἐπιτιθέν-
15 τες ὄνομα ἔρωτα, τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις καταρχρώμεθ'
ὀνόμασιν. Ὥσπερ τί; ἦν δ' ἐγώ. Ὥσπερ τόδε. οἶσθ'
ὅτι ποίησίς ἐστί τι πολύ. ἡ γάρ τοι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος
εἰς τὸ ὂν ἰόντι ὁτῳοῦν αἰτία πᾶσά ἐστι ποίησις, ὥστε
καὶ αἱ ὑπὸ πάσαις ταῖς τέχναις ἐργασίαι ποιήσεις εἰσὶ c
20 καὶ οἱ τούτων δημιουργοὶ πάντες ποιηταί. Ἀληθῆ
λέγεις. Ἀλλ' ὅμως, ἦ δ' ἥ, οἶσθ' ὅτι οὐ καλοῦνται
ποιηταὶ, ἀλλ' ἄλλα ἔχουσιν ὀνόματα, ἀπὸ δὲ πάσης
τῆς ποιήσεως ἓν μόριον ἀφορισθὲν τὸ περὶ τὴν μου-
σικὴν καὶ τὰ μέτρα τῷ τοῦ ὅλου ὀνόματι προσαγο-
25 ρεύεται. ποίησις γὰρ τοῦτο μόνον καλεῖται, καὶ οἱ
ἔχοντες τοῦτο τὸ μόριον ⌈τῆς ποιήσεως⌉ ποιηταί. Ἀληθῆ
λέγεις, ἔφην. Οὕτω τοίνυν καὶ περὶ τὸν ἔρωτα· τὸ
μὲν κεφάλαιόν ἐστι πᾶσα ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμία καὶ d
τοῦ εὐδαιμονεῖν, ὁ μέγιστός τε καὶ δολερὸς ἔρως παντί·
30 ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλῃ τρεπόμενοι πολλαχῇ ἐπ' αὐτὸν, ἢ
κατὰ χρηματισμὸν ἢ κατὰ φιλογυμναστίαν ἢ κατὰ
φιλοσοφίαν, οὔτ' ἐρᾶν καλοῦνται οὔτ' ἐρασταὶ, οἱ δὲ
καθ' ἕν τι εἶδος ἰόντες τε καὶ ἐσπουδακότες τὸ τοῦ ὅλου
ὄνομα ἴσχουσιν, ἔρωτά τε καὶ ἐρᾶν καὶ ἐρασταί. Κιν-
35 δυνεύεις ἀληθῆ, ἔφην ἐγὼ, λέγειν. Καὶ λέγεται μέν
γέ τις, ἔφη, λόγος, ὡς οἳ ἂν τὸ ἥμισυ ἑαυτῶν ζητῶσιν, e
οὗτοι ἐρῶσιν· ὁ δ' ἐμὸς λόγος οὔθ' ἡμίσεός φησιν εἶναι
τὸν ἔρωτα οὔθ' ὅλου, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ γέ που, ὦ
ἑταῖρε, ἀγαθὸν ὄν· ἐπεὶ αὐτῶν γε καὶ πόδας καὶ χεῖρας
40 ἐθέλουσιν ἀποτέμνεσθαι ἄνθρωποι, ἐὰν αὐτοῖς δοκῇ
τὰ ἑαυτῶν πονηρὰ εἶναι. οὐ γὰρ τὸ ἑαυτῶν, οἶμαι,
ἕκαστοι ἀσπάζονται, εἰ μὴ εἴ τις τὸ μὲν ἀγαθὸν οἰκεῖον
καλεῖ καὶ ἑαυτοῦ, τὸ δὲ κακὸν ἀλλότριον· ὡς οὐδέν γ'
206 ἄλλο ἐστὶν οὗ ἐρῶσιν ἄνθρωποι ἢ τἀγαθόν. ἢ σοὶ a
45 δοκοῦσιν; Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε, ἦν δ' ἐγώ. Ἆρ' οὖν,
ἦ δ' ἥ, οὕτως ἁπλοῦν ἐστι λέγειν, ὅτι ἄνθρωποι τἀγα-
θοῦ ἐρῶσι; Ναὶ, ἔφην. Τί δέ; οὐ προσθετέον, ἔφη,
ὅτι καὶ εἶναι τἀγαθὸν αὐτοῖς ἐρῶσιν; Προσθετέον.
50 Ἆρ' οὖν, ἔφη, καὶ οὐ μόνον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ εἶναι;
Καὶ τοῦτο προσθετέον. Ἔστιν ἄρα ξυλλήβδην, ἔφη,
ὁ ἔρως τοῦ τἀγαθὸν αὐτῷ εἶναι ἀεί. Ἀληθέστατα,
ἔφην ἐγὼ, λέγεις.

XXV. Ὅτε δὴ τούτου ὁ ἔρως ἐστὶν ⌈ἀεὶ⌉, ἦ δ' ἥ, b
τῶν τίνα τρόπον διωκόντων αὐτὸ καὶ ἐν τίνι πράξει ἡ

erit. Possessione sane bonorum beati sunt quicumque beati. neque requirere ulterius opus est, cur felix esse velit qui felicitatem optet. sed finem jam responsio habere videtur. Vera loqueris, inquam. Numquid hanc voluntatem amoremque cunctis censes hominibus esse commune, omnesque velle bona sibi semper adesse, an aliter censes? Communem plane. Cur ergo non omnes, o Socrates, amare dicimus, siquidem omnes et eadem et semper amant, sed quosdam amare, alios minime? Admiror et ipse. Sed ne mireris, aiebat: nam speciem quandam amoris seligentes, Amorem denominamus, totius nomen attribuentes ei, in aliis autem nominibus aliis utimur. Exemplo, inquam, quodam declara. Ut hoc: scis utique ποίησιν (id est effectionem) amplum quiddam esse. facere siquidem generatim dicitur causa, qua unumquodque ex non esse ad esse procedit, quapropter omnes cujusque artis actiones effectiones sunt et artifices omnes poetæ (id est factores). Vera narras. Nosti tamen, inquit illa, quod non vocantur poetæ, sed alia nomina sortiuntur, ex omni vero factione, una selecta particula, quæ scilicet circa musicam carminaque versatur, totius nomine nuncupatur. poesis enim hæc sola vocata est, quive hanc effectionis particulam habent, poetæ. Vera hæc sunt, inquam. Idem quoque circa amorem accidit: nam summatim quidem omnis bonorum felicitatisque appetitio, maximus et insidiator Amor est cuique: verum qui aliis multis partibus in illum ruunt, aut studio pecuniarum vel gymnasticæ vel sapientiæ dediti, nec amare nec amatores cognominantur, qui vero secundum certam speciem ad id contendunt, totius nomen subeunt, amorem videlicet et amare et amatores. Recte loqui videris. Nonnulli ferunt, eos qui dimidium sui perquirunt, amare: ego autem neque dimidii neque totius amorem assero, nisi aliquo pacto sit bonum: quandoquidem et manus et pedes, si videantur ipsorum mala ac pernicies esse, homines abscindere volunt. non enim suum quisque, credo, diligit, nisi forte quispiam quod bonum est, id suum ac proprium vocet, quod vero malum, potius alienum: quippe cum nihil aliud præter bonum homines ament. nonne sic et tibi videntur? Sic utique. Simpliciter ergo dicendum est, homines bonum amare? Procul dubio. An non addendum, quod adesse sibi bonum cupiunt? Addendum. Neque adesse solum sed et semper adesse? Et semper. Est igitur summatim Amor appetitio, qua bonum sibi semper esse quis cupit. Verissima, dicebam ego, loqueris.

XXV. Postquam hujus quiddam est amor, inquit illa, potesne dicere quis persequendi modus et in qua re

σπουδὴ καὶ ἡ σύντασις ἔρως ἂν καλοῖτο; τί τοῦτο τυγχάνει ὂν τοὔργον; ἔχεις εἰπεῖν; Οὐ μεντἂν σέ, ἔφην ἐγώ, ὦ Διοτίμα, ἐθαύμαζον ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἐφοίτων παρὰ σὲ αὐτὰ ταῦτα μαθησόμενος. Ἀλλ᾽ ἐγώ σοι, ἔφη, 5 ἐρῶ. ἔστι γὰρ τοῦτο τόκος ἐν καλῷ καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχήν. Μαντείας, ἦν δ᾽ ἐγώ, δεῖται ὅ τι ποτὲ λέγεις, καὶ οὐ μανθάνω. Ἀλλ᾽ ἐγώ, ἦ δ᾽ ἥ, σαφέστερον ἐρῶ. κυοῦσι γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πάντες ἄνθρωποι καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ 10 τὴν ψυχήν, κἀπειδὰν ἔν τινι ἡλικίᾳ γένωνται, τίκτειν ἐπιθυμεῖ ἡμῶν ἡ φύσις. τίκτειν δ᾽ ἐν μὲν αἰσχρῷ οὐ δύναται, ἐν δὲ τῷ καλῷ. ἡ γὰρ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνουσία τόκος ἐστίν. ἔστι δὲ τοῦτο θεῖον τὸ πρᾶγμα, καὶ τοῦτ᾽ ἐν θνητῷ ὄντι τῷ ζῴῳ ἀθάνατον 15 ἔνεστιν, ἡ κύησις καὶ ἡ γέννησις. ταῦτα δ᾽ ἐν τῷ ἀναρμόστῳ ἀδύνατον γενέσθαι. ἀνάρμοστον δ᾽ ἐστὶ τὸ αἰσχρὸν παντὶ τῷ θείῳ, τὸ δὲ καλὸν ἁρμόττον. Μοῖρα οὖν καὶ Εἰλείθυια ἡ καλλονή ἐστι τῇ γενέσει. διὰ ταῦθ᾽ ὅταν μὲν καλῷ προσπελάζῃ τὸ κυοῦν, ἵλεών τε 20 γίγνεται καὶ εὐφραινόμενον διαχεῖται, καὶ τίκτει τε καὶ γεννᾷ· ὅταν δ᾽ αἰσχρῷ, σκυθρωπόν τε καὶ λυπούμενον συσπειρᾶται καὶ ἀποτρέπεται καὶ ἀνείλλεται καὶ οὐ γεννᾷ, ἀλλ᾽ ἴσχον τὸ κύημα χαλεπῶς φέρει. ὅθεν δὴ τῷ κυοῦντί τε καὶ ἤδη σπαργῶντι πολλὴ ἡ 25 πτοίησις γέγονε περὶ τὸ καλὸν διὰ τὸ μεγάλης ὠδῖνος ἀπολύειν τὸν ἔχοντα. ἔστι γάρ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, οὐ τοῦ καλοῦ ὁ ἔρως, ὡς σὺ οἴει. Ἀλλὰ τί μήν; Τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ τόκου ἐν τῷ καλῷ. Εἶεν, ἦν δ᾽ ἐγώ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τί δὴ οὖν τῆς γεννή-30 σεως; Ὅτι ἀειγενές ἐστι καὶ ἀθάνατον ὡς θνητῷ ἡ 207 γέννησις. ἀθανασίας δ᾽ ἀναγκαῖον ἐπιθυμεῖν μετ᾽ ἀγαθοῦ ἐκ τῶν ὡμολογημένων, εἴπερ τοῦ τἀγαθὸν ἑαυτῷ εἶναι ἀεὶ ἔρως ἐστίν. ἀναγκαῖον δὴ ἐκ τούτου τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀθανασίας τὸν ἔρωτα εἶναι.

35 XXVI. Ταῦτά τ᾽ οὖν πάντ᾽ ἐδίδασκέ με, ὁπότε περὶ τῶν ἐρωτικῶν λόγους ποιοῖτο, καί ποτ᾽ ἤρετο, Τί οἴει, ὦ Σώκρατες, αἴτιον εἶναι τούτου τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ἐπιθυμίας; ἢ οὐκ αἰσθάνει, ὡς δεινῶς διατίθεται πάντα τὰ θηρία, ἐπειδὰν γεννᾶν ἐπιθυμήσῃ, 40 καὶ τὰ πεζὰ καὶ τὰ πτηνά, νοσοῦντά τε πάντα καὶ ἐρωτικῶς διατιθέμενα, πρῶτον μὲν περὶ τὸ ξυμμιγῆναι ἀλλήλοις, ἔπειτα περὶ τὴν τροφὴν τοῦ γενομένου, καὶ ἕτοιμά ἐστιν ὑπὲρ τούτων καὶ διαμάχεσθαι τὰ ἀσθενέστατα τοῖς ἰσχυροτάτοις καὶ ὑπεραποθνήσκειν, καὶ αὐτὰ 45 τῷ λιμῷ παρατεινόμενα, ὥστ᾽ ἐκεῖνα ἐκτρέφειν, καὶ ἄλλο πᾶν ποιοῦντα; τοὺς μὲν γὰρ ἀνθρώπους, ἔφη, οἴοιτ᾽ ἄν τις ἐκ λογισμοῦ ταῦτα ποιεῖν· τὰ δὲ θηρία τίς αἰτία οὕτως ἐρωτικῶς διατίθεσθαι; ἔχεις λέγειν; Κἀγὼ αὖ ἔλεγον, ὅτι οὐκ εἰδείην. Ἦ δ᾽ εἶπε, Διανοεῖ οὖν 50 δεινός ποτε γενήσεσθαι τὰ ἐρωτικά, ἐὰν ταῦτα μὴ ἐννοῇς; Ἀλλὰ διὰ ταῦτά τοι, ὦ Διοτίμα, ὅπερ νῦν δὴ εἶπον, παρὰ σὲ ἥκω, γνοὺς ὅτι διδασκάλων δέομαι. ἀλλά μοι λέγε καὶ τούτων τὴν αἰτίαν καὶ τῶν ἄλλων τῶν περὶ τὰ ἐρωτικά. Εἰ τοίνυν, ἔφη, πιστεύεις

agenda studium collocatum conatusque amor nominetur? ecquid illud opus? Si id ostendere possem, nunquam sapientiam tuam admirarer, Diotima, neque discendi gratia ad te venirem. At ego, inquit, dicam. est partus in pulchro, tam secundum animam, quam secundum corpus. Vaticinio opus est ad id quod ais intelligendum, hoc enim nullo modo percipio. Dicam equidem planius. c omnium, o Socrates, hominum prægnans et gravidum corpus est, prægnans et animus, et cum primum ad certam ætatem pervenerint, parere nostra natura cupit. parere vero in turpi nequit, in pulchro potest. viri sane mulierisque congressu fœtus partusque provenit. est autem opus hoc divinum et in animali ipso mortali immortale hoc est, conceptio scilicet et generatio. hæc in d eo, quod sine proportione et dissonum est, expleri nequeunt. dissonum autem est turpe ab omni quod est divinum, pulchrum vero divino consonum. Parca igitur et Lucina generationi pulchritudo ipsa est. quocirca quoties pulchro quod gravidum est adhæret, lætitia gestit, hilaritate et voluptate diffunditur, et parit et generat: contra vero cum turpi propinquat, tristitia quadam et dolore contrahitur absterreturque et cohibetur, nec gignit, sed fœtum retinens angitur. quapropter quod concepit et jam luxue riat adultumque ad generationem anhelat, id circa pulchrum maxime movetur, quoniam inde acri anxietate levatur. est enim amor non pulchri, Socrates, ut tu putas. At cujus? Generationis partusque in pulchro. Itane? inquam. Revera, inquit. Cur generationis? Quia sempiternum quid est et immortale in ipso mortali generatio. immortalitatem a autem una cum bono appetere necesse est ex illis quæ supra concessimus, quandoquidem amor est appetitio qua bonum sibi quisque semper adesse desiderat. ex his concluditur amorem immortalitatis quoque esse.

XXVI. Hæc omnia mihi Diotima tradidit, cum de amatoriis sermonem habuit, et aliquando sic interrogavit, Quam hujus amoris cupiditatisque causam, o Socrates, arbitraris? an non vides, quam graviter afficiuntur animalia omnia et quæ gradiuntur et quæ volant, cum ad geb nerationem toto impetu proferuntur, quam ægrota omnia et amoris ardore insaniunt, primo quidem generationis causa qua vehementer congredi concupiscunt, deinde ut nutriant natos, horumque causa imbecilla etiam animalia adversus robustissima prœlia ineunt et pro illis occumbere parata sunt, ac fame deficere, modo prolem nutriant, et aliud quodlibet audacter aggrediuntur? homines quidem fortasse putaret quispiam ratione hæc agere: c brutis autem quænam amoris tam ardentis causa est? explicare hanc potes? Minime, inquam. Credisne, inquit, in amatoriis peritus fore, dum hæc ignoras? Ob hanc causam ad te, o Diotima, ut supra dixi, confugio, quia præceptore me indigere arbitror. horum igitur precor et reliquorum, quæcumque ad amorem attinent, causam afferas. Si credis, inquit, illius naturâ amorem esse, cujus sæpe jam

ἐκείνου εἶναι φύσει τὸν ἔρωτα, οὗ πολλάκις ὡμολογήκαμεν, μὴ θαύμαζε. ἐνταῦθα γὰρ (κατὰ) τὸν αὐτὸν d ἐκείνῳ λόγον ἡ θνητὴ φύσις ζητεῖ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀεί τ' εἶναι καὶ ἀθάνατος. δύναται δὲ ταύτῃ μόνον, τῇ 5 γενέσει, ὅτι ἀεὶ καταλείπει ἕτερον νέον ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ· ἐπεὶ καὶ ἐν ᾧ ἓν ἕκαστον τῶν ζῴων ζῆν καλεῖται καὶ εἶναι ταὐτὸν, οἷον ἐκ παιδαρίου ὁ αὐτὸς λέγεται ἕως ἂν πρεσβύτης γένηται· οὗτος μέντοι οὐδέποτε ταὐτ' ἔχων ἐν αὐτῷ ὅμως ὁ αὐτὸς καλεῖται, ἀλλὰ νέος ἀεὶ 10 γιγνόμενος, τὰ δ' ἀπολλύς, καὶ κατὰ τὰς τρίχας καὶ σάρκα καὶ ὀστᾶ καὶ αἷμα καὶ ξύμπαν τὸ σῶμα. καὶ e μὴ ὅτι κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν οἱ τρόποι, τὰ ἤθη, δόξαι, ἐπιθυμίαι, ἡδοναὶ, λῦπαι, φόβοι, τούτων ἕκαστα οὐδέποτε ταὐτὰ πάρεστιν 15 ἑκάστῳ, ἀλλὰ τὰ μὲν γίγνεται, τὰ δ' ἀπόλλυται. πολὺ δὲ τούτων ἀτοπώτερον ἔτι, ὅτι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι μὴ 208 ὅτι αἱ μὲν γίγνονται, αἱ δ' ἀπόλλυνται ἡμῖν, καὶ οὐ- a δέποθ' οἱ αὐτοί ἐσμεν οὐδὲ κατὰ τὰς ἐπιστήμας, ἀλλὰ καὶ μία ἑκάστη τῶν ἐπιστημῶν ταὐτὸν πάσχει. ὃ γὰρ 20 καλεῖται μελετᾶν ὡς ἐξιούσης ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης· λήθη γὰρ ἐπιστήμης ἔξοδος, μελέτη δὲ πάλιν καινὴν ἐμποιοῦσα ἀντὶ τῆς ἀπιούσης μνήμην σώζει τὴν ἐπιστήμην, ὥστε τὴν αὐτὴν δοκεῖν εἶναι. τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται, οὐ τῷ παντάπασι ταὐ- 25 τὸν ἀεὶ εἶναι, ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπιὸν καὶ b παλαιούμενον ἕτερον νέον (ἀεὶ) καταλείπειν, οἷον αὐτὸ ἦν. ταύτῃ τῇ μηχανῇ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, θνητὸν ἀθανασίας μετέχει, καὶ σῶμα καὶ τἆλλα πάντα, ἀθάνατον δ' ἄλλῃ. μὴ οὖν θαύμαζε, εἰ τὸ αὑτοῦ 30 ἀποβλάστημα φύσει πᾶν τιμᾷ· ἀθανασίας γὰρ χάριν παντὶ αὕτη ἡ σπουδὴ καὶ ὁ ἔρως ἕπεται.

XXVII. Κἀγὼ ἀκούσας τὸν λόγον ἐθαύμασά τε καὶ εἶπον, Εἶεν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ σοφωτάτη Διοτίμα· ταῦθ' ὡς ἀληθῶς οὕτως ἔχει; Καὶ ἥ, ὥσπερ οἱ τέλεοι σο- c 35 φισταὶ, Εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ Σώκρατες· ἐπεί γε καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰ ἐθέλεις εἰς τὴν φιλοτιμίαν βλέψαι, θαυμάζοις ἂν τῆς ἀλογίας περὶ ἃ ἐγὼ εἴρηκα, εἰ μὴ ἐννοεῖς ἐνθυμηθεὶς ὡς δεινῶς διάκεινται ἔρωτι τοῦ ὀνομαστοὶ γενέσθαι καὶ κλέος ἐς τὸν ἀεὶ χρόνον ἀθάνατον κατα- 40 θέσθαι, καὶ ὑπὲρ τούτου κινδύνους τε κινδυνεύειν ἕτοιμοί εἰσι πάντες ἔτι μᾶλλον ἢ ὑπὲρ τῶν παίδων, καὶ χρήματα ἀναλίσκειν καὶ πόνους πονεῖν οὑστινασοῦν καὶ ὑπεραποθνήσκειν· ἐπεὶ οἴει σὺ, ἔφη, Ἄλκηστιν ὑπὲρ Ἀδμήτου ἀποθανεῖν ἂν, ἢ Ἀχιλλέα Πατρόκλῳ 45 ἐπαποθανεῖν, ἢ προαποθανεῖν τὸν ὑμέτερον Κόδρον d ὑπὲρ τῆς βασιλείας τῶν παίδων, μὴ οἰομένους ἀθάνατον μνήμην ἀρετῆς πέρι ἑαυτῶν ἔσεσθαι, ἣν νῦν ἡμεῖς ἔχομεν; Πολλοῦ γε δεῖ, ἔφη, ἀλλ', οἶμαι, ὑπὲρ ἀρετῆς ἀθανάτου καὶ τοιαύτης δόξης εὐκλεοῦς πάντες e 50 πάντα ποιοῦσιν, ὅσῳ ἂν ἀμείνους ὦσι, τοσούτῳ μᾶλλον· τοῦ γὰρ ἀθανάτου ἐρῶσιν. Οἱ μὲν οὖν ἐγκύμονες, ἔφη, κατὰ σώματα ὄντες πρὸς τὰς γυναῖκας μᾶλλον τρέπονται καὶ ταύτῃ ἐρωτικοί εἰσι, διὰ παιδογονίας ἀθανασίαν καὶ μνήμην καὶ εὐδαιμονίαν, ὡς οἴονται,

diximus, ne mireris. ex hac enim similiter, ut ex superiori ratione natura mortalis semper et immortalis esse pro viribus nititur. hoc autem generatione duntaxat assequitur, quoniam semper alterum juvenem veteris loco substituit : enimvero eo ipso in tempore, quo animalium unumquodque vivere dicitur idemque esse, ut a pueritia ad senectutem, quamvis idem dicatur, nunquam tamen in se ipso eadem continet, sed novum semper efficitur et vetera exuit, secundum pilos, carnem, ossa ac sanguinem et universum corpus. neque in corpore solum, verum etiam in animo id contingit, mores, consuetudines, opiniones, cupidines, voluptates, dolores atque timores, in singulis singula horum nunquam eadem manent, sed alia nascuntur, alia exstinguuntur. quin etiam quod mirabilius est, scientiæ quoque non solum aliæ evanescunt, aliæ fiunt, neque semper secundum scientias iidem sumus, verum etiam una quævis scientiarum idem patitur. quod enim dicitur meditari, quasi exierit scientia dicitur : oblivio namque scientiæ exitus est, meditatio vero novam memoriam semper abeuntis loco restituens scientiam servat, ut esse eadem videatur. hoc utique pacto omne mortale servatur, non quia semper omnino idem sit, ut divinum, sed quia quod tabescit et abit quodque novum et simile sibi relinquit. hoc remedio, Socrates, aiebat, quod mortale est est sive corpus, seu quodlibet aliud, particeps immortalitatis evadit, quod vero immortale alia ratione. quamobrem mirari non debes, si omnia germen suum natura magni æstiment : nam immortalitatis gratia hoc studium atque amor cuilibet inest.

XXVII. Cum hæc audissem admiratione commotus, inquam, Siccine, o sapientissima Diotima, revera de iis judicandum? Tum illa, ut perfecti sophistæ solent, Certo scito, inquit, o Socrates : etenim si gloriæ studium quod hominibus inest, considerare volueris, miraberis quam absurdum sit quod ad ea quæ dixi, si non satis comprehendas, cernens quam vehementer exoptant notos sese omnibus exhibere et in futurum tempus immortalem gloriam consequi, hujusque gratia magis quam filiorum pericula subire parati sunt omnes, pecunias erogant, laboresque nullos respuunt, ac denique sese morti exponunt : an censes Alcestin pro Admeto mori voluisse, aut Achillem in ultione Patrocli occumbere, aut vestrum Codrum pro filiorum regno perire, nisi immortalem virtutis memoriam, qualis apud nos exstat, consequuturos se præsagisissent? Longe abest, inquiebat, imo pro immortali virtute et tali inclyta gloria cuncta hæc, ut arbitror, omnes agunt, et quo meliores homines sunt, eo magis ad ista contendunt, nam immortalitatem amant. Quicumque igitur corpore fœcundi sunt, ad feminas se magis convertunt atque ita amant, filiorum generatione immortalitatem, memoriam, felicitatem, uti putant, in

αὑτοῖς εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον πάντα ποριζόμενοι· οἱ δὲ κατὰ τὴν ψυχήν — εἰσὶ γὰρ οὖν, ἔφη, οἳ ἐν ταῖς ψυχαῖς κυοῦσιν ἔτι μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς σώμασιν, ἃ ψυχῇ προσήκει καὶ κυῆσαι καὶ κυεῖν. τί οὖν προσήκει; φρόνησίν τε καὶ τὴν ἄλλην ἀρετήν· ὧν δή εἰσι καὶ οἱ ποιηταὶ πάντες γεννήτορες καὶ τῶν δημιουργῶν ὅσοι λέγονται εὑρετικοὶ εἶναι. πολὺ δὲ μεγίστη, ἔφη, καὶ καλλίστη τῆς φρονήσεως ἡ περὶ τὰς τῶν πόλεών τε καὶ οἰκήσεων διακοσμήσεις, ᾗ δὴ ὄνομά ἐστι σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη. τούτων [δ'] αὖ ὅταν τις ἐκ νέου ἐγκύμων ᾖ τὴν ψυχὴν θεῖος ὤν, καὶ ἡκούσης τῆς ἡλικίας τίκτειν τε καὶ γεννᾶν ἤδη ἐπιθυμεῖ. ζητεῖ δή, οἶμαι, καὶ οὗτος περιιὼν τὸ καλὸν ἐν ᾧ ἂν γεννήσειεν· ἐν τῷ γὰρ αἰσχρῷ οὐδέποτε γεννήσει. τά τ' οὖν σώματα τὰ καλὰ μᾶλλον ἢ τὰ αἰσχρὰ ἀσπάζεται ἅτε κυῶν, κἂν ἐντύχῃ ψυχῇ καλῇ καὶ γενναίᾳ καὶ εὐφυεῖ, πάνυ δὴ ἀσπάζεται τὸ ξυναμφότερον, καὶ πρὸς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον εὐθὺς εὐπορεῖ λόγων περὶ ἀρετῆς, καὶ [περὶ] οἷον χρὴ εἶναι τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθὸν καὶ ἃ ἐπιτηδεύειν [καὶ] ἐπιχειρεῖ παιδεύειν. ἁπτόμενος γάρ, οἶμαι, τοῦ καλοῦ καὶ ὁμιλῶν αὐτῷ, ἃ πάλαι ἐκύει, τίκτει καὶ γεννᾷ, καὶ παρὼν καὶ ἀπὼν μεμνημένος, καὶ τὸ γεννηθὲν συνεκτρέφει κοινῇ μετ' ἐκείνου, ὥστε πολὺ μείζω κοινωνίαν τῆς τῶν παίδων πρὸς ἀλλήλους οἱ τοιοῦτοι ἴσχουσι καὶ φιλίαν βεβαιοτέραν, ἅτε καλλιόνων καὶ ἀθανατωτέρων παίδων κεκοινωνηκότες. καὶ πᾶς ἂν δέξαιτο ἑαυτῷ τοιούτους παῖδας μᾶλλον γεγονέναι ἢ τοὺς ἀνθρωπίνους, καὶ εἰς Ὅμηρον ἀποβλέψας καὶ Ἡσίοδον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητὰς τοὺς ἀγαθοὺς ζηλῶν, οἷ' ἔκγονα ἑαυτῶν καταλείπουσιν, ἃ ἐκείνοις ἀθάνατον κλέος καὶ μνήμην παρέχεται αὐτὰ τοιαῦτ' ὄντα· εἰ δὲ βούλει, ἔφη, οἵους Λυκοῦργος παῖδας κατελίπετο ἐν Λακεδαίμονι σωτῆρας τῆς Λακεδαίμονος καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν τῆς Ἑλλάδος. τίμιος δὲ παρ' ὑμῖν καὶ Σόλων διὰ τὴν τῶν νόμων γέννησιν, καὶ ἄλλοι ἄλλοθι πολλαχοῦ ἄνδρες, καὶ ἐν Ἕλλησι καὶ ἐν βαρβάροις, πολλὰ καὶ καλὰ ἀποφηνάμενοι ἔργα, γεννήσαντες παντοίαν ἀρετήν· ὧν καὶ ἱερὰ πόλλ' ἤδη γέγονε διὰ τοὺς τοιούτους παῖδας, διὰ δὲ τοὺς ἀνθρωπίνους [οὐδέν] οὐδενός πω.

XXVIII. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ ἐρωτικὰ ἴσως, ὦ Σώκρατες, κἂν σὺ μυηθείης· τὰ δὲ τέλεα καὶ ἐποπτικά, ὧν ἕνεκα καὶ ταῦτ' ἔστιν, ἐάν τις ὀρθῶς μετίῃ, οὐκ οἶδ' εἰ οἷός τ' ἂν εἴης. ἐρῶ μὲν οὖν, ἔφη, ἐγὼ καὶ προθυμίας οὐδὲν ἀπολείψω· πειρῶ δ' ἕπεσθαι, ἂν οἷός τ' ᾖς. Δεῖ γάρ, ἔφη, τὸν ὀρθῶς ἰόντα ἐπὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἄρχεσθαι μὲν νέον ὄντα ἰέναι ἐπὶ τὰ καλὰ σώματα, καὶ πρῶτον μέν, ἐὰν ὀρθῶς ἡγῆται ὁ ἡγούμενος, ἑνὸς αὐτὸν σώματος ἐρᾶν καὶ ἐνταῦθα γεννᾶν λόγους καλούς, ἔπειτα δ' αὐτὸν κατανοῆσαι, ὅτι τὸ κάλλος τὸ ἐφ' ὁτῳοῦν σώματι τῷ ἐφ' ἑτέρῳ σώματι ἀδελφόν ἐστι, καὶ εἰ δεῖ διώκειν τὸ ἐπ' εἴδει καλόν, πολλὴ ἄνοια μὴ οὐχ ἕν τε καὶ ταὐτὸν ἡγεῖσθαι τὸ ἐπὶ πᾶσι τοῖς σώμασι κάλλος· τοῦτο δ' ἐννοήσαντα κατα-

omne futurum tempus assequentes: sunt et qui animum gravidum atque fœcundum magis quam corpus habeant, qui sane concipiunt ea quæ animo et concepisse et concipere convenit. sed quidnam convenit? prudentiam videlicet et reliquas virtutes: quarum rerum poetæ omnes genitores sunt, nec non artifices illi, qui inventores dicuntur. maxima vero et omnium præstantissima prudentia est, qua civilia et domestica gubernantur, cujus nomen est temperantia atque justitia. quisquis ergo virtutum hujusmodi a puero plenus et gravidus est, animo divinus, ætate debita imminente parere jam generareque affectat. idcirco passim vagatur quæritque pulchrum, in quo generet: in turpi namque nunquam generabit. quapropter corporibus speciosis magis quam deformibus gratulatur, utpote prægnans, quodsi animum præterea pulchrum, generosum, docilemque reperiat, utraque pulchritudine concurrente mirifice delectatur et coram homine illo confestim de virtute loquendo facundia pollet et qualis esse debeat vir bonus et quæ ejus studia eum docere conatur, adhærens quippe pulchro, eoque familiariter utens, quæ quondam conceperat parit et gignit, illius tam in absentia quam præsentia memor, quodve inde nascitur cum illo communiter nutrit atque educat, unde angustiorem communionem firmioremque amicitiam vicissim contrahunt quam mortalium filiorum parentes, utpote qui in filiis immortalibus magis pulchrioribusque una communicant. et hujusmodi filios quilibet potius quam humanos eligeret, præsertim qui ad Homerum Hesiodumque respiciens et poetas reliquos bonos æmuletur, dum cernit quales filios reliquerunt, qui cum immortales sint, immortalem quoque gloriam memoriamque parentibus præbuerunt: qualesque, si tibi placet, Lycurgus Lacedæmoniis reliquit filios, Lacedæmoniæ ac totius pæne Græciæ servatores. honoratur et apud vos propter generationem legum Solon, aliique permulti alibi apud Græcos et barbaros, qui multa atque præclara opera demonstrarunt, virtutem omnem progenerantes: quibus etiam templa multa jam ob hujusmodi natos dicata sunt, ob humanos vero nondum ullum alicui.

XXVIII. His utique amatoriis sacris, o Socrates, tu fortasse posses initiari: utrum vero interioribus ubi arcana spectantur, quorum gratia hæc sunt, si quis recte inquirat, haud scio possisne. dicam tamen omnique studio tibi opitulabor: tu vero pro viribus sequi me nitere. Oportet enim, aiebat, eum, qui ad hoc recto sit tramite progressurus, statim ab adolescentia pulchra corpora contemplari, et primum quidem, si modo recte ducatur, unum corpus amare, ibique rationes pulchras producere, cogitare deinde pulchritudinem quæ corpori cuilibet inest, alterius corporis esse germanam, et si sequi decet quod in specie pulchrum, absurdum est credere eam, quæ omnibus corporibus inest, non unam eandemque pulchritudinem esse: et qui hoc advertit, omnium pulchrorum corporum amator

στῆναι πάντων τῶν καλῶν σωμάτων ἐραστήν, ἑνὸς δὲ τὸ σφόδρα τοῦτο χαλάσαι καταφρονήσαντα καὶ σμικρὸν ἡγησάμενον· μετὰ δὲ ταῦτα τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς κάλλος τιμιώτερον ἡγήσασθαι τοῦ ἐν τῷ σώματι, ὥστε κἂν ἐπιεικὴς ὢν τὴν ψυχήν τις καὶ [ἐὰν] σμικρὸν ἄνθος ἔχῃ, c ἐξαρκεῖν αὐτῷ καὶ ἐρᾶν καὶ κήδεσθαι καὶ τίκτειν λόγους τοιούτους καὶ ζητεῖν, οἵτινες ποιήσουσι βελτίους τοὺς νέους, ἵν' ἀναγκασθῇ αὖ θεάσασθαι τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι καὶ τοῖς νόμοις καλὸν καὶ τοῦτ' ἰδεῖν, ὅτι πᾶν αὐτὸ αὑτῷ ξυγγενές ἐστιν, ἵνα τὸ περὶ τὸ σῶμα καλὸν σμικρόν τι ἡγήσηται εἶναι· μετὰ δὲ τἀπιτηδεύματα ἐπὶ τὰς ἐπιστήμας ἀγαγεῖν, ἵν' ἴδῃ αὖ (τὸ τῶν) ἐπιστημῶν κάλλος, καὶ βλέπων πρὸς πολὺ ἤδη τὸ καλὸν μηκέτι τῷ παρ' ἑνί, ὥσπερ οἰκέτης d ἀγαπῶν παιδαρίου κάλλος ἢ ἀνθρώπου τινὸς ἢ ἐπιτηδεύματος ἑνός, δουλεύων φαῦλος ᾖ καὶ σμικρολόγος, ἀλλ' ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγος τετραμμένος τοῦ καλοῦ καὶ θεωρῶν πολλοὺς καὶ καλοὺς λόγους καὶ μεγαλοπρεπεῖς τίκτῃ καὶ διανοήματα ἐν φιλοσοφίᾳ ἀφθόνῳ, ἕως ἂν ἐνταῦθα ῥωσθεὶς καὶ αὐξηθεὶς κατίδῃ τιν' ἐπιστήμην μίαν τοιαύτην, ἥ ἐστι καλοῦ τοιοῦδε. Πειρῶ δέ μοι, ἔφη, τὸν νοῦν προσέχειν ὡς οἷόν τε μάλιστα. e

evadere debet, amoris autem erga unum vehementiam hac ratione remittere et parvi facere: post hæc pulchritudinem, quæ animis inest, illa quæ in corpore præstantiorem existimet, adeo ut, si quis animi ingenui sit, quamvis forma corporis aliis quibusdam cedat, sufficere tamen arbitretur et amet curetque et rationes hujusmodi pariat quæratque sermones omnes qui reddere meliores adolescentes possint, ut hinc ad pulchritudinem, quæ in studiis ac legibus reperitur, inspiciendam ducatur, intelligatque illam omnem sibi ipsam cognatam exsistere, ut eam quæ circa corpus est pulchritudinem parvi faciat: post studia ad scientias transeat, ut jam scientiarum pulchritudinem contempletur, dumque id quod ampla exuberat pulchritudine contueatur, haud amplius ei, quæ uni adest, tanquam mancipium unius pueruli speciem admirans aut cujusdam hominis vel officii unius, serviens exilis et abjectus sit, verum in profundum pulchritudinis se pelagus mergat, ubi ipso intuitu multas præclaras atque magnificas rationes sententiasque in philosophia ista copiosa pariat, donec ibi confirmatus et roboratus scientiam jam unam talem intueatur, quæ pulchri talis exsistit. Aciem vero mihi nunc, inquit, mentis pro viribus adhibe.

XXIX. Ὃς γὰρ ἂν μέχρι ἐνταῦθα πρὸς τὰ ἐρωτικὰ παιδαγωγηθῇ, θεώμενος ἐφεξῆς τε καὶ ὀρθῶς τὰ καλά, πρὸς τέλος ἤδη ἰὼν τῶν ἐρωτικῶν ἐξαίφνης κατόψεταί τι θαυμαστὸν τὴν φύσιν καλόν, τοῦτ' ἐκεῖνο, ὦ Σώκρατες, οὗ δὴ ἕνεκα καὶ οἱ ἔμπροσθε πάντες πόνοι ἦσαν, πρῶτον μὲν ἀεὶ ὂν καὶ οὔτε γιγνόμενον οὔτ' a ἀπολλύμενον, οὔτ' αὐξανόμενον οὔτε φθῖνον, ἔπειτ' οὐ τῇ μὲν καλόν, τῇ δ' αἰσχρόν, οὐδὲ τοτὲ μέν, τοτὲ δ' οὔ, οὐδὲ πρὸς μὲν τὸ καλόν, πρὸς δὲ τὸ αἰσχρόν, οὐδ' ἔνθα μὲν καλόν, ἔνθα δ' αἰσχρόν, ὡς τισὶ μὲν ὂν καλόν, τισὶ δ' αἰσχρόν. οὐδ' αὖ φαντασθήσεται αὐτῷ τὸ καλὸν οἷον πρόσωπόν τι οὐδὲ χεῖρες οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ὧν σῶμα μετέχει, οὐδέ τις λόγος οὐδέ τις ἐπιστήμη, οὐδέ που ὂν ἐν ἑτέρῳ τινί, οἷον ἐν ζώῳ ἢ ἐν γῇ ἢ ἐν οὐρανῷ ἢ ἔν τῳ ἄλλῳ, ἀλλ' αὐτὸ καθ' αὑτὸ μεθ' b αὑτοῦ μονοειδὲς ἀεὶ ὄν, τὰ δ' ἄλλα πάντα καλὰ ἐκείνου μετέχοντα τρόπον τινὰ τοιοῦτον, οἷον γιγνομένων τε τῶν ἄλλων καὶ ἀπολλυμένων μηδὲν ἐκεῖνο μήτε τι πλέον μήτ' ἔλαττον γίγνεσθαι μηδὲ πάσχειν μηδέν. ὅταν δή τις ἀπὸ τῶνδε διὰ τὸ ὀρθῶς παιδεραστεῖν ἐπανιὼν ἐκεῖνο τὸ καλὸν ἄρχηται καθορᾶν, σχεδὸν ἄν τι ἅπτοιτο τοῦ τέλους. τοῦτο γὰρ δή ἐστι τὸ ὀρθῶς ἐπὶ τὰ ἐρωτικὰ ἰέναι ἢ ὑπ' ἄλλου ἄγεσθαι, ἀρχόμενον ἀπὸ c τῶνδε τῶν καλῶν ἐκείνου ἕνεκα τοῦ καλοῦ ἀεὶ ἐπανιέναι, ὥσπερ ἐπαναβαθμοῖς χρώμενον, ἀφ' ἑνὸς ἐπὶ δύο καὶ ἀπὸ δυεῖν ἐπὶ πάντα τὰ καλὰ σώματα, καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ἀπὸ τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπὶ τὰ καλὰ μαθήματα, ἕστ' ἂν ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐπ' ἐκεῖνο τὸ μάθημα τελευτήσῃ, ὅ ἐστιν οὐκ ἄλλου ἢ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ καλοῦ μάθημα, καὶ γνῷ αὐτὸ τελευτῶν ὃ ἔστι καλόν. Ἐνταῦθα τοῦ βίου, ὦ φίλε Σώκρατες, ἔφη ἡ Μαντι- d

XXIX. Quicumque hucusque per amatoria gradatim deducitur, recto ordine pulchra intuitus, ad finem jam amatorii affectus perveniens, subito quandam natura mirabilem inspiciet pulchritudinem, hoc illud, o Socrates, cujus gratia labores omnes præcedentes subiimus, quod principio quidem semper est, nec fit nec interit nec crescit unquam neque decrescit, præterea non hac ex parte pulchrum, ex illa turpe, vel tum pulchrum, tum minime, neque ad hoc quidem pulchrum, turpe vero ad illud, vel hic pulchrum, ibi turpe, ut quibusdam pulchrum sit, quibusdam vero nequaquam: neque rursus imaginatione quadam ipsum pulchrum ita fingetur, uti vultus pulcher vel pulchræ manus aut aliud quiddam, cujus corpus est particeps, neque ut oratio quædam, aut scientia quædam, neque in alio esse putabitur, velut in animali vel terra vel cælo aut alio quopiam, sed id ipsum per se ipsum cum semetipso uniforme semper exsistens, cetera vero omnia, quæ pulchra sunt, illius participatione quadam pulchra, ea scilicet conditione, ut nascentibus et intereuntibus reliquis, nihil subtrahatur illi aut addatur et nihil patiatur. quando vero ab his aliquis recte pueros amando adscendens, illud ipsum pulchrum contueri incipit, fere jam finem attingit. hoc est profecto ad amatoria recte pergere vel ab alio duci, quando videlicet quis ab his pulchris gratia pulchri illius adscendere incipit, quasi quibusdam gradibus utens, ab uno primum in duo transiens et a duobus in omnia quæ pulchra sunt corpora, ab his in omnia studia pulchra, a pulchris studiis ad doctrinas pulchras conversus, donec a doctrinis in illam doctrinam perveniens, quæ non alius est quam illius ipsius pulchri doctrina, atque ita demum quod ipsum pulchrum est, cognoscat. In hoc utique vitæ statu, o amice Socrates,

νικὴ ξένη, εἴπερ που ἄλλοθι, βιωτὸν ἀνθρώπῳ, θεωμένῳ αὐτὸ τὸ καλόν. ὃ ἐάν ποτ' ἴδῃς, οὐ κατὰ χρυσίον τε καὶ ἐσθῆτα καὶ τοὺς καλοὺς παῖδάς τε καὶ νεανίσκους δόξει σοι εἶναι, οὓς νῦν ὁρῶν ἐκπέπληξαι καὶ ἕτοιμος 5 εἶ καὶ σὺ καὶ ἄλλοι πολλοί, ὁρῶντες τὰ παιδικὰ καὶ ξυνόντες ἀεὶ αὐτοῖς, εἴ πως οἷόν τ' ἦν, μήτ' ἐσθίειν μήτε πίνειν, ἀλλὰ θεᾶσθαι μόνον καὶ ξυνεῖναι. τί δῆτα, ἔφη, οἰόμεθα, εἴ τῳ γένοιτο αὐτὸ τὸ καλὸν ἰδεῖν e εἰλικρινές, καθαρόν, ἄμικτον, ἀλλὰ μὴ ἀνάπλεων σαρ- 10 κῶν τ' ἀνθρωπίνων καὶ χρωμάτων καὶ ἄλλης πολλῆς φλυαρίας θνητῆς, ἀλλ' αὐτὸ τὸ θεῖον καλὸν δύναιτο μονοειδὲς κατιδεῖν; ἆρ' οἴει, ἔφη, φαῦλον βίον γίγνε- 212 σθαι ἐκεῖσε βλέποντος ἀνθρώπου κἀκεῖνο ᾧ δεῖ θεωμέ- a νου καὶ ξυνόντος αὐτῷ; ἢ οὐκ ἐνθυμεῖ, ἔφη, ὅτι ἐνταῦθ' 15 αὐτῷ μοναχοῦ γενήσεται, ὁρῶντι ᾧ ὁρατὸν τὸ καλόν, τίκτειν οὐκ εἴδωλα ἀρετῆς, ἅτ' οὐκ εἰδώλου ἐφαπτομένῳ, ἀλλ' ἀληθῆ, ἅτε τοῦ ἀληθοῦς ἐφαπτομένῳ, τεκόντι δ' ἀρετὴν ἀληθῆ καὶ θρεψαμένῳ ὑπάρχει θεοφιλεῖ γενέσθαι καί, εἴπερ τῳ ἄλλῳ ἀνθρώπων, ἀθα- 20 νάτῳ κἀκείνῳ; Ταῦτα δή, ὦ Φαῖδρέ τε καὶ οἱ ἄλλοι, b ἔφη μὲν Διοτίμα, πέπεισμαι δ' ἐγώ· πεπεισμένος δὲ πειρῶμαι καὶ τοὺς ἄλλους πείθειν, ὅτι τούτου τοῦ κτήματος τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει συνεργὸν ἀμείνω Ἔρωτος οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως λάβοι. διὸ δὴ ἔγωγέ φημι 25 χρῆναι πάντ' ἄνδρα τὸν Ἔρωτα τιμᾶν, καὶ αὐτὸς τιμῶ τὰ ἐρωτικὰ καὶ διαφερόντως ἀσκῶ, καὶ τοῖς ἄλλοις παρακελεύομαι, καὶ νῦν τε καὶ ἀεὶ ἐγκωμιάζω τὴν δύναμιν καὶ ἀνδρείαν τοῦ Ἔρωτος καθ' ὅσον οἷός τ' εἰμί. Τοῦτον οὖν τὸν λόγον, ὦ Φαῖδρε, εἰ μὲν c 30 βούλει, ὡς ἐγκώμιον εἰς Ἔρωτα νόμισον εἰρῆσθαι, εἰ δέ, ὅ τι καὶ ὅπῃ χαίρεις ὀνομάζων, τοῦτ' ὀνόμαζε.

XXX. Εἰπόντος δὲ ταῦτα τοῦ Σωκράτους, τοὺς μὲν ἐπαινεῖν, τὸν δ' Ἀριστοφάνη λέγειν τι ἐπιχειρεῖν, ὅτι ἐμνήσθη αὐτοῦ λέγων ὁ Σωκράτης περὶ τοῦ λόγου· καὶ 35 ἐξαίφνης τὴν αὔλειον θύραν κρουομένην πολὺν ψόφον παρασχεῖν, ὡς κωμαστῶν καὶ αὐλητρίδος φωνὴν ἀκούειν. τὸν οὖν Ἀγάθωνα, Παῖδες, φάναι, οὐ σκέ- d ψεσθε; κἂν μέν τις τῶν ἐπιτηδείων ᾖ, καλεῖτε· εἰ δὲ μή, λέγετε, ὅτι οὐ πίνομεν, ἀλλ' ἀναπαυόμεθ' ἤδη. 40 Καὶ οὐ πολὺ ὕστερον Ἀλκιβιάδου τὴν φωνὴν ἀκούειν ἐν τῇ αὐλῇ σφόδρα μεθύοντος καὶ μέγα βοῶντος [καὶ] ἐρωτῶντος, ὅπου Ἀγάθων, καὶ κελεύοντός [ἑ] ἄγειν παρ' Ἀγάθωνα. ἄγειν οὖν αὐτὸν παρὰ σφᾶς τήν τ' αὐλητρίδα ὑπολαβοῦσαν καὶ ἄλλους τινὰς τῶν ἀκολού- 45 θων, καὶ ἐπιστῆναι ἐπὶ τὰς θύρας ἐστεφανωμένον αὐτὸν κιττοῦ τέ τινι στεφάνῳ δασεῖ καὶ ἴων, καὶ ται- e νίας ἔχοντ' ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πάνυ πολλάς, καὶ εἰπεῖν, Ἄνδρες, χαίρετε· μεθύοντα ἄνδρα πάνυ σφόδρα δέξεσθε συμπότην, ἢ ἀπίωμεν ἀναδήσαντες μόνον Ἀγά- 50 θωνα, ἐφ' ὅπερ ἤλθομεν; ἐγὼ γάρ τοι, φάναι, χθὲς μὲν οὐχ οἷός τ' ἐγενόμην ἀφικέσθαι, νῦν δ' ἥκω ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχων τὰς ταινίας, ἵν' ἀπὸ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς τὴν τοῦ σοφωτάτου καὶ καλλίστου κεφαλὴν, ἐὰν εἴπω οὑτωσί, ἀναδήσω, ἆρα καταγελάσεσθέ μου ὡς με-

inquit hospes illa Mantinica, si usquam alibi, homini videlicet ipsum pulchrum spectanti vita vitalis. quod si quando videris, supra quam dici possit pretiosius auro ornatisque vestibus et pulchris pueris adolescentibusque censebis, quos nunc et tu et alii multi, dum spectatis, nimium stupetis et parati estis videntes amasios et semper cum illis versantes, si fieri id posset, cibo potuque carere, solumque spectare illos et una esse. quam felix illud spectaculum fore putamus, si cui contigerit, ut ipsum pulchrum intueatur, sincerum, integrum, purum, simplex, non humanis carnibus, coloribus, non aliis mortalibus nugis contaminatum, sed ipsum uniforme pulchrum divinum inspiciat? num vitam parvi facias hominis qui illuc suspiciat et spectantis quo pulchrum spectandum est, et cum illi versantis? nonne cogitas quod sibi solum cernens ille eo oculo pulchrum quo percipi potest, non imagines virtutis ulterius, sed virtutes ipsas pariet, quippe cum non simulacrum, sed rem ipsam attingat, cumque virtutem veram pariat atque alat, deo amicus efficietur et, si quis alius hominum, is maxime immortalis existet? Hæc, o Phædre et vos cæteri convivæ, Diotima narrabat, cui fidem adhibeo ego: atque aliis persuadere studeo, hominum naturam haud facile posse ad obtinendam hanc possessionem quemquam Amore meliorem auctorem invenire. quamobrem honorandum Amorem ab omnibus hominibus censeo, et ipse amatoria colo meque summopere in his exerceo et ceteros exhortor, et nunc quidem ac semper pro ingenii facultate Amoris vim et fortitudinem laudo. Hunc, o Phædre, sermonem, si vis, laudationem quandam Amoris existima; sin autem aliter appellare placet, appella.

XXX. Cum hæc Socrates dixisset, reliqui omnes probarunt, Aristophanes autem dicere quidpiam conabatur, quia Socrates cum diceret, mentionem ipsius quodam loco fecerat: sed repente vestibuli ostium percussum vehementem sonitum dedit, tanquam comessatorum tibicinæque audita vox. tum Agathonem, Videte, dicere, pueri, et si quis familiaris noster intersit, ad nos accersite: si nullus, nos haud amplius bibere, sed jam quiescere nunciate. At paulo post vocem Alcibiadis audierunt, ebrietate insultantis altiusque in vestibulo clamantis et percunctantis, ubi Agatho, jubentisque se ad Agathonem duci. eum igitur tibicina aliique contubernales ducebant, et ad fores vestibuli sistebant, corona quadam ex hedera violisque conserta redimitum, vittisque multis caput circumdatum, clamantemque, Salvere vos jubeo, viri: ebrium valde hominem compotatorem suscipietis, vel abeamus, Agathonem solum coronantes, cujus rei gratia venimus? heri equidem interesse nequivi, hodie veni in capite vittas ferens, ut a meo capite sapientissimi pulcherrimique caput, si ita dicam, revinciam, an me velut ebrium deridebitis? ego vero,

213 θούοντος; ἐγὼ δὲ, κἂν ὑμεῖς γελᾶτε, ὅμως εὖ οἶδ' ὅτι a ἀληθῆ λέγω. ἀλλά μοι λέγετε αὐτόθεν, ἐπὶ ῥητοῖς εἰσίω, ἢ μή; συμπίεσθε, ἢ οὔ; Πάντας οὖν ἀναθορυβῆσαι καὶ κελεύειν εἰσιέναι καὶ κατακλίνεσθαι, καὶ τὸν 5 Ἀγάθωνα καλεῖν αὐτόν. καὶ τὸν ἰέναι ἀγόμενον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ περιαιρούμενον ἅμα τὰς ταινίας ὡς ἀναδήσοντα, ἐπίπροσθε τῶν ὀφθαλμῶν ἔχοντα οὐ κατιδεῖν τὸν Σωκράτη, ἀλλὰ καθίζεσθαι παρὰ τὸν Ἀγάθωνα ἐν μέσῳ Σωκράτους τε κἀκείνου· παραχω- b 10 ρῆσαι γὰρ τὸν Σωκράτη ὡς ἐκεῖνον καθίζειν. παρακαθεζόμενον δ' αὐτὸν ἀσπάζεσθαί τε τὸν Ἀγάθωνα καὶ ἀναδεῖν. εἰπεῖν οὖν τὸν Ἀγάθωνα, Ὑπολύετε, παῖδες, Ἀλκιβιάδην, ἵν' ἐκ τρίτων κατακέηται. Πάνυ γε, εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην· ἀλλὰ τίς ἡμῖν ὅδε τρίτος συμ- 15 πότης; Καὶ ἅμα μεταστρεφόμενον αὐτὸν ὁρᾶν τὸν Σωκράτη, ἰδόντα δ' ἀναπηδῆσαι καὶ εἰπεῖν, Ὦ Ἡράκλεις, τουτὶ τί ἦν; Σωκράτης οὗτος, ἐλλοχῶν αὖ με ἐνταῦθα κατέκεισο, ὥσπερ εἰώθεις ἐξαίφνης ἀναφαίνεσθαι ὅπου c ἐγὼ ᾤμην ἥκιστά σε ἔσεσθαι. καὶ νῦν τί ἥκεις; καὶ 20 τί αὖ ἐνταῦθα κατεκλίνης; ὡς οὐ παρ' Ἀριστοφάνει οὐδ' εἴ τις ἄλλος γελοῖος ἔστι τε καὶ βούλεται; ἀλλὰ διεμηχανήσω, ὅπως παρὰ τῷ καλλίστῳ τῶν ἔνδον κατακείσει. Καὶ τὸν Σωκράτη, Ὦ Ἀγάθων, φάναι, ὅρα εἴ μοι ἐπαμυνεῖς· ὡς ἐμοὶ ὁ τούτου ἔρως τοῦ ἀνθρώ- 25 που οὐ φαῦλον πρᾶγμα γέγονεν. ἀπ' ἐκείνου γὰρ τοῦ χρόνου, ἀφ' οὗ τούτου ἠράσθην, οὐκέτ' ἔξεστί μοι οὔτε προσβλέψαι οὔτε διαλεχθῆναι καλῷ οὐδενὶ, ἢ οὑτοσὶ d ζηλοτυπῶν με καὶ φθονῶν θαυμαστὰ ἐργάζεται καὶ λοιδορεῖταί τε καὶ τὼ χεῖρε μόγις ἀπέχεται. ὅρα οὖν, 30 μή τι καὶ νῦν ἐργάσηται, ἀλλὰ διάλλαξον ἡμᾶς, ἢ, ἐὰν ἐπιχειρῇ βιάζεσθαι, ἐπάμυνε, ὡς ἐγὼ τὴν τούτου μανίαν τε καὶ φιλεραστίαν πάνυ ὀρρωδῶ. Ἀλλ' οὐκ ἔστι, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐμοὶ καὶ σοὶ διαλλαγή. ἀλλὰ τούτων μὲν εἰσαῦθίς σε τιμωρήσομαι· νῦν δέ μοι, 35 Ἀγάθων, φάναι, μετάδος τῶν ταινιῶν, ἵν' ἀναδήσω e καὶ τὴν τούτου ταυτηνὶ τὴν θαυμαστὴν κεφαλὴν, καὶ μή μοι μέμφηται, ὅτι σὲ μὲν ἀνέδησα, αὐτὸν δὲ νικῶντα ἐν λόγοις πάντας ἀνθρώπους, οὐ μόνον πρῴην ὥσπερ σὺ, ἀλλ' ἀεὶ, ἔπειτ' οὐκ ἀνέδησα. Καὶ ἅμ' 40 αὐτὸν λαβόντα τῶν ταινιῶν ἀναδεῖν τὸν Σωκράτη καὶ κατακλίνεσθαι.

XXXI. Ἐπειδὴ δὲ κατεκλίνη, εἰπεῖν, Εἶεν δὴ, ἄνδρες· δοκεῖτε γάρ μοι νήφειν· οὐκ ἐπιτρεπτέον ὑμῖν, ἀλλὰ ποτέον· ὡμολόγηται γὰρ ταῦθ' ἡμῖν. ἄρχοντ' 45 οὖν αἱροῦμαι τῆς πόσεως, ἕως ἂν ὑμεῖς ἱκανῶς πίητε, ἐμαυτόν. ἀλλὰ φερέτω, Ἀγάθων, εἴ τι ἔστιν ἔκπωμα μέγα, μᾶλλον δ' οὐδὲν δεῖ, ἀλλὰ φέρε, παῖ, φάναι, 214 τὸν ψυκτῆρα ἐκεῖνον, ἰδόντ' αὐτὸν πλέον ἢ ὀκτὼ κο- a τύλας χωροῦντα. τοῦτον ⌊οὖν⌋ ἐμπλησάμενον πρῶτον 50 μὲν αὐτὸν ἐκπιεῖν, ἔπειτα τῷ Σωκράτει κελεύειν ἐγχεῖν καὶ ἅμ' εἰπεῖν, Πρὸς μὲν Σωκράτη, ὦ ἄνδρες, τὸ σόφισμά μοι οὐδέν· ὁπόσον γὰρ ἂν κελεύῃ τις, τοσοῦτον ἐκπιὼν οὐδὲν μᾶλλον μήποτε μεθυσθῇ. Τὸν μὲν οὖν Σωκράτη, ἐγχέαντος τοῦ παιδὸς, πίνειν· τὸν δ' Ἐρυ-

rideatis licet, vera tamen loqui me scio. sed mihi respondete statim, numquid ad hæc ingredi permittatis, an non? compotatis, an non? Hic acclamasse omnes, jussisseque ingredi, atque accumbere; accersivit et Agatho. ille ab hominibus istis sustentatus procedebat vittas tollens et Agathonis caput circumdaturus, Socratemque, licet in conspectu esset, non vidit, sed prope Agathonem assedit inter hunc et Socratem medius : ei namque Socrates cesserat sedendi locum præbens. cum sedisset, Agathoni congratulatus est coronavitque. Agatho, Solvite calceos Alcibiadi, inquit, o pueri, ut sic tertius accumbat. Prorsus, dixisse Alcibiadem : at quis tertius conviva? conversumque simul Socratem vidisse, cumque resiliisset, Pro Hercules, dixisse, quid hoc est? hic etiam insidiatus mihi, o Socrates, consedisti? sic semper soles, ubi minime omnium exspectarem, protinus mihi occurrere. et nunc cur huc venisti? cur hic potius quam apud Aristophanem sedes, aut si quis alius ridiculus hic est viderique vult? sed callide excogitasti, qui juxta convivarum pulcherrimum hic sederes. Socratem autem ad Agathonem conversum, Vide, dicere, Agatho, si quo pacto mihi succurrere potes : amor enim hujus hominis haud leve quiddam mihi exstitit. ex eo namque tempore quo hunc amare cœpi, non amplius mihi licet aut adspicere pulchrum aliquem aut alloqui, quin iste zelotypus et invidens mira quædam tentet convicieturque, imo vix se continet quin manus inferat. vide igitur ne in præsentia tale quid agat, sed nos concilia, vel si vim inferre conetur, opitulare, nam hujus furor et amatorius impetus me maxime terret. Ad hæc Alcibiades, Inter me ac te conciliatio nulla cadit. sed horum causa alias te ulciscar : nunc autem, Agatho, mihi aliquas ex his vittis impertias, ut et hujus mirabile hoc caput exornem, ne mihi succenseat, quod te coronaverim, non ipsum, qui omnes homines sermonibus superat, non nuper tantum ut tu, sed semper. Acceptis igitur vittis, coronavit Socratem ac consedit.

XXXI. Sedens autem inquit, Agedum homines, nimium mihi sobrii videmini, neque permittendum vobis id censeo, bibendum est enim : nam inter nos id convenit. ergo bibendi principem, donec satis biberitis, me vobis propono. ferat, Agatho, si quod adest amplum poculum, sed, conspiciens vas magnum, Nihil opus est, inquit, imo feras huc, puer, vas illud, quod plures quam octo pateras capere videtur. cum igitur hoc implevisset, prior ipse bibit, Socrati deinde infundi jussit et simul inquit, Adversus Socratem, o convivæ, dolo hoc nihil promoveo : quantumcumque quis jusserit, ebibet, neque ebrium unquam videbitis. Socrates, cum infudisset puer, bibit : tum Eryximachus,

ξίμαχον, Πῶς οὖν, φάναι, ὦ Ἀλκιβιάδη, ποιῶμεν; οὕτως οὔτε τι λέγομεν ἐπὶ τῇ κύλικι οὔτ' ἐπᾴδομεν, b ἀλλ' ἀτεχνῶς ὥσπερ οἱ διψῶντες πιόμεθα. Τὸν οὖν Ἀλκιβιάδην εἰπεῖν, Ὦ Ἐρυξίμαχε, βέλτιστε βελτίστου 5 πατρὸς καὶ σωφρονεστάτου, χαῖρε. Καὶ γὰρ σύ, φάναι τὸν Ἐρυξίμαχον· ἀλλὰ τί ποιῶμεν; Ὅ τι ἂν σὺ κελεύῃς. δεῖ γάρ σοι πείθεσθαι·

ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

ἐπίταττε οὖν ὅ τι βούλει. Ἄκουσον δή, εἰπεῖν τὸν 10 Ἐρυξίμαχον. ἡμῖν, πρὶν σὲ εἰσελθεῖν, ἔδοξε χρῆναι ἐπὶ δεξιὰ ἕκαστον ἐν μέρει λόγον περὶ Ἔρωτος εἰπεῖν c ὡς δύναιτο κάλλιστον, καὶ ἐγκωμιάσαι. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἡμεῖς εἰρήκαμεν· σὺ δ' ἐπειδὴ οὐκ εἴρηκας καὶ ἐκπέπωκας, δίκαιος εἶ εἰπεῖν, εἰπὼν δ' ἐπιτάξαι Σω- 15 κράτει ὅ τι ἂν βούλῃ, καὶ τοῦτον τῷ ἐπὶ δεξιὰ καὶ οὕτω τοὺς ἄλλους. Ἀλλά, φάναι, ὦ Ἐρυξίμαχε, τὸν Ἀλκιβιάδην, καλῶς μὲν λέγεις, μεθύοντα δ' ἄνδρα παρὰ νηφόντων λόγους παραβάλλειν μὴ οὐκ ἐξ ἴσου ᾖ. καὶ ἅμα, ὦ μακάριε, πείθει τί σε Σωκράτης ὧν ἄρτι εἶπεν; d 20 ἢ οἶσθ' ὅτι τοὐναντίον ἐστὶ πᾶν ἢ ὃ ἔλεγεν; οὗτος γάρ, ἐάν τιν' ἐγὼ ἐπαινέσω τούτου παρόντος ἢ θεὸν ἢ ἄνθρωπον ἄλλον ἢ τοῦτον, οὐκ ἀφέξεταί μου τὼ χεῖρε. Οὐκ εὐφημήσεις; φάναι τὸν Σωκράτη. Μὰ τὸν Ποσειδῶ, εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην, μηδὲν λέγε πρὸς ταῦτα, ὡς ἐγὼ 25 οὐδ' ἂν ἕνα ἄλλον ἐπαινέσαιμι σοῦ παρόντος. Ἀλλ' οὕτω ποίει, φάναι τὸν Ἐρυξίμαχον, εἰ βούλει· Σωκράτη ἐπαίνεσον. Πῶς λέγεις; εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην· δοκεῖ χρῆναι, ὦ Ἐρυξίμαχε; ἐπιθῶμαι τἀνδρὶ καὶ τιμωρήσωμαι e ὑμῶν ἐναντίον; Οὗτος, φάναι τὸν Σωκράτη, 30 τί ἐν νῷ ἔχεις; ἐπὶ τὰ γελοιότερά με ἐπαινέσει; ἢ τί ποιήσεις; Τἀληθῆ ἐρῶ. ἀλλ' ὅρα, εἰ παρίης. Ἀλλὰ μέντοι τά γ' ἀληθῆ παρίημι καὶ κελεύω λέγειν. Οὐκ ἂν φθάνοιμι, εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην. καὶ μέντοι οὑτωσὶ ποίησον. ἐάν τι μὴ ἀληθὲς λέγω, μεταξὺ ἐπι- 35 λαβοῦ, ἂν βούλῃ, καὶ εἰπέ, ὅτι τοῦτο ψεύδομαι· ἑκὼν 215 γὰρ εἶναι οὐδὲν ψεύσομαι. ἐὰν μέντοι ἀναμιμνῃ- a σκόμενος ἄλλο ἄλλοθεν λέγω, μηδὲν θαυμάσῃς· οὐ γάρ τοι ῥᾴδιον τὴν σὴν ἀτοπίαν ὧδ' ἔχοντι εὐπόρως καὶ ἐφεξῆς καταριθμῆσαι.

40 XXXII. Σωκράτη δ' ἐγὼ ἐπαινεῖν, ὦ ἄνδρες, οὕτως ἐπιχειρήσω, δι' εἰκόνων. οὗτος μὲν οὖν ἴσως οἰήσεται ἐπὶ τὰ γελοιότερα, ἔσται δ' ἡ εἰκὼν τοῦ ἀληθοῦς ἕνεκα, οὐ τοῦ γελοίου. φημὶ γὰρ δὴ ὁμοιότατον αὐτὸν εἶναι τοῖς Σειληνοῖς τούτοις τοῖς ἐν τοῖς ἑρμογλυ- 45 φείοις καθημένοις, οὕστινας ἐργάζονται οἱ δημιουργοὶ b σύριγγας ἢ αὐλοὺς ἔχοντας· οἳ διχάδε διοιχθέντες φαίνονται ἔνδοθεν ἀγάλματα ἔχοντες θεῶν. καί φημι αὖ ἐοικέναι αὐτὸν τῷ Σατύρῳ, τῷ Μαρσύᾳ. ὅτι μὲν οὖν τό γ' εἶδος ὅμοιος εἶ τούτοις, ὦ Σώκρατες, οὐδ' αὐτὸς 50 δήπου ἀμφισβητήσεις· ὡς δὲ καὶ τἆλλ' ἔοικας, μετὰ τοῦτ' ἄκουε. ὑβριστὴς εἶ, ἢ οὔ; ἐὰν γὰρ μὴ ὁμολογῇς, μάρτυρας παρέξομαι. ἀλλ' οὐκ αὐλητής; πολύ γε θαυμασιώτερος ἐκείνου· ὁ μέν γε δι' ὀργάνων ἐκήλει c

Quid agemus, Alcibiades? ita nec loquimur quicquam super calicem neque canimus, sed quasi sitientes ingurgitabimus. Ad quem Alcibiades, Salve optime Eryximache, optimo et prudentissimo patre nate. Et tu salve, Eryximachus subjunxit: verum quid nobis agendum? Quod, inquit Alcibiades, tu præceperis. tibi enim parendum est:

vir medicus enim multis aliis æquandus unus.

impera ergo quodcumque lubet. Audi jam, inquit Eryximachus. antequam ingressus es, visum fuit ab unoquoque præsentium facto in dexteram orbe deinceps Amorem pro ingenii facultate laudandum. nos quidem singuli diximus: tu quoque, cum non dixeris, biberis autem, jure dicere debes, et cum dixeris, tunc demum Socrati quicquid volueris, imperabis, Socrates quoque illi qui ad dexteram succedit, similiterque ceteri. Præclare loqueris quidem, inquit, Eryximache, sed non æqua ratio videri debet, ut ebrius cum sobriorum oratione verba sua conferat, sed, o beate vir, persuasitne tibi Socrates quicquam his quæ paulo ante narravit? an scis contra esse omnino? hic enim, si eo præsente quemquam laudavero vel deum vel hominem alium quam ipsum, manus non continebit. Bona verba quæso, dixisse Socratem. Per Neptunum, nihil ad hæc dicas, respondisse Alcibiadem, nam neminem alium te præsente laudarim. Sic agendum, inquit Eryximachus, videtur, si vis: Socratem lauda. Quid ais? inquit Alcibiades: oportere videtur, Eryximache? hunc virum aggrediar et coram vobis ulciscar? Quid cogitas, dixisse Socratem, quid vis? in ridiculam partem me laudabis? aut quid ages? Vera loquar. vide, utrum permittere id possis. Vera quidem, dixisse Socratem, loqui permitto ac etiam jubeo. Illico incipiam, inquit Alcibiades. verum tu observa et, si quid minus verum refero, interpella, ut lubet, mendaciumque esse pronuntia: nil enim sponte mentiar. neque mireris, si aliud aliunde, utcumque redit in memoriam, revoco: nam haud facile est homini sic affecto miros tuos mores facunde certoque ordine enumerare.

XXXII. Socratem, o viri, per imagines laudare conabor. iste igitur forte suspicabitur, me ad ridicula sermonem convertere, sed sumetur imago veri, non ridiculi gratia. Socratem assero persimilem Silenis istis, qui sedentes inter alias imagines a sculptoribus figurantur, ita ut fistulas tibiasve teneant: qui si bifariam aperiuntur, reperiuntur intus imagines habere deorum. Satyro quoque Marsyæ similem esse dico. et te adspectu quidem his esse similem, ne ipse quidem, o Socrates, negabis: quod vero in reliquis quoque similitudinem eorum habes deinde jam audi. procax es, an non? si non fateris, equidem testes adducam. at non tibicen? et Marsya quidem longe præstantior: qui quidem instrumentis quibusdam homines demulcebat oris potentia, et nunc etiam si quis modula-

τοὺς ἀνθρώπους τῇ ἀπὸ τοῦ στόματος δυνάμει, καὶ ἔτι νυνὶ ὃς ἂν τἀκείνου αὐλῇ. ἃ γὰρ Ὄλυμπος ηὔλει, Μαρσύου λέγω τούτου διδάξαντος. τὰ οὖν ἐκείνου ἐάν τ' ἀγαθὸς αὐλητὴς αὐλῇ ἐάν τε φαύλη αὐλητρίς, 5 μόνα κατέχεσθαι ποιεῖ καὶ δηλοῖ τοὺς τῶν θεῶν τε καὶ τελετῶν δεομένους διὰ τὸ θεῖα εἶναι. σὺ δ' ἐκείνου τοσοῦτον μόνον διαφέρεις, ὅτι ἄνευ ὀργάνων ψιλοῖς λόγοις ταὐτὸ τοῦτο ποιεῖς. ἡμεῖς γοῦν ὅταν μέν του ἄλλου ἀκούωμεν λέγοντος καὶ πάνυ ἀγαθοῦ ῥήτορος d 10 ἄλλους λόγους, οὐδὲν μέλει, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδενί· ἐπειδὰν δὲ σοῦ [τις ἀκούῃ] ἢ τῶν σῶν λόγων ἄλλου λέγοντος, κἂν πάνυ φαῦλος ᾖ ὁ λέγων, ἐάν τε γυνὴ ἀκούῃ ἐάν τ' ἀνὴρ ἐάν τε μειράκιον, ἐκπεπληγμένοι ἐσμὲν καὶ κατεχόμεθα. ἐγὼ γοῦν, ὦ ἄνδρες, εἰ μὴ ἔμελλον 15 κομιδῇ δόξειν μεθύειν, εἶπον ὀμόσας ἂν ὑμῖν, οἷα δὴ πέπονθα αὐτὸς ὑπὸ τῶν τούτου λόγων καὶ πάσχω ἔτι καὶ νυνί. ὅταν γὰρ ἀκούω, πολύ μοι μᾶλλον ἢ τῶν e κορυβαντιώντων ἥ τε καρδία πηδᾷ καὶ δάκρυα ἐκχεῖται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τούτου. ὁρῶ δὲ καὶ ἄλλους παμ- 20 πόλλους ταὐτὰ πάσχοντας. Περικλέους δ' ἀκούων καὶ ἄλλων ἀγαθῶν ῥητόρων εὖ μὲν ἡγούμην λέγειν, τοιοῦτον δ' οὐδὲν ἔπασχον, οὐδὲ τεθορύβητό μου ἡ ψυχὴ οὐδ' ἠγανάκτει ὡς ἀνδραποδωδῶς διακειμένου. ἀλλ' 216 ὑπὸ τουτουὶ τοῦ Μαρσύου πολλάκις δὴ οὕτω διετέθην, a 25 ὥστε μοι δόξαι μὴ βιωτὸν εἶναι ἔχοντι ὡς ἔχω. καὶ ταῦτα, [ὦ] Σώκρατες, οὐκ ἐρεῖς ὡς οὐκ ἀληθῆ. καὶ ἔτι γε νῦν ξύνοιδ' ἐμαυτῷ, ὅτι, εἰ ἐθέλοιμι παρέχειν τὰ ὦτα, οὐκ ἂν καρτερήσαιμι, ἀλλὰ ταὔτ' ἂν πάσχοιμι. ἀναγκάζει γάρ με ὁμολογεῖν, ὅτι πολλοῦ ἐνδεὴς ὢν αὐ- 30 τὸς ἔτι ἐμαυτοῦ μὲν ἀμελῶ, τὰ δ' Ἀθηναίων πράττω. βίᾳ οὖν ὥσπερ ἀπὸ τῶν Σειρήνων ἐπισχόμενος τὰ ὦτα οἴχομαι φεύγων, ἵνα μὴ αὐτοῦ καθήμενος παρὰ τούτῳ καταγηράσω. πέπονθα δὲ πρὸς τοῦτον μόνον ἀνθρώ- b πων, ὃ οὐκ ἄν τις οἴοιτο ἐν ἐμοὶ ἐνεῖναι, τὸ αἰσχύνε- 35 σθαι ὁντινοῦν. ἐγὼ δὲ τοῦτον μόνον αἰσχύνομαι. ξύνοιδα γὰρ ἐμαυτῷ ἀντιλέγειν μὲν οὐ δυναμένῳ, ὡς οὐ δεῖ ποιεῖν ἃ οὗτος κελεύει, ἐπειδὰν δ' ἀπέλθω, ἡττημένῳ τῆς τιμῆς τῆς ὑπὸ τῶν πολλῶν. δραπετεύω οὖν αὐτὸν καὶ φεύγω, καὶ ὅταν ἴδω, αἰσχύνομαι τὰ c 40 ὡμολογημένα. καὶ πολλάκις μὲν ἡδέως ἂν ἴδοιμι αὐτὸν μὴ ὄντα ἐν ἀνθρώποις· εἰ δ' αὖ τοῦτο γένοιτο, εὖ οἶδ' ὅτι πολὺ μεῖζον ἂν ἀχθοίμην, ὥστ' οὐκ ἔχω ὅ τι χρήσωμαι τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ.

XXXIII. Καὶ ὑπὸ μὲν δὴ τῶν αὐλημάτων κἀγὼ 45 καὶ ἄλλοι πολλοὶ τοιαῦτα πεπόνθασιν ὑπὸ τοῦδε τοῦ Σατύρου. ἄλλα δ' ἐμοῦ ἀκούσατε ὡς ὅμοιός τ' ἐστὶν οἷς ἐγὼ εἴκασα αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν ὡς θαυμασίαν ἔχει. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι οὐδεὶς ὑμῶν τοῦτον γιγνώσκει· d ἀλλ' ἐγὼ δηλώσω, ἐπείπερ ἠρξάμην. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι 50 Σωκράτης ἐρωτικῶς διάκειται τῶν καλῶν καὶ ἀεὶ περὶ τούτους ἐστὶ καὶ ἐκπέπληκται, καὶ αὖ ἀγνοεῖ πάντα καὶ οὐδὲν οἶδεν, ὡς τὸ σχῆμα αὐτοῦ τοῦτο — οὐ σειληνῶδες; σφόδρα γε. τοῦτο γὰρ οὗτος ἔξωθεν περιβέβληται, ὥσπερ ὁ ἐγλυμμένος Σειληνός· ἔνδοθεν δ' ἀνοιχ-

tione illius utitur. nam illa, quæ Olympus modulatus est, Marsyam qui docuit modulatum dico. ejus igitur harmonia, seu bonus tibicen seu mala tibicina utatur, sola animos attrahit et, quia divina est, ostendit quinam diis mysteriisque indigeant. tu autem in hoc duntaxat differs ab illo, quod sine ullo instrumento nudis quidem verbis hoc idem efficis. nos certe quoties alium audivimus alius verba referentem, etsi nimium boni oratoris, tamen nullus, ut ita dixerim, illa flocci facit: cum vero te aut tua verba, quovis alio referente, quamvis ineptus ille sit qui refert, sive vir seu femina sive adolescentulus audiat, obstupescimus quidem ac mente corripimur. equidem nisi suspicarer, ne forte nimis ebrius videar, jurejurando interposito affirmarem, qualia mihi alias ab hujus verbis contigerunt contingantque etiam nunc. quoties enim hunc audio, multo magis quam hi qui Corybantum more deferuntur, cor in me concitatur ad hujus verba lacrimasque effundo, videoque multis aliis hoc idem contingere. at cum Periclem audirem, aliosque oratores bonos, videbantur illi quidem mihi præclare dicere, sed nihil tale mihi contingebat, neque concitabatur animus neque se ipse quasi serviliter viventem condemnabat. sed ab hoc Marsya sæpe ita inflector, ut existimem vitam non vitalem esse, si, ut vivo, vivere pergam. neque hæc, o Socrates, negabis. quin etiam certo scio, si in præsentia aures illi præstare velim, minime tolerarem, sed eadem illa mihi evenirent. cogit enim me fateri, quod, cum ipse ego in multis deficiam, me ipse negligo, rem vero populi Atheniensium curo. vi ergo quasi adversus Sirenas obturans aures, hunc fugio ac vito, ne apud eum sedens consenescam. patior autem erga hunc solum quod nemo mihi inesse existimaret, ut alicujus pudore ac verecundia detinear. atqui hunc solum vereor. conscius enim mihi sum, defendere me non posse, quin sint agenda quæ jubet, sed cum ab eo discesserim, populari ambitione me superari. fugio igitur hunc atque vito, et quoties ipsum intueor, verecundia me quia promissa non servaverim capit. et sæpe cuperem hunc e vita decedere: rursus vero si acciderit, bene scio me longe id iniquius toleraturum, itaque quemadmodum hoc utar nescio.

XXXIII. Et a modulationibus quidem Satyri hujus talia mihique et multis aliis contigerunt. alia vero a me audite ut similis sit his, quibuscum ego illum comparavi, et vim quam mirabilem habeat. bene enim scitis neminem vestrum Socratem cognoscere: sed ego vobis ostendam, quandoquidem dicere jam incepi. cernitis quam vehementer Socrates erga pulchros afficitur semperque inter eos versatur et obstupescit, et ignorat rursus omnia atque nihil novit, quemadmodum habitus hic ejus—nonne Silenis similis? hoc habitu exterius amictus, tanquam sculptus quidam Silenus: intus vero si aperiatur, quam mira, o viri con-

θεὶς πόσης, οἴεσθε, γέμει, ὦ ἄνδρες συμπόται, σωφροσύνης; ἴστε, ὅτι οὔτ' εἴ τις καλός ἐστι μέλει αὐτῷ οὐδὲν, ἀλλὰ καταφρονεῖ τοσοῦτον, ὅσον οὐδ' ἂν εἷς οἰηθείη, οὔτ' εἴ τις πλούσιος, οὔτ' εἰ ἄλλην τινὰ τιμὴν e
5 ἔχων τῶν ὑπὸ πλήθους μακαριζομένων. ἡγεῖται δὲ πάντα ταῦτα τὰ κτήματα οὐδενὸς ἄξια καὶ ἡμᾶς οὐδὲν εἶναι, εἰρωνευόμενος δὲ καὶ παίζων πάντα τὸν βίον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους διατελεῖ. σπουδάσαντος δ' αὐτοῦ καὶ ἀνοιχθέντος οὐκ οἶδ' εἴ τις ἑώρακε τὰ ἐντὸς ἀγάλ-
10 ματα. ἀλλ' ἐγὼ ἤδη ποτ' εἶδον, κἀμοὶ ἔδοξεν οὕτω
217 θεῖα καὶ χρυσᾶ εἶναι καὶ πάγκαλα καὶ θαυμαστά, a ὥστε ποιητέον εἶναι ἔμβραχυ ὅ τι κελεύοι Σωκράτης. ἡγούμενος δ' αὐτὸν ἐσπουδακέναι ἐπὶ τῇ ἐμῇ ὥρᾳ ἕρμαιον ἡγησάμην εἶναι καὶ εὐτύχημα ἐμὸν θαυμαστὸν,
15 ὡς ὑπάρχον μοι χαρισαμένῳ Σωκράτει πάντ' ἀκοῦσαι, ὅσαπερ οὗτος ᾔδει· ἐφρόνουν γὰρ δὴ ἐπὶ τῇ ὥρᾳ θαυμάσιον ὅσον. ταῦτ' οὖν διανοηθεὶς, πρότου οὐκ εἰωθὼς ἄνευ ἀκολούθου [μόνος] μετ' αὐτοῦ γίγνεσθαι, τότ' ἀποπέμπων τὸν ἀκόλουθον μόνος συνεγιγνόμην. δεῖ γὰρ πρὸς ὑμᾶς b
20 πάντα τἀληθῆ εἰπεῖν. ἀλλὰ προσέχετε τὸν νοῦν, καὶ εἰ ψεύδομαι, Σώκρατες, ἐξέλεγχε. ξυνεγιγνόμην γὰρ, ὦ ἄνδρες, μόνος μόνῳ, καὶ ᾤμην αὐτίκα διαλέξεσθαι αὐτόν μοι ἅπερ ἂν ἐραστὴς παιδικοῖς ἐν ἐρημίᾳ διαλεχθείη, καὶ ἔχαιρον. τούτων δ' οὐ μάλ' ἐγίγνετο οὐδὲν,
25 ἀλλ' ὥσπερ εἰώθει διαλεχθεὶς [ἄν] μοι καὶ συνημερεύσας ᾤχετο ἀπιών. μετὰ ταῦτα ξυγγυμνάζεσθαι προὐκαλούμην αὐτὸν καὶ συνεγυμναζόμην, ὥς τι ἐνταῦθα c περανῶν. συνεγυμνάζετο οὖν μοι καὶ προσεπάλαιε πολλάκις οὐδενὸς παρόντος. καὶ τί δεῖ λέγειν; οὐδὲν
30 γάρ μοι πλέον ἦν. ἐπειδὴ δ' οὐδαμῇ ταύτῃ ἤνυτον, ἔδοξέ μοι ἐπιθετέον εἶναι τἀνδρὶ κατὰ τὸ καρτερὸν καὶ οὐκ ἀνετέον, ἐπειδήπερ ἐγκεχειρήκη. ἀλλ' ἰστέον ἤδη, τί ἐστι τὸ πρᾶγμα. προκαλοῦμαι δὴ αὐτὸν πρὸς τὸ συνδειπνεῖν, ἀτεχνῶς ὥσπερ ἐραστὴς παιδικοῖς ἐπιβουλεύ-
35 ων. καί μοι οὐδὲ τοῦτο ταχὺ ὑπήκουσεν, ὅμως δ' οὖν d χρόνῳ ἐπείσθη. ἐπειδὴ δ' ἀφίκετο τὸ πρῶτον, δειπνήσας ἀπιέναι ἐβούλετο. καὶ τότε μὲν αἰσχυνόμενος ἀφῆκα αὐτόν· αὖθις δ' ἐπιβουλεύσας, ἐπειδὴ ἐδεδειπνήκει, διελεγόμην πόρρω τῶν νυκτῶν, κἀπειδὴ ἐβού-
40 λετο ἀπιέναι, σκηπτόμενος, ὅτι ὀψὲ εἴη, προσηνάγκασα αὐτὸν μένειν. ἀνεπαύετο οὖν ἐν τῇ ἐχομένῃ ἐμοῦ κλίνῃ, ἐν ᾗπερ ἐδείπνει, καὶ οὐδεὶς ἐν τῷ οἰκήματι ἄλλος καθηῦδεν ἢ ἡμεῖς. μέχρι μὲν οὖν δὴ δεῦρο τοῦ e λόγου καλῶς ἂν ἔχοι καὶ πρὸς ὁντινοῦν λέγειν· τὸ δ'
45 ἐντεῦθεν οὐκ ἄν μου ἠκούσατε λέγοντος, εἰ μὴ πρῶτον μὲν, τὸ λεγόμενον, οἶνος ἄνευ τε παίδων καὶ μετὰ παίδων ἦν ἀληθής, ἔπειτ' ἀφανίσαι Σωκράτους ἔργον ὑπερήφανον εἰς ἔπαινον ἐλθόντα ἄδικόν μοι φαίνεται. ἔτι δὲ τὸ τοῦ δηχθέντος ὑπὸ τοῦ ἔχεως πάθος κἀμὲ ἔχει.
50 φασὶ γάρ πού τινα τοῦτο παθόντα οὐκ ἐθέλειν λέγειν
218 οἷον ἦν πλὴν τοῖς δεδηγμένοις, ὡς μόνοις γνωσομέ- a νοις τε καὶ συγγνωσομένοις, εἰ πᾶν ἐτόλμα δρᾶν τε καὶ λέγειν ὑπὸ τῆς ὀδύνης. ἐγὼ οὖν δεδηγμένος θ' ὑπ' ἀλγεινοτέρου καὶ τὸ ἀλγεινότατον ὧν ἄν τις δηχθείη

vivæ, animi integritas inest? scitote illum neque pulchritudinem corporis cujusquam quicquam æstimare, neque divitias, neque honores, neque cetera, quæ vulgus admiratur, sed supra quam existimari queat, longe spernit. censet cuncta hæc nullius esse pretii et nos pro nihilo ducit: sed semper ironia utitur ac jocatur per totam vitam cum hominibus. serio autem agentis atque intus aperti nescio utrum quisquam quæ intus latent imagines inspexerit. ego certe quandoque eas conspexi atque mihi visæ sunt usque adeo divinæ et aureæ et formosæ et mirabiles, ut nullo modo fas existimem aliter quam Socrates præcipit agere. jam vero Socratem arbitratus mea specie revera admodum delectari, occasionem hanc mirificam felicemque ad id quod affectabam me nactum esse putavi, ut gratificans Socrati audirem quæcumque ille noverat nam mirum in modum formositate mea superbiebam. hoc igitur consilio, cumque antea nunquam sine comite cum eo loqui consuevissem, tunc dimisso comite solus cum eo restiti. vera vobis omnia aperienda sunt. attendite obsecro, et si mentior, Socrates, ipse redargue. restiti equidem, o viri, solus cum solo, sperans eadem hunc mihi dicturum, quæ amatores amatis, cum soli sunt, loqui solent, qua spe valde lætabar. horum vero nihil factum est, sed ut solitus erat, cum ad vesperam usque disseruisset, abiit. post hæc ad palæstram hunc citavi et una exercui, quasi in hac aliquid perfecturus. soli itaque sæpe nos simul gymnastica exercuimus et luctabamur. quid multis opus est verbis? nihil mihi successit. postquam vero hac nequaquam successerat, fortius virum hunc aggredi statui, nec ab inceptis desistere. sed jam sciendum, quid hoc rei sit. cœnatum accersivi revera tanquam amator amatis insidiatus. is non facile nec primo paruit, tandem tamen obsequutus est. venit ergo, sed sumpto cibo abiturus surrexit. tunc ego pudore detentus, abire permisi. sed alias iterum insidias tendens, post cœnam ad multam noctem sermonem protraxi, cumque vellet discedere, causam objiciens intempestam noctem, manere insuper coegi. quievit igitur in proximo lecto, super quem sedens cœnaverat, nec alius præter nos ullus ibi ea nocte dormivit. quæ hactenus dicta sunt, sine rubore ubique proferri possunt: quæ vero sequuntur, non a me audivissetis, nisi primo, ut proverbio dicitur, vinum et cum pueris et sine pueris esset veridicum, deinde injustum mihi videtur, Socratem laudanti, superbum facinus illius silentio præterire. præterea non aliter affectus sum quam ille quem vipera momordit. illum quippe ferunt quale hoc sit aperire nolle nisi his, quibus idem accidit, ut qui soli intelligant et ignoscant, si quis cruciatu compulsus et loqui et agere cuncta non dubitet. ego igitur ab acutiori punctus partem meam quæ dolores vehementissime sentiebat — sive cor sive animum sive quo-

— τὴν καρδίαν γὰρ ἢ ψυχὴν ἢ ὅ τι δεῖ αὐτὸ ὀνομάσαι πληγείς τε καὶ δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, οἳ ἔχονται ἐχίδνης ἀγριώτερον, νέου ψυχῆς μὴ ἀφυοῦς ὅταν λάβωνται, καὶ ποιοῦσι δρᾶν τε καὶ λέγειν 5 ὁτιοῦν — καὶ ὁρῶν αὖ Φαίδρους, Ἀγάθωνας, Ἐρυ- b ξιμάχους, Παυσανίας, Ἀριστοδήμους τε καὶ Ἀριστοφάνας· Σωκράτη δ' αὐτὸν τί δεῖ καὶ λέγειν, καὶ ὅσοι ἄλλοι; πάντες γὰρ κεκοινωνήκατε τῆς φιλοσόφου μανίας τε καὶ βακχείας· διὸ πάντες ἀκούσεσθε· συγγνώ- 10 σεσθε γὰρ τοῖς τε τότε πραχθεῖσι καὶ τοῖς νῦν λεγομένοις. οἱ δ' οἰκέται, καὶ εἴ τις ἄλλος ἐστὶ βέβηλός τε καὶ ἄγροικος, πύλας πάνυ μεγάλας τοῖς ὠσὶν ἐπίθεσθε.

XXXIV. Ἐπειδὴ γὰρ οὖν, ὦ ἄνδρες, ὅ τε λύχνος 15 ἀπεσβήκει καὶ οἱ παῖδες ἔξω ἦσαν, ἔδοξέ μοι χρῆναι c μηδὲν ποικίλλειν πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἐλευθέρως εἰπεῖν ἅ μοι ἐδόκει. καὶ εἶπον κινήσας αὐτόν, Σώκρατες, καθεύδεις; Οὐ δῆτα, ἦ δ' ὅς. Οἶσθ' οὖν ἅ μοι δέδοκται; Τί μάλιστα; ἔφη. Σὺ ἐμοὶ δοκεῖς, ἦν δ' ἐγώ, 20 ἐμοῦ ἐραστὴς ἄξιος γεγονέναι μόνος, καί μοι φαίνει ὀκνεῖν μνησθῆναι πρός με. ἐγὼ δ' οὑτωσὶ ἔχω· πάνυ ἀνόητον ἡγοῦμαι εἶναί σοι μὴ οὐ καὶ τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ εἴ τι ἄλλο ἢ τῆς οὐσίας τῆς ἐμῆς δέοιο ἢ τῶν φίλων d τῶν ἐμῶν. ἐμοὶ μὲν γὰρ οὐδέν ἐστι πρεσβύτερον τοῦ 25 ὡς ὅτι βέλτιστον ἐμὲ γενέσθαι, τούτου δ' οἶμαί μοι συλλήπτορα οὐδένα κυριώτερον εἶναι σοῦ. ἐγὼ δὴ τοιούτῳ ἀνδρὶ πολὺ μᾶλλον ἂν μὴ χαριζόμενος αἰσχυνοίμην τοὺς φρονίμους, ἢ χαριζόμενος τούς τε πολλοὺς καὶ ἄφρονας. Καὶ οὗτος ἀκούσας μάλ' εἰρωνικῶς καὶ 30 σφόδρ' ἑαυτῷ εἰωθότως ἔλεξεν, Ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη, κινδυνεύεις τῷ ὄντι οὐ φαῦλος εἶναι, εἴπερ ἀληθῆ τυγχάνει ὄντα ἃ λέγεις περὶ ἐμοῦ, καί τις ἔστ' ἐν ἐμοὶ e δύναμις, δι' ἧς ἂν σὺ γένοιο ἀμείνων· ἀμήχανόν τοι κάλλος ὁρῴης ἂν ἐν ἐμοὶ καὶ τῆς παρὰ σοὶ εὐμορφίας 35 πάμπολυ διαφέρον. εἰ δὴ καθορῶν αὐτὸ κοινώσασθαί τέ μοι ἐπιχειρεῖς καὶ ἀλλάξασθαι κάλλος ἀντὶ κάλλους, οὐκ ὀλίγῳ μου πλεονεκτεῖν διανοεῖ, ἀλλ' ἀντὶ δόξης 219 ἀλήθειαν καλῶν κτᾶσθαι ἐπιχειρεῖς, καὶ τῷ ὄντι χρύ- a σεα χαλκείων διαμείβεσθαι νοεῖς. ἀλλ', ὦ μακάριε, 40 ἄμεινον σκόπει, μή σε λανθάνω οὐδὲν ὤν. ἥ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ· σὺ δὲ τούτων ἔτι πόρρω. Κἀγὼ ἀκούσας, Τὰ μὲν παρ' ἐμοῦ, ἔφην, ταῦτ' ἐστίν, ὧν οὐδὲν ἄλλως εἴρηται ἢ ὡς διανοοῦμαι· 45 σὺ δ' αὐτὸς οὕτω βουλεύου ὅ τι σοί τ' ἄριστον κἀμοὶ ἡγεῖ. Ἀλλ', ἔφη, τοῦτό γ' εὖ λέγεις· ἐν γὰρ τῷ ἐπιόντι χρόνῳ βουλευόμενοι πράξομεν ὃ ἂν φαίνηται νῷν περί b τε τούτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἄριστον. Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτ' ἀκούσας τε καὶ εἰπὼν καὶ ἀφεὶς ὥσπερ βέλη τε- 50 τρῶσθαι αὐτὸν ᾤμην. καὶ ἀναστάς γε, οὐδ' ἐπιτρέψας τούτῳ εἰπεῖν οὐδὲν ἔτι, ἀμφιέσας τὸ ἱμάτιον τὸ ἐμαυτοῦ τοῦτον — καὶ γὰρ ἦν χειμών — ὑπὸ τὸν τρίβωνα κατακλινεὶς τὸν τούτου, περιβαλὼν τὼ χεῖρε τούτῳ τῷ δαιμονίῳ ὡς ἀληθῶς καὶ θαυμαστῷ κατε-

modocumque id appellandum sit, saucius et punctus a philosophiæ sermonibus, qui acrius quam vipera mordent et adhærent, si quando attigerint juvenilem animum, qui non penitus ignobilis sit, compelluntque ad quodvis faciendum atque dicendum — et intuens Phædros, Agathones, Eryximachos, Pausanias, Aristodemos, Aristophanes: Socratem ipsum et ceteros cur memorem? omnes enim mecum una philosophiæ furore ac bacchatione correpti estis: propterea audietis omnes: etenim mihi veniam dabitis pro his, quæ tunc a me facta et nunc dicta fuerint. famuli autem, et si quis alius adsit profanus et agrestis, janua maxima aures claudatis.

XXXIV. Exstincto lychno, famulisque absentibus, visum mihi, o viri, haud amplius dissimulandum, sed ingenue quod sentirem aperiendum. tetigi itaque illum dicens, Socrates, dormis? Minime, inquit. Scisne quid mihi visum fuerit? Quid vero? inquit. Tu mihi solus amator me dignus exstitisse videris, inquam, verecundior tamen in amore fuisse. equidem talis sum: stultum esse ducerem, nisi in hoc quoque tibi gratificarer et in ceteris omnibus, sive meis rebus sive amicorum meorum indigeas. mihi quidem nihil est antiquius quam ut optimus vir evadam, ad hoc, credo, nemo mihi melior auctor quam tu. ego autem tali viro non obsequutus, vehementius sapientum increpationes vererer, quam obsequutus, vulgi et insipientum. Quæ cum audisset, solita ironia dissimulans ita respondit, O amice Alcibiades, videris revera non malus esse, si vera sunt quæ de me refers, et si inest mihi vis quædam, per quam tu melior effici possis: miram in me pulchritudinem conspiceres, tua forma longe præstantiorem. si ista cognoscens communicare mecum exoptas et pulchritudinem pulchritudine commutare, tanquam fœnerator multo plus quam ego reportare contendis, nam pro opinione veritatem pulchrorum lucrari conaris et aurum pro æreis recipere. sed, o beate, diligentius animadverte, ne te mea conditio lateat, cum nullius sim pretii. tunc sane mentis oculus acute incipit cernere, cum primum corporis oculus deflorescit: tu vero ab hac ætate es procul. Quæ cum audissem, Mea quidem talia sunt qualia dixi, inquam, neque enim in ore unum, in corde aliud habeo: tu autem ita delibera, ut tibi et mihi melius fore censes. Probe, inquit, loqueris: ergo posthac invicem consultantes agemus, quod utrisque tam in his quam in ceteris omnibus maxime conducturum putabimus. Cum hæc audissem et dixissem, quasi jaculo vulneratum eum existimavi. et surgens ne verbum quidem ulterius loqui illi permisi et hunc amictum meum circumdans — erat enim hiems — substrato hujus pallio veteri recubui, et hisce brachiis felicem hunc virum penitusque mirandum amplexus no-

χείμην τὴν νύκτα ὅλην. καὶ οὐδὲ ταῦτ' αὖ, ὦ Σώκρατες, ἐρεῖς ὅτι ψεύδομαι. ποιήσαντος δὲ δὴ ταῦτ' ἐμοῦ, οὗτος τοσοῦτον περιεγένετό τε καὶ κατεφρόνησε καὶ κατεγέλασε τῆς ἐμῆς ὥρας καὶ ὕβρισε· καίπερ 5 ἐκεῖνό γ' ᾤμην τι εἶναι, ὦ ἄνδρες δικασταί· δικασταὶ γάρ ἐστε τῆς Σωκράτους ὑπερηφανίας. εὖ γὰρ ἴστε, d μὰ θεούς, μὰ θεάς οὐδὲν περιττότερον καταδεδαρθηκὼς ἀνέστην μετὰ Σωκράτους ἢ εἰ μετὰ πατρὸς καθηῦδον ἢ ἀδελφοῦ πρεσβυτέρου.

10 XXXV. Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο τίν' οἴεσθέ με διάνοιαν ἔχειν, ἡγούμενον μὲν ἠτιμάσθαι, ἀγάμενον δὲ τὴν τούτου φύσιν τε καὶ σωφροσύνην καὶ ἀνδρείαν, ἐντετυχηκότα ἀνθρώπῳ τοιούτῳ, οἵῳ ἐγὼ οὐκ ἂν ᾤμην ποτ' ἐντυχεῖν εἰς φρόνησιν καὶ εἰς καρτερίαν; ὥστ' οὔθ' ὅπως 15 οὖν ὀργιζοίμην εἶχον καὶ ἀποστερηθείην τῆς τούτου συνουσίας, οὔθ' ὅπῃ προσαγαγοίμην αὐτὸν εὐπόρουν. e εὖ γὰρ ᾔδη, ὅτι χρήμασί τε πολὺ μᾶλλον ἄτρωτος ἦν πανταχῇ ἢ σιδήρῳ ὁ Αἴας, ᾧ τ' ᾤμην αὐτὸν μόνῳ ἁλώσεσθαι, διαπεφεύγει με. ἠπόρουν δὴ καταδεδου-20 λωμένος θ' ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ὡς οὐδεὶς ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου περιῇα. Ταῦτά τε γάρ μοι ἅπαντα προὐγεγόνει. καὶ μετὰ ταῦτα στρατεία ἡμῖν εἰς Ποτίδαιαν ἐγένετο κοινῇ καὶ συνεσιτοῦμεν ἐκεῖ. πρῶτον μὲν οὖν τοῖς πόνοις οὐ μόνον ἐμοῦ περιῆν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων 25 ἁπάντων. ὁπότε γοῦν ἀναγκασθεῖμεν ἀποληφθέντες 220 που, οἷα δὴ ἐπὶ στρατείας, ἀσιτεῖν, οὐδὲν ἦσαν οἱ a ἄλλοι πρὸς τὸ καρτερεῖν. ἔν τ' αὖ ταῖς εὐωχίαις μόνος ἀπολαύειν οἷός τ' ἦν τά τ' ἄλλα καὶ πίνειν οὐκ ἐθέλων, ὁπότ' ἀναγκασθείη, πάντων ἐκράτει, καὶ ὃ πάν-30 των θαυμαστότατον, Σωκράτη μεθύοντ' οὐδεὶς πώποθ' ἑώρακεν ἀνθρώπων. τούτου μὲν οὖν μοι δοκεῖ καὶ αὐτίχ' ὁ ἔλεγχος ἔσεσθαι. πρὸς δ' αὖ τὰς τοῦ χειμῶνος καρτερήσεις — δεινοὶ γὰρ αὐτόθι χειμῶνες — θαυμάσια εἰργάζετο τά τ' ἄλλα καί ποτ' ὄντος πάγου b 35 οἵου δεινοτάτου, καὶ πάντων ἢ οὐκ ἐξιόντων ἔνδοθεν, ἤ, εἴ τις ἐξίοι, ἠμφιεσμένων τε θαυμαστὰ δὴ ὅσα καὶ ὑποδεδεμένων καὶ ἐνειλιγμένων τοὺς πόδας εἰς πίλους καὶ ἀρνακίδας, οὗτος δ' ἐν τούτοις ἐξῄει ἔχων ἱμάτιον μὲν τοιοῦτον, οἷόνπερ καὶ πρότερον εἰώθει φορεῖν, ἀνυ-40 πόδητος δὲ διὰ τοῦ κρυστάλλου ῥᾷον ἐπορεύετο ἢ οἱ ἄλλοι ὑποδεδεμένοι. οἱ δὲ στρατιῶται ὑπέβλεπον αὐτὸν ὡς καταφρονοῦντα σφῶν. c

XXXVI. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα·

> οἷον δ' αὖ τόδ' ἔρεξε καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνὴρ

45 ἐκεῖ ποτ' ἐπὶ στρατείας, ἄξιον ἀκοῦσαι. ξυννοήσας γὰρ αὐτόθι ἕωθέν τι εἱστήκει σκοπῶν, κἀπειδὴ οὐ προὐχώρει αὐτῷ, οὐκ ἀνίει, ἀλλ' εἱστήκει ζητῶν. καὶ ἤδη ἦν μεσημβρία, καὶ ἄνθρωποι ᾐσθάνοντο, καὶ θαυμάζοντες ἄλλος ἄλλῳ ἔλεγον, ὅτι Σωκράτης ἐξ ἑωθι-50 νοῦ φροντίζων τι ἕστηκε. τελευτῶντες δέ τινες τῶν Ἰώνων, ἐπειδὴ ἑσπέρα ἦν, δειπνήσαντες, καὶ γὰρ d θέρος τότε γ' ἦν, χαμεύνια ἐξενεγκάμενοι ἅμα μὲν ἐν τῷ ψύχει καθηῦδον, ἅμα δ' ἐφύλαττον αὐτὸν, εἰ καὶ

ctem sic totam quievi. et hæc quoque scio non negabis, o Socrates. his vero peractis, is tamen formam sprevit omnino quasi ridiculam superbeque contempsit: atqui illud putabam aliquid esse, o judices: estis enim Socraticæ superbiæ judices. scitote enim, deos omnes deasque testor, me non aliter surrexisse ac si cum patre vel fratre natu majore jacuissem.

XXXV. Quam mihi mentem post hæc fuisse putatis, cum me quidem contemptum existimarem, ejus autem ingenium, temperantiam et fortitudinem admirarer, virum talem nactus, qualem me prudentia et continentia reperturum esse nullum credam? quapropter qua ratione illi succenserem ab eoque discederem haud inveniebam, neque quibus illecebris eum mihi conciliarem. noveram equidem difficilius hunc pecuniis quam Ajacem ferro domari posse, et id, quo solo irretiri illum speraveram, me fefellit. ambiguus igitur et huic viro magis quam alius quisquam alteri mancipatus circumvagabar. Hæc omnia tunc ante facta sunt. procedente post hæc tempore militia illi simul mihique obvenit adversus Potidæam, fuimusque contubernales. primum igitur laborum patientia non me solum, sed ceteros omnes longe superabat. si enim quo in loco, ut accidere solet, in bello commeatus deficeret, nulli pares huic reperiebantur ad famem sitimque perferendam. rursus vero in comessationibus solus hic frui posse videbatur, inprimis bibere recusans, quando cogebatur, omnes protinus longe vincebat et quod omnium maxime mirabile est, ebrium quisquam Socratem nunquam conspexit. qua de re statim, puto, vobis persuasum erit. adversus autem hiemes et frigora — illis enim in locis asperrima sunt — mirabilia faciebat, quandoque enim gelu maxime intolerabili vigente, ita ut nulli exire de tabernaculis auderent, et si qui exibant, non nisi suffarcinati admodum et calceati pedesque agni pellibus pannisque diligenter circumvoluti, Socrates inter hos ita exibat, ut nihil ad eam vestem adjungeret, quam et prius ferre solitus erat, nudis vero pedibus per glaciem facilius incedebat quam cum calceis ceteri. milites vero limis oculis eum intuebantur, se contemni ab eo suspicantes.

XXXVI. Et de his quidem hactenus:

> quid autem fecerit et ausus sit fortis vir

in illa expeditione, operæ pretium est audire. nam cum aliquando cogitatio quædam incidisset, stetit cogitans eodem vestigio a matutino tempore, cumque explicare id quod cogitabat non daretur, perstabat cogitans, nec dimittebat. et jam meridies erat, hominesque id senserant, ac mirantes, alii narrabant aliis Socratem ab aurora stetisse cogitantem. demum vero ab Ionia quidam milites, cum nox jam immineret, cœnati prius, erat enim tunc æstas, strata posuerunt et simul in frigore jacuerunt,

τὴν νύκτα ἑστήξοι. ὁ δ' εἱστήκει μέχρι ἕως ἐγένετο καὶ ἥλιος ἀνέσχεν· ἔπειτ' ᾤχετ' ἀπιὼν προσευξάμενος τῷ ἡλίῳ. Εἰ δὲ βούλεσθ' ἐν ταῖς μάχαις· τοῦτο γὰρ δὴ δίκαιόν γ' αὐτῷ ἀποδοῦναι. ὅτε γὰρ ἡ μάχη ἦν, ἐξ 5 ἧς ἐμοὶ καὶ τἀριστεῖα ἔδοσαν οἱ στρατηγοί, οὐδεὶς ἄλλος ἐμὲ ἔσωσεν ἀνθρώπων ἢ οὗτος, τετρωμένον οὐκ e ἐθέλων ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ συνδιέσωσε καὶ τὰ ὅπλα καὶ αὐτὸν ἐμέ. κἀγὼ μέν, ὦ Σώκρατες, καὶ τότ' ἐκέλευον σοὶ διδόναι τἀριστεῖα τοὺς στρατηγούς· καὶ τοῦτό γέ 10 μοι οὔτε μέμψει οὔτ' ἐρεῖς ὅτι ψεύδομαι· ἀλλὰ γὰρ τῶν στρατηγῶν πρὸς τοὐμὸν ἀξίωμα ἀποβλεπόντων καὶ βουλομένων ἐμοὶ διδόναι τἀριστεῖα, αὐτὸς προθυμότερος ἐγένου τῶν στρατηγῶν ἐμὲ λαβεῖν ἢ σαυτόν. Ἔτι τοίνυν, ὦ ἄνδρες, ἄξιον ἦν θεάσασθαι Σωκράτη, 221 ὅτ' ἀπὸ Δηλίου φυγῇ ἀνεχώρει τὸ στρατόπεδον· ἔτυ- a χον γὰρ παραγενόμενος ἵππον ἔχων, οὗτος δ' ὅπλα. ἀνεχώρει οὖν ἐσκεδασμένων ἤδη τῶν ἀνθρώπων οὗτός θ' ἅμα καὶ Λάχης· κἀγὼ περιτυγχάνω, καὶ ἰδὼν εὐθὺς παρακελεύομαί τ' αὐτοῖν θαρρεῖν καὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκ 20 ἀπολείψω αὐτώ. ἐνταῦθα δὴ καὶ κάλλιον ἐθεασάμην Σωκράτη ἢ ἐν Ποτιδαίᾳ· αὐτὸς γὰρ ἧττον ἐν φόβῳ ἦ διὰ τὸ ἐφ' ἵππου εἶναι· πρῶτον μὲν ὅσον περιῆν Λάχητος τῷ ἔμφρων εἶναι· ἔπειτ' ἔμοιγ' ἐδόκει, ὦ Ἀρι- b στόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο, κἀκεῖ διαπορεύεσθαι ὥσπερ 25 κἀνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τὠφθαλμὼ παραβάλλων, ἠρέμα περισκοπῶν καὶ τοὺς φιλίους καὶ τοὺς πολεμίους, δῆλος ὢν παντὶ καὶ πάνυ πόρρωθεν, ὅτι, εἴ τις ἅψεται τούτου τἀνδρός, μάλ' ἐρρωμένως ἀμυνεῖται. διὸ καὶ ἀσφαλῶς ἀπῄει καὶ οὗτος καὶ ὁ ἕτερος· σχεδὸν 30 γάρ τι τῶν οὕτω διακειμένων ἐν τῷ πολέμῳ οὐδ' ἅπτονται, ἀλλὰ τοὺς προτροπάδην φεύγοντας διώκουσι. c Πολλὰ μὲν οὖν ἄν τις καὶ ἄλλα ἔχοι Σωκράτη ἐπαινέσαι καὶ θαυμάσαι· ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων τάχ' ἄν τις καὶ περὶ ἄλλου τοιαῦτ' εἴποι, τὸ δὲ 35 μηδενὶ ἀνθρώπων ὅμοιον εἶναι μήτε τῶν παλαιῶν μήτε τῶν νῦν ⌈ὄντων⌉, τοῦτ' ἄξιον παντὸς θαύματος. οἷος γὰρ Ἀχιλλεὺς ἐγένετο, ἀπεικάσειεν ἄν τις καὶ Βρασίδαν καὶ ἄλλους, καὶ οἷος αὖ Περικλῆς, καὶ Νέστορα καὶ Ἀντήνορα, εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι· καὶ τοὺς ⌊μὲν⌋ d 40 ἄλλους κατὰ ταὔτ' ἄν τις ἀπεικάζοι· οἷος δ' οὑτοσὶ γέγονε τὴν ἀτοπίαν ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ, οὐδ' ἐγγὺς ἂν εὕροι τις ζητῶν, ⌈οὔτε τῶν νῦν οὔτε τῶν παλαιῶν⌉, εἰ μὴ ἄρ' εἰ οἷς ἐγὼ λέγω ἀπεικάζοι τις αὐτόν, ἀνθρώπων μὲν μηδενί, τοῖς δὲ Σει- 45 ληνοῖς καὶ Σατύροις, αὐτόν τε καὶ τοὺς λόγους.

XXXVII. Καὶ γὰρ οὖν καὶ τοῦτ' ἐν τοῖς πρώτοις παρέλιπον, ὅτι καὶ οἱ λόγοι αὐτοῦ ὁμοιότατοί εἰσι τοῖς Σειληνοῖς τοῖς διοιγομένοις. εἰ γὰρ ἐθέλει τις τῶν e Σωκράτους ἀκούειν λόγων, φανεῖεν ἂν πάνυ γελοῖοι τὸ 50 πρῶτον· τοιαῦτα καὶ ὀνόματα καὶ ῥήματα ἔξωθεν περιαμπέχονται, Σατύρου ἄν τιν' ὑβριστοῦ δοράν· ὄνους γὰρ κανθηλίους λέγει καὶ χαλκέας τινὰς καὶ σκυτοτόμους καὶ βυρσοδέψας, καὶ ἀεὶ διὰ τῶν αὐτῶν ταὐτὰ φαίνεται λέγειν, ὥστ' ἄπειρος καὶ ἀνόητος ἄνθρωπος

simul illum observabant, an per noctem quoque perseveraret. Socrates vero stetit usque ad auroram sequentem ac solis exortum : postea vero abiit, cum solem adorasset. In prœliis quoque qualis fuerit si audire vultis, non est silentio prætereundum. nam cum ea pugna fuit, ex qua me quasi optimum pugnatorem duces exercitus præmiis donaverunt, nemo alius me servavit quam Socrates, qui graviter vulneratum nolens deserere, me ipsum atque arma mea servavit. atque ego quidem, o Socrates, et tunc ducibus persuadere conatus sum ut tibi virtutis præmium darent : neque hoc confutaveris neque veluti falsa negaveris : tunc sane duces ad meam respicientes dignitatem donare me maluerunt, quum ipsis ducibus tu promptior esses ad hunc honorem exhibendum mihi, non tibi. Præterea præclarum, o viri, fuit, Socratem videre, cum exercitus noster a Delio fugeret : nam interfui quoque huic prœlio et quidem ex equo pugnans, cum Socrates gravis armaturæ miles esset. profligatis igitur nostris, ac fuga jam omnium facta, hic una et Laches pedem referebant : atque ego cum in hos casu incidissem, bono animo esse jussi, meque non deserturum eos dixi. hic igitur melius contemplari et admirari potui Socratem quam apud Potidæam, quod ipse confisus equo minus formidabam : primum igitur, quantum præsentia animi Lachetem superaret : deinde mihi visus est, o Aristophanes, quæ sunt tua verba, ibi, uti hic solebat, incedere superbus et oculos detorquens, quiete et hostes et amicos notans, adspectu præferens ostendensque vel remotioribus, si quis eum invadat, non esse id impune facturum. itaque tute abibat et ipse et alter : fere enim qui illo sunt animo, nemo in bello eos invadit, sed eos qui effusa fuga deferuntur. In multis igitur aliis mirifice laudari Socrates posset : sed in reliquis alii quoque fortasse nonnulli eandem laudem mereantur, verum illud omni admiratione dignum, quod nemini hominum neque antiquorum neque æqualium esse similis reperitur. nam qualis Achilles fuit, talem conjectet aliquis fuisse et Brasidam et alios quosdam, et qualis Pericles, tales Antenorem atque Nestorem, sunt alii quoque : atque reliqui quidem hoc modo conferri invicem possunt : sed quam miro hic homo ingenio est, et ipse et ejus dicendi ratio, talem quærens nemo facile inveniet, nisi qui quos ego dixi iis eum assimilet, nulli quidem hominum, sed Silenis et Satyris, ipsum ejusque sermones.

XXXVII. Nam et hoc a me prætermissum erat prius, sermones ejus persimiles esse Silenis apertis. si quis enim hujus sermones audiat, videntur prima facie nimium esse ridiculi : nomina quippe et verba exteriori adspectu Satyri cujusdam contumeliosi habitum præ se ferunt : asinos enim fabrosque ærarios et sutores calceorum coriariosque semper habet in ore, eademque semper dicere de iisdem videtur, ut omnes fere, qui minus experti peritive

222 πᾶς ἂν τῶν λόγων καταγελάσειε. διοιγομένους δ' a ἰδὼν αὖ τις καὶ ἐντὸς αὐτῶν γιγνόμενος πρῶτον μὲν νοῦν ἔχοντας ἔνδον μόνους εὑρήσει τῶν λόγων, ἔπειτα θειοτάτους καὶ πλεῖστ' ἀγάλματα ἀρετῆς ἐν αὐτοῖς 5 ἔχοντας καὶ ἐπὶ πλεῖστον τείνοντας, μᾶλλον δ' ἐπὶ πᾶν ὅσον προσήκει σκοπεῖν τῷ μέλλοντι καλῷ κἀγαθῷ ἔσεσθαι. Ταῦτ' ἐστὶν, ὦ ἄνδρες, ἃ ἐγὼ Σωκράτη ἐπαινῶ· καὶ αὖ ἃ μέμφομαι συμμίξας ὑμῖν εἶπον ἅ με ὕβρισε. καὶ μέντοι οὐχ ἐμὲ μόνον ταῦτα πεποίηκεν, b 10 ἀλλὰ καὶ Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος καὶ Εὐθύδημον τὸν Διοκλέους καὶ ἄλλους πάνυ πολλοὺς, οὓς οὗτος ἐξαπατῶν ὡς ἐραστὴς παιδικὰ μᾶλλον αὐτὸς καθίσταται ἀντ' ἐραστοῦ. ἃ δὴ καὶ σοὶ λέγω, ὦ Ἀγάθων, μὴ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἡμετέρων παθημά- 15 των γνόντ' εὐλαβηθῆναι, καὶ μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν, ὥσπερ νήπιον, παθόντα γνῶναι.

XXXVIII. Εἰπόντος δὴ ταῦτα τοῦ Ἀλκιβιάδου, γέλωτα γενέσθαι ἐπὶ τῇ παρρησίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἐδόκει c ἔτι ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ Σωκράτους. τὸν οὖν Σωκράτη, 20 Νήφειν μοι δοκεῖς, φάναι, ὦ Ἀλκιβιάδη. οὐ γὰρ ἄν ποθ' οὕτω κομψῶς κύκλῳ περιβαλλόμενος ἀφανίσαι ἐνεχείρεις οὗ ἕνεκα ταῦτα πάνθ' εἴρηκας, καὶ ὡς ἐν παρέργῳ δὴ λέγων ἐπὶ τελευτῆς αὐτὸ ἔθηκας, ὡς οὐ πάντα τούτου ἕνεκα εἰρηκὼς, τοῦ ἐμὲ καὶ Ἀγάθωνα 25 διαβάλλειν, οἰόμενος δεῖν ἐμὲ μὲν σοῦ ἐρᾶν καὶ μηδε- d νὸς ἄλλου, Ἀγάθωνα δ' ὑπὸ σοῦ ἐρᾶσθαι καὶ μηδ' ὑφ' ἑνὸς ἄλλου. ἀλλ' οὐκ ἔλαθες, ἀλλὰ τὸ Σατυρικόν σου δρᾶμα τοῦτο καὶ Σειληνικὸν κατάδηλον ἐγένετο. ἀλλ', ὦ φίλε Ἀγάθων, μηδὲν πλέον αὐτῷ γένηται, ἀλλὰ 30 παρασκευάζου, ὅπως ἐμὲ καὶ σὲ μηδεὶς διαβαλεῖ. Τὸν οὖν Ἀγάθωνα εἰπεῖν, Καὶ μὴν, ὦ Σώκρατες, κινδυνεύεις ἀληθῆ λέγειν· τεκμαίρομαι δὲ καὶ ὡς κατεκλίνη e ἐν μέσῳ ἐμοῦ τε καὶ σοῦ, ἵνα χωρὶς ἡμᾶς διαλάβῃ. οὐδὲν οὖν πλέον αὐτῷ ἔσται, ἀλλ' ἐγὼ παρὰ σὲ ἐλθὼν 35 κατακλινήσομαι. Πάνυ γε, φάναι τὸν Σωκράτη. δεῦρ' ὑποκάτω ἐμοῦ κατακλίνου. Ὦ Ζεῦ, εἰπεῖν τὸν Ἀλκιβιάδην, οἷ' αὖ πάσχω ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. οἴεταί μου δεῖν πανταχῇ περιεῖναι. ἀλλ' εἰ μή τι ἄλλο, ὦ θαυμάσιε, ἐν μέσῳ ἡμῶν ἔα Ἀγάθωνα κατακεῖσθαι. 40 Ἀλλ' ἀδύνατον, φάναι τὸν Σωκράτη· σὺ μὲν γὰρ ἐμὲ ἐπῄνεσας, δεῖ δ' ἐμὲ αὖ τὸν ἐπὶ δεξί' ἐπαινεῖν. ἐὰν οὖν ὑπὸ σοὶ κατακλινῇ Ἀγάθων, οὐ δήπου ἐμὲ πάλιν ἐπαινέσεται, πρὶν ὑπ' ἐμοῦ μᾶλλον ἐπαινεθῆναι. ἀλλ' 223 ἔασον, ὦ δαιμόνιε, καὶ μὴ φθονήσῃς τῷ μειρακίῳ ὑπ' a 45 ἐμοῦ ἐπαινεθῆναι· καὶ γὰρ πάνυ ἐπιθυμῶ αὐτὸν ἐγκωμιάσαι. Ἰοῦ, ἰοῦ, φάναι τὸν Ἀγάθωνα, Ἀλκιβιάδη, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἂν ἐνθάδε μείναιμι, ἀλλὰ παντὸς μᾶλλον μεταναστήσομαι, ἵν' ὑπὸ Σωκράτους ἐπαινεθῶ. Ταῦτ' ἐκεῖνα, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην, τὰ εἰωθότα· 50 Σωκράτους παρόντος τῶν καλῶν μεταλαβεῖν ἀδύνατον ἄλλῳ. καὶ νῦν ὡς εὐπόρως καὶ πιθανὸν λόγον εὗρεν, ὥστε παρ' ἑαυτῷ τουτονὶ κατακεῖσθαι.

XXXIX. Τὸν μὲν οὖν Ἀγάθωνα ὡς κατακεισόμενον b παρὰ τῷ Σωκράτει ἀνίστασθαι· ἐξαίφνης δὲ κωμαστὰς

sint, verba illius irrideant. verum si intus adspiciat quis ejus sermones, primo quidem reperiet sensuum profunditatem habere solos aliorum omnium et insuper divinissimos esse ac plurimas virtutum imagines continere atque ad plurima sese extendere, imo omnia præcepta comprehendere, quibus instrui debet is, qui honeste beneque victurus est. Hæc sunt, o viri, in quibus Socratem laudo: atque etiam de quibus conqueror, audistis interim quas mihi injurias intulit. nec adversus me solum ita se gessit, verum etiam adversus Charmidem filium Glauconis et adversus Euthydemum Diocle natum aliosque permultos eadem fecit, quos ille sub specie amatoris fefellit, nam pro amatore amatus evasit. quamobrem te quoque, Agatho, admoneo, ne ab hoc decipiaris, sed ut ex his, quæ ego sum passus, discas rem tuam curare, neque secundum proverbium, stultorum instar accepto incommodo sapias.

XXXVIII. Cum hæc Alcibiades dixisset, ejus loquendi libertate risum omnibus concitatum esse, quoniam videbatur adhuc amore Socratis esse captus. Sobrius mihi videris, o Alcibiades, Socratem dixisse. alioquin nunquam ita artificiose longo verborum circuitu facto obtegere id studuisses, cujus gratia cetera omnia dixisti, quod in orationis calce, ut præter propositum proferre videreris, tandem apposuisti, quasi non omnia idcirco dixeris, ut me ab Agathone disjungeres, cum putes me neminem præter te unum amare debere, Agathonem vero a nullo alio quam abs te amari. verum non latuit nos, quid sibi vellet tuum illud Satyricum Silenicumque commentum. sed, o amice Agatho, danda opera est, ut nec isti hæ artes proficiant, nec ullius calumniæ inter me ac te jactæ dissidium faciant. Vera, o Socrates, Agathonem respondisse, loqui videris: nam etiam inde conjicio, quia, ut nos sejungeret, inter te ac me se medium interposuit. sed nihil hoc illi proderit, hinc enim surgens prope te sedebo. Sic agendum profecto, dixisse Socratem. hic infra me sede. Proh Jupiter, exclamasse Alcibiadem, qualia perpeti me vir cogit. in omnibus superare me vult. at si aliud nihil, o bone, medium hic Agathonem sedere permitte. Nequaquam decet, respondisse Socratem: tu enim me laudasti, oportet autem me nunc ad dexteram hunc sedentem laudare. si ergo post te maneat Agatho, haud me rursus laudabit, priusquam a me laudatus fuerit. sed dimitte, vir felix, neque huic juveni meas laudes invideas: equidem laudare illum vehementer cupio. Hui, hui, Alcibiades, Agathonem dixisse, hic manere non possum, nihil malo quam sedem mutare, ut me Socrates laudet. Mos is Socratis est, Alcibiadem respondisse, ut eo præsente nemini liceat alii formosos sibi conciliare. atque vide nunc obsecro, quam facile et quam probabili ratione hunc ad se traxerit.

XXXIX. Surrexit ergo Agatho, ut apud Socratem requiesceret: tunc subito comessatores multi patentes fores

ἥκειν παμπόλλους ἐπὶ τὰς θύρας, καὶ ἐπιτυχόντας ἀνεῳγμέναις ἐξιόντος τινὸς εἰς τὸ ἄντικρυς πορεύεσθαι παρὰ σφᾶς καὶ κατακλίνεσθαι, καὶ θορύβου μεστὰ πάντ' εἶναι, καὶ οὐκέτ' ἐν κόσμῳ οὐδενὶ ἀναγκάζεσθαι
5 πίνειν πάμπολυν οἶνον. τὸν μὲν οὖν Ἐρυξίμαχον καὶ τὸν Φαῖδρον καὶ ἄλλους τινὰς ἔφη ὁ Ἀριστόδημος οἴχεσθαι ἀπιόντας, ἑ δ' ὕπνον λαβεῖν καὶ καταδαρθεῖν πάνυ πολύ, ἅτε μακρῶν τῶν νυκτῶν οὐσῶν, ἐξεγρέσθαι c δὲ πρὸς ἡμέραν ἤδη ἀλεκτρυόνων ᾀδόντων, ἐξεγρόμε-
10 νος δ' ἰδεῖν τοὺς μὲν ἄλλους καθεύδοντας καὶ οἰχομένους· Ἀγάθωνα δὲ καὶ Ἀριστοφάνη καὶ Σωκράτη ἔτι μόνους ἐγρηγορέναι καὶ πίνειν ἐκ φιάλης μεγάλης ἐπὶ δεξιά. τὸν οὖν Σωκράτη αὐτοῖς διαλέγεσθαι. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὁ Ἀριστόδημος οὐκ ἔφη μεμνῆσθαι τῶν
15 λόγων· οὔτε γὰρ ἐξ ἀρχῆς παραγενέσθαι ὑπονυστάζειν d τε· τὸ μέντοι κεφάλαιον, ἔφη, προσαναγκάζειν τὸν Σωκράτη ὁμολογεῖν αὐτοὺς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι κωμῳδίαν καὶ τραγῳδίαν ἐπίστασθαι ποιεῖν, καὶ τὸν τέχνῃ τραγῳδοποιὸν ὄντα (καὶ) κωμῳδοποιὸν εἶναι.
20 ταῦτα δὴ ἀναγκαζομένους αὐτοὺς καὶ οὐ σφόδρ' ἑπομένους νυστάζειν καὶ πρῶτον μὲν καταδαρθεῖν τὸν Ἀριστοφάνη, ἤδη δ' ἡμέρας γενομένης τὸν Ἀγάθωνα. τὸν οὖν Σωκράτη, κατακοιμήσαντ' ἐκείνους, ἀναστάντ' ἀπιέναι, καὶ αὐτὸς ὥσπερ εἰώθει ἕπεσθαι, καὶ ἐλθόντα
25 ἐς Λύκειον, ἀπονιψάμενον, ὥσπερ ἄλλοτε τὴν ἄλλην ἡμέραν διατρίβειν, καὶ οὕτω διατρίψαντ' εἰς ἑσπέραν οἴκοι ἀναπαύεσθαι.

nacti, nam paulo ante quis exierat, recta ad illos accesserunt et consederunt. quorum strepitu turbata sunt omnia, nec ullus post hæc modus, sed permultum vinum bibere cogebantur. Eryximachum, Phædrum aliosque nonnullos abiisse Aristodemus narravit, seque sopitum diu dormivisse, nam longæ tunc noctes erant, et circa auroram gallis jam cantantibus surrexisse, somno excitum invenisse, quod reliqui quidem partim dormiebant partim discesserant, Agatho vero et Aristophanes atque Socrates soli adhuc vigilabant bibebantque ampla quadam phiala facto in dexteram orbe. Socrates autem cum ipsis disputabat. neque ceterorum se recordari Aristodemus inquit: neque enim ab initio adfuisse et somno fuisse gravatum: summam vero disputationis illius exstitisse, quod Socrates illos fateri cogebat, ejusdem viri esse tragœdiam comœdiamque componere, eumque qui arte tragicus est esse quoque comicum. eum hæc illi coacti potius quam persuasi concessissent, se somno dedisse Aristophanem primo, Agathonem deinde exorta jam luce. Socratem vero dormientibus illis surgentem in Lyceum, ipso ut consueverat comitante, fuisse profectum, et lotum solito more reliquas diei horas transegisse, ac sic demum ad vesperam domi requievisse.

ΦΑΙΔΡΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΦΑΙΔΡΟΣ.

227 I. Ὦ φίλε Φαῖδρε, ποῖ δὴ καὶ πόθεν; — ΦΑΙ. a Παρὰ Λυσίου, ὦ Σώκρατες, τοῦ Κεφάλου· πορεύομαι δὲ πρὸς περίπατον ἔξω τείχους· συχνὸν γὰρ ἐκεῖ διέτριψα χρόνον καθήμενος ἐξ ἑωθινοῦ· τῷ δὲ σῷ κἀμῷ 5 ἑταίρῳ πειθόμενος Ἀκουμενῷ κατὰ τὰς ὁδοὺς ποιοῦμαι τοὺς περιπάτους. φησὶ γὰρ ἀκοπωτέρους εἶναι τῶν ἐν τοῖς δρόμοις. — ΣΩ. Καλῶς γάρ, ὦ ἑταῖρε, λέ- b γει. ἀτὰρ Λυσίας ἦν, ὡς ἔοικεν, ἐν ἄστει. — ΦΑΙ. Ναί, παρ' Ἐπικράτει ἐν τῇδε τῇ πλησίον τοῦ Ὀλυμ- 10 πίου οἰκίᾳ τῇ Μορυχίᾳ. — ΣΩ. Τίς οὖν δὴ ἦν ἡ διατριβή; ἢ δῆλον ὅτι τῶν λόγων ὑμᾶς Λυσίας εἱστία; — ΦΑΙ. Πεύσει, εἴ σοι σχολὴ προϊόντι ἀκούειν. — ΣΩ. Τί δαί; οὐκ ἂν οἴει με κατὰ Πίνδαρον καὶ ἀσχολίας ὑπέρτερον πρᾶγμα ποιήσασθαι τὸ σήν τε καὶ 15 Λυσίου διατριβὴν ἀκοῦσαι; — ΦΑΙ. Πρόαγε δή. — c ΣΩ. Λέγοις ἄν. — ΦΑΙ. Καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, προσήκουσά γέ σοι ἡ ἀκοή. ὁ γάρ τοι λόγος ἦν, περὶ ὃν διετρίβομεν, οὐκ οἶδ' ὅντινα τρόπον ἐρωτικός. γέγραφε γὰρ δὴ ὁ Λυσίας πειρώμενόν τινα τῶν καλῶν, 20 οὐχ ὑπ' ἐραστοῦ δέ, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ κεκόμψευται· λέγει γάρ, ὡς χαριστέον μὴ ἐρῶντι μᾶλλον ἢ ἐρῶντι. — ΣΩ. Ὦ γενναῖος, εἴθε γράψειεν, ὡς χρὴ πένητι μᾶλλον ἢ πλουσίῳ, καὶ πρεσβυτέρῳ ἢ νεωτέρῳ, καὶ ὅσ' ἄλλα ἐμοί τε πρόσεστι καὶ τοῖς πολλοῖς ἡμῶν· d 25 ἦ γὰρ ἂν ἀστεῖοι καὶ δημωφελεῖς εἶεν οἱ λόγοι. ἔγωγ' οὖν οὕτως ἐπιτεθύμηκα ἀκοῦσαι, ὥστ', ἐὰν βαδίζων ποιῇ τὸν περίπατον Μέγαράδε, καὶ καθ' Ἡρόδικον προσβὰς τῷ τείχει πάλιν ἀπίῃς, οὐ μή σου ἀπολειφθῶ. — ΦΑΙ. Πῶς λέγεις, ὦ βέλτιστε Σώκρατες; οἴει με, 228 ἃ Λυσίας ἐν πολλῷ χρόνῳ κατὰ σχολὴν συνέθηκε, δει- a νότατος ὢν τῶν νῦν γράφειν, ταῦτ' ἰδιώτην ὄντα ἀπομνημονεύσειν ἀξίως ἐκείνου; πολλοῦ γε δέω. καίτοι ἐβουλόμην γ' ἂν μᾶλλον ἢ πολύ μοι χρυσίον γενέσθαι.

35 II. ΣΩ. Ὦ Φαῖδρε, εἰ ἐγὼ Φαῖδρον ἀγνοῶ κἀμαυτοῦ ἐπιλέλησμαι (ἀλλὰ γὰρ οὐδέτερά ἐστι τούτων), εὖ οἶδ' ὅτι Λυσίου λόγον ἀκούων ἐκεῖνος οὐ μόνον ἅπαξ ἤκουσεν, ἀλλὰ πολλάκις ἐπαναλαμβάνων ἐκέλευέν οἱ λέγειν· ὁ δ' ἐπείθετο προθύμως. τῷ δ' οὐδὲ ταῦτ' ἦν b 40 ἱκανά, ἀλλὰ τελευτῶν παραλαβὼν τὸ βιβλίον ἃ μάλιστ' ἐπεθύμει ἐπεσκόπει. καὶ τοῦτο δρῶν ἐξ ἑωθινοῦ ⌈καθήμενος[1] ἀπειπὼν εἰς περίπατον ᾔει, ὡς μὲν ἐγῷμαι, νὴ τὸν κύνα, ἐξεπιστάμενος τὸν λόγον, εἰ μὴ πάνυ τις ἦν μακρός. ἐπορεύετο δ' ἐκτὸς τείχους, ἵνα 45 μελετῴη. ἀπαντήσας δὲ τῷ νοσοῦντι περὶ λόγων

PHÆDRUS.

DIALOGI PERSONÆ:

SOCRATES ET PHÆDRUS.

I. O amice Phædre, quonam et unde? — PHÆ. A Lysia, o Socrates, Cephali filio: pergo autem deambulandi gratia extra urbem: longum enim tempus sedens a matutino illic moratus sum: a tuo autem meoque sodali Acumeno persuasus deambulo in viis. in locis tectis enim deambulare ille molestum et minus salubre censet. — So. Probe ille quidem, o amice, monet. verum enimvero Lysias erat, ut videtur, in urbe. — PHÆ. Erat. nam apud Epicratem divertit in hanc Olympio proximam Morychiam domum. — So. Quid rei agebatur illic? an videlicet orationis epulo Lysias vos excepit? — PHÆ. Scies, modo tibi otium sit procedenti una mecum audire. — So. Quid vero? nonne putas me, juxta Pindarum, negotio etiam anteferre tuam et Lysiæ colloquutionem audire? — PHÆ. Perge igitur. — So. Dicas modo. — PHÆ. Atqui disputatio illa, o Socrates, tuis auribus congrua. sermo namque fuit, qui habitus est, nescio quo modo amatorius. scripserat enim Lysias sollicitatum ex pulchris istis quendam, non vero ab amatore, sed hoc ipsum in eo lepide finxit: nam dicit non amanti magis quam amanti gratificandum esse. — So. O generosum virum, utinam scripsisset inopi potius quam opulento et seni quam juveni et in ceteris omnibus ita affecto, ut ego et nostrûm complurimi sumus (esse gratificandum): si quidem urbanæ et publice utiles forent orationes. me tamen cupido tanta cepit audiendi, ut si Megara usque ambules, atque Herodici more ubi ad murum accesseris, protinus revertaris, non te relinquam. — PHÆ. Quid ais, optime Socrates? an putas quæ Lysias multo tempore per otium composuit, peritissimus eorum, qui nunc sunt, scribendi, ea me rudem ita ut illo dignum est commemoraturum? permultum certe absum. atqui mallem equidem id mihi quam multum auri adesse.

II. So. O Phædre, si ego Phædrum ignoro, et mei oblitus sum (sed horum sane neutrum est), id certe scio, quod non semel tantum ille Lysiæ sermonem audivit, sed jussit sæpius recenseri: Lysias autem parebat libens. nec vero huic id satis fuit, verum sumpto tandem libro quæ maxime cupiebat consideravit. quod faciendo a matutino fatigatus deambulatum abscessit, per canem, ut equidem reor, memoria tenens, nisi forte prolixior erat oratio. tendebat autem modo extra muros, ut ea ipsa meditaretur. incidens vero in hominem sermonum amore

ἀκοὴν, ἰδὼν μὲν ἰδὼν ἥσθη, ὅτι ἕξει τὸν συγκορυβαντιῶντα, καὶ προάγειν ἐκέλευε· δεομένου δὲ λέγειν c τοῦ τῶν λόγων ἐραστοῦ, ἐθρύπτετο, ὡς δὴ οὐκ ἐπιθυμῶν λέγειν· τελευτῶν δ' ἔμελλε καὶ εἰ μή τις ἑκὼν 5 ἀκούοι βίᾳ ἐρεῖν. σὺ οὖν, ὦ Φαῖδρε, αὐτοῦ δεήθητι, ὅπερ τάχα πάντως ποιήσει, νῦν ἤδη ποιεῖν. — ΦΑΙ. Ἐμοὶ ὡς ἀληθῶς πολὺ κράτιστόν ἐστιν οὕτως, ὅπως δύναμαι, λέγειν· ὥς μοι δοκεῖς σὺ οὐδαμῶς με ἀφήσειν, πρὶν ἂν εἴπω ἁμωσγέπως. — ΣΩ. Πάνυ γάρ σοι 10 ἀληθῆ δοκῶ.

III. ΦΑΙ. Οὑτωσὶ τοίνυν ποιήσω. τῷ ὄντι γάρ, d ὦ Σώκρατες, παντὸς μᾶλλον τά γε ῥήματα οὐκ ἐξέμαθον· τὴν μέντοι διάνοιαν σχεδὸν ἁπάντων, οἷς ἔφη διαφέρειν τὰ τοῦ ἐρῶντος καὶ τὰ τοῦ μή, ἐν κεφαλαίοις 15 ἕκαστον ἐφεξῆς δίειμι, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ πρώτου. — ΣΩ. Δείξας γε πρότερον, ὦ φιλότης, τί ἄρ' ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἔχεις ὑπὸ τῷ ἱματίῳ. τοπάζω γάρ σε ἔχειν τὸν λόγον αὐτόν. εἰ δὲ τοῦτ' ἔστιν, οὑτωσὶ διανοοῦ περὶ ἐμοῦ, ὡς ἐγώ σε πάνυ μὲν φιλῶ, παρόντος δὲ καὶ 20 Λυσίου ἐμαυτόν σοι ἐμμελετᾶν παρέχειν οὐ πάνυ δέδοκται. ἀλλ' ἴθι, δείκνυ. — ΦΑΙ. Παῦε. ἐκκέκρουκάς με ἐλπίδος, ὦ Σώκρατες, ἣν εἶχον ἐν σοὶ ὡς e ἐγγυμνασόμενος. ἀλλὰ ποῦ δὴ βούλει καθεζόμενοι 229 ἀναγνῶμεν; — ΣΩ. Δεῦρ' ἐκτραπόμενοι κατὰ τὸν a 25 Ἰλισσὸν ἴωμεν· εἶτα, ὅπου ἂν δόξῃ, ἐν ἡσυχίᾳ καθιζησόμεθα. — ΦΑΙ. Εἰς καιρὸν, ὡς ἔοικεν, ἀνυπόδητος ὢν ἔτυχον· σὺ μὲν γὰρ δὴ ἀεί. ῥᾷστον οὖν ἡμῖν κατὰ τὸ ὑδάτιον βρέχουσι τοὺς πόδας ἰέναι, καὶ οὐκ ἀηδὲς ἄλλως τε καὶ τήνδε τὴν ὥραν τοῦ ἔτους τε καὶ 30 τῆς ἡμέρας. — ΣΩ. Πρόαγε δή, καὶ σκόπει ἅμα, ὅπου καθιζησόμεθα. — ΦΑΙ. Ὁρᾷς οὖν ἐκείνην τὴν ὑψηλοτάτην πλάτανον; — ΣΩ. Τί μήν; — ΦΑΙ. Ἐκεῖ σκιά τ' ἔστι καὶ πνεῦμα μέτριον, καὶ πόα καθίζεσθαι ἤ, ἐὰν βουλώμεθα, κατακλινῆναι. — ΣΩ. b 35 Προάγοις ἄν. — ΦΑΙ. Εἰπέ μοι, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἐνθένδε μέντοι ποθὲν ἀπὸ τοῦ Ἰλισσοῦ λέγεται ὁ Βορέας τὴν Ὠρείθυιαν ἁρπάσαι; — ΣΩ. Λέγεται γάρ. — ΦΑΙ. Ἆρ' οὖν ἐνθένδε; χαρίεντα γοῦν καὶ καθαρὰ καὶ διαφανῆ τὰ ὑδάτια φαίνεται καὶ ἐπιτήδεια κόραις 40 παίζειν παρ' αὐτά. — ΣΩ. Οὐκ, ἀλλὰ κάτωθεν ὅσον δύ' ἢ τρία στάδια, ᾗ πρὸς τὸ τῆς Ἄγρας διαβαίνομεν· c καί πού τις ἔστι βωμὸς αὐτόθι Βορέου. — ΦΑΙ. Οὐ πάνυ νενόηκα· ἀλλ' εἰπέ, πρὸς Διός, ὦ Σώκρατες, σὺ τοῦτο τὸ μυθολόγημα πείθει ἀληθὲς εἶναι;

45 IV. ΣΩ. Ἀλλ' εἰ ἀπιστοίην, ὥσπερ οἱ σοφοί, οὐκ ἂν ἄτοπος εἴην· εἶτα σοφιζόμενος φαίην αὐτὴν πνεῦμα Βορέου κατὰ τῶν πλησίον πετρῶν σὺν Φαρμακείᾳ παίζουσαν ὦσαι, καὶ οὕτω δὴ τελευτήσασαν λεχθῆναι ὑπὸ τοῦ Βορέου ἀνάρπαστον γεγονέναι· ἢ ἐξ Ἀρείου d 50 πάγου· λέγεται γὰρ αὖ καὶ οὗτος ὁ λόγος, ὡς ἐκεῖθεν, ἀλλ' οὐκ ἐνθένδε, ἡρπάσθη· ἐγὼ δέ, ὦ Φαῖδρε, ἄλλως μὲν τὰ τοιαῦτα χαρίεντα ἡγοῦμαι, λίαν δὲ δεινοῦ καὶ ἐπιπόνου καὶ οὐ πάνυ εὐτυχοῦς ἀνδρός, κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, ὅτι δ' αὐτῷ ἀνάγκη μετὰ τοῦτο τὸ τῶν Ἱππο-

insanum, eo conspecto, conspecto, inquam, lætatus est, quia una exsultantem foret habiturus, ac pergere una jussit: deinde vero ab homine ipso sermonum avido rogatus dicere delicias faciebat quasi vero non cuperet referre. tandem vero, etsi nemo sponte audire vellet, erat ad audiendum vi coacturus. tu ergo, Phædre, illum virum (te ipsum) roga ut quod fortasse omnino facturus sit nunc jam faciat. — Phæ. Satius est revera utcumque possum dicere: videris enim non prius me dimissurus, quam quovis modo dixero. — So. Vere nimium tibi videor.

III. Phæ. Sic igitur faciam. sed enim verba quidem ipsa, o Socrates, neutiquam edidici: sententias autem pæne omnium, quibus amantem ostendit a non amante differre, summatim referam tibi singulas ordine, a principio exordiens. — So. Ostende, amabo, prius quid in sinistra habeas sub pallio. suspicor enim te librum ipsum habere. id si sic est, ita cogita, me quidem te magni facere, attamen præsente Lysia me tibi auditorem apud quem te exerceas præbere non est consilium. sed age, ostende. — Phæ. Desistas. de spe me dejecisti, o Socrates, quam in te habui, nempe ingenium una tecum exercitaturus. sed ubi vis sedeamus ac legamus? — So. Huc circa Ilissum fluvium divertamus: postea, ubi videbitur sedentes requiescemus. — Phæ. Opportune discalceatus sum: nam tu quidem semper. facile igitur erit nobis per aquulam pedes irrigantes vadere et non injucundum, præsertim hac anni amœnitate atque diei. — So. Perge igitur, et simul conspice ubi sedeamus. — Phæ. Vides illam altissimam platanum? — So. Video. — Phæ. Ibi et umbra et ventus modicus et mollis herba, ubi sedere, vel, si placet, recumbere possumus. — So. Perge igitur. — Phæ. Dic mihi, o Socrates, nonne hinc alicunde fertur Boreas ab Ilisso Orithyiam rapuisse? — So. Fertur quidem. — Phæ. Fortasse ex hoc ipso loco? certe pura et nitida apparet aquula puellarumque apta ludis. — So. Nequaquam, sed inferius ad duo vel tria stadia, ubi ad Dianæ templum trajicimus: atque ibi ara quædam est Boreæ. — Phæ. Non adeo observavi: sed dic per Jovem, Socrates, tune hanc fabulam putas veram fuisse?

IV. So. Jam si non putarem, ut sapientes, absurdus non essem: deinde rem subtiliter explicans ventum Boreæ dicerem proximis e petris cum Pharmacia ludentem Orithyiam dejecisse, atque ita mortuam raptam a Borea fingi: vel ex Areopago: est enim et alia fama non ex hoc loco, sed ex illo raptam fuisse: ego autem, o Phædre, jucunda quidem hæc existimo, sed curiosi nimium atque anxii, nec porro fortunati viri, non ob aliam causam, quam quod post hæc ei necesse sit Centaurorum et Chi-

κενταύρων εἶδος ἐπανορθοῦσθαι, καὶ αὖθις τὸ τῆς Χιμαίρας· καὶ ἐπιρρεῖ δ' ὄχλος τοιούτων Γοργόνων καὶ Πηγάσων, καὶ ἄλλων ἀμηχάνων πλήθη τε καὶ ἀτοπίαι e τερατολόγων τινῶν φύσεων· αἷς εἴ τις ἀπιστῶν προσ-5 βιβᾷ κατὰ τὸ εἰκὸς ἕκαστον, ἅτ' ἀγροίκῳ τινὶ σοφίᾳ χρώμενος, πολλῆς αὐτῷ σχολῆς δεήσει. ἐμοὶ δὲ πρὸς ταῦτ' οὐδαμῶς ἐστι σχολή. τὸ δ' αἴτιον, ὦ φίλε, τούτου τόδε· οὐ δύναμαί πω κατὰ τὸ Δελφικὸν γράμμα 230 γνῶναι ἐμαυτόν· γελοῖον δή μοι φαίνεται τοῦτ' ἔτι ἀ- a 10 γνοοῦντα τἀλλότρια σκοπεῖν. ὅθεν δὴ χαίρειν ἐάσας ταῦτα, πειθόμενος δὲ τῷ νομιζομένῳ περὶ αὐτῶν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, σκοπῶ οὐ ταῦτα, ἀλλ' ἐμαυτόν, εἴτε τι θηρίον τυγχάνω Τυφῶνος πολυπλοκώτερον καὶ μᾶλλον ἐπιτεθυμμένον, εἴθ' ἡμερώτερόν τε καὶ ἁπλούστερον 15 ζῷον, θείας τινὸς καὶ ἀτύφου μοίρας φύσει μετέχον. Ἀτάρ, ὦ ἑταῖρε, μεταξὺ τῶν λόγων, ἆρ' οὐ τόδ' ἦν τὸ δένδρον, ἐφ' ὅπερ ἦγες ἡμᾶς; — ΦΑΙ. Τοῦτο μὲν οὖν b αὐτό.

V. ΣΩ. Νὴ τὴν Ἥραν, καλή γ' ἡ καταγωγή. ἥ 20 τε γὰρ πλάτανος αὕτη μάλ' ἀμφιλαφής τε καὶ ὑψηλή, τοῦ τ' ἄγνου τὸ ὕψος καὶ τὸ σύσκιον πάγκαλον, καὶ ὡς ἀκμὴν ἔχει τῆς ἄνθης, ὡς ἂν εὐωδέστατον παρέχοι τὸν τόπον. ἥ τ' αὖ πηγὴ χαριεστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ῥεῖ μάλα ψυχροῦ ὕδατος, ὥστε γε τῷ ποδὶ 25 τεκμήρασθαι, νυμφῶν τέ τινων καὶ Ἀχελῴου ἱερὸν ἀπὸ τῶν κορῶν τε καὶ ἀγαλμάτων ἔοικεν εἶναι. εἰ δ' αὖ βούλει, τὸ εὔπνουν τοῦ τόπου ὡς ἀγαπητὸν καὶ c σφόδρ' ἡδύ· θερινόν τε καὶ λιγυρὸν ὑπηχεῖ τῷ τῶν τεττίγων χορῷ. πάντων δὲ κομψότατον τὸ τῆς πόας, 30 ὅτι ἐν ἠρέμα προσάντει ἱκανὴ πέφυκε κατακλινέντι τὴν κεφαλὴν παγκάλως ἔχειν. ὥστ' ἄριστά σοι ἐξενάγηται, ὦ φίλε Φαῖδρε. — ΦΑΙ. Σὺ δέ γε, ὦ θαυμάσιε, ἀτοπώτατός τις φαίνει. ἀτεχνῶς γάρ, ὃ λέγεις, ξεναγουμένῳ τινὶ καὶ οὐκ ἐπιχωρίῳ ἔοικας· οὕτως ἐκ τοῦ 35 ἄστεος οὔτ' εἰς τὴν ὑπερορίαν ἀποδημεῖν οὔτ' ἔξω (τοῦ) d τείχους ἔμοιγε δοκεῖς τὸ παράπαν ἐξιέναι. — ΣΩ. Συγγίγνωσκέ μοι, ὦ ἄριστε. φιλομαθὴς γάρ εἰμι. τὰ μὲν οὖν χωρία καὶ τὰ δένδρα οὐδέν μ' ἐθέλει διδάσκειν, οἱ δ' ἐν τῷ ἄστει ἄνθρωποι. σὺ μέντοι δοκεῖς 40 μοι τῆς ἐμῆς ἐξόδου τὸ φάρμακον εὑρηκέναι. ὥσπερ γὰρ οἱ τὰ πεινῶντα θρέμματα θαλλὸν ἤ τινα καρπὸν προσείοντες ἄγουσι, σὺ ἐμοὶ λόγους οὕτω προτείνων ἐν βιβλίοις τήν τ' Ἀττικὴν φαίνει περιάξειν ἅπασαν καὶ e ὅποι ἂν ἄλλοσε βούλῃ. νῦν οὖν ἐν τῷ παρόντι δεῦρ' 45 ἀφικόμενος ἐγὼ μέν μοι δοκῶ κατακείσεσθαι, σὺ δ' ἐν ὁποίῳ σχήματι οἴει ῥᾷστ' ἀναγνώσεσθαι, τοῦθ' ἑλόμενος ἀναγίγνωσκε. — ΦΑΙ. Ἄκουε δή.

VI. Περὶ μὲν τῶν ἐμῶν πραγμάτων ἐπίστασαι, καὶ ὡς νομίζω συμφέρειν ἡμῖν γενομένων τούτων ἀκήκοας. 231 ἀξιῶ δὲ μὴ διὰ τοῦτ' ἀτυχῆσαι ὧν δέομαι, ὅτι a οὐκ ἐραστὴς ὤν σου τυγχάνω. ὡς ἐκείνοις μὲν τότε μεταμέλει ὧν ἂν εὖ ποιήσωσιν, ἐπειδὰν τῆς ἐπιθυμίας παύσωνται· τοῖς δ' οὐκ ἔστι χρόνος, ἐν ᾧ μεταγνῶναι προσήκει. οὐ γὰρ ὑπ' ἀνάγκης, ἀλλ' ἑκόντες, ὡς ἂν

mæræ formam interpretari : atque etiam confluit turba Gorgonum et Pegasorum, aliarumque monstrosarum multitudo et portentosarum quarumdam naturarum absurditas : itaque si quis hæc non ita ut narrantur esse credat, sed ad convenientem sensum singula velit traducere, quippe rustica quadam sapientia utens, otio nimium indigebit. mihi vero ad hæc otium non est ob eam, o amice, causam, quia nondum queo secundum Delphicum præceptum me ipsum cognoscere. ridiculum igitur puto, cum mea ignorem, aliena perscrutari velle. quare his dimissis atque existimationi, quam de his paulo ante narrabam, fide adhibita, non hæc sed me ipsum considero, utrum ego sim bestia aliqua Typhone multiplicior et furiosior, sive mansuetius quoddam et simplicius animal divinæ cujusdam mitisque sortis natura particeps. At, o amice, nonne, ut me ipse interpellem, hæc est arbor ad quam nos ducebas? — Phæ. Hæc certe ipsa.

V. So. Per Junonem, amœnum deverticulum. nam platanus ista patulis admodum ramis et procera est, et altitudo viticis illius, opacitasque pulchra nimium, ac præcipuum nunc habet florescendi tempus, ut locus omni suavitate compleatur odoris. fons quoque nitidissimus sub platano fluit aquæ admodum frigidæ, ut ex tactu pedis conjectare licet, quem nymphis et Acheloo sacrum esse a pupis et imaginibus istis conjecto. an non advertis præterea quam jucunda et dulcis hic aura spiret? æstivum quiddam et canorum cicadarum subresonat choro. sed omnium ornatissimum est, herbam ipsam adspicere, ut sensim in prato acclivi caput hominis molliter recumbentis suscipere apta. itaque tu optime me quasi hospitem deduxisti, o amice Phædre. — Phæ. Tu vero, admirabilis vir, ineptissimus quidem videris. profecto enim, quod ais, hospiti cuidam deducto, non incolæ similis es : ita neque fines nostros transisse unquam neque extra mœnia ipsa egressus mihi videris. — So. Ignosce mihi, optime Phædre. nam discendi cupidus sum. agri enim et arbores nihil docere me possunt, sed homines qui in urbe versantur. tu autem videris mihi exeundi incitamentum invenisse. ut enim famelicis animalibus frondes aut fructum quendam porrigentes ea ducunt, ita tu mihi librum porrigens per totam Atticam et alio quo velis, perduceres. jam igitur, cum huc pervenerimus, recumbere mihi placet, tu autem quo potissimum habitu putas te commodissime posse legere, eo assumpto legas. — Phæ. Quin audi.

VI. Quales res meæ nosti, et me censere, hæc si fiant, nobis utilia esse audisti. arbitror autem me non minus ob id abs te, si quid petiero, consequi debere, quod amore tui captus minime sum. nam amatores cum primum libidinem expleverunt, collati beneficii pœnitet : eos vero qui amore irretiti non sunt, non est tempus quo pœnitere conveniat : non enim coacti, sed sponte, cum optime de suis rebus

ἄριστα περὶ τῶν οἰκείων βουλεύσαιντο, πρὸς τὴν δύναμιν τὴν αὐτῶν εὖ ποιοῦσιν. Ἔτι δ' οἱ μὲν ἐρῶντες σκοποῦσιν, ἅ τε κακῶς διέθεντο τῶν αὐτῶν διὰ τὸν ἔρωτα καὶ ἃ πεποιήκασιν εὖ, καὶ ὃν εἶχον πόνον προσ- b
5 τιθέντες ἡγοῦνται πάλαι τὴν ἀξίαν ἀποδεδωκέναι χάριν τοῖς ἐρωμένοις. τοῖς δὲ μὴ ἐρῶσιν οὔτε τὴν τῶν οἰκείων ἀμέλειαν διὰ τοῦτ' ἔστι προφασίζεσθαι, οὔτε τοὺς παρεληλυθότας πόνους ὑπολογίζεσθαι, οὔτε τὰς πρὸς τοὺς προσήκοντας διαφορὰς αἰτιάσασθαι· ὥστε
10 περιῃρημένων τοσούτων κακῶν οὐδὲν ὑπολείπεται ἀλλ' ἢ ποιεῖν προθύμως ὅ τι ἂν αὐτοῖς οἴωνται πράξαντες χαριεῖσθαι. Ἔτι δ' εἰ διὰ τοῦτ' ἄξιον τοὺς ἐρῶντας c περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι, ὅτι τούτους μάλιστά φασι φιλεῖν ὧν ἂν ἐρῶσι, καὶ ἕτοιμοί εἰσι καὶ ἐκ τῶν λόγων
15 καὶ ἐκ τῶν ἔργων τοῖς ἄλλοις ἀπεχθανόμενοι τοῖς ἐρωμένοις χαρίζεσθαι, ῥᾴδιον γνῶναι, εἰ ἀληθῆ λέγουσιν, ὅτι ὅσων ἂν ὕστερον ἐρασθῶσιν, ἐκείνους αὐτῶν περὶ πλείονος ποιήσονται, καὶ δῆλον, ὅτι, ἐὰν ἐκείνοις δοκῇ, καὶ τούτους κακῶς ποιήσουσι. Καίτοι πῶς εἰκός ἐστι
20 τοιοῦτον πρᾶγμα προέσθαι τοιαύτην ἔχοντι συμφοράν, ἣν οὐδ' ἂν ἐπιχειρήσειεν οὐδεὶς ἔμπειρος ὢν ἀποτρέ- d πειν; καὶ γὰρ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι νοσεῖν μᾶλλον ἢ σωφρονεῖν, καὶ εἰδέναι, ὅτι κακῶς φρονοῦσιν, ἀλλ' οὐ δύνασθαι αὐτῶν κρατεῖν. ὥστε πῶς ἂν εὖ φρονήσαν-
25 τες ταῦτα καλῶς ἔχειν ἡγήσαντο, περὶ ὧν οὕτω διακείμενοι βούλονται; Καὶ μὲν δὴ εἰ μὲν ἐκ τῶν ἐρώντων τὸν βέλτιστον αἱροῖο, ἐξ ὀλίγων ἄν σοι ἡ ἔκλεξις εἴη· εἰ δ' ἐκ τῶν ἄλλων τὸν σαυτῷ ἐπιτηδειότατον, ἐκ πολλῶν. ὥστε πολὺ πλείων ἐλπὶς ἐν τοῖς πολλοῖς ὄντα e
30 τυχεῖν τὸν ἄξιον τῆς σῆς φιλίας.

VII. Εἰ τοίνυν τὸν νόμον τὸν καθεστηκότα δέδοικας, μὴ πυθομένων τῶν ἀνθρώπων ὄνειδός σοι γένηται, εἰκός ἐστι τοὺς μὲν ἐρῶντας, οὕτως ἂν οἰομένους καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων ζηλοῦσθαι ὥσπερ αὐτοὺς ὑφ' αὑτῶν,
35 ἐπαρθῆναί τε λέγειν καὶ φιλοτιμουμένους ἐπιδείκνυσθαι πρὸς ἅπαντας, ὅτι οὐκ ἄλλως αὐτοῖς πεπόνηται· τοὺς
232 δὲ μὴ ἐρῶντας, κρείττους αὑτῶν ὄντας, τὸ βέλτιστον a ἀντὶ τῆς δόξης τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων αἱρεῖσθαι. Ἔτι δὲ τοὺς μὲν ἐρῶντας πολλοὺς ἀνάγκη πυθέσθαι
40 καὶ ἰδεῖν ἀκολουθοῦντας τοῖς ἐρωμένοις καὶ ἔργον τοῦτο ποιουμένους, ὥστε, ὅταν ὀφθῶσι διαλεγόμενοι ἀλλήλοις, τότ' αὐτοὺς οἴονται ἢ γεγενημένης ἢ μελλούσης ἔσεσθαι τῆς ἐπιθυμίας συνεῖναι· τοὺς δὲ μὴ ἐρῶντας b οὐδ' αἰτιᾶσθαι διὰ τὴν συνουσίαν ἐπιχειροῦσιν, εἰδό-
45 τες, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστιν ἢ διὰ φιλίαν τῳ διαλέγεσθαι ἢ δι' ἄλλην τιν' ἡδονήν. Καὶ μὲν δὴ εἴ σοι δέος παρέστηκεν ἡγουμένῳ χαλεπὸν εἶναι φιλίαν συμμένειν, καὶ ἄλλῳ μὲν τρόπῳ διαφορᾶς γενομένης κοινὴν [ἂν] ἀμφοτέροις καταστῆναι τὴν συμφοράν, προεμένου δέ σου ἃ περὶ c
50 πλείστου ποιεῖ μεγάλην ἂν σοὶ βλάβην γενέσθαι, εἰκότως ἂν τοὺς ἐρῶντας μᾶλλον ἂν φοβοῖο. πολλὰ γὰρ αὐτούς ἐστι τὰ λυποῦντα, καὶ πάντ' ἐπὶ τῇ αὑτῶν βλάβῃ νομίζουσι γίγνεσθαι. διόπερ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους τῶν ἐρωμένων συνουσίας ἀποτρέπουσι, φοβούμενοι τοὺς μὲν οὐ-

consultaverint, pro facultatibus suis beneficia conferunt. Præterea amatores mente quandoque revolvunt, quam negligenter res suas propter amorem administraverint et quæ contulerint beneficia, quosve labores subierint addentes, ideo dudum dignam amatis gratiam retulisse existimant. sed iis qui amatores non sunt, neque rei domesticæ negligentiam propter hoc licet causari, neque labores præteritos enumerare, neque propinquorum discordias huic rei imputare : quamobrem tantis malis sublatis, nihil aliud restat, nisi ut prompti sint ad omnia quæ grata illis fore existiment peragenda. Præterea si amatores idcirco pluris facere oportet, quod maxima erga amatos caritate devinctos esse se dicant, semperque paratos tum dictis tum factis amatis obsequi, etiamsi ex hoc ceteros omnes offenderint, verane hæc dicant hinc facile conjectamus, quod posteriores amatos prioribus anteponent, et ut perspicuum est, si recentiores jusserint, priores malis afficient. Atqui quanam ratione decet tale quid illi concedere qui tali malo laborat, quod ne conabitur quidem expertus quisquam tollere? enimvero et ipsi ægrotare potius quam sapere confitentur et nosse præterea insaniam suam, sed continere se minime posse. quomodo igitur dum recte sapiunt ista bene se habere sibi persuerint, quæ ita animo affecti voluerint? Præterea si ex amantibus optimum eligere velis, ex paucis tibi optio dabitur : sin autem ex aliis commodissimum tibi sodalem, ex multis. major vero spes est, hominem amicitia tua dignum inter multos repertum iri.

VII. Jam vero si legem constitutam vereris, nempe infamiam hominibus id audientibus, meminisse oportet, amatores qui tanta æmulatione dignos se haberi ab aliis censent, quanta ipsi a se, eo adduci ut dicant et gloriantes omnibus prædicent, quod non frustra invigilaverint : eos vero, qui non amant, quoniam continere se possunt, solere quod optimum est potius quam rumorem multitudinis quærere. Adde quod necesse est, ut multi sentiant et videant amatores amatos sequi atque hoc sedulo agere, ita ut, si colloquentes conspiciantur, suspicentur ne turpis eos cupiditas ceperit aut forte jam captura sit : non amantium vero familiaritatem improbare non audent; sciunt enim necessarium esse homines invicem vel amicitiæ vel commoditatis alicujus causa sæpe versari. Proinde si te metus invaserit putantem difficile fore ut maneat amicitia, et alio modo quidem simultate orta venturam communem utrisque jacturam, te vero concedente ea, quæ multi facis, maxime læsum iri, non injuria amatores magis timebis. multa enim illos offendunt, atque omnia in sui detrimentum accidere arbitrantur. quapropter amatos versari inter alios prohibent, metuentes ne divites eos opibus superent, aut

σίαν κεκτημένους μὴ χρήμασιν αὐτοὺς ὑπερβάλωνται, τοὺς δὲ πεπαιδευμένους μὴ συνέσει κρείττους γένωνται· τῶν δ' ἄλλο τι κεκτημένων ἀγαθὸν τὴν δύναμιν ἑκάστου d φυλάττονται. πείσαντες μὲν οὖν ἀπέχεσθαί σε τού-
5 των, εἰς ἐρημίαν φίλων καθιστᾶσιν· ἐὰν δὲ τὸ σεαυτοῦ σκοπῶν ἄμεινον ἐκείνων φρονῇς, ἥξεις αὐτοῖς εἰς διαφοράν. ὅσοι δὲ μὴ ἐρῶντες ἔτυχον, ἀλλὰ δι' ἀρετὴν ἔπραξαν ὧν ἐδέοντο, οὐκ ἂν τοῖς συνοῦσι φθονοῖεν, ἀλλὰ τοὺς μὴ ἐθέλοντας μισοῖεν, ἡγούμενοι ὑπ' ἐκείνων
10 μὲν ὑπερορᾶσθαι, ὑπὸ τῶν συνόντων δ' ὠφελεῖσθαι· ὥστε πολὺ πλείων ἐλπὶς φιλίαν αὐτοῖς ἐκ τοῦ πράγμα- e τος ἢ ἔχθραν γενήσεσθαι. Καὶ μὲν δὴ τῶν μὲν ἐρώντων πολλοὶ πρότερον τοῦ σώματος ἐπεθύμησαν ἢ τὸν τρόπον ἔγνωσαν καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων ἔμπειροι ἐγέ-
15 νοντο, ὥστ' ἄδηλον αὐτοῖς, εἰ ἔτι τότε βουλήσονται
233 φίλοι εἶναι, ἐπειδὰν τῆς ἐπιθυμίας παύσωνται· τοῖς δὲ a μὴ ἐρῶσιν, οἳ καὶ πρότερον ἀλλήλοις φίλοι ὄντες ταῦτ' ἔπραξαν, οὐκ ἐξ ὧν ἂν εὖ πάθωσι ταῦτ' εἰκὸς ἐλάττω τὴν φιλίαν αὐτοῖς ποιῆσαι, ἀλλὰ ταῦτα μνημεῖα κατα-
20 λειφθῆναι τῶν μελλόντων ἔσεσθαι.

VIII. Καὶ μὲν δὴ βελτίονί σοι προσήκει γενέσθαι ἐμοὶ πειθομένῳ ἢ ἐραστῇ. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ παρὰ τὸ βέλτιστον τά τε λεγόμενα καὶ τὰ πραττόμενα ἐπαινοῦσι, τὰ μὲν δεδιότες, μὴ ἀπέχθωνται, τὰ δὲ καὶ
25 αὐτοὶ χεῖρον διὰ τὴν ἐπιθυμίαν γιγνώσκοντες. τοιαῦτα b γὰρ ὁ ἔρως ἐπιδείκνυται· δυστυχοῦντας μὲν ἃ μὴ λύπην τοῖς ἄλλοις παρέχει, ἀνιαρὰ ποιεῖ νομίζειν, εὐτυχοῦντας δὲ καὶ τὰ μὴ ἡδονῆς ἄξια παρ' ἐκείνων ἐπαίνου ἀναγκάζει τυγχάνειν· ὥστε πολὺ μᾶλλον ἐλεεῖν τοῖς
30 ἐρωμένοις ἢ ζηλοῦν αὐτοὺς προσήκει. ἐὰν δ' ἐμοὶ πείθῃ, πρῶτον μὲν οὐ τὴν παροῦσαν ἡδονὴν θεραπεύων συνέσομαί σοι, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν ὠφέλειαν ἔσεσθαι, οὐχ ὑπ' ἔρωτος ἡττώμενος, ἀλλ' ἐμαυτοῦ c κρατῶν, οὐδὲ διὰ σμικρὰ ἰσχυρὰν ἔχθραν ἀναιρούμενος,
35 ἀλλὰ διὰ μεγάλα βραδέως ὀλίγην ὀργὴν ποιούμενος, τῶν μὲν ἀκουσίων συγγνώμην ἔχων, τὰ δ' ἑκούσια πειρώμενος ἀποτρέπειν· ταῦτα γάρ ἐστι φιλίας πολὺν χρόνον ἐσομένης τεκμήρια. Εἰ δ' ἄρα σοι τοῦτο παρέστηκεν, ὡς οὐχ οἷόν τ' ἰσχυρὰν φιλίαν γενέσθαι, ἐὰν
40 μή τις ἐρῶν τυγχάνῃ, ἐνθυμεῖσθαι χρή, ὅτι οὔτ' ἂν τοὺς υἱεῖς περὶ πολλοῦ ἐποιούμεθ' οὔτ' ἂν τοὺς πατέρας d καὶ τὰς μητέρας, οὔτ' ἂν πιστοὺς φίλους ἐκεκτήμεθα, οἳ οὐκ ἐξ ἐπιθυμίας τοιαύτης γεγόνασιν, ἀλλ' ἐξ ἑτέρων ἐπιτηδευμάτων. Ἔτι δέ, εἰ χρὴ τοῖς δεομένοις μάλιστα
45 χαρίζεσθαι, προσήκει καὶ τῶν ἄλλων μὴ τοὺς βελτίστους, ἀλλὰ τοὺς ἀπορωτάτους εὖ ποιεῖν· μεγίστων γὰρ ἀπαλλαγέντες κακῶν πλείστην χάριν αὐτοῖς εἴσονται. καὶ μὲν δὴ καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις δαπάναις οὐ τοὺς φίλους e ἄξιον παρακαλεῖν, ἀλλὰ τοὺς προσαιτοῦντας καὶ τοὺς
50 δεομένους πλησμονῆς· ἐκεῖνοι γὰρ καὶ ἀγαπήσουσι καὶ ἀκολουθήσουσι καὶ ἐπὶ τὰς θύρας ἥξουσι καὶ μάλισθ' ἡσθήσονται καὶ οὐκ ἐλαχίστην χάριν εἴσονται καὶ πόλλ' ἀγαθὰ αὐτοῖς εὔξονται. ἀλλ' ἴσως προσήκει οὐ τοῖς σφόδρα δεομένοις χαρίζεσθαι, ἀλλὰ τοῖς μά-

docti viri intelligentia præstent: atque omnino si qui egregium aliquid in se habere videantur, ab iis sibi cavent. itaque ut ab iis abstineas tibi persuadentes, amicis omnibus privant: si vero rerum tuarum ratione habita melius quam illi sapueris, in discordiam incides. qui autem amore tui capti non sunt, sed virtute sua effecerunt quæ cupiebant, aliorum tibi familiaritatem minime invidebunt, sed potius oderint eos qui noluerint, arbitrantes ab illis quidem te despici, a familiaribus vero juvari: quamobrem multo major spes est ut amicitia ex hoc commercio quam inimicitia proveniat. Accedit ad hæc, quod amantium plurimi prius corpus cupiunt quam aut mores aut alia quævis ad amatum pertinentia noverint, ita ut dubium sit, an exstincta cupiditate in amicitia perseverent: non amantibus autem, qui cum prius etiam amici essent hæc fecerunt, consentaneum est non ex beneficiis minui amicitiam, sed hæc monumenta futurorum relinqui.

VIII. Quin etiam melior evades, si mihi quam si amatori præbueris aures. nam amantes præter id quod optimum est dicta et facta tua laudibus efferunt, partim quia verentur, ne te offendant, partim quia propter cupiditatis ardorem in judicando falluntur. talia enim quædam amor designare gaudet: infortunatos quidem quæ aliis molestiam nullam præbent tristia putare compellit: fortunatos autem quæ lætitia digna non sunt cogit laudare. quapropter miserari amasios magis oportet, quam iis invidere. quodsi mihi morem geras, primo quidem non præsentem voluptatem sectans, sed futuram utilitatem, adero tibi, non amori mancipatus, sed mihi imperans, neque ob minimas causas graves inimicitias suscitabo, imo vero ob maximas in placabilem iram delabor, imprudentibus erratis ignoscam, voluntaria declinare conabor: hæc sunt ad multum tempus duraturæ amicitiæ argumenta. Quodsi mentem tuam hæc subit cogitatio non posse firmam nisi amore amicitiam nasci, animadvertere debes, quod hac ratione neque filios multi faceremus neque patres neque matres neque fidos eos haberemus amicos, qui non ex amoris hujus ardore, sed aliis studiis facti essent amici. Ad hæc si iis, qui cupiditate ardent, gratificandum est maxime, convenit omnino non meliores homines, sed pauperrimos juvare: maximis enim liberati malis gratias ingentes iis habebunt. in privatis quoque sumptibus non convocandi amici erunt, sed mendici et esurientes: hi enim beneficium maximi facient, sectabuntur, ad fores opperientur et maxima voluptate fruentur et non minimas gratias agent, et felicia multa vota pro iis fundent. ceterum decet forsitan non cupiditate ardentibus maxima indulgere, sed his

λιστ' ἀποδοῦναι χάριν δυναμένοις· οὐδὲ τοῖς ἐρῶσι
234 μόνον, ἀλλὰ τοῖς τοῦ πράγματος ἀξίοις· οὐδ' ὅσοι a
τῆς σῆς ὥρας ἀπολαύσονται, ἀλλ' οἵτινες πρεσβυτέρῳ
γενομένῳ τῶν σφετέρων ἀγαθῶν μεταδώσουσιν· οὐδ'
5 οἳ διαπραξάμενοι πρὸς τοὺς ἄλλους φιλοτιμήσον-
ται, ἀλλ' οἵτινες αἰσχυνόμενοι πρὸς ἅπαντας σιωπή-
σονται· οὐδὲ τοῖς ὀλίγον χρόνον σπουδάζουσιν, ἀλλὰ
τοῖς ὁμοίως διὰ παντὸς τοῦ βίου φίλοις ἐσομένοις· οὐδ'
οἵτινες παυόμενοι τῆς ἐπιθυμίας ἔχθρας πρόφασιν ζη-
10 τήσουσιν, ἀλλ' οἳ παυομένης τῆς ὥρας, τότε τὴν αὑ- b
τῶν ἀρετὴν ἐπιδείξονται. Σὺ οὖν τῶν τ' εἰρημένων
μέμνησο, κἀκεῖνο ἐνθυμοῦ, ὅτι τοὺς μὲν ἐρῶντας οἱ
φίλοι νουθετοῦσιν ὡς ὄντος κακοῦ τοῦ ἐπιτηδεύματος,
τοῖς δὲ μὴ ἐρῶσιν οὐδεὶς πώποτε τῶν οἰκείων ἐμέμψατο
15 ὡς διὰ τοῦτο κακῶς βουλευομένοις περὶ ἑαυτῶν.

IX. Ἴσως μὲν οὖν ἂν ἔροιό με, εἰ ἅπασί σοι παρ-
αινῶ τοῖς μὴ ἐρῶσι χαρίζεσθαι. ἐγὼ μὲν οἶμαι οὐδ'
ἂν τὸν ἐρῶντα πρὸς ἅπαντάς σε κελεύειν τοὺς ἐρῶντας
ταύτην ἔχειν τὴν διάνοιαν. οὔτε γὰρ τῷ λόγῳ λαμ- c
20 βάνοντι χάριτος ἴσης ἄξιον, οὔτε σοὶ βουλομένῳ τοὺς
ἄλλους λανθάνειν ὁμοίως δυνατόν· δεῖ δὲ βλάβην μὲν
ἀπ' αὐτοῦ μηδεμίαν, ὠφέλειαν δ' ἀμφοῖν γίγνεσθαι.
Ἐγὼ μὲν οὖν ἱκανά μοι νομίζω τὰ εἰρημένα· εἰ δέ τι
σὺ ποθεῖς, ἡγούμενος παραλελεῖφθαι, ἐρώτα. Τί σοι
25 φαίνεται, ὦ Σώκρατες, ὁ λόγος; οὐχ ὑπερφυῶς τά τ'
ἄλλα καὶ τοῖς ὀνόμασιν εἰρῆσθαι; — ΣΩ. Δαιμονίως d
μὲν οὖν, ὦ ἑταῖρε, ὥστε με ἐκπλαγῆναι. καὶ τοῦτ'
ἐγὼ ἔπαθον διὰ σέ, ὦ Φαῖδρε, πρὸς σὲ ἀποβλέπων,
ὅτι ἐμοὶ ἐδόκεις γάνυσθαι ὑπὸ τοῦ λόγου μεταξὺ ἀναγι-
30 γνώσκων. ἡγούμενος γὰρ σὲ μᾶλλον ἢ ἐμὲ ἐπαΐειν
περὶ τῶν τοιούτων σοὶ εἱπόμην, καὶ ἑπόμενος συνεβάκ-
χευσα μετὰ σοῦ τῆς θείας κεφαλῆς. — ΦΑΙ. Εἶεν·
οὕτω δὴ δοκεῖ παίζειν; — ΣΩ. Δοκῶ γάρ σοι παίζειν
καὶ οὐχὶ ἐσπουδακέναι; — ΦΑΙ. Μηδαμῶς, ὦ Σώ- e
35 κρατες, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς εἰπέ, πρὸς Διὸς φιλίου, οἴει
ἄν τιν' ἔχειν εἰπεῖν ἄλλον τῶν Ἑλλήνων ἕτερα τούτων
μείζω καὶ πλείω περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος;

X. ΣΩ. Τί δέ; καὶ ταύτῃ δεῖ ὑπ' ἐμοῦ τε καὶ σοῦ
τὸν λόγον ἐπαινεθῆναι, ὡς τὰ δέοντα εἰρηκότος τοῦ
40 ποιητοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῃ μόνον, ὅτι σαφῆ καὶ στρογγύλα
καὶ ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν ὀνομάτων ἀποτετόρνευται;
εἰ γὰρ δεῖ, συγχωρητέον χάριν σήν, ἐπεὶ ἐμέ γ' ἔλαθεν
235 ὑπὸ τῆς ἐμῆς οὐδενίας. τῷ γὰρ ῥητορικῷ αὐτοῦ μόνῳ a
τὸν νοῦν προσεῖχον, τοῦτο δ' οὐδ' αὐτὸν ᾤμην Λυσίαν
45 οἴεσθαι ἱκανὸν εἶναι. καὶ δὴ οὖν μοι ἔδοξεν, ὦ Φαῖ-
δρε, εἰ μή τι σὺ ἄλλο λέγεις, δὶς καὶ τρὶς ταὐτ' εἰρηκέ-
ναι, ὡς οὐ πάνυ εὐπορῶν τοῦ πολλὰ λέγειν περὶ τοῦ
αὐτοῦ, ἢ ἴσως οὐδὲν αὐτῷ μέλον τοῦ τοιούτου· καὶ
ἐφαίνετο δή μοι νεανιεύεσθαι ἐπιδεικνύμενος, ὡς οἷός
50 τ' ὢν ταὐθ' ἑτέρως τε καὶ ἑτέρως λέγων ἀμφοτέρως
εἰπεῖν ἄριστα. — ΦΑΙ. Οὐδὲν λέγεις, ὦ Σώκρατες. b
αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ μάλισθ' ὁ λόγος ἔχει. τῶν γὰρ
ἐνόντων ἀξίως ῥηθῆναι ἐν τῷ πράγματι οὐδὲν παρα-
λέλοιπεν, ὥστε παρὰ τἀκείνῳ εἰρημένα μηδέν' ἄν πο-

potius, qui referre gratiam possunt: neque amantibus solum, sed beneficio dignis: neque his qui forma tua delectabuntur, sed qui tibi etiam seni sua bona daturi sunt: neque illis qui voti sui compotes facti palam sese jactabunt, sed qui verecundi tacebunt: neque illis qui breve ad tempus te colent, sed qui per omnem vitam similiter diligent: neque illis qui exstincto cupiditatis ardore inimicitiarum causam quærent, sed qui forma deflorescente virtutem suam ostendent. Tu igitur quæ dixi memento, atque id cogita, quod amantes ab amicis increpantur, quasi turpe quiddam sit amor, at eos qui non amant nullus familiarum ob id vituperat, quod hoc pacto male sibi ipsi consulant.

IX. Fortasse me rogabis, numquid omnibus non amantibus obtemperare te moneam. ego autem puto neque ipsum quidem amatorem jussurum esse te erga omnes amantes hanc eandem mentem habere. neque enim illi qui bene ratiocinatur id pari gratia dignum, neque tibi ceteros latere volenti similiter facile: oportet autem jacturam quidem ex hoc nullam, utilitatem vero ad utrosque aliquam provenire. Ego jam dicta sufficere arbitror: si quid autem desideras quod censes omissum esse, interroga. Quid tibi videtur, o Socrates? nonne mirifice oratio hæc et ceteris rebus et verbis composita est? — So. Imo divine, o amice, ita ut obstupuerim. atque ita, o Phædre, propter te affectus sum, dum te respicerem, quia mihi videbare in legenda oratione gestire. putans enim te talia magis quam me cognoscere, te sequebar, et te sequutus, o divinum caput, ipse quoque tecum una bacchatus sum. — Phæ. Siccine tibi videtur jocandum? — So. Egone tibi jocari videor? an non serio loqui? — Phæ. Nullo modo, o Socrates, sed verum dic per Jovem, amicitiæ præsidem, putas quemquam Græcorum de eadem re plura atque majora alia dicere posse?

X. So. Quid vero? laudandum mihi tibique scriptorem eo solum censemus, quia ea dixerit, quæ oportuerit, ac non eo solum, quia dilucide et rotunde et accurate singula verba tornaverit? si enim illud vis, tui gratia concedendum est; nam me quidem ob ignaviam meam et imperitiam latuit. eloquentiæ enim dicentis solum intendi, id vero nec Lysiam quidem ipsum sufficere existimare putabam. profecto mihi visus est, o Phædre, nisi tu aliud dicas, bis et ter eadem repetivisse, quasi deesset illi copia eadem de re multa dicendi, vel quia hoc nihil curavit: ac mihi visus est juveniliter exsultare, ostentans, quod posset eandem rem aliter et aliter dicendo utroque modo luculenter dicere. — Phæ. Nihil ais, o Socrates: hoc enim maxime oratio habet. nam quæ erant in re de quibus commode dici posset, eorum nihil prætermissum est, ita ut præter illa quæ ab hoc

τε δύνασθαι εἰπεῖν ἄλλα πλείω καὶ πλείονος ἄξια. — ΣΩ. Τοῦτ' ἐγώ σοι οὐκέθ' οἷός τ' ἔσομαι πείθεσθαι. παλαιοὶ γὰρ καὶ σοφοὶ ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες περὶ αὐτῶν εἰρηκότες καὶ γεγραφότες ἐξελέγξουσί με, ἐάν σοι χαριζόμενος συγχωρῶ. — ΦΑΙ. Τίνες οὗτοι, καὶ πῶς σὺ βελτίω τούτων ἀκήκοας;

XI. ΣΩ. Νῦν μὲν οὕτως οὐκ ἔχω εἰπεῖν· δῆλον δὲ, ὅτι τινῶν ἀκήκοα, ἤ που Σαπφοῦς τῆς καλῆς, ἢ Ἀνακρέοντος τοῦ σοφοῦ, ἢ καὶ συγγραφέων τινῶν. πόθεν δὴ τεκμαιρόμενος λέγω; πλῆρές πως, ὦ δαιμόνιε, τὸ στῆθος ἔχων αἰσθάνομαι παρὰ ταῦτ' ἂν ἔχειν εἰπεῖν ἕτερα μὴ χείρω. ὅτι μὲν οὖν παρά γ' ἐμαυτοῦ οὐδὲν αὐτῶν ἐννενόηκα, εὖ οἶδα, συνειδὼς ἐμαυτῷ ἀμαθίαν. λείπεται δὴ, οἶμαι, ἐξ ἀλλοτρίων ποθὲν ναμάτων διὰ τῆς ἀκοῆς πεπληρῶσθαί με δίκην ἀγγείου· ὑπὸ δὲ νωθείας αὖ καὶ αὐτὸ τοῦτ' ἐπιλέλησμαι, ὅπως τε καὶ ὧντινων ἤκουσα. — ΦΑΙ. Ἀλλ', ὦ γενναιότατε, κάλλιστ' εἴρηκας. σὺ γὰρ ἐμοὶ ὧντινων μὲν καὶ ὅπως ἤκουσας, μηδ' ἂν κελεύω εἴπῃς, τοῦτο δ' αὐτὸ ὃ λέγεις ποίησον· τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ βελτίω τε καὶ μὴ ἐλάττω ἕτερα ὑποσχέσει εἰπεῖν, τούτων ἀπεχόμενος· καί σοι ἐγὼ, ὥσπερ οἱ ἐννέ' ἄρχοντες, ὑπισχνοῦμαι χρυσῆν εἰκόνα ἰσομέτρητον εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν, οὐ μόνον ἐμαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ σήν. — ΣΩ. Φίλτατος εἶ καὶ ὡς ἀληθῶς χρυσοῦς, ὦ Φαῖδρε, εἴ με οἴει λέγειν, ὡς Λυσίας τοῦ παντὸς ἡμάρτηκε, καὶ οἷόν τε δὴ παρὰ πάντα ταῦτ' ἄλλ' εἰπεῖν. τοῦτο δ' οἶμαι οὐδ' ἂν τὸν φαυλότατον παθεῖν συγγραφέα. αὐτίκα περὶ οὗ ὁ λόγος, τίν' οἴει λέγοντα, ὡς χρὴ μὴ ἐρῶντι μᾶλλον ἢ ἐρῶντι χαρίζεσθαι, παρέντα τοῦ μὲν τὸ φρόνιμον ἐγκωμιάζειν, τοῦ δὲ τὸ ἄφρον ψέγειν, ἀναγκαῖα γοῦν ὄντα, εἶτ' ἄλλ' ἄτθ' ἕξειν λέγειν; ἀλλ' οἶμαι, τὰ μὲν τοιαῦτ' ἐατέα καὶ συγγνωστέα λέγοντι· καὶ τῶν μὲν τοιούτων οὐ τὴν εὕρεσιν ἀλλὰ τὴν διάθεσιν ἐπαινετέον, τῶν δὲ μὴ ἀναγκαίων τε καὶ χαλεπῶν εὑρεῖν πρὸς τῇ διαθέσει καὶ τὴν εὕρεσιν.

XII. ΦΑΙ. Συγχωρῶ ὃ λέγεις. μετρίως γάρ μοι δοκεῖς εἰρηκέναι. ποιήσω οὖν κἀγὼ οὕτως· τὸ μὲν τὸν ἐρῶντα τοῦ μὴ ἐρῶντος μᾶλλον νοσεῖν δώσω σοι ὑποτίθεσθαι, τῶν δὲ λοιπῶν ἕτερα πλείω καὶ πλείονος ἄξια εἰπὼν τῶν Λυσίου παρὰ τὸ Κυψελιδῶν ἀνάθημα σφυρήλατος ἐν Ὀλυμπίᾳ ἕσταθι. — ΣΩ. Ἐσπούδακας, ὦ Φαῖδρε, ὅτι σου τῶν παιδικῶν ἐπελαβόμην ἐρεσχηλῶν σε, καὶ οἴει δή με ὡς ἀληθῶς ἐπιχειρήσειν εἰπεῖν παρὰ τὴν ἐκείνου σοφίαν ἕτερόν τι ποικιλώτερον. — ΦΑΙ. Περὶ μὲν τούτου, ὦ φίλε, εἰς τὰς ὁμοίας λαβὰς ἐλήλυθας. ῥητέον μὲν γάρ σοι παντὸς μᾶλλον οὕτως, ὅπως οἷός τ' εἶ, ἵνα [δὲ] μὴ τὸ τῶν κωμῳδῶν φορτικὸν πρᾶγμα ἀναγκαζώμεθα ποιεῖν ἀνταποδιδόντες ἀλλήλοις ⌈εὐλαβήθητι⌉. καὶ μὴ βούλου με ἀναγκάσαι λέγειν ἐκεῖνο τὸ *εἰ ἐγώ, ὦ Σώκρατες, Σωκράτην ἀγνοῶ κἀμαυτοῦ ἐπιλέλησμαι, καὶ ὅτι ἐπεθύμει μὲν λέγειν, ἐθρύπτετο δέ*· ἀλλὰ διανοήθητι, ὅτι ἐντεῦθεν οὐκ ἄπιμεν, πρὶν ἂν σὺ εἴπῃς ἃ ἔφησθ' ἐν τῷ

dicta sunt nemo plura aut probabiliora dicere possit. — So. Id ego non jam amplius confiteri potero. prisci enim sapientesque viri et mulieres qui de his dixerunt scripseruntque redarguent me, si tui gratia concessero. — Phæ. Quinam isti et quomodo tu his meliora audisti?

XI. So. In præsentia quidem sic dicere non possum: sed profecto aliquos audivi, vel Sappho pulchram, vel sapientem Anacreontem vel scriptores alios. unde vero hoc ipse conjecto? quia plenum, o beate, quodam modo mihi sentio pectus aliorum, et non deteriorum, quæ dici possunt. quod vero ex me ipso nihil tale cognoverim, intelligo, meæ inscitiæ conscius. restat igitur me instar vasis hæc alicunde ex aliorum fontibus hausisse: sed iterum ob ruditatem meam et quo modo et a quibus perceperim oblitus sum. — Phæ. Optime, o generose, dixisti. A quibus enim acceperis et quomodo, neque etiam si jussero, dicas, at illud ipsum dicas, quod profiteris rursus habere te alia his plura et præstantiora, ab istis abstinentem: quod si feceris, auream tibi promitto in Delphis statuam æquilibrem, quod novem illi principes solent, non meam solum, sed tuam etiam ponere. — So. Amicissimus es, et revera aureus, o Phædre, si me dicere putas Lysiam omnino aberravisse, ac posse præter hæc omnia meliora alia dici. hoc enim ne deterrimo quidem scriptori arbitror evenire. Verbi causa quantum attinet ad id de quo sermo habetur, putasne aliquem probare volentem non amanti magis quam amanti gratificandum esse, nisi probaverit non amantem prudentem esse, amantem vero insanum, et illum quidem laudaverit, hunc vituperaverit, quæ sane necessaria sunt, alia deinde quæ dicat habiturum? sed existimo hæc talia sinenda et scriptoribus ignoscenda esse neque inventionem talium sed dispositionem esse laudandam, at illorum, quæ non sunt necessaria et difficulter reperiuntur, non dispositionem solum sed inventionem etiam laudandam puto.

XII. Phæ. Concedo quod ais: tolerabiliter enim dixisse videris. faciam igitur et ego hoc modo. amantem enim quam non amantem magis ægrotare supponere tibi permittam, a reliquis autem si diversa alia plura et præstantiora quam Lysias dixeris, juxta Cypselidas in Olympia solidus stabis. — So. Serio id accipis, o Phædre, quod virum tibi dilectissimum reprehendi tecum jocans, ac me putas revera hoc aggessurum esse, ut aliud quiddam præter illius sapientiam ornatius et copiosius dicam. — Phæ. Hac de re, o amice, in eandem foveam incidisti. dicendum tibi omnino est, utcumque poteris, ut ne molestam illam rem comœdorum agentes maledictis invicem respondere compellamur: et ne illud me dicere velis ac cogas *si ego, o Socrates, Socratem ignoro et mei ipsius oblitus sum, et* (illud) *dicere cupiebat quidem, sed delicias agebat*: ita demum cogita, non esse nos prius abituros hinc, quam tu dixeris quæ habere aiebas in pectore. sumus enim soli in solitu-

στήθει ἔχειν. ἐσμὲν δὲ μόνω ἐν ἐρημίᾳ, ἰσχυρότερος δ' ἐγὼ καὶ νεώτερος. ἐκ δ' ἁπάντων τούτων ξύνες d ὅ τοι λέγω, καὶ μηδαμῶς πρὸς βίαν βουληθῇς μᾶλλον ἢ ἑκὼν λέγειν. — ΣΩ. Ἀλλ', ὦ μακάριε Φαῖδρε, γε-
5 λοῖος ἔσομαι παρ' ἀγαθὸν ποιητὴν ἰδιώτης αὐτοσχεδιάζων περὶ τῶν αὐτῶν. — ΦΑΙ. Οἶσθ' ὡς ἔχει; παῦσαι πρός με καλλωπιζόμενος· σχεδὸν γὰρ ἔχω ὃ εἰπὼν ἀναγκάσω σε λέγειν. — ΣΩ. Μηδαμῶς τοίνυν εἴπῃς. — ΦΑΙ. Οὔκ, ἀλλὰ καὶ δὴ λέγω. ὁ δέ μοι λόγος e
10 ὅρκος ἔσται. ὄμνυμι γάρ σοι — τίνα μέντοι, τίνα θεῶν; — ἢ βούλει τὴν πλάτανον ταυτηνί; ἦ μήν, ἐάν μοι μὴ εἴπῃς τὸν λόγον ἐναντίον αὐτῆς ταύτης, μηδέποτέ σοι ἕτερον λόγον μηδένα μηδενὸς μήτ' ἐπιδείξειν μήτ' ἐξαγγελεῖν. — ΣΩ. Βαβαί, ὦ μιαρέ, ὡς εὖ ἀνεῦρες
15 τὴν ἀνάγκην ἀνδρὶ φιλολόγῳ ποιεῖν ὃ ἂν κελεύῃς. — ΦΑΙ. Τί δῆτ' ἔχων στρέφει; — ΣΩ. Οὐδὲν ἔτι, ἐπειδὴ σύ γε ταῦτ' ὀμώμοκας. πῶς γὰρ ἂν οἷός τ'
237 εἴην τοιαύτης θοίνης ἀπέχεσθαι; — ΦΑΙ. Λέγε δή. a — ΣΩ. Οἶσθ' οὖν ὡς ποιήσω; — ΦΑΙ. Τοῦ πέρι;
20 — ΣΩ. Ἐγκαλυψάμενος ἐρῶ, ἵν' ὅτι τάχιστα διαδράμω τὸν λόγον, καὶ μὴ βλέπων πρὸς σὲ ὑπ' αἰσχύνης διαπορῶμαι. — ΦΑΙ. Λέγε μόνον, τὰ δ' ἄλλ' ὅπως βούλει ποίει.

XIII. ΣΩ. Ἄγετε δή, ὦ Μοῦσαι, εἴτε δι' ᾠδῆς
25 εἶδος λίγειαι, εἴτε διὰ γένος (τι) μουσικὸν [τὸ Λιγύων] ταύτην ἔσχετε ἐπωνυμίαν, ξύμ μοι λάβεσθε τοῦ μύθου, ὅν με ἀναγκάζει ὁ βέλτιστος οὑτοσὶ λέγειν, ἵν' ὁ ἑταῖρος αὐτοῦ, καὶ πρότερον δοκῶν τούτῳ σοφὸς εἶναι, νῦν b ἔτι μᾶλλον δόξῃ. Ἦν οὕτω δὴ παῖς, μᾶλλον δὲ μει-
30 ρακίσκος, μάλα καλός. τούτῳ δ' ἦσαν ἐρασταὶ πάνυ πολλοί. εἷς δέ τις αὐτῶν αἱμύλος ἦν, ὃς οὐδενὸς ἧττον ἐρῶν ἐπεπείκει τὸν παῖδα, ὡς οὐκ ἐρῴη. καί ποτ' αὐτὸν αἰτῶν ἔπειθε τοῦτ' αὐτό, ὡς μὴ ἐρῶντι πρὸ τοῦ ἐρῶντος δέοι χαρίζεσθαι, ἔλεγέ θ' ὧδε· Περὶ παντός,
35 ὦ παῖ, μία ἀρχὴ τοῖς μέλλουσι καλῶς βουλεύεσθαι· εἰδέναι δεῖ περὶ οὗ ἂν ᾖ ἡ βουλή, ἢ (τοῦ) παντὸς ἁμαρ- c τάνειν ἀνάγκη. τοὺς δὲ πολλοὺς λέληθεν, ὅτι οὐκ ἴσασι τὴν οὐσίαν ἑκάστου. ὡς οὖν εἰδότες οὐ διομολογοῦνται ἐν ἀρχῇ τῆς σκέψεως, προελθόντες δὲ τὸ εἰκὸς
40 ἀποδιδόασιν· οὔτε γὰρ ἑαυτοῖς οὔτ' ἀλλήλοις ὁμολογοῦσιν. ἐγὼ οὖν καὶ σὺ μὴ πάθωμεν ὃ ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν, ἀλλ' ἐπειδὴ σοὶ κἀμοὶ ὁ λόγος πρόκειται, πότερον ἐρῶντι ἢ μὴ μᾶλλον εἰς φιλίαν ἰτέον, περὶ ἔρωτος οἷόν τ' ἔστι καὶ ἣν ἔχει δύναμιν, ὁμολογίᾳ θέμενοι ὅρον, εἰς d
45 τοῦτ' ἀποβλέποντες καὶ ἀναφέροντες τὴν σκέψιν ποιώμεθα, εἴτ' ὠφέλειαν εἴτε βλάβην παρέχει.

XIV. Ὅτι μὲν οὖν δὴ ἐπιθυμία τις ὁ ἔρως, ἅπαντι δῆλον· ὅτι δ' αὖ καὶ μὴ ἐρῶντες ἐπιθυμοῦσι τῶν καλῶν, ἴσμεν. τῷ δὴ τὸν ἐρῶντά τε καὶ μὴ κρινοῦμεν;
50 δεῖ αὖ νοῆσαι, ὅτι ἡμῶν ἐν ἑκάστῳ δύο τινέ ἐστον ἰδέα ἄρχοντε καὶ ἄγοντε, οἷν ἑπόμεθα ᾗ ἂν ἄγητον, ἡ μὲν ἔμφυτος οὖσα ἐπιθυμία ἡδονῶν, ἄλλη δ' ἐπίκτητος δόξα, ἐφιεμένη τοῦ ἀρίστου. τούτω δ' ἐν ἡμῖν τοτὲ μὲν ὁμονοεῖτον, ἔστι δ' ὅτε στασιάζετον· καὶ τοτὲ μὲν e

dine, ego autem junior et robustior. ex his omnibus intellige quid dicam, nec velis coactus potius quam sponte loqui. — So. At enim, o beate Phædre, ridiculus ero, si rudis cum optimo illo scriptore contendens de rebus iisdem ex tempore disputavero. — Phæ. Scis ut se res habet? desine apud me delicias agere: fere enim inveni per quæ te compellam. — So. Ne dicas, obsecro. — Phæ. Ne dicam? imo vero jam dico. ad jusjurandum me vertam. juro enim tibi — per quem autem, per quem deorum? — visne per hanc platanum? nisi tu dicas in ejus conspectu, me nunquam posthac cujusquam orationem tibi ostensurum esse vel nuntiaturum. — So. Papæ, scelus, quam pulchre reperisti qua arte virum collocutionum studiosum ad quidvis agendum compellas? — Phæ. Quid ergo tergiversaris? — So. Minime amplius, quandoquidem tu ita jurasti. qui enim ab his epulis abstinere possem? — Phæ. Dic igitur. — So. Scis quid agam? — Phæ. Qua de re dicis? — So. Obvolutus dicam, ut quam celerrime transcurram sermonem, nec ad te respiciens ob pudorem impediar. — Phæ. Dicas modo; cetera ut vis facito.

XIII. So. Jam agite, o Musæ sive propter cantus speciem argutæ sive propter musicum aliquod genus hoc cognomen habetis, meum adjuvate sermonem, quem me dicere optimus iste compellit, ut ejus sodalis, qui primo huic sapiens videbatur, nunc magis etiam videatur. Erat sic puer quidam, imo vero adolescentulus pulcherrimus. huic autem erant amatores complurimi. horum unus vir sane versutus, cum nihilo quam ceteri minus eum amaret, persuasit puero se non amare. cumque flagitaret aliquando eum illud ipsum, non amanti potius quam amanti gratificandum esse persuasit, atque ita inquit: In omnibus, o puer, unicum principium iis, qui bene consulere volunt, est intelligere quid illud sit de quo consulatur vel omnino aberrare necesse: plerosque vero latet quod nesciant rei substantiam. tanquam igitur scientes, in disquisitionis principio non inter se conveniunt, procedentes vero quod par est, consequuntur, ut nec sibi, neque aliis consentanea loquantur. tibi igitur et mihi ne accidat quod in aliis damnamus, postquam nobis disceptatio est, utrum cum amante potius quam non amante amicitia sit incunda, quid amor ipse sit et quam vim habeat, definitione ex consensu posita cognoscamus, atque ad id respicientes referentesque consideremus, emolumentumne an detrimentum afferat.

XIV. Quod igitur cupiditas quædam sit amor, omnibus manifestum: quod vero etiam qui non amant pulchra cupiunt, non ignoramus. ut igitur quo amans a non amante discernitur, intelligamus, scire oportet duas in unoquoque nostrûm ideas esse dominantes et ducentes, quas sequimur quocumque ducunt, altera quidem innata nobis voluptatum cupiditas, altera vero acquisita opinio optimi affectatrix. hæ autem in nobis quandoque consentiunt, quandoque in seditione sunt: et modo hæc,

ἡ ἑτέρα, ἄλλοτε δ' ἡ ἑτέρα κρατεῖ. δόξης μὲν οὖν ἐπὶ τὸ ἄριστον λόγῳ ἀγούσης καὶ κρατούσης, τῷ κράτει
238 σωφροσύνη ὄνομα· ἐπιθυμίας δ' ἀλόγως ἑλκούσης ἐφ' a ἡδονὰς καὶ ἀρξάσης ἐν ἡμῖν, τῇ ἀρχῇ ὕβρις ἐπωνομά-
5 σθη. ὕβρις δὲ δὴ πολυώνυμον· πολυμελὲς γὰρ καὶ πολυειδές. καὶ τούτων τῶν ἰδεῶν ἐκπρεπὴς ἣ ἂν τύχῃ γενομένη, τὴν αὑτῆς ἐπωνυμίαν ὀνομαζόμενον τὸν ἔχοντα παρέχεται, οὔτε τινὰ καλὴν οὔτ' ἐπαξίαν κεκτῆσθαι. περὶ μὲν γὰρ ἐδωδὴν κρατοῦσα τοῦ λόγου τοῦ
10 ἀρίστου καὶ τῶν ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἐπιθυμία γαστριμαργία τε, καὶ τὸν ἔχοντα ταὐτὸν τοῦτο κεκλημένον b παρέξεται· περὶ δ' αὖ μέθας τυραννεύσασα, τὸν κεκτημένον ταύτῃ ἄγουσα, δῆλον οὗ τεύξεται προσρήματος. καὶ τἄλλα δὴ τὰ τούτων ἀδελφὰ καὶ ἀδελφῶν
15 ἐπιθυμιῶν ὀνόματα, τῆς ἀεὶ δυναστευούσης ὃ προσήκει καλεῖσθαι, πρόδηλον. ἧς δ' ἕνεκα πάντα τὰ πρόσθεν εἴρηται, σχεδὸν μὲν ἤδη φανερόν, λεχθὲν δ' ἢ μὴ λεχθὲν πᾶν πως σαφέστερον. ἡ γὰρ ἄνευ λόγου δόξης ἐπὶ τὸ ὀρθὸν ὁρμώσης κρατήσασα ἐπιθυμία, πρὸς c
20 ἡδονὴν ἀχθεῖσα κάλλους, καὶ ὑπ' αὖ τῶν ἑαυτῆς συγγενῶν ἐπιθυμιῶν ἐπὶ σωμάτων κάλλος, ἐρρωμένως ῥωσθεῖσα, νικήσασα ἀγωγῇ, ἀπ' αὐτῆς τῆς ῥώμης ἐπωνυμίαν λαβοῦσα, ἔρως ἐκλήθη. Ἀτάρ, ὦ φίλε Φαῖδρε, δοκῶ τι σοί, ὥσπερ ἐμαυτῷ, θεῖον πάθος
25 πεπονθέναι; — **ΦΑΙ.** Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες, παρὰ τὸ εἰωθὸς εὔροιά τίς σε εἴληφεν. — **ΣΩ.** Σιγῇ τοίνυν μου ἄκουε. τῷ ὄντι γὰρ θεῖος ἔοικεν ὁ τόπος εἶναι, ὥστε, ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς· τὰ νῦν γὰρ
30 οὐκέτι πόρρω διθυράμβων φθέγγομαι. — **ΦΑΙ.** Ἀληθέστατα λέγεις. — **ΣΩ.** Τούτων μέντοι σὺ αἴτιος. d ἀλλὰ τὰ λοιπὰ ἄκουε. ἴσως γὰρ κἂν ἀποτράποιτο τοὐπιόν. ταῦτα μὲν οὖν θεῷ μελήσει, ἡμῖν δὲ πρὸς τὸν παῖδα πάλιν τῷ λόγῳ ἰτέον.

35 XV. Εἶεν, ὦ φέριστε. ὃ μὲν δὴ τυγχάνει ὂν περὶ οὗ βουλευτέον, εἴρηταί τε καὶ ὥρισται. βλέποντες δὲ δὴ πρὸς αὐτὸ τὰ λοιπὰ λέγωμεν, τίς ὠφέλεια ἢ βλάβη e ἀπό τ' ἐρῶντος καὶ μὴ τῷ χαριζομένῳ ἐξ εἰκότος συμβήσεται. Τῷ δὴ ὑπ' ἐπιθυμίας ἀρχομένῳ δουλεύοντί
40 θ' ἡδονῇ ἀνάγκη που τὸν ἐρώμενον ὡς ἥδιστον ἑαυτῷ παρασκευάζειν. νοσοῦντι δὲ πᾶν ἡδὺ τὸ μὴ ἀντιτεῖνον, [τὸ] κρεῖττον δὲ καὶ ἴσον ἐχθρόν. οὔτε δὴ κρείττω
239 οὔτ' ἰσούμενον ἑκὼν ἐραστὴς παιδικὰ ἀνέξεται, ἥττω a δὲ καὶ ὑποδεέστερον ἀεὶ ἀπεργάσεται. ἥττων δ' ἀμα-
45 θὴς σοφοῦ, δειλὸς ἀνδρείου, ἀδύνατος εἰπεῖν ῥητορικοῦ, βραδὺς ἀγχίνου. τοσούτων κακῶν καὶ ἔτι πλειόνων κατὰ τὴν διάνοιαν ἐραστὴν ἐρωμένῳ ἀνάγκη γιγνομένων τε καὶ φύσει ἐνόντων τῶν μὲν ἥδεσθαι, τὰ δὲ παρασκευάζειν, ἢ στέρεσθαι τοῦ παραυτίκα ἡδέος.
50 φθονερὸν δὴ ἀνάγκη εἶναι, καὶ πολλῶν μὲν ἄλλων συνουσιῶν ἀπείργοντα καὶ ὠφελίμων, ὅθεν ἂν μάλιστ' b ἀνὴρ γίγνοιτο, μεγάλης αἴτιον εἶναι βλάβης, μεγίστης δὲ τῆς ὅθεν ἂν φρονιμώτατος εἴη. τοῦτο δ' ἡ θεία φιλοσοφία τυγχάνει ὄν, ἧς ἐραστὴν παιδικὰ ἀνάγκη

modo altera superior est. quando igitur opinio ad id quod optimum est ratione ducit ac superat, hæc ipsa potestas temperantia nominatur: quando vero cupiditas absque ratione ad voluptates trahit nobisque imperat, imperium hoc libido vocatur. libido autem cum multiformis sit multarumque partium, multas utique appellationes habet. et harum specierum, quæ maxime in aliquo exuberat, sua illum appellatione nominatum reddit, nec ullum suis decorum aut dignum tribuit cognomentum. circa cibos enim victrix rationis et æqui bonique, præterea aliarum cupiditatum cupiditas ingluvies appellatur, et eum qui hanc habet hac ipsa appellatione nuncupatum reddit. rursus quæ circa ebrietatem tyrannidem exercet eumque quem possidet hac ducit, patet quod habebit cognomen. atque reliqua horum germana et germanarum cupiditatum nomina, ubi aliqua maxime dominatur, quomodo ponenda sint, manifestum est. cujus autem gratia superiora omnia diximus, fere jam manifestum, omne vero dictum non dicto quodammodo clarius. nam cupiditas absque ratione quæ superat opinionem ad recta tendentem, lataque ad voluptatem formæ, et a cognatis cupiditatibus ad corporis formam, vehementer corroborata pervincit et superat, ab ipso robore (Gr. ῥώμης) ἔρως (amor) appellata est. Num tibi, o amice Phædre, quemadmodum mihi, videor divinum quiddam passus fuisse? — Phæ. Profecto quidem, o Socrates, præter solitum orationis flumine abreptus es. — So. Silentio igitur me audi. nam revera divinus hic videtur locus: quare si forte sæpius nymphis procedente sermone corripior, ne mireris: ea certe quæ modo canebam a dithyrambis non multum distant. — Phæ. Verissima narras. — So. Horum equidem tu auctor es. sed audi cetera, ne abeat id quod supervenit. hæc vero deo curæ erunt; nos disputando ad puerum revertamur.

XV. Age igitur, o optime. quid sit id de quo consulitur dictum et definitum est. respicientes jam ad hoc quod reliquum est videamus, quid emolumenti vel damni ab amante et non amante ei qui obsequitur sit merito proventurum. Hominem libidini mancipatum et voluptatibus servientem necesse est id quod amat sibi quam jucundissimum reddere. ægrotanti vero quidquid non repugnat jucundum, quod vero superius et æquale, molestum. quare neque superiorem neque parem amator amatum sponte unquam patietur esse, inferiorem autem indigentioremque semper efficiet. inferior ignorans sapiente, forti timidus, ineptus ad dicendum rhetorico, hebes acuto. hæc et plura insuper animi mala cum aut natura insunt aut fiunt amato, necesse est illa alat amator, hæc inferat, alioquin voluptate præsente privatur. invideat ergo necesse est amator amato, atque eum ab omni consuetudine studioque, unde vir excellens evadere possit, amovens vehementer officiat, maxime tamen ex privatione illius obest, quod prudentissimum efficit. hæc vero divina est philosophia, qua amator pro-

πόρρωθεν εἴργειν, περίφοβον ὄντα τοῦ καταφρονηθῆναι· τά τ' ἄλλα μηχανᾶσθαι, ὅπως ἂν ᾖ πάντ' ἀγνοῶν καὶ πάντ' ἀποβλέπων εἰς τὸν ἐραστήν, οἷος ὢν τῷ μὲν ἥδιστος, ἑαυτῷ δὲ βλαβερώτατος ἂν εἴη. Τὰ μὲν οὖν κατὰ διάνοιαν ἐπίτροπός τε καὶ κοινωνὸς οὐδαμῇ λυσιτελὴς ἀνὴρ ἔχων ἔρωτα.

XVI. Τὴν δὲ τοῦ σώματος ἕξιν τε καὶ θεραπείαν οἵαν τε καὶ ὡς θεραπεύσει οὗ ἂν γένηται κύριος, ὃς ἡδὺ πρὸ ἀγαθοῦ ἠνάγκασται διώκειν, δεῖ μετὰ ταῦτ' ἰδεῖν. Ὀφθήσεται δὴ μαλθακόν τινα καὶ οὐ στερεὸν διώκων, οὐδ' ἐν ἡλίῳ καθαρῷ τεθραμμένον, ἀλλ' ὑπὸ συμμιγεῖ σκιᾷ, πόνων μὲν ἀνδρείων καὶ ἱδρώτων ξηρῶν ἄπειρον, ἔμπειρον δ' ἁπαλῆς [τε] καὶ ἀνάνδρου διαίτης, ἀλλοτρίοις χρώμασι καὶ κόσμοις χήτει οἰκείων κοσμούμενον, ὅσα τ' ἄλλα τούτοις ἕπεται πάντ' ἐπιτηδεύοντα. ἃ δῆλα, καὶ οὐκ ἄξιον περαιτέρω προβαίνειν, ἀλλ' ἓν κεφάλαιον ὁρισαμένους ἐπ' ἄλλο ἰέναι. τὸ γὰρ τοιοῦτον σῶμα ἐν πολέμῳ τε καὶ ἄλλαις χρείαις, ὅσαι μεγάλαι, οἱ μὲν ἐχθροὶ θαρροῦσιν, οἱ δὲ φίλοι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐρασταὶ φοβοῦνται. Τοῦτο μὲν οὖν ὡς δῆλον ἐατέον. τὸ δ' ἐφεξῆς ῥητέον, τίν' ἡμῖν ὠφέλειαν ἢ τίνα βλάβην περὶ τὴν κτῆσιν ἡ τοῦ ἐρῶντος ὁμιλία τε καὶ ἐπιτροπεία παρέξεται. Σαφὲς δὴ τοῦτό γε παντὶ μέν, μάλιστα δὲ τῷ ἐραστῇ, ὅτι τῶν φιλτάτων τε καὶ εὐνουστάτων καὶ θειοτάτων κτημάτων ὀρφανὸν πρὸ παντὸς εὔξαιτ' ἂν εἶναι τὸν ἐρώμενον. πατρὸς γὰρ καὶ μητρὸς καὶ ξυγγενῶν καὶ φίλων στέρεσθαι ἂν αὐτὸν δέξαιτο, διακωλυτὰς καὶ ἐπιτιμητὰς ἡγούμενος τῆς [240] ἡδίστης πρὸς αὐτὸν ὁμιλίας. ἀλλὰ μὴν οὐσίαν γ' ἔχοντα χρυσοῦ ἤ τινος ἄλλης κτήσεως οὔτ' εὐάλωτον ὁμοίως οὔθ' ἁλόντα εὐμεταχείριστον ἡγήσεται. ἐξ ὧν πᾶσ' ἀνάγκη ἐραστὴν παιδικοῖς φθονεῖν μὲν οὐσίαν κεκτημένοις, ἀπολλυμένης δὲ χαίρειν. ἔτι τοίνυν ἄγαμον, ἄπαιδα, ἄοικον ὅτι πλεῖστον χρόνον παιδικὰ ἐραστὴς εὔξαιτ' ἂν γενέσθαι, τὸ αὐτοῦ γλυκὺ ὡς πλεῖστον χρόνον καρποῦσθαι ἐπιθυμῶν.

XVII. Ἔστι μὲν δὴ καὶ ἄλλα κακά, ἀλλά τις δαίμων ἔμιξε τοῖς πλείστοις ἐν τῷ παραυτίκα ἡδονήν. οἷον κόλακι, δεινῷ θηρίῳ καὶ βλάβῃ μεγάλῃ, ὅμως ἐπέμιξεν ἡ φύσις ἡδονήν τιν' οὐκ ἄμουσον. καί τις ἑταίραν ὡς βλαβερὸν ψέξειεν ἄν, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν τοιουτοτρόπων θρεμμάτων τε καὶ ἐπιτηδευμάτων, οἷς τό γε καθ' ἡμέραν ἡδίστοισιν εἶναι ὑπάρχει. παιδικοῖς δ' ἐραστὴς πρὸς τῷ βλαβερῷ καὶ εἰς τὸ συνημερεύειν πάντων ἀηδέστατον. ἥλικα γὰρ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος τέρπειν τὸν ἥλικα· ἡ γάρ, οἶμαι, χρόνου ἰσότης ἐπ' ἴσας ἡδονὰς ἄγουσα δι' ὁμοιότητα φιλίαν παρέχεται· ἀλλ' ὅμως κόρον γε καὶ ἡ τούτων συνουσία ἔχει. καὶ μὴν τό γ' ἀναγκαῖον αὖ βαρὺ παντὶ περὶ πᾶν λέγεται· ὃ δὴ πρὸς τῇ ἀνομοιότητι μάλιστ' ἐραστὴς πρὸς παιδικὰ ἔχει. νεωτέρῳ γὰρ πρεσβύτερος συνὼν οὔθ' ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἑκὼν ἀπολείπεται, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης τε καὶ οἴστρου ἐλαύνεται, ὃς ἐκείνῳ μὲν ἡδονὰς ἀεὶ διδοὺς ἄγει, ὁρῶντι, ἀκούοντι, ἁπτομένῳ καὶ

cui abducere amatum compellitur, metuens ne ab eo contemnatur: denique omnia efficit, quibus ille omnium ignarus evadat admireturque amantem, qualis cum fuerit, amatori quidem jucundissimus erit, sibi autem perniciosissimus. Atque ita in his, quæ ad intelligentiam pertinent, tutor et socius minime utilis vir amans.

XVI. Quo vero pacto is, qui bono dulce anteponere cogitur, corporis habitum et cultum illius, quem in potestate habet, sit curaturus porro videndum. Optabit profecto corpus non solidum esse, sed molle, non sub asso sole, sed promiscua umbra nutritum, quod procul a laboribus siccisque sudoribus, muliebri et delicato victu fuerit educatum, coloribus alienis et ornamentis ob propriorum defectum ornatum, ceterisque horum similibus studens. quæ omnia cum manifesta sint et prolixius recensere indignum, summatim in præsentia concludemus, ut reliqua prosequamur. tale sane corpus in prœliis et quavis alia ingenti necessitate hostes quidem audacter invadunt, amici autem ipsique amatores huic maxime metuunt. Sed hoc jam tanquam manifestum dimittendum est. dein dicendum quid nobis emolumenti vel damni in rebus externis amantis familiaritas et custodia præbeat. Hoc profecto omnibus amatori præsertim est manifestum, quod amicissima carissimaque et divinissima possessione orbum fieri amatum ante omnia desiderat. parentibus enim, necessariis, amicis privari eum exoptat, existimans eos dulcissimæ ipsius cum amato consuetudini impedimento fore et familiaritatis hujus censores. Puerum præterea vel auri vel cujusvis possessionis ditissimum, neque facile capi posse putabit, neque si captus fuerit fore tractatu facilem. quamobrem necesse est amatorem tanquam invidum amati prosperitate dolere, adversitate gaudere. quin etiam sine uxore, sine filiis, sine domo, quam diutissime exoptat vivere adolescentem, cupiens plurimum tempus propria dulcedine perfrui.

XVII. Sunt alia quoque mala, sed horum plurimis in ipso statim principio dæmon aliquis voluptatem immiscuit. veluti adulatori, gravissimæ bestiæ maximæque calamitati, inseruit tamen natura oblectamentum aliquod, cui gratia haud deest. vituperet quoque scortum aliquis utpote noxium et alia plura hujusmodi animantia atque studia, quæ nos certe quidem in diem delectant. amans vero, præterquam quod noxius est, etiam sua consuetudine omnium molestissimus. pares enim cum paribus veteri proverbio jucundissime congregantur: nam æqualitas temporis, credo, cum ad æquales voluptates propter similitudinem trahat, amicitiam parit: verumtamen his etiam hæc cum tædio conjuncta est. proinde necessitas omnibus in rebus cuique gravis est: quæ quidem simul cum dissimilitudine in amante ad amatum est maxime. juniori enim senior adhærens neque die neque nocte ab eo sponte recedit, sed necessitate et furore rapitur, qui illum quidem voluptatum illecebris semper trahit

πᾶσαν αἴσθησιν αἰσθανομένῳ τοῦ ἐρωμένου, ὥστε μεθ' ἡδονῆς ἀραρότως αὐτῷ ὑπηρετεῖν· τῷ δὲ δὴ ἐρωμένῳ ποῖον παραμύθιον ἢ τίνας ἡδονὰς διδοὺς ποιήσει τὸν ἴσον χρόνον συνόντα μὴ οὐχὶ ἐπ' ἔσχατον ἐλθεῖν ἀηδίας;
5 ὁρῶντι μὲν ὄψιν πρεσβυτέραν καὶ οὐκ ἐν ὥρᾳ, ἑπομένων δὲ τῶν ἄλλων ταύτῃ, ἃ καὶ λόγῳ ἐστὶν ἀκούειν οὐκ ἐπιτερπές, μὴ ὅτι δὴ ἔργῳ ἀνάγκης ἀεὶ προσκειμένης μεταχειρίζεσθαι· φυλακάς τε δὴ καχυποτόπους φυλαττομένῳ διὰ παντὸς καὶ πρὸς ἅπαντας, ἀκαίρους
10 τ' ἐπαίνους καὶ ὑπερβάλλοντας ἀκούοντι, ὡς δ' αὔτως ψόγους νήφοντος μὲν οὐκ ἀνεκτούς, εἰς δὲ μέθην ἰόντος πρὸς τῷ μὴ ἀνεκτῷ ἐπ' αἴσχει παρρησίᾳ κατακορεῖ καὶ ἀναπεπταμένῃ χρωμένου. e

XVIII. Καὶ ἐρῶν μὲν βλαβερός τε καὶ ἀηδής,
15 λήξας δὲ τοῦ ἔρωτος εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἄπιστος, εἰς ὃν πολλὰ καὶ μετὰ πολλῶν ὅρκων τε καὶ δεήσεων
241 ὑπισχνούμενος μόγις κατεῖχε τὴν ἐν τῷ τότε ξυνουσίαν ἐπίπονον οὖσαν φέρειν δι' ἐλπίδα ἀγαθῶν. τότε δὴ δέον ἐκτίνειν, μεταλαβὼν ἄλλον ἄρχοντα ἐν αὑτῷ καὶ
20 προστάτην, νοῦν καὶ σωφροσύνην ἀντ' ἔρωτος καὶ μανίας, ἄλλος γεγονὼς λέληθε τὰ παιδικά. καὶ ὁ μὲν αὐτὸν χάριν ἀπαιτεῖ τῶν τότε, ὑπομιμνήσκων τὰ πραχθέντα καὶ λεχθέντα, ὡς τῷ αὐτῷ διαλεγόμενος· ὁ δ' ὑπ' αἰσχύνης οὔτ' εἰπεῖν τολμᾷ, ὅτι ἄλλος γέγονεν,
25 οὔθ' ὅπως τὰ τῆς προτέρας ἀνοήτου ἀρχῆς ὁρκωμόσιά τε καὶ ὑποσχέσεις ἐμπεδώσει ἔχει, νοῦν ἤδη ἐσχηκὼς καὶ σεσωφρονηκώς, ἵνα μὴ πράττων ταὐτὰ τῷ πρόσθεν ὅμοιός τ' ἐκείνῳ καὶ ὁ αὐτὸς πάλιν γένηται. φυγὰς δὴ γίγνεται ἐκ τούτων, καὶ ἀπεστερηκὼς ὑπ' ἀνάγκης
30 ὁ πρὶν ἐραστής, ὀστράκου μεταπεσόντος, ἵεται φυγῇ μεταβαλών· ὁ δ' ἀναγκάζεται διώκειν ἀγανακτῶν καὶ ἐπιθειάζων, ἠγνοηκὼς τὸ ἅπαν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι οὐκ ἄρ' ἔδει ποτ' ἐρῶντι καὶ ὑπ' ἀνάγκης ἀνοήτῳ χαρίζεσθαι, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον μὴ ἐρῶντι καὶ νοῦν ἔχοντι· εἰ δὲ
35 μή, ἀναγκαῖον εἴη ἐνδοῦναι ἑαυτὸν ἀπίστῳ, δυσκόλῳ, φθονερῷ, ἀηδεῖ, βλαβερῷ μὲν πρὸς οὐσίαν, βλαβερῷ δὲ πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἕξιν, πολὺ δὲ βλαβερωτάτῳ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς παίδευσιν, ἧς οὔτ' ἀνθρώποις οὔτε θεοῖς τῇ ἀληθείᾳ τιμιώτερον οὔτ' ἔστιν οὔτε ποτ' ἔσται.
40 Ταῦτά τ' οὖν χρή, ὦ παῖ, ξυννοεῖν, καὶ εἰδέναι τὴν ἐραστοῦ φιλίαν, ὅτι οὐ μετ' εὐνοίας γίγνεται, ἀλλὰ σιτίου τρόπον χάριν πλησμονῆς,

ὡς λύκοι ἄρν' ἀγαπῶσ', ὣς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί. d

Τοῦτ' ἐκεῖνο, ὦ Φαῖδρε. οὐκέτ' ἂν τὸ πέρα ἀκούσαις
45 ἐμοῦ λέγοντος, ἀλλ' ἤδη σοι τέλος ἐχέτω ὁ λόγος.

XIX. ΦΑΙ. Καίτοι ᾤμην γε μεσοῦν αὐτόν, καὶ ἐρεῖν τὰ ἴσα περὶ τοῦ μὴ ἐρῶντος, ὡς δεῖ ἐκείνῳ χαρίζεσθαι μᾶλλον, λέγων ὅσ' αὖ ἔχει ἀγαθά. νῦν δὲ δή, ὦ Σώκρατες, τί ἀποπαύει; — ΣΩ. Οὐκ ᾔσθου, e
50 ὦ μακάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι, ἀλλ' οὐκέτι διθυράμβους, καὶ ταῦτα ψέγων; ἐὰν δ' ἐπαινεῖν τὸν ἕτερον ἄρξωμαι, τί με οἴει ποιήσειν; ἆρ' οἶσθ' ὅτι ὑπὸ τῶν Νυμφῶν, αἷς με σὺ προὔβαλες ἐκ προνοίας, σαφῶς

videntem, audientem, tangentem, et omnino amatum sensu quolibet attingentem, ita ut ingenti cum voluptate illi congruenter obsequatur : amatum vero qua voluptate quove solatio æquale tempus adeo detinebit, ut extrema molestia non vexetur? cum faciem senilem deformemque adspiciat, ceteraque similiter quæ non factu solum, verum etiam auditu molesta sunt, necessitate quadam ad ipsum captandum semper proposita : dum male suspiciosis custodiis semper et ubique observatur, auditque importunas immoderatasque tum laudes tum vituperationes quibus amans ipsum prosequitur, quæ in sobrietate quidem intolerabiles sunt, in ebrietate vero non intolerabiles solum, verum etiam cum fastidiosa et aperte in rebus turpibus loquendi licentia conjunctæ.

XVIII. Præterea dum amat perniciosus et importunus est, cum vero amare desierit, in posterum infidus adversus illum, quem sæpe multis juramentis, precibus atque promissis vix tandem induxerat, ut præmiorum spe tunc infestam ejus consuetudinem sustineret. demum cum rependere deceat, principem alium in se ac præsidem recipit, mentem temperantiamque pro amore atque insania, factusque jam alius est inscio amasio. tunc amatus, eorum quæ dicta quondam et facta sunt memor, beneficiorum gratiam exigit, putans cum eodem verba se facere : sed alter ob verecundiam neque audet mutatum esse se confiteri, neque invenit qua ratione prioris illius principatus insani juramenta et promissa persolvat, mentis jam et temperantiæ compos factus, ne, si eadem quæ et antea faciat, similis idemque ac fuerat ante rursus evadat. hinc efficitur, ut qui ante amaverat jam aufugiat, et necessarie odio prosequens mutatusque, quasi testa in adversum cadente, in fugam se det præcipitem : alter vero persequi cogitur graviter ferens ad imprecationesque conversus, qui sane ab initio ignoravit non decuisse aliquando amanti necessario dementi gratificari, imo homini multo magis ab amore libero, mentemque habenti : alioquin necessarium fore, se ipsum committere homini infido, moroso, invido, molesto, pernicioso ad rerum possessionem, pernicioso ad corporis habitum, longe vero ad animi disciplinam perniciosissimo, qua nihil apud deos et homines revera aut est aut erit unquam pretiosius. Hæc, o puer, consideranda sunt atque illud animadvertendum, amatoris amicitiam non benevolentia ulla, sed aviditate quadam expletionis quasi fame constare,

ut agnum lupus, et puerum sic ardet amator.

Hoc illud est quod prædixeram, o Phædre. nec dicentem me ulterius audies, sed jam finem habeat sermo.

XIX. Phæ. Atqui putabam dimidium disputationis transactum esse, et restare tantumdem de non amante dicendum, quod illi potius indulgere deceat, quot illi bona insunt enumerando. nunc autem cur desistis, o Socrates? — So. Non animadvertisti, o beate, versus heroicos me jam, non dithyrambos amplius canere, quamvis in vituperando mea versetur oratio? quodsi laudare alterum pergam, quid facturum me putas? an non sentis a Nymphis, quibus tu me dedita opera objecisti, me manifesto af-

ἐνθουσιάσω; λέγω οὖν ἑνὶ λόγῳ, ὅτι, ὅσα τὸν ἕτερον λελοιδορήκαμεν, τῷ ἑτέρῳ τἀναντία τούτων ἀγαθὰ πρόσεστι. καὶ τί δεῖ μακροῦ λόγου; περὶ γὰρ ἀμφοῖν ἱκανῶς εἴρηται. καὶ οὕτω δὴ ὁ μῦθος, ὅ τι πάσχειν 5 προσήκει αὐτῷ, τοῦτο πείσεται· κἀγὼ τὸν ποταμὸν 12 τοῦτον διαβὰς ἀπέρχομαι, πρὶν ὑπὸ σοῦ τι μεῖζον ἀναγ- a κασθῆναι. — ΦΑΙ. Μήπω γε, ὦ Σώκρατες, πρὶν ἂν τὸ καῦμα παρέλθῃ. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὡς σχεδὸν ἤδη μεσημβρία ἵσταται, ἡ δὴ καλουμένη σταθερά; ἀλλὰ πε- 10 ριμείναντες, καὶ ἅμα περὶ τῶν εἰρημένων διαλεχθέντες, τάχ' ἐπειδὰν ἀποψύξῃ ἴμεν. — ΣΩ. Θεῖός γ' εἶ περὶ τοὺς λόγους, ὦ Φαῖδρε, καὶ ἀτεχνῶς θαυμάσιος. οἶμαι γὰρ ἐγὼ τῶν ἐπὶ τοῦ σοῦ βίου γεγονότων· μηδένα πλείους ἢ σὲ πεποιηκέναι γεγενῆσθαι ἤτοι αὐτὸν λέ- b 15 γοντα ἢ ἄλλους ἑνί γέ τῳ τρόπῳ προσαναγκάζοντα. Σιμμίαν Θηβαῖον ἐξαιρῶ λόγου· τῶν δ' ἄλλων πάμπολυ κρατεῖς. καὶ νῦν αὖ δοκεῖς αἴτιός μοι γεγενῆσθαι λόγῳ τινὶ ῥηθῆναι. — ΦΑΙ. Οὐ πόλεμόν γ' ἀγγέλλεις. ἀλλὰ πῶς δὴ καὶ τίνι τούτῳ;

20 XX. ΣΩ. Ἡνίκ' ἔμελλον, ὦ 'γαθέ, τὸν ποταμὸν διαβαίνειν, τὸ δαιμόνιόν τε καὶ τὸ εἰωθὸς σημεῖόν μοι γίγνεσθαι ἐγένετο [ἀεὶ δέ με ἐπίσχει ὃ ἂν μέλλω πράτ- c τειν] καί τινα φωνὴν ἔδοξα αὐτόθεν ἀκοῦσαι, ἥ με οὐκ ἐᾷ ἀπιέναι, πρὶν ἂν ἀφοσιώσωμαι, ὥς τι ἡμαρτηκότα 25 εἰς τὸ θεῖον. εἰμὶ δὴ οὖν μάντις μέν, οὐ πάνυ δὲ σπουδαῖος, ἀλλ' ὥσπερ οἱ τὰ γράμματα φαῦλοι, ὅσον μὲν ἐμαυτῷ μόνον ἱκανός. σαφῶς οὖν ἤδη μανθάνω τὸ ἁμάρτημα. ὡς δή τοι, ὦ ἑταῖρε, μαντικόν γέ τι καὶ ἡ ψυχή. ἐμὲ γὰρ ἔθραξε μέν τι καὶ πάλαι λέ- 30 γοντα τὸν λόγον, καί πως ἐδυσωπούμην κατ' Ἴβυκον, μή τι παρὰ θεοῖς ἀμβλακὼν τιμὰν πρὸς ἀνθρώπων d ἀμείψω· νῦν δ' ᾔσθημαι τὸ ἁμάρτημα. — ΦΑΙ. Λέγεις δὲ δὴ τί; — ΣΩ. Δεινόν, ὦ Φαῖδρε, δεινὸν λόγον αὐτός τ' ἐκόμισας ἐμέ τ' ἠνάγκασας εἰπεῖν. — ΦΑΙ. 35 Πῶς δή; — ΣΩ. Εὐήθη καὶ ὑπό τι ἀσεβῆ· οὗ τίς ἂν εἴη δεινότερος; — ΦΑΙ. Οὐδείς, εἴ γε σὺ ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Τί οὖν; τὸν Ἔρωτα οὐκ Ἀφροδίτης καὶ θεόν τιν' ἡγεῖ; — ΦΑΙ. Λέγεταί γε δή. — ΣΩ. Οὔ τι ὑπό γε Λυσίου, οὐδ' ὑπὸ τοῦ [σοῦ] λόγου, ὃς διὰ 40 τοῦ ἐμοῦ στόματος καταφαρμακευθέντος ὑπὸ σοῦ ἐλέχθη. e εἰ δ' ἔστιν, ὥσπερ οὖν ἔστι, θεὸς ἤ τι θεῖον ὁ Ἔρως, οὐδὲν ἂν κακὸν εἴη· τὼ δὲ λόγω τὼ νῦν δὴ περὶ αὐτοῦ εἰπέτην ὡς τοιούτου ὄντος. ταύτῃ τ' οὖν ἡμαρτανέτην περὶ τὸν Ἔρωτα. ἔτι θ' ἡ εὐήθεια αὐτοῖν πάνυ 45 ἀστεία, τὸ μηδὲν ὑγιὲς λέγοντε μηδ' ἀληθὲς σεμνύνε- 243 σθαι ὥς τι ὄντε, εἰ ἄρ' ἀνθρωπίσκους τινὰς ἐξαπατή- a σαντε εὐδοκιμήσετον ἐν αὐτοῖς. ἐμοὶ μὲν οὖν, ὦ φίλε, καθήρασθαι ἀνάγκη. ἔστι δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν καθαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ 50 ᾔσθετο, Στησίχορος δέ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς διὰ τὴν Ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ἠγνόησεν, ὥσπερ Ὅμηρος, ἀλλ' ἅτε μουσικὸς ὢν ἔγνω τὴν αἰτίαν, καὶ ποιεῖ εὐθύς· Οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος οὗτος, οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις, οὐδ' ἵκεο Πέρ-

flari? quare summatim dico, tot bona inesse alteri, quot mala in altero numeravimus. sed quid multis opus est verbis? de utrisque enim sufficienter dictum. atque ita quod decet fabula patietur. ego jam transmisso flumine abeo, priusquam ad majus aliquid abs te compellar. — Phæ. Nondum, o Socrates, priusquam æstus abscesserit. an non vides, fere jam meridiem esse quæ appellatur constans et stabilis? sed interim morantes ac de his quæ diximus colloquentes, cum primum refrixerit, abibimus. — So. Divinus es circa sermones, o Phædre, ac vere mirabilis. arbitror equidem orationum, quæ tua ætate habitæ sunt, neminem pluribus auctorem fuisse quam te sive ultro dicendo sive quoquo modo alios compellendo. Simmiam Thebanum excipio: rèliquos vero longe antecellis. et nunc rursus videris in causa fuisse, ut aliqua a me oratio habeatur. — Phæ. Non tu bellum sane denuntias. sed quonam modo et quæ oratio?

XX. So. Cum flumen transiturus essem, dæmonium et solitum mihi fieri signum factum est et vocem quandam audire mihi visus sum, quæ abire me vetat, antequam expiaverim, quasi aliquid deliquerim erga deum. sum igitur vates quidem, at nequaquam bonus, sed quemadmodum qui male sciunt literas, quantum ad me ipsum sufficiens. clare igitur jam intelligo delictum meum. si quidem, o amice, præsagii quiddam etiam est in animo. me enim commovit et antea dum loquebar, et quodammodo verebar, ne cum forte secundum Ibycum apud deos deliquerim, apud homines gloriam consequar: nunc sentio in quo deliquerim. — Phæ. Quid est? — So. Dirum, o Phædre, dirum, inquam, sermonem et tu attulisti et me dicere compulisti. — Phæ. Quonam pacto? — So. Stultum et quodammodo impium: quo quis durior esse potest? — Phæ. Nullus, si tu vera narras. — So. Quid enim? Amorem non Veneris filium et deum aliquem putas? — Phæ. Dicitur quidem. — So. Non tamen a Lysia, neque ex sermone, qui per os meum abs te quasi quadam incantatione deductus prolatus est. si autem est, ut certe est, deus aut divinum quiddam amor, malum utique non esset: at sermones utriusque nostrûm de illo quasi malum esset habiti sunt. in hoc ergo adversus Amorem deliquimus. atqui eorum stultitia valde lepida, qui cum nihil sinceri verique contineant, gloriantur tamen tanquam plurimum valeant, si homunculis nonnullis deceptis approbentur. mihi igitur, o amice, expiari necesse est. est autem his, qui confabulando peccant, expiatio quædam vetus, quam Homerus non novit, sed Stesichorus. oculis enim privatus ob Helenæ vituperationem, non ignoravit cæcitatis causam, ut Homerus, sed, utpote musicus, eam agnovit. itaque statim illa fecit carmina: *Non est verus sermo hic, nec conscendisti naves transtris bene instructas, nec adiisti Trojæ Pergama.* atque ita edito

γαμα Τροίας. καὶ ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν, παραχρῆμα ἀνέβλεψεν. ἐγὼ οὖν σοφώτερος ἐκείνων γενήσομαι κατ' αὐτό γε τοῦτο. πρὶν γάρ τι παθεῖν διὰ τὴν τοῦ Ἔρωτος κακηγορίαν, πειράσομαι αὐτῷ ἀποδοῦναι τὴν παλινῳδίαν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ καὶ οὐχ, ὥσπερ τόθ' ὑπ' αἰσχύνης ἐγκεκαλυμμένος. — ΦΑΙ. Τουτωνί, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἔστιν ἅττ' ἄν ἐμοὶ εἶπες ἡδίω.

XXI. ΣΩ. Καὶ γάρ, ὦ 'γαθὲ Φαῖδρε, ἐννοεῖς, ὡς ἀναιδῶς εἰρησθον τὼ λόγω⌈, οὗτός τε καὶ ὁ ἐκ τοῦ βιβλίου ῥηθείς⌉. εἰ γὰρ ἀκούων τις τύχοι ἡμῶν γεννάδας καὶ πρᾶος τὸ ἦθος, ἑτέρου δὲ τοιούτου ἐρῶν ἢ καὶ πρότερόν ποτ' ἐρασθείς, λεγόντων, ὡς διὰ σμικρὰ μεγάλας ἔχθρας οἱ ἐρασταὶ ἀναιροῦνται καὶ ἔχουσι πρὸς τὰ παιδικὰ φθονερῶς τε καὶ βλαβερῶς, πῶς οὐκ ἂν οἴει αὐτὸν ἡγεῖσθαι ἀκούειν ἐν ναύταις που τεθραμμένων καὶ οὐδένα ἐλευθέριον ἔρωτα ἑωρακότων, πολλοῦ δ' ἂν δεῖν ἡμῖν ὁμολογεῖν ἃ ψέγομεν τὸν Ἔρωτα; — ΦΑΙ. Ἴσως νὴ Δί', ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Τοῦτόν γε τοίνυν ἔγωγ' αἰσχυνόμενος, καὶ αὐτὸν τὸν Ἔρωτα δεδιώς, ἐπιθυμῶ ποτίμῳ λόγῳ οἷον ἁλμυρὰν ἀκοὴν ἀποκλύσασθαι. συμβουλεύω δὲ καὶ Λυσίᾳ ὅτι τάχιστα γράψαι, ὡς χρὴ ἐραστῇ μᾶλλον ἢ μὴ ἐρῶντι ἐκ τῶν ὁμοίων χαρίζεσθαι. — ΦΑΙ. Ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἕξει τοῦθ' οὕτως· σοῦ γὰρ εἰπόντος τὸν τοῦ ἐραστοῦ ἔπαινον, πᾶσ' ἀνάγκη Λυσίαν ὑπ' ἐμοῦ ἀναγκασθῆναι γράψαι αὖ περὶ τοῦ αὐτοῦ λόγον. — ΣΩ. Τοῦτο μὲν πιστεύω, ἕωσπερ ἂν ᾖς ὃς εἶ. — ΦΑΙ. Λέγε τοίνυν θαρρῶν. — ΣΩ. Ποῦ δή μοι ὁ παῖς, πρὸς ὃν ἔλεγον; ἵνα καὶ τοῦτ' ἀκούσῃ, καὶ μὴ ἀνήκοος ὢν φθάσῃ χαρισάμενος τῷ μὴ ἐρῶντι. — ΦΑΙ. Οὗτος παρά σοι μάλα πλησίον ἀεὶ πάρεστιν, ὅταν σὺ βούλῃ.

XXII. ΣΩ. Οὑτωσὶ τοίνυν, ὦ παῖ καλέ, ἐννόησον, ὡς ὁ μὲν πρότερος ἦν λόγος Φαίδρου τοῦ Πυθοκλέους, Μυρρινουσίου ἀνδρός· ὃν δὲ μέλλω λέγειν, Στησιχόρου τοῦ Εὐφήμου, Ἱμεραίου. λεκτέος δ' ὧδε, ὅτι Οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος, ὃς ἂν παρόντος ἐραστοῦ τῷ μὴ ἐρῶντι μᾶλλον φῇ δεῖν χαρίζεσθαι, διότι δὴ ὁ μὲν μαίνεται, ὁ δὲ σωφρονεῖ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἁπλοῦν τὸ μανίαν κακὸν εἶναι, καλῶς ἂν ἐλέγετο· νῦν δὲ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν γίγνεται διὰ μανίας, θείᾳ μέντοι δόσει διδομένης. Ἥ τε γὰρ δὴ ἐν Δελφοῖς προφῆτις αἵ τ' ἐν Δωδώνῃ ἱέρειαι μανεῖσαι μὲν πολλὰ δὴ καὶ καλὰ ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ τὴν Ἑλλάδα εἰργάσαντο, σωφρονοῦσαι δὲ βραχέα ἢ οὐδέν. κἂν δὴ λέγωμεν Σίβυλλάν τε καὶ ἄλλους, ὅσοι μαντικῇ χρώμενοι ἐνθέῳ πολλὰ δὴ πολλοῖς προλέγοντες ⌈εἰς⌉ τὸ μέλλον ὤρθωσαν, μηκύνοιμεν ἂν δῆλα παντὶ λέγοντες. τόδε μὴν ἄξιον ἐπιμαρτύρασθαι, ὅτι καὶ τῶν παλαιῶν οἱ τὰ ὀνόματα τιθέμενοι οὐκ αἰσχρὸν ἡγοῦντο οὐδ' ὄνειδος μανίαν· οὐ γὰρ ἂν τῇ καλλίστῃ τέχνῃ, ᾗ τὸ μέλλον κρίνεται, αὐτὸ τοῦτο τοὔνομα ἐμπλέκοντες μανικὴν ἐκάλεσαν· ἀλλ' ὡς καλοῦ ὄντος, ὅταν θείᾳ μοίρᾳ γίγνηται, οὕτω νομίσαντες ἔθεντο. οἱ δὲ νῦν ἀπειροκάλως

poemate, quam palinodiam, id est recantationem, vocant, confestim visum recuperavit amissum. ego autem in hoc ero utrisque sapientior, quod antequam accidat mihi quidquam mali ob Amoris vituperationem, conabor illi palinodiam reddere et quidem aperto capite, non ut supra ob verecundiam velato. — Phæ. His vero, o Socrates, nihil mihi gratius dicere posses.

XXI. So. Etenim intelligis, o Phædre, quam impudenter uterque sermo dictus sit. si enim generosus aliquis vir et modestus, qui similem alium amet aut olim amaverit, nos audiat, cum dicimus amantes ob minimas sæpe causas maximas inimicitias suscitare et invidos amatis perniciososque esse homines, an potes suspicari, eum audire se non arbitraturum in navibus educatos, qui liberalem aliquem amorem nunquam inspexerint, ullove modo eum nobis concessurum, quæ in Amoris vituperationem adducimus? — Phæ. Fortasse per Jovem, o Socrates. — So. Hunc ego hominem veritus et Amorem ipsum metuens, cupio veluti potabili oratione salsum illum auribus nostris sermonem diluere. consilium vero do et Lysiæ ut quamprimum scribat amanti potius quam non amanti ex similibus indulgendum. — Phæ. Ita futurum certo scito. nam postquam tu amatorem laudaveris, necesse erit Lysiam ut de iisdem sermonem scribat a me compelli. — So. Istuc equidem credo, quamdiu tu qui nunc es fueris. — Phæ. Dic age forti animo. — So. Eia ubi mihi puer ille est, ad quem superiorem sermonem habui? ut hunc etiam audiat neque ante quam audierit non amanti obtemperet. — Phæ. Is tibi proximus semper adhæret, quoad cupis.

XXII. So. Sic ergo, o egregie puer, cogita, priorem sermonem Phædri Pythocle geniti Myrrhinusii fuisse : sequentem vero Stesichori Euphemi filii, Himeræi. hujus hoc erit exordium : Non verus sermo ille est, qui præsente amatore non amanti magis jubet gratificari, quia amans furit, non amans vero sanus est. si enim simpliciter verum esset furorem esse malum, recte dictum fuisset : nunc autem maxima bonorum nobis fiunt per furorem, divino quodam munere concessum. Nam et quæ in Delphis futura prædicit vates et quæ in Dodona sacerdotes furentes quidem multa et eximia commoda privatim et publice Græcis hominibus attulerunt, sanæ vero dum sunt, exigua aut nulla. quodsi referamus Sibyllam et alios, quicumque divino usi sunt vaticinio, quantopere multis prædicentes futura profuerint, prolixum nimis extenderemus sermonem de re omnibus manifesta. illud tamen dignum est testimonium adducere, quod et veteres qui nomina rebus imposuerunt, non turpe quiddam neque ignominiosum putaverunt furorem : non enim præclarissimæ arti, qua futurum discernitur, hoc nomen annectentes, eam μανικὴν (furorem) nominassent : sed tanquam bonum quiddam sit, quando divina sorte provenit, nomen

τὸ ταῦ ἐπεμβάλλοντες μαντικὴν ἐκάλεσαν. ἐπεὶ καὶ
τήν γε τῶν ἐμφρόνων ζήτησιν τοῦ μέλλοντος, διά τ'
ὀρνίθων ποιουμένων καὶ τῶν ἄλλων σημείων, ἅτ' ἐκ
διανοίας ποριζομένων ἀνθρωπίνῃ οἰήσει νοῦν τε καὶ
5 ἱστορίαν, οἰονοιστικὴν ἐπωνόμασαν, ἣν νῦν οἰωνιστικὴν d
τῷ ω σεμνύνοντες οἱ νέοι καλοῦσιν. ὅσῳ δὴ οὖν τε-
λεώτερον καὶ ἐντιμότερον μαντικὴ οἰωνιστικῆς, τό τ'
ὄνομα τοῦ ὀνόματος ἔργον τ' ἔργου, τόσῳ κάλλιον μαρ-
τυροῦσιν οἱ παλαιοὶ μανίαν σωφροσύνης, τὴν ἐκ θεοῦ
10 τῆς παρ' ἀνθρώπων γιγνομένης. Ἀλλὰ μὴν νόσων γε
καὶ πόνων τῶν μεγίστων, ἃ δὴ παλαιῶν ἐκ μηνιμάτων
ποθὲν ἔν τισι τῶν γενῶν, ἡ μανία ἐγγενομένη καὶ προ-
φητεύσασα οἷς ἔδει ἀπαλλαγὴν εὕρετο, καταφυγοῦσα e
πρὸς θεῶν εὐχάς τε καὶ λατρείας, ὅθεν δὴ καθαρμῶν
15 τε καὶ τελετῶν τυχοῦσα ἐξάντη ἐποίησε τὸν ἑαυτῆς
ἔχοντα πρός τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον,
λύσιν τῷ ὀρθῶς μανέντι τε καὶ κατασχομένῳ τῶν παρ-
245 όντων κακῶν εὑρομένη. Τρίτη δ' ἀπὸ Μουσῶν a
κατοκωχή τε καὶ μανία λαβοῦσα ἁπαλὴν καὶ ἄβατον
20 ψυχὴν ἐγείρουσα καὶ ἐκβακχεύουσα κατά τ' ᾠδὰς καὶ
[κατὰ] τὴν ἄλλην ποίησιν μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα
κοσμοῦσα τοὺς ἐπιγιγνομένους παιδεύει. ὃς δ' ἂν ἄνευ
μανίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πει-
σθεὶς ὡς ἄρ' ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς
25 αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ
σωφρονοῦντος ἠφανίσθη.

XXIII. Τοσαῦτα μέν σοι καὶ ἔτι πλείω ἔχω μα- b
νίας γιγνομένης ἀπὸ θεῶν λέγειν καλὰ ἔργα. ὥστε
τοῦτό γ' αὐτὸ μὴ φοβώμεθα, μηδέ τις ἡμᾶς λόγος θο-
30 ρυβείτω δεδιττόμενος, ὡς πρὸ τοῦ κεκινημένου τὸν
σώφρονα δεῖ προαιρεῖσθαι φίλον· ἀλλὰ τόδε πρὸς
ἐκείνῳ δείξας φερέσθω τὰ νικητήρια, ὡς οὐκ ἐπ' ὠφε-
λείᾳ ὁ ἔρως τῷ ἐρῶντι καὶ τῷ ἐρωμένῳ ἐκ θεῶν ἐπι-
πέμπεται. ἡμῖν δ' ἀποδεικτέον αὖ τοὐναντίον, ὡς ἐπ'
35 εὐτυχίᾳ τῇ μεγίστῃ παρὰ θεῶν ἡ τοιαύτη μανία δίδο-
ται. ἡ δὲ δὴ ἀπόδειξις ἔσται δεινοῖς μὲν ἄπιστος, c
σοφοῖς δὲ πιστή. δεῖ οὖν πρῶτον ψυχῆς φύσεως πέρι
θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἰδόντα πάθη τε καὶ ἔργα τἀλη-
θὲς νοῆσαι. ἀρχὴ δ' ἀποδείξεως ἥδε.

40 XXIV. Ψυχὴ πᾶσα ἀθάνατος. τὸ γὰρ ἀεικίνη-
τον ἀθάνατον· τὸ δ' ἄλλο κινοῦν καὶ ὑπ' ἄλλου κινού-
μενον, παῦλαν ἔχον κινήσεως, παῦλαν ἔχει ζωῆς.
μόνον δὴ τὸ αὑτὸ κινοῦν, ἅτ' οὐκ ἀπολεῖπον ἑαυτὸ, οὔ
ποτε λήγει κινούμενον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅσα κινεῖ-
45 ται τοῦτο πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως. ἀρχὴ δ' ἀγένη- d
τον. ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἀνάγκη πᾶν τὸ γιγνόμενον γίγνε-
σθαι, αὐτὴν δὲ μηδ' ἐξ ἑνός· εἰ γὰρ ἔκ του ἀρχὴ γίγνοιτο,
οὐκ ἂν (πᾶν) ἐξ ἀρχῆς γίγνοιτο. ἐπειδὴ δ' ἀγένητόν
ἐστι, καὶ ἀδιάφθορον αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι. ἀρχῆς γὰρ
50 δὴ ἀπολομένης οὔτ' αὐτή ποτ' ἔκ του οὔτ' ἄλλο ἐξ ἐκεί-
νης γενήσεται, εἴπερ ἐξ ἀρχῆς δεῖ τὰ πάντα γίγνεσθαι.
οὕτω δὴ κινήσεως μὲν ἀρχὴ τὸ αὐτὸ αὑτὸ κινοῦν. τοῦτο
δ' οὔτ' ἀπόλλυσθαι οὔτε γίγνεσθαι δυνατὸν, ἢ πάντα
τ' οὐρανὸν πᾶσάν τε γένεσιν συμπεσοῦσαν στῆναι καὶ e

hujusmodi indiderunt. at nostri æquales inscite interjecta τ litera μαντικὴν dixerunt. sane investigationem futuri sanorum hominum per aves et alia ostenta, utpote a conjectura humanæ opinioni afferentem mentem historiamque auguralem οἰονοιστικὴν cognominarunt. quam deinde posteriores οἰωνιστικὴν vocant ω parvum in magnum vertendo sibi placentes. quanto igitur perfectius præstantiusque vaticinium augurali conjectione et nomen nomine opusque opere, tanto testificantur antiqui furorem ex deo profectum, quam humanam prudentiam præclarius quid esse. Atqui adversus morbos et ærumnas maximas alicunde ob antiqua delicta ex divina vindicta quibusdam imminentes gentium furor adveniens ac prædicens iis quibus debebat remedia adinvenit, confugiens ad vota cultusque deorum, unde expiationes propitiationesque consecutus, incolumem reddidit illius participem et in præsens tempus et in futurum, liberationem præsentium malorum recte furenti occupatoque adeptus. Tertia vero a Musis occupatio et furor suscipiens tenerem integrumque animum suscitat atque afflatus per cantus aliamque poesim infinita antiquorum gesta exornans posteros instruit. qui autem absque furore Musarum poeticas ad fores accedit, confidens arte quadam poetam se bonum evasurum, inanis ipse quidem atque ejus poesis præ illa, quæ ex furore procedit, qua quidem hæc quæ ex prudentia sit, evanescit.

XXIII. Tot equidem et etiam plura divini furoris præclara opera referre possum. quare hoc ipsum ne formidemus, neve ulla nos ratio absterreat metum injiciens, quasi prudens et sanus potius quam concitatus amicus sit diligendus: at insuper ostendat, ut victoriam reportet, non in utilitatem amantis et amati amorem a diis injici. nobis vero nunc ostendendum est contra in felicitatem maximam hujusmodi furorem a diis esse datum. demonstratio autem erit contentiosis quidem incredibilis, sapientibus vero contra. oportet autem nos prius de natura animi divini et humani, affectus et opera intuentes, vera novisse. hoc vero demonstrationis hujus principium sit.

XXIV. Animus omnis immortalis. quod enim semper movetur æternum est: quod autem motum affert alicui quodque ipsum agitatur aliunde, quando finem habet motus, vivendi finem habet. solum igitur quod se ipsum movet, quia nunquam deseritur a se, nunquam moveri desinit, quin etiam ceteris quæ moventur hic fons et principium est movendi. principii autem nulla est origo. nam ex principio oriuntur omnia, ipsum autem nulla ex re nasci potest: si enim principium ex aliquo gigneretur, non (omnia) ex principio orirentur. quod si nunquam oritur, ne occidit quidem unquam. nam principium exstinctum nec ipsum ab alio renascetur nec a se aliud creabit, si quidem necesse est a principio oriri omnia. ita motus principium id, quod ipsum a se movetur. id autem nec nasci potest, nec mori, vel concidat omne cœlum omnisque natura consistat necesse est, nec iterum

μήποτ' αὖθις ἔχειν ὅθεν κινηθέντα γενήσεται. ἀθανάτου δὲ πεφασμένου τοῦ ὑφ' ἑαυτοῦ κινουμένου, ψυχῆς οὐσίαν τε καὶ λόγον τοῦτον αὐτόν τις λέγων οὐκ αἰσχυνεῖται. πᾶν γὰρ σῶμα, ᾧ μὲν ἔξωθεν τὸ κινεῖσθαι, ἄψυχον, ᾧ δ' ἔνδοθεν αὐτῷ ἐξ αὐτοῦ, ἔμψυχον, ὡς ταύτης οὔσης φύσεως ψυχῆς. εἰ δ' ἔστι τοῦθ' οὕτως 246 ἔχον, μὴ ἄλλο τι εἶναι τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινοῦν ἢ ψυχήν, a ἐξ ἀνάγκης ἀγένητόν τε καὶ ἀθάνατον ψυχὴ ἂν εἴη. Περὶ μὲν οὖν ἀθανασίας αὐτῆς ἱκανῶς.

XXV. Περὶ δὲ τῆς ἰδέας αὐτῆς ὧδε λεκτέον οἷον μὲν ἐστι, πάντῃ πάντως θείας εἶναι καὶ μακρᾶς διηγήσεως, ᾧ δ' ἔοικεν, ἀνθρωπίνης τε καὶ ἐλάττονος. ταύτῃ οὖν λέγωμεν. Ἐοικέτω δὴ ξυμφύτῳ δυνάμει ὑποπτέρου ζεύγους τε καὶ ἡνιόχου. θεῶν μὲν οὖν ἵπποι τε καὶ ἡνίοχοι πάντες αὐτοί τ' ἀγαθοὶ καὶ ἐξ ἀγαθῶν, τὸ δὲ τῶν ἄλλων μέμικται. καὶ πρῶτον μὲν b ἡμῶν ὁ ἄρχων ξυνωρίδος ἡνιοχεῖ, εἶτα τῶν ἵππων ὁ μὲν αὐτῷ καλός τε κἀγαθὸς καὶ ἐκ τοιούτων, ὁ δ' ἐξ ἐναντίων τε καὶ ἐναντίος. χαλεπὴ δὴ καὶ δύσκολος ἐξ ἀνάγκης ἡ περὶ ἡμᾶς ἡνιόχησις. Πῇ δὴ οὖν θνητόν τε καὶ ἀθάνατον ζῷον ἐκλήθη, πειρατέον εἰπεῖν. πᾶσα ἡ ψυχὴ παντὸς ἐπιμελεῖται τοῦ ἀψύχου, πάντα δ' οὐρανὸν περιπολεῖ, ἄλλοτ' ἐν ἄλλοις εἴδεσι γιγνομένη. τελέα μὲν οὖν οὖσα καὶ ἐπτερωμένη μετεωροπορεῖ τε c καὶ πάντα τὸν κόσμον διοικεῖ· ἡ δὲ πτερορρυήσασα φέρεται, ἕως ἂν στερεοῦ τινος ἀντιλάβηται, οὗ κατοικισθεῖσα σῶμα γήϊνον λαβοῦσα, αὐτὸ αὐτὸ δοκοῦν κινεῖν διὰ τὴν ἐκείνης δύναμιν, ζῷον τὸ ξύμπαν ἐκλήθη, ψυχὴ καὶ σῶμα παγέν, θνητόν τ' ἔσχεν ἐπωνυμίαν· ἀθάνατον δ' οὐδ' ἐξ ἑνὸς λόγου λελογισμένου, ἀλλὰ πλάττομεν, οὔτ' ἰδόντες οὔθ' ἱκανῶς νοήσαντες θεόν, ἀθάνατόν τι ζῷον, ἔχον μὲν ψυχήν, ἔχον d δὲ σῶμα, τὸν ἀεὶ δὲ χρόνον ταῦτα ξυμπεφυκότα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δή, ὅπῃ τῷ θεῷ φίλον, ταύτῃ ἐχέτω τε καὶ λεγέσθω. τὴν δ' αἰτίαν τῆς τῶν πτερῶν ἀποβολῆς, δι' ἣν ψυχῆς ἀπορρεῖ, λάβωμεν. ἔστι δέ τις τοιάδε.

XXVI. Πέφυκεν ἡ πτεροῦ δύναμις τὸ ἐμβριθὲς ἄγειν ἄνω μετεωρίζουσα, ᾗ τὸ τῶν θεῶν γένος οἰκεῖ. κεκοινώνηκε δέ πῃ μάλιστα τῶν περὶ τὸ σῶμα τοῦ θείου ⌈ψυχή⌉. τὸ δὲ θεῖον καλόν, σοφόν, ἀγαθὸν καὶ πᾶν ὅ τι e τοιοῦτον. τούτοις δὴ τρέφεταί τε καὶ αὔξεται μάλιστα τὸ τῆς ψυχῆς πτέρωμα, αἰσχρῷ δὲ καὶ κακῷ καὶ τοῖς ἐναντίοις φθίνει τε καὶ διόλλυται. ὁ μὲν δὴ μέγας ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ Ζεὺς ἐλαύνων πτηνὸν ἅρμα πρῶτος πορεύεται, διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος· τῷ δ' ἕπεται στρατιὰ θεῶν τε καὶ δαιμόνων καθ' ἕνδεκα 247 μέρη κεκοσμημένη. μένει γὰρ Ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ a μόνη· τῶν δ' ἄλλων ὅσοι ἐν τῷ τῶν δώδεκ' ἀριθμῷ τεταγμένοι θεοὶ ἄρχοντες ἡγοῦνται κατὰ τάξιν ἣν ἕκαστος ἐτάχθη. πολλαὶ μὲν οὖν καὶ μακάριαι θέαι τε καὶ διέξοδοι ἐντὸς οὐρανοῦ, ἃς θεῶν γένος εὐδαιμόνων ἐπιστρέφεται, πράττων ἕκαστος αὐτῶν τὸ αὑτοῦ. ἕπεται δ' ὁ ἀεὶ ἐθέλων τε καὶ δυνάμενος· φθόνος γὰρ ἔξω θείου

vim ullam nanciscatur, qua primo impulsu moveatur. cum igitur appareat immortale esse quod se ipsum movet, animi substantiam et rationem hanc ipsam qui dixerit, non erubescet. omne enim corpus, cui motus extrinsecus incidit, inanime est, cui vero intus ex se ipso id inest, animatum, tanquam hæc animi natura sit. quod si ita est, ut non sit aliud quicquam quod se ipsum moveat præter animum, necessario ingenitus et immortalis est animus. De immortalitate animi satis est dictum.

XXV. De vi et natura vero ejus in hunc modum est dicendum. quale id omnino sit, divinæ penitus prolixæque narrationis foret, similitudinem vero ejus quandam describere, humanæ et brevioris. hoc igitur modo dicamus. Similis esto concretæ potentiæ alati currus et aurigæ. deorum equi et aurigæ omnes boni sunt atque ex bonis, aliorum vero permixti. et principio quidem qui nobis imperat bigas auriga moderatur, deinde equorum alter honestus et ex talibus, alter contrarius et ex contrariis. quo fit ut dura et difficilis necessario sit vectura nostra. Qua vero ratione mortale et immortale animal appellatum est, conandum est dicere. omnis animus totius inanimati curam habet, totumque percurrit cœlum, alias videlicet alias sortitus species. perfectus quidem dum est et alatus sublimis incedit ac totum gubernat mundum : cui vero alæ defluxerint, fertur quoad solidum aliquid apprehenderit, ubi habitaculum sortita corpusque terrenum nacta, sese movere apparens propter illius potentiam animalque totum vocatur, animus simul corpusque compactum, et mortale animal cognominatur : immortale autem ex nulla ratione conclusa (ita dicitur), sed fingimus, cum neque viderimus neque satis intellexerimus deum, immortalem quoddam animal, habens quidem animum, habens etiam corpus, quæ vero omne tempus conjuncta sunt. Sed hæc jam, uti deo placet, ita se habeant et dicantur. per quam vero causam alæ abjiciantur decidantque ab animo, nunc dicamus. est autem talis quædam.

XXVI. Naturalis alæ vis est, grave in sublime attollere, ubi deorum inhabitat genus. omnium vero quæ sunt circa corpus maxime particeps divini est. divinum autem pulchrum, sapiens, bonum, et quicquid tale dici potest. his utique alitur maxime, augeturque ipsa alatio animi, turpi autem et malo contrariisque hujusmodi deficit atque interit. magnus utique dux in cœlo Jupiter alato curru vectus primus incedit, exornans cuncta et curans : hunc sequitur deorum dæmonumque exercitus per undecim partes ordinatus. permanet autem Vesta in deorum æde sola : reliquorum vero deorum quicumque in duodecim numero censentur, suæ quisque functioni præest, ut quisque est ordinatus. multa igitur beataque spectacula discursusque intra cœlum exsistunt, quibus deorum genus beatorum intendit, suum quisque munus obiens · sequitur autem qui semper vult et potest : invidia enim

χοροῦ ἵσταται. ὅταν δὲ δὴ πρὸς δαῖτα καὶ ἐπὶ θοίνην
ἴωσιν, ἄκραν ὑπὸ τὴν ὑπουράνιον ἁψῖδα πορεύονται b
πρὸς ἄναντες ἤδη. τὰ μὲν οὖν θεῶν ὀχήματα ἰσορρό-
πως εὐήνια ὄντα ῥᾳδίως πορεύεται, τὰ δ' ἄλλα μόγις.
5 βρίθει γὰρ ὁ τῆς κάκης ἵππος μετέχων, ἐπὶ τὴν γῆν
ῥέπων τε καὶ βαρύνων, ᾧ μὴ καλῶς ἦν τεθραμ-
μένος τῶν ἡνιόχων. ἔνθα δὴ πόνος τε καὶ ἀγὼν
ἔσχατος ψυχῇ πρόκειται. αἱ μὲν γὰρ ἀθάνατοι κα-
λούμεναι, ἡνίκ' ἂν πρὸς ἄκρῳ γένωνται, ἔξω πορευ- c
10 θεῖσαι ἔστησαν ἐπὶ τῷ τοῦ οὐρανοῦ νώτῳ, ἑστώσας δ'
αὐτὰς περιάγει ἡ περιφορά, αἱ δὲ θεωροῦσι τὰ ἔξω τοῦ
οὐρανοῦ.

XXVII. Τὸν δ' ὑπερουράνιον τόπον οὔτε τις ὕμνησέ
πω τῶν τῇδε ποιητὴς οὔτε ποθ' ὑμνήσει κατ' ἀξίαν.
15 ἔχει δ' ὧδε. τολμητέον γὰρ οὖν τό γ' ἀληθὲς εἰπεῖν
ἄλλως τε καὶ περὶ ἀληθείας λέγοντα. ἡ γὰρ ἀχρώ-
ματός τε καὶ ἀσχημάτιστος καὶ ἀναφὴς οὐσία ὄντως
οὖσα ψυχῆς κυβερνήτῃ μόνῳ θεατὴ νῷ· περὶ ἣν τὸ τῆς
ἀληθοῦς ἐπιστήμης γένος τοῦτον ἔχει τὸν τόπον. ἅτ' d
20 οὖν θεοῦ διάνοια νῷ τε καὶ ἐπιστήμῃ ἀκηράτῳ τρεφο-
μένη, καὶ ἁπάσης ψυχῆς, ὅσῃ ἂν μέλλῃ τὸ προσῆκον
δέξεσθαι, ἰδοῦσα διὰ χρόνου τὸ ὂν ἀγαπᾷ τε καὶ θεω-
ροῦσα τἀληθῆ τρέφεται καὶ εὐπαθεῖ, ἕως ἂν κύκλῳ ἡ
περιφορὰ εἰς ταὐτὸν περιενέγκῃ. ἐν δὲ τῇ περιόδῳ
25 καθορᾷ μὲν αὐτὴν δικαιοσύνην, καθορᾷ δὲ σωφροσύ-
νην, καθορᾷ δ' ἐπιστήμην, οὐχ ᾗ γένεσις πρόσεστιν,
οὐδ' ἥ ἐστί που ἑτέρα ἐν ἑτέρῳ οὖσα ὧν ἡμεῖς νῦν ὄν- e
των καλοῦμεν, ἀλλὰ τὴν ἐν τῷ ὅ ἐστιν ὂν ὄντως ἐπιστή-
μην οὖσαν· καὶ τἆλλ' ὡσαύτως τὰ ὄντα ὄντως θεασα-
30 μένη καὶ ἑστιαθεῖσα, δῦσα πάλιν εἰς τὸ εἴσω τοῦ οὐρα-
νοῦ, οἴκαδ' ἦλθεν. ἐλθούσης δ' αὐτῆς ὁ ἡνίοχος πρὸς
τὴν φάτνην τοὺς ἵππους στήσας παρέβαλεν ἀμβροσίαν
τε καὶ ἐπ' αὐτῇ νέκταρ ἐπότισε.

XXVIII. Καὶ οὗτος μὲν θεῶν βίος. αἱ δ' ἄλλαι
248 ψυχαί, ἡ μὲν ἄριστα θεῷ ἑπομένη καὶ εἰκασμένη a
ὑπερῆρεν εἰς τὸν ἔξω τόπον τὴν τοῦ ἡνιόχου κεφαλήν,
καὶ συμπεριηνέχθη τὴν περιφοράν, θορυβουμένη ὑπὸ
τῶν ἵππων καὶ μόγις καθορῶσα τὰ ὄντα· ἡ δὲ τοτὲ
μὲν ἦρε, τοτὲ δ' ἔδυ, βιαζομένων δὲ τῶν ἵππων τὰ μὲν
40 εἶδε, τὰ δ' οὔ. αἱ δὲ δὴ ἄλλαι γλιχόμεναι μὲν ἅπα-
σαι τοῦ ἄνω ἕπονται, ἀδυνατοῦσαι δ' ὑποβρύχιαι ξυμ-
περιφέρονται, πατοῦσαι ἀλλήλας καὶ ἐπιβάλλουσαι,
ἑτέρα πρὸ τῆς ἑτέρας πειρωμένη γενέσθαι. θόρυβος b
οὖν καὶ ἅμιλλα καὶ ἱδρὼς ἔσχατος γίγνεται. οὗ δὴ
45 κακίᾳ ἡνιόχων πολλαὶ μὲν χωλεύονται, πολλαὶ δὲ πολλὰ
πτερὰ θραύονται· πᾶσαι δὲ πολὺν ἔχουσαι πόνον ἀτε-
λεῖς τῆς τοῦ ὄντος θέας ἀπέρχονται, καὶ ἀπελθοῦσαι
τροφῇ δοξαστῇ χρῶνται. οὗ δ' ἕνεχ' ἡ πολλὴ σπουδὴ
τὸ ἀληθείας ἰδεῖν πεδίον οὗ ἐστιν, ἥ τε δὴ προσήκουσα
50 ψυχῆς τῷ ἀρίστῳ νομὴ ἐκ τοῦ ἐκεῖ λειμῶνος τυγχάνει
οὖσα, ἥ τε τοῦ πτεροῦ φύσις, ᾧ ψυχὴ κουφίζεται, c
τούτῳ τρέφεται, θεσμός τ' Ἀδραστείας ὅδε, ἥτις ἂν
ψυχὴ θεῷ ξυνοπαδὸς γενομένη κατίδῃ τι τῶν ἀληθῶν,
μέχρι τε τῆς ἑτέρας περιόδου εἶναι ἀπήμονα, κἂν ἀεὶ

a divino choro procul abest. cum vero ad convivium ac dapes vadunt, in summum cœli fornicem sublimes eunt. deorum igitur vehicula apta habenis æqualiterque librata facile gradiuntur, reliquorum vero ægre. gravatur enim pravitatis particeps equus, ad terram vergens atque trahens, cui aurigarum equus non bene instructus erat. ubi jam labor et certamen extremum animo proponitur. qui enim immortales vocantur, cum ad summum pervenerint, extra progressi in cœli dorso consistunt, stantes vero eas circumferentia circumfert, illi vero intuentur quæ sunt extra cœlum.

XXVII. Locum vero supercœlestem neque quisquam nostrorum laudavit adhuc poetarum, neque unquam pro dignitate laudabit. habet se vero in hunc modum. audendum est enim verum dicere, præsertim de veritate loquenti. nam essentia vere exsistens sine colore, sine figura, sine tactu, ab animi gubernatore solo intellectu spectari potest: circa quam veræ scientiæ genus hunc habet locum. utpote igitur dei cogitatio intellectu et scientia immaculata nutrita, cogitatio quoque omnis animi, quicumque convenientem sibi conditionem suscepturus est, intuita per tempus id quod est, contenta veritatis contemplatione nutritur et gaudet, donec circulo in idem circumferentia referat. in hoc autem circuitu conspicit ipsam justitiam, conspicit temperantiam, conspicit scientiam, non cui adsit generatio, nec quæ alia alicubi sit in alio, quales videlicet sunt eorum quæ nos entia nunc appellamus, sed illam quæ in eo quod est ens vere scientia est : et cetera eodem modo quæ vere sunt speculata atque his enutrita, subiens rursus intra cœlum, domum revertitur. cum autem redierit, auriga ad præsepe sistens equos objicit illis ambrosiam et post ipsam nectar potandum.

XXVIII. Atque hæc deorum est vita. ceterorum vero animorum, alius optime deum sequutus similisque factus extulit in supercœlestem locum aurigæ caput et cum ipsa circumferentia simul labitur, sed perturbatus ab equis et vix ea quæ vere sunt intuitus : alius vero modo caput extulit, modo submisit, sed ob contumaciam equorum partim vidit quidem, partim vero non vidit. ceteri autem animi affectantes quidem omnes superiorem locum sequuntur, cum vero nequeant, submersi una circumferuntur, calcantes sese invicem atque incumbentes, alius alii præire contendens. tumultus igitur et certamen et sudor fit extremus. ubi quidem aurigarum vitio multi claudicant, multi multas pennas confringunt, omnes vero magno implicati labore, expertes ejus quod vere est intuendi, discedunt, post discessum vero alimento utuntur opinabili. hujus quidem gratia multus inest conatus, veritatis campus ubinam sit intueri, nam ex isto prato optima vis animi convenientem accipit alimoniam, et alarum natura, qua animus elevatur, hoc alitur, et lex Adrastiæ deæ hæc est, ut quicumque animus deum comitatus aliquid verorum inspexerit, is usque ad circuitum alium sit indemnis, et si semper hoc facere queat, sit semper illæsus : si vero

τοῦτο δύνηται ποιεῖν, ἀεὶ ἀβλαβῆ εἶναι· ὅταν δ' ἀδυνατήσασα ἐπισπέσθαι μὴ ἴδῃ, καί τινι συντυχίᾳ χρησαμένη λήθης τε καὶ κακίας πλησθεῖσα βαρυνθῇ, βαρυνθεῖσα δὲ πτερορρυήσῃ τε καὶ ἐπὶ τὴν γῆν πέσῃ, 5 τότε νόμος ταύτην μὴ φυτεῦσαι εἰς μηδεμίαν θηρείαν d φύσιν ἐν τῇ πρώτῃ γενέσει, ἀλλὰ τὴν μὲν πλεῖστα ἰδοῦσαν εἰς γονὴν ἀνδρὸς γενησομένου φιλοσόφου ἢ φιλοκάλου ἢ μουσικοῦ τινος καὶ ἐρωτικοῦ, τὴν δὲ δευτέραν εἰς βασιλέως ἐννόμου ἢ πολεμικοῦ καὶ ἀρχικοῦ, 10 τρίτην εἰς πολιτικοῦ ἤ τινος οἰκονομικοῦ ἢ χρηματιστικοῦ, τετάρτην εἰς φιλοπόνου [ἢ] γυμναστικοῦ ἢ περὶ e σώματος ἴασίν τιν' ἐσομένου, πέμπτην μαντικὸν βίον ἤ τινα τελεστικὸν ἕξουσαν· ἕκτῃ ποιητικὸς ἢ τῶν περὶ μίμησίν τις ἄλλος ἁρμόσει, ἑβδόμῃ δημιουργικὸς ἢ 15 γεωργικός, ὀγδόῃ σοφιστικὸς ἢ δημοκοπικός, ἐννάτῃ τυραννικός. ἐν δὲ τούτοις ἅπασιν ὃς μὲν ἂν δικαίως διαγάγῃ, ἀμείνονος μοίρας μεταλαμβάνει, ὃς δ' ἂν ἀδίκως, χείρονος.

XXIX. Εἰς μὲν γὰρ ταὐτὸν, ὅθεν ἥκει ἡ ψυχὴ ἑκάστη, 20 οὐκ ἀφικνεῖται ἐτῶν μυρίων· οὐ γὰρ πτεροῦται 249 πρὸ τοσούτου χρόνου, πλὴν ἡ τοῦ φιλοσοφήσαντος a ἀδόλως ἢ παιδεραστήσαντος μετὰ φιλοσοφίας· αὗται δὲ τρίτῃ περιόδῳ τῇ χιλιετεῖ, ἐὰν ἕλωνται τρὶς ἐφεξῆς τὸν βίον τοῦτον, οὕτω πτερωθεῖσαι τρισχιλιοστῷ ἔτει 25 ἀπέρχονται. αἱ δ' ἄλλαι, ὅταν τὸν πρῶτον βίον τελευτήσωσι, κρίσεως ἔτυχον. κριθεῖσαι δ' αἱ μὲν εἰς τὰ ὑπὸ γῆς δικαιωτήρια ἐλθοῦσαι δίκην ἐκτίνουσιν, αἱ δ' εἰς τοὐρανοῦ τινα τόπον ὑπὸ τῆς δίκης κουφισθεῖσαι διάγουσιν ἀξίως οὗ ἐν ἀνθρώπου εἴδει ἐβίωσαν βίου. b 30 τῷ δὲ χιλιοστῷ ἀμφότεραι ἀφικνούμεναι ἐπὶ κλήρωσίν τε καὶ αἵρεσιν τοῦ δευτέρου βίου αἱροῦνται ὃν ἂν ἐθέλῃ ἑκάστη. ἔνθα καὶ εἰς θηρίου βίον ἀνθρωπίνη ψυχὴ ἀφικνεῖται, καὶ ἐκ θηρίου ὅς ποτ' ἄνθρωπος ἦν πάλιν εἰς ἄνθρωπον. οὐ γὰρ ἥ γε μήποτ' ἰδοῦσα τὴν ἀλή- 35 θειαν εἰς τόδ' ἥξει τὸ σχῆμα. δεῖ γὰρ ἄνθρωπον ξυνιέναι κατ' εἶδος λεγόμενον, ἐκ πολλῶν ἰὸν αἰσθήσεων εἰς ἓν λογισμῷ ξυναιρούμενον. τοῦτο δ' ἐστὶν ἀνά- c μνησις ἐκείνων, ἅ ποτ' εἶδεν ἡμῶν ἡ ψυχὴ συμπορευθεῖσα θεῷ καὶ ὑπεριδοῦσα ἃ νῦν εἶναί φαμεν καὶ ἀνα- 40 κύψασα εἰς τὸ ὂν ὄντως. διὸ δὴ δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια· πρὸς γὰρ ἐκείνοις ἀεί ἐστι μνήμῃ κατὰ δύναμιν, πρὸς οἷσπερ ὁ θεὸς ὢν θεῖός ἐστι. τοῖς δὲ δὴ τοιούτοις ἀνὴρ ὑπομνήμασιν ὀρθῶς χρώμενος, τελέους ἀεὶ τελετὰς τελούμενος, τέλεος ὄν- 45 τως μόνος γίγνεται. ἐξιστάμενος δὲ τῶν ἀνθρωπίνων d σπουδασμάτων καὶ πρὸς τῷ θείῳ γιγνόμενος νουθετεῖται μὲν ὑπὸ τῶν πολλῶν ὡς παρακινῶν, ἐνθουσιάζων δὲ λέληθε τοὺς πολλούς.

XXX. Ἔστι δὴ οὖν δεῦρ' ὁ πᾶς ἥκων λόγος περὶ 50 τῆς τετάρτης μανίας, ἣν ὅταν τὸ τῇδέ τις ὁρῶν κάλλος, τοῦ ἀληθοῦς ἀναμιμνησκόμενος, πτερῶταί τε καὶ ἀναπτερούμενος προθυμούμενος ἀναπτέσθαι, ἀδυνατῶν δὲ, ὄρνιθος δίκην βλέπων ἄνω, τῶν κάτω δ' ἀμελῶν, αἰτίαν ἔχει ὡς μανικῶς διακείμενος, ὡς ἄρ' αὕτη πα- e

impotens assequendi non inspexerit, et casu aliquo usus, repletus oblivione et pravitate gravetur, gravatus autem pennas confregerit in terramque reciderit, tunc prohibet lex hunc in prima generatione in aliquam brutalem ire naturam, sed jubet eum, qui plurima viderit, in genituram viri philosophus qui fiet aut pulchritudinis cupidus aut musicus atque amatorius, eum vero, qui secundo loco, in regem legitimum aut bellicosum virum et imperandi peritum descendere, tertio in gubernatorem reipublicæ aut rei familiaris dispensatorem vel quæstuarium, quarto in laboriosum aut gymnasticum aut circa medelam curamque corporis versaturum, quinto in eos qui vates futuri sunt aut circa mysteria quædam: sexto poeta congruet, vel alius quis eorum qui in imitatione versantur, septimo artifex vel agricola, octavo sophista aut popularis, nono tyrannicus. in his autem omnibus quicumque juste vitam egerit, sortem postea nanciscitur meliorem, qui vero injuste, deteriorem.

XXIX. In idem enim unde profectus est cujusque animus annis decem millibus non revertitur. nam alas ante hoc spatium non recuperat, præter illius animum, qui philosophatus est sine dolo vel una cum sapientiæ studio pueros amavit. hi quidem tertio ambitu mille annorum, si ter hanc ipsam deinceps elegerint vitam, sic recuperatis alis, post tria milla annorum abeunt. ceteri vero animi primæ vitæ finem consecuti judicantur. judicati autem alii sub terram in judicii locum euntes meritas illic pœnas sustinent, alii in cœli quendam locum per judicium sublevati ita degunt, ut dignum est ea vitas quam in hominis figura vixerunt. millesimo anno ambo redeuntes ad sortem et electionem secundæ vitæ deligunt singuli eam vitam quam velint. hic et in bestiæ vitam humanus animus transit et ex bestia rursus in hominem, si modo animus quandoque prius fuerit hominis. nam qui nunquam veritatem inspexerit, in hanc figuram venire non poterit. oportet vero hominem intelligere secundum id, quod speciem appellamus, ex multis procedentem sensibus in unum ratiocinatione conceptum. hæc autem est recordatio illorum, quæ olim vidit animus noster cum deo una procedens et illa despiciens, quæ nunc esse dicimus, et ad id quod vere est sursum reflexus. quapropter sola philosophi cogitatio merito recuperat alas: nam illis semper quantum fieri potest memoria inhæret, quibus deus inhærens divinus est. talibus autem commentationibus qui recte utitur, perfectisque mysteriis semper imbuitur, perfectus revera solus evadit. ab humanis autem studiis segregatus divinoque inhærens carpitur a multitudine quasi extra se positus, sed eum divino numine plenum esse multitudo ignorat.

XXX. Tendit igitur huc totus sermo, qui est circa quartum furorem, quo quando quis visa hic pulchritudine, veræ illius reminiscens, alas recipit, et simul receptis evolare nititur, cum vero id facere nequeat, tanquam avis superna suspiciens et inferiora contemnens, arguitur quasi furore correptus, quippe hæc divina alienatio omnium

σῶν τῶν ἐνθουσιάσεων ἀρίστη τε καὶ ἐξ ἀρίστων τῷ τ' ἔχοντι καὶ τῷ κοινωνοῦντι αὐτῆς γίγνεται, καὶ ὅτι ταύτης μετέχων τῆς μανίας ὁ ἐρῶν τῶν καλῶν ἐραστὴς καλεῖται. καθάπερ γὰρ εἴρηται, πᾶσα μὲν ἀνθρώπου 5 ψυχὴ φύσει τεθέαται τὰ ὄντα, ἢ οὐκ ἂν ἦλθεν εἰς τόδε 250 τὸ ζῷον, ἀναμιμνήσκεσθαι δ' ἐκ τῶνδε ἐκεῖνα οὐ ῥᾴ- a διον ἁπάσῃ, οὔθ' ὅσαι βραχέως εἶδον τότε τἀκεῖ, οὔθ' αἳ δεῦρο πεσοῦσαι ἐδυστύχησαν, ὥσθ' ὑπό τινων ὁμιλιῶν ἐπὶ τὸ ἄδικον τραπόμεναι λήθην ὧν τότ' εἶδον 10 ἱερῶν ἔχειν. ὀλίγαι δὴ λείπονται, αἷς τὸ τῆς μνήμης ἱκανῶς πάρεστιν. αὗται δ' ὅταν τι τῶν ἐκεῖ ὁμοίωμα ἴδωσιν, ἐκπλήττονται καὶ οὐκέτ' [ἐν] αὑτῶν γίγνονται, ὃ δ' ἔστι τὸ πάθος ἀγνοοῦσι διὰ τὸ μὴ ἱκανῶς διαισθάνεσθαι. δικαιοσύνης μὲν οὖν καὶ σωφροσύνης, καὶ ὅσ' b 15 ἄλλα τίμια ψυχαῖς, οὐκ ἔνεστι φέγγος οὐδὲν ἐν τοῖς τῇδ' ὁμοιώμασιν, ἀλλὰ δι' ἀμυδρῶν ὀργάνων μόγις αὐτῶν καὶ ὀλίγοι ἐπὶ τὰς εἰκόνας ἰόντες θεῶνται τὸ τοῦ εἰκασθέντος γένος. κάλλος δὲ τότ' ἦν ἰδεῖν λαμπρὸν, ὅτε σὺν εὐδαίμονι χορῷ μακαρίαν ὄψιν τε καὶ θέαν, 20 ἑπόμενοι μετὰ μὲν Διὸς ἡμεῖς, ἄλλοι δὲ μετ' ἄλλου θεῶν εἶδόν τε καὶ ἐτελοῦντο τῶν τελετῶν ἣν θέμις λέγειν μακαριωτάτην, ἣν ὠργιάζομεν ὁλόκληροι μὲν αὐτοὶ c ὄντες καὶ ἀπαθεῖς κακῶν, ὅσα ἡμᾶς ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ περιέμενεν, ὁλόκληρα δὲ καὶ ἁπλᾶ καὶ ἀτρεμῆ καὶ 25 εὐδαίμονα φάσματα μυούμενοί τε καὶ ἐποπτεύοντες ἐν αὐγῇ καθαρᾷ, καθαροὶ ὄντες καὶ ἀσήμαντοι τούτου, ὃ νῦν σῶμα περιφέροντες ὀνομάζομεν, ὀστρέου τρόπον δεδεσμευμένοι.

XXXI. Ταῦτα μὲν οὖν μνήμῃ κεχαρίσθω, δι' ἣν 30 πόθῳ τῶν τότε νῦν μακρότερα εἴρηται. περὶ δὲ κάλλους, ὥσπερ εἴπομεν, μετ' ἐκείνων τ' ἔλαμπεν ὂν, d δεῦρό τ' ἐλθόντες κατειλήφαμεν αὐτὸ διὰ τῆς ἐναργεστάτης αἰσθήσεως τῶν ἡμετέρων στίλβον ἐναργέστατα. ὄψις γὰρ ἡμῖν ὀξυτάτη τῶν διὰ τοῦ σώματος ἔρχεται 35 αἰσθήσεων, ᾗ φρόνησις οὐχ ὁρᾶται. δεινοὺς γὰρ ἂν παρεῖχεν ἔρωτας, εἴ τι τοιοῦτον ἑαυτῆς ἐναργὲς εἴδωλον παρείχετο εἰς ὄψιν ἰὸν, καὶ τἆλλ' ὅσα ἐραστά. νῦν δὲ κάλλος μόνον ταύτην ἔσχε μοῖραν, ὥστ' ἐκφανέστατον εἶναι καὶ ἐρασμιώτατον. ὁ μὲν οὖν μὴ νεοτελὴς ἢ e 40 διεφθαρμένος οὐκ ὀξέως ἐνθένδ' ἐκεῖσε φέρεται πρὸς αὐτὸ τὸ κάλλος, θεώμενος αὐτοῦ τὴν τῇδ' ἐπωνυμίαν. ὥστ' οὐ σέβεται προσορῶν, ἀλλ' ἡδονῇ παραδοὺς τετράποδος νόμον βαίνειν ἐπιχειρεῖ καὶ παιδοσπορεῖν, καὶ 251 ὕβρει προσομιλῶν οὐ δέδοικεν οὐδ' αἰσχύνεται παρὰ a 45 φύσιν ἡδονὴν διώκων. ὁ δ' ἀρτιτελὴς, ὁ τῶν τότε πολυθεάμων, ὅταν θεοειδὲς πρόσωπον ἴδῃ κάλλος εὖ μεμιμημένον, ἤ τινα σώματος ἰδέαν, πρῶτον μὲν ἔφριξε καί τι τῶν τόθ' ὑπῆλθεν αὐτὸν δειμάτων, εἶτα προσορῶν ὡς θεὸν σέβεται, καὶ εἰ μὴ δεδιείη τὴν τῆς 50 σφόδρα μανίας δόξαν, θύοι ἂν ὡς ἀγάλματι καὶ θεῷ τοῖς παιδικοῖς. ἰδόντα δ' αὐτὸν, οἷον ἐκ τῆς φρίκης, μεταβολή τε καὶ ἱδρὼς καὶ θερμότης ἀήθης λαμβάνει. b δεξάμενος γὰρ τοῦ κάλλους τὴν ἀπορροὴν διὰ τῶν ὀμμάτων ἐθερμάνθη, ᾗ ἡ τοῦ πτεροῦ φύσις ἄρδεται. θερ-

alienationum optima atque ex optimis fit et habenti et illi qui particeps fit ejus, et qui hoc tenetur furore, cum amet pulchra, amator vocatur. ut enim dictum est, omnis animus hominis ea quæ vere sunt intuitus est, alioquin in hoc animal non venisset, recordari vero ex iis quæ hic sunt illorum non facile est omnibus, nec quot tunc illa breve tempus inspexerunt, nec quot huc descendentes infortunati fuerunt, ita ut quibusdam consuetudinibus ad injusta revertentes, sacrorum quæ tunc inspexerant oblivionem susceperint. quamobrem pauci restant, quibus satis memoriæ supersit. hi vero quando hic similitudinem aliquam eorum quæ illic sunt intuentur, obstupescunt et non amplius sui compotes manent, quæ tamen hæc sit affectio ignorant, quia non satis omnino persentiunt. justitiæ quidem et temperantiæ et aliorum, quæcumque animis pretiosa sunt, splendorem nullum in imaginibus quæ hic sunt cernimus, sed per obscura instrumenta vix et perpauci ad eorum imagines accedentes ejus quod repræsentatur genus adspiciunt. at pulchritudinem tunc licebat videre nitidam, quando cum beato illo choro felicem visionem contemplationemque sequuti cum Jove quidem nos, alii vero cum alio quodam deorum viderunt et initiati sunt sacris, quæ fas est dicere sacrorum omnium beatissima, quæ celebramus integri quidem ipsi et malorum expertes, quot in posterum nos manebant, integra quoque et simplicia immobiliaque et beata spectacula initiati inspectantes pura in luce, puri et non signati hoc, quod nunc circumferentes corpus vocamus, in modum ostreæ huic alligati.

XXXI. Hæc autem memoriæ sunt accepta ferenda, propter quam desiderio illorum, quæ quondam vidimus, nunc sermonem extendimus. pulchritudo autem, quemadmodum diximus, et cum illis progrediens effulgebat tunc, et huc profecti percepimus eam per sensum nostrorum perspicacissimum clarissime refulgentem. oculorum enim est in nobis sensus acerrimus, quibus sapientiam non cernimus: ardentes enim amores excitaret, si sui talem quandam claram imaginem præberet oculis observatam: eadem est de ceteris quæ sunt amabilia ratio. at vero pulchritudo sola hanc habuit sortem, ut maxime omnium et perspicua sit et amabilis. qui ergo non est mysteriis nuper initiatus aut depravatus, haud celeriter huc illinc ad ipsam pulchritudinem excitatur, similitudinem hic quandam quæ ab illa denominatur adspiciens. quapropter non veneratur dum adspicit, sed quadrupedis ritu deditus voluptati coire et concumbere nititur petulanterque congrediens nec timet nec erubescit voluptatem præter naturam sectans. sed qui recens initiatus est sacris, quive aliquando est plurima contemplatus, quando vultum divina forma decorum videt apte ipsam pulchritudinem imitatum, vel aliquam corporis speciem, primo quidem horret metusque vetus aliquis in eum revolvitur, deinde inspiciens tanquam deum colit, ac nisi vereretur vehementis insaniæ famam, sacra amatis non aliter quam dei statuæ faceret. intuitum vero eum, velut ex horrore, permutatio, sudor et ardor insolitus occupat. quando enim pulchritudinis influxum per oculos accipit, calefit, quo pennarum natura irriga-

μανθέντος δ' ἐτάκη τὰ περὶ τὴν ἔκφυσιν, ἃ πάλαι ὑπὸ σκληρότητος συμμεμυκότα εἶργε μὴ βλαστάνειν. ἐπιρρυείσης δὲ τῆς τροφῆς ᾤδησέ τε καὶ ὥρμησε φύεσθαι ἀπὸ τῆς ῥίζης ὁ τοῦ πτεροῦ καυλὸς ὑπὸ πᾶν τὸ τῆς ψυ- 5 χῆς εἶδος· πᾶσα γὰρ ἦν τὸ πάλαι πτερωτή.

XXXII. Ζεῖ οὖν ἐν τούτῳ ὅλη καὶ ἀνακηκίει, καὶ ὅπερ τὸ τῶν ὀδοντοφυούντων πάθος περὶ τοὺς ὀδόντας c γίγνεται, ὅταν ἄρτι φύωσι, κνῆσίς τε καὶ ἀγανάκτησις περὶ τὰ οὖλα, ταὐτὸν δὴ πέπονθεν ἡ τοῦ πτεροφυεῖν 10 ἀρχομένου ψυχή· ζεῖ τε καὶ ἀγανακτεῖ καὶ γαργαλίζεται φύουσα τὰ πτερά. ὅταν μὲν οὖν βλέπουσα πρὸς τὸ τοῦ παιδὸς κάλλος, ἐκεῖθεν μέρη ἐπιόντα καὶ ῥέοντα, ἃ δὴ διὰ ταῦθ' ἵμερος καλεῖται, δεχομένη [τὸν ἵμερον] ἄρδηταί τε καὶ θερμαίνηται, λωφᾷ τε τῆς ὀδύνης καὶ d 15 γέγηθεν· ὅταν δὲ χωρὶς γένηται καὶ αὐχμήσῃ, τὰ τῶν διεξόδων στόματα, ᾗ τὸ πτερὸν ὁρμᾷ, συναυαινόμενα μύσαντ' ἀποκλείει τὴν βλάστην τοῦ πτεροῦ. ἡ δ' ἐντὸς μετὰ τοῦ ἱμέρου ἀποκεκλῃμένη, πηδῶσα οἷον τὰ σφύζοντα, τῇ διεξόδῳ ἐγχρίει ἑκάστη τῇ καθ' αὑτήν, 20 ὥστε πᾶσα κεντουμένη κύκλῳ ἡ ψυχὴ οἰστρᾷ καὶ ὀδυνᾶται. μνήμην δ' αὖ ἔχουσα τοῦ καλοῦ γέγηθεν. ἐκ δ' ἀμφοτέρων μεμιγμένων ἀδημονεῖ τε τῇ ἀτοπίᾳ τοῦ e πάθους καὶ ἀποροῦσα λυττᾷ, καὶ ἐμμανὴς οὖσα οὔτε νυκτὸς δύναται καθεύδειν οὔτε μεθ' ἡμέραν, οὗ ἂν ᾖ, 25 μένειν, θεῖ δὲ ποθοῦσα ὅπου ἂν οἴηται ὄψεσθαι τὸν ἔχοντα τὸ κάλλος. ἰδοῦσα δὲ καὶ ἐποχετευσαμένη ἵμερον ἔλυσε μὲν τὰ τότε συμπεφραγμένα, ἀναπνοὴν δὲ λαβοῦσα κέντρων τε καὶ ὠδίνων ἔληξεν, ἡδονὴν δ' αὖ ταύτην γλυκυτάτην ἐν τῷ παρόντι καρποῦται. 252 ὅθεν δὴ ἑκοῦσα εἶναι οὐκ ἀπολείπεται, οὐδέ τινα τοῦ a καλοῦ περὶ πλείονος ποιεῖται, ἀλλὰ μητέρων τε καὶ ἀδελφῶν καὶ ἑταίρων πάντων λέλησται, καὶ οὐσίας δι' ἀμέλειαν ἀπολλυμένης παρ' οὐδὲν τίθεται, νομίμων δὲ καὶ εὐσχημόνων, οἷς προτοῦ ἐκαλλωπίζετο, πάντων 35 καταφρονήσασα δουλεύειν ἑτοίμη καὶ κοιμᾶσθαι ὅπου ἂν ἐᾷ τις ἐγγυτάτω τοῦ πόθου· πρὸς γὰρ τῷ σέβεσθαι τὸν τὸ κάλλος ἔχοντα ἰατρὸν εὕρηκε μόνον τῶν μεγίστων πόνων. τοῦτο δὲ τὸ πάθος, ὦ παῖ καλέ, πρὸς b ὃν δή μοι ὁ λόγος, ἄνθρωποι μὲν Ἔρωτα ὀνομάζουσι, 40 θεοὶ δ' ὃ καλοῦσιν ἀκούσας εἰκότως διὰ νεότητα γελάσει. λέγουσι δέ, οἶμαι, τινὲς Ὁμηριδῶν ἐκ τῶν ἀποθέτων ἐπῶν δύ' ἔπη εἰς τὸν Ἔρωτα, ὧν τὸ ἕτερον ὑβριστικὸν πάνυ καὶ οὐ σφόδρα τι ἔμμετρον. ὑμνοῦσι δ' ὧδε·

45 τὸν δ' ἤτοι θνητοὶ μὲν Ἔρωτα καλοῦσι ποτηνόν,
ἀθάνατοι δὲ Πτέρωτα διὰ πτερόφοιτον ἀνάγκην. c

τούτοις δὴ ἔξεστι μὲν πείθεσθαι, ἔξεστι δὲ μή· ὅμως δ' ἥ γ' αἰτία καὶ τὸ πάθος τῶν ἐρώντων τοῦτ' ἐκεῖνο τυγχάνει ὄν.

50 XXXIII. Τῶν μὲν οὖν Διὸς ὀπαδῶν ὁ ληφθεὶς ἐμβριθέστερον δύναται φέρειν τὸ τοῦ πτερωνύμου ἄχθος· ὅσοι δ' Ἄρεώς τε θεραπευταί, καὶ μετ' ἐκείνου περιεπόλουν, ὅταν ὑπ' Ἔρωτος ἁλῶσι καί τι οἰηθῶσιν ἀδι-

tur. postquam vero incaluit, liquescunt quæ ad pullulandum spectant, quæ diu præ duritie compacta exitum germinis cohibebant. ubi autem influxerit alimonia, pennarum germina jam ab ipsis radicibus tumescentia impetu quodam per animi speciem totam nituntur erumpere: totus enim erat olim alatus.

XXXII. Fervet igitur tunc omnis et prosilit atque quod accidit dentes emittentibus, si dentes jam pullulaverunt, ut pruritu et dolore gingivarum vexentur, idem accidit pennas emittere incipienti animo: fervet et titillatione molestiaque afficitur alas proferens. itaque cum pueri pulchritudinem intuetur, hinc exeuntes et effluentes parte (*μέρη ἐπιόντα-ῥέοντα*, unde ἵμερος dictus est hic affectus) imbibens irrigatur calescitque, dolere jam desinit atque lætatur: cum vero procul abfuerit et exaruerit, simul exarescentes meatus, qua parte scaturire nititur ala, et constricti pennarum germen cohibent. hoc intus una cum cupiditate occlusum, palpitantium arteriarum more saliens, ipsum sibimet suos meatus pungit, ita ut totus animus undique saucius stimulo concitetur et angatur. rursus vero memor pulchritudinis delectatur. ex utrisque vero permixtis affectus hujusmodi novitate vexatur et anxius furit, atque insaniens. neque nocte dormire potest neque die usquam consistere, sed discurrit desiderans pulchrum videre. videns autem et influxum illum cupiditatis hauriens, obstructa prius resolvit, et cum jam respiraverit stimulis doloribusque liberatur, et hac utique suavissima voluptate in præsens fruitur. itaque nunquam ab illa sponte discedit, neque quemquam pluris facit quam amatum, sed matres, fratres amicosque omnes oblivioni tradit, ac dissipato per incuriam patrimonio minime commovetur, justa vero et honesta, quibus antea gloriari solebat, omnia penitus aspernatur et servire et jacere paratus ubicumque permittitur, modo proxime suum desiderium: non enim colit solummodo illum, cui pulchritudo est, sed medicum etiam hunc gravissimorum dolorum sibi solum invenit. hunc utique affectum, o pulcher puer, ad quem meus est sermo, homines ἔρωτα (id est amorem) appellant, quo autem modo dii nominant, si audieris, merito propter juventutem ridebis. tradunt Homerici quidam, ut arbitror, ex reconditis carminibus, in amorem versus duos, quorum alter valde petulans neque admodum concinni metri. sic autem aiunt:

hunc quidem mortales ἔρωτα (amorem) vocant volatilem;
immortales autem Πτέρωτα (alatum) propter volandi necessitatem.

his licet credere et non credere: causa tamen affectioque amantium hæc ipsa est.

XXXIII. Quotcumque igitur ex Jovis sectatoribus capti fuerint, gravius constantiusque illius onus, cui a pennis nomen, ferre possunt: qui vero Martem coluerunt cumque illo circumvagati sunt, amore illaqueati, si quam ab

κεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἐρωμένου, φονικοὶ καὶ ἕτοιμοι καθιερεύειν αὑτούς τε καὶ τὰ παιδικά. καὶ οὕτω καθ' ἕκαστον θεόν, οὗ ἕκαστος ἦν χορευτής, ἐκεῖνον τιμῶν τε καὶ μιμούμενος εἰς τὸ δυνατὸν ζῇ, ἕως ἂν ᾖ ἀδιάφθορος, καὶ τὴν τῇδε πρώτην γένεσιν βιοτεύει· καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ πρός τε τοὺς ἐρωμένους καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμιλεῖ τε καὶ προσφέρεται. τόν τ' οὖν ἔρωτα τῶν καλῶν πρὸς τρόπου ἐκλέγεται ἕκαστος, καὶ ὡς θεὸν αὐτὸν ἐκεῖνον ὄντα ἑαυτῷ οἷον ἄγαλμα τεκταίνεταί τε καὶ κατακοσμεῖ, ὡς τιμήσων τε καὶ ὀργιάσων. οἱ μὲν δὴ οὖν Διὸς Δῖόν τιν' εἶναι ζητοῦσι τὴν ψυχὴν τὸν ὑφ' αὑτῶν ἐρώμενον. σκοποῦσιν οὖν, εἰ φιλόσοφός τε καὶ ἡγεμονικὸς τὴν φύσιν, καὶ ὅταν αὐτὸν εὑρόντες ἐρασθῶσι, πᾶν ποιοῦσιν, ὅπως τοιοῦτος ἔσται. ἐὰν οὖν μὴ πρότερον ἐμβεβῶσι τῷ ἐπιτηδεύματι, τότ' ἐπιχειρήσαντες μανθάνουσί θ' ὅθεν ἄν τι δύνωνται καὶ αὐτοὶ μετέρχονται. ἰχνεύοντες δὲ παρ' ἑαυτῶν ἀνευρίσκειν τὴν τοῦ σφετέρου θεοῦ φύσιν, εὐποροῦσι διὰ τὸ συντόνως ἠναγκάσθαι πρὸς τὸν θεὸν βλέπειν, καὶ ἐφαπτόμενοι αὐτοῦ τῇ μνήμῃ ἐνθουσιῶντες ἐξ ἐκείνου λαμβάνουσι τὰ ἔθη καὶ τἀπιτηδεύματα, καθ' ὅσον δυνατὸν θεοῦ ἀνθρώπῳ μετασχεῖν. καὶ τούτων δὴ τὸν ἐρώμενον αἰτιώμενοι ἔτι τε μᾶλλον ἀγαπῶσι, κἂν ἐκ Διὸς ἀρύτωσιν ὥσπερ αἱ βάκχαι, ἐπὶ τὴν τοῦ ἐρωμένου ψυχὴν ἐπαντλοῦντες ποιοῦσιν ὡς δυνατὸν ὁμοιότατον τῷ σφετέρῳ θεῷ. ὅσοι δ' αὖ μεθ' Ἥρας εἵποντο, βασιλικὸν ζητοῦσι, καὶ εὑρόντες περὶ τοῦτον πάντα δρῶσι ταὐτά. οἱ δ' Ἀπόλλωνός τε καὶ ἑκάστου τῶν θεῶν οὕτω κατὰ τὸν θεὸν ἰόντες ζητοῦσι τὸν σφέτερον παῖδα πεφυκέναι, καὶ ὅταν κτήσωνται, μιμούμενοι αὐτοί τε καὶ τὰ παιδικὰ πείθοντες καὶ ῥυθμίζοντες εἰς τὸ ἐκείνου ἐπιτήδευμα καὶ ἰδέαν ἄγουσιν, ὅση ἑκάστῳ δύναμις, οὐ φθόνῳ οὐδ' ἀνελευθέρῳ δυσμενείᾳ χρώμενοι πρὸς τὰ παιδικά, ἀλλ' εἰς ὁμοιότητα αὑτοῖς καὶ τῷ θεῷ, ὃν ἂν τιμῶσι, πᾶσαν πάντως ὅτι μάλιστα πειρώμενοι ἄγειν οὕτω ποιοῦσι. προθυμία μὲν οὖν τῶν ὡς ἀληθῶς ἐρώντων καὶ τελετή, ἐάν γε διαπράξωνται ὃ προθυμοῦνται, ἥν λέγω, οὕτω καλή τε καὶ εὐδαιμονικὴ ὑπὸ τοῦ δι' ἔρωτα μανέντος φίλου τῷ φιληθέντι γίγνεται, ἐὰν αἱρεθῇ. ἁλίσκεται δὲ δὴ ὁ αἱρεθεὶς τοιῷδε τρόπῳ.

XXXIV. Καθάπερ ἐν ἀρχῇ τοῦδε τοῦ μύθου τριχῇ διειλόμην ψυχὴν ἑκάστην, ἱππομόρφω μὲν δύο τινὲ εἴδη, ἡνιοχικὸν δ' εἶδος τρίτον, καὶ νῦν ἔτι ἡμῖν ταῦτα μενέτω. τῶν δὲ δὴ ἵππων ὁ μέν, φαμέν, ἀγαθός, ὁ δ' οὔ· ἀρετὴ δὲ τίς τοῦ ἀγαθοῦ ἢ (τοῦ) κακοῦ κακία, οὐ διείπομεν, νῦν δὲ λεκτέον. ὁ μὲν τοίνυν αὐτοῖν ἐν τῇ καλλίονι στάσει ὢν τό τ' εἶδος ὀρθὸς καὶ διηρθρωμένος, ὑψαύχην, ἐπίγρυπος, λευκὸς ἰδεῖν, μελανόμματος, τιμῆς ἐραστὴς μετὰ σωφροσύνης τε καὶ αἰδοῦς, [καὶ] ἀληθινῆς δόξης ἑταῖρος, ἄπληκτος κελεύσματι μόνον καὶ λόγῳ ἡνιοχεῖται· ὁ δ' αὖ σκολιός, πολὺς εἰκῇ συμπεφορημένος, κρατεραύχην, βραχυτράχηλος, σιμοπρόσωπος, μελάγχρως, γλαυκόμματος, ὕφαιμος,

amato sibi inferri injuriam putant, in cædem facile provolant, præcipitesque tum ad se tum ad amatos necandos feruntur. atque ita secundum quemque deorum, cum quo quilibet chorum egit, eumdem honorans et imitans quantum potest vivit, quoad permanet incorruptus, et hoc pacto primam hic vitæ generationem ducit; itaque talem se erga amatos et ceteros exhibet et ita versatur cum illis. amorem ergo pulchrorum ex suo quisque deligit more, et, tanquam deus sibi ille sit, quasi statuam fabricat et exornat, ut honoraturus atque celebraturus. Jovis igitur cultores eum sibi amandum quærunt, cujus Jovialis sit animus. quare considerant utrum ad philosophiam et imperium natura sit aptus, et quando illum amant inventum, omni opere contendunt quo ille talis evadat. si igitur non prius quod exoptant ingressi fuerint studio suo, tunc contendunt admodum discuntque undecumque aliquid possunt atque ipsi etiam ad hoc opus progrediuntur. investigantes ex se ipsi dei sui naturam, voti tandem compotes fiunt ex eo quod summa quadam attentione mentis aciem in deum erigere compellantur, deinde cum per memoriam illum attingunt, divinitate afflantur atque ex eo mores et studia, quatenus homini licet dei participem fieri, capiunt. quoniam vero horum omnium causas referunt in amatum, dilectione ardentius accenduntur, et si ab Jove hauriant baccharum more, in amati animum transfundentes suo deo quoad possunt simillimum reddunt. quicumque vero Junonem secuti sunt, regium quærunt, quo invento eadem erga illum omnia faciunt. Apollinis præterea et deorum cujusque cultores singuli deos suos imitantes eodem modo affectum natura adolescentem esse cupiunt, eoque comparato et ipsi imitantes et adolescentibus persuadentes moderantesque in numinis illius studium et ideam pro viribus agunt, non invidia, non illiberali malevolentia in adolescentes suos utuntur, sed omni studio illos ad perfectam tum sui tum dei, quem colunt, similitudinem formare conantur. cura igitur et initiatio vere amantium, si modo quod cupiunt fuerint assecuti, tam pulchra et felix ab amico propter amorem furente ei, qui captus fuerit, provenit. comprehenditur autem quisquis capitur hoc pacto.

XXXIV. Sicuti quemlibet animum ab initio hujus fabulæ trifariam divisimus, equorum quidem formas geminas duas quasdam species ponentes, aurigæ vero speciem tertiam, eadem nobis etiam in præsentia maneant. equorum autem alter bonus, ut diximus, alter non: quæ autem boni equi virtus aut mali pravitas sit, nondum plane diximus, nunc vero dicendum. alter horum qui pulchriore statu, specie rectus, membris bene compositus, elata cervice, naribus aquilinis, albo colore, nigris oculis, honoris cupidus, temperantiæ pudorisque, veræ opinionis amicus, nullis stimulis indigens, sed cohortatione sola rationeque regitur: alter autem intortus, multiplex temere et confusis membris compositus, dura cervice, brevi collo, simo vultu fusco colore, oculis cæsiis sanguineque suffusis,

ὕβρεως καὶ ἀλαζονείας ἑταῖρος, περὶ ὦτα λάσιος, κωφός, μάστιγι μετὰ κέντρων μόγις ὑπείκων.

XXXV. Ὅταν δ' οὖν ὁ ἡνίοχος ἰδὼν τὸ ἐρωτικὸν ὄμμα, πᾶσαν αἰσθήσει διαθερμήνας τὴν ψυχήν, γαργαλισμοῦ τε καὶ πόθου κέντρων ὑποπλησθῇ, ὁ μὲν εὐπειθὴς τῷ ἡνιόχῳ τῶν ἵππων, ἀεί τε καὶ τότ' αἰδοῖ βιαζόμενος, ἑαυτὸν κατέχει μὴ ἐπιπηδᾶν τῷ ἐρωμένῳ· ὁ δ' οὔτε κέντρων ἡνιοχικῶν οὔτε μάστιγος ἔτι ἐντρέπεται, σκιρτῶν δὲ βίᾳ φέρεται, καὶ πάντα πράγματα παρέχων τῷ σύζυγί τε καὶ ἡνιόχῳ ἀναγκάζει ἰέναι τε πρὸς τὰ παιδικὰ καὶ μνείαν ποιεῖσθαι τῆς τῶν ἀφροδισίων χάριτος. τὼ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντιτείνετον ἀγανακτοῦντε, ὡς δεινὰ καὶ παράνομα ἀναγκαζομένω· τελευτῶντε δέ, ὅταν μηδὲν ᾖ πέρας κακοῦ, πορεύεσθον ἀγομένω, εἴξαντε καὶ ὁμολογήσαντε ποιήσειν τὸ κελευόμενον. καὶ πρὸς αὐτῷ τ' ἐγένοντο καὶ εἶδον τὴν ὄψιν τὴν τῶν παιδικῶν ἀστράπτουσαν. ἰδόντος δὲ τοῦ ἡνιόχου ἡ μνήμη πρὸς τὴν τοῦ κάλλους φύσιν ἠνέχθη, καὶ πάλιν εἶδεν αὐτὴν μετὰ σωφροσύνης ἐν ἁγνῷ βάθρῳ βεβῶσαν. ἰδοῦσα δ' ἔδεισέ τε καὶ σεφθεῖσα ἀνέπεσεν ὑπτία, καὶ ἅμ' ἠναγκάσθη εἰς τοὐπίσω ἑλκύσαι τὰς ἡνίας οὕτω σφόδρα, ὥστ' ἐπὶ τὰ ἰσχία ἄμφω καθίσαι τὼ ἵππω, τὸν μὲν ἑκόντα [διὰ τὸ μὴ ἀντιτείνειν], τὸν δ' ὑβριστὴν μάλ' ἄκοντα. ἀπελθόντε δ' ἀπωτέρω, ὁ μὲν ὑπ' αἰσχύνης τε καὶ θάμβους ἱδρῶτι πᾶσαν ἔβρεξε τὴν ψυχήν, ὁ δέ, λήξας τῆς ὀδύνης, ἣν ὑπὸ τοῦ χαλινοῦ τ' ἔσχε καὶ τοῦ πτώματος, μόγις ἐξαναπνεύσας ἐλοιδόρησεν ὀργῇ πολλὰ κακίζων τόν θ' ἡνίοχον καὶ τὸν ὁμόζυγα ὡς δειλίᾳ τε καὶ ἀνανδρίᾳ λιπόντε τὴν τάξιν καὶ ὁμολογίαν. καὶ πάλιν οὐκ ἐθέλοντε προσιέναι ἀναγκάζων μόγις συνεχώρησε, δεομένοιν εἰσαῦθις ὑπερβαλέσθαι. ἐλθόντος δὲ τοῦ συντεθέντος χρόνου, [οὐ] ἀμνημονεῖν προσποιουμένω ἀναμιμνήσκων, βιαζόμενος, χρεμετίζων, ἕλκων ἠνάγκασεν αὖ προσελθεῖν τοῖς παιδικοῖς ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς λόγους. κἀπειδὴ ἐγγὺς ἦσαν, ἐγκύψας καὶ ἐκτείνας τὴν κέρκον ἐνδακὼν τὸν χαλινὸν μετ' ἀναιδείας ἕλκει. ὁ δ' ἡνίοχος ἔτι μᾶλλον ταὐτὸν πάθος παθών, ὥσπερ ἀφ' ὕσπληγος ἀναπεσών, ἔτι μᾶλλον τοῦ ὑβριστοῦ ἵππου ἐκ τῶν ὀδόντων βίᾳ ὀπίσω σπάσας τὸν χαλινόν, τήν τε κακηγόρον γλῶτταν καὶ τὰς γνάθους καθῄμαξε καὶ τὰ σκέλη τε καὶ τὰ ἰσχία πρὸς τὴν γῆν ἐρείσας ὀδύναις ἔδωκεν. ὅταν δὲ ταὐτὸν πολλάκις πάσχων ὁ πονηρὸς τῆς ὕβρεως λήξῃ, ταπεινωθεὶς ἕπεται ἤδη τῇ τοῦ ἡνιόχου προνοίᾳ, καὶ ὅταν ἴδῃ τὸν καλόν, φόβῳ διόλλυται. ὥστε ξυμβαίνει τότ' ἤδη τὴν τοῦ ἐραστοῦ ψυχὴν τοῖς παιδικοῖς αἰδουμένην τε καὶ δεδοικυῖαν ἕπεσθαι.

XXXVI. ἅτ' οὖν πᾶσαν θεραπείαν ὡς ἰσόθεος θεραπευόμενος οὐχ ὑπὸ σχηματιζομένου τοῦ ἐρῶντος· [ἀλλ' ἀληθῶς τοῦτο πεπονθότος, καὶ αὐτὸς ὢν φύσει φίλος εἰς ταὐτὸν ἄγει τὴν φιλίαν] τῷ θεραπεύοντι, ἐὰν ἄρα καὶ ἐν τῷ πρόσθεν ὑπὸ ξυμφοιτητῶν ἤ τινων ἄλλων διαβεβλημένος ᾖ, λεγόντων, ὡς αἰσχρὸν ἐρῶντι πλησιάζειν, καὶ διὰ τοῦτ' ἀπωθῇ τὸν ἐρῶντα, προϊόν-

arrogantiæ socius et contumaciæ, hirsutis auribus atque surdis, vix flagello stimulisque obtemperans.

XXXV. Quando igitur auriga amatorium adspiciens oculum, totumque sensu inflammans animum titillationis et desiderii stimulis concitatur, tum qui aurigæ obediens est equorum, et semper et tunc pudore cohibitus se ipsum continet ne prosiliat in amatum: alter nihil stimulos aurigæ flagellumque curat, sed exsultans ac violentia delatus, quovis modo conjunctum sibi equum aurigamque perturbat et cogit ad amasium ire, ut eum pelliciat ad Veneris voluptatem. at illi ab initio adversantur indignati, quod ad dira et iniqua trahantur: tandem cum malum id minime cesset, compulsi feruntur, ceduntque et consentiunt quod jussi sunt facere. hinc hærent igniculo adspectumque amasii coruscum conspiciunt. quem intuitus auriga pulchritudinis naturam memoria repetit, rursusque illam cum temperantia cernit in casto fundamento firmiter collocatam. videns autem metuit ac reverens recidit resupinus, et simul cogitur usque adeo habenas retrahere, ut equi ambo femoribus resideant, alter quidem sponte, procax autem alter prorsus invitus. longius vero, discedentes, alter quidem propter verecundiam admirationemque sudore totum animum madefacit, alter vero, a dolore liberatus, quem et frenum et casus incusserat, vix tandem respirat atque cum indignatione conviciatur aurigam equumque conjunctum increpans, quod timiditate atque ignavia ordinem et promissum deseruerint. rursusque nolentes accedere cogens vix tandem concessit illis, differri in posterum exorantibus. accedente autem statuto tempore, illos immemores esse simulantes commonet, urgens, hinniens, trahens compellit iterum iisdem verbis amasium affari. postquam vero prope accesserunt, inflexus extensa cauda frenum mordet et impudentissime rapit. sed auriga multo magis eadem passus, quasi a carceribus statim retro relapsus, habenas longe vehementius trahit et dentes equi flagitiosi reprimit, impuram linguam maxillasque cruentat et crura natesque humum defigens dolore afficit. idem cum sæpe jam pravus ille perpessus lascivire desierit, mansuefactus jam aurigæ obtemperat providentiæ, et cum viderit pulchrum, formidine contremiscit. adeo ut tunc contingat amatoris animum jam cum reverentia et metu amasium sequi.

XXXVI. utpote igitur omni cultu, tanquam deo æqualis adolescens observatus ab amatore haud quidem simulante sed revera sic affecto, cum ipse natura colentis sit amicus, etiam si forte antea a condiscipulis aut aliis quibusdam calumnia petitus fuerit, dicentibus turpe esse amanti appropinquare, ideoque amantem rejecerit, tandem vero procedente tempore ætas et naturæ debitus ordo eum ut admittant

τος δ' ἤδη τοῦ χρόνου ἥ θ' ἡλικία καὶ τὸ χρεὼν ἤγαγεν εἰς τὸ προσέσθαι αὐτὸν εἰς ὁμιλίαν. οὐ γὰρ δήποθ' εἵμαρται κακὸν κακῷ φίλον οὐδ' ἀγαθὸν μὴ φίλον ἀγαθῷ εἶναι. προσεμένου δὲ καὶ λόγον τε καὶ ὁμιλίαν δεξαμένου, ἐγγύθεν ἡ εὔνοια γιγνομένη τοῦ ἐρῶντος ἐκπλήττει τὸν ἐρώμενον, διαισθανόμενον, ὅτι οὐδ' οἱ ξύμπαντες ἄλλοι φίλοι τε καὶ οἰκεῖοι μοῖραν φιλίας οὐδεμίαν παρέχονται πρὸς τὸν ἔνθεον φίλον. ὅταν δὲ χρονίζῃ τοῦτο δρῶν καὶ πλησιάζῃ μετὰ τοῦ ἅπτεσθαι ἔν τε γυμνασίοις καὶ [ἐν] ταῖς ἄλλαις ὁμιλίαις, τότ' ἤδη ἡ τοῦ ῥεύματος ἐκείνου πηγή, ὃν ἵμερον Ζεὺς Γανυμήδους ἐρῶν ὠνόμασε, πολλὴ φερομένη πρὸς τὸν ἐραστήν, ἡ μὲν εἰς αὐτὸν ἔδυ, ἡ δ' ἀπομεστουμένου ἔξω ἀπορρεῖ· καὶ οἷον πνεῦμα ἤ τις ἠχὼ ἀπὸ λείων τε καὶ στερεῶν ἁλλομένη πάλιν ὅθεν ὡρμήθη φέρεται, οὕτω τὸ τοῦ κάλλους ῥεῦμα πάλιν εἰς τὸν καλὸν διὰ τῶν ὀμμάτων ἰόν, ᾗ πέφυκεν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἰέναι, ἀφικόμενον καὶ ἀναπτερῶσαν τὰς διόδους τῶν πτερῶν ἄρδει τε καὶ ὥρμησε πτεροφυεῖν τε, καὶ τὴν τοῦ ἐρωμένου αὖ ψυχὴν ἔρωτος ἐνέπλησεν. ἐρᾷ μὲν οὖν, ὅτου δέ, ἀπορεῖ· καὶ οὔθ' ὅ τι πέπονθεν οἶδεν οὐδ' ἔχει φράσαι, ἀλλ' οἷον ἀπ' ἄλλου ὀφθαλμίας ἀπολελαυκὼς πρόφασιν εἰπεῖν οὐκ ἔχει, ὥσπερ δ' ἐν κατόπτρῳ [ἐν] τῷ ἐρῶντι ἑαυτὸν ὁρῶν λέληθε. καὶ ὅταν μὲν ἐκεῖνος παρῇ, λήγει κατὰ ταὔτ' ἐκείνῳ τῆς ὀδύνης· ὅταν δ' ἀπῇ, κατὰ ταὔτ' αὖ ποθεῖ καὶ ποθεῖται, εἴδωλον ἔρωτος ἀντέρωτα ἔχων· καλεῖ δ' αὐτὸν καὶ οἴεται οὐκ ἔρωτα, ἀλλὰ φιλίαν εἶναι. ἐπιθυμεῖ δ' ἐκείνῳ παραπλησίως μέν, ἀσθενεστέρως δ' ὁρᾶν, ἅπτεσθαι, φιλεῖν, συγκατακεῖσθαι. καὶ δή, οἷον εἰκός, ποιεῖ τὸ μετὰ τοῦτο ταχὺ ταῦτα. ἐν οὖν τῇ συγκοιμήσει τοῦ μὲν ἐραστοῦ ὁ ἀκόλαστος ἵππος ἔχει ὅ τι λέγῃ πρὸς τὸν ἡνίοχον, καὶ ἀξιοῖ ἀντὶ πολλῶν πόνων σμικρὰ ἀπολαῦσαι· ὁ δὲ τῶν παιδικῶν ἔχει μὲν οὐδὲν εἰπεῖν, σπαργῶν δὲ καὶ ἀπορῶν περιβάλλει τὸν ἐραστὴν καὶ φιλεῖ, ὡς σφόδρ' εὔνουν ἀσπαζόμενος, ὅταν τε συγκατακέωνται, οἷός ἐστι μὴ ἂν ἀπαρνηθῆναι τὸ αὑτοῦ μέρος χαρίσασθαι τῷ ἐρῶντι, εἰ δεηθείη τυχεῖν. ὁ δ' ὁμόζυξ αὖ μετὰ τοῦ ἡνιόχου πρὸς ταῦτα μετ' αἰδοῦς καὶ λόγου ἀντιτείνει.

XXXVII. Ἐὰν μὲν δὴ οὖν εἰς τεταγμένην τε δίαιταν καὶ φιλοσοφίαν νικήσῃ τὰ βελτίω τῆς διανοίας ἀγαγόντα, μακάριον μὲν καὶ ὁμονοητικὸν τὸν ἐνθάδε βίον διάγουσιν, ἐγκρατεῖς αὑτῶν καὶ κόσμιοι ὄντες, δουλωσάμενοι μὲν ᾧ κακία ψυχῆς ἐνεγίγνετο, ἐλευθερώσαντες δ' ᾧ ἀρετή· τελευτήσαντες δὲ δή, ὑπόπτεροι καὶ ἐλαφροὶ γεγονότες, τῶν τριῶν παλαισμάτων τῶν ὡς ἀληθῶς Ὀλυμπιακῶν ἓν νενικήκασιν, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν οὔτε σωφροσύνη ἀνθρωπίνη οὔτε θεία μανία δυνατὴ πορίσαι ἀνθρώπῳ. ἐὰν δὲ δὴ διαίτῃ φορτικωτέρᾳ τε καὶ ἀφιλοσόφῳ, φιλοτίμῳ δὲ χρήσωνται, τάχ' ἄν που ἐν μέθαις ἤ τινι ἄλλῃ ἀμελείᾳ τὼ ἀκολάστω αὐτοῖν ὑποζυγίω λαβόντε τὰς ψυχὰς ἀφρούρους, ξυναγαγόντε εἰς ταὐτόν, τὴν ὑπὸ τῶν πολλῶν μακαριστὴν αἵρεσιν εἵ-

amantem inducunt. nunquam enim fato decretum est vel malum amicum malo vel bonum bono non amicum esse. ergo cum adolescens colloquio et consuetudine receperit amatorem, tunc amantis benevolentia jam facta propinquior amatum ipsum admirari compellit, animadvertentem necessariorum amicorumque omnium aliorum benevolentiam, si cum amico divinitus afflato conferatur, nullius esse momenti. ac si illis diutius immoretur et appropinquet et in gymnasiis ceterisve consortiis tangat, tunc jam fluxus illius fons, quem ἵμερον (cupidineum influxum) Jupiter Ganymedis amore captus vocavit, qui in amantem uberrimus influxit, partim in ipsum infusus est, partim foris effluit cum exuberavit: ac veluti aer aut echo a levibus solidisque repulsa eodem unde venerunt reflectuntur, ita pulchritudinis ille fluxus rursus in pulchrum per oculos iens, qua penetrare in animum consuevit, refluens et aperiens pennarum meatus irrigat, ut jam incipiant pullulare, atque ita amanti rursus animum implet amore. amat igitur, quid vero amet ambigit: atque effectum suum nec novit nec eloqui potest, sed perinde ac si lippi alicujus adspectu oculos similiter sit infectus, præsentis morbi assignare causam nescit, nec animadvertit quod se ipsum in amatore tanquam in speculo respicit. itaque præsente illo, dolere ut ille similiter desinit: absente vero, desiderat vicissim desideratus, mutuum amorem tanquam amoris imaginem possidens: nec amorem ipsum sed amicitiam et vocavit et putat. cupit ergo fere ut ille, quamvis moderatius videre, tangere, amare, osculari, considere. et, ut par est, posthac protinus hæc facit. in ipsa igitur consuetudine amatoris quidem intemperans equus habet quod dicat aurigæ, et brevem efflagitat pro multis laboribus voluptatem: adolescentis autem equus eidem quod dicat non habet, sed percitus anxiusque amantem mutua prosequitur benevolentia, amantissimo suo congratulatus, atque in ipsa familiaritate paratus est pro viribus amatoris desiderio obtemperare. conjugatus autem equus simul et auriga cum pudore et ratione his in rebus huic adversantur.

XXXVII. Quare si secundum rectam vitæ institutionem et philosophiæ studia meliores cogitationis partes vincant ut has sequatur, beatam atque concordem præsentem vitam agunt, sui ipsorum domini atque modesti, ea parte subjecta, cui animæ vitium inerat, ea contra liberata, cui virtus. in hujus autem vitæ fine recuperatis alis levefacti, trium certaminum vere Olympicorum unum pervicerunt, quo quidem nullum præstantius bonum aut humana temperantia aut divinus furor hominibus afferre potest. quodsi tetriorem vitam philosophiæ expertem, alioquin ambitiosam sequuti sint, fortasse in ebrietate aut alia quavis negligentia intemperati illorum equi incautos animos invadunt, eosque aut ad idem ducentes illud eligunt, quod vulgus beatissimum judicat, et in ejus desiderii expletione

λέτην τε καὶ διεπράξαντο· καὶ διαπραξαμένω τὸ λοιπὸν ἤδη χρῶνται μὲν αὐτῇ, σπανίᾳ δὲ, ἅτ' οὐ πάσῃ δεδογμένα τῇ διανοίᾳ πράττοντες. φίλω μὲν οὖν καὶ τούτω, ἧττον δ' ἐκείνων ἀλλήλοιν διά τε τοῦ ἔρωτος 5 καὶ ἔξω γενομένω διάγουσι, πίστεις τὰς μεγίστας ἡγουμένω ἀλλήλοιν δεδωκέναι τε καὶ δεδέχθαι, ἃς οὐ θεμιτὸν εἶναι λύσαντας εἰς ἔχθραν ποτ' ἐλθεῖν. ἐν δὲ τῇ τελευτῇ ἄπτεροι μὲν, ὡρμηκότες δὲ πτεροῦσθαι ἐκβαίνουσι τοῦ σώματος, ὥστ' οὐ σμικρὸν ἆθλον τῆς ἐρωτι- 10 κῆς μανίας φέρονται· εἰς γὰρ σκότον καὶ τὴν ὑπὸ γῆς πορείαν οὐ νόμος ἐστὶν ἔτι ἐλθεῖν τοῖς κατηργμένοις ἤδη τῆς ὑπουρανίου πορείας, ἀλλὰ φανὸν βίον διάγοντας εὐδαιμονεῖν μετ' ἀλλήλων πορευομένους, καὶ ὁμοπτέρους ἔρωτος χάριν, ὅταν γένωνται, γενέσθαι.

15 XXXVIII. Ταῦτα τοσαῦτα, ὦ παῖ, καὶ θεῖα οὕτω σοι δωρήσεται ἡ παρ' ἐραστοῦ φιλία. ἡ δ' ἀπὸ τοῦ μὴ ἐρῶντος οἰκειότης, σωφροσύνῃ θνητῇ κεκραμένη, θνητά τε καὶ φειδωλὰ οἰκονομοῦσα, ἀνελευθερίαν ὑπὸ πλήθους ἐπαινουμένην ὡς ἀρετὴν τῇ φίλῃ ψυχῇ ἐντε- 257 κοῦσα, ἐννέα χιλιάδας ἐτῶν περὶ γῆν κυλινδουμένην αὐτὴν καὶ ὑπὸ γῆς ἄνουν παρέξει. Αὕτη σοι, ὦ φίλε Ἔρως, εἰς ἡμετέραν δύναμιν ὅτι καλλίστη καὶ ἀρίστη δέδοταί τε καὶ ἐκτέτισται παλινῳδία, τά τ' ἄλλα καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἠναγκασμένη ποιητικοῖς τισι διὰ Φαῖ- 25 δρον εἰρῆσθαι. ἀλλὰ τῶν προτέρων τε συγγνώμην καὶ τῶνδε χάριν ἔχων εὐμενὴς καὶ ἵλεως τὴν ἐρωτικήν μοι τέχνην ἣν ἔδωκας μήτ' ἀφέλῃ μήτε πηρώσῃς δι' ὀργὴν, δίδου δ' ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν παρὰ τοῖς καλοῖς τίμιον εἶναι. [ἐν] τῷ πρόσθε δ' εἴ τι λόγῳ σοι ἀπηνὲς εἴπομεν 30 Φαῖδρός τε κἀγὼ, Λυσίαν, τὸν τοῦ λόγου πατέρα, αἰτιώμενος παῦε τῶν τοιούτων λόγων, ἐπὶ φιλοσοφίαν δὲ, ὥσπερ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πολέμαρχος τέτραπται, τρέψον, ἵνα καὶ ὁ ἐραστὴς ὅδ' αὐτοῦ μηκέτ' ἐπαμφοτερίζῃ, καθάπερ νῦν, ἀλλ' ἁπλῶς πρὸς Ἔρωτα μετὰ 35 φιλοσόφων λόγων τὸν βίον ποιῆται.

XXXIX. ΦΑΙ. Συνεύχομαί σοι, ὦ Σώκρατες, εἴπερ ἄμεινον ταῦθ' ἡμῖν εἶναι, ταῦτα γίγνεσθαι. τὸν λόγον δέ σου πάλαι θαυμάσας ἔχω, ὅσῳ καλλίω τοῦ προτέρου ἀπειργάσω. ὥστ' ὀκνῶ, μή μοι ὁ Λυσίας 40 ταπεινὸς φανῇ, ἐὰν ἄρα καὶ ἐθελήσῃ πρὸς αὐτὸν ἄλλον ἀντιπαρατεῖναι. καὶ γάρ τις αὐτὸν, ὦ θαυμάσιε, ἔναγχος τῶν πολιτικῶν τοῦτ' αὐτὸ λοιδορῶν ὠνείδιζε, καὶ διὰ πάσης τῆς λοιδορίας ἐκάλει λογογράφον. τάχ' ἂν οὖν ὑπὸ φιλοτιμίας ἐπίσχοι ἡμῖν ἂν τοῦ γράφειν. — 45 ΣΩ. Γελοῖόν γ', ὦ νεανία, τὸ δόγμα λέγεις, καὶ τοῦ ἑταίρου συχνὸν διαμαρτάνεις, εἰ αὐτὸν οὕτως ἡγεῖ τινα ψοφοδεᾶ. ἴσως δὲ καὶ τὸν λοιδορούμενον αὐτῷ οἴει νομίζοντα λέγειν ἃ ἔλεγεν. — ΦΑΙ. Ἐφαίνετο γάρ, ὦ Σώκρατες, καὶ σύνοισθά που καὶ αὐτὸς, ὅτι οἱ μέγι- 50 στον δυνάμενοί τε καὶ σεμνότατοι ἐν ταῖς πόλεσιν αἰσχύνονται λόγους τε γράφειν καὶ καταλείπειν συγγράμματα ἑαυτῶν, δόξαν φοβούμενοι τοῦ ἔπειτα χρόνου, μὴ σοφισταὶ καλῶνται. — ΣΩ. Γλυκὺς ἀγκὼν, ὦ Φαῖδρε, λέληθέ σε, ὅτι ἀπὸ τοῦ μακροῦ ἀγκῶνος

jam deinde versantur : hac tamen idcirco raro utuntur, quia non omnis in hoc consentit animi cogitatio. amici ergo et isti, licet minus quam illi superiores, tum fervente amore tum restincto degunt, fidem sibi invicem firmissimam et dedisse et accepisse putantes, quam nefas esse ducunt frangere et inimicos quandoque evadere. in vitæ vero fine non alati quidem, sed pennas emittere cupientes ex corpore exeunt, quamobrem præmium amatorii furoris non parvum reportant : nam in tenebras locumque sub terram descendere illos, qui jam iter sub cœlis agere cœperant, lex prohibet, sed claram vitam agentes beatos fieri jubet dum una pergunt et simul alas emittunt. Atque hæc amoris gratia fiunt.

XXXVIII. Tot igitur ac talia, o puer, tamque divina amatoris tibi amicitia conferet. ejus autem qui non amat familiaritas, temperantiæ mortali conjuncta, mortalibusque et exilibus ministeriis dedita, illiberalitatem illam quæ vulgo virtus habetur, in sodalis sui animo generabit efficietque ut novem annorum millia circa terram et sub terram demens pererret. Hæc tibi, o dilecte Amor, quam pulcherrime optimeque valuimus palinodia poeticis tum verbis tum reliquis data est et persoluta, quam impulsu Phædri coacti sumus dicere. quare et ante dictis ignoscens et hæc grata a nobis accipiens, benignus propitiusque mihi amatoriam artem abs te concessam neque auferas neque obtundas indignatione aliqua, quin da, ut magis quam nunc apud pulchros in pretio sim. tum si quid tibi invisum a Phædro et a me dictum sit, Lysiam, disputationis hujus auctorem, accusans ab hujusmodi sermonibus desistere facias, et ad philosophiam, quemadmodum frater ejus Polemarhus versus est, ita illum converte, ut et hic ejus amator haud amplius ut nunc modo huc modo illuc se transferat, sed simpliciter secundum Amorem cum sapientiæ studio vitam instituat.

XXXIX. Phæ. Hæc ego quoque, si præstat ita fieri, o Socrates, deum oro. tuum vero sermonem jam pridem admiror, quem longe pulchriorem superiore fecisti. itaque jam vereor, ne Lysias mihi humilis videatur, si forte velit huic alium opponere. atqui cum nuper quidam eorum qui rempublicam administant, o vir mirifice, hoc ipso nomine vituperavit, tota accusatione quendam orationum compositorem vocans. fortasse igitur ob ambitionem a scribendo abstinebit. — So. Ridicula hæc, o adolescens, sententia est, et ab amici mente longe aberras, si eum usque adeo meticulosum putas. fortasse vero obtrectatorem ejus existimas hæc putantem dixisse quæ dixit. — Phæ. Ita profecto videbatur, o Socrates, neque te fugit, potentes in republica præstantesque viros vereri orationes componere suaque scripta relinquere, famam metuentes, ne sophistæ posteris videantur. — So. Proverbium illud, dulcis cubitus, o Phædre, te latuit, a longo cubito, qui prope Nilum est,

τοῦ κατὰ Νεῖλον ἐκλήθη. καὶ πρὸς τῷ ἀγκῶνι λανθάνει σε, ὅτι οἱ μέγιστον φρονοῦντες τῶν πολιτικῶν μάλιστ' ἐρῶσι λογογραφίας τε καὶ καταλείψεως συγγραμμάτων, οἵ γε κἀπειδάν τινα γράφωσι λόγον, οὕτως ἀγαπῶσι τοὺς ἐπαινέτας, ὥστε προσπαραγράφουσι πρώτους, οἳ ἂν ἑκασταχοῦ ἐπαινῶσιν αὐτούς. — **ΦΑΙ.** Πῶς λέγεις τοῦτο; οὐ γὰρ μανθάνω. **ΣΩ.** Οὐ μανθάνεις, ὅτι ἐν ἀρχῇ ἀνδρὸς πολιτικοῦ συγγράμματι πρῶτος ὁ ἐπαινέτης γέγραπται; — **ΦΑΙ.** Πῶς; — **ΣΩ.** Ἔδοξέ πού φησι τῇ βουλῇ ἢ τῷ δήμῳ ἢ ἀμφοτέροις· καὶ ὃς εἶπε, τὸν ἑαυτὸν δὴ λέγων μάλα σεμνῶς καὶ ἐγκωμιάζων ὁ συγγραφεύς· ἔπειτα λέγει δὴ (τὸ) μετὰ τοῦτο, ἐπιδεικνύμενος τοῖς ἐπαινέταις τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν, ἐνίοτε πάνυ μακρὸν ποιησάμενος σύγγραμμα. ἤ σοι ἄλλο τι φαίνεται τὸ τοιοῦτον ἢ λόγος συγγεγραμμένος; — **ΦΑΙ.** Οὐκ ἔμοιγε. — **ΣΩ.** Οὐκοῦν ἐὰν μὲν οὗτος ἐμμένῃ, γεγηθὼς ἀπέρχεται ἐκ τοῦ θεάτρου ὁ ποιητής· ἐὰν δ' ἐξαλειφῇ καὶ ἄμοιρος γένηται λογογραφίας τε καὶ τοῦ ἄξιος εἶναι συγγράφειν, πενθεῖ αὐτός τε καὶ οἱ ἑταῖροι. — **ΦΑΙ.** Καὶ μάλα. — **ΣΩ.** Δῆλόν γ' ὅτι οὐχ ὡς ὑπερφρονοῦντες τοῦ ἐπιτηδεύματος, ἀλλ' ὡς τεθαυμακότες. — **ΦΑΙ.** Πάνυ μὲν οὖν. — **ΣΩ.** Τί δαί; ὅταν ἱκανὸς γένηται ῥήτωρ ἢ βασιλεύς, ὥστε λαβὼν τὴν Λυκούργου ἢ Σόλωνος ἢ Δαρείου δύναμιν ἀθάνατος γενέσθαι λογογράφος ἐν πόλει, ἆρ' οὐχ ἰσόθεον ἡγεῖται αὐτός θ' αὑτὸν ἔτι ζῶν, καὶ οἱ ἔπειτα γιγνόμενοι ταὐτὰ ταῦτα περὶ αὐτοῦ νομίζουσι, θεώμενοι αὐτοῦ τὰ συγγράμματα; — **ΦΑΙ.** Καὶ μάλα. — **ΣΩ.** Οἴει τιν' οὖν τῶν τοιούτων, ὅστις καὶ ὁπωστιοῦν δύσνους Λυσίᾳ, ὀνειδίζειν αὐτὸ τοῦτο, ὅτι συγγράφει; — **ΦΑΙ.** Οὔκουν εἰκός γ' ἐξ ὧν σὺ λέγεις· καὶ γὰρ ἂν τῇ ἑαυτοῦ ἐπιθυμίᾳ, ὡς ἔοικεν, ὀνειδίζοι.

XL. **ΣΩ.** Τοῦτο μὲν ἄρα παντὶ δῆλον, ὅτι οὐκ αἰσχρὸν αὐτό γε τὸ γράφειν λόγους. — **ΦΑΙ.** Τί γάρ; — **ΣΩ.** Ἀλλ' ἐκεῖνο οἶμαί γ' αἰσχρὸν ἤδη, τὸ μὴ καλῶς λέγειν τε καὶ γράφειν, ἀλλ' αἰσχρῶς τε καὶ κακῶς. — **ΦΑΙ.** Δῆλον δή. — **ΣΩ.** Τίς οὖν ὁ τρόπος τοῦ καλῶς τε καὶ μὴ γράφειν; δεόμεθά τι, ὦ Φαῖδρε, Λυσίαν τε περὶ τούτων ἐξετάσαι καὶ ἄλλον, ὅστις πώποτέ τι γέγραφεν ἢ γράψει, εἴτε πολιτικὸν σύγγραμμα εἴτ' ἰδιωτικόν, ἐν μέτρῳ [ὡς ποιητής,] ἢ ἄνευ μέτρου [ὡς ἰδιώτης]; — **ΦΑΙ.** Ἐρωτᾷς, εἰ δεόμεθα; τίνος μὲν οὖν ἕνεκα κἄν τις ὡς εἰπεῖν ζῴη ἀλλ' ἢ τῶν τοιούτων ἡδονῶν ἕνεκα; οὐ γάρ που ἐκείνων γε, ὧν προλυπηθῆναι δεῖ, ἢ μηδ' ἡσθῆναι, ὃ δὴ ὀλίγου πᾶσαι αἱ περὶ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἔχουσι· διὸ καὶ δικαίως ἀνδραποδώδεις κέκληνται. — **ΣΩ.** Σχολὴ μὲν δή, ὡς ἔοικε. καὶ ἅμα μοι δοκοῦσιν ὡς ἐν τῷ πνίγει ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν οἱ τέττιγες ᾄδοντες καὶ ἀλλήλοις διαλεγόμενοι καθορᾶν. εἰ οὖν ἴδοιεν καὶ νὼ καθάπερ τοὺς πολλοὺς ἐν μεσημβρίᾳ μὴ διαλεγομένους, ἀλλὰ νυστάζοντας καὶ κηλουμένους ὑφ' αὑτῶν δι' ἀργίαν τῆς διανοίας, δικαίως ἂν καταγελῷεν, ἡγούμενοι ἀνδράποδ' ἄττα

ductum fuisse. neque id solum sed illud quoque te fugit, quod qui inter eos qui remp. administrant maximos spiritus sumunt in conscribendis posteritatique relinquendis orationibus summopere student, qui si quam scripserunt usque adeo hujus laudatores diligunt, ut primos eos adscribant, qui se ubique laudent. — PHÆ. Quomodo id ais? non enim intelligo. — So. Nescis, quod in exordio libri a politico viro compositi primus est laudator adscriptus? — PHÆ. Quo pacto? — So. Decrevit nempe, inquit, senatus aut populus aut utrique : et qui dixit, se ipse ambitiose nominans extollensque sententiæ auctor : deinde dicit sequentia, suam ostentans laudatoribus sapientiam, nonnunquam in prolixa oratione. an aliud quicquam tibi tale videtur quam scripta oratio? — PHÆ. Non aliud certe. — So. Quodsi approbetur, gestiens ex theatro discedit, auctor : sin autem reprobetur excludaturque a scribenda sententia neque dignus cujus sententia mandetur literis habeatur, mœret ipse ejusque amici. — PHÆ. Et maxime quidem. — So. In hoc plane demonstrant se minime aspernari studium hujusmodi, sed multi facere. — PHÆ. Summopere. — So. Quid vero? si orator quispiam aut rex eam nactus sit facultatem, ut quemadmodum Lycurgus aut Solon, aut Darius immortalis in civitate scriptor haberi possit, an non et ipse æqualem se deo adhuc viventem existimat et posteri, monumenta ejus considerantes, de illo similiter judicant? — PHÆ. Omnino. — So. An igitur censes talium quempiam, vel quantumcumque malevolum Lysiæ, studium ejus hoc scribendi vituperaturum? — PHÆ. Ex his quæ tu dicis id consentaneum non videtur : nam suum quoque studium, ut videtur, vituperaret.

XL. So. Ergo ex hoc perspicuum esse cuique potest, ipsum quidem scribere turpe non esse. — PHÆ. Quid enim? — So. At illud est, ut arbitror, turpe, non bene sed turpiter et male et loqui et scribere. — PHÆ. Manifestum id quidem. — So. Quænam igitur et bene et non bene scribendi ratio est? numquid opus est nobis, o Phædre, de his Lysiam vel alium explorare, qui vel quandoque scripserit aliquid vel sit scripturus, seu de publicis rebus sive de privatis, aut carmine aut oratione soluta? — PHÆ. Rogas, an opus sit? cujus enim gratia ut ita dicam vivat quispiam nisi hujusmodi voluptatum? non enim illarum gratia, quas dolor necessario antecedit, alioquin voluptas minime provenit, quod omnes pæne voluptates corporis habent : quare serviles non injuria sunt appellatæ. — So. Otio utique, ut videtur, abundamus, atque simul mihi videntur ut in æstu super caput nostrum cicadæ canentes et invicem disputantes nos contueri. si ergo et nos viderent quemadmodum et plerosque meridie non disputantes quidem, sed dormitantes, ab ipsis ob mentis desidiam delinitos, merito deriderent, existimantes mancipia quædam ad se illuc divertisse inque ipso secessu tanquam pecudes

σφίσιν ἐλθόντ' εἰς τὸ καταγώγιον ὥσπερ προβάτια μεσημβριάζοντα περὶ τὴν κρήνην εὕδειν. ἐὰν δ' ὁρῶσι διαλεγομένους καὶ παραπλέοντας σφᾶς ὥσπερ Σειρῆνας ἀκηλήτους, ὃ γέρας παρὰ θεῶν ἔχουσιν ἀν- b
5 θρώποις διδόναι τάχ' ἂν δοῖεν ἀγασθέντες.

XLI. ΦΑΙ. Ἔχουσι δὲ δὴ τί τοῦτο; ἀνήκοος γάρ, ὡς ἔοικε, τυγχάνω ὤν. — ΣΩ. Οὐ μὲν δὴ πρέπει γε φιλόμουσον ἄνδρα τῶν τοιούτων ἀνήκοον εἶναι. λέγεται δ' ὥς ποτ' ἦσαν οὗτοι ἄνθρωποι τῶν πρὶν Μού-
10 σας γεγονέναι. γενομένων δὲ Μουσῶν καὶ φανείσης ᾠδῆς, οὕτως ἄρα τινὲς τῶν τότ' ἐξεπλάγησαν ὑφ' ἡδονῆς, ὥστ' ᾄδοντες ἠμέλησαν σίτων τε καὶ ποτῶν, καὶ c ἔλαθον τελευτήσαντες αὑτούς. ἐξ ὧν τὸ τεττίγων γένος μετ' ἐκεῖνο φύεται, γέρας τοῦτο παρὰ Μουσῶν λα-
15 βόν, μηδὲν τροφῆς δεῖσθαι γενόμενον, ἀλλ' ἄσιτόν τε καὶ ἄποτον εὐθὺς ᾄδειν, ἕως ἂν τελευτήσῃ, καὶ μετὰ ταῦτ' ἐλθὸν παρὰ Μούσας ἀπαγγέλλειν, τίς τίν' αὐτῶν τιμᾷ τῶν ἐνθάδε. Τερψιχόρᾳ μὲν οὖν τοὺς ἐν τοῖς χοροῖς τετιμηκότας αὐτὴν ἀπαγγέλλοντες ποιοῦσι προσφιλε-
20 στέρους, τῇ δ' Ἐρατοῖ τοὺς ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καὶ ταῖς d ἄλλαις οὕτω, κατὰ τὸ εἶδος ἑκάστης τιμῆς. τῇ δὲ πρεσβυτάτῃ Καλλιόπῃ καὶ τῇ μετ' αὐτὴν Οὐρανίᾳ τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ διάγοντάς τε καὶ τιμῶντας τὴν ἐκείνων μουσικὴν ἀγγέλλουσιν, αἳ δὴ μάλιστα τῶν Μου-
25 σῶν περί τ' οὐρανὸν καὶ λόγους οὖσαι θείους τε καὶ ἀνθρωπίνους ἱᾶσι καλλίστην φωνήν. πολλῶν δὴ οὖν ἕνεκεν λεκτέον τι καὶ οὐ καθευδητέον ἐν τῇ μεσημβρίᾳ. — ΦΑΙ. Λεκτέον γὰρ οὖν.

XLII. ΣΩ. Οὐκοῦν, ὅπερ νῦν προὐθέμεθα, σκέ- e
30 ψασθαι τὸν λόγον ὅπῃ καλῶς ἔχει λέγειν τε καὶ γράφειν καὶ ὅπῃ μή, σκεπτέον. — ΦΑΙ. Δῆλον. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐχ ὑπάρχειν δεῖ τοῖς εὖ γε καὶ καλῶς ῥηθησομένοις τὴν τοῦ λέγοντος διάνοιαν εἰδυῖαν τἀληθὲς ὧν ἂν ἐρεῖν πέρι μέλλῃ; — ΦΑΙ. Οὑτωσὶ τούτου ἀκή-
260 κοα, ὦ φίλε Σώκρατες, οὐκ εἶναι ἀνάγκην τῷ μέλ- a λοντι ῥήτορι ἔσεσθαι τὰ τῷ ὄντι δίκαια μανθάνειν, ἀλλὰ τὰ δόξαντ' ἂν πλήθει, οἵπερ δικάσουσιν, οὐδὲ τὰ ὄντως ἀγαθὰ ἢ καλά, ἀλλ' ὅσα δόξει· ἐκ γὰρ τούτων εἶναι τὸ πείθειν, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς ἀληθείας. — ΣΩ. Οὔ
40 τοι ἀπόβλητον ἔπος εἶναι δεῖ, ὦ Φαῖδρε, ὃ ἂν εἴπωσι σοφοί, ἀλλὰ σκοπεῖν, μή τι λέγωσι. καὶ δὴ καὶ τὸ νῦν λεχθὲν οὐκ ἀφετέον. — ΦΑΙ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΣΩ. Ὧδε δὴ σκοπῶμεν αὐτό. — ΦΑΙ. Πῶς; — ΣΩ. Εἴ σε πείθοιμι ἐγὼ πολεμίους ἀμύνειν κτησάμενον ἵπ- b
45 πον, ἄμφω δ' ἵππον ἀγνοοῖμεν, τοσόνδε μέντοι τυγχάνοιμι εἰδὼς περὶ σοῦ, ὅτι Φαῖδρος ἵππον ἡγεῖται τὸ τῶν ἡμέρων ζῴων μέγιστα ἔχον ὦτα — ΦΑΙ. Γελοῖόν γ' ἄν, ὦ Σώκρατες, εἴη. — ΣΩ. Οὔπω γε· ἀλλ' ὅτε δὴ σπουδῇ σε πείθοιμι, συντιθεὶς λόγον ἔπαινον
50 κατὰ τοῦ ὄνου, ἵππον ἐπονομάζων καὶ λέγων, ὡς παντὸς ἄξιον τὸ θρέμμα οἴκοι τε κεκτῆσθαι καὶ ἐπὶ στρατείας, ἀποπολεμεῖν τε χρήσιμον καὶ προσενεγκεῖν δυνατὸν σκεύη καὶ ἄλλα πολλὰ ὠφέλιμον. — ΦΑΙ. c Παγγέλοιόν γ' ἂν ἤδη εἴη. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ κρεῖτ-

sub umbra secus fontem meridiano somno teneri. sin autem viderint disserentes nos minimeque ab illarum, quasi Sirenum, illecebris captos, quominus portum versus enavigemus, forte nobis libentissime præmium illud tribuerent, quod deorum concessione traducere ad homines possunt.

XLI. Phæ. Quidnam muneris istud est quod possident? nunquam enim audisse videor. — So. Non tamen decet Musarum studiosum virum rerum hujusmodi ignarum esse. fama traditum est hos olim homines ante Musas fuisse. natis deinde Musis cantuque monstrato, illorum nonnullos voluptate cantus usque adeo delinitos fuisse, ut canentes cibum potumque negligerent imprudenterque perirent. ex quibus deinceps cicadarum genus sit natum, munus hoc a Musis nactum, ut alimonia non indigeat, sed absque cibo potuque quamdiu vixerit cantet, postea vero ad Musas proficiscatur, quam quis hominum Musam hic colat renuntiaturum. ergo Terpsichoræ nuntiantes, qui præcipue illam in choris celebraverint, eam ipsis propitiam reddunt, Erato autem eos, qui in rebus amatoriis honoraverint, atque reliquis eodem modo pro sua cujusque venerationis specie. Calliopæ autem antiquissimæ eamque sequenti Uraniæ eos, qui in philosophia vivunt coluntque ipsarum musicam, referunt, quæ præ ceteris Musis circa cœlum atque sermones tam divinos quam humanos versantur, vocem pulcherrime modulantes. itaque multis de causis dicendum est aliquid et non meridie dormiendum. — Phæ. Dicendum certe.

XLII. So. Itaque quod modo statueramus, jam considerandum est, qua ratione quis recte aut non recte et loquatur et scribat. — Phæ. Procul dubio. — So. An non necesse est eum qui bene et pulchre dicturus sit, veram in ea re, de qua loquatur, intelligentiam habere? — Phæ. Audivi equidem, o Socrates amice, non esse futuro oratori necessarium, quæ revera justa sunt discere, sed quæ judicantium multitudini visura sint, neque revera bona aut honesta, sed quæ sic visura sint: ex his enim potius quam ex veritate posse persuadere. — So. Nunquam, o Phædre, sapientium contemnenda sunt dicta, imo utrum aliquid dicant momenti considerandum. itaque quod modo dicebas, prætereundum esse non arbitror. — Phæ. Probe loqueris. — So. Sic igitur istud consideremus. — Phæ. Quo pacto? — So. Si tibi suaderem, hostes te equo expugnaturum, utrique vero equum ignoraremus, sed ego id tantum de te scirem, quod Phædrus equum putat esse illud animal, quod ex domesticis aures maximas habet. — Phæ. Ridiculum id quidem esset, o Socrates. — So. Nondum istud: sed quando obnixe tibi persuadere conarer, oratione in asini laudes composita, equum illum vocans affirmansque præstantissimum animal esse, utile domi et foris, ad bellum promptissimum, ad sarcinas ferendas aptum et ad multa alia utilissimum. — Phæ. Valde

τον γελοῖον ἢ δεινόν τε καὶ ἐχθρὸν εἶναι ⌈φίλον⌉; — ΦΑΙ. Φαίνεται. — ΣΩ. Ὅταν οὖν ὁ ῥητορικὸς ἀγνοῶν ἀγαθὸν καὶ κακόν, λαβὼν πόλιν ὡσαύτως ἔχουσαν πείθῃ μὴ περὶ ὄνου ⌈σκιᾶς⌉ ὡς ἵππου τὸν ἔπαινον 5 ποιούμενος, ἀλλὰ περὶ κακοῦ ὡς ἀγαθοῦ, ⌈δόξας δὲ πλήθους μεμελετηκὼς πείσῃ κακὰ πράττειν ἀντ' ἀγαθῶν,⌉ ποῖόν τιν' ἂν οἴει μετὰ ταῦτα τὴν ῥητορικὴν d καρπὸν ὧν ἔσπειρε θερίζειν; — ΦΑΙ. Οὐ πάνυ γ' ἐπιεικῆ.

10 XLIII. ΣΩ. Ἆρ' οὖν, ὦ 'γαθέ, ἀγροικότερον τοῦ δέοντος λελοιδορήκαμεν τὴν τῶν λόγων τέχνην, ἡ δ' ἴσως ἂν εἴποι, Τί ποτ', ὦ θαυμάσιοι, ληρεῖτε; ἐγὼ γὰρ οὐδέν' ἀγνοοῦντα τἀληθὲς ἀναγκάζω μανθάνειν λέγειν, ἀλλ' εἴ τις ἐμὴ ξυμβουλῇ κτησάμενος ἐκεῖνο, οὕ- 15 τως ἐμὲ λαμβάνει. τόδε δ' οὖν μέγα λέγω, ὡς ἄνευ ἐμοῦ τῷ τὰ ὄντα εἰδότι οὐδέν τι μᾶλλον ἔσται πείθειν τέχνῃ. — ΦΑΙ. Οὐκοῦν δίκαια ἐρεῖ λέγουσα ταῦτα; e — ΣΩ. Φημί, ἐὰν οἵ γ' ἐπιόντες αὐτῇ λόγοι μαρτυρῶσιν εἶναι τέχνη. ὥσπερ γὰρ ἀκούειν δοκῶ τινων 20 προσιόντων καὶ διαμαρτυρομένων λόγων, ὅτι ψεύδεται καὶ οὐκ ἔστι τέχνη, ἀλλ' ἄτεχνος τριβή. τοῦ δὲ λέγειν, φησὶν ὁ Λάκων, ἔτυμος τέχνη ἄνευ τοῦ ἀληθείας ἧφθαι οὔτ' ἔστιν οὔτε μήποθ' ὕστερον γένηται. — 261 ΦΑΙ. Τούτων δεῖ τῶν λόγων, ὦ Σώκρατες. ἀλλὰ a 25 δεῦρ' αὐτοὺς παράγων ἐξέταζε, τί καὶ πῶς λέγουσιν. — ΣΩ. Πάριτε δή, θρέμματα γενναῖα, καλλίπαιδά τε Φαῖδρον πείθετε, ὡς, ἐὰν μὴ ἱκανῶς φιλοσοφήσῃ, οὐδ' ἱκανός ποτε λέγειν ἔσται περὶ οὐδενός. ἀποκρινέσθω δὴ ὁ Φαῖδρος. — ΦΑΙ. Ἐρωτᾶτε. — ΣΩ. 30 Ἆρ' οὖν οὐ τὸ μὲν ὅλον ἡ ῥητορικὴ ἂν εἴη τέχνη ψυχαγωγία τις διὰ λόγων, οὐ μόνον ἐν δικαστηρίοις καὶ ὅσοι ἄλλοι δημόσιοι σύλλογοι, ἀλλὰ καὶ ἐν ἰδίοις, ἡ αὐτὴ σμικρῶν τε καὶ μεγάλων πέρι; καὶ οὐδὲν ἐντιμότερον τό γ' ὀρθὸν περὶ σπουδαῖα ἢ περὶ φαῦλα γιγνόμε- b 35 νον; ἢ πῶς σὺ ταῦτ' ἀκήκοας; — ΦΑΙ. Οὐ μὰ τὸν Δί' οὐ παντάπασιν οὕτως, ἀλλὰ μάλιστα μέν πως περὶ τὰς δίκας λέγεταί τε καὶ γράφεται τέχνῃ, λέγεται δὲ καὶ περὶ δημηγορίας· ἐπὶ πλέον δ' οὐκ ἀκήκοα. — ΣΩ. Ἀλλ' ἢ τὰς Νέστορος καὶ Ὀδυσσέως τέχνας μόνον 40 περὶ λόγων ἀκήκοας, ἃς ἐν Ἰλίῳ σχολάζοντες συνεγραψάτην, τῶν δὲ Παλαμήδους ἀνήκοος γέγονας; — c ΦΑΙ. Καὶ ναὶ μὰ Δί' ἔγωγε τῶν Νέστορος, εἰ μὴ Γοργίαν Νέστορά τινα κατασκευάζεις, ἤ τινα Θρασύμαχόν τε καὶ Θεόδωρον Ὀδυσσέα.

45 XLIV. ΣΩ. Ἴσως. ἀλλὰ γὰρ τούτους ἐῶμεν· σὺ δ' εἰπέ, ἐν δικαστηρίοις οἱ ἀντίδικοι τί δρῶσιν; οὐκ ἀντιλέγουσι μέντοι; ἢ τί φήσομεν; — ΦΑΙ. Τοῦτ' αὐτό. — ΣΩ. Περὶ τοῦ δικαίου τε καὶ ἀδίκου; — ΦΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ τέχνῃ τοῦτο δρῶν ποιήσει φα- 50 νῆναι ταὐτὸ τοῖς αὐτοῖς τοτὲ μὲν δίκαιον, ὅταν δὲ d βούληται, ἄδικον; — ΦΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Καὶ ἐν δημηγορίᾳ δὴ τῇ πόλει δοκεῖν ταὐτὰ τοτὲ μὲν ἀγαθά, τοτὲ δ' αὖ τἀναντία; — ΦΑΙ. Οὕτω. — ΣΩ. Τὸν οὖν Ἐλεατικὸν Παλαμήδην λέγοντα οὐκ ἴσμεν τέχνῃ,

id absurdum esset. — So. Nonne præstat ridiculum esse, quam gravem et inimicum? — Phæ. Videtur. — So. Quando igitur orator boni malique ignarus civitati similiter affectæ suadeat, non oratione quidem in asini laudem tanquam equus sit composita, sed de malo tanquam bono, qualem putas oratoriam fructum, quæ talia severit, messuram? — Phæ. Haud sane bonum.

XLIII. So. Num, o bone vir, rusticius quam deceat dicendi artem vituperavimus, hæc vero forsitan dixerit, Quid, o viri mirabiles, deliratis? ego enim neminem veritatis ignarum discere orare compello, sed si quis consilio meo (usus) percepta veritate me capiat. hoc sane affirmo acriter, quod absque me etiam si quis res noverit nihilo magis persuadendi vim tenebit. — Phæ. An non jure hæc dixerit? — So. Fateor equidem, si modo irruentes rationes artem esse illam testentur. audire namque mihi videor rationes nonnullas quæ accedunt et asserunt, mentiri eam neque artem esse, sed aliquem sine arte usum. veram autem dicendi artem absque veritate, in quit Laco, neque esse aliquam neque unquam fore. — Phæ. His opus est rationibus, o Socrates. sed huc eas adducens quid dicant et quomodo explora. — So. Accedite, animalia generosa, ac Phædro pulchræ prolis patri persuadete, nisi sufficienter philosophetur, eum nunquam aliqua de re sufficienter esse dicturum. respondeat Phædrus. — Phæ. Interrogent. — So. An non rhetorica omnino ars erit alliciens animum per sermones, non in judiciis modo ceterisque publicis cœtibus, verum etiam in privatis congressibus, eadem de magnis quibusque rebus et parvis? atque nihil honorabilior in magnis quam in exiguis occupata recta ratio? numquid tu hæc audisti? — Phæ. Non ita prorsus per Jovem, verum circa judicia præcipue cum arte dicitur scribiturque, nec non circa conciones: ultra vero eam porrigi non audivi. — So. Numquid artes oratorias, quas Nestor et Ulysses ad Ilium otio utentes conscripserunt audisti, Palamedis vero audisti nunquam? — Phæ. Et per Jovem Nestoris audivi, nisi forte Gorgiam Nestorem aliquem fingis esse, aut Thrasymachum Theodorumque Ulyssem.

XLIV. So. Fortasse. sed hos mittamus: tu vero responde, quid in judiciis adversarii faciunt? nonne contradicunt? aut quid dicemus? — Phæ. Hoc ipsum. — So. De justo atque injusto? — Phæ. Ita. — So. Nonne qui arte id agit efficiet ut idem iisdem tum justum tum injustum appareat? — Phæ. Quid prohibet? — So. Et in concione, ut eadem civitati modo bona modo contraria videantur? — Phæ. Certe. — So. Enimvero Eleaten Palamedem artificio suo efficere solitum, nonne accepimus, ut eadem

ὥστε φαίνεσθαι τοῖς ἀκούουσι ταὐτὰ ὅμοια καὶ ἀνόμοια, καὶ ἓν καὶ πολλά, μένοντά τ' αὖ καὶ φερόμενα; — ΦΑΙ. Μάλα γε. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα μόνον περὶ δικαστήριά τ' ἐστὶν ἡ ἀντιλογικὴ καὶ περὶ δημηγορίαν, 5 ἀλλ', ὡς ἔοικε, περὶ πάντα τὰ λεγόμενα μία τις τέχνη, e εἴπερ ἔστιν, αὕτη ἂν εἴη, ᾗ τις οἷός τ' ἔσται πᾶν παντὶ ὁμοιοῦν τῶν δυνατῶν καὶ οἷς δυνατόν, καὶ ἄλλου ὁμοιοῦντος καὶ ἀποκρυπτομένου εἰς φῶς ἄγειν. — ΦΑΙ. Πῶς δὴ τὸ τοιοῦτον λέγεις; — ΣΩ. Τῇδε δοκῶ 10 ζητοῦσι φανεῖσθαι. ἀπάτη πότερον ἐν πολὺ διαφέ- 262ρουσι γίγνεται μᾶλλον ἢ [ἐν] ὀλίγον; — ΦΑΙ. Ἐν a τοῖς ὀλίγον. — ΣΩ. Ἀλλά γε δὴ κατὰ σμικρὸν μεταβαίνων μᾶλλον λήσεις ἐλθὼν ἐπὶ τοὐναντίον ἢ κατὰ μέγα. — ΦΑΙ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Δεῖ ἄρα τὸν μέλ- 15 λοντ' ἀπατήσειν μὲν ἄλλον, αὐτὸν δὲ μὴ ἀπατήσεσθαι, τὴν ὁμοιότητα τῶν ὄντων καὶ ἀνομοιότητα ἀκριβῶς διειδέναι. — ΦΑΙ. Ἀνάγκη μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἦ οὖν οἷός τ' ἔσται, ἀλήθειαν ἀγνοῶν ἑκάστου, τὴν τοῦ ἀγνοουμένου ὁμοιότητα σμικράν τε καὶ μεγάλην ἐν 20 τοῖς ἄλλοις διαγιγνώσκειν; — ΦΑΙ. Ἀδύνατον. — b ΣΩ. Οὐκοῦν τοῖς παρὰ τὰ ὄντα δοξάζουσι καὶ ἀπατωμένοις δῆλον ὡς τὸ πάθος τοῦτο δι' ὁμοιοτήτων τινῶν εἰσερρύη. — ΦΑΙ. Γίγνεται γοῦν οὕτως. — ΣΩ. Ἔστιν οὖν ὅπως τεχνικὸς ἔσται [ἄλλον] μεταβιβάζειν 25 κατὰ σμικρὸν διὰ τῶν ὁμοιοτήτων ἀπὸ τοῦ ὄντος ἑκάστοτε ἐπὶ τοὐναντίον ἀπάγων, ἢ αὐτὸς τοῦτο διαφεύγειν, ὁ μὴ ἐγνωρικὼς ὃ ἔστιν ἕκαστον τῶν ὄντων; — ΦΑΙ. Οὐ μήποτε. — ΣΩ. Λόγων ἄρα τέχνην, ὦ c ἑταῖρε, ὁ τὴν ἀλήθειαν μὴ εἰδώς, δόξας δὲ τεθηρευκὼς 30 γελοίαν τινά, ὡς ἔοικε, καὶ ἄτεχνον παρέξεται. — ΦΑΙ. Κινδυνεύει.

audientibus similia et dissimilia, unum et multa, manentia et fluentia viderentur. — Phæ. Maxime. — So. Facultas ergo contradictoria non in judiciis solum et concionibus, verum etiam in omnibus ut apparet quæ dicuntur una quædam ars, si exsistit, hæc esse debet, qua quis poterit omnia omnibus et quæ possunt et quibus possunt similia fingere, et alio similia ista occulente in lucem educere. — Phæ. Quonam pacto id ais? — So. Hoc quærentibus opinor rem perspicuam fore. an deceptio in his quæ multum an quæ parum differunt accidit? — Phæ. In his quæ parum. — So. Atqui si paulatim transieris, latebis magis dum ad contrarium venies, quam si subito transsilieris? — Phæ. Quidni? — So. Oportet igitur eum, quicumque decepturus sit alium, ipse minime decipiendus, similitudinem et dissimilitudinem rerum exquisite dignoscere. — Phæ. Necessarium est. — So. Numquid igitur singulorum veritatis inscius poterit ejus, quod ignorat, similitudinem in reliquis parvam aut magnam dijudicare? — Phæ. Non potest. — So. Ergo illos, qui præter rerum naturam opinantur falsique sunt, constat propter similitudines aliquas sic esse affectos. — Phæ. Sic accidit. — So. Num igitur poterit is, qui rei cujusque veritatem ignoraverit, artificiose alium sensimque a vero in contrarium per similitudines aliquas in quavis re traducere, aut errorem hunc ipse vitare? — Phæ. Nunquam. — So. Quamobrem, o amice, quicumque veritatem ignorat et opinionibus ducitur, dicendi quoque facultatem, ut videtur, inertem exhibet atque ridiculam. — Phæ. Ita videtur.

XLV. ΣΩ. Βούλει οὖν, ἐν τῷ Λυσίου λόγῳ, ὃν φέρεις, καὶ ἐν οἷς ἡμεῖς εἴπομεν ἰδεῖν τι ὧν φαμὲν ἄτεχνόν τε καὶ ἔντεχνον εἶναι; — ΦΑΙ. Πάντων γέ 35 που μάλιστα. ὡς νῦν γε ψιλῶς πως λέγομεν, οὐκ ἔχοντες ἱκανὰ παραδείγματα. — ΣΩ. Καὶ μὴν κατὰ τύχην γέ τινα, ὡς ἔοικεν, ἐρρηθήτην τὼ λόγω ἔχοντέ τι παράδειγμα, ὡς ἂν ὁ εἰδὼς τἀληθὲς προσπαίζων ἐν d λόγοις παράγοι τοὺς ἀκούοντας. κἄγωγε, ὦ Φαῖδρε, 40 αἰτιῶμαι τοὺς ἐντοπίους θεούς· ἴσως δὲ καὶ οἱ τῶν Μουσῶν προφῆται οἱ ὑπὲρ κεφαλῆς ᾠδοὶ ἐπιπεπνευκότες ἂν ἡμῖν εἶεν τοῦτο τὸ γέρας. οὐ γάρ που ἔγωγε τέχνης τινὸς τοῦ λέγειν μέτοχος. — ΦΑΙ. Ἔστω ὡς λέγεις· μόνον δήλωσον ὃ φής. — ΣΩ. Ἴθι δή μοι ἀνά- 45 γνωθι τὴν τοῦ Λυσίου λόγου ἀρχήν. ΦΑΙ. Περὶ μὲν τῶν ἐμῶν πραγμάτων ἐπίστασαι, καὶ ὡς νομίζω e συμφέρειν ἡμῖν τούτων γενομένων ἀκήκοας. ἀξιῶ δὲ μὴ διὰ τοῦτ' ἀτυχῆσαι ὧν δέομαι, ὅτι οὐκ ἐραστὴς ὢν σοῦ τυγχάνω. ὡς ἐκείνοις μὲν τότε μεταμέλει — 50 ΣΩ. Παῦσαι. τί δὴ οὖν οὗτος ἁμαρτάνει καὶ ἄτεχνον 263ποιεῖ, λεκτέον. ἦ γάρ; — ΦΑΙ. Ναί. a

XLV. So. An vis in oratione Lysiæ, quam in manibus habes, et in nostra disputatione videre ubi artificiose et ubi sine arte agitur? — Phæ. Maxime omnium: nude enim in præsentia loquimur, cum exemplis idoneis careamus. — So. At enim fortuna quadam sermones duo hi dicti sunt, ut videtur, exemplo monstrantes, compotem veritatis virum dum verbis jocatur in fraudem inducere auditores. atque ego, o Phædre, loci deos hujus rei auctores arbitror: fortasse etiam Musarum prophetæ super capita nostra cantores munus hoc nobis inspiraverunt. ego enim dicendi artem habeo nullam. — Phæ. Esto ut ais: solum quod dicis ostende. — So. Age igitur, prooemium orationis Lysiæ lege. — Phæ. De meis quidem rebus intellexisti, et quemadmodum nobis conducere putem, hæc si fiunt, audisti. arbitror equidem me non minus ob hoc, abs te si quid petiero, id consecuturum, quod amore tui captus minime sum. nam illos quidem tum pœnitet — So. Desine. in quo iste delinquat et quid sine arte faciat, dicendum. nonne? — Phæ. Profecto.

XLVI. ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ παντὶ δῆλον τό γε τοιόνδε, ὡς περὶ μὲν ἔνια τῶν ὄντων ὁμονοητικῶς ἔχομεν, περὶ δ' ἔνια στασιαστικῶς; — ΦΑΙ. Δοκῶ μὲν ὃ λέγεις

XLVI. So. An non constat cuique in aliis rebus idem sentire omnes, in aliis vero non idem? — Phæ. Quod ais intelligere me quidem puto, planius tamen dicas. — So.

μανθάνειν, ἔτι δ' εἰπὲ σαφέστερον. — ΣΩ. Ὅταν b
τις ὄνομα εἴπῃ σιδήρου ἢ ἀργύρου, ἆρ' οὐ ταὐτὸ πάντες
διενοήθημεν; — ΦΑΙ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Τί δ';
ὅταν δικαίου ἢ ἀγαθοῦ, οὐκ ἄλλος ἄλλῃ φέρεται, καὶ
5 ἀμφισβητοῦμεν ἀλλήλοις τε καὶ ἡμῖν αὐτοῖς; — ΦΑΙ.
Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Ἐν μὲν ἄρα τοῖς συμφωνοῦ-
μεν, ἐν δὲ τοῖς οὔ. — ΦΑΙ. Οὕτω. — ΣΩ. Ποτέ-
ρωθι οὖν εὐαπατητότεροί ἐσμεν, καὶ ἡ ῥητορικὴ ἐν
ποτέροις μεῖζον δύναται; — ΦΑΙ. Δῆλον ὅτι ἐν οἷς
10 πλανώμεθα. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸν μέλλοντα τέχνην ῥη-
τορικὴν μετιέναι πρῶτον μὲν δεῖ ταῦθ' ὁδῷ διῃρῆσθαι,
καὶ εἰληφέναι τινὰ χαρακτῆρα ἑκατέρου τοῦ εἴδους, ἐν
ᾧ τε ἀνάγκη τὸ πλῆθος πλανᾶσθαι καὶ ἐν ᾧ μή. —
ΦΑΙ. Καλὸν γοῦν ἄν, ὦ Σώκρατες, εἶδος εἴη κατανε- c
15 νοηκὼς ὁ τοῦτο λαβών. — ΣΩ. Ἔπειτά γ' οἶμαι πρὸς
ἑκάστῳ γιγνόμενον μὴ λανθάνειν, ἀλλ' ὀξέως αἰσθά-
νεσθαι, περὶ οὗ ἂν μέλλῃ ἐρεῖν ποτέρου ὂν τυγχάνει
τοῦ γένους. — ΦΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Τί οὖν; τὸν
Ἔρωτα ποτέρων φῶμεν εἶναι, τῶν ἀμφισβητησίμων
20 ἢ τῶν μή; — ΦΑΙ. Τῶν ἀμφισβητησίμων δήπου.
ἢ οἴει ἄν σοι συγχωρῆσαι εἰπεῖν ἃ νῦν δὴ εἶπες περὶ
αὐτοῦ, ὡς βλάβη τ' ἐστὶ τῷ ἐρωμένῳ καὶ ἐρῶντι, καὶ
αὖθις ὡς μέγιστον τῶν ἀγαθῶν [ὢν] τυγχάνει; — ΣΩ. d
Ἄριστα λέγεις. ἀλλ' εἰπὲ καὶ τόδε — ἐγὼ γάρ τοι
25 διὰ τὸ ἐνθουσιαστικὸν οὐ πάνυ μέμνημαι — εἰ ὡρισά-
μην ἔρωτα ἀρχόμενος τοῦ λόγου. — ΦΑΙ. Νὴ Δί'
ἀμηχάνως γ' ὡς σφόδρα. — ΣΩ. Φεῦ, ὅσῳ λέγεις
τεχνικωτέρας νύμφας τὰς Ἀχελῴου καὶ Πᾶνα τὸν
Ἑρμοῦ Λυσίου τοῦ Κεφάλου πρὸς λόγους εἶναι. ἢ
30 οὐδὲν λέγω, ἀλλὰ καὶ ὁ Λυσίας ἀρχόμενος τοῦ ἐρωτι-
κοῦ ἠνάγκασεν ἡμᾶς ὑπολαβεῖν τὸν Ἔρωτα ἕν τι τῶν
ὄντων, ὃ αὐτὸς ἐβουλήθη, καὶ πρὸς τοῦτ' ἤδη συντα- e
ξάμενος πάντα τὸν ὕστερον λόγον διεπεράνατο; βούλει
πάλιν ἀναγνῶμεν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ; — ΦΑΙ. Εἴ σοί
35 γε δοκεῖ· ὃ μέντοι ζητεῖς οὐκ ἔστ' αὐτόθι. — ΣΩ.
Λέγε, ἵν' ἀκούσω αὐτοῦ ἐκείνου.

XLVII. ΦΑΙ. Περὶ μὲν τῶν ἐμῶν πραγμάτων
ἐπίστασαι, καὶ ὡς νομίζω συμφέρειν ἡμῖν τούτων γε-
264 νομένων, ἀκήκοας. ἀξιῶ δὲ μὴ διὰ τοῦτ' ἀτυχῆσαι a
40 ὧν δέομαι, ὅτι οὐκ ἐραστὴς ὢν σοῦ τυγχάνω· ὡς ἐκεί-
νοις μὲν τότε μεταμέλει ὧν ἂν εὖ ποιήσωσιν, ἐπειδὰν
τῆς ἐπιθυμίας παύσωνται. — ΣΩ. Ἦ πολλοῦ δεῖν
ἔοικε ποιεῖν ὅδε γ' ὃ ζητοῦμεν, ὃς οὐδ' ἀπ' ἀρχῆς, ἀλλ'
ἀπὸ τελευτῆς ἐξ ὑπτίας ἀνάπαλιν διανεῖν ἐπιχειρεῖ τὸν
45 λόγον, καὶ ἄρχεται ἀφ' ὧν πεπαυμένος ἂν ἤδη ὁ ἐρα-
στὴς λέγοι πρὸς τὰ παιδικά. ἢ οὐδὲν εἶπον, [ὦ] Φαῖ-
δρε, φίλη κεφαλή; — ΦΑΙ. Ἔστι γέ τοι δή, ὦ Σώ-
κρατες, τελευτὴ περὶ οὗ τὸν λόγον ποιεῖται. — ΣΩ. b
Τί δαί; τἆλλα οὐ χύδην δοκεῖ βεβλῆσθαι τὰ τοῦ λόγου;
50 ἢ φαίνεται τὸ δεύτερον εἰρημένον ἔκ τινος ἀνάγκης
δεύτερον δεῖν τεθῆναι, ἤ τι ἄλλο τῶν ῥηθέντων; ἐμοὶ
μὲν γὰρ ἔδοξεν, ὡς μηδὲν εἰδότι, οὐκ ἀγεννῶς τοὐπιὸν
εἰρῆσθαι τῷ γράφοντι· σὺ δ' ἔχεις τιν' ἀνάγκην λογο-
γραφικήν, ᾗ ταῦτ' ἐκεῖνος οὕτως ἐφεξῆς παρ' ἄλληλα

Quando quis ferri nomen vel argenti pronuntiat, idem omnes protinus intelligimus? — PHÆ. Prorsus. — So. Quid vero? cum justi vel boni nomen, nonne alius alio fertur, atque cum aliis et nobiscum ipsi ambigimus? — PHÆ. Magnopere. — So. In aliis ergo consentimus, in aliis dissentimus. — PHÆ. Sic est. — So. Ubinam facilius falli possumus, et in quibus horum rhetorica plurimum valet? — PHÆ. Patet, in quibus ambigimus. — So. Oportet igitur eum, qui rhetoricam sit assecuturus, primum hæc via et ratione discrevisse et quæ utriusque speciei notæ sint percepisse, et ubi maxime falli ambiguitate multitudo potest, ubi non potest. — PHÆ. Præclaram quandam, o Socrates, agnosceret speciem, qui cogitatione id caperet. — So. Deinde oportere arbitror eum non se inscio ad singula venire, sed acute persentire, id de quo dicturus sit, utrius sit generis. — PHÆ. Cur non? — So. Quid porro? amorem utrum ambigui generis an alterius esse dicemus? — PHÆ. Ambigui prorsus. an putas eum tibi illa de se dicere concessurum quæ supra dicebas, amato simul atque amanti eum perniciosum esse, ac rursus omnium maximum esse bonorum? — So. Scite loqueris. sed id quoque dicas — ego enim propter divinum illum afflatum non admodum memini — an amorem in disputationis principio definierim. — PHÆ. Per Jovem mirifice. — So. O quanto solertiores Acheloi nymphas et Panem Mercurii filium Lysia Cephali filio ad orationes componendas esse demonstras. an vero nihil dico, sed Lysias quoque in amatorii sermonis exordio coegit nos intelligere Amorem, certum aliquid esse quod ipse volebat, atque ad id sequentia referens orationem omnem peregit? visne principium rursus legamus? — PHÆ. Ut lubet: quamvis ibi quod quæris minime sit. — So. Dic, ut illum ipsum audiam.

XLVII. PHÆ. De meis quidem rebus intellexisti, quemadmodum nobis conducere putem, hæc si fiant, audisti. arbitror equidem non minus ob hoc, abs te si quid petiero, id me consecuturum, quod amore tui captus minime sum: nam amatores, cum primum amare desierint, collati beneficii pœnitet. — So. Permultum abesse videtur, ut quod quærimus faciat, si quidem non a principio sed a fine supine sermonem retro transnare nititur, incipitque ab iis, quæ amator exstincto amore adolescentibus dixerit. an forte nihil dixi, o Phædre, carum caput? — PHÆ. Finis est profecto, o Socrates, de quo sermonem habet. — So. Quid reliqua? nonne temere disjecta omnia videntur? an censes quod secundo loco positum est necessitate quadam ita esse subjunctum, aut aliquid aliud ab illo dictorum? nam mihi quidem, utpote omnium ignaro, videtur non ingenerose quicquid incidit a scriptore dictum fuisse: tu vero necessitatem scribendi aliquam nosti, per quam ille sic ea invicem deinceps disposuit? — PHÆ. Optimus es, o

ἔθηκε; — ΦΑΙ. Χρηστὸς εἶ, ὅτι με ἡγεῖ ἱκανὸν εἶναι τἀκείνου οὕτως ἀκριβῶς διιδεῖν. — ΣΩ. Ἀλλὰ τόδε γ' c οἶμαί σε φάναι ἄν, δεῖν πάντα λόγον ὥσπερ ζῷον συνεστάναι σῶμά τι ἔχοντα αὐτὸν αὑτοῦ, ὥστε μήτ' ἀκέ-
5 φαλον εἶναι μήτ' ἄπουν, ἀλλὰ μέσα τ' ἔχειν καὶ ἄκρα, πρέποντ' ἀλλήλοις καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα. — ΦΑΙ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Σκέψαι τοίνυν τὸν τοῦ ἑταίρου σου λόγον, εἴθ' οὕτως εἴτ' ἄλλως ἔχει· καὶ εὑρήσεις τοῦ ἐπιγράμματος οὐδὲν διαφέροντα, ὃ Μίδᾳ τῷ Φρυγί
10 φασί τινες ἐπιγεγράφθαι. — ΦΑΙ. Ποῖον τοῦτο, καὶ d τί πεπονθός; — ΣΩ. Ἔστι μὲν τοῦτο τόδε·

χαλκῆ παρθένος εἰμί, Μίδα δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι.
ὄφρ' ἂν ὕδωρ τε νάῃ καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου
15 ἀγγελέω παριοῦσι, Μίδας ὅτι τῇδε τέθαπται.

ὅτι δ' οὐδὲν διαφέρει αὐτοῦ πρῶτον ἤ ὕστατόν τι λέ- e γεσθαι, ἐννοεῖς που, ὡς ἐγῷμαι. — ΦΑΙ. Σκώπτεις τὸν λόγον ἡμῶν, ὦ Σώκρατες.

XLVIII. ΣΩ. Τοῦτον μὲν τοίνυν, ἵνα μὴ σὺ
20 ἄχθῃ, ἐάσωμεν — καίτοι συχνά γ' ἔχειν μοι δοκεῖ παραδείγματα, πρὸς ἅ τις βλέπων ὀνίναιτ' ἄν, μιμεῖσθαι αὐτὰ ἐπιχειρῶν μὴ πάνυ τι — εἰς δὲ τοὺς ἑτέρους λόγους ἴωμεν. ἦν γάρ τι ἐν αὐτοῖς, ὡς δοκῶ, προσῆ-
265 κον ἰδεῖν τοῖς βουλομένοις περὶ λόγων σκοπεῖν. — a
25 ΦΑΙ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις; — ΣΩ. Ἐναντίω που ἤστην· ὁ μὲν γὰρ ὡς τῷ ἐρῶντι, ὁ δ' ὡς τῷ μὴ δεῖ χαρίζεσθαι ἐλεγέτην. — ΦΑΙ. Καὶ μάλ' ἀνδρικῶς. — ΣΩ. Ὤμην σε τἀληθὲς ἐρεῖν, ὅτι μανικῶς. ὃ μέντοι ἐζήτουν ἐστὶν αὐτὸ τοῦτο. μανίαν γάρ τιν' ἐφήσαμεν
30 εἶναι τὸν Ἔρωτα. ἦ γάρ; — ΦΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Μανίας δέ γ' εἴδη δύο, τὴν μὲν ὑπὸ νοσημάτων ἀνθρωπίνων, τὴν δ' ὑπὸ θείας ἐξαλλαγῆς τῶν εἰωθότων νομίμων γιγνομένην. — ΦΑΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τῆς δὲ θείας b τεττάρων θεῶν τέτταρα μέρη διελόμενοι, μαντικὴν
35 μὲν ἐπίπνοιαν Ἀπόλλωνος θέντες, Διονύσου δὲ τελεστικήν, Μουσῶν δ' αὖ ποιητικήν, τετάρτην δ' Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος, ἐρωτικὴν μανίαν ἐφήσαμέν τ' ἀρίστην εἶναι· καὶ οὐκ οἶδ' ὅπῃ τὸ ἐρωτικὸν πάθος ἀπεικάζοντες, ἴσως μὲν ἀληθοῦς τινος ἐφαπτόμενοι, τάχα δ' ἂν καὶ
40 ἄλλοσε παραφερόμενοι, κεράσαντες οὐ παντάπασιν ἀπίθανον λόγον, μυθικόν τιν' ὕμνον προσεπαίσαμεν με- c τρίως τε καὶ εὐφήμως τὸν ἐμόν τε καὶ σὸν δεσπότην Ἔρωτα, ὦ Φαῖδρε, καλῶν παίδων ἔφορον. — ΦΑΙ. Καὶ μάλ' ἔμοιγ' οὐκ ἀηδῶς ἀκοῦσαι.

45 XLIX. ΣΩ. Τόδε τοίνυν αὐτόθεν λάβωμεν, ὡς ἀπὸ τοῦ ψέγειν πρὸς τὸ ἐπαινεῖν ἔσχεν ὁ λόγος μεταβῆναι. — ΦΑΙ. Πῶς δὴ οὖν αὐτὸ λέγεις; — ΣΩ. Ἐμοὶ μὲν φαίνεται τὰ μὲν ἄλλα τῷ ὄντι παιδιᾷ πεπαῖσθαι· τούτων δέ τινων ἐκ τύχης ῥηθέντων δυοῖν εἰδοῖν, εἰ αὐτοῖν
50 τὴν δύναμιν τέχνῃ λαβεῖν δύναιτό τις, οὐκ ἄχαρι. — d ΦΑΙ. Τίνοιν δή; — ΣΩ. Εἰς μίαν τ' ἰδέαν συνορῶντ' ἄγειν τὰ πολλαχῇ διεσπαρμένα, ἵν' ἕκαστον ὁριζόμενος δῆλον ποιῇ περὶ οὗ ἂν ἀεὶ διδάσκειν ἐθέλῃ, ὥσπερ τὰ

Socrates, si quidem me putas scripta illius adeo subtiliter posse dijudicare. — So. Sed hoc arbitror te dicturum, oportere orationem omnem tanquam animal quoddam constitui suum quoddam habeat corpus, quod neque sine capite sit neque pedibus careat, sed habeat media atque extrema, sibi invicem et toti convenientia. — Phæ. Quidni? — So. Considera quæso utrum amici tui oratio sic se an aliter habeat: reperies eam nihilo ab eo epigrammate discrepare, quod Midæ Phrygio inscriptum nonnulli fuisse tradunt. — Phæ. Quale istud et quid in eo observandum? — So. Audi:

ænea virgo, Midæ regis sum imposta sepulcro.
dumque fluunt fontes, arbos dum celsa virescit,
æternum durans lugubre insisto monumentum,
atque Midam viatori narro hic esse sepultum.

nihil vero interest quam ejus partem primo vel ultimo loco ponas, ut arbitror, tu ipse vides. — Phæ. Orationem nostram mordes, o Socrates.

XLVIII. So. Hanc ergo, ne nobis succenseas, mittamus — quamvis in ea multa reperiri posse exempla videantur, quibus inspectis utilitas nobis ex hoc proventura sit, ne talia imitemur — verum ad orationes reliquas descendamus. habebant illæ quidem nonnihil, ut arbitror, quod iis, qui de dicendi arte volunt considerare, sit observandum. — Phæ. Quid illud? — So Erant utique contrariæ: altera siquidem amanti, altera non amanti obsequendum asseverabat. — Phæ. Ac strenue quidem. — So. Quod verius est te responsurum putaram videlicet, ac furiose quidem. ceterum quod quærebam id ipsum est. furorem quendam Amorem vocavimus. an non? — Phæ. Certe. — So. Furoris autem duas species ponimus, alteram ab humanis morbis, alteram ex alienatione divina, qua extra consuetam vitæ constitutionem quis rapitur. — Phæ. Omnino. — So. Divinæ autem partes quatuor, ut etiam dii præsunt quatuor: et vaticinii quidem inspirationem Apollini, mysteria Baccho, poeticam Musis, amatorium furorem Veneri et Amori omnium optimum tribuimus: ac nescio quo modo, dum amoris affectum per imagines quasdam effingeremus, veritatem forte aliquam attigimus, forte etiam alio aberravimus, et miscentes orationem non penitus improbabilem, fabulosum quemdam hymnum composuimus et quasi ludentes meum ac tuum, o Phædre, dominum Amorem, pulchrorum præsidem puerorum, modeste et honeste laudavimus. — Phæ. Hæc mihi auditu non injucunda.

XLIX. So. Hoc igitur inde accipiamus, quo pacto a vituperatione ad laudes disputatio transiit. — Phæ. Quonam modo id ais? — So. Mihi quidem videmur cetera revera lusisse: at si quis duarum specierum illorum quorundam fortuitorum dictorum vim arte comprehenderit, opus non ingratum fuerit consecutus. — Phæ. Quas species dicis? — So. Ut in unam ideam conspiciens passim dispersa conducat, quo singula definiens manifestum reddat quotiescumque aliquid docere instituit, quemadmodum in

νῦν δὴ περὶ Ἔρωτος ὃ ἔστιν ὁρισθὲν, εἴτ' εὖ εἴτε κακῶς ἐλέχθη· τὸ γοῦν σαφὲς καὶ ταὐτὸν αὐτῷ ὁμολογούμενον διὰ ταῦτ' ἔσχεν εἰπεῖν ὁ λόγος. — ΦΑΙ. Τὸ δ' ἕτερον δὴ εἶδος τί λέγεις, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Τὸ e 5 πάλιν κατ' εἴδη δύνασθαι τέμνειν, κατ' ἄρθρα, ᾗ πέφυκε, καὶ μὴ ἐπιχειρεῖν καταγνύναι μέρος μηδὲν κακοῦ μαγείρου τρόπῳ χρώμενον· ἀλλ' ὥσπερ ἄρτι τὼ λόγω τὸ μὲν ἄφρον τῆς διανοίας ἕν τι κοινῇ εἶδος ἐλα- 266 βέτην, ὥσπερ δὲ σώματος ἐξ ἑνὸς διπλᾶ καὶ ὁμώνυμα a 10 πέφυκε, ⌈τὰ μὲν⌉ σκαιὰ, τὰ δὲ δεξιὰ κληθέντα, οὕτω καὶ τὸ τῆς παρανοίας ὡς ἓν ἐν ἡμῖν πεφυκὸς εἶδος ἡγησαμένω τὼ λόγω, ὁ μὲν τὸ ἐπ' ἀριστερὰ τεμνόμενος μέρος πάλιν τοῦτο τέμνων οὐκ ⌈ἐπ⌉ανῆκε, πρὶν ἐν αὐτοῖς ἐφευρὼν ὀνομαζόμενον σκαιόν τιν' ἔρωτα ἐλοιδό- 15 ρησε μάλ' ἐν δίκῃ, ὁ δ' εἰς τὰ ἐν δεξιᾷ τῆς μανίας ἀγαγὼν ἡμᾶς, ὁμώνυμον μὲν ἐκείνῳ, θεῖον δ' αὖ τιν' ἔρωτα ἐφευρὼν καὶ προτεινάμενος ἐπῄνεσεν ὡς μεγίστων ἡμῖν αἴτιον ἀγαθῶν. — ΦΑΙ. Ἀληθέστατα λέγεις. b

modo dictis quid Amor sit definiverimus, sive bene sive male id fecerimus: certe hinc disputatio nostra perspicuitatem habuit constansque sibi ipsa fuit. — PHÆ. Alteram vero speciem quam dicis, o Socrates? — So. Ut rursus secundum species articulatim pro rerum natura incidat, neque imperiti coqui ritu ulla membra confringat: sed perinde faciat, ut superiores sermones fecerunt, qui concitationem mentis unam communem speciem acceperunt, quemadmodum vero in uno corpore membra gemina eodem nomine nuncupantur, dextra altera, sinistra altera, sic et concitationis speciem in nobis natura unam sermones illi existimaverunt: et prior ille quidem partem sinistram dividens ac rursus hanc partiens non prius destitit, quam ibi sinistrum quendam reperiret amorem, inventumque, ut par est, improbaret; alter vero in dextram furoris partem nos duxit, ubi amorem, nomine priori similem, sed divinum inveniens et proferens laudavit tanquam bonorum nobis auctorem maximorum. — PHÆ. Verissima loqueris.

20 L. ΣΩ. Τούτων δὴ ἔγωγ' αὐτός τ' ἐραστὴς, ὦ Φαῖδρε, τῶν διαιρέσεων καὶ συναγωγῶν, ἵν' οἷός τ' ὦ λέγειν τε καὶ φρονεῖν· ἐάν τέ τιν' ἄλλον ἡγήσωμαι δυνατὸν εἰς ἓν καὶ ἐπὶ πολλὰ πεφυκόθ' ὁρᾶν, τοῦτον διώκω κατόπισθε μετ' ἴχνιον ὥστε θεοῖο. καὶ 25 μέντοι καὶ τοὺς δυναμένους αὐτὸ δρᾶν εἰ μὲν ὀρθῶς ἢ μὴ προσαγορεύω, θεὸς οἶδε, καλῶ δ' οὖν μέχρι τοῦδε διαλεκτικούς. τὰ δὲ νῦν παρὰ σοῦ τε καὶ Λυσίου c μαθόντας, εἰπὲ, τί χρὴ καλεῖν; ἢ τοῦτ' ἐκεῖνό ἐστιν ἡ λόγων τέχνη, ᾗ Θρασύμαχός τε καὶ οἱ ἄλλοι χρώ- 30 μενοι σοφοὶ μὲν αὐτοὶ λέγειν γεγόνασιν, ἄλλους τε ποιοῦσιν, οἳ ἂν δωροφορεῖν αὐτοῖς ὡς βασιλεῦσιν ἐθέλωσι; — ΦΑΙ. Βασιλικοὶ μὲν ἄνδρες, οὐ μὲν δὴ ἐπιστήμονές γ' ὧν ἐρωτᾷς. ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ εἶδος ὀρθῶς ἔμοιγε δοκεῖς καλεῖν διαλεκτικὸν καλῶν· τὸ δὲ 35 ῥητορικὸν δοκεῖ μοι διαφεύγειν ἔθ' ἡμᾶς. — ΣΩ. Πῶς d φής; καλόν πού τι ἂν εἴη, ὃ τούτων ἀπολειφθὲν ὅμως τέχνῃ λαμβάνεται. πάντως δ' οὐκ ἀτιμαστέον αὐτὸ σοί τε κἀμοί. λεκτέον δὲ, τί μέντοι καὶ ἔστι τὸ λειπόμενον τῆς ῥητορικῆς. — ΦΑΙ. Καὶ μάλα που συχνὰ, 40 ὦ Σώκρατες, τά γ' ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς περὶ λόγων τέχνης γεγραμμένοις.

L. So. Hujusmodi ego divisiones collectionesque, o Phædre, et ipse amo, quo et intelligendi et loquendi sim compos: et si quem alium unum et multa pro rerum natura perspicere posse arbitror, ejus ego vestigia velut numinis cujusdam sequor. atque eos, qui id facere possunt, rectene an contra cognominem, deus novit, voco autem hactenus dialecticos. dic vero quo nomine eos qui quæ nunc a te et Lysia didicerunt nuncupari oportet? an hæc dicendi ars est, qua Thrasymachus et reliqui usi sapientes et ipsi in dicendo fuerunt, aliosque reddunt tales, quicumque illis tanquam regibus offerre munera volunt? — PHÆ. Regii quidem illi viri, non tamen earum rerum periti, de quibus interrogas. sed hanc speciem recte sane dialecticam appellare videris: rhetorica vero adhuc nos fugit. — So. Quomodo istud ais? pulchrum sane aliquid erit, quod ab his alienum arte tamen percipiatur. haudquaquam spernendum id tibi mihique est. sed dicendum quid sit reliquum in rhetorica. — PHÆ. Permulta, o Socrates, certe in libris de arte dicendi compositis tradita.

LI. ΣΩ. ⌈καὶ⌉ Καλῶς γ' ὑπέμνησας. προοίμιον μὲν οἶμαι πρῶτον ὡς δεῖ τοῦ λόγου λέγεσθαι ἐν ἀρχῇ. ταῦτα λέγεις — ἦ γάρ; — τὰ κομψὰ τῆς τέχνης; — 45 ΦΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Δεύτερον δὲ δὴ διήγησίν τινα μαρ- e τυρίας τ' ἐπ' αὐτῇ, τρίτον τεκμήρια, τέταρτον εἰκότα· καὶ πίστωσιν οἶμαι καὶ ἐπιπίστωσιν λέγειν τόν γε βέλτιστον λογοδαίδαλον Βυζάντιον ἄνδρα. — ΦΑΙ. Τὸν χρηστὸν λέγεις Θεόδωρον; — ΣΩ. Τί μήν; καὶ ἔλεγχόν γε 267 καὶ ἐπεξέλεγχον ὡς ποιητέον ἐν κατηγορίᾳ τε καὶ ἀπολο- a γίᾳ. τὸν δὲ κάλλιστον Πάριον Εὐηνὸν εἰς μέσον οὐκ ἄγομεν, ὃς ὑποδήλωσίν τε πρῶτος εὗρε καὶ παρεπαίνους; οἱ δ' αὐτὸν καὶ παραψόγους φασὶν ἐν μέτρῳ λέγειν, μνήμης χάριν· σοφὸς γὰρ ἀνήρ. Τισίαν δὲ Γοργίαν τ' ἐάσω-

LI. So. Opportune commemorasti. primo procemium arbitror orationis initio esse dicendum. talia quædam egregia illa — nonne? — ornamenta artis appellas? — PHÆ. Sane. — So. Sequitur secundo loco narratio, testimoniorumque assertio, tertio argumenta, quarto verisimilia: probationem quoque et approbationem, ut arbitror, optimus orationum faber Byzantius vir induxit. — PHÆ. Eximium dicis Theodorum? — So. Equidem. hic etiam invenit quo pacto in accusatione et defensione fieri et geminari redargutio possit. egregium virum autem Evenum Parium cur in medium non adducimus, qui subdeclarationes primus invenit, collaudationes præterea? nec desunt qui dicant vituperationes hujusmodi quasdam carminibus memoriæ gratia illum inserere: vir enim sapiens est. Tisiam

μεν εὕδειν, οἳ πρὸ τῶν ἀληθῶν τὰ εἰκότα εἶδον ὡς τιμητέα μᾶλλον, τά τ' αὖ σμικρὰ μεγάλα καὶ τὰ μεγάλα σμικρὰ φαίνεσθαι ποιοῦσι διὰ ῥώμην λόγου, καινά τ' ἀρχαίως τά τ' ἐναντία καινῶς, συντομίαν τε λόγων καὶ ἄπειρα μήκη περὶ πάντων ἀνεῦρον. ταῦτα δ' ἀκούων ποτέ μου Πρόδικος ἐγέλασε, καὶ μόνος αὐτὸς εὑρηκέναι ἔφη ὧν δεῖ λόγων τέχνης· δεῖν δ' οὔτε μακρῶν οὔτε βραχέων, ἀλλὰ μετρίων. — ΦΑΙ. Σοφώτατά γε, ὦ Πρόδικε. — ΣΩ. Ἱππίαν δ' οὐ λέγομεν; οἶμαι γὰρ ἂν σύμψηφον αὐτῷ καὶ τὸν Ἠλεῖον ξένον γενέσθαι. — ΦΑΙ. Τί δ' οὔ; — ΣΩ. Τὰ δὲ Πώλου πῶς φράσομεν αὖ μουσεῖα λόγων, ὡς διπλασιολογίαν καὶ γνωμολογίαν καὶ εἰκονολογίαν, ὀνομάτων τε Λικυμνείων, ἃ ἐκείνῳ ἐδωρήσατο πρὸς ποίησιν εὐεπείας; — ΦΑΙ. Πρωταγόρεια δέ, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἦν μέντοι τοιαῦτ' ἄττα; — ΣΩ. Ὀρθοέπειά γέ τις, ὦ παῖ, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλά. τῶν γε μὴν οἰκτρογόων ἐπὶ γῆρας καὶ πενίαν ἑλκομένων λόγων κεκρατηκέναι τέχνῃ μοι φαίνεται τὸ τοῦ Χαλκηδονίου σθένος. ὀργίσαι τ' αὖ πολλοὺς ἅμα δεινὸς ἀνὴρ γέγονε, καὶ πάλιν ὠργισμένοις ἐπᾴδων κηλεῖν ὡς ἔφη· διαβάλλειν τε καὶ ἀπολύσασθαι διαβολὰς ὁθενδὴ κράτιστος. τὸ δὲ δὴ τέλος τῶν λόγων κοινῇ πᾶσιν ἔοικε συνδεδογμένον εἶναι, ᾧ τινες μὲν ἐπάνοδον, ἄλλοι δ' ἄλλο τίθενται ὄνομα. — ΦΑΙ. Τὸ ἐν κεφαλαίῳ ἕκαστα λέγεις ὑπομνῆσαι ἐπὶ τελευτῆς τοὺς ἀκούοντας περὶ τῶν εἰρημένων. — ΣΩ. Ταῦτα λέγω, καὶ εἴ τι σὺ ἄλλο ἔχεις εἰπεῖν λόγων τέχνης πέρι. — ΦΑΙ. Σμικρά γε καὶ οὐκ ἄξια λέγειν. — ΣΩ. Ἐῶμεν δὴ τά γε σμικρά· ταῦτα δ' ὑπ' αὐγὰς μᾶλλον ἴδωμεν, τίνα καὶ πότ' ἔχει τὴν τῆς τέχνης δύναμιν; — ΦΑΙ. Καὶ μάλ' ἐρρωμένην, ὦ Σώκρατες, ἔν γε δὴ πλήθους συνόδοις. — ΣΩ. Ἔχει γάρ. ἀλλ', ὦ δαιμόνιε, ἰδὲ καὶ σύ, εἰ ἄρα καὶ σοὶ φαίνεται διεστηκὸς αὐτῶν τὸ ἦτρίον, ὥσπερ ἐμοί. — ΦΑΙ. Δείκνυ μόνον.

LII. ΣΩ. Εἰπὲ δή μοι· εἴ τις προσελθὼν τῷ ἑταίρῳ σου Ἐρυξιμάχῳ ἢ τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἀκουμενῷ εἴποι, ὅτι Ἐγὼ ἐπίσταμαι τοιαῦτ' ἄττα σώματι προσφέρειν, ὥστε θερμαίνειν τ' ἐὰν βούλωμαι καὶ ψύχειν, κἂν μὲν δόξῃ μοι, ἐμεῖν ποιεῖν, ἐὰν δ' αὖ, κάτω διαχωρεῖν, καὶ ἄλλα πάμπολλα τοιαῦτα· καὶ ἐπιστάμενος αὐτὰ ἀξιῶ ἰατρὸς εἶναι καὶ ἄλλον ποιεῖν, ᾧ ἂν τὴν τούτων ἐπιστήμην παραδῶ· τί ἂν οἴει ἀκούσαντας εἰπεῖν; — ΦΑΙ. Τί δ' ἄλλο γ' ἢ ἐρέσθαι, εἰ προσεπίσταται καὶ οὕστινας δεῖ καὶ ὁπόθ' ἕκαστα τούτων ποιεῖν καὶ μέχρι ὁπόσου; — ΣΩ. Εἰ οὖν εἴποι, ὅτι Οὐδαμῶς· ἀλλ' ἀξιῶ τὸν ταῦτα παρ' ἐμοῦ μαθόντ' αὐτὸν οἷόν τ' εἶναι ποιεῖν ἃ ἐρωτᾷς. — ΦΑΙ. Εἴποιεν ἄν, οἶμαι, ὅτι μαίνεται ἄνθρωπος, καὶ ἐκ βιβλίου ποθὲν ἀκούσας ἢ περιτυχὼν φαρμακίοις ἰατρὸς οἴεται γεγονέναι, οὐδὲν ἐπαΐων τῆς τέχνης. — ΣΩ. Τί δ'; εἰ Σοφοκλεῖ αὖ προσελθὼν καὶ Εὐριπίδῃ τις λέγοι, ὡς ἐπίσταται περὶ σμικροῦ πράγματος ῥήσεις παμμήκεις ποιεῖν καὶ περὶ μεγάλου πάνυ σμικράς, ὅταν τε βούληται, οἰκτρὰς καὶ τοὐναντίον αὖ

vero Gorgiamque dormire sinamus, qui verisimilia veris anteposuerunt, ac vi orationis efficiunt ut parva esse magna et magna vicissim parva videantur, vetera item novo modo et nova antiquo, qui brevitatem quoque loquendi concisam rursusque infinitam verborum prolixitatem de omnibus argumentis invenerunt. quæ cum olim ex me audiret Prodicus, risit, seque solum invenisse asseruit, quibus ars rhetorica indigeat: egere autem neque paucis neque multis, sed mediocribus. — PHÆ. Sapientissime respondisti, Prodice. — So. Hippiam vero nequaquam commemoramus? arbitror enim cum ipso Eliensem quoque hospitem consentire. — PHÆ. Cur non? — So. Quid porro de Polo et Musarum officina quæ illi erat dicemus, qui geminationem verborum (διπλασιολογίαν), insignes sententias (γνωμολογίαν), comparationes similitudinesque (εἰκονολογίαν) invexit, vocabulorumque fictionem ad orationis splendorem prout a Licymnio didicit. — PHÆ. Protagoræ autem scripta nonne talia quædam erant, o Socrates? — So. Ὀρθοέπεια, id est rectus ac proprius, o puer, verborum usus et multa in stilo præclara. in adhibendis autem verbis ad commiserationem commovendam a senectute et paupertate petitis, Chalcedonius orator excelluit: in multorum ira item concitanda et sedanda potens, quasi incantatione, ut inquit; in conficiendis solvendisque calumniis quavis ratione summus. de fine autem orationis omnes convenire videntur, quem alii ἐπάνοδον, id est repetitionem, alii aliter nominant. — PHÆ. Finem dicis summatim supradicta omnia in orationis calce in memoriam auditoribus revocare. — So. Hæc dico, et si quid tu aliud habes quod de hac arte dicas. — PHÆ. Exigua quidem habeo neque memoratu digna. — So. Mittamus exigua: sed hæc in lucem potius educamus, ut quam et quando artis vim habeant videre possimus. — PHÆ. Et maximam quidem, o Socrates, in hominum cœtibus potentiam habent. — So. Habent profecto. sed, o beate, tu etiam vide, utrum tibi horum vestis quemadmodum mihi rara dissutaque videatur. — PHÆ. Ostende modo.

LII. So. Dic age: si quis amico tuo Eryximacho vel patri ejus Acumeno dicat in hunc modum: Ego quidem talia quædam scio corpori admovere, quibus et calescat pro arbitrio meo et frigeat, vomitum quoque rursusque expurgationes provocare, aliaque hujusmodi permulta: quibus cognitis et medicum me esse profiteor et alium facere, cui horum scientiam traderim: quid illos responsuros existimas? — PHÆ. Quidnam aliud quam percunctaturos, numquid etiam sciat quibus, quando et quousque singula horum sint adhibenda? — So. Ergo si dicat, Nullo modo: sed oportet qui didicerit ipsum per se talia quædam facere posse, quæ rogas. — PHÆ. Certe hujusmodi hominem dicerent insanire, qui cum ex aliquo medicorum libro audiverit quandoque aliquid et in medelas nonnullas inciderit, neque quicqam artis intelligat, medicum evasisse se putet. — So. Quid vero? si ad Sophoclem et Euripidem accedens diceret quis, scire se parva de re prolixam orationem habere et contra de magna brevissimam, et quoties

φοβερὰς καὶ ἀπειλητικάς, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα, καὶ d διδάσκων αὐτὰ τραγῳδίας ποίησιν οἴεται παραδιδόναι; — ΦΑΙ. Καὶ οὗτοι ἄν, ὦ Σώκρατες, οἶμαι, καταγελῷεν, εἴ τις οἴεται τραγῳδίαν ἄλλο τι εἶναι ἢ τὴν τού-
5 των σύστασιν πρέπουσαν ἀλλήλοις τε καὶ τῷ ὅλῳ συνισταμένην. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἀγροίκως γε, οἶμαι, λοιδορήσειαν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν μουσικὸς ἐντυχὼν ἀνδρὶ οἰομένῳ ἁρμονικῷ εἶναι, ὅτι δὴ τυγχάνει ἐπιστάμενος ὡς οἷόν τ' ὀξυτάτην καὶ βαρυτάτην χορδὴν ποιεῖν, οὐκ e
10 ἀγρίως εἴποι ἄν, Ὦ μοχθηρέ, μελαγχολᾷς, ἀλλ' ἅτε μουσικὸς ὢν πρᾳότερον, ὅτι Ὦ ἄριστε, ἀνάγκη μὲν καὶ ταῦτ' ἐπίστασθαι τὸν μέλλονθ' ἁρμονικὸν ἔσεσθαι, οὐδὲν μὴν κωλύει μηδὲ σμικρὸν ἁρμονίας ἐπαΐειν τὸν τὴν σὴν ἕξιν ἔχοντα· τὰ γὰρ πρὸ ἁρμονίας ἀναγκαῖα
15 μαθήματα ἐπίστασαι, ἀλλ' οὐ τὰ ἁρμονικά. — ΦΑΙ.
269 Ὀρθότατά γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὁ Σοφοκλῆς τόν a σφισιν ἐπιδεικνύμενον τὰ πρὸ τραγῳδίας ἂν φαίη, ἀλλ' οὐ τὰ τραγικά, καὶ ὁ Ἀκουμενὸς τὰ πρὸ ἰατρικῆς, ἀλλ' οὐ τὰ ἰατρικά. — ΦΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν.

20 LIII. ΣΩ. Τί δαί; τὸν μελίγηρυν Ἄδραστον οἰόμεθ' (ἂν) ἢ καὶ Περικλέα, εἰ ἀκούσειαν ὧν νῦν δὴ ἡμεῖς διῇμεν τῶν παγκάλων τεχνημάτων, βραχυλογιῶν τε καὶ εἰκονολογιῶν καὶ ὅσ' ἄλλα διελθόντες ὑπ' αὐγὰς ἔφαμεν εἶναι σκεπτέα, πότερον χαλεπῶς ἂν αὐτούς,
25 ὥσπερ ἐγώ τε καὶ σύ, ὑπ' ἀγροικίας ῥῆμά τι εἰπεῖν b ἀπαίδευτον εἰς τοὺς ταῦτα γεγραφότας τε καὶ διδάσκοντας ὡς ῥητορικὴν τέχνην, ἢ ἅθ' ἡμῶν ὄντας σοφωτέρους κἂν νῷν ἐπιπλῆξαι εἰπόντας, Ὦ Φαῖδρέ τε καὶ Σώκρατες, οὐ χρὴ χαλεπαίνειν, ἀλλὰ συγγιγνώσκειν,
30 εἴ τινες μὴ ἐπιστάμενοι διαλέγεσθαι ἀδύνατοι ἐγένοντο ὁρίσασθαι, τί ποτ' ἔστι ῥητορική, ἐκ δὲ τούτου τοῦ πάθους τὰ πρὸ τῆς τέχνης ἀναγκαῖα μαθήματ' ἔχοντες ῥητορικὴν ᾠήθησαν εὑρηκέναι, καὶ ταῦτα δὴ διδάσκον- c τες ἄλλους ἡγοῦνταί σφισι τελέως ῥητορικὴν δεδιδάχθαι,
35 τὸ δ' ἕκαστα τούτων πιθανῶς λέγειν τε καὶ τὸ ὅλον συνίστασθαι, (ὡς) οὐδὲν ἔργον, αὐτοὺς δεῖν παρ' ἑαυτῶν τοὺς μαθητάς σφων πορίζεσθαι ἐν τοῖς λόγοις. — ΦΑΙ. Ἀλλὰ μήν, ὦ Σώκρατες, κινδυνεύει τοιοῦτόν τι εἶναι τὸ τῆς τέχνης, ἣν οὗτοι οἱ ἄνδρες ὡς ῥητορικὴν διδά-
40 σκουσί τε καὶ γράφουσι, κἄμοιγε δοκεῖς ἀληθῆ εἰρηκέναι. ἀλλὰ δὴ τὴν τοῦ τῷ ὄντι ῥητορικοῦ τε καὶ πι- d θανοῦ τέχνην πῶς καὶ πόθεν ἄν τις δύναιτο πορίσασθαι; — ΣΩ. Τὸ μὲν δύνασθαι, ὦ Φαῖδρε, ὥστ' ἀγωνιστὴν τέλεον γενέσθαι, εἰκός, ἴσως δὲ καὶ ἀναγκαῖον ἔχειν
45 ὥσπερ (καὶ) τἆλλα· εἰ μέν σοι ὑπάρχει φύσει ῥητορικῷ εἶναι, ἔσει ῥήτωρ ἐλλόγιμος προσλαβὼν ἐπιστήμην τε καὶ μελέτην· ὅτου δ' ἂν ἐλλίπῃς τούτων, ταύτῃ ἀτελὴς ἔσει. ὅσον δ' αὐτοῦ τέχνη, οὐχ ᾗ Λυσίας τε καὶ Θρασύμαχος πορεύεται, δοκεῖ μοι φαίνεσθαι ἡ μέθοδος. —
50 ΦΑΙ. Ἀλλὰ πῇ δή; — ΣΩ. Κινδυνεύει, ὦ ἄριστε, e εἰκότως ὁ Περικλῆς πάντων τελεώτατος εἰς τὴν ῥητορικὴν γενέσθαι. — ΦΑΙ. Τί δή;

LIV. ΣΩ. Πᾶσαι, ὅσαι μεγάλαι τῶν τεχνῶν, προσδέονται ἀδολεσχίας καὶ μετεωρολογίας φύσεως πέρι·

velit, misericordiam movere atque ejus contrarium horrorem et minas incutere ceteraque similia, atque his docendis tragicam poesin se docere putaret? — PHÆ. Et hi, o Socrates, ut opinor, illum riderent, qui tragœdiam aliud quicquam putaret esse quam horum compositionem et partibus invicem et toti convenientem. — So. Non tamen rustice, ut arbitror, increparent, sed facerent perinde ac musicus aliquis offendens hominem, credentem se musicum esse ex eo quod sciat quo pacto fides tum gravissimæ reddantur tum acutissimæ, non acerbe quidem diceret, O miser, insanis, sed utpote musicus sic mitius admoneret, O vir optime, necesse est omnino hæc illum tenere, qui futurus sit musicus, nihil tamen prohibet eum, qui sic affectus est ut tu, de harmonia nihil penitus intelligere: nempe quæ ante harmoniam necessaria sunt cognoscis, harmoniam prorsus ignoras. — PHÆ. Rectissime. — So. Sic igitur et Sophocles illum sibi obvium quæ tragœdiam antecedunt potius quam tragœdiam habere diceret, et Acumenus medicus, medicinæ præcedentia, non medicinam. — PHÆ. Ita prorsus.

LIII. So. Quid vero? si mellifluus Adrastus aut Pericles audirent, quæ modo nos referebamus egregia verborum artificia, breviloquia, similitudines et quæ alia in lucem producta consideranda judicabamus, numquid censemus illos quemadmodum nos præ rusticitate asperrime illis succensuros, qui talia scripserint docuerintque tanquam rhetoricam facultatem, an potius, utpote nobis sapientiores, et nos ita increpaturos, O Phædre atque Socrates, non succensendum est, sed ignoscendum, si qui disserendi ignari definire quid rhetorica sit non possint, atque ita affecti, dum artem antecedentia possident rudimenta, rhetoricam invenisse se jactent, et ea docentes alios oratoriam artem absolutam se tradidisse censeant, singula vero istorum ad persuasionem disponere, totamque orationem contexere, ut non magnum opus, oportere discipulos suos propria industria comparare. — PHÆ. Talis profecto, o Socrates, ars illa videtur esse, quam isti tanquam rhetoricam docent et scribunt, atque mihi videris vera dixisse. verum oratoris persuasorisque veri artem quonam pacto et unde nobis vindicare poterimus? — So. Consentaneum est, o Phædre, fortasse etiam necessarium, quemadmodum in ceteris, ita et in hoc certamine hæc requiri, ut aliquis perfectus fiat: quippe si tibi natura ut sis orator tribuerit, accedente doctrina et exercitatione excellens eris orator: si quid vero tibi in his defuerit, hac parte mancus eris. quantum vero in ea re ars valeat, non ea via, quam Lysias et Thrasymachus sequuti sunt, constare videtur. — PHÆ. Quanam maxime? — So. Videtur, o vir optime, non injuria Pericles in arte oratoria omnium perfectissimus extitisse. — PHÆ. Cur?

LIV. So. Magnæ quælibet artes nugis istis contemplationeque sublimium in natura rerum indigent: ipsa enim

270 τὸ γὰρ ὑψηλόνουν τοῦτο καὶ πάντῃ τελεσιουργὸν ἔοικεν ἐντεῦθέν ποθεν εἰσιέναι. ὃ καὶ Περικλῆς πρὸς τῷ εὐφυὴς εἶναι ἐκτήσατο· προσπεσὼν γάρ, οἶμαι, τοιούτῳ ὄντι Ἀναξαγόρᾳ, μετεωρολογίας ἐμπλησθεὶς καὶ ἐπὶ 5 φύσιν νοῦ τε καὶ ἀνοίας ἀφικόμενος, ὧν δὴ πέρι τὸν πολὺν λόγον ἐποιεῖτο Ἀναξαγόρας, ἐντεῦθεν εἵλκυσεν ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην τὸ πρόσφορον αὐτῇ. — ΦΑΙ. Πῶς τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Ὁ αὐτός που τρόπος τέχνης b ῥητορικῆς, ὅσπερ καὶ ἰατρικῆς. — ΦΑΙ. Πῶς δή; 10 — ΣΩ. Ἐν ἀμφοτέραις δεῖ διελέσθαι φύσιν, σώματος μὲν ἐν τῇ ἑτέρᾳ, ψυχῆς δ' ἐν τῇ ἑτέρᾳ, εἰ μέλλεις μὴ τριβῇ μόνον καὶ ἐμπειρίᾳ, ἀλλὰ τέχνῃ τῷ μὲν φάρμακα καὶ τροφὴν προσφέρων ὑγίειαν καὶ ῥώμην ἐμποιήσειν, τῇ δὲ λόγους τε καὶ ἐπιτηδεύσεις νομίμους πειθὼ ἣν 15 ἂν βούλῃ καὶ ἀρετὴν παραδώσειν. — ΦΑΙ. Τὸ γοῦν εἰκός, ὦ Σώκρατες, οὕτως. — ΣΩ. Ψυχῆς οὖν φύσιν c ἀξίως λόγου κατανοῆσαι οἴει δυνατὸν εἶναι ἄνευ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως; — ΦΑΙ. Εἰ μὲν Ἱπποκράτει γε τῷ τῶν Ἀσκληπιαδῶν δεῖ τι πείθεσθαι, οὐδὲ περὶ σώμα-20 τος ἄνευ τῆς μεθόδου ταύτης. — ΣΩ. Καλῶς γάρ, ὦ ἑταῖρε, λέγει. χρὴ μέντοι πρὸς τῷ Ἱπποκράτει τὸν λόγον ἐξετάζοντα σκοπεῖν, εἰ συμφωνεῖ. — ΦΑΙ. Φημί.

LV. ΣΩ. Τὸ τοίνυν περὶ φύσεως σκόπει, τί ποτε 25 λέγει Ἱπποκράτης τε καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος. ἆρ' οὐχ ὧδε δεῖ διανοεῖσθαι περὶ ὁτουοῦν φύσεως; πρῶτον μὲν d ἁπλοῦν ἢ πολυειδές ἐστιν οὗ πέρι βουλησόμεθ' εἶναι αὐτοὶ τεχνικοὶ καὶ ἄλλον δυνατοὶ ποιεῖν, ἔπειτα δέ, ἐὰν μὲν ἁπλοῦν ᾖ, σκοπεῖν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τίνα 30 πρὸς τί πέφυκεν εἰς τὸ δρᾶν ἔχον ἢ τίν' εἰς τὸ παθεῖν ὑπὸ τοῦ, ἐὰν δὲ πλείω εἴδη ἔχῃ, ταῦτ' ἀριθμησάμενον, ὅπερ ἐφ' ἑνός, τοῦτ' ἰδεῖν ἐφ' ἑκάστου, τῷ τί ποιεῖν αὐτὸ πέφυκεν ἢ τῷ τί παθεῖν ὑπὸ τοῦ; — ΦΑΙ. Κινδυνεύει, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἡ γοῦν ἄνευ τούτων 35 μέθοδος ἐοίκοι ἂν ὥσπερ τυφλοῦ πορείᾳ. ἀλλ' οὐ μὴν e ἀπεικαστέον τόν γε τέχνῃ μετιόντα ὁτιοῦν τυφλῷ οὐδὲ κωφῷ, ἀλλὰ δῆλον ὡς, ἄν τῳ τις τέχνῃ λόγους διδῷ, τὴν οὐσίαν δείξει ἀκριβῶς τῆς φύσεως τούτου, πρὸς ὃ τοὺς λόγους προσοίσει· ἔσται δέ που ψυχὴ τοῦτο. — 40 ΦΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Οὐκοῦν ἡ ἅμιλλα αὐτῷ τέτα-271 ται πρὸς τοῦτο πᾶσα· πειθὼ γὰρ ἐν τούτῳ ποιεῖν ἐπι- a χειρεῖ· ἦ γάρ; — ΦΑΙ. Ναί. — ΣΩ. Δῆλον ἄρ' ὅτι ὁ Θρασύμαχός τε καὶ ὃς ἂν ἄλλος σπουδῇ τέχνην ῥητορικὴν διδῷ, πρῶτον πάσῃ ἀκριβείᾳ γράψει τε καὶ 45 ποιήσει ψυχὴν ἰδεῖν, πότερον ἓν καὶ ὅμοιον πέφυκεν, ἢ κατὰ σώματος μορφὴν πολυειδές. τοῦτο γάρ φαμεν φύσιν εἶναι δεικνύναι. — ΦΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΣΩ. Δεύτερον δέ γε, ὅτῳ τί ποιεῖν ἢ παθεῖν ὑπὸ τοῦ πέφυκε. — ΦΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Τρίτον δὲ δὴ b 50 διαταξάμενος τὰ λόγων τε καὶ ψυχῆς γένη καὶ τὰ τούτων παθήματα δίεισι τὰς αἰτίας, προσαρμόττων ἕκαστον ἑκάστῳ, καὶ διδάσκων, οἵα οὖσα ὑφ' οἵων λόγων δι' ἣν αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἡ μὲν πείθεται, ἡ δ' ἀπειθεῖ. — ΦΑΙ. Κάλλιστα γοῦν ἄν, ὡς ἔοικ', ἔχοι οὕτως.

mentis sublimitas et vis efficax in quavis re perficienda hinc quodammodo proficisci videntur. quod Pericles ad ingenii acumen adjunxit: Anaxagoræ namque hujusmodi rerum indagatoris familiaritate fretus, contemplationi se tradidit, mentisque et ratione carentis rerum molis naturam illam comprehendit, de qua Anaxagoras diffuse disseruit, unde ad dicendi artem quod ipsi conducere videbatur traduxit. — Phæ. Quomodo id ais? — So. Medendi artis atque dicendi eadem ferme ratio est. — Phæ. Quonam pacto? — So. In utrisque partiri naturam oportet, corporis quidem in una, in altera animi, si modo non exercitatione solum et usu, verum etiam arte corpori medicinas et alimenta ita sis præbiturus, ut sanum et robustum efficias, animo autem per rationes legitimasque institutiones persuasionem quam velis virtutemque additurus. — Phæ. Ita verisimile est, o Socrates. — So. Animi igitur naturam absque totius natura sufficienter cognosci posse existimas? — Phæ. Si quidem Hippocrati illi ex Asclepiadis credendum est, neque corporis naturam sine doctrina hujusmodi comprehendi posse putamus. — So. Scite enim loquitur, o amice. oportet tamen præter Hippocratem considerare et videre, utrum ratio consonet. — Phæ. Assentior.

LV. So. De naturæ igitur perscrutatione quid Hippocrates et vera ratio dicat, attende. an non ita de cujusque natura cogitandum est? primo quidem utrum simplex illud sit an multiplex, de quo et ipsi habere artem et aliis dare posse desiderabimus, deinde, si est simplex, facultasne ejus investiganda est, quam et ad quid agendo rursusque quam et a quo patiendo natura vim habeat; quodsi species habet plures, his dinumeratis, in singulis similiter atque in uno naturalis et agendi et patiendi vis inquirenda? — Phæ. Videtur, o Socrates. — So. Sine his vero methodus tanquam cæci iter esse videtur. non tamen cæco vel surdo qui arte tractat aliquid est comparandus, sed patet eum, qui arte alicui sermones accommodat, substantiam naturæ illius accurate monstraturum cui sermones adhibet: is autem est animus. — Phæ. Absque dubio. — So. Igitur eo studium illius omne tendit: nam huic conatur persuadere: nonne? — Phæ. Prorsus. — So. Constat igitur et Thrasymachum et quicumque alius tradendæ incumbit rhetoricæ, primo quidem summa diligentia describere declarareque debere, utrum animus natura sua unum et simile sit, an secundum formam corporis multiformis. hoc enim esse dicimus naturam ostendere. — Phæ. Omnino. — So. Secundo, quo quid facere quidve a quoque pati queat, ostendere. — Phæ. Certe. — So. Tertio, distinctis sermonum animique generibus atque affectibus, causas omnes percurrere, singula singulis accommodans, docensque qualis animus qualibus sermonibus quamve ob causam necessario hæc quidem ad credendum movetur, illa vero nequaquam. — Phæ. Præclarissimum, ut videtur, hoc esset. — So.

— ΣΩ. Οὔτοι μὲν οὖν, ὦ φίλε, ἄλλως ἐνδεικνύμενον ἢ λεγόμενον τέχνῃ ποτὲ λεχθήσεται ἢ γραφήσεται, οὔτε τι ἄλλο οὔτε τοῦτο. ἀλλ' οἱ νῦν γράφοντες, ὧν σὺ ἀκήκοας, τέχνας λόγων πανοῦργοί εἰσι καὶ ἀποκρύπτονται εἰδότες ψυχῆς πέρι παγκάλως. πρὶν ἂν οὖν τὸν τρόπον τοῦτον λέγωσί τε καὶ γράφωσι, μὴ πειθώμεθ' αὐτοῖς τέχνῃ γράφειν. — ΦΑΙ. Τίνα τοῦτον; — ΣΩ. Αὐτὰ μὲν τὰ ῥήματα εἰπεῖν οὐκ εὐπετές· ὡς δὲ δεῖ γράφειν, εἰ μέλλει τεχνικῶς ἔχειν, καθ' ὅσον ἐνδέχεται, λέγειν ἐθέλω. — ΦΑΙ. Λέγε δή.

LVI. ΣΩ. Ἐπειδὴ λόγου δύναμις τυγχάνει ψυχαγωγία οὖσα, τὸν μέλλοντα ῥητορικὸν ἔσεσθαι ἀνάγκη εἰδέναι, ψυχὴ ὅσα εἴδη ἔχει. ἔστιν οὖν τόσα καὶ τόσα, καὶ τοῖα καὶ τοῖα· ὅθεν οἱ μὲν τοιοίδε, οἱ δὲ τοιοίδε γίγνονται. τούτων δὲ δὴ διῃρημένων, λόγων αὖ τόσα καὶ τόσα ἔστιν εἴδη, τοιόνδε ἕκαστον. οἱ μὲν οὖν τοιοίδ' ὑπὸ τῶν τοιῶνδε λόγων διὰ τήνδε τὴν αἰτίαν εἰς τὰ τοιάδ' εὐπειθεῖς, οἱ δὲ τοιοίδε διὰ τάδε δυσπειθεῖς. δεῖ δὴ ταῦθ' ἱκανῶς νοήσαντα, μετὰ ταῦτα θεώμενον αὐτὰ ἐν ταῖς πράξεσιν ὄντα τε καὶ πραττόμενα ὀξέως τῇ αἰσθήσει δύνασθαι ἐπακολουθεῖν, ἢ μηδ' εἰδέναι πω πλέον αὐτῶν ὧν τότ' ἤκουε λόγων ξυνών. ὅταν δ' εἰπεῖν θ' ἱκανῶς ἔχῃ, οἷος ὑφ' οἵων πείθεται, παραγιγνόμενόν τε δυνατὸς ᾖ διαισθανόμενος ἑαυτῷ ἐνδείκνυσθαι, ὅτι οὗτός ἐστι καὶ αὕτη ἡ φύσις, περὶ ἧς τότ' ἦσαν οἱ λόγοι, νῦν ἔργῳ παροῦσά οἱ, ᾗ προσοιστέον τούσδ' ὧδε τοὺς λόγους ἐπὶ τὴν τῶνδε πειθὼ — ταῦτα δὴ πάντ' ἔχοντι, προσλαβόντι καιροὺς τοῦ πότε λεκτέον καὶ ἐπισχετέον, βραχυλογίας τ' αὖ καὶ ἐλεεινολογίας καὶ δεινώσεως, ἑκάστων θ' ὅσ' ἂν εἴδη μάθῃ λόγων, τούτων τὴν εὐκαιρίαν τε καὶ ἀκαιρίαν διαγνόντι, καλῶς τε καὶ τελέως ἐστὶν ἡ τέχνη ἀπειργασμένη, πρότερον δ' οὔ· ἀλλ' ὅ τι ἂν αὐτῶν τις ἐλλείπῃ λέγων ἢ διδάσκων ἢ γράφων, φῇ δὲ τέχνῃ λέγειν, ὁ μὴ πειθόμενος κρατεῖ. τί δὴ οὖν, φήσει ἴσως ὁ συγγραφεύς, ὦ Φαῖδρέ τε καὶ Σώκρατες, δοκεῖ οὕτως ἢ ἄλλως πως ἀποδεκτέον λεγομένης λόγων τέχνης; — ΦΑΙ. Ἀδύνατόν που, ὦ Σώκρατες, ἄλλως· καίτοι οὐ σμικρόν γε φαίνεται ἔργον. — ΣΩ. Ἀληθῆ λέγεις. τούτου τοι ἕνεκα χρὴ πάντας τοὺς λόγους ἄνω καὶ κάτω μεταστρέφοντ' ἐπισκοπεῖν, εἴ τίς πῃ ῥᾴων καὶ βραχυτέρα φαίνεται ἐπ' αὐτὴν ὁδός, ἵνα μὴ μάτην πολλὴν περιίῃ καὶ τραχεῖαν, ἐξὸν ὀλίγην τε καὶ λείαν. ἀλλ' εἴ τινά πῃ βοήθειαν ἔχεις ἐπακηκοὼς Λυσίου ἢ τινος ἄλλου, πειρῶ λέγειν ἀναμιμνησκόμενος. — ΦΑΙ. Ἕνεκα μὲν πείρας ἔχοιμ' ἄν, ἀλλ' οὔτι νῦν γ' οὕτως ἔχω. — ΣΩ. Βούλει οὖν ἐγώ τιν' εἴπω λόγον, ὃν τῶν περὶ ταῦτά τινων ἀκήκοα; — ΦΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Λέγεται γοῦν, ὦ Φαῖδρε, δίκαιον εἶναι καὶ τὸ τοῦ λύκου εἰπεῖν. — ΦΑΙ. Καὶ σύ γ' οὕτω ποίει.

LVII. ΣΩ. Φασὶ τοίνυν οὐδὲν οὕτω ταῦτα δεῖν σεμνύνειν οὐδ' ἀνάγειν ἄνω μακρὰν περιβαλλομένους· παντάπασι γάρ, ὃ καὶ κατ' ἀρχὰς εἴπομεν τοῦδε τοῦ λόγου, ὅτι οὐδὲν ἀληθείας μετέχειν δέοι δικαίων ἢ

Neque igitur hoc, o amice, neque aliud quicquam, si aliter tractetur vel dicatur, cum arte unquam dicetur aut scribetur. nostri vero in hac arte scriptores, quos tu audisti, callidi sunt et animi naturam pulcherrime cognoscentes nos celant. nos igitur, prius quam hoc modo loquantur et scribant, nunquam ex arte eos scribere confitebimur. — PHÆ. Quem dicis modum? — So. Verba quidem ipsa non facile dixerim : quo autem modo scribere oporteat, si arte scripturi simus, quoad fieri potest, exponam. — PHÆ. Dic obsecro.

LVI. So. Cum dicendi facultas sit animum movere, futurum oratorem necesse est, quot species animus habet, cognoscere. hæ vero tot talesque sunt : unde tales alii, alii tales efficiuntur. his ita distinctis, sermonum quoque tot talesque sunt species. tales igitur animi talibus quibusdam sermonibus certa quadam de causa ... alia quædam facile persuadentur, aliter vero affecti talem ob causam minime. oportet igitur eum, qui hæc satis perspexerit, postea in ipsis negotiis hæc esse et fieri animadvertentem ipsa sensus facultate posse complecti, alioquin nondum quicquam plus quam verba sibi quondam a doctoribus tradita habet. atque cum sufficienter potest dicere, quis quibus sermonibus persuadeatur, præsentemque hominem acute persentiens sibimet potest demonstrare, eum esse et eo ingenio præditum, de quo antea fuerit disputatum, nunc quod revera videat, sic talibus sermonibus ad talia compellendum — his igitur instructus omnibus tunc demum pulchre et perfecte artem hanc erit consecutus, cum ad ea hæc adjunxerit, ut opportunitatem loquendi tacendique calleat, et usum abusumve breviloquii, commiserationis, vehementiæ acrioris, ceterarumque partium orationis a præceptoribus traditarum recte cognoscat, antea vero nequaquam. sed qui in horum quocumque deficit sive dicat sive doceat sive scribat, dixeritque ex arte verba se facere, qui non persuadetur illius sententia potior est. quid igitur, scriptor fortasse nos compellabit, O Phædre atque Socrates, itane prorsus an aliter dicendi artem probandam esse censetis? — PHÆ. Fieri non potest, o Socrates, aliter : quamvis non parvum id opus appareat. — So. Vera loqueris. atque horum causa oportet omnibus sursum deorsumque sermonibus revolutis perquirere, numquid via ad illam ulla facilior breviorque occurrat, ne temere per longam et asperam circumerremus, cum liceat per brevem et planam incedere. quare si quam tu opem afferre potes per ea quæ a Lysia vel aliquo alio accepisti, revoca in memoriam et expone. — PHÆ. Experiundi causa possem quidem, non tamen in præsens sic me habeo. — So. Visne ego tibi sermonem recenseam, quem ab aliquo de hujusmodi rebus audivi? — PHÆ. Quidni? — So. Aiunt igitur, o Phædre, justum esse etiam quod de lupo dicitur narrare. — PHÆ. Ac tu ita facias.

LVII. So. Aiunt igitur nihil opus esse hæc adeo extollere neque ab alto repetere longis factis ambagibus. sicut enim disputationis initio diximus, oratorem bonum futurum non oportere veritatem nosse de justis et bonis

ἀγαθῶν περὶ πραγμάτων, ἢ καὶ ἀνθρώπων γε τοιούτων φύσει ὄντων ἢ τροφῇ, τὸν μέλλονθ' ἱκανῶς ῥητορικὸν ἔσεσθαι. τὸ παράπαν γὰρ οὐδὲν ἐν τοῖς δικαστηρίοις τούτων ἀληθείας μέλειν οὐδενὶ, ἀλλὰ τοῦ πιθανοῦ. 5 τοῦτο δ' εἶναι τὸ εἰκὸς, ᾧ δεῖν προσέχειν τὸν μέλλοντα e τέχνῃ ἐρεῖν. οὐδὲ γὰρ αὖ τὰ πραχθέντα δεῖν λέγειν ἐνίοτε, ἐὰν μὴ εἰκότως ᾖ πεπραγμένα, ἀλλὰ τὰ εἰκότα, ἔν τε κατηγορίᾳ καὶ ἀπολογίᾳ· καὶ πάντως λέγοντα τὸ δὴ εἰκὸς διωκτέον εἶναι, πόλλ' εἰπόντα χαίρειν τῷ ἀλη-273θεῖ. τοῦτο γὰρ διὰ παντὸς τοῦ λόγου γιγνόμενον a τὴν ἅπασαν τέχνην πορίζειν. — ΦΑΙ. Αὐτά γε, ὦ Σώκρατες, διελήλυθας, ἃ λέγουσιν οἱ περὶ τοὺς λόγους τεχνικοὶ προσποιούμενοι εἶναι. — ΣΩ. Ἀνεμνήσθην γὰρ ὅτι ἐν τῷ πρόσθε βραχέως τοῦ τοιούτου ἐφηψά-15 μεθα, δοκεῖ δὲ τοῦτο πάμμεγα εἶναι τοῖς περὶ ταῦτα. — ΦΑΙ. Ἀλλὰ μὴν τόν γε Τισίαν αὐτὸν πεπάτηκας ἀκριβῶς. — ΣΩ. Εἰπέτω τοίνυν καὶ τόδ' ἡμῖν ὁ Τισίας, μή τι ἄλλο λέγει τὸ εἰκὸς ἢ τὸ τῷ πλήθει δοκοῦν. — b ΦΑΙ. Τί γὰρ ἄλλο; — ΣΩ. Τοῦτο δὴ, ὡς ἔοικε, σο-20 φὸν εὑρὼν ἅμα καὶ τεχνικὸν ἔγραψεν, ὡς, ἐάν τις ἀσθενὴς καὶ ἀνδρικὸς ἰσχυρὸν καὶ δειλὸν συγκόψας, ἱμάτιον ἤ τι ἄλλο ἀφελόμενος, εἰς δικαστήριον ἄγηται, δεῖ δὴ τἀληθὲς μηδέτερον λέγειν, ἀλλὰ τὸν μὲν δειλὸν μὴ ὑπὸ μόνου φάναι τοῦ ἀνδρικοῦ συγκεκόφθαι, τὸν δὲ 25 τοῦτο μὲν ἐλέγχειν, ὡς μόνω ἤστην, ἐκείνῳ δὲ κατα-χρήσασθαι τῷ Πῶς δ' ἂν ἐγὼ τοιόσδε τοιῷδ' ἐπεχεί- c ρησα; ὁ δ' οὐκ ἐρεῖ δὴ τὴν ἑαυτοῦ κάκην, ἀλλά τι ἄλλο ψεύδεσθαι ἐπιχειρῶν τάχ' ἂν ἔλεγχόν πῃ παρα-δοίη τῷ ἀντιδίκῳ. καὶ περὶ τἆλλα δὴ τοιαῦτ' ἄττ' 30 ἐστὶ τὰ τέχνῃ λεγόμενα. οὐ γὰρ, ὦ Φαῖδρε; — ΦΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Φεῦ, δεινῶς γ' ἔοικεν ἀπο-κεκρυμμένην τέχνην ἀνευρεῖν ὁ Τισίας ἢ ἄλλος, ὅστις δήποτ' ὢν τυγχάνει καὶ ὁπόθεν χαίρει ὀνομαζόμενος. ἀτὰρ, ὦ ἑταῖρε, τούτῳ ἡμεῖς πότερον λέγωμεν ἢ μή — d 35 ΦΑΙ. Τὸ ποῖον;

LVIII. ΣΩ. Ὅτι, Ὦ Τισία, πάλαι ἡμεῖς, πρὶν καὶ σὲ παρελθεῖν, τυγχάνομεν λέγοντες, ὡς ἄρα τοῦτο τὸ εἰκὸς τοῖς πολλοῖς δι' ὁμοιότητα τοῦ ἀληθοῦς τυγ-χάνει ἐγγιγνόμενον· τὰς δ' ὁμοιότητας ἄρτι διήλθομεν 40 ὅτι πανταχοῦ ὁ τὴν ἀλήθειαν εἰδὼς κάλλιστ' ἐπίσταται εὑρίσκειν. ὥστ' εἰ μὲν ἄλλο τι περὶ τέχνης λόγων λέ-γεις, ἀκούοιμεν ἄν· εἰ δὲ μὴ, οἷς νῦν δὴ διήλθομεν πει-σόμεθα, ὡς, ἐὰν μή τις τῶν τ' ἀκουσομένων τὰς φύσεις e διαριθμήσηται, καὶ κατ' εἴδη τε διαιρεῖσθαι τὰ ὄντα 45 καὶ μιᾷ ἰδέᾳ δυνατὸς ᾖ καθ' ἓν ἕκαστον περιλαμβάνειν, οὔποτ' ἔσται τεχνικὸς λόγων πέρι, καθ' ὅσον δυνατὸν ἀνθρώπῳ. ταῦτα δ' οὐ μήποτε κτήσηται ἄνευ πολλῆς πραγματείας· ἣν οὐχ ἕνεκα τοῦ λέγειν καὶ πράττειν πρὸς ἀνθρώπους δεῖ διαπονεῖσθαι τὸν σώφρονα, ἀλλὰ 50 τοῦ θεοῖς κεχαρισμένα μὲν λέγειν δύνασθαι, κεχαρισ-μένως δὲ πράττειν τὸ πᾶν εἰς δύναμιν. οὐ γὰρ δὴ ἄρ', ὦ Τισία, φασὶν οἱ σοφώτεροι ἡμῶν, [μὴ] ὁμοδού-274λοις δεῖ χαρίζεσθαι μελετᾶν τὸν νοῦν ἔχοντα, ὅ τι μὴ a πάρεργον, ἀλλὰ δεσπόταις ἀγαθοῖς τε καὶ ἐξ ἀγαθῶν.

sive rebus sive hominibus natura vel educatione talibus. nam in judiciis nulli prorsus horum veritatem unquam, sed persuasionem curæ esse solere. id autem esse verisimile, ad quod mentem intendere debeat qui sit cum arte dicturus. neque enim facta dicenda esse aliquando, nisi probabile sit facta fuisse, sed tam in accusatione quam defensione semper verisimilia inducenda: et omnino dicentem verisimile quidem debere persequi, sed veritatem multum valere jubere. hoc enim si in omni ratione servetur, perfectam artem oratoriam exhiberi. — Phæ. Ipsa quidem narrasti, o Socrates, quæ dicunt qui artem rhetoricam profitentur. — So. Memini enim id nos in superioribus breviter attigisse; videtur autem hoc magnum quiddam esse iis, qui in hac arte versantur. — Phæ. Sed et Tisiam ipsum accurate tractasti. — So. Dicat ergo id quoque nobis Tisias, numquid aliud verisimile nuncupet quam quod vulgo videtur. — Phæ. Quidnam aliud? — So. Hoc præterea scitum et artificiosum invenisse et scripsisse videtur, quod, si quis imbecillis et audax, cum robustum quendam timidumque verberibus cæsum veste aut alia quadam re spoliaverit, in judicium trahatur, neutrum horum verum confiteri oportet, sed timidum quidem dicere non a solo audace illo esse se cæsum, audacem vero hoc quidem arguere, solum cum solo se fuisse, sed ad tale quiddam confugere: Quonam pacto imbecillis cum sim hoc facinus ausim? ille autem timiditatem suam non dicet, sed falsum aliquid excogitans fortasse convincendi occasionem adversario dabit. atque in aliis etiam talia quædam sunt, quæ ex arte dicuntur. an non sic est, o Phædre? — Phæ. Ita prorsus. — So. O, quam callide abstrusam artem invenisse videtur Tisias, vel quicumque alius fuerit vel quocumque alio cognomine delectetur. sed numquid huic, o amice, dicemus, an non — Phæ. Quid?

LVIII. So. Hoc, O Tisia, jampridem antequam accederes, affirmabamus probabile istud et verisimile vulgo non aliter quam per veritatis similitudinem fieri. similitudines autem veri ab eo, qui veritatem novit, aptissime ubique reperiri posse asserebamus. quapropter si aliud quicquam de hac arte dixeris, auscultabimus quidem: sin minus, iis, quæ paulo ante diximus, fidem præstabimus, quod videlicet, nisi auditorum quis ingenia noverit distinxeritque, atque res ipsas in species suas discreverit, rursusque singula idea una comprehenderit, nunquam dicendi artem quoad homini licet adipiscetur. hoc autem sine longo studio assequetur nunquam. in quo non ideo insudabit vir prudens, ut dicere et agere ad homines possit, sed ut omnia potius pro facultate et loqui et facere quæ diis grata sint valeat. viri enim nobis sapientiores, o Tisia, virum sapientem aiunt non id meditari debere, ut conservis suis nisi prout contigerit obsequatur, sed ut dominis bonis atque ex bonis obtemperet. quamobrem si longior sit cir-

ὥστ' εἰ μακρὰ ἡ περίοδος, μὴ θαυμάσῃς· μεγάλων γὰρ ἕνεκα περιιτέον, οὐχ ὡς σὺ δοκεῖς. ἔσται μήν, ὡς ὁ λόγος φησίν, ἐάν τις ἐθέλῃ, καὶ ταῦτα κάλλιστ' ἐξ ἐκείνων γιγνόμενα. — ΦΑΙ. Παγκάλως ἔμοιγε δοκεῖ λέγεσθαι, ὦ Σώκρατες, εἴπερ οἷός τέ τις εἴη. — ΣΩ. Ἀλλὰ καὶ ἐπιχειροῦντί τοι τοῖς καλοῖς καλὸν καὶ πάσχειν ὅ τι ἄν τῳ ξυμβῇ παθεῖν. — ΦΑΙ. Καὶ μάλα. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ μὲν τέχνης τε καὶ ἀτεχνίας λόγων πέρι ἱκανῶς ἐχέτω. — ΦΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Τὸ δ' εὐπρεπείας δὴ γραφῆς πέρι καὶ ἀπρεπείας, πῇ γιγνόμενον καλῶς ἂν ἔχοι καὶ ὅπῃ ἀπρεπῶς, λοιπόν. ἦ γάρ; — ΦΑΙ. Ναί.

LIX. ΣΩ. Οἶσθ' οὖν ὅπῃ μάλιστα θεῷ χαριεῖ λόγων πέρι πράττων ἢ λέγων; — ΦΑΙ. Οὐδαμῶς. σὺ δέ; — ΣΩ. Ἀκοήν γ' ἔχω λέγειν τῶν προτέρων, τὸ δ' ἀληθὲς αὐτοὶ ἴσασιν. εἰ δὲ τοῦθ' εὕροιμεν αὐτοί, ἆρά γ' ἂν ἔθ' ἡμῖν μέλοι τι τῶν ἀνθρωπίνων δοξασμάτων; — ΦΑΙ. Γελοῖον ἤρου. ἀλλ' ἃ φῂς ἀκηκοέναι λέγε. — ΣΩ. Ἤκουσα τοίνυν περὶ Ναύκρατιν τῆς Αἰγύπτου γενέσθαι τῶν ἐκεῖ παλαιῶν τινα θεῶν, οὗ καὶ τὸ ὄρνεον [τὸ] ἱερὸν, ὃ δὴ καλοῦσιν Ἶβιν· αὐτῷ δ' ὄνομα τῷ δαίμονι εἶναι Θεῦθ. τοῦτον δὲ πρῶτον ἀριθμόν τε καὶ λογισμὸν εὑρεῖν καὶ γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν, ἔτι δὲ πεττείας τε καὶ κυβείας, καὶ δὴ καὶ γράμματα. βασιλέως δ' αὖ τότ' ὄντος Αἰγύπτου ὅλης Θαμοῦ περὶ τὴν μεγάλην πόλιν τοῦ ἄνω τόπου, ἣν οἱ Ἕλληνες Αἰγυπτίας Θήβας καλοῦσι, καὶ τὸν θεὸν Ἄμμωνα, παρὰ τοῦτον ἐλθὼν ὁ Θεῦθ τὰς τέχνας ἀπέδειξε, καὶ ἔφη δεῖν διαδοθῆναι τοῖς ἄλλοις Αἰγυπτίοις. ὁ δ' ἤρετο, ἥντιν' ἑκάστη ἔχοι ὠφέλειαν. διεξιόντος δὲ, ὅ τι καλῶς ἢ μὴ καλῶς δοκοίη λέγειν, τὸ μὲν ἔψεγε, τὸ δ' ἐπῄνει. πολλὰ μὲν δὴ περὶ ἑκάστης τῆς τέχνης ἐπ' ἀμφότερα Θαμοῦν τῷ Θεῦθ λέγεται ἀποφήνασθαι, ἃ λόγος πολὺς ἂν εἴη διελθεῖν· ἐπειδὴ δ' ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἦν, Τοῦτο δὲ, ὦ βασιλεῦ, τὸ μάθημα, ἔφη ὁ Θεῦθ, σοφωτέρους Αἰγυπτίους καὶ μνημονικωτέρους παρέξει· μνήμης τε γὰρ καὶ σοφίας φάρμακον εὑρέθη. ὁ δ' εἶπεν, Ὦ τεχνικώτατε Θεῦθ', ἄλλος μὲν τεκεῖν δυνατὸς τὰ τῆς τέχνης, ἄλλος δὲ κρῖναι, τίν' ἔχει μοῖραν βλάβης τε καὶ ὠφελείας τοῖς μέλλουσι χρῆσθαι. καὶ νῦν σὺ, πατὴρ ὢν γραμμάτων, δι' εὔνοιαν τοὐναντίον εἶπες ἢ δύναται. τοῦτο γὰρ τῶν μαθόντων λήθην μὲν ἐν ψυχαῖς παρέξει μνήμης ἀμελετησίᾳ, ἅτε διὰ πίστιν γραφῆς ἔξωθεν ὑπ' ἀλλοτρίων τύπων, οὐκ ἔνδοθεν αὐτοὺς ὑφ' αὑτῶν ἀναμιμνησκομένους. οὔκουν μνήμης, ἀλλ' ὑπομνήσεως φάρμακον εὗρες. σοφίας δὲ τοῖς μαθηταῖς δόξαν, οὐκ ἀλήθειαν πορίζεις· πολυήκοοι γάρ σοι γενόμενοι ἄνευ διδαχῆς, πολυγνώμονες εἶναι δόξουσιν, ἀγνώμονες ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος ὄντες καὶ χαλεποὶ ξυνεῖναι, δοξόσοφοι γεγονότες ἀντὶ σοφῶν. — ΦΑΙ. Ὦ Σώκρατες, ῥᾳδίως σὺ Αἰγυπτίους καὶ ὁποδαποὺς ἂν ἐθέλῃς λόγους ποιεῖς. — ΣΩ. Οἱ δέ γ', ὦ φίλε, ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Δωδωναίου ἱερῷ δρυὸς λόγους ἔφησαν μαντικοὺς πρώτους

cuitus, ne mireris : non enim ut tu putas, sed magnarum rerum gratia circumeundum. attamen, ut ratio dictat, si quis voluerit, et hæc pulcherrime ex illis deducentur. — PHÆ. Perpulchre admodum dici hoc videtur, o Socrates, modo aliquis assequi possit. — So. At præclarum est ad præclara semper anniti et quicquid contigerit tolerare. — PHÆ. Valde. — So. De arte igitur artisque absentia in dicendo satis sit dictum. — PHÆ. Satis profecto. — So. Reliquum est, ut in scribendo quid deceat, quid dedeceat, dicamus. nonne? — PHÆ. Ita.

LIX. So. Scisne quo pacto maxime de orationibus dicendo vel agendo deo placere potes? — PHÆ. Minime. tu vero? — So. Audivi equidem nonnulla a veteribus tradita, verum autem ipsi norunt. id vero si nos inveniremus, numquid humanarum deinceps nobis opinionum cura ulla futura esset? — PHÆ. Ridicula sane interrogatio. sed quæ audisse dicis recense. — So. Audivi equidem circa Naucratim Ægypti priscorum quendam fuisse deorum, cui dicata sit avis, quam ibim vocant: dæmoni autem ipsi nomen Theuth. hunc primum omnium numerum et numeri computationem invenisse geometriamque et astronomiam, talorum rursus alearumque ludos et literas. erat tunc totius Ægypti rex Thamus et in magna superioris regionis urbe, quam Græci Ægyptias Thebas appellant et deum Ammonem vocant : ad hunc Theuth profectus artes demonstravit suas, dixitque eas distribui Ægyptiis ceteris oportere. verum ille, quæ cujusque utilitas foret, interrogavit. ipso vero referente, quod bene dictum videbatur probabat quidem, quod contra vituperabat. multa de qualibet arte in utramque partem Thamus fertur Theuthi ostendisse, quorum singula si enarrare pergamus, prolixior erit oratio : cum vero ad literas descendissent, Disciplina hæc, inquit Theuth, o rex, sapientiores Ægyptios faciet et ut iis sit memoria melior : memoriæ namque et sapientiæ remedium id est inventum. at ille, O artifex peritissime Theuth, inquit, alius quidem ad artis opera fabricanda idoneus est, alius ad judicandum promptior quid emolumenti damnive sint utentibus allatura. atqui et tu, literarum pater, propter benevolentiam contrarium quam efficere valeant affirmasti. nam illarum usus propter memoriæ negligentiam oblivionem in animo discentium pariet, quippe qui externis literarum confisi monumentis, res ipsas intus animo non revolvent. quamobrem non memoriæ, sed admonitionis remedium invenisti. sapientiæ quoque opinionem potius quam veritatem discipulis tradis : nam cum multa absque doctrina perlegerint, multarum rerum periti videbuntur, cum vulgo ignari sint et consuetudine quoque molestiores, utpote qui non sapientia ipsa sint prædili, sed opinione sapientiæ subornati. — PHÆ. Facile tu, o Socrates, Ægyptios et alios cujusvis gentis sermones facis. — So. At, amice, qui in Jovis Dodonæi templo versantur, ex quercu sermones primos

γενέσθαι. τοῖς μὲν οὖν τότε, ἅτ' οὐκ οὖσι σοφοῖς, ὥσπερ ὑμεῖς οἱ νέοι, ἀπέχρη δρυὸς καὶ πέτρας ἀκούειν ὑπ' εὐηθείας, εἰ μόνον ἀληθῆ λέγοιεν· σοὶ δ' ἴσως διαφέρει, τίς ὁ λέγων καὶ ποδαπός; οὐ γὰρ ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖς, εἴθ' οὕτως, εἴτ' ἄλλως ἔχει. — ΦΑΙ. Ὀρθῶς ἐπέπληξας· καί μοι δοκεῖ περὶ γραμμάτων ἔχειν ᾗπερ ὁ Θηβαῖος λέγει.

LX. ΣΩ. Οὐκοῦν ὁ τέχνην οἰόμενος ἐν γράμμασι καταλιπεῖν καὶ αὖ ὁ παραδεχόμενος, ὥς τι σαφὲς καὶ βέβαιον ἐκ γραμμάτων ἐσόμενον, πολλῆς ἂν εὐηθείας γέμοι καὶ τῷ ὄντι τὴν Ἄμμωνος μαντείαν ἀγνοοίη, πλέον τι οἰόμενος εἶναι λόγους γεγραμμένους τοῦ τὸν εἰδότα ὑπομνῆσαι περὶ ὧν ἂν ᾖ τὰ γεγραμμένα; — ΦΑΙ. Ὀρθότατα. — ΣΩ. Δεινὸν γάρ που, ὦ Φαῖδρε, τοῦτ' ἔχει γραφὴ καὶ ὡς ἀληθῶς ὅμοιον ζωγραφίᾳ. καὶ γὰρ τὰ ἐκείνης ἔκγονα ἕστηκε μὲν ὡς ζῶντα, ἐὰν δ' ἀνέρῃ τι, σεμνῶς πάνυ σιγᾷ. ταὐτὸν δὲ καὶ οἱ λόγοι· δόξαις μὲν ἂν ὥς τι φρονοῦντας αὐτοὺς λέγειν, ἐὰν δέ τι ἔρῃ τῶν λεγομένων βουλόμενος μαθεῖν, ἕν τι σημαίνει μόνον ταὐτὸν ἀεί. ὅταν δ' ἅπαξ γραφῇ, κυλινδεῖται μὲν πανταχοῦ πᾶς λόγος ὁμοίως παρὰ τοῖς ἐπαΐουσιν, ὡς δ' αὔτως παρ' οἷς οὐδὲν προσήκει, καὶ οὐκ ἐπίσταται λέγειν οἷς δεῖ τε καὶ μή. πλημμελούμενος δὲ καὶ οὐκ ἐν δίκῃ λοιδορηθεὶς τοῦ πατρὸς ἀεὶ δεῖται βοηθοῦ· αὐτὸς γὰρ οὔτ' ἀμύνασθαι οὔτε βοηθῆσαι δυνατὸς αὑτῷ. — ΦΑΙ. Καὶ ταῦτά σοι ὀρθότατα εἴρηται. — ΣΩ. Τί δ'; ἄλλον ὁρῶμεν λόγον, τούτου ἀδελφὸν γνήσιον, τῷ τρόπῳ τε γίγνεται, καὶ ὅσῳ ἀμείνων καὶ δυνατώτερος τούτου φύεται; — ΦΑΙ. Τίνα τοῦτον, καὶ πῶς λέγεις γιγνόμενον; — ΣΩ. Ὃς μετ' ἐπιστήμης γράφεται ἐν τῇ τοῦ μανθάνοντος ψυχῇ, δυνατὸς μὲν ἀμῦναι ἑαυτῷ, ἐπιστήμων δὲ λέγειν τε καὶ σιγᾶν πρὸς οὓς δεῖ. — ΦΑΙ. Τὸν τοῦ εἰδότος λόγον λέγεις ζῶντα καὶ ἔμψυχον, οὗ ὁ γεγραμμένος εἴδωλον ἄν τι λέγοιτο δικαίως.

LXI. ΣΩ. Παντάπασι μὲν οὖν. τόδε δή μοι εἰπέ. ὁ νοῦν ἔχων γεωργός, ὧν σπερμάτων κήδοιτο καὶ ἔγκαρπα βούλοιτο γενέσθαι, πότερα σπουδῇ ἂν θέρους εἰς Ἀδώνιδος κήπους ἀρῶν χαίροι θεωρῶν καλοὺς ἐν ἡμέραισιν ὀκτὼ γιγνομένους, ἢ ταῦτα μὲν δὴ παιδιᾶς τε καὶ ἑορτῆς χάριν δρῴη ἄν, ὅτε καὶ ποιοίη, ἐφ' οἷς δ' ἐσπούδακε, τῇ γεωργικῇ χρώμενος ἂν τέχνῃ, σπείρας εἰς τὸ προσῆκον, ἀγαπῴη ἂν ἐν ὀγδόῳ μηνὶ ὅσ' ἔσπειρε τέλος λαβόντα; — ΦΑΙ. Οὕτω που, ὦ Σώκρατες, τὰ μὲν σπουδῇ, τὰ δ' ὡς ἑτέρως ἄν, ᾗ λέγεις, ποιοίη. — ΣΩ. Τὸν δὲ δικαίων τε καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐπιστήμας ἔχοντα τοῦ γεωργοῦ φῶμεν ἧττον νοῦν ἔχειν εἰς τὰ ἑαυτοῦ σπέρματα; — ΦΑΙ. Ἥκιστά γε. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα σπουδῇ αὐτὰ ἐν ὕδατι γράψει μέλανι σπείρων διὰ καλάμου μετὰ λόγων ἀδυνάτων μὲν αὑτοῖς λόγῳ βοηθεῖν, ἀδυνάτων δ' ἱκανῶς τἀληθῆ διδάξαι. — ΦΑΙ. Οὔκουν δὴ τό γ' εἰκός. — ΣΩ. Οὐ γάρ. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐν γράμμασι κήπους, ὡς ἔοικε, παιδιᾶς χάριν σπερεῖ τε καὶ γράψει, ὅταν γράφῃ,

fatidicos erupisse asserunt. priscis igitur illis, utpote qui non ita ut vos recentiores sapientes erant, satis erat ob eorum insciliam rupes et quercus audire, modo vera promerent: tu autem fortasse interesse censes, quisnam cujasve sit qui dixerit? non enim id solum consideras, verane an falsa dicantur. — PHÆ. Recte admodum increpuisti: ac mihi videtur ita in literis evenire, ut Thebanus ait.

LX. So. Igitur quicumque se putat sic artem aut mandare literis aut mandatam suscipere, ut certum quiddam et firmum ex literis sit futurum, admodum ineptus est ac revera Ammonis vaticinium prorsus ignorat, cum plus aliquid in scriptis esse credat præter id quod scienti res, quæ in literis significantur, in memoriam revocant. — PHÆ. Rectissime. — So. Grave enim id habet, o Phædre, scriptura et picturæ revera persimile. picturæ namque opera tanquam viventia exstant, si quid vero rogaveris, verecunde admodum silent. non aliter sermones: putabis fortasse quasi aliquid ipsos intelligentes dicere, verum si sciendi avidus ab iis dictorum aliquid sciscitaberis, idem semper et unum significant. omnis autem sermo cum semel scriptus est, passim revolvitur æque apud intelligentes atque alios, inter quos minime decet, nescitque dicere quibus oportet et quibus non oportet. injuria vero immerito contumeliaque affectus patris semper eget præsidio: ipse enim neque adversario repugnare, neque opem ferre sibi potest. — PHÆ. Hæc quoque recte a te dicta videntur. — So. Quid porro? alium videmus sermonem, hujus fratrem germanum, quemadmodum nascatur et quanto meliori atque potentiori natura sit? — PHÆ. Quem istum et quomodo fieri dicis? — So. Eum, qui in animo discentis cum scientia scribitur, quia sibi ipse auxiliari potest, intelligitque apud quos loquendum sit, apud quos tacendum. — PHÆ. Scientis sermonem dicis viventem et animatum, cujus oratio scripta simulacrum quoddam non injuria nuncupabitur.

LXI. So. Omnino. sed hoc quoque mihi dicas. sapiens agricola numquid semina, quæ sibi curæ sunt et quorum fructus exspectat, æstate in Adonidis hortis cum diligentia sparget, gaudebitque spectans eos intra dies octo jam pulchros factos, an potius, si quando id egerit, festi cujusdam diei ludique gratia faciet, at ubi serio agens agriculturæ studium adhibuerit, et seret quidem ubi convenit et satis putabit, si octo mensium intervallo satio ad fruges pervenerit? — PHÆ. Ita prorsus, o Socrates, illa quidem joco, ut ais, hæc autem serio faciet. — So. Hominem vero justorum, honestorum bonorumque scientiam possidentem agricolâ imperitiorem ad semina sua spargenda putabimus? — PHÆ. Minime omnium. — So. Non igitur in aqua studiose ipsa atramento calamo inscribet cum orationibus, quæ succurrere sibi sermone nequeant, nequeant et veritatem sufficienter ostendere. — PHÆ. Certe id non est consentaneum. — So. Non sane. cæterum hortos quidem literarum ludi causa, ut videtur, seret et scribet, si quando scribat, tanquam monumenta thesaurosque ad se-

ἑαυτῷ θ' ὑπομνήματα θησαυριζόμενος, εἰς τὸ λήθης γῆρας ἐὰν ἵκηται, καὶ παντὶ τῷ ταὐτὸν ἴχνος μετιόντι, ἡσθήσεταί τ' αὐτοὺς θεωρῶν φυομένους ἁπαλούς. ὅταν δ' ἄλλοι ἄλλαις παιδιαῖς χρῶνται, συμποσίοις τ' ἄρδοντες αὑτοὺς ἑτέροις θ' ὅσα τούτων ἀδελφά, τοτ' ἐκεῖνος, ὡς ἔοικεν, ἀντὶ τούτων οἷς λέγω παίζων διάξει. — **ΦΑΙ.** Παγκάλην λέγεις παρὰ φαύλην παιδιάν, ὦ e Σώκρατες, τοῦ ἐν λόγοις δυναμένου παίζειν, δικαιοσύνης τε καὶ ἄλλων ὧν λέγεις πέρι μυθολογοῦντα. — 10 **ΣΩ.** Ἔστι γάρ, ὦ φίλε Φαῖδρε, οὕτω, πολὺ δ', οἶμαι, καλλίων σπουδὴ περὶ αὐτὰ γίγνεται, ὅταν τις τῇ διαλεκτικῇ τέχνῃ χρώμενος, λαβὼν ψυχὴν προσήκουσαν, φυτεύῃ τε καὶ σπείρῃ μετ' ἐπιστήμης λόγους, 277 οἳ ἑαυτοῖς τῷ τε φυτεύσαντι βοηθεῖν ἱκανοὶ καὶ οὐχὶ a 15 ἄκαρποι, ἀλλ' ἔχοντες σπέρμα, ὅθεν ἄλλοι ἐν ἄλλοις ἤθεσι φυόμενοι τοῦτ' ἀεὶ ἀθάνατον παρέχειν ἱκανοί, καὶ τὸν ἔχοντ' εὐδαιμονεῖν ποιοῦντες, εἰς ὅσον ἀνθρώπῳ δυνατὸν μάλιστα. — **ΦΑΙ.** Πολὺ γὰρ τοῦτ' ἔτι κάλλιον λέγεις.

20 **LXII. ΣΩ.** Νῦν δὴ ἐκεῖνα ἤδη, ὦ Φαῖδρε, δυνάμεθα κρίνειν, τούτων ὡμολογημένων. — **ΦΑΙ.** Τὰ ποῖα; — **ΣΩ.** Ὧν δὴ πέρι βουληθέντες ἰδεῖν ἀφικόμεθ' εἰς τόδε, ὅπως τὸ Λυσίου τ' ὄνειδος ἐξετάσαιμεν τῆς τῶν λόγων γραφῆς πέρι, καὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους, b 25 οἳ τέχνῃ καὶ ἄνευ τέχνης γράφοιντο. τὸ μὲν οὖν ἔντεχνον καὶ μὴ δοκεῖ μοι δεδηλῶσθαι μετρίως. — **ΦΑΙ.** Ἔδοξέ γε δή. πάλιν δ' ὑπόμνησόν με πῶς. — **ΣΩ.** Πρὶν ἄν τις τό τ' ἀληθὲς ἑκάστων εἰδῇ περὶ ὧν λέγει ἢ γράφει, κατ' αὐτό τε πᾶν ὁρίζεσθαι δυνατὸς 30 γένηται, ὁρισάμενός τε πάλιν κατ' εἴδη μέχρι τοῦ ἀτμήτου τέμνειν ἐπιστηθῇ, περί τε ψυχῆς φύσεως διιδὼν κατὰ ταὐτὰ τὸ προσαρμόττον ἑκάστῃ φύσει εἶδος c ἀνευρίσκων οὕτω τιθῇ καὶ διακοσμῇ τὸν λόγον, ποικίλῃ μὲν ποικίλους ψυχῇ καὶ παναρμονίους διδοὺς λόγους, 35 ἁπλοῦς δ' ἁπλῇ, οὐ πρότερον δυνατὸν τέχνῃ ἔσεσθαι καθ' ὅσον πέφυκε μεταχειρισθῆναι τὸ λόγων γένος, οὔτε τι πρὸς τὸ διδάξαι οὔτε τι πρὸς τὸ πεῖσαι, ὡς ὁ ἔμπροσθε πᾶς μεμήνυκεν ἡμῖν λόγος. — **ΦΑΙ.** Παντάπασι μὲν οὖν τοῦτό γ' οὕτω πως ἐφάνη.

40 **LXIII. ΣΩ.** Τί δ' αὖ περὶ τοῦ καλὸν ἢ αἰσχρὸν εἶναι τὸ λόγους λέγειν τε καὶ γράφειν, καὶ ὅπῃ γιγνόμενον ἐν δίκῃ λέγοιτ' ἂν ὄνειδος ἢ μή, ἆρ' οὐ δεδήλωκε τὰ λεχθέντα ὀλίγον ἔμπροσθεν — **ΦΑΙ.** Τὰ ποῖα; — **ΣΩ.** Ὡς εἴτε Λυσίας ἤ τις ἄλλος πώποτ' ἔγραψεν ἢ 45 γράψει ἰδίᾳ ἢ δημοσίᾳ νόμους τιθεὶς σύγγραμμα πολιτικὸν γράφων καὶ μεγάλην τιν' ἐν αὐτῷ βεβαιότητα ἡγούμενος καὶ σαφήνειαν, οὕτω μὲν ὄνειδος τῷ γράφοντι, εἴτε τίς φησιν εἴτε μή. τὸ γὰρ ἀγνοεῖν ὕπαρ τε καὶ ὄναρ δικαίων τε καὶ ἀδίκων πέρι καὶ κακῶν καὶ e 50 ἀγαθῶν οὐκ ἐκφεύγει τῇ ἀληθείᾳ μὴ οὐκ ἐπονείδιστον εἶναι, οὐδ' ἂν ὁ πᾶς ὄχλος αὐτὸ ἐπαινέσῃ. — **ΦΑΙ.** Οὐ γὰρ οὖν. — **ΣΩ.** Ὁ δέ γ' ἐν μὲν τῷ γεγραμμένῳ λόγῳ περὶ ἑκάστου παιδιάν θ' ἡγούμενος πολλὴν ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ οὐδένα πώποτε λόγον ἐν μέτρῳ οὐδ'

senectutem obliviosam, tam sibi quam omnibus qui vestigia eadem premunt, atque lætabitur utique natos tenellos suos crescere conspiciens. ceteris vero hominibus ludos alios sequentibus et convivia horumque similia celebrantibus, ille his omissis in sermonum oblectamentis vitam aget. — Phæ. Præclarissimam præ aliorum vilissimo narras, o Socrates, ejus ludum, qui potest in sermonibus ludere, ac de justitia et reliquis quæ tu dicis confabulari. — So. Est ita profecto, amice Phædre. sed multo mea sententia in his præclarius studium, quando quis arte dialectica utens animum nactus idoneum sermones cum scientia plantat et serit, qui et sibi ipsi et satori suo afferre opem possunt fructusve producunt et semina reddunt, unde alii in moribus aliis nati id semper munus immortale servare possunt, atque eum qui hæc habet, beatissimum, quoad homini licet, efficiunt. — So. Multo id quoque præclarius.

LXII. So. Nunc jam illa, o Phædre, his concessis discernere possumus. — Phæ. Quænam? — So. Ea videlicet quorum cognoscendorum gratia huc descendimus, ut vituperationem Lysiæ discuteremus in ipsa scribendi arte, sermonesque ipsos, qui vel arte vel sine arte scribuntur: artificiosum quidem et artis expers satis jam declarasse videmur. — Phæ. Videtur sic et mihi, sed tamen in memoriam revoca quomodo. — So. Priusquam veritatem earum rerum quas dicit aut scribit cognoverit, universamque rem per se definire et definitione posita rursus secundum species usque ad individua dividere noverit atque similiter animum contemplatus et quid cuique ingenio congruum est inveniens ita maxime disponat exornetque sermonem, vario quidem animo varios et harmonia multiplices, simplici vero simplices sermones accommodans, non prius potest ex arte facere illa, in quantum orationum genus secundum naturam suam tractatur, neque docens neque persuadens, ut superiora nobis ostenderunt. — Phæ. Sic prorsus apparuit.

LXIII. So. Quid autem de illa quæstione dicemus quam supra tetigimus, honestumne an turpe sit orationes pronuntiare et scribere, et quomodo studium hoc jure vituperari queat, quomodo nequeat, nonne superiora nobis hoc satis declaraverunt — Phæ. Quænam illa? — So. Quippe sive Lysias sive alius quispiam scripsit quandoque aut scribet privatim quicquam vel publice ut legislator civiles quasdam constitutiones, ita ut suis in scriptis magnam quandam stabilitatem et perspicuitatem putet inesse, turpe id esse scriptori, sive dicatur a quoquam sive non dicatur, putandum est. siquidem ignorare omnino quæ justa et injusta, quæ bona et mala, etiam si vulgus universum laudaverit, fieri nunquam potest quin sit revera turpissimum. — Phæ. Turpissimum. — So. Contra qui in oratione quacumque de re scripta ludum jocumque necessarium putat, oratio-

ἄνευ μέτρου μεγάλης ἄξιον σπουδῆς γραφῆναι οὐδὲ
λεχθῆναι, ὡς οἱ ῥαψῳδούμενοι ἄνευ ἀνακρίσεως καὶ
278 διδαχῆς πειθοῦς ἕνεκα ἐλέχθησαν, ἀλλὰ τῷ ὄντι αὐ- a
τῶν τοὺς βελτίστους εἰδότων ὑπόμνησιν γεγονέναι, ἐν
5 δὲ τοῖς διδασκομένοις καὶ μαθήσεως χάριν λεγομένοις
καὶ τῷ ὄντι γραφομένοις ἐν ψυχῇ περὶ δικαίων τε καὶ
καλῶν καὶ ἀγαθῶν [,ἐν] μόνοις τό τ' ἐναργὲς εἶναι καὶ
τέλεον καὶ ἄξιον σπουδῆς· δεῖν δὲ τοὺς τοιούτους λόγους
αὐτοῦ λέγεσθαι οἷον υἱεῖς γνησίους εἶναι, πρῶτον μὲν
10 τὸν ἐν ἑαυτῷ, ἐὰν εὑρεθεὶς ἐνῇ, ἔπειτ' εἴ τινες τούτου
ἔκγονοί τε καὶ ἀδελφοὶ ἅμ' ἐν ἄλλαις ἄλλων ψυχαῖς b
κατ' ἀξίαν ἐνέφυσαν· τοὺς δ' ἄλλους χαίρειν ἐῶν —
οὗτος δ' ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ κινδυνεύει, ὦ Φαῖδρε, εἶναι
οἷον ἐγώ τε καὶ σὺ εὐξαίμεθ' ἂν σέ τε κἀμὲ γενέσθαι.
15 — ΦΑΙ. Παντάπασι μὲν οὖν ἔγωγε βούλομαί τε καὶ
εὔχομαι ἃ λέγεις.

LXIV. ΣΩ. Οὐκοῦν ἤδη πεπαίσθω μετρίως ἡμῖν
τὰ περὶ λόγων. καὶ σύ τ' ἐλθὼν φράζε Λυσίᾳ, ὅτι νὼ
καταβάντε ἐς τὸ Νυμφῶν νᾶμά τε καὶ μουσεῖον ἠκού-
20 σαμεν λόγων, οἳ ἐπέστελλον λέγειν Λυσίᾳ τε καὶ εἴ τις c
ἄλλος συντίθησι λόγους, καὶ Ὁμήρῳ καὶ εἴ τις ἄλλος
αὖ ποίησιν ψιλὴν ἢ ἐν ᾠδῇ συντέθεικε, τρίτον δὲ Σό-
λωνι καὶ ὅστις ἐν πολιτικοῖς λόγοις νόμους ὀνομάζων
συγγράμματα ἔγραψεν, εἰ μὲν εἰδὼς ᾗ τἀληθὲς ἔχει
25 συνέθηκε ταῦτα καὶ ἔχων βοηθεῖν εἰς ἔλεγχον ἰὼν περὶ
ὧν ἔγραψε, καὶ λέγων αὐτὸς δυνατὸς τὰ γεγραμμένα
φαῦλα ἀποδεῖξαι, οὔτι τῶνδ' ἐπωνυμίαν ἔχοντα δεῖ λέ-
γεσθαι τὸν τοιοῦτον, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐσπούδακεν ἐκείνων. d
— ΦΑΙ. Τίνας οὖν τὰς ἐπωνυμίας αὐτῷ νέμεις; —
30 ΣΩ. Τὸ μὲν σοφόν, ὦ Φαῖδρε, καλεῖν ἔμοιγε μέγα
εἶναι δοκεῖ καὶ θεῷ μόνῳ πρέπειν· τὸ δ' ἢ φιλόσοφον ἢ
τοιοῦτόν τι μᾶλλόν τ' ἂν αὐτῷ ἁρμόττοι καὶ ἐμμελε-
στέρως ἔχοι. — ΦΑΙ. Καὶ οὐδέν γ' ἀπὸ τρόπου. —
ΣΩ. Οὐκοῦν αὖ τὸν μὴ ἔχοντα τιμιώτερα ὧν συνέθη-
35 κεν ἢ ἔγραψεν ἄνω κάτω στρέφων ἐν χρόνῳ, πρὸς
ἄλληλα κολλῶν τε καὶ ἀφαιρῶν, ἐν δίκῃ που ποιητὴν e
ἢ λόγων συγγραφέα ἢ νομογράφον προσερεῖς; —
ΦΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Ταῦτα τοίνυν τῷ ἑταίρῳ
φράζε. — ΦΑΙ. Τί δὲ σὺ πῶς ποιήσεις; οὐδὲ γὰρ
40 οὐδὲ τὸν σὸν ἑταῖρον δεῖ παρελθεῖν. — ΣΩ. Τίνα
τοῦτον; — ΦΑΙ. Ἰσοκράτη τὸν καλόν. ᾧ τί ἀπαγγε-
λεῖς, ὦ Σώκρατες; τίν' αὐτὸν φήσομεν εἶναι; —
ΣΩ. Νέος ἔτι, ὦ Φαῖδρε, Ἰσοκράτης· ὃ μέντοι μαν-
279 τεύομαι κατ' αὐτοῦ λέγειν ἐθέλω. — ΦΑΙ. Τὸ a
45 ποῖον δή; — ΣΩ. Δοκεῖ μοι ἀμείνων ἢ κατὰ τοὺς περὶ
Λυσίαν εἶναι λόγους τὰ τῆς φύσεως, ἔτι τ' ἤθει γεννι-
κωτέρῳ κεκρᾶσθαι· ὥστ' οὐδὲν ἂν γένοιτο θαυμαστὸν,
προϊούσης τῆς ἡλικίας εἰ περὶ αὐτούς τε τοὺς λόγους,
οἷς νῦν ἐπιχειρεῖ, πλέον ἢ παίδων διενέγκοι τῶν πώ-
50 ποθ' ἁψαμένων λόγων, ἔτι τ' εἰ αὐτῷ μὴ ἀποχρήσαι
ταῦτα, ἐπὶ μείζω δέ τις αὐτὸν ἄγοι ὁρμὴ θειοτέρα. φύ-
σει γάρ, ὦ φίλε, ἔνεστί τις φιλοσοφία τῇ τἀνδρὸς δια- b
νοίᾳ. ταῦτα δὴ οὖν ἐγὼ μὲν παρὰ τῶνδε τῶν θεῶν ὡς
ἐμοῖς παιδικοῖς Ἰσοκράτει ἐξαγγελῶ, σὺ δ' ἐκεῖνα ὡς

nemque nullam unquam aut solutam aut adstrictam numeris magno studio dignam scriptam esse aut dictam, earum instar, quæ sine disquisitione et doctrina persuadendi tantum gratia a rhapsodis recitari consueverunt, sed revera sermonum optimos commonendi scientes causa compositos fuisse, in sermonibus autem iis, qui docendi discendique causa dicuntur ac vere in animo de justis, honestis et bonis scribuntur, duntaxat perspicuitatem perfectionemque inesse eosque solos studio dignos, sermones autem hujusmodi filios suos legitimos esse vocandos, eum ante omnia qui ipsi inest, si inventus insit, deinde quicumque ex hoc filii et fratres simul in aliis aliorum mentibus sic ut decet nati sunt: reliquos autem omnes mittit ac postponit — hic talis vir, o Phædre, videtur esse, quales ego et tu esse nos exoptaremus. — Phæ. Equidem, ut dicis, cupio prorsus et voto precor.

LXIV. So. Sed hæc jam satis a nobis de arte dicendi quasi ludentibus dicta sint. quare tu Lysiæ dicas, nos ad Nympharum fontem et fanum profectos sermones quosdam audisse, qui dicere jusserunt Lysiæ ceterisque orationum scriptoribus, Homero præterea et si quis alius nudam poesin vel musicis modis ornatam composuit, Soloni postremo et omnibus qui in civili dicendi genere leges quas ipsi vocant literis mandaverunt, si veritatis conscii talia composuerunt, possuntque sua in discussionem tracta defendere, ac dicendo efficere ut præ verbis scripta vilescant, non utique ab his quæ calamo luserunt, sed ab illis potius quæ serio excogitarunt, cognominandi sunt. — Phæ. Quæ igitur cognomina tribuis? — So. Sapientis cognomen, o Phædre, magnum solique deo convenire videtur: philosophi vero aut similis alicujus cognomine ejusmodi viros (quales modo descripsimus) convenientius modestiusque nuncuparemus. — Phæ. Certe non dedecet. — So. Eumne igitur, qui nulla habet in se præstantiora iis quæ composuit aut conscripsit sursum deorsumque retorquens diuturna emendatione, addendo vel subtrahendo, jure poetam vel orationum legumve scriptorem cognominabis? — Phæ. Quidni? — So. Hæc igitur amico referas tuo. — Phæ. Tu vero quid facies? neque enim amicus tuus prætermittendus. — So. Quis iste? — Phæ. Isocrates pulcher. quid illi nuntiabis, o Socrates? quem esse dicemus? — So. Juvenis adhuc, o Phædre, Isocrates est: sed quod de illo auguror lubet dicere. — Phæ. Quid tandem? — So. Majore ingenio mihi videtur esse quam ut cum orationibus Lysiæ comparetur, præterea ad virtutem majore indole: ita ut minime mirum futurum sit, si, cum ætate processerit, aut in hoc orationum genere, cui nunc studet, tantum quantum pueris reliquis præstet omnibus, qui unquam orationes attigerunt, aut si non contentus his fuerit, divino aliquo animi motu majora concupiscat. inest enim naturâ philosophia in hujus viri mente quædam. hæc ergo ab iis diis accepta Isocrati mihi dilectissimo nuntiabo, tu illa Lysiæ tibi carissimo. — Phæ. Ita fiet.

σοῖς Λυσίᾳ. — ΦΑΙ. Ταῦτ' ἔσται. ἀλλ' ἴωμεν, ἐπειδὴ καὶ τὸ πνῖγος ἠπιώτερον γέγονεν. — ΣΩ. Οὐκοῦν εὐξαμένῳ πρέπει τοῖσδε πορεύεσθαι; — ΦΑΙ. Τί μήν; — ΣΩ. Ὦ φίλε Πάν τε καὶ ἄλλοι ὅσοι τῇδε 5 θεοί, δοίητέ μοι καλῷ γενέσθαι τἄνδοθεν. ἔξωθεν δ' ὅσ' ἔχω τοῖς ἐντὸς εἶναί μοι φίλια. πλούσιον δὲ νομί- C ζοιμι τὸν σοφόν. τὸ δὲ χρυσοῦ πλῆθος εἴη μοι ὅσον μήτε φέρειν μήτ' ἄγειν δύναιτ' ἄλλος ἢ ὁ σώφρων. Ἔτι ἄλλου του δεόμεθα, ὦ Φαῖδρε; ἐμοὶ μὲν γὰρ 10 μετρίως ηὖκται. — ΦΑΙ. Κἀμοὶ ταῦτα συνεύχου· κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων. — ΣΩ. Ἴωμεν.

sed eamus, cum æstus nonnihil jam deferbuerit. — So. Vota prius his facienda sunt quam abeamus. — Phæ. Quidni? — So. O amice Pan aliique omnes dii, qui locum hunc colitis, date mihi ut pulcher intus efficiar : et quæcumque extrinsecus habeo, illis quæ intrinsecus sunt, sint amica. divitem autem sapientem existimem tantum vero mihi sit auri, quantum nec ferre nec ducere queat alius nisi vir temperans. Num præter hæc alio quodam indigemus, o Phædre? non enim est, quod ego his precibus additum velim. — Phæ. Mihi quoque hæc opta : amicorum enim communia omnia. — So. Eamus.

INCERTI AUCTORIS

ΙΠΠΙΑΣ ΜΕΙΖΩΝ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ·

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΙΠΠΙΑΣ.

281 **ΣΩ.** Ἱππίας ὁ καλός τε καὶ σοφὸς, ὡς διὰ χρόνου ἡμῖν κατῆρας εἰς τὰς Ἀθήνας! — ΙΠ. Οὐ γὰρ σχολὴ, ὦ Σώκρατες. ἡ γὰρ Ἦλις ὅταν τι δέηται διαπράξασθαι πρός τινα τῶν πόλεων, ἀεὶ ἐπὶ πρῶτον ἐμὲ ἔρχεται τῶν πολιτῶν αἱρουμένη πρεσβευτὴν, ἡγουμένη δικαστὴν καὶ ἄγγελον ἱκανώτατον εἶναι τῶν λόγων, οἳ ἂν παρὰ τῶν πόλεων ἑκάστων λέγωνται. πολλάκις μὲν οὖν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις ἐπρέσβευσα· πλεῖστα δὲ καὶ περὶ πλείστων καὶ μεγίστων εἰς τὴν Λακεδαίμονα. διὸ δὴ, ὃ σὺ ἐρωτᾷς, οὐ θαμίζω εἰς τούσδε τοὺς τόπους. — **ΣΩ.** Τοιοῦτον μέντοι, ὦ Ἱππία, ἔστι τὸ τῇ ἀληθείᾳ σοφόν τε καὶ τέλειον ἄνδρα εἶναι. σὺ γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἱκανὸς εἶ παρὰ τῶν νέων πολλὰ χρήματα λαμβάνων ἔτι πλείω ὠφελεῖν ὧν λαμβάνεις, καὶ αὖ δημοσίᾳ τὴν σαυτοῦ πόλιν ἱκανὸς εὐεργετεῖν, ὥσπερ χρὴ τὸν μέλλοντα μὴ καταφρονήσεσθαι, ἀλλ' εὐδοκιμήσειν ἐν τοῖς πολλοῖς. ἀτὰρ, ὦ Ἱππία, τί ποτε ταἴτιον, ὅτι οἱ παλαιοὶ ἐκεῖνοι, ὧν ὀνόματα μεγάλα λέγεται ἐπὶ σοφίᾳ, Πιττακοῦ τε καὶ Βίαντος καὶ τῶν ἀμφὶ τὸν Μιλήσιον Θαλῆν καὶ ἔτι τῶν ὕστερον μεχρι Ἀναξαγόρου, ὡς ἢ πάντες ἢ οἱ πολλοὶ αὐτῶν φαίνονται ἀπεχόμενοι τῶν πολιτικῶν πράξεων; — ΙΠ. Τί δ' οἴει, ὦ Σώκρατες, ἄλλο γ' ἢ ἀδύνατοι ἦσαν καὶ οὐχ ἱκανοὶ ἐξικνεῖσθαι φρονήσει ἐπ' ἀμφότερα, τά τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια; — **ΣΩ.** Ἆρ' οὖν πρὸς Διὸς, ὥσπερ αἱ ἄλλαι τέχναι ἐπιδεδώκασι καὶ εἰσὶ παρὰ τοὺς νῦν δημιουργοὺς οἱ παλαιοὶ φαῦλοι, οὕτω καὶ τὴν ὑμετέραν τὴν τῶν σοφιστῶν τέχνην ἐπιδεδωκέναι φῶμεν καὶ εἶναι τῶν ἀρχαίων τοὺς περὶ τὴν σοφίαν φαύλους πρὸς 282 ὑμᾶς; — ΙΠ. Πάνυ μὲν οὖν ὀρθῶς λέγεις. — **ΣΩ.** Εἰ ἄρα νῦν ἡμῖν, ὦ Ἱππία, ὁ Βίας ἀναβιῴη, γέλωτ' ἂν ὄφλοι πρὸς ὑμᾶς, ὥσπερ καὶ τὸν Δαίδαλόν φασιν οἱ ἀνδριαντοποιοὶ νῦν εἰ γενόμενος τοιαῦτ' ἐργάζοιτο, οἷ' ἦν ἀφ' ὧν τοὔνομ' ἔσχε, καταγέλαστον ἂν εἶναι. — ΙΠ. Ἔστι μὲν ταῦτα, ὦ Σώκρατες, οὕτως, ὡς σὺ λέγεις· εἴωθα μέντοι ἔγωγε τοὺς παλαιούς τε καὶ προτέρους ἡμῶν προτέρους τε καὶ μᾶλλον ἐγκωμιάζειν ἢ τοὺς νῦν, εὐλαβούμενος μὲν φθόνον τῶν ζώντων, φοβούμενος δὲ μῆνιν τῶν τετελευτηκότων. — **ΣΩ.** Καλῶς γε σὺ, ὦ Ἱππία, νομίζων τε καὶ διανοούμενος, ὡς ἐμοὶ δοκεῖς. συμμαρτυρῆσαι δέ σοι ἔχω, ὅτι ἀληθῆ λέγεις, καὶ τῷ ὄντι ὑμῶν ἐπιδέδωκεν ἡ τέχνη πρὸς τὸ καὶ τὰ δημόσια πράττειν δύνασθαι μετὰ τῶν ἰδίων. Γοργίας τε γὰρ οὗτος ὁ Λεοντῖνος σοφιστὴς δεῦρ' ἀφίκετο δημοσίᾳ οἴκοθεν πρεσβεύων, ὡς ἱκανώτατος ὢν

HIPPIAS MAJOR.

DIALOGI PERSONÆ :

SOCRATES, HIPPIAS.

So. O sapiens et pulchre Hippia, quam longo intervallo Athenas venisti! — Hip. Non datur, o Socrates, otium. nam Elienses cives, quoties cum civitate quapiam aliquid est tractandum, mihi præ ceteris legationes committunt, maxime idoneum me judicem ac nuntium existimantes eorum quæ apud singulas civitates dicuntur. quamobrem sæpe et ad alias urbes, sæpius etiam et de maximis rebus Lacedæmonem legatus accessi. quo fit ut hæc loca, quod tu quærebas, minus frequentem. — So. Hoc certe, o Hippia, revera sapientis perfectique viri proprium est. tu quidem cum privatim multa ab adolescentibus accepta pecunia plus utilitatis etiam conferre illis quam quæ acceperis vales, tum publice patriæ tuæ prodesse, ut decet eum, qui non contemnendus vulgo sed summo in pretio sit habendus. ceterum, quænam, o Hippia, causa, quod prisci illi, qui sapientium magnum nomen adepti sunt, Pittacus atque Bias et qui Thaletis Milesii tempore quive deinceps usque ad Anaxagoram sapientiæ studio floruerunt, vel omnes vel plurimi civilibus rebus abstinuere? — Hip. Quid aliud putas, o Socrates, quam imbecillitatem ingenii, cum non possent utraque, privata et publica, mente complecti? — So. An vero putas, quemadmodum ceteræ artes incrementum susceperunt adeo ut nostri temporis artifices superioribus longe præcellant, ita et facultatem vestram, studium videlicet sophistarum, crevisse ac veteres sapientiæ studiosos, si vobiscum compararentur, viles exstitisse? — Hip. Recte omnino loqueris. — So. Ergo si hodie Bias revivisceret, vobiscum comparatus jure irrideretur, quemadmodum ipsum Dædalum sculptores aiunt, si revivíscens talia fabricaret, qualia quondam ex quibus sibi gloriam comparavit, ridiculum fore. — Hip. Sic se res habet quidem, ut ais, o Socrates : verumtamen priscos homines præferre semper recentioribus magisque laudare consuevi, ut et viventium invidiam et defunctorum indignationem vitarem. — So. Probe, o Hippia, et sentire et intelligere mihi videris. ego quoque testari possum te vera loqui : nam revera vestra facultas adaucta est, quæ cum privatis obire etiam publica potest. Gorgias siquidem hic Leontinus sophista huc patriæ suæ legatus venit, utpote qui esset ad tractanda ista publica munera Leontinorum

Λεοντίνων τὰ κοινὰ πράττειν, καὶ ἔν τε τῷ δήμῳ ἔδοξεν ἄριστα εἰπεῖν καὶ ἰδίᾳ ἐπιδείξεις ποιούμενος καὶ συνὼν τοῖς νέοις χρήματα πολλὰ εἰργάσατο καὶ ἔλαβεν c ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως· εἰ δὲ βούλει, ὁ ἡμέτερος ἑταῖρος 5 Πρόδικος οὗτος πολλάκις μὲν καὶ ἄλλοτε δημοσίᾳ ἀφίκετο, ἀτὰρ τὰ τελευταῖα ἔναγχος ἀφικόμενος δημοσίᾳ ἐκ Κέω λέγων τ' ἐν τῇ βουλῇ πάνυ εὐδοκίμησε, καὶ ἰδίᾳ ἐπιδείξεις ποιούμενος καὶ τοῖς νέοις συνὼν χρήματα ἔλαβε θαυμαστὰ ὅσα. τῶν δὲ παλαιῶν ἐκείνων 10 οὐδεὶς πώποτ' ἠξίωσεν ἀργύριον μισθὸν πράξασθαι, οὐδ' ἐπιδείξεις ποιήσασθαι ἐν παντοδαποῖς ἀνθρώποις d τῆς ἑαυτοῦ σοφίας· οὕτως ἦσαν εὐήθεις, καὶ ἐλελήθει αὐτοὺς ἀργύριον ὡς πολλοῦ ἄξιον εἴη. τούτων δ' ἑκάτερος πλέον ἀργύριον ἀπὸ σοφίας εἴργασται ἢ ἄλλος 15 δημιουργὸς ἀφ' ἧστινος (βούλει) τέχνης· καὶ ἔτι πρότερος τούτων Πρωταγόρας. — ΙΠ. Οὐδὲν γάρ, ὦ Σώκρατες, οἶσθα τῶν καλῶν περὶ τοῦτο. εἰ γὰρ εἰδείης, ὅσον ἀργύριον εἴργασμαι ἐγώ, θαυμάσαις ἄν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐῶ· ἀφικόμενος δέ ποτ' εἰς Σικελίαν, Πρωτα-20 γόρου αὐτόθι ἐπιδημοῦντος καὶ εὐδοκιμοῦντος καὶ πρεσ- e βυτέρου ὄντος ⌈καὶ⌉ πολὺ νεώτερος ὢν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πάνυ πλέον ἢ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν μνᾶς εἰργασάμην, καὶ ἐξ ἑνός γε χωρίου πάνυ σμικροῦ, Ἰνυκοῦ, πλέον ἢ εἴκοσι μνᾶς. καὶ τοῦτ' ἐλθὼν οἴκαδε φέρων τῷ πα-25 τρὶ ἔδωκα, ὥστ' ἐκεῖνον καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας θαυμάζειν τε καὶ ἐκπεπλῆχθαι. καὶ σχεδόν τι οἶμαι ἐμὲ πλείω χρήματα εἰργάσθαι ἢ ἄλλους σύνδυο οὕστινας βούλει τῶν σοφιστῶν. — ΣΩ. Καλόν γε, ὦ Ἱππία, 283 λέγεις καὶ μέγα τεκμήριον σοφίας τῆς τε σεαυτοῦ καὶ a 30 τῶν νῦν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς ἀρχαίους ὅσον διαφέρουσι. τῶν γὰρ προτέρων ⌈περὶ Ἀναξαγόρου λέγεται⌉ πολλὴ ἀμαθία κατὰ τὸν σὸν λόγον. τοὐναντίον γὰρ Ἀναξαγόρᾳ φασὶ συμβῆναι ἢ ὑμῖν· καταλειφθέντων γὰρ αὐτῷ πολλῶν χρημάτων καταμελῆσαι καὶ 35 ἀπολέσαι πάντα· οὕτως αὐτὸν ἀνόητα σοφίζεσθαι. λέγουσι δὲ καὶ περὶ ἄλλων τῶν παλαιῶν ἕτερα τοιαῦτα. τοῦτο μὲν οὖν μοι δοκεῖς καλὸν τεκμήριον ἀποφαίνειν περὶ σοφίας τῶν νῦν πρὸς τοὺς προτέρους, καὶ πολλοῖς b συνδοκεῖ, ὅτι τὸν σοφὸν αὐτὸν αὑτῷ μάλιστα δεῖ σοφὸν 40 εἶναι· τούτου δ' ὅρος ἐστὶν ἄρα, ὃς ἂν πλεῖστον ἀργύριον ἐργάσηται. καὶ ταῦτα μὲν ἱκανῶς ἐχέτω. τόδε δέ μοι εἰπέ, σὺ αὐτὸς πόθεν πλεῖστον ἀργύριον εἰργάσω τῶν πόλεων, εἰς ἃς ἀφικνεῖ; ἢ δῆλον, ὅτι ἐκ Λακεδαίμονος, οἷπερ καὶ πλειστάκις ἀφῖξαι; — ΙΠ. Οὐ μὰ 45 τὸν Δί', ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Πῶς φῄς; ἀλλ' ἐλάχιστον; — ΙΠ. Οὐδὲν μὲν οὖν τὸ παράπαν πώποτε. — c ΣΩ Τέρας λέγεις ⌈καὶ θαυμαστὸν⌉, ὦ Ἱππία. καί μοι εἰπέ, πότερον ἡ σοφία ἡ σὴ οὐχ οἵα τοὺς ξυνόντας αὐτῇ καὶ μανθάνοντας εἰς ἀρετὴν βελτίους ποιεῖν; — ΙΠ. 50 Καὶ πολύ γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλὰ τοὺς μὲν Ἰνυκινῶν υἱεῖς οἷός τ' ἦσθ' ἀμείνους ποιῆσαι, τοὺς δὲ Σπαρτιατῶν ἠδυνάτεις; — ΙΠ. Πολλοῦ γε δέω. — ΣΩ. Ἀλλὰ δῆτα Σικελιῶται μὲν ἐπιθυμοῦσιν ἀμείνους γίγνεσθαι, Λακεδαιμόνιοι δ' οὔ; — ΙΠ. Πάντως δή- d

omnium præstantissimus : is et ad populum concionari præclare judicatus est, et privatim disputando et cum juvenibus conversando magnum quæstum fecit cepitque ex hac urbe : quin etiam si audire vis, amicus noster Prodicus et sæpe alias publicis muneribus functus est et nuper ex Ceo insula publice veniens cum in concilio dixisset, summopere probatus est, et privatim sui specimen præbens, juvenesque erudiens, pecunias innumeras est lucratus. e priscis autem illis nullus unquam voluit argentum mercedem poscere aut propriam sapientiam in cœtu diversorum hominum ostentare : adeo inepti erant, eosque quanti argentum sit latebat. sed uterque illorum, quos modo retuli, plus argenti sapientia sua quam alius quivis artifex ex qualibet arte cumulavit : idem Protagoras ante illos effecit. — HIP. Nihil, o Socrates, egregium hac in re nosti. nam si scires quantum ego argenti lucratus sum, mirareris. mitto reliqua : verum in Siciliam quandoque profectus, ubi tunc Protagoras habitabat summoque in honore habebatur, me senior, ego multo quam ille junior brevi plus quam centum et quinquaginta minas collegi et ex regione quadam angusta, Inyco nomine, plus quam minas viginti. cumque domum rediissem, patri dedi, ita ut tam ille quam reliqui cives admirati sint et obstupuerint. enimvero me plures ferme pecunias quam duos alios simul quoscumque vis sophistas congregasse existimo. — So. Rem præclaram dicis, Hippia; potissimum id argumentum est, quanto et tu et alii hujus sæculi veteres illos superatis. nam quanta eorum, qui superioribus temporibus vixerunt, inscitia ex tuis dictis apparet? cum Anaxagoras, contra ac vobis contigit, amplum patrimonium cum accepisset, neglexisse et perdidisse dicatur : adeo stulte philosophatus est. deque ceteris illorum temporum sapientibus alia quædam hujusmodi tradunt. quapropter optimam hanc attulisse conjecturam videris, quod sapientes nostri superioribus præstant, multique in hoc consentiunt, sapientem in primis sibi ipsum sapere oportere : hujus autem hic est finis, ut argentum plurimum acquirat. et de his satis. hoc autem mihi dicas, tu cum multas urbes adieris, ubinam potissimum lucratus es? sine dubio Lacedæmone, quo frequentissime es profectus? — HIP. Non per Jovem, o Socrates. — So. Quid ais? numquid minimum? — HIP. Imo nihil penitus unquam. — So. Monstrum dicis, o Hippia. atque mihi dic, utrum sapientia tua illos, qui tecum versantur discuntque, meliores ad virtutem efficere possit necne? — HIP. Et maxime quidem. — So. Numquid Inyciorum civium filios meliores reddere potuisti, filios autem Spartanorum minime? — HIP. Absit. — So. An forte Siculi meliores fieri student, Lacedæmones negligunt? — HIP. Imo et Lacedæmones

που, ὦ Σώκρατες, καὶ Λακεδαιμόνιοι. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν χρημάτων ἐνδείᾳ ἔφευγον τὴν σὴν ὁμιλίαν; — ΙΠ. Οὐ δῆτα· ἐπεὶ ἱκανὰ αὐτοῖς ἐστι. — ΣΩ. Τί δῆτ' ἂν εἴη, ὅτι ἐπιθυμοῦντες καὶ ἔχοντες χρήματα, καὶ σοῦ 5 δυναμένου τὰ μέγιστα αὐτοὺς ὠφελεῖν, οὐ πλήρη σε ἀργυρίου ἀπέπεμψαν; ἀλλ' ἐκεῖνο, μῶν μὴ Λακεδαιμόνιοι σοῦ βέλτιον ἂν παιδεύσειαν τοὺς αὐτῶν παῖδας; ἢ τοῦτο φῶμεν οὕτω, καὶ σὺ συγχωρεῖς; — ΙΠ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν. — ΣΩ. Πότερον οὖν τοὺς νέους οὐχ οἷός τ' e 10 ἦσθα πείθειν ἐν Λακεδαίμονι, ὡς σοὶ ξυνόντες πλεῖον ἂν εἰς ἀρετὴν ἐπιδιδοῖεν ἢ τοῖς ἑαυτῶν, ἢ τοὺς ἐκείνων πατέρας ἠδυνάτεις πείθειν, ὅτι σοὶ χρὴ παραδιδόναι μᾶλλον ἢ αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι, εἴπερ τι τῶν υἱῶν κήδονται; οὐ γάρ που ἐφθόνουν γε τοῖς ἑαυτῶν παισὶν ὡς 15 βελτίστοις γενέσθαι. — ΙΠ. Οὐχ οἶμαι ἔγωγε φθονεῖν. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν εὔνομός γ' ἡ Λακεδαίμων. — ΙΠ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΣΩ. Ἐν δέ γε ταῖς εὐνόμοις 284 πόλεσι τιμιώτατον ἡ ἀρετή. — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. a Σὺ δὲ ταύτην παραδιδόναι ἄλλῳ κάλλιστ' ἀνθρώπων 20 ἐπίστασαι. — ΙΠ. Καὶ πολύ γε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ὁ οὖν κάλλιστ' ἐπιστάμενος ἱππικὴν παραδιδόναι ἆρ' οὐκ ἂν ἐν Θετταλίᾳ τῆς Ἑλλάδος μάλιστα τιμῷτο καὶ πλεῖστα χρήματα λαμβάνοι, καὶ ἄλλοθι, ὅπου τοῦτο σπουδάζοιτο; — ΙΠ. Εἰκός γε. — ΣΩ. Ὁ δὴ δυνά- 25 μενος παραδιδόναι τὰ πλείστου ἄξια μαθήματα εἰς ἀρετὴν οὐκ ἐν Λακεδαίμονι μάλιστα τιμήσεται καὶ b πλεῖστα ἐργάσεται χρήματα, ἂν βούληται, καὶ ἐν ἄλλῃ πόλει, ἥτις τῶν Ἑλληνίδων εὐνομεῖται, ἀλλ' ἐν Σικελίᾳ, ὦ ἑταῖρε, οἴει, μᾶλλον καὶ ἐν Ἰνυκῷ; ταῦτα 30 πειθώμεθα, ὦ Ἱππία; ἐὰν γὰρ σὺ κελεύῃς, πειστέον. — ΙΠ. Οὐ γὰρ πάτριον, ὦ Σώκρατες, Λακεδαιμονίοις κινεῖν τοὺς νόμους, οὐδὲ παρὰ τὰ εἰωθότα παιδεύειν τοὺς υἱεῖς. — ΣΩ. Πῶς λέγεις; Λακεδαιμονίοις οὐ πάτριον ὀρθῶς πράττειν ἀλλ' ἐξαμαρτάνειν; — c 35 ΙΠ. Οὐκ ἂν φαίην ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὀρθῶς ἂν πράττοιεν βέλτιον ἀλλὰ μὴ χεῖρον παιδεύοντες τοὺς νέους; — ΙΠ. Ὀρθῶς. ἀλλὰ ξενικὴν παίδευσιν οὐ νόμιμον αὐτοῖς παιδεύειν. ἐπεὶ εὖ ἴσθι, εἴπερ τις ἄλλος ἐκεῖθεν χρήματα ἔλαβε πώποτ' ἐπὶ 40 παιδεύσει, κἄμ' ἂν λαβεῖν πολὺ μάλιστα· χαίρουσι γοῦν ἀκούοντες ἐμοῦ καὶ ἐπαινοῦσιν. ἀλλ', ὃ λέγω, οὐ νόμος. — ΣΩ. Νόμον δὲ λέγεις, ὦ Ἱππία, βλάβην πόλεως εἶναι, ἢ ὠφέλειαν; — ΙΠ. Τίθεται μέν, οἶμαι, d ὠφελείας ἕνεκα, ἐνίοτε δὲ καὶ βλάπτει, ἐὰν κακῶς 45 τεθῇ ὁ νόμος. — ΣΩ. Τί δέ; οὐχ ὡς ἀγαθὸν μέγιστον πόλει τίθενται τὸν νόμον οἱ τιθέμενοι, καὶ ἄνευ τούτου μετ' εὐνομίας ἀδύνατον οἰκεῖν; — ΙΠ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Ὅταν ἄρ' ἀγαθοῦ ἁμάρτωσιν οἱ ἐπιχειροῦντες τοὺς νόμους τιθέναι, νομίμου τε καὶ νόμου 50 ἡμαρτήκασιν. ἢ πῶς λέγεις; — ΙΠ. Τῷ μὲν ἀκριβεῖ e λόγῳ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ἔχει, οὐ μέντοι εἰώθασιν ἄνθρωποι νομίζειν οὕτω. — ΣΩ. Πότερον, ὦ Ἱππία, οἱ εἰδότες, ἢ οἱ μὴ εἰδότες; — ΙΠ. Οἱ πολλοί. — ΣΩ. Εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰδότες τἀληθὲς, οἱ πολλοί; —

idem affectant. — So. Num pecuniarum defectu tua consuetudine caruerunt? — Hip. Nequaquam: satis enim divites sunt. — So. Cum igitur sapientiam affectarent et suppeterent facultates, tuque illis magnas utilitates afferre posses, cur non inde locupletissimus rediisti? an forte ipsi Lacedæmones melius quam tu filios suos erudiunt? vis ita dicamus, ac tu consentis? — Hip. Nullo modo. — So. Utrum juvenibus Lacedæmone persuadere non potuisti, ut tibi adhærentes magis proficerent ad virtutem quam si cum suis vixerint, an parentes inducere non potuisti, ut tibi potius filios quam suæ diligentiæ committerent, si modo filiorum curam haberent? neque enim adeo invidebant filiis ut eos optimos evadere nollent. — Hip. Equidem invidisse non arbitror. — So. Numquid Lacedæmon bonis legibus instituta est? — Hip. Bonis profecto. — So. In civitatibus vero bonis legibus institutis virtus maxime omnium honoratur. — Hip. Maxime quidem. — So. Tu autem hanc aliis tradere præ ceteris hominibus optime nosti. — Hip. Prorsus, o Socrates. — So. Qui facultatem equestrem egregie docere potest, nonne is in Thessalia magis quam in reliqua Græcia coleretur lucrareturque plurimum, similiterque alibi, ubicumque hæc ars in pretio est? — Hip. Consentaneum id quidem. — So. Qui ergo potis est præclarissimis virtutis præceptis juvenes instituere, cur non Lacedæmone summopere honoretur, ibique innumeras affatim pecunias cumulet, ac similiter in quacumque civitate Græcorum bonæ leges vigent? at forte in Sicilia magis et Inyci, putas, ista credere debemus, Hippia. si tu jusseris, credendum est. — Hip. Non est, o Socrates, mos patrius Lacedæmoniis mutare leges aut præter solita filios erudire. — So. Quid ais? Lacedæmonibus haud patrium est recte agere sed aberrare? — Hip. Id haud ego asseruerim, o Socrates. — So. Recte vero agerent, si melius non si deterius juvenes erudirent? — Hip. Recte. verum peregrinas disciplinas lex illorum non admittit. alioquin, si quis unquam alius ibi docendi gratia lucratus esset, scito me plurimum fuisse lucraturum: lætantur saltem cum me audiunt laudantque. sed, ut dicebam, lex illorum peregrina vetat. — So. Legem, o Hippia, perniciem civitatis, an salutem vocas? — Hip. Constituitur mea quidem sententia utilitatis gratia lex, nonnunquam tamen obest, si male sit constituta. — So. Nonne ut maximum quoddam civitati bonum legem constituunt latores legum, legeque sublata in civitate vivere non possumus? — Hip. Vera loqueris. — So. Quoties igitur a bono aberrant hi, qui leges ferre nituntur, a legitimo legeque discedunt. quid ad hæc? — Hip. Exacta quidem ratione sic se res habet, o Socrates, non tamen sic homines censere consueverunt. — So. Utrum, o Hippia, scientes an ignorantes? — Hip. Vulgus. — So. Qui verum cognoscunt vulgus sunt?

ΙΠ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Ἀλλὰ μήν που οἵ γ' εἰδότες τὸ ὠφελιμώτερον τοῦ ἀνωφελεστέρου νομιμώτερον ἡγοῦνται τῇ ἀληθείᾳ πᾶσιν ἀνθρώποις. ἢ οὐ συγχωρεῖς; — ΙΠ. Ναί, συγχωρῶ, ὅτι γε τῇ ἀληθείᾳ. — ΣΩ. 5 Οὐκοῦν ἔστι τε καὶ ἔχει οὕτως, ὡς οἱ εἰδότες ἡγοῦνται; — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἔστι δέ γε Λακεδαιμονίοις, ὡς σὺ φῄς, ὠφελιμώτερον τὴν ὑπὸ σοῦ παίδευσιν, 285 ξενικὴν οὖσαν, παιδεύεσθαι μᾶλλον ἢ τὴν ἐπιχωρίαν. a — ΙΠ. Καὶ ἀληθῆ γε λέγω. — ΣΩ. Καὶ γὰρ ὅτι τὰ 10 ὠφελιμώτερα νομιμώτερά ἐστι, καὶ τοῦτο λέγεις, ὦ Ἱππία; — ΙΠ. Εἶπον γάρ. — ΣΩ. Κατὰ τὸν σὸν ἄρα λόγον τοῖς Λακεδαιμονίων υἱέσιν ὑφ' Ἱππίου παιδεύεσθαι νομιμώτερόν ἐστιν, ὑπὸ δὲ τῶν πατέρων ἀνομώτερον, εἴπερ τῷ ὄντι ὑπὸ σοῦ πλείω ὠφελήσονται. — 15 ΙΠ. Ἀλλὰ μὴν ὠφελήσονται, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Παρανομοῦσιν ἄρα Λακεδαιμόνιοι οὐ διδόντες σοι χρυσίον b καὶ ἐπιτρέποντες τοὺς αὑτῶν υἱεῖς. — ΙΠ. Συγχωρῶ ταῦτα· δοκεῖς γάρ μοι τὸν λόγον πρὸς ἐμοῦ λέγειν, καὶ οὐδέν με δεῖ αὐτῷ ἐναντιοῦσθαι. — ΣΩ. 20 Παρανόμους μὲν δή, ὦ ἑταῖρε, τοὺς Λάκωνας εὑρίσκομεν, καὶ ταῦτ' εἰς τὰ μέγιστα, τοὺς νομιμωτάτους δοκοῦντας εἶναι. ἐπαινοῦσι δὲ δή σε πρὸς θεῶν, ὦ Ἱππία, καὶ χαίρουσιν ἀκούοντες ποῖα; ἢ δῆλον δὴ ὅτι ἐκεῖνα, ἃ σὺ κάλλιστ' ἐπίστασαι, τὰ περὶ τὰ ἄστρα c 25 τε καὶ τὰ οὐράνια πάθη; — ΙΠ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν· ταῦτά γ' οὐδ' ἀνέχονται. — ΣΩ. Ἀλλὰ περὶ γεωμετρίας τι χαίρουσιν ἀκούοντες; — ΙΠ. Οὐδαμῶς. ἐπεὶ οὐδ' ἀριθμεῖν ἐκείνων γε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πολλοὶ ἐπίστανται. — ΣΩ. Πολλοῦ ἄρα δέουσι περί γε λογισμῶν 30 ἀνέχεσθαί σου ἐπιδεικνυμένου. — ΙΠ. Πολλοῦ μέντοι νὴ Δία. — ΣΩ. Ἀλλὰ δῆτ' ἐκεῖνα, ἃ σὺ ἀκριβέστατ' ἐπίστασαι ἀνθρώπων διαιρεῖν, περί τε γραμμάτων δυνάμεως καὶ συλλαβῶν καὶ ῥυθμῶν καὶ ἁρμονιῶν; — d ΙΠ. Περὶ ποίων, ὦ 'γαθέ, ἁρμονιῶν καὶ γραμμάτων; 35 — ΣΩ. Ἀλλὰ τί μήν ἐστιν, ἃ ἡδέως σου ἀκροῶνται καὶ ἐπαινοῦσιν; αὐτός μοι εἰπέ, ἐπειδὴ ἐγὼ οὐχ εὑρίσκω. — ΙΠ. Περὶ τῶν γενῶν, ὦ Σώκρατες, τῶν θ' ἡρώων καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν κατοικίσεων, ὡς τὸ ἀρχαῖον ἐκτίσθησαν αἱ πόλεις, καὶ συλλήβδην πά- 40 σης τῆς ἀρχαιολογίας ἥδιστ' ἀκροῶνται, ὥστ' ἔγωγε δι' αὐτοὺς ἠνάγκασμαι ἐκμεμαθηκέναι τε καὶ ἐκμεμελετηκέναι πάντα τὰ τοιαῦτα. — ΣΩ. Ναὶ μὰ Δί', ὦ e Ἱππία, εὐτύχηκάς γε, ὅτι [γε] Λακεδαιμόνιοι οὐ χαίρουσιν, ἄν τις αὐτοῖς ἀπὸ Σόλωνος τοὺς ἄρχοντας τοὺς 45 ἡμετέρους καταλέγῃ· εἰ δὲ μή, πράγματ' ἂν εἶχες ἐκμανθάνων. — ΙΠ. Πόθεν, ὦ Σώκρατες; ἅπαξ ἀκούσας πεντήκοντ' ὀνόματα ἀπομνημονεύσω. — ΣΩ. Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐνενόησα, ὅτι τὸ μνημονικὸν ἔχεις, ὥστ' ἐννοῶ ὅτι εἰκότως σοι χαίρουσιν οἱ 286 Λακεδαιμόνιοι, ἅτε πόλλ' εἰδότι, καὶ χρῶνται ὥσπερ a ταῖς πρεσβύτισιν οἱ παῖδες πρὸς τὸ ἡδέως μυθολογῆσαι. — ΙΠ. Καὶ ναὶ μὰ Δί', ὦ Σώκρατες, περί γ' ἐπιτηδευμάτων καλῶν καὶ ἔναγχος αὐτόθι εὐδοκίμησα διεξιὼν ἃ χρὴ τὸν νέον ἐπιτηδεύειν. ἔστι γάρ μοι περὶ

— Hip. Nequaquam. — So. At vero cognoscentes quod utilius est magis legitimum quam quod inutile revera omnibus hominibus esse censent. nonne fateris? — Hip. Fateor equidem ita revera. — So. An non ita est, ut scientes existimant? — Hip. Prorsus. — So. Præstat autem, ut tu ais, Lacedæmonios disciplina tua licet peregrina quam patria imbui. — Hip. Et vera loquor. — So. Quin etiam quæcumque utiliora sunt magis legitima sunt. hoccine dicis, o Hippia? — Hip. Dixi equidem. — So. Ergo secundum rationem tuam magis e lege est, ut Lacedæmoniorum filii ab Hippia quam a parentibus doceantur, cum tu magis quam illi revera profuturus sis. — Hip. Prodero procul dubio, Socrates. — So. Contra legem igitur agunt Lacedæmonii, cum tibi filios suos erudiendos auri oblata mercede non tradant. — Hip. Assentior equidem : videris enim pro me dicere, quamobrem repugnare tibi non decet. — So. Contra leges, o amice, Laconas agere invenimus, et in rebus quidem maximis, cum tamen maxime legibus uti videantur. te vero quando potissimum laudant, Hippia, et quibus rebus audiendis præcipue delectantur? an videlicet cum illa narras, quæ ipse egregie nosti, astra cœlestesque progressus? — Hip. Nullo modo hæc sustinent. — So. Num geometriæ sermo illos oblectat? — Hip. Minime omnium : nam multi admodum ex illis, ut ita dicam, ne numerare quidem sciunt. — So. Longe igitur abest ut ratiocinationum specimen dantem te libenter audiant. — Hip. Longe per Jovem. — So. Numquid illa quæ tu acutissime omnium hominum intelligis, literarum syllabarumque distinctiones, rhythmorum harmoniarumque naturas? — Hip. Quas, o bone vir, harmonias ac literas? — So. At quæ tandem ista sunt, quæ audientes illi lætantur teque laudant? tu saltem referas, postquam ego invenire non possum. — Hip. Stirpem heroum atque hominum et habitationes, ut urbes quondam exstructæ sint, ac summatim omnem antiquitatis historiam attente audiunt. quocirca illorum causa ediscere meditarique hujus generis omnia coactus sum. — So. Quam bene tecum actum est, o Hippia, quod Lacedæmonii moleste ferant, si quis nostros principes incipiens a Solone recenseat : alioquin eorum nominibus ediscendis fatigari te oportuisset. — Hip. Nullo modo, o Socrates. semel audiens quinquaginta nomina memoriter repetam. — So. Ain' vero? sed ego te memoriæ artem callere non adverteram : quapropter Lacedæmonios te merito delectari tanquam multarum rerum perito jam intelligo, teque perinde uti atque aniculis pueri ad confabulandi jucunditatem. — Hip. Per Jovem, o Socrates, nuper ibidem de pulchris studiis, quibus incumbere juvenem decet, disserens admirationi fui. exstat enim

αὐτῶν πάγκαλος λόγος συγκείμενος, καὶ ἄλλως εὖ διακείμενος καὶ τοῖς ὀνόμασι. πρόσχημα δέ μοί ἐστι καὶ ἀρχὴ τοιάδε τις τοῦ λόγου. ἐπειδὴ ἡ Τροία ἥλω, λέγει ὁ λόγος, ὅτι Νεοπτόλεμος Νέστορα ἔροιτο, ποῖ' b ἐστὶ καλὰ ἐπιτηδεύματα, ἅ τις ἐπιτηδεύσας νέος ὢν εὐδοκιμώτατος γένοιτο· μετὰ ταῦτα δὴ λέγων ἐστὶν ὁ Νέστωρ καὶ ὑποτιθέμενος αὐτῷ πάμπολλα νόμιμα καὶ πάγκαλα. τοῦτον δὴ κἀκεῖ ἐπεδειξάμην, κἀνθάδε μέλλω ἐπιδεικνύναι εἰς τρίτην ἡμέραν ἐν τῷ Φειδοστράτου διδασκαλείῳ, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄξια ἀκοῆς· ἐδεήθη γάρ μου Εὔδικος ὁ Ἀπημάντου. ἀλλ' ὅπως παρέσει καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλους ἄξεις, οἵτινες c ἱκανοὶ ἀκούσαντες κρῖναι τὰ λεγόμενα. — ΣΩ. Ἀλλὰ ταῦτ' ἔσται, ἂν θεὸς ἐθέλῃ, ὦ Ἱππία. νυνὶ μέντοι βραχύ τί μοι περὶ αὐτοῦ ἀπόκριναι· καὶ γάρ με εἰς καλὸν ὑπέμνησας. ἔναγχος γάρ τις, ὦ ἄριστε, εἰς ἀπορίαν με κατέβαλεν ἐν λόγοις τισὶ τὰ μὲν ψέγοντα ὡς αἰσχρά, τὰ δ' ἐπαινοῦντα ὡς καλά, οὕτω πως ἐρόμενος καὶ μάλ' ὑβριστικῶς, Πόθεν δέ μοι σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οἶσθ' ὁποῖα καλὰ καὶ αἰσχρά; ἐπεὶ φέρε, ἔχοις ἂν εἰπεῖν, τί ἐστι τὸ καλόν; Κἀγὼ d διὰ τὴν ἐμὴν φαυλότητα ἠπορούμην τε καὶ οὐκ εἶχον αὐτῷ κατὰ τρόπον ἀποκρίνασθαι. ἀπιὼν οὖν ἐκ τῆς συνουσίας ἐμαυτῷ τ' ὠργιζόμην καὶ ὠνείδιζον, καὶ ἠπείλουν, ὁπότε πρῶτον ὑμῶν τῳ τῶν σοφῶν ἐντύχοιμι, ἀκούσας καὶ μαθὼν καὶ ἐκμελετήσας ἰέναι πάλιν ἐπὶ τὸν ἐρωτήσαντα, ἀναμαχούμενος τὸν λόγον. νῦν οὖν, ὃ λέγω, εἰς καλὸν ἥκεις, καί με δίδαξον ἱκανῶς αὐτὸ τὸ καλὸν ὅ τι ἐστι, καὶ πειρῶ μοι ὅτι μάλιστ' e ἀκριβῶς εἰπεῖν ἀποκρινόμενος, μὴ ἐξελεγχθεὶς τὸ δεύτερον αὖθις γέλωτα ὄφλω. οἶσθα γὰρ δήπου σαφῶς, καὶ σμικρόν τί που τοῦτ' ἂν εἴη μάθημα ὧν σὺ τῶν πολλῶν ἐπίστασαι. — ΙΠ. Σμικρὸν μέντοι νὴ Δί', ὦ Σώκρατες, καὶ οὐδενὸς ἄξιον, ὡς ἔπος εἰπεῖν. — ΣΩ. Ῥᾳδίως ἄρα μαθήσομαι, καὶ οὐδείς με ἐξελέγξει ἔτι. — ΙΠ. Οὐδεὶς μέντοι· φαῦλον γὰρ ἂν εἴη τοὐμὸν 287 πρᾶγμα καὶ ἰδιωτικόν. — ΣΩ. Εὖ γε, νὴ τὴν Ἥραν, a λέγεις, ὦ Ἱππία, εἰ χειρωσόμεθα τὸν ἄνδρα. ἀτὰρ μή τι κωλύω μιμούμενος ἐγὼ ἐκεῖνον, ἐάν σου ἀποκρινομένου ἀντιλαμβάνωμαι τῶν λόγων, ἵν' ὅτι μάλιστά με ἐκμελετήσῃς; σχεδὸν γάρ τι ἔμπειρός εἰμι τῶν ἀντιλήψεων. εἰ οὖν μή τί σοι διαφέρει, βούλομαι ἀντιλαμβάνεσθαι, ἵν' ἐρρωμενέστερον μάθω. — ΙΠ. Ἀλλ' ἀντιλαμβάνου. καὶ γάρ, ὃ νῦν δὴ εἶπον, οὐ μέγα ἐστὶ τὸ ἐρώτημα, ἀλλὰ καὶ πολὺ τούτου χαλεπώτερα ἂν b ἀποκρίνασθαι ἐγώ σε διδάξαιμι, ὥστε μηδέν' ἀνθρώπων δύνασθαί σε ἐξελέγχειν. — ΣΩ. Φεῦ, ὡς εὖ λέγεις! ἀλλ' ἄγ', ἐπειδὴ καὶ σὺ κελεύεις, φέρε ὅτι μάλιστ' ἐκεῖνος γενόμενος πειρῶμαί σε ἐρωτᾶν. εἰ γὰρ δὴ αὐτῷ τὸν λόγον τοῦτον ἐπιδείξαις, ὃν φής, τὸν περὶ τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, ἀκούσας, ἐπειδὴ παύσαιο λέγων, ἔροιτ' ἂν οὐ περὶ ἄλλου πρότερον ἢ περὶ τοῦ καλοῦ, ἔθος γάρ τι τοῦτ' ἔχει, καὶ εἴποι ἄν, Ὦ ξένε c Ἠλεῖε, ἆρ' οὐ δικαιοσύνῃ δίκαιοί εἰσιν οἱ δίκαιοι; Ἀ-

de iis a me composita luculenta quædam oratio, quæ præcipue verborum elegantia pollet. forma vero et principium orationis ejusmodi est : capta, inquit oratio, Troja, Neoptolemus Nestorem interrogavit, quæ pulcherrima essent, quibus incumbens juvenis vir illustris evadat. cui respondens Nestor multa et pulchra præcepta recenset. hanc equidem orationem ibi ostendi et hic quoque tertio abhinc die in Phidostrati ludo, atque insuper alia multa auditu digna, ostensurus sum. Eudicus enim Apemanti filius me rogavit. quare da operam, ut tu quoque adsis et alios tecum ducas, quicumque id genus dicta judicare sciant. — So. Ita fiet, si deus voluerit, Hippia. in præsentia autem breve quiddam de hoc ipso responde : nam opportune me admonuisti. nuper enim, o vir optime, cum in sermone quodam alia ut pulchra laudarem, alia vituperarem ut turpia, hanc quispiam in medium dubitationem induxit, me valde contumeliose sic interrogans, Unde tu, Socrates, pulchra turpiave cognoscis? potesne quid pulchrum sit definire? Ego autem ob ignaviam meam hæsitavi, neque quod accommodate responderem habui. ex cœtu igitur hominum abiens mihi ipse iratus sum ruditatemque meam vehementer accusavi, ac minatus sum, cum mihi primum quempiam vestrûm qui sapientiam profitemini obvium haberem, conaturum me id audire ac discere et diligenter præmeditatum ad eum qui rogaverat reverti, ut rursus eadem de re depugnem. quapropter nunc tu, ut dicebam, peropportune venisti, atque accurate doce me quid ipsum pulchrum est, et conare, diligentissime omnem respondendo rem aperire, ne iterum redargutus irridear. nosti enim perspicue, idque exiguum quiddam est e multis disciplinis, quas tu calles. — Hip. Exiguum per Jovem, Socrates, et nullius, ut ita dicam, pretii. — So. Facile itaque discam neque ullus ulterius me refellet. — Hip. Nullus certe : vile namque et rude studium meum esset. — So. Per Junonem, bene loqueris, Hippia, si virum illum subigemus. verum tibine impedimento ero imitatus illum, si tibi respondenti me opponam, ut me magis exerceas? ferme enim objiciendi formas quoquo modo teneo. si ergo nihil molestum est, opponam ego me tibi, ut firmius perdiscam. — Hip. Objice ut lubet. nam, ut modo dicebam, non ardua quæstio est, sed ad longe difficiliora te respondere docerem, ut nemo te refellere possit. — So. O quam bene loqueris! at age, postquam tu jubes, ejus ipse personam indutus te interrogare aggredior. si enim illi sermonem tuum de pulchris studiis ostendisses, cum primum finem dicendi fecisses, de nullo alio prius quam de pulchro quæsisset, mos enim hic ei, et in hunc modum interrogasset, O Eliensis hospes, nonne ju-

πόκριναι δή, ὦ Ἱππία, ὡς ἐκείνου ἐρωτῶντος. — ΙΠ.
Ἀποκρινοῦμαι, ὅτι δικαιοσύνη. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἔστι
τι τοῦτο, ἡ δικαιοσύνη; — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκ-
οῦν καὶ σοφίᾳ οἱ σοφοί εἰσι σοφοὶ, καὶ τῷ ἀγαθῷ πάντα
5 τἀγαθὰ ἀγαθά; — ΙΠ. Πῶς δ' οὔ; — ΣΩ. Οὖσί γέ
τισι τούτοις· οὐ γὰρ δήπου μὴ οὖσί γε. — ΙΠ. Οὖσι
μέντοι. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν οὐ καὶ τὰ καλὰ πάντα τῷ καλῷ
ἐστι καλά; — ΙΠ. Ναί, τῷ καλῷ. — ΣΩ. Ὄντι γέ d
τινι τούτῳ; — ΙΠ. Ὄντι· ἀλλὰ τί γὰρ μέλλει; —
10 ΣΩ. Εἰπὲ δή, ὦ ξένε, φήσει, τί ἐστι τοῦτο τὸ καλόν;
— ΙΠ. Ἄλλο τι οὖν, ὦ Σώκρατες, ὁ τοῦτ' ἐρωτῶν
δεῖται πυθέσθαι, τί ἐστι καλόν; — ΣΩ. Οὔ μοι
δοκεῖ, ἀλλ' ὅ τι ἐστὶ τὸ καλόν, ὦ Ἱππία. — ΙΠ. Καὶ
τί διαφέρει τοῦτ' ἐκείνου; — ΣΩ. Οὐδέν σοι δοκεῖ;
15 — ΙΠ. Οὐδὲν γὰρ διαφέρει. — ΣΩ. Ἀλλὰ μέντοι
δῆλον ὅτι σὺ κάλλιον οἶσθα. ὅμως δέ, ὦ 'γαθέ, ἄθρει·
ἐρωτᾷ γάρ σε οὐ τί ἐστι καλόν, ἀλλ' ὅ τι ἐστὶ τὸ κα- e
λόν. — ΙΠ. Μανθάνω, ὦ 'γαθέ, καὶ ἀποκρινοῦμαί
γ' αὐτῷ, ὅ τι ἐστὶ τὸ καλόν, καὶ οὐ μήποτ' ἐλεγχθῶ.
20 ἔστι γάρ, ὦ Σώκρατες, εὖ ἴσθι, εἰ δεῖ τἀληθὲς λέγειν,
παρθένος καλὴ καλόν. — ΣΩ. Καλῶς γε, ὦ Ἱππία,
νὴ τὸν κύνα, καὶ εὐδόξως ἀπεκρίνω. ἄλλο τι οὖν, ἂν
ἐγὼ τοῦτ' ἀποκρίνωμαι, τὸ ἐρωτώμενόν τ' ἀποκεκρι-
288 μένος ἔσομαι καὶ ὀρθῶς, καὶ οὐ μήποτ' ἐλεγχθῶ; — ΙΠ. a
25 Πῶς γὰρ ἄν, ὦ Σώκρατες, ἐλεγχθείης ὅ γε πᾶσι δοκεῖ,
καὶ πάντες σοι μαρτυρήσουσιν οἱ ἀκούοντες ὅτι ὀρθῶς
λέγεις; — ΣΩ. Εἶεν, πάνυ μὲν οὖν. φέρε δή, ὦ Ἱπ-
πία, πρὸς ἐμαυτὸν ἀναλάβω ὃ λέγεις. ὁ μὲν ἐρήσε-
ταί με οὑτωσί πως, Ἴθι μοι, ὦ Σώκρατες, ἀπόκριναι·
30 ταῦτα πάντα, ἃ φῂς καλὰ εἶναι, εἰ τί ἐστιν αὐτὸ τὸ
καλόν, ταῦτ' ἂν εἴη καλά; Ἐγὼ δὲ δὴ ἐρῶ, ὅτι, εἰ
παρθένος καλὴ καλόν ἐστι — δι' ὃ ταῦτ' ἂν εἴη καλά.
— ΙΠ. Οἴει οὖν ἔτι αὐτὸν ἐπιχειρήσειν σε ἐλέγχειν, b
ὡς οὐ καλόν ἐστιν ὃ λέγεις; ἢ ἐὰν ἐπιχειρήσῃ, οὐ κατα-
35 γέλαστον ἔσεσθαι; — ΣΩ. Ὅτι μὲν ἐπιχειρήσει, ὦ
θαυμάσιε, εὖ οἶδα· εἰ δ' ἐπιχειρήσας ἔσται καταγέλα-
στος, αὐτὸ δείξει. ἃ μέντοι ἐρεῖ ἐθέλω σοι λέγειν. —
ΙΠ. Λέγε δή. — ΣΩ. Ὡς γλυκὺς εἶ, φήσει, ὦ Σώ-
κρατες. θήλεια δ' ἵππος καλὴ οὐ καλόν, ἣν καὶ ὁ θεὸς
40 ἐν τῷ χρησμῷ ἐπῄνεσε; Τί φήσομεν, ὦ Ἱππία; ἄλλο
τι [ἢ] φῶμεν καὶ τὴν ἵππον καλὸν εἶναι, τήν γε καλήν; c
πῶς γὰρ ἂν τολμῷμεν ἔξαρνοι εἶναι τὸ καλὸν μὴ
καλὸν εἶναι; — ΙΠ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.
ἐπεί τοι καὶ ὀρθῶς αὐτὸ ὁ θεὸς εἶπε· πάγκαλαι
45 γὰρ παρ' ἡμῖν ἵπποι γίγνονται. — ΣΩ. Εἶεν, φήσει
δή; τί δέ; λύρα καλὴ οὐ καλόν; Φῶμεν, ὦ Ἱπ-
πία; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἐρεῖ τοίνυν μετὰ τοῦτ'
ἐκεῖνος σχεδόν τι εὖ οἶδ' ἐκ τοῦ τρόπου τεκμαιρόμενος,
Ὦ βέλτιστε σύ, τί δέ; χύτρα καλὴ οὐ καλὸν ἄρα; —
50 ΙΠ. Ὦ Σώκρατες, τίς δ' ἐστὶν ἅνθρωπος; ὡς ἀπαί- d
δευτός τις, ὃς οὕτω φαῦλα ὀνόματα ὀνομάζειν τολμᾷ
ἐν σεμνῷ πράγματι. — ΣΩ. Τοιοῦτός τις, ὦ Ἱππία,
οὐ κομψός, ἀλλὰ συρφετός, οὐδὲν ἄλλο φροντίζων ἢ τἀ-
ληθές. ἀλλ' ὅμως ἀποκριτέον τἀνδρί, κἄγωγε προ-

stitia justi sunt quicumque justi? responde quæso, Hippia, tanquam percunctante illo. — Hip. Justitia profecto. — So. An non aliquid hæc, ipsa justitia, est? — Hip. Prorsus. — So. Et sapientia sapientes sunt quicumque sapiunt, et bono similiter bona omnia quæ bona sunt? — Hip. Quid prohibet? — So. Sapientiam vero et bonum secundum se esse oportet: nam si ipsa non essent, alia per illa nunquam talia fierent? — Hip. Sic est. — So. Nonne et pulchra omnia ipso pulchro sunt pulchra? — Hip. Pulchro certe. — So. Estne igitur ipsum pulchrum? — Hip. Est procul dubio: sed quorsum? — So. Hic ille statim quæret, Dic, hospes, quid hoc ipsum pulchrum est? — Hip. An qui hæc interrogat audire quærit, quæ res sit pulchra? — So. Non mihi videtur, sed quid sit ipsum pulchrum, o Hippia. — Hip. Quid hoc ab illo differt? — So. Nihilne tibi videtur? — Hip. Nihil certe: non enim differt. — So. Constat quidem te melius nosse. considera tamen: non quæ res pulchra est ille petit, sed quid ipsum pulchrum est. — Hip. Intelligo jam, o bone vir, et quod pulchrum est respondebo, adeo ut nunquam redarguar. si enim verum dicere oportet, scito, Socrates, virginem pulchram pulchrum esse. — So. Præclare per canem, o Hippia, et decore admodum respondisti. numquid ergo, si hoc respondero, ad interrogatum responsum erit et recte, neque unquam refellar? — Hip. Qua te ille ratione corripiet, si quod omnibus videtur et de quo audientes singuli pro te testabuntur responderis? — So. Esto sane. sed mecum ipse, o Hippia, quod dicis, reputem. ille siquidem ita percunctabitur, Age, responde mihi, o Socrates, hæc omnia, quæ pulchra dicis, si quid ipsum pulchrum est, pulchra erunt? Ego autem respondebo, Si pulchra virgo pulchrum est — hoc est propter quod hæc pulchra erunt. — Hip. Putasne illum te reprehendere ulterius ausurum, quasi non pulchrum sit quod dicis? vel si forte ausus fuerit, non ab omnibus irrisum iri? — So. Eum quidem ausurum, o vir mirifice, certo scio: utrum vero ausus ridiculus evasurus sit, res ipsa ostendet. quæ tamen ille inferet, tibi dicere cupio. — Hip. Dic igitur. — So. Quam lepidus es, o Socrates, dicet. pulchra equa nonne pulchrum, quam et in oraculo deus ipse laudavit? Quid ad hæc, o Hippia? pulchram equam nonne pulchrum esse fatebimur? nam quo pacto quod pulchrum est esse pulchrum negemus? — Hip. Vera narras, o Socrates: recte quippe deus cecinit: pulcherrimæ enim equæ apud nos nascuntur. — So. Addet ille post hæc, Lyra pulchra nonne pulchrum? Aiemusne, o Hippia? — Hip. Ita. — So. Quæret iterum, certus sum enim, ex ejus moribus conjecturam faciens, O vir optime, pulchra olla an non pulchrum? — Hip. O Socrates, quis est homo? quam rudis, qui in re nobili tam vilia nomina misceat. — So. Talis ille est, o Hippia, non urbanus sed sordidus, nihil aliud præter veritatem curans. attamen respondendum illi est, et ego præfabor,

ἀποφαίνομαι· εἴπερ ἡ χύτρα κεκεραμευμένη εἴη ὑπ' ἀγαθοῦ κεραμέως λεία καὶ στρογγύλη καὶ καλῶς ὠπτημένη, οἷαι τῶν καλῶν χυτρῶν εἰσί τινες δίωτοι, τῶν ἓξ χόας χωρουσῶν, πάγκαλαι, εἰ τοιαύτην ἐρωτῴη χύ-
5 τραν, καλὴν ὁμολογητέον εἶναι. πῶς γὰρ ἂν φαῖμεν e καλὸν ὂν μὴ καλὸν εἶναι; — ΙΠ. Οὐδαμῶς, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ χύτρα, φήσει, καλὴ καλόν; Ἀποκρίνου. — ΙΠ. Ἀλλ' οὕτως, ὦ Σώκρατες, ἔχει, οἶμαι· καλὸν μὲν καὶ τοῦτο τὸ σκεῦός ἐστι καλῶς
10 εἰργασμένον, ἀλλὰ τὸ ὅλον τοῦτ' οὐκ ἔστιν ἄξιον κρίνειν ὡς ὂν καλὸν πρὸς ἵππον τε καὶ παρθένον καὶ τἆλλα
289 πάντα τὰ καλά. — ΣΩ. Εἶεν· μανθάνω, ὦ Ἱππία, ὡς a ἄρα χρὴ ἀντιλέγειν πρὸς τὸν ταῦτ' ἐρωτῶντα τάδε, Ὦ ἄνθρωπε, ἀγνοεῖς, ὅτι τὸ τοῦ Ἡρακλείτου εὖ ἔχει, ὡς
15 ἄρα πιθήκων ὁ κάλλιστος αἰσχρὸς ἀνθρώπων γένει συμβάλλειν, καὶ χυτρῶν ἡ καλλίστη αἰσχρὰ παρθένων γένει συμβάλλειν, ὥς φησιν Ἱππίας ὁ σοφός. Οὐχ οὕτως, ὦ Ἱππία; — ΙΠ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Σώκρατες, ὀρθῶς ἀπεκρίνω. — ΣΩ. Ἄκουε δή. μετὰ τοῦτο γὰρ εὖ οἶδ'
20 ὅτι φήσει, Τί δέ, ὦ Σώκρατες; τὸ τῶν παρθένων γένος θεῶν γένει ἄν τις συμβάλλῃ, οὐ ταὐτὸν πείσεται, b ὅπερ τὸ τῶν χυτρῶν τῷ τῶν παρθένων συμβαλλόμενον; οὐχ ἡ καλλίστη παρθένος αἰσχρὰ φανεῖται; ἢ οὐ καὶ Ἡράκλειτος ταὐτὸν τοῦτο λέγει, ὃν σὺ ἐπά-
25 γει, ὅτι ἀνθρώπων ὁ σοφώτατος πρὸς θεὸν πίθηκος φανεῖται καὶ σοφίᾳ καὶ κάλλει καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν; Ὁμολογήσωμεν, ὦ Ἱππία, τὴν καλλίστην παρθένον πρὸς θεῶν γένος αἰσχρὰν εἶναι; — ΙΠ. Τίς γὰρ ἂν ἀντείποι τούτῳ γε, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἂν τοίνυν
30 ταῦτ' ὁμολογήσωμεν, γελάσεταί τε καὶ ἐρεῖ, Ὦ Σώκρα- c τες, μέμνησαι οὖν ὅ τι ἠρωτήθης. Ἔγωγε, φήσω, ὅτι αὐτὸ τὸ καλὸν ὅ τί ποτ' ἐστίν. Ἔπειτα, φήσει, ἐρωτηθεὶς τὸ καλὸν ἀποκρίνει ὃ τυγχάνει ὄν, ὡς αὐτὸς φῄς, οὐδὲν μᾶλλον καλὸν ἢ αἰσχρόν; Ἔοικε, φήσω·
35 ἢ τί μοι συμβουλεύεις, ὦ φίλε, φάναι; — ΙΠ. Τοῦτ' ἔγωγε. καὶ δὴ πρός γε θεοὺς ὅτι οὐ καλὸν τἀνθρώπειον γένος, ἀληθῆ ἐρεῖ. — ΣΩ. Εἰ δέ σε ἠρόμην, φήσει, ἐξ ἀρχῆς, τί ἐστι καλόν τε καὶ αἰσχρόν, εἴ μοι ἅπερ d νῦν ἀπεκρίνω, ἆρ' οὐκ ἂν ὀρθῶς ἀπεκέκρισο; ἔτι δὲ
40 καὶ δοκεῖ σοι αὐτὸ τὸ καλόν, ᾧ καὶ τἆλλα πάντα κοσμεῖται καὶ καλὰ φαίνεται, ἐπειδὰν προσγένηται ἐκεῖνο τὸ εἶδος, τοῦτ' εἶναι παρθένος ἢ ἵππος ἢ λύρα; — ΙΠ. Ἀλλὰ μέντοι, ὦ Σώκρατες, εἰ τοῦτό γε ζητεῖ, πάντων ῥᾷστον ἀποκρίνασθαι αὐτῷ, τί ἐστι τὸ καλόν, ᾧ καὶ
45 τἆλλα πάντα κοσμεῖται καὶ προσγενομένου αὐτοῦ καλὰ φαίνεται. εὐηθέστατος οὖν ἐστιν ἄνθρωπος καὶ οὐδὲν e ἐπαΐει περὶ καλῶν κτημάτων. ἐὰν γὰρ αὐτῷ ἀποκρίνῃ, ὅτι τοῦτ' ἐστὶν ὃ ἐρωτᾷ τὸ καλὸν οὐδὲν ἄλλο ἢ χρυσός, ἀπορήσει καὶ οὐκ ἐπιχειρήσει σε ἐλέγχειν.
50 ἴσμεν γάρ που πάντες, ὅτι ὅπου ἂν τοῦτο προσγένηται, κἂν πρότερον αἰσχρὸν φαίνηται, καλὸν φανεῖται χρυσῷ γε κοσμηθέν. — ΣΩ. Ἄπειρος εἶ τἀνδρός, ὦ Ἱππία, ὡς σχέτλιός ἐστι καὶ οὐδὲν ῥᾳδίως ἀποδεχόμενος. — ΙΠ. Τί οὖν τοῦτο, ὦ Σώκρατες; τὸ γὰρ

si olla a bono figulo ficta sit lævis et rotunda satisque cocta, quales sunt ollæ quædam utrimque auritæ atque perpulchræ, quæ sex congios capiunt, si de tali inquam olla interroget, respondendum pulchram exsistere. quomodo enim quod pulchrum est non esse pulchrum asseremus? — Hip. Nullo pacto, o Socrates. — So. An non et olla, rogabit, illa pulchra pulchrum? Responde. — Hip. Sic esse arbitror, Socrates, pulchrum quoque vas hoc est cum pulchre est fictum, sed totum hoc si cum equa et virgine et reliquis speciosis omnibus comparatur, tali cognomento indignum est. — So. En, Hippia, jam intelligo, interroganti illi objiciendum esse sic, O vir, ignoras quam scitum sit illud Heracliti, speciosissima simiarum deformis est cum hominum genere comparata, nec non ollarum pulcherrima turpis est, si cum virginum genere conferatur, ut sapiens Hippias judicavit. Nonne sic, Hippia? — Hip. Recte sane, o Socrates, respondisti. — So. Audi. deinde enim, scio, sic inferet. Quid si quis genus virginum, o Socrates, cum deorum genere conferat, nonne idem patietur quod et olla collata cum virgine? an non formosissima virginum deformis esse videbitur? nonne Heraclitus, quem tu in testimonium adduxisti, hoc idem tradit, hominem scilicet sapientissimum cum deo comparatum simiam apparere quod ad sapientiam et formam et cetera omnia? Confitebimurne, Hippia, speciosissimam virginem cum deorum genere comparatam esse deformem? — Hip. Quis huic quidem, o Socrates, contradixerit? — So. Si hæc admittamus, ridebit illico et in hunc modum me iterum compellabit, Recordare, Socrates, quid interrogatus fueris. At ego, Recordor equidem me interrogatum fuisse, quid ipsum pulchrum sit. Tum ille dicet, Interrogatus quid pulchrum sit, respondes, quod non magis pulchrum quam turpe esse contingit, ut tu ipse fateris. Ita videri dicam? dic quidnam tu, amice, mihi respondendum consulis. — Hip. Hoc ego. nam cum diis genus hominum comparatum pulchrum minime esse secundum illum verum est. — So. Sin autem denuo te, dicet ille, rogassem, quid pulchrum turpeque est, et tu mihi eadem quæ in præsentia respondisses, nonne recte respondisses? præterea num tibi ipsum pulchrum, quo decorantur reliqua omnia pulchraque apparent, quoties illa species adest, virgo videtur esse vel equa vel lyra? — Hip. Si id ille quæsiverit, Socrates, facillime respondebitur, quid ipsum pulchrum sit, quo et cetera omnia decorantur cujusque præsentia pulchra videntur. ineptissimus nempe homo est nihilque in pulchris rebus intelligit. si enim illi responderis, pulchrum ipsum quod quærit nihil aliud esse quam aurum, hæsitabit profecto neque te confutare tentabit. constat enim apud omnes cuicumque hoc adest, licet turpe illud antea visum fuerit, pulchrum videri auro ornatum. — So. Nescis, Hippia, quam molestus vir ille sit quamve difficile dicentibus assentiatur. — Hip. Quid tum, o Socrates?

290 ὀρθῶς λεγόμενον ἀνάγκη αὐτῷ ἀποδέχεσθαι, ἢ μὴ a
ἀποδεχομένῳ καταγελάστῳ εἶναι. — ΣΩ. Καὶ μὲν
δὴ ταύτην γε τὴν ἀπόκρισιν, ὦ ἄριστε, οὐ μόνον οὐκ
ἀποδέξεται, ἀλλὰ πάνυ με καὶ τωθάσεται, καὶ ἐρεῖ,
5 Ὦ τετυφωμένε σὺ, Φειδίαν οἴει κακὸν εἶναι δημιουρ-
γόν; Κἀγὼ, οἶμαι, ἐρῶ, ὅτι Οὐδ' ὁπωστιοῦν. — ΙΠ.
Καὶ ὀρθῶς γ' ἐρεῖς, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ὀρθῶς
μέντοι. τοιγάρτοι ἐκεῖνος, ἐπειδὰν ἐγὼ ὁμολογῶ
ἀγαθὸν εἶναι δημιουργὸν τὸν Φειδίαν, Εἶτα, φήσει,
10 οἴει, τοῦτο τὸ καλὸν, ὃ σὺ λέγεις, ἠγνόει Φειδίας; Κἀ- b
γὼ, Τί μάλιστα; φήσω. Ὅτι, ἐρεῖ, τῆς Ἀθηνᾶς
τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ χρυσοῦς ἐποίησεν, οὐδὲ τὸ ἄλλο
πρόσωπον οὐδὲ τοὺς πόδας οὐδὲ τὰς χεῖρας, εἴπερ χρυ-
σοῦν γε δὴ ὂν κάλλιστον ἔμελλε φαίνεσθαι, ἀλλ' ἐλεφάν-
15 τινον. δῆλον ὅτι τοῦθ' ὑπ' ἀμαθίας ἐξήμαρτεν, ἀ-
γνοῶν, ὅτι χρυσὸς ἄρ' ἐστὶν ὁ πάντα καλὰ ποιῶν, ὅπου
ἂν προσγένηται. Ταῦτ' οὖν λέγοντι τί ἀποκρινώμεθα,
ὦ Ἱππία; — ΙΠ. Οὐδὲν χαλεπόν· ἐροῦμεν γὰρ, ὅτι c
ὀρθῶς ἐποίησε. καὶ γὰρ τὸ ἐλεφάντινον, οἶμαι, κα-
20 λόν ἐστι. — ΣΩ. Τοῦ οὖν ἕνεκα, φήσει, οὐ καὶ τὰ
μέσα τῶν ὀφθαλμῶν ἐλεφάντινα εἰργάσατο, ἀλλὰ λί-
θινα ὡς οἷόν τ' ἦν ὁμοιότητα τοῦ λίθου τῷ ἐλέφαντι
ἐξευρών; ἢ καὶ ὁ λίθος ὁ καλὸς καλόν ἐστι; Φήσομεν,
ὦ Ἱππία; — ΙΠ. Φήσομεν μέντοι, ὅταν γε πρέπων
25 ᾖ. — ΣΩ. Ὅταν δὲ μὴ πρέπων, αἰσχρόν. Ὁμολο-
γῶ, ἢ μή; — ΙΠ. Ὁμολόγει, ὅταν γε μὴ πρέπῃ. —
ΣΩ. Τί δὲ δή; ὁ ἐλέφας καὶ ὁ χρυσὸς, φήσει, ὦ σοφὲ d
σὺ, οὐχ ὅταν μὲν πρέπῃ, καλὰ ποιεῖ φαίνεσθαι, ὅταν
δὲ μὴ, αἰσχρά; Ἔξαρνοι ἐσόμεθα, ἢ ὁμολογήσομεν
30 αὐτῷ ὀρθῶς λέγειν αὐτόν; — ΙΠ. Ὁμολογήσομεν
τοῦτό γε, ὅτι, ὃ ἂν πρέπῃ ἑκάστῳ, τοῦτο καλὸν ποιεῖ
ἕκαστον. — ΣΩ. Πότερον οὖν πρέπει, φήσει, ὅταν τις
τὴν χύτραν, ἣν ἄρτι ἐλέγομεν, τὴν καλὴν, ἕψῃ ἔτνους
καλοῦ μεστὴν, χρυσῆ τορύνη αὐτῇ ἢ συκίνη; — ΙΠ.
35 Ἡράκλεις, οἷον λέγεις ἄνθρωπον, ὦ Σώκρατες. οὐ
βούλει μοι εἰπεῖν, τίς ἐστιν; — ΣΩ. Οὐ γὰρ ἂν e
γνοίης, εἴ σοι εἴποιμι τοὔνομα. — ΙΠ. Ἀλλὰ καὶ νῦν
ἔγωγε γιγνώσκω, ὅτι ἀμαθής τίς ἐστι. — ΣΩ. Μέρμε-
ρος πάνυ ἐστὶν, ὦ Ἱππία. ἀλλ' ὅμως τί φήσομεν;
40 ποτέραν πρέπειν τοῖν τορύναιν τῷ ἔτνει καὶ τῇ χύτρᾳ;
ἢ δῆλον ὅτι τὴν συκίνην; εὐωδέστερον γάρ που τὸ ἔτ-
νος ποιεῖ, καὶ ἅμα, ὦ ἑταῖρε, οὐκ ἂν συντρίψασα
ἡμῖν τὴν χύτραν ἐκχέαι τὸ ἔτνος καὶ τὸ πῦρ ἀποσβέ-
σειε καὶ τοὺς μέλλοντας ἑστιᾶσθαι ἄνευ ὄψου πάνυ
45 γενναίου ποιήσειεν· ἡ δὲ χρυσῆ ἐκείνη πάντ' ἂν ταῦτα
291 ποιήσειεν ὥστ' ἐμοὶ δοκεῖ τὴν συκίνην ἡμᾶς μᾶλλον a
φάναι πρέπειν ἢ τὴν χρυσῆν, εἰ μή τι σὺ ἄλλο λέγεις.
— ΙΠ. Πρέπει μὲν γὰρ, ὦ Σώκρατες, μᾶλλον· οὐ
μεντἂν ἔγωγε τῷ ἀνθρώπῳ τοιαῦτ' ἐρωτῶντι διαλεγοί-
50 μην. — ΣΩ. Ὀρθῶς γε, ὦ φίλε· σοὶ μὲν γὰρ οὐκ ἂν
πρέποι τοιούτων ὀνομάτων ἀναπίμπλασθαι, καλῶς μὲν
οὑτωσὶ ἀμπεχομένῳ, καλῶς δ' ὑποδεδεμένῳ, εὐδοκι-
μοῦντι δ' ἐπὶ σοφίᾳ ἐν πᾶσι τοῖς Ἕλλησιν. ἀλλ' ἐμοὶ
οὐδὲν πρᾶγμα φύρεσθαι πρὸς τὸν ἄνθρωπον. ἐμὲ οὖν b

quod enim recte dicitur concedat necesse est: hoc enim si respuerit, ludibrio omnibus erit. — So. Atqui responsionem hanc non modo non accipiet, sed acriter me mordebit, et O inflate vir, dicet, Phidiam rudem artificem putas? Et ego illi, ut arbitror, nullo modo putare me dicam. — Hip. Et recte quidem. — So. Recte procul dubio. postquam vero peritum artificem Phidiam esse concessero, hæc insuper addet: Existimas id quod pulchrum vocas, Phidiam ignorasse? At ego, Cur maxime? dicam. tum ille, Quoniam Minervæ oculos non aureos fecit neque reliquum vultum neque pedes neque manus, quandoquidem si aurea fuissent pulcherrima exstitissent, sed eburnea reddidit. in quo certe propter inscitiam aberravit, cum ignoraret aurum esse, cujus præsentia pulchra omnia fiunt quibuscumque adhæret. Quid illi hæc dicenti respondebimus, o Hippia? — Hip. Nihil arduum: recte enim fecisse fatebimur. nam eburneum quoque pulchrum est. — So. Sed ille, Cur non pupillas etiam oculorum eburneas fecit, sed lapideas, inveniens quoad fieri potuit lapidis cum ebore similitudinem? an pulcher lapis pulcher? Quid, o Hippia, respondebimus? — Hip. Imo certe cum decens est. — So. Cum vero non decens, turpe. Fatendum, necne? — Hip. Fatendum sane, cum minime decet. — So. His adjiciet ille, O vir sapiens, ebur et aurum nonne cum decent pulchra omnia reddunt, contra vero, cum dedecent? Negabimusne an fatebimur eum recte dicere? — Hip. Fatebimur plane quicquid alicui decet, pulchrum illud efficere. — So. Hic ille inferet, Utrum decet pulchræ ollæ, de qua supra diximus, ubi quis eam igni admoverit, plenam bonorum leguminum, auream tudiculam addere an ficulneam? — Hip. Pro Hercules, qualem hominem narras. non vis ejus nomen proferre? — So. Haud agnosceres hominem, licet nomen audires. — Hip. Verumtamen in præsentia indoctum illum esse cognosco. — So. Curiosus nimium est, o Hippia. ceterum quid dicemus? utram potius e duabus tudiculis legumini et ollæ congruere? an ficulneam? suaviorem quippe fabarum odorem præstat, neque frangens ollam diffundet legumina nec ignem exstinguet, neque convivas eximio privabit opsonio. contra vero aurea tudicula omnia hæc faciet: quamobrem videtur mihi ficulnea magis decere quam aurea, nisi tu quippiam aliud dixeris. — Hip. Decet sane magis. ego tamen cum homine talia perquirente minime disputarem. — So. Probe nimirum, o amice: tibi enim talibus nominibus repleri non convenit, cum tam specioso amictu calceisque ornatus sis, et inter omnes Græcos sapientia polleas. me autem nihil prohibet, quominus cum illo verser. me igitur erudias meaque gratia re-

προδίδασκε καὶ ἐμὴν χάριν ἀποκρίνου. Εἰ γὰρ δὴ
πρέπει γε μᾶλλον ἡ συκίνη τῆς χρυσῆς, φήσει ἄνθρω-
πος, ἄλλο τι καὶ καλλίων ἂν εἴη, ἐπειδήπερ τὸ πρέπον,
ὦ Σώκρατες, κάλλιον ὡμολόγησας εἶναι τοῦ μὴ πρέ-
5 ποντος; Ἄλλο τι ὁμολογῶμεν, ὦ Ἱππία, τὴν συκίνην
καλλίω τῆς χρυσῆς εἶναι; — ΙΠ. Βούλει σοι εἴπω, ὦ
Σώκρατες, ὃ εἰπὼν εἶναι τὸ καλὸν ἀπαλλάξεις σαυτὸν
τῶν πολλῶν λόγων; — ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. μὴ μέν- c
τοι πρότερόν γε, πρὶν ἄν μοι εἴπῃς, ποτέραν ἀποκρίνω-
10 μαι οἶν ἄρτι ἔλεγον τοῖν τορύναιν πρέπουσάν τε καὶ
καλλίω εἶναι. — ΙΠ. Ἀλλ', εἰ βούλει, αὐτῷ ἀπόκρι-
ναι, ὅτι ἡ ἐκ τῆς συκῆς εἰργασμένη. — ΣΩ. Λέγε δὴ
νυνὶ ὃ ἄρτι ἔμελλες λέγειν. ταύτῃ μὲν γὰρ τῇ ἀπο-
κρίσει, ᾗ ἂν φῶ τὸ καλὸν χρυσὸν εἶναι, οὐδέν ὡς
15 ἔοικέ μοι ἀναφανήσεται κάλλιον ὂν χρυσὸς ἢ ξύλον
σύκινον· τὸ δὲ νῦν τί αὖ λέγεις τὸ καλὸν εἶναι; — ΙΠ.
Ἐγώ σοι ἐρῶ. ζητεῖν γάρ μοι δοκεῖς τοιοῦτόν τι τὸ d
καλὸν ἀποκρίνασθαι, ὃ μηδέποτ' αἰσχρὸν μηδαμοῦ
μηδενὶ φανεῖται. — ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Ἱππία· καὶ
20 καλῶς γε νῦν ὑπολαμβάνεις. — ΙΠ. Ἄκουε δή. πρὸς
γὰρ τοῦτ' ἴσθι, ἐάν τις ἔχῃ ὅ τι ἀντείπῃ, φάναι ἐμὲ
μηδ' ὁτιοῦν ἐπαΐειν. — ΣΩ. Λέγε δὴ ὡς τάχιστα πρὸς
θεῶν. — ΙΠ. Λέγω τοίνυν ἀεὶ καὶ παντὶ καὶ πανταχοῦ
κάλλιστον εἶναι ἀνδρί, πλουτοῦντι, ὑγιαίνοντι, τιμωμέ-
25 νῳ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἀφικομένῳ εἰς γῆρας, τοὺς αὑ-
τοῦ γονέας τελευτήσαντας καλῶς περιστείλαντι ὑπὸ τῶν e
αὑτοῦ ἐκγόνων καλῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ταφῆναι. —
ΣΩ. Ἰού, ἰού, ὦ Ἱππία, ἦ θαυμασίως τε καὶ μεγαλείως
καὶ ἀξίως σαυτοῦ εἴρηκας· καὶ νὴ τὴν Ἥραν ἄγαμαί
30 σου, ὅτι μοι δοκεῖς εὐνοϊκῶς, καθ' ὅσον οἷός τ' εἶ, βοη-
θεῖν. ἀλλὰ γὰρ τἀνδρὸς οὐ τυγχάνομεν, ἀλλ' ἡμῶν
δὴ νῦν καὶ πλεῖστον καταγελάσεται, εὖ ἴσθι. — ΙΠ.
Πονηρόν γ', ὦ Σώκρατες, γέλωτα· ὅταν γὰρ πρὸς
ταῦτ' ἔχῃ μὲν μηδὲν ὅ τι λέγῃ, γελᾷ δέ, αὑτοῦ κατα-
292 γελάσεται, καὶ ὑπὸ τῶν παρόντων αὐτὸς ἔσται κατα- a
γέλαστος. — ΣΩ. Ἴσως οὕτως ἔχει· ἴσως μέντοι ἐπί γε
ταύτῃ τῇ ἀποκρίσει, ὡς ἐγὼ μαντεύομαι, κινδυνεύσει
οὐ μόνον μου καταγελᾶν. — ΙΠ. Ἀλλὰ τί μήν; — ΣΩ.
Ὅ τι, ἂν τύχῃ βακτηρίαν ἔχων, ἂν μὴ ἐκφύγω φεύγων
40 αὐτόν, εὖ μάλα μου ἐφικέσθαι πειράσεται. — ΙΠ.
Πῶς λέγεις; δεσπότης τίς σου ἄνθρωπός ἐστι; καὶ τοῦτο
ποιήσας οὐκ ἀχθήσεται καὶ δίκας ὀφλήσει; ἢ οὐκ ἔν-
δικος ὑμῖν ἡ πόλις ἐστίν, ἀλλ' ἐᾷ ἀδίκως τύπτειν b
ἀλλήλους τοὺς πολίτας; — ΣΩ. Οὐδ' ὁπωστιοῦν ἐᾷ. —
45 ΙΠ. Οὐκοῦν δώσει δίκην ἀδίκως γέ σε τύπτων. — ΣΩ.
Οὔ μοι δοκεῖ, ὦ Ἱππία, οὐκ, εἰ ταὐτά γ' ἀποκριναί-
μην, ἀλλὰ δικαίως, ἔμοιγε δοκεῖ. — ΙΠ. Κἀμοὶ τοί-
νυν δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἐπειδήπερ γ' αὐτὸς ταῦτ' οἴει.
— ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπω σοι καὶ ᾗ αὐτὸς οἴομαι δικαίως
50 ἂν τύπτεσθαι ταῦτ' ἀποκρινόμενος; ἢ καὶ σύ με ἄκρι-
τον τυπτήσεις; ἢ δέξει λόγον; — ΙΠ. Δεινὸν γὰρ ἂν
εἴη, ὦ Σώκρατες, εἰ μὴ δεχοίμην. ἀλλὰ πῶς λέγεις; — c
ΣΩ. Ἐγώ σοι ἐρῶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ νῦν δή,
μιμούμενος ἐκεῖνον, ἵνα μὴ πρὸς σὲ λέγω ῥήματα, οἷ'

spondere digneris: Ille namque sic deinde perget, Si ficulnea decet magis quam aurea, nonne pulchrior, quandoquidem quod decet, o Socrates, pulchrius esse quam quod dedecet es confessus? Numquid, Hippia, confitendum, ficulneam pulchriorem esse quam auream? — Hip. Vis tibi dicam, Socrates, quo modo pulchrum definiens prolixis sermonibus non amplius obtunderis? — So. Quidni velim? modo tamen prius mihi dixeris, utram e duabus illis tudiculis decentiorem pulchrioremque esse respondendum sit. — Hip. Atqui, si vis, illam, quæ ex ficu est, pulchriorem esse responde. — So. Nunc jam dicas quod paulo ante incœptabas: hoc enim responso, quo ipsum pulchrum aurum esse aio, nihilo pulchrius ut arbitror aurum quam lignum ficulneum apparebit. nunc denuo quid ipsum pulchrum asseris? — Hip. Dicam equidem. requirere namque mihi videris tale quiddam pulchrum respondere, quod nunquam alicui turpe videri queat. — So. Omnino, o Hippia: recte nunc accipis. — Hip. Audi modo: scito enim, si quis quid objicere possit, me fateri me stipitem esse. — So. Dic per deos cito. — Hip. Aio equidem semper apud quemlibet et ubicumque pulcherrimum esse, ut sanus aliquis sit, dives et honoratus inter Græcos usque ad senectutem, et sicut parentes suos defunctos egregio funere decoravit, sic a filiis suis præclare atque magnifice sepeliatur. — So. Hui, hui, o Hippia, quam mirifice et excellenter et ut te decet dixisti! per Junonem, valde te amo, quia mihi videris summa cum benevolentia pro viribus auxiliari. virum tamen illum nondum comprehendimus, sed nunc effusius nos, mihi crede, ridebit. — Hip. Improbum, o Socrates, risum. cum enim nihil adversus ista proferre valeat, rideat autem, se ipse ridebit, præsentibusque omnibus ipse ludibrio erit. — So. Forte sic se res habet: forte etiam ex hac responsione, ut ego vaticinor, non solum illudere me audebit. — Hip. Sed quidnam? — So. Quidnam? si forte baculum habuerit, neque ego fugiens eum effugero, fortiter me consequi conabitur. — Hip. Quid ais? an tuus ille dominus est? si hoc fecerit, non vocabitur in crimen, ac dabit pœnas? an injusta vestra civitas, cædereque se mutuo cives permittit? — So. Nullo modo. — Hip. Nonne igitur punietur, si te injuste percusserit? — So. Non injuste quidem, o Hippia, si talia responderem, sed jure, mihi videtur. — Hip. Mihi quoque, quandoquidem et tu hæc putas. — So. Vis tibi dicam, quam ob causam me talia respondentem verberibus dignum putem? an tu me incognita causa verberabis? vel rationem admittes? — Hip. Grave hoc esset, o Socrates, si non admitterem: sed qua ratione id ais? — So. Dicam eodem modo, quo et paulo ante, imitatus illum, ne coram

ἐκεῖνος εἰς ἐμὲ ἐρεῖ, χαλεπά τε καὶ ἀλλόκοτα. εὖ γὰρ ἴσθι, Εἰπέ μοι, φήσει, ὦ Σώκρατες, οἴει ἂν ἀδίκως πληγὰς λαβεῖν, ὅστις διθύραμβον τοσουτονὶ ᾄσας οὕτως ἀμούσως πολὺ ἀπῇσας ἀπὸ τοῦ ἐρωτήματος; Πῶς 5 δή; φήσω ἐγώ. Ὅπως; φήσει, οὐχ οἷός τ' εἶ μεμνῆσθαι, ὅτι τὸ καλὸν αὐτὸ ἠρώτων, ὃ παντὶ ᾧ ἂν προσγένηται ὑπάρχει ἐκείνῳ καλῷ εἶναι, καὶ λίθῳ καὶ ξύλῳ καὶ ἀνθρώπῳ καὶ θεῷ καὶ ἁπάσῃ πράξει καὶ παντὶ μαθήματι; αὐτὸ γὰρ ἔγωγε, ὦ ἄνθρωπε, κάλλος ἐρωτῶ 10 ὅ τι ἐστί, καὶ οὐδέν σοι μᾶλλον γεγωνεῖν δύναμαι ἢ εἴ μοι παρεκάθησο λίθος, καὶ οὗτος μυλίας, μήτ' ὦτα μήτ' ἐγκέφαλον ἔχων. εἰ οὖν φοβηθεὶς εἴποιμι ἐγὼ ἐπὶ τούτοις τάδε, ἆρ' οὐκ ἂν ἄχθοιο, ὦ Ἱππία; Ἀλλὰ μέντοι τόδε τὸ καλὸν εἶναι Ἱππίας ἔφη· καίτοι 15 ἐγὼ αὐτὸν ἠρώτων οὕτως, ὥσπερ σὺ ἐμέ, ὃ πᾶσι καλὸν καὶ ἀεί ἐστι. Πῶς οὖν (σύ) φῄς; οὐκ ἀχθέσει, ἂν εἴπω ταῦτα; — ΙΠ. Εὖ γ' οὖν οἶδα, ὦ Σώκρατες, ὅτι πᾶσι καλὸν τοῦτ' ἐστίν, ὃ ἐγὼ εἶπον, καὶ δόξει. — ΣΩ. Ἦ καὶ ἔσται; φήσει. ἀεὶ γάρ που καλὸν τό γε καλόν. 20 — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ἦν; φήσει. — ΙΠ. Καὶ ἦν. — ΣΩ. Ἦ καὶ τῷ Ἀχιλλεῖ, φήσει, ὁ ξένος ὁ Ἠλεῖος ἔφη καλὸν εἶναι ὑστέρῳ τῶν προγόνων ταφῆναι, καὶ τῷ πάππῳ αὐτοῦ Αἰακῷ, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι 293 ἐκ θεῶν γεγόνασι, καὶ αὐτοῖς τοῖς θεοῖς; — ΙΠ. Τί 25 τοῦτο; βάλλ' ἐς μακαρίαν! τοῦ ἀνθρώπου οὐδ' εὔφημα, ὦ Σώκρατες, ταῦτά γε τὰ ἐρωτήματα. — ΣΩ. Τί δαί; τὸ ἐρωτωμένου ἑτέρου φάναι ταῦθ' οὕτως ἔχειν οὐ πάνυ δύσφημον; — ΙΠ. Ἴσως. — ΣΩ. Ἴσως τοίνυν σὺ εἶ οὗτος, φήσει, ὃς παντὶ φῂς καὶ ἀεὶ καλὸν εἶναι 30 ὑπὸ μὲν τῶν ἐκγόνων ταφῆναι, τοὺς δὲ γονέας θάψαι. ἢ οὐχ εἷς τῶν ἁπάντων καὶ Ἡρακλῆς ἦν καὶ οὓς νῦν δὴ ἐλέγομεν πάντες; — ΙΠ. Ἀλλ' οὐ τοῖς θεοῖς ἔγωγ' ἔλεγον. — ΣΩ. Οὐδὲ τοῖς ἥρωσιν, ὡς ἔοικας. — ΙΠ. Οὐχ ὅσοι γε θεῶν παῖδες ἦσαν. — ΣΩ. Ἀλλ' ὅσοι μή; — 35 ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν κατὰ τὸν σὸν αὖ λόγον, ὡς φαίνεται, τῶν ἡρώων τῷ μὲν Ταντάλῳ καὶ τῷ Δαρδάνῳ καὶ τῷ Ζήθῳ δεινόν τε καὶ ἀνόσιον καὶ αἰσχρόν ἐστι, Πέλοπι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς οὕτω γεγονόσι καλόν. — ΙΠ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Σοὶ τοίνυν δο- 40 κεῖ, φήσει, ὃ ἄρτι οὐκ ἔφησθα, τὸ θάψαντι τοὺς προγόνους ταφῆναι ὑπὸ τῶν ἐκγόνων ἐνίοτε καὶ ἐνίοις αἰσχρὸν εἶναι· ἔτι δὲ μᾶλλον, ὡς ἔοικεν, ἀδύνατον πᾶσι τοῦτο γενέσθαι καὶ εἶναι καλόν· ὥστε τοῦτό γε, ὥσπερ καὶ τἀμπροσθεν ἐκεῖνα, ἥ τε παρθένος καὶ ἡ 45 χύτρα, ταὐτὸν πέπονθε, καὶ ἔτι γελοιοτέρως τοῖς μέν ἐστι καλόν, τοῖς δ' οὐ καλόν. καὶ οὐδέπω καὶ τήμερον, φήσει, οἷός τ' εἶ, ὦ Σώκρατες, περὶ τοῦ καλοῦ ὅ τι ἐστὶ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνασθαι. Ταῦτά μοι καὶ τοιαῦτ' ὀνειδιεῖ δικαίως, ἐὰν αὐτῷ οὕτως ἀποκρίνω- 50 μαι. Τὰ μὲν οὖν πολλά, ὦ Ἱππία, σχεδόν τί μοι οὕτω διαλέγεται· ἐνίοτε δ' ὥσπερ ἐλεήσας μου τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀπαιδευσίαν αὐτός μοι προσβάλλει ἐρωτῶν, εἰ τοιόνδε μοι δοκεῖ εἶναι τὸ καλόν, ἢ καὶ περὶ ἄλλου ὅτου ἂν τύχῃ πυνθανόμενος καὶ περὶ οὗ ἂν

te verba, quibus ille mecum utitur, proferam dura nimium et absurda. nam sic me procul dubio alloquetur: Dic age, o Socrates, injuste cædi illum censes, qui dithyrambum tantum inconcinne pronuntians tam procul a proposita quæstione aberrarit? At, dicam ego, quonam pacto? tum ille, Quia non potes meminisse quæsitum fuisse ipsum pulchrum, quod omnia, quibuscumque inest, pulchra efficit, lapidem, lignum, hominem, deum, actionem denique et disciplinam omnem: hoc ipsum, o vir, pulchrum quid sit, perquiro: tu vero non magis audisti me quam si lapis coram assedisses, et molaris quidam, nec aures neque cerebrum habens. quodsi ego perterritus ad hæc ita respondeam, num graviter feres, Hippia? Hoc tamen Hippias pulchrum esse dixit: atqui ego illum, ut tu me nunc, interrogabam, quod omnibus pulchrum semperque est. Quid igitur tu ais? an moleste feres, si hæc dixero? — Hip. Certo scio, o Socrates, quod dixi omnibus esse pulchrum et visurum. — So. An et erit? dicet ille. semper enim pulchrum quod pulchrum. — Hip. Omnino. — So. Nonne et erat? dicet. — Hip. Et erat. — So. Ad hæc ille, Numquid Eliensis hospes hoc voluit, Achilli pulchrum esse post genitores suos sepultum esse, et avo illius Æaco, et reliquis quicumque ex diis nati sunt, et ipsis denique diis? — Hip. In malam rem. quid hoc hominis? profanæ enim sunt, o Socrates, hujusmodi quæstiones. — So. Quid vero? interrogato alio hæc asserere non valde profanum? — Hip. Forsitan. — So. Forte igitur tu is es, ille dicet, qui cuilibet ac semper pulchrum esse dicis a filiis funere honorari, parentibus parentare. an non ex omnibus unus Hercules erat, omnesque quos modo memoravimus? — Hip. At vero non diis dicebam. — So. Nec heroibus, ut videris. — Hip. Non certe quicumque deorum filii fuerunt. — So. Illis vero qui non deorum? — Hip. His ipsis. — So. Ergo secundum rationem rursus tuam, ut videtur, ex heroum numero Tantalo quidem et Dardano atque Zetho grave, profanum et turpe est, Pelopi vero et reliquis similiter genitis pulchrum. — Hip. Ita mihi videtur. — So. Ad hæc ille, Tibi ergo videtur quod in superioribus non dicebas, sepelire parentes, a filiis sepeliri, quandoque et quibusdam turpe contingere: imo fieri non posse, ut hoc omnibus contingat et sit pulchrum: quamobrem similiter hoc atque superiora illa, scilicet virgo et olla, habet, atque etiam ridicule magis aliis pulchrum est, aliis minime. nondum hodie potes, o Socrates, quid ipsum de quo quæritur pulchrum sit, respondere. Merito me ita jurgabit dum talia respondebo. Talis est, o Hippia, plurimum disputatio nostra: quandoque vero tanquam imperitiam meam et inscitiam miseratus ipse mihi occurrit interrogans, utrum tale quiddam pulchrum ipsum esse mihi videatur, et de quovis alio rogans et de quo mentio fuerit. — Hip. Quomodo id ais,

λόγος ᾖ. — ΙΠ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες; —
ΣΩ. Ἐγώ σοι φράσω. Ὦ δαιμόνιε, φησί, Σώκρατες,
τὰ μὲν τοιαῦτ' ἀποκρινόμενος καὶ οὕτω παῦσαι. λίαν
γὰρ εὐήθη τε καὶ εὐεξέλεγκτά ἐστιν· ἀλλὰ τὸ τοιόνδε
5 σκόπει, εἴ σοι δοκεῖ καλὸν εἶναι, οὗ καὶ νῦν δὴ ἐπε- e
λαβόμεθ' ἐν τῇ ἀποκρίσει, ἡνίκ' ἔφαμεν τὸν χρυσὸν,
οἷς μὲν πρέπει, καλὸν εἶναι, οἷς δὲ μὴ, οὔ, καὶ τἆλλα
πάντα, οἷς ἂν τοῦτο προσῇ. αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ πρέ-
πον καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ τοῦ πρέποντος σκόπει, εἰ
10 τοῦτο τυγχάνει ὂν τὸ καλόν. Ἐγὼ μὲν οὖν εἴωθα
συμφάναι τὰ τοιαῦθ' ἑκάστοτε· οὐ γὰρ ἔχω ὅ τι λέ-
γω· σοὶ δ' οὖν δοκεῖ τὸ πρέπον καλὸν εἶναι; — ΙΠ.
Πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Σκοπώμεθα, μή
πῃ ἄρ' ἐξαπατώμεθα. — ΙΠ. Ἀλλὰ χρὴ σκοπεῖν. —
15 ΣΩ. Ὅρα τοίνυν. τὸ πρέπον ἆρα τοῦτο λέγομεν, ὃ πα-
294 ραγενόμενον ποιεῖ ἕκαστα φαίνεσθαι καλὰ τούτων, οἷς a
ἂν παρῇ, ἢ ὃ εἶναι ποιεῖ, ἢ οὐδέτερα τούτων; — ΙΠ.
Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Πότερα ὃ ποιεῖ φαίνεσθαι καλά,
ὥσπερ γ' ἐπειδὰν ἱμάτιά τις λάβῃ ἢ ὑποδήματα ἁρ-
20 μόττοντα, κἂν ᾖ γελοῖος, καλλίων φαίνεται; οὐκοῦν
εἴπερ καλλίω ποιεῖ φαίνεσθαι ἢ ἔστι τὸ πρέπον, ἀπάτη
τις ἂν εἴη περὶ τὸ καλὸν τὸ πρέπον, καὶ οὐκ ἂν εἴη
τοῦθ' ὃ ἡμεῖς ζητοῦμεν, ὦ Ἱππία; ἡμεῖς γάρ που
ἐκεῖνο ζητοῦμεν, ᾧ πάντα τὰ καλὰ πράγματα καλά b
25 ἐστιν, ὥσπερ ᾧ πάντα τὰ μεγάλα ἐστὶ μεγάλα, τῷ
ὑπερέχοντι. τούτῳ γὰρ πάντα μεγάλα ἐστὶ, κἂν μὴ
φαίνηται, ὑπερέχῃ δὲ, ἀνάγκη αὐτοῖς μεγάλοις εἶναι.
οὕτω δὴ, φαμὲν, καὶ τὸ καλὸν, ᾧ καλὰ πάντ' ἐστὶν,
ἄν τ' οὖν φαίνηται ἄν τε μὴ, τί ἂν εἴη; τὸ μὲν γὰρ
30 πρέπον οὐκ ἂν εἴη· καλλίω γὰρ ποιεῖ φαίνεσθαι ἢ
ἔστιν, ὡς ὁ σὸς λόγος, οἷα δ' ἔστιν οὐκ ἐᾷ φαίνε-
σθαι. τὸ δὲ ποιοῦν εἶναι καλὰ, ὅπερ νῦν δὴ εἶπον,
ἐάν τε φαίνηται ἐάν τε μὴ, πειρατέον λέγειν τί ἐστι· c
τοῦτο γὰρ ζητοῦμεν, εἴπερ τὸ καλὸν ζητοῦμεν. — ΙΠ.
35 Ἀλλὰ τὸ πρέπον, ὦ Σώκρατες, καὶ εἶναι καὶ φαίνε-
σθαι ποιεῖ καλὰ παρόν. — ΣΩ. Ἀδύνατον ἄρα τῷ
ὄντι καλὰ ὄντα μὴ φαίνεσθαι καλὰ εἶναι, παρόντος γε
τοῦ ποιοῦντος φαίνεσθαι; — ΙΠ. Ἀδύνατον. — ΣΩ.
Ὁμολογήσωμεν οὖν τοῦτ', ὦ Ἱππία, πάντα τὰ τῷ ὄντι
40 καλὰ καὶ νόμιμα καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ δοξάζεσθαι
καλὰ εἶναι καὶ φαίνεσθαι ἀεὶ πᾶσιν, ἢ πᾶν τοὐναν- d
τίον ἀγνοεῖσθαι καὶ πάντων μάλιστ' ἔριν καὶ μάχην
περὶ αὐτῶν εἶναι καὶ ἰδίᾳ ἑκάστοις καὶ δημοσίᾳ ταῖς
πόλεσιν; — ΙΠ. Οὕτω μᾶλλον, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖ-
45 σθαι. — ΣΩ. Οὐκ ἂν, εἴ γέ που τὸ φαίνεσθαι αὐτοῖς
προσῆν· προσῆν δ' ἂν, εἴπερ τὸ πρέπον καλὸν ἦν καὶ
μὴ μόνον καλὰ ἐποίει εἶναι, ἀλλὰ καὶ φαίνεσθαι.
ὥστε τὸ πρέπον, εἰ μὲν τὸ καλὰ ποιοῦν ἐστιν εἶναι,
τὸ μὲν καλὸν ἂν εἴη ὃ ἡμεῖς ζητοῦμεν, οὐ μέντοι τό
50 γε ποιοῦν φαίνεσθαι· εἰ δ' αὖ τὸ φαίνεσθαι ποιοῦν
ἐστι τὸ πρέπον, οὐκ ἂν εἴη τὸ καλὸν, ὃ ἡμεῖς ζητοῦ- e
μεν. εἶναι γὰρ ἐκεῖνό γε ποιεῖ, φαίνεσθαι δὲ ποιεῖν
καὶ εἶναι οὐ μόνον καλὰ οὐκ ἄν ποτε δύναιτο ταὐτὸν,
ἀλλ' οὐδ' ἄλλο ὁτιοῦν. ἑλώμεθα δὴ, πότερα δοκεῖ

o Socrates? — So. Dicam. O beate Socrates, inquit, ita respondere talia desine. inepta quippe sunt et facile refelluntur: sed adverte, num tale quiddam ipsum pulchrum appareat, quod nos supra in responso tetigimus, cum aurum diceremus, quibus decens est, esse pulchrum, contra, quibus minime, atque reliqua omnia, quibus ipsum decens accesserit. considera igitur decorum ipsum hoc illiusque naturam, et vide, num hoc ipsum pulchrum sit. Ego autem ista passim concedere consuevi: nam quid objiciam non habeo: tibi vero decorum pulchrum esse videtur? — Hip. Omnino, o Socrates. — So. Caveamus, ne in aliquo decipiamur. — Hip. Cavendum certe. — So. Vide igitur. decorumne id vocamus, quod quibus adest ea videri pulchra singula facit, quibus adest, vel quod esse efficit, vel ex his neutrum? — Hip. Mihi quidem videtur. — So. Utrum quod videri pulchra facit, perinde ac si quis, quamquam ridiculus, amictu calceisque decoris ornatus, pulchrior videtur? nonne si decorum ea, quibus inest, pulchriora quam sint videri faciat, deceptio quædam circa pulchrum decorum esset, neque esset hoc quod quærimus, Hippia? illud quippe quærimus, quo res omnes pulchræ sunt, quemadmodum omnia magna excessu magna sunt. hoc enim omnia magna sunt, atque etiam si non videantur, excedant tamen, magna esse necesse est. sic et pulchrum, dicimus, quo pulchra sunt omnia, sive appareant, sive non, quid esset? decorum quidem non erit: pulchriora enim quam sint videri facit, ut ipse aiebas, qualia vero sunt videri sinit. quod autem pulchra esse facit, quod modo dicebam, sive videantur, sive non, quid sit dicendum: hoc nempe quæritur, si modo pulchrum quæritur. — Hip. Atqui decorum, o Socrates, et esse et apparere pulchra cum adest efficit. — So. Fieri igitur non potest, ut, quæ revera pulchra sunt, non videantur pulchra, dum adsit quod videri faciat. — Hip. Fieri non potest. — So. Confitebimurne sic, o Hippia, omnia revera pulchra instituta et studia et existimari pulchra ab hominibus iisque semper pulchra videri, an contra ignorari adeo ut de his homines privatim et publice acerrime pugnent? — Hip. Ignorari potius, o Socrates. — So. Non tamen ignoraretur, si ut pulchra sunt ita pulchra etiam viderentur: quod fieret, si decorum pulchrum esset, neque esse solum sed videri etiam pulchra cogeret. quamobrem si decorum est id, quod pulchra facit esse, est pulchrum, quod quærimus, non tamen id quod videri cogit: sin autem videri decorum efficit, nequaquam pulchrum erit, quod petimus. esse namque illud compellit, videri autem simul et esse neque pulchra unquam neque aliud quicquam efficere idem potest. eliga-

τὸ πρέπον εἶναι τὸ φαίνεσθαι καλὰ ποιοῦν, ἢ τὸ εἶναι. — ΙΠ. Τὸ φαίνεσθαι, ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Βαβαί, οἴχεται ἄρ' ἡμᾶς διαπεφευγός, ὦ Ἱππία, τὸ καλὸν γνῶναι ὅ τί ποτ' ἐστίν, ἐπειδή γε τὸ 5 πρέπον ἄλλο τι ἐφάνη ὂν ἢ καλόν. — ΙΠ. Ναὶ μὰ Δία, 295 ὦ Σώκρατες, καὶ μάλ' ἔμοιγ' ἀτόπως. — ΣΩ. Ἀλλὰ a μέντοι, ὦ ἑταῖρε, μήπω γ' ἀνῶμεν αὐτό· ἔτι γάρ τιν' ἐλπίδα ἔχω ἐκφανήσεσθαι, τί ποτ' ἐστὶ τὸ καλόν. — ΙΠ. Πάντως δήπου, ὦ Σώκρατες· οὐδὲ γὰρ χαλεπόν 10 ἐστιν εὑρεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν εὖ οἶδ' ὅτι, εἰ ὀλίγον χρόνον εἰς ἐρημίαν ἐλθὼν σκεψαίμην πρὸς ἐμαυτόν, ἀκριβέστερον ἂν αὐτό σοι εἴποιμι τῆς ἁπάσης ἀκριβείας. — ΣΩ. Ἆ, μὴ μέγα, ὦ Ἱππία, λέγε. ὁρᾷς ὅσα πράγματα ἡμῖν ἤδη παρέσχηκε· μὴ καὶ ὀργισθὲν ἡμῖν ἔτι μᾶλ- 15 λον ἀποδρᾷ. καίτοι οὐδὲν λέγω· σὺ μὲν γάρ, οἶμαι, b ῥᾳδίως αὐτὸ εὑρήσεις, ἐπειδὰν μόνος γένῃ. ἀλλὰ πρὸς θεῶν ἐμοῦ ἐναντίον αὐτὸ ἔξευρε, εἰ δὲ βούλει, ὥσπερ νῦν ἐμοὶ συζήτει. κἂν μὲν εὕρωμεν, κάλλιστα ἕξει· εἰ δὲ μή, στέρξω, οἶμαι, ἐγὼ τῇ ἐμῇ τύχῃ, σὺ δ' 20 ἀπελθὼν ῥᾳδίως εὑρήσεις. κἂν νῦν εὕρωμεν, ἀμέλει, οὐχ ὀχληρὸς ἔσομαί σοι πυνθανόμενος, ὅ τι ἦν ἐκεῖνο, ὃ κατὰ σαυτὸν ἐξεῦρες. νῦν δὲ θέασαι αὐτό, εἴ σοι δοκεῖ εἶναι τὸ καλόν. λέγω δὴ αὐτὸ εἶναι — c ἀλλὰ γὰρ ἐπισκόπει μοι πάνυ προσέχων τὸν νοῦν, μὴ 25 παραληρήσω. τοῦτο γὰρ δὴ ἔστω ἡμῖν καλόν, ὃ ἂν χρήσιμον ᾖ. εἶπον δ' ἐκ τῶνδ' ἐννοούμενος. καλοί, φαμέν, οἱ ὀφθαλμοί εἰσιν, οὐχ οἳ ἂν δοκῶσι τοιοῦτοι εἶναι οἷοι μὴ δυνατοὶ ὁρᾶν, ἀλλ' οἳ ἂν δυνατοί τε καὶ χρήσιμοι πρὸς τὸ ἰδεῖν. ἦ γάρ; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. 30 Οὐκοῦν καὶ τὸ ὅλον σῶμα οὕτω λέγομεν καλὸν εἶναι, τὸ μὲν πρὸς δρόμον, τὸ δὲ πρὸς πάλην, καὶ αὖ τὰ ζῷα πάντα, ἵππον καλὸν καὶ ἀλεκτρυόνα καὶ ὄρτυγα, καὶ d τὰ σκεύη πάντα καὶ τὰ ὀχήματα τά τε πεζὰ καὶ τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ, πλοῖά τε καὶ τριήρεις, καὶ τά γ' ὄρ- 35 γανα πάντα τά θ' ὑπὸ τῇ μουσικῇ καὶ τὰ ὑπὸ ταῖς ἄλλαις τέχναις, εἰ δὲ βούλει, τἀπιτηδεύματα καὶ τοὺς νόμους, σχεδόν τι πάντα ταῦτα καλὰ προσαγορεύομεν τῷ αὐτῷ τρόπῳ· ἀποβλέποντες πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, ᾗ πέφυκεν, ᾗ εἴργασται, ᾗ κεῖται, τὸ μὲν χρήσιμον καὶ 40 ᾗ χρήσιμον καὶ πρὸς ὃ χρήσιμον καὶ ὁπότε χρήσιμον καλόν φαμεν εἶναι, τὸ δὲ ταύτῃ πάντῃ ἄχρηστον αἰ- e σχρόν. ἆρ' [οὖν] οὐ καὶ σοὶ δοκεῖ οὕτως, ὦ Ἱππία; — ΙΠ. Ἔμοιγε. — ΣΩ. Ὀρθῶς ἄρα νῦν λέγομεν, ὅτι τυγχάνει παντὸς ὂν μᾶλλον καλὸν τὸ χρήσιμον; — ΙΠ. 45 Ὀρθῶς μέντοι, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν τὸ δυνατὸν ἕκαστον ἀπεργάζεσθαι, εἰς ὅπερ δυνατόν, εἰς τοῦτο καὶ χρήσιμον, τὸ δ' ἀδύνατον ἄχρηστον; — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Δύναμις μὲν ἄρα καλόν, ἀδυναμία δ' αἰσχρόν; — ΙΠ. Σφόδρα γε. τά τ' οὖν ἄλλα, ὦ Σώκρα- 296 τες, μαρτυρεῖ ἡμῖν, ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει, ἀτὰρ οὖν a καὶ τὰ πολιτικά. ἐν γὰρ τοῖς πολιτικοῖς τε καὶ τῇ αὑτοῦ πόλει τὸ μὲν δυνατὸν εἶναι πάντων κάλλιστον, τὸ δ' ἀδύνατον πάντων αἴσχιστον. — ΣΩ. Εὖ λέγεις. ἆρ' οὖν πρὸς θεῶν, ὦ Ἱππία, διὰ ταῦτα καὶ ἡ σοφία πάν-

mus jam, utrum decorum esse putemus, quod videri pulchra, an quod esse facit. — Hip. Quod videri, o Socrates, arbitror. — So. Papæ, quam longe nos, Hippia, ipsius pulchri cognitio fugit, postquam decorum aliud quidquam præter ipsum pulchrum esse apparuit. — Hip. Per Jovem, o Socrates, mihi quidem absurde nimium. — So. Attamen, o amice, nondum id dimittamus: neque enim omnem abjeci spem quid sit pulchrum inveniendi. — Hip. Omnino sperandum, o Socrates: neque enim inventu difficile. mihi quippe conscius sum quod, si paulisper secedens apud me considerarem, accuratius quam omnis accuratio est, tibi id explicarem. — So. Heu, ne alta id voce dicas, o Hippia, ne indignetur longiusque nos effugiat. non vides quantum nos hactenus fatigaverit? verum nihil dico: tu enim cum solus eris facile invenies. sed age per deos, me præsente invenias, et si vis, ut hactenus ita deinceps una mecum perquire. et si inveniemus, bene erit: sin minus, ego quidem mea sorte contentus ero, tu vero, postquam abieris, facile invenies. si tamen nunc inveniamus, utique haud amplius tibi molestus ero, quid tecum ipse excogitaveris, percunctans. nunc vero considera, num tibi id pulchrum esse videatur. dico sane hoc esse — sed attende obsecro diligenter, ne delirem. hoc utique pulchrum esto, quod utile est. cujus quidem rei hinc maxime conjecturam facio. quia pulchros oculos vocamus, non qui videntur impotesque videndi sunt, sed qui apti et utiles ad videndum. nonne? — Hip. Certe. — So. Et universum corpus ita pulchrum dicimus, aliud ad cursum, aliud ad luctam, itemque animalia omnia, ut pulchrum equum gallumque et coturnicem, et vasa omnia atque vehicula tum terrestria tum maritima, naves atque triremes, instrumenta quoque omnia tam ad musicam quam ad artes reliquas pertinentia, item, si vis, studia atque leges, singula hæc eadem ferme ratione pulchra vocamus: respicientes scilicet qua conditione unumquodque natum vel fabricatum vel locatum utile est et qua ratione utile et ad quid utile et quando utile, pulchrum esse dicentes, quod vero secundum hæc inutile, turpe. nonne idem tibi quoque videtur, o Hippia? — Hip. Mihi vero. — So. Probe igitur nunc dicimus, præ ceteris omnibus quod utile est pulchrum esse. — Hip. Probe admodum, o Socrates. — So. Igitur quod efficere aliquid potest, ad id utile est, quod hoc effici potest, quod non potest, inutile? — Hip. Prorsus. — So. Potentia ergo pulchrum, impotentia turpe. — Hip. Maxime. nam et cetera nobis omnia sic esse testantur, civilia præcipue. quoniam in civitate sua atque republica potentem esse omnium est pulcherrimum, impotentem vero turpissimum. — So. Præclare loqueris. sed numquid ob hæc sapientia pulcherrimum omnium, in-

των κάλλιστον, ἡ δ' ἀμαθία πάντων αἴσχιστον; — ΙΠ. Ἀλλὰ τί οἴει, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἔχε δὴ ἠρέμα, ὦ φίλε ἑταῖρε, ὡς φοβοῦμαι, τί ποτ' αὖ λέγομεν. — ΙΠ. Τί δ' αὖ φοβεῖ, ὦ Σώκρατες, ἐπεὶ νῦν γέ σοι ὁ λόγος b 5 παγκάλως προβέβηκε; — ΣΩ. Βουλοίμην ἄν, ἀλλά μοι τόδε συνεπίσκεψαι. ἆρ' ἄν τίς τι ποιήσειεν, ὃ μήτ' ἐπίσταιτο μήτε τὸ παράπαν δύναιτο; — ΙΠ. Οὐδαμῶς· πῶς γὰρ ἂν ὅ γε μὴ δύναιτο; — ΣΩ. Οἱ οὖν ἐξαμαρτάνοντες καὶ κακὰ ἐργαζόμενοί τε καὶ ποιοῦντες ἄκοντες, 10 ἄλλο τι οὗτοι, εἰ μὴ ἐδύναντο ταῦτα ποιεῖν, οὐκ ἄν ποτ' ἐποίουν; — ΙΠ. Δῆλον δή. — ΣΩ. Ἀλλὰ c μέντοι δυνάμει γε δύνανται οἱ δυνάμενοι· οὐ γάρ που ἀδυναμίᾳ γε. — ΙΠ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Δύνανται δέ γε πάντες ποιεῖν οἱ ποιοῦντες ἃ ποιοῦσι; — ΙΠ. Ναί. 15 — ΣΩ. Κακὰ δέ γε πολὺ πλείω ποιοῦσιν ἢ ἀγαθὰ πάντες ἄνθρωποι, ἀρξάμενοι ἐκ παίδων, καὶ ἐξαμαρτάνουσιν ἄκοντες. — ΙΠ. Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Τί οὖν; ταύτην τὴν δύναμιν καὶ ταῦτα τὰ χρήσιμα, ἃν ᾖ ἐπὶ τὸ κακόν τι ἐργάζεσθαι χρήσιμα, ἆρα φήσομεν 20 ταῦτ' εἶναι καλά, ἢ πολλοῦ δεῖ; — ΙΠ. Πολλοῦ, d ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα, ὦ Ἱππία, τὸ δυνατόν τε καὶ τὸ χρήσιμον ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ τὸ καλόν. — ΙΠ. Ἐάν γε, ὦ Σώκρατες, ἀγαθὰ δύνηται καὶ ἐπὶ τοιαῦτα χρήσιμον ᾖ. — ΣΩ. Ἐκεῖνο 25 μὲν τοίνυν οἴχεται, τὸ δυνατόν τε καὶ χρήσιμον ἁπλῶς εἶναι καλόν. ἀλλ' ἄρα τοῦτ' ἦν ἐκεῖνο, ὦ Ἱππία, ὃ ἐβούλετο ἡμῶν ἡ ψυχὴ εἰπεῖν, ὅτι τὸ χρήσιμόν τε καὶ τὸ δυνατὸν ἐπὶ τὸ ἀγαθόν τι ποιῆσαι, τοῦτ' ἐστὶ τὸ καλόν. — ΙΠ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τοῦτό e 30 γ' ὠφέλιμόν ἐστιν. ἢ οὔ; — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὕτω δὴ καὶ τὰ καλὰ σώματα καὶ τὰ καλὰ νόμιμα καὶ ἡ σοφία καὶ ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν πάντα καλά ἐστιν, ὅτι ὠφέλιμα. — ΙΠ. Δῆλον ὅτι. — ΣΩ. Τὸ ὠφέλιμον ἄρ' ἔοικεν ἡμῖν εἶναι τὸ καλόν, ὦ Ἱππία. — ΙΠ. Πάν-35 τως δήπου, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν τό γ' ὠφέλιμον τὸ ποιοῦν ἀγαθόν ἐστιν. — ΙΠ. Ἔστι γάρ. — ΣΩ. Τὸ ποιοῦν δέ γ' ἐστὶν οὐκ ἄλλο τι ἢ τἄιτιον. ἢ γάρ; — ΙΠ. Οὕτως. — ΣΩ. Τἀγαθοῦ ἄρ' αἴτιόν 297 ἐστι τὸ καλόν. — ΙΠ. Ἔστι γάρ. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν a 40 τό γ' αἴτιον, ὦ Ἱππία, καὶ οὗ ἂν αἴτιον ᾖ τἄιτιον, ἄλλο ἐστίν· οὐ γάρ που τό γ' αἴτιον αἰτίου αἴτιον ἂν εἴη. ὧδε δὲ σκόπει· οὐ τἄιτιον ποιοῦν ἐφάνη; — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὑπὸ τοῦ ποιοῦντος ποιεῖται οὐκ ἄλλο τι ἢ τὸ γιγνόμενον, ἀλλ' οὐ τὸ ποιοῦν; — ΙΠ. 45 Ἔστι ταῦτα. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἄλλο τι τὸ γιγνόμενον, ἄλλο δὲ τὸ ποιοῦν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα τό γ' αἴτιον αἴτιον αἰτίου ἐστίν, ἀλλὰ τοῦ γιγνομένου ὑφ' ἑαυτοῦ. — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Εἰ ἄρα τὸ καλόν b ἐστιν αἴτιον ἀγαθοῦ, γίγνοιτ' ἂν ὑπὸ τοῦ καλοῦ τἀγα-50 θόν. καὶ διὰ ταῦθ', ὡς ἔοικε, σπουδάζομεν καὶ τὴν φρόνησιν καὶ τἆλλα πάντα τὰ καλά, ὅτι τοὔργον αὐτῶν καὶ τὸ ἔκγονον σπουδαστόν ἐστι, τἀγαθόν, καὶ κινδυνεύει ἐξ ὧν εὑρίσκομεν ἐν πατρός τινος ἰδέᾳ εἶναι τὸ καλὸν τοῦ ἀγαθοῦ. — ΙΠ. Πάνυ μὲν οὖν· καλῶς γὰρ

scitia contra turpissimum? — Hip. Tu vero quid putas, o Socrates? — So. Quiesce parumper, o dulcis amice. de eo enim, quod dicimus, suspicor atque timeo. — Hip. Quid rursus metuis, Socrates, cum hæc ratio bene tibi processit? — So. Velim equidem, sed mecum hoc animadverte. utrum quis unquam quod neque scit neque potest efficiet? — Hip. Nequaquam: quo enim pacto quod nequit ageret? — So. Qui delinquunt et mala agunt efficiuntque imprudentes, si hæc non potuissent, numquid egissent? — Hip. Minime. — So. At vero potentia possunt quicumque possunt: non enim impotentia. — Hip. Non certe. — So. Possunt autem omnes facere qui faciunt quæ faciunt? — Hip. Procul dubio. — So. Mala vero multo plura quam bona omnes homines statim ab ineunte ætate faciunt, neque sponte delinquunt. — Hip. Vera loqueris. — So. Quid porro? hanc potentiam atque hæc utilia, quæ ad malorum executionem conducunt, num pulchra vocabimus, an multum abest? — Hip. Multum, ut mihi videtur, o Socrates. — So. Non ergo potens nobis et utile, ut videtur, ipsum pulchrum exsistit. — Hip. Imo si modo bona possit, ad eaque conferat. — So. Illud igitur improbatum est, quod potens et utile simpliciter pulchrum sit. sed numquid hoc erat, o Hippia, ad quod animus noster respiciebat, ipsum scilicet potens et utile ad bonum conficiendum, pulchrum esse. — Hip. Mihi quidem videtur. — So. Hoc conducibile est. nonne? — Hip. Valde. — So. Sic utique pulchra corpora, pulchra instituta legum et sapientia et omnia, quæ paulo ante retulimus, ex eo pulchra sunt, quia conducibilia sunt. — Hip. Constat. — So. Conducibile igitur ipsum nobis pulchrum esse videtur. — Hip. Maxime omnium. — So. Atqui conducibile est, quod bonum efficit. — Hip. Id ipsum. — So. Efficiens autem nihil aliud est quam causa boni. nonne? — Hip. Sic est. — So. Ergo causa boni pulchrum est. — Hip. Est profecto. — So. Aliud vero est causa, aliud id, cujus causa est: non enim causa causæ causa esse potest. quod hinc maxime conjectare licet: nonne causam efficientem esse constitit? — Hip. Plane. — So. Ab efficiente vero effectum sit, non efficiens? — Hip. Verum est. — So. Aliud efficiens, aliud effectum. — Hip. Aliud certe. — So. Non ergo causa causæ causa est, sed ejus, quod ab ipsa efficitur. — Hip. Sic est. — So. Itaque si pulchrum boni causa est, a pulchro fit bonum. et ob hanc causam, ut videtur, prudentiam aliaque pulchra omnia exoptamus, quia opus quod ex his gignitur, id est bonum, exoptandum est: unde per ea, quæ invenimus, pulchrum ad bonum patris cujusdam instar esse videtur. — Hip. Omnino quidem: præclare enim loqueris. — So.

λέγεις, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τόδε καλῶς λέγω, ὅτι οὔθ' ὁ πατὴρ υἱός ἐστιν, οὔθ' ὁ υἱὸς πατήρ; — ΙΠ. Καλῶς μέντοι. — ΣΩ. Οὐδέ γε ταἴτιον γιγνόμενόν ἐστιν, οὐδὲ τὸ γιγνόμενον αὖ αἴτιον. — ΙΠ. 5 Ἀληθῆ λέγεις. — ΣΩ. Μὰ Δί', ὦ ἄριστε, οὐδ' ἄρα τὸ καλὸν ἀγαθόν ἐστιν, οὐδὲ τἀγαθὸν καλόν. ἢ δοκεῖ σοι οἷόν τ' [εἶναι] ἐκ τῶν προειρημένων; — ΙΠ. Οὐ μὰ τὸν Δί', οὔ μοι φαίνεται. — ΣΩ. Ἀρέσκει οὖν ἡμῖν καὶ ἐθέλοιμεν ἂν λέγειν, ὡς τὸ καλὸν οὐκ ἀγαθὸν οὐδὲ 10 τἀγαθὸν καλόν; — ΙΠ. Οὐ μὰ τὸν Δί', οὐ πάνυ μοι ἀρέσκει. — ΣΩ. Ναὶ μὰ τὸν Δί', ὦ Ἱππία· ἐμοὶ δέ γε πάντων ἥκιστ' ἀρέσκει ὧν εἰρήκαμεν λόγων. — ΙΠ. d Ἔοικε γὰρ οὕτω. — ΣΩ. Κινδυνεύει ἄρ' ἡμῖν, οὐχ ὥσπερ ἄρτι ἐφαίνετο κάλλιστος εἶναι τῶν λόγων τὸ 15 ὠφέλιμον καὶ τὸ χρήσιμόν τε καὶ τὸ δυνατὸν ἀγαθόν τι ποιεῖν καλὸν εἶναι, οὐχ οὕτως ἔχειν, ἀλλ', εἰ οἷόν τ' ἐστὶν, ἐκείνων εἶναι γελοιότερος τῶν πρώτων, ἐν οἷς τήν τε παρθένον ᾠόμεθ' εἶναι τὸ καλὸν καὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἔμπροσθε λεχθέντων. — ΙΠ. Ἔοικε. — ΣΩ. 20 Κἀγὼ μέν γ' οὐκ ἔτ' ἔχω, ὦ Ἱππία, ὅποι τράπωμαι, ἀλλ' ἀπορῶ. σὺ δ' ἔχεις τι λέγειν; — ΙΠ. Οὐκ ἔν γε τῷ παρόντι, ἀλλ', ὥσπερ ἄρτι ἔλεγον, σκεψάμενος εὖ e οἶδ' ὅτι εὑρήσω. — ΣΩ. Ἀλλ' ἐγώ μοι δοκῶ ὑπ' ἐπιθυμίας τοῦ εἰδέναι οὐχ οἷός τε σὲ εἶναι περιμένειν μέλ- 25 λοντα. καὶ γὰρ οὖν δή τι καὶ οἶμαι ἄρτι εὐπορηκέναι. ὅρα γὰρ, εἰ ὃ ἂν χαίρειν ἡμᾶς ποιῇ, μήτι πάσας τὰς ἡδονὰς, ἀλλ' ὃ ἂν διὰ τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς ὄψεως, τοῦτο φαῖμεν εἶναι καλὸν, πῶς τί ἄρ' ἂν ἀγωνιζοίμεθα; οἵ 298 τέ γέ που καλοὶ ἄνθρωποι, ὦ Ἱππία, καὶ τὰ ποικίλ- a 30 ματα πάντα καὶ τὰ ζωγραφήματα καὶ τὰ πλάσματα τέρπει ἡμᾶς ὁρῶντας, ἂν καλὰ ᾖ· καὶ οἱ φθόγγοι οἱ καλοὶ καὶ ἡ μουσικὴ ξύμπασα καὶ οἱ λόγοι καὶ αἱ μυθολογίαι ταὐτὸν τοῦτ' ἐργάζονται· ὥστ' εἰ ἀποκριναίμεθα τῷ θρασεῖ ἐκείνῳ ἀνθρώπῳ ὅτι Ὦ γενναῖε, τὸ 35 καλόν ἐστι τὸ δι' ἀκοῆς τε καὶ ὄψεως ἡδὺ, οὐκ ἂν, οἴει, αὐτὸν τοῦ θράσους ἐπίσχοιμεν; — ΙΠ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ νῦν, ὦ Σώκρατες, εὖ λέγεσθαι τὸ καλὸν ὃ b ἔστι. — ΣΩ. Τί δ' ἄρα; τὰ ἐπιτηδεύματα τὰ καλὰ καὶ τοὺς νόμους, ὦ Ἱππία, δι' ἀκοῆς ἢ δι' ὄψεως φήσομεν 40 ἡδέα ὄντα καλὰ εἶναι, ἢ ἄλλο τι εἶδος ἔχειν; — ΙΠ. Ταῦτα δ' ἴσως, ὦ Σώκρατες, κἂν παραλάθοι τὸν ἄνθρωπον. — ΣΩ. Μὰ τὸν κύνα, ὦ Ἱππία, οὐχ ὅν γ' ἂν ἐγὼ μάλιστ' αἰσχυνοίμην ληρῶν καὶ προσποιούμενός τι λέγειν μηδὲν λέγων. — ΙΠ. Τίνα τοῦτον; — ΣΩ. 45 Σωκράτη τὸν Σωφρονίσκου, ὃς ἐμοὶ οὐδὲν ἂν μᾶλλον ταῦτ' ἐπιτρέποι ἀνερεύνητα ὄντα ῥᾳδίως λέγειν ἢ ὡς c εἰδότα ἃ μὴ οἶδα. — ΙΠ. Ἀλλὰ μὴν ἔμοιγε καὶ αὐτῷ, ἐπειδὴ σὺ εἶπες, δοκεῖ τι ἄλλο εἶναι τοῦτο τὸ περὶ τοὺς νόμους. — ΣΩ. Ἔχ' ἡσυχῇ, ὦ Ἱππία· κινδυνεύομεν 50 γάρ τοι ἐν τῇ αὐτῇ ἐμπεπτωκότες ἀπορίᾳ περὶ τοῦ καλοῦ, ἐν ἧπερ νῦν δὴ, οἴεσθαι ἐν ἄλλῃ τινὶ εὐπορίᾳ εἶναι. — ΙΠ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ἐγώ σοι φράσω ὅ γ' ἐμοὶ καταφαίνεται, εἰ ἄρα τι λέγω. ταῦτα μὲν γὰρ τὰ περὶ τοὺς νόμους τε καὶ τά-

Num et hoc præclare, quod neque pater filius est, neque filius vicissim? — Hip. Et hoc. — So. Enimvero nec causa effectum est, nec effectum causa. — Hip. Vera loqueris. — So. Per Jovem, optime, neque pulchrum bonum est, neque bonum pulchrum. an tibi ex his, quæ dicta sunt, fieri posse videtur? — Hip. Num mihi? non per Jovem. — So. Placetne igitur nobis istud et asserere volumus, neque pulchrum bonum, neque bonum esse pulchrum. — Hip. Non per Jovem, non mihi placet. — So. Per Jovem mihi quoque, o Hippia, nihil minus ex his, quæ dicta sunt, placet. — Hip. Ita sane videtur. — So. Haud amplius igitur sermo ille, ut supra, egregius esse videtur, quo id pulchrum asserebatur, quod conducibile utileque et potens ad bonum aliquod efficiendum. imo si dici possit, absurdior judicandus quam superiores illi, quibus virginem et singula, quæ supra narravimus, pulchrum ipsum nuncupabamus. — Hip. Videtur. — So. Equidem, o Hippia, quo me vertam nescio, hæsito enim. tune vero quod dicas habes? — Hip. In præsentia minime, sed, ut nuper dixi, si mecum animadvertero, inventurum me aliquid certo scio. — So. At videor mihi ob discendi ardentem aviditatem moram tuam nequaquam toleraturus. sed ecce modo aliud quiddam mihi in mentem venit. attende obsecro: utrum quod nos delectat, non de qualibet voluptate loquor sed de illa quæ per visum atque auditum, tale quiddam pulchrum sit vocandum: nam quo pacto repugnare possemus, Hippia? cum pulchri homines ornamentaque omnia, picturæ et figmenta pulchra intuentes nos delectent: cantus quoque pulchri et voces universaque musica, sermones et confabulationes similiter nos afficiant: quapropter si audaci illi pertinacique homini responderemus, Pulchrum est, o bone vir, quod per visum auditumque delectat, nonne audaciam ejus reprimeremus? quid putas? — Hip. Nunc mihi, o Socrates, quid ipsum pulchrum sit, scite dictum videtur. — So. Quid vero? studia pulchra ac leges, o Hippia, propterea pulchra dicemus, quod per visum auditumque jucunda sint, an alia quadam specie contineri? — Hip. Hæc fortasse, o Socrates, istum hominem vel latebunt. — So. Per canem, o Hippia, non illum, quem ego maxime omnium vererer, quoties delirarem et aliquid dicere profiterer cum nihil dicerem. — Hip. Quem dicis? — So. Socratem Sophronisci filium, qui nihilo magis concederet, ut hæc indiscussa facile judicarem, quam ut scire putarem quæ nescio. — Hip. Atqui mihi quoque, postquam tu dixisti, aliud quiddam id, quod ad leges attinet, esse videtur. — So. Quiesce, aliquantulum, o Hippia: nam in eandem circa pulchrum ambiguitatem incidisse videmur, in quam paulo ante, dum putamus quiddam certi nos habere. — Hip. Quo pacto id ais, Socrates? — So. Dicam equidem quod mihi videtur, si quid tamen dico. hæc enim, quæ ad studia legesque pertinent, fortasse non extra sensum videndi

-πιτηδεύματα τάχ' ἂν φανείη οὐκ ἐκτὸς ὄντα τῆς αἰσθή- d
σεως, ἡ διὰ τῆς ἀκοῆς τε καὶ ὄψεως ἡμῖν οὖσα τυγχά-
νει, ἀλλ' ὑπομείνωμεν τοῦτον τὸν λόγον, τὸ διὰ τούτων
ἡδὺ καλὸν εἶναι, μηδὲν τὸ τῶν νόμων εἰς μέσον παρά-
5 γοντες. ἀλλ' εἰ ἡμᾶς ἔροιτο εἴθ' οὗτος, ὃν λέγω, εἴτ'
ἄλλος ὁστισοῦν, Τί δή, ὦ Ἱππία τε καὶ Σώκρατες,
ἀφωρίσατε τοῦ ἡδέος τὸ ταύτῃ ἡδύ, ᾗ λέγετε, καλὸν
εἶναι, τὸ δὲ κατὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις σίτων τε καὶ
ποτῶν καὶ τῶν περὶ τἀφροδίσια καὶ τἆλλα πάντα τὰ e
10 τοιαῦτ' οὔ φατε καλὰ εἶναι; ἢ οὐδ' ἡδέα, οὐδ' ἡδονὰς
τὸ παράπαν ἐν τοῖς τοιούτοις φατὲ εἶναι, οὐδ' ἐν ἄλλῳ
ἢ τῷ ἰδεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι; τί φήσομεν, ὦ Ἱππία; —
ΙΠ. Πάντως δήπου φήσομεν, ὦ Σώκρατες, κἂν τοῖς
ἄλλοις μεγάλας πάνυ ἡδονὰς εἶναι. — ΣΩ. Τί οὖν,
15 φήσει, ἡδονὰς οὔσας οὐδὲν ἧττον ἢ καὶ ἐκείνας ἀφαι-
ρεῖσθε τοῦτο τοὔνομα καὶ ἀποστερεῖτε τοῦ καλὰς εἶναι;
299 Ὅτι, φήσομεν, καταγελῴη ἂν ἡμῶν οὐδεὶς ὅστις οὔ, a
εἰ φαῖμεν μὴ ἡδὺ εἶναι φαγεῖν, ἀλλὰ καλόν, καὶ ὄζειν
ἡδὺ μὴ ἡδύ, ἀλλὰ καλόν. τὰ δέ που περὶ τἀφροδίσια
20 πάντες ἂν ἡμῖν μάχοιντο ὡς ἥδιστον ὄν, δεῖ δ' αὐτό,
ἐάν τις καὶ πράττῃ, οὕτω πράττειν, ὥστε μηδένα ὁρᾶν,
ὡς αἴσχιστον ὂν ὁρᾶσθαι. Ταῦθ' ἡμῶν λεγόντων,
ὦ Ἱππία, Μανθάνω, ἂν ἴσως φαίη, κἀγώ, ὅτι πάλαι
αἰσχύνεσθε ταύτας τὰς ἡδονὰς φάναι καλὰς εἶναι, ὅτι
25 οὐ δοκεῖ τοῖς ἀνθρώποις. ἀλλ' ἐγὼ οὐ τοῦτ' ἠρώτων, b
ὃ δοκεῖ τοῖς πολλοῖς καλὸν εἶναι, ἀλλ' ὅ τι ἔστιν.
Ἐροῦμεν δή, οἶμαι, ὅπερ ὑπεθέμεθα, ὅτι Τοῦθ' ἡμεῖς
γέ φαμεν τὸ μέρος τοῦ ἡδέος, τὸ ἐπὶ τῇ ὄψει τε καὶ
ἀκοῇ γιγνόμενον, καλὸν εἶναι. ἀλλ' ἔχεις τι χρῆσθαι
30 τῷ λόγῳ; Ἤ τί καὶ ἄλλο ἐροῦμεν, ὦ Ἱππία; — ΙΠ.
Ἀνάγκη πρός γε τὰ εἰρημένα, ὦ Σώκρατες, μὴ ἄλλ'
ἄττ' ἢ ταῦτα λέγειν. — ΣΩ. Καλῶς δὴ λέγετε, φήσει.
οὐκοῦν εἴπερ τὸ δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς ἡδὺ καλόν ἐστιν, c
ὃ μὴ τοῦτο τυγχάνει ὂν τῶν ἡδέων δῆλον ὅτι οὐκ ἂν
35 καλὸν εἴη; Ὁμολογήσομεν; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ.
Ἦ οὖν τὸ δι' ὄψεως ἡδύ, φήσει, δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς
ἐστιν ἡδύ, ἢ τὸ δι' ἀκοῆς ἡδὺ δι' ἀκοῆς καὶ ὄψεώς ἐστιν
ἡδύ; Οὐδαμῶς, φήσομεν, τὸ διὰ τοῦ ἑτέρου ὂν τοῦτο
δι' ἀμφοτέρων εἴη ἄν· τοῦτο γὰρ δοκεῖς ἡμῖν λέγειν.
40 ἀλλ' ἡμεῖς ἐλέγομεν, ὅτι καὶ ἑκάτερον τούτων αὐτὸ
καθ' αὑτὸ τῶν ἡδέων καλὸν εἴη, καὶ ἀμφότερα. Οὐχ
οὕτως ἀποκρινούμεθα; — ΙΠ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. d
Ἆρ' οὖν, φήσει, ἡδὺ ἡδέος ὁτιοῦν ὁτουοῦν διαφέρει
τούτῳ τῷ ἡδὺ εἶναι; μὴ γάρ, εἰ μείζων τις ἡδονὴ ἢ
45 ἐλάττων ἢ μᾶλλον ἢ ἧττόν ἐστιν, ἀλλ' εἴ τις αὐτῷ
τούτῳ διαφέρει, τῷ ἡ μὲν ἡδονὴ εἶναι, ἡ δὲ μὴ ἡδονή,
τῶν ἡδονῶν. Οὐχ ἡμῖν γε δοκεῖ. Οὐ γάρ; — ΙΠ.
Οὐ γὰρ οὖν δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν, φήσει, δι' ἄλλο τι
ἢ ὅτι ἡδοναί εἰσι προείλεσθε ταύτας τὰς ἡδονὰς ἐκ τῶν
50 ἄλλων ἡδονῶν, τοιοῦτόν τι ὁρῶντες ἐπ' ἀμφοῖν, ὅτι e
ἔχουσί τι διάφορον τῶν ἄλλων, εἰς ὃ ἀποβλέποντες κα-
λάς φατ' αὐτὰς εἶναι. οὐ γάρ που διὰ τοῦτο καλή
ἐστιν ἡδονὴ ἡ διὰ τῆς ὄψεως, ὅτι δι' ὄψεώς ἐστιν. εἰ
γὰρ τοῦτ' αὐτῇ ἦν τὸ αἴτιον καλῇ εἶναι, οὐκ ἄν ποτ' ἦν

audiendique sunt, sed hunc sermonem, qui asserit quod his sensibus gratum est esse pulchrum, excipiamus, nec leges in medium producamus. at si quis nos interroget, sive is quem dico, sive quivis alius in hunc modum, Quid, o Hippia atque Socrates, id duntaxat jucundum, quod sensibus duobus percipitur, pulchrum esse censetis, quæ vero ceteros sensus suavitate perfundunt, cibus, potus, veneris actus, et reliqua hujusmodi omnia, pulchra esse negatis? an forte neque dulcia hæc, neque in sensibus præterquam in audiendo videndoque voluptatem ponitis ullam? quid, o Hippia, respondebimus? — Hip. Magnas quoque, o Socrates, inesse aliis sensibus voluptates assentiemur. — So. Sed ille, Qua de causa, dicet, cum non minus hæ quam illæ voluptates sint, hoc eas nomine privatis et pulchris rebus eas non adnumeratis? Quoniam, respondebimus, nemo est, qui nos non rideat, si dicamus non dulce comestionem esse, sed pulchrum, et odorem suavem non suave, sed pulchrum. Veneris quoque motus dulcissimum quiddam esse unusquisque nobiscum contendet, sed eos ipsos cum exercet quispiam, ita exerceat oportet ut conspectui hominum veluti turpissimam rem subducat. Cum hæc dixerimus, Hippia, ille fortasse respondebit, Intelligo equidem jamdudum vos pudore impediri, quominus voluptates hujusmodi pulchras nominetis, quia hominibus non videantur. ego vero non quærebam quod vulgo pulchrum videtur, sed quod pulchrum ipsum est. Dicemus enim, puto, quod pulchrum esse posuimus, partem scilicet eam jucundi quæ per oculos auresque delinit. tu vero potesne hac uti disputatione? An aliud quippiam dicemus, o Hippia? — Hip. Non alia præter hæc, o Socrates, dicemus, necessitate urgente. — So. Præclare dicitis, inferet ille. si ergo quod per visum auditumque jucundum advenit pulchrum est, quod per alium sensum delectat, id minime pulchrum. Confitebimurne? — Hip. Confitebimur. — So. Ille vero sic iterum, An quod per visum jucundum, per visum et auditum jucundum est, et quod per auditum jucundum, per auditum et visum etiam? Ad hæc nos, Nullo modo quod per alterum est, per utrumque erit: hoc enim quærere nobis videris. nos vero diximus, quodvis e duobus his jucundis ipsum per se pulchrum esse, et utrumque. Nonne sic respondendum? — Hip. Sic prorsus. — So. Numquid igitur, inquiet ille, a jucundo jucundum eo ipso, quod jucundum est, differt? haud (quæro), utrum major minorve sit aut magis minusve aliqua voluptas, sed utrum ex voluptatibus una quædam hoc ipso ab alia differat, quod hæc quidem voluptas sit, illa minime. Nobis quidem non videtur. Nonne? — Hip. Non videtur plane. — So. Itaque, dicet, propter aliud quiddam quam propterea, quod voluptates sint, has potissimum voluptates e numero omnium elegistis, tale quiddam in utrisque videntes, quod videlicet naturam quandam habent ab aliis differentem, ad quam profecto respicientes pulchras esse illas asseveratis. neque enim visus voluptas idcirco pulchra est, quia per visum fit. nam si illius pulchritudinis hæc esset causa,

ἡ ἑτέρα, ἡ διὰ τῆς ἀκοῆς, καλή· οὐκοῦν ἔστι γε δι' ὄψεως ἡδονή. Ἀληθῆ λέγεις, φήσομεν; — ΙΠ. Φήσομεν γάρ. — ΣΩ. Οὐδέ γ' αὖ ἡ δι' ἀκοῆς ἡδονή, ὅτι δι' ἀκοῆς ἐστὶ, διὰ ταῦτα τυγχάνει καλή. οὐ γὰρ ἄν ποτ' αὖ ἡ διὰ τῆς ὄψεως καλὴ ἦν· οὐκοῦν ἔστι γε δι' ἀκοῆς ἡδονή. Ἀληθῆ φήσομεν, ὦ Ἱππία, λέγειν τὸν ἄνδρα ταῦτα λέγοντα; — ΙΠ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἀμφότεραί γ' εἰσὶ καλαί, ὡς φατέ. Φαμὲν γάρ; — ΙΠ. Φαμέν. — ΣΩ. Ἔχουσιν ἄρα τι ταὐτὸν, ὃ ποιεῖ αὐτὰς καλὰς εἶναι, τὸ κοινὸν τοῦτο, ὃ καὶ ἀμφοτέραις αὐταῖς ἔπεστι κοινῇ καὶ ἑκατέρᾳ ἰδίᾳ. οὐ γὰρ ἄν που ἄλλως ἀμφότεραί τε καλαὶ ἦσαν καὶ ἑκατέρα. Ἀποκρίνου ἐμοὶ ὡς ἐκείνῳ. — ΙΠ. Ἀποκρίνομαι, κἀμοὶ δοκεῖ ἔχειν ὡς λέγεις. — ΣΩ. Εἰ ἄρα τι αὗται αἱ ἡδοναὶ ἀμφότεραι πεπόνθασιν, ἑκατέρα δὲ μή, οὐκ ἂν τούτῳ γε τῷ παθήματι εἶεν καλαί. — ΙΠ. Καὶ πῶς ἂν εἴη τοῦτο, ὦ Σώκρατες, μηδετέρας πεπονθυίας τι τῶν ὄντων ὁτιοῦν, ἔπειτα τοῦτο τὸ πάθος, ὃ μηδετέρα πέπονθεν, ἀμφοτέρας πεπονθέναι; — ΣΩ. Οὐ δοκεῖ σοι; — ΙΠ. Πολλὴ γὰρ ἄν μ' ἔχοι ἀπειρία καὶ τῆς τούτων φύσεως καὶ τῆς τῶν παρόντων λέξεως λόγων. — ΣΩ. Ἡδέως γε, ὦ Ἱππία. ἀλλὰ γὰρ ἐγὼ ἴσως κινδυνεύω δοκεῖν μέν τι ὁρᾶν οὕτως ἔχον, ὡς σὺ φῂς ἀδύνατον εἶναι, ὁρῶ δ' οὐδέν. — ΙΠ. Οὐ κινδυνεύεις, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ πάνυ ἑτοίμως παρορᾷς. — ΣΩ. Καὶ μὴν πολλά γέ μοι προφαίνεται τοιαῦτα πρὸ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἀπιστῶ αὐτοῖς, ὅτι σοὶ μὲν οὐ φαντάζεται, ἀνδρὶ πλεῖστον ἀργύριον εἰργασμένῳ τῶν νῦν ἐπὶ σοφίᾳ, ἐμοὶ δὲ, ὃς οὐδὲν πώποτ' εἰργασάμην. καὶ ἐνθυμοῦμαι, ὦ ἑταῖρε, μὴ παίζῃς πρός με καὶ ἑκὼν ἐξαπατᾷς· οὕτω μοι σφόδρα καὶ πολλὰ καταφαίνεται. — ΙΠ. Οὐδείς σου, ὦ Σώκρατες, κάλλιον εἴσεται, εἴτε παίζω εἴτε μή, ἐὰν ἐπιχειρήσῃς λέγειν τὰ προφαινόμενά σοι ταῦτα· φανήσει γὰρ οὐδὲν λέγων. οὐ γὰρ μήποθ' εὕρῃς, ὃ μήτ' ἐγὼ πέπονθα μήτε σὺ, τοῦτ' ἀμφοτέρους ἡμᾶς πεπονθότας. — ΣΩ. Πῶς λέγεις, ὦ Ἱππία; ἴσως μέντοι τι λέγεις, ἐγὼ δ' οὐ μανθάνω. ἀλλά μου σαφέστερον ἄκουσον ὃ βούλομαι λέγειν. ἐμοὶ γὰρ φαίνεται, ὃ μήτ' ἐγὼ πέπονθ' εἶναι μήτ' εἰμὶ μηδ' αὖ σὺ εἶ, τοῦτ' ἀμφοτέρους πεπονθέναι ἡμᾶς οἷόν τ' εἶναι· ἕτερα δ' αὖ, ἃ ἀμφότεροι πεπόνθαμεν εἶναι, ταῦτ' οὐδέτερον εἶναι ἡμῶν. — ΙΠ. Τέρατ' αὖ ἀποκρινομένῳ ἔοικας, ὦ Σώκρατες, ἔτι μείζω ἢ ὀλίγον πρότερον ἀπεκρίνω. σκόπει γάρ· πότερον, εἰ ἀμφότεροι δίκαιοί ἐσμεν, οὐ καὶ ἑκάτερος ἡμῶν εἴη ἄν, ἢ εἰ ἄδικος ἑκάτερος, οὐ καὶ ἀμφότεροι αὖ, ἢ εἰ ὑγιαίνοντες, οὐ καὶ ἑκάτερος; ἢ εἰ κεκμηκώς τι ἢ τετρωμένος ἢ πεπληγμένος ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν πεπονθὼς ἑκάτερος ἡμῶν εἴη, οὐ καὶ ἀμφότεροι αὖ ἂν τοῦτο πεπόνθοιμεν; ἔτι τοίνυν εἰ χρυσοῖ ἢ ἀργυροῖ ἢ ἐλεφάντινοι, εἰ δὲ βούλει, γενναῖοι ἢ σοφοὶ ἢ τίμιοι ἢ γέροντές γ' ἢ νέοι ἢ ἄλλο ὅ τι βούλει τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀμφότεροι τύχοιμεν ὄντες, ἆρ' οὐ μεγάλη ἀνάγκη καὶ ἑκάτερον ἡμῶν τοῦτ' εἶναι; — ΣΩ. Πάντως γε δήπου. — ΙΠ. Ἀλλὰ γὰρ δὴ σύ, ὦ Σώκρατες, τὰ

nunquam quæ per auditum fit pulchra esset: non igitur est (pulchra) per visum voluptas. Nos autem vera illum dicere confitebimur? — Hip. Confitebimur sane. — S Neque rursus auditus voluptas ex eo pulchra, quia per auditum fit: alioquin quæ per visum percipitur pulchra non esset. non est igitur voluptas per auditum. Eum virum, qui ita dicit, o Hippia, vera loqui fatebimur? — Hip. Vera nimirum. — So. Verumtamen utræque, inquiet, pulchræ sunt, ut dicitis. Dicimusne? — Hip. Dicimus certe. — So. Habent igitur quiddam idem, quod eas pulchras efficit, commune hoc quod ambabus communiter inest et unicuique proprie: alioqui haud ambæ pulchræ essent et utraque. Age, mihi tanquam illi responde. — Hip. Ita mihi, ut ais, videri respondeo. — So. Si enim voluptates hæ aliquid ambæ susciperent, quod non earum utraque pateretur, nunquam hujusmodi passione pulchræ exsisterent. — Hip. Et, o Socrates, qui fieri potest, ut, cum neutræ aliquid quodcumque patiantur, quod neutra illarum patitur, ambæ perpetiantur? — So. Non tibi videtur? — Hip. Atqui et rerum istarum et locutionum hujusmodi penitus imperitus essem. — So. Suaviter loqueris, o Hippia. at enim ego fortasse videor putare me videre quidem aliquid, quod ita se habeat, qualiter habere non posse tu dicis, video vero nihil. — Hip. Non videris, o Socrates, sed omnino manifesto aberras in videndo. — So. Enimvero permulta generis hujus mihi animo obversantur, quibus fidem non præsto, quoniam non se offerunt tibi, qui argenti plus studio sapientiæ quam ceteri nostri temporis mortales cumulasti, sed mihi, qui nihil unquam lucratus sum. atque cogito, o amice, ne me fortasse ludas ex industriaque fallas: adeo mihi multa se offerunt. — Hip. Nemo melius quam tu intelliget, Socrates, ludam necne, si hæc quæ tibi occurrunt proferre cœperis: nihil enim dicere comperieris. nunquam enim invenies, quod neque ego passus sum nec tu, ambos nos id passos esse. — So. Quomodo inquis, Hippia? forte tu aliquid dicis, quod ego minus intelligo. verum ausculta me, quod sentio planius explicabo. mihi quidem videtur, quod neque contigit me esse neque sum neque tu similiter, hoc ambos pati nos posse. item alia, quæ ambo patimur, hæc neutrum nostrûm exsistere. — Hip. Monstra rursus afferre videris, o Socrates, etiam majora quam paulo antea respondisti. attende modo: si ambo justi sumus, nonne et uterque, vel si injustus uterque, nonne et ambo, aut si sani ambo, an non uterque? et si uterque nostrûm laborat in aliquo vel vulneratus est vel percussus sive aliud quidvis passus fuit, nonne idem ambo perpetimur? præterea si aurei vel argentei vel eburnei ac etiam si vis generosi aut sapientes aut honorati vel senes vel juvenes aut aliud quidvis humanum ambo essemus, nonne omnino necessarium esset hoc utrumque nostrûm esse? — So. Omnino quidem. — Hip. Tu igitur, o Socrates, res ipsas totas non consideras,

μὲν ὅλα τῶν πραγμάτων οὐ σκοπεῖς, οὐδ' ἐκεῖνοι, οἷς
σὺ εἴωθας διαλέγεσθαι, κρούετε δ' ἀπολαμβάνοντες τὸ
καλὸν καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ἐν τοῖς λόγοις κατατέμ-
νοντες. διὰ ταῦθ' οὕτω μεγάλα ὑμᾶς λανθάνει καὶ
5 διανεκῆ σώματα τῆς οὐσίας πεφυκότα. καὶ νῦν τοσοῦ-
τόν σε λέληθεν, ὥστ' οἴει εἶναί τι ἢ πάθος ἢ οὐσίαν, ἢ
περὶ μὲν ἀμφότερα ταῦτ' ἔστιν ἅμα, περὶ δ' ἑκάτερον c
οὔ, ἢ αὖ περὶ μὲν ἑκάτερον, περὶ δ' ἀμφότερα οὔ· οὕ-
τως ἀλογίστως καὶ ἀσκέπτως καὶ εὐήθως καὶ ἀδιανοή-
10 τως διάκεισθε. — ΣΩ. Τοιαῦτα, ὦ Ἱππία, τὰ ἡμέ-
τερά ἐστιν, οὐχ οἷα βούλεταί τις, φασὶν ἄνθρωποι
ἑκάστοτε παροιμιαζόμενοι, ἀλλ' οἷα δύναται. ἀλλὰ
σὺ ἡμᾶς ὀνίνης ἀεὶ νουθετῶν· ἐπεὶ καὶ νῦν, πρὶν ὑπὸ
σοῦ ταῦτα νουθετηθῆναι, ὡς εὐήθως διεκείμεθα, ἔτι σοι
15 μᾶλλον ἐγὼ ἐπιδείξω, εἰπὼν ἃ διανοούμεθα περὶ αὐ-
τῶν, ἢ μὴ εἴπω; — ΙΠ. Εἰδότι μὲν ἐρεῖς, ὦ Σώκρατες. d
οἶδα γὰρ ἑκάστους τῶν περὶ τοὺς λόγους ὡς διάκεινται.
ὅμως δ' εἴ τι σοὶ ἥδιον, λέγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἥδιόν
γε. ἡμεῖς γάρ, ὦ βέλτιστε, οὕτως ἀβέλτεροι ἦμεν,
20 πρίν σε ταῦτ' εἰπεῖν, ὥστε δόξαν εἴχομεν περὶ ἐμοῦ τε
καὶ σοῦ, ὡς ἑκάτερος ἡμῶν εἷς ἐστι, τοῦτο δέ, ὃ ἑκάτε-
ρος ἡμῶν εἴη, οὐκ ἄρ' εἶμεν ἀμφότεροι· οὐ γὰρ εἷς
ἐσμεν, ἀλλὰ δύο. οὕτως εὐηθικῶς εἴχομεν. νῦν δὲ
παρὰ σοῦ ἤδη ἀνεδιδάχθημεν, ὅτι εἰ μὲν δύ' ἀμφότεροί e
ἐσμεν, δύο καὶ ἑκάτερον ἡμῶν ἀνάγκη εἶναι, εἰ δ' εἷς
ἑκάτερος, ἕνα καὶ ἀμφοτέρους ἀνάγκη· οὐ γὰρ οἷόν τε
διανεκεῖ λόγῳ τῆς οὐσίας καθ' Ἱππίαν ἄλλως ἔχειν,
ἀλλ' ὃ ἂν ἀμφότερα ᾖ, τοῦτο καὶ ἑκάτερον, καὶ ὃ ἂν
ἑκάτερον, τοῦτο καὶ ἀμφότερα εἶναι. πεπεισμένος
30 δὴ νῦν ἐγὼ ὑπὸ σοῦ ἐνθάδε κάθημαι. πρότερον μέν-
τοι, ὦ Ἱππία, ὑπόμνησόν με· πότερον εἷς ἐσμεν ἐγώ
τε καὶ σύ, ἢ σύ τε δύο κἀγὼ δύο; — ΙΠ. Τί λέγεις,
ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ταῦθ' ἅπερ λέγω· φοβοῦμαι γὰρ
[σε] σαφῶς λέγειν, ὅτι μοι χαλεπαίνεις, ἐπειδάν τι δό-
302 ξῃς σαυτῷ λέγειν. ὅμως δ' ἔτι μοι εἰπέ· οὐχ εἷς ἡμῶν a
ἑκάτερός ἐστι καὶ πέπονθε τοῦτο, εἷς εἶναι; — ΙΠ.
Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἴπερ εἷς, καὶ περιττὸς ἂν
εἴη ἑκάτερος ἡμῶν. ἢ οὐ τὸ ἓν περιττὸν ἡγεῖ; — ΙΠ.
Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἦ καὶ ἀμφότεροι οὖν περιττοί ἐσμεν
40 δύ' ὄντες; — ΙΠ. Οὐκ ἂν εἴη, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ.
Ἀλλ' ἄρτιοί γ' ἀμφότεροι. ἦ γάρ; — ΙΠ. Πάνυ γε. —
ΣΩ. Μῶν οὖν, ὅτι ἀμφότεροι ἄρτιοι, τούτου ἕνεκεν
καὶ ἑκάτερος ἄρτιος ἡμῶν ἐστίν; — ΙΠ. Οὐ δῆτα. —
ΣΩ. Οὐκ ἄρα πᾶσ' ἀνάγκη, ὡς νῦν δὴ ἔλεγες, ἃν ἀμ- b
45 φότεροι καὶ ἑκάτερον, καὶ ἃν ἑκάτερος καὶ ἀμφοτέρους
εἶναι. — ΙΠ. Οὐ τά γε τοιαῦτα, ἀλλ' οἷ' ἐγὼ πρότερον
ἔλεγον. — ΣΩ. Ἐξαρκεῖ, ὦ Ἱππία· ἀγαπητὰ γὰρ
καὶ ταῦτα, ἐπειδὴ τὰ μὲν οὕτω φαίνεται, τὰ δ' οὐχ
οὕτως ἔχοντα. καὶ γὰρ ἐγὼ ἔλεγον, εἰ μέμνησαι ὅθεν
50 οὗτος ὁ λόγος ἐλέχθη, ὅτι ἡ διὰ τῆς ὄψεως καὶ δι'
ἀκοῆς ἡδονὴ οὐ τούτῳ εἶεν καλαί, ὅ τι τυγχάνοιεν ἑκα- c
τέρα μὲν αὐτῶν εἶναι πεπονθυῖα, ἀμφότεραι δὲ μή,
ἢ ἀμφότεραι μέν, ἑκατέρα δὲ μή, ἀλλ' ἐκείνῳ, ᾧ ἀμ-
φότεραί τε καὶ ἑκατέρα, διότι συνεχώρεις ἀμφοτέρας

neque illi quibuscum disputare es solitus, pulsatis (scrutamini) autem pulchrum et unumquodque disserendo et avellitis discindentes. atque idcirco ita vos magna latent corpora, continuam essentiam ex natura sortita. et nunc adeo circa hæc te veritas fugit, ut putes esse passionem aliquam vel essentiam, quæ circa ambo quædam versetur, circa vero utrumque minime, atque vicissim quæ circa utrumque quidem sit, circa ambo vero nequaquam: adeo absurdi, temerarii, inepti, fatui estis. — So. Talia quidem nostra sunt, Hippia, non qualia quis optet, ut trito proverbio fertur, sed qualia esse possunt. sed tu semper admonendo nos juvas: etenim nunc, prius quam nos in his admonebas, quam stolide affecti eramus, tibine clarius aperiam, quæ de his sentimus referens, an non dicam? — Hip. Scienti, Socrates, referes: novi enim omnem eorum, qui in disputando versantur, conditionem: verumtamen si cupis, enarra. — So. Cupio equidem. enimvero, vir optime, ita rudes eramus antequam tu hæc nobis diceres, ut de me ac te opinaremur, quod uterque nostrûm unus sit, neque tamen ambo id simus quod quisque nostrûm: non enim unus sed duo sumus. adeo fatui eramus. nunc vero abs te contra didicimus, quod si duo ambo sumus, duo similiter utrumque nostrûm esse necesse est, et si unus uterque, unum pariter ambos: fieri enim non potest ut universali et continua essentiæ ratione secundum Hippiam aliter se habeat, sed quodcumque ambo est, id et utrumque, et contra quod utrumque, id etiam ambo. nunc igitur a te persuasus hic sedeo: prius tamen, o Hippia, id mihi memora: utrum unus ego tuque sumus, an tu duo et ego duo? — Hip. Quid ais, Socrates? — So. Hæc ipsa quæ dico: vereor enim aperte loqui, quod mihi succenses turbasque, quando dicere aliquid tibi ipsi videris. mihi tamen etiam dicas: nonne uterque nostrûm unus et hoc, unum esse, ei contingit? — Hip. Omnino. — So. Quodsi unus, impar quoque uterque nostrûm. aut an non unum impar existimas? — Hip. Equidem. — So. Num et ambo cum simus duo, impares sumus? — Hip. Nequaquam, o Socrates. — So. Sed pares ambo. nonne? — Hip. Pares. — So. Numquid ex eo quod ambo pares, par etiam uterque nostrûm? — Hip. Minime. — So. Non ergo necesse est omnino, ut modo dicebas, quæcumque ambo utrumque, et quæcumque utrique ambos esse. — Hip. Non in rebus hujusmodi, sed in his, quæ ego supra narravi. — So. Sat habeo, Hippia: nam vel hæc sufficiunt, postquam alia sic, alia aliter se habere videntur. dixi enim equidem; si recordaris unde sermo hic sit ortus, voluptates per visum et per auditum, non hoc pulchras esse, quod utraque earum habet, ambæ nequaquam, vel quod ambæ, sed utraque minime, imo eo, quod et ambæ habent et utraque, ob quod ambas et utramque

τ' αὐτὰς εἶναι καλὰς καὶ ἑκατέραν. τούτου δὴ ἕνεκα τῇ οὐσίᾳ τῇ ἐπ' ἀμφότερα ἑπομένῃ ᾤμην, εἴπερ ἀμφότερά ἐστι καλά, ταύτῃ δεῖν αὐτὰ καλὰ εἶναι, τῇ δὲ κατὰ τὰ ἕτερα ἀπολειπομένῃ μή. καὶ ἔτι νῦν
5 οἴομαι. ἀλλά μοι λέγε, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς· ἡ δι' ὄψεως ἡδονὴ καὶ ἡ δι' ἀκοῆς, εἴπερ ἀμφότεραί τ' εἰσὶ καλαὶ d καὶ ἑκατέρα, ἆρ' ὃ ποιεῖ αὐτὰς καλὰς οὐχὶ καὶ ἀμφοτέραις γ' αὐταῖς ἕπεται καὶ ἑκατέρᾳ; — ΙΠ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ὅτι ἡδονὴ ἑκατέρα τ' ἐστὶ καὶ ἀμφό-
10 τεραι, διὰ τοῦτ' ἂν εἶεν καλαί; ἢ διὰ τοῦτο μὲν καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι ἂν οὐδὲν τούτων ἧττον εἶεν καλαί; οὐδὲν γὰρ ἧττον ἡδοναὶ ἐφάνησαν οὖσαι, εἰ μέμνησαι. — ΙΠ. Μέμνημαι. — ΣΩ. Ἀλλ' ὅτι γε δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς αὗταί εἰσι, διὰ τοῦτ' ἐλέγετο καλὰς αὐτὰς εἶναι.
15 — ΙΠ. Καὶ ἐρρήθη οὕτως. — ΣΩ. Σκόπει δέ, εἰ ἀληθῆ λέγω. e ἐλέγετο γάρ, ὡς ἐγὼ μνήμης ἔχω, τοῦτ' εἶναι καλὸν τὸ ἡδύ, οὐ πᾶν, ἀλλ' ὃ ἂν δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς ᾖ. — ΙΠ. Ἀληθῆ. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦτό γε τὸ πάθος ἀμφοτέραις μὲν ἕπεται, ἑκατέρᾳ δ' οὔ; οὐ γάρ
20 που ἑκάτερόν γ' αὐτῶν, ὅπερ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγετο, δι' ἀμφοτέρων ἐστίν, ἀλλ' ἀμφότερα μὲν δι' ἀμφοῖν, ἑκάτερον δ' οὔ. ἔστι ταῦτα; — ΙΠ. Ἔστιν. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα τούτῳ γ' ἑκάτερον αὐτῶν ἐστι καλόν, ὃ μὴ ἕπεται ἑκατέρῳ· τὸ γὰρ ἀμφότερον ἑκατέρῳ οὐχ ἕπε-
25 ται· ὥστ' ἀμφότερα μὲν αὐτὰ φάναι καλὰ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ἔξεστιν, ἑκάτερον δ' οὐκ ἔξεστιν. ἢ πῶς λέ-
303 γωμεν; οὐκ ἀνάγκη; — ΙΠ. Φαίνεται. — ΣΩ. Φῶμεν a οὖν ἀμφότερα μὲν καλὰ εἶναι, ἑκάτερον δὲ μὴ φῶμεν; — ΙΠ. Τί γὰρ κωλύει; — ΣΩ. Τόδ' ἔμοιγε δοκεῖ,
30 ὦ φίλε, κωλύειν, ὅτι ἦν που ἡμῖν τὰ μὲν οὕτως ἐπιγιγνόμενα ἑκάστοις, εἴπερ ἀμφοτέροις ἐπιγίγνοιτο, καὶ ἑκατέρῳ, καὶ εἴπερ ἑκατέρῳ, καὶ ἀμφοτέροις, ἅπαντα ὅσα σὺ διῆλθες. ἦ γάρ; — ΙΠ. Ναί. — ΣΩ. Ἃ δέ γ'
35 αὖ ἐγὼ διῆλθον, οὔ· ὧν δὴ ἦν καὶ αὐτὸ τὸ ἑκάτερον καὶ τὸ ἀμφότερον. ἔστιν οὕτως; — ΙΠ. Ἔστι. — ΣΩ. Ποτέρων οὖν, ὦ Ἱππία, δοκεῖ σοι τὸ καλὸν εἶ- b ναι; πότερον ὧν σὺ ἔλεγες; εἴπερ ἐγὼ ἰσχυρὸς καὶ σύ, καὶ ἀμφότεροι, καὶ εἴπερ ἐγὼ δίκαιος καὶ σύ, καὶ ἀμ-
40 φότεροι, καὶ εἴπερ ἀμφότεροι, καὶ ἑκάτερος· οὕτω δὴ καὶ εἴπερ ἐγὼ καλὸς καὶ σύ, καὶ ἀμφότεροι, καὶ εἴπερ ἀμφότεροι, καὶ ἑκάτερος; ἢ οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ ἀρτίων ὄντων τινῶν ἀμφοτέρων τάχα μὲν ἑκάτερα περιττὰ εἶναι, τάχα δ' ἄρτια, καὶ αὖ ἀρρήτων ἑκατέρων c
45 ὄντων τάχα μὲν ῥητὰ τὰ συναμφότερα εἶναι, τάχα δ' ἄρρητα, καὶ ἄλλα μυρία τοιαῦτα, ἃ δὴ κἀγὼ ἔφην ἐμοὶ προφαίνεσθαι; ποτέρων δὴ τίθης τὸ καλόν; ἢ ὥσπερ ἐμοὶ περὶ αὐτοῦ καταφαίνεται καὶ σοί; πολλὴ γὰρ ἀλογία ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι ἀμφοτέρους μὲν ἡμᾶς εἶναι καλούς, ἑκάτερον δὲ μή, ἢ ἑκάτερον μέν, ἀμφοτέρους
50 δὲ μή, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν τῶν τοιούτων. οὕτως αἱρεῖ, ὥσπερ ἐγώ, ἢ 'κείνως; — ΙΠ. Οὕτως ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Εὖ γε σὺ ποιῶν, ὦ Ἱππία, ἵνα καὶ ἀπαλλαγῶμεν πλείονος ζητήσεως. εἰ γὰρ τούτων γ' d ἐστὶ τὸ καλόν, οὐκ ἂν ἔτι εἴη τὸ δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς

pulchras esse concessisti. hac de causa per illam ipsam essentiam quæ ambas sequitur, ambas esse pulchras, si modo pulchræ sunt, censui, per eam vero quæ alteram deserit, minime. et nunc quoque idem existimo. verum mihi tanquam a principio dicas: si voluptates quæ per visum et quæ per auditum fiunt, ambæ et utraque pulchræ sunt, quod eas pulchras efficit nonne et ambas et utramque sequitur? — HIP. Prorsus. — SO. An ex eo, quod utraque atque ambæ sunt voluptates, pulchræ sunt? vel hac ratione reliquæ quoque omnes voluptates non minus pulchræ essent? nihil enim minus voluptates illas esse constitit: meministine? — HIP. Memini. — SO. Sed quia per visum et auditum fiunt, idcirco pulchras esse illas est dictum. — HIP. Ita dictum. — SO. Vide autem, num vera loquar. sic enim, ut memini, diximus, pulchrum esse quod jucundum, non quidem per sensus quoslibet, sed quod per visum atque auditum. — HIP. Sic prorsus. — SO. Ergone passio hæc ambas sequitur, utramque minime? non enim utraque illarum, quemadmodum supra diximus, per ambas sunt, sed ambæ quidem per ambas, utraque minime. estne ita? — HIP. Est. — SO. Non ergo hoc utraque pulchræ sunt, quod non sequitur utrasque: ambo enim non sequitur utrumque: quamobrem ambo illa vocare pulchra secundum suppositionem licet, utramque vero nequaquam. an aliter dicimus? nonne hoc necessarium est? — HIP. Videtur. — SO. Dicendumne ambo quidem pulchra esse, utraque vero nequaquam? — HIP. Quid prohibet? — SO. Hoc mihi, amice, obstare videtur, quod quædam sic adesse singulis judicata sunt, ut, si ambobus adsint, adsint et utrique, et contra si utrique, et ambobus, quæ omnia tu narrasti. nonne? — HIP. Ita. — SO. Quæ autem ego retuli minime: e quorum numero erat et ipsum utrumque et ambo. estne ita? — HIP. Est. — SO. Utrum igitur tibi videtur, o Hippia, ex his, quæ tu exposuisti, pulchrum esse? si ego robustus et tu, ambo robusti, item si ego justus et tu, ambo, et contra si ambo, et uterque: itane etiam si ego pulcher et tu, et ambo pulchri, et si ambo, et uterque? vel an nihil prohibet ita contingere, ut in paribus et irrationalibus accidit, ubi ambo aliquando paria sunt, imparia utraque, et aliquando paria, necnon ubi utraque interdum irrationalia sunt, ambo rationalia, et interdum irrationalia: aliaque hujus generis plurima quæ mihi occurrere dixeram? quorum igitur in numero pulchrum ponis? num ita tibi de hoc ut mihi apparet? nimis enim absurdum esse mihi videtur, ut ambo pulchri simus, non uterque, vel contra, uterque pulcher, non ambo, aut aliud quodlibet talium. itane tu eligis, ut ego, an illo potius modo? — HIP. Sic equidem, o Socrates. — SO. Recte agis, Hippia, ut a longiore inquisitione nos liberemus. si enim ex his est pulchrum, haud amplius quod

ἡδὺ καλόν. ἀμφότερα μὲν γὰρ ποιεῖ καλὰ τὸ δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς, ἑκάτερον δ' οὔ. τοῦτο δ' ἦν ἀδύνατον, ὡς ἐγώ τε καὶ σὺ δὴ ὡμολογοῦμεν, ὦ Ἱππία. — **ΙΠ.** Ὡμολογοῦμεν γάρ. — **ΣΩ.** Ἀδύνατον ἄρα τὸ δι' ὄψεως καὶ ἀκοῆς ἡδὺ καλὸν εἶναι, ἐπειδή γε καλὸν γιγνόμενον τῶν ἀδυνάτων τι παρέχεται. — **ΙΠ.** Ἔστι ταῦτα. — **ΣΩ.** Λέγετε δὴ πάλιν, φήσει, ἐξ ἀρχῆς, ἐπειδὴ τούτου διημάρτετε· τί φατ' εἶναι τοῦτο τὸ καλὸν τὸ ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἡδοναῖς, δι' ὅ τι ταύτας πρὸ τῶν ἄλλων τιμήσαντες καλὰς ὠνομάσατε; Ἀνάγκη δή μοι δοκεῖ εἶναι, ὦ Ἱππία, λέγειν, ὅτι ἀσινέσταται αὗται τῶν ἡδονῶν εἰσι καὶ βέλτισται, καὶ ἀμφότεραι καὶ ἑκατέρα. ἢ σύ τι ἔχεις λέγειν ἄλλο, ᾧ διαφέρουσι τῶν ἄλλων; — **ΙΠ.** Οὐδαμῶς· τῷ ὄντι γὰρ βέλτισταί εἰσι. — **ΣΩ.** Τοῦτ' ἄρα, φήσει, λέγετε δὴ τὸ καλὸν εἶναι, ἡδονὴν ὠφέλιμον; Ἐοίκαμεν, φήσω ἔγωγε. σὺ δέ; — **ΙΠ.** Κἀγώ. — **ΣΩ.** Οὐκοῦν ὠφέλιμον, φήσει, τὸ ποιοῦν τἀγαθόν, τὸ δὲ ποιοῦν καὶ τὸ ποιούμενον ἕτερον νῦν δὴ ἐφάνη, καὶ εἰς τὸν πρότερον λόγον ἥκει ὑμῖν ὁ λόγος; οὔτε γὰρ τἀγαθὸν ἂν εἴη καλὸν οὔτε τὸ καλὸν ἀγαθόν, εἴπερ ἄλλο αὐτῶν ἑκάτερόν ἐστι. Παντός γε μᾶλλον, φήσομεν, ὦ Ἱππία, ἂν σωφρονῶμεν· οὐ γάρ που θέμις τῷ ὀρθῶς λέγοντι μὴ συγχωρεῖν. — **ΙΠ.** Ἀλλὰ δή γ', ὦ Σώκρατες, τί οἴει ταῦτ' εἶναι ξυνάπαντα; κνίσματά τοί ἐστι καὶ περιτμήματα τῶν λόγων, ὅπερ ἄρτι ἔλεγον, κατὰ βραχὺ διῃρημένα. ἀλλ' ἐκεῖνο καὶ καλὸν καὶ πολλοῦ ἄξιον, οἷόν τ' εἶναι εὖ καὶ καλῶς λόγον καταστησάμενον ἐν δικαστηρίῳ ἢ ἐν βουλευτηρίῳ ἢ ἐπ' ἄλλῃ τινὶ ἀρχῇ, πρὸς ἣν ἂν ὁ λόγος ᾖ, πείσαντ' οἴχεσθαι φέροντα οὐ τὰ σμικρότατα, ἀλλὰ τὰ μέγιστα τῶν ἄθλων, σωτηρίαν αὑτοῦ τε καὶ τῶν αὑτοῦ χρημάτων καὶ φίλων. τούτων οὖν χρὴ ἀντέχεσθαι χαίρειν ἐάσαντα τὰς σμικρολογίας ταύτας, ἵνα μὴ δοκῇ λίαν ἀνόητος εἶναι λήρους καὶ φλυαρίας ὥσπερ νῦν μεταχειριζόμενος. — **ΣΩ.** Ὦ Ἱππία φίλε, σὺ μὲν μακάριος εἶ, ὅτι τ' οἶσθ' ἃ χρὴ ἐπιτηδεύειν ἄνθρωπον καὶ ἐπιτετήδευκας ἱκανῶς, ὡς φῄς· ἐμὲ δὲ δαιμονία τις τύχη, ὡς ἔοικε, κατέχει, ὅστις πλανῶμαι μὲν καὶ ἀπορῶ ἀεί, ἐπιδεικνὺς δὲ τὴν ἐμαυτοῦ ἀπορίαν ὑμῖν τοῖς σοφοῖς λόγῳ αὖ ὑφ' ὑμῶν προπηλακίζομαι, ἐπειδὰν ἐπιδείξω. λέγετε γάρ με ἅπερ καὶ σὺ νῦν λέγεις, ὡς ἠλίθιά τε καὶ σμικρὰ καὶ οὐδενὸς ἄξια πραγματεύομαι. ἐπειδὰν δ' αὖ ἀναπεισθεὶς ὑφ' ὑμῶν λέγω ἅπερ ὑμεῖς, ὡς πολὺ κράτιστόν ἐστιν οἷόν τ' εἶναι λόγον εὖ καὶ καλῶς καταστησάμενον περαίνειν ἐν δικαστηρίῳ ἢ ἐν ἄλλῳ τινὶ συλλόγῳ, ὑπό τ' ἄλλων τινῶν τῶν ἐνθάδε καὶ ὑπὸ τούτου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀεί με ἐλέγχοντος πάντα κακὰ ἀκούω. καὶ γάρ μοι τυγχάνει ἐγγύτατα γένους ὢν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ οἰκῶν. ἐπειδὰν οὖν εἰσέλθω οἴκαδ' εἰς ἐμαυτοῦ, καί μου ἀκούσῃ ταῦτα λέγοντος, ἐρωτᾷ, εἰ οὐκ αἰσχύνομαι τολμῶν περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων διαλέγεσθαι, οὕτω φανερῶς ἐξελεγχόμενος περὶ τοῦ καλοῦ, ὅτι οὐδ' αὐτὸ τοῦτο ὅ τί ποτ' ἐστὶν οἶδα. Καίτοι πῶς σὺ εἴσει, φησίν, ἢ λόγον

per visum et auditum delectat pulchrum erit. ambo namque pulchra facit, utraque minime. hoc autem fieri non potest, uti inter nos convenit. — Hip. Convenit certe. — So. Fieri igitur non potest, ut quod per visum et auditum jucundum pulchrum sit: nam si id pulchrum fit, aliquid eorum quæ fieri non possunt sequitur. — Hip. Vera hæc sunt. — So. Hic ille dicet, Exponite iterum a principio, postquam istud vos fefellit: quid esse pulchrum hoc dicitis, quod ambabus voluptatibus inest, propter quod istas præ ceteris honorantes pulchras vocastis? Necesse mihi videtur, o Hippia, ut respondeamus, quod innoxiæ sunt præ ceteris voluptatibus atque optimæ, tam ambæ quam utraque. an tu aliquid aliud afferre potes, quo a reliquis differant? — Hip. Nihil: revera enim optimæ sunt. — So. Tum ille, Hoc igitur pulchrum esse dicitis, conducibilem voluptatem? Videmur, equidem respondebo. tu vero? — Hip. Et ego. — So. Ille vero ad hæc, Nonne conducibile est quod bonum efficit, efficiens autem et effectum aliud esse modo vidimus, unde eodem relabimini? neque enim bonum pulchrum esset neque pulchrum bonum, si quidem aliud unumquodque illorum esset. Ita esse nos illi, o Hippia, si sapiemus, illico respondebimus: nefas enim est recte loquenti non assentiri. — Hip. Quid igitur, o Socrates, cuncta hæc esse ducis? vellicationes, opinor, quædam concisionesque sermonum, ut ante dixi, in minima resolutæ. illud vero et pulchrum et multi faciendum est, ut quis valeat, præclara oratione habita in judicio vel concilio vel ad aliam quandam potestatem, ad quam oratio habeatur, auditoribus persuasis, non minima quædam sed maxima præmia reportare, sui ipsius, rerum suarum, amicorumque salutem. hæc sane omissis minutis his quæstiunculis complecti quemque decet, ne demens esse videatur deliramenta et nugas ut nunc pertractans. — So. O amice Hippia, tu quidem beatus es, qui nosti quibus studere hominem decet et ipse abunde, ut asseris, studuisti: me vero mira quædam fortuna detinet: quippe aberro semper atque hæsito. quoties autem inopiam meam sapientibus vobis ostendo, verbis rursus a vobis objurgor, postquam ostendi. objicitis enim continuo quæ et tu nunc objecisti, me scilicet stolida, exilia et nihili facienda tractare. cum vero persuasus a vobis aliam sententiam amplexus eadem quæ et vos profero, longe optimum esse posse orationem eleganter et ornate compositam perorare in judicio et alio quovis cœtu, rursus nonnulli e nostris et ille vir, qui me semper redarguit, graviter increpant. proximus enim ille mihi genere est et una mecum habitat. ergo cum primum domum meam ingressus sum, et ille me talia dicentem audivit, interrogat, quid non erubescam de pulchris vitæ institutis disputare, cum adeo manifeste circa pulchrum redargutus sim, quod ipsum hoc quid sit ignorem. inquit enim, Qua ratione tu intelliges, quæ oratio

ὅστις καλῶς κατεστήσατο ἢ μή, ἢ ἄλλην πρᾶξιν ἡντινοῦν, τὸ καλὸν ἀγνοῶν; καὶ ὁπόθ' οὕτω διάκεισαι, οἴει σοι κρεῖττον εἶναι ζῆν μᾶλλον ἢ τεθνάναι; Συμβέβηκε δή μοι, ὅπερ λέγω, κακῶς μὲν ὑφ' ὑμῶν ἀκούειν καὶ 5 ὀνειδίζεσθαι, κακῶς δ' ὑπ' ἐκείνου. ἀλλὰ γὰρ ἴσως ἀναγκαῖον ὑπομένειν ταῦτα πάντα· οὐδὲν γὰρ ἄτοπον, εἰ ὠφελοίμην. ἐγὼ οὖν μοι δοκῶ, ὦ Ἱππία, ὠφελῆσθαι ἀπὸ τῆς ἀμφοτέρων ὑμῶν ὁμιλίας· τὴν γὰρ παροιμίαν ὅ τί ποτε λέγει, τὸ χαλεπὰ τὰ καλά, 10 δοκῶ μοι εἰδέναι.

e pulchre composita sit, quæ non, aut quælibet alia actio, qui pulchrum ipsum quid sit ignoras? atque ita comparatum vivere te quam mori præstare putas? Contigit igitur mihi, quod dico, ut et a vobis et ab illo male verbis accipiar maleque audiam. sed fortasse necesse est hæc omnia tolerare: neque enim id absurdum, modo quippiam lucrer. tantum enim, o Hippia, consuetudine utrorumque vestrûm profeci, ut proverbium illud, quod pulchra difficilia esse dicit, intelligere mihi videar.

ΠΛΑΤΩΝ

PLATONIS OPERA

VOLUMEN II

PARISIIS. — EXCUDEBANT FIRMIN-DIDOT, VIA JACOB, 56.

ΠΛΑΤΩΝ

PLATONIS OPERA

EX RECENSIONE

C. E. CH. SCHNEIDERI

GRÆCE ET LATINE

CUM SCHOLIIS ET INDICIBUS

VOLUMEN SECUNDUM

PARISIIS

EDITORE AMBROSIO FIRMIN-DIDOT

INSTITUTI FRANCIÆ TYPOGRAPHO

VIA JACOB, 56

M DCCC LXXVII

CAROLUS ERNESTUS CHRISTOPHORUS SCHNEIDER

S. D.

AMBROSIO FIRMIN DIDOT.

Cum ante hos tres annos a me peteres, vir doctissime, ut Bibliothecæ Græcorum scriptorum a te institutæ partem eam, quæ Platonis dialogos habitura esset, curandam susciperem, eo lubentius tibi morem gessi, quo magis laudabilia mihi supraque vulgares librariorum ratiunculas elata consilia tua sunt visa. Cumque convenisset, ut denuo recensitis Græcis adjicerem Ficini emendatam a me interpretationem, ordinem vero dialogorum eum exhiberem, qui mihi placuisset, primum ad recognoscendam et interpretandam Civitatem me contuli, quod ea et in antiquissimo Platonicorum scriptorum indice ab Aristophane grammatico primo loco posita esset, et si semel temporis ad normam, quo Plato singula condidisset, disponere ea nobis ob testimoniorum inopiam non liceret, non sine ratione quadam agmen ducere videretur; quam quidem rationem ab ipso Platone significatam et ab Aristophane quamquam non optime servatam ita secuturus eram, ut quibus Plato vestigia quædam consequentiæ impressisset, ea deinceps Timæo et Critiæ haud dubie illis ab ipso cum Civitate conjunctis subjicerem, in reliquis partim codicum auctoritati obtemperarem, partim αὐθεντίας et νοθείας uterer discrimine. Non eram nescius, quibus et quantis dubitationibus hæc ratio obnoxia esset, neque disputationi, qualis ad eam probandam requireretur, in Bibliotheca tua nullum esse locum non intelligebam; sed quemadmodum in emendandis et convertendis scriptis interpretis et critici diligentiam re præstari debere, argumentis probari non debere videbam, ita hac quoque in parte non audiendum esse statuebam illum quamvis prudenter *Non istuc satis est uno te dicere verbo, sed facere ut quivis sentiat et videat* nos quoque, qui veterum scripta edimus, commonentem. Postea vero quam perspexi receptum aliquem ordinem te malle teneri, ne novi patrocinio deserto temeritatis accusaremur, Stephanianum vel potius Serranianum omnium receptorum pessimum, Schleiermacherianum optimum esse ratus hunc in posterioribus saltem scriptis plurimorum consensu probatum sequi consti-

tui. A Civitate igitur jam non prioris ex duobus Platoni destinatis a te voluminibus, sed tamen, si ad amussim exæquari utrumque nihil attineret, initium posterioris fieri posse videbatur; quod ipsum cum prius etiam quam alterum edi tu facile pati demonstrasses, ego pergens qua cœperam Civitati Timæum et Critiam, Critiæ Leges et reliqua in novissimum agmen a Schleiermachero conjecta junxi.

Interpretationem Ficini in Civitate ut convenerat emendavi, hoc est, omnibus, quæ per sensum atque orationem, etiamsi scriptoris mentem non prorsus exprimerent aut non elegantissima essent, tolerari tamen possent, relictis falsa correxi, omissa explevi, supervacanea sustuli, præter necessitatem aliter atque a Platone disposita suo loco reposui; sed in Timæo mox intelligens tam multa emendanda esse, ut Marsiliana non possent nisi perpauca relinqui, novam et hujus et sequentium librorum conversionem facere, Ficini rationem non aliam atque ceterorum interpretum habere institui, idque ut tibi probatum cognovi, ita reliquis lectoribus non improbatum iri spero.

De recensione mea sic habeto, ubique mihi eandem illam tenere licuisse rationem, qua in Civitate, cum primum eam adnotatione critica instructam, deinde scholiis auctam ederem, sum usus, ut tantum non in omnibus testimoniorum auctoritatem sequerer. Aderant enim mihi præter eas lectiones, quas Bekkerus et Stallbaumius publicaverunt, primi ordinis codices partim incogniti adhuc, in Timæo Vindobonensis, in Critia Monacensis, partim minus accurate collati, ut Legum Vossianus, quem Geelii humanitas utendum mihi concessit, nec deerant secundæ tertiæque classis libri, quos item ipse contulissem, Tubingensis Martini olim Crussii et alter Vindobonensis in Civitatis apparatu littera F notatus, tum Lobcovicensis et Monacensis B et in Legibus Vindobonensis tertius, cujus tamen ultra primum librum nihil legi. Itaque omnino pauca ex conjectura vel mea vel aliorum mutare coactus sum, quorum conspectum, si tibi placuerit, una cum errorum, si qui forte irrepserint, indice in fine exhibebo. Vale.

Vratislaviæ D. IX. M. Dec. A. MDCCCXLII.

His a me litteris una cum Civitate, Timæo et Critia Parisios missis Dübnerus, vir doctissimus, edendo operi præfectus non solum quam emendatissime quæ misissem excudenda curavit, verum etiam ut emendatiora fierent operam dedit. Codicis enim Parisini A. in Civitate auctoritatem summam esse intelligens cum minime omnibus locis satis de ea constare videret, accurate eum contulit et inventa ea, quæ ego si cognita habuissem, recepturus fuisse viderer, quorum pars maxima ad hiatum et elisionem pertinet, ipse recepit, reliqua nondum cognita cum diversarum manuum significatione mecum communicavit, ut si quid opus esset, secundum ea mutarem. Itaque iterum Civitatem recognovi, a Dübnero recepta probavi, multa alia ejusdem generis et nonnulla graviora eadem auctoritate mutavi. Neque vero hic substitit Dübneri auxilium. Etiam Timæum, Critiam et Leges, quales Turici nuper prodierunt, cum eodem codice illo in his quoque optimo comparavit et quæcunque discrepantia vidit, ne paragogica quidem littera N excepta, cujus in Civitate rationem non ubique habuerat, mihi indicavit. His copiis liberaliter auctus in Critia quidem pauca, in Timæo vero plura, quam credideram, aliter quam vulgo et scribenda et interpretanda esse deprehendi. Quæ quo minus hic in conspectu ponerem, duæ res impedimento fuerunt, primum, quod apparatus critici, quo usus sum, universi æstimandi facultas nondum data erat lectoribus, deinde, quod multo pluribus sæpe ad tuendam lectionem et interpretationem meam opus erat verbis, quam quæ hic locus caperet. Itaque eorum tantum subjeci indicem, quæ in Civitate, cujus exstat criticus apparatus, secundum Parisinum codicem denuo collatum aliter quam antea scribenda putavi, adjectis quibusdam, quæ licet per se certa essent, tamen testimonio gravissimo adhuc carebant.

VARIETAS CODICIS PARISINI DENUO EXCUSSI.

P. 2 v. 4 ἑωράκῃ) Par. A. a m. pr.
— 40 ἐπεπόνθῃ) pr.
— 45 scr. (*) οἷός τε εἶ) non τ'
4 — 20 scr. οὕτως καὶ) non οὕτω
— 51 scr. νὴ Δί', ἔφη) non Δία
5 — 5 scr. ὠφελεῖται δέ γε) non sine γε
— 21 scr. ὠφελίας) pr.
— 49 scr. τότε δέ, ὡς) non δ'
6 — 29 scr. ὠφελίᾳ) non ὠφελείᾳ
— 31 scr. οὐκέτι οἶδα) non οὐκέτ'
8 — 14 ὅτι ἐστὶ) non ἔστι
— 24 ἑωράκῃ) pr.
10 — 34 τί λέγεις σύ;) non sine σύ
— 45 συμβαίνειν) non ξ.
11 — 29 ἀκριβολογεῖ) pr.
— 41 scr. γάρ με ἐξ) non μ'
13 — 54 ἰδίᾳ αὐτῷ) non αὐτῷ (cf. 29, 5)
14 — 19 καὶ ἰσχυρότερον) non sine καὶ
— 40 τό γ' ἐμὸν) non γε
15 — 9 ὥστ' εἶναι) non ὥστε
— 20. 25. 37. 39 scr. ὠφελίαν) pr.
— 45 scr. ὠφελία) pr.
16 — 36 scr. ἐνταῦθ' ἂν) non ἐνταῦθα
19 — 14 scr. Νῦν δέ γ', ἔφ.) non γε
20 — 30 Ἆρ' οὖν) non ἆρα
— 38 ἐπὶ τούτο) non τούτῳ
— 50 οὕτω; Οὕτω. Ἔχε) non οὕτως; οὕτως.
21 — 11 ἐκείνης) non ἐκείνου
22 — 25 μισθῶν θ' ἕνεκα) non sine θ'
— 32 scr. ἐμοὶ δὲ οὔπω) non δ'
24 — 16 scr. οἷός τε ἔσεσθαι) non τ'
— 18 ὡς φήσει) non ὥς φησιν
25 — 1 scr. ἵνα ᾖ) non ἵν'
26 — 45 scr. τοῖς δ' ἐναντίοις) non δὲ
— 50 scr. τινα ἐχθρὸν) non τιν'
27 — 29 παρασχευασαμένῳ) non παρεσκευασμένῳ
28 — 7 scr. ταῦτα οὕτως) non ταῦθ'
— 18 scr. ἱκανῶς δὲ ἔγνωκεν) non δ'
29 — 10 scr. ὅσ' ἄλλα) non ὅσα
— 46 scr. τί τέ ἐστιν) non τί τ' ἔστιν
30 — 33 scr. τρίτη δὲ ἐσθῆτος) non δ'
— 44 ἑαυτῷ μόνον) non μόνῳ
33 — 14 ἕνεκά ἐστιν) non ἕνεκα ἔστιν
34 — 38 ἐστι καὶ ἀήττητος) non sine ἐστι
36 — 24 scr. Ἔγωγ', ἔφη) non ἔγωγε

36 — 51 οὐδὲ αὐτῷ) non οὐδ'
37 — 14 scr. οὔτε ἄνευ) non οὔτ'
38 — 22 scr. οὔτε ὅσια) non οὔθ'
— 23 σύμφωνα) non ξ.
— 32 scr. τοτὲ δὲ ἡμᾶς) non δ'
40 — 10 scr. Οὐκ ἄρα ἔστιν) non ἄρ', et ἔστιν pr., non ἐστὶν
— 24 scr. οὐδὲ Αἰσχύλου) non οὐδ'
— 45 ἡγεῖ) pr.
41 — 4 scr. οὕτως τὰ) non οὕτω
— 47 scr. ἄρ αὐτῷ) non ἄρα
— 52 scr. δὲ ἀποδιδοῖμεν) non δ'
42 — 10 κυλινδόμενον) non κυλινδούμενον
— 19 scr. τοιαῦτα ἡμῖν) non τοιαῦθ'
— 40 θεοῖσι) non θεοῖς
43 — 33 scr. οὐδὲ Ἀρεώς) non οὐδ', et ἀρεώς pr., non ἄρεός
45 — 6 εἴσει) pr.
— 8 scr. Ἆρ' οὖν) non ἆρα
46 — 3 scr. δ' ἐκέλευε) non δὲ
— 5 scr. δὲ ἐκ) non δ'
— 33 ἴσως δὲ καὶ πλείω) non sine ἴσως δὲ
47 — 11 scr. τὰ δὲ ἀνελεύθερα) non δ'
— 12 scr. μηδὲ ἄλλο) non μηδ'
— 31 scr. οἶμαι δὲ οὐδὲ) non δ'
— 34 scr. ποιητέον δὲ οὐδὲν) non δ'
— 47 ἀεὶ) non αἰεὶ
48 — 45 αἱρεῖ) pr.
— 54 οὕτω; Ἀληθῆ) non οὕτως
50 — 15 παραδέξει) pr.
— 35 scr. τρί' ἅττα) non τρία
51 — 1 τὸ ἄρρυθμον) non sine τὸ
53 — 42 μάλιστ' ἂν) non μάλιστα
— 48 scr. ὀρθῶς γε, ἔφη) non γ'
54 — 6 scr. ἡ δὲ ἁπλότης) non δ'
— 27 λυγιζόμενος) Ita clare et nitide, non λογιζ.
55 — 29 scr. δέ γε, ἔφη) non γ'
— 41 scr. αἰεὶ) non ἀεὶ
56 — 15 οὔτε αὐτοῖς) non αὑτοῖς
— 49 κρίνειν) non κρινεῖν
58 — 8 φύσει) pr. ut videtur. Certe φύση recens est. In margine vero est σε a m. pr. positum.
— 44 scr. δύ' ὄντε) non δύο
59 — 37 ἡγεῖ) pr.

(*) [Hoc *scribendum* adjecimus iis quæ in formis stereotypicis repræsentare supersederat qui iis expoliendis apud nos præest, veritus ne detrimentum caperent frequentius perforatæ.]

59 — 51 τοὺς μὴν) sine γε
60 — 43 scr. μάλ' εἰκότως) non μάλα
61 — 26 σίδηρος ἢ χαλκὸς) σίδηρος φύλαξ · ἢ χαλκοῦς pr. sed φύλαξ in litura est manu vetusta scriptum ab eademque ex σίδηρος factum σιδηροῦς.
— 54 scr. ἀφομοιωθῶσιν;) non ἀφομοιωθῶσι
62 — 32 σώζοιντό τ') non σώζοιντ'
— 47 ἀπολογήσει) pr.
63 — 12 οὐδ' ἑταίραις) non οὐδὲ
64 — 34 τρυφὴν καὶ) sine τε
— 42 scr. ἆρα οὐ) non ἆρ'
65 — 22 χρήσει) pr.
— 27 scr. οὔτε ἐν Ἑλλ.) non οὔτ'
— 47 scr. ἀλλὰ εἰς) non ἀλλ'
— 53 μᾶλλον δ' ἀντὶ) non δὲ
66 — 45 ἢ 'κείνοις) ἢ κείνοις
— 51 ἃς πρέπει) non ὡς neque ἃ
67 — 2 scr. μείνειεν λόγῳ) non μείνειε
— 42 ἐπαινέσει) pr.
— 54 scr. Ἔγωγ', ἔφη) non ἔγωγε
68 — 3 συγγινώσκεις) non συγγιγνώσκεις
— 33 οὕτω. Ὡκ.) non οὕτως
— 45 οὕτω. Ἐλ.) non οὕτως
69 — 11 scr. εἰσίν. Πῶς) non εἰσί
— 20 τί δέ; ἦν) non δ'
70 — 41 ἀποδέξει) pr.
71 — 4 scr. οἶδ' ὅντινα) non οἶδα
— 29 ἐπιτεύξει) pr.
72 — 15 χρήσει) pr.
73 — 17 scr. τἀλλότρια) non τὰ ἀλλ.
— 20 tenor non erat interrumpendus.
— 43 scr. τὸ αὑτοῦ) non ἑαυτοῦ
74 — 4 scr. τάχ' ἂν) non τάχα
— 21 ὀρθῶς ἀξιοῦσθαι) non sine ὀρθῶς
— 39 πόλεσιν ἐγγεγονέναι) non πόλεσι γεγονέναι
76 — 19 οὕτω. Ἴσως) non οὕτως
— 42 οὕτω. Τοῦτο) non οὕτως
77 — 24 scr. ἐγγίνεται) non ἐγγίγνεται
— 37 scr. ἐγώ, ποτε) non ἐγὼ, ποτὲ
78 — 1 scr. σαυτῷ) non σεαυτῷ. Sed super σ ab eadem manu ε perexiguum scriptum est.
— 15 scr. καίτοι γ' ἐν) non γε
— 33 scr. τοῦτό γ' ἄν) non γε
— 50 οὕτως, καὶ), non οὕτω
79 — 37 τὸ λογιστικὸν ὁμοδοξῶσι) non δ. τ. λ.
80 — 19 τοιοῦτο) non τοιοῦτον
— 22 scr. τἀλλότρια) non τὰ ἀλλ.
81 — 17 οὕτω. Ἆρ') non οὕτως
83 — 40 προκαλεῖ) pr.
84 — 48 scr. τελευτήσειεν;) non τελευτήσειε
85 — 11 scr. ὅστις ποτ' ἐστὶν) non ποτέ ἐστιν
85 — 21 scr. δελφῖνά τινα ἐλπίζοντας) non τιν'
86 — 5 scr. ἐὰν δ' αὐτῷ) non δὲ
87 — 2 scr. ἐστίν.) non ἐστί
— 22 ἡγεῖ) pr.
88 — 12 scr. μάλ' ἂν) non μάλα
— 42 κοινὰ) non κοινῇ
— 46 μῖξιν) non μίξιν
89 — 12 ἡγεῖ) pr.
90 — 21 εἴκοσι ἔτη) non εἴκοσιν
— 35 ἀκρατείας) non ἀκρασίας
— 47 scr. μηδέ γ' ἓν) non γε
91 — 48 συνηθήσεται) non ξ.
— 54 tenor non erat interrumpendus.
92 — 14 scr. τὸν δ' ὡς) non δὲ
93 — 44 scr. τὰ δ' ἐξαρνούμενοι) non δὲ
95 — 2 ἡγεῖ) pr.
— 45 μηδενὶ) non καὶ μ.
97 — 12 scr. οὐδέν γε, ἔφη) non γ'
98 — 22 scr. συγγιγνώσκεις) non συγγινώσκεις
— 26 ἐδεδοίκη) pr.
— 28 ἀφεθήσει) pr.
99 — 14 οἰκήσειεν, φάναι) non οἰκήσειε
— 33 βασιλῆς) vel βασιλῆις pr. βασιλεῖς manu recentissima.
— 38 δοκῶ δ' οὐδὲ) non δὲ
— 45 ἐπὶ σὲ) non ἐπί σε
100 — 32 scr. Τί δέ; ἦν) non δ' — δαὶ a m. sec.
— 37 τιμᾶσθαι) non τιμῶνται
101 — 36 scr. ἐάν τε ἐν) non τ'
102 — 7 εἰλικρινῶς) non εἰλ.
— 9 ἐπὶ δὲ τῷ μεταξὺ) δὲ omittit cum plerisque. Id vulgo post μεταξὺ positum auctoritate codicum Vind. F. Aug. B. Flor. R. majore, quam quibus vulgatus ordo nititur, Ven. B. Flor. T. Ald. Bas. ab. Steph. præposui.
— 15 Οὕτω. Οὐκοῦν) non οὕτως
— 53 δοξάσαι τὸ μὴ ὄν) sine γε pr. quod deinde inter τὸ et μὴ superne adscriptum est alia, ut videtur, manu.
— 54 οἷόν τε) non οἷός
103 — 14 εἰλικρινῶς) non εἰλ.
— 20 εἰλικρινὲς) non εἰλ.
— 46 scr. οὔτε ἀμφότερα) non οὔτ'
— 54 εἰλικρινῶς) non εἰλ.
104 — 38 τόδε δὲ — ἆρα) non δὴ — ἄρα
105 — 22 scr. Εἰκός γ', ἔφη) non γε
106 — 16 ἡγεῖ) pr.
— 24 μέμψει) pr.
— 27 ἀνδρείας) non ἀνδρίας
— 50 τοὺς δ' ἐπιεικεστάτους) non δὲ
107 — 11 scr. ὥστε οὐδ' ἔστιν) non ὥστ'

107 - 46 ἡγεῖ) pr.
108 - 53 ἀνδρεία) non ἀνδρία
109 - 17 tenor non erat interrumpendus.
- 26 ἀνδρείαν) non ἀνδρίαν
110 - 2 ἡγεῖ) pr.
- 50 scr. καλέσειεν καὶ) non καλέσειε
111 - 17 scr. Οἶμαι δέ γε, ἦ) non γ'
- 30 ἀνδρεία) non ἀνδρία
112 - 28 scr. Εἰκότως γε, ἦν) non γ'
113 - 38 scr. ἡντινοῦν) sec. ἥντιν' οὖν pr.
114 - 11 εἴσει) pr.
115 - 33 φιλομαθίας) pr.
118 - 24 ἀνδρείας) non ἀνδρίας
119 - 3 διανοεῖ) pr.
- 15 scr. οὐκ ἔγωγ', ἔφη) non ἔγωγε
- 47 μαντεύει) pr.
- 52 καλῶς) pr. καλὸς sec.
120 - 1 τὸ δ' αὐτοῦ) non τὰ
- 18 scr. τἀγαθὸν) non τὸ ἀγ.
- 31 τά τ' ἐν) non τε
121 - 15 scr. οὔτε) non οὔτ'.
- 45 ἡγήσει) pr.
122 - 16 ὅσα γ' ἐν) non γε
- 41 ὧνπερ) non ὧν περὶ
124 - 22 ἡγεῖ) pr.
- 47 Εἰ δὲ, ἦν) non δ'
125 - 18 scr. αὐτὸν) non ἑαυτὸν
ib. τοὺς δὲ ἐλεεῖν) non δ'
126 - . . ἐλεήσειεν, καὶ) non ἐλεήσειε
- . . ταῦτ' ἀληθῆ) non ταῦτα
127 - 11 τὰς — ξυγγενεῖς) non τὰ — ξυγγενῆ
- 17 Εἰκός γε, ἔφη) non γ'
128 - 9 οὕτω ὕπαρ) non οὕτως
- 24 tenor non erat interrumpendus.
130 - 22 τί ποτ' ἐστὶ) non ἔστι
- 42 Εἰκότως ἄρα, ἦν) non ἄρ'
131 - 1 τί οὖν ποτ' ἐστὶ) non ἔστι
- 18 τί ποτ' ἐστὶν) non ποτέ
133 - 28 διαλέγει) pr.
134 - 22 ἡγεῖ) pr.
- 26 τι ἐπιχειρῇ) non ἐπ. τι
135 - 8 scr. Προβλήμασιν ἄρα, ἦν) non ἄρ'
136 - 2 scr. Οἶμαι δέ γε, ἦν) non γ'
- 12 scr. τὸν Δί', ἔφη) non Δία
137 - 7 ἄλλη τις) non οὐκ ἄ. τ.
- 12 γεωμετρίας) non γεωμετρίαν
- 30 ἀμφισβήτησις) non ἡ ἀ.
138 - 44 τὰ δ' ἡμίσεα) non δὲ
139 - 2 ἀνδρείαν) non ἀνδρίαν
- 54 εἰκοσιετῶν) εἴκοσι ἐτῶν (vulg. εἴκοσιν ἐτῶν)
140 - 22 μάλιστα; ἔφη) non μάλιστ'
141 - 11 νομίμου) non νομικοῦ
143 - 26 δεῦρ' ἀφῖξαι) non δεῦρο
143 - 32 ἀκούσει) non ἀκούσῃ
145 - 23 γένει) pr. γένει sec.
- 47 κεκτημένην) non κεκτημένη
- 52 ἑαυτῆς) non ἑαυτῇ
146 - 42 εἰλικρινὴς) non εἰλ.
148 - 22 ὅρος) non ὁ ὅ.
149 - 51 scr. Ἔγωγ', ἔφη) non ἔγωγε
150 - 38 scr. τἀλλότρια) non τὰ ἀλλ.
- 40 Οὐκ ἄρ' ἂν) non ἄρα
151 - 5 scr. ἵν' αὖ) non ἵνα
- 54 συστρατιῶται) non ξ.
152 - 32 scr. μάλιστ' ἐγγίγνοιντο) non μάλιστα
155 - 4 ἀνδρείαν) non ἀνδρίαν
- 5 ἐν ἀναγκαίοις) non sine ἐν
- 43 Οὗτος) — ος in litura
- — ἐστίν. Τί) non ἐστί
158 - 4 scr. βλίσειεν;) βλίσσειεν;
160 - 9 scr. ἐθελήσειεν;) non sine ν
- 11 scr. Σφόδρα γ', ἔφη) non γε
161 - 32 scr. ἔτ' ἐν καλῷ) ἔτ' ἐγκαλῶ
164 - 3 scr. Πάνυ γ', ἔφη) non γε
165 - 33 προκαλεῖ) pr.
166 - 27 ἡγεῖ) pr.
- 43 ἀλλ' οὐκ) non ἀλλὰ
- 52 Οἶσθ' οὖν) non οἶσθα
168 - 5 κρῖνε) non κρῖναι
169 - 13 ἐν τοιούτῳ) non ἐν τῷ τ.
- 17 tenor non erat interrumpendus.
- 35 scr. Πολὺ ἄρα, ἦν) non ἄρ'
170 - 5 Τριῶν ἄρ' οὐσῶν) non ἄρα
- 28 Ἆρ' οὐ) non ἆρα
171 - 37 scr. Μὰ Δία, ἦ) non Δί'
- 18 Ὧδέ γ' οὖν) non γε
- 45 ἡγεῖ) pr.
173 - 4 scr. τά τε ἄλλ' ἀναγκάζειν) non ἄλλα
- 7 μάλιστ' ἂν) non μάλιστα
175 - 12 αὐθαδία) pr. αὐθάδεια corr. vet.
176 - 4 τὰ δὲ ἄλλ' ἀτιμάζων) pr. ἄλλα sec.
- 19 scr. οὕτως κυβερνῶν) pr. οὕτω corr (eraso ς)
177 - 10 συννοήσω) non ξ.
- 41 scr. οἷός τ' εἴης) non τε
178 - 11 μιμητὴν τοῦτον) non τούτου
- 14 scr. ἤ τίν' ἄλλον) non τίνα
- 20 μίαν μόνον) non μόνην
- 22 scr. φυῶσιν.) φύωσιν.
179 - 44 scr. ὠφελία) pr.
- 45 scr. ὁντιναοῦν) non ὁντινοῦν
180 - 33 οὐκ ἄρ' ἂν) ἆρ' — vulgo ἄρα
- 49 tenor non erat interrumpendus.
ib. ἀρξαμένους) non ἀρξάμενοι.
- 54 σκυτοτομίας) non τῆς σ.
181 - 9 ἔχειν) non ἔχει

183 - 41 λογισμῷ) non λογιστικῷ
184 - 9 scr. τοῦτο ἐγείρει) non τοῦτ'
- 24 τραγῳδιοποιῶν) non τραγῳδοπ.
185 - 7 κωμῳδοποιὸς) cum ι super δο vet.
- 23 συγχωρεῖν) non ξ.
- 24 τραγῳδοποιῶν) pr.
- 26 παραδέξει) pr.
- 45 κηλεῖ) pr.
- 48 ἐν μέλει) non ἢ ἐν μ.
186 - 4 scr. οὕτως διὰ) non οὕτω
- 39 διανοεῖ) pr.
187 - 54 scr. τοὺς δ' ἧττον) non δὲ
188 - 2 scr. Μὰ Δί', ἦ) non Δία
189 - 25 ἐγὼ πάλιν) non sine ἐγὼ
- 26 scr. παρ' ἀνθρώπων) non παρὰ
- 41 ἐάν τ' ἐν νόσοις) non τε
190 - 37 scr. κομισθεὶς δ' οἴκαδε) non δὲ
- 41 scr. δύ' εἶναι) non δύο
191 - 9 κλαούσας) pr. κλαι. sec.
195 - 46 οὕτως) non οὕτος
- 50 ἀθάνατον ψυχὴν) non ἀθ. τὴν ψ. *)

(*) [Addimus ex Timæo scripturas codicis optimi quas videmus non esse illatas tabulis stereotypicis, ad hiatum omnes et ν ἐφελκυστικὸν spectantes. Pag. 198, v. 50 ταῦτα, εἶτε. — 203, 12 γέγονεν, 13 ἵν'. — 205, 29 δ', 35 ξυνέστησεν. — 206, 40 ἵν'. — 207, 24 ἐποίησεν. — 211, 20 γεγόνασιν. — 215, 50 γέγονεν. — 219, 21 δ'. — 220, 46 συνέστηκεν. — 222, 33 βέβηκεν. — 223, 41 et 224, 37 γέγονεν. — 225, 42 ἔσχεν. — 226, 30 εἴασεν. — 231, 36 γέγονεν. — 232, 11 καθόσον. — 233, 1 ὁπότε ἐκ. — 234, 1 τἀναντία. — 235, 16 ἔσχεν, 37 ἐπεφήμισεν, 52 οὕτως. — 236, 19 ξυνέστησεν. — 237, 3 ἅτ', 41 πέφυκεν. — 238, 17 ἔσχεν, 39 ἅτε ἐπί, 51 δὲ ἐκ. — 239, 21 περιέφυσεν. — 240, 29 καταλαμβάνουσιν, 34 ἔμφροσιν, 45 ὥρμησεν. — 244, 5 λύουσιν, 28 φλεψίν, 32 ξυμπηγνύασιν, 40 διέσεισεν. — 245, 41 οὕτως. — 247, 51 δέδωκεν. — 248, 44 ἀπέπνευσεν, 45 ἀπετέλεσεν, 60 τὰ αὐτά (non ταὐτά).]

Vratislaviæ D. X. M. Jun. A. MDCCCXLV.

ΠΟΛΙΤΕΙΑ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. ΓΛΑΥΚΩΝ. ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ. ΘΡΑΣΥ-
ΜΑΧΟΣ. ΑΔΕΙΜΑΝΤΟΣ. ΚΕΦΑΛΟΣ.

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

327 **Κατέβην** χθὲς εἰς Πειραιᾶ μετὰ Γλαύκωνος, τοῦ
Ἀρίστωνος, προσευξόμενός τε τῇ θεῷ καὶ ἅμα τὴν ἑορτὴν
βουλόμενος θεάσασθαι, τίνα τρόπον ποιήσουσιν ἅτε
5 νῦν πρῶτον ἄγοντες. καλὴ μὲν οὖν μοι καὶ ἡ τῶν ἐπι-
χωρίων πομπὴ ἔδοξεν εἶναι· οὐ μέντοι ἧττον ἐφαίνετο
πρέπειν ἣν οἱ Θρᾷκες ἔπεμπον. προσευξάμενοι δὲ καὶ
θεωρήσαντες ἀπῆμεν πρὸς τὸ ἄστυ. κατιδὼν οὖν πόρ- b
ρωθεν ἡμᾶς οἴκαδε ὡρμημένους Πολέμαρχος, ὁ Κεφά-
10 λου, ἐκέλευσε δραμόντα τὸν παῖδα περιμεῖναί ἑ κε-
λεῦσαι. καί μου ὄπισθεν ὁ παῖς λαβόμενος τοῦ ἱματίου,
Κελεύει ὑμᾶς, ἔφη, Πολέμαρχος περιμεῖναι. Καὶ ἐγὼ
μετεστράφην τε καὶ ἠρόμην, ὅπου αὐτὸς εἴη. Οὗτος,
ἔφη, ὄπισθεν προσέρχεται· ἀλλὰ περιμένετε. Ἀλλὰ
15 περιμενοῦμεν, ἦ δ' ὅς, ὁ Γλαύκων. Καὶ ὀλίγῳ ὕστερον ὅ
τε Πολέμαρχος ἧκε καὶ Ἀδείμαντος, ὁ τοῦ Γλαύκωνος c
ἀδελφός, καὶ Νικήρατος, ὁ Νικίου, καὶ ἄλλοι τινές,
ὡς ἀπὸ τῆς πομπῆς. Ὁ οὖν Πολέμαρχος ἔφη· ὦ Σώ-
κρατες, δοκεῖτέ μοι πρὸς ἄστυ ὡρμῆσθαι ὡς ἀπιόντες.
20 Οὐ γὰρ κακῶς δοξάζεις, ἦν δ' ἐγώ. Ὁρᾷς οὖν ἡμᾶς,
ἔφη, ὅσοι ἐσμέν; Πῶς γὰρ οὔ; Ἢ τοίνυν τούτων, ἔφη,
κρείττους γένεσθε, ἢ μένετ' αὐτοῦ. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ,
ἔτι ἓν λείπεται, τὸ ἢν πείσωμεν ὑμᾶς, ὡς χρὴ ἡμᾶς
ἀφεῖναι. Ἦ καὶ δύναισθ' ἄν, ἦ δ' ὅς, πεῖσαι μὴ
25 ἀκούοντας; Οὐδαμῶς, ἔφη ὁ Γλαύκων. Ὡς τοίνυν μὴ
ἀκουσομένων, οὕτω διανοεῖσθε. Καὶ ὁ Ἀδείμαντος
328 Ἆρά γε, ἦ δ' ὅς, οὐδ' ἴστε, ὅτι λαμπὰς ἔσται πρὸς a
ἑσπέραν ἀφ' ἵππων τῇ θεῷ; Ἀφ' ἵππων; ἦν δ' ἐγώ·
καινόν γε τοῦτο. λαμπάδια ἔχοντες διαδώσουσιν ἀλ-
30 λήλοις ἁμιλλώμενοι τοῖς ἵπποις; ἢ πῶς λέγεις; Οὕτως,
ἔφη ὁ Πολέμαρχος· καὶ πρός γε παννυχίδα ποιήσουσιν,
ἣν ἄξιον θεάσασθαι. ἐξαναστησόμεθα γὰρ μετὰ τὸ
δεῖπνον καὶ τὴν παννυχίδα θεασόμεθα καὶ ξυνεσόμεθά
τε πολλοῖς τῶν νέων αὐτόθι καὶ διαλεξόμεθα. ἀλλὰ
35 μένετε καὶ μὴ ἄλλως ποιεῖτε. Καὶ ὁ Γλαύκων, Ἔοικεν, b
ἔφη, μενετέον εἶναι. Ἀλλ' εἰ δοκεῖ, ἦν δ' ἐγώ, οὕτω
χρὴ ποιεῖν. —

Ἦμεν οὖν οἴκαδε εἰς τοῦ Πολεμάρχου καὶ Λυσίαν
τε αὐτόθι κατελάβομεν καὶ Εὐθύδημον, τοὺς τοῦ Πολε-
40 μάρχου ἀδελφούς, καὶ δὴ καὶ Θρασύμαχον, τὸν Χαλ-

CIVITAS.

PERSONÆ DIALOGI.

SOCRATES. GLAUCO. POLEMARCHUS. THRASYMACHUS. ADIMANTUS. CEPHALUS.

LIBER PRIMUS.

[SOCR.] Descendi heri in Piræeum una cum Glaucone, Aristonis filio, ut et deam precarer et celebritatem spectarem, quonam modo acturi essent, quippe nunc primum agentes. pulchra igitur mihi et patria pompa visa est; sed nihilo minus, ut videbatur, decens fuit ea, quam Thraces mittebant. cum vero preces egissemus et spectaculo interfuissemus, in urbem regrediebamur. conspicatus igitur procul nos redeuntes domum Polemarchus, Cephali filius, puerum currere et nos sistere jussit. atque a tergo veste me apprehendens puer, Jubet vos, inquit, Polemarchus ma nere. Tum ego conversus, ubinam ipse esset, interrogavi. Te pone sequitur, inquit; verum exspectate. At exspectabimus, respondit Glauco. Ac paulo post Polemarchus venit unaque Adimantus, Glauconis frater, et Niceratus, Niciæ filius, et alii complures, ut a pompa. Igitur Polemarchus [POL.] Videmini, inquit, o Socrates, tanquam abituri in urbem contendere. [SOCR.] Non male, inquam, conjectas. [POL.] Videsne, inquit, quot simus? [SOCR.] Quidni? [POL.] Aut ergo his, inquit, fortiores esse vos oportet, aut manere. [SOCR.] Unum, inquam, ut opinor, adhuc relinquitur, si vobis persuaserimus nos dimittendos esse. [POL.] Numquid poteritis, ait, persuadere non audientibus? [GL.] Nequaquam, respondit Glauco. [POL.] Perinde igitur ac si audituri non simus, deliberate. Tunc Adimantus [AD.] Nescitisne, quæso, inquit, vesperi facibus cursuque equorum certatum iri deæ? [SOCR.] Equorum cursu? inquam: novum hoc certe. facesne gestantes sibi invicem tradent equisque certabunt? an quomodo dicis? [POL.] Ita, inquit Polemarchus; insuperque nocturna sacra peragent digna quæ spectentur. surgemus enim post cœnam eaque sacra spectabimus erimusque illic cum multis juvenibus et confabulabimur. sed manete neve aliter facite. Atque Glauco [GL.] Videtur, inquit, manendum esse. [SOCR.] Si videtur, inquam, sic facere oportet.

Profecti igitur sumus domum Polemarchi ibique reperimus et Lysiam et Euthydemum, Polemarchi fratres, atque etiam Thrasymachum Chalcedonium et Charmantidem

κηδόνιον, καὶ Χαρμαντίδην, τὸν Παιανιέα, καὶ Κλειτοφῶντα, τὸν Ἀριστωνύμου. ἦν δ' ἔνδον καὶ ὁ πατὴρ ὁ τοῦ Πολεμάρχου, Κέφαλος, καὶ μάλα πρεσβύτης μοι ἔδοξεν εἶναι· διὰ χρόνου γὰρ καὶ ἑωράκη αὐτόν· c καθῆστο δὲ ἐστεφανωμένος ἐπί τινος προσκεφαλαίου τε 5 καὶ δίφρου· τεθυκὼς γὰρ ἐτύγχανεν ἐν τῇ αὐλῇ. ἐκαθεζόμεθα οὖν παρ' αὐτόν· ἔκειντο γὰρ δίφροι τινὲς αὐτόθι κύκλῳ. Εὐθὺς οὖν με ἰδὼν ὁ Κέφαλος ἠσπάζετό τε καὶ εἶπεν· ὦ Σώκρατες, οὐδὲ θαμίζεις ἡμῖν καταβαίνων εἰς τὸν Πειραιᾶ· χρῆν μέντοι. εἰ μὲν γὰρ ἐγὼ ἔτι ἐν 10 δυνάμει ἦν τοῦ ῥᾳδίως πορεύεσθαι πρὸς τὸ ἄστυ, οὐδὲν ἄν σε ἔδει δεῦρο ἰέναι, ἀλλ' ἡμεῖς ἂν παρὰ σὲ ᾖμεν· d νῦν δέ σε χρὴ πυκνότερον δεῦρο ἰέναι. ὡς εὖ ἴσθι, ὅτι ἔμοιγε ὅσον αἱ ἄλλαι αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραίνονται, τοσοῦτον αὔξονται αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπι- 15 θυμίαι τε καὶ ἡδοναί. μὴ οὖν ἄλλως ποίει, ἀλλὰ τοῖσδέ τε τοῖς νεανίαις ξύνισθι καὶ δεῦρο παρ' ἡμᾶς φοίτα, ὡς παρὰ φίλους τε καὶ πάνυ οἰκείους. Καὶ μήν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Κέφαλε, χαίρω γε διαλεγόμενος τοῖς σφόδρα πρεσβύταις. δοκεῖ γάρ μοι χρῆναι παρ' αὐτῶν πυνθά- 20 e νεσθαι, ὥσπερ τινὰ ὁδὸν προεληλυθότων, ἣν καὶ ἡμᾶς ἴσως δεήσει πορεύεσθαι, ποία τίς ἐστι, τραχεῖα καὶ χαλεπή, ἢ ῥᾳδία καὶ εὔπορος. καὶ δὴ καὶ σοῦ ἡδέως ἂν πυθοίμην, ὅτι σοι φαίνεται τοῦτο, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἤδη εἶ τῆς ἡλικίας, ὃ δὴ ἐπὶ γήραος οὐδῷ φασὶν εἶναι 25 οἱ ποιηταί, πότερον χαλεπὸν τοῦ βίου, ἢ πῶς σὺ αὐτὸ ἐξαγγέλλεις. Ἐγώ σοι, ἔφη, νὴ τὸν Δία, ἐρῶ, ὦ Σώ- 329 κρατες, οἷόν γ' ἐμοὶ φαίνεται. πολλάκις γὰρ συνερ- a χόμεθά τινες εἰς ταὐτὸ παραπλησίαν ἡλικίαν ἔχοντες, διασῴζοντες τὴν παλαιὰν παροιμίαν. οἱ οὖν πλεῖστοι 30 ἡμῶν ὀλοφύρονται ξυνιόντες, τὰς ἐν τῇ νεότητι ἡδονὰς ποθοῦντες καὶ ἀναμιμνησκόμενοι περί τε τἀφροδίσια καὶ περὶ πότους καὶ εὐωχίας καὶ ἄλλ' ἄττα, ἃ τῶν τοιούτων ἔχεται, καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὡς μεγάλων τινῶν ἀπεστερημένοι καὶ τότε μὲν εὖ ζῶντες, νῦν δὲ οὐδὲ 35 ζῶντες. ἔνιοι δὲ καὶ τὰς τῶν οἰκείων προπηλακίσεις b τοῦ γήρως ὀδύρονται καὶ ἐπὶ τούτῳ δὴ τὸ γῆρας ὑμνοῦσιν, ὅσων κακῶν σφίσιν αἴτιον. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ὦ Σώκρατες, οὗτοι οὐ τὸ αἴτιον αἰτιᾶσθαι. εἰ γὰρ ἦν τοῦτο αἴτιον, κἂν ἐγὼ τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐπεπόνθη ἕνεκά 40 γε γήρως καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ὅσοι ἐνταῦθα ἦλθον ἡλικίας. νῦν δ' ἔγωγε ἤδη ἐντετύχηκα οὐχ οὕτως ἔχουσι καὶ ἄλλοις, καὶ δὴ καὶ Σοφοκλεῖ ποτέ, τῷ ποιητῇ, παρεγενόμην ἐρωτωμένῳ ὑπό τινος· Πῶς, ἔφη, ὦ Σοφό- c κλεις, ἔχεις πρὸς τἀφροδίσια; ἔτι οἷός τ' εἶ γυναικὶ συγ- 45 γίγνεσθαι; Καὶ ὅς, Εὐφήμει, ἔφη, ὦ ἄνθρωπε· ἀσμεναίτατα μέντοι αὐτὸ ἀπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών. Εὖ οὖν μοι καὶ τότε ἔδοξεν ἐκεῖνος εἰπεῖν, καὶ νῦν οὐχ ἧττον. παντάπασι γὰρ τῶν γε τοιούτων ἐν τῷ γήρᾳ πολλὴ εἰρήνη γίγνε- 50 ται καὶ ἐλευθερία. ἐπειδὰν γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι παύσωνται κατατείνουσαι καὶ χαλάσωσι, παντάπασι τὸ τοῦ Σοφοκλέους γίγνεται· δεσποτῶν πάνυ πολλῶν ἔστι καὶ d μαινομένων ἀπηλλάχθαι. ἀλλὰ καὶ τούτων πέρι καὶ

Pæanieum et Clitophontem, Aristonymi filium. erat et intus pater Polemarchi, Cephalus, valde quidem senex, ut mihi videbatur; diu namque eum non videram: sedebat autem coronatus in quodam cervicali et sede; sacrificaverat enim in aula. Consedimus igitur juxta eum; erant enim sedes ibi in orbem dispositæ. Ac statim conspectum me Cephalus salutavit dixitque: [CEPH.] O Socrates, raro admodum ad nos accedis in Piræeum descendens; oportebat autem. nam si ego in robore eo adhuc essem, ut facile in urbem venire possem, minime opus esset ut tu huc ad nos venires, sed nos ad te tenderemus: nunc autem te huc crebrius adventare decet. nam profecto, quanto magis me reliquæ corporis voluptates deficiunt, tanto cupiditas confabulandi et voluptas, quam ex ea re capio, augetur. Hoc igitur age et una cum istis juvenibus versare et huc ad nos veni tamquam ad amicos et apprime familiares. [SOCR.] Atqui, inquam ego, o Cephale, delector equidem sermonibus cum valde senibus habendis. videtur enim mihi sciscitandum ex iis esse, ut qui viam aliquam jam perfecerint, quæ et nobis fortasse peragenda erit, qualis ea sit, aspera et difficilis, an facilis et pervia. atque ex te libenter audirem, quidnam hoc tibi videatur, quum huc ætatis perveneris, quod in limine senectutis esse poetæ aiunt, utrum difficultatem vitæ, an quomodo ipsum enunties. [CEPH.] Ego tibi per Jovem, inquit, dicam, o Socrates, quale mihi videatur. sæpe enim convenimus nonnulli ferme æquales, antiquum illud servantes proverbium. plurimi ergo nostrûm in eo cœtu lamentantur, voluptatum, quibus in juventute frui licuit, desiderio affecti et rem veneream et convivia aliaque generis ejusdem recordati, graviterque ferunt, tamquam magnis privati rebus et qui tunc quidem bene vixerint, nunc autem ne vivant quidem. nonnulli etiam domesticorum contumelias senectutis deplorant et in hoc senectutem maxime accusant, quantorum sibi causa sit malorum. mihi vero hi, o Socrates, non id, quod in causa est, causari videntur. nam si hæc causa esset, et ego hæc eadem essem passus et reliqui omnes, qui ad id ætatis devenerunt. verum ego et alios non ita affectos inveni, et cum Sophocle aliquando fui poeta, qui cum a quodam, quonam pacto in venereis se haberet, interrogaretur, et an posset adhuc cum muliere rem habere, respondit: Bona verba quæso, o amice: libentissime hæc tamquam furiosum agrestemque dominum aufugi. Belle igitur et tunc ille respondisse mihi visus est et nunc non minus. omnino enim ab hujusmodi rebus in senectute multa pax contingit et libertas. quando enim deferbuerunt jam cessaveruntque libidines, omnino hoc Sophocleum accidit: a permultis dominis et his insa-

τῶν γε πρὸς τοὺς οἰκείους μία τις αἰτία ἐστίν, οὐ τὸ γῆρας, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὁ τρόπος τῶν ἀνθρώπων. ἂν μὲν γὰρ κόσμιοι καὶ εὔκολοι ὦσι, καὶ τὸ γῆρας μετρίως ἐστὶν ἐπίπονον· εἰ δὲ μή, καὶ γῆρας, ὦ Σώ-
5 κρατες, καὶ νεότης χαλεπὴ τῷ τοιούτῳ ξυμβαίνει.

Καὶ ἐγὼ ἀγασθεὶς αὐτοῦ εἰπόντος ταῦτα βουλόμενος ἔτι λέγειν αὐτὸν ἐκίνουν καὶ εἶπον· ὦ Κέφαλε, οἶμαί e σου τοὺς πολλούς, ὅταν ταῦτα λέγῃς, οὐκ ἀποδέχεσθαι, ἀλλ' ἡγεῖσθαί σε ῥᾳδίως τὸ γῆρας φέρειν οὐ διὰ τὸν
10 τρόπον, ἀλλὰ διὰ τὸ πολλὴν οὐσίαν κεκτῆσθαι· τοῖς γὰρ πλουσίοις πολλὰ παραμύθιά φασιν εἶναι. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις· οὐ γὰρ ἀποδέχονται. καὶ λέγουσι μέν τι, οὐ μέντοι γε ὅσον οἴονται· ἀλλὰ τὸ τοῦ Θεμιστοκλέους εὖ ἔχει, ὃς τῷ Σεριφίῳ λοιδορουμένῳ καὶ
330 λέγοντι, ὅτι οὐ δι' αὑτόν, ἀλλὰ διὰ τὴν πόλιν εὐ- a δοκιμοῖ, ἀπεκρίνατο, ὅτι οὔτ' ἂν αὐτὸς Σερίφιος ὢν ὀνομαστὸς ἐγένετο οὔτ' ἐκεῖνος Ἀθηναῖος. καὶ τοῖς δὴ μὴ πλουσίοις, χαλεπῶς δὲ τὸ γῆρας φέρουσιν εὖ ἔχει ὁ αὐτὸς λόγος, ὅτι οὔτ' ἂν ὁ ἐπιεικὴς πάνυ τι ῥᾳδίως
20 γῆρας μετὰ πενίας ἐνέγκοι, οὔθ' ὁ μὴ ἐπιεικὴς πλουτήσας εὔκολός ποτ' ἂν ἑαυτῷ γένοιτο. Πότερον δέ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Κέφαλε, ὧν κέκτησαι τὰ πλέω παρέλαβες, ἢ ἐπεκτήσω; Ποῖ' ἐπεκτησάμην, ἔφη, ὦ Σώκρατες; b μέσος τις γέγονα χρηματιστὴς τοῦ τε πάππου καὶ τοῦ
25 πατρός. ὁ μὲν γὰρ πάππος τε καὶ ὁμώνυμος ἐμοὶ σχεδόν τι ὅσην ἐγὼ νῦν οὐσίαν κέκτημαι παραλαβὼν πολλάκις τοσαύτην ἐποίησε, Λυσανίας δέ, ὁ πατήρ, ἔτι ἐλάττω αὐτὴν ἐποίησε τῆς νῦν οὔσης· ἐγὼ δὲ ἀγαπῶ, ἐὰν μὴ ἐλάττω καταλίπω τουτοισίν, ἀλλὰ
30 βραχεῖ γέ τινι πλείω, ἢ παρέλαβον. Οὗ τοι ἕνεκα ἠρόμην, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι μοι ἔδοξας οὐ σφόδρα ἀγαπᾶν τὰ χρήματα. τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὡς τὸ πολὺ οἳ ἂν μὴ αὐτοὶ c κτήσωνται· οἱ δὲ κτησάμενοι διπλῇ, ἢ οἱ ἄλλοι, ἀσπάζονται αὐτά. ὥσπερ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ αὑτῶν ποιή-
35 ματα καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσι, ταύτῃ τε δὴ καὶ οἱ χρηματισάμενοι περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσιν, ὡς ἔργον ἑαυτῶν, καὶ κατὰ τὴν χρείαν, ᾗπερ οἱ ἄλλοι. χαλεποὶ οὖν καὶ ξυγγενέσθαι εἰσίν, οὐδὲν ἐθέλοντες ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἢ τὸν πλοῦτον. Ἀληθῆ, ἔφη,
40 λέγεις. Πάνυ μὲν οὖν, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλά μοι ἔτι τοσόνδε d εἰπέ· τί μέγιστον οἴει ἀγαθὸν ἀπολελαυκέναι τοῦ πολλὴν οὐσίαν κεκτῆσθαι; Ὅ, ἦ δ' ὅς, ἴσως οὐκ ἂν πολλοὺς πείσαιμι λέγων. εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅτι, ἐπειδάν τις ἐγγὺς ᾖ τοῦ οἴεσθαι τελευ-
45 τήσειν, εἰσέρχεται αὐτῷ δέος καὶ φροντὶς περὶ ὧν ἔμπροσθεν οὐκ εἰσῄει. οἵ τε γὰρ λεγόμενοι μῦθοι περὶ τῶν ἐν Ἅιδου, ὡς τὸν ἐνθάδε ἀδικήσαντα δεῖ ἐκεῖ διδόναι δίκην, καταγελώμενοι τέως, τότε δὴ στρέφουσιν αὐτοῦ τὴν ψυχήν, μὴ ἀληθεῖς ὦσι, καὶ αὐτὸς ἤτοι ὑπὸ e
50 τῆς τοῦ γήρως ἀσθενείας, ἢ καὶ ὥσπερ ἤδη ἐγγυτέρω ὢν τῶν ἐκεῖ μᾶλλόν τι καθορᾷ αὐτά. ὑποψίας δ' οὖν καὶ δείματος μεστὸς γίγνεται καὶ ἀναλογίζεται ἤδη καὶ σκοπεῖ, εἴ τινά τι ἠδίκηκεν. ὁ μὲν οὖν εὑρίσκων ἑαυτοῦ ἐν τῷ βίῳ πολλὰ ἀδικήματα καὶ ἐκ τῶν ὕπνων, ὥσπερ

nientibus liberamur. sed et horum et eorum, quæ ad familiares pertinent, una quædam causa est, non senectus, o Socrates, sed mores hominum. nam si modesti et faciles sunt, haud nimis senectus laboriosa est: sin contra, et senectus, o Socrates, et juventus tali difficilis accidit.

[SOCR.] Tunc ego mirifice his, quæ dicebat, delectatus pluraque audire cupiens ita eum provocavi: O Cephale, existimo multos, quum ita dicis, minime admittere, verum putare facile senectutem ferre te propter divitias potius, quam propter mores; divitibus enim multa solatia adesse dicunt. [CEPH.] Vera, inquit, dicis; non enim admittunt. et dicunt quidem aliquid, non tamen quantum opinantur. verum illud Themistoclis pulchre se habet, qui Seriphio sibi per contumeliam objicienti, quod non propter se ipsum, sed propter patriam esset gloriam consecutus, ita respondit, neque sibi, si Seriphius esset, celebre futurum fuisse nomen, neque isti, si Atheniensis. idem eis, qui, quum non sint divites, graviter senectutem ferunt, commode dici potest, neque virum modestum facillime senectutem ferre cum paupertate, neque immoderatum cum divitiis unquam non sibi displicere. [SOCR.] Utrum autem, inquam ego, o Cephale, ex his, quæ habes, plura tibi a majoribus relicta sunt, an acquisivisti? [CEPH.] Rogas, quid acquisiverim, inquit, o Socrates? medius in pecunia exstiti inter avum et patrem. avus nempe meus Cephalus tantundem fere, quantum nunc mihi est, quum accepisset, crebro id multiplicavit, Lysanias autem pater minores etiam eas opes, quam nunc sunt, effecit; ego vero sat habeo, si non minores relinquo his, sed aliquantulo majores, quam accepi. [SOCR.] Ideo, inquam, interrogavi, quoniam mihi videbaris non multum divitias admirari. quod quidem plurimum ii faciunt, qui eas non ipsi pepererunt: qui autem pepererunt, duplo magis, quam alii, eas amant. quemadmodum enim poetæ poemata sua et filios patres diligunt, ita qui acquisivere pecunias, et hac de causa illis student, ut operi suo, et propter usum, ut reliqui. ex quo difficilis eorum est consuetudo, quum nihil aliud præter divitias laudare velint. [CEPH.] Vera, inquit, narras. [SOCR.] Et valde quidem, inquam ego; sed hoc etiam mihi declara: quid præstantissimum ex divitiarum possessione te existimas consecutum? [CEPH.] Quod, inquit, non multis fortasse persuadeam, si dicam. certo enim scias, inquit, o Socrates, postquam eo devenit aliquis, ut brevi jam moriturum se opinetur, incidere ei timorem et curam eorum, quæ in superiori vita neglexit. etenim fabulæ, quæ de inferis dicuntur, quemadmodum eum, qui hic injuste egerit, pœnas illic dare oporteat, irrisæ hactenus, movent tunc animum, ne forte veræ sint, atque ipse sive propter senectutis debilitatem seu quod alteri vitæ jam propior est, acutius illa inspicit. itaque magna sollicitudine et timore afficitur

οἱ παῖδες, θαμὰ ἐγειρόμενος δειμαίνει καὶ ζῇ μετὰ κακῆς ἐλπίδος· τῷ δὲ μηδὲν ἑαυτῷ ἄδικον ξυνειδότι ἡδεῖα ἐλπὶς ἀεὶ πάρεστι καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος, ὡς καὶ Πίνδαρος λέγει. χαριέντως γάρ τοι, ὦ Σώκρατες, τοῦτ' ἐκεῖνος εἶπεν, ὅτι ὃς ἂν δικαίως καὶ ὁσίως τὸν βίον διαγάγῃ, γλυκεῖά οἱ καρδίαν ἀτάλλοισα γηροτρόφος συναορεῖ ἐλπὶς, ἃ μάλιστα θνατῶν πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ. εὖ οὖν λέγει, θαυμαστῶς ὡς σφόδρα. πρὸς δὴ τοῦτ' ἔγωγε τίθημι τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν πλείστου ἀξίαν εἶναι, οὔ τι παντὶ ἀνδρὶ, ἀλλὰ τῷ ἐπιεικεῖ. τὸ γὰρ μηδὲ ἄκοντά τινα ἐξαπατῆσαι ἢ ψεύσασθαι, μηδ' αὖ ὀφείλοντα ἢ θεῷ θυσίας τινὰς ἢ ἀνθρώπῳ χρήματα ἔπειτα ἐκεῖσε ἀπιέναι δεδιότα, μέγα μέρος εἰς τοῦτο ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις συμβάλλεται. ἔχει δὲ καὶ ἄλλας χρείας πολλάς· ἀλλά γε ἓν ἀνθ' ἑνὸς οὐκ ἐλάχιστον ἔγωγε θείην ἂν εἰς τοῦτο ἀνδρὶ νοῦν ἔχοντι, ὦ Σώκρατες, πλοῦτον χρησιμώτατον εἶναι. Παγκάλως, ἦν δ' ἐγὼ, λέγεις, ὦ Κέφαλε· τοῦτο δ' αὐτὸ, τὴν δικαιοσύνην, πότερα τὴν ἀλήθειαν αὐτὸ φήσομεν εἶναι ἁπλῶς οὕτω καὶ τὸ ἀποδιδόναι, ἄν τίς τι παρά του λάβῃ, ἢ καὶ αὐτὰ ταῦτα ἔστιν ἐνίοτε μὲν δικαίως, ἐνίοτε δὲ ἀδίκως ποιεῖν; οἷον τοιόνδε λέγω· πᾶς ἄν που εἴποι, εἴ τις λάβοι παρὰ φίλου ἀνδρὸς σωφρονοῦντος ὅπλα, εἰ μανεὶς ἀπαιτοῖ, ὅτι οὔτε χρὴ τὰ τοιαῦτα ἀποδιδόναι, οὔτε δίκαιος ἂν εἴη ὁ ἀποδιδοὺς, οὐδ' αὖ πρὸς τὸν οὕτως ἔχοντα πάντα ἐθέλων τἀληθῆ λέγειν. Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις. Οὐκ ἄρα οὗτος ὅρος ἐστὶ δικαιοσύνης, ἀληθῆ τε λέγειν καὶ ἃ ἂν λάβῃ τις ἀποδιδόναι. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὑπολαβὼν ὁ Πολέμαρχος, εἴπερ γέ τι χρὴ Σιμωνίδῃ πείθεσθαι. Καὶ μέντοι, ἔφη ὁ Κέφαλος, καὶ παραδίδωμι ὑμῖν τὸν λόγον· δεῖ γάρ με ἤδη τῶν ἱερῶν ἐπιμεληθῆναι. Οὐκοῦν, ἔφην ἐγὼ, ὁ Πολέμαρχος τῶν γε σῶν κληρονόμος; Πάνυ γε, ἦ δ' ὃς γελάσας, καὶ ἅμα ᾔει πρὸς τὰ ἱερά.

Λέγε δὴ, εἶπον ἐγὼ, σὺ, ὁ τοῦ λόγου κληρονόμος, τί φῂς τὸν Σιμωνίδην λέγοντα ὀρθῶς λέγειν περὶ δικαιοσύνης; Ὅτι, ἦ δ' ὃς, τὸ τὰ ὀφειλόμενα ἑκάστῳ ἀποδιδόναι δίκαιόν ἐστι· τοῦτο λέγων δοκεῖ ἔμοιγε καλῶς λέγειν. Ἀλλὰ μέντοι, ἦν δ' ἐγὼ, Σιμωνίδῃ γε οὐ ῥᾴδιον ἀπιστεῖν· σοφὸς γὰρ καὶ θεῖος ὁ ἀνήρ· τοῦτο μέντοι ὅ τι ποτὲ λέγει, σὺ μὲν, ὦ Πολέμαρχε, ἴσως γιγνώσκεις, ἐγὼ δὲ ἀγνοῶ. δῆλον γὰρ, ὅτι οὐ τοῦτο λέγει, ὅπερ ἄρτι ἐλέγομεν, τό τινος παρακαταθεμένου τι ὁτῳοῦν μὴ σωφρόνως ἀπαιτοῦντι ἀποδιδόναι· καίτοι γε ὀφειλόμενόν πού ἐστι τοῦτο, ὃ παρακατέθετο. ἢ γάρ; Ναί. Ἀποδοτέον δέ γε οὐδ' ὁπωστιοῦν τότε, ὁπότε τις μὴ σωφρόνως ἀπαιτοῖ; Ἀληθῆ, ἦ δ' ὅς. Ἄλλο δή τι, ἢ τὸ τοιοῦτον, ὡς ἔοικε, λέγει Σιμωνίδης τὸ τὰ ὀφειλόμενα δίκαιον εἶναι ἀποδιδόναι. Ἄλλο μέντοι, νὴ Δία, ἔφη· τοῖς γὰρ φίλοις οἴεται ὀφείλειν τοὺς φίλους ἀγαθὸν μέν τι δρᾷν, κακὸν δὲ μηδέν. Μανθάνω, ἦν δ' ἐγώ· ὅτι οὐ τὰ ὀφειλόμενα ἀποδίδωσιν ὅς ἄν τῳ χρυσίον ἀποδῷ παρακαταθεμένῳ, ἐάνπερ ἡ

atque reputat examinatque, si quem injuria aliqua affecerit. qui ergo invenerit multas in vita sua iniquitates, ex ipso somno, sicut pueri, frequenter excitus extimescit et pessima in spe vivit; qui autem nullius injuriæ sibi conscius est, huic jucunda spes semper adest, optima senectutis nutrix, quemadmodum Pindarus ait. scite namque ille, o Socrates, istud cecinit: Quicunque juste sancteque vitam exegerit, dulcis eum spes comitatur cor nutriens senectutemque fovens, quæ maxime mortalium volubilem gubernat animum. bene igitur mirum in modum dicit. atque ad hoc ego existimo pecuniæ possessionem plurimi faciendam esse, non cuivis homini, sed modesto et æquo. nam plurimum ad id confert pecuniarum possessio, ut quis intrepide illuc proficiscatur, cum neque invitus quempiam deceperit neque mentitus fuerit neque debeat vel votas deo victimas vel pecunias homini. habet vero et alias utilitates multas; sed si unum uni conferatur, o Socrates, non minimum ego hoc posuerim, in quo homini cordato utilissimæ sint divitiæ. [SOCR.] Egregie loqueris, inquam, o Cephale; hoc autem ipsum, justitiam scilicet, utrum ita simpliciter veritatem dicemus esse et reddere quod quis ab aliquo acceperit, an hæc ipsa fieri alias juste, alias injuste possunt? velut unusquisque dicat, si quis ab amico sanæ mentis arma acceperit, isque insanus repetat, non oportere ea reddi, neque justum esse eum, qui reddat, aut rursus qui homini sic affecto vera omnia dicat. [CEPH.] Recte, inquit, loqueris. [SOCR.] Non ergo hæc est justitiæ definitio, vera dicere et deposita reddere. [POLEM.] Recte, inquit, dicis, o Socrates, sermonem suscipiens Polemarchus, si quid credere decet Simonidi. [CEPH.] Ac sane, inquit Cephalus, sermonem vobis trado; jam enim sacra me curare oportet. [SOCR.] Nonne Polemarchus, inquam, tibi heres est? Et ille arridens [CEPH.] Est profecto, inquit; et simul ad sacrificandum discessit.

[SOCR.] Dic igitur, inquam, sermonis heres, quid recte dici de justitia a Simonide asseris? [POLEM.] Justum, inquit, esse debitum unicuique reddere: hoc dicens recte mihi dicere videtur. [SOCR.] Atqui non facile, inquam, est fidem Simonidi negare; sapiens enim et divinus vir est; verum quod dicit, tu fortasse intelligis, o Polemarche, ego autem ignoro. manifestum enim est non hoc eum dicere, quod paulo ante dicebamus, scilicet depositum alicui non sano reposcenti reddere; et tamen debitum utique est hoc, quod depositum est. nonne? [POL.] Certe. [SOCR.] Reddendum autem nequaquam tunc, quando aliquis non sanus repetit? [POL.] Vera dicis, inquit. [SOCR.] Aliud igitur, quam hoc, ut videtur, dicit Simonides, quando justum esse asserit debita reddere. [POL.] Aliud per Jovem, inquit; amicis enim putat amicos bene facere debere, non autem male. [SOCR.] Intelligo, inquam: non debita reddere illum, qui ei, a quo

ἀπόδοσις καὶ ἡ λῆψις βλαβερὰ γίγνηται, φίλοι δὲ ὦσιν b
ὅ τε ἀπολαμβάνων καὶ ὁ ἀποδιδούς· οὐχ οὕτω λέγειν
φῄς τὸν Σιμωνίδην; Πάνυ μὲν οὖν. Τί δέ; τοῖς ἐχθροῖς
ἀποδοτέον ὅτι ἂν τύχῃ ὀφειλόμενον; Παντάπασι μὲν
5 οὖν, ἔφη, ὅ γε ὀφείλεται αὐτοῖς. ὀφείλεται δέ, οἶ-
μαι, παρά γε τοῦ ἐχθροῦ τῷ ἐχθρῷ ὅπερ καὶ προσήκει,
κακόν τι. Ἠνίξατο ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὡς ἔοικεν, ὁ Σι-
μωνίδης ποιητικῶς τὸ δίκαιον ὃ εἴη. διενοεῖτο μὲν
γάρ, ὡς φαίνεται, ὅτι τοῦτ' εἴη δίκαιον, τὸ προσῆκον c
10 ἑκάστῳ ἀποδιδόναι, τοῦτο δὲ ὠνόμασεν ὀφειλόμενον.
Ἀλλὰ τί οἴει; ἔφη. Πρὸς Διός, ἦν δ' ἐγώ, εἰ οὖν τις αὐ-
τὸν ἤρετο· ὦ Σιμωνίδη, ἡ τίσιν οὖν τί ἀποδιδοῦσα
ὀφειλόμενον καὶ προσῆκον τέχνη ἰατρικὴ καλεῖται;
τί ἂν οἴει ἡμῖν αὐτὸν ἀποκρίνασθαι; Δῆλον, ὅτι, ἔφη,
15 ἡ σώμασι φάρμακά τε καὶ σιτία καὶ ποτά. Ἡ δὲ τίσι
τί ἀποδιδοῦσα ὀφειλόμενον καὶ προσῆκον τέχνη μαγει-
ρικὴ καλεῖται; Ἡ τοῖς ὄψοις τὰ ἡδύσματα. Εἶεν· ἡ d
οὖν δὴ τίσι τί ἀποδιδοῦσα τέχνη δικαιοσύνη ἂν κα-
λοῖτο; Εἰ μέν τι, ἔφη, δεῖ ἀκολουθεῖν, ὦ Σώκρατες,
20 τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις, ἡ τοῖς φίλοις τε καὶ ἐχθροῖς
ὠφελείας τε καὶ βλάβας ἀποδιδοῦσα. Τὸ τοὺς φίλους
ἄρα εὖ ποιεῖν καὶ τοὺς ἐχθροὺς κακῶς δικαιοσύνην λέ-
γει; Δοκεῖ μοι. Τίς οὖν δυνατώτατος κάμνοντας φί-
λους εὖ ποιεῖν καὶ ἐχθροὺς κακῶς πρὸς νόσον καὶ ὑγίειαν;
25 Ἰατρός. Τίς δὲ πλέοντας πρὸς τὸν τῆς θαλάττης κίν- e
δυνον; Κυβερνήτης. Τί δέ; ὁ δίκαιος ἐν τίνι πράξει
καὶ πρὸς τί ἔργον δυνατώτατος φίλους ὠφελεῖν καὶ
ἐχθροὺς βλάπτειν; Ἐν τῷ προσπολεμεῖν καὶ ξυμμα-
χεῖν, ἔμοιγε δοκεῖ. Εἶεν· μὴ κάμνουσί γε μήν, ὦ
30 φίλε Πολέμαρχε, ἰατρὸς ἄχρηστος. Ἀληθῆ. Καὶ μὴ
πλέουσι δὴ κυβερνήτης. Ναί. Ἆρα καὶ τοῖς μὴ πολε-
μοῦσιν ὁ δίκαιος ἄχρηστος; Οὐ πάνυ μοι δοκεῖ τοῦτο.
333 Χρήσιμον ἄρα καὶ ἐν εἰρήνῃ δικαιοσύνη; Χρήσιμον. a
Καὶ γὰρ γεωργία· ἢ οὔ; Ναί. Πρός γε καρποῦ κτῆ-
35 σιν. Ναί. Καὶ μὴν καὶ σκυτοτομική; Ναί. Πρός γε
ὑποδημάτων ἄν, οἶμαι, φαίης κτῆσιν. Πάνυ γε. Τί δὲ
δή; τὴν δικαιοσύνην πρὸς τίνος χρείαν ἢ κτῆσιν ἐν εἰ-
ρήνῃ φαίης ἂν χρήσιμον εἶναι; Πρὸς τὰ ξυμβόλαια, ὦ
Σώκρατες. Ξυμβόλαια δὲ λέγεις κοινωνήματα, ἤ τι
40 ἄλλο; Κοινωνήματα δῆτα. Ἆρ' οὖν ὁ δίκαιος ἀγαθὸς
καὶ χρήσιμος κοινωνὸς εἰς πεττῶν θέσιν, ἢ ὁ πεττευ- b
τικός; Ὁ πεττευτικός. Ἀλλ' εἰς πλίνθων καὶ λίθων
θέσιν ὁ δίκαιος χρησιμώτερός τε καὶ ἀμείνων κοινωνὸς
τοῦ οἰκοδομικοῦ; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' εἰς τίνα δὴ κοινωνίαν
45 ὁ δίκαιος ἀμείνων κοινωνὸς τοῦ κιθαριστικοῦ, ὥσπερ ὁ
κιθαριστικὸς τοῦ δικαίου εἰς κρουμάτων; Εἰς ἀργυρίου,
ἔμοιγε δοκεῖ. Πλήν γ' ἴσως, ὦ Πολέμαρχε, πρὸς τὸ
χρῆσθαι ἀργυρίῳ, ὅταν δέῃ ἀργυρίου κοινῇ πρίασθαι
ἢ ἀποδόσθαι ἵππον· τότε δ', ὡς ἐγὼ οἶμαι, ὁ ἱππικός. c
50 ἦ γάρ; Φαίνεται. Καὶ μὴν ὅταν γε πλοῖον, ὁ ναυπη-
γός, ἢ ὁ κυβερνήτης. Ἔοικεν. Ὅταν οὖν τί δέῃ ἀρ-
γυρίῳ ἢ χρυσίῳ κοινῇ χρῆσθαι, ὁ δίκαιος χρησιμώ-
τερος τῶν ἄλλων; Ὅταν παρακαταθέσθαι καὶ σῶν εἶναι,
ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν λέγεις ὅταν μηδὲν δέῃ αὐτῷ χρῆ-

depositum acceperit aurum, reddat, si quidem retributio et receptio noxia fiat, amici autem sint qui recipiat et qui reddat: nonne sic dicere affirmas Simonidem? [POL.] Sic prorsus. [SOCR.] Quid autem? inimicis reddendum quicquid est debitum? [POL.] Omnino, inquit, quod illis debetur. debetur autem inimico, ut arbitror, ab inimico quod etiam convenit, malum aliquid. [SOCR.] Ergo poeticis, inquam, velaminibus significavit Simonides, quid justum esset. judicabat enim, ut apparet, justum esse tribuere quod cuique convenit, hoc autem debitum appellavit. [POL.] Verum quid putas? inquit. [SOCR.] Per Jovem, inquam, si quis igitur eum roget: o Simonides, quibus igitur quid tribuens debitum et conveniens ars medicina vocatur? quid nobis eum responsurum existimas? [POL.] Nempe, inquit, corporibus medicamenta et cibos et potiones. [SOCR.] Quibus autem quid tribuens debitum et conveniens ars coquinaria nominatur? [POL.] Obsoniis condimenta. [SOCR.] Esto; quibus igitur quid tribuens ars justitia nuncupabitur? [POL.] Si ante dicta, inquit, sequi oportet, o Socrates, amicis inimicisque utilitates detrimentaque tribuens. [SOCR.] Ergo bene amicos, male inimicos afficere justitiam dicit? [POL.] Ita mihi videtur. [SOCR.] Quis igitur maxime potest morbo laborantes amicos bene afficere et inimicos contra, ad bonam valetudinem et ad malam? [POL.] Medicus. [SOCR.] Quis autem navigantes ad maris periculum? [POL.] Gubernator. [SOCR.] Quid vero? justus in qua actione et ad quod opus maxime potest amicis prodesse, inimicis nocere? [POL.] In impugnando et propugnando, ut mihi quidem videtur. [SOCR.] Esto; non ægrotantibus vero, o amice Polemarche, medicus est inutilis. [POL.] Verum dicis. [SOCR.] Et non navigantibus gubernator. [POL.] Certe. [SOCR.] Num etiam non pugnantibus justus inutilis erit? [POL.] Haud hoc admitto equidem. [SOCR.] Utilis igitur et in pace justitia? [POL.] Utilis. [SOCR.] Item agricultura: nonne? [POL.] Et hæc. [SOCR.] Ad fructuum comparationem. [POL.] Sane. [SOCR.] Et vero etiam coriaria? [POL.] Utique. [SOCR.] Ad calceorum, dices, opinor, comparationem. [POL.] Plane. [SOCR.] Quid autem de justitia? ad cujus usum aut comparationem eam in pace utilem dices? [POL.] Ad commercia, o Socrates. [SOCR.] Commercia vero dicis communicationes, an aliud quid? [POL.] Communicationes utique. [SOCR.] Num igitur justus bonus et utilis erit in calculis ponendis socius, an iste, qui calculorum peritus est? [POL.] Ille profecto. [SOCR.] Atqui in laterum lapidumque structura utilior et melior socius architecto justus erit? [POL.] Minime. [SOCR.] Sed in qua communione justus melior erit citharista socius, quemadmodum citharista justo in pulsandis chordis? [POL.] In argento, ut mihi videtur. [SOCR.] Præterquam, opinor, o Polemarche, in utendo argento, quando opus est equum communiter vel argento vel emi: tunc, ut ego existimo, equorum peritus. annon? [POL.] Apparet. [SOCR.] Et quando navigium, utique faber navis, vel gubernator. [POL.] Videtur. [SOCR.] Ad quem igitur communem argenti vel auri usum justus utilior est reliquis? [POL.] Quando id deponere volumus et salvum esse, o Socrates. [SOCR.] Itaque dicis quando nihil opus

σθαι, ἀλλὰ κεῖσθαι; Πάνυ γε. Ὅταν ἄρα ἄχρηστον ᾖ ἀργύριον, τότε χρήσιμος ἐπ' αὐτῷ ἡ δικαιοσύνη; Κινδυνεύει. Καὶ ὅταν δὴ δρέπανον δέῃ φυλάττειν, ἡ δικαιοσύνη χρήσιμος καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ὅταν δὲ χρῆσθαι, ἡ ἀμπελουργική; Φαίνεται. Φήσεις δὲ καὶ ἀσπίδα καὶ λύραν ὅταν δέῃ φυλάττειν καὶ μηδὲν χρῆσθαι, χρήσιμον εἶναι τὴν δικαιοσύνην, ὅταν δὲ χρῆσθαι, τὴν ὁπλιτικὴν καὶ τὴν μουσικήν; Ἀνάγκη. Καὶ περὶ τἆλλα δὴ πάντα ἡ δικαιοσύνη ἑκάστου ἐν μὲν χρήσει ἄχρηστος, ἐν δὲ ἀχρηστίᾳ χρήσιμος; Κινδυνεύει. Οὐκ ἂν οὖν, ὦ φίλε, πάνυ γέ τι σπουδαῖον εἴη ἡ δικαιοσύνη, εἰ πρὸς τὰ ἄχρηστα χρήσιμον ὂν τυγχάνει. τόδε δὲ σκεψώμεθα· ἆρ' οὐχ ὁ πατάξαι δεινότατος ἐν μάχῃ εἴτε πυκτικῇ εἴτε τινὶ καὶ ἄλλῃ, οὗτος καὶ φυλάξασθαι; Πάνυ γε. Ἆρ' οὖν καὶ νόσον ὅστις δεινὸς φυλάξασθαι, καὶ λαθεῖν οὗτος δεινότατος ἐμποιῆσαι; Ἔμοιγε δοκεῖ. Ἀλλὰ μὴν στρατοπέδου γε ὁ αὐτὸς φύλαξ ἀγαθός, ὅσπερ καὶ τὰ τῶν πολεμίων κλέψαι καὶ βουλεύματα καὶ τὰς ἄλλας πράξεις. Πάνυ γε. Ὅτου τις ἄρα δεινὸς φύλαξ, τούτου καὶ φὼρ δεινός. Ἔοικεν. Εἰ ἄρα ὁ δίκαιος ἀργύριον δεινὸς φυλάττειν, καὶ κλέπτειν δεινός. Ὡς γοῦν ὁ λόγος, ἔφη, σημαίνει. Κλέπτης ἄρα τις ὁ δίκαιος, ὡς ἔοικεν, ἀναπέφανται. καὶ κινδυνεύεις παρ' Ὁμήρου μεμαθηκέναι αὐτό· καὶ γὰρ ἐκεῖνος τὸν τοῦ Ὀδυσσέως πρὸς μητρὸς πάππον Αὐτόλυκον ἀγαπᾷ τε καί φησιν αὐτὸν πάντας ἀνθρώπους κεκάσθαι κλεπτοσύνῃ θ' ὅρκῳ τε. ἔοικεν οὖν ἡ δικαιοσύνη καὶ κατὰ σὲ καὶ καθ' Ὅμηρον καὶ κατὰ Σιμωνίδην κλεπτική τις εἶναι, ἐπ' ὠφελείᾳ μέντοι τῶν φίλων καὶ ἐπὶ βλάβῃ τῶν ἐχθρῶν. οὐχ οὕτως ἔλεγες; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη· ἀλλ' οὐκέτ' οἶδα ἔγωγε, ὅτι ἔλεγον. τοῦτο μέντοι ἔμοιγε δοκεῖ ἔτι, ὠφελεῖν μὲν τοὺς φίλους ἡ δικαιοσύνη, βλάπτειν δὲ τοὺς ἐχθρούς. Φίλους δὲ λέγεις εἶναι πότερον τοὺς δοκοῦντας ἑκάστῳ χρηστοὺς εἶναι, ἢ τοὺς ὄντας κἂν μὴ δοκῶσι, καὶ ἐχθροὺς ὡσαύτως; Εἰκὸς μέν, ἔφη, οὓς ἄν τις ἡγῆται χρηστούς, φιλεῖν, οὓς δ' ἂν πονηρούς, μισεῖν. Ἆρ' οὖν οὐχ ἁμαρτάνουσιν οἱ ἄνθρωποι περὶ τοῦτο, ὥστε δοκεῖν αὐτοῖς πολλοὺς μὲν χρηστοὺς εἶναι μὴ ὄντας, πολλοὺς δὲ τοὐναντίον; Ἁμαρτάνουσι. Τούτοις ἄρα οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἐχθροί, οἱ δὲ κακοὶ φίλοι; Πάνυ γε. Ἀλλ' ὅμως δίκαιον τότε τούτοις τοὺς μὲν πονηροὺς ὠφελεῖν, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς βλάπτειν; Φαίνεται. Ἀλλὰ μὴν οἵ γε ἀγαθοὶ δίκαιοί τε καὶ οἷοι μὴ ἀδικεῖν. Ἀληθῆ. Κατὰ δὴ τὸν σὸν λόγον τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας δίκαιον κακῶς ποιεῖν. Μηδαμῶς, ἔφη, ὦ Σώκρατες· πονηρὸς γὰρ ἔοικεν εἶναι ὁ λόγος. Τοὺς ἀδίκους ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, δίκαιον βλάπτειν, τοὺς δὲ δικαίους ὠφελεῖν; Οὗτος ἐκείνου καλλίων φαίνεται. Πολλοῖς ἄρα, ὦ Πολέμαρχε, ξυμβήσεται, ὅσοι διημαρτήκασι τῶν ἀνθρώπων, δίκαιον εἶναι τοὺς μὲν φίλους βλάπτειν· πονηροὶ γὰρ αὐτοῖς εἰσί· τοὺς δ' ἐχθροὺς ὠφελεῖν· ἀγαθοὶ γάρ. καὶ οὕτως ἐροῦμεν αὐτὸ τοὐναντίον, ἢ τὸν Σιμωνίδην ἔφαμεν λέγειν. Καὶ μάλα, ἔφη, οὕτω ξυμβαίνει.

est ipso uti, sed repositum esse? [POL.] Prorsus. [SOCR.] Quando igitur inutile est argentum, tunc utilis in ipso justitia? [POL.] Videtur. [SOCR.] Et quando falcem opus est custodiri, justitia utilis est et publice et privatim, quando autem uti, ars vinitoria? [POL.] Patet. [SOCR.] Dicesne etiam cum clypeum et lyram opus sit custodiri et nihil eis uti, utilem esse justitiam, quando autem uti, armorum tractandorum artem et musicam? [POL.] Necesse est. [SOCR.] Atque de reliquis omnibus similiter est dicendum, justitiam in usu cujusque inutilem, in non utendo vero esse utilem? [POL.] Apparet. [SOCR.] Non multo igitur studio, o amice, digna sit justitia, si est ad inutilia utilis. verum hoc consideremus : nonne qui aptissimus ad percutiendum est in pugna sive pugilatu seu quavis alia, idem ad cavendum? [POL.] Prorsus quidem. [SOCR.] Igitur et morbum quicunque vitare poterit, idem ad clam inferendum aptissimus erit? [POL.] Mihi quidem videtur. [SOCR.] Atqui exercitus idem bonus est custos, qui hostium et consilia et reliquas actiones furari callet. [POL.] Sic est profecto. [SOCR.] Cujuscunque ergo quis aptus est custos, ejusdem fur est aptus. [POL.] Apparet. [SOCR.] Ergo si servare argentum poterit justus, poterit et furari. [POL.] Ita certe, quæ dicta sunt, inquit, indicant. [SOCR.] Furem igitur quendam, ut videtur, justum deprehendimus. et videris ab Homero id didicisse; nam ille quoque maternum Ulixis avum Autolycum amat eumque affirmat præ ceteris et furto et jurejurando valere. videtur igitur justitia et secundum te et secundum Homerum et Simonidem ars furandi quædam esse, ad emolumentum tamen amicorum et detrimentum inimicorum. nonne ita dicebas? [POL.] Minime per Jovem, inquit; sed non amplius novi, quid dixerim. hoc tamen mihi adhuc videtur, prodesse amicis justitiam, inimicis obesse. [SOCR.] Amicos autem utrum tu eos esse dicis, qui unicuique probi videntur, an qui sunt etiamsi non videantur, et inimicos eodem modo? [POL.] Decens quidem est, inquit, amare quos quis probos putet, odisse autem quos improbos. [SOCR.] Nonne igitur in hoc errant homines, ut videantur eis multi probi esse, cum non sint, multi autem contra? [POL.] Errant. [SOCR.] His igitur boni quidem inimici, mali autem amici? [POL.] Valde quidem. [SOCR.] Attamen justum tunc iis improbos quidem juvare, bonos autem lædere? [POL.] Apparet. [SOCR.] Atqui boni justi sunt talesque, ut nihil perpetrent injuste. [POL.] Vera loqueris. [SOCR.] Jam secundum sermonem tuum eos, qui nulla injuria afficiant, justum est lædere. [POL.] Minime, inquit, o Socrates; prava enim hæc oratio videtur. [SOCR.] Injustos ergo, inquam, justum est lædere, justos vero juvare? [POL.] Hanc illa probabiliorem esse apparet. [SOCR.] Multis igitur, o Polemarche, accidet, quotquot in judicandis hominibus erraverunt, ut justum eis sit amicos lædere; improbi enim eis amici sunt; inimicos vero juvare; sunt enim boni. atque ita ipsum contrarium dicemus eorum, quæ dici a Simonide dicebamus. [POL.] Ita prorsus, inquit, evenit. sed retractemus; videmur enim non recte

ἀλλὰ μεταθώμεθα· κινδυνεύομεν γὰρ οὐκ ὀρθῶς τὸν φίλον καὶ ἐχθρὸν θέσθαι. Πῶς θέμενοι, ὦ Πολέμαρχε; Τὸν δοκοῦντα χρηστόν, τοῦτον φίλον εἶναι. Νῦν δὲ πῶς, ἦν δ' ἐγώ, μεταθώμεθα; Τὸν δοκοῦντά τε, ἦ δ' ὅς, καὶ τὸν ὄντα χρηστὸν φίλον· τὸν δὲ δοκοῦντα μέν, ὄντα δὲ μὴ δοκεῖν, ἀλλὰ μὴ εἶναι φίλον· καὶ περὶ τοῦ ἐχθροῦ δὲ ἡ αὐτὴ θέσις. Φίλος μὲν δή, ὡς ἔοικε, τούτῳ τῷ λόγῳ ὁ ἀγαθὸς ἔσται, ἐχθρὸς δὲ ὁ πονηρός. Ναί. Κελεύεις δὴ ἡμᾶς προσθεῖναι τῷ δικαίῳ, ἢ ὡς τὸ πρῶτον ἐλέγομεν, λέγοντες δίκαιον εἶναι τὸν μὲν φίλον εὖ ποιεῖν, τὸν δὲ ἐχθρὸν κακῶς· νῦν πρὸς τούτῳ ὧδε λέγειν, ὅτι ἔστι δίκαιον τὸν μὲν φίλον ἀγαθὸν ὄντα εὖ ποιεῖν, τὸν δ' ἐχθρὸν κακὸν ὄντα βλάπτειν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη· οὕτως ἄν μοι δοκεῖ καλῶς λέγεσθαι. Ἔστιν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, δικαίου ἀνδρὸς βλάπτειν καὶ ὁντινοῦν ἀνθρώπων; Καὶ πάνυ γε, ἔφη· τούς γε πονηρούς τε καὶ ἐχθροὺς δεῖ βλάπτειν. Βλαπτόμενοι δ' ἵπποι βελτίους, ἢ χείρους γίγνονται; Χείρους. Ἆρα εἰς τὴν τῶν κυνῶν ἀρετήν, ἢ εἰς τὴν τῶν ἵππων; Εἰς τὴν τῶν ἵππων. Ἆρ' οὖν καὶ κύνες βλαπτόμενοι χείρους γίγνονται εἰς τὴν τῶν κυνῶν, ἀλλ' οὐκ εἰς τὴν τῶν ἵππων ἀρετήν; Ἀνάγκη. Ἀνθρώπους δέ, ὦ ἑταῖρε, μὴ οὕτω φῶμεν βλαπτομένους εἰς τὴν ἀνθρωπείαν ἀρετὴν χείρους γίγνεσθαι; Πάνυ μὲν οὖν. Ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη οὐκ ἀνθρωπεία ἀρετή; Καὶ τοῦτ' ἀνάγκη. Καὶ τοὺς βλαπτομένους ἄρα, ὦ φίλε, τῶν ἀνθρώπων ἀνάγκη ἀδικωτέρους γίγνεσθαι. Ἔοικεν. Ἆρ' οὖν τῇ μουσικῇ οἱ μουσικοὶ ἀμούσους δύνανται ποιεῖν; Ἀδύνατον. Ἀλλὰ τῇ ἱππικῇ οἱ ἱππικοὶ ἀφίππους; Οὐκ ἔστιν. Ἀλλὰ τῇ δικαιοσύνῃ δὴ οἱ δίκαιοι ἀδίκους; ἢ καὶ ξυλλήβδην ἀρετῇ οἱ ἀγαθοὶ κακούς; Ἀλλὰ ἀδύνατον. Οὐ γὰρ θερμότητος, οἶμαι, ἔργον ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. Ναί. Οὐδὲ ξηρότητος ὑγραίνειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. Πάνυ γε. Οὐδὲ δὴ τοῦ ἀγαθοῦ βλάπτειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. Φαίνεται. Ὁ δέ γε δίκαιος ἀγαθός; Πάνυ γε. Οὐκ ἄρα τοῦ δικαίου βλάπτειν ἔργον, ὦ Πολέμαρχε, οὔτε φίλον οὔτ' ἄλλον οὐδένα, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου, τοῦ ἀδίκου. Παντάπασί μοι δοκεῖς ἀληθῆ λέγειν, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Εἰ ἄρα τὰ ὀφειλόμενα ἑκάστῳ ἀποδιδόναι φησί τις δίκαιον εἶναι, τοῦτο δὲ δὴ νοεῖ αὐτῷ τοῖς μὲν ἐχθροῖς βλάβην ὀφείλεσθαι παρὰ τοῦ δικαίου ἀνδρός, τοῖς δὲ φίλοις ὠφέλειαν, οὐκ ἦν σοφὸς ὁ ταῦτα εἰπών· οὐ γὰρ ἀληθῆ ἔλεγεν· οὐδαμοῦ γὰρ δίκαιον οὐδένα ἡμῖν ἐφάνη ὂν βλάπτειν. Συγχωρῶ, ἦ δ' ὅς. Μαχούμεθα ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, κοινῇ ἐγώ τε καὶ σύ, ἐάν τις αὐτὸ φῇ ἢ Σιμωνίδην ἢ Βίαντα ἢ Πιττακὸν εἰρηκέναι, ἤ τιν' ἄλλον τῶν σοφῶν τε καὶ μακαρίων ἀνδρῶν. Ἔγωγ' οὖν, ἔφη, ἕτοιμός εἰμι κοινωνεῖν τῆς μάχης. Ἀλλ' οἶσθα, ἦν δ' ἐγώ, οὗ μοι δοκεῖ εἶναι τὸ ῥῆμα, τὸ φάναι δίκαιον εἶναι τοὺς μὲν φίλους ὠφελεῖν, τοὺς δ' ἐχθροὺς βλάπτειν; Τίνος; ἔφη. Οἶμαι αὐτὸ Περιάνδρου εἶναι ἢ Περδίκκου ἢ Ξέρξου ἢ Ἰσμηνίου, τοῦ Θηβαίου, ἤ τινος ἄλλου μέγα οἰομένου δύνασθαι πλουσίου ἀνδρός. Ἀληθέστατα, ἔφη, λέ-

amicum inimicumque posuisse. [SOCR.] Quid in hac positione damnas, Polemarche? [POL.] Quod diximus amicum esse eum, qui probus videatur. [SOCR.] Quomodo id in præsentia, inquam, corrigamus? [POL.] Amicum, inquit, dicamus eum, qui probus et videatur et sit; eum vero, qui videatur quidem, sed non sit, videri amicum, non tamen amicum esse; atque eadem ratio de inimico sit. [SOCR.] Amicus igitur, ut videtur, hac ratione bonus erit, inimicus autem malus. [POL.] Prorsus. [SOCR.] Jubes igitur nos addere justo aliquid ad ea, quæ primo dicebamus, justum esse dicentes amico prodesse, inimico nocere: nunc insuper dicere justum esse amicum, qui bonus sit, juvare, inimicum autem, qui malus sit, lædere? [POL.] Sane quidem, inquit; hoc pacto recte mihi dici videtur. [SOCR.] Est igitur, inquam, justi viri aliquem hominum lædere? [POL.] Est sane, inquit: improbos et inimicos lædere necesse est. [SOCR.] Læsi vero equi melioresne, an deteriores fiunt? [POL.] Deteriores. [SOCR.] Ad canum virtutem, an ad equorum? [POL.] Ad equorum. [SOCR.] Nonne et canes læsi deteriores ad canum, non ad equorum virtutem efficiuntur? [POL.] Necessario. [SOCR.] Homines vero, o amice, non item dicamus, si lædantur, deteriores ad humanam virtutem fieri? [POL.] Omnino. [SOCR.] At justitia nonne humana virtus est? [POL.] Est plane. [SOCR.] Itaque homines quoque, o amice, si lædantur, injustiores fieri necesse est. [POL.] Videtur. [SOCR.] Possuntne vero musica musici aliquos musicæ imperitos reddere? [POL.] Nequaquam. [SOCR.] At equitandi arte periti ejus ab equestri peritia alienos? [POL.] Non licet. [SOCR.] At justitia scilicet justi injustos? vel omnino virtute boni malos? [POL.] Certe non possunt. [SOCR.] Non enim caloris, opinor, est frigidum reddere, sed contrarii. [POL.] Sic est. [SOCR.] Neque siccitatis humidum, sed contrarii. [POL.] Valde quidem. [SOCR.] Neque igitur boni lædere est, sed contrarii. [POL.] Videtur. [SOCR.] Justus autem bonus? [POL.] Omnino. [SOCR.] Non igitur justi opus est, o Polemarche, lædere vel amicum vel alium quemquam, sed contrarii, injusti. [POL.] Verissima loqui mihi videris, inquit, o Socrates. [SOCR.] Si quis ergo justum esse dicit debita cuique tribuere, idque ei inimicis ab justo damnum, amicis utilitatem deberi significat, haudquaquam sapiens id dicens erat; neque enim vera dicebat; nusquam enim justum esse quemquam lædere nobis apparuit. [POL.] Fateor, inquit. [SOCR] Pugnabimus itaque, inquam, una ego ac tu, si quis hoc asserat vel Simonidem vel Biantem dixisse vel Pittacum vel aliquem alium sapientum beatorumque virorum. [POL.] Equidem, inquit, pugnare tecum una paratus sum. [SOCR.] Sed nosti, inquam, cujus mihi esse hoc dictum videatur, quo justum prædicatur prodesse amicis, inimicos lædere? [POL.] Cujusnam? inquit. [SOCR.] Periandri esse existimo vel Perdiccæ vel Xerxis vel Ismenii Thebani vel alius cujusdam largiter se posse opinantis divitis viri. [POL.] Verissime, in

γεις. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ τοῦτο ἐφάνη ἡ δικαιοσύνη ὂν οὐδὲ τὸ δίκαιον, τί ἂν ἄλλο τις αὐτὸ φαίη εἶναι;

Καὶ ὁ Θρασύμαχος πολλάκις μὲν καὶ διαλεγομένων b 5 ἡμῶν μεταξὺ ὥρμα ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ λόγου, ἔπειτα ὑπὸ τῶν παρακαθημένων διεκωλύετο, βουλομένων διακοῦσαι τὸν λόγον· ὡς δὲ διεπαυσάμεθα καὶ ἐγὼ ταῦτ' εἶπον, οὐκέτι ἡσυχίαν ἦγεν, ἀλλὰ συστρέψας ἑαυτὸν ὥσπερ θηρίον ἧκεν ἐφ' ἡμᾶς ὡς διαρπασόμενος. καὶ 10 ἐγώ τε καὶ ὁ Πολέμαρχος δείσαντες διεπτοήθημεν· ὁ δ' εἰς τὸ μέσον φθεγξάμενος, Τίς, ἔφη, ὑμᾶς πάλαι φλυαρία c ἔχει, ὦ Σώκρατες; καὶ τί εὐηθίζεσθε πρὸς ἀλλήλους ὑποκατακλινόμενοι ὑμῖν αὐτοῖς; ἀλλ' εἴπερ ὡς ἀληθῶς βούλει εἰδέναι τὸ δίκαιον ὅτι ἐστί, μὴ μόνον ἐρώτα 15 μηδὲ φιλοτιμοῦ ἐλέγχων, ἐπειδάν τίς τι ἀποκρίνηται, ἐγνωκὼς τοῦτο, ὅτι ῥᾷον ἐρωτᾶν, ἢ ἀποκρίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀπόκριναι καὶ εἰπέ, τί φῂς εἶναι τὸ δίκαιον. καὶ ὅπως μοι μὴ ἐρεῖς, ὅτι τὸ δέον ἐστί, μηδ' ὅτι τὸ d ὠφέλιμον, μηδ' ὅτι τὸ λυσιτελοῦν, μηδ' ὅτι τὸ κερδα- 20 λέον, μηδ' ὅτι τὸ ξυμφέρον· ἀλλὰ σαφῶς μοι καὶ ἀκριβῶς λέγε ὅτι ἂν λέγῃς· ὡς ἐγὼ οὐκ ἀποδέξομαι, ἐὰν ὕθλους τοιούτους λέγῃς. Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἐξεπλάγην καὶ προσβλέπων αὐτὸν ἐφοβούμην· καί μοι δοκῶ, εἰ μὴ πρότερος ἑωράκη αὐτόν, ἢ ἐκεῖνος ἐμέ, ἄφωνος ἂν 25 γενέσθαι. νῦν δέ, ἡνίκα ὑπὸ τοῦ λόγου ἤρχετο ἐξαγριαίνεσθαι, προσέβλεψα αὐτὸν πρότερος, ὥστε αὐτῷ e οἷός τ' ἐγενόμην ἀποκρίνασθαι· καὶ εἶπον ὑποτρέμων· ὦ Θρασύμαχε, μὴ χαλεπὸς ἡμῖν ἴσθι. εἰ γὰρ ἐξαμαρτάνομεν ἐν τῇ τῶν λόγων σκέψει ἐγώ τε καὶ ὅδε, 30 εὖ ἴσθι, ὅτι ἄκοντες ἁμαρτάνομεν. μὴ γὰρ δὴ οἴου, εἰ μὲν χρυσίον ἐζητοῦμεν, οὐκ ἄν ποτε ἡμᾶς ἑκόντας εἶναι ὑποκατακλίνεσθαι ἀλλήλοις ἐν τῇ ζητήσει καὶ διαφθείρειν τὴν εὕρεσιν αὐτοῦ, δικαιοσύνην δὲ ζητοῦντας, πρᾶγμα πολλῶν χρυσίων τιμιώτερον, ἔπειθ' οὕτως ἀνοή- 35 τως ὑπείκειν ἀλλήλοις καὶ οὐ σπουδάζειν ὅτι μάλιστα φανῆναι αὐτό. οἴου γε σύ, ὦ φίλε. ἀλλ', οἶμαι, οὐ δυνάμεθα. ἐλεεῖσθαι οὖν ἡμᾶς πολὺ μᾶλλον εἰκός ἐστί 337 που ὑπὸ ὑμῶν τῶν δεινῶν, ἢ χαλεπαίνεσθαι. Καὶ ὃς a ἀκούσας ἀνεκάγχασέ τε μάλα σαρδάνιον καὶ εἶπεν· ὦ 40 Ἡράκλεις, ἔφη, αὕτη ἐκείνη ἡ εἰωθυῖα εἰρωνεία Σωκράτους. καὶ ταῦτ' ἐγὼ ᾔδη τε καὶ τούτοις προὔλεγον, ὅτι σὺ ἀποκρίνασθαι μὲν οὐκ ἐθελήσοις, εἰρωνεύσοιο δὲ καὶ πάντα μᾶλλον ποιήσοις, ἢ ἀποκρίνοιο, εἴ τίς τί σε ἐρωτᾷ. Σοφὸς γὰρ εἶ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Θρασύμαχε· εὖ οὖν 45 ᾔδησθα, ὅτι εἴ τινα ἔροιο, ὁπόσα ἐστὶ τὰ δώδεκα, καὶ ἐρόμενος προείποις αὐτῷ· ὅπως μοι, ὦ ἄνθρωπε, μὴ b ἐρεῖς, ὅτι ἔστι τὰ δώδεκα δὶς ἕξ, μηδ' ὅτι τρὶς τέτταρα, μηδ' ὅτι ἑξάκις δύο, μηδ' ὅτι τετράκις τρία· ὡς οὐκ ἀποδέξομαί σου, ἐὰν τοιαῦτα φλυαρῇς· δῆλον, οἶμαί, 50 σοι ἦν, ὅτι οὐδεὶς ἀποκρίνοιτο τῷ οὕτω πυνθανομένῳ. ἀλλ' εἴ σοι εἶπεν· ὦ Θρασύμαχε, πῶς λέγεις; μὴ ἀποκρίνωμαι ὧν προεῖπες μηδέν; πότερον, ὦ θαυμάσιε, μηδ' εἰ τούτων τι τυγχάνει ὄν, ἀλλ' ἕτερον εἴπω τι τοῦ ἀληθοῦς; ἢ πῶς λέγεις; τί ἂν αὐτῷ εἶπες πρὸς ταῦτα;

quit, dicis. [SOCR.] Esto, inquam; postquam autem ne hoc quidem justitiam esse aut justum apparuit, quid aliud esse id aliquis dixerit?

Atque Thrasymachus sæpius et disputantibus nobis intercipere sermonem contenderat, sed ab assidentibus, qui sermonem usque ad finem audire desiderabant, prohibitus erat; postquam vero finem dicendi fecimus atque ego hæc dixi, non ulterius se continuit, verum se ipsum colligens tamquam fera in nos impetum fecit quasi nos discerpturus. itaque ambo, ego atque Polemarchus, exterriti sumus; ille vero in medium clamans [THRAS.] Quæ vos, inquit, nugæ jamdudum, o Socrates, occupant? quidve invicem stultos agitis vobis ipsis concedentes? quod si re vera nosse cupis justum quid sit, ne interroga solum neve gloriam capta reprehendendo, postquam tibi responsum fuerit, animadvertens facilius esse interrogare, quam respondere, sed tu quoque ipse responde et dic, quid esse justum existimes. neque mihi dicas necessarium esse neque utile neque proficuum neque lucrosum neque conducibile, verum plane et accurate mihi dic quicquid dicas; neque enim admittam, si hujusmodi nugas dixeris. — Hæc ego audiens exterritus sum et ipsum aspectans perhorrui, atque, ut arbitror, nisi prior eum aspexissem, quam ipse me, mutus penitus evasissem. nunc quando oratione exasperari cœpit, respexi ad eum prior, ita ut respondere illi possem, tremebundusque dixi: [SOCR.] O Thrasymache, ne nobis iratus sis. si enim in sermonis investigatione erramus ego et hic, pro certo habeto invitos errare. noli enim putare nos, qui aurum quærentes nunquam sponte nostra concedentes invicem in quæstione inventionem impediremus, tamen justitiam quærentes, hoc est, rem multo auro pretiosiorem, sic stulte invicem concedere ac non omni studio anniti, quo in conspectum prodeat. ne dubita, amice. sed, ut puto, non possumus. quapropter misereri nostri multo magis vos sapientes decet, quam irasci. — Tunc ille hæc audiens cachinnare valde restrictis dentibus et [THRAS.] O Hercules, inquit, hæc illa solita est Socratis ironia. atque hæc ego sciebam et his prædixi fore ut tu respondere quidem nolles, sed ironia utereris et omnia faceres potius, quam interroganti cuiquam responderes. [SOCR.] Sapiens enim, inquam, es, o Thrasymache; noveras igitur, si quem interrogares, quot duodecim essent, interrogansque prædiceres: ne tu mihi dicas duodecim esse bis sex neque ter quatuor neque sexies duo neque quater tria: non enim hujusmodi nugas admittam: noveras, credo, neminem sic interroganti respondere. at si tibi diceret: quomodo, o Thrasymache, dicis? nihil respondeam eorum, quæ prædixisti? ne sic quidem, o mirabilis vir, si est horum aliquid, sed alienum quiddam dicam a vero? an quo pacto dicis? quid tu illi ad hæc responderes? [THRAS.] Scilicet, inquit.

Εἶεν, ἔφη· ὡς δὴ ὅμοιον τοῦτο ἐκείνῳ. Οὐδέν γε κωλύει, c
ἦν δ' ἐγώ. εἰ δ' οὖν καὶ μή ἐστιν ὅμοιον, φαίνεται δὲ
τῷ ἐρωτηθέντι τοιοῦτον, ἧττόν τι αὐτὸν οἴει ἀποκρινεῖ-
σθαι τὸ φαινόμενον ἑαυτῷ, ἐάν τε ἡμεῖς ἀπαγορεύωμεν
5 ἐάν τε μή; Ἄλλο τι οὖν, ἔφη, καὶ σὺ οὕτω ποιήσεις·
ὧν ἐγὼ ἀπεῖπον, τούτων τι ἀποκρινεῖ; Οὐκ ἂν θαυμά-
σαιμι, ἦν δ' ἐγώ· εἴ μοι σκεψαμένῳ οὕτω δόξειεν. Τί
οὖν, ἔφη, ἂν ἐγὼ δείξω ἑτέραν ἀπόκρισιν παρὰ πάσας d
ταύτας περὶ δικαιοσύνης, βελτίω τούτων; τί ἀξιοῖς πα-
10 θεῖν; Τί ἄλλο, ἦν δ' ἐγώ, ἢ ὅπερ προσήκει πάσχειν τῷ
μὴ εἰδότι; προσήκει δέ που μαθεῖν παρὰ τοῦ εἰδότος.
καὶ ἐγὼ οὖν τοῦτο ἀξιῶ παθεῖν. Ἡδὺς γὰρ εἶ, ἔφη.
ἀλλὰ πρὸς τῷ μαθεῖν καὶ ἀπότισον ἀργύριον. Οὐκοῦν
ἐπειδάν μοι γένηται, εἶπον. Ἀλλ' ἔστιν, ἔφη ὁ Γλαύ-
15 κων· ἀλλ' ἕνεκα ἀργυρίου, ὦ Θρασύμαχε, λέγε· πάντες
γὰρ ἡμεῖς Σωκράτει εἰσοίσομεν. Πάνυ γε, οἶμαι, ἦ
δ' ὅς· ἵνα Σωκράτης τὸ εἰωθὸς διαπράξηται· αὐτὸς μὲν e
μὴ ἀποκρίνηται, ἄλλου δ' ἀποκρινομένου λαμβάνῃ
λόγον καὶ ἐλέγχῃ. Πῶς γὰρ ἄν, ἔφην ἐγώ, ὦ βέλτιστε,
20 τις ἀποκρίναιτο πρῶτον μὲν μὴ εἰδὼς μηδὲ φάσκων
εἰδέναι, ἔπειτα, εἴ τι καὶ οἴεται περὶ τούτων, ἀπειρη-
μένον αὐτῷ εἴη, ὅπως μηδὲν ἐρεῖ ὧν ἡγεῖται, ὑπ' ἀνδρὸς
οὐ φαύλου; ἀλλὰ σὲ δὴ μᾶλλον εἰκὸς λέγειν. σὺ γὰρ
338 δὴ φῂς εἰδέναι καὶ ἔχειν εἰπεῖν. μὴ οὖν ἄλλως ποίει, a
25 ἀλλ' ἐμοί τε χαρίζου ἀποκρινόμενος καὶ μὴ φθονήσῃς
καὶ Γλαύκωνα τόνδε διδάξαι καὶ τοὺς ἄλλους.

Εἰπόντος δ' ἐμοῦ ταῦτα ὅ τε Γλαύκων καὶ οἱ ἄλλοι
ἐδέοντο αὐτοῦ μὴ ἄλλως ποιεῖν. καὶ ὁ Θρασύμαχος
φανερὸς μὲν ἦν ἐπιθυμῶν εἰπεῖν, ἵν' εὐδοκιμήσειεν,
30 ἡγούμενος ἔχειν ἀπόκρισιν παγκάλην, προσεποιεῖτο δὲ
φιλονεικεῖν πρὸς τὸ ἐμὲ εἶναι τὸν ἀποκρινόμενον· τε-
λευτῶν δὲ ξυνεχώρησε κἄπειτα, Αὕτη δή, ἔφη, ἡ Σω- b
κράτους σοφία, αὐτὸν μὲν μὴ ἐθέλειν διδάσκειν, παρὰ
δὲ τῶν ἄλλων περιιόντα μανθάνειν καὶ τούτων μηδὲ
35 χάριν ἀποδιδόναι. Ὅτι μέν, ἦν δ' ἐγώ, μανθάνω παρὰ
τῶν ἄλλων, ἀληθῆ εἶπες, ὦ Θρασύμαχε· ὅτι δὲ οὔ με
φῂς χάριν ἐκτίνειν, ψεύδει. ἐκτίνω γὰρ ὅσην δύναμαι·
δύναμαι δὲ ἐπαινεῖν μόνον· χρήματα γὰρ οὐκ ἔχω. ὡς
δὲ προθύμως τοῦτο δρῶ, ἐάν τίς μοι δοκῇ εὖ λέγειν, εὖ
40 εἴσει αὐτίκα δὴ μάλα, ἐπειδὰν ἀποκρίνῃ· οἶμαι γὰρ
σε εὖ ἐρεῖν. Ἄκουε δή, ἦ δ' ὅς. φημὶ γὰρ ἐγὼ εἶναι c
τὸ δίκαιον οὐκ ἄλλο τι, ἢ τὸ τοῦ κρείττονος ξυμφέρον.
ἀλλὰ τί οὐκ ἐπαινεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐθελήσεις. Ἐὰν μάθω
γε πρῶτον, ἔφην, τί λέγεις· νῦν γὰρ οὔπω οἶδα. τὸ τοῦ
45 κρείττονος φῂς ξυμφέρον δίκαιον εἶναι. καὶ τοῦτο, ὦ
Θρασύμαχε, τί ποτε λέγεις; οὐ γάρ που τό γε τοιόνδε
φῄς· εἰ Πουλυδάμας ἡμῶν κρείττων, ὁ παγκρατιαστής,
καὶ αὐτῷ ξυμφέρει τὰ βόεια κρέα πρὸς τὸ σῶμα, τοῦτο
τὸ σιτίον εἶναι καὶ ἡμῖν, τοῖς ἥττοσιν ἐκείνου, ξυμφέρον d
50 ἅμα καὶ δίκαιον. Βδελυρὸς γὰρ εἶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες,
καὶ ταύτῃ ὑπολαμβάνεις, ᾗ ἂν κακουργήσαις μάλιστα
τὸν λόγον. Οὐδαμῶς, ὦ ἄριστε, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλὰ σα-
φέστερον εἰπέ, τί λέγεις. Εἶτ' οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι τῶν
πόλεων αἱ μὲν τυραννοῦνται, αἱ δὲ δημοκρατοῦνται, αἱ δὲ

admodum simile hoc illi. [SOCR.] Nihil, inquam, prohibet sed ut simile non sit, si tamen interrogato simile videtur, putasne illum minus hoc, quod ipsi videbitur, responsurum, sive nos interdicamus sive non? [THRAS.] Num igitur, inquit, tu quoque sic facies : aliquid eorum, quæ interdixeram, respondebis? [SOCR.] Non mirarer, inquam : si inquirenti mihi sic videretur. [THRAS.] Quid igitur, inquit, si ego aliam responsionem de justitia demonstravero præter omnes istas, istisque meliorem? qua te pœna dignum putabis? [SOCR.] Quanam alia, inquam, nisi ea, quæ convenit ignoranti? convenit autem ut a sciente discat: et ego igitur hac me dignum existimo. [THRAS.] Suavis enim es, inquit. verum præter hoc, quod disces, etiam pecuniam depende. [SOCR.] Videlicet, inquam, ubi aderit. [GL.] Adest, inquit Glauco : pecuniæ causa dicas licet, Thrasymache: nos omnes pro Socrate conferemus. [THRAS.] Sane, credo, inquit : ut suam Socrates consuetudinem servet, ipse nihil respondeat, sed alius respondentis orationem sumat et redarguat. [SOCR.] Quonam pacto, inquam, vir optime, respondere quis possit, primo quidem qui neque sciat neque scire se prædicet, deinde si quid de his existimet, tamen a viro non mediocris auctoritatis prohibitus sit, quæ existimat, dicere? sed te magis æquum est dicere; tu enim profiteris scire et posse dicere. itaque ne aliter fac, sed gere et mihi morem neque invideas et Glauconem istum et reliquos docere.

Hæc ego cum dixissem, et Glauco et reliqui hoc idem ipsum orabant. eratque manifestum Thrasymachum cupiditate dicendi affici, ut laudem ferret; arbitrabatur enim habere optimam responsionem; verum contendere simulabat, ut ego responderem; tandem vero concessit atque [THRAS.] Hæc igitur, inquit, Socratis est sapientia, ipsum quidem nolle docere, sed circumeuntem ab aliis discere eorumque ne gratiam quidem referre. [SOCR.] Quod me, inquam, ab aliis discere dicis, vere dicis, o Thrasymache; quod autem gratiam me persolvere negas, mentiris. persolvo enim quantam possum; possum autem laudare tantum; pecuniam enim non habeo. quam vero lubenter istud faciam, si quis mihi bene dicere videatur, intelliges mox, cum responderis; existimo enim te bene dicturum. [THRAS.] Audi igitur, inquit ille. affirmo equidem justum nihil aliud esse, nisi quod potentiori conducit. sed cur non laudas? at noles. [SOCR.] Si prius, inquam, didicero, quid dicas; nunc enim nondum novi. dicis justum esse quod potentiori conducat. et qua tandem mente id dicis, Thrasymache? neque enim tale quid dicis : si Polydamas, pugil itemque luctator, nobis potentior sit, et illi conducat bubula caro ad corpus, hunc cibum esse et nobis illo debilioribus conducibilem simul et justum. [THRAS.] Scelestus enim es, inquit, o Socrates, atque hac accipis dicta, qua maxime nocere iis possis. [SOCR.] Non est ita, vir optime, inquam; sed tu planius hoc enarra. [THRAS.] Ignoras igitur, inquit, civitatum alias a tyrannis, alias a populo, alias ab optimatibus gubernari? [SOCR.]

ἀριστοκρατοῦνται; Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκοῦν τοῦτο κρατεῖ ἐν ἑκάστῃ πόλει, τὸ ἄρχον; Πάνυ γε. Τίθεται δέ γε τοὺς νόμους ἑκάστη ἡ ἀρχὴ πρὸς τὸ αὑτῇ ξυμφέρον, δημοκρα- e τία μὲν δημοκρατικούς, τυραννὶς δὲ τυραννικούς, καὶ αἱ 5 ἄλλαι οὕτω· θέμεναι δὲ ἀπέφηναν τοῦτο δίκαιον τοῖς ἀρχομένοις εἶναι, τὸ σφίσι ξυμφέρον, καὶ τὸν τούτου ἐκβαίνοντα κολάζουσιν ὡς παρανομοῦντά τε καὶ ἀδικοῦντα. 339τοῦτ' οὖν ἐστίν, ὦ βέλτιστε, ὃ λέγω, ἐν ἁπάσαις ταῖς a πόλεσι ταὐτὸν εἶναι δίκαιον, τὸ τῆς καθεστηκυίας ἀρχῆς 10 ξυμφέρον. αὕτη δέ που κρατεῖ· ὥστε ξυμβαίνει τῷ ὀρθῶς λογιζομένῳ πανταχοῦ εἶναι τὸ αὐτὸ δίκαιον, τὸ τοῦ κρείττονος ξυμφέρον. Νῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἔμαθον ὃ λέγεις· εἰ δὲ ἀληθὲς, ἢ μή, πειράσομαι μαθεῖν. τὸ ξυμφέρον μὲν οὖν, ὦ Θρασύμαχε, καὶ σὺ ἀπεκρίνω δίκαιον εἶναι, 15 καίτοι ἔμοιγε ἀπηγόρευες, ὅπως μὴ τοῦτο ἀποκρινοίμην· πρόσεστι δὲ δὴ αὐτόθι τὸ τοῦ κρείττονος. Σμικρά γε b ἴσως, ἔφη, προσθήκη. Οὔπω δῆλον οὐδ' εἰ μεγάλη· ἀλλ' ὅτι μὲν τοῦτο σκεπτέον εἰ ἀληθῆ λέγεις, δῆλον. ἐπειδὴ γὰρ ξυμφέρον γέ τι εἶναι καὶ ἐγὼ ὁμολογῶ τὸ 20 δίκαιον, σὺ δὲ προστίθης καὶ αὐτὸ φῂς εἶναι τὸ τοῦ κρείττονος, ἐγὼ δὲ ἀγνοῶ, σκεπτέον δή. Σκόπει, ἔφη. Ταῦτ' ἔσται, ἦν δ' ἐγώ. καί μοι εἰπέ· οὐ καὶ πείθεσθαι μέντοι τοῖς ἄρχουσι δίκαιον φῂς εἶναι; Ἔγωγε. Πότερον δὲ ἀναμάρτητοί εἰσιν οἱ ἄρχοντες ἐν ταῖς πό- c 25 λεσιν ἑκάσταις, ἤ οἷοί τι καὶ ἁμαρτεῖν; Πάντως που, ἔφη, οἷοί τι καὶ ἁμαρτεῖν. Οὐκοῦν ἐπιχειροῦντες νόμους τιθέναι τοὺς μὲν ὀρθῶς τιθέασι, τοὺς δέ τινας οὐκ ὀρθῶς; Οἶμαι ἔγωγε. Τὸ δὲ ὀρθῶς ἄρα τὸ τὰ ξυμφέροντά ἐστι τίθεσθαι ἑαυτοῖς, τὸ δὲ μὴ ὀρθῶς ἀξύμφορα; ἢ πῶς 30 λέγεις; Οὕτως. Ἃ δ' ἂν θῶνται, ποιητέον τοῖς ἀρχομένοις, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ δίκαιον; Πῶς γὰρ οὔ; Οὐ μόνον ἄρα δίκαιόν ἐστι κατὰ τὸν σὸν λόγον τὸ τοῦ d κρείττονος ξυμφέρον ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον, τὸ μὴ ξυμφέρον. Τί λέγεις σύ; ἔφη. Ἃ σὺ λέγεις, ἔμοιγε δοκῶ. 35 σκοπῶμεν δὲ βέλτιον. οὐχ ὡμολόγηται τοὺς ἄρχοντας τοῖς ἀρχομένοις προστάττοντας ποιεῖν ἄττα ἐνίοτε διαμαρτάνειν τοῦ ἑαυτοῖς βελτίστου, ἃ δ' ἂν προστάττωσιν οἱ ἄρχοντες, δίκαιον εἶναι τοῖς ἀρχομένοις ποιεῖν; ταῦτ' οὐχ ὡμολόγηται; Οἶμαι ἔγωγε, ἔφη. Οἴου τοίνυν, ἦν 40 δ' ἐγώ, καὶ τὸ ἀξύμφορα ποιεῖν τοῖς ἄρχουσί τε καὶ e κρείττοσι δίκαιον εἶναι ὡμολογῆσθαί σοι, ὅταν οἱ μὲν ἄρχοντες ἄκοντες κακὰ αὑτοῖς προστάττωσι, τοῖς δὲ δίκαιον εἶναι φῂς ταῦτα ποιεῖν, ἃ ἐκεῖνοι προσέταξαν· ἆρα τότε, ὦ σοφώτατε Θρασύμαχε, οὐκ ἀναγκαῖον 45 συμβαίνειν αὐτὸ οὑτωσί, δίκαιον εἶναι ποιεῖν τοὐναντίον, ἢ ὃ σὺ λέγεις; τὸ γὰρ τοῦ κρείττονος ἀξύμφορον δήπου 340προστάττεται τοῖς ἥττοσι ποιεῖν. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, a ὦ Σώκρατες, ὁ Πολέμαρχος, σαφέστατά γε. Ἐὰν σύ γ', ἔφη, αὐτῷ μαρτυρήσῃς, ὁ Κλειτοφῶν ὑπολαβών. 50 Καὶ τί, ἔφη, δεῖται μάρτυρος; αὐτὸς γὰρ Θρασύμαχος ὁμολογεῖ τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐνίοτε ἑαυτοῖς κακὰ προστάττειν, τοῖς δὲ ἀρχομένοις δίκαιον εἶναι ταῦτα ποιεῖν. Τὸ γὰρ τὰ κελευόμενα ποιεῖν, ὦ Πολέμαρχε, ὑπὸ τῶν ἀρχόντων δίκαιον εἶναι ἔθετο Θρασύμαχος. Καὶ γὰρ

Novi equidem. [THRAS.] Nonne hoc in quavis civitate plurimum potest, quod imperat? [SOCR.] Haud dubie. [THRAS.] Fert autem leges principatus quisque ad suam utilitatem, popularis quidem gubernatio populares, tyrannica vero tyrannicas, et reliquæ item : positis autem hoc justum esse ostendunt his, qui subjecti sunt, quod ipsis conducit, atque hoc transgredientem puniunt tamquam contra leges agentem et injustum. hoc igitur est, vir optime, quod dico, in cunctis civitatibus idem esse justum, quod constituto principatui conducat. is autem plurimum potest; quare consequitur recte colligenti ubique idem esse justum, quod potentiori conducat. [SOCR.] Nunc, inquam, quid dicas, cognovi; verumne autem sit, an non, tentabo cognoscere. conducibile quidem et tu respondisti justum esse, Thrasymache, quamquam mihi ne id responderem, interdixeras. accessit autem eo quod dictum est potentiori. [THRAS.] Exigua forsitan, inquit, accessio. [SOCR.] Necdum magnane sit manifestum : sed quærendum esse, an vera dicas, manifestum est. cum enim justum esse conducibile quid et ego fatear, tu vero additamento facto potentiori conducibile dicas, ego autem ignorem, quærendum erit. [THRAS.] Quære, inquit. [SOCR.] Fiet, inquam. ac mihi dicas : nonne etiam parere dominantibus justum esse asseris? [THRAS.] Equidem. [SOCR.] Utrum vero qui imperant in civitatibus singulis sine errore sunt, an possunt etiam errare? [THRAS.] Omnino, inquit, etiam errare possunt. [SOCR.] Nonne igitur cum leges ferre aggrediuntur, partim recte ferunt, partim vero non recte? [THRAS.] Sic existimo. [SOCR.] Recte autem ferunt, cum sibi conducibilia statuunt, non recte, cum contra? an quomodo dicis? [THRAS.] Ita. [SOCR.] Quæ vero statuerint, facienda sunt ab his, qui subjecti sunt, atque id est justum? [THRAS.] Quidni? [SOCR.] Non solum ergo secundum sermonem tuum justum est id facere, quod conduci' potentiori, sed contra quoque quod obsit. [THRAS.] Quid ais tu? inquit. [SOCR.] Quod tu, ut mihi quidem videor. verum diligentius inquiramus. nonne convenit inter nos principes nonnunquam facienda imperantes subjectis ab eo, quod ipsis optimum, aberrare, quæcunque vero imperent principes, justum esse ut subjecti faciant? nonne hæc inter nos convenere? [THRAS.] Puto equidem, inquit. [SOCR.] Putato igitur, inquam, non conducibilia quoque principibus et potentioribus facere justum esse abs te esse concessum, quando principes ea, quæ ipsis mala sunt, inviti imperant, tu autem justum his esse affirmas hæc facere, quæ ab illis imperata sunt. nonne tunc, o sapientissime Thrasymache, necessario consequitur justum esse contrarium facere ejus, quod tu dicis? quod enim potentiori non conducibile est, subjectis faciendum imperatur. Hic Polemarchus [POL.] Per Jovem, inquit, manifestissima hæc sunt, o Socrates. Tunc Clitophon [CLIT.] Ita prorsus, inquit, si tu testis accesseris. [POL.] Quid opus est, inquit, testibus? ipse enim Thrasymachus fatetur principes nonnunquam, quæ ipsis mala sint, imperare, subjectis autem ea facere justum esse. [CLIT.] Nam facere quæ imperentur, o Polemarche, a principibus, justum esse posuit Thrasymachus. [POL.] Etenim potentiori, o Clitophon,

τὸ τοῦ κρείττονος, ὦ Κλειτοφῶν, συμφέρον δίκαιον εἶναι ἔθετο. ταῦτα δὲ ἀμφότερα θέμενος ὡμολόγησεν αὖ ἐνίοτε τοὺς κρείττους τὰ αὑτοῖς ἀξύμφορα κελεύειν τοὺς ἥττους τε καὶ ἀρχομένους ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτων τῶν ὁμολογιῶν οὐδὲν μᾶλλον τὸ τοῦ κρείττονος ξυμφέρον δίκαιον ἂν εἴη, ἢ τὸ μὴ ξυμφέρον. Ἀλλ', ἔφη ὁ Κλειτοφῶν, τὸ τοῦ κρείττονος ξυμφέρον ἔλεγεν ὃ ἡγοῖτο ὁ κρείττων αὑτῷ ξυμφέρειν· τοῦτο ποιητέον εἶναι τῷ ἥττονι· καὶ τὸ δίκαιον τοῦτο ἐτίθετο. Ἀλλ' οὐχ οὕτως, ἦ δ' ὅς, ὁ Πολέμαρχος, ἐλέγετο. Οὐδέν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Πολέμαρχε, διαφέρει· ἀλλ' εἰ νῦν οὕτω λέγει Θρασύμαχος, οὕτως αὐτοῦ ἀποδεχώμεθα. καί μοι εἰπέ, ὦ Θρασύμαχε· τοῦτο ἦν ὃ ἐβούλου λέγειν τὸ δίκαιον, τὸ τοῦ κρείττονος ξυμφέρον δοκοῦν εἶναι τῷ κρείττονι, ἐάν τε ξυμφέρῃ ἐάν τε μή; οὕτω σε φῶμεν λέγειν; Ἥκιστά γε, ἔφη· ἀλλὰ κρείττω με οἴει καλεῖν τὸν ἐξαμαρτάνοντα, ὅταν ἐξαμαρτάνῃ; Ἔγωγε, εἶπον, ᾤμην σε τοῦτο λέγειν, ὅτε τοὺς ἄρχοντας ὡμολόγεις οὐκ ἀναμαρτήτους εἶναι, ἀλλά τι καὶ ἐξαμαρτάνειν. Συκοφάντης γὰρ εἶ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐν τοῖς λόγοις· ἐπεὶ αὐτίκα ἰατρὸν καλεῖς σὺ τὸν ἐξαμαρτάνοντα περὶ τοὺς κάμνοντας κατ' αὐτὸ τοῦτο, ὃ ἐξαμαρτάνει, ἢ λογιστικόν, ὃς ἂν ἐν λογισμῷ ἁμαρτάνῃ, τότε, ὅταν ἁμαρτάνῃ, κατὰ ταύτην τὴν ἁμαρτίαν; ἀλλ', οἶμαι, λέγομεν τῷ ῥήματι οὕτως, ὅτι ὁ ἰατρὸς ἐξήμαρτε, καὶ ὁ λογιστὴς ἐξήμαρτε, καὶ ὁ γραμματιστής· τὸ δ', οἶμαι, ἕκαστος τούτων καθόσον τοῦτ' ἔστιν, ὃ προσαγορεύομεν αὐτόν, οὐδέποτε ἁμαρτάνει. ὥστε κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἀκριβολογεῖ, οὐδεὶς τῶν δημιουργῶν ἁμαρτάνει· ἐπιλιπούσης γὰρ ἐπιστήμης ὁ ἁμαρτάνων ἁμαρτάνει, ἐν ᾧ οὐκ ἔστι δημιουργός. ὥστε δημιουργὸς ἢ σοφὸς ἢ ἄρχων οὐδεὶς ἁμαρτάνει τότε, ὅταν ἄρχων ᾖ. ἀλλὰ πᾶς γ' ἂν εἴποι, ὅτι ὁ ἰατρὸς ἥμαρτε, καὶ ὁ ἄρχων ἥμαρτε. τοιοῦτον οὖν δή σοι καὶ ἐμὲ ὑπόλαβε νῦν δὴ ἀποκρίνεσθαι. τὸ δὲ ἀκριβέστατον ἐκεῖνο τυγχάνει ὂν τὸν ἄρχοντα, καθόσον ἄρχων ἐστί, μὴ ἁμαρτάνειν, μὴ ἁμαρτάνοντα δὲ τὸ αὑτῷ βέλτιστον τίθεσθαι, τοῦτο δὲ τῷ ἀρχομένῳ ποιητέον. ὥστε ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, δίκαιον λέγω, τὸ τοῦ κρείττονος ποιεῖν ξυμφέρον. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Θρασύμαχε· δοκῶ σοι συκοφαντεῖν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οἴει γάρ μ' ἐξ ἐπιβουλῆς ἐν τοῖς λόγοις κακουργοῦντά σε ἐρέσθαι ὡς ἠρόμην; Εὖ μὲν οὖν οἶδα, ἔφη· καὶ οὐδέν γέ σοι πλέον ἔσται· οὔτε γὰρ ἄν με λάθοις κακουργῶν οὔτε μὴ λαθὼν βιάσασθαι τῷ λόγῳ δύναιο. Οὐδέ γ' ἂν ἐπιχειρήσαιμι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ μακάριε. ἀλλ' ἵνα μὴ αὖθις ἡμῖν τοιοῦτον ἐγγένηται, διόρισαι, ποτέρως λέγεις τὸν ἄρχοντά τε καὶ τὸν κρείττονα, τὸν ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἢ τὸν ἀκριβεῖ λόγῳ, ὃ νῦν δὴ ἔλεγες, οὗ τὸ ξυμφέρον κρείττονος ὄντος δίκαιον ἔσται τῷ ἥττονι ποιεῖν. Τὸν τῷ ἀκριβεστάτῳ, ἔφη, λόγῳ ἄρχοντα ὄντα. πρὸς ταῦτα κακούργει καὶ συκοφάντει, εἴ τι δύνασαι· οὐδέν σου παρίεμαι. ἀλλ' οὐ μὴ οἷός τ' ᾖς. Οἴει γὰρ ἄν με, εἶπον, οὕτω μανῆναι, ὥστε ξυρεῖν ἐπιχειρεῖν λέοντα καὶ

conducibile justum esse posuit. his autem utrisque positis concessit rursus quandoque potentiores quæ ipsis conducibilia non sint, inferioribus et subjectis facienda imperare. secundum has vero concessiones non magis quod potentiori conducibile, quam quod non conducibile, justum erit. [CLIT.] At, inquit Clitophon, potentiori conducibile vocabat id, quod sibi conducere potentior existimaret: id faciendum esse inferiori: atque id justum esse ponebat. [POL.] At non ita, inquit Polemarchus, dicebatur. [SOCR.] Nihil, inquam, refert, o Polemarche: quod si nunc ita dicit Thrasymachus, ita dictum accipiamus. et dic mihi, Thrasymache, hocne est quod justum dicere volebas, quod potentiori conducibile esse videatur potentiori, sive conducat sive minus? Itane te dicere statuamus? [THRAS.] Minime vero, inquit; sed potentiorem tu putas me errantem vocare, cum erret? [SOCR.] Existimabam, inquam, te sic dicere, cum principes non esse extra errorem, sed errare etiam quandoque fatebaris. [THRAS.] Calumniator enim es, inquit, Socrates, in sermonibus; nam verbi caussa medicumne tu eum, qui circa ægrotantes errat, appellas quatenus errat, aut ratiocinatorem qui in ratiocinatione errat, tum, cum errat, secundum hunc errorem? sed , ut existimo, ita loqui consuevimus, medicum erravisse et ratiocinatorem erravisse et grammaticum; sed re vera, opinor, unusquisque istorum, quatenus est id, quod eum appellamus, nunquam errat. quare secundum exactam rationem, quando et tu ad vivum resecas, nullus artifex errat; quisquis enim errat, destitutus scientia errat, in quo non est artifex. quapropter artifex vel sapiens vel princeps nullus errat tum, cum princeps est, sed quivis dicat medicum errasse et principem errasse. hujus modi igitur aliquid me quoque respondisse modo tibi existimato. exactissimum vero illud est, principem quatenus princeps est, non errare, non errantem autem, quod optimum ipsi est, imperare, hoc autem ei, qui sub imperio ejus est, faciendum esse. quamobrem quod a principio dicebam, justum esse aio, quod potentiori conducat, facere. [SOCR.] Esto, inquam, o Thrasymache: videor tibi calumniari? [THRAS.] Maxime, inquit. [SOCR.] Putas enim me ex insidiis, ut tibi noceam in disputatione, te interrogare ut interrogabam? [THRAS.] Probe, inquit , novi; et certe nihil proficies; neque enim latenter mihi nocere neque si non lateris, vim inferre verbis poteris. [SOCR.] Neque ego certe aggrediar, inquam, o beate. sed ne quid tale rursus nobis accidat, definias, utro modo principem et potentiorem dicas, eum, qui vulgo solet dici, an istum secundum exactam rationem, quod paulo ante dicebas, cui utpote potentiori conducibile quod sit, id debiliori justum sit facere. [THRAS.] Eum, qui exactissima, inquit, ratione princeps est. ad hæc noce et calumniare, si quid potes: nihil te deprecor. at non vereor, ne possis. [SOCR.] Putas enim me, inquam, adeo furere, ut leonem tondere audeam et

συκοφαντεῖν Θρασύμαχον; Νῦν γοῦν, ἔφη, ἐπεχείρησας
οὐδὲν ὢν καὶ ταῦτα. Ἅδην, ἦν δ' ἐγώ, τῶν τοιούτων.
ἀλλ' εἰπέ μοι· ὁ τῷ ἀκριβεῖ λόγῳ ἰατρός, ὃν ἄρτι ἔλεγες,
πότερον χρηματιστής ἐστιν, ἢ τῶν καμνόντων θερα-
5 πευτής; καὶ λέγε τὸν τῷ ὄντι ἰατρὸν ὄντα. Τῶν κα-
μνόντων, ἔφη, θεραπευτής. Τί δὲ κυβερνήτης; ὁ ὀρθῶς
κυβερνήτης ναυτῶν ἄρχων ἐστίν, ἢ ναύτης; Ναυτῶν
ἄρχων. Οὐδέν, οἶμαι, τοῦτο ὑπολογιστέον, ὅτι πλεῖ d
ἐν τῇ νηΐ, οὐδ' ἔστι κλητέος ναύτης· οὐ γὰρ κατὰ τὸ
10 πλεῖν κυβερνήτης καλεῖται, ἀλλὰ κατὰ τὴν τέχνην
καὶ τὴν τῶν ναυτῶν ἀρχήν. Ἀληθῆ, ἔφη. Οὐκοῦν
ἑκάστῳ τούτων ἔστι τι ξυμφέρον; Πάνυ γε. Οὐ καὶ
ἡ τέχνη, ἦν δ' ἐγώ, ἐπὶ τούτῳ πέφυκεν, ἐπὶ τῷ τὸ
ξυμφέρον ἑκάστῳ ζητεῖν τε καὶ ἐκπορίζειν; Ἐπὶ τούτῳ,
15 ἔφη. Ἆρ' οὖν καὶ ἑκάστῃ τῶν τεχνῶν ἔστι τι ξυμφέρον
ἄλλο [οὗ προσδεῖται], ἢ [ἐξαρκεῖ ἑκάστη αὐτὴ αὑτῇ,
ὥστε] ὅτι μάλιστα τελέαν εἶναι; Πῶς τοῦτο ἐρωτᾷς; e
Ὥσπερ, ἔφην ἐγώ, εἴ με ἔροιο, εἰ ἐξαρκεῖ σώματι εἶναι
σώματι ἢ προσδεῖταί τινος, εἴποιμ' ἄν, ὅτι παντάπασι
20 μὲν οὖν προσδεῖται· διὰ ταῦτα καὶ ἡ τέχνη ἐστὶν ἡ ἰα-
τρικὴ νῦν εὑρημένη, ὅτι σῶμά ἐστι πονηρὸν καὶ οὐκ
ἐξαρκεῖ αὐτῷ τοιούτῳ εἶναι· τούτῳ οὖν ὅπως ἐκπορίζῃ τὰ
ξυμφέροντα, ἐπὶ τούτῳ παρεσκευάσθη ἡ τέχνη. ἢ ὀρθῶς
342 σοι δοκῶ, ἔφην, ἂν εἰπεῖν οὕτω λέγων, ἢ οὔ; Ὀρθῶς, ἔφη.
25 Τί δὲ δή; αὐτὴ ἡ ἰατρική ἐστι πονηρά, ἢ ἄλλη τις τέχνη a
ἔσθ' ὅτι προσδεῖταί τινος ἀρετῆς, ὥσπερ ὀφθαλμοὶ ὄψεως
καὶ ὦτα ἀκοῆς, καὶ διὰ ταῦτα ἐπ' αὐτοῖς δεῖ τινὸς τέ-
χνης τῆς τὸ ξυμφέρον εἰς ταῦτα σκεψομένης τε καὶ
ἐκποριζούσης; ἆρα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τέχνῃ ἔνι τις πονη-
30 ρία, καὶ δεῖ ἑκάστῃ τέχνῃ ἄλλης τέχνης, ἥτις αὐτῇ τὸ
ξυμφέρον σκέψεται, καὶ τῇ σκοπουμένῃ ἑτέρας αὖ
τοιαύτης, καὶ τοῦτ' ἔστιν ἀπέραντον; ἢ αὐτὴ αὑτῇ τὸ
ξυμφέρον σκέψεται; ἢ οὔτε αὑτῆς οὔτε ἄλλης προσδεῖται b
ἐπὶ τὴν αὑτῆς πονηρίαν τὸ ξυμφέρον σκοπεῖν· οὔτε γὰρ
35 πονηρία οὔτε ἁμαρτία οὐδεμία οὐδεμιᾷ τέχνῃ πάρεστιν,
οὐδὲ προσήκει τέχνῃ ἄλλῳ τὸ ξυμφέρον ζητεῖν, ἢ ἐκείνῳ,
οὗ τέχνη ἐστίν, αὐτὴ δὲ ἀβλαβὴς καὶ ἀκέραιός ἐστιν
ὀρθὴ οὖσα, ἕωσπερ ἂν ᾖ ἑκάστη ἀκριβὴς ὅλη ἥπερ ἐστί;
καὶ σκόπει ἐκείνῳ τῷ ἀκριβεῖ λόγῳ· οὕτως, ἢ ἄλλως
40 ἔχει; Οὕτως, ἔφη, φαίνεται. Οὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγώ,
ἰατρικὴ ἰατρικῇ τὸ ξυμφέρον σκοπεῖ, ἀλλὰ σώματι. c
Ναί, ἔφη. Οὐδὲ ἱππικὴ ἱππικῇ, ἀλλ' ἵπποις, οὐδὲ ἄλλη
τέχνη οὐδεμία ἑαυτῇ, οὐδὲ γὰρ προσδεῖται, ἀλλ' ἐκείνῳ,
οὗ τέχνη ἐστίν. Φαίνεται, ἔφη, οὕτως. Ἀλλὰ μήν, ὦ
45 Θρασύμαχε, ἄρχουσί γε αἱ τέχναι καὶ κρατοῦσιν ἐκεί-
νου, οὗπέρ εἰσι τέχναι. Συνεχώρησεν ἐνταῦθα καὶ
μάλα μόγις. Οὐκ ἄρα ἐπιστήμη γε οὐδεμία τὸ τοῦ
κρείττονος ξυμφέρον σκοπεῖ οὐδ' ἐπιτάττει, ἀλλὰ τὸ τοῦ
ἥττονός τε καὶ ἀρχομένου ὑπὸ ἑαυτῆς. Ξυνωμολόγησε d
50 μὲν καὶ ταῦτα τελευτῶν, ἐπεχείρει δὲ περὶ αὐτὰ μάχε-
σθαι. ἐπειδὴ δὲ ὡμολόγησεν, Ἄλλο τι οὖν, ἦν δ' ἐγώ,
οὐδὲ ἰατρὸς οὐδείς, καθόσον ἰατρός, τὸ τῷ ἰατρῷ ξυμ-
φέρον σκοπεῖ οὐδ' ἐπιτάττει, ἀλλὰ τὸ τῷ κάμνοντι;
ὡμολόγηται γὰρ ὁ ἀκριβὴς ἰατρὸς σωμάτων εἶναι ἄρ-

calumniari Thrasymachum? [THRAS.] Nunc certe, inquit, aggressus es, cum etiam in his nihili sis. [SOCR.] Affatim, inquam, istorum est. sed mihi dicito: qui exacta ratione est medicus, quem modo dicebas, utrum pecuniarum conquisitor, an ægrotantium est curator? atque de eo dicas, qui re vera sit medicus. [THRAS.] Ægrotorum, inquit, curator. [SOCR.] Quid autem gubernator? qui recte dicatur gubernator, nautarum princeps est, an nauta? [THRAS.] Nautarum princeps. [SOCR.] Nihili, opinor, hoc faciendum, quod in navi navigat, neque nauta vocandus; non enim propter navigationem gubernator appellatur, sed propter artem nautarumque principatum. [THRAS.] Vera loqueris, inquit. [SOCR.] Nonne istorum cuique aliquid conducibile est? [THRAS.] Est prorsus. [SOCR.] Nonne etiam ars, inquam, natura sua eo spectat, ut quod conducat cuique, investiget atque præbeat? [THRAS.] Ita, inquit. [SOCR.] Numquid arti quoque unicuique est aliquid aliud conducibile, quo insuper egeat, an quæque ipsa sibi sufficit, ut sit quam maxime absoluta? [THRAS.] Quomodo istud interrogas? [SOCR.] Quemadmodum, inquam, si me rogares, num corpori satis sit esse corpus, an cujuspiam alterius rei indigeat, responderem omnino indigere; et propter hoc ars quidem medicinæ nunc inventa est, quoniam corpus pravum est neque satis habet tale esse; ut ergo huic conducibilia afferat, ideo ars est comparata. recte, inquam, sic dicens tibi videor dicere, an non? [THRAS.] Recte, inquit. [SOCR.] Quid autem? ipsane ars medicinæ est prava, aut alia ars insuper eget aliqua virtute, quemadmodum oculi visu auresque auditu, propter quod in iis opus est aliqua arte, quæ investiget præbeatque quod ad hæc conducat? num et in ipsa arte inest pravitas aliqua, et indiget unaquæque ars alia arte, quæ ipsi quod conducat, investiget, et illa investigans alia rursus tali, ita ut in infinitum procedatur? an sibi ipsa quod conducat investigabit? an neque se ipsa neque alia insuper indiget ad investigandum quod in pravitate sua conducat: neque enim pravitas neque error ullus ulli arti inest, neque convenit arti conducibile quærere alii, nisi illi rei, cujus est ars, ipsa autem, si vera est, integra et inviolata est, dum quæque exacta tota est, quæ est? et considera ratione illa exacta: sic, an aliter se habet? [THRAS.] Sic certe, inquit. [SOCR.] Ergo nec medicina, inquam, medicinæ conducibile quærit, sed corpori. [THRAS.] Ita, inquit. [SOCR.] Neque equestris equestri, sed equis, neque alia ulla ars sibi ipsi, non enim indiga est, sed illi, cujus ars est. [THRAS.] Sic, inquit, apparet. [SOCR.] Atqui, o Thrasymache, præsunt artes et dominantur illi, cujus sunt artes. — Hoc ille quamvis ægre, tamen concessit. — Nulla ergo scientia potentiori conducibile quærit aut præcipit, sed imbecilliori et ei, cui imperatur ab ipsa. — Neque hoc ille denique negabat, sed parabat ad hæc pugnare. cum autem concessisset, — Nullus igitur, inquam, medicus, quatenus medicus est, id, quod medico conducit, quærit aut præcipit, sed ægrotanti? est enim concessum, qui exacte sit medicus

χων, ἀλλ' οὐ χρηματιστής. ἢ οὐχ ὡμολόγηται; Ξυνέφη. Οὐκοῦν καὶ ὁ κυβερνήτης, ὁ ἀκριβής, ναυτῶν εἶναι ἄρχων, ἀλλ' οὐ ναύτης; Ὡμολόγηται. Οὐκ ἄρα ὅ γε e τοιοῦτος κυβερνήτης τε καὶ ἄρχων τὸ τῷ κυβερνήτῃ 5 ξυμφέρον σκέψεταί τε καὶ προστάξει, ἀλλὰ τὸ τῷ ναύτῃ τε καὶ ἀρχομένῳ. Ξυνέφησε μόγις. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Θρασύμαχε, οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς ἐν οὐδεμιᾷ ἀρχῇ, καθόσον ἄρχων ἐστί, τὸ αὑτῷ ξυμφέρον σκοπεῖ οὐδ' ἐπιτάττει, ἀλλὰ τὸ τῷ ἀρχομένῳ καὶ ᾧ ἂν αὐτὸς δημιουργῇ, 10 καὶ πρὸς ἐκεῖνο βλέπων καὶ τὸ ἐκείνῳ ξυμφέρον καὶ πρέπον καὶ λέγει ἃ λέγει καὶ ποιεῖ ἃ ποιεῖ ἅπαντα.

13 Ἐπειδὴ οὖν ἐνταῦθα ἦμεν τοῦ λόγου, καὶ πᾶσι κα- a ταφανὲς ἦν, ὅτι ὁ τοῦ δικαίου λόγος εἰς τοὐναντίον περιειστήκει, ὁ Θρασύμαχος ἀντὶ τοῦ ἀποκρίνεσθαι, Εἰπέ 15 μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τίτθη σοι ἔστι; Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ· οὐκ ἀποκρίνεσθαι χρῆν μᾶλλον, ἢ τοιαῦτα ἐρωτᾶν; Ὅτι τοί σε, ἔφη, κορυζῶντα περιορᾷ καὶ οὐκ ἀπομύττει δεόμενον, ὅς γε αὐτῇ οὐδὲ πρόβατα οὐδὲ ποιμένα γιγνώσκεις. Ὅτι δὴ τί μάλιστα; ἦν δ' ἐγώ. Ὅτι οἴει 20 τοὺς ποιμένας ἢ τοὺς βουκόλους τὸ τῶν προβάτων ἢ b τὸ τῶν βοῶν ἀγαθὸν σκοπεῖν καὶ παχύνειν αὐτοὺς καὶ θεραπεύειν πρὸς ἄλλο τι βλέποντας, ἢ τὸ τῶν δεσποτῶν ἀγαθὸν καὶ τὸ αὑτῶν· καὶ δὴ καὶ τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντας, οἳ ὡς ἀληθῶς ἄρχουσιν, ἄλλως πως ἡγεῖ 25 διανοεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀρχομένους, ἢ ὥσπερ ἄν τις πρὸς πρόβατα διατεθείη, καὶ ἄλλο τι σκοπεῖν αὐτοὺς διὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἢ τοῦτο, ὅθεν αὐτοὶ ὠφελήσονται. καὶ οὕτω πόρρω εἶ περί τε τοῦ δικαίου καὶ δικαιοσύνης c καὶ ἀδίκου τε καὶ ἀδικίας, ὥστε ἀγνοεῖς, ὅτι ἡ μὲν 30 δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιον ἀλλότριον ἀγαθὸν τῷ ὄντι, τοῦ κρείττονός τε καὶ ἄρχοντος ξυμφέρον, οἰκεία δὲ τοῦ πειθομένου τε καὶ ὑπηρετοῦντος βλάβη, ἡ δὲ ἀδικία τοὐναντίον, καὶ ἄρχει τῶν ὡς ἀληθῶς εὐηθικῶν τε καὶ δικαίων, οἱ δ' ἀρχόμενοι ποιοῦσι τὸ ἐκείνου ξυμφέρον 35 κρείττονος ὄντος, καὶ εὐδαίμονα ἐκεῖνον ποιοῦσιν ὑπηρετοῦντες αὐτῷ, ἑαυτοὺς δὲ οὐδ' ὁπωστιοῦν. σκοπεῖ- d σθαι δέ, ὦ εὐηθέστατε Σώκρατες, οὑτωσὶ χρή, ὅτι δίκαιος ἀνὴρ ἀδίκου πανταχοῦ ἔλαττον ἔχει· πρῶτον μὲν ἐν τοῖς πρὸς ἀλλήλους ξυμβολαίοις, ὅπου ἂν ὁ τοιοῦ- 40 τος τῷ τοιούτῳ κοινωνήσῃ, οὐδαμοῦ ἂν εὕροις ἐν τῇ διαλύσει τῆς κοινωνίας πλέον ἔχοντα τὸν δίκαιον τοῦ ἀδίκου, ἀλλ' ἔλαττον. ἔπειτα ἐν τοῖς πρὸς τὴν πόλιν, ὅταν τέ τινες εἰσφοραὶ ὦσιν, ὁ μὲν δίκαιος ἀπὸ τῶν ἴσων πλέον εἰσφέρει, ὁ δ' ἔλαττον, ὅταν τε λήψεις, ὁ μὲν 45 οὐδέν, ὁ δὲ πολλὰ κερδαίνει. καὶ γὰρ ὅταν ἀρχήν e τινα ἄρχῃ ἑκάτερος, τῷ μὲν δικαίῳ ὑπάρχει καὶ εἰ μηδεμία ἄλλη ζημία, τά γε οἰκεῖα δι' ἀμέλειαν μοχθηροτέρως ἔχειν, ἐκ δὲ τοῦ δημοσίου μηδὲν ὠφελεῖσθαι διὰ τὸ δίκαιον εἶναι, πρὸς δὲ τούτοις ἀπέχθεσθαι τοῖς 50 τε οἰκείοις καὶ τοῖς γνωρίμοις, ὅταν μηδὲν ἐθέλῃ αὐτοῖς ὑπηρετεῖν παρὰ τὸ δίκαιον· τῷ δὲ ἀδίκῳ πάντα τούτων τἀναντία ὑπάρχει. λέγω γὰρ ὅνπερ νῦν δὴ ἔλεγον, τὸν 344 μεγάλα δυνάμενον πλεονεκτεῖν. τοῦτον οὖν σκόπει, a εἴπερ βούλει κρίνειν, ὅσῳ μᾶλλον ξυμφέρει ἰδίᾳ αὐτῷ

eum esse corporum principem, non pecuniarum conquisitorem. an non est concessum? — Consensit. — Nonne et exactum gubernatorem nautarum principem esse, non nautam? — Et hoc. — Non igitur gubernator talis ac princeps id quæret et præcipiet, quod gubernatori conducat, sed quod nautæ et qui ab eo regitur. — Ægre assensum significavit. — Ergo ne alius quidem ullus, inquam, Thrasymache, in aliquo principatu, quatenus princeps est, quod ipsi conducat, quærit aut præcipit, sed quod subjecto et ei, cui ipse artem exercet, et quæ dicit quæque facit cuncta ad illud et ad id, quod illi conducat et conveniat, respiciens dicit et facit.

Cum huc deventum esset, omnibusque pateret definitionem justi in contrarium vertisse, Thrasymachus non respondit quidem, ut debuit, sed [THRAS.] Dicito, inquit, o Socrates, est tibi nutrix? [SOCR.] Quid? inquam: nonne respondere decebat potius, quam talia quærere? [THRAS.] Quoniam, inquit, te negligit et oppletas tibi nares non emungit, cum tamen indigeas, qui neque pecudes ei neque pastorem noveris. [SOCR.] Cur tandem? inquam. [THRAS.] Quia putas opiliones vel bubulcos pecudum boumve bonum quærere et saginare eos et curare ad aliud respicientes, quam ad dominorum et ipsorum bonum; et illos, qui in civitatibus vere principes sunt, aliter erga eos, qui sub illis sunt, existimas animatos esse, quam quo modo aliquis erga oves animatus sit, et aliud quærere noctu atque interdiu, quam unde utilitas ad ipsos proveniat. atque adeo procul a vero abes in justo justitiaque et injusto item et injustitia, ut ignores justitiam justumque re vera alienum esse bonum, potentiori et dominanti conducibile, proprium vero obedientis et servientis detrimentum, injustitiam autem contra habere et stultis re vera justisque hominibus dominari, hos vero, qui subjecti sint, facere quæ illi potentiori conducant, illumque obsequio beatum reddere, semetipsos autem nequaquam. considerare vero sic decet, o stultissime Socrates, justum virum ubique minus injusto habere. primum quidem in mutuis commerciis, cum aliquid contrahunt justus una atque injustus, in finienda societate nunquam plus, semper minus reportare justus, quam injustus reperietur. deinde in rebus publicis cum aliqua tributa conferenda sunt, justus de parte æqua plus confert, injustus autem minus, cum vero aliquid accipiendum est, ille nihil, hic multa reportat. etenim si quando magistratu quodam uterque fungitur, si nulla alia justo jactura contingit, hæc saltem illi non deest, ut res domesticæ deteriores per negligentiam fiant, ex publico autem nihil, propterea quod justus est, lucretur, præterea ut domesticos et familiares sibi infensos reddat, cum illis obsequi nulla in re ultra justum velit; injusto vero omnia contra eveniunt. dico enim eum, quem et supra, qui magna sibi præ ceteris arrogare possit. hunc ergo considera, si vis judicare, quanto magis cuique pro se

ἄδικον εἶναι, ἢ τὸ δίκαιον. πάντων δὲ ῥᾷστα μαθήσει, ἐὰν ἐπὶ τὴν τελεωτάτην ἀδικίαν ἔλθῃς, ἣ τὸν μὲν ἀδικήσαντα εὐδαιμονέστατον ποιεῖ, τοὺς δὲ ἀδικηθέντας καὶ ἀδικῆσαι οὐκ ἂν ἐθέλοντας ἀθλιωτάτους. ἔστι δὲ 5 τοῦτο τυραννίς, ἣ οὐ κατὰ σμικρὸν τἀλλότρια καὶ λάθρᾳ καὶ βίᾳ ἀφαιρεῖται, καὶ ἱερὰ καὶ ὅσια καὶ ἴδια καὶ δημόσια, ἀλλὰ ξυλλήβδην. ὧν ἐφ' ἑκάστῳ μέρει ὅταν b τις ἀδικήσας μὴ λάθῃ, ζημιοῦταί τε καὶ ὀνείδη ἔχει τὰ μέγιστα· καὶ γὰρ ἱερόσυλοι καὶ ἀνδραποδισταὶ καὶ τοι- 10 χωρύχοι καὶ ἀποστερηταὶ καὶ κλέπται οἱ κατὰ μέρη ἀδικοῦντες τῶν τοιούτων κακουργημάτων καλοῦνται· ἐπειδὰν δέ τις πρὸς τοῖς τῶν πολιτῶν χρήμασι καὶ αὐτοὺς ἀνδραποδισάμενος δουλώσηται, ἀντὶ τούτων τῶν αἰσχρῶν ὀνομάτων εὐδαίμονες καὶ μακάριοι κέκληνται 15 οὐ μόνον ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων, c ὅσοι ἂν πύθωνται αὐτὸν τὴν ὅλην ἀδικίαν ἠδικηκότα· οὐ γὰρ τὸ ποιεῖν τὰ ἄδικα, ἀλλὰ τὸ πάσχειν φοβούμενοι ὀνειδίζουσιν οἱ ὀνειδίζοντες τὴν ἀδικίαν. οὕτως, ὦ Σώκρατες, καὶ ἰσχυρότερον καὶ ἐλευθεριώτερον καὶ δεσπο- 20 τικώτερον ἀδικία δικαιοσύνης ἐστὶν ἱκανῶς γιγνομένη, καὶ ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, τὸ μὲν τοῦ κρείττονος ξυμφέρον τὸ δίκαιον τυγχάνει ὄν, τὸ δ' ἄδικον ἑαυτῷ λυσιτελοῦν τε καὶ ξυμφέρον.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Θρασύμαχος ἐν νῷ εἶχεν ἀπιέναι d 25 ὥσπερ βαλανεὺς ἡμῶν καταντλήσας κατὰ τῶν ὤτων ἀθρόον καὶ πολὺν τὸν λόγον· οὐ μὴν εἴασάν γε αὐτὸν οἱ παρόντες, ἀλλ' ἠνάγκασαν ὑπομεῖναί τε καὶ παρασχεῖν τῶν εἰρημένων λόγον. καὶ δὴ ἔγωγε καὶ αὐτὸς πάνυ ἐδεόμην τε καὶ εἶπον· ὦ δαιμόνιε Θρασύμαχε, οἷον 30 ἐμβαλὼν λόγον ἐν νῷ ἔχεις ἀπιέναι, πρὶν διδάξαι ἱκανῶς ἢ μαθεῖν, εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως ἔχει. ἢ σμικρὸν οἴει ἐπιχειρεῖν πρᾶγμα διορίζεσθαι, ἀλλ' οὐ βίου δια- e γωγήν, ᾗ ἂν διαγόμενος ἕκαστος ἡμῶν λυσιτελεστάτην ζωὴν ζῴη; Ἐγὼ γὰρ οἶμαι, ἔφη ὁ Θρασύμαχος, 35 τουτὶ ἄλλως ἔχειν. Ἔοικας, ἦν δ' ἐγώ· ἤτοι ἡμῶν γε οὐδὲν κήδεσθαι οὐδὲ τι φροντίζειν, εἴτε χεῖρον εἴτε βέλτιον βιωσόμεθα ἀγνοοῦντες ὃ σὺ φῂς εἰδέναι. ἀλλ', ὠγαθέ, 345προθυμοῦ καὶ ἡμῖν ἐνδείξασθαι· οὔτοι κακῶς σοι κεί- a σεται ὅτι ἂν ἡμᾶς τοσούσδε ὄντας εὐεργετήσῃς. ἐγὼ 40 γὰρ δή σοι λέγω τό γ' ἐμόν, ὅτι οὐ πείθομαι οὐδ' οἶμαι ἀδικίαν δικαιοσύνης κερδαλεώτερον εἶναι, οὐδ' ἐὰν ἐᾷ τις αὐτὴν καὶ μὴ διακωλύῃ πράττειν ἃ βούλεται· ἀλλ', ὠγαθέ, ἔστω μὲν ἄδικος, δυνάσθω δὲ ἀδικεῖν ἢ τῷ λανθάνειν ἢ τῷ διαμάχεσθαι, ὅμως ἐμέ γε οὐ πείθει, ὡς ἔστι 45 τῆς δικαιοσύνης κερδαλεώτερον. ταῦτ' οὖν καὶ ἕτερος ἴσως τις ἡμῶν πέπονθεν, οὐ μόνος ἐγώ. πεῖσον οὖν, ὦ μα- b κάριε, ἱκανῶς ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ὀρθῶς βουλευόμεθα δικαιοσύνην ἀδικίας περὶ πλείονος ποιούμενοι. Καὶ πῶς, ἔφη, σε πείσω; εἰ γὰρ οἷς νῦν δὴ ἔλεγον μὴ πέπεισαι, 50 τί σοι ἔτι ποιήσω; ἢ εἰς τὴν ψυχὴν φέρων ἐνθῶ τὸν λόγον; Μὰ Δί', ἦν δ' ἐγώ, μὴ σύ γε· ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἃ ἂν εἴπῃς, ἔμμενε τούτοις, ἢ ἐὰν μετατιθῇς, φανερῶς μετατίθεσο καὶ ἡμᾶς μὴ ἐξαπάτα. νῦν δὲ ὁρᾷς, ὦ Θρασύμαχε (ἔτι γὰρ τὰ ἔμπροσθεν ἐπισκεψώμεθα) ὅτι τὸν ὡς c

conducat injustum esse, quam justum. facillime autem disces, si ad extremam perveneris injustitiam, quæ injuste agentem felicissimum efficit, eos contra, qui afficiuntur injuria ac neminem injuste lædere volunt, infelicissimos. est autem hæc tyrannis, quæ non particulatim aliena aufert et clam et vi, et sacra et profana et privata et publica, sed omnia simul. quorum si quis in partibus singulis injuste agens deprehensus fuerit, mulctatur et opprobria incurrit maxima; etenim sacrilegi, plagiarii, parietum perfossores, raptores, fures ii, qui particulatim hujusmodi crimina committunt, nominantur. sed ubi aliquis præter civium opes etiam ipsos in servitutem redactos sibi subjecerit, non jam tam probrosis notantur vocabulis, sed beati et felices vocantur non a civibus suis tantum, verum etiam ab omnibus, qui eum compererint injustitiam totam complevisse; non enim ideo vituperant injustitiam quicunque eam vituperant, quod injusta facere, sed quod perpeti metuunt. hoc igitur pacto, o Socrates, injustitia convenienter existens robustius quiddam est et liberalius et regalius, quam justitia, utque ab initio dicebam, id, quod potentiori conducit, justum est, injustum vero sibi ipsi utile et conducibile.

Hæc cum dixisset Thrasymachus, abire jam mente conceperat, postquam quemadmodum balneator sermonem plurimum maximo cum impetu auribus nostris infuderat; non tamen hoc permiserunt qui aderant, verum coegerunt et permanere et afferre eorum, quæ dixerat, rationem. atque ego quoque vehementer rogabam : [SOCR.] O beate Thrasymache, quali sermone injecto abire cogitas, priusquam satis docueris vel didiceris, sitne hoc ut dicis, an secus. an parvam putas rem te aggressum esse definire, non autem rationem vitæ, qua quisque nostrum agens vitam quam utilissime agat? [THRAS.] Ego scilicet puto, inquit Thrasymachus, istud aliter se habere. [SOCR.] Videris, inquam; aut vero nullam nostri curam gerere nec pensi habere, utrum pejus victuri simus an melius id nescientes, quod tu te scire affirmas. sed, o bone vir, fac et nobis ostendas. non male locaveris quod nobis, qui tot simus, bene feceris. nam equidem de me hoc tibi dico, non mihi persuaderi neque injustitiam majus mihi, quam justitiam lucrum afferre videri, etiamsi omnis ei licentia præbeatur, ut libere quæ velit, efficiat: esto, o bone, injustus aliquis possitque injuriam facere vel latendo vel vi contendendo, non tamen mihi persuadet majus esse, quam in justitia lucrum. atque idem fortasse et alii nostrum, non mihi solum accidit. itaque persuade nobis convenienter, o beate, non recte nos justitiam pluris quam injustitiam facientes nobis consulere. [THRAS.] Et quomodo, inquit, tibi persuadeam? nam si his, quæ modo dicebam, tibi non est persuasum, quid te ulterius faciam? an in animum tibi sermonem impingam? [SOCR.] Minime, inquam, per Jovem; sed primum quidem in dictis maneas velim, vel si quid immutare vis, palam immutes neque nos decipias. nunc autem vides, Thrasymache,

ἀληθῶς ἰατρὸν τὸ πρῶτον ὁριζόμενος τὸν ὡς ἀληθῶς ποιμένα οὐκέτι ᾤου δεῖν ὕστερον ἀκριβῶς φυλάξαι, ἀλλὰ ποιμαίνειν οἴει αὐτὸν τὰ πρόβατα, καθόσον ποιμήν ἐστιν, οὐ πρὸς τὸ τῶν προβάτων βέλτιστον βλέποντα, ἀλλ' ὥσπερ δαιτυμόνα τινὰ καὶ μέλλοντα ἑστιάσεσθαι πρὸς τὴν εὐωχίαν, ἢ αὖ πρὸς τὸ ἀποδόσθαι, ὥσπερ χρηματιστήν, ἀλλ' οὐ ποιμένα. τῇ δὲ ποιμενικῇ οὐ δήπου ἄλλου του μέλει, ἢ ἐφ' ᾧ τέτακται, ὅπως τούτῳ τὸ βέλτιστον ἐκποριεῖ, ἐπεὶ τά γε αὐτῆς, ὥστ' εἶναι βελτίστη, ἱκανῶς δήπου ἐκπεπόρισται, ἕως γ' ἂν μηδὲν ἐνδέῃ τοῦ ποιμενικὴ εἶναι. οὕτω δὲ ᾤμην ἔγωγε νῦν δὴ ἀναγκαῖον εἶναι ἡμῖν ὁμολογεῖν πᾶσαν ἀρχήν, καθόσον ἀρχή, μηδενὶ ἄλλῳ τὸ βέλτιστον σκοπεῖσθαι, ἢ ἐκείνῳ τῷ ἀρχομένῳ τε καὶ θεραπευομένῳ, ἔν τε πολιτικῇ καὶ ἰδιωτικῇ ἀρχῇ. σὺ δὲ τοὺς ἄρχοντας ἐν ταῖς πόλεσι, τοὺς ἀληθῶς ἄρχοντας, ἑκόντας οἴει ἄρχειν; Μὰ Δί' οὐκ, ἔφη, ἀλλ' εὖ οἶδα. Τί δέ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Θρασύμαχε; τὰς ἄλλας ἀρχὰς οὐκ ἐννοεῖς ὅτι οὐδεὶς ἐθέλει ἄρχειν ἑκών, ἀλλὰ μισθὸν αἰτοῦσιν, ὡς οὐχὶ αὐτοῖσιν ὠφέλειαν ἐσομένην ἐκ τοῦ ἄρχειν, ἀλλὰ τοῖς ἀρχομένοις; ἐπεὶ τοσόνδε εἰπέ· οὐχὶ ἑκάστην μέντοι φαμὲν ἑκάστοτε τῶν τεχνῶν τούτῳ ἑτέραν εἶναι, τῷ ἑτέραν τὴν δύναμιν ἔχειν; καὶ ὦ μακάριε, μὴ παρὰ δόξαν ἀποκρίνου, ἵνα τι καὶ περαίνωμεν. Ἀλλὰ τούτῳ, ἔφη, ἑτέρα. Οὐκοῦν καὶ ὠφέλειαν ἑκάστη ἰδίαν τινὰ ἡμῖν παρέχεται, ἀλλ' οὐ κοινήν, οἷον ἰατρικὴ μὲν ὑγίειαν, κυβερνητικὴ δὲ σωτηρίαν ἐν τῷ πλεῖν, καὶ αἱ ἄλλαι οὕτω; Πάνυ γε. Οὐκοῦν καὶ μισθωτικὴ μισθόν; αὕτη γὰρ αὐτῆς ἡ δύναμις. ἢ τὴν ἰατρικὴν σὺ καὶ τὴν κυβερνητικὴν τὴν αὐτὴν καλεῖς; ἢ ἐάνπερ βούλῃ ἀκριβῶς διορίζειν, ὥσπερ ὑπέθου, οὐδέν τι μᾶλλον, ἐάν τις κυβερνῶν ὑγιὴς γίγνηται διὰ τὸ ξυμφέρον αὐτῷ πλεῖν ἐν τῇ θαλάττῃ, ἕνεκα τούτου καλεῖς μᾶλλον αὐτὴν ἰατρικήν; Οὐ δῆτα, ἔφη. Οὐδέ γ', οἶμαι, τὴν μισθωτικήν, ἐὰν ὑγιαίνῃ τις μισθαρνῶν. Οὐ δῆτα. Τί δέ; τὴν ἰατρικὴν μισθαρνητικήν, ἐὰν ἰώμενός τις μισθαρνῇ; Οὐκ ἔφη. Οὐκοῦν τήν γε ὠφέλειαν ἑκάστης τῆς τέχνης ἰδίαν ὡμολογήσαμεν εἶναι; Ἔστω, ἔφη. Ἥντινα ἄρα ὠφέλειαν κοινῇ ὠφελοῦνται πάντες οἱ δημιουργοί, δῆλον ὅτι κοινῇ τινὶ τῷ αὐτῷ προσχρώμενοι ἀπ' ἐκείνου ὠφελοῦνται. Ἔοικεν, ἔφη. Φαμὲν δέ γε τὸ μισθὸν ἀρνυμένους ὠφελεῖσθαι τοὺς δημιουργοὺς ἀπὸ τοῦ προσχρῆσθαι τῇ μισθωτικῇ τέχνῃ γίγνεσθαι αὐτοῖς. Ξυνέφη μόγις. Οὐκ ἄρα ἀπὸ τῆς αὑτοῦ τέχνης ἑκάστῳ αὕτη ἡ ὠφέλειά ἐστιν, ἡ τοῦ μισθοῦ λῆψις, ἀλλ' εἰ δεῖ ἀκριβῶς σκοπεῖσθαι, ἡ μὲν ἰατρικὴ ὑγίειαν ποιεῖ, ἡ δὲ μισθαρνητικὴ μισθόν, καὶ ἡ μὲν οἰκοδομικὴ οἰκίαν, ἡ δὲ μισθαρνητικὴ αὐτῇ ἑπομένη μισθόν, καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι οὕτω τὸ αὑτῆς ἑκάστη ἔργον ἐργάζεται καὶ ὠφελεῖ ἐκεῖνο, ἐφ' ᾧ τέτακται. ἐὰν δὲ μὴ μισθὸς αὐτῇ προσγίγνηται, ἔσθ' ὅτι ὠφελεῖται ὁ δημιουργὸς ἀπὸ τῆς τέχνης; Οὐ φαίνεται, ἔφη. Ἆρ' οὖν οὐδ' ὠφελεῖ τότε, ὅταν προῖκα ἐργάζηται; Οἶμαι ἔγωγε. Οὐκοῦν, ὦ Θρασύμαχε, τοῦτο ἤδη δῆλον, ὅτι

ut superiora iterum resumamus, te, cum primo verum medicum definisses, deinde verum pastorem non amplius accurate servandum putasse, sed pascere eum oves putas, quatenus sit pastor, non ad ovium utilitatem respicientem, sed tamquam convivam et epulaturum ad convivium, vel ad venditionem, ut pecuniæ studiosum, non ut pastorem. pastorali autem arti nihil aliud curæ est, quam ut ei, cui præposita sit, optimum comparet; nam sua quidem satis sibi comparata habet, ut optima sit, dum ne quid ei desit, quo minus ars pastoralis sit. sic autem ego putabam modo necesse esse nos fateri unumquemque principatum, quatenus principatus sit, nulli alii optimum quærere, nisi ei, quod sub illo sit et ab eo curetur, sive civilis principatus sit sive privatus. tu autem principes in civitatibus, qui vere principes sint, volentesne præesse rebus putas? [THRAS.] Nequaquam, inquit, sed certe scio. [SOCR.] Quid vero, inquam, o Thrasymache? reliquos principatus nonne nosti neminem volentem accipere, sed præmium requirere, quippe nulla ad ipsos ex principatu, sed ad subjectos proventura utilitate? dic enim, nonne quam libet artem eo diversam dicere solemus, quod diversam habeat vim? neque mihi, vir felix, præter opinionem tuam respondeas, ut aliquid perficiamus. [THRAS.] Hoc ipso, inquit, diversa est. [SOCR.] Nonne etiam utilitatem unaquæque propriam nobis aliquam præbet, non communem, quemadmodum medicina sanitatem, gubernatio in navigando salutem, reliquæque similiter? [THRAS.] Prorsus quidem. [SOCR.] Nonne et mercedem mercenaria? hæc enim illius vis. an medicinam tu et gubernationem eandem vocas? an si quidem velis accurate definire, quemadmodum statuisti, etiamsi quis navem gubernans sanus efficiatur propterea quod ei navigatio conducat, nihilo magis ideo eam medicinam vocabis? [THRAS.] Non certe, inquit. [SOCR.] Neque etiam, ut arbitror, mercenariam, si quis eam exercens sanus efficiatur. [THRAS.] Neque hanc. [SOCR.] Quid autem? medicinam mercenariam, si quis medicans mercedem colligat? [THRAS.] Minime. [SOCR.] Nonne vero utilitatem cujuslibet artis propriam quandam esse concessimus? [THRAS.] Esto, inquit. [SOCR.] Quam igitur utilitatem communiter nanciscuntur omnes artifices, eam communiter uno quodam eodemque insuper utentes ex illo nancisci eos patet. [THRAS.] Videtur, inquit. [SOCR.] Atqui mercedis utilitatem artifices ex eo consequi dicimus, quod mercenaria arte insuper utuntur. — Vix concessit. — Non igitur a sua arte cuique utilitas hæc, scilicet mercedis acceptio, provenit, sed si accurate quæri oportet, medicina quidem sanitatem parit, mercenaria vero mercedem, et architectura ædificium, mercenaria vero hanc sequens mercedem, et reliquæ omnes similiter suum quæque opus perficit et juvat illud, cui est præposita. si autem merces nulla accedat, num artifex utilitatem ab arte aliquam accipit? [THRAS.] Non videtur, inquit. [SOCR.] Num vero ne affert quidem utilitatem tum, cum gratis operatur? [THRAS.] Ego quidem existimo. [SOCR.] Jam igitur, o Thrasymache,

οὐδεμία τέχνη οὐδὲ ἀρχὴ τὸ αὑτῇ ὠφέλιμον παρα-
σκευάζει, ἀλλ', ὅπερ πάλαι ἐλέγομεν, τὸ τῷ ἀρχομένῳ
καὶ παρασκευάζει καὶ ἐπιτάττει, τὸ ἐκείνου ξυμφέρον
ἥττονος ὄντος σκοποῦσα, ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ κρείττονος.
5 διὰ δὴ ταῦτα ἔγωγε, ὦ φίλε Θρασύμαχε, καὶ ἄρτι
ἔλεγον μηδένα ἐθέλειν ἑκόντα ἄρχειν καὶ τὰ ἀλλότρια
κακὰ μεταχειρίζεσθαι ἀνορθοῦντα, ἀλλὰ μισθὸν αἰτεῖν,
347 ὅτι ὁ μέλλων καλῶς τῇ τέχνῃ πράξειν οὐδέποτε αὑτῷ a
τὸ βέλτιστον πράττει οὐδ' ἐπιτάττει κατὰ τὴν τέχνην
10 ἐπιτάττων, ἀλλὰ τῷ ἀρχομένῳ· ὧν δὴ ἕνεκα, ὡς ἔοικε,
μισθὸν δεῖν ὑπάρχειν τοῖς μέλλουσιν ἐθελήσειν ἄρχειν,
ἢ ἀργύριον, ἢ τιμήν, ἢ ζημίαν, ἐὰν μὴ ἄρχῃ. Πῶς
τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες; ἔφη ὁ Γλαύκων. τοὺς μὲν
γὰρ δύο μισθοὺς γιγνώσκω, τὴν δὲ ζημίαν ἥντινα
15 λέγεις καὶ ὡς ἐν μισθοῦ μέρει εἴρηκας, οὐ ξυνῆκα.
Τὸν τῶν βελτίστων ἄρα μισθόν, ἔφην, οὐ ξυνίης, δι' ὃν
ἄρχουσιν οἱ ἐπιεικέστατοι, ὅταν ἐθέλωσιν ἄρχειν. ἢ b
οὐκ οἶσθα, ὅτι τὸ φιλότιμόν τε καὶ φιλάργυρον εἶναι
ὄνειδος λέγεταί τε καὶ ἔστιν; Ἔγωγε, ἔφη. Διὰ
20 ταῦτα τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, οὔτε χρημάτων ἕνεκα ἐθέλου-
σιν ἄρχειν οἱ ἀγαθοὶ οὔτε τιμῆς· οὔτε γὰρ φανερῶς
πραττόμενοι τῆς ἀρχῆς ἕνεκα μισθὸν μισθωτοὶ βούλον-
ται κεκλῆσθαι, οὔτε λάθρα αὐτοὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς λαμβά-
νοντες κλέπται. οὐδ' αὖ τιμῆς ἕνεκα· οὐ γάρ εἰσι
25 φιλότιμοι. δεῖ δὴ αὐτοῖς ἀνάγκην προσεῖναι καὶ ζημίαν, c
εἰ μέλλουσιν ἐθέλειν ἄρχειν. ὅθεν κινδυνεύει τὸ ἑκόν-
τα ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἰέναι, ἀλλὰ μὴ ἀνάγκην περιμένειν
αἰσχρὸν νενομίσθαι. τῆς δὲ ζημίας μεγίστη τὸ ὑπὸ
πονηροτέρου ἄρχεσθαι, ἐὰν μὴ αὐτὸς ἐθέλῃ ἄρχειν· ἣν
30 δείσαντές μοι φαίνονται ἄρχειν, ὅταν ἄρχωσιν, οἱ ἐπιει-
κεῖς, καὶ τότε ἔρχονται ἐπὶ τὸ ἄρχειν οὐχ ὡς ἐπ' ἀγαθόν
τι ἰόντες οὐδ' ὡς εὐπαθήσοντες ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ὡς ἐπ'
ἀναγκαῖον καὶ οὐκ ἔχοντες ἑαυτῶν βελτίοσιν ἐπιτρέψαι d
οὐδὲ ὁμοίοις. ἐπεὶ κινδυνεύει πόλις ἀνδρῶν ἀγαθῶν
35 εἰ γένοιτο, περιμάχητον ἂν εἶναι τὸ μὴ ἄρχειν ὥσπερ
νῦν τὸ ἄρχειν, καὶ ἐνταῦθα ἂν καταφανὲς γενέσθαι,
ὅτι τῷ ὄντι ἀληθινὸς ἄρχων οὐ πέφυκε τὸ αὑτῷ ξυμφέ-
ρον σκοπεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ τῷ ἀρχομένῳ, ὥστε πᾶς ἂν ὁ
γιγνώσκων τὸ ὠφελεῖσθαι μᾶλλον ἕλοιτο ὑπ' ἄλλου, ἢ
40 ἄλλον ὠφελῶν πράγματα ἔχειν. τοῦτο μὲν οὖν ἔγωγε
οὐδαμῇ συγχωρῶ Θρασυμάχῳ, ὡς τὸ δίκαιόν ἐστι τὸ e
τοῦ κρείττονος ξυμφέρον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν δὴ καὶ
εἰσαῦθις σκεψόμεθα· πολὺ δέ μοι δοκεῖ μεῖζον εἶναι ὃ
νῦν λέγει Θρασύμαχος τὸν τοῦ ἀδίκου βίον φάσκων εἶναι
45 κρείττω, ἢ τὸν τοῦ δικαίου. σὺ οὖν ποτέρως, ἦν δ'
ἐγώ, ὦ Γλαύκων, αἱρεῖ; καὶ πότερον ὡς ἀληθεστέρως
δοκεῖ σοι λέγεσθαι; Τὸν τοῦ δικαίου ἔγωγε, ἔφη, λυσι-
348 τελέστερον βίον εἶναι. Ἤκουσας, ἦν δ' ἐγώ, ὅσα a
ἄρτι Θρασύμαχος ἀγαθὰ διῆλθε τῷ τοῦ ἀδίκου; Ἤκουσα,
50 ἔφη, ἀλλ' οὐ πείθομαι. Βούλει οὖν αὐτὸν πείθωμεν,
ἂν δυνώμεθά πῃ ἐξευρεῖν, ὡς οὐκ ἀληθῆ λέγει; Πῶς
γὰρ οὐ βούλομαι; ἦ δ' ὅς. Ἂν μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ,
ἀντικατατείναντες λέγωμεν αὐτῷ λόγον παρὰ λόγον, ὅσα
αὖ ἀγαθὰ ἔχει τὸ δίκαιον εἶναι, καὶ αὖθις οὗτος, καὶ

manifestum est nullam artem nullumque principatum sibi utile parare, sed, quod jam dudum dicebamus, subjecto utile parat et imperat, inferiori illi conducibile, non superiori, spectans. ob hæc itaque ego modo, o care Thrasymache, dicebam neminem volentem imperium suscipere et alienorum malorum emendationem aggredi, sed præmium quærere, quoniam recte ex arte acturus nunquam sibi optimum agit aut imperat, dum secundum artem imperat, sed subjecto; eamque ob rem, ut videtur, præmio opus est libenter imperio præfuturis, argento aut honore aut damno, nisi præsit. [GL.] Quomodo istud ais, o Socrates? inquit Glauco. nam duo quidem præmia agnosco, damnum vero quod dicas et velut præmii loco posueris, non novi. [SOCR.] Ergo optimorum præmium, inquam, ignoras, cujus gratia imperant optimi viri, cum volunt imperare. an te fugit ambitiosum esse et avarum probro haberi atque esse? [GL.] Novi, inquit. [SOCR.] Hac ergo de causa, inquam, neque pecunia neque honore ducti boni imperare volunt; neque enim aperte imperii mercedem exigentes mercenarii vocari volunt, neque clanculum ipsi ex imperio capientes fures. neque rursus honoris causa; non enim ambitiosi sunt. oportet igitur necessitatem illis imponi et damnum, si velle eos volumus imperare. quam ob rem videtur turpe haberi, si quis sua sponte ad imperandum accedat neque exspectet necessitatem. maximum vero damnorum est imperio malorum subjici, nisi ipse voluerit imperare; idque timentes imperio præesse probi mihi videntur, si quando præsunt, et tunc eo accedunt non tamquam ad bonum aliquod neque tamquam voluptatem in eo percepturi, sed tamquam ad rem necessariam, et quod neque melioribus sese neque similibus committere id possunt. quippe si bonorum virorum exstaret civitas, perinde, ut arbitror, non imperandi gratia pugnaretur ac nunc imperandi, ibique pateret re vera verum principem non suum ipsius, sed ejus, qui sub ipso est, commodum respicere. quare unusquisque intelligens potius alium sibi prodesse, quam dum ipse alii prodest, sese negotiis implicare volet. hoc igitur ego Thrasymacho nullo pacto concedo, justum esse quod potentiori conducibile sit. verum hoc quidem et alias considerabimus; multo autem mihi majus videtur esse quod nunc Thrasymachus dicit, cum injusti vitam meliorem vita justi esse affirmat. tu itaque, inquam, o Glauco, utrum eligis? et utrum verius dici putas? [GL.] Justi equidem, inquit, vitam utiliorem esse. [SOCR.] Audisti, inquam, quot paulo ante injustæ vitæ bona Thrasymachus recensens tribuerit? [GL.] Audivi, inquit; non tamen persuadetur mihi. [SOCR.] Visne igitur illi persuadeamus, si quo modo possumus invenire, non vera eum dicere? [GL.] Quidni velim? inquit. [SOCR.] Si igitur, inquam, orationem contrariam orationi illius objicientes enumeremus, quot rursus bona qui justus sit consequatur, tum ille iterum orationem habeat, et aliam nos, numeranda et metienda erunt bona, quot utrique de utroque prædicemus, atque ita judicibus quibusdam altercationem dirempturis opus erit; sin autem, quemadmodum

ἄλλον ἡμεῖς, ἀριθμεῖν δεήσει τἀγαθὰ καὶ μετρεῖν ὅσα
ἑκάτεροι ἐν ἑκατέρῳ λέγομεν, καὶ ἤδη δικαστῶν τινῶν b
τῶν διακρινούντων δεησόμεθα· ἂν δὲ ὥσπερ ἄρτι ἀνο-
μολογούμενοι πρὸς ἀλλήλους σκοπῶμεν, ἅμα αὐτοί τε
5 δικασταὶ καὶ ῥήτορες ἐσόμεθα. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.
Ὁποτέρως οὖν σοι, ἦν δ' ἐγώ, ἀρέσκει; Οὕτως, ἔφη.
Ἴθι δή, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Θρασύμαχε, ἀπόκριναι ἡμῖν
ἐξ ἀρχῆς· τὴν τελέαν ἀδικίαν τελέας οὔσης δικαιοσύνης
λυσιτελεστέραν φῂς εἶναι; Πάνυ μὲν οὖν καὶ φημί, ἔφη,
10 καὶ δι' ἅ, εἴρηκα. Φέρε δή, τὸ τοιόνδε περὶ αὐτῶν c
πῶς λέγεις; τὸ μέν που ἀρετὴν αὐτοῖν καλεῖς, τὸ δὲ
κακίαν; Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκοῦν τὴν μὲν δικαιοσύνην ἀρε-
τήν, τὴν δὲ ἀδικίαν κακίαν; Εἰκός γ', ἔφη, ὦ ἥδιστε,
ἐπειδὴ καὶ λέγω ἀδικίαν μὲν λυσιτελεῖν, δικαιοσύνην
15 δὲ οὔ. Ἀλλὰ τί μήν; Τοὐναντίον, ἦ δ' ὅς. Ἦ τὴν
δικαιοσύνην κακίαν; Οὔκ, ἀλλὰ πάνυ γενναίαν εὐή- d
θειαν. Τὴν ἀδικίαν ἄρα κακοήθειαν καλεῖς; Οὔκ, ἀλλ'
εὐβουλίαν, ἔφη. Ἦ καὶ φρόνιμοί σοι, ὦ Θρασύμαχε,
δοκοῦσιν εἶναι καὶ ἀγαθοὶ οἱ ἄδικοι; Οἵ γε τελέως, ἔφη,
20 οἷοί τε ἀδικεῖν, πόλεις τε καὶ ἔθνη δυνάμενοι ἀνθρώπων
ὑφ' ἑαυτοὺς ποιεῖσθαι. σὺ δὲ οἴει με ἴσως τοὺς τὰ
βαλλάντια ἀποτέμνοντας λέγειν. λυσιτελεῖ μὲν οὖν,
ἦ δ' ὅς, καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐάνπερ λανθάνῃ· ἔστι δὲ οὐκ
ἄξια λόγου· ἀλλ' ἃ νῦν δὴ ἔλεγον. Τοῦτο μέντοι, ἔφην, e
25 οὐκ ἀγνοῶ ὅτι βούλει λέγειν, ἀλλὰ τόδε ἐθαύμασα, εἰ
ἐν ἀρετῆς καὶ σοφίας τίθης μέρει τὴν ἀδικίαν, τὴν δὲ
δικαιοσύνην ἐν τοῖς ἐναντίοις. Ἀλλὰ πάνυ οὕτω τίθη-
μι. Τοῦτο, ἦν δ' ἐγώ, ἤδη στερεώτερον, ὦ ἑταῖρε,
καὶ οὐκέτι ῥᾴδιον ἔχειν ὅτι τις εἴπῃ. εἰ γὰρ λυσιτελεῖν
30 μὲν τὴν ἀδικίαν ἐτίθεσο, κακίαν μέντοι ἢ αἰσχρὸν αὐτὸ
ὡμολόγεις εἶναι ὥσπερ ἄλλοι τινές, εἴχομεν ἄν τι λέγειν
κατὰ τὰ νομιζόμενα λέγοντες· νῦν δὲ δῆλος εἶ, ὅτι φή-
σεις αὐτὸ καλὸν καὶ ἰσχυρὸν εἶναι καὶ τἆλλα αὐτῷ
349 πάντα προσθήσεις, ἃ ἡμεῖς τῷ δικαίῳ προσετίθεμεν, a
35 ἐπειδή γε καὶ ἐν ἀρετῇ αὐτὸ καὶ σοφίᾳ ἐτόλμησας θεῖ-
ναι. Ἀληθέστατα, ἔφη, μαντεύει. Ἀλλ' οὐ μέντοι,
ἦν δ' ἐγώ, ἀποκνητέον γε τῷ λόγῳ ἐπεξελθεῖν σκοπού-
μενον, ἕως ἄν σε ὑπολαμβάνω λέγειν ἅπερ διανοεῖ.
ἐμοὶ γὰρ δοκεῖς σύ, ὦ Θρασύμαχε, ἀτεχνῶς νῦν οὐ
40 σκώπτειν, ἀλλὰ τὰ δοκοῦντα περὶ τῆς ἀληθείας λέγειν.
Τί δέ σοι, ἔφη, τοῦτο διαφέρει, εἴτε μοι δοκεῖ εἴτε μή,
ἀλλ' οὐ τὸν λόγον ἐλέγχεις; Οὐδέν, ἦν δ' ἐγώ. ἀλλὰ b
τόδε μοι πειρῶ ἔτι πρὸς τούτοις ἀποκρίνασθαι· ὁ δί-
καιος τοῦ δικαίου δοκεῖ τί σοι ἂν ἐθέλειν πλέον ἔχειν;
45 Οὐδαμῶς, ἔφη· οὐ γὰρ ἂν ἦν ἀστεῖος, ὥσπερ νῦν, καὶ
εὐήθης. Τί δέ; τῆς δικαίας πράξεως; Οὐδὲ τῆς δικαίας,
ἔφη. Τοῦ δὲ ἀδίκου πότερον ἀξιοῖ ἂν πλεονεκτεῖν καὶ
ἡγοῖτο δίκαιον εἶναι, ἢ οὐκ ἂν ἡγοῖτο δίκαιον; Ἡγοῖτ'
ἄν, ἦ δ' ὅς, καὶ ἀξιοῖ, ἀλλ' οὐκ ἂν δύναιτο. Ἀλλ' οὐ τοῦτο,
50 ἦν δ' ἐγώ, ἐρωτῶ, ἀλλ' εἰ τοῦ μὲν δικαίου μὴ ἀξιοῖ πλέον c
ἔχειν μηδὲ βούλεται ὁ δίκαιος, τοῦ δὲ ἀδίκου. Ἀλλ' οὕ-
τως, ἔφη, ἔχει. Τί δὲ δὴ ὁ ἄδικος; ἆρα ἀξιοῖ τοῦ δικαίου
πλεονεκτεῖν καὶ τῆς δικαίας πράξεως; Πῶς γὰρ οὐχ,
ἔφη, ὅς γε πάντων πλέον ἔχειν ἀξιοῖ; Οὐκοῦν καὶ ἀδίκου

cœpimus, alternis concessionibus in medium adductis rem discutiamus, simul et ipsi judices et oratores erimus. [GL.] Sic est, inquit. [SOCR.] Uter igitur, inquam, tibi modus magis placet? [GL.] Iste, inquit. [SOCR.] Age dum, inquam, o Thrasymache, responde nobis a principio: affirmas perfectam injustitiam perfecta justitia utiliorem esse? [THRAS.] Affirmo equidem, inquit, et rationes attuli. [SOCR.] Jam quale hoc tibi de iis videtur? nonne unum eorum virtutem, alterum vitium vocas? [THRAS.] Quidni? [SOCR.] Ergo justitiam virtutem, injustitiam autem vitium? [THRAS.] Scilicet, inquit, vir lepide, qui injustitiam prodesse dicam, justitiam non prodesse. [SOCR.] Quid ergo? [THRAS.] Contrarium, inquit. [SOCR.] Justitiamne vitium? [THRAS.] Non, sed valde stultam bonitatem. [SOCR.] Injustitiam ergo malignitatem vocas? [THRAS.] Non, sed prudentiam, inquit. [SOCR.] Num etiam intelligentes, o Thrasymache, ac boni esse tibi videntur viri injusti? [THRAS.] Qui quidem perfecte, inquit, injusti esse ac civitates et nationes hominum sibi subjicere possunt. tu autem me fortasse loqui putas de his, qui loculos clanculum subripiunt. prosunt quidem, inquit, et hæc, si lateant, sed æstimatione digna non sunt; sed quæ paulo ante dicebam. [SOCR.] Non me fugit, inquam, quid dicere velis, sed hoc miror, si in parte virtutis et sapientiæ injustitiam ponis, in contrariis vero justitiam. [THRAS.] Omnino sic pono. [SOCR.] Durius hoc jam, inquam, o amice, neque amplius inventu facile, quod quis dicat. si enim conducere quidem injustitiam poneres, vitium tamen vel turpe quoddam esse ipsam confiterere, quemadmodum alii quidam, aliquid secundum ea, quæ existimantur, dicere possemus; nunc autem perspicuum est dicturum esse te et pulchrum et robustum quiddam injustitiam esse, ceteraque illi daturum omnia, quæ nos justitiæ tributum ibamus, quandoquidem et in virtute et sapientia ponere eam sustinuisti. [THRAS.] Verissime, inquit, vaticinaris. [SOCR.] Non tamen, inquam, desistendum est inquirere disputando, quoad te putem, quæ cogitas, dicere. mihi namque videris, Thrasymache, in præsentia minime cavillari, sed quæ tibi vera videntur, afferre. [THRAS.] Quid tua, inquit, refert, sive id videatur mihi, sive non videatur, ac non rationem potius meam confutas? [SOCR.] Nihil, inquam. sed hoc præterea mihi respondere conare: justusne videtur tibi plus justo habere velle? [THRAS.] Nullo pacto, inquit; non enim urbanus esset, ut nunc, et simplex. [SOCR.] Quid autem? plusne justa actione? [THRAS.] Ne hoc quidem, inquit. [SOCR.] Injusto vero utrum dignum putabit plus habere, idque justum existimabit, an non? [THRAS.] Existimabit utique, inquit, dignumque putabit, sed non poterit. [SOCR.] Non istuc, inquam, interrogo, sed num justo quidem plus habere neque dignum putet neque velit justus, injusto autem velit. [THRAS.] Sic est profecto, inquit. [SOCR.] Quid autem injustus? æquumne censet plus habere et justo et actione justa? [THRAS.] Quidni, inquit, cum omnibus plus habere se dignum existimet? [SOCR.] Ergo et injusto homine injustaque actione

ἀνθρώπου τε καὶ πράξεως ὁ ἄδικος πλεονεκτήσει καὶ ἁμιλλήσεται, ὡς ἁπάντων πλεῖστον αὐτὸς λάβῃ; Ἔστι ταῦτα. Ὧδε δὴ λέγωμεν, ἔφην· ὁ δίκαιος τοῦ μὲν ὁμοίου οὐ πλεονεκτεῖ, τοῦ δὲ ἀνομοίου, ὁ δὲ ἄδικος τοῦ τε ὁμοίου καὶ τοῦ ἀνομοίου; Ἄριστα, ἔφη, εἴρηκας. Ἔστι δέ γε, ἔφην, φρόνιμός τε καὶ ἀγαθὸς ὁ ἄδικος, ὁ δὲ δίκαιος οὐδέτερα. Καὶ τοῦτ', ἔφη, εὖ. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ ἔοικε τῷ φρονίμῳ καὶ τῷ ἀγαθῷ ὁ ἄδικος, ὁ δὲ δίκαιος οὐκ ἔοικε; Πῶς γὰρ οὐ μέλλει, ἔφη, ὁ τοιοῦτος ὢν καὶ ἐοικέναι τοῖς τοιούτοις, ὁ δὲ μὴ μὴ ἐοικέναι; Καλῶς. Τοιοῦτος ἄρα ἐστὶν ἑκάτερος αὐτῶν, οἷσπερ ἔοικεν; Ἀλλὰ τί μέλλει; ἔφη. Εἶεν, ὦ Θρασύμαχε· μουσικὸν δέ τινα λέγεις, ἕτερον δὲ ἄμουσον; Ἔγωγε. Πότερον φρόνιμον καὶ πότερον ἄφρονα; Τὸν μὲν μουσικὸν δήπου φρόνιμον, τὸν δὲ ἄμουσον ἄφρονα. Οὐκοῦν καὶ ἅπερ φρόνιμον, ἀγαθὸν, ἃ δὲ ἄφρονα, κακόν; Ναί. Τί δὲ ἰατρικόν; οὐχ οὕτως; Οὕτως. Δοκεῖ ἂν οὖν τίς σοι, ὦ ἄριστε, μουσικὸς ἀνὴρ ἁρμοττόμενος λύραν ἐθέλειν μουσικοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ ἐπιτάσει καὶ ἀνέσει τῶν χορδῶν πλεονεκτεῖν ἢ ἀξιοῦν πλέον ἔχειν; Οὐκ ἔμοιγε. Τί δέ; ἀμούσου; Ἀνάγκη, ἔφη. Τί δὲ ἰατρικός; ἐν τῇ ἐδωδῇ ἢ πόσει ἐθέλειν ἄν τι ἰατρικοῦ πλεονεκτεῖν ἢ ἀνδρὸς ἢ πράγματος; Οὐ δῆτα. Μὴ ἰατρικοῦ δέ; Ναί. Περὶ πάσης δὲ ὅρα ἐπιστήμης τε καὶ ἀνεπιστημοσύνης, εἴ τίς σοι δοκεῖ ἐπιστήμων ὁστισοῦν πλείω ἂν ἐθέλειν αἱρεῖσθαι, ἢ ὅσα ἄλλος ἐπιστήμων, ἢ πράττειν ἢ λέγειν, καὶ οὐ ταὐτὰ τῷ ὁμοίῳ ἑαυτῷ εἰς τὴν αὐτὴν πρᾶξιν. Ἀλλ' ἴσως, ἔφη, ἀνάγκη τοῦτό γε οὕτως ἔχειν. Τί δὲ ὁ ἀνεπιστήμων; οὐχὶ ὁμοίως μὲν ἐπιστήμονος πλεονεκτήσειεν ἂν, ὁμοίως δὲ ἀνεπιστήμονος; Ἴσως. Ὁ δὲ ἐπιστήμων σοφός; Φημί. Ὁ δὲ σοφὸς ἀγαθός; Φημί. Ὁ ἄρα ἀγαθός τε καὶ σοφὸς τοῦ μὲν ὁμοίου οὐκ ἐθελήσει πλεονεκτεῖν, τοῦ δὲ ἀνομοίου τε καὶ ἐναντίου. Ἔοικεν, ἔφη. Ὁ δὲ κακός τε καὶ ἀμαθὴς τοῦ τε ὁμοίου καὶ τοῦ ἐναντίου. Φαίνεται. Οὐκοῦν, ὦ Θρασύμαχε, ἦν δ' ἐγὼ, ὁ ἄδικος ἡμῖν τοῦ ἀνομοίου τε καὶ ὁμοίου πλεονεκτεῖ; ἢ οὐχ οὕτως ἔλεγες; Ἔγωγε, ἔφη. Ὁ δέ γε δίκαιος τοῦ μὲν ὁμοίου οὐ πλεονεκτήσει, τοῦ δὲ ἀνομοίου; Ναί. Ἔοικεν ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὁ μὲν δίκαιος τῷ σοφῷ καὶ ἀγαθῷ, ὁ δὲ ἄδικος τῷ κακῷ καὶ ἀμαθεῖ. Κινδυνεύει. Ἀλλὰ μὴν ὡμολογοῦμεν, ᾧ γε ὅμοιος ἑκάτερος εἴη, τοιοῦτον καὶ ἑκάτερον εἶναι. Ὡμολογοῦμεν γάρ. Ὁ μὲν ἄρα δίκαιος ἡμῖν ἀναπέφανται ὢν ἀγαθός τε καὶ σοφὸς, ὁ δὲ ἄδικος ἀμαθής τε καὶ κακός.

Ὁ δὴ Θρασύμαχος ὡμολόγησε μὲν πάντα ταῦτα, οὐχ ὡς ἐγὼ νῦν ῥᾳδίως λέγω, ἀλλ' ἑλκόμενος καὶ μόγις μετὰ ἱδρῶτος θαυμαστοῦ ὅσου, ἅτε καὶ θέρους ὄντος· τότε καὶ εἶδον ἐγὼ, πρότερον δὲ οὔπω, Θρασύμαχον ἐρυθριῶντα· ἐπειδὴ δὲ οὖν διωμολογησάμεθα τὴν δικαιοσύνην ἀρετὴν εἶναι καὶ σοφίαν, τὴν δὲ ἀδικίαν κακίαν τε καὶ ἀμαθίαν, Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· τοῦτο μὲν ἡμῖν οὕτω κείσθω· ἔφαμεν δὲ δὴ καὶ ἰσχυρὸν εἶναι τὴν ἀδικίαν. ἢ οὐ μέμνησαι, ὦ Θρασύμαχε; Μέμνημαι,

injustus plus habere volet et certabit, ut inter omnes ipse plurimum accipiat? [THRAS.] Vera hæc sunt. [SOCR.] Sic igitur, inquam, dicamus: justus simili quidem plus habere non vult, sed dissimili, injustus vero et simili et dissimili? [THRAS.] Rectissime, inquit, dixisti. [SOCR.] Atqui intelligens, inquam, et bonus est injustus, justus autem neutrum. [THRAS.] Recte, inquit, et istud. [SOCR.] Ergo similis quoque, inquam, intelligenti et bono est injustus, justus autem non similis? [THRAS.] Quid obstat, inquit, quominus qui talis, talibus quoque similis sit, qui vero non talis, similis non sit? [SOCR.] Optime. talis igitur est uterque eorum, quales hi, quibus similis est? [THRAS.] Et quid aliud? inquit. [SOCR.] Esto, Thrasymache; sed musicumne tu aliquem vocas, alium vero non musicum? [THRAS.] Equidem. [SOCR.] Utrum istorum intelligentem, utrum insipientem? [THRAS.] Musicum sane intelligentem, expertem musicæ insipientem. [SOCR.] Nonne in quibus intelligentem, in eisdem et bonum, in quibus insipientem, et malum? [THRAS.] Nempe. [SOCR.] Eodemne pacto de medico dicemus? [THRAS.] Eodem. [SOCR.] Putasne igitur, vir optime, musicum lyram temperantem velle in intensione et remissione chordarum musico plus habere vel dignum putare, ut eo plus assequatur? [THRAS.] Minime. [SOCR.] Quid vero? musicæne experte? [THRAS.] Necesse est, inquit. [SOCR.] Quid autem medicum? in cibo potuque capiendo plus assequi velle medico vel viro vel negotio? [THRAS.] Nequaquam. [SOCR.] Non medico vero? [THRAS.] Ita. [SOCR.] De universa autem scientia et inscientia vide, num quis tibi videatur, qui quidem scientiam habeat, plus sumere velle vel dicendo vel faciendo, quam alter sciens, ac non eadem in actione eadem, quæ ille, qui ipsi similis est. [THRAS.] Fortasse, inquit, sic se res habeat necesse est. [SOCR.] Quid vero insciens? nonne plus et sciente sibi assumere volet et insciente? [THRAS.] Fortasse. [SOCR.] Sciens autem sapiens? [THRAS.] Concedo. [SOCR.] Sapiens autem bonus? [THRAS.] Concedo. [SOCR.] Bonus ergo et sapiens non volet plus simili habere, sed dissimili et contrario. [THRAS.] Videtur, inquit. [SOCR.] Malus autem et indoctus tam simili, quam dissimili. [THRAS.] Apparet. [SOCR.] Nonne vero, inquam, injustus, o Thrasymache, plus habere vult, quam vel dissimilis vel similis? an non ita dicebas? [THRAS.] Dicebam, inquit. [SOCR.] Justus autem simili quidem non plus volet, sed dissimili? [THRAS.] Ita. [SOCR.] Est itaque similis, inquam, justus quidem sapienti et bono, injustus autem malo et indocto. [THRAS.] Videtur. [SOCR.] Atqui concessimus talem utrumque esse, qualis sit is, cui similis est uterque. [THRAS.] Concessimus utique. [SOCR.] Justus itaque nobis bonus sapiensque apparuit, injustus autem indoctus et malus.

Hæc omnia concessit Trasymachus, non ea facilitate, qua ego nunc refero, sed vix atque pertractus plurimo cum sudore, quippe æstas erat; et vidi ego tunc primum, quod nunquam antea videram, erubescentem Thrasymachum; cum igitur inter nos convenisset justitiam et virtutem esse et sapientiam, injustitiam vero vitium et inscitiam, Esto, inquam; hoc ita nobis sit constitutum; dicebamus autem et validum quiddam esse injustitiam. an non meministi, Thrasymache? [THRAS.] Memini, inquit; sed mihi ne ea

ἔφη· ἀλλ' ἔμοιγε οὐδὲ ἃ νῦν λέγεις ἀρέσκει, καὶ ἔχω περὶ αὐτῶν λέγειν. εἰ οὖν λέγοιμι, εὖ οἶδ', ὅτι δημηγορεῖν ἄν με φαίης. ἢ οὖν ἔα με εἰπεῖν ὅσα βούλομαι, ἢ εἰ βούλει ἐρωτᾶν, ἐρώτα, ἐγὼ δέ σοι ὥσπερ ταῖς γραυσὶ ταῖς τοὺς μύθους λεγούσαις εἶεν ἐρῶ καὶ κατανεύσομαι καὶ ἀνανεύσομαι. Μηδαμῶς, ἦν δ' ἐγώ, παρά γε τὴν σαυτοῦ δόξαν. Ὥστε σοι, ἔφη, ἀρέσκειν, ἐπειδήπερ οὐκ ἐᾷς λέγειν. καίτοι τί ἄλλο βούλει; Οὐδὲν, μὰ Δία, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλ' εἴπερ τοῦτο ποιήσεις, ποίει· ἐγὼ δὲ ἐρωτήσω. Ἐρώτα δή. Τοῦτο τοίνυν ἐρωτῶ, ὅπερ ἄρτι, ἵνα καὶ ἑξῆς διασκεψώμεθα τὸν λόγον, ὁποῖόν τι τυγχάνει ὂν δικαιοσύνη πρὸς ἀδικίαν. ἐλέχθη γάρ που, ὅτι καὶ δυνατώτερον καὶ ἰσχυρότερον εἴη ἀδικία δικαιοσύνης. νῦν δέ γε, ἔφην, εἴπερ σοφία τε καὶ ἀρετή ἐστι δικαιοσύνη, ῥᾳδίως, οἶμαι, φανήσεται καὶ ἰσχυρότερον ἀδικίας, ἐπειδήπερ ἐστὶν ἀμαθία ἡ ἀδικία. οὐδεὶς ἂν ἔτι τοῦτο ἀγνοήσειεν. ἀλλ' οὔ τι οὕτως ἁπλῶς, ὦ Θρασύμαχε, ἔγωγε ἐπιθυμῶ, ἀλλὰ τῇδέ πῃ σκέψασθαι· πόλιν φαίης ἂν ἄδικον εἶναι καὶ ἄλλας πόλεις ἐπιχειρεῖν δουλοῦσθαι ἀδίκως καὶ καταδεδουλῶσθαι, πολλὰς δὲ καὶ ὑφ' ἑαυτῇ ἔχειν δουλωσαμένην; Πῶς γὰρ οὔκ; ἔφη. καὶ τοῦτό γε ἡ ἀρίστη μάλιστα ποιήσει καὶ τελεώτατα οὖσα ἄδικος. Μανθάνω, ἔφην, ὅτι σὸς οὗτος ἦν ὁ λόγος. ἀλλὰ τόδε περὶ αὐτοῦ σκοπῶ· πότερον ἡ κρείττων γιγνομένη πόλις πόλεως ἄνευ δικαιοσύνης τὴν δύναμιν ταύτην ἕξει, ἢ ἀνάγκη αὐτῇ μετὰ δικαιοσύνης; Εἰ μὲν, ἔφη, ὡς σὺ ἄρτι ἔλεγες, ἔχει, ἡ δικαιοσύνη σοφία, μετὰ δικαιοσύνης· εἰ δ' ὡς ἐγὼ ἔλεγον, μετὰ ἀδικίας. Πάνυ ἄγαμαι, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Θρασύμαχε, ὅτι οὐκ ἐπινεύεις μόνον καὶ ἀνανεύεις, ἀλλὰ καὶ ἀποκρίνει πάνυ καλῶς. Σοὶ γάρ, ἔφη, χαρίζομαι. Εὖ γε σὺ ποιῶν. ἀλλὰ δὴ καὶ τόδε μοι χάρισαι καὶ λέγε· δοκεῖς ἂν ἢ πόλιν ἢ στρατόπεδον ἢ λῃστὰς ἢ κλέπτας ἢ ἄλλο τι ἔθνος ὅσα κοινῇ ἐπί τι ἔρχεται ἀδίκως, πρᾶξαι ἄν τι δύνασθαι, εἰ ἀδικοῖεν ἀλλήλους; Οὐ δῆτα, ἦ δ' ὅς. Τί δ' εἰ μὴ ἀδικοῖεν; οὐ μᾶλλον; Πάνυ γε. Στάσεις γάρ που, ὦ Θρασύμαχε, ἥ γε ἀδικία καὶ μίση καὶ μάχας ἐν ἀλλήλοις παρέχει, ἡ δὲ δικαιοσύνη ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν. ἦ γάρ; Ἔστω, ἦ δ' ὅς, ἵνα σοι μὴ διαφέρωμαι. Ἀλλ' εὖ γε σὺ ποιῶν, ὦ ἄριστε. τόδε δέ μοι λέγε· ἆρα, εἰ τοῦτο ἔργον ἀδικίας, μῖσος ἐμποιεῖν ὅπου ἂν ἐνῇ, οὐ καὶ ἐν ἐλευθέροις τε καὶ δούλοις ἐγγιγνομένη μισεῖν ποιήσει ἀλλήλους καὶ στασιάζειν καὶ ἀδυνάτους εἶναι κοινῇ μετ' ἀλλήλων πράττειν; Πάνυ γε. Τί δὲ, ἂν ἐν δυοῖν ἐγγένηται; οὐ διοίσονται καὶ μισήσουσι καὶ ἐχθροὶ ἔσονται ἀλλήλοις τε καὶ τοῖς δικαίοις; Ἔσονται, ἔφη. Ἐὰν δὲ δή, ὦ θαυμάσιε, ἐν ἑνὶ ἐγγένηται ἀδικία, μῶν μὴ ἀπολεῖ τὴν αὑτῆς δύναμιν, ἢ οὐδὲν ἧττον ἕξει; Μηδὲν ἧττον ἐχέτω, ἔφη. Οὐκοῦν τοιάνδε τινὰ φαίνεται ἔχουσα τὴν δύναμιν, οἵαν ᾧ ἂν ἐγγένηται, εἴτε πόλει τινὶ εἴτε γένει εἴτε στρατοπέδῳ εἴτε ἄλλῳ ὁτῳοῦν, πρῶτον μὲν ἀδύνατον αὐτὸ ποιεῖν πράττειν μεθ' αὑτοῦ διὰ τὸ στασιάζειν καὶ διαφέρεσθαι, ἔτι δ' ἐχθρὸν εἶναι ἑαυτῷ τε καὶ τῷ ἐναντίῳ παντὶ καὶ τῷ δικαίῳ. οὐχ

quidem, quæ nunc dicis, placent, habeoque quid de eis dicam; quod si facerem, haud dubie concionari me diceres. quare aut sine me dicere quantum volo, aut si interrogare vis, interroga, ego autem tibi ut aniculis fabellas narrantibus esto dicam et annuam et abnuam. [SOCR.] Nullo pacto, inquam, præter sententiam tuam. [THRAS.] Ut tibi, inquit, gratificer, quoniam non sinis loqui. et vero quid aliud vis? [SOCR.] Nihil, per Jovem, inquam; sed si istud facturus es, facito : ego interrogabo. [THRAS.] Interroga dum. [SOCR.] Hoc igitur interrogo, quod paulo ante, ut ordine suo rem perquiramus, quomodo se justitia adversus injustitiam habeat. dictum enim est potentius quid et robustius esse injustitiam, quam justitiam. nunc vero, inquam, si quidem sapientia et virtus est justitia, facile, ut arbitror, apparebit robustius esse, quam injustitiam, quandoquidem injustitia inscitia est. nullus hoc jam ignoret. verum non ita simpliciter, o Thrasymache, equidem cupio, sed hac fere via considerare : civitatemne aliquam affirmas injustam esse et alias civitates velle injuste in servitutem redigere ac redegisse servasque sub se multas habere? [THRAS.] Cur non? inquit: immo vero hoc summopere faciet illa, quæ præstantissima erit et perfectissime injusta. [SOCR.] Intelligo, inquam, tuam hanc esse sententiam. sed hoc in ea re quæro: utrum hæc, quæ superior fiat civitas civitate, sine justitia hanc est potentiam habitura, an necesse est ut habeat cum justitia? [THRAS.] Si quidem, inquit, ut tu paulo ante dicebas, res habet, ut justitia sapientia sit, necesse est cum justitia; sin autem ut ego, cum injustitia. [SOCR.] Valde lætor, inquam, o Thrasymache, quod non modo annuis et abnuis, sed etiam præclare respondes. [THRAS.] Ut tibi, inquit, gratum faciam. [SOCR.] Facis tu quidem bene. sed jam hoc quoque gratificare mihi et dicito : censen' civitatem aliquam vel exercitum vel latrones vel fures vel alium quemvis cœtum hominum injuste aliquid una aggredientium perficere posse quicquam, si injuria invicem se afficiant? [THRAS.] Nequaquam, inquit. [SOCR.] Quid autem, si ab injuria abstineant? nonne magis? [THRAS.] Prorsus. [SOCR.] Seditiones enim fere, o Thrasymache, injustitia et odia contentionesque mutuas parit, justitia vero concordiam et amicitiam. nonne? [THRAS.] Esto, inquit, ne tibi adverser. [SOCR.] Bene agis, vir optime. sed mihi hoc dicito : si hoc injustitiæ opus est, ubicunque insit, odium gignere, nonne in liberis quoque et servis si exsistat, efficiet ut invicem odia atque contentiones exerceant multoque pacto possint aliquid conjunctim agere? [THRAS.] Omnino. [SOCR.] Quid autem, si in duobus insit? nonne dissentient inter se insequenturque odiis et inimici erunt et sibi invicem et justis? [THRAS.] Erunt, inquit. [SOCR.] Sin autem in uno insit, o mirifice vir, injustitia, num suam vim amittet, an nihilo minus habebit? [THRAS.] Nihilo minus habeto, inquit. [SOCR.] Nonne vero talem vim ei esse apparet, ut cuicunque insit sive civitati sive genti sive exercitui sive alii cuilibet, primum quidem impotens illud reddat aliquid secum agendi propter dissensionem atque discordiam, deinde inimicum efficiat ipsum et sibi et contrario cuilibet atque justo? nonne ita? [THRAS.] Ita. [SOCR.]

οὕτως; Πάνυ γε. Καὶ ἐν ἑνὶ δή, οἶμαι, ἐνοῦσα ταῦτα
πάντα ποιήσει, ἅπερ πέφυκεν ἐργάζεσθαι· πρῶτον μὲν
ἀδύνατον αὐτὸν πράττειν ποιήσει στασιάζοντα καὶ οὐχ
ὁμονοοῦντα αὐτὸν ἑαυτῷ, ἔπειτα ἐχθρὸν καὶ ἑαυτῷ καὶ
5 τοῖς δικαίοις. ἦ γάρ; Ναί. Δίκαιοι δέ γ' εἰσίν, ὦ φίλε,
καὶ οἱ θεοί; Ἔστωσαν, ἔφη. Καὶ θεοῖς ἄρα ἐχθρὸς ἔσται b
ὁ ἄδικος, ὦ Θρασύμαχε, ὁ δὲ δίκαιος φίλος. Εὐωχοῦ τοῦ
λόγου, ἔφη, θαῤῥῶν· οὐ γὰρ ἔγωγέ σοι ἐναντιώσομαι, ἵνα
μὴ τοῖσδε ἀπέχθωμαι. Ἴθι δή, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τὰ λοιπά
10 μοι τῆς ἑστιάσεως ἀποπλήρωσον ἀποκρινόμενος ὥσπερ
καὶ νῦν. ὅτι μὲν γὰρ καὶ σοφώτεροι καὶ ἀμείνους καὶ
δυνατώτεροι πράττειν οἱ δίκαιοι φαίνονται, οἱ δὲ ἄδι-
κοι οὐδὲν πράττειν μετ' ἀλλήλων οἷοί τε, ἀλλὰ δὴ καὶ
οὕς φαμεν ἐῤῥωμένως πώποτέ τι μετ' ἀλλήλων κοινῇ c
15 πρᾶξαι ἀδίκους ὄντας, τοῦτο οὐ παντάπασιν ἀληθὲς λέ-
γομεν, οὐ γὰρ ἂν ἀπείχοντο ἀλλήλων κομιδῇ ὄντες
ἄδικοι, ἀλλὰ δῆλον, ὅτι ἐνῆν τις αὐτοῖς δικαιοσύνη, ἣ
αὐτοὺς ἐποίει μή τοι καὶ ἀλλήλους γε καὶ ἐφ' οὓς ᾖσαν
ἅμα ἀδικεῖν, δι' ἣν ἔπραξαν ἃ ἔπραξαν, ὥρμησαν δὲ ἐπὶ
20 τὰ ἄδικα ἀδικίᾳ ἡμιμόχθηροι ὄντες, ἐπεὶ οἵ γε παμπό-
νηροι καὶ τελέως ἄδικοι τελέως εἰσὶ καὶ πράττειν ἀδύνα- d
τοι· ταῦτα μὲν οὖν ὅτι οὕτως ἔχει, μανθάνω, ἀλλ' οὐχ
ὡς σὺ τὸ πρῶτον ἐτίθεσο· εἰ δὲ καὶ ἄμεινον ζῶσιν οἱ
δίκαιοι τῶν ἀδίκων καὶ εὐδαιμονέστεροί εἰσιν, ὅπερ τὸ
25 ὕστερον προὐθέμεθα σκέψασθαι, σκεπτέον. φαίνονται
μὲν οὖν καὶ νῦν, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, ἐξ ὧν εἰρήκαμεν·
ὅμως δ' ἔτι βέλτιον σκεπτέον. οὐ γὰρ περὶ τοῦ ἐπιτυ-
χόντος ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ὅντινα τρόπον χρὴ ζῆν.
Σκόπει δή, ἔφη. Σκοπῶ, ἦν δ' ἐγώ. καί μοι λέγε·
30 δοκεῖ τί σοι εἶναι ἵππου ἔργον; Ἔμοιγε. Ἆρ' οὖν τοῦτο e
ἂν θείης καὶ ἵππου καὶ ἄλλου ὁτουοῦν ἔργον, ὃ ἂν ἢ
μόνῳ ἐκείνῳ ποιῇ τις ἢ ἄριστα; Οὐ μανθάνω, ἔφη. Ἀλλ'
ὧδε· ἔσθ' ὅτῳ ἂν ἄλλῳ ἴδοις, ἢ ὀφθαλμοῖς; Οὐ δῆτα.
Τί δέ; ἀκούσαις ἄλλῳ, ἢ ὠσίν; Οὐδαμῶς. Οὐκοῦν δι-
35 καίως ἂν ταῦτα τούτων φαμὲν ἔργα εἶναι; Πάνυ γε.
353 Τί δέ; μαχαίρᾳ ἂν ἀμπέλου κλῆμα ἀποτέμοις καὶ a
σμίλῃ καὶ ἄλλοις πολλοῖς; Πῶς γὰρ οὔ; Ἀλλ' οὐδενί γ'
ἄν, οἶμαι, οὕτω καλῶς, ὡς δρεπάνῳ, τῷ ἐπὶ τοῦτο ἐρ-
γασθέντι. Ἀληθῆ. Ἆρ' οὖν οὐ τοῦτο τούτου ἔργον θήσομεν;
40 Θήσομεν μὲν οὖν. Νῦν δή, οἶμαι, ἄμεινον ἂν μάθοις ὃ
ἄρτι ἠρώτων πυνθανόμενος, εἰ οὐ τοῦτο ἑκάστου εἴη
ἔργον, ὃ ἂν ἢ μόνον τι ἢ κάλλιστα τῶν ἄλλων ἀπερ-
γάζηται. Ἀλλά, ἔφη, μανθάνω τε καί μοι δοκεῖ τοῦτο
ἑκάστου πράγματος ἔργον εἶναι. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ. b
45 οὐκοῦν καὶ ἀρετὴ δοκεῖ σοι εἶναι ἑκάστῳ, ᾧπερ καὶ
ἔργον τι προστέτακται; ἴωμεν δὲ ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν.
ὀφθαλμῶν, φαμέν, ἔστιν ἔργον; Ἔστιν. Ἆρ' οὖν καὶ
ἀρετὴ ὀφθαλμῶν ἔστι; Καὶ ἀρετή. Τί δέ; ὤτων ἦν τι
ἔργον; Ναί. Οὐκοῦν καὶ ἀρετή; Καὶ ἀρετή. Τί δὲ
50 πάντων πέρι τῶν ἄλλων; οὐχ οὕτω; Οὕτω. Ἔχε δή.
ἆρ' ἄν ποτε ὄμματα τὸ αὑτῶν ἔργον καλῶς ἀπεργά-
σαιντο μὴ ἔχοντα τὴν αὑτῶν οἰκείαν ἀρετήν, ἀλλ' ἀντὶ c
τῆς ἀρετῆς κακίαν; Καὶ πῶς ἄν; ἔφη· τυφλότητα γὰρ
ἴσως λέγεις ἀντὶ τῆς ὄψεως. Ἥτις, ἦν δ' ἐγώ, αὐτῶν

Ergo et in uno, arbitror, si fuerit, hæc faciet omnia, quæ secundum naturam suam efficit: primum quidem impotentem agendi eum reddet, cum secum ipse dissentiat neque sibimet constet, deinde et sibi et justis faciet inimicum. an non? [THRAS.] Certe. [SOCR.] Justi autem, o amice sunt etiam dei? [THRAS.] Sunto, inquit. [SOCR.] Ergo etiam deis inimicus erit, Thrasymache, vir injustus, justus autem amicus. [THRAS.] Explere, inquit, pro libidine orationis epulo; non enim tibi adversabor ego, ne hosce mihi infensos reddam. [SOCR.] Age itaque, inquam, etiam reliqua convivii omnia mihi præbe quemadmodum paulo ante respondens. nam et sapientiores et meliores et potentiores ad agendum justos apparere, injustos autem nihil conjunctos agere posse, verum quos dicimus strenue unquam simul quippiam conjunctos egisse, cum injusti essent, id haud omnino verum dici, neque enim abstinerent invicem ab injuria, si prorsus injusti essent, sed liquet in ipsis fuisse justitiam quandam, quæ faceret ut ne se invicem simul atque adversarios læderent, per quam agerent quæ egerunt, aggressi autem sunt ad injuste agendum injustitia, cum semimali essent, nam qui omnino mali et perfecte injusti sunt, perficere omnino nihil possunt: hæc igitur ita se habere, non autem ut tu primo ponebas, intelligo: num autem et melius vivant justi, quam injusti, et feliciores sint, quod quidem postea considerandum proposueramus, considerandum est. et, ut mihi quidem videtur, hoc jam nunc ex his, quæ diximus, sequitur; sed tamen etiam melius considerandum. non enim de re quadam vili, sed quonam modo vivendum sit, habetur oratio. [THRAS.] Considera dum, inquit. [SOCR.] Considero, inquam. ac dicas mihi: opusne equi tibi aliquod esse videtur? [THRAS.] Mihi quidem. [SOCR.] Nonne igitur hoc dices et equi et alius cujuslibet opus, quod vel solo illo vel optime quis faciat? [THRAS.] Non intelligo, inquit. [SOCR.] At hoc modo: aliane tu re, quam oculis videres? [THRAS.] Minime. [SOCR.] Quid vero? aliane audires, quam auribus? [THRAS.] Nequaquam. [SOCR.] Ergo recte faciamus, si hæc horum opera dicamus? [THRAS.] Recte. [SOCR.] Quid vero? possesne gladio et scalpello et multis aliis vitis palmites amputare? [THRAS.] Quidni? [SOCR.] Verumtamen nullo, opinor, ita commode, ut falce ad usum hunc fabricata. [THRAS.] Est ut dicis. [SOCR.] Nonne igitur hoc hujus opus ponemus? [THRAS.] Ponemus profecto. [SOCR.] Nunc melius, opinor, intelliges quod modo interrogabam, cum quærerem, an non id cujusque opus esset, quod vel solum aliquid vel melius, quam cetera efficeret. [THRAS.] At, inquit, intelligo, idque mihi cujusque opus esse videtur. [SOCR.] Esto, inquam. nonne et virtus tibi esse cuique videtur, cui aliquod opus attributum est? revertamur autem ad eadem. oculorum, dicimus, est opus? [THRAS.] Est. [SOCR.] Ergo et virtus oculorum est? [THRAS.] Et virtus. [SOCR.] Quid vero? auriumne erat opus? [THRAS.] Ita. [SOCR.] Ergo et virtus? [THRAS.] Et virtus. [SOCR.] Quid vero de reliquis omnibus? non item? [THRAS.] Item. [SOCR.] Jam tene. num oculi opus suum pulchre aliquando efficient virtutem propriam non habentes, sed pro virtute vitium? [THRAS.] Et quomodo? inquit: cæcitatem namque fortasse pro visu dicis. [SOCR.] Quæcumque,

ἡ ἀρετή· οὐ γάρ πω τοῦτο ἐρωτῶ, ἀλλ' εἰ τῇ οἰκείᾳ μὲν ἀρετῇ τὸ αὑτῶν ἔργον εὖ ἐργάσεται τὰ ἐργαζόμενα, κακίᾳ δὲ κακῶς. Ἀληθές, ἔφη, τοῦτό γε λέγεις. Οὐκοῦν καὶ ὦτα στερόμενα τῆς αὑτῶν ἀρετῆς κακῶς τὸ αὑτῶν ἔργον ἀπεργάσεται; Πάνυ γε. Τίθεμεν οὖν καὶ τἆλλα πάντα εἰς τὸν αὐτὸν λόγον; Ἔμοιγε δοκεῖ. Ἴθι δή, μετὰ ταῦτα τόδε σκέψαι· ψυχῆς ἔστι τι ἔργον, ὃ ἄλλῳ τῶν ὄντων οὐδ' ἂν ἑνὶ πράξαις; οἷον τὸ τοιόνδε· τὸ ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἄρχειν καὶ βουλεύεσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, ἔσθ' ὅτῳ ἄλλῳ, ἢ ψυχῇ δικαίως ἂν αὐτὰ ἀποδοῖμεν καὶ φαῖμεν ἴδια ἐκείνης εἶναι; Οὐδενὶ ἄλλῳ. Τί δ' αὖ τὸ ζῆν; ψυχῆς φήσομεν ἔργον εἶναι; Μάλιστά γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἀρετήν φαμέν τινα ψυχῆς εἶναι; Φαμέν. Ἆρ' οὖν ποτε, ὦ Θρασύμαχε, ψυχὴ τὰ αὑτῆς ἔργα εὖ ἀπεργάσεται στερομένη τῆς οἰκείας ἀρετῆς; ἢ ἀδύνατον; Ἀδύνατον. Ἀνάγκη ἄρα κακῇ ψυχῇ κακῶς ἄρχειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι, τῇ δὲ ἀγαθῇ πάντα ταῦτα εὖ πράττειν. Ἀνάγκη. Οὐκοῦν ἀρετήν γε συνεχωρήσαμεν ψυχῆς εἶναι δικαιοσύνην, κακίαν δὲ ἀδικίαν; Συνεχωρήσαμεν γάρ. Ἡ μὲν ἄρα δικαία ψυχὴ καὶ ὁ δίκαιος ἀνὴρ εὖ βιώσεται, κακῶς δὲ ὁ ἄδικος. Φαίνεται, ἔφη, κατὰ τὸν σὸν λόγον. Ἀλλὰ μὴν ὅ γε εὖ ζῶν μακάριός τε καὶ εὐδαίμων, ὁ δὲ μὴ τἀναντία. Πῶς γὰρ οὔ; Ὁ μὲν δίκαιος ἄρα εὐδαίμων, ὁ δ' ἄδικος ἄθλιος. Ἔστωσαν, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἄθλιόν γε εἶναι οὐ λυσιτελεῖ, εὐδαίμονα δέ. Πῶς γὰρ οὔ; Οὐδέποτ' ἄρα, ὦ μακάριε Θρασύμαχε, λυσιτελέστερον ἀδικία δικαιοσύνης. Ταῦτα δή σοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἱστιάσθω ἐν τοῖς Βενδιδείοις. Ὑπὸ σοῦ γε, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Θρασύμαχε, ἐπειδή μοι πρᾶος ἐγένου καὶ χαλεπαίνων ἐπαύσω· οὐ μέντοι καλῶς γε εἱστίαμαι, δι' ἐμαυτόν, ἀλλ' οὐ διὰ σέ· ἀλλ' ὥσπερ οἱ λίχνοι τοῦ ἀεὶ παραφερομένου ἀπογεύονται ἁρπάζοντες, πρὶν τοῦ προτέρου μετρίως ἀπολαῦσαι, καὶ ἐγώ μοι δοκῶ οὕτω, πρὶν ὃ τὸ πρῶτον ἐσκοποῦμεν εὑρεῖν, τὸ δίκαιον ὅτι ποτ' ἐστίν, ἀφέμενος ἐκείνου ὁρμῆσαι ἐπὶ τὸ σκέψασθαι περὶ αὐτοῦ, εἴτε κακία ἐστὶ καὶ ἀμαθία, εἴτε σοφία καὶ ἀρετή· καὶ ἐμπεσόντος αὖ ὕστερον λόγου, ὅτι λυσιτελέστερον ἡ ἀδικία τῆς δικαιοσύνης, οὐκ ἀπεσχόμην τὸ μὴ οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἐλθεῖν ἀπ' ἐκείνου· ὥστε μοι νυνὶ γέγονεν ἐκ τοῦ διαλόγου μηδὲν εἰδέναι. ὁπότε γὰρ τὸ δίκαιον μὴ οἶδα ὅ ἐστι, σχολῇ εἴσομαι, εἴτε ἀρετή τις οὖσα τυγχάνει, εἴτε καὶ οὔ, καὶ πότερον ὁ ἔχων αὐτὸ οὐκ εὐδαίμων ἐστίν, ἢ εὐδαίμων.

inquam, illorum est virtus; nam nunc non id quæro, sed an propria virtute recte suum opus effectura sint efficientia, vitio vero non recte. [THRAS.] Verum, inquit, hoc loqueris. [SOCR.] Nonne et aures sua privatæ virtute male suum opus efficient? [THRAS.] Male. [SOCR.] Eandemne igitur reliquorum quoque omnium causam ponimus? [THRAS.] Mihi quidem videtur. [SOCR.] Age, hæc præterea contemplare: estne animi aliquod opus, quod alia re nulla agas? veluti curare, imperare, consulere et hujusmodi omnia, num alii cuiquam, an animo jure ea tribueremus, dicerémusque illius propria esse? [THRAS.] Nulli alii. [SOCR.] Quid autem vivere? animine opus esse dicemus? [THRAS.] Maxime, inquit. [SOCR.] Nonne et virtutem quandam animi esse dicimus? [THRAS.] Dicimus. [SOCR.] Num igitur animus quandoque, o Thrasymache, propria virtute privatus opera sua bene efficiet? an nullo modo poterit? [THRAS.] Non poterit. [SOCR.] Necesse est igitur malum animum male imperare atque curare, bonum vero hæc omnia bene facere. [THRAS.] Necesse. [SOCR.] Concessimusne virtutem animi justitiam esse, injustitiam vitium? [THRAS.] Concessimus. [SOCR.] Justus ergo animus justusque vir bene vivet, injustus autem male. [THRAS.] Apparet, inquit, secundum orationem tuam. [SOCR.] At vero qui bene vivit, beatus est et felix, qui non, contra. [THRAS.] Quidni? [SOCR.] Justus igitur felix est, injustus miser. [THRAS.] Sunto, inquit. [SOCR.] At vero miserum esse non prodest, prodest autem esse felicem. [THRAS.] Procul dubio. [SOCR.] Nunquam igitur, o beate Thrasymache, conducibilius erit injustitia, quam justitia. [THRAS.] His igitur, inquit, epulis exceptus esto Bendideis, o Socrates. [SOCR.] A te quidem, inquam, o Thrasymache, postquam mitis mihi effectus es iratusque esse desiisti; non tamen bene epulatus sum, atque id mea ipsius culpa, non tua; sed quemadmodum ligurientes de singulis, quæ apponuntur, ferculis rapere ac gustare solent, antequam prioris justam portionem consumpserunt, ita et ipse, ut mihi videor, priusquam invenissem quod principio erat propositum, quid justum esset, eo prætermisso ad considerandum me contuli, utrum vitium esset et inscitia, an sapientia et virtus; ac rursus deinde incidente sermone illo, qui asserebat conducibiliorem injustitiam esse quam justitiam, non me continui, quin ab illo ad hoc descenderem; quapropter mihi in præsentia ex disputatione evenit ut nihil norim. quando enim justum quid sit, ignoro, nullo pacto sciam, virtusne sit, an contra, atque utrum qui id possidet, non beatus sit, an beatus.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

Ἐγὼ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν ᾤμην λόγου ἀπηλλάχθαι· τὸ δ' ἦν ἄρα, ὡς ἔοικε, προοίμιον. ὁ γὰρ Γλαύκων ἀεί τε ἀνδρειότατος ὢν τυγχάνει πρὸς ἅπαντα καὶ δὴ καὶ τότε τοῦ Θρασυμάχου τὴν ἀπόρρησιν οὐκ ἀπεδέξατο, ἀλλ' ἔφη· ὦ Σώκρατες, πότερον ἡμᾶς βούλει δο-

LIBER SECUNDUS.

Hæc ego cum dixissem, a disputatione liberatum me esse putabam; verum hoc, ut videtur, proœmium fuit. Glauco enim et semper ad omnia fortissimus est et tunc quoque Thrasymachi tamquam defatigati concessionem non admisit, sed dixit: [GL.] O Socrates, utrum nobis persuasisse

κεῖν πεπεικέναι, ἢ ὡς ἀληθῶς πεῖσαι, ὅτι παντὶ τρόπῳ b
ἄμεινόν ἐστι δίκαιον εἶναι, ἢ ἄδικον; Ὡς ἀληθῶς, εἶ-
πον, ἔγωγ' ἂν ἑλοίμην, εἰ ἐπ' ἐμοὶ εἴη. Οὐ τοίνυν,
ἔφη, ποιεῖς ὃ βούλει. λέγε γάρ μοι· ἆρά σοι δοκεῖ
5 τοιόνδε τι εἶναι ἀγαθὸν, ὃ δεξαίμεθ' ἂν ἔχειν οὐ τῶν
ἀποβαινόντων ἐφιέμενοι, ἀλλ' αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα ἀσπα-
ζόμενοι; οἷον τὸ χαίρειν καὶ αἱ ἡδοναὶ, ὅσαι ἀβλαβεῖς
καὶ μηδὲν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον διὰ ταύτας γίγνεται
ἄλλο, ἢ χαίρειν ἔχοντα. Ἔμοιγε, ἦν δ' ἐγὼ, δοκεῖ τι
10 εἶναι τοιοῦτον. Τί δέ; ὃ αὐτό τε αὑτοῦ χάριν ἀγαπῶ- c
μεν καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ γιγνομένων; οἷον αὖ τὸ φρονεῖν
καὶ τὸ ὁρᾷν καὶ τὸ ὑγιαίνειν. τὰ γὰρ τοιαῦτά που δι'
ἀμφότερα ἀσπαζόμεθα. Ναὶ, εἶπον. Τρίτον δὲ ὁρᾷς τι,
ἔφη, εἶδος ἀγαθοῦ, ἐν ᾧ τὸ γυμνάζεσθαι καὶ τὸ κά-
15 μνοντα ἰατρεύεσθαι καὶ ἰάτρευσίς τε καὶ ὁ ἄλλος χρημα-
τισμός; ταῦτα γὰρ ἐπίπονα φαῖμεν ἂν, ὠφελεῖν δὲ
ἡμᾶς, καὶ αὐτὰ μὲν ἑαυτῶν ἕνεκα οὐκ ἂν δεξαίμεθα d
ἔχειν, τῶν δὲ μισθῶν τε χάριν καὶ τῶν ἄλλων ὅσα γί-
γνεται ἀπ' αὐτῶν. Ἔστι γὰρ οὖν, ἔφην, καὶ τοῦτο τρί-
20 τον. ἀλλὰ τί δή; Ἐν ποίῳ, ἔφη, τούτων τὴν δικαιο-
358 σύνην τίθης; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἦν δ' ἐγὼ, ἐν τῷ καλ- a
λίστῳ, ὃ καὶ δι' αὑτὸ καὶ διὰ τὰ γιγνόμενα ἀπ' αὐτοῦ
ἀγαπητέον τῷ μέλλοντι μακαρίῳ ἔσεσθαι. Οὐ τοίνυν
δοκεῖ, ἔφη, τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ τοῦ ἐπιπόνου εἴδους, ὃ
25 μισθῶν θ' ἕνεκα καὶ εὐδοκιμήσεων διὰ δόξαν ἐπιτηδευ-
τέον, αὐτὸ δὲ δι' αὑτὸ φευκτέον ὡς ὂν χαλεπόν. Οἶδα,
ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι δοκεῖ οὕτω καὶ πάλαι ὑπὸ Θρασυμάχου
ὡς τοιοῦτον ὂν ψέγεται, ἀδικία δ' ἐπαινεῖται· ἀλλ' ἐγώ
τις, ὡς ἔοικε, δυσμαθής. Ἴθι δὴ, ἔφη, ἄκουσον καὶ b
30 ἐμοῦ, ἐάν σοι ταὐτὰ δοκῇ. Θρασύμαχος γάρ μοι φαί-
νεται πρῳαίτερον τοῦ δέοντος ὑπὸ σοῦ ὥσπερ ὄφις κηλη-
θῆναι· ἐμοὶ δ' οὔπω κατὰ νοῦν ἡ ἀπόδειξις γέγονε περὶ
ἑκατέρου. ἐπιθυμῶ γὰρ ἀκοῦσαι, τί τ' ἔστιν ἑκάτερον
καὶ τίνα ἔχει δύναμιν αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἐνὸν ἐν τῇ ψυχῇ,
35 τοὺς δὲ μισθοὺς καὶ τὰ γιγνόμενα ἀπ' αὐτῶν ἐᾶσαι
χαίρειν. οὑτωσὶ οὖν ποιήσω, ἐὰν καὶ σοὶ δοκῇ· ἐπανα-
νεώσομαι τὸν Θρασυμάχου λόγον καὶ πρῶτον μὲν ἐρῶ c
δικαιοσύνην οἷον εἶναί φασι καὶ ὅθεν γεγονέναι· δεύτε-
ρον δὲ, ὅτι πάντες αὐτὸ οἱ ἐπιτηδεύοντες ἄκοντες ἐπι-
40 τηδεύουσιν ὡς ἀναγκαῖον, ἀλλ' οὐχ ὡς ἀγαθόν· τρίτον
δὲ, ὅτι εἰκότως αὐτὸ δρῶσι· πολὺ γὰρ ἀμείνων ἄρα ὁ
τοῦ ἀδίκου, ἢ ὁ τοῦ δικαίου βίος, ὡς λέγουσιν. ἐπεὶ
ἔμοιγε, ὦ Σώκρατες, οὔ τι δοκεῖ οὕτως· ἀπορῶ μέντοι
διατεθρυλημένος τὰ ὦτα ἀκούων Θρασυμάχου καὶ
45 μυρίων ἄλλων· τὸν δὲ ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης λόγον, ὡς
ἄμεινον ἀδικίας, οὐδενός πω ἀκήκοα ὡς βούλομαι· βού- d
λομαι δὲ αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἐγκωμιαζόμενον ἀκοῦσαι.
μάλιστα δ' οἶμαι ἂν σοῦ πυθέσθαι· διὸ κατατείνας ἐρῶ
τὸν ἄδικον βίον ἐπαινῶν, εἰπὼν δὲ ἐνδείξομαί σοι ὃν
10 τρόπον αὖ βούλομαι καὶ σοῦ ἀκούειν ἀδικίαν μὲν ψέ-
γοντος, δικαιοσύνην δὲ ἐπαινοῦντος. ἀλλ' ὅρα, εἴ σοι
βουλομένῳ ἃ λέγω. Πάντων μάλιστα, ἦν δ' ἐγώ· περὶ
γὰρ τίνος ἂν μᾶλλον πολλάκις τις νοῦν ἔχων χαίροι e
λέγων καὶ ἀκούων; Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις· καὶ ὃ πρῶ-

b videri cupis, an revera persuadere omnino præstare justum esse, quam injustum? Tum ego : [SOCR.] Re vera, si mea optio esset, persuadere mallem. [GL.] Minime igitur, inquit, facis quod vis. dic enim : videturne tibi hujusmodi aliquod esse bonum, quod admittamus non ex eo sequentia appetentes, sed ipsum per se amantes? quemadmodum gaudere et voluptates, quæcunque innoxiæ, et quæ in posterum nihil præter gaudium præsens afferunt. [SOCR.] Mihi sane, inquam, videtur esse aliquid tale. [GL.] Quid c autem? quod et ipsum per se et propter ea, quæ ab eo fluunt, amemus? quemadmodum sapere, videre, valere. hæc enim hujusmodi fere propter utrumque amplectimur. [SOCR.] Certe, inquam. [GL.] Tertium autem quoddam vides, inquit, genus boni, in quo est gymnasio operam dare, male valentem curari, medicinam et reliqua ad quæstum pertinentia exercere? hæc enim laboriosa fatemur esse, d prodesse autem nobis, et ipsa quidem per se habere nolumus, sed mercedis et reliquorum, quæ ab eis proficiscuntur, gratia. [SOCR.] Est vero, inquam, et hoc tertium. sed quid tum? [GL.] In quonam, inquit, istorum justitiam ponis? a [SOCR.] Mea quidem sententia, inquam, in pulcherrimo, quod tam propter se ipsum, quam propter ea, quæ efficit, ab eo, qui beatus sit futurus, amandum sit. [GL.] Itaque dissentis, inquit, a plerisque, quibus laboriosi generis esse videtur, quod propter præmia et bonas existimationes opinionis causa sit exercendum, propter se ipsum autem tamquam difficile fugiendum. [SOCR.] Novi, inquam, ita videri et jamdudum a Thrasymacho tamquam tale vitub perari, injustitiam vero laudari; sed ego indocilis sum, ut videtur. [GL.] Age dum, inquit, et me audi, si tibi idem videatur. Thrasymachus enim prius, quam oportebat, tamquam serpens carminibus delinitus a te videtur; mihi autem nondum ex sententia demonstratio utriusque evenit. cupio enim audire, quid sit utrumque et qualem vim habeat ipsum per se exstans in animo, præmia vero et quæ ex ipsis proveniunt, mittere. sic igitur faciam, si et tibi placet : c renovabo Thrasymachi orationem et primum ostendam, quale justitiam esse dicant et unde exortam putent; secundo loco omnes, quicunque eam exercent, invitos exercere tamquam rem necessariam, sed non bonam; tertio merito id eos facere; multo enim melior scilicet injusti vita, quam justi, ut tradunt. nam mihi quidem, o Socrates, neutiquam ita videtur : ambigo tamen, quia obtundor quotidie Thrasymachum aliosque innumeros audiens; orationem vero pro justitia, qua meliorem eam ind justitia esse doceatur, ex nullo adhuc audivi ut volo : volo autem ipsam per se laudatam audire. maxime vero ex te hoc me arbitror auditurum; quapropter dicam latius injustam vitam laudans deindeque ostendam tibi, quonam rursus modo audire te quoque velim vituperantem quidem injustitiam, justitiam vero laudantem. sed vide, an hoc tibi placeat. [SOCR.] Maxime omnium, inquam : numquid e enim est fortasse, de quo sana mente præditus libentius et audiat et dicat? [GL.] Præclare, inquit, loqueris; et quod

-ον ἔφην ἐρεῖν, περὶ τούτου ἄκουε τί οἴονται, καὶ ὅθεν γέγονε δικαιοσύνη.

Πεφυκέναι γὰρ δή φασι τὸ μὲν ἀδικεῖν ἀγαθὸν, τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι κακὸν, πλέονι δὲ κακῷ ὑπερβάλλειν τὸ ἀδικεῖσθαι, ἢ ἀγαθῷ τὸ ἀδικεῖν· ὥστ' ἐπειδὰν ἀλλήλους ἀδικῶσί τε καὶ ἀδικῶνται καὶ ἀμφοτέρων γεύωνται, 359 a τοῖς μὴ δυναμένοις τὸ μὲν ἐκφεύγειν, τὸ δὲ αἱρεῖν δοκεῖ λυσιτελεῖν ξυνθέσθαι ἀλλήλοις μήτ' ἀδικεῖν μήτ' ἀδικεῖσθαι. καὶ ἐντεῦθεν δὴ ἄρξασθαι νόμους τίθεσθαι καὶ ξυνθήκας αὐτῶν καὶ ὀνομάσαι τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐπίταγμα νόμιμόν τε καὶ δίκαιον, καὶ εἶναι δὴ ταύτην γένεσίν τε καὶ οὐσίαν δικαιοσύνης μεταξὺ οὖσαν τοῦ μὲν ἀρίστου ὄντος, ἐὰν ἀδικῶν μὴ διδῷ δίκην, τοῦ δὲ κακίστου, ἐὰν ἀδικούμενος τιμωρεῖσθαι ἀδύνατος ᾖ, τὸ δὲ δίκαιον ἐν μέσῳ ὂν τούτων ἀμφοτέρων ἀγαπᾶσθαι οὐχ ὡς ἀγαθὸν, ἀλλ' ὡς ἀῤῥωστίᾳ τοῦ ἀδικεῖν τιμώ- b μενον· ἐπεὶ τὸν δυνάμενον αὐτὸ ποιεῖν καὶ ὡς ἀληθῶς ἄνδρα οὐδ' ἂν ἑνί ποτε ξυνθέσθαι τὸ μήτε ἀδικεῖν μήτε ἀδικεῖσθαι· μαίνεσθαι γὰρ ἄν. Ἡ μὲν οὖν δὴ φύσις δικαιοσύνης, ὦ Σώκρατες, αὕτη τε καὶ τοιαύτη, καὶ ἐξ ὧν πέφυκε, τοιαῦτα, ὡς ὁ λόγος. ὡς δὲ καὶ οἱ ἐπιτηδεύοντες ἀδυναμίᾳ τοῦ ἀδικεῖν ἄκοντες αὐτὸ ἐπιτηδεύουσι, μάλιστ' ἂν αἰσθοίμεθα, εἰ τοιόνδε ποιήσαιμεν τῇ διανοίᾳ· δόντες ἐξουσίαν ἑκατέρῳ ποιεῖν ὅτι ἂν c βούληται, τῷ τε δικαίῳ καὶ τῷ ἀδίκῳ, εἶτ' ἐπακολουθήσαιμεν θεώμενοι, ποῖ ἡ ἐπιθυμία ἑκάτερον ἄξει. ἐπ' αὐτοφώρῳ οὖν λάβοιμεν ἂν τὸν δίκαιον τῷ ἀδίκῳ εἰς ταὐτὸν ἰόντα διὰ τὴν πλεονεξίαν, ὃ πᾶσα φύσις διώκειν πέφυκεν ὡς ἀγαθὸν, νόμῳ δὲ βίᾳ παράγεται ἐπὶ τὴν τοῦ ἴσου τιμήν. εἴη δ' ἂν ἡ ἐξουσία, ἣν λέγω, τοιάδε μάλιστα, εἰ αὐτοῖς γένοιτο, οἵαν ποτέ φασι δύναμιν τῷ Γύγου, τοῦ Λυδοῦ, προγόνῳ γενέσθαι. εἶναι μὲν γὰρ d αὐτὸν ποιμένα θητεύοντα παρὰ τῷ τότε Λυδίας ἄρχοντι, ὄμβρου δὲ πολλοῦ γενομένου καὶ σεισμοῦ ῥαγῆναί τι τῆς γῆς καὶ γενέσθαι χάσμα κατὰ τὸν τόπον ᾗ ἔνεμεν. ἰδόντα δὲ καὶ θαυμάσαντα καταβῆναι καὶ ἰδεῖν ἄλλα τε δὴ, ἃ μυθολογοῦσι, θαυμαστὰ καὶ ἵππον χαλκοῦν, κοῖλον, θυρίδας ἔχοντα, καθ' ἃς ἐγκύψαντα ἰδεῖν ἐνόντα νεκρὸν, ὡς φαίνεσθαι, μείζω, ἢ κατ' ἄνθρωπον. τοῦτον δὲ ἄλλο μὲν ἔχειν οὐδὲν, περὶ δὲ τῇ χειρὶ χρυσοῦν δακτύ- e λιον, ὃν περιελόμενον ἐκβῆναι. συλλόγου δὲ γενομένου τοῖς ποιμέσιν εἰωθότος, ἵν' ἐξαγγέλλοιεν κατὰ μῆνα τῷ βασιλεῖ τὰ περὶ τὰ ποίμνια, ἀφικέσθαι καὶ ἐκεῖνον ἔχοντα τὸν δακτύλιον. καθήμενον οὖν μετὰ τῶν ἄλλων τυχεῖν τὴν σφενδόνην τοῦ δακτυλίου περιαγαγόντα πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὸ εἴσω τῆς χειρός. τούτου δὲ γενομένου 360 a ἀφανῆ αὐτὸν γενέσθαι τοῖς παρακαθημένοις, καὶ διαλέγεσθαι ὡς περὶ οἰχομένου. καὶ τὸν θαυμάζειν τε καὶ πάλιν ἐπιψηλαφῶντα τὸν δακτύλιον στρέψαι ἔξω τὴν σφενδόνην καὶ στρέψαντα φανερὸν γενέσθαι. καὶ τοῦτο ἐννοήσαντα ἀποπειρᾶσθαι τοῦ δακτυλίου, εἰ ταύτην ἔχοι τὴν δύναμιν, καὶ αὐτῷ οὕτω ξυμβαίνειν· στρέφοντι μὲν εἴσω τὴν σφενδόνην ἀδήλῳ γίγνεσθαι, ἔξω δὲ δήλῳ. αἰσθόμενον δὲ εὐθὺς διαπράξασθαι τῶν ἀγγέλων γενέ-

primum me dicturum dixeram, de eo accipe, quid opinentur, et unde orta sit justitia.

[GL.] Natura quidem dicunt injuriam facere bonum esse, injuria autem affici malum, sed plus mali superesse, in patiendo injuriam, quam boni in inferendo; quamobrem quando inter se injuriam et inferunt et accipiunt et utrumque gustant, qui nequeunt vitare illud, hoc consequi, utile esse ducunt ita inter se constituere, ut neque inferant neque accipiant injuriam. hincque volunt cœpisse eos leges pactionesque inter se facere et nominasse a lege præscriptum legitimum atque justum, et hanc proinde justitiæ originem et naturam esse, mediam optimum inter, quando quis inferens injuriam non det pœnam, et pessimum, quando accipiens ulcisci non possit, justum autem horum in medio constitutum amari non tamquam bonum, sed tamquam impotentia injuriarum inferendarum magni æstimatum; nam qui inferre possit vereque sit vir, eum nunquam cum quoquam pacisci de non inferenda accipiendaque injuria, nisi forte insaniat. Hæc igitur est, o Socrates, natura justitiæ atque hujusmodi, et talia, ut ferunt, unde est progenita. sed eos quoque, qui justitiam exercent, invitos id facere eo, quod injuriam inferre nequeant, plane perspiciamus, si tale quiddam cogitatione faciamus: data utrique potestate quodcunque libeat agendi, et justo et injusto, deinde pone sequamur explorantes, quo rapiat utrumque libido. ibi tum ipso facto coarguemus justum eodem atque injustum contendere, ut plus habeat, quod quidem natura omnis ut bonum sectatur, lege vero per vim ad æqualitatem observandam traducitur. erit autem potestas, quam dico, talis, istis si detur, qualem aliquando ferunt facultatem fuisse Gygis Lydi proavo. fuisse enim eum mercenarium pastorem ejus, qui tunc Lydis imperabat, magno autem imbre et terræ motu exorto discessisse terram et hiatum factum esse in ea regione, ubi pascebat. quod cum vidisset, mirabundum descendisse vidisseque et alia, quæ fabulantur, miranda et equum æneum, cavum, foribus instructum, per quas introspicientem vidisse cadaver, ut videbatur, majus humana forma. hoc nihil habuisse aliud præter aureum digito anulum, quo istum detracto exisse. deinde congregatis de more pastoribus, ut menstrua ad regem de gregibus renuntiatio fieret, venisse et illum cum anulo et inter reliquos assedisse. et cum forte palam anuli introrsum ad se vertisset, factum esse ut subito a nullo assidentium conspiceretur, illique de illo tamquam digresso loquerentur. tum illum admiratum rursus attrectato anulo palam extrorsum convertisse conversaque in conspectum redisse. qua re animadversa periculum anuli fecisse, an hanc vim haberet, atque ita illi contigisse, ut versa introrsum pala a nemine videretur, extrorsum autem conspicuus fieret. quo comperto statim curasse ut inter legatos ad regem mitteretur, et cum eo venisset, uxore ejus corrupta

σθαι τῶν παρὰ τὸν βασιλέα· ἐλθόντα δὲ καὶ τὴν γυναῖκα b
αὐτοῦ μοιχεύσαντα μετ' ἐκείνης ἐπιθέμενον τῷ βασιλεῖ
ἀποκτεῖναι καὶ τὴν ἀρχὴν κατασχεῖν. Εἰ οὖν δύο
τοιούτω δακτυλίω γενοίσθην, καὶ τὸν μὲν ὁ δίκαιος πε-
5 ριθεῖτο, τὸν δὲ ὁ ἄδικος, οὐδεὶς ἂν γένοιτο, ὡς δόξειεν,
οὕτως ἀδαμάντινος, ὃς ἂν μείνειεν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ
τολμήσειεν ἀπέχεσθαι τῶν ἀλλοτρίων καὶ μὴ ἅπτεσθαι,
ἐξὸν αὐτῷ καὶ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀδεῶς ὅτι βούλοιτο λαμβά-
νειν καὶ εἰσιόντι εἰς τὰς οἰκίας συγγίγνεσθαι ὅτῳ βού- c
10 λοιτο καὶ ἀποκτιννύναι καὶ ἐκ δεσμῶν λύειν οὕστινας
βούλοιτο καὶ τἆλλα πράττειν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἰσόθεον
ὄντα. οὕτω δὲ δρῶν οὐδὲν ἂν διάφορον τοῦ ἑτέρου
ποιοῖ, ἀλλ' ἐπὶ ταὐτὸν ἴοιεν ἀμφότεροι. καίτοι μέγα
τοῦτο τεκμήριον ἂν φαίη τις, ὅτι οὐδεὶς ἑκὼν δίκαιος,
15 ἀλλ' ἀναγκαζόμενος, ὡς οὐκ ἀγαθοῦ ἰδίᾳ ὄντος, ἐπεὶ
ὅπου γ' ἂν οἴηται ἕκαστος οἷός τ' ἔσεσθαι ἀδικεῖν, ἀδι-
κεῖν. λυσιτελεῖν γὰρ δὴ οἴεται πᾶς ἀνὴρ πολὺ μᾶλλον d
ἰδίᾳ τὴν ἀδικίαν τῆς δικαιοσύνης, ἀληθῆ οἰόμενος, ὡς
φήσει ὁ περὶ τοῦ τοιούτου λόγου λέγων· ἐπεί, εἴ τις τοι-
20 αύτης ἐξουσίας ἐπιλαβόμενος μηδέν ποτε ἐθέλοι ἀδικῆ-
σαι μηδὲ ἅψαιτο τῶν ἀλλοτρίων, ἀθλιώτατος μὲν ἂν
δόξειεν εἶναι τοῖς αἰσθανομένοις καὶ ἀνοητότατος, ἐπαι-
νοῖεν δ' ἂν αὐτὸν ἀλλήλων ἐναντίον ἐξαπατῶντες ἀλλή-
λους διὰ τὸν τοῦ ἀδικεῖσθαι φόβον. Ταῦτα μὲν οὖν
25 δὴ οὕτω· τὴν δὲ κρίσιν αὐτὴν τοῦ βίου πέρι ὧν λέγομεν, e
ἐὰν διαστησώμεθα τόν τε δικαιότατον καὶ τὸν ἀδικώτα-
τον, οἷοί τ' ἐσόμεθα κρῖναι ὀρθῶς· εἰ δὲ μή, οὔ. τίς
οὖν δὴ ἡ διάστασις; ἥδε· μηδὲν ἀφαιρῶμεν μήτε τοῦ
ἀδίκου ἀπὸ τῆς ἀδικίας μήτε τοῦ δικαίου ἀπὸ τῆς δι-
30 καιοσύνης, ἀλλὰ τέλεον ἑκάτερον εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἐπιτή-
δευμα τιθῶμεν. πρῶτον μὲν οὖν ὁ ἄδικος ὥσπερ οἱ
δεινοὶ δημιουργοὶ ποιείτω· οἷον κυβερνήτης ἄκρος ἢ ἰα-
τρὸς τά τε ἀδύνατα ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὰ δυνατὰ διαι-
361 σθάνεται καὶ τοῖς μὲν ἐπιχειρεῖ, τὰ δὲ ἐᾷ, ἔτι δέ, ἐὰν a
35 ἄρα πῃ σφαλῇ, ἱκανὸς ἐπανορθοῦσθαι· οὕτω καὶ ὁ ἄδι-
κος ἐπιχειρῶν ὀρθῶς τοῖς ἀδικήμασι λανθανέτω, εἰ μέλ-
λει σφόδρα ἄδικος εἶναι· τὸν ἁλισκόμενον δὲ φαῦλον
ἡγητέον· ἐσχάτη γὰρ ἀδικία δοκεῖν δίκαιον εἶναι μὴ
ὄντα. δοτέον οὖν τῷ τελέως ἀδίκῳ τὴν τελεωτάτην
40 ἀδικίαν καὶ οὐκ ἀφαιρετέον, ἀλλ' ἐατέον τὰ μέγιστα
ἀδικοῦντα τὴν μεγίστην δόξαν αὑτῷ παρεσκευακέναι
εἰς δικαιοσύνην, καὶ ἐὰν ἄρα σφάλληταί τι, ἐπανορ- b
θοῦσθαι δυνατῷ εἶναι λέγειν τε ἱκανῷ ὄντι πρὸς τὸ πεί-
θειν, ἐάν τι μηνύηται τῶν ἀδικημάτων, καὶ βιάσασθαι
45 ὅσα ἂν βίας δέηται διά τε ἀνδρείαν καὶ ῥώμην καὶ διὰ
παρασκευὴν φίλων καὶ οὐσίας. τοῦτον δὲ τοιοῦτον
θέντες τὸν δίκαιον παρ' αὐτὸν ἱστῶμεν τῷ λόγῳ, ἄνδρα
ἁπλοῦν καὶ γενναῖον, κατ' Αἰσχύλον οὐ δοκεῖν, ἀλλ'
εἶναι ἀγαθὸν ἐθέλοντα. ἀφαιρετέον δὴ τὸ δοκεῖν. εἰ
50 γὰρ δόξει δίκαιος εἶναι, ἔσονται αὐτῷ τιμαὶ καὶ δωρεαὶ c
δοκοῦντι τοιούτῳ εἶναι· ἄδηλον οὖν, εἴτε τοῦ δικαίου,
εἴτε τῶν δωρεῶν τε καὶ τιμῶν ἕνεκα τοιοῦτος εἴη. γυ-
μνωτέος δὴ πάντων πλὴν δικαιοσύνης καὶ ποιητέος ἐναν-
τίως διακείμενος τῷ προτέρῳ· μηδὲν γὰρ ἀδικῶν δόξαν

et de rege interficiendo cum ea consilio inito eum interfecisse et regnum tenuisse. Si igitur duo tales anuli essent, alterumque justus, injustus alterum indueret, nullus profecto esset, ut videatur, adeo adamantinus, ut in justitia permaneret et ab alienis abstinere, quin tangeret, auderet, cum liceret illi ex foro secure quodcunque vellet capere, ingredique domos et consuescere quocum vellet, et pro arbitrio quem libet interficere et ex carcere solvere et reliqua quasi parem deo inter homines facere. hæc autem cum faceret, nequaquam ab altero in agendo differret, sed ambo eodem tenderent. id vero pro magno haberi possit documento, neminem volentem, sed coactum esse justum, quippe quod non privatim sit bonum; quoniam ubicumque injuste agere quis se posse confidat, agat injuste. prodesse enim quisque privatim multo magis existimat injustitiam, quam justitiam, recteque existimat, ut dicet is qui de hoc argumento disputat. nam si quis hujusmodi potestatem nactus vellet ab omni injustitia abstinere neque aliena tangeret, infelicissimus et stolidissimus apud intelligentes haberetur, laudarent tamen illum coram se invicem se decipientes, quia timent, ne afficiantur injuria. Atque hæc quidem ita se habent. judicium ipsum autem de vita eorum, de quibus loquimur, si justissimum virum seorsum et injustissimum posuerimus, recte poterimus facere, aliter vero nequaquam. quæ igitur est separatio? hæc: nihil auferamus neque injustitiæ ab injusto, neque quicquam ab justo justitiæ, sed perfectum utrumque in suo studio ponamus. primum igitur injustus ut optimi artifices faciat: ut exempli causa gubernator summus vel medicus quæ in arte confici non possunt et quæ possunt, discernit, et hæc quidem aggreditur, illa omittit: et si qua in re tamen peccaverit, corrigere potest: ita et injustus recte injurias aggrediens lateat, si valde injustus futurus est; sin autem deprehendatur, iners existimandus est; extrema enim injustitia est justum videri cum non sis. danda est igitur perfecte injusto perfectissima injustitia, neque quicquam auferendum, sed permittendum ut maximas injurias perpetrans maximam justitiæ sibi com paraverit opinionem, et si qua in re tamen peccavit, corrigere possit eo, quod sit et ad persuadendum idoneus, si quid injuste factorum enuntietur, et ad vim, ubi opus vi fuerit, fortitudine et robore amicorumque et opum copia. hoc autem tali posito juxta eum oratione statuamus justum, simplicem hominem et ingenuum, qui secundum Æschylum non videri, sed esse bonus studeat. removenda igitur ab eo est opinio. si enim videbitur justus esse, aderunt ei propter hanc opinionem honores et dona; itaque incertum erit, justine, an donorum honorumque gratia talis sit. ergo privandus est rebus omnibus præterquam justitia atque ita ponendus, ut superiori contrarius sit: cum nihil agat injuste,

ἐχέτω τὴν μεγίστην ἀδικίας, ἵν' ᾖ βεβασανισμένος εἰς δικαιοσύνην τῷ μὴ τέγγεσθαι ὑπὸ κακοδοξίας καὶ τῶν ὑπ' αὐτῆς γιγνομένων, ἀλλ' ἔστω ἀμετάστατος μέχρι θανάτου, δοκῶν μὲν εἶναι ἄδικος διὰ βίου, ὢν δὲ δίκαιος, d
5 ἵν' ἀμφότεροι εἰς τὸ ἔσχατον ἐληλυθότες, ὁ μὲν δικαιοσύνης, ὁ δὲ ἀδικίας, κρίνωνται, ὁπότερος αὐτοῖν εὐδαιμονέστερος. Βαβαί, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε Γλαύκων, ὡς ἐῤῥωμένως ἑκάτερον ὥσπερ ἀνδριάντα εἰς τὴν κρίσιν ἐκκαθαίρεις τοῖν ἀνδροῖν. Ὡς μάλιστ', ἔφη, δύναμαι.
10 ὄντοιν δὲ τοιούτοιν οὐδὲν ἔτι, ὡς ἐγῷμαι, χαλεπὸν ἐπεξελθεῖν τῷ λόγῳ, οἷος ἑκάτερον βίος ἐπιμένει. λεκτέον οὖν. καὶ δὴ κἂν ἀγροικοτέρως λέγηται, μὴ ἐμὲ e οἴου λέγειν, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τοὺς ἐπαινοῦντας πρὸ δικαιοσύνης ἀδικίαν. ἐροῦσι δὲ τάδε, ὅτι οὕτω δια-
15 κείμενος ὁ δίκαιος μαστιγώσεται, στρεβλώσεται, δεδήσεται, ἐκκαυθήσεται τὠφθαλμώ, τελευτῶν πάντα
362 κακὰ παθὼν ἀνασχινδυλευθήσεται καὶ γνώσεται, ὅτι a οὐκ εἶναι δίκαιον, ἀλλὰ δοκεῖν δεῖ ἐθέλειν. τὸ δὲ τοῦ Αἰσχύλου πολὺ ἦν ἄρα ὀρθότερον λέγειν κατὰ τοῦ ἀδί-
20 κου. τῷ ὄντι γὰρ φήσουσι τὸν ἄδικον, ἅτε ἐπιτηδεύοντα πρᾶγμα ἀληθείας ἐχόμενον καὶ οὐ πρὸς δόξαν ζῶντα, οὐ δοκεῖν ἄδικον, ἀλλ' εἶναι ἐθέλειν, Βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενον, Ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βου- b λεύματα, πρῶτον μὲν ἄρχειν ἐν τῇ πόλει δοκοῦντι δι-
25 καίῳ εἶναι, ἔπειτα γαμεῖν ὁπόθεν ἂν βούληται, ἐκδιδόναι εἰς οὓς ἂν βούληται, ξυμβάλλειν, κοινωνεῖν οἷς ἂν ἐθέλῃ, καὶ παρὰ ταῦτα πάντα ὠφελεῖσθαι κερδαίνοντα τῷ μὴ δυσχεραίνειν τὸ ἀδικεῖν. εἰς ἀγῶνας τοίνυν ἰόντα καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ περιγίγνεσθαι καὶ πλεονεκτεῖν τῶν
30 ἐχθρῶν, πλεονεκτοῦντα δὲ πλουτεῖν καὶ τούς τε φίλους εὖ ποιεῖν καὶ τοὺς ἐχθροὺς βλάπτειν καὶ θεοῖς θυσίας καὶ c ἀναθήματα ἱκανῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς θύειν τε καὶ ἀνατιθέναι καὶ θεραπεύειν τοῦ δικαίου πολὺ ἄμεινον τοὺς θεοὺς καὶ τῶν ἀνθρώπων οὓς ἂν βούληται, ὥστε καὶ
35 θεοφιλέστερον αὐτὸν εἶναι μᾶλλον προσήκειν ἐκ τῶν εἰκότων, ἢ τὸν δίκαιον. Οὕτω φασίν, ὦ Σώκρατες, παρὰ θεῶν καὶ παρ' ἀνθρώπων τῷ ἀδίκῳ παρεσκευάσθαι τὸν βίον ἄμεινον, ἢ τῷ δικαίῳ.

Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Γλαύκωνος ἐγὼ μὲν ἐν νῷ εἶχόν d
40 τι λέγειν πρὸς ταῦτα· ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀδείμαντος, Οὔ τί που οἴει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἱκανῶς εἰρῆσθαι περὶ τοῦ λόγου; Ἀλλὰ τί μήν; εἶπον. Αὐτό, ἦ δ' ὅς, οὐκ εἴρηται, ὃ μάλιστα ἔδει ῥηθῆναι. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ λεγόμενον, ἀδελφὸς ἀνδρὶ παρείη. ὥστε καὶ
45 σύ, εἴ τι ὅδε ἐλλείπει, ἐπάμυνε. καίτοι ἐμέ γε ἱκανὰ καὶ τὰ ὑπὸ τούτου ῥηθέντα καταπαλαῖσαι καὶ ἀδύνατον ποιῆσαι βοηθεῖν δικαιοσύνῃ. Καὶ ὅς Οὐδέν, ἔφη, λέγεις· e ἀλλ' ἔτι καὶ τάδε ἄκουε. δεῖ γὰρ διελθεῖν ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐναντίους λόγους ὧν ὅδε εἶπεν, οἳ δικαιοσύνην μὲν ἐπαι-
50 νοῦσιν, ἀδικίαν δὲ ψέγουσιν, ἵν' ᾖ σαφέστερον ὅ μοι δοκεῖ βούλεσθαι Γλαύκων. λέγουσι δέ που καὶ παρακελεύονται πατέρες τε υἱέσι καὶ πάντες οἱ τινων κηδόμενοι,
363 ὡς χρὴ δίκαιον εἶναι, οὐκ αὐτὸ δικαιοσύνην ἐπαινοῦντες, a ἀλλὰ τὰς ἀπ' αὐτῆς εὐδοκιμήσεις, ἵνα δοκοῦντι δικαίῳ

injustissimus esse credatur, ut exploratus ad justitiam sit eo, quod nec infamia nec iis rebus, quæ eam sequuntur, remollescat, sed usque ad mortem immobilis perseverato, per omnem vitam injustus existimatus, cum sit justus, ut uterque ad extremum progressi, alter justitiæ, alter injustitiæ, judicentur, uter eorum sit beatior. [SOCR.] Papæ, inquam, mi Glauco, quam vehementer utrumque virum quasi statuam ad judicium expurgas. [GL.] Quam maxime, inquit, possum. cum autem talis uterque sit, nihil jam, ut arbitror, difficile narratu est, qualis utrumque vita maneat. dicendum igitur. ac si quid asperius dicetur, ne me existima, Socrates, hæc dicere, sed eos, qui præ justitia injustitiam laudant. dicent autem futurum ut ita comparatus justus cædatur flagris, torqueatur, vinciatur, oculos exuratur, denique omnia mala perpessus palo transfigatur atque intelligat non esse, sed videri justum concupiscendum esse. Æschyli autem carmen multo scilicet rectius dici poterat de injusto. hunc enim dicent re vera utpote veritati conjuncta sectantem neque ad opinionem hominum viventem non videri, sed esse injustum velle, profundum mentis sulcum conserentem, ex quo præclara germinant consilia, primum quidem magistratus capere in sua civitate, cum justus videatur, deinde unde velit, uxorem ducere, suas cui velit, collocare, cum quibuslibet commercium et societatem inire atque inter hæc omnia utilitatem capere lucrando, cum inferre injuriam non vereatur. in certamina igitur descendentem tum privatim tum publice superiorem evadere plusque emolumenti, quam adversarios, percipere atque hinc effici divitem, unde et prosit amicis et inimicis obsit deosque sacrificiis et donariis largiter ac magnifice mactet et multo melius, quam justus, quemlibet vel deorum vel hominum colat, ut diis quoque potius, quam justum cariorem esse consentaneum sit. Hac ratione aiunt, o Socrates, a diis et ab hominibus melius injusto vitam comparatam esse, quam justo.

Hæc cum dixisset Glauco, egoque ad hæc respondere aliquid cogitarem, frater ejus Adimantus [AD.] Num forte, inquit, o Socrates, satis de re dictum putas? Cui ego [SOCR.] At quid tandem? respondi. [AD.] Ipsum illud, inquit, dictum non est, quod maxime dici oportebat. [SOCR.] Itaque frater, inquam, ut habet proverbium, fratri adesto. quare tu quoque, si quid hic deficit, subleva. quamquam me quidem vel quæ dicta sunt ab isto, devincere possunt atque efficere ut auxilium ferre justitiæ nequeam. Tum ille [AD.] Nihil dicis, inquit. sed audi et hæc præterea. decet enim nos et contrarios sermones persequi eorum, quos hic retulit, quibus laudatur quidem justitia, injustitia contra vituperatur, ut manifestius fiat quod mihi Glauco velle videtur. dicunt autem fere et præcipiunt patres filiis atque omnes, qui curam aliquorum habent, oportere justum esse, non ipsam justitiam laudantes, sed bonam, quæ inde sequatur,

εἶναι γίγνηται ἀπὸ τῆς δόξης ἀρχαί τε καὶ γάμοι καὶ ὅσαπερ Γλαύκων διῆλθεν ἄρτι, ἀπὸ τοῦ εὐδοκιμεῖν ὄντα τῷ δικαίῳ. ἐπὶ πλέον δὲ οὗτοι τὰ τῶν δοξῶν λέγουσι. τὰς γὰρ παρὰ θεῶν εὐδοκιμήσεις ἐμβάλλοντες 5 ἄφθονα ἔχουσι λέγειν ἀγαθὰ, τοῖς ὁσίοις ἅ φασι θεοὺς διδόναι· ὥσπερ ὁ γενναῖος Ἡσίοδός τε καὶ Ὅμηρός φασιν, ὁ μὲν τὰς δρῦς τοῖς δικαίοις τοὺς θεοὺς ποιεῖν b Ἄκρας μέν τε φέρειν βαλάνους, μέσσας δὲ μελίσσας· Εἰροπόκοι δ' ὄϊές, φησι, μαλλοῖς καταβεβρίθασι, καὶ 10 ἄλλα δὴ πολλὰ ἀγαθὰ τούτων ἐχόμενα· παραπλήσια δὲ καὶ ὁ ἕτερος· ὥστε τευ γάρ φησιν ἢ βασιλῆος ἀμύμονος, ὅς τε θεουδὴς Εὐδικίας ἀνέχῃσι, φέρῃσι δὲ γαῖα μέλαινα Πυροὺς καὶ κριθὰς, βρίθῃσι δὲ δένδρεα καρπῷ, c Τίκτῃ δ' ἔμπεδα μῆλα, θάλασσα δὲ παρέχῃ ἰχθῦς. 15 Μουσαῖος δὲ τούτων νεανικώτερα τἀγαθὰ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ παρὰ θεῶν διδόασι τοῖς δικαίοις· εἰς Ἅδου γὰρ ἀγαγόντες τῷ λόγῳ καὶ κατακλίναντες καὶ συμπόσιον τῶν ὁσίων κατασκευάσαντες ἐστεφανωμένους ποιοῦσι τὸν ἅπαντα χρόνον ἤδη διάγειν μεθύοντας ἡγησάμενοι d 20 κάλλιστον ἀρετῆς μισθὸν μέθην αἰώνιον. οἱ δ' ἔτι τούτων μακροτέρους ἀποτείνουσι μισθοὺς παρὰ θεῶν· παῖδας γὰρ παίδων φασὶ καὶ γένος κατόπισθεν λείπεσθαι τοῦ ὁσίου καὶ εὐόρκου. ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐγκωμιάζουσι δικαιοσύνην· τοὺς δὲ ἀνοσίους 25 αὖ καὶ ἀδίκους εἰς πηλόν τινα κατορύττουσιν ἐν Ἅδου καὶ κοσκίνῳ ὕδωρ ἀναγκάζουσι φέρειν, ἔτι τε ζῶντας εἰς κακὰς δόξας ἄγοντες, ἅπερ Γλαύκων περὶ τῶν δι- e καίων, δοξαζομένων δὲ ἀδίκων, διῆλθε τιμωρήματα, ταῦτα περὶ τῶν ἀδίκων λέγουσιν, ἄλλα δὲ οὐκ ἔχουσιν. 30 Ὁ μὲν οὖν ἔπαινος καὶ ὁ ψόγος οὗτος ἑκατέρων. πρὸς δὲ τούτοις σκέψαι, ὦ Σώκρατες, ἄλλο αὖ εἶδος λόγων περὶ δικαιοσύνης τε καὶ ἀδικίας ἰδίᾳ τε λεγόμενον καὶ 364 ὑπὸ ποιητῶν. πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὑμνοῦσιν, a ὡς καλὸν μὲν ἡ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη, χαλε- 35 πὸν μέντοι καὶ ἐπίπονον, ἀκολασία δὲ καὶ ἀδικία ἡδὺ μὲν καὶ εὐπετὲς κτήσασθαι, δόξῃ δὲ μόνον καὶ νόμῳ αἰσχρόν· λυσιτελέστερα δὲ τῶν δικαίων τὰ ἄδικα ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος λέγουσι καὶ πονηροὺς πλουσίους καὶ ἄλλας δυνάμεις ἔχοντας εὐδαιμονίζειν καὶ τιμᾶν εὐχε- 40 ρῶς ἐθέλουσι δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ, τοὺς δὲ ἀτιμάζειν τε καὶ ὑπερορᾶν, οἵ ἄν πῃ ἀσθενεῖς τε καὶ πένητες ὦσιν, b ὁμολογοῦντες αὐτοὺς ἀμείνους εἶναι τῶν ἑτέρων. τούτων δὲ πάντων οἱ περὶ θεῶν τε λόγοι καὶ ἀρετῆς θαυμασιώτατοι λέγονται, ὡς ἄρα καὶ θεοὶ πολλοῖς μὲν ἀγαθοῖς 45 δυστυχίας τε καὶ βίον κακὸν ἔνειμαν, τοῖς δὲ ἐναντίοις ἐναντίαν μοῖραν. ἀγύρται δὲ καὶ μάντεις ἐπὶ πλουσίων θύρας ἰόντες πείθουσιν, ὡς ἔστι παρὰ σφίσι δύναμις ἐκ θεῶν ποριζομένη θυσίαις τε καὶ ἐπῳδαῖς, εἴ τέ τι ἀδίκημά του γέγονεν αὐτοῦ ἢ προγόνων, ἀκεῖσθαι μεθ' c 50 ἡδονῶν τε καὶ ἑορτῶν, ἐάν τέ τιν' ἐχθρὸν πημῆναι ἐθέλῃ, μετὰ σμικρῶν δαπανῶν ὁμοίως δίκαιον ἀδίκῳ βλάψειν ἐπαγωγαῖς τισὶ καὶ καταδέσμοις τοὺς θεοὺς, ὥς φασι, πείθοντές σφισιν ὑπηρετεῖν. τούτοις δὲ πᾶσι τοῖς λόγοις μάρτυρας ποιητὰς ἐπάγονται, οἱ μὲν κακίας

existimationem: ut justo existimato ex ea opinione contingant magistratus et connubia et quæcunque paulo ante Glauco ob existimationem contingere justo dicebat. in majus vero hi rem de opinionibus augent. nam deorum inferentes approbationes plurima referre possunt a diis beneficia sanctis viris collata; quemadmodum generosus Hesiodus Homerusque dicunt, alter quercus justis deos facere ut Summæ glandes ferant, mediæ apes; Et oves lanigeræ, inquit, velleribus onustæ sunt, multaque alia generis ejusdem bona; similia vero et alter. nam quemadmodum, inquit, vel integri regis, qui deorum reverens justitiæ columen sit, ferat autem terra nigra Triticum atque hordeum, pomis graventur arbores, Pecudes victura pariant, mare pisces subministret. Musæus vero atque ejus filius excellentiora etiam bona justis a diis tribuunt; ad inferos enim traductos oratione atque in sanctorum convivio collocatos coronis indutos faciunt omne tempus ebrios agentes, pulcherrimum virtutis præmium æternam ebrietatem esse statuentes. alii autem longiora etiam his præmia a diis dari volunt; filios enim filiorum dicunt relinqui et genus ad posteritatem propagari viri sancti et fidelis. his igitur et aliis hujusmodi justitiam laudant; profanos vero atque injustos cœno quodam apud inferos obruunt et aquam cribro ferre cogunt; viventesque etiam infamia notant, et quæ Glauco supplicia narrabat eorum, qui justi sunt et videntur injusti, eadem de injustis referunt, alia vero non habent. Laus igitur et vituperatio sic utrorumque se habent. præter hæc autem considera, Socrates, aliam quandam de justitia injustitiaque orationis speciem et privatim et a poetis inductam. omnes enim uno ore canunt honestum quidem temperantiam et justitiam esse, difficile tamen et laboriosum, intemperantiam vero et injustitiam jucundum quidem et facile comparatu, sed opinione tantum legeque turpe. utiliora quoque justis injusta ut plurimum dicunt, et malos divites aliisque rebus potentes facile beatos prædicant honorantque privatim ac publice, eos autem contemnunt et negligunt, qui imbecilles et pauperes sunt, quamvis concedant eos meliores alteris esse. horum vero omnium maxime mirandi de diis et virtute sermones circumferuntur: deos scilicet multis bonis hominibus infelicem et miseram vitam dedisse, contrariis autem sortem contrariam. vates insuper et stipem colligentes sacerdotes ad januas divitum accedentes persuadent vim se habere a diis sacrificiis et carminibus quæsitam expiandi per oblectamenta et celebritates, si quod scelus ab aliquo ipso vel ab ejus majoribus patratum fuerit, et si quis inimicum lædere velit, nocituros se parvo sumptu justo pariter et injusto, inductionibus quibusdam et vinculis deos, ut aiunt, moventes, ut sibi obsequantur. et ad hæc omnia poetarum afferunt testimonia, partim de vitio, quam fa-

πέρι εὐπετείας διδόντες, ὡς τὴν μὲν κακότητα καὶ
ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι Ῥηϊδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' d
ἐγγύθι ναίει· Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν
ἔθηκαν καί τινα ὁδὸν μακράν τε καὶ ἀνάντη. οἱ δὲ
5 τῆς τῶν θεῶν ὑπ' ἀνθρώπων παραγωγῆς τὸν Ὅμηρον
μαρτύρονται, ὅτι καὶ ἐκεῖνος εἶπε, λιστοὶ δέ τε καὶ
θεοὶ αὐτοί, καὶ τοὺς μὲν θυσίαισι καὶ εὐχωλαῖς ἀγα-
ναῖσιν Λοιβῇ τε κνίσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι Λισ- e
σόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβήῃ καὶ ἁμάρτῃ· βίβλων δὲ
10 ὅμαδον παρέχονται Μουσαίου καὶ Ὀρφέως, Σελήνης
τε καὶ Μουσῶν ἐγγόνων, ὥς φασι, καθ' ἃς θυηπολοῦσι
πείθοντες οὐ μόνον ἰδιώτας, ἀλλὰ καὶ πόλεις, ὡς ἄρα
λύσεις τε καὶ καθαρμοὶ ἀδικημάτων διὰ θυσιῶν καὶ
365 παιδιᾶς ἡδονῶν εἰσὶ μὲν ἔτι ζῶσιν, εἰσὶ δὲ καὶ τελευ- a
15 τήσασιν, ἃς δὴ τελετὰς καλοῦσιν, αἳ τῶν ἐκεῖ κακῶν
ἀπολύουσιν ἡμᾶς, μὴ θύσαντας δὲ δεινὰ περιμένει.
Ταῦτα πάντα, ἔφη, ὦ φίλε Σώκρατες, τοιαῦτα καὶ
τοσαῦτα λεγόμενα ἀρετῆς πέρι καὶ κακίας, ὡς ἄνθρωποι
καὶ θεοὶ περὶ αὐτὰ ἔχουσι τιμῆς, τί οἰόμεθα ἀκουού-
20 σας νέων ψυχὰς ποιεῖν, ὅσοι εὐφυεῖς καὶ ἱκανοὶ ἐπὶ
πάντα τὰ λεγόμενα ὥσπερ ἐπιπτόμενοι συλλογίσασθαι
ἐξ αὐτῶν, ποῖός τις ἂν ὢν καὶ πῇ πορευθεὶς τὸν βίον b
ὡς ἄριστα διέλθοι; λέγοι γὰρ ἂν ἐκ τῶν εἰκότων πρὸς
αὑτὸν κατὰ Πίνδαρον ἐκεῖνο τὸ Πότερον δίκᾳ τεῖχος
25 ὕψιον, ἢ σκολιαῖς ἀπάταις ἀναβὰς καὶ ἐμαυτὸν οὕτω
περιφράξας διαβιῶ; τὰ μὲν γὰρ λεγόμενα δικαίῳ μὲν
ὄντι μοι, ἐὰν καὶ μὴ δοκῶ, ὄφελος οὐδέν φασιν εἶναι,
πόνους δὲ καὶ ζημίας φανεράς· ἀδίκῳ δὲ δόξαν δικαιο-
σύνης παρασκευασαμένῳ θεσπέσιος βίος λέγεται. οὐκοῦν
30 ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοί, καὶ τὰν c
ἀλάθειαν βιᾶται καὶ κύριον εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ
τρεπτέον ὅλως· πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ
ἐμαυτὸν σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὴν δὲ τοῦ
σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν
35 κερδαλέαν καὶ ποικίλην. Ἀλλὰ γάρ, φησί τις, οὐ
ῥᾴδιον ἀεὶ λανθάνειν κακὸν ὄντα. Οὐδὲ γὰρ ἄλλο
οὐδὲν εὐπετές, φήσομεν, τῶν μεγάλων· ἀλλ' ὅμως, εἰ
μέλλομεν εὐδαιμονήσειν, ταύτῃ ἰτέον, ὡς τὰ ἴχνη τῶν d
λόγων φέρει. ἐπὶ γὰρ τὸ λανθάνειν ξυνωμοσίας τε
40 καὶ ἑταιρείας συνάξομεν, εἰσί τε πειθοῦς διδάσκαλοι
σοφίαν δημηγορικήν τε καὶ δικανικὴν διδόντες, ἐξ ὧν
τὰ μὲν πείσομεν, τὰ δὲ βιασόμεθα, ὡς πλεονεκτοῦντες
δίκην μὴ διδόναι. Ἀλλὰ δὴ θεοὺς οὔτε λανθάνειν οὔτε
βιάσασθαι δυνατόν. Οὐκοῦν εἰ μὲν μὴ εἰσὶν ἢ μηδὲν
45 αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπίνων μέλει, καὶ ἡμῖν οὐ μελητέον
τοῦ λανθάνειν· εἰ δὲ εἰσί τε καὶ ἐπιμελοῦνται, οὐκ e
ἄλλοθέν τοι αὐτοὺς ἴσμεν ἢ ἀκηκόαμεν, ἢ ἔκ τε τῶν
λόγων καὶ τῶν γενεαλογησάντων ποιητῶν· οἱ δὲ αὐτοὶ
οὗτοι λέγουσιν, ὡς εἰσὶν οἷοι θυσίαις τε καὶ εὐχωλαῖς
50 ἀγανῇσι καὶ ἀναθήμασι παράγεσθαι ἀναπειθόμενοι·
οἷς ἢ ἀμφότερα ἢ οὐδέτερα πειστέον. εἰ δ' οὖν
πειστέον, ἀδικητέον καὶ θυτέον ἀπὸ τῶν ἀδικημάτων.
366 δίκαιοι μὲν γὰρ ὄντες ἀζήμιοι ὑπὸ θεῶν ἐσόμεθα, τὰ a
δ' ἐξ ἀδικίας κέρδη ἀπωσόμεθα, ἄδικοι δὲ κερδανοῦμέν

cile sit, demonstrantes : nam vitium vel acervatim licet consequi Facile : plana est via ipsumque in proximo habitat : Virtuti vero sudorem dii præposuerunt et longam atque arduam viam. partim deos ab hominibus flecti Homeri testimonio comprobant, qui item dicit : exorabiles vero etiam ipsi dei sunt, et hos quidem sacrificiis votisque placantibus Et libationibus et nidore homines cum deliquerint et peccaverint, Precantes vertunt; libros autem plurimos circumferunt Musæi et Orphei, Lunæ et Musarum, ut aiunt, filiorum, secundum quos sacra faciunt persuadentes non privatis solum, verum etiam civitatibus, solutiones et purgationes scelerum per sacrificia cum ludorum oblectamentis fieri et viventibus et defunctis, quas functiones vocant, quæ nos ab illis, quæ illic mala sunt, liberent; sacrificiis autem prætermissis gravia nos manere. Hæc omnia, inquit, mi Socrates, talia ac tanta de virtute et vitio, quemadmodum homines et dii ea remunerentur, dici audientes, juvenum animos quid facere putamus, quicunque sollertes ingenio sunt et ad omnia, quæ dicuntur, quasi advolantes colligere ex iis possunt, qualis aliquis et qua via ingressus quam optime vitam agat? consentaneum enim est juvenem talem Pindari illud animo volvere : Utrum justitia arcem altam conscendam, an obliquis dolis, atque ita circumvallatus vitam transigam? nam quæ vulgo dicuntur, talia sunt, ut justo mihi, si simul non videar, nihil prodesse affirment, labores autem et damna manifesta esse; injusto vero speciem justitiæ asseculo vita divina adesse dicitur. cum igitur species, ut sapientes me docent, etiam veritatem superet et ad beatitudinem summæ auctoritatis sit, ad eam omnino tendendum : vestibuli et scenæ instar virtutis adumbratio in orbem circumponenda, a tergo vero sapientissimi Archilochi vulpes astuta et varia trahenda est. At enim, inquit, haud facile est malum aliquem semper latere. Nec vero aliud quicquam, respondebimus, quod magnum sit, facile est; verum tamen, si beati esse volumus, hac eundum, quemadmodum sermonum vestigia ducunt. etenim ut lateamus, conjurationes societatesque inibimus et adsunt persuasionis magistri, qui sapientiam concionalem et judicialem tradunt, quibus rebus partim persuadebimus, partim cogemus, ut dum nobis plura arrogamus, pœnas minime persolvamus. Sed deos nimirum neque latere neque cogere quisquam potest. Itaque si non sunt vel humana non curant, etiam nobis curandum non est, ut eos lateamus; sin autem sunt et curant humana, nos non aliunde eos novimus aut accepimus, quam ex sermonibus et ex poetis genera eorum referentibus : hi vero ipsi perhibent posse eos sacrificiis et votis placantibus et donariis moveri ac flecti; quibus aut utrumque credendum est aut neutrum. si igitur credendum, injuste est agendum atque ex injuste partis sacrificandum. justi enim si simus, impunitatem a diis habebimus, sed injustitiæ emolumentis nos spoliabimus : sin injusti, et lucrum faciemus et precibus delictorum peccatorumque impunitatem

τε καὶ λισσόμενοι ὑπερβαίνοντες καὶ ἁμαρτάνοντες πείθοντες αὐτοὺς ἀζήμιοι ἀπαλλάξομεν. Ἀλλὰ γὰρ ἐν Ἅδου δίκην δώσομεν ὧν ἂν ἐνθάδε ἀδικήσωμεν, ἢ αὐτοὶ ἢ παῖδες παίδων. Ἀλλ', ὦ φίλε, φήσει λογιζό-5 μενος, αἱ τελεταὶ αὖ μέγα δύνανται καὶ οἱ λύσιοι θεοί, ὡς αἱ μέγισται πόλεις λέγουσι καὶ οἱ θεῶν παῖδες b ποιηταὶ καὶ προφῆται τῶν θεῶν γενόμενοι, οἳ ταῦθ' οὕτως ἔχειν μηνύουσι. κατὰ τίνα οὖν ἔτι λόγον δικαιοσύνην ἂν πρὸ μεγίστης ἀδικίας αἱροίμεθ' ἄν, ἣν 10 ἐὰν μετ' εὐσχημοσύνης κιβδήλου κτησώμεθα, καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις πράξομεν κατὰ νοῦν ζῶντές τε καὶ τελευτήσαντες, ὡς ὁ τῶν πολλῶν τε καὶ ἄκρων λεγόμενος λόγος; Ἐκ δὴ πάντων τῶν εἰρημένων τίς μηχανή, ὦ Σώκρατες, δικαιοσύνην τιμᾶν ἐθέλειν ᾧ c 15 τις δύναμις ὑπάρχει ψυχῆς ἢ χρημάτων ἢ σώματος ἢ γένους, ἀλλὰ μὴ γελᾶν ἐπαινουμένης ἀκούοντα; ὡς δή τοι, εἴ τις ἔχει ψευδῆ μὲν ἀποφῆναι ἃ εἰρήκαμεν, ἱκανῶς δ' ἔγνωκεν, ὅτι ἄριστον δικαιοσύνη, πολλήν που συγγνώμην ἔχει καὶ οὐκ ὀργίζεται τοῖς ἀδίκοις, 20 ἀλλ' οἶδεν, ὅτι πλὴν εἴ τις θείᾳ φύσει δυσχεραίνων τὸ ἀδικεῖν ἢ ἐπιστήμην λαβὼν ἀπέχεται αὐτοῦ, τῶν γε ἄλλων οὐδεὶς ἑκὼν δίκαιος, ἀλλ' ὑπὸ ἀνανδρίας ἢ γήρως ἤ τινος ἄλλης ἀσθενείας ψέγει τὸ ἀδικεῖν ἀδυνατῶν d αὐτὸ δρᾶν. ὡς δέ, δῆλον. ὁ γὰρ πρῶτος τῶν τοιού-25 των εἰς δύναμιν ἐλθὼν πρῶτος ἀδικεῖ καθόσον ἂν οἷός τ' ᾖ. καὶ τούτων ἁπάντων οὐδὲν ἄλλο αἴτιον, ἢ ἐκεῖνο, ὅθενπερ ἅπας ὁ λόγος οὗτος ὥρμησε καὶ τῷδε καὶ ἐμοὶ πρὸς σέ, ὦ Σώκρατες, εἰπεῖν, ὅτι, ὦ θαυμάσιε, πάντων ὑμῶν, ὅσοι ἐπαινέται φατὲ δικαιοσύνης εἶναι, e 30 ἀπὸ τῶν ἐξ ἀρχῆς ἡρώων ἀρξάμενοι, ὅσων λόγοι λελειμμένοι μέχρι τῶν νῦν ἀνθρώπων, οὐδεὶς πώποτε ἔψεξεν ἀδικίαν οὐδ' ἐπῄνεσε δικαιοσύνην ἄλλως, ἢ δόξας τε καὶ τιμὰς καὶ δωρεὰς τὰς ἀπ' αὐτῶν γιγνομένας· αὐτὸ δ' ἑκάτερον τῇ αὑτοῦ δυνάμει ἐν τῇ τοῦ 35 ἔχοντος ψυχῇ ἐνὸν καὶ λανθάνον θεούς τε καὶ ἀνθρώπους οὐδεὶς πώποτε οὔτ' ἐν ποιήσει οὔτ' ἐν ἰδίοις λόγοις ἐπεξῆλθεν ἱκανῶς τῷ λόγῳ, ὡς τὸ μὲν μέγιστον κακῶν ὅσα ἴσχει ψυχὴ ἐν αὑτῇ, δικαιοσύνη δὲ μέγιστον 367 ἀγαθόν. εἰ γὰρ οὕτως ἐλέγετο ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ πάντων a 40 ὑμῶν καὶ ἐκ νέων ἡμᾶς ἐπείθετε, οὐκ ἂν ἀλλήλους ἐφυλάττομεν μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ' αὐτὸς αὑτοῦ ἦν ἕκαστος φύλαξ δεδιώς, μὴ ἀδικῶν τῷ μεγίστῳ κακῷ ξύνοικος ᾖ. Ταῦτα, ὦ Σώκρατες, ἴσως δὲ καὶ ἔτι τούτων πλείω Θρασύμαχός τε καὶ ἄλλος πού τις ὑπὲρ δικαιο-45 σύνης τε καὶ ἀδικίας λέγοιεν ἂν μεταστρέφοντες αὐτοῖν τὴν δύναμιν φορτικῶς, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ. ἀλλ' ἐγὼ (οὐδὲν γάρ σε δέομαι ἀποκρύπτεσθαι) σοῦ ἐπιθυμῶν b ἀκοῦσαι τἀναντία ὡς δύναμαι μάλιστα κατατείνας λέγω. μὴ οὖν ἡμῖν μόνον ἐνδείξῃ τῷ λόγῳ, ὅτι δι-50 καιοσύνη ἀδικίας κρεῖττον, ἀλλὰ τί ποιοῦσα ἑκατέρα τὸν ἔχοντα αὐτὴ δι' αὑτὴν ἡ μὲν κακόν, ἡ δὲ ἀγαθόν ἐστι· τὰς δὲ δόξας ἀφαίρει, ὥσπερ Γλαύκων διεκελεύσατο. εἰ γὰρ μὴ ἀφαιρήσεις ἑκατέρωθεν τὰς ἀληθεῖς, τὰς δὲ ψευδεῖς προσθήσεις, οὐ τὸ δίκαιον φήσομεν

persuadentes iis consequemur. Sed enim apud inferos pœnas dabimus eorum, quæ hic injuste commiserimus, vel nos vel nati natorum. At, o amice, reputans secum inquiet, multum rursus functiones illæ possunt et resolventes dii, ut maximæ civitates dicunt et deorum filii poetæ interpretesque deorum hæc ita se habere testantes. quæ igitur superest ratio, qua justitiam præ summa injustitia eligamus, quam si sub adulterina specie honestatis occultaverimus, et a diis et ab hominibus omnia nobis ad votum succedent et viventibus et defunctis, quemadmodum plurimorum excellentiumque virorum testatur oratio? Ex omnibus jam dictis, o Socrates, quomodo fieri poterit ut justitiam colere velit cui sit aliqua vis animi vel opum vel corporis vel generis, ac non potius rideat, si laudari eam audiat? ut igitur profecto, si quis potest falsa esse demonstrare quæ diximus satisque novit justitiam optimum esse, is vehementer ignoscat neque irascatur injustis, sed intelligat, nisi quis divina quadam natura injustitiam oderit vel scientiam consecutus abstineat ab ea, neminem reliquorum sua sponte esse justum, sed præ ignavia vel senectute vel alia quadam imbecillitate vituperare injustitiam, cum eam exsequi nequeat. quod quidem ita esse patet. nam ut quisque horum primus potestatem adeptus est, ita primus injuste agit quantum potest. horumque omnium alia nulla est causa, quam ea, unde hæc omnis oratio mea et hujus apud te, o Socrates, profecta est, quod ex vobis, o mirifice, omnibus, quotquot laudare justitiam profitemini, a priscis illis heroibus incipientes, quorum sermones ad hanc memoriam superstites sunt, nullus unquam aliter injustitiam vituperavit nec laudavit justitiam, nisi ad opiniones et ad remunerationes et præmia respiciens, quæ ab illis proficiscuntur: ipsum vero utrumque sua cum vi residens in habentis animo et latens deos et homines nullus unquam vel carmine vel prosa oratione satis declaravit, alterum esse maximum malorum omnium quæ in se habeat animus, justitiam vero maximum bonum. si enim sic ab omnibus vobis esset a principio dictum et nobis a pueritia persuasum, non alius alium custodiremus, ne quid ageret injuste, sed unusquisque sui ipse custos esset, timens ne injuste agendo maximi mali consors fieret. Hæc, o Socrates, ac fortasse etiam his plura Thrasymachus atque alius aliquis de justitia et injustitia dicant, vim utriusque inepte pervertentes, ut mihi quidem videtur. sed ego (nihil enim te celabo) contraria ex te audire cupiens orationem quantum possum protraho. ne ergo nobis solum ostendito oratione justitiam injustitia præstantius esse, sed quomodo ipsa per se afficiens utraque habentem altera malum, altera bonum sit; opiniones vero aufer, ut Glauco jussit. nisi enim abstuleris utrimque veras, falsas autem apposueris, non justum dicemus laudare te, sed justum videri, neque injustum esse

ἐπαινεῖν σε, ἀλλὰ τὸ δοκεῖν, οὐδὲ τὸ ἄδικον εἶναι ψέγειν, ἀλλὰ τὸ δοκεῖν, καὶ παρακελεύεσθαι ἄδικον ὄντα C λανθάνειν, καὶ ὁμολογεῖν Θρασυμάχῳ, ὅτι τὸ μὲν δίκαιον ἀλλότριον ἀγαθὸν, ξυμφέρον τοῦ κρείττονος, 5 τὸ δὲ ἄδικον αὑτῷ μὲν ξυμφέρον καὶ λυσιτελοῦν, τῷ δὲ ἥττονι ἀξύμφορον. ἐπειδὴ οὖν ὡμολόγησας τῶν μεγίστων ἀγαθῶν εἶναι δικαιοσύνην, ἃ τῶν τε ἀποβαινόντων ἀπ' αὐτῶν ἕνεκα ἄξια κεκτῆσθαι, πολὺ δὲ μᾶλλον αὐτὰ αὑτῶν, οἷον ὁρᾶν, ἀκούειν, φρονεῖν, καὶ 10 ὑγιαίνειν δὴ καὶ ὅσα ἄλλα ἀγαθὰ γόνιμα τῇ αὑτῶν d φύσει, ἀλλ' οὐ δόξῃ ἐστὶ, τοῦτ' οὖν αὐτὸ ἐπαίνεσον δικαιοσύνης, ὃ αὐτὴ δι' αὑτὴν τὸν ἔχοντα ὀνίνησι καὶ ἀδικία βλάπτει· μισθοὺς δὲ καὶ δόξας πάρες ἄλλοις ἐπαινεῖν. ὡς ἐγὼ τῶν μὲν ἄλλων ἀνασχοίμην ἂν 15 οὕτως ἐπαινούντων δικαιοσύνην καὶ ψεγόντων ἀδικίαν, δόξας τε περὶ αὐτῶν καὶ μισθοὺς ἐγκωμιαζόντων καὶ λοιδορούντων, σοῦ δὲ οὐκ ἂν, εἰ μὴ σὺ κελεύοις, διότι πάντα τὸν βίον οὐδὲν ἄλλο σκοπῶν διελήλυθας, ἢ e τοῦτο. μὴ οὖν ἡμῖν ἐνδείξῃ μόνον τῷ λόγῳ, ὅτι 20 δικαιοσύνη ἀδικίας κρεῖττον, ἀλλὰ τί ποιοῦσα ἑκατέρα τὸν ἔχοντα αὐτὴ δι' αὑτὴν, ἐάν τε λανθάνῃ ἐάν τε μὴ θεούς τε καὶ ἀνθρώπους, ἡ μὲν ἀγαθὸν, ἡ δὲ κακόν ἐστι.

Καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἀεὶ μὲν δὴ τὴν φύσιν τοῦ τε Γλαύ- 25 κωνος καὶ τοῦ Ἀδειμάντου ἠγάμην, ἀτὰρ οὖν καὶ τότε 368 πάνυ γε ἥσθην καὶ εἶπον· οὐ κακῶς εἰς ὑμᾶς, ὦ παῖδες a ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς, τὴν ἀρχὴν τῶν ἐλεγείων ἐποίησεν ὁ Γλαύκωνος ἐραστὴς εὐδοκιμήσαντας περὶ τὴν Μεγαροῖ μάχην εἰπών· Παῖδες Ἀρίστωνος, κλεινοῦ θεῖον γένος 30 ἀνδρός. τοῦτό μοι, ὦ φίλοι, εὖ δοκεῖ ἔχειν. πάνυ γὰρ θεῖον πεπόνθατε, εἰ μὴ πέπεισθε ἀδικίαν δικαιοσύνης ἄμεινον εἶναι οὕτω δυνάμενοι εἰπεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ. δοκεῖτε δή μοι ὡς ἀληθῶς οὐ πεπεῖσθαι· τεκμαίρομαι δὲ ἐκ b τοῦ ἄλλου τοῦ ὑμετέρου τρόπου, ἐπεὶ κατά γε αὐτοὺς 35 τοὺς λόγους ἠπίστουν ἂν ὑμῖν· ὅσῳ δὲ μᾶλλον πιστεύω, τοσούτῳ μᾶλλον ἀπορῶ ὅτι χρήσωμαι· οὔτε γὰρ ὅπως βοηθῶ, ἔχω· δοκῶ γάρ μοι ἀδύνατος εἶναι· σημεῖον δέ μοι, ὅτι ἃ πρὸς Θρασύμαχον λέγων ᾤμην ἀποφαίνειν, ὡς ἄμεινον δικαιοσύνη ἀδικίας, οὐκ ἀπεδέξασθέ μου· οὔτ' 40 αὖ ὅπως μὴ βοηθήσω, ἔχω· δέδοικα γὰρ, μὴ οὐδ' ὅσιον ᾖ παραγενόμενον δικαιοσύνῃ κακηγορουμένῃ ἀπαγο- c ρεύειν καὶ μὴ βοηθεῖν ἔτι ἐμπνέοντα καὶ δυνάμενον φθέγγεσθαι. κράτιστον οὖν οὕτως, ὅπως δύναμαι, ἐπικουρεῖν αὐτῇ. Ὅ τε οὖν Γλαύκων καὶ οἱ ἄλλοι ἐδέοντο 45 παντὶ τρόπῳ βοηθῆσαι καὶ μὴ ἀνεῖναι τὸν λόγον, ἀλλὰ διερευνήσασθαι, τί τ' ἐστὶν ἑκάτερον καὶ περὶ τῆς ὠφελείας αὐτοῖν τἀληθὲς ποτέρως ἔχει. Εἶπον οὖν ὅπερ ἐμοὶ ἔδοξεν, ὅτι τὸ ζήτημα, ᾧ ἐπιχειροῦμεν, οὐ φαῦλον, ἀλλ' ὀξὺ βλέποντος, ὡς ἐμοὶ φαίνεται. ἐπειδὴ οὖν ἡμεῖς d 50 οὐ δεινοὶ, δοκεῖ μοι, ἦν δ' ἐγὼ, τοιαύτην ποιήσασθαι ζήτησιν αὐτοῦ, οἵανπερ ἂν εἰ προσέταξέ τις γράμματα σμικρὰ πόῤῥωθεν ἀναγνῶναι μὴ πάνυ ὀξὺ βλέπουσιν, ἔπειτά τις ἐνενόησεν, ὅτι τὰ αὐτὰ γράμματα ἔστι που καὶ ἄλλοθι μείζω τε καὶ ἐν μείζονι· ἕρμαιον ἂν ἐφάνη,

vituperare, sed videri injustum, jubereque clam esse injustum, et consentire Thrasymacho, justum quidem alienum esse bonum, potentiori conducibile, injustum autem possessori suo conducibile atque utile, imbecilliori vero inutile. postquam igitur assensus es justitiam in maximis bonis annumerari, quae et propter illa, quae sequuntur, et multo magis ipsa per se digna sunt quae possideantur, ut videre, audire, sapere, item bene valere et quaecunque alia bona genuina suapte natura, non opinione sunt, proinde hoc ipsum lauda in justitia, quod per se ipsa habentem juvat, cum injustitia lædat; præmia autem et opiniones aliis laudanda relinque. nam ego alios quidem sustinerem ita justitiam laudantes et vituperantes injustitiam, ut opiniones de iis et præmia laudarent et vituperarent, te vero minime, nisi tu jubeas, propterea quod omnem vitam nulla in re alia, nisi hac in quæstione consumpsisti. ne igitur nobis solum oratione ostende justitiam injustitia præstantius esse, sed quonam modo utraque per se habentem afficiens, sive lateat sive non lateat deos et homines, altera bonum, altera malum sit.

His ego auditis, cum semper Glauconis et Adimanti ingenium admirarer, tunc quoque vehementer lætatus sum dixique : [SOCR.] Non male in vos, o filii illius viri, principium elegorum amator Glauconis condidit, qui, cum in Megarensi prœlio cum laude rem gessissetis, O filii, inquit, Aristonis, inclyti viri divinum genus. hoc mihi recte se habere, o amici, videtur; prorsus enim divinum vobis accidit, si non persuasum habetis injustitiam justitia meliorem esse, cum sic pro eo dicere possitis. jam vero videmini mihi re vera non persuasum habere; conjecturam autem capio ex reliquis vestris moribus, quoniam secundum orationem ipsam vobis diffiderem ; quo autem magis credo, eo magis quid agam ambigo; nam neque quomodo adjuvem, scio; videor enim mihi non posse, idque ex eo colligo, quod ea, quibus ego cum Thrasymacho disputans ostendisse putabam injustitia meliorem esse justitiam, non admisistis; neque rursus quomodo non adjuvem, scio; vereor enim, ne impium sit injustitiam coram vituperari audientem subterfugere neque pro ejus defensione verba facere quamdiu spirare et loqui concedatur. optimum igitur fuerit tantum, quantum possum, auxilium ei ferre. — Tunc Glauco et ceteri rogarunt, ut omni modo auxiliarer neque disputationem relinquerem, sed perscrutarer, quid esset utrumque, quæque re vera utriusque utilitas. Dixi igitur quod sentiebam : Quæstio hæc, quam aggredimur, non exigua est, sed hominis acute cernentis, ut mihi videtur. quoniam igitur nos non plurimum pollemus, perinde, inquam, rem investigandam esse censeo, ac si quis non admodum acute cernentibus litteras parvas e longinquo legendas proposuisset, deinde animadvertisset easdem aliquis litteras esse alibi in majori quodam loco majores : peropportune,

οἶμαι, ἐκεῖνα πρῶτον ἀναγνόντας οὕτως ἐπισκοπεῖν τὰ ἐλάττω, εἰ τὰ αὐτὰ ὄντα τυγχάνει. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ἀδείμαντος· ἀλλὰ τί τοιοῦτον, ὦ Σώκρατες, ἐν τῇ περὶ τὸ δίκαιον ζητήσει καθορᾷς; Ἐγώ σοι, ἔφην, ἐρῶ. e
5 δικαιοσύνη, φαμέν, ἔστι μὲν ἀνδρὸς ἑνός, ἔστι δέ που καὶ ὅλης πόλεως; Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν μεῖζον πόλις ἑνὸς ἀνδρός; Μεῖζον, ἔφη. Ἴσως τοίνυν πλείων ἂν δικαιοσύνη ἐν τῷ μείζονι ἐνείη καὶ ῥᾴων καταμαθεῖν.
369 εἰ οὖν βούλεσθε, πρῶτον ἐν ταῖς πόλεσι ζητήσωμεν, a
10 ποῖόν τί ἐστιν, ἔπειτα οὕτως ἐπισκεψώμεθα καὶ ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ τὴν τοῦ μείζονος ὁμοιότητα ἐν τῇ τοῦ ἐλάττονος ἰδέᾳ ἐπισκοποῦντες. Ἀλλά μοι δοκεῖς, ἔφη, καλῶς λέγειν. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, εἰ γιγνομένην πόλιν θεασαίμεθα λόγῳ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτῆς ἴδοιμεν ἂν γιγνομένην
15 καὶ τὴν ἀδικίαν; Τάχ' ἄν, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν γενομένου αὐτοῦ ἐλπὶς εὐπετέστερον ἰδεῖν ὃ ζητοῦμεν; Πολύ γε. b Δοκεῖ οὖν χρῆναι ἐπιχειρῆσαι περαίνειν; οἶμαι μὲν γὰρ οὐκ ὀλίγον ἔργον αὐτὸ εἶναι. σκοπεῖτε οὖν. Ἔσκεπται, ἔφη ὁ Ἀδείμαντος· ἀλλὰ μὴ ἄλλως ποίει.

20 Γίγνεται τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πόλις, ὡς ἐγῷμαι, ἐπειδὴ τυγχάνει ἡμῶν ἕκαστος οὐκ αὐτάρκης, ἀλλὰ πολλῶν ἐνδεής. ἢ τίν' οἴει ἀρχὴν ἄλλην πόλιν οἰκίζειν; Οὐδεμίαν, ἦ δ' ὅς. Οὕτω δὴ ἄρα παραλαμβάνων ἄλλος ἄλλον ἐπ' ἄλλου, τὸν δ' ἐπ' ἄλλου χρείᾳ πολλῶν δεόμενοι πολλοὺς c
25 εἰς μίαν οἴκησιν ἀγείραντες κοινωνούς τε καὶ βοηθοὺς ταύτῃ τῇ ξυνοικίᾳ ἐθέμεθα πόλιν ὄνομα. ἦ γάρ; Πάνυ μὲν οὖν. Μεταδίδωσι δὴ ἄλλος ἄλλῳ, εἴ τι μεταδίδωσιν, ἢ μεταλαμβάνει, οἰόμενος αὐτῷ ἄμεινον εἶναι; Πάνυ γε. Ἴθι δή, ἦν δ' ἐγώ, τῷ λόγῳ ἐξ ἀρχῆς ποιῶμεν πό-
30 λιν· ποιήσει δὲ αὐτήν, ὡς ἔοικεν, ἡ ἡμετέρα χρεία. Πῶς δ' οὔ; Ἀλλὰ μὴν πρώτη γε καὶ μεγίστη τῶν χρειῶν ἡ d τῆς τροφῆς παρασκευὴ τοῦ εἶναί τε καὶ ζῆν ἕνεκα. Παντάπασί γε. Δευτέρα δὴ οἰκήσεως, τρίτη δ' ἐσθῆτος καὶ τῶν τοιούτων. Ἔστι ταῦτα. Φέρε δή, ἦν δ' ἐγώ, πῶς
35 ἡ πόλις ἀρκέσει ἐπὶ τοσαύτην παρασκευήν; ἄλλο τι γεωργὸς μὲν εἷς, ὁ δὲ οἰκοδόμος, ἄλλος δέ τις ὑφάντης; ἢ καὶ σκυτοτόμον αὐτόσε προσθήσομεν ἤ τιν' ἄλλον τῶν περὶ τὸ σῶμα θεραπευτήν; Πάνυ γε. Εἴη δ' ἂν ἥ γε ἀναγκαιοτάτη πόλις ἐκ τεττάρων ἢ πέντε ἀνδρῶν.
40 Φαίνεται. Τί δὴ οὖν; ἕνα ἕκαστον τούτων δεῖ τὸ αὑτοῦ e ἔργον ἅπασι κοινὸν κατατιθέναι, οἷον τὸν γεωργὸν ἕνα ὄντα παρασκευάζειν σιτία τέτταρσι καὶ τετραπλάσιον χρόνον τε καὶ πόνον ἀναλίσκειν ἐπὶ σίτου παρασκευῇ καὶ ἄλλοις κοινωνεῖν, ἢ ἀμελήσαντα ἑαυτῷ μόνον τέ-
370 ταρτον μέρος ποιεῖν τούτου τοῦ σιτίου ἐν τετάρτῳ μέρει a τοῦ χρόνου, τὰ δὲ τρία, τὸ μὲν ἐπὶ τῇ τῆς οἰκίας παρασκευῇ διατρίβειν, τὸ δὲ ἱματίου, τὸ δὲ ὑποδημάτων, καὶ μὴ ἄλλοις κοινωνοῦντα πράγματα ἔχειν, ἀλλ' αὐτὸν δι' αὑτὸν τὰ αὑτοῦ πράττειν; Καὶ ὁ Ἀδείμαντος
50 ἔφη· ἀλλ' ἴσως, ὦ Σώκρατες, οὕτω ῥᾷον, ἢ 'κείνως. Οὐδέν, ἦν δ' ἐγώ, μὰ Δί', ἄτοπον. ἐννοῶ γὰρ καὶ αὐτὸς εἰπόντος σοῦ, ὅτι πρῶτον μὲν φύεται ἕκαστος οὐ πάνυ ὅμοιος ἑκάστῳ, ἀλλὰ διαφέρων τὴν φύσιν, ἄλλος ἐπ' b ἄλλου ἔργου πρᾶξιν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι; Ἔμοιγε. Τί δέ;

opinor, accidisse id videretur, ut illis primum lectis ita minores, an eædem essent, considerarent. [AD.] Ita prorsus, Adimantus ait: sed quid tu simile in hac de justitia quæstione vides, o Socrates? [SOCR.] Ego tibi, inquam, dicam. dicimusne justitiam hominis unius et item totius civitatis esse? [AD.] Plane, inquit. [SOCR.] Nonne major est civitas uno viro? [AD.] Major, inquit. [SOCR.] Fortasse igitur amplior justitia in majori inest et facilior cognitu. quare, si vultis, primum quæramus in civitatibus, quidnam sit, deinde etiam in singulis consideremus majoris similitudinem in minoris specie investigantes. [AD.] Recte, inquit, loqui videris. [SOCR.] Si igitur, inquam, nascentem oratione civitatem inspiceremus, justitiamne quoque ejus et injustitiam nascentem videremus? [AD.] Fortasse, inquit. [SOCR.] Eoque facto sperandum facilius nos visuros quod quærimus? [AD.] Multo facilius. [SOCR.] Conandumne igitur istud perficere? non enim parvum negotium esse arbitror. videte igitur. [AD] Vidimus, inquit Adimantus: ne aliter facito.

[SOCR.] Fit igitur, inquam, civitas, ut existimo, quandoquidem unusquisque nostrum non sibi ipse sufficiens est, sed multorum indigens. an quid aliud tu putas civitatem constituere principium? [AD.] Nullum, inquit. [SOCR.] Sic itaque nos invicem adhibentes alium ad alium usum, cum multis indigeamus, multis in unam habitationem congregatis sociis adjutoribusque hunc cœtum civitatem appellavimus. nonne? [AD.] Omnino. [SOCR.] Impertit vero alius alii, si quid impertit, vel particeps fit, conducere id sibi existimans? [AD.] Ita prorsus. [SOCR.] Agedum, inquam, faciamus oratione a principio civitatem; faciet autem eam, ut videtur, necessitas nostra. [AD]. Quidni? [SOCR.] At vero prima et maxima necessitatum est comparatio victus, ut et simus et vivamus. [AD.] Certe. [SOCR.] Secunda vero habitationis, tertia vestitus et quæ hujusmodi sunt. [AD.] Est ut dicis. [SOCR.] Age igitur, inquam, quonam modo civitas ad hanc tantam comparationem sufficiet? ecquid unus erit agricola, ædificator alius, alius textor? an etiam sutorem eodem adjiciemus, vel aliquem alium rerum ad corporis usum pertinentium curatorem? [AD.] Sane quidem. [SOCR.] Constabit autem civitas maxime necessaria ex quattuor vel quinque viris. [AD.] Apparet. [SOCR.] Quid igitur? unumquemque istorum oportet suum opus omnibus commune exhibere, exempli causa agricolam unum victum quaternis comparare et quadruplum temporis et laboris in victu comparando consumere atque cum aliis communicare, an ea cura neglecta quartam sibi solum partem hujus victus comparare in quarta temporis parte, trium reliquarum autem unam in construenda domo, aliam in vestitu, tertiam in calceis conficiendis conterere neque cum aliis communicantem negotia habere, sed ipsum per se sua curare? Tum Adimantus [AD.] At fortasse, inquit, o Socrates, hoc potius modo facile est, quam illo. [SOCR.] Minime, inquam, per Jovem, mirum. nam et ipsi mihi te loquente in mentem venit primum nasci nos non admodum similes inter nos, sed differentes natura, alium ad alius operis effectionem. an non tibi videtur? [AD.] Mihi vero. [SOCR.] Quid autem?

πότερον κάλλιον πράττοι ἂν τις εἷς ὢν πολλὰς τέχνας ἐργαζόμενος, ἢ ὅταν μίαν εἷς; Ὅταν, ἦ δ' ὅς, εἷς μίαν. Ἀλλὰ μήν, οἶμαι, καὶ τόδε δῆλον, ὡς, ἐάν τίς τινος παρῇ ἔργου καιρὸν, διόλλυται. Δῆλον γάρ. Οὐ γὰρ, οἶμαι, 5 ἐθέλει τὸ πραττόμενον τὴν τοῦ πράττοντος σχολὴν περιμένειν, ἀλλ' ἀνάγκη τὸν πράττοντα τῷ πραττομένῳ ἐπακολουθεῖν μὴ ἐν παρέργου μέρει. Ἀνάγκη. Ἐκ δὴ c τούτων πλείω τε ἕκαστα γίγνεται καὶ κάλλιον καὶ ῥᾷον, ὅταν εἷς ἓν κατὰ φύσιν καὶ ἐν καιρῷ σχολὴν τῶν ἄλλων 10 ἄγων πράττῃ. Παντάπασι μὲν οὖν. Πλειόνων δὴ, ὦ Ἀδείμαντε, δεῖ πολιτῶν, ἢ τεττάρων, ἐπὶ τὰς παρασκευὰς ὧν ἐλέγομεν. ὁ γὰρ γεωργὸς, ὡς ἔοικεν, οὐκ αὐτὸς ποιήσεται ἑαυτῷ τὸ ἄροτρον, εἰ μέλλει καλὸν εἶναι, οὐδὲ σμινύην οὐδὲ τἆλλα ὄργανα ὅσα περὶ γεωργίαν· d 15 οὐδ' αὖ ὁ οἰκοδόμος· πολλῶν δὲ καὶ τούτῳ δεῖ· ὡσαύτως δὲ ὁ ὑφάντης τε καὶ ὁ σκυτοτόμος. Ἀληθῆ. Τέκτονες δὴ καὶ χαλκῆς καὶ τοιοῦτοί τινες πολλοὶ δημιουργοὶ κοινωνοὶ ἡμῖν τοῦ πολιχνίου γιγνόμενοι συχνὸν αὐτὸ ποιοῦσι. Πάνυ μὲν οὖν. Ἀλλ' οὐκ ἂν πω πάνυ γε μέγα 20 τι εἴη, εἰ αὐτοῖς βουκόλους τε καὶ ποιμένας τούς τε ἄλλους νομέας προσθεῖμεν, ἵνα οἵ τε γεωργοὶ ἐπὶ τὸ e ἀροῦν ἔχοιεν βοῦς οἵ τε οἰκοδόμοι πρὸς τὰς ἀγωγὰς μετὰ τῶν γεωργῶν χρῆσθαι ὑποζυγίοις, ὑφάνται δὲ καὶ σκυτοτόμοι δέρμασί τε καὶ ἐρίοις. Οὐδέ γε, ἦ δ' ὅς, σμικρὰ 25 πόλις ἂν εἴη ἔχουσα πάντα ταῦτα. Ἀλλὰ μήν, ἦν δ' ἐγώ, κατοικίσαι γε αὐτὴν τὴν πόλιν εἰς τοιοῦτον τόπον, οὗ ἐπεισαγωγίμων μὴ δεήσεται, σχεδόν τι ἀδύνατον. Ἀδύνατον γάρ. Προσδεήσει ἄρα ἔτι καὶ ἄλλων, οἳ ἐξ ἄλλης πόλεως αὐτῇ κομίσουσιν ὧν δεῖται. Δεήσει. Καὶ μὴν 30 κενὸς ἂν ἴῃ ὁ διάκονος, μηδὲν ἄγων ὧν ἐκεῖνοι δέονται, 371 παρ' ὧν ἂν κομίζωνται ὧν ἂν αὐτοῖς χρεία, κενὸς ἄπεισιν. a ἦ γάρ; Δοκεῖ μοι. Δεῖ δὴ τὰ οἴκοι μὴ μόνον ἑαυτοῖς ποιεῖν ἱκανὰ, ἀλλὰ καὶ οἷα καὶ ὅσα ἐκείνοις, ὧν ἂν δέωνται. Δεῖ γάρ. Πλειόνων δὴ γεωργῶν τε καὶ τῶν 5 ἄλλων δημιουργῶν δεῖ ἡμῖν τῇ πόλει. Πλειόνων γάρ. Καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων διακόνων που, τῶν τε εἰσαξόντων καὶ ἐξαξόντων ἕκαστα. οὗτοι δέ εἰσιν ἔμποροι. ἦ γάρ; Ναί. Καὶ ἐμπόρων δὴ δεησόμεθα. Πάνυ γε. Καὶ ἐὰν μέν γε κατὰ θάλατταν ἡ ἐμπορία γίγνηται, συχνῶν 10 καὶ ἄλλων προσδεήσεται, τῶν ἐπιστημόνων τῆς περὶ b τὴν θάλατταν ἐργασίας. Συχνῶν μέντοι. Τί δὲ δή; ἐν αὐτῇ τῇ πόλει πῶς ἀλλήλοις μεταδώσουσιν ὧν ἂν ἕκαστοι ἐργάζωνται; ὧν δὴ ἕνεκα καὶ κοινωνίαν ποιησάμενοι πόλιν ᾠκίσαμεν. Δῆλον δὴ, ἦ δ' ὅς, ὅτι πωλοῦντες 15 καὶ ὠνούμενοι. Ἀγορὰ δὴ ἡμῖν καὶ νόμισμα ξύμβολον τῆς ἀλλαγῆς ἕνεκα γενήσεται ἐκ τούτου. Πάνυ μὲν οὖν. Ἂν οὖν κομίσας ὁ γεωργὸς εἰς τὴν ἀγοράν τι ὧν ποιεῖ, c ἤ τις ἄλλος τῶν δημιουργῶν, μὴ εἰς τὸν αὐτὸν χρόνον ἥκῃ τοῖς δεομένοις τὰ παρ' αὐτοῦ ἀλλάξασθαι, ἀργήσει τῆς αὐτοῦ δημιουργίας καθήμενος ἐν ἀγορᾷ; Οὐδαμῶς, ἦ δ' ὅς· ἀλλ' εἰσὶν οἳ τοῦτο ὁρῶντες ἑαυτοὺς ἐπὶ τὴν διακονίαν τάττουσι ταύτην, ἐν μὲν ταῖς ὀρθῶς οἰκουμέναις πόλεσι σχεδόν τι οἱ ἀσθενέστατοι τὰ σώματα, καὶ ἀχρεῖοί τι ἄλλο ἔργον πράττειν. αὐτοῦ γὰρ δεῖ

facietne melius aliquis unus multas simul artes exercens, an unam unus? [AD.] Unus, inquit, unam. [SOCR.] Atqui et hoc manifestum esse existimo, si quis operis alicujus opportunitatem prætermittat, disperdi. [AD.] Patet. [SOCR.] Non enim quod conficitur, facientis otium exspectare solet, sed necesse est facientem sequi id, quod conficitur, non obiter. [AD.] Necesse est. [SOCR.] Secundum hæc igitur et plura fiunt quæque et melius et facilius, quando unus unum secundum naturam et in tempore ab ceteris vacans facit. [AD.] Sic est omnino. [SOCR.] Pluribus igitur, o Adimante, opus est civibus, quam quattuor, ad ea, quæ diximus, comparanda. non enim agricola, ut videtur, ipse sibi aratrum conficiet, si commodum futurum est, neque ligonem neque reliqua instrumenta, quibus agri cultura indiget; neque rursus ædificator; multis autem et huic opus est; idemque de textore et sutore dicendum. [AD.] Ita. [SOCR.] Fabri igitur tignarii et ferrarii aliique hujusmodi multi opifices consortes nobis civitatulæ facti frequentem eam efficiunt. [AD.] Admodum. [SOCR.] Sed nondum valde magna fiet, si eis bubulcos et opiliones et reliquos pastores addamus, ut et agricolæ ad arandum boves habeant, et architecti jumentis ad vecturas cum agricolis uti possint, textores autem et sutores pellibus ac lanis. [AD.] Neque vero, inquit, parva esset civitas, quæ omnia hæc haberet. [SOCR.] Atqui, inquam, constitui civitas in eo loco, in quo importaticiis non indigeat, fere nequit. [AD.] Nequit enim. [SOCR.] Indigebit igitur insuper et aliis, qui ex alia civitate importent quibus indigeat. [AD.] Indigebit. [SOCR.] Et vero inanis si proficiscatur minister, nihil adducens earum rerum, quibus indigent hi, a quibus arcessunt ea, quæ ipsis opus sunt, inanis redibit. nonne? [AD.] Videtur. [SOCR.] Oportet igitur domi eos non solum, quæ ipsis sufficiant, facere, sed etiam qualia et quanta iis, quorum copiis indigent. [AD.] Oportet sane. [SOCR.] Pluribus igitur et agricolis et reliquis opificibus nobis opus est in civitate. [AD.] Pluribus certe. [SOCR.] Nec non reliquis fere ministris, qui et importent et exportent singula. isti autem mercatores sunt, an non? [AD.] Sunt. [SOCR.] Etiam mercatoribus igitur indigebimus. [AD.] Certe. [SOCR.] Et si quidem maritima mercatura erit, multis etiam aliis insuper opus erit, qui rerum maritimarum periti sint. [AD.] Multis utique. [SOCR.] Quid autem? in ipsa civitate quomodo inter se impertient ea, quæ singuli efficiunt? cujus rei gratia communionem induximus civitatemque condidimus. [AD.] Scilicet, inquit, vendendo et emendo. [SOCR.] Forum itaque nobis hinc et numus pro tessera permutationis gratia instituetur. [AD.] Omnino. [SOCR.] Num igitur ferens in forum agricola aliquid ex his, quæ facit, vel aliquis alius opifex, si non eodem tempore venerit, quo illi, qui ab eo mercari velint, cessabit ab opere suo in foro sedens? [AD.] Nullo modo, inquit; sed sunt qui hoc animadvertentes se ipsos ad hoc ministerium præbeant, in civitatibus recte institutis fere homines infirmissimi corpore et ad aliud opus inutiles. locum enim tenentes in foro tum

μένοντας αὐτοὺς περὶ τὴν ἀγορὰν τὰ μὲν ἀντ' ἀργυρίου d
ἀλλάξασθαι τοῖς τι δεομένοις ἀποδόσθαι, τοῖς δὲ ἀντὶ
αὖ ἀργυρίου διαλλάττειν, ὅσοι τι δέονται πρίασθαι. Αὕτη
ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ἡ χρεία καπήλων ἡμῖν γένεσιν ἐμποιεῖ
5 τῇ πόλει. ἢ οὐ καπήλους καλοῦμεν τοὺς πρὸς ὠνήν τε
καὶ πρᾶσιν διακονοῦντας ἱδρυμένους ἐν ἀγορᾷ, τοὺς δὲ
πλανήτας ἐπὶ τὰς πόλεις ἐμπόρους; Πάνυ μὲν οὖν.
Ἔτι δή τινες, ὡς ἐγῷμαι, εἰσι καὶ ἄλλοι διάκονοι,
οἳ ἂν τὰ μὲν τῆς διανοίας μὴ πάνυ ἀξιοκοινώνητοι ὦσι, e
10 τὴν δὲ τοῦ σώματος ἰσχὺν ἱκανὴν ἐπὶ τοὺς πόνους ἔχωσιν·
οἳ δὴ πωλοῦντες τὴν τῆς ἰσχύος χρείαν τὴν τιμὴν ταύ-
την μισθὸν καλοῦντες κέκληνται, ὡς ἐγῷμαι, μισθωτοί.
ἦ γάρ; Πάνυ μὲν οὖν. Πλήρωμα δὴ πόλεώς εἰσιν, ὡς
ἔοικε, καὶ μισθωτοί. Δοκεῖ μοι. Ἆρ' οὖν, ὦ Ἀδείμαντε,
15 ἤδη ἡμῖν ηὔξηται ἡ πόλις ὥστ' εἶναι τελέα; Ἴσως. Ποῦ
οὖν ἄν ποτε ἐν αὐτῇ εἴη ἥ τε δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία;
καὶ τίνι ἅμα ἐγγενομένη ὧν ἐσκέμμεθα; Ἐγὼ μέν,
372 ἔφη, οὐκ ἐννοῶ, ὦ Σώκρατες, εἰ μή που ἐν αὐτῶν a
τούτων χρείᾳ τινὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους. Ἀλλ' ἴσως, ἦν δ'
20 ἐγώ, καλῶς λέγεις· καὶ σκεπτέον γε καὶ οὐκ ἀποκνητέον.
πρῶτον οὖν σκεψώμεθα, τίνα τρόπον διαιτήσονται οἱ
οὕτω παρεσκευασμένοι. ἄλλο τι ἢ σῖτόν τε ποιοῦντες
καὶ οἶνον καὶ ἱμάτια καὶ ὑποδήματα καὶ οἰκοδομησά-
μενοι οἰκίας θέρους μὲν τὰ πολλὰ γυμνοί τε καὶ ἀνυ-
25 πόδητοι ἐργάσονται, τοῦ δὲ χειμῶνος ἠμφιεσμένοι τε
καὶ ὑποδεδεμένοι ἱκανῶς; θρέψονται δὲ ἐκ μὲν τῶν κρι- b
θῶν ἄλφιτα σκευαζόμενοι, ἐκ δὲ τῶν πυρῶν ἄλευρα,
τὰ μὲν πέψαντες, τὰ δὲ μάξαντες· μάζας γενναίας καὶ
ἄρτους ἐπὶ κάλαμόν τινα παραβαλλόμενοι ἢ φύλλα
30 καθαρὰ κατακλινέντες ἐπὶ στιβάδων ἐστρωμένων μίλακί
τε καὶ μυῤῥίναις εὐωχήσονται αὐτοί τε καὶ τὰ παιδία,
ἐπιπίνοντες τοῦ οἴνου, ἐστεφανωμένοι καὶ ὑμνοῦντες τοὺς
θεούς, ἡδέως ξυνόντες ἀλλήλοις, οὐχ ὑπὲρ τὴν οὐσίαν
ποιούμενοι τοὺς παῖδας εὐλαβούμενοι πενίαν ἢ πόλεμον; c
35 Καὶ ὁ Γλαύκων ὑπολαβών, Ἄνευ ὄψου, ἔφη, ὡς ἔοικας,
ποιεῖς τοὺς ἄνδρας ἑστιωμένους. Ἀληθῆ, ἦν δ' ἐγώ,
λέγεις· ἐπελαθόμην, ὅτι καὶ ὄψον ἕξουσιν, ἅλας τε δῆλον
ὅτι καὶ ἐλάας καὶ τυρόν, καὶ βολβοὺς καὶ λάχανα, οἷα
δὴ ἐν ἀγροῖς ἑψήματα, ἑψήσονται. καὶ τραγήματά που
40 παραθήσομεν αὐτοῖς τῶν τε σύκων καὶ ἐρεβίνθων καὶ
κυάμων, καὶ μύρτα καὶ φηγοὺς σποδιοῦσι πρὸς τὸ πῦρ, d
μετρίως ὑποπίνοντες· καὶ οὕτω διάγοντες τὸν βίον ἐν
εἰρήνῃ μετὰ ὑγιείας, ὡς εἰκός, γηραιοὶ τελευτῶντες
ἄλλον τοιοῦτον βίον τοῖς ἐκγόνοις παραδώσουσιν. Καὶ
45 ὅς, Εἰ δὲ ὑῶν πόλιν, ὦ Σώκρατες, ἔφη, κατεσκεύαζες,
τί ἂν αὐτὰς ἄλλο, ἢ ταῦτα, ἐχόρταζες; Ἀλλὰ πῶς χρή,
ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαύκων; Ἅπερ νομίζεται, ἔφη· ἐπί τε
κλινῶν κατακεῖσθαι, οἶμαι, τοὺς μέλλοντας μὴ ταλαι-
πωρεῖσθαι, καὶ ἀπὸ τραπεζῶν δειπνεῖν, καὶ ὄψα ἅπερ e
50 καὶ οἱ νῦν ἔχουσι, καὶ τραγήματα. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ·
μανθάνω. οὐ πόλιν, ὡς ἔοικε, σκοποῦμεν μόνον ὅπως
γίγνεται, ἀλλὰ καὶ τρυφῶσαν πόλιν. ἴσως οὖν οὐδὲ κα-
κῶς ἔχει· σκοποῦντες γὰρ καὶ τοιαύτην τάχ' ἂν κατίδοι-
μεν τήν τε δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν, ὅπῃ ποτὲ ταῖς πό-

argento mercari eos oportet ab his, qui aliquid vendituri sunt, tum argento rursus vendere iis, qui empturi. [SOCR.] Hæc ergo, inquam, necessitas cauponum nobis genus in civitate procreat. an non caupones eos vocamus, qui in foro sedentes emptioni venditionique operam dant, qui autem ad peregrinas civitates commeant, mercatores? [AD.] Procul dubio. [SOCR.] Sunt vero et alii præterea, ut arbitror, ministri, qui quod ad mentem attinet, parum digni societate sunt, sed corporis robur sufficiens ad labores habent; qui ejus roboris usum vendentes hoc præmium mercedem appellantes mercenarii, ut arbitror, nuncupantur. nonne ita? [AD.] Ita prorsus. [SOCR.] Ad replendam igitur civitatem etiam mercenarii, ut videtur, pertinent. [AD.] Videtur. [SOCR.] Nunquid igitur, o Adimante, ita jam nobis adaucta est civitas, ut sit perfecta? [AD.] Fortasse. [SOCR.] Ubinam igitur in ea est justitia et injustitia, et quocum simul innata ex his, quos consideravimus? [AD.] Equidem, inquit, o Socrates, nescio, nisi forte in mutuo quodam horum ipsorum usu. [SOCR.] At forsitan, inquam, bene dicis: certe considerandum est neque desistendum. primum igitur videamus, qua ratione victuri sint ita comparati. nonne cibum parantes et vinum et vestes et calceamenta et domibus ædificatis æstate quidem ut plurimum nudi et sine calceis opus facient, hieme autem vestibus et calceis commode induti? nutrientur autem ex hordeis polentam, ex triticis similam conficientes, hac cocta, illa subacta; mazas præclaras panesque super calamis vel puris frondibus apponentes, in solo smilace atque myrtis strato discumbentes epulabuntur ipsi cum liberis, vini pocula sumentes, coronati et deos laudantes, jucunde simul viventes, non ultra censum liberos generantes, caventes paupertatem vel bellum? Tum Glauco sermonem excipiens [GL.] Sine obsonio, inquit, ut videtur, epulantes facis viros. [SOCR.] Verum, inquam, dicis: oblitus eram etiam obsonium habituros esse sal videlicet et oleas et caseum, et bulbos et olera qualia solent in agris coqui, coquent. bellaria quoque iis apponemus ficuum et cicerum et fabarum, et baccas myrti et faginas glandes prunis torrebunt, modeste subbibentes: sic quiete et salubriter, ut consentaneum est, viventes ad senectutem usque aliam ejusmodi vitam posteris suis decedentes relinquent.—Atque ille [GL.] Si suum, o Socrates, inquit, civitatem institueres, quonam eas alio, quam his, pasceres? [SOCR.] At quomodo agendum, inquam, o Glauco? [GL.] Sicuti moris est, inquit: ut in lectis discumbant, opinor, qui non miseri velint vivere, et ex mensis cœnent tum obsonia, quibus nunc homines utuntur, tum bellaria. [SOCR.] Esto, inquam, intelligo. non civitatem solum, ut videtur, quærimus quo modo fiat, sed etiam luxuriantem civitatem. neque fortasse male; nam talem quoque intuentes forsitan deprehendemus, qua ratione justitia et injustitia civitatibus

λεσιν ἐμφύονται. ἡ μὲν οὖν ἀληθινὴ πόλις δοκεῖ μοι
εἶναι ἣν διεληλύθαμεν, ὥσπερ ὑγιής τις· εἰ δ' αὖ βούλεσθε
καὶ φλεγμαίνουσαν πόλιν θεωρήσωμεν, οὐδὲν ἀποκωλύει.
373 ταῦτα γὰρ δή τισιν, ὡς δοκεῖ, οὐχ ἐξαρκέσει, οὐδ' αὕτη a
5 ἡ δίαιτα, ἀλλὰ κλῖναί τε προσέσονται καὶ τράπεζαι
καὶ τἆλλα σκεύη, καὶ ὄψα δὴ καὶ μύρα καὶ θυμιάματα
καὶ ἑταῖραι καὶ πέμματα, ἕκαστα τούτων παντοδαπά.
καὶ δὴ καὶ ἃ τὸ πρῶτον ἐλέγομεν, οὐκέτι τὰ ἀναγκαῖα
θετέον, οἰκίας τε καὶ ἱμάτια καὶ ὑποδήματα, ἀλλὰ τήν
10 τε ζωγραφίαν κινητέον καὶ τὴν ποικιλίαν, καὶ χρυσὸν
καὶ ἐλέφαντα καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα κτητέον. ἦ γάρ; b
Ναί, ἔφη. Οὐκοῦν μείζονά τε αὖ τὴν πόλιν δεῖ ποιεῖν,
ἐκείνη γὰρ ἡ ὑγιεινὴ οὐκέτι ἱκανή, ἀλλ' ἤδη ὄγκου ἐμ-
πληστέα καὶ πλήθους, ἃ οὐκέτι τοῦ ἀναγκαίου ἕνεκά
15 ἐστιν ἐν ταῖς πόλεσιν, οἷον οἵ τε θηρευταὶ πάντες οἵ τε
μιμηταί, πολλοὶ μὲν οἱ περὶ τὰ σχήματά τε καὶ χρώ-
ματα, πολλοὶ δὲ οἱ περὶ μουσικήν, ποιηταί τε καὶ
τούτων ὑπηρέται, ῥαψῳδοί, ὑποκριταί, χορευταί, ἐργο-
λάβοι, σκευῶν τε παντοδαπῶν δημιουργοί, τῶν τε ἄλ-
20 λων καὶ τῶν περὶ τὸν γυναικεῖον κόσμον. καὶ δὴ καὶ c
διακόνων πλειόνων δεησόμεθα. ἢ οὐ δοκεῖ δεήσειν παι-
δαγωγῶν, τιτθῶν, τροφῶν, κομμωτριῶν, κουρέων, καὶ
αὖ ὀψοποιῶν τε καὶ μαγείρων; ἔτι δὲ καὶ συβωτῶν
προσδεησόμεθα. τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἐν τῇ προτέρᾳ πόλει
25 οὐκ ἐνῆν· ἔδει γὰρ οὐδέν· ἐν δὲ ταύτῃ καὶ τούτου προσ-
δεήσει. δεήσει δὲ καὶ τῶν ἄλλων βοσκημάτων παμ-
πόλλων, εἴ τις αὐτὰ ἔδεται. ἦ γάρ; Πῶς γὰρ οὔ;
Οὐκοῦν καὶ ἰατρῶν ἐν χρείαις ἐσόμεθα πολὺ μᾶλλον d
οὕτω διαιτώμενοι, ἢ ὡς τὸ πρότερον; Πολύ γε. Καὶ ἡ
30 χώρα που, ἡ τότε ἱκανὴ τρέφειν τοὺς τότε, σμικρὰ δὴ
ἐξ ἱκανῆς ἔσται. ἢ πῶς λέγομεν; Οὕτως, ἔφη. Οὐκοῦν
τῆς τῶν πλησίον χώρας ἡμῖν ἀποτμητέον, εἰ μέλλομεν
ἱκανὴν ἕξειν νέμειν τε καὶ ἀροῦν, καὶ ἐκείνοις αὖ τῆς
ἡμετέρας, ἐὰν καὶ ἐκεῖνοι ἀφῶσιν αὑτοὺς ἐπὶ χρημά-
35 των κτῆσιν ἄπειρον, ὑπερβάντες τὸν τῶν ἀναγκαίων
ὅρον; Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Πολεμήσομεν e
τὸ μετὰ τοῦτο, ὦ Γλαύκων; ἢ πῶς ἔσται; Οὕτως,
ἔφη. Καὶ μηδέν γέ πω λέγωμεν, ἦν δ' ἐγώ, μήτ' εἴ τι
κακόν, μήτ' εἰ ἀγαθὸν ὁ πόλεμος ἐργάζεται, ἀλλὰ το-
40 σοῦτον μόνον, ὅτι πολέμου αὖ γένεσιν εὑρήκαμεν, ἐξ
ὧν μάλιστα ταῖς πόλεσι καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ κακὰ γί-
γνεται, ὅταν γίγνηται. Πάνυ μὲν οὖν. Ἔτι δή, ὦ φίλε,
μείζονος τῆς πόλεως δεῖ, οὔ τι σμικρῷ, ἀλλ' ὅλῳ στρα-
374 τοπέδῳ, ὃ ἐξελθὸν ὑπὲρ τῆς οὐσίας ἁπάσης καὶ ὑπὲρ ὧν a
45 νῦν δὴ ἐλέγομεν, διαμαχεῖται τοῖς ἐπιοῦσι. Τί δέ; ἦ
δ' ὅς· αὐτοὶ οὐχ ἱκανοί; Οὔκ, εἰ σύ γε, ἦν δ' ἐγώ, καὶ
ἡμεῖς ἅπαντες ὡμολογήσαμεν καλῶς, ἡνίκα ἐπλάττομεν
τὴν πόλιν. ὡμολογοῦμεν δέ που, εἰ μέμνησαι, ἀδύνατον
ἕνα πολλὰς καλῶς ἐργάζεσθαι τέχνας. Ἀληθῆ λέγεις,
50 ἔφη. Τί οὖν; ἦν δ' ἐγώ· ἡ περὶ τὸν πόλεμον ἀγωνία οὐ b
τεχνικὴ δοκεῖ εἶναι; Καὶ μάλα, ἔφη. Ἦ οὖν τι σκυτικῆς
δεῖ μᾶλλον κήδεσθαι, ἢ πολεμικῆς; Οὐδαμῶς. Ἀλλ'
ἄρα τὸν μὲν σκυτοτόμον διεκωλύομεν μήτε γεωργὸν
ἐπιχειρεῖν εἶναι ἅμα μήτε ὑφάντην μήτε οἰκοδόμον,

innascantur. vera utique mihi civitas ea videtur, quam
diximus, tamquam sana: verum si vultis turgidam quoque
civitatem consideremus, nihil prohibet. hæc enim, ut
videtur, quibusdam nequaquam sufficient, neque hic victus,
sed et lecti addentur et mensæ et reliqua supellex, et ob-
sonia et unguenta et suffimenta et amicæ et placentæ, eaque
omnia varia. atque etiam ea, quæ supra retulimus, non
jam ad necessitatem instituenda sunt, domus, vestes, cal-
cei, sed excitanda est pictura et ars variandi, et aurum et
ebur ceteraque ejusdem generis omnia comparanda. nonne?
[GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Rursus igitur etiam majorem
fieri civitatem oportet; illa enim sana non amplius sufficiens
est, sed jam mole quadam et multitudine replenda est eo-
rum, quæ non amplius necessitatis causa in civitatibus sunt,
quales sunt venatores omnes et imitatores, multi partim
circa figuras atque colores, partim circa musicam, poetæ
scilicet eorumque ministri, recitatores, actores, saltatores,
mancipes, et instrumentorum variorum opifices, cum re-
liquorum, tum eorum, quæ ad muliebrem ornatum perti-
nent. quin etiam ministris pluribus indigebimus. an non
opus fore tibi videtur pædagogis, nutricibus, educatricibus,
ornatricibus, tonsoribus, item coquis et pistoribus? præ-
terea et subulcis indigebimus. hoc enim nobis in priori
civitate non erat; non enim erat opus: in hac autem et hoc
opus erit. erit vero etiam reliquis pecoribus plurimis, si
quis ea esurus sit. an non? [GL.] Quidni? [SOCR.] Itaque
etiam medicis indigebimus multo magis ita viventes, quam
ut antea? [GL.] Valde quidem. [SOCR.] Et fere regio, quæ
tunc sufficiebat ad eos, qui tunc erant, alendos, ex sufficienti
jam parva erit. an quomodo dicimus? [GL.] Sic, inquit.
[SOCR.] Nonne igitur de finitimorum regione nobis aliquid
detrahendum, si satis agri habere volumus ad pascendum
atque arandum, et finitimis item de nostra, si et illi ad
quæstum infinitum se contulerint necessitatis terminos ex-
cedentes? [GL.] Valde necesse erit, inquit, o Socrates.
[SOCR.] Bellumne geremus deinde, o Glauco? an quid fiet?
[GL.] Id ipsum, inquit. [SOCR.] Nec dicamus, inquam,
numquid vel mali vel boni bellum afferat, sed hoc solum,
belli quoque originem nos invenisse, quæ maxima civita-
tibus malorum et publice et privatim accidentium, cum
accidunt, causa esse solet. [GL.] Sic prorsus est. [SOCR.]
Etiam majore igitur, amice, civitate opus est, neque id
paulo, sed integro exercitu, qui ex civitate profectus pro
rebus omnibus et pro eis, qui dicti sunt, cum incurrentibus
hostibus pugnaturus sit. [GL.] Quid? inquit ille: ipsi non
sufficiunt? [SOCR.] Non, si tu, inquam, atque nos omnes
recte concessimus, cum civitatem constituentes hoc, si me-
ministi, concessimus, fieri non posse ut unus multas artes
bene exerceat. [GL.] Vera loqueris, inquit. [SOCR.] Quid
igitur? inquam: certatio bellica nonne artificiosa videtur
esse? [GL.] Admodum, inquit. [SOCR.] Numquid igitur su-
trinæ artis major, quam bellicæ cura habenda? [GL.] Mi-
nime. [SOCR.] At nimirum sutorem vetabamus simul agri-
colam esse velle aut textorem aut architectum, sed sutorem,

ἀλλὰ σκυτοτόμον, ἵνα δὴ ἡμῖν τὸ τῆς σκυτικῆς ἔργον
καλῶς γίγνοιτο, καὶ τῶν ἄλλων ἑνὶ ἑκάστῳ ὡσαύτως
ἓν ἀπεδίδομεν, πρὸς ὃ πεφύκει ἕκαστος καὶ ἐφ' ᾧ ἔμελλε
τῶν ἄλλων σχολὴν ἄγων διὰ βίου αὐτὸ ἐργαζόμενος οὐ
5 παριεὶς τοὺς καιροὺς καλῶς ἀπεργάζεσθαι· τὰ δὲ δὴ περὶ c
τὸν πόλεμον πότερον οὐ περὶ πλείστου ἐστὶν εὖ ἀπερ-
γασθέντα; ἢ οὕτω ῥάδιον, ὥστε καὶ γεωργῶν τις ἅμα
πολεμικὸς ἔσται καὶ σκυτοτομῶν καὶ ἄλλην τέχνην ἡν-
τινοῦν ἐργαζόμενος, πεττευτικὸς δὲ ἢ κυβευτικὸς ἱκανῶς
10 οὐδ' ἂν εἷς γένοιτο μὴ αὐτὸ τοῦτο ἐκ παιδὸς ἐπιτηδεύων,
ἀλλὰ παρέργῳ χρώμενος; καὶ ἀσπίδα μὲν λαβὼν ἤ τι
ἄλλο τῶν πολεμικῶν ὅπλων τε καὶ ὀργάνων αὐθημερὸν d
ὁπλιτικῆς ἤ τινος ἄλλης μάχης τῶν κατὰ πόλεμον ἱκα-
νὸς ἔσται ἀγωνιστής, τῶν δὲ ἄλλων ὀργάνων οὐδὲν οὐδένα
15 δημιουργὸν οὐδὲ ἀθλητὴν ληφθὲν ποιήσει, οὐδ' ἔσται
χρήσιμον τῷ μήτε τὴν ἐπιστήμην ἑκάστου λαβόντι μήτε
τὴν μελέτην ἱκανὴν παρασχομένῳ; Πολλοῦ γὰρ ἄν, ἦ
δ' ὅς, τὰ ὄργανα ἦν ἄξια. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὅσῳ μέ-
γιστον τὸ τῶν φυλάκων ἔργον, τοσούτῳ σχολῆς τε τῶν e
20 ἄλλων πλείστης ἂν εἴη καὶ αὖ τέχνης τε καὶ ἐπιμελείας
μεγίστης δεόμενον. Οἶμαι ἔγωγε, ἦ δ' ὅς. Ἆρ' οὖν οὐ
καὶ φύσεως ἐπιτηδείας εἰς αὐτὸ τὸ ἐπιτήδευμα; Πῶς
δ' οὔ; Ἡμέτερον δὴ ἔργον ἂν εἴη, ὡς ἔοικεν, εἴπερ οἷοί
τ' ἐσμέν, ἐκλέξασθαι, τίνες τε καὶ ποῖαι φύσεις ἐπιτή-
25 δειαι εἰς πόλεως φυλακήν. Ἡμέτερον μέντοι. Μὰ Δία,
ἦν δ' ἐγώ, οὐκ ἄρα φαῦλον πρᾶγμα ἠράμεθα· ὅμως δὲ
375 οὐκ ἀποδειλιατέον, ὅσον γ' ἂν δύναμις παρείκῃ. Οὐ a
γὰρ οὖν, ἔφη. Οἴει οὖν τι, ἦν δ' ἐγώ, διαφέρειν φύσιν
γενναίου σκύλακος εἰς φυλακὴν νεανίσκου εὐγενοῦς; Τὸ
30 ποῖον λέγεις; Οἷον ὀξύν τέ που δεῖ αὐτοῖν ἑκάτερον εἶναι
πρὸς αἴσθησιν καὶ ἐλαφρὸν πρὸς τὸ αἰσθανόμενον διω-
κάθειν καὶ ἰσχυρὸν αὖ, ἐὰν δέῃ ἑλόντα διαμάχεσθαι.
Δεῖ γὰρ οὖν, ἔφη, πάντων τούτων. Καὶ μὴν ἀνδρεῖόν γε,
εἴπερ εὖ μαχεῖται. Πῶς δ' οὔ; Ἀνδρεῖος δὲ εἶναι ἆρα
35 ἐθελήσει ὁ μὴ θυμοειδὴς εἴτε ἵππος εἴτε κύων ἢ ἄλλο
ὁτιοῦν ζῷον; ἢ οὐκ ἐννενόηκας, ὡς ἄμαχόν τε καὶ ἀνί- b
κητον θυμός, οὗ παρόντος ψυχὴ πᾶσα πρὸς πάντα
ἄφοβός τέ ἐστι καὶ ἀήττητος; Ἐννενόηκα. Τὰ μὲν τοίνυν
τοῦ σώματος οἷον δεῖ τὸν φύλακα εἶναι, δῆλα. Ναί. Καὶ
40 μὴν καὶ τὰ τῆς ψυχῆς, ὅτι γε θυμοειδῆ. Καὶ τοῦτο.
Πῶς οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαύκων, οὐκ ἄγριοι ἀλλήλοις
ἔσονται καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις, ὄντες τοιοῦτοι τὰς
φύσεις; Μὰ Δία, ἦ δ' ὅς, οὐ ῥᾳδίως. Ἀλλὰ μέντοι δεῖ
γε πρὸς μὲν τοὺς οἰκείους πρᾴους αὐτοὺς εἶναι, πρὸς δὲ c
45 τοὺς πολεμίους χαλεπούς· εἰ δὲ μή, οὐ περιμενοῦσιν
ἄλλους σφᾶς διολέσαι, ἀλλ' αὐτοὶ φθήσονται αὐτὸ δρά-
σαντες. Ἀληθῆ, ἔφη. Τί οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ποιήσομεν;
πόθεν ἅμα πρᾷον καὶ μεγαλόθυμον ἦθος εὑρήσομεν;
ἐναντία γάρ που θυμοειδεῖ πραεῖα φύσις. Φαίνεται. Ἀλλὰ
50 μέντοι τούτων ὁποτέρου ἂν στέρηται, φύλαξ ἀγαθὸς
οὐ μὴ γένηται· ταῦτα δὲ ἀδυνάτοις ἔοικε, καὶ οὕτω δὴ
ξυμβαίνει ἀγαθὸν φύλακα ἀδύνατον γενέσθαι. Κινδυ- d
νεύει, ἔφη. Καὶ ἐγὼ ἀπορήσας τε καὶ ἐπισκεψάμενος
τὰ ἔμπροσθεν, Δικαίως γε, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε, ἀπο-

ut opus sutrinæ pulchre nobis conficeretur, et reliquis similiter singulis singula tribuebamus, ad quod quisque natura idoneus esset cuique deditus a cceteris vacuus per omnem vitam operam dans et temporis opportunitatem servans pulchre illud efficeret: res vero bellicas nonne plurimum interest recte perfectas habere? an adeo facile hoc, ut possit quis bellicosus simul vir esse et agricola et sutor et aliam quamlibet artem exercens, lusor autem talorum vel alearum nullus quidem idoneus esset, qui non studiose a pueritia illud, sed obiter tractasset? et scutum quidem in manus sumens vel aliud quoddam militarium armorum et instrumentorum eodem die idoneus fiet armis vel alio in genere belli pugnator, reliquorum autem instrumentorum nullum in manus sumptum aliquem artificem faciet aut athletam, neque utile erit illi, qui neque scientiam cujusque adeptus fuerit neque idoneam exercitationem adhibuerit? [GL.] Admodum enim, inquit, pretiosa instrumenta essent. [SOCR.] Ergo, inquam, quanto majus custodum opus est, tanto majori, quam reliqua, otio indigebit arteque et diligentia majori. [GL.] Ita existimo, inquit. [SOCR.] Nonne et natura ad studium ipsum idonea? [GL.] Quidni? [SOCR.] Nostrum igitur erit officium, ut videtur, si fieri possit, deligere, quæ et quales naturæ sint ad civitatem custodiendam idoneæ. [GL.] Nostrum plane. [SOCR.] Per Jovem, inquam, non humile negotium sumpsimus: non tamen est formidandum, quatenus vires suppetunt. [GL.] Non certe, inquit. [SOCR.] Existimasne igitur, inquam, differre naturam generosi catuli et ingeniosi adolescentis ad custodiam agendam? [GL.] Qua ratione dicis? [SOCR.] Velut acrem utrumque eorum oportet esse ad sentiendum et velocem deinde ad insequendum, et item robustum, si assecuto pugnandum sit. [GL.] Opus certe est, inquit, omnibus istis. [SOCR.] Et vero fortis sit oportet, si quidem bene pugnaturus sit. [GL.] Quidni? [SOCR.] Fortis autem num esse volet qui iracundus non sit sive equus sive canis seu quodvis aliud animal? an non animadvertisti inexpugnabilem invictamque esse iram, qua præsente anima omnis intrepida ad omnia est et invicta? [GL.] Animadverti. [SOCR.] Manifestum igitur est, qualem corpore custodem esse oporteat? [GL.] Manifestum. [SOCR.] Atque etiam qualem animo, scilicet iracundum. [GL.] Et hoc. [SOCR.] Quomodo ergo, inquam, o Glauco, non feroces erunt adversus se invicem civesque reliquos, cum tali natura præditi sunt? [GL.] Per Jovem, inquit, haud facile. [SOCR.] Verum tamen oportet eos in suos mansuetos, in hostes autem immites esse: alioquin haud exspectabunt, donec ipsos alii perdant, sed ipsi prævenientes id facient. [GL.] Sic accidet, inquit. [SOCR.] Quid igitur, inquam, faciemus? ubinam mansuetum simul et magnanimum ingenium reperiemus? nam fere contraria est iracundæ natura mitis. [GL.] Apparet. [SOCR.] Verum tamen qui alterutro horum carebit, custos bonus non erit: hæc autem carere facultate videntur, atque ita facultate caret ut bonus custos fiat. [GL.] Videtur, inquit. — Atque ego hæsitans mecumque ipse animo superiora revolvens [SOCR.] Merito, inquam, hæsitamus, amice; nam ab ea,

ῥοῦμεν· ἧς γὰρ προὐθέμεθα εἰκόνος ἀπελείφθημεν. Πῶς λέγεις; Οὐκ ἐνοήσαμεν, ὅτι εἰσὶν ἄρα φύσεις οἵας ἡμεῖς οὐκ ᾠήθημεν, ἔχουσαι τἀναντία ταῦτα. Ποῦ δή; Ἴδοι μὲν ἄν τις καὶ ἐν ἄλλοις ζῴοις, οὐ μέντ' ἂν ἥκιστα ἐν ᾧ ἡμεῖς παρεβάλλομεν τῷ φύλακι. οἶσθα γάρ που τῶν γενναίων κυνῶν, ὅτι τοῦτο φύσει αὐτῶν τὸ ἦθος, πρὸς μὲν τοὺς συνήθεις τε καὶ γνωρίμους ὡς οἷόν τε πραοτάτους εἶναι, πρὸς δὲ τοὺς ἀγνῶτας τοὐναντίον. Οἶδα μέντοι. Τοῦτο μὲν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, δυνατόν, καὶ οὐ παρὰ φύσιν ζητοῦμεν τοιοῦτον εἶναι τὸν φύλακα. Οὐκ ἔοικεν. Ἆρ' οὖν σοι δοκεῖ ἔτι τοῦδε προσδεῖσθαι ὁ φυλακικὸς ἐσόμενος, πρὸς τῷ θυμοειδεῖ ἔτι προσγενέσθαι φιλόσοφος τὴν φύσιν; Πῶς δή; ἔφη· οὐ γὰρ ἐννοῶ. Καὶ τοῦτο, ἦν δ' ἐγώ, ἐν τοῖς κυσὶ κατόψει, ὃ καὶ ἄξιον θαυμάσαι τοῦ θηρίου. Τὸ ποῖον; Ὅτι ὃν μὲν ἂν ἴδῃ ἀγνῶτα, χαλεπαίνει, οὐδὲν δὴ κακὸν προπεπονθώς· ὃν δ' ἂν γνώριμον, ἀσπάζεται, κἂν μηδὲν πώποτε ὑπ' αὐτοῦ ἀγαθὸν πεπόνθῃ. ἢ οὔπω τοῦτο ἐθαύμασας; Οὐ πάνυ, ἔφη, μέχρι τούτου προσέσχον τὸν νοῦν· ὅτι δέ που δρᾷ ταῦτα, δῆλον. Ἀλλὰ μὴν κομψόν γε φαίνεται τὸ πάθος αὐτοῦ τῆς φύσεως καὶ ὡς ἀληθῶς φιλόσοφον. Πῇ δή; Ἧ, ἦν δ' ἐγώ, ὄψιν οὐδενὶ ἄλλῳ φίλην καὶ ἐχθρὰν διακρίνει, ἢ τῷ τὴν μὲν καταμαθεῖν, τὴν δὲ ἀγνοῆσαι. καίτοι πῶς οὐχ ἂν φιλομαθὲς εἴη συνέσει τε καὶ ἀγνοίᾳ ὁριζόμενον τό τε οἰκεῖον καὶ τὸ ἀλλότριον; Οὐδαμῶς, ἦ δ' ὅς, ὅπως οὔ. Ἀλλὰ μέντοι, εἶπον ἐγώ, τό γε φιλομαθὲς καὶ φιλόσοφον ταὐτόν. Ταὐτὸν γάρ, ἔφη. Οὐκοῦν θαρροῦντες τιθῶμεν καὶ ἐν ἀνθρώπῳ, εἰ μέλλει πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ γνωρίμους πρᾶός τις ἔσεσθαι φύσει, φιλόσοφον καὶ φιλομαθῆ αὐτὸν δεῖν εἶναι; Τιθῶμεν, ἔφη. Φιλόσοφος δὴ καὶ θυμοειδὴς καὶ ταχὺς καὶ ἰσχυρὸς ἡμῖν τὴν φύσιν ἔσται ὁ μέλλων καλὸς κἀγαθὸς ἔσεσθαι φύλαξ πόλεως. Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Οὗτος μὲν δὴ ἂν οὕτως ὑπάρχοι. θρέψονται δὲ δὴ ἡμῖν οὗτοι καὶ παιδευθήσονται τίνα τρόπον; καὶ ἆρά τι προὔργου ἡμῖν ἐστὶν αὐτὸ σκοποῦσι πρὸς τὸ κατιδεῖν οὗπερ ἕνεκα πάντα σκοποῦμεν, δικαιοσύνην τε καὶ ἀδικίαν, τίνα τρόπον ἐν πόλει γίγνεται; ἵνα μὴ ἐῶμεν ἱκανὸν λόγον ἢ συχνὸν διεξίωμεν. Καὶ ὁ τοῦ Γλαύκωνος ἀδελφός, Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ἔγωγε προσδοκῶ προὔργου εἶναι εἰς τοῦτο ταύτην τὴν σκέψιν. Μὰ Δία, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε Ἀδείμαντε, οὐκ ἄρα ἀφετέον, οὐδ' εἰ μακροτέρα τυγχάνει οὖσα. Οὐ γὰρ οὖν. Ἴθι οὖν, ὥσπερ ἐν μύθῳ μυθολογοῦντές τε καὶ σχολὴν ἄγοντες λόγῳ παιδεύωμεν τοὺς ἄνδρας. Ἀλλὰ χρή.

Τίς οὖν ἡ παιδεία; ἢ χαλεπὸν εὑρεῖν βελτίω τῆς ὑπὸ τοῦ πολλοῦ χρόνου εὑρημένης; ἔστι δέ που ἡ μὲν ἐπὶ σώμασι γυμναστική, ἡ δ' ἐπὶ ψυχῇ μουσική. Ἔστι γάρ. Ἆρ' οὖν οὐ μουσικῇ πρότερον ἀρξόμεθα παιδεύοντες, ἢ γυμναστικῇ; Πῶς δ' οὔ; Μουσικῆς δ' εἰπὼν τίθης λόγους, ἢ οὔ; Ἔγωγε. Λόγων δὲ διττὸν εἶδος, τὸ μὲν ἀληθές, ψεῦδος δ' ἕτερον; Ναί. Παιδευτέον δ' ἐν ἀμφοτέροις, πρότερον δ' ἐν τοῖς ψευδέσιν; Οὐ μανθάνω, ἔφη, πῶς λέγεις. Οὐ μανθάνεις, ἦν

quam proposuimus, similitudine digressi sumus. [GL.] Quo pacto id ais? [SOCR.] Non perpendimus esse quasdam naturas, quales minime putaveramus, habentes hæc contraria. [GL.] Ubinam? [SOCR.] Licet utique et in aliis animalibus videre et non minime in eo, quocum custodem comparabamus. nosti enim generosorum canum hunc natura morem esse, ut in familiares et notos quam mitissimi sint, contra vero in ignotos. [GL.] Novi certe. [SOCR.] Hoc igitur, inquam, facultatem habet, neque nos præter naturam talem esse custodem volumus. [GL.] Non videtur. [SOCR.] Putasne igitur præterea opus esse ei, qui futurus sit ad custodiendum idoneus, præter iracundiam ut natura philosophus sit? [GL.] Quomodo tandem? inquit; non enim intelligo. [SOCR.] Et hoc, inquam, in canibus videre licet, quod etiam admiratione dignum in bestia est. [GL.] Quale istud? [SOCR.] Quod quem ignotum viderit, graviter fert, nihil videlicet mali ante perpessus, noto autem blanditur, quamvis nihil unquam boni ab eo acceperit. an nondum hoc admiratus es? [GL.] Haud valde, inquit, hucusque animadverti; sed ita eum solere manifestum est. [SOCR.] At vero scitus hic naturæ illius affectus ac vere philosophus videtur. [GL.] Qua ratione? [SOCR.] Quod, inquam, speciem nulla re alia amicam et inimicam discernit, quam quod hanc quidem novit, illam autem ignorat. nonne vero discendi studiosum sit quod cognitione et ignorantia definiat familiare et alienum? [GL.] Non potest, inquit, non esse. [SOCR.] At vero, inquam, discendi studiosum et philosophum idem. [GL.] Idem, inquit. [SOCR.] Cur igitur non audacter ponamus et in homine, si in familiares et notos mitis futurus sit natura, philosophum eum esse et discendi cupidum oportere? [GL.] Ponamus, inquit. [SOCR.] Philosophus igitur et iracundus et velox et robustus nobis natura erit qui civitatis custos probus et bonus est futurus. [GL.] Sic est omnino, inquit. [SOCR.] Hic igitur hoc modo comparatus videtur. at quo pacto hi educabuntur nobis erudienturque? atque hæc consideratio numquid nobis prodest ad id, cujus gratia consideramus omnia, comperiendum, quomodo in civitate justitia exsistat et injustitia? ne forte idoneam disputationem dimittamus aut longam persequamur.—Tum Glauconis frater [ADIM.] Valde quidem, inquit, disceptationem hanc ad id profuturam esse exspecto. [SOCR.] Per Jovem, inquam, mi Adimante, non igitur omittenda est, etiamsi longior sit. [AD.] Non certe. [SOCR.] Age itaque, quemadmodum in fabula confabulantes otiumque agentes oratione erudiamus viros. [AD.] Nempe sic decet.

[SOCR.] Quæ igitur est eruditio? an difficile invenire meliorem illa, quæ a longo tempore est inventa? est autem ad corpora pertinens gymnastica, ad animum musica. [AD]. Est plane. [SOCR.] Nonne igitur musica prius, quam gymnastica incipiemus erudire? [AD.] Certe. [SOCR.] Cum vero musicam dicis, sermones ponis, necne? [AD.] Pono. [SOCR.] Sermonum autem species duæ, vera et falsa? [AD.] Ita est. [SOCR.] Erudiendum autem utrisque, sed prius falsis? [AD.] Non intelligo, inquit, quomodo dicas. [SOCR.]

δ' ἐγώ, ὅτι πρῶτον τοῖς παιδίοις μύθους λέγομεν;
τοῦτο δέ που ὡς τὸ ὅλον εἰπεῖν ψεῦδος, ἔνι δὲ καὶ
ἀληθῆ. πρότερον δὲ μύθοις πρὸς τὰ παιδία, ἢ γυμνα-
σίοις χρώμεθα. Ἔστι ταῦτα. Τοῦτο δὴ ἔλεγον,
5 ὅτι μουσικῆς πρότερον ἁπτέον, ἢ γυμναστικῆς. Ὀρ-
θῶς, ἔφη. Οὐκοῦν οἶσθα, ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου
μέγιστον ἄλλως τε καὶ νέῳ καὶ ἁπαλῷ ὁτῳοῦν; μά- b
λιστα γὰρ δὴ τότε πλάττεται καὶ ἐνδύεται τύπος ὃν
ἄν τις βούληται ἐνσημήνασθαι ἑκάστῳ. Κομιδῇ μὲν
10 οὖν. Ἆρ' οὖν ῥᾳδίως οὕτω παρήσομεν τοὺς ἐπιτυ-
χόντας ὑπὸ τῶν ἐπιτυχόντων μύθους πλασθέντας
ἀκούειν τοὺς παῖδας καὶ λαμβάνειν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ ἐναντίας δόξας ἐκείναις, ἅς, ἐπειδὰν τε-
λεωθῶσιν, ἔχειν οἰησόμεθα δεῖν αὐτούς; Οὐδ' ὁπωστιοῦν
15 παρήσομεν. Πρῶτον δὴ ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ἐπιστατητέον
τοῖς μυθοποιοῖς, καὶ ὃν μὲν ἂν καλὸν ποιήσωσιν, ἐγ- c
κριτέον, ὃν δ' ἂν μή, ἀποκριτέον. τοὺς δ' ἐγκριθέντας
πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισὶ
καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον,
20 ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσίν· ὧν δὲ νῦν λέγουσι τοὺς πολλοὺς
ἐκβλητέον. Ποίους δή; ἔφη. Ἐν τοῖς μείζοσιν, ἦν δ'
ἐγώ, μύθοις ὀψόμεθα καὶ τοὺς ἐλάττους. δεῖ γὰρ δὴ τὸν
αὐτὸν τύπον εἶναι καὶ ταὐτὸν δύνασθαι τούς τε μείζους
καὶ τοὺς ἐλάττους. ἢ οὐκ οἴει; Ἔγωγε, ἔφη· ἀλλ' οὐκ d
25 ἐννοῶ οὐδὲ τοὺς μείζους τίνας λέγεις. Οὓς Ἡσίοδός τε,
εἶπον, καὶ Ὅμηρος ἡμῖν ἐλεγέτην καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί.
οὗτοι γάρ που μύθους τοῖς ἀνθρώποις ψευδεῖς συντιθέντες
ἔλεγόν τε καὶ λέγουσι. Ποίους δή, ἦ δ' ὅς, καὶ τί αὐτῶν
μεμφόμενος λέγεις; Ὅπερ, ἦν δ' ἐγώ, χρὴ καὶ πρῶτον
30 καὶ μάλιστα μέμφεσθαι ἄλλως τε καὶ ἐάν τις μὴ καλῶς
ψεύδηται. Τί τοῦτο; Ὅταν εἰκάζῃ τις κακῶς τῷ e
λόγῳ περὶ θεῶν τε καὶ ἡρώων, οἷοί εἰσιν, ὥσπερ γραφεὺς
μηδὲν ἐοικότα γράφων οἷς ἂν ὅμοια βουληθῇ γράψαι.
Καὶ γάρ, ἔφη, ὀρθῶς ἔχει τά γε τοιαῦτα μέμφεσθαι.
35 ἀλλὰ πῶς δὴ λέγομεν καὶ ποῖα; Πρῶτον μέν, ἦν δ'
ἐγώ, τὸ μέγιστον καὶ περὶ τῶν μεγίστων ψεῦδος ὁ
εἰπὼν οὐ καλῶς ἐψεύσατο, ὡς Οὐρανός τε εἰργάσατο
ἅ φησι δρᾶσαι αὐτὸν Ἡσίοδος, ὅ τε αὖ Κρόνος ὡς
378 ἐτιμωρήσατο αὐτόν. τὰ δὲ δὴ τοῦ Κρόνου ἔργα καὶ a
40 πάθη ὑπὸ τοῦ υἱέος οὐδ' ἂν εἰ ἦν ἀληθῆ, ᾤμην δεῖν
ῥᾳδίως οὕτω λέγεσθαι πρὸς ἄφρονάς τε καὶ νέους, ἀλλὰ
μάλιστα μὲν σιγᾶσθαι, εἰ δὲ ἀνάγκη τις ἦν λέγειν, δι'
ἀποῤῥήτων ἀκούειν ὡς ὀλιγίστους, θυσαμένους οὐ
χοῖρον, ἀλλά τι μέγα καὶ ἄπορον θῦμα, ὅπως ὅτι ἐλα-
45 χίστοις συνέβη ἀκοῦσαι. Καὶ γάρ, ἦ δ' ὅς, οὗτοί γε
οἱ λόγοι χαλεποί. Καὶ οὐ λεκτέοι γ', ἔφην, ὦ Ἀδεί-
μαντε, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει. οὐδὲ λεκτέον νέῳ ἀκούοντι, b
ὡς ἀδικῶν τὰ ἔσχατα οὐδὲν ἂν θαυμαστὸν ποιοῖ οὐδ'
αὖ ἀδικοῦντα πατέρα κολάζων παντὶ τρόπῳ, ἀλλὰ
50 δρῴη ἂν ὅπερ θεῶν οἱ πρῶτοί τε καὶ μέγιστοι. Οὐ
μὰ τὸν Δία, ἦ δ' ὅς, οὐδὲ αὐτῷ μοι δοκεῖ ἐπιτήδεια
εἶναι λέγειν. Οὐδέ γε, ἦν δ' ἐγώ, τὸ παράπαν, ὡς
θεοὶ θεοῖς πολεμοῦσί τε καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ μάχον-
ται· οὐδὲ γὰρ ἀληθῆ· εἴ γε δεῖ ἡμῖν τοὺς μέλλοντας c

Non intelligis, inquam, pueris nos primum fabulas narrare? hæc autem, ut omnino dicam, falsa sunt, licet quædam etiam vera insint. prius autem fabulis ad pueros, quam gymnasiis utimur. [AD.] Est ut dicis. [SOCR.] Hoc ergo dicebam, musicam prius tractandam esse, quam gymnasticam. [AD.] Recte, inquit. [SOCR.] Jam scisne omnis operis maximum principium esse, præsertim juveni et tenero cuique? maxime enim tunc formatur induiturque figura, quam quis unicuique imprimere velit. [AD.] Sane quidem. [SOCR.] Num igitur sic temere sinemus quaslibet fabulas a quibuslibet fictas audire pueros animisque imbibere opiniones ut plurimum contrarias illis, quas, cum adoleverint, habere illos debere existimabimus? [AD.] Nullo modo sinemus. [SOCR.] Primum igitur, ut videtur, fabularum fictoribus moderari, et si quam pulchram fabulam fecerint, asciscere, si minus, abjicere debemus. ascitas vero nutricibus et matribus persuadebimus ut pueris narrent et animos eorum fabulis multo magis forment, quam corpora manibus; harum autem, quas nunc narrant, pleræque abjiciendæ sunt. [AD.] Quales tandem? inquit. [SOCR.] In majoribus, inquam, fabulis minores quoque videbimus. oportet enim eandem figuram esse eandemque vim majorum pariter et minorum. an non censes? [AD.] Censeo equidem, inquit; verum ne majores quidem intelligo quas dicas. [SOCR.] Quas Hesiodus, inquam, et Homerus reliquique poetæ nobis narrabant. nam hi fere hominibus falsas fabulas fingentes narrabant et narrant. [AD.] Quas vero, inquit, dicis, et quid in iis damnas? [SOCR.] Quod, inquam, et primo et maxime damnari oportet, præsertim si quis non pulchre mentitur. [AD.] Quid istud? [SOCR.] Quando quis verbis male fingit, quales dii et heroes sint, quasi pictor nulla ex parte similia pingens eis, quæ exprimere pingendo velit. [AD.] Etenim merito, inquit, talia vituperantur. verum quo tandem modo dicimus et qualia? [SOCR.] Primum, inquam, maximum et de maximis rebus mendacium non pulchre mentitus est is, qui dixit Cœlum fecisse quæ Hesiodus ab eo facta dicit, et quemadmodum Saturnus eum puniverit. quæ vero egisse Saturnus et quæ a filio perpessus esse dicitur, ne vera quidem si essent, putarem sic temere imperitis adolescentibusque tradenda, sed maxime quidem tacenda, sin autem necessitas esset tradendi, secreto audienda quam paucissimis, non porco mactato, sed magna quadam et haud parabili victima, ut quam paucissimis audire contingeret. [AD.] Etenim, inquit, duræ sunt hæ fabulæ. [SOCR.] Et neutiquam dicendæ, inquam, o Adimante, in civitate nostra. neque dicendum juveni audienti, si summam injuriam faciat, nihil eum miri facere, neque si injuste facientem patrem omni modo castiget, sed facere quod primi maximique deorum fecerint. [AD.] Per Jovem, inquit, ne mihi quidem idonea hæc videntur quæ dicantur. [SOCR.] Neque omnino, inquam, diis deos bellum inferre et insidiari et pugnare; neque enim

τὴν πόλιν φυλάξειν αἴσχιστον νομίζειν τὸ ῥᾳδίως ἀλ-
λήλοις ἀπεχθάνεσθαι· πολλοῦ δεῖ γιγαντομαχίας τε
μυθολογητέον αὐτοῖς καὶ ποικιλτέον καὶ ἄλλας ἔχθρας
πολλὰς καὶ παντοδαπὰς θεῶν τε καὶ ἡρώων πρὸς συγ-
5 γενεῖς τε καὶ οἰκείους αὐτῶν. ἀλλ' εἴ πως μέλλομεν
πείσειν, ὡς οὐδεὶς πώποτε πολίτης ἕτερος ἑτέρῳ ἀπή-
χθετο οὐδ' ἔστι τοῦτο ὅσιον, τοιαῦτα λεκτέα μᾶλλον
πρὸς τὰ παιδία εὐθὺς καὶ γέρουσι καὶ γραυσὶ καὶ πρε- d
σβυτέροις γιγνομένοις, καὶ τοὺς ποιητὰς ἐγγὺς τούτων
10 ἀναγκαστέον λογοποιεῖν. Ἥρας δὲ δεσμοὺς ὑπὸ υἱέος
καὶ Ἡφαίστου ῥίψεις ὑπὸ πατρὸς, μέλλοντος τῇ μητρὶ
τυπτομένῃ ἀμύνειν, καὶ θεομαχίας ὅσας Ὅμηρος πε-
ποίηκεν, οὐ παραδεκτέον εἰς τὴν πόλιν, οὔτ' ἐν ὑπονοίαις
πεποιημένας οὔτ' ἄνευ ὑπονοιῶν. ὁ γὰρ νέος οὐχ
15 οἷός τε κρίνειν, ὅτι τε ὑπόνοια καὶ ὃ μή· ἀλλ' ἃ ἂν
τηλικοῦτος ὢν λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις, δυσέκνιπτά τε καὶ
ἀμετάστατα φιλεῖ γίγνεσθαι. ὧν δὴ ἴσως ἕνεκα e
περὶ παντὸς ποιητέον, ἃ πρῶτα ἀκούουσιν, ὅτι κάλ-
λιστα μεμυθολογημένα πρὸς ἀρετὴν ἀκούειν. Ἔχει
20 γάρ, ἔφη, λόγον. ἀλλ' εἴ τις αὖ καὶ ταῦτα ἐρωτῴη
ἡμᾶς, ταῦτα ἅττα ἐστὶ, καὶ τίνες οἱ μῦθοι, τίνας ἂν
φαῖμεν; Καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ Ἀδείμαντε, οὐκ ἐσμὲν ποιη-
ταὶ ἐγώ τε καὶ σὺ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οἰκισταὶ
379 πόλεως. οἰκισταῖς δὲ τοὺς μὲν τύπους προσήκει εἰδέ- a
25 ναι, ἐν οἷς δεῖ μυθολογεῖν τοὺς ποιητὰς, παρ' οὓς ἐὰν
ποιῶσιν, οὐκ ἐπιτρεπτέον· οὐ μὴν αὐτοῖς γε ποιητέον
μύθους. Ὀρθῶς, ἔφη· ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο, οἱ τύποι
περὶ θεολογίας, τίνες ἂν εἶεν; Τοιοίδε πού τινες, ἦν δ'
ἐγώ· οἷος τυγχάνει ὁ θεὸς ὤν, ἀεὶ δή που ἀποδοτέον,
30 ἐάν τέ τις αὐτὸν ἐν ἔπεσι ποιῇ, ἐάν τε ἐν μέλεσιν, ἐάν
τε ἐν τραγῳδίᾳ. Δεῖ γάρ. Οὐκοῦν ἀγαθὸς ὅ γε θεὸς
τῷ ὄντι τε καὶ λεκτέον οὕτω; Τί μήν; Ἀλλὰ μὴν οὐδέν b
γε τῶν ἀγαθῶν βλαβερόν. ἦ γάρ; Οὔ μοι δοκεῖ. Ἆρ' οὖν ὃ
μὴ βλαβερὸν, βλάπτει; Οὐδαμῶς. Ὃ δὲ μὴ βλάπτει,
35 κακόν τι ποιεῖ; Οὐδὲ τοῦτο. Ὃ δέ γε μηδὲν κακὸν ποιεῖ,
οὐδ' ἄν τινος εἴη κακοῦ αἴτιον; Πῶς γάρ; Τί δέ; ὠφέλι-
μον τὸ ἀγαθόν; Ναί. Αἴτιον ἄρα εὐπραγίας; Ναί. Οὐχ
ἄρα πάντων γε αἴτιον τὸ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τῶν μὲν εὖ
ἐχόντων αἴτιον, τῶν δὲ κακῶν ἀναίτιον. Παντελῶς
40 γ', ἔφη. Οὐδ' ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὁ θεὸς, ἐπειδὴ ἀγα- c
θὸς, πάντων ἂν εἴη αἴτιος, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν,
ἀλλ' ὀλίγων μὲν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιος, πολλῶν δὲ
ἀναίτιος· πολὺ γὰρ ἐλάττω τἀγαθὰ τῶν κακῶν ἡμῖν·
καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν οὐδένα ἄλλον αἰτιατέον, τῶν δὲ
45 κακῶν ἄλλ' ἄττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια, ἀλλ' οὐ τὸν
θεόν. Ἀληθέστατα, ἔφη, δοκεῖς μοι λέγειν. Οὐχ
ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ἀποδεκτέον οὔτε Ὁμήρου οὔτ' ἄλλου
ποιητοῦ ταύτην τὴν ἁμαρτίαν περὶ τοὺς θεοὺς ἀνοήτως d
ἁμαρτάνοντος καὶ λέγοντος, ὡς δοιοὶ πίθοι κατακείαται
50 ἐν Διὸς οὔδει κηρῶν ἔμπλειοι, ὁ μὲν ἐσθλῶν, αὐτὰρ
ὁ δειλῶν· καὶ ᾧ μὲν ἂν μίξας ὁ Ζεὺς δῷ ἀμφοτέρων,
ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅ γε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ·
ᾧ δ' ἂν μή, ἀλλ' ἄκρατα τὰ ἕτερα, τὸν δὲ κακὴ βού-
βρωστις ἐπὶ χθόνα δῖαν ἐλαύνει. οὐδ' ὡς ταμίας ἡμῖν

vera; si quidem oportet futuros apud nos civitatis custodes turpissimum putare facile inter se inimicari: multum abest ut et gigantum bella eis narranda et depingenda sint et multæ aliæ variæque inimicitiæ deorum et heroum cum cognatis et propinquis gestæ. sed si quo pacto persuasuri sumus nullum unquam civem civi inimicatum esse neque id fas esse, talia quædam potius pueris statim et a senibus anibusque et ab ætate majoribus narranda sunt, cogendique poetæ, ut ad hæc fabulas suas dirigant. vincula autem Junoni a filio indita dejectumque Vulcanum a patre, cum ille matri verberatæ subvenire vellet, et deorum pugnas quotcunque Homerus fecit, minime in civitatem recipere debemus, sive per allegoriam dicta sunt sive sine allegoria. non enim adolescens dignoscere potest, quid allegoriam habeat, quid non; sed quæ in ea ætate inter opiniones receperit, altius inhærere difficillimeque eradicari consueverunt. quorum fortasse gratia plurimi faciendum est, ut quas primas audiant fabulas, quam pulcherrime ad virtutem factas audiant [AD.] Est sane consentaneum, inquit. verum si quis etiam hoc interroget, quæ hæc sint et cujusmodi fabulæ, quas nam dicemus?—Tum ego [SOCR.] O Adimante, inquam, non sumus poetæ ego atque tu in præsentia, sed civitatis conditores. hos autem nosse decet formas, ad quas fingere poetæ fabulas debeant, quas si excedant, permittendum non sit, neque tamen ipsis fabulæ fingendæ. [AD.] Recte, inquit; sed hæ ipsæ, quas dicis, formæ circa theologiam quales? [SOCR.] Tales quædam, inquam: qualis deus est, talis semper est exhibendus, sive quis epico eum carmine proponit sive lyrico sive tragœdia. [AD.] Ita decet. [SOCR.] Nonne igitur bonus re vera est deus et ita dicendum? [AD.] Procul dubio. [SOCR.] Atqui nullum bonum noxium. nonne? [AD.] Nullum, ut arbitror. [SOCR.] Porro quod innoxium est, numquid nocet? [AD.] Nequaquam. [SOCR.] Quod autem non nocet, numquid malum facit? [AD.] Ne id quidem. [SOCR.] Quod autem nihil mali facit, ne causa quidem ullius mali est? [AD.] Qui enim possit? [SOCR.] Quid vero? nonne utile bonum est? [AD.] Prorsus. [SOCR.] Ergo bene agendi causa? [AD.] Est. [SOCR.] Non igitur omnium causa bonum est, sed eorum, quæ bene se habent, causa, eorum vero, quæ male, nequaquam. [AD.] Sic est omnino, inquit. [SOCR.] Non igitur, inquam, deus, cum bonus sit, omnium causa est, ut plerique dicunt, sed paucorum quidem hominibus in causa est, multorum vero extra causam; multo enim pauciora nobis sunt bona, quam mala; et bonorum quidem causa ad alium nullum referenda, malorum autem aliæ causæ quærendæ sunt, non deus. [AD.] Verissime, inquit, dicere mihi videris. [SOCR.] Neque Homeri igitur, inquam, neque alius poetæ probandus est error temere hac in re de diis commissus, dum dicit in Jovis limine duo jacere dolia plena sortibus, bonis unum, malis alterum, et cui ex utrisque Jupiter mixta impertiat, alias cum in malum incidere, alias in bonum; cui vero non ita, sed impermixta altera, hunc vesana fame per terram divinam agitari. neque Jovem nobis dispensatorem esse bo-

Ζεὺς ἀγαθῶν τε κακῶν τε τέτυκται. τὴν δὲ τῶν ὅρκων καὶ σπονδῶν σύγχυσιν, ἣν ὁ Πάνδαρος συνέχεεν, ἐάν τις φῇ δι' Ἀθηνᾶς τε καὶ Διὸς γεγονέναι, οὐκ ἐπαινεσόμεθα, οὐδὲ θεῶν ἔριν τε καὶ κρίσιν διὰ Θέ-380μιτός τε καὶ Διός· οὐδ' αὖ ὡς Αἰσχύλος λέγει, ἐατέον ἀκούειν τοὺς νέους, ὅτι θεὸς μὲν αἰτίαν φύει βροτοῖς, Ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ. ἀλλ' ἐάν τις ποιῇ ἐν οἷς ταῦτα τὰ ἰαμβεῖα ἔνεστι, τὰ τῆς Νιόβης πάθη, ἢ τὰ Πελοπιδῶν ἢ τὰ Τρωϊκὰ ἤ τι ἄλλο τῶν 10 τοιούτων, ἢ οὐ θεοῦ ἔργα ἐατέον αὐτὰ λέγειν, ἤ, εἰ θεοῦ, ἐξευρετέον αὐτοῖς σχεδὸν ὃν νῦν ἡμεῖς λόγον ζητοῦμεν, καὶ λεκτέον, ὡς ὁ μὲν θεὸς δίκαιά τε καὶ ἀγαθὰ εἰργάζετο, οἱ δὲ ὠνίναντο κολαζόμενοι· ὡς δὲ ἄθλιοι μὲν οἱ δίκην διδόντες, ἦν δὲ δὴ ὁ δρῶν ταῦτα θεός, οὐκ ἐατέον 15 λέγειν τὸν ποιητήν. ἀλλ' εἰ μὲν ὅτι ἐδεήθησαν κολάσεως λέγοιεν ὡς ἄθλιοι οἱ κακοί, διδόντες δὲ δίκην ὠφελοῦντο ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἐατέον· κακῶν δὲ αἴτιον φάναι θεόν τινι γίγνεσθαι ἀγαθὸν ὄντα, διαμαχετέον παντὶ τρόπῳ μήτε τινὰ λέγειν ταῦτα ἐν τῇ αὑτοῦ πόλει, εἰ 20 μέλλει εὐνομήσεσθαι, μήτε τινὰ ἀκούειν, μήτε νεώτερον μήτε πρεσβύτερον, μήτε ἐν μέτρῳ μήτε ἄνευ μέτρου μυθολογοῦντα, ὡς οὔθ' ὅσια ἂν λεγόμενα, εἰ λέγοιτο, οὔτε ξύμφορα ἡμῖν οὔτε σύμφωνα αὐτὰ αὑτοῖς. Σύμψηφός σοί εἰμι, ἔφη, τούτου τοῦ νόμου, καί μοι 25 ἀρέσκει. Οὗτος μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, εἷς ἂν εἴη τῶν περὶ θεοὺς νόμων τε καὶ τύπων, ἐν ᾧ δεήσει τοὺς λέγοντας λέγειν καὶ τοὺς ποιοῦντας ποιεῖν, μὴ πάντων αἴτιον τὸν θεόν, ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν. Καὶ μάλ', ἔφη, ἀπόχρη. Τί δὲ δὴ ὁ δεύτερος ὅδε; ἆρα γόητα τὸν θεὸν 30 οἴει εἶναι καὶ οἷον ἐξ ἐπιβουλῆς φαντάζεσθαι ἄλλοτε ἐν ἄλλαις ἰδέαις, τοτὲ μὲν αὐτὸν γιγνόμενον καὶ ἀλλάττοντα τὸ αὑτοῦ εἶδος εἰς πολλὰς μορφάς, τοτὲ δ' ἡμᾶς ἀπατῶντα καὶ ποιοῦντα περὶ αὑτοῦ τοιαῦτα δοκεῖν, ἢ ἁπλοῦν τε εἶναι καὶ πάντων ἥκιστα τῆς ἑαυτοῦ ἰδέας ἐκβαίνειν; 35 Οὐκ ἔχω, ἔφη, νῦν γε οὕτως εἰπεῖν. Τί δὲ τόδε; οὐκ ἀνάγκη, εἴπερ τι ἐξίσταιτο τῆς αὑτοῦ ἰδέας, ἢ αὐτὸ ὑφ' ἑαυτοῦ μεθίστασθαι, ἢ ὑπ' ἄλλου; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν ὑπὸ μὲν ἄλλου τὰ ἄριστα ἔχοντα ἥκιστα ἀλλοιοῦταί τε καὶ κινεῖται, οἷον σῶμα ὑπὸ σιτίων τε καὶ 40 ποτῶν καὶ πόνων καὶ πᾶν φυτὸν ὑπὸ εἱλήσεών τε καὶ ἀνέμων καὶ τῶν τοιούτων παθημάτων, οὐ τὸ ὑγιέστατον 381 καὶ ἰσχυρότατον ἥκιστα ἀλλοιοῦται; Πῶς δ' οὔ; Ψυχὴν δὲ οὐ τὴν ἀνδρειοτάτην καὶ φρονιμωτάτην ἥκιστ' ἄν τι ἔξωθεν πάθος ταράξειέ τε καὶ ἀλλοιώσειε; Ναί. 45 Καὶ μήν που καὶ τά γε ξύνθετα πάντα σκεύη τε καὶ οἰκοδομήματα καὶ ἀμφιέσματα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ εὖ εἰργασμένα καὶ εὖ ἔχοντα ὑπὸ χρόνου τε καὶ τῶν ἄλλων παθημάτων ἥκιστα ἀλλοιοῦται. Ἔστι δὴ ταῦτα. Πᾶν δὴ τὸ καλῶς ἔχον, ἢ φύσει ἢ τέχνῃ ἢ 50 ἀμφοτέροις, ἐλαχίστην μεταβολὴν ὑπ' ἄλλου ἐνδέχεται. Ἔοικεν. Ἀλλὰ μὴν ὁ θεός γε καὶ τὰ τοῦ θεοῦ πάντῃ ἄριστα ἔχει. Πῶς δ' οὔ; Ταύτῃ μὲν δὴ ἥκιστα ἂν πολλὰς μορφὰς ἴσχοι ὁ θεός. Ἥκιστα δῆτα. Ἀλλ' ἆρα αὐτὸς αὑτὸν μεταβάλλοι ἂν καὶ ἀλλοιοῖ; Δῆλον,

e norum atque malorum. confusionem vero juramentorum induciarumque a Pandaro factam si quis per Jovem et Minervam factam esse dixerit, nequaquam laudabimus, neque deorum dissensionem et decertationem per Themim a atque Jovem; neque quod dicit Æschylus, adolescentes audiant, deum mortalibus culpam inserere, quando velit fundi tus domum subvertere. verum si quis inducat, in quibus hi iambi insunt, Niobes calamitates, vel Pelopidarum vel Troicas vel aliquid hujusmodi, aut non dei hæc esse opera dicere permittendum, aut, si dei, invenienda eis talis fere, qualem nunc quærimus, ratio, dicendumque deum quidem justa bonaque egisse, illos autem pœnas dando utilitatem perce-b pisse; sed miseros fuisse qui pœnas penderent, et deum ejus rei auctorem fuisse poetam dicere non est permittendum. sed si dicant malos homines utpote miseros pœnis eguisse easque solventes a deo beneficium accepisse, permittendum : malorum autem alicui causam esse deum dicere, cum bonus sit, impugnandum est omnino, ne quis hæc dicat in sua civitate, si bene institutam esse volumus, neve quis audiat, vel junior vel senior, neque carminibus c neque soluta oratione prolata, quippe quæ neque fas sit dici, si dicantur, neque nobis utilia sint neque inter se consona. [AD.] Suffragator tibi sum, inquit, hac in lege ferenda, et mihi placet. [SOCR.] Hæc igitur, inquam, una sit lex atque forma earum, quæ ad deos pertinent, ad quam cogantur et dicere dicentes et fingentes fingere, deum non omnium causam, sed bonorum. [AD.] Ac plane, inquit, sufficit. [SOCR.] Quid autem hæc secunda? num d existimas præstigiatorem esse deum et tamquam ex insidiis alias alia specie apparere ita, ut interdum quidem ipse aliquid fiat et in multas formas speciem suam mutet, interdum autem nos decipiat talesque de se opiniones efficiat, an simplicem esse minimeque omnium sua de specie decedere? [AD.] Non habeo, inquit, sic in præsentia dicere. [SOCR.] Quid autem hoc? nonne necesse est, si quid a specie sua discedat, aut ipsum a se transferri, aut ab alio? [AD.] e Necesse. [SOCR.] Itaque ab alio nonne quæ optime se habent, minime mutantur atque moventur, quemadmodum corpus a cibis et potionibus et laboribus et planta quæque ab æstibus et ventis et hujusmodi affectionibus, nonne ut quidque sanissimum est et robustissimum, ita minime mu-a tatur? [AD.] Ita certe. [SOCR.] Animum autem nonne fortissimum et prudentissimum extrinsecus accidens aliquid minime perturbabit et mutabit? [AD.] Sane. [SOCR.] Ac profecto etiam composita omnia vasa, ædificia, vestimenta eadem ratione bene constructa ac bene se habentia minime a tempore reliquisque affectionibus mutantur. [AD.] Est ut dicis. [SOCR.] Quicquid igitur bene se habet, vel natura vel arte vel utrisque, minimam mutationem ab alio b recipit. [AD.] Videtur. [SOCR.] At vero deus et quæ dei sunt, omni ex parte quam optime sese habent. [AD.] Quidni? [SOCR.] Hac igitur ratione minime multas formas suscipiat deus. [AD.] Minime utique. [SOCR.] Numquid vero ipse se vertat et mutet? [AD.] Scilicet, inquit, si

ἔφη, ὅτι, εἴπερ ἀλλοιοῦται. Πότερον οὖν ἐπὶ τὸ βέλτιόν τε καὶ κάλλιον μεταβάλλει ἑαυτὸν, ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ τὸ αἴσχιον ἑαυτοῦ; Ἀνάγκη, ἔφη, ἐπὶ τὸ χεῖρον, εἴπερ ἀλλοιοῦται. οὐ γάρ που ἐνδεᾶ γε φήσομεν τὸν c θεὸν κάλλους ἢ ἀρετῆς εἶναι. Ὀρθότατα, ἦν δ' ἐγὼ, λέγεις· καὶ οὕτως ἔχοντος δοκεῖ ἄν τίς σοι, ὦ Ἀδείμαντε, ἑκὼν αὑτὸν χείρω ποιεῖν ὁπηοῦν ἢ θεῶν ἢ ἀνθρώπων; Ἀδύνατον, ἔφη. Ἀδύνατον ἄρα, ἔφην, καὶ θεῷ ἐθέλειν αὑτὸν ἀλλοιοῦν· ἀλλ' ὡς ἔοικε, κάλλιστος καὶ ἄριστος ὢν εἰς τὸ δυνατὸν ἕκαστος αὐτῶν μένει ἀεὶ ἁπλῶς ἐν τῇ αὑτοῦ μορφῇ. Ἅπασα, ἔφη, ἀνάγκη ἔμοιγε δοκεῖ. Μηδεὶς ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ ἄριστε, λε- d γέτω ἡμῖν τῶν ποιητῶν, ὡς θεοὶ ξείνοισιν ἐοικότες ἀλλοδαποῖσι, Παντοῖοι τελέθοντες ἐπιστρωφῶσι πόληας. μηδὲ Πρωτέως καὶ Θέτιδος καταψευδέσθω μηδεὶς, μηδ' ἐν τραγῳδίαις μηδ' ἐν τοῖς ἄλλοις ποιήμασιν εἰσαγέτω Ἥραν ἠλλοιωμένην, ὡς ἱέρειαν, ἀγείρουσαν Ἰνάχου Ἀργείου ποταμοῦ παισὶ βιοδώροις· καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ μὴ ἡμῖν ψευδέσθωσαν. μηδ' e αὖ ὑπὸ τούτων ἀναπειθόμεναι αἱ μητέρες τὰ παιδία ἐκδειματούντων, λέγουσαι τοὺς μύθους κακῶς, ὡς ἄρα θεοί τινες περιέρχονται νύκτωρ πολλοῖς ξένοις καὶ παντοδαποῖς ἰνδαλλόμενοι, ἵνα μὴ ἅμα μὲν εἰς θεοὺς βλασφημῶσιν, ἅμα δὲ τοὺς παῖδας ἀπεργάζωνται δειλοτέρους. Μὴ γὰρ, ἔφη. Ἀλλ' ἆρα, ἦν δ' ἐγὼ, αὐτοὶ μὲν οἱ θεοί εἰσιν οἷοι μὴ μεταβάλλειν, ἡμῖν δὲ ποιοῦσι δοκεῖν σφᾶς παντοδαποὺς φαίνεσθαι ἐξαπατῶντες καὶ γοητεύοντες; Ἴσως, ἔφη. Τί δέ; ἦν δ' 382 ἐγώ· ψεύδεσθαι θεὸς ἐθέλοι ἂν, ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ φάν- a τασμα προτείνων; Οὐκ οἶδα, ἦ δ' ὅς. Οὐκ οἶσθα, ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι τό γε ὡς ἀληθῶς ψεῦδος, εἰ οἷόν τε τοῦτο εἰπεῖν, πάντες θεοί τε καὶ ἄνθρωποι μισοῦσι; Πῶς, ἔφη, λέγεις; Οὕτως, ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι τῷ κυριωτάτῳ που ἑαυτῶν ψεύδεσθαι καὶ περὶ τὰ κυριώτατα οὐδεὶς ἑκὼν ἐθέλει, ἀλλὰ πάντων μάλιστα φοβεῖται ἐκεῖ αὐτὸ κεκτῆσθαι. Οὐδὲ νῦν πω, ἦ δ' ὅς, μανθάνω. Οἴει γάρ τί με, ἔφην, σεμνὸν λέγειν· ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι τῇ b ψυχῇ περὶ τὰ ὄντα ψεύδεσθαί τε καὶ ἐψεῦσθαι καὶ ἀμαθῆ εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἔχειν τε καὶ κεκτῆσθαι τὸ ψεῦδος πάντες ἥκιστ' ἂν δέξαιντο καὶ μισοῦσι μάλιστα αὐτὸ ἐν τῷ τοιούτῳ. Πολύ γε, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ὀρθότατά γ' ἂν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, τοῦτο ὡς ἀληθῶς ψεῦδος καλοῖτο, ἡ ἐν τῇ ψυχῇ ἄγνοια ἡ τοῦ ἐψευσμένου· ἐπεὶ τό γε ἐν τοῖς λόγοις μίμημά τι τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ ἐστὶ παθήματος καὶ ὕστερον γεγονὸς εἴδωλον, οὐ c πάνυ ἄκρατον ψεῦδος. ἢ οὐχ οὕτω; Πάνυ μὲν οὖν. Τὸ μὲν δὴ τῷ ὄντι ψεῦδος οὐ μόνον ὑπὸ θεῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἀνθρώπων μισεῖται. Δοκεῖ μοι. Τί δὲ δή; τὸ ἐν τοῖς λόγοις ψεῦδος πότε καὶ τῷ χρήσιμον, ὥστε μὴ ἄξιον εἶναι μίσους; ἆρ' οὐ πρός τε τοὺς πολεμίους, καὶ τῶν καλουμένων φίλων ὅταν διὰ μανίαν ἤ τινα ἄνοιαν κακόν τι ἐπιχειρῶσι πράττειν, τότε ἀποτροπῆς ἕνεκα ὡς φάρμακον χρήσιμον γίγνεται; καὶ ἐν αἷς νῦν δὴ ἐλέγομεν ταῖς μυθολογίαις, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι, d

quidem mutatur. [SOCR.] Utrum igitur in melius et pulchrius sese vertit, an in pejus ac turpius se ipso? [AD.] Necesse est, inquit, in pejus, si modo mutatur. non enim indigentem pulchritudinis aut virtutis esse deum dicemus. [SOCR.] Rectissime, inquam, loqueris; atque eum hæc ita se habeant, credisne tu, Adimante, sua sponte aliquem sive deum sive hominem ullo modo deteriorem se facere? [AD.] Nequit fieri, inquit. [SOCR.] Fieri nequit igitur, inquam, ut deus mutare se velit; sed ut videtur, pulcherrimus optimusque quantum potest quisque eorum sua semper in forma simpliciter perseverat. [AD.] Omnino, inquit, necessarium esse arbitror. [SOCR.] Nullus igitur, inquam, poetarum nobis, vir optime, dicat deos hospitibus similes peregrinis varias induentes formas urbes adire. neve in Proteum et Thetidem mentiatur, neve in tragœdiis aut reliquis poematis inducat Junonem in sacerdotis speciem mutatam Inachi Argivi fluminis liberis almis munera colligentem; et alia hujusmodi nobis multa ne mentiantur. neque matres rursus fidem his habentes pueros terreant perperam fabulantes deos quosdam noctu circumire peregrinis multis variisque similes, ne simul et in deos male dicant et pueros timidiores reddant. [AD.] Nullo modo, inquit. [SOCR.] At, inquam, num dii quidem ipsi non mutabiles sunt, sed nobis præstigiis quibusdam ut varii videantur, decipientes nos efficiunt? [AD.] Forsitan, inquit. [SOCR.] Quid vero? inquam : mentirine deus vult, vel verbis vel re falsam objectans imaginem? [AD.] Nescio, inquit. [SOCR.] Nescis, inquam, verum mendacium, si modo dici id potest, omnes deos hominesque odisse? [AD.] Quomodo, inquit, dicis? [SOCR.] Sic, inquam, præstantissimo sui et circa res præstantissimas mentiri sua sponte neminem velle, sed summopere, ne ibi id recipiat, timere. [AD.] Ne nunc quidem, inquit, intelligo. [SOCR.] Putas enim, inquam, me magnum aliquid dicere; ego autem dico animo circa ea, quæ sunt, mentiri et mentitos esse et inscitia falli atque ibi habere recepisseque mendacium omnes minime velle et maxime id ita odisse. [AD.] Longe maxime, inquit. [SOCR.] Atqui rectissime, id quod modo dicebam, hoc verum mendacium vocabitur, in animo insidens mentiti inscitia; quoniam quod est in verbis mendacium, imitatio quædam est affectionis ejus, quæ est in animo, et posterius subortum simulacrum, haud omnino purum mendacium. an non ita? [AD.] Ita prorsus. [SOCR.] Verum igitur mendacium non solum diis, sed hominibus etiam odiosum est. [AD.] Videtur mihi. [SOCR.] Quid autem? quod in verbis mendacium est, quando et cui utile est, ut non sit odio dignum? nonne adversus hostes, atque ex iis, qui vocantur amici, quando ob furorem vel aliquem mentis errorem malum aliquod facinus aggrediuntur, tunc avertendi gratia ut medicamentum utile est? et in his, quas modo dicebamus, fabulis, eo quod nescimus, quemadmodum antiqua-

ὅπῃ τἀληθὲς ἔχει περὶ τῶν παλαιῶν, ἀφομοιοῦντες τῷ
ἀληθεῖ τὸ ψεῦδος ὅτι μάλιστα, οὕτω χρήσιμον ποιοῦ-
μεν; Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς, οὕτως ἔχει. Κατὰ τί δὴ οὖν
τούτων τῷ θεῷ τὸ ψεῦδος χρήσιμον; πότερον διὰ τὸ μὴ
5 εἰδέναι τὰ παλαιὰ ἀφομοιῶν ἂν ψεύδοιτο; Γελοῖον
μέντ' ἂν εἴη, ἔφη. Ποιητὴς μὲν ἄρα ψευδὴς ἐν θεῷ
οὐκ ἔνι. Οὔ μοι δοκεῖ. Ἀλλὰ δεδιὼς τοὺς ἐχθροὺς
ψεύδοιτο; Πολλοῦ γε δεῖ. Ἀλλὰ δι' οἰκείων ἄνοιαν ἢ e
μανίαν; Ἀλλ' οὐδείς, ἔφη, τῶν ἀνοήτων καὶ μαινομέ-
10 νων θεοφιλής. Οὐκ ἄρ' ἔστιν οὗ ἕνεκα ἂν θεὸς ψεύ-
δοιτο. Οὐκ ἔστι. Πάντῃ ἄρα ἀψευδὲς τὸ δαιμόνιόν
τε καὶ τὸ θεῖον. Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Κομιδῇ
ἄρα ὁ θεὸς ἁπλοῦν καὶ ἀληθὲς ἔν τε ἔργῳ καὶ ἐν λόγῳ,
καὶ οὔτε αὐτὸς μεθίσταται οὔτε ἄλλους ἐξαπατᾷ, οὔτε
15 κατὰ φαντασίας οὔτε κατὰ λόγους οὔτε κατὰ σημείων
383 πομπάς, οὔθ' ὕπαρ οὐδ' ὄναρ. Οὕτως, ἔφη, ἔμοιγε a
καὶ αὐτῷ φαίνεται σοῦ λέγοντος. Συγχωρεῖς ἄρα,
ἔφην, τοῦτον δεύτερον τύπον εἶναι, ἐν ᾧ δεῖ περὶ
θεῶν καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, ὡς μήτε αὐτοὺς γόητας
20 ὄντας τῷ μεταβάλλειν ἑαυτούς, μήτε ἡμᾶς ψεύδεσι
παράγειν ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ; Συγχωρῶ. Πολλὰ ἄρα
Ὁμήρου ἐπαινοῦντες ἄλλα τοῦτο οὐκ ἐπαινεσόμεθα,
τὴν τοῦ ἐνυπνίου πομπὴν ὑπὸ Διὸς τῷ Ἀγαμέμνονι,
οὐδ' Αἰσχύλου, ὅταν φῇ ἡ Θέτις τὸν Ἀπόλλω ἐν τοῖς
25 αὑτῆς γάμοις ᾄδοντα ἐνδατεῖσθαι τὰς ἑὰς εὐπαιδίας, b
Νόσων τ' ἀπείρους καὶ μακραίωνας βίους· Ξύμπαντά
τ' εἰπὼν θεοφιλεῖς ἐμὰς τύχας Παιῶν' ἐπευφήμησεν
εὐθυμῶν ἐμέ. Κἀγὼ τὸ Φοίβου θεῖον ἀψευδὲς στόμα
Ἤλπιζον εἶναι, μαντικῇ βρύον τέχνῃ· Ὁ δ', αὐτὸς
30 ὑμνῶν, αὐτὸς ἐν θοίνῃ παρών, Αὐτὸς τάδ' εἰπών,
αὐτός ἐστιν ὁ κτανὼν τὸν παῖδα τὸν ἐμόν. ὅταν τις
τοιαῦτα λέγῃ περὶ θεῶν, χαλεπανοῦμέν τε καὶ χορὸν c
οὐ δώσομεν, οὐδὲ τοὺς διδασκάλους ἐάσομεν ἐπὶ παιδείᾳ
χρῆσθαι τῶν νέων, εἰ μέλλουσιν ἡμῖν οἱ φύλακες θεο-
35 σεβεῖς τε καὶ θεῖοι γίγνεσθαι καθόσον ἀνθρώπῳ ἐπὶ
πλεῖστον οἷόν τε. Παντάπασιν, ἔφη, ἔγωγε τοὺς
τύπους τούτους συγχωρῶ καὶ ὡς νόμοις ἂν χρῴμην.

rum rerum veritas se habeat, veritati mendacium quam maxime assimilantes, sic utile facimus? [AD.] Sic est prorsus, inquit. [SOCR.] Ob quamnam igitur harum rerum mendacium est utile deo? an quia non norit vetera assimilans mentiatur? [AD.] Ridiculum istud quidem, inquit. [SOCR.] Poeta igitur mendax in deo non inest. [AD.] Non mihi videtur. [SOCR.] At metu hostium mentietur? [AD.] Longe abest. [SOCR.] At propter familiarium stultitiam aut insaniam? [AD.] At nullus, inquit, stultorum et insanorum deo amicus est. [SOCR.] Non igitur est cur deus mentiatur. [AD.] Non est. [SOCR.] Ergo omnino sine mendacio est deorum dæmonumque natura. [AD.] Omnino, inquit. [SOCR.] Prorsus igitur simplex deus et verax dictis et factis, neque mutatur ipse neque alios decipit, neque per visiones neque per sermones neque per signorum missiones, nec vigilantibus nec vero somniantibus. [AD.] Ita, inquit, mihi quoque te dicente videtur. [SOCR.] Concedis ergo, inquam, hanc secundam esse formam, ad quam oporteat de diis ita dici et fingi, ut qui neque ipsi præstigiatores sint sese mutando, neque nos mendacio aut dictis aut factis seducant? [AD.] Concedo. [SOCR.] Multa alia igitur ab Homero dicta laudantes somnium ab Jove Agamemnoni missum nequaquam laudabimus, neque hoc Æschyli, cum Thetis dicit Apollinem in ejus nuptiis canentem recensuisse læta liberorum ipsius morbisque intactas ac longævas vitas : omniaque exsecutus pæane insuper ingeminans fortunas meas diis amicas prædicavit lætitia me afficiens. atque ego os Phœbi divinum sperabam mendacio immune esse fatidica scatens arte; ipse vero idem, qui laudabat, in convivio ipse accumbens, ipse hæc fatus, ipse idem mihi filium interfecit. quando quis talia de diis dicet, graviter feremus et chorum non dabimus, neque permittemus, ut magistri ad juventutis disciplinam istis utantur, si custodes nobis pii atque divini quam homo potest maxime futuri sunt. [AD.] Plane, inquit, ego has formas concedo proque legibus eis utar.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

LIBER TERTIUS.

386 Τὰ μὲν δὴ περὶ θεούς, ἦν δ' ἐγώ, τοιαῦτ' ἄττα, ὡς a
40 ἔοικεν, ἀκουστέον τε καὶ οὐκ ἀκουστέον εὐθὺς ἐκ παί-
δων τοῖς θεούς τε τιμήσουσι καὶ γονέας τήν τε ἀλλήλων
φιλίαν μὴ περὶ σμικροῦ ποιησομένοις. Καὶ οἶμαί γ',
ἔφη, ὀρθῶς ἡμῖν φαίνεσθαι. Τί δὲ δή; εἰ μέλλουσιν
εἶναι ἀνδρεῖοι, ἆρ' οὐ ταῦτά τε λεκτέον καὶ οἷα αὐτοὺς
45 ποιῆσαι ἥκιστα τὸν θάνατον δεδιέναι; ἢ ἡγεῖ τινά ποτ'
ἂν γενέσθαι ἀνδρεῖον ἔχοντα ἐν αὑτῷ τοῦτο τὸ δεῖμα; b
Μὰ Δία, ἦ δ' ὅς, οὐκ ἔγωγε. Τί δέ; τἀν Ἅιδου
ἡγούμενον εἶναί τε καὶ δεινὰ εἶναι οἴει τινὰ θανάτου
ἀδεῆ ἔσεσθαι καὶ ἐν ταῖς μάχαις αἱρήσεσθαι πρὸ ἥττης

[SOCR.] De diis igitur, inquam, talia quædam, ut videtur, audienda et non audienda sunt prima a pueritia his, qui deos et parentes honoraturi sunt mutuamque amicitiam non parvi facturi. [ADIM.] Et existimo quidem, inquit, recte nobis videri. [SOCR.] Quid autem porro? si fortes futuri sunt, nonne et hæc dicenda et quæ ipsos mortis minime formidolosos reddant? an putas aliquem fortem esse unquam posse, qui hoc timore affectus sit? [AD.] Minime, inquit, per Jovem. [SOCR.] Quid vero? qui ea, quæ de inferis dicuntur, credat et terribilia esse existimet, putasne eum intrepidum ad mortem futurum et in pugnis mortem

τε καὶ δουλείας θάνατον; Οὐδαμῶς. Δεῖ δή, ὡς
ἔοικεν, ἡμᾶς ἐπιστατεῖν καὶ περὶ τούτων τῶν μύθων
τοῖς ἐπιχειροῦσι λέγειν, καὶ δεῖσθαι μὴ λοιδορεῖν ἁπλῶς
οὕτω τὰ ἐν Ἅδου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαινεῖν, ὡς οὔτ'
5 ἀληθῆ λέγοντας οὔτ' ὠφέλιμα τοῖς μέλλουσι μαχίμοις c
ἔσεσθαι. Δεῖ μέντοι, ἔφη. Ἐξαλείψομεν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ,
ἀπὸ τοῦδε τοῦ ἔπους ἀρξάμενοι πάντα τὰ τοιαῦτα· Βου-
λοίμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ Ἀνδρὶ παρ'
ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, Ἢ πᾶσιν νεκύεσσι κα-
10 ταφθιμένοισιν ἀνάσσειν. καὶ τὸ Οἰκία δὲ θνητοῖσι καὶ d
ἀθανάτοισι φανείη Σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι
θεοί περ. καὶ Ὢ πόποι, ἦ ῥά τίς ἐστι καὶ εἰν Ἀΐδαο δό-
μοισι Ψυχὴ καὶ εἴδωλον, ἀτὰρ φρένες οὐκ ἔνι πάμπαν. καὶ
τὸ Οἴῳ πεπνῦσθαι, ταὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι. καὶ Ψυχὴ
15 δ' ἐκ ῥεθέων πταμένη Ἀϊδόσδε βεβήκει, Ὃν πότμον
γοόωσα, λιποῦσ' ἀνδροτῆτα καὶ ἥβην. καὶ τὸ ψυχὴ δὲ
387 κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνὸς Ὤχετο τετριγυῖα. καὶ Ὡς a
δ' ὅτε νυκτερίδες μυχῷ ἄντρου θεσπεσίοιο Τρίζουσαι
ποτέονται, ἐπεί κέ τις ἀποπέσησιν Ὁρμαθοῦ ἐκ πέτρης,
20 ἀνά τ' ἀλλήλῃσιν ἔχονται, Ὣς αἱ τετριγυῖαι ἅμ' ἤεσαν.
ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα παραιτησόμεθα Ὅμηρόν b
τε καὶ τοὺς ἄλλους ποιητὰς μὴ χαλεπαίνειν ἂν διαγρά-
φωμεν, οὐχ ὡς οὐ ποιητικὰ καὶ ἡδέα τοῖς πολλοῖς
ἀκούειν, ἀλλ' ὅσῳ ποιητικώτερα, τοσούτῳ ἧττον ἀκου-
25 στέον παισὶ καὶ ἀνδράσιν οὓς δεῖ ἐλευθέρους εἶναι,
δουλείαν θανάτου μᾶλλον πεφοβημένους. Παντάπασι
μὲν οὖν. Οὐκοῦν ἔτι καὶ τὰ περὶ ταῦτα ὀνόματα πάντα
τὰ δεινά τε καὶ φοβερὰ ἀποβλητέα, Κωκυτούς τε καὶ
Στύγας καὶ ἐνέρους καὶ ἀλίβαντας καὶ ἄλλα ὅσα τού- c
30 του τοῦ τύπου ὀνομαζόμενα φρίττειν δὴ ποιεῖ ὡς
οἷόν τε πάντας τοὺς ἀκούοντας. καὶ ἴσως εὖ ἔχει
πρὸς ἄλλο τι· ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ τῶν φυλάκων φοβού-
μεθα, μὴ ἐκ τῆς τοιαύτης φρίκης θερμότεροι καὶ μαλα-
κώτεροι τοῦ δέοντος γένωνται ἡμῖν. Καὶ ὀρθῶς γ',
35 ἔφη, φοβούμεθα. Ἀφαιρετέα ἄρα; Ναί. Τὸν δὲ
ἐναντίον τύπον τούτοις λεκτέον τε καὶ ποιητέον; Δῆλα
δή. Καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἄρα ἐξαιρήσομεν καὶ τοὺς
οἴκτους τοὺς τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν. Ἀνάγκη, ἔφη, d
εἴπερ καὶ τὰ πρότερα. Σκόπει δή, ἦν δ' ἐγώ, εἰ ὀρθῶς
40 ἐξαιρήσομεν, ἢ οὔ. Φαμὲν δὲ δή, ὅτι ὁ ἐπιεικὴς ἀνὴρ
τῷ ἐπιεικεῖ, οὗπερ καὶ ἑταῖρός ἐστι, τὸ τεθνάναι οὐ
δεινὸν ἡγήσεται. Φαμὲν γάρ. Οὐκ ἄρα ὑπέρ γ' ἐκεί-
νου ὡς δεινόν τι πεπονθότος ὀδύροιτ' ἄν. Οὐ δῆτα.
Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε λέγομεν, ὡς ὁ τοιοῦτος μάλιστα
45 αὐτὸς αὑτῷ αὐτάρκης πρὸς τὸ εὖ ζῆν καὶ διαφερόντως
τῶν ἄλλων ἥκιστα ἑτέρου προσδεῖται. Ἀληθῆ, ἔφη. e
Ἥκιστ' ἄρα αὐτῷ δεινὸν στερηθῆναι υἱέος ἢ ἀδελφοῦ ἢ
χρημάτων ἢ ἄλλου του τῶν τοιούτων. Ἥκιστα μέν-
τοι. Ἥκιστ' ἄρα καὶ ὀδύρεσθαι, φέρειν δὲ ὡς πραό-
50 τατα, ὅταν τις αὐτὸν τοιαύτη ξυμφορὰ καταλάβῃ. Πολύ
γε. Ὀρθῶς ἄρ' ἂν ἐξαιροῖμεν τοὺς θρήνους τῶν ὀνο-
μαστῶν ἀνδρῶν, γυναιξὶ δ' ἀποδιδοῖμεν καὶ οὐδὲ ταύταις
388 σπουδαίαις, καὶ ὅσοι κακοὶ τῶν ἀνδρῶν, ἵνα ἡμῖν δυσ- a
χεραίνωσιν ὅμοια τούτοις ποιεῖν οὓς δή φαμεν ἐπὶ

fugæ et servituti præpositurum? [AD.] Nequaquam. [SOCR.] Oportet igitur nos, ut videtur, etiam has fabulas tractandas suscipientibus præcepta dare eosque rogare, ne ita simpliciter quæ apud inferos sunt, vituperent, sed laudent potius, quippe qui neque vera dicant neque utilia iis, qui pugnaces futuri sint. [AD.] Oportet sane, inquit. [SOCR.] Delebimus igitur, inquam, ejusmodi omnia ab hoc versu sumentes exordium: Mallem equidem in re rustica servire inopi pauperisque victus viro, quam mortuis omnibus luce privatis imperare. et illud, Domus autem mortalibus immortalibusque conspiceretur horribilis, situ squalens, quam etiam dii perhorrescunt. et, O dii, ergo est quædam etiam apud inferos anima et simulacrum, at vero mens adest nulla. et illud, Soli sapere, ceteræ vero umbræ volitant. item, Anima membris evolans ad inferos abiit, suum deplorans fatum, relicto vigore et juventa. item illud, Anima sub terras veluti fumus stridens abiit. item, Quemadmodum vespertiliones vasti antri in recessu stridentes volant, postquam aliqui de ordine cecidit ex rupe, in qua cohærebant, sic illæ simul stridentes ibant. hæc et cetera talia bona Homeri et reliquorum poetarum venia abjiciemus, non quod poetica non sint et vulgo auditu jucunda, sed quanto magis poetica sunt, tanto minus audienda pueris atque viris, quos liberos esse oportet, servitutem magis, quam mortem timentes. [AD.] Sic omnino. [SOCR.] Itaque etiam nomina omnia, quæ his imposita sunt horrenda terribiliaque, abjicienda sunt, Cocytos dico et Stygas et subterraneos et osseos aliaque ejusdem modi nomina maximo perfundentia horrore omnes quicunque audiunt. ac fortasse ad aliud quippiam bene habent; nos vero custodibus nostris metuimus, ne ex tali horrore calidiores nobis et molliores fiant, quam decet. [AD.] Et merito, inquit, metuimus. [SOCR.] Auferenda sunt igitur? [AD.] Auferenda. [SOCR.] Et ad formam his contrariam dicendum et fingendum? [AD.] Videlicet. [SOCR.] Ergo lamentationes quoque et commiserationes præclarorum virorum auferemus. [AD.] Necesse est, inquit, si quidem et superiora. [SOCR.] Considera igitur, inquam, rectene, an contra id facturi simus. dicimus vero cordatum virum cordato, cujus et amicus est, mortem non esse malum existimaturum. [AD.] Dicimus utique. [SOCR.] Non igitur illius causa tamquam grave quid passi lamentabitur. [AD.] Non faciet. [SOCR.] At vero etiam hoc dicimus hominem hujusmodi maxime ipsum sibi ad bene vivendum sufficere minimeque omnium alio indigere. [AD.] Vera hæc, inquit. [SOCR.] Minime igitur ipsi grave esse filio vel fratre vel pecunia vel aliis hujusmodi rebus privari. [AD.] Minime certe. [SOCR.] Minime igitur eundem lamentari, sed quam moderatissime ferre, cum in aliquam hujusmodi sortem inciderit. [AD.] Longe quidem. [SOCR.] Recte igitur clarorum virorum ploratus e medio tollemus relinquemusque mulieribus ac ne his quidem gnavis et viris nullius pretii, ut dedignentur apud nos similia his facere illi, quos ad regionis

φυλακῇ τῆς χώρας τρέφειν. Ὀρθῶς, ἔφη. Πάλιν δὴ
Ὁμήρου τε δεησόμεθα καὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν μὴ
ποιεῖν Ἀχιλλέα, θεᾶς παῖδα, ἄλλοτ' ἐπὶ πλευρᾶς κατα-
κείμενον, ἄλλοτε δ' αὖτε ὕπτιον, ἄλλοτε δὲ πρηνῆ, τοτὲ
5 δ' ὀρθὸν ἀναστάντα πλωΐζοντ' ἀλύοντ' ἐπὶ θῖν' ἁλὸς
ἀτρυγέτοιο, μηδὲ ἀμφοτέρῃσι χερσὶν ἑλόντα κόνιν αἰθα- b
λόεσσαν χευάμενον κὰκ κεφαλῆς, μηδὲ ἄλλα κλαίοντά
τε καὶ ὀδυρόμενον, ὅσα καὶ οἷα ἐκεῖνος ἐποίησε, μηδὲ
Πρίαμον, ἐγγὺς θεῶν γεγονότα, λιτανεύοντά τε καὶ
10 κυλινδόμενον κατὰ κόπρον, ἐξονομακλήδην ὀνομάζοντ'
ἄνδρα ἕκαστον. πολὺ δ' ἔτι τούτων μᾶλλον δεησόμεθα
μή τοι θεούς γε ποιεῖν ὀδυρομένους καὶ λέγοντας· Ὤμοι
ἐγὼ δειλή, ὤμοι δυσαριστοτόκεια. εἰ δ' οὖν θεούς, μή c
τοι τόν γε μέγιστον τῶν θεῶν τολμῆσαι οὕτως ἀνομοίως
15 μιμήσασθαι, ὥστε Ὢ πόποι, φάναι, ἦ φίλον ἄνδρα
διωκόμενον περὶ ἄστυ Ὀφθαλμοῖσιν ὁρῶμαι, ἐμὸν δ'
ὀλοφύρεται ἦτορ. καὶ Αἲ αἲ ἐγών, ὅτε μοι Σαρπηδόνα,
φίλτατον ἀνδρῶν, Μοῖρ' ὑπὸ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο d
δαμῆναι. εἰ γάρ, ὦ φίλε Ἀδείμαντε, τὰ τοιαῦθ' ἡμῖν
20 οἱ νέοι σπουδῇ ἀκούοιεν καὶ μὴ καταγελῷεν ὡς ἀναξίως
λεγομένων, σχολῇ ἂν ἑαυτόν γέ τις ἄνθρωπον ὄντα
ἀνάξιον ἡγήσαιτο τούτων καὶ ἐπιπλήξειεν, εἰ καὶ ἐπίοι
αὐτῷ τοιοῦτον ἢ λέγειν ἢ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲν αἰσχυνόμε-
νος οὐδὲ καρτερῶν πολλοὺς ἐπὶ σμικροῖσι παθήμασι
25 θρήνους ἂν ᾄδοι καὶ ὀδυρμούς. Ἀληθέστατα, ἔφη, e
λέγεις. Δεῖ δέ γε οὐχ, ὡς ἄρτι ἡμῖν ὁ λόγος ἐσήμαινεν·
ᾧ πειστέον, ἕως ἄν τις ἡμᾶς ἄλλῳ καλλίονι πείσῃ. Οὐ
γὰρ οὖν δεῖ. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ φιλογέλωτάς γε δεῖ
εἶναι. σχεδὸν γὰρ ὅταν τις ἐφιῇ ἰσχυρῷ γέλωτι, ἰσχυ-
30 ρὰν καὶ μεταβολὴν ζητεῖ τὸ τοιοῦτον. Δοκεῖ μοι,
ἔφη. Οὔτε ἄρα ἀνθρώπους ἀξίους λόγου κρατουμέ-
389 νους ὑπὸ γέλωτος ἄν τις ποιῇ, ἀποδεκτέον, πολὺ δὲ a
ἧττον, ἐὰν θεούς. Πολὺ μέντοι, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν
Ὁμήρου οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἀποδεξόμεθα περὶ θεῶν·
35 Ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι θεοῖσιν, Ὡς
ἴδον Ἥφαιστον διὰ δώματα ποιπνύοντα. οὐκ ἀποδε-
κτέον κατὰ τὸν σὸν λόγον. Εἰ σύ, ἔφη, βούλει ἐμὸν
τιθέναι· οὐ γὰρ οὖν δὴ ἀποδεκτέον. Ἀλλὰ μὴν καὶ b
ἀλήθειάν γε περὶ πολλοῦ ποιητέον. εἰ γὰρ ὀρθῶς ἐλέ-
40 γομεν ἄρτι, καὶ τῷ ὄντι θεοῖσι μὲν ἄχρηστον ψεῦδος,
ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον ὡς ἐν φαρμάκου εἴδει, δῆλον,
ὅτι τό γε τοιοῦτον ἰατροῖς δοτέον, ἰδιώταις δὲ οὐχ
ἁπτέον. Δῆλον, ἔφη. Τοῖς ἄρχουσι δὴ τῆς πόλεως,
εἴπερ τισὶν ἄλλοις, προσήκει ψεύδεσθαι ἢ πολεμίων ἢ
45 πολιτῶν ἕνεκα ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πόλεως, τοῖς δὲ ἄλλοις
πᾶσιν οὐχ ἁπτέον τοῦ τοιούτου· ἀλλὰ πρός γε δὴ τοὺς c
τοιούτους ἄρχοντας ἰδιώτῃ ψεύσασθαι ταὐτὸν καὶ μεῖ-
ζον ἁμάρτημα φήσομεν, ἢ κάμνοντι πρὸς ἰατρὸν ἢ
ἀσκοῦντι πρὸς παιδοτρίβην περὶ τῶν τοῦ αὑτοῦ σώμα-
50 τος παθημάτων μὴ τἀληθῆ λέγειν, ἢ πρὸς κυβερνήτην
περὶ τῆς νεώς τε καὶ τῶν ναυτῶν μὴ τὰ ὄντα λέγοντι,
ὅπως ἢ αὐτὸς ἤ τις τῶν ξυνναυτῶν πράξεως ἔχει. Ἀλη-
θέστατα, ἔφη. Ἂν ἄρ' ἄλλον τινὰ λαμβάνῃ ψευδό-
μενον ἐν τῇ πόλει, τῶν, οἳ δημιουργοὶ ἔασι, Μάντιν ἢ d

custodiam educare nos profitemur. [AD.] Recte, inquit. [SOCR.] Rursus igitur Homerum et ceteros poetas rogabimus, ne Achillem, deæ filium, nunc in latus decumbentem faciant, nunc supinum, nonnunquam etiam in faciem, aut exsurgentem errare tristitia affectum in litore maris vasti, aut utraque manu fumosum pulverem arreptum in caput fundere, neque alia ejulantem et lamentantem, quanta et qualia ille eum fecit, neque Priamum, diis cognatione junctum, supplicantem et se luto provolventem, singulos nominatim appellantem. multoque etiam magis rogabimus, ut ne deos velint in hunc modum lamentantes inducere : Hei mihi miseræ, hei mihi infeliciter optimum enixæ. ac si tamen deos, saltem ne maximum deorum adeo dissimilem sui facere audeant, ut dicat Heu, carum mihi virum circa urbem meis oculis profligatum cerno, et mihi cor mœret. atque, O me miserum, quandoquidem dilectissimum mihi virorum Sarpedonem fatum cogit a Patroclo Menœtiade domari. si enim, mi Adimante, talia studiose juvenes nostri audiant neque derisui habeant ut præter dignitatem dicta, non facile quisquam homine se illa indigna existimet aut castiget se, si quid et ipsi ejusmodi vel dicere vel facere in mentem veniat, sed sine ullo vel pudore vel constantia de parvis rebus magnos ploratus ejulatusque cieat. [AD.] Verissima, inquit, dicis. [SOCR.] Neque vero id decet, ut ratio nobis paulo ante monstrabat : cui, dum alia nobis meliore persuasum fuerit, fides habenda est. [AD.] Non decet profecto. [SOCR.] At vero ne risui quidem deditos esse oportet. nam cum quis vehementi se risui dat, vehementem mutationem quoque requirere solet. [AD.] Videtur mihi, inquit. [SOCR.] Neque igitur homines præstantes in risum resolutos si quis inducat, admittendum, et multo minus, si deos. [AD.] Multo certe minus, inquit. [SOCR.] Ergo neque hæc Homeri de diis admittemus, cum dicit : Inexstinctus ibi risus diis beatis concitus est, ubi Vulcanum per domum properantem videre. haud admittendum hoc secundum tuum sermonem. [AD.] Si meum, inquit, vis ponere : admittendum quidem certe non est. [SOCR.] At vero magni facienda etiam veritas est. si enim recte paulo ante dicebamus, et vere diis inutile est mendacium, hominibus autem pro medicamento utile, medicis ita comparatum patet esse concedendum, imperitis autem non attingendum. [AD.] Patet. [SOCR.] Magistratibus igitur civitatis, si quibus aliis, mentiri licet vel hostium vel civium causa ad civitatis utilitatem, reliquis autem omnibus non est attingendum; sed apud hujusmodi magistratus privatum mentiri par et majus peccatum dicemus, quam ægrotum apud medicum vel se exercentem apud ludimagistrum de sui corporis affectionibus non vera dicere, vel si quis navis gubernatori de nave et nautis non vera dicat, quem ad modum vel ipse vel aliquis una navigantium sese habeat. [AD.] Verissime, inquit. [SOCR.] Igitur si quem alium deprehendat in civitate mentientem ex eorum genere, qui opifices sunt

ἰητῆρα κακῶν ἢ τέκτονα δούρων, κολάσει ὡς ἐπιτή-
δευμα εἰσάγοντα πόλεως ὥσπερ νεὼς ἀνατρεπτικόν τε
καὶ ὀλέθριον. Ἐάν γε, ἦ δ' ὅς, ἐπί γε λόγῳ ἔργα
τελῆται. Τί δέ; σωφροσύνης ἆρα οὐ δεήσει ἡμῖν τοῖς
5 νεανίαις; Πῶς δ' οὔ; Σωφροσύνης δὲ ὡς πλήθει οὐ τὰ
τοιάδε μέγιστα· ἀρχόντων μὲν ὑπηκόους εἶναι, αὐτοὺς
δὲ ἄρχοντας τῶν περὶ πότους καὶ ἀφροδίσια καὶ περὶ e
ἐδωδὰς ἡδονῶν; Ἔμοιγε δοκεῖ. Τὰ δὴ τοιάδε φήσομεν,
οἶμαι, καλῶς λέγεσθαι, οἷα καὶ Ὁμήρῳ Διομήδης
10 λέγει· Τέττα, σιωπῇ ἧσο, ἐμῷ δ' ἐπιπείθεο μύθῳ.
καὶ τὰ τούτων ἐχόμενα, τὰ Ἴσαν μένεα πνείοντες
Ἀχαιοί, Σιγῇ δειδιότες σημάντορας. καὶ ὅσα ἄλλα
τοιαῦτα. Καλῶς. Τί δέ; τὰ τοιάδε· Οἰνοβαρές, κυνὸς
390 ὄμματ' ἔχων, κραδίην δ' ἐλάφοιο, καὶ τὰ τούτων ἑξῆς, a
15 ἆρα καλῶς, καὶ ὅσα ἄλλα τις ἐν λόγῳ ἢ ἐν ποιήσει εἴρηκε
νεανιεύματα ἰδιωτῶν εἰς ἄρχοντας; Οὐ καλῶς. Οὐ γάρ,
οἶμαι, εἴς γε σωφροσύνην νέοις ἐπιτήδεια ἀκούειν. εἰ
δέ τινα ἄλλην ἡδονὴν παρέχεται, θαυμαστὸν οὐδέν. ἢ
πῶς σοι φαίνεται; Οὕτως, ἔφη. Τί δέ; ποιεῖν ἄνδρα
20 τὸν σοφώτατον λέγοντα, ὡς δοκεῖ αὐτῷ κάλλιστον εἶναι
πάντων, ὅταν παράπλειαι ὦσι τράπεζαι Σίτου καὶ b
κρειῶν, μέθυ δ' ἐκ κρητῆρος ἀφύσσων Οἰνοχόος φορέῃ-
σι καὶ ἐγχείῃ δεπάεσσι, δοκεῖ σοι ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς
ἐγκράτειαν ἑαυτοῦ ἀκούειν νέῳ; ἢ τὸ Λιμῷ δ' οἴκτιστον
25 θανέειν καὶ πότμον ἐπισπεῖν; ἢ Δία καθευδόντων τῶν
ἄλλων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ὡς μόνος ἐγρηγορὼς ἃ
ἐβουλεύσατο, τούτων πάντων ῥᾳδίως ἐπιλανθανόμενον
διὰ τὴν τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν καὶ οὕτως ἐκπλα- c
γέντα ἰδόντα τὴν Ἥραν, ὥστε μηδ' εἰς τὸ δωμάτιον
30 ἐθέλειν ἐλθεῖν, ἀλλ' αὐτοῦ βουλόμενον χαμαὶ ξυγγί-
γνεσθαι, καὶ λέγοντα, ὡς οὕτως ὑπὸ ἐπιθυμίας ἔχεται,
ὡς οὐδὲ ὅτε τὸ πρῶτον ἐφοίτων πρὸς ἀλλήλους φίλους
λήθοντε τοκῆας· οὐδ' Ἄρεώς τε καὶ Ἀφροδίτης ὑπὸ
Ἡφαίστου δεσμὸν δι' ἕτερα τοιαῦτα. Οὐ μὰ τὸν Δία,
35 ἦ δ' ὅς, οὔ μοι φαίνεται ἐπιτήδειον. Ἀλλ' εἴ πού τινες, d
ἦν δ' ἐγώ, καρτερίαι πρὸς ἅπαντα καὶ λέγονται καὶ
πράττονται ὑπὸ ἐλλογίμων ἀνδρῶν, θεατέον τε καὶ
ἀκουστέον, οἷον καὶ τὸ Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνί-
πατε μύθῳ· Τέτλαθι δή, κραδίη· καὶ κύντερον ἄλλο
40 ποτ' ἔτλης. Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Οὐ μὲν δὴ
δωροδόκους γε ἐατέον εἶναι τοὺς ἄνδρας οὐδὲ φιλοχρη-
μάτους. Οὐδαμῶς. Οὐδ' ᾀστέον αὐτοῖς, ὅτι Δῶρα e
θεοὺς πείθει, δῶρ' αἰδοίους βασιλῆας. οὐδὲ τὸν τοῦ
Ἀχιλλέως παιδαγωγὸν Φοίνικα ἐπαινετέον, ὡς μετρίως
45 ἔλεγε συμβουλεύων αὐτῷ δῶρα μὲν λαβόντι ἐπαμύνειν
τοῖς Ἀχαιοῖς, ἄνευ δὲ δώρων μὴ ἀπαλλάττεσθαι τῆς
μήνιος. οὐδ' αὐτὸν τὸν Ἀχιλλέα ἀξιώσομεν οὐδ'
ὁμολογήσομεν οὕτω φιλοχρήματον εἶναι, ὥστε παρὰ
τοῦ Ἀγαμέμνονος δῶρα λαβεῖν καὶ τιμὴν αὖ λαβόντα
391 νεκροῦ ἀπολύειν, ἄλλως δὲ μὴ θέλειν. Οὔκουν δίκαιόν a
γε, ἔφη, ἐπαινεῖν τὰ τοιαῦτα. Ὀκνῶ δέ γε, ἦν δ'
ἐγώ, δι' Ὅμηρον λέγειν, ὅτι οὐδ' ὅσιον ταῦτά γε κατὰ
Ἀχιλλέως φάναι καὶ ἄλλων λεγόντων πείθεσθαι. καὶ
αὖ, ὡς πρὸς τὸν Ἀπόλλω εἶπεν· Ἔβλαψάς μ', ἑκάεργε,

vatem vel morborum medicum vel lignorum fabrum, eum puniet ut agendi rationem instituentem, ex qua civitatis veluti navis eversio et pernicies sequatur. [AD.] Sic plane agendum, inquit, si quidem sermonem actiones sequantur. [SOCR.] Quid vero? nonne temperantia nostris adolescentibus opus erit? [AD.] Haud dubie. [SOCR.] Temperantiæ autem ut vulgo nonne hæc talia maxima sunt, ut obtemperent civitatis moderatoribus, ipsi autem moderentur cupiditatibus ad potum et res venereas et epulas pertinentibus? [AD.] Mihi quidem videtur. [SOCR.] Hæc itaque talia bene, opinor, dicta dicemus, qualia apud Homerum Diomedes ait: Silentio conside, mi homo, ac meis verbis obtempera. et his conjuncta illa, Ibant robur spirantes Achivi, silentio duces timentes. et alia, quæcunque in hanc sententiam dicuntur. [AD.] Probe. [SOCR.] Quid autem? hæc: Vinolente, canis oculos habens, cor autem cervi, et cetera, quæ sequuntur, num recte, et quæ alia sunt privatorum in magistratus proterve dicta in sermone vel carmine? [AD.] Nequaquam. [SOCR.] Non enim, opinor, ad temperantiam hæc juvenibus audita prosunt. nihil autem mirum, si quo alio modo delectant. an quomodo tibi videtur? [AD.] Ita, inquit. [SOCR.] Quid autem? videturne tibi utile esse juveni ad continentiam, si audiat virum sapientissimum apud poetam ita loquentem, pulcherrimum omnium sibi videri, cum plenæ adsint mensæ dapibus carnibusque, vinum autem e cratere hauriens pincerna ferat et poculis infundat? vel illud, Miserrimum esse fame perire et fato fungi? vel Jovem ceteris cum diis tum hominibus dormientibus solus vigilans quæ ceperat consilia, eorum omnium coitus cupiditate facile oblivisci, usque adeo Junone visa percussum, ut ne in cubiculum quidem se conferre, sed illico humi congredi voluerit, vehementiorique se cupidine inflammatum profiteri, quam olim, cum primum clam caris parentibus congrederentur; nec Marti Venerique a Vulcano simili de causa injecta vincula. [AD.] Per Jovem, inquit, non mihi videtur utile. [SOCR.] Verum sicubi, inquam, constanter adversus omnia virorum excellentium dicta factaque exhibentur, spectanda et audienda sunt, quale est illud, Pectus percutiens increpuit verbis: perpetere, o cor: alias graviora tulisti. [AD.] Prorsus, inquit. [SOCR.] Neque vero muneribus corrumpi viris permittendum est neque avaris esse. [AD.] Nullo pacto. [SOCR.] Non igitur canendum iis: Munera deos movent eademque reges verendos. neque laudandus Phœnix, Achillis præceptor, quasi probe locutus, cum muneribus eum acceptis auxilium ferre Achivis, sine muneribus vero non deponere iram juberet. neque Achillem ipsum statuemus aut fatebimur adeo pecuniæ cupidum esse, ut ab Agamemnone munera acciperet atque ut pretio accepto cadaver redderet, sine pretio reddere nollet. [AD.] Certe non justum sit, inquit, talia laudare. [SOCR.] Vereor autem, inquam, Homeri causa dicere ne fas quidem esse hæc prædicare de Achille aliisque dicentibus credere. neque Apollini eundem dixisse: Nocuisti mihi,

θεῶν ὀλοώτατε πάντων· Ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη. καὶ ὡς πρὸς τὸν ποταμὸν, θεὸν b ὄντα, ἀπειθῶς εἶχε καὶ μάχεσθαι ἕτοιμος ἦν, καὶ αὖ τὰς τοῦ ἑτέρου ποταμοῦ Σπερχειοῦ ἱερὰς τρίχας Πα-
5 τρόκλῳ ἥρωϊ, ἔφη, κόμην ὀπάσαιμι φέρεσθαι, νεκρῷ ὄντι, καὶ ὡς ἔδρασε τοῦτο, οὐ πειστέον. τάς τε αὖ Ἕκτορος ἕλξεις περὶ τὸ σῆμα τὸ Πατρόκλου, καὶ τὰς τῶν ζωγρηθέντων σφαγὰς εἰς τὴν πυρὰν, ξύμπαντα ταῦτα οὐ φήσομεν ἀληθῆ εἰρῆσθαι, οὐδ' ἐάσομεν πεί-
10 θεσθαι τοὺς ἡμετέρους, ὡς Ἀχιλλεὺς, θεᾶς ὢν παῖς c καὶ Πηλέως, σωφρονεστάτου τε καὶ τρίτου ἀπὸ Διὸς, καὶ ὑπὸ τῷ σοφωτάτῳ Χείρωνι τεθραμμένος, τοσαύτης ἦν ταραχῆς πλέως, ὥστ' ἔχειν ἐν αὑτῷ νοσήματε δύο ἐναντίω ἀλλήλοιν, ἀνελευθερίαν μετὰ φιλοχρηματίας
15 καὶ αὖ ὑπερηφανίαν θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων. Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις. Μὴ τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, μηδὲ τάδε πειθώμεθα μηδ' ἐῶμεν λέγειν, ὡς Θησεὺς, Ποσειδῶνος υἱὸς, Πειρίθους τε Διὸς ὥρμησεν οὕτως ἐπὶ δεινὰς ἁρ- d παγὰς, μηδέ τιν' ἄλλον θεοῦ παῖδά τε καὶ ἥρω τολμῆ-
20 σαι ἂν δεινὰ καὶ ἀσεβῆ ἐργάσασθαι, οἷα νῦν καταψεύδονται αὐτῶν· ἀλλὰ προσαναγκάζωμεν τοὺς ποιητὰς ἢ μὴ τούτων αὐτὰ ἔργα φάναι, ἢ τούτους μὴ εἶναι θεῶν παῖδας, ἀμφότερα δὲ μὴ λέγειν, μηδὲ ἡμῖν ἐπιχειρεῖν πείθειν τοὺς νέους, ὡς οἱ θεοὶ κακὰ γεννῶσι, καὶ ἥρωες
25 ἀνθρώπων οὐδὲν βελτίους. ὅπερ γὰρ ἐν τοῖς πρόσθεν e ἐλέγομεν, οὔθ' ὅσια ταῦτα οὔτ' ἀληθῆ. ἐπεδείξαμεν γάρ που, ὅτι ἐκ θεῶν κακὰ γίγνεσθαι ἀδύνατον. Πῶς γὰρ οὔ; Καὶ μὴν τοῖς γε ἀκούουσι βλαβερά. πᾶς γὰρ ἑαυτῷ συγγνώμην ἕξει κακῷ ὄντι, πεισθεὶς, ὡς ἄρα
30 τοιαῦτα πράττουσί τε καὶ ἔπραττον καὶ οἱ θεῶν ἀγχίσποροι, [οἱ] Ζηνὸς ἐγγὺς, ὧν κατ' Ἰδαῖον πάγον Διὸς πατρῴου βωμός ἐστ' ἐν αἰθέρι, καὶ οὔπω σφιν ἐξίτηλον αἷμα δαιμόνων. ὧν ἕνεκα παυστέον τοὺς τοιούτους
392 μύθους, μὴ ἡμῖν πολλὴν εὐχέρειαν ἐντίκτωσι τοῖς νέοις a
35 πονηρίας. Κομιδῇ μὲν οὖν, ἔφη. Τί οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ἡμῖν ἔτι λοιπὸν εἶδος λόγων πέρι ὁριζομένοις, οἵους τε λεκτέον καὶ μή; περὶ γὰρ θεῶν ὡς δεῖ λέγεσθαι εἴρηται, καὶ περὶ δαιμόνων τε καὶ ἡρώων καὶ τῶν ἐν Ἅδου. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν καὶ περὶ ἀνθρώπων τὸ
40 λοιπὸν εἴη ἄν; Δῆλα δή. Ἀδύνατον δὴ, ὦ φίλε, ἡμῖν τοῦτό γε ἐν τῷ παρόντι τάξαι. Πῶς; Ὅτι οἶμαι ἡμᾶς ἐρεῖν, ὡς ἄρα καὶ ποιηταὶ καὶ λογοποιοὶ κακῶς λέγουσι περὶ ἀνθρώπων τὰ μέγιστα, ὅτι εἰσὶν ἄδικοι μὲν, εὐ- b δαίμονες δὲ πολλοὶ, δίκαιοι δὲ ἄθλιοι, καὶ ὡς λυσιτε-
45 λεῖ τὸ ἀδικεῖν, ἐὰν λανθάνῃ, ἡ δὲ δικαιοσύνη ἀλλότριον μὲν ἀγαθὸν, οἰκεία δὲ ζημία· καὶ τὰ μὲν τοιαῦτα ἀπερεῖν λέγειν, τὰ δ' ἐναντία τούτων προστάξειν ᾄδειν τε καὶ μυθολογεῖν. ἢ οὐκ οἴει; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα. Οὐκοῦν ἐὰν ὁμολογῇς ὀρθῶς με λέγειν, φήσω σε ὡμο-
50 λογηκέναι ἃ πάλαι ἐζητοῦμεν; Ὀρθῶς, ἔφη, ὑπέλαβες. Οὐκοῦν περὶ ἀνθρώπων ὅτι τοιούτους δεῖ λόγους λέγε- c σθαι, τότε διομολογησόμεθα, ὅταν εὕρωμεν, οἷόν ἐστι δικαιοσύνη καὶ ὡς φύσει λυσιτελοῦν τῷ ἔχοντι, ἐάν τε δοκῇ ἐάν τε μὴ τοιοῦτος εἶναι; Ἀληθέστατα, ἔφη. Τὰ

arcitenens, deorum perniciosissime omnium, quem certe ulciscerer, si mihi vires adessent. porro fluvio deo inobedientem se præbuisse et cum eo pugnare paratum fuisse, et comas alteri flumini Sperchio consecratas daturum se dixisse Patroclo heroi mortuo auferendas, neque id eum fecisse credendum est. tractus autem Hectoris circa Patrocli sepulcrum et jugulationes captivorum in rogum, hæc omnia neque vera esse affirmabimus, neque sinemus nostris persuaderi Achillem, deæ filium et Pelei, temperatissimi viri et ab Jove tertii, et a Chirone sapientissimo educatum, tanta fuisse perturbatione repletum, ut duobus contrariis animi morbis laboraverit, illiberalitate cum avaritia itemque superbo deorum hominumque contemptu. [AD.] Recte, inquit, dicis. [SOCR.] Itaque ne hæc quidem, inquam, credamus neque dici sinamus, Theseum, Neptuni filium, et Pirithoum, filium Jovis, ad rapinas adeo diras se contulisse, neque alium dei filium et heroem ausum esse unquam gravia atque impia patrare, qualia nunc de iis mentiuntur; verum poetas cogamus aut non horum hæc esse opera, aut hos non filios deorum dicere, ambo vero nequaquam dicere, neque operam dare ut nostris juvenibus persuadeant ex diis mala procreari heroesque hominibus nihilo meliores esse, quoniam, ut jam dictum est, neque sancta hæc sunt neque vera. ostendimus enim, opinor, ex diis mala provenire non posse. [AD.] Ostendimus utique. [SOCR.] Et vero etiam audientibus noxia. omnes enim pravitati suæ ignoscent, si persuasum habebunt talia quædam facere fecisseque et illos, qui proxime deorum de semine originem ducunt, Jovi propinqui, quorum in Idæ vertice ætherio Jovis patrii ara exstat, et nondum eis evanuit sanguis deorum. quamobrem fabulis hujusmodi locus non relinquendus, ne magnam adolescentibus nostris ad nequitiam facilitatem ingenerent. [AD.] Sic prorsus agendum, inquit. [SOCR.] Quænam igitur, inquam, adhuc reliqua nobis species est sermonum ad definiendum, quales usurpandi sint vel non sint? de diis enim quemadmodum loqui deceat est dictum, item de dæmonibus et heroibus et iis, quæ sunt apud inferos. [AD.] Ita. [SOCR.] Estne igitur reliquum, ut de hominibus quoque dicamus? [AD.] Certe. [SOCR.] Id vero in præsentia, o amice, fieri nequit ut constituamus. [AD.] Curnam? [SOCR.] Quia existimo nos dicturos et poetas et oratores de hominibus quæ maximi momenti sunt male dicere, injustos quidem multos eosdemque felices esse, justos autem infelices, et conducere injuste agere, si lateat, justitiam autem alienum esse bonum, proprium vero damnum; et hæc talia nos prohibituros esse ne dicant, contraria vero his et canenda et fabulanda injuncturos. an non putas? [AD.] Certe, inquit, novi. [SOCR.] Nonne igitur si consentias recte me dicere, dicam te concessisse quæ jam diu quærimus? [AD.] Recte, inquit, statuis. [SOCR.] De hominibus igitur tales oportere sermones haberi nonne tunc concedendum proponemus, cum invenerimus, qualis justitia sit et quam utilis natura ei, qui eam habeat, seu videatur esse justus sive non videatur? [AD.] Verissime, inquit. [SOCR.] De his ergo, quæ dicenda sunt, satis sit

μὲν δὴ λόγων πέρι ἐχέτω τέλος· τὸ δὲ λέξεως, ὡς ἐγῷμαι, μετὰ τοῦτο σκεπτέον, καὶ ἡμῖν ἅ τε λεκτέον καὶ ὡς λεκτέον παντελῶς ἐσκέψεται.

Καὶ ὁ Ἀδείμαντος, Τοῦτο, ἦ δ' ὅς, οὐ μανθάνω ὅτι 5 λέγεις. Ἀλλὰ μέντοι, ἦν δ' ἐγώ, δεῖ γε. ἴσως οὖν d τῇδε μᾶλλον εἴσει ἆρ' οὐ πάντα ὅσα ὑπὸ μυθολόγων ἢ ποιητῶν λέγεται, διήγησις οὖσα τυγχάνει ἢ γεγονότων ἢ ὄντων ἢ μελλόντων; Τί γάρ, ἔφη, ἄλλο; Ἆρα οὖν οὐχὶ ἤτοι ἁπλῇ διηγήσει, ἢ διὰ μιμήσεως γιγνο- 10 μένῃ, ἢ δι' ἀμφοτέρων περαίνουσι; Καὶ τοῦτο, ἦ δ' ὅς, ἔτι δέομαι σαφέστερον μαθεῖν. Γελοῖος, ἦν δ' ἐγώ, ἔοικα διδάσκαλος εἶναι καὶ ἀσαφής. ὥσπερ οὖν οἱ ἀδύνατοι λέγειν, οὐ κατὰ ὅλον, ἀλλ' ἀπολαβὼν μέ- e ρος τι πειράσομαί σοι ἐν τούτῳ δηλῶσαι ὃ βούλομαι. 15 καί μοι εἰπέ· ἐπίστασαι τῆς Ἰλιάδος τὰ πρῶτα, ἐν οἷς ὁ ποιητής φησι τὸν μὲν Χρύσην δεῖσθαι τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀπολῦσαι τὴν θυγατέρα, τὸν δὲ χαλεπαίνειν, 393 τὸν δέ, ἐπειδὴ οὐκ ἐτύγχανε, κατεύχεσθαι τῶν Ἀχαιῶν a πρὸς τὸν θεόν; Ἔγωγε. Οἶσθ' οὖν, ὅτι μέχρι μὲν τού- 20 των τῶν ἐπῶν· καὶ ἐλίσσετο πάντας Ἀχαιούς, Ἀτρείδα δὲ μάλιστα δύω, κοσμήτορε λαῶν. λέγει τε αὐτὸς ὁ ποιητὴς καὶ οὐδ' ἐπιχειρεῖ ἡμῶν τὴν διάνοιαν ἄλλοσε τρέπειν, ὡς ἄλλος τις ὁ λέγων, ἢ αὐτός· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ὥσπερ αὐτὸς ὢν ὁ Χρύσης λέγει καὶ πειρᾶται b 25 ἡμᾶς ὅτι μάλιστα ποιῆσαι μὴ Ὅμηρον δοκεῖν εἶναι τὸν λέγοντα, ἀλλὰ τὸν ἱερέα, πρεσβύτην ὄντα. καὶ τὴν ἄλλην δὴ πᾶσαν σχεδόν τι οὕτω πεποίηται διήγησιν περί τε τῶν ἐν Ἰλίῳ καὶ περὶ τῶν ἐν Ἰθάκῃ καὶ ὅλῃ Ὀδυσσείᾳ παθημάτων. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκ- 30 οῦν διήγησις μέν ἐστι καὶ ὅταν τὰς ῥήσεις ἑκάστοτε λέγῃ καὶ ὅταν τὰ μεταξὺ τῶν ῥήσεων; Πῶς γὰρ οὔ; Ἀλλ' ὅταν γέ τινα λέγῃ ῥῆσιν ὥς τις ἄλλος ὤν, ἆρ' οὐ c τότε ὁμοιοῦν αὐτὸν φήσομεν ὅτι μάλιστα τὴν αὑτοῦ λέξιν ἑκάστῳ, ὃν ἂν προείπῃ ὡς ἐροῦντα; Φήσομεν· τί 35 γάρ; Οὐκοῦν τό γε ὁμοιοῦν ἑαυτὸν ἄλλῳ, ἢ κατὰ φωνὴν ἢ κατὰ σχῆμα, μιμεῖσθαί ἐστιν ἐκεῖνον, ᾧ ἄν τις ὁμοιοῖ; Τί μήν; Ἐν δὴ τῷ τοιούτῳ, ὡς ἔοικεν, οὗτός τε καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταὶ διὰ μιμήσεως τὴν διήγησιν ποιοῦνται. Πάνυ μὲν οὖν. Εἰ δέ γε μηδαμοῦ ἑαυτὸν 40 ἀποκρύπτοιτο ὁ ποιητής, πᾶσα ἂν αὐτῷ ἄνευ μιμήσεως ἡ ποίησίς τε καὶ διήγησις γεγονυῖα εἴη. ἵνα δὲ d μὴ εἴπῃς, ὅτι οὐκ αὖ μανθάνεις, ὅπως ἂν τοῦτο γένοιτο, ἐγὼ φράσω. εἰ γὰρ Ὅμηρος εἰπών, ὅτι ἦλθεν ὁ Χρύσης τῆς τε θυγατρὸς λύτρα φέρων καὶ ἱκέτης τῶν 45 Ἀχαιῶν, μάλιστα δὲ τῶν βασιλέων, μετὰ τοῦτο μὴ ὡς Χρύσης γενόμενος ἔλεγεν, ἀλλ' ἔτι ὡς Ὅμηρος, οἶσθ', ὅτι οὐκ ἂν μίμησις ἦν, ἀλλ' ἁπλῆ διήγησις. εἶχε δ' ἂν ὧδέ πως· φράσω δὲ ἄνευ μέτρου· οὐ γάρ εἰμι ποιητικός· Ἐλθὼν ὁ ἱερεὺς εὔχετο ἐκείνοις μὲν τοὺς θεοὺς e 50 δοῦναι ἑλόντας τὴν Τροίαν αὐτοὺς σωθῆναι, τὴν δὲ θυγατέρα οἱ λῦσαι δεξαμένους ἄποινα καὶ τὸν θεὸν αἰδεσθέντας. ταῦτα δὲ εἰπόντος αὐτοῦ οἱ μὲν ἄλλοι ἐσέβοντο καὶ συνῄνουν, ὁ δὲ Ἀγαμέμνων ἠγρίαινεν ἐντελλόμενος νῦν τε ἀπιέναι καὶ αὖθις μὴ ἐλθεῖν, μὴ αὐτῷ

disputatum : deinceps vero de dicendi ratione, ut arbitror, quærendum est, atque ita nobis et quæ et quomodo dicenda sint, plane exploratum erit.

Tum Adimantus [AD.] Hoc quid dicas, inquit, non intelligo. [SOCR.] Et tamen, inquam, oportet. fortasse igitur sic magis scies. nonne quæcunque a fabularum fictoribus vel poetis dicuntur, narrationem esse dicimus vel præteritorum vel præsentium vel futurorum? [AD.] Quid enim, inquit, aliud? [SOCR.] Nonne ergo vel simplici narratione, vel per imitationem facta, vel utroque modo peragunt? [AD.] Hoc quoque, inquit, clarius expositum audire cupio. [SOCR.] Ridiculus, inquam, præceptor et obscurus esse videor. quemadmodum igitur qui dicendo parum valent, facere solent, non universum ipsum, sed partem aliquam sumens, in ea tibi, quod volo, conabor ostendere. et dicas mihi : nostin' Iliadis prima, in quibus ait poeta Chrysen Agamemnoni supplicasse, ut sibi filiam restitueret, illum vero indignatum esse, tum hunc, cum non impetrasset, precibus contra Achivos adisse deum? [AD.] Novi equidem. [SOCR.] Nosti igitur usque ad hos versus : et precatus est omnes Achivos duosque inprimis Atrei filios, gentium duces, ipsum loqui poetam neque tentare alio mentem nostram convertere, tamquam alius, quam ipse, loquatur; deinceps vero ita loqui, ut si Chryses ipse sit, conarique non Homerum nobis, sed sacerdotem illum senem verba facientem ostendere. ac reliquam fere omnem ita instituit narrationem cum de rebus apud alium gestis, tum de iis, quæ apud Ithacam et omnino in Odyssea acciderunt. [AD.] Sic est, inquit. [SOCR.] Nonne igitur narratio est et quando orationes singulas affert, et quando ea, quæ inter ipsas intercedunt? [AD.] Quidni? [SOCR.] Verum cum orationem profert tamquam alius quidam, nonne tunc eum dicemus orationem suam illi quam simillimam reddere, quem locuturum prædixerat? [AD.] Quidni dicamus? [SOCR.] Jam vero alteri se similem reddere vel voce vel figura, nonne id est eum imitari, cui se similem faciat? [AD.] Procul dubio. [SOCR.] In hoc igitur, ut videtur, et hic et reliqui poetæ per imitationem narrant. [AD.] Ita. [SOCR.] Si autem nusquam se celet poeta, universa ei poesis et narratio sine imitatione sit. sed ne hoc quoque dicas te non intelligere quomodo fiat, ego ostendam. si enim Homerus, cum dixisset Chrysen venisse filiam redempturum et supplicasse Achivis præcipueque regibus, deinceps non tamquam Chryses, sed adhuc tamquam Homerus esset locutus, nosti non imitationem fuisse futuram, sed simplicem narrationem. sic vero se habuisset : dicam autem sine versu, ut qui non sim versificator : Sacerdos, cum venisset, precabatur, illis dii ut darent ut incolumes ipsi Trojam caperent, sibi vero acceptis donis deum verentes filiam restituerent. hæc cum dixisset, reliqui reverentes sacerdotis dicta probabant, Agamemnon vero iratus eum protinus abire jussit nec unquam redire,

τό τε σκῆπτρον καὶ τὰ τοῦ θεοῦ στέμματα οὐκ ἐπαρκέσοι· πρὶν δὲ λυθῆναι αὐτοῦ τὴν θυγατέρα, ἐν Ἄργει ἔφη γηράσειν μετὰ οὗ· ἀπιέναι δὲ ἐκέλευε καὶ μὴ ἐρε-394θίζειν, ἵνα σῶς οἴκαδε ἔλθοι. ὁ δὲ πρεσβύτης ἀκούσας a 5 ἔδεισέ τε καὶ ἀπήει σιγῇ, ἀποχωρήσας δ' ἐκ τοῦ στρατοπέδου πολλὰ τῷ Ἀπόλλωνι εὔχετο τάς τε ἐπωνυμίας τοῦ θεοῦ ἀνακαλῶν καὶ ὑπομιμνήσκων καὶ ἀπαιτῶν, εἴ τι πώποτε ἢ ἐν ναῶν οἰκοδομήσεσιν ἢ ἐν ἱερῶν θυσίαις κεχαρισμένον δωρήσαιτο· ὧν δὴ χάριν κατεύχετο τῖσαι 10 τοὺς Ἀχαιοὺς τὰ ἃ δάκρυα τοῖς ἐκείνου βέλεσιν. οὕτως, ἦν δ' ἐγώ, ὦ ἑταῖρε, ἄνευ μιμήσεως ἁπλῆ διήγησις γίγνεται. Μανθάνω, ἔφη. Μάνθανε τοίνυν, ἦν b δ' ἐγώ, ὅτι ταύτης αὖ ἐναντία γίγνεται, ὅταν τις τὰ τοῦ ποιητοῦ τὰ μεταξὺ τῶν ῥήσεων ἐξαιρῶν τὰ ἀμοιβαῖα 15 καταλείπῃ. Καὶ τοῦτο, ἔφη, μανθάνω, ὅτι ἔστι τὸ περὶ τὰς τραγῳδίας τοιοῦτον. Ὀρθότατα, ἔφην, ὑπέλαβες· καὶ οἶμαί σοι ἤδη δηλοῦν ὃ ἔμπροσθεν οὐχ οἷός τ' ἦ, ὅτι τῆς ποιήσεώς τε καὶ μυθολογίας ἡ μὲν διὰ μιμήσεως ὅλη ἐστὶν, ὥσπερ σὺ λέγεις, τραγῳδία τε καὶ κωμῳδία, c 20 ἡ δὲ δι' ἀπαγγελίας αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ· εὕροις δ' ἂν αὐτὴν μάλιστά που ἐν διθυράμβοις· ἡ δ' αὖ δι' ἀμφοτέρων, ἔν τε τῇ τῶν ἐπῶν ποιήσει, πολλαχοῦ δὲ καὶ ἄλλοθι, εἴ μοι μανθάνεις. Ἀλλὰ ξυνίημι, ἔφη, ὃ τότε ἐβούλου λέγειν. Καὶ τὸ πρὸ τούτου δὴ ἀναμνήσθητι, 25 ὅτι ἔφαμεν, ἃ μὲν λεκτέον, ἤδη εἰρῆσθαι, ὡς δὲ λεκτέον, ἔτι σκεπτέον εἶναι. Ἀλλὰ μέμνημαι. Τοῦτο τοίνυν αὐτὸ ἦν ὃ ἔλεγον, ὅτι χρείη διομολογήσασθαι, πότερον d ἐάσομεν τοὺς ποιητὰς μιμουμένους ἡμῖν τὰς διηγήσεις ποιεῖσθαι, ἢ τὰ μὲν μιμουμένους, τὰ δὲ μή, καὶ ὁποῖα 30 ἑκάτερα, ἢ οὐδὲ μιμεῖσθαι. Μαντεύομαι, ἔφη, σκοπεῖσθαί σε, εἴτε παραδεξόμεθα τραγῳδίαν τε καὶ κωμῳδίαν εἰς τὴν πόλιν εἴτε καὶ οὔ. Ἴσως, ἦν δ' ἐγώ· ἴσως δὲ καὶ πλείω ἔτι τούτων· οὐ γὰρ δὴ ἔγωγέ πω οἶδα· ἀλλ' ὅπῃ ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρῃ, ταύτῃ ἰτέον. 35 Καὶ καλῶς γ', ἔφη, λέγεις. Τόδε τοίνυν, ὦ Ἀδείμαντε, e ἄθρει, πότερον μιμητικοὺς ἡμῖν δεῖ εἶναι τοὺς φύλακας, ἢ οὔ. ἢ καὶ τοῦτο τοῖς ἔμπροσθεν ἕπεται, ὅτι εἷς ἕκαστος ἓν μὲν ἂν ἐπιτήδευμα καλῶς ἐπιτηδεύοι, πολλὰ δ' οὔ, ἀλλ' εἰ τοῦτο ἐπιχειροῖ, πολλῶν ἐφαπτόμενος 40 πάντων ἀποτυγχάνοι ἄν, ὥστ' εἶναί που ἐλλόγιμος; Τί δ' οὐ μέλλει; Οὐκοῦν καὶ περὶ μιμήσεως ὁ αὐτὸς λόγος, ὅτι πολλὰ ὁ αὐτὸς μιμεῖσθαι εὖ ὥσπερ ἓν οὐ δυνατός; Οὐ γὰρ οὖν. Σχολῇ ἄρα ἐπιτηδεύσει γέ τι 395ἅμα τῶν ἀξίων λόγου ἐπιτηδευμάτων καὶ πολλὰ μιμή- a 45 σεται καὶ ἔσται μιμητικός, ἐπεί που οὐδὲ τὰ δοκοῦντα ἐγγὺς ἀλλήλων εἶναι δύο μιμήματα δύνανται οἱ αὐτοὶ ἅμα εὖ μιμεῖσθαι, οἷον κωμῳδίαν καὶ τραγῳδίαν ποιοῦντες. ἢ οὐ μιμήματα ἄρτι τούτω ἐκάλεις; Ἔγωγε, καὶ ἀληθῆ λέγεις, ὅτι οὐ δύνανται οἱ αὐτοί. 50 Οὐδὲ μὴν ῥαψῳδοί γε καὶ ὑποκριταὶ ἅμα. Ἀληθῆ. Ἀλλ' οὐδέ τοι ὑποκριταὶ κωμῳδοῖς τε καὶ τραγῳδοῖς οἱ αὐτοί· πάντα δὲ ταῦτα μιμήματα. ἢ οὔ; Μιμήματα. b Καὶ ἔτι γε τούτων, ὦ Ἀδείμαντε, φαίνεταί μοι εἰς σμικρότερα κατακεκερματίσθαι ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις,

ne nihil ei sceptrum et dei corona profutura esset; filiam vero, priusquam ipsi redderetur, secum Argis ætatem exacturam esse confirmavit: quamobrem abiret seque, ut salvus redire posset, ne irritaret. quæ cum audisset senex, extimuit tacitusque discessit; castra autem egressus multis Apollinem cognomina ejus memorans gratiamque reposcens oravit, si quid unquam aut in ædificandis templis aut hostiis litandis illi gratum effecisset, ut eorum memor puniret Achivos ipsiusque lacrimas suis sagittis ulcisceretur. Hunc in modum, inquam, o amice, simplex narratio sine imitatione procedit. [AD.] Intelligo, inquit. [SOCR.] Intellige igitur, inquam, rursus contrariam huic fieri, cum remotis poetæ verbis, ipsæ quæ inter orationes intercedere solent, orationes alternantes relinquuntur. [AD.] Id quoque, inquit, intelligo in tragœdiis locum habere. [SOCR.] Rectissime, inquam, statuis, existimoque tibi jam nunc aperire quod antea non poteram, poesin fabularumque narrationem vel totam in imitatione versari, quemadmodum tu dicis tragœdiam atque comœdiam, vel per enuntiationem poetæ ipsius proferri, quod maxime in dithyrambis conspicitur, vel per utraque confici, ut in heroicis aliisque multis appareat, si mihi perspicis. [AD.] Intelligo jam, inquit, quod tunc dicere volebas. [SOCR.] Atqui etiam ante hoc memento quod dicebamus, quæ dicenda essent, jam expositum esse, quo autem modo esset dicendum, considerandum superesse. [AD.] Memini equidem. [SOCR.] Hoc igitur erat, quod oportere dicebam inter nos convenire, utrum sinamus poetas imitatione perpetua uti, an partim imitari, partim minime, et qualia utraque, an nihil omnino imitari. [AD.] Auguror, inquit, consideraturum te, utrum recipienda sit tragœdia et comœdia in civitate, necne. [SOCR.] Fortasse, inquam: fortasse etiam plura his; nondum enim novi ego: sed qua sermo ut ventus feret, ea eundum est. [AD.] Præclare, inquit, dicis. [SOCR.] Hoc igitur, o Adimante, considera, utrum imitandi peritos nos habere custodes oporteat, necne. an hoc quoque ex superioribus pendet, cum singulos singula negotia recte tractare posse dicebamus, plura vero minime, sed si quis conetur, multa attingentem in singulis ita defecturum, ut in nullo evadat egregius? [AD.] Quidni pendeat? [SOCR.] Nonne igitur de imitatione idem dicendum, multa eundem æque bene atque unum imitari non posse? [AD.] Non poterit certe. [SOCR.] Nunquam igitur negotio alicui graviori simul operam dabit et imitabitur multa eritque imitator idoneus, quando ne duas quidem imitationes, quæ parum differre inter se videntur, iidem homines bene simul tractare possunt, ut comœdiam et tragœdiam facientes. an non imitationes paulo ante istas esse dicebas? [AD.] Equidem, ac verum dicis, eosdem non posse. [SOCR.] Neque etiam rhapsodi (id est, cantores heroicorum) simul et histriones esse possunt. [AD.] Verum. [SOCR.] Sed ne histriones quidem in tragœdiis et comœdiis iidem: hæc autem omnia imitationes sunt. an non? [AD.] Imitationes. [SOCR.] Quin etiam in minora his videtur mihi, o Adimante, natura hominis esse concisa, ut nullo modo

ὥστ' ἀδύνατος εἶναι πολλὰ καλῶς μιμεῖσθαι, ἢ αὐτὰ ἐκεῖνα πράττειν, ὧν δὴ καὶ τὰ μιμήματά ἐστιν ἀφομοιώματα. Ἀληθέστατα, ἦ δ' ὅς. Εἰ ἄρα τὸν πρῶτον λόγον διασώσομεν, τοὺς φύλακας ἡμῖν τῶν ἄλλων πασῶν δημιουργιῶν ἀφειμένους δεῖν εἶναι δημιουργοὺς ἐλευθερίας τῆς πόλεως πάνυ ἀκριβεῖς καὶ μηδὲν ἄλλο ἐπιτηδεύειν, ὅτι μὴ εἰς τοῦτο φέρει, οὐδὲν δὴ δέοι ἂν αὐτοὺς ἄλλο πράττειν οὐδὲ μιμεῖσθαι· ἐὰν δὲ μιμῶνται, μιμεῖσθαι τὰ τούτοις προσήκοντα εὐθὺς ἐκ παίδων, ἀνδρείους, σώφρονας, ὁσίους, ἐλευθέρους καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, τὰ δ' ἀνελεύθερα μήτε ποιεῖν μήτε δεινοὺς εἶναι μιμήσασθαι, μηδ' ἄλλο μηδὲν τῶν αἰσχρῶν, ἵνα μὴ ἐκ τῆς μιμήσεως τοῦ εἶναι ἀπολαύσωσιν. ἢ οὐκ ᾔσθησαι, ὅτι αἱ μιμήσεις, ἐὰν ἐκ νέων πόῤῥω διατελέσωσιν, εἰς ἔθη τε καὶ φύσιν καθίστανται καὶ κατὰ σῶμα καὶ φωνὰς καὶ κατὰ τὴν διάνοιαν; Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς. Οὐ δὴ ἐπιτρέψομεν, ἦν δ' ἐγώ, ὧν φαμὲν κήδεσθαι καὶ δεῖν αὐτοὺς ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι, γυναῖκα μιμεῖσθαι, ἄνδρας ὄντας, ἢ νέαν ἢ πρεσβυτέραν, ἢ ἀνδρὶ λοιδορουμένην ἢ πρὸς θεοὺς ἐρίζουσάν τε καὶ μεγαλαυχουμένην, οἰομένην εὐδαίμονα εἶναι, ἢ ἐν ξυμφοραῖς τε καὶ πένθεσι καὶ θρήνοις ἐχομένην· κάμνουσαν δὲ ἢ ἐρῶσαν ἢ ὠδίνουσαν, πολλοῦ καὶ δεήσομεν. Παντάπασι μὲν οὖν, ἦ δ' ὅς. Οὐδέ γε δούλας τε καὶ δούλους πράττοντας ὅσα δούλων. Οὐδὲ τοῦτο. Οὐδέ γε ἄνδρας κακούς, ὡς ἔοικε, δειλούς τε καὶ τὰ ἐναντία πράττοντας ὧν νῦν δὴ εἴπομεν, κακηγοροῦντάς τε καὶ κωμῳδοῦντας ἀλλήλους καὶ αἰσχρολογοῦντας, μεθύοντας ἢ καὶ νήφοντας, ἢ καὶ ἄλλα ὅσα οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις ἁμαρτάνουσιν εἰς αὑτούς τε καὶ εἰς ἄλλους. οἶμαι δ' οὐδὲ μαινομένοις ἐθιστέον ἀφομοιοῦν αὑτοὺς ἐν λόγοις οὐδ' ἐν ἔργοις· γνωστέον μὲν γὰρ καὶ μαινομένους καὶ πονηροὺς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ποιητέον δ' οὐδὲν τούτων οὐδὲ μιμητέον. Ἀληθέστατα, ἔφη. Τί δ'; ἦν δ' ἐγώ· χαλκεύοντας ἤ τι ἄλλο δημιουργοῦντας ἢ ἐλαύνοντας τριήρεις ἢ κελεύοντας τούτοις ἤ τι ἄλλο τῶν περὶ ταῦτα μιμητέον; Καὶ πῶς, ἔφη, οἷς γε οὐδὲ προσέχειν τὸν νοῦν τούτων οὐδενὶ ἐξέσται; Τί δέ; ἵππους χρεμετίζοντας καὶ ταύρους μυκωμένους καὶ ποταμοὺς ψοφοῦντας καὶ θάλατταν κτυποῦσαν καὶ βροντὰς καὶ πάντα αὖ τὰ τοιαῦτα ἦ μιμήσονται; Ἀλλ' ἀπείρηται αὐτοῖς, ἔφη, μήτε μαίνεσθαι μήτε μαινομένοις ἀφομοιοῦσθαι. Εἰ ἄρ', ἦν δ' ἐγώ, μανθάνω ἃ σὺ λέγεις, ἔστι τι εἶδος λέξεώς τε καὶ διηγήσεως, ἐν ᾧ ἂν διηγοῖτο ὁ τῷ ὄντι καλὸς κἀγαθός, ὁπότε τι δέοι αὐτὸν λέγειν, καὶ ἕτερον αὖ ἀνόμοιον τούτῳ εἶδος, οὗ ἂν ἔχοιτο ἀεὶ καὶ ἐν ᾧ διηγοῖτο ὁ ἐναντίως ἐκείνῳ φύς τε καὶ τραφείς. Ποῖα δή, ἔφη, ταῦτα; Ὁ μέν μοι δοκεῖ, ἦν δ' ἐγώ, μέτριος ἀνήρ, ἐπειδὰν ἀφίκηται ἐν τῇ διηγήσει ἐπὶ λέξιν τινὰ ἢ πρᾶξιν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, ἐθελήσειν ὡς αὐτὸς ὢν ἐκεῖνος ἀπαγγέλλειν καὶ οὐκ αἰσχυνεῖσθαι ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ μιμήσει, μάλιστα μὲν μιμούμενος τὸν ἀγαθὸν ἀσφαλῶς τε καὶ ἐμφρόνως πράττοντα, ἐλάττω δὲ καὶ ἧττον ἢ ὑπὸ νόσων ἢ ὑπὸ ἐρώτων

possit bene multa imitari vel ipsa illa facere, quorum imitationes similitudines quædam sunt. [AD.] Est prorsus, inquit, ut dicis. [SOCR.] Si ergo rationem superiorem ratam haberi volumus, custodes nostros a reliquis omnibus opificiis liberos patriæ libertatis opifices esse oportere valde sollertes neque aliud quicquam curare quod huc non tendat, nihil aliud agere eos neque imitari oportet; si autem imitentur, imitari quæ istis consentanea sint, statim a pueritia, fortes, temperatos, sanctos, liberales et omnia hujusmodi, illiberalia vero neque facere, neque imitari gnaviter posse, neque aliud quicquam turpe, ne ex imitatione aliquid rei ipsius sibi contrahant. an non animadvertisti imitationes, si a teneris annis incipiant perseverentque, in consuetudinem et naturam abire, tum quantum spectat ad corpus et voces, tum ad mentem? [AD.] Et maxime quidem, inquit. [SOCR.] Non permittemus igitur, inquam, eis, quorum habere curam dicimus quosque præstantes viros fieri volumus, cum viri sint, mulierem imitari, vel juvenem vel vetulam, vel viro convicianteam vel adversus deos contendentem seque jactantem, cum se putet felicem esse, vel ærumnis circumventam flentem atque ejulantem: ægrotantem vero vel amantem vel parturientem longe aberit ut permittamus. [AD.] Prorsus ita, inquit. [SOCR.] Neque servas et servos quæ servorum sunt facientes. [AD.] Ne hoc quidem. [SOCR.] Neque viros pravos, ut videtur, timidos et contraria eorum, quæ modo diximus, facientes, conviciantes, cavillantes, turpia loquentes, sive ebrios sive sobrios, vel alia quæcunque homines istiusmodi et verbis et factis cum in se ipsos tum in alios peccant. neque etiam insanientibus, ut arbitror, similes se vel verbis vel factis reddere assuefaciendi sunt; nam cognoscendi quidem et insani et mali sunt tam viri, quam mulieres, nihil tamen eorum vel agendum est vel imitandum. [AD.] Verissime, inquit. [SOCR.] Quid autem? inquam: opificesne ex ære vel aliud quippiam fabricantes vel triremes remigantes vel præcipientes istis vel aliud quid quod eo pertineat imitari eos decet? [AD.] Quonam pacto, inquit, quibus ad nullam harum rerum intentam habere mentem liceat? [SOCR.] Quid vero? num equos hinnientes et tauros mugientes et fluvios strepentes et mare fremens et tonitrua et cetera ejusdem generis imitabuntur? [AD.] At interdictum illis est, inquit, ne insaniant aut insanientibus se similes reddant. [SOCR.] Si igitur, inquam, quæ tu dicis intelligo, est quædam orationis et narrationis species, qua vir vere honestus et bonus, quotiens ei aliquid dicendum est, uti narrando volet, et alia quædam huic dissimilis, quam semper in narrando sectabitur qui contra atque ille natus atque nutritus est. [AD.] Quales vero, inquit, hæ sunt? [SOCR.] Vir, inquam, moderatus, quando in narratione devenerit ad aliquam viri boni vel orationem vel actionem, videtur mihi perinde ac si ipse ille esset, pronuntiaturus et sine ullo rubore imitationem hujusmodi suscepturus, maxime quidem imitans virum bonum sine errore et prudenter agentem, rarius autem ac minus morbis vel amore laban-

ἐσφαλμένον ἢ καὶ ὑπὸ μέθης ἤ τινος ἄλλης ξυμφορᾶς· ὅταν δὲ γίγνηται κατά τινα ἑαυτοῦ ἀνάξιον, οὐκ ἐθελήσειν σπουδῇ ἀπεικάζειν ἑαυτὸν τῷ χείρονι, εἰ μὴ ἄρα κατὰ βραχύ, ὅταν τι χρηστὸν ποιῇ, ἀλλ' αἰσχυνεῖσθαι, 5 ἅμα μὲν ἀγύμναστος ὢν τοῦ μιμεῖσθαι τοὺς τοιούτους, ἅμα δὲ καὶ δυσχεραίνων αὐτὸν ἐκμάττειν τε καὶ ἐνιστάναι εἰς τοὺς τῶν κακιόνων τύπους, ἀτιμάζων τῇ διανοίᾳ, ὅτι μὴ παιδιᾶς χάριν. e Εἰκός, ἔφη. Οὐκοῦν διηγήσει χρήσεται οἵᾳ ἡμεῖς ὀλίγον πρότερον διήλθομεν 10 περὶ τὰ τοῦ Ὁμήρου ἔπη, καὶ ἔσται αὐτοῦ ἡ λέξις μετέχουσα μὲν ἀμφοτέρων, μιμήσεώς τε καὶ τῆς ἄλλης διηγήσεως, σμικρὸν δέ τι μέρος ἐν πολλῷ λόγῳ τῆς μιμήσεως; ἢ οὐδὲν λέγω; Καὶ μάλα, ἔφη, οἷόν γε ἀνάγκη τὸν τύπον εἶναι τοῦ τοιούτου ῥήτορος. Οὐκοῦν, 397 ἦν δ' ἐγώ, ὁ μὴ τοιοῦτος αὖ, ὅσῳ ἂν φαυλότερος ᾖ, a πάντα τε μᾶλλον μιμήσεται καὶ οὐδὲν ἑαυτοῦ ἀνάξιον οἰήσεται εἶναι, ὥστε πάντα ἐπιχειρήσει μιμεῖσθαι σπουδῇ τε καὶ ἐναντίον πολλῶν, καὶ ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, βροντάς τε καὶ ψόφους ἀνέμων τε καὶ χαλαζῶν καὶ 20 ἀξόνων καὶ τροχιλίων, καὶ σαλπίγγων καὶ αὐλῶν καὶ συρίγγων καὶ πάντων ὀργάνων φωνάς, καὶ ἔτι κυνῶν καὶ προβάτων καὶ ὀρνέων φθόγγους· καὶ ἔσται δὴ ἡ τούτου λέξις ἅπασα διὰ μιμήσεως φωναῖς τε καὶ σχήμασιν, b ἢ σμικρόν τι διηγήσεως ἔχουσα; Ἀνάγκη, ἔφη, 25 καὶ τοῦτο. Ταῦτα τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ἔλεγον τὰ δύο εἴδη τῆς λέξεως. Καὶ γὰρ ἔστιν, ἔφη. Οὐκοῦν αὐτοῖν τὸ μὲν σμικρὰς τὰς μεταβολὰς ἔχει, καὶ ἐάν τις ἀποδιδῷ πρέπουσαν ἁρμονίαν καὶ ῥυθμὸν τῇ λέξει, ὀλίγου πρὸς τὴν αὐτὴν γίγνεται λέγειν τῷ ὀρθῶς λέγοντι καὶ 30 ἐν μιᾷ ἁρμονίᾳ· σμικραὶ γὰρ αἱ μεταβολαί· καὶ δὴ ἐν ῥυθμῷ ὡσαύτως παραπλησίῳ τινί; Κομιδῇ μὲν οὖν, c ἔφη, οὕτως ἔχει. Τί δέ; τὸ τοῦ ἑτέρου εἶδος οὐ τῶν ἐναντίων δεῖται, πασῶν μὲν ἁρμονιῶν, πάντων δὲ ῥυθμῶν, εἰ μέλλει αὖ οἰκείως λέγεσθαι, διὰ τὸ παντοδα-35 πὰς μορφὰς τῶν μεταβολῶν ἔχειν; Καὶ σφόδρα γε οὕτως ἔχει. Ἆρ' οὖν πάντες οἱ ποιηταὶ καὶ οἵ τι λέγοντες ἢ τῷ ἑτέρῳ τούτων ἐπιτυγχάνουσι τύπῳ τῆς λέξεως, ἢ τῷ ἑτέρῳ, ἢ ἐξ ἀμφοτέρων τινὶ ξυγκεραννύντες; Ἀνάγκη, ἔφη. Τί οὖν ποιήσομεν; ἦν δ' ἐγώ· d πότερον 40 εἰς τὴν πόλιν πάντας τούτους παραδεξόμεθα, ἢ τῶν ἀκράτων τὸν ἕτερον, ἢ τὸν κεκραμένον; Ἐὰν ἡ ἐμή, ἔφη, νικᾷ, τὸν τοῦ ἐπιεικοῦς μιμητὴν, τὸν ἄκρατον. Ἀλλὰ μήν, ὦ Ἀδείμαντε, ἡδύς γε καὶ ὁ κεκραμένος, πολὺ δὲ ἥδιστος παισί τε καὶ παιδαγωγοῖς ὁ ἐναντίος οὗ 45 σὺ αἱρεῖ καὶ τῷ πλείστῳ ὄχλῳ. Ἥδιστος γάρ. Ἀλλ' ἴσως, ἦν δ' ἐγώ, οὐκ ἂν αὐτὸν ἁρμόττειν φαίης τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ, e ὅτι οὐκ ἔστι διπλοῦς ἀνὴρ παρ' ἡμῖν οὐδὲ πολλαπλοῦς, ἐπειδὴ ἕκαστος ἓν πράττει. Οὐ γὰρ οὖν ἁρμόττει. Οὐκοῦν διὰ ταῦτα ἐν μόνῃ τῇ τοιαύτῃ πό-50 λει τόν τε σκυτοτόμον σκυτοτόμον εὑρήσομεν καὶ οὐ κυβερνήτην πρὸς τῇ σκυτοτομίᾳ, καὶ τὸν γεωργὸν γεωργὸν καὶ οὐ δικαστὴν πρὸς τῇ γεωργίᾳ, καὶ τὸν πολεμικὸν πολεμικὸν καὶ οὐ χρηματιστὴν πρὸς τῇ πολεμικῇ, καὶ πάντας οὕτω; Ἀληθῆ, ἔφη. Ἄνδρα δή, ὡς ἔοικε, δυνά-

tem vel ebrietate vel alio casu: quando autem ad aliquem indignum se venerit, nolet, ut arbitror, serio similem se deteriori reddere, nisi forte paulisper, cum boni quid peragit, sed erubescet partim quod rudis est ad hos imitandos, partim quod ægre fert deteriorum figuras exprimere atque induere, spernens eas mente, nisi joci causa. [AD.] Consentaneum est, inquit. [SOCR.] Nonne igitur narratione utetur tali, qualem nos paulo ante in versibus Homeri exposuimus, eritque oratio ejus particeps utriusque, imitationis et narrationis alterius, exigua vero pars imitationis longa in oratione erit? an nihil dico? [AD.] Dicis certe, inquit, qualem necesse est esse oratoris istiusmodi figuram. [SOCR.] Nonne igitur, inquam, rursus qui non talis erit, quo erit deterior, eo magis omnia imitabitur nihilque se indignum esse existimabit ideoque omnia imitari conabitur serio et in conspectu multorum, et quæ paulo ante commemorabamus, tonitrua et strepitus ventorum et grandinis, axium, trochlearum, et sonos tubarum, tibiarum, fistularum et omnium organorum, præterea canum, pecudum et avium voces; eritque igitur hujus oratio tota imitatrix vocibus ac gestibus, vel paulum quid narrationis habens? [AD.] Necessarium, inquit, et istud. [SOCR.] Hæ igitur, inquam, sunt orationis species duæ, quas supra dicebam. [AD.] Sunt utique, inquit. [SOCR.] Nonne earum una parvas mutationes habet, et si quis decentem harmoniam et numerum orationi tribuat, fere ad eandem dicere licet recte dicenti atque in una harmonia; exiguæ namque mutationes; eodemque modo numero fere consimili? [AD.] Omnino, inquit, sic se res habet. [SOCR.] Quid autem? alterius species nonne contrariis indiget, omnibus harmoniis omnibusque numeris, si item proprie dicenda est, cum multas et varias habeat mutationum formas? [AD.] Sic est omnino. [SOCR.] Nonne vero et poetæ et alii omnes, qui aliquid dicunt, aut harum uni dicendi figuræ se applicant, aut alteri, aut ex utraque commixtæ? [AD.] Necesse est, inquit. [SOCR.] Quid igitur faciemus? inquam: utrum has omnes in civitatem recipiemus, an alteram simplicium, an mixtam? [AD.] Si mea, inquit, sententia obtinet, simplicem, moderati viri imitatricem. [SOCR.] Atqui, o Adimante, mixta quoque jucunda est, longe autem jucundissima pueris et puerorum ductoribus contraria illius, quam tu eligis, et plurimæ turbæ. [AD.] Jucundissima vero. [SOCR.] At fortasse, inquam, civitati nostræ non convenire eam existimabis, quoniam non sit duplex vir neque multiplex apud nos, quandoquidem quisque unum agit. [AD.] Non convenit certe. [SOCR.] Ergone hanc ob rem sola in civitate hujusmodi sutorem inveniemus sutorem esse, non gubernatorem præterea, et agricolam agricolam, non insuper judicem, militarem item militarem, non etiam pecuniæ conquisitorem, ceterosque eodem modo? [AD.] Vera, inquit. [SOCR.] Si quis igitur in nostram urbem venerit ea sapientia præditus, ut in omnes

398 μενον ὑπὸ σοφίας παντοδαπὸν γίγνεσθαι καὶ μιμεῖσθαι a πάντα χρήματα, εἰ ἡμῖν ἀφίκοιτο εἰς τὴν πόλιν αὐτός τε καὶ τὰ ποιήματα βουλόμενος ἐπιδείξασθαι, προσκυνοῖμεν ἂν αὐτὸν ὡς ἱερὸν καὶ θαυμαστὸν καὶ ἡδύν, εἴ-5 ποιμεν δ' ἂν, ὅτι οὐκ ἔστι τοιοῦτος ἀνὴρ ἐν τῇ πόλει παρ' ἡμῖν οὔτε θέμις ἐγγενέσθαι, ἀποπέμποιμέν τε εἰς ἄλλην πόλιν μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχέαντες καὶ ἐρίῳ στέψαντες, αὐτοὶ δ' ἂν τῷ αὐστηροτέρῳ καὶ ἀηδεστέρῳ ποιητῇ χρῴμεθα καὶ μυθολόγῳ ὠφελείας b 10 ἕνεκα, ὃς ἡμῖν τὴν τοῦ ἐπιεικοῦς λέξιν μιμοῖτο καὶ τὰ λεγόμενα λέγοι ἐν ἐκείνοις τοῖς τύποις, οἷς κατ' ἀρχὰς ἐνομοθετησάμεθα, ὅτε τοὺς στρατιώτας ἐπεχειροῦμεν παιδεύειν. Καὶ μάλ', ἔφη, οὕτως ἂν ποιοῖμεν, εἰ ἐφ' ἡμῖν εἴη. Νῦν δή, εἶπον ἐγώ, ὦ φίλε, κινδυνεύει 15 ἡμῖν τῆς μουσικῆς τὸ περὶ λόγους τε καὶ μύθους παντελῶς διαπεπεράνθαι· ἅ τε γὰρ λεκτέον καὶ ὡς λεκτέον, εἴρηται. Καὶ αὐτῷ μοι δοκεῖ, ἔφη.

Οὐκοῦν μετὰ τοῦτο, ἦν δ' ἐγώ, τὸ περὶ ᾠδῆς τρό- c που καὶ μελῶν λοιπόν; Δῆλα δή. Ἆρ' οὖν οὐ πᾶς 20 ἤδη ἂν εὕροι ἃ ἡμῖν λεκτέον περὶ αὐτῶν, οἷα δεῖ εἶναι, εἴπερ μέλλομεν τοῖς προειρημένοις συμφωνήσειν; Καὶ ὁ Γλαύκων ἐπιγελάσας, Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, κινδυνεύω ἐκτὸς τῶν πάντων εἶναι· οὔκουν ἱκανῶς γε ἔχω ἐν τῷ παρόντι ξυμβαλέσθαι, ποῖα ἄττα 25 δεῖ ἡμᾶς λέγειν, ὑποπτεύω μέντοι. Πάντως δήπου, ἦν δ' ἐγώ, πρῶτον μὲν τόδε ἱκανῶς ἔχεις λέγειν, ὅτι τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστὶ συγκείμενον, λόγου τε καὶ ἁρ- d μονίας καὶ ῥυθμοῦ. Ναί, ἔφη, τοῦτό γε. Οὐκοῦν ὅσον γε αὐτοῦ λόγος ἐστίν, οὐδὲν δήπου διαφέρει τοῦ 30 μὴ ᾀδομένου λόγου πρὸς τὸ ἐν τοῖς αὐτοῖς δεῖν τύποις λέγεσθαι οἷς ἄρτι προείπομεν, καὶ ὡσαύτως; Ἀληθῆ, ἔφη. Καὶ μὴν τήν γε ἁρμονίαν καὶ ῥυθμὸν ἀκολουθεῖν δεῖ τῷ λόγῳ. Πῶς δ' οὔ; Ἀλλὰ μέντοι θρήνων τε καὶ ὀδυρμῶν ἔφαμεν ἐν λόγοις οὐδὲν προσδεῖσθαι. Οὐ 35 γὰρ οὖν. Τίνες οὖν θρηνώδεις ἁρμονίαι; λέγε μοι· σὺ e γὰρ μουσικός. Μιξολυδιστί, ἔφη, καὶ συντονολυδιστὶ καὶ τοιαῦταί τινες. Οὐκοῦν αὗται, ἦν δ' ἐγώ, ἀφαιρετέαι; ἄχρηστοι γὰρ καὶ γυναιξὶν ἃς δεῖ ἐπιεικεῖς εἶναι, μὴ ὅτι ἀνδράσι. Πάνυ γε. Ἀλλὰ μὴν μέθη γε 40 φύλαξιν ἀπρεπέστατον καὶ μαλακία καὶ ἀργία. Πῶς γὰρ οὔ; Τίνες οὖν μαλακαί τε καὶ συμποτικαὶ τῶν ἁρμονιῶν; Ἰαστί, ἦ δ' ὅς, καὶ Λυδιστί, αἵτινες χαλαραὶ 399 καλοῦνται. Ταύταις οὖν, ὦ φίλε, ἐπὶ πολεμικῶν ἀν- a δρῶν ἔσθ' ὅτι χρήσει; Οὐδαμῶς, ἔφη· ἀλλὰ κινδυ-45 νεύει σοι Δωριστὶ λείπεσθαι καὶ Φρυγιστί. Οὐκ οἶδα, ἔφην ἐγώ, τὰς ἁρμονίας, ἀλλὰ κατάλειπε ἐκείνην τὴν ἁρμονίαν, ἣ ἔν τε πολεμικῇ πράξει ὄντος ἀνδρείου καὶ ἐν πάσῃ βιαίῳ ἐργασίᾳ πρεπόντως ἂν μιμήσαιτο φθόγγους τε καὶ προσῳδίας, καὶ ἀποτυχόντος, ἢ εἰς τραύ-50 ματα ἢ εἰς θανάτους ἰόντος ἢ εἴς τινα ἄλλην ξυμφορὰν πεσόντος, ἐν πᾶσι τούτοις παρατεταγμένως καὶ καρ- b τερούντως ἀμυνομένου τὴν τύχην· καὶ ἄλλην αὖ ἐν εἰρηνικῇ τε καὶ μὴ βιαίῳ, ἀλλ' ἐν ἑκουσίῳ πράξει ὄντος, ἤ τινά τι πείθοντός τε καὶ δεομένου, ἢ εὐχῇ θεὸν ἢ δι-

sese vertere formas et omnia imitari calleat, volueritque se et poemata sua ostentare, venerabimur quidem eum ut sacrum atque admirabilem et jucundum, dicemus autem non esse ejusmodi hominem in republica nostra neque fas esse ut insit, dimittemusque in aliam urbem unguento caput ejus perungentes lanaque coronantes, nos autem austeriori minusque jucundo utemur poeta fabularumque fictore, utilitatis gratia, qui moderati nobis viri orationem exprimat et quæ dicuntur, dicat in illis formulis, quas a principio pro legibus sanximus, cum milites erudire conabamur. [AD.] Ita prorsus, inquit, si esset in nobis, faceremus. [SOCR.] Nunc igitur, inquam, o amice, plane absolvisse eam musicæ partem videmur, quæ ad orationes fabulasque pertinet: nam et quæ dicenda sunt et quomodo, exposuimus. [AD.] Mihi quoque, inquit, videtur.

[SOCR.] Restatne igitur, inquam, de cantus et carminum ratione disserere? [AD.] Certe. [SOCR.] Non igitur omnes jam inveniant, quæ nobis de his dicenda sint, qualia esse oporteat, si quidem ante dictis concinere velimus? — Tum Glauco arridens [GL.] Ego igitur, inquit, o Socrates, extra omnes esse videor: certe non satis in præsentia possum conjicere, qualia nobis dicenda sint, suspicor tamen. [SOCR.] Haud dubie vero, inquam, hoc satis dicere potes, carmen ex tribus constare, oratione, harmonia, numero. [GL.] Hoc equidem possum, inquit. [SOCR.] Nonne quantum in eo oratio est, nihilo differt ab oratione illa, quæ sine cantu est, quatenus ad easdem formulas dici oporteat, de quibus paulo ante disputavimus, et eodem modo? [GL.] Verum, inquit. [SOCR.] Et vero harmonia et numerus orationem sequi debent. [GL.] Quidni? [SOCR.] Atqui lamentatione luctuque dicebamus in orationibus nos minime indigere. [GL.] Non certe. [SOCR.] Quænam igitur querulæ harmoniæ sunt? dic mihi; tu enim musicus es. [GL.] Lydia mixta, inquit, Lydiaque acuta, nonnullæque hujusmodi. [SOCR.] Hæ igitur, inquam, nonne removendæ sunt? inutiles enim etiam mulieribus, quas oporteat moderatas esse, nedum viris. [GL.] Valde quidem. [SOCR.] At vero ebrietas et mollities et pigritia custodes minime decent. [GL.] Minime. [SOCR.] Quænam igitur molles et convivales harmoniæ? [GL.] Ionica, inquit, et Lydia, quæ remissæ vocantur. [SOCR.] His igitur, o amice, ad viros militares numquid usurus es? [GL.] Nullo modo, inquit; sed videtur tibi Dorica et Phrygia relinqui. [SOCR.] Non novi, inquam, harmonias, sed relinque harmoniam illam, quæ, ut decet, imitatur viri fortis in actione bellica omninoque in opere violento versantis voces atque accentus, item re minus prospere gesta vel vulnera vel mortem oppetentis vel in aliam calamitatem incidentis, in omnibus his fortunam constanter atque viriliter propulsantis; aliamque rursus hominis in pacifica et minime violenta, sed voluntaria actione versantis, vel aliquid alicui persuadentis et orantis, vel precibus deum vel docendo et

δαχῇ καὶ νουθετήσει ἄνθρωπον, ἢ τοὐναντίον ἄλλῳ δεο-
μένῳ ἢ διδάσκοντι ἢ μεταπείθοντι ἑαυτὸν ὑπέχοντα
καὶ ἐκ τούτων πράξαντα κατὰ νοῦν καὶ μὴ ὑπερηφά-
νως ἔχοντα, ἀλλὰ σωφρόνως τε καὶ μετρίως ἐν πᾶσι
5 τούτοις πράττοντά τε καὶ τὰ ἀποβαίνοντα ἀγαπῶντα· c
ταύτας δύο ἁρμονίας, βίαιον, ἑκούσιον, δυστυχούντων,
εὐτυχούντων, σωφρόνων, ἀνδρείων αἵτινες φθόγγους μι-
μήσονται κάλλιστα, ταύτας λίπε. Ἀλλ', ἦ δ' ὅς, οὐκ
ἄλλας αἰτεῖς λείπειν, ἢ ἃς νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον. Οὐκ ἄρα,
10 ἦν δ' ἐγώ, πολυχορδίας γε οὐδὲ παναρμονίου ἡμῖν δεήσει
ἐν ταῖς ᾠδαῖς τε καὶ μέλεσιν. Οὔ μοι, ἔφη, φαίνε-
ται. Τριγώνων ἄρα καὶ πηκτίδων καὶ πάντων ὀργά-
νων ὅσα πολύχορδα καὶ πολυαρμόνια, δημιουργοὺς οὐ d
θρέψομεν. Οὐ φαινόμεθα. Τί δέ; αὐλοποιοὺς ἢ αὐλητὰς
15 παραδέξει εἰς τὴν πόλιν; ἢ οὐ τοῦτο πολυχορδότατον, καὶ
αὐτὰ τὰ παναρμόνια αὐλοῦ τυγχάνει ὄντα μίμημα; Δῆλα
δή, ἦ δ' ὅς. Λύρα δή σοι, ἦν δ' ἐγώ, καὶ κιθάρα λείπε-
ται, καὶ κατὰ πόλιν χρήσιμα· καὶ αὖ κατ' ἀγροὺς
τοῖς νομεῦσι σύριγξ ἄν τις εἴη. Ὡς γοῦν, ἔφη, ὁ λό-
20 γος ἡμῖν σημαίνει. Οὐδέν γε, ἦν δ' ἐγώ, καινὸν e
ποιοῦμεν, ὦ φίλε, κρίνοντες τὸν Ἀπόλλω καὶ τὰ τοῦ
Ἀπόλλωνος ὄργανα πρὸ Μαρσύου τε καὶ τῶν ἐκείνου
ὀργάνων. Μὰ Δί', ἦ δ' ὅς, οὔ μοι φαινόμεθα. Καὶ
νὴ τὸν κύνα, εἶπον, λελήθαμέν γε διακαθαίροντες πά-
25 λιν ἣν ἄρτι τρυφᾶν ἔφαμεν πόλιν. Σωφρονοῦντές γε
ἡμεῖς, ἦ δ' ὅς. Ἴθι δή, ἔφην, καὶ τὰ λοιπὰ καθαί-
ρωμεν. ἑπόμενον γὰρ δὴ ταῖς ἁρμονίαις ἂν ἡμῖν εἴη
τὸ περὶ ῥυθμοὺς μὴ ποικίλους αὐτοὺς διώκειν μηδὲ
παντοδαπὰς βάσεις, ἀλλὰ βίου ῥυθμοὺς ἰδεῖν κοσμίου
400 τε καὶ ἀνδρείου τίνες εἰσίν· οὓς ἰδόντα τὸν πόδα τῷ a
τοιούτου λόγῳ ἀναγκάζειν ἕπεσθαι καὶ τὸ μέλος, ἀλλὰ
μὴ λόγον ποδί τε καὶ μέλει. οἵτινες δ' ἂν εἶεν οὗτοι
οἱ ῥυθμοί, σὸν ἔργον, ὥσπερ τὰς ἁρμονίας, φράσαι.
Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔχω λέγειν. ὅτι μὲν γὰρ
35 τρία ἄττα ἐστὶν εἴδη, ἐξ ὧν αἱ βάσεις πλέκονται, ὥσ-
περ ἐν τοῖς φθόγγοις τέτταρα, ὅθεν αἱ πᾶσαι ἁρμονίαι,
τεθεαμένος ἂν εἴποιμι· ποῖα δ' ὁποίου βίου μιμήματα,
λέγειν οὐκ ἔχω. Ἀλλὰ ταῦτα μέν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ b
μετὰ Δάμωνος βουλευσόμεθα, τίνες τε ἀνελευθερίας
40 καὶ ὕβρεως ἢ μανίας καὶ ἄλλης κακίας πρέπουσαι βά-
σεις, καὶ τίνας τοῖς ἐναντίοις λειπτέον ῥυθμούς. οἶ-
μαι δέ με ἀκηκοέναι οὐ σαφῶς ἐνόπλιόν τέ τινα ὀνομά-
ζοντος αὐτοῦ ξύνθετον καὶ δάκτυλον καὶ ἡρῷόν γε, οὐκ
οἶδα ὅπως, διακοσμοῦντος καὶ ἴσον ἄνω καὶ κάτω τι-
45 θέντος, εἰς βραχύ τε καὶ μακρὸν γιγνόμενον, καὶ ὡς
ἐγῷμαι ἴαμβον καί τιν' ἄλλον τροχαῖον ὠνόμαζε, μήκη
δὲ καὶ βραχύτητας προσῆπτε. καὶ τούτων τισὶν οἶμαι c
τὰς ἀγωγὰς τοῦ ποδὸς αὐτὸν οὐχ ἧττον ψέγειν τε καὶ
ἐπαινεῖν, ἢ τοὺς ῥυθμοὺς αὐτούς, ἤτοι ξυναμφότερόν
50 τι· οὐ γὰρ ἔχω λέγειν. ἀλλὰ ταῦτα μέν, ὥσπερ εἶ-
πον, εἰς Δάμωνα ἀναβεβλήσθω· διελέσθαι γὰρ οὐ σμι-
κροῦ λόγου. ἢ σὺ οἴει; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε. Ἀλλὰ
τόδε γε, ὅτι τὸ τῆς εὐσχημοσύνης τε καὶ ἀσχημοσύνης
τῷ εὐρύθμῳ τε καὶ ἀρρύθμῳ ἀκολουθεῖ, δύνασαι δι-

admonendo hominem, vel qui contra alii oranti vel docenti vel flectenti auscultat et ita rebus ex animi sententia cedentibus non superbia effertur, sed in his omnibus temperate et modeste se gerit et quæ eveniunt, iis contentus est: has duas harmonias, violentam, voluntariam, infortunatorum, fortunatorum, temperantium, fortium sonos pulcherrime imitantes, has relinque. [GL.] At, inquit, non alias tu relinqui jubes quam quas ego modo dicebam. [SOCR.] Non igitur, inquam, opus erit nobis in cantibus et carminibus chordarum multitudine neque omnium harmoniarum instrumento. [GL.] Non mihi, inquit, videtur. [SOCR.] Ergo triangulorum et pectidum et omnium instrumentorum multas chordas et multas harmonias habentium fabros non nutriemus. [GL.] Non videmur. [SOCR.] Quid autem? tibiarum fabros vel tibicines in civitatem recipies? an non id plurimis chordis instructum est, et ipsa illa harmoniarum omnium instrumenta tibiam imitantur? [GL.] Patet, inquit. [SOCR.] Lyra itaque tibi, inquam, et cithara relinquitur, eæque in urbe utiles; et in agris rursus pastores fistulam habebunt. [GL.] Ita certe, inquit, ratio dictorum ostendit. [SOCR.] Nihil vero, inquam, novi facimus, o amice, dum Apollinem et Apollinis instrumenta Marsyæ et ejus instrumentis præponimus. [GL.] Per Jovem, inquit, non videmur. [SOCR.] Et per canem, inquam, inscii purgare cœpimus civitatem, quam modo deliciis indulgere dicebamus. [GL.] Ipsi nos videlicet temperate agentes, inquit. [SOCR.] Age dum, inquam, purgemus et reliqua. nam secundum ea, quæ de harmoniis dicta sunt, numeros consentaneum est ut ne varios sectemur neve omnis generis ordines, sed qui vitæ temperatæ et fortis numeri sint, dignoscamus: quibus cognitis pedem cantumque cogamus orationem hujusmodi viri sequi, non orationem sequi pedem et cantum. qui vero sint numeri tales, tuum est declarare, quemadmodum harmonias exposuisti. [GL.] At per Jovem, inquit, dicere non habeo. etenim tres quasdam species esse, ex quibus ordines texantur, quemadmodum in sonis quattuor, unde omnes harmoniæ exsistunt, expertus dicere possum; quales autem qualis vitæ imitationes sint, demonstrare nequeo. [SOCR.] At de his quidem, inquam, Damonem in consilium adhibebimus, quinam ordines proprii sint illiberalitatis et petulantiæ vel insaniæ aliusque pravitatis, quique numeri contrariis relinquendi. videor autem mihi audisse non clare, cum numerum quendam bellicosum nominaret compositum et dactylum atque etiam heroicum, quem nescio quo modo digerebat supraque infraque æqualem ponebat, in breve longumque exeuntem, utque existimo, iambum et alium quendam trochæum appellabat, longitudines autem et brevitates applicabat et in aliquibus istorum pedis ductus, ut arbitror, vituperabat vel laudabat non minus, quam numeros ipsos, vel aliquid, quod simul utrumque esset; non enim dicere possum. verum hæc, ut dicebam, ad Damonem rejecta sunto; nam paucis definiri non possunt. an tu putas? [GL.] Minime, per Jovem. [SOCR.] Hoc vero definire potes, decorum et indecorum consectaria esse numerosi et ejus, quod numero caret? [GL.]

λέσθαι; Πῶς δ' οὔ; Ἀλλὰ μὴν τὸ εὔρυθμόν γε καὶ τὸ ἄρ- d
ρυθμον, τὸ μὲν τῇ καλῇ λέξει ἕπεται ὁμοιούμενον, τὸ δὲ
τῇ ἐναντίᾳ, καὶ τὸ εὐάρμοστον καὶ ἀνάρμοστον ὡσαύ-
τως, εἴπερ ῥυθμός γε καὶ ἁρμονία λόγῳ, ὥσπερ ἄρτι
5 ἐλέγετο, ἀλλὰ μὴ λόγος τούτοις. Ἀλλὰ μήν, ἦ δ' ὅς,
ταῦτά γε λόγῳ ἀκολουθητέον. Τί δ' ὁ τρόπος τῆς λέ-
ξεως, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ὁ λόγος; οὐ τῷ τῆς ψυχῆς ἤθει
ἕπεται; Πῶς γὰρ οὔ; Τῇ δὲ λέξει τἆλλα; Ναί. Εὐλο-
γία ἄρα καὶ εὐαρμοστία καὶ εὐσχημοσύνη καὶ εὐρυθμία
10 εὐηθείᾳ ἀκολουθεῖ, οὐχ ἣν ἄνοιαν οὖσαν ὑποκοριζόμε- e
νοι καλοῦμεν ὡς εὐήθειαν, ἀλλὰ τὴν ὡς ἀληθῶς εὖ τε
καὶ καλῶς τὸ ἦθος κατεσκευασμένην διάνοιαν. Παν-
τάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν οὐ πανταχοῦ ταῦτα διω-
κτέα τοῖς νέοις, εἰ μέλλουσι τὸ αὑτῶν πράττειν; Διω-
15 κτέα μὲν οὖν. Ἔστι δέ γέ που πλήρης μὲν γραφικὴ
401 αὐτῶν καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη δημιουργία, πλήρης δὲ a
ὑφαντικὴ καὶ ποικιλία καὶ οἰκοδομία καὶ πᾶσα αὖ ἡ
τῶν ἄλλων σκευῶν ἐργασία, ἔτι δὲ ἡ τῶν σωμάτων
φύσις καὶ ἡ τῶν ἄλλων φυτῶν· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις
20 ἔνεστιν εὐσχημοσύνη ἢ ἀσχημοσύνη. καὶ ἡ μὲν ἀσχη-
μοσύνη καὶ ἀρρυθμία καὶ ἀναρμοστία κακολογίας
καὶ κακοηθείας ἀδελφά, τὰ δ' ἐναντία τοῦ ἐναντίου,
σώφρονός τε καὶ ἀγαθοῦ ἤθους, ἀδελφά τε καὶ μιμή-
ματα. Παντελῶς μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν τοῖς ποιη-
25 ταῖς ἡμῖν μόνον ἐπιστατητέον καὶ προσαναγκα- b
στέον τὴν τοῦ ἀγαθοῦ εἰκόνα ἤθους ἐμποιεῖν τοῖς
ποιήμασιν, ἢ μὴ παρ' ἡμῖν ποιεῖν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις
δημιουργοῖς ἐπιστατητέον καὶ διακωλυτέον τὸ κακόηθες
τοῦτο καὶ ἀκόλαστον καὶ ἀνελεύθερον καὶ ἄσχημον
30 μήτε ἐν εἰκόσι ζῴων μήτε ἐν οἰκοδομήμασι μήτε ἐν
ἄλλῳ μηδενὶ δημιουργουμένῳ ἐμποιεῖν, ἢ ὁ μὴ οἷός τε
ὢν οὐκ ἐατέος παρ' ἡμῖν δημιουργεῖν, ἵνα μὴ ἐν κακίας
εἰκόσι τρεφόμενοι ἡμῖν οἱ φύλακες ὥσπερ ἐν κακῇ βο-
τάνῃ πολλὰ ἑκάστης ἡμέρας κατὰ σμικρὸν ἀπὸ πολλῶν c
35 δρεπόμενοί τε καὶ νεμόμενοι ἕν τι ξυνιστάντες λανθά-
νωσι κακὸν μέγα ἐν τῇ αὑτῶν ψυχῇ, ἀλλ' ἐκείνους ζη-
τητέον τοὺς δημιουργούς, τοὺς εὐφυῶς δυναμένους
ἰχνεύειν τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ εὐσχήμονος φύσιν, ἵν'
ὥσπερ ἐν ὑγιεινῷ τόπῳ οἰκοῦντες οἱ νέοι ἀπὸ παντὸς
40 ὠφελῶνται, ὁπόθεν ἂν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν καλῶν ἔργων ἢ
πρὸς ὄψιν ἢ πρὸς ἀκοήν τι προσβάλῃ ὥσπερ αὔρα φέ-
ρουσα ἀπὸ χρηστῶν τόπων ὑγίειαν, καὶ εὐθὺς ἐκ παί-
δων λανθάνῃ εἰς ὁμοιότητά τε καὶ φιλίαν καὶ ξυμφω- d
νίαν τῷ καλῷ λόγῳ ἄγουσα; Πολὺ γὰρ ἄν, ἔφη, κάλ-
45 λιστα οὕτω τραφεῖεν. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαύ-
κων, τούτων ἕνεκα κυριωτάτη ἐν μουσικῇ τροφή, ὅτι
μάλιστα καταδύεται εἰς τὸ ἐντὸς τῆς ψυχῆς ὅ τε ῥυ-
θμὸς καὶ ἁρμονία καὶ ἐρρωμενέστατα ἅπτεται αὐτῆς
φέροντα τὴν εὐσχημοσύνην, καὶ ποιεῖ εὐσχήμονα, ἐάν
50 τις ὀρθῶς τραφῇ, εἰ δὲ μή, τοὐναντίον; καὶ ὅτι αὖ τῶν e
παραλειπομένων καὶ μὴ καλῶς δημιουργηθέντων ἢ μὴ
καλῶς φύντων ὀξύτατ' ἂν αἰσθάνοιτο ὁ ἐκεῖ τραφεὶς ὡς
ἔδει, καὶ ὀρθῶς δὴ δυσχεραίνων τὰ μὲν καλὰ ἐπαινοῖ
καὶ χαίρων καὶ καταδεχόμενος εἰς τὴν ψυχὴν τρέφοιτ' ἂν

Quidni? [SOCR.] Atqui numerosum et numero carens, pulchram illud orationem ejusque similitudinem sequitur, hoc vero contrariam, et concinnum atque inconcinnum eodem modo, quandoquidem numerus et harmonia orationem, ut paulo ante dictum est, non oratio illa sequitur. [GL.] Certe, inquit, orationem sequi hæc debent. [SOCR.] Quid vero loquendi modus, inquam, ipsaque oratio? nonne animi mores sequitur? [GL.] Haud dubie. [SOCR.] Orationem vero cetera? [GL.] Nempe. [SOCR.] Pulchra igitur oratio et concinnitas et decor et numerus morum bonitatem sequuntur, non eam, quam bello nomine, cum stultitia sit, bonitatem appellamus, sed re vera bene ac pulchre moribus constitutam mentem. [GL.] Sic est omnino, inquit. [SOCR.] Nonne igitur ubique hæc juvenes sectari debent, si rem suam agere volunt? [GL.] Debent utique. [SOCR.] Est autem horum plena pictura et omne hujusmodi artificium, plena item texendi ars et variandi atque ædificandi et omnis rursus ceterorum instrumentorum effectio, quin et corporum et reliquarum plantarum natura; nam in omnibus istis decorum quoddam inest vel indecorum. et indecorum quidem et numero carens et inconcinnum sermonis turpis et improbi moris germana sunt, contraria vero contrarii, temperati et boni moris, germana et imitamenta. [GL.] Prorsus est ut dicis, inquit. [SOCR.] Numquid igitur poetis solis moderari debemus eosque cogere ut imaginem boni moris carminibus suis imprimant, aut apud nos carmina non faciant, an reliquis quoque moderari artificibus eosque prohibere, ne male moratum illud et incontinens et illiberale et indecorum vel in figuris animalium vel in ædificiis vel in quovis alio opere exhibeant, aut si quis hoc præstare non potest, ei non est permittendum, ut apud nos opus faciat, ne in pravitatis imaginibus nobis educati custodes tamquam in noxio gramine multa quotidie paulatim a multis decerpentes pascentesque unum aliquod magnum malum inscii in animo contrahant, sed illi quærendi sunt artifices, qui natura apti sint ad investigandam pulchri decorique naturam, ut veluti salubri in loco habitantes juvenes undique proficiant, ubicunque a pulchris operibus vel ad oculos vel ad aures eorum aliquid accidit auræ instar a locis salubribus afferens sanitatem, et statim a primis annis inscios eos ad similitudinem et amicitiam et consensionem cum pulchra oratione adducat? [GL.] Longe enim, inquit, pulcherrime sic educabuntur. [SOCR.] Nonne igitur, inquam, hanc ob causam, o Glauco, efficacissima est per musicam educatio, quod numerus et harmonia maxime in interiora animi penetrant eumque vehementissime tangunt decorem afferentes, eumque decorum efficiunt, si quis recte sit educatus, sin autem minus, contra? et quod rursus deficientia et minus pulchre facta aut non bene nata acutissime sentiet qui illic quemadmodum oportet nutritus fuerit, et merito ægre hæc ferens pulchra quidem laudabit eaque lætus recipiens animo ipsis aletur ac bonus inde efficietur et pulcher, tur-

402 a ἀπ' αὐτῶν καὶ γίγνοιτο καλός τε κἀγαθός, τὰ δ' αἰσχρὰ ψέγοι τ' ἂν ὀρθῶς καὶ μισοῖ ἔτι νέος ὤν, πρὶν λόγον δυνατὸς εἶναι λαβεῖν, ἐλθόντος δὲ τοῦ λόγου ἀσπάζοιτ' ἂν αὐτὸν γνωρίζων δι' οἰκειότητα μάλιστα ὁ οὕτω τραφείς; Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ, ἔφη, τῶν τοιούτων ἕνεκα ἐν μουσικῇ εἶναι ἡ τροφή. Ὥσπερ ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, γραμμάτων πέρι τότε ἱκανῶς εἴχομεν, ὅτε τὰ στοιχεῖα μὴ λανθάνοι ἡμᾶς ὀλίγα ὄντα ἐν ἅπασιν οἷς ἐστὶ περιφερόμενα, καὶ οὔτ' ἐν σμικρῷ οὔτ' ἐν μεγάλῳ ἠτιμάζομεν αὐτά, ὡς οὐ δέοι αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ πανταχοῦ b προὐθυμούμεθα διαγιγνώσκειν, ὡς οὐ πρότερον ἐσόμενοι γραμματικοί, πρὶν οὕτως ἔχοιμεν. Ἀληθῆ. Οὐκοῦν καὶ εἰκόνας γραμμάτων, εἴ που ἢ ἐν ὕδασιν ἢ ἐν κατόπτροις ἐμφαίνοιντο, οὐ πρότερον γνωσόμεθα, πρὶν ἂν αὐτὰ γνῶμεν, ἀλλ' ἔστι τῆς αὐτῆς τέχνης τε καὶ μελέτης; Παντάπασι μὲν οὖν. Ἆρ' οὖν, ὃ λέγω, πρὸς θεῶν, οὕτως οὐδὲ μουσικοὶ πρότερον ἐσόμεθα, οὔτε αὐτοὶ οὔτε οὓς φαμεν ἡμῖν παιδευτέον εἶναι, c τοὺς φύλακας, πρὶν ἂν τὰ τῆς σωφροσύνης εἴδη καὶ ἀνδρείας καὶ ἐλευθεριότητος καὶ μεγαλοπρεπείας καὶ ὅσα τούτων ἀδελφὰ καὶ τὰ τούτων αὖ ἐναντία πανταχοῦ περιφερόμενα γνωρίζωμεν καὶ ἐνόντα ἐν οἷς ἔνεστιν αἰσθανώμεθα καὶ αὐτὰ καὶ εἰκόνας αὐτῶν, καὶ μήτε ἐν σμικροῖς μήτε ἐν μεγάλοις ἀτιμάζωμεν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς οἰώμεθα τέχνης εἶναι καὶ μελέτης; Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτου ἂν ξυμπίπτῃ d ἔν τε τῇ ψυχῇ καλὰ ἤθη ἐνόντα καὶ ἐν τῷ εἴδει ὁμολογοῦντα ἐκείνοις καὶ ξυμφωνοῦντα, τοῦ αὐτοῦ μετέχοντα τύπου, τοῦτ' ἂν εἴη κάλλιστον θέαμα τῷ δυναμένῳ θεᾶσθαι; Πολύ γε. Καὶ μὴν τό γε κάλλιστον ἐρασμιώτατον. Πῶς δ' οὔ; Τῶν δὴ ὅτι μάλιστα τοιούτων ἀνθρώπων ὅ γε μουσικὸς ἐρῴη ἄν· εἰ δὲ ἀξύμφωνος εἴη, οὐκ ἂν ἐρῴη. Οὐκ ἄν, εἴ γέ τι, ἔφη, κατὰ τὴν ψυχὴν ἐλλείποι· εἰ μέντοι τι κατὰ τὸ σῶμα, ὑπομείνειεν ἂν ὥστ' ἐθέλειν ἀσπάζεσθαι. Μανθάνω, e ἦν δ' ἐγώ· ὅτι ἔστι σοι ἢ γέγονε παιδικὰ τοιαῦτα· καὶ συγχωρῶ. ἀλλὰ τόδε μοι εἰπέ· σωφροσύνῃ καὶ ἡδονῇ ὑπερβαλλούσῃ ἔστι τις κοινωνία; Καὶ πῶς, ἔφη, ἥ γε ἔκφρονα ποιεῖ οὐχ ἧττον, ἢ λύπη; Ἀλλὰ τῇ ἄλλῃ

403 a ἀρετῇ; Οὐδαμῶς. Τί δέ; ὕβρει τε καὶ ἀκολασίᾳ; Πάντων μάλιστα. Μείζω δέ τινα καὶ ὀξυτέραν ἔχεις εἰπεῖν ἡδονὴν τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσια; Οὐκ ἔχω, ἦ δ' ὅς, οὐδέ γε μανικωτέραν. Ὁ δὲ ὀρθὸς ἔρως πέφυκε κοσμίου τε καὶ καλοῦ σωφρόνως τε καὶ μουσικῶς ἐρᾶν; Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς. Οὐδὲν ἄρα προσοιστέον μανικὸν οὐδὲ ξυγγενὲς ἀκολασίας τῷ ὀρθῷ ἔρωτι; Οὐ προσοιστέον. Οὐ προσοιστέον ἄρα αὕτη ἡ ἡδονή, οὐδὲ κοι- b νωνητέον αὐτῆς ἐραστῇ τε καὶ παιδικοῖς ὀρθῶς ἐρῶσί τε καὶ ἐρωμένοις; Οὐ μέντοι μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, προσοιστέον. Οὕτω δή, ὡς ἔοικε, νομοθετήσεις ἐν τῇ οἰκιζομένῃ πόλει, φιλεῖν μὲν καὶ ξυνεῖναι καὶ ἅπτεσθαι ὥσπερ υἱέος παιδικῶν ἐραστὴν τῶν καλῶν χάριν, ἐὰν πείθῃ· τὰ δ' ἄλλα οὕτως ὁμιλεῖν πρὸς ὅν τις σπουδάζοι, ὅπως μηδέποτε δόξει μακρότερα τούτων

pia vero recte vituperabit oderitque etiam in ea ætate, in qua rationem nondum susceperit, adventantem vero rationem libenter amplectetur ob cognationem agnoscens maxime qui ita fuerit educatus? [GL.] Mihi certe, inquit, harum rerum gratia in musica versari educatio videtur. [SOCR.] Quemadmodum igitur, inquam, litteras tunc satis callebamus, cum elementa nos non fugiebant pauca in omnibus, quibuscunque insunt, neque in parvis neque in magnis ea spernebamus, tamquam non oporteret animadverti, sed ubique discernere illa studebamus, utpote qui grammatici ante futuri non essemus, quam nos ita comparassemus. [GL.] Vera dicis. [SOCR.] Ergone imagines quoque litterarum, sicubi vel in aquis vel in speculis appareant, non ante cognoscemus quam ipsas litteras noverimus, sed est hoc artis et exercitationis ejusdem? [GL.] Est omnino. [SOCR.] Nonne igitur, per deos, id quod dicturus eram, eadem ratione neque musici ante erimus vel nos vel ii, quos erudiendos nobis dicimus, custodes, quam temperantiæ species et fortitudinis et liberalitatis et magnificentiæ et quæcunque his cognata sunt, et horum rursus contraria ubivis obvia cognoverimus et in quibus insint sentiamus cum ipsa, tum eorum imagines, neque in parvis neque in magnis contempserimus, sed ejusdem esse putaverimus artis et studii? [GL.] Per, inquit, necessarium est. [SOCR.] Jam vero, inquam, si quo in homine hæc concurrant, ut in animo pulchri mores insint et in corporis specie illis singula respondeant consentiantque ad eandem formam comparata, nonne pulcherrimum hoc erit ei, qui inspicere possit, spectaculum? [GL.] Valde quidem. [SOCR.] Atqui quod maxime pulchrum, idem amabile maxime. [GL.] Prorsus. [SOCR.] Maxime tales igitur homines vir musicus amabit, dissonum vero non amabit. [GL.] Non certe, inquit, si defectus animi sit: si quid vero corpori desit, tolerabit, ut diligere velit. [SOCR.] Intelligo, inquam: tales vel sunt tibi vel fuerunt amores; atque assentior. sed hoc mihi dicas: estne ullum temperantiæ cum nimia voluptate commercium? [GL.] Qui possit, inquit, quæ non minus, quam dolor, mentem e suo statu dimoveat? [SOCR.] Reliquæ vero virtuti? [GL.] Minime. [SOCR.] Quid autem? petulantiæ atque incontinentiæ? [GL.] Maxime omnium. [SOCR.] Habesne vero majorem et vehementiorem dicere voluptatem, quam veneream? [GL.] Non habeo, inquit, neque furiosiorem. [SOCR.] Rectus autem amor natura sua temperate et musice moderatum et pulchrum amat? [GL.] Admodum, inquit. [SOCR.] Nihil ergo furiosi neque incontinentiæ affine recto amori est admovendum? [GL.] Nihil certe. [SOCR.] Non igitur admovenda illi est hæc voluptas, neque ea participanda amatori et puero legitime amanti et amato? [GL.] Per Jovem, inquit, nullo modo admovenda, o Socrates. [SOCR.] Sic igitur, ut videtur, in civitate, quam instituimus, lege sancies, ut amator amet unaque sit et tangat amatum, si persuaserit, tamquam filium pulchrorum causa: ceterum sic versetur cum eo, quem amet, ut ne unquam ultra hæc procedere videatur; si contra faciat,

ξυγγίγνεσθαι· εἰ δὲ μή, ψόγον ἀμουσίας καὶ ἀπειροκαλίας ὑφέξοντα. Οὕτως, ἔφη. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ σοὶ φαίνεται τέλος ἡμῖν ἔχειν ὁ περὶ μουσικῆς λόγος; οἷ γοῦν δεῖ τελευτᾶν, τετελεύτηκε· δεῖ δέ που τελευτᾶν τὰ μουσικὰ εἰς τὰ τοῦ καλοῦ ἐρωτικά. Ξύμφημι, ἦ δ' ὅς.

Μετὰ δὴ μουσικὴν γυμναστικῇ θρεπτέοι οἱ νεανίαι. Τί μήν; Δεῖ μὲν δὴ καὶ ταύτῃ ἀκριβῶς τρέφεσθαι ἐκ παίδων διὰ βίου· ἔχει δέ πως, ὡς ἐγῷμαι, ὧδε· σκόπει δὲ καὶ σύ· ἐμοὶ μὲν γὰρ οὐ φαίνεται ὃ ἂν χρηστὸν ᾖ σῶμα, τοῦτο τῇ αὑτοῦ ἀρετῇ ψυχὴν ἀγαθὴν ποιεῖν, ἀλλὰ τοὐναντίον ψυχὴ ἀγαθὴ τῇ αὑτῆς ἀρετῇ σῶμα παρέχειν ὡς οἷόν τε βέλτιστον· σοὶ δὲ πῶς φαίνεται; Καὶ ἐμοί, ἔφη, οὕτως. Οὐκοῦν εἰ τὴν διάνοιαν ἱκανῶς θεραπεύσαντες παραδοῖμεν αὐτῇ τὰ περὶ τὸ σῶμα ἀκριβολογεῖσθαι, ἡμεῖς δὲ ὅσον τοὺς τύπους ὑφηγησαίμεθα, ἵνα μὴ μακρολογῶμεν, ὀρθῶς ἂν ποιοῖμεν; Πάνυ μὲν οὖν. Μέθης μὲν δὴ εἴπομεν ὅτι ἀφεκτέον αὐτοῖς· παντὶ γάρ που μᾶλλον ἐγχωρεῖ, ἢ φύλακι, μεθυσθέντι μὴ εἰδέναι, ὅπου γῆς ἐστί. Γελοῖον γάρ, ἦ δ' ὅς, τόν γε φύλακα φύλακος δεῖσθαι. Τί δὲ δὴ σίτων πέρι; ἀθληταὶ μὲν γὰρ οἱ ἄνδρες τοῦ μεγίστου ἀγῶνος. ἢ οὐχί; Ναί. Ἆρ' οὖν ἡ τῶνδε τῶν ἀσκητῶν ἕξις προσήκουσ' ἂν εἴη τούτοις; Ἴσως. Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, ὑπνώδης αὕτη γέ τις καὶ σφαλερὰ πρὸς ὑγίειαν. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καθεύδουσί τε τὸν βίον καί, ἐὰν σμικρὰ ἐκβῶσι τῆς τεταγμένης διαίτης, μεγάλα καὶ σφόδρα νοσοῦσιν οὗτοι οἱ ἀσκηταί; Ὁρῶ. Κομψοτέρας δή τινος, ἦν δ' ἐγώ, ἀσκήσεως δεῖ τοῖς πολεμικοῖς ἀθληταῖς, οὕς γε ὥσπερ κύνας ἀγρύπνους τε ἀνάγκη εἶναι καὶ ὅτι μάλιστα ὀξὺ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ πολλὰς μεταβολὰς ἐν ταῖς στρατείαις μεταβάλλοντας ὑδάτων τε καὶ τῶν ἄλλων σίτων καὶ εἱλήσεων καὶ χειμώνων μὴ ἀκροσφαλεῖς εἶναι πρὸς ὑγίειαν. Φαίνεταί μοι. Ἆρ' οὖν ἡ βελτίστη γυμναστικὴ ἀδελφή τις ἂν εἴη τῆς μουσικῆς, ἣν ὀλίγον πρότερον διῇμεν; Πῶς λέγεις; Ἁπλῆ που καὶ ἐπιεικὴς γυμναστική, καὶ μάλιστα ἡ τῶν περὶ τὸν πόλεμον. Πῇ δή; Καὶ παρ' Ὁμήρου, ἦν δ' ἐγώ, τά γε τοιαῦτα μάθοι ἄν τις. οἶσθα γάρ, ὅτι ἐπὶ στρατείας ἐν ταῖς τῶν ἡρώων ἑστιάσεσιν οὔτε ἰχθύσιν αὐτοὺς ἑστιᾷ, καὶ ταῦτα ἐπὶ θαλάττῃ ἐν Ἑλλησπόντῳ ὄντας, οὔτε ἑφθοῖς κρέασιν, ἀλλὰ μόνον ὀπτοῖς, ἃ δὴ μάλιστ' ἂν εἴη στρατιώταις εὔπορα· πανταχοῦ γάρ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, αὐτῷ τῷ πυρὶ χρῆσθαι εὐπορώτερον, ἢ ἀγγεῖα ξυμπεριφέρειν. Καὶ μάλα. Οὐδὲ μὴν ἡδυσμάτων, ὡς ἐγῷμαι, Ὅμηρος πώποτε ἐμνήσθη. ἢ τοῦτο μὲν καὶ οἱ ἄλλοι ἀσκηταὶ ἴσασιν, ὅτι τῷ μέλλοντι σώματι εὖ ἕξειν ἀφεκτέον τῶν τοιούτων ἁπάντων; Καὶ ὀρθῶς γ', ἔφη, ἴσασί τε καὶ ἀπέχονται. Συρακοσίαν δέ, ὦ φίλε, τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψου, ὡς ἔοικας, οὐκ αἰνεῖς, εἴπερ σοι ταῦτα δοκεῖ ὀρθῶς ἔχειν. Οὔ μοι δοκῶ. Ψέγεις ἄρα καὶ Κορινθίαν κόρην φίλην εἶναι ἀνδράσι μέλλουσιν εὖ σώματος ἕξειν. Παντάπασι μὲν οὖν. Οὐκοῦν καὶ Ἀττικῶν πεμμάτων τὰς δοκούσας

vituperationem subeat, ut qui nihil unquam musici, nihil pulchri viderit. [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Nonne, inquam, tibi quoque videtur finem suum jam sermo de musica consecutus? certe quo finiri debet, finitus est; debet autem musica finiri amatoria pulchri. [GL.] Assentior, inquit.

[SOCR.] Post musicam igitur gymnastica sunt erudiendi adolescentes. [GL.] Quid tum? [SOCR.] Scilicet hac quoque diligenter eos a pueris per totam vitam institui necesse est. ratio autem, ut equidem arbitror, fere hæc est; ac tu quoque dispice; mihi enim non si quod idoneum corpus sit, id sua virtute animum reddere bonum videtur, sed contra animus bonus sua virtute corpus quam optimum præstare: tibi vero quid videtur? [GL.] Idem, inquit, et mihi. [SOCR.] Nonne igitur recte faciamus, si menti cultum idoneum impertiti eidem res ad corporis curam pertinentes accuratius ordinandas tradamus, ipsi vero ne longi simus, formas tantum præmonstremus? [GL.] Recte prorsus. [SOCR.] Itaque ebrietatem fugiendam iis diximus; cuilibet enim potius, quam custodi, fas sit inebriato nescire, ubinam terrarum versetur. [GL.] Nempe ridiculum, inquit, custodem indigere custode. [SOCR.] Quid vero de cibis? athletæ enim illi sunt ad summam palmam contendentes. an non? [GL.] Sunt. [SOCR.] Num igitur horum, qui vulgo athletæ vocantur, habitudo illos deceat? [GL.] Fortasse. [SOCR.] At, inquam, somniculosa ista quidem et anceps ad valetudinem. an non vides, ut dormiant per vitam, et ubi paululum de victu consueto deflexerint, in magnos illi et graves morbos incidant? [GL.] Video. [SOCR.] Ergo exquisitiori quadam, inquam, disciplina opus est athletis bellicis, quos quidem ut canes vigilantes esse oportet et quam acutissime videre atque audire et multas mutationes in expeditionibus subeuntes aquarum ciborumque et æstuum ac frigorum minime facile perturbari corpore. [GL.] Ita mihi videtur. [SOCR.] Estne igitur optima gymnastica quasi germana musicæ, quam paulo ante pertractavimus? [GL.] Quomodo dicis? [SOCR.] Simplex quædam gymnastica et consentanea, maxime eorum, qui in bellis versantur. [GL.] Qui tandem? [SOCR.] Id vel Homerus, inquam, te doceat. hunc enim nosti in expeditione convivantes cum facit heroas, neque piscibus eos, cum ad mare Hellespontum essent, neque coctis carnibus pascere, sed tantum assis, quippe quas facillime comparare sibi milites possint; nam ubique fere ipso igne uti expeditius est, quam vascula circumferre. [GL.] Admodum. [SOCR.] Neque vero condimentorum, ut equidem arbitror, unquam mentionem fecit Homerus. an his quidem etiam ceteri athletæ intelligunt ad bonam corporis habitudinem opus esse ut abstineant omnibus? [GL.] Recte quidem, inquit, et intelligunt et abstinent. [SOCR.] Syracusanam autem, amice, mensam et Siculam varietatem obsoniorum, si quidem illa tibi probantur, non magnopere videris laudare. [GL.] Non mihi videor. [SOCR.] Ergo Corinthiæ quoque puellæ curam improbas in viris, qui bene velint corpus constitutum habere. [GL.] Ita prorsus. [SOCR.]

εἶναι εὐπαθείας; Ἀνάγκη. Ὅλην γάρ, οἶμαι, τὴν
τοιαύτην σίτησιν καὶ δίαιταν τῇ μελοποιίᾳ τε καὶ ᾠδῇ
τῇ ἐν τῷ παναρμονίῳ καὶ ἐν πᾶσι ῥυθμοῖς πεποιημένῃ e
ἀπεικάζοντες ὀρθῶς ἂν ἀπεικάζοιμεν. Πῶς γὰρ οὔ;
5 Οὐκοῦν ἐκεῖ μὲν ἀκολασίαν ἡ ποικιλία ἐνέτικτεν, ἐν-
ταῦθα δὲ νόσον, ἡ δ' ἁπλότης κατὰ μὲν μουσικὴν ἐν
ψυχαῖς σωφροσύνην, κατὰ δὲ γυμναστικὴν ἐν σώμασιν
ὑγίειαν; Ἀληθέστατα, ἔφη. Ἀκολασίας δὲ καὶ νόσων
405 πληθυουσῶν ἐν πόλει ἆρ' οὐ δικαστήριά τε καὶ ἰατρεῖα a
10 πολλὰ ἀνοίγεται, καὶ δικανική τε καὶ ἰατρικὴ σεμνύ-
νονται, ὅταν δὴ καὶ ἐλεύθεροι πολλοὶ καὶ σφόδρα περὶ
αὐτὰ σπουδάζωσιν; Τί γὰρ οὐ μέλλει; Τῆς δὲ κακῆς
τε καὶ αἰσχρᾶς παιδείας ἐν πόλει ἆρα μή τι μεῖζον
ἕξεις λαβεῖν τεκμήριον, ἢ τὸ δεῖσθαι ἰατρῶν καὶ δικα-
15 στῶν ἄκρων μὴ μόνον τοὺς φαύλους τε καὶ χειροτέχνας,
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν ἐλευθέρῳ σχήματι προσποιουμένους
τεθράφθαι; ἢ οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ καὶ ἀπαιδευσίας μέγα b
τεκμήριον τὸ ἐπακτῷ παρ' ἄλλων, ὡς δεσποτῶν τε καὶ
κριτῶν, τῷ δικαίῳ ἀναγκάζεσθαι χρῆσθαι, καὶ ἀπορίᾳ
20 οἰκείων; Πάντων μὲν οὖν, ἔφη, αἴσχιστον. Ἦ δοκεῖ
σοι, ἦν δ' ἐγώ, τούτου αἴσχιον εἶναι τοῦτο, ὅταν τις
μὴ μόνον τὸ πολὺ τοῦ βίου ἐν δικαστηρίοις φεύγων τε
καὶ διώκων κατατρίβηται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀπειροκαλίας
ἐπ' αὐτῷ δὴ τούτῳ πεισθῇ καλλωπίζεσθαι, ὡς δεινὸς
25 ὢν περὶ τὸ ἀδικεῖν καὶ ἱκανὸς πάσας μὲν στροφὰς c
στρέφεσθαι, πάσας δὲ διεξόδους διεξελθὼν ἀποστρα-
φῆναι λυγιζόμενος, ὥστε μὴ παρασχεῖν δίκην, καὶ
ταῦτα σμικρῶν τε καὶ οὐδενὸς ἀξίων ἕνεκα, ἀγνοῶν,
ὅσῳ κάλλιον καὶ ἄμεινον τὸ παρασκευάζειν τὸν βίον
30 αὑτῷ μηδὲν δεῖσθαι νυστάζοντος δικαστοῦ; Οὔκ, ἀλλὰ
τοῦτ', ἔφη, ἐκείνου ἔτι αἴσχιον. Τὸ δὲ ἰατρικῆς, ἦν δ'
ἐγώ, δεῖσθαι, ὅτι μὴ τραυμάτων ἕνεκα ἤ τινων ἐπε-
τείων νοσημάτων ἐπιπεσόντων, ἀλλὰ δι' ἀργίαν τε καὶ d
δίαιταν οἵαν διήλθομεν, ῥευμάτων τε καὶ πνευμάτων
35 ὥσπερ λίμνας ἐμπιπλαμένους φύσας τε καὶ κατάρρους
νοσήμασιν ὀνόματα τίθεσθαι ἀναγκάζειν τοὺς κομψοὺς
Ἀσκληπιάδας οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ; Καὶ μάλ', ἔφη· ὡς ἀλη-
θῶς καινὰ ταῦτα καὶ ἄτοπα νοσημάτων ὀνόματα. Οἷα,
ἦν δ' ἐγώ, ὡς οἶμαι, οὐκ ἦν ἐπ' Ἀσκληπιοῦ. τεκμαίρο-
40 μαι δέ, ὅτι αὐτοῦ οἱ υἱεῖς ἐν Τροίᾳ Εὐρυπύλῳ τετρωμέ- e
νῳ ἐπ' οἶνον Πράμνειον ἄλφιτα πολλὰ ἐπιπασθέντα καὶ
406 τυρὸν ἐπιξυσθέντα, ἃ δὴ δοκεῖ φλεγματώδη εἶναι, οὐκ a
ἐμέμψαντο τῇ δούσῃ πιεῖν, οὐδὲ Πατρόκλῳ τῷ ἰωμένῳ
ἐπετίμησαν. Καὶ μὲν δή, ἔφη, ἄτοπόν γε τὸ πῶμα
45 οὕτως ἔχοντι. Οὔκ, εἴ γ' ἐννοεῖς, εἶπον, ὅτι τῇ παιδα-
γωγικῇ τῶν νοσημάτων ταύτῃ τῇ νῦν ἰατρικῇ πρὸ τοῦ
Ἀσκληπιάδαι οὐκ ἐχρῶντο, ὥς φασι, πρὶν Ἡρόδικον
γενέσθαι· Ἡρόδικος δὲ παιδοτρίβης ὢν καὶ νοσώδης γενό-
μενος μίξας γυμναστικὴν ἰατρικῇ ἀπέκναισε πρῶτον μὲν
50 καὶ μάλιστα ἑαυτόν, ἔπειτ' ἄλλους ὕστερον πολλούς. Πῇ b
δή; ἔφη. Μακρόν, ἦν δ' ἐγώ, τὸν θάνατον αὑτῷ ποιήσας.
παρακολουθῶν γὰρ τῷ νοσήματι θανασίμῳ ὄντι οὔτε
ἰάσασθαι, οἶμαι, οἷός τ' ἦν ἑαυτὸν ἐν ἀσχολίᾳ τε πάν-
των ἰατρευόμενος διὰ βίου ἔζη ἀποκναιόμενος, εἴ τι

Nonne Atticorum quoque bellariorum quæ vulgo habentur delicias? [GL.] Necessario. [SOCR.] Universum enim, opinor, hunc talem pastum et victum modulationi et cantui ad omnium harmoniarum instrumenta et ad omnes numeros accommodato similem statuentes recte statuemus. [GL.] Plane. [SOCR.] Varietas autem nonne illic intemperantiam pariebat, hic morbum, simplicitas vero in musica temperantiam animorum, in gymnastica sanitatem corporum? [GL.] Verissime, inquit. [SOCR.] Sed intemperantia ac morbi, cum incrementum capiunt in civitate, nonne judicia et medicinas multas aperiunt et judiciariam medicamque artem efferunt, quando etiam ingenui multi nec leviter eas tractant? [GL.] Quidni ita accidat? [SOCR.] Malæ autem et turpis in civitate disciplinæ num quod majus invenies argumentum, quam indigere medicis et judicibus valde peritis non solum humiles et opifices, sed etiam eos, qui liberaliter educati haberi velint? an non turpe et illiberalitatis magnum argumentum videtur, si quis alieno quasi a dominis et arbitris repetito jure idque ob proprii inopiam uti cogatur? [GL.] Nihil, inquit, turpius est. [SOCR.] Ne illud quidem, inquam, si quis non modo maximam partem vitæ in judiciis se nunc reus, nunc accusator jactet, sed ob stultitiam id ipsum gloriæ sibi ducat, quod magnus sit injustitiæ artifex et omnium stropharum peritus omnesque effugiendi vias expertus versute se eripere calleat, quo minus det pœnam, et illud quidem parvarum ac nullius pretii rerum gratia, ignorans, quanto pulchrius atque honestius sit ita comparare vitam suam, ut dormitante nil opus sit judice? [GL.] Immo, inquit, hoc etiam turpius. [SOCR.] Et medicina, inquam, indigere, non vulnerum causa aut si qui annui accidant morbi, sed ob ignaviam et victum qualem enarravimus, fluxibus ac flatibus lacuum instar repletos ad physarum et catarrhorum nomina morbis imponenda compellere elegantes Æsculapii posteros non turpe videtur? [GL.] Admodum, inquit: nova sane hæc et mira morborum vocabula. [SOCR.] Qualia, inquam, Æsculapii ævo nondum exstitisse puto. conjicio autem ex eo, quod ejus filii apud Trojam Eurypylo quæ saucio vinum Pramnium multa inspersa farina caseoque conciso adjecto bibendum præbuerat, quæ inflammantia habentur, non reprehenderunt, neque Patroclum, qui medicinam faciebat, objurgarunt. [GL.] Et vero, inquit, inepta isti corporis statui potio. [SOCR.] Non, si reputas, inquam, hac nostra nutricia morborum medicina antehac Asclepiadas usos esse negari, priusquam Herodicus exstitisset; Herodicus autem, cum gymnasii magister esset et valetudine tentari cœpisset, medicinam gymnasticæ admiscens primum quidem et maxime se ipsum, deinde alios postea multos enecuit. [GL.] Qui tandem? inquit. [SOCR.] Longam, inquam, mortem sibi consciscendo. assectans enim morbum, qui letalis erat, cum neque depellere eum, ut puto, posset, et ad hoc unum intentus medicinam sibi per vitam faceret, si quid a con-

τῆς εἰωθυίας διαίτης ἐκβαίη, δυσθανατῶν δὲ ὑπὸ σοφίας εἰς γῆρας ἀφίκετο. Καλὸν ἄρα τὸ γέρας, ἔφη, τῆς τέχνης ἠνέγκατο. Οἷον εἰκός, ἦν δ' ἐγώ, τὸν μὴ εἰδότα, ὅτι Ἀσκληπιὸς οὐκ ἀγνοίᾳ οὐδὲ ἀπειρίᾳ τούτου τοῦ εἴδους τῆς ἰατρικῆς τοῖς ἐκγόνοις οὐ κατέδειξεν αὐτό, ἀλλ' εἰδώς, ὅτι πᾶσι τοῖς εὐνομουμένοις ἔργον τι ἑκάστῳ ἐν τῇ πόλει προστέτακται, ὃ ἀναγκαῖον ἐργάζεσθαι, καὶ οὐδενὶ σχολὴ διὰ βίου κάμνειν ἰατρευομένῳ. ὃ ἡμεῖς γελοίως ἐπὶ μὲν τῶν δημιουργῶν αἰσθανόμεθα, ἐπὶ δὲ τῶν πλουσίων τε καὶ εὐδαιμόνων δοκούντων εἶναι οὐκ αἰσθανόμεθα. Πῶς; ἔφη. Τέκτων μέν, ἦν δ' ἐγώ, κάμνων ἀξιοῖ παρὰ τοῦ ἰατροῦ φάρμακον πιὼν ἐξεμέσαι τὸ νόσημα, ἢ κάτω καθαρθεὶς ἢ καύσει ἢ τομῇ χρησάμενος ἀπηλλάχθαι· ἐὰν δέ τις αὐτῷ μικρὰν δίαιταν προστάττῃ πιλίδιά τε περὶ τὴν κεφαλὴν περιτιθεὶς καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα, ταχὺ εἶπεν, ὅτι οὐ σχολὴ κάμνειν, οὐδὲ λυσιτελεῖ οὕτω ζῆν, νοσήματι τὸν νοῦν προσέχοντα, τῆς δὲ προκειμένης ἐργασίας ἀμελοῦντα. καὶ μετὰ ταῦτα χαίρειν εἰπὼν τῷ τοιούτῳ ἰατρῷ εἰς τὴν εἰωθυῖαν δίαιταν ἐμβὰς ὑγιὴς γενόμενος ζῇ τὰ ἑαυτοῦ πράττων· ἐὰν δὲ μὴ ἱκανὸν ᾖ τὸ σῶμα ὑπενεγκεῖν, τελευτήσας πραγμάτων ἀπηλλάγη. Καὶ τῷ τοιούτῳ μέν γ', ἔφη, δοκεῖ πρέπειν οὕτω ἰατρικῇ χρῆσθαι. Ἆρ', ἦν δ' ἐγώ, ὅτι ἦν τι αὐτῷ ἔργον, ὃ εἰ μὴ πράττοι, οὐκ ἐλυσιτέλει ζῆν; Δῆλον, ἔφη. Ὁ δὲ δὴ πλούσιος, ὥς φαμεν, οὐδὲν ἔχει τοιοῦτον ἔργον προκείμενον, οὗ ἀναγκαζομένῳ ἀπέχεσθαι ἀβίωτον. Οὔκουν δὴ λέγεταί γε. Φωκυλίδου γάρ, ἦν δ' ἐγώ, οὐκ ἀκούεις, πῶς φησι δεῖν, ὅταν τῳ ἤδη βίος ᾖ, ἀρετὴν ἀσκεῖν. Οἶμαι δέ γ', ἔφη, καὶ πρότερον. Μηδέν, εἶπον, περὶ τούτου αὐτῷ μαχώμεθα, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς διδάξωμεν, πότερον μελετητέον τοῦτο τῷ πλουσίῳ καὶ ἀβίωτον τῷ μὴ μελετῶντι, ἢ νοσοτροφία τεκτονικῇ μὲν καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις ἐμπόδιον τῇ προσέξει τοῦ νοῦ, τὸ δὲ Φωκυλίδου παρακέλευμα οὐδὲν ἐμποδίζει. Ναὶ μὰ τὸν Δία, ἦ δ' ὅς, σχεδόν γέ τι πάντων μάλιστα, ἥ γε περαιτέρω γυμναστικῆς, ἡ περιττὴ αὕτη ἐπιμέλεια τοῦ σώματος. καὶ γὰρ πρὸς οἰκονομίας καὶ πρὸς στρατείας καὶ πρὸς ἑδραίους ἐν πόλει ἀρχὰς δύσκολος. Τὸ δὲ δὴ μέγιστον, ὅτι καὶ πρὸς μαθήσεις ἁστινασοῦν καὶ ἐννοήσεις τε καὶ μελέτας πρὸς ἑαυτὸν χαλεπή, κεφαλῆς τινὰς ἀεὶ διαστάσεις καὶ ἰλίγγους ὑποπτεύουσα καὶ αἰτιωμένη ἐκ φιλοσοφίας ἐγγίγνεσθαι, ὥστε ὅπῃ αὕτη, ἀρετῇ ἀσκεῖσθαι καὶ δοκιμάζεσθαι πάντῃ ἐμπόδιος· κάμνειν γὰρ οἴεσθαι ποιεῖ ἀεὶ καὶ ὠδίνοντα μή ποτε λήγειν περὶ τοῦ σώματος. Εἰκός γ', ἔφη. Οὐκοῦν ταῦτα γιγνώσκοντα φῶμεν καὶ Ἀσκληπιὸν τοὺς μὲν φύσει τε καὶ διαίτῃ ὑγιεινῶς ἔχοντας τὰ σώματα, νόσημα δέ τι ἀποκεκριμένον ἴσχοντας ἐν αὑτοῖς, τούτοις μὲν καὶ ταύτῃ τῇ ἕξει καταδεῖξαι ἰατρικήν φαρμάκοις τε καὶ τομαῖς τὰ νοσήματα ἐκβάλλοντα αὐτῶν τὴν εἰωθυῖαν προστάττειν δίαιταν, ἵνα μὴ τὰ πολιτικὰ βλάπτοι, τὰ δ' εἴσω διὰ παντὸς νενοσηκότα σώματα οὐκ ἐπιχειρεῖν διαίταις κατὰ σμικρὸν ἀπαντλοῦντα καὶ ἐπιχέοντα μακρὸν καὶ κακὸν βίον ἀνθρώπῳ

sueto victu deflexisset, enecabatur, et malam dum obit mortem, per sapientiam ad senectutem pervenit. [GL.] Pulchrum igitur, inquit, artis præmium retulit. [SOCR.] Quale debebat, inquam, is, qui nesciret Æsculapium non ignorantia aut imperitia hujus generis medicinæ notitiam suis non impertisse, sed quod meminisset in bene constituta civitate suum cuique opus assignatum, quod effici oporteret, neque ulli vacare per vitam ægrotare et curari. quod ita esse nos ridicule, in opificibus cum sentiamus, in divitibus et iis, qui beati habentur, non sentimus. [GL.] Quo modo? inquit. [SOCR.] Faber, inquam, ægrotans petita a medico potione evomere morbum vult, vel deorsum purgatus vel ustione aut sectione adhibita sanus discedere. cui si quis victum parvulis rebus moderandum præscribat, pileolos capiti circumdet et alia hujuscemodi imperet, illico respondeat non vacare sibi esse ægroto neque vivere expedire, si intento ad valetudinem animo vivendum sit neglecto opere proposito. deinde valere medicum talem jubens ad consuetam vivendi rationem conversus sanitate recuperata vivit et negotium suum agit; sin corpus morbi vim sustinere non potest, moritur negotiisque decedit. [GL.] Et istius quidem generis hominem, inquit, isto modo medicina uti consentaneum videtur. [SOCR.] Nonne propterea, inquam, quod erat ei opus, quod si non ageret, vivere ei non expediret? [GL.] Plane, inquit. [SOCR.] Divitem autem negamus ejusmodi opus propositum habere, quo si abstinere cogatur, vita non vitalis sit. [GL.] Certe nullum afferunt. [SOCR.] Nempe Phocylidem, inquam, non audis unumquemque, cui jam victus suppetat, virtutem exercere jubentem. [GL.] Immo prius etiam, inquit, exercendam puto. [SOCR.] Mittamus, inquam, super hac re cum eo disceptare: illud quæramus potius, utrum agendum hoc diviti neque sine ea cura vitalis vita sit, an morborum nutritio fabrili quidem et ceteris artibus impedimentum afferat intentionis animi, Phocylidis autem præceptum non impediat. [GL.] Impedit profecto, inquit, et quidem ita, ut nihil fere magis, hæc ultra gymnasticam progrediens nimia corporis cura. etenim et ad rerum domesticarum administrationem et ad expeditiones et ad stabiles in civitate magistratus difficilis est. [SOCR.] Maximum vero hoc est, quod etiam ad disciplinas quascunque et cogitationes meditationesque gravis est, capitis semper nescio quas distentiones et vertigines philosophando scilicet contractas suspicans; ut quem semel occupaverit, is virtutem colere factisque comprobare plane nequeat; facit enim ut semper ægrotare sibi videatur anxiisque de corpore curis sollicitari nunquam desinat. [GL.] Sane consentaneum est, inquit. [SOCR.] Nonne igitur hæc eadem sentientem Æsculapium dicamus qui natura et victu corpore salubri essent, sed certum aliquem et destinatum morbum in se haberent, his et hujusmodi statui ostendisse medicinam et potionibus sectionibusque morbos eorum depellentem consuetum victum applicuisse, ne ad rem publicam minus idoneos redderet; quorum vero penitus morbida intus corpora essent, iis minutatim per victum delibando et affun-

ποιεῖν καὶ ἔκγονα αὐτῶν, ὡς τὸ εἰκός, ἕτερα τοιαῦτα
φυτεύειν, ἀλλὰ τὸν μὴ δυνάμενον ἐν τῇ καθεστηκυίᾳ πε- e
ριόδῳ ζῆν μὴ οἴεσθαι δεῖν θεραπεύειν, ὡς οὔτε αὑτῷ οὔτε
πόλει λυσιτελῆ; Πολιτικόν, ἔφη, λέγεις Ἀσκληπιόν.
5 Δῆλον, ἦν δ' ἐγώ· καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ δεικνύοιεν ἄν, ὅτι
τοιοῦτος ἦν. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὡς καὶ ἐν Τροίᾳ ἀγαθοὶ πρὸς
408 τὸν πόλεμον ἐφάνησαν καὶ τῇ ἰατρικῇ ὡς ἐγὼ λέγω a
ἐχρῶντο; ἢ οὐ μέμνησαι, ὅτι καὶ τῷ Μενέλεῳ ἐκ τοῦ
τραύματος, οὗ ὁ Πάνδαρος ἔβαλεν, Αἷμ' ἐκμυζήσαντ'
10 ἐπί τ' ἤπια φάρμακ' ἔπασσον, ὅτι δ' ἐχρῆν μετὰ τοῦτο
ἢ πιεῖν ἢ φαγεῖν, οὐδὲν μᾶλλον, ἢ τῷ Εὐρυπύλῳ, προσ-
έταττον, ὡς ἱκανῶν ὄντων τῶν φαρμάκων ἰάσασθαι
ἄνδρας πρὸ τῶν τραυμάτων ὑγιεινούς τε καὶ κοσμίους
ἐν διαίτῃ, κἂν εἰ τύχοιεν ἐν τῷ παραχρῆμα κυκεῶνα b
15 πιόντες, νοσώδη δὲ φύσει τε καὶ ἀκόλαστον οὔτε αὑτοῖς
οὔτε τοῖς ἄλλοις ᾤοντο λυσιτελεῖν ζῆν, οὐδ' ἐπὶ τούτοις
τὴν τέχνην δεῖν εἶναι, οὐδὲ θεραπευτέον αὐτούς, οὐδ' εἰ
Μίδου πλουσιώτεροι εἶεν. Πάνυ κομψούς, ἔφη, λέγεις
Ἀσκληπιοῦ παῖδας. Πρέπει, ἦν δ' ἐγώ. καίτοι ἀπει-
20 θοῦντές γε ἡμῖν οἱ τραγῳδοποιοί τε καὶ Πίνδαρος Ἀπόλ-
λωνος μέν φασιν Ἀσκληπιὸν εἶναι, ὑπὸ δὲ χρυσοῦ πει-
σθῆναι πλούσιον ἄνδρα θανάσιμον ἤδη ὄντα ἰάσασθαι, c
ὅθεν δὴ καὶ κεραυνωθῆναι αὐτόν. ἡμεῖς δὲ κατὰ τὰ
προειρημένα οὐ πειθόμεθα αὐτοῖς ἀμφότερα, ἀλλ' εἰ μὲν
25 θεοῦ ἦν, οὐκ ἦν, φήσομεν, αἰσχροκερδής· εἰ δ' αἰσχροκερ-
δής, οὐκ ἦν θεοῦ. Ὀρθότατα, ἦ δ' ὅς, ταῦτά γε. ἀλλὰ
περὶ τοῦδε τί λέγεις, ὦ Σώκρατες; ἆρ' οὐκ ἀγαθοὺς δεῖ
ἐν τῇ πόλει κεκτῆσθαι ἰατρούς; εἶεν δ' ἂν που μάλιστα
τοιοῦτοι ὅσοι πλείστους μὲν ὑγιεινούς, πλείστους δὲ νο-
30 σώδεις μετεχειρίσαντο, καὶ δικασταὶ αὖ ὡσαύτως οἱ d
παντοδαπαῖς φύσεσιν ὡμιληκότες. Καὶ μάλα, εἶπον,
ἀγαθοὺς λέγω. ἀλλ' οἶσθα οὓς ἡγοῦμαι τοιούτους; Ἂν
εἴπῃς, ἔφη. Ἀλλὰ πειράσομαι, ἦν δ' ἐγώ. σὺ μέντοι οὐχ
ὅμοιον πρᾶγμα τῷ αὐτῷ λόγῳ ἤρου. Πῶς; ἔφη. Ἰατροὶ
35 μέν, εἶπον, δεινότατοι ἂν γένοιντο, εἰ ἐκ παίδων ἀρξά-
μενοι πρὸς τῷ μανθάνειν τὴν τέχνην ὡς πλείστοις τε
καὶ πονηροτάτοις σώμασιν ὁμιλήσειαν καὶ αὐτοὶ πάσας e
νόσους κάμοιεν καὶ εἶεν μὴ πάνυ ὑγιεινοὶ φύσει. οὐ
γάρ, οἶμαι, σώματι σῶμα θεραπεύουσιν· οὐ γὰρ ἂν
40 αὐτὰ ἐνεχώρει κακὰ εἶναί ποτε καὶ γενέσθαι· ἀλλὰ
ψυχῇ σῶμα, ἣ οὐκ ἐγχωρεῖ κακὴν γενομένην τε καὶ
οὖσαν εὖ τι θεραπεύειν. Ὀρθῶς, ἔφη. Δικαστὴς δέ γε,
409 ὦ φίλε, ψυχῇ ψυχῆς ἄρχει, ᾗ οὐκ ἐγχωρεῖ ἐκ νέας ἐν a
πονηραῖς ψυχαῖς τεθράφθαι τε καὶ ὡμιληκέναι καὶ
45 πάντα ἀδικήματα αὐτὴν ἠδικηκυῖαν διεξεληλυθέναι,
ὥστε ὀξέως ἀφ' αὑτῆς τεκμαίρεσθαι τὰ τῶν ἄλλων
ἀδικήματα, οἷον κατὰ σῶμα νόσους· ἀλλ' ἄπειρον αὐτὴν
καὶ ἀκέραιον δεῖ κακῶν ἠθῶν νέαν οὖσαν γεγονέναι, εἰ
μέλλει καλὴ κἀγαθὴ οὖσα κρίνειν ὑγιῶς τὰ δίκαια. διὸ
50 δὴ καὶ εὐήθεις νέοι ὄντες οἱ ἐπιεικεῖς φαίνονται καὶ
εὐεξαπάτητοι ὑπὸ τῶν ἀδίκων, ἅτε οὐκ ἔχοντες ἐν ἑαυ- b
τοῖς παραδείγματα ὁμοιοπαθῆ τοῖς πονηροῖς. Καὶ μὲν
δή, ἔφη, σφόδρα γε αὐτὸ πάσχουσι. Τοιγάρτοι, ἦν δ'
ἐγώ, οὐ νέον, ἀλλὰ γέροντα δεῖ τὸν ἀγαθὸν δικαστὴν

dendo noluisse et ipsis longam miseramque vitam facere et prolem ex iis similem, ut fit, parentum educere, sed eum, qui intra constitutum tempus vivere non posset, non curandum censuisse, quod nec ipsi nec civitati conduceret? [GL.] Tu civilem, inquit, virum dicis Æsculapium. [SOCR.] Plane, inquam; ac talem fuisse vel filii ejus ostendant. an non vides, ut et ad bellum fortes apud Trojam et medicina eo modo, quo volo, usi fuerint? meministi certe Menelao a Pandaro sauciato vulnus sanguine eos sucto medicamine tingere leni, sed quæ deinde bibenda aut edenda essent, non magis, quam Eurypylo præscribere, quod medicamenta sufficerent ad sanandos eos, qui ante accepta vulnera salubres et frugales fuissent, etiamsi statim cinnum bibissent, morbosum vero et intemperantem neque ipsis nec reliquis satius esse vivere, neque artem iis adhibendam medicinamve faciendam censebant, nec si Mida ditiores essent. [GL.] Perquam scitos, inquit, tu Æsculapii filios dicis. [SOCR.] Ita decet, inquam. et tamen dissentientes nobiscum tragici et Pindarus Apollinis esse quidem filium Æsculapium, sed auro corruptum divitem quendam, cui jam moriendum esset, curasse atque ob eam rem fulgure ictum ferunt. quod nos secundum prædicta non utrumque eis credimus, sed ita potius statuimus, si fuerit deo natus, non quæstum turpem fecisse, sin autem fecerit, non deo natum fuisse. [GL.] Id quidem, inquit, rectissime; sed quid hac de re statuis, o Socrates? nonne bonis civitati opus est medicis? quales eos potissimum fore arbitror, qui et plurimos salubres et morbosos plurimos tractaverint, et judices rursus eos, qui cum omnis generis ingeniis fuerint versati. [SOCR.] Ego vero bonis, inquam, opus esse arbitror; sed nostin', quales mihi videantur? [GL.] Ubi dixeris, inquit. [SOCR.] Jam conabor, inquam. tu tamen diversas res eodem sermone quæsiisti. [GL.] Quonam modo? inquit. [SOCR.] Medici quidem, inquam, peritissimi fiant, si ab ineunte ætate non solum doceantur artem, sed corpora quam plurima et corruptissima usu cognoscant ipsique in morbos omnes incidant, neque admodum salubres natura sint. non corpore enim, puto, corpus curant, quod si secus haberet, malo ei esse aut fieri non liceret, sed animo corpus, qui fieri non potest ut si corruptus et malus sit, bene quicquam curet. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Sed judex, amice, animo animum regit, cui non licet a teneris inter malos animos educato et versato totius injustitiæ in se experimento facto ex sese de reliquorum injuste patratis conjecturam capere, ut ex corpore de morbis, sed integrum eum et purum a malis moribus adolevisse oportet, si bonus et honestus sanum sit de rebus justis judicium facturus; ex quo fit ut boni, cum juniores sunt, simplices atque injustorum fraudibus obnoxii videantur, quando nulla in se habent sensuum affectuumque malorum exemplaria. [GL.] Hoc vero, inquit, usu iis venit. [SOCR.] Quocirca non juvenem, inquam, sed senem esse oportet judicem bonum, qui quale sit injusti-

εἶναι, ὀψιμαθῆ γεγονότα τῆς ἀδικίας, οἷόν ἐστιν, οὐκ οἰκείαν ἐν τῇ αὑτοῦ ψυχῇ ἐνοῦσαν ᾐσθημένον, ἀλλ' ἀλλοτρίαν ἐν ἀλλοτρίαις μεμελετηκότα ἐν πολλῷ χρόνῳ διαισθάνεσθαι, οἷον πέφυκε κακὸν, ἐπιστήμῃ, οὐκ 5 ἐμπειρίᾳ οἰκείᾳ κεχρημένον. Γενναιότατος γοῦν, ἔφη, c ἔοικεν εἶναι ὁ τοιοῦτος δικαστής. Καὶ ἀγαθός γε, ἦν δ' ἐγὼ, ὃ σὺ ἠρώτας· ὁ γὰρ ἔχων ψυχὴν ἀγαθὴν ἀγαθός· ὁ δὲ δεινὸς ἐκεῖνος καὶ καχύποπτος, ὁ πολλὰ αὐτὸς ἠδικηκὼς καὶ πανοῦργός τε καὶ σοφὸς οἰόμενος εἶναι, 10 ὅταν μὲν ὁμοίοις ὁμιλῇ, δεινὸς φαίνεται ἐξευλαβούμενος, πρὸς τὰ ἐν αὑτῷ παραδείγματα ἀποσκοπῶν· ὅταν δὲ ἀγαθοῖς καὶ πρεσβυτέροις ἤδη πλησιάσῃ, ἀβέλτερος αὖ φαίνεται ἀπιστῶν παρὰ καιρὸν καὶ ἀγνοῶν ὑγιὲς d ἦθος, ἅτε οὐκ ἔχων παράδειγμα τοῦ τοιούτου. πλεονάκις 15 δὲ πονηροῖς, ἢ χρηστοῖς ἐντυγχάνων σοφώτερος, ἢ ἀμαθέστερος δοκεῖ εἶναι αὑτῷ τε καὶ ἄλλοις. Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη, ἀληθῆ. Οὐ τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, τοιοῦτον χρὴ τὸν δικαστὴν ζητεῖν τὸν ἀγαθόν τε καὶ σοφὸν, ἀλλὰ τὸν πρότερον. πονηρία μὲν γὰρ ἀρετήν τε καὶ 20 αὑτὴν οὔποτ' ἂν γνοίη, ἀρετὴ δὲ φύσεως παιδευομένης χρόνῳ ἅμα αὑτῆς τε καὶ πονηρίας ἐπιστήμην λήψεται. e σοφὸς οὖν οὗτος, ὥς μοι δοκεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁ κακὸς γίγνεται. Καὶ ἐμοὶ, ἔφη, ξυνδοκεῖ. Οὐκοῦν καὶ ἰατρικὴν οἵαν εἴπομεν, μετὰ τῆς τοιαύτης δικαστικῆς κατὰ πόλιν 25 νομοθετήσεις, αἳ τῶν πολιτῶν σοι τοὺς μὲν εὐφυεῖς τὰ 410 σώματα καὶ τὰς ψυχὰς θεραπεύσουσι, τοὺς δὲ μὴ, ὅσοι a μὲν κατὰ σῶμα τοιοῦτοι, ἀποθνήσκειν ἐάσουσι, τοὺς δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν κακοφυεῖς καὶ ἀνιάτους αὐτοὶ ἀποκτενοῦσι; Τὸ γοῦν ἄριστον, ἔφη, αὐτοῖς τε τοῖς πάσχουσι 30 καὶ τῇ πόλει οὕτω πέφανται. Οἱ δὲ δὴ νέοι, ἦν δ' ἐγὼ, δῆλον ὅτι εὐλαβήσονταί σοι δικαστικῆς εἰς χρείαν ἰέναι, τῇ ἁπλῇ ἐκείνῃ μουσικῇ χρώμενοι, ἣν δὴ ἔφαμεν σωφροσύνην ἐντίκτειν. Τί μήν; ἔφη. Ἆρ' οὖν οὐ κατὰ ταὐτὰ ἴχνη ταῦτα ὁ μουσικὸς γυμναστικὴν διώκων, b 35 ἐὰν ἐθέλῃ, αἱρήσει, ὥστε μηδὲν ἰατρικῆς δεῖσθαι, ὅτι μὴ ἀνάγκη; Ἔμοιγε δοκεῖ. Αὐτὰ μὴν τὰ γυμνάσια καὶ τοὺς πόνους πρὸς τὸ θυμοειδὲς τῆς φύσεως βλέπων κἀκεῖνο ἐγείρων πονήσει μᾶλλον, ἢ πρὸς ἰσχύν· οὐχ ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἀθληταὶ ῥώμης ἕνεκα σιτία καὶ πόνους 40 μεταχειριεῖται. Ὀρθότατα, ἦ δ' ὅς. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Γλαύκων, καὶ οἱ καθιστάντες μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύειν οὐχ οὗ ἕνεκά τινες οἴονται, καθιστᾶσιν, ἵνα τῇ μὲν τὸ σῶμα θεραπεύοιντο, τῇ δὲ τὴν c ψυχήν; Ἀλλὰ τί μήν; ἔφη. Κινδυνεύουσιν, ἦν δ' ἐγὼ, 45 ἀμφότερα τῆς ψυχῆς ἕνεκα τὸ μέγιστον καθιστάναι. Πῶς δή; Οὐκ ἐννοεῖς, εἶπον, ὡς διατίθενται αὐτὴν τὴν διάνοιαν οἳ ἂν γυμναστικῇ μὲν διὰ βίου ὁμιλήσωσι, μουσικῆς δὲ μὴ ἅψωνται; ἢ ὅσοι ἂν τοὐναντίον διατεθῶσι; Τίνος δὲ, ἦ δ' ὅς, πέρι λέγεις; Ἀγριότητός τε καὶ d 50 σκληρότητος καὶ αὖ μαλακίας τε καὶ ἡμερότητος, ἦν δ' ἐγώ. Ἔγωγε, ἔφη, ὅτι οἱ μὲν γυμναστικῇ ἀκράτῳ χρησάμενοι ἀγριώτεροι τοῦ δέοντος ἀποβαίνουσιν, οἱ δὲ μουσικῇ μαλακώτεροι αὖ γίγνονται, ἢ ὡς κάλλιον αὐτοῖς. Καὶ μὴν, ἦν δ' ἐγὼ, τό γε ἄγριον τὸ θυμοειδὲς ἂν

tia, sero neque ex propriæ intus habitantis cognitione, sed ex diuturna alienæ in aliis contemplatione didicerit quantumque malum sit, scientia, non conscientia, intellexerit. [GL.] Generosissimus certe, inquit, hic talis judex videtur. [SOCR.] Nec non bonus, inquam, id quod tu quærebas; nam qui animum bonum habet, bonus est; sed peritus iste et suspiciosus, qui ipse multa injuste fecit et callidus sibi ac sapiens videtur, cum quidem inter similes sui versatur, peritus habetur, quod ad exemplaria sua respiciens sibi cavet; cum vero ad bonos et ætate provectiores accesserit, futilis idem apparet, diffidens præter rem sanique moris nescius, quippe cujus exemplar nullum habet. sed dum sæpius in malos, quam in bonos incidit, sapientior, quam stultior cum aliis, tum sibi videtur. [GL.] Prorsus, inquit, quod res est, dicis. [SOCR.] Itaque non in hoc, inquam, genere quærendus judex sapiens et bonus est, sed in illo. vitiositas enim nec virtutem nec se ipsam unquam noverit, virtus autem per longum ingenii cultum et sui et vitiositatis cognitionem adipiscetur. ex hoc igitur sapientem fieri existimo, at non e malo. [GL.] Neque ego, inquit, aliter existimo. [SOCR.] Nonne igitur et medicinam qualem diximus, et judiciariam talem lege sancies in civitate, quæ cives tibi bona corporis et animi indole præditos curabunt, destitutos, si defectus in corpore sit, mori patientur, sin animo corrupti et insanabiles sint, etiam occident? [GL.] Sic certe, inquit, optime et cum ipsis illis et cum civitate agetur. [SOCR.] Jam vero adolescentes, inquam, ne judiciaria indigeant, per simplicem illam musicam, quam temperantiam informare diximus, cauturos esse apparet. [GL.] Quid tum? inquit. [SOCR.] Nonne iisdem his vestigiis musicus gymnasticam persequens, si volet, obtinebit, ut ne quid medicina opus habeat, nisi quando necessitas cogat? [GL.] Obtinebit, ut ego arbitror. [SOCR.] Ipsis vero exercitationibus et laboribus utique non tam ad corporis vires, quam illuc respiciens, quo animosus homo est, eamque naturæ suæ partem suscitans operam dabit: non ut reliqui athletæ roboris gratia ciborum et laborum rationem instituet. [GL.] Rectissime, inquit. [SOCR.] Ecquid igitur, inquam, o Glauco, etiam ii, qui musicæ et gymnasticæ disciplinam instituerunt, non eo id, quo nonnulli putant, consilio fecerunt, ut altera corpus, altera animus coleretur? [GL.] At qui tandem? inquit. [SOCR.] Utramque, inquam, animi maxime gratia videntur instituisse. [GL.] Quo quæso modo? [SOCR.] Nonne intelligis, inquam, quonam modo afficiatur ipsa mens eorum, qui se gymnasticæ totos dederint, musicam non attigerint? aut quicunque contrario modo affecti sunt? [GL.] Cujusnam tu rei, inquit, ratione habita quæris? [SOCR.] Feritatis et duritiæ, item mollitiæ et mansuetudinis, inquam. [GL.] Ad hæc, inquit, equidem intelligo justo ferociores evadere qui gymnastica mera utantur, molliores rursus, quam uti decet, qui musica. [SOCR.] Atqui feritatem, inquam, ab eo proficisci opinor, quo animosus homo est, quod si recte

τῆς φύσεως παρέχοιτο, καὶ ὀρθῶς μὲν τραφὲν ἀνδρεῖον ἂν εἴη, μᾶλλον δ' ἐπιταθὲν τοῦ δέοντος σκληρόν τε καὶ χαλεπὸν γίγνοιτ' ἄν, ὡς τὸ εἰκός. Δοκεῖ μοι, ἔφη. Τί δέ; τὸ ἥμερον οὐχ ἡ φιλόσοφος ἂν ἔχοι φύσις, καὶ μᾶλλον (e) 5 μὲν ἀνεθέντος αὐτοῦ μαλακώτερον εἴη τοῦ δέοντος, καλῶς δὲ τραφέντος ἥμερόν τε καὶ κόσμιον; Ἔστι ταῦτα. Δεῖν δέ γέ φαμεν τοὺς φύλακας ἀμφοτέρα ἔχειν τούτω τὼ φύσει. Δεῖ γάρ. Οὐκοῦν ἡρμόσθαι δεῖ αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας; Πῶς δ' οὔ; Καὶ τοῦ μὲν ἡρμοσμένου σώφρων 411 τε καὶ ἀνδρεία ἡ ψυχή; Πάνυ γε. Τοῦ δὲ ἀναρμόστου (a) δειλὴ καὶ ἄγροικος; Καὶ μάλα. Οὐκοῦν ὅταν μέν τις μουσικῇ παρέχῃ καταυλεῖν καὶ καταχεῖν τῆς ψυχῆς διὰ τῶν ὤτων, ὥσπερ διὰ χώνης, ἃς νῦν δὴ ἡμεῖς ἐλέγομεν τὰς γλυκείας τε καὶ μαλακὰς καὶ θρηνώδεις ἁρμονίας, 15 καὶ μινυρίζων τε καὶ γεγανωμένος ὑπὸ τῆς ᾠδῆς διατελῇ τὸν βίον ὅλον, οὗτος τὸ μὲν πρῶτον, εἴ τι θυμοειδὲς εἶχεν, ὥσπερ σίδηρον ἐμάλαξε καὶ χρήσιμον ἐξ ἀχρήστου (b) καὶ σκληροῦ ἐποίησεν· ὅταν δ' ἐπέχων μὴ ἀνίῃ, ἀλλὰ κηλῇ, τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη τήκει καὶ λείβει, ἕως 20 ἂν ἐκτήξῃ τὸν θυμὸν καὶ ἐκτέμῃ ὥσπερ νεῦρα ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ ποιήσῃ μαλθακὸν αἰχμητήν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Καὶ ἐὰν μέν γε, ἦν δ' ἐγώ, ἐξ ἀρχῆς φύσει ἄθυμον λάβῃ, ταχὺ τοῦτο διεπράξατο· ἐὰν δὲ θυμοειδῆ, ἀσθενῆ ποιήσας τὸν θυμὸν ὀξύρροπον ἀπειργάσατο, 25 ἀπὸ σμικρῶν ταχὺ ἐρεθιζόμενόν τε καὶ κατασβεννύμενον. (c) ἀκρόχολοι οὖν καὶ ὀργίλοι ἀντὶ θυμοειδοῦς γεγένηνται, δυσκολίας ἔμπλεοι. Κομιδῇ μὲν οὖν. Τί δέ; ἂν αὖ γυμναστικῇ πολλὰ πονῇ καὶ εὐωχῆται εὖ μάλα, μουσικῆς δὲ καὶ φιλοσοφίας μὴ ἅπτηται, οὐ πρῶτον 30 μὲν εὖ ἴσχων τὸ σῶμα φρονήματός τε καὶ θυμοῦ ἐμπίπλαται καὶ ἀνδρειότερος γίγνεται αὐτὸς αὑτοῦ; Καὶ μάλα γε. Τί δαί; ἐπειδὰν ἄλλο μηδὲν πράττῃ μηδὲ κοινωνῇ Μούσης μηδαμῇ, οὐκ εἴ τι καὶ ἐνῆν αὐτοῦ (d) φιλομαθὲς ἐν τῇ ψυχῇ, ἅτε οὔτε μαθήματος γευόμενον 35 οὐδενὸς οὔτε ζητήματος, οὔτε λόγου μετίσχον οὔτε τῆς ἄλλης μουσικῆς, ἀσθενές τε καὶ κωφὸν καὶ τυφλὸν γίγνεται, ἅτε οὐκ ἐγειρόμενον οὐδὲ τρεφόμενον οὐδὲ διακαθαιρομένων τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ; Οὕτως, ἔφη. Μισολόγος δή, οἶμαι, ὁ τοιοῦτος γίγνεται καὶ ἄμουσος, 40 καὶ πειθοῖ μὲν διὰ λόγων οὐδὲν ἔτι χρῆται, βίᾳ δὲ καὶ ἀγριότητι ὥσπερ θηρίον πρὸς πάντα διαπράττεται καὶ (e) ἐν ἀμαθίᾳ καὶ σκαιότητι μετὰ ἀρρυθμίας τε καὶ ἀχαριστίας ζῇ. Παντάπασιν, ἦ δ' ὅς, οὕτως ἔχει. Ἐπὶ δὴ δύο ὄντε τούτω, ὡς ἔοικε, δύο τέχνα θεὸν ἔγωγ' ἂν 45 τινα φαίην δεδωκέναι τοῖς ἀνθρώποις, μουσικήν τε καὶ γυμναστικήν, ἐπὶ τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ φιλόσοφον, οὐκ ἐπὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, εἰ μὴ εἴη πάρεργον, ἀλλ' ἐπ' 412 ἐκείνω, ὅπως ἂν ἀλλήλοιν ξυναρμοσθῆτον ἐπιτεινομένω (a) καὶ ἀνιεμένω μέχρι τοῦ προσήκοντος. Καὶ γὰρ ἔοικεν, 50 ἔφη. Τὸν κάλλιστ' ἄρα μουσικῇ γυμναστικὴν κεραννύντα καὶ μετριώτατα τῇ ψυχῇ προσφέροντα, τοῦτον ὀρθότατ' ἂν φαῖμεν εἶναι τελέως μουσικώτατον καὶ εὐαρμοστότατον, πολὺ μᾶλλον, ἢ τὸν τὰς χορδὰς ἀλλήλαις ξυνιστάντα. Εἰκότως γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν καὶ

nutriatur, fortitudinem efficiat, sin autem nimis intendatur, durius, quam decet, et grave fieri consentaneum est. [GL.] Ita existimo, inquit. [SOCR.] Porro mansuetudinem nonne id, quod ad philosophiam natum in nobis est, contineat, quod si nimis remittatur, justo mollius, at bene nutritum mansuetum et moderatum fiat? [GL.] Ita. [SOCR.] Atqui utraque hac indole custodibus opus esse contendimus. [GL.] Est enim opus. [SOCR.] Nonne igitur componi eas inter se debent? [GL.] Quippini? [SOCR.] Et compositi quidem temperans et fortis animus est? [GL.] Maxime. [SOCR.] Incompositi autem timidus et rudis? [GL.] Admodum. [SOCR.] Igitur qui musicæ animum tibiarum flatu permulcendum et per aures tamquam per infundibula perfundendum harmoniis istis præbet, quas modo diximus, suavibus, mollibus, flebilibus, et minuriendo cantuque sese oblectando ætatem agit, hic primum si quid animosi in se habet, id velut ferrum emollit atque utile ex inutili et duro reddit; deinde vero, si animum illuc convertere et delenire non desistit, idem liquefacit ac diffundit, donec penitus effluxerit animumque velut nervis excisis segnem effecerit bellatorem. [GL.] Est ita, inquit. [SOCR.] Et si ignavum, inquam, a natura animum accepit, brevi efficit quod dixi: sin minus, ingenitam vim debilitat adeo, ut facile dehinc impellatur et parvis celeriter causis exardescat et restinguatur. itaque irritabiles et iracundi et pleni morositatis pro animoso fiunt. [GL.] Plane ita est. [SOCR.] Rursus qui gymnastica multum sese exercet et epulatur naviter, musicam vero et philosophiam non attingit, nonne primum quidem viribus valens spiritus altos animosque sumit et fortior, quam fuit, evadit? [GL.] Admodum. [SOCR.] At si nihil aliud agat neque ad Musarum ullam se applicet, nonne, etiamsi fuerit in eo studium aliquod doctrinæ insitum, tamen quod nulla disciplina imbuatur neque ad investigationem rerum aut sermones aliamve musicæ partem adhibeatur, labefactari illud et quasi obtundi ac præstringi putas, cum non excitetur neque alatur neque sensus ejus purgentur? [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Hinc, opinor, sermonum osor et a Musis alienus talis homo fit, neque amplius rationibus ad persuadendum utitur, sed violenter et ferociter adversus quemcunque ut bestia contendit vitamque stolidam atque inscitam concinnitatis omnis et venustatis expers vivit. [GL.] Ita prorsus est, inquit. [SOCR.] Ad hæc duo igitur probabile mihi videtur duas artes deum aliquem dedisse hominibus, musicam et gymnasticam, ad id, quod animosum in nobis est, et quod ad sapientiam adspirat, non ad animum et corpus, nisi forte per accessionem, sed ad illa duo, ut quoad debent intenta et remissa inter se componantur. [GL.] Est vero probabile, inquit. [SOCR.] Quare qui optime temperatam musica gymnasticam ad animum adhibuerit aptissime, eum summo jure perfecte musicum et concinnum dicemus, multo magis, quam chordas inter se componentem. [GL.] Merito quidem, inquit, o Socrates. [SOCR.] Nonne

ἐν τῇ πόλει ἡμῖν, ὦ Γλαύκων, δεήσει τοῦ τοιούτου τινὸς ἀεὶ ἐπιστάτου, εἰ μέλλει ἡ πολιτεία σώζεσθαι; Δεήσει μέντοι ὡς οἷόν τέ γε μάλιστα.

b Οἱ μὲν δὴ τύποι τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς οὗτοι 5 ἂν εἶεν. χορείας γὰρ τί ἄν τις διεξίοι τῶν τοιούτων καὶ θήρας τε καὶ κυνηγέσια καὶ γυμνικοὺς ἀγῶνας καὶ ἱππικούς; σχεδὸν γάρ τι δῆλα δή, ὅτι τούτοις ἑπόμενα δεῖ αὐτὰ εἶναι, καὶ οὐκέτι χαλεπὰ εὑρεῖν. Ἴσως, ἦ δ' ὅς, οὐ χαλεπά. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· τὸ δὴ μετὰ τοῦτο 10 τί ἂν ἡμῖν διαιρετέον εἴη; ἆρ' οὐκ αὐτῶν τούτων οἵτινες ἄρξουσί τε καὶ ἄρξονται; Τί μήν; c Ὅτι μὲν πρεσβυτέρους τοὺς ἄρχοντας δεῖ εἶναι, νεωτέρους δὲ τοὺς ἀρχομένους, δῆλον. Δῆλον. Καὶ ὅτι γε τοὺς ἀρίστους αὐτῶν. Καὶ τοῦτο. Οἱ δὲ γεωργῶν ἄριστοι ἆρ' οὐ γεωργικώτα-15 τοι γίγνονται; Ναί. Νῦν δ' ἐπειδὴ φυλάκων αὐτοὺς ἀρίστους δεῖ εἶναι, ἆρ' οὐ φυλακικωτάτους πόλεως; Ναί. Οὐκοῦν φρονίμους τε εἰς τοῦτο δεῖ ὑπάρχειν καὶ δυνατοὺς καὶ ἔτι κηδεμόνας τῆς πόλεως; Ἔστι ταῦτα. d Κήδοιτο δέ γ' ἄν τις μάλιστα τούτου, ὃ τυγχάνοι φιλῶν. 20 Ἀνάγκη. Καὶ μὴν τοῦτό γ' ἂν μάλιστα φιλοῖ, ᾧ ξυμφέρειν ἡγοῖτο τὰ αὐτὰ καὶ ἑαυτῷ, καὶ ὅταν μάλιστα ἐκείνου μὲν εὖ πράττοντος οἴοιτο ξυμβαίνειν καὶ ἑαυτῷ εὖ πράττειν, μὴ δὲ τοὐναντίον. Οὕτως, ἔφη. Ἐκλεκτέον ἄρ' ἐκ τῶν ἄλλων φυλάκων τοιούτους ἄνδρας, οἳ 25 ἂν σκοποῦσιν ἡμῖν μάλιστα φαίνωνται παρὰ πάντα τὸν βίον ὃ μὲν ἂν τῇ πόλει ἡγήσωνται ξυμφέρειν, πάσῃ e προθυμίᾳ ποιεῖν, ὃ δ' ἂν μή, μηδενὶ τρόπῳ πρᾶξαι ἂν ἐθέλειν. Ἐπιτήδειοι γάρ, ἔφη. Δοκεῖ δή μοι τηρητέον αὐτοὺς εἶναι ἐν ἁπάσαις ταῖς ἡλικίαις, εἰ φυλακικοί 30 εἰσι τούτου τοῦ δόγματος καὶ μήτε γοητευόμενοι μήτε βιαζόμενοι ἐκβάλλουσιν ἐπιλανθανόμενοι δόξαν τὴν τοῦ ποιεῖν δεῖν ἃ τῇ πόλει βέλτιστα. Τίνα, ἔφη, λέγεις τὴν ἐκβολήν; Ἐγώ σοι, ἔφην, ἐρῶ. φαίνεταί μοι δόξα ἐξιέναι ἐκ διανοίας ἢ ἑκουσίως ἢ ἀκουσίως· ἑκουσίως μὲν 413 a ἡ ψευδὴς τοῦ μεταμανθάνοντος, ἀκουσίως δὲ πᾶσα ἡ ἀληθής. Τὸ μὲν τῆς ἑκουσίου, ἔφη, μανθάνω, τὸ δὲ τῆς ἀκουσίου δέομαι μαθεῖν. Τί δαί; οὐ καὶ σὺ ἡγεῖ, ἔφην ἐγώ, τῶν μὲν ἀγαθῶν ἀκουσίως στέρεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, τῶν δὲ κακῶν ἑκουσίως; ἢ οὐ τὸ μὲν ἐψεῦσθαι 40 τῆς ἀληθείας κακόν, τὸ δὲ ἀληθεύειν ἀγαθόν; ἢ οὐ τὸ τὰ ὄντα δοξάζειν ἀληθεύειν δοκεῖ σοι εἶναι; Ἀλλ', ἦ δ' ὅς, ὀρθῶς λέγεις, καί μοι δοκοῦσιν ἄκοντες ἀληθοῦς δόξης στερίσκεσθαι. b Οὐκοῦν κλαπέντες ἢ γοητευθέντες ἢ βιασθέντες τοῦτο πάσχουσιν; Οὐδὲ νῦν, ἔφη, μαν-45 θάνω. Τραγικῶς, ἦν δ' ἐγώ, κινδυνεύω λέγειν. κλαπέντας μὲν γὰρ τοὺς μεταπεισθέντας λέγω καὶ τοὺς ἐπιλανθανομένους, ὅτι τῶν μὲν χρόνος, τῶν δὲ λόγος ἐξαιρούμενος λανθάνει. νῦν γάρ που μανθάνεις; Ναί. Τοὺς τοίνυν βιασθέντας λέγω οὓς ἂν ὀδύνη τις ἢ ἀλγη-50 δὼν μεταδοξάσαι ποιήσῃ. Καὶ τοῦτ', ἔφη, ἔμαθον, καὶ ὀρθῶς λέγεις. c Τοὺς μὴν γοητευθέντας, ὡς ἐγᾦμαι, κἂν σὺ φαίης εἶναι οἳ ἂν μεταδοξάσωσιν ἢ ὑφ' ἡδονῆς κηληθέντες ἢ ὑπὸ φόβου τι δείσαντες. Ἔοικε γάρ, ἦ δ' ὅς, γοητεύειν πάντα ὅσα ἀπατᾷ. Ὃ τοίνυν ἄρτι ἐλε-

igitur etiam in civitate nobis, o Glauco, semper tali moderatore opus erit, si quidem salva sit futura? [GL.] Erit quam maxime profecto.

[SOCR.] Atque hæ quidem formæ disciplinæ et educationis fuerint. saltationes enim illis et varia venationis genera, item certamina pedestria et equestria non est quod accuratius definiamus, cum secundum eadem illa institui hæc debere appareat, nec jam difficile sit ea invenire. [GL.] Fortasse, inquit, non difficile. [SOCR.] Esto, inquam: post hæc vero quid nobis distinguendum? nonne horum ipsorum quinam imperare debeant, qui parere? [GL.] Quid tum? [SOCR.] Jam seniores esse debere, qui imperent, juniores, qui pareant, apertum est. [GL.] Est. [SOCR.] Nec non ex his esse optimos eligendos. [GL.] Ita. [SOCR.] Agricolarum autem optimi nonne agris colendis maxime idonei sunt? [GL.] Ita. [SOCR.] Nunc vero cum inter custodes optimi esse debeant, nonne maxime idoneos esse custodiendæ civitati necesse est? [GL.] Ita. [SOCR.] Ergone et prudentes ad hoc et validi et præterea curæ habentes civitatem sint necesse est? [GL.] Est ita. [SOCR.] Curat autem quisque maxime id, quod diligit. [GL.] Necesse est. [SOCR.] Atqui hoc diligit maxime, cui conferre eadem ac sibi existimat, et ex cujus maxime felicitate vel infelicitate suam arbitratur felicitatem infelicitatemve pendere. [GL.] Sic est, inquit. [SOCR.] Eligendi igitur ex omnibus custodibus ii, qui maxime nobis considerantibus videantur per omnem vitam summo studio ea facere, quæ e re publica esse duxerint, quæ vero contra, nullo modo facere velle. [GL.] Sunt enim idonei, inquit. [SOCR.] Observandi igitur sunt, ut arbitror, per omnes vitæ ætates, an præceptum hoc servare soleant et neque præstigiis decepti neque vi compulsi ejiciant obliviscentes eam opinionem, qua ea sola censentur agenda, quæ sunt optima civitati. [GL.] Quam, inquit, dicis ejectionem? [SOCR.] Dicam tibi, inquam. videtur mihi opinio mente exire vel sponte vel invite: sponte quidem falsa in eo, qui aliud docetur, invite autem vera quæque. [GL.] Quod de voluntaria, inquit, ejectione dicis, intelligo, sed de invita doceri cupio. [SOCR.] Quid? quæso, inquam: nonne tu quoque putas bonis homines invite privari, malis autem sponte? an non excidisse veritate malum est, vere autem judicare bonum? an non opinari ea, quæ sunt, idem tibi ac vere judicare videtur? [GL.] At recte, inquit, dicis, et videntur mihi homines inviti vera opinione privari. [SOCR.] Nonne vel subreptione vel deceptione vel vi hoc patiuntur? [GL.] Ne nunc quidem, inquit, intelligo. [SOCR.] Tragice, inquam, loqui videor. surripi enim opiniones iis dico, quibus aliæ persuadentur et qui obliviscuntur, quorum alteris tempus, alteris oratio clam eas aufert. nunc enim, opinor, intelligis? [GL.] Intelligo. [SOCR.] Vim igitur illis inferri dico, quos dolor vel cruciatus aliter sentire cogunt. [GL.] Et hoc, inquit, intelligo, et recte dicis. [SOCR.] Præstigiis vero deceptos, ut arbitror, tu quoque dices eos, qui priorem deposuerint opinionem vel voluptate permulcti vel metu aliquo perterrefacti. [GL.] Videntur sane, inquit, quæcunque decipiunt, præstigiis nos seducere. [SOCR.]

γον, ζητητέον, τίνες ἄριστοι φύλακες τοῦ παρ' αὐτοῖς δόγματος, τοῦτο ὡς ποιητέον, ὃ ἂν τῇ πόλει ἀεὶ δοκῶσι βέλτιστον εἶναι. τηρητέον δὴ εὐθὺς ἐκ παίδων προθεμένοις ἔργα, ἐν οἷς ἄν τις τὸ τοιοῦτον μάλιστα
5 ἐπιλανθάνοιτο καὶ ἐξαπατῷτο, καὶ τὸν μὲν μνήμονα καὶ δυσεξαπάτητον ἐγκριτέον, τὸν δὲ μὴ ἀποκριτέον. d ἦ γάρ; Ναί. Καὶ πόνους γε αὖ καὶ ἀλγηδόνας καὶ ἀγῶνας αὐτοῖς θετέον, ἐν οἷς ταὐτὰ ταῦτα τηρητέον. Ὀρθῶς, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τρίτου εἴδους
10 τούτοις γοητείας ἅμιλλαν ποιητέον, καὶ θεατέον, ὥσπερ τοὺς πώλους ἐπὶ τοὺς ψόφους τε καὶ θορύβους ἄγοντες σκοποῦσιν, εἰ φοβεροί, οὕτω νέους ὄντας εἰς δείματ' ἄττα κομιστέον καὶ εἰς ἡδονὰς αὖ μεταβλητέον, βασανίζοντας πολὺ μᾶλλον, ἢ χρυσὸν ἐν πυρί, εἰ δυσγοήτευ- e
15 τος καὶ εὐσχήμων ἐν πᾶσι φαίνεται, φύλαξ αὑτοῦ ὢν ἀγαθὸς καὶ μουσικῆς ἧς ἐμάνθανεν, εὔρυθμόν τε καὶ εὐάρμοστον ἑαυτὸν ἐν πᾶσι τούτοις παρέχων, οἷος δὴ ἂν ὢν καὶ ἑαυτῷ καὶ πόλει χρησιμώτατος εἴη. καὶ τὸν ἀεὶ ἔν τε παισὶ καὶ νεανίσκοις καὶ ἐν ἀνδράσι βασανιζόμε-
414 νον καὶ ἀκήρατον ἐκβαίνοντα καταστατέον ἄρχοντα τῆς a πόλεως καὶ φύλακα, καὶ τιμὰς δοτέον καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι, τάφων τε καὶ τῶν ἄλλων μνημείων μέγιστα γέρα λαγχάνοντα· τὸν δὲ μὴ τοιοῦτον ἀποκριτέον. τοιαύτη τις, ἦν δ' ἐγώ, δοκεῖ μοι, ὦ Γλαύκων,
25 ἡ ἐκλογὴ εἶναι καὶ κατάστασις τῶν ἀρχόντων τε καὶ φυλάκων, ὡς ἐν τύπῳ, μὴ δι' ἀκριβείας, εἰρῆσθαι. Καὶ ἐμοί, ἦ δ' ὅς, οὕτω πη φαίνεται. Ἆρ' οὖν ὡς ἀληθῶς ὀρθότατον καλεῖν τούτους μὲν φύλακας παντε- b λεῖς τῶν τε ἔξωθεν πολεμίων τῶν τε ἐντὸς φιλίων, ὅπως
30 οἱ μὲν μὴ βουλήσονται, οἱ δὲ μὴ δυνήσονται κακουργεῖν, τοὺς δὲ νέους, οὓς νῦν δὴ φύλακας ἐκαλοῦμεν, ἐπικούρους τε καὶ βοηθοὺς τοῖς τῶν ἀρχόντων δόγμασιν; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

Τίς ἂν οὖν ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ, μηχανὴ γένοιτο τῶν
35 ψευδῶν τῶν ἐν δέοντι γιγνομένων, ὧν νῦν δὴ ἐλέγομεν, γενναῖόν τι ἓν ψευδομένους πεῖσαι μάλιστα μὲν καὶ c αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας, εἰ δὲ μή, τὴν ἄλλην πόλιν; Ποῖόν τι; ἔφη. Μηδὲν καινόν, ἦν δ' ἐγώ, ἀλλὰ Φοινικικόν τι, πρότερον μὲν ἤδη πολλαχοῦ γεγονός, ὥς
40 φασιν οἱ ποιηταὶ καὶ πεπείκασιν, ἐφ' ἡμῶν δὲ οὐ γεγονὸς οὐδ' οἶδα εἰ γενόμενον ἄν, πεῖσαι δὲ συχνῆς πειθοῦς. Ὡς ἔοικας, ἔφη, ὀκνοῦντι λέγειν. Δόξω δέ σοι, ἦν δ' ἐγώ, καὶ μάλα εἰκότως ὀκνεῖν, ἐπειδὰν εἴπω. Λέγ', ἔφη, καὶ μὴ φοβοῦ. Λέγω δή· καίτοι οὐκ οἶδα,
45 ὁποίᾳ τόλμῃ ἢ ποίοις λόγοις χρώμενος ἐρῶ· καὶ ἐπιχει- d ρήσω πρῶτον μὲν αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας πείθειν καὶ τοὺς στρατιώτας, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἄλλην πόλιν, ὡς ἄρ' ἃ ἡμεῖς αὐτοὺς ἐτρέφομέν τε καὶ ἐπαιδεύομεν, ὥσπερ ὀνείρατα ἐδόκουν ταῦτα πάντα πάσχειν τε καὶ γίγνεσθαι
50 περὶ αὐτούς, ἦσαν δὲ τότε τῇ ἀληθείᾳ ὑπὸ γῆς ἐντὸς πλαττόμενοι καὶ τρεφόμενοι καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν καὶ ἡ ἄλλη σκευὴ δημιουργουμένη. ἐπειδὴ δὲ e παντελῶς ἐξειργασμένοι ἦσαν, καὶ ἡ γῆ αὐτοὺς μήτηρ οὖσα ἀνῆκε, καὶ νῦν δεῖ ὡς περὶ μητρὸς καὶ τροφοῦ

Quod igitur modo dicebam, quærendum est, quinam optimi servatores sint ejus, quæ apud ipsos est, sententiæ, id agendum esse, quod civitati semper optimum esse arbitrentur. observandi sunt igitur statim a pueritia ita, ut ejusmodi iis negotia proponantur, in quibus aliquis maxime illud oblivisci fallique possit, atque is, qui tenet memoria nec facile decipitur, eligendus, qui contra, excludendus. nonne? [GL.] Ita. [SOCR.] Rursus et labores et dolores illis et certamina instituenda, in quibus hæc eadem observanda. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Nonne, inquam, tertii quoque præstigiarum generis contentio iis admovenda, et inspiciendum, quemadmodum qui pullos ad strepitus et tumultus ducentes explorant, an pavidi sint, sic juvenes in terribilia quædam impellendi ac rursus ad oblectamenta traducendi multoque magis, quam igni aurum examinandi, num quis non facile irretiatur et decorus appareat in omnibus, sui ipsius custos bonus et ejus, quam didicit, musicæ, concinnum et consonum se in his omnibus præbens, qualis et sibi et civitati utilissimus sit. atque is, qui omni ætate et puer et adolescens et vir probatus est et immaculatus prodit, custos et princeps est civitatis constituendus, atque honores huic tribuendi et viventi et mortuo, sepulcrorum et reliquorum monumentorum maxima munera sortienti; qui vero talis non sit, excludendus est. hujusmodi, inquam, o Glauco, delectus et institutio principum et custodum esse debere mihi videtur, si universam omnium formam, non exactam singulorum descriptionem quærimus. [GL.] Idem et mihi, inquit, videtur. [SOCR.] Estne igitur verissimum hos quidem custodes perfectos vocare tam externorum hostium, quam internorum amicorum, ut hi nolint, illi nequeant nocere, juvenes autem, quos paulo ante custodes nominabamus, auxiliarios defensoresque eorum, quæ magistratibus placuerint? [GL.] Mihi quidem videtur, inquit.

[SOCR.] Qua igitur nobis, inquam, arte continget, ut mendaciorum, quæ supra commemorata sunt, honestorum unum quoddam satis magnum persuadeamus maxime quidem et ipsis magistratibus, sin minus, reliquis civibus? [GL.] Quale istud? inquit. [SOCR.] Nihil novi, inquam, sed Phœnicium quiddam, quod ante quidem apud multos factum est, ut poetæ dixerunt et persuaserunt, nostris vero temporibus minime, nec scio an nunquam futurum, ad persuadendum autem magnam artem requirens. [GL.] Quam dubitanter, inquit, ad dicendum videris accedere. [SOCR.] Et valde merito, inquam, dubitare tibi videbor, ubi dixero. [GL.] Dic, inquit, nec timeas. [SOCR.] Ecce jam dico, quamquam nescio, qua audacia quibusve verbis dicam, atque conabor primum ipsis magistratibus et militibus persuadere, deinde vero et reliquis civibus, ea, quibus nos ipsos nutrivimus erudivimusque, tamquam in somnis omnia sibi pati et accipere visos esse, cum re vera sub terra intus formarentur et nutrirentur ipsi et arma eorum et reliqui instrumenti apparatus. postquam vero omnino perfecti fuerint, tum terram ipsos ut matrem emisisse, et nunc eos tamquam matri ac nutrici regioni huic, in qua sunt, con

τῆς χώρας, ἐν ᾗ εἰσί, βουλεύεσθαί τε καὶ ἀμύνειν αὐτοὺς, ἐάν τις ἐπ' αὐτὴν ἴῃ, καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων πολιτῶν ὡς ἀδελφῶν ὄντων καὶ γηγενῶν διανοεῖσθαι. Οὐκ ἐτὸς, ἔφη, πάλαι ᾐσχύνου τὸ ψεῦδος λέγειν. Πάνυ, ἦν 415 δ' ἐγὼ, εἰκότως· ἀλλ' ὅμως ἄκουε καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ a μύθου. Ἐστὲ μὲν γὰρ δὴ πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει ἀδελφοὶ, ὡς φήσομεν πρὸς αὐτοὺς μυθολογοῦντες, ἀλλ' ὁ θεὸς πλάττων, ὅσοι μὲν ὑμῶν ἱκανοὶ ἄρχειν, χρυσὸν ἐν τῇ γενέσει συνέμιξεν αὐτοῖς, διὸ τιμιώτατοί εἰσιν· ὅσοι 10 δ' ἐπίκουροι, ἄργυρον· σίδηρον δὲ καὶ χαλκὸν τοῖς τε γεωργοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς. ἅτε οὖν ξυγγενεῖς ὄντες πάντες τὸ μὲν πολὺ ὁμοίους ἂν ὑμῖν αὐτοῖς γεννῷτε· ἔστι δ' ὅτε ἐκ χρυσοῦ γεννηθείη ἂν ἀργυροῦν b καὶ ἐξ ἀργυροῦ χρυσοῦν ἔκγονον, καὶ τἆλλα πάντα οὕ- 15 τως ἐξ ἀλλήλων. τοῖς οὖν ἄρχουσι καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα παραγγέλλει ὁ θεὸς, ὅπως μηδενὸς οὕτω φύλακες ἀγαθοὶ ἔσονται μηδ' οὕτω σφόδρα φυλάξουσι μηδὲν, ὡς τοὺς ἐκγόνους, ὅτι αὐτοῖς τούτων ἐν ταῖς ψυχαῖς παραμέμικται, καὶ ἐάν τε σφέτερος ἔκγονος ὑπόχαλκος ἢ 20 ὑποσίδηρος γένηται, μηδενὶ τρόπῳ κατελεήσουσιν, c ἀλλὰ τὴν τῇ φύσει προσήκουσαν τιμὴν ἀποδόντες ὤσουσιν εἰς δημιουργοὺς ἢ εἰς γεωργοὺς, καὶ ἂν αὖ ἐκ τούτων τις ὑπόχρυσος ἢ ὑπάργυρος φυῇ, τιμήσαντες ἀνάξουσι τοὺς μὲν εἰς φυλακὴν, τοὺς δὲ εἰς ἐπικουρίαν, ὡς 25 χρησμοῦ ὄντος τότε τὴν πόλιν διαφθαρῆναι, ὅταν αὐτὴν ὁ σίδηρος ἢ ὁ χαλκὸς φυλάξῃ. τοῦτον οὖν τὸν μῦθον ὅπως ἂν πεισθεῖεν, ἔχεις τινὰ μηχανήν; Οὐδαμῶς, ἔφη, ὅπως γ' ἂν αὐτοὶ οὗτοι· ὅπως μέντ' ἂν οἱ d τούτων υἱεῖς καὶ οἱ ἔπειτα οἵ τ' ἄλλοι ἄνθρωποι οἱ ὕστε- 30 ρον. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ἦν δ' ἐγὼ, εὖ ἂν ἔχοι πρὸς τὸ μᾶλλον αὐτοὺς τῆς πόλεώς τε καὶ ἀλλήλων κήδεσθαι· σχεδὸν γάρ τι μανθάνω ὃ λέγεις. καὶ τοῦτο μὲν δὴ ἕξει ὅπῃ ἂν αὐτὸ ἡ φήμη ἀγάγῃ· ἡμεῖς δὲ τούτους τοὺς γηγενεῖς ὁπλίσαντες προάγωμεν ἡγουμένων τῶν ἀρχόντων. 35 ἐλθόντες δὲ θεασάσθων τῆς πόλεως ὅπου κάλλιστον στρατοπεδεύσασθαι, ὅθεν τούς τε ἔνδον μάλιστ' ἂν κα- e τέχοιεν, εἴ τις μὴ ἐθέλοι τοῖς νόμοις πείθεσθαι, τούς τε ἔξωθεν ἀπαμύνοιεν, εἰ πολέμιος ὥσπερ λύκος ἐπὶ ποίμνην τις ἴοι. στρατοπεδευσάμενοι δὲ, θύσαντες οἷς 40 χρὴ, εὐνὰς ποιησάσθων. ἢ πῶς; Οὕτως, ἔφη. Οὐκοῦν τοιαύτας, οἵας χειμῶνός τε στέγειν καὶ θέρους ἱκανὰς εἶναι; Πῶς γὰρ οὐχί; οἰκήσεις γὰρ, ἔφη, δοκεῖς μοι λέγειν. Ναὶ, ἦν δ' ἐγὼ, στρατιωτικάς γε, ἀλλ' οὐ χρη- 416 ματιστικάς. Πῶς, ἔφη, αὖ τοῦτο λέγεις διαφέρειν ἐκεί- a 45 νου; Ἐγώ σοι, ἦν δ' ἐγὼ, πειράσομαι εἰπεῖν. δεινότατον γάρ που πάντων καὶ αἴσχιστον ποιμέσι τοιούτους γε καὶ οὕτω τρέφειν κύνας ἐπικούρους ποιμνίων, ὥστε ὑπὸ ἀκολασίας ἢ λιμοῦ ἤ τινος ἄλλου κακοῦ ἔθους αὐτοὺς τοὺς κύνας ἐπιχειρῆσαι τοῖς προβάτοις κακουρ- 50 γεῖν καὶ ἀντὶ κυνῶν λύκοις ὁμοιωθῆναι. Δεινὸν, ἦ δ' ὅς· πῶς δ' οὔ; Οὐκοῦν φυλακτέον παντὶ τρόπῳ, μὴ b τοιοῦτον ἡμῖν οἱ ἐπίκουροι ποιήσωσι πρὸς τοὺς πολίτας· ἐπειδὴ αὐτῶν κρείττους εἰσίν, ἀντὶ ξυμμάχων εὐμενῶν δεσπόταις ἀγρίοις ἀφομοιωθῶσι; Φυλακτέον, ἔφη. Οὐκ-

sulere debere ac succurrere, si quis eam invadat, deque ceteris civibus ut de fratribus terraque genitis sentire. [GL.] Non sine ratione, inquit, dudum te pudebat hoc mendacium dicere. [SOCR.] Magna, inquam, cum ratione: sed tamen audi etiam reliquum fabulæ. Estis enim utique omnes in civitate fratres, ut ipsi dicemus ad eos fabulantes, sed cum deus vos formaret, quicunque vestrum ad imperandum idonei sunt, iis aurum in eorum generatione admiscuit, propter quod honoratissimi sunt; illis autem, qui ad auxiliandum, argentum; ferrum denique atque æs agricolis et reliquis opificibus: tamquam igitur ejusdem generis omnes similes vobismet ipsis ut plurimum generabitis; fieri autem potest ut ex aureo nascatur argentea et ex argenteo aurea suboles, ceteraque omnia ita alia ex aliis. quapropter magistratibus et primo et maxime deus præcipit, ut ne ullius rei tam fidelem curam custodiamque suscipiant, quam natorum, quid ex his potissimum illorum animis sit immixtum; et si quis ex ipsis nascatur subæratus vel ferreus, nullo pacto misereantur, sed honorem naturæ convenientem tribuentes ad opifices vel agricolas detrudant, rursusque si ex his nascatur aliquis subauratus vel argenteus, honorantes extollant partim ad custodiam, partim ad auxilium, quod oraculo proditum sit tunc rem publicam esse perituram, cum ipsam ferrum vel æs custodiendam susceperit. huic igitur fabulæ habesne qui fidem apud ipsos concilies? [GL.] Nullo modo, inquit, apud hos ipsos, sed apud filios eorum et nepotes ac reliquos posteros. [SOCR.] At hoc quoque, inquam, bene se habebit ad intendendam eorum sui invicem et civitatis curam; fere enim quod dicis, intelligo. et hoc quidem ita se habebit, ut fama moderata fuerit: nos autem hos terra genitos armatos producamus ducentibus principibus, et ubi venerint, explorent, quo in loco civitatis commodissimum sit castra ponere, unde et eos, qui intus sunt, maxime cohibeant, si quis nolit legibus obtemperare, et eos, qui extra, repellant, si quis hostis tamquam lupus gregem adoriatur. cum vero castra posuerint et quibus oportet sacrificaverint, cubilia sibi faciant. an quomodo? [GL.] Sic, inquit. [SOCR.] Nonne quæ et hieme tegimento sint et æstate conveniant? [GL.] Quidni? habitationes enim, inquit, dicere mihi videris. [SOCR.] Ita, inquam, sed militares, non quæstuarias. [GL.] Quo, inquit, rursus hoc ab illo differre dicis? [SOCR.] Conabor tibi, inquam, declarare. gravissimum enim fere omnium et turpissimum pastoribus sit, si eos atque ita canes gregum defensores nutriant, ut intemperantia vel fame vel alia mala consuetudine ducti canes ipsi lædere pecudes instituant et pro canibus similes lupis fiant. [GL.] Grave, inquit: qui aliter? [SOCR.] Omnibusne igitur nobis cavendum est modis, ne quid tale civibus faciant defensores nostri: cum ipsis potentiores sint, benevolorum loco sociorum feris se dominis similes præbeant? [GL.] Caven-

οὖν τὴν μεγίστην τῆς εὐλαβείας παρεσκευασμένοι ἂν εἶεν, εἰ τῷ ὄντι καλῶς πεπαιδευμένοι εἰσίν; Ἀλλὰ μὴν εἰσί γ', ἔφη. Καὶ ἐγώγ' εἶπον· τοῦτο μὲν οὐκ ἄξιον διισχυρίζεσθαι, ὦ φίλε Γλαύκων· ὃ μέντοι ἄρτι ἐλέγομεν, 5 ἄξιον, ὅτι δεῖ αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς τυχεῖν παιδείας, ἥτις c ποτέ ἐστιν, εἰ μέλλουσι τὸ μέγιστον ἔχειν πρὸς τὸ ἥμεροι εἶναι αὐτοῖς τε καὶ τοῖς φυλαττομένοις ὑπ' αὐτῶν. Καὶ ὀρθῶς γε, ἦ δ' ὅς. Πρὸς τοίνυν τῇ παιδείᾳ ταύτῃ φαίη ἄν τις νοῦν ἔχων δεῖν καὶ τὰς οἰκήσεις καὶ τὴν ἄλ- 10 λην οὐσίαν τοιαύτην αὐτοῖς παρεσκευάσθαι, ἥτις μήτε τοὺς φύλακας ὡς ἀρίστους εἶναι παύσοι αὐτούς, κακουργεῖν τε μὴ ἐπάρῃ περὶ τοὺς ἄλλους πολίτας. Καὶ ἀλη- d θῶς γε φήσει. Ὅρα δή, εἶπον ἐγώ, εἰ τοιόνδε τινὰ τρόπον δεῖ αὐτοὺς ζῆν τε καὶ οἰκεῖν, εἰ μέλλουσι τοιοῦτοι 15 ἔσεσθαι· πρῶτον μὲν οὐσίαν κεκτημένον μηδεμίαν μηδένα ἰδίαν, ἂν μὴ πᾶσα ἀνάγκη· ἔπειτα οἴκησιν καὶ ταμιεῖον μηδενὶ εἶναι μηδὲν τοιοῦτον, εἰς ὃ οὐ πᾶς ὁ βουλόμενος εἴσεισι· τὰ δ' ἐπιτήδεια, ὅσων δέονται ἄνδρες ἀθληταὶ πολέμου σώφρονές τε καὶ ἀνδρεῖοι, ταξα- 20 μένους παρὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν δέχεσθαι μισθὸν τῆς e φυλακῆς τοσοῦτον, ὅσον μήτε περιεῖναι αὐτοῖς εἰς τὸν ἐνιαυτὸν μήτε ἐνδεῖν· φοιτῶντας δὲ εἰς ξυσσίτια ὥσπερ ἐστρατοπεδευμένους κοινῇ ζῆν· χρυσίον δὲ καὶ ἀργύριον εἰπεῖν αὐτοῖς ὅτι θεῖον παρὰ θεῶν αἰεὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἔχουσι 25 καὶ οὐδὲν προσδέονται τοῦ ἀνθρωπείου, οὐδὲ ὅσια τὴν ἐκείνου κτῆσιν τῇ τοῦ θνητοῦ χρυσοῦ κτήσει ξυμμιγνύντας μιαίνειν, διότι πολλὰ καὶ ἀνόσια περὶ τὸ τῶν 417 πολλῶν νόμισμα γέγονε, τὸ παρ' ἐκείνοις δὲ ἀκήρατον, a ἀλλὰ μόνοις αὐτοῖς τῶν ἐν τῇ πόλει μεταχειρίζεσθαι 30 καὶ ἅπτεσθαι χρυσοῦ καὶ ἀργύρου οὐ θέμις, οὐδ' ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὄροφον ἰέναι οὐδὲ περιάψασθαι οὐδὲ πίνειν ἐξ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ. καὶ οὕτω μὲν σώζοιντό τ' ἂν καὶ σώζοιεν τὴν πόλιν· ὁπότε δ' αὐτοὶ γῆν τε ἰδίαν καὶ οἰκίας καὶ νομίσματα κτήσονται, οἰκονόμοι μὲν καὶ γεωργοὶ 35 ἀντὶ φυλάκων ἔσονται, δεσπόται δ' ἐχθροὶ ἀντὶ ξυμμάχων τῶν ἄλλων πολιτῶν γενήσονται, μισοῦντες δὲ δὴ b καὶ μισούμενοι καὶ ἐπιβουλεύοντες καὶ ἐπιβουλευόμενοι διάξουσι πάντα τὸν βίον, πολὺ πλείω καὶ μᾶλλον δεδιότες τοὺς ἔνδον, ἢ τοὺς ἔξωθεν πολεμίους, θέοντες 40 ἤδη τότε ἐγγύτατα ὀλέθρου αὐτοί τε καὶ ἡ ἄλλη πόλις. τούτων οὖν πάντων ἕνεκα, ἦν δ' ἐγώ, φῶμεν οὕτω δεῖν κατεσκευάσθαι τοὺς φύλακας οἰκήσεώς τε πέρι καὶ τῶν ἄλλων, καὶ ταῦτα νομοθετήσωμεν, ἢ μή; Πάνυ γε, ἦ δ' ὅς, ὁ Γλαύκων.

dum, inquit. [SOCR.] Jamne maxima instructi erunt cautione, si re vera bene educati fuerint? [GL.] At sunt profecto, inquit. Tum ego [SOCR.] Hoc quidem, inquam, mi Glauco, asseverare non licet, sed quod modo dicebamus, licet, oportere eos recta, quæcunque est, educatione usos esse, si id habituri sint, quo maxime mites sint et sibi invicem et iis, quos custodiunt. [GL.] Et recte quidem, inquit, dicebamus. [SOCR.] Præter hanc igitur educationem quisque sanæ mentis dicet et habitationes et reliquam rem familiarem ita eis esse debere comparatam, ut ne ipsi quo minus optimi viri sint, custodes prohibeat, neque eos ad ceteros cives lædendos incitet. [GL.] Et vere quidem dicet. [SOCR.] Vide igitur, inquam, an tali quadam ratione et vivere eos oporteat et habitare, si futuri sint tales. primo quidem neminem proprium quicquam possidere, nisi quatenus summa cogat necessitas; deinde neque domum neque penu quemquam habere, quo non cuilibet pateat aditus; quæ vero ad victum pertinent, quantum opus habeant militares athletæ temperati ac fortes, ex condicto eos ab reliquis civibus mercedis loco custodiæ accipere tantum, ut exacto anno neque supersit quicquam neque desit; convivia autem ut in castris communia habentes una eos vivere; aurum vero et argentum doceri eos divinum a diis in animo semper eis esse neque humano eos indigere, neque fas esse illius possessionem admixtione mortalis auri inquinare, cum ex vulgi pecunia multa nefaria provenerint, quod vero illis inest, immaculatum sit, sed solis ipsis ex omnibus, qui sunt in civitate, tractare et tangere aurum aut argentum nefas, nec idem tectum subeundum, nec gestandum nec bibendum ex argento aut auro. atque hoc pacto et sibi et civitati salutem parient; quandoque vero agrum sibi et domos et pecuniam privatim acquisiverint, administratores familiæ et agricolæ pro custodibus erunt, et pro sociis reliquorum civium domini infensi efficientur et ipsi odio habiti odioque habentes et insidiis petiti pariterque petentes vitam omnem transigent multo sæpius magisque internos quam externos hostes timentes ipsique jam tunc una cum reliqua civitate proxime perniciem versantes. horum igitur omnium causa, inquam, dicamus custodibus et habitationem et reliqua omnia ita instituta esse debere, eaque lege sanciamus, an non? [GL.] Admodum, inquit Glauco.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

419 Καὶ ὁ Ἀδείμαντος ὑπολαβὼν Τί οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀπολογήσει, ἐάν τίς σε φῇ μὴ πάνυ τι εὐδαίμονας ποιεῖν τούτους τοὺς ἄνδρας, καὶ ταῦτα δι' ἑαυτούς, ὧν ἔστι μὲν ἡ πόλις τῇ ἀληθείᾳ, οἱ δὲ μηδὲν

LIBER QUARTUS.

Tum Adimantus sermonem suscipiens [AD.] Quid igitur, inquit, o Socrates, respondebis, si quis dicat te non admodum beatos efficere hos viros, idque ipsorum culpa, quorum re vera est civitas, nullus autem civitatis usus quemadmo-

ἀπολαύουσιν ἀγαθὸν τῆς πόλεως οἷον ἄλλοι ἀγρούς τε κεκτημένοι καὶ οἰκίας οἰκοδομούμενοι καλὰς καὶ μεγάλας καὶ ταύταις πρέπουσαν κατασκευὴν κτώμενοι καὶ θυσίας θεοῖς ἰδίας θύοντες καὶ ξενοδοχοῦντες καὶ δὴ καί, 5 ἃ νῦν δὴ σὺ ἔλεγες, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον κεκτημένοι καὶ πάντα ὅσα νομίζεται τοῖς μέλλουσι μακαρίοις εἶναι· ἀλλ' ἀτεχνῶς, φαίη ἄν, ὥσπερ ἐπίκουροι μισθωτοὶ ἐν 420 τῇ πόλει φαίνονται καθῆσθαι οὐδὲν ἄλλο, ἢ φρουροῦντες. a Ναί, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ταῦτά γε ἐπισίτιοι καὶ οὐδὲ 10 μισθὸν πρὸς τοῖς σιτίοις λαμβάνοντες ὥσπερ οἱ ἄλλοι, ὥστε οὐδ' ἂν ἀποδημῆσαι βούλωνται ἰδίᾳ, ἐξέσται αὐτοῖς, οὐδ' ἑταίραις διδόναι οὐδ' ἀναλίσκειν ἄν ποι βούλωνται ἄλλοσε, οἷα δὴ οἱ εὐδαίμονες δοκοῦντες εἶναι ἀναλίσκουσι. ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα συχνὰ τῆς κατη- 15 γορίας ἀπολείπεις. Ἀλλ', ἦ δ' ὅς, ἔστω καὶ ταῦτα κατηγορημένα. Τί οὖν δὴ ἀπολογησόμεθα, φῄς; Ναί. b Τὸν αὐτὸν οἶμον, ἦν δ' ἐγώ, πορευόμενοι εὑρήσομεν, ὡς ἐγῷμαι, ἃ λεκτέα. ἐροῦμεν γάρ, ὅτι θαυμαστὸν μὲν ἂν οὐδὲν εἴη, εἰ καὶ οὗτοι οὕτως εὐδαιμονέστατοί 20 εἰσιν, οὐ μὴν πρὸς τοῦτο βλέποντες τὴν πόλιν οἰκίζομεν, ὅπως ἕν τι ἡμῖν ἔθνος ἔσται διαφερόντως εὔδαιμον, ἀλλ' ὅπως ὅτι μάλιστα ὅλη ἡ πόλις· ᾠήθημεν γὰρ ἐν τῇ τοιαύτῃ μάλιστα ἂν εὑρεῖν δικαιοσύνην καὶ αὖ ἐν τῇ κάκιστα οἰκουμένῃ ἀδικίαν, κατιδόντες δὲ κρῖναι ἂν ὃ c 25 πάλαι ζητοῦμεν. νῦν μὲν οὖν, ὡς οἰόμεθα, τὴν εὐδαίμονα πλάττομεν οὐκ ἀπολαβόντες ὀλίγους ἐν αὐτῇ τοιούτους τινὰς τιθέντες, ἀλλ' ὅλην· αὐτίκα δὲ τὴν ἐναντίαν σκεψόμεθα. ὥσπερ οὖν ἂν εἰ ἡμᾶς ἀνδριάντας γράφοντας προσελθών τις ἔψεγε λέγων, ὅτι οὐ τοῖς 30 καλλίστοις τοῦ ζῴου τὰ κάλλιστα φάρμακα προστίθεμεν· οἱ γὰρ ὀφθαλμοί, κάλλιστον ὄν, οὐκ ὀστρείῳ ἐναληλιμμένοι εἶεν, ἀλλὰ μέλανι· μετρίως ἂν ἐδοκοῦμεν d πρὸς αὐτὸν ἀπολογεῖσθαι λέγοντες· ὦ θαυμάσιε, μὴ οἴου δεῖν ἡμᾶς οὕτω καλοὺς ὀφθαλμοὺς γράφειν, ὥστε 35 μηδὲ ὀφθαλμοὺς φαίνεσθαι, μηδ' αὖ τἆλλα μέρη, ἀλλ' ἄθρει, εἰ τὰ προσήκοντα ἑκάστοις ἀποδιδόντες τὸ ὅλον καλὸν ποιοῦμεν· καὶ δὴ καὶ νῦν μὴ ἀνάγκαζε ἡμᾶς τοιαύτην εὐδαιμονίαν τοῖς φύλαξι προσάπτειν, ἣ ἐκείνους πᾶν μᾶλλον ἀπεργάσεται, ἢ φύλακας. ἐπιστά- 40 μεθα γὰρ καὶ τοὺς γεωργοὺς ξυστίδας ἀμφιέσαντες e καὶ χρυσὸν περιθέντες πρὸς ἡδονὴν ἐργάζεσθαι κελεύειν τὴν γῆν, καὶ τοὺς κεραμέας κατακλίναντες ἐπὶ δεξιὰ πρὸς τὸ πῦρ διαπίνοντάς τε καὶ εὐωχουμένους, τὸν τροχὸν παραθεμένους, ὅσον ἂν ἐπιθυμῶσι κεραμεύειν, 45 καὶ τοὺς ἄλλους πάντας τοιούτῳ τρόπῳ μακαρίους ποιεῖν, ἵνα δὴ ὅλη ἡ πόλις εὐδαιμονῇ. ἀλλ' ἡμᾶς μὴ οὕτω νουθέτει· ὡς, ἄν σοι πειθώμεθα, οὔτε ὁ γεωργὸς 421 γεωργὸς ἔσται, οὔτε ὁ κεραμεὺς κεραμεύς, οὔτε ἄλλος a οὐδεὶς οὐδὲν ἔχων σχῆμα ἐξ ὧν πόλις γίγνεται. ἀλλὰ 50 τῶν μὲν ἄλλων ἐλάττων λόγος· νευρορράφοι γὰρ φαῦλοι γενόμενοι καὶ διαφθαρέντες καὶ προσποιησάμενοι εἶναι μὴ ὄντες πόλει οὐδὲν δεινόν· φύλακες δὲ νόμων τε καὶ πόλεως μὴ ὄντες, ἀλλὰ δοκοῦντες, ὁρᾷς δὴ ὅτι πᾶσαν ἄρδην πόλιν ἀπολλύασι καὶ αὖ τοῦ εὖ οἰκεῖν καὶ εὐδαι-

dum aliorum, ut et agros possideant et magnas sibi ac pulchras domos exstruant supellectilemque his convenientem comparent et sacra diis privata faciant et hospites excipiant et quæ tu modo dicebas, aurum et argentum possideant et quæcunque ad felicitatem vulgo requiruntur; sed plane, inquiet, ut auxiliarii mercede conducti in urbe sedent nihil agentes aliud nisi custodiam. [SOCR.] Sane, inquam, idque victum solum accipientes et ne mercedem quidem præter victum, ut alii solent, ut neque si proficisci privatim aliquo velint, iis liceat, neque scortis quicquam largiri neque in alia, si velint, pecunias erogare eorum more, qui beati putantur: hæc et alia multa hujusmodi in accusatione prætermittis. [AD.] At, inquit, sunto et hæc in ea comprehensa. [SOCR.] Quæris igitur, qua ratione nos defensuri simus? [AD.] Ita. [SOCR.] Eandem semitam, inquam, ingredientes inveniemus, ut arbitror, quæ sint dicenda. dicemus enim nihil mirum fore, si ita hi quoque felicissimi sint, non tamen ad hoc respicientes civitatem nos constituere, ut una aliqua nobis gens præcipue felix sit, sed ut quam maxime civitas universa, quippe in hujusmodi civitate maxime nos justitiam rursusque in pessime instituta injustitiam invenire iisque inspectis id, quod jam diu quærimus, judicare posse existimantes. nunc igitur, ut opinamur, felicem fingimus, non ut parte sejuncta paucos quosdam in ea felicitate impertiamus, sed ut totam; deinceps autem contrariam contemplabimur. quemadmodum igitur si quis figuras hominum pingentes nos aggressus vituperaret, quod pulcherrimis animalis partibus non pulcherrimos apponeremus colores: oculis enim, pulcherrimo membro, non purpuram, sed atramentum esse illitum: commode nos defendere videremur dicentes: noli nos, o mirifice, adeo pulchros oculos pingere jubere, ut ne oculi quidem videantur, nec cetera membra similiter, sed vide, num singulis convenientia tribuentes totum pulchrum reddamus; ergo nunc quoque noli nos cogere ea custodes felicitate afficere, quæ eos quidvis aliud potius quam custodes effectura sit. possumus enim et agricolas tunicis talaribus indutos auroque ornatos ad voluptatem colere terram jubere, et figulos ad dextram dispositos juxta ignem adhibita rota convivium celebrantes quantum cupiant, figulinam exercere, et ceteros omnes tali modo beatos facere, ut scilicet universa civitas felix sit. sed ne nos ita moneas. nam si tibi paremus, neque agricola agricola erit neque figulus figulus, neque ullus alius formam ullam habebit eorum, ex quibus fit civitas. sed ceterorum quidem ratio levior; sutores enim deteriores facti depravatique et arrogantes sibi id esse, quod non sunt, civitati nihil inferunt grave; custodes vero legum et civitatis si non sunt, sed videntur, vides nimirum ut omnem civitatem funditus perdant rursusque bene eam constituendi beatamque reddendi soli opportunitatem habeant. quamob-

μονεῖν μόνοι τὸν καιρὸν ἔχουσιν. εἰ μὲν οὖν ἡμεῖς μὲν
φύλακας ὡς ἀληθῶς ποιοῦμεν ἥκιστα κακούργους τῆς b
πόλεως, ὁ δ' ἐκεῖνο λέγων γεωργούς τινας καὶ ὥσπερ ἐν
πανηγύρει, ἀλλ' οὐκ ἐν πόλει, ἑστιάτορας εὐδαίμονας,
5 ἄλλο ἄν τι, ἢ πόλιν λέγοι. σκεπτέον οὖν, πότερον πρὸς
τοῦτο βλέποντες τοὺς φύλακας καθιστῶμεν, ὅπως ὅτι
πλείστη αὐτοῖς εὐδαιμονία ἐγγενήσεται, ἢ τοῦτο μὲν
εἰς τὴν πόλιν ὅλην βλέποντας θεατέον, εἰ ἐκείνῃ ἐγγί-
γνεται, τοὺς δ' ἐπικούρους τούτους καὶ τοὺς φύλακας
10 ἐκεῖνο ἀναγκαστέον ποιεῖν καὶ πειστέον, ὅπως ὅτι ἄρι- c
στοι δημιουργοὶ τοῦ ἑαυτῶν ἔργου ἔσονται, καὶ τοὺς
ἄλλους ἅπαντας ὡσαύτως, καὶ οὕτω ξυμπάσης τῆς
πόλεως αὐξανομένης καὶ καλῶς οἰκιζομένης ἐατέον
ὅπως ἑκάστοις τοῖς ἔθνεσιν ἡ φύσις ἀποδίδωσι τοῦ με-
15 ταλαμβάνειν εὐδαιμονίας. Ἀλλ', ἦ δ' ὅς, καλῶς μοι
δοκεῖς λέγειν. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τὸ τούτου ἀδελ-
φὸν δόξω σοι μετρίως λέγειν; Τί μάλιστα; Τοὺς
ἄλλους αὖ δημιουργοὺς σκόπει εἰ τάδε διαφθείρει, ὥστε d
καὶ κακοὺς γίγνεσθαι. Τὰ ποῖα δὴ ταῦτα; Πλοῦτος,
20 ἦν δ' ἐγώ, καὶ πενία. Πῶς δή; Ὧδε· πλουτήσας
χυτρεὺς δοκεῖ σοι ἔτι θελήσειν ἐπιμελεῖσθαι τῆς τέχνης;
Οὐδαμῶς, ἔφη. Ἀργὸς δὲ καὶ ἀμελὴς γενήσεται μᾶλ-
λον αὐτὸς αὑτοῦ; Πολύ γε. Οὐκοῦν κακίων χυτρεὺς
γίγνεται; Καὶ τοῦτο, ἔφη, πολύ. Καὶ μὴν καὶ ὄργανά
25 γε μὴ ἔχων παρέχεσθαι ὑπὸ πενίας ἤ τι ἄλλο τῶν εἰς
τὴν τέχνην τά τε ἔργα πονηρότερα ἐργάσεται καὶ τοὺς e
υἱεῖς ἢ ἄλλους, οὓς ἂν διδάσκῃ, χείρους δημιουργοὺς
διδάξεται. Πῶς δ' οὔ; Ὑπ' ἀμφοτέρων δή, πενίας
τε καὶ πλούτου, χείρω μὲν τὰ τῶν τεχνῶν ἔργα, χεί-
30 ρους δὲ αὐτοί. Φαίνεται. Ἕτερα δή, ὡς ἔοικε,
τοῖς φύλαξιν εὑρήκαμεν, ἃ παντὶ τρόπῳ φυλακτέον
ὅπως μή ποτε αὐτοὺς λήσει εἰς τὴν πόλιν παραδύντα.
Ποῖα ταῦτα; Πλοῦτός τε, ἦν δ' ἐγώ, καὶ πενία· ὡς
422 τοῦ μὲν τρυφὴν καὶ ἀργίαν καὶ νεωτερισμὸν ποιοῦντος, a
35 τοῦ δὲ ἀνελευθερίαν καὶ κακοεργίαν πρὸς τῷ νεωτε-
ρισμῷ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. τόδε μέντοι, ὦ Σώκρα-
τες, σκόπει, πῶς ἡμῖν ἡ πόλις οἵα τ' ἔσται πολεμεῖν,
ἐπειδὰν χρήματα μὴ κεκτημένη ᾖ, ἄλλως τε κἂν πρὸς
μεγάλην τε καὶ πλουσίαν ἀναγκασθῇ πολεμεῖν. Δῆλον,
40 ἦν δ' ἐγώ, ὅτι πρὸς μὲν μίαν χαλεπώτερον, πρὸς δὲ
δύο τοιαύτας ῥᾷον. Πῶς εἶπες; ἦ δ' ὅς. Πρῶτον b
μέν που, εἶπον, ἐὰν δέῃ μάχεσθαι, ἆρ' οὐ πλουσίοις
ἀνδράσι μαχοῦνται αὐτοὶ ὄντες πολέμου ἀθληταί; Ναὶ
τοῦτό γε, ἔφη. Τί οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Ἀδείμαντε; εἷς
45 πύκτης ὡς οἷόν τε κάλλιστα ἐπὶ τοῦτο παρεσκευασμέ-
νος δυοῖν μὴ πύκταιν, πλουσίοιν δὲ καὶ πιόνοιν, οὐκ ἂν
δοκεῖ σοι ῥᾳδίως μάχεσθαι; Οὐκ ἂν ἴσως, ἔφη, ἅμα
γε. Οὐδ' εἰ ἐξείη, ἦν δ' ἐγώ, ὑποφεύγοντι τὸν πρότε-
ρον ἀεὶ προσφερόμενον ἀναστρέφοντα κρούειν, καὶ c
50 τοῦτο ποιοῖ πολλάκις ἐν ἡλίῳ τε καὶ πνίγει; ἆρά γε οὐ
καὶ πλείους χειρώσαιτ' ἂν τοιούτους ὁ τοιοῦτος; Ἀμέλει,
ἔφη, οὐδὲν ἂν γένοιτο θαυμαστόν. Ἀλλ' οὐκ οἴει πυκτι-
κῆς πλέον μετέχειν τοὺς πλουσίους ἐπιστήμῃ τε καὶ
ἐμπειρίᾳ, ἢ πολεμικῆς; Ἔγωγ', ἔφη. Ῥᾳδίως ἄρα ἡμῖν

rem si nos quidem veros civitatis custodes facimus, minime qui noceant civitati, qui vero illud dicit, agricolas quosdam et non tanquam in civitate, sed tamquam in festa celebritate convivas felices facit, aliud quid, quam civitatem dicere videtur. videndum igitur, utrum ad hoc respicientes custodes constituamus, ut quam maxima felicitate abundent, an id quidem toti civitati num contingat spectemus, auxiliarios autem istos atque custodes cogamus iisque persuadeamus, ut quam optimi sui operis sint artifices, ceterosque omnes similiter, atque ita universa civitate augescente recteque instituta sinamus, quam singulis gentibus natura fit felicitatis partem tributura. [AD.] At, inquit, præclare mihi dicta hæc videntur. [SOCR.] Etiamne, inquam, quod huic est proximum, videbor tibi commode dicere? [AD.] Quid maxime? [SOCR.] Reliquos rursus opifices vide an hæc corrumpant, ut pravi fiant. [AD.] Quænam ista? [SOCR.] Divitiæ, inquam, et paupertas. [AD.] Qua ratione? [SOCR.] Ita: figulus dives factus videturne tibi amplius curam suæ artis habere velle? [AD.] Minime, inquit. [SOCR.] Sed pigrior potius negligentiorque fiet, quam fuit? [AD.] Valde. [SOCR.] Nonne igitur deterior fit figulus? [AD.] Et istud, inquit, valde. [SOCR.] Rursus vero si propter inopiam instrumentis et reliquis, quibus indiget ars, careat, et opera ipsa deteriora faciet et filios vel alios, quos docet, deteriores opifices reddet. [AD.] Quidni? [SOCR.] Utroque igitur, tam paupertate, quam opulentia, deteriora fiunt artium opera et deteriores artifices ipsi. [AD.] Apparet. [SOCR.] Alia ergo, ut videtur, invenimus custodibus omni modo observanda, ne quando ipsis insciis in civitatem irrepant. [AD.] Quænam ista? [SOCR.] Opulentiam, inquam, et inopiam; quippe quarum illa luxuriam et desidiam et novarum rerum studium pariat, hæc autem cum rerum novarum studio illiberalitatem et operum pravitatem. [AD.] Sane quidem, inquit. verum tamen, o Socrates, considera, quæso, quo pacto nostra civitas, cum pecunia careat, bellum gerere possit, præsertim si quando adversus amplam opulentamque civitatem bellum gerere cogetur. [SOCR.] Haud dubie, inquam, adversus unam difficilius, sed adversus duas tales facilius. [AD.] Quomodo dixisti? inquit. [SOCR.] Principio, inquam, si committenda pugna est, nonne ipsi bellicis rebus exercitati adversus divites pugnabunt? [AD.] Verum id quidem, inquit. [SOCR.] Quid igitur, inquam, o Adimante? unus pugil quam potest optime ad hoc instructus contra duos hujus facultatis ignaros, sed divites ac pingues, non videtur tibi facile pugnaturus? [AD.] Nescio, inquit, an non simul. [SOCR.] Ne sic quidem, inquam, si ei liceat subterfugienti eum, qui prior invadat, conversione facta cædere, idque fortasse in sole et æstu faciat? nonne etiam plures hujusmodi homines vir talis subiget? [AD.] Nempe nihil mirum, inquit. [SOCR.] At non putas pugilatus divites scientia ac peritia participes esse magis, quam belli? [AD.] Puto vero, inquit. [SOCR.] Facile igitur athletæ nostri, ut consentaneum est,

οἱ ἀθληταὶ ἐκ τῶν εἰκότων διπλασίοις τε καὶ τριπλασίοις
αὑτῶν μαχοῦνται. Συγχωρήσομαί σοι, ἔφη· δοκεῖς
γάρ μοι ὀρθῶς λέγειν. Τί δ', ἂν πρεσβείαν πέμψαν- d
τες εἰς τὴν ἑτέραν πόλιν τἀληθῆ εἴπωσιν, ὅτι ἡμεῖς μὲν
5 οὐδὲν χρυσίῳ οὐδ' ἀργυρίῳ χρώμεθα, οὐδ' ἡμῖν θέμις,
ὑμῖν δέ· συμπολεμήσαντες οὖν μεθ' ἡμῶν ἔχετε τὰ τῶν
ἑτέρων· οἴει τινὰς ἀκούσαντας ταῦτα αἱρήσεσθαι κυσὶ
πολεμεῖν στερεοῖς τε καὶ ἰσχνοῖς μᾶλλον, ἢ μετὰ κυνῶν
προβάτοις πίοσί τε καὶ ἁπαλοῖς; Οὔ μοι δοκεῖ. ἀλλ'
10 ἐὰν εἰς μίαν, ἔφη, πόλιν συναθροισθῇ τὰ τῶν ἄλλων
χρήματα, ὅρα, μὴ κίνδυνον φέρῃ τῇ μὴ πλουτούσῃ. e
Εὐδαίμων εἶ, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι οἴει ἄξιον εἶναι ἄλλην
τινὰ προσειπεῖν πόλιν, ἢ τὴν τοιαύτην, οἵαν ἡμεῖς
κατεσκευάζομεν. Ἀλλὰ τί μήν; ἔφη. Μειζόνως, ἦν
15 δ' ἐγώ, χρὴ προσαγορεύειν τὰς ἄλλας· ἑκάστη γὰρ
αὐτῶν πόλεις εἰσὶ πάμπολλαι, ἀλλ' οὐ πόλις, τὸ τῶν
παιζόντων. δύο μὲν γάρ, κἂν ὁτιοῦν ᾖ, πολεμία ἀλλή-
λαις, ἡ μὲν πενήτων, ἡ δὲ πλουσίων· τούτων δ' ἐν
423 ἑκατέρᾳ πάνυ πολλαί· αἷς ἐὰν μὲν ὡς μιᾷ προσφέρῃ, a
20 παντὸς ἂν ἁμάρτοις, ἐὰν δὲ ὡς πολλαῖς, διδοὺς τὰ τῶν
ἑτέρων τοῖς ἑτέροις χρήματά τε καὶ δυνάμεις ἢ καὶ
αὐτούς, ξυμμάχοις μὲν ἀεὶ πολλοῖς χρήσει, πολεμίοις
δ' ὀλίγοις. καὶ ἕως ἂν ἡ πόλις σοι οἰκῇ σωφρόνως ὡς
ἄρτι ἐτάχθη, μεγίστη ἔσται, οὐ τῷ εὐδοκιμεῖν λέγω,
25 ἀλλ' ὡς ἀληθῶς μεγίστη, καὶ ἐὰν μόνον ᾖ χιλίων τῶν
προπολεμούντων. οὕτω γὰρ μεγάλην πόλιν μίαν οὐ
ῥᾳδίως οὔτ' ἐν Ἕλλησιν οὔτε ἐν βαρβάροις εὑρήσεις, b
δοκούσας δὲ πολλὰς καὶ πολλαπλασίας τῆς τηλικαύτης.
ἢ ἄλλως οἴει; Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ'
30 ἐγώ, οὗτος ἂν εἴη καὶ κάλλιστος ὅρος τοῖς ἡμετέροις
ἄρχουσιν, ὅσην δεῖ τὸ μέγεθος τὴν πόλιν ποιεῖσθαι καὶ
ἡλίκῃ οὔσῃ ὅσην χώραν ἀφορισαμένους τὴν ἄλλην χαίρειν
ἐᾶν. Τίς, ἔφη, ὅρος; Οἶμαι μέν, ἦν δ' ἐγώ, τόνδε·
μέχρι οὗ ἂν ἐθέλῃ αὐξομένη εἶναι μία, μέχρι τούτου
35 αὔξειν, πέρα δὲ μή. Καὶ καλῶς γ', ἔφη. Οὐκοῦν c
καὶ τοῦτο αὖ ἄλλο πρόσταγμα τοῖς φύλαξι προστάξο-
μεν, φυλάττειν παντὶ τρόπῳ, ὅπως μήτε σμικρὰ ἡ
πόλις ἔσται μήτε μεγάλη δοκοῦσα, ἀλλά τις ἱκανὴ καὶ
μία. Καὶ φαῦλόν γ', ἔφη, ἴσως αὐτοῖς προστάξομεν.
40 Καὶ τούτου γε, ἦν δ' ἐγώ, ἔτι φαυλότερον τόδε, οὗ
καὶ ἐν τῷ πρόσθεν ἐπεμνήσθημεν λέγοντες, ὡς δέοι,
ἐάν τε τῶν φυλάκων τις φαῦλος ἔκγονος γένηται, εἰς
τοὺς ἄλλους αὐτὸν ἀποπέμπεσθαι, ἐάν τ' ἐκ τῶν ἄλλων d
σπουδαῖος, εἰς τοὺς φύλακας. τοῦτο δ' ἐβούλετο δηλοῦν,
45 ὅτι καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας, πρὸς ὅ τις πέφυκε, πρὸς
τοῦτο ἕνα πρὸς ἓν ἕκαστον ἔργον δεῖ κομίζειν, ὅπως ἂν
ἓν τὸ αὑτοῦ ἐπιτηδεύων ἕκαστος μὴ πολλοί, ἀλλ' εἷς
γίγνηται, καὶ οὕτω δὴ ξύμπασα ἡ πόλις μία φύηται,
ἀλλὰ μὴ πολλαί. Ἔστι γάρ, ἔφη, τοῦτο ἐκείνου σμι-
50 κρότερον. Οὗτοι, ἦν δ' ἐγώ, ὠγαθὲ Ἀδείμαντε, ὡς
δόξειεν ἄν τις, ταῦτα πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῖς προσ-
τάττομεν, ἀλλὰ πάντα φαῦλα, ἐὰν τὸ λεγόμενον ἓν e
μέγα φυλάττωσι, μᾶλλον δὲ ἀντὶ μεγάλου ἱκανόν. Τί
τοῦτο; ἔφη. Τὴν παιδείαν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τροφήν.

cum duplo triploque pluribus, quam ipsi sunt, pugnabunt. [AD.] Concedam tibi, inquit; nam recte dicere videris. [SOCR.] Quid vero, si missa in alteram civitatem legatione vera dixerint: nos quidem auro et argento non utimur, neque nobis fas est, sed vobis; una igitur nobiscum bellum gerentes habete quæ illi possident: censes aliquos his auditis electuros contra canes duros macrosque pugnare potius, quam cum canibus una contra pingues oves ac molles? [AD.] Haudquaquam mihi videtur. verum si una in civitate, inquit, ceterorum pecuniæ cumulentur, cave ne non pecuniosæ periculum inferat. [SOCR.] Beatus es, inquam, quod putas aliam quandam appellandam esse civitatem, quam talem, qualem nos instituebamus. [AD.] Quid igitur? quæso, inquit. [SOCR.] Ampliorem, inquam, appellationem exigunt ceteræ; nam unaquæque earum civitates permultæ sunt, non civitas, ut cum ludentibus loquar. duæ enim omni modo sunt, invicem dissidentes, una pauperum, divitum altera; rursusque in harum utralibet permultæ; quibus si ut una utare, penitus aberres, sin ut multis, tribuens quæ alterorum sunt, alteris pecunias et copias vel etiam ipsos, socios semper multos habebis, hostes autem paucos. et donec tibi civitas ita, ut modo ordinata est, temperate aget, maxima erit, non opinione, sed re vera maxima, etiamsi mille tantum propugnatoribus constet. ita enim magnam civitatem unam haud facile neque inter Græcos neque inter barbaros reperies, quæ tamen hac tanta majores multo videantur, multas. an aliter sentis? [AD.] Non aliter, per Jovem, inquit. [SOCR.] Hic igitur, inquam, simul pulcherrimus erit nostris magistratibus augendæ civitatis terminus, quantæ factæ quantam regionem impertiti reliquam missam faciant. [AD.] Qui, inquit, terminus? [SOCR.] Hic, inquam, arbitror, ut quousque adaucta civitas una permaneat, eo usque augeatur, non ultra. [AD.] Præclare, inquit. [SOCR.] Ergo hoc quoque custodibus omni modo curandum præcipiemus, ut nec parva civitas sit nec magnæ speciem præ se ferens, sed sufficiens atque una. [AD.] Ac leve quidem, inquit, forsan eis præcipiemus. [SOCR.] Atque illo, inquam, etiam levius hoc, cujus in superioribus quoque mentionem fecimus oportere dicentes, sive quis ex custodibus ignavus nascatur, hunc ad reliquos ablegari, sive ex reliquis gnavus, ad custodes. in quo plane ostendere volebamus etiam reliquorum civium unumquemque ad unum id opus, ad quod natura esset aptus, adduci debere, ut quisque unum quoddam suum opus exercens non multi, sed unus exsisteret, atque ita civitas tota una fieret, non multæ. [AD.] Est enim hoc, inquit, illo minus. [SOCR.] Haudquaquam, inquam, o bone Adimante, hæc multa ac magna, ut existimare aliquis possit, iis præcipimus, sed levia omnia, si unum, ut dici solet, magnum servant, ac potius pro magno sufficiens. [AD.] Quid istud? inquit. [SOCR.] Eruditionem, inquam, et educationem. nam si recte eruditi viri

ἐὰν γὰρ εὖ παιδευόμενοι μέτριοι ἄνδρες γίγνωνται, πάντα ταῦτα ῥᾳδίως διόψονται καὶ ἄλλα γε ὅσα νῦν ἡμεῖς παραλείπομεν, τήν τε τῶν γυναικῶν κτῆσιν καὶ 424 γάμων καὶ παιδοποιίας, ὅτι δεῖ ταῦτα κατὰ τὴν πα- a ροιμίαν πάντα ὅτι μάλιστα κοινὰ τὰ φίλων ποιεῖσθαι. Ὀρθότατα γάρ, ἔφη, γίγνοιτ' ἄν. Καὶ μήν, εἶπον, πολιτεία, ἐάνπερ ἅπαξ ὁρμήσῃ εὖ, ἔρχεται ὥσπερ κύκλος αὐξανομένη. τροφὴ γὰρ καὶ παίδευσις χρηστὴ σωζομένη φύσεις ἀγαθὰς ἐμποιεῖ, καὶ αὖ φύσεις χρη- 10 σταὶ τοιαύτης παιδείας ἀντιλαμβανόμεναι ἔτι βελτίους τῶν προτέρων φύονται εἴς τε τἆλλα καὶ εἰς τὸ γεννᾶν, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις. Εἰκός γ', ἔφη. Ὡς b τοίνυν διὰ βραχέων εἰπεῖν, τούτου ἀνθεκτέον τοῖς ἐπιμεληταῖς τῆς πόλεως, ὅπως ἂν αὐτοὺς μὴ λάθῃ διαφθα- 15 ρέν, ἀλλὰ παρὰ πάντα αὐτὸ φυλάττωσι, τὸ μὴ νεωτερίζειν περὶ γυμναστικήν τε καὶ μουσικὴν παρὰ τὴν τάξιν, ἀλλ' ὡς οἷόν τε μάλιστα φυλάττειν, φοβουμένους, ὅταν τις λέγῃ, ὡς τὴν ἀοιδὴν μᾶλλον ἐπιφρονέουσ' ἄνθρωποι, Ἥτις ἀειδόντεσσι νεωτάτη ἀμφιπέληται, 20 μὴ πολλάκις τὸν ποιητήν τις οἴηται λέγειν οὐχ ᾄσματα c νέα, ἀλλὰ τρόπον ᾠδῆς νέον, καὶ τοῦτο ἐπαινῇ. δεῖ δ' οὔτ' ἐπαινεῖν τὸ τοιοῦτον οὔτε ὑπολαμβάνειν· εἶδος γὰρ καινὸν μουσικῆς μεταβάλλειν εὐλαβητέον ὡς ἐν ὅλῳ κινδυνεύοντα· οὐδαμοῦ γὰρ κινοῦνται μουσικῆς 25 τρόποι ἄνευ πολιτικῶν νόμων τῶν μεγίστων, ὥς φησί τε Δάμων καὶ ἐγὼ πείθομαι. Καὶ ἐμὲ τοίνυν, ἔφη ὁ Ἀδείμαντος, θὲς τῶν πεπεισμένων. Τὸ δὴ φυλακτήριον, ἦν δ' ἐγώ, ὡς ἔοικεν, ἐνταῦθά που οἰκοδομητέον d τοῖς φύλαξιν, ἐν μουσικῇ. Ἡ γοῦν παρανομία, ἔφη, 30 ῥᾳδίως αὕτη λανθάνει παραδυομένη. Ναί, ἔφην, ὡς ἐν παιδιᾶς γε μέρει καὶ ὡς κακὸν οὐδὲν ἐργαζομένη. Οὐδὲ γὰρ ἐργάζεται, ἔφη, ἄλλο γε, ἢ κατὰ σμικρὸν εἰσοικισαμένη ἠρέμα ὑπορρεῖ πρὸς τὰ ἤθη τε καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα· ἐκ δὲ τούτων εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους 35 ξυμβόλαια μείζων ἐκβαίνει· ἐκ δὲ δὴ τῶν ξυμβολαίων ἔρχεται ἐπὶ τοὺς νόμους καὶ πολιτείας σὺν πολλῇ, ὦ e Σώκρατες, ἀσελγείᾳ, ἕως ἂν τελευτῶσα πάντα ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἀνατρέψῃ. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· οὕτω τοῦτ' ἔχει; Δοκεῖ μοι, ἔφη. Οὐκοῦν, ὃ ἐξ ἀρχῆς ἐλέγομεν, 40 τοῖς ἡμετέροις παισὶν ἐννομωτέρου εὐθὺς παιδιᾶς μεθεκτέον, ὡς παρανόμου γιγνομένης αὐτῆς καὶ παίδων 425 τοιούτων ἐννόμους τε καὶ σπουδαίους ἐξ αὐτῶν ἄνδρας a αὐξάνεσθαι ἀδύνατον ὄν; Πῶς δ' οὐχί; ἔφη. Ὅταν δὴ ἄρα καλῶς ἀρξάμενοι παῖδες παίζειν εὐνομίαν διὰ 45 τῆς μουσικῆς εἰσδέξωνται, πάλιν τοὐναντίον, ἢ 'κείνοις, εἰς πάντα ξυνέπεταί τε καὶ αὔξει ἐπανορθοῦσα, εἴ τι καὶ πρότερον τῆς πόλεως ἔκειτο. Ἀληθῆ μέντοι, ἔφη. Καὶ τὰ σμικρὰ ἄρα, εἶπον, δοκοῦντα εἶναι νόμιμα ἐξευρίσκουσιν οὗτοι, ἃ οἱ πρότερον ἀπώλλυσαν πάντα. 50 Ποῖα; Τὰ τοιάδε· σιγάς τε τῶν νεωτέρων παρὰ πρεσβυτέροις, ἃς πρέπει, καὶ κατακλίσεις καὶ ὑπαναστά- b σεις καὶ γονέων θεραπείας, καὶ κουράς γε καὶ ἀμπεχόνας καὶ ὑποδέσεις καὶ ὅλον τὸν τοῦ σώματος σχηματισμὸν καὶ τἆλλα ὅσα τοιαῦτα. ἢ οὐκ οἴει; Ἔγωγε.

moderati fiant, facile omnia ista perspicient et alia, quæ nos in præsentia prætermittimus, et mulierum habendarum et matrimoniorum rationem et liberorum procreationem, oportere omnia hæc secundum proverbium inter amicos quam maxime esse communia. [AD.] Rectissime enim, inquit, si ita fieret, haberet. [SOCR.] Et profecto, inquam, civitas, si semel cœperit bene, progreditur tamquam circulus augescens. nam educatio eruditioque bona servata ingenia bona efficit, rursusque bona ingenia educatione hujusmodi potita meliora etiam prioribus fiunt cum ad alia, tum ad generandum, quemadmodum in ceteris animalibus. [AD.] Consentaneum, inquit. [SOCR.] Ut igitur summatim dicam, hoc tenendum est civitatis curatoribus, ne clam illis corrumpatur, sed ubique ut caveant, ne quid in gymnastica et musica innovetur præter ordinem, sed ille quam maxime fieri potest teneatur, et cum dixerit aliquis eum magis cordi hominibus esse cantum, qui canentibus novissimus sit, metuant ne forte poetam quis putet non cantilenas novas, sed modum canendi novum dicere, idque laudet. oportet autem neque laudari quicquam tale neque ita illud intelligi; nam speciem musicæ novam inducere tamquam in re summa periclitanti reformidandum; nusquam enim musicæ modi mutantur sine maximarum legum civilium mutatione, ut ait Damon et ego persuasum habeo. [AD.] Me quoque, inquit Adimantus, inter eos refer, quibus persuasum est. [SOCR.] Arcem igitur, inquam, hic, ut videtur, exstruere debent custodes, in musica. [AD.] Hæc certe, inquit, legum migratio facile clam subrepit. [SOCR.] Sane, inquam, joci instar atque ita, ut mali nihil facere videatur. [AD.] Neque enim facit, inquit, aliud, nisi quod paulatim familiaris effecta sensim in mores serpit et instituta, ex his deinde ad commercia emergit amplior, tum a commerciis in leges resque publicas erumpit magna, o Socrates, cum protervitate, donec tandem privatim ac publice cuncta evertat. [SOCR.] Ain? inquam: hoc ita se habet? [AD.] Ita mihi videtur, inquit. [SOCR.] Ergone, ut a principio diximus, statim a primis annis pueri nostri magis legitimis assuefaciendi sunt ludis, quia si non legitimis utantur ipsique tales sint, nunquam viri legitimi probique fieri possint? [AD.] Quidni? inquit. [SOCR.] Quando igitur bene incipientes pueri ludere legitimum per musicam morem imbiberint, is rursus contra atque illos ad omnia eos sequitur et auget corrigens, si quid antea in civitate jacebat. [AD.] Verum certe, inquit. [SOCR.] Atque exigua quoque illa, inquam, quæ videntur esse instituta, hi reperiunt, quæ superiores omnia perdiderant. [AD.] Qualia? [SOCR.] Hæcce: ut taceant coram senibus juniores, quemadmodum decet, ut in sedibus eos collocent, ut iis assurgant, ut parentes colant, denique tonsuras, vestes, calceos et universum corporis habitum ac cetera generis ejusdem. an non putas? [AD.] Equidem. [SOCR.] Sed legibus hæc præscribere

νομοθετεῖν δ' αὐτὰ οἶμαι εὔηθες· οὔτε γάρ που γίγνεται οὔτ' ἂν μείνειε λόγῳ τε καὶ γράμμασι νομοθετηθέντα. Πῶς γάρ; Κινδυνεύει γοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Ἀδείμαντε, ἐκ τῆς παιδείας ὅποι ἄν τις ὁρμήσῃ, τοιαῦτα καὶ τὰ ἑπόμενα εἶναι. ἢ οὐκ ἀεὶ τὸ ὅμοιον ὂν ὅμοιον παρακαλεῖ; Τί μήν; Καὶ τελευτῶν δή, οἶμαι, φαῖμεν ἂν εἰς ἕν τι τέλεον καὶ νεανικὸν ἀποβαίνειν αὐτὸ ἢ ἀγαθὸν ἢ καὶ τοὐναντίον. Τί γὰρ οὔχ; ἦ δ' ὅς. Ἐγὼ μὲν τοίνυν, εἶπον, διὰ ταῦτα οὐκ ἂν ἔτι τὰ τοιαῦτα ἐπιχειρήσαιμι νομοθετεῖν. Εἰκότως γ', ἔφη. Τί δέ, ὦ πρὸς θεῶν, ἔφην, τάδε τὰ ἀγοραῖα ξυμβολαίων τε πέρι κατ' ἀγορὰν, ἕκαστοι ἃ πρὸς ἀλλήλους ξυμβάλλουσιν, εἰ δὲ βούλει, καὶ χειροτεχνικῶν πέρι ξυμβολαίων καὶ λοιδοριῶν καὶ αἰκίας καὶ δικῶν λήξεως καὶ δικαστῶν καταστάσεως, καὶ εἴ που τελῶν τινὲς ἢ πράξεις ἢ θέσεις ἀναγκαῖοί εἰσιν ἢ κατ' ἀγορὰς ἢ λιμένας, ἢ καὶ τὸ παράπαν ἀγορανομικὰ ἄττα ἢ ἀστυνομικὰ ἢ ἐλλιμενικὰ ἢ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, τούτων τολμήσομέν τι νομοθετεῖν; Ἀλλ' οὐκ ἄξιον, ἔφη, ἀνδράσι καλοῖς κἀγαθοῖς ἐπιτάττειν· τὰ πολλὰ γὰρ αὐτῶν, ὅσα δεῖ νομοθετήσασθαι, ῥᾳδίως που εὑρήσουσι. Ναί, ὦ φίλε, εἶπον, ἐάν γε θεὸς αὐτοῖς διδῷ σωτηρίαν τῶν νόμων, ὧν ἔμπροσθεν διήλθομεν. Εἰ δὲ μή γε, ἦ δ' ὅς, πολλὰ τοιαῦτα τιθέμενοι ἀεὶ καὶ ἐπανορθούμενοι τὸν βίον διατελέσουσιν, οἰόμενοι ἐπιλήψεσθαι τοῦ βελτίστου. Λέγεις, ἔφην ἐγώ, βιώσεσθαι τοὺς τοιούτους ὥσπερ τοὺς χάμνοντάς τε καὶ οὐκ ἐθέλοντας ὑπὸ ἀκολασίας ἐκβῆναι πονηρᾶς διαίτης. Πάνυ μὲν οὖν. Καὶ μὴν οὗτοί γε χαριέντως διατελοῦσιν· ἰατρευόμενοι γὰρ οὐδὲν περαίνουσι, πλήν γε ποικιλώτερα καὶ μείζω ποιοῦσι τὰ νοσήματα, καὶ ἀεὶ ἐλπίζοντες, ἐάν τις φάρμακον συμβουλεύσῃ, ὑπὸ τούτου ἔσεσθαι ὑγιεῖς. Πάνυ γάρ, ἔφη, τῶν οὕτω χαμνόντων τὰ τοιαῦτα πάθη. Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ· τόδε αὐτῶν οὐ χαρίεν, τὸ πάντων ἔχθιστον ἡγεῖσθαι τὸν τἀληθῆ λέγοντα, ὅτι, πρὶν ἂν μεθύων καὶ ἐμπιπλάμενος καὶ ἀφροδισιάζων καὶ ἀργῶν παύσηται, οὔτε φάρμακα οὔτε καύσεις οὔτε τομαὶ οὐδ' αὖ ἐπῳδαὶ αὐτὸν οὐδὲ περίαπτα οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν ὀνήσει; Οὐ πάνυ χαρίεν, ἔφη· τὸ γὰρ τῷ εὖ λέγοντι χαλεπαίνειν οὐκ ἔχει χάριν. Οὐκ ἐπαινέτης εἶ, ἔφην ἐγώ, ὡς ἔοικας, τῶν τοιούτων ἀνδρῶν. Οὐ μέντοι, μὰ Δία. Οὐδ' ἂν ἡ πόλις ἄρα, ὅπερ ἄρτι ἐλέγομεν, ὅλη τοιοῦτον ποιῇ, οὐκ ἐπαινέσει. ἢ οὐ φαίνονταί σοι ταὐτὸν ἐργάζεσθαι τούτοις τῶν πόλεων ὅσαι κακῶς πολιτευόμεναι προαγορεύουσι τοῖς πολίταις τὴν μὲν κατάστασιν τῆς πόλεως ὅλην μὴ κινεῖν, ὡς ἀποθανουμένους, ὃς ἂν τοῦτο δρᾷ· ὃς δ' ἂν σφᾶς οὕτω πολιτευομένους ἥδιστα θεραπεύῃ καὶ χαρίζηται ὑποτρέχων καὶ προγιγνώσκων τὰς σφετέρας βουλήσεις καὶ ταύτας δεινὸς ᾖ ἀποπληροῦν, οὗτος ἄρα ἀγαθός τε ἔσται ἀνὴρ καὶ σοφὸς τὰ μεγάλα καὶ τιμήσεται ὑπὸ σφῶν; Ταὐτὸν μὲν οὖν, ἔφη, ἔμοιγε δοκοῦσι δρᾶν, καὶ οὐδ' ὁπωστιοῦν ἐπαινῶ. Τί δ' αὖ, τοὺς θέλοντας θεραπεύειν τὰς τοιαύτας πόλεις καὶ προθυμουμένους οὐκ ἄγασαι τῆς ἀνδρείας τε καὶ εὐχερείας; Ἔγωγε, ἔφη, πλήν γ' ὅσοι

stultum arbitror; neque enim fiunt fere, neque constare possunt verbis litterisque præcepta. [AD.] Quomodo enim? [SOCR.] Videtur certe, inquam, o Adimante, quo conversum fuerit cujusque educandi initium, talia esse etiam quæ sequuntur. an non simile semper simile provocat? [AD.] Quid tum? [SOCR.] Ac tandem dicemus, opinor, in unum aliquod perfectum et strenuum sive bonum seu malum desinere. [AD.] Quid prohibet? inquit. [SOCR.] His igitur de causis equidem, inquam, statuere legibus hæc non amplius coner. [AD.] Et merito quidem, inquit. [SOCR.] Quid vero, obsecro, inquam, forensia hæc, quæ ad mutua singulorum in foro commercia spectant, vel quæ ad opificum commercia pertinent, ad convicia et verbera, ad actionum intentiones et judicum constitutiones, et si qua vel in foris vel portibus vel exigenda vel imponenda sunt vectigalia, vel omnino forensia quædam jura vel urbana vel navalia vel reliqua id genus: num horum quicquam legibus præscribere sustinebimus? [AD.] At indignum est, inquit, viris honestis et bonis præcipere; nam plurima eorum, quæ quidem præscribenda sint, facile fere invenient. [SOCR.] Nimirum, o amice, inquam, si deus iis legum, quas supra exposuimus, conservationem præstet. [AD.] Sin autem minus, inquit, per totam vitam multa ejusmodi legibus statuent corrigentque putantes ita se optimum assecuturos. [SOCR.] Dicis, inquam, istos perinde victuros atque illos, qui cum ægrotent, propter intemperantiam insalubrem victum mutare nolunt. [AD.] Sic prorsus. [SOCR.] Enimvero hi quidem lepide vitam peragunt; nam curationibus suis nihil assequuntur, nisi quod magis varios vehementioresque morbos efficiunt, idque confidentes semper, si quis medicamentum commendet, hoc se sanitatem recuperaturos. [AD.] Omnino, inquit, tale solet ita ægrotantibus accidere. [SOCR.] Quid vero? inquam: nonne hoc in illis lepidum, quod omnium inimicissimum eum putant, qui vera monet dicitque non ante medicamenta, ustiones, incisiones, incantationes, amuleta, reliqua ejusmodi cuiquam profutura, quam desinat ebrietati, gulæ, veneri, desidiæ indulgere? [AD.] Haud admodum lepidum, inquit; nam recte monenti irasci leporem habet nullum. [SOCR.] Non laudare, inquam, viros hujusmodi videris. [AD.] Minime, per Jovem. [SOCR.] Itaque ne civitas quidem tota, quod modo dicebamus, si tale quid faciat, laudabis. an non idem, quod isti, facere tibi civitates videntur quæcunque male institutæ civibus interdicunt, ne universum rei publicæ statum moveant, nam capite damnatum iri quicunque faciat; qui vero his institutis utentes jucundissime colat et gratificetur submisse voluntatesque ipsorum aucupans ad explendas peridoneus sit, hunc scilicet bonum virum et in magnis sapientem et honoratum in civitate fore? [AD.] Idem, inquit, facere mihi videntur, neque ullo pacto laudo. [SOCR.] Quid autem? illorum rursus fortitudinem facilitatemque non admiraris, qui hujusmodi civitates colere studiose contendunt? [AD.] Admiror, inquit, præterquam qui decepti ab iis sunt

ἐξηπάτηνται ὑπ' αὐτῶν καὶ οἴονται τῇ ἀληθείᾳ πολιτικοὶ εἶναι, ὅτι ἐπαινοῦνται ὑπὸ τῶν πολλῶν. Πῶς λέγεις; οὐ συγγινώσκεις, ἦν δ' ἐγώ, τοῖς ἀνδράσιν; ἢ οἴει οἷόν τ' εἶναι ἀνδρὶ μὴ ἐπισταμένῳ 5 μετρεῖν ἑτέρων τοιούτων πολλῶν λεγόντων, ὅτι τετράπηχύς ἐστιν, αὐτὸν ταῦτα μὴ ἡγεῖσθαι περὶ αὑ- e τοῦ; Οὐκ ἄν, ἔφη, τοῦτό γε. Μὴ τοίνυν χαλέπαινε· καὶ γάρ πού εἰσι πάντων χαριέστατοι οἱ τοιοῦτοι, νομοθετοῦντές τε οἷα ἄρτι διήλθομεν καὶ ἐπανορθοῦντες 10 ἀεὶ οἰόμενοί τι πέρας εὑρήσειν περὶ τὰ ἐν τοῖς ξυμβολαίοις κακουργήματα καὶ περὶ ἃ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, ἀγνοοῦντες, ὅτι τῷ ὄντι ὥσπερ Ὕδραν τέμνουσι. Καὶ 427 μήν, ἔφη, οὐκ ἄλλο τί γε ποιοῦσιν. Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἦν a δ' ἐγώ, τὸ τοιοῦτον εἶδος νόμων πέρι καὶ πολιτείας οὔτ' 15 ἐν κακῶς οὔτ' ἐν εὖ πολιτευομένῃ πόλει ᾤμην ἂν δεῖν τὸν ἀληθινὸν νομοθέτην πραγματεύεσθαι· ἐν τῇ μέν, ὅτι ἀνωφελῆ, καὶ πλέον οὐδέν, ἐν δὲ τῇ, ὅτι τὰ μὲν αὐτῶν κἂν ὁστισοῦν εὕροι, τὰ δέ, ὅτι αὐτόματα ἔπεισιν ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἐπιτηδευμάτων. Τί οὖν, ἔφη, ἔτι ἂν ἡμῖν λοι- b 20 πὸν τῆς νομοθεσίας εἴη; Καὶ ἐγὼ εἶπον, ὅτι ἡμῖν μὲν οὐδέν, τῷ μέντοι Ἀπόλλωνι τῷ ἐν Δελφοῖς τά τε μέγιστα καὶ κάλλιστα καὶ πρῶτα τῶν νομοθετημάτων. Τὰ ποῖα; ἦ δ' ὅς. Ἱερῶν τε ἱδρύσεις καὶ θυσίαι καὶ ἄλλαι θεῶν τε καὶ δαιμόνων καὶ ἡρώων θεραπεῖαι τε- 5 λευτησάντων τε αὖ θῆκαι καὶ ὅσα τοῖς ἐκεῖ δεῖ ὑπηρετοῦντας ἵλεως αὐτοὺς ἔχειν· τὰ γὰρ δὴ τοιαῦτα οὔτ' ἐπιστάμεθα ἡμεῖς οἰκίζοντές τε πόλιν οὐδενὶ ἄλλῳ c πεισόμεθα, ἐὰν νοῦν ἔχωμεν, οὐδὲ χρησόμεθα ἐξηγητῇ, ἀλλ' ἢ τῷ πατρίῳ· οὗτος γὰρ δή που ὁ θεὸς περὶ τὰ 30 τοιαῦτα πᾶσιν ἀνθρώποις πάτριος ἐξηγητὴς ἐν μέσῳ τῆς γῆς ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καθήμενος ἐξηγεῖται. Καὶ καλῶς γ', ἔφη, λέγεις, καὶ ποιητέον οὕτω.

Ὠικισμένη μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ἤδη ἄν σοι εἴη, d ὦ παῖ Ἀρίστωνος, ἡ πόλις· τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο σκόπει 35 ἐν αὐτῇ φῶς ποθὲν πορισάμενος ἱκανὸν αὐτός τε καὶ τὸν ἀδελφὸν παρακάλει καὶ Πολέμαρχον καὶ τοὺς ἄλλους, ἐάν πως ἴδωμεν, ποῦ ποτ' ἂν εἴη ἡ δικαιοσύνη καὶ ποῦ ἡ ἀδικία, καὶ τί ἀλλήλοιν διαφέρετον, καὶ πότερον δεῖ κεκτῆσθαι τὸν μέλλοντα εὐδαίμονα εἶναι, ἐάν 40 τε λανθάνῃ ἐάν τε μὴ πάντας θεούς τε καὶ ἀνθρώπους. Οὐδὲν λέγεις, ἔφη ὁ Γλαύκων· σὺ γὰρ ὑπέσχου ζητήσειν, ὡς οὐχ ὅσιόν σοι ὂν μὴ οὐ βοηθεῖν δικαιοσύνῃ εἰς δύνα- e μιν παντὶ τρόπῳ. Ἀληθῆ, ἔφην ἐγώ, ὑπομιμνήσκεις, καὶ ποιητέον μέν γε οὕτως, χρὴ δὲ καὶ ὑμᾶς ξυλλαμ- 45 βάνειν. Ἀλλ', ἔφη, ποιήσομεν οὕτω. Ἐλπίζω τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, εὑρήσειν αὐτὸ ὧδε· οἶμαι ἡμῖν τὴν πόλιν, εἴπερ ὀρθῶς γε ᾤκισται, τελέως ἀγαθὴν εἶναι. Ἀνάγκη, ἔφη. Δῆλον δή, ὅτι σοφή τ' ἐστὶ καὶ ἀνδρεία καὶ σώφρων καὶ δικαία. Δῆλον. Οὐκοῦν ὅτι ἂν αὐ- 50 τῶν εὕρωμεν ἐν αὐτῇ, τὸ ὑπόλοιπον ἔσται τὸ οὐχ εὑρη- 428 μένον; Τί μήν; Ὥσπερ τοίνυν ἄλλων τινῶν τεττάρων, a εἴ ἕν τι ἐζητοῦμεν αὐτῶν ἐν ὁτῳοῦν, ὁπότε πρῶτον ἐκεῖνο ἔγνωμεν, ἱκανῶς ἂν εἶχεν ἡμῖν, εἰ δὲ τὰ τρία πρότερον ἐγνωρίσαμεν, αὐτῷ ἂν τούτῳ ἐγνώριστο τὸ

putantque re vera civiles esse, quod a vulgo laudantur. [SOCR.] Quid ais? non istis, inquam, ignoscis? an existimas metiendi imperitum, si alii multi item imperiti septempedalem eum esse dicant, effugere posse, quin et ipse de se idem existimet? [AD.] Non facile, inquit, istud quidem. [SOCR.] Noli igitur irasci; nam iidem fere omnium lepidissimi sunt, dum leges ferentes quales supra diximus emendantesque semper finem aliquem se reperturos putant circa ea, quæ peccantur in commerciis et quæ ego paulo ante dicebam, neque intelligunt re vera se tamquam Hydræ capita amputare. [AD.] Certe, inquit, nihil aliud faciunt. [SOCR.] Quare equidem, inquam, hoc legum institutionumque genus arbitror vero legum latori neque in male neque in bene constituta civitate curiose tractandum esse: in illa quidem, quoniam inutilia sunt neque juvant quicquam, in hac autem, quia partim quisque reperiet, partim sua sponte ex superioribus institutis proficiscuntur. [AD.] Quid igitur, inquit, præterea restat nobis lege præcipiendum? — Atque ego [SOCR.] Nobis quidem, inquam, nihil, Apollini autem Delphico maxima et præclarissima et prima instituta. [AD.] Quænam ista? inquit. [SOCR.] Templorum constitutiones et sacrificia aliusque deorum et dæmonum atque heroum cultus, sepulcra præterea defunctorum et quæcunque inferis præstanda sunt propitios eos habituris; nam hæc neque ipsi scimus et in condenda civitate nulli credemus alii, si sapiemus, nulloque alio utemur interprete, nisi patrio; hic enim certe deus in hujusmodi rebus omnibus hominibus patrius interpres in media terra super umbilicum sedens interpretatur. [AD.] Præclare, inquit, dicis, atque ita agendum.

[SOCR.] Jam constituta, inquam, tibi, o Aristonis fili, videtur esse civitas: age igitur, quod reliquum est, speculare in ea idoneum alicunde lumen adhibens cum ipse, tum fratrem advoca et Polemarchum et reliquos, si forte videamus, ubinam justitia et ubi injustitia sit, et quo inter se discrepent, atque utram possidere debeat is, qui beatus futurus sit, sive lateat seu non lateat deos omnes et homines. [GL.] Nihil agis, inquit Glauco: tu enim investigaturum te esse promisisti, quod nefas tibi sit non pro viribus justitiæ omni modo opitulari. [SOCR.] Verum, inquam, mones, et ita certe agendum; oportet tamen et vos in societatem venire. [GL.] At, inquit, ita faciemus. [SOCR.] Spero igitur, inquam, hac ratione me inventurum: arbitror civitatem nobis, si recte constituta est, perfecte bonam esse. [GL.] Necesse est, inquit. [SOCR.] Itaque et sapientem et fortem et temperantem et justam eam esse apparet. [GL.] Apparet. [SOCR.] Quicquid horum igitur in ea invenerimus, nonne reliquum erit non inventum? [GL.] Quid porro? [SOCR.] Itaque sicut in aliis quibuslibet quattuor, si unum aliquid eorum in aliquo quæreremus, quando primum illud cognossemus, satis nobis esset factum, sin autem tria reliqua prius agnovissemus, hoc ipso quæsitum

ζητούμενον· δῆλον γάρ, ὅτι οὐκ ἄλλο ἔτι ἦν, ἢ τὸ ὑπολειφθέν. Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις. Οὐκοῦν καὶ περὶ τούτων, ἐπειδὴ τέτταρα ὄντα τυγχάνει, ὡσαύτως ζητητέον; Δῆλα δή. Καὶ μὲν δὴ πρῶτόν γέ μοι δοκεῖ ἐν αὐτῷ κατάδηλον εἶναι ἡ σοφία· καί τι ἄτοπον περὶ αὐτὴν **b** φαίνεται. Τί; ἦ δ' ὅς. Σοφὴ μὲν τῷ ὄντι δοκεῖ μοι ἡ πόλις εἶναι, ἣν διήλθομεν· εὔβουλος γάρ. οὐχί; Ναί. Καὶ μὴν τοῦτό γε αὐτό, ἡ εὐβουλία, δῆλον, ὅτι ἐπιστήμη τίς ἐστιν· οὐ γάρ που ἀμαθίᾳ γε, ἀλλ' ἐπιστήμῃ εὖ βουλεύονται. Δῆλον. Πολλαὶ δέ γε καὶ παντοδαπαὶ ἐπιστῆμαι ἐν τῇ πόλει εἰσί. Πῶς γὰρ οὔ; Ἆρ' οὖν διὰ τὴν τῶν τεκτόνων ἐπιστήμην σοφὴ καὶ εὔβου- **c** λος ἡ πόλις προσρητέα; Οὐδαμῶς, ἔφη, διά γε ταύτην, ἀλλὰ τεκτονική. Οὐκ ἄρα διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν ξυλίνων σκευῶν ἐπιστήμην βουλευομένη, ὡς ἂν ἔχοι βέλτιστα, σοφὴ κλητέα πόλις. Οὐ μέντοι. Τί δέ; τὴν ὑπὲρ τῶν ἐκ τοῦ χαλκοῦ, ἤ τινα ἄλλην τῶν τοιούτων; Οὐδ' ἡντινοῦν, ἔφη. Οὐδὲ τὴν ὑπὲρ τοῦ καρποῦ τῆς γενέσεως ἐκ τῆς γῆς· ἀλλὰ γεωργική. Δοκεῖ μοι. Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ· ἔστι τις ἐπιστήμη ἐν τῇ ἄρτι ὑφ' ἡμῶν οἰκισθείσῃ παρά τισι τῶν πολιτῶν, ἣ οὐχ ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ πόλει τινὸς βουλεύεται, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῆς ὅλης, **d** ὅντινα τρόπον αὐτή τε πρὸς αὑτὴν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις ἄριστα ὁμιλοῖ; Ἔστι μέντοι. Τίς, ἔφην ἐγώ, καὶ ἐν τίσιν; Αὕτη, ἦ δ' ὅς, ἡ φυλακική, καὶ ἐν τούτοις τοῖς ἄρχουσιν, οὓς νῦν δὴ τελέους φύλακας ὠνομάζομεν. Διὰ ταύτην οὖν τὴν ἐπιστήμην τί τὴν πόλιν προσαγορεύεις; Εὔβουλον, ἔφη, καὶ τῷ ὄντι σοφήν. Πότερον οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ἐν τῇ πόλει οἴει ἡμῖν χαλκέας πλείους ἐνέσεσθαι, ἢ τοὺς ἀληθινοὺς φύλακας τούτους; **e** Πολύ, ἔφη, χαλκέας. Οὐκοῦν, ἔφην, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσοι ἐπιστήμας ἔχοντες ὀνομάζονταί τινες εἶναι, πάντων τούτων οὗτοι ἂν εἶεν ὀλίγιστοι; Πολύ γε. Τῷ σμικροτάτῳ ἄρα ἔθνει καὶ μέρει ἑαυτῆς καὶ τῇ ἐν τούτῳ ἐπιστήμῃ, τῷ προεστῶτι καὶ ἄρχοντι, ὅλη σοφὴ ἂν εἴη κατὰ φύσιν οἰκισθεῖσα πόλις· καὶ τοῦτο, ὡς ἔοικε, 9 φύσει ὀλίγιστον γίγνεται γένος, ᾧ προσήκει ταύτης τῆς **a** ἐπιστήμης μεταλαγχάνειν, ἣν μόνην δεῖ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν σοφίαν καλεῖσθαι. Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις. Τοῦτο μὲν δὴ ἓν τῶν τεττάρων οὐκ οἶδα ὅντινα τρόπον εὑρήκαμεν, αὐτό τε καὶ ὅπου τῆς πόλεως ἵδρυται. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ, ἔφη, ἀποχρώντως εὑρῆσθαι. Ἀλλὰ μὴν ἀνδρεία γε αὐτή τε καὶ ἐν ᾧ κεῖται τῆς πόλεως, δι' ὃ τοιαύτη κλητέα ἡ πόλις, οὐ πάνυ χαλεπὸν ἰδεῖν. Πῶς δή; Τίς ἄν, ἦν δ' ἐγώ, εἰς ἄλλο τι ἀπο- **b** βλέψας ἢ δειλὴν ἢ ἀνδρείαν πόλιν εἴποι, ἀλλ' ἢ εἰς τοῦτο τὸ μέρος, ὃ προπολεμεῖ τε καὶ στρατεύεται ὑπὲρ αὐτῆς; Οὐδ' ἂν εἷς, ἔφη, εἰς ἄλλο τι. Οὐ γάρ, οἶμαι, εἶπον, οἵ γε ἄλλοι ἐν αὐτῇ ἢ δειλοὶ ἢ ἀνδρεῖοι ὄντες κύριοι ἂν εἶεν ἢ τοίαν αὐτὴν εἶναι ἢ τοίαν. Οὐ γάρ. Καὶ ἀνδρεία ἄρα πόλις μέρει τινὶ ἑαυτῆς ἐστι, διὰ τὸ ἐν ἐκείνῳ ἔχειν δύναμιν τοιαύτην, ἣ διὰ παντὸς σώσει τὴν περὶ τῶν δεινῶν δόξαν, ταῦτά τε αὐτὰ **c** εἶναι καὶ τοιαῦτα, ἅ τε καὶ οἷα ὁ νομοθέτης παρήγγειλεν

cognitum esset; liqueret enim nihil amplius esse aliud, quam quod restaret. [GL.] Recte, inquit, dicis. [SOCR.] Nonne igitur de istis etiam, quandoquidem quattuor sunt, eodem modo quærendum? [GL.] Plane. [SOCR.] Ac prima quidem inibi sapientia mihi in conspectum prodire videtur, et mirum quoddam circa eam apparet. [GL.] Quid? inquit. [SOCR.] Sapiens mihi re vera civitas, quam descripsimus esse videtur: nam bene consulit sibi. nonne? [GL.] Ita. [SOCR.] Atque hoc ipsum, consilium, haud dubie scientia quædam est; non enim inscitia, sed scientia homines bene sibi consulunt. [GL.] Haud dubie. [SOCR.] Multæ vero ac variæ in civitate scientiæ sunt. [GL.] Sunt. [SOCR.] Num igitur propter fabrorum scientiam sapiens et bene sibi consulens civitas appellanda? [GL.] Nullo modo, inquit, propter istam, sed fabrilis. [SOCR.] Non ergo propter ligneorum operum scientiam consultans civitas, qua ratione optime se habeant, sapiens appellanda est. [GL.] Non certe. [SOCR.] Quid vero? propter eam, quæ super æneis consultat, vel aliam talem? [GL.] Propter nullam hujusmodi, inquit. [SOCR.] Neque propter eam, quæ super fructibus ex terra producendis; sed rei rusticæ perita. [GL.] Sic opinor. [SOCR.] Quid vero? inquam: estne aliqua scientia in civitate modo a nobis condita apud aliquos civium, qua non de re aliqua in civitate consultetur, sed de universa civitate, qua ratione et ipsa erga se ipsam et erga reliquas civitates optime sese gerat? [GL.] Est nimirum. [SOCR.] Quænam, inquam, et in quibus? [GL.] Hæc, inquit, custodiendi diligentia, et in his principibus, quos modo perfectos custodes appellabamus. [SOCR.] Propter hanc ergo scientiam quo nomine civitatem nuncupas? [GL.] Bene consulentem sibi, inquit, ac re vera sapientem. [SOCR.] Jam utrum plures, inquam, in civitate fabros nobis ærarios, an veros hosce custodes futuros esse putas? [GL.] Multo, inquit, plures fabros. [SOCR.] Nonne, inquam, et reliquorum, quotcunque scientias habentes aliquo nomine vocantur, eorum omnium hi paucissimi erunt? [GL.] Paucissimi admodum. [SOCR.] Ergo minima gente parteque sui et ea, quæ in hac, præsidente et principe, inest sapientia, tota sapiens erit secundum naturam civitas instituta, atque id, ut videtur, natura paucissimum est genus, cui convenit esse hujus scientiæ particeps, quam solam ex omnibus aliis decet sapientiam appellare. [GL.] Verissime, inquit, dicis. [SOCR.] Hoc igitur unum ex quattuor nescio qua ratione invenimus et ipsum et qua sit civitatis in parte locatum. [GL.] Mihi quidem, inquit, satis videtur inventum. [SOCR.] Neque vero fortitudo inventu difficilis est, quid et ipsa sit et qua civitatis in parte posita, propter quam fortis sit civitas nuncupanda. [GL.] Quonam modo? [SOCR.] Quis, inquam, ad aliud quicquam respiciens civitatem vel timidam vel fortem nominet, nisi ad eam partem, quæ pro ipsa propugnat ac militat? [GL.] Certe nullus, inquit, ad aliud. [SOCR.] Neque enim reliqui, inquam, opinor, in ea sive timidi sive fortes sunt, auctoritatem habent, ut ipsa vel timida vel fortis sit. [GL.] Non certe. [SOCR.] Etiam fortis igitur parte sui aliqua civitas erit, propterea quod in ea vim quandam habet, quæ ratam perpetuo servet de terribilibus opinionem, ea dumtaxat terribilia esse et talia, quæ et qualia legislator in educatione pronuntiaverit. an

ἐν τῇ παιδείᾳ. ἢ οὐ. τοῦτο ἀνδρείαν καλεῖς; Οὐ πάνυ, ἔφη, ἔμαθον ὃ εἶπες, ἀλλ' αὖθις εἰπέ. Σωτηρίαν ἔγωγ', εἶπον, λέγω τινὰ εἶναι τὴν ἀνδρείαν. Ποίαν δὴ σωτηρίαν; Τὴν τῆς δόξης τῆς ὑπὸ νόμου διὰ τῆς παιδείας γεγονυίας
5 περὶ τῶν δεινῶν, ἅ τέ ἐστι καὶ οἷα. διὰ παντὸς δὲ ἔλεγον αὐτὴν σωτηρίαν τὸ ἔν τε λύπαις ὄντα διασώζεσθαι αὐτὴν καὶ ἐν ἡδοναῖς καὶ ἐν ἐπιθυμίαις καὶ ἐν φόβοις καὶ d μὴ ἐκβάλλειν. ᾧ δέ μοι δοκεῖ ὅμοιον εἶναι, ἐθέλω ἀπεικάσαι, εἰ βούλει. Ἀλλὰ βούλομαι. Οὐκοῦν οἶσθα,
10 ἦν δ' ἐγώ, ὅτι οἱ βαφεῖς, ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔρια ὥστ' εἶναι ἁλουργά, πρῶτον μὲν ἐκλέγονται ἐκ τοσούτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν, ἔπειτα προπαρασκευάζουσιν οὐκ ὀλίγῃ παρασκευῇ θεραπεύσαντες, ὅπως δέξεται ὅτι μάλιστα τὸ ἄνθος, καὶ
15 οὕτω δὴ βάπτουσι. καὶ ὃ μὲν ἂν τούτῳ τῷ τρόπῳ βαφῇ, e δευσοποιὸν γίγνεται τὸ βαφέν, καὶ ἡ πλύσις οὔτ' ἄνευ ῥυμμάτων οὔτε μετὰ ῥυμμάτων δύναται αὐτῶν τὸ ἄνθος ἀφαιρεῖσθαι· ἃ δ' ἂν μή, οἶσθα, οἷα δὴ γίγνεται, ἐάν τέ τις ἄλλα χρώματα βάπτῃ, ἐάν τε καὶ ταῦτα μὴ
20 προθεραπεύσας. Οἶδα, ἔφη, ὅτι ἔκπλυτα καὶ γελοῖα. Τοιοῦτον τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ὑπόλαβε κατὰ δύναμιν ἐργάζεσθαι καὶ ἡμᾶς, ὅτε ἐξελεγόμεθα τοὺς στρατιώτας
430 καὶ ἐπαιδεύομεν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ· μηδὲν οἴου a ἄλλο μηχανᾶσθαι, ἢ ὅπως ἡμῖν ὅτι κάλλιστα τοὺς νό-
25 μους πεισθέντες δέξοιντο ὥσπερ βαφήν, ἵνα δευσοποιὸς αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο καὶ περὶ δεινῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων διὰ τὸ τήν τε φύσιν καὶ τὴν τροφὴν ἐπιτηδείαν ἐσχηκέναι, καὶ μὴ αὐτῶν ἐκπλύναι τὴν βαφὴν τὰ ῥύμματα ταῦτα δεινὰ ὄντα ἐκκλύζειν, ἥ τε ἡδονή, παντὸς
30 χαλεστραίου δεινοτέρα οὖσα τοῦτο δρᾶν καὶ κονίας, b λύπη τε καὶ φόβος καὶ ἐπιθυμία, παντὸς ἄλλου ῥύμματος. τὴν δὴ τοιαύτην δύναμιν καὶ σωτηρίαν διὰ παντὸς δόξης ὀρθῆς τε καὶ νομίμου δεινῶν πέρι καὶ μὴ ἀνδρίαν ἔγωγε καλῶ καὶ τίθεμαι, εἰ μή τι σὺ ἄλλο λέ-
35 γεις. Ἀλλ' οὐδέν, ἦ δ' ὅς, λέγω· δοκεῖς γάρ μοι τὴν ὀρθὴν δόξαν περὶ τῶν αὐτῶν τούτων ἄνευ παιδείας γεγονυῖαν τήν τε θηριώδη καὶ ἀνδραποδώδη οὔτε πάνυ νόμιμον ἡγεῖσθαι ἄλλο τέ τι, ἢ ἀνδρείαν καλεῖν. Ἀληθέστατα, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις. Ἀποδέχομαι τοίνυν τοῦτο c
40 ἀνδρείαν εἶναι. Καὶ γὰρ ἀποδέχου, ἦν δ' ἐγώ, πολιτικήν γε, καὶ ὀρθῶς ἀποδέξει. αὖθις δὲ περὶ αὐτοῦ, ἐὰν βούλῃ, ἔτι κάλλιον δίιμεν· νῦν γὰρ οὐ τοῦτο ἐζητοῦμεν, ἀλλὰ δικαιοσύνην· πρὸς οὖν τὴν ἐκείνου ζήτησιν, ὡς ἐγῷμαι, ἱκανῶς ἔχει. Ἀλλὰ καλῶς, ἔφη, λέγεις.
45 Δύο μήν, ἦν δ' ἐγώ, ἔτι λοιπά, ἃ δεῖ κατιδεῖν ἐν τῇ d πόλει, ἥ τε σωφροσύνη καὶ οὗ δὴ ἕνεκα πάντα ζητοῦμεν, δικαιοσύνη. Πάνυ μὲν οὖν. Πῶς οὖν ἂν τὴν δικαιοσύνην εὕροιμεν, ἵνα μηκέτι πραγματευώμεθα περὶ σωφροσύνης; Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, οὔτε οἶδα οὔτ' ἂν
50 βουλοίμην αὐτὸ πρότερον φανῆναι, εἴπερ μηκέτι ἐπισκεψόμεθα σωφροσύνην· ἀλλ' εἰ ἔμοιγε βούλει χαρίζεσθαι, σκόπει πρότερον τοῦτο ἐκείνου. Ἀλλὰ μέντοι, ἦν δ' ἐγώ, βούλομαί γε, εἰ μὴ ἀδικῶ. Σκόπει δή, ἔφη. e Σκεπτέον, εἶπον· καὶ ὥς γε ἐντεῦθεν ἰδεῖν, ξυμφωνίᾳ

non hanc fortitudinem vocas? [GL.] Non satis, inquit, quod dixisti intelligo, sed iterum dicas quæso. [SOCR.] Conservationem, inquam, ego quandam fortitudinem esse dico. [GL.] Quam conservationem? [SOCR.] Opinionis lege per educationem conceptæ, qua de terribilibus statuatur, quæ sint et qualia, perpetuam autem conservationem esse dixi, quod et in doloribus conservetur et in voluptatibus et cupiditatibus et timoribus, nec abjiciatur. cui autem simile esse id arbitrer, si vis, componam. [GL.] Cupio vero. [SOCR.] Itaque scis, inquam, tinctores, quotiens volunt lanas purpureo colore inficere, primo quidem ex tot coloribus unum eligere album, deinde non mediocri opera adhibita præparare, ut quam maxime florem suscipiant, atque ita demum tingere. quod autem ita est tinctum, indelebile permanet, neque sola aqua elui neque additis his quæ ad abstergendum pertinent, aboleri flos ille coloris potest; quæ autem minus, scis qualia evadant, seu quis aliis tingat coloribus, seu istis, præparatione neglecta. [GL.] Scio, inquit, eluta et ridicula fieri. [SOCR.] Tale igitur, inquam, facere et nos studuisse pro viribus cogita, quando milites eligebamus eosque musica et gymnastica erudiebamus: nihil nos aliud tum molitos puta, nisi uti nobis quam optime persuasi leges instar coloris cujusdam imbiberent, ut eorum opinio de rebus terribilibus deque aliter comparatis immobilis perseveraret, quod idoneam et naturam et educationem nacti essent, neve colorem eorum delerent purgamina ista ad eluendum vehementissima, voluptas scilicet, omni nitro et cinere ad expurgandum acrior, et dolor metusque atque cupiditas, omni alio purgamine. hanc igitur hujusmodi vim ac perpetuam rectæ legitimæque opinionis circa terribilia eorumque contraria conservationem fortitudinem voco equidem atque pono, nisi tu aliud dicis. [GL.] Ego vero, inquit, nihil; videris enim opinionem rectam de his eisdem absque disciplina conceptam, item ferinam et servilem haudquaquam existimare legitimam et aliud quiddam, quam fortitudinem nuncupare. [SOCR.] Verissime, inquam, dicis. [GL.] Accipio igitur hanc fortitudinem esse. [SOCR.] Et tu quidem, inquam, civilem, atque recte accipies. iterum autem hoc, si volueris, etiam diligentius pertractabimus; in præsentia enim non istud, sed justitiam quærebamus, ad cujus investigationem hoc, ut arbitror, sufficit. [GL.] Recte tu vero, inquit. [SOCR.] Duo utique, inquam, restant, quæ conspici in civitate oporteat, temperantia et cujus gratia omnia indagamus, justitia. [GL.] Prorsus. [SOCR.] Quo igitur modo justitiam reperire poterimus, ne amplius in temperantia laboremus? [GL.] Equidem, inquit, neque scio neque vellem prius nobis illam innotescere, si temperantiam non amplius considerabimus: sed mihi si gratificari vis, ante hoc, quam illud investigato. [SOCR.] Volo sane, inquam, ut debeo. [GL.] Inquire jam, inquit. [SOCR.] Inquirendum est, inquam; atque ut hinc videre licet, concentui et harmoniæ magis, quam su

τινὶ καὶ ἁρμονίᾳ προσέοικε μᾶλλον, ἢ τὰ πρότερον.
Πῶς; Κόσμος πού τις, ἦν δ' ἐγώ, ἡ σωφροσύνη ἐστὶ
καὶ ἡδονῶν τινῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἐγκράτεια, ὥς φασι.
χρείττω δὴ αὑτοῦ λέγοντες οὐκ οἶδ' ὅντινα τρόπον καὶ
5 ἄλλα ἄττα τοιαῦτα ὥσπερ ἴχνη αὐτῆς λέγεται. ἦ γάρ;
Πάντων μάλιστα, ἔφη. Οὐκοῦν τὸ μὲν κρείττω αὑτοῦ
γελοῖον; ὁ γὰρ ἑαυτοῦ κρείττων καὶ ἥττων δήπου ἂν
431 αὑτοῦ εἴη, καὶ ὁ ἥττων κρείττων· ὁ αὐτὸς γὰρ ἐν ἅπασι a
τούτοις προσαγορεύεται. Τί δ' οὔ; Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ,
10 φαίνεταί μοι βούλεσθαι λέγειν οὗτος ὁ λόγος, ὥς τι ἐν
αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ περὶ τὴν ψυχὴν τὸ μὲν βέλτιον ἔνι,
τὸ δὲ χεῖρον, καὶ ὅταν μὲν τὸ βέλτιον φύσει τοῦ χεί-
ρονος ἐγκρατὲς ᾖ, τοῦτο λέγειν τὸ κρείττω αὑτοῦ· ἐπαι-
νεῖ γοῦν· ὅταν δὲ ὑπὸ τροφῆς κακῆς ἤ τινος ὁμιλίας
15 κρατηθῇ ὑπὸ πλήθους τοῦ χείρονος σμικρότερον τὸ βέλ-
τιον ὄν, τοῦτο δὲ ὡς ἐν ὀνείδει ψέγειν τε καὶ καλεῖν b
ἥττω ἑαυτοῦ καὶ ἀκόλαστον τὸν οὕτω διακείμενον. Καὶ
γὰρ ἔοικεν, ἔφη. Ἀπόβλεπε τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς τὴν
νέαν ἡμῖν πόλιν, καὶ εὑρήσεις ἐν αὐτῇ τὸ ἕτερον τούτων
20 ἐνόν· κρείττω γὰρ αὐτὴν αὑτῆς δικαίως φήσεις προσα-
γορεύεσθαι, εἴπερ οὗ τὸ ἄμεινον τοῦ χείρονος ἄρχει,
σῶφρον κλητέον καὶ κρεῖττον αὑτοῦ. Ἀλλ' ἀποβλέπω,
ἔφη, καὶ ἀληθῆ λέγεις. Καὶ μὴν καὶ τάς γε πολλὰς
καὶ παντοδαπὰς ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς τε καὶ λύπας ἐν c
25 παισὶ μάλιστα ἄν τις εὕροι καὶ γυναιξὶ καὶ οἰκέταις καὶ
τῶν ἐλευθέρων λεγομένων ἐν τοῖς πολλοῖς τε καὶ
φαύλοις. Πάνυ μὲν οὖν. Τὰς δέ γε ἁπλᾶς τε καὶ με-
τρίας, αἳ δὴ μετὰ νοῦ τε καὶ δόξης ὀρθῆς λογισμῷ
ἄγονται, ἐν ὀλίγοις τε ἐπιτεύξει καὶ τοῖς βέλτιστα μὲν
30 φῦσι, βέλτιστα δὲ παιδευθεῖσιν. Ἀληθῆ, ἔφη. Οὐκοῦν
καὶ ταῦτα ὁρᾷς ἐνόντα σοι ἐν τῇ πόλει καὶ κρατουμένας
αὐτόθι τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἐν τοῖς πολλοῖς τε καὶ φαύ-
λοις ὑπό τε τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῆς φρονήσεως τῆς ἐν d
τοῖς ἐλάττοσί τε καὶ ἐπιεικεστέροις; Ἔγωγ', ἔφη. Εἰ
35 ἄρα δεῖ τινὰ πόλιν προσαγορεύειν κρείττω ἡδονῶν τε
καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ αὐτὴν αὑτῆς, καὶ ταύτην προσρη-
τέον. Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν οὐ καὶ σώ-
φρονα κατὰ πάντα ταῦτα; Καὶ μάλα, ἔφη. Καὶ μὴν
εἴπερ αὖ ἐν ἄλλῃ πόλει ἡ αὐτὴ δόξα ἔνεστι τοῖς τε ἄρ-
40 χουσι καὶ ἀρχομένοις περὶ τοῦ οὕστινας δεῖ ἄρχειν, e
καὶ ἐν ταύτῃ ἂν εἴη τοῦτο ἐνόν. ἢ οὐ δοκεῖ; Καὶ μάλα,
ἔφη, σφόδρα. Ἐν ποτέροις οὖν φήσεις τῶν πολιτῶν τὸ
σωφρονεῖν ἐνεῖναι, ὅταν οὕτως ἔχωσιν; ἐν τοῖς ἄρχου-
σιν, ἢ ἐν τοῖς ἀρχομένοις; Ἐν ἀμφοτέροις που, ἔφη.
45 Ὁρᾷς οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι ἐπιεικῶς ἐμαντευόμεθα ἄρτι,
ὡς ἁρμονίᾳ τινὶ ἡ σωφροσύνη ὡμοίωται; Τί δή; Ὅτι
οὐχ ὥσπερ ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ σοφία ἐν μέρει τινὶ ἑκα-
432 τέρα ἐνοῦσα ἡ μὲν σοφήν, ἡ δὲ ἀνδρείαν τὴν πόλιν πα- a
ρείχετο, οὐχ οὕτω ποιεῖ αὕτη, ἀλλὰ δι' ὅλης ἀτεχνῶς
50 τέταται, διὰ πασῶν παρεχομένη ξυνᾴδοντας τούς τε
ἀσθενεστάτους ταὐτὸν καὶ τοὺς ἰσχυροτάτους καὶ τοὺς
μέσους, εἰ μὲν βούλει, φρονήσει, εἰ δὲ βούλει, ἰσχύϊ,
εἰ δέ, καὶ πλήθει ἢ χρήμασιν ἢ ἄλλῳ ὁτῳοῦν τῶν
τοιούτων· ὥστε ὀρθότατ' ἂν φαῖμεν ταύτην τὴν ὁμό-

periora similis est. [GL.] Quo pacto? [SOCR.] Ornatus quidam, inquam, est temperantia et a voluptatibus cupiditatibusque quibusdam, ut perhibent, abstinentia. scilicet se potentiorem nescio quo modo dicentes et quædam similia tamquam vestigia temperantiæ ferunt. an non? [GL.] Maxime omnium, inquit. [SOCR.] Nonne quod se ipso potentiorem dicunt, ridiculum est? qui enim se ipso potentior, imbecillior quoque se ipso erit, rursusque qui imbecillior, potentior: idem enim in his omnibus appellatur. [GL.] Quidni? [SOCR.] At, inquam, videtur mihi id sibi velle hic sermo, ipsius hominis in animo duo quædam inesse, unum melius, alterum deterius, et quando natura melius deterioris imperium tenet, tunc aliquem se ipso potentiorem dicere: certe cum laude dicitur: quando autem propter malam educationem vel consuetudinem aliquam quod est melius, cum minus ipsum sit, deterioris multitudine superatur, hoc cum opprobrio reprehendere et ita affectum se ipso imbecilliorem atque intemperantem appellare. [GL.] Nec aliter, inquit, videtur. [SOCR.] Nunc contemplare, inquam, recens a nobis conditam civitatem, inveniesque in ea alterum horum inesse; potentiorem enim ipsam se ipsa jure vocatam fateberis, si in quo melius pejori imperat, temperatum et se ipso potentius vocandum est. [GL.] Contemplor equidem, inquit, ac vera narras. [SOCR.] Enimvero multas variasque cupiditates et voluptates et dolores in omnibus maxime reperias mulieribus et servis et eorum, qui liberi esse dicuntur, in plurimis atque vulgaribus. [GL.] Omnino quidem. [SOCR.] Simplices vero et moderatas, quæ ratione cum mente et opinione recta ducuntur, in paucis reperies iisque et natis optime et optime educatis. [GL.] Verum id, inquit. [SOCR.] Ergone et hæc in civitate tua inesse vides et superari ibi cupiditates, quæ in plurimis et vulgaribus sunt, a cupiditatibus et intelligentia pauciorum præstantiorumque virorum? [GL.] Video equidem, inquit. [SOCR.] Si qua igitur civitas, hæc quoque potentior cupiditatibus et voluptatibus atque ipsa se ipsa appellanda est. [GL.] Prorsus quidem, inquit. [SOCR.] Nonne igitur etiam temperans secundum hæc omnia? [GL.] Maxime, inquit. [SOCR.] Ac rursus si in alia civitate, profecto in hac quoque eadem imperanti bus atque subjectis opinio inest de eo, quinam imperare debeant. an non ita censes? [GL.] Magnopere, inquit. [SOCR.] In utris igitur civium inesse dices temperantiam, cum ita se habent? in principibusne, an in subjectis? [GL.] In utrisque, opinor, inquit. [SOCR.] Viden', inquam, non male nos vaticinatos esse paulo ante, harmoniæ cuidam esse similem temperantiam? [GL.] Curnam? [SOCR.] Quia non quemadmodum sapientia et fortitudo in parte quadam utravis residens altera sapientem, altera fortem præstabat civitatem, non item hæc agit, sed instar harmoniæ, quæ diapason dicitur, per totam civitatem diffusa est, efficiens consonantes in idem minimum et plurimum valentes et medios sive prudentia sive robore sive multitudine vel opibus vel alio quodam hujusmodi; ut rectissime possimus temperantiam hanc appellare concordiam, deterioris vi-

νοιαν σωφροσύνην εἶναι, χείρονός τε καὶ ἀμείνονος
κατὰ φύσιν ξυμφωνίαν, ὁπότερον δεῖ ἄρχειν, καὶ ἐν πό- b
λει καὶ ἐν ἑνὶ ἑκάστῳ. Πάνυ μοι, ἔφη, ξυνδοκεῖ.
Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· τὰ μὲν τρία ἡμῖν ἐν τῇ πόλει κατῶ-
5 πται, ὥς γε οὑτωσὶ δόξαι· τὸ δὲ δὴ λοιπὸν εἶδος, δι' ὃ
ἂν ἔτι ἀρετῆς μετέχοι πόλις, τί ποτ' ἂν εἴη; δῆλον
γάρ, ὅτι τοῦτ' ἔστιν ἡ δικαιοσύνη. Δῆλον. Οὐκοῦν, ὦ
Γλαύκων, νῦν δὴ ἡμᾶς δεῖ ὥσπερ κυνηγέτας τινὰς θά-
μνον κύκλῳ περιίστασθαι προσέχοντας τὸν νοῦν, μή πη
10 διαφύγῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἀφανισθεῖσα ἄδηλος γένηται·
φανερὸν γὰρ δή, ὅτι ταύτῃ πῃ ἔστιν. ὅρα οὖν καὶ προ- c
θυμοῦ κατιδεῖν, ἐάν πως πρότερος ἐμοῦ ἴδῃς καὶ ἐμοὶ
φράσῃς. Εἰ γὰρ ὤφελον, ἔφη. ἀλλὰ μᾶλλον, ἐάν μοι
ἑπομένῳ χρῇ καὶ τὰ δεικνύμενα δυναμένῳ καθορᾶν,
15 πάνυ μοι μετρίως χρήσει. Ἕπου, ἦν δ' ἐγώ, εὐξά-
μενος μετ' ἐμοῦ. Ποιήσω ταῦτα· ἀλλὰ μόνον, ἦ δ' ὅς,
ἡγοῦ. Καὶ μήν, εἶπον ἐγώ, δύσβατός γέ τις ὁ τόπος
φαίνεται καὶ ἐπίσκιος· ἔστι γοῦν σκοτεινὸς καὶ δυσδιε-
ρεύνητος· ἀλλὰ γὰρ ὅμως ἰτέον. Ἰτέον γάρ, ἔφη. Καὶ d
20 ἐγὼ κατιδών, Ἰοὺ ἰού, εἶπον, ὦ Γλαύκων· κινδυνεύο-
μέν τι ἔχειν ἴχνος, καί μοι δοκεῖ οὐ πάνυ τι ἐκφευξεῖ-
σθαι ἡμᾶς. Εὖ ἀγγέλλεις, ἦ δ' ὅς. Ἦ μήν, ἦν δ' ἐγώ,
βλακικόν γε ἡμῶν τὸ πάθος. Τὸ ποῖον; Πάλαι, ὦ μα-
κάριε, φαίνεται πρὸ ποδῶν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς κυλινδεῖ-
25 σθαι, καὶ οὐχ ἑωρῶμεν ἄρ' αὐτό, ἀλλ' ἦμεν καταγελα-
στότατοι, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς χερσὶν ἔχοντες ζητοῦσιν
ἐνίοτε ὃ ἔχουσι· καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸ μὲν οὐκ ἀπεβλέπο- e
μεν, πόῤῥω δέ ποι ἀπεσκοποῦμεν, ᾗ δὴ καὶ ἐλάνθανεν
ἴσως ἡμᾶς. Πῶς, ἔφη, λέγεις; Οὕτως, εἶπον, ὡς δο-
30 κοῦμέν μοι καὶ λέγοντες αὐτὸ καὶ ἀκούοντες πάλαι οὐ
μανθάνειν ἡμῶν αὐτῶν, ὅτι ἐλέγομεν τρόπον τινὰ αὐτό.
Μακρόν, ἔφη, τὸ προοίμιον τῷ ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι.
433 Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, ἄκουε, εἴ τι ἄρα λέγω. ὃ γὰρ ἐξ ἀρχῆς a
ἐθέμεθα δεῖν ποιεῖν διὰ παντός, ὅτε τὴν πόλιν κατῳκί-
35 ζομεν, τοῦτό ἐστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἤτοι τούτου τι εἶδος
ἡ δικαιοσύνη. ἐθέμεθα δὲ δήπου καὶ πολλάκις ἐλέγομεν,
εἰ μέμνησαι, ὅτι ἕνα ἕκαστον ἓν δέοι ἐπιτηδεύειν τῶν
περὶ τὴν πόλιν, εἰς ὃ αὐτοῦ ἡ φύσις ἐπιτηδειοτάτη πε-
φυκυῖα εἴη. Ἐλέγομεν γάρ. Καὶ μὴν ὅτι γε τὸ τὰ αὑ-
40 τοῦ πράττειν καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν δικαιοσύνη ἐστί,
καὶ τοῦτο ἄλλων τε πολλῶν ἀκηκόαμεν καὶ αὐτοὶ πολ- b
λάκις εἰρήκαμεν. Εἰρήκαμεν γάρ. Τοῦτο τοίνυν, ἦν δ'
ἐγώ, ὦ φίλε, κινδυνεύει τρόπον τινὰ γιγνόμενον ἡ δι-
καιοσύνη εἶναι, τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν. οἶσθα ὅθεν τε-
45 κμαίρομαι; Οὔκ, ἀλλὰ λέγ', ἔφη. Δοκεῖ μοι, ἦν δ'
ἐγώ, τὸ ὑπόλοιπον ἐν τῇ πόλει ὧν ἐσκέμμεθα, σω-
φροσύνης καὶ ἀνδρείας καὶ φρονήσεως, τοῦτο εἶναι, ὃ
πᾶσιν ἐκείνοις τὴν δύναμιν παρέσχεν ὥστε ἐγγενέσθαι,
καὶ ἐγγενομένοις γε σωτηρίαν παρέχειν, ἕωσπερ ἂν
50 ἐνῇ. καίτοι ἔφαμεν δικαιοσύνην ἔσεσθαι τὸ ὑπολειφθὲν c
ἐκείνων, εἰ τὰ τρία εὕροιμεν. Καὶ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη.
Ἀλλὰ μέντοι, ἦν δ' ἐγώ, εἰ δέοι γε κρῖναι, τί τὴν πό-
λιν ἡμῖν τούτων μάλιστα ἀγαθὴν ἀπεργάσεται ἐγγενό-
μενον, δύσκριτον ἂν εἴη, πότερον ἡ ὁμοδοξία τῶν ἄρ-

delicet et melioris secundum naturam consensionem, utrum et in civitate et in unoquoque conveniat imperare. [GL.] Valde, inquit, assentior. [SOCR.] Esto, inquam: tria nobis in civitate perspecta sunt, quantum nunc opinari licet; reliqua vero species, propter quam adhuc virtutis particeps civitas sit, quæ tandem erit? patet enim hanc esse justitiam. [GL.] Patet. [SOCR.] Nunc igitur nos oportet, o Glauco, ut venatores fruticetum in orbem circumdare animum attendentes, ne qua justitia subterfugiat et oculis subducta delitescat; liquet enim hic locorum eam esse. vide igitur deditaque opera dispice, si qua fieri possit ut prior me conspicias conspectamque mihi ostendas. [GL.] Quod utinam possem, inquit. sed comitem potius me et qui demonstrata perspicere possit, adhibens recte adhibueris. [SOCR.] Sequere, inquam, mecum precatus. [GL.] Faciam, inquit: ducas modo. [SOCR.] Profecto, inquam, invius locus atque condensus videtur esse; obscurus certe et perscrutatu difficilis est; verum tamen pergendum est. [GL.] Pergendum utique, inquit. — Atque ego dispiciens [SOCR.] Hui, hui, inquam, o Glauco, videmur vestigium quoddam habere, et minime frustra nos futuros spero. [GL.] Fausta nuntias, inquit. [SOCR.] Profecto, inquam, stolidi quid accidit nobis. [GL.] Quid istud? [SOCR.] Jam pridem, o beate, videtur ante pedes nobis inde ab initio volvi, neque nos videbamus, sed maxime ridiculi eramus, ut illi, qui sæpe quod in manibus habent, quærunt: item nos in ipsum oculos non conjiciebamus, sed nescio quo in longinquum prospiciebamus, atque ita fortasse factum est ut nos lateret. [GL.] Quomodo, inquit, ais? [SOCR.] Videmur, inquam, mihi ipsi et dicentes istud pridem et audientes haudquaquam animadvertisse id quodam modo nos dicere. [GL.] Prolixum sane, inquit, proœmium audire cupienti. [SOCR.] At, inquam, audi, si quid dicam. quod enim ab initio nunquam non faciendum statuimus, cum civitatem condebamus, id ipsum, ut arbitror, vel species quædam ejus est justitia. statuimus autem scilicet et diximus sæpenumero, si recordaris, unumquemque oportere unum aliquid exercere eorum, quæ ad civitatem pertineant, ad quod ipsius natura esset aptissima. [GL.] Diximus vero. [SOCR.] Atque sua agere neque aliena curare justitiam esse item cum ex aliis multis audivimus, tum ipsi sæpe diximus. [GL.] Diximus vero. [SOCR.] Hoc igitur, inquam, o amice, cum quodammodo fit, justitia videtur esse, sua agere. scis, unde conjiciam? [GL.] Nequaquam, sed dicas, inquit. [SOCR.] Videtur mihi, inquam, quod reliquum est in civitate præter illa, quæ consideravimus, temperantiam, fortitudinem, prudentiam, hoc esse, quod omnibus illis vim præbuit, qua innascerentur, et innata conservare, quatenus ipsum insit. atqui diximus justitiam fore quod restaret post illa, si tria invenissemus. [GL.] Etenim necessarium, inquit. [SOCR.] Verum tamen, inquam, si judicandum sit, quid horum maxime innatum bonam efficiat civitatem, ambiguum erit, utrum consen-

γόντων τε καὶ ἀρχομένων, ἢ ἡ περὶ δεινῶν τε καὶ μή, ἅττα ἐστί, δόξης ἐννόμου σωτηρία ἐν τοῖς στρατιώταις ἐγγενομένη, ἢ ἡ ἐν τοῖς ἄρχουσι φρόνησίς τε καὶ φυλακὴ ἐνοῦσα, ἢ τοῦτο μάλιστα ἀγαθὴν αὐτὴν ποιεῖ ἐνὸν καὶ ἐν παιδὶ καὶ ἐν γυναικὶ καὶ δούλῳ καὶ ἐλευθέρῳ καὶ δημιουργῷ καὶ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ, ὅτι τὸ αὑτοῦ ἕκαστος εἷς ὢν ἔπραττε καὶ οὐκ ἐπολυπραγμόνει. Δύσκριτον, ἔφη· πῶς δ' οὔ; Ἐνάμιλλον ἄρα, ὡς ἔοικε, πρὸς ἀρετὴν πόλεως τῇ τε σοφίᾳ αὐτῆς καὶ τῇ σωφροσύνῃ καὶ τῇ ἀνδρείᾳ ἡ τοῦ ἕκαστον ἐν αὐτῇ τὰ αὑτοῦ πράττειν δύναμις. Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν δικαιοσύνην τό γε τούτοις ἐνάμιλλον ἂν εἰς ἀρετὴν πόλεως θείης; Παντάπασι μὲν οὖν. Σκόπει δὴ καὶ τῇδε, εἰ οὕτω δόξει· ἆρα τοῖς ἄρχουσιν ἐν τῇ πόλει τὰς δίκας προστάξεις δικάζειν; Τί μήν; Ἦ ἄλλου οὑτινοσοῦν μᾶλλον ἐφιέμενοι δικάσουσιν, ἢ τούτου, ὅπως ἂν ἕκαστοι μήτ' ἔχωσι τὰ ἀλλότρια μήτε τῶν αὑτῶν στέρωνται; Οὔχ, ἀλλὰ τούτου. Ὡς δικαίου ὄντος; Ναί. Καὶ ταύτῃ ἄρα πῃ ἡ τοῦ οἰκείου τε καὶ ἑαυτοῦ ἕξις τε καὶ πρᾶξις δικαιοσύνη ἂν ὁμολογοῖτο. Ἔστι ταῦτα.

Ἰδὲ δή, ἐάν σοι ὅπερ ἐμοὶ ξυνδοκῇ. τέκτων σκυτοτόμου ἐπιχειρῶν ἔργα ἐργάζεσθαι ἢ σκυτοτόμος τέκτονος, ἢ τὰ ὄργανα μεταλαμβάνοντες τἀλλήλων ἢ τιμάς, ἢ καὶ ὁ αὐτὸς ἐπιχειρῶν ἀμφότερα πράττειν, πάντα τἆλλα μεταλλαττόμενα, ἆρά σοι ἄν τι δοκεῖ μέγα βλάψαι πόλιν; Οὐ πάνυ, ἔφη. Ἀλλ' ὅταν γε, οἶμαι, δημιουργὸς ὢν ἤ τις ἄλλος χρηματιστὴς φύσει, ἔπειτα ἐπαιρόμενος ἢ πλούτῳ ἢ πλήθει ἢ ἰσχύϊ ἢ ἄλλῳ τῳ τοιούτῳ εἰς τὸ τοῦ πολεμικοῦ εἶδος ἐπιχειρῇ ἰέναι, ἢ τῶν πολεμικῶν τις εἰς τὸ τοῦ βουλευτικοῦ καὶ φύλακος ἀνάξιος ὤν, καὶ τὰ ἀλλήλων οὗτοι ὄργανα μεταλαμβάνωσι καὶ τὰς τιμάς, ἢ ὅταν ὁ αὐτὸς πάντα ταῦτα ἅμα ἐπιχειρῇ πράττειν, τότε οἶμαι καὶ σοὶ δοκεῖν ταύτην τὴν τούτων μεταβολὴν καὶ πολυπραγμοσύνην ὄλεθρον εἶναι τῇ πόλει. Παντάπασι μὲν οὖν. Ἡ τριῶν ἄρα ὄντων γενῶν πολυπραγμοσύνη καὶ μεταβολὴ εἰς ἄλληλα μεγίστη τε βλάβη τῇ πόλει καὶ ὀρθότατ' ἂν προσαγορεύοιτο μάλιστα κακουργία. Κομιδῇ μὲν οὖν. Κακουργίαν δὲ τὴν μεγίστην τῆς ἑαυτοῦ πόλεως οὐκ ἀδικίαν φήσεις εἶναι; Πῶς δ' οὔ; Τοῦτο μὲν ἄρα ἀδικία. πάλιν δὲ ὧδε λέγωμεν· χρηματιστικοῦ, ἐπικουρικοῦ, φυλακικοῦ γένους οἰκειοπραγία, ἑκάστου τούτων τὸ ἑαυτοῦ πράττοντος ἐν πόλει, τοὐναντίον ἐκείνου δικαιοσύνη τ' ἂν εἴη καὶ τὴν πόλιν δικαίαν παρέχοι; Οὐχ ἄλλῃ ἔμοιγε δοκεῖ, ἦ δ' ὅς, ἔχειν, ἢ ταύτῃ. Μηδέν, ἦν δ' ἐγώ, πω πάνυ παγίως αὐτὸ λέγωμεν, ἀλλ' ἐὰν μὲν ἡμῖν καὶ εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων ἰὸν τὸ εἶδος τοῦτο ὁμολογῆται καὶ ἐκεῖ δικαιοσύνη εἶναι, συγχωρησόμεθα ἤδη· τί γὰρ καὶ ἐροῦμεν; εἰ δὲ μή, τότε ἄλλο τι σκεψόμεθα. νῦν δ' ἐκτελέσωμεν τὴν σκέψιν, ἣν ᾠήθημεν, εἰ ἐν μείζονί τινι τῶν ἐχόντων δικαιοσύνην πρότερον ἐκεῖνο ἐπιχειρήσαιμεν θεάσασθαι, ῥᾷον ἂν ἐν ἑνὶ ἀνθρώπῳ κατιδεῖν, οἷόν ἐστι. καὶ ἔδοξε δὴ ἡμῖν τοῦτο εἶναι πόλις, καὶ οὕτως ᾠκίζομεν ὡς ἐδυνάμεθα ἀρίστην,

sio imperantium et subjectorum, an legitimæ de terribilibus et non terribilibus, quænam sint, opinionis conservatio in militibus, an quæ principum est prudentia et custodia, an id bonam eam præ ceteris reddat in puero, muliere, servo, libero, artifice, imperante, subjecto residens, quod suum quisque unus agebat neque aliena curabat. [GL.] Ambiguum certe, inquit: quidni? [SOCR.] Æmula igitur, quod ad virtutem civitatis attinet, sapientiæ ejus et temperantiæ et fortitudinis hæc sua cujusque agendi in ea facultas. [GL.] Admodum, inquit. [SOCR.] Nonne vero justitiam harum, quod ad virtutem civitatis attinet, æmulam dixeris? [GL.] Omnino equidem. [SOCR.] Jam considera et hac ratione, numquid tibi sic videatur: principibusne in civitate res judicandas mandabis? [GL.] Quidni? [SOCR.] Num aliud quicquam magis sectantes judicabunt, quam hoc, ut singuli neque teneant aliena neque suis priventur? [GL.] Non aliud, sed hoc. [SOCR.] Tamquam justum? [GL.] Ita. [SOCR.] Ergo hac quoque ratione quodammodo sui cujusque et proprii possessionem actionemque justitiam esse conceditur. [GL.] Est ita.

[SOCR.] Vide porro, an tibi idem, quod mihi, videatur. si faber sutoris opera facere aggrediatur, vel sutor fabri, vel instrumenta inter se commutantes vel præmia vel etiam idem utraque exercere contendens, omniaque alia ita permutentur, numquid magnum eo putas damnum inferri civitati? [GL.] Minime, inquit. [SOCR.] At cum aliquis, opinor, opifex vel alius quæstuarius natura divitiis sublatus vel multitudine vel robore vel ejusmodi alio quopiam in militaris hominis ordinem transire conatur, vel miles in consiliarii et custodis, cum indignus sit, et hi instrumenta ac præmia permutant, vel cum idem aliquis omnia hæc simul agere aggreditur, tunc arbitror tibi quoque hanc horum permutationem et aliena curationem civitati perniciosam videri. [GL.] Omnino quidem. [SOCR.] Ergo trium in civitate generum curatio alienorum et permutatio maximo civitati damno est et summo jure læsio maxime appellabitur. [GL.] Certe quidem. [SOCR.] Læsionem vero summam civitatis propriæ non injustitiam esse dices? [GL.] Qui non? [SOCR.] Hoc igitur injustitia est. rursus autem sic dicamus: quæstuarii, auxiliarii, consiliarii generis actio propria, unoquoque eorum suum agente in civitate, contra et justitia erit et civitatem justam efficiet? [GL.] Non aliter mihi videtur, inquit, quam sic se habere. [SOCR.] Nondum firmissime, inquam, de eo pronuntiemus, verum si in unumquemque hominem singularem translata hæc species ibidem nobis justitia esse fatenda est, jam concedemus; quid enim dixerimus? sin minus, tunc aliud quid dispiciemus. nunc vero hanc dispiciendi viam exsequamur, secundum quam existimavimus, si in majori aliquo eorum, quæ habent justitiam, prius eam conspicere conaremur, facilius in homine uno nos quale esset, perspecturos. visumque nobis est majus illud civitas esse, atque ita quam poteramus optimam condebamus, probe scientes in bona eam inesse.

εὖ εἰδότες, ὅτι ἔν γε τῇ ἀγαθῇ ἂν εἴη. ὃ οὖν ἡμῖν ἐκεῖ ἐφάνη, ἐπαναφέρωμεν εἰς τὸν ἕνα, κἂν μὲν ὁμολογῆται, καλῶς ἕξει· ἐὰν δέ τι ἄλλο ἐν τῷ ἑνὶ ἐμφαίνηται, 435 πάλιν ἐπανιόντες ἐπὶ τὴν πόλιν βασανιοῦμεν· καὶ τάχα a ἂν παρ' ἄλληλα σκοποῦντες καὶ τρίβοντες ὥσπερ ἐκ 5 πυρείων ἐκλάμψαι ποιήσαιμεν τὴν δικαιοσύνην, καὶ φανερὰν γενομένην βεβαιωσαίμεθ' ἂν αὐτὴν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς. Ἀλλ', ἔφη, καθ' ὁδόν τε λέγεις καὶ ποιεῖν χρὴ οὕτως. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὅ γε ταὐτὸν ἄν τις 10 προσείποι μεῖζόν τε καὶ ἔλαττον, ἀνόμοιον τυγχάνει ὂν ταύτῃ, ᾗ ταὐτὸν προσαγορεύεται, ἢ ὅμοιον; Ὅμοιον, ἔφη. Καὶ δίκαιος ἄρα ἀνὴρ δικαίας πόλεως κατ' αὐτὸ b τὸ τῆς δικαιοσύνης εἶδος οὐδὲν διοίσει, ἀλλ' ὅμοιος ἔσται. Ὅμοιος, ἔφη. Ἀλλὰ μέντοι πόλις γε ἔδοξεν 15 εἶναι δικαία, ὅτι ἐν αὐτῇ τριττὰ γένη φύσεων ἐνόντα τὸ αὐτῶν ἕκαστον ἔπραττε· σώφρων δὲ αὖ καὶ ἀνδρεία καὶ σοφὴ διὰ τῶν αὐτῶν τούτων γενῶν ἄλλ' ἄττα πάθη τε καὶ ἕξεις. Ἀληθῆ, ἔφη. Καὶ τὸν ἕνα ἄρα, ὦ φίλε, οὕτως ἀξιώσομεν τὰ αὐτὰ ταῦτα εἴδη ἐν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ c 20 ἔχοντα διὰ τὰ αὐτὰ πάθη ἐκείνοις τῶν αὐτῶν ὀνομάτων ὀρθῶς ἀξιοῦσθαι τῇ πόλει. Πᾶσα ἀνάγκη, ἔφη. Εἰς φαῦλόν γε αὖ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ θαυμάσιε, σκέμμα ἐμπεπτώκαμεν περὶ ψυχῆς, εἴτε ἔχει τὰ τρία εἴδη ταῦτα ἐν αὐτῇ, εἴτε μή. Οὐ πάνυ μοι δοκοῦμεν, ἔφη, εἰς φαῦλον. 25 ἴσως γάρ, ὦ Σώκρατες, τὸ λεγόμενον ἀληθές, ὅτι χαλεπὰ τὰ καλά. Φαίνεται, ἦν δ' ἐγώ. καὶ εὖ γ' ἴσθι, ὦ Γλαύκων, ὡς ἡ ἐμὴ δόξα, ἀκριβῶς μὲν τοῦτο ἐκ d τοιούτων μεθόδων, οἵαις νῦν ἐν τοῖς λόγοις χρώμεθα, οὐ μή ποτε λάβωμεν, ἀλλὰ γὰρ μακροτέρα καὶ πλείων 30 ὁδὸς ἡ ἐπὶ τοῦτο ἄγουσα· ἴσως μέντοι τῶν γε προειρημένων τε καὶ προεσκεμμένων ἀξίως. Οὐκοῦν ἀγαπητόν; ἔφη· ἐμοὶ μὲν γὰρ ἔν γε τῷ παρόντι ἱκανῶς ἂν ἔχοι. Ἀλλὰ μέντοι, εἶπον, ἔμοιγε καὶ πάνυ ἐξαρκέσει. Μὴ τοίνυν ἀποκάμῃς, ἔφη, ἀλλὰ σκόπει. Ἆρ' 35 οὖν ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ, πολλὴ ἀνάγκη ὁμολογεῖν, ὅτι γε e τὰ αὐτὰ ἐν ἑκάστῳ ἔνεστιν ἡμῶν εἴδη τε καὶ ἤθη, ἅπερ ἐν τῇ πόλει; οὐ γάρ που ἄλλοθεν ἐκεῖσε ἀφῖκται. γελοῖον γὰρ ἂν εἴη, εἴ τις οἰηθείη τὸ θυμοειδὲς μὴ ἐκ τῶν ἰδιωτῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐγγεγονέναι, οἳ δὴ καὶ ἔχουσι 40 ταύτην τὴν αἰτίαν, οἷον οἱ κατὰ τὴν Θρᾴκην τε καὶ Σκυθικὴν καὶ σχεδόν τι κατὰ τὸν ἄνω τόπον, ἢ τὸ φιλομαθές, ὃ δὴ περὶ τὸν παρ' ἡμῖν μάλιστ' ἄν τις αἰ- 436 τιάσαιτο τόπον, ἢ τὸ φιλοχρήματον, ὃ περὶ τούς τε a Φοίνικας εἶναι καὶ τοὺς κατὰ Αἴγυπτον φαίη τις ἂν 45 οὐχ ἥκιστα. Καὶ μάλα, ἔφη. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἔχει, ἦν δ' ἐγώ, καὶ οὐδὲν χαλεπὸν γνῶναι. Οὐ δῆτα. Τόδε δὲ ἤδη χαλεπόν, εἰ τῷ αὐτῷ τούτῳ ἕκαστα πράττομεν, ἢ τρισὶν οὖσιν ἄλλο ἄλλῳ· μανθάνομεν μὲν ἑτέρῳ, θυμούμεθα δὲ ἄλλῳ τῶν ἐν ἡμῖν, ἐπιθυμοῦμεν δ' 50 αὖ τρίτῳ τινὶ τῶν περὶ τὴν τροφήν τε καὶ γέννησιν ἡδονῶν καὶ ὅσα τούτων ἀδελφά, ἢ ὅλῃ τῇ ψυχῇ καθ' b ἕκαστον αὐτῶν πράττομεν, ὅταν ὁρμήσωμεν. ταῦτ' ἔσται τὰ χαλεπὰ διορίσασθαι ἀξίως λόγου. Καὶ ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη. Ὧδε τοίνυν ἐπιχειρῶμεν αὐτὰ ὁρίζεσθαι,

quare quod in illa nobis apparuit, referamus ad unum, et si idem ibi constabit, satis nobis erit factum; si quid autem aliud in uno apparebit, rursus ad civitatem conversi examinabimus; ac fortasse juxta se posita inspicientes terentesque velut ex lignis flammam eliciemus justitiam, et claram factam apud nos ipsos stabiliemus [GL.] At, inquit, via et ratione procedis, atque ita agendum. [SOCR.] Quid igitur? inquam : quod idem appellamus tam majus, quam minus, dissimile est, quatenus idem appellatur, an simile? [GL.] Simile, inquit. [SOCR.] Ergo vir quoque justus a civitate justa, quod ad ipsam justitiæ speciem pertinet, nihil differet, sed similis erit. [GL.] Similis, inquit. [SOCR.] Atqui civitas justa esse visa est, quod in ea tria naturarum genera inerant, quorum unumquodque suum opus exerceret; temperata vero et fortis et sapiens propter alios quosdam eorundem generum affectus et habitus. [GL.] Vera hæc sunt, inquit. [SOCR.] Itaque unum quoque, o amice, ita existimabimus easdem has in animo suo species habentem propter affectus eosdem merito iisdem, quibus civitatem, nominibus appellari. [GL.] Necesse est omnino, inquit. [SOCR.] In levem rursus, inquam, o mirifice, de animo quæstionem incidimus, utrum tres in se species has habeat, necne. [GL.] Minime, inquit, in levem, ut mihi videtur. forsan enim quod dicitur verum est, o Socrates, pulchra difficilia esse. [SOCR.] Apparet, inquam. ac certe scito, o Glauco, nos, ut mea fert opinio, accuratam quidem hujus rei cognitionem hac, qua nunc utimur in disputando via, adipisci nunquam posse, sed longiore scilicet et operosiore illuc perveniri, at fortasse talem, quæ adhuc dicta et investigata non dedeceat. [GL.] Nonne sat istud videri debet? inquit; nam mihi quidem in præsentia id sufficeret. [SOCR.] At vero, inquam, mihi plane sufficiet. [GL.] Ergo ne te pigeat, inquit, sed considera. [SOCR.] Nonne igitur, inquam, maxime nobis necesse est fateri easdem in unoquoque nostrum species eosdemque mores inesse atque in civitate? neque enim aliunde, opinor, in illam venerunt. ridiculum enim esset, si quis indolem animosam existimaret non a privatis originem ducere in civitatibus eorum, quorum hæc esse fertur indoles, quales sunt Thraces et Scythæ et fere septentrionales gentes, aut discendi studium, quod quis nostræ maxime regioni proprium esse dicat, aut quæstus cupiditatem, qua Phœnices Ægyptiique præcipue affecti videntur. [GL.] Et maxime, inquit. [SOCR.] Hoc igitur ita se habet, inquam, neque difficile cognitu. [GL.] Certe non difficile. [SOCR.] Id vero jam difficile, utrum uno quodam hoc singula agamus, an tribus eorumque aliud alio : uno discamus, alio irascamur eorum, quæ in nobis sunt, tertio concupiscamus voluptates ad victum et ad generationem ceteraque hujusmodi pertinentes, an toto animo singula horum agamus, cum agere instituerimus. hæc difficile erit probabiliter definire. [GL.] Mihi quoque videtur, inquit. [SOCR.] Sic igitur aggrediamur ea finire, utrum eadem in-

εἴτε τὰ αὐτὰ ἀλλήλοις, εἴτε ἕτερά ἐστι. Πῶς; Δῆλον, ὅτι ταὐτὸν τἀναντία ποιεῖν ἢ πάσχειν κατὰ ταὐτόν γε καὶ πρὸς ταὐτὸν οὐκ ἐθελήσει ἅμα· ὥστε, ἄν που εὑρίσκωμεν ἐν αὐτοῖς ταῦτα γιγνόμενα, εἰσόμεθα, ὅτι οὐ ταὐτὸν ἦν, ἀλλὰ πλείω. Εἶεν. Σκόπει δὴ ὃ λέγω. Λέγε, ἔφη. Ἑστάναι, εἶπον, καὶ κινεῖσθαι τὸ αὐτὸ ἅμα κατὰ τὸ αὐτὸ ἆρα δυνατόν; Οὐδαμῶς. Ἔτι τοίνυν ἀκριβέστερον ὁμολογησώμεθα, μή πη προϊόντες ἀμφισβητήσωμεν. εἰ γάρ τις λέγοι ἄνθρωπον ἑστηκότα, κινοῦντα δὲ τὰς χεῖράς τε καὶ τὴν κεφαλήν, ὅτι ὁ αὐτὸς ἕστηκέ τε καὶ κινεῖται ἅμα, οὐκ ἄν, οἶμαι, ἀξιοῖμεν οὕτω λέγειν δεῖν, ἀλλ' ὅτι τὸ μέν τι αὐτοῦ ἕστηκε, τὸ δὲ κινεῖται. οὐχ οὕτω; Οὕτω. Οὐκοῦν καὶ εἰ ἔτι μᾶλλον χαριεντίζοιτο ὁ ταῦτα λέγων, κομψευόμενος, ὡς οἵ γε στρόβιλοι ὅλοι ἑστᾶσί τε ἅμα καὶ κινοῦνται, ὅταν ἐν τῷ αὐτῷ πήξαντες τὸ κέντρον περιφέρωνται, ἢ καὶ ἄλλο τι κύκλῳ περιιὸν ἐν τῇ αὐτῇ ἕδρᾳ τοῦτο δρᾷ, οὐκ ἂν ἀποδεχοίμεθα, ὡς οὐ κατὰ ταὐτὰ ἑαυτῶν τὰ τοιαῦτα τότε μενόντων τε καὶ φερομένων, ἀλλὰ φαῖμεν ἂν ἔχειν αὐτὰ εὐθύ τε καὶ περιφερὲς ἐν αὐτοῖς, καὶ κατὰ μὲν τὸ εὐθὺ ἑστάναι, οὐδαμῇ γὰρ ἀποκλίνειν, κατὰ δὲ τὸ περιφερὲς κύκλῳ κινεῖσθαι· ὅταν δὲ τὴν εὐθυωρίαν ἢ εἰς δεξιὰν ἢ εἰς ἀριστερὰν ἢ εἰς τὸ πρόσθεν ἢ εἰς τὸ ὄπισθεν ἐγκλίνῃ ἅμα περιφερόμενον, τότε οὐδαμῇ ἔστιν ἑστάναι. Καὶ ὀρθῶς γε, ἔφη. Οὐδὲν ἄρα ἡμᾶς τῶν τοιούτων λεγόμενον ἐκπλήξει οὐδὲ μᾶλλόν τι πείσει, ὥς ποτέ τι ἂν τὸ αὐτὸ ὂν ἅμα κατὰ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ αὐτὸ τἀναντία πάθοι ἢ καὶ εἴη ἢ καὶ ποιήσειεν. Οὔκουν ἐμέ γε, ἔφη. Ἀλλ' ὅμως, ἦν δ' ἐγώ, ἵνα μὴ ἀναγκαζώμεθα πάσας τὰς τοιαύτας ἀμφισβητήσεις ἐπεξιόντες καὶ βεβαιούμενοι ὡς οὐκ ἀληθεῖς οὔσας μηκύνειν, ὑποθέμενοι ὡς τούτου οὕτως ἔχοντος εἰς τὸ πρόσθεν προΐωμεν, ὁμολογήσαντες, ἐάν ποτε ἄλλῃ φανῇ ταῦτα, ἢ ταύτῃ, πάντα ἡμῖν τὰ ἀπὸ τούτου ξυμβαίνοντα λελυμένα ἔσεσθαι. Ἀλλὰ χρή, ἔφη, ταῦτα ποιεῖν. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, τὸ ἐπινεύειν τῷ ἀνανεύειν καὶ τὸ ἐφίεσθαί τινος λαβεῖν τῷ ἀπαρνεῖσθαι καὶ τὸ προσάγεσθαι τῷ ἀπωθεῖσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν ἐναντίων ἀλλήλοις θείης εἴτε ποιημάτων εἴτε παθημάτων; οὐδὲν γὰρ ταύτῃ διοίσει. Ἀλλ', ἦ δ' ὅς, τῶν ἐναντίων. Τί οὖν; ἦν δ' ἐγώ· διψῆν καὶ πεινῆν καὶ ὅλως τὰς ἐπιθυμίας, καὶ αὖ τὸ ἐθέλειν καὶ τὸ βούλεσθαι, οὐ πάντα ταῦτα εἰς ἐκεῖνά ποι ἂν θείης τὰ εἴδη τὰ νῦν δὴ λεχθέντα; οἷον ἀεὶ τὴν τοῦ ἐπιθυμοῦντος ψυχὴν οὐχὶ ἤτοι ἐφίεσθαι φήσεις ἐκείνου, οὗ ἂν ἐπιθυμῇ, ἢ προσάγεσθαι τοῦτο, ὃ ἂν βούληταί οἱ γενέσθαι, ἢ αὖ καθόσον ἐθέλει τί οἱ πορισθῆναι, ἐπινεύειν τοῦτο πρὸς αὑτὴν ὥσπερ τινὸς ἐρωτῶντος ἐπορεγομένην αὐτοῦ τῆς γενέσεως; Ἔγωγε. Τί δέ; τὸ ἀβουλεῖν καὶ μὴ ἐθέλειν μηδ' ἐπιθυμεῖν οὐκ εἰς τὸ ἀπωθεῖν καὶ ἀπελαύνειν ἀπ' αὐτῆς καὶ εἰς ἅπαντα τἀναντία ἐκείνοις θήσομεν; Πῶς γὰρ οὔ; Τούτων δὴ οὕτως ἐχόντων ἐπιθυμιῶν τι φήσομεν εἶναι εἶδος καὶ ἐναργεστάτας αὐτῶν τούτων ἥν τε δίψαν καλοῦμεν καὶ ἣν πεῖναν; Φήσομεν, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν τὴν μὲν ποτοῦ,

ter se, an diversa sint. [GL.] Quo modo? [SOCR.] Constat idem contraria facere vel pati secundum idem et ad idem simul non posse. quam ob rem si quando reperiemus in iis hæc fieri, intelligemus non idem ea esse, sed plura. [GL.] Esto. [SOCR.] Animadverte jam quod dico. [GL.] Dic, inquit. [SOCR.] Stare, inquam, simul atque moveri idem secundum idem num potest? [GL.] Nullo modo. [SOCR.] Etiam diligentius inter nos constituamus, ne qua forte procedentibus nobis dubitatio suboriatur. si quis enim dicat hominem stantem, sed manus et caput moventem, eundem stare simul atque moveri, haudquaquam, opinor, ita dicendum censebimus, sed partem quidem ejus stare, partem vero moveri. non ita? [GL.] Ita. [SOCR.] Ac si artificiosius etiam et argutius iste luderet turbines dicens totos moveri simul et stare, quando in eodem puncto centrum defixum habentes revolvantur, vel aliud quidpiam eodem in loco manens in orbem circumagatur, nequaquam assentiremur, quia non secundum eadem sui hæc tunc moverentur et manerent, sed diceremus habere ea rectum in se atque rotundum, et secundum rectum quidem stare, cum nulla ex parte declinent, secundum rotundum vero in orbem moveri; sed quando id, quod circumagitur, simul directionem vel ad dexteram vel ad sinistram, vel ante vel retro inclinat, tunc nullo modo stare potest. [GL.] Et recte quidem, inquit. [SOCR.] Quare nihil hujusmodi, si dicatur, nos perturbabit aut nobis persuadebit idem quandoque simul secundum idem atque ad idem contraria pati vel etiam esse aut agere. [GL.] Mihi certe minime, inquit. [SOCR.] Verum tamen, inquam, ne in istis dubitationibus omnibus enarrandis refutandisque diutius morari cogamur, ita ponentes id esse, porro progrediamur, ita, ut, si quando aliter, quam sic se habere hæc appareat, omnia hinc nobis collecta irrita fore concedamus. [GL.] Est vero, inquit, ita faciendum. [SOCR.] Nonne igitur, inquam, adnuere et renuere, appetere et recusare, sumere et rejicere, denique omnia hujusmodi in genere contrariarum inter se pones sive actionum seu affectionum? hac enim nihil intererit. [GL.] Ego vero, inquit, in contrariis. [SOCR.] Quid igitur? inquam : sitire et esurire et omnino cupiditates, item velle et optare, nonne hæc omnia ad illorum species referes, quæ modo diximus? veluti semper cupientis animum nonne vel appetere dices illud, quod cupit, vel sumere id, quod optat ut sibi adsit, vel quatenus vult aliquid sibi porrigi, adnuere apud se velut interrogante aliquo, ut fiat affectantem? [GL.] Equidem. [SOCR.] Quid vero? nolle, non optare, non cupere nonne in rejiciendi et a se repellendi speciem et in omnia illis contraria referemus? [GL.] Qui non? [SOCR.] His igitur sic se habentibus speciemne aliquam cupiditatum esse dicemus et evidentissimas earum ipsarum sitim et famem? [GL.] Dicemus, inquit. [SOCR.] Et hanc quidem potus, illam cibi? [GL.] Ita est. [SOCR.] Numquid in quantum sitis est, alicujus præter-

τὴν δὲ ἐδωδῆς; Ναί. Ἆρ' οὖν καθόσον δίψα ἐστὶ,
πλέονός ἄν τινος, ἣ οὗ λέγομεν, ἐπιθυμία ἐν τῇ ψυχῇ
εἴη; οἷόν δίψα ἐστὶ δίψα ἆρά γε θερμοῦ ποτοῦ ἢ ψυ-
χροῦ, ἢ πολλοῦ ἢ ὀλίγου, ἢ καὶ ἑνὶ λόγῳ ποιοῦ τινὸς
5 πώματος; ἢ ἐὰν μέν τις θερμότης τῷ δίψει προσῇ,
τὴν τοῦ ψυχροῦ ἐπιθυμίαν προσπαρέχοιτ' ἄν, ἐὰν δὲ e
ψυχρότης, τὴν τοῦ θερμοῦ; ἐὰν δὲ διὰ πλήθους παρου-
σίαν πολλὴ ἡ δίψα ᾖ, τὴν τοῦ πολλοῦ παρέξεται, ἐὰν
δὲ ὀλίγη, τὴν τοῦ ὀλίγου; αὐτὸ δὲ τὸ διψῆν οὐ μή ποτε
10 ἄλλου γένηται ἐπιθυμία, ἢ οὗπερ πέφυκεν, αὐτοῦ πώ-
ματος, καὶ αὖ τὸ πεινῆν βρώματος; Οὕτως, ἔφη· αὐτή
γε ἡ ἐπιθυμία ἑκάστη αὐτοῦ μόνον ἑκάστου, οὗ πέφυκε,
438 τοῦ δὲ τοίου ἢ τοίου τὰ προσγιγνόμενα. Μή τοί τις, ἦν a
δ' ἐγώ, ἀσκέπτους ἡμᾶς ὄντας θορυβήσῃ, ὡς οὐδεὶς ποτοῦ
15 ἐπιθυμεῖ, ἀλλὰ χρηστοῦ ποτοῦ, καὶ οὐ σίτου, ἀλλὰ
χρηστοῦ σίτου· πάντες γὰρ ἄρα τῶν ἀγαθῶν ἐπιθυμοῦ-
σιν. εἰ οὖν ἡ δίψα ἐπιθυμία ἐστὶ, χρηστοῦ ἂν εἴη
εἴτε πώματος εἴτε ἄλλου, ὅτου ἐστὶν ἐπιθυμία, καὶ
αἱ ἄλλαι οὕτω. Ἴσως γὰρ ἄν, ἔφη, δοκοῖ τι λέγειν
20 ὁ ταῦτα λέγων. Ἀλλὰ μέντοι, ἦν δ' ἐγώ, ὅσα γ' ἐστὶ
τοιαῦτα, οἷα εἶναί του, τὰ μὲν ποιὰ ἄττα ποιοῦ τινός b
ἐστιν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὰ δ' αὐτὰ ἕκαστα αὐτοῦ ἑκάστου
μόνον. Οὐκ ἔμαθον, ἔφη. Οὐκ ἔμαθες, ἔφην, ὅτι τὸ
μεῖζον τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τινὸς εἶναι μεῖζον; Πάνυ γε.
25 Οὐκοῦν τοῦ ἐλάττονος; Ναί. Τὸ δέ γε πολὺ μεῖζον
πολὺ ἐλάττονος. ἦ γάρ; Ναί. Ἆρ' οὖν καὶ τὸ ποτὲ
μεῖζον ποτὲ ἐλάττονος καὶ τὸ ἐσόμενον μεῖζον ἐσομένου
ἐλάττονος; Ἀλλὰ τί μήν; ἦ δ' ὅς. Καὶ τὰ πλείω δὴ c
πρὸς τὰ ἐλάττω καὶ τὰ διπλάσια πρὸς τὰ ἡμίσεα καὶ
30 πάντα τὰ τοιαῦτα, καὶ αὖ βαρύτερα πρὸς κουφότερα
καὶ θάττω πρὸς τὰ βραδύτερα, καὶ ἔτι γε τὰ θερμὰ
πρὸς τὰ ψυχρὰ καὶ πάντα τὰ τούτοις ὅμοια ἆρ' οὐχ
οὕτως ἔχει; Πάνυ μὲν οὖν. Τί δὲ τὰ περὶ τὰς ἐπι-
στήμας; οὐχ ὁ αὐτὸς τρόπος; ἐπιστήμη μὲν αὐτὴ μα-
35 θήματος αὐτοῦ ἐπιστήμη ἐστὶν, ἢ ὅτου δὴ δεῖ θεῖναι τὴν
ἐπιστήμην, ἐπιστήμη δέ τις καὶ ποιά τις ποιοῦ τινὸς
καὶ τινός; λέγω δὲ τὸ τοιόνδε· οὐκ ἐπειδὴ οἰκίας ἐργα- d
σίας ἐπιστήμη ἐγένετο, διήνεγκε τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν,
ὥστε οἰκοδομικὴ κληθῆναι· Τί μήν; Ἆρ' οὐ τῷ ποιά
40 τις εἶναι, οἵα ἑτέρα οὐδεμία τῶν ἄλλων; Ναί. Οὐκοῦν
ἐπειδὴ ποιοῦ τινὸς, καὶ αὐτὴ ποιά τις ἐγένετο; καὶ αἱ
ἄλλαι οὕτω τέχναι τε καὶ ἐπιστῆμαι; Ἔστιν οὕτω.
Τοῦτο τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, φάθι με τότε βούλεσθαι λέ-
γειν, εἰ ἄρα νῦν ἔμαθες, ὅτι ὅσα ἐστὶν οἷα εἶναί του,
45 αὐτὰ μὲν μόνα αὐτῶν μόνων ἐστὶ, τῶν δὲ ποιῶν τινῶν e
ποιὰ ἄττα. καὶ οὔ τι λέγω, ὡς, οἵων ἂν ᾖ, τοιαῦτα
καὶ ἔστιν, ὡς ἄρα καὶ τῶν ὑγιεινῶν καὶ νοσωδῶν ἡ
ἐπιστήμη ὑγιεινὴ καὶ νοσώδης καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν
ἀγαθῶν κακὴ καὶ ἀγαθή· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ αὐτοῦ, οὗπερ
50 ἐπιστήμη ἐστὶν, ἐγένετο ἐπιστήμη, ἀλλὰ ποιοῦ τινὸς,
τοῦτο δ' ἦν ὑγιεινὸν καὶ νοσῶδες, ποιὰ δή τις συνέβη
καὶ αὐτὴ γενέσθαι, καὶ τοῦτο αὐτὴν ἐποίησε μηκέτι
ἐπιστήμην ἁπλῶς καλεῖσθαι, ἀλλὰ τοῦ ποιοῦ τινὸς
προσγενομένου ἰατρικήν. Ἔμαθον, ἔφη, καί μοι δο-

ea cupiditas est in animo, quam cujus dicimus? velut
sitis estne sitis calidæ potionis vel frigidæ vel multæ
vel paucæ, vel uno ut verbo dicam, alicujus modi po-
culi? an, si calor siti adest, frigidi appetitum inducit,
sin autem frigus, calidi? et si propter præsentiam multi-
tudinis multa est sitis, multi appetitum inferet, sin autem
pauca, pauci? ipsum vero sitire nunquam alius appetitio
est, quam cujus suapte natura est, ipsius potionis, rur-
susque esurire cibi? [GL.] Ita, inquit : ipsa cupiditas quæ-
que ipsius cujusque est solum, cujus ipsa natura est, talis
autem vel talis accedentia sunt. [SOCR.] Cavendum est vero,
inquam, ne quis nos improvidos turbet, inferens neminem
potum cupere, sed bonum potum, et non cibum, sed bo-
num cibum : nempe omnes bona expetere. si igitur sitis
appetitio sit, boni esse sive poculi seu alius, cujus sit ap-
petitio, similiterque ceteras. [GL.] Possit sane, inquit,
aliquid dicere videri qui hæc dicat. [SOCR.] Verum tamen,
inquam, quæcunque ita comparata sunt, ut alicujus sint,
si alicujus modi sunt, ejus sunt, ut arbitror, quod alicujus
modi est, ipsa autem quæque ipsius cujusque dumtaxat.
[GL.] Haud intelligo, inquit. [SOCR.] Non intelligis, inquam,
majus ita comparatum esse, ut alicujus majus sit? [GL.]
Plane. [SOCR.] Nonne minoris? [GL.] Ita. [SOCR.] Multo au-
tem majus multo minoris. nonne? [GL.] Ita. [SOCR.] Nonne
etiam aliquando majus aliquando minoris et futurum ma-
jus futuri minoris? [GL.] Quid, quæso, aliud? inquit.
[SOCR.] Atque etiam plura ad pauciora, dupla ad dimidia et
omnia talia, itemque graviora ad leviora et velociora ad
tardiora et calida item ad frigida omniaque horum similia
nonne eodem modo se habent? [GL.] Certe. [SOCR.] Quid
vero quæ ad scientias spectant? nonne eadem ratio? scien-
tia quidem ipsa ipsius, quod discitur, scientia est, vel cu
juscunque dicenda est esse scientia, scientia vero quædam
et alicujus modi ejus, quod alicujus modi est, et cujusdam
est? dico autem tale quid : nonne postquam ædificandarum
ædium scientia exstitit, ab reliquis scientiis discreta est,
ita ut architectura appellaretur? [GL.] Quidni? [SOCR.]
Nonne eo, quod alicujus modi esset cujus reliquarum alia
nulla? [GL.] Nempe. [SOCR.] Ergo quia erat ejus, quod ali-
cujus modi esset, et ipsa alicujus modi effecta est? eodem-
que modo ceteræ artes et scientiæ? [GL.] Est ita. [SOCR.]
Hoc igitur, inquam, dicere me voluisse tunc putato, si
quidem nunc intellexisti, quæcunque ita comparata sint,
ut alicujus sint, ipsa quidem sola ipsorum solorum esse,
quæ vero eorum, quæ sunt alicujus modi, ea esse alicujus
modi. neque vero qualium sint, talia etiam esse ea dico,
quasi salubrium et insalubrium scientia salubris et insalu-
bris et malorum atque bonorum mala ac bona sit; sed
quoniam non illius, cujus scientia est, facta est scientia,
sed ejus, quod alicujus modi esset, hoc autem erat salubre
et insalubre, alicujus modi ipsa quoque effecta est idque
in causa fuit, ut non amplius scientia simpliciter appellare-
tur, sed accedente quod alicujus modi est, medicina. [GL.]
Teneo jam, inquit, mihique ita se videtur habere. [SOCR.

439 κεῖ οὕτως ἔχειν. Τὸ δὲ δὴ δίψος, ἦν δ' ἐγώ, οὐ τούτων θήσεις τῶν τινὸς εἶναι τοῦτο, ὅπερ ἐστίν; ἔστι δὲ δήπου δίψος — Ἔγωγε, ἦ δ' ὅς, πώματός γε. Οὐκοῦν ποιοῦ μέν τινος πώματος ποιόν τι καὶ δίψος; δίψος δ' οὖν αὐτὸ οὔτε πολλοῦ οὔτε ὀλίγου, οὔτε ἀγαθοῦ οὔτε κακοῦ, οὐδ' ἑνὶ λόγῳ ποιοῦ τινός, ἀλλ' αὐτοῦ πώματος μόνον αὐτὸ δίψος πέφυκε. Παντάπασι μὲν οὖν. Τοῦ διψῶντος ἄρα ἡ ψυχὴ καθόσον διψῇ, οὐκ ἄλλο τι βούλεται, ἢ πιεῖν, καὶ τούτου ὀρέγεται καὶ ἐπὶ τοῦτο ὁρμᾷ. Δῆλον δή. Οὐκοῦν εἴ ποτέ τι αὐτὴν ἀνθέλκει διψῶσαν, ἕτερον ἄν τι ἐν αὐτῇ εἴη αὐτοῦ τοῦ διψῶντος καὶ ἄγοντος ὥσπερ θηρίον ἐπὶ τὸ πιεῖν; οὐ γὰρ δή, φαμέν, τό γε αὐτὸ τῷ αὐτῷ ἑαυτοῦ περὶ τὸ αὐτὸ ἅμα τἀναντία πράττοι. Οὐ γὰρ οὖν. Ὥσπερ γε, οἶμαι, τοῦ τοξότου οὐ καλῶς ἔχει λέγειν, ὅτι αὐτοῦ ἅμα αἱ χεῖρες τὸ τόξον ἀπωθοῦνταί τε καὶ προσέλκονται, ἀλλ' ὅτι ἄλλη μὲν ἡ ἀπωθοῦσα χείρ, ἑτέρα δὲ ἡ προσαγομένη. Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Πότερον δὴ φῶμέν τινας ἔστιν ὅτε διψῶντας οὐκ ἐθέλειν πιεῖν; Καὶ μάλα γ', ἔφη, πολλοὺς καὶ πολλάκις. Τί οὖν, ἔφην ἐγώ, φαίη τις ἂν τούτων πέρι; οὐκ ἐνεῖναι μὲν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν τὸ κελεῦον, ἐνεῖναι δὲ τὸ κωλῦον πιεῖν, ἄλλο ὂν καὶ κρατοῦν τοῦ κελεύοντος; Ἔμοιγε, ἔφη, δοκεῖ. Ἆρ' οὖν οὐ τὸ μὲν κωλῦον τὰ τοιαῦτα ἐγγίγνεται, ὅταν ἐγγένηται, ἐκ λογισμοῦ, τὰ δὲ ἄγοντα καὶ ἕλκοντα διὰ παθημάτων τε καὶ νοσημάτων παραγίγνεται; Φαίνεται. Οὐ δὴ ἀλόγως, ἦν δ' ἐγώ, ἀξιώσομεν αὐτὰ διττά τε καὶ ἕτερα ἀλλήλων εἶναι, τὸ μὲν ᾧ λογίζεται, λογιστικὸν προσαγορεύοντες τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ ᾧ ἐρᾷ τε καὶ πεινῇ καὶ διψῇ καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας ἐπτόηται, ἀλόγιστόν τε καὶ ἐπιθυμητικόν, πληρώσεών τινων καὶ ἡδονῶν ἑταῖρον. Οὔκ, ἀλλ' εἰκότως, ἔφη, ἡγοίμεθ' ἂν οὕτως. Ταῦτα μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, δύο ἡμῖν ὡρίσθω εἴδη ἐν ψυχῇ ἐνόντα· τὸ δὲ δὴ τοῦ θυμοῦ καὶ ᾧ θυμούμεθα, πότερον τρίτον, ἢ τούτων ποτέρῳ ἂν εἴη ὁμοφυές; Ἴσως, ἔφη, τῷ ἑτέρῳ, τῷ ἐπιθυμητικῷ. Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, ποτὲ ἀκούσας τι πιστεύω τούτῳ· ὡς ἄρα Λεόντιος, ὁ Ἀγλαΐωνος, ἀνιὼν ἐκ Πειραιέως ὑπὸ τὸ βόρειον τεῖχος ἐκτός, αἰσθόμενος νεκροὺς παρὰ τῷ δημίῳ κειμένους ἅμα μὲν ἰδεῖν ἐπιθυμοῖ, ἅμα δ' αὖ δυσχεραίνοι καὶ ἀποτρέποι ἑαυτόν, καὶ τέως μάχοιτό 440 τε καὶ παρακαλύπτοιτο, κρατούμενος δ' οὖν ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας διελκύσας τοὺς ὀφθαλμοὺς προσδραμὼν πρὸς τοὺς νεκρούς, Ἰδοὺ ὑμῖν, ἔφη, ὦ κακοδαίμονες, ἐμπλήσθητε τοῦ καλοῦ θεάματος. Ἤκουσα, ἔφη, καὶ αὐτός. Οὗτος μέντοι, ἔφην, ὁ λόγος σημαίνει τὴν ὀργὴν πολεμεῖν ἐνίοτε ταῖς ἐπιθυμίαις ὡς ἄλλο ὂν ἄλλῳ. Σημαίνει γάρ, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἄλλοθι, ἔφην, πολλαχοῦ αἰσθανόμεθα, ὅταν βιάζωνταί τινα παρὰ τὸν λογισμὸν ἐπιθυμίαι, λοιδοροῦντά τε αὑτὸν καὶ θυμούμενον τῷ βιαζομένῳ ἐν αὑτῷ, καὶ ὥσπερ δυοῖν στασιαζόντοιν ξύμμαχον τῷ λόγῳ γιγνόμενον τὸν θυμὸν τοῦ τοιούτου; ταῖς δ' ἐπιθυμίαις αὐτὸν κοινωνήσαντα αἱροῦντος λόγου μὴ δεῖν ἀντιπράττειν, οἶμαί σε οὐκ ἂν φάναι γενομένου

Jam vero sitim, inquam, nonne id, quod est, inter ea esse dices, quæ alicujus sunt? est autem scilicet sitis [GL.] Sane, inquit, potionis. [SOCR.] Nonne igitur alicujus modi potionis alicujus modi etiam sitis? nam sitis quidem ipsa neque multæ neque paucæ, neque bonæ neque malæ, neque, ut uno verbo complectar, alicujus modi, sed ipsius potionis solum ipsa sitis est. [GL.] Sic est omnino. [SOCR.] Sitientis igitur animus quatenus sitit, non aliud vult, quam bibere, idque appetit et ad id fertur. [GL.] Haud dubie. [SOCR.] Si quid ergo quandoque eum retrahit sitientem, nonne aliud quid erit in eo diversum ab ipso, quod sitit et velut bestiam ad bibendum impellit? neque enim fieri posse dicimus, ut idem aliquid eodem sui circa idem simul agat contraria. [GL.] Non certe. [SOCR.] Quemadmodum, opinor, de sagittario non recte dixeris manus ejus simul arcum repellere atque attrahere, sed aliam esse manum quæ repellat, aliam quæ attrahat. [GL.] Ita prorsus, inquit. [SOCR.] Ecquid ergo dicamus aliquos nonnunquam sitientes bibere nolle? [GL.] Admodum, inquit, multos ac sæpe. [SOCR.] Quid igitur, inquam, de his aliquis dicat? nonne inesse in animo eorum aliquid, quod jubeat, et aliquid, quod vetet bibere, quod diversum et potentius sit jubente? [GL.] Mihi quidem, inquit, videtur. [SOCR.] Nonne vero quod prohibet talia, ex ratione proficiscitur, cum inest, quæ vero agunt atque trahunt, ex affectionibus et morbis accedunt? [GL.] Apparet. [SOCR.] Non inepte igitur, inquam, duo hæc et inter se diversa existimabimus, et illud quidem, quo ratiocinatur animus, rationale ejus denominabimus, illud vero, quo amat et esurit sititque et ad reliquas cupiditates impetu fertur, irrationale et concupiscens, expletionum quarundam et voluptatum studiosum. [GL.] Non inepte, sed merito, inquit, ita censebimus. [SOCR.] Hæ igitur, inquam, duæ nobis in animo species distinctæ sint: illud autem, quod ad iracundiam pertinet et quo irascimur, utrum tertium quiddam est, an alterutrius horum cognatum? [GL.] Fortasse, inquit, alterius, concupiscentis. [SOCR.] At, inquam, audire memini aliquid, cui fidem habeo: Leontium, Aglaionis filium, ex Piræeo sub septentrionali muro extrinsecus ascendentem, cum cadavera sensisset apud carnificem jacentia, simul et videre concupisse et abhorruisse atque aversatum esse, et aliquamdiu pugnantem secum et caput obtegentem cupiditate denique superatum diductis oculis ad cadavera accurrisse dicentem: ecce vobis, infelices, satiamini pulchro spectaculo. [GL.] Audivi, inquit, et ipse. [SOCR.] Hæc vero, inquam, narratio docet iram nonnunquam pugnare cum cupiditatibus ut aliud cum alio. [GL.] Docet enim, inquit. [SOCR.] Nonne et alibi, inquam, frequenter animadvertimus, quando vi impellunt aliquem præter rationem cupiditates, objurgantem ipsum sese et ei sui parti, quæ impellit, irascentem, et quasi duobus discordantibus adjutricem rationi succurrere iram hujusmodi viri? ratione autem imperante non esse sibi repugnandum, iram cupiditatibus con-

ποτὲ ἐν σεαυτῷ τοῦ τοιούτου αἰσθέσθαι, οἶμαι δ' οὐδ' ἐν ἄλλῳ. Οὐ μὰ τὸν Δία, ἔφη. Τί δέ; ἦν δ' ἐγώ· ὅταν τις οἴηται ἀδικεῖν, οὐχ ὅσῳ ἂν γενναιότερος ᾖ, c τοσούτῳ ἧττον δύναται ὀργίζεσθαι καὶ πεινῶν καὶ ῥιγῶν καὶ ἄλλο ὁτιοῦν τῶν τοιούτων πάσχων ὑπ' ἐκείνου, ὃν ἂν οἴηται δικαίως ταῦτα δρᾶν, καί, ὃ λέγω, οὐκ ἐθέλει πρὸς τοῦτον αὐτοῦ ἐγείρεσθαι ὁ θυμός; Ἀληθῆ, ἔφη. Τί δέ; ὅταν ἀδικεῖσθαί τις ἡγῆται, οὐκ ἐν τούτῳ ζεῖ τε καὶ χαλεπαίνει καὶ ξυμμαχεῖ τῷ δοκοῦντι δικαίῳ καὶ 10 διὰ τὸ πεινῆν καὶ διὰ τὸ ῥιγοῦν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα πάσχειν, καὶ ὑπομένων νικᾷ καὶ οὐ λήγει τῶν γενναίων, d πρὶν ἂν ἢ διαπράξηται ἢ τελευτήσῃ ἢ ὥσπερ κύων ὑπὸ νομέως ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ παρ' αὐτῷ ἀνακληθεὶς πραϋνθῇ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ἔοικε τούτῳ, ᾧ λέγεις· 15 καίτοι γε ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει τοὺς ἐπικούρους ὥσπερ κύνας ἐθέμεθα ὑπηκόους τῶν ἀρχόντων ὥσπερ ποιμένων πόλεως. Καλῶς γάρ, ἦν δ' ἐγώ, νοεῖς ὃ βούλομαι λέγειν. ἀλλ' εἰ πρὸς τούτῳ καὶ τόδε ἐνθυμῇ. Τὸ ποῖον; e Ὅτι τοὐναντίον, ἢ ἀρτίως, ἡμῖν φαίνεται περὶ τοῦ θυ- 20 μοειδοῦς. τότε μὲν γὰρ ἐπιθυμητικόν τι αὐτὸ ᾠόμεθα εἶναι, νῦν δὲ πολλοῦ δεῖν φαμέν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αὐτὸ ἐν τῇ τῆς ψυχῆς στάσει τίθεσθαι τὰ ὅπλα πρὸς τοῦ λογιστικοῦ. Παντάπασιν, ἔφη. Ἆρ' οὖν ἕτερον ὂν καὶ τούτου, ἢ λογιστικοῦ τι εἶδος, ὥστε μὴ τρία, 25 ἀλλὰ δύο εἴδη εἶναι ἐν ψυχῇ, λογιστικὸν καὶ ἐπιθυμητικόν; ἢ καθάπερ ἐν τῇ πόλει ξυνεῖχεν αὐτὴν τρία 441 ὄντα γένη, χρηματιστικόν, ἐπικουρικόν, βουλευτικόν, a οὕτω καὶ ἐν ψυχῇ τρίτον τοῦτό ἐστι τὸ θυμοειδές, ἐπίκουρον ὂν τῷ λογιστικῷ φύσει, ἐὰν μὴ ὑπὸ κακῆς 30 τροφῆς διαφθαρῇ; Ἀνάγκη, ἔφη, τρίτον. Ναί, ἦν δ' ἐγώ, ἄν γε τοῦ λογιστικοῦ ἄλλο τι φανῇ, ὥσπερ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἐφάνη ἕτερον ὄν. Ἀλλ' οὐ χαλεπόν, ἔφη, φανῆναι. καὶ γὰρ ἐν τοῖς παιδίοις τοῦτό γε ἄν τις ἴδοι, ὅτι θυμοῦ μὲν εὐθὺς γενόμενα μεστά ἐστι, λογι- 35 σμοῦ δ' ἔνιοι μὲν ἔμοιγε δοκοῦσιν οὐδέποτε μεταλαμβά- b νειν, οἱ δὲ πολλοὶ ὀψέ ποτε. Ναὶ μὰ Δί', ἦν δ' ἐγώ, καλῶς γε εἶπες. ἔτι δὲ ἐν τοῖς θηρίοις ἄν τις ἴδοι ὃ λέγεις, ὅτι οὕτως ἔχει· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ὃ ἄνω που ἐκεῖ εἴπομεν, τὸ τοῦ Ὁμήρου μαρτυρήσει, τὸ Στῆθος 40 δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ. ἐνταῦθα γὰρ δὴ σαφῶς ὡς ἕτερον ἑτέρῳ ἐπιπλῆττον πεποίηκεν Ὅμηρος τὸ ἀναλογισάμενον περὶ τοῦ βελτίονός τε καὶ χείρονος τῷ c ἀλογίστως θυμουμένῳ. Κομιδῇ, ἔφη, ὀρθῶς λέγεις.

Ταῦτα μὲν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, μόγις διανενεύκαμεν, 45 καὶ ἡμῖν ἐπιεικῶς ὁμολογεῖται τὰ αὐτὰ μὲν ἐν πόλει, τὰ αὐτὰ δ' ἐν ἑνὸς ἑκάστου τῇ ψυχῇ γένη ἐνεῖναι καὶ ἴσα τὸν ἀριθμόν. Ἔστι ταῦτα. Οὐκοῦν ἐκεῖνό γε ἤδη ἀναγκαῖον, ὡς πόλις ἦν σοφὴ καὶ ᾧ, οὕτω καὶ τὸν ἰδιώτην καὶ τούτῳ σοφὸν εἶναι; Τί μήν; Καὶ ᾧ δὴ ἀν- 50 δρεῖος ἰδιώτης καὶ ὥς, τούτῳ καὶ πόλιν ἀνδρείαν καὶ οὕτω, d καὶ τἆλλα πάντα πρὸς ἀρετὴν ὡσαύτως ἀμφότερα ἔχειν. Ἀνάγκη. Καὶ δίκαιον δή, ὦ Γλαύκων, οἶμαι, φήσομεν ἄνδρα εἶναι τῷ αὐτῷ τρόπῳ, ᾧπερ καὶ πόλις ἦν δικαία. Καὶ τοῦτο πᾶσα ἀνάγκη. Ἀλλ' οὔ πῃ μὴν

junctam arbitror te nunquam aut in te ipso aut in alio sensisse dicturum. [GL.] Nunquam per Jovem, inquit. [SOCR.] Quid vero? inquam: quando quis injuriam inferre se putat, nonne quo generosior est, eo minus irasci potest, dum esurit et alget et aliud quodvis tale patitur ab illo, quem jure hæc agere censet, et, de quo dico, ira ejus non vult in hunc irritari? [GL.] Verum dicis, inquit. [SOCR.] Quid vero? quando quis pati se injuriam putat, nonne tunc fervet et irascitur et auxilium præstat ei, quod justum videtur, propterea quod fame et frigore et ceteris talibus afficitur, et perseverando vincit neque a generoso opere cessat prius, quam vel perfecerit vel finem invenerit vel ut canis a pastore revocatus ab ea, quæ in ipso est, ratione mitigatus fuerit? [GL.] Omnino, inquit, simile est ei, cui dicis; et profecto in nostra civitate auxiliarios ut canes posuimus obtemperantes principibus ut pastoribus civitatis. [SOCR.] Optime, inquam, quod dicere volo, intelligis. sed vide, num et hoc insuper animadvertas. [GL.] Quid istud? [SOCR.] Nunc contra nos ac supra de iracundia judicare. tunc enim eam ad concupiscendi naturam referebamus, nunc vero multum abesse, ac multo magis eam animi partibus inter se dissidentibus a ratione stare dicimus. [GL.] Ita prorsus, inquit. [SOCR.] Numquid igitur etiam ab hac diversa, an ut quædam species rationis, ut non tres in animo, sed duæ species sint, rationalis et concupiscens? an quemadmodum in civitate tria eam continebant genera, quæstuarium, auxiliarium, consiliarium, ita et in animo tertium quoddam hoc est iracundum, natura opem ferens rationi, nisi mala educatione fuerit depravatum? [GL.] Necesse est, inquit, tertium sit. [SOCR.] Nempe, inquam, si diversum a ratione apparuerit, quemadmodum visum est a concupiscenti differre. [GL.] At facile, inquit, apparere potest. nam in infantibus quoque istud videas, qui statim nati iracundia pleni sunt, rationis autem aliqui nunquam, multi sero compotes fieri mihi videntur. [SOCR.] Per Jovem, inquam, præclare dixisti. præterea in bestiis ita esse, ut dicis, animadvertere licet, et accedit Homeri testimonium, illud, quod supra alicubi in illo sermone induximus,

Pectora castigans monitis affatur acerbis.

hic enim Homerus perspicue ut aliud ab alio objurgari fecit id, quod sine ratione irascitur, ab eo, quod de meliori pejorique consultavit. [GL.] Satis, inquit, recte dicis.

[SOCR.] Hæc igitur, inquam, vix tandem enatavimus, satisque inter nos constitit eadem in civitate atque in uniuscujusque animo genera inesse ac numero paria. [GL.] Est ita. [SOCR.] Jamne ergo hoc necessarium est, quemadmodum et quo sapiens erat civitas, ita et eo sapientem esse hominem singularem? [GL.] Quidni? [SOCR.] Item quo fortis est singularis homo et quomodo, eo et ita fortem esse etiam civitatem, et in ceteris omnibus ad virtutem utraque similiter se habere. [GL.] Necesse est. [SOCR.] Ergo justum quoque, o Glauco, opinor, virum dicemus eadem ratione esse, qua erat civitas. [GL.] Hoc quoque necessarium omnino. [SOCR.]

τοῦτο ἐπιλελήσμεθα, ὅτι ἐκείνη γε τῷ τὸ ἑαυτοῦ ἕκαστον ἐν αὐτῇ πράττειν τριῶν ὄντων γενῶν δικαία ἦν. Οὔ μοι δοκοῦμεν, ἔφη, ἐπιλελῆσθαι. Μνημονευτέον ἄρα ἡμῖν, ὅτι καὶ ἡμῶν ἕκαστος, ὅτου ἂν τὰ αὑτοῦ ἕκαστον τῶν ἐν αὐτῷ πράττῃ, οὗτος δίκαιός τε ἔσται καὶ τὰ αὑτοῦ πράττων. Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς, μνημονευτέον. Οὐκοῦν τῷ μὲν λογιστικῷ ἄρχειν προσήκει, σοφῷ ὄντι καὶ ἔχοντι τὴν ὑπὲρ ἁπάσης τῆς ψυχῆς προμήθειαν, τῷ δὲ θυμοειδεῖ ὑπηκόῳ εἶναι καὶ ξυμμάχῳ τούτου; Πάνυ γε. Ἆρ' οὖν οὐχ ὥσπερ ἐλέγομεν, μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς κρᾶσις σύμφωνα αὐτὰ ποιήσει, τὸ μὲν ἐπιτείνουσα καὶ τρέφουσα λόγοις τε καλοῖς καὶ μαθήμασι, τὸ δὲ ἀνιεῖσα παραμυθουμένη, ἡμεροῦσα ἁρμονίᾳ τε καὶ ῥυθμῷ; Κομιδῇ γε, ἦ δ' ὅς. Καὶ τούτω δὴ οὕτω τραφέντε καὶ ὡς ἀληθῶς τὰ αὑτῶν μαθόντε καὶ παιδευθέντε προστήσετον τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ὃ δὴ πλεῖστον τῆς ψυχῆς ἐν ἑκάστῳ ἐστὶ καὶ χρημάτων φύσει ἀπληστότατον, ὃ τηρήσετον, μὴ τῷ πίμπλασθαι τῶν περὶ τὸ σῶμα καλουμένων ἡδονῶν πολὺ καὶ ἰσχυρὸν γενόμενον οὐκ αὖ τὰ αὑτοῦ πράττῃ, ἀλλὰ καταδουλώσασθαι καὶ ἄρχειν ἐπιχειρήσῃ ὧν οὐ προσῆκον αὐτῷ γένει, καὶ ξύμπαντα τὸν βίον πάντων ἀνατρέψῃ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τοὺς ἔξωθεν πολεμίους τούτω ἂν κάλλιστα φυλαττοίτην ὑπὲρ ἁπάσης τῆς ψυχῆς τε καὶ τοῦ σώματος, τὸ μὲν βουλευόμενον, τὸ δὲ προπολεμοῦν, ἑπόμενον δὲ τῷ ἄρχοντι καὶ τῇ ἀνδρείᾳ ἐπιτελοῦν τὰ βουλευθέντα; Ἔστι ταῦτα. Καὶ ἀνδρεῖον δή, οἶμαι, τούτῳ τῷ μέρει καλοῦμεν ἕνα ἕκαστον, ὅταν αὐτοῦ τὸ θυμοειδὲς διασώζῃ διά τε λυπῶν καὶ ἡδονῶν τὸ ὑπὸ τοῦ λόγου παραγγελθὲν δεινόν τε καὶ μή. Ὀρθῶς γ', ἔφη. Σοφὸν δέ γε ἐκείνῳ τῷ σμικρῷ μέρει τῷ ὃ ἦρχέ τ' ἐν αὐτῷ καὶ ταῦτα παρήγγελλεν, ἔχον αὖ κἀκεῖνο ἐπιστήμην ἐν αὑτῷ τὴν τοῦ ξυμφέροντος ἑκάστῳ τε καὶ ὅλῳ τῷ κοινῷ σφῶν αὐτῶν τριῶν ὄντων. Πάνυ μὲν οὖν. Τί δέ; σώφρονα οὐ τῇ φιλίᾳ καὶ ξυμφωνίᾳ τῇ αὐτῶν τούτων, ὅταν τό τε ἄρχον καὶ τὼ ἀρχομένω τὸ λογιστικὸν ὁμοδοξῶσι δεῖν ἄρχειν καὶ μὴ στασιάζωσιν αὐτῷ; Σωφροσύνη γοῦν, ἦ δ' ὅς, οὐκ ἄλλο τί ἐστιν, ἢ τοῦτο, πόλεώς τε καὶ ἰδιώτου. Ἀλλὰ μὲν δὴ δίκαιός γε, ᾧ πολλάκις λέγομεν, τούτῳ καὶ οὕτως ἔσται. Πολλὴ ἀνάγκη. Τί οὖν; εἶπον ἐγώ· μή πῃ ἡμῖν ἀπαμβλύνεται ἄλλο τι δικαιοσύνη δοκεῖν εἶναι, ἢ ὅπερ ἐν τῇ πόλει ἐφάνη; Οὐκ ἔμοιγε, ἔφη, δοκεῖ. Ὧδε γάρ, ἦν δ' ἐγώ, παντάπασιν ἂν βεβαιωσαίμεθα εἴ τι ἡμῶν ἔτι ἐν τῇ ψυχῇ ἀμφισβητεῖ, τὰ φορτικὰ αὐτῷ προσφέροντες. Ποῖα δή; Οἷον εἰ δέοι ἡμᾶς ἀνομολογεῖσθαι περί τε ἐκείνης τῆς πόλεως καὶ τοῦ ἐκείνῃ ὁμοίως πεφυκότος τε καὶ τεθραμμένου ἀνδρός, εἰ δοκεῖ ἂν παρακαταθήκην χρυσίου ἢ ἀργυρίου δεξάμενος ὁ τοιοῦτος ἀποστερῆσαι, τίν' ἂν οἴει οἰηθῆναι τοῦτο αὐτὸν δρᾶσαι μᾶλλον, ἢ ὅσοι μὴ τοιοῦτοι; Οὐδέν' ἄν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἱεροσυλιῶν καὶ κλοπῶν καὶ προδοσιῶν ἢ ἰδίᾳ ἑταίρων ἢ δημοσίᾳ πόλεων ἐκτὸς ἂν οὗτος εἴη; Ἐκτός. Καὶ μὴν οὐδ' ὁπωστιοῦν ἄπι-

Nullo vero modo illud obliti sumus, illam eo justam visam esse, quod trium in ea generum suum quodque agebat. [GL.] Non mihi videmur, inquit, obliti. [SOCR.] Recordandum igitur nobis etiam nostrum quemque, cujus singulæ animi partes sua agant, hunc justum fore et sua agentem. [GL.] Prorsus, inquit, recordandum. [SOCR.] Atqui rationali parti convenit imperare, cum sapiens sit geratque totius animi curam, animosæ vero obsequi illi et auxiliari? [GL.] Certe. [SOCR.] Nonne igitur, ut diximus, musicæ et gymnasticæ temperatio in concordiam ista rediget, alterum intendens et nutriens præclaris sermonibus et disciplinis, alterum remittens sedatum et mansuefactum harmonia atque numero? [GL.] Maxime, inquit. [SOCR.] Atque ita nutrita hæc duo et vere sua edocta et erudita præerunt concupiscenti, quæ pars animi in quoque est plurima et opum natura avidissima, cavebuntque ne corporis voluptatum quæ dicuntur expletione adauctum illud grandius robustiusque evadat et non vicissim sua agat, sed subjicere sibi illa et imperare contendat quibus pro genere suo non debet, atque universam omnium vitam evertat. [GL.] Prorsus, inquit. [SOCR.] Ergone an externis quoque hostibus hæc duo animum totum corpusque optime tuebuntur, alterum consulens, alterum propugnans atque obtemperans principi et fortitudine consilia exsequens? [GL.] Ita est. [SOCR.] Et fortem quoque, arbitror, hac parte unumquemque vocamus, quando animosum ejus per dolores et voluptates servat quod a ratione de terribili et non terribili præceptum fuerit. [GL.] Recte quidem, inquit. [SOCR.] Sapientem vero exigua illa parte, quæ et imperabat in eo, et hæc præcipiebat, habens et ipsa in se scientiam ejus, quod ex usu sit tam singulis, quam universæ trium eorum communioni. [GL.] Certe. [SOCR.] Quid vero? temperantem nonne ob horum ipsorum amicitiam atque concordiam, quando et quod præsidet et quæ duo subjecta sunt, in eo consentiunt, rationem imperare decere, neque ab illa dissident? [GL.] Certe temperantia, inquit, nihil est aliud, nisi hoc, cum civitatis, tum hominis singularis. [SOCR.] Justus denique eo, quo sæpe jam diximus, et ita erit. [GL.] Necessarium id omnino. [SOCR.] Quid ergo? inquam: num qua nobis figura justitiæ retunditur, ut aliud videatur esse, quam quod in civitate apparuit? [GL.] Mihi quidem, inquit, non videtur. [SOCR.] Sic enim, inquam, si quid adhuc in nobis dubitationis supersit, confirmabimus, vulgaria ei adhibentes. [GL.] Qualia? [SOCR.] Veluti si constituendum inter nos sit de civitate illa deque homine similiter atque illa nato atque educato, numquid vir talis fidei suæ creditum avertere posse videatur aurum vel argentum, quemnam censes eum potius, quam aliter affectos id facere existimaturum? [GL.] Neminem, inquit. [SOCR.] Non etiam a sacrilegiis et furtis et proditionibus tam privatim sodalium, quam publice civitatum procul hic erit? [GL.] Procul. [SOCR.] Non magis vero infidus vel in jure-

στος ἢ κατὰ ὅρκους ἢ κατὰ τὰς ἄλλας ὁμολογίας. Πῶς γὰρ ἄν; Μοιχεῖαι μὴν καὶ γονέων ἀμέλειαι καὶ θεῶν ἀθεραπευσίαι παντὶ ἄλλῳ μᾶλλον, ἢ τῷ τοιούτῳ προσήκουσι. Παντὶ μέντοι, ἔφη. Οὐκοῦν τούτων πάν-
5 των αἴτιον, ὅτι αὐτοῦ τῶν ἐν αὐτῷ ἕκαστον τὰ αὑτοῦ b πράττει ἀρχῆς τε πέρι καὶ τοῦ ἄρχεσθαι; Τοῦτο μὲν οὖν καὶ οὐδὲν ἄλλο. Ἔτι τι οὖν ἕτερον ζητεῖς δικαιοσύνην εἶναι, ἢ ταύτην τὴν δύναμιν, ἣ τοὺς τοιούτους ἄνδρας τε παρέχεται καὶ πόλεις; Μὰ Δία, ἦ δ' ὅς, οὐκ
10 ἔγωγε. Τέλεον ἄρα ἡμῖν τὸ ἐνύπνιον ἀποτετέλεσται, ὃ ἔφαμεν ὑποπτεῦσαι, ὡς εὐθὺς ἀρχόμενοι τῆς πόλεως οἰκίζειν κατὰ θεόν τινα εἰς ἀρχήν τε καὶ τύπον τινὰ τῆς δικαιοσύνης κινδυνεύομεν ἐμβεβηκέναι. Παντάπασι c μὲν οὖν. Τὸ δέ γε ἦν ἄρα, ὦ Γλαύκων, δι' ὃ καὶ
15 ὠφελεῖ, εἴδωλόν τι τῆς δικαιοσύνης, τὸ τὸν μὲν σκυτοτομικὸν φύσει ὀρθῶς ἔχειν σκυτοτομεῖν καὶ ἄλλο μηδὲν πράττειν, τὸν δὲ τεκτονικὸν τεκταίνεσθαι, καὶ τἆλλα δὴ οὕτω. Φαίνεται. Τὸ δέ γε ἀληθές, τοιοῦτο μέν τι ἦν, ὡς ἔοικεν, ἡ δικαιοσύνη, ἀλλ' οὐ
20 περὶ τὴν ἔξω πρᾶξιν τῶν αὑτοῦ, ἀλλὰ περὶ τὴν ἐντός, d ὡς ἀληθῶς περὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ, μὴ ἐάσαντα τὰ ἀλλότρια πράττειν ἕκαστον ἐν αὐτῷ μηδὲ πολυπραγμονεῖν πρὸς ἄλληλα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γένη, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὰ οἰκεῖα εὖ θέμενον καὶ ἄρξαντα αὐτὸν
25 αὑτοῦ καὶ κοσμήσαντα καὶ φίλον γενόμενον ἑαυτῷ καὶ ξυναρμόσαντα τρία ὄντα ὥσπερ ὅρους τρεῖς ἁρμονίας ἀτεχνῶς, νεάτης τε καὶ ὑπάτης καὶ μέσης, καὶ εἰ ἄλλα ἄττα μεταξὺ τυγχάνει ὄντα, πάντα ταῦτα ξυνδή- e σαντα καὶ παντάπασιν ἕνα γενόμενον ἐκ πολλῶν, σώ-
30 φρονα καὶ ἡρμοσμένον, οὕτω δὴ πράττειν ἤδη, ἐάν τι πράττῃ, ἢ περὶ χρημάτων κτῆσιν ἢ περὶ σώματος θεραπείαν ἢ καὶ πολιτικόν τι ἢ περὶ τὰ ἴδια ξυμβόλαια, ἐν πᾶσι τούτοις ἡγούμενον καὶ ὀνομάζοντα δικαίαν μὲν καὶ καλὴν πρᾶξιν, ἣ ἂν ταύτην τὴν ἕξιν σώζῃ τε καὶ
35 συναπεργάζηται, σοφίαν δὲ τὴν ἐπιστατοῦσαν ταύτῃ τῇ
444 πράξει ἐπιστήμην, ἄδικον δὲ πρᾶξιν, ἣ ἂν ἀεὶ ταύτην a λύῃ, ἀμαθίαν δὲ τὴν ταύτῃ αὖ ἐπιστατοῦσαν δόξαν. Παντάπασιν, ἦ δ' ὅς, ὦ Σώκρατες, ἀληθῆ λέγεις. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· τὸν μὲν δίκαιον καὶ ἄνδρα καὶ πόλιν
40 καὶ δικαιοσύνην, ὃ τυγχάνει ἐν αὐτοῖς ὄν, εἰ φαῖμεν εὑρηκέναι, οὐκ ἂν πάνυ τι, οἶμαι, δόξαιμεν ψεύδεσθαι. Μὰ Δία οὐ μέντοι, ἔφη. Φῶμεν ἄρα; Φῶμεν. Ἔστω δή, ἦν δ' ἐγώ· μετὰ γὰρ τοῦτο σκεπτέον, οἶμαι, ἀδικίαν. Δῆλον, ὅτι. Οὐκοῦν στάσιν τινὰ αὖ τριῶν
45 ὄντων τούτων δεῖ αὐτὴν εἶναι καὶ πολυπραγμοσύνην b καὶ ἀλλοτριοπραγμοσύνην καὶ ἐπανάστασιν μέρους τινὸς τῷ ὅλῳ τῆς ψυχῆς, ἵν' ἄρχῃ ἐν αὐτῇ, οὐ προσῆκον, ἀλλὰ τοιούτου ὄντος φύσει, οἵου πρέπειν αὐτῷ δουλεύειν τῷ τοῦ ἀρχικοῦ γένους ὄντι; τοιαῦτ' ἄττα, οἶμαι,
50 φήσομεν καὶ τὴν τούτων ταραχὴν καὶ πλάνην εἶναι τήν τε ἀδικίαν καὶ ἀκολασίαν καὶ δειλίαν καὶ ἀμαθίαν καὶ συλλήβδην πᾶσαν κακίαν. Ταὐτὰ μὲν οὖν ταῦτα, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τὸ ἄδικα πράττειν καὶ c τὸ ἀδικεῖν καὶ αὖ τὸ δίκαια ποιεῖν, ταῦτα πάντα τυγ-

jurando vel in reliquis promissionibus. [GL.] Quomodo enim? [SOCR.] Adulteria quidem et parentum neglectiones et deorum cultus prætermissiones cuilibet potius, quam huic conveniunt. [GL.] Cuilibet certe, inquit. [SOCR.] Horum omnium vero non hæc causa, quod eorum, quæ in eo sunt, quodque sua agit tam imperandi, quam parendi ratione habita? [GL.] Hæc ipsa nec alia ulla. [SOCR.] Quid igitur? numquid aliud esse justitiam quæris, quam hanc ipsam vim, quæ tales viros et tales efficit civitates? [GL.] Per Jovem, inquit, non ego. [SOCR.] Eventu ergo comprobatum nobis somnium est, cum conjicere dicebamus nos statim incipientes condere civitatem deo aliquo duce in principium et imaginem quandam justitiæ incidisse videri. [GL.] Omnino quidem. [SOCR.] Erat autem, o Glauco, qua de causa etiam utile est, simulacrum quoddam justitiæ, quod sutorium natura sutorem esse par erat nec aliud agere, qui vero faber, fabricare, similiterque in ceteris. [GL.] Apparet. [SOCR.] Re vera autem talis quidem, ut videtur, justitia erat, sed non circa actionem suorum exteriorem, sed circa interiorem, qua quis vere sua agat ita, ut nihil ex suis aliena tractare patiatur neque animi genera sinat inter se opera confundere, sed vere propria recte disponat suique sit dominus seque in ordinem redigat et amicus sibi ipse effectus apte compositis tribus quasi harmoniæ terminis summæ, imæ, mediæ chordæ et si quæ alia media fuerint, his omnibus nexis et omnino unus effectus e multis temperans atque concinens ita demum agat, si quid agat, vel circa pecunias acquirendas vel corporis cultum, vel etiam circa civilia aut privata commercia, in his omnibus actionem justam et honestam existimans et nominans eam, quæ habitum hunc servet unaque efficiat, sapientiam autem actioni huic præsidentem scientiam, injustam vero actionem omnem, quæ eum dissolvat, insipientiam autem hujus rursus ducem opinionem. [GL.] Vera prorsus, inquit, o Socrates, dicis. [SOCR.] Esto, inquam: justum et virum et civitatem et justitiam, quid in eis sit, invenisse nos affirmantes non multum, ut arbitror, a vero abhorrere videbimur. [GL.] Non per Jovem, inquit. [SOCR.] Affirmemus ergo? [GL.] Affirmemus. [SOCR.] Esto igitur, inquam: deinceps enim de injustitia, opinor, videndum. [GL.] Haud dubie. [SOCR.] Nonne seditionem quandam rursus horum trium eam esse necesse est curiosamque alieni operis usurpationem et partis cujusdam adversus totum animum insurgendi conatum, ut principatum teneat in eo contra ac decet, cum ita natura comparata sit, ut servire eam imperatorio generi conveniat? talia quædam, ut arbitror, atque horum turbationem erroremque injustitiam esse dicemus et intemperantiam et ignaviam et insipientiam et universam denique pravitatem. [GL.] Eadem hæc, inquit. [SOCR.] Nonne, inquam, etiam quid sit injuste agere et injuriari et rursus justa facere,

γάνει ὄντα κατάδηλα ἤδη σαφῶς, εἴπερ καὶ ἡ ἀδικία τε καὶ δικαιοσύνη; Πῶς δή; Ὅτι, ἦν δ' ἐγώ, τυγχάνει οὐδὲν διαφέροντα τῶν ὑγιεινῶν τε καὶ νοσωδῶν, ὡς ἐκεῖνα ἐν σώματι, ταῦτα ἐν ψυχῇ. Πῇ; ἔφη. Τὰ μέν που ὑγιεινὰ ὑγίειαν ἐμποιεῖ, τὰ δὲ νοσώδη νόσον. Ναί. Οὐκοῦν καὶ τὸ μὲν δίκαια πράττειν δικαιοσύνην ἐμποιεῖ, τὸ δ' ἄδικα ἀδικίαν; Ἀνάγκη. Ἔστι δὲ τὸ d μὲν ὑγίειαν ποιεῖν τὰ ἐν τῷ σώματι κατὰ φύσιν καθιστάναι κρατεῖν τε καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων, τὸ δὲ νόσον παρὰ φύσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου. Ἔστι γάρ. Οὐκοῦν αὖ, ἔφην, τὸ δικαιοσύνην ἐμποιεῖν τὰ ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ φύσιν καθιστάναι κρατεῖν τε καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων, τὸ δὲ ἀδικίαν παρὰ φύσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου; Κομιδῇ, ἔφη. Ἀρετὴ μὲν ἄρα, ὡς ἔοικεν, ὑγίειά τέ τις ἂν εἴη καὶ κάλλος καὶ εὐεξία ψυχῆς, κακία δὲ νόσος τε καὶ e αἶσχος καὶ ἀσθένεια. Ἔστιν οὕτως. Ἆρ' οὖν οὐ καὶ τὰ μὲν καλὰ ἐπιτηδεύματα εἰς ἀρετῆς κτῆσιν φέρει, τὰ δ' αἰσχρὰ εἰς κακίας; Ἀνάγκη. Τὸ δὴ λοιπὸν ἤδη, ὡς ἔοικεν, ἡμῖν ἐστὶ σκέψασθαι, πότερον αὖ λυσιτελεῖ 445 δίκαιά τε πράττειν καὶ καλὰ ἐπιτηδεύειν καὶ εἶναι δί- a καιον, ἐάν τε λανθάνῃ ἐάν τε μὴ τοιοῦτος ὤν, ἢ ἀδικεῖν τε καὶ ἄδικον εἶναι, ἐάνπερ μὴ διδῷ δίκην μηδὲ βελτίων γίγνηται κολαζόμενος. Ἀλλ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, γελοῖον ἔμοιγε φαίνεται τὸ σκέμμα γίγνεσθαι ἤδη, εἰ τοῦ μὲν σώματος τῆς φύσεως διαφθειρομένης δοκεῖ οὐ βιωτὸν εἶναι οὐδὲ μετὰ πάντων σιτίων τε καὶ ποτῶν καὶ παντὸς πλούτου καὶ πάσης ἀρχῆς, τῆς δὲ αὐτοῦ τούτου, ᾧ ζῶμεν, φύσεως ταραττομένης καὶ διαφθειρομένης βιωτὸν ἄρα ἔσται, ἐάνπερ τις ποιῇ ὃ ἂν βου- b ληθῇ ἄλλο πλὴν τοῦτο, ὁπόθεν κακίας μὲν καὶ ἀδικίας ἀπαλλαγήσεται, δικαιοσύνην δὲ καὶ ἀρετὴν κτήσεται, ἐπειδήπερ ἐφάνη γε ὄντα ἑκάτερα οἷα ἡμεῖς διεληλύθαμεν. Γελοῖον γάρ, ἦν δ' ἐγώ. ἀλλ' ὅμως, ἐπείπερ ἐνταῦθα ἐληλύθαμεν, ὅσον οἷόν τε σαφέστατα κατιδεῖν, ὅτι ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐ χρὴ ἀποκάμνειν. Ἥκιστα, νὴ τὸν Δία, ἔφη, πάντων ἀποκνητέον. Δεῦρο νῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἵνα καὶ ἴδῃς, ὅσα καὶ εἴδη ἔχει ἡ κακία, ὡς c ἐμοὶ δοκεῖ, ἅ γε δὴ καὶ ἄξια θέας. Ἕπομαι, ἔφη· μόνον λέγε. Καὶ μήν, ἦν δ' ἐγώ, ὥσπερ ἀπὸ σκοπιᾶς μοι φαίνεται, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἀναβεβήκαμεν τοῦ λόγου, ἓν μὲν εἶναι εἶδος τῆς ἀρετῆς, ἄπειρα δὲ τῆς κακίας, τέτταρα δ' ἐν αὐτοῖς ἄττα, ὧν καὶ ἄξιον ἐπιμνησθῆναι. Πῶς λέγεις; ἔφη. Ὅσοι, ἦν δ' ἐγώ, πολιτειῶν τρόποι εἰσὶν εἴδη ἔχοντες, τοσοῦτοι κινδυνεύουσι καὶ ψυχῆς τρόποι εἶναι. Πόσοι δή; Πέντε μέν, ἦν δ' d ἐγώ, πολιτειῶν, πέντε δὲ ψυχῆς. Λέγε, ἔφη, τίνες. Λέγω, εἶπον, ὅτι εἷς μὲν οὗτος, ὃν ἡμεῖς διεληλύθαμεν, πολιτείας εἴη ἂν τρόπος, ἐπονομασθείη δ' ἂν καὶ διχῇ. ἐγγενομένου μὲν γὰρ ἀνδρὸς ἑνὸς ἐν τοῖς ἄρχουσι διαφέροντος βασιλεία ἂν κληθείη, πλειόνων δὲ ἀριστοκρατία. Ἀληθῆ, ἔφη. Τοῦτο μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ἓν εἶδος λέγω· οὔτε γὰρ ἂν πλείους οὔτε εἷς

hæc omnia jam perspicua sunt, si injustitia et justitia patent? [GL.] Quonam modo? [SOCR.] Nihil, inquam, a salubribus et insalubribus ea differre, ut hæc in corpore, sic illa in animo sese habentia. [GL.] Qua ratione? inquit. [SOCR.] Salubria, opinor, sanitatem afferunt, insalubria morbum. [GL.] Ita. [SOCR.] Nonne etiam justa agere justitiam gignit in animo, injusta injustitiam? [GL.] Necesse est. [SOCR.] Est autem sanitatem afferre ita quæ in corpore sunt constituere, ut secundum naturam invicem superentur et superent, morbum autem, ut contra naturam dominentur inter se subjicianturque. [GL.] Est ita. [SOCR.] Nonne rursus, inquam, justitiam efficere nihil est aliud, nisi animi partes ita constituere, ut secundum naturam invicem superentur et superent, injustitiam autem, ut contra naturam dominentur inter se subjicianturque? [GL.] Prorsus, inquit. [SOCR.] Virtus igitur, ut apparet, sanitas quædam est et pulchritudo et robustus animi vigor, pravitas contra morbus et turpitudo et imbecillitas. [GL.] Est ut dicis. [SOCR.] Nonne exercitationes quoque honestæ ad virtutem acquirendam ducunt, turpes ad pravitatem? [GL.] Necesse est. [SOCR.] Restat igitur nobis, ut videtur, quærendum, numquid prosit agere justa et honesta colere et esse justum, sive occultum id sit, sive non, an injuriari et injustum esse, si modo non det pœnas neque fiat castigatione melior. [GL.] At, inquit, o Socrates, ridicula mihi quidem quæstio ista fore videtur, si corporis quidem natura corrupta non esse vivendum putamus ne in omnium quidem epularum et poculorum affluentia et cunctis divitiis et totius orbis imperio, ejus ipsius vero, quo vivimus, natura perturbata et corrupta vitalis scilicet vita erit, si modo quis quod lubeat, agat, excepto eo, quo ab improbitate et injustitia liberetur, atque justitiam et virtutem adipiscatur, postquam talia hæc utraque, qualia narravimus, apparuerunt. [SOCR.] Ridicula vero, inquam. nihilo tamen minus posteaquam eo pervenimus, ut quam certissime fieri potest, hæc ita se habere perspiciamus, minime a negotio desistendum. [GL.] Per Jovem, inquit, minime omnium ignaviter desistendum. [SOCR.] Age jam, huc accede, inquam, ut videas, quot species pravitas mea quidem sententia habeat, quæ quidem dignæ sint inspectu. [GL.] Sequor, inquit: dicas modo. [SOCR.] Ac profecto, inquam, tamquam e specula, postquam huc disputando ascendimus, una mihi species virtutis conspiciendam se præbet, pravitatis vero innumeræ; ex quibus quattuor quædam commemorabiles videntur. [GL.] Quomodo ais? inquit. [SOCR.] Quot, inquam, rerum publicarum modi sunt species habentes, totidem esse etiam animi modi videntur. [GL.] Quot? quæso. [SOCR.] Quinque, inquam, rerum publicarum, et quinque animi. [GL.] Dic, quinam, inquit. [SOCR.] Unum, inquam, dico rei publicæ modum esse hunc, quem nos exposuimus; nominibus vero appellari potest duobus. nam si inter principes unus quidam sit ceteris præstans, regnum vocabitur, sin autem plures, gubernatio optimatum. [GL.] Verum, inquit. [SOCR.] Hanc ergo unam, inquam, speciem esse dico; sive enim plures

ἐγγενόμενος κινήσειεν ἂν τῶν ἀξίων λόγου νόμων τῆς e πόλεως, τροφῇ τε καὶ παιδείᾳ χρησάμενος ᾗ διήλθομεν. Οὐ γὰρ εἰκὸς, ἔφη.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

449 a Ἀγαθὴν μὲν τοίνυν τὴν τοιαύτην πόλιν τε καὶ πολιτείαν καὶ ὀρθὴν καλῶ, καὶ ἄνδρα τοιοῦτον, κακὰς δὲ τὰς ἄλλας καὶ ἡμαρτημένας, εἴπερ αὕτη ὀρθὴ, περί τε πόλεων διοικήσεις καὶ περὶ ἰδιωτῶν ψυχῆς τρόπου κατασκευὴν, ἐν τέτταρσι πονηρίας εἴδεσιν οὔσας. Ποίας 10 δὴ ταύτας; ἔφη. Καὶ ἐγὼ μὲν ᾖα τὰς ἐφεξῆς ἐρῶν, ὥς μοι ἐφαίνοντο ἕκασται ἐξ ἀλλήλων μεταβαίνειν· ὁ b δὲ Πολέμαρχος (σμικρὸν γὰρ ἀπωτέρω τοῦ Ἀδειμάντου καθῆστο) ἐκτείνας τὴν χεῖρα καὶ λαβόμενος τοῦ ἱματίου ἄνωθεν αὐτοῦ παρὰ τὸν ὦμον ἐκεῖνόν τε προσ-15 ηγάγετο καὶ προτείνας ἑαυτὸν ἔλεγεν ἄττα προσκεκυφὼς, ὧν ἄλλο μὲν οὐδὲν κατηκούσαμεν, τόδε δέ· ἀφήσομεν οὖν, ἔφη, ἢ τί δράσομεν; Ἥκιστά γε, ἔφη ὁ Ἀδείμαντος, μέγα ἤδη λέγων. Καὶ ἐγὼ, Τί μάλιστα, ἔφην, ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε; Σὲ, ἦ δ' ὅς. Ἔτι ἐγὼ εἶπον· c 20 τί μάλιστα; Ἀποῤῥαθυμεῖν ἡμῖν δοκεῖς, ἔφη, καὶ εἶδος ὅλον οὐ τὸ ἐλάχιστον ἐκκλέπτειν τοῦ λόγου, ἵνα μὴ διέλθῃς, καὶ λήσειν οἰηθῆναι εἰπὼν αὐτὸ φαύλως, ὡς ἄρα περὶ γυναικῶν τε καὶ παίδων παντὶ δῆλον, ὅτι κοινὰ τὰ φίλων ἔσται. Οὐκοῦν ὀρθῶς, ἔφην, ὦ Ἀδείμαντε; 25 Ναὶ, ἦ δ' ὅς. ἀλλὰ τὸ ὀρθῶς τοῦτο ὥσπερ τἆλλα λόγου δεῖται, τίς ὁ τρόπος τῆς κοινωνίας· πολλοὶ γὰρ ἂν γένοιντο. μὴ οὖν παρῇς ὅντινα σὺ λέγεις. ὡς ἡμεῖς πάλαι περιμένομεν οἰόμενοί σέ που μνησθήσεσθαι παι- d δοποιίας τε πέρι, πῶς παιδοποιήσονται, καὶ γενομέ-30 νους πῶς θρέψουσι, καὶ ὅλην ταύτην, ἣν λέγεις, κοινωνίαν γυναικῶν τε καὶ παίδων· μέγα γάρ τι οἰόμεθα φέρειν καὶ ὅλον εἰς πολιτείαν ὀρθῶς ἢ μὴ ὀρθῶς γιγνόμενον. νῦν οὖν, ἐπειδὴ ἄλλης ἐπιλαμβάνῃ πολιτείας, πρὶν ταῦτα ἱκανῶς διελέσθαι, δέδοκται ἡμῖν τοῦτο, ὃ 450 a σὺ ἤκουσας, τό σε μὴ μεθιέναι, πρὶν ἂν ταῦτα πάντα ὥσπερ τἆλλα διέλθῃς. Καὶ ἐμὲ τοίνυν, ὁ Γλαύκων ἔφη, κοινωνὸν τῆς ψήφου ταύτης τίθετε. Ἀμέλει, ἔφη ὁ Θρασύμαχος, πᾶσι ταῦτα δεδογμένα ἡμῖν νόμιζε, ὦ Σώκρατες. Οἷον, ἦν δ' ἐγὼ, εἰργάσασθε ἐπι-40 λαβόμενοί μου. ὅσον λόγον πάλιν ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς κινεῖτε περὶ τῆς πολιτείας· ἣν ὡς ἤδη διεληλυθὼς ἔγωγε ἔχαιρον, ἀγαπῶν, εἴ τις ἐάσοι ταῦτα ἀποδεξάμενος ὡς τότε ἐῤῥήθη. ἃ νῦν ὑμεῖς παρακαλοῦντες οὐκ ἴστε, b ὅσον ἑσμὸν λόγων ἐπεγείρετε· ὃν ὁρῶν ἐγὼ παρῆκα 45 τότε, μὴ παράσχοι πολὺν ὄχλον. Τί δέ; ἦ δ' ὅς, ὁ Θρασύμαχος· χρυσοχοήσοντας οἴει τούσδε νῦν ἐνθάδε ἀφῖχθαι, ἀλλ' οὐ λόγων ἀκουσομένους; Ναὶ, εἶπον, μετρίων γε. Μέτρον δέ γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὁ Γλαύκων, τοιούτων λόγων ἀκούειν ὅλος ὁ βίος νοῦν 50 ἔχουσιν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἡμέτερον ἔα· σὺ δὲ περὶ ὧν

erunt, sive unus, nullus, qui ita, ut diximus, educatus et eruditus fuerit, quicquam graviorum civitatis legum movebit. [GL.] Neque enim consentaneum est, inquit.

LIBER QUINTUS.

[SOCR.] Bonam igitur civitatem hujusmodi et rem publicam rectamque voco, et virum talem, pravas autem reliquas et vitiosas, si hæc recta, tum in civitatum administratione, tum in singulorum institutione animi, easque quattuor pravitatis species habentes. [GLAUCO.] Quasnam istas? inquit. — Tunc ego ceteras narrare deinceps pergebam, qua ratione mihi alia ex alia transire videbantur, sed Polemarchus (paulo enim remotior sedebat ab Adimanto) porrecta manu prehensoque superne in humero ejus pallio et illum ad se traxit et ipse proclinatus ore ad aures ejus admoto dixit quædam, quorum nihil percepimus, nisi hoc : [POL.] Dimittemus igitur, inquit, an quid agemus? — Cui Adimantus altiore jam voce [AD.] Minime, inquit. — Ad hæc ego [SOCR.] Quid potissimum, inquam, vos non dimittitis? [AD.] Te, inquit ille. — Atque iterum ego [SOCR.] Quid potissimum? inquam. [AD.] Pigrescere nobis videris, inquit, integrumque caput disputationis non minimum suffurari, ne nobis exponas, atque sperare clam nobis fore, quod leviter de uxoribus scilicet et liberis constare omnibus dixisti inter amicos communia esse futura. [SOCR.] Nonne recte, inquam, o Adimante? [AD.] Ita, inquit : sed hoc recte quemadmodum reliqua demonstrari oportet, qui communionis modus sit; nam multi esse possunt. ne igitur prætermittas, quem tu dicas. jam diu enim exspectamus sperantes expositurum te tam liberorum procreationem, quæ sit ejus conditio, quam quomodo natos sint educaturi, qualisque debeat esse hæc omnis, quam tu dicis, uxorum liberorumque communio; plurimum enim, immo totum referre istud rei publicæ putamus, rectene an non recte instituatur. nunc igitur quoniam rem publicam aliam aggrederis, priusquam hæc satis tractaveris, visum id nobis est, quod et ipse audisti, non dimittere te, antequam hæc omnia quemadmodum reliqua exposueris. [GL.] Profecto me quoque, Glauco inquit, vobiscum sentire existimate. [THRAS.] Procul dubio, inquit Thrasymachus, nobis omnibus hæc videri puta, o Socrates. [SOCR.] Quid patrastis, inquam, manus mihi injicientes. quantam rursus tamquam a principio disputationem de re publica suscitatis; qua ego ut jam pertractata gaudebam, contentus, si quis missa hæc faceret approbans quæ supra dicta essent. quæ vos nunc advocantes nescitis, quam frequens sermonum irritetis examen; quod ego tunc prospiciens prætermisi, ne magnam nobis molestiam crearet. [THR.] Quid? inquit Thrasymachus : convenisse huc hos arbitraris, ut aurum funderent, non ut sermones audirent? [SOCR.] Sane quidem, inquam, modicos. [GL.] Modus vero, inquit Glauco, talium sermonum audiendi, o Socrates, tota vita est sana mente præditis. sed nos quidem ne cura : tu vero ne graveris, ut tibi

ἐρωτῶμεν μηδαμῶς ἀποκάμῃς ἤ σοι δοκεῖ διεξιών, τίς ἡ κοινωνία τοῖς φύλαξιν ἡμῖν παίδων τε πέρι καὶ γυναικῶν ἔσται καὶ τροφῆς νέων ἔτι ὄντων, τῆς ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ γιγνομένης γενέσεώς τε καὶ παιδείας, ἣ δὴ ἐπιπονωτάτη δοκεῖ εἶναι. πειρῶ οὖν εἰπεῖν, τίνα τρόπον δεῖ γίγνεσθαι αὐτήν. Οὐ ῥάδιον, ὦ εὔδαιμον, ἦν δ' ἐγώ, διελθεῖν· πολλὰς γὰρ ἀπιστίας ἔχει ἔτι μᾶλλον τῶν ἔμπροσθεν ὧν διήλθομεν. καὶ γὰρ ὡς δυνατὰ λέγεται, ἀπιστοῖτ' ἄν, καὶ εἰ ὅτι μάλιστα γένοιτο, ὡς ἄριστ' ἂν εἴη ταῦτα, καὶ ταύτῃ ἀπιστήσεται. διὸ δὴ καὶ ὄκνος τις αὐτῶν ἅπτεσθαι, μὴ εὐχὴ δοκῇ εἶναι ὁ λόγος, ὦ φίλε ἑταῖρε. Μηδέν, ἦ δ' ὅς, ὄκνει· οὔτε γὰρ ἀγνώμονες οὔτε ἄπιστοι οὔτε δύσνοι οἱ ἀκουσόμενοι. Καὶ ἐγὼ εἶπον· ὦ ἄριστε, ἦ που βουλόμενός με παραθαρρύνειν λέγεις; Ἔγωγ', ἔφη. Πᾶν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, τοὐναντίον ποιεῖς. πιστεύοντος μὲν γὰρ ἐμοῦ ἐμοὶ εἰδέναι ἃ λέγω, καλῶς εἶχεν ἡ παραμυθία· ἐν γὰρ φρονίμοις τε καὶ φίλοις περὶ τῶν μεγίστων τε καὶ φίλων τἀληθῆ εἰδότα λέγειν ἀσφαλὲς καὶ θαρραλέον, ἀπιστοῦντα δὲ καὶ ζητοῦντα ἅμα τοὺς λόγους ποιεῖσθαι, ὃ δὴ ἐγὼ δρῶ, φοβερόν τε καὶ σφαλερὸν, οὔ τι γέλωτα ὀφλεῖν· παιδικὸν γὰρ τοῦτό γε· ἀλλὰ μὴ σφαλεὶς τῆς ἀληθείας οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους ξυνεπισπασάμενος κείσομαι περὶ ἃ ἥκιστα δεῖ σφάλλεσθαι. προσκυνῶ δὲ Ἀδράστειαν, ὦ Γλαύκων, χάριν οὗ μέλλω λέγειν. ἐλπίζω γὰρ οὖν ἔλαττον ἁμάρτημα ἀκουσίως τινὸς φονέα γενέσθαι, ἢ ἀπατεῶνα καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων νομίμων πέρι. τοῦτο οὖν τὸ κινδύνευμα κινδυνεύειν ἐν ἐχθροῖς κρεῖττον, ἢ φίλοις· ὥστε εὖ με παραμυθεῖ. Καὶ ὁ Γλαύκων γελάσας Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη, ἐάν τι πάθωμεν πλημμελὲς ὑπὸ τοῦ λόγου, ἀφίεμέν σε ὥσπερ φόνου καθαρὸν εἶναι καὶ μὴ ἀπατεῶνα ἡμῶν. ἀλλὰ θαρρήσας λέγε. Ἀλλὰ μέντοι, εἶπον, καθαρός γε καὶ ἐκεῖ ὁ ἀφεθεὶς, ὡς ὁ νόμος λέγει· εἰκὸς δέ γε, εἴπερ ἐκεῖ, κἀνθάδε. Λέγε τοίνυν, ἔφη, τούτου γ' ἕνεκα. Λέγειν δὴ, ἔφην ἐγὼ, χρὴ ἀνάπαλιν αὖ νῦν, ἃ ποτε ἴσως ἔδει ἐφεξῆς λέγειν. τάχα δὲ οὕτως ἂν ὀρθῶς ἔχοι, μετὰ ἀνδρεῖον δρᾶμα παντελῶς διαπερανθὲν τὸ γυναικεῖον αὖ περαίνειν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ σὺ οὕτω προκαλεῖ. ἀνθρώποις γὰρ φῦσι καὶ παιδευθεῖσιν ὡς ἡμεῖς διήλθομεν, κατ' ἐμὴν δόξαν οὐκ ἔστ' ἄλλη ὀρθὴ παίδων τε καὶ γυναικῶν κτῆσίς τε καὶ χρεία, ἢ κατ' ἐκείνην τὴν ὁρμὴν ἰοῦσιν, ἥνπερ τὸ πρῶτον ὡρμήσαμεν. ἐπεχειρήσαμεν δέ που ὡς ἀγέλης φύλακας τοὺς ἄνδρας καθιστάναι τῷ λόγῳ. Ναί. Ἀκολουθῶμεν τοίνυν καὶ τὴν γένεσιν καὶ τροφὴν παραπλησίαν ἀποδιδόντες, καὶ σκοπῶμεν, εἰ ἡμῖν πρέπει, ἢ οὔ. Πῶς; ἔφη. Ὧδε· τὰς θηλείας τῶν φυλάκων κυνῶν πότερα ξυμφυλάττειν οἰόμεθα δεῖν ἅπερ ἂν οἱ ἄρρενες φυλάττωσι, καὶ ξυνθηρεύειν καὶ τἆλλα κοινῇ πράττειν, ἢ τὰς μὲν οἰκουρεῖν ἔνδον ὡς ἀδυνάτους διὰ τὸν τῶν σκυλάκων τόκον τε καὶ τροφὴν, τοὺς δὲ πονεῖν τε καὶ πᾶσαν ἐπιμέλειαν ἔχειν περὶ τὰ ποίμνια; Κοινῇ, ἔφη, πάντα· πλὴν ὡς ἀσθενεστέραις χρώμεθα,

videtur id, quod quærimus, declarare, quæ nostris custodibus uxorum et liberorum futura sit communio, quæque nutriendorum parvulorum ratio eo tempore, quod partum inter et disciplinam intercedit, quæ laboriosissima videtur. conare igitur nobis rationem ejus ostendere. [SOCR.] Haud facile, inquam, o vir beate, explicari hæc possunt; multa enim in iis magis etiam, quam in superioribus insunt incredibilia. nam et facultate an careant dubitari possit, et si vel maxime fiant, an non optima sint, id quoque dubitabitur. quapropter piget me ea attingere verentem, o dulcis amice, ne votum videatur esse oratio. [GL.] Neutiquam, inquit, pigeat te; neque enim auditores habes stultos aut incredulos aut malevolos. — Tum ego [SOCR.] Num tu, vir optime, confirmandi mei causa hæc affers? [GL.] Ego vero, inquit. [SOCR.] Prorsus igitur, inquam, contrarium facis. nam si mihi ipse confiderem nosse me ea, quæ dico, vera esset hæc confirmatio; inter prudentes enim et amicos de maximis rebus et amicis vera scientem dicere tutum et facile audendum, diffidentem vero et quærentem verba facere, quemadmodum ego facio, anceps est et formidolosum, non ne risus audientibus moveatur; nam puerile id quidem; sed ne a vero aberrans non solum ipse labar, sed etiam amicos mecum traham in errorem, in quibus minime omnium errare conveniat. adoro autem Adrasteam ob ea, quæ dicturus sum, o Glauco. reor enim minus delinquere eum, qui invitus aliquem perimat, quam qui de pulchris et bonis et justis institutis falsa doceat. hoc igitur periculum subire præstat inter inimicos, quam inter amicos; quare belle me consolaris. — Atque Glauco ridens [GL.] At enim, o Socrates, inquit, si quid incommodi ex hoc sermone nobis acciderit, absolvimus te tam fraudis, quam cædis crimine: sed dicas audacter. [SOCR.] Enimvero, inquam, purus etiam illic est qui absolvitur, ut lex docet: consentaneum igitur, ut si illic, etiam hic sit. [GL.] Dic ergo, inquit, hujus rei causa. [SOCR.] Dici igitur, inquam, nunc rursus denuo oportet quæ nescio an deinceps dicenda fuerint aliquando. fortasse autem sic recte habebit, ut virili fabula prorsus ad finem perducta deinceps muliebrem peragamus, præsertim cum tu ita jubeas. hominibus enim natis et eruditis ita, ut nos persecuti sumus, mea sententia nulla est alia recta liberorum uxorumque adeptio atque utendi ratio, nisi ea via procedentibus, quam ab initio præivimus. conati autem sumus tamquam gregis custodes viros sermone constituere. [GL.] Ita. [SOCR.] Sequamur igitur ortum quoque et educationem similem adhibentes, et videamus, utrum nobis conveniat, necne. [GL.] Quo modo? inquit. [SOCR.] Hoc: utrum inter canes custodes feminas cen semus una eadem custodire debere, quæ mares, et una venari ac cetera communiter facere, an feminas quidem intus servare ut invalidas propter catulorum partum et nutrimentum, mares autem labores subire omnemque gregum curam gerere? [GL.] Communiter, inquit, omnia; nisi quod ut imbecillioribus, maribus ut robustioribus utimur. [SOCR.]

τοῖς δὲ ὡς ἰσχυροτέροις. Οἷόν τ' οὖν, ἔφην ἐγὼ, ἐπὶ τὰ αὐτὰ χρῆσθαί τινι ζῴῳ, ἂν μὴ τὴν αὐτὴν τροφήν τε καὶ παιδείαν ἀποδιδῷς; Οὐχ οἷόν τε. Εἰ ἄρα ταῖς γυναιξὶν ἐπὶ ταὐτὰ χρησόμεθα καὶ τοῖς ἀνδράσι, ταὐτὰ 452 καὶ διδακτέον αὐτάς. Ναί. Μουσικὴ μὲν ἐκείνοις τε a καὶ γυμναστικὴ ἐδόθη. Ναί. Καὶ ταῖς γυναιξὶν ἄρα τούτω τὼ τέχνα καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἀποδοτέον καὶ χρηστέον κατὰ ταὐτά. Εἰκὸς ἐξ ὧν λέγεις, ἔφη. Ἴσως δὴ, εἶπον, παρὰ τὸ ἔθος γελοῖα ἂν φαίνοιτο πολλὰ 10 περὶ τὰ νῦν λεγόμενα, εἰ πράξεται ᾗ λέγεται. Καὶ μάλα, ἔφη. Τί, ἦν δ' ἐγὼ, γελοιότατον αὐτῶν ὁρᾷς; ἢ δῆλα δὴ, ὅτι γυμνὰς τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς παλαίστραις γυμναζομένας μετὰ τῶν ἀνδρῶν, οὐ μόνον τὰς b νέας, ἀλλὰ καὶ ἤδη τὰς πρεσβυτέρας, ὥσπερ τοὺς γέ-15 ροντας ἐν τοῖς γυμνασίοις, ὅταν ῥυσοὶ καὶ μὴ ἡδεῖς τὴν ὄψιν ὅμως φιλογυμναστῶσι; Νὴ τὸν Δία, ἔφη· γελοῖον γὰρ ἂν ὥς γε ἐν τῷ παρεστῶτι φανείη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, ἐπείπερ ὡρμήσαμεν λέγειν, οὐ φοβητέον τὰ τῶν χαριέντων σκώμματα, ὅσα καὶ οἷα ἂν εἴποιεν εἰς 20 τὴν τοιαύτην μεταβολὴν γενομένην καὶ περὶ τὰ γυμνάσια καὶ περὶ μουσικὴν καὶ οὐκ ἐλάχιστα περὶ τὴν τῶν c ὅπλων σχέσιν καὶ ἵππων ὀχήσεις. Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις. Ἀλλ' ἐπείπερ λέγειν ἠρξάμεθα, πορευτέον πρὸς τὸ τραχὺ τοῦ νόμου, δεηθεῖσί τε τούτων μὴ τὰ αὑτῶν 25 πράττειν, ἀλλὰ σπουδάζειν, καὶ ὑπομνήσασιν, ὅτι οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ τοῖς Ἕλλησιν ἐδόκει αἰσχρὰ εἶναι καὶ γελοῖα ἅπερ νῦν τοῖς πολλοῖς τῶν βαρβάρων, γυμνοὺς ἄνδρας ὁρᾶσθαι. καὶ ὅτε ἤρχοντο τῶν γυμνασίων πρῶτοι μὲν Κρῆτες, ἔπειτα Λακεδαιμόνιοι, ἐξῆν d 30 τοῖς τότε ἀστείοις πάντα ταῦτα κωμῳδεῖν. ἢ οὐκ οἴει; Ἔγωγε. Ἀλλ' ἐπειδὴ, οἶμαι, χρωμένοις ἄμεινον τὸ ἀποδύεσθαι τοῦ συγκαλύπτειν πάντα τὰ τοιαῦτα ἐφάνη, καὶ τὸ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς δὴ γελοῖον ἐξεῤῥύη ὑπὸ τοῦ ἐν τοῖς λόγοις μηνυθέντος ἀρίστου, καὶ τοῦτο ἐνε-35 δείξατο, ὅτι μάταιος ὃς γελοῖον ἄλλο τι ἡγεῖται, ἢ τὸ κακὸν, καὶ ὁ γελωτοποιεῖν ἐπιχειρῶν πρὸς ἄλλην τινὰ ὄψιν ἀποβλέπων ὡς γελοίου, ἢ τὴν τοῦ ἄφρονός τε καὶ e κακοῦ, ἢ σπουδάζει πρὸς ἄλλον τινὰ σκοπὸν στησάμενος, ἢ τὸν τοῦ ἀγαθοῦ. Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' 40 οὖν οὐ πρῶτον μὲν τοῦτο περὶ αὐτῶν ἀνομολογητέον, εἰ δυνατὰ, ἢ οὔ, καὶ δοτέον ἀμφισβήτησιν, εἴτε τις φιλοπαίσμων εἴτε σπουδαστικὸς ἐθέλει ἀμφισβητῆσαι, 453 πότερον δυνατὴ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη ἡ θήλεια τῇ τοῦ a ἄῤῥενος γένους κοινωνῆσαι εἰς ἅπαντα τὰ ἔργα, ἢ οὐδ' 45 εἰς ἓν, ἢ εἰς τὰ μὲν οἵα τε, εἰς δὲ τὰ οὔ, καὶ τοῦτο δὴ τὸ περὶ τὸν πόλεμον ποτέρων ἐστίν; ἆρ' οὐχ οὕτως ἂν κάλλιστά τις ἀρχόμενος ὡς τὸ εἰκὸς καὶ κάλλιστα τελευτήσειε; Πολύ γε, ἔφη. Βούλει οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ἡμεῖς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀμφισβητή-50 σωμεν, ἵνα μὴ ἔρημα τὰ τοῦ ἑτέρου λόγου πολιορκῆται; Οὐδὲν, ἔφη, κωλύει. Λέγωμεν δὴ ὑπὲρ αὐτῶν, b ὅτι, ὦ Σώκρατές τε καὶ Γλαύκων, οὐδὲν δεῖ ὑμῖν ἄλλους ἀμφισβητεῖν· αὐτοὶ γὰρ ἐν ἀρχῇ τῆς κατοικίσεως, ἣν ᾠκίζετε πόλιν, ὡμολογεῖτε δεῖν κατὰ φύσιν ἕκαστον

Fierine igitur potest, inquam, ut animali aliquo ad eadem utaris, nisi eadem ratione educaveris erudierisque? [GL.] Nullo modo. [SOCR.] Si ergo feminis ad eadem utemur ac viris, eadem docendæ erunt. [GL.] Certe. [SOCR.] Musica vero illis et gymnastica est impertita. [GL.] Sane. [SOCR.] Etiam feminis igitur artes hæ duæ et res bellicæ tribuendæ sunt ipsæque eodem modo habendæ. [GL.] Consentaneum ex his, quæ dicis, inquit. [SOCR.] Forsitan igitur multa, inquam, præter consuetudinem ridicula videbuntur in eis, quæ nunc dicimus, si agentur ita, ut dicuntur. [GL.] Et valde quidem, inquit. [SOCR.] Quid, inquam, maxime ridiculum ibi cernis? an nimirum nudas feminas in palæstris cum viris sese exercitantes, non modo juvenes, sed etiam ætate jam provectiores, quemadmodum senes in gymnasiis, quando rugosi et adspectu non jucundi tamen studiose exercentur? [GL.] Ita per Jovem, inquit: ridendum id, ut nunc res sunt, videatur. [SOCR.] Nos igitur, inquam, postquam dicere cœpimus, haudquaquam vereri debemus facetorum dicta, quot et qualia jaciant in hujusmodi mutationem in exercitationibus et in musica factam præcipue circa armaturam et equitationem. [GL.] Recte, inquit, dicis. [SOCR.] Sed quoniam dicere cœpimus, pergendum est ad legis asperitatem, postquam rogaverimus istos, ne solito more agant, sed serii sint, admonuerimusque haud diu esse, cum Græcis turpia ac ridicula viderentur quæ hodie barbarorum plerisque, nudos spectari viros. et cum operam dare his exercitationibus inciperent primi Cretenses, deinde Lacedæmonii, licebat hominibus urbanis, qui tunc erant, hæc omnia traducere. an non putas? [GL.] Equidem. [SOCR.] Verum postquam, ut arbitror, utentibus visum est commodius nudo corpore, quam opertis his omnibus exerceri, factum est ut, quia optimum id esse a ratione erat indicatum, ne oculis quidem ridiculum amplius videretur; ex quo perspicuum factum est inanem esse qui deridendum quicquam existimat præterquam quod est malum, risuique exponere contendit aliam quampiam pro ridicula speciem, quam insipidi atque mali, aut studio quicquam dignum existimat alio respiciens, quam ad bonum. [GL.] Sic est omnino, inquit. [SOCR.] Nonne igitur hoc primum consensu decernendum de iis, est utrum possint hæc fieri, necne, et concedendum cuique, ut pro arbitrio dubitet, sive joco sive serio quis dubitare voluerit, utrum in hominum natura possit femina cum mare in omnibus operibus communicare, an in nullo, an in quibusdam possit, in aliis vero nequaquam, ipsaque res militaris utro in genere horum sit? nonne quisquis ita recte exorsus fuerit, eum recte etiam finem impositurum consentaneum est? [GL.] Maxime, inquit. [SOCR.] Visne igitur, inquam, nos pro ceteris nobis ipsi dubitando adversemur, ne sine defensione quæ sunt rationis alterius oppugnentur? [GL.] Nihil, inquit, prohibet. [SOCR.] Dicamus igitur pro iis hunc in modum: nihil opus est, o Socrates atque Glauco, ut alii vobis repugnent; nam inter vos ipsos statim a principio condendæ civitatis convenit oportere secundum naturam unumquemque unum quiddam, quod suum esset

ἕνα ἓν τὸ αὑτοῦ πράττειν. Ὡμολογήσαμεν, οἶμαι· πῶς γὰρ οὔ; Ἔστιν οὖν ὅπως οὐ πάμπολυ διαφέρει γυνὴ ἀνδρὸς τὴν φύσιν; Πῶς δ' οὐ διαφέρει; Οὐκοῦν ἄλλο καὶ ἔργον ἑκατέρῳ προσήκει προστάττειν τὸ κατὰ
5 τὴν αὑτοῦ φύσιν; Τί μήν; Πῶς οὖν οὐχ ἁμαρτάνετε c νῦν καὶ τἀναντία ὑμῖν αὐτοῖς λέγετε, φάσκοντες αὖ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας δεῖν τὰ αὐτὰ πράττειν, πλεῖστον κεχωρισμένην φύσιν ἔχοντας; Ἕξεις τι, ὦ θαυμάσιε, πρὸς ταῦτ' ἀπολογεῖσθαι; Ὡς μὲν ἐξαίφνης,
10 ἔφη, οὐ πάνυ ῥᾴδιον· ἀλλὰ σοῦ δεήσομαί τε καὶ δέομαι καὶ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν λόγον, ὅστις ποτέ ἐστιν, ἑρμηνεῦσαι. Ταῦτ' ἐστὶν, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Γλαύκων, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα, ἃ ἐγὼ πάλαι προορῶν ἐφοβούμην τε d καὶ ὤκνουν ἅπτεσθαι τοῦ νόμου τοῦ περὶ τὴν τῶν γυ-
15 ναικῶν καὶ παίδων κτῆσιν καὶ τροφήν. Οὐ μὰ τὸν Δία, ἔφη· οὐ γὰρ εὐκόλῳ ἔοικεν. Οὐ γὰρ, εἶπον. ἀλλὰ δὴ ὧδ' ἔχει· ἄν τέ τις εἰς κολυμβήθραν μικρὰν ἐμπέσῃ, ἄν τε εἰς τὸ μέγιστον πέλαγος μέσον, ὅμως γε νεῖ οὐδὲν ἧττον. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν καὶ ἡμῖν νευ-
20 στέον καὶ πειρατέον σώζεσθαι ἐκ τοῦ λόγου, ἤτοι δελφῖνά τιν' ἐλπίζοντας ἡμᾶς ὑπολαβεῖν ἂν, ἤ τινα ἄλλην ἄπορον σωτηρίαν. Ἔοικεν, ἔφη. Φέρε δὴ, ἦν δ' e ἐγὼ, ἐάν πῃ εὕρωμεν τὴν ἔξοδον. ὡμολογοῦμεν γὰρ δὴ ἄλλην φύσιν ἄλλο δεῖν ἐπιτηδεύειν, γυναικὸς δὲ καὶ
25 ἀνδρὸς ἄλλην εἶναι· τὰς δὲ ἄλλας φύσεις τὰ αὐτά φαμεν νῦν δεῖν ἐπιτηδεῦσαι. ταῦτα ἡμῶν κατηγορεῖτε; Κομιδῇ γε. Ἦ γενναία, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Γλαύκων, ἡ δύναμις τῆς ἀντιλογικῆς τέχνης. Τί δή; Ὅτι, εἶπον, a δοκοῦσί μοι εἰς αὐτὴν καὶ ἄκοντες πολλοὶ ἐμπίπτειν
30 καὶ οἴεσθαι οὐκ ἐρίζειν, ἀλλὰ διαλέγεσθαι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι κατ' εἴδη διαιρούμενοι τὸ λεγόμενον ἐπισκοπεῖν, ἀλλὰ κατ' αὐτὸ τὸ ὄνομα διώκειν τοῦ λεχθέντος τὴν ἐναντίωσιν, ἔριδι, οὐ διαλέκτῳ πρὸς ἀλλήλους χρώμενοι. Ἔστι γὰρ δὴ, ἔφη, περὶ πολλοὺς τοῦτο τὸ
35 πάθος· ἀλλὰ μῶν καὶ πρὸς ἡμᾶς τοῦτο τείνει ἐν τῷ παρόντι; Παντάπασι μὲν οὖν, ἦν δ' ἐγώ· κινδυνεύομεν b γοῦν ἄκοντες ἀντιλογίας ἅπτεσθαι. Πῶς; Τὸ μὴ τὴν αὐτὴν φύσιν ὅτι οὐ τῶν αὐτῶν δεῖ ἐπιτηδευμάτων τυγχάνειν, πάνυ ἀνδρείως τε καὶ ἐριστικῶς κατὰ τὸ ὄνομα
40 διώκομεν, ἐπεσκεψάμεθα δὲ οὐδ' ὁπῃοῦν, τί εἶδος τὸ τῆς ἑτέρας τε καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ πρὸς τί τεῖνον ὡριζόμεθα τότε, ὅτε τὰ ἐπιτηδεύματα ἄλλῃ φύσει ἄλλα, τῇ δὲ αὐτῇ τὰ αὐτὰ ἀπεδίδομεν. Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη, ἐπεσκεψάμεθα. Τοιγάρτοι, εἶπον, ἔξεστιν ἡμῖν, ὡς c
45 ἔοικεν, ἀνερωτᾶν ἡμᾶς αὐτοὺς, εἰ ἡ αὐτὴ φύσις φαλακρῶν καὶ κομητῶν καὶ οὐχ ἡ ἐναντία, καὶ ἐπειδὰν ὁμολογῶμεν ἐναντίαν εἶναι, ἐὰν φαλακροὶ σκυτοτομῶσι, μὴ ἐᾶν κομήτας, ἐὰν δ' αὖ κομῆται, μὴ τοὺς ἑτέρους. Γελοῖον μέντ' ἂν εἴη, ἔφη. Ἆρα κατ' ἄλλο τι, εἶπον
50 ἐγὼ, γελοῖον, ἢ ὅτι τότε οὐ πάντως τὴν αὐτὴν καὶ τὴν ἑτέραν φύσιν ἐτιθέμεθα, ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ εἶδος τῆς ἀλλοιώσεώς τε καὶ ὁμοιώσεως μόνον ἐφυλάττομεν, τὸ d πρὸς αὐτὰ τεῖνον τὰ ἐπιτηδεύματα; οἷον ἰατρικὸν μὲν καὶ ἰατρικὸν τὴν ψυχὴν ὄντα τὴν αὐτὴν φύσιν ἔχειν

peragere. [GL.] Convenit, opinor : quidni? [SOCR.] Non igitur longe mulier natura a viro differt? [GL.] Cur non differat? [SOCR.] Ergone opus quoque utrivis aliud naturæ utriusvis conveniens est tribuendum? [GL.] Quidni? [SOCR.] Quid obstat igitur quo minus erretis nunc vobisque ipsis contradicatis, quandoquidem rursus contenditis viros et mulieres oportere eadem agere, cum tamen natura valde inter se discrepent? Habebisne, o mirifice, quo nostram adversus hæc causam tueare? [GL.] In præsentia quidem, inquit, haud satis facile; sed te orabo atque oro, ut pro nobis quoque quodcunque potest afferri, afferas. [SOCR.] Hæc, inquam, o Glauco, et alia multa similia sunt, quæ ego jam dudum prospiciens ad hanc de uxorum et liberorum adeptione atque educatione legem accedere verebar et gravabar. [GL.] Minime per Jovem, inquit; non enim facilis videtur. [SOCR.] Non certe, inquam. sed ita nimirum res se habet : sive quis in stagnum breve prolapsus est, sive medium in pelagus maximum, nihilominus tamen natat. [GL.] Prorsus. [SOCR.] Itaque nobis quoque natandum conandumque ut salvi ex disputatione evadamus, sperantibus aut delphinum nos aliquem suscepturum, aut aliud quoddam haud parabile refugium. [GL.] Ita videtur, inquit. [SOCR.] Age igitur, inquam, si qua exitum inveniamus. scilicet consensimus naturam aliam aliud opus tractare debere, mulieris autem atque viri aliam esse naturam : has porro alias naturas in præsentia eisdem studere jubemus. hæc nobis objicitis? [GL.] Hæc utique. [SOCR.] Quam generosa, inquam, o Glauco, contradictoriæ artis potentia est. [GL.] Cur? [SOCR.] Quia, inquam, videntur mihi multi etiam inviti in eam incidere arbitrarique nequaquam litigare, sed disputare, eo quod nequeant secundum species dividentes quod propositum est contemplari, sed secundum ipsum nomen repugnantiam dicti persequantur, contendentes potius inter se, quam disputantes. [GL.] Enimvero, inquit, multis id accidit : sed numquid ad nos quoque nunc pertinet? [SOCR.] Sane quidem, inquam : videmur certe inviti contradictionem attingere. [GL.] Qua ratione? [SOCR.] Naturam non eandem ne opera quidem eadem tractare debere fortiter admodum et contentiose secundum nomen sectamur, consideravimus autem nullo pacto, quam speciem diversæ ejusdemque naturæ et quo pertinentem tunc designaverimus, cum studia alii naturæ alia, eidem vero eadem attribuimus. [GL.] Non sane, inquit, consideravimus. [SOCR.] Quapropter, inquam, licet nobis, ut videtur, ex nobis ipsis quærere, numquid eadem natura calvorum sit et comatorum, non contraria, ac postquam concesserimus esse contrariam, si calvi calceos conficiant, non sinere comatos, sin autem comati, calvos prohibere. [GL.] At risu dignum id esset, inquit. [SOCR.] Num ob aliud, inquam, ridendum, quam quod tunc non omnino eandem et diversam naturam posuimus, sed illam dumtaxat dissimilitudinis et similitudinis speciem observavimus, quæ ad ipsa studia pertineret? veluti medicum idoneum et hominem habentem animum medicinæ aptum naturam candem

ἐλέγομεν. ἢ οὐκ οἴει; Ἔγωγε. Ἰατρικὸν δὲ καὶ τεκτονικὸν ἄλλην; Πάντως που. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ τὸ τῶν γυναικῶν γένος ἐὰν μὲν πρὸς τέχνην τινὰ ἢ ἄλλο ἐπιτήδευμα διαφέρον φαίνηται, 5 τοῦτο δὴ φήσομεν ἑκατέρῳ δεῖν ἀποδιδόναι· ἐὰν δὲ αὐτῷ τούτῳ φαίνηται διαφέρειν, τῷ τὸ μὲν θῆλυ τίκτειν, τὸ δὲ ἄρρεν ὀχεύειν, οὐδέν τί πω φήσομεν μᾶλλον e ἀποδεδεῖχθαι, ὡς πρὸς ὃ ἡμεῖς λέγομεν, διαφέρει γυνὴ ἀνδρός, ἀλλ' ἔτι οἰησόμεθα δεῖν τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύειν 10 τούς τε φύλακας ἡμῖν καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν. Καὶ ὀρθῶς, ἔφη. Οὐκοῦν μετὰ τοῦτο κελεύομεν τὸν τὰ 455 ἐναντία λέγοντα τοῦτο αὐτὸ διδάσκειν ἡμᾶς, πρὸς τίνα a τέχνην ἢ τί ἐπιτήδευμα τῶν περὶ πόλεως κατασκευὴν οὐχ ἡ αὐτή, ἀλλὰ ἑτέρα φύσις γυναικός τε καὶ ἀνδρός; 15 Δίκαιον γοῦν. Τάχα τοίνυν ἂν ὅπερ σὺ ὀλίγον πρότερον ἔλεγες, εἴποι ἂν καὶ ἄλλος, ὅτι ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα ἱκανῶς εἰπεῖν οὐ ῥᾴδιον, ἐπισκεψαμένῳ δὲ οὐδὲν χαλεπόν. Εἴποι γὰρ ἄν. Βούλει οὖν δεώμεθα τοῦ τὰ τοιαῦτα ἀντιλέγοντος ἀκολουθῆσαι ἡμῖν, ἐάν πως ἡμεῖς ἐκείνῳ b 20 ἐνδειξώμεθα, ὅτι οὐδέν ἐστιν ἐπιτήδευμα ἴδιον γυναικὶ πρὸς διοίκησιν πόλεως; Πάνυ γε. Ἴθι δή, φήσομεν πρὸς αὐτόν, ἀποκρίνου. ἆρα οὕτως ἔλεγες τὸν μὲν εὐφυῆ πρός τι εἶναι, τὸν δὲ ἀφυῆ, ἐν ᾧ ὁ μὲν ῥᾳδίως τι μανθάνοι, ὁ δὲ χαλεπῶς; καὶ ὁ μὲν ἀπὸ βραχείας μα-25 θήσεως ἐπὶ πολὺ εὑρετικὸς εἴη οὗ ἔμαθεν, ὁ δὲ πολλῆς μαθήσεως τυχὼν καὶ μελέτης μηδ' ἃ ἔμαθε σῴζοιτο; καὶ τῷ μὲν τὰ τοῦ σώματος ἱκανῶς ὑπηρετοῖ τῇ δια- c νοίᾳ, τῷ δὲ ἐναντιοῖτο; ἆρ' ἄλλα ἄττα ἐστίν, ἢ ταῦτα, οἷς τὸν εὐφυῆ πρὸς ἕκαστα καὶ τὸν μὴ ὡρίζου; Οὐδείς, 30 ἦ δ' ὅς, ἄλλα φήσει. Οἶσθά τι οὖν ὑπὸ ἀνθρώπων μελετώμενον, ἐν ᾧ οὐ πάντα ταῦτα τὸ τῶν ἀνδρῶν γένος διαφερόντως ἔχει, ἢ τὸ τῶν γυναικῶν; ἢ μακρολογῶμεν τήν τε ὑφαντικὴν λέγοντες καὶ τὴν τῶν ποπάνων τε καὶ ἑψημάτων θεραπείαν, ἐν οἷς δή τι δοκεῖ 35 τὸ γυναικεῖον γένος εἶναι, οὗ καὶ καταγελαστότατόν d ἐστι πάντων ἡττώμενον; Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις, ὅτι πολὺ κρατεῖται ἐν ἅπασιν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸ γένος τοῦ γένους. γυναῖκες μέντοι πολλαὶ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους εἰς πολλά· τὸ δὲ ὅλον ἔχει ὡς σὺ λέγεις. Οὐδὲν 40 ἄρα ἐστίν, ὦ φίλε, ἐπιτήδευμα τῶν πόλιν διοικούντων γυναικὸς διότι γυνή, οὐδ' ἀνδρὸς διότι ἀνήρ, ἀλλ' ὁμοίως διεσπαρμέναι αἱ φύσεις ἐν ἀμφοῖν τοῖν ζῴοιν, καὶ πάντων μὲν μετέχει γυνὴ ἐπιτηδευμάτων κατὰ φύσιν, πάντων δὲ ἀνήρ, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀσθενέστερον γυνὴ e 45 ἀνδρός. Πάνυ γε. Ἦ οὖν ἀνδράσι πάντα προστάξομεν, γυναικὶ δὲ οὐδέν; Καὶ πῶς; Ἀλλ' ἔστι γάρ, οἶμαι, ὡς φήσομεν, καὶ γυνὴ ἰατρική, ἡ δ' οὔ, καὶ μουσική, ἡ δ' ἄμουσος φύσει. Τί μήν; Γυμναστικὴ δ' ἄρα οὔ, οὐδὲ 456 πολεμική, ἡ δὲ ἀπόλεμος καὶ οὐ φιλογυμναστική; Οἶ- a 50 μαι ἔγωγε. Τί δέ; φιλόσοφός τε καὶ μισόσοφος; καὶ θυμοειδής, ἡ δ' ἄθυμος; Ἔστι καὶ ταῦτα. Ἔστιν ἄρα καὶ φυλακικὴ γυνή, ἡ δ' οὔ. ἢ οὐ τοιαύτην καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν φυλακικῶν φύσιν ἐξελεξάμεθα; Τοιαύτην μὲν οὖν. Καὶ γυναικὸς ἄρα καὶ ἀνδρὸς ἡ αὐτὴ

habere diximus. an non censes? [GL.] Equidem. [SOCR.] Medicum idoneum vero aliam atque idoneum fabrum? [GL.] Omnino. [SOCR.] Quare, inquam, etiam virorum mulierumque genus si ad artem aliquam aut aliud officium inter se differre intellexerimus, hoc utrivis assignandum esse dicemus; sin autem hoc ipso discrepare videantur, quod femina parit, vir gignit, nihilo magis demonstratum esse concedemus ad id, quo de nos loquimur, a viro feminam differre, sed adhuc censebimus tam custodes nobis, quam uxores eorum eadem exercere debere. [GL.] Et recte, inquit. [SOCR.] Nonne post hæc jubemus eum, qui contra dicit, hoc ipsum nobis ostendere, ad quam artem quodve officium ex his, quæ instruendæ civitatis sunt, non eadem sit, sed diversa mulieris virique natura? [GL.] Æquum certe. [SOCR.] Fortasse igitur quod tu paulo ante dicebas, alius quoque dicat, subito quidem ita, ut nihil desideretur, dicere non facile esse, sed meditato haud difficile. [GL.] Dicat utique. [SOCR.] Vis ergo rogemus eum, qui talia nobis opponit, ut aures nobis præbeat, si qua ratione ostendere illi possimus nullum esse officium ad rem publicam spectans mulieris proprium? [GL.] Omnino. [SOCR.] Age itaque, dicemus ei, responde: numquid ita dicebas ad aliquod opus aliquem natura idoneum esse, aliquem contra, quod ille facile aliquid percipiat, hic difficulter? et ille si breve quid a quopiam didicerit, ipse plurimum ejusdem generis adinveniat, hic autem, cum multum didicerit meditatusque fuerit, ne percepta quidem teneat? et illi corpus commode menti subserviat, huic autem adversetur? an alia præter hæc sunt quibus hominem ad singula idoneum natura et non idoneum definiebas? [GL.] Nullus, inquit, alia dicet. [SOCR.] Jam scisne aliquid ab hominibus exerceri solitum, in quo non omnia hæc virorum genus excellentiora habeat, quam mulierum? an longi simus texendi artificium commemorantes placentarumque et obsoniorum confectionem, in quibus aliquid esse mulierum sexus videtur, ubi omnium maxime derisui est, cum vincitur? [GL.] Verum, inquit, dicis, longe in omnibus, ut ita dixerim, genus a genere superari. mulieres tamen multæ multis viris ad multa præstantiores: in universum vero se habet ut dicis. [SOCR.] Nullum igitur est, o amice, quod ad civitatem administrandam pertineat officium aut mulieris proprium, aut viri, sed æque dispersæ in animantibus utrisque naturæ, et omnium quidem officiorum natura particeps est femina pariter atque vir, in omnibus autem imbecillior femina viro. [GL.] Sic est prorsus. [SOCR.] Num igitur viris omnia injungemus, mulieri autem nihil? [GL.] At quomodo? [SOCR.] Sed est utique, ut dicemus, inter mulieres quoque alia medicinæ apta, alia minime, et alia musica, alia natura a musica aliena. [GL.] Quidni? [SOCR.] Ad gymnasticam vero nullane idonea neque ad rem militarem, alia vero ad hæc utraque inepta? [GL.] Arbitror equidem. [SOCR.] Quid vero? et sapientiæ studiosa et ab ea aliena? et animosa, alia non animosa? [GL.] Et hoc aio. [SOCR.] Est ergo et inter feminas quædam ad custodiendum idonea, quædam minime. an non talem virorum quoque ad custodiam idoneorum naturam elegimus? [GL.] Talem certe. [SOCR.] Et

φύσις εἰς φυλακὴν πόλεως, πλὴν ὅσα ἀσθενεστέρα ἢ ἰσχυροτέρα ἐστί. Φαίνεται. Καὶ γυναῖκες ἄρα αἱ τοιαῦται τοῖς τοιούτοις ἀνδράσιν ἐκλεκτέαι συνοικεῖν τε b καὶ συμφυλάττειν, ἐπείπερ εἰσὶν ἱκαναὶ καὶ ξυγγενεῖς 5 αὐτοῖς τὴν φύσιν. Πάνυ γε. Τὰ δ' ἐπιτηδεύματα οὐ τὰ αὐτὰ ἀποδοτέα ταῖς αὐταῖς φύσεσι; Τὰ αὐτά. Ἥκομεν ἄρα εἰς τὰ πρότερα περιφερόμενοι καὶ ὁμολογοῦμεν μὴ παρὰ φύσιν εἶναι ταῖς τῶν φυλάκων γυναιξὶ μουσικήν τε καὶ γυμναστικὴν ἀποδιδόναι. Παντάπασι μὲν 10 οὖν. Οὐκ ἄρα ἀδύνατά γε οὐδὲ εὐχαῖς ὅμοια ἐνομοθε- c τοῦμεν, ἐπείπερ κατὰ φύσιν ἐτίθεμεν τὸν νόμον· ἀλλὰ τὰ νῦν παρὰ ταῦτα γιγνόμενα παρὰ φύσιν μᾶλλον, ὡς ἔοικε, γίγνεται. Ἔοικεν. Οὐκοῦν ἡ ἐπίσκεψις ἡμῖν ἦν, εἰ δυνατά γε καὶ βέλτιστα λέγοιμεν; Ἦν γάρ. Καὶ 15 ὅτι μὲν δὴ δυνατά, διωμολόγηται; Ναί. Ὅτι δὲ δὴ βέλτιστα, τὸ μετὰ τοῦτο δεῖ διομολογηθῆναι; Δῆλον. Οὐκοῦν πρός γε τὸ φυλακικὴν γυναῖκα γενέσθαι οὐκ ἄλλη μὲν ἡμῖν ἄνδρας ποιήσει παιδεία, ἄλλη δὲ γυναῖκας, ἄλλως τε καὶ τὴν αὐτὴν φύσιν παραλαβοῦσα; Οὐκ d 20 ἄλλη. Πῶς οὖν ἔχεις δόξης τοῦ τοιοῦδε πέρι; Τίνος δή; Τοῦ ὑπολαμβάνειν παρὰ σεαυτῷ τὸν μὲν ἀμείνω ἄνδρα, τὸν δὲ χείρω. ἢ πάντας ὁμοίους ἡγεῖ; Οὐδαμῶς. Ἐν οὖν τῇ πόλει, ἣν ᾠκίζομεν, πότερον οἴει ἡμῖν ἀμείνους ἄνδρας ἐξειργάσθαι τοὺς φύλακας, τυχόν-25 τας ἧς διήλθομεν παιδείας, ἢ τοὺς σκυτοτόμους, τῇ σκυτικῇ παιδευθέντας; Γελοῖον, ἔφη, ἐρωτᾷς. Μανθάνω, ἔφην. τί δέ; τῶν ἄλλων πολιτῶν οὐχ οὗτοι e ἄριστοι; Πολύ γε. Τί δέ; αἱ γυναῖκες τῶν γυναικῶν οὐχ αὗται ἔσονται βέλτισται; Καὶ τοῦτο, ἔφη, πολύ. 30 Ἔστι δέ τι πόλει ἄμεινον, ἢ γυναῖκάς τε καὶ ἄνδρας ὡς ἀρίστους ἐγγίγνεσθαι; Οὐκ ἔστι. Τοῦτο δὲ μουσική τε καὶ γυμναστικὴ παραγιγνόμεναι ὡς ἡμεῖς διήλθο-457 μεν, ἀπεργάσονται; Πῶς δ' οὔ; Οὐ μόνον ἄρα δυνα- a τόν, ἀλλὰ καὶ ἄριστον πόλει νόμιμον ἐτίθεμεν. Οὕτως. 5 Ἀποδυτέον δὴ ταῖς τῶν φυλάκων γυναιξίν, ἐπείπερ ἀρετὴν ἀντὶ ἱματίων ἀμφιέσονται, καὶ κοινωνητέον πολέμου τε καὶ τῆς ἄλλης φυλακῆς τῆς περὶ τὴν πόλιν, καὶ οὐκ ἄλλα πρακτέον· τούτων δ' αὐτῶν τὰ ἐλαφρότερα ταῖς γυναιξίν, ἢ τοῖς ἀνδράσι δοτέον διὰ τὴν τοῦ γένους 10 ἀσθένειαν. ὁ δὲ γελῶν ἀνὴρ ἐπὶ γυμναῖς γυναιξὶ τοῦ b βελτίστου ἕνεκα γυμναζομέναις ἀτελῆ τοῦ γελοίου σοφίας δρέπων καρπὸν οὐδὲν οἶδεν, ὡς ἔοικεν, ἐφ' ᾧ γελᾷ οὐδ' ὅτι πράττει. κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν, τὸ δὲ βλαβε-15 ρὸν αἰσχρόν. Παντάπασι μὲν οὖν.

Τοῦτο μὲν τοίνυν ἓν ὥσπερ κῦμα φῶμεν διαφεύγειν τοῦ γυναικείου πέρι νόμου λέγοντες, ὥστε μὴ παντάπασι καταχλυσθῆναι τιθέντας, ὡς δεῖ κοινῇ πάντα c ἐπιτηδεύειν τούς τε φύλακας ἡμῖν καὶ τὰς φυλακίδας, 20 ἀλλά πη τὸν λόγον αὐτὸν αὑτῷ ὁμολογεῖσθαι, ὡς δυνατά τε καὶ ὠφέλιμα λέγει; Καὶ μάλα, ἔφη, οὐ σμικρὸν κῦμα διαφεύγεις. Φήσεις γε, ἦν δ' ἐγώ, οὐ μέγα αὐτὸ εἶναι, ὅταν τὸ μετὰ τοῦτο ἴδῃς. Λέγε δή, ἴδω, ἔφη. Τούτῳ, ἦν δ' ἐγώ, ἕπεται νόμος καὶ τοῖς

mulieris itaque et viri eadem est natura ad civitatem custodiendam, nisi quatenus imbecillior vel firmior est. [GL.] Apparet. [SOCR.] Etiam mulieres igitur tales eligendæ sunt, ut una cum talibus viris et vivant et custodiant, quoniam idoneæ sunt et natura iis cognatæ. [GL.] Prorsus. [SOCR.] Officia vero nonne eadem eisdem naturis sunt tribuenda? [GL.] Eadem. [SOCR.] Ad priora igitur revoluti sumus consentimusque non contra naturam custodum mulieribus musicam et gymnasticam attribui. [GL.] Plane. [SOCR.] Ergo neque facultate carentia neque votis similia statuimus, quandoquidem secundum naturam legem tulimus; immo quæ nunc contra hæc fiunt, multo magis præter naturam fiunt, ut videtur. [GL.] Videtur. [SOCR.] Nonne considerandum nobis erat, utrum quæ possent fieri et quæ optima essent, diceremus? [GL.] Erat vero. [SOCR.] Et posse fieri jam constat? [GL.] Ita. [SOCR.] Optima autem esse post hæc constituendum? [GL.] Patet. [SOCR.] Jam quod ad custodiendi facultatem mulieris pertinet, num alia nobis opus erit disciplina ad viros, alia ad mulieres, præsertim cum eandem erudiendam nacta fuerit naturam? [GL.] Non alia. [SOCR.] Quid igitur de hoc sentis? [GL.] De quo? quæso. [SOCR.] An existimes alium meliorem virum, alium deteriorem. an omnes similes statuis? [GL.] Nequaquam. [SOCR.] In civitate igitur, quam condidimus, utrum censes nobis præstantiores viros factos esse custodes eam, quam exposuimus, disciplinam adeptos, an sutores sutrinam edoctos? [GL.] Ridiculum est, inquit, quod quæris. [SOCR.] Intelligo, inquam. quid vero? reliquorum civium nonne hi optimi? [GL.] Longe quidem. [SOCR.] Quid vero? mulieres hæ nonne optimæ erunt mulierum? [GL.] Longe, inquit, et hæ. [SOCR.] Estne vero aliquid melius civitati, quam et mulieres et viros quam optimos inesse? [GL.] Non est. [SOCR.] Hoc autem musica et gymnastica, quales exposuimus, adhibitæ perficient? [GL.] Procul dubio. [SOCR.] Itaque non solum quod fieri possit, sed etiam quod optimum sit civitati lege statuimus. [GL.] Ita est. [SOCR.] Nudandum igitur corpus erit mulieribus custodum, quandoquidem pro vestibus virtutem induent, in societatemque veniendum et belli et reliquæ civitatis custodiæ, neque aliud agendum : horum tamen ipsorum leviora quæque propter generis imbecillitatem mulieribus potius, quam viris tribuenda. qui vero nudas riserit mulieres optimi gratia sese exercentes, immaturum ridiculi carpens sapientiæ fructum neque quid rideat neque quid agat, intelligere videtur. scite namque istud et dicitur et dictum erit, utile quidem pulchrum esse, noxium autem turpe. [GL.] Et maxime quidem.

[SOCR.] Huncne igitur unum veluti fluctum enatasse dicamus de mulierum lege disserentes, ut non omnino submergi contigerit asseverantibus omnia communiter exercere debere custodes apud nos tam viros, quam mulieres, sed quodammodo sibi oratio constet et posse illa fieri et utiliter fieri affirmans? [GL.] Sane, inquit, non parvum fluctum evasisti. [SOCR.] Haud magnum, inquam, eum esse dices, cum deinceps qui sequitur videris. [GL.] Dic jam, inquit, ut videam. [SOCR.] Hanc, inquam, et

ἔμπροσθεν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐγῷμαι, ὅδε. Τίς; Τὰς
γυναῖκας ταύτας τῶν ἀνδρῶν τούτων πάντων πάσας
εἶναι κοινάς, ἰδίᾳ δὲ μηδενὶ μηδεμίαν συνοικεῖν, καὶ d
τοὺς παῖδας αὖ κοινούς, καὶ μήτε γονέα ἔκγονον εἰδέ-
5 ναι τὸν αὑτοῦ μήτε παῖδα γονέα. Πολύ, ἔφη, τοῦτο
ἐκείνου μεῖζον πρὸς ἀπιστίαν καὶ τοῦ δυνατοῦ πέρι καὶ
τοῦ ὠφελίμου. Οὐκ οἶμαι, ἦν δ' ἐγώ, περί γε τοῦ
ὠφελίμου ἀμφισβητεῖσθαι ἄν, ὡς οὐ μέγιστον ἀγαθὸν
κοινὰς μὲν τὰς γυναῖκας εἶναι, κοινοὺς δὲ τοὺς παῖδας,
10 εἴπερ οἷόν τε· ἀλλ' οἶμαι περὶ τοῦ εἰ δυνατὸν ἢ μὴ
πλείστην ἀμφισβήτησιν γενέσθαι. Περὶ ἀμφοτέρων, e
ἦ δ' ὅς, εὖ μάλα ἂν ἀμφισβητηθείη. Λέγεις, ἦν δ'
ἐγώ, λόγων σύστασιν· ἐγὼ δ' ᾤμην ἔκ γε τοῦ ἑτέρου
ἀποδράσεσθαι, εἴ σοι δόξειεν ὠφέλιμον εἶναι, λοιπὸν
15 δὲ δή μοι ἔσεσθαι περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ μή. Ἀλλ'
οὐκ ἔλαθες, ἦ δ' ὅς, ἀποδιδράσκων· ἀλλ' ἀμφοτέρων
πέρι δίδου λόγον. Ὑφεκτέον, ἦν δ' ἐγώ, δίκην. τοσόνδε
458 μέντοι χάρισαί μοι· ἔασόν με ἑορτάσαι, ὥσπερ οἱ ἀρ- a
γοὶ τὴν διάνοιαν εἰώθασιν ἑστιᾶσθαι ὑφ' ἑαυτῶν, ὅταν
20 μόνοι πορεύωνται. καὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοί που, πρὶν ἐξευ-
ρεῖν, τίνα τρόπον ἔσται τι ὧν ἐπιθυμοῦσι, τοῦτο πα-
ρέντες, ἵνα μὴ κάμνωσι βουλευόμενοι περὶ τοῦ δυνα-
τοῦ καὶ μή, θέντες ὡς ὑπάρχον εἶναι ὃ βούλονται, ἤδη
τὰ λοιπὰ διατάττουσι καὶ χαίρουσι διεξιόντες, οἷα δρά-
25 σουσι γενομένου, ἀργὸν καὶ ἄλλως ψυχὴν ἔτι ἀργοτέ-
ραν ποιοῦντες. ἤδη οὖν καὶ αὐτὸς μαλθακίζομαι καὶ b
ἐκεῖνα μὲν ἐπιθυμῶ ἀναβαλέσθαι καὶ ὕστερον ἐπισκέ-
ψασθαι, ᾗ δυνατά, νῦν δὲ ὡς δυνατῶν ὄντων θεὶς σκέ-
ψομαι, ἄν μοι παρίῃς, πῶς διατάξουσιν αὐτὰ οἱ ἄρ-
30 χοντες γιγνόμενα, καὶ ὅτι πάντων ξυμφορώτατ' ἂν εἴη
πραχθέντα τῇ τε πόλει καὶ τοῖς φύλαξι. ταῦτα πειρά-
σομαί σοι πρότερα συνδιασκοπεῖσθαι, ὕστερα δ' ἐκεῖνα,
εἴπερ παρίῃς. Ἀλλὰ παρίημι, ἔφη, καὶ σκόπει. Οἶ-
μαι τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, εἴπερ ἔσονται οἱ ἄρχοντες ἄξιοι
35 τούτου τοῦ ὀνόματος οἵ τε τούτοις ἐπίκουροι κατὰ c
ταὐτά, τοὺς μὲν ἐθελήσειν ποιεῖν τὰ ἐπιταττόμενα,
τοὺς δὲ ἐπιτάξειν τὰ μὲν αὐτοὺς πειθομένους τοῖς νό-
μοις, τὰ δὲ καὶ μιμουμένους, ὅσα ἂν ἐκείνοις ἐπιτρέ-
ψωμεν. Εἰκός, ἔφη. Σὺ μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ὁ νο-
40 μοθέτης, αὐτοῖς, ὥσπερ τοὺς ἄνδρας ἐξέλεξας, οὕτω
καὶ τὰς γυναῖκας ἐκλέξας παραδώσεις καθόσον οἷόν τε
ὁμοφυεῖς· οἱ δέ, ἅτε οἰκίας τε καὶ ξυσσίτια κοινὰ ἔχον-
τες, ἰδίᾳ δὲ οὐδενὸς οὐδὲν τοιοῦτο κεκτημένου, ὁμοῦ δὴ d
ἔσονται, ὁμοῦ δὲ ἀναμεμιγμένων καὶ ἐν γυμνασίοις
45 καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ τροφῇ ὑπ' ἀνάγκης, οἶμαι, τῆς ἐμφύτου
ἄξονται πρὸς τὴν ἀλλήλων μῖξιν. ἢ οὐκ ἀναγκαῖά σοι
δοκῶ λέγειν; Οὐ γεωμετρικαῖς γε, ἦ δ' ὅς, ἀλλ' ἐρωτικαῖς
ἀνάγκαις, αἳ κινδυνεύουσιν ἐκείνων δριμύτεραι εἶναι πρὸς
τὸ πείθειν τε καὶ ἕλκειν τὸν πολὺν λεών. Καὶ μάλα, εἶπον.
50 ἀλλὰ μετὰ δὴ ταῦτα, ὦ Γλαύκων, ἀτάκτως μὲν μίγνυ-
σθαι ἀλλήλοις ἢ ἄλλο ὁτιοῦν ποιεῖν οὔτε ὅσιον ἐν εὐδαι- e
μόνων πόλει οὔτ' ἐάσουσιν οἱ ἄρχοντες. Οὐ γὰρ δί-
καιον, ἔφη. Δῆλον δή, ὅτι γάμους τὸ μετὰ τοῦτο ποιή-
σομεν ἱεροὺς εἰς δύναμιν ὅτι μάλιστα· εἶεν δ' ἂν ἱεροὶ οἱ

priores ceteras, ut puto, hæc sequitur lex. [GL.] Quamnam? [SOCR.] Ut mulieres hæ horum virorum omnes omnium sint communes nec ulla ulli privatim conjuncta, ac liberi quoque ut communes sint neque aut pater filium suum norit aut filius patrem. [GL.] Multo, inquit, difficilius hoc illo ad credendum et fieri posse et esse utile. [SOCR.] Non arbitror, inquam, dubium id cuiquam fore, quin utile sit, maximumque bonum mulieres esse communes communesque liberos, si modo fieri possit; verum arbitror plurimam in eo versari controversiam, numquid fieri possit, necne. [GL.] De utrisque, inquit, dubitari quam maxime poterit. [SOCR.] Dicis, inquam, sermonum conspirationem: ego vero futurum putabam ut alteri me subducerem, si tibi visum esset utile esse, ac reliquum haberem quærere, utrum fieri posset annon. [GL.] At iste tuus, inquit, fugiendi conatus non latuit: sed redde de utrisque rationem. [SOCR.] Sustinenda est, inquam, pœna. sed tantum indulgeas mihi: sine me feriari, quemadmodum qui pigri sunt mente, pascere se ipsos consueverunt, quotiens soli ambulant. etenim hi fere, antequam compertum habeant, quo modo futurum sit quod expetunt, misso hoc, ne fieri illud possit necne deliberantes laborent, quasi jam sit quod cupiunt, deinceps reliqua disponunt delectanturque comminiscentes, qualia cum factum illud fuerit facturi sint; atque ita torpentem animum etiam languidiorem reddunt. jam igitur et ipse remollesco cupioque illa differre et postea quærere, qua ratione fieri possint, nunc vero quasi possint, quæram, si mihi permittis, qua ratione hæc exsistentia principes dispositurі sint, et omnium utilissima ea, si fiant, tam custodibus, quam civitati fore demonstrabo. hæc conabor prius tecum considerare, illa vero postea, si concesseris. [GL.] At concedo, inquit: tu considera. [SOCR.] Arbitror igitur, inquam, si modo erunt principes hoc nomine digni itemque horum ministri, hos quidem voluntatem habituros esse exsequendi quæ præcipiuntur, illos autem præcepturos partim ipsos parentes legibus, partim imitantes, quæcunque illorum arbitrio permiserimus. [GL.] Probabile, inquit. [SOCR.] Tu igitur, inquam, legis conditor ipsis quemadmodum viros elegisti, ita et mulieres electas trades quoad fieri potest consimiles natura: isti autem utpote ædes et convivia communia habentes, proprium vero nihil talium quoquam possidente, una erunt, et inter se mixti in gymnasiis ac reliquo victu ab innata, ut arbitror, necessitate ad connubium trahentur. an non necessaria tibi dicere videor? [GL.] Non geometrica, inquit, necessitate, sed amatoria, quæ multo acrior illa ad persuadendum vulgo atque trahendum videtur. [SOCR.] Admodum, inquam. verum post hæc, o Glauco, sine ordine concumbere inter se vel aliud quicquam facere neque fas est in beatorum civitate, neque magistratus permittent. [GL.] Neque enim justum, inquit. [SOCR.] Ergo nuptias deinceps quoad fieri potest maxime sacras instituemus: erunt autem sacræ quam uti-

ὠφελιμώτατοι. Παντάπασι μὲν οὖν. Πῶς οὖν δὴ ὠφελιμώτατοι ἔσονται; τόδε μοι λέγε, ὦ Γλαύκων· ὁρῶ γάρ σου ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ κύνας θηρευτικοὺς καὶ τῶν γενναίων ὀρνίθων μάλα συχνούς· ἆρ' οὖν, ὦ πρὸς Διός, προσέσχηκάς τι τοῖς τούτων γάμοις τε καὶ παιδοποιίαις; Τὸ ποῖον; ἔφη. Πρῶτον μὲν αὐτῶν τούτων, καίπερ ὄντων γενναίων, ἆρ' οὐκ εἰσί τινες καὶ γίγνονται ἄριστοι; Εἰσί. Πότερον οὖν ἐξ ἁπάντων ὁμοίως γεννᾷς, ἢ προθυμῇ ὅτι μάλιστα ἐκ τῶν ἀρίστων; Ἐκ τῶν ἀρίστων. Τί δ'; ἐκ τῶν νεωτάτων, ἢ ἐκ τῶν γεραιτάτων, ἢ ἐξ ἀκμαζόντων ὅτι μάλιστα; Ἐξ ἀκμαζόντων. Καὶ ἐὰν μὴ οὕτω γεννᾶται, πολύ σοι ἡγεῖ χεῖρον ἔσεσθαι τό τε τῶν ὀρνίθων καὶ τὸ τῶν κυνῶν γένος; Ἔγωγ', ἔφη. Τί δὲ ἵππων οἴει, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τῶν ἄλλων ζῴων; ἦ ἄλλῃ πῃ ἔχειν; Ἄτοπον μέντ' ἄν, ἦ δ' ὅς, εἴη. Βαβαί, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε ἑταῖρε, ὡς ἄρα σφόδρα ἡμῖν δεῖ ἄκρων εἶναι τῶν ἀρχόντων, εἴπερ καὶ περὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ὡσαύτως ἔχει. Ἀλλὰ μὲν δὴ ἔχει, ἔφη· ἀλλὰ τί δή; Ὅτι ἀνάγκη αὐτοῖς, ἦν δ' ἐγώ, φαρμάκοις πολλοῖς χρῆσθαι. ἰατρὸν δέ που μὴ δεομένοις μὲν σώμασι φαρμάκων, ἀλλὰ διαίτῃ ἐθελόντων ὑπακούειν, καὶ φαυλότερον ἐξαρκεῖν ἡγούμεθα εἶναι· ὅταν δὲ δὴ καὶ φαρμακεύειν δέῃ, ἴσμεν ὅτι ἀνδρειοτέρου δεῖ τοῦ ἰατροῦ. Ἀληθῆ· ἀλλὰ πρὸς τί λέγεις; Πρὸς τόδε, ἦν δ' ἐγώ· συχνῷ τῷ ψεύδει καὶ τῇ ἀπάτῃ κινδυνεύει ἡμῖν δεήσειν χρῆσθαι τοὺς ἄρχοντας ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀρχομένων. ἔφαμεν δέ που ἐν φαρμάκου εἴδει πάντα τὰ τοιαῦτα χρήσιμα εἶναι. Καὶ ὀρθῶς γε, ἔφη. Ἐν τοῖς γάμοις τοίνυν καὶ παιδοποιίαις ἔοικε τὸ ὀρθὸν τοῦτο γίγνεσθαι οὐκ ἐλάχιστον. Πῶς δή; Δεῖ μέν, εἶπον, ἐκ τῶν ὡμολογημένων τοὺς ἀρίστους ταῖς ἀρίσταις συγγίγνεσθαι ὡς πλειστάκις, τοὺς δὲ φαυλοτάτους ταῖς φαυλοτάταις τοὐναντίον, καὶ τῶν μὲν τὰ ἔκγονα τρέφειν, τῶν δὲ μή, εἰ μέλλει τὸ ποίμνιον ὅτι ἀκρότατον εἶναι· καὶ ταῦτα πάντα γιγνόμενα λανθάνειν πλὴν αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας, εἰ αὖ ἡ ἀγέλη τῶν φυλάκων ὅτι μάλιστα ἀστασίαστος ἔσται. Ὀρθότατα, ἔφη. Οὐκοῦν δὴ ἑορταί τινες νομοθετητέαι ἔσονται, ἐν αἷς ξυνάξομεν τάς τε νύμφας καὶ τοὺς νυμφίους, καὶ θυσίαι, καὶ ὕμνοι ποιητέοι τοῖς ἡμετέροις ποιηταῖς πρέποντες τοῖς γιγνομένοις γάμοις· τὸ δὲ πλῆθος τῶν γάμων ἐπὶ τοῖς ἄρχουσι ποιήσομεν, ἵν' ὡς μάλιστα διασῴζωσι τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν, πρὸς πολέμους τε καὶ νόσους καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀποσκοποῦντες, καὶ μήτε μεγάλη ἡμῖν ἡ πόλις κατὰ τὸ δυνατὸν μήτε σμικρὰ γίγνηται. Ὀρθῶς, ἔφη. Κλῆροι δή τινες, οἶμαι, ποιητέοι κομψοί, ὥστε τὸν φαῦλον ἐκεῖνον αἰτιᾶσθαι ἐφ' ἑκάστης συνέρξεως τύχην, ἀλλὰ μὴ τοὺς ἄρχοντας. Καὶ μάλα, ἔφη. Καὶ τοῖς ἀγαθοῖς γέ που τῶν νέων ἐν πολέμῳ ἢ ἄλλοθί που γέρα δοτέον καὶ ἆθλα ἄλλα τε καὶ ἀφθονεστέρα ἡ ἐξουσία τῆς τῶν γυναικῶν ξυγκοιμήσεως, ἵνα καὶ ἅμα μετὰ προφάσεως ὡς πλεῖστοι τῶν παίδων ἐκ τῶν τοιούτων σπείρωνται. Ὀρθῶς. Οὐκοῦν καὶ τὰ ἀεὶ γιγνόμενα ἔκγονα παρα-

lissimæ. [GL.] Maxime. [SOCR.] Quomodo igitur utilissimæ erunt? hoc mihi dicas, o Glauco: video enim tuis in ædibus et venatorios canes et generosas aves frequentes: numquid, obsecro te, ad istorum coitum generationemque animum applicuisti? [GL.] Quorsum? inquit. [SOCR.] Primum horum ipsorum quamvis generosorum nonne sunt et fiunt optimi aliqui? [GL.] Sunt. [SOCR.] Utrum igitur ex omnibus æque prolem ducis, an curas maxime ex optimis? [GL.] Ex optimis. [SOCR.] Quid vero? ex minimis natu, an maximis, an ætatis in flore potissimum constitutis? [GL.] Ex florentibus. [SOCR.] Ac nisi hunc in modum generetur, multo tibi deterius fore avium et canum genus existimas? [GL.] Equidem, inquit. [SOCR.] Quid vero de equis putas, inquam, ceterisque animalibus? num aliter rem habere? [GL.] Mirum sane esset, inquit. [SOCR.] Heu, inquam, o care amice, quantopere igitur admodum peritis nobis opus est magistratibus, si quidem in hominum genere similiter se res habet. [GL.] Habet vero utique, inquit: sed qui tandem? [SOCR.] Quia necesse est, inquam, ut medicamentis multis utantur. medicum vero corporibus medicina non indigentibus, sed victui obedientibus vel minus peritum sufficere arbitramur: cum vero medicina est adhibenda, scimus magis strenuum requiri medicum. [GL.] Vera narras: sed quorsum hæc? [SOCR.] Nempe, inquam, necessarium fore videtur ut frequenti nobis mendacio et fraude utantur magistratus ad civium utilitatem. diximus autem fere hujusmodi omnia medicinæ loco necessaria esse. [GL.] Et recte quidem, inquit. [SOCR.] In nuptiis igitur et liberorum procreatione videtur rectum hoc locum habere non minimum. [GL.] Quo pacto? [SOCR.] Oportet, inquam, secundum concessa optimos viros cum mulieribus optimis quam plurimum coire, deterrimos autem cum deterrimis contra, et illorum quidem prolem nutriri, horum minime, si armentum quam excellentissimum esse volumus; et hæc omnia dum aguntur, ab omnibus præterquam ab ipsis magistratibus ignorari, si rursus gregem custodum quam maxime concordem habere volumus. [GL.] Rectissime, inquit. [SOCR.] Jam igitur festi quidam dies erunt legibus constituendi, quibus sponsas et sponsos conjugabimus, et sacrificia, et hymni a poetis nostris nuptiis, quæ fiunt, convenientes componendi; numerum autem nuptiarum arbitrio magistratuum permittemus, ut ad hostes ac morbos ceteraque hujusmodi respicientes eundem quam maxime virorum numerum servent, neve magna nobis civitas quoad fieri potest, neque parva fiat. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Sortes igitur quædam, opinor, scitæ instituendæ, ut deterior ille in qualibet copulatione fortunam, non magistratus, culpet. [GL.] Admodum, inquit. [SOCR.] Atque his, qui inter juvenes præstantiores sunt in bello vel alias, munera ac præmia danda sunt et alia et uberior cum mulieribus coeundi potestas, ut simul occasio sit, qua liberorum quam plurimi ex talibus serantur. [GL.] Recte. [SOCR.] Ita-

λαμβάνουσαι αἱ ἐπὶ τούτων ἐφεστηκυῖαι ἀρχαὶ εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν εἴτε ἀμφότερα· κοιναὶ μὲν γάρ που καὶ ἀρχαὶ γυναιξί τε καὶ ἀνδράσι. Ναί. Τὰ μὲν δὴ τῶν ἀγαθῶν, δοκῶ, λαβοῦσαι εἰς τὸν σηκὸν οἴσουσι παρά τινας τροφοὺς χωρὶς οἰκούσας ἔν τινι μέρει τῆς πόλεως, τὰ δὲ τῶν χειρόνων, καὶ ἐάν τι τῶν ἑτέρων ἀνάπηρον γίγνηται, ἐν ἀπορρήτῳ τε καὶ ἀδήλῳ κατακρύψουσιν ὡς πρέπει. Εἴπερ μέλλει, ἔφη, καθαρὸν τὸ γένος τῶν φυλάκων ἔσεσθαι. Οὐκοῦν καὶ τροφῆς οὗτοι ἐπιμελήσονται τάς τε μητέρας ἐπὶ τὸν σηκὸν ἄγοντες, ὅταν σπαργῶσι, πᾶσαν μηχανὴν μηχανώμενοι, ὅπως μηδεμία τὸ αὐτῆς αἰσθήσεται, καὶ ἄλλας γάλα ἐχούσας ἐκπορίζοντες, ἐὰν μὴ αὐταὶ ἱκαναὶ ὦσι, καὶ αὐτῶν τούτων ἐπιμελήσονται, ὅπως μέτριον χρόνον θηλάσωνται, ἀγρυπνίας δὲ καὶ τὸν ἄλλον πόνον τίτθαις τε καὶ τροφοῖς παραδώσουσι. Πολλὴν ῥαστώνην, ἔφη, λέγεις τῆς παιδοποιίας ταῖς τῶν φυλάκων γυναιξί. Πρέπει γάρ, ἦν δ' ἐγώ. τὸ δ' ἐφεξῆς διέλθωμεν ὃ προθυμούμεθα. ἔφαμεν γὰρ δὴ ἐξ ἀκμαζόντων δεῖν τὰ ἔκγονα γίγνεσθαι. Ἀληθῆ. Ἆρ' οὖν σοι ξυνδοκεῖ μέτριος χρόνος ἀκμῆς τὰ εἴκοσι ἔτη γυναικί, ἀνδρὶ δὲ τὰ τριάκοντα; Τὰ ποῖα αὐτῶν; ἔφη. Γυναικὶ μέν, ἦν δ' ἐγώ, ἀρξαμένῃ ἀπὸ εἰκοσιέτιδος μέχρι τετταρακονταέτιδος τίκτειν τῇ πόλει, ἀνδρὶ δέ, ἐπειδὰν τὴν ὀξυτάτην δρόμου ἀκμὴν παρῇ, τὸ ἀπὸ τούτου γεννᾶν τῇ πόλει μέχρι πεντεκαιπεντηκονταέτους. Ἀμφοτέρων γοῦν, ἔφη, αὕτη ἀκμὴ σώματός τε καὶ φρονήσεως. Οὐκοῦν ἐάν τε πρεσβύτερος τούτων ἐάν τε νεώτερος τῶν εἰς τὸ κοινὸν γεννήσεων ἅψηται, οὔτε ὅσιον οὔτε δίκαιον φήσομεν τὸ ἁμάρτημα, ὡς παῖδα φιτύοντος τῇ πόλει, ὃς ἂν λάθῃ, γεννήσεται οὐχ ὑπὸ θυσιῶν οὐδ' ὑπὸ εὐχῶν φύς, ἃς ἐφ' ἑκάστοις τοῖς γάμοις εὔξονται καὶ ἱέρειαι καὶ ἱερεῖς καὶ ξύμπασα ἡ πόλις ἐξ ἀγαθῶν ἀμείνους καὶ ἐξ ὠφελίμων ὠφελιμωτέρους ἀεὶ τοὺς ἐκγόνους γίγνεσθαι, ἀλλ' ὑπὸ σκότου μετὰ δεινῆς ἀκρατείας γεγονώς. Ὀρθῶς, ἔφη. Ὁ αὐτὸς δέ γ', εἶπον, νόμος, ἐάν τις τῶν ἔτι γεννώντων μὴ συνέρξαντος ἄρχοντος ἅπτηται τῶν ἐν ἡλικίᾳ γυναικῶν· νόθον γὰρ καὶ ἀνέγγυον καὶ ἀνίερον φήσομεν αὐτὸν παῖδα τῇ πόλει καθιστάναι. Ὀρθότατα, ἔφη. Ὅταν δὲ δή, οἶμαι, αἵ τε γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ γεννᾶν ἐκβῶσι τὴν ἡλικίαν, ἀφήσομέν που ἐλευθέρους αὐτοὺς συγγίγνεσθαι ᾧ ἂν ἐθέλωσι, πλὴν θυγατρὶ καὶ μητρὶ καὶ ταῖς τῶν θυγατέρων παισὶ καὶ ταῖς ἄνω μητρός, καὶ γυναῖκας αὖ, πλὴν υἱεῖ καὶ πατρὶ καὶ τοῖς τούτων εἰς τὸ κάτω καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω, καὶ ταῦτά γ' ἤδη πάντα διακελευσάμενοι προθυμεῖσθαι μάλιστα μὲν μηδ' εἰς φῶς ἐκφέρειν κύημα μηδέ γε ἕν, ἐὰν γένηται, ἐὰν δέ τι βιάσηται, οὕτω τιθέναι, ὡς οὐκ οὔσης τροφῆς τῷ τοιούτῳ. Καὶ ταῦτα μέν γ', ἔφη, μετρίως λέγεται· πατέρας δὲ καὶ θυγατέρας καὶ ἃ νῦν δὴ ἔλεγες, πῶς διαγνώσονται ἀλλήλων; Οὐδαμῶς, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλ' ἀφ' ἧς ἂν ἡμέρας τις αὐτῶν νυμφίος γένηται, μετ' ἐκείνην δεκάτῳ μηνὶ καὶ ἑβδόμῳ δὴ ἃ ἂν γένηται ἔκγονα, ταῦτα πάντα προσερεῖ τὰ μὲν ἄρρενα υἱεῖς, τὰ

que infantes quoque, quando qui nascuntur, suscipientes ii, qui huic rei præsident, magistratus sive viri seu feminæ sive utrique; communes enim, nisi fallor, magistratus quoque et mulieribus et viris [GL.] Ita [SOCR.] Bonorum igitur infantes, opinor, accipientes in septum portabunt ad nutrices quasdam seorsum in urbis parte aliqua habitantes, deteriorum vero et si quid ex aliis mancum nascetur, in secreto et occulto ut decet abscondent. [GL.] Si quidem, inquit, purum custodum genus futurum est. [SOCR.] Præterea nutricationem hi curabunt matres ad septum, cum lacte exuberabunt, ducentes, omni modo caventes, ne ulla suum agnoscat, ac si ipsæ minus idoneæ sint, alias lacte plenas procurantes, operamque dabunt, ut hæ ipsæ commodum temporis spatium in lacte præbendo servent, vigilias vero laboresque ceteros nutricibus altricibusque tradent. [GL.] Magnam facilitatem, inquit, procreandæ prolis custodum mulieribus tribuis. [SOCR.] Decet enim, inquam. sed deinceps quod volumus, persequamur. diximus enim ex florentibus oportere liberos procreari. [GL.] Diximus. [SOCR.] Ergone tibi quoque videtur commodum floris tempus esse mulieri quidem vicesimus, viro autem tricesimus ætatis annus? [GL.] Ad quænam eorum? inquit. [SOCR.] Mulieri, inquam, ut a vicesimo anno incipiens usque ad quadragesimum pariat in publicum, viro autem, ut maxime proclivi vitæ spatio decurso inde usque ad annos quinque et quinquaginta in publicum generet. [GL.] Certe utrorumque hic, inquit, et corporis et intellectus flos. [SOCR.] Si igitur senior istis sive junior generationem in commune attigerit, profanum et iniquum scelus hoc esse censebimus, quod fetum serat in civitate, qui si latuerit, orietur non sub sacrificiis et votis, quæ singulis in nuptiis suscipient sacerdotes tam viri, quam mulieres et civitas universa precantes, ut ex bonis meliores, ex utilibus utiliores semper liberi nascantur, sed sub tenebris dira cum licentia procreatus. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Eadem vero, inquam, lex erit, si qui in generandi ætate constitutus non copulante magistratu mulierem in pariendi ætate constitutam attigerit; spurium enim et sponsaliorum ac sacrorum beneficio orbatum civitati filium ab eo exhiberi dicemus. [GL.] Rectissime, inquit. [SOCR.] Quando vero, opinor, mulieres et viri ætatem generandi egressi fuerint, liberam eis consuescendi potestatem faciemus quocum voluerint, præterquam cum filia et matre et filiarum natis matrisve majoribus, itemque mulieribus, præterquam cum filio et patre atque horum inferioribus et superioribus; hæc tamen omnia non aliter, nisi hortati, studiose ut caveant maxime ne partum talem, si conceptus fuerit, in lucem efferant, si quid autem coegerit, ita statuant, nullam esse ejus educationem. [GL.] Hæc quidem, inquit, commode dicuntur: patres vero et filias et quos modo dicebas, quo modo inter se discernent? [SOCR.] Nullo, inquam; sed quicunque decimo mense vel septimo ex ea die, qua quis liberis operam dare cœperit, nascentur, hi omnes mares ab eo filii, feminas

δὲ θήλεα θυγατέρας, καὶ ἐκεῖνα ἐκεῖνον πατέρα, καὶ οὕτω δὴ τὰ τούτων ἔκγονα παίδων παῖδας, καὶ ἐκεῖνα αὖ ἐκείνους πάππους τε καὶ τηθάς, τὰ δ' ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ γεγονότα, ἐν ᾧ αἱ μητέρες καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν ἐγέννων, ἀδελφάς τε καὶ ἀδελφούς, ὥστε, ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἀλλήλων μὴ ἅπτεσθαι· ἀδελφοὺς δὲ καὶ ἀδελφὰς δώσει ὁ νόμος συνοικεῖν, ἐὰν ὁ κλῆρος ταύτῃ ξυμπίπτῃ, καὶ ἡ Πυθία προσαναιρῇ. Ὀρθότατα, ἦ δ' ὅς. Ἡ μὲν δὴ κοινωνία, ὦ Γλαύκων, αὕτη τε καὶ τοιαύτη γυναικῶν τε καὶ παίδων τοῖς φύλαξί σοι τῆς πόλεως· ὡς δὲ ἑπομένη τε τῇ ἄλλῃ πολιτείᾳ καὶ μακρῷ βελτίστη, δεῖ δὴ τὸ μετὰ τοῦτο βεβαιώσασθαι παρὰ τοῦ λόγου. ἢ πῶς ποιῶμεν; Οὕτω νὴ Δία, ἦ δ' ὅς. Ἆρ' οὖν οὐχ ἥδε ἀρχὴ τῆς ὁμολογίας, ἐρέσθαι ἡμᾶς αὐτούς, τί ποτε τὸ μέγιστον ἀγαθὸν ἔχομεν εἰπεῖν εἰς πόλεως κατασκευήν, οὗ δεῖ στοχαζόμενον τὸν νομοθέτην τιθέναι τοὺς νόμους, καὶ τί μέγιστον κακόν, εἶτα ἐπισκέψασθαι, ἆρα ἃ νῦν δὴ διήλθομεν, εἰς μὲν τὸ τοῦ ἀγαθοῦ ἴχνος ἡμῖν ἁρμόττει, τῷ δὲ τοῦ κακοῦ ἀναρμοστεῖ; Πάντων μάλιστα, ἔφη. Ἔχομεν οὖν τι μεῖζον κακὸν πόλει, ἢ ἐκεῖνο, ὃ ἂν αὐτὴν διασπᾷ καὶ ποιῇ πολλὰς ἀντὶ μιᾶς; ἢ μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ ὃ ἂν ξυνδῇ τε καὶ ποιῇ μίαν; Οὐκ ἔχομεν. Οὐκοῦν ἡ μὲν ἡδονῆς τε καὶ λύπης κοινωνία ξυνδεῖ, ὅταν ὅτι μάλιστα πάντες οἱ πολῖται τῶν αὐτῶν γιγνομένων τε καὶ ἀπολλυμένων παραπλησίως χαίρωσι καὶ λυπῶνται; Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Ἡ δέ γε τῶν τοιούτων ἰδίωσις διαλύει, ὅταν οἱ μὲν περιαλγεῖς, οἱ δὲ περιχαρεῖς γίγνωνται ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς παθήμασι τῆς πόλεώς τε καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει; Τί δ' οὔ; Ἆρ' οὖν ἐκ τοῦδε τὸ τοιόνδε γίγνεται, ὅταν μὴ ἅμα φθέγγωνται ἐν τῇ πόλει τὰ τοιάδε ῥήματα, τό τε ἐμὸν καὶ τὸ οὐκ ἐμόν; καὶ περὶ τοῦ ἀλλοτρίου κατὰ ταὐτά; Κομιδῇ μὲν οὖν. Ἐν ᾗτινι δὴ πόλει πλεῖστοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ ταὐτὰ τοῦτο λέγουσι τὸ ἐμὸν καὶ τὸ οὐκ ἐμόν, αὕτη ἄριστα διοικεῖται; Πολύ γε. Καὶ ἥτις δὴ ἐγγύτατα ἑνὸς ἀνθρώπου ἔχει; οἷον ὅταν που ἡμῶν δάκτυλός του πληγῇ, πᾶσα ἡ κοινωνία ἡ κατὰ τὸ σῶμα πρὸς τὴν ψυχὴν τεταμένη εἰς μίαν σύνταξιν τὴν τοῦ ἄρχοντος ἐν αὐτῇ ᾔσθετό τε καὶ πᾶσα ἅμα ξυνήλγησε μέρους πονήσαντος ὅλη, καὶ οὕτω δὴ λέγομεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος τὸν δάκτυλον ἀλγεῖ· καὶ περὶ ἄλλου ὁτουοῦν τῶν τοῦ ἀνθρώπου ὁ αὐτὸς λόγος, περί τε λύπης πονοῦντος μέρους καὶ περὶ ἡδονῆς ῥαΐζοντος. Ὁ αὐτὸς γάρ, ἔφη· καὶ τοῦτο, ὃ ἐρωτᾷς, τοῦ τοιούτου ἐγγύτατα ἡ ἄριστα πολιτευομένη πόλις οἰκεῖ. Ἑνὸς δή, οἶμαι, πάσχοντος τῶν πολιτῶν ὁτιοῦν ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἡ τοιαύτη πόλις μάλιστά τε φήσει ἑαυτῆς εἶναι τὸ πάσχον καὶ ἢ συνησθήσεται ἅπασα ἢ ξυλλυπήσεται. Ἀνάγκη, ἔφη, τήν γε εὔνομον. Ὥρα ἂν εἴη, ἦν δ' ἐγώ, ἐπανιέναι ἡμῖν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν πόλιν καὶ τὰ τοῦ λόγου ὁμολογήματα σκοπεῖν ἐν αὐτῇ, εἰ αὐτὴ μάλιστ' ἔχει, εἴτε καὶ ἄλλη τις μᾶλλον. Οὐκοῦν χρή, ἔφη.

Τί οὖν; ἔστι μέν που καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν

filiæ nominabuntur, nati autem eum patrem vocabunt; similiter horum liberos ille nepotes, hi autem illos avos et avias nominabunt, eo vero tempore natos, quo matres ipsorum patresque generabant, sorores et fratres; atque ita, quod modo dicebamus, invicem abstinebunt; fratribus autem et sororibus lex connubium concedet, si sors dederit et Pythia simul per responsa firmaverit. [GL.] Rectissime, inquit. [SOCR.] Hæc igitur talisque, o Glauco, inter civitatis custodes tibi uxorum liberorumque communio erit: congruere autem eandem reliquo civitatis ordini et longe optimam esse deinceps disserendo confirmandum. an quid agamus? [GL.] Profecto, inquit, id ipsum. [SOCR.] Nonne igitur conventionis hoc est principium, ut ex nobis ipsis sciscitemur, quid maximum bonum ad civitatis constitutionem inveniamus, ad quod respiciens legislator leges ferre debeat, et quid maximum malum, deinde consideremus, an ea, quæ modo proposuimus, ad boni vestigium nobis conveniant, a mali autem vestigio discrepent? [GL.] Omnium maxime, inquit. [SOCR.] Habemusne igitur majus ullum civitati malum, quam quod eam dividat et ex una plures faciat? aut melius quicquam eo, quod eam copulet et unam efficiat? [GL.] Non habemus. [SOCR.] Nonne voluptatis dolorisque communio copulat, quando cives omnes ut fieri potest maxime eorundem accessu vel decessu pariter gaudent ac dolent? [GL.] Maxime, inquit. [SOCR.] Horum vero separatio dissolvit, quando eisdem civitatis et eorum, qui in civitate sunt, casibus alii vehementer dolent, alii gaudent? [GL.] Quidni? [SOCR.] Ex hoc autem tale quid provenit, quando non simul in civitate hæc verba pronuntiant, meum et non meum? ac de alieno eodem modo? [GL.] Valde. [SOCR.] In qua igitur civitate plurimi de eodem secundum eadem hoc dicunt, meum et non meum, ea optime gubernatur? [GL.] Prorsus. [SOCR.] Quæne igitur quam proxime ut unus homo affecta est? velut quotiens alicujus nostrum percussus est digitus, communio tota per corpus ad animum in unam sub eo, quod in ipsa dominatur, constitutionem pertinens sensit totaque simul afflicta parte condoluit, atque ita hominem dolere digito dicimus; eademque est in quavis alia parte hominis ratio et de dolore, cum pars aliqua dolet, et de voluptate, cum melius se habet. [GL.] Eadem vero, inquit; et quod quæris, civitas quæ optime regitur, simillima huic est. [SOCR.] Quotiens igitur, ut arbitror, civium uni boni aliquid vel mali continget, talis potissimum civitas suum esse dicet cui contingat, atque tota vel lætabitur una vel dolebit. [GL.] Necesse est, inquit, quæ quidem bonis legibus utatur [SOCR.] Tempus jam est, inquam, ad civitatem nostram redeundi, ut quæ nunc inter nos constiterunt, quæramus utrum ipsi conveniant maxime, an alii potius. [GL.] Itaque faciendum, inquit.

[SOCR.] Quid ergo? suntne et in reliquis civitatibus ma-

463 ἄρχοντές τε καὶ δῆμος, ἔστι δὲ καὶ ἐν αὐτῇ; Ἔστι. a
Πολίτας μὲν δὴ πάντες οὗτοι ἀλλήλους προσεροῦσι;
Πῶς δ' οὔ; Ἀλλὰ πρὸς τῷ πολίτας τί ὁ ἐν ταῖς ἄλλαις
δῆμος τοὺς ἄρχοντας προσαγορεύει; Ἐν μὲν ταῖς πολ-
5 λαῖς δεσπότας, ἐν δὲ ταῖς δημοκρατουμέναις αὐτὸ τοὔ-
νομα τοῦτο, ἄρχοντας. Τί δ' ὁ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δῆμος;
πρὸς τῷ πολίτας τί τοὺς ἄρχοντάς φησιν εἶναι; Σωτῆράς
τε καὶ ἐπικούρους, ἔφη. Τί δ' οὗτοι τὸν δῆμον; Μισθο- b
δότας τε καὶ τροφέας. Οἱ δ' ἐν ταῖς ἄλλαις ἄρχοντες
10 τοὺς δήμους; Δούλους, ἔφη. Τί δ' οἱ ἄρχοντες ἀλλή-
λους; Ξυνάρχοντας, ἔφη. Τί δ' οἱ ἡμέτεροι; Ξυμφύ-
λακας. Ἔχεις οὖν εἰπεῖν τῶν ἀρχόντων ἐν ταῖς ἄλλαις
πόλεσιν εἴ τίς τινα ἔχει προσειπεῖν τῶν ξυναρχόντων
τὸν μὲν ὡς οἰκεῖον, τὸν δὲ ὡς ἀλλότριον; Καὶ πολλούς
15 γε. Οὐκοῦν τὸν μὲν οἰκεῖον ὡς ἑαυτοῦ νομίζει τε καὶ
λέγει, τὸν δ' ἀλλότριον ὡς οὐχ ἑαυτοῦ; Οὕτω. Τί δὲ c
οἱ παρὰ σοὶ φύλακες; ἔσθ' ὅστις αὐτῶν ἔχοι ἂν τῶν
ξυμφυλάκων νομίσαι τινὰ ἢ προσειπεῖν ὡς ἀλλότριον;
Οὐδαμῶς, ἔφη· παντὶ γάρ, ᾧ ἂν ἐντυγχάνῃ τις, ἢ ὡς
20 ἀδελφῷ ἢ ὡς ἀδελφῇ, ἢ ὡς πατρὶ ἢ ὡς μητρὶ ἢ υἱεῖ ἢ
θυγατρὶ ἢ τούτων ἐκγόνοις ἢ προγόνοις νομιεῖ ἐντυγχά-
νειν. Κάλλιστα, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις· ἀλλ' ἔτι καὶ τόδε
εἰπέ· πότερον αὐτοῖς τὰ ὀνόματα μόνον οἰκεῖα νομοθε-
τήσεις, ἢ καὶ τὰς πράξεις πάσας κατὰ τὰ ὀνόματα d
25 πράττειν, περί τε τοὺς πατέρας, ὅσα νόμος περὶ πατέ-
ρας αἰδοῦς τε πέρι καὶ κηδεμονίας καὶ τοῦ ὑπήκοον
δεῖν εἶναι τῶν γονέων, ἢ μήτε πρὸς θεῶν μήτε πρὸς
ἀνθρώπων αὐτῷ ἄμεινον ἔσεσθαι, ὡς οὔτε ὅσια οὔτε
δίκαια πράττοντος ἄν, εἰ ἄλλα πράττοι, ἢ ταῦτα;
30 αὗταί σοι, ἢ ἄλλαι φῆμαι ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν
ὑμνήσουσιν εὐθὺς περὶ τὰ τῶν παίδων ὦτα καὶ περὶ
πατέρων, οὓς ἂν αὐτοῖς τις ἀποφήνῃ, καὶ περὶ τῶν
ἄλλων ξυγγενῶν; Αὗται, ἔφη· γελοῖον γὰρ ἂν εἴη, εἰ e
ἄνευ ἔργων οἰκεῖα ὀνόματα διὰ τῶν στομάτων μόνον
35 φθέγγοιντο. Πασῶν ἄρα πόλεων μάλιστα ἐν αὐτῇ ξυμ-
φωνήσουσιν ἑνός τινος ἢ εὖ ἢ κακῶς πράττοντος ὃ νῦν
δὴ ἐλέγομεν τὸ ῥῆμα, τὸ ὅτι τὸ ἐμὸν εὖ πράττει, ἢ
ὅτι τὸ ἐμὸν κακῶς. Ἀληθέστατα, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν
464 μετὰ τούτου τοῦ δόγματός τε καὶ ῥήματος ἔφαμεν ξυν- a
40 ακολουθεῖν τάς τε ἡδονὰς καὶ τὰς λύπας κοινῇ; Καὶ
ὀρθῶς γε ἔφαμεν. Οὐκοῦν μάλιστα τοῦ αὐτοῦ κοινω-
νήσουσιν ἡμῖν οἱ πολῖται, ὃ δὴ ἐμὸν ὀνομάσουσι, τού-
του δὲ κοινωνοῦντες οὕτω δὴ λύπης τε καὶ ἡδονῆς μά-
λιστα κοινωνίαν ἕξουσι; Πολύ γε. Ἆρ' οὖν τούτων
45 αἰτία πρὸς τῇ ἄλλῃ καταστάσει ἡ τῶν γυναικῶν τε καὶ
παίδων κοινωνία τοῖς φύλαξι; Πολὺ μὲν οὖν μάλιστα,
ἔφη. Ἀλλὰ μὴν μέγιστόν γε πόλει αὐτὸ ὡμολογήσα- b
μεν ἀγαθόν, ἀπεικάζοντες εὖ οἰκουμένην πόλιν σώματι
πρὸς μέρος αὐτοῦ λύπης τε πέρι καὶ ἡδονῆς ὡς ἔχει.
50 Καὶ ὀρθῶς γ', ἔφη, ὡμολογήσαμεν. Τοῦ μεγίστου
ἄρα ἀγαθοῦ τῇ πόλει αἰτία ἡμῖν πέφανται ἡ κοινωνία
τοῖς ἐπικούροις τῶν τε παίδων καὶ τῶν γυναικῶν. Καὶ
μάλ', ἔφη. Καὶ μὲν δὴ καὶ τοῖς πρόσθεν γε ὁμολογοῦ-
μεν. ἔφαμεν γάρ που οὔτε οἰκίας τούτοις ἰδίας δεῖν

gistratus et populus, et in ista similiter? [GL.] Sunt. [SOCR.] Hi vero omnes cives se invicem appellabunt? [GL.] Quidni? [SOCR.] Sed præter civis nomen quomodo in reliquis civitatibus populus eos, qui præsunt, vocat? [GL.] In plerisque dominos, in populari autem gubernatione hoc ipsum, magistratus. [SOCR.] At nostræ civitatis populus quomodo ultra civis nomen magistratus nuncupat? [GL.] Servatores et auxiliarios, inquit. [SOCR.] Quo autem modo isti populum? [GL.] Mercedis datores et nutritores. [SOCR.] Qui vero in aliis præsunt, populum? [GL.] Servos, inquit. [SOCR.] Ipsi autem, qui præsunt, se invicem? [GL.] Collegas imperii. [SOCR.] Nostri vero? [GL.] Custodiæ collegas. [SOCR.] Jam inter reliquarum civitatum præsides potesne dicere an sint qui ex collegis alium necessarium, alium alienum vocare possint? [GL.] Multos equidem. [SOCR.] Necessarium igitur nonne suum et putat et dicit, alienum vero non suum? [GL.] Ita. [SOCR.] E tuis vero custodibus estne ullus, qui collegarum quemquam alienum arbitretur aut vocet? [GL.] Nullus, inquit; cuicunque enim quis occurret, aut fratri vel sorori, aut patri vel matri vel filio vel filiæ vel horum natis vel majoribus putabit occurrere. [SOCR.] Præclare, inquam, dicis; sed hoc quoque dicas: utrum eis nomina tantum necessaria præscribes, an facta quoque ut omnia secundum nomina faciant, et erga patres, quodcunque lex patribus exhiberi jubet reverentiæ atque curæ et obedientiæ: alioquin nec a diis nec ab hominibus melius ei casurum utpote qui neque sancte neque juste agat, si contra faciat? hi tibi, an alii sermones cunctis ex civibus protinus puerorum aures circumsonabunt et de patribus, quos iis quis indicaverit, et de reliquis cognatis? [GL.] Hi, inquit; absurdum enim esset, si necessaria nomina tantum ore sine factis proferrentur. [SOCR.] Maxime omnium igitur hac in civitate uno aliquo bene vel male se habente uno ore clamabunt omnes hoc, quod modo dicebamus, meum bene se habet, vel meum se habet male. [GL.] Verissime, inquit. [SOCR.] Nonne hanc opinionem et dictionem sequi dicebamus hoc, ut et voluptates communes essent et dolores? [GL.] Et recte quidem. [SOCR.] Maxime igitur nostri cives illud, quod meum dicent, idem commune habebunt, ex eaque communione sequetur ut dolores et voluptates maxime communes habeant? [GL.] Longe. [SOCR.] Hujus vero causa præter reliquam constitutionem nonne uxorum liberorumque custodibus data communio? [GL.] Longe vero maxime, inquit. [SOCR.] Atqui summum id civitati bonum esse consensimus, recte gubernatam civitatem similem esse dicentes corpori, qua ratione sese ad partem sui circa dolorem et voluptatem haberet. [GL.] Et recte quidem, inquit, consensimus. [SOCR.] Maximi itaque boni causam civitati esse inter auxiliarios liberorum uxorumque communionem perspeximus. [GL.] Valde, inquit. [SOCR.] Neque vero superioribus hæc non conveniebant. diximus enim neque domos proprias hos habere debere neque agros neque pos-

εἶναι οὔτε γῆν οὔτε τι κτῆμα, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἄλλων c
τροφὴν λαμβάνοντας μισθὸν τῆς φυλακῆς κοινῇ πάντας
ἀναλίσκειν, εἰ μέλλοιεν ὄντως φύλακες εἶναι. Ὀρθῶς,
ἔφη. Ἆρ' οὖν οὐχ ὅπερ λέγω, τά τε πρόσθεν εἰρημένα
5 καὶ τὰ νῦν λεγόμενα ἔτι μᾶλλον ἀπεργάζεται αὐτοὺς
ἀληθινοὺς φύλακας καὶ ποιεῖ μὴ διασπᾶν τὴν πόλιν τὸ
ἐμὸν ὀνομάζοντας μὴ τὸ αὐτὸ, ἀλλ' ἄλλον ἄλλο, τὸν μὲν
εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν ἕλκοντα ὅτι ἂν δύνηται χωρὶς τῶν
ἄλλων κτήσασθαι, τὸν δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἑτέραν οὖσαν,
10 καὶ γυναῖκά τε καὶ παῖδας ἑτέρους, ἡδονάς τε καὶ d
ἀλγηδόνας ἐμποιοῦντας ἰδίων ὄντων ἰδίας, ἀλλ' ἑνὶ
δόγματι τοῦ οἰκείου πέρι ἐπὶ τὸ αὐτὸ τείνοντας πάντας
εἰς τὸ δυνατὸν ὁμοπαθεῖς λύπης τε καὶ ἡδονῆς εἶναι;
Κομιδῇ μὲν οὖν, ἔφη. Τί δέ; δίκαι τε καὶ ἐγκλή-
15 ματα πρὸς ἀλλήλους οὐκ οἰχήσεται ἐξ αὐτῶν, ὡς ἔπος
εἰπεῖν, διὰ τὸ μηδὲν ἴδιον ἐκτῆσθαι πλὴν τὸ σῶμα, τὰ
δ' ἄλλα κοινά; ὅθεν δὴ ὑπάρχει τούτοις ἀστασιάστοις
εἶναι ὅσα γε διὰ χρημάτων ἢ παίδων καὶ ξυγγενῶν e
κτῆσιν ἄνθρωποι στασιάζουσι; Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη,
20 ἀπηλλάχθαι. Καὶ μὴν οὐδὲ βιαίων γε οὐδ' αἰκίας
δίκαι δικαίως ἂν εἶεν ἐν αὐτοῖς. ἥλιξι μὲν γὰρ ἥλικας
ἀμύνεσθαι καλὸν καὶ δίκαιόν που φήσομεν, ἀνάγκην
σωμάτων ἐπιμελείᾳ τιθέντες. Ὀρθῶς, ἔφη. Καὶ
465 γὰρ τόδε ὀρθὸν ἔχει, ἦν δ' ἐγὼ, οὗτος ὁ νόμος· εἴ πού τις a
25 τῳ θυμοῖτο, ἐν τῷ τοιούτῳ πληρῶν τὸν θυμὸν ἧττον
ἐπὶ μείζους ἂν ἴοι στάσεις. Πάνυ μὲν οὖν. Πρεσβυ-
τέρῳ μὴν νεωτέρων πάντων ἄρχειν τε καὶ κολάζειν
προστετάξεται. Δῆλον. Καὶ μὴν ὅτι γε νεώτερος
πρεσβύτερον, ἂν μὴ ἄρχοντες προστάττωσιν, οὔτε ἄλλο
30 βιάζεσθαι ἐπιχειρήσει ποτὲ οὔτε τύπτειν, ὡς τὸ εἰκός.
οἶμαι δ' οὐδὲ ἄλλως ἀτιμάσει· ἱκανὼ γὰρ τὼ φύλακε κω-
λύοντε, δέος τε καὶ αἰδώς· αἰδὼς μὲν ὡς γονέων μὴ b
ἅπτεσθαι εἴργουσα, δέος δὲ τὸ τῷ πάσχοντι τοὺς ἄλλους
βοηθεῖν, τοὺς μὲν ὡς υἱεῖς, τοὺς δὲ ὡς ἀδελφοὺς, τοὺς
35 δὲ ὡς πατέρας. Ξυμβαίνει γὰρ οὕτως, ἔφη. Παν-
ταχῇ δὴ ἐκ τῶν νόμων εἰρήνην πρὸς ἀλλήλους οἱ ἄνδρες
ἄξουσι; Πολλήν γε. Τούτων μὴν ἐν ἑαυτοῖς μὴ στα-
σιαζόντων οὐδὲν δεινὸν, μή ποτε ἡ ἄλλη πόλις πρὸς
τούτους ἢ πρὸς ἀλλήλους διχοστατήσῃ. Οὐ γὰρ οὖν.
40 Τά γε μὴν σμικρότατα τῶν κακῶν δι' ἀπρέπειαν ὀκνῶ c
καὶ λέγειν, ὧν ἀπηλλαγμένοι ἂν εἶεν, κολακείας τε
πλουσίων πένητες, ἀπορίας τε καὶ ἀλγηδόνας ὅσας ἐν
παιδοτροφίᾳ καὶ χρηματισμοῖς διὰ τροφὴν οἰκετῶν ἀναγ-
καίαν ἴσχουσι, τὰ μὲν δανειζόμενοι, τὰ δὲ ἐξαρνού-
45 μενοι, τὰ δὲ πάντως πορισάμενοι θέμενοι παρὰ γυναῖ-
κάς τε καὶ οἰκέτας, ταμιεύειν παραδόντες, ὅσα τε, ὦ
φίλε, περὶ αὐτὰ καὶ οἷα πάσχουσι, δῆλά τε δὴ καὶ d
ἀγεννῆ καὶ οὐκ ἄξια λέγειν. Δῆλα γὰρ, ἔφη, καὶ τυ-
φλῷ. Πάντων τε δὴ τούτων ἀπαλλάξονται ζήσουσί τε
50 τοῦ μακαριστοῦ βίου, ὃν οἱ Ὀλυμπιονῖκαι ζῶσι, μα-
καριώτερον. Πῇ; Διὰ σμικρόν που μέρος εὐδαιμονί-
ζονται ἐκεῖνοι ὧν τούτοις ὑπάρχει. ἥ τε γὰρ τῶνδε
νίκη καλλίων, ἥ τ' ἐκ τοῦ δημοσίου τροφὴ τελεωτέρα.
νίκην τε γὰρ νικῶσι ξυμπάσης τῆς πόλεως σωτηρίαν,

sessionem aliquam, sed ab reliquis accipere nutrimentum pro mercede custodiæ et communiter omnes consumere, si vere custodes futuri essent. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Nonne igitur, id quod dico, et quæ supra commemorata et magis etiam quæ nunc dicta sunt, faciunt ut veri hi custodes evadant neque distrahant civitatem meum non idem, sed alii aliud dicentes, alius in suam domum quicquid seorsum ab reliquis usurpare potest, alius in suam eamque diversam trahentes, et uxorem aliam liberosque alios dicendo voluptates et dolores separatorum separatos inducentes, sed idem de eo, quod necessarium sit, statuentes in idem tendentes omnes quoad fieri potest simul dolore et voluptate afficiantur? [GL.] Maxime, inquit. [SOCR.] Quid vero? lites accusationesque mutuæ nonne ex medio sublatæ erunt pæne omnes eo, quod proprium nihil præter corpus habebunt, reliqua vero communia? unde sequitur omnes ab iis afuturas esse controversias, quæ pecuniarum vel liberorum et propinquorum causa oriri hominibus solent? [GL.] Necesse est omnino, inquit, hæc abesse. [SOCR.] Neque vero de vi, aut contumelia jure inter eos contendetur. nempe honestum et æquum esse dicemus, ut æqualibus æquales succurrant, tutandis corporibus necessitatem ponentes. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Nam hoc quoque rectum, inquam, hæc habet lex, quod si quis alicui irascetur, iram hoc modo explens minus ad majores procedet seditiones. [GL.] Certe. [SOCR.] Seniorem vero junioribus omnibus præesse eosque castigare jusserimus. [GL.] Scilicet. [SOCR.] Juniorem vero seniori nisi jussu magistratuum nunquam aut vim inferre aut cædere ausurum esse consentaneum est. neque alia, opinor, ignominia eum afficiet; metus enim et pudor custodes sunt ad hæc prohibenda sufficientes: pudor quidem ut a parentibus abstinere jubens, metus autem, ne ceteri, partim ut filii, partim ut fratres, partim ut patres patienti succurrant. [GL.] Ita enim fit, inquit. [SOCR.] Omnino igitur ex legibus pacem inter se habebunt cives? [GL.] Magnam vero. [SOCR.] Atqui his inter se non dissidentibus non metuendum est, ne quando cives reliqui vel adversus hos, vel ipsi inter se pugnent. [GL.] Non certe. [SOCR.] Minutissima vero mala illa, a quibus liberi erunt, referre, quod parum deceat, pudet: adulationes in divites pauperum, sollicitudines et dolores, quibus in liberis nutriendis quærendisque pecuniis propter necessarium domesticis alimentum vexantur, nunc mutuum sumentes, nunc acceptum negantes, alia quovis modo quæsita reponentes apud uxores familiaresque condenda, quæque præterea et qualia in iis patiuntur, o amice, et ipsa per se manifesta et illiberalia et indigna narratu. [GL.] Sunt enim manifesta, inquit, vel cæco. [SOCR.] Ab his igitur omnibus liberi erunt vitamque agent beatiorem illa, quæ beata prædicari solet eorum, qui vicerunt Olympia. [GL.] Qua ratione? [SOCR.] Nempe illi ob exiguam partem eorum, quæ possident hi, beati putantur. nam et victoria horum præclarior, et perfectior ex publico alimonia. horum enim et victoria civitatis totius salus est, et alimenta et quæcunque

τροφῇ τε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ὅσων βίος δεῖται, αὐτοί τε καὶ παῖδες ἀναδοῦνται καὶ γέρα δέχονται παρὰ τῆς αὐτῶν πόλεως ζῶντές τε καὶ τελευτήσαντες ταφῆς e ἀξίας μετέχουσι. Καὶ μάλα, ἔφη, καλά. Μέμνησαι
5 οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι ἐν τοῖς πρόσθεν οὐκ οἶδα ὅτου λόγος ἡμῖν ἐπέπληξεν, ὅτι τοὺς φύλακας οὐκ εὐδαίμονας ποιοῦ-
466 μεν, οἷς ἐξὸν πάντα ἔχειν τὰ τῶν πολιτῶν οὐδὲν ἔχοιεν; a ἡμεῖς δέ που εἴπομεν, ὅτι τοῦτο μέν, εἴ που παραπίπτοι, εἰσαῦθις σκεψόμεθα, νῦν δὲ τοὺς μὲν φύλακας φύ-
10 λακας ποιοῦμεν, τὴν δὲ πόλιν ὡς οἷοί τ' εἶμεν εὐδαιμονεστάτην, ἀλλ' οὐκ εἰς ἓν ἔθνος ἀποβλέποντες ἐν αὐτῇ τοῦτο εὔδαιμον πλάττοιμεν; Μέμνημαι, ἔφη. Τί οὖν; νῦν ἡμῖν ὁ τῶν ἐπικούρων βίος, εἴπερ τοῦ γε τῶν Ὀλυμπιονικῶν πολύ τε καλλίων καὶ ἀμείνων φαίνεται,
15 μή πῃ κατὰ τὸν τῶν σκυτοτόμων φαίνεται βίον ἤ τινων b ἄλλων δημιουργῶν ἢ τὸν τῶν γεωργῶν; Οὔ μοι δοκεῖ, ἔφη. Ἀλλὰ μέντοι, ὅ γε καὶ ἐκεῖ ἔλεγον, δίκαιον καὶ ἐνταῦθα εἰπεῖν, ὅτι εἰ οὕτως ὁ φύλαξ ἐπιχειρήσει εὐδαίμων γίγνεσθαι, ὥστε μηδὲ φύλαξ εἶναι, μηδ' ἀρκέσει
20 αὐτῷ βίος οὕτω μέτριος καὶ βέβαιος καί, ὡς ἡμεῖς φαμέν, ἄριστος, ἀλλ' ἀνόητός τε καὶ μειρακιώδης δόξα ἐμπεσοῦσα εὐδαιμονίας πέρι ὁρμήσει αὐτὸν διὰ δύναμιν ἐπὶ τὸ ἅπαντα τὰ ἐν τῇ πόλει οἰκειοῦσθαι, γνώσεται c τὸν Ἡσίοδον ὅτι τῷ ὄντι ἦν σοφὸς λέγων πλέον εἶναί
25 πως ἥμισυ παντός. Ἐμοὶ μέν, ἔφη, ξυμβούλῳ χρώμενος μενεῖ ἐπὶ τούτῳ τῷ βίῳ. Συγχωρεῖς ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τὴν τῶν γυναικῶν κοινωνίαν τοῖς ἀνδράσιν, ἣν διεληλύθαμεν, παιδείας τε πέρι καὶ παίδων καὶ φυλακῆς τῶν ἄλλων πολιτῶν, κατά τε πόλιν μενούσας εἰς πόλεμόν τε ἰούσας
30 καὶ ξυμφυλάττειν δεῖν καὶ ξυνθηρεύειν ὥσπερ κύνας καὶ πάντα πάντῃ κατὰ τὸ δυνατὸν κοινωνεῖν, καὶ ταῦτα d πραττούσας τά τε βέλτιστα πράξειν καὶ οὐ παρὰ φύσιν τὴν τοῦ θήλεος πρὸς τὸ ἄῤῥεν, ᾗ πεφύκατον πρὸς ἀλλήλω κοινωνεῖν; Συγχωρῶ, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ,
35 ἐκεῖνο λοιπὸν διελέσθαι, εἰ ἄρα καὶ ἐν ἀνθρώποις δυνατόν, ὥσπερ ἐν ἄλλοις ζῴοις, ταύτην τὴν κοινωνίαν ἐγγενέσθαι, καὶ ὅπῃ δυνατόν; Ἔφθης, ἔφη, εἰπὼν ᾗ ἔμελλον ὑπολήψεσθαι. Περὶ μὲν γὰρ τῶν ἐν τῷ πολέμῳ, οἶμαι, ἔφην, δῆλον ὃν τρόπον πολεμήσουσι. e
40 Πῶς; ἦ δ' ὅς. Ὅτι κοινῇ στρατεύσονται καὶ πρός γε ἄξουσι τῶν παίδων εἰς τὸν πόλεμον ὅσοι ἁδροί, ἵν' ὥσπερ οἱ τῶν ἄλλων δημιουργῶν θεῶνται ταῦτα, ἃ τελεωθέντας δεήσει δημιουργεῖν· πρὸς δὲ τῇ θέᾳ διακο-
467 νεῖν καὶ ὑπηρετεῖν πάντα τὰ περὶ τὸν πόλεμον καὶ a
45 θεραπεύειν πατέρας τε καὶ μητέρας. ἢ οὐκ ᾔσθησαι τὰ περὶ τὰς τέχνας, οἷον τοὺς τῶν κεραμέων παῖδας, ὡς πολὺν χρόνον διακονοῦντες θεωροῦσι πρὶν ἅπτεσθαι τοῦ κεραμεύειν; Καὶ μάλα. Ἦ οὖν ἐκείνοις ἐπιμελέστερον παιδευτέον, ἢ τοῖς φύλαξι τοὺς αὐτῶν ἐμπει-
50 ρίᾳ τε καὶ θέᾳ τῶν προσηκόντων; Καταγέλαστον μέντ' ἄν, ἔφη, εἴη. Ἀλλὰ μὴν καὶ μαχεῖταί γε πᾶν ζῷον διαφερόντως παρόντων ὧν ἂν τέκῃ. Ἔστιν οὕτω. b κίνδυνος δέ, ὦ Σώκρατες, οὐ σμικρὸς σφαλεῖσιν, οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ, πρὸς ἑαυτοῖς παῖδας ἀπολέσαντας

ad victum necessaria sunt, ipsi eorumque liberi coronae loco accipiunt et praemia ab ipsorum civitate tum viventes consequuntur, tum vita functi condignae sepulturae participes fiunt. [GL.] Admodum, inquit, haec egregia sunt. [SOCR.] Meministin' igitur, inquam, quod in superioribus nescio cujus oratio nobis objecit, custodes nos minime beatos efficere, qui, cum liceret iis civium omnia possidere, nihil haberent? ipsi autem respondimus id alio tempore nos, sicubi incideret, consideraturos, in praesentia vero custodes nos facere custodes et civitatem, quoad possemus, beatissimam, neque ad unum quoddam genus in ea respicientes beatum illud fingere? [GL.] Memini, inquit. [SOCR.] Quid ergo? nunc auxiliariorum vita, quando longe praeclarior ac melior, quam eorum, qui Olympia vincunt, apparet, num forte sutorum aut aliorum opificum aut agricolarum vitae comparanda videtur? [GL.] Non arbitror, inquit. [SOCR.] Verum tamen, quod et illic dicebam, par est ut hic repetam, si ita custos beatus fieri studeat, ut ne custos quidem sit, neque sufficiat ei vita adeo moderata et stabilis et, ut nos sentimus, optima, sed insana et puerilis incidens de felicitate opinio rapiat eum ob potentiam ad omnia sibi, quae in civitate sunt, vindicanda, intellecturum esse Hesiodum re vera sapienter illud dixisse, dimidium quodam modo plus esse, quam totum. [GL.] Si me, inquit, consultore utetur, hac in vita manebit. [SOCR.] Probas igitur, inquam, mulierum communionem cum viris a nobis institutam quoad disciplinam et liberos et reliquorum civium custodiam, ut et domi et in bello custodiant una et canum instar una venentur omniaque omnino, quoad fieri potest, communia habeant, atque haec agentes et optime acturas neque contra naturam feminae, quantum ad communicandum cum mare pertinet? [GL.] Probo, inquit. [SOCR.] Nonne igitur, inquam, restat ut id declaremus, an esse possit haec in hominibus, quemadmodum in aliis animalibus, communio, et quo pacto possit? [GL.] Anticipasti, inquit, dicendo cujus eram mentionem injecturus. [SOCR.] Nam de re quidem bellica, inquam, manifestum esse arbitror, quo modo sint bellaturi. [GL.] Quonam? inquit. [SOCR.] Scilicet communiter militabunt insuperque robustos ex filiis secum in bellum ducent, ut quemadmodum reliquorum opificum filii spectent quae adultos facere oportebit; praeter spectaculum vero ad operam dandam ministrandumque omnia, quae ad bellum pertinent, patribusque et matribus serviendum. an non animadvertisti quod in artibus fit, veluti quam diu figulorum filii ministrantes spectent, antequam ipsi aliquid fingant? [GL.] Admodum. [SOCR.] Numquid igitur diligentius illi, quam custodes erudire suos debent usu et spectatione rerum convenientium? [GL.] Ridiculum id quidem esset, inquit. [SOCR.] At vero pugnas quoque animal quodlibet luculentius edet natis praesentibus. [GL.] Est ita. verum periculum est, o Socrates, haud exiguum, ne si forte, ut accidit in bello, sors adversa inciderit, filios quoque secum

ποιῆσαι καὶ τὴν ἄλλην πόλιν ἀδύνατον ἀναλαβεῖν.
Ἀληθῆ, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις. ἀλλὰ σὺ πρῶτον μὲν ἡγεῖ
παρασκευαστέον τὸ μή ποτε κινδυνεῦσαι; Οὐδαμῶς.
Τί δ'; εἴ που κινδυνευτέον, οὐκ ἐν ᾧ βελτίους ἔσονται
5 κατορθοῦντες; Δῆλον δή. Ἀλλὰ σμικρὸν οἴει διαφέ- c
ρειν καὶ οὐκ ἄξιον κινδύνου θεωρεῖν ἢ μὴ τὰ περὶ τὸν
πόλεμον παῖδας τοὺς ἄνδρας πολεμικοὺς ἐσομένους;
Οὔκ, ἀλλὰ διαφέρει πρὸς ὃ λέγεις. Τοῦτο μὲν ἄρα
ὑπαρκτέον, θεωροὺς πολέμου τοὺς παῖδας ποιεῖν, προσ-
10 μηχανᾶσθαι δ' αὐτοῖς ἀσφάλειαν, καὶ καλῶς ἕξει. ἦ
γάρ; Ναί. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, πρῶτον μὲν αὐτῶν οἱ
πατέρες, ὅσα ἄνθρωποι, οὐκ ἀμαθεῖς ἔσονται, ἀλλὰ d
γνωμονικοὶ τῶν στρατειῶν, ὅσαι τε καὶ μὴ ἐπικίνδυνοι;
Εἰκός, ἔφη. Εἰς μὲν ἄρα τὰς ἄξουσιν, εἰς δὲ τὰς εὐ-
15 λαβήσονται. Ὀρθῶς. Καὶ ἄρχοντάς γε που, ἦν δ'
ἐγώ, οὐ τοὺς φαυλοτάτους αὐτοῖς ἐπιστήσουσιν, ἀλλὰ
τοὺς ἐμπειρίᾳ τε καὶ ἡλικίᾳ ἱκανοὺς ἡγεμόνας τε καὶ
παιδαγωγοὺς εἶναι. Πρέπει γάρ. Ἀλλὰ γάρ, φήσο-
μεν, καὶ παρὰ δόξαν πολλὰ πολλοῖς δὴ ἐγένετο. Καὶ
20 μάλα. Πρὸς τοίνυν τὰ τοιαῦτα, ὦ φίλε, πτεροῦν χρὴ
παιδία ὄντα εὐθύς, ἵν' ἄν τι δέῃ, πετόμενοι ἀποφεύ-
γωσι. Πῶς λέγεις; ἔφη. Ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἦν δ' e
ἐγώ, ἀναβιβαστέον ὡς νεωτάτους, καὶ διδαχθέντας
ἱππεύειν ἐφ' ἵππων ἀκτέον ἐπὶ τὴν θέαν μὴ θυμοειδῶν
25 μηδὲ μαχητικῶν, ἀλλ' ὅτι ποδωκεστάτων καὶ εὐηνιω-
τάτων. οὕτω γὰρ κάλλιστά τε θεάσονται τὸ αὑτῶν
ἔργον καὶ ἀσφαλέστατα, ἄν τι δέῃ, σωθήσονται μετὰ
πρεσβυτέρων ἡγεμόνων ἑπόμενοι. Ὀρθῶς, ἔφη, μοι
468 δοκεῖς λέγειν. Τί δὲ δή, εἶπον, τὰ περὶ τὸν πόλεμον; a
30 πῶς ἑκτέον σοι τοὺς στρατιώτας πρὸς αὑτούς τε καὶ
τοὺς πολεμίους; ἆρ' ὀρθῶς μοι καταφαίνεται, ἢ οὔ;
Λέγ', ἔφη, ποῖ' ἄν. Αὐτῶν μέν, εἶπον, τὸν λιπόντα
τάξιν ἢ ὅπλα ἀποβαλόντα ἤ τι τῶν τοιούτων ποιήσαντα
διὰ κάκην ἆρα οὐ δημιουργόν τινα δεῖ καθιστάναι ἢ
35 γεωργόν; Πάνυ μὲν οὖν. Τὸν δὲ ζῶντα εἰς τοὺς πο-
λεμίους ἁλόντα ἆρ' οὐ δωρεὰν διδόναι τοῖς θέλουσι χρῆ- b
σθαι τῇ ἄγρᾳ ὅτι ἂν βούλωνται; Κομιδῇ γε. Τὸν δὲ
ἀριστεύσαντά τε καὶ εὐδοκιμήσαντα οὐ πρῶτον μὲν ἐπὶ
στρατείας ὑπὸ τῶν συστρατευομένων μειρακίων τε καὶ
40 παίδων ἐν μέρει ὑπὸ ἑκάστου δοκεῖ σοι χρῆναι στεφανω-
θῆναι; ἢ οὔ; Ἔμοιγε. Τί δέ; δεξιωθῆναι; Καὶ τοῦτο.
Ἀλλὰ τόδ', οἶμαι, ἦν δ' ἐγώ, οὐκέτι σοι δοκεῖ. Τὸ ποῖον;
Τὸ φιλῆσαί τε καὶ φιληθῆναι ὑπὸ ἑκάστου. Πάντων,
ἔφη, μάλιστα· καὶ προστίθημί γε τῷ νόμῳ, ἕως ἂν ἐπὶ
45 ταύτης ὦσι τῆς στρατείας, μηδενὶ ἐξεῖναι ἀπαρνηθῆ- c
ναι ὃν ἂν βούληται φιλεῖν· ἵνα καὶ ἐάν τίς του τύχῃ
ἐρῶν ἢ ἄρρενος ἢ θηλείας, προθυμότερος ᾖ πρὸς τὸ
τἀριστεῖα φέρειν. Καλῶς, ἦν δ' ἐγώ. ὅτι μὲν γὰρ
ἀγαθῷ ὄντι γάμοι τε ἕτοιμοι πλείους, ἢ τοῖς ἄλλοις,
καὶ αἱρέσεις τῶν τοιούτων πολλάκις παρὰ τοὺς ἄλλους
ἔσονται, ἵν' ὅτι πλεῖστοι ἐκ τοῦ τοιούτου γίγνωνται,
εἴρηται ἤδη. Εἴπομεν γάρ, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν καὶ καθ'
Ὅμηρον τοῖς τοιοῖσδε δίκαιον τιμᾶν τῶν νέων ὅσοι ἀγα-
θοί. καὶ γὰρ Ὅμηρος τὸν εὐδοκιμήσαντα ἐν τῷ πολέ- d

perdentes faciant ut civitas reliqua recipere sese nequeat. [SOCR.] Verum, inquam, dicis. sed primum tune ita comparandum existimas, ut nullum unquam periculum subeatur? [GL.] Nullo modo. [SOCR.] Quid vero? si quod est subeundum, nonne id, quo feliciter superato præstantiores futuri sint? [GL.] Perspicuum est. [SOCR.] Num vero parum interesse censes neque periculo dignum, utrum spectent an non spectent res bellicas pueri, qui viri bellicosi futuri sunt? [GL.] Immo vero interest ad id, quod dicis. [SOCR.] Hoc igitur esse oportet, ut bellum spectandi occasio pueris detur, sed simul qua ratione tuti sint, excogitari, atque recte habebit. itane? [GL.] Ita. [SOCR.] Jam primum, inquam, parentes eorum nonne quoad hominibus concessum est, non imperiti erunt expeditionum, sed perspicaces ad discernendum, in quibus periculum insit et non insit? [GL.] Consentaneum, inquit. [SOCR.] Ad illas igitur ducent eos, ad has cavebunt. [GL]. Recte. [SOCR.] Atque rectores illis, inquam, præficient non ignavissimos quosque, sed usu rerum et ætate idoneos duces et pædagogos. [GL.] Ita decet. [SOCR.] At enim multa dicemus præter opinionem multis jam evenisse. [GL.] Admodum. [SOCR.] Ad hæc igitur, o amice, statim pueris alæ applicandæ, ut si quando opus fuerit, volantes aufugiant. [GL.] Quomodo dicis? inquit. [SOCR.] Equis, inquam, imponendi quam primum, cumque equitare didicerint, equis ad spectaculum belli ducendi non ferocibus aut pugnacibus, sed quam velocissimis et habenis facillime obsequentibus. ita enim commodissime opus suum spectabunt tutissimeque evadent, si necesse fuerit, seniores duces sequentes. [GL.] Recte, inquit, præcipere mihi videris. [SOCR.] Quid vero de his, inquam, quæ ad bellum attinent? quomodo agendum militibus tuis et inter se ipsis et cum hostibus? numquid recte sentio, necne? [GL.] Dic, inquit, quidnam. [SOCR.] Ipsorum quidem, inquam, eum, qui in acie ordinem deseruerit vel arma abjecerit vel tale quid propter timiditatem commiserit, nonne ad opificum ordinem vel agricolarum redigi oportet? [GL.] Certe. [SOCR.] Eum vero, qui vivens ab hostibus captus fuerit, etiam gratis dedi volentibus uti præda quomodocumque libuerit? [GL.] Prorsus. [SOCR.] Sed qui egregie sese gerens excelluerit, nonne primum in ipsa expeditione ab iis qui una militant, adolescentibus ac pueris, deinceps ab singulis coronandus videtur? an non? [GL.] Mihi vero. [SOCR.] Quid? nonne et dexteras jungere illi debebunt? [GL.] Et hoc. [SOCR.] At hoc, opinor, inquam, non amplius tibi videbitur. [GL.] Quid? [SOCR.] Oscula ei dare cuilibet et accipere licere. [GL.] Omnium, inquit, maxime; atque etiam addendum legi existimo, quoad in ea expeditione fuerint, ne renuere cuiquam liceat, quemcunque osculari voluerit. ut si quis alicujus amore captus sit vel maris vel feminæ, eo acrior sit ad palmam virtutis consequendam. [SOCR.] Præclare, inquam. nam nuptias strenuo plures paratas, quam reliquis, et electiones talium frequentiores, quam reliquorum fore, ut quam plurimi ex tali nascantur, jam dictum est. [GL.] Diximus enim, inquit. [SOCR.] At vero etiam secundum Homerum hujusmodi honores fortibus adolescentibus habendi sunt. nam etiam Home

μῳ νώτοισιν Αἴαντα ἔφη διηνεκέεσσι γεραίρεσθαι, ὡς
ταύτην οἰκείαν οὖσαν τιμὴν τῷ ἡβῶντί τε καὶ ἀνδρείῳ,
ἐξ ἧς ἅμα τῷ τιμᾶσθαι καὶ τὴν ἰσχὺν αὐξήσει. Ὀρθό-
τατα, ἔφη. Πεισόμεθα ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ταῦτά γε
5 Ὁμήρῳ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἔν τε θυσίαις καὶ τοῖς τοιού-
τοις πᾶσι τοὺς ἀγαθούς, καθόσον ἂν ἀγαθοὶ φαίνωνται,
καὶ ὕμνοις καὶ οἷς νῦν δὴ ἐλέγομεν τιμήσομεν, πρὸς δὲ
τούτοις ἕδραις τε καὶ κρέασιν ἰδὲ πλείοις δεπάεσσιν, e
ἵνα ἅμα τῷ τιμᾶν ἀσκῶμεν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας τε καὶ
10 γυναῖκας. Κάλλιστα, ἔφη, λέγεις. Εἶεν. τῶν δὲ δὴ
ἀποθανόντων ἐπὶ στρατείας ὃς ἂν εὐδοκιμήσας τελευ-
τήσῃ, ἆρ' οὐ πρῶτον μὲν φήσομεν τοῦ χρυσοῦ γένους
εἶναι; Πάντων γε μάλιστα. Ἀλλ' οὐ πεισόμεθα Ἡσιό-
δῳ, ἐπειδάν τινες τοῦ τοιούτου γένους τελευτήσωσιν,
469 ὡς ἄρα οἱ μὲν δαίμονες ἁγνοὶ ἐπιχθόνιοι τελέθουσιν, a
Ἐσθλοί, ἀλεξίκακοι, φύλακες μερόπων ἀνθρώπων;
Πεισόμεθα μὲν οὖν. Διαπυθόμενοι ἄρα τοῦ θεοῦ, πῶς
χρὴ τοὺς δαιμονίους τε καὶ θείους τιθέναι καὶ τίνι δια-
φόρῳ, οὕτω καὶ ταύτῃ θήσομεν, ᾗ ἂν ἐξηγῆται; Τί δ'
20 οὐ μέλλομεν; Καὶ τὸν λοιπὸν δὴ χρόνον ὡς δαιμόνων,
οὕτω θεραπεύσομέν τε καὶ προσκυνήσομεν αὐτῶν τὰς b
θήκας; ταὐτὰ δὲ ταῦτα νομιοῦμεν, ὅταν τις γήρᾳ ἤ τινι
ἄλλῳ τρόπῳ τελευτήσῃ τῶν ὅσοι ἂν διαφερόντως ἐν τῷ
βίῳ ἀγαθοὶ κριθῶσι; Δίκαιον γοῦν, ἔφη. Τί δέ; πρὸς
25 τοὺς πολεμίους πῶς ποιήσουσιν ἡμῖν οἱ στρατιῶται; Τὸ
ποῖον δή; Πρῶτον μὲν ἀνδραποδισμοῦ πέρι δοκεῖ δίκαιον
Ἕλληνας Ἑλληνίδας πόλεις ἀνδραποδίζεσθαι, ἢ μηδ'
ἄλλῃ ἐπιτρέπειν κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ τοῦτο ἐθίζειν, τοῦ
Ἑλληνικοῦ γένους φείδεσθαι, εὐλαβουμένους τὴν ὑπὸ c
30 τῶν βαρβάρων δουλείαν; Ὅλῳ καὶ παντί, ἔφη, δια-
φέρει τὸ φείδεσθαι. Μηδὲ Ἕλληνα ἄρα δοῦλον ἐκτῆ-
σθαι μήτε αὐτοὺς τοῖς τε ἄλλοις Ἕλλησιν οὕτω ξυμ-
βουλεύειν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη· μᾶλλόν γ' ἂν οὖν οὕτω
πρὸς τοὺς βαρβάρους τρέποιντο, ἑαυτῶν δ' ἀπέχοιντο.
35 Τί δέ; σκυλεύειν, ἦν δ' ἐγώ, τοὺς τελευτήσαντας πλὴν
ὅπλων, ἐπειδὰν νικήσωσιν, ἦ καλῶς ἔχει; ἢ οὐ πρόφα-
σιν μὲν τοῖς δειλοῖς ἔχει μὴ πρὸς τὸν μαχόμενον ἰέναι, d
ὥς τι τῶν δεόντων δρῶντας, ὅταν περὶ τὸν τεθνεῶτα
κυπτάζωσι, πολλὰ δὲ ἤδη στρατόπεδα διὰ τὴν τοιαύ-
40 την ἁρπαγὴν ἀπώλετο; Καὶ μάλα. Ἀνελεύθερον δὲ οὐ
δοκεῖ καὶ φιλοχρήματον νεκρὸν συλᾶν, καὶ γυναικείας
τε καὶ σμικρᾶς διανοίας τὸ πολέμιον νομίζειν τὸ σῶμα
τοῦ τεθνεῶτος ἀποπταμένου τοῦ ἐχθροῦ, λελοιπότος δὲ
ᾧ ἐπολέμει; ἢ οἴει τι διάφορον δρᾶν τοὺς τοῦτο ποιοῦν- e
45 τας τῶν κυνῶν, αἳ τοῖς λίθοις, οἷς ἂν βληθῶσι, χαλε-
παίνουσι τοῦ βάλλοντος οὐχ ἁπτόμεναι; Οὐδὲ σμικρόν,
ἔφη. Ἐατέον ἄρα τὰς νεκροσυλίας καὶ τὰς τῶν ἀναι-
ρέσεων διακωλύσεις; Ἐατέον μέντοι, ἔφη, νὴ Δία.
Οὐδὲ μήν που πρὸς τὰ ἱερὰ τὰ ὅπλα οἴσομεν ὡς ἀνα-
50 θήσοντες, ἄλλως τε καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐάν τι ἡμῖν
470 μέλῃ τῆς πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας εὐνοίας· μᾶλλον a
δὲ καὶ φοβησόμεθα, μή τι μίασμα ᾖ πρὸς ἱερὸν τὰ
τοιαῦτα ἀπὸ τῶν οἰκείων φέρειν, ἐὰν μή τι δὴ ὁ θεὸς
ἄλλο λέγῃ. Ὀρθότατα, ἔφη. Τί δέ; γῆς τε τμήσεως

rus Ajacem in bello præcellentem dixit continuis honoratum esse tergoribus, hunc pubescenti homini ac forti convenientem honorem significans, ex quo cum dignitate simul et robur augeatur. [GL.] Recte admodum, inquit. [SOCR.] In his ergo parebimus, inquam, Homero. etenim nos quoque in sacris ceterisque hujusmodi viros bonos, quo magis excellent, eo magis et hymnis et his, quæ modo diximus, honestabimus, sedibus item et carnibus plenisque pateris, ut et honoremus simul viros præstantes mulieresque et roboremus. [GL.] Optime, inquit, dicis. [SOCR.] Esto. eum vero, qui in militia, cum se strenue gesserit, obierit, nonne primum aurei generis esse dicemus? [GL.] Maxime omnium. [SOCR.] At non credemus Hesiodo, quicunque hoc ex genere decedant e vita, eos genios fieri sanctos terrestres, bonos, expulsores malorum, custodes mortalium? [GL.] Certe credemus. [SOCR.] Consulemus ergo oraculum, quo pacto beatos divinosque viros condere deceat et quibus insignibus, atque ita condemus, ut jusserit? [GL.] Procul dubio. [SOCR.] Reliquum vero tempus sepulcra eorum veluti geniorum colemus atque adorabimus? eademque hæc servabimus in iis, qui cum præcipue boni in vita judicati fuerint, senio aut alio quodam modo vita decesserint? [GL.] Certe æquum est, inquit. [SOCR.] Quid vero? quomodo adversus hostes nostri se milites gerent? [GL.] Qua in re? [SOCR.] Primum quidem de servitute, justumne esse censes Græcos Græcas urbes in servitutem redigere, an ne alii quidem civitati istud pro viribus permittere et assuefacere Græcorum generi parcere, caventes, ne barbaris ipsi servire cogantur? [GL.] Omnino et ad omnia, inquit, refert parcere. [SOCR.] Græcum igitur neque ipsos ullum habere servum et reliquis Græcis idem suadere? [GL.] Prorsus, inquit; certe magis ita in barbaros se converterent et invicem abstinerent. [SOCR.] Quid vero? spoliare, inquam, occisos præter arma, cum vicerint, num honestum est? an non occasionem hoc præbet timidis non ad pugnantem contendendi, quasi necessarii quid faciant cadaver rimantes, multi vero exercitus ob talem prædationem perierunt? [GL.] Maxime. [SOCR.] Nonne etiam illiberale et avarum videtur cadaver exspoliare et muliebris atque humilis animi hostem putare mortui corpus, cum adversarius ipse avolaverit eo, quo pugnabat, relicto? an censes eos, qui hoc faciunt, differre a canibus in lapides, quibus icti sunt, sævientibus eo, qui jacit, dimisso? [GL.] Ne tantillum quidem, inquit. [SOCR.] Abstinendum igitur a mortuorum spoliatione et sepulturæ impeditione? [GL.] Sane abstinendum, per Jovem, inquit. [SOCR.] Neque etiam templis arma inferemus consecraturi, præsertim arma Græcorum, si modo nobis curæ est erga reliquos Græcos benevolentia; sed formidabimus potius, ne piaculum sit talia a necessariis templo inferre, nisi quid aliud deus dixerit. [GL.] Recte admodum, inquit. [SOCR.] Quid

τῆς Ἑλληνικῆς καὶ οἰκιῶν ἐμπρήσεως ποῖόν τί σοι δρά-
σουσιν οἱ στρατιῶται πρὸς τοὺς πολεμίους; Σοῦ, ἔφη,
δόξαν ἀποφαινομένου ἡδέως ἂν ἀκούσαιμι. Ἐμοὶ
μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, δοκεῖ τούτων μηδέτερα ποιεῖν, b
5 ἀλλὰ τὸν ἐπέτειον καρπὸν ἀφαιρεῖσθαι, καὶ ὧν ἕνεκα,
βούλει σοι λέγω; Πάνυ γε. Φαίνεταί μοι, ὥσπερ καὶ
ὀνομάζεται δύο ταῦτα ὀνόματα, πόλεμός τε καὶ στάσις,
οὕτω καὶ εἶναι δύο, ὄντα ἐπὶ δυοῖν τινοῖν διαφοραῖν.
λέγω δὲ τὰ δύο, τὸ μὲν οἰκεῖον καὶ ξυγγενές, τὸ δὲ ἀλ-
10 λότριον καὶ ὀθνεῖον. ἐπὶ μὲν οὖν τῇ τοῦ οἰκείου ἔχθρᾳ
στάσις κέκληται, ἐπὶ δὲ τῇ τοῦ ἀλλοτρίου πόλεμος.
Καὶ οὐδέν γ', ἔφη, ἄπο τρόπου λέγεις. Ὅρα δὴ καὶ
εἰ τόδε πρὸς τρόπου λέγω· φημὶ γὰρ τὸ μὲν Ἑλληνικὸν c
γένος αὐτὸ αὑτῷ οἰκεῖον εἶναι καὶ ξυγγενές, τῷ δὲ βαρ-
15 βαρικῷ ὀθνεῖόν τε καὶ ἀλλότριον. Καλῶς γε, ἔφη. Ἕλλη-
νας μὲν ἄρα βαρβάροις καὶ βαρβάρους Ἕλλησι πολεμεῖν
μαχομένους τε φήσομεν καὶ πολεμίους φύσει εἶναι, καὶ
πόλεμον τὴν ἔχθραν ταύτην κλητέον· Ἕλληνας δὲ Ἕλλη-
σιν, ὅταν τι τοιοῦτο δρῶσι, φύσει μὲν φίλους εἶναι, νο-
20 σεῖν δ' ἐν τῷ τοιούτῳ τὴν Ἑλλάδα καὶ στασιάζειν, καὶ
στάσιν τὴν τοιαύτην ἔχθραν κλητέον. Ἐγὼ μέν, ἔφη, d
συγχωρῶ οὕτω νομίζειν. Σκόπει δή, εἶπον, ὅτι ἐν τῇ
νῦν ὁμολογουμένῃ στάσει, ὅπου ἄν τι τοιοῦτον γένηται,
καὶ διαστῇ πόλις, ἐὰν ἑκάτεροι ἑκατέρων τέμνωσιν
25 ἀγροὺς καὶ οἰκίας ἐμπιπρῶσιν, ὡς ἀλιτηριώδης τε δοκεῖ
ἡ στάσις εἶναι, καὶ οὐδέτεροι αὐτῶν φιλοπόλιδες· οὐ γὰρ
ἄν ποτε ἐτόλμων τὴν τροφόν τε καὶ μητέρα κείρειν·
ἀλλὰ μέτριον εἶναι τοὺς καρποὺς ἀφαιρεῖσθαι τοῖς κρα-
τοῦσι τῶν κρατουμένων, καὶ διανοεῖσθαι ὡς διαλλαγη- e
30 σομένων καὶ οὐκ ἀεὶ πολεμησόντων. Πολὺ γάρ, ἔφη,
ἡμερωτέρων αὕτη ἡ διάνοια ἐκείνης. Τί δὲ δή; ἔφην·
ἣν σὺ πόλιν οἰκίζεις, οὐχ Ἑλληνὶς ἔσται; Δεῖ γ' αὐτήν,
ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἀγαθοί τε καὶ ἥμεροι ἔσονται; Σφό-
δρα γε. Ἀλλ' οὐ φιλέλληνες; οὐδὲ οἰκείαν τὴν Ἑλλάδα
35 ἡγήσονται οὐδὲ κοινωνήσουσιν ὧνπερ οἱ ἄλλοι ἱερῶν;
Καὶ σφόδρα γε. Οὐκοῦν τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας
471 διαφορὰν, ὡς οἰκείους, στάσιν ἡγήσονται καὶ οὐδὲ ὀνο- a
μάσουσι πόλεμον; Οὐ γάρ. Καὶ ὡς διαλλαγησόμενοι
ἄρα διοίσονται; Πάνυ μὲν οὖν. Εὐμενῶς δὴ σωφρο-
40 νιοῦσιν, οὐκ ἐπὶ δουλείᾳ κολάζοντες οὐδ' ἐπ' ὀλέθρῳ,
σωφρονισταὶ ὄντες, οὐ πολέμιοι. Οὕτως, ἔφη. Οὐδ'
ἄρα τὴν Ἑλλάδα Ἕλληνες ὄντες κεροῦσιν οὐδὲ οἰκή-
σεις ἐμπρήσουσιν οὐδὲ ὁμολογήσουσιν ἐν ἑκάστῃ πόλει
πάντας ἐχθροὺς αὐτοῖς εἶναι, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας
45 καὶ παῖδας, ἀλλ' ὀλίγους ἀεὶ ἐχθρούς, τοὺς αἰτίους τῆς b
διαφορᾶς, καὶ διὰ ταῦτα πάντα οὔτε τὴν γῆν ἐθελήσουσι
κείρειν αὐτῶν, ὡς φίλων τῶν πολλῶν, οὔτε οἰκίας ἀνα-
τρέπειν, ἀλλὰ μέχρι τούτου ποιήσονται τὴν διαφοράν,
μέχρι οὗ ἂν οἱ αἴτιοι ἀναγκασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀναιτίων
50 ἀλγούντων δοῦναι δίκην. Ἐγὼ μέν, ἔφη, ὁμολογῶ
οὕτω δεῖν πρὸς τοὺς ἐναντίους τοὺς ἡμετέρους πολίτας
προσφέρεσθαι, πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους ὡς νῦν οἱ Ἕλ-
ληνες πρὸς ἀλλήλους. Τιθῶμεν δὴ καὶ τοῦτον τὸν
νόμον τοῖς φύλαξι, μήτε γῆν τέμνειν μήτε οἰκίας c

vero? de agri vastatione Græci et domorum incensione quamnam tui milites cum hostibus agendi inibunt rationem? [GL.] Tuam, inquit, libenter sententiam audirem. [SOCR.] Mihi igitur, inquit, neutrum horum videtur faciendum esse, sed fructus annuos auferendum, et causam vin'dicam? [GL.] Volo sane. [SOCR.] Videntur mihi, sicuti nomina hæc duo sunt, bellum ac seditio, ita et esse duo, duorum quorundam discrepantias significantia. dico autem duo hæc, alterum necessarium et cognatum, alterum alienum atque extraneum. jam inimicitiæ inter necessarios seditio, inter extraneos bellum vocantur. [GL.] Haud ab re est, inquit, quod dicis. [SOCR.] Vide igitur, an et hoc ad rem dicam: ajo enim Græcos omnes inter se necessarios esse atque cognatos, barbaris autem alienos atque extraneos. [GL.] Præclare, inquit. [SOCR.] Quotiens igitur Græci adversus barbaros vel contra Græcos barbari pugnabunt, bellare eos dicemus et hostes esse natura, et has inimicitias bellum vocabimus: Græcos vero adversus Græcos tale quid facientes dicemus natura quidem amicos esse, morbo autem laborare in hoc Græciam et seditione agitari, et seditionem has inimicitias appellabimus. [GL.] Assentior equidem, inquit, ita statuendum esse. [SOCR.] Jam vide, inquam, in ea, quæ nunc vocari solet seditio, cum tale quid accidit et civitas dissidet, si utriusque factionis homines adversariorum agros vastant domosque incendunt, quam impia videatur seditio neutrisque illorum patria esse curæ; nunquam enim auderent nutricem matremque scindere; sed satis esse, si victores fructus auferant victis et ita existiment, non semper se bellaturos, sed quandoque in concordiam redituros. [GL.] Multo sane mitiorum, inquit, hæc est sententia, quam illa. [SOCR.] Quid vero? quæso: civitas, quam tu condis, nonne Græca erit? [GL.] Necessario, inquit. [SOCR.] Ergo et boni et mites erunt? [GL.] Maxime. [SOCR.] At non amici Græcorum? neque Græciam sibi necessitudine conjunctam existimabunt et eadem, quæ reliqui, sacra habebunt? [GL.] Maxime quidem. [SOCR.] Itaque controversiam cum Græcis, tamquam cum necessariis, seditionem putabunt neque etiam nominabunt bellum? [GL.] Non nominabunt. [SOCR.] Ergo tanquam in concordiam redituri dissidebunt? [GL.] Ita certe. [SOCR.] Itaque benevole castigabunt, non ad servitutem aut interitum punientes, tamquam ad sanitatem reductores, non hostes. [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Neque ergo Græciam, cum Græci sint, scindent neque domos incendent neque putabunt in singulis civitatibus omnes sibi inimicos esse, et viros et mulieres et pueros, sed paucos semper inimicos, dissidii auctores, et ob hæc omnia neque agros devastabunt eorum, tamquam maximam partem amicorum, neque domos evertent, sed eo usque certabunt, quoad auctores ab insontibus dolore affectis pœnas solvere cogantur. [GL.] Assentior equidem, inquit, ita esse civibus nostris cum adversariis agendum, cum barbaris autem ita, ut nunc Græci cum Græcis agunt. [SOCR.] Ponamus igitur hanc quoque legem custodibus, ut neque vastent agros neque ædificia incendant? [GL.] Ponamus, inquit, et

ἐμπιπράναι; Θῶμεν, ἔφη, καὶ ἔχειν γε καλῶς ταῦτά τε
καὶ τὰ πρόσθεν. ἀλλὰ γάρ μοι δοκεῖς, ὦ Σώκρατες,
ἐάν τίς σοι τὰ τοιαῦτα ἐπιτρέπῃ λέγειν, οὐδέποτε μνη-
σθήσεσθαι ὃ ἐν τῷ πρόσθεν παρωσάμενος πάντα ταῦτα
5 εἴρηκας, τὸ ὡς δυνατὴ αὕτη ἡ πολιτεία γενέσθαι, καὶ
τίνα τρόπον ποτὲ δυνατή. ἐπεὶ ὅτι γε, εἰ γένοιτο, πάντ'
ἂν εἴη ἀγαθὰ πόλει ᾗ γένοιτο, καὶ ἃ σὺ παραλείπεις,
ἐγὼ λέγω, ὅτι καὶ τοῖς πολεμίοις ἄριστ' ἂν μάχοιντο d
τῷ ἥκιστα ἀπολείπειν ἀλλήλους, γιγνώσκοντές τε καὶ
10 ἀνακαλοῦντες ταῦτα τὰ ὀνόματα ἑαυτούς, ἀδελφούς,
πατέρας, υἱεῖς· εἰ δὲ καὶ τὸ θῆλυ συστρατεύοιτο, εἴτε
καὶ ἐν τῇ αὐτῇ τάξει εἴτε καὶ ὄπισθεν ἐπιτεταγμένον,
φόβων τε ἕνεκα τοῖς ἐχθροῖς καὶ εἴ ποτέ τις ἀνάγκη
βοηθείας γένοιτο, οἶδ', ὅτι ταύτῃ πάντῃ ἄμαχοι ἂν εἶεν·
15 καὶ οἴκοι γε ἃ παραλείπεται ἀγαθά, ὅσα ἂν εἴη αὐτοῖς,
ὁρῶ· ἀλλ' ὡς ἐμοῦ ὁμολογοῦντος πάντα ταῦτα ὅτι εἴη e
ἄν, καὶ ἄλλα γε μυρία, εἰ γένοιτο ἡ πολιτεία αὕτη,
μηκέτι πλείω περὶ αὐτῆς λέγε, ἀλλὰ τοῦτο αὐτὸ ἤδη
πειρώμεθα ἡμᾶς αὐτοὺς πείθειν, ὡς δυνατὸν καὶ ᾗ δυ-
472 νατόν, τὰ δ' ἄλλα χαίρειν ἐῶμεν. Ἐξαίφνης γε σύ, a
ἦν δ' ἐγώ, ὥσπερ καταδρομὴν ἐποιήσω ἐπὶ τὸν λόγον
μου, καὶ οὐ συγγινώσκεις στραγγευομένῳ· ἴσως γὰρ οὐκ
οἶσθα, ὅτι μόγις μοι τὼ δύο κύματε ἐκφυγόντι νῦν τὸ
μέγιστον καὶ χαλεπώτατον τῆς τρικυμίας ἐπάγεις· ὃ
25 ἐπειδὰν ἴδῃς τε καὶ ἀκούσῃς, πάνυ συγγνώμην ἕξεις,
ὅτι εἰκότως ἄρα ὤκνουν τε καὶ ἐδεδοίκη οὕτω παρά-
δοξον λέγειν λόγον τε καὶ ἐπιχειρεῖν διασκοπεῖν. Ὅσῳ
ἄν, ἔφη, τοιαῦτα πλείω λέγῃς, ἧττον ἀφεθήσει ὑφ' ἡμῶν
πρὸς τὸ μὴ εἰπεῖν, πῇ δυνατὴ γίγνεσθαι αὕτη ἡ πολι- b
30 τεία. ἀλλὰ λέγε καὶ μὴ διάτριβε.

Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, πρῶτον μὲν τόδε χρὴ ἀναμνησθῆ-
ναι, ὅτι ἡμεῖς ζητοῦντες δικαιοσύνην οἷόν ἐστι καὶ
ἀδικίαν δεῦρο ἥκομεν. Χρή· ἀλλὰ τί τοῦτο; ἔφη.
Οὐδέν. ἀλλ' ἐὰν εὕρωμεν, οἷόν ἐστι δικαιοσύνη, ἆρα
35 καὶ ἄνδρα τὸν δίκαιον ἀξιώσομεν μηδὲν δεῖν αὐτῆς ἐκεί-
νης διαφέρειν, ἀλλὰ πανταχῇ τοιοῦτον εἶναι, οἷον δι-
καιοσύνη ἐστίν; ἢ ἀγαπήσομεν, ἐὰν ὅτι ἐγγύτατα c
αὐτῆς ᾖ καὶ πλεῖστα τῶν ἄλλων ἐκείνης μετέχῃ; Οὕ-
τως, ἔφη· ἀγαπήσομεν. Παραδείγματος ἄρα ἕνεκα,
40 ἦν δ' ἐγώ, ἐζητοῦμεν αὐτό τε δικαιοσύνην οἷόν ἐστι,
καὶ ἄνδρα τὸν τελέως δίκαιον, εἰ γένοιτο, καὶ οἷος ἂν
εἴη γενόμενος, καὶ ἀδικίαν αὖ καὶ τὸν ἀδικώτατον, ἵνα
εἰς ἐκείνους ἀποβλέποντες, οἷοι ἂν ἡμῖν φαίνωνται εὐ-
δαιμονίας τε πέρι καὶ τοῦ ἐναντίου, ἀναγκαζώμεθα καὶ
45 περὶ ἡμῶν αὐτῶν ὁμολογεῖν, ὃς ἂν ἐκείνοις ὅτι ὁμοιό- d
τατος ᾖ, τὴν ἐκείνης μοῖραν ὁμοιοτάτην ἕξειν, ἀλλ' οὐ
τούτου ἕνεκα, ἵν' ἀποδείξωμεν, ὡς δυνατὰ ταῦτα γί-
γνεσθαι. Τοῦτο μέν, ἔφη, ἀληθὲς λέγεις. Οἴει ἂν οὖν
ἧττόν τι ἀγαθὸν ζωγράφον εἶναι ὃς ἂν γράψας παρά-
50 δειγμα, οἷον ἂν εἴη ὁ κάλλιστος ἄνθρωπος, καὶ πάντα
εἰς τὸ γράμμα ἱκανῶς ἀποδοὺς μὴ ἔχῃ ἀποδεῖξαι, ὡς
καὶ δυνατὸν γενέσθαι τοιοῦτον ἄνδρα; Μὰ Δί' οὐκ
ἔγωγ', ἔφη. Τί οὖν; οὐ καὶ ἡμεῖς, φαμέν, παρά-
δειγμα ἐποιοῦμεν λόγῳ ἀγαθῆς πόλεως; Πάνυ γε. e

hæc una cum superioribus recte se habere. sed enim mihi videris, o Socrates, si quis te talia dicere sinat, nunquam illius recordaturus, quo in superioribus rejecto hæc omnia dixisti, videlicet posse hanc rei publicæ formam exsistere, et quo tandem modo possit. nam si exstiterit, fore ut ei civitati, in qua exstiterit, bona omnia contingant, etiam quæ tu prætermittis, ego edico, et contra hostes fortissime eos pugnaturos, propterea quod minime se invicem deserant, cognoscentes sese et vocantes fratres, patres, filios; si vero etiam feminæ militent una, sive eadem in acie sive in subsidiis, et hostium terrendorum et, si necessitas postulet, auxilii ferendi causa, scio per hæc omnia inexpugnabiles eos fore, et domestica quoque prætermissa a te bona quanta eis contingerent, video: verum tamquam concedente me hæc omnia et alia permulta, si exstiterit hæc res publica, eventura, ne plura de ea dicas, sed hoc ipsum jam conemur nobis persuadere, posse eam exsistere et qua ratione possit, cetera vero mittamus. [SOCR.] Subita tu, inquam, quasi incursione sermonem meum invasisti, neque veniam mihi das, moras nectenti; fortasse enim nescis vix mihi duos fluctus eluctato nunc maximum te et gravissimum ternorum admovere; quem postquam videris audierisque, dabis certe mihi veniam ut merito cunctanti atque sermonem adeo ab opinione hominum abhorrentem ingredi reformidanti. [GL.] Quo plura, inquit, in hanc sententiam proferes, eo minus dimitteris a nobis, quo minus ostendas, qua ratione fieri possit hæc res publica. sed dic jam nec ultra cunctare.

[SOCR.] Itaque primum, inquam, meminisse oportet quærentes nos justitiam quale esset, et injustitiam huc devenisse. [GL.] Oportet: sed quid hoc sibi vult? inquit. [SOCR.] Nihil. sed si invenerimus, quale justitia sit, num virum quoque justum censebimus nihil debere ab ipsa illa differre, sed talem esse omnino, qualis justitia est? an satis esse factum putabimus, si quam proxime ad eam accesserit et maxime omnium ejus sit particeps? [GL.] Ita, inquit: satis habere putabimus. [SOCR.] Exemplaris igitur causa, inquam, et ipsam justitiam quale esset, quæsivimus, et virum perfecte justum, si exsistere posset, et qualis, si exstitisset, futurus esset, et injustitiam rursus et hominem injustissimum, ut qualescunque illi ad beatitudinem et miseriam esse nobis intuentibus viderentur, cogeremur et de nobis ipsis fateri, qui illis se præstitisset quam simillimum, simillimam illi sortem habiturum, non autem ideo, ut monstraremus ea fieri posse. [GL.] Verum hoc, inquit, dicis. [SOCR.] Censen' igitur minus bonum esse pictorem, qui humanæ pulcritudinis exemplari absoluto et omnibus rebus idonee in picturam collatis nequeat demonstrare hominem talem reperiri posse? [GL.] Nequaquam, per Jovem, inquit. [SOCR.] Quid ergo? nonne et nos bonæ civitatis oratione exemplar effinxisse dicimus? [GL.] Prorsus. [SOCR.]

Ἧττόν τι οὖν οἴει ἡμᾶς εὖ λέγειν τούτου ἕνεκα, ἐὰν μὴ ἔχωμεν ἀποδεῖξαι, ὡς δυνατὸν οὕτω πόλιν οἰκῆσαι, ὡς ἐλέγετο; Οὐ δῆτα, ἔφη. Τὸ μὲν τοίνυν ἀληθές, ἦν δ' ἐγώ, οὕτω· εἰ δὲ δὴ καὶ τοῦτο προθυμηθῆναι δεῖ 5 τὴν χάριν, ἀποδεῖξαι, πῇ μάλιστα καὶ κατὰ τί δυνατώτατ' ἂν εἴη, πάλιν μοι πρὸς τὴν τοιαύτην ἀπόδειξιν τὰ αὐτὰ διομολόγησαι. Τὰ ποῖα; Ἆρ' οἷόν τέ τι 473 πραχθῆναι ὡς λέγεται, ἢ φύσιν ἔχει πρᾶξιν λέξεως a ἧττον ἀληθείας ἐφάπτεσθαι, κἂν εἰ μή τῳ δοκεῖ; ἀλλὰ 10 σὺ πότερον ὁμολογεῖς οὕτως, ἢ οὔ; Ὁμολογῶ, ἔφη. Τοῦτο μὲν δὴ μὴ ἀνάγκαζέ με, οἷα τῷ λόγῳ διήλθομεν, τοιαῦτα παντάπασι καὶ τῷ ἔργῳ δεῖν γιγνόμενα ἀποφαίνειν· ἀλλ' ἐὰν οἷοί τε γενώμεθα εὑρεῖν, ὡς ἂν ἐγγύτατα τῶν εἰρημένων πόλις οἰκήσειε, φάναι ἡμᾶς 15 ἐξευρηκέναι, ὡς δυνατὰ ταῦτα γίγνεσθαι, ἃ σὺ ἐπιτάττεις. ἢ οὐκ ἀγαπήσεις τούτων τυγχάνων; ἐγὼ μὲν b γὰρ ἂν ἀγαπῴην. Καὶ γὰρ ἐγώ, ἔφη. Τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, πειρώμεθα ζητεῖν τε καὶ ἀποδεικνύναι, τί ποτε νῦν κακῶς ἐν ταῖς πόλεσι πράττεται, δι' 20 ὃ οὐχ οὕτως οἰκοῦνται, καὶ τίνος ἂν σμικροτάτου μεταβαλόντος ἔλθοι εἰς τοῦτον τὸν τρόπον τῆς πολιτείας πόλις, μάλιστα μὲν ἑνός, εἰ δὲ μή, δυοῖν, εἰ δὲ μή, ὅτι ὀλιγίστων τὸν ἀριθμὸν καὶ σμικροτάτων τὴν δύναμιν. Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Ἑνὸς c 25 μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, μεταβαλόντος δοκοῦμέν μοι ἔχειν δεῖξαι ὅτι μεταπέσοι ἄν, οὐ μέντοι σμικροῦ γε οὐδὲ ῥᾳδίου, δυνατοῦ δέ. Τίνος; ἔφη. Ἐπ' αὐτὸ δή, ἦν δ' ἐγώ, εἶμι, ὃ τῷ μεγίστῳ προσηκάζομεν κύματι. εἰρήσεται δ' οὖν, εἰ καὶ μέλλει γέλωτί τε ἀτε30 χνῶς ὥσπερ κῦμα ἐκγελῶν καὶ ἀδοξίᾳ κατακλύσειν. σκόπει δὲ ὃ μέλλω λέγειν. Λέγε, ἔφη. Ἐὰν μή, ἦν δ' ἐγώ, ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ d οἱ βασιλῆς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταὐτὸν ξυμπέσῃ, 35 δύναμίς τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία, τῶν δὲ νῦν πορευομένων χωρὶς ἐφ' ἑκάτερον αἱ πολλαὶ φύσεις ἐξ ἀνάγκης ἀποκλεισθῶσιν, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα, ὦ φίλε Γλαύκων, ταῖς πόλεσι, δοκῶ δ' οὐδὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, οὐδὲ αὕτη ἡ πολιτεία μή ποτε πρότερον φυῇ τε εἰς τὸ e 40 δυνατὸν καὶ φῶς ἡλίου ἴδῃ, ἣν νῦν λόγῳ διεληλύθαμεν. ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν, ὃ ἐμοὶ πάλαι ὄκνον ἐντίθησι λέγειν, ὁρῶντι, ὡς πολὺ παρὰ δόξαν ῥηθήσεται. χαλεπὸν γὰρ ἰδεῖν, ὅτι οὐκ ἂν ἄλλη τις εὐδαιμονήσειεν οὔτε ἰδίᾳ οὔτε δημοσίᾳ. Καὶ ὅς, Ὦ Σώκρατες, ἔφη, τοιοῦτον ἐκβέ45 βληκας ῥῆμά τε καὶ λόγον, ὃν εἰπὼν ἡγοῦ ἐπὶ σὲ πάνυ πολλούς τε καὶ οὐ φαύλους νῦν οὕτως οἷον ῥίψαντας τὰ 474 ἱμάτια γυμνοὺς λαβόντας ὅτι ἑκάστῳ παρέτυχεν ὅπλον, a θεῖν διατεταμένους ὡς θαυμάσια ἐργασομένους· οὓς εἰ μὴ ἀμυνεῖ τῷ λόγῳ καὶ ἐκφεύξει, τῷ ὄντι τωθαζόμενος 50 δώσεις δίκην. Οὐκοῦν σύ μοι, ἦν δ' ἐγώ, τούτων αἴτιος; Καλῶς γ', ἔφη, ἐγὼ ποιῶν. ἀλλά τοί σε οὐ προδώσω, ἀλλ' ἀμυνῶ οἷς δύναμαι· δύναμαι δὲ εὐνοίᾳ τε καὶ τῷ παρακελεύεσθαι, καὶ ἴσως ἂν ἄλλου του ἐμμελέστερόν σοι ἀποκρινοίμην. ἀλλ' ὡς ἔχων τοιοῦτον b

Num igitur ideo minus nos recte loqui existimas, si ostendere non possimus ita administrari posse civitatem, ut dicebamus? [GL.] Minime, inquit. [SOCR.] Sic igitur, inquam, res se habet; sed si tamen et hoc tua causa conandum est, ut quo potissimum modo et secundum quid maxime effici possit, demonstretur, rursus ad hanc demonstrationem eadem fac mihi tecum conveniant. [GL.] Quænam? [SOCR.] Num agi sic aliquid potest, ut dicitur, an ita natura fert, ut actio minus, quam sermo veritatem attingat, licet alicui non videatur? tu vero utrum das istud, an non? [GL.] Do equidem, inquit. [SOCR.] Ne me cogas igitur, ut qualia verbis exposuimus, talia omnino re vera exstantia demonstrare debeam; sed si invenire potuerimus, qua ratione quam proxime ad dicta accedat reipublicæ institutio, invenisse nos putato effici ea posse, quæ tu præcipis. an non contentus eris, horum si compos fias? nam ego quidem ero. [GL.] Ego quoque, inquit. [SOCR.] Sequitur ergo, ut videtur, ut quærere et declarare conemur, quid nunc male agatur in civitatibus, propter quod non ita regantur, et cujus rei minimæ mutatione civitas in hunc modum redigatur, maxime quidem unius, si minus, duarum, si minus, quam paucissimarum et levissimarum. [GL.] Sane, inquit. [SOCR.] Jam unius quidem, inquam, rei mutatione ostendere nos posse arbitror redigendæ facultatem dari, non parvæ tamen nec facilis, sed ejusmodi quæ fieri possit. [GL.] Cujus? inquit. [SOCR.] Jam ad ipsum illud, inquam, accedo, quod maximo fluctui comparabamus. itaque dicetur, tametsi risu nos plane ut fluctus cachinnans et infamia obruturum est. considera autem quod dicturus sum. [GL.] Dic, inquit. [SOCR.] Nisi, inquam, aut philosophi reges facti fuerint in civitatibus, aut qui nunc reges et dynastæ vocantur, genuine et idonee philosophari cœperint, ad idemque civilis potentia et philosophia reciderint, eorum vero ingeniorum, quæ nunc seorsum ad alterutrum se conferunt, pleraque exclusa fuerint necessario, non erit civitatibus, mi Glauco, neque etiam, ut mea fert opinio, hominum generi requies malorum, neque prius hæc res publica, quam verbis nunc expositam habemus, nascendi facultate gaudebit et lumen solis aspiciet. sed hoc est quod ego jam dudum dicere vereor, cum videam, quam sit ab opinione abhorrens. nam haud facile intelligitur nullam aliam civitatem privatim vel publice futuram felicem. — Tum ille [GL.] O Socrates, inquit, ejusmodi verbum dictumque tibi excidit, quo audito existima plurimos neque eos contemnendos sic protinus velut abjectis vestibus nudos arreptis undelibet armis acerrime impetum in te facere mira facinora edituros; quibus nisi oratione repugnaveris eosque effugeris, profecto conviciis laceratus dabis pœnas. [SOCR.] Nonne tu mihi, inquam, horum causa es? [GL.] Et recte quidem, inquit, faciens ego. at profecto non prodam te, sed defendam ut possum: possum autem benevolentia, et exhortando, ac fortasse peritius tibi, quam alius, responderim. sed ut talem adjutorem habens conare incredulis demon-

βοηθὸν πειρῶ τοῖς ἀπιστοῦσιν ἐνδείξασθαι, ὅτι ἔχει ᾗ σὺ λέγεις. Πειρατέον, ἦν δ' ἐγώ, ἐπειδὴ καὶ σὺ οὕτω μεγάλην ξυμμαχίαν παρέχει. ἀναγκαῖον οὖν μοι δοκεῖ, εἰ μέλλομέν πῃ ἐκφεύξεσθαι οὓς λέγεις, διορίσασθαι 5 πρὸς αὐτοὺς τοὺς φιλοσόφους τίνας λέγοντες τολμῶμεν φάναι δεῖν ἄρχειν, ἵνα διαδήλων γενομένων δύνηταί τις ἀμύνεσθαι ἐνδεικνύμενος, ὅτι τοῖς μὲν προσήκει φύσει ἅπτεσθαί τε φιλοσοφίας ἡγεμονεύειν τ' ἐν πόλει, τοῖς δ' c ἄλλοις μήτε ἅπτεσθαι ἀκολουθεῖν τε τῷ ἡγουμένῳ. 10 Ὥρα ἂν εἴη, ἔφη, ὁρίζεσθαι. Ἴθι δή, ἀκολούθησόν μοι τῇδε, ἐὰν αὐτὸ ἀμηγέπῃ ἱκανῶς ἐξηγησώμεθα. Ἄγε, ἔφη. Ἀναμιμνήσκειν οὖν σε, ἦν δ' ἐγώ, δεήσει, ἢ μέμνησαι, ὅτι ὃν ἂν φῶμεν φιλεῖν τι, δεῖ φανῆναι αὐτόν, ἐὰν ὀρθῶς λέγηται, οὐ τὸ μὲν φιλοῦντα ἐκείνου, τὸ δὲ μή, ἀλλὰ πᾶν στέργοντα; Ἀναμιμνήσκειν, 15 ἔφη, ὡς ἔοικε, δεῖ· οὐ γὰρ πάνυ γε ἐννοῶ. Ἄλλῳ, d εἶπον, ἔπρεπεν, ὦ Γλαύκων, λέγειν ἃ λέγεις· ἀνδρὶ δ' ἐρωτικῷ οὐ πρέπει ἀμνημονεῖν, ὅτι πάντες οἱ ἐν ὥρᾳ τὸν φιλόπαιδα καὶ ἐρωτικὸν ἀμηγέπῃ δάκνουσί τε καὶ 20 κινοῦσι, δοκοῦντες ἄξιοι εἶναι ἐπιμελείας τε καὶ τοῦ ἀσπάζεσθαι. ἢ οὐχ οὕτω ποιεῖτε πρὸς τοὺς καλούς· ὁ μέν, ὅτι σιμός, ἐπίχαρις κληθεὶς ἐπαινεθήσεται ὑφ' ὑμῶν, τοῦ δὲ τὸ γρυπὸν βασιλικόν φατε εἶναι, τὸν δὲ δὴ διὰ μέσου τούτων ἐμμετρότατα ἔχειν, μέλανας δὲ ἀν- e 25 δρικοὺς ἰδεῖν, λευκοὺς δὲ θεῶν παῖδας εἶναι; μελιχλώρους δὲ καὶ τοὔνομα οἴει τίνος ἄλλου ποίημα εἶναι, ἢ ἐραστοῦ ὑποκοριζομένου τε καὶ εὐχερῶς φέροντος τὴν ὠχρότητα, ἐὰν ἐπὶ ὥρᾳ ᾖ; καὶ ἑνὶ λόγῳ πάσας προφά- 475 σεις προφασίζεσθέ τε καὶ πάσας φωνὰς ἀφίετε, ὥστε a 30 μηδένα ἀποβάλλειν τῶν ἀνθούντων ἐν ὥρᾳ. Εἰ βούλει, ἔφη, ἐπ' ἐμοῦ λέγειν περὶ τῶν ἐρωτικῶν, ὅτι οὕτω ποιοῦσι, συγχωρῶ τοῦ λόγου χάριν. Τί δ'; ἦν δ' ἐγώ· τοὺς φιλοίνους οὐ τὰ αὐτὰ ταῦτα ποιοῦντας ὁρᾷς· πάντα οἶνον ἐπὶ πάσης προφάσεως ἀσπαζομένους; Καὶ 35 μάλα. Καὶ μὴν φιλοτίμους γε, ὡς ἐγᾦμαι, καθορᾷς, ὅτι ἂν μὴ στρατηγῆσαι δύνωνται, τριττυαρχοῦσι, κἂν μὴ ὑπὸ μειζόνων καὶ σεμνοτέρων τιμᾶσθαι, ὑπὸ σμι- b κροτέρων καὶ φαυλοτέρων τιμώμενοι ἀγαπῶσιν, ὡς ὅλως τιμῆς ἐπιθυμηταὶ ὄντες. Κομιδῇ μὲν οὖν. Τοῦτο 40 δὴ φάθι, ἢ μή· ἆρ' ὃν ἄν τινος ἐπιθυμητικὸν λέγωμεν, παντὸς τοῦ εἴδους τούτου φήσομεν ἐπιθυμεῖν, ἢ τοῦ μέν, τοῦ δὲ οὔ; Παντός, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τὸν φιλόσοφον σοφίας φήσομεν ἐπιθυμητὴν εἶναι οὐ τῆς μέν, τῆς δ' οὔ, ἀλλὰ πάσης; Ἀληθῆ. Τὸν ἄρα περὶ τὰ μαθή- 45 ματα δυσχεραίνοντα, ἄλλως τε καὶ νέον ὄντα καὶ μήπω c λόγον ἔχοντα, τί τε χρηστὸν καὶ μή, οὐ φήσομεν φιλομαθῆ οὐδὲ φιλόσοφον εἶναι, ὥσπερ τὸν περὶ τὰ σιτία δυσχερῆ οὔτε πεινῆν φαμὲν οὔτ' ἐπιθυμεῖν σιτίων οὐδὲ φιλόσιτον, ἀλλὰ κακόσιτον εἶναι. Καὶ ὀρθῶς γε φή- 50 σομεν. Τὸν δὲ δὴ εὐχερῶς ἐθέλοντα παντὸς μαθήματος γεύεσθαι καὶ ἀσμένως ἐπὶ τὸ μανθάνειν ἰόντα καὶ ἀπλήστως ἔχοντα, τοῦτον δ' ἐν δίκῃ φήσομεν φιλόσοφον. ἢ γάρ; Καὶ ὁ Γλαύκων ἔφη· πολλοὶ ἄρα καὶ ἄτοποι ἔσονταί σοι τοιοῦτοι. οἵ τε γὰρ φιλοθεάμονες d

strare ita esse, ut dicis. [SOCR.] Conandum est, inquam, cum et tu tantum auxilium pollicearis. necessarium igitur mihi videtur, si qua effugere volumus quos dicis, declarare illis, quos esse philosophos arbitremur, quos summæ rerum præficere audemus, ut his patefactis possit aliquis se defendere ostendens his quidem convenire natura et philosophiæ studere et principatum tenere in civitate, reliquis autem neque attingere et principi obtemperare. [GL.] Jam tempestivum sit, inquit, definire. [SOCR.] Age, hac me sequere, si quo modo declarare id idonee possimus. [GL.] Duc, inquit. [SOCR.] Admonendusne igitur es, inquam, an meministi, quemcunque amare aliquid dicamus, eum, si vere dicatur, videri oportere non partim illud amare, partim minime, sed totum amplecti? [GL.] Admonitione, inquit, egere videor; nam non satis teneo. [SOCR.] Alium, inquam, decebat, o Glauco, ita loqui: virum amoris peritum non decet immemorem esse omnes in flore ætatis constitutos puerorum amicum et amatorem aliquo modo urere et movere, cum digni cura et amore esse videantur. an non ita cum pulchris agitis: unus, quia simus, gratiosi nomine laudabitur a vobis, alterius aquilinum nasum regium esse dicitis, medium autem horum concinnitate præstare, fuscos porro viriles esse visu, candidos deorum filios? melliflavorum autem vel nomen quem alium invenisse putas, nisi amatorem blandientem et facile pallorem in flore ferentem? et ut summatim dicam, quovis prætextu utimini et quamvis vocem mittitis, quo neminem florentium reprobetis. [GL.] Si in me, inquit, ostendere cupis ita agere amatores, disputationis gratia concedo. [SOCR.] Porro, inquam, vini amicos nonne similiter agentes vides: quodlibet vinum quovis prætextu amplectentes? [GL.] Valde. [SOCR.] Neque vero ambitiosos te fugere arbitror, si exercitui præesse nequeant, tribunatu fungi, ac si a majoribus gravioribusque honorari non possint, honore a minoribus et humilioribus habito contentos esse ut qui honorem omnino affectent. [GL.] Magnopere. [SOCR.] Hoc igitur ajas aut neges: quem cupidum cujuspiam dicimus, eumne totum illud genus cupere dicemus, an partem tantum? [GL.] Totum, inquit. [SOCR.] Nonne ergo philosophum quoque sapientiæ cupidum esse dicemus non hujus quidem, illius non, sed totius? [GL.] Ita. [SOCR.] Eum igitur, qui aliquam aversatur doctrinam, præsertim juvenis neque dum ratione delectum habens, quid conducat, quidve minus, nequaquam discendi cupidum nec sapientiæ amatorem esse asseverabimus, quemadmodum in cibis fastidiosum neque esurire aut cupidum esse ciborum dicimus neque amatorem cibi, sed spretorem vocamus. [GL.] Et merito quidem vocabimus. [SOCR.] Hominem vero ad quamlibet doctrinam degustandam propensum et ad discendum promptum et insatiabilem merito philosophum nuncupabimus. nonne? — Tum Glauco dixit [GL.] Multos igitur et mirificos tales habebis. nam et spectaculorum cupidi omnes, quandoquidem animadvertendo de-

πάντες ἔμοιγε δοκοῦσι τῷ καταμανθάνειν χαίροντες
τοιοῦτοι εἶναι, οἵ τε φιλήκοοι ἀτοπώτατοί τινές εἰσιν ὥς
γ' ἐν φιλοσόφοις τιθέναι· οἳ πρὸς μὲν λόγους καὶ τοιαύ-
την διατριβὴν ἑκόντες οὐκ ἂν ἐθέλοιεν ἐλθεῖν, ὥσπερ
5 δὲ ἀπομεμισθωκότες τὰ ὦτα ἐπακοῦσαι πάντων χορῶν
περιθέουσι τοῖς Διονυσίοις οὔτε τῶν κατὰ πόλεις οὔτε
τῶν κατὰ κώμας ἀπολειπόμενοι. τούτους οὖν πάντας
καὶ ἄλλους τοιούτων τινῶν μαθητικοὺς καὶ τοὺς τῶν e
τεχνυδρίων φιλοσόφους φήσομεν; Οὐδαμῶς, εἶπον,
10 ἀλλ' ὁμοίους μὲν φιλοσόφοις. Τοὺς δὲ ἀληθινούς,
ἔφη, τίνας λέγεις; Τοὺς τῆς ἀληθείας, ἦν δ' ἐγώ, φιλο-
θεάμονας. Καὶ τοῦτο μέν γ', ἔφη, ὀρθῶς· ἀλλὰ πῶς
αὐτὸ λέγεις; Οὐδαμῶς, ἦν δ' ἐγώ, ῥᾳδίως πρός γε
ἄλλον· σὲ δὲ οἶμαι ὁμολογήσειν μοι τὸ τοιόνδε. Τὸ
15 ποῖον; Ἐπειδή ἐστιν ἐναντίον καλὸν αἰσχρῷ, δύο αὐτὼ
476 εἶναι. Πῶς δ' οὔ; Οὐκοῦν ἐπειδὴ δύο, καὶ ἓν ἑκάτε- a
ρον; Καὶ τοῦτο. Καὶ περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καὶ ἀγα-
θοῦ καὶ κακοῦ καὶ πάντων τῶν εἰδῶν πέρι ὁ αὐτὸς λόγος·
αὐτὸ μὲν ἓν ἕκαστον εἶναι, τῇ δὲ τῶν πράξεων καὶ σωμά-
20 των καὶ ἀλλήλων κοινωνίᾳ πανταχοῦ φανταζόμενα πολλὰ
φαίνεσθαι ἕκαστον. Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις. Ταύτῃ τοίνυν,
ἦν δ' ἐγώ, διαιρῶ, χωρὶς μὲν οὓς νῦν δὴ ἔλεγες φιλοθεά-
μονάς τε καὶ φιλοτέχνους καὶ πρακτικούς, καὶ χωρὶς
αὖ περὶ ὧν ὁ λόγος, οὓς μόνους ἄν τις ὀρθῶς προσείποι b
25 φιλοσόφους. Πῶς, ἔφη, λέγεις; Οἱ μέν που, ἦν δ'
ἐγώ, φιλήκοοι καὶ φιλοθεάμονες τάς τε καλὰς φωνὰς
ἀσπάζονται καὶ χρόας καὶ σχήματα καὶ πάντα τὰ ἐκ
τῶν τοιούτων δημιουργούμενα, αὐτοῦ δὲ τοῦ καλοῦ ἀδύ-
νατος αὐτῶν ἡ διάνοια τὴν φύσιν ἰδεῖν τε καὶ ἀσπά-
30 σασθαι. Ἔχει γὰρ οὖν δή, ἔφη, οὕτως. Οἱ δὲ δὴ
ἐπ' αὐτὸ τὸ καλὸν δυνατοὶ ἰέναι τε καὶ ὁρᾶν καθ' αὑτὸ
ἆρα οὐ σπάνιοι ἂν εἶεν; Καὶ μάλα. Ὁ οὖν καλὰ μὲν c
πράγματα νομίζων, αὐτὸ δὲ κάλλος μήτε νομίζων μήτε,
ἄν τις ἡγῆται ἐπὶ τὴν γνῶσιν αὐτοῦ, δυνάμενος ἕπε-
35 σθαι, ὄναρ ἢ ὕπαρ δοκεῖ σοι ζῆν; σκόπει δέ· τὸ ὀνει-
ρώττειν ἆρα οὐ τόδε ἐστίν, ἐάν τ' ἐν ὕπνῳ τις ἐάν τε
ἐγρηγορὼς τὸ ὅμοιόν τῳ μὴ ὅμοιον, ἀλλ' αὐτὸ ἡγῆται εἶ-
ναι ᾧ ἔοικεν; Ἐγὼ γοῦν ἄν, ἦ δ' ὅς, φαίην ὀνειρώττειν
τὸν τοιοῦτον. Τί δέ; ὁ τἀναντία τούτων ἡγούμενός τέ
40 τι αὐτὸ καλὸν καὶ δυνάμενος καθορᾶν καὶ αὐτὸ καὶ τὰ d
ἐκείνου μετέχοντα καὶ οὔτε τὰ μετέχοντα αὐτὸ οὔτε
αὐτὸ τὰ μετέχοντα ἡγούμενος, ὕπαρ ἢ ὄναρ αὖ καὶ οὗ-
τος δοκεῖ σοι ζῆν; Καὶ μάλα, ἔφη, ὕπαρ. Οὐκοῦν
τούτου μὲν τὴν διάνοιαν ὡς γιγνώσκοντος γνώμην ἂν
45 ὀρθῶς φαῖμεν εἶναι, τοῦ δὲ δόξαν ὡς δοξάζοντος; Πάνυ
μὲν οὖν. Τί οὖν, ἐὰν ἡμῖν χαλεπαίνῃ οὗτος, ὅν φαμεν
δοξάζειν, ἀλλ' οὐ γιγνώσκειν, καὶ ἀμφισβητῇ, ὡς οὐκ
ἀληθῆ λέγομεν; ἕξομέν τι παραμυθεῖσθαι αὐτὸν καὶ e
πείθειν ἠρέμα ἐπικρυπτόμενοι, ὅτι οὐχ ὑγιαίνει; Δεῖ
50 γέ τοι δή, ἔφη. Ἴθι δή, σκόπει, τί ἐροῦμεν πρὸς
αὐτόν. ἢ βούλει ὧδε πυνθανώμεθα παρ' αὐτοῦ, λέγον-
τες, ὡς εἴ τι οἶδεν, οὐδεὶς αὐτῷ φθόνος, ἀλλ' ἄσμενοι
ἂν ἴδοιμεν εἰδότα τι· ἀλλ' ἡμῖν εἰπὲ τόδε· ὁ γιγνώσκων
γιγνώσκει τι, ἢ οὐδέν; σὺ οὖν μοι ὑπὲρ ἐκείνου ἀποκρί-

lectantur, tales esse mihi videntur, et audiendi cupidi permiri sunt ad locum inter philosophos capiendum; qui ad sermones et hujusmodi occupationem haud facile sua sponte accedunt, sed quasi auribus mercede locatis choros omnes concursant Dionysiis neque urbana neque ruralia prætermittentes. hosne igitur omnes et alios talium quorundam percipiendorum cupidos, etiam artium minutarum, philosophos nominabimus? [SOCR.] Nullo modo, inquam, sed similes philosophis. [GL.] Veros autem, inquit, quos appellas? [SOCR.] Veritatis, inquam, spectandæ cupidos. [GL.] Recte quidem istud, inquit; sed quomodo id dicis? [SOCR.] Haud facile, inquam, alii; te vero hoc mihi daturum arbitror. [GL.] Quid? [SOCR.] Quoniam contrarium est turpi pulchrum, duo hæc esse. [GL.] Quidni? [SOCR.] Et quoniam duo, etiam unum utrumvis? [GL.] Etiam hoc. [SOCR.] Ac de justo et injusto et bono et malo et speciebus omnibus idem statuendum: ipsum quidem quodlibet istorum unum esse, actionum vero et corporum et mutua eorum inter se communione ubivis apparentia singula multa videri. [GL.] Recte, inquit, dicis. [SOCR.] Hac igitur ratione, inquam, distinguo seorsum ponens quos tu modo dicebas spectaculorum et artium et actionum cupidos, seorsum item illos, de quibus est sermo, quos solos merito quis philosophos appellet. [GL.] Quomodo, inquit, ais? [SOCR.] Illi, inquam, qui audiendi et spectandi cupidi sunt, pulchris vocibus, coloribus et figuris et omnibus, quæ ex talibus constant, delectantur, ipsius autem pulchri naturam cogitatio eorum videre atque amplecti non potest. [GL.] Sic utique, inquit, habet. [SOCR.] Qui vero ad ipsum pulchrum accedere et per se solum videre possunt, nonne rari? [GL.] Admodum. [SOCR.] Tum qui res pulchras esse existimat, ipsam vero pulchritudinem neque putat esse neque, si quis ducat ad cognitionem ejus, sequi potest, utrum per somnium, an vere vivere tibi videtur? Considera autem: somniare nonne id est, sive dormiens quis seu vigilans quod alicui simile est, non simile, sed ipsum esse censet, cui est simile? [GL.] Ego certe, inquit, somniare hunc dicerem. [SOCR.] Quid vero? qui contra statuit aliquid ipsum pulchrum et cum ipsum, tum quicquid ejus particeps est, cognoscere potest neque particeps pro ipso neque ipsum pro participe habet, verene, an per somnium hic quoque vivere tibi videtur? [GL.] Admodum, inquit, vere. [SOCR.] Hujus igitur cogitationem ut cognoscentis cognitionem jure vocabimus, illius vero tamquam opinantis opinionem? [GL.] Plane. [SOCR.] Quid ergo, si nobis succenseat iste, quem opinari dicimus, non cognoscere, negetque nos vera loqui? habebimusne qua ratione eum mitigemus sensimque ei persuadeamus dissimulantes sanæ mentis eum non esse? [GL.] Enimvero oportet, inquit. [SOCR.] Age igitur, considera, quid ei dicturi simus. an vis hunc in modum ab eo sciscitemur, dicentes, si quid norit, minime nos invidere, sed gratum fore nobis, si scientem aliquid deprehendamus; sed dicas nobis: quicunque cognoscit, cognoscitne aliquid, an nihil? ac tu mihi pro eo responde. [GL.] Re-

νου. Ἀποκρινοῦμαι, ἔφη, ὅτι γιγνώσκει τί. Πότερον 477 ὄν, ἢ οὐκ ὄν; Ὄν· πῶς γὰρ ἂν μὴ ὄν γέ τι γνωσθείη; a Ἱκανῶς οὖν τοῦτο ἔχομεν, κἂν εἰ πλεοναχῇ σκοποῖμεν, ὅτι τὸ μὲν παντελῶς ὂν παντελῶς γνωστόν, μὴ ὂν δὲ 5 μηδαμῇ πάντῃ ἄγνωστον; Ἱκανώτατα. Εἶεν· εἰ δὲ δή τι οὕτως ἔχει, ὡς εἶναί τε καὶ μὴ εἶναι, οὐ μεταξὺ ἂν κέοιτο τοῦ εἰλικρινῶς ὄντος καὶ τοῦ αὖ μηδαμῇ ὄντος; Μεταξύ. Οὐκοῦν ἐπὶ μὲν τῷ ὄντι γνῶσις ἦν, ἀγνωσία δ' ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ μὴ ὄντι, ἐπὶ δὲ τῷ μεταξὺ τούτῳ 10 μεταξύ τι καὶ ζητητέον ἀγνοίας τε καὶ ἐπιστήμης, εἴ b τι τυγχάνει ὂν τοιοῦτον; Πάνυ μὲν οὖν. Ἆρ' οὖν λέγομέν τι δόξαν εἶναι; Πῶς γὰρ οὔ; Πότερον ἄλλην δύναμιν ἐπιστήμης, ἢ τὴν αὐτήν; Ἄλλην. Ἐπ' ἄλλῳ ἄρα τέτακται δόξα καὶ ἐπ' ἄλλῳ ἐπιστήμη, κατὰ τὴν 15 δύναμιν ἑκατέρα τὴν αὑτῆς. Οὕτω. Οὐκοῦν ἐπιστήμη μὲν ἐπὶ τῷ ὄντι πέφυκε, γνῶναι, ὡς ἔστι τὸ ὄν; μᾶλλον δὲ ὧδέ μοι δοκεῖ πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι διελέσθαι. Πῶς; Φήσομεν δυνάμεις εἶναι γένος τι τῶν c ὄντων, αἷς δὴ καὶ ἡμεῖς δυνάμεθα ἃ δυνάμεθα, καὶ ἄλλο 20 πᾶν ὅτιπερ ἂν δύνηται; οἷον λέγω ὄψιν καὶ ἀκοὴν τῶν δυνάμεων εἶναι, εἰ ἄρα μανθάνεις ὃ βούλομαι λέγειν τὸ εἶδος. Ἀλλὰ μανθάνω, ἔφη. Ἄκουσον δὴ ὅ μοι φαίνεται περὶ αὐτῶν. δυνάμεως γὰρ ἐγὼ οὔτε τινὰ χρόαν ὁρῶ οὔτε σχῆμα οὔτε τι τῶν τοιούτων, οἷον καὶ ἄλλων πολλῶν, 25 πρὸς ἃ ἀποβλέπων ἔνια διορίζομαι παρ' ἐμαυτῷ, τὰ μὲν ἄλλα εἶναι, τὰ δὲ ἄλλα· δυνάμεως δ' εἰς ἐκεῖνο μόνον d βλέπω, ἐφ' ᾧ τέ ἐστι καὶ ὃ ἀπεργάζεται, καὶ ταύτῃ ἑκάστην αὐτῶν δύναμιν ἐκάλεσα, καὶ τὴν μὲν ἐπὶ τῷ αὐτῷ τεταγμένην καὶ τὸ αὐτὸ ἀπεργαζομένην τὴν αὐτὴν καλῶ, 30 τὴν δὲ ἐπὶ ἑτέρῳ καὶ ἕτερον ἀπεργαζομένην ἄλλην. τί δὲ σύ; πῶς ποιεῖς; Οὕτως, ἔφη. Δεῦρο δὴ πάλιν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ ἄριστε. ἐπιστήμην πότερον δύναμίν τινα φῂς εἶναι αὐτήν, ἢ εἰς τί γένος τίθης; Εἰς τοῦτο, ἔφη, e πασῶν γε δυνάμεων ἐρρωμενεστάτην. Τί δέ; δόξαν 35 εἰς δύναμιν, ἢ εἰς ἄλλο εἶδος οἴσομεν; Οὐδαμῶς, ἔφη· ᾧ γὰρ δοξάζειν δυνάμεθα, οὐκ ἄλλο τι, ἢ δόξα ἐστίν. Ἀλλὰ μὲν δὴ ὀλίγον γε πρότερον ὡμολόγεις μὴ τὸ αὐτὸ εἶναι ἐπιστήμην τε καὶ δόξαν. Πῶς γὰρ ἄν, ἔφη, τό γε ἀναμάρτητον τῷ μὴ ἀναμαρτήτῳ ταὐτόν ποτέ τις 40 νοῦν ἔχων τιθείη; Καλῶς, ἦν δ' ἐγώ. καὶ δῆλον, ὅτι 478 ἕτερον ἐπιστήμης δόξα ὁμολογεῖται ἡμῖν. Ἕτερον. a Ἐφ' ἑτέρῳ ἄρα ἕτερόν τι δυναμένη ἑκατέρα αὐτῶν πέφυκεν. Ἀνάγκη. Ἐπιστήμη μέν γέ που ἐπὶ τῷ ὄντι, τὸ ὂν γνῶναι ὡς ἔχει; Ναί. Δόξα δέ, φαμέν, 45 δοξάζειν; Ναί. Ἦ ταὐτόν, ὅπερ ἐπιστήμη γιγνώσκει; καὶ ἔσται γνωστόν τε καὶ δοξαστὸν τὸ αὐτό; ἢ ἀδύνατον; Ἀδύνατον, ἔφη, ἐκ τῶν ὡμολογημένων· εἴπερ ἐπ' ἄλλῳ ἄλλη δύναμις πέφυκε, δυνάμεις δὲ ἀμφότεραί ἐστον, δόξα τε καὶ ἐπιστήμη, ἄλλη δὲ ἑκατέρα, ὥς b 50 φαμέν. ἐκ τούτων δὴ οὐκ ἐγχωρεῖ γνωστὸν καὶ δοξαστὸν ταὐτὸν εἶναι. Οὐκοῦν εἰ τὸ ὂν γνωστόν, ἄλλο τι ἂν δοξαστόν, ἢ τὸ ὂν εἴη; Ἄλλο. Ἆρ' οὖν τὸ μὴ ὂν δοξάζει; ἢ ἀδύνατον καὶ δοξάσαι τὸ μὴ ὄν; ἐννόει δέ. οὐχ ὁ δοξάζων ἐπὶ τὶ φέρει τὴν δόξαν; ἢ οἷόν τε αὖ δοξάζειν

spondebo, inquit, aliquid. [SOCR.] Utrum quod est, an quod non est? [GL.] Quod est: quo enim modo aliquid, quod non est, cognosci possit? [SOCR.] Satin' igitur certum hoc habemus, etiamsi pluribus rationibus consideremus, quod perfecte est, perfecte idem cognosci posse, quod autem nullo modo est, omnino non posse cognosci? [GL.] Certissimum. [SOCR.] Esto. si quid autem ita se habet, ut et sit et non sit, nonne medium erit inter id, quod pure est, et id, quod nullo modo est? [GL.] Medium. [SOCR.] Itaque ad id, quod est, cognitio pertinebat, ignoratio autem necessario ad id, quod non est, ad hoc medium vero medium quoddam ignorantiam inter et scientiam quaerendum, si quid hujusmodi exstat? [GL.] Prorsus. [SOCR.] Ergone opinionem esse aliquid dicimus? [GL.] Quidni? [SOCR.] Utrum diversam a scientia facultatem, an eandem? [GL.] Diversam. [SOCR.] Ergo ad aliud pertinet opinio atque scientia, secundum suam utravis facultatem. [GL.] Est ita. [SOCR.] Nonne scientia natura sua ad id, quod est, ut esse id, quod est, cognoscat? vel ita potius distinguendum prius censeo. [GL.] Qui? [SOCR.] Dicemusne facultates esse genus aliquod eorum, quae sunt, quibus et nos possimus quae possumus, et alia omnia, quaecumque aliquid possunt? veluti visum et auditum in facultatibus pono, si forte genus quod dicere volo, intelligis. [GL.] At intelligo, inquit. [SOCR.] Jam audi quod mihi de iis videtur. facultatis enim ego neque colorem video aliquem neque figuram neque quicquam talium, qualia multorum aliorum, ad quae respiciens nonnulla apud me distinguo, haec alia esse, alia illa: in facultate vero ad illud solum respicio, quo pertinet quodque efficit, et hac ratione quamlibet earum facultatem nuncupare soleo, et ad idem pertinentem idemque efficientem ego eandem voco, aliam vero illam, quae ad aliud spectat et aliud operatur. quid vero tu? quomodo agis? [GL.] Non aliter, inquit. [SOCR.] Age, inquam, rursus ad haec convertere, vir optime. scientiamne facultatem quandam esse dicis, an quo in genere eam ponis? [GL.] In hoc, inquit, omnium validissimam. [SOCR.] Opinionem vero facultatemne, an alio in genere ponemus? [GL.] Neutiquam, inquit; nam quo opinari possumus, non aliud est, nisi opinio. [SOCR.] At paulo ante consentiebas non idem esse scientiam et opinionem. [GL.] Quo enim pacto, inquit, aliquis mente praeditus idem esse ponat quod falli potest et quod non potest? [SOCR.] Optime, inquam. et convenit haud dubie inter nos diversam esse a scientia opinionem. [GL.] Diversam. [SOCR.] Ad aliud igitur pertinens aliud utravis natura sua potest. [GL.] Necesse est. [SOCR.] Scientia quidem ad id, quod est, quomodo id se habeat, cognoscere? [GL.] Sane. [SOCR.] Opinio autem, dicimus, opinari? [GL.] Sane. [SOCR.] Num idem, quod scientia cognoscit? eritque idem quod opinione percipitur et quod scientia? an fieri nequit? [GL.] Nequit fieri, inquit, ex his, quae concessimus: si quidem alia ad aliud facultas natura sua pertinet, facultas autem utraque est, opinio et scientia, alia vero utravis, ut dicimus. ex his fieri non potest, ut idem sit quod scientia comprehenditur et quod opinione concipitur. [SOCR.] Nonne igitur si id, quod est, cognitione percipitur, id, quod concipitur opinione, aliud quiddam erit, quam id, quod est? [GL.] Aliud. [SOCR.] Ergone id, quod non est, opinatur? an ne opinari quidem possumus quod non est? cogita autem. nonne quisquis opinatur, ad aliquid opinionem dirigit? an licet opinari quidem, opinari autem

μὲν, δοξάζειν δὲ μηδέν; Ἀδύνατον. Ἀλλ' ἕν γέ τι
δοξάζει ὁ δοξάζων; Ναί. Ἀλλὰ μὴν μὴ ὄν γε οὐχ ἕν
τι, ἀλλὰ μηδὲν ὀρθότατ' ἂν προσαγορεύοιτο. Πάνυ c
γε. Μὴ ὄντι μὴν ἄγνοιαν ἐξ ἀνάγκης ἀπέδομεν, ὄντι δὲ
5 γνῶσιν. Ὀρθῶς, ἔφη. Οὐκ ἄρα ὂν οὐδὲ μὴ ὂν δοξάζει.
Οὐ γάρ. Οὔτε ἄρα ἄγνοια οὔτε γνῶσις δόξα ἂν εἴη. Οὐκ
ἔοικεν. Ἆρ' οὖν ἐκτὸς τούτων ἐστὶν, ὑπερβαίνουσα ἢ γνῶ-
σιν σαφηνείᾳ ἢ ἄγνοιαν ἀσαφείᾳ; Οὐδέτερα. Ἀλλ' ἆρα,
ἦν δ' ἐγὼ, γνώσεως μέν σοι φαίνεται δόξα σκοτωδέστε-
10 ρον, ἀγνοίας δὲ φανότερον; Καὶ πολύ γε, ἔφη. Ἐντὸς
δ' ἀμφοῖν κεῖται; Ναί. Μεταξὺ ἄρα ἂν εἴη τούτοιν d
δόξα. Κομιδῇ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ἔφαμεν ἐν τοῖς πρό-
σθεν, εἴ τι φανείη οἷον ἅμα ὄν τε καὶ μὴ ὄν, τὸ τοιοῦ-
τον μεταξὺ κεῖσθαι τοῦ εἰλικρινῶς ὄντος τε καὶ τοῦ
15 πάντως μὴ ὄντος, καὶ οὔτε ἐπιστήμην οὔτε ἄγνοιαν
ἐπ' αὐτῷ ἔσεσθαι, ἀλλὰ τὸ μεταξὺ αὖ φανὲν ἀγνοίας
καὶ ἐπιστήμης; Ὀρθῶς. Νῦν δέ γε πέφανται μεταξὺ
τούτοιν ὃ δὴ καλοῦμεν δόξαν. Πέφανται. Ἐκεῖνο
δὴ λείποιτ' ἂν ἡμῖν εὑρεῖν, ὡς ἔοικε, τὸ ἀμφοτέρων e
20 μετέχον, τοῦ εἶναί τε καὶ μὴ εἶναι, καὶ οὐδέτερον εἰλι-
κρινὲς ὀρθῶς ἂν προσαγορευόμενον, ἵνα ἐὰν φανῇ, δοξα-
στὸν αὐτὸ εἶναι ἐν δίκῃ προσαγορεύωμεν, τοῖς μὲν ἄκροις
τὰ ἄκρα, τοῖς δὲ μεταξὺ τὰ μεταξὺ ἀποδιδόντες. ἢ οὐχ
οὕτως; Οὕτω. Τούτων δὴ ὑποκειμένων λεγέτω μοι,
479 φήσω, καὶ ἀποκρινέσθω ὁ χρηστὸς, ὃς αὐτὸ μὲν καλὸν a
καὶ ἰδέαν τινὰ αὐτοῦ κάλλους μηδεμίαν ἡγεῖται ἀεὶ μὲν
κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως ἔχουσαν, πολλὰ δὲ τὰ καλὰ νο-
μίζει, ἐκεῖνος ὁ φιλοθεάμων καὶ οὐδαμῇ ἀνεχόμενος,
ἄν τις ἓν τὸ καλὸν φῇ εἶναι καὶ δίκαιον καὶ τἆλλα οὕτω.
30 τούτων γὰρ δὴ, ὦ ἄριστε, φήσομεν, τῶν πολλῶν κα-
λῶν μῶν τι ἔστιν, ὃ οὐκ αἰσχρὸν φανήσεται; καὶ τῶν
δικαίων, ὃ οὐκ ἄδικον; καὶ τῶν ὁσίων, ὃ οὐκ ἀνόσιον;
Οὔκ, ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, καὶ καλά πως αὐτὰ καὶ αἰσχρὰ b
φανῆναι, καὶ ὅσα ἄλλα ἐρωτᾷς. Τί δέ; τὰ πολλὰ δι-
35 πλάσια ἧττόν τι ἡμίσεα, ἢ διπλάσια φαίνεται; Οὐδέν.
Καὶ μεγάλα δὴ καὶ σμικρὰ καὶ κοῦφα καὶ βαρέα μή
τι μᾶλλον ἃ ἂν φήσωμεν, ταῦτα προσρηθήσεται, ἢ
τἀναντία; Οὔκ, ἀλλ' ἀεὶ, ἔφη, ἕκαστον ἀμφοτέρων
ἕξεται. Πότερον οὖν ἔστι μᾶλλον, ἢ οὐκ ἔστιν ἕκαστον
40 τῶν πολλῶν τοῦτο, ὃ ἄν τις φῇ αὐτὸ εἶναι; Τοῖς ἐν
ταῖς ἑστιάσεσιν, ἔφη, ἐπαμφοτερίζουσιν ἔοικε καὶ τῷ
τῶν παίδων αἰνίγματι, τῷ περὶ τοῦ εὐνούχου τῆς βο- c
λῆς πέρι τῆς νυκτερίδος, ὡς καὶ ἐφ' οὗ αὐτὸν αὐτὴν
αἰνίττονται βαλεῖν· καὶ γὰρ ταῦτα ἐπαμφοτερίζειν, καὶ
45 οὔτ' εἶναι οὔτε μὴ εἶναι οὐδὲν αὐτῶν δυνατὸν παγίως
νοῆσαι οὔτ' ἀμφότερα οὔτε οὐδέτερον. Ἔχεις οὖν αὐ-
τοῖς, ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι χρήσῃ, ἢ ὅποι θήσεις καλλίω θέ-
σιν τῆς μεταξὺ οὐσίας τε καὶ τοῦ μὴ εἶναι; οὔτε γάρ
που σκοτωδέστερα μὴ ὄντος πρὸς τὸ μᾶλλον μὴ εἶναι
50 φανήσεται οὔτε φανότερα ὄντος πρὸς τὸ μᾶλλον εἶναι. d
Ἀληθέστατα, ἔφη. Εὑρήκαμεν ἄρα, ὡς ἔοικεν, ὅτι
τὰ τῶν πολλῶν πολλὰ νόμιμα καλοῦ τε πέρι καὶ τῶν
ἄλλων μεταξύ που κυλινδεῖται τοῦ τε μὴ ὄντος καὶ τοῦ
ὄντος εἰλικρινῶς. Εὑρήκαμεν. Προωμολογήσαμεν

nihil? [GL.] Non licet. [SOCR.] Sed unum aliquid opinatur
quisquis opinatur? [GL.] Ita. [SOCR.] Atqui quod non est,
c non unum aliquid, sed nihil rectissime dicetur. [GL.] Prorsus.
[SOCR.] Jam vero ei, quod non est, necessario ignorantiam
tribuimus, ei autem, quod est, cognitionem. [GL.]
Recte, inquit. [SOCR.] Ergo neque quod est neque quod
non est, opinatur. [GL.] Sic est. [SOCR.] Quare nec ignorantia
neque cognitio erit opinio. [GL.] Non, ut videtur.
[SOCR.] Num igitur extra hæc est, superans vel cognitionem
perspicuitate vel obscuritate ignorantiam? [GL.] Neutrum.
[SOCR.] Sed, inquam, cognitione tibi videtur opinio obscurior,
d ignorantia vero clarior? [GL.] Et multo quidem,
inquit. [SOCR.] Inter utraque autem jacet? [GL.] Certe.
[SOCR.] Media ergo istorum erit opinio. [GL.] Media sane.
[SOCR.] Nonne supra diximus, si quid appareret tale, ut
simul esset et non esset, id medium positum esse inter
id, quod pure est et quod omnino non est, et neque scientiam
ad illud neque ignorantiam pertinere, sed quod medium
rursus inter ignorantiam appareat et scientiam? [GL.]
Recte. [SOCR.] Nunc autem apparuit medium istorum esse
e quod opinionem vocamus. [GL.] Plane. [SOCR.] Illud igitur
nobis, ut arbitror, restat inveniendum, quod utriusque
sit particeps, et ejus, quod esse est et quod non esse, neutrumque
illorum sincere dici debeat, ut si apparuerit, opinabile
merito nuncupemus, extremis quidem extrema, mediis
autem media tribuentes. an non ita? [GL.] Ita. [SOCR.]
His igitur positis ad dicendum mihique respondendum exci-
a tabo bonum virum, qui ipsum pulchrum et pulchritudinis
ipsius speciem quandam esse negat semper eodem modo
secundum eadem se habentem, multa vero pulchra esse
statuit, spectandi cupidum illum, qui nullo modo admittit,
si quis unum esse pulchrum, unum justum, similiterque
cetera dicat. horum enim, vir optime, dicemus, multorum
pulchrorum num est aliquid, quod non turpe appariturum
sit? itemque justorum, quod non injustum? et sanctorum,
quod non profanum? [GL.] Non, sed necesse est, inquit,
b et pulchra ea quodammodo et turpia apparere, item quotcumque
alia interrogas. [SOCR.] Quid vero? multa dupla
num minus dimidia, quam dupla apparent? [GL.] Nihilo
minus. [SOCR.] Et magna porro et parva et levia et gravia
numquid magis his, quibus ea appellabimus, quam contrariis
nominibus vocabuntur? [GL.] Non, inquit, sed singula
semper utrisque conjuncta erunt. [SOCR.] Num igitur est
magis, quam non est, unumquodque multorum id, quod
quis illud esse dicat? [GL.] Simile est, inquit, iis, quæ in
conviviis in utramque partem dicuntur, et ænigmati puero-
c rum de eunuchi percussione vespertilionis, quomodo et in
quo hic illum percusserit; nam hæc quoque in utramque
partem videntur inclinare, neque esse neque non esse quicquam
eorum neque utrumque neque neutrum firmiter cogitari
potest. [SOCR.] Habesne igitur, inquam, qua ratione
istis utaris, aut quo in loco convenientius ea ponas, quam
media inter essentiam et non esse? neque enim obscuriora,
quam quod non est, apparebunt ita, ut magis non sint, ne-
d que clariora, quam quod est, ut magis sint. [GL.] Verissime,
inquit. [SOCR.] Invenimus igitur, ut videtur, multa illa ad
pulchrum et ad reliqua pertinentia, quæ esse a multis statuuntur,
media inter id, quod non est, et id, quod pure est,
volutari. [GL.] Invenimus. [SOCR.] Antea autem consensera-

δέ γε, εἴ τι τοιοῦτον φανείη, δοξαστὸν αὐτὸ, ἀλλ' οὐ γνωστὸν δεῖν λέγεσθαι, τῇ μεταξὺ δυνάμει τὸ μεταξὺ πλανητὸν ἁλισκόμενον. Ὡμολογήκαμεν. Τοὺς ἄρα πολλὰ καλὰ θεωμένους, αὐτὸ δὲ τὸ καλὸν μὴ ὁρῶντας e
5 μηδ' ἄλλῳ ἐπ' αὐτὸ ἄγοντι δυναμένους ἕπεσθαι, καὶ πολλὰ δίκαια, αὐτὸ δὲ τὸ δίκαιον μὴ, καὶ πάντα οὕτω, δοξάζειν φήσομεν ἅπαντα, γιγνώσκειν δὲ ὧν δοξάζουσιν οὐδέν. Ἀνάγκη, ἔφη. Τί δὲ αὖ τοὺς αὐτὰ ἕκαστα θεωμένους καὶ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως ὄντα; ἆρ' οὐ
10 γιγνώσκειν, ἀλλ' οὐ δοξάζειν; Ἀνάγκη καὶ ταῦτα. Οὐκοῦν καὶ ἀσπάζεσθαί τε καὶ φιλεῖν τούτους μὲν ταῦτα
480 φήσομεν, ἐφ' οἷς γνῶσίς ἐστιν, ἐκείνους δὲ, ἐφ' οἷς δόξα; a ἢ οὐ μνημονεύομεν, ὅτι φωνάς τε καὶ χρόας καλὰς καὶ τὰ τοιαῦτα ἔφαμεν τούτους φιλεῖν τε καὶ θεᾶσθαι, αὐτὸ
15 δὲ τὸ καλὸν οὐδ' ἀνέχεσθαι ὥς τι ὄν; Μεμνήμεθα. Μὴ οὖν τι πλημμελήσομεν φιλοδόξους καλοῦντες αὐτοὺς μᾶλλον, ἢ φιλοσόφους; καὶ ἄρα ἡμῖν σφόδρα χαλεπανοῦσιν, ἂν οὕτω λέγωμεν; Οὔκ, ἄν γ' ἐμοὶ πείθωνται, ἔφη· τῷ γὰρ ἀληθεῖ χαλεπαίνειν οὐ θέμις. Τοὺς αὐτὸ
20 ἄρα ἕκαστον τὸ ὂν ἀσπαζομένους φιλοσόφους, ἀλλ' οὐ φιλοδόξους κλητέον; Παντάπασι μὲν οὖν.

mus, si quid tale apparuisset, non cognitione, sed opinione percipi dicendum esse, ita ut medium vagans media comprehenderetur facultate. [GL.] Consensimus. [SOCR.] Eos igitur, qui pulchra multa spectant, ipsum vero pulchrum non vident neque sequi eum possunt, qui ad ipsum ducat, et multa justa, ipsum autem justum minime, et omnia similiter, opinari cuncta dicemus, cognoscere autem eorum, quæ opinantur, nihil. [GL.] Necesse est, inquit. [SOCR.] Quid autem rursus eos, qui ipsa quæque spectant et semper eodem modo secundum eadem se habentia? nonne cognoscere neque opinari? [GL.] Necessarium et hoc est. [SOCR.] Ergo et amplecti et amare hos ea dicemus, ad quæ pertinet cognitio, illos vero, ad quæ opinio? an non recordamur voces et colores pulchros et talia dixisse nos ab his amari et spectari, ipsum vero pulchrum ne admitti quidem quicquam esse? [GL.] Recordamur. [SOCR.] Num igitur aberrabimus, si istos opinionis potius, quam sapientiæ amicos appellabimus? et num acriter succensebunt nobis, si ita dicamus? [GL.] Non, si mihi pareant, inquit; nam vero irasci nefas. [SOCR.] Itaque eos, qui ipsum unumquodque, quod est, amplectuntur, sapientiæ, non opinionis amicos vocari necesse est? [GL.] Ita est.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ.

484 Οἱ μὲν δὴ φιλόσοφοι, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ Γλαύκων, καὶ a οἱ μὴ διὰ μακροῦ τινὸς διεξελθόντος λόγου μόγις πως
25 ἀνεφάνησαν, οἵ εἰσιν ἑκάτεροι. Ἴσως γὰρ, ἔφη, διὰ βραχέος οὐ ῥᾴδιον. Οὐ φαίνεται, εἶπον. ἐμοὶ γοῦν ἔτι δοκεῖ ἂν βελτιόνως φανῆναι, εἰ περὶ τούτου μόνου ἔδει ῥηθῆναι, καὶ μὴ πολλὰ τὰ λοιπὰ διελθεῖν μέλλοντι κατόψεσθαι, τί διαφέρει βίος δίκαιος ἀδίκου. Τί οὖν, b
30 ἔφη, τὸ μετὰ τοῦτο ἡμῖν; Τί δ' ἄλλο, ἦν δ' ἐγὼ, ἢ τὸ ἑξῆς; ἐπειδὴ φιλόσοφοι μὲν οἱ τοῦ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως ἔχοντος δυνάμενοι ἐφάπτεσθαι, οἱ δὲ μὴ, ἀλλ' ἐν πολλοῖς καὶ πάντως ἴσχουσι πλανώμενοι οὐ φιλόσοφοι, ποτέρους δὴ δεῖ πόλεως ἡγεμόνας εἶναι; Πῶς οὖν λέ-
35 γοντες ἂν αὐτὸ, ἔφη, μετρίως λέγοιμεν; Ὁπότεροι ἂν, ἦν δ' ἐγὼ, δυνατοὶ φαίνωνται φυλάξαι νόμους τε καὶ ἐπιτηδεύματα πόλεων, τούτους καθιστάναι φύλακας. c Ὀρθῶς, ἔφη. Τόδε δὲ, ἦν δ' ἐγὼ, ἆρα δῆλον, εἴτε τυφλὸν εἴτε ὀξὺ ὁρῶντα χρὴ φύλακα τηρεῖν ὁτιοῦν; Καὶ
40 πῶς, ἔφη, οὐ δῆλον; Ἦ οὖν δοκοῦσί τι τυφλῶν διαφέρειν οἱ τῷ ὄντι τοῦ ὄντος ἑκάστου ἐστερημένοι τῆς γνώσεως καὶ μηδὲν ἐναργὲς ἐν τῇ ψυχῇ ἔχοντες παράδειγμα μηδὲ δυνάμενοι ὥσπερ γραφῆς εἰς τὸ ἀληθέστατον ἀποβλέποντες κἀκεῖσε ἀεὶ ἀναφέροντές τε καὶ θεώμενοι
45 ὡς οἷόν τε ἀκριβέστατα, οὕτω δὴ καὶ τὰ ἐνθάδε νόμιμα d καλῶν τε πέρι καὶ δικαίων καὶ ἀγαθῶν τίθεσθαί τε, ἐὰν δέῃ τίθεσθαι, καὶ τὰ κείμενα φυλάττοντες σώζειν; Οὐ μὰ τὸν Δία, ἦ δ' ὅς, οὐ πολύ τι διαφέρει. Τούτους οὖν μᾶλλον φύλακας στησόμεθα, ἢ τοὺς ἐγνωκότας μὲν
50 ἕκαστον τὸ ὄν, ἐμπειρίᾳ δὲ μηδὲν ἐκείνων ἐλλείποντας μηδ' ἐν ἄλλῳ μηδενὶ μέρει ἀρετῆς ὑστεροῦντας; Ἄτο-

LIBER SEXTUS.

[SOCR.] Qui igitur philosophi sint, inquam, o Glauco, qui non, vix tandem longa oratione apparuit. [GL.] Fortasse enim, inquit, brevi non facile erat. [SOCR.] Non, ut apparet, inquam. mihi certe etiam planius demonstrari potuisse videtur, si hoc solum enarrandum neque multa tractanda superessent intellecturo, quid vita justa differat ab injusta. [GL.] Quid igitur, inquit, post hæc nobis agendum? [SOCR.] Quid aliud, inquam, nisi quod deinceps sequitur? quoniam philosophi sunt qui attingere possunt id, quod semper secundum eadem eodem modo se habet, qui vero id nequeunt, sed per multa et omni modo se habentia vagantur, non philosophi sunt, utros tandem duces esse civitatis oporteat? [GL.] Quo igitur modo dicentes, inquit, recte dicemus? [SOCR.] Utri, inquam, idonei visi fuerint ad custodiendas leges et instituta civitatum, hos custodes esse constituendos. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Hoc autem, inquam, nonne perspicuum est, utrum cæcum an acute cernentem custodem quod libet oporteat servare? [GL.] Quidni, inquit, perspicuum? [SOCR.] Num igitur tibi a cæcis differre videntur qui cognitione cujusque, quod est, re vera carent neque clarum ullum in animo habent exemplar neque possunt tamquam pictores ad verissimum respicientes et omnia illuc referentes et ipsum quam accuratissime intuentes, ita demum et hic leges ferre de pulchris et justis et bonis, si oporteat, et latas custodire atque servare? [GL.] Profecto, inquit, non magnum discrimen est. [SOCR.] Hos igitur potius ad custodiam eligemus, quam eos, qui unumquodque, quod est, cognoverunt, peritia vero aut alia quavis in parte virtutis nihilo illis inferiores sunt?

που μέντ' ἄν, ἔφη, εἴη ἄλλους αἱρεῖσθαι, εἴ γε τἆλλα μὴ ἐλλείποιντο· τούτῳ γὰρ αὐτῷ σχεδόν τι τῷ μεγίστῳ
485 ἂν προέχοιεν. Οὐκοῦν τοῦτο δὴ λέγωμεν, τίνα τρόπον a
οἷοί τ' ἔσονται οἱ αὐτοὶ κἀκεῖνα καὶ ταῦτα ἔχειν; Πάνυ
5 μὲν οὖν. Ὃ τοίνυν ἀρχόμενοι τούτου τοῦ λόγου ἐλέγομεν, τὴν φύσιν αὐτῶν πρῶτον δεῖ καταμαθεῖν. καὶ οἶμαι, ἐὰν ἐκείνην ἱκανῶς ὁμολογήσωμεν, ὁμολογήσειν καὶ ὅτι οἷοί τε ταῦτα ἔχειν οἱ αὐτοί, ὅτι τε οὐκ ἄλλους πόλεων ἡγεμόνας δεῖ εἶναι, ἢ τούτους. Πῶς; Τοῦτο
10 μὲν δὴ τῶν φιλοσόφων φύσεων πέρι ὡμολογήσθω ἡμῖν, ὅτι μαθήματός γε ἀεὶ ἐρῶσιν, ὃ ἂν αὐτοῖς δηλοῖ ἐκείνης b
τῆς οὐσίας τῆς ἀεὶ οὔσης καὶ μὴ πλανωμένης ὑπὸ γενέσεως καὶ φθορᾶς. Ὡμολογήσθω. Καὶ μήν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ὅτι πάσης αὐτῆς, καὶ οὔτε σμικροῦ οὔτε μεί-
15 ζονος οὔτε τιμιωτέρου οὔτε ἀτιμοτέρου μέρους ἑκόντες ἀφίενται, ὥσπερ ἐν τοῖς πρόσθεν περί τε τῶν φιλοτίμων καὶ ἐρωτικῶν διήλθομεν. Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις. Τόδε τοίνυν μετὰ τοῦτο σκόπει εἰ ἀνάγκη ἔχειν πρὸς τούτῳ ἐν τῇ φύσει οἳ ἂν μέλλωσιν ἔσεσθαι οἵους ἐλέγο- c
20 μεν. Τὸ ποῖον; Τὴν ἀψεύδειαν καὶ τὸ ἑκόντας εἶναι μηδαμῇ προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ μισεῖν, τὴν δ' ἀλήθειαν στέργειν. Εἰκός γε, ἔφη. Οὐ μόνον γε, ὦ φίλε, εἰκός, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἀνάγκη τὸν ἐρωτικῶς του φύσει ἔχοντα πᾶν τὸ ξυγγενές τε καὶ οἰκεῖον τῶν παι-
25 δικῶν ἀγαπᾶν. Ὀρθῶς, ἔφη. Ἦ οὖν οἰκειότερον σοφίᾳ τι ἀληθείας ἂν εὕροις; Καὶ πῶς; ἦ δ' ὅς. Ἦ οὖν δυνατὸν εἶναι τὴν αὐτὴν φύσιν φιλόσοφόν τε καὶ φιλοψευδῆ; Οὐδαμῶς γε. Τὸν ἄρα τῷ ὄντι φιλομαθῆ πάσης d
ἀληθείας δεῖ εὐθὺς ἐκ νέου ὅτι μάλιστα ὀρέγεσθαι.
30 Παντελῶς γε. Ἀλλὰ μὴν ὅτῳ γε εἰς ἕν τι αἱ ἐπιθυμίαι σφόδρα ῥέπουσιν, ἴσμεν που ὅτι εἰς τἆλλα τούτῳ ἀσθενέστεραι, ὥσπερ ῥεῦμα ἐκεῖσε ἀπωχετευμένον. Τί μήν; Ὧι δὴ πρὸς τὰ μαθήματα καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον ἐρρυήκασι, περὶ τὴν τῆς ψυχῆς, οἶμαι, ἡδονὴν αὐτῆς
35 καθ' αὑτὴν εἶεν ἄν, τὰς δὲ διὰ τοῦ σώματος ἐκλείποιεν, εἰ μὴ πεπλασμένως, ἀλλ' ἀληθῶς φιλόσοφός τις εἴη. e
Μεγάλη ἀνάγκη. Σώφρων μὴν ὅ γε τοιοῦτος καὶ οὐδαμῇ φιλοχρήματος· ὧν γὰρ ἕνεκα χρήματα μετὰ πολλῆς δαπάνης σπουδάζεται, ἄλλῳ τινὶ μᾶλλον, ἢ τούτῳ
40 προσήκει σπουδάζειν. Οὕτω. Καὶ μήν που καὶ τόδε
486 δεῖ σκοπεῖν, ὅταν κρίνειν μέλλῃς φύσιν φιλόσοφόν τε a
καὶ μή. Τὸ ποῖον; Μή σε λάθῃ μετέχουσα ἀνελευθερίας· ἐναντιώτατον γάρ που σμικρολογία ψυχῇ μελλούσῃ τοῦ ὅλου καὶ παντὸς ἀεὶ ἐπορέξεσθαι θείου τε
45 καὶ ἀνθρωπίνου. Ἀληθέστατα, ἔφη. Ἧι οὖν ὑπάρχει διανοίᾳ μεγαλοπρέπεια καὶ θεωρία παντὸς μὲν χρόνου, πάσης δὲ οὐσίας, οἷόν τε οἴει τούτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον; Ἀδύνατον, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν καὶ θάνατον οὐ δεινόν τι ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος; Ἥκιστά b
50 γε. Δειλῇ δὴ καὶ ἀνελευθέρῳ φύσει φιλοσοφίας ἀληθινῆς, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἂν μετείη. Οὔ μοι δοκεῖ. Τί οὖν; ὁ κόσμιος καὶ μὴ φιλοχρήματος μηδ' ἀνελεύθερος μηδ' ἀλαζὼν μηδὲ δειλὸς ἔσθ' ὅπῃ ἂν δυσξύμβολος ἢ ἄδικος γένοιτο; Οὐκ ἔστι. Καὶ τοῦτο δὴ ψυχὴν σκο-

[GL.] Absurdum sit utique, inquit, alios eligere, si quidem cetera non deteriores sint: hoc enim ipso fere maximo superent. [SOCR.] Ergone hoc jam dicamus, quonam modo iidem possint illa simul et hæc habere? [GL.] Prorsus. [SOCR.] Quod igitur in hujus disputationis exordio diximus, naturam eorum primum perspicere nos oportet. atque si de illa satis inter nos constiterit, pariter constiturum arbitror fieri posse, ut iidem hæc habeant, neque alios præter hos civitatum duces esse debere. [GL.] Quomodo? [SOCR.] Hoc utique inter nos constet de philosophis ingeniis, semper eos eam diligere disciplinam, qua iis notior fiat natura illa, quæ semper est neque ortu et interitu agitatur. [GL.] Constet. [SOCR.] Atque etiam hoc, inquam, hanc totam eos sectari neque sua sponte aut parva aut majori aut nobiliori aut ignobiliori parte ejus abstinere, quemadmodum supra de ambitiosis et amori deditis diximus. [GL.] Recte, inquit, dicis. [SOCR.] Jam vero et hoc considera an præterea necesse sit in natura eorum inesse, qui tales futuri sint, quales ostendimus. [GL.] Quid istud? [SOCR.] Ut mendacii expertes sint neque id ullo modo volentes admittant, sed oderint, veritatem autem diligant. [GL.] Probabile est, inquit. [SOCR.] Non solum probabile, o amice, sed etiam plane necessarium est eum, qui natura amore alicujus affectus sit, quicquid cognatum et necessitudine conjunctum est amato, diligere. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Num igitur conjunctius quicquam sapientiæ, quam veritas reperitur? [GL.] Nihil, inquit. [SOCR.] Num igitur fieri potest ut eadem natura sit philosopha et mendax? [GL.] Nullo modo. [SOCR.] Ergo vere discendi cupidum necesse est statim a pueritia veritatem omnem summopere affectare. [GL.] Prorsus. [SOCR.] Cui vero ad unum quoddam vehementer inclinant cupiditates, huic ad cetera remissiores easdem esse scimus, tamquam illo derivatum flumen. [GL.] Quidni? [SOCR.] Cui igitur ad disciplinas et talia omnia feruntur, animi, opinor, ipsius per se expetunt voluptatem, in corporis autem oblectamentis deficiunt, si quis non simulate, sed vere philosophus sit. [GL.] Summopere necessarium istud. [SOCR.] Temperatus utique vir talis erit neque ullo modo pecuniæ cupidus; nam quarum rerum gratia magno cum impendio pecuniæ opera datur, iis alii cuilibet potius, quam huic operam dare convenit. [GL.] Ita est. [SOCR.] At vero et hoc considerandum videtur, si naturam philosopham et non philosopham discernere cupis. [GL.] Quidnam? [SOCR.] Ne forte latens quædam insit illiberalitas; nam adversissimus fere pusillus animus ei, qui totum atque universum semper divinum atque humanum est appetiturus. [GL.] Verissime, inquit. [SOCR.] Cui igitur menti adest magnificentia et totius temporis totiusque essentiæ contemplatio, num huic fieri posse putas ut humana vita magnum quid esse videatur? [GL.] Non potest, inquit. [SOCR.] Nonne igitur mortem quoque minime hic terribilem existimabit? [GL.] Minime. [SOCR.] Ergo in timida illiberalique natura nihil, ut videtur, philosophiæ veræ inerit. [GL.] Non mihi videtur. [SOCR.] Quid igitur? vir modestus, non pecuniæ cupidus, non illiberalis, non vanus, non timidus, num qua in commerciis difficilis erit aut injustus? [GL.] Nullo modo.

πῶν φιλόσοφον καὶ μὴ εὐθὺς νέου ὄντος ἐπισκέψει, εἰ
ἄρα δικαία τε καὶ ἥμερος, ἢ δυσκοινώνητος καὶ ἀγρία.
Πάνυ μὲν οὖν. Οὐ μὴν οὐδὲ τόδε παραλείψεις, ὡς
ἐγῷμαι. Τὸ ποῖον; Εὐμαθὴς, ἢ δυσμαθής. ἢ προσ- c
5 δοκᾷς ποτέ τινά τι ἱκανῶς ἂν στέρξαι, ὃ πράττων ἂν
ἀλγῶν τε πράττοι καὶ μόγις σμικρὸν ἀνύτων; Οὐκ ἂν
γένοιτο. Τί δ'; εἰ μηδὲν ὧν μάθοι σώζειν δύναιτο,
λήθης ὢν πλέως, ἆρ' ἂν οἷός τ' εἴη ἐπιστήμης μὴ κε-
νὸς εἶναι; Καὶ πῶς; Ἀνόνητα δὴ πονῶν οὐκ, οἴει,
10 ἀναγκασθήσεται τελευτῶν αὑτόν τε μισεῖν καὶ τὴν
τοιαύτην πρᾶξιν; Πῶς δ' οὔ; Ἐπιλήσμονα ἄρα ψυχὴν d
ἐν ταῖς ἱκανῶς φιλοσόφοις μή ποτε ἐγκρίνωμεν, ἀλλὰ
μνημονικὴν αὐτὴν ζητῶμεν δεῖν εἶναι. Παντάπασι
μὲν οὖν. Ἀλλ' οὐ μὴν τό γε τῆς ἀμούσου τε καὶ
15 ἀσχήμονος φύσεως ἄλλοσέ ποι ἂν φαῖμεν ἕλκειν, ἢ εἰς
ἀμετρίαν. Τί μήν; Ἀλήθειαν δὲ ἀμετρίᾳ ἡγεῖ ξυγγενῆ
εἶναι, ἢ ἐμμετρίᾳ; Ἐμμετρίᾳ. Ἔμμετρον ἄρα καὶ
εὔχαριν ζητῶμεν πρὸς τοῖς ἄλλοις διάνοιαν φύσει, ἣν
ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος ἰδέαν ἑκάστου τὸ αὐτοφυὲς εὐάγωγον e
20 παρέξει. Πῶς δ' οὔ; Τί οὖν; μή πῃ δοκοῦμέν σοι οὐκ
ἀναγκαῖα ἕκαστα διεληλυθέναι καὶ ἑπόμενα ἀλλήλοις
τῇ μελλούσῃ τοῦ ὄντος ἱκανῶς τε καὶ τελέως ψυχῇ με-
487 ταλήψεσθαι; Ἀναγκαιότατα μὲν οὖν, ἔφη. Ἔστιν οὖν a
ὅπῃ μέμψει τοιοῦτον ἐπιτήδευμα, ὃ μήποτ' ἄν τις οἷός
25 τε γένοιτο ἱκανῶς ἐπιτηδεῦσαι, εἰ μὴ φύσει εἴη μνή-
μων, εὐμαθής, μεγαλοπρεπής, εὔχαρις, φίλος τε καὶ
ξυγγενὴς ἀληθείας, δικαιοσύνης, ἀνδρείας, σωφροσύνης;
Οὐδ' ἂν ὁ Μῶμος, ἔφη, τό γε τοιοῦτον μέμψαιτο.
Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, τελειωθεῖσι τοῖς τοιούτοις παιδείᾳ
30 τε καὶ ἡλικίᾳ ἆρα οὐ μόνοις ἂν τὴν πόλιν ἐπιτρέποις;

Καὶ ὁ Ἀδείμαντος, ὦ Σώκρατες, ἔφη, πρὸς μὲν
ταῦτά σοι οὐδεὶς ἂν οἷός τ' εἴη ἀντειπεῖν· ἀλλὰ γὰρ b
τοιόνδε τι πάσχουσιν οἱ ἀκούοντες ἑκάστοτε ἃ νῦν λέ-
γεις· ἡγοῦνται δι' ἀπειρίαν τοῦ ἐρωτᾶν τε καὶ ἀποκρί-
35 νεσθαι ὑπὸ τοῦ λόγου παρ' ἕκαστον τὸ ἐρώτημα σμι-
κρὸν παραγόμενοι ἀθροισθέντων τῶν σμικρῶν ἐπὶ τελευ-
τῆς τῶν λόγων μέγα τὸ σφάλμα καὶ ἐναντίον τοῖς πρώ-
τοις ἀναφαίνεσθαι, καὶ ὥσπερ ὑπὸ τῶν πεττεύειν δει-
νῶν οἱ μὴ τελευτῶντες ἀποκλείονται καὶ οὐκ ἔχουσιν c
40 ὅτι φέρωσιν, οὕτω καὶ σφεῖς τελευτῶντες ἀποκλείεσθαι
καὶ οὐκ ἔχειν ὅτι λέγωσιν ὑπὸ πεττείας αὖ ταύτης τι-
νὸς ἑτέρας, οὐκ ἐν ψήφοις, ἀλλ' ἐν λόγοις, ἐπεὶ τό γε
ἀληθὲς οὐδέν τι μᾶλλον ταύτῃ ἔχειν. λέγω δ' εἰς τὸ
παρὸν ἀποβλέψας. νῦν γὰρ φαίη ἄν τίς σοι λόγῳ μὲν
45 οὐκ ἔχειν καθ' ἕκαστον τὸ ἐρωτώμενον ἐναντιοῦσθαι,
ἔργῳ δὲ ὁρᾶν, ὅσοι ἂν ἐπὶ φιλοσοφίαν ὁρμήσαντες μὴ
τοῦ πεπαιδεῦσθαι ἕνεκα ἁψάμενοι νέοι ὄντες ἀπαλλάτ- d
τωνται, ἀλλὰ μακρότερον ἐνδιατρίψωσι, τοὺς μὲν
πλείστους καὶ πάνυ ἀλλοκότους γιγνομένους, ἵνα μὴ
50 παμπονήρους εἴπωμεν, τοὺς δ' ἐπιεικεστάτους δοκοῦν-
τας ὅμως τοῦτό γε ὑπὸ τοῦ ἐπιτηδεύματος, οὗ σὺ ἐπαι-
νεῖς, πάσχοντας, ἀχρήστους ταῖς πόλεσι γιγνομένους.
Καὶ ἐγὼ ἀκούσας, Οἴει οὖν, εἶπον, τοὺς ταῦτα λέγοντας
ψεύδεσθαι; Οὐκ οἶδα, ἦ δ' ὅς· ἀλλὰ τὸ σοὶ δοκοῦν

[SOCR.] Et hoc igitur animum philosophum et non philosophum spectans statim in puero observabis, utrum justus et mitis, an difficilis ad communicandum et ferox sit. [GL.] Sane quidem. [SOCR.] Neque vero hoc, ut arbitror, prætermittes. [GL.] Quidnam? [SOCR.] Utrum ad discendum promptus, an hebes sit. an censes quempiam unquam satis diligere posse aliquid, quod agens cum dolore agat et vix paululum proficiens? [GL.] Nunquam profecto. [SOCR.] Quid vero? si nihil servet eorum, quæ didicerit, oblivionis plenus, num poterit non esse scientia vacuus? [GL.] Et quomodo? [SOCR.] Cum vero irritus ei labor omnis suscipiatur, non eum coactum iri tandem putas se ipsum et actionem talem odisse? [GL.] Quidni? [SOCR.] Obliviosum igitur animum inter legitime philosophos nunquam referemus, sed memoria pollentem eum requiremus. [GL.] Ita prorsus. [SOCR.] Atqui inscitam et indecoram naturam non alio, opinor, nisi ad immoderationem trahere dicemus. [GL.] Quidni? [SOCR.] Veritatem vero utrum immoderationi cognatam esse putas, an moderationi? [GL.] Moderationi. [SOCR.] Ergo moderatum et gratiosum natura præter cetera animum eum requiramus, qui suapte natura pronus ad spectandum quodque, quod est, futurus sit. [GL.] Qui non? [SOCR.] Quid igitur? num qua videmur tibi non necessaria singula recensuisse et sibi succedentia in animo eo, qui id, quod est, idonee et perfecte sit consecuturus? [GL.] Maxime quidem, inquit, necessaria. [SOCR.] Num igitur potes ullo modo studium id reprehendere, cui idonee vacare nemo unquam potest, nisi natura sit memor, ad discendum promptus, magnificus, gratiosus, amicus cognatusque veritatis, justitiæ, fortitudinis, temperantiæ? [GL.] Ne Momus quidem, inquit, id reprehenderit. [SOCR.] At, inquam, perfectis his eruditione et ætate nonne solis civitatem permittes?

Tum Adimantus [AD.] Nemo, inquit, ad hæc tibi, o Socrates, contradicere possit; at enim tale quid accidere solet semper audientibus ea, quæ nunc dicis: propter imperitiam interrogandi ac respondendi in singulis interrogationibus paululum disputatione seduci se existimant ac singulis denique parvis in sermonum fine collectis magnum errorem atque contrarium primis apparere, et quemadmodum qui calculis ludere nesciunt, ab ejus ludi peritis tandem intercluduntur, ut quo moveant, non habeant, ita se quoque tandem intercludi nec habere quod dicant, altero quodam hoc non calculorum, sed sermonum lusu, quandoquidem verum nihilo magis ita habeat. dico autem respiciens hæc, quæ præ manibus sunt. nam nunc dicat quispiam verbis quidem tibi in singulis interrogationibus adversari se non posse, re autem ipsa videre, quotcunque philosophiæ studium aggressi ita in eo versentur, ut non eruditionis gratia degustatis nonnullis juvenes adhuc discedant, sed diutius immorentur, eos ut plurimum absurdos admodum, ne dicam plane pravos evadere, qui vero maxime probabiles videantur, tamen hoc studio, quod tu laudas, id contrahere, ut inutiles fiant civitatibus. — His ego auditis [SOCR.] Putasne, inquam, hæc dicentes mentiri? [AD.] Nescio, inquit; sed tu quid sentias, audire velim.

ἡδέως ἂν ἀκούοιμι. Ἀκούοις ἄν, ὅτι ἔμοιγε φαίνονται e
τἀληθῆ λέγειν. Πῶς οὖν, ἔφη, εὖ ἔχει λέγειν, ὅτι οὐ
πρότερον κακῶν παύσονται αἱ πόλεις, πρὶν ἂν ἐν αὐ-
ταῖς οἱ φιλόσοφοι ἄρξωσιν, οὓς ἀχρήστους ὁμολογοῦμεν
5 αὐταῖς εἶναι; Ἐρωτᾷς, ἦν δ' ἐγώ, ἐρώτημα δεόμενον
ἀποκρίσεως δι' εἰκόνος λεγομένης. Σὺ δέ γε, ἔφη,
οἶμαι, οὐκ εἴωθας δι' εἰκόνων λέγειν. Εἶεν, εἶπον· σκώ-
πτεις ἐμβεβληκώς με εἰς λόγον οὕτω δυσαπόδεικτον;
488 ἄκουε δ' οὖν τῆς εἰκόνος, ἵν' ἔτι μᾶλλον ἴδῃς, ὡς γλί- a
10 σχρως εἰκάζω. οὕτω γὰρ χαλεπὸν τὸ πάθος τῶν ἐπιει-
κεστάτων, ὃ πρὸς τὰς πόλεις πεπόνθασιν, ὥστ' οὐδ'
ἔστιν ἓν οὐδὲν ἄλλο τοιοῦτον πεπονθός, ἀλλὰ δεῖ ἐκ
πολλῶν αὐτὸ ξυναγαγεῖν εἰκάζοντα καὶ ἀπολογούμενον
ὑπὲρ αὐτῶν, οἷον οἱ γραφεῖς τραγελάφους καὶ τὰ
15 τοιαῦτα μιγνύντες γράφουσι. νόησον γὰρ τοιουτονὶ γε-
νόμενον εἴτε πολλῶν νεῶν πέρι εἴτε μιᾶς· ναύκληρον
μεγέθει μὲν καὶ ῥώμῃ ὑπὲρ τοὺς ἐν τῇ νηὶ πάντας,
ὑπόκωφον δὲ καὶ ὁρῶντα ὡσαύτως βραχύ τι καὶ γι- b
γνώσκοντα περὶ ναυτικῶν ἕτερα τοιαῦτα, τοὺς δὲ ναύτας
20 στασιάζοντας πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς κυβερνήσεως,
ἕκαστον οἰόμενον δεῖν κυβερνᾶν, μήτε μαθόντα πώποτε
τὴν τέχνην μήτε ἔχοντα ἀποδεῖξαι διδάσκαλον ἑαυτοῦ
μηδὲ χρόνον, ἐν ᾧ ἐμάνθανε, πρὸς δὲ τούτοις φάσκον-
τας μηδὲ διδακτὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τὸν λέγοντα, ὡς
25 διδακτόν, ἑτοίμους κατατέμνειν, αὐτοὺς δὲ αὐτῷ ἀεὶ τῷ c
ναυκλήρῳ περικεχύσθαι δεομένους καὶ πάντα ποιοῦν-
τας, ὅπως ἂν σφίσι τὸ πηδάλιον ἐπιτρέψῃ, ἐνίοτε δ',
ἂν μὴ πείθωσιν, ἀλλὰ ἄλλοι μᾶλλον, τοὺς μὲν ἄλλους
ἢ ἀποκτιννύντας ἢ ἐκβάλλοντας ἐκ τῆς νεώς, τὸν δὲ
30 γενναῖον ναύκληρον μανδραγόρᾳ ἢ μέθῃ ἤ τινι ἄλλῳ
συμποδίσαντας τῆς νεὼς ἄρχειν χρωμένους τοῖς ἐνοῦσι,
καὶ πίνοντάς τε καὶ εὐωχουμένους πλεῖν ὡς τὸ εἰκὸς
τοὺς τοιούτους, πρὸς δὲ τούτοις ἐπαινοῦντας, ναυτικὸν
μὲν καλοῦντας καὶ κυβερνητικὸν καὶ ἐπιστάμενον τὰ d
35 κατὰ ναῦν ὃς ἂν ξυλλαμβάνειν δεινὸς ᾖ, ὅπως ἄρξουσιν
ἢ πείθοντες ἢ βιαζόμενοι τὸν ναύκληρον, τὸν δὲ μὴ
τοιοῦτον ψέγοντας ὡς ἄχρηστον, τοῦ δὲ ἀληθινοῦ κυβερ-
νήτου πέρι μηδ' ἐπαΐοντες, ὅτι ἀνάγκη αὐτῷ τὴν ἐπι-
μέλειαν ποιεῖσθαι ἐνιαυτοῦ καὶ ὡρῶν καὶ οὐρανοῦ καὶ
40 ἄστρων καὶ πνευμάτων καὶ πάντων τῶν τῇ τέχνῃ προσ-
ηκόντων, εἰ μέλλει τῷ ὄντι νεὼς ἀρχικὸς ἔσεσθαι,
ὅπως δὲ κυβερνήσει, ἐάν τέ τινες βούλωνται ἐάν τε e
μή, μήτε τέχνην τούτου μήτε μελέτην οἰόμενοι δυνα-
τὸν εἶναι λαβεῖν ἅμα καὶ τὴν κυβερνητικήν. τοιούτων
45 δὴ περὶ τὰς ναῦς γιγνομένων τὸν ὡς ἀληθῶς κυβερνη-
τικὸν οὐχ ἡγεῖ ἂν τῷ ὄντι μετεωροσκόπον τε καὶ ἀδο-
489 λέσχην καὶ ἄχρηστόν σφισι καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς a
οὕτω κατεσκευασμέναις ναυσὶ πλωτήρων; Καὶ μάλα,
ἔφη ὁ Ἀδείμαντος. Οὐ δή, ἦν δ' ἐγώ, οἶμαι δεῖσθαί
50 σε ἐξεταζομένην τὴν εἰκόνα ἰδεῖν, ὅτι ταῖς πόλεσι πρὸς
τοὺς ἀληθινοὺς φιλοσόφους τὴν διάθεσιν ἔοικεν, ἀλλὰ
μανθάνειν ὃ λέγω. Καὶ μάλ', ἔφη. Πρῶτον μὲν τοί-
νυν ἐκεῖνον τὸν θαυμάζοντα, ὅτι οἱ φιλόσοφοι οὐ τιμῶν-
ται ἐν ταῖς πόλεσι, δίδασκέ τε τὴν εἰκόνα καὶ πειρῶ

[SOCR.] Audias mea sententia vera eos loqui. [AD.] Qua ratione igitur, inquit, recte dicitur non prius fore malorum requiem civitatibus, quam in iis principatum adepti fuerint philosophi, quos iis inutiles esse fatemur? [SOCR.] Quod quæris, inquam, responsione indiget per simile exhibenda. [AD.] At tu, inquit, opinor, similibus uti in sermone non consuevisti. [SOCR.] Esto, inquam : cavillaris, cum me argumento implicueris adeo demonstratu difficili? et tamen audi simile, ut etiam magis videas, quanta comparandi cupiditate tenear. tam enim durum est quod maxime probabiles illi ad civitates patiuntur, ut aliud unum exstet nullum, quod tale quid patiatur, sed ex multis colligere id comparantem et causam eorum agentem oporteat, quemadmodum pictores hirquicervos et talia miscentes pingunt. fac enim hujuscemodi aliquid de multis navibus, sive de una navis, accidisse : dominum magnitudine et robore omnes nautas superare, subsurdum vero esse et oculis item hebetioribus et scientia rerum nauticarum consimili uti, nautas autem de gubernatione inter se decertare unumquemque sibi gubernandum putantem, cum nec artem didicerit unquam, nec sui præceptorem neque quo tempore didicerit, ostendere possit, præterea doceri artem illam posse negantes eumque, qui posse affirmet, obtruncare paratos, ipsos autem perpetuo dominum circumfusos obsecrare et omnibus modis contendere, ut ipsis gubernacula tradat, quandoque vero, si non persuadeant, sed alii potius, hos alios vel perimere vel e navi ejicere, generoso autem domino mandragora vel mero vel alia re constricto gubernationem navis arripere, utentes præsentibus rebus, et vino epulisque indulgentes navigare ut hujusmodi homines navigare par est, præterea laudare nauticum et gubernandi rerumque navalium peritum vocantes quicumque eos ad usurpandum navis principatum vel persuasione vel vi gubernatori illata adjuvare possit, eum vero, qui id nequeat, tamquam inutilem vituperare, de vero autem gubernatore ne hoc quidem scire, diligenter ei esse rationem habendam anni et tempestatum et cœli et siderum et ventorum et omnium, quæ ad artem pertinent, si vere sit idoneus ad navem regendam futurus, ut vero gubernet seu volentibus quibusdam sive invitis, id neque arte neque exercitatione percipi posse putare simul cum arte gubernandi. his utique circa naves accidentibus nonne verum gubernatorem censes ab illis, qui ita comparatis vehuntur navibus, vere inanem rerum supra nos positarum speculatorem et ipsis inutilem vocitari? [AD.] Admodum, inquit Adimantus. [SOCR.] Jam non puto, inquam, probationem similis abs te requiri, ut pariter animatas erga veros philosophos civitates esse demonstrem, sed intelligere te quod dico. [AD.] Probe, inquit. [SOCR.] Primum igitur illi, qui miratur philosophos in civitatibus non honorari, simile hoc expone et persua-

πείθειν, ὅτι πολὺ ἂν θαυμαστότερον ἦν, εἰ ἐτιμῶντο. b Ἀλλὰ διδάξω, ἔφη. Καὶ ὅτι τοίνυν τἀληθῆ λέγεις, ὡς ἄχρηστοι τοῖς πολλοῖς οἱ ἐπιεικέστατοι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ· τῆς μέντοι ἀχρηστίας τοὺς μὴ χρωμένους κέλευε 5 αἰτιᾶσθαι, ἀλλὰ μὴ τοὺς ἐπιεικεῖς. οὐ γὰρ ἔχει φύσιν κυβερνήτην ναυτῶν δεῖσθαι ἄρχεσθαι ὑφ' αὑτοῦ, οὐδὲ τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς τῶν πλουσίων θύρας ἰέναι, ἀλλ' ὁ τοῦτο κομψευσάμενος ἐψεύσατο, τὸ δὲ ἀληθὲς πέφυκεν, ἐάν τε πλούσιος ἐάν τε πένης κάμνῃ, ἀναγκαῖον εἶναι 10 ἐπὶ ἰατρῶν θύρας ἰέναι, καὶ πάντα τὸν ἄρχεσθαι δεόc μενον ἐπὶ τὰς τοῦ ἄρχειν δυναμένου, οὐ τὸν ἄρχοντα δεῖσθαι τῶν ἀρχομένων ἄρχεσθαι, οὗ ἂν τῇ ἀληθείᾳ τι ὄφελος ᾖ. ἀλλὰ τοὺς νῦν πολιτικοὺς ἄρχοντας ἀπεικάζων οἷς ἄρτι ἐλέγομεν ναύταις οὐχ ἁμαρτήσει, καὶ 15 τοὺς ὑπὸ τούτων ἀχρήστους λεγομένους καὶ μετεωρολέσχας τοῖς ὡς ἀληθῶς κυβερνήταις. Ὀρθότατα, ἔφη. Ἔκ τε τοίνυν τούτων καὶ ἐν τούτοις οὐ ῥᾴδιον εὐδοκιμεῖν τὸ βέλτιστον ἐπιτήδευμα ὑπὸ τῶν τἀναντία ἐπιτηδευόντων· πολὺ δὲ μεγίστη καὶ ἰσχυροτάτη διαβολὴ d 20 γίγνεται φιλοσοφίᾳ διὰ τοὺς τὰ τοιαῦτα φάσκοντας ἐπιτηδεύειν, οὓς δὴ σὺ φῂς τὸν ἐγκαλοῦντα τῇ φιλοσοφίᾳ λέγειν, ὡς παμπόνηροι οἱ πλεῖστοι τῶν ἰόντων ἐπ' αὐτήν, οἱ δὲ ἐπιεικέστατοι ἄχρηστοι, καὶ ἐγὼ συνεχώρησα ἀληθῆ σε λέγειν. ἦ γάρ; Ναί. Οὐκοῦν τῆς μὲν τῶν 25 ἐπιεικῶν ἀχρηστίας τὴν αἰτίαν διεληλύθαμεν; Καὶ μάλα. Τῆς δὲ τῶν πολλῶν πονηρίας τὴν ἀνάγκην βούλει τὸ μετὰ τοῦτο διέλθωμεν, καὶ ὅτι οὐδὲ τούτου φιλοσοφία αἰτία, ἂν δυνώμεθα, πειραθῶμεν δεῖξαι; Πάνυ μὲν οὖν. Ἀκούωμεν δὴ καὶ λέγωμεν ἐκεῖθεν 30 ἀναμνησθέντες, ὅθεν διῇμεν τὴν φύσιν, οἷον ἀνάγκη φῦ-490 ναι τὸν καλόν τε κἀγαθὸν ἐσόμενον. ἡγεῖτο δ' αὐτῷ, a εἰ νῷ ἔχεις, πρῶτον μὲν ἀλήθεια, ἣν διώκειν αὐτὸν πάντως καὶ πάντῃ ἔδει, ἢ ἀλαζόνι ὄντι μηδαμῇ μετεῖναι φιλοσοφίας ἀληθινῆς. Ἦν γὰρ οὕτω λεγόμενον. 35 Οὐκοῦν ἓν μὲν τοῦτο σφόδρα οὕτω παρὰ δόξαν τοῖς νῦν δοκουμένοις περὶ αὐτοῦ; Καὶ μάλα, ἔφη. Ἆρ' οὖν δὴ οὐ μετρίως ἀπολογησόμεθα, ὅτι πρὸς τὸ ὂν πεφυκὼς εἴη ἁμιλλᾶσθαι ὅ γε ὄντως φιλομαθὴς καὶ οὐκ ἐπιμένοι ἐπὶ τοῖς δοξαζομένοις εἶναι πολλοῖς ἑκάστοις, ἀλλ' ἴοι b 40 καὶ οὐκ ἀμβλύνοιτο οὐδ' ἀπολήγοι τοῦ ἔρωτος, πρὶν αὐτοῦ ὃ ἔστιν ἑκάστου τῆς φύσεως ἅψασθαι, ᾧ προσήκει ψυχῆς ἐφάπτεσθαι τοῦ τοιούτου· προσήκει δὲ ξυγγενεῖ· ᾧ πλησιάσας καὶ μιγεὶς τῷ ὄντι ὄντως γεννήσας νοῦν καὶ ἀλήθειαν γνοίη τε καὶ ἀληθῶς ζῴη καὶ τρέφοιτο 45 καὶ οὕτω λήγοι ὠδῖνος, πρὶν δ' οὔ; Ὡς οἷόν τ', ἔφη, μετριώτατα. Τί οὖν; τούτῳ τι μετέσται ψεῦδος ἀγαπᾶν, ἢ πᾶν τοὐναντίον μισεῖν; Μισεῖν, ἔφη. Ἡγουc μένης δὴ ἀληθείας οὐκ ἄν ποτε, οἶμαι, φαῖμεν αὐτῇ χορὸν κακῶν ἀκολουθῆσαι. Πῶς γάρ; Ἀλλ' ὑγιές τε 50 καὶ δίκαιον ἦθος, ᾧ καὶ σωφροσύνην ἕπεσθαι. Ὀρθῶς, ἔφη. Καὶ δὴ τὸν ἄλλον τῆς φιλοσόφου φύσεως χορὸν τί δεῖ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἀναγκάζοντα τάττειν; μέμνησαι γάρ που, ὅτι ξυνέβη προσῆκον τούτοις ἀνδρεία, μεγαλοπρέπεια, εὐμάθεια, μνήμη. καὶ σοῦ ἐπιλαβομένου,

dere conare multo mirabilius fore, si honorarentur. [AD.] Faciam equidem, inquit. [SOCR.] Et proinde verum te dicere inutiles vulgo maxime probabiles eorum, qui philosophantur, dicentem; verum quod inutiles sint, non ipsos in causa esse dicito, sed eos potius, qui iis non utantur. neque enim naturæ consentaneum est gubernatorem nautas orare, ut ejus se gubernationi committant, aut sapientes ad divitum fores accedere, sed qui hoc lepidum dixit, mentitus est, re vera autem ita natura comparatum est, sive dives seu pauper adversa valetudine utatur, ut necessario fores medicorum petat, et omnes, quibus opus est regi, domos adeant eorum, qui regere possunt, non ut rector, si modo alicujus pretii sit, oret subjectos ut regantur. sed si eos, qui nunc civitates regunt, cum his comparaveris nautis, quos modo commemorabamus, non aberrabis, atque illos, qui ab his appellantur inutiles et inanes supra nos positarum rerum speculatores, cum veris gubernatoribus. [AD.] Recte admodum, inquit. [SOCR.] Ob has igitur causas et in hujusmodi rerum conditione haud facile est ut optimum studium ab eis probetur, qui contrariis student; longe maxima vero et vehementissima philosophiæ calumnia oritur ab iis, qui hæc studia profitentur, quos tu philosophiæ criminatorem narrare dicis plurimos eorum, qui ad philosophiam se conferunt, pravos admodum, maxime probabiles vero inutiles esse dictitantem, quod quidem recte a te dici concessi. nonne? [AD.] Ita. [SOCR.] Jam cur inutiles sint probi, nonne exposuimus? [AD.] Certe. [SOCR.] Cur autem plurimi necessario pravi sint, visne deinceps exponamus, et ne hanc quidem philosophiæ culpam esse pro viribus declaremus? [AD.] Volo equidem. [SOCR.] Audiamus igitur et dicamus repetentes memoria inde, ubi, qualem esse natura oporteret eum, qui honestus esset bonusque futurus, persequebamur. dux autem ei erat, si memoria tenes, veritas, quam sequi omnino ac prorsus debebat, aut, si vanus esset, nullo modo particeps esse veræ philosophiæ. [AD.] Ita scilicet dicebatur. [SOCR.] Unum hoc igitur ita dictum nonne alienum omnino ab iis, quæ nunc de eo existimantur? [GL.] Admodum, inquit. [SOCR.] Num igitur non commode causam nostram agemus dicentes hominem scientiæ vere cupidum ita natura institutum esse, ut ad id, quod est, contendat neque subsistat in his multis ac singularibus, quæ esse fert opinio, sed ultra progrediens non remittat nec ante desistat amore, quam ipsius cujusque, quod est, naturam ea parte animi attigerit, qua talia attingenda sunt, hoc est, cognata, qua cum appropinquaverit connubioque junctus ei, quod vere est, intelligentiam veritatemque genuerit, cognoscet utique vereque vivet atque aletur atque ita demum parturiendi dolore liberabitur, prius vero nequaquam? [AD.] Quam fieri potest, inquit, commodissime. [SOCR.] Quid ergo? num hic ullo modo amabit mendacium, an contra omni modo oderit? [AD.] Oderit, inquit. [SOCR.] Ubi vero dux veritas est, malorum chorum subsequi, ut arbitror, non dicemus. [AD.] Quo enim pacto? [SOCR.] Sed sincerum justumque morem, quem sequatur etiam temperantia. [AD.] Recte, inquit. [SOCR.] Ac reliquum naturæ philosophæ chorum quid jam opus est ut denuo a principio cum necessitatis demonstratione ordinemus? recordaris enim convenire his repertam esse fortitudinem, magnificentiam, ad discendum alacritatem, memoriam. et cum tu

ὅτι πᾶς μὲν ἀναγκασθήσεται ὁμολογεῖν οἷς λέγομεν, ἐάσας δὲ τοὺς λόγους, εἰς αὐτοὺς ἀποβλέψας, περὶ ὧν ὁ λόγος, φαίη ὁρᾶν αὐτῶν τοὺς μὲν ἀχρήστους, τοὺς δὲ πολλοὺς κακοὺς πᾶσαν κακίαν, τῆς ἤδη διαβολῆς τὴν αἰτίαν ἐπισκοποῦντες ἐπὶ τούτῳ νῦν γεγόναμεν, τί ποθ' οἱ πολλοὶ κακοί, καὶ τούτου δὴ ἕνεκα πάλιν ἀνειλήφαμεν τὴν τῶν ἀληθῶς φιλοσόφων φύσιν καὶ ἐξ ἀνάγκης ὡρισάμεθα. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Ταύτης δή, ἦν δ' ἐγώ, τῆς φύσεως δεῖ θεάσασθαι τὰς φθοράς, ὡς διόλλυται ἐν πολλοῖς, σμικρὸν δέ τι ἐκφεύγει, οὓς δὴ καὶ οὐ πονηρούς, ἀχρήστους δὲ καλοῦσι· καὶ μετὰ τοῦτο αὖ τὰς μιμουμένας ταύτην καὶ εἰς τὸ ἐπιτήδευμα καθισταμένας αὐτῆς, οἷαι οὖσαι φύσεις ψυχῶν εἰς ἀνάξιον καὶ μεῖζον ἑαυτῶν ἀφικνούμεναι ἐπιτήδευμα πολλαχῇ πλημμελοῦσαι πανταχῇ καὶ ἐπὶ πάντας δόξαν οἵαν λέγεις φιλοσοφίᾳ προσῆψαν.

Τίνας δέ, ἔφη, τὰς διαφθορὰς λέγεις; Ἐγώ σοι, εἶπον, ἂν οἷός τε γένωμαι, πειράσομαι διελθεῖν. τόδε μὲν οὖν, οἶμαι, πᾶς ἡμῖν ὁμολογήσει, τοιαύτην φύσιν καὶ πάντα ἔχουσαν, ὅσα προσετάξαμεν νῦν δή, εἰ τελέως μέλλοι φιλόσοφος γενέσθαι, ὀλιγάκις ἐν ἀνθρώποις φύεσθαι καὶ ὀλίγας. ἢ οὐκ οἴει; Σφόδρα γε. Τούτων δὴ τῶν ὀλίγων σκόπει ὡς πολλοὶ ὄλεθροι καὶ μεγάλοι. Τίνες δή; Ὃ μὲν πάντων θαυμαστότατον ἀκοῦσαι, ὅτι ἓν ἕκαστον ὧν ἐπῃνέσαμεν τῆς φύσεως, ἀπόλλυσι τὴν ἔχουσαν ψυχὴν καὶ ἀποσπᾷ φιλοσοφίας. λέγω δὲ ἀνδρείαν, σωφροσύνην καὶ πάντα, ἃ διήλθομεν. Ἄτοπον, ἔφη, ἀκοῦσαι. Ἔτι τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς τούτοις τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ πάντα φθείρει καὶ ἀποσπᾷ, κάλλος καὶ πλοῦτος καὶ ἰσχὺς σώματος καὶ ξυγγένεια ἐῤῥωμένη ἐν πόλει καὶ πάντα τὰ τούτων οἰκεῖα· ἔχεις γὰρ τὸν τύπον ὧν λέγω. Ἔχω, ἔφη· καὶ ἡδέως γ' ἂν ἀκριβέστερον ἃ λέγεις πυθοίμην. Λαβοῦ τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ὅλου αὐτοῦ ὀρθῶς, καί σοι εὔδηλόν τε φανεῖται, καὶ οὐκ ἄτοπα δόξει τὰ προειρημένα περὶ αὐτῶν. Πῶς οὖν, ἔφη, κελεύεις; Παντός, ἦν δ' ἐγώ, σπέρματος πέρι ἢ φυτοῦ, εἴτε ἐγγείων εἴτε τῶν ζώων, ἴσμεν, ὅτι τὸ μὴ τυχὸν τροφῆς, ἧς προσήκει ἑκάστῳ, μηδ' ὥρας μηδὲ τόπου, ὅσῳ ἂν ἐῤῥωμενέστερον ᾖ, τοσούτῳ πλειόνων ἐνδεῖ τῶν πρεπόντων· ἀγαθῷ γάρ που κακὸν ἐναντιώτερον, ἢ τῷ μὴ ἀγαθῷ. Πῶς δ' οὔ; Ἔχει δή, οἶμαι, λόγον τὴν ἀρίστην φύσιν ἐν ἀλλοτριωτέρᾳ οὖσαν τροφῇ κάκιον ἀπαλλάττειν τῆς φαύλης. Ἔχει. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Ἀδείμαντε, καὶ τὰς ψυχὰς οὕτω φῶμεν τὰς εὐφυεστάτας κακῆς παιδαγωγίας τυχούσας διαφερόντως κακὰς γίγνεσθαι; ἢ οἴει τὰ μεγάλα ἀδικήματα καὶ τὴν ἄκρατον πονηρίαν ἐκ φαύλης, ἀλλ' οὐκ ἐκ νεανικῆς φύσεως τροφῇ διολομένης γίγνεσθαι, ἀσθενῆ δὲ φύσιν μεγάλων οὔτε ἀγαθῶν οὔτε κακῶν αἰτίαν ποτὲ ἔσεσθαι; Οὐχ, ἀλλά, ἦ δ' ὅς, οὕτως. Ἣν τοίνυν ἔθεμεν τοῦ φιλοσόφου φύσιν, ἂν μέν, οἶμαι, μαθήσεως προσηκούσης τύχῃ, εἰς πᾶσαν ἀρετὴν ἀνάγκῃ αὐξανομένην ἀφικνεῖσθαι, ἐὰν δὲ μὴ ἐν προσηκούσῃ σπαρεῖσά τε καὶ φυτευθεῖσα τρέφηται, εἰς πάντα

objecisses quemlibet necessario a nobis dicta concessurum, sed missis sermonibus in ipsos, de quibus esset sermo, intuentem videre se dicturum alios inutiles, plerosque vero omni pravitate corruptos, nos jam ad investigandam criminationis causam conversi nunc ad hanc pervenimus quæstionem, cur tandem plurimi eorum mali sint, atque propterea rursus legitimorum philosophorum naturam repetivimus necessarioque definivimus. [AD.] Est, inquit, ita. [SOCR.] Hujus igitur, inquam, naturæ spectari oportet corruptelas, qua ratione in multis pessumdetur et pauci quidam effugiant, quos ipsos non malos, sed inutiles vocant; deinde etiam illorum naturas hominum, qui hanc imitantur ejusque opus usurpant, et dignitate viribusque suis majus negotium aggredientes dum multa peccant, ubique et apud omnes opinionem philosophiæ, quam narras, conflarunt.

[AD.] At quasnam tu, inquit, corruptelas dicis? [SOCR.] Ostendam tibi, inquam, si potero. ac primum quidem id arbitror nobis quemlibet concessurum, ingenium tale et omnibus hisce præditum, quæ modo requisivimus, ut perfecte philosophum esset, raro inter homines atque in paucis nasci. an non ita existimas? [AD.] Maxime. [SOCR.] Jam horum paucorum vide quam multi sint et magni interitus. [AD.] Quinam? [SOCR.] Quod præter cetera auditu mirabile est, unumquodque illorum, quæ in philosophi ingenio probavimus, habentem perdit animum et a philosophia abstrahit. dico autem fortitudinem et temperantiam et omnia, quæ persecuti sumus. [AD.] Mirum, inquit, auditu. [SOCR.] Præterea, inquam, quæ bona vulgo dicuntur, corrumpunt omnia atque abstrahunt, forma, divitiæ, corporis robur et genus in civitate potens et cetera his conjuncta; habes enim formam eorum, quæ dico. [AD.] Habeo, inquit; ac libenter accuratius, quæ dicis, cognoscerem. [SOCR.] Universum, inquam, fac recte comprehendas, ac tibi perspicuum apparebit, neque mira, quæ ante de his dicta sunt, videbuntur. [AD.] Quomodo igitur, inquit, præcipis? [SOCR.] Omne, inquam, semen seu germen vel plantarum vel animalium, quod non fuerit eo, quod cuique convenit, alimento, tempore, loco positum, quo sit validius, eo pluribus opportunis carere scimus; bono enim malum magis contrarium, quam non bono. [AD.] Quidni? [SOCR.] Est igitur, ut arbitror, consentaneum naturam optimam alieniore alimento utentem majus detrimentum capere, quam vilem. [AD.] Est utique. [SOCR.] Itane igitur, inquam, Adimante, animos quoque dicamus præstantissimo ingenio præditos, si male fuerint educati, præcipue malos fieri? an censes magna scelera et purissimam nequitiam ex ignavo ingenio, non ex generoso educatione corrupto procedere, imbecillem vero naturam magnorum neque bonorum neque malorum unquam causam fore? [AD.] Non, inquit, sed ita. [SOCR.] Si igitur natura, quam philosopho tribuimus, convenientem nacta fuerit disciplinam, necesse est eam proficientem ad omnem pervenire virtutem; sin autem minus convenientem sata geni-

τἀναντία αὖ, ἐὰν μή τις αὐτῇ βοηθήσας θεῶν τύχῃ. ἢ καὶ σὺ ἡγεῖ, ὥσπερ οἱ πολλοί, διαφθειρομένους τινὰς εἶναι ὑπὸ σοφιστῶν νέους, διαφθείροντας δέ τινας σοφιστὰς ἰδιωτικούς, ὅτι καὶ ἄξιον λόγου, ἀλλ' οὐκ αὐ-
5 τοὺς τοὺς ταῦτα λέγοντας μεγίστους μὲν εἶναι σοφιστάς, b παιδεύειν δὲ τελεώτατα καὶ ἀπεργάζεσθαι οἵους βούλονται εἶναι καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας; Πότε δή; ἦ δ' ὅς. Ὅταν, εἶπον, ξυγκαθεζόμενοι ἀθρόοι πολλοὶ εἰς ἐκκλησίας ἢ εἰς δικαστή-
10 ρια ἢ θέατρα ἢ στρατόπεδα ἤ τινα ἄλλον κοινὸν πλήθους ξύλλογον ξὺν πολλῷ θορύβῳ τὰ μὲν ψέγωσι τῶν λεγομένων ἢ πραττομένων, τὰ δὲ ἐπαινῶσιν, ὑπερβαλλόντως ἑκάτερα καὶ ἐκβοῶντες καὶ κροτοῦντες, πρὸς δ' αὐτοῖς αἵ τε πέτραι καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ ἂν ὦσιν, ἐπη- c
15 χοῦντες διπλάσιον θόρυβον παρέχωσι τοῦ ψόγου καὶ ἐπαίνου. ἐν δὴ τῷ τοιούτῳ τὸν νέον, τὸ λεγόμενον, τίνα οἴει καρδίαν ἴσχειν; ἢ ποίαν ἂν αὐτῷ παιδείαν ἰδιωτικὴν ἀνθέξειν, ἣν οὐ κατακλυσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ τοιούτου ψόγου ἢ ἐπαίνου οἰχήσεσθαι φερομένην κατὰ ῥοῦν ᾗ ἂν
20 οὗτος φέρῃ, καὶ φήσειν τε τὰ αὐτὰ τούτοις καλὰ καὶ αἰσχρὰ εἶναι, καὶ ἐπιτηδεύσειν ἅπερ ἂν οὗτοι, καὶ ἔσεσθαι d τοιοῦτον; Πολλή, ἦ δ' ὅς, ὦ Σώκρατες, ἀνάγκη. Καὶ μήν, ἦν δ' ἐγώ, οὔπω τὴν μεγίστην ἀνάγκην εἰρήκαμεν. Ποίαν; ἔφη. Ἣν ἔργῳ προστιθέασι λόγῳ μὴ πείθοντες
25 οὗτοι οἱ παιδευταί τε καὶ σοφισταί. ἢ οὐκ οἶσθα, ὅτι τὸν μὴ πειθόμενον ἀτιμίαις τε καὶ χρήμασι καὶ θανάτοις κολάζουσι; Καὶ μάλα, ἔφη, σφόδρα. Τίνα οὖν ἄλλον σοφιστὴν οἴει ἢ ποίους ἰδιωτικοὺς λόγους ἐναντία τούτοις τείνοντας κρατήσειν; Οἶμαι μὲν οὐδένα, ἦ e
30 δ' ὅς. Οὐ γάρ, ἦν δ' ἐγώ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιχειρεῖν πολλὴ ἄνοια. οὔτε γὰρ γίγνεται οὔτε γέγονεν οὐδὲ οὖν μὴ γένηται ἀλλοῖον ἦθος πρὸς ἀρετὴν παρὰ τὴν τούτων παιδείαν πεπαιδευμένον, ἀνθρώπειον, ὦ ἑταῖρε· θεῖον μέντοι κατὰ τὴν παροιμίαν ἐξαιρῶμεν λόγου· εὖ γὰρ
35 χρὴ εἰδέναι, ὅτιπερ ἂν σωθῇ τε καὶ γένηται οἷον δεῖ
493 ἐν τοιαύτῃ καταστάσει πολιτειῶν, θεοῦ μοῖραν αὐτὸ a σῶσαι λέγων οὐ κακῶς ἐρεῖς. Οὐδ' ἐμοὶ ἄλλως, ἔφη, δοκεῖ. Ἔτι τοίνυν σοι, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς τούτοις καὶ τόδε δοξάτω. Τὸ ποῖον; Ἕκαστος τῶν μισθαρνούν-
40 των ἰδιωτῶν, οὓς δὴ οὗτοι σοφιστὰς καλοῦσι καὶ ἀντιτέχνους ἡγοῦνται, μὴ ἄλλα παιδεύειν, ἢ ταῦτα τὰ τῶν πολλῶν δόγματα, ἃ δοξάζουσιν ὅταν ἀθροισθῶσι, καὶ σοφίαν ταύτην καλεῖν, οἷόν περ ἂν εἰ θρέμματος μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ τρεφομένου τὰς ὀργάς τις καὶ ἐπι-
45 θυμίας κατεμάνθανεν, ὅπῃ τε προσελθεῖν χρὴ καὶ ὅπῃ b ἅψασθαι αὐτοῦ, καὶ ὁπότε χαλεπώτατον ἢ πρᾳότατον καὶ ἐκ τίνων γίγνεται, καὶ φωνὰς δὴ ἐφ' οἷς ἑκάστοτε εἴωθε φθέγγεσθαι, καὶ οἵας αὖ ἄλλου φθεγγομένου ἡμεροῦταί τε καὶ ἀγριαίνει, καταμαθὼν δὲ ταῦτα πάντα
50 ξυνουσίᾳ τε καὶ χρόνου τριβῇ σοφίαν τε καλέσειε καὶ ὡς τέχνην συστησάμενος ἐπὶ διδασκαλίαν τρέποιτο, μηδὲν εἰδὼς τῇ ἀληθείᾳ τούτων τῶν δογμάτων τε καὶ ἐπιθυμιῶν ὅτι καλὸν ἢ αἰσχρὸν ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὀνομάζοι δὲ πάντα ταῦτα ἐπὶ ταῖς c

taque invenerit, ad contraria omnia rursus delabitur, nisi forte deorum aliquis eam adjuverit. an tu quoque putas, quemadmodum vulgus, esse quosdam, qui corrumpantur a sophistis, adolescentes, et qui corrumpant, quod quidem commemoratione dignum sit, sophistas quosdam esse privatos, ac non ipsos potius, qui ita loquantur, maximos esse sophistas et perfectissime educare ac tales reddere, quales cupiunt, et juniores et seniores tam viros, quam mulieres? [AD.] Quando tandem? inquit. [SOCR.] Tum, inquam, cum in unum multi congregati in concionibus vel judiciis vel theatris vel castris vel alio quodam publico hominum cœtu ingenti strepitu eorum, quæ vel dicta vel facta sunt, alia vituperant, alia laudant, utrumque supra modum, clamantes et plaudentes, et rupes insuper atque locus, in quo versantur, resonantes conduplicant vituperantium laudantiumque tumultum. ibi tunc adolescenti quid animi, ut aiunt, esse censes? aut quam privatam disciplinam ei constituram putas, quin ab hujusmodi vituperationibus laudationibusque abrepta secundo flumine deferatur quo flumen ferat, eademque ipse, quæ illi, honesta et turpia habeat atque iisdem, quibus illi, rebus studeat eorumque fiat similis? [AD.] Magna, inquit, o Socrates, necessitas est. [SOCR.] Et tamen, inquam, nondum maximam necessitatem diximus. [AD.] Qualem? inquit. [SOCR.] Quam re inferunt non persuadentes verbis præceptores isti atque sophistæ. an nescis non obsequentem infamia ab iis notari et pecunia multari et capite plecti? [AD.] Magnopere, inquit. [SOCR.] Quem igitur alium sophistam putas aut quales privatos sermones adversus hos contendentes superiores fore? [AD.] Nullum puto, inquit. [SOCR.] Recte, inquam, sed etiam conari magna stultitia est. neque enim est neque fuit neque vero erit animus ad virtutem conversus, juxta horum disciplinam educatus, humanus quidem, o amice: divinum utique secundum proverbium excipiamus; nam quisquis incolumis et qualem esse decet ex hac constitutione rerum publicarum evaserit, eum probe tenendum est divino auxilio evasisse recte dici. [AD.] Nec mihi aliter, inquit, videtur. [SOCR.] Jam vero et hoc, inquam, insuper tibi videtor. [AD.] Quidnam? [SOCR.] Quemque privatorum mercenariorum, quos hi sophistas appellant et æmulos artis putant, nihil aliud docere, nisi hæc vulgi placita, quæ pronuntiant quotiens congregati sunt, atque hanc sapientiam vocare, veluti si quis magni animalis bruti et robusti nutriti iras et cupiditates edisceret, qua ratione adeundum, qua attrectandum esset, quando vel sæviret maxime vel mitesceret et quibus ex causis, voces item, quibus occasionibus eas quotiens offerrentur mittere soleret et quibus ab alio missis placaretur vel irritaretur, his autem omnibus diuturna consuetudine perceptis sapientiæ nomen imponeret et tamquam artis in formam redacta docere inciperet, nesciens plane, quæ harum opinionum cupiditatumque honesta vel turpis, bona vel mala, justa esset vel injusta, sed omnibus his nominibus secundum magni animalis opiniones uteretur, bona vocans qui-

τοῦ μεγάλου ζῴου δόξαις, οἷς μὲν χαίροι ἐκεῖνο, ἀγαθὰ καλῶν, οἷς δὲ ἄχθοιτο, κακὰ, ἄλλον δὲ μηδένα ἔχοι λόγον περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τἀναγκαῖα δίκαια καλοῖ καὶ καλὰ, τὴν δὲ τοῦ ἀναγκαίου καὶ ἀγαθοῦ φύσιν ὅσον 5 διαφέρει τῷ ὄντι μήτε ἑωρακὼς εἴη μήτε ἄλλῳ δυνατὸς δεῖξαι. τοιοῦτος δὴ ὢν, πρὸς Διός, οὐκ ἄτοπος ἄν σοι δοκεῖ εἶναι παιδευτής; Ἔμοιγ', ἔφη. Ἦ οὖν τι τούτου δοκεῖ διαφέρειν ὁ τὴν τῶν πολλῶν καὶ παντοδαπῶν ξυνιόντων ὀργὴν καὶ ἡδονὰς κατανενοηκέναι σοφίαν d 10 ἡγούμενος, εἴτ' ἐν γραφικῇ εἴτ' ἐν μουσικῇ εἴτε δὴ ἐν πολιτικῇ; ὅτι μὲν γὰρ, ἐάν τις τούτοις ὁμιλῇ ἐπιδεικνύμενος ἢ ποίησιν ἤ τινα ἄλλην δημιουργίαν ἢ πόλει διακονίαν, κυρίους αὑτοῦ ποιῶν τοὺς πολλοὺς πέρα τῶν ἀναγκαίων, ἡ Διομήδεια λεγομένη ἀνάγκη ποιεῖν αὐτῷ 15 ταῦτα, ἃ ἂν οὗτοι ἐπαινῶσιν· ὡς δὲ καὶ ἀγαθὰ καὶ καλὰ ταῦτα τῇ ἀληθείᾳ, ἤδη πώποτέ του ἤκουσας αὐτῶν λόγον διδόντος οὐ καταγέλαστον; Οἶμαι δέ γ', ἦ δ' ὅς, οὐδ' ἀκούσομαι. Ταῦτα τοίνυν πάντα ἐννοήσας e ἐκεῖνο ἀναμνήσθητι· αὐτὸ τὸ καλὸν, ἀλλὰ μὴ τὰ πολλὰ 20 καλὰ, ἢ αὐτό τι ἕκαστον καὶ μὴ τὰ πολλὰ ἕκαστα 494 ἔσθ' ὅπως πλῆθος ἀνέξεται ἢ ἡγήσεται εἶναι; Ἥκιστά a γ', ἔφη. Φιλόσοφον μὲν ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, πλῆθος ἀδύνατον εἶναι. Ἀδύνατον. Καὶ τοὺς φιλοσοφοῦντας ἄρα ἀνάγκη ψέγεσθαι ὑπ' αὐτῶν. Ἀνάγκη. Καὶ ὑπὸ τού- 25 των δὴ τῶν ἰδιωτῶν, ὅσοι προσομιλοῦντες ὄχλῳ ἀρέσκειν αὐτῷ ἐπιθυμοῦσι. Δῆλον. Ἐκ δὴ τούτων τίνα ὁρᾷς σωτηρίαν φιλοσόφῳ φύσει, ὥστ' ἐν τῷ ἐπιτηδεύματι μείνασαν πρὸς τέλος ἐλθεῖν; ἐννόει δ' ἐκ τῶν ἔμπροσθεν. ὡμολόγηται γὰρ δὴ ἡμῖν εὐμάθεια καὶ μνήμη b 30 καὶ ἀνδρεία καὶ μεγαλοπρέπεια ταύτης εἶναι τῆς φύσεως. Ναί. Οὐκοῦν εὐθὺς ἐν πᾶσιν ὁ τοιοῦτος πρῶτος ἔσται ἐν ἅπασιν, ἄλλως τε καὶ ἐὰν τὸ σῶμα φυῇ προσφερὴς τῇ ψυχῇ; Τί δ' οὐ μέλλει; ἔφη. Βουλήσονται δὴ, οἶμαι, αὐτῷ χρῆσθαι, ἐπειδὰν πρεσβύτερος γίγνη- 35 ται, ἐπὶ τὰ αὑτῶν πράγματα οἵ τε οἰκεῖοι καὶ οἱ πολῖται. Πῶς δ' οὔ; Ὑποκείσονται ἄρα δεόμενοι καὶ τι- c μῶντες, προκαταλαμβάνοντες καὶ προκολακεύοντες τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ δύναμιν. Φιλεῖ γοῦν, ἔφη, οὕτω γίγνεσθαι. Τί οὖν οἴει, ἦν δ' ἐγὼ, τὸν τοιοῦτον 40 ἐν τοῖς τοιούτοις ποιήσειν, ἄλλως τε καὶ ἐὰν τύχῃ μεγάλης πόλεως ὢν καὶ ἐν ταύτῃ πλούσιός τε καὶ γενναῖος καὶ ἔτι εὐειδὴς καὶ μέγας; ἆρ' οὐ πληρωθήσεσθαι ἀμηχάνου ἐλπίδος, ἡγούμενον καὶ τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ τῶν βαρβάρων ἱκανὸν ἔσεσθαι πράττειν, 45 καὶ ἐπὶ τούτοις ὑψηλὸν ἐξαίρειν αὑτὸν, σχηματισμοῦ d καὶ φρονήματος κενοῦ ἄνευ νοῦ ἐμπιπλάμενον; Καὶ μάλ', ἔφη. Τῷ δὴ οὕτω διατιθεμένῳ ἐάν τις ἠρέμα προσελθὼν τἀληθῆ λέγῃ, ὅτι νοῦς οὐκ ἔνεστιν αὐτῷ, δεῖται δὲ, τὸ δὲ οὐ κτητὸν μὴ δουλεύσαντι τῇ κτήσει 50 αὐτοῦ, ἆρ' εὐπετὲς οἴει εἶναι εἰσακοῦσαι διὰ τοσούτων κακῶν; Πολλοῦ γε δεῖ, ἦ δ' ὅς. Ἐὰν δ' οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, διὰ τὸ εὖ πεφυκέναι καὶ τὸ ξυγγενὲς τῶν λόγων εἷς αἰσθάνηταί τέ πῃ καὶ κάμπτηται καὶ ἕλκηται πρὸς e φιλοσοφίαν, τί οἰόμεθα δράσειν ἐκείνους τοὺς ἡγουμέ-

bus illud delectaretur, mala quibus offenderetur, nec aliam eorum reddere rationem posset, sed necessaria justa nuncuparet et honesta, quantum vero inter necessarii et boni naturam re vera intersit, neque ipse perspectum haberet neque alii ostendere posset. ita comparatus nonne per Jovem absurdus præceptor esse tibi videbitur? [AD.] Mihi vero, inquit. [SOCR.] Num igitur differre tibi ab hoc ille videtur, qui vulgi et omnis modi hominum in unum convenientium iram et voluptates callere sapientiam esse ducit, sive in pictura sive in musica sive etiam in administrandæ rei publicæ disciplina? nam si quis cum his versetur eisque ostendat vel poesis vel alius artis opus vel ad rem publicam attinens ministerium, ita ut vulgo se emancipet ultra quam necesse sit, Diomedea, ut aiunt, necessitate cogetur ea facere, quæ isti probaverint; sed bona hæc re vera atque honesta esse num quem eorum unquam audisti rationem quæ non ridicula esset reddentem? [AD.] Neque vero in posterum, inquit, ut arbitror, audiam. [SOCR.] Hæc igitur omnia animo reputans recordare illud: ipsum pulchrum, non multa pulchra, aut quidlibet ipsum, non multa quælibet num qui ferat vulgus aut esse putabit? [AD.] Minime, inquit. [SOCR.] Philosophum ergo, inquam, vulgus esse non potest. [AD.] Non potest. [SOCR.] Itaque philosophantes vituperari ab eis necesse est. [AD.] Necesse. [SOCR.] Item ab his privatis cum populo conversantibus eique placere volentibus. [AD.] Patet. [SOCR.] Ex his ergo quam rationem servandi ingenii philosophi vides, ut suo in studio perseverans ad finem perveniat? reputa autem ex his, quæ dicta sunt. concessum enim nobis est discendi facilitatem, memoriam, fortitudinem, magnificentiam ad hoc ingenium pertinere. [AD.] Plane. [SOCR.] Nonne igitur statim inter omnes talis in cunctis primus erit, præsertim si corpus natura nactus sit animo congruens? [AD.] Quid prohibeat? inquit. [SOCR.] Volent igitur, opinor, et cognati et cives ad sua negotia hoc, cum primum provectioris ætatis esse incipiat, uti. [AD.] Quidni? [SOCR.] Quare precibus, supplicationibus, honoribus, blandimentis præoccupabunt futuram ejus potentiam. [AD.] Ita certe, inquit, fieri solet. [SOCR.] Quid igitur putas, inquam, talem tunc facturum, præsertim si ampla in civitate natus sit et in ea divitiis insignis ac genere, forma præterea excellens sit atque procerus? nonne immensa spe elatum iri putantem se ad res tam Græcorum, quam barbarorum gerendas sufficere, ideoque se ipsum extollere, inani fastu et insana inflatum superbia? [AD.] Vehementer, inquit. [SOCR.] Jam si quis hominem, qui sic afficitur, leniter aggressus vera dicat, mentem eum sanam non habere, egere tamen, sed eam a nullo comparari posse, nisi serviat comparationi, num facile illum tantis occupatum malis præstare monenti aures putas? [AD.] Multum abest, inquit. [SOCR.] Si tamen, inquam, forte bonitate naturæ et cognatione sermonum motus unus aliquis auscultet flectaturque et ad philosophiam trahatur, quid illos facturos existimamus, qui ejus

νους ἀπολλύναι αὐτοῦ τὴν χρείαν τε καὶ ἑταιρείαν; οὐ πᾶν μὲν ἔργον, πᾶν δ' ἔπος λέγοντάς τε καὶ πράττοντας καὶ περὶ αὐτὸν, ὅπως ἂν μὴ πεισθῇ, καὶ περὶ τὸν πείθοντα, ὅπως ἂν μὴ οἷός τ' ᾖ, καὶ ἰδίᾳ ἐπιβουλεύοντας καὶ δημοσίᾳ εἰς ἀγῶνας καθιστάντας; Πολλὴ, ἦ δ' ὅς, ἀνάγκη. Ἔστιν οὖν ὅπως ὁ τοιοῦτος φιλοσοφήσει; Οὐ πάνυ. Ὁρᾷς οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι οὐ κακῶς ἐλέγομεν, ὡς ἄρα καὶ αὐτὰ τὰ τῆς φιλοσόφου φύσεως μέρη, ὅταν ἐν κακῇ τροφῇ γένηται, αἴτια τρόπον τινὰ τοῦ ἐκπεσεῖν ἐκ τοῦ ἐπιτηδεύματος, καὶ τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ, πλοῦτοί τε καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη παρασκευή; Οὐ γὰρ, ἀλλ' ὀρθῶς, ἔφη, ἐλέχθη. Οὗτος δὴ, εἶπον, ὦ θαυμάσιε, ὄλεθρός τε καὶ διαφθορὰ τοσαύτη τε καὶ τοιαύτη τῆς βελτίστης φύσεως εἰς τὸ ἄριστον ἐπιτήδευμα, ὀλίγης καὶ ἄλλως γιγνομένης, ὡς ἡμεῖς φαμέν. καὶ ἐκ τούτων δὴ τῶν ἀνδρῶν καὶ οἱ τὰ μέγιστα κακὰ ἐργαζόμενοι τὰς πόλεις γίγνονται καὶ τοὺς ἰδιώτας, καὶ οἱ τἀγαθὰ, οἳ ἂν ταύτῃ τύχωσι ῥυέντες· σμικρὰ δὲ φύσις οὐδὲν μέγα οὐδέποτε οὐδένα οὔτε ἰδιώτην οὔτε πόλιν δρᾷ. Ἀληθέστατα, ἦ δ' ὅς. Οὗτοι μὲν δὴ οὕτως ἐκπίπτοντες, οἷς μάλιστα προσήκει, ἔρημον καὶ ἀτελῆ φιλοσοφίαν λείποντες αὐτοί τε βίον οὐ προσήκοντα οὐδ' ἀληθῆ ζῶσι, τὴν δὲ ὥσπερ ὀρφανὴν ξυγγενῶν ἄλλοι ἐπεισελθόντες ἀνάξιοι ᾔσχυνάν τε καὶ ὀνείδη περιῆψαν, οἷα καὶ σὺ φῂς ὀνειδίζειν τοὺς ὀνειδίζοντας, ὡς οἱ ξυνόντες αὐτῇ οἱ μὲν οὐδενὸς, οἱ δὲ πολλοὶ πολλῶν κακῶν ἄξιοί εἰσι. Καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, τά γε λεγόμενα ταῦτα. Εἰκότως γε, ἦν δ' ἐγὼ, λεγόμενα. καθορῶντες γὰρ ἄλλοι ἀνθρωπίσκοι κενὴν τὴν χώραν ταύτην γιγνομένην, καλῶν δὲ ὀνομάτων καὶ προσχημάτων μεστὴν, ὥσπερ οἱ ἐκ τῶν εἰργμῶν εἰς τὰ ἱερὰ ἀποδιδράσκοντες, ἄσμενοι καὶ οὗτοι ἐκ τῶν τεχνῶν ἐκπηδῶσιν εἰς τὴν φιλοσοφίαν, οἳ ἂν κομψότατοι ὄντες τυγχάνωσι περὶ τὸ αὑτῶν τέχνιον. ὅμως γὰρ δὴ πρός γε τὰς ἄλλας τέχνας καίπερ οὕτω πραττούσης φιλοσοφίας τὸ ἀξίωμα μεγαλοπρεπέστερον λείπεται, οὗ δὴ ἐφιέμενοι πολλοὶ ἀτελεῖς μὲν τὰς φύσεις, ὑπὸ δὲ τῶν τεχνῶν τε καὶ δημιουργιῶν ὥσπερ τὰ σώματα λελώβηνται, οὕτω καὶ τὰς ψυχὰς συγκεκλασμένοι τε καὶ ἀποτεθρυμμένοι διὰ τὰς βαναυσίας τυγχάνουσιν. ἢ οὐκ ἀνάγκη; Καὶ μάλα, ἔφη. Δοκεῖς οὖν τι, ἦν δ' ἐγὼ, διαφέρειν αὐτοὺς ἰδεῖν ἀργύριον κτησαμένου χαλκέως φαλακροῦ καὶ σμικροῦ, νεωστὶ μὲν ἐκ δεσμῶν λελυμένου, ἐν βαλανείῳ δὲ λελουμένου, νεουργὸν ἱμάτιον ἔχοντος, ὡς νυμφίου παρεσκευασμένου, διὰ πενίαν καὶ ἐρημίαν τοῦ δεσπότου τὴν θυγατέρα μέλλοντος γαμεῖν; Οὐ πάνυ, ἔφη, διαφέρει. Ποῖ' ἄττα οὖν εἰκὸς γεννᾶν τοὺς τοιούτους; οὐ νόθα καὶ φαῦλα; Πολλὴ ἀνάγκη. Τί δέ; τοὺς ἀναξίους παιδεύσεως, ὅταν αὐτῇ πλησιάζοντες ὁμιλῶσι μὴ κατ' ἀξίαν, ποῖ' ἄττα φῶμεν γεννᾶν διανοήματά τε καὶ δόξας; ἆρ' οὐχ ὡς ἀληθῶς προσήκοντα ἀκοῦσαι σοφίσματα καὶ οὐδὲν γνήσιον οὐδὲ φρονήσεως ἄξιον ἀληθινῆς ἐχόμενον; Παντελῶς μὲν οὖν, ἔφη. Πάνσμικρον δή τι, ἔφην ἐγὼ, ὦ Ἀδείμαντε, λείπεται τῶν κατ' ἀξίαν

usum et sodalitatem se perdere putant? nonne et agendo et loquendo omni studio certaturos, ut nec adolescens monitis pareat nec adhortator ille aliquid persuadeat, eum tam privatis insidiis, quam publicis accusationibus insequentes? [AD.] Valde, inquit, necessarium est. [SOCR.] Restabit ergo huic ulla ad philosophandum facultas? [AD.] Nulla magnopere. [SOCR.] Videsne igitur, inquam, haud ab re nos supra dixisse etiam ipsas philosophæ naturæ partes, si perversa adhibita sit educatio, efficere quodammodo, ut quis ab eo studio avertatur, et quæ vulgo bona putantur, divitias et omnem hujusmodi apparatum? [AD.] Recte nimirum, inquit, diximus. [SOCR.] Hic est igitur, inquam, o vir mirifice, interitus et corruptio talis et tanta ad optimum studium naturæ optimæ, quæ ceteroquin rara, ut nos dicimus, exsistit. atque ex horum numero et illi prodeunt, qui maximis malis afficiunt civitates et privatos, et qui bonis, si qui forte huc feruntur; exile vero ingenium nihil unquam vel privato vel civitati magnum facit. [AD.] Verissime, inquit. [SOCR.] Hi igitur sic excidentes, quibus maxime convenit, philosophiam desertam et imperfectam relinquentes neque ipsi decentem aut veram vitam agunt, philosophiam vero, tamquam cognatis orbatam, alii indigni aggredientes dedecorant eaque afficiunt contumelia, qua notari eam dicis ab his, qui ejus studiosorum alios nullius pretii, plerosque vero magno malo dignos esse ferunt. [AD.] Dicta certe hæc sunt, inquit. [SOCR.] Ac merito dicta, inquam. conspicientes enim alii homunculi sedem hanc vacuam fieri præclaris nominibus et ornamentis abundantem, instar eorum, qui ex carceribus in templa aufugiunt, licenter et ipsi ex artibus ad philosophiam prosiliunt, ut maxime quisque scitulus est in sua arte. nempe philosophia, quamquam ita se habet, artibus tamen ceteris dignitate et magnificentia præstat, cujus cupiditate multi feruntur natura imperfecti et artibus opificiisque sicuti corpore corrupti, ita et animo sordidis occupationibus confracti et imminuti. an non necessarium est? [AD.] Maxime, inquit. [SOCR.] Putasne igitur, inquam, eos aspectu quicquam differre a fabro ærario calvo parvoque, qui parata pecunia recens e vinculis exiit, balneisque lautus et nova veste indutus tamquam sponsus ornatus filiam domini sui propter paupertatem et solitudinem in matrimonium ducturus est? [AD.] Haud multum, inquit, differt. [SOCR.] Qualem igitur ex his prolem nasci putandum est? nonne notham et vilem? [AD.] Necesse est omnino. [SOCR.] Quid vero? homines eruditione indignos, quotiens ad eam adpropinquantes præter dignitatem cum ea consuescunt, quales cogitationes opinionesque producere dicamus? nonne quæ vere sint sophismata nominanda nihilque quod genuinum sit aut vera dignum intelligentia nitatur? [AD.] Sic omnino dicendum, inquit. [SOCR.] Itaque pauci admodum inquam, restant, o Adimante, qui digne cum philosophia

ὁμιλούντων φιλοσοφίᾳ, ἤ που ὑπὸ φυγῆς καταληφθὲν γενναῖον καὶ εὖ τεθραμμένον ἦθος, ἀπορίᾳ τῶν διαφθερούντων κατὰ φύσιν μεῖναν ἐπ' αὐτῇ, ἢ ἐν σμικρᾷ πόλει ὅταν μεγάλη ψυχὴ φυῇ καὶ ἀτιμάσασα τὰ τῆς πόλεως ὑπερίδῃ· βραχὺ δέ πού τι καὶ ἀπ' ἄλλης τέχνης δικαίως ἀτιμάσαν εὐφυὲς ἐπ' αὐτὴν ἂν ἔλθοι. εἴη δ' ἂν καὶ ὁ τοῦ ἡμετέρου ἑταίρου Θεάγους χαλινὸς οἷος κατασχεῖν· καὶ γὰρ Θεάγει τὰ μὲν ἄλλα πάντα παρεσκεύασται πρὸς τὸ ἐκπεσεῖν φιλοσοφίας, ἡ δὲ τοῦ σώματος νοσοτροφία ἀπείργουσα αὐτὸν τῶν πολιτικῶν κατέχει. τὸ δ' ἡμέτερον οὐκ ἄξιον λέγειν, τὸ δαιμόνιον σημεῖον· ἢ γάρ πού τινι ἄλλῳ ἢ οὐδενὶ τῶν ἔμπροσθεν γέγονε. καὶ τούτων δὴ τῶν ὀλίγων οἱ γενόμενοι καὶ γευσάμενοι, ὡς ἡδὺ καὶ μακάριον τὸ κτῆμα, καὶ τῶν πολλῶν αὖ ἱκανῶς ἰδόντες τὴν μανίαν, καὶ ὅτι οὐδεὶς οὐδὲν ὑγιὲς ὡς ἔπος εἰπεῖν περὶ τὰ τῶν πόλεων πράττει, οὐδ' ἔστι ξύμμαχος, μεθ' ὅτου τις ἰὼν ἐπὶ τὴν τῷ δικαίῳ βοήθειαν σῴζοιτ' ἄν, ἀλλ' ὥσπερ εἰς θηρία ἄνθρωπος ἐμπεσὼν οὔτε ξυναδικεῖν ἐθέλων οὔτε ἱκανὸς ὢν εἷς πᾶσιν ἀγρίοις ἀντέχειν, πρίν τι τὴν πόλιν ἢ φίλους ὀνῆσαι προαπολόμενος ἀνωφελὴς αὑτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν γένοιτο, ταῦτα πάντα λογισμῷ λαβὼν ἡσυχίαν ἔχων καὶ τὰ αὑτοῦ πράττων, οἷον ἐν χειμῶνι κονιορτοῦ καὶ ζάλης ὑπὸ πνεύματος φερομένου ὑπὸ τειχίον ἀποστάς, ὁρῶν τοὺς ἄλλους καταπιμπλαμένους ἀνομίας ἀγαπᾷ, εἴ πῃ αὐτὸς καθαρὸς ἀδικίας τε καὶ ἀνοσίων ἔργων τόν τε ἐνθάδε βίον βιώσεται καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ μετὰ καλῆς ἐλπίδος ἵλεώς τε καὶ εὐμενὴς ἀπαλλάξεται. Ἀλλά τοι, ἦ δ' ὅς, οὐ τὰ ἐλάχιστα ἂν διαπραξάμενος ἀπαλλάττοιτο. Οὐδέ γε, εἶπον, τὰ μέγιστα, μὴ τυχὼν πολιτείας προσηκούσης· ἐν γὰρ προσηκούσῃ αὐτός τε μᾶλλον αὐξήσεται καὶ μετὰ τῶν ἰδίων τὰ κοινὰ σώσει.

Τὸ μὲν οὖν τῆς φιλοσοφίας ὧν ἕνεκα διαβολὴν εἴληφε, καὶ ὅτι οὐ δικαίως, ἐμοὶ μὲν δοκεῖ μετρίως εἰρῆσθαι, εἰ μὴ ἔτ' ἄλλο λέγεις τι σύ. Ἀλλ' οὐδέν, ἦ δ' ὅς, ἔτι λέγω περὶ τούτου· ἀλλὰ τὴν προσήκουσαν αὐτῇ τίνα τῶν νῦν λέγεις πολιτειῶν; Οὐδ' ἡντιναοῦν, εἶπον, ἀλλὰ τοῦτο καὶ ἐπαιτιῶμαι, μηδεμίαν ἀξίαν εἶναι τῶν νῦν κατάστασιν πόλεως φιλοσόφου φύσεως· διὸ καὶ στρέφεσθαί τε καὶ ἀλλοιοῦσθαι αὐτήν, ὥσπερ ξενικὸν σπέρμα ἐν γῇ ἄλλῃ σπειρόμενον ἐξίτηλον εἰς τὸ ἐπιχώριον φιλεῖ κρατούμενον ἰέναι, οὕτω καὶ τοῦτο τὸ γένος νῦν μὲν οὐκ ἴσχειν τὴν αὑτοῦ δύναμιν, ἀλλ' εἰς ἀλλότριον ἦθος ἐκπίπτειν· εἰ δὲ λήψεται τὴν ἀρίστην πολιτείαν, ὥσπερ καὶ αὐτὸ ἄριστόν ἐστι, τότε δηλώσει, ὅτι τοῦτο μὲν τῷ ὄντι θεῖον ἦν, τὰ δὲ ἄλλα ἀνθρώπινα, τά τε τῶν φύσεων καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων. δῆλος δὴ οὖν εἶ, ὅτι μετὰ τοῦτο ἐρήσει, τίς αὕτη ἡ πολιτεία. Οὐκ ἔγνως, ἔφη· οὐ γὰρ τοῦτο ἔμελλον, ἀλλ' εἰ αὐτή, ἣν ἡμεῖς διεληλύθαμεν οἰκίζοντες τὴν πόλιν, ἢ ἄλλη. Τὰ μὲν ἄλλα, ἦν δ' ἐγώ, αὕτη· τοῦτο δὲ αὐτὸ ἐρρήθη μὲν καὶ τότε, ὅτι δεήσοι τι ἀεὶ ἐνεῖναι ἐν τῇ πόλει λόγον ἔχον τῆς πολιτείας τὸν αὐτόν, ὅνπερ καὶ σύ, ὁ νομοθέ-

versentur, aut per exsilium, si ita accidat, retenti, generosi ac bene educati animi, inopia corrumpentium secundum naturam in ea perseverantes, aut cum magnus animus parva in civitate natus res ejus contemnens neglexit, pauculi fortasse etiam ab alia arte merito contempta favente natura ad philosophiam se conferentes. nec nihil ad retinendum valeat familiaris nostri Theagis frenum; nam Theagi quoque reliqua omnia ita comparata sunt, ut a philosophia desciscat, corporis vero imbecilli cura eum a rebus civilibus prohibens retinet. nostrum autem non est quod commemoretur, divinum indicium; vel enim uni vel nulli superiorum contigit. jam horum paucorum in numerum relati ubi gustarunt, quam dulcis hæc sit ac beata possessio, et insaniam iidem vulgi probe intellexerunt, nec ullum plane, ut breviter dicam, recte quicquam in rebus publicis agere, neque socium esse quicum defendendæ justitiæ curam suscipiens aliquis sospes evadat, sed tamquam hominem, qui in bestias incidit, cum nec una injuste agere velit nec solus ipse omnibus feris possit resistere, antequam quicquam vel civitatem vel amicos juvet, e medio sublatum et sibi et reliquis inutilem fore: hæc omnia secum reputans quiescit et sua curat ac velut tempestate coorta pulverem et imbrem impellente vento post murum absistens, cum reliquos videt delictis contaminari, contentus est, si purus ipse injustitia et impiis factis hanc vitam transigat et bona cum spe tranquillus et hilaris ea decedat. [AD.] At profecto, inquit, haud parva peregerit qui ita decedat. [SOCR.] Neque vero maxima, inquam, si nactus non fuerit convenientem rem publicam; in ea enim et ipse proficiet magis et privata simul et publica servabit.

De philosophia igitur, quam ab causam male audiat et quam immerito, equidem satis dictum arbitror, nisi tu aliquid præterea dicis. [AD.] Nihil, inquit, ego de hac præterea dico; sed earum, quæ nunc exstant, rerum publicarum quamnam ei convenire putas? [SOCR.] Nullam prorsus, inquam, sed hoc ipsum culpo, quod nulla ex his, quæ nunc exstant, natura philosopha digna est: ideo eam verti et mutari, ut peregrinum semen, quod in alia terra seritur, evanidum victumque solet ad indigenam naturam redigi, ita et hoc genus propria nunc amissa vi alienum morem induere; sin autem optimam rem publicam nanciscetur, sicut et ipsum est optimum, tunc apparebit hoc re vera divinum esse, reliqua vero humana, tam ingenia, quam studia. videris autem mihi jam quænam ista res publica sit, quæsiturus. [AD.] Falleris, inquit: non hoc quæsiturus eram, sed utrum hæc esset, quam nos in condenda civitate exposuimus, an alia. [SOCR.] Cetera quidem, inquam, hæc; hoc ipsum autem tunc quoque dictum est, necessarium fore ut aliquid insit semper in civitate, quod rationem rei publicæ eandem habeat, quam et tu legislator

-της, ἔχων τοὺς νόμους ἐτίθεις. Ἐρρήθη γάρ, ἔφη. Ἀλλ' οὐχ ἱκανῶς, εἶπον, ἐδηλώθη, φόβῳ ὧν ὑμεῖς ἀντιλαμβανόμενοι δεδηλώκατε μακρὰν καὶ χαλεπὴν αὐτοῦ τὴν ἀπόδειξιν, ἐπεὶ καὶ τὸ λοιπὸν οὐ πάντως 5 ῥᾷστον διελθεῖν. Τὸ ποῖον; Τίνα τρόπον μεταχειριζομένη πόλις φιλοσοφίαν οὐ διολεῖται. τὰ γὰρ δὴ μεγάλα πάντα ἐπισφαλῆ, καί, τὸ λεγόμενον, τὰ καλὰ τῷ ὄντι χαλεπά. Ἀλλ' ὅμως, ἔφη, λαβέτω τέλος ἡ ἀπό- e δειξις τούτου φανεροῦ γενομένου. Οὐ τὸ μὴ βούλεσθαι, 10 ἦν δ' ἐγώ, ἀλλ' εἴπερ, τὸ μὴ δύνασθαι διακωλύσει· παρὼν δὲ τήν γ' ἐμὴν προθυμίαν εἴσει. σκόπει δὲ καὶ νῦν, ὡς προθύμως καὶ παρακινδυνευτικῶς μέλλω λέγειν, ὅτι τοὐναντίον, ἢ νῦν δεῖ τοῦ ἐπιτηδεύματος τούτου πόλιν ἅπτεσθαι. Πῶς; Νῦν μέν, ἦν δ' ἐγώ, οἱ 498 καὶ ἁπτόμενοι μειράκια ὄντα ἄρτι ἐκ παίδων τὸ μεταξὺ a οἰκονομίας καὶ χρηματισμοῦ πλησιάσαντες αὐτοῦ τῷ χαλεπωτάτῳ ἀπαλλάττονται, οἱ φιλοσοφώτατοι ποιούμενοι· λέγω δὲ χαλεπώτατον τὸ περὶ τοὺς λόγους· ἐν δὲ τῷ ἔπειτα, ἐὰν καὶ ἄλλων τοῦτο πραττόντων παρα- 20 καλούμενοι ἐθέλωσιν ἀκροαταὶ γίγνεσθαι, μεγάλα ἡγοῦνται, πάρεργον οἰόμενοι αὐτὸ δεῖν πράττειν· πρὸς δὲ τὸ γῆρας ἐκτὸς δή τινων ὀλίγων ἀποσβέννυνται πολὺ μᾶλλον τοῦ Ἡρακλειτείου ἡλίου, ὅσον αὖθις οὐκ ἐξάπτονται. b Δεῖ δὲ πῶς; ἔφη. Πᾶν τοὐναντίον· μειράκια μὲν ὄντα 25 καὶ παῖδας μειρακιώδη παιδείαν καὶ φιλοσοφίαν μεταχειρίζεσθαι, τῶν τε σωμάτων, ἐν ᾧ βλαστάνει τε καὶ ἀνδροῦται, εὖ μάλα ἐπιμελεῖσθαι, ὑπηρεσίαν φιλοσοφίᾳ κτωμένους· προϊούσης δὲ τῆς ἡλικίας, ἐν ᾗ ἡ ψυχὴ τελειοῦσθαι ἄρχεται, ἐπιτείνειν τὰ ἐκείνης γυμνάσια· 30 ὅταν δὲ λήγῃ μὲν ἡ ῥώμη, πολιτικῶν δὲ καὶ στρατειῶν c ἐκτὸς γίγνηται, τότε ἤδη ἀφέτους νέμεσθαι καὶ μηδὲν ἄλλο πράττειν, ὅτι μὴ πάρεργον, τοὺς μέλλοντας εὐδαιμόνως βιώσεσθαι καὶ τελευτήσαντας τῷ βίῳ τῷ βεβιωμένῳ τὴν ἐκεῖ μοῖραν ἐπιστήσειν πρέπουσαν. Ὡς 35 ἀληθῶς μοι δοκεῖς, ἔφη, λέγειν γε προθύμως, ὦ Σώκρατες· οἶμαι μέντοι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀκουόντων προθυμότερον ἔτι ἀντιτείνειν οὐδ' ὁπωστιοῦν πεισομένους, ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξαμένους. Μὴ διάβαλλε, ἦν δ' ἐγώ, ἐμὲ καὶ Θρασύμαχον ἄρτι φίλους γεγονότας, d 40 οὐδὲ πρὸ τοῦ ἐχθροὺς ὄντας. πείρας γὰρ οὐδὲν ἀνήσομεν, ἕως ἂν ἢ πείσωμεν καὶ τοῦτον καὶ τοὺς ἄλλους, ἢ προὔργου τι ποιήσωμεν εἰς ἐκεῖνον τὸν βίον, ὅταν αὖθις γενόμενοι τοῖς τοιούτοις ἐντύχωσι λόγοις. Εἰς μικρόν γ', ἔφη, χρόνον εἴρηκας. Εἰς οὐδὲν μὲν οὖν, 45 ἔφην, ὥς γε πρὸς τὸν ἅπαντα. τὸ μέντοι μὴ πείθεσθαι τοῖς λεγομένοις τοὺς πολλοὺς θαῦμα οὐδέν· οὐ γάρ πώποτε εἶδον γενόμενον τὸ νῦν λεγόμενον, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοιαῦτ' ἄττα ῥήματα ἐξεπίτηδες ἀλλήλοις ὡ- e μοιωμένα, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ὥσπερ νῦν 50 συμπεσόντα· ἄνδρα δὲ ἀρετῇ παρισωμένον καὶ ὡμοιωμένον μέχρι τοῦ δυνατοῦ τελέως ἔργῳ τε καὶ λόγῳ, δυνα- 499 στεύοντα ἐν πόλει ἑτέρᾳ τοιαύτῃ, οὐ πώποτε ἑωράκασιν a οὔτε ἕνα οὔτε πλείους. ἢ οἴει; Οὐδαμῶς γε. Οὐδέ γε αὖ λόγων, ὦ μακάριε, καλῶν τε καὶ ἐλευθέρων ἱκα-

habebas, cum leges conderes. [AD.] Sane dictum est, inquit. [SOCR.] Non satis tamen, inquam, explicatum, metu eorum, quibus vos manus injicientes prolixam ejus et arduam demonstrationem esse docuistis, cum etiam id, quod reliquum est, non sit omnino facillimum dictu. [AD.] Quid istud? [SOCR.] Qua ratione civitas philosophiam tractare debeat, ut non perdatur. nam magna quælibet periculosa esse solent, et ut in proverbio est, præclara re vera difficilia sunt. [AD.] Verum tamen, inquit, ad finem perducatur hoc declarato demonstratio. [SOCR.] Non voluntatis, inquam, sed si quid, facultatis defectus impediet; tu vero præsens studium meum intelliges. adverte, age, et nunc, quam prompte et intrepide sim dicturus contra ac nunc fit, civitatem oportere studium hoc attingere. [AD.] Quo modo? [SOCR.] Nunc, inquam, si qui sunt qui attingant, postquam adolescentuli vix e pueris egressi inter rei familiaris quæstuariæque negotia difficillimam ejus partem aggressi sunt, ab eo discedunt, qui sapientiæ maxime studiosi existimantur; difficillimam autem partem dico disserendi rationem; deinde vero, etiamsi ab aliis id agentibus invitati auditores fieri velint, magnum id putant, obiter id agendum existimantes; appropinquante vero senectute exceptis paucis exstinguuntur multo magis, quam sol Heraclitius, cum nunquam iterum accendantur. [AD.] At quomodo agendum? inquit. [SOCR.] Contra omnino: adolescentulos ac pueros juvenilem disciplinam philosophiamque tractare necesse est corporumque, dum adolescunt et virilia fiunt, diligenter curam gerere, ut philosophiæ ministra instruant; procedente vero ætate, cum animus jam perfici incipit, exercitationes ejus augere; cum autem vires deficiunt civilium militariumque laborum minus jam patientes, tunc liberos vagari nec aliud quidquam agere, nisi obiter, qui feliciter victuri sint et post obitum sortem anteactæ vitæ convenientem adjecturi. [AD.] Prompte re vera, inquit, loqui mihi videris, o Socrates; sed plerosque audientium promptius etiam reniti arbitror, nullo modo persuaderi sibi passuros, initium faciente Thrasymacho. [SOCR.] Ne dissidium confla, inquam, inter me et Thrasymachum, nuper amicos factos, quamquam nec antehac inimicos. periclitando enim non desistemus, priusquam aut huic et reliquis persuaserimus, aut aliquid profecerimus ad illam vitam, cum iterum nati in hujusmodi sermones inciderint. [AD.] Breve, inquit, tempus dixisti. [SOCR.] Immo vero nullum, inquam, si ad universum conferatur. quod autem plerique his, quæ dicta sunt, fidem non habent, nihil mirum; nunquam enim quod nunc dictum est, evenisse viderunt, sed talia quædam verba potius de industria in similitudinem composita, non casu, ut nunc, concurrentia; virum autem quoad fieri potest virtuti assimilatum et perfecte factis dictisque adæquatum simili quadam in civitate potentem nunquam aut unum aut plures viderunt. an putas? [AD.] Nullo modo. [SOCR.] Neque unquam, o beate

νως ἐπήκοοι γεγόνασιν, οἵων ζητεῖν μὲν τὸ ἀληθὲς ξυντεταμένως ἐκ παντὸς τρόπου τοῦ γνῶναι χάριν, τὰ δὲ κομψά τε καὶ ἐριστικὰ καὶ μηδαμόσε ἄλλοσε τείνοντα, ἢ πρὸς δόξαν καὶ ἔριν, καὶ ἐν δίκαις καὶ ἐν ἰδίαις συνουσίαις πόρρωθεν ἀσπαζομένων. Οὐδὲ τούτων, ἔφη. Τούτων τοι χάριν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ταῦτα προορώμενοι b ἡμεῖς τότε καὶ δεδιότες ὅμως ἐλέγομεν ὑπὸ τἀληθοῦς ἠναγκασμένοι, ὅτι οὔτε πόλις οὔτε πολιτεία οὐδέ γ' ἀνὴρ ὁμοίως μή ποτε γένηται τέλεος, πρὶν ἂν τοῖς φιλοσόφοις τούτοις τοῖς ὀλίγοις καὶ οὐ πονηροῖς, ἀχρήστοις δὲ νῦν κεκλημένοις ἀνάγκη τις ἐκ τύχης παραβάλῃ, εἴτε βούλονται εἴτε μή, πόλεως ἐπιμεληθῆναι καὶ τῇ πόλει κατήκοοι γενέσθαι, ἢ τῶν νῦν ἐν δυναστείαις ἢ βασιλείαις ὄντων υἱέσιν ἢ αὐτοῖς ἔκ τινος θείας ἐπιπνοίας ἀληθινῆς φιλοσοφίας ἀληθινὸς ἔρως ἐμπέσῃ. τούτων δὲ πότερα c γενέσθαι ἢ ἀμφότερα ὡς ἄρα ἐστὶν ἀδύνατον, ἐγὼ μὲν οὐδένα φημὶ ἔχειν λόγον. οὕτω γὰρ ἂν ἡμεῖς δικαίως καταγελῴμεθα, ὡς ἄλλως εὐχαῖς ὅμοια λέγοντες. ἢ οὐχ οὕτως; Οὕτως. Εἰ τοίνυν ἄκροις εἰς φιλοσοφίαν πόλεώς τις ἀνάγκη ἐπιμεληθῆναι ἢ γέγονεν ἐν τῷ ἀπείρῳ τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ, ἢ καὶ νῦν ἔστιν ἔν τινι βαρβαρικῷ τόπῳ πόρρω που ἐκτὸς ὄντι τῆς ἡμετέρας ἐπόψεως, ἢ καὶ ἔπειτα γενήσεται, περὶ τούτου ἕτοιμοι d τῷ λόγῳ διαμάχεσθαι, ὡς γέγονεν ἡ εἰρημένη πολιτεία καὶ ἔστι καὶ γενήσεταί γε, ὅταν αὕτη ἡ Μοῦσα πόλεως ἐγκρατὴς γένηται. οὐ γὰρ ἀδύνατος γενέσθαι, οὐδ' ἡμεῖς ἀδύνατα λέγομεν· χαλεπὰ δὲ καὶ παρ' ἡμῶν ὁμολογεῖται. Καὶ ἐμοί, ἔφη, οὕτω δοκεῖ. Τοῖς δὲ πολλοῖς, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι οὐκ αὖ δοκεῖ, ἐρεῖς; Ἴσως, ἔφη. Ὦ μακάριε, ἦν δ' ἐγώ, μὴ πάνυ οὕτω τῶν πολλῶν e κατηγόρει. ἀλλοίαν τοι δόξαν ἕξουσιν, ἐὰν αὐτοῖς μὴ φιλονεικῶν, ἀλλὰ παραμυθούμενος καὶ ἀπολυόμενος τὴν τῆς φιλομαθίας διαβολὴν ἐνδεικνύῃ οὓς λέγεις τοὺς φιλοσόφους, καὶ διορίζῃ ὥσπερ ἄρτι τήν τε φύσιν αὐτῶν καὶ τὴν ἐπιτήδευσιν, ἵνα μὴ ἡγῶνταί σε λέγειν οὓς a αὐτοὶ οἴονται. ἢ καὶ ἐὰν οὕτω θεῶνται, ἀλλοίαν τοι φήσεις αὐτοὺς δόξαν λήψεσθαι καὶ ἄλλα ἀποκρινεῖσθαι; ἢ οἴει τινὰ χαλεπαίνειν τῷ μὴ χαλεπῷ ἢ φθονεῖν τῷ μὴ φθονερῷ ἄφθονόν τε καὶ πρᾶον ὄντα; ἐγὼ μὲν γάρ σε προφθάσας λέγω, ὅτι ἐν ὀλίγοις τισὶν ἡγοῦμαι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ πλήθει χαλεπὴν οὕτω φύσιν γίγνεσθαι. Καὶ ἐγὼ ἀμέλει, ἔφη, ξυνοίομαι. Οὐκοῦν καὶ αὐτὸ τοῦτο ξυνοίει, τοῦ b χαλεπῶς πρὸς φιλοσοφίαν τοὺς πολλοὺς διακεῖσθαι ἐκείνους αἰτίους εἶναι τοὺς ἔξωθεν οὐ προσῆκον ἐπεισκεχωμακότας, λοιδορουμένους τε αὐτοῖς καὶ φιλαπεχθημόνως ἔχοντας καὶ ἀεὶ περὶ ἀνθρώπων τοὺς λόγους ποιουμένους, ἥκιστα φιλοσοφίᾳ πρέπον ποιοῦντας. Πολύ γ', ἔφη. Οὐδὲ γάρ που, ὦ Ἀδείμαντε, σχολὴ τῷ γε ὡς ἀληθῶς πρὸς τοῖς οὖσι τὴν διάνοιαν ἔχοντι κάτω βλέπειν εἰς ἀνθρώπων πραγματείας καὶ μαχόμενον αὐτοῖς c φθόνου τε καὶ δυσμενείας ἐμπίπλασθαι, ἀλλ' εἰς τεταγμένα ἄττα καὶ κατὰ ταὐτὰ ἀεὶ ἔχοντα ὁρῶντας καὶ θεωμένους οὔτ' ἀδικοῦντα οὔτ' ἀδικούμενα ὑπ' ἀλλήλων, κόσμῳ δὲ πάντα καὶ κατὰ λόγον ἔχοντα, ταῦτα μιμεῖσθαί

sermonibus satis auscultaverunt honestis ac liberalibus, quibus obnixe et omni studio noscendi gratia verum inquiritur, hæc autem scita et contentiosa et nihil aliud nisi opinionem et contentionem spectantia tam in judiciis, quam privatis in colloquiis procul habentur. [AD.] Ne id quidem, inquit. [SOCR.] His igitur de causis, inquam, et cum hæc tunc prævideremus metueremusque, tamen veritate coacti diximus neque civitatem ullam neque rem publicam similiterque ne virum quidem ullum perfectum fore, priusquam philosophis hisce paucis minimeque malis, sed inutilibus nunc vulgo dictis necessitas quædam sorte contigerit ut, seu velint seu nolint, civitatis curam suscipiant eique vocanti obediant, aut horum, qui nunc dominantur vel regnant, filiis vel ipsis divina quadam inspiratione veræ philosophiæ verus amor inhæserit. horum autem alterutrum vel utrumque facultate carere equidem demonstrari non posse arbitror. sic enim jure nos irrideremur ut temere votis similia loquentes. an non ita? [AD.] Ita. [SOCR.] Si igitur viri in philosophia perfecti necessitate aliqua impulsi rem publicam vel gubernarunt infinito præterito tempore vel nunc regunt barbarica aliqua in regione procul a nostro conspectu remota vel in posterum administrabunt, ibi tum sine dubio asseveramus rem publicam supra descriptam fuisse et esse atque etiam fore, quando hæc Musa civitatis imperium tenuerit. nam fieri certe potest, neque nos facultate carentia loquimur: difficilia tamen esse a nobis quoque conceditur. [AD.] Mihi quoque, inquit, ita videtur. [SOCR.] Vulgo vero, inquam, non item videri inquies? [AD.] Fortasse, inquit. [SOCR.] Ne usque adeo, inquam, vulgus culpa, o vir beate. aliter profecto sentient, si eis non contentionis studio, sed amicis monitis dissoluta philosophiæ calumnia ostendas, quos dicas philosophos, et ita ut nunc definias et ingenium eorum et studium, ne te suspicentur eos dicere, quos ipsi cogitant. an etiam si ita videant, secus eos opinaturos dices et alia responsuros? an quemquam censes irasci non iracundo aut invidere non invido carentem invidia et mitem? nam hoc ego prædico, in paucis quibusdam mihi neque vero in vulgo tam sævam inesse naturam videri. [AD.] Idem, inquit, ego, ne dubita, sentio. [SOCR.] Ergo et hoc ipsum consentis, quod vulgus philosophiam iniquo animo ferat, illos in causa esse, qui extrinsecus præter fas ad eam introrumpunt, obtrectantes inter se et inimicitiis delectati et semper de personis verba facientes, id quod philosophiæ minime convenit. [AD.] Minime sane, inquit. [SOCR.] Neque enim illi, o Adimante, qui mentem re vera ad ea, quæ sunt, directam habet, vacat despicere in hominum negotia et cum iis pugnantem invidia et malevolentia impleri, sed ad ordinata quædam et semper eodem modo habentia respicientes et contemplantes quæ neque inferunt inter se neque patiuntur injuriam, sed omnia ornate et secundum rationem disposita sunt,

τε καὶ ὅτι μάλιστα ἀφομοιοῦσθαι. ἢ οἴει τινὰ μηχανὴν εἶναι, ὅτῳ τις ὁμιλεῖ ἀγάμενος, μὴ μιμεῖσθαι ἐκεῖνο; Ἀδύνατον, ἔφη. Θείῳ δὴ καὶ κοσμίῳ ὅ γε φιλόσοφος ὁμιλῶν κόσμιός τε καὶ θεῖος εἰς τὸ δυνατὸν ἀνθρώπῳ d 5 γίγνεται· διαβολὴ δ' ἐν πᾶσι πολλή. Παντάπασι μὲν οὖν. Ἂν οὖν τις, εἶπον, αὐτῷ ἀνάγκη γένηται ἃ ἐκεῖ ὁρᾷ, μελετῆσαι εἰς ἀνθρώπων ἤθη καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ τιθέναι καὶ μὴ μόνον ἑαυτὸν πλάττειν, ἆρα κακὸν δημιουργὸν αὐτὸν οἴει γενήσεσθαι σωφροσύνης τε καὶ 10 δικαιοσύνης καὶ ξυμπάσης τῆς δημοτικῆς ἀρετῆς; Ἥκιστά γε, ἦ δ' ὅς. Ἀλλ' ἐὰν δὴ αἴσθωνται οἱ πολλοί, ὅτι ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ λέγομεν, χαλεπανοῦσι δὴ τοῖς φι- e λοσόφοις καὶ ἀπιστήσουσιν ἡμῖν λέγουσιν, ὡς οὐκ ἄν ποτε ἄλλως εὐδαιμονήσειε πόλις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγρά- 15 ψειαν οἱ τῷ θείῳ παραδείγματι χρώμενοι ζωγράφοι; Οὐ χαλεπανοῦσιν, ἦ δ' ὅς, ἐάνπερ αἴσθωνται. ἀλλὰ 501 δὴ τίνα λέγεις τρόπον τῆς διαγραφῆς; Λαβόντες, ἦν δ' a ἐγώ, ὥσπερ πίνακα πόλιν τε καὶ ἤθη ἀνθρώπων πρῶτον μὲν καθαρὰν ποιήσειαν ἄν, ὃ οὐ πάνυ ῥᾴδιον· ἀλλ' 20 οὖν οἶσθ', ὅτι τούτῳ ἂν εὐθὺς τῶν ἄλλων διενεγκεῖν, τῷ μήτε ἰδιώτου μήτε πόλεως ἐθελῆσαι ἂν ἅψασθαι μηδὲ γράφειν νόμους, πρὶν ἢ παραλαβεῖν καθαρὰν ἢ αὐτοὶ ποιῆσαι. Καὶ ὀρθῶς γ', ἔφη. Οὐκοῦν μετὰ ταῦτα οἴει ὑπογράψασθαι ἂν τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας; Τί μήν; 25 Ἔπειτα, οἶμαι, ἀπεργαζόμενοι πυκνὰ ἂν ἑκατέρωσε b ἀποβλέποιεν, πρός τε τὸ φύσει δίκαιον καὶ καλὸν καὶ σῶφρον καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα καὶ πρὸς ἐκεῖνο αὖ, ὃ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐμποιοῖεν, ξυμμιγνύντες τε καὶ κεραννύντες ἐκ τῶν ἐπιτηδευμάτων τὸ ἀνδρείκελον, ἀπ' ἐκείνου 30 τεκμαιρόμενοι, ὃ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐκάλεσεν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐγγιγνόμενον θεοειδές τε καὶ θεοείκελον. Ὀρθῶς, ἔφη. Καὶ τὸ μὲν ἄν, οἶμαι, ἐξαλείφοιεν, τὸ δὲ πάλιν ἐγγράφοιεν, ἕως ὅτι μάλιστα ἀνθρώπεια ἤθη εἰς ὅσον ἐνδέχεται θεοφιλῆ ποιήσειαν. Καλλίστη γοῦν ἄν, ἔφη, ἡ c 35 γραφὴ γένοιτο. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, πείθομέν πῃ ἐκείνους, οὓς διατεταμένους ἐφ' ἡμᾶς ἔφησθα ἰέναι, ὡς τοιοῦτός ἐστι πολιτειῶν ζωγράφος ὃν τότ' ἐπῃνοῦμεν πρὸς αὐτούς, δι' ὃν ἐκεῖνοι ἐχαλέπαινον, ὅτι τὰς πόλεις αὐτῷ παρεδίδομεν, καί τι μᾶλλον αὐτὸ νῦν ἀκούοντες πραΰ- 40 νονται; Καὶ πολύ γε, ἦ δ' ὅς, εἰ σωφρονοῦσι. Πῇ γὰρ δὴ ἕξουσιν ἀμφισβητῆσαι; πότερον μὴ τοῦ ὄντος τε καὶ d ἀληθείας ἐραστὰς εἶναι τοὺς φιλοσόφους; Ἄτοπον μέντ' ἄν, ἔφη, εἴη. Ἀλλὰ μὴ τὴν φύσιν αὐτῶν οἰκείαν εἶναι τοῦ ἀρίστου, ἣν ἡμεῖς διήλθομεν; Οὐδὲ τοῦτο. Τί 45 δέ; τὴν τοιαύτην τυχοῦσαν τῶν προσηκόντων ἐπιτηδευμάτων οὐκ ἀγαθὴν τελέως ἔσεσθαι καὶ φιλόσοφον, εἴπερ τινὰ ἄλλην; ἢ ἐκείνους φήσειν μᾶλλον, οὓς ἡμεῖς ἀφωρίσαμεν; Οὐ δή που. Ἔτι οὖν ἀγριανοῦσι λε- e γόντων ἡμῶν, ὅτι πρὶν ἂν πόλεως τὸ φιλόσοφον γένος 50 ἐγκρατὲς γένηται, οὔτε πόλει οὔτε πολίταις κακῶν παῦλα ἔσται, οὐδὲ ἡ πολιτεία, ἣν μυθολογοῦμεν λόγῳ, ἔργῳ τέλος λήψεται; Ἴσως, ἔφη, ἧττον. Βούλει οὖν, ἦν δ' ἐγώ, μὴ ἧττον φῶμεν αὐτούς, ἀλλὰ παντάπασι 502 πράους γεγονέναι καὶ πεπεῖσθαι, ἵνα εἰ μή τι ἄλλο, a

hæc imitari seque his quam simillimos reddere. an putas fieri posse, ut illud non imitetur aliquis, quocum admirans versetur? [AD.] Nullo modo, inquit. [SOCR.] Cum divino igitur atque composito versans philosophus compositus ipse atque divinus, quoad homo potest, efficitur; calumnia vero in omnibus multa. [AD.] Sic est omnino. [SOCR.] Si ergo, inquam, necessitas eum impulerit, ut ea, quæ illic intuetur, ad mores hominum privatim et publice transferat, neque se tantum formet, numquid ineptum artificem temperantiæ justitiæque et universæ popularis virtutis fore ipsum existimas? [AD.] Minime, inquit. [SOCR.] Si vero senserit vulgus vera nos de eo prædicare, num philosophis succensebunt nobisque non credent dicentibus non aliter unquam civitatem fore beatam, nisi eam pictores formaverint qui divino utuntur exemplo? [AD.] Non succensebunt, inquit, si senserint. verum quem formandi modum dicis? [SOCR.] Accepta, inquam, veluti tabula civitate et moribus hominum primum eam purgabunt, quod nequaquam facile est; sed tamen scis hoc statim ab reliquis eos discrepare, quod neque privatum neque civitatem tangere neque leges scribere volent, antequam vel puram acceperint vel ipsi purgaverint. [AD.] Et recte quidem, inquit. [SOCR.] Nonne describere eos post hæc putas rei publicæ formam? [AD.] Quidni? [SOCR.] Deinde agentes hoc, ut arbitror, ad utrumque frequenter respicient, ad illud natura justum, honestum, temperatum ceteraque hujusmodi atque ad illud rursus, quod in hominibus informant, ex officiis temperantes et miscentes colorem humanum, conjectura ex eo capta, quod Homerus quoque, quando in hominibus exsistit, divinum et deo simile appellavit. [AD.] Recte, inquit. [SOCR.] Et partim, opinor, delebunt, partim rursus inferent, donec humanos mores quam maxime fieri potest deo amatos effecerint. [AD.] Certe pulcherrima, inquit, hæc erit pictura. [SOCR.] Persuademusne igitur, inquam, nonnihil illis, quos invehi in nos dicebas, talem esse rerum publicarum pictorem eum, quem supra apud eos laudabamus, quem illi indignabantur civitatibus a nobis præfici, et paulo jam nunc æquiori animo hoc audiunt? [AD.] Multo, inquit, si sapiunt. [SOCR.] Quid enim in dubitationem vocare poterunt? an ejus, quod est, veritatisque amatores non esse philosophos? [AD.] Absurdum quidem, inquit, id esset. [SOCR.] An vero naturam eorum, quam exposuimus, non esse necessitudine conjunctam cum optimo? [AD.] Ne hoc quidem. [SOCR.] Quid vero? hanc talem ita, ut convenit, institutam non plane bonam fore ac præ ceteris philosopham? aut illos potius tales futuros affirmare, quos nos exclusimus? [AD.] Nequaquam. [SOCR.] Num igitur succensebunt adhuc dicentibus nobis, nisi philosophorum genus civitatis imperium tenuerit, nec civitati nec civibus requiem fore malorum, neque rem publicam, quam fingimus oratione, re ipsa perfectum iri? [AD.] Fortasse, inquit, minus. [SOCR.] Visne dicamus, inquam, non minus, sed omnino mites eos esse factos persuasumque habere, ut si nihil aliud, pudore commoti nobis assen-

αἰσχυνθέντες ὁμολογήσωσι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὗ-
τοι μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτο πεπεισμένοι ἔστων·
τοῦδε δὲ πέρι τις ἀμφισβητήσει, ὡς οὐκ ἂν τύχοιεν
γενόμενοι βασιλέων ἔκγονοι ἢ δυναστῶν τὰς φύσεις
5 φιλόσοφοι; Οὐδ' ἂν εἷς, ἔφη. Τοιούτους δὲ γενομένους
ὡς πολλὴ ἀνάγκη διαφθαρῆναι, ἔχει τις λέγειν; ὡς μὲν
γὰρ χαλεπὸν σωθῆναι, καὶ ἡμεῖς ξυγχωροῦμεν· ὡς δὲ
ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῶν πάντων οὐδέποτ' οὐδ' ἂν εἷς b
σωθείη, ἔσθ' ὅστις ἀμφισβητήσει; Καὶ πῶς; Ἀλλὰ
10 μήν, ἦν δ' ἐγώ, εἷς ἱκανὸς γενόμενος, πόλιν ἔχων πει-
θομένην, πάντ' ἐπιτελέσαι τὰ νῦν ἀπιστούμενα. Ἱκα-
νὸς γάρ, ἔφη. Ἄρχοντος γάρ που, ἦν δ' ἐγώ, τιθέν-
τος τοὺς νόμους καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, ἃ διεληλύθαμεν,
οὐ δή που ἀδύνατον ἐθέλειν ποιεῖν τοὺς πολίτας. Οὐδ'
15 ὁπωστιοῦν. Ἀλλὰ δὴ ἅπερ ἡμῖν δοκεῖ, δόξαι καὶ
ἄλλοις θαυμαστόν τι καὶ ἀδύνατον; Οὐκ οἶμαι ἔγωγε,
ἦ δ' ὅς. Καὶ μὴν ὅτι γε βέλτιστα, εἴπερ δυνατά, c
ἱκανῶς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὡς ἐγῷμαι, διήλθομεν. Ἱκα-
νῶς γάρ. Νῦν δή, ὡς ἔοικε, ξυμβαίνει ἡμῖν περὶ τῆς
20 νομοθεσίας ἄριστα μὲν εἶναι ἃ λέγομεν, εἰ γένοιτο,
χαλεπὰ δὲ γενέσθαι, οὐ μέντοι ἀδύνατά γε. Ξυμβαίνει
γάρ, ἔφη.

Οὐκοῦν ἐπειδὴ τοῦτο μόγις τέλος ἔσχε, τὰ ἐπίλοιπα
δὴ μετὰ τοῦτο λεκτέον, τίνα τρόπον ἡμῖν καὶ ἐκ τίνων d
25 μαθημάτων τε καὶ ἐπιτηδευμάτων οἱ σωτῆρες ἐνέσον-
ται τῆς πολιτείας, καὶ κατὰ ποίας ἡλικίας ἕκαστοι ἑκά-
στων ἁπτόμενοι; Λεκτέον μέντοι, ἔφη. Οὐδέν, ἦν δ'
ἐγώ, τὸ σοφόν μοι ἐγένετο τήν τε τῶν γυναικῶν τῆς
κτήσεως δυσχέρειαν ἐν τῷ πρόσθεν παραλιπόντι καὶ
30 παιδογονίαν καὶ τὴν τῶν ἀρχόντων κατάστασιν, εἰδότι,
ὡς ἐπίφθονός τε καὶ χαλεπὴ γίγνεσθαι ἡ παντελῶς
ἀληθής· νῦν γὰρ οὐδὲν ἧττον ἦλθε τὸ δεῖν αὐτὰ διελθεῖν. e
καὶ τὰ μὲν δὴ τῶν γυναικῶν τε καὶ παίδων πεπέρανται,
τὸ δὲ τῶν ἀρχόντων ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς μετελθεῖν δεῖ.
35 ἐλέγομεν δ', εἰ μνημονεύεις, δεῖν αὐτοὺς φιλοπόλιδάς
503 τε φαίνεσθαι βασανιζομένους ἐν ἡδοναῖς τε καὶ λύπαις a
καὶ τὸ δόγμα τοῦτο μήτ' ἐν πόνοις μήτ' ἐν φόβοις μήτ'
ἐν ἄλλῃ μηδεμιᾷ μεταβολῇ φαίνεσθαι ἐκβάλλοντας, ἢ
τὸν ἀδυνατοῦντα ἀποκριτέον, τὸν δὲ πανταχοῦ ἀκήρα-
40 τον ἐκβαίνοντα ὥσπερ χρυσὸν ἐν πυρὶ βασανιζόμενον
στατέον ἄρχοντα καὶ γέρα δοτέον καὶ ζῶντι καὶ τελευ-
τήσαντι καὶ ἆθλα. τοιαῦτ' ἄττα ἦν τὰ λεγόμενα πα-
ρεξιόντος καὶ παρακαλυπτομένου τοῦ λόγου, πεφοβη-
μένου κινεῖν τὸ νῦν παρόν. Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις· b
45 μέμνημαι γάρ. Ὄκνος γάρ, ἔφην, ὦ φίλε, ἐγώ, εἰπεῖν
τὰ νῦν ἀποτετολμημένα· νῦν δὲ τοῦτο μὲν τετολμήσθω
εἰπεῖν, ὅτι τοὺς ἀκριβεστάτους φύλακας φιλοσόφους δεῖ
καθιστάναι. Εἰρήσθω γάρ, ἔφη. Νόησον δή, ὡς
εἰκότως ὀλίγοι ἔσονταί σοι. ἣν γὰρ διήλθομεν φύσιν
50 δεῖν ὑπάρχειν αὐτοῖς, εἰς ταὐτὸ ξυμφύεσθαι αὐτῆς τὰ
μέρη ὀλιγάκις ἐθέλει, τὰ πολλὰ δὲ διεσπασμένη φύε-
ται. Πῶς, ἔφη, λέγεις; Εὐμαθεῖς καὶ μνήμονες καὶ c
ἀγχίνοι καὶ ὀξεῖς καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἕπεται, οἶσθ'
ὅτι οὐκ ἐθέλουσιν ἅμα φύεσθαι καὶ νεανικοί τε καὶ με-

tiantur? [AD.] Sane, inquit. [SOCR.] Hi igitur, inquam, hoc persuasum habento; illud vero num quis in dubitationem vocabit, fieri non posse ut regum principumque filiis natura contingat philosopha? [AD.] Nemo, opinor, inquit. [SOCR.] Tales autem natos plane necesse esse corrumpi quispiam dicere poterit? nam difficile esse ut serventur, nos quoque concedimus: in omni vero tempore ex omnibus ne unum quidem unquam servari posse quisquamne dubitabit? [AD.] Et quomodo? [SOCR.] At vero, inquam, unus si exstiterit, civitatem obedientem habens, sufficiet ad omnia perficienda, quæ nunc incredibilia videntur. [AD.] Sufficiet enim, inquit. [SOCR.] Nam principe, inquam, præscribente leges et instituta quæ exposuimus, fieri posse ut cives obsequi velint, certe non negabimus. [AD.] Non certe. [SOCR.] Atqui sentire et alios eadem, quæ nos sentimus, num mirum aut ejusmodi, ut fieri nequeat? [AD.] Non arbitror, inquit. [SOCR.] Et vero optima hæc esse, si modo fieri possint, satis supra est, ut arbitror, demonstratum. [AD.] Satis. [SOCR.] Jam igitur ita nobis res habere se videtur, ut optima sint quæ de legibus ferendis statuimus, si fiant, difficilia autem factu, non tamen ea, quæ fieri nequeant. [AD.] Habet utique, inquit.

[SOCR.] Postquam igitur vix tandem finem his imposuimus, nonne reliqua jam dicenda sunt, qua ratione nobis quibusque ex disciplinis et studiis rei publicæ servatores exstituri sint, et quibus ætatis gradibus singuli singula tractantes? [AD.] Certe dicenda, inquit. [SOCR.] In cassum, inquam, recidit mihi sapientia in superioribus et matrimoniorum difficultatem prætermittenti liberorumque procreationem et constitutionem principum, non ignaro, quam invidiosa hæc esset factuque difficilis, si quidem omnino vera esset futura; nunc enim nihilominus tractandi necessitas instat. atque ea quidem, quæ ad uxores et liberos pertinent, jam peregimus, quæ vero ad principes, tamquam ab initio persequenda videntur. diximus autem, si memoria tenes, amatores eos civitatis apparere oportere in voluptatibus doloribusque probatos, atque ex hoc proposito neque laboribus neque terriculamentis neque alia mutatione ulla dimoveri, aut qui hoc nequeat, excludendum esse, illum vero, qui ubique purus prodeat tamquam aurum igne probatum, principem constituendum muneribusque et viventem et mortuum ornandum atque præmiis. talia fere dicebantur, cum transcurrere et delitescere cœpit oratio, ne id moveret, quod nunc adest. [AD.] Vera loqueris, inquit; memini enim. [SOCR.] Verebar enim, inquam, o amice, quæ nunc ausus sum, dicere; nunc vero audacter hoc quidem dictum esto, diligentissimos custodes constituendos esse philosophos. [AD.] Esto utique, inquit. [SOCR.] Jam vide, quam paucos te habiturum esse consentaneum sit. quam enim esse iis oportere diximus naturam, ejus partes raro in unum coalescere solent, et ut plurimum disjuncta nascitur. [AD.] Quo pacto id ais? inquit. [SOCR.] Dociles et memores et sagaces et acutos et quæ his affinia sunt, scis non facile natura esse solere atque etiam animo alacri et

γαλοπρεπεῖς τὰς διανοίας οἷοι κοσμίως μετὰ ἡσυχίας
καὶ βεβαιότητος ἐθέλειν ζῆν, ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι ὑπὸ ὀξύ-
τητος φέρονται ὅπη ἂν τύχωσι, καὶ τὸ βέβαιον ἅπαν
αὐτῶν ἐξοίχεται. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. Οὐκοῦν τὰ
5 βέβαια αὖ ταῦτα ἤθη καὶ οὐκ εὐμετάβολα, οἷς ἄν τις
μᾶλλον ὡς πιστοῖς χρήσαιτο, καὶ ἐν τῷ πολέμῳ πρὸς d
τοὺς φόβους δυσκίνητα ὄντα πρὸς τὰς μαθήσεις αὖ ποιεῖ
ταὐτόν· δυσκινήτως ἔχει καὶ δυσμαθῶς ὥσπερ ἀποναρ-
κωμένα, καὶ ὕπνου τε καὶ χάσμης ἐμπίπλανται, ὅταν
10 τι δέῃ τοιοῦτον διαπονεῖν. Ἔστι ταῦτα, ἔφη. Ἡμεῖς
δέ γ' ἔφαμεν ἀμφοτέρων δεῖν εὖ τε καὶ καλῶς μετέχειν,
ἢ μήτε παιδείας τῆς ἀκριβεστάτης δεῖν αὐτῷ μεταδι-
δόναι μήτε τιμῆς μήτε ἀρχῆς. Ὀρθῶς, ἦ δ' ὅς. Οὐκ-
οῦν σπάνιον αὐτὸ οἴει ἔσεσθαι; Πῶς δ' οὔ; Βασανι-
15 στέον δὴ ἔν τε οἷς τότε ἐλέγομεν πόνοις τε καὶ φόβοις καὶ e
ἡδοναῖς, καὶ ἔτι δὴ ὃ τότε παρεῖμεν, νῦν λέγομεν, ὅτι
καὶ ἐν μαθήμασι πολλοῖς γυμνάζειν δεῖ σκοποῦντας, εἰ
καὶ τὰ μέγιστα μαθήματα δυνατὴ ἔσται ἐνεγκεῖν, εἴτε
504 καὶ ἀποδειλιάσει ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς ἄλλοις ἀποδειλιῶν- a
20 τες. Πρέπει γέ τοι δή, ἔφη, οὕτω σκοπεῖν. ἀλλὰ
ποῖα δὴ λέγεις μαθήματα μέγιστα; Μνημονεύεις μέν
που, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι τριττὰ εἴδη ψυχῆς διαστησάμενοι
ξυνεβιβάζομεν δικαιοσύνης τε πέρι καὶ σωφροσύνης καὶ
ἀνδρείας καὶ σοφίας, ὃ ἕκαστον εἴη. Μὴ γὰρ μνημο-
25 νεύων, ἔφη, τὰ λοιπὰ ἂν εἴην δίκαιος μὴ ἀκούειν. Ἦ
καὶ τὸ προρρηθὲν αὐτῶν; Τὸ ποῖον δή; Ἐλέγομέν που, b
ὅτι ὡς μὲν δυνατὸν ἦν κάλλιστα αὐτὰ κατιδεῖν, ἄλλη
μακροτέρα εἴη περίοδος, ἣν περιελθόντι καταφανῆ γί-
γνοιτο, τῶν μέντοι ἔμπροσθεν προειρημένων ἑπομένας
30 ἀποδείξεις οἷόν τ' εἴη προσάψαι. καὶ ὑμεῖς ἐξαρκεῖν
ἔφατε, καὶ οὕτω δὴ ἐρρήθη τὰ τότε τῆς μὲν ἀκριβείας,
ὡς ἐμοὶ ἐφαίνετο, ἐλλιπῆ, εἰ δὲ ὑμῖν ἀρεσκόντως, ὑμεῖς
ἂν τοῦτο εἴποιτε. Ἀλλ' ἔμοιγε, ἔφη, μετρίως· ἐφαί-
νετο μὴν καὶ τοῖς ἄλλοις. Ἀλλ', ὦ φίλε, ἦν δ' ἐγώ, c
35 μέτρον τῶν τοιούτων ἀπολεῖπον καὶ ὁτιοῦν τοῦ ὄντος οὐ
πάνυ μετρίως γίγνεται· ἀτελὲς γὰρ οὐδὲν οὐδενὸς μέτρον.
δοκεῖ δ' ἐνίοτέ τισιν ἱκανῶς ἤδη ἔχειν καὶ οὐδὲν δεῖν
περαιτέρω ζητεῖν. Καὶ μάλ', ἔφη, συχνοὶ πάσχουσιν
αὐτὸ διὰ ῥαθυμίαν. Τούτου δέ γε, ἦν δ' ἐγώ, τοῦ
40 παθήματος ἥκιστα προσδεῖ φύλακι πόλεώς τε καὶ νό-
μων. Εἰκός, ἦ δ' ὅς. Τὴν μακροτέραν τοίνυν, ὦ
ἑταῖρε, ἔφην, περιιτέον τῷ τοιούτῳ, καὶ οὐχ ἧττον d
μανθάνοντι πονητέον, ἢ γυμναζομένῳ· ἢ ὃ νῦν δὴ ἐλέ-
γομεν, τοῦ μεγίστου τε καὶ μάλιστα προσήκοντος μαθή-
45 ματος ἐπὶ τέλος οὔποτε ἥξει. Οὐ γὰρ ταῦτα, ἔφη,
μέγιστα, ἀλλ' ἔτι τι μεῖζον δικαιοσύνης τε καὶ ὧν
διήλθομεν; Καὶ μεῖζον, ἦν δ' ἐγώ[1], καὶ αὐτῶν τούτων
οὐχ ὑπογραφὴν δεῖ ὥσπερ νῦν θεάσασθαι, ἀλλὰ τὴν
τελεωτάτην ἀπεργασίαν μὴ παριέναι. ἢ οὐ γελοῖον
50 ἐπὶ μὲν ἄλλοις σμικροῦ ἀξίοις πᾶν ποιεῖν συντεινομέ- e
νους, ὅπως ὅτι ἀκριβέστατα καὶ καθαρώτατα ἕξει, τῶν
δὲ μεγίστων μὴ μεγίστας ἀξιοῦν εἶναι καὶ τὰς ἀκρι-
βείας; Καὶ μάλα, ἔφη, ἄξιον τὸ διανόημα. ὃ μέντοι
μέγιστον μάθημα καὶ περὶ ὅτι αὐτὸ λέγεις, οἴει τιν' ἂν

magnifico præditos eos, qui moderate ac tranquille et constanter vivere velint, sed qui ita comparati sunt, ii fervore quocunque fors tulerit feruntur, stabilitatis omnis expertes. [AD.] Vera, inquit, loqueris. [SOCR.] Rursus stabilia hæc ingenia et a levitate aliena, quibus magis ut certis utare, et quæ in bello terrore non facile moventur, ad disciplinas eodem modo se habent : tarda sunt et indocilia velut torpedine tacta, somnolenti atque oscitantiæ pleni, quotiens tali labore opus est. [AD.] Est ut dicis, inquit. [SOCR.] Nos vero diximus utrorumque aliquem bene et probe participem esse, aut neque illi accuratissimam disciplinam neque honores magistratusque impertiri debere. [AD.] Recte, inquit. [SOCR.] Nonne igitur rarum hoc futurum existimas? [AD.] Quidni? [SOCR.] Probandum igitur est et his, quæ tunc dicebamus, laboribus, timoribus, voluptatibus, et quod tunc omisimus, nunc dicimus, etiam disciplinis multis exercendam esse naturam explorandumque, utrum maximarum quoque rerum discendarum sit capax, an timore defectura, quemadmodum qui in alteris timore deficiunt. [AD.] Ita certe, inquit, explorare decet. verum quasnam tu maximas vocas res discendas? [SOCR.] Meministi, opinor, inquam, nos triplici in animo genere discreto de justitia, temperantia, fortitudine et sapientia quid quæque esset colligere. [AD.] Si enim non recordarer, inquit, dignus essem, qui reliqua non audirem. [SOCR.] Etiamne illud memoria tenes, quod ante hæc dictum est? [AD.] Quidnam? [SOCR.] Diximus, opinor, ad illa quam fieri posset optime perspicienda alium longiorem esse circuitum, quo peracto in conspectum ventura essent, verum tamen ante dictis convenientes adjici posse demonstrationes. idque vos sufficere respondistis, atque ita tunc illa pingui Minerva, ut mihi videbatur, tractata sunt, vobis autem an placuerint, ipsi dicetis. [AD.] At mihi quidem, inquit, commode dici videbantur, et vero etiam reliquis. [SOCR.] Sed, o amice, inquam, pro modo hujusmodi rerum vel tantillum a veritate remotum parum commode ponitur; nihil enim imperfectum ullius rei est modus. videtur autem nonnullis interdum jam satis esse tractatum neque longiori opus esse inquisitione. [AD.] Permultis sane, inquit, propter secordiam accidit. [SOCR.] Id vero, inquam, minime custodi civitatis et legum opus est. [AD.] Scilicet, inquit. [SOCR.] Ergo amplior, inquam, o amice, huic agendus circuitus, nec minus discendi, quam exercitandi corporis suscipiendus est labor, aut, ut paulo ante diximus, ad summæ maximeque convenientis doctrinæ finem nunquam perveniet. [AD.] Nonne, inquit, hæc maxima sunt, sed etiam majus quid est justitia et ceteris, quæ exposuimus? [SOCR.] Et majus, inquam, et horum ipsorum non adumbrationem quandam sicut nunc contemplari, sed maximam perfectionem non prætermittere decet. an non ridiculum est in aliis rebus levibus omne studium ponere, quo quam accuratissime ac nitidissime se habeant, in maximis autem non maximam quoque accurationem requirere? [AD.] Digna sane, inquit, sententia. sed quidnam tu maximam disciplinam voces, et circa quid versetur, putasne, inquit,

σε, ἔφη, ἀφεῖναι μὴ ἐρωτήσαντα, τί ἐστιν; Οὐ πάνυ, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλὰ καὶ σὺ ἐρώτα. πάντως αὐτὸ οὐκ ὀλιγάκις ἀκήκοας, νῦν δὲ ἢ οὐκ ἐννοεῖς, ἢ αὖ διανοεῖ ἐμοὶ 505 πράγματα παρέχειν ἀντιλαμβανόμενος. οἶμαι δὲ τοῦτο a 5 μᾶλλον, ἐπεὶ ὅτι γε ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα μέγιστον μάθημα, πολλάκις ἀκήκοας, ᾗ δίκαια καὶ τἆλλα προσχρησάμενα χρήσιμα καὶ ὠφέλιμα γίγνεται. καὶ νῦν σχεδὸν οἶσθ', ὅτι μέλλω τοῦτο λέγειν, καὶ πρὸς τούτῳ, ὅτι αὐτὴν οὐχ ἱκανῶς ἴσμεν· εἰ δὲ μὴ ἴσμεν, ἄνευ δὲ ταύτης 10 εἰ ὅτι μάλιστα τἆλλα ἐπισταίμεθα, οἶσθ', ὅτι οὐδὲν ἡμῖν ὄφελος, ὥσπερ οὐδ' εἰ κεκτήμεθά τι ἄνευ τοῦ ἀγα- b θοῦ. ἢ οἴει τι πλέον εἶναι πᾶσαν κτῆσιν ἐκτῆσθαι, μὴ μέντοι ἀγαθήν; ἢ πάντα τἆλλα φρονεῖν ἄνευ τοῦ ἀγαθοῦ, καλὸν δὲ καὶ ἀγαθὸν μηδὲν φρονεῖν; Μὰ Δί' οὐκ 15 ἔγωγε, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν καὶ τόδε γε οἶσθα, ὅτι τοῖς μὲν πολλοῖς ἡδονὴ δοκεῖ εἶναι τὸ ἀγαθόν, τοῖς δὲ κομψοτέροις φρόνησις. Πῶς δ' οὔ; Καὶ ὅτι γε, ὦ φίλε, οἱ τοῦτο ἡγούμενοι οὐκ ἔχουσι δεῖξαι, ἥτις φρόνησις, ἀλλ' ἀναγκάζονται τελευτῶντες τὴν τοῦ ἀγαθοῦ φάναι. Καὶ 20 μάλα, ἔφη, γελοίως. Πῶς γὰρ οὐχί, ἦν δ' ἐγώ, εἰ c ὀνειδίζοντές γε, ὅτι οὐκ ἴσμεν τὸ ἀγαθόν, λέγουσι πάλιν ὡς εἰδόσι; φρόνησιν γὰρ αὐτό φασιν εἶναι ἀγαθοῦ ὡς αὖ ξυνιέντων ἡμῶν, ὅτι λέγουσιν, ἐπειδὰν τὸ τοῦ ἀγαθοῦ φθέγξωνται ὄνομα. Ἀληθέστατα, ἔφη. Τί δαί; οἱ τὴν 25 ἡδονὴν ἀγαθὸν ὁριζόμενοι μῶν μή τι ἐλάττονος πλάνης ἔμπλεοι τῶν ἑτέρων; ἢ οὐ καὶ οὗτοι ἀναγκάζονται ὁμολογεῖν ἡδονὰς εἶναι κακάς; Σφόδρα γε. Ξυμβαίνει δὴ αὐτοῖς, οἶμαι, ὁμολογεῖν ἀγαθὰ εἶναι καὶ κακὰ ταὐτά. d ἢ γάρ; Τί μήν; Οὐκοῦν ὅτι μὲν μεγάλαι καὶ πολλαὶ 30 ἀμφισβητήσεις περὶ αὐτοῦ, φανερόν; Πῶς γὰρ οὔ; Τί δέ; τόδε οὐ φανερόν, ὡς δίκαια μὲν καὶ καλὰ πολλοὶ ἂν ἕλοιντο τὰ δοκοῦντα, κἂν μὴ ᾖ, ὅμως ταῦτα πράττειν καὶ κεκτῆσθαι καὶ δοκεῖν, ἀγαθὰ δὲ οὐδενὶ ἔτι ἀρκεῖ τὰ δοκοῦντα κτᾶσθαι, ἀλλὰ τὰ ὄντα ζητοῦσι, τὴν δὲ δόξαν 35 ἐνταῦθα ἤδη πᾶς ἀτιμάζει; Καὶ μάλα, ἔφη. Ὃ δὴ διώκει μὲν ἅπασα ψυχὴ καὶ τούτου ἕνεκα πάντα πράτ- e τει ἀπομαντευομένη τι εἶναι, ἀποροῦσα δὲ καὶ οὐκ ἔχουσα λαβεῖν ἱκανῶς, τί ποτ' ἐστίν, οὐδὲ πίστει χρήσασθαι μονίμῳ, οἵᾳ καὶ περὶ τὰ ἄλλα, διὰ τοῦτο δὲ 40 ἀποτυγχάνει καὶ τῶν ἄλλων, εἴ τι ὄφελος ἦν, περὶ δὴ τὸ 506 τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον οὕτω φῶμεν δεῖν ἐσκοτῶσθαι καὶ a ἐκείνους τοὺς βελτίστους ἐν τῇ πόλει, οἷς πάντα ἐγχειριοῦμεν; Ἥκιστά γ', ἔφη. Οἶμαι γοῦν, εἶπον, δίκαιά τε καὶ καλὰ ἀγνοούμενα ὅπῃ ποτὲ ἀγαθά ἐστιν, οὐ πολ- 45 λοῦ τινὸς ἄξιον φύλακα κεκτῆσθαι ἂν ἑαυτῶν τὸν τοῦτο ἀγνοοῦντα· μαντεύομαι δὲ μηδένα αὐτὰ πρότερον γνώσεσθαι ἱκανῶς. Καλῶς γάρ, ἔφη, μαντεύει. Οὐκοῦν ἡμῖν ἡ πολιτεία τελέως κεκοσμήσεται, ἐὰν ὁ τοιοῦτος αὐτὴν b ἐπισκοπῇ φύλαξ, ὁ τούτων ἐπιστήμων; Ἀνάγκη, ἔφη. 50 ἀλλὰ σὺ δή, ὦ Σώκρατες, πότερον ἐπιστήμην τὸ ἀγαθὸν φῂς εἶναι, ἢ ἡδονήν, ἢ ἄλλο τι παρὰ ταῦτα; Οὗτος, ἦν δ' ἐγώ, ἀνήρ, καλῶς ἦσθα καὶ πάλαι καταφανής, ὅτι σοι οὐκ ἀποχρήσοι τὸ τοῖς ἄλλοις δοκοῦν περὶ αὐτῶν. Οὐδὲ γὰρ δίκαιόν μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, φαίνε-

fore aliquem qui non ex te quærat? [SOCR.] Minime, inquam; sed tu quoque quære. profecto sæpenumero id audivisti, nunc vero aut non recordaris, aut rursus mihi negotium facessere arrepto cogitas; quod ego potius arbitror. nam boni ideam esse maximam disciplinam sæpe audisti, qua accedente justa et reliqua utilia et conducibilia fiunt. atque hoc fere scis nunc dicere me velle et istud præterea, nos eam non satis cognitam habere; hac autem incognita, et sine ea si vel maxime reliqua noverimus, nullo nobis usui esse scis, non magis, quam si quid sine bono possidemus. an utile esse putas omnem possessionem tenere præterquam bonam? aut alia omnia intelligere remoto bono, pulchrum vero et bonum nihil intelligere? [AD.] Per Jovem, inquit, non ego. [SOCR.] Neque illud te fugit, vulgo voluptatem bonum videri, elegantioribus vero intelligentiam. [AD.] Quidni? [SOCR.] Etiam illud, o amice, hos, quibus hoc videatur, declarare non posse, quænam intelligentia, sed cogi tandem boni dicere. [AD.] Et valde, inquit, ridicule. [SOCR.] Sane, inquam, si cum nos vituperent, quod ignoremus bonum, rursus tamquam cum gnaris loquuntur. aiunt enim bonum esse intelligentiam boni, quasi rursus noverimus, quid dicant, cum boni nomen pronuntiarunt. [AD.] Verissime, inquit. [SOCR.] Quid vero? qui bonum voluptatem esse definiunt, numquid minus errant, quam ceteri? an non et ipsi coguntur fateri voluptates esse malas? [AD.] Valde. [SOCR.] Eadem igitur bona esse et mala fateri coguntur. an non? [AD.] Plane. [SOCR.] Magnas igitur et multas de eo dubitationes esse liquet? [AD.] Quidni? [SOCR.] Quid vero? nonne hoc perspicuum, quæ justa et pulchra videantur, etiam si non sint, tamen multos agere et possidere et videri velle: bona vero nemini amplius sufficere quæ videntur, possidere, sed quæ sunt, omnes quærere, speciem vero in his jam ab omnibus contemni? [AD.] Et maxime, inquit. [SOCR.] Quod igitur mens omnis expetit cujusque gratia agit omnia augurans esse aliquid, dubitans vero neque satis quid sit assequens, neque certa fide, quali utitur in aliis, nitens, idcirco reliquorum quoque, si quid utile erat, jacturam facit, de tali igitur ac tanto sic cæcos esse debere dicemus illos quoque præstantissimos in civitate viros, quibus universa committemus? [AD.] Minime omnium, inquit. [SOCR.] Certe, inquam, justa et honesta qua tandem ratione bona sint, ignorata haud magni faciendum sane custodem eum habitura reor, qui hoc ignoraverit: immo neminem ipsa prius satis cogniturum vaticinor. [AD.] Et vere tu quidem, inquit. [SOCR.] Nonne igitur plane adornata nobis erit res publica, si custos horum peritus eam reget? [AD.] Ita necesse est, inquit. verum tu, o Socrates, utrum scientiam bonum esse dicis, an voluptatem, an aliud quid præter ista? [SOCR.] Heus, inquam, tu, probe, jam dudum apparebat tibi non satis fore aliorum de his rebus placita. [AD.] Neque enim fas esse puto, inquit, o Socrates, aliorum placita

ται τὰ τῶν ἄλλων μὲν ἔχειν εἰπεῖν δόγματα, τὸ δ' αὑτοῦ μή, τοσοῦτον χρόνον περὶ ταῦτα πραγματευόμενον. Τί δ'; ἦν δ' ἐγώ· δοκεῖ σοι δίκαιον εἶναι περὶ c ὧν τις μὴ οἶδε, λέγειν ὡς εἰδότα; Οὐδαμῶς γ', ἔφη, ὡς 5 εἰδότα, ὡς μέντοι οἰόμενον ταῦθ', ἃ οἴεται, ἐθέλειν λέγειν. Τί δέ; εἶπον· οὐκ ᾔσθησαι τὰς ἄνευ ἐπιστήμης δόξας, ὡς πᾶσαι αἰσχραί; ὧν αἱ βέλτισται τυφλαί; ἢ δοκοῦσί τί σοι τυφλῶν διαφέρειν ὁδὸν ὀρθῶς πορευομένων οἱ ἄνευ νοῦ ἀληθές τι δοξάζοντες; Οὐδέν, ἔφη. Βούλει οὖν 10 αἰσχρὰ θεάσασθαι, τυφλά τε καὶ σκολιά, ἐξὸν παρ' ἄλλων ἀκούειν φανά τε καὶ καλά; Μὴ πρὸς Διός, ἦ δ' d ὅς, ὦ Σώκρατες, ὁ Γλαύκων, ὥσπερ ἐπὶ τέλει ὢν ἀποστῇς. ἀρκέσει γὰρ ἡμῖν, κἂν ὥσπερ δικαιοσύνης πέρι καὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων διῆλθες, οὕτω καὶ περὶ 15 τοῦ ἀγαθοῦ διέλθῃς. Καὶ γὰρ ἐμοί, ἦν δ' ἐγώ, ὦ ἑταῖρε, καὶ μάλα ἀρκέσει· ἀλλ' ὅπως μὴ οὐχ οἷός τ' ἔσομαι, προθυμούμενος δὲ ἀσχημονῶν γέλωτα ὀφλήσω. ἀλλ', ὦ μακάριοι, αὐτὸ μὲν τί ποτ' ἐστὶ τὸ ἀγαθόν, ἐάσωμεν τὸ νῦν εἶναι· πλέον γάρ μοι φαίνεται, ἢ κατὰ e 20 τὴν παροῦσαν ὁρμὴν ἐφικέσθαι τοῦ γε δοκοῦντος ἐμοὶ τὰ νῦν· ὃς δὲ ἔκγονός τε τοῦ ἀγαθοῦ φαίνεται καὶ ὁμοιότατος ἐκείνῳ, λέγειν ἐθέλω, εἰ καὶ ὑμῖν φίλον, εἰ δὲ μή, ἐᾷν. Ἀλλ', ἔφη, λέγε· εἰσαῦθις γὰρ τοῦ πατρὸς ἀποτίσεις τὴν διήγησιν. Βουλοίμην ἄν, εἶπον, ἐμέ τε δύνα-507σθαι αὐτὴν ἀποδοῦναι καὶ ὑμᾶς κομίσασθαι, ἀλλὰ μὴ a ὥσπερ νῦν τοὺς τόκους μόνον. τοῦτον δὲ δὴ οὖν τὸν τόκον τε καὶ ἔκγονον αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ κομίσασθε· εὐλαβεῖσθε μέντοι, μή πῃ ἐξαπατήσω ὑμᾶς ἄκων κίβδηλον ἀποδιδοὺς τὸν λόγον τοῦ τόκου. Εὐλαβησόμεθα, 30 ἔφη, κατὰ δύναμιν· ἀλλὰ μόνον λέγε. Διομολογησάμενός γ', ἔφην ἐγώ, καὶ ἀναμνήσας ὑμᾶς τά τ' ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ῥηθέντα καὶ ἄλλοτε ἤδη πολλάκις εἰρημένα. Τὰ ποῖα; ἦ δ' ὅς. Πολλὰ καλά, ἦν δ' ἐγώ, καὶ πολλὰ b ἀγαθὰ καὶ ἕκαστα οὕτως εἶναί φαμέν τε καὶ διορίζομεν 35 τῷ λόγῳ. Φαμὲν γάρ. Καὶ αὐτὸ δὴ καλὸν καὶ αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ οὕτω περὶ πάντων, ἃ τότε ὡς πολλὰ ἐτίθεμεν, πάλιν αὖ κατ' ἰδέαν μίαν ἑκάστου ὡς μιᾶς οὔσης τιθέντες ὃ ἔστιν ἕκαστον προσαγορεύομεν. Ἔστι ταῦτα. Καὶ τὰ μὲν δὴ ὁρᾶσθαί φαμεν, νοεῖσθαι δ' οὔ, τὰς δ' αὖ 40 ἰδέας νοεῖσθαι μέν, ὁρᾶσθαι δ' οὔ. Παντάπασι μὲν οὖν. c Τῷ οὖν ὁρῶμεν ἡμῶν αὐτῶν τὰ ὁρώμενα; Τῇ ὄψει, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀκοῇ τὰ ἀκουόμενα καὶ ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσι πάντα τὰ αἰσθητά; Τί μήν; Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ἐννενόηκας τὸν τῶν αἰσθήσεων δη-45 μιουργόν, ὅσῳ πολυτελεστάτην τὴν τοῦ ὁρᾷν τε καὶ ὁρᾶσθαι δύναμιν ἐδημιούργησεν; Οὐ πάνυ, ἔφη. Ἀλλ' ὧδε σκόπει· ἔστιν ὅτι προσδεῖ ἀκοῇ καὶ φωνῇ γένους ἄλλου εἰς τὸ τὴν μὲν ἀκούειν, τὴν δὲ ἀκούεσθαι, ὃ ἐὰν μὴ παραγένηται τρίτον, ἡ μὲν οὐκ ἀκούσεται, ἡ δὲ οὐκ d 50 ἀκουσθήσεται; Οὐδενός, ἔφη. Οἶμαι δέ γε, ἦν δ' ἐγώ, οὐδ' ἄλλαις πολλαῖς, ἵνα μὴ εἴπω, ὅτι οὐδεμιᾷ, τοιούτου προσδεῖ οὐδενός. ἢ σύ τινα ἔχεις εἰπεῖν; Οὐκ ἔγωγε, ἦ δ' ὅς. Τὴν δὲ τῆς ὄψεως καὶ τοῦ ὁρατοῦ οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι προσδεῖται; Πῶς; Ἐνούσης που ἐν ὄμμα-

referre posse, suum non posse, tamdiu in his rebus operam ponentem. [SOCR.] Quid vero? inquam: fas esse putas de iis, quæ quis ignoret, quasi scientem loqui? [AD.] Nullo modo, inquit, quasi scientem, sed quasi statuentem hæc, quæ statuat, dicere velle. [SOCR.] Quid? inquam: nescis opiniones omnes sine scientia turpes esse? quarum quæ optimæ, cæcæ sunt? an eos, qui sine intelligentia verum aliquid opinantur, differre a cæcis existimas, qui recta via ingrediuntur? [AD.] Non puto, inquit. [SOCR.] Vis ergo turpia spectare cæcaque et obliqua, cum liceat ex aliis clara pulchraque audire? [GL.] Noli per Jovem, inquit Glauco, o Socrates, desistere, quasi ad finem perveneris. sufficiet enim nobis, si quemadmodum de justitia temperantiaque et reliquis exposuisti, ita de bono quoque exposueris. [SOCR.] Scilicet mihi quoque, inquam, o amice, valde sufficiet; at vereor, ne vires deficiant, atque ego connitens ineptus appaream risumque audientibus debeam. sed, o viri beati, quid ipsum bonum sit, in præsentia dimittamus; est enim, ut mihi videtur, amplius, quam ut hac, qua nunc contendimus, via ad id, quod nunc de eo sentio, pervenire possimus; sed quem ego boni filium et ejus quam simillimum putem, si vobis placet, dicam, sin minus, missum faciam. [GL.] Dic age, inquit: postea patris declarationem dependes. [SOCR.] Vellem, inquam, et me reddere et vos recipere eam posse, nec fructus tantum, ut nunc. hunc igitur fructum boni ipsius filiumque jam accipite, cavete tamen, ne inscius vos decipiam, adulterinam reddens fructus rationem. [GL.] Cavebimus, inquit, pro viribus: dic modo. [SOCR.] Ubi convenerit inter nos, inquam, egoque vos admonuero de illis, quæ et supra memorata et alias sæpenumero dicta sunt. [GL.] Quænam? inquit. [SOCR.] Multa pulchra, inquam, et multa bona et singula similiter esse dicimus et oratione definimus. [GL.] Dicimus profecto. [SOCR.] Porro et ipsum pulchrum et ipsum bonum, ac similiter in omnibus, quæ tunc ut multa ponebamus, rursus secundum ideam unam cujusque, tamquam una sit, ponentes unumquodque id, quod est, appellamus. [GL.] Sunt ista. [SOCR.] Et illa quidem cerni dicimus, non intelligi, ideas autem intelligi, non cerni. [GL.] Sic est omnino. [SOCR.] Quo igitur nostrum ipsorum ea, quæ cernuntur, cernimus? [GL.] Visu, inquit. [SOCR.] Nonne, inquam, et auditu, quæ audiuntur, et reliquis sensibus omnia, quæ sentiuntur? [GL.] Quidni? [SOCR.] Numquid, inquam, animadvertisti, quam longe pretiosissimam sensuum auctor cernendi et in conspectum veniendi facultatem effecerit? [GL.] Minime, inquit. [SOCR.] At ita considera: estne auditui atque voci alio genere opus ad hoc, ut ille audiat, hæc audiatur, quo tertio absente futurum sit, ut ille non audiat, hæc non audiatur? [GL.] Nequaquam, inquit. [SOCR.] Arbitror autem, inquam, neque aliis multis facultatibus, ne dicam nulli, tali quodam opus esse. an tu aliquam reperis? [GL.] Minime, inquit. [SOCR.] At visus et ejus, quod cernitur, facultatem indigere non vides? [GL.] Quo pacto? [SOCR.] Præsente in oculis visu ipsisque ad spe-

σιν ὄψεως καὶ ἐπιχειροῦντος τοῦ ἔχοντος χρῆσθαι αὐτῇ,
παρούσης δὲ χρόας ἐν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ παραγένηται γέ-
νος τρίτον ἰδίᾳ ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεφυκὸς, οἶσθα, ὅτι ἥ τε e
ὄψις οὐδὲν ὄψεται τά τε χρώματα ἔσται ἀόρατα. Τίνος
5 δὴ λέγεις, ἔφη, τούτου; Ὃ δὴ σὺ καλεῖς, ἦν δ' ἐγώ,
φῶς. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. Οὐ σμικρᾷ ἄρα ἰδέᾳ ἡ
508 τοῦ ὁρᾶν αἴσθησις καὶ ἡ τοῦ ὁρᾶσθαι δύναμις τῶν ἄλλων a
ξυζεύξεων τιμιωτέρῳ ζυγῷ ἐζύγησαν, εἴπερ μὴ ἄτιμον
τὸ φῶς. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, πολλοῦ γε δεῖ ἄτιμον εἶναι.
10 Τίνα οὖν ἔχεις αἰτιάσασθαι τῶν ἐν οὐρανῷ θεῶν τούτου
κύριον, οὗ ἡμῖν τὸ φῶς ὄψιν τε ποιεῖ ὁρᾶν ὅτι κάλλιστα
καὶ τὰ ὁρώμενα ὁρᾶσθαι; Ὅνπερ καὶ σὺ, ἔφη, καὶ οἱ
ἄλλοι· τὸν ἥλιον γὰρ δῆλον ὅτι ἐρωτᾷς. Ἆρ' οὖν ὧδε
πέφυκεν ὄψις πρὸς τοῦτον τὸν θεόν; Πῶς; Οὐκ ἔστιν
15 ἥλιος ἡ ὄψις οὔτ' αὐτὴ οὔτε ἐν ᾧ ἐγγίγνεται, ὃ δὴ κα-
λοῦμεν ὄμμα. Οὐ γὰρ οὖν. Ἀλλ' ἡλιοειδέστατόν γε, b
οἶμαι, τῶν περὶ τὰς αἰσθήσεις ὀργάνων. Πολύ γε.
Οὐκοῦν καὶ τὴν δύναμιν, ἣν ἔχει, ἐκ τούτου ταμιευο-
μένην ὥσπερ ἐπίῤῥυτον κέκτηται; Πάνυ μὲν οὖν. Ἆρ'
20 οὖν οὐ καὶ ὁ ἥλιος ὄψις μὲν οὐκ ἔστιν, αἴτιος δ' ὢν
αὐτῆς ὁρᾶται ὑπ' αὐτῆς ταύτης; Οὕτως, ἦ δ' ὅς. Τοῦ-
τον τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, φάναι με λέγειν τὸν τοῦ ἀγαθοῦ
ἔκγονον, ὃν τἀγαθὸν ἐγέννησεν ἀνάλογον ἑαυτῷ, ὅτιπερ c
αὐτὸ ἐν τῷ νοητῷ τόπῳ πρός τε νοῦν καὶ τὰ νοούμενα,
25 τοῦτο τοῦτον ἐν τῷ ὁρατῷ πρός τε ὄψιν καὶ τὰ ὁρώμενα.
Πῶς; ἔφη· ἔτι δίελθέ μοι. Ὀφθαλμοὶ, ἦν δ' ἐγὼ,
οἶσθ', ὅτι ὅταν μηκέτι ἐπ' ἐκεῖνά τις αὐτοὺς τρέπῃ, ὧν
ἂν τὰς χρόας τὸ ἡμερινὸν φῶς ἐπέχῃ, ἀλλὰ ὧν νυκτερι-
νὰ φέγγη, ἀμβλυώττουσί τε καὶ ἐγγὺς φαίνονται τυ-
30 φλῶν, ὥσπερ οὐκ ἐνούσης καθαρᾶς ὄψεως. Καὶ μάλα,
ἔφη. Ὅταν δέ γ', οἶμαι, ὧν ὁ ἥλιος καταλάμπῃ, d
σαφῶς ὁρῶσι, καὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις ὄμμασιν ἐνοῦσα
φαίνεται. Τί μήν; Οὕτω τοίνυν καὶ τὸ τῆς ψυχῆς
ὧδε νόει· ὅταν μὲν οὗ καταλάμπει ἀλήθειά τε καὶ τὸ
35 ὂν, εἰς τοῦτο ἀπερείσηται, ἐνόησέ τε καὶ ἔγνω αὐτὸ καὶ
νοῦν ἔχειν φαίνεται· ὅταν δὲ εἰς τὸ τῷ σκότῳ κεκραμέ-
νον, τὸ γιγνόμενόν τε καὶ ἀπολλύμενον, δοξάζει τε καὶ
ἀμβλυώττει ἄνω καὶ κάτω τὰς δόξας μεταβάλλον καὶ e
ἔοικεν αὖ νοῦν οὐκ ἔχοντι. Ἔοικε γάρ. Τοῦτο τοί-
40 νυν τὸ τὴν ἀλήθειαν παρέχον τοῖς γιγνωσκομένοις καὶ
τῷ γιγνώσκοντι τὴν δύναμιν ἀποδιδὸν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ
ἰδέαν φάθι εἶναι, αἰτίαν δ' ἐπιστήμης οὖσαν καὶ ἀλη-
θείας ὡς γιγνωσκομένης μὲν διανοοῦ, οὕτω δὲ καλῶν
ἀμφοτέρων ὄντων, γνώσεώς τε καὶ ἀληθείας, ἄλλο καὶ
45 κάλλιον ἔτι τούτων ἡγούμενος αὐτὸ ὀρθῶς ἡγήσει· ἐπι-
509 στήμην δὲ καὶ ἀλήθειαν, ὥσπερ ἐκεῖ φῶς τε καὶ ὄψιν a
ἡλιοειδῆ μὲν νομίζειν ὀρθὸν, ἥλιον δὲ ἡγεῖσθαι οὐκ
ὀρθῶς ἔχει, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἀγαθοειδῆ μὲν νομίζειν
ταῦτ' ἀμφότερα ὀρθὸν, ἀγαθὸν δὲ ἡγεῖσθαι ὁπότερον
50 τούτων οὐκ ὀρθὸν, ἀλλ' ἔτι μειζόνως τιμητέον τὴν τοῦ
ἀγαθοῦ ἕξιν. Ἀμήχανον κάλλος, ἔφη, λέγεις, εἰ ἐπι-
στήμην μὲν καὶ ἀλήθειαν παρέχει, αὐτὸ δ' ὑπὲρ ταῦτα
κάλλει ἐστίν· οὐ γὰρ δή που σύ γε ἡδονὴν αὐτὸ λέγεις.
Εὐφήμει, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλ' ὧδε μᾶλλον τὴν εἰκόνα αὐ-

ctandum directis, præsente item in iis colore, nisi adsit genus tertium proprie ad hoc ipsum natura factum, neque visum scis quicquam videre neque cerni colores posse. [GL.] Quidnam, inquit, id esse dicis? [SOCR.] Scilicet, inquam, quod tu lucem vocas. [GL.] Vera loqueris, inquit. [SOCR.] Non exiguo igitur rerum genere excellentius vinculum inter visus sensum et in conspectum veniendi facultatem, quam inter reliquas copulationes intercedit, nisi forte contemnenda res est lux. [GL.] At vero, inquit, abest multum ut contemnenda sit. [SOCR.] Quem igitur deorum cælestium hujus causam putas, cujus lux efficiat ut et visus noster quam optime cernat et oculis objecta cernantur? [GL.] Quem et tu, inquit, et ceteri: nempe solem interrogas. [SOCR.] Ad hunc igitur deum nonne ita se visus habet? [GL.] Quomodo? [SOCR.] Visus sol non est neque ipse neque in quo inest, quem oculum vocamus. [GL.] Non certe. [SOCR.] Sed ex omnibus sensuum instrumentis simillimum, opinor, solis. [GL.] Longe sane. [SOCR.] Nonne et facultatem, quam habet, ex sole depromptam quasi affluentem habet? [GL.] Prorsus. [SOCR.] Nonne vero etiam sol visus non est, sed causa] ejus cum sit, ab eo ipso cernitur? [GL.] Sic plane, inquit. [SOCR.] Hunc igitur, inquam, dicere me boni filium putato, quem bonum procreaverit consimilem sibi, ut quemadmodum ipsum in loco intelligibili ad intellectum et ea, quæ intelliguntur, se habet, sic iste in loco visibili ad visum se haberet et ad ea, quæ videntur. [GL.] Quo pacto? inquit: perge explicare. [SOCR.] Oculos, inquam, scis quotiens non amplius ad ea vertuntur, quorum colores diurna lux obtinet, sed ad illa, quæ nocturnum fulgorem habent, obtusos esse et prope cæcos videri, quasi puro visu destitutos. [GL.] Sic accidit, inquit. [SOCR.] Quotiens vero ad ea, quæ sol illustrat, perspicue cernunt, iisdemque his in oculis esse visum apparet. [GL.] Est ita. [SOCR.] Sic igitur de animo quoque ita cogita: intentus ad id, quod a veritate et ab eo, quod est, illustratur, intelligit atque illud cognoscit intellectumque habere videtur; sed ad id, quod tenebris est permixtum, quod oritur atque interit, conversus opinatur et cæcutit opinionesque versat varias ac rursus carere intellectu videtur. [GL.] Videtur utique. [SOCR.] Illud igitur, quod veritatem illis, quæ intelliguntur, et intelligenti facultatem præbet, boni ideam esse dicito, causam vero scientiæ et veritatis ut cognoscendæ eam existimans, cum adeo pulchra hæc duo sint, cognitio ac veritas, tamen aliud ipsum et pulchrius his statuens recte statueris; scientiam vero et veritatem, quemadmodum illi lucem ac visum soli similia existimare decet, solem vero ipsum esse nequaquam, ita et hic boni similem utramque existimare convenit, bonum vero ipsum alterutram earum statuere non convenit, sed augustiore etiam loco habenda est boni natura. [GL.] Decus narras inæstimabile, inquit, si scientiam quidem et veritatem præbet, ipsum vero decore hæc superat; neque enim tu voluptatem ipsum esse dicis. [SOCR.] Bona verba quæso, inquam; sed ita potius ejus imaginem porro considera. [GL.] Quomodo? [SOCR.] Solem

τοῦ ἔτι ἐπισκόπει. Πῶς; Τὸν ἥλιον τοῖς ὁρωμένοις b οὐ μόνον, οἶμαι, τὴν τοῦ ὁρᾶσθαι δύναμιν παρέχειν φήσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν γένεσιν καὶ αὔξην καὶ τροφήν, οὐ γένεσιν αὐτὸν ὄντα. Πῶς γάρ; Καὶ τοῖς γιγνωσκομέ- 5 νοις τοίνυν μὴ μόνον τὸ γιγνώσκεσθαι φάναι ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ παρεῖναι, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναί τε καὶ τὴν οὐσίαν ὑπ' ἐκείνου αὐτοῖς προσεῖναι, οὐκ οὐσίας ὄντος τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἔτι ἐπέκεινα τῆς οὐσίας πρεσβείᾳ καὶ δυνάμει ὑπερέχοντος. Καὶ ὁ Γλαύκων μάλα γελοίως, c 10 Ἄπολλον, ἔφη, δαιμονίας ὑπερβολῆς. Σὺ γάρ, ἦν δ' ἐγώ, αἴτιος, ἀναγκάζων τὰ ἐμοὶ δοκοῦντα περὶ αὐτοῦ λέγειν. Καὶ μηδαμῶς γ', ἔφη, παύσῃ, εἰ μή τι, ἀλλὰ τὴν περὶ τὸν ἥλιον ὁμοιότητα αὖ διεξιών, εἴ πῃ ἀπολείπεις. Ἀλλὰ μήν, εἶπον, συχνά γε ἀπολείπω. Μηδὲ 15 σμικρὸν τοίνυν, ἔφη, παραλίπῃς. Οἶμαι μέν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ πολύ· ὅμως δὲ ὅσα γ' ἐν τῷ παρόντι δυνατόν, ἑκὼν οὐκ ἀπολείψω. Μὴ γάρ, ἔφη. Νόησον τοίνυν, d ἦν δ' ἐγώ, ὥσπερ λέγομεν, δύο αὐτὼ εἶναι, καὶ βασιλεύειν τὸ μὲν νοητοῦ γένους τε καὶ τόπου, τὸ δ' αὖ 20 ὁρατοῦ, ἵνα μὴ οὐρανοῦ εἰπὼν δόξω σοι σοφίζεσθαι περὶ τὸ ὄνομα. ἀλλ' οὖν ἔχεις ταῦτα διττὰ εἴδη, ὁρατόν, νοητόν. Ἔχω. Ὥσπερ τοίνυν γραμμὴν δίχα τετμημένην λαβὼν ἄνισα τμήματα πάλιν τέμνε ἑκάτερον τὸ τμῆμα ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τό τε τοῦ ὁρωμένου 25 γένους καὶ τὸ τοῦ νοουμένου, καί σοι ἔσται σαφηνείᾳ καὶ ἀσαφείᾳ πρὸς ἄλληλα ἐν μὲν τῷ ὁρωμένῳ τὸ μὲν ἕτερον τμῆμα εἰκόνες. λέγω δὲ τὰς εἰκόνας πρῶτον e 510 μὲν τὰς σκιάς, ἔπειτα τὰ ἐν τοῖς ὕδασι φαντάσματα a καὶ ἐν τοῖς ὅσα πυκνά τε καὶ λεῖα καὶ φανὰ ξυνέστηκε, 30 καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον, εἰ κατανοεῖς. Ἀλλὰ κατανοῶ. Τὸ τοίνυν ἕτερον τίθει ᾧ τοῦτο ἔοικε, τά τε περὶ ἡμᾶς ζῷα καὶ πᾶν τὸ φυτευτὸν καὶ τὸ σκευαστὸν ὅλον γένος. Τίθημι, ἔφη. Ἦ καὶ ἐθέλοις ἂν αὐτὸ φάναι, ἦν δ' ἐγώ, διῃρῆσθαι ἀληθείᾳ τε καὶ μή, ὡς τὸ δοξαστὸν πρὸς τὸ γνω- 35 στόν, οὕτω τὸ ὁμοιωθὲν πρὸς τὸ ᾧ ὡμοιώθη; Ἔγωγ', ἔφη, καὶ μάλα. Σκόπει δὴ αὖ καὶ τὴν τοῦ νοητοῦ τομὴν b ᾗ τμητέον. Πῇ; Ἧι τὸ μὲν αὐτοῦ τοῖς τότε τμηθεῖσιν ὡς εἰκόσι χρωμένη ψυχὴ ζητεῖν ἀναγκάζεται ἐξ ὑποθέσεων οὐκ ἐπ' ἀρχὴν πορευομένη, ἀλλ' ἐπὶ τελευτήν, τὸ 40 δ' αὖ ἕτερον τὸ ἐπ' ἀρχὴν ἀνυπόθετον ἐξ ὑποθέσεως ἰοῦσα καὶ ἄνευ ὧνπερ ἐκεῖνο εἰκόνων αὐτοῖς εἴδεσι δι' αὐτῶν τὴν μέθοδον ποιουμένη. Ταῦτ', ἔφη, ἃ λέγεις, οὐχ ἱκανῶς ἔμαθον. Ἀλλ' αὖθις, ἦν δ' ἐγώ· ῥᾷον γὰρ τούτων προειρημένων μαθήσῃ. οἶμαι γάρ σε εἰδέναι, c 45 ὅτι οἱ περὶ τὰς γεωμετρίας τε καὶ λογισμοὺς καὶ τὰ τοιαῦτα πραγματευόμενοι, ὑποθέμενοι τό τε περιττὸν καὶ τὸ ἄρτιον καὶ τὰ σχήματα καὶ γωνιῶν τριττὰ εἴδη καὶ ἄλλα τούτων ἀδελφὰ καθ' ἑκάστην μέθοδον, ταῦτα μὲν ὡς εἰδότες, ποιησάμενοι ὑποθέσεις αὐτά, οὐδένα 50 λόγον οὔτε αὐτοῖς οὔτε ἄλλοις ἔτι ἀξιοῦσι περὶ αὐτῶν διδόναι ὡς παντὶ φανερῶν, ἐκ τούτων δ' ἀρχόμενοι τὰ λοιπὰ ἤδη διεξιόντες τελευτῶσιν ὁμολογουμένως ἐπὶ d τοῦτο, οὗ ἂν ἐπὶ σκέψιν ὁρμήσωσιν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, τοῦτό γε οἶδα. Οὐκοῦν καὶ ὅτι τοῖς ὁρωμένοις

quidem dices, ut arbitror, his, quæ cernuntur, non modo in conspectum veniendi facultatem præbere, verum etiam generationem et incrementum et alimentum, cum ipse generatio non sit. [GL.] Quo enim pacto? [SOCR.] Itaque his quoque, quæ cognoscuntur, non solum hoc a bono contingere dicas, ut cognoscantur, sed etiam ut sint et essentiam ab eodem præberi, cum ipsum essentia non sit, sed supra essentiam dignitate et potentia elatum. — Tum Glauco valde ridicule [GL.] Ædepol, inquit, mirabilis excellentia. [SOCR.] Hujus certe tu causa es, inquam, qui me cogas ut dicam quæ de eo sentiam. [GL.] Neque vero desistas, inquit, si nihil aliud, at solis comparationem denuo exponens, si quid est prætermissum. [SOCR.] Atqui multa, inquam, prætermittuntur. [GL.] Ergo ne minimum quidem, inquit, omittas. [SOCR.] Reor equidem, inquam, multa; verumtamen quantum in præsentia potero, sciens nihil omittam. [GL.] Cave facias, inquit. [SOCR.] Cogita igitur, inquam, duo hæc esse, quemadmodum dicimus, et unum quidem in genere locoque intelligibili regnare, alterum in visibili, ne cæli nomen ponens videar tibi in nomine argutari. sed species has duas habes, visibile, intelligibile. [GL.] Habeo. [SOCR.] Jam perinde ac si acceperis lineam in duas inæquales partes sectam, utramque rursus partem eadem ratione seca, genus visibile dico atque intelligibile, et per claritatis et obscuritatis inter utraque obtinentem rationem in genere visibili partem unam habebis imagines. voco autem imagines primum umbras, deinde simulacra, quæ in aquis apparent et in corporibus densis et lævibus ac lucidis, et omnia hujusmodi, si tenes. [GL.] At teneo. [SOCR.] Partem vero alteram pone eam, cujus hæc similitudinem refert, animalia, quæ apud nos sunt, et plantas et universum fabricæ genus. [GL.] Pono, inquit. [SOCR.] Visne præterea, inquam, secundum verum et non verum dicere genus hoc distingui, ut quemadmodum se habet quod opinione fingitur, ad id, quod scientia noscitur, ita assimulatum ad illud, cui est simile factum? [GL.] Sane quidem, inquit. [SOCR.] Jam rursus intelligibilis sectionem considera, quomodo sit secandum. [GL.] Quo? [SOCR.] Ita, ut unam ejus partem his, quæ prius secta sunt, velut imaginibus utens animus quærere cogatur ex suppositionibus non ad principium, sed ad finem procedens, alteram vero ex suppositione procedens ad principium non suppositum, et sine imaginibus, quibus illa quaerenda est, ipsis speciebus per ipsas progrediens. [GL.] Haud satis, inquit, quæ dicis, intellexi. [SOCR.] At denuo, inquam: his enim præmissis facilius intelliges. nam scire te arbitror eos, qui circa geometriam et arithmeticam et cetera generis ejus versantur, supponere impar et par et figuras ac tres species angulorum et horum similia in arte qualibet, et his positis, tamquam quæ sciant, rationem eorum neque sibi neque aliis ut cuilibet manifestorum reddendam putare, atque hinc incipientes reliqua jam exponere et consentientes tandem pervenire ad id, quod quærere instituerint. [GL.] Prorsus, inquit, scio. [SOCR.] Itaque et

εἴδεσι προσχρῶνται καὶ τοὺς λόγους περὶ αὐτῶν ποιοῦνται οὐ περὶ τούτων διανοούμενοι, ἀλλ' ἐκείνων πέρι, οἷς ταῦτα ἔοικε, τοῦ τετραγώνου αὐτοῦ ἕνεκα τοὺς λόγους ποιούμενοι καὶ διαμέτρου αὐτῆς, ἀλλ' οὐ ταύτης, 5 ἣν γράφουσι, καὶ τἆλλα οὕτως, αὐτὰ μὲν ταῦτα, ἃ e πλάττουσί τε καὶ γράφουσιν, ὧν καὶ σκιαὶ καὶ ἐν ὕδασιν εἰκόνες εἰσὶ, τούτοις μὲν ὡς εἰκόσιν αὖ χρώμενοι ζητοῦντές τε αὐτὰ ἐκεῖνα ἰδεῖν, ἃ οὐκ ἂν ἄλλως ἴδοι τις, 511 ἢ τῇ διανοίᾳ. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. Τοῦτο τοίνυν a 10 νοητὸν μὲν τὸ εἶδος ἔλεγον, ὑποθέσεσι δ' ἀναγκαζομένην ψυχὴν χρῆσθαι περὶ τὴν ζήτησιν αὐτοῦ, οὐκ ἐπ' ἀρχὴν ἰοῦσαν, ὡς οὐ δυναμένην τῶν ὑποθέσεων ἀνωτέρω ἐκβαίνειν, εἰκόσι δὲ χρωμένην αὐτοῖς τοῖς ὑπὸ τῶν κάτω ἀπεικασθεῖσι καὶ ἐκείνοις πρὸς ἐκεῖνα ὡς ἐναργέσι δεδο-15 ξασμένοις τε καὶ τετμημένοις. Μανθάνω, ἔφη, ὅτι τὸ ὑπὸ ταῖς γεωμετρίαις τε καὶ ταῖς ταύτης ἀδελφαῖς b τέχναις λέγεις. Τὸ τοίνυν ἕτερον μάνθανε τμῆμα τοῦ νοητοῦ λέγοντά με τοῦτο, οὗ αὐτὸς ὁ λόγος ἅπτεται τῇ τοῦ διαλέγεσθαι δυνάμει, τὰς ὑποθέσεις ποιούμενος οὐκ 20 ἀρχὰς, ἀλλὰ τῷ ὄντι ὑποθέσεις, οἷον ἐπιβάσεις τε καὶ ὁρμὰς, ἵνα μέχρι τοῦ ἀνυποθέτου ἐπὶ τὴν τοῦ παντὸς ἀρχὴν ἰὼν, ἁψάμενος αὐτῆς, πάλιν αὖ ἐχόμενος τῶν ἐκείνης ἐχομένων, οὕτως ἐπὶ τελευτὴν καταβαίνῃ αἰσθητῷ παντάπασιν οὐδενὶ προσχρώμενος, ἀλλ' εἴδεσιν c 25 αὐτοῖς δι' αὐτῶν εἰς αὐτὰ, καὶ τελευτᾷ εἰς εἴδη. Μανθάνω, ἔφη, ἱκανῶς μὲν οὔ· δοκεῖς γάρ μοι συχνὸν ἔργον λέγειν· ὅτι μέντοι βούλει διορίζειν σαφέστερον εἶναι τὸ ὑπὸ τῆς τοῦ διαλέγεσθαι ἐπιστήμης τοῦ ὄντος τε καὶ νοητοῦ θεωρούμενον, ἢ τὸ ὑπὸ τῶν τεχνῶν καλουμένων, 30 αἷς αἱ ὑποθέσεις ἀρχαὶ καὶ διανοίᾳ μὲν ἀναγκάζονται, ἀλλὰ μὴ αἰσθήσεσιν, αὐτὰ θεᾶσθαι οἱ θεώμενοι, διὰ δὲ τὸ μὴ ἐπ' ἀρχὴν ἀνελθόντες σκοπεῖν, ἀλλ' ἐξ ὑποθέσεων, d νοῦν οὐκ ἴσχειν περὶ αὐτὰ δοκοῦσί σοι, καίτοι νοητῶν ὄντων μετὰ ἀρχῆς· διάνοιαν δὲ καλεῖν μοι δοκεῖς τὴν 35 τῶν γεωμετρικῶν τε καὶ τὴν τῶν τοιούτων ἕξιν, ἀλλ' οὐ νοῦν, ὡς μεταξύ τι δόξης τε καὶ νοῦ τὴν διάνοιαν οὖσαν. Ἱκανώτατα, ἦν δ' ἐγὼ, ἀπεδέξω. καί μοι ἐπὶ τοῖς τέτταρσι τμήμασι τέτταρα ταῦτα παθήματα ἐν τῇ ψυχῇ γιγνόμενα λαβὲ, νόησιν μὲν ἐπὶ τῷ ἀνωτά-40 τω, διάνοιαν δὲ ἐπὶ τῷ δευτέρῳ, τῷ τρίτῳ δὲ πίστιν e ἀπόδος καὶ τῷ τελευταίῳ εἰκασίαν, καὶ τάξον αὐτὰ ἀνὰ λόγον, ὥσπερ ἐφ' οἷς ἐστιν ἀληθείας μετέχειν, οὕτω ταῦτα σαφηνείας ἡγησάμενος μετέχειν. Μανθάνω, ἔφη, καὶ ξυγχωρῶ καὶ τάττω ὡς λέγεις.

illud scis, speciebus eos uti, quæ cernuntur, deque iis verba facere, quamquam non eas in mente habent, sed illa, quorum hæc simulacra sunt, quadranguli ipsius causa verba facientes et diametri ipsius, non ejus, quam delineant, et reliqua item, ita ut his ipsis, quæ figurant describuntque, quorum et umbræ sunt et in aquis imagines, tamquam imaginibus utantur, illa ipsa conspicere studentes, quæ non nisi cogitatione conspiciuntur. [GL.] Vera loqueris, inquit. [SOCR.] Hoc igitur genus intelligibile esse dicebam, sed in ejus investigatione cogi animum suppositionibus uti, non ad principium euntem, utpote qui supra suppositiones ascendere nequeat, utentemque pro imaginibus his ipsis, quorum similitudinem inferiora referunt, quæque comparata cum illis pro veris habentur eumque locum sectione acceperunt. [GL.] Intelligo, inquit, dici a te quod in geometria et aliis ejusdem generis artibus fieri solet. [SOCR.] Alteram igitur intelligibilis partem ad illud referre me scito, quod ipsa ratio disserendi facultate attingit, dum suppositiones non pro principiis habet, sed re vera pro suppositionibus, tamquam gradibus quibusdam et adminiculis, ut usque ad illud, quod non supponitur, ad principium veniens universi, ipsum attingat, et rursus adhærens illis, quæ principio adhærent, ita ad finem descendat, nullo prorsus sensibili utens, sed ipsis speciebus, per ipsas ad ipsas, in eisque desinat. [GL.] Intelligo, inquit, quamquam non satis; videris enim mihi rem arduam dicere; sed tamen vis docere partem illam ejus, quod est et intelligitur, quam disserendi scientia contemplemur, illa esse clariorem, quam artibus quæ appellantur, investigemus, in quibus pro principiis suppositiones habentur, et qui ista considerant, cogitatione quidem coguntur, non sensibus intueri, quoniam vero non ad principium ascendentes, sed ex suppositionibus indagant, intellectum circa hæc habere tibi nequaquam videntur, licet cum principio intelligibilia sint. cogitationem autem mihi geometriæ peritorum et similium habitum appellare videris, non intellectum, quod cogitatio inter opinionem et intellectum medium teneat. [SOCR.] Commodissime, inquam, accepisti. atque ad illas quattuor partes quattuor has mihi animi affectiones applica, intelligentiam ad supremam, ad secundam cogitationem, tertiæ vero fidem, ultimæ conjecturam tribue, eaque simili ratione ordina, ut quantum veritatis in se habeant ea, ad quæ pertinent, tantum ipsa in se claritatis habere statuas. [GL. Intelligo, inquit, et concedo et ordino ut jubes.

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ.

LIBER SEPTIMUS.

514 Μετὰ ταῦτα δὴ, εἶπον, ἀπείκασον τοιούτῳ πάθει a τὴν ἡμετέραν φύσιν παιδείας τε πέρι καὶ ἀπαιδευσίας· ἰδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει ἀναπεπταμένην πρὸς τὸ φῶς τὴν εἴσοδον ἐχούσῃ μακρὰν

[SOCR.] Post hæc, inquam, naturam nostram, quod ad eruditionem ejusque contrarium attinet, hujusmodi casui compara: videre te puta homines in subterraneo specu apertum ad lucem ostium tam latum quam specus patet

παρ' ἅπαν τὸ σπήλαιον, ἐν ταύτῃ ἐκ παίδων ὄντας ἐν δεσμοῖς καὶ τὰ σκέλη καὶ τοὺς αὐχένας, ὥστε μένειν τε αὐτοὺς εἴς τε τὸ πρόσθεν μόνον ὁρᾶν, κύκλῳ δὲ τὰς κεφα- b λὰς ὑπὸ τοῦ δεσμοῦ ἀδυνάτους περιάγειν, φῶς δὲ αὐτοῖς
5 πυρὸς ἄνωθεν καὶ πόῤῥωθεν καόμενον ὄπισθεν αὐτῶν, μεταξὺ δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν δεσμωτῶν ἐπάνω ὁδὸν, παρ' ἣν ἰδὲ τειχίον παρῳκοδομημένον, ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς πρὸ τῶν ἀνθρώπων πρόκειται τὰ παραφράγματα, ὑπὲρ ὧν τὰ θαύματα δεικνύασιν. Ὁρῶ, ἔφη.
10 Ὅρα τοίνυν παρὰ τοῦτο τὸ τειχίον φέροντας ἀνθρώπους c σκεύη τε παντοδαπὰ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου καὶ ἀν-
515 δριάντας καὶ ἄλλα ζῷα λίθινά τε καὶ ξύλινα καὶ παν- a τοῖα εἰργασμένα, οἷον εἰκὸς, τοὺς μὲν φθεγγομένους, τοὺς δὲ σιγῶντας τῶν παραφερόντων. Ἄτοπον, ἔφη,
15 λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους. Ὁμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ. τοὺς γὰρ τοιούτους πρῶτον μὲν ἑαυτῶν τε καὶ ἀλλήλων οἴει ἄν τι ἑωρακέναι ἄλλο πλὴν τὰς σκιὰς τὰς ὑπὸ τοῦ πυρὸς εἰς τὸ καταντικρὺ αὐτῶν τοῦ σπηλαίου προσπιπτούσας; Πῶς γὰρ, ἔφη, εἰ ἀκινήτους γε
20 τὰς κεφαλὰς ἔχειν ἠναγκασμένοι εἶεν διὰ βίου; Τί δὲ b τῶν παραφερομένων; οὐ ταὐτὸν τοῦτο; Τί μήν; Εἰ οὖν διαλέγεσθαι οἷοί τ' εἶεν πρὸς ἀλλήλους, οὐ ταῦτα ἡγεῖ ἂν τὰ παρόντα αὐτοὺς νομίζειν ὀνομάζειν, ἅπερ ὁρῷεν; Ἀνάγκη. Τί δ'; εἰ καὶ ἠχὼ τὸ δεσμωτήριον ἐκ τοῦ
25 καταντικρὺ ἔχοι, ὁπότε τις τῶν παριόντων φθέγξαιτο, οἴει ἂν ἄλλο τι αὐτοὺς ἡγεῖσθαι τὸ φθεγγόμενον, ἢ τὴν παριοῦσαν σκιάν; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Παντάπασι δὴ, ἦν δ' ἐγὼ, οἱ τοιοῦτοι οὐκ ἂν ἄλλο τι νομίζοιεν τὸ c ἀληθὲς, ἢ τὰς τῶν σκευαστῶν σκιάς. Πολλὴ ἀνάγκη,
30 ἔφη. Σκόπει δὴ, ἦν δ' ἐγὼ, αὐτῶν λύσιν τε καὶ ἴασιν τῶν δεσμῶν καὶ τῆς ἀφροσύνης, οἵα τις ἂν εἴη, εἰ φύσει τοιάδε ξυμβαίνοι αὐτοῖς· ὁπότε τις λυθείη καὶ ἀναγκάζοιτο ἐξαίφνης ἀνίστασθαί τε καὶ περιάγειν τὸν αὐχένα καὶ βαδίζειν καὶ πρὸς τὸ φῶς ἀναβλέπειν, πάντα
35 δὲ ταῦτα ποιῶν ἀλγοῖ τε καὶ διὰ τὰς μαρμαρυγὰς ἀδυνατοῖ καθορᾶν ἐκεῖνα, ὧν τότε τὰς σκιὰς ἑώρα, τί ἂν d οἴει αὐτὸν εἰπεῖν, εἴ τις αὐτῷ λέγοι, ὅτι τότε μὲν ἑώρα φλυαρίας, νῦν δὲ μᾶλλόν τι ἐγγυτέρω τοῦ ὄντος καὶ πρὸς μᾶλλον ὄντα τετραμμένος ὀρθότερα βλέποι, καὶ δὴ
40 καὶ ἕκαστον τῶν παριόντων δεικνὺς αὐτῷ ἀναγκάζοι ἐρωτῶν ἀποκρίνεσθαι, ὅτι ἔστιν; οὐκ οἴει αὐτὸν ἀπορεῖν τε ἂν καὶ ἡγεῖσθαι τὰ τότε ὁρώμενα ἀληθέστερα, ἢ τὰ νῦν δεικνύμενα; Πολύ γ', ἔφη. Οὐκοῦν κἂν εἰ πρὸς αὐτὸ τὸ φῶς ἀναγκάζοι αὐτὸν βλέπειν, ἀλγεῖν τε e
45 ἂν τὰ ὄμματα καὶ φεύγειν ἀποστρεφόμενον πρὸς ἐκεῖνα, ἃ δύναται καθορᾶν, καὶ νομίζειν ταῦτα τῷ ὄντι σαφέστερα τῶν δεικνυμένων; Οὕτως, ἔφη. Εἰ δὲ, ἦν δ' ἐγὼ, ἐντεῦθεν ἕλκοι τις αὐτὸν βίᾳ διὰ τραχείας τῆς ἀναβάσεως καὶ ἀνάντους καὶ μὴ ἀνείη, πρὶν ἐξελκύσειεν εἰς
50 τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἆρα οὐχὶ ὀδυνᾶσθαί τε ἂν καὶ ἀγα-
516 νακτεῖν ἑλκόμενον καὶ ἐπειδὴ πρὸς τὸ φῶς ἔλθοι, αὐ- a γῆς ἂν ἔχοντα τὰ ὄμματα μεστὰ ὁρᾶν οὐδ' ἂν ἓν δύνασθαι τῶν νῦν λεγομένων ἀληθῶν; Οὐ γὰρ ἄν, ἔφη, ἐξαίφνης γε. Συνηθείας δὴ, οἶμαι, δέοιτ' ἄν, εἰ μέλ-

habente a pueris crura et cervices ita devinctos, ut et immobiles ipsi sint et anteriora solum prospiciant, capita vero ob vincula circumducere nequeant, post tergum autem superne ac procul ignis lumen accensum interque ignem et vinctos viam superne interjectam, secundum quam parietem videre te puta exstructum, quales præstigiatores hominibus objectos habent cancellos, super quibus sua miranda demonstrant. [GL.] Video, inquit. [SOCR.] Jam secundum hunc parietem homines vide ferentes vasa varia supra parietem eminentia statuasque hominum et alia animalia lapidea et lignea modisque variis fabricata, atque, ut consentaneum est, qui ea præterferunt, partim silentes, partim loquentes. [GL.] Mirificam, inquit, imaginem et mirificos narras vinctos. [SOCR.] Similes nobis, inquam. nam ita comparatos num primum putas aliud quicquam vel sui ipsorum vel alteros alterorum vidisse præter umbras, quæ ex igne in adversam ipsis speluncæ partem cadunt? [GL.] Qui tandem, inquit, si immobilia per totam vitam capita habere coacti sint? [SOCR.] Quid autem eorum, quæ præterferuntur? nonne hoc idem? [GL.] Quidni? [SOCR.] Jam si colloqui inter se eis liceret, nonne putas eos hæc, quæ viderent, tamquam præsentia appellare se existimaturos? [GL.] Necesse est. [SOCR.] Quid vero? si etiam repercussæ ex adversa parte carceris redderentur voces, quotiens prætereuntium aliquis loqueretur, putasne ipsos aliud quid loqui existimaturos, nisi umbram prætereuntem? [GL.] Minime per Jovem, inquit. [SOCR.] Omnino igitur, inquam, tales nihil verum esse arbitrarentur, nisi fabricatarum rerum umbras. [GL.] Ita prorsus necesse est, inquit. [SOCR.] Jam considera, inquam, qualis foret eis vinculorum solutio insipientiæque curatio, si hæc eis natura contingerent: quotiens quis solutus esset cogereturque subito surgere, cervicem vertere, ambulare, lumen aspicere, hæc autem omnia faciens doleret et propter splendorem cernere non posset illa, quorum tunc umbras cernebat, quid eum dicturum putas, si quis ei diceret tunc eum nugas vidisse, nunc vero magis ei, quod est, appropinquasse et ad veriora conversum rectius videre, ad hæc prætereuntium quodque monstrans, quid esset interrogatum respondere cogeret? nonne eum hæsitaturum putas arbitraturumque veriora esse quæ tunc cernebat, quam quæ nunc ostenduntur? [GL.] Multo veriora, inquit. [SOCR.] Et si cogeret eum lumen ipsum aspicere, nonne dolore oculorum affectum iri fugientemque ad ea, quæ cernere potest, reversum re vera clariora hæc existimaturum esse, quam quæ monstrantur? [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Si vero, inquam, aliquis eum per aspera atque ardua sursum traheret violenter neque remitteret antequam ad solis lucem extraxisset, nonne doliturum et inter trahendum ægre laturum, et adductum ad lucem oculis splendore impletis nihil omnino eorum, quæ nunc vera dicuntur, visurum? [GL.] Nihil certe subito, inquit. [SOCR.] Consuetudine igitur, ut arbitror, opus esset super-

λοι τὰ ἄνω ὄψεσθαι, καὶ πρῶτον μὲν τὰς σκιὰς ἂν ῥᾷστα καθορῷ καὶ μετὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὕδασι τά τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ τῶν ἄλλων εἴδωλα, ὕστερον δὲ αὐτά· ἐκ δὲ τούτων τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν 5 νύκτωρ ἂν ῥᾷον θεάσαιτο, προσβλέπων τὸ τῶν ἄστρων τε καὶ σελήνης φῶς, ἢ μεθ' ἡμέραν τὸν ἥλιόν τε καὶ τὸ b τοῦ ἡλίου. Πῶς δ' οὔ; Τελευταῖον δή, οἶμαι, τὸν ἥλιον οὐκ ἐν ὕδασιν οὐδ' ἐν ἀλλοτρίᾳ ἕδρᾳ φαντάσματα αὐτοῦ, ἀλλ' αὐτὸν καθ' αὑτὸν ἐν τῇ αὑτοῦ χώρᾳ δύ-10 ναιτ' ἂν κατιδεῖν καὶ θεάσασθαι, οἷός ἐστιν. Ἀναγκαῖον, ἔφη. Καὶ μετὰ ταῦτ' ἂν ἤδη συλλογίζοιτο περὶ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὸς ὁ τάς τε ὥρας παρέχων καὶ ἐνιαυτοὺς καὶ πάντα ἐπιτροπεύων τὰ ἐν τῷ ὁρωμένῳ τόπῳ καὶ ἐκείνων, ὧν σφεῖς ἑώρων, τρόπον τινὰ πάντων αἴ- c 15 τιος. Δῆλον, ἔφη, ὅτι ἐπὶ ταῦτα ἂν μετ' ἐκεῖνα ἔλθοι. Τί οὖν; ἀναμιμνησκόμενον αὐτὸν τῆς πρώτης οἰκήσεως καὶ τῆς ἐκεῖ σοφίας καὶ τῶν τότε ξυνδεσμωτῶν οὐκ ἂν οἴει ἑαυτὸν μὲν εὐδαιμονίζειν τῆς μεταβολῆς, τοὺς δὲ ἐλεεῖν; Καὶ μάλα. Τιμαὶ δὲ καὶ ἔπαινοι εἴ τινες αὐ-20 τοῖς ἦσαν τότε παρ' ἀλλήλων καὶ γέρα τῷ ὀξύτατα καθορῶντι τὰ παριόντα καὶ μνημονεύοντι μάλιστα, ὅσα τε πρότερα αὐτῶν καὶ ὕστερα εἰώθει καὶ ἅμα πορεύεσθαι, d καὶ ἐκ τούτων δὴ δυνατώτατα ἀπομαντευομένῳ τὸ μέλλον ἥξειν, δοκεῖς ἂν αὐτὸν ἐπιθυμητικῶς αὐτῶν ἔχειν 25 καὶ ζηλοῦν τοὺς παρ' ἐκείνοις τιμωμένους τε καὶ ἐνδυναστεύοντας, ἢ τὸ τοῦ Ὁμήρου ἂν πεπονθέναι καὶ σφόδρα βούλεσθαι ἐπάρουρον ἐόντα θητευέμεν ἄλλῳ ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ καὶ ὁτιοῦν ἂν πεπονθέναι μᾶλλον, ἢ 'κεῖνά τε δοξάζειν καὶ ἐκείνως ζῆν; Οὕτως, ἔφη, 30 ἔγωγε οἶμαι, πᾶν μᾶλλον πεπονθέναι ἂν δέξασθαι, ἢ e ζῆν ἐκείνως. Καὶ τόδε δὴ ἐννόησον, ἦν δ' ἐγώ· εἰ πάλιν ὁ τοιοῦτος καταβὰς εἰς τὸν αὐτὸν θᾶκον καθίζοιτο, ἆρ' οὐ σκότους ἀνάπλεως σχοίη τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξαίφνης ἥκων ἐκ τοῦ ἡλίου; Καὶ μάλα γ', ἔφη. Τὰς 35 δὲ δὴ σκιὰς ἐκείνας πάλιν εἰ δέοι αὐτὸν γνωματεύοντα διαμιλλᾶσθαι τοῖς ἀεὶ δεσμώταις ἐκείνοις, ἐν ᾧ ἀμ-517 βλυώττει, πρὶν καταστῆναι τὰ ὄμματα, οὗτος δ' ὁ a χρόνος μὴ πάνυ ὀλίγος εἴη τῆς συνηθείας, ἆρ' οὐ γέλωτ' ἂν παράσχοι, καὶ λέγοιτο ἂν περὶ αὐτοῦ, ὡς 40 ἀναβὰς ἄνω διεφθαρμένος ἥκει τὰ ὄμματα, καὶ ὅτι οὐκ ἄξιον οὐδὲ πειρᾶσθαι ἄνω ἰέναι, καὶ τὸν ἐπιχειροῦντα λύειν τε καὶ ἀνάγειν, εἴ πως ἐν ταῖς χερσὶ δύναιντο λαβεῖν καὶ ἀποκτείνειν, ἀποκτιννύναι ἄν; Σφόδρα γ', ἔφη. Ταύτην τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, τὴν εἰκόνα, 45 ὦ φίλε Γλαύκων, προσαπτέον ἅπασαν τοῖς ἔμπροσθεν λεγομένοις, τὴν μὲν δι' ὄψεως φαινομένην ἕδραν τῇ τοῦ b δεσμωτηρίου οἰκήσει ἀφομοιοῦντα, τὸ δὲ τοῦ πυρὸς ἐν αὐτῇ φῶς τῇ τοῦ ἡλίου δυνάμει· τὴν δὲ ἄνω ἀνάβασιν καὶ θέαν τῶν ἄνω τὴν εἰς τὸν νοητὸν τόπον τῆς ψυχῆς 50 ἄνοδον τιθεὶς οὐχ ἁμαρτήσει τῆς γ' ἐμῆς ἐλπίδος, ἐπειδὴ ταύτης ἐπιθυμεῖς ἀκούειν· θεὸς δέ που οἶδεν, εἰ ἀληθὴς οὖσα τυγχάνει. τὰ δ' οὖν ἐμοὶ φαινόμενα οὕτω φαίνεται, ἐν τῷ γνωστῷ τελευταία ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα καὶ μόγις ὁρᾶσθαι, ὀφθεῖσα δὲ συλλογιστέα εἶναι, ὡς ἄρα c

conspecturo, et umbras primum facillime cerneret, post in aquis hominum ceterorumque simulacra, ipsa vero deinde; postea quæ in cælo sunt, et ipsum cælum noctu facilius contemplaretur, astrorum et lunæ lucem spectans, quam interdiu solem et lucem ejus. [GL.] Procul dubio. [SOCR.] Atque ita postremo, opinor, solem non in aquis neque aliena in sede simulacra ejus, sed ipsum per se suo in loco spectare et qualis sit, videre poterit. [GL.] Necesse est, inquit. [SOCR.] Et hoc jam facto colliget ipsum hunc esse, qui tempestates præbeat et annos et omnia regat quæ in loco visibili sunt, eundemque omnium, quæ ipsi viderent, quodam modo esse auctorem. [GL.] Certum est, inquit, huc illum hisce gradibus ascensurum. [SOCR.] Quid ergo? si habitationem pristinam memoria repetat et ejus sapientiam atque vinculorum ibi socios, an non censes eum gratulari sibi mutationem, illos autem miserari? [GL.] Admodum. [SOCR.] Ac si qui honores ibi inter ipsos exhibebantur et laudes, dabanturque præmia illi, qui transeuntia acutissime cerneret recordareturque maxime, quæ ex illis priora, quæ posteriora, quæ pariter ire solerent, atque ex his ventura optime præsagiret, hæcne desideraturum eum putas beatosque illos, qui apud eos honorantur et dominantur, existimaturum, an quod est apud Homerum, experturum vehementerque optaturum, ut ruri serviat alii viro inopi et quidlibet perpetiatur potius, quam illa opinetur et isto modo vivat? [GL.] Hoc, inquit, puto, quidlibet eum potius, quam vitam ejusmodi electurum. [SOCR.] Jam hoc quoque consideres, inquam: si rursus iste descenderet eandemque sedem teneret, nonne recens a sole veniens tenebris offusos haberet oculos? [GL.] Admodum, inquit. [SOCR.] Ac si jam umbras illas rursus cognoscentem certare oporteret cum illis semper vinctis, quo tempore cæcutiret, antequam oculi constitissent, quod quidem tempus assuescendi non admodum breve esset, nonne risum concitaret diceretur que ex eo, quod sursum ascendisset, corruptos retulisse oculos, et ne contendendum quidem ad supera esse, et eum, qui solvere conaretur et sursum ducere, si manibus prehendere possent et occidere, occiderent? [GL.] Prorsus, inquit. [SOCR.] Hoc igitur, inquam, simile, mi Glauco, totum referendum est ad illa, quæ supra dicta sunt, ita ut eam, quæ cernitur oculis, regionem cum carceris illius domicilio, lumen vero ignis in eo cum solis potentia compares: ascensum vero ad supera eorumque conspectum si mentis ad intelligibilem regionem ascensum posueris, a mea quidem spe, quoniam eam audire cupis, non aberrabis; deus autem novit, an vera sit. sed mihi quod videtur, hoc est, in intelligibili postremam boni ideam eamque vix conspici, conspectam autem judicandum esse omnibus omnium rectorum atque

πᾶσι πάντων αὕτη ὀρθῶν τε καὶ καλῶν αἰτία, ἔν τε ὁρατῷ φῶς καὶ τὸν τούτου κύριον τεκοῦσα ἔν τε νοητῷ αὐτὴ κυρία ἀλήθειαν καὶ νοῦν παρασχομένη, καὶ ὅτι δεῖ ταύτην ἰδεῖν τὸν μέλλοντα ἐμφρόνως πράξειν ἢ ἰδίᾳ 5 ἢ δημοσίᾳ. Ξυνοίομαι, ἔφη, καὶ ἐγὼ, ὅν γε δὴ τρόπον δύναμαι. Ἴθι τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ τόδε ξυνοιήθητι καὶ μὴ θαυμάσῃς, ὅτι οἱ ἐνταῦθα ἐλθόντες οὐκ ἐθέλουσι τὰ τῶν ἀνθρώπων πράττειν, ἀλλ' ἄνω ἀεὶ ἐπείγονται αὐτῶν αἱ ψυχαὶ διατρίβειν· εἰκὸς γάρ που οὕτως, εἴπερ d 10 αὖ κατὰ τὴν προειρημένην εἰκόνα τοῦτ' ἔχει. Εἰκὸς μέντοι, ἔφη. Τί δέ; τόδε οἴει τι θαυμαστὸν, εἰ ἀπὸ θείων, ἦν δ' ἐγὼ, θεωριῶν ἐπὶ τὰ ἀνθρώπειά τις ἐλθὼν κακὰ ἀσχημονεῖ τε καὶ φαίνεται σφόδρα γελοῖος ἔτι ἀμβλυώττων καὶ πρὶν ἱκανῶς συνήθης γενέσθαι τῷ πα-15 ρόντι σκότῳ ἀναγκαζόμενος ἐν δικαστηρίοις ἢ ἄλλοθί που ἀγωνίζεσθαι περὶ τῶν τοῦ δικαίου σκιῶν ἢ ἀγαλμάτων ὧν αἱ σκιαὶ, καὶ διαμιλλᾶσθαι περὶ τούτου, ὅπῃ ποτὲ ὑπολαμβάνεται ταῦτα ὑπὸ τῶν αὐτὴν δικαιοσύνην μὴ πώποτε ἰδόντων; Οὐδ' ὁπωστιοῦν θαυμαστὸν, e 518 ἔφη. Ἀλλ' εἰ νοῦν γε ἔχοι τις, ἦν δ' ἐγὼ, μεμνῇτ' a ἂν, ὅτι διτταὶ καὶ ἀπὸ διττῶν γίγνονται ἐπιταράξεις ὄμμασιν, ἔκ τε φωτὸς εἰς σκότος μεθισταμένων καὶ ἐκ σκότους εἰς φῶς. ταὐτὰ δὲ ταῦτα νομίσας γίγνεσθαι καὶ περὶ ψυχὴν, ὁπότε ἴδοι θορυβουμένην τινὰ καὶ ἀδυ-25 νατοῦσάν τι καθορᾶν, οὐκ ἂν ἀλογίστως γελῷ, ἀλλ' ἐπισκοποῖ ἂν, πότερον ἐκ φανοτέρου βίου ἥκουσα ὑπὸ ἀηθείας ἐσκότωται, ἢ ἐξ ἀμαθίας πλείονος εἰς φανότερον ἰοῦσα ὑπὸ λαμπροτέρου μαρμαρυγῆς ἐμπέπλησται, b καὶ οὕτω δὴ τὴν μὲν εὐδαιμονίσειεν ἂν τοῦ πάθους τε 30 καὶ βίου, τὴν δὲ ἐλεήσειε, καὶ εἰ γελᾶν ἐπ' αὐτῇ βούλοιτο, ἧττον ἂν καταγέλαστος ὁ γέλως αὐτῷ εἴη, ἢ ὁ ἐπὶ τῇ ἄνωθεν ἐκ φωτὸς ἡκούσῃ. Καὶ μάλα, ἔφη, μετρίως λέγεις. Δεῖ δὴ, εἶπον, ἡμᾶς τοιόνδε νομίσαι περὶ αὐτῶν, εἰ ταῦτα ἀληθῆ· τὴν παιδείαν οὐχ οἵαν 35 τινὲς ἐπαγγελλόμενοί φασιν εἶναι, τοιαύτην καὶ εἶναι. φασὶ δέ που οὐκ ἐνούσης ἐν τῇ ψυχῇ ἐπιστήμης σφεῖς c ἐντιθέναι, οἷον τυφλοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψιν ἐντιθέντες. Φασὶ γὰρ οὖν, ἔφη. Ὁ δέ γε νῦν λόγος, ἦν δ' ἐγὼ, σημαίνει ταύτην τὴν ἐνοῦσαν ἑκάστου δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ 40 καὶ τὸ ὄργανον, ᾧ καταμανθάνει ἕκαστος, οἷον εἰ ὄμμα μὴ δυνατὸν ἦν ἄλλως, ἢ ξὺν ὅλῳ τῷ σώματι στρέφειν πρὸς τὸ φανὸν ἐκ τοῦ σκοτώδους, οὕτω ξὺν ὅλῃ τῇ ψυχῇ ἐκ τοῦ γιγνομένου περιακτέον εἶναι, ἕως ἂν εἰς τὸ ὂν καὶ τοῦ ὄντος τὸ φανότατον δυνατὴ γένηται ἀνασχέσθαι 45 θεωμένη· τοῦτο δ' εἶναί φαμεν τἀγαθόν. ἦ γάρ; Ναί. d Τούτου τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, αὐτοῦ τέχνη ἂν εἴη, τῆς περιαγωγῆς, τίνα τρόπον ὡς ῥᾷστά τε καὶ ἀνυσιμώτατα μεταστραφήσεται, οὐ τοῦ ἐμποιῆσαι αὐτῷ τὸ ὁρᾶν, ἀλλ' ὡς ἔχοντι μὲν αὐτὸ, οὐκ ὀρθῶς δὲ τετραμμένῳ οὐδὲ 50 βλέποντι οἷ ἔδει, τοῦτο διαμηχανήσασθαι. Ἔοικε γὰρ, ἔφη. Αἱ μὲν τοίνυν ἄλλαι ἀρεταὶ καλούμεναι ψυχῆς κινδυνεύουσιν ἐγγύς τι εἶναι τῶν τοῦ σώματος· τῷ ὄντι γὰρ οὐκ ἐνοῦσαι πρότερον ὕστερον ἐμποιεῖσθαι e ἔθεσί τε καὶ ἀσκήσεσιν· ἡ δὲ τοῦ φρονῆσαι παντὸς μᾶλ-

pulchrorum esse causam, cum in loco visibili lucem creaverit et lucis auctorem, in intelligibili vero ipsa auctoritatem omnem teneat, veritatis et rationis effectrix, quam nosse necesse sit quicunque sana mente vel privatim vel publice sit acturus. [GL.] Ita et ipse sentio, inquit, utcunque possum. [SOCR.] Ergo age, inquam, etiam in hoc consenti neque mireris, quod qui huc pervenerunt, humana tractare nolunt, sed animus eorum semper ad supera fertur; nam ita fere consentaneum est, si hoc quoque secundum supra expositum simile se habet. [GL.] Consentaneum certe, inquit. [SOCR.] Quid vero? hoc mirandum putas, si quis a divinis, inquam, spectaculis ad humana mala delatus ineptum se et ridiculum præbet, si cæcutiens nec dum præsentibus tenebris satis assuetus cogitur in judiciis vel alibi de justi umbris vel simulacris, quorum umbræ sunt, certare deque eo contendere, quid de his videatur iis, qui justitiam ipsam nunquam viderunt? [GL.] Nullo modo mirandum, inquit. [SOCR.] Verum qui sapiat, inquam, recordetur duobus modis et duabus ex causis turbari oculos, tum quando ex luce in tenebras transimus, tum quando ex tenebris in lucem; et in eadem causa animum quoque esse statuens, quotiens turbatum viderit et ad aliquid cernendum hebetiorem, haud temere in risum prorumpat, sed inquirat, utrum ex lucidiore vita veniens insolitis tenebris obruatur, an ex insipientia majore in lucidiorem ingrediens ob majorem splendorem occæcatos luce oculos habeat, atque ita alterum felicem prædicet, quod ita affectus sit et vivat, alterius misereatur, ac si hunc ridere velit, minus ridicule rideat, quam si eum, qui ex luce descendit. [GL.] Valde, inquit, probabiliter dicis. [SOCR.] Jam si hæc vera sunt, inquam, ita de his statuendum est, eruditionem non esse talem, qualem aliqui prædicant. pollicentur enim fere animo scientiæ experti se scientiam illaturos, quasi oculis cæcis visum inferentes. [GL.] Sane pollicentur, inquit. [SOCR.] Sed quæ nunc dicta sunt, inquam, significant hanc in animo cujusque facultatem inesse atque instrumentum illud, quo quisque discat, perinde ac si oculus non aliter, quam simul cum toto corpore ad clarum ex obscuro converti possit, ita cum toto animo simul ex eo, quod oritur, circumduci oportere, donec ejus, quod est, et quod in eo clarissimum est, aspectum ferre potuerit: hoc autem bonum esse dicimus. nonne? [GL.] Ita. [SOCR.] Atque hujus ipsius, inquam, ars videtur esse, conversionis scilicet, qua ratione aliquis quam facillime et efficacissime convertatur, non inferendi ei visus, sed ut qui adsit quidem, neque tamen probe directus sit neque quo decet, spectet, corrigendi. [GL.] Ita videtur, inquit. [SOCR.] Ceteræ igitur, quæ virtutes animi nuncupantur, corporis virtutibus similes videntur; nam cum re vera antea non insint, postea consuetudine et exercitatione inferri videntur; sapientia vero maxime omnium

λον θειοτέρου τινὸς τυγχάνει, ὡς ἔοικεν, οὖσα, ὃ τὴν μὲν δύναμιν οὐδέποτε ἀπόλλυσιν, ὑπὸ δὲ τῆς περιαγωγῆς
519 χρήσιμόν τε καὶ ὠφέλιμον καὶ ἄχρηστον αὖ καὶ βλαβερὸν a γίγνεται. ἢ οὔπω ἐννενόηκας τῶν λεγομένων πονηρῶν
5 μὲν σοφῶν δὲ, ὡς δριμὺ μὲν βλέπει τὸ ψυχάριον καὶ ὀξέως διορᾷ ταῦτα, ἐφ' ἃ τέτραπται, ὡς οὐ φαύλην ἔχον τὴν ὄψιν, κακίᾳ δ' ἠναγκασμένον ὑπηρετεῖν, ὥστε ὅσῳ ἂν ὀξύτερον βλέπῃ, τοσούτῳ πλείω κακὰ ἐργαζόμενον; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τοῦτο μέντοι, ἦν δ' ἐγὼ, τὸ τῆς
10 τοιαύτης φύσεως εἰ ἐκ παιδὸς εὐθὺς κοπτόμενον περιεκόπη τὰς τῆς γενέσεως ξυγγενεῖς ὥσπερ μολυβδίδας, αἳ δὴ ἐδωδαῖς τε καὶ τοιούτων ἡδοναῖς τε καὶ λιχνείαις b προσφυεῖς γιγνόμεναι περὶ τὰ κάτω στρέφουσι τὴν τῆς ψυχῆς ὄψιν· ὧν εἰ ἀπαλλαγὲν περιεστρέφετο εἰς τὰ
15 ἀληθῆ, καὶ ἐκεῖνα ἂν τὸ αὐτὸ τοῦτο τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων ὀξύτατα ἑώρα, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἃ νῦν τέτραπται. Εἰκός γε, ἔφη. Τί δέ; τόδε οὐκ εἰκὸς, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ ἀνάγκη ἐκ τῶν προειρημένων, μήτε τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀληθείας ἀπείρους ἱκανῶς ἄν ποτε πόλιν ἐπιτρο-
20 πεῦσαι, μήτε τοὺς ἐν παιδείᾳ ἐωμένους διατρίβειν διὰ c τέλους, τοὺς μὲν, ὅτι σκοπὸν ἐν τῷ βίῳ οὐκ ἔχουσιν ἕνα, οὗ στοχαζομένους δεῖ ἅπαντα πράττειν, ἃ ἂν πράττωσιν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ, τοὺς δὲ, ὅτι ἑκόντες εἶναι οὐ πράξουσιν, ἡγούμενοι ἐν μακάρων νήσοις ζῶν-
25 τες ἔτι ἀπῳκίσθαι; Ἀληθῆ, ἔφη. Ἡμέτερον δὴ ἔργον, ἦν δ' ἐγὼ, τῶν οἰκιστῶν, τάς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα, ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναβῆ- d ναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐπειδὰν ἀναβάντες ἱκα-
30 νῶς ἴδωσι, μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται. Τὸ ποῖον δή; Τὸ αὐτοῦ, ἦν δ' ἐγὼ, καταμένειν καὶ μὴ ἐθέλειν πάλιν καταβαίνειν παρ' ἐκείνους τοὺς δεσμώτας μηδὲ μετέχειν τῶν παρ' ἐκείνοις πόνων τε καὶ τιμῶν, εἴτε φαυλότεραι εἴτε σπουδαιότεραι. Ἔπειτ',
35 ἔφη, ἀδικήσομεν αὐτοὺς καὶ ποιήσομεν χεῖρον ζῆν δυνατὸν αὐτοῖς ὂν ἄμεινον; Ἐπελάθου, ἦν δ' ἐγὼ, πάλιν, e ὦ φίλε, ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἕν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι ξυναρμόττων τοὺς πολίτας πειθοῖ
40 τε καὶ ἀνάγκῃ, ποιῶν μεταδιδόναι ἀλλήλοις τῆς ὠφε-
520 λείας, ἣν ἂν ἕκαστοι τὸ κοινὸν δυνατοὶ ὦσιν ὠφελεῖν, καὶ a αὐτὸς ἐμποιῶν τοιούτους ἄνδρας ἐν τῇ πόλει, οὐχ ἵνα ἀφίῃ τρέπεσθαι ὅπῃ ἕκαστος βούλεται, ἀλλ' ἵνα καταχρῆται αὐτὸς αὐτοῖς ἐπὶ τὸν ξύνδεσμον τῆς πόλεως.
45 Ἀληθῆ, ἔφη· ἐπελαθόμην γάρ. Σκέψαι τοίνυν, εἶπον, ὦ Γλαύκων, ὅτι οὐδ' ἀδικήσομεν τοὺς παρ' ἡμῖν φιλοσόφους γιγνομένους, ἀλλὰ δίκαια πρὸς αὐτοὺς ἐροῦμεν προσαναγκάζοντες τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαί τε καὶ φυλάττειν. ἐροῦμεν γὰρ, ὅτι οἱ μὲν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι b
50 τοιοῦτοι γιγνόμενοι εἰκότως οὐ μετέχουσι τῶν ἐν αὐταῖς πόνων· αὐτόματοι γὰρ ἐμφύονται ἀκούσης τῆς ἐν ἑκάστῃ πολιτείας, δίκην δ' ἔχει τό γε αὐτοφυὲς μηδενὶ τροφὴν ὀφεῖλον μηδ' ἐκτίνειν τῳ προθυμεῖσθαι τὰ τροφεῖα· ὑμᾶς δ' ἡμεῖς ὑμῖν τε αὐτοῖς τῇ τε ἄλλῃ πόλει

divinioris cujusdam, ni fallor, virtus est, quod vim quidem suam nunquam amittat, conversione vero utile et conducibile ac rursus inutile noxiumque fiat. an nondum animadvertisti eorum, qui mali quidem, sed sapientes dicuntur, quam acute videat acriterque perspiciat animula ea, ad quæ conversa est, ut quæ aciem habeat nequaquam hebetem, sed pravitati servire coacta sit atque idcirco quo acutius videat, eo plus faciat mali? [GL.] Sane quidem, inquit. [SOCR.] Hoc tale igitur, inquam, ingenium si statim a pueritia accisum purgaretur ab illis generationis affinibus quasi plumbeis ponderibus, quæ epulis et hujusmodi voluptatibus et deliciis adhærentia mentis aciem ad inferiora detorquent, his liberatum si ad vera converteretur, hæc quoque idem illud in eisdem hominibus non minus acutissime videret, quam quibus nunc est intentum. [GL.] Probabile est, inquit. [SOCR.] Quid vero? illud non probabile, inquam, ac necessarium ex antedictis, neque incultos et veritatis expertes civitatem unquam bene administraturos esse, neque eos quos usque in eruditione versari patiaris? non illos, quod finem in vita propositum habeant nullum, ad quem respicientes omnia agant et privatim et publice, quæ agenda sint: non hos, quod sua sponte acturi non sint, existimantes se etiam hac in vita a negotiis humanis semotos in beatorum insulis habitare? [GL.] Vera, inquit. [SOCR.] Nostrum igitur est, inquam, qui condimus civitatem, optimas naturas impellere ad eam, quam supra diximus maximam disciplinam, et ad bonum cognoscendum et ascensum illum tentandum, et postquam ascenderint ac satis inspexerint, non iis quod nunc conceditur, concedere. [GL.] Quid istud? [SOCR.] Ut ibi, inquam, permaneant ac nolint rursus ad vinctos illos descendere neque laborum apud eos honorumque, sive viliores sunt seu præstantiores, esse participes. [GL.] Itaque, inquit, injuriam eis inferemus cogemusque deteriorem vitam subire, cum frui meliore possint? [SOCR.] Oblitus es, inquam, iterum, o amice, non hoc legi curæ esse, ut unum quoddam genus in civitate præ ceteris sit beatum, sed ut totam civitatem talem reddat, ideo eam cives persuasione et impulsione conciliare inter se et facere ut mutuo sese adjuvent qua quique ratione adjuvare publicam utilitatem possit, et ipsam tales viros in civitate procreare, non ut permittat eis quo lubeat se convertere, sed ut ipsa iis ad copulandam civitatem utatur. [GL.] Recte mones, inquit: oblitus eram. [SOCR.] Jam considera, inquam, Glauco, ne injuriam quidem nos iis, qui apud nos philosophi fiunt, illaturos, sed cum cogemus eos reliquorum curam custodiamque agere, justa apud eos dicturos esse hæc: quicunque in reliquis civitatibus philosophi fiant, merito administrandæ reipublicæ labores refugere, quia invita civitate ipsi per se nascantur, par autem sit, quod per se nascitur, cum nulli alimentum debeat, ne mercedem quidem alimenti cuiquam solvere velle: vos vero nos tam vobismet,

ὥσπερ ἐν σμήνεσιν ἡγεμόνας τε καὶ βασιλέας ἐγεννήσαμεν, ἀμεινόν τε καὶ τελεώτερον ἐκείνων πεπαιδευμένους καὶ μᾶλλον δυνατοὺς ἀμφοτέρων μετέχειν. c καταβατέον οὖν ἐν μέρει ἑκάστῳ εἰς τὴν τῶν ἄλλων
5 ξυνοίκησιν καὶ συνεθιστέον τὰ σκοτεινὰ θεάσασθαι· ξυνεθιζόμενοι γὰρ μυρίῳ βέλτιον ὄψεσθε τῶν ἐκεῖ καὶ γνώσεσθε ἕκαστα τὰ εἴδωλα ἅττα ἐστὶ καὶ ὧν, διὰ τὸ τἀληθῆ ἑωρακέναι καλῶν τε καὶ δικαίων καὶ ἀγαθῶν πέρι. καὶ οὕτω ὕπαρ ἡμῖν καὶ ὑμῖν ἡ πόλις οἰκήσε-
10 ται, ἀλλ' οὐκ ὄναρ, ὡς νῦν αἱ πολλαὶ ὑπὸ σκιαμαχούντων τε πρὸς ἀλλήλους καὶ στασιαζόντων περὶ τοῦ ἄρχειν οἰκοῦνται, ὡς μεγάλου τινὸς ἀγαθοῦ ὄντος. τὸ d δέ που ἀληθὲς ὧδ' ἔχει· ἐν πόλει ᾗ ἥκιστα πρόθυμοι ἄρχειν οἱ μέλλοντες ἄρξειν, ταύτην ἄριστα καὶ ἀστα-
15 σιαστότατα ἀνάγκη οἰκεῖσθαι, τὴν δ' ἐναντίους ἄρχοντας σχοῦσαν ἐναντίως. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀπειθήσουσιν οὖν ἡμῖν, οἴει, οἱ τρόφιμοι ταῦτ' ἀκούοντες καὶ οὐκ ἐθελήσουσι ξυμπονεῖν ἐν τῇ πόλει ἕκαστοι ἐν μέρει, τὸν δὲ πολὺν χρόνον μετ' ἀλλήλων οἰκεῖν ἐν τῷ
20 καθαρῷ; Ἀδύνατον, ἔφη· δίκαια γὰρ δὴ δικαίοις ἐπιτάξομεν. e παντὸς μὴν μᾶλλον ὡς ἐπ' ἀναγκαῖον αὐτῶν ἕκαστος εἶσι τὸ ἄρχειν, τοὐναντίον τῶν νῦν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἀρχόντων.

Οὕτω γὰρ ἔχει, ἦν δ' ἐγώ, ὦ ἑταῖρε· εἰ μὲν βίον
521 ἐξευρήσεις ἀμείνω τοῦ ἄρχειν τοῖς μέλλουσιν ἄρξειν, a ἔστι σοι δυνατὴ γενέσθαι πόλις εὖ οἰκουμένη· ἐν μόνῃ γὰρ αὐτῇ ἄρξουσιν οἱ τῷ ὄντι πλούσιοι, οὐ χρυσίου, ἀλλ' οὗ δεῖ τὸν εὐδαίμονα πλουτεῖν, ζωῆς ἀγαθῆς τε καὶ ἔμφρονος· εἰ δὲ πτωχοὶ καὶ πεινῶντες ἀγαθῶν
30 ἰδίων ἐπὶ τὰ δημόσια ἴασιν ἐντεῦθεν οἰόμενοι τἀγαθὸν δεῖν ἁρπάζειν, οὐκ ἔστι· περιμάχητον γὰρ τὸ ἄρχειν γιγνόμενον, οἰκεῖος ὢν καὶ ἔνδον ὁ τοιοῦτος πόλεμος αὐτούς τε ἀπόλλυσι καὶ τὴν ἄλλην πόλιν. Ἀληθέστατα, ἔφη. Ἔχεις οὖν, ἦν δ' ἐγώ, βίον ἄλλον τινὰ πολιτι- b
35 κῶν ἀρχῶν καταφρονοῦντα, ἢ τὸν τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας; Οὐ μὰ τὸν Δία, ἦ δ' ὅς. Ἀλλὰ μέντοι δεῖ γε μὴ ἐραστὰς τοῦ ἄρχειν ἰέναι ἐπ' αὐτό· εἰ δὲ μή, οἵ γε ἀντερασταὶ μαχοῦνται. Πῶς δ' οὔ; Τίνας οὖν ἄλλους ἀναγκάσεις ἰέναι ἐπὶ φυλακὴν τῆς πόλεως, ἢ οἱ περὶ
40 τούτων τε φρονιμώτατοι, δι' ὧν ἄριστα πόλις οἰκεῖται, ἔχουσί τε τιμὰς ἄλλας καὶ βίον ἀμείνω τοῦ πολιτικοῦ; Οὐδένας ἄλλους, ἔφη. Βούλει οὖν τοῦτ' ἤδη c σκοπῶμεν, τίνα τρόπον οἱ τοιοῦτοι ἐγγενήσονται, καὶ πῶς τις ἀνάξει αὐτοὺς εἰς φῶς, ὥσπερ ἐξ Ἅιδου λέ-
45 γονται δή τινες εἰς θεοὺς ἀνελθεῖν; Πῶς γὰρ οὐ βούλομαι; ἔφη. Τοῦτο δή, ὡς ἔοικεν, οὐκ ὀστράκου ἂν εἴη περιστροφή, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγὴ ἐκ νυκτερινῆς τινὸς ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος οὖσαν ἐπάνοδον, ἣν δὴ φιλοσοφίαν ἀληθῆ φήσομεν εἶναι. Πάνυ μὲν οὖν.
50 Οὐκοῦν δεῖ σκοπεῖσθαι, τί τῶν μαθημάτων ἔχει τοιαύτην δύναμιν; Πῶς γὰρ οὔ; Τί ἂν οὖν εἴη, ὦ Γλαύ- d κων, μάθημα ψυχῆς ὁλκὸν ἀπὸ τοῦ γιγνομένου ἐπὶ τὸ ὄν; τόδε δ' ἐννοῶ λέγων ἅμα· οὐκ ἀθλητὰς μέντοι πολέμου ἔφαμεν τούτους ἀναγκαῖον εἶναι νέους ὄντας;

quam reliquis civibus tamquam in apum examine duces ac reges creavimus, melius perfectiusque illis eruditos aptioresque ad utramque curam suscipiendam. descendere ergo suo quisque tempore debetis in reliquorum cœtum et obscuris inspiciendis assuefieri; nam assuefacti infinito acutius illa cernetis, quam qui ibi versantur, et simulacra, quæ et quorum quæque sint, agnoscetis, quia vera noveritis quæ honesta et justa et bona sint. atque ita vera nobis ac vobis civitas erit, non per somnium oblata, quales nunc plurimæ sunt de umbris inter se decertantium deque principatu tamquam magno bono contendentium. res autem ita se habet: in qua republica minime appetentes principatus principes futuri sunt, eam optime et concordissime geri necesse est, contra vero, quæ contra affectos habet principes. [GL.] Sic est prorsus, inquit. [SOCR.] Num igitur non audientes dicto nobis erunt alumni, nolentque suo quisque tempore labores publicos suscipere, plurimum vero tempus una habitare in puro? [GL.] Minime, inquit; nam justa justis præcipiemus. sed omnino tamquam ad rem necessariam ad magistratum accedet eorum quisque, contra atque illi, qui nunc in singulis civitatibus præsunt.

[SOCR.] Nempe sic, inquam, res habet, o amice: si vitam inveneris meliorem principatu iis, qui principes futuri sunt, bene institutam civitatem habere poteris; nam in hac sola vere divites præerunt, non auri, sed cujus oportet virum beatum divitem esse, vitæ bonæ atque prudentis; sin autem inopes et bona propria esurientes ad publica accesserint bonum illinc rapiendum existimantes, non poteris; nam ubi de principatu contenditur, cum domesticum hoc sit et intestinum bellum, et ipsi et reliqua civitas perit. [GL.] Verissime, inquit. [SOCR.] Habesne igitur, inquam, aliam vitam civilium honorum contemptricem præter veræ philosophiæ deditam? [GL.] Non per Jovem, inquit. [SOCR.] Atqui necesse est non amatores principatus eo se conferre: sin minus, rivales pugnabunt. [GL.] Quidni? [SOCR.] Quosnam igitur alios ad custodiam civitatis adiges præter eos, qui et hæc optime intelligunt, per quæ optime civitas administratur, et alios honores et vitam civili præstantiorem habent? [GL.] Nullos equidem alios, inquit. [SOCR.] Vis ergo hoc jam quæramus, quo pacto tales in civitate viri exstituri sint et qua ratione in lucem educi possint, quemadmodum esse scis qui ab inferis ad deos ascendisse memorentur? [GL.] Quidni velim? inquit. [SOCR.] Hæc igitur, ut videtur, jam non testæ erit inversio, sed animi ex nocturno quodam die ad verum ejus, quod est, ascensum conversio, quem quidem veram philosophiam esse dicemus. [GL.] Omnino. [SOCR.] Ergone investigandum est, quæ disciplina hanc habeat vim? [GL.] Quidni? [SOCR.] Quænam igitur erit, o Glauco, disciplina, quæ animum ex his, quæ oriuntur, ad id, quod est, trahat? hoc autem, dum loquor, in mentem mihi venit. nonne athletas eos belli esse, dum juvenes sunt, voluimus? [GL.] Voluimus

Ἔφαμεν γάρ. Δεῖ ἄρα καὶ τοῦτο προσέχειν τὸ μάθημα, ὃ ζητοῦμεν, πρὸς ἐκείνῳ. Τὸ ποῖον; Μὴ ἄχρηστον πολεμικοῖς ἀνδράσιν εἶναι. Δεῖ μέντοι, ἔφη, εἴπερ οἷόν τε. Γυμναστικῇ μὴν καὶ μουσικῇ ἔν γε τῷ πρόσθεν ἐπαιδεύοντο ἡμῖν. Ἦν ταῦτα, ἔφη. Γυμναστικὴ μέν e που περὶ γιγνόμενον καὶ ἀπολλύμενον τετεύταχε· σώματος γὰρ αὔξης καὶ φθίσεως ἐπιστατεῖ. Φαίνεται. 522 Τοῦτο μὲν δὴ οὐκ ἂν εἴη ὃ ζητοῦμεν μάθημα. Οὐ γάρ. a Ἀλλ' ἆρα μουσικὴ ὅσην τὸ πρότερον διήλθομεν; Ἀλλ' ἦν ἐκείνη γ', ἔφη, ἀντίστροφος τῆς γυμναστικῆς, εἰ μέμνησαι, ἔθεσι παιδεύουσα τοὺς φύλακας, κατά τε ἁρμονίαν εὐαρμοστίαν τινά, οὐκ ἐπιστήμην, παραδιδοῦσα καὶ κατὰ ῥυθμὸν εὐρυθμίαν, ἔν τε τοῖς λόγοις ἕτερα τούτων ἀδελφὰ, ἔφη, ἄττα ἔχουσα, καὶ ὅσοι μυθώδεις τῶν λόγων καὶ ὅσοι ἀληθινώτεροι ἦσαν· μάθημα δὲ πρὸς τοιοῦτόν τι ἀγαθὸν, οἷον σὺ νῦν ζητεῖς, οὐδὲν ἦν ἐν αὐτῇ. Ἀκριβέστατα, ἦν δ' ἐγὼ, ἀναμι- b μνήσκεις με· τῷ γὰρ ὄντι τοιοῦτον οὐδὲν εἶχεν. ἀλλ', ὦ δαιμόνιε Γλαύκων, τί ἂν εἴη τοιοῦτον; αἵ τε γὰρ τέχναι βάναυσοί που ἅπασαι ἔδοξαν εἶναι. Πῶς δ' οὔ; καὶ μὴν τί ἔτ' ἄλλο λείπεται μάθημα, μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς καὶ τῶν τεχνῶν κεχωρισμένον; Φέρε, ἦν δ' ἐγὼ, εἰ μηδὲν ἔτι ἐκτὸς τούτων ἔχομεν λαβεῖν, τῶν ἐπὶ πάντα τεινόντων τι λάβωμεν. Τὸ ποῖον; Οἷον τοῦτο τὸ κοινὸν, ᾧ πᾶσαι προσχρῶνται τέχναι τε c καὶ διάνοιαι καὶ ἐπιστῆμαι, ὃ καὶ παντὶ ἐν πρώτοις ἀνάγκη μανθάνειν. Ποῖον; ἔφη. Τὸ φαῦλον τοῦτο, ἦν δ' ἐγὼ, τὸ ἕν τε καὶ τὰ δύο καὶ τὰ τρία διαγιγνώσκειν· λέγω δὲ αὐτὸ ἐν κεφαλαίῳ ἀριθμόν τε καὶ λογισμόν. ἢ οὐχ οὕτω περὶ τούτων ἔχει, ὡς πᾶσα τέχνη τε καὶ ἐπιστήμη ἀναγκάζεται αὐτῶν μέτοχος γίγνεσθαι; Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ ἡ πολεμική; Πολλὴ, ἔφη, ἀνάγκη. Παγγέλοιον γοῦν, ἔφην, στρατηγὸν Ἀγαμέμνονα ἐν ταῖς τραγῳδίαις Παλαμήδης d ἑκάστοτε ἀποφαίνει. ἢ οὐκ ἐννενόηκας, ὅτι φησὶν ἀριθμὸν εὑρὼν τάς τε τάξεις τῷ στρατοπέδῳ καταστῆσαι ἐν Ἰλίῳ καὶ ἐξαριθμῆσαι ναῦς τε καὶ τἆλλα πάντα, ὡς πρὸ τοῦ ἀναριθμήτων ὄντων καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὡς ἔοικεν, οὐδ' ὅσους πόδας εἶχεν εἰδότος, εἴπερ ἀριθμεῖν μὴ ἠπίστατο; καίτοι ποῖόν τιν' αὐτὸν οἴει στρατηγὸν εἶναι; Ἄτοπόν τιν', ἔφη, ἔγωγε, εἰ ἦν τοῦτ' ἀληθές. Ἄλλο τι οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, μάθημα ἀναγκαῖον e πολεμικῷ ἀνδρὶ θήσομεν καὶ λογίζεσθαί τε καὶ ἀριθμεῖν δύνασθαι; Πάντων γ', ἔφη, μάλιστα, εἰ καὶ ὁτιοῦν μέλλει τάξεων ἐπαΐειν, μᾶλλον δ' εἰ καὶ ἄνθρωπος ἔσεσθαι. Ἐννοεῖς οὖν, εἶπον, περὶ τοῦτο τὸ μάθημα ὅπερ ἐγώ; Τὸ ποῖον; Κινδυνεύει τῶν πρὸς 523 τὴν νόησιν ἀγόντων φύσει εἶναι, ὧν ζητοῦμεν, χρῆ- a σθαι δ' οὐδεὶς αὐτῷ ὀρθῶς, ἑλκτικῷ ὄντι παντάπασι πρὸς οὐσίαν. Πῶς, ἔφη, λέγεις; Ἐγὼ πειράσομαι, ἦν δ' ἐγὼ, τό γ' ἐμοὶ δοκοῦν δηλῶσαι. ἃ γὰρ διαιροῦμαι παρ' ἐμαυτῷ ἀγωγά τε εἶναι οἷ λέγομεν καὶ μὴ, ξυνθεατὴς γενόμενος ξύμφαθι ἢ ἄπειπε, ἵνα καὶ τοῦτο σαφέστερον ἴδωμεν εἰ ἔστιν οἷον μαντεύομαι. Δείκνυ,

utique. [SOCR.] Oportet ergo ad illud hoc quoque habere disciplinam, quam quærimus. [GL.] Quid potissimum? [SOCR.] Ut ne inutilis sit bellatoribus. [GL.] Oportet sane, inquit, si potest. [SOCR.] Gymnastica vero et musica antea a nobis sunt eruditi. [GL.] Ita factum est, inquit. [SOCR.] Jam gymnastica fere circa id, quod oritur et perit, satagit; nam corporis incremento et deminutioni præest. [GL.] Apparet. [SOCR.] Hæc ergo non erit ea, quam quærimus, disciplina. [GL.] Non erit. [SOCR.] Num vero musica, qualem supra exposuimus? [GL.] At erat illa quidem, inquit, si tenes memoria, respondens gymnasticæ, consuetudine custodes erudiens, tum secundum harmoniam concinnitatem quandam, non scientiam, et secundum numerum numerosam decentiam præbens, tum in sermonibus tam fabulosis, quam verioribus alia quædam, inquit, generis ejusdem habens : disciplina vero tale quid præstans, quale tu nunc requiris, in ea nulla erat. [SOCR.] Accuratissime, inquam, me commones; nam re vera nihil tale habebat. sed, o beate Glauco, quænam talis erit? etenim artes fere omnes sordidæ videbantur. [GL.] Quidni? et vero quænam alia præterea restat disciplina a musica et gymnastica et artibus separata? [GL.] Age, inquam, si nihil amplius extra hæc positum sumere possumus, aliquid ex iis, quæ ad omnia pertinent, sumamus. [GL.] Quidnam? [SOCR.] Velut commune hoc, quo omnes utuntur et artes et cogitationes et disciplinæ, quod etiam cuique in primis est discendum. [GL.] Quid? inquit. [SOCR.] Vile hoc, inquam : discernere unum, duo, tria : summatim autem numerum et computationem voco. an non ita se habent hæc, ut omnis ars atque scientia eorum particeps fieri cogatur? [GL.] Maxime, inquit. [SOCR.] Nonne, inquam, etiam res bellica? [GL.] Valde, inquit, necessarium est. [SOCR.] Certe perridiculum, inquam, ducem Agamemnonem in tragœdiis Palamedes semper ostendit. an non animadvertisti numero eum invento et ordines se exercitui constituisse ad Ilium dicere et naves et reliqua omnia numerasse, quasi antea fuissent innumerabilia et Agamemnon, ut videtur, ne quot pedes quidem haberet, novisset, si quidem numerandi imperitus erat? et qualem, quæso, hunc ducem fuisse existimas? [GL.] Absurdum equidem, inquit, si verum hoc erat. [SOCR.] Necessarium ergo, inquam, militi esse dicemus, ut et numerare et computare possit? [GL.] Maxime omnium, inquit, si vel tantillum ordinum peritus, immo vero si omnino homo futurus est. [SOCR.] Tune igitur, inquam, de hac disciplina idem, quod ego, sentis? [GL.] Quid? [SOCR.] Videtur ex eorum numero esse, quæ natura sua ad intelligentiam ducunt, qualia nos requirimus, cumque talis sit, ut omnino ad essentiam trahat, nemo ea recte uti. [GL.] Quomodo, inquit, dicis? [SOCR.] Conabor, inquam, sententiam meam declarare. nam quæ ego mecum illuc, quo volumus, ducentia, quæ non ducentia distinguo, tu simul contemplatus confirma aut nega, ut etiam hoc clarius videamus an tale sit, quale vaticinor. [GL.] Ostende, inquit. [SOCR.] Ecce

ἔφη. Δείκνυμι δὴ, εἶπον, εἰ καθορᾷς, τὰ μὲν ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν οὐ παρακαλοῦντα τὴν νόησιν εἰς ἐπίσκεψιν, ὡς ἱκανῶς ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως κρινόμενα, τὰ δὲ παντάπασι διακελευόμενα ἐκείνην ἐπισκέψασθαι, ὡς τῆς αἰσθήσεως οὐδὲν ὑγιὲς ποιούσης. Τὰ πόῤῥωθεν, ἔφη, φαινόμενα δῆλον ὅτι λέγεις καὶ τὰ ἐσκιαγραφημένα. Οὐ πάνυ, ἦν δ' ἐγὼ, ἔτυχες οὗ λέγω. Ποῖα μὴν, ἔφη, λέγεις; Τὰ μὲν οὐ παρακαλοῦντα, ἦν δ' ἐγὼ, ὅσα μὴ ἐκβαίνει εἰς ἐναντίαν αἴσθησιν ἅμα· τὰ δ' ἐκβαίνοντα ὡς παρακαλοῦντα τίθημι, ἐπειδὰν ἡ αἴσθησις μηδὲν μᾶλλον τοῦτο, ἢ τὸ ἐναντίον δηλοῖ, εἴτ' ἐγγύθεν προσπίπτουσα εἴτε πόῤῥωθεν. ὧδε δὲ ἃ λέγω σαφέστερον εἴσῃ· οὗτοι, φαμὲν, τρεῖς ἂν εἶεν δάκτυλοι, ὅ τε σμικρότατος καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ μέσος. Πάνυ γ', ἔφη. Ὡς ἐγγύθεν τοίνυν ὁρωμένους λέγοντός μου διανοοῦ. ἀλλά μοι περὶ αὐτῶν τόδε σκόπει. Τὸ ποῖον; Δάκτυλος μὲν αὐτῶν φαίνεται ὁμοίως ἕκαστος, καὶ ταύτῃ γε οὐδὲν διαφέρει, ἐάν τε ἐν μέσῳ ὁρᾶται ἐάν τ' ἐν ἐσχάτῳ, ἐάν τε λευκὸς ἐάν τε μέλας, ἐάν τε παχὺς ἐάν τε λεπτὸς, καὶ πᾶν ὅτι τοιοῦτον. ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις οὐκ ἀναγκάζεται τῶν πολλῶν ἡ ψυχὴ τὴν νόησιν ἐπερέσθαι, τί ποτ' ἐστὶ δάκτυλος· οὐδαμοῦ γὰρ ἡ ὄψις αὐτῇ ἅμα ἐσήμηνε τὸν δάκτυλον τοὐναντίον, ἢ δάκτυλον εἶναι. Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, εἰκότως τό γε τοιοῦτον νοήσεως οὐκ ἂν παρακλητικὸν οὐδ' ἐγερτικὸν εἴη. Εἰκότως. Τί δὲ δή; τὸ μέγεθος αὐτῶν καὶ τὴν σμικρότητα ἡ ὄψις ἆρα ἱκανῶς ὁρᾷ, καὶ οὐδὲν αὐτῇ διαφέρει ἐν μέσῳ τινὰ αὐτῶν κεῖσθαι ἢ ἐπ' ἐσχάτῳ; καὶ ὡσαύτως πάχος καὶ λεπτότητα ἢ μαλακότητα καὶ σκληρότητα ἡ ἁφή; καὶ αἱ ἄλλαι αἰσθήσεις ἆρ' οὐκ ἐνδεῶς τὰ τοιαῦτα δηλοῦσιν; ἢ ὧδε ποιεῖ ἑκάστη αὐτῶν· πρῶτον μὲν ἡ ἐπὶ τῷ σκληρῷ τεταγμένη αἴσθησις ἠνάγκασται καὶ ἐπὶ τῷ μαλακῷ τετάχθαι καὶ παραγγέλλει τῇ ψυχῇ ὡς ταὐτὸν σκληρόν τε καὶ μαλακὸν αἰσθανομένη; Οὕτως, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, ἀναγκαῖον, ἐν τοῖς τοιούτοις αὖ τὴν ψυχὴν ἀπορεῖν, τί ποτε σημαίνει αὕτη ἡ αἴσθησις τὸ σκληρὸν, εἴπερ τὸ αὐτὸ καὶ μαλακὸν λέγει, καὶ ἡ τοῦ κούφου καὶ ἡ τοῦ βαρέος, τί τὸ κοῦφον καὶ βαρὺ, εἰ τό τε βαρὺ κοῦφον καὶ τὸ κοῦφον βαρὺ σημαίνει; Καὶ γὰρ, ἔφη, αὗταί γε ἄτοποι τῇ ψυχῇ αἱ ἑρμηνεῖαι καὶ ἐπισκέψεως δεόμεναι. Εἰκότως ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ἐν τοῖς τοιούτοις πρῶτον μὲν πειρᾶται λογισμόν τε καὶ νόησιν ψυχὴ παρακαλοῦσα ἐπισκοπεῖν, εἴτε ἓν εἴτε δύο ἐστὶν ἕκαστα τῶν εἰσαγγελλομένων. Πῶς δ' οὔ; Οὐκοῦν ἐὰν δύο φαίνηται, ἕτερόν τε καὶ ἓν ἑκάτερον φαίνεται; Ναί. Εἰ ἄρα ἓν ἑκάτερον, ἀμφότερα δὲ δύο, τά γε δύο κεχωρισμένα νοήσει· οὐ γὰρ ἂν ἀχώριστά γε δύο ἐνόει, ἀλλ' ἕν. Ὀρθῶς. Μέγα μὴν καὶ ὄψις καὶ σμικρὸν ἑώρα, φαμὲν, ἀλλ' οὐ κεχωρισμένον, ἀλλὰ συγκεχυμένον τι. ἦ γάρ; Ναί. Διὰ δὲ τὴν τούτου σαφήνειαν μέγα αὖ καὶ σμικρὸν ἡ νόησις ἠναγκάσθη ἰδεῖν οὐ συγκεχυμένα, ἀλλὰ διωρισμένα, τοὐναντίον, ἢ 'κείνη. Ἀληθῆ. Οὐκοῦν ἐντεῦθέν ποθεν πρῶτον ἐπέρχεται ἐρέσθαι ἡμῖν,

ostendo, inquam, si cernere potes, eorum, quæ sensus movent, alia excitandæ ad considerandum intelligentiæ vi destituta, ut quæ satis a sensu judicentur, alia prorsus illam ut consideret excitantia, quod sensus nihil sani agat. [GL.] Nempe quæ e longinquo, inquit, prospiciuntur, dicis, et quæ adumbrata sunt. [SOCR.] Non admodum, inquam, quod dico, assecutus es. [GL.] Quæ tandem, inquit, dicis? [SOCR.] Non excitantia, inquam, quæcunque non in contrarium simul sensum egrediuntur; quæ vero egrediuntur, ea excitantia dico, quando sensus non hoc magis, quam contrarium monstrat, sive ex propinquo sive e longinquo movetur. sic autem quæ dico magis tibi patebunt: hos utique tres esse digitos dicimus, pollicem, indicem, medium. [GL.] Plane, inquit. [SOCR.] Ergo ut ex propinquo visos, ita eos me dicere existimato. jam hoc mihi de iis considera. [GL.] Quid? [SOCR.] Digitus quidem esse similiter quisque eorum videtur, atque ad hoc nihil interest, sive medius videtur sive extremus, albus seu niger, crassus seu tenuis, et quicquid generis ejusdem. nam in omnibus his plurimorum animus non cogitur intelligentiam interrogare, quid sit digitus; nusquam enim visus ei simul significavit digitum contrarium esse, quam digitum. [GL.] Non certe, inquit. [SOCR.] Consentaneum est igitur, inquam, tale ad excitandam commovendamque intelligentiam vim nullam habere. [GL.] Consentaneum. [SOCR.] Jam vero magnitudinem et parvitatem eorum numquid visus satis cernit, nihilque ejus refert medium aliquem eorum positum esse sive extremum? eodemque modo crassitudinem et tenuitatem vel mollitiem et duritiem tactus? item reliqui sensus num perfecte talia declarant? an sic agit eorum quisque: primum qui ad durum pertinet sensus, coactus est idem ad molle pertinere animoque ita renuntiat, ut qui idem et durum et molle esse sentiat? [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Nonne igitur, inquam, necessarium est in hujusmodi causa animum dubitare, quid tandem significet durum hic sensus, si quidem idem et molle demonstrat, item levis et gravis sensus, quid leve et grave, si grave leve esse et leve grave significat? [GL.] Scilicet, inquit, mirificæ hæ animo renuntiationes sunt et consideratione indigentes. [SOCR.] Merito igitur, inquam, in his rebus primo quidem animus conatur rationem et intelligentiam excitans considerare, utrum unum an duo sint singula quæ nuntiantur. [GL.] Qui non? [SOCR.] Jam si duo apparent, nonne aliud et unum apparet utrumvis? [GL.] Ita. [SOCR.] Si ergo unum utrumvis, ambo autem duo, hæc duo separata cogitabit; non separata enim non duo, sed unum cogitaret. [GL.] Recte. [SOCR.] Magnum quidem, dicimus, etiam visus et parvum videbat, verum non ut separatum aliquid, sed ut confusum. nonne? [GL.] Plane. [SOCR.] Propter hujus autem declarationem magnum rursus et parvum intelligentia coacta est intueri non confusum utrumque, sed distinctum, contra ac sensus. [GL.] Vera hæc. [SOCR.] Nonne hinc fere primum ad sciscitandum incitamur, quid tandem rursus

τί οὖν ποτ' ἐστὶ τὸ μέγα αὖ καὶ τὸ σμικρόν; Παντά-
πασι μὲν οὖν. Καὶ οὕτω δὴ τὸ μὲν νοητόν, τὸ δ' ὁρα-
τὸν ἐκαλέσαμεν. Ὀρθότατ', ἔφη. Ταῦτα τοίνυν καὶ d
ἄρτι ἐπεχείρουν λέγειν, ὡς τὰ μὲν παρακλητικὰ τῆς
διανοίας ἐστί, τὰ δ' οὔ, ἃ μὲν εἰς τὴν αἴσθησιν ἅμα
τοῖς ἐναντίοις ἑαυτοῖς ἐμπίπτει, παρακλητικὰ ὁριζόμε-
νος, ὅσα δὲ μή, οὐκ ἐγερτικὰ τῆς νοήσεως. Μανθάνω
τοίνυν ἤδη, ἔφη, καὶ δοκεῖ μοι οὕτω. Τί οὖν; ἀριθμός
τε καὶ τὸ ἓν ποτέρων δοκεῖ εἶναι; Οὐ ξυννοῶ, ἔφη.
Ἀλλ' ἐκ τῶν προειρημένων, ἔφην, ἀναλογίζου. εἰ μὲν
γὰρ ἱκανῶς αὐτὸ καθ' αὑτὸ ὁρᾶται ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθή-
σει λαμβάνεται τὸ ἕν, οὐκ ἂν ὁλκὸν εἴη ἐπὶ τὴν οὐ- e
σίαν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ δακτύλου ἐλέγομεν· εἰ δ' ἀεί τι
αὐτῷ ἅμα ὁρᾶται ἐναντίωμα, ὥστε μηδὲν μᾶλλον ἕν,
ἢ καὶ τοὐναντίον φαίνεσθαι, τοῦ ἐπικρινοῦντος δὴ δέοι
ἂν ἤδη, καὶ ἀναγκάζοιτ' ἂν ἐν αὐτῷ ψυχὴ ἀπορεῖν καὶ
ζητεῖν κινοῦσα ἐν ἑαυτῇ τὴν ἔννοιαν καὶ ἀνερωτᾶν, τί
ποτ' ἐστὶν αὐτὸ τὸ ἕν, καὶ οὕτω τῶν ἀγωγῶν ἂν εἴη a
καὶ μεταστρεπτικῶν ἐπὶ τὴν τοῦ ὄντος θέαν ἡ περὶ τὸ
ἓν μάθησις. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη, τοῦτό γ' ἔχει οὐχ
ἥκιστα ἡ περὶ αὐτὸ ὄψις· ἅμα γὰρ ταὐτὸν ὡς ἕν τε
ὁρῶμεν καὶ ὡς ἄπειρα τὸ πλῆθος. Οὐκοῦν εἴπερ τὸ
ἕν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ξύμπας ἀριθμὸς ταὐτὸν πέπονθε
τοῦτο; Πῶς δ' οὔ; Ἀλλὰ μὴν λογιστική τε καὶ ἀρι-
θμητικὴ περὶ ἀριθμὸν πᾶσα. Καὶ μάλα. Ταῦτα δέ γε
φαίνεται ἀγωγὰ πρὸς ἀλήθειαν. Ὑπερφυῶς μὲν οὖν. b
Ὧν ζητοῦμεν ἄρα, ὡς ἔοικε, μαθημάτων ἂν εἴη· πο-
λεμικῷ μὲν γὰρ διὰ τὰς τάξεις ἀναγκαῖον μαθεῖν
ταῦτα, φιλοσόφῳ δὲ διὰ τὸ τῆς οὐσίας ἁπτέον εἶναι γε-
νέσεως ἐξαναδύντι, ἢ μηδέποτε λογιστικῷ γενέσθαι.
Ἔστι ταῦτ', ἔφη. Ὁ δέ γε ἡμέτερος φύλαξ πολεμικός
τε καὶ φιλόσοφος τυγχάνει ὤν. Τί μήν; Προσῆκον δὴ
τὸ μάθημα ἂν εἴη, ὦ Γλαύκων, νομοθετῆσαι καὶ πεί-
θειν τοὺς μέλλοντας ἐν τῇ πόλει τῶν μεγίστων μεθέ-
ξειν ἐπὶ λογιστικὴν ἰέναι καὶ ἀνθάπτεσθαι αὐτῆς μὴ c
ἰδιωτικῶς, ἀλλ' ἕως ἂν ἐπὶ θέαν τῆς τῶν ἀριθμῶν φύ-
σεως ἀφίκωνται τῇ νοήσει αὐτῇ, οὐκ ὠνῆς οὐδὲ πρά-
σεως χάριν ὡς ἐμπόρους ἢ καπήλους μελετῶντας, ἀλλ'
ἕνεκα πολέμου τε καὶ αὐτῆς τῆς ψυχῆς ῥᾳστώνης με-
ταστροφῆς ἀπὸ γενέσεως ἐπ' ἀλήθειάν τε καὶ οὐσίαν.
Κάλλιστ', ἔφη, λέγεις. Καὶ μήν, ἦν δ' ἐγώ, νῦν καὶ
ἐννοῶ ῥηθέντος τοῦ περὶ τοὺς λογισμοὺς μαθήματος, d
ὡς κομψόν ἐστι καὶ πολλαχῇ χρήσιμον ἡμῖν πρὸς ὃ
βουλόμεθα, ἐὰν τοῦ γνωρίζειν ἕνεκά τις αὐτὸ ἐπιτη-
δεύῃ, ἀλλὰ μὴ τοῦ καπηλεύειν. Πῇ δή; ἔφη. Τοῦτό
γε, ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ὡς σφόδρα ἄνω ποι ἄγει τὴν
ψυχὴν καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἀριθμῶν ἀναγκάζει διαλέ-
γεσθαι, οὐδαμῇ ἀποδεχόμενον, ἐάν τις αὐτῇ ὁρατὰ ἢ
ἁπτὰ σώματα ἔχοντας ἀριθμοὺς προτεινόμενος διαλέ-
γηται. οἶσθα γάρ που τοὺς περὶ ταῦτα δεινούς, ὡς ἐάν e
τις αὐτὸ τὸ ἓν ἐπιχειρῇ τῷ λόγῳ τέμνειν, καταγελῶσί
τε καὶ οὐκ ἀποδέχονται, ἀλλ' ἐὰν σὺ κερματίζῃς αὐτό,
ἐκεῖνοι πολλαπλασιοῦσιν, εὐλαβούμενοι μή ποτε
φανῇ τὸ ἓν μὴ ἕν, ἀλλὰ πολλὰ μόρια. Ἀληθέστατα,

magnum sit, quid parvum? [GL.] Maxime vero. [SOCR.] Atque ita aliud quidem intelligibile, visibile aliud nuncupavimus. [GL.] Rectissime, inquit. [SOCR.] Hæc igitur paulo ante dicere volebam, cum alia excitandæ cogitationis vi prædita, alia non prædita dicebam atque illa ea esse definiebam, quæ in sensum una cum sibi contrariis inciderent, hæc vero, quæ minus. [GL.] Jam igitur intelligo, inquit, atque ita mihi videtur. [SOCR.] Quid ergo? numerus et unum utro in genere esse tibi videntur? [GL.] Haud intelligo, inquit. [SOCR.] At ex supra dictis, inquam, reputa. si enim satis ipsum per se cernitur vel alio quopiam sensu percipitur unum, haudquaquam ad essentiam trahendi vim habebit, quemadmodum de digito diximus; sin autem aliquid semper una cum eo contrarium ei cernitur, ut nihilo magis unum, quam contrarium videatur, altero jam opus erit judice, cogeturque in eo animus dubitare et quærere et commota in se intelligentia sciscitari, quid tandem unum ipsum sit, atque hoc pacto illa, quæ ad unum pertinet, disciplina ex eorum numero erit, quæ ducunt animum convertuntque ad ejus, quod est, contemplationem. [GL.] At enim, inquit, tale quid utique habet unius aspectus; simul enim idem ut unum cernimus et ut infinita multitudine. [SOCR.] Jam si unum, inquam, ita habet, nonne universus quoque numerus item? [GL.] Qui minus? [SOCR.] Atqui computandi et numerandi scientia omnis circa numerum. [GL.] Maxime. [SOCR.] Hæc autem ad veritatem ducere apparet. [GL.] Mirum in modum. [SOCR.] Erit igitur disciplina illa ex earum genere, quas quærimus; militi enim cognitu hæc necessaria sunt propter ordines, philosopho autem, quod e fluctibus generationis emergenti essentiam attingere, aut nunquam computandi peritum fieri necesse est. [GL.] Est ita, inquit. [SOCR.] Custos autem noster et miles est et philosophus. [GL.] Quidni? [SOCR.] Haud alienum igitur fuerit, o Glauco, hanc disciplinam lege sancire atque illis, qui summum in civitate locum obtinebunt, persuadere, ut se ad computandi scientiam conferant neque vulgari modo eam tractent, sed quoad ipsa mente ad numerorum naturam contemplandam pervenerint, non emendi vendendique gratia ut mercatores vel caupones eam exercentes, sed belli causa et ipsius animi facilius a generatione ad veritatem essentiamque convertendi. [GL.] Præclare loqueris, inquit. [SOCR.] Et profecto, inquam, hac ita in sermonem adducta ratiocinandi disciplina equidem mecum ipse cogito, quam scita sit multisque modis utilis nobis ad id, quod volumus, si quis eam cognoscendi, non cauponandi gratia exerceat. [GL.] Qua ratione? inquit. [SOCR.] Hoc ipsum, quod modo diximus, quod vehementer sursum ducit animum deque ipsis numeris disserere cogit, nullo modo admittens, si quis ei numeros corpora, quæ et videntur et attrectantur, habentes in disputatione proferat. nosti enim harum rerum peritos, quotiens aliquis ipsum unum oratione secare conatur, ridere neque admittere, sed si tu in frusta secas, illi multiplicant, caventes, ne quando unum non unum videatur, sed multæ particulæ. [GL.] Verissime,

526 ἔφη, λέγεις. Τί οὖν οἴει, ὦ Γλαύκων, εἴ τις ἔροιτο αὐ- a
τούς· ὦ θαυμάσιοι, περὶ ποίων ἀριθμῶν διαλέγεσθε,
ἐν οἷς τὸ ἓν οἷον ὑμεῖς ἀξιοῦτέ ἐστιν, ἴσον τε ἕκαστον
πᾶν παντὶ καὶ οὐδὲ σμικρὸν διαφέρον μόριόν τε ἔχον ἐν
5 ἑαυτῷ οὐδέν; τί ἂν οἴει αὐτοὺς ἀποκρίνασθαι; Τοῦτο
ἔγωγε, ὅτι περὶ τούτων λέγουσιν, ὧν διανοηθῆναι μό-
νον ἐγχωρεῖ, ἄλλως δ' οὐδαμῶς μεταχειρίζεσθαι δυνα-
τόν. Ὁρᾷς οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε, ὅτι τῷ ὄντι ἀναγ-
καῖον ἡμῖν κινδυνεύει εἶναι τὸ μάθημα, ἐπειδὴ φαί-
10 νεταί γε προσαναγκάζον αὐτῇ τῇ νοήσει χρῆσθαι τὴν b
ψυχὴν ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν; Καὶ μὲν δή, ἔφη, σφό-
δρα γε ποιεῖ αὐτό. Τί δέ; τόδε ἤδη ἐπεσκέψω, ὡς οἵ τε
φύσει λογιστικοὶ εἰς πάντα τὰ μαθήματα ὡς ἔπος εἰπεῖν
ὀξεῖς φύονται, οἵ τε βραδεῖς, ἂν ἐν τούτῳ παιδευθῶσι
15 καὶ γυμνάσωνται, κἂν μηδὲν ἄλλο ὠφεληθῶσιν, ὅμως
εἴς γε τὸ ὀξύτεροι αὐτοὶ αὑτῶν γίγνεσθαι πάντες ἐπι-
διδόασιν; Ἔστιν, ἔφη, οὕτω. Καὶ μήν, ὡς ἐγῷμαι, ἅ γε c
μείζω πόνον παρέχει μανθάνοντι καὶ μελετῶντι, οὐκ
ἂν ῥᾳδίως οὐδὲ πολλὰ ἂν εὕροις ὡς τοῦτο. Οὐ γὰρ οὖν.
20 Πάντων δὴ ἕνεκα τούτων οὐκ ἀφετέον τὸ μάθημα,
ἀλλ' οἱ ἄριστοι τὰς φύσεις παιδευτέοι ἐν αὐτῷ. Ξύμ-
φημι, ἦ δ' ὅς.

Τοῦτο μὲν τοίνυν, εἶπον, ἓν ἡμῖν κείσθω· δεύτερον
δὲ τὸ ἐχόμενον τούτου σκεψώμεθα ἆρά τι προσήκει ἡμῖν.
25 Τὸ ποῖον; ἢ γεωμετρίαν, ἔφη, λέγεις; Αὐτὸ τοῦτο, ἦν
δ' ἐγώ. Ὅσον μέν, ἔφη, πρὸς τὰ πολεμικὰ αὐτοῦ d
τείνει, δῆλον ὅτι προσήκει· πρὸς γὰρ τὰς στρατοπε-
δεύσεις καὶ καταλήψεις χωρίων καὶ συναγωγὰς καὶ
ἐκτάσεις στρατιᾶς καὶ ὅσα δὴ ἄλλα σχηματίζουσι τὰ
30 στρατόπεδα ἐν αὐταῖς τε ταῖς μάχαις καὶ πορείαις,
διαφέροι ἂν αὐτὸς αὑτοῦ γεωμετρικὸς καὶ μὴ ὤν. Ἀλλ'
οὖν δή, εἶπον, πρὸς μὲν τὰ τοιαῦτα βραχύ τι ἂν ἐξαρ-
κοῖ γεωμετρίας τε καὶ λογισμῶν μόριον· τὸ δὲ πολὺ
αὐτῆς καὶ πορρωτέρω προϊὸν σκοπεῖσθαι δεῖ εἴ τι πρὸς e
35 ἐκεῖνο τείνει, πρὸς τὸ ποιεῖν κατιδεῖν ῥᾷον τὴν τοῦ
ἀγαθοῦ ἰδέαν. τείνει δέ, φαμέν, πάντα αὐτόσε, ὅσα
ἀναγκάζει ψυχὴν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον μεταστρέφε-
σθαι, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ εὐδαιμονέστατον τοῦ ὄντος, ὃ δεῖ
αὐτὴν παντὶ τρόπῳ ἰδεῖν. Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις. Οὐκ-
40 οῦν εἰ μὲν οὐσίαν ἀναγκάζει θεάσασθαι, προσήκει,
εἰ δὲ γένεσιν, οὐ προσήκει. Φαμέν γε δή. Οὐ τοίνυν
527 τοῦτό γε, ἦν δ' ἐγώ, ἀμφισβητήσουσιν ἡμῖν ὅσοι καὶ a
σμικρὰ γεωμετρίας ἔμπειροι, ὅτι αὕτη ἡ ἐπιστήμη πᾶν
τοὐναντίον ἔχει τοῖς ἐν αὐτῇ λόγοις λεγομένοις ὑπὸ
45 τῶν μεταχειριζομένων. Πῶς; ἔφη. Λέγουσι μέν που
μάλα γελοίως τε καὶ ἀναγκαίως· ὡς γὰρ πράττοντές
τε καὶ πράξεως ἕνεκα πάντας τοὺς λόγους ποιούμενοι
λέγουσι, τετραγωνίζειν τε καὶ παρατείνειν καὶ προστι-
θέναι καὶ πάντα οὕτω φθεγγόμενοι· τὸ δ' ἔστι που πᾶν τὸ
50 μάθημα γνώσεως ἕνεκα ἐπιτηδευόμενον. Παντάπασι μὲν b
οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν τοῦτο ἔτι διομολογητέον; Τὸ ποῖον;
Ὡς τοῦ ἀεὶ ὄντος γνώσεως, ἀλλ' οὐ τοῦ ποτέ τι γιγνομέ-
νου καὶ ἀπολλυμένου. Εὐομολόγητον, ἔφη· τοῦ γὰρ
ἀεὶ ὄντος ἡ γεωμετρικὴ γνῶσίς ἐστιν. Ὁλχὸν ἄρα,

inquit. [SOCR.] Quid igitur putas, o Glauco, si quis eos ita percontetur: o mirifici, de quibus numeris disputatis, in quibus unum tale insit, quale vos vultis, æquale scilicet unumquodque omne omni et ne minimum quidem discrepans partemque nullam in se continens? quid eos responsuros existimas? [GL.] Hoc, existimo, de iis se numeris loqui, qui cogitari tantum possint, aliter vero tractari nequeant. [SOCR.] Viden' igitur, inquam, o amice, re vera necessariam nobis hanc disciplinam videri, quoniam, ut apparet, animum adigit ut ipsa intelligentia utatur ad veritatem ipsam percipiendam? [GL.] Et vehementer quidem, inquit, id efficit. [SOCR.] Quid vero? hocne jam considerasti, homines natura ad computandum idoneos ad omnes disciplinas, ut ita dicam, habiles nasci, ac si qui ingenio tardiores hoc eruditi et exerciti sint, si nullam aliam utilitatem capiant, tamen hoc assequi omnes, ut acutiores, quam antea fiant? [GL.] Sic est, inquit. [SOCR.] Et vero quæ majorem discenti studentique laborem objiciant, haud facile, opinor, nec multa, si cum hoc comparaveris, reperies. [GL.] Non profecto. [SOCR.] Itaque horum omnium causa non omittenda est disciplina, sed ad erudiendas optimas naturas adhibenda. [GL.] Assentior, inquit.

[SOCR.] Hoc igitur, inquam, unum nobis ita positum sit: secundo autem loco quod huic conjunctum est, consideremus, numquid nobis conveniat. [GL.] Quid istud? an geometriam, inquit, dicis? [SOCR.] Hanc ipsam, inquam. [GL.] Quantum, inquit, ad bellicam rem pertinet, certe nobis convenit; nam ad castra ponenda, regiones occupandas, contrahendas et porrigendas acies et ad omnia quæ exercitus in ipsis pugnis et in itineribus figurare solent, permultum interest, geometriæ peritusne aliquis sit an non. [SOCR.] Sed ad hæc, inquam, utique exigua quædam geometriæ arithmeticæque particula sufficit; inquirendum est autem, an maxima ejus pars longiusque provecta illuc pertineat, ad ideam boni facilius in conspectum adducendam. pertinent autem eo, ut nos censemus, omnia quæ animum illuc convertere se cogunt, ubi ejus, quod est, beatissimum versatur, quod ipsi omni modo est cognoscendum. [GL.] Recte, inquit, dicis. [SOCR.] Ergo si essentiam intueri cogit, convenit, sin autem generationem, non convenit. [GL.] Ita quidem dicimus. [SOCR.] Jam hoc, inquam, nobis non in dubitationem vocabunt quicunque vel paulum geometriæ periti sunt, quin hæc scientia contra omnino se habeat, quam quæ in ea verba fiunt ab his qui eam tractant. [GL.] Quomodo? inquit. [SOCR.] Verba quidem fere ridicule admodum et necessarie faciunt; nam quasi agentes et actionis gratia omnia verba facientes loquuntur, dum et quadrare aiunt et producere atque adjicere ceteraque similiter; et tamen doctrina hæc tota cognitionis gratia instituitur. [GL.] Sic est omnino, inquit. [SOCR.] Nonne hoc quoque concedendum? [GL.] Quid? [SOCR.] Institui eam cognitionis gratia ejus, quod semper est, non ejus, quod aliquando fit aliquid et interit. [GL.] Facile hoc ad concedendum, inquit; nam ejus, quod semper est, geometriæ cognitio est. [SOCR.] Trahendi igitur,

ὦ γενναῖε, ψυχῆς πρὸς ἀλήθειαν εἴη ἂν καὶ ἀπεργαστικὸν φιλοσόφου διανοίας πρὸς τὸ ἄνω σχεῖν ἃ νῦν κάτω οὐ δέον ἔχομεν. Ὡς οἷόν τε μάλιστα, ἔφη. Ὡς τοίνυν τ' ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, μάλιστα προστακτέον, ὅπως c οἱ ἐν τῇ καλλιπόλει σοι μηδενὶ τρόπῳ γεωμετρίας ἀφέξονται. καὶ γὰρ τὰ πάρεργα αὐτοῦ οὐ σμικρά. Ποῖα; ἦ δ' ὅς. Ἅ τε δὴ σὺ εἶπες, ἦν δ' ἐγώ, τὰ περὶ τὸν πόλεμον, καὶ δὴ καὶ πρὸς πάσας μαθήσεις, ὥστε κάλλιον ἀποδέχεσθαι, ἴσμεν που ὅτι τῷ ὅλῳ καὶ παντὶ διοίσει ἡμμένος τε γεωμετρίας καὶ μή. Τῷ παντὶ μέντοι νὴ Δί', ἔφη. Δεύτερον δὴ τοῦτο τιθῶμεν μάθημα τοῖς νέοις; Τιθῶμεν, ἔφη.

Τί δέ; τρίτον θῶμεν ἀστρονομίαν, ἢ οὐ δοκεῖ; d Ἔμοιγ' οὖν, ἔφη· τὸ γὰρ περὶ ὥρας εὐαισθητοτέρως ἔχειν καὶ μηνῶν καὶ ἐνιαυτῶν οὐ μόνον γεωργίᾳ οὐδὲ ναυτιλίᾳ προσήκει, ἀλλὰ καὶ στρατηγίᾳ οὐχ ἧττον. Ἡδὺς εἶ, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι ἔοικας δεδιότι τοὺς πολλούς, μὴ δοκῇς ἄχρηστα μαθήματα προστάττειν. τὸ δ' ἔστιν οὐ πάνυ φαῦλον, ἀλλὰ χαλεπὸν πιστεῦσαι, ὅτι ἐν τούτοις τοῖς μαθήμασιν ἑκάστου ὄργανόν τι ψυχῆς ἐκκαθαίρεταί τε καὶ ἀναζωπυρεῖται ἀπολλύμενον καὶ τυ- e φλούμενον ὑπὸ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων, κρεῖττον ὂν σωθῆναι μυρίων ὀμμάτων· μόνῳ γὰρ αὐτῷ ἀλήθεια ὁρᾶται. οἷς μὲν οὖν ταῦτα ξυνδοκεῖ ἀμηχάνως ὡς εὖ δόξεις λέγειν, ὅσοι δὲ τούτου μηδαμῇ ᾐσθημένοι εἰσίν, εἰκότως ἡγήσονταί σε λέγειν οὐδέν· ἄλλην γὰρ ἀπ' αὐτῶν οὐχ ὁρῶσιν ἀξίαν λόγου ὠφέλειαν. σκόπει οὖν αὐτόθεν, πρὸς ποτέρους διαλέγει, ἢ πρὸς οὐδετέρους, ἀλλὰ a σαυτοῦ ἕνεκα τὸ μέγιστον ποιεῖ τοὺς λόγους, φθονοῖς μὴν οὐδ' ἂν ἄλλῳ, εἴ τίς τι δύναιτο ἀπ' αὐτῶν ὄνασθαι. Οὕτως, ἔφη, αἱροῦμαι, ἐμαυτοῦ ἕνεκα τὸ πλεῖστον λέγειν τε καὶ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι. Ἄναγε τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, εἰς τοὐπίσω· νῦν δὴ γὰρ οὐκ ὀρθῶς τὸ ἑξῆς ἐλάβομεν τῇ γεωμετρίᾳ. Πῶς λαβόντες; ἔφη. Μετὰ ἐπίπεδον, ἦν δ' ἐγώ, ἐν περιφορᾷ ὂν ἤδη στερεὸν λαβόντες, πρὶν αὐτὸ καθ' αὑτὸ λαβεῖν· ὀρθῶς δὲ ἔχει b ἑξῆς μετὰ δευτέραν αὔξην τρίτην λαμβάνειν. ἔστι δέ που τοῦτο περὶ τὴν τῶν κύβων αὔξην καὶ τὸ βάθους μετέχον. Ἔστι γάρ, ἔφη· ἀλλὰ ταῦτά γε, ὦ Σώκρατες, δοκεῖ οὔπω εὑρῆσθαι. Διττὰ γάρ, ἦν δ' ἐγώ, τὰ αἴτια· ὅτι τε οὐδεμία πόλις ἐντίμως αὐτὰ ἔχει, ἀσθενῶς ζητεῖται χαλεπὰ ὄντα, ἐπιστάτου τε δέονται οἱ ζητοῦντες, ἄνευ οὗ οὐκ ἂν εὕροιεν· ὃν πρῶτον μὲν γενέσθαι χαλεπόν, ἔπειτα καὶ γενομένου, ὡς νῦν ἔχει, οὐκ ἂν πείθοιντο οἱ περὶ ταῦτα ζητητικοί, μεγαλοφρονούμενοι. εἰ δὲ πόλις ὅλη ξυνεπιστατοῖ, ἐντίμως ἄγουσα αὐτά, c οὗτοί τε ἂν πείθοιντο, καὶ ξυνεχῶς τε ἂν καὶ ἐντόνως ζητούμενα ἐκφανῆ γένοιτο ὅπῃ ἔχει· ἐπεὶ καὶ νῦν ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀτιμαζόμενα καὶ κολουόμενα, ὑπὸ δὲ τῶν ζητούντων λόγον οὐκ ἐχόντων, καθ' ὅτι χρήσιμα, ὅμως πρὸς ἅπαντα ταῦτα βίᾳ ὑπὸ χάριτος αὐξάνεται, καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν αὐτὰ φανῆναι. Καὶ μὲν δή, ἔφη, τό d γε ἐπίχαρι καὶ διαφερόντως ἔχει. ἀλλά μοι σαφέστερον εἰπὲ ἃ νῦν δὴ ἔλεγες. τὴν μὲν γάρ που τοῦ ἐπιπέδου

vir generose, ad veritatem animi vim habebit atque efficiendæ philosophæ cogitationis, ut ad supera convertantur quæ nunc contra quam decet ad inferiora dejicimus. [GL.] Quam maxime, inquit [SOCR.] Quam maxime igitur, inquam, præcipiendum est, ut optimæ civitatis tuæ cives ne quo pacto geometriam negligant. nam et quæ obiter præstat, haud exigua sunt. [GL.] Qualia? inquit. [SOCR.] Et quæ tu commemorabas, inquam, quæ ad bellum pertinent, et ad omnes disciplinas facilius percipiendas plurimum interesse scimus, attigeritne geometriam aliquis, an non. [GL.] Plurimum per Jovem, inquit. [SOCR.] Hanc ergo doctrinam secundo loco discendam juvenibus statuamus? [GL.] Statuamus, inquit.

[SOCR.] Quid vero? tertione ponamus astrologiam? an non censes? [GL.] Ego vero, inquit; nam de anni tempestate et mensibus et annis acrius sentire non solum agriculturæ navigationique convenit, sed etiam imperatoris muneri non minus. [SOCR.] Suavis es, inquam, qui vereri videaris vulgus, ne inutiles te disciplinas præcipere putent. et tamen non leve istud, sed difficile ad credendum est, quod hujusmodi disciplinis instrumentum quoddam cujusque animi expurgatur reviviscitque, quod ceteris studiis pessum datur occæcaturque, dignius illud quod servetur, quam sexcenti oculi; solo enim illo conspicitur veritas. iis igitur, qui idem hoc sentiunt, mirum in modum bene loqui videberis, qui autem id nunquam senserunt, merito nihil te dicere arbitrabuntur; aliam enim inde proficiscentem utilitatem commemoratione dignam non vident. illico igitur delibera, cum utris disseras, an tu cum neutris, verum tua maxime gratia verba facias neque tamen invideas, si quis alius aliquam inde utilitatem capiat. [GL.] Hoc, inquit, eligo, mea ipsius potissimum gratia me loqui et interrogare et respondere. [SOCR.] Ergo retro, inquam, te age; nam nunc non recte proximum geometriæ sumptum a nobis est. [GL.] Quo sumptum modo? inquit. [SOCR.] Post planum, inquam, statim solidum illud, quod circumfertur, sumpsimus, ante quam ipsum per se sumpsissemus; consentaneum vero est post incrementum secundum tertium deinceps sumere. pertinet autem hoc fere ad cuborum incrementum et ad id, quod altitudinis est particeps. [GL.] Pertinet utique, inquit; sed hæc, o Socrates, nondum reperta videntur. [SOCR.] Duabus scilicet, inquam, de causis: et quod nulla civitas honorem iis habet, cum difficilia sint, non contente quæruntur, et qui quærunt, magistro indigent, sine quo non repererint; quem primum difficile est exsistere, deinde, etiamsi exstiterit, ut nunc res se habet, qui hæc indagant, fastu elati nequaquam paruerint. sin autem civitas tota simul huic rei præsideat et honorem ei habeat, et isti obtemperabunt, et hæc assidue contenteque quæsita in lucem prodibunt, qualia sint; cum etiam nunc, quamquam vulgo contempta et circumcisa, quærentibus autem, qua ratione utilia sint, ignorantibus nihilo tamen minus vi gratiæ cujusdam vigeant, neque mirum sit, si in lucem prodeant. [GL.] At sane, inquit, gratiæ quidem plurimum habent. sed mihi apertius quæ nunc dicebas, declara. nam studium,

πραγματείαν γεωμετρίαν ἐτίθης. Ναί, ἦν δ' ἐγώ. Εἶτά γ', ἔφη, τὸ μὲν πρῶτον ἀστρονομίαν μετὰ ταύτην, ὕστερον δ' ἀνεχώρησας. Σπεύδων γάρ, ἔφην, ταχὺ πάντα διεξελθεῖν μᾶλλον βραδύνω· ἑξῆς γὰρ οὖσαν τὴν βάθους αὔξης μέθοδον, ὅτι τῇ ζητήσει γελοίως ἔχει, ὑπερβὰς αὐτὴν μετὰ γεωμετρίαν ἀστρονομίαν ἔλεγον, φορὰν οὖσαν βάθους. Ὀρθῶς, ἔφη, λέγεις. (e) Τέταρτον τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, τιθῶμεν μάθημα ἀστρονομίαν, ὡς ὑπαρχούσης τῆς νῦν παραλειπομένης, ἐὰν αὐτὴν πόλις μετίῃ. Εἰκός, ἦ δ' ὅς. καὶ ὅ γε νῦν δή μοι, ὦ Σώκρατες, ἐπέπληξας περὶ ἀστρονομίας ὡς φορτικῶς (529 a) ἐπαινοῦντι, νῦν ᾗ σὺ μετέρχῃ ἐπαινῶ. παντὶ γάρ μοι δοκεῖ δῆλον, ὅτι αὕτη γε ἀναγκάζει ψυχὴν εἰς τὸ ἄνω ὁρᾶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐνθένδε ἐκεῖσε ἄγει. Ἴσως, ἦν δ' ἐγώ, παντὶ δῆλον πλὴν ἐμοί· ἐμοὶ γὰρ οὐ δοκεῖ οὕτω. Ἀλλὰ πῶς; ἔφη. Ὡς μὲν νῦν αὐτὴν μεταχειρίζονται οἱ εἰς φιλοσοφίαν ἀνάγοντες, πάνυ ποιεῖν κάτω βλέπειν. Πῶς, ἔφη, λέγεις; Οὐκ ἀγεννῶς μοι δοκεῖς, ἦν δ' ἐγώ, τὴν περὶ τὰ ἄνω μάθησιν λαμβάνειν παρὰ σαυτῷ ἥ ἐστι· κινδυνεύεις γὰρ καὶ εἴ τις ἐν ὀροφῇ ποικίλματα θεώμε- (b) νος ἀνακύπτων καταμανθάνοι τι, ἡγεῖσθαι ἂν αὐτὸν νοήσει, ἀλλ' οὐκ ὄμμασι θεωρεῖν. ἴσως οὖν καλῶς ἡγεῖ, ἐγὼ δ' εὐηθικῶς. ἐγὼ γὰρ αὖ οὐ δύναμαι ἄλλο τι νομίσαι ἄνω ποιοῦν ψυχὴν βλέπειν μάθημα, ἢ ἐκεῖνο, ὃ ἂν περὶ τὸ ὄν τε ᾖ καὶ τὸ ἀόρατον, ἐάν τέ τις ἄνω κεχηνὼς ἢ κάτω συμμεμυκὼς τῶν αἰσθητῶν τι ἐπιχειρῇ μανθάνειν, οὔτε μαθεῖν ἄν ποτέ φημι αὐτόν, ἐπιστήμην γὰρ οὐδὲν ἔχειν τῶν τοιούτων, οὔτε ἄνω, ἀλλὰ κάτω αὐτοῦ βλέπειν τὴν ψυχήν, κἂν ἐξ ὑπτίας νέων ἐν γῇ ἢ (c) ἐν θαλάττῃ μανθάνῃ. Δίκην, ἔφη, ἔχω· ὀρθῶς γάρ μοι ἐπέπληξας. ἀλλὰ πῶς δὴ ἔλεγες δεῖν ἀστρονομίαν μανθάνειν παρὰ ἃ νῦν μανθάνουσιν, εἰ μέλλοιεν ὠφελίμως πρὸς ἃ λέγομεν μαθήσεσθαι; Ὧδε, ἦν δ' ἐγώ· ταῦτα μὲν τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ποικίλματα, ἐπείπερ ἐν ὁρατῷ πεποίκιλται, κάλλιστα μὲν ἡγεῖσθαι καὶ ἀκριβέστατα τῶν τοιούτων ἔχειν, τῶν δὲ ἀληθινῶν πολὺ ἐνδεῖν, ἃς (d) τὸ ὂν τάχος καὶ ἡ οὖσα βραδύτης ἐν τῷ ἀληθινῷ ἀριθμῷ καὶ πᾶσι τοῖς ἀληθέσι σχήμασι φοράς τε πρὸς ἄλληλα φέρεται καὶ τὰ ἐνόντα φέρει· ἃ δὴ λόγῳ μὲν καὶ διανοίᾳ ληπτά, ὄψει δ' οὔ. ἢ σὺ οἴει; Οὐδαμῶς, ἔφη. Οὐκοῦν, εἶπον, τῇ περὶ τὸν οὐρανὸν ποικιλίᾳ παραδείγμασι χρηστέον τῆς πρὸς ἐκεῖνα μαθήσεως ἕνεκα, ὁμοίως ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐντύχοι ὑπὸ Δαιδάλου ἤ τινος ἄλλου (e) δημιουργοῦ ἢ γραφέως διαφερόντως γεγραμμένοις καὶ ἐκπεπονημένοις διαγράμμασιν. ἡγήσαιτο γὰρ ἄν πού τις ἔμπειρος γεωμετρίας ἰδὼν τὰ τοιαῦτα κάλλιστα μὲν ἔχειν ἀπεργασίᾳ, γελοῖον μὴν ἐπισκοπεῖν ταῦτα σπουδῇ ὡς τὴν ἀλήθειαν ἐν αὐτοῖς ληψόμενον ἴσων ἢ δι- (530 a) πλασίων ἢ ἄλλης τινὸς συμμετρίας. Τί δ' οὐ μέλλει γελοῖον εἶναι; ἔφη. Τῷ ὄντι δὴ ἀστρονομικόν, ἦν δ' ἐγώ, ὄντα οὐκ οἴει ταὐτὸν πείσεσθαι εἰς τὰς τῶν ἄστρων φορὰς ἀποβλέποντα; νομιεῖν μέν, ὡς οἷόν τε κάλλιστα τὰ τοιαῦτα ἔργα συστήσασθαι, οὕτω ξυνεστάναι τῷ τοῦ οὐρανοῦ δημιουργῷ αὐτόν τε καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· τὴν

quod circa planum versatur, hoc est, geometriam ponebas. [SOCR.] Ita, inquam. [GL.] Post hanc deinde, inquit, primum quidem astrologiam, sed tum retulisti pedem. [SOCR.] Enimvero dum propero, inquam, celeriter omnia persequi, retardor potius; nam proxime positam eam, quæ altitudinis incrementum tractat, disciplinam, quia ridicule tractatur, prætergressus post geometriam astrologiam posui, quæ in altitudinis motu versatur. [GL.] Recte, inquit, dicis. [SOCR.] Ergo quarto loco, inquam, ponamus astrologiam, eam, quæ nunc prætermittitur, adesse statuentes, si civitas eam habere velit. [GL.] Merito, inquit. et quod astrologiæ laudationem meam, o Socrates, ineptam paulo ante et eo nomine reprehendendam dixisti, nunc te duce laudo. nam cuique patere existimo hanc animum cogere ut sursum aspiciat, et hinc illuc ducere. [SOCR.] Fortasse, inquam, omnibus præter me patet: mihi enim non ita videtur. [GL.] At quonam modo? inquit. [SOCR.] Ut nunc eam tractant qui viam ad philosophiam monstrant, valde deorsum oculos flectere mihi videtur. [GL.] Qua ratione, inquit, id dicis? [SOCR.] Satis generose mihi videris, inquam, tecum ipse constituere, quid sit supera discere; nam etiam si quis laquearia variis coloribus picta suspiciens animadvertat aliquid, eum tu mente, non oculis spectare arbitrari videris. ac fortasse recte sentis, ego autem inepte. nam equidem nullam aliam disciplinam statuere possum animum ad supera dirigere, nisi eam, quæ circa id, quod est et videri non potest, versatur, et si quis sursum ore aperto vel deorsum clauso sensibile aliquid discere studet, neque discere eum unquam dico, scientiam enim nihil tale habere, neque sursum ejus animum, sed deorsum spectare censeo, etiamsi resupinus natans in terra vel mari discat. [GL.] Dedi, inquit, pœnam; jure enim me reprehendisti. verum qua ratione, diversa ab ea, qua nunc utuntur, discendam astrologiam esse dicebas, si ejus perceptio esset ad ea, quæ dicimus, profutura? [SOCR.] Hac, inquam: has, quæ in cælo sunt, varietates, quoniam in loco visibili sunt, existimandum est optime accuratissimeque in hoc genere se habere, sed veris multo inferiores esse, quibus quæ est velocitas et quæ est tarditas in vero numero verisque figuris omnibus et feruntur inter se et quæ insunt, ferunt: quæ ratione quidem et cogitatione percipi possunt, visu vero nequaquam. an tu censes? [GL.] Nullo modo, inquit. [SOCR.] Itaque cælestium varietate utendum est velut exemplo quodam ad illa percipienda, perinde ac si quis incideret in figuras a Dædalo vel alio artifice vel pictore eximie compositas et elaboratas, quas si qui videret geometriæ peritus, artificium quidem pulcherrimum, ceterum ridiculum eum esse judicaret, qui attentius talia consideraret tamquam in ipsis veritatem æqualium vel duplorum vel alius proportionis cujusquam deprehensurus. [GL.] Et vero esset ridiculum, inquit. [SOCR.] Jam vere astrologiæ peritum, inquam, nonne eodem modo affectum iri putas in siderum motus intuentem? arbitraturum quidem, quam fieri in hujusmodi operibus possit pulcherrime a cæli conditore et cælum ipsum et quæ in eo sunt, fabricata esse, sed noctis ad

δὲ νυκτὸς πρὸς ἡμέραν ξυμμετρίαν καὶ τούτων πρὸς μῆνα καὶ μηνὸς πρὸς ἐνιαυτὸν καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων πρός τε ταῦτα καὶ πρὸς ἄλληλα οὐκ ἄτοπον, οἴει, ἡγήσεται τὸν νομίζοντα γίγνεσθαί τε ταῦτα ἀεὶ ὡσαύτως καὶ οὐδαμῇ οὐδὲν παραλλάττειν, σῶμά τε ἔχοντα καὶ ὁρώμενα, καὶ ζητεῖν παντὶ τρόπῳ τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν λαβεῖν; Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ, ἔφη, σοῦ νῦν ἀκούοντι. Προβλήμασιν ἄρ', ἦν δ' ἐγώ, χρώμενοι ὥσπερ γεωμετρίαν οὕτω καὶ ἀστρονομίαν μέτιμεν, τὰ δ' ἐν τῷ οὐρανῷ ἐάσομεν, εἰ μέλλομεν ὄντως ἀστρονομίας μεταλαμβάνοντες χρήσιμον τὸ φύσει φρόνιμον ἐν τῇ ψυχῇ ἐξ ἀχρήστου ποιήσειν. Ἦ πολλαπλάσιον, ἔφη, τὸ ἔργον, ἢ ὡς νῦν ἀστρονομεῖται, προστάττεις. Οἶμαι δέ γε, εἶπον, καὶ τἆλλα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προστάξειν ἡμᾶς, ἐάν τι ἡμῶν ὡς νομοθετῶν ὄφελος ᾖ. ἀλλὰ γὰρ τί ἔχεις ὑπομνῆσαι τῶν προσηκόντων μαθημάτων; Οὐκ ἔχω, ἔφη, νῦν γ' οὑτωσί. Οὐ μὴν ἕν, ἀλλὰ πλείω, ἦν δ' ἐγώ, εἴδη παρέχεται ἡ φορά, ὡς ἐγῷμαι. τὰ μὲν οὖν πάντα ἴσως ὅστις σοφὸς ἕξει εἰπεῖν· ἃ δὲ καὶ ἡμῖν προφανῆ, δύο. Ποῖα δή; Πρὸς τούτῳ, ἦν δ' ἐγώ, ἀντίστροφον αὐτοῦ. Τὸ ποῖον; Κινδυνεύει, ἔφην, ὡς πρὸς ἀστρονομίαν ὄμματα πέπηγεν, ὣς πρὸς ἐναρμόνιον φορὰν ὦτα παγῆναι, καὶ αὗται ἀλλήλων ἀδελφαί τινες αἱ ἐπιστῆμαι εἶναι, ὡς οἵ τε Πυθαγόρειοί φασι, καὶ ἡμεῖς, ὦ Γλαύκων, συγχωροῦμεν. ἢ πῶς ποιοῦμεν; Οὕτως, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἐπειδὴ πολὺ τὸ ἔργον, ἐκείνων πευσόμεθα, πῶς λέγουσι περὶ αὐτῶν καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς τούτοις· ἡμεῖς δὲ παρὰ πάντα ταῦτα φυλάξομεν τὸ ἡμέτερον. Ποῖον; Μή ποτ' αὐτῶν τι ἀτελὲς ἐπιχειρῶσιν ἡμῖν μανθάνειν οὓς θρέψομεν, καὶ οὐκ ἐξῆκον ἐκεῖσε ἀεί, οἷ πάντα δεῖ ἀφήκειν, οἷον ἄρτι περὶ τῆς ἀστρονομίας ἐλέγομεν. ἢ οὐκ οἶσθ', ὅτι καὶ περὶ ἁρμονίας ἕτερον τοιοῦτον ποιοῦσι; τὰς γὰρ ἀκουομένας αὖ συμφωνίας καὶ φθόγγους ἀλλήλοις ἀναμετροῦντες ἀνήνυτα ὥσπερ οἱ ἀστρονόμοι πονοῦσι. Νὴ τοὺς θεούς, ἔφη, καὶ γελοίως γε, πυκνώματ' ἄττα ὀνομάζοντες καὶ παραβάλλοντες τὰ ὦτα, οἷον ἐκ γειτόνων φωνὴν θηρευόμενοι, οἱ μέν φασιν ἔτι καταχούειν ἐν μέσῳ τινὰ ἠχὴν καὶ σμικρότατον εἶναι τοῦτο διάστημα, ᾧ μετρητέον, οἱ δὲ ἀμφισβητοῦντες ὡς ὅμοιον ἤδη φθεγγομένων, ἀμφότεροι ὦτα τοῦ νοῦ προστησάμενοι. Σὺ μέν, ἦν δ' ἐγώ, τοὺς χρηστοὺς λέγεις, τοὺς ταῖς χορδαῖς πράγματα παρέχοντας καὶ βασανίζοντας, ἐπὶ τῶν κολλόπων στρεβλοῦντας· ἵνα δὲ μὴ μακροτέρα ἡ εἰκὼν γίγνηται πλήκτρῳ τε πληγῶν γιγνομένων καὶ κατηγορίας πέρι καὶ ἐξαρνήσεως καὶ ἀλαζονείας χορδῶν, παύομαι τῆς εἰκόνος καὶ οὔ φημι τούτους λέγειν, ἀλλ' ἐκείνους, οὓς ἔφαμεν νῦν δὴ περὶ ἁρμονίας ἐρήσεσθαι. ταὐτὸν γὰρ ποιοῦσι τοῖς ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ· τοὺς γὰρ ἐν ταύταις ταῖς συμφωνίαις ταῖς ἀκουομέναις ἀριθμοὺς ζητοῦσιν, ἀλλ' οὐκ εἰς προβλήματα ἀνίασιν ἐπισκοπεῖν, τίνες ξύμφωνοι ἀριθμοὶ καὶ τίνες οὔ, καὶ διὰ τί ἑκάτεροι. Δαιμόνιον γάρ, ἔφη, πρᾶγμα λέγεις. Χρήσιμον μὲν οὖν, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς τὴν τοῦ καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ

diem comparationem horumque ad mensem et mensis ad annum et reliquorum astrorum vel ad illa, vel inter ipsa non absurdum existimaturum putas eum, qui et fieri hæc semper eodem modo statuat neque unquam mutare tenorem, cum et corpus habeant et videantur, omnique modo veritatem eorum assequi laboret? [GL.] Mihi certe in præsentia, inquit, te audienti videtur. [SOCR.] Itaque propositionibus, inquam, utentes, ut geometriam, ita etiam astrologiam tractabimus et quæ in cælo sunt missa faciemus, si re vera ita percepturi sumus astrologiam, ut quod natura in animo sapientiæ compos est, utile ex inutili efficiatur. [GL.] Quam multiplicem, inquit, operam præcipis ad eam, quæ nunc astrologiæ datur. [SOCR.] Arbitror autem, inquam, et reliqua nos eodem modo præcepturos, si aliquo inter legumlatores loco haberi volumus. sed enim quam nunc ex convenientibus disciplinis commemorare potes? [GL.] Nullam equidem, inquit, sic in præsentia. [SOCR.] Attamen non unam, sed plures, inquam, species motus præbet, ut arbitror; quas quidem omnes fortasse sapiens promere poterit: quæ vero et nobis occurrant, duæ sunt. [GL.] Quales? [SOCR.] Præter hanc, inquam, respondens ei altera. [GL.] Qualis? [SOCR.] Videntur, inquam, ut ad astrologiam oculi, sic ad harmonicum motum aures fabricatæ, et hæ germanæ quodammodo esse disciplinæ, ut et Pythagorei statuunt et nos, o Glauco, assentimur. aut quomodo agimus? [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Itaque, inquam, quoniam grande hoc opus est, illos percontabimur, quo pacto de ea re tradant et si quid aliud præter ea : nos autem ad hæc omnia nostrum illud servabimus. [GL.] Quid? [SOCR.] Ne quando quicquam ex his imperfectum discere conentur alumni nostri, quodve non illuc redeat semper, quo devenire omnia debent, quemadmodum modo de astrologia diximus. an ignoras etiam in harmonia tale quid ab iis fieri? nam dum concentus rursus et sonos, qui percipiuntur auribus, inter se metiuntur, irrito sicut astrologi labore occupantur. [GL.] Per deos, inquit, et ridicule admodum, densitates quasdam nuncupantes et aures admoventes velut ex contigua domo vocem aucupantes alii dicunt medium adhuc sonitum aliquem se audire idque minimum esse intervallum, quo metiendum sit, alii vero ambigunt sonum jam similem audiri dicentes, utrique aures menti præponentes. [SOCR.] Tu vero, inquam, bonos illos dicis, qui chordas vexant examinantque et verticillis torquent; sed ne longius fiat simile de plectri percussionibus et de indicio et negatione et jactantia chordarum, simili jam finem impono neque hos dicere me testor, sed illos, quos diximus modo de harmonia percontandos. nam idem faciunt, quod illi in astrologia : numeros sectantur, qui in concentibus his ad aures accidentibus insunt, sed inde non ascendunt investigandum sibi proponentes, qui consonantes numeri sint, qui non, et quam ob causam utrique tales sint. [GL.] Negotium scilicet divinum, inquit, dicis. [SOCR.] Utile vero, inquam, ad boni pulchrique quæstionem, ali-

ζήτησιν, ἄλλως δὲ μεταδιωκόμενον ἄχρηστον. Εἰκός γ', ἔφη. Οἶμαι δέ γ', ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἡ τούτων πάντων, ὧν διεληλύθαμεν, μέθοδος ἐὰν μὲν ἐπὶ τὴν ἀλλήλων d κοινωνίαν ἀφίκηται καὶ ξυγγένειαν, καὶ ξυλλογισθῇ 5 ταῦτα ᾗ ἐστὶν ἀλλήλοις οἰκεῖα, φέρειν τι αὐτῶν εἰς ἃ βουλόμεθα τὴν πραγματείαν, καὶ οὐκ ἀνόνητα πονεῖσθαι, εἰ δὲ μή, ἀνόνητα. Καὶ ἐγώ, ἔφη, οὕτω μαντεύομαι· ἀλλὰ πάμπολυ ἔργον λέγεις, ὦ Σώκρατες. Τοῦ προοιμίου, ἦν δ' ἐγώ, ἢ τίνος λέγεις; ἢ οὐκ ἴσμεν, 10 ὅτι πάντα ταῦτα προοίμιά ἐστιν αὐτοῦ τοῦ νόμου, ὃν δεῖ μαθεῖν; οὐ γάρ που δοκοῦσί γέ σοι οἱ ταῦτα δεινοὶ e διαλεκτικοὶ εἶναι. Οὐ μὰ τὸν Δία, ἔφη, εἰ μὴ μάλα γέ τινες ὀλίγοι ὧν ἐγὼ ἐντετύχηκα. Ἀλλ' ἤδη, εἶπον, μὴ δυνατοί τινες ὄντες δοῦναί τε καὶ ἀποδέξασθαι λόγον 15 εἴσεσθαί ποτέ τι ὧν φαμὲν δεῖν εἰδέναι; Οὐδ' αὖ, ἔφη, 532 τοῦτό γε. Οὐκοῦν, εἶπον, ὦ Γλαύκων, οὗτος ἤδη αὐ- a τός ἐστιν ὁ νόμος, ὃν τὸ διαλέγεσθαι περαίνει; ὃν καὶ ὄντα νοητὸν μιμοῖτ' ἂν ἡ τῆς ὄψεως δύναμις, ἣν ἐλέγομεν πρὸς αὐτὰ ἤδη τὰ ζῷα ἐπιχειρεῖν ἀποβλέπειν 20 καὶ πρὸς αὐτὰ ἄστρα τε καὶ τελευταῖον δὴ πρὸς αὐτὸν τὸν ἥλιον; οὕτω καὶ ὅταν τις τῷ διαλέγεσθαι ἐπιχειρῇ ἄνευ πασῶν τῶν αἰσθήσεων διὰ τοῦ λόγου ἐπ' αὐτὸ ὃ ἔστιν ἕκαστον ὁρμᾶν, καὶ μὴ ἀποστῇ, πρὶν ἂν αὐτὸ ὃ ἔστιν ἀγαθὸν αὐτῇ νοήσει λάβῃ, ἐπ' αὐτῷ γίγνεται τῷ b 25 τοῦ νοητοῦ τέλει, ὥσπερ ἐκεῖνος τότε ἐπὶ τῷ τοῦ ὁρατοῦ; Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Τί οὖν; οὐ διαλεκτικὴν ταύτην τὴν πορείαν καλεῖς; Τί μήν; Ἡ δέ γε, ἦν δ' ἐγώ, λύσις τε ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ μεταστροφὴ ἀπὸ τῶν σκιῶν ἐπὶ τὰ εἴδωλα καὶ τὸ φῶς καὶ ἐκ τοῦ κατα- 30 γείου εἰς τὸν ἥλιον ἐπάνοδος καὶ ἐκεῖ πρὸς μὲν τὰ ζῷά τε καὶ φυτὰ καὶ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ἔτ' ἀδυναμία βλέπειν, πρὸς δὲ τὰ ἐν ὕδασι φαντάσματα θεῖα καὶ σκιὰς c τῶν ὄντων, ἀλλ' οὐκ εἰδώλων σκιὰς δι' ἑτέρου τοιούτου φωτὸς ὡς πρὸς ἥλιον κρίνειν ἀποσκιαζομένας, πᾶσα 35 αὕτη ἡ πραγματεία τῶν τεχνῶν, ἃς διήλθομεν, ταύτην ἔχει τὴν δύναμιν καὶ ἐπαναγωγὴν τοῦ βελτίστου ἐν ψυχῇ πρὸς τὴν τοῦ ἀρίστου ἐν τοῖς οὖσι θέαν, ὥσπερ τότε τοῦ σαφεστάτου ἐν σώματι πρὸς τὴν τοῦ φανοτάτου ἐν τῷ σωματοειδεῖ τε καὶ ὁρατῷ τόπῳ. Ἐγὼ μέν, d 40 ἔφη, ἀποδέχομαι οὕτω. καίτοι παντάπασί γέ μοι δοκεῖ χαλεπὰ μὲν ἀποδέχεσθαι εἶναι, ἄλλον δ' αὖ τρόπον χαλεπὰ μὴ ἀποδέχεσθαι. ὅμως δέ (οὐ γὰρ ἐν τῷ νῦν παρόντι μόνον ἀκουστέα, ἀλλὰ καὶ αὖθις πολλάκις ἐπανιτέον) ταῦτα θέντες ἔχειν ὡς νῦν λέγεται, ἐπ' αὐ- 45 τὸν δὴ τὸν νόμον ἴωμεν καὶ διέλθωμεν οὕτως, ὥσπερ τὸ προοίμιον διήλθομεν· λέγε οὖν, τίς ὁ τρόπος τῆς τοῦ διαλέγεσθαι δυνάμεως, καὶ κατὰ ποῖα δὴ εἴδη διέστηκε, e καὶ τίνες αὖ ὁδοί. αὗται γὰρ ἂν ἤδη, ὡς ἔοικεν, αἱ πρὸς αὐτὸ ἄγουσαι εἶεν, οἷ ἀφικομένῳ ὥσπερ ὁδοῦ ἀνά- 50 παυλα ἂν εἴη καὶ τέλος τῆς πορείας. Οὐκέτ', ἦν δ' 533 ἐγώ, ὦ φίλε Γλαύκων, οἷός τ' ἔσῃ ἀκολουθεῖν· ἐπεὶ τό a γ' ἐμὸν οὐδὲν ἂν προθυμίας ἀπολίποι, οὐδ' εἰκόνα ἂν ἔτι οὗ λέγομεν ἴδοις, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἀληθές, ὅ γε δή μοι φαίνεται· εἰ δ' ὄντως, ἢ μή, οὐκέτ' ἄξιον τοῦτο διισχυ-

ter vero institutum inutile. [GL.] Probabile istud quidem, inquit. [SOCR.] Arbitror autem, inquam, supra dictorum quoque omnium tractationem, si ad mutuam ipsorum communionem cognationemque pervenerit collegeritque, qua illa inter se ratione affinia sint, ad ea, quæ volumus, conducturam, neque inutilem fore laborem, sin minus, inutilem. [GL.] Et ego, inquit, ita vaticinor; sed permagnum negotium dicis, o Socrates. [SOCR.] Prooemiine, inquam, an cujus dicis? an ignoramus hæc omnia esse prooemia legis ipsius, quam disci oportet? non enim, opinor, horum peritos disserendi facultate instructos esse putas. [GL.] Non per Jovem, inquit, exceptis perpaucis quibusdam inter eos, qui mihi occurrerunt. [SOCR.] Numquid vero, inquam, qui reddere et accipere rationem nequeant, scire quicquam posse eorum, quæ esse scienda dicimus? [GL.] Ne id quidem, inquit. [SOCR.] Ergone, inquam, o Glauco, hic modus ipse est, quem disserendi ars persequitur? quem inter intelligibilia referendum facultas imitatur cernendi, quam diximus ipsa jam animalia et ipsas stellas et ipsum denique solem intueri conari? haud secus cum quis adhibita disserendi facultate remotis sensibus omnibus ratione ad ipsum, quod est, quodlibet contendere conatur nec desistit prius, quam ipsum, quod est bonum, intelligentia ipsa perceperit, tunc ad finem intelligibilis ita pervenit, ut ille alter ad visibilis finem? [GL.] Omnino ita est, inquit. [SOCR.] Quid igitur? nonne dialecticam hanc procedendi rationem vocas? [GL.] Quidni? [SOCR.] Illa vero, inquam, solutio vinculorum conversioque ab umbris ad simulacra ac lucem et ex antro ad solem exitus ibique animalia et plantas et solis lucem intuendi imbecillitas, imaginum vero in aquis divinarum et umbrarum eorum, quæ sunt, non simulacrorum item simulati, si cum sole compararetur, luminis ope effectarum inspectio quam habebat vim, eam universa hæc artium, quas persecuti sumus, tractatio habet, ut optimum in animo evehat ad spectandum præstantissimum eorum, quæ sunt, quemadmodum illic clarissimum in corpore evehebatur ad lucidissimum in corporeo et visibili loco. [GL.] Equidem, inquit, sic accipio; quamquam mihi talia hæc esse videntur, ut neque facile accipi omnino possint neque facile rejici. verumtamen cum non in præsentia solum audienda, sed posthac sæpius repetenda sint, his ita positis, ut nunc traditum est, ad ipsam jam legem accedamus atque ita eam persequamur, ut prooemium persecuti sumus. quare dic, quis disserendi facultatis modus, et quas in species distributio, et quæ rursus viæ sint. nam hæ jam erunt, ut videtur, quæ illuc perducant, quo qui pervenerit, quasi requiescet ab itinere et viam absolverit. [SOCR.] Nondum, inquam, mi Glauco, sequi poteris; nam quod ad me attinet, nihil tibi deesset studii, neque jam imaginem ejus, de quo agimus, videres, sed ipsum verum, quale mihi quidem videtur; utrum autem vere necne, haudqua

ρίζεσθαι· ἀλλ' ὅτι μὲν δὴ τοιοῦτόν τι ἰδεῖν, ἰσχυριστέον. ἦ γάρ; Τί μήν; Οὐκοῦν καὶ ὅτι ἡ τοῦ διαλέγεσθαι δύναμις μόνη ἂν φήνειεν ἐμπείρῳ ὄντι ὧν νῦν δὴ διήλθομεν, ἄλλῃ δὲ οὐδαμῇ δυνατόν; Καὶ τοῦτ', ἔφη, ἄξιον διισχυρίζεσθαι. Τόδε γοῦν, ἦν δ' ἐγώ, οὐδεὶς ἡμῖν ἀμφισβητήσει λέγουσιν, ὡς αὐτοῦ γε ἑκάστου πέρι ὃ ἔστιν ἕκαστον ἄλλη τις ἐπιχειρεῖ μέθοδος ὁδῷ περὶ παντὸς λαμβάνειν· ἀλλ' αἱ μὲν ἄλλαι πᾶσαι τέχναι ἢ πρὸς δόξας ἀνθρώπων καὶ ἐπιθυμίας εἰσίν, ἢ πρὸς γενέσεις τε καὶ συνθέσεις, ἢ πρὸς θεραπείαν τῶν φυομένων τε καὶ συντιθεμένων ἅπασαι τετράφαται, αἱ δὲ λοιπαί, ἃς τοῦ ὄντος τι ἔφαμεν ἐπιλαμβάνεσθαι, γεωμετρίας τε καὶ τὰς ταύτῃ ἑπομένας, ὁρῶμεν ὡς ὀνειρώττουσι μὲν περὶ τὸ ὄν, ὕπαρ δὲ ἀδύνατον αὐταῖς ἰδεῖν, ἕως ἂν ὑποθέσεσι χρώμεναι ταύτας ἀκινήτους ἐῶσι, μὴ δυνάμεναι λόγον διδόναι αὐτῶν. ᾧ γὰρ ἀρχὴ μὲν ὃ μὴ οἶδε, τελευτὴ δὲ καὶ τὰ μεταξὺ ἐξ οὗ μὴ οἶδε συμπέπλεκται, τίς μηχανὴ τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν ποτὲ ἐπιστήμην γενέσθαι; Οὐδεμία, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἡ διαλεκτικὴ μέθοδος μόνη ταύτῃ πορεύεται, τὰς ὑποθέσεις ἀναιροῦσα ἐπ' αὐτὴν τὴν ἀρχήν, ἵνα βεβαιώσηται, καὶ τῷ ὄντι ἐν βορβόρῳ βαρβαρικῷ τινὶ τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα κατορωρυγμένον ἠρέμα ἕλκει καὶ ἀνάγει ἄνω, συνερίθοις καὶ συμπεριαγωγοῖς χρωμένη αἷς διήλθομεν τέχναις· ἃς ἐπιστήμας μὲν πολλάκις προσείπομεν διὰ τὸ ἔθος, δέονται δὲ ὀνόματος ἄλλου, ἐναργεστέρου μέν, ἢ δόξης, ἀμυδροτέρου δέ, ἢ ἐπιστήμης· διάνοιαν δὲ αὐτὴν ἔν γε τῷ πρόσθεν που ὡρισάμεθα· ἔστι δ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐ περὶ ὀνόματος ἀμφισβήτησις οἷς τοσούτων πέρι σκέψις ὅσων ἡμῖν πρόκειται. Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη [ἀλλ' ὃ ἂν μόνον δηλοῖ πρὸς τὴν ἕξιν σαφηνείᾳ ἃ λέγεις ἐν ψυχῇ]. Ἀρέσκει οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὥσπερ τὸ πρότερον, τὴν μὲν πρώτην μοῖραν ἐπιστήμην καλεῖν, δευτέραν δὲ διάνοιαν, τρίτην δὲ πίστιν καὶ εἰκασίαν τετάρτην, καὶ ξυναμφότερα μὲν ταῦτα δόξαν, ξυναμφότερα δ' ἐκεῖνα νόησιν, καὶ δόξαν μὲν περὶ γένεσιν, νόησιν δὲ περὶ οὐσίαν, καὶ ὅτι οὐσία πρὸς γένεσιν, νόησιν πρὸς δόξαν, καὶ ὅτι νόησις πρὸς δόξαν, ἐπιστήμην πρὸς πίστιν καὶ διάνοιαν πρὸς εἰκασίαν· τὴν δ' ἐφ' οἷς ταῦτα ἀναλογίαν καὶ διαίρεσιν διχῇ ἑκατέρου, δοξαστοῦ τε καὶ νοητοῦ, ἐῶμεν, ὦ Γλαύκων, ἵνα μὴ ἡμᾶς πολλαπλασίων λόγων ἐμπλήσῃ, ἢ ὅσων οἱ παρεληλυθότες. Ἀλλὰ μὴν ἔμοιγ', ἔφη, τά γε ἄλλα, καθόσον δύναμαι ἕπεσθαι, ξυνδοκεῖ. Ἦ καὶ διαλεκτικὸν καλεῖς τὸν λόγον ἑκάστου λαμβάνοντα τῆς οὐσίας; καὶ τὸν μὴ ἔχοντα, καθ' ὅσον ἂν μὴ ἔχῃ λόγον αὐτῷ τε καὶ ἄλλῳ διδόναι, κατὰ τοσοῦτον νοῦν περὶ τούτου οὐ φήσεις ἔχειν; Πῶς γὰρ ἄν, ἦ δ' ὅς, φαίην; Οὐκοῦν καὶ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ὡσαύτως· ὃς ἂν μὴ ἔχῃ διορίσασθαι τῷ λόγῳ ἀπὸ τῶν ἄλλων πάντων ἀφελὼν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέαν καὶ ὥσπερ ἐν μάχῃ διὰ πάντων ἐλέγχων διεξιών, μὴ κατὰ δόξαν, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν προθυμούμενος ἐλέγχειν, ἐν πᾶσι τούτοις ἀπτῶτι τῷ λόγῳ διαπορεύηται, οὔτε αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν φήσεις εἰδέναι τὸν οὔ-

quam affirmandum; sed tali specie esse, id vero asseverandum. nonne? [GL.] Quidni? [SOCR.] Etiamne istud, solam disserendi facultatem in his, quæ diximus, erudito id ostendere; aliter vero cognosci non posse? [GL.] Hoc quoque, inquit, asseverandum. [SOCR.] Illud certe, inquam, nemo dubitans contradicet nobis, de ipso unoquoque ullam aliam disciplinam via et ratione quod unumquodque sit, assequi conari; sed ceteræ artes omnes aut ad opiniones hominum cupiditatesque respiciunt, aut ad generationes et compositiones, aut ad curam eorum, quæ gignuntur et componuntur, conversæ sunt, reliquæ autem, quas diximus ejus, quod est, quodam modo participes esse, geometriam ejusque comites, videmus, ut somnient de eo, quod est, re vera autem cernere id nequeant, donec suppositionibus utentes immobiles eas relinquunt nec rationem illarum reddere possunt. nam ubi principium quidem ponitur id, quod est ignotum, finis autem et media ex ignotis sunt contexta, talis consensio qui unquam scientia fiet? [GL.] Nullo modo, inquit. [SOCR.] Sola igitur, inquam, disserendi ratio hac via procedit, suppositiones ad ipsum principium extollens, ut firmas reddat, ac re vera animi oculum cœno barbarico obrutum sensim trahit ac sursum ducit, adjutricibus ac ministris convertendi utens artibus his, quas exposuimus; quas sæpe scientias propter consuetudinem nominavimus, indigent autem alio nomine, clariore quidem, quam est opinio, obscuriore vero, quam scientia: cogitationem eam in superioribus alicubi definivimus; sed de nomine, opinor, controversia non est inter eos, quibus de rebus tantis, quantis nobis, disceptatio est proposita. [GL.] Non certe, inquit. [sed quod duntaxat pro rerum conditione perspicue monstret, quæ tecum apud animum loquare.] [SOCR.] Placetne igitur, inquam, quemadmodum prius, primam portionem vocare scientiam, secundam cogitationem, tertiam fidem, quartam conjecturam, et hæc ambo opinionem, illa autem intelligentiam, et opinionem quidem circa generationem, intelligentiam vero circa essentiam esse, et quod est ad generationem essentia, id ad opinionem esse intelligentiam, quodque intelligentia ad opinionem, id ad fidem scientiam et ad conjecturam cogitationem; comparationem vero eorum, quo ista pertinent, divisionemque utriusque bipartitam, opinabilis et intelligibilis, o Glauco, omittamus, ne prolixioris etiam orationis, quam prioris, necessitatem nobis imponat. [GL.] At mihi vero, inquit, reliqua, quantum sequi possum, arrident. [SOCR.] Etiamne dialecticum vocas eum, qui essentiæ rationem cujusque tenet? et qui non tenet, quatenus nec sibi nec alii potest reddere rationem, eatenus intelligentiam circa hoc habere negabis? [GL.] Qui enim, inquit, non negem? [SOCR.] Ergone de bono quoque similiter: quicunque boni ideam ratione definire non potest a ceteris omnibus eam separans, nec tamquam in prœlio per omnes impugnationes perrumpens non secundum opinionem, sed secundum essentiam redarguere studens in his omnibus stabili et inconcussa progreditur ratione, hunc tu neque bonum ipsum dices cognitum habere neque aliud

τως ἔχοντα οὔτε ἄλλο ἀγαθὸν οὐδὲν, ἀλλ' εἴ πῃ εἰδώ-
λου τινὸς ἐφάπτεται, δόξῃ, οὐκ ἐπιστήμῃ ἐφάπτεσθαι
καὶ τὸν νῦν βίον ὀνειροπολοῦντα καὶ ὑπνώττοντα, πρὶν
ἐνθάδε ἐξέγρεσθαι, εἰς Ἅδου πρότερον ἀφικόμενον τε- d
5 λέως ἐπικαταδαρθάνειν; Νὴ τὸν Δία, ἦ δ' ὅς, σφόδρα
γε πάντα ταῦτα φήσω. Ἀλλὰ μὴν τούς γε σαυτοῦ
παῖδας, οὓς τῷ λόγῳ τρέφεις τε καὶ παιδεύεις, εἴ ποτε
ἔργῳ τρέφοις, οὐκ ἂν ἐάσαις, ὡς ἐγῷμαι, ἀλόγους
ὄντας ὥσπερ γραμμὰς ἄρχοντας ἐν τῇ πόλει κυρίους
10 τῶν μεγίστων εἶναι. Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. Νομοθετή-
σεις δὴ αὐτοῖς ταύτης μάλιστα τῆς παιδείας ἀντιλαμβά-
νεσθαι, ἐξ ἧς ἐρωτᾶν τε καὶ ἀποκρίνεσθαι ἐπιστημονέ-
στατα οἷοί τ' ἔσονται; Νομοθετήσω, ἔφη, μετά γε σοῦ. e
Ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι, ἔφην ἐγὼ, ὥσπερ θριγκὸς τοῖς μα-
15 θήμασιν ἡ διαλεκτικὴ ἡμῖν ἐπάνω κεῖσθαι, καὶ οὐκέτ'
ἄλλο τούτου μάθημα ἀνωτέρω ὀρθῶς ἂν ἐπιτίθεσθαι,
535 ἀλλ' ἔχειν ἤδη τέλος τὰ τῶν μαθημάτων; Ἔμοιγ', a
ἔφη.

Διανομὴ τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, τὸ λοιπόν σοι, τίσι ταῦτα
20 τὰ μαθήματα δώσομεν καὶ τίνα τρόπον. Δῆλον, ἔφη.
Μέμνησαι οὖν τὴν προτέραν ἐκλογὴν τῶν ἀρχόντων,
οἵους ἐξελέξαμεν; Πῶς γὰρ, ἦ δ' ὅς, οὔ; Τὰ μὲν ἄλλα
τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, ἐκείνας τὰς φύσεις οἴου δεῖν ἐκλε-
κτέας εἶναι· τούς τε γὰρ βεβαιοτάτους καὶ τοὺς ἀνδρειο-
25 τάτους προαιρετέον καὶ κατὰ δύναμιν τοὺς εὐειδεστά-
τους· πρὸς δὲ τούτοις ζητητέον μὴ μόνον γενναίους τε b
καὶ βλοσυροὺς τὰ ἤθη, ἀλλὰ καὶ ἃ τῇδε τῇ παιδείᾳ
τῆς φύσεως πρόσφορα ἑκτέον αὐτοῖς. Ποῖα δὴ δια-
στέλλεις; Δριμύτητα, ὦ μακάριε, ἔφην, δεῖ αὐτοῖς πρὸς
30 τὰ μαθήματα ὑπάρχειν καὶ μὴ χαλεπῶς μανθάνειν·
πολὺ γάρ τοι μᾶλλον ἀποδειλιῶσι ψυχαὶ ἐν ἰσχυροῖς
μαθήμασιν, ἢ ἐν γυμνασίοις· οἰκειότερος γὰρ αὐταῖς ὁ
πόνος, ἴδιος, ἀλλ' οὐ κοινὸς ὢν μετὰ τοῦ σώματος.
Ἀληθῆ, ἔφη. Καὶ μνήμονα δὴ καὶ ἄρρατον καὶ πάντῃ
35 φιλόπονον ζητητέον. Ἢ τίνι τρόπῳ οἴει τά τε τοῦ σώ- c
ματος ἐθελήσειν τινὰ διαπονεῖν καὶ τοσαύτην μάθησίν
τε καὶ μελέτην ἐπιτελεῖν; Οὐδένα, ἦ δ' ὅς, ἐὰν μὴ
παντάπασί γ' ᾖ εὐφυής. Τὸ γοῦν νῦν ἁμάρτημα, ἦν
δ' ἐγὼ, καὶ ἡ ἀτιμία φιλοσοφίᾳ διὰ ταῦτα προσπέπτω-
40 κεν, ὃ καὶ πρότερον εἶπον, ὅτι οὐ κατ' ἀξίαν αὐτῆς
ἅπτονται· οὐ γὰρ νόθους ἔδει ἅπτεσθαι, ἀλλὰ γνησίους.
Πῶς; ἔφη. Πρῶτον μὲν, εἶπον, φιλοπονίᾳ οὐ χωλὸν d
δεῖ εἶναι τὸν ἀψόμενον, τὰ μὲν ἡμίσεα φιλόπονον, τὰ
δ' ἡμίσεα ἄπονον. Ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν τις φιλογυ-
45 μναστὴς μὲν καὶ φιλόθηρος ᾖ καὶ πάντα τὰ διὰ τοῦ σώ-
ματος φιλοπονῇ, φιλομαθὴς δὲ μὴ, μηδὲ φιλήκοος μηδὲ
ζητητικὸς, ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις μισοπονῇ· χωλὸς δὲ
καὶ ὁ τἀναντία τούτου μεταβεβληκὼς τὴν φιλοπονίαν.
Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις. Οὐκοῦν καὶ πρὸς ἀλήθειαν,
50 ἦν δ' ἐγὼ, ταὐτὸν τοῦτο ἀνάπηρον ψυχὴν θήσομεν, ἣ
ἂν τὸ μὲν ἑκούσιον ψεῦδος μισῇ καὶ χαλεπῶς φέρῃ e
αὐτή τε καὶ ἑτέρων ψευδομένων ὑπεραγανακτῇ, τὸ δ'
ἀκούσιον εὐκόλως προσδέχηται καὶ ἀμαθαίνουσά που
ἁλισκομένη μὴ ἀγανακτῇ, ἀλλ' εὐχερῶς ὥσπερ θηρίον

quicquam bonum, verum si quod forte simulacrum attigerit, opinione, non scientia illud attingere, atque hac in vita somniantem dormitantemque antequam hic expergiscatur, ad inferos descensurum ibique prorsus esse obdormiturum? [GL.] Per Jovem, inquit, omnia hæc pro viribus asseverabo. [SOCR.] At vero pueros tuos, quos nunc oratione educas atque erudis, si quando re ipsa erudires, non sineres, opinor, ratione carentes quasi lineas maximarum rerum in civitate potestatem habere. [GL.] Non certe, inquit. [SOCR.] Legemne igitur feres, qua jubeantur eam potissimum disciplinam capessere, quæ eos ad interrogandum et respondendum ut scientes decet aptissimos redditura sit? [GL.] Feram, inquit, una tecum. [SOCR.] Numquid ergo videtur tibi, inquam, doctrinis omnibus dialectica instar apicis nobis esse imposita, nec ulla doctrina recte super hanc posse poni, sed hic jam doctrinarum omnium esse finis? [GL.] Mihi quidem videtur, inquit.

[SOCR.] Itaque distributio, inquam, tibi restat, quibus tradendæ hæ disciplinæ sint et quomodo. [GL.] Videlicet, inquit. [SOCR.] Recordaris, in primo illo delectu quales delegerimus principes? [GL.] Quidni recorder? inquit. [SOCR.] Quoad reliqua igitur, inquam, naturas illas eligendas existimato: nam et gravissimos et fortissimos decet eligere et quantum potest speciosissimos; præterea vero non strenui solum et generosi moribus quærendi sunt, sed qui insuper eas habeant naturæ dotes, quas disciplina hæc exigit. [GL.] Quasnam tu separatas dicis? [SOCR.] Acumine, inquam, o vir beate, facilitateque discendi opus eis est ad doctrinas; multo magis enim absterret animum disciplinarum, quam exercitationum corporis difficultas; siquidem magis proprius illi labor est, cum soli obveniat neque ei cum corpore communis sit. [GL.] Vera, inquit. [SOCR.] Etiam memorem igitur et indefatigabilem et omnino laboriosum quæri necesse est. an quo tu putas modo aliquem et libenter labores corporis subiturum et tam arduum discendi meditandique negotium esse perfecturum? [GL.] Neminem, inquit, nisi qui plane bona natura sit præditus. [SOCR.] Certe quod nunc perperam fit, inquam, et quod philosophia contemptui habetur, eo accidit, ut et supra dicebam, quod non pro dignitate ipsam attingunt; neque enim a spuriis, sed a legitimis attingi debebat. [GL.] Quo pacto? inquit. [SOCR.] Principio, inquam, ad labores suscipiendos claudus esse non debet quisquis est philosophiæ operam daturus, ut partim eos libenter adeat, partim recuset. accidit autem hoc, quotiens aliquis gymnasiis et venationi et reliquis corporis exercitationibus deditus disciplinarum studium refugit neque audiendo delectatur nec inquirendo, sed omnem hanc curam odit; claudus vero et ille est, qui in contrariam partem est laboriosus. [GL.] Verissime dicis, inquit. [SOCR.] Nonne ad veritatem quoque, inquam, similiter mancum eum ponemus animum, qui voluntarium mendacium odit et ægre fert ipse secum et aliis mentientibus vehementer indignatur, non voluntarium vero facile tolerat, et si quando desipere deprehenditur, haud graviter

536 ὕειον ἐν ἀμαθίᾳ μολύνηται; Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Καὶ πρὸς σωφροσύνην, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ἀνδρείαν καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς μέρη οὐχ ἥκιστα δεῖ φυλάττειν τὸν νόθον τε καὶ τὸν γνήσιον. ὅταν γάρ τις μὴ ἐπίστηται τὰ τοιαῦτα σκοπεῖν καὶ ἰδιώτης καὶ πόλις, λανθάνουσι χωλοῖς τε καὶ νόθοις χρώμενοι πρὸς ὅτι ἂν τύχωσι τούτων, οἱ μὲν φίλοις, οἱ δὲ ἄρχουσι. Καὶ μάλα, ἔφη, οὕτως ἔχει. Ἡμῖν δή, ἦν δ' ἐγώ, πάντα τὰ τοιαῦτα διευλαβητέον, ὡς ἐὰν μὲν ἀρτιμελεῖς τε καὶ ἀρτίφρονας ἐπὶ τοσαύτην μάθησιν καὶ τοσαύτην ἄσκησιν κομίσαντες παιδεύωμεν, ἥ τε δίκη ἡμῖν οὐ μέμψεται αὐτή, τήν τε πόλιν καὶ πολιτείαν σώσομεν, ἀλλοίους δὲ ἄγοντες ἐπὶ ταῦτα τἀναντία πάντα καὶ πράξομεν καὶ φιλοσοφίας ἔτι πλείω γέλωτα καταντλήσομεν. Αἰσχρὸν μέντ' ἂν εἴη, ἦ δ' ὅς. Πάνυ μὲν οὖν, εἶπον. γελοῖον δ' ἔγωγε καὶ ἐν τῷ παρόντι ἔοικα παθεῖν. Τὸ ποῖον; ἔφη. Ἐπελαθόμην, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι ἐπαίζομεν, καὶ μᾶλλον ἐντεινάμενος εἶπον. λέγων γὰρ ἅμα ἔβλεψα πρὸς φιλοσοφίαν καὶ ἰδὼν προπεπηλακισμένην ἀναξίως ἀγανακτήσας μοι δοκῶ καὶ ὥσπερ θυμωθεὶς τοῖς αἰτίοις σπουδαιότερον εἰπεῖν ἃ εἶπον. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὔκουν ὥς γ' ἐμοὶ ἀκροατῇ. Ἀλλ' ὡς ἐμοί, ἦν δ' ἐγώ, ῥήτορι. τόδε δὲ μὴ ἐπιλανθανώμεθα, ὅτι ἐν μὲν τῇ προτέρᾳ ἐκλογῇ πρεσβύτας ἐξελέγομεν, ἐν δὲ ταύτῃ οὐκ ἐγχωρήσει. Σόλωνι γὰρ οὐ πειστέον, ὡς γηράσκων τις πολλὰ δυνατὸς μανθάνειν, ἀλλ' ἧττον, ἢ τρέχειν· νέων δὲ πάντες οἱ μεγάλοι καὶ οἱ πολλοὶ πόνοι. Ἀνάγκη, ἔφη. Τὰ μὲν τοίνυν λογισμῶν τε καὶ γεωμετριῶν καὶ πάσης τῆς προπαιδείας, ἣν τῆς διαλεκτικῆς δεῖ προπαιδευθῆναι, παισὶν οὖσι χρὴ προβάλλειν, οὐχ ὡς ἐπάναγκες μαθεῖν τὸ σχῆμα τῆς διδαχῆς ποιουμένους. Τί δή; Ὅτι, ἦν δ' ἐγώ, οὐδὲν μάθημα μετὰ δουλείας τὸν ἐλεύθερον χρὴ μανθάνειν. οἱ μὲν γὰρ τοῦ σώματος πόνοι βίᾳ πονούμενοι χεῖρον οὐδὲν τὸ σῶμα ἀπεργάζονται, ψυχῇ δὲ βίαιον οὐδὲν ἔμμονον μάθημα. Ἀληθῆ, ἔφη. Μὴ τοίνυν βίᾳ, εἶπον, ὦ ἄριστε, τοὺς παῖδας ἐν τοῖς 537 μαθήμασιν, ἀλλὰ παίζοντας τρέφε, ἵνα καὶ μᾶλλον οἷός τ' ἦς καθορᾶν ἐφ' ὃ ἕκαστος πέφυκεν. Ἔχει ὃ λέγεις, ἔφη, λόγον. Οὐκοῦν μνημονεύεις, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἔφαμεν τοὺς παῖδας εἶναι ἀκτέον ἐπὶ τῶν ἵππων θεωρούς, καὶ ἐάν που ἀσφαλὲς ᾖ, προσακτέον ἐγγὺς καὶ γευστέον αἵματος, ὥσπερ τοὺς σκύλακας; Μέμνημαι, ἔφη. Ἐν πᾶσι δὴ τούτοις, ἦν δ' ἐγώ, τοῖς τε πόνοις καὶ μαθήμασι καὶ φόβοις ὃς ἂν ἐντρεχέστατος ἀεὶ φαίνηται, εἰς ἀριθμόν τινα ἐγκριτέον. Ἐν τίνι, ἔφη, ἡλικίᾳ; Ἡνίκα, ἦν δ' ἐγώ, τῶν ἀναγκαίων γυμνασίων μεθίενται. οὗτος γὰρ ὁ χρόνος, ἐάν τε δύο ἐάν τε τρία ἔτη γίγνηται, ἀδύνατός τι ἄλλο πρᾶξαι· κόποι γὰρ καὶ ὕπνοι μαθήμασι πολέμιοι· καὶ ἅμα μία καὶ αὕτη τῶν βασάνων οὐκ ἐλαχίστη, τίς ἕκαστος ἐν τοῖς γυμνασίοις φανεῖται. Πῶς γὰρ οὔκ; ἔφη. Μετὰ δὴ τοῦτον τὸν χρόνον, ἦν δ' ἐγώ, ἐκ τῶν εἰκοσιετῶν οἱ προκριθέντες τιμάς τε μείζους τῶν ἄλ-

feri, sed libenter veluti sus ignorantiæ sordibus volutatur? [GL.] Omnino quidem, inquit. [SOCR.] Etiam ad temperantiam, inquam, et fortitudinem et magnificentiam et reliquas virtutis partes præcipue observandum est, quinam spurius sit, qui legitimus. quando enim hæc talia cognoscere non didicerint vel privati vel civitas, ignari utuntur claudis et spuriis ad quodcunque horum negotiorum fors tulerit ut vel amicis vel præsidibus utantur. [GL.] Sic accidit prorsus, inquit. [SOCR.] Nobis igitur, inquam, hæc omnia cavenda sunt; nam si et corpore et mente integros ad tantam doctrinam tantamque exercitationem ducemus atque erudiemus, et jus ipsum nobis minime succensebit, et civitatem remque publicam servabimus: sin aliter affectos adducemus, contraria nobis accident omnia et philosophiam etiam magis ridendam propinabimus. [GL.] Turpe quidem id esset, inquit. [SOCR.] Sane quidem, inquam. ceterum ridendum et ego nunc me præbere videor. [GL.] Qui? quæso, inquit. [SOCR.] Oblitus eram, inquam, nos jocari, et acrius verba feci, quam par erat. quippe inter loquendum ad philosophiam respiciens eamque indignis modis dedecore affectam videns indignabundus mihi videor et quasi iratus his, qui in culpa sunt, severius dixisse, quæ dixi. [GL.] Non per Jovem, inquit, mihi quidem auditori. [SOCR.] At mihi, inquam, oratori. hoc vero ne nos fugiat, quod in priori delectu senes elegimus, id in hoc nequaquam licere. neque enim Soloni credendum est hominem senescentem posse multa discere, immo minus, quam currere; sed juvenum omnes magni multique labores sunt. [GL.] Necesse est, inquit. [SOCR.] Illa igitur, quæ ad arithmeticam et geometriam omnemque eruditionem eam pertinent, quæ dialecticam antecedere debet, pueris tradenda sunt, atque is docendi modus adhibendus est, quo minime cogi ad discendum videantur. [GL.] Cur istud? [SOCR.] Quoniam, inquam, non decet liberum hominem cum servitute quicquam discere. nam corporis quidem labores invite suscepti nihilo deterius corpus efficiunt, animo vero nihil, quod coactus discat, inhæret. [GL.] Vera, inquit. [SOCR.] Ergo non per vim, inquam, vir optime, pueros discendo, sed ludentes educa, ut et magis ad quod quisque natura sit aptus, possis agnoscere. [GL.] Consentaneum est, inquit, quod dicis. [SOCR.] Recordarisne, inquam, ad bellum quoque dixisse nos pueros in equis spectandi gratia ducendos et, si tuto fieri possit, prope admovendos et catulorum instar sanguine esse imbuendos? [GL.] Recordor, inquit. [SOCR.] In his omnibus igitur, inquam, laboribus, disciplinis, periculis, quicunque sollertissimum se ubique præbuerit, in numerum quendam seligendus est. [GL.] Qua in ætate? inquit. [SOCR.] Quando necessariæ exercitationes eos remittunt. per hoc enim tempus, sive biennium erit seu triennium, facere aliud nequeunt; labor enim ac somnus disciplinis adversi sunt; et simul hæc exploratio non minima est, qualis quisque in gymnasiis apparebit. [GL.] Quidni? inquit. [SOCR.] Jam post id tempus, inquam, quicunque ex vicenariis electi fuerint, majoribus, quam ceteri, afficientur honoribus, et quæ

λων οἴσονται, τά τε χύδην μαθήματα παισὶν ἐν τῇ c παιδείᾳ γενόμενα τούτοις συναχτέον εἰς σύνοψιν οἰκειότητος ἀλλήλων τῶν μαθημάτων καὶ τῆς τοῦ ὄντος φύσεως. Μόνη γοῦν, εἶπεν, ἡ τοιαύτη μάθησις βέβαιος 5 ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται. Καὶ μεγίστη γε, ἦν δ' ἐγὼ, πεῖρα διαλεκτικῆς φύσεως καὶ μή. ὁ μὲν γὰρ συνοπτικὸς διαλεκτικὸς, ὁ δὲ μὴ οὔ. Ξυνοίομαι, ἦ δ' ὅς. Ταῦτα τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, δεήσει σε ἐπισκοποῦντα οἳ ἂν μάλιστα τοιοῦτοι ἐν αὐτοῖς ὦσι καὶ μόνιμοι μὲν d 10 ἐν μαθήμασι, μόνιμοι δ' ἐν πολέμῳ καὶ τοῖς ἄλλοις νομίμοις, τούτους αὖ, ἐπειδὰν τὰ τριάκοντα ἔτη ἐκβαίνωσιν, ἐκ τῶν προκρίτων προκρινάμενον εἰς μείζους τε τιμὰς καθιστάναι καὶ σκοπεῖν τῇ τοῦ διαλέγεσθαι δυνάμει βασανίζοντα, τίς ὀμμάτων καὶ τῆς ἄλλης αἰ- 15 σθήσεως δυνατὸς μεθιέμενος ἐπ' αὐτὸ τὸ ὂν μετ' ἀληθείας ἰέναι. καὶ ἐνταῦθα δὴ πολλῆς φυλακῆς ἔργον, ὦ ἑταῖρε. Τί μάλιστα; ἦ δ' ὅς. Οὐκ ἐννοεῖς, ἦν δ' ἐγὼ, τὸ νῦν περὶ τὸ διαλέγεσθαι κακὸν γιγνόμενον ὅσον e γίγνεται; Τὸ ποῖον; ἔφη. Παρανομίας που, ἔφην 20 ἐγὼ, ἐμπίπλαται. Καὶ μάλα, ἔφη. Θαυμαστὸν οὖν τι οἴει, εἶπον, πάσχειν αὐτοὺς καὶ οὐ ξυγγιγνώσκεις; Πῇ μάλιστα; ἔφη. Οἷον, ἦν δ' ἐγὼ, εἴ τις ὑποβολιμαῖος τραφείη ἐν πολλοῖς μὲν χρήμασι, πολλῷ δὲ καὶ μεγάλῳ 538 γένει καὶ κόλαξι πολλοῖς, ἀνὴρ δὲ γενόμενος αἴσθοιτο, a 25 ὅτι οὐ τούτων ἐστὶ τῶν φασκόντων γονέων, τοὺς δὲ τῷ ὄντι γεννήσαντας μὴ εὕροι, τοῦτον ἔχεις μαντεύσασθαι, πῶς ἂν διατεθείη πρός τε τοὺς κόλακας καὶ πρὸς τοὺς ὑποβαλομένους ἐν ἐκείνῳ τε τῷ χρόνῳ, ᾧ οὐκ ᾔδει τὰ περὶ τῆς ὑποβολῆς, καὶ ἐν ᾧ αὖ ᾔδει; ἢ βού- 30 λει ἐμοῦ μαντευομένου ἀκοῦσαι; Βούλομαι, ἔφη. Μαντεύομαι τοίνυν, εἶπον, μᾶλλον αὐτὸν τιμᾶν ἂν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους δο- b κοῦντας, ἢ τοὺς κολακεύοντας, καὶ ἧττον μὲν ἂν περιιδεῖν ἐνδεεῖς τινὸς, ἧττον δὲ παράνομόν τι δρᾶσαι ἢ εἰ- 35 πεῖν εἰς αὐτοὺς, ἧττον δὲ ἀπειθεῖν τὰ μεγάλα ἐκείνοις, ἢ τοῖς κόλαξιν, ἐν ᾧ χρόνῳ τὸ ἀληθὲς μὴ εἰδείη. Εἰκὸς, ἔφη. Αἰσθόμενος τοίνυν τὸ ὂν, μαντεύομαι αὖ περὶ μὲν τούτους ἀνεῖναι ἂν τὸ τιμᾶν τε καὶ σπουδάζειν, περὶ δὲ τοὺς κόλακας ἐπιτεῖναι καὶ πείθεσθαί τε 40 αὐτοῖς διαφερόντως, ἢ πρότερον, καὶ ζῆν ἂν ἤδη κατ' c ἐκείνους, ξυνόντα αὐτοῖς ἀπαρακαλύπτως, πατρὸς δὲ ἐκείνου καὶ τῶν ἄλλων ποιουμένων οἰκείων, εἰ μὴ πάνυ εἴη φύσει ἐπιεικὴς, μέλειν τὸ μηδέν. Πάντ', ἔφη, λέγεις οἷά περ ἂν γένοιτο. ἀλλὰ πῇ πρὸς τοὺς ἁπτομέ- 45 νους τῶν λόγων αὕτη φέρει ἡ εἰκών; Τῇδε· ἔστι που ἡμῖν δόγματα ἐκ παίδων περὶ δικαίων καὶ καλῶν, ἐν οἷς ἐκτεθράμμεθα ὥσπερ ὑπὸ γονεῦσι, πειθαρχοῦντές τε καὶ τιμῶντες αὐτά. Ἔστι γάρ. Οὐκοῦν καὶ ἄλλα d ἐναντία τούτων ἐπιτηδεύματα ἡδονὰς ἔχοντα, ἃ κολα- 50 κεύει μὲν ἡμῶν τὴν ψυχὴν καὶ ἕλκει ἐφ' αὑτὰ, πείθει δ' οὔ τοὺς καὶ ὁπηοῦν μετρίους· ἀλλ' ἐκεῖνα τιμῶσι τὰ πάτρια καὶ ἐκείνοις πειθαρχοῦσιν. Ἔστι ταῦτα. Τί οὖν; ἦν δ' ἐγώ· ὅταν τὸν οὕτως ἔχοντα ἐλθὸν ἐρώτημα ἔρηται, τί ἐστι τὸ καλὸν, καὶ ἀποκριναμένου ὃ τοῦ νο-

disciplinæ pueris, cum instituebantur, fuse sunt traditæ, his conjungendæ sunt in conspectum cognationis inter singulas et naturam ejus, quod est, intercedentis. [GL.] Certe sola, inquit, talis cognitio quibus tradita fuerit, stabilis permanet. [SOCR.] Et vero maxima hæc, inquam, probatio est dialecticæ et non dialecticæ naturæ. nempe quisquis ad conspectum capiendum idoneus est, dialecticus est, qui minus, non est dialecticus. [GL.] Assentior, inquit. [SOCR.] His igitur, inquam, animadversis oportebit te eos, qui maxime tales in iis reperientur et constantes in disciplinis itemque in bello et in reliquis institutis, postquam annum trigesimum egerint, ex electis electos in majoribus honoribus constituere et disserendi facultate explorare, quis eorum possit dimisso oculorum et reliquorum sensuum auxilio ad ipsum, quod est, cum veritate accedere; qua quidem in re magna, o amice, opus est cautione. [GL.] Curnam? inquit. [SOCR.] Non animadvertis, inquam, quantum nunc malum in disserendi ratione obtineat? [GL.] Quale istud? inquit. [SOCR.] Iniquitate, inquam, abundat. [GL.] Admodum, inquit. [SOCR.] Numquid mirum, inquam, accidere eis existimas nec ignoscis? [GL.] Qua ratione maxime? inquit. [SOCR.] Velut, inquam, si quis suppositus puer magnis in divitiis magnaque et copiosa domo inter adulatores multos adolescat, adultus autem sentiat non horum, qui se parentes ejus ferant, filium esse, veros tamen parentes nusquam reperiat, numquid vaticinari potes, quali hic animo futurus sit erga adulatores et erga eos, qui ipsum sibi supposuerunt, et eo tempore, quo nihil de suppositione suspicabatur, et postquam rem cognovit? an vis me vaticinantem audire? [GL.] Volo, inquit. [SOCR.] Vaticinor igitur, inquam, illum magis eos honoraturum, quos parentes et propinquos existimat, quam assentatores, minusque eos, si quid indigeant, neglecturum, tardioremque fore ad injuriam iis facto verbisve inferendam, magisque illis in rebus gravibus, quam adulatoribus pariturum, dum verum ignorat. [GL.] Verisimile est, inquit. [SOCR.] Re vero intellecta vaticinor eundem hos minus honoraturum et curaturum, assentatores vero magis, eisque promptius, quam antea obtemperaturum et jam ad eorum arbitrium vitam compositurum suam, palam cum iis conversantem, hos vero, quos parentes et propinquos putaverat, nisi valde natura æquus sit, nihil prorsus curaturum. [GL.] Omnia, inquit, narras, qualia contingerent. sed quid hoc simile ad eos, qui disserendo operam dant? [SOCR.] Scilicet sunt nobis a pueritia opiniones de rebus justis honestisque, sub quibus tamquam parentibus educati sumus, quibus obsequium et honorem habemus. [GL.] Sunt plane. [SOCR.] His item alia sunt instituta contraria voluptatibus conjuncta, quæ dum animo blandiuntur, ad sese nos alliciunt, non tamen persuadent vel paululum moderatis, illa potius paterna colentibus eisque obtemperantibus. [GL.] Sunt ista. [SOCR.] Quid igitur? inquam: si ad aliquem ita se habentem accedens quæstio interroget, quid honestum sit, ac si responderit quod a legislatore accepit, ratio eum confutet cre-

μαθόντου ἤκουεν, ἐξελέγχῃ ὁ λόγος καὶ πολλάκις καὶ πολλαχῇ ἐλέγχων εἰς δόξαν καταβάλῃ, ὡς τοῦτο οὐδὲν μᾶλλον καλὸν, ἢ αἰσχρὸν, καὶ περὶ δικαίου ὡσαύτως καὶ ἀγαθοῦ καὶ ἃ μάλιστα ἦγεν ἐν τιμῇ, μετὰ τοῦτο τί οἴει ποιήσειν αὐτὸν πρὸς αὐτὰ τιμῆς τε πέρι καὶ πειθαρχίας; Ἀνάγκη, ἔφη, μήτε τιμᾷν ἔτι ὁμοίως μήτε πείθεσθαι. Ὅταν οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, μήτε ταῦτα ἡγῆται τίμια καὶ οἰκεῖα ὥσπερ πρὸ τοῦ, τά τε ἀληθῆ μὴ εὑρίσκῃ, ἔστι πρὸς ὁποῖον βίον ἄλλον, ἢ τὸν κολακεύοντα εἰκότως προσχωρήσεται; Οὐκ ἔστιν, ἔφη. Παράνομος δὴ, οἶμαι, δόξει γεγονέναι ἐκ νομίμου. Ἀνάγκη. Οὐκοῦν, ἔφην, εἰκὸς τὸ πάθος τῶν οὕτω λόγων ἁπτομένων, καὶ ὃ ἄρτι ἔλεγον, πολλῆς συγγνώμης ἄξιον; Καὶ ἐλέου γ', ἔφη. Οὐκοῦν ἵνα μὴ γίγνηται ὁ ἔλεος οὗτος περὶ τοὺς τριακοντούτας σοι, εὐλαβουμένῳ παντὶ τρόπῳ τῶν λόγων ἁπτέον; Καὶ μάλ', ἦ δ' ὅς. Ἆρ' οὖν οὐ μία μὲν εὐλάβεια αὕτη συχνὴ, τὸ μὴ νέους ὄντας αὐτῶν γεύεσθαι; οἶμαι γάρ σε οὐ λεληθέναι, ὅτι οἱ μειρακίσκοι, ὅταν τὸ πρῶτον λόγων γεύωνται, ὡς παιδιᾷ αὐτοῖς καταχρῶνται, ἀεὶ εἰς ἀντιλογίαν χρώμενοι, καὶ μιμούμενοι τοὺς ἐξελέγχοντας αὐτοὶ ἄλλους ἐλέγχουσι, χαίροντες ὥσπερ σκυλάκια τῷ ἕλκειν τε καὶ σπαράττειν τῷ λόγῳ τοὺς πλησίον ἀεί. Ὑπερφυῶς μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν ὅταν δὴ πολλοὺς μὲν αὐτοὶ ἐλέγξωσιν, ὑπὸ πολλῶν δὲ ἐλεγχθῶσι, σφόδρα καὶ ταχὺ ἐμπίπτουσιν εἰς τὸ μηδὲν ἡγεῖσθαι ὧνπερ πρότερον· καὶ ἐκ τούτων δὴ αὐτοί τε καὶ τὸ ὅλον φιλοσοφίας πέρι εἰς τοὺς ἄλλους διαβέβληνται. Ἀληθέστατα, ἔφη. Ὁ δὲ δὴ πρεσβύτερος, ἦν δ' ἐγὼ, τῆς μὲν τοιαύτης μανίας οὐκ ἂν ἐθέλοι μετέχειν, τὸν δὲ διαλέγεσθαι ἐθέλοντα καὶ σκοπεῖν τἀληθὲς μᾶλλον μιμήσεται, ἢ τὸν παιδιᾶς χάριν παίζοντα καὶ ἀντιλέγοντα, καὶ αὐτός τε μετριώτερος ἔσται καὶ τὸ ἐπιτήδευμα τιμιώτερον ἀντὶ ἀτιμοτέρου ποιήσει. Ὀρθῶς, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τὰ προειρημένα τούτου ἐπ' εὐλαβείᾳ πάντα προείρηται, τὸ τὰς φύσεις κοσμίους εἶναι καὶ στασίμους οἷς τις μεταδώσει τῶν λόγων, καὶ μὴ ὡς νῦν ὁ τυχὼν καὶ οὐδὲν προσήκων ἔρχεται ἐπ' αὐτό; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀρκεῖ δὴ ἐπὶ λόγων μεταλήψει μεῖναι ἐνδελεχῶς καὶ ξυντόνως μηδὲν ἄλλο πράττοντι, ἀλλ' ἀντιστρόφως γυμναζομένῳ τοῖς περὶ τὸ σῶμα γυμνασίοις, ἔτη διπλάσια, ἢ τότε; Ἕξ, ἔφη, ἢ τέτταρα λέγεις; Ἀμέλει, εἶπον, πέντε θές· μετὰ γὰρ τοῦτο καταβιβαστέοι ἔσονταί σοι εἰς τὸ σπήλαιον πάλιν ἐκεῖνο καὶ ἀναγκαστέοι ἄρχειν τά τε περὶ τὸν πόλεμον καὶ ὅσαι νέων ἀρχαὶ, ἵνα μηδ' ἐμπειρίᾳ ὑστερῶσι τῶν ἄλλων. καὶ ἔτι καὶ ἐν τούτοις βασανιστέοι, εἰ ἐμμενοῦσιν ἑλκόμενοι πανταχόσε ἤ τι καὶ παρακινήσουσι. Χρόνον δὲ, ἦ δ' ὅς, πόσον τοῦτον τίθης; Πεντεκαίδεκα ἔτη, ἦν δ' ἐγώ. γενομένων δὲ πεντηκοντουτῶν τοὺς διασωθέντας καὶ ἀριστεύσαντας πάντα πάντῃ ἐν ἔργοις τε καὶ ἐπιστήμαις πρὸς τέλος ἤδη ἀκτέον καὶ ἀναγκαστέον ἀνακλίναντας τὴν τῆς ψυχῆς αὐγὴν εἰς αὐτὸ ἀποβλέψαι τὸ πᾶσι φῶς παρέχον, καὶ ἰδόντας τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ, παραδείγματι χρωμένους ἐκείνῳ, καὶ πόλιν καὶ ἰδιώτας

broque et multis modis arguens eo deducat, ut opinetur illud non magis honestum esse, quam turpe, deque justo ac bono similiter agat, et de ceteris, quæ summo in honore habebat: quo eum posthac modo se erga illa habiturum esse putas honoris et observantiæ ratione habita? [GL.] Neque honorem, inquit, neque obsequium eis ut antea habeat necesse est. [SOCR.] Quando igitur, inquam, neque ista amplius honoranda et ad se pertinentia existimat, neque reperit vera, in quamnam potius, quam in adulatoriam vitam eum transiturum esse consentaneum est? [GL.] In nullam, inquit. [SOCR.] Contemptor legum igitur, opinor, ex cultore factus videbitur. [GL.] Necesse est. [SOCR.] Nonne igitur, inquam, merito hoc iis accidit, qui ita disserendo operam dant, et, ut modo dicebam, magnopere ignoscendum? [GL.] Et miserandum insuper, inquit. [SOCR.] Hoc igitur miserandum ne tricenariis tuis accidat, nonne omnis tibi cautio in dialectices usu adhibenda est? [GL.] Ita prorsus, inquit. [SOCR.] Nonne una hæc valida cautio est, quod juniores attingere eam non sinimus? neque enim te fugere arbitror adolescentulos, cum primum disputationes gustant, eo quasi ludo quodam ad refellendum abuti eosque, qui confutant alios, sectantes et ipsos alios redarguere ac more catulorum vellicandis trahendisque disputatione proximis delectari. [GL.] Mirum in modum, inquit. [SOCR.] Postquam vero multos et ipsi convicerunt et a multis convicti sunt, eo confestim deveniunt, ut ex pristinis opinionibus ratam nullam habeant; atque inde et ipsi et universa philosophia apud reliquos in infamiam incurrerunt. [GL.] Verissime, inquit. [SOCR.] At vir natu grandior, inquam, ab hac insania abstinebit et investigandæ veritatis gratia disserentem imitabitur potius, quam eum, qui jocandi causa ludit et contradicit, et cum ipse moderatior erit, tum studium ex contemptiori reddet laudatius. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Ad ejusmodi præterea cautionem nonne superiora quoque dicta sunt omnia, oportere videlicet moderatos natura et graves esse illos, qui ad disputationis studium admittantur, non ut nunc quilibet et minime idoneus eo accedit? [GL.] Prorsus, inquit. [SOCR.] Si quis igitur disserendi studio assidue diligenterque det operam nihilque agat aliud, sed ut antea corpus, nunc mentem hac ratione exerceat, eine anni duplo illis plures sufficient? [GL.] Sex, inquit, dicis, an quattuor? [SOCR.] Quinque utique, inquam, ponas; deinde enim in antrum illud iterum tibi deducendi cogendique erunt et rebus bellicis et omnibus, quibus juvenes præsunt, præesse, ut ne usu quidem rerum ab reliquis superentur. atque etiam in his explorandi erunt, utrum constantes permaneant, dum trahuntur quocunque, an nutent. [GL.] Quot autem annos, inquit, istis tribuis? [SOCR.] Quindecim, inquam. quinquagenarii autem facti quicunque incolumes servati et rebus gestis pariter ac scientia in omnibus omnino excellentes exstiterint, ad finem jam perducendi sunt cogendique, ut animi oculum in ipso illo defigant, quod omnibus lumen præbet, ipsoque bono conspecto ad ejus exemplum civitatem et privatos seque

καὶ ἑαυτοὺς κοσμεῖν τὸν ἐπίλοιπον βίον ἐν μέρει ἑκάστους, τὸ μὲν πολὺ πρὸς φιλοσοφίαν διατρίβοντας, ὅταν δὲ τὸ μέρος ἥκῃ, πρὸς πολιτικοῖς ἐπιταλαιπωροῦντας καὶ ἄρχοντας ἑκάστους τῆς πόλεως ἕνεκα, οὐχ ὡς καλόν τι, ἀλλ' ὡς ἀναγκαῖον πράττοντας, καὶ οὕτως ἄλλους ἀεὶ παιδεύσαντας τοιούτους, ἀντικαταλιπόντας τῆς πόλεως φύλακας, εἰς μακάρων νήσους ἀπιόντας οἰκεῖν· μνημεῖα δ' αὐτοῖς καὶ θυσίας τὴν πόλιν δημοσίᾳ ποιεῖν, ἐὰν καὶ ἡ Πυθία ξυναναιρῇ, ὡς δαίμοσιν, εἰ δὲ μή, ὡς εὐδαίμοσί τε καὶ θείοις. Παγκάλους, ἔφη, τοὺς ἄρχοντας, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ ἀνδριαντοποιὸς, ἀπείργασαι. Καὶ τὰς ἀρχούσας γε, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαύκων. μηδὲν γάρ τι οἴου με περὶ ἀνδρῶν εἰρηκέναι μᾶλλον ἃ εἴρηκα, ἢ περὶ γυναικῶν, ὅσαι ἂν αὐτῶν ἱκαναὶ τὰς φύσεις ἐγγίγνωνται. Ὀρθῶς, ἔφη, εἴπερ ἴσα γε πάντα τοῖς ἀνδράσι κοινωνήσουσιν, ὡς διήλθομεν. Τί οὖν; ἔφην· ξυγχωρεῖτε περὶ τῆς πόλεώς τε καὶ πολιτείας μὴ παντάπασιν ἡμᾶς εὐχὰς εἰρηκέναι, ἀλλὰ χαλεπὰ μὲν, δυνατὰ δέ πῃ, καὶ οὐκ ἄλλῃ, ἢ εἴρηται, ὅταν οἱ ὡς ἀληθῶς φιλόσοφοι δυνάσται, ἢ πλείους ἢ εἷς, ἐν πόλει γενόμενοι τῶν μὲν νῦν τιμῶν καταφρονήσωσιν, ἡγησάμενοι ἀνελευθέρους εἶναι καὶ οὐδενὸς ἀξίας, τὸ δὲ ὀρθὸν περὶ πλείστου ποιησάμενοι καὶ τὰς ἀπὸ τούτου τιμὰς, μέγιστον δὲ καὶ ἀναγκαιότατον τὸ δίκαιον, καὶ τούτῳ δὴ ὑπηρετοῦντές τε καὶ αὔξοντες αὐτὸ διασκευωρήσωνται τὴν ἑαυτῶν πόλιν; Πῶς; ἔφη. Ὅσοι μὲν ἂν, ἦν δ' ἐγώ, πρεσβύτεροι τυγχάνωσι δεκετῶν ἐν τῇ πόλει, πάντας ἐκπέμψωσιν εἰς τοὺς ἀγροὺς, τοὺς δὲ παῖδας αὐτῶν παραλαβόντες ἐκτὸς τῶν νῦν ἠθῶν, ἃ καὶ οἱ γονῆς ἔχουσι, θρέψονται ἐν τοῖς σφετέροις τρόποις καὶ νόμοις, οὖσιν οἵοις διεληλύθαμεν τότε, καὶ οὕτω τάχιστά τε καὶ ῥᾷστα πόλιν τε καὶ πολιτείαν, ἣν ἐλέγομεν, καταστᾶσαν αὐτήν τε εὐδαιμονήσειν καὶ τὸ ἔθνος, ἐν ᾧ ἂν ἐγγένηται, πλεῖστα ὀνήσειν; Πολύ γ', ἔφη· καὶ ὡς ἂν γένοιτο, εἴπερ ποτὲ γίγνοιτο, δοκεῖς μοι, ὦ Σώκρατες, εὖ εἰρηκέναι. Οὐκοῦν ἅδην ἤδη, εἶπον ἐγώ, ἔχουσιν ἡμῖν οἱ λόγοι περί τε τῆς πόλεως ταύτης καὶ τοῦ ὁμοίου ταύτῃ ἀνδρός; δῆλος γάρ που καὶ οὗτος, οἷον φήσομεν δεῖν αὐτὸν εἶναι. Δῆλος, ἔφη· καὶ ὅπερ ἐρωτᾷς, δοκεῖ μοι τέλος ἔχειν.

ipsos ornent per omnem reliquam vitam suo quisque tempore, plurimum quidem in philosophia versantes, cum vero tempus venit, in civilibus negotiis laborantes gubernantesque civitatis gratia, non quasi pulchrum, sed necessarium agentes; atque ita cum alios similes ipsis instruxerint, eos vicissim rei publicæ custodes relinquentes ipsi in beatorum insulas migrent; monumenta vero illis et sacra publice fiant, si Pythia oraculo confirmaverit, tamquam geniis, sin minus, tamquam beatis et divinis. [GL.] Perpulchros, inquit, viros principes, o Socrates, quasi sculptor exhibuisti. [SOCR.] Et feminas quoque, inquam, o Glauco. neque enim putes magis me de viris dixisse quæ dixerim, quam de feminis, quæ quidem natura aptæ appareant. [GL.] Recte, inquit, si quidem pariter omnia, ut exposuimus, cum viris communia habebunt. [SOCR.] Quid ergo? inquam: conceditisne nos de civitate et republica non omnino vota dixisse, sed difficilia quidem factu, attamen fieri quæ possint neque alia ratione, nisi qua diximus, si scilicet viri re vera philosophi vel unus vel plures nacti in civitate potentiam præsentes honores ut illiberales et nullius pretii despexerint, rectum vero et honores ab eo proficiscentes plurimi fecerint, maximum autem et summopere necessarium justum existimantes et huic servientes idque adaugentes civitatem suam diligenter concinnarint? [GL.] Quo pacto? inquit. [SOCR.] Ita, inquam, ut omnes in urbe decem annis majores in agros emittant, liberos autem eorum suscipientes procul ab his moribus, quibus etiam parentes utuntur, suis in moribus ac legibus, quales supra descripsimus, educent, atque ita celerrime atque facillime civitatem et rem publicam, quam diximus, constitutam et ipsam beatam fore et genus hominum, in quo exstiterit, plurimum beaturam? [GL.] Plurimum vero, inquit; et quemadmodum fieri possit ejusmodi civitas, si quando fiat, videris mihi, o Socrates, bene exposuisse. [SOCR.] Nonne ergo satis, inquam, jam nobis dictum et de hac civitate et de viro ei simili? nam patet fere, qualem etiam hunc requisituri simus. [GL.] Patet, inquit; et quod quæris, ad finem mihi perductum videtur.

ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

Εἶεν· ταῦτα μὲν δὴ ὡμολόγηται, ὦ Γλαύκων, τῇ μελλούσῃ ἄκρως οἰκεῖν πόλει κοινὰς μὲν γυναῖκας, κοινοὺς δὲ παῖδας εἶναι καὶ πᾶσαν παιδείαν, ὡσαύτως δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα κοινὰ ἐν πολέμῳ τε καὶ εἰρήνῃ, βασιλέας δὲ αὐτῶν εἶναι τοὺς ἐν φιλοσοφίᾳ τε καὶ πρὸς τὸν πόλεμον γεγονότας ἀρίστους. Ὡμολόγηται, ἔφη. Καὶ μὴν καὶ τάδε ξυνεχωρήσαμεν, ὡς ὅταν δὴ καταστῶσιν οἱ ἄρχοντες, ἄγοντες τοὺς στρατιώτας κατοικιοῦσιν εἰς οἰκήσεις οἵας προείπομεν, ἴδιον μὲν οὐδὲν οὐδενὶ

LIBER OCTAVUS.

[SOCR.] Esto; hæc igitur convenerunt inter nos, o Glauco, in civitate optime instituta communes esse debere uxores et liberos, communem quoque omnem eruditionem similiterque omnia cum belli, tum pacis officia, reges autem ipsorum esse debere in philosophia et ad bellum præstantissimos. [GL.] Convenerunt, inquit. [SOCR.] Et vero hæc quoque concessimus, principes, ubi essent constituti, habitatum ducturos esse milites in habitationes, quales dixeramus, quæ nihil proprii cuiquam haberent, sed communes

ἐχούσας, κοινὰς δὲ πᾶσι. πρὸς δὲ ταῖς τοιαύταις οἰκήσεσι καὶ τὰς κτήσεις, εἰ μνημονεύεις, διωμολογησάμεθά που, οἷαι ἔσονται αὐτοῖς. Ἀλλὰ μνημονεύω, ἔφη, ὅτι γε οὐδὲν οὐδένα ᾠόμεθα δεῖν κεκτῆσθαι ὧν νῦν 5 οἱ ἄλλοι, ὥσπερ δὲ ἀθλητάς τε πολέμου καὶ φύλακας, μισθὸν τῆς φυλακῆς δεχομένους εἰς ἐνιαυτὸν τὴν εἰς c ταῦτα τροφὴν παρὰ τῶν ἄλλων, αὐτῶν τε δεῖν καὶ τῆς ἄλλης πόλεως ἐπιμελεῖσθαι. Ὀρθῶς, ἔφην, λέγεις. ἀλλά γ' ἐπειδὴ τοῦτ' ἀπετελέσαμεν, ἀναμνησθῶμεν, 10 πόθεν δεῦρο ἐξετραπόμεθα, ἵνα πάλιν τὴν αὐτὴν ἴωμεν. Οὐ χαλεπόν, ἔφη. σχεδὸν γάρ, καθάπερ νῦν, ὡς διεληλυθὼς περὶ τῆς πόλεως τοὺς λόγους ἐποιοῦ, λέγων, ὡς ἀγαθὴν μὲν τὴν τοιαύτην, οἵαν τότε διῆλθες, τιθείης πόλιν καὶ ἄνδρα τὸν ἐκείνῃ ὅμοιον, καὶ ταῦτα, ὡς ἔοι-15 κας, καλλίω ἔτι ἔχων εἰπεῖν πόλιν τε καὶ ἄνδρα. ἀλλ' 544 οὖν δὴ τὰς ἄλλας ἡμαρτημένας ἔλεγες, εἰ αὕτη ὀρθή. a τῶν δὲ λοιπῶν πολιτειῶν ἔφησθα, ὡς μνημονεύω, τέτταρα εἴδη εἶναι, ὧν καὶ πέρι λόγον ἄξιον εἴη ἔχειν καὶ ἰδεῖν αὐτῶν τὰ ἁμαρτήματα καὶ τοὺς ἐκείναις αὖ 20 ὁμοίους, ἵνα πάντας αὐτοὺς ἰδόντες καὶ ὁμολογησάμενοι τὸν ἄριστον καὶ τὸν κάκιστον ἄνδρα ἐπισκεψαίμεθα, εἰ ὁ ἄριστος εὐδαιμονέστατος καὶ ὁ κάκιστος ἀθλιώτατος, ἢ ἄλλως ἔχοι. καὶ ἐμοῦ ἐρομένου, τίνας λέγοις τὰς τέτταρας πολιτείας, ἐν τούτῳ ὑπέλαβε Πολέμαρχός b 25 τε καὶ Ἀδείμαντος, καὶ οὕτω δὴ σὺ ἀναλαβὼν τὸν λόγον δεῦρ' ἀφῖξαι. Ὀρθότατα, εἶπον, ἐμνημόνευσας. Πάλιν τοίνυν, ὥσπερ παλαιστής, τὴν αὐτὴν λαβὴν πάρεχε καὶ τὸ αὐτὸ ἐμοῦ ἐρομένου πειρῶ εἰπεῖν ἅπερ τότε ἔμελλες λέγειν. Ἐάνπερ, ἦν δ' ἐγώ, δύνωμαι. 30 Καὶ μήν, ἦ δ' ὅς, ἐπιθυμῶ καὶ αὐτὸς ἀκοῦσαι, τίνας ἔλεγες τὰς τέτταρας πολιτείας. Οὐ χαλεπῶς, ἦν δ' c ἐγώ, ἀκούσει. εἰσὶ γὰρ ἃς λέγω, αἵπερ καὶ ὀνόματα ἔχουσιν, ἥ τε ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπαινουμένη, ἡ Κρητική τε καὶ Λακωνικὴ αὕτη, καὶ δευτέρα καὶ δευτέρως 35 ἐπαινουμένη, καλουμένη δ' ὀλιγαρχία, συχνῶν γέμουσα κακῶν πολιτεία, ἥ τε ταύτῃ διάφορος καὶ ἐφεξῆς γιγνομένη δημοκρατία, καὶ ἡ γενναία δὴ τυραννὶς καὶ πασῶν τούτων διαφέρουσα, τέταρτόν τε καὶ ἔσχατον πόλεως νόσημα. ἤ τινα ἄλλην ἔχεις ἰδέαν πολιτείας, d 40 ἥτις καὶ ἐν εἴδει διαφανεῖ τινὶ κεῖται; δυναστεῖαι γὰρ καὶ ὠνηταὶ βασιλεῖαι καὶ τοιαῦταί τινες πολιτεῖαι μεταξύ τι τούτων πού εἰσιν, εὕροι δ' ἄν τις αὐτὰς οὐκ ἐλάττους περὶ τοὺς βαρβάρους, ἢ τοὺς Ἕλληνας. Πολλαὶ γοῦν καὶ ἄτοποι, ἔφη, λέγονται. Οἶσθ' οὖν, ἦν δ' 45 ἐγώ, ὅτι καὶ ἀνθρώπων εἴδη τοσαῦτα ἀνάγκη τρόπων εἶναι, ὅσαπερ καὶ πολιτειῶν; ἢ οἴει ἐκ δρυός ποθεν ἢ ἐκ πέτρας τὰς πολιτείας γίγνεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἠθῶν τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἃ ἂν ὥσπερ ῥέψαντα τἆλλα e ἐφελκύσηται; Οὐδαμῶς ἔγωγ', ἔφη, ἄλλοθεν, ἢ ἐντεῦ-50 θεν. Οὐκοῦν εἰ τὰ τῶν πόλεων πέντε, καὶ αἱ τῶν ἰδιωτῶν κατασκευαὶ τῆς ψυχῆς πέντε ἂν εἶεν. Τί μήν; Τὸν μὲν δὴ τῇ ἀριστοκρατίᾳ ὅμοιον διεληλύθαμεν ἤδη, ὃν ἀγαθόν τε καὶ δίκαιον ὀρθῶς φαμὲν εἶναι. 545 Διεληλύθαμεν. Ἆρ' οὖν τὸ μετὰ τοῦτο διιτέον τοὺς a

omnibus essent. ad hujusmodi vero habitationes etiam possessiones, si recordaris, communi consensu definivimus quales futuræ iis essent. [GL.] At memini, inquit, censere nos nihil eorum, quæ nunc possident reliqui, esse ab aliquo possidendum, sed tamquam belli athletas atque custodes mercedem custodiæ annuum ad hæc victum ab reliquis accipientes eos oportere et sese et reliquam civitatem curare. [SOCR.] Recte, inquam, dicis. sed cum hæc absolvissemus, recordemur, unde huc digressi simus, ut eandem rursus viam carpamus. [GL.] Haud difficile istud, inquit. fere enim quemadmodum nunc quasi de civitate satis egisses, verba faciebas talem civitatem, qualem tum descripseras, bonam te ponere dicens et virum illi similem, cum tamen, ut apparuit, etiam meliorem civitatem virumque exhibere posses. verum tamen reliquas, si hæc recta esset, corruptas esse dicebas. reliquarum vero rerum publicarum, ut memini, species esse quattuor ostendebas, quarum quidem ratio habenda et vitia consideranda et his rursus similes viri contemplandi essent, ut iis omnibus visis et optimo viro itemque pessimo extra controversiam posito consideraremus, utrum vir optimus felicissimus, pessimus autem esset miserrimus, an se res aliter haberet. atque interrogante me, quas tu quattuor res publicas diceres, ibi tum Polemarchus et Adimantus sermonem interpellarunt, unde tu suscepta oratione huc denique pervenisti. [SOCR.] Recte admodum, inquam, meministi. [GL.] Ergo rursus tamquam luctator eandem ansam præbe et idem interrogante me conare nunc ea dicere, quæ tunc eras declaraturus. [SOCR.] Si quidem, inquam, potero. [GL.] Et profecto, inquit, audire ego cupio, quasnam diceres quattuor res publicas. [SOCR.] Haud gravate, inquam, audies. sunt enim quas dico, quæ et nomina habent, primum quæ vulgo laudatur, Cretensis et Laconica hæc, secunda et secundo loco laudata ea, quæ paucorum potentia nominatur, multis plena malis res publica, tum huic adversaria, quæ eam proxime excipit, gubernatio popularis, denique generosa tyrannis, ab his omnibus differens, quartus civitatis extremusque morbus. an quam aliam habes rei publicæ formam, quæ in perspicua et distincta quadam specie sit collocata? dynastarum enim principatus et venalia regna et tales quædam res publicæ inter has fere interjectæ exstant, quarum non pauciores inter barbaros, quam inter Græcos reperceris. [GL.] Multæ certe et absurdæ, inquit, memorantur. [SOCR.] Scisne igitur, inquam, hominum quoque totidem necessario morum esse genera, quot rerum publicarum? an ex quercu aliqua existimas aut ex rupe fieri res publicas potius, quam ex moribus, qui in civitatibus sunt, qui quasi momento suo reliqua secum trahant? [GL.] Non ego aliunde, inquit, nisi hinc. [SOCR.] Itaque si civitatum species quinque sunt, privatorum quoque constitutiones animorum quinque erunt. [GL.] Quidni? [SOCR.] Atqui optimatum gubernationi similem virum jam persecuti sumus, quem vere bonum et justum esse dicimus. [GL.] Persecuti sumus. [SOCR.] Ergone deteriores deinceps enarrare nostrum est, contentio-

χείρους, τὸν φιλόνεικόν τε καὶ φιλότιμον, κατὰ τὴν Λακωνικὴν ἑστῶτα πολιτείαν, καὶ ὀλιγαρχικὸν αὖ καὶ δημοκρατικὸν καὶ τὸν τυραννικόν, ἵνα τὸν ἀδικώτατον ἰδόντες ἀντιθῶμεν τῷ δικαιοτάτῳ, καὶ ἡμῖν
5 τελέα ἡ σκέψις ᾖ, πῶς ποτὲ ἡ ἄκρατος δικαιοσύνη πρὸς ἀδικίαν τὴν ἄκρατον ἔχει εὐδαιμονίας τε πέρι τοῦ ἔχοντος καὶ ἀθλιότητος, ἵνα ἢ Θρασυμάχῳ πειθόμενοι διώκωμεν ἀδικίαν, ἢ τῷ νῦν προφαινομένῳ b λόγῳ δικαιοσύνην; Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη, οὕτω
10 ποιητέον. Ἆρ' οὖν ὥσπερ ἠρξάμεθα ἐν ταῖς πολιτείαις πρότερον σκοπεῖν τὰ ἤθη, ἢ ἐν τοῖς ἰδιώταις, ὡς ἐναργέστερον ὄν, καὶ νῦν οὕτω πρῶτον μὲν τὴν φιλότιμον σκεπτέον πολιτείαν (ὄνομα γὰρ οὐχ ἔχω λεγόμενον ἄλλο· ἢ τιμοκρατίαν ἢ τιμαρχίαν αὐτὴν κλητέον) πρὸς
15 δὲ ταύτην τὸν τοιοῦτον ἄνδρα σκεψόμεθα, ἔπειτα ὀλιγαρχίαν καὶ ἄνδρα ὀλιγαρχικόν, αὖθις δὲ εἰς δημοκρα- c τίαν ἀποβλέψαντες θεασόμεθα ἄνδρα δημοκρατικόν, τὸ δὲ τέταρτον εἰς τυραννουμένην πόλιν ἐλθόντες καὶ ἰδόντες, πάλιν εἰς τυραννικὴν ψυχὴν βλέποντες, πειρασό-
20 μεθα περὶ ὧν προὐθέμεθα ἱκανοὶ κριταὶ γενέσθαι; Κατὰ λόγον γέ τοι ἄν, ἔφη, οὕτω γίγνοιτο ἥ τε θέα καὶ ἡ κρίσις. Φέρε τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πειρώμεθα λέγειν, τίνα τρόπον τιμοκρατία γένοιτ' ἂν ἐξ ἀριστοκρατίας. ἢ τόδε μὲν ἁπλοῦν, ὅτι πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐ- d
25 τοῦ τοῦ ἔχοντος τὰς ἀρχάς, ὅταν ἐν αὐτῷ τούτῳ στάσις ἐγγένηται, ὁμονοοῦντος δέ, κἂν πάνυ ὀλίγον ᾖ, ἀδύνατον κινηθῆναι; Ἔστι γὰρ οὕτω. Πῶς οὖν δή, εἶπον, ὦ Γλαύκων, ἡ πόλις ἡμῖν κινηθήσεται, καὶ πῇ στασιάσουσιν οἱ ἐπίκουροι καὶ οἱ ἄρχοντες πρὸς ἀλλήλους τε
30 καὶ πρὸς ἑαυτούς; ἢ βούλει, ὥσπερ Ὅμηρος, εὐχώμεθα ταῖς Μούσαις εἰπεῖν ἡμῖν, ὅπως δὴ πρῶτον στάσις ἔμπεσε, καὶ φῶμεν αὐτὰς τραγικῶς, ὡς πρὸς παῖδας e ἡμᾶς παιζούσας καὶ ἐρεσχηλούσας, ὡς δὴ σπουδῇ λεγούσας, ὑψηλολογουμένας λέγειν; Πῶς; Ὧδέ πως.
546 χαλεπὸν μὲν κινηθῆναι πόλιν οὕτω ξυστᾶσαν· ἀλλ' a ἐπεὶ γενομένῳ παντὶ φθορά ἐστιν, οὐδ' ἡ τοιαύτη ξύστασις τὸν ἅπαντα μενεῖ χρόνον, ἀλλὰ λυθήσεται. λύσις δὲ ἥδε· οὐ μόνον φυτοῖς ἐγγείοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπιγείοις ζῴοις φορὰ καὶ ἀφορία ψυχῆς τε καὶ σωμάτων
40 γίγνονται, ὅταν περιτροπαὶ ἑκάστοις κύκλων περιφορὰς ξυνάπτωσι, βραχυβίοις μὲν βραχυπόρους, ἐναντίοις δὲ ἐναντίας. γένους δὲ ὑμετέρου εὐγονίας τε καὶ ἀφορίας καίπερ ὄντες σοφοὶ οὓς ἡγεμόνας πόλεως ἐπαιδεύσασθε, b οὐδὲν μᾶλλον λογισμῷ μετ' αἰσθήσεως τεύξονται, ἀλλὰ
45 πάρεισιν αὐτούς, καὶ γεννήσουσι παῖδάς ποτε οὐ δέον. ἔστι δὲ θείῳ μὲν γεννητῷ περίοδος ἣν ἀριθμὸς περιλαμβάνει τέλειος, ἀνθρωπείῳ δὲ ἐν ᾧ πρώτῳ αὐξήσεις δυνάμεναί τε καὶ δυναστευόμεναι τρεῖς ἀποστάσεις, τέτταρας δὲ ὅρους λαβοῦσαι ὁμοιούντων τε καὶ ἀνο-
50 μοιούντων καὶ αὐξόντων καὶ φθινόντων πάντα προσήγορα καὶ ῥητὰ πρὸς ἄλληλα ἀπέφηναν· ὧν ἐπίτριτος c πυθμὴν πεμπάδι συζυγεὶς δύο ἁρμονίας παρέχεται τρὶς αὐξηθείς, τὴν μὲν ἴσην ἰσάκις, ἑκατὸν τοσαυτάκις, τὴν δὲ ἰσομήκη μὲν τῇ, προμήκη δέ, ἑκατὸν μὲν ἀριθμῶν

sum ambitiosumque virum e regione Laconicæ rei publicæ collocatum, tum paucorum imperii cupidum et popularem et tyrannicum, ut injustissimum conspicati opponamus justissimo perfecteque dispiciamus, quomodo pura justitia ad puram injustitiam comparata sit felicitatis et miseriæ ejus, in quo inest, habita ratione, ut aut Thrasymacho obtemperantes injustitiam sectemur, aut ei, quæ nunc conspicua fit, rationi justitiam? [GL.] Ita prorsus agendum est, inquit. [SOCR.] Quemadmodum igitur cœpimus ante in rebus publicis mores animadvertere, quam in hominibus privatis, quia illic magis pateant, itane et nunc primum consideranda est ambitiosa res publica (nomen enim aliud usitatum non habeo : aut honoris imperium vel honoris principatum dicere debemus) ad eam vero virum talem considerabimus, deinde paucorum potentiam talemque virum, postea popularem gubernationem contemplati virum inspiciemus popularem, quarto vero loco sub tyranno agentem civitatem ingressi et intuiti rursus tyrannicum animum respicientes conabimur ea, quæ proposuimus, probabiliter dijudicare? [GL.] Ratione quidem certe, inquit, sic inspectio judiciumque procedet. [SOCR.] Age igitur, inquam, explicare conemur, quo pacto ambitiosum imperium ex optimatum gubernatione nascatur. an hoc quidem simpliciter verum est, omnem rem publicam ex ipso eo, quod dominatur, mutari, quando in ipso hoc seditio oritur, dum vero secum consentit, etiam si valde exiguum sit, mutari eam non posse? [GL.] Est ita. [SOCR.] Jam quonam igitur pacto, inquam, o Glauco, civitas nobis movebitur, et qua ratione defensores et principes alteri cum alteris et ipsi secum dissidebunt? an vis imitantes Homerum Musas oremus, ut nobis dicant, qua ratione seditio primum inciderit, dicamusque ipsas tragice nobiscum veluti pueris jocantes ludentesque quasi serio agentes magnificis verbis uti? [GL.] Quibus? [SOCR.] His fere. difficile quidem est ita constitutam civitatem moveri; verum cum omne quod ortum est, corruptioni sit obnoxium, ne talis quidem constitutio per omne tempus manebit, sed solvetur. solutio vero hæc est : non solum plantis terræ infixis, sed etiam animalibus in terra versantibus fertilitas et sterilitas animi corporumque contingit, quando circumversiones singulis circulorum conjungunt ambitus, his quidem, quæ brevis sunt vitæ, breves, contrariis vero contrarios. vestri vero generis fecunditatem et sterilitatem quos civitatis gubernatores educavistis, quamvis sapientes fuerint, nihilo magis ratione una cum sensu assequentur, sed præteribit eos et aliquando cum non opportunum erit, gignendo operam dabunt. est autem ei, quod divinitus generatum est, circuitus, quem numerus continet perfectus, humano vero is, in quo primo incrementa efficientia et effecta tres distantias et quattuor terminos nacta simulantium et dissimulantium et crescentium et decrescentium cuncta pronuntiabilia et effabilia inter se effecerunt; quorum sesquitertia radix quinario conjuncta duas harmonias præbet ter aucta, unam æqualem æqualiter multiplicatam, centum totiens; alteram longitudine quidem æqualem illi, sed oblongam,

ἀπὸ διαμέτρων ῥητῶν πεμπάδος δεομένων ἑνὸς ἑκάστων, ἀῤῥήτων δὲ δυεῖν, ἑκατὸν δὲ κύβων τριάδος. ξύμπας δὲ οὗτος ἀριθμὸς γεωμετρικός, τοιούτου κύριος, ἀμεινόνων τε καὶ χειρόνων γενέσεων· ἃς ὅταν ἀγνοήσαντες ὑμῖν οἱ φύλακες συνοικίζωσι νύμφας νυμφίοις d παρὰ καιρόν, οὐκ εὐφυεῖς οὐδ' εὐτυχεῖς παῖδες ἔσονται· ὧν καταστήσονται μὲν τοὺς ἀρίστους οἱ πρότεροι, ὅμως δὲ ὄντες ἀνάξιοι, εἰς τὰς τῶν πατέρων αὖ δυνάμεις ἐλθόντες ἡμῶν πρῶτον ἄρξονται ἀμελεῖν φύλακες ὄντες, παρ' ἔλαττον τοῦ δέοντος ἡγησάμενοι τὰ μουσικῆς, δεύτερον δὲ τὰ γυμναστικῆς· ὅθεν ἀμουσότεροι γενήσονται ὑμῖν οἱ νέοι. ἐκ δὲ τούτων ἄρχοντες οὐ πάνυ φυλακικοὶ καταστήσονται πρὸς τὸ δοκιμάζειν τὰ e Ἡσιόδου τε καὶ τὰ παρ' ὑμῖν γένη, χρυσοῦν τε καὶ [547] ἀργυροῦν καὶ χαλκοῦν καὶ σιδηροῦν. ὁμοῦ δὲ μιγέντος a σιδήρου ἀργύρῳ καὶ χαλκοῦ χρυσῷ ἀνομοιότης ἐγγενήσεται καὶ ἀνωμαλία ἀνάρμοστος, ἃ γενόμενα, οὗ ἂν ἐγγένηται, ἀεὶ τίκτει πόλεμον καὶ ἔχθραν. ταύτης τοι γενεᾶς χρὴ φάναι εἶναι στάσιν, ὅπου ἂν γίγνηται ἀεί. Καὶ ὀρθῶς γ', ἔφη, αὐτὰς ἀποκρίνεσθαι φήσομεν. Καὶ γάρ, ἦν δ' ἐγώ, ἀνάγκη, Μούσας γε οὔσας. Τί οὖν, ἦ δ' ὅς, τὸ μετὰ τοῦτο λέγουσιν αἱ Μοῦσαι; Στάσεως, b ἦν δ' ἐγώ, γενομένης εἱλκέτην ἄρα ἑκατέρω τὼ γένει, τὸ μὲν σιδηροῦν καὶ χαλκοῦν ἐπὶ χρηματισμὸν καὶ γῆς κτῆσιν καὶ οἰκίας χρυσίου τε καὶ ἀργύρου, τὸ δ' αὖ, τὸ χρυσοῦν τε καὶ ἀργυροῦν, ἅτε οὐ πενομένω, ἀλλὰ φύσει ὄντε πλουσίω, τὰς ψυχὰς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν ἠγέτην. βιαζομένων δὲ καὶ ἀντιτεινόντων ἀλλήλοις εἰς μέσον ὡμολόγησαν γῆν μὲν καὶ οἰκίας κατανειμαμένους ἰδιώσασθαι, τοὺς δὲ πρὶν φυ- c λαττομένους ὑπ' αὐτῶν ὡς ἐλευθέρους, φίλους τε καὶ τροφέας, δουλωσάμενοι τότε περιοίκους τε καὶ οἰκέτας ἔχοντες αὐτοὶ πολέμου τε καὶ φυλακῆς αὐτῶν ἐπιμελεῖσθαι. Δοκεῖ μοι, ἔφη, αὕτη ἡ μετάβασις ἐντεῦθεν γίγνεσθαι. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἐν μέσῳ τις ἂν εἴη ἀριστοκρατίας τε καὶ ὀλιγαρχίας αὕτη ἡ πολιτεία; Πάνυ μὲν οὖν. Μεταβήσεται μὲν δὴ οὕτω· μεταβᾶσα δὲ πῶς οἰκήσει; ἢ φανερόν, ὅτι τὰ μὲν μιμήσεται τὴν d προτέραν πολιτείαν, τὰ δὲ τὴν ὀλιγαρχίαν, ἅτ' ἐν μέσῳ οὖσα, τὸ δέ τι καὶ αὑτῆς ἕξει ἴδιον; Οὕτως, ἔφη. Οὐκοῦν τῷ μὲν τιμᾶν τοὺς ἄρχοντας καὶ γεωργιῶν ἀπέχεσθαι τὸ προπολεμοῦν αὐτῆς καὶ χειροτεχνιῶν καὶ τοῦ ἄλλου χρηματισμοῦ, ξυσσίτια δὲ κατεσκευάσθαι καὶ γυμναστικῆς τε καὶ τῆς τοῦ πολέμου ἀγωνίας ἐπιμελεῖσθαι, πᾶσι τοῖς τοιούτοις τὴν προτέραν μιμήσεται; Ναί. Τῷ δέ γε φοβεῖσθαι τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς ἀρχὰς e ἄγειν, ἅτε οὐκέτι κεκτημένην ἁπλοῦς τε καὶ ἀτενεῖς τοὺς τοιούτους ἄνδρας, ἀλλὰ μικτούς, ἐπὶ δὲ τοὺς θυμοειδεῖς τε καὶ ἁπλουστέρους ἀποκλίνειν, τοὺς πρὸς πόλεμον μᾶλλον πεφυκότας, ἢ πρὸς εἰρήνην, καὶ τοὺς [548] περὶ ταῦτα δόλους τε καὶ μηχανὰς ἐντίμως ἔχειν καὶ a πολεμοῦσα τὸν ἀεὶ χρόνον διάγειν, αὐτὴ ἑαυτῆς αὖ τὰ πολλὰ τῶν τοιούτων ἴδια ἕξει; Ναί. Ἐπιθυμηταὶ δέ γε, ἦν δ' ἐγώ, χρημάτων οἱ τοιοῦτοι ἔσονται, ὥσπερ

centum quidem numerorum ex diametris effabilibus quinarii, singulorum uno imminutorum, duabus autem ineffabilibus, centum vero cuborum ternarii. universus autem hic numerus geometricus talem auctoritatem habens potiores deterioresque regit generationes; quas si civitatis vestræ custodes ignorantes inopportuno tempore sponsas sponsis conjunxerint, non bona indole præditi nec felices pueri nascentur; quorum etsi optimi a prioribus constituentur, tamen quia indigni erunt, ad patrum potestatem evecti nos primum negligere incipient, custodes cum sint, et musicam justo minoris æstimabunt, deinde gymnasticam; unde juvenes vobis erunt a musica alieniores. ex his autem principes constituentur non admodum ad custodiam idonei in explorandis generibus illis Hesiodeis et vestris, aureo atque argenteo et æneo et ferreo. commisso vero argento cum ferro et auro cum ære dissimilitudo exorietur et inæqualitas discors, quæ ubicunque nascuntur, bellum semper et inimicitias pariunt. hac igitur stirpe prognatam seditionem, ubicunque oritur, existimari oportet. [GL.] Et recte, inquit, respondere illas dicemus. [SOCR.] Neque enim aliter, inquam, fas est, cum Musæ sint. [GL.] Quid igitur, inquit, post hoc Musæ dicunt? [SOCR.] Orta, in quam, seditione trahere incipiunt utraque genera, ferreum quidem et æneum ad quæstum agrorumque et domorum aurique et argenti possessionem, aureum vero et argenteum, utpote non egena, sed opulenta natura, animos ad virtutem statumque pristinum vocant. vi vero contendentibus his et inter se repugnantibus consentiunt tandem, ut divisis agris et domibus privatim quæque possideantur, illos vero, qui ante ab eis custodiebantur tamquam liberi et amici atque altores, in servitutem redactos ut accolas vernasque habeant, ipsique belli et custodiæ eorum curam gerant. [GL.] Videtur mihi, inquit, hæc mutatio ita accidere. [SOCR.] Nonne igitur, inquam, media hæc gubernatio inter optimatum et paucorum imperium? [GL.] Certe. [SOCR.] Mutabitur ergo ita: mutata vero quomodo administrabitur? an patet eam partim priorem rem publicam esse imitaturam, partim paucorum potentiam, utpote quæ in medio locata est, partim etiam quiddam sibi proprium habituram? [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Nonne igitur eo, quod principes honorabuntur, et milites ab agricultura et artibus reliquoque quæstu abstinebunt, et communia fient convivia, gymnasticique ludi et belli certamina frequentabuntur, his omnibus priorem imitabitur? [GL.] Profecto. [SOCR.] Eo vero, quod sapientes metuet ad magistratus admittere, quia non amplius simplices rigidosque hujusmodi viros, sed mixtos possideat, et quod ad animosos simplicioresque inclinabit, qui ad bellum magis, quam ad pacem natura idonei sint, et quod dolos machinasque eo pertinentes magni faciet semperque bella geret, hæc et talia pleraque ipsa sibi propria habebit? [GL.] Certe. [SOCR.] Cupidi vero, inquam, pecuniæ hi erunt, quemadmodum illi in

οἱ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις, καὶ τιμῶντες ἀγρίως ὑπὸ σκότου χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, ἅτε κεκτημένοι ταμιεῖα καὶ οἰκείους θησαυρούς, οἷ θέμενοι ἂν αὐτὰ κρύψειαν, καὶ αὖ περιβόλους οἰκήσεων, ἀτεχνῶς νεοττιὰς ἰδίας, ἐν 5 αἷς ἀναλίσκοντες γυναιξί τε καὶ οἷς ἐθέλοιεν ἄλλοις πολλὰ ἂν δαπανῷντο. Ἀληθέστατα, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ b φειδωλοὶ χρημάτων, ἅτε τιμῶντες καὶ οὐ φανερῶς κτώμενοι, φιλαναλωταὶ δὲ ἀλλοτρίων δι' ἐπιθυμίαν καὶ λάθρα τὰς ἡδονὰς καρπούμενοι, ὥσπερ παῖδες 10 πατέρα τὸν νόμον ἀποδιδράσκοντες, οὐχ ὑπὸ πειθοῦς, ἀλλ' ὑπὸ βίας πεπαιδευμένοι διὰ τὸ τῆς ἀληθινῆς Μούσης, τῆς μετὰ λόγων τε καὶ φιλοσοφίας, ἠμεληκέναι καὶ πρεσβυτέρως γυμναστικὴν μουσικῆς τετιμηκέναι. c Παντάπασιν, ἔφη, λέγεις μεμιγμένην πολιτείαν ἐκ κα-15 κοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ. Μέμικται γάρ, ἦν δ' ἐγώ· διαφανέστατον δ' ἐν αὐτῇ ἐστιν ἕν τι μόνον ὑπὸ τοῦ θυμοειδοῦς κρατοῦντος, φιλονεικίαι καὶ φιλοτιμίαι. Σφόδρα γε, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, αὕτη μὲν ἡ πολιτεία οὕτω γεγονυῖα καὶ τοιαύτη ἄν τις εἴη, ὡς λόγῳ σχῆμα πολι-20 τείας ὑπογράψαντα μὴ ἀκριβῶς ἀπεργάσασθαι διὰ τὸ d ἐξαρκεῖν μὲν ἰδεῖν καὶ ἐκ τῆς ὑπογραφῆς τόν τε δικαιότατον καὶ τὸν ἀδικώτατον, ἀμήχανον δὲ μήκει ἔργον εἶναι πάσας μὲν πολιτείας, πάντα δὲ ἤθη μηδὲν παραλιπόντα διελθεῖν. Καὶ ὀρθῶς, ἔφη. Τίς οὖν ὁ κατὰ 25 ταύτην τὴν πολιτείαν ἀνήρ; πῶς τε γενόμενος ποῖός τέ τις ὤν; Οἶμαι μέν, ἔφη ὁ Ἀδείμαντος, ἐγγύς τι αὐτὸν Γλαύκωνος τουτουὶ τείνειν ἕνεκά γε φιλονεικίας. Ἴσως, ἦν δ' ἐγώ, τοῦτό γε· ἀλλά μοι δοκεῖ τάδε οὐ κατὰ e τοῦτον πεφυκέναι. Τὰ ποῖα; Αὐθαδέστερόν τε δεῖ αὐ-30 τόν, ἦν δ' ἐγώ, εἶναι καὶ ὑποαμουσότερον, φιλόμουσον δὲ καὶ φιλήκοον μέν, ῥητορικὸν δ' οὐδαμῶς. καὶ δούλοις 549 μέν τις ἂν ἄγριος εἴη τοιοῦτος, οὐ καταφρονῶν δούλων a ὥσπερ ὁ ἱκανῶς πεπαιδευμένος, ἐλευθέροις δὲ ἥμερος, ἀρχόντων δὲ σφόδρα ὑπήκοος, φίλαρχος δὲ καὶ φιλότι-35 μος, οὐκ ἀπὸ τοῦ λέγειν ἀξιῶν ἄρχειν οὐδ' ἀπὸ τοιούτου οὐδενός, ἀλλ' ἀπὸ ἔργων τῶν τε πολεμικῶν καὶ τῶν περὶ τὰ πολεμικά, φιλογυμναστής τέ τις ὢν καὶ φιλόθηρος. Ἔστι γάρ, ἔφη, τοῦτο τὸ ἦθος ἐκείνης τῆς πολιτείας. Οὐκοῦν καὶ χρημάτων, ἦν δ' ἐγώ, ὁ τοιοῦ-40 τος νέος μὲν ὢν καταφρονοῖ ἄν, ὅσῳ δὲ πρεσβύτερος b γίγνοιτο, μᾶλλον ἀεὶ ἀσπάζοιτο ἂν τῷ τε μετέχειν τῆς τοῦ φιλοχρημάτου φύσεως καὶ μὴ εἶναι εἰλικρινὴς πρὸς ἀρετὴν διὰ τὸ ἀπολειφθῆναι τοῦ ἀρίστου φύλακος; Τίνος; ἦ δ' ὅς, ὁ Ἀδείμαντος. Λόγου, ἦν δ' ἐγώ, 45 μουσικῇ κεκραμένου· ὃς μόνος ἐγγενόμενος σωτὴρ ἀρετῆς διὰ βίου ἐνοικεῖ τῷ ἔχοντι. Καλῶς, ἔφη, λέγεις. Καὶ ἔστι μέν γε, ἦν δ' ἐγώ, τοιοῦτος ὁ τιμοκρατικὸς νεανίας, τῇ τοιαύτῃ πόλει ἐοικώς. Πάνυ μὲν οὖν. c Γίγνεται δέ γ', εἶπον, οὗτος ὧδέ πως, ἐνίοτε πατρὸς 50 ἀγαθοῦ ὢν νέος υἱὸς ἐν πόλει οἰκοῦντος οὐκ εὖ πολιτευομένῃ, φεύγοντος τάς τε τιμὰς καὶ ἀρχὰς καὶ δίκας καὶ τὴν τοιαύτην πᾶσαν φιλοπραγμοσύνην καὶ ἐθέλοντος ἐλαττοῦσθαι, ὥστε πράγματα μὴ ἔχειν. Πῇ δή, ἔφη, γίγνεται; Ὅταν, ἦν δ' ἐγώ, πρῶτον μὲν τῆς

paucorum dominatu, et in tenebris aurum et argentum truculente honorabunt, utpote qui æraria propriosque thesauros habeant, quibus ista recondant, atque etiam septa domorum plane ut proprios nidos, in quibus multos mulierum et aliorum quorumlibet gratia sumptus faciant. [GL.] Verissime, inquit. [SOCR.] Nonne etiam opum tenaces, quippe quas magni faciant nec palam possideant, alienorum autem prodigi propter cupiditatem, et clanculum voluptatibus indulgentes, haud secus legem ac pueri patrem subterfugientes, non persuasione, sed vi educati, propterea quod veram Musam, quæ cum sermonibus et philosophia conjuncta est, neglexerint antiquioremque musica gymnasticam habuerint. [GL.] Omnino, inquit, mixtam ex malo bonoque rem publicam refers. [SOCR.] Mixta est enim, inquam, præ ceteris autem unum maxime in ea conspicuum est propter animositatis imperium, contentionis ambitionisque studium. [GL.] Vehementer, inquit. [SOCR.] Hæc igitur, inquam, res publica ita orta talisque erit, si sermone formam rei publicæ adumbrantes non accurate omnia describere volumus, quia sufficit vel ex delineatione virum justissimum injustissimumque agnoscere, infinitæ vero longitudinis res est omnes res publicas omnesque mores nulla re prætermissa enarrare. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Quis igitur ad hanc rem publicam comparatus est vir? quomodo ortus et qualis? [AD.] Puto equidem, inquit Adimantus, quod ad contentionis studium attinet, similem eum esse Glauconis hujus. [SOCR.] Fortasse, inquam, quod ad hoc; sed in his non ad hujus modum comparatus mihi videtur. [AD.] In quibus? [SOCR.] Ferociorem esse eum necesse est, inquam, et a musica quodammodo alieniorem, musicæ vero cupidum et audiendi orationumque studiosum nequaquam. et adversus servos ferox erit hujusmodi vir, non servos despiciens quemadmodum probe eruditus, erga liberos autem mitis, magistratibus valde obediens, imperii et honoris cupidus, non arte dicendi præponi aliis cupiens aut simili facultate, sed rebus bellicis et ad bellica pertinentibus, gymnasticæ et venationis studiosus. [AD.] Est enim, inquit, mos hic illius rei publicæ. [SOCR.] Nonne et pecunias, inquam, iste dum juvenis est, contemnet, quo vero longius progredietur ætatis, eo magis diliget, ideo quod avaræ naturæ est particeps neque integer ad virtutem, quippe optimo custode destitutus? [AD.] Quonam? inquit Adimantus. [SOCR.] Ratione, inquam, musicæ conjuncta; quæ sola cum adest, per omnem vitam virtutem in eo, cui adest, servat. [AD.] Præclare loqueris, inquit. [SOCR.] Atque talis, inquam, est adolescens ambitiosi imperii indole præditus, tali similis civitati. [AD.] Prorsus. [SOCR.] Efficitur autem, inquam, in hunc fere modum, natus, ut fit, patre bono in civitate non bene gubernata habitante, honores et magistratus et judicia et reliquam hujuscemodi negotiorum curam fugiente libenterque se submittente, ut a negotiis liber sit. [AD.] Quonam, inquit, pacto efficitur? [SOCR.] Cum, inquam, primum matrem audit ægre ferentem, quod maritus ei non

μητρὸς ἀκούῃ ἀχθομένης, ὅτι οὐ τῶν ἀρχόντων αὐτῇ d ὁ ἀνήρ ἐστι, καὶ ἐλαττουμένης διὰ ταῦτα ἐν ταῖς ἄλλαις γυναιξὶν, ἔπειτα ὁρώσης μὴ σφόδρα περὶ χρήματα σπουδάζοντα μηδὲ μαχόμενον καὶ λοιδορούμενον ἰδίᾳ 5 τε ἐν δικαστηρίοις καὶ δημοσίᾳ, ἀλλὰ ῥαθύμως πάντα τὰ τοιαῦτα φέροντα, καὶ ἑαυτῷ μὲν τὸν νοῦν προσέχοντα ἀεὶ αἰσθάνηται, ἑαυτὴν δὲ μήτε πάνυ τιμῶντα μήτε ἀτιμάζοντα, ἐξ ἁπάντων τούτων ἀχθομένης τε καὶ λεγούσης, ὡς ἄνανδρός τε αὐτῷ ὁ πατὴρ καὶ λίαν ἀνει-10 μένος, καὶ ἄλλα δὴ ὅσα καὶ οἷα φιλοῦσιν αἱ γυναῖκες e περὶ τῶν τοιούτων ὑμνεῖν. Καὶ μάλ', ἔφη ὁ Ἀδείμαντος, πολλά τε καὶ ὅμοια ἑαυταῖς. Οἶσθα οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι καὶ οἱ οἰκέται τῶν τοιούτων ἐνίοτε λάθρα πρὸς τοὺς υἱεῖς τοιαῦτα λέγουσιν, οἱ δοκοῦντες εὖνοι 15 εἶναι, καὶ ἐάν τινα ἴδωσιν ἢ ὀφείλοντα χρήματα, ᾧ μὴ ἐπεξέρχεται ὁ πατὴρ, ἤ τι ἄλλο ἀδικοῦντα, διακελεύονται, ὅπως ἐπειδὰν ἀνὴρ γένηται, τιμωρήσεται πάντας 550τοὺς τοιούτους καὶ ἀνὴρ μᾶλλον ἔσται τοῦ πατρός. καὶ a ἐξιὼν ἕτερα τοιαῦτα ἀκούει καὶ ὁρᾷ, τοὺς μὲν τὰ αὑ-20 τῶν πράττοντας ἐν τῇ πόλει ἠλιθίους τε καλουμένους καὶ ἐν σμικρῷ λόγῳ ὄντας, τοὺς δὲ μὴ τὰ αὑτῶν τιμωμένους τε καὶ ἐπαινουμένους. τότε δὴ ὁ νέος πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκούων τε καὶ ὁρῶν καὶ αὖ τοὺς τοῦ πατρὸς λόγους ἀκούων τε καὶ ὁρῶν τὰ ἐπιτηδεύματα αὐτοῦ 25 ἐγγύθεν παρὰ τὰ τῶν ἄλλων, ἑλκόμενος ὑπ' ἀμφοτέρων τούτων, τοῦ μὲν πατρὸς αὐτοῦ τὸ λογιστικὸν ἐν τῇ b ψυχῇ ἄρδοντός τε καὶ αὔξοντος, τῶν δὲ ἄλλων τό τε ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμοειδές, διὰ τὸ μὴ κακοῦ ἀνδρὸς εἶναι τὴν φύσιν, ὁμιλίαις δὲ ταῖς τῶν ἄλλων κακαῖς 30 κεχρῆσθαι, εἰς τὸ μέσον ἑλκόμενος ὑπ' ἀμφοτέρων τούτων ἦλθε καὶ τὴν ἐν αὑτῷ ἀρχὴν παρέδωκε τῷ μέσῳ τε καὶ φιλονείκῳ καὶ θυμοειδεῖ καὶ ἐγένετο ὑψηλόφρων τε καὶ φιλότιμος ἀνήρ. Κομιδῇ μοι, ἔφη, δοκεῖς τὴν τούτου γένεσιν διεληλυθέναι. Ἔχομεν ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, c 35 τήν τε δευτέραν πολιτείαν καὶ τὸν δεύτερον ἄνδρα. Ἔχομεν, ἔφη.

Οὐκοῦν μετὰ τοῦτο, τὸ τοῦ Αἰσχύλου, λέγωμεν ἄλλον ἄλλῃ πρὸς πόλει τεταγμένον; μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν προτέραν τὴν πόλιν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. 40 Εἴη δέ γ' ἂν, ὡς ἐγῷμαι, ὀλιγαρχία ἡ μετὰ τὴν τοιαύτην πολιτείαν. Λέγεις δὲ, ἦ δ' ὅς, τὴν ποίαν κατάστασιν ὀλιγαρχίαν; Τὴν ἀπὸ τιμημάτων, ἦν δ' ἐγώ, πολιτείαν, ἐν ᾗ οἱ μὲν πλούσιοι ἄρχουσι, πένητι δὲ οὐ μέτεστιν ἀρχῆς. Μανθάνω, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν ὡς μετα- d 45 βαίνει πρῶτον ἐκ τῆς τιμαρχίας εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν, ῥητέον; Ναί. Καὶ μὴν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ τυφλῷ γε δῆλον, ὡς μεταβαίνει. Πῶς; Τὸ ταμιεῖον, ἦν δ' ἐγὼ, ἐκεῖνο ἑκάστῳ χρυσίου πληρούμενον ἀπόλλυσι τὴν τοιαύτην πολιτείαν. πρῶτον μὲν γὰρ δαπάνας αὐτοῖς 50 ἐξευρίσκουσι καὶ τοὺς νόμους ἐπὶ τοῦτο παράγουσιν ἀπειθοῦντες αὐτοί τε καὶ γυναῖκες αὐτῶν. Εἰκός, e ἔφη. Ἔπειτά γε, οἶμαι, ἄλλος ἄλλον ὁρῶν καὶ εἰς ζῆλον ἰὼν τὸ πλῆθος τοιοῦτον αὑτῶν ἀπειργάσαντο. Εἰκός. Τοὐντεῦθεν τοίνυν, εἶπον, προϊόντες εἰς τὸ πρό-

inter principes locum tenet, et idcirco inter alias mulieres minoris æstimatam, tum videntem minime eum pecuniæ studere neque ejus causa vel privatim in judiciis vel publice contendere et rixari, sed ad hæc omnia negligentiorem esse et in semet ipsum semper animum intentum habere animadvertit, ipsam vero nec admodum colere neque despicere, his omnibus indignantem dictitantemque ignavum ei esse patrem nimisque remissum et quæ alia de talibus cantare mulieres solent. [AD.] Multa profecto, inquit Adimantus, suique similia. [SOCR.] Porro scis, inquam, etiam servos et domesticos horum talia quædam auribus puerorum insusurrare, benevolentiæ opinionem habentes, et si quem viderint vel pecuniam patri debentem, quem ipse in jus non vocet, vel aliam injuriam inferentem, hortari eum, ut vir factus omnes istos ulciscatur virque magis sit, quam pater. ac domo egressus alia horum similia audit videtque, videlicet sua agentes in civitate stolidos vocari ac parvi pendi, non sua vero honorari laudarique. tunc igitur adolescentulus omnia hæc audiens vidensque et rursus patris sermones audiens et studia ejus videns in proximo juxta studia ceterorum, dum ab his utrisque trahitur, patre quidem rationalem ejus vim animi fovente et augente, reliquis autem concupiscendi et irascendi naturam, cum non malo sit ingenio natus, mala tamen ceterorum consuetudine usus, in medium ab his utrisque tractus concedit imperiumque sui tradit medio, contentioso atque iracundo, fitque vir magni spiritus honorisque cupidus. [AD.] Plane mihi, inquit, videris ortum hujus enarrasse. [SOCR.] Habemus igitur, inquam, secundam rem publicam virumque secundum. [AD.] Habemus, inquit.

[SOCR.] Jamne igitur secundum Æschylum alium dicamus alii civitati attributum? vel potius secundum institutum nostrum priori loco civitatem? [AD.] Prorsus, inquit. [SOCR.] Erit autem, ut opinor, proxima post hanc paucorum dominatio. [AD.] Quam potissimum, inquit, rei publicæ constitutionem eo nomine appellas? [SOCR.] Ex censu, inquam, pendentem, in qua divites rebus præsunt, pauper imperii expers est. [AD.] Intelligo, inquit. [SOCR.] Nonne igitur dicendum, quo pacto primum ex gubernatione ambitiosa in hanc transgressio fiat? [AD.] Certe. [SOCR.] Atqui vel cæco, inquam, perspicuum est, quo pacto fiat. [AD.] Quonam? [SOCR.] Ærarium illud, inquam, cujusque auro plenum talem perdit rem publicam. nam primum quidem sumptus sibi reperiunt et leges eo detorquent cum ipsi, tum uxores ipsorum obedientiam negantes. [AD.] Consentaneum est, inquit. [SOCR.] Deinde alter alterius exemplo et æmulatione incitati plerique tales fiunt. [AD.] Consentaneum. [SOCR.] Hinc igitur, inquam, ad opes cupidius quæ-

οὐδὲν τοῦ χρηματίζεσθαι. ὅσῳ ἂν τοῦτο τιμιώτερον
ἡγῶνται, τοσούτῳ ἀρετὴν ἀτιμοτέραν. ἢ οὐχ οὕτω
πλούτου ἀρετὴ διέστηκεν, ὥσπερ ἐν πλάστιγγι ζυγοῦ
κειμένου ἑκατέρου ἀεὶ τοὐναντίον ῥέποντε; Καὶ μάλ',
551 ἔφη. Τιμωμένου δὴ πλούτου ἐν πόλει καὶ τῶν πλου- a
σίων ἀτιμοτέρα ἀρετή τε καὶ οἱ ἀγαθοί. Δῆλον. Ἀσκεῖ-
ται δὴ τὸ ἀεὶ τιμώμενον, ἀμελεῖται δὲ τὸ ἀτιμα-
ζόμενον. Οὕτω. Ἀντὶ δὴ φιλονείκων καὶ φιλοτίμων
ἀνδρῶν φιλοχρηματισταὶ καὶ φιλοχρήματοι τελευτῶν-
10 τες ἐγένοντο καὶ τὸν μὲν πλούσιον ἐπαινοῦσί τε καὶ
θαυμάζουσι καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς ἄγουσι, τὸν δὲ πένητα
ἀτιμάζουσι. Πάνυ γε. Οὐκοῦν τότε δὴ νόμον τίθενται
ὅρον πολιτείας ὀλιγαρχικῆς, ταξάμενοι πλῆθος χρημά- b
των, οὗ μὲν μᾶλλον ὀλιγαρχία, πλέον, οὗ δ' ἧττον,
15 ἔλαττον, προειπόντες ἀρχῶν μὴ μετέχειν ᾧ ἂν μὴ ᾖ
οὐσία εἰς τὸ ταχθὲν τίμημα, ταῦτα δὲ ἢ βίᾳ μεθ'
ὅπλων διαπράττονται, ἢ καὶ πρὸ τούτου φοβήσαντες
κατεστήσαντο τὴν τοιαύτην πολιτείαν. ἢ οὐχ οὕτως;
Οὕτω μὲν οὖν. Ἡ μὲν δὴ κατάστασις, ὡς ἔπος εἰπεῖν,
20 αὕτη. Ναί, ἔφη· ἀλλὰ τίς δὴ ὁ τρόπος τῆς πολιτείας;
καὶ ποῖά ἐστιν ἃ ἔφαμεν αὐτὴν ἁμαρτήματα ἔχειν;
Πρῶτον μέν, ἔφην, τοῦτο αὐτό, ὅρος αὐτῆς οἷός ἐστιν. c
ἄθρει γάρ, εἰ νεῶν οὕτω τις ποιοῖτο κυβερνήτας ἀπὸ τι-
μημάτων, τῷ δὲ πένητι, εἰ καὶ κυβερνητικώτερος εἴη,
25 μὴ ἐπιτρέποι. Πονηράν, ἦ δ' ὅς, τὴν ναυτιλίαν αὐ-
τοὺς ναυτίλλεσθαι. Οὐκοῦν καὶ περὶ ἄλλου οὕτως ὁτουοῦν
ἤ τινος ἀρχῆς; Οἶμαι ἔγωγε. Πλὴν πόλεως; ἦν δ' ἐγώ·
ἢ καὶ πόλεως πέρι; Πολύ γ', ἔφη, μάλιστα, ὅσῳ χα-
λεπωτάτη καὶ μεγίστη ἡ ἀρχή. Ἓν μὲν δὴ τοῦτο το- d
30 σοῦτον ὀλιγαρχία ἂν ἔχοι ἁμάρτημα. Φαίνεται. Τί δέ;
τόδε ἆρά τι τούτου ἔλαττον; Τὸ ποῖον; Τὸ μὴ μίαν,
ἀλλὰ δύο ἀνάγκῃ εἶναι τὴν τοιαύτην πόλιν, τὴν μὲν
πενήτων, τὴν δὲ πλουσίων, οἰκοῦντας ἐν τῷ αὐτῷ, ἀεὶ
ἐπιβουλεύοντας ἀλλήλοις. Οὐδὲν μὰ Δί', ἔφη, ἔλαττον.
35 Ἀλλὰ μὴν τόδε καλόν, τὸ ἀδυνάτους εἶναι ἴσως πόλε-
μόν τινα πολεμεῖν διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι ἢ χρωμένους
τῷ πλήθει ὡπλισμένῳ δεδιέναι μᾶλλον, ἢ τοὺς πολε- e
μίους, ἢ μὴ χρωμένους ὡς ἀληθῶς ὀλιγαρχικοὺς φα-
νῆναι ἐν αὐτῷ τῷ μάχεσθαι, καὶ ἅμα χρήματα μὴ
40 ἐθέλειν εἰσφέρειν, ἅτε φιλοχρημάτους. Οὐ καλόν. Τί
δέ; ὃ πάλαι ἐλοιδοροῦμεν, τὸ πολυπραγμονεῖν γεωρ-
552 γοῦντας καὶ χρηματιζομένους καὶ πολεμοῦντας ἅμα a
τοὺς αὐτοὺς ἐν τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ, ἢ δοκεῖ ὀρθῶς
ἔχειν; Οὐδ' ὁπωστιοῦν. Ὅρα δή, τούτων πάντων τῶν
45 κακῶν εἰ τόδε μέγιστον αὕτη πρώτη παραδέχεται. Τὸ
ποῖον; Τὸ ἐξεῖναι πάντα τὰ αὑτοῦ ἀποδόσθαι, καὶ
ἄλλῳ κτήσασθαι τὰ τούτου, καὶ ἀποδόμενον οἰκεῖν ἐν
τῇ πόλει μηδὲν ὄντα τῶν τῆς πόλεως μερῶν, μήτε χρη-
ματιστὴν μήτε δημιουργὸν μήτε ἱππέα μήτε ὁπλίτην,
60 ἀλλὰ πένητα καὶ ἄπορον κεκλημένον. Πρώτη, ἔφη. b
οὔκουν διακωλύεταί γε ἐν ταῖς ὀλιγαρχουμέναις τὸ τοιοῦ-
τον. οὐ γὰρ ἂν οἱ μὲν ὑπέρπλουτοι ἦσαν, οἱ δὲ παντά-
πασι πένητες. Ὀρθῶς. τόδε δὲ ἄθρει· ἆρα ὅτε πλού-
σιος ὢν ἀνήλισκεν ὁ τοιοῦτος, μᾶλλόν τι τότ' ἦν ὄφε-

rendas progressi quanto huic majus, tanto virtuti minus pretium statuunt. an non ita virtus a divitiis discrepat, quasi utraque in lance stateræ sint posita semperque in contrariam partem declinent? [AD.] Ita prorsus, inquit. [SOCR.] Quando igitur in civitate divitiæ ac divites honorantur, virtus bonique viri minoris fiunt. [AD.] Liquet. [SOCR.] Incenduntur vero ad ea studia omnes, quæ in honore sunt, eaque frequentant: quæ vero nullo honore censentur, apud quosque jacere solent. [AD.] Sic est. [SOCR.] Itaque pro contentiosis honorisque cupidis viris quæstuosi et pecuniæ avidi denique fiunt et divitem quidem laudant, et admirantur et ad magistratus evehunt, pauperem vero despiciunt. [AD.] Ita sane. [SOCR.] Tunc igitur legem sanciunt terminum dominationis paucorum, modum rei familiaris definientes, majorem, ubi magis, minorem, ubi minus paucorum dominatio obtinet, prohibentesque, ne quis ad magistratus admittatur, cui non res definitum censum attingat, hæc autem aut vi efficiunt armis, aut prius etiam metu incusso talem constituunt rem publicam. an non ita? [AD.] Ita vero. [SOCR.] Constitutio igitur, ut breviter dicam, hæc est. [AD.] Est, inquit; sed quisnam rei publicæ modus? et quænam vitia sunt, quibus laborare eam dicebamus? [SOCR.] Primum quidem, inquam, ipse ejus terminus ita comparatus. vide enim, si quis navium gubernatores ita ex censu institueret, pauperem vero quamvis gubernandi peritiorem non admitteret. [AD.] Malam video, inquit, navigationem. [SOCR.] Nonne idem de alius cujusvis hominis vel rei gubernatione statuendum? [AD.] Arbitror equidem. [SOCR.] Excepta civitate? inquam: an etiam de civitate? [AD.] Longe vero maxime, inquit, quanto hæc difficillima est et maxima gubernatio. [SOCR.] Uno igitur hoc tanto paucorum dominatio laborat vitio. [AD.] Apparet. [SOCR.] Quid vero? num hoc illo levius? [AD.] Quale istud? [SOCR.] Quod necesse est non unam hanc, sed duas esse civitates, unam pauperum, alteram divitum, eosque una habitantes mutuas sibi semper insidias struentes. [AD.] Nihilo per Jovem, inquit, levius. [SOCR.] At vero hoc pulchrum est, quod bellum fortasse gerere non possunt, quia coguntur aut plebe utentes armata magis eam formidare, quam hostes, aut non utentes re vera in ipso prœlio paucorum domini videri, simul quod pecuniam conferre nolunt, utpote avari. [AD.] Non pulchrum. [SOCR.] Quid vero? quod jam dudum vituperavimus, quod in hujusmodi civitate iidem homines multa simul agunt, terram colunt, quæstum faciunt, militant, num recte habere putas? [AD.] Nullo modo. [SOCR.] Jam horum malorum omnium vide an hæc prima gravissimum recipiat hoc. [AD.] Quale? [SOCR.] Quod licet alicui sua omnia vendere, et alii ea sibi comparare, atque ei, qui vendiderit, habitare in civitate ita, ut nulla civitatis pars sit, neque quæstuarius neque opifex neque eques neque miles, sed pauper et egenus nominatus. [AD.] Prima hæc, inquit. certe non prohibetur id in civitatibus paucorum imperio subjectis. neque enim alii prædivites essent, alii prorsus egeni. [SOCR.] Recte. hoc autem considera: num quando divitiis pollens hic ta-

λος τῇ πόλει εἰς ἃ νῦν δὴ ἐλέγομεν; ἢ ἐδόκει μὲν τῶν ἀρχόντων εἶναι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ οὔτε ἄρχων οὔτε ὑπηρέτης ἦν αὐτῆς, ἀλλὰ τῶν ἑτοίμων ἀναλωτής; Οὕτως, ἔφη· ἐδόκει, ἦν δὲ οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἀναλωτής. Βούλει c
5 οὖν, ἦν δ' ἐγώ, φῶμεν αὐτόν, ὡς ἐν κηρίῳ κηφὴν ἐγγίγνεται, σμήνους νόσημα, οὕτω καὶ τὸν τοιοῦτον ἐν οἰκίᾳ κηφῆνα ἐγγίγνεσθαι, νόσημα πόλεως; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν, ὦ Ἀδείμαντε, τοὺς μὲν πτηνοὺς κηφῆνας πάντας ἀκέντρους ὁ θεὸς πε-
10 ποίηκε, τοὺς δὲ πεζοὺς τούτους, ἐνίους μὲν αὐτῶν ἀκέντρους, ἐνίους δὲ δεινὰ κέντρα ἔχοντας; καὶ ἐκ μὲν τῶν ἀκέντρων πτωχοὶ πρὸς τὸ γῆρας τελευτῶσιν, ἐκ δὲ τῶν κεκεντρωμένων πάντες ὅσοι κέκληνται κακοῦρ- d
γοι; Ἀληθέστατα, ἔφη. Δῆλον ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ἐν πόλει
15 οὗ ἂν ἴδῃς πτωχούς, ὅτι εἰσί που ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἀποκεκρυμμένοι κλέπται τε καὶ βαλλαντιοτόμοι καὶ ἱερόσυλοι καὶ πάντων τῶν τοιούτων κακῶν δημιουργοί. Δῆλον, ἔφη. Τί οὖν; ἐν ταῖς ὀλιγαρχουμέναις πόλεσι πτωχοὺς οὐχ ὁρᾷς ἐνόντας; Ὀλίγου γ', ἔφη,
20 πάντας τοὺς ἐκτὸς τῶν ἀρχόντων. Μὴ οὖν οἰόμεθα, ἔφην ἐγώ, καὶ κακούργους πολλοὺς ἐν αὐταῖς εἶναι e
κέντρα ἔχοντας, οὓς ἐπιμελείᾳ βίᾳ κατέχουσιν αἱ ἀρχαί; Οἰόμεθα μὲν οὖν, ἔφη· Ἆρ' οὖν οὐ δι' ἀπαιδευσίαν καὶ κακὴν τροφὴν καὶ κατάστασιν τῆς πολιτείας
25 φήσομεν τοὺς τοιούτους αὐτόθι ἐγγίγνεσθαι; Φήσομεν. Ἀλλ' οὖν δὴ τοιαύτη γέ τις ἂν εἴη ἡ ὀλιγαρχουμένη πόλις καὶ τοσαῦτα κακὰ ἔχουσα, ἴσως δὲ καὶ
553 πλείω. Σχεδόν τι, ἔφη. Ἀπειργάσθω δὴ ἡμῖν καὶ a
αὕτη, ἦν δ' ἐγώ, ἡ πολιτεία, ἣν ὀλιγαρχίαν καλοῦσιν,
30 ἐκ τιμημάτων ἔχουσα τοὺς ἄρχοντας· τὸν δὲ ταύτῃ ὅμοιον μετὰ ταῦτα σκοπῶμεν, ὥς τε γίγνεται οἷός τε γενόμενος ἐστι. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἆρ' οὖν ὧδε μάλιστα εἰς ὀλιγαρχικὸν ἐκ τοῦ τιμοκρατικοῦ ἐκείνου μεταβάλλει; Πῶς; Ὅταν αὐτοῦ παῖς γενόμενος τὸ μὲν
35 πρῶτον ζηλοῖ τε τὸν πατέρα καὶ τὰ ἐκείνου ἴχνη διώκῃ, ἔπειτα αὐτὸν ἴδῃ ἐξαίφνης πταίσαντα ὥσπερ πρὸς ἕρματι b
πρὸς τῇ πόλει καὶ ἐκχέαντα τά τε αὑτοῦ καὶ ἑαυτόν, ἢ στρατηγήσαντα ἤ τιν' ἄλλην μεγάλην ἀρχὴν ἄρξαντα, εἶτα εἰς δικαστήριον ἐμπεσόντα, βλαπτόμενον ὑπὸ
40 συκοφαντῶν, ἢ ἀποθανόντα ἢ ἐκπεσόντα ἢ ἀτιμωθέντα καὶ τὴν οὐσίαν ἅπασαν ἀποβαλόντα. Εἰκός γ', ἔφη. Ἰδὼν δέ γε, ὦ φίλε, ταῦτα καὶ παθὼν καὶ ἀπολέσας τὰ ὄντα δείσας, οἶμαι, εὐθὺς ἐπὶ κεφαλὴν ὠθεῖ ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ φιλοτιμίαν τε c
45 καὶ τὸ θυμοειδὲς ἐκεῖνο καὶ ταπεινωθεὶς ὑπὸ πενίας πρὸς χρηματισμὸν τραπόμενος γλίσχρως καὶ κατὰ σμικρὸν φειδόμενος καὶ ἐργαζόμενος χρήματα ξυλλέγεται. ἆρ' οὐκ οἴει τὸν τοιοῦτον τότε εἰς μὲν τὸν θρόνον ἐκεῖνον τὸ ἐπιθυμητικόν τε καὶ φιλοχρήματον ἐγκαθίζειν καὶ μέ-
50 γαν βασιλέα ποιεῖν ἐν ἑαυτῷ, τιάρας τε καὶ στρεπτοὺς καὶ ἀκινάκας παραζωννύντα; Ἔγωγε, ἔφη. Τὸ δέ γε, οἶμαι, λογιστικόν τε καὶ θυμοειδὲς χαμαὶ ἔνθεν καὶ d
ἔνθεν παρακαθίσας ὑπ' ἐκείνῳ καὶ καταδουλωσάμενος τὸ μὲν οὐδὲν ἄλλο ἐᾷ λογίζεσθαι οὐδὲ σκοπεῖν, ἀλλ' ἢ

lis sumptus faciebat, magis tunc civitati utilis erat ad ea, quæ modo dicebamus? an videbatur quidem e principum numero esse, re vera autem neque princeps neque minister erat ejus, sed suarum facultatum consumptor? [AD.] Sic, inquit : videbatur, erat autem nihil aliud, nisi consumptor. [SOCR.] Vin' igitur, inquam, dicamus quemadmodum in favo fucus oritur, examinis morbus, ita et hominem hujuscemodi in domo nasci fucum morbum civitatis? [AD.] Prorsus, inquit, o Socrates. [SOCR.] Nonne vero, o Adimante, volatiles fucos omnes aculeis carentes deus fecit, hos autem terrestres partim carentes, partim diris instructos aculeis? et ex his, qui aculeos non habent, mendici senes moriuntur, ex aculeatis autem omnes sunt qui vocantur malefici? [AD.] Verissime, inquit. [SOCR.] Haud dubie igitur, inquam, in civitate, ubi mendicos vides, ibi et fures insunt occulti et crumenarum sectores et sacrilegi et omnium hujusmodi malorum architecti. [AD.] Haud dubie, inquit. [SOCR.] Quid igitur? in civitatibus, quæ reguntur a paucis, nonne mendicos inesse vides? [AD.] Pæne omnes, inquit, exceptis principibus. [SOCR.] Putamusne igitur, inquam, maleficos quoque in eis esse multos aculeis instructos, quos diligenter vi contineant principes? [AD.] Putamus plane. [SOCR.] Nonne ob disciplinæ neglectionem et pravam educationem, et rei publicæ constitutionem tales ibi exsistere dicemus? [AD.] Dicemus. [SOCR.] Talis igitur erit civitas paucis subjecta, totque premetur malis, fortasse etiam pluribus. [AD.] Ita fere, inquit. [SOCR.] Perfecta jam nobis sit et hæc, inquam, res publica, quam paucorum dominationem vocant, quæ ex censu magistratus habet : virum autem huic similem nunc consideremus, quo pacto fiat, factusque qualis sit. [AD.] Maxime, inquit. [SOCR.] Nonne hac potissimum ratione ex ambitioso illo in paucorum imperii cupidum transit? [AD.] Qua? [SOCR.] Quando filius illo patre natus primo quidem patrem æmulatur ejusque vestigia premit, deinde eum videt subito tamquam ad scopulum allisum ad civitatem sua seque effundere, vel imperatoris munere vel alio majore magistratu functum ex eoque in judicium vocatum, a calumniatoribus circumventum, vel morte vel exsilio mulcatum vel infamia notatum et bonis omnibus exutum. [AD.] Consentaneum, inquit. [SOCR.] Hæc vero postquam vidit, o amice, atque perpessus est, amisso patrimonio perterritus confestim, opinor, ex animi solio præcipitem dat ambitionem et iracundiam illam et humilior propter paupertatem factus sese ad quæstum convertit et sordide ac minutatim parcens et opus faciens pecuniam colligit. nonne talem tunc existimas in illo solio concupiscentiam et avaritiam locare et magnum apud se regem creare tiaris et monilibus et acinacis ornatum? [AD.] Existimo, inquit. [SOCR.] Rationalem autem facultatem, opinor, et iracundiam humi hinc inde desidentes sub illo servire huic cogit et alteram nihil aliud reputare aut considerare sinit, nisi unde ex pau-

ὁπόθεν ἐξ ἐλαττόνων χρημάτων πλείω ἔσται, τὸ δὲ αὖ
θαυμάζειν καὶ τιμᾶν μηδὲν ἄλλο, ἢ πλοῦτόν τε καὶ
πλουσίους, καὶ φιλοτιμεῖσθαι μηδ' ἐφ' ἑνὶ ἄλλῳ, ἢ ἐπὶ
χρημάτων κτήσει καὶ ἐάν τι ἄλλο εἰς τοῦτο φέρῃ. Οὐκ
5 ἔστ' ἄλλη, ἔφη, μεταβολὴ οὕτω ταχεῖά τε καὶ ἰσχυρὰ
ἐκ φιλοτίμου νέου εἰς φιλοχρήματον. Ἆρ' οὖν οὗτος, e
ἦν δ' ἐγώ, ὀλιγαρχικός ἐστιν; Ἡ γοῦν μεταβολὴ αὐτοῦ
ἐξ ὁμοίου ἀνδρός ἐστι τῇ πολιτείᾳ, ἐξ ἧς ἡ ὀλιγαρχία
554 μετέστη. Σκοπῶμεν δή, εἰ ὅμοιος ἂν εἴη. Σκοπῶμεν. a
10 Οὐκοῦν πρῶτον μὲν τῷ χρήματα περὶ πλείστου ποιεῖ-
σθαι ὅμοιος ἂν εἴη; Πῶς δ' οὔ; Καὶ μὴν τῷ γε φειδω-
λὸς εἶναι καὶ ἐργάτης, τὰς ἀναγκαίους ἐπιθυμίας μό-
νον τῶν παρ' αὑτῷ ἀποπιμπλάς, τὰ δὲ ἄλλα ἀναλώ-
ματα μὴ παρεχόμενος, ἀλλὰ δουλούμενος τὰς ἄλλας
15 ἐπιθυμίας ὡς ματαίους. Πάνυ μὲν οὖν. Αὐχμηρός γέ
τις, ἦν δ' ἐγώ, ὢν καὶ ἀπὸ παντὸς περιουσίαν ποιού-
μενος, θησαυροποιὸς ἀνήρ· οὓς δὴ καὶ ἐπαινεῖ τὸ πλῆ- b
θος. ἢ οὐχ οὗτος ἂν εἴη ὁ τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ ὅμοιος;
Ἐμοὶ γοῦν, ἔφη, δοκεῖ· χρήματα γοῦν μάλιστα ἔν-
20 τιμα τῇ τε πόλει καὶ παρὰ τῷ τοιούτῳ. Οὐ γάρ, οἶμαι,
ἦν δ' ἐγώ, παιδείᾳ ὁ τοιοῦτος προσέσχηκεν. Οὐ δοκῶ,
ἔφη· οὐ γὰρ ἂν τυφλὸν ἡγεμόνα τοῦ χοροῦ ἐστήσατο
καὶ ἐτίμα μάλιστα. Εὖ, ἦν δ' ἐγώ· τόδε δὲ σκόπει·
κηφηνώδεις ἐπιθυμίας ἐν αὐτῷ διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν
25 μὴ φῶμεν ἐγγίγνεσθαι, τὰς μὲν πτωχικάς, τὰς δὲ κα- c
κούργους, κατεχομένας βίᾳ ὑπὸ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας;
Καὶ μάλ', ἔφη. Οἶσθ' οὖν, εἶπον, οἷ ἀποβλέψας κατό-
ψει αὐτῶν τὰς κακουργίας; Ποῖ; ἔφη. Εἰς τὰς τῶν ὀρ-
φανῶν ἐπιτροπεύσεις, καὶ εἴ πού τι αὐτοῖς τοιοῦτον
30 ξυμβαίνει, ὥστε πολλῆς ἐξουσίας λαβέσθαι τοῦ ἀδικεῖν.
Ἀληθῆ. Ἆρ' οὖν οὐ τούτῳ δῆλον, ὅτι ἐν τοῖς ἄλλοις
ξυμβολαίοις ὁ τοιοῦτος, ἐν οἷς εὐδοκιμεῖ δοκῶν δίκαιος
εἶναι, ἐπιεικεῖ τινὶ ἑαυτοῦ βίᾳ κατέχει ἄλλας κακὰς d
ἐπιθυμίας ἐνούσας, οὐ πείθων, ὅτι οὐκ ἄμεινον, οὐδ'
35 ἡμερῶν λόγῳ, ἀλλ' ἀνάγκῃ καὶ φόβῳ, περὶ τῆς ἄλλης
οὐσίας τρέμων; Καὶ πάνυ γ', ἔφη. Καὶ νὴ Δία, ἦν δ'
ἐγώ, ὦ φίλε, τοῖς πολλοῖς γε αὐτῶν ἐνευρήσεις, ὅταν
δέῃ τὰ ἀλλότρια ἀναλίσκειν, τὰς τοῦ κηφῆνος ξυγγενεῖς
ἐνούσας ἐπιθυμίας. Καὶ μάλα, ἦ δ' ὅς, σφόδρα. Οὐκ
40 ἄρ' ἂν εἴη ἀστασίαστος ὁ τοιοῦτος ἐν ἑαυτῷ οὐδὲ εἷς,
ἀλλὰ διπλοῦς τις, ἐπιθυμίας δὲ ἐπιθυμιῶν ὡς τὸ πολὺ e
κρατούσας ἂν ἔχοι βελτίους χειρόνων. Ἔστιν οὕτω.
Διὰ ταῦτα δή, οἶμαι, εὐσχημονέστερος ἂν πολλῶν ὁ
τοιοῦτος εἴη· ὁμονοητικῆς δὲ καὶ ἡρμοσμένης τῆς ψυ-
45 χῆς ἀληθὴς ἀρετὴ πόρρω ποι ἐκφεύγοι ἂν αὐτόν. Δοκεῖ
μοι. Καὶ μὴν ἀνταγωνιστής γε ἰδίᾳ ἐν πόλει ὁ φειδω-
555 λὸς φαῦλος ἤ τινος νίκης ἢ ἄλλης φιλοτιμίας τῶν κα- a
λῶν, χρήματά τε οὐκ ἐθέλων εὐδοξίας ἕνεκα καὶ τῶν
τοιούτων ἀγώνων ἀναλίσκειν, δεδιὼς τὰς ἐπιθυμίας
50 τὰς ἀναλωτικὰς ἐγείρειν καὶ ξυμπαρακαλεῖν ἐπὶ ξυμ-
μαχίαν τε καὶ φιλονεικίαν, ὀλίγοις τισὶν ἑαυτοῦ πολε-
μῶν ὀλιγαρχικῶς τὰ πολλὰ ἡττᾶται καὶ πλουτεῖ. Καὶ
μάλα, ἔφη. Ἔτι οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ἀπιστοῦμεν μὴ κατὰ

cioribus opibus plures fiant, alteram autem rursus nihil aliud mirari et colere, nisi divitias atque divites, neque dignitatem ex re alia nisi ex opum possessione quærere, et si quid aliud eo pertineat. [AD.] Nulla certe, inquit, alia ratione æque celeriter et vehementer ex juvene ambitioso pecuniæ fit cupidus. [SOCR.] Estne igitur hic, inquam, paucorum imperii similis? [AD.] Certe mutatio ejus ex viro facta est simili illius rei publicæ, ex qua paucorum imperium prodiit. [SOCR.] Jam consideremus, numquid similis sit. [AD.] Consideremus. [SOCR.] Nonne primum eo, quod pecuniam plurimi facit, similis erit? [AD.] Quidni? [SOCR.] Et vero etiam eo, quod parcus est et laboriosus, necessarias tantum cupiditates suas explens, ceteris vero sumptibus nequaquam indulgens, sed reliquas appetitiones tamquam temerarias coercens. [AD.] Magnopere. [SOCR.] Squalidus quidam, inquam, undique rem familiarem augens, coacervando intentus thesauro; quos quidem homines vulgus probat. an non hic erit talis rei publicæ similis? [AD.] Mihi quidem, inquit, videtur. pecuniæ certe maxime honorantur et ab civitate et ab hoc. [SOCR.] Neque enim hic, ut arbitror, inquam, disciplinæ applicuit animum. [AD.] Non, ut opinor, inquit; neque enim cæcum sibi ducem chori constituisset et primo loco haberet. [SOCR.] Bene, inquam; hoc autem considera : nonne fucorum naturæ similes cupiditates ob disciplinæ neglectionem in eo nasci dicamus, partim mendicas, partim maleficas, ab reliqua diligentia vi coercitas? [AD.] Maxime, inquit. [SOCR.] Scisne, inquam, quo respiciens harum maleficia conspicaturus sis? [AD.] Quonam? inquit. [SOCR.] Ad orborum tutelas, et si quid ipsis tale contingit, quo magnam injuste agendi potestatem nanciscantur. [AD.] Vera. [SOCR.] Nonne hinc apparet, in reliquis commerciis hunc, in quibus bene audiat, quia justus videatur, probabili quadam sibi ipsi illata vi alias cupiditates pravas, quæ in eo insunt, coercere, non persuadendo, quod non sit melius, neque ratione mansuefaciendo, sed necessitate ac metu, de reliqua re familiari anxium? [AD.] Summopere, inquit. [SOCR.] Et per Jovem, inquam, o amice, in plerisque eorum reperies, quando aliena consumenda sunt, cognatas fuco inesse cupiditates. [AD.] Valde quidem, inquit. [SOCR.] Non igitur liber ab intestina seditione hic erit neque unus, sed duplex, cupiditates autem habebit cupiditatum ut plurimum dominatrices meliores deteriorum. [AD.] Est ita. [SOCR.] Quamobrem, opinor, decentior hic aliis multis erit : consentientis tamen et compositæ mentis vera virtus longe ab eo aberit. [AD.] Mihi videtur. [SOCR.] Et vero in certaminibus ignavus æmulus erit vir parcus, quotiens privatim in civitate de victoria aliqua aliave palma erit certandum, et sumptus bonæ existimationis et contentionum hujusmodi gratia facere detrectans neque prodigas libidines suscitare et in societatem certandi contendendique vocare ausus paucis quibusdam suis paucorum dominatui convenienter pugnans ut plurimum vincitur et dives est. [AD.] Sane, inquit. [SOCR.] Numquid dubitamus adhuc, inquam, quin similis civitati ei, quæ guberna-

τὴν ὀλιγαρχουμένην πόλιν ὁμοιότητι τὸν φειδωλόν τε καὶ χρηματιστὴν τετάχθαι; Οὐδαμῶς, ἔφη. b

Δημοκρατίαν δή, ὡς ἔοικε, μετὰ τοῦτο σκεπτέον, τίνα τε γίγνεται τρόπον γενομένη τε ποῖόν τινα ἔχει, 5 ἵνα αὖ τὸν τοῦ τοιούτου ἀνδρὸς τρόπον γνόντες παραστησώμεθ' αὐτὸν εἰς κρίσιν. Ὁμοίως γοῦν ἄν, ἔφη, ἡμῖν αὐτοῖς πορευοίμεθα. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, μεταβάλλει μὲν τρόπον τινὰ τοιόνδε ἐξ ὀλιγαρχίας εἰς δημοκρατίαν, δι' ἀπληστίαν τοῦ προκειμένου ἀγαθοῦ, 10 τοῦ ὡς πλουσιώτατον δεῖν γίγνεσθαι; Πῶς δή; Ἅτε, c οἶμαι, ἄρχοντες ἐν αὐτῇ οἱ ἄρχοντες διὰ τὸ πολλὰ κεκτῆσθαι, οὐκ ἐθέλουσιν εἴργειν νόμῳ τῶν νέων ὅσοι ἂν ἀκόλαστοι γίγνωνται, μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς ἀναλίσκειν τε καὶ ἀπολλύναι τὰ αὑτῶν, ἵνα ὠνούμενοι τὰ τῶν τοιού-15 των καὶ εἰσδανείζοντες ἔτι πλουσιώτεροί τε καὶ ἐντιμότεροι γίγνωνται. Παντός γε μᾶλλον. Οὐκοῦν δῆλον ἤδη τοῦτο ἐν πόλει, ὅτι πλοῦτον τιμᾶν καὶ σωφροσύνην ἅμα ἱκανῶς κτᾶσθαι ἐν τοῖς πολίταις ἀδύνατον, ἀλλ' ἀνάγκη ἢ τοῦ ἑτέρου ἀμελεῖν ἢ τοῦ ἑτέρου; Ἐπιεικῶς, d 20 ἔφη, δῆλον. Παραμελοῦντες δὴ ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις καὶ ἐφιέντες ἀκολασταίνειν οὐκ ἀγεννεῖς ἐνίοτε ἀνθρώπους πένητας ἠνάγκασαν γενέσθαι. Μάλα γε. Κάθηνται δή, οἶμαι, οὗτοι ἐν τῇ πόλει κεκεντρωμένοι τε καὶ ἐξωπλισμένοι, οἱ μὲν ὀφείλοντες χρέα, οἱ δὲ ἄτι-25 μοι γεγονότες, οἱ δὲ ἀμφότερα, μισοῦντές τε καὶ ἐπιβουλεύοντες τοῖς κτησαμένοις τὰ αὑτῶν καὶ τοῖς ἄλλοις, νεωτερισμοῦ ἐρῶντες. Ἔστι ταῦτα. Οἱ δὲ δὴ χρη- e ματισταὶ ἐγκύψαντες οὐδὲ δοκοῦντες τούτους ὁρᾶν τῶν λοιπῶν τὸν ἀεὶ ὑπείκοντα ἐνιέντες ἀργύριον τιτρώσκον-30 τες καὶ τοῦ πατρὸς ἐκγόνους τόκους πολλαπλασίους κο-556 μιζόμενοι πολὺν τὸν κηφῆνα καὶ πτωχὸν ἐμποιοῦσι τῇ a πόλει. Πῶς γάρ, ἔφη, οὐ πολύν; Οὔτε γ' ἐκείνη, ἦν δ' ἐγώ, τὸ τοιοῦτον κακὸν ἐκκαόμενον ἐθέλουσιν ἀποσβεννύναι, εἴργοντες τὰ αὑτοῦ ὅπῃ τις βούλεται τρέπειν, 35 οὔτε τῇδε, ᾗ αὖ κατὰ ἕτερον νόμον τὰ τοιαῦτα λύεται. Κατὰ δὴ τίνα; Ὃς μετ' ἐκεῖνόν ἐστι δεύτερος καὶ ἀναγκάζων ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι τοὺς πολίτας. ἐὰν γὰρ ἐπὶ τῷ αὑτοῦ κινδύνῳ τὰ πολλά τις τῶν ἑκουσίων ξυμβολαίων προστάττῃ ξυμβάλλειν, χρηματίζοιντο μὲν ἂν b 40 ἧττον ἀναιδῶς ἐν τῇ πόλει, ἐλάττω δ' ἐν αὐτῇ φύοιτο τῶν τοιούτων κακῶν, οἵων νῦν δὴ εἴπομεν. Καὶ πολύ γε, ἦ δ' ὅς. Νῦν δέ γ', ἔφην ἐγώ, διὰ πάντα τὰ τοιαῦτα τοὺς μὲν δὴ ἀρχομένους οὕτω διατιθέασιν ἐν τῇ πόλει οἱ ἄρχοντες· σφᾶς δὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς αὑτῶν 45 ἆρ' οὐ τρυφῶντας μὲν τοὺς νέους καὶ ἀπόνους καὶ πρὸς τὰ τοῦ σώματος καὶ πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς, μαλακοὺς δὲ καρτερεῖν πρὸς ἡδονάς τε καὶ λύπας καὶ ἀργούς; Τί c μήν; Αὐτοὺς δὲ πλὴν χρηματισμοῦ τῶν ἄλλων ἠμεληκότας καὶ οὐδὲν πλείω ἐπιμέλειαν πεποιημένους ἀρετῆς, 50 ἢ τοὺς πένητας; Οὐ γὰρ οὖν. Οὕτω δὴ παρεσκευασμένοι ὅταν παραβάλλωσιν ἀλλήλοις οἵ τε ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι ἢ ἐν ὁδῶν πορείαις ἢ ἐν ἄλλαις τισὶ κοινωνίαις, ἢ κατὰ θεωρίας ἢ κατὰ στρατείας, ἢ ξύμπλοι γιγνόμενοι ἢ συστρατιῶται, ἢ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις ἀλλήλους θεώ- d

tur a paucis, homo parcus et quæstuosus compositus sit? [AD.] Nullo modo, inquit.

[SOCR.] Jam populare imperium deinceps investigandum videtur, quo pacto et fiat et factum sese habeat, ut talis rursus viri mores cognoscamus eumque ad judicium producamus. [AD.] Certe eandem, inquit, quam adhuc, viam tenuerimus. [SOCR.] Nonne, inquam, hunc fere in modum ex paucorum potentia in popularem gubernationem civitas transit, propter insatiabilem ejus, quod optimum propositum habent, cupiditatem, ut quam ditissimi sint? [AD.] Quo pacto? [SOCR.] Quia, opinor, principes in ea propter divitias principes sunt, intemperantiam juvenum coercere nolunt vetando, ne consumere eis et perdere sua liceat, ut emptione et feneratione eorum bona occupantes opulentiores etiam honoratioresque fiant. [AD.] Maxime omnium. [SOCR.] Jam vero illud satisne constat fieri non posse in civitate, ut divitiæ magni fiant simul et temperantia satis imbuantur cives, sed necessario alterutrum negligi? [AD.] Constat plane, inquit. [SOCR.] Nihil igitur curantes in civitatibus paucorum imperio subjectis neque coercentes intemperantiam nonnunquam homines satis generosa indole ad paupertatem detrudunt. [AD.] Maxime. [SOCR.] Sedent igitur, ut arbitror, isti in civitate aculeati et armati, alii alieno ære oppressi, alii infamia notati, alii utrumque, infensi et insidiantes cum illis, qui bona ipsorum possident, tum reliquis, novarum rerum cupidi. [AD.] Sunt ista. [SOCR.] At quæstuosi illi demisso capite hosque non videre simulantes reliquorum ut quisque cedit, immisso argento vulnerantes et sortem fenore multiplicantes fucis et mendicis civitatem replent. [AD.] Quidni repleant? inquit. [SOCR.] Neque illa ratione, inquam, tanti mali incendium restinguere volunt, ut vetent pro arbitrio quemque cum suis bonis agere, neque hac, qua rursus alia lege talia solvuntur. [AD.] Qua lege? [SOCR.] Quæ ab illa secunda est cogitque cives virtutis curam suscipere. nam si quæ pleraque voluntariorum commerciorum suo quemque periculo inire juberet, minus impudenter quæstum in civitate facerent, paucioraque in ea mala de genere horum, quæ diximus, nascerentur. [AD.] Multo vero pauciora, inquit. [SOCR.] Nunc autem, inquam, his omnibus de causis principes subditos quidem tales in civitate reddunt; se ipsos vero et suos nonne luxuriosos juniores et a corporis animique laboribus abhorrentes mollesque ad resistendum voluptatibus et doloribus et inertes? [AD.] Quidni? [SOCR.] Se ipsos vero omnium rerum præter quæstum negligentes neque majorem virtutis curam habentes, quam habent pauperes? [AD.] Non majorem. [SOCR.] Ita igitur comparati cum conveniunt inter se principes ac subditi vel in itineribus vel in aliis communionibus vel spectaculorum vel expeditionum, vel navigantes una vel militantes, vel etiam in ipsis periculis sese invicem spectantes nullo modo in his pauperes a divitibus

μενοι μηδαμῇ ταύτῃ καταφρονῶνται οἱ πένητες ὑπὸ τῶν πλουσίων, ἀλλὰ πολλάκις ἰσχνὸς ἀνὴρ πένης, ἡλιωμένος, παραταχθεὶς ἐν μάχῃ πλουσίῳ ἐσκιατροφηκότι, πολλὰς ἔχοντι σάρκας ἀλλοτρίας, ἴδῃ ἄσθματός τε καὶ ἀπορίας 5 μεστόν, ἆρ' οἴει αὐτὸν οὐχ ἡγεῖσθαι κακίᾳ τῇ σφετέρᾳ πλουτεῖν τοὺς τοιούτους, καὶ ἄλλον ἄλλῳ παραγγέλλειν, ὅταν ἰδίᾳ ξυγγίγνωνται, ὅτι ἄνδρες ἡμέτεροι εἰσὶν οὐδέν; Εὖ οἶδα μὲν οὖν, ἔφη, ἔγωγε, ὅτι οὕτω ποιοῦσιν. e Οὐκοῦν ὥσπερ σῶμα νοσῶδες μικρᾶς ῥοπῆς ἔξωθεν 10 δεῖται προσλαβέσθαι πρὸς τὸ κάμνειν, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄνευ τῶν ἔξω στασιάζει αὐτὸ αὑτῷ, οὕτω δὴ καὶ ἡ κατὰ ταὐτὰ ἐκείνῳ διακειμένη πόλις ἀπὸ σμικρᾶς προφάσεως, ἔξωθεν ἐπαγομένων ἢ τῶν ἑτέρων ἐξ ὀλιγαρχουμένης πόλεως ξυμμαχίαν ἢ τῶν ἑτέρων ἐκ δημοκρατου- 15 μένης, νοσεῖ τε καὶ αὐτὴ αὑτῇ μάχεται, ἐνίοτε δὲ καὶ 557 ἄνευ τῶν ἔξω στασιάζει; Καὶ σφόδρα γε. a Δημοκρατία δή, οἶμαι, γίγνεται, ὅταν οἱ πένητες νικήσαντες τοὺς μὲν ἀποκτείνωσι τῶν ἑτέρων, τοὺς δὲ ἐκβάλωσι, τοῖς δὲ λοιποῖς ἐξ ἴσου μεταδῶσι πολιτείας τε καὶ ἀρχῶν· 20 καὶ ὡς τὸ πολὺ ἀπὸ κλήρων αἱ ἀρχαὶ ἐν αὐτῇ γίγνονται. Ἔστι γάρ, ἔφη, αὕτη ἡ κατάστασις δημοκρατίας, ἐάν τε καὶ δι' ὅπλων γένηται ἐάν τε καὶ διὰ φόβον ὑπεξελθόντων τῶν ἑτέρων. Τίνα δὴ οὖν, ἦν δ' ἐγώ, οὗτοι τρόπον οἰκοῦσι; καὶ ποία τις ἡ τοιαύτη αὖ πολιτεία; δῆλον γάρ, b 25 ὅτι ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ δημοκρατικός τις ἀναφανήσεται. Δῆλον, ἔφη. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν δὴ ἐλεύθεροι, καὶ ἐλευθερίας ἡ πόλις μεστὴ καὶ παρρησίας γίγνεται, καὶ ἐξουσία ἐν αὐτῇ ποιεῖν ὅτι τις βούλεται; Λέγεταί γε δή, ἔφη. Ὅπου δέ γε ἐξουσία, δῆλον, ὅτι ἰδίαν ἕκαστος ἂν κα- 30 τασκευὴν τοῦ αὑτοῦ βίου κατασκευάζοιτο ἐν αὐτῇ, ἥτις ἕκαστον ἀρέσκοι. Δῆλον. Παντοδαποὶ δὴ ἄν, οἶμαι, ἐν ταύτῃ τῇ πολιτείᾳ μάλιστα ἐγγίγνοιντο ἄνθρωποι. Πῶς c γὰρ οὔ; Κινδυνεύει, ἦν δ' ἐγώ, καλλίστη αὕτη τῶν πολιτειῶν εἶναι· ὥσπερ ἱμάτιον ποικίλον πᾶσιν ἄνθεσι 35 πεποικιλμένον, οὕτω καὶ αὕτη πᾶσιν ἤθεσι πεποικιλμένη καλλίστη ἂν φαίνοιτο. καὶ ἴσως μέν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ταύτην, ὥσπερ οἱ παῖδές τε καὶ αἱ γυναῖκες τὰ ποικίλα θεώμενοι, καλλίστην ἂν πολλοὶ κρίνειαν. Καὶ μάλ', ἔφη. Καὶ ἔστι γε, ὦ μακάριε, ἦν δ' ἐγώ, ἐπι- d 40 τήδειον ζητεῖν ἐν αὐτῇ πολιτείαν. Τί δή; Ὅτι πάντα γένη πολιτειῶν ἔχει διὰ τὴν ἐξουσίαν· καὶ κινδυνεύει τῷ βουλομένῳ πόλιν κατασκευάζειν, ὃ νῦν δὴ ἡμεῖς ἐποιοῦμεν, ἀναγκαῖον εἶναι εἰς δημοκρατουμένην ἐλθόντι πόλιν ὃς ἂν αὐτὸν ἀρέσκῃ τρόπος, τοῦτον ἐκλέ- 45 ξασθαι, ὥσπερ εἰς παντοπώλιον ἀφικομένῳ πολιτειῶν, καὶ ἐκλεξαμένῳ, οὕτω κατοικίζειν. Ἴσως γοῦν, ἔφη, οὐκ ἂν ἀποροῖ παραδειγμάτων. Τὸ δὲ μηδεμίαν ἀνάγ- e κην, εἶπον, εἶναι ἄρχειν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, μηδ' ἂν ᾖς ἱκανὸς ἄρχειν, μηδὲ αὖ ἄρχεσθαι, ἐὰν μὴ βούλῃ, 50 μηδὲ πολεμεῖν πολεμούντων, μηδὲ εἰρήνην ἄγειν τῶν ἄλλων ἀγόντων, ἐὰν μὴ ἐπιθυμῇς εἰρήνης, μηδ' αὖ, ἐάν τις ἄρχειν νόμος σε διακωλύῃ ἢ δικάζειν, μηδὲν 558 ἧττον καὶ ἄρχειν καὶ δικάζειν, ἐὰν αὐτῷ σοι ἐπίῃ, ἆρ' a οὐ θεσπεσία καὶ ἡδεῖα ἡ τοιαύτη διαγωγὴ ἐν τῷ παραυ-

despiciuntur, sed fortasse macer homo pauper, sole adustus, in acie juxta opulentum collocatus in umbra molliter educatum, aliena carne onustum, cum anhelantem et anxium videt, non putas sua eum censere ignavia viros hujusmodi divites esse, alterumque alteri, cum soli sunt, nuntiare locupletes illos nihili esse? [AD.] Novi certe, inquit, ita eos facere. [SOCR.] Nonne igitur quemadmodum corpus affectum parvo momento externo indiget, ut in morbum incidat, nonnunquam etiam nulla extrinsecus re accedente ipsum secum dissidet, ita et civitas similiter affecta parva occasione, aliunde sibi vel his ex optimatum, vel illis ex populari re publica auxilium arcessentibus, ægrotat et secum ipsa pugnat, nonnunquam etiam nullis extrinsecus accedentibus dissidet? [AD.] Maxime. [SOCR.] Jam popularis gubernatio fit, ut arbitror, quando pauperes victoria potiti alteros partim interfecerunt, partim expulerunt, reliquis autem æquam rei publicæ et magistratuum partem attribuerunt; atque ut plurimum sortito magistratus in ea obtingunt. [AD.] Est utique, inquit, hæc popularis civitatis constitutio, sive armis effecta fuerit, seu metu se subduxerint alteri. [SOCR.] Quænam igitur, inquam, horum civium est vita? et qualis hæc rursus res publica? haud dubie enim vir talis popularis aliquis apparebit. [AD.] Haud dubie, inquit. [SOCR.] Nonne primum quidem liberi sunt, et libertatis civitas plena est atque ingenuitatis, et faciendi in ea quidlibet cuilibet potestas? [AD.] Fertur certe quidem, inquit. [SOCR.] Ubi autem licet, ibi haud dubie quisque arbitratu suo vitam suam sibi instituet. [AD.] Certe. [SOCR.] Omnis igitur generis, opinor, in hac potissimum civitate exsistent homines. [AD.] Quidni? [SOCR.] Videtur, inquam, hæc omnium esse rerum publicarum pulcherrima: ut pallium varium omnibus pictum floribus, ita et hæc omnibus moribus distincta pulcherrima visu videtur. ac fortasse, inquam, ut pueri et mulieres varia spectantes, sic multi hanc quoque pulcherrimam arbitrabuntur. [AD.] Sane, inquit. [SOCR.] Atque idonea est, inquam, o beate, in qua rem publicam quæras. [AD.] Qui? quæso. [SOCR.] Quia omnia rerum publicarum genera propter licentiam habet; ac videtur ei, qui rempublicam instituere vult, quod modo nos fecimus, popularis civitas tamquam forum quoddam rerum publicarum adeunda, et quæ maxime placeat, forma eligenda electaque instituenda. [AD.] Certe exempla, inquit, fortasse non deessent. [SOCR.] Nullam vero, inquam, necessitatem esse in hac civitate magistratibus fungendi, etiamsi idoneus sis ad fungendum, neque rursus parendi, si nolis, neque bellum gerendi aliis gerentibus, neque pacem agendi agentibus aliis, nisi placeat pax, nec rursus si qua te lex imperare vetet aut sententias ferre, nihilo minus neque ab imperio neque a sententiis ferendis, ubi animus tulerit, abstinendi, nonne divina hæc et dulcis in præsentia vita est? [AD.] Fortasse, inquit, in

πάνυ; Ἴσως, ἔφη, ἔν γε τούτῳ. Τί δέ; ἡ πρᾳότης ἐνίων τῶν δικασθέντων οὐ κομψή; ἢ οὔπω εἶδες ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ, ἀνθρώπων καταψηφισθέντων θανάτου ἢ φυγῆς, οὐδὲν ἧττον αὐτῶν μενόντων τε καὶ ἀναστρεφομένων ἐν μέσῳ, καὶ ὡς οὔτε φροντίζοντος οὔτε ὁρῶντος οὐδενὸς περινοστεῖ ὥσπερ ἥρως; Καὶ πολλούς γ', ἔφη. Ἡ δὲ συγγνώμη καὶ οὐδ' ὁπωστιοῦν σμικρολογία b αὐτῆς, ἀλλὰ καταφρόνησις ὧν ἡμεῖς ἐλέγομεν σεμνύνοντες, ὅτε τὴν πόλιν ᾠκίζομεν, ὡς εἰ μή τις ὑπερβεβλημένην φύσιν ἔχοι, οὔποτ' ἂν γένοιτο ἀνὴρ ἀγαθός, εἰ μὴ παῖς ὢν εὐθὺς παίζοι ἐν καλοῖς καὶ ἐπιτηδεύοι τὰ τοιαῦτα πάντα, ὡς μεγαλοπρεπῶς καταπατήσασ' ἅπαντα ταῦτα οὐδὲν φροντίζει, ἐξ ὁποίων ἄν τις ἐπιτηδευμάτων ἐπὶ τὰ πολιτικὰ ἰὼν πράττῃ, ἀλλὰ τιμᾷ, ἐὰν φῇ μόνον εὔνους εἶναι τῷ πλήθει; Πάνυ γ', ἔφη, c γενναία. Ταῦτά τε δή, ἔφην, ἔχοι ἂν καὶ τούτων ἄλλα ἀδελφὰ δημοκρατία καὶ εἴη, ὡς ἔοικεν, ἡδεῖα πολιτεία καὶ ἄναρχος καὶ ποικίλη, ἰσότητά τινα ὁμοίως ἴσοις τε καὶ ἀνίσοις διανέμουσα. Καὶ μάλ', ἔφη, γνώριμα λέγεις. Ἄθρει δή, ἦν δ' ἐγώ, τίς ὁ τοιοῦτος ἰδίᾳ. ἢ πρῶτον σκεπτέον, ὥσπερ τὴν πολιτείαν ἐσκεψάμεθα, τίνα τρόπον γίγνεται; Ναί, ἔφη. Ἆρ' οὖν οὐχ ὧδε; τοῦ φειδωλοῦ ἐκείνου καὶ ὀλιγαρχικοῦ γένοιτ' ἄν, οἶμαι, d υἱὸς ὑπὸ τῷ πατρὶ τεθραμμένος ἐν τοῖς ἐκείνου ἤθεσι. Τί γὰρ οὔ; Βίᾳ δὴ καὶ οὗτος ἄρχων τῶν ἐν αὑτῷ ἡδονῶν, ὅσαι ἀναλωτικαὶ μέν, χρηματιστικαὶ δὲ μή· αἳ δὴ οὐκ ἀναγκαῖαι κέκληνται. Δῆλον, ἔφη. Βούλει οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ἵνα μὴ σκοτεινῶς διαλεγώμεθα, πρῶτον ὁρισώμεθα τάς τε ἀναγκαίους ἐπιθυμίας καὶ τὰς μή; Βούλομαι, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν ἅς τε οὐκ ἂν οἷοί τ' εἶμεν ἀποτρέψαι, δικαίως ἂν ἀναγκαῖαι καλοῖντο, καὶ ὅσαι ἀποτελούμεναι ὠφελοῦσιν ἡμᾶς; τούτων γὰρ ἀμφοτέρων e ἐφίεσθαι ἡμῶν τῇ φύσει ἀνάγκη. ἢ οὔ; Καὶ μάλα. Δικαίως δὴ τοῦτο ἐπ' αὐταῖς ἐροῦμεν, τὸ ἀναγκαῖον. Δι- a καίως. Τί δέ; ἅς γέ τις ἀπαλλάξειεν ἄν, εἰ μελετῷ ἐκ νέου, καὶ πρὸς οὐδὲν ἀγαθὸν ἐνοῦσαι δρῶσιν, αἱ δὲ καὶ τοὐναντίον, πάσας ταύτας εἰ μὴ ἀναγκαίους φαῖμεν εἶναι, ἆρ' οὐ καλῶς ἂν λέγοιμεν; Καλῶς μὲν οὖν. Προελώμεθα δή τι παράδειγμα ἑκατέρων, αἵ εἰσιν, ἵνα τύπῳ λάβωμεν αὐτάς; Οὐκοῦν χρή. Ἆρ' οὖν οὐχ ἡ τοῦ φαγεῖν μέχρι ὑγιείας τε καὶ εὐεξίας καὶ αὐτοῦ σίτου τε καὶ ὄψου ἀναγκαῖος ἂν εἴη; Οἶμαι. Ἡ μέν γέ που τοῦ σίτου b κατ' ἀμφότερα ἀναγκαία, ᾗ τε ὠφέλιμος ᾗ τε παῦσαι ζῶντα δυνατή. Ναί. Ἡ δὲ ὄψου, εἴ πῄ τινα ὠφέλειαν πρὸς εὐεξίαν παρέχεται. Πάνυ μὲν οὖν. Τί δέ; ἡ πέρα τούτων καὶ ἀλλοίων ἐδεσμάτων, ἢ τοιούτων ἐπιθυμία, δυνατὴ δὲ κολαζομένη ἐκ νέων καὶ παιδευομένη ἐκ τῶν πολλῶν ἀπαλλάττεσθαι, καὶ βλαβερὰ μὲν σώματι, βλαβερὰ δὲ ψυχῇ πρός τε φρόνησιν καὶ τὸ σωφρονεῖν, ἆρά γε ὀρθῶς οὐκ ἀναγκαία ἂν καλοῖτο; Ὀρθό- c τατα μὲν οὖν. Οὐκοῦν καὶ ἀναλωτικὰς φῶμεν εἶναι ταύτας, ἐκείνας δὲ χρηματιστικὰς διὰ τὸ χρησίμους πρὸς τὰ ἔργα εἶναι; Τί μήν; Οὕτω δὴ καὶ περὶ ἀφροδισίων καὶ τῶν ἄλλων φήσομεν. Οὕτω. Ἆρ' οὖν καὶ

hac. [SOCR.] Quid autem? lenitas erga nonnullos damnatos nonne elegans? an nondum tali in civitate vidisti homines capitis vel exilio condemnatos nihilo minus remanere atque in medio versari, cum, quasi nemo curet aut videat, instar herois ille obambulat? [AD.] Multos quidem, inquit. [SOCR.] Indulgentia vero ejus et nihil minus quam morositas, sed contemptus eorum, quibus nos civitatem constituentes multum tribuebamus, quod nisi quis excellenti esset ingenio præditus, nunquam vir bonus evaderet, nisi statim a prima pueritia luderet honeste et omnia talia sectaretur, ut ea omnia magnifice conculcans nihil pensi habet, ex qualibus quis studiis ad rem publicam accedens eam gerat, sed honorat, si modo benevolum se multitudini esse dicat? [AD.] Valde quidem, inquit, generosa est. [SOCR.] Hæc igitur, inquam, et alia horum similia habebit gubernatio popularis eritque, ut videtur, jucunda res publica et nulli subjecta ac varia, æqualitatem quandam similiter æqualibus inæqualibusque tribuens. [AD.] Admodum, inquit, manifesta narras. [SOCR.] Jam vide, inquam, quisnam vir talis privatim sit. an primum considerandum est, quemadmodum in re publica fecimus, quo modo fiat? [AD.] Ita, inquit. [SOCR] Nonne igitur hoc modo? avaro illi et paucorum potentiæ viro filius fuerit, opinor, sub parente in ejus moribus educatus. [AD.] Quidni? [SOCR.] Vi igitur et hic libidines suas coercens, quæcunque sumptuosæ sunt, non quæstuosæ; quæ quidem non necessariæ appellantur. [AD.] Liquet, inquit. [SOCR.] Vin'igitur, inquam, ne obscure disputemus, primum quæ necessariæ sint cupiditates, quæ non necessariæ, definiamus? [AD.] Volo, inquit. [SOCR.] Nonne quas avertere non possimus, recte necessariæ vocentur et quæ expletæ nos juvent? hoc enim utrumque appetere naturæ nostræ necessarium est. an non? [AD.] Maxime. [SOCR.] Jure igitur hoc de eis prædicabimus, necessarium. [AD.] Jure. [SOCR.] Quid vero? quas expellere quis possit, si operam det a teneris, quæque insidentes nulla ratione afferant bonum, immo contrarium nonnullæ, has omnes si non necessarias esse dicamus, nonne recte dicamus? [AD.] Recte quidem. [SOCR.] Quid si exemplum utrarumque proponamus, quales sint, ut formam earum habeamus? [AD.] Faciamus igitur. [SOCR.] Nonne edendi cupiditas usque ad sanitatem et bonum corporis habitum et ipsius cibi obsoniique necessaria est? [AD.] Arbitror. [SOCR.] Cibi quidem certe utraque de causa necessaria, et quia utilis est, et quia vitæ finem afferre potest. [AD.] Ita. [SOCR.] Obsonii vero, si quam utilitatem ad bonam corporis habitudinem præbet. [AD.] Prorsus. [SOCR.] Quid vero? quæ ultra hæc procedit et aliorum esculentorum, quam talium, est appetentia, quæ coercita a teneris et erudita e plerisque summoveri potest quæque et corpori et animo ad prudentiam temperantiamque nocet, nonne recte non necessaria nominabitur? [AD.] Rectissime quidem. [SOCR.] Has igitur nonne sumptuosas, illas vero quæstuosas dicamus, quia utiles sint ad opera? [AD.] Quidni? [SOCR.] Ergo idem de venereis reliquisque dicemus. [AD.] Idem. [SOCR.] Atque

ὃν νῦν δὴ κηφῆνα ὠνομάζομεν, τοῦτον ἐλέγομεν τὸν τῶν τοιούτων ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν γέμοντα καὶ ἀρχόμενον ὑπὸ τῶν μὴ ἀναγκαίων, τὸν δὲ ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων φειδωλόν τε καὶ ὀλιγαρχικόν; Ἀλλὰ τί μήν; Πάλιν d τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, λέγωμεν, ὡς ἐξ ὀλιγαρχικοῦ δημοκρατικὸς γίγνεται. φαίνεται δέ μοι τά γε πολλὰ ὧδε γίγνεσθαι. Πῶς; Ὅταν νέος τεθραμμένος, ὡς νῦν δὴ ἐλέγομεν, ἀπαιδεύτως τε καὶ φειδωλῶς γεύσηται κηφήνων μέλιτος καὶ ξυγγένηται αἴθωσι θηρσὶ καὶ δεινοῖς, παντοδαπὰς ἡδονὰς καὶ ποικίλας καὶ παντοίως ἐχούσας δυναμένοις σκευάζειν, ἐνταῦθά που οἴου εἶναι ἀρχὴν αὐτῷ μεταβολῆς ὀλιγαρχικῆς τῆς ἐν ἑαυτῷ εἰς δημο- e κρατικήν. Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη. Ἆρ' οὖν ὥσπερ ἡ πόλις μετέβαλλε βοηθησάσης τῷ ἑτέρῳ μέρει ξυμμαχίας ἔξωθεν, ὁμοίας ὁμοίῳ, οὕτω καὶ ὁ νεανίας μεταβάλλει βοηθοῦντος αὖ εἴδους ἐπιθυμιῶν ἔξωθεν τῷ ἑτέρῳ τῶν παρ' ἐκείνῳ, ξυγγενοῦς τε καὶ ὁμοίου; Παντάπασι μὲν οὖν. Καὶ ἐὰν μέν, οἶμαι, ἀντιβοηθήσῃ τις τῷ ἐν ἑαυτῷ ὀλιγαρχικῷ ξυμμαχία, ἤ ποθεν παρὰ τοῦ πατρὸς ἢ 560 καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων, νουθετούντων τε καὶ κακιζόν- a των, στάσις δὴ καὶ ἀντίστασις καὶ μάχη ἐν αὐτῷ πρὸς αὑτὸν τότε γίγνεται. Τί μήν; Καὶ ποτὲ μέν, οἶμαι, τὸ δημοκρατικὸν ὑπεχώρησε τῷ ὀλιγαρχικῷ, καί τινες τῶν ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν διεφθάρησαν, αἱ δὲ καὶ ἐξέπεσον αἰδοῦς τινὸς ἐγγενομένης ἐν τῇ τοῦ νέου ψυχῇ, καὶ κατεκοσμήθη πάλιν. Γίγνεται γὰρ ἐνίοτε, ἔφη. Αὖθις δέ, οἶμαι, τῶν ἐκπεσουσῶν ἐπιθυμιῶν ἄλλαι ὑποτρεφόμεναι ξυγγενεῖς δι' ἀνεπιστημοσύνην τροφῆς πατρὸς πολλαί τε b καὶ ἰσχυραὶ ἐγένοντο. Φιλεῖ γοῦν, ἔφη, οὕτω γίγνεσθαι. Οὐκοῦν εἵλκυσάν τε πρὸς τὰς αὐτὰς ὁμιλίας καὶ λάθρα ξυγγιγνόμεναι πλῆθος ἐνέτεκον. Τί μήν; Τελευτῶσαι δή, οἶμαι, κατέλαβον τὴν τοῦ νέου τῆς ψυχῆς ἀκρόπολιν, αἰσθόμεναι κενὴν μαθημάτων τε καὶ ἐπιτηδευμάτων καλῶν καὶ λόγων ἀληθῶν, οἳ δὴ ἄριστοι φρουροί τε καὶ φύλακες ἐν ἀνδρῶν θεοφιλῶν εἰσὶ δια- c νοίαις. Καὶ πολύ γ', ἔφη. Ψευδεῖς δὴ καὶ ἀλαζόνες, οἶμαι, λόγοι τε καὶ δόξαι ἀντ' ἐκείνων ἀναδραμόντες κατέσχον τὸν αὐτὸν τόπον τοῦ τοιούτου. Σφόδρα γ', ἔφη. Ἆρ' οὖν οὐ πάλιν τε εἰς ἐκείνους τοὺς Λωτοφάγους ἐλθὼν φανερῶς κατοικεῖ, καὶ ἐὰν παρ' οἰκείων τις βοήθεια τῷ φειδωλῷ αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἀφικνῆται, κλῄσαντες οἱ ἀλαζόνες λόγοι ἐκεῖνοι τὰς τοῦ βασιλικοῦ τείχους ἐν αὐτῷ πύλας οὔτε αὐτὴν τὴν ξυμμαχίαν παριᾶσιν οὔτε πρέσβεις πρεσβυτέρων λόγους ἰδιωτῶν εἰσδέ- d χονται αὐτοί τε κρατοῦσι μαχόμενοι καὶ τὴν μὲν αἰδῶ ἠλιθιότητα ὀνομάζοντες ὠθοῦσιν ἔξω ἀτίμως φυγάδα, σωφροσύνην δὲ ἀνανδρίαν καλοῦντές τε καὶ προπηλακίζοντες ἐκβάλλουσι, μετριότητα δὲ καὶ κοσμίαν δαπάνην ὡς ἀγροικίαν καὶ ἀνελευθερίαν οὖσαν πείθοντες ὑπερορίζουσι μετὰ πολλῶν καὶ ἀνωφελῶν ἐπιθυμιῶν; Σφόδρα γε. Τούτων δέ γέ που κενώσαντες καὶ καθήραντες τὴν τοῦ κατεχομένου τε ὑπ' αὐτῶν καὶ τελου- e μένου ψυχὴν μεγάλοισι τέλεσι τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη ὕβριν καὶ ἀναρχίαν καὶ ἀσωτίαν καὶ ἀναίδειαν λαμπρὰς μετὰ

etiam quem fucum paulo ante nominavimus, nonne hunc esse dicebamus, qui talibus libidinibus et cupiditatibus plenus esset et a non necessariis gubernaretur, eum vero, qui a necessariis, parcum et paucorum imperio faventem? [AD.] Quidni? quæso. [SOCR.] Jam iterum, inquam, dicamus, quemadmodum ex paucorum imperii viro popularis efficiatur. videtur autem mihi hoc plerumque modo fieri. [AD.] Quonam? [SOCR.] Quando juvenis educatus, ut modo diximus, inscite et parce fucorum mel gustaverit et conversatus fuerit cum belluis atrocibus ac diris, quæ cujusque modi et generis voluptates comparare possunt, hinc utique existima eam oriri mutationem, qua iste ex paucorum dominatione, quæ in eo est, transit in popularem. [AD.] Valde necessarium est, inquit. [SOCR.] Numquid igitur, quemadmodum civitas mutabatur extrinsecus auxiliis alterutri partium adductis, simili similibus, ita adolescens quoque mutatur genere quodam cupiditatum extrinsecus auxiliante alteri earum, quæ in eo sunt, cognato et simili? [AD.] Prorsus quidem. [SOCR.] Ac si contra, opinor, auxilium ei quod paucorum imperii studiosum in se habet, vel a patre vel a reliquis familiaribus fertur, admonentibus et increpantibus, ibi tum partium contrariarum certamen et pugna in ipso intestina oritur. [AD.] Quidni? [SOCR.] Et quandoque, ut arbitror, popularis ratio paucorum dominationi cedit, et nonnullæ cupiditates partim intereunt, partim excidunt pudore aliquo in animo juvenis exorto, et rursus in ordinem redigitur. [AD.] Fit enim nonnunquam, inquit. [SOCR.] Rursus vero, opinor, earum, quæ exciderunt, cupiditatum cognatæ aliæ subnascentes propter inscitiam paternæ educationis multæ validæque fiunt. [AD.] Consuevit certe, inquit, ita fieri. [SOCR.] Hæ igitur ad easdem trahunt consuetudines et clam rem cum eo habentes, multitudinem procreant. [AD.] Quidni? [SOCR.] Denique occupant, opinor, juvenilis animi arcem, vacuam esse animadvertentes disciplinis et studiis honestis et sententiis veris, quæ optimæ præsides custodesque sunt in hominum piorum mentibus. [AD.] Et longe quidem, inquit. [SOCR.] Falsæ vero et vanæ, arbitror, sententiæ et opiniones illarum in locum subeuntes eandem in ejus animo partem occupant. [AD.] Valde quidem, inquit. [SOCR.] Nonne igitur ad Lotophagos illos reversus palam istic habitat, et si a familiaribus subsidium aliquod ei, quod parcum in animo ejus superest, venit, vanæ opiniones illæ claudentes regii in eo muri portas neque subsidium ipsum admittunt neque legatos seniorum privatorum sermones recipiunt et ipsæ pugnantes superant et pudorem quidem fatuitatem appellantes in exilium turpiter expellunt, temperantiam vero ignaviam vocantes ignominiose ejiciunt et modestiam et in sumptibus moderationem tamquam rusticitatem et illiberalitatem fugant una cum multis futilibusque cupiditatibus? [AD.] Valde quidem. [SOCR.] Jam his vacuefacto purgatoque animo ejus, quem occuparunt et magnis initiarunt initiis, post hæc petulantiam, licentiam, heluationem, impudentiam splendidas cum ingenti caterva coronatas redu-

πολλοῦ χοροῦ κατάγουσιν ἐστεφανωμένας ἐγκωμιάζοντες καὶ ὑποκοριζόμενοι, ὕβριν μὲν εὐπαιδευσίαν καλοῦντες, ἀναρχίαν δὲ ἐλευθερίαν, ἀσωτίαν δὲ μεγαλοπρέπειαν, ἀναίδειαν δὲ ἀνδρείαν. ἆρ' οὐχ οὕτω πως, ἦν δ' ἐγώ, νέος ὢν μεταβάλλει ἐκ τοῦ ἐν ἀναγκαίοις ἐπιθυμίαις τρεφομένου τὴν τῶν μὴ ἀναγκαίων καὶ ἀνωφελῶν ἡδονῶν ἐλευθέρωσίν τε καὶ ἄνεσιν; Καὶ μάλα γε, ἦ δ' ὅς, ἐναργῶς. Ζῇ δή, οἶμαι, μετὰ ταῦτα ὁ τοιοῦτος οὐδὲν μᾶλλον εἰς ἀναγκαίους ἢ μὴ ἀναγκαίους ἡδονὰς ἀναλίσκων καὶ χρήματα καὶ πόνους καὶ διατριβάς· ἀλλ' ἐὰν εὐτυχὴς ᾖ καὶ μὴ πέρα ἐκβακχευθῇ, ἀλλά τι καὶ πρεσβύτερος γενόμενος τοῦ πολλοῦ θορύβου παρελθόντος μέρη τε καταδέξηται τῶν ἐκπεσόντων καὶ τοῖς ἐπεισελθοῦσι μὴ ὅλον ἑαυτὸν ἐνδῷ, εἰς ἴσον δή τι καταστήσας τὰς ἡδονὰς διάγει, τῇ παραπιπτούσῃ ἀεὶ ὥσπερ λαχούσῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν παραδιδούς, ἕως ἂν πληρωθῇ, καὶ αὖθις ἄλλῃ, οὐδεμίαν ἀτιμάζων, ἀλλ' ἐξ ἴσου τρέφων. Πάνυ μὲν οὖν. Καὶ λόγον γ', ἦν δ' ἐγώ, ἀληθῆ οὐ προσδεχόμενος οὐδὲ παριεὶς εἰς τὸ φρούριον, ἐάν τις λέγῃ, ὡς αἱ μέν εἰσι τῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἐπιθυμιῶν ἡδοναί, αἱ δὲ τῶν πονηρῶν, καὶ τὰς μὲν χρὴ ἐπιτηδεύειν καὶ τιμᾶν, τὰς δὲ κολάζειν τε καὶ δουλοῦσθαι· ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις ἀνανεύει τε καὶ ὁμοίας φησὶν ἁπάσας εἶναι καὶ τιμητέας ἐξ ἴσου. Σφόδρα γάρ, ἔφη, οὕτω διακείμενος τοῦτο δρᾷ. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ διαζῇ τὸ καθ' ἡμέραν οὕτω χαριζόμενος τῇ προσπιπτούσῃ ἐπιθυμίᾳ, τοτὲ μὲν μεθύων καὶ καταυλούμενος, αὖθις δὲ ὑδροποτῶν καὶ κατισχναινόμενος, τοτὲ δ' αὖ γυμναζόμενος, ἔστι δ' ὅτε ἀργῶν καὶ πάντων ἀμελῶν, τοτὲ δ' ὡς ἐν φιλοσοφίᾳ διατρίβων· πολλάκις δὲ πολιτεύεται καὶ ἀναπηδῶν ὅτι ἂν τύχῃ λέγει τε καὶ πράττει· κἄν ποτέ τινας πολεμικοὺς ζηλώσῃ, ταύτῃ φέρεται, ἢ χρηματιστικούς, ἐπὶ τοῦτ' αὖ· καὶ οὔτε τις τάξις οὔτε ἀνάγκη ἔπεστιν αὐτοῦ τῷ βίῳ, ἀλλ' ἡδύν τε δὴ καὶ ἐλευθέριον καὶ μακάριον καλῶν τὸν βίον τοῦτον χρῆται αὐτῷ διὰ παντός. Παντάπασιν, ἦ δ' ὅς, διελήλυθας βίον ἰσονομικοῦ τινὸς ἀνδρός. Οἶμαι δέ γε, ἦν δ' ἐγώ, καὶ παντοδαπόν τε καὶ πλείστων ἠθῶν μεστόν, καὶ τὸν καλόν τε καὶ ποικίλον, ὥσπερ ἐκείνην τὴν πόλιν, τοῦτον τὸν ἄνδρα εἶναι· ὃν πολλοὶ ἂν καὶ πολλαὶ ζηλώσειαν τοῦ βίου, παραδείγματα πολιτειῶν τε καὶ τρόπων πλεῖστα ἐν αὑτῷ ἔχοντα. Οὗτος γάρ, ἔφη, ἐστίν. Τί οὖν; τετάχθω ἡμῖν κατὰ δημοκρατίαν ὁ τοιοῦτος ἀνήρ, ὡς δημοκρατικὸς ὀρθῶς ἂν προσαγορευόμενος; Τετάχθω, ἔφη.

Ἡ καλλίστη δή, ἦν δ' ἐγώ, πολιτεία τε καὶ ὁ κάλλιστος ἀνὴρ λοιπὰ ἂν ἡμῖν εἴη διελθεῖν, τυραννίς τε καὶ τύραννος. Κομιδῇ γ', ἔφη. Φέρε δή, τίς τρόπος τυραννίδος, ὦ φίλε ἑταῖρε, γίγνεται; ὅτι μὲν γὰρ ἐκ δημοκρατίας μεταβάλλει, σχεδὸν δῆλον. Δῆλον. Ἆρ' οὖν τρόπον τινὰ τὸν αὐτὸν ἔκ τε ὀλιγαρχίας δημοκρατία γίγνεται καὶ ἐκ δημοκρατίας τυραννίς; Πῶς; Ὃ προὔθεντο, ἦν δ' ἐγώ, ἀγαθόν, καὶ δι' οὗ ἡ ὀλιγαρχία καθίστατο — τοῦτο δ' ἦν πλοῦτος. ἦ γάρ; Ναί. Ἡ

cunt laudantes nominibusque bellis ornantes, petulantiam quidem ingenuam educationem vocantes, licentiam vero libertatem, heluationem magnificentiam, impudentiam autem fortitudinem. nonne sic fere, inquam, juvenis transit ex necessariarum cupiditatum imperio in non necessariarum inutiliumque voluptatum liberationem et remissionem? [AD.] Valde, inquit, evidenter. [SOCR.] Vivit deinceps talis, ut arbitror, nihilo magis necessariarum, quam supervacuarum voluptatum gratia impendens pecunias, labores, otia; verum si ita fortunatus est, ut non ultra modum bacchetur, sed senior factus magna turba dilapsa ejectorum partes recipit et ingressis non totum se dat, ad æqualitatem quandam redactis voluptatibus ita vivit, ut semper incidenti velut sortitæ imperium sui tradat quoad expleatur, et rursus alii, nullam spernens, sed æque alens omnes. [AD.] Prorsus. [SOCR.] Et orationem quidem, inquam, veram non accipit neque in arcem admittit, si quis dicat voluptates partim esse bonarum honestarumque cupiditatum, partim vero malarum, et illas exercendas esse et honorandas, has contra castigandas et subigendas; sed in omnibus his abnuit affirmatque similes omnes esse et pariter honorandas. [AD.] Profecto, inquit, ita affectus id agit. [SOCR.] Sic igitur, inquam, vivit quoque in dies incidenti cupiditati obsequens, alias ebrietati modulationibusque indulgens, rursus aquam potans seque macerans, alias gymnasio operam dans, nonnunquam nihil agens et omnia negligens, alias quasi philosophiæ studens; sæpe vero rem gerit publicam prosilitque in medium quicquid obtulit fors dicens et faciens; ac si quando viros militares admiratur, ad hoc fertur, sin quæstuosos, rursus ad hoc; ac neque ordine ullo neque necessitate vitam suam regit, sed jucundam scilicet et liberalem et beatam hanc vitam appellans perpetuo ea utitur. [AD.] Omnino, inquit, persecutus es vitam hominis æqualitatem sectantis. [SOCR.] Nec non multiplicem, inquam, plurimisque moribus plenum et pulchrum ac varium, quemadmodum civitatem illam, hunc virum esse arbitror; quem multi atque multæ felicem prædicent vitæ causa, rerum publicarum morumque in se plurima exempla habentem. [AD.] Is enim est, inquit. [SOCR.] Quid ergo? juben' virum talem populari rei publicæ exadversum ponamus, ut qui popularis merito nominetur? [AD.] Jubeo, inquit.

[SOCR.] Pulcherrima igitur, inquam, res publica et vir pulcherrimus superest ut declaretur nobis, tyrannis atque tyrannus. [AD.] Omnino, inquit. [SOCR.] Age igitur, quæ indoles tyrannidis, o dulcis amice, prodit? nam transire quidem eam ex populari imperio fere perspicuum est. [AD.] Perspicuum. [SOCR.] Eademne igitur quodammodo ratione ex populari tyrannis oritur, qua ex paucorum imperio populare? [AD.] Qua? [SOCR.] Quod bonum, inquam, sibi proposuerant, et per quod paucorum imperium constituebatur — erant autem divitiæ. nonne? [AD.] Erant. [SOCR.]

πλούτου τοίνυν ἀπληστία καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἀμέλεια διὰ χρηματισμὸν αὐτὴν ἀπώλλυ. Ἀληθῆ, ἔφη. Ἆρ' οὖν καὶ ὃ δημοκρατία ὁρίζεται ἀγαθὸν, ἡ τούτου ἀπληστία καὶ ταύτην καταλύει; Λέγεις δ' αὐτὴν τί ὁρίζεσθαι;
5 Τὴν ἐλευθερίαν, εἶπον. τοῦτο γάρ που ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει ἀκούσαις ἂν ὡς ἔχει τε κάλλιστον, καὶ c διὰ ταῦτα ἐν μόνῃ ταύτῃ ἄξιον οἰκεῖν ὅστις φύσει ἐλεύθερος. Λέγεται γὰρ δὴ, ἔφη, καὶ πολὺ τοῦτο τὸ ῥῆμα. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ὅπερ ᾖα νῦν δὴ ἐρῶν, ἡ
10 τοῦ τοιούτου ἀπληστία καὶ ἡ τῶν ἄλλων ἀμέλεια καὶ ταύτην τὴν πολιτείαν μεθίστησί τε καὶ παρασκευάζει τυραννίδος δεηθῆναι; Πῶς; ἔφη. Ὅταν, οἶμαι, δημοκρατουμένη πόλις ἐλευθερίας διψήσασα κακῶν οἰνοχόων προστατούντων τύχῃ καὶ πορρωτέρω τοῦ δέοντος ἀκρά- d
15 του αὐτῆς μεθυσθῇ, τοὺς ἄρχοντας δὴ, ἂν μὴ πάνυ πρᾶοι ὦσι καὶ πολλὴν παρέχωσι τὴν ἐλευθερίαν, κολάζει αἰτιωμένη ὡς μιαρούς τε καὶ ὀλιγαρχικούς. Δρῶσι γὰρ, ἔφη, τοῦτο. Τοὺς δέ γε, εἶπον, τῶν ἀρχόντων κατηκόους προπηλακίζει ὡς ἐθελοδούλους τε καὶ
20 οὐδὲν ὄντας, τοὺς δὲ ἄρχοντας μὲν ἀρχομένοις, ἀρχομένους δὲ ἄρχουσιν ὁμοίους ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ ἐπαινεῖ τε καὶ τιμᾷ. ἆρ' οὐκ ἀνάγκη ἐν τοιαύτῃ πόλει ἐπὶ πᾶν e τὸ τῆς ἐλευθερίας ἰέναι; Πῶς γὰρ οὔ; Καὶ καταδύεσθαί γε, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ φίλε, εἴς τε τὰς ἰδίας οἰκίας καὶ
25 τελευτᾶν μέχρι τῶν θηρίων τὴν ἀναρχίαν ἐμφυομένην. Πῶς, ἦ δ' ὅς, τὸ τοιοῦτον λέγομεν; Οἷον, ἔφην, πατέρα μὲν ἐθίζεσθαι παιδὶ ὅμοιον γίγνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι τοὺς υἱεῖς, υἱὸν δὲ πατρὶ, καὶ μήτε αἰσχύνεσθαι μήτε δεδιέναι τοὺς γονέας, ἵνα δὴ ἐλεύθερος ᾖ· μέτοικον δὲ
563 ἀστῷ καὶ ἀστὸν μετοίκῳ ἐξισοῦσθαι, καὶ ξένον ὡσαύ- a τως. Γίγνεται γὰρ οὕτως, ἔφη. Ταῦτά τε, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ σμικρὰ τοιάδε ἄλλα γίγνεται· διδάσκαλός τε ἐν τῷ τοιούτῳ φοιτητὰς φοβεῖται καὶ θωπεύει, φοιτηταί τε διδασκάλων ὀλιγωροῦσιν, οὕτω δὲ καὶ παιδαγωγῶν·
35 καὶ ὅλως οἱ μὲν νέοι πρεσβυτέροις ἀπεικάζονται καὶ διαμιλλῶνται καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, οἱ δὲ γέροντες ξυγκαθιέντες τοῖς νέοις εὐτραπελίας τε καὶ χαριεντισμοῦ ἐμπίπλανται, μιμούμενοι τοὺς νέους, ἵνα δὴ μὴ b δοκῶσιν ἀηδεῖς εἶναι μηδὲ δεσποτικοί. Πάνυ μὲν
40 οὖν, ἔφη. Τὸ δέ γε, ἦν δ' ἐγὼ, ἔσχατον, ὦ φίλε, τῆς ἐλευθερίας τοῦ πλήθους, ὅσον γίγνεται ἐν τῇ τοιαύτῃ πόλει, ὅταν δὴ οἱ ἐωνημένοι καὶ αἱ ἐωνημέναι μηδὲν ἧττον ἐλεύθεροι ὦσι τῶν πριαμένων. ἐν γυναιξὶ δὲ πρὸς ἄνδρας καὶ ἀνδράσι πρὸς γυναῖκας ὅση ἡ ἰσονομία καὶ
45 ἐλευθερία γίγνεται, ὀλίγου ἐπελαθόμεθ' εἰπεῖν. Οὐκοῦν κατ' Αἰσχύλον, ἔφη, ἐροῦμεν ὅτι νῦν ἦλθ' ἐπὶ στόμα; c Πάνυ γε, εἶπον· καὶ ἔγωγε οὕτω λέγω. τὸ μὲν γὰρ τῶν θηρίων τῶν ὑπὸ τοῖς ἀνθρώποις, ὅσῳ ἐλευθερώτερά ἐστιν ἐνταῦθα, ἢ ἐν ἄλλῃ, οὐκ ἄν τις πείθοιτο ἄπειρος. ἀ-
50 τεχνῶς γὰρ αἵ τε κύνες κατὰ τὴν παροιμίαν οἷαί περ αἱ δέσποιναι, γίγνονταί τε δὴ καὶ ἵπποι καὶ ὄνοι, πάνυ ἐλευθέρως καὶ σεμνῶς εἰθισμένοι πορεύεσθαι, κατὰ τὰς ὁδοὺς ἐμβάλλοντες τῷ ἀεὶ ἀπαντῶντι, ἐὰν μὴ ἐξίστηται· καὶ τἄλλα πάντα οὕτω μεστὰ ἐλευθερίας γίγνεται. Τὸ d

Divitiarum igitur insatiabilis cupiditas ceterorumque propter quæstum negligentia illud perdebat. [AD.] Verum, inquit. [SOCR.] Etiamne igitur ejus, quod in populari dominatione bonum censetur, cupiditas insatiabilis hanc quoque evertit? [AD.] Quid autem in ea censeri dicis? [SOCR.] Libertatem, inquam. hanc enim in populari civitate tamquam pulcherrimum haberi audies, ideoque in hac sola habitandum esse ei, qui indole liberali sit. [AD.] Sane frequenter, inquit, nomen istud prædicatur. [SOCR.] Ergone, inquam, quod modo dicturus eram, hujus ipsius cupido insatiabilis ceterorumque negligentia hanc quoque mutat rem publicam cogitque tyrannide indigere? [AD.] Quo pacto? inquit. [SOCR.] Quando videlicet popularis civitas sitiens libertatem malos pincernas præsidentes nacta profusius, quam decet, meracam sibi infudit, magistratus nisi valde mites sint largeque libertatem concedant, ut tetros et paucorum dominatus studiosos arguens punit. [AD.] Sic scilicet, inquit, faciunt. [SOCR.] Eos vero, inquam, qui magistratibus parent, contemptui habet ut in servitium pronos et pretii nullius homines, magistratus autem subditis pares et subditos pares magistratibus privatim et publice laudat atque honorat. nonne tali in civitate ad omnia pervenire libertatem necesse est? [AD.] Procul dubio. [SOCR.] Et penetrare, inquam, o amice, privatas in domos ac denique in bestiis innasci licentiam. [AD.] Quo pacto, inquit, hoc dicimus? [SOCR.] Velut patrem, inquam, consuescere filio similem fieri filiosque metuere, filium autem patri, neque vereri parentes neque timere, ut scilicet liber sit, inquilinum vero civi et civem inquilino exæquari, peregrinumque similiter. [AD.] Fit enim ita, inquit. [SOCR.] Et hæc, inquam, et alia parva similia his fiunt: et præceptor hoc rerum in statu discipulos timet eisque blanditur, et discipuli præceptores spernunt, similiter pædagogos; omninoque juniores senioribus se æquant et tum sermonibus, tum factis æmulantur, senes autem ad juniores descendentes facetiis leporibusque implentur illos imitantes, ne scilicet tristes aut imperiosi videantur. [AD.] Maxime, inquit. [SOCR.] Extremum autem, inquam, libertatis vulgi, o amice, quousque tali in civitate procedit, illud est, cum empta mancipia nihilo minus libera sunt, quam emptores. quanta vero mulieribus erga viros virisque erga mulieres æqualitas et libertas sit, pæne dicere obliti sumus. [AD.] Quin secundum Æschylum, inquit, dicamus quod nunc in buccam venit? [SOCR.] Admodum, inquam; atque ego quidem ita dico. nimirum bestiæ, quæ hominibus serviunt, quanto liberiores hac in civitate sint, quam alibi, nemo, nisi expertus, crediderit. re vera enim et canes, ut habet proverbium, quales dominæ sunt, et equi quoque et asini tales fiunt, valde libere illi et magnifice incedere consueti, in obvium quemque impetum facientes, nisi decedat; ceteraque omnia sic plena fiunt libertatis. [AD.] Meum, in-

ιών γ', ἔφη, ἐμοὶ λέγεις ὄναρ· αὐτὸς γὰρ εἰς ἀγρὸν πορευόμενος θαμὰ αὐτὸ πάσχω. Τὸ δὲ δὴ κεφάλαιον, ἦν δ' ἐγώ, πάντων τούτων ξυνηθροισμένων ἐννοεῖς, ὡς ἁπαλὴν τὴν ψυχὴν τῶν πολιτῶν ποιεῖ, ὥστε κἂν ὁτιοῦν δουλείας τις προσφέρηται, ἀγανακτεῖν καὶ μὴ ἀνέχεσθαι; τελευτῶντες γάρ που οἶσθ' ὅτι οὐδὲ τῶν νόμων φροντίζουσι γεγραμμένων ἢ ἀγράφων, ἵνα δὴ μηδαμῇ μηδεὶς αὐτοῖς ᾖ δεσπότης. Καὶ μάλα, ἔφη, οἶδα. Αὕτη e μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε, ἡ ἀρχὴ οὑτωσὶ καλὴ καὶ νεανική, ὅθεν τυραννὶς φύεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ. Νεανικὴ δῆτα, ἔφη· ἀλλὰ τί τὸ μετὰ τοῦτο; Ταὐτόν, ἦν δ' ἐγώ, ὅπερ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ νόσημα ἐγγενόμενον ἀπώλεσεν αὐτήν, τοῦτο καὶ ἐν ταύτῃ πλέον τε καὶ ἰσχυρότερον ἐκ τῆς ἐξουσίας ἐγγενόμενον καταδουλοῦται δημοκρατίαν. καὶ τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν μεγάλην φιλεῖ εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν ἀνταποδιδόναι, ἐν ὥραις τε καὶ ἐν φυτοῖς καὶ ἐν σώμασι, καὶ δὴ καὶ ἐν πολιτείαις a οὐχ ἥκιστα. Εἰκός, ἔφη. Ἡ γὰρ ἄγαν ἐλευθερία ἔοικεν οὐκ εἰς ἄλλο τι, ἢ εἰς ἄγαν δουλείαν μεταβάλλειν καὶ ἰδιώτῃ καὶ πόλει. Εἰκὸς γάρ. Εἰκότως τοίνυν, εἶπον, οὐκ ἐξ ἄλλης πολιτείας τυραννὶς καθίσταται, ἢ ἐκ δημοκρατίας, ἐξ, οἶμαι, τῆς ἀκροτάτης ἐλευθερίας δουλεία πλείστη τε καὶ ἀγριωτάτη. Ἔχει γάρ, ἔφη, λόγον. Ἀλλ' οὐ τοῦτ', οἶμαι, ἦν δ' ἐγώ, ἠρώτας, ἀλλὰ ποῖον νόσημα ἐν ὀλιγαρχίᾳ τε φυόμενον ταὐτὸν b καὶ ἐν δημοκρατίᾳ δουλοῦται αὐτήν. Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. Ἐκεῖνο τοίνυν, ἔφην, ἔλεγον τὸ τῶν ἀργῶν τε καὶ δαπανηρῶν ἀνδρῶν γένος, τὸ μὲν ἀνδρειότατον ἡγούμενον αὐτῶν, τὸ δ' ἀνανδρότερον ἑπόμενον· οὓς δὴ ἀφωμοιοῦμεν κηφῆσι, τοὺς μὲν κέντρα ἔχουσι, τοὺς δὲ ἀκέντροις. Καὶ ὀρθῶς γ', ἔφη. Τούτω τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ταράττετον ἐν πάσῃ πολιτείᾳ ἐγγιγνομένω, οἷον περὶ σῶμα φλέγμα τε καὶ χολή. ὣ δὴ καὶ δεῖ τὸν c ἀγαθὸν ἰατρόν τε καὶ νομοθέτην πόλεως μὴ ἧττον, ἢ σοφὸν μελιττουργὸν πόῤῥωθεν εὐλαβεῖσθαι, μάλιστα μέν, ὅπως μὴ ἐγγενήσεσθον, ἂν δὲ ἐγγένησθον, ὅπως ὅτι τάχιστα ξὺν αὐτοῖσι τοῖς κηρίοις ἐκτετμήσεσθον. Ναὶ μὰ Δία, ἦ δ' ὅς, παντάπασί γε. Ὧδε τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, λάβωμεν, ἵν' εὐκρινέστερον ἴδωμεν ὃ βουλόμεθα. Πῶς; Τριχῇ διαστησώμεθα τῷ λόγῳ δημοκρατουμένην πόλιν, ὥσπερ οὖν καὶ ἔχει. ἓν μὲν γάρ που τὸ τοιοῦτον γένος ἐν αὐτῇ ἐμφύεται δι' ἐξουσίαν οὐκ ἔλαττον, d ἢ ἐν τῇ ὀλιγαρχουμένῃ. Ἔστιν οὕτω. Πολὺ δέ γε δριμύτερον ἐν ταύτῃ, ἢ ἐν ἐκείνῃ. Πῶς; Ἐκεῖ μὲν διὰ τὸ μὴ ἔντιμον εἶναι, ἀλλ' ἀπελαύνεσθαι τῶν ἀρχῶν, ἀγύμναστον καὶ οὐκ ἐῤῥωμένον γίγνεται, ἐν δημοκρατίᾳ δὲ τοῦτό που τὸ προεστὸς αὐτῆς ἐκτὸς ὀλίγων, καὶ τὸ μὲν δριμύτατον αὐτοῦ λέγει τε καὶ πράττει, τὸ δ' ἄλλο περὶ τὰ βήματα προσίζον βομβεῖ τε καὶ οὐκ ἀνέχεται τοῦ ἄλλα λέγοντος, ὥστε e πάντα ὑπὸ τοῦ τοιούτου διοικεῖται ἐν τῇ τοιαύτῃ πολιτείᾳ χωρίς τινων ὀλίγων. Μάλα γε, ἦ δ' ὅς. Ἄλλο τοίνυν τοιόνδε ἀεὶ ἀποκρίνεται ἐκ τοῦ πλήθους. Τὸ ποῖον; Χρηματιζομένων που πάντων οἱ κοσμιώτατοι

quit, mihi narras somnium; nam rus mihi proficiscenti frequenter id accidit. [SOCR.] Jam vero summa, inquam, horum omnium collecta viden', quam delicatum civium animum reddant, ut si quis vel tantillum servitutis afferat, ægre ferant neque tolerent? quippe eo denique perveniunt, ut leges omnes tam scriptas, quam non scriptas contemnant, ut scilicet omnis omnino remotus ab eis sit dominus. [AD.] Sane scio, inquit. [SOCR.] Hoc igitur, inquam, o amice, pulchrum illud et juvenile initium est, ex quo, ut mihi videtur, tyrannis nascitur. [AD.] Juvenile certe, inquit; sed quid deinceps? [SOCR.] Idem, inquam, qui in paucorum dominatione innatus eam evertit morbus, idem in hac major graviorque ex licentia innatus popularem civitatem jugo servitutis subigit. ac re vera omnia nimia fere verti in contraria solent, cum in tempestatibus, tum in plantis et in corporibus et vero etiam in rebus publicis maxime. [AD.] Consentaneum, inquit. [SOCR.] Nimia enim libertas non in aliud videtur, nisi nimiam in servitutem converti et privatim et publice. [AD.] Certe consentaneum. [SOCR.] Itaque non ex alia, inquam, re publica, nisi ex populari tyrannidem exsistere consentaneum est, extrema, opinor, ex libertate maximam et sævissimam servitutem. [AD.] Est enim, inquit, in ratione. [SOCR.] Sed non hoc, ut arbitror, inquam, quærebas, sed quinam morbus idem in paucorum atque in populari gubernatione nascens in servitutem eam redigat. [AD.] Vera dicis, inquit. [SOCR.] Illud igitur, inquam, inertium et prodigorum hominum genus dicebam, fortissimos quidem ducentes, ignaviores autem sequentes; quos quidem fucis in superioribus comparavimus, illos quidem aculeatis, hos autem aculeis carentibus. [AD.] Et merito, inquit. [SOCR.] Hæc duo igitur, inquam, in quacunque insunt civitate, eam turbant, quemadmodum pituita ac bilis corpus. quæ proinde necesse est bonum medicum et legum latorem civitatis non minus, quam sollertem apiarium præcavere, maxime quidem, ut ne oriantur in civitate, sin autem orta fuerint, ut quam primum cum ipsis favis excidantur. [AD.] Per Jovem, inquit, ita prorsus agendum. [SOCR.] Sic igitur, inquam, accipiamus, ut clarius, quod volumus, videamus. [AD.] Quo modo? [SOCR.] Trifariam popularem civitatem partiamur oratione, ut re vera est. nam unum quidem hoc genus in ea propter licentiam nascitur non rarius, quam in paucorum dominatu. [AD.] Est ita. [SOCR.] Multo vero acrius in hac, quam illic. [AD.] Qua ratione? [SOCR.] Illic quia non in honore est, sed a magistratibus repellitur, exercitatione caret neque robustum fit, in populari vero civitate id genus fere præsidet paucis exceptis, et qui in eo acerrimi sunt, ii dicunt et agunt, reliqui autem circum tribunalia assidentes susurrant nec tolerant, si quis alia dicat, ut omnia ab hoc genere paucis exceptis in hujusmodi civitate administrentur. [AD.] Maxime, inquit. [SOCR.] Aliud igitur hujuscemodi semper ex multitudine excernitur. [AD.] Quale? [SOCR.] Ex omnibus fere quæstum facientibus qui natura moderatissi-

φύσει ὡς τὸ πολὺ πλουσιώτατοι γίγνονται. Εἰκός.
Πλεῖστον δὴ, οἶμαι, τοῖς κηφῆσι μέλι καὶ εὐπορώτα-
τον ἐντεῦθεν βλίττει. Πῶς γὰρ ἂν, ἔφη, παρά γε τῶν
σμικρὰ ἐχόντων τις βλίσειε; Πλούσιοι δὴ, οἶμαι, οἱ
5 τοιοῦτοι καλοῦνται, κηφήνων βοτάνη. Σχεδόν τι,
565 ἔφη. Δῆμος δ' ἂν εἴη τρίτον γένος, ὅσοι αὐτουργοί τε a
καὶ ἀπράγμονες, οὐ πάνυ πολλὰ κεκτημένοι· ὃ δὴ πλεῖ-
στόν τε καὶ κυριώτατον ἐν δημοκρατίᾳ, ὅτανπερ ἀθροι-
σθῇ. Ἔστι γάρ, ἔφη. ἀλλ' οὐ θαμὰ ἐθέλει ποιεῖν
10 τοῦτο, ἐὰν μὴ μέλιτός τι μεταλαμβάνῃ. Οὐκοῦν με-
ταλαμβάνει, ἦν δ' ἐγὼ, ἀεὶ, καθόσον δύνανται οἱ
προεστῶτες, τοὺς ἔχοντας τὴν οὐσίαν ἀφαιρούμενοι,
διανέμοντες τῷ δήμῳ τὸ πλεῖστον αὐτοὶ ἔχειν. Με-
ταλαμβάνει γὰρ οὖν, ἦ δ' ὅς, οὕτως. Ἀναγκάζονται b
15 δὴ, οἶμαι, ἀμύνεσθαι, λέγοντές τε ἐν τῷ δήμῳ καὶ
πράττοντες ὅπῃ δύνανται, οὗτοι, ὧν ἀφαιροῦνται.
Πῶς γὰρ οὔ; Αἰτίαν δὴ ἔσχον ὑπὸ τῶν ἑτέρων, κἂν μὴ
ἐπιθυμῶσι νεωτερίζειν, ὡς ἐπιβουλεύουσι τῷ δήμῳ καί
εἰσιν ὀλιγαρχικοί. Τί μήν; Οὐκοῦν καὶ τελευτῶν-
20 τες, ἐπειδὰν ὁρῶσι τὸν δῆμον οὐχ ἑκόντα, ἀλλ' ἀγνοή-
σαντά τε καὶ ἐξαπατηθέντα ὑπὸ τῶν διαβαλλόντων ἐπι-
χειροῦντα σφᾶς ἀδικεῖν, τότ' ἤδη, εἴτε βούλονται εἴτε c
μὴ, ὡς ἀληθῶς ὀλιγαρχικοὶ γίγνονται, οὐχ ἑκόντες,
ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ κακὸν ἐκεῖνος ὁ κηφὴν ἐντίκτει κεν-
25 τῶν αὐτούς. Κομιδῇ μὲν οὖν. Εἰσαγγελίαι δὴ καὶ
κρίσεις καὶ ἀγῶνες περὶ ἀλλήλων γίγνονται. Καὶ
μάλα. Οὐκοῦν ἕνα τινὰ ἀεὶ δῆμος εἴωθε διαφερόντως
προΐστασθαι ἑαυτοῦ καὶ τοῦτον τρέφειν τε καὶ αὔξειν
μέγαν; Εἴωθε γάρ. Τοῦτο μὲν ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, δῆλον,
30 ὅτι ὅτανπερ φύηται τύραννος, ἐκ προστατικῆς ῥίζης d
καὶ οὐκ ἄλλοθεν ἐκβλαστάνει. Καὶ μάλα δῆλον. Τίς
ἀρχὴ οὖν μεταβολῆς ἐκ προστάτου ἐπὶ τύραννον; ἢ δῆ-
λον, ὅτι ἐπειδὰν ταὐτὸν ἄρξηται δρᾶν ὁ προστάτης τῷ
ἐν τῷ μύθῳ, ὃς περὶ τὸ ἐν Ἀρκαδίᾳ τὸ τοῦ Διὸς τοῦ
35 Λυκαίου ἱερὸν λέγεται; Τίς; ἔφη. Ὡς ἄρα ὁ γευσά-
μενος τοῦ ἀνθρωπίνου σπλάγχνου, ἐν ἄλλοις ἄλλων
ἱερείων ἑνὸς ἐγκατατετμημένου, ἀνάγκη δὴ τούτῳ λύκῳ e
γενέσθαι. ἢ οὐκ ἀκήκοας τὸν λόγον; Ἔγωγε. Ἆρ'
οὖν οὕτω καὶ ὃς ἂν δήμου προεστὼς, λαβὼν σφόδρα
40 πειθόμενον ὄχλον, μὴ ἀπόσχηται ἐμφυλίου αἵματος,
ἀλλ' ἀδίκως ἐπαιτιώμενος, οἷα δὴ φιλοῦσιν, εἰς δικα-
στήρια ἄγων μιαιφονῇ, βίον ἀνδρὸς ἀφανίζων, γλώττῃ
τε καὶ στόματι ἀνοσίῳ γευόμενος φόνου ξυγγενοῦς, καὶ
566 ἀνδρηλατῇ καὶ ἀποκτιννύῃ καὶ ὑποσημαίνῃ χρεῶν τε a
45 ἀποκοπὰς καὶ γῆς ἀναδασμὸν, ἆρα τῷ τοιούτῳ ἀνάγκη
δὴ τὸ μετὰ τοῦτο καὶ εἵμαρται ἢ ἀπολωλέναι ὑπὸ τῶν
ἐχθρῶν ἢ τυραννεῖν καὶ λύκῳ ἐξ ἀνθρώπου γενέσθαι;
Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη. Οὗτος δὴ, ἔφην, ὁ στασιάζων
γίγνεται πρὸς τοὺς ἔχοντας τὰς οὐσίας. Οὗτος. Ἆρ'
50 οὖν ἐκπεσὼν μὲν καὶ κατελθὼν βίᾳ τῶν ἐχθρῶν τύραν-
νος ἀπειργασμένος κατέρχεται; Δῆλον. Ἐὰν δὲ ἀδύ-
νατοι ἐκβάλλειν αὐτὸν ὦσιν ἢ ἀποκτεῖναι διαβάλλοντες b
τῇ πόλει, βιαίῳ δὴ θανάτῳ ἐπιβουλεύουσιν ἀποκτιννύ-
ναι λάθρα. Φιλεῖ γοῦν, ἦ δ' ὅς, οὕτω γίγνεσθαι. Τὸ

mi sunt, ut plurimum ditissimi fiunt. [AD.] Consentaneum. [SOCR.] Hinc igitur plurimum, opinor, fucis mel et facillimum paratu profluit. [AD.] Quomodo enim, inquit, aliquis ab his, qui pauca possident, hauriat? [SOCR.] Divites ergo, ut arbitror, hi vocantur, fucorum pabulum. [AD.] Sic fere, inquit. [SOCR.] Populus autem tertium erit genus, quotquot operarii sunt et aliena non curant, haud multum pecuniosi; quod quidem genus in populari imperio et frequentissimum et maximæ auctoritatis est quotiens congregatur. [AD.] Est enim, inquit. at congregari non sæpe solet, nisi particeps mellis fiat. [SOCR.] Itaque fit, inquam, semper, quatenus hi, qui præsident, locupletes exspoliantes dispertientesque populo ipsi plurimum tenere possunt. [AD.] Profecto ita, inquit, fit particeps. [SOCR.] Coguntur ergo, opinor, repugnare hi, qui spoliantur, pro viribus apud populum tum dicendo, tum agendo. [AD.] Necessario. [SOCR.] Accusantur ergo ab alteris, etiamsi non cupidi sint rerum novarum, insidiari populo et ad paucorum imperium intendere animum. [AD.] Quidni? [SOCR.] Denique igitur, cum populum vident non sua sponte, sed per inscitiam et a calumniatoribus deceptum conari ipsis injuriam inferre, ibi tum velint, nolint, re vera paucorum potentiæ studiosi fiunt, non ultro volentesque, sed hoc quoque malum infert fucus ille eos pungens. [AD.] Valde quidem. [SOCR.] Accusationes igitur et judicia oppugnationesque mutuæ oriuntur. [AD.] Admodum. [SOCR.] Nonne vero unum semper aliquem præcipuum sibi ducem constituere eumque nutrire, fovere, augere solet populus? [AD.] Solet certe. [SOCR.] Hoc igitur, inquam, patet, tyrannum, si quando nascatur, non aliunde nisi tutoria ex radice pullulare. [AD.] Certum id quidem. [SOCR.] Quænam igitur origo mutationis ex tutore in tyrannum? an videlicet postquam cœpit tutor id agere, quod circa templum Lycæi Jovis in Arcadia fabula refert? [AD.] Quæ fabula? inquit. [SOCR.] Eum, qui humana viscera cum aliarum victimarum aliis visceribus una concisa gustavit, lupum fieri cogi. an non audivisti fabulam? [AD.] Immo audivi. [SOCR.] Eodemne igitur modo et istum populi ducem, ubi valde obtemperantem nactus vulgum civili non abstinuit sanguine, sed injustis, ut solent, confictis criminibus in judicium trahens cæde se cruentat, viri vitam exstinguens gustansque lingua et ore profano sanguinem cognatum, ac nonnullos expellit, enecat alios, novarum tabularum spem divisionemque agrorum ostendit, hunc igitur talem nonne fatalis cogit necessitas aut ab inimicis interfici aut tyrannidem exercere lupumque ex homine fieri? [AD.] Cogit haud dubie, inquit. [SOCR.] Hic igitur, inquam, seditionis adversus opulentos auctor exsistit. [AD.] Hic. [SOCR.] Quinc si expulsus invitis redierit inimicis, tyrannus effectus redit? [AD.] Certe. [SOCR.] At si calumniis eum publicis expellere nequeunt vel occidere, violenta cæde clam e medio tollere instituunt. [AD.] Consuevit certe, inquit, ita fieri. [SOCR.] Hinc jam celebrata illa ty-

δὴ τυραννικὸν αἴτημα τὸ πολυθρύλητον ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ εἰς τοῦτο προβεβηκότες ἐξευρίσκουσιν, αἰτεῖν τὸν δῆμον φύλακάς τινας τοῦ σώματος, ἵνα σῶς αὐτοῖς ᾖ ὁ τοῦ δήμου βοηθός. Καὶ μάλ', ἔφη. Διδόασι δή, οἶμαι, δείσαντες μὲν ὑπὲρ ἐκείνου, θαρρήσαντες δὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν. Καὶ μάλα. Οὐκοῦν τοῦτο ὅταν ἴδῃ ἀνὴρ χρήματα ἔχων καὶ μετὰ τῶν χρημάτων αἰτίαν μισόδημος εἶναι, τότε δὴ οὗτος, ὦ ἑταῖρε, κατὰ τὸν Κροίσῳ γενόμενον χρησμὸν πολυψήφιδα παρ' Ἕρμον φεύγει οὐδὲ μένει οὐδ' αἰδεῖται κακὸς εἶναι. Οὐ γὰρ ἄν, ἔφη, δεύτερον αὖθις αἰδεσθείη. Ὁ δέ γε, οἶμαι, ἦν δ' ἐγώ, καταληφθεὶς θανάτῳ δίδοται. Ἀνάγκη. Ὁ δὲ δὴ προστάτης ἐκεῖνος αὐτὸς δῆλον δὴ ὅτι μέγας μεγαλωστὶ οὐ κεῖται, ἀλλὰ καταβαλὼν ἄλλους πολλοὺς ἕστηκεν ἐν τῷ δίφρῳ τῆς πόλεως, τύραννος ἀντὶ προστάτου ἀποτετελεσμένος. Τί δ' οὐ μέλλει; ἔφη. Διέλθωμεν δὴ τὴν εὐδαιμονίαν, ἦν δ' ἐγώ, τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἂν ὁ τοιοῦτος βροτὸς ἐγγένηται; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, διέλθωμεν. Ἆρ' οὖν, εἶπον, οὐ ταῖς μὲν πρώταις ἡμέραις τε καὶ χρόνῳ προσγελᾷ τε καὶ ἀσπάζεται πάντας, ᾧ ἂν περιτυγχάνῃ, καὶ οὔτε τύραννός φησιν εἶναι ὑπισχνεῖταί τε πολλὰ καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ χρεῶν τε ἠλευθέρωσε καὶ γῆν διένειμε δήμῳ τε καὶ τοῖς περὶ ἑαυτὸν καὶ πᾶσιν ἵλεώς τε καὶ πρᾶος εἶναι προσποιεῖται; Ἀνάγκη, ἔφη. Ὅταν δέ γε, οἶμαι, πρὸς τοὺς ἔξω ἐχθροὺς τοῖς μὲν καταλλαγῇ, τοὺς δὲ καὶ διαφθείρῃ, καὶ ἡσυχία ἐκείνων γένηται, πρῶτον μὲν πολέμους τινὰς ἀεὶ κινεῖ, ἵν' ἐν χρείᾳ ἡγεμόνος ὁ δῆμος ᾖ. Εἰκός γε. Οὐκοῦν καὶ ἵνα χρήματα εἰσφέροντες πένητες γιγνόμενοι πρὸς τῷ καθ' ἡμέραν ἀναγκάζωνται εἶναι καὶ ἧττον αὐτῷ ἐπιβουλεύωσι; Δῆλον. Καὶ ἄν γέ τινας, οἶμαι, ὑποπτεύῃ ἐλεύθερα φρονήματα ἔχοντας μὴ ἐπιτρέψειν αὐτῷ ἄρχειν, ὅπως ἂν τούτους μετὰ προφάσεως ἀπολλύῃ ἐνδοὺς τοῖς πολεμίοις; τούτων πάντων ἕνεκα τυράννῳ ἀεὶ ἀνάγκη πόλεμον ταράττειν; Ἀνάγκη. Ταῦτα δὴ ποιοῦντα ἕτοιμον μᾶλλον ἀπεχθάνεσθαι τοῖς πολίταις; Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκοῦν καί τινας τῶν ξυγκαταστησάντων καὶ ἐν δυνάμει ὄντων παρρησιάζεσθαι καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐπιπλήττοντας τοῖς γιγνομένοις, οἳ ἂν τυγχάνωσιν ἀνδρικώτατοι ὄντες; Εἰκός γε. Ὑπεξαιρεῖν δὴ τούτους πάντας δεῖ τὸν τύραννον, εἰ μέλλει ἄρξειν, ἕως ἂν μήτε φίλων μήτ' ἐχθρῶν λίπῃ μηδένα ὅτου τι ὄφελος. Δῆλον. Ὀξέως ἄρα δεῖ ὁρᾶν αὐτόν, τίς ἀνδρεῖος, τίς μεγαλόφρων, τίς φρόνιμος, τίς πλούσιος· καὶ οὕτως εὐδαίμων ἐστίν, ὥστε τούτοις ἅπασιν ἀνάγκη αὐτῷ, εἴτε βούλεται εἴτε μή, πολεμίῳ εἶναι καὶ ἐπιβουλεύειν, ἕως ἂν καθήρῃ τὴν πόλιν. Καλόν γε, ἔφη, καθαρμόν. Ναί, ἦν δ' ἐγώ, τὸν ἐναντίον, ἢ οἱ ἰατροὶ τὰ σώματα· οἱ μὲν γὰρ τὸ χείριστον ἀφαιροῦντες λείπουσι τὸ βέλτιστον, ὁ δὲ τοὐναντίον. Ὡς ἔοικε γάρ, αὐτῷ, ἔφη, ἀνάγκη, εἴπερ ἄρξει. Ἐν μακαρίᾳ ἄρα, εἶπον ἐγώ, ἀνάγκῃ δέδεται, ἣ προστάττει αὐτῷ ἢ μετὰ φαύλων τῶν πολλῶν οἰκεῖν, καὶ ὑπὸ τούτων μισούμενον, ἢ μὴ

rannica petitione utentes omnes, qui huc processerunt, custodes aliquos corporis requirere a populo solent, ut eis salvus sit auxiliator populi. [AD.] Maxime, inquit. [SOCR.] Atque illi dant, opinor, illi metuentes, de semet ipsis securi. [AD.] Magnopere. [SOCR.] Hoc igitur ubi vidit vir opibus affluens simulque inimici erga populum animi crimen sustinens, tunc certe, o amice, secundum Crœso datum oraculum lapidosum ad Hermum fugit neque manet neque timidus dici veretur. [AD.] Haudquaquam enim, inquit, secundo iternm vereretur. [SOCR.] Qui vero, inquam, comprehensus fuerit, neci, opinor, datur. [AD.] Necesse est. [SOCR.] At ille dux ipse haud dubie magnus magnifice non jacet, sed aliis prostratis multis stat in curru civitatis, tyrannus ex duce effectus. [AD.] Quid prohibet? inquit. [SOCR.] Jam visne enarremus, inquam, beatitudinem et viri et civitatis, in qua hujusmodi mortalis exstiterit? [AD.] Faciamus sane, inquit. [SOCR.] Principio igitur, inquam, et primis diebus nonne omnes amplectitur et arridet quibuscunque obvius fuerit, et nomen tyranni recusat, pollicetur multa et privatim et publice, ære liberat alieno, agros dividit populo et familiaribus suis, denique omnibus mansuetus et mitis videri contendit? [AD.] Necesse est, inquit. [SOCR.] Ubi vero, opinor, adversus externos hostes ita rem gessit, ut cum aliis in amicitiam redierit, alios exciderit, rebus istinc jam pacatis primum bella quædam semper movet, ut duce populus egeat. [AD.] Consentaneum est. [SOCR.] Nonne ideo quoque, ut tributis attenuati ad cotidianum victum converti cogantur minusque ipsi insidias struant? [AD.] Patet. [SOCR.] Etiam si quos, opinor, liberali ingenio præditos imperium suum recusaturos suspicetur, hos ut causa prætexta hostibus objectos interficiat? hisne omnibus rebus necesse est tyrannum semper bellum suscitare? [AD.] Necesse. [SOCR.] Atque hæc facientem utique magis cives sibi infensos reddere? [AD.] Quidni? [SOCR.] Ergo etiam eorum nonnullos, qui tyrannidem ei conciliaverunt et aliquid possunt, audacius et apud ipsum et inter se loqui et quæ geruntur, improbare, qui quidem altiori animo sint? [AD.] Consentaneum est. [SOCR.] Hos igitur omnes tyrannus e medio tollat oportet, si imperio potiturus est, quoad nullus relinquatur amicorum aut inimicorum, qui alicujus pretii sit. [AD.] Manifestum. [SOCR.] Itaque acute videat oportet, quis fortis, quis magnanimus, quis prudens, quis dives sit; atque adeo beatus est, ut, seu velit seu nolit, omnibus his hostis esse et insidiari cogatur, quoad civitatem purgaverit. [AD.] Egregiam, inquit, purgationem. [SOCR.] Sane, inquam, contrariam medicorum purgationi corporum; siquidem hi deterrimo dempto optimum relinquunt, ille vera contra. [AD.] Necessarium enim, inquit, illi videtur, si est dominaturus. [SOCR.] Beata ergo, inquam, necessitate adstrictus est, quæ illi imperat, ut aut cum improbis plurimis vitam agat, et qui eum odio habeant, aut omnino non vivat. [AD.] Talis

ζῆν. Ἐν τοιαύτῃ, ἦ δ' ὅς. Ἆρ' οὖν οὐχὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον τοῖς πολίταις ἀπεχθάνηται ταῦτα δρῶν, τοσούτῳ πλειόνων καὶ πιστοτέρων δορυφόρων δεήσεται; Πῶς γὰρ οὔ; Τίνες οὖν οἱ πιστοί; καὶ πόθεν αὐτοὺς μεταπέμψεται; Αὐτόματοι, ἔφη, πολλοὶ ἥξουσι πετόμενοι, ἐὰν τὸν μισθὸν διδῷ. Κηφῆνας, ἦν δ' ἐγώ, νὴ τὸν κύνα, δοκεῖς αὖ τινάς μοι λέγειν ξενικούς τε καὶ παντοδαπούς. Ἀληθῆ γάρ, ἔφη, δοκῶ σοι. Τοὺς δὲ αὐτόθεν ἆρ' οὐκ ἂν ἐθελήσειε; Πῶς; Τοὺς δούλους ἀφελόμενος τοὺς πολίτας, ἐλευθερώσας, τῶν περὶ ἑαυτὸν δορυφόρων ποιήσασθαι. Σφόδρα γε, ἔφη· ἐπεί τοι καὶ πιστότατοι αὐτῷ οὗτοί εἰσιν. Ἦ μακάριον, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις τυράννου χρῆμα, εἰ τοιούτοις φίλοις τε καὶ πιστοῖς ἀνδράσι χρῆται τοὺς προτέρους ἐκείνους ἀπολέσας. Ἀλλὰ μήν, ἔφη, τοιούτοις γε χρῆται. Καὶ θαυμάζουσι δή, εἶπον, οὗτοι οἱ ἑταῖροι αὐτὸν, καὶ ξύνεισιν οἱ νέοι πολῖται, οἱ δ' ἐπιεικεῖς μισοῦσί τε καὶ φεύγουσι; Τί δ' οὐ μέλλουσιν; Οὐκ ἐτός, ἦν δ' ἐγώ, ἥ τε τραγῳδία ὅλως σοφὸν δοκεῖ εἶναι καὶ ὁ Εὐριπίδης διαφέρων ἐν αὐτῇ. Τί δή; Ὅτι καὶ τοῦτο πυκνῆς διανοίας ἐχόμενον ἐφθέγξατο, ὡς ἄρα σοφοὶ τύραννοί εἰσι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ. καὶ ἔλεγε δῆλον ὅτι τούτους εἶναι τοὺς σοφοὺς, οἷς ξύνεστι. Καὶ ὡς ἰσόθεόν γ', ἔφη, τὴν τυραννίδα ἐγκωμιάζει καὶ ἕτερα πολλά, καὶ οὗτος καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί. Τοιγάρτοι, ἔφην, ἅτε σοφοὶ ὄντες οἱ τῆς τραγῳδίας ποιηταὶ συγγιγνώσκουσιν ἡμῖν τε καὶ ἐκείνοις, ὅσοι ἡμῶν ἐγγὺς πολιτεύονται, ὅτι αὐτοὺς εἰς τὴν πολιτείαν οὐ παραδεξόμεθα ἅτε τυραννίδος ὑμνητάς. Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη, ξυγγιγνώσκουσιν ὅσοιπέρ γε αὐτῶν κομψοί. Εἰς δέ γε, οἶμαι, τὰς ἄλλας περιιόντες πόλεις, ξυλλέγοντες τοὺς ὄχλους καλὰς φωνὰς καὶ μεγάλας καὶ πιθανὰς μισθωσάμενοι, εἰς τυραννίδας τε καὶ δημοκρατίας ἕλκουσι τὰς πολιτείας. Μάλα γε. Οὐκοῦν καὶ προσέτι τούτων μισθοὺς λαμβάνουσι καὶ τιμῶνται, μάλιστα μέν, ὥσπερ τὸ εἰκός, ὑπὸ τυράννων, δεύτερον δὲ ὑπὸ δημοκρατίας· ὅσῳ δ' ἂν ἀνωτέρω ἴωσι πρὸς τὸ ἄναντες τῶν πολιτειῶν, μᾶλλον ἀπαγορεύει αὐτῶν ἡ τιμή, ὥσπερ ὑπὸ ἄσθματος ἀδυνατοῦσα πορεύεσθαι. Πάνυ μὲν οὖν. Ἀλλὰ δή, εἶπον, ἐνταῦθα μὲν ἐξέβημεν· λέγωμεν δὲ πάλιν ἐκεῖνο τὸ τοῦ τυράννου στρατόπεδον, τὸ καλόν τε καὶ πολὺ καὶ ποικίλον καὶ οὐδέποτε ταὐτὸν, πόθεν θρέψεται. Δῆλον, ἔφη, ὅτι ἐάν τε ἱερὰ χρήματα ᾖ ἐν τῇ πόλει, ταῦτα ἀναλώσει, ὅποι ποτὲ ἂν ἀεὶ ἐξαρκῇ τὰ τῶν ἀποδομένων, ἐλάττους εἰσφορὰς ἀναγκάζων τὸν δῆμον εἰσφέρειν. Τί δ', ὅταν δὴ ταῦτα ἐπιλίπῃ; Δῆλον, ἔφη, ὅτι ἐκ τῶν πατρῴων θρέψεται αὐτός τε καὶ οἱ συμπόται τε καὶ ἑταῖροι καὶ ἑταῖραι. Μανθάνω, ἦν δ' ἐγώ· ὅτι ὁ δῆμος, ὁ γεννήσας τὸν τύραννον, θρέψει αὐτόν τε καὶ ἑταίρους. Πολλὴ αὐτῷ, ἔφη, ἀνάγκη. Πῶς δὲ λέγεις; εἶπον· ἐάν τε ἀγανακτῇ τε καὶ λέγῃ ὁ δῆμος, ὅτι οὔτε δίκαιον τρέφεσθαι ὑπὸ πατρὸς υἱὸν ἡβῶντα, ἀλλὰ τοὐναντίον ὑπὸ υἱέος πατέρα, οὔτε τούτου αὐτὸν ἕνεκα ἐγέννησέ τε καὶ κατέστησεν, ἵνα ἐπειδὴ μέγας

est, inquit, necessitas. [SOCR.] Nonne igitur quo magis ita agens infensos habet cives, eo pluribus et fidelioribus satellitibus indigebit? [AD.] Quidni? [SOCR.] Quinam igitur sunt fideles? et unde illos arcesset? [AD.] Ultro, inquit, advolabunt multi, si mercedem dat. [SOCR.] Fucos, inquam, per canem, iterum mihi videris quosdam dicere peregrinos et varios. [AD.] Vere enim tibi, inquit, videor. [SOCR.] Indigenas autem non volet? [AD.] Quo pacto? [SOCR.] Scilicet servos ablatos civibus libertate donatos inter satellites suos asciscere. [AD.] Maxime, inquit; nempe hi ei fidelissimi sunt. [SOCR.] Profecto beatum, inquam, narras tyranni negotium, si talibus amicis fidisque viris utitur, cum priores illos perdiderit. [AD.] At vero, inquit, talibus utitur. [SOCR.] Et mirantur igitur, inquam, eum hi amici, conversanturque cum eo novi cives, probi vero oderunt ac fugiunt? [AD.] Quid vetat? [SOCR.] Non temere, inquam, tragœdia cum omnino sapiens esse, tum Euripides in ea excellere perhibetur. [AD.] Quamobrem? [SOCR.] Quod et hoc spissæ mentis effatum pronuntiavit, sapientes tyrannos esse sapientum consuetudine. et patet hos eum sapientes dicere, quibuscum conversetur. [AD.] Quin etiam tamquam rem divinam, inquit, extollit tyrannidem aliisque nominibus multis, et hic et reliqui poetæ. [SOCR.] Quapropter, inquam, utpote sapientes poetæ tragici et nobis ignoscunt et illis, qui ad nostrum modum rem publicam suam administrant, si eos in civitatem non admittemus utpote tyrannidis laudatores. [AD.] Ignoscunt, inquit, ut arbitror, quotquot paulo sunt humaniores. [SOCR.] Ceteras vero, opinor, circumeunt civitates et turbam congregantes pulchris et grandibus probabilibusque vocibus conductis res publicas in tyrannides trahunt et in populare imperium. [AD.] Valde quidem. [SOCR.] Itaque pro his et pretium insuper accipiunt et honorem in primis quidem, ut consentaneum est, a tyrannis, deinde a populari dominatione; sed quo altius ascendunt per acclivia rerum publicarum, eo magis eorum deficit honor et quasi intercluso spiritu procedere non potest. [AD.] Ita prorsus. [SOCR.] Sed enim, inquam, huc digressi sumus: videamus rursus de exercitu illo tyranni præclaro et magno et vario et nunquam eodem, unde alatur. [AD.] Scilicet, inquit, si quæ sunt sacræ opes in civitate, eas consumet, quousque sufficient quæ inde redierint, dum leviora exigit a populo tributa. [SOCR.] Quid vero, si opes istæ defecerint? [AD.] Scilicet, inquit, paternis aletur et ipse et convivæ ipsius et amici et amicæ. [SOCR.] Intelligo, inquam: populus, qui tyrannum genuit, ipsum amicosque ejus alet. [AD.] Valde, inquit, necesse est. [SOCR.] Sed quid ais? inquam: etiam si succenseat populus dicatque neque æquum esse, ut adultus filius a patre alatur, sed contra a filio pater, neque ideo se eum genuisse et constituisse, ut ubi adolevisset, tunc ipse ser-

γένοιτο, τότε αὐτὸς δουλεύων τοῖς αὑτοῦ δούλοις τρέφοι ἐκεῖνόν τε καὶ τοὺς δούλους μετὰ ξυγκλύδων ἄλλων, ἀλλ' ἵνα ὑπὸ τῶν πλουσίων τε καὶ καλῶν κἀγαθῶν λεγομένων ἐν τῇ πόλει ἐλευθερωθείη ἐκείνου προστάντος, καὶ νῦν κελεύει ἀπιέναι ἐκ τῆς πόλεως αὐτόν τε καὶ τοὺς ἑταίρους, ὥσπερ πατὴρ υἱὸν ἐξ οἰκίας μετὰ ὀχληρῶν συμποτῶν ἐξελαύνων; Γνώσεταί γε νὴ Δία, ἦ δ' ὅς, τότ' ἤδη ὁ δῆμος, οἷος οἷον θρέμμα γεννῶν ἠσπάζετό τε καὶ ηὖξε, καὶ ὅτι ἀσθενέστερος ὢν ἰσχυροτέρους ἐξελαύνει. Πῶς, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις; τολμήσει τὸν πατέρα βιάζεσθαι, κἂν μὴ πείθηται, τύπτειν ὁ τύραννος; Ναί, ἔφη, ἀφελόμενός γε τὰ ὅπλα. Πατραλοίαν, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις τύραννον καὶ χαλεπὸν γηροτρόφον, καὶ ὡς ἔοικε, τοῦτο δὴ ὁμολογουμένη ἂν ἤδη τυραννὶς εἴη, καὶ τὸ λεγόμενον, ὁ δῆμος φεύγων ἂν καπνὸν δουλείας ἐλευθέρων εἰς πῦρ δούλων δεσποτείας ἂν ἐμπεπτωκὼς εἴη, ἀντὶ τῆς πολλῆς ἐκείνης καὶ ἀκαίρου ἐλευθερίας τὴν χαλεπωτάτην τε καὶ πικροτάτην δούλων δουλείαν μεταμπισχόμενος. Καὶ μάλα, ἔφη, ταῦτα οὕτω γίγνεται. Τί οὖν; εἶπον· οὐκ ἐμμελῶς ἡμῖν εἰρήσεται, ἐὰν φῶμεν ἱκανῶς διεληλυθέναι, ὡς μεταβαίνει τυραννὶς ἐκ δημοκρατίας γενομένη τε οἵα ἐστί; Πάνυ μὲν οὖν ἱκανῶς, ἔφη.

vis serviens suis et illum aleret et ejus servos et alios convenas, verum ut a divitibus et his, qui optimates vocantur in civitate, illo præside liberaretur, itaque nunc jubere abire illum e civitate ejusque amicos ut patrem, qui filium domo una cum turbulentis convivis expellat? [AD.] Intelliget per Jovem, inquit, tunc jam populus, qualis qualem bestiam generans foverit atque auxerit, et debiliorem se robustiori ejectionem parare. [SOCR.] Quid ais? inquam: audebitne patri vim inferre et si non obtemperet, verberare tyrannus? [AD.] Ita, inquit, ubi abstulerit arma. [SOCR.] Parricidam, inquam, dicis tyrannum durumque senectutis altorem, atque, ut videtur, hæc jam omnium consensu erit tyrannis, utque in proverbio est, populus servitutis liberorum fugiens fumum in flammam servorum dominationis inciderit, pro ingente illa et importuna libertate durissimam acerbissimamque servorum subiens servitutem. [AD.] Ita nimirum, inquit, accidit. [SOCR.] Quid igitur? inquam: non commode dictum fuerit, si satis declarasse dicamus, quo pacto tyrannis ex populari gubernatione transeat et, nata cum sit, qualis sit? [AD.] Plane quidem satis, inquit.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΑΤΟΣ.

Αὐτὸς δὴ λοιπός, ἦν δ' ἐγώ, ὁ τυραννικὸς ἀνὴρ σκέψασθαι, πῶς τε μεθίσταται ἐκ δημοκρατικοῦ γενόμενός τε ποῖός τίς ἐστι καὶ τίνα τρόπον ζῇ, ἄθλιον, ἢ μακάριον. Λοιπὸς γὰρ οὖν ἔτι οὗτος, ἔφη. Οἶσθ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὃ ποθῶ ἔτι; Τὸ ποῖον; Τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν, οἷαί τε καὶ ὅσαι εἰσίν, οὔ μοι δοκοῦμεν ἱκανῶς διῃρῆσθαι. τούτου δὴ ἐνδεῶς ἔχοντος ἀσαφεστέρα ἔσται ἡ ζήτησις οὗ ζητοῦμεν. Οὐκοῦν, ἦ δ' ὅς, ἔτι ἐν καλῷ; Πάνυ μὲν οὖν· καὶ σκόπει γ' ὃ ἐν αὐταῖς βούλομαι ἰδεῖν. ἔστι δὲ τόδε· τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν δοκοῦσί τινές μοι εἶναι παράνομοι, αἳ κινδυνεύουσι μὲν ἐγγίγνεσθαι παντί, κολαζόμεναι δὲ ὑπό τε τῶν νόμων καὶ τῶν βελτιόνων ἐπιθυμιῶν μετὰ λόγου ἐνίων μὲν ἀνθρώπων ἢ παντάπασιν ἀπαλλάττεσθαι ἢ ὀλίγαι λείπεσθαι καὶ ἀσθενεῖς, τῶν δὲ ἰσχυρότεραι καὶ πλείους. Λέγεις δὲ καὶ τίνας, ἔφη, ταύτας; Τὰς περὶ τὸν ὕπνον, ἦν δ' ἐγώ, ἐγειρομένας, ὅταν τὸ μὲν ἄλλο τῆς ψυχῆς εὕδῃ, ὅσον λογιστικὸν καὶ ἥμερον καὶ ἄρχον ἐκείνου, τὸ δὲ θηριῶδές τε καὶ ἄγριον ἢ σίτων ἢ μέθης πλησθὲν σκιρτᾷ τε καὶ ἀπωσάμενον τὸν ὕπνον ζητῇ ἰέναι καὶ ἀποπιμπλάναι τὰ αὑτοῦ ἤθη. οἶσθ', ὅτι πάντα ἐν τῷ τοιούτῳ τολμᾷ ποιεῖν, ὡς ἀπὸ πάσης λελυμένον τε καὶ ἀπηλλαγμένον αἰσχύνης καὶ φρονήσεως. μητρί τε γὰρ ἐπιχειρεῖν μίγνυσθαι, ὡς οἴεται, οὐδὲν ὀκνεῖ ἄλλῳ τε ὁτῳοῦν ἀνθρώπων καὶ θεῶν καὶ θηρίων μιαιφονεῖν τε ὁτιοῦν βρώματός τε ἀπέχεσθαι μηδενός, καὶ ἑνὶ λόγῳ

LIBER NONUS.

[SOCR.] Ipse igitur, inquam, considerandus nobis restat vir tyrannicus, qua ratione ex populari fiat factusque qualis sit et qualem vitam agat, miseram, an beatam. [AD.] Is ipse, inquit, reliquus est. [SOCR.] Scisne igitur, inquam, quid adhuc desiderem? [AD.] Quid? [SOCR.] Non satis mihi distinxisse videmur cupiditates, quales et quot sint. hoc vero si minus constiterit, obscurior erit ejus, quod quærimus, quæstio. [AD.] Nonne, inquit, opportunum adhuc? [SOCR.] Prorsus quidem; atque adverte, quid in eis nosse velim. est autem hoc: earum voluptatum et cupiditatum, quæ non necessariæ sunt, videntur mihi quædam esse legibus repugnantes, quæ innasci quidem omnibus, a legibus autem et melioribus cupiditatibus cum ratione castigatæ in quibusdam vel omnino exstingui vel paucæ et exiles, in aliis autem vehementiores et plures relinqui videntur. [AD.] Quas, quæso, inquit, dicis? [SOCR.] Quæ in dormientibus, inquam, excitantur, quando animi pars reliqua sopita est, quæ rationis est particeps et mansueta et alterius domina, altera autem fera et agrestis repleta pastu vel potu exsultat depulsoque somno ire et suis libidinibus indulgere conatur. tunc quippe nihil est quod non audeat, veluti soluta et libera omni verecundia et prudentia. nam et cum matre, ut opinatur, congredi velle et cum quovis alio homine vel deo vel bellua non veretur, item trucidare quemvis et nulla prorsus esca abstinere, denique nec insaniæ quicquam nec

οὔτε ἀνοίας οὐδὲν ἐλλείπει οὔτ' ἀναισχυντίας. Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις. Ὅταν δέ γε, οἶμαι, ὑγιεινῶς τις ἔχῃ αὐτὸς αὑτοῦ καὶ σωφρόνως καὶ εἰς τὸν ὕπνον ἴῃ τὸ λογιστικὸν μὲν ἐγείρας ἑαυτοῦ καὶ ἑστιάσας λόγων καλῶν 5 καὶ σκέψεων, εἰς σύννοιαν αὐτὸς αὑτῷ ἀφικόμενος, τὸ ἐπιθυμητικὸν δὲ μήτε ἐνδείᾳ δοὺς μήτε πλησμονῇ, e ὅπως ἂν κοιμηθῇ καὶ μὴ παρέχῃ θόρυβον τῷ βελτίστῳ 572 χαῖρον ἢ λυπούμενον, ἀλλ' ἐᾷ αὐτὸ καθ' αὑτὸ μόνον a καθαρὸν σκοπεῖν καὶ ὀρέγεσθαι του αἰσθάνεσθαι ὃ μὴ 10 οἶδεν, ἤ τι τῶν γεγονότων ἢ ὄντων ἢ καὶ μελλόντων, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ θυμοειδὲς πραΰνας καὶ μή τισιν εἰς ὀργὰς ἐλθὼν κεκινημένῳ τῷ θυμῷ καθεύδῃ, ἀλλ' ἡσυχάσας μὲν τὼ δύο εἴδη, τὸ τρίτον δὲ κινήσας, ἐν ᾧ τὸ φρονεῖν ἐγγίγνεται, οὕτω ἀναπαύηται, οἶσθ', ὅτι τῆς 15 τ' ἀληθείας ἐν τῷ τοιούτῳ μάλιστα ἅπτεται καὶ ἥκιστα παράνομοι τότε αἱ ὄψεις φαντάζονται τῶν ἐνυπνίων. b Παντελῶς μὲν οὖν, ἔφη, οἶμαι οὕτω. Ταῦτα μὲν τοίνυν ἐπὶ πλέον ἐξήχθημεν εἰπεῖν· ὃ δὲ βουλόμεθα γνῶναι, τόδ' ἐστίν, ὡς ἄρα δεινόν τι καὶ ἄγριον καὶ ἄνομον 20 ἐπιθυμιῶν εἶδος ἑκάστῳ ἔνεστι, καὶ πάνυ δοκοῦσιν ἡμῶν ἐνίοις μετρίοις εἶναι· τοῦτο δὲ ἄρα ἐν τοῖς ὕπνοις γίγνεται ἔνδηλον. εἰ οὖν τι δοκῶ λέγειν καὶ συγχωρεῖς, ἄθρει. Ἀλλὰ ξυγχωρῶ. Τὸν τοίνυν δημοτικὸν ἀναμνήσθητι οἷον ἔφαμεν εἶναι. ἦν δέ που γεγονὼς ἐκ νέου ὑπὸ φει- c 25 δωλῷ πατρὶ τεθραμμένος, τὰς χρηματιστικὰς ἐπιθυμίας τιμῶντι μόνας, τὰς δὲ μὴ ἀναγκαίους, ἀλλὰ παιδιᾶς τε καὶ καλλωπισμοῦ ἕνεκα γιγνομένας ἀτιμάζοντι. ἦ γάρ; Ναί. Συγγενόμενος δὲ κομψοτέροις ἀνδράσι καὶ μεστοῖς ὧν ἄρτι διήλθομεν ἐπιθυμιῶν, ὁρμήσας εἰς 30 ὕβριν τε πᾶσαν καὶ τὸ ἐκείνων εἶδος μίσει τῆς τοῦ πατρὸς φειδωλίας, φύσιν δὲ τῶν διαφθειρόντων βελτίω ἔχων, ἀγόμενος ἀμφοτέρωσε κατέστη εἰς μέσον ἀμφοῖν d τοῖν τρόποιν καὶ μετρίως δή, ὡς ᾤετο, ἑκάστων ἀπολαύων οὔτε ἀνελεύθερον οὔτε παράνομον βίον ζῇ, δημο- 35 τικὸς ἐξ ὀλιγαρχικοῦ γεγονώς. Ἦν γάρ, ἔφη, καὶ ἔστιν αὕτη ἡ δόξα περὶ τὸν τοιοῦτον. Θὲς τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, πάλιν τοῦ τοιούτου ἤδη πρεσβυτέρου γεγονότος νέον υἱὸν ἐν τοῖς τούτου αὖ ἤθεσι τεθραμμένον. Τίθημι. Τίθει τοίνυν καὶ τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα περὶ αὐτὸν γιγνόμενα, 40 ἅπερ καὶ περὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ· ἀγόμενόν τε εἰς πᾶσαν e παρανομίαν, ὀνομαζομένην δ' ὑπὸ τῶν ἀγόντων ἐλευθερίαν ἅπασαν, βοηθοῦντά τε ταῖς ἐν μέσῳ ταύταις ἐπιθυμίαις πατέρα τε καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους, τοὺς δ' αὖ παραβοηθοῦντας· ὅταν δ' ἐλπίσωσιν οἱ δεινοὶ 45 μάγοι τε καὶ τυραννοποιοὶ οὗτοι μὴ ἄλλως τὸν νέον καθέξειν, ἔρωτά τινα αὐτῷ μηχανωμένους ἐμποιῆσαι προστάτην τῶν ἀργῶν καὶ τὰ ἕτοιμα διανεμομένων 573 ἐπιθυμιῶν, ὑπόπτερον καὶ μέγαν κηφῆνά τινα. ἢ τί a ἄλλο οἴει εἶναι τὸν τῶν τοιούτων ἔρωτα; Οὐδὲν ἔγωγε, 50 ἦ δ' ὅς, ἀλλ' ἢ τοῦτο. Οὐκοῦν ὅταν δὴ περὶ αὐτὸν βομβοῦσαι αἱ ἄλλαι ἐπιθυμίαι, θυμιαμάτων τε γέμουσαι καὶ μύρων καὶ στεφάνων καὶ οἴνων καὶ τῶν ἐν ταῖς τοιαύταις συνουσίαις ἡδονῶν ἀνειμένων, ἐπὶ τὸ ἔσχατον αὔξουσαί τε καὶ τρέφουσαι πόθου κέντρον

impudentiæ reliqui facit. [AD.] Verissime, inquit, dicis. [SOCR.] At cum quis, opinor, salubri corpore et sana mente præditus quieti se tradit ea parte animi, in qua est ratio, excitata pastaque pulchris sententiis et cogitationibus, ad se ipsum contemplando conversus, ea vero, qua concupiscit, nec inopia pressa nec satietate affluente, ut quiescat neque optimam partem aut gestiendo aut mœrendo perturbet, sed sinat eam per se ipsam solam ac puram considerare et percipere studere aliquid, quod nesciat, vel præteritorum vel præsentium vel futurorum, itemque animosa parte sedata neque iratus ulli commoto animo dormit, sed partibus his duabus pacatis, tertia vero, quæ intelligendi vim habet, commota somno se dat, tum scis maxime eum veritatem attingere minimeque ei nefaria per quietem visa objici. [AD.] Sic prorsus, inquit, existimo. [SOCR.] Atque hæc quidem exspatiantes pluribus enarravimus: quod cognoscere volumus, hoc est, dirum quoddam ferumque atque improbum cupiditatum genus inesse in unoquoque, etiam in his, qui maxime moderati videntur; id quod in somnis fiat manifestum. vide ergo, an dicere aliquid videar et consentias. [AD.] Ego vero consentio. [SOCR.] Jam popularem recordare qualem esse dixerimus. erat autem ortus fere ab ineunte ætate sub parco educatus patre, quæstuosas tantum cupiditates magni faciente, ceteras vero non necessarias, sed ludo ornatuique inservientes spernente. nonne? [AD.] Ita. [SOCR.] Conversatus deinde cum elegantioribus viris plenisque his, quas modo narravimus, cupiditatibus ruere cœpit in petulantiam omnem illorumque modum paternæ parsimoniæ odio, sed natura melior corrumpentibus, utrinque tractus mediam cepit utriusque moris stationem et commode scilicet, ut putabat, omnibus fruens neque illiberalem neque dissolutam vitam agit, popularis ex paucorum potentiæ cupido factus. [AD.] Erat utique, inquit, et est de hujusmodi viro hæc opinio. [SOCR.] Jam pone, inquam, rursus hujus senioris facti filium puerum in hujus rursum moribus educatum. [AD.] Pono. [SOCR.] Item ponas eadem ei accidere, quæ patri, ut et ipse ad omnem trahatur improbitatem, quam tamen hi, qui trahunt, plenam nominent libertatem, et pater reliquique necessarii mediis istis cupiditatibus auxilientur, alteri autem contra; ubi vero potentes illi magi et tyrannifices adolescentem se non aliter detinere posse sperent, id eos agere, ut amorem in eo aliquem excitent ducem inertium et prodigarum cupiditatum, alatum quendam et magnum fucum. an quid aliud amorem talium esse putas? [AD.] Nihil equidem aliud, inquit. [SOCR.] Cum vero circa eum bombitantes cupiditates reliquæ refertæ nidore, unguentis, coronis ac mero dissolutisque consuetudinum talium voluptatibus ad extremum augentes alentesque desiderii aculeum

ἐμποιήσωσι τῷ κηφῆνι, τότε δὴ δορυφορεῖταί τε ὑπὸ μανίας καὶ οἰστρᾷ οὗτος ὁ προστάτης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐάν τινας ἐν αὑτῷ δόξας ἢ ἐπιθυμίας λάβῃ ποιουμένας χρηστὰς καὶ ἔτι ἐπαισχυνομένας, ἀποκτείνει τε καὶ ἔξω ὠθεῖ παρ' αὑτοῦ, ἕως ἂν καθήρῃ σωφροσύνης, μανίας δὲ πληρώσῃ ἐπακτοῦ. Παντελῶς, ἔφη, τυραννικοῦ ἀνδρὸς λέγεις γένεσιν. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, καὶ τὸ πάλαι διὰ τὸ τοιοῦτον τύραννος ὁ Ἔρως λέγεται; Κινδυνεύει, ἔφη. Οὐκοῦν, ὦ φίλε, εἶπον, καὶ μεθυσθεὶς ἀνὴρ τυραννικόν τι φρόνημα ἴσχει; Ἴσχει γάρ. Καὶ μὴν ὅ γε μαινόμενος καὶ ὑποκεκινηκὼς οὐ μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ θεῶν ἐπιχειρεῖ τε καὶ ἐλπίζει δυνατὸς εἶναι ἄρχειν. Καὶ μάλ', ἔφη. Τυραννικὸς δέ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ δαιμόνιε, ἀνὴρ ἀκριβῶς γίγνεται, ὅταν ἢ φύσει ἢ ἐπιτηδεύμασιν ἢ ἀμφοτέροις μεθυστικός τε καὶ ἐρωτικὸς καὶ μελαγχολικὸς γένηται. Παντελῶς μὲν οὖν. Γίγνεται μέν, ὡς ἔοικεν, οὕτω καὶ τοιοῦτος ἀνήρ· ζῇ δὲ δὴ πῶς; Τὸ τῶν παιζόντων, ἔφη, τοῦτο σὺ καὶ ἐμοὶ ἐρεῖς. Λέγω δή, ἔφην. οἶμαι γάρ, τὸ μετὰ τοῦτο ἑορταὶ γίγνονται παρ' αὐτοῖς καὶ κῶμοι καὶ θάλειαι καὶ ἑταῖραι καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα, ὧν ἂν Ἔρως τύραννος ἔνδον οἰκῶν διακυβερνᾷ τὰ τῆς ψυχῆς ἅπαντα. Ἀνάγκη, ἔφη. Ἆρ' οὖν οὐ πολλαὶ καὶ δειναὶ παραβλαστάνουσιν ἐπιθυμίαι ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἑκάστης, πολλῶν δεόμεναι; Πολλαὶ μέντοι. Ταχὺ ἄρα ἀναλίσκονται ἐάν τινες ὦσι πρόσοδοι. Πῶς δ' οὔ; Καὶ μετὰ τοῦτο δὴ δανεισμοὶ καὶ τῆς οὐσίας παραιρέσεις. Τί μήν; Ὅταν δὲ δὴ πάντ' ἐπιλίπῃ, ἆρ' οὐκ ἀνάγκη μὲν τὰς ἐπιθυμίας βοᾶν πυκνάς τε καὶ σφοδρὰς ἐννενεοττευμένας, τοὺς δ' ὥσπερ ὑπὸ κέντρων ἐλαυνομένους τῶν τε ἄλλων ἐπιθυμιῶν καὶ διαφερόντως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἔρωτος, πάσαις ταῖς ἄλλαις ὥσπερ δορυφόροις ἡγουμένου, οἰστρᾶν καὶ σκοπεῖν, τίς τι ἔχει, ὃν δυνατὸν ἀφελέσθαι ἀπατήσαντα ἢ βιασάμενον; Σφόδρα γ', ἔφη. Ἀναγκαῖον δὴ πανταχόθεν φέρειν, ἢ μεγάλαις ὠδῖσί τε καὶ ὀδύναις ξυνέχεσθαι. Ἀναγκαῖον. Ἆρ' οὖν ὥσπερ αἱ ἐν αὐτῷ ἡδοναὶ ἐπιγιγνόμεναι τῶν ἀρχαίων πλέον εἶχον καὶ τὰ ἐκείνων ἀφῃροῦντο, οὕτω καὶ αὐτὸς ἀξιώσει νεώτερος ὢν πατρός τε καὶ μητρὸς πλέον ἔχειν καὶ ἀφαιρεῖσθαι, ἐὰν τὸ αὑτοῦ μέρος ἀναλώσῃ, ἀπονειμάμενος τῶν πατρῴων; Ἀλλὰ τί μήν; ἔφη. Ἂν δὲ δὴ αὐτῷ μὴ ἐπιτρέπωσιν, ἆρ' οὐ τὸ μὲν πρῶτον ἐπιχειροῖ ἂν κλέπτειν καὶ ἀπατᾶν τοὺς γονέας; Πάντως. Ὁπότε δὲ μὴ δύναιτο, ἁρπάζοι ἂν καὶ βιάζοιτο μετὰ τοῦτο; Οἶμαι, ἔφη. Ἀντεχομένων δὴ καὶ μαχομένων, ὦ θαυμάσιε, γέροντός τε καὶ γραὸς ἆρ' εὐλαβηθείη ἂν καὶ φείσαιτο μή τι δρᾶσαι τῶν τυραννικῶν; Οὐ πάνυ, ἦ δ' ὅς, ἔγωγε θαρρῶ περὶ τῶν γονέων τοῦ τοιούτου. Ἀλλ', ὦ Ἀδείμαντε, πρὸς Διός, ἕνεκα νεωστὶ φίλης καὶ οὐκ ἀναγκαίας ἑταίρας γεγονυίας τὴν πάλαι φίλην καὶ ἀναγκαίαν μητέρα, ἢ ἕνεκα ὡραίου νεωστὶ φίλου γεγονότος οὐκ ἀναγκαίου τὸν ἄωρόν τε καὶ ἀναγκαῖον πρεσβύτην πατέρα καὶ τῶν φίλων ἀρχαιότατον δοκεῖ ἄν σοι ὁ τοιοῦτος πληγαῖς τε δοῦναι καὶ καταδουλώσασθαι ἂν

fuco addiderint, tunc jam hic animi præses stipatus dementia furit, ac si quas intra se opiniones vel cupiditates offenderit, quæ frugi videantur et pudoris aliquid habeant, occidit eas et expellit, quoad temperantia omni purgatum inducta animum repleverit insania. [AD.] Plane, inquit, tyrannici viri refers originem. [SOCR.] Num forte, inquam, et olim hanc ob causam Amor tyrannus dicitur? [AD.] Videtur, inquit. [SOCR.] Et ebrius vir, o amice, inquam, nonne tyrannicum gerit animum? [AD.] Sane. [SOCR.] Furiosus vero et mente captus non solum hominibus, sed etiam diis imperare contendit speratque se id consecuturum. [AD.] Admodum, inquit. [SOCR.] Tyrannicus autem, inquam, o beate, vir re vera fit, quando vel natura vel institutis vel utrisque vino simul et amori obnoxius et furiosus est factus. [AD.] Prorsus ita se res habet. [SOCR.] Sic igitur talis quoque vir, ut apparet, efficitur: vivit autem quo pacto? [AD.] Et mihi, inquit, ut cum jocantibus loquar, hoc dices tu. [SOCR.] Dico igitur, inquam. post hæc enim, ut arbitror, dies festi apud eos aguntur, comissationes, epula, amicæ et omnia hujusmodi adsunt his, quorum tyrannus Amor intus habitans totum gubernat animum. [AD.] Necesse est, inquit. [SOCR.] Nonne igitur multæ et diræ singulis diebus noctibusque cupiditates pullulant multorum indigæ? [AD.] Multæ quidem. [SOCR.] Cito igitur si qui sunt reditus consumuntur. [AD.] Quidni? [SOCR.] Et post hæc utique mutuationes et patrimonii deminutiones. [AD.] Quid aliud? [SOCR.] Quando vero deficiunt omnia, nonne necesse est cupiditates vociferari crebras et acres in animo nidulantes, illos autem veluti stimulis agitatos a reliquis cupiditatibus et præcipue ab ipso amore reliquarum omnium tamquam satellitum duce, furere atque explorare, quis possideat aliquid, quod vel fraude surripi vel vi eripi possit? [AD.] Maxime. [SOCR.] Coguntur ergo vel undique ferre vel maximis doloribus cruciari. [AD.] Coguntur. [SOCR.] Nonne igitur quemadmodum succrescentes in eo voluptates potiores factæ veteribus quæ illarum erant, subripiebant, ita et ipse junior cum sit, potior esse volet parentibus, et si portionem suam consumpserit, de paternis dempta auferre? [AD.] Quid tandem aliud? inquit. [SOCR.] Ac si illi non permittunt, nonne primum quidem furari parentesque decipere instituet? [AD.] Omnino. [SOCR.] Sin autem non poterit, rapiet et vim eis inferet? [AD.] Sic arbitror, inquit. [SOCR.] Ac si pater materque senes, o mirifice vir, resistant repugnentque, num verebitur atque abstinebit, quin facinus tyrannicum audeat? [AD.] Timeo equidem, inquit, patri ac matri sic affecti hominis. [SOCR.] Sed obsecro te, Adimante, nuper amatæ amicæ non necessariæ gratia veterem amicam necessariamque matrem, aut formosi alicujus nuper amati pueri non necessarii gratia vetulum et necessarium patrem et amicorum omnium antiquissimum fieri posse putas ut talis vir verberibus det eosque illis subjiciat, si eandem in

αὐτοὺς ὑπ' ἐκείνοις, εἰ εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν ἀγάγοιτο;
Ναὶ μὰ Δί', ἦ δ' ὅς. Σφόδρα γε μακάριον, ἦν δ' ἐγώ,
ἔοικεν εἶναι τὸ τυραννικὸν υἱὸν τεκεῖν. Πάνυ γε, ἔφη.
Τί δ', ὅταν δὴ τὰ πατρὸς καὶ μητρὸς ἐπιλείπῃ τὸν d
5 τοιοῦτον, πολὺ δὲ ἤδη ξυνειλεγμένον ἐν αὐτῷ ᾖ τὸ τῶν
ἡδονῶν σμῆνος, οὐ πρῶτον μὲν οἰκίας τινὸς ἐφάψεται
τοίχου ἤ τινος ὀψὲ νύκτωρ ἰόντος τοῦ ἱματίου, μετὰ δὲ
ταῦτα ἱερόν τι νεωκορήσει; καὶ ἐν τούτοις δὴ πᾶσιν ἃς
πάλαι εἶχε δόξας ἐκ παιδὸς περὶ καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν,
10 τὰς δικαίας ποιουμένας, αἱ νεωστὶ ἐκ δουλείας λελυμέναι
δορυφοροῦσαι τὸν ἔρωτα κρατήσουσι μετ' ἐκείνου, αἳ
πρότερον μὲν ὄναρ ἐλύοντο ἐν ὕπνῳ, ὅτε ἦν αὐτὸς ἔτι e
ὑπὸ νόμοις τε καὶ πατρὶ δημοκρατούμενος ἐν ἑαυτῷ·
τυραννευθεὶς δὲ ὑπὸ ἔρωτος οἷος ὀλιγάκις ἐγίγνετο ὄναρ,
15 ὕπαρ τοιοῦτος ἀεὶ γενόμενος οὔτε τινὸς φόνου δεινοῦ
575 ἀφέξεται οὔτε βρώματος οὔτ' ἔργου, ἀλλὰ τυραννικῶς a
ἐν αὐτῷ ὁ ἔρως ἐν πάσῃ ἀναρχίᾳ καὶ ἀνομίᾳ ζῶν, ἅτε
αὐτὸς ὢν μόναρχος, τὸν ἔχοντά τε αὐτὸν ὥσπερ πόλιν
ἄξει ἐπὶ πᾶσαν τόλμαν, ὅθεν αὑτόν τε καὶ τὸν περὶ
20 αὑτὸν θόρυβον θρέψει, τὸν μὲν ἔξωθεν εἰσεληλυθότα
ἀπὸ κακῆς ὁμιλίας, τὸν δ' ἔνδοθεν ὑπὸ τῶν αὐτῶν
τρόπων καὶ ἑαυτοῦ ἀνεθέντα καὶ ἐλευθερωθέντα. ἢ οὐχ
οὗτος ὁ βίος τοῦ τοιούτου; Οὗτος μὲν οὖν, ἔφη. Καὶ ἂν
μέν γε, ἦν δ' ἐγώ, ὀλίγοι οἱ τοιοῦτοι ἐν πόλει ὦσι, καὶ
25 τὸ ἄλλο πλῆθος σωφρονῇ, ἐξελθόντες ἄλλον τινὰ δορυ- b
φοροῦσι τύραννον ἢ μισθοῦ ἐπικουροῦσιν, ἐάν που πόλε-
μος ᾖ· ἐὰν δ' ἐν εἰρήνῃ τε καὶ ἡσυχίᾳ γένωνται, αὐτοῦ
δὴ ἐν τῇ πόλει κακὰ δρῶσι σμικρὰ πολλά. Τὰ ποῖα δὴ
λέγεις; Οἷα κλέπτουσι, τοιχωρυχοῦσι, βαλαντιοτο-
30 μοῦσι, λωποδυτοῦσιν, ἱεροσυλοῦσιν, ἀνδραποδίζονται·
ἔστι δ' ὅτε συκοφαντοῦσιν, ἐὰν δυνατοὶ ὦσι λέγειν, καὶ
ψευδομαρτυροῦσι καὶ δωροδοκοῦσι. Σμικρά γ', ἔφη,
κακὰ λέγεις, ἐὰν ὀλίγοι ὦσιν οἱ τοιοῦτοι. Τὰ γὰρ c
σμικρά, ἦν δ' ἐγώ, πρὸς τὰ μεγάλα σμικρά ἐστι,
35 καὶ ταῦτα δὴ πάντα πρὸς τύραννον πονηρίᾳ τε καὶ
ἀθλιότητι πόλεως, τὸ λεγόμενον, οὐδ' ἴκταρ βάλλει.
ὅταν γὰρ δὴ πολλοὶ ἐν πόλει γένωνται οἱ τοιοῦτοι καὶ
ἄλλοι οἱ ξυνεπόμενοι αὐτοῖς καὶ αἴσθωνται ἑαυτῶν τὸ
πλῆθος, τότε οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν τύραννον γεννῶντες
40 μετὰ δήμου ἀνοίας, ἐκεῖνον, ὃς ἂν αὐτῶν μάλιστα αὐ-
τὸς ἐν αὑτῷ μέγιστον καὶ πλεῖστον ἐν τῇ ψυχῇ τύραννον d
ἔχῃ. Εἰκότως γ', ἔφη· τυραννικώτατος γὰρ ἂν εἴη.
Οὐκοῦν ἐὰν μὲν ἑκόντες ὑπείκωσιν· ἐὰν δὲ μὴ ἐπιτρέπῃ
ἡ πόλις, ὥσπερ τότε μητέρα καὶ πατέρα ἐκόλαζεν, οὕτω
45 πάλιν τὴν πατρίδα, ἐὰν οἷός τ' ᾖ, κολάσεται ἐπεισα-
γόμενος νέους ἑταίρους καὶ ὑπὸ τούτοις δὴ δουλεύουσαν
τὴν πάλαι φίλην μητρίδα τε, Κρῆτές φασι, καὶ πα-
τρίδα ἕξει τε καὶ θρέψει. καὶ τοῦτο δὴ τὸ τέλος ἂν εἴη
τῆς ἐπιθυμίας τοῦ τοιούτου ἀνδρός. Τοῦτο, ἦ δ' ὅς, e
50 παντάπασί γε. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, οὗτοί γε τοιοίδε
γίγνονται ἰδίᾳ καὶ πρὶν ἄρχειν; πρῶτον μὲν οἷς ἂν ξυν-
ῶσιν, ἢ κόλαξιν ἑαυτῶν ξυνόντες καὶ πᾶν ἑτοίμοις
576 ὑπηρετεῖν, ἢ ἐάν τού τι δέωνται, αὐτοὶ ὑποπεσόντες, a
πάντα σχήματα τολμῶντες ποιεῖν ὡς οἰκεῖοι, διαπρα-

domum conduxerit? [AD.] Per Jovem, inquit, ita puto. [SOCR.] Valde quidem beatum, inquam, videtur esse tyrannicum filium genuisse. [AD.] Admodum, inquit. [SOCR.] Quid vero, jamjam deficientibus parentum bonis magnoque collecto in eo voluptatum examine nonne primum parietem domus alicujus vel nocte sera euntis pallium attinget, deinde templum aliquod verret? atque in his omnibus eas, quas olim a pueritia de honestis et turpibus opiniones habuerat, quæ justæ videbantur, illæ nuper vinculis solutæ tamquam satellites stipantes amorem una cum hoc jam superabunt, quæ quondam dormiente ipso in somniis solvebantur, cum adhuc sub legibus patreque esset populari addictus imperio: amoris vero tyrannidi subjectus qualis raro fiebat per quietem, talis perpetuo factus vigilans neque a cæde quamvis dira abstinebit neque ab esca aut facinore ullo, sed tyrannice in eo amor nulli omnino legi aut imperio obtemperans, quippe solus ipse dominus, subjectum sibi hominem tamquam civitatem ad quidlibet audendum impellet, unde et se ipsum et turbam suorum satellitum alat partim extrinsecus ingressam malorum consuetudine, partim intus per eosdem mores et ab ipso amore solutam et liberatam. an non hæc talis hominis vita? [AD.] Hæc sane, inquit. [SOCR.] Ac si pauci, inquam, tales in civitate sunt, reliqua vero multitudo modesti, exeunt alium quempiam tyrannum stipaturi, aut sicubi bellum geratur, mercede auxiliaturi: pace vero et rebus tranquillis ibidem in civitate minuta mala multa faciunt. [AD.] Qualia tu dicis? [SOCR.] Nimirum furantur, parietes perfodiunt, zonas secant, vestes surripiunt, sacra exspoliant, liberos homines vendunt, nonnunquam calumniantur, si dicendi periti sunt, et falsum testimonium dicunt et pecunia corrumpuntur. [AD.] Minuta, inquit, mala dicis, si pauci tales sint. [SOCR.] Minuta enim, inquam, in magnorum comparatione minuta sunt, atque hæc omnia ad tyrannum pravitate et miseria civitatis ne prope quidem, ut proverbio fertur, accedere putandum est. cum enim multi in civitate tales reperiuntur eosque alii multi sequuntur et suam ipsi sentiunt multitudinem, tum hi tyrannum procreant cum inscitia populi, illum, qui inter eos maxime suo in animo maximum collectum habeat tyrannum. [AD.] Consentaneum id quidem, inquit; maxime enim tyrannicus erit. [SOCR.] Deinde vero aut sua sponte cedunt, aut, si resistat civitas, tunc sane quemadmodum antea matrem patremque castigabat, sic rursus patriam, si poterit, castigabit novos inducens sodales et sub his servientem caram olim matriam, ut more Cretensium loquar, patriamque habebit et alet. atque hic jam erit finis cupiditatis hujusmodi hominis. [AD.] Hic sane, inquit. [SOCR.] Nonne vero isti, inquam, privati et antequam dominentur, tales fiunt? principio quibus utuntur, iis aut adulatoribus utentes et ad omne obsequium pronis, aut si qua re indigeant, ipsi supplicantes et quamcunque gerentes personam tamquam domestici, voti vero compotes facti alieni? [AD.] Et valde

ζόμενοι δὲ ἀλλότριοι; Καὶ σφόδρα γε. Ἐν παντὶ ἄρα τῷ βίῳ ζῶσι φίλοι μὲν οὐδέποτε οὐδενὶ, ἀεὶ δέ του δεσπόζοντες ἢ δουλεύοντες ἄλλῳ, ἐλευθερίας δὲ καὶ φιλίας ἀληθοῦς τυραννικὴ φύσις ἀεὶ ἄγευστος. Πάνυ μὲν οὖν. Ἆρ' οὖν οὐκ ὀρθῶς ἂν τοὺς τοιούτους ἀπίστους καλοῖμεν; Πῶς δ' οὔ; Καὶ μὴν ἀδίκους γε ὡς οἷόν τε μάλιστα, εἴπερ ὀρθῶς ἐν τοῖς πρόσθεν ὡμολογήσαμεν περὶ δικαιοσύνης, οἷόν ἐστιν. Ἀλλὰ μὴν, ἦ δ' ὅς, ὀρθῶς γε. Κεφαλαιωσώμεθα τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, τὸν κάκιστον. ἔστι δέ που οἷον ὄναρ διήλθομεν, ὃς ἂν ὕπαρ τοιοῦτος ᾖ. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν οὗτος γίγνεται ὃς ἂν τυραννικώτατος φύσει ὢν μοναρχήσῃ, καὶ ὅσῳ ἂν πλείω χρόνον ἐν τυραννίδι βιῷ, τοσούτῳ μᾶλλον τοιοῦτος. Ἀνάγκη, ἔφη διαδεξάμενος τὸν λόγον ὁ Γλαύκων.

Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ὃς ἂν φαίνηται πονηρότατος, καὶ ἀθλιώτατος φανήσεται; καὶ ὃς ἂν πλεῖστον χρόνον καὶ μάλιστα τυραννεύσῃ, μάλιστά τε καὶ πλεῖστον χρόνον τοιοῦτος γεγονὼς τῇ ἀληθείᾳ; τοῖς δὲ πολλοῖς πολλὰ καὶ δοκεῖ. Ἀνάγκη, ἔφη, ταῦτα γοῦν οὕτως ἔχειν. Ἄλλο τι οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, ὅ γε τυραννικὸς κατὰ τὴν τυραννουμένην πόλιν ἂν εἴη ὁμοιότητι, δημοτικὸς δὲ κατὰ δημοκρατουμένην, καὶ οἱ ἄλλοι οὕτω; Τί μήν; Οὐκοῦν ὅτι πόλις πρὸς πόλιν ἀρετῇ καὶ εὐδαιμονίᾳ, τοῦτο καὶ ἀνὴρ πρὸς ἄνδρα; Πῶς γὰρ οὔ; Τί οὖν ἀρετῇ ἡ τυραννουμένη πόλις πρὸς βασιλευομένην οἵαν τὸ πρῶτον διήλθομεν; Πᾶν τοὐναντίον, ἔφη· ἡ μὲν γὰρ ἀρίστη, ἡ δὲ κακίστη. Οὐκ ἐρήσομαι, εἶπον, ὁποτέραν λέγεις· δῆλον γάρ. ἀλλ' εὐδαιμονίας τε αὖ καὶ ἀθλιότητος ὡσαύτως, ἢ ἄλλως κρίνεις; καὶ μὴ ἐκπληττώμεθα πρὸς τὸν τύραννον ἕνα ὄντα βλέποντες, μηδ' εἴ τινες ὀλίγοι περὶ ἐκεῖνον, ἀλλ' ὡς χρὴ ὅλην τὴν πόλιν εἰσελθόντας θεάσασθαι, καταδύντες εἰς ἅπασαν καὶ ἰδόντες, οὕτω δόξαν ἀποφαινώμεθα. Ἀλλ' ὀρθῶς, ἔφη, προκαλεῖ καὶ δῆλον παντὶ, ὅτι τυραννουμένης μὲν οὐκ ἔστιν ἀθλιωτέρα, βασιλευομένης δὲ οὐκ εὐδαιμονεστέρα. Ἆρ' οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ περὶ τῶν ἀνδρῶν τὰ αὐτὰ ταῦτα προκαλούμενος ὀρθῶς ἂν προκαλοίμην, ἀξιῶν κρίνειν περὶ αὐτῶν ἐκεῖνον, ὃς δύναται τῇ διανοίᾳ εἰς ἀνδρὸς ἦθος ἐνδὺς διιδεῖν καὶ μὴ καθάπερ παῖς ἔξωθεν ὁρῶν ἐκπλήττεται ὑπὸ τῆς τῶν τυραννικῶν προστάσεως, ἣν πρὸς τοὺς ἔξω σχηματίζονται, ἀλλ' ἱκανῶς διορᾷ; εἰ οὖν οἰοίμην δεῖν ἐκείνου πάντας ἡμᾶς ἀκούειν, τοῦ δυνατοῦ μὲν κρῖναι, ξυνῳκηκότος δὲ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ παραγεγονότος ἔν τε ταῖς κατ' οἰκίαν πράξεσιν, ὡς πρὸς ἑκάστους τοὺς οἰκείους ἔχει, ἐν οἷς μάλιστα γυμνὸς ἂν ὀφθείη τῆς τραγικῆς σκευῆς, καὶ ἐν αὖ τοῖς δημοσίοις κινδύνοις, καὶ ταῦτα πάντα ἰδόντα κελεύοιμεν ἐξαγγέλλειν, πῶς ἔχει εὐδαιμονίας καὶ ἀθλιότητος ὁ τύραννος πρὸς τοὺς ἄλλους; Ὀρθότατ' ἂν, ἔφη, καὶ ταῦτα προκαλοῖο. Βούλει οὖν, ἦν δ' ἐγὼ, προσποιησώμεθα ἡμεῖς εἶναι τῶν δυνατῶν ἂν κρῖναι καὶ ἤδη ἐντυχόντων τοιούτοις, ἵνα ἔχωμεν ὅστις ἀποκρινεῖται ἃ ἐρωτῶμεν; Πάνυ γε. Ἴθι δή μοι, ἔφην, ὧδε σκόπει· τὴν ὁμοιότητα ἀναμιμνησκόμενος τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτω καθ' ἕκαστον ἐν

quidem. [SOCR.] Omnem igitur ætatem agunt amici quidem nemini unquam, semper autem dominantes alicui vel servientes alii, libertatis vero et sinceræ amicitiæ natura tyrannica semper est expers. [AD.] Maxime. [SOCR.] Nonne igitur jure hujusmodi homines infidos nominabimus? [AD.] Quidni? [SOCR.] Et vero injustos quam maxime fieri potest, si modo in superioribus recte inter nos de justitiæ natura convenit. [AD.] Recte vero, inquit, convenit. [SOCR.] Jam colligamus licet, inquam, qui sit vir pessimus. est autem is, qui talis est vigilans, qualem somniantem exhibuimus. [AD.] Prorsus. [SOCR.] Ac talis utique fit qui natura maxime tyrannicus solus ut dominetur, assequitur, et quo diutius in tyrannide vivit, eo magis est talis. [GL.] Ita necesse est, inquit sermonem suscipiens Glauco.

[SOCR.] Sed qui pessimus, inquam, apparet, idemne et miserrimus apparebit? et qui diutissime maximeque potitur tyrannide, re vera maxime et diutissime talis est? multis autem placita quoque multa sunt. [GL.] Hæc quidem, inquit, ita se habere necesse est. [SOCR.] Ergone tyrannicus, inquam, vir civitati tyrannide oppressæ respondebit similitudine, popularis vir populari, ceterique similiter? [GL.] Quidni? [SOCR.] Sicut igitur se habet ad civitatem civitas virtute et felicitate, ita vir quoque ad virum? [GL.] Nihil prohibet. [SOCR.] Quomodo ergo virtute se habet tyranno subjecta civitas ad eam, quæ regi paret, qualem primo descripsimus? [GL.] Contra omnino, inquit; nam altera optima, altera pessima est. [SOCR.] Non interrogabo, inquam, utram dicas; patet enim. verum de beatitudine atque miseria eodemne modo, an alio judicas? neque vero perturbemur ad solum tyrannum respicientes, aut si qui pauci una cum eo sunt, sed quemadmodum oportet totam ingressos spectare civitatem, totam subeuntes lustremus atque ita sententiam feramus. [GL.] Probe, inquit, jubes; nec fugere quemquam potest nullam civitatem tyrannide pressa miseriorem, nullam a rege gubernata beatiorem esse. [SOCR.] Si igitur, inquam, de viris idem hoc juberem, rectene juberem, de his judicare illum debere existimans, qui cogitatione possit viri mentem subire ac mores penitus introspicere neque pueri instar superficiem intuens obstupescat externa tyrannicorum specie præstrictus, quam aliis artificiose compositam objiciunt, sed probe perspiciat? si igitur hunc existimarem oportere nos omnes audire, qui et possit judicare et una habitaverit domesticisque in actionibus ei adfuerit, quo pacto cum familiaribus singulis agat, in quibus maxime nudus appareat deposito tragico apparatu, rursusque publicis in periculis, atque hæc omnia perspecta habentem declarare juberemus, quo pacto se ad ceteros tyrannus habeat quoad beatitudinem et miseriam? [GL.] Recte admodum, inquit, et ista juberes. [SOCR.] Visne igitur, inquam, fingamus nos ex eorum numero esse, qui judicare possint jamque cum talibus consuerint, ut habeamus qui ad ea, quæ interrogamus, respondeat? [GL.] Volo equidem. [SOCR.] Age igitur, inquam, ita mihi considera : similitudinem memoria repetens civitatis ac viri, utrumvis alter-

μέρει ἀθρῶν τὰ παθήματα ἑκατέρου λέγε. Τὰ ποῖα;
ἔφη. Πρῶτον μὲν, ἦν δ' ἐγὼ, ὡς πόλιν εἰπεῖν, ἐλευθέ-
ραν, ἢ δούλην τὴν τυραννουμένην ἐρεῖς; Ὡς οἷόν τ',
ἔφη, μάλιστα δούλην. Καὶ μὴν ὁρᾷς γε ἐν αὐτῇ δε-
5 σπότας καὶ ἐλευθέρους. Ὁρῶ, ἔφη, σμικρόν γέ τι
τοῦτο· τὸ δὲ ὅλον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐν αὐτῇ καὶ τὸ
ἐπιεικέστατον ἀτίμως τε καὶ ἀθλίως δοῦλον. Εἰ οὖν,
εἶπον, ὅμοιος ἀνὴρ τῇ πόλει, οὐ καὶ ἐν ἐκείνῳ ἀνάγκη d
τὴν αὐτὴν τάξιν ἐνεῖναι, καὶ πολλῆς μὲν δουλείας τε
10 καὶ ἀνελευθερίας γέμειν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα
αὐτῆς τὰ μέρη δουλεύειν, ἅπερ ἦν ἐπιεικέστατα,
σμικρὸν δὲ καὶ τὸ μοχθηρότατον καὶ μανικώτατον δε-
σπόζειν; Ἀνάγκη, ἔφη. Τί οὖν; δούλην, ἢ ἐλευθέ-
ραν τὴν τοιαύτην φήσεις εἶναι ψυχήν; Δούλην δή που
15 ἔγωγε. Οὐκοῦν ἥ γε αὖ δούλη καὶ τυραννουμένη
πόλις ἥκιστα ποιεῖ ἃ βούλεται; Πολύ γε. Καὶ ἡ τυ-
ραννουμένη ἄρα ψυχὴ ἥκιστα ποιήσει ἃ ἂν βουληθῇ, e
ὡς περὶ ὅλης εἰπεῖν ψυχῆς· ὑπὸ δὲ οἴστρου ἀεὶ ἑλκομένη
βίᾳ ταραχῆς καὶ μεταμελείας μεστὴ ἔσται. Πῶς γὰρ
20 οὔ; Πλουσίαν δὲ, ἢ πενομένην ἀνάγκη τὴν τυραννου-
μένην πόλιν εἶναι; Πενομένην. Καὶ ψυχὴν ἄρα τυραν-
578 νικὴν πενιχρὰν καὶ ἄπληστον ἀνάγκη ἀεὶ εἶναι. a
Οὕτως, ἦ δ' ὅς. Τί δέ; φόβου γέμειν ἆρ' οὐκ ἀνάγκη
τήν γε τοιαύτην πόλιν τόν τε τοιοῦτον ἄνδρα; Πολλή
25 γε. Ὀδυρμοὺς δὲ καὶ στεναγμοὺς καὶ θρήνους καὶ
ἀλγηδόνας οἴει ἔν τινι ἄλλῃ πλείους εὑρήσειν; Οὐδα-
μῶς. Ἐν ἀνδρὶ δὲ ἡγεῖ τὰ τοιαῦτα ἐν ἄλλῳ τινὶ
πλείω εἶναι, ἢ ἐν τῷ μαινομένῳ ὑπὸ ἐπιθυμιῶν τε καὶ
ἐρώτων τούτῳ τῷ τυραννικῷ; Πῶς γὰρ ἄν; ἔφη. Εἰς
30 πάντα δὴ, οἶμαι, ταῦτά τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀποβλέ- b
ψας τήν γε πόλιν τῶν πόλεων ἀθλιωτάτην ἔκρινας.
Οὐκοῦν ὀρθῶς; ἔφη. Καὶ μάλα, ἦν δ' ἐγώ. ἀλλὰ
περὶ τοῦ ἀνδρὸς αὖ τοῦ τυραννικοῦ τί λέγεις εἰς
ταὐτὰ ταῦτα ἀποβλέπων; Μακρῷ, ἔφη, ἀθλιώτατον
35 εἶναι τῶν ἄλλων ἁπάντων. Τοῦτο, ἦν δ' ἐγὼ, οὐκ-
έτ' ὀρθῶς λέγεις. Πῶς; ἦ δ' ὅς. Οὔπω, ἔφην, οἶ-
μαι, οὗτός ἐστιν ὁ τοιοῦτος μάλιστα. Ἀλλὰ τίς μήν;
Ὅδε ἴσως σοι ἔτι δόξει εἶναι τούτου ἀθλιώτερος. Ποῖος;
Ὃς ἂν, ἦν δ' ἐγὼ, τυραννικὸς ὢν μὴ ἰδιώτην βίον κα- c
40 ταβιῷ, ἀλλὰ δυστυχὴς ᾖ καὶ αὐτῷ ὑπό τινος συμφορᾶς
ἐκπορισθῇ, ὥστε τυράννῳ γενέσθαι. Τεκμαίρομαί σε,
ἔφη, ἐκ τῶν προειρημένων ἀληθῆ λέγειν. Ναὶ, ἦν
δ' ἐγώ· ἀλλ' οὐκ οἴεσθαι χρὴ τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' εὖ
μάλα τῷ τοιούτῳ λόγῳ σκοπεῖν. περὶ γάρ τοι τοῦ με-
45 γίστου ἡ σκέψις, ἀγαθοῦ τε βίου καὶ κακοῦ. Ὀρθό-
τατα, ἦ δ' ὅς. Σκόπει δὴ, εἰ ἄρα τι λέγω. δοκεῖ γάρ
μοι δεῖν ἐννοῆσαι ἐκ τῶνδε περὶ αὐτοῦ σκοποῦντας. d
Ἐκ τίνων; Ἐξ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἰδιωτῶν, ὅσοι πλού-
σιοι ἐν πόλεσιν ἀνδράποδα πολλὰ κέκτηνται. οὗτοι γὰρ
50 τοῦτό γε προσόμοιον ἔχουσι τοῖς τυράννοις, τὸ πολλῶν
ἄρχειν· διαφέρει δὲ τὸ ἐκείνου πλῆθος. Διαφέρει γάρ.
Οἶσθ' οὖν, ὅτι οὗτοι ἀδεῶς ἔχουσι καὶ οὐ φοβοῦνται
τοὺς οἰκέτας; Τί γὰρ ἂν φοβοῖντο; Οὐδὲν, εἶπον· ἀλλὰ
τὸ αἴτιον ἐννοεῖς; Ναί· ὅτι γε πᾶσα ἡ πόλις ἑνὶ ἑκάστῳ

nis respiciens quibus modis affecti sint, demonstra. [GL.] Quos modos dicis? inquit. [SOCR.] Principio, inquam, ut de civitate dicamus, liberamne pronuntiabis tyrannicam, an servam? [GL.] Quam maxime, inquit, potest, servam. [SOCR.] Attamen in ea dominos ac liberos vides. [GL]. Video, inquit, exiguum quidem istud: totum vero, ut ita dicam, in ea et præstantissimum turpiter ac misere servum. [SOCR.] d Si igitur, inquam, civitati vir similis, nonne et in illo eundem esse ordinem multaque servitute et illiberalitate ejus animum opprimi easque animi partes, quæ præstantissimæ sunt, servire, exiguam vero partem eamque ignavissimam et dementissimam dominari necesse est? [GL.] Necesse, inquit. [SOCR.] Quid ergo? servum, an liberum hujusmodi animum appellabis? [GL.] Servum utique. [SOCR.] Atqui serva et tyranno subdita civitas minime quæ vult, agit? [GL.] Minime vero. [SOCR.] Tyrannicus igitur animus e quoque minime quæ vult, aget, ut de toto animo dicamus; sed stimulo semper agitatus perturbatione et pœnitentia replebitur. [GL.] Quidni? [SOCR.] Porro divitemne tyrannicam civitatem, an pauperem esse necesse est? [GL.] Pauperem. [SOCR.] Ergo animum quoque tyrannicum a mendicum semper et inexpletum necesse est esse. [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Metu vero sollicitari an non necessarium est talem civitatem talemque virum? [GL.] Valde. [SOCR.] Lamentationes præterea, suspiria, fletus, dolores censes in alia civitate frequentiores te reperturum? [GL.] Nullo pacto. [SOCR.] In homine vero alio talia plura inesse putas, quam in tyrannico isto, qui cupiditatibus amoribusque insanit? [GL.] Quonam pacto? inquit. [SOCR.] Hæc b igitur omnia, opinor, et alia generis ejusdem respiciens civitatem civitatum omnium esse miserrimam judicasti. [GL.] Nonne recte? inquit. [SOCR.] Admodum, inquam. verum de viro rursus tyrannico quid ais eadem hæc respiciens? [GL.] Longe, inquit, reliquorum hunc esse miserrimum omnium. [SOCR.] Hoc, inquam, non jam recte dicis. [GL.] Quomodo? inquit. [SOCR.] Nondum, inquam, hic est, ut arbitror, talis maxime. [GL.] Quis ergo? [SOCR.] Hic fortasse tibi etiam miserior illo esse videbitur. [GL.] Quis? [SOCR.] c Qui cum natura, inquam, tyrannicus sit, vitam non agit privatam, sed infelix est et sorte quadam id consequitur, ut tyrannide potiatur. [GL.] Ex his, quæ ante dicta sunt, inquit, vera te loqui conjecto. [SOCR.] Ita est, inquam; verum non opinari talia debemus, sed valde accurate in hujusmodi quæstione tractanda versari. est enim de maxima re quæstio, de bona vita ac mala. [GL.] Rectissime, inquit. [SOCR.] Attende igitur, si quid dicam. videtur enim mihi ex his de eo esse considerandum. [GL.] Ex d quibus? [SOCR.] Ex unoquoque privatorum, quotcunque divites in civitatibus multa habent mancipia. hi enim id tyrannis habent simile, quod multis imperant: interest autem quod ille pluribus dominatur. [GL.] Interest utique. [SOCR.] Scin' igitur securos istos vivere neque famulos metuere? [GL.] Quid enim metuant? [SOCR.] Nihil, inquam: sed numquid causam tenes? [GL.] Etiam: quod

βοηθεῖ τῶν ἰδιωτῶν. Καλῶς, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις. τί e δέ; εἴ τις θεῶν ἄνδρα ἕνα, ὅτῳ ἐστὶν ἀνδράποδα πεντήκοντα ἢ πλείω, ἄρας ἐκ τῆς πόλεως αὐτόν τε καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας θείη εἰς ἐρημίαν μετὰ τῆς ἄλλης οὐσίας τε καὶ τῶν οἰκετῶν, ὅπου αὐτῷ μηδεὶς τῶν ἐλευθέρων μέλλοι βοηθήσειν, ἐν ποίῳ ἄν τινι καὶ ὁπόσῳ φόβῳ οἴει γενέσθαι αὐτὸν περί τε αὐτοῦ καὶ παίδων καὶ γυναικός, μὴ ἀπόλοιντο ὑπὸ τῶν οἰκετῶν; Ἐν παντί, ἦ δ' ὅς, ἔγωγε. Οὐκοῦν ἀναγκάζοιτο a ἄν τινας ἤδη θωπεύειν αὐτῶν τῶν δούλων καὶ ὑπισχνεῖσθαι πολλὰ καὶ ἐλευθεροῦν οὐδὲν δεόμενος, καὶ κόλαξ αὐτὸς ἂν θεραπόντων ἀναφανείη; Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, αὐτῷ, ἢ ἀπολωλέναι. Τί δ', εἰ καὶ ἄλλους, ἦν δ' ἐγώ, ὁ θεὸς κύκλῳ κατοικίσειε γείτονας πολλοὺς αὐτῷ, οἳ μὴ ἀνέχοιντο, εἴ τις ἄλλος ἄλλου δεσπόζειν ἀξιοῖ, ἀλλ' εἴ πού τινα τοιοῦτον λαμβάνοιεν, ταῖς ἐσχάταις τιμωροῖντο τιμωρίαις; Ἔτι ἄν, ἔφη, οἶμαι, μᾶλλον ἐν παντὶ κακοῦ εἴη, κύκλῳ φρουρούμενος b ὑπὸ πάντων πολεμίων. Ἆρ' οὖν οὐκ ἐν τοιούτῳ μὲν δεσμωτηρίῳ δέδεται ὁ τύραννος, φύσει ὢν οἷον διεληλύθαμεν, πολλῶν καὶ παντοδαπῶν φόβων καὶ ἐρώτων μεστός; λίχνῳ δὲ ὄντι αὐτῷ τὴν ψυχὴν μόνῳ τῶν ἐν τῇ πόλει οὔτε ἀποδημῆσαι ἔξεστιν οὐδαμόσε οὔτε θεωρῆσαι ὅσων δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐλεύθεροι ἐπιθυμηταί εἰσι, καταδεδυκὼς δὲ ἐν τῇ οἰκίᾳ τὰ πολλὰ ὡς γυνὴ ζῇ, φθονῶν καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις, ἐάν τις c ἔξω ἀποδημῇ καί τι ἀγαθὸν ὁρᾷ; Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν τοῖς τοιούτοις κακοῖς πλείω καρποῦται ἀνήρ, ὃς ἂν κακῶς ἐν ἑαυτῷ πολιτευόμενος, ὃν νῦν δὴ σὺ ἀθλιώτατον ἔκρινας, τὸν τυραννικόν, ὡς μὴ ἰδιώτης καταβιῷ, ἀλλ' ἀναγκασθῇ ὑπό τινος τύχης τυραννεῦσαι καὶ ἑαυτοῦ ὢν ἀκράτωρ ἄλλων ἐπιχειρήσῃ ἄρχειν ὥσπερ εἴ τις κάμνοντι σώματι καὶ ἀκράτορι ἑαυτοῦ μὴ ἰδιωτεύων, ἀλλ' ἀγωνιζόμενος πρὸς ἄλλα d σώματα καὶ μαχόμενος ἀναγκάζοιτο διάγειν τὸν βίον. Παντάπασιν, ἔφη, ὁμοιότατά τε καὶ ἀληθέστατα λέγεις, ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ φίλε Γλαύκων, παντελῶς τὸ πάθος ἄθλιον, καὶ τοῦ ὑπὸ σοῦ κριθέντος χαλεπώτατα ζῆν χαλεπώτερον ἔτι ζῇ ὁ τυραννῶν; Κομιδῇ γ', ἔφη. Ἔστιν ἄρα τῇ ἀληθείᾳ, κἂν εἰ μή τῳ δοκῇ, ὁ τῷ ὄντι τύραννος τῷ ὄντι δοῦλος τὰς μεγίστας θωπείας καὶ δουλείας καὶ κόλαξ τῶν πονηροτάτων, καὶ e τὰς ἐπιθυμίας οὐδ' ὁπωστιοῦν ἀποπιμπλάς, ἀλλὰ πλείστων ἐπιδεέστατος καὶ πένης τῇ ἀληθείᾳ φαίνεται, ἐάν τις ὅλην ψυχὴν ἐπίστηται θεάσασθαι, καὶ φόβου γέμων διὰ παντὸς τοῦ βίου σφαδασμῶν τε καὶ ὀδυνῶν πλήρης, εἴπερ τῇ τῆς πόλεως διαθέσει, ἧς ἄρχει, ἔοικεν. ἔοικε δέ. ἢ γάρ; Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ πρὸς a τούτοις ἔτι ἀποδώσομεν τῷ ἀνδρὶ καὶ ἃ τὸ πρότερον εἴπομεν, ὅτι ἀνάγκη καὶ εἶναι καὶ ἔτι μᾶλλον γίγνεσθαι αὐτῷ, ἢ πρότερον, διὰ τὴν ἀρχὴν φθονερῷ, ἀπίστῳ, ἀδίκῳ, ἀφίλῳ, ἀνοσίῳ καὶ πάσης κακίας πανδοκεῖ τε καὶ τροφεῖ, καὶ ἐξ ἁπάντων τούτων μάλιστα μὲν αὐτῷ δυστυχεῖ εἶναι, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς πλησίον αὐτῷ

civitas universa singulis privatorum succurrit. [SOCR.] Probe, inquam, dicis. quid vero? si quis deorum virum unum, cui quinquaginta vel plura mancipia sint, sublatum e civitate et ipsum et uxorem ac liberos constituat in solitudine cum rebus suis omnibus et cum mancipiis, ubi liberorum hominum nullus ferre ei auxilium possit, quali eum et quanta formidine vexatum iri existimas, ne mancipia ipsum et filios et uxorem interimant? [GL.] Summa, inquit, equidem. [SOCR.] Nonne igitur cogetur ipsorum servorum quibusdam blandiri pollicerique multa et manumittere, cum nihil ei opus sit, et famulorum ipse adulatorem se gerere? [GL.] Cogetur prorsus, inquit, aut perire. [SOCR.] Quid vero, inquam, si alios insuper deus in orbem circumposuerit vicinos illi multos, qui nequaquam sustineant ut alter alteri dominetur, sed si quem deprehenderint id agentem, suppliciis extremis afficiant? [GL.] Etiam magis, inquit, eum miserrimum fore arbitror, undique hostium corona circumclusum. [SOCR.] Ergone tali carcere inclusus est tyrannus, natura talis, qualem explicavimus, multis et variis timoribus et amoribus agitatum? et cum ingenio sit cupido, ei soli in civitate neque egredi usquam licet neque inspicere quæ ceteri liberi cupiunt, sed intra ædium parietes abditus plerumque veluti mulier versatur invidens reliquis quoque civibus, si quis peregrinatur et boni quid spectat? [GL.] Sic prorsus, inquit. [SOCR.] Talibus igitur malis affluentior is est, qui male se ipsum gubernans, quem tu modo miserrimum judicabas, tyrannicum, non privatus vitam transigit, sed fortuna cogente tyrannidem obtinet, cumque sibi ipsi imperare non possit, aliis imperare contendit; perinde ac si quis imbecillo corpore et suis se viribus non sustinente non pro se, sed adversus alia corpora certans ac pugnans vivere cogatur. [GL.] Omnino, inquit, simillima dicis, o Socrates, atque verissima. [SOCR.] Nonne igitur, inquam, mi Glauco, miserabilis omnino hæc est conditio, duriorque vita est hominis tyranni ea vita, quam tu durissimam judicabas? [GL.] Valde, inquit. [SOCR.] Est igitur re vera, quamvis alicui non videatur, vere tyrannus vere servus extremas adulationes servitutesque subiens, nequissimorum adulator, appetitus suos explens nunquam, sed plurimis indigens atque inops re vera apparet, si quis totum animum inspicere calleat, ad hæc pavore perpetuo territus et sollicitudine doloribusque vexatus, si modo civitatis ejus, cui imperat, statui similis est. est autem similis. an non? [GL.] Et valde quidem, inquit. [SOCR.] Jam vero præter hæc illa quoque tribuemus ei, quæ antea memoravimus, fieri non posse quin et sit et magis etiam, quam antea, per tyrannidem fiat invidus, infidus, injustus, expers amicitiæ, impius omnisque nequitiæ receptor et altor, ex hisque cunctis maxime quidem ipse miser sit, deinde vero etiam qui cum eo vivunt, tales reddat. [GL.] Nullus, inquit,

τοιούτους ἀπεργάζεσθαι. Οὐδείς σοι, ἔφη, τῶν νοῦν
ἐχόντων ἀντερεῖ. Ἴθι δή μοι, ἔφην ἐγὼ, νῦν ἤδη
ὥσπερ ὁ διὰ πάντων κριτὴς ἀποφαίνεται, καὶ σὺ b
οὕτω, τίς πρῶτος κατὰ τὴν σὴν δόξαν εὐδαιμονίᾳ καὶ
5 τίς δεύτερος, καὶ τοὺς ἄλλους ἑξῆς πέντε ὄντας κρῖνε,
βασιλικὸν, τιμοκρατικὸν, ὀλιγαρχικὸν, δημοκρατικὸν,
τυραννικόν. Ἀλλὰ ῥᾳδία, ἔφη, ἡ κρίσις. καθάπερ γὰρ
εἰσῆλθον, ἔγωγε ὥσπερ χοροὺς κρίνω, ἀρετῇ καὶ κα-
κίᾳ καὶ εὐδαιμονίᾳ καὶ τῷ ἐναντίῳ. Μισθωσώμεθα
10 οὖν κήρυκα, ἦν δ' ἐγὼ, ἢ αὐτὸς ἀνείπω, ὅτι ὁ Ἀρί-
στωνος υἱὸς τὸν ἄριστόν τε καὶ δικαιότατον εὐδαιμο-
νέστατον ἔκρινε, τοῦτον δ' εἶναι τὸν βασιλικώτατον c
καὶ βασιλεύοντα αὑτοῦ, τὸν δὲ κάκιστόν τε καὶ ἀδικώ-
τατον ἀθλιώτατον, τοῦτον δὲ αὖ τυγχάνειν ὄντα ὃς ἂν
15 τυραννικώτατος ὢν ἑαυτοῦ τε ὅτι μάλιστα τυραννῇ
καὶ τῆς πόλεως; Ἀνειρήσθω σοι, ἔφη. Ἦ οὖν προσ-
αναγορεύω, εἶπον, ἐάν τε λανθάνωσι τοιοῦτοι ὄντες
ἐάν τε μὴ πάντας ἀνθρώπους τε καὶ θεούς; Προσανα-
γόρευε, ἔφη. Εἶεν δὴ, εἶπον· αὕτη μὲν ἡμῖν ἡ ἀπό-
20 δειξις μία ἂν εἴη. δευτέραν δὲ δεῖ τήνδε, ἐάν τι δόξῃ, d
εἶναι. Τίς αὕτη; Ἐπειδὴ, ὥσπερ πόλις, ἦν δ' ἐγὼ,
διῄρηται κατὰ τρία εἴδη, οὕτω καὶ ψυχὴ ἑνὸς ἑκάστου
τριχῇ, τὸ λογιστικὸν δέξεται, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἑτέραν
ἀπόδειξιν. Τίνα ταύτην; Τήνδε· τριῶν ὄντων τριτταὶ
25 καὶ ἡδοναί μοι φαίνονται, ἑνὸς ἑκάστου μία ἰδία, ἐπι-
θυμίαι τε ὡσαύτως καὶ ἀρχαί. Πῶς λέγεις; ἔφη.
Τὸ μὲν, φαμὲν, ἦν ᾧ μανθάνει ἄνθρωπος, τὸ δὲ ᾧ
θυμοῦται· τὸ δὲ τρίτον διὰ πολυειδίαν ἑνὶ οὐκ ἔσχο-
μεν ὀνόματι προσειπεῖν ἰδίῳ αὐτοῦ, ἀλλὰ ὃ μέγιστον e
30 καὶ ἰσχυρότατον εἶχεν ἐν αὑτῷ, τούτῳ ἐπωνομάσαμεν·
ἐπιθυμητικὸν γὰρ αὐτὸ κεκλήκαμεν διὰ σφοδρότητα
τῶν περὶ τὴν ἐδωδὴν ἐπιθυμιῶν καὶ πόσιν καὶ ἀφρο-
δίσια καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἀκόλουθα, καὶ φιλοχρήμα-
τον δὴ, ὅτι διὰ χρημάτων μάλιστα ἀποτελοῦνται αἱ
581 τοιαῦται ἐπιθυμίαι. Καὶ ὀρθῶς γ', ἔφη. Ἆρ' οὖν a
καὶ τὴν ἡδονὴν αὐτοῦ καὶ φιλίαν εἰ φαῖμεν εἶναι τοῦ
κέρδους, μάλιστ' ἂν εἰς ἓν κεφάλαιον ἀπερειδοίμεθα
τῷ λόγῳ, ὥστε τι ἡμῖν αὐτοῖς δηλοῦν, ὁπότε τοῦτο
τῆς ψυχῆς τὸ μέρος λέγοιμεν, καὶ καλοῦντες αὐτὸ φι-
40 λοχρήματον καὶ φιλοκερδὲς ὀρθῶς ἂν καλοῖμεν; Ἐμοὶ
γοῦν δοκεῖ, ἔφη. Τί δέ; τὸ θυμοειδὲς οὐ πρὸς τὸ κρατεῖν
μέντοι φαμὲν καὶ νικᾶν καὶ εὐδοκιμεῖν ἀεὶ ὅλον ὡρμῆ-
σθαι; Καὶ μάλα. Εἰ οὖν φιλόνεικον αὐτὸ καὶ φιλότιμον b
προσαγορεύοιμεν, ἦ ἐμμελῶς ἂν ἔχοι; Ἐμμελέστατα
45 μὲν οὖν. Ἀλλὰ μὴν ᾧ γε μανθάνομεν, παντὶ δῆλον
ὅτι πρὸς τὸ εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν ὅπῃ ἔχει πᾶν ἀεὶ τέ-
ταται, καὶ χρημάτων τε καὶ δόξης ἥκιστα τούτων
τούτῳ μέλει. Πολύ γε. Φιλομαθὲς δὴ καὶ φιλόσο-
φον καλοῦντες αὐτὸ κατὰ τρόπον ἂν καλοῖμεν; Πῶς
50 γὰρ οὔ; Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγὼ, καὶ ἄρχει ἐν ταῖς ψυχαῖς
τῶν μὲν τοῦτο, τῶν δὲ τὸ ἕτερον ἐκείνων, ὁπότερον ἂν c
τύχῃ; Οὕτως, ἔφη. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ ἀνθρώπων λέ-
γομεν τὰ πρῶτα τριττὰ γένη εἶναι, φιλόσοφον, φιλόνει-
κον, φιλοκερδές; Κομιδῆ γε. Καὶ ἡδονῶν δὴ τρία εἴδη,

mentis compos tibi contradixerit. [SOCR.] Age nunc jam, inquam, quemadmodum judex postremo judicans sententiam pronuntiat, ita tu quoque qui tuo judicio primus beatitudine sit, qui secundus, ceterosque deinceps numero quinque judica, regium, ambitiosi imperii studiosum, paucorum potentiæ cupidum, popularem, tyrannicum. [GL.] At facile, inquit, judicium est. nam uti sunt ingressi, ita eos quasi choros virtute et pravitate et beatitudine et huic contrario dijudico. [SOCR.] Ergo præconem, inquam, conducamus, an ipse pronuntiem Aristonis filium judicasse virum optimum et justissimum esse beatissimum eumque esse maxime omnium regium seque ipsum regentem, pessimum vero et injustissimum esse miserrimum eumque rursus hunc esse, qui maxime tyrannus sit seque ipsum et civitatem maxime tyrannide premat? [GL.] Sit a te pronuntiatum, inquit. [SOCR.] Numquid adjiciam, inquam, sive lateant sic affecti, sive non lateant homines omnes pariter ac deos? [GL.] Adjice, inquit. [SOCR.] Esto igitur, inquam: una hæc nobis demonstratio sit. secundam vero, si videtur, hanc esse convenit. [GL.] Quænam ista? [SOCR.] Quoniam, sicuti civitas, inquam, tres in species divisa est, ita et cujusque animus tribus partibus constat, ratio, ut arbitror, alteram quoque demonstrationem admittet. [GL.] Quamnam istam? [SOCR.] Hanc: trium, quæ sunt, partium tres quoque voluptates esse mihi videntur, sua cujusque partis propria, itemque et cupiditates et principatus. [GL.] Quomodo dicis? inquit. [SOCR.] Partem unam dicimus, qua homo discit, alteram, qua irascitur; tertiam vero propter varietatem uno non potuimus proprio ipsius vocabulo nominare, sed ex eo, quod in se continebat maximum vehementissimumque, nomine ducto concupiscentem appellavimus propter vehementiam cupiditatum edendi et bibendi et veneris et reliquorum his similium, nec non avidam pecuniæ, quia pecunia maxime hujusmodi cupiditates explentur. [GL.] Et recte quidem, inquit. [SOCR.] Si igitur et voluptatem ejus et amorem lucri esse dicamus, nonne unum quasi caput habeamus, quo referamus orationem, ut aliquid nobis ipsi significemus, quotiens hanc animi partem dicamus, atque pecuniæ eam et lucri cupidam nominantes recte nominabimus? [GL.] Mihi certe ita videtur, inquit. [SOCR.] Quid vero? irascendi naturam nonne ad potentiam et victoriam et gloriam semper ferri statuimus? [GL.] Magnopere. [SOCR.] Si igitur eam contentiosam et ambitiosam appellabimus, commodene fiet? [GL.] Commodissime. [SOCR.] At vero partem illam, qua discimus, constat omnino totam semper ad veritatem investigandam contendere opumque et gloriæ minimam omnium curam habere. [GL.] Longe minimam. [SOCR.] Si igitur discendi cupidum hoc et philosophum nominabimus, nonne aptum erit nomen? [GL.] Quidni? [SOCR.] Et regnat quoque, inquam, in animis aliorum hoc, aliorum alterum illorum, utrum contigerit? [GL.] Ita est, inquit. [SOCR.] Nonne ideo hominum quoque tria omnino genera esse statuimus, philosophum, contentiosum, lucri cupidum? [GL.] Prorsus. [SOCR.] Et

ὑποκείμενον ἐν ἑκάστῳ τούτων; Πάνυ γε. Οἶσθ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι εἰ θέλοις τρεῖς τοιούτους ἀνθρώπους ἐν μέρει ἕκαστον ἀνερωτᾶν, τίς τούτων τῶν βίων ἥδιστος, τὸν ἑαυτοῦ ἕκαστος μάλιστα ἐγκωμιάσεται; ὅ τε χρηματιστικὸς πρὸς τὸ κερδαίνειν τὴν τοῦ τιμᾶσθαι ἡδονὴν ἢ τὴν τοῦ μανθάνειν οὐδενὸς ἀξίαν φήσει εἶναι, εἰ μὴ εἴ τι αὐτῶν ἀργύριον ποιεῖ; Ἀληθῆ, ἔφη. Τί δὲ ὁ φιλότιμος; ἦν δ' ἐγώ· οὐ τὴν μὲν ἀπὸ τῶν χρημάτων ἡδονὴν φορτικήν τινα ἡγεῖται καὶ αὖ τὴν ἀπὸ τοῦ μανθάνειν, ὅτι μὴ μάθημα τιμὴν φέρει, καπνὸν καὶ φλυαρίαν; Οὕτως, ἔφη, ἔχει. Τὸν δὲ φιλόσοφον, ἦν δ' ἐγώ, ποιώμεθα τὰς ἄλλας ἡδονὰς νομίζειν πρὸς τὴν τοῦ εἰδέναι τἀληθὲς ὅπῃ ἔχει καὶ ἐν τοιούτῳ τινὶ ἀεὶ εἶναι μανθάνοντα τῆς ἡδονῆς οὐ πάνυ πόρρω, καὶ καλεῖν τῷ ὄντι ἀναγκαίας, ὡς οὐδὲν τῶν ἄλλων δεόμενον, εἰ μὴ ἀνάγκη ἦν; Εὖ, ἔφη, δεῖ εἰδέναι.

Ὅτε δὴ οὖν, εἶπον, ἀμφισβητοῦνται ἑκάστου τοῦ εἴδους αἱ ἡδοναὶ καὶ αὐτὸς ὁ βίος, μὴ ὅτι πρὸς τὸ κάλλιον καὶ αἴσχιον ζῆν μηδὲ τὸ χεῖρον καὶ ἄμεινον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸ τὸ ἥδιον καὶ ἀλυπότερον, πῶς ἂν εἰδεῖμεν τίς αὐτῶν ἀληθέστατα λέγει; Οὐ πάνυ, ἔφη, ἔγωγε ἔχω εἰπεῖν. Ἀλλ' ὧδε σκόπει· τίνι χρὴ κρίνεσθαι τὰ μέλλοντα καλῶς κριθήσεσθαι; ἆρ' οὐκ ἐμπειρίᾳ τε καὶ φρονήσει καὶ λόγῳ; ἢ τούτων ἔχοι ἄν τις βέλτιον κριτήριον; Καὶ πῶς ἄν; ἔφη. Σκόπει δή. τριῶν ὄντων τῶν ἀνδρῶν τίς ἐμπειρότατος πασῶν ὧν εἴπομεν ἡδονῶν; πότερον ὁ φιλοκερδής, μανθάνων αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν οἷόν ἐστιν, ἐμπειρότερος δοκεῖ σοι εἶναι τῆς ἀπὸ τοῦ εἰδέναι ἡδονῆς, ἢ ὁ φιλόσοφος τῆς ἀπὸ τοῦ κερδαίνειν; Πολύ, ἔφη, διαφέρει. τῷ μὲν γὰρ ἀνάγκη γεύεσθαι τῶν ἑτέρων ἐκ παιδὸς ἀρξαμένῳ· τῷ δὲ φιλοκερδεῖ ὅπῃ πέφυκε τὰ ὄντα μανθάνοντι τῆς ἡδονῆς ταύτης, ὡς γλυκειά ἐστιν, οὐκ ἀνάγκη γεύεσθαι οὐδ' ἐμπείρῳ γίγνεσθαι, μᾶλλον δὲ καὶ προθυμουμένῳ οὐ ῥᾴδιον. Πολὺ ἄρ', ἦν δ' ἐγώ, διαφέρει τοῦ γε φιλοκερδοῦς ὁ φιλόσοφος ἐμπειρίᾳ ἀμφοτέρων τῶν ἡδονῶν. Πολὺ μέντοι. Τί δὲ τοῦ φιλοτίμου; ἆρα μᾶλλον ἄπειρός ἐστι τῆς ἀπὸ τοῦ τιμᾶσθαι ἡδονῆς, ἢ ἐκεῖνος τῆς ἀπὸ τοῦ φρονεῖν; Ἀλλὰ τιμὴ μέν, ἔφη, ἐάνπερ ἐξεργάζωνται ἐπὶ ὃ ἕκαστος ὥρμηκε, πᾶσιν αὐτοῖς ἕπεται· καὶ γὰρ ὁ πλούσιος ὑπὸ πολλῶν τιμᾶται καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ ὁ σοφός· ὥστε ἀπό γε τοῦ τιμᾶσθαι, οἷόν ἐστι, πάντες τῆς ἡδονῆς ἔμπειροι· τῆς δὲ τοῦ ὄντος θέας, οἵαν ἡδονὴν ἔχει, ἀδύνατον ἄλλῳ γεγεῦσθαι πλὴν τῷ φιλοσόφῳ. Ἐμπειρίας μὲν ἄρα, εἶπον, ἕνεκα κάλλιστα τῶν ἀνδρῶν κρίνει οὗτος. Πολύ γε. Καὶ μὴν μετά γε φρονήσεως μόνος ἔμπειρος γεγονὼς ἔσται. Τί μήν; Ἀλλὰ μὴν καὶ δι' οὗ γε δεῖ ὀργάνου κρίνεσθαι, οὐ τοῦ φιλοκερδοῦς τοῦτο ὄργανον οὐδὲ τοῦ φιλοτίμου, ἀλλὰ τοῦ φιλοσόφου. Τὸ ποῖον; Διὰ λόγων που ἔφαμεν δεῖν κρίνεσθαι. ἦ γάρ; Ναί. Λόγοι δὲ τούτου μάλιστα ὄργανον. Πῶς δ' οὔ; Οὐκοῦν εἰ μὲν πλούτῳ καὶ κέρδει ἄριστα ἐκρίνετο τὰ κρινόμενα, ἃ ἐπῄνει ὁ φιλοκερδὴς καὶ ἔψεγεν, ἀνάγκη ἂν ἦν ταῦτα ἀληθέ-

voluptatum item species tres hisce subjectas, cuique suam? [GL.] Omnino. [SOCR.] Jam si unumquemque, inquam, trium istorum deinceps interroges, quæ vita harum dulcissima, nonne suam quemque ceteris antepositurum existimas? quæstuosum quidem lucri comparatione honorum vel disciplinarum oblectamenta nullius pretii esse dicturum, nisi si quid eorum pecuniam referat? [GL.] Vera, inquit. [SOCR.] Quid vero ambitiosus? inquam: nonne quæstus delectationem insulsam putat itemque eam, quæ discendo percipitur, nisi quod didiceris, honore te augeat, fumum et nugas? [GL.] Ita res se habet, inquit. [SOCR.] Philosophum vero, inquam, statuamus ceteras voluptates ad veri scientiam et perpetuam in ejusmodi aliquo discendi occupationem non valde remotas a voluptate existimare et re vera necessarias vocare, quia nihil ceteris egeat, nisi cogat necessitas? [GL.] Bene, inquit, nosse oportet.

[SOCR.] Quoniam igitur, inquam, cujusque vitæ voluptates ipsæque vitæ in dubitationem veniunt, non modo de hoc, quod est honestius et turpius vivere, aut melius et deterius, sed de ipso illo, quod suavius est et a dolore remotius, qua ratione discernemus, cujus sit sententia verissima? [GL.] Haud satis habeo, inquit, quid respondeam. [SOCR.] At sic considera: quanam re judicari oportet quæcunque recte judicari volumus? nonne peritia et prudentia et ratione? an habet quisquam alia, quibus melius judicet? [GL.] Et quomodo posset? inquit. [SOCR.] Jam vide. trium, qui sunt, virorum quis maxime expertus est omnes, quas narravimus, voluptates? num lucri cupidus discenda, qualis est, veritate magis tibi videtur expertus discendi jucunditatem, quam philosophus lucri? [GL.] Permultum, inquit, interest. philosophum enim necesse est voluptatem ceterorum a pueritia degustasse; lucri cupidum vero minime necesse est ea, quæ sunt, discentem hujus voluptatis dulcedinem gustare et experiri, immo etiam si velit, non facile assequatur. [SOCR.] Longe igitur, inquam, præstat lucri cupido philosophus utrarumque voluptatum experientia. [GL.] Longe utique. [SOCR.] Quid vero ambitioso? num magis imperitus est honoris, quam ille sapientiæ voluptatis? [GL.] At honor quidem, inquit, omnes eos sequitur, si quod propositum habent, assequuntur; nam et dives a multis honoratur et fortis et sapiens; quare usu omnes, qualis proveniat ex honore voluptas, experti sunt: qualis vero sit in veritatis contemplatione suavitas, sentire nisi philosophus nemo potest. [SOCR.] Itaque experientiæ, inquam, causa optime hic inter eos judicat. [GL.] Longe. [SOCR.] Atqui cum prudentia solus erit expertus. [GL.] Quidni? [SOCR.] Præterea instrumentum illud, per quod judicandum est, certe non lucri cupidi aut ambitiosi, sed philosophi est. [GL.] Quale istud? [SOCR.] Per rationes fere diximus judicandum sese. nonne? [GL.] Ita. [SOCR.] Rationes autem præcipue hujus sunt instrumenta. [GL.] Quidni? [SOCR.] Si igitur divitiis et lucro optime singula judicarentur, quæ laudaret vel improbaret vir quæstui deditus, necesse esset hæc esse verissima. [GL.] Admodum. [SOCR.] Si

σμένα εἶναι. Πολλή γε. Εἰ δὲ τιμῇ τε καὶ νίκῃ καὶ ἀνδρείᾳ, ἆρ' οὐχ ἃ ὁ φιλότιμός τε καὶ ὁ φιλόνεικος; Δῆλον. Ἐπειδὴ δ' ἐμπειρίᾳ καὶ φρονήσει καὶ λόγῳ; Ἀνάγκη, ἔφη, ἃ ὁ φιλόσοφός τε καὶ ὁ φιλόλογος ἐπαι-
5 νεῖ, ἀληθέστατα εἶναι. Τριῶν ἄρ' οὐσῶν τῶν ἡδο-
583 νῶν ἡ τούτου τοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, ᾧ μανθάνομεν, a ἡδίστη ἂν εἴη, καὶ ἐν ᾧ ἡμῶν τοῦτο ἄρχει, ὁ τούτου βίος ἥδιστος; Πῶς δ' οὐ μέλλει; ἔφη· κύριος γοῦν ἐπαινέτης ὢν ἐπαινεῖ τὸν ἑαυτοῦ βίον ὁ φρόνιμος. Τίνα
10 δὲ δεύτερον, εἶπον, βίον καὶ τίνα δευτέραν ἡδονήν φησιν ὁ κριτὴς εἶναι; Δῆλον, ὅτι τὴν τοῦ πολεμικοῦ τε καὶ φιλοτίμου· ἐγγυτέρω γὰρ αὐτοῦ ἐστιν, ἢ ἡ τοῦ χρηματιστοῦ. Ὑστάτην δὴ τὴν τοῦ φιλοκερδοῦς, ὡς ἔοικε. Τί μήν; ἦ δ' ὅς. Ταῦτα μὲν τοίνυν οὕτω δύ' b
15 ἐφεξῆς ἂν εἴη καὶ δὶς νενικηκὼς ὁ δίκαιος τὸν ἄδικον· τὸ δὲ τρίτον Ὀλυμπικῶς τῷ σωτῆρί τε καὶ τῷ Ὀλυμπίῳ Διί, ἄθρει, ὅτι οὐδὲ παναληθής ἐστιν ἡ τῶν ἄλλων ἡδονὴ πλὴν τῆς τοῦ φρονίμου οὐδὲ καθαρά, ἀλλ' ἐσκιαγραφημένη τις, ὡς ἐγὼ δοκῶ μοι τῶν σοφῶν τινὸς
20 ἀκηκοέναι. καίτοι τοῦτ' ἂν εἴη μέγιστόν τε καὶ κυριώτατον τῶν πτωμάτων. Πολύ γε· ἀλλὰ πῶς λέγεις; Ὧδ', εἶπον, ἐξευρήσω, σοῦ ἀποκρινομένου ζητῶν ἅμα. Ἐρώτα δή, ἔφη. Λέγε δή, ἦν δ' ἐγώ· οὐκ ἐναντίον c φαμὲν λύπην ἡδονῇ; Καὶ μάλα. Οὐκοῦν καὶ τὸ μήτε χαίρειν μήτε λυπεῖσθαι εἶναί τι; Εἶναι μέντοι. Με-
25 ταξὺ τούτοιν ἀμφοῖν ἐν μέσῳ ὄν, ἡσυχίαν τινὰ περὶ ταῦτα τῆς ψυχῆς; ἢ οὐχ οὕτως αὐτὸ λέγεις; Οὕτως, ἦ δ' ὅς. Ἆρ' οὐ μνημονεύεις, ἦν δ' ἐγώ, τοὺς τῶν καμνόντων λόγους, οὓς λέγουσιν ὅταν κάμνωσι; Ποίους; Ὡς οὐδὲν ἄρα ἐστὶν ἥδιον τοῦ ὑγιαίνειν, ἀλλὰ σφᾶς
30 ἐλελήθει, πρὶν κάμνειν, ἥδιστον ὄν. Μέμνημαι, ἔφη. d Οὐκοῦν καὶ τῶν περιωδυνίᾳ τινὶ ἐχομένων ἀκούεις λεγόντων, ὡς οὐδὲν ἥδιον τοῦ παύσασθαι ὀδυνώμενον; Ἀκούω. Καὶ ἐν ἄλλοις γε, οἶμαι, πολλοῖς τοιούτοις
35 αἰσθάνῃ γιγνομένους τοὺς ἀνθρώπους, ἐν οἷς, ὅταν λυπῶνται, τὸ μὴ λυπεῖσθαι καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τοιούτου ἐγκωμιάζουσιν ὡς ἥδιστον, οὐ τὸ χαίρειν. Τοῦτο γάρ, ἔφη, τότε ἡδὺ ἴσως καὶ ἀγαπητὸν γίγνεται, ἡσυχία. Καὶ ὅταν παύσηται ἄρα, εἶπον, χαίρων τις, ἡ τῆς e
40 ἡδονῆς ἡσυχία λυπηρὸν ἔσται. Ἴσως, ἔφη. Ὃ μεταξὺ ἄρα νῦν δὴ ἀμφοτέρων ἔφαμεν εἶναι, τὴν ἡσυχίαν, τοῦτό ποτε ἀμφότερα ἔσται, λύπη τε καὶ ἡδονή. Ἔοικεν. Ἦ καὶ δυνατὸν τὸ μηδέτερα ὂν ἀμφότερα γίγνεσθαι; Οὔ μοι δοκεῖ. Καὶ μὴν τό γε ἡδὺ ἐν ψυχῇ
45 γιγνόμενον καὶ τὸ λυπηρὸν κίνησίς τις ἀμφοτέρω
584 ἐστόν. ἢ οὔ; Ναί. Τὸ δὲ μήτε λυπηρὸν μήτε ἡδὺ οὐχὶ a ἡσυχία μέντοι καὶ ἐν μέσῳ τούτοιν ἐφάνη ἄρτι; Ἐφάνη γάρ. Πῶς οὖν ὀρθῶς ἔστι τὸ μὴ ἀλγεῖν ἡδὺ ἡγεῖσθαι ἢ τὸ μὴ χαίρειν ἀνιαρόν; Οὐδαμῶς. Οὐκ ἔστιν ἄρα
50 τοῦτο, ἀλλὰ φαίνεται, ἦν δ' ἐγώ, παρὰ τὸ ἀλγεινὸν ἡδὺ καὶ παρὰ τὸ ἡδὺ ἀλγεινὸν τότε, ἡ ἡσυχία, καὶ οὐδὲν ὑγιὲς τούτων τῶν φαντασμάτων πρὸς ἡδονῆς ἀλήθειαν, ἀλλὰ γοητεία τις. Ὡς γοῦν ὁ λόγος, ἔφη, σημαίνει. Ἰδὲ τοίνυν, ἔφην ἐγώ, ἡδονάς, αἳ οὐκ ἐκ λυ- b

autem honore et victoria et fortitudine, nonne quæ ambitiosus et contentiosus? [GL.] Scilicet. [SOCR.] Quoniam vero experientia et prudentia et ratione? [GL.] Necesse est, inquit, quæ philosophus et rationis studiosus laudat, esse verissima. [SOCR.] Itaque cum tres voluptates sint, voluptas partis animi ejus, qua discimus, erit suavissima, ejusque nostrum in quo hæc pars dominatur, vita dulcissima? [GL.] Quid obstat? inquit: certe idoneus laudandi auctor suam laudat vitam prudens. [SOCR.] Quam vero secundam, inquam, vitam, et quam secundam voluptatem esse dicit judex? [GL.] Haud dubie bellicosi et ambitiosi; propior enim illi hæc, quam lucri cupidi. [SOCR.] Postremam igitur lucri cupidi voluptatem, ut videtur. [GL.] Quidni? inquit. [SOCR.] Duabus igitur his victoriis hisque deinceps justus jam vicit injustum: tertium vero Olympicorum ritu servatori et Olympio Jovi tribuens contemplare ne veram quidem prorsus ullius præterquam prudentis voluptatem esse neque sinceram, sed adumbratam, ut ego ex sapientum aliquo audisse mihi videor. atque hæc profecto erit gravissima et maxime capitalis ruina. [GL.] Longe quidem: sed quo modo dicis? [SOCR.] Ita, inquam, inveniam, te respondente simul quærens. [GL.] Interroga dum, inquit. [SOCR.] Dic igitur, inquam: dolorem nonne contrarium dicimus voluptati? [GL.] Profecto. [SOCR.] Etiamne neque lætari neque dolere esse aliquid? [GL.] Etiam. [SOCR.] Medium inter hæc duo et quietem quandam animi ab utroque? an non ita hoc dicis? [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Recordarisne, inquam, ægrotantium voces, quas laborantes mittunt? [GL.] Quales dicis? [SOCR.] Nihil scilicet dulcius esse sanitate, sed dulcissimum id esse se fugisse antequam ægrotarent. [GL.] Recordor, inquit. [SOCR.] Nonne doloribus quoque vexatos dicentes audis nihil esse dulcius, quam remissionem dolorum? [GL.] Audio. [SOCR.] Atque in multis aliis quoque hujusmodi rebus, opinor, versantes homines audis, dum cruciantur, prædicantes dulcissimum esse non lætari, sed nullo dolore affici et ab eo requiescere. [GL.] Nempe hoc, inquit, tunc fortasse dulce et gratum fit, requiescere. [SOCR.] Et cum lætari, inquam, aliquis desinet, a voluptate requiescens dolebit. [GL.] Fortasse, inquit. [SOCR.] Quies igitur illa, quam paulo ante utriusque mediam esse dicebamus, quandoque utrumque erit, tum dolor, tum voluptas. [GL.] Videtur. [SOCR.] Num fieri potest ut quod neutrum sit, fiat utrumque? [GL.] Non, ut arbitror. [SOCR.] Atqui quando in animum voluptas incedit vel dolor, ambo motus quidam sunt. an non? [GL.] Ita. [SOCR.] Illud vero, quod neque dolor est neque voluptas, nonne quietem et istorum medium esse modo apparuit? [GL.] Apparuit utique. [SOCR.] Quo modo igitur recte non dolere jucundum existimare licet, aut non lætari molestum? [GL.] Nullo modo. [SOCR.] Non igitur est, sed videtur, inquam, ad molestum quidem jucundum, ad jucundum vero molestum hoc, quod quies est, neque veri quicquam ad voluptatem visa hæc habent, sed præstigiæ quædam sunt. [GL.] Ut certe oratio, inquit, demonstrat. [SOCR.] Jam vide,

τῶν εἰσίν, ἵνα μὴ πολλάκις οἰηθῇς ἐν τῷ παρόντι
οὕτω τοῦτο πεφυκέναι, ἡδονὴν μὲν παῦλαν λύπης εἶ-
ναι, λύπην δὲ ἡδονῆς. Ποῦ δή, ἔφη, καὶ ποίας λέ-
γεις; Πολλαὶ μέν, εἶπον, καὶ ἄλλαι, μάλιστα δ' εἰ θέ-
5 λεις ἐννοῆσαι τὰς περὶ τὰς ὀσμὰς ἡδονάς. αὗται γὰρ
οὐ προλυπηθέντι ἐξαίφνης ἀμήχανοι τὸ μέγεθος γίγνον-
ται παυσάμεναί τε λύπην οὐδεμίαν καταλείπουσιν.
Ἀληθέστατα, ἔφη. Μὴ ἄρα πειθώμεθα καθαρὰν ἡδο- c
νὴν εἶναι τὴν λύπης ἀπαλλαγὴν μηδὲ λύπην τὴν ἡδο-
10 νῆς. Μὴ γάρ. Ἀλλὰ μέντοι, εἶπον, αἵ γε διὰ τοῦ σώ-
ματος ἐπὶ τὴν ψυχὴν τείνουσαι καὶ λεγόμεναι ἡδοναὶ
σχεδὸν αἱ πλεῖσταί τε καὶ μέγισται τούτου τοῦ εἴδους
εἰσί, λυπῶν τινὲς ἀπαλλαγαί. Εἰσὶ γάρ. Οὐκοῦν καὶ
αἱ πρὸ μελλόντων τούτων ἐκ προσδοκίας γιγνόμεναι
15 προησθήσεις τε καὶ προλυπήσεις κατὰ ταὐτὰ ἔχουσι;
Κατὰ ταὐτά. Οἶσθ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, οἷαί εἰσι καὶ ᾧ
μάλιστα ἐοίκασι; Τῷ; ἔφη. Νομίζεις τι, εἶπον, ἐν τῇ d
φύσει εἶναι τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, τὸ δὲ μέσον;
Ἔγωγε. Οἴει οὖν ἄν τινα ἐκ τοῦ κάτω φερόμενον
20 πρὸς μέσον ἄλλο τι οἴεσθαι, ἢ ἄνω φέρεσθαι, καὶ ἐν
μέσῳ στάντα, ἀφορῶντα ὅθεν ἐνήνεκται, ἄλλοθί που
ἂν ἡγεῖσθαι εἶναι, ἢ ἐν τῷ ἄνω, μὴ ἑωρακότα τὸ ἀλη-
θῶς ἄνω; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε, ἔφη, ἄλλως οἶμαι οἰη-
θῆναι ἂν τὸν τοιοῦτον. Ἀλλ' εἰ πάλιν γ', ἔφην, φέ-
25 ροιτο, κάτω τ' ἂν οἴοιτο φέρεσθαι καὶ ἀληθῆ οἴοιτο; e
Πῶς γὰρ οὔ; Οὐκοῦν ταῦτα πάσχοι ἂν πάντα διὰ τὸ μὴ
ἔμπειρος εἶναι τοῦ ἀληθινῶς ἄνω τε ὄντος καὶ ἐν μέσῳ
καὶ κάτω; Δῆλον δή. Θαυμάζοις ἂν οὖν, εἰ καὶ ἄπειροι
ἀληθείας περὶ πολλῶν τε ἄλλων μὴ ὑγιεῖς δόξας ἔχουσι,
30 πρός τε ἡδονὴν καὶ λύπην καὶ τὸ μεταξὺ τούτων οὕτω
διάκεινται, ὥστε ὅταν μὲν ἐπὶ τὸ λυπηρὸν φέρωνται,
585 ἀληθῆ τε οἴονται καὶ τῷ ὄντι λυποῦνται, ὅταν δὲ ἀπὸ a
λύπης ἐπὶ τὸ μεταξύ, σφόδρα μὲν οἴονται πρὸς πλη-
ρώσει τε καὶ ἡδονῇ γίγνεσθαι, ὥσπερ [δὲ] πρὸς μέλαν
35 φαιὸν ἀποσκοποῦντες ἀπειρίᾳ λευκοῦ, καὶ πρὸς τὸ
ἄλυπον οὕτω λύπην ἀφορῶντες ἀπειρίᾳ ἡδονῆς ἀπα-
τῶνται; Μὰ Δί', ἦ δ' ὅς, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, ἀλλὰ
πολὺ μᾶλλον, εἰ μὴ οὕτως ἔχει. Ὧδέ γ' οὖν, εἶπον,
ἐννόει· οὐχὶ πεῖνα καὶ δίψα καὶ τὰ τοιαῦτα κενώσεις
40 τινές εἰσι τῆς περὶ τὸ σῶμα ἕξεως; Τί μήν; Ἄγνοια δὲ b
καὶ ἀφροσύνη ἆρ' οὐ κενότης ἐστὶ τῆς περὶ ψυχὴν αὖ
ἕξεως; Μάλα γε. Οὐκοῦν πληροῖτ' ἂν ὅ τε τροφῆς με-
ταλαμβάνων καὶ ὁ νοῦν ἴσχων; Πῶς δ' οὔ; Πλήρωσις
δὲ ἀληθεστέρα τοῦ ἧττον, ἢ τοῦ μᾶλλον ὄντος; Δῆλον,
45 ὅτι τοῦ μᾶλλον. Πότερα οὖν ἡγεῖ τὰ γένη μᾶλλον κα-
θαρᾶς οὐσίας μετέχειν, τὰ οἷον σίτου τε καὶ ποτοῦ καὶ
ὄψου καὶ ξυμπάσης τροφῆς, ἢ τὸ δόξης τε ἀληθοῦς εἶ-
δος καὶ ἐπιστήμης καὶ νοῦ καὶ ξυλλήβδην αὖ πάσης c
ἀρετῆς; ὧδε δὲ κρῖνε· τὸ τοῦ ἀεὶ ὁμοίου ἐχόμενον καὶ
50 ἀθανάτου καὶ ἀληθείας καὶ αὐτὸ τοιοῦτον ὂν καὶ ἐν
τοιούτῳ γιγνόμενον μᾶλλον εἶναί σοι δοκεῖ, ἢ τὸ μη-
δέποτε ὁμοίου καὶ θνητοῦ καὶ αὐτὸ τοιοῦτο καὶ ἐν
τοιούτῳ γιγνόμενον; Πολύ, ἔφη, διαφέρει τὸ τοῦ ἀεὶ
ὁμοίου. Ἡ οὖν ἀεὶ ὁμοίου οὐσία οὐσίας τι μᾶλλον, ἢ

inquam ego, voluptates quæ dolorem nullum sequantur, ne forte nunc hoc ita natura comparatum existimes, ut voluptas quidem doloris, dolor vero voluptatis cessatio sit. [GL.] Ubi tandem, inquit, et quales dicis? [SOCR.] Multæ quidem, inquam, et aliæ sunt, maxime vero si reputare vis eas, quæ ad odores pertinent, voluptates. hæ enim nullo dolore prægresso repente ingentes accidunt et cum cessant, dolorem relinquunt nullum. [GL.] Verissime, inquit. [SOCR.] Ne persuaderi igitur nobis patiamur doloris depulsionem puram voluptatem esse neque voluptatis dolorem. [GL.] Minime vero. [SOCR.] Attamen, inquam, earum, quæ per corpus ad animum pertinent voluptatesque dicuntur, fere plurimæ et maximæ hujusmodi sunt, dolorum depulsiones quædam. [GL.] Sunt profecto. [SOCR.] Et quæ ante hæc futura ab exspectatione nascuntur præcedentes voluptates et dolores, nonne eodem modo se habent? [GL.] Eodem. [SOCR.] Scin' igitur, inquam, quales sint et cui maxime similes? [GL.] Cui? inquit. [SOCR.] Putasne, inquam, aliquid in natura esse superum, aliud inferum, aliud medium? [GL.] Puto. [SOCR.] Num igitur aliquem, cum ab infero ad medium fertur, aliud censes arbitrari, quam sursum ferri, et dum stat in medio deflectitque oculos illuc, unde elatus est, alibi esse opinari, quam in supero, si id, quod re vera est superum, non vidit? [GL.] Per Jovem, inquit, non aliter ego talem opinaturum existimo. [SOCR.] At si retro, inquam, feratur, et deorsum ferri opinetur et vere opinetur? [GL.] Quidni? [SOCR.] Hæc autem omnia ideo ei eveniant, quod vere superum et medium et inferum non norit? [GL.] Haud dubie. [SOCR.] Numquid ergo miraberis, si veritatis quoque ignari cum de multis aliis non recte sentiunt, tum ad voluptatem et dolorem horumque medium sic habent, ut quotiens in dolorem feruntur, vere opinentur doleantque re vera, quotiens vero a dolore ad medium, valde quidem repleri et voluptatem assequi arbitrentur, sed quemadmodum qui juxta nigrum spectant fuscum, imperitia albi falluntur, ita juxta doloris vacuitatem dolorem intuentes voluptatis imperitia decipiantur? [GL.] Per Jovem, inquit, non istud mirabor, sed multo magis, si aliter evenit. [SOCR.] Nimirum sic, inquam, considera : nonne fames et sitis et ceteræ generis ejusdem vacuitates quædam sunt in corporis habitu? [GL.] Quid aliud? [SOCR.] Ignorantia vero et insipientia nonne vacuitas et ipsa est in animi habitu? [GL]. Maxime. [GL.] Replebitur ergo et qui cibum capit, et qui intelligentiam accipit? GL.] Cur non? [SOCR.] Repletio autem utrum verior per ea, quæ minus, an quæ magis sunt? [GL.] Haud dubie per ea, quæ magis sunt. [SOCR.] Utra igitur censes genera magis essentiam puram habere, cibine et potus et obsonii et omnino quibus corpus alitur, an veræ opinionis scientiæque et mentis et omnino universæ rursus virtutis? sic autem judica : quod inhæret semper simili immortalique et veritati atque ipsum tale est et in tali quodam fit, magis esse tibi videtur, an illud, quod rei nunquam simili atque mortali, et quod ipsum tale est et in tali quodam fit? [GL.] Longe, inquit, præstat, quod semper simili. [SOCR.] Essentia vero

ἐπιστήμης μετέχει; Οὐδαμῶς. Τί δ', ἀληθείας; Οὐδὲ τοῦτο. Εἰ δὲ ἀληθείας ἧττον, οὐ καὶ οὐσίας; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν ὅλως τὰ περὶ τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν γένη τῶν γενῶν αὖ τῶν περὶ τὴν τῆς ψυχῆς θεραπείαν ἧττον ἀληθείας τε καὶ οὐσίας μετέχει; Πολύ γε. Σῶμα δὲ αὐτὸ ψυχῆς οὐκ οἴει οὕτως; Ἔγωγε. Οὐκοῦν τὸ τῶν μᾶλλον ὄντων πληρούμενον καὶ αὐτὸ μᾶλλον ὂν ὄντως μᾶλλον πληροῦται, ἢ τὸ τῶν ἧττον ὄντων καὶ αὐτὸ ἧττον ὄν; Πῶς γὰρ οὔ; Εἰ ἄρα τὸ πληροῦσθαι τῶν φύσει προσηκόντων ἡδύ ἐστι, τὸ τῷ ὄντι καὶ τῶν ὄντων πληρούμενον μᾶλλον μᾶλλον ὄντως τε καὶ ἀληθεστέρως χαίρειν ἂν ποιοῖ ἡδονῇ ἀληθεῖ, τὸ δὲ τῶν ἧττον ὄντων μεταλαμβάνον ἧττόν τε ἂν ἀληθῶς καὶ βεβαίως πληροῖτο καὶ ἀπιστοτέρας ἂν ἡδονῆς καὶ ἧττον ἀληθοῦς μεταλαμβάνοι. Ἀναγκαιότατα, ἔφη. Οἱ 586 ἄρα φρονήσεως καὶ ἀρετῆς ἄπειροι, εὐωχίαις δὲ καὶ τοῖς τοιούτοις ἀεὶ ξυνόντες κάτω, ὡς ἔοικε, καὶ μέχρι πάλιν πρὸς τὸ μεταξὺ φέρονταί τε καὶ ταύτῃ πλανῶνται διὰ βίου, ὑπερβάντες δὲ τοῦτο πρὸς τὸ ἀληθῶς ἄνω οὔτε ἀνέβλεψαν πώποτε οὔτε ἠνέχθησαν οὐδὲ τοῦ ὄντος τῷ ὄντι ἐπληρώθησαν οὐδὲ βεβαίου τε καὶ καθαρᾶς ἡδονῆς ἐγεύσαντο, ἀλλὰ βοσκημάτων δίκην κάτω ἀεὶ βλέποντες καὶ κεκυφότες εἰς γῆν καὶ εἰς τραπέζας βόσκονται χορταζόμενοι καὶ ὀχεύοντες καὶ ἕνεκα τῆς τούτων πλεονεξίας λακτίζοντες καὶ κυρίττοντες ἀλλήλους σιδηροῖς κέρασί τε καὶ ὁπλαῖς ἀποκτιννύασι δι' ἀπληστίαν, ἅτε οὐχὶ τοῖς οὖσιν οὐδὲ τὸ ὂν οὐδὲ τὸ στέγον ἑαυτῶν πιμπλάντες. Παντελῶς, ἔφη ὁ Γλαύκων, τὸν τῶν πολλῶν, ὦ Σώκρατες, χρησμῳδεῖς βίον. Ἆρ' οὖν οὐκ ἀνάγκη καὶ ἡδοναῖς ξυνεῖναι μεμιγμέναις λύπαις, εἰδώλοις τῆς ἀληθοῦς ἡδονῆς καὶ ἐσκιαγραφημέναις, ὑπὸ τῆς παρ' ἀλλήλας θέσεως ἀποχραινομέναις, ὥστε σφοδροὺς ἑκατέρας φαίνεσθαι καὶ ἔρωτας ἑαυτῶν λυττῶντας τοῖς ἄφροσιν ἐντίκτειν καὶ περιμαχήτους εἶναι, ὥσπερ τὸ τῆς Ἑλένης εἴδωλον ὑπὸ τῶν ἐν Τροίᾳ Στησίχορός φησι γενέσθαι περιμάχητον ἀγνοίᾳ τοῦ ἀληθοῦς; Πολλὴ ἀνάγκη, ἔφη, τοιοῦτόν τι αὐτὸ εἶναι. Τί δέ; περὶ τὸ θυμοειδὲς οὐχ ἕτερα τοιαῦτα ἀνάγκη γίγνεσθαι, ὃς ἂν αὐτὸ τοῦτο διαπράττηται ἢ φθόνῳ διὰ φιλοτιμίαν ἢ βίᾳ διὰ φιλονεικίαν ἢ θυμῷ διὰ δυσκολίαν, πλησμονὴν τιμῆς τε καὶ νίκης καὶ θυμοῦ διώκων ἄνευ λογισμοῦ τε καὶ νοῦ; Τοιαῦτα, ἦ δ' ὅς, ἀνάγκη καὶ περὶ τοῦτο εἶναι. Τί οὖν; ἦν δ' ἐγώ· θαῤῥοῦντες λέγωμεν, ὅτι καὶ περὶ τὸ φιλοκερδὲς καὶ τὸ φιλόνεικον ὅσαι ἐπιθυμίαι εἰσίν, αἳ μὲν ἂν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ λόγῳ ἑπόμεναι καὶ μετὰ τούτων τὰς ἡδονὰς διώκουσαι, ἃς ἂν τὸ φρόνιμον ἐξηγῆται, λαμβάνωσι, τὰς ἀληθεστάτας τε λήψονται, ὡς οἷόν τε αὐταῖς ἀληθεῖς λαβεῖν, ἅτε ἀληθείᾳ ἑπομένων, καὶ τὰς ἑαυτῶν οἰκείας, εἴπερ τὸ βέλτιστον ἑκάστῳ, τοῦτο καὶ οἰκειότατον; Ἀλλὰ μήν, ἔφη, οἰκειότατόν γε. Τῷ φιλοσόφῳ ἄρα ἑπομένης ἁπάσης τῆς ψυχῆς καὶ μὴ στασιαζούσης ἑκάστῳ τῷ μέρει ὑπάρχει εἴς τε τἆλλα τὰ ἑαυτοῦ πράττειν καὶ δικαίῳ εἶναι, καὶ δὴ καὶ τὰς ἡδονὰς τὰς ἑαυτοῦ ἑκα-

ejus, quod semper simile est, numquid essentiæ magis est, quam scientiæ particeps? [GL.] Minime. [SOCR.] Quid vero, quam veritatis? [GL.] Neque hoc. [SOCR.] Sin autem veritatis minus, nonne et essentiæ? [GL.] Necessarium est. [GL.] [GL.] Nonne igitur omnino omnia ad corporis cultum pertinentia genera minus veritatis essentiæque habent generibus iis, quæ ad animi cultum pertinent? [GL.] Multo minus. [SOCR.] Corpus autem ipsum non item minus, quam animus? [GL.] Reor equidem. [SOCR.] Nonne vero quod repletur iis, quæ magis sunt, et quod ipsum magis est, magis vere repletur, quam quod iis, quæ minus sunt, ipsumque est minus? [GL.] Quid prohibet? [SOCR.] Si ergo repleri rebus naturæ consentaneis est jucundum, id, quod magis re vera et iis, quæ sunt, repletur, magis re vera ac verius vera afficit voluptate, quod autem ea, quæ minus sunt, accipit, minus vere firmiterque repletur fallaciorisque et minus veræ voluptatis fit particeps. [GL.] Necesse est omnino, inquit. [SOCR.] Homines igitur prudentiæ et virtutis expertes atque epulis rebusque similibus dediti deorsum, ut videtur, rursusque ad medium feruntur et in his per omnem vitam oberrant, super hæc vero emergunt nunquam neque quod vere superum est, suspiciunt neque illuc evehuntur, neque vero eo, quod est, re vera replentur neque stabilem puramque gustant voluptatem, sed pecorum instar humum semper proni spectant mensisque inhiantes pascendo et coeundo ætatem conterunt proque his rebus uberius potiundis calcibus se invicem et ferreis cornibus ungulisque occidunt ob inexpletam cupiditatem, cum neque veram sui partem neque huic circumdatam iis, quæ sunt, impleant. [GL.] Prorsus, inquit Glauco, vulgi vitam, o Socrates, divinitus edisseris. [SOCR.] Ergone voluptates quoque sequi eos necesse est mixtas doloribus, simulacra voluptatis veræ et umbras ex compositione colorem trahentes, ut vehementes tam hæ, quam illi videantur amoresque sui furiosos insipientibus injiciant inflammentque ad pugnam, quemadmodum Stesichorus apud Trojam de Helenæ simulacro pugnatum esse dicit ignoratione veri? [GL.] Valde, inquit, necessarium est ita id se habere. [SOCR.] Quid vero? in irascendi natura nonne item talia accidere necesse est, quando quis id ipsum peragit vel invidia propter ambitionem vel vi propter contentionem vel ira propter morositatem, sine ratione et mente honore, victoria, ira satiari contendens? [GL.] Talia, inquit, necesse est etiam in hoc fieri. [SOCR.] Quid igitur? inquam: num dubitabimus affirmare et partis lucri cupidæ et contentiosæ quæcunque appetitiones sunt, si scientiæ rationique obtemperantes atque his ducibus eas voluptates sequantur et capiant, quas ratio præeat, et verissimas esse capturas, quam maxime veras possint, quippe obsequentes veritati, et sibi proprias si modo quod cuique optimum, id et maxime proprium est? [GL.] Est vero, inquit, maxime proprium. [SOCR. Quando igitur totus animus parti philosophiæ sine seditione obsequitur, tunc evenit ut quæque pars cum in ceteris sua agat et justa sit, tum voluptates suas quæque atque opti-

587 στον καὶ τὰς βελτίστας καὶ εἰς τὸ δυνατὸν τὰς ἀληθε- a στάτας καρποῦσθαι. Κομιδῇ μὲν οὖν. Ὅταν δὲ ἄρα τῶν ἑτέρων τι κρατήσῃ, ὑπάρχει αὐτῷ μήτε τὴν ἑαυτοῦ ἡδονὴν ἐξευρίσκειν τά τε ἄλλα ἀναγκάζειν ἀλλο-
5 τρίαν καὶ μὴ ἀληθῆ ἡδονὴν διώκειν. Οὕτως, ἔφη. Οὐκοῦν ἃ πλεῖστον φιλοσοφίας τε καὶ λόγου ἀφέστηκε, μάλιστ' ἂν τοιαῦτα ἐξεργάζοιτο; Πολύ γε. Πλεῖστον δὲ λόγου ἀφίσταται οὐχ ὅπερ νόμου τε καὶ τάξεως; Δῆλον δή. Ἐφάνησαν δὲ πλεῖστον ἀφεστῶσαι οὐχ αἱ ἐρωτι-
10 καί τε καὶ τυραννικαὶ ἐπιθυμίαι; Πολύ γε. Ἐλάχιστον δὲ αἱ βασιλικαί τε καὶ κόσμιαι; Ναί. Πλεῖστον δή, b οἶμαι, ἀληθοῦς ἡδονῆς καὶ οἰκείας ὁ τύραννος ἀφεστήξει, ὁ δὲ ὀλίγιστον. Ἀνάγκη. Καὶ ἀηδέστατα ἄρα, εἶπον, ὁ τύραννος βιώσεται, ὁ δὲ βασιλεὺς ἥδιστα.
15 Πολλὴ ἀνάγκη. Οἶσθ' οὖν, ἦν δ' ἐγώ, ὅσῳ ἀηδέστερον ζῇ τύραννος βασιλέως; Ἂν εἴπῃς, ἔφη. Τριῶν ἡδονῶν, ὡς ἔοικεν, οὐσῶν, μιᾶς μὲν γνησίας, δυοῖν δὲ νόθαιν, τῶν νόθων εἰς τὸ ἐπέκεινα ὑπερβὰς ὁ τύραννος, c φυγὼν νόμον τε καὶ λόγον, δούλαις τισὶ δορυφόροις
20 ἡδοναῖς ξυνοικεῖ, καὶ ὁπόσῳ ἐλαττοῦται, οὐδὲ πάνυ ῥᾴδιον εἰπεῖν, πλὴν ἴσως ὧδε. Πῶς; ἔφη. Ἀπὸ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ τρίτος που ὁ τύραννος ἀφειστήκει· ἐν μέσῳ γὰρ αὐτῶν ὁ δημοτικὸς ἦν. Ναί. Οὐκοῦν καὶ ἡδονῆς τρίτῳ εἰδώλῳ πρὸς ἀλήθειαν ἀπ' ἐκείνου ξυνοικοῖ ἄν,
25 εἰ τὰ πρόσθεν ἀληθῆ; Οὕτω. Ὁ δέ γε ὀλιγαρχικὸς ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ αὖ τρίτος, ἐὰν εἰς ταὐτὸν ἀριστοκρατι- d κὸν καὶ βασιλικὸν τιθῶμεν. Τρίτος γάρ. Τριπλασίου ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τριπλάσιον ἀριθμῷ ἀληθοῦς ἡδονῆς ἀφέστηκε τύραννος. Φαίνεται. Ἐπίπεδον ἄρ', ἔφην,
30 ὡς ἔοικε, τὸ εἴδωλον κατὰ τὸν τοῦ μήκους ἀριθμὸν ἡδονῆς τυραννικῆς ἂν εἴη. Κομιδῇ γε. Κατὰ δὲ δύναμιν καὶ τρίτην αὔξην δῆλον δὴ ἀπόστασιν ὅσην ἀφεστηκὼς γίγνεται. Δῆλον, ἔφη, τῷ γε λογιστικῷ. Οὐκοῦν ἐάν τις μεταστρέψας ἀληθείᾳ ἡδονῆς τὸν βασι- e
35 λέα τοῦ τυράννου ἀφεστηκότα λέγῃ ὅσον ἀφέστηκεν, ἐννεακαιεικοσικαιεπτακοσιοπλασιάκις ἥδιον αὐτὸν ζῶντα εὑρήσει τελειωθείσῃ τῇ πολλαπλασιώσει, τὸν δὲ τύραννον ἀνιαρότερον τῇ αὐτῇ ταύτῃ ἀποστάσει. Ἀμήχανον, ἔφη, λογισμὸν καταπεφόρηκας τῆς διαφο-
588 ρότητος τοῖν ἀνδροῖν, τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου, a πρὸς ἡδονήν τε καὶ λύπην. Καὶ μέντοι καὶ ἀληθῆ καὶ προσήκοντά γε, ἦν δ' ἐγώ, βίοις ἀριθμόν, εἴπερ αὐτοῖς προσήκουσιν ἡμέραι καὶ νύκτες καὶ μῆνες καὶ ἐνιαυτοί. Ἀλλὰ μήν, ἔφη, προσήκουσιν. Οὐκοῦν εἰ τοσοῦτον ἡδονῇ
45 νικᾷ ὁ ἀγαθός τε καὶ δίκαιος τὸν κακόν τε καὶ ἄδικον, ἀμηχάνῳ δὴ ὅσῳ πλεῖον νικήσει εὐσχημοσύνῃ τε βίου καὶ κάλλει καὶ ἀρετῇ; Ἀμηχάνῳ μέντοι νὴ Δία, ἔφη.

Εἶεν δή, εἶπον· ἐπειδὴ ἐνταῦθα λόγου γεγόναμεν, b ἀναλάβωμεν τὰ πρῶτα λεχθέντα, δι' ἃ δεῦρ' ἥκομεν.
50 ἦν δέ που λεγόμενον λυσιτελεῖν ἀδικεῖν τῷ τελέως μὲν ἀδίκῳ, δοξαζομένῳ δὲ δικαίῳ. ἢ οὐχ οὕτως ἐλέχθη; Οὕτω μὲν οὖν. Νῦν δή, ἔφην, αὐτῷ διαλεγώμεθα, ἐπειδὴ διωμολογησάμεθα τό τε ἀδικεῖν καὶ τὸ δίκαια πράττειν ἣν ἑκάτερον ἔχει δύναμιν. Πῶς; ἔφη.

mas et quam maxime potest veras percipiat. [GL.] Prorsus utique. [SOCR.] Quando vero partium reliquarum alterutra dominatur, id evenit, ut neque ipsa suam reperiat voluptatem, et reliquas partes cogat alienam minimeque veram voluptatem sequi. [GL.] Sic accidit, inquit. [SOCR.] Nonne vero quæ longissime a philosophia rationeque distant, maxime talia quædam efficiunt? [GL.] Longe maxime. [SOCR.] Longissime autem distat a ratione nonne idem, quod a lege et ab ordine? [GL.] Videlicet. [SOCR.] Vidimus autem longissime distantes nonne amatorias et tyrannicas cupiditates? [GL.] Longissime quidem. [SOCR.] Minime autem regias et moderatas? [GL.] Ita. [SOCR.] Plurimum igitur, opinor, a vera et propria voluptate aberit tyrannus, ille vero minimum. [GL.] Necesse. [SOCR.] Insuavissimam ergo, inquam, tyrannus vitam aget, rex vero suavissimam. [GL.] Necesse prorsus. [SOCR.] Scisne igitur, inquam, quanto vivat insuavius rege tyrannus? [GL.] Si dixeris, inquit. [SOCR.] Cum tres, ut apparuit, cupiditates sint, una legitima, adulterinæ duæ, transgressus adulterinas tyrannus, dum legem fugit et rationem, servis quibusdam utitur satellitibus voluptatibus, et quanto sit inferior, ne dici quidem facile, nisi forte hoc modo potest. [GL.] Quo? inquit. [SOCR.] Ab homine paucorum imperii cupido tertio gradu distabat tyrannus; medius enim eorum popularis vir erat. [GL.] Ita. [SOCR.] Nonne igitur voluptatis quoque tertium ad veritatem ab illo simulacrum tenebit, si illa vera sunt? [GL.] Ita. [SOCR.] At paucorum imperii cupidus tertius rursus a rege, si in eodem locamus optimatem ac regium. [GL.] Tertius utique. [SOCR.] Triplicis igitur, inquam, triplex numero intervallum a vera voluptate tyranni est. [GL.] Apparet. [SOCR.] Planum itaque, inquam, simulacrum, ut videtur, secundum longitudinis numerum tyrannicæ voluptatis exsistet. [GL.] Prorsus. [SOCR.] Secundum vero potentiam et tertium auctum manifestum est quanto distans fiat intervallo. [GL.] Manifestum, inquit, computandi perito. [SOCR.] Si quis igitur conversione facta quantum voluptatis veritate distat rex a tyranno, dicere velit, peracta multiplicatione septingenties undetricies suavius vivere eum inveniet, tyrannum autem hac eadem distantia miserius. [GL.] Immensam, inquit, differentiæ rationem inter justi et injusti viri vitam quoad voluptatem atque dolorem intercedentis detulisti. [SOCR.] Et tamen verum et convenientem, inquam, vitis numerum, si quidem iis conveniunt dies et noctes et menses et anni. [GL.] At profecto, inquit, conveniunt. [SOCR.] Atqui si tantum voluptate bonus justusque malum et injustum superat, nonne mirum quanto magis decore eum vitæ et pulchritudine et virtute superabit? [GL.] Mirum certe per Jovem, inquit.

[SOCR.] Esto vero, inquam: postquam huc disputando devenimus, repetamus quæ a principio dicta sunt, ex quibus huc delati sumus. nam ita fere dictum erat, injuste agere prodesse perfecte injusto, sed justo tamen existimato. an non ita dictum? [GL.] Ita. [SOCR.] Nunc igitur, inquam, cum eo disseramus, postquam inter nos convenit, quam vim et injusta et justa habeat actio. [GL.]

Εἰκόνα πλάσαντες τῆς ψυχῆς λόγῳ, ἵνα εἰδῇ ὁ ἐκεῖνα λέγων, οἷα ἔλεγε. Ποίαν τινά; ἦ δ' ὅς. Τῶν τοιούτων τινά, ἦν δ' ἐγώ, οἷαι μυθολογοῦνται παλαιαὶ c γενέσθαι φύσεις, ἥ τε Χιμαίρας καὶ ἡ Σκύλλης καὶ 5 Κερβέρου, καὶ ἄλλαι τινὲς συχναὶ λέγονται ξυμπεφυκυῖαι ἰδέαι πολλαὶ εἰς ἓν γενέσθαι. Λέγονται γάρ, ἔφη. Πλάττε τοίνυν μίαν μὲν ἰδέαν θηρίου ποικίλου καὶ πολυκεφάλου, ἡμέρων δὲ θηρίων ἔχοντος κεφαλὰς κύκλῳ καὶ ἀγρίων καὶ δυνατοῦ μεταβάλλειν καὶ φύειν 10 ἐξ αὑτοῦ πάντα ταῦτα. Δεινοῦ πλάστου, ἔφη, τὸ ἔργον· ὅμως δέ, ἐπειδὴ εὐπλαστότερον κηροῦ καὶ τῶν d τοιούτων λόγος, πεπλάσθω. Μίαν δὴ τοίνυν ἄλλην ἰδέαν λέοντος, μίαν δὲ ἀνθρώπου· πολὺ δὲ μέγιστον ἔστω τὸ πρῶτον, καὶ δεύτερον τὸ δεύτερον. Ταῦτα, 15 ἔφη, ῥᾴω, καὶ πέπλασται. Σύναπτε τοίνυν αὐτὰ εἰς ἓν τρία ὄντα, ὥστε πῃ ξυμπεφυκέναι ἀλλήλοις. Συνῆπται, ἔφη. Περίπλασον δὴ αὐτοῖς ἔξωθεν ἑνὸς εἰκόνα, τὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὥστε τῷ μὴ δυναμένῳ τὰ ἐντὸς ὁρᾷν, ἀλλὰ τὸ ἔξω μόνον ἔλυτρον ὁρῶντι ἓν ζῷον e 20 φαίνεσθαι, ἄνθρωπον. Περιπέπλασται, ἔφη. Λέγωμεν δὴ τῷ λέγοντι, ὡς λυσιτελεῖ τούτῳ ἀδικεῖν τῷ ἀνθρώπῳ, δίκαια δὲ πράττειν οὐ ξυμφέρει, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φησίν, ἢ λυσιτελεῖν αὐτῷ τὸ παντοδαπὸν θηρίον εὐωχοῦντι ποιεῖν ἰσχυρὸν καὶ τὸν λέοντα καὶ τὰ περὶ 589 τὸν λέοντα, τὸν δὲ ἄνθρωπον λιμοκτονεῖν καὶ ποιεῖν a ἀσθενῆ, ὥστε ἕλκεσθαι ὅπῃ ἂν ἐκείνων ὁπότερον ἄγῃ, καὶ μηδὲν ἕτερον ἑτέρῳ ξυνεθίζειν μηδὲ φίλον ποιεῖν, ἀλλ' ἐᾷν αὐτὰ ἐν αὑτοῖς δάκνεσθαί τε καὶ μαχόμενα ἐσθίειν ἄλληλα. Παντάπασι γάρ, ἔφη, ταῦτ' ἂν λέγοι ὁ τὸ 30 ἀδικεῖν ἐπαινῶν. Οὐκοῦν αὖ ὁ τὰ δίκαια λέγων λυσιτελεῖν φαίη ἂν δεῖν ταῦτα πράττειν καὶ ταῦτα λέγειν, ὅθεν τοῦ ἀνθρώπου ὁ ἐντὸς ἄνθρωπος ἔσται ἐγκρατέστατος καὶ τοῦ πολυκεφάλου θρέμματος ἐπιμελήσεται, b ὥσπερ γεωργὸς τὰ μὲν ἥμερα τρέφων καὶ τιθασεύων, 35 τὰ δὲ ἄγρια ἀποκωλύων φύεσθαι, ξύμμαχον ποιησάμενος τὴν τοῦ λέοντος φύσιν, καὶ κοινῇ πάντων κηδόμενος, φίλα ποιησάμενος ἀλλήλοις τε καὶ αὑτῷ, οὕτω θρέψει; Κομιδῇ γὰρ αὖ λέγει ταῦτα ὁ τὸ δίκαιον ἐπαινῶν. Κατὰ πάντα τρόπον δὴ ὁ μὲν τὰ δίκαια ἐγκωμιάζων ἀληθῆ 40 ἂν λέγοι, ὁ δὲ τὰ ἄδικα ψεύδοιτο. πρός τε γὰρ ἡδο- c νὴν καὶ πρὸς εὐδοξίαν καὶ ὠφέλειαν σκοπουμένῳ ὁ μὲν ἐπαινέτης τοῦ δικαίου ἀληθεύει, ὁ δὲ ψέκτης οὐδὲν ὑγιὲς οὐδ' εἰδὼς ψέγει ὅτι ψέγει. Οὔ μοι δοκεῖ, ἦ δ' ὅς, οὐδαμῇ γε. Πείθωμεν τοίνυν αὐτὸν πρᾴως (οὐ 45 γὰρ ἑκὼν ἁμαρτάνει) ἐρωτῶντες· ὦ μακάριε, οὐ καὶ τὰ καλὰ καὶ αἰσχρὰ νόμιμα διὰ τὰ τοιαῦτ' ἂν φαῖμεν γεγονέναι; τὰ μὲν καλὰ τὰ ὑπὸ τῷ ἀνθρώπῳ, μᾶλλον d δὲ ἴσως τὰ ὑπὸ τῷ θείῳ τὰ θηριώδη ποιοῦντα τῆς φύσεως, αἰσχρὰ δὲ τὰ ὑπὸ τῷ ἀγρίῳ τὸ ἥμερον δουλού- 50 μενα; ξυμφήσει, ἢ πῶς; Ἐάν μοι, ἔφη, πείθηται. Ἔστιν οὖν, εἶπον, ὅτῳ λυσιτελεῖ ἐκ τούτου τοῦ λόγου χρυσίον λαμβάνειν ἀδίκως, εἴπερ τοιόνδε τι γίγνεται, λαμβάνων τὸ χρυσίον ἅμα καταδουλοῦται τὸ βέλτιστον ἑαυτοῦ τῷ μοχθηροτάτῳ; ἢ εἰ μὲν λαβὼν χρυσίον e

Quo modo? inquit. [SOCR.] Imaginem commenti animi, ut qui illa dixit, qualia dixerit, intelligat. [GL.] Qualem, inquit, imaginem? [SOCR.] Talem aliquam, inquam, quales quondam memorantur fuisse naturæ, Chimæræ et Scyllæ et Cerberi, et aliæ multæ feruntur variis ex formis in unum concretæ exstitisse. [GL.] Feruntur enim, inquit. [SOCR.] Finge igitur formam unam bestiæ variæ et capita circum multa habentis eaque partim mansuetarum bestiarum, partim ferarum, quæ et permutare et procreare ex se hæc omnia possit. [GL.] Mirifici fictoris, inquit, artificium narras: tamen cum ad fingendum sermo cera similibusque facilior sit, fictum esto. [SOCR.] Aliam porro unam leonis formam et unam hominis; sed longe maximum primum sit, secundum vero secundum. [GL.] Hæc, inquit, faciliora, atque sunt ficta. [SOCR.] Jam conjunge ea in unum tria, ut quoquo modo inter se concreta sint. [GL.] Conjuncta sunt, inquit. [SOCR.] His vero circumda extrinsecus unius speciem, hominis, ut illi, qui nequeat interiora inspicere, sed exterius duntaxat cernat involucrum, unum animal videatur, homo. [GL.] Circumdedi, inquit. [SOCR.] Nunc ei, qui huic prodesse ait homini injuste agere, juste vero vivere nequaquam prodesse, nihil eum aliud dicere dicamus, nisi prodesse illi bestiam multiplicem pascendo robustam reddere et leonem et quæ ad leonem pertinent, hominem vero fame enecare atque debilitare, ut trahatur quocunque alterutrum illorum rapit, neque alterum alteri assuefacere et amicum reddere, immo sinere singula inter se morsibus lacerari ac pugnantia mutuo devorari. [GL.] Omnino, inquit, hæc dicat qui injustam actionem laudet. [SOCR.] Rursus igitur justa qui prodesse affirmat, nonne ea agi dicique jubet, ex quibus hominis homo interior summam imperii consequatur feræque multiplicis curam gerat, agricolæ instar quicquid ea mansueti habet fovens ac nutriens, ferorum autem incrementum leonis natura auxiliante reprimens, communiterque omnibus prospiciens et mutua inter se benevolentia sibique concilians alat? [GL.] Profecto hæc rursus ait qui justum laudat. [SOCR.] Omni igitur ratione qui justa extollit, vera loquitur, qui vero injusta, mentitur. nam et ad voluptatem et ad decus et ad emolumentum justi laudator vera pronuntiat, vituperator autem neque veri quicquam neque sciens, quid vituperet, vituperat. [GL.] Nullo modo, inquit, ut mihi videtur. [SOCR.] Itaque mitibus eum verbis (neque enim prudens peccat) meliora doceamus interrogantes: o beate vir, nonne et honesta vitæ instituta et turpia ob talia quædam esse dicimus? honesta quidem, quæ partem naturæ ferinam homini, immo fortasse divino subjiciant, turpia vero, quæ fero subigant mansuetum? consentiet, necne? [GL.] Consentiet, inquit, si mihi obedit. [SOCR.] Estne igitur, inquam, cui prosit ex hac ratione injuste aurum accipere, si quidem ita accidit, ut accipiens aurum simul præstantissimam sui partem ignobilissimæ servire cogat? an si filium quidem suum vel filiam accepto auro emanciparet idque feris et improbis hominibus, haud·

υἱὸν ἢ θυγατέρα ἐδουλοῦτο καὶ ταῦτ' εἰς ἀγρίων τε καὶ κακῶν ἀνδρῶν, οὐκ ἂν αὐτῷ ἐλυσιτέλει οὐδ' ἂν πάμπολυ ἐπὶ τούτῳ λαμβάνειν, εἰ δὲ τὸ ἑαυτοῦ θειότατον ὑπὸ τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ μιαρωτάτῳ δουλοῦται καὶ μηδὲν ἐλεεῖ, οὐκ ἄρα ἄθλιός ἐστι καὶ πολὺ ἐπὶ δεινοτέρῳ ὀλέθρῳ χρυσὸν δωροδοκεῖ, ἢ Ἐριφύλη ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνδρὸς ψυχῇ τὸν ὅρμον δεξαμένη; Πολὺ μέντοι, ἦ δ' ὅς, ὁ Γλαύκων· ἐγὼ γάρ σοι ὑπὲρ ἐκείνου ἀποκρινοῦμαι. Οὐκοῦν καὶ τὸ ἀκολασταίνειν οἴει διὰ τοιαῦτα πάλαι ψέγεσθαι, ὅτι ἀνίεται ἐν τῷ τοιούτῳ τὸ δεινόν, τὸ μέγα ἐκεῖνο καὶ πολυειδὲς θρέμμα πέρα τοῦ δέοντος; Δῆλον, ἔφη. Ἡ δ' αὐθαδία καὶ δυσκολία ψέγεται οὐχ ὅταν τὸ λεοντῶδές τε καὶ ὀφεῶδες αὔξηται καὶ συντείνηται ἀναρμόστως; Πάνυ μὲν οὖν. Τρυφὴ δὲ καὶ μαλθακία οὐκ ἐπὶ τῇ αὐτοῦ τούτου χαλάσει τε καὶ ἀνέσει ψέγεται, ὅταν ἐν αὐτῷ δειλίαν ἐμποιῇ; Τί μήν; Κολακεία δὲ καὶ ἀνελευθερία οὐχ ὅταν τις τὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ θυμοειδὲς ὑπὸ τῷ ὀχλώδει θηρίῳ ποιῇ καὶ ἕνεκα χρημάτων καὶ τῆς ἐκείνου ἀπληστίας προπηλακιζόμενον ἐθίζῃ ἐκ νέου ἀντὶ λέοντος πίθηκον γίγνεσθαι; Καὶ μάλα, ἔφη. Βαναυσία δὲ καὶ χειροτεχνία διὰ τί, οἴει, ὄνειδος φέρει; ἢ δι' ἄλλο τι φήσομεν, ἢ ὅταν τις ἀσθενὲς φύσει ἔχῃ τὸ τοῦ βελτίστου εἶδος, ὥστε μὴ ἂν δύνασθαι ἄρχειν τῶν ἐν αὐτῷ θρεμμάτων, ἀλλὰ θεραπεύειν ἐκεῖνα, καὶ τὰ θωπεύματα αὐτῶν μόνον δύνηται μανθάνειν; Ἔοικεν, ἔφη. Οὐκοῦν ἵνα καὶ ὁ τοιοῦτος ὑπὸ ὁμοίου ἄρχηται οἵουπερ ὁ βέλτιστος, δοῦλον αὐτόν φαμεν δεῖν εἶναι ἐκείνου τοῦ βελτίστου, ἔχοντος ἐν αὐτῷ τὸ θεῖον ἄρχον, οὐκ ἐπὶ βλάβῃ τῇ τοῦ δούλου οἰόμενοι δεῖν ἄρχεσθαι αὐτόν, ὥσπερ Θρασύμαχος ᾤετο τοὺς ἀρχομένους, ἀλλ' ὡς ἄμεινον ὂν παντὶ ὑπὸ θείου καὶ φρονίμου ἄρχεσθαι, μάλιστα μὲν οἰκεῖον ἔχοντος ἐν αὐτῷ, εἰ δὲ μή, ἔξωθεν ἐφεστῶτος, ἵνα εἰς δύναμιν πάντες ὅμοιοι ὦμεν καὶ φίλοι, τῷ αὐτῷ κυβερνώμενοι; Καὶ ὀρθῶς γ', ἔφη. Δηλοῖ δέ γε, ἦν δ' ἐγώ, καὶ ὁ νόμος, ὅτι τοιοῦτον βουλεύεται, πᾶσι τοῖς ἐν τῇ πόλει ξύμμαχος ὤν, καὶ ἡ τῶν παίδων ἀρχή, τὸ μὴ ἐᾶν ἐλευθέρους εἶναι, ἕως ἂν ἐν αὐτοῖς ὥσπερ ἐν πόλει πολιτείαν καταστήσωμεν καὶ τὸ βέλτιστον θεραπεύσαντες τῷ παρ' ἡμῖν τοιούτῳ ἀντικαταστήσωμεν φύλακα ὅμοιον καὶ ἄρχοντα ἐν αὐτῷ, καὶ τότε δὴ ἐλεύθερον ἀφίεμεν. Δηλοῖ γάρ, ἦ δ' ὅς. Πῇ δὴ οὖν φήσομεν, ὦ Γλαύκων, καὶ κατὰ τίνα λόγον λυσιτελεῖν ἀδικεῖν, ἢ ἀκολασταίνειν ἤ τι αἰσχρὸν ποιεῖν, ἐξ ὧν πονηρότερος μὲν ἔσται, πλείω δὲ χρήματα ἢ ἄλλην τινὰ δύναμιν κεκτήσεται; Οὐδαμῇ, ἦ δ' ὅς. Πῇ δ' ἀδικοῦντα λανθάνειν καὶ μὴ διδόναι δίκην λυσιτελεῖν; ἢ οὐχὶ ὁ μὲν λανθάνων ἔτι πονηρότερος γίγνεται, τοῦ δὲ μὴ λανθάνοντος καὶ κολαζομένου τὸ μὲν θηριῶδες κοιμίζεται καὶ ἡμεροῦται, τὸ δὲ ἥμερον ἐλευθεροῦται, καὶ ὅλη ἡ ψυχὴ εἰς τὴν βελτίστην φύσιν καθισταμένη τιμιωτέραν ἕξιν λαμβάνει, σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην μετὰ φρονήσεως κτωμένη, ἢ σῶμα ἰσχύν τε καὶ κάλλος μετὰ ὑγιείας λαμβάνον, τοσούτῳ, ὅσῳπερ ψυχὴ σώματος τιμιωτέρα; Παντά-

quaquam acceptio ista quamvis multi auri prodesset, partem vero sui divinissimam profanissimæ impurissimæque emancipans sine misericordia non erit miser nec multo graviore pernicie sua aurum redimet, quam Eriphyla, quæ mariti vita monile redemit? [GL.] Multo sane, inquit Glauco, ut ego tibi pro illo respondeam. [SOCR.] Nonne et intemperantem vitam antiquitus vituperari simili de causa putas, quod in ea dira illa, ingens et multiformis fera ultra, quam decet, relaxatur? [GL.] Patet, inquit. [SOCR.] Contumacia vero et morositas nonne vituperatur, quando leoninum et anguinum illud augetur intenditurque immodeste? [GL.] Prorsus. [SOCR.] Luxuria vero et mollities non ob hujus ipsius relaxationem et remissionem vituperatur, quando ignaviam in eo procreat? [GL.] Quidni? [SOCR.] Adulatio autem et illiberalitas non cum aliquis ipsum hoc animosum turbulentæ bestiæ subjicit ac propter quæstum et insatiabilem hujus cupiditatem contundit illud atque ita a primis annis assuefacit, ut ex leone vertatur in simiam? [GL.] Magnopere, inquit. [GL.] Ad sellulariam vero et operariam vitam propensio cur infamis habetur? an alia de causa putas, quam quando quis partis optimæ speciem natura sortitus est imbecillam, adeo ut bestiis, quæ in eo sunt, dominari non possit, sed colere eas queat tantummodo et earum discere blandimenta? [GL.] Videtur, inquit. [SOCR.] Ergone ut hujusmodi quoque vir simili pareat, cui optimus, servum eum esse debere dicimus optimi illius, qui divinum in se ipso habeat imperans, neque ad servi damnum pertinere parendi conditionem volumus, quemadmodum de subditis existimabat Thrasymachus, sed quod præstet cuique a divino sapientique gubernari, maxime quidem si talem in se ipso principem habeat, si non habeat, ab extrinsecus imposito, ut omnes simus, quoad fieri potest, consimiles et amici, ab eodem principe gubernati? [GL.] Et recte quidem, inquit. [SOCR.] Ac legem quoque, inquam, tale quid spectare manifestum est, dum omnibus in civitate auxilium fert, et imperium illud in pueros, quo prohibemus eos sui juris esse priusquam in ipsis, quemadmodum in civitate, rem publicam constituerimus optimamque eorum partem excultam ad optimæ nostri similitudinem hujus in locum custodem in unoquoque ac principem suffecerimus, atque tunc eum liberum dimittimus. [GL.] Est enim, inquit, manifestum. [SOCR.] Quomodo igitur et qua ratione, o Glauco, prodesse alicui dicemus injuste aut intemperate vivere aut turpiter aliquid facere, unde deterior scilicet futurus, sed opes ampliores aut aliam quamvis potentiam sit habiturus? [GL.] Nulla plane, inquit. [SOCR.] Qua vero prodesse injuste agentem latere et pœnam non dare? an non qui latet, etiam fit deterior, ejus vero, qui non latet et qui punitur, pars ferina mitigatur et mansuescit, mansueta autem liberatur, et animus totus in optimam naturam redactus tanto pretiosiorem sumit habitum temperantiam et justitiam cum prudentia consequens, quam corpus, cum robur et pulchritudinem cum sanitate consequitur, quanto animus est

πασι μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν ὅ γε νοῦν ἔχων πάντα τὰ c αὐτοῦ εἰς τοῦτο ξυντείνας βιώσεται, πρῶτον μὲν τὰ μαθήματα τιμῶν, ἃ τοιαύτην αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἀπεργάσεται, τὰ δὲ ἄλλα ἀτιμάζων; Δῆλον, ἔφη. Ἔπειτά 5 γ', εἶπον, τὴν τοῦ σώματος ἕξιν καὶ τροφὴν οὐχ ὅπως τῇ θηριώδει καὶ ἀλόγῳ ἡδονῇ ἐπιτρέψας ἐνταῦθα τετραμμένος ζήσει, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς ὑγίειαν βλέπων οὐδὲ τοῦτο πρεσβεύων, ὅπως ἰσχυρὸς ἢ ὑγιὴς ἢ καλὸς ἔσται, ἐὰν μὴ καὶ σωφρονήσειν μέλλῃ ἀπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἀεὶ τὴν d 10 ἐν τῷ σώματι ἁρμονίαν τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἕνεκα ξυμφωνίας ἁρμοττόμενος φαίνηται. Παντάπασι μὲν οὖν, ἔφη, ἐάνπερ μέλλῃ τῇ ἀληθείᾳ μουσικὸς εἶναι. Οὐκοῦν, εἶπον, καὶ τὴν ἐν τῇ τῶν χρημάτων κτήσει ξύνταξίν τε καὶ ξυμφωνίαν; καὶ τὸν ὄγκον τοῦ πλήθους οὐκ ἐκπλητ-15 τόμενος ὑπὸ τοῦ τῶν πολλῶν μακαρισμοῦ ἄπειρον αὐξήσει, ἀπέραντα κακὰ ἔχων; Οὐκ οἴομαι, ἔφη. Ἀλλ' ἀποβλέπων γε, εἶπον, πρὸς τὴν ἐν αὐτῷ πολιτείαν καὶ e φυλάττων, μή τι παρακινῇ αὐτοῦ τῶν ἐκεῖ διὰ πλῆθος οὐσίας ἢ δι' ὀλιγότητα, οὕτω κυβερνῶν προσθήσει καὶ 20 ἀναλώσει τῆς οὐσίας καθόσον ἂν οἷός τ' ᾖ. Κομιδῇ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν καὶ τιμάς γε εἰς ταὐτὸν 592 ἀποβλέπων, τῶν μὲν μεθέξει καὶ γεύσεται ἑκών, ἃς a ἂν ἡγῆται ἀμείνω αὐτὸν ποιήσειν, ἃς δ' ἂν λύσειν τὴν ὑπάρχουσαν ἕξιν, φεύξεται ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. Οὐκ ἄρα, 25 ἔφη, τά γε πολιτικὰ ἐθελήσει πράττειν, ἐάνπερ τούτου κήδηται. Νὴ τὸν κύνα, ἦν δ' ἐγώ, ἔν γε τῇ ἑαυτοῦ πόλει καὶ μάλα, οὐ μέντοι ἴσως ἔν γε τῇ πατρίδι, ἐὰν μὴ θεία τις ξυμβῇ τύχη. Μανθάνω, ἔφη· ἐν ᾗ νῦν διήλθομεν οἰκίζοντες πόλει λέγεις, τῇ ἐν λόγοις 30 κειμένῃ· ἐπεὶ γῆς γε οὐδαμοῦ οἶμαι αὐτὴν εἶναι. Ἀλλ', b ἦν δ' ἐγώ, ἐν οὐρανῷ ἴσως παράδειγμα ἀνάκειται τῷ βουλομένῳ ὁρᾶν καὶ ὁρῶντι ἑαυτὸν κατοικίζειν. διαφέρει δὲ οὐδέν, εἴτε που ἔστιν εἴτε ἔσται· τὰ γὰρ ταύτης μόνης ἂν πράξειεν, ἄλλης δὲ οὐδεμιᾶς. Εἰκός γ', 35 ἔφη.

corpore pretiosior? [GL.] Sic est omnino, inquit. [SOCR.] Ergone qui quidem sapit, ad hoc intentis viribus omnibus instituet vitam, primum eas disciplinas plurimi faciens, quæ talem animum ipsius redditura sint, ceteras autem spernens? [GL.] Scilicet, inquit. [SOCR.] Deinde, inquam, in corpore habendo alendoque tantum abest ut ferinæ et ratione carenti voluptati indulgens eo vitam dirigat, ut ne sanitatem quidem spectet aut antiquissimum id habeat, ut robustus aut sanus sit aut formosus, nisi simul inde temperans futurus sit, sed ut corporis harmoniam semper temperare ob animi concentum videatur. [GL.] Ita prorsus, inquit, si quidem re vera futurus est musicus. [SOCR.] Nonne, inquam, et opum quærendarum ordinem et concentum? neque vulgi prædicatione commotus cumulum earum augebit in infinitum infinitis malis obnoxius? [GL.] Non arbitror, inquit. [SOCR.] Verum ad interiorem, inquam, quæ in ipso est, civitatem respiciens cavebit, ne quid in ea e suo statu dimoveat propter copiam exiguitatemve opum, atque ita administrans pro viribus et augebit et impendet rem suam familiarem. [GL.] Valde quidem, inquit. [SOCR.] Quin etiam honores eodem respiciens partim geret lubensque gustabit, ex quibus meliorem evasurum se speret, quibus vero præsentem animi statum convelli putet, eos privatim et publice fugiet. [GL.] Non ergo, inquit, rem volet publicam administrare, si id curæ habet. [SOCR.] Immo per canem, inquam, in sua ipsius civitate vel maxime, non tamen in patria forsitan, nisi sors quædam divina contigerit. [GL.] Intelligo, inquit: ea in civitate dicis, quam nunc condidimus, quæ in verbis est sita, in terris vero husquam, ut arbitror. [SOCR.] At, inquam, fortassis in cælo exstat exemplar illi, qui intueri velit intuitusque semet ipsum condere. nihil autem refert, sitne alicubi aut futura sit: hujus enim solius res geret, alius neutiquam. [GL.] Consentaneum est, inquit.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

LIBER DECIMUS.

595 Καὶ μήν, ἦν δ' ἐγώ, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα περὶ αὐ- a τῆς ἐννοῶ, ὡς παντὸς ἄρα μᾶλλον ὀρθῶς ᾠκίζομεν τὴν πόλιν, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐνθυμηθεὶς περὶ ποιήσεως λέγω. 40 Τὸ ποῖον; ἔφη. Τὸ μηδαμῇ παραδέχεσθαι αὐτῆς ὅση μιμητική. παντὸς γὰρ μᾶλλον οὐ παραδεκτέα νῦν καὶ ἐναργέστερον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, φαίνεται, ἐπειδὴ b χωρὶς ἕκαστα διῄρηται τὰ τῆς ψυχῆς εἴδη. Πῶς λέγεις; Ὡς μὲν πρὸς ὑμᾶς εἰρῆσθαι (οὐ γάρ μου κατε-45 ρεῖτε πρὸς τοὺς τῆς τραγῳδίας ποιητὰς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς μιμητικούς) λώβη ἔοικεν εἶναι πάντα τὰ τοιαῦτα τῆς τῶν ἀκουόντων διανοίας, ὅσοι μὴ ἔχουσι φάρμακον τὸ εἰδέναι αὐτὰ οἷα τυγχάνει ὄντα. Πῇ δή,

[SOCR.] Et profecto, inquam, cum alia multa de ea reputans ita sentio, ut omnino recte conditam a nobis civitatem esse persuasum habeam, tum maxime quæ ad poesin pertinent. [GL.] Quænam ista? inquit. [SOCR.] Quod nullam ejus partem, quæ in imitatione consisteret, admittebamus. omnino enim non admittendam esse nunc etiam evidentius, ut mihi videtur, apparet, postquam singulæ seorsum animi distinctæ sunt species. [GL.] Quomodo dicis? [SOCR.] Ut vobis dicam quod sentio (neque enim enuntiabitis de me apud tragicos poetas imitatoresque ceteros) hæc omnia corruptela mentis eorum sunt, qui audiunt, nisi qui illud remedium habent, ut qualia ea sint,

ἔφη, διανοούμενος λέγεις; Ῥητέον, ἦν δ' ἐγώ, καίτοι φιλία γέ τίς με καὶ αἰδὼς ἐκ παιδὸς ἔχουσα περὶ Ὁμήρου ἀποκωλύει λέγειν. ἔοικε μὲν γὰρ τῶν καλῶν ἁπάντων τούτων τῶν τραγικῶν πρῶτος διδάσκαλός τε καὶ ἡγεμὼν γενέσθαι. ἀλλ' οὐ γὰρ πρό γε τῆς ἀληθείας τιμητέος ἀνήρ, ἀλλ', ὃ λέγω, ῥητέον. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἄκουε δή, μᾶλλον δὲ ἀποκρίνου. Ἐρώτα. Μίμησιν ὅλως ἔχοις ἄν μοι εἰπεῖν ὅτι ποτ' ἐστίν; οὐδὲ γάρ τοι αὐτὸς πάνυ τι ξυννοῶ, τί βούλεται εἶναι. Ἦ που ἄρ', ἔφη, ἐγὼ συννοήσω. Οὐδέν γε, ἦν δ' ἐγώ, ἄτοπον, ἐπεὶ πολλά τοι ὀξύτερον βλεπόντων ἀμβλύτερον ὁρῶντες πρότεροι εἶδον. Ἔστιν, ἔφη, οὕτως· ἀλλὰ σοῦ παρόντος οὐδ' ἂν προθυμηθῆναι οἷός τε εἴην εἰπεῖν, εἴ τί μοι καταφαίνεται, ἀλλ' αὐτὸς ὅρα. Βούλει οὖν ἐνθένδε ἀρξώμεθα ἐπισκοποῦντες, ἐκ τῆς εἰωθυίας μεθόδου; εἶδος γάρ πού τι ἓν ἕκαστον εἰώθαμεν τίθεσθαι περὶ ἕκαστα τὰ πολλά, οἷς ταὐτὸν ὄνομα ἐπιφέρομεν. ἢ οὐ μανθάνεις; Μανθάνω. Θῶμεν δὴ καὶ νῦν ὅτι βούλει τῶν πολλῶν. οἷον, εἰ θέλεις, πολλαί πού εἰσι κλῖναι καὶ τράπεζαι. Πῶς δ' οὔ; Ἀλλὰ ἰδέαι γέ που περὶ ταῦτα τὰ σκεύη δύο, μία μὲν κλίνης, μία δὲ τραπέζης. Ναί. Οὐκοῦν καὶ εἰώθαμεν λέγειν, ὅτι ὁ δημιουργὸς ἑκατέρου τοῦ σκεύους πρὸς τὴν ἰδέαν βλέπων οὕτω ποιεῖ ὁ μὲν τὰς κλίνας, ὁ δὲ τὰς τραπέζας, αἷς ἡμεῖς χρώμεθα, καὶ τἆλλα κατὰ ταὐτά; οὐ γάρ που τήν γε ἰδέαν αὐτὴν δημιουργεῖ οὐδεὶς τῶν δημιουργῶν· πῶς γάρ; Οὐδαμῶς. Ἀλλ' ὅρα δὴ καὶ τόνδε τίνα καλεῖς τὸν δημιουργόν. Τὸν ποῖον; Ὃς πάντα ποιεῖ ὅσαπερ εἷς ἕκαστος τῶν χειροτεχνῶν. Δεινόν τινα λέγεις καὶ θαυμαστὸν ἄνδρα. Οὔπω γε, ἀλλὰ τάχα μᾶλλον φήσεις. ὁ αὐτὸς γὰρ οὗτος χειροτέχνης οὐ μόνον πάντα οἷός τε σκεύη ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα ἅπαντα ποιεῖ καὶ ζῷα πάντα ἐργάζεται, τά τε ἄλλα καὶ ἑαυτόν, καὶ πρὸς τούτοις γῆν καὶ οὐρανὸν καὶ θεοὺς καὶ πάντα τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν Ἅιδου ὑπὸ γῆς ἅπαντα ἐργάζεται. Πάνυ θαυμαστόν, ἔφη, λέγεις σοφιστήν. Ἀπιστεῖς; ἦν δ' ἐγώ· καί μοι εἰπέ, τὸ παράπαν οὐκ ἄν σοι δοκεῖ εἶναι τοιοῦτος δημιουργός, ἢ τινὶ μὲν τρόπῳ γενέσθαι ἂν τούτων ἁπάντων ποιητής, τινὶ δὲ οὐκ ἄν; ἢ οὐκ αἰσθάνῃ, ὅτι κἂν αὐτὸς οἷός τε εἴης πάντα ταῦτα ποιῆσαι τρόπῳ γέ τινι; Καὶ τίς, ἔφη, ὁ τρόπος οὗτος; Οὐ χαλεπός, ἦν δ' ἐγώ, ἀλλὰ πολλαχῇ καὶ ταχὺ δημιουργούμενος· τάχιστα δέ που, εἰ θέλεις λαβὼν κάτοπτρον περιφέρειν πανταχῇ· ταχὺ μὲν ἥλιον ποιήσεις καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ, ταχὺ δὲ γῆν, ταχὺ δὲ σαυτόν τε καὶ τἆλλα ζῷα καὶ σκεύη καὶ φυτὰ καὶ πάντα ὅσα νῦν δὴ ἐλέγετο. Ναί, ἔφη, φαινόμενα, οὐ μέντοι ὄντα γέ που τῇ ἀληθείᾳ. Καλῶς, ἦν δ' ἐγώ, καὶ εἰς δέον ἔρχῃ τῷ λόγῳ. τῶν τοιούτων γάρ, οἶμαι, δημιουργῶν καὶ ὁ ζωγράφος ἐστίν. ἢ γάρ; Πῶς γὰρ οὔ; Ἀλλὰ φήσεις οὐκ ἀληθῆ, οἶμαι, αὐτὸν ποιεῖν ἃ ποιεῖ. καίτοι τρόπῳ γέ τινι καὶ ὁ ζωγράφος κλίνην ποιεῖ. ἢ οὔ; Ναί, ἔφη, φαινομένην γε

sciant. [GL.] Quid tandem, inquit, in animo habes? [SOCR.] Dicendum est, inquam, etsi amicitia quædam et reverentia Homeri a pueritia apud me residens impedimento est. nam præclarorum omnium horum tragicorum magister primus et dux exstitisse ille videtur. at enim non ante veritatem vir est colendus, sed, uti dixi, dicendum. [GL.] Sane, inquit. [SOCR.] Audi igitur, vel potius responde. [GL.] Interroga. [SOCR.] Imitatio omnino quid sit, dicere mihi potes? neque enim ipse satis quid eam esse dicam, habeo. [GL.] Tum ego scilicet, inquit, habebo. [SOCR.] Nihil, inquam, id mirum esset; nam multa sane acutius cernentibus priores viderunt hebetiores. [GL.] Est, inquit, ut dicis, ceterum te præsente ne libet quidem mihi dicere, sed ipse videris. [SOCR.] Vis igitur hinc exordiamur considerationem, solita illa ratione? speciem enim unam, ni fallor, singulatim ponere solemus circa quælibet multa, quibus idem nomen imponimus. an non intelligis? [GL.] Intelligo. [SOCR.] Ponamus igitur et nunc quod libet e multis. velut, si vis, multi, opinor, lecti sunt atque mensæ. [GL.] Quidni? [SOCR.] Ideæ vero, ut opinor, circa hæc utensilia duæ sunt, una lecti et una mensæ. [GL.] Ita est. [SOCR.] Nonne item solemus dicere opificem utriusvis horum utensilium ideam respicientem facere unum lectos, alterum mensas, quibus nos utimur, ceteraque similiter? nam ideam quidem ipsam nullus, opinor, opifex facit: quo enim pacto? [GL.] Nullo. [SOCR.] Jam vide, quæso, et hunc quemnam esse dicas opificem. [GL.] Qualem? [SOCR.] Qui facit omnia, quotcunque unusquisque eorum, qui manibus operantur. [GL.] Excellentem quendam narras virum atque mirabilem. [SOCR.] Nondum, sed statim magis dices. nam idem hic artifex non solum omnia potest utensilia facere, sed etiam quæcunque ex terra nascuntur, facit, et animalia omnia fabricat cum reliqua tum se ipsum, terram quoque et cælum ac deos et quæcunque in cælo sunt et sub terris apud inferos, omnia fabricat. [GL.] Valde miranda, inquit, peritia artificem narras. [SOCR.] Diffidis? inquam: et dicas, quæso, nullone modo hujusmodi opifex esse tibi videtur, an quodam modo istorum omnium fabricator esse posse, quodam vero modo non posse? an non advertis etiam te ipsum hæc omnia quodam modo facere posse? [GL.] Et quis est, inquit, hic modus? [SOCR.] Non difficilis, inquam, sed varie celeriterque ineundus; celerrime autem, si vis speculum sumere passimque circumferre: protinus solem facies et quæ in cælo sunt, item terram teque ipsum et cetera animalia et supellectilia et plantas et omnia, quæ modo commemorata sunt. [GL.] Scilicet, inquit, quæ videntur, neque tamen quæ vere sunt. [SOCR.] Recte, inquam, et opportune succurris disputationi. talis enim opifex, opinor, pictor quoque est. nonne? [GL.] Quidni? [SOCR.] At eum dices, opinor, non vera facere quæ facit, quamquam aliquo modo pictor quoque lectum facit. an non? [GL.] Facit, inquit, sed hic quo-

597 a καὶ οὗτος. Τί δὲ ὁ κλινοποιός; οὐκ ἄρτι μέντοι ἔλεγες, ὅτι οὐ τὸ εἶδος ποιεῖ, ὃ δή φαμεν εἶναι ὃ ἔστι κλίνη, ἀλλὰ κλίνην τινά; Ἔλεγον γάρ. Οὐκοῦν εἰ μὴ ὃ ἔστι ποιεῖ, οὐκ ἂν τὸ ὂν ποιοῖ, ἀλλά τι τοιοῦτον, οἷον τὸ ὄν, ὂν δὲ οὔ; τελέως δὲ εἶναι ὂν τὸ τοῦ κλινουργοῦ ἔργον ἢ ἄλλου τινὸς χειροτέχνου εἴ τις φαίη, κινδυνεύει οὐκ ἂν ἀληθῆ λέγειν; Οὔκουν, ἔφη, ὥς γ' ἂν δόξειε τοῖς περὶ τοὺς τοιούσδε λόγους διατρίβουσι. Μηδὲν ἄρα θαυμάζωμεν, εἰ καὶ τοῦτο ἀμυδρόν τι τυγχάνει ὂν πρὸς ἀλήθειαν. Μὴ γάρ. b Βούλει οὖν, ἔφην, ἐπ' αὐτῶν τούτων ζητήσωμεν τὸν μιμητὴν τοῦτον τίς ποτ' ἐστίν; Εἰ βούλει, ἔφη. Οὐκοῦν τριτταί τινες κλῖναι αὗται γίγνονται· μία μὲν ἡ ἐν τῇ φύσει οὖσα, ἣν φαῖμεν ἄν, ὡς ἐγῷμαι, θεὸν ἐργάσασθαι. ἢ τίνα ἄλλον; Οὐδένα, οἶμαι. Μία δέ γε, ἣν ὁ τέκτων. Ναί, ἔφη. Μία δέ, ἣν ὁ ζωγράφος. ἢ γάρ; Ἔστω. Ζωγράφος δή, κλινοποιός, θεός, τρεῖς οὗτοι ἐπιστάται τρισὶν εἴδεσι κλινῶν. Ναὶ τρεῖς. c Ὁ μὲν δὴ θεός, εἴτε οὐκ ἐβούλετο, εἴτε τις ἀνάγκη ἐπῆν μὴ πλέον, ἢ μίαν ἐν τῇ φύσει ἀπεργάσασθαι αὐτὸν κλίνην, οὕτως ἐποίησε μίαν μόνο αὐτὴν ἐκείνην ὃ ἔστι κλίνη· δύο δὲ τοιαῦται ἢ πλείους οὔτε ἐφυτεύθησαν ὑπὸ τοῦ θεοῦ οὔτε μὴ φυῶσι. Πῶς δή; ἔφη. Ὅτι, ἦν δ' ἐγώ, εἰ δύο μόνας ποιήσειε, πάλιν ἂν μία ἀναφανείη, ἧς ἐκεῖναι ἂν αὖ ἀμφότεραι τὸ εἶδος ἔχοιεν, καὶ εἴη ἂν ὃ ἔστι κλίνη ἐκείνη, ἀλλ' οὐχ αἱ δύο. Ὀρθῶς, ἔφη. Ταῦτα δή, οἶμαι, εἰδὼς ὁ θεός, βουλόμενος εἶναι ὄντως κλίνης ποιητὴς ὄντως οὔ- d σης, ἀλλὰ μὴ κλίνης τινός, μηδὲ κλινοποιός τις, μίαν φύσει αὐτὴν ἔφυσεν. Ἔοικε. Βούλει οὖν τοῦτον μὲν φυτουργὸν τούτου προσαγορεύωμεν ἤ τι τοιοῦτον; Δίκαιον γοῦν, ἔφη, ἐπειδήπερ φύσει γε καὶ τοῦτο καὶ τἆλλα πάντα πεποίηκε. Τί δὲ τὸν τέκτονα; ἆρ' οὐ δημιουργὸν κλίνης; Ναί. Ἦ καὶ τὸν ζωγράφον δημιουργὸν καὶ ποιητὴν τοῦ τοιούτου; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ τί αὐτὸν κλίνης φήσεις εἶναι; Τοῦτο, e ἦ δ' ὅς, ἔμοιγε δοκεῖ μετριώτατ' ἂν προσαγορεύεσθαι, μιμητὴς οὗ ἐκεῖνοι δημιουργοί. Εἶεν, ἦν δ' ἐγώ· τὸν τοῦ τρίτου ἄρα γεννήματος ἀπὸ τῆς φύσεως μιμητὴν καλεῖς; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τοῦτ' ἄρα ἔσται καὶ ὁ τραγῳδοποιός, εἴπερ μιμητής ἐστι, τρίτος τις ἀπὸ βασιλέως καὶ τῆς ἀληθείας πεφυκώς, καὶ πάντες οἱ ἄλλοι μιμηταί. Κινδυνεύει. Τὸν μὲν δὴ μιμητὴν ὡμολο-

598 a γήκαμεν· εἰπὲ δέ μοι περὶ τοῦ ζωγράφου τόδε· πότερα ἐκεῖνο αὐτὸ τὸ ἐν τῇ φύσει ἕκαστον δοκεῖ σοι ἐπιχειρεῖν μιμεῖσθαι, ἢ τὰ τῶν δημιουργῶν ἔργα; Τὰ τῶν δημιουργῶν, ἔφη. Ἆρα οἷα ἔστιν, ἢ οἷα φαίνεται; τοῦτο γὰρ ἔτι διόρισον. Πῶς λέγεις; ἔφη. Ὧδε· κλίνη, ἐάν τε ἐκ πλαγίου αὐτὴν θεᾷ ἐάν τε καταντικρὺ ἢ ὁπηοῦν, μή τι διαφέρει αὐτὴ ἑαυτῆς, ἢ διαφέρει μὲν οὐδέν, φαίνεται δὲ ἀλλοία; καὶ τἆλλα ὡσαύτως; Οὕτως, ἔφη· φαίνεται, διαφέρει δ' οὐδέν. b Τοῦτο δὴ αὐτὸ σκόπει. πρὸς πότερον ἡ γραφικὴ πεποίηται περὶ ἕκαστον; πότερα πρὸς τὸ ὄν, ὡς ἔχει, μιμήσασθαι, ἢ πρὸς τὸ φαι-

que eum, qui videtur. [SOCR.] Quid vero faber tignarius? nonne modo dicebas eum non speciem ipsam facere, quam esse dicimus id, quod lectus est, sed lectum aliquem? [GL.] Dicebam equidem. [SOCR.] Si igitur non id, quod est, facit, non verum facit, sed tale aliquid, quale verum, non tamen ipsum verum? perfecte autem verum esse fabri lectorum aut aliorum artificiorum opus si quis dixerit, errabit? [GL.] Certe, inquit, ut videtur his, qui in hujusmodi disputationibus versantur. [SOCR.] Ne miremur igitur, si et hoc ad veritatem obscurum est. [GL.] Minime. [SOCR.] Visne igitur, inquam, in his ipsis imitatorem istum, quis tandem sit, quæramus? [GL.] Si tibi placet, inquit. [SOCR.] Itaque tres hi lecti sunt: unus, qui in natura est, quem deum, ut ego arbitror, fecisse dicemus. an quem alium? [GL.] Nullum, opinor. [SOCR.] Unus porro, quem faber conficit. [GL.] Ita, inquit. [SOCR.] Unus autem, quem pictor. nonne? [GL.] Esto. [SOCR.] Pictor igitur, faber, deus, hi tres sunt tribus lectorum generibus præpositi. [GL.] Tres utique. [SOCR.] Jam deus quidem, sive quia nolebat, sive quia aliqua necessitas aderat, ut ne plures ab eo, quam unus in natura lectus fieret, ita unum tantum fecit ipsum illum, qui est id, quod est lectus: duo autem tales aut plures a deo neque creati sunt neque creabuntur. [GL.] Qua ratione? inquit. [SOCR.] Quia, inquam, si duos tantum faceret, iterum unus, cujus illi ambo haberent speciem, appareret, ipseque esset id, quod lectus est, non autem duo illi. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Hæc igitur, opinor, intelligens deus, cum vellet verus esse auctor veri lecti, non autem lecti alicujus nec faber unus, unum natura eum creavit. [GL.] Videtur. [SOCR.] Vis ergo hunc hujus creatorem vel tale quid appellemus? [GL.] Par est, inquit, quandoquidem naturaliter et hoc et reliqua omnia fecit. [SOCR.] Quid autem fabrum? nonne opificem lecti? [GL.] Ita. [SOCR.] Num pictorem quoque opificem et effectorem ejusdem? [GL.] Nullo modo. [SOCR.] At quid eum esse lecti dices? [GL.] Hoc, inquit, aptissime dici posse mihi videtur, imitator ejus, cujus illi opifices. [SOCR.] Esto, inquam: tertiæ igitur a natura prolis auctorem imitatorem vocas? [GL.] Sane, inquit. [SOCR.] Talis igitur etiam tragicus poeta erit, siquidem est imitator tertius quidam a rege et a veritate, et reliqui omnes imitatores. [GL.] Videtur. [SOCR.] De imitatore igitur consensimus: sed de pictore hoc mihi dicas: ipsumne unumquodque, quod est in natura, imitari eum velle putas, an opificum opera? [GL.] Opificum, inquit. [SOCR.] Utrum qualia sunt, an qualia videntur? hoc enim præterea defini. [GL.] Quomodo dicis? inquit. [SOCR.] Sic: lectus, sive ex obliquo eum intueris seu e regione seu quovis alio modo, numquid a se ipso differt, an nihil differt, videtur vero alius? ceteraque similiter? [GL.] Sic, inquit: videtur, differt autem nihil. [SOCR.] Jam hoc ipsum considera. ad utrum comparata est in singulis pictura? ad id, quod est, sicut est, imitandum, an

νόμενον, ὡς φαίνεται, φαντάσματος, ἢ ἀληθείας οὖσα μίμησις; Φαντάσματος, ἔφη. Πόῤῥω ἄρα που τοῦ ἀληθοῦς ἡ μιμητική ἐστι καί, ὡς ἔοικε, διὰ τοῦτο πάντα ἀπεργάζεται, ὅτι σμικρόν τι ἑκάστου ἐφάπτεται καὶ τοῦτο εἴδωλον. οἷον ὁ ζωγράφος, φαμέν, ζωγραφήσει ἡμῖν σκυτοτόμον, τέκτονα, τοὺς ἄλλους δημιουργούς, περὶ οὐδενὸς τούτων ἐπαΐων τῶν τεχνῶν· ἀλλ' ὅμως παῖδάς τε καὶ ἄφρονας ἀνθρώπους, εἰ ἀγαθὸς εἴη ζωγράφος, γράψας ἂν τέκτονα καὶ πόῤῥωθεν ἐπιδεικνὺς ἐξαπατῷ ἂν τῷ δοκεῖν ὡς ἀληθῶς τέκτονα εἶναι. Τί δ' οὔ; Ἀλλὰ γάρ, οἶμαι, ὦ φίλε, τόδε δεῖ περὶ πάντων τῶν τοιούτων διανοεῖσθαι· ἐπειδάν τις ἡμῖν ἀπαγγέλλῃ περί του, ὡς ἐνέτυχεν ἀνθρώπῳ πάσας ἐπισταμένῳ τὰς δημιουργίας καὶ τἆλλα πάντα ὅσα εἷς ἕκαστος οἶδεν, οὐδὲν ὅτι οὐχὶ ἀκριβέστερον ὁτουοῦν ἐπισταμένῳ, ὑπολαμβάνειν δεῖ τῷ τοιούτῳ, ὅτι εὐήθης τις ἄνθρωπος καί, ὡς ἔοικεν, ἐντυχὼν γόητί τινι καὶ μιμητῇ ἐξηπατήθη, ὥστε ἔδοξεν αὐτῷ πάσσοφος εἶναι, διὰ τὸ αὐτὸς μὴ οἷός τ' εἶναι ἐπιστήμην καὶ ἀνεπιστημοσύνην καὶ μίμησιν ἐξετάσαι. Ἀληθέστατα, ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, μετὰ τοῦτο ἐπισκεπτέον τήν τε τραγῳδίαν καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς Ὅμηρον, ἐπειδή τινων ἀκούομεν, ὅτι οὗτοι πάσας μὲν τέχνας ἐπίστανται, πάντα δὲ τὰ ἀνθρώπεια, τὰ πρὸς ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ τά γε θεῖα· ἀνάγκη γὰρ τὸν ἀγαθὸν ποιητήν, εἰ μέλλει περὶ ὧν ἂν ποιῇ καλῶς ποιήσειν, εἰδότα ἄρα ποιεῖν, ἢ μὴ οἷόν τε εἶναι ποιεῖν. δεῖ δὴ ἐπισκέψασθαι, πότερον μιμηταῖς τούτοις οὗτοι ἐντυχόντες ἐξηπάτηνται καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντες οὐκ αἰσθάνονται τριττὰ ἀπέχοντα τοῦ ὄντος καὶ ῥᾴδια ποιεῖν μὴ εἰδότι τὴν ἀλήθειαν· φαντάσματα γάρ, ἀλλ' οὐκ ὄντα ποιοῦσιν· ἤ τι καὶ λέγουσι, καὶ τῷ ὄντι οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ ἴσασι περὶ ὧν δοκοῦσι τοῖς πολλοῖς εὖ λέγειν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, ἐξεταστέον. Οἴει οὖν, εἴ τις ἀμφότερα δύναιτο ποιεῖν, τό τε μιμηθησόμενον καὶ τὸ εἴδωλον, ἐπὶ τῇ τῶν εἰδώλων δημιουργίᾳ ἑαυτὸν ἀφεῖναι ἂν σπουδάζειν καὶ τοῦτο προστήσασθαι τοῦ ἑαυτοῦ βίου ὡς βέλτιστον ἔχοντα; Οὐκ ἔγωγε. Ἀλλ' εἴπερ γε, οἶμαι, ἐπιστήμων εἴη τῇ ἀληθείᾳ τούτων πέρι, ἅπερ καὶ μιμεῖται, πολὺ πρότερον ἐν τοῖς ἔργοις ἂν σπουδάσειεν, ἢ ἐπὶ τοῖς μιμήμασι, καὶ πειρῷτο ἂν πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἑαυτοῦ καταλιπεῖν μνημεῖα καὶ εἶναι προθυμοῖτ' ἂν μᾶλλον ὁ ἐγκωμιαζόμενος, ἢ ὁ ἐγκωμιάζων. Οἶμαι, ἔφη· οὐ γὰρ ἐξ ἴσου ἥ τε τιμὴ καὶ ἡ ὠφέλεια. Τῶν μὲν τοίνυν ἄλλων πέρι μὴ ἀπαιτῶμεν λόγον Ὅμηρον ἢ ἄλλον ὁντινοῦν τῶν ποιητῶν, ἐρωτῶντες, εἰ ἰατρικὸς ἦν τις αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ μιμητὴς μόνον ἰατρικῶν λόγων, τίνας ὑγιεῖς ποιητής τις τῶν παλαιῶν ἢ τῶν νέων λέγεται πεποιηκέναι, ὥσπερ Ἀσκληπιός, ἢ τίνας μαθητὰς ἰατρικῆς κατελίπετο, ὥσπερ ἐκεῖνος τοὺς ἐκγόνους, μηδ' αὖ περὶ τὰς ἄλλας τέχνας αὐτοὺς ἐρωτῶμεν, ἀλλ' ἐῶμεν· περὶ δὲ ὧν μεγίστων τε καὶ καλλίστων ἐπιχειρεῖ λέγειν Ὅμηρος, πολέμων τε πέρι καὶ στρατηγιῶν καὶ διοικήσεων πόλεων καὶ παιδείας πέρι ἀνθρώπου, δίκαιόν που ἐρωτᾷν αὐτὸν πυνθανομένους·

ad id, quod videtur, visi, an veritatis imitatio? [GL.] Visi, inquit. [SOCR.] Procul igitur a vero est imitatio atque ideo, ut videtur, omnia efficit, quia exiguum quiddam cujusque attingit idque simulacrum. velut pictorem dicimus pingere nobis sutorem, fabrum, reliquos opifices, cum nihil harum artium calleat: verumtamen pueros et stultos homines, si peritus sit pictor, expresseritque fabri imaginem, quam procul ostendat, ita decipiet, ut verus esse faber illis videatur. [GL.] Quidni? [SOCR.] Sed enim sic, opinor, o amice, de hujusmodi omnibus cogitandum: quotiens aliquis nobis de aliquo nuntiat, se homini occurrisse in omnibus artibus erudito et omnium reliquorum, quæ quisque intelligat, nihil non accuratius quoque intelligenti, de eo statuendum est hominem fatuum esse et in magnum quendam incidisse præstigiatorem atque imitatorem, a quo sit deceptus, ut ei visus sit in omnibus sapiens, propterea quod ipse nequeat scientiam et inscitiam et imitationem dijudicare. [GL.] Verissime, inquit. [SOCR.] Jam igitur, inquam, tragœdiam inspiciamus necesse est et ducem ejus Homerum, quoniam a nonnullis accipimus hos artes omnes intelligere humanaque omnia ad virtutem et ad vitium pertinentia, item divina: poetam enim bonum oportere, si recte, quæ pangat, sit compositurus, scientem pangere aut pangendi facultate carere. videndum igitur hinc in imitatores hos incidentes decepti sint eorumque opera contemplantes non sentiant tertio gradu distare a veritate et facilia factu esse veritatis ignaro: visa enim eos, non vera facere: an forte aliquid dicant, ac re vera poetæ boni intelligant ea, de quibus vulgo bene loqui videntur. [GL.] Sane, inquit, examinandum est. [SOCR.] Putasne igitur, si quis possit ambo perficere, et id, quod imitandum est, et ejus simulacrum, eum ad simulacra fingenda studiose iucubiturum idque sibi in vita tamquam optimum propositurum? [GL.] Minime. [SOCR.] Sed si re vera eorundem, quæ imitatur, gnarus sit, multo, opinor, citius rebus ipsis, quam imitationibus operam det coneturque multa et præclara facta sui monumenta relinquere et laudatus potius, quam laudator esse cupiat. [GL.] Ita censeo, inquit: neque enim par honos aut emolumentum. [SOCR.] Jam de reliquis rationem non exigamus ab Homero aut alio quoquam poetarum, interrogantes, si quis eorum medicus fuerit, non solum verborum ad medicinam spectantium imitator, quosnam sanos reddidisse dicatur poeta aliquis vetus vel recens, quemadmodum Æsculapius, aut quos reliquerit artis medicæ discipulos, quemadmodum ille filios, neque de reliquis artibus eos interrogemus, sed mittamus: de maximis vero præclarissimisque rebus, quas dicendas sibi sumit Homerus, de bellis, de imperiis, de civitatium administrationibus, de eruditione hominis, par sit ita eum interrogare: o care Homere,

ὦ φίλε Ὅμηρε, εἴπερ μὴ τρίτος ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἶ
ἀρετῆς πέρι, εἰδώλου δημιουργὸς, ὃν δὴ μιμητὴν ὡρι-
σάμεθα, ἀλλὰ καὶ δεύτερος, καὶ οἷός τε ἦσθα γιγνώ-
σκειν, ποῖα ἐπιτηδεύματα βελτίους ἢ χείρους ἀνθρώπους
5 ποιεῖ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, λέγε ἡμῖν, τίς τῶν πόλεων διὰ
σὲ βέλτιον ᾤκησεν, ὥσπερ διὰ Λυκοῦργον Λακεδαίμων
καὶ δι' ἄλλους πολλοὺς πολλαὶ μεγάλαι τε καὶ σμικραί; e
σὲ δὲ τίς αἰτιᾶται πόλις νομοθέτην ἀγαθὸν γεγονέναι
καὶ σφᾶς ὠφεληκέναι; Χαρώνδαν μὲν γὰρ Ἰταλία καὶ
10 Σικελία, καὶ ἡμεῖς Σόλωνα· σὲ δὲ τίς; ἕξει τινὰ εἰπεῖν;
Οὐχ οἶμαι, ἔφη ὁ Γλαύκων· οὔκουν λέγεταί γε οὐδ' ὑπ'
αὐτῶν Ὁμηριδῶν. Ἀλλὰ δή τις πόλεμος ἐπὶ Ὁμήρου
600 ὑπ' ἐκείνου ἄρχοντος ἢ ξυμβουλεύοντος εὖ πολεμηθεὶς a
μνημονεύεται; Οὐδείς. Ἀλλ' οἷα δὴ εἰς τὰ ἔργα σο-
15 φοῦ ἀνδρὸς πολλαὶ ἐπίνοιαι καὶ εὐμήχανοι εἰς τέχνας ἤ
τινας ἄλλας πράξεις λέγονται, ὥσπερ αὖ Θάλεώ τε
πέρι, τοῦ Μιλησίου, καὶ Ἀναχάρσιος, τοῦ Σκύθου;
Οὐδαμῶς τοιοῦτον οὐδέν. Ἀλλὰ δὴ εἰ μὴ δημοσίᾳ,
ἰδίᾳ τισὶν ἡγεμὼν παιδείας αὐτὸς ζῶν λέγεται Ὅμη-
20 ρος γενέσθαι, οἳ ἐκεῖνον ἠγάπων ἐπὶ συνουσίᾳ καὶ τοῖς
ὑστέροις ὁδόν τινα παρέδοσαν βίου Ὁμηρικὴν, ὥσπερ b
Πυθαγόρας αὐτός τε διαφερόντως ἐπὶ τούτῳ ἠγαπήθη,
καὶ οἱ ὕστεροι ἔτι καὶ νῦν Πυθαγόρειον τρόπον ἐπονο-
μάζοντες τοῦ βίου διαφανεῖς πη δοκοῦσιν εἶναι ἐν τοῖς
25 ἄλλοις; Οὐδ' αὖ, ἔφη, τοιοῦτον οὐδὲν λέγεται. ὁ γὰρ
Κρεώφυλος, ὦ Σώκρατες, ἴσως, ὁ τοῦ Ὁμήρου ἑταῖρος,
τοῦ ὀνόματος ἂν γελοιότερος ἔτι πρὸς παιδείαν φανείη,
εἰ τὰ λεγόμενα περὶ Ὁμήρου ἀληθῆ. λέγεται γὰρ, ὡς
πολλή τις ἀμέλεια περὶ αὐτὸν ἦν ἐπ' αὐτοῦ ἐκείνου, c
30 ὅτε ἔζη. Λέγεται γὰρ οὖν, ἦν δ' ἐγώ. ἀλλ' οἴει, ὦ
Γλαύκων, εἰ τῷ ὄντι οἷός τ' ἦν παιδεύειν ἀνθρώπους
καὶ βελτίους ἀπεργάζεσθαι Ὅμηρος, ἅτε περὶ τούτων
οὐ μιμεῖσθαι, ἀλλὰ γιγνώσκειν δυνάμενος, οὐκ ἄρ' ἂν
πολλοὺς ἑταίρους ἐποιήσατο καὶ ἐτιμᾶτο καὶ ἠγαπᾶτο
35 ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ Πρωταγόρας μὲν ἄρα, ὁ Ἀβδηρίτης,
καὶ Πρόδικος, ὁ Κεῖος, καὶ ἄλλοι πάμπολλοι δύνανται
τοῖς ἐφ' ἑαυτῶν παριστάναι ἰδίᾳ ξυγγιγνόμενοι, ὡς οὔτε d
οἰκίαν οὔτε πόλιν τὴν αὐτῶν διοικεῖν οἷοί τ' ἔσονται,
ἐὰν μὴ σφεῖς αὐτῶν ἐπιστατήσωσι τῆς παιδείας, καὶ
40 ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μό-
νον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἑταῖ-
ροι· Ὅμηρον δ' ἄρα οἱ ἐπ' ἐκείνου, εἴπερ οἷός τ' ἦν
πρὸς ἀρετὴν ὀνῆναι ἀνθρώπους, ἢ Ἡσίοδον ῥαψῳδεῖν
ἂν περιιόντας εἴων καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἂν αὐτῶν ἀντεί-
45 χοντο, ἢ τοῦ χρυσοῦ, καὶ ἠνάγκαζον παρὰ σφίσιν οἴκοι e
εἶναι, ἢ εἰ μὴ ἔπειθον, αὐτοὶ ἂν ἐπαιδαγώγουν ὅπη
ᾔεσαν, ἕως ἱκανῶς παιδείας μεταλάβοιεν; Παντάπα-
σιν, ἔφη, δοκεῖς μοι, ὦ Σώκρατες, ἀληθῆ λέγειν.

Οὐκοῦν τιθῶμεν ἀπὸ Ὁμήρου ἀρξαμένους πάντας
50 τοὺς ποιητικοὺς μιμητὰς εἰδώλων ἀρετῆς εἶναι καὶ
τῶν ἄλλων, περὶ ὧν ποιοῦσι, τῆς δὲ ἀληθείας οὐχ ἅ-
πτεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ νῦν δὴ ἐλέγομεν, ὁ ζωγράφος σκυ-
601 τοτόμον ποιήσει δοκοῦντα εἶναι, αὐτός τε οὐκ ἐπαΐων a
περὶ σκυτοτομίας καὶ τοῖς μὴ ἐπαΐουσιν, ἐκ τῶν

si non es a veritate tertius quod ad virtutem attinet simulacri opifex, quem imitatorem definivimus, sed vel secundus, poterasque intelligere, quæ studia homines meliores vel deteriores privatim publiceque redderent, dic nobis, quænam civitas per te rectius est instituta, sicuti per Lycurgum Lacedæmon perque alios multos multæ magnæ et parvæ? te vero quænam legum bonarum auctorem sibi exstitisse seque juvisse prædicat? nam Charondam quidem Italia et Sicilia, nos Solonem prædicamus : te vero quæ? poteritne aliquam dicere? [GL.] Non arbitror, inquit Glauco : certe nulla memoratur ne ab ipsis quidem Homeridis. [SOCR.] En vero bellum aliquod Homeri ætate illo duce vel consultore bene gestum traditur? [GL.] Nullum. [SOCR.] At nimirum tamquam ab operum perito sollerter inventa multa ad artes vel alias res agendas utilia ab eo feruntur, ut a Thale rursus Milesio et Anacharsi Scytha? [GL.] Nihil tale. [SOCR.] At vero si minus publice, privatim quibusdam Homerus ipse superstes disciplinæ dux dicitur exstitisse, qui ejus consuetudine delectarentur et posteris Homericam aliquam rationem vitæ relinquerent, quemadmodum Pythagoras et ipse mirifice in hoc dilectus est, et posteri etiam nunc vitam, quam Pythagoream vocant, agentes inter ceteros illustres habentur? [GL.] Ne tale quidem quicquam, inquit, narratur. Creophylus enim, o Socrates, fortassis, Homeri familiaris, eruditione magis etiam, quam nomine ridiculus fuerit, si vera sunt quæ de Homero narrantur. dicitur enim magna circa ipsum incuria fuisse, cum viveret et superstes esset. [SOCR.] Dicitur sane, inquam. num vero, Glauco, si re vera poterat Homerus erudire homines ac reddere meliores, utpote qui in his rebus non imitationis tantum esset, verum etiam intelligentiæ compos, non multos eum habiturum fuisse amicos putas, a quibus coleretur et amaretur, sed Abderites sane quidem Protagoras et Prodicus Ceus aliique permulti possunt hominibus sui temporis privatim conversantes persuadere nunquam eos rem familiarem aut publicam recte gubernaturos, nisi ipsi erudiendorum eorum curam susceperint, et ob hanc sapientiam tantopere amantur, ut sectatores eorum tantum non capite eos circumferant : Homerum autem scilicet æquales ejus, si juvare homines ad virtutem poterat, aut Hesiodum oberrare sinebant carmina decantantes neque magis eos, quam aurum amplectebantur et domi secum vivere cogebant, aut si minus persuaderent, ipsi eos assectabantur quocunque pergerent, quoad satis essent eruditi? [GL.] Vera prorsus, inquit, mihi dicere videris, o Socrates.

[SOCR.] Ponamus igitur omnes inde ab Homero in arte poetica versatos simulacrorum virtutis imitatores esse ceterorumque, quæ canunt, veritatem vero non attingere, sed, ut paulo ante diximus, pictor sutorem, qui videatur, faciet et ipse sutrinæ imperitus et aliis non peritis, sed secundum colores figurasque spectantibus? [GL.] Prorsus.

χρωμάτων δὲ καὶ σχημάτων θεωροῦσι; Πάνυ μὲν οὖν. Οὕτω δή, οἶμαι, καὶ τὸν ποιητικὸν φήσομεν χρώματα ἄττα ἑκάστων τῶν τεχνῶν τοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήμασιν ἐπιχρωματίζειν, αὐτὸν οὐκ ἐπαΐοντα ἀλλ' ἢ μιμεῖσθαι, 5 ὥστε ἑτέροις τοιούτοις ἐκ τῶν λόγων θεωροῦσι δοκεῖν, ἐάν τε περὶ σκυτοτομίας τις λέγῃ ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ἁρμονίᾳ, πάνυ εὖ δοκεῖν λέγεσθαι, ἐάν τε περὶ στρατηγίας ἐάν τε περὶ ἄλλου ὁτουοῦν· οὕτω φύσει αὐτὰ ταῦτα b μεγάλην τινὰ κήλησιν ἔχειν. ἐπεὶ γυμνωθέντα γε τῶν τῆς 10 μουσικῆς χρωμάτων τὰ τῶν ποιητῶν, αὐτὰ ἐφ' αὑτῶν λεγόμενα, οἶμαί σε εἰδέναι οἷα φαίνεται. τεθέασαι γάρ που. Ἔγωγ', ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, ἔοικε τοῖς τῶν ὡραίων προσώποις, καλῶν δὲ μή, οἷα γίγνεται ἰδεῖν, ὅταν αὐτὰ τὸ ἄνθος προλίπῃ; Παντάπασιν, ἦ δ' ὅς. Ἴθι 15 δή, τόδε ἄθρει· ὁ τοῦ εἰδώλου ποιητής, ὁ μιμητής, φαμέν, τοῦ μὲν ὄντος οὐδὲν ἐπαΐει, τοῦ δὲ φαινομένου. οὐχ οὕτω; Ναί. Μὴ τοίνυν ἡμίσεως αὐτὸ καταλίπωμεν c ῥηθέν, ἀλλ' ἱκανῶς ἴδωμεν. Λέγε, ἔφη. Ζωγράφος, φαμέν, ἡνίας τε γράψει καὶ χαλινόν; Ναί. Ποιήσει δέ 20 γε σκυτοτόμος καὶ χαλκεύς; Πάνυ γε. Ἆρ' οὖν ἐπαΐει οἵας δεῖ τὰς ἡνίας εἶναι καὶ τὸν χαλινὸν ὁ γραφεύς; ἢ οὐδ' ὁ ποιήσας, ὅ τε χαλκεὺς καὶ ὁ σκυτεύς, ἀλλ' ἐκεῖνος, ὅσπερ τούτοις ἐπίσταται χρῆσθαι, μόνος, ὁ ἱππικός; Ἀληθέστατα. Ἆρ' οὖν οὐ περὶ πάντα οὕτω φή- 25 σομεν ἔχειν; Πῶς; Περὶ ἕκαστον ταύτας τινὰς τρεῖς d τέχνας εἶναι, χρησομένην, ποιήσουσαν, μιμησομένην; Ναί. Οὐκοῦν ἀρετὴ καὶ κάλλος καὶ ὀρθότης ἑκάστου σκεύους καὶ ζῴου καὶ πράξεως οὐ πρὸς ἄλλο τι, ἢ τὴν χρείαν ἐστί, πρὸς ἣν ἂν ἕκαστον ᾖ πεποιημένον ἢ 30 πεφυκός; Οὕτω. Πολλὴ ἄρα ἀνάγκη τὸν χρώμενον ἑκάστῳ ἐμπειρότατόν τε εἶναι καὶ ἄγγελον γίγνεσθαι τῷ ποιητῇ, οἷα ἀγαθὰ ἢ κακὰ ποιεῖ ἐν τῇ χρείᾳ ᾧ χρῆται. οἷον αὐλητής που αὐλοποιῷ ἐξαγγέλλει περὶ τῶν αὐλῶν, οἳ ἂν ὑπηρετῶσιν ἐν τῷ αὐλεῖν, καὶ ἐπιτάξει, e 35 οἵους δεῖ ποιεῖν, ὁ δ' ὑπηρετήσει. Πῶς δ' οὔ; Οὐκοῦν ὁ μὲν εἰδὼς ἐξαγγέλλει περὶ χρηστῶν καὶ πονηρῶν αὐλῶν, ὁ δὲ πιστεύων ποιήσει; Ναί. Τοῦ αὐτοῦ ἄρα σκεύους ὁ μὲν ποιητὴς πίστιν ὀρθὴν ἕξει περὶ κάλλους τε καὶ πονηρίας, ξυνὼν τῷ εἰδότι καὶ ἀναγκαζόμενος 602 ἀκούειν παρὰ τοῦ εἰδότος, ὁ δὲ χρώμενος ἐπιστήμην. a Πάνυ γε. Ὁ δὲ μιμητὴς πότερον ἐκ τοῦ χρῆσθαι ἐπιστήμην ἕξει ὧν ἂν γράφῃ, εἴτε καλὰ καὶ ὀρθὰ εἴτε μή, ἢ δόξαν ὀρθὴν διὰ τὸ ἐξ ἀνάγκης συνεῖναι τῷ εἰδότι καὶ ἐπιτάττεσθαι, οἷα χρὴ γράφειν; Οὐδέτερα. Οὔτε 45 ἄρα εἴσεται οὔτε ὀρθὰ δοξάσει ὁ μιμητὴς περὶ ὧν ἂν μιμῆται πρὸς κάλλος ἢ πονηρίαν. Οὐκ ἔοικε. Χαρίεις ἂν εἴη ὁ ἐν τῇ ποιήσει μιμητικὸς πρὸς σοφίαν περὶ ὧν ἂν ποιῇ. Οὐ πάνυ. Ἀλλ' οὖν δὴ ὅμως γε μιμήσεται, b οὐκ εἰδὼς περὶ ἑκάστου, ὅπῃ πονηρὸν ἢ χρηστόν· ἀλλ', 50 ὡς ἔοικεν, οἷον φαίνεται καλὸν εἶναι τοῖς πολλοῖς τε καὶ μηδὲν εἰδόσι, τοῦτο μιμήσεται. Τί γὰρ ἄλλο; Ταῦτα μὲν δή, ὥς γε φαίνεται, ἐπιεικῶς ἡμῖν διωμολόγηται, τόν τε μιμητικὸν μηδὲν εἰδέναι ἄξιον λόγου

[SOCR.] Haud secus, opinor, poetam dicemus colores quosdam artium singularum nominibus verbisque exprimere, cum ipse nihil sciat nisi imitari, adeo ut aliis similibus secundum verba spectantibus bene dicere videatur, sive de sutrina dicat versibus et numero et harmonia, sive de re militari, seu de quibuslibet aliis: tantam natura in his ipsis inesse delectationem. nam musicæ coloribus nudata poemata per se sola spectata scire te arbitror qualia videantur. vidisti enim, nisi fallor. [GL.] Vidi, inquit. [SOCR.] Nonne perinde se habent, inquam, ac facies eorum, qui in flore ætatis constituti neque pulchri sunt, quales visu fiunt, quando flos eis decedit? [GL.] Plane, inquit. [SOCR.] Nunc, age, hoc considera: imitator, hoc est, simulacri auctor, veri cognitionem nullam habet, sed visi. nonne? [GL.] Ita est. [SOCR.] Ne igitur semiperfectum id relinquamus, sed plene perspiciamus. [GL.] Dicas, inquit. [SOCR.] Pictor, dicimus, habenas pinget et frenum? [GL.] Ita. [SOCR.] Faciet autem coriarius et faber ærarius? [GL.] Faciet. [SOCR.] Num igitur intelligit pictor, quales esse debeant habenæ, quale frenum? an ne ipse quidem, qui facit, ærarius et coriarius, sed solus ille, qui his uti scit, eques? [GL.] Verissime. [SOCR.] Nonne igitur in omnibus sic se habere dicemus? [GL.] Quomodo? [SOCR.] In unaquaque re has esse tres quasdam artes, usuram, facturam, imitaturam? [GL.] Ita. [SOCR.] Atque virtus et pulchritudo et probitas cujusque instrumenti et animalis et actionis non alio refertur, nisi ad usum, cujus gratia quodque est factum vel natum? [GL.] Non alio. [SOCR.] Valde igitur necesse est utentem unoquoque peritissimum esse et ei, qui facit, significare, qualia bona vel mala faciat in usu ejus, quo utitur. velut tibicen tibiarum fabricatori significat de tibiis, quæ ad canendum idoneæ sint, præscribetque, quales oporteat facere, ille autem parebit. [GL.] Quidni? [SOCR.] Itaque sciens significat de probis et improbis tibiis, ille vero fidem habens faciet? [GL.] Ita. [SOCR.] Ejusdem igitur instrumenti fabricator quidem rectam habebit fidem de pulchritudine et pravitate, adhærens scienti coactusque ab sciente audire, utens autem scientiam. [GL.] Prorsus. [SOCR.] Imitator autem num ex usu scientiam habebit eorum, quæ pingit, utrum pulchra sint et recta, an contra, aut opinionem rectam ex eo, quod necessario scienti adhæreat præscriptumque ab eo accipiat, qualia pingenda sint? [GL.] Neutrum. [SOCR.] Ergo neque sciet neque recte opinabitur imitator de iis, quæ imitatur, quod ad pulchritudinem vel pravitatem attinet. [GL.] Non videtur. [SOCR.] Scitum sapientia imitatorem poeticum nancisci videmur in his de quibus carmina facit. [GL.] Non admodum. [SOCR.] Verumtamen imitabitur, minime sciens, quo pacto unumquodque pravum sit vel bonum; sed, ut existimari licet, quale videtur vulgo et imperitis esse pulchrum, hoc imitabitur. [GL.] Quid enim aliud? [SOCR.] Hæc igitur probabiliter a nobis statuta videntur, et imitatorem nihil commemoratione dignum scire de iis quæ

περὶ ὧν μιμεῖται, ἀλλ' εἶναι παιδιάν τινα καὶ οὐ σπου-
δὴν τὴν μίμησιν, τούς τε τῆς τραγικῆς ποιήσεως ἁπτο-
μένους ἐν ἰαμβείοις καὶ ἐν ἔπεσι πάντας εἶναι μιμητι-
κοὺς ὡς οἷόν τε μάλιστα. Πάνυ μὲν οὖν. Πρὸς Διός, c
5 ἦν δ' ἐγώ, τὸ δὲ δὴ μιμεῖσθαι τοῦτο οὐ περὶ τρίτον μέν
τί ἐστιν ἀπὸ τῆς ἀληθείας; ἦ γάρ; Ναί. Πρὸς δὲ δὴ
ποῖόν τί ἐστι τῶν τοῦ ἀνθρώπου ἔχον τὴν δύναμιν, ἣν
ἔχει; Τοῦ ποίου τινὸς πέρι λέγεις; Τοῦ τοιοῦδε· ταὐτόν
που ἡμῖν μέγεθος ἐγγύθεν τε καὶ πόῤῥωθεν διὰ τῆς
10 ὄψεως οὐκ ἴσον φαίνεται. Οὐ γάρ. Καὶ ταὐτὰ καμπύλα
τε καὶ εὐθέα ἐν ὕδατί τε θεωμένοις καὶ ἔξω, καὶ κοῖλά
τε δὴ καὶ ἐξέχοντα διὰ τὴν περὶ τὰ χρώματα αὖ πλά-
νην τῆς ὄψεως, καὶ πᾶσά τις ταραχὴ δήλη ἡμῖν ἐνοῦσα d
αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ· ᾧ δὴ ἡμῶν τῷ παθήματι τῆς φύσεως
15 ἡ σκιαγραφία ἐπιθεμένη γοητείας οὐδὲν ἀπολείπει καὶ
ἡ θαυματοποιία καὶ αἱ ἄλλαι πολλαὶ τοιαῦται μηχαναί.
Ἀληθῆ. Ἆρ' οὖν οὐ τὸ μετρεῖν καὶ ἀριθμεῖν καὶ ἱστά-
ναι βοήθειαι χαριέσταται πρὸς αὐτὰ ἐφάνησαν, ὥστε
μὴ ἄρχειν ἐν ἡμῖν τὸ φαινόμενον μεῖζον ἢ ἔλαττον ἢ
20 πλέον ἢ βαρύτερον, ἀλλὰ τὸ λογισάμενον καὶ μετρῆσαν
ἢ καὶ στῆσαν; Πῶς γὰρ οὔ; Ἀλλὰ μὴν τοῦτό γε τοῦ e
λογιστικοῦ ἂν εἴη τοῦ ἐν ψυχῇ ἔργον. Τούτου γὰρ οὖν.
Τούτῳ δὲ πολλάκις μετρήσαντι καὶ σημαίνοντι μείζω
ἄττα εἶναι ἢ ἐλάττω ἕτερα ἑτέρων ἢ ἴσα τἀναντία φαί-
25 νεται ἅμα περὶ ταὐτά. Ναί. Οὐκοῦν ἔφαμεν τῷ αὐτῷ
ἅμα περὶ ταὐτὰ ἐναντία δοξάζειν ἀδύνατον εἶναι; Καὶ
603 ὀρθῶς γ' ἔφαμεν. Τὸ παρὰ τὰ μέτρα ἄρα δοξάζον τῆς a
ψυχῆς τῷ κατὰ τὰ μέτρα οὐκ ἂν εἴη ταὐτόν. Οὐ γὰρ οὖν.
Ἀλλὰ μὴν τὸ μέτρῳ γε καὶ λογισμῷ πιστεῦον βέλτιστον
30 ἂν εἴη τῆς ψυχῆς. Τί μήν; Τὸ ἄρα τούτῳ ἐναντιούμε-
νον τῶν φαύλων ἄν τι εἴη ἐν ἡμῖν. Ἀνάγκη. Τοῦτο τοί-
νυν διομολογήσασθαι βουλόμενος ἔλεγον, ὅτι ἡ γραφικὴ
καὶ ὅλως ἡ μιμητικὴ πόῤῥω μὲν τῆς ἀληθείας ὂν τὸ αὑ-
τῆς ἔργον ἀπεργάζεται, πόῤῥω δ' αὖ φρονήσεως ὄντι
35 τῷ ἐν ἡμῖν προσομιλεῖ τε καὶ ἑταίρα καὶ φίλη ἐστὶν b
ἐπ' οὐδενὶ ὑγιεῖ οὐδ' ἀληθεῖ. Παντάπασιν, ἦ δ' ὅς.
Φαύλη ἄρα φαύλῳ ξυγγιγνομένη φαῦλα γεννᾷ ἡ μιμη-
τική. Ἔοικε. Πότερον, ἦν δ' ἐγώ, ἡ κατὰ τὴν ὄψιν
μόνον, ἢ καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀκοήν, ἣν δὴ ποίησιν ὀνομά-
40 ζομεν; Εἰκός γ', ἔφη, καὶ ταύτην. Μὴ τοίνυν, ἦν δ'
ἐγώ, τῷ εἰκότι μόνον πιστεύσωμεν ἐκ τῆς γραφικῆς,
ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτὸ αὖ ἔλθωμεν τῆς διανοίας τοῦτο, ᾧ c
προσομιλεῖ ἡ τῆς ποιήσεως μιμητική, καὶ ἴδωμεν φαῦ-
λον, ἢ σπουδαῖόν ἐστιν. Ἀλλὰ χρή. Ὧδε δὴ προθώ-
45 μεθα· πράττοντάς, φαμεν, ἀνθρώπους μιμεῖται ἡ μι-
μητικὴ βιαίους ἢ ἑκουσίας πράξεις καὶ ἐκ τοῦ πράττειν
ἢ εὖ οἰομένους ἢ κακῶς πεπραγέναι καὶ ἐν τούτοις δὴ
πᾶσιν ἢ λυπουμένους ἢ χαίροντας. μή τι ἄλλο ἦ παρὰ
ταῦτα; Οὐδέν. Ἆρ' οὖν ἐν ἅπασι τούτοις ὁμονοητικῶς
50 ἄνθρωπος διάκειται; ἢ ὥσπερ κατὰ τὴν ὄψιν ἐστασίαζε d
καὶ ἐναντίας εἶχεν ἐν ἑαυτῷ δόξας ἅμα περὶ τῶν αὐ-
τῶν, οὕτω καὶ ἐν ταῖς πράξεσι στασιάζει τε καὶ μάχε-
ται αὐτὸς αὑτῷ; ἀναμιμνήσκομαι δέ, ὅτι τοῦτό γε νῦν

imitatur, sed lusum quendam esse imitationem, non rem seriam; et omnes eos, qui tragicam poesin iambicis heroicisque versibus tractant, imitatores esse quam maxime. [GL.] Prorsus. [SOCR.] Per Jovem, inquam, hæc imitatio vero non circa aliquod tertio gradu distans a veritate versatur? nonne? [GL.] Est ut dicis. [SOCR.] Jam vero ad quale eorum, quæ in homine sunt, vim habet eam, quam habet? [GL.] De quonam interrogas? [SOCR.] De tali quodam : eadem nobis magnitudo prope atque e longinquo conspecta fere non æqua videtur. [GL.] Minime. [SOCR.] Item curva eadem et recta in aqua nobis et extra aquam aspicientibus, cavaque et eminentia propter alium visus in coloribus errorem videntur, atque omnia hæc manifesta quædam in animo nostro perturbatio sunt; cui ipsi naturæ nostræ affectioni insidians adumbrandi facultas et præstigiarum ars ceteræque multæ hujus generis machinationes nihil fraudis reliqui faciunt. [GL.] Vera. [SOCR.] Nonne vero metiri et numerare, et pendere adversus hæc bellissima exstitere adjumenta, ne in nobis id prævaleat, quod videtur majus vel minus aut plus aut gravius, sed quod computat et metitur et ponderat? [GL.] Quidni? [SOCR.] Atqui hoc rationalis animi partis est officium. [GL.] Hujus ipsius. [SOCR.] Hac autem sæpenumero menso alicui, cum illa majora quædam vel minora vel æqualia esse significat, contraria simul de iisdem videntur. [GL.] Sic accidit. [SOCR.] Nonne diximus fieri non posse ut eodem simul de iisdem contraria opinemur? [GL.] Ac merito diximus. [SOCR.] Præter mensuram igitur opinans in animo non idem erit atque opinans secundum mensuram. [GL.] Non certe. [SOCR.] Atqui mensuræ computationique fidem habens optimum esse in animo videtur. [GL.] Quidni? [SOCR.] Quod ergo huic repugnat, vile quid in nobis erit. [GL.] Necesse. [SOCR.] Hoc igitur erat, quod constitui inter nos volebam, cum dicebam picturam et omnem imitationem procul a veritate remotum opus suum efficere eandemque cum procul a prudentia remoto in nobis rem habere eique amicam et familiarem esse sinceri verique nullius causa. [GL.] Maxime, inquit. [SOCR.] Vilis ergo cum vili rem habens vilia procreat imitatio. [SOCR.] Apparet. [SOCR.] Utrum, inquam, ea modo, quæ ad visum spectat, an etiam quæ ad auditum, quam poesin vocamus? [GL.] Probabile est, inquit, etiam hanc. [SOCR.] Ne igitur, inquam, ei soli credamus, quod ex pictura probabile est, sed ad ipsum illud in mente, quocum rem habet poetica imitatio, accedamus videamusque, num vile quoddam sit, an pretiosum. [GL.] Sic oportet. [SOCR.] Hunc ergo in modum nobis proponamus : in actione versantes homines imitari dicimus hanc imitationem aut violenta aut voluntaria existimantesque ex ea actione aut bene secum actum esse aut male, ideoque in his omnibus aut dolore affectos aut voluptate. num aliud quicquam sit præter hæc? [GL] Nihil. [SOCR.] Numquid ergo in omnibus his homo secum ipse consentit? an quemadmodum secundum visum dissidebat deque eisdem contrarias in se simul habebat opiniones, ita et in actionibus secum ipse dissidet atque pugnat? sed memini nihil esse cur nunc de hoc

οὐδὲν δεῖ ἡμᾶς διομολογεῖσθαι· ἐν γὰρ τοῖς ἄνω λόγοις
ἱκανῶς πάντα ταῦτα διωμολογησάμεθα, ὅτι μυρίων
τοιούτων ἐναντιωμάτων ἅμα γιγνομένων ἡ ψυχὴ γέμει
ἡμῶν. Ὀρθῶς, ἔφη. Ὀρθῶς γάρ, ἦν δ' ἐγώ· ἀλλ' ὃ
5 τότε ἀπελίπομεν, νῦν μοι δοκεῖ ἀναγκαῖον εἶναι δι- e
εξελθεῖν. Τὸ ποῖον; ἔφη. Ἀνήρ, ἦν δ' ἐγώ, ἐπιεικὴς
τοιᾶσδε τύχης μετασχών, υἱὸν ἀπολέσας ἤ τι ἄλλο ὧν
περὶ πλείστου ποιεῖται, ἐλέγομέν που καὶ τότε ὅτι
ῥᾷστα οἴσει τῶν ἄλλων. Πάνυ γε. Νῦν δέ γε τόδ' ἐπι-
10 σκεψώμεθα, πότερον οὐδὲν ἀχθέσεται, ἢ τοῦτο μὲν
ἀδύνατον, μετριάσει δέ πως πρὸς λύπην. Οὕτω μᾶλ-
604 λον, ἔφη, τό γε ἀληθές. Τόδε νῦν μοι περὶ αὐτοῦ εἰπέ· a
πότερον μᾶλλον αὐτὸν οἴει τῇ λύπῃ μαχεῖσθαί τε καὶ
ἀντιτείνειν, ὅταν ὁρᾶται ὑπὸ τῶν ὁμοίων, ἢ ὅταν ἐν ἐρη-
15 μίᾳ μόνος αὐτὸς καθ' αὑτὸν γίγνηται; Πολύ που, ἔφη,
διοίσει, ὅταν ὁρᾶται. Μονωθεὶς δέ γε, οἶμαι, πολλὰ
μὲν τολμήσει φθέγξασθαι, ἃ εἴ τις αὐτοῦ ἀκούοι αἰσχύ-
νοιτ' ἄν, πολλὰ δὲ ποιήσει, ἃ οὐκ ἂν δέξαιτό τινα ἰδεῖν
δρῶντα. Οὕτως ἔχει, ἔφη. Οὐκοῦν τὸ μὲν ἀντιτείνειν
20 διακελευόμενον λόγος καὶ νόμος ἐστί, τὸ δὲ ἕλκον ἐπὶ b
τὰς λύπας αὐτὸ τὸ πάθος; Ἀληθῆ. Ἐναντίας δὲ ἀγω-
γῆς γιγνομένης ἐν τῷ ἀνθρώπῳ περὶ τὸ αὐτὸ ἅμα δύο
φαμὲν αὐτῷ ἀναγκαῖον εἶναι. Πῶς δ' οὔ; Οὐκοῦν τὸ
μὲν ἕτερον τῷ νόμῳ ἕτοιμον πείθεσθαι, ᾗ ὁ νόμος ἐξη-
25 γεῖται; Πῶς; Λέγει που ὁ νόμος, ὅτι κάλλιστον ὅτι
μάλιστα ἡσυχίαν ἄγειν ἐν ταῖς ξυμφοραῖς καὶ μὴ ἀγα-
νακτεῖν, ὡς οὔτε δήλου ὄντος τοῦ ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ
τῶν τοιούτων, οὔτε εἰς τὸ πρόσθεν οὐδὲν προβαῖνον τῷ
χαλεπῶς φέροντι, οὔτε τι τῶν ἀνθρωπίνων ἄξιον ὂν με- c
30 γάλης σπουδῆς, ὅ τε δεῖ ἐν αὐτοῖς ὅτι τάχιστα παρα-
γίγνεσθαι ἡμῖν, τούτῳ ἐμποδὼν γιγνόμενον τὸ λυπεῖ-
σθαι. Τίνι, ἦ δ' ὅς, λέγεις; Τῷ βουλεύεσθαι, ἦν δ' ἐγώ,
περὶ τὸ γεγονὸς καὶ ὥσπερ ἐν πτώσει κύβων πρὸς τὰ
πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ αὑτοῦ πράγματα, ὅπῃ ὁ λόγος
35 αἱρεῖ βέλτιστ' ἂν ἔχειν, ἀλλὰ μὴ προσπταίσαντας κα-
θάπερ παῖδας ἐχομένους τοῦ πληγέντος ἐν τῷ βοᾶν δια-
τρίβειν, ἀλλ' ἀεὶ ἐθίζειν τὴν ψυχὴν ὅτι τάχιστα γί-
γνεσθαι πρὸς τὸ ἰᾶσθαί τε καὶ ἐπανορθοῦν τὸ πεσόν τε d
καὶ νοσῆσαν, ἰατρικῇ θρηνῳδίαν ἀφανίζοντα. Ὀρθότατα
40 γοῦν ἄν τις, ἔφη, πρὸς τὰς τύχας οὕτω προσφέροιτο.
Οὐκοῦν, φαμέν, τὸ μὲν βέλτιστον τούτῳ τῷ λογισμῷ
ἐθέλει ἕπεσθαι. Δῆλον δή. Τὸ δὲ πρὸς τὰς ἀναμνή-
σεις τε τοῦ πάθους καὶ πρὸς τοὺς ὀδυρμοὺς ἄγον καὶ
ἀπλήστως ἔχον αὐτῶν ἆρ' οὐκ ἀλόγιστόν τε φήσομεν
45 εἶναι καὶ ἀργὸν καὶ δειλίας φίλον; Φήσομεν μὲν οὖν.
Οὐκοῦν τὸ μὲν πολλὴν μίμησιν καὶ ποικίλην ἔχει, τὸ e
ἀγανακτητικόν· τὸ δὲ φρόνιμόν τε καὶ ἡσύχιον ἦθος,
παραπλήσιον ὂν ἀεὶ αὐτὸ αὑτῷ, οὔτε ῥᾴδιον μιμήσα-
σθαι οὔτε μιμούμενον εὐπετὲς καταμαθεῖν, ἄλλως τε καὶ
50 πανηγύρει καὶ παντοδαποῖς ἀνθρώποις εἰς θέατρα ξυλ-
λεγομένοις· ἀλλοτρίου γάρ που πάθους ἡ μίμησις αὐτοῖς
605 γίγνεται. Παντάπασι μὲν οὖν. Ὁ δὴ μιμητικὸς ποιη- a
τὴς δῆλον ὅτι οὐ πρὸς τὸ τοιοῦτον τῆς ψυχῆς πέφυκέ
γε, καὶ ἡ σοφία αὐτοῦ τούτῳ ἀρέσκειν πέπηγεν, εἰ μέλ-

inter nos conveniat; nam in superiori disputatione de omnibus his satis convenit animum nostrum sexcentis hujusmodi repugnantiis simul accidentibus abundare. [GL.] Recte, inquit. [SOCR.] Recte vero, inquam: sed quod tunc a nobis est prætermissum, nunc mihi videtur persequendum. [GL.] Quale istud? inquit. [SOCR.] Vir, inquam, probus tali sorte usus, ut filium amiserit aut aliquid aliud carissimum, facilius quidem ceteris laturus tunc quoque nobis dicebatur. [GL.] Plane. [SOCR.] Nunc vero hoc consideremus, utrum nihil doloris sensurus, an hoc quidem nullo modo possit, dolorem vero quodammodo sit moderaturus. [GL.] Hoc potius, inquit, si verum quærimus. [SOCR.] Nunc hoc mihi de eo dicas: utrum magis eum censes dolori repugnaturum esse et resistere, quando a sui similibus spectatur, an quando solus est sibi relictus? [GL.] Permultum, inquit, intererit, quando spectatur. [SOCR.] At solus relictus, opinor, multa loqui sustinebit, quæ si quis audiret, erubesceret, multa item faciet, quæ faciens conspici non facile a quoquam vellet. [GL.] Est ita, inquit. [SOCR.] Jam quod obstare jubet, nonne ratio est et lex, quod autem ad dolores rapit, ipsa perturbatio? [GL.] Vera. [SOCR.] Contrario autem ductu circa idem simul in homine exsistente necessario duo quædam illi esse dicimus. [GL.] Quidni? [SOCR.] Alterumne legi obtemperare paratum, utcunque lex injunxerit? [GL.] Quo modo? [SOCR.] Lex utique dictat optimum esse in adversis quam maxime fieri potest quietem agere neque dolere, quod neque certum constet, bonumne id sit, an malum, quod accidit, neque ægre ferendo quicquam proficiamus, neque ulla humanarum rerum magni pendenda sit, et quod in eis quam celerrime præsto esse debeat nobis, id dolor impediat. [GL.] Quid hoc dicis? inquit. [SOCR.] Consultare, inquam, de eo, quod accidit, et tamquam in talorum jactu secundum jacta quomodo ratio optimum futurum evicerit, res suas disponere, neque vero accepta offensione, ut pueri solent, percussam partem tenentes clamando tempus terere, sed animum semper assuefacere, ut quam primum ad sanandum et ad instaurandum collapsum affectumque accedat, ut medicina tollatur lamentatio. [GL.] Certe rectissime aliquis, inquit, adversis rebus ita utatur. [SOCR.] Optimum igitur huic rationi velle dicimus obtemperare. [GL.] Haud dubie. [SOCR.] Quod vero ad calamitatis recordationem luctumque rapit eoque satiari nequit, nonne ratione carens et iners atque ignaviæ amicum esse dicemus? [GL.] Dicemus utique. [SOCR.] Jam hoc, quod querulum est, imitationem multam ac variam suscipit; prudentem vero et tranquillum morem, semper sui ipsius similem, neque facile est imitari, neque si quis imitetur, facile percipietur præsertim a cœtu et variorum hominum turba in theatris congregata; nam alieni fere affectus imitatio iis exhibetur. [GL.] Sic est omnino. [SOCR.] Imitator ergo poeta certe non ad hoc, quod ita comparatum est in animo, factus neque sapientia ejus huic ut placeat composita est, si

λει εὐδοκιμήσειν ἐν τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀγανακτητικόν τε καὶ ποικίλον ἦθος, διὰ τὸ εὐμίμητον εἶναι. Δῆλον. Οὐκοῦν δικαίως ἂν αὐτοῦ ἤδη ἐπιλαμβανοίμεθα καὶ τιθεῖμεν ἀντίστροφον αὐτὸν τῷ ζωγράφῳ· καὶ γὰρ τῷ φαῦλα ποιεῖν πρὸς ἀλήθειαν ἔοικεν αὐτῷ, καὶ τῷ πρὸς ἕτερον τοιοῦτον ὁμιλεῖν τῆς ψυχῆς, b ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ βέλτιστον, καὶ ταύτῃ ὡμοίωται. καὶ οὕτως ἤδη ἂν ἐν δίκῃ οὐ παραδεχοίμεθα εἰς μέλλουσαν εὐνομεῖσθαι πόλιν, ὅτι τοῦτ᾽ ἐγείρει τῆς ψυχῆς καὶ τρέφει καὶ ἰσχυρὸν ποιῶν ἀπόλλυσι τὸ λογιστικόν, ὥσπερ ἐν πόλει ὅταν τις μοχθηροὺς ἐγκρατεῖς ποιῶν παραδιδῷ τὴν πόλιν, τοὺς δὲ χαριεστέρους φθείρῃ· ταὐτὸν καὶ τὸν μιμητικὸν ποιητὴν φήσομεν κακὴν πολιτείαν ἰδίᾳ ἑκάστου τῇ ψυχῇ ἐμποιεῖν, τῷ ἀνοήτῳ αὐτῆς χαριζόμενον καὶ οὔτε τὰ μείζω οὔτε τὰ ἐλάττω c διαγιγνώσκοντι, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ τοτὲ μὲν μεγάλα ἡγουμένῳ, τοτὲ δὲ σμικρά, εἴδωλα εἰδωλοποιοῦντι, τοῦ δὲ ἀληθοῦς πόῤῥω πάνυ ἀφεστῶτα. Πάνυ μὲν οὖν. Οὐ μέντοι πω τό γε μέγιστον κατηγορήκαμεν αὐτῆς. τὸ γὰρ καὶ τοὺς ἐπιεικεῖς ἱκανὴν εἶναι λωβᾶσθαι, ἐκτὸς πάνυ τινῶν ὀλίγων, πάνδεινόν που. Τί δ᾽ οὐ μέλλει, εἴπερ γε δρᾷ αὐτό; Ἀκούων σκόπει. οἵ γάρ που βέλτιστοι ἡμῶν ἀκροώμενοι Ὁμήρου ἤ καὶ ἄλλου τινὸς τῶν τραγῳδιοποιῶν μιμουμένου τινὰ τῶν ἡρώων ἐν πένθει d ὄντα καὶ μακρὰν ῥῆσιν ἀποτείνοντα ἐν τοῖς ὀδυρμοῖς ἢ καὶ ᾄδοντάς τε καὶ κοπτομένους, οἶσθ᾽ ὅτι χαίρομέν τε καὶ ἐνδόντες ἡμᾶς αὐτοὺς ἑπόμεθα συμπάσχοντες καὶ σπουδάζοντες ἐπαινοῦμεν ὡς ἀγαθὸν ποιητὴν ὃς ἂν ἡμᾶς ὅτι μάλιστα οὕτω διαθῇ. Οἶδα· πῶς δ᾽ οὔ; Ὅταν δὲ οἰκεῖόν τινι ἡμῶν κῆδος γένηται, ἐννοεῖς αὖ, ὅτι ἐπὶ τῷ ἐναντίῳ καλλωπιζόμεθα, ἂν δυνώμεθα ἡσυχίαν ἄγειν καὶ καρτερεῖν, ὡς τοῦτο μὲν ἀνδρὸς ὄν, e ἐκεῖνο δὲ γυναικός, ὃ τότε ἐπῃνοῦμεν. Ἐννοῶ, ἔφη. Ἦ καλῶς οὖν, ἦν δ᾽ ἐγώ, οὗτος ὁ ἔπαινος ἔχει, τὸ ὁρῶντα τοιοῦτον ἄνδρα, οἷον ἑαυτόν τις μὴ ἀξιοῖ εἶναι, ἀλλ᾽ αἰσχύνοιτο ἄν, μὴ βδελύττεσθαι, ἀλλὰ χαίρειν τε καὶ ἐπαινεῖν; Οὐ μὰ τὸν Δί᾽, ἔφη, οὐκ εὐλόγῳ ἔοικεν. Ναί, 606 ἦν δ᾽ ἐγώ, εἰ ἐκείνῃ γ᾽ αὐτὸ σκοποίης. Πῇ; Εἰ ἐνθυ- a μοῖο, ὅτι τὸ βίᾳ κατεχόμενον τότε ἐν ταῖς οἰκείαις ξυμφοραῖς καὶ πεπεινηκὸς τοῦ δακρῦσαί τε καὶ ἀποδύρασθαι ἱκανῶς καὶ ἀποπλησθῆναι, φύσει ὂν τοιοῦτον, οἷον τούτων ἐπιθυμεῖν, τότ᾽ ἐστὶ τοῦτο τὸ ὑπὸ τῶν ποιητῶν πιμπλάμενον καὶ χαῖρον, τὸ δὲ φύσει βέλτιστον ἡμῶν, ἅτε οὐχ ἱκανῶς πεπαιδευμένον λόγῳ οὐδὲ ἔθει, ἀνίησι τὴν φυλακὴν τοῦ θρηνώδους τούτου, ἅτε ἀλλότρια πάθη θεωροῦν, καὶ ἑαυτῷ οὐδὲν αἰσχρὸν ὄν, εἰ ἄλλος ἀνὴρ b ἀγαθὸς φάσκων εἶναι ἀκαίρως πενθεῖ, τοῦτον ἐπαινεῖν καὶ ἐλεεῖν, ἀλλ᾽ ἐκεῖνο κερδαίνειν ἡγεῖται, τὴν ἡδονήν, καὶ οὐκ ἂν δέξαιτο αὐτῆς στερηθῆναι καταφρονήσας ὅλου τοῦ ποιήματος. λογίζεσθαι γάρ, οἶμαι, ὀλίγοις τισὶ μέτεστιν, ὅτι ἀπολαύειν ἀνάγκη ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων εἰς τὰ οἰκεῖα· θρέψαντα γὰρ ἐν ἐκείνοις ἰσχυρὸν τὸ ἐλεεινὸν οὐ ῥᾴδιον ἐν τοῖς αὑτοῦ πάθεσι κατέχειν. Ἀληθέστατα, ἔφη. Ἆρ᾽ οὐχ ὁ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ c

vulgo est placiturus, sed ad querulum variumque morem, quod imitatu facilis est. [GL.] Certe. [SOCR.] Itaque jure eum jam reprehendemus et pictori exadversum ponemus; nam et eo, quod ad veritatem vilia efficit, illum refert, et quod cum parte animi item vili neque cum optima rem habet, eo quoque similis ei est. atque ita jure eum jam procul habebimus a civitate legitime gubernanda, quia hanc animi partem suscitat atque alit, dumque hanc roborat, rationis compotem disperdit haud secus atque qui in civitate potentes faciens improbos summam rerum iis tradat probosque perdat : ita et imitatorem poetam pravam in animum cujusque privatim inducere dicemus rem publicam, stultæ ejus parti gratificantem et neque majora neque minora discernenti, sed eadem nunc parva, nunc magna existimanti atque simulacra fingenti longissime a veritate remota. [GL.] Sane quidem. SOCR.] Verumtamen quod maximum est, nondum ei exprobravimus. nam quod probos quoque viros paucis admodum exceptis corrumpere potest, haud dubie gravissimum est. [GL.] Cur non sit, si quidem id efficit? [SOCR.] Audi et considera. nam optimos nostrum scis, cum audimus Homerum vel alium quempiam tragicorum imitantem heroum aliquem in luctu versantem et multis verbis deplorantem calamitatem suam, vel lugubre canentes et pectora plangentes, delectari nos totosque ad illa intentos sequi et una pati ac serio illum ut poetam bonum laudare, qui maxime nos ita afficiat. [GL.] Quidni sciam? [SOCR.] Cum vero proprius alicui nostrum incidit mœror, rursus contrario nos gloriari intelligis, si quietem agere et tolerare possimus, quasi hoc viri sit, mulieris vero illud, quod antea laudabamus. [GL.] Intelligo, inquit. [SOCR.] Num igitur probabilis, inquam, ista laus est, si quis tali conspecto viro, qualem esse se minime vellet, sed puderet maxime, non tamen abominetur, sed delectetur et laudet? [GL.] Minime per Jovem, inquit, probabilis videtur. [SOCR.] Certe, inquam, si hoc modo rem spectes. [GL.] Quo? [SOCR.] Si tecum reputes id, quod in propriis calamitatibus vi cohibetur, quod lacrimas effundere et lamentari affatim et expleri gestit utpote natura sua harum rerum cupidum, illud ipsum esse, quod tunc a poetis expleatur et delectetur, id vero, quod natura in nobis est optimum, utpote nec ratione nec consuetudine satis excultum, queruli istius custodiam remittere, quod alienas spectet perturbationes, nihilque sibi dedecori sit alium, qui virum bonum se e esse prædicet, importune lugentem laudare et miserari, sed illud lucri facere se putare, oblectationem, neque privari ea velle contempto poemate toto. paucis enim, ut arbitror, reputare contingit ex alienis in propria trajici aliquid necesse esse; nutritum enim in illis et corroboratum flebile haud facile in propriis calamitatibus coercebis. [GL.] Verissime, inquit, dicis. [SOCR.] Nonne

τοῦ γελοίου, ὅτι ἂν αὐτὸς αἰσχύνοιο γελωτοποιῶν, ἐν μιμήσει δὲ κωμῳδικῇ ἢ καὶ ἰδίᾳ ἀκούων σφόδρα χαρῇς καὶ μὴ μισῇς ὡς πονηρά, ταὐτὸν ποιεῖς, ὅπερ ἐν τοῖς ἐλέοις; ὃ γὰρ τῷ λόγῳ αὖ κατεῖχες ἐν σαυτῷ βου-
5 λόμενον γελωτοποιεῖν, φοβούμενος δόξαν βωμολοχίας, τότ' αὖ ἀνίης καὶ ἐκεῖ νεανικὸν ποιήσας ἔλαθες πολλάκις ἐν τοῖς οἰκείοις ἐξενεχθείς, ὥστε κωμῳδοποιὸς γενέσθαι. Καὶ μάλα, ἔφη. Καὶ περὶ ἀφροδισίων δὴ καὶ (d) θυμοῦ καὶ περὶ πάντων τῶν ἐπιθυμητικῶν τε καὶ λυ-
10 πηρῶν καὶ ἡδέων ἐν τῇ ψυχῇ, ἃ δή φαμεν πάσῃ πράξει ἡμῖν ἕπεσθαι, ὅτι τοιαῦτα ἡμᾶς ἡ ποιητικὴ μίμησις ἐργάζεται; τρέφει γὰρ ταῦτα ἄρδουσα, δέον αὐχμεῖν, καὶ ἄρχοντα ἡμῖν καθίστησι, δέον ἄρχεσθαι αὐτά, ἵνα βελτίους τε καὶ εὐδαιμονέστεροι ἀντὶ χειρόνων καὶ
15 ἀθλιωτέρων γιγνώμεθα. Οὐκ ἔχω ἄλλως φάναι, ἦ δ' ὅς. Οὐκοῦν, εἶπον, ὦ Γλαύκων, ὅταν Ὁμήρου ἐπαινέ- (e) ταις ἐντύχῃς λέγουσιν, ὡς τὴν Ἑλλάδα πεπαίδευκεν οὗτος ὁ ποιητὴς καὶ πρὸς διοίκησίν τε καὶ παιδείαν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἄξιος ἀναλαβόντι μανθά-
20 νειν τε καὶ κατὰ τοῦτον τὸν ποιητὴν πάντα τὸν αὑτοῦ
607 βίον κατασκευασάμενον ζῆν, φιλεῖν μὲν χρὴ καὶ ἀσπά- (a) ζεσθαι ὡς ὄντας βελτίστους εἰς ὅσον δύνανται, καὶ συγχωρεῖν Ὅμηρον ποιητικώτατον εἶναι καὶ πρῶτον τῶν τραγῳδοποιῶν, εἰδέναι δέ, ὅτι ὅσον μόνον ὕμνους
25 θεοῖς καὶ ἐγκώμια τοῖς ἀγαθοῖς ποιήσεως παραδεκτέον εἰς πόλιν· εἰ δὲ τὴν ἡδυσμένην Μοῦσαν παραδέξει ἐν μέλεσιν ἢ ἔπεσιν, ἡδονή σοι καὶ λύπη ἐν τῇ πόλει βασιλεύσετον ἀντὶ νόμου τε καὶ τοῦ κοινῇ ἀεὶ δόξαντος εἶναι βελτίστου λόγου. Ἀληθέστατα, ἔφη.

30 Ταῦτα δή, ἔφην, ἀπολελογήσθω ἡμῖν ἀναμνησθεῖσι (b) περὶ ποιήσεως, ὅτι εἰκότως ἄρα τότε αὐτὴν ἐκ τῆς πόλεως ἀπεστέλλομεν τοιαύτην οὖσαν· ὁ γὰρ λόγος ἡμᾶς ᾕρει. προσείπωμεν δὲ αὐτῇ, μὴ καί τινα σκληρότητα ἡμῶν καὶ ἀγροικίαν καταγνῷ, ὅτι παλαιὰ μέν
35 τις διαφορὰ φιλοσοφίᾳ τε καὶ ποιητικῇ· καὶ γὰρ ἡ λακέρυζα πρὸς δεσπόταν κύων ἐκείνη κραυγάζουσα καὶ μέγας ἐν ἀφρόνων κενεαγορίαισι καὶ ὁ τῶν Δία σοφῶν ὄχλος κρατῶν καὶ οἱ λεπτῶς μεριμνῶντες, ὅτι ἄρα πέ- (c) νονται, καὶ ἄλλα μυρία σημεῖα παλαιᾶς ἐναντιώσεως
40 τούτων· ὅμως δὲ εἰρήσθω, ὅτι ἡμεῖς γε, εἴ τινα ἔχοι λόγον εἰπεῖν ἡ πρὸς ἡδονὴν ποιητικὴ καὶ ἡ μίμησις, ὡς χρὴ αὐτὴν εἶναι ἐν πόλει εὐνομουμένῃ, ἄσμενοι ἂν καταδεχοίμεθα, ὡς ξύνισμέν γε ἡμῖν αὐτοῖς κηλουμένοις ὑπ' αὐτῆς· ἀλλὰ γὰρ τὸ δοκοῦν ἀληθὲς οὐχ
45 ὅσιον προδιδόναι. ἦ γάρ, ὦ φίλε, οὐ κηλεῖ ὑπ' αὐτῆς καὶ σύ, καὶ μάλιστα ὅταν δι' Ὁμήρου θεω- (d) ρῇς αὐτήν; Πολύ γε. Οὐκοῦν δικαία ἐστὶν οὕτω κατιέναι, ἀπολογησαμένη ἐν μέλει ἤ τινι ἄλλῳ μέτρῳ; Πάνυ μὲν οὖν. Δοῖμεν δέ γέ που ἂν καὶ τοῖς
50 προστάταις αὐτῆς, ὅσοι μὴ ποιητικοί, φιλοποιηταὶ δέ, ἄνευ μέτρου λόγον ὑπὲρ αὐτῆς εἰπεῖν, ὡς οὐ μόνον ἡδεῖα, ἀλλὰ καὶ ὠφελίμη πρὸς τὰς πολιτείας καὶ τὸν βίον τὸν ἀνθρώπινόν ἐστι· καὶ εὐμενῶς ἀκουσόμεθα. κερδανοῦμεν γάρ που, ἐὰν μὴ μόνον ἡδεῖα φανῇ, ἀλλὰ (e)

idem de ridiculo statuendum, si quod ipsum te ridicule dicere puderet, id in comœdia vel privatim repræsentatum audiens valde delecteris neque ut prava ea oderis, idem te facere, quod in miserationibus? nam quod item ratione in temet ipso, cum risum captare vellet, coercebas, ne scurra esse viderere, id hic rursus remittis, ut viribus illic auctum sæpe inscio tibi ipsi abrepto personam comicam inducat. [GL.] Admodum, inquit. [SOCR.] Itemne de rebus venereis et iracundia deque omnibus animi cupiditatibus et doloribus atque voluptatibus, quæ omnes actiones nostras sequi dicimus, talia quædam poeticam imitationem in nobis efficere? nutrit enim ista atque irrigat, cum torrenda sint, et dominantia in nobis constituit, cum servire debeant, ut meliores beatioresque pro deterioribus et miserioribus evadamus. [GL.] Non aliter dicere possum, inquit. [SOCR.] Ergo, inquam, o Glauco, si quando Homeri laudatores offendis dicentes hunc poetam Græciam erudiisse et ad rerum humanarum administrationem et disciplinam adhibendum eum atque ediscendum et secundum eum omnem vitam esse instituendam, amare quidem eos debes et amplecti tamquam pro facultate ipsorum optimos et concedere Homerum artis poeticæ peritissimum esse et tragicorum principem, scire vero nihil nisi hymnos in deos et bonorum virorum laudationes ex poesi in civitatem admitti oportere: sin autem delicatam Musam in canticis vel epicis carminibus admiseris, voluptas tibi ac dolor in civitate pro lege et pro illa, quæ semper optima in commune visa fuerit sententia, dominabuntur. [GL.] Verissime, inquit.

[SOCR.] Hæc igitur, inquam, defensionis causa dicta sunto recordantibus nobis de poesi, merito eam tunc e civitate sic comparatam abire nos jussisse; ratio enim cogebat. adjiciamus autem ad hæc, ne asperitatis nos rusticitatisque accuset, veterem quidem exstare inter poesin philosophiamque dissensionem: nam et clamator ille dominum allatrans canis et magnus in dementium vaniloquiis et turba Jovem sapientum exsuperans et tenuiter meditantes paupertate scilicet pressi atque alia innumerabilia signa veteris earum controversiæ sunt: verumtamen dicetur nos, si voluptatis ministra poesis imitatioque quicquam afferre possit, quo in civitate recte instituta locum sibi vindicet, libenter eam recepturos, ut qui nobis ipsi conscii simus, qua nos delectatione afficiat; sed enim verum quod videtur, prodere nefas. nam profecto, o amice, nonne te quoque delectat, et maxime cum per Homerum ad te adit? [GL.] Maxime sane. [SOCR.] Nonne igitur justum est ita eam redire, si se defenderit lyrico carmine vel metro alio? [GL.] Omnino. [SOCR.] Concedamus autem etiam patronis ejus, quicunque poeticam facultatem non habent, sed poetarum amici sunt, ut numeris neglectis orationem pro ea habeant, qua eam non modo jucundam, sed etiam utilem esse ad rem publicam et ad hominum vitam demonstrent: et pronis eos auribus audie-

καὶ ὠφελίμη. Πῶς δ' οὐ μέλλομεν, ἔφη, κερδαίνειν;
Εἰ δέ γε μή, ὦ φίλε ἑταῖρε, ὥσπερ οἵ ποτέ του ἐρα-
σθέντες, ἐὰν ἡγήσωνται μὴ ὠφέλιμον εἶναι τὸν ἔρωτα,
βίᾳ μέν, ὅμως δὲ ἀπέχονται, καὶ ἡμεῖς οὕτω διὰ τὸν
5 ἐγγεγονότα μὲν ἔρωτα τῆς τοιαύτης ποιήσεως ὑπὸ τῆς
608 τῶν καλῶν πολιτειῶν τροφῆς, εὖνοι μὲν ἐσόμεθα φανῆ- a
ναι αὐτὴν ὡς βελτίστην καὶ ἀληθεστάτην, ἕως δ' ἂν μὴ
οἵα τ' ᾖ ἀπολογήσασθαι, ἀκροασόμεθ' αὐτῆς ἐπᾴδοντες
ἡμῖν αὐτοῖς τοῦτον τὸν λόγον, ὃν λέγομεν, καὶ ταύτην
10 τὴν ἐπῳδήν, εὐλαβούμενοι πάλιν ἐμπεσεῖν εἰς τὸν παι-
δικόν τε καὶ τὸν τῶν πολλῶν ἔρωτα. αἰσθόμεθα δ' οὖν,
ὡς οὐ σπουδαστέον ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ποιήσει ὡς ἀλη-
θείας τε ἁπτομένῃ καὶ σπουδαίᾳ, ἀλλ' εὐλαβητέον αὐ-
τὴν ὂν τῷ ἀκροωμένῳ περὶ τῆς ἐν αὐτῷ πολιτείας δε- b
15 διότι, καὶ νομιστέα ἅπερ εἰρήκαμεν περὶ ποιήσεως.
Παντάπασιν, ἦ δ' ὅς, ξύμφημι. Μέγας γάρ, ἔφην, ὁ
ἀγών, ὦ φίλε Γλαύκων, μέγας, οὐχ ὅσος δοκεῖ, τὸ
χρηστὸν ἢ κακὸν γενέσθαι, ὥστε οὔτε τιμῇ ἐπαρθέντα
οὔτε χρήμασιν οὔτε ἀρχῇ οὐδεμιᾷ οὐδέ γε ποιητικῇ
20 ἄξιον ἀμελῆσαι δικαιοσύνης τε καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς.
Ξύμφημί σοι, ἔφη, ἐξ ὧν διεληλύθαμεν· οἶμαι δὲ καὶ
ἄλλον ὀντινοῦν. Καὶ μήν, ἦν δ' ἐγώ, τά γε μέγιστα c
ἐπίχειρα ἀρετῆς καὶ προκείμενα ἆθλα οὐ διεληλύθαμεν.
Ἀμήχανόν τι, ἔφη, λέγεις μέγεθος, εἰ τῶν εἰρημένων
25 μείζω ἐστὶν ἄλλα. Τί δ' ἄν, ἦν δ' ἐγώ, ἔν γε ὀλίγῳ
χρόνῳ μέγα γένοιτο; πᾶς γὰρ οὗτός γε ὁ ἐκ παιδὸς μέ-
χρι πρεσβύτου χρόνος πρὸς πάντα ὀλίγος πού τις ἂν
εἴη. Οὐδὲν μὲν οὖν, ἔφη. Τί οὖν; οἴει ἀθανάτῳ
πράγματι ὑπὲρ τοσούτου δεῖν χρόνου ἐσπουδακέναι,
30 ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τοῦ παντός; Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. ἀλλὰ d
τί τοῦτο λέγεις; Οὐκ ᾔσθησαι, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι ἀθάνατος
ἡμῶν ἡ ψυχὴ καὶ οὐδέποτε ἀπόλλυται; Καὶ ὃς ἐμβλέ-
ψας μοι καὶ θαυμάσας εἶπε· μὰ Δί' οὐκ ἔγωγε· σὺ δὲ
τοῦτ' ἔχεις λέγειν; Εἰ μὴ ἀδικῶ γ', ἔφην. οἶμαι δὲ
35 καὶ σύ· οὐδὲν γὰρ χαλεπόν. Ἐμοιγ', ἔφη· σοῦ δ' ἂν
ἡδέως ἀκούσαιμι τὸ οὐ χαλεπὸν τοῦτο. Ἀκούοις ἄν,
ἦν δ' ἐγώ. Λέγε μόνον, ἔφη. Ἀγαθόν τι, εἶπον, καὶ
κακὸν καλεῖς; Ἔγωγε. Ἆρ' οὖν ὥσπερ ἐγὼ περὶ αὐτῶν e
διανοεῖ; Τὸ ποῖον; Τὸ μὲν ἀπολλύον καὶ διαφθεῖρον πᾶν
40 τὸ κακὸν εἶναι, τὸ δὲ σῷζον καὶ ὠφελοῦν τὸ ἀγαθόν.
Ἔγωγ', ἔφη. Τί δέ; κακὸν ἑκάστῳ τι καὶ ἀγαθὸν
609 λέγεις; οἷον ὀφθαλμοῖς ὀφθαλμίαν καὶ ξύμπαντι τῷ a
σώματι νόσον, σίτῳ τε ἐρυσίβην, σηπεδόνα τε ξύλοις,
χαλκῷ δὲ καὶ σιδήρῳ ἰὸν καί, ὅπερ λέγω, σχεδὸν πᾶσι
45 ξύμφυτον ἑκάστῳ κακόν τε καὶ νόσημα; Ἔγωγ', ἔφη.
Οὐκοῦν ὅταν τῳ τι τούτων προσγένηται, πονηρόν τε
ποιεῖ ᾧ προσεγένετο, καὶ τελευτῶν ὅλον διέλυσε καὶ
ἀπώλεσε; Πῶς γὰρ οὔ; Τὸ ξύμφυτον ἄρα κακὸν ἑκά-
στου καὶ ἡ πονηρία ἕκαστον ἀπόλλυσιν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο
50 ἀπολεῖ, οὐκ ἂν ἄλλο γε αὐτὸ ἔτι διαφθείρειεν. οὐ γὰρ b
τό γε ἀγαθὸν μή ποτέ τι ἀπολέσῃ, οὐδὲ αὖ τὸ μήτε
κακὸν μήτε ἀγαθόν. Πῶς γὰρ ἄν; ἔφη. Ἐὰν ἄρα
τι εὑρίσκωμεν τῶν ὄντων, ᾧ ἔστι μὲν κακόν, ὃ ποιεῖ
αὐτὸ μοχθηρόν, τοῦτο μέντοι οὐχ οἷόν τε αὐτὸ λύειν

mus. lucrum enim, opinor, faciemus, si non jucunda tantum, sed etiam utilis appareat. [GL.] Quidni, inquit, lucrum facturi simus? [SOCR.] Sin autem minus, o dulcis amice, quemadmodum qui quandoque aliquem amaverunt, si deinde amorem sibi illum inutilem arbitrantur, licet ægre, amare desinunt tamen, ita et nos propter ingenitum quidem nobis ex pulchrarum rerum publicarum educatione talis poesis amorem benevoli quidem erimus, ut quam optima et verissima appareat, donec vero defendere se non poterit, ita eam auscultabimus, ut hanc quam dicimus sententiam et hoc nobis carmen præcinamus, caventes ne rursus puerili et vulgi amore irretiamur. ita igitur sentimus, non esse hujusmodi poesi studendum, quasi veritatem attingat aut seria sit, sed cavendum ab ea audienti metuendumque interiori animi sui rei publicæ et legis loco habendum quod de poesi diximus. [GL.] Prorsus, inquit, consentio. [SOCR.] Magnum enim, inquam, o amice Glauco, magnum neque quantum videtur, est certamen bonum fieri aut malum. quamobrem neque honore sublatum neque divitiis neque ullo potentiæ gradu neque vero poetica justitiam reliquamque virtutem negligere decet. [GL.] Consentio tecum, inquit, ex iis, quæ persecuti sumus: arbitror autem et quemvis alium. [SOCR.] Et tamen, inquam, maximam virtutis mercedem præmiaque ei proposita persecuti non sumus. [GL.] Immensa, inquit, præmia dicis, si quæ majora sunt his, quæ dicta sunt. [SOCR.] Quid vero, inquam, brevi in tempore magnum esse potest? nempe omne hoc a pueritia usque ad senectutem tempus exiguum quoddam esse videtur ad universum. [GL.] Immo vero nihil, inquit. [SOCR.] Quid igitur? immortalem rem censes tantuli temporis causa contendere debere, universi causa non debere? [GL.] Censeo equidem, inquit. sed quorsum hæc? [SOCR.] Non te advertit, inquam, immortalem esse animum nostrum et nunquam interire? — Atque ille intuitus in me admiratusque dixit: [GL.] Per Jovem, me quidem minime: tu vero demonstrare id potes? [SOCR.] Certe, inquam, nisi injurius sum. puto autem et tu: neque enim difficile. [GL.] Mihi quidem, inquit; sed ex te libenter audirem non difficile hoc. [SOCR.] Audies, inquam. [GL.] Dic modo, inquit. [SOCR.] Bonumne aliquid, inquam, et malum vocas? [GL.] Voco. [SOCR.] Numquid de his idem sentis, quod ego? [GL.] Quid? [SOCR.] Omne, quod perdat et corrumpat, malum esse, quod vero servet et juvet, bonum. [GL.] Idem ego, inquit. [SOCR.] Quid vero? malumne cuique aliquid et bonum esse dicis? veluti oculis lippitudinem et universo corpori morbum et frugibus robiginem, lignis putredinem, æri ferroque æruginem atque, id quod dico, fere omnibus a natura additum proprium cuique malum ac morbum? [GL.] Dico equidem, inquit. [SOCR.] Cum igitur horum quippiam alicui accidit, et pravum reddit id, cui accidit, et totum denique dissolvit et perdit? [GL.] Quidni? [SOCR.] Naturale igitur cujusque malum et pravitas quidque perdit, aut hoc si non perdet, nihil jam aliud erit, quod id corrumpat. neque enim quod bonum est, unquam quicquam perdiderit, neque rursus id, quod nec malum nec bonum. [GL.] Quo enim pacto? inquit. [SOCR.] Si quid igitur repertum fuerit, cui malum sit, quod ipsum deterius reddat, perdere tamen et solvere non pos-

ἀπολλύον, οὐχ ἤδη εἰσόμεθα, ὅτι τοῦ πεφυκότος οὕτως
ὄλεθρος οὐκ ἦν; Οὕτως, ἔφη, εἰκός. Τί οὖν; ἦν δ'
ἐγώ· ψυχῇ ἆρ' οὐκ ἔστιν ὃ ποιεῖ αὐτὴν κακήν; Καὶ
μάλ', ἔφη· ἃ νῦν δὴ διῇμεν πάντα, ἀδικία τε καὶ
5 ἀκολασία καὶ δειλία καὶ ἀμαθία. Ἦ οὖν τι τούτων c
αὐτὴν διαλύει τε καὶ ἀπόλλυσι; καὶ ἐννόει, μὴ ἐξαπα-
τηθῶμεν οἰηθέντες τὸν ἄδικον ἄνθρωπον καὶ ἀνόη-
τον, ὅταν ληφθῇ ἀδικῶν, τότε ἀπολωλέναι ὑπὸ τῆς
ἀδικίας, πονηρίας οὔσης ψυχῆς. ἀλλ' ὧδε ποίει·
10 ὥσπερ σῶμα ἡ σώματος πονηρία νόσος οὖσα τήκει καὶ
διόλλυσι καὶ ἄγει εἰς τὸ μηδὲ σῶμα εἶναι, καὶ ἃ νῦν
δὴ ἐλέγομεν ἅπαντα ὑπὸ τῆς οἰκείας κακίας τῷ προσ-
καθῆσθαι καὶ ἐνεῖναι διαφθειρούσης εἰς τὸ μὴ εἶναι d
ἀφικνεῖται· οὐχ οὕτω; Ναί. Ἴθι δή, καὶ ψυχὴν κατὰ
15 τὸν αὐτὸν τρόπον σκόπει· ἆρα ἐνοῦσα ἐν αὐτῇ ἀδικία
καὶ ἡ ἄλλη κακία τῷ ἐνεῖναι καὶ προσκαθῆσθαι φθείρει
αὐτὴν καὶ μαραίνει, ἕως ἂν εἰς θάνατον ἀγαγοῦσα τοῦ
σώματος χωρίσῃ; Οὐδαμῶς, ἔφη, τοῦτό γε. Ἀλλὰ
μέντοι ἐκεῖνό γε ἄλογον, ἦν δ' ἐγώ, τὴν μὲν ἄλλου πο-
20 νηρίαν ἀπολλύναι τι, τὴν δὲ αὑτοῦ μή. Ἄλογον.
Ἐννόει γάρ, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαύκων, ὅτι οὐδ' ὑπὸ τῆς e
τῶν σιτίων πονηρίας, ἣ ἂν ᾖ αὐτῶν ἐκείνων, εἴτε πα-
λαιότης εἴτε σαπρότης εἴτε ἡτισοῦν οὖσα, οὐκ οἰόμεθα
δεῖν σῶμα ἀπόλλυσθαι· ἀλλ' ἐὰν μὲν ἐμποιῇ ἡ αὐτῶν
25 πονηρία τῶν σιτίων τῷ σώματι σώματος μοχθηρίαν,
φήσομεν αὐτὸ δι' ἐκεῖνα ὑπὸ τῆς αὑτοῦ κακίας νόσου
οὔσης ἀπολωλέναι· ὑπὸ δὲ σιτίων πονηρίας ἄλλων ὄν-
610 των ἄλλο ὂν τὸ σῶμα, ὑπ' ἀλλοτρίου κακοῦ μὴ ἐμποιή- a
σαντος τὸ ἔμφυτον κακόν, οὐδέποτε ἀξιώσομεν διαφθεί-
30 ρεσθαι. Ὀρθότατ' ἄν, ἔφη, λέγεις. Κατὰ τὸν αὐτὸν
τοίνυν λόγον, ἦν δ' ἐγώ, ἐὰν μὴ σώματος πονηρία
ψυχῇ ψυχῆς πονηρίαν ἐμποιῇ, μήποτε ἀξιῶμεν ὑπ'
ἀλλοτρίου κακοῦ ἄνευ τῆς ἰδίας πονηρίας ψυχὴν ἀπόλ-
λυσθαι, τῷ ἑτέρου κακῷ ἕτερον. Ἔχει γάρ,, ἔφη,
35 λόγον. Ἢ τοίνυν ταῦτα ἐξελέγξωμεν ὅτι οὐ καλῶς
λέγομεν, ἢ ἕως ἂν ᾖ ἀνέλεγκτα, μήποτε φῶμεν ὑπὸ b
πυρετοῦ μηδ' αὖ ὑπ' ἄλλης νόσου μηδ' αὖ ὑπὸ σφαγῆς,
μηδ' εἴ τις ὅτι σμικρότατα ὅλον τὸ σῶμα κατατέμοι,
ἕνεκα τούτων μηδὲν μᾶλλόν ποτε ψυχὴν ἀπόλλυσθαι,
40 πρὶν ἄν τις ἀποδείξῃ, ὡς διὰ ταῦτα τὰ παθήματα τοῦ
σώματος αὐτὴ ἐκείνη ἀδικωτέρα καὶ ἀνοσιωτέρα γίγνε-
ται· ἀλλοτρίου δὲ κακοῦ ἐν ἄλλῳ γιγνομένου, τοῦ δὲ
ἰδίου ἑκάστῳ μὴ ἐγγιγνομένου, μήτε ψυχὴν μήτε ἄλλο
μηδὲν ἐῶμεν φάναι τινὰ ἀπόλλυσθαι. Ἀλλὰ μέντοι,
45 ἔφη, τοῦτό γε οὐδείς ποτε δείξει, ὡς τῶν ἀποθνησκόν- c
των ἀδικώτεραι αἱ ψυχαὶ διὰ τὸν θάνατον γίγνονται.
Ἐὰν δέ γέ τις, ἔφην ἐγώ, ὁμόσε τῷ λόγῳ τολμᾷ ἰέναι
καὶ λέγειν, ὡς πονηρότερος καὶ ἀδικώτερος γίγνεται ὁ
ἀποθνήσκων, ἵνα δὴ μὴ ἀναγκάζηται ἀθανάτους τὰς
50 ψυχὰς ὁμολογεῖν, ἀξιώσομέν που, εἰ ἀληθῆ λέγει ὁ
ταῦτα λέγων, τὴν ἀδικίαν εἶναι θανάσιμον τῷ ἔχοντι
ὥσπερ νόσον, καὶ ὑπ' αὐτοῦ, τοῦ ἀποκτιννύντος τῇ d
ἑαυτοῦ φύσει, ἀποθνήσκειν τοὺς λαμβάνοντας αὐτό,
τοὺς μὲν μάλιστα θᾶττον, τοὺς δὲ ἧττον σχολαίτερον,

sit, nonne ita natura comparatæ rei nullum esse interitum constabit? [GL.] Consentaneum est, inquit. [SOCR.] Quid igitur? inquam: animo non est quod eum malum faciat? [GL.] Admodum, inquit: omnia, quæ modo exposuimus, injustitia, intemperantia, ignavia et inscitia. [SOCR.] Num igitur quicquam ex his animum dissolvit et perdit? ac vide, ne decipiamur existimantes injustum et insipientem hominem, cum injuste agens deprehensus est, tunc ab injustitia, quæ animi pravitas est, perdi. sed ita facias: sicut corpus corporis pravitas morbus conficit et disperdit atque eo deducit, ut ne corpus quidem sit, et quæ paulo ante diximus omnia, a propria pravitate eo, quod iis adhæret et inest, corrumpente ad interitum adducuntur: nonne? [GL.] Ita. [SOCR.] Age igitur, animum quoque eodem modo considera: num eum injustitia et reliqua pravitas eo, quod inest eique adhæret, corrumpit et absumit, dum morte peremtum a corpore separet? [GL.] Nullo modo istud, inquit. [SOCR.] At vero absurdum illud est, inquam, ut aliena pravitas interimat aliquid, propria non interimat. [GL.] Absurdum. [SOCR.] Reputa enim, inquam, o Glauco, ne a ciborum quidem pravitate, quæ horum ipsorum sit, sive ea vetustas est sive putredo sive quæcunque, corpori interitum afferri nos arbitrari; verum si ipsorum pravitas ciborum corpori corporis vitiositatem intulerit, dicemus illud propter illos a sua ipsius pravitate, qui morbus est, perdi: a ciborum vero pravitate, qui alii sunt, aliud corpus, ab alieno malo, quod naturale malum non intulerit, exstingui posse nunquam existimabimus. [GL.] Rectissime dictum, inquit. [SOCR.] Eadem igitur ratione, inquam, nisi corporis pravitas animo animi pravitatem inferat, haudquaquam existimare debemus ab alieno malo sine propria vitiositate animum exstingui, alterius malo alterum. [GL.] Est enim, inquit, in ratione. [SOCR.] Aut igitur hæc refutemus, quod non recte dicantur, aut donec non refutata erunt, neque a febre aut alio morbo neque ab jugulatione neque si quis in minutissimas partes totum corpus discerpat, ideo exstingui animum unquam concedamus, priusquam ostenderit aliquis propter has corporis affectiones ipsum illum injustiorem magisque impium fieri; alieno autem malo in alio exsistente ita, ut proprium cuique malum non exsistat, neque animum neque aliud quicquam exstingui concedamus. [GL.] At vero, inquit, nemo id unquam ostendet, morientium animos propter mortem fieri injustiores. [SOCR.] Si quis autem, inquam ego, repugnare tamen nobis audeat, et morientem dicat pejorem et injustiorem fieri, ne cogatur animos immortales agnoscere, oportere dicemus, si vera is dicat, injustitiam letalem esse habenti eam sicuti morbum, et ab hac tamquam sua natura perimente eos, qui suscipiant, perimi, ocius qui maxime, serius qui minus, neque

ἀλλὰ μή, ὥσπερ νῦν διὰ τοῦτο ὑπ' ἄλλων δίκην ἐπιτιθέντων ἀποθνήσκουσιν οἱ ἄδικοι. Μὰ Δία, ἦ δ' ὅς, οὐκ ἄρα πάνδεινον φανεῖται ἡ ἀδικία, εἰ θανάσιμον ἔσται τῷ λαμβάνοντι· ἀπαλλαγὴ γὰρ ἂν εἴη κακῶν· ἀλλὰ μᾶλλον οἶμαι αὐτὴν φανήσεσθαι πᾶν τοὐναντίον τοὺς ἄλλους ἀποκτιννῦσαν, εἴπερ οἷόν τε, τὸν δ' ἔχοντα καὶ μάλα ζωτικὸν παρέχουσαν καὶ πρός γ' ἔτι τῷ ζωτικῷ ἄγρυπνον· οὕτω πόῤῥω που, ὡς ἔοικεν, ἐσκήνηται τοῦ θανάσιμος εἶναι. Καλῶς, ἦν δ' ἐγώ, λέγεις. ὁπότε γὰρ δὴ μὴ ἱκανὴ ἥ γε οἰκεία πονηρία καὶ τὸ οἰκεῖον κακὸν ἀποκτεῖναι καὶ ἀπολέσαι ψυχήν, σχολῇ τό γε ἐπ' ἄλλου ὀλέθρῳ τεταγμένον κακὸν ψυχὴν ἤ τι ἄλλο ἀπολεῖ, πλὴν ἐφ' ᾧ τέτακται. Σχολῇ γ', ἔφη, ὥς γε τὸ εἰκός. Οὐκοῦν ὁπότε μηδ' ὑφ' ἑνὸς ἀπόλλυται κακοῦ, μήτε οἰκείου μήτε ἀλλοτρίου, δῆλον, ὅτι ἀνάγκη αὐτὸ ἀεὶ ὂν εἶναι, εἰ δ' ἀεὶ ὄν, ἀθάνατον. Ἀνάγκη, ἔφη. Τοῦτο μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, οὕτως ἐχέτω. εἰ δ' ἔχει, ἐννοεῖς, ὅτι ἀεὶ ἂν εἶεν αἱ αὐταί. οὔτε γὰρ ἄν που ἐλάττους γένοιντο μηδεμιᾶς ἀπολλυμένης οὔτε αὖ πλείους. εἰ γὰρ ὁτιοῦν τῶν ἀθανάτων πλέον γίγνοιτο, οἶσθ', ὅτι ἐκ τοῦ θνητοῦ ἂν γίγνοιτο, καὶ πάντα ἂν εἴη τελευτῶντα ἀθάνατα. Ἀληθῆ λέγεις. Ἀλλ', ἦν δ' ἐγώ, μήτε τοῦτο οἰώμεθα· ὁ γὰρ λόγος οὐκ ἐάσει· μήτε γε αὖ τῇ ἀληθεστάτῃ φύσει τοιοῦτον εἶναι ψυχήν, ὥστε πολλῆς ποικιλίας καὶ ἀνομοιότητός τε καὶ διαφορᾶς γέμειν αὐτὸ πρὸς αὐτό. Πῶς λέγεις; ἔφη. Οὐ ῥᾴδιον, ἦν δ' ἐγώ, ἀΐδιον εἶναι σύνθετόν τε ἐκ πολλῶν καὶ μὴ τῇ καλλίστῃ κεχρημένον συνθέσει, ὡς νῦν ἡμῖν ἐφάνη ἡ ψυχή. Οὔκουν εἰκός γε. Ὅτι μὲν τοίνυν ἀθάνατον ψυχή, καὶ ὁ ἄρτι λόγος καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκάσειαν ἄν· οἷον δ' ἐστὶ τῇ ἀληθείᾳ, οὐ λελωβημένον δεῖ αὐτὸ θεάσασθαι ὑπό τε τῆς τοῦ σώματος κοινωνίας καὶ ἄλλων κακῶν, ὥσπερ νῦν ἡμεῖς θεώμεθα, ἀλλ' οἷόν ἐστι καθαρὸν γιγνόμενον, τοιοῦτον ἱκανῶς λογισμῷ διαθεατέον, καὶ πολὺ κάλλιον αὐτὸ εὑρήσει καὶ ἐναργέστερον δικαιοσύνας τε καὶ ἀδικίας διόψεται καὶ πάντα, ἃ νῦν διήλθομεν. νῦν δὲ εἴπομεν μὲν ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ, οἷον ἐν τῷ παρόντι φαίνεται, τεθεάμεθα μέντοι διακείμενον αὐτὸ ὥσπερ οἱ τὸν θαλάττιον Γλαῦκον ὁρῶντες οὐκ ἂν ἔτι ῥᾳδίως αὐτοῦ ἴδοιεν τὴν ἀρχαίαν φύσιν, ὑπὸ τοῦ τά τε παλαιὰ τοῦ σώματος μέρη τὰ μὲν ἐκκεκλάσθαι, τὰ δὲ συντετρῖφθαι καὶ πάντως λελωβῆσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἄλλα δὲ προσπεφυκέναι, ὄστρεά τε καὶ φυκία καὶ πέτρας, ὥστε παντὶ μᾶλλον θηρίῳ ἐοικέναι, ἢ οἷος ἦν φύσει· οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν ἡμεῖς θεώμεθα διακειμένην ὑπὸ μυρίων κακῶν. ἀλλὰ δεῖ, ὦ Γλαύκων, ἐκεῖσε βλέπειν. Ποῖ; ἦ δ' ὅς. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν αὐτῆς, καὶ ἐννοεῖν, ὧν ἅπτεται καὶ οἵων ἐφίεται ὁμιλιῶν, ὡς ξυγγενὴς οὖσα τῷ τε θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ τῷ ἀεὶ ὄντι, καὶ οἵα ἂν γένοιτο τῷ τοιούτῳ πᾶσα ἐπισπομένη καὶ ὑπὸ ταύτης τῆς ὁρμῆς ἐκκομισθεῖσα ἐκ τοῦ πόντου, ἐν ᾧ νῦν ἐστί, καὶ περικρουσθεῖσα πέτρας τε καὶ ὄστρεα, ἃ νῦν αὐτῇ ἅτε γῆν ἑστιωμένῃ γεηρὰ καὶ πετρώδη πολλὰ καὶ ἄγρια

vero ita, ut nunc per eam ab aliis pœnam irrogantibus interimuntur injusti. [GL.] Per Jovem, inquit, non igitur prorsus horrenda apparebit injustitia, si letalis erit eam suscipienti; liberatio enim erit malorum; arbitror autem contra potius eam esse apparituram ceteros, si possit, interficientem, sui participem vero vivacem admodum et insuper vigilem reddentem: tantum, ut videtur, abest ut letalis sit. [SOCR.] Præclare dicis, inquam. quando enim propria pravitas propriumque malum animum interficere ac perdere nequit, non facile malum ad alius perniciem institutum aut animum aut aliud quicquam præter id, cui proprium est, perdet. [GL.] Sane non facile, inquit, ut credi licet. [SOCR.] Cum igitur a nullo prorsus malo, nec proprio, nec alieno, interimatur, patet eum necessario semper esse, si autem semper, esse immortalem. [GL.] Necessario, inquit. [SOCR.] Hoc igitur, inquam, ita se habeto. si vero ita se habet, vides semper eosdem fore. neque enim pauciores unquam erunt, si nullius intereat, neque rursus plures. si enim immortalium quicquam plus fiat, scilicet ex mortali fiet, eruntque denique omnia immortalia. [GL.] Vera dicis [SOCR.] At, inquam, neque hoc existimemus: ratio enim prohibebit: neque rursus animum verissima natura talem esse, ut varius admodum et dissimilis atque diversus a se ipse sit. [GL.] Quomodo istud ais? inquit. [SOCR.] Haud facile, inquam, fieri potest, quod ex multis compositum neque pulcherrimam compositionem sortitum est, id ut sempiternum sit, qualis nunc nobis apparuit animus. [GL.] Certe non consentaneum est. [SOCR.] Jam immortalem esse animum et hæc, quæ modo exposita est, ratio et reliquæ cogere possunt: qualis vero re vera sit, qui perspicere cupit, non deformatum spectare eum debet corporis communione aliisque malis, quemadmodum nos nunc spectamus, sed qualis est cum purus fit, talem diligenter ratione considerare, ubi certe et multo pulchrior reperietur et clarius justitiæ et injustitiæ et omnia, quæ nunc persecuti sumus, apparebunt. nunc autem vera quidem de eo, qualis in præsentia apparet, diximus, sed tamen ita affectum eum spectavimus, ut qui marinum conspicientes Glaucum non facile ejus antiquam videre possunt naturam, propterea quod antiquæ corporis ejus partes vel defractæ vel contritæ et fluctibus omni modo corruptæ atque alia agnata sunt, conchylia et algæ et lapides, ut cujuslibet potius feræ præ se ferat speciem, quam naturæ prioris aspectum: ita et animum nos malis innumeris affectum spectamus. sed illuc, o Glauco, oculos convertere decet. [GL.] Quonam? inquit. [SOCR.] Ad ejus philosophiam, et animadvertere, quæ attingat et quibuscum consuetudinem inire cupiat, utpote qui cognatus sit divino atque immortali et sempiterno, qualisque futurus sit, si totus ejusmodi sequatur naturam eoque impetu emergat ex pelago, in quo nunc est, excussis petris et ostreis, quæ ei nunc, cum terra pascatur, terrena et lapidosa multa et aspera inhærent ex illis, quæ beatæ dicun-

612 περιπέφυκεν ὑπὸ τῶν εὐδαιμόνων λεγομένων ἑστιάσεων. a
καὶ τότ' ἄν τις ἴδοι αὐτῆς τὴν ἀληθῆ φύσιν, εἴτε πο-
λυειδὴς εἴτε μονοειδής, εἴτε ὅπῃ ἔχει καὶ ὅπως. νῦν
δὲ τὰ ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ πάθη τε καὶ εἴδη, ὡς ἐγῷ-
5 μαι, ἐπιεικῶς αὐτῆς διεληλύθαμεν. Παντάπασι μὲν οὖν,
ἔφη. Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, τά τε ἄλλα ἀπελυσάμεθα ἐν τῷ
λόγῳ καὶ οὐ τοὺς μισθοὺς οὐδὲ τὰς δόξας δικαιοσύνης ἐπη- b
νέγκαμεν, ὥσπερ Ἡσίοδόν τε καὶ Ὅμηρον ὑμεῖς ἔφατε,
ἀλλ' αὐτὸ δικαιοσύνην αὐτῇ ψυχῇ ἄριστον εὕρομεν καὶ
10 ποιητέον εἶναι αὐτῇ τὰ δίκαια, ἐάν τ' ἔχῃ τὸν Γύγου
δακτύλιον ἐάν τε μή, καὶ πρὸς τοιούτῳ δακτυλίῳ τὴν
Ἄϊδος κυνῆν; Ἀληθέστατα, ἔφη, λέγεις. Ἆρ' οὖν,
ἦν δ' ἐγώ, ὦ Γλαύκων, νῦν ἤδη ἀνεπίφθονόν ἐστι πρὸς
ἐκείνοις καὶ τοὺς μισθοὺς τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ ἄλλῃ
15 ἀρετῇ ἀποδοῦναι, ὅσους τε καὶ οἵους τῇ ψυχῇ παρέχει c
παρ' ἀνθρώπων τε καὶ θεῶν, ζῶντός τε ἔτι τοῦ ἀνθρώ-
που καὶ ἐπειδὰν τελευτήσῃ; Παντάπασι μὲν οὖν, ἦ δ'
ὅς. Ἆρ' οὖν ἀποδώσετέ μοι ἃ ἐδανείσασθε ἐν τῷ λόγῳ;
Τί μάλιστα; Ἔδωκα ὑμῖν τὸν δίκαιον δοκεῖν ἄδικον
20 εἶναι καὶ τὸν ἄδικον δίκαιον. ὑμεῖς γὰρ ἡγεῖσθε, κἂν
εἰ μὴ δυνατὸν εἴη ταῦτα λανθάνειν καὶ θεοὺς καὶ ἀν-
θρώπους, ὅμως δοτέον εἶναι τοῦ λόγου ἕνεκα, ἵνα αὐτὴ
δικαιοσύνη πρὸς ἀδικίαν αὐτὴν κριθείη. ἢ οὐ μνημο- d
νεύεις; Ἀδικοίην μέντ' ἄν, ἔφη, εἰ μή. Ἐπειδὴ τοί-
25 νυν κεκριμέναι εἰσίν, ἐγὼ πάλιν ἀπαιτῶ ὑπὲρ δικαιο-
σύνης, ὥσπερ ἔχει δόξης καὶ παρὰ θεῶν καὶ παρὰ ἀν-
θρώπων, καὶ ἡμᾶς ὁμολογεῖν περὶ αὐτῆς δοκεῖσθαι οὕτω,
ἵνα καὶ τὰ νικητήρια κομίσηται, ἃ ἀπὸ τοῦ δοκεῖν
κτωμένη δίδωσι τοῖς ἔχουσιν αὐτήν, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἀπὸ
30 τοῦ εἶναι ἀγαθὰ διδοῦσα ἐφάνη καὶ οὐκ ἐξαπατῶσα
τοὺς τῷ ὄντι λαμβάνοντας αὐτήν. Δίκαια, ἔφη, αἰτῇ. e
Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, πρῶτον μὲν τοῦτο ἀποδώσετε, ὅτι
θεούς γε οὐ λανθάνει ἑκάτερος αὐτῶν οἷός ἐστιν; Ἀπο-
δώσομεν, ἔφη. Εἰ δὲ μὴ λανθάνετον, ὁ μὲν θεο-
35 φιλὴς ἂν εἴη, ὁ δὲ θεομισής, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς
ὡμολογοῦμεν. Ἔστι ταῦτα. Τῷ δὲ θεοφιλεῖ οὐχ
613 ὁμολογήσομεν, ὅσα γε ἀπὸ θεῶν γίγνεται, πάντα γί- a
γνεσθαι ὡς οἷόν τε ἄριστα, εἰ μή τι ἀναγκαῖον αὐτῷ
κακὸν ἐκ προτέρας ἁμαρτίας ὑπῆρχε; Πάνυ μὲν οὖν.
40 Οὕτως ἄρα ὑποληπτέον περὶ τοῦ δικαίου ἀνδρός, ἐάν
τ' ἐν πενίᾳ γίγνηται ἐάν τ' ἐν νόσοις ἤ τινι ἄλλῳ τῶν
δοκούντων κακῶν, ὡς τούτῳ ταῦτα εἰς ἀγαθόν τι τελευ-
τήσει ζῶντι ἢ καὶ ἀποθανόντι. οὐ γὰρ δὴ ὑπό γε θεῶν
ποτε ἀμελεῖται ὃς ἂν προθυμεῖσθαι ἐθέλῃ δίκαιος γίγνε-
45 σθαι καὶ ἐπιτηδεύων ἀρετὴν εἰς ὅσον δυνατὸν ἀνθρώπῳ b
ὁμοιοῦσθαι θεῷ. Εἰκός γ', ἔφη, τὸν τοιοῦτον μὴ ἀμε-
λεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. Οὐκοῦν περὶ τοῦ ἀδίκου
τἀναντία τούτων δεῖ διανοεῖσθαι; Σφόδρα γε. Τὰ μὲν
δὴ παρὰ θεῶν τοιαῦτ' ἂν εἴη νικητήρια τῷ δικαίῳ.
50 Κατὰ γοῦν ἐμὴν δόξαν, ἔφη. Τί δέ, ἦν δ' ἐγώ, παρ'
ἀνθρώπων; ἆρ' οὐχ ὧδε ἔχει, εἰ δεῖ τὸ ὂν τιθέναι;
οὐχ οἱ μὲν δεινοί τε καὶ ἄδικοι δρῶσιν ὅπερ οἱ δρομῆς,
ὅσοι ἂν θέωσιν εὖ ἀπὸ τῶν κάτω, ἀπὸ δὲ τῶν ἄνω μή;

tur, epulis. atque ita veram ejus naturam videre licebit, utrum multiformis sit an uniformis, an quo modo et qua ratione comparatus sit. nunc autem humana in vita affectiones ejus ac formas satis, ut ego arbitror, declaravimus. [GL.] Prorsus quidem, inquit. [SOCR.] Ergo, inquam, et reliqua in sermone exuimus, neque præmia neque opiniones, quæ sequantur justitiam, induximus, quemadmodum Hesiodum vos et Homerum facere dicebatis, sed justitiam ipsam ipsi animo optimum esse invenimus justeque ei agendum esse, sive Gygæ habeat annulum sive minus, et insuper etiam Plutonis galeam? [GL.] Verissime dicis, inquit. [SOCR.] Licetne igitur nunc jam, inquam, o Glauco, sine invidia nobis præmia quoque addere justitiæ et universæ virtuti, quanta et qualia animo impertit et ab hominibus et a diis tam vivente homine, quam defuncto? [GL.] Magnopere, inquit. [SOCR.] Numquid ergo reddetis mihi quæ mutuati estis in sermone? [GL.] Quid maxime? [SOCR.] Dedi vobis, ut justus videretur injustus injustusque justus. vos enim putabatis, licet fieri non posset ut ista deos homineseque laterent, tamen dandum hoc disputationis gratia esse, ut justitia ipsa ad injustitiam ipsam comparata judicaretur. an non recordaris? [GL.] Injurius essem, inquit, si non recordarer. [SOCR.] Postquam igitur judicatæ sunt, ego rursus postulo a vobis pro justitia, ut qualis re vera et diis et hominibus videtur, talem nos quoque videri eam concedamus, ut eam quoque palmam reportet, qua ex opinione parta sui participes donat, postquam aperte visa est etiam ex veritate provenientia bona conferre neque eos decipere, qui vere eam possident. [GL.] Debita, inquit, postulas. [SOCR.] Itaque primum, inquam, hoc mihi reddetis, deos non latere utrumvis eorum qualis sit? [GL.] Reddemus, inquit. [SOCR.] Si autem non latent, alter eorum a deo amabitur, alter odio habebitur, quemadmodum ab initio statuebamus. [GL.] Est ita. [SOCR.] Deorum autem amico nonne omnia, quæ quidem a diis contingant, quam optima contingere statuemus, nisi quid mali ex priori delicto eum necessario sequebatur? [GL.] Omnino. [SOCR.] Sic igitur de justo viro existimandum, sive in pauperiem seu morbos aliave ex iis, quæ mala videntur, incidat, huic hæc denique vel viventi vel mortuo in bonum vertere. neque enim a diis unquam negligitur quicunque conari voluerit justus evadere virtutisque studio quoad homini licet deo similis fieri. [GL.] Certe consentaneum est, inquit, talem virum a simili non negligi. [SOCR.] De injusto igitur contrarium huic sentiendum? [GL.] Admodum. [SOCR.] Itaque hæc a diis justo viro fuerit palma. [GL.] Sic equidem arbitror, inquit. [SOCR.] Quid vero, inquam, ab hominibus? nonne sic evenit, si dici oportet quod res est? callidi quidem et injusti perinde faciunt ut cursores illi, qui ab inferioribus currunt bene, a superiori-

τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ κα-
ταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες c
καὶ ἀστεφάνωτοι ἀποτρέχοντες. οἱ δὲ τῇ ἀληθείᾳ δρο-
μικοὶ εἰς τέλος ἐλθόντες τά τε ἆθλα λαμβάνουσι καὶ
5 στεφανοῦνται. οὐχ οὕτω καὶ περὶ τῶν δικαίων τὸ πολὺ
ξυμβαίνει; πρὸς τέλος ἑκάστης πράξεως καὶ ὁμιλίας καὶ
τοῦ βίου εὐδοκιμοῦσί τε καὶ τὰ ἆθλα παρὰ τῶν ἀνθρώ-
πων φέρονται; Καὶ μάλα. Ἀνέξει ἄρα λέγοντος ἐμοῦ
περὶ τούτων ἅπερ αὐτὸς ἔλεγες περὶ τῶν ἀδίκων; ἐρῶ
10 γὰρ δή, ὅτι οἱ μὲν δίκαιοι, ἐπειδὰν πρεσβύτεροι γέ- d
νωνται, ἐν τῇ αὑτῶν πόλει ἄρχουσί τε, ἂν βούλωνται,
τὰς ἀρχάς γαμοῦσί τε ὁπόθεν ἂν βούλωνται, ἐκδιδόασί
τε εἰς οὓς ἂν ἐθέλωσι· καὶ πάντα, ἃ σὺ περὶ ἐκείνων,
ἐγὼ νῦν λέγω περὶ τῶνδε. καὶ αὖ καὶ περὶ τῶν ἀδί-
15 κων, ὅτι οἱ πολλοὶ αὐτῶν, καὶ ἐὰν νέοι ὄντες λάθωσιν,
ἐπὶ τέλους τοῦ δρόμου αἱρεθέντες καταγέλαστοί εἰσι καὶ
γέροντες γιγνόμενοι ἄθλιοι προπηλακίζονται ὑπὸ ξένων
τε καὶ ἀστῶν, μαστιγούμενοι καὶ ἃ ἄγροικα ἔφησθα σὺ e
εἶναι ἀληθῆ λέγων· εἶτα στρεβλώσονται καὶ ἐκκαυθή-
20 σονται· πάντα ἐκεῖνα οἴου καὶ ἐμοῦ ἀκηκοέναι ὡς πά-
σχουσιν. ἀλλ', ὃ λέγω, ὅρα, εἰ ἀνέξει. Καὶ πάνυ,
ἔφη· δίκαια γὰρ λέγεις.

Ἃ μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, ζῶντι τῷ δικαίῳ παρὰ
614 θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἆθλά τε καὶ μισθοὶ καὶ δῶρα a
25 γίγνεται πρὸς ἐκείνοις τοῖς ἀγαθοῖς οἷς αὐτὴ παρείχετο
ἡ δικαιοσύνη, τοιαῦτ' ἂν εἴη. Καὶ μάλ', ἔφη, καλά
τε καὶ βέβαια. Ταῦτα τοίνυν, ἦν δ' ἐγώ, οὐδέν ἐστι
πλήθει οὐδὲ μεγέθει πρὸς ἐκεῖνα, ἃ τελευτήσαντα ἑκά-
τερον περιμένει. χρὴ δ' αὐτὰ ἀκοῦσαι, ἵνα τελέως
30 ἑκάτερος αὐτῶν ἀπειλήφῃ τὰ ὑπὸ τοῦ λόγου ὀφειλό-
μενα ἀκοῦσαι. Λέγοις ἄν, ἔφη, ὡς οὐ πολλὰ ἄλλ'
ἥδιον ἀκούοντι. Ἀλλ' οὐ μέντοι σοι, ἦν δ' ἐγώ, Ἀλ- b
κίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλ' ἀλκίμου μὲν ἀνδρός, Ἠ-
ρός, τοῦ Ἀρμενίου, τὸ γένος Παμφύλου· ὅς ποτε ἐν
35 πολέμῳ τελευτήσας ἀναιρεθέντων δεκαταίων τῶν νε-
κρῶν ἤδη διεφθαρμένων ὑγιὴς μὲν ἀνῃρέθη, κομισθεὶς
δὲ οἴκαδε μέλλων θάπτεσθαι δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ
κείμενος ἀνεβίω, ἀναβιοὺς δ' ἔλεγεν ἃ ἐκεῖ ἴδοι. ἔφη
δέ, ἐπειδὴ οὗ ἐκβῆναι τὴν ψυχήν, πορεύεσθαι μετὰ
40 πολλῶν, καὶ ἀφικνεῖσθαι σφᾶς εἰς τόπον τινὰ δαιμό- c
νιον, ἐν ᾧ τῆς τε γῆς δύο εἶναι χάσματα ἐχομένω ἀλ-
λήλοιν καὶ τοῦ οὐρανοῦ αὖ ἐν τῷ ἄνω ἄλλα καταντικρύ.
δικαστὰς δὲ μεταξὺ τούτων καθῆσθαι, οὕς, ἐπειδὴ
διαδικάσειαν, τοὺς μὲν δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι
45 τὴν εἰς δεξιάν τε καὶ ἄνω διὰ τοῦ οὐρανοῦ, σημεῖα
περιάψαντας τῶν δεδικασμένων ἐν τῷ πρόσθεν, τοὺς
δὲ ἀδίκους τὴν εἰς ἀριστεράν τε καὶ κάτω, ἔχοντας
καὶ τούτους ἐν τῷ ὄπισθεν σημεῖα πάντων ὧν ἔπρα- d
ξαν. ἑαυτοῦ δὲ προσελθόντος εἰπεῖν, ὅτι δέοι αὐτὸν
50 ἄγγελον ἀνθρώποις γενέσθαι τῶν ἐκεῖ καὶ διακελεύοιντό
οἱ ἀκούειν τε καὶ θεᾶσθαι πάντα τὰ ἐν τῷ τόπῳ. ὁρᾶν
δὴ ταύτῃ μὲν καθ' ἑκάτερον τὸ χάσμα τοῦ οὐρανοῦ τε
καὶ τῆς γῆς ἀπιούσας τὰς ψυχάς, ἐπειδὴ αὐταῖς δικα-

bus minime? initio quidem celeriter absiliunt, in fine vero ridiculi fiunt, auribus humeros verberantes et sine corona ex conspectu abeuntes. veri autem cursores, ubi ad finem pervenerunt, accipiunt præmia et coronantur. nonne viris justis idem ut plurimum contingit? in fine cujusque actionis consuetudinisque et vitæ probantur et præmia ab hominibus referunt? [GL.] Magnopere. [SOCR.] Patierisne igitur, ut ego de his, quæ tu de injustis, eloquar? dicam enim justos, cum ad maturam ætatem pervenerint, sua in civitate magistratibus, si velint, præesse, matrimonia quibuscum velint, et ducendo et collocando inire; ac summatim quæ de illis tu, ego nunc de his dico. item rursus de injustis, plerosque eorum, quamvis juvenes lateant, ad calcem curriculi deprehensos derisui esse et senescentes miseros a peregrinis et a civibus contumelia affici, flagris cæsos et reliqua, quæ tu aspera esse dicens vere dicebas, futurum deinde esse ut torqueantur et oculos exurantur: omnia illa et a me dictum putato eos perpeti. sed, ut dicebam, vide, an sis passurus. [GL.] Facillime equidem, inquit; nam justa loqueris.

[SOCR.] Quæ igitur vivo, inquam, justo a diis et ab hominibus præmia et mercedes et dona præter ea contingunt, quæ ipsa præbebat justitia, hæc fere sunt. [GL.] Eaque admodum, inquit, pulchra et certa. [SOCR.] Hæc vero, inquam, et numero et magnitudine nihil sunt, si ad ea comparentur, quæ defunctum utrumque exspectant. audienda autem sunt, ut plene uterque eorum acceptum teneat quod accipere a sermone debet. [GL.] Fac audiam, inquit, ut qui non multa alia libentius sim auditurus. [SOCR.] Enimvero, inquam, tibi non Alcinoi fabulam narrabo, sed alti virtute viri, Eris, Armenii filii, genere Pamphylii: qui cum occubuisset in prœlio, sublatis decimo die cadaveribus jam corruptis integer sublatus domumque reportatus, cum in eo esset, ut sepeliretur, duodecimo die pyræ impositus revixit eoque facto quæ ibi vidisset, retulit. narravit igitur, postquam animus ipsius e corpore exisset, una cum multis profectum in locum quendam divinum venisse, in quo terræ hiatus duo essent contigui totidemque cæli superne e regione. inter hos sedere judices, qui postquam judicaverint, justos ad dextram superne per cælum proficisci jubeant in pectore signa judicatorum suspensa gestantes, injustos autem ad sinistram et inferne, omnium factorum et hos signa post tergum ferentes. cum vero ipse accessisset, istos dixisse fieri eum hominibus nuntium istarum rerum oportere, jubereque se eum audire et spectare quæ ibi essent omnia. videre igitur illic per utrumque cæli terræque hiatum animos lata sententia abeuntes, per

σθείη, κατὰ δὲ τὼ ἑτέρω ἐκ μὲν τοῦ ἀνιέναι ἐκ τῆς γῆς μεστὰς αὐχμοῦ τε καὶ κόνεως, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου καταβαίνειν ἑτέρας ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καθαράς. καὶ τὰς ἀεὶ ἀφικνουμένας ὥσπερ ἐκ πολλῆς πορείας φαίνεσθαι ἥκειν καὶ ἀσμένας εἰς τὸν λειμῶνα ἀπιούσας οἷον ἐν πανηγύρει κατασκηνᾶσθαι καὶ ἀσπάζεσθαί τε ἀλλήλας ὅσαι γνώριμαι, καὶ πυνθάνεσθαι τάς τε ἐκ τῆς γῆς ἡκούσας παρὰ τῶν ἑτέρων τὰ ἐκεῖ καὶ τὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὰ παρ' ἐκείναις. διηγεῖσθαι δὲ ἀλλήλαις τὰς μὲν ὀδυρομένας τε καὶ κλαούσας, ἀναμιμνησκομένας, ὅσα τε καὶ οἷα πάθοιεν καὶ ἴδοιεν ἐν τῇ ὑπὸ γῆς πορείᾳ (εἶναι δὲ τὴν πορείαν χιλιέτη) τὰς δ' αὖ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εὐπαθείας διηγεῖσθαι καὶ θέας ἀμηχάνους τὸ κάλλος. τὰ μὲν οὖν πολλά, ὦ Γλαύκων, πολλοῦ χρόνου διηγήσασθαι, τὸ δ' οὖν κεφάλαιον ἔφη τόδε εἶναι, ὅσα πώποτέ τινα ἠδίκησαν καὶ ὅσους ἕκαστοι, ὑπὲρ ἁπάντων δίκην δεδωκέναι ἐν μέρει, ὑπὲρ ἑκάστου δεκάκις. τοῦτο δ' εἶναι κατὰ ἑκατονταετηρίδα ἑκάστην, ὡς βίου ὄντος τοσούτου τοῦ ἀνθρωπίνου, ἵνα δεκαπλάσιον τὸ ἔκτισμα τοῦ ἀδικήματος ἐκτίνοιεν, καὶ οἷον εἴ τινες πολλῶν θανάτων ἦσαν αἴτιοι, ἢ πόλεις προδόντες ἢ στρατόπεδα, καὶ εἰς δουλείας ἐμβεβληκότες ἤ τινος ἄλλης κακουχίας μεταίτιοι, πάντων τούτων δεκαπλασίας ἀλγηδόνας ὑπὲρ ἑκάστου κομίσαιντο, καὶ αὖ εἴ τινας εὐεργεσίας εὐεργετηκότες καὶ δίκαιοι καὶ ὅσιοι γεγονότες εἶεν, κατὰ ταὐτὰ τὴν ἀξίαν κομίζοιντο. τῶν δὲ εὐθὺς γενομένων καὶ ὀλίγον χρόνον βιούντων πέρι ἄλλα ἔλεγεν οὐκ ἄξια μνήμης. εἰς δὲ θεοὺς ἀσεβείας τε καὶ εὐσεβείας καὶ γονέας καὶ αὐτόχειρας φόνου μείζους ἔτι τοὺς μισθοὺς διηγεῖτο. ἔφη γὰρ δὴ παραγενέσθαι ἐρωτωμένῳ ἑτέρῳ ὑπὸ ἑτέρου, ὅπου εἴη Ἀρδιαῖος ὁ μέγας. ὁ δὲ Ἀρδιαῖος οὗτος τῆς Παμφυλίας ἔν τινι πόλει τύραννος ἐγεγόνει, ἤδη χιλιοστὸν ἔτος εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, γέροντά τε πατέρα ἀποκτείνας καὶ πρεσβύτερον ἀδελφὸν καὶ ἄλλα δὴ πολλά τε καὶ ἀνόσια εἰργασμένος, ὡς ἐλέγετο. ἔφη οὖν τὸν ἐρωτώμενον εἰπεῖν· οὐχ ἥκει, φάναι, οὐδ' ἂν ἥξει δεῦρο. ἐθεασάμεθα γὰρ οὖν δὴ καὶ τοῦτο τῶν δεινῶν θεαμάτων. ἐπειδὴ ἐγγὺς τοῦ στομίου ἦμεν μέλλοντες ἀνιέναι καὶ τἆλλα πάντα πεπονθότες, ἐκεῖνόν τε κατείδομεν ἐξαίφνης καὶ ἄλλους σχεδόν τι αὐτῶν τοὺς πλείστους τυράννους· ἦσαν δὲ καὶ ἰδιῶταί τινες τῶν μεγάλα ἡμαρτηκότων· οὓς οἰομένους ἤδη ἀναβήσεσθαι οὐκ ἐδέχετο τὸ στόμιον, ἀλλ' ἐμυκᾶτο, ὁπότε τις τῶν οὕτως ἀνιάτως ἐχόντων εἰς πονηρίαν ἢ μὴ ἱκανῶς δεδωκὼς δίκην ἐπιχειροῖ ἀνιέναι. ἐνταῦθα δὴ ἄνδρες, ἔφη, ἄγριοι, διάπυροι ἰδεῖν, παρεστῶτες καὶ καταμανθάνοντες τὸ φθέγμα τοὺς μὲν διαλαβόντες ἦγον, τὸν δὲ Ἀρδιαῖον καὶ ἄλλους συμποδίσαντες χεῖράς τε καὶ πόδας καὶ κεφαλήν, καταβαλόντες καὶ ἐκδείραντες, εἷλκον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτὸς ἐπ' ἀσπαλάθων κνάμπτοντες καὶ τοῖς ἀεὶ παριοῦσι σημαίνοντες, ὧν ἕνεκά τε ταῦτα ὑπομένοιεν καὶ ὅτι εἰς τὸν Τάρταρον ἐμπεσούμενοι ἄγοιντο. ἔνθα δὴ φόβων, ἔφη, πολλῶν καὶ παντοδαπῶν σφίσι γεγονότων τοῦτον ὑπερβάλλειν τὸν φόβον, μὴ γένοιτο

alteros autem partim ex terra ascendentes squalore et pulvere plenos, partim descendentes e cælo puros. et quosque venientes ut ex longo itinere venire videri libenterque in pratum se conferentes tamquam in festo conventu recumbere ac se invicem quicumque noti essent, salutare, et qui ex terra venirent, alteros de cælestibus rebus, quique ex cælo, illos de terrestribus percontari. narrare autem inter se, alteros dolentes ac flentes, recordantes quanta et qualia in subterraneo itinere perpessi essent et vidissent (esse autem illud mille annorum iter) alteros vero de cælo venientes narrare delicias pulchritudinisque mirificæ spectacula. jam hæc multa referre, o Glauco, multi temporis est, summam vero hanc esse dixit, pro numero injuriarum singulis illatarum et eorum, quibus illatæ essent, quemque pœnas deinceps dedisse denis vicibus. hoc autem centenis quibusque annis fieri, quantum sit vitæ humanæ spatium, ut decemplicem injuriæ pœnam solvant, et si qui exempli causa cædis multorum auctores fuerint, urbibus vel exercitibus proditis, et in servitutem conjecerint vel alius cujuspiam mali culpæ participes fuerint, horum omnium pro singulis decemplices dolores ferant, rursusque si quid bene fecerint justitiamque et pietatem coluerint, eodem modo præmium ferant meritum. de iis vero, qui statim ut nati sunt decessere, et qui breve tempus vixerunt, alia parum digna memoria dicebat. in deos autem et parentes impietatis et pietatis et in homicidas, qui cæde manus proprias polluerunt, majores etiam constitutas esse mercedes narrabat. adfuisse enim se cum alter ab altero interrogaretur, ubinam Ardiæus magnus esset. hic Ardiæus autem in quadam Pamphyliæ civitate tyrannus fuerat, jam mille ante annis, et senem patrem et majorem natu fratrem occidisse aliaque multa et nefaria perpetrasse dicebatur. itaque interrogatum respondisse · non venit huc Ardiæus, neque fieri facile poterit ut veniat. nimirum enim hoc quoque vidimus inter dira spectacula. appropinquantes ad ostium cum cetera omnia perpessi in eo essemus, ut egrederemur, subito et illum conspeximus et alios, plerosque fere tyrannos; inerant vero etiam privati nonnulli, qui magna scelera perpetraverant; quos jam ascensuros se confidentes non recipiebat ostium, sed mugiebat, quotiens aliquis eorum, qui ita insanabiles erant pravitate, vel nondum satis punitus egredi conaretur. aderant vero illic viri feroces, aspectu ignei, qui audito mugitu alios seorsum abducebant, Ardiæum vero et alios constrictis manibus et pedibus et capite prostratos deglutptosque juxta viam extrinsecus raptabant tribulis lacerantes et prætereuntibus quibusque indicantes, quam illi ob causam talia paterentur, eosque in Tartarum projiciendos abduci. itaque multis ibi variisque terroribus objectis nihil se magis extimuisse dicebat, quam ne in ascensu soni

ἑκάστῳ τὸ φθέγμα, ὅτε ἀναβαίνοι· καὶ ἀσμενέστατα
ἕκαστον σιγήσαντος ἀναβῆναι. καὶ τὰς μὲν δὴ δίκας
τε καὶ τιμωρίας τοιαύτας τινὰς εἶναι καὶ αὖ τὰς εὐερ- b
γεσίας ταύταις ἀντιστρόφους· ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἐν τῷ λει-
5 μῶνι ἑκάστοις ἑπτὰ ἡμέραι γένοιντο, ἀναστάντας ἐν-
τεῦθεν δεῖν τῇ ὀγδόῃ πορεύεσθαι καὶ ἀφικνεῖσθαι
τεταρταίους ὅθεν καθορᾷν ἄνωθεν διὰ παντὸς τοῦ οὐ-
ρανοῦ καὶ γῆς τεταμένον φῶς εὐθὺ, οἷον κίονα, μά-
λιστα τῇ ἴριδι προσφερῆ, λαμπρότερον δὲ καὶ καθαρώ-
10 τερον· εἰς ὃ ἀφικέσθαι προελθόντες ἡμερησίαν ὁδὸν καὶ
ἰδεῖν αὐτόθι κατὰ μέσον τὸ φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὰ c
ἄκρα αὐτοῦ τῶν δεσμῶν τεταμένα· εἶναι γὰρ τοῦτο τὸ
φῶς ξύνδεσμον τοῦ οὐρανοῦ, οἷον τὰ ὑποζώματα τῶν
τριήρων, οὕτω πᾶσαν συνέχον τὴν περιφοράν· ἐκ δὲ
15 τῶν ἄκρων τεταμένον Ἀνάγκης ἄτρακτον, δι' οὗ πάσας
ἐπιστρέφεσθαι τὰς περιφοράς· οὗ τὴν μὲν ἠλακάτην τε
καὶ τὸ ἄγκιστρον εἶναι ἐξ ἀδάμαντος, τὸν δὲ σφόνδυλον
μικτὸν ἔκ τε τούτου καὶ ἄλλων γενῶν. τὴν δὲ τοῦ σφον-
δύλου φύσιν εἶναι τοιάνδε· τὸ μὲν σχῆμα οἵαπερ ἡ τοῦ d
20 ἐνθάδε· νοῆσαι δὲ δεῖ ἐξ ὧν ἔλεγε, τοιόνδε αὐτὸν εἶναι,
ὥσπερ ἂν εἰ ἐν ἑνὶ μεγάλῳ σφονδύλῳ κοίλῳ καὶ ἐξε-
γλυμμένῳ διαμπερὲς ἄλλος τοιοῦτος ἐλάττων ἐγκέοιτο
ἁρμόττων, καθάπερ οἱ κάδοι οἱ εἰς ἀλλήλους ἁρμότ-
τοντες· καὶ οὕτω δὴ τρίτον ἄλλον καὶ τέταρτον καὶ
25 ἄλλους τέτταρας· ὀκτὼ γὰρ εἶναι τοὺς ξύμπαντας
σφονδύλους, ἐν ἀλλήλοις ἐγκειμένους, κύκλους ἄνωθεν
τὰ χείλη φαίνοντας, νῶτον συνεχὲς ἑνὸς σφονδύλου e
ἀπεργαζομένους περὶ τὴν ἠλακάτην· ἐκείνην δὲ διὰ
μέσου τοῦ ὀγδόου διαμπερὲς ἐληλάσθαι. τὸν μὲν οὖν
30 πρῶτόν τε καὶ ἐξωτάτω σφόνδυλον πλατύτατον τὸν τοῦ
χείλους κύκλον ἔχειν, τὸν δὲ τοῦ ἕκτου δεύτερον, τρί-
τον δὲ τὸν τοῦ τετάρτου, τέταρτον δὲ τὸν τοῦ ὀγδόου,
πέμπτον δὲ τὸν τοῦ ἑβδόμου, ἕκτον δὲ τὸν τοῦ πέμ-
πτου, ἕβδομον δὲ τὸν τοῦ τρίτου, ὄγδοον δὲ τὸν τοῦ δευ-
35 τέρου. καὶ τὸν μὲν τοῦ μεγίστου ποικίλον, τὸν δὲ τοῦ
ἑβδόμου λαμπρότατον, τὸν δὲ τοῦ ὀγδόου τὸ χρῶμα
617 ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου ἔχειν προσλάμποντος, τὸν δὲ τοῦ a
δευτέρου καὶ πέμπτου παραπλήσια ἀλλήλοις, ξανθό-
τερα ἐκείνων, τρίτον δὲ λευκότατον χρῶμα ἔχειν, τέ-
40 ταρτον δὲ ὑπέρυθρον, δεύτερον δὲ λευκότητι τὸν ἕκτον.
κυκλεῖσθαι δὲ δὴ στρεφόμενον τὸν ἄτρακτον ὅλον μὲν
τὴν αὐτὴν φοράν, ἐν δὲ τῷ ὅλῳ περιφερομένῳ τοὺς
μὲν ἐντὸς ἑπτὰ κύκλους τὴν ἐναντίαν τῷ ὅλῳ ἠρέμα
περιφέρεσθαι, αὐτῶν δὲ τούτων τάχιστα μὲν ἰέναι τὸν
45 ὄγδοον, δευτέρους δὲ καὶ ἅμα ἀλλήλοις τόν τε ἕβδομον b
καὶ ἕκτον καὶ πέμπτον, τὸν τρίτον δὲ φορᾷ ἰέναι, ὡς σφίσι
φαίνεσθαι, ἐπανακυκλούμενον τὸν τέταρτον, τέταρτον δὲ
τὸν τρίτον καὶ πέμπτον τὸν δεύτερον. στρέφεσθαι δὲ
αὐτὸν ἐν τοῖς τῆς Ἀνάγκης γόνασιν. ἐπὶ δὲ τῶν κύ-
50 κλων αὐτοῦ ἄνωθεν ἐφ' ἑκάστου βεβηκέναι Σειρῆνα
συμπεριφερομένην, φωνὴν μίαν ἱεῖσαν, ἕνα τόνον· ἐκ
πασῶν δὲ ὀκτὼ οὐσῶν μίαν ἁρμονίαν ξυμφωνεῖν. ἄλλας
δὲ καθημένας πέριξ δι' ἴσου τρεῖς, ἐν θρόνῳ ἑκάστην, c
θυγατέρας τῆς Ἀνάγκης, Μοίρας, λευχειμονούσας, στέμ-

tus fieret; ac libentissime quemque silente eo ascendisse. ac pœnas quidem et castigationes hujusmodi esse, itsque rursus bona, quæ tribuantur, respondere : peractis autem septenis in prato diebus proficiscendum inde esse octavo die quibusque et quarto post die perveniri eo, unde superne per totum cælum ac terram extensum conspiciatur lumen columnæ instar directum, arcui cælesti simillimum, sed clarius ac purius : id diurno itinere confecto se attigisse vidisseque ibi ad medium lumen pertinentia cæli ab extremis vincula; nam isto lumine cælum, quemadmodum triremes succingulis, adstrictum omnemque circuitum comprehensum teneri; ex vinculis autem extremis suspensum esse Necessitatis fusum, per quem omnes circuitus vertantur; cujus scapus et hamus ex adamante, verticillus autem ex hoc aliisque generibus mixtus sit. porro verticilli naturam hujusmodi esse : figuram similem huic, quo nos utimur : ceterum ita comparatum eum dicere videbatur, ut si in uno magno verticillo cavo penitusque exscalpto minor alius similis insertus sit aptatus, quemadmodum cadi inter se aptati; atque ita tertium esse et quartum et alios quattuor. octo enim universos verticillos esse, insertos inter se, labiis superne circulos ostendentibus, dorsum unius verticilli continuum circa scapum efficientes; scapum vero per medium octavum penitus esse adactum. atque primum extimumque verticillum labii circulum habere latissimum, sexti autem secundum, tertium quarti, quartum octavi, quintum septimi, sextum quinti, septimum tertii, octavum vero secundi. porro maximi circulum varium esse, septimi lucidissimum, octavi autem colorem a septimi radiis accidentibus suscipere, secundi vero et quinti similes inter ipsos esse, illis flaviores, tertium colorem candidissimum habere, quartum subrubicundum, secundum vero albedine sextum. circumvolvi autem fusum totum quidem motu eodem, sed in toto volvente interiores septem circulos motu toti contrario leniter circumverti, et horum ipsorum celerrime ferri octavum, secundo loco et conjunctos septimum et sextum et quintum, tertium vero celeritatis locum quartum volventem obtinere visum esse, quartum autem tertium et quintum secundum. fusum vero in Necessitatis genibus circumverti. superne præterea cuilibet circulo insistere Sirenem, quæ una cum eo circumferatur, vocem unam, tonum unum emittentem; ex omnibus octo autem unam concinere harmoniam. alias autem tres æquali intervallo circa sedentes in solio quamque, Necessitatis filias, Parcas, vestibus albis, capite

ματα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἐχούσας, Λάχεσίν τε καὶ Κλωθὼ καὶ Ἄτροπον, ὑμνεῖν πρὸς τὴν τῶν Σειρήνων ἁρμονίαν, Λάχεσιν μὲν τὰ γεγονότα, Κλωθὼ δὲ τὰ ὄντα, Ἄτροπον δὲ τὰ μέλλοντα. καὶ τὴν μὲν Κλωθὼ τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἐφαπτομένην συνεπιστρέφειν τοῦ ἀτράκτου τὴν ἔξω περιφοράν, διαλείπουσαν χρόνον, τὴν δὲ Ἄτροπον τῇ ἀριστερᾷ τὰς ἐντὸς αὖ ὡσαύτως· τὴν δὲ Λάχεσιν ἐν μέρει ἑκατέρας ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἐφάπτεσθαι. σφᾶς οὖν, ἐπειδὴ ἀφικέσθαι, εὐθὺς δεῖν ἰέναι πρὸς τὴν Λάχεσιν. προφήτην οὖν τινὰ σφᾶς πρῶτον μὲν ἐν τάξει διαστῆσαι, ἔπειτα λαβόντα ἐκ τῶν τῆς Λαχέσεως γονάτων κλήρους τε καὶ βίων παραδείγματα, ἀναβάντα ἐπί τι βῆμα ὑψηλὸν εἰπεῖν· Ἀνάγκης θυγατρὸς κόρης Λαχέσεως λόγος. ψυχαὶ ἐφήμεροι, ἀρχὴ ἄλλης περιόδου θνητοῦ γένους θανατηφόρου. οὐχ ὑμᾶς δαίμων λήξεται, ἀλλ' ὑμεῖς δαίμονα αἱρήσεσθε. πρῶτος δ' ὁ λαχὼν πρῶτος αἱρείσθω βίον, ᾧ συνέσται ἐξ ἀνάγκης. ἀρετὴ δὲ ἀδέσποτον· ἣν τιμῶν καὶ ἀτιμάζων πλέον καὶ ἔλαττον αὐτῆς ἕκαστος ἕξει. αἰτία ἑλομένου· θεὸς ἀναίτιος. ταῦτα εἰπόντα ῥῖψαι ἐπὶ πάντας τοὺς κλήρους, τὸν δὲ παρ' αὐτὸν πεσόντα ἕκαστον ἀναιρεῖσθαι, πλὴν οὗ· ἓ δὲ οὐκ ἐᾶν. τῷ δὲ ἀνελομένῳ δῆλον εἶναι, ὁπόστος εἰλήχειν. (618) μετὰ δὲ τοῦτο αὖθις τὰ τῶν βίων παραδείγματα εἰς τὸ πρόσθεν σφῶν θεῖναι ἐπὶ τὴν γῆν, πολὺ πλείω τῶν παρόντων. εἶναι δὲ παντοδαπά· ζῴων τε γὰρ πάντων βίους καὶ δὴ καὶ τοὺς ἀνθρωπίνους ἅπαντας. τυραννίδας τε γὰρ ἐν αὐτοῖς εἶναι, τὰς μὲν διατελεῖς, τὰς δὲ καὶ μεταξὺ διαφθειρομένας καὶ εἰς πενίας τε καὶ φυγὰς καὶ εἰς πτωχείας τελευτώσας· εἶναι δὲ καὶ δοκίμων ἀνδρῶν βίους, τοὺς μὲν ἐπὶ εἴδεσι καὶ κατὰ κάλλη καὶ τὴν ἄλλην ἰσχύν τε καὶ ἀγωνίαν, τοὺς δ' ἐπὶ γένεσι καὶ προγόνων ἀρεταῖς, καὶ ἀδοκίμων κατὰ ταὐτά· ὡσαύτως δὲ καὶ γυναικῶν. ψυχῆς δὲ τάξιν οὐκ ἐνεῖναι, διὰ τὸ ἀναγκαίως ἔχειν ἄλλον ἑλομένην βίον ἀλλοίαν γίγνεσθαι· τὰ δ' ἄλλα ἀλλήλοις τε καὶ πλούτοις καὶ πενίαις, τὰ δὲ νόσοις, τὰ δὲ ὑγιείαις μεμῖχθαι, τὰ δὲ καὶ μεσοῦν τούτων. Ἔνθα δή, ὡς ἔοικεν, ὦ φίλε Γλαύκων, ὁ πᾶς κίνδυνος ἀνθρώπῳ, καὶ διὰ ταῦτα μάλιστα ἐπιμελητέον, ὅπως ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἀμελήσας τούτου τοῦ μαθήματος καὶ ζητητὴς καὶ μαθητὴς ἔσται, ἐάν ποθεν οἷός τ' ᾖ μαθεῖν καὶ ἐξευρεῖν, τίς αὐτὸν ποιήσει δυνατὸν καὶ ἐπιστήμονα βίον καὶ χρηστὸν καὶ πονηρὸν διαγιγνώσκοντα τὸν βελτίω ἐκ τῶν δυνατῶν ἀεὶ πανταχοῦ αἱρεῖσθαι, ἀναλογιζόμενον πάντα τὰ νῦν δὴ ῥηθέντα καὶ ξυντιθέμενα ἀλλήλοις καὶ διαιρούμενα πρὸς ἀρετὴν βίου πῶς ἔχει, καὶ εἰδέναι, τί κάλλος πενίᾳ ἢ πλούτῳ κραθὲν καὶ μετὰ ποίας τινὸς ψυχῆς ἕξεως κακὸν ἢ ἀγαθὸν ἐργάζεται, καὶ τί εὐγένειαι καὶ δυσγένειαι καὶ ἰδιωτεῖαι καὶ ἀρχαὶ καὶ ἰσχύες καὶ ἀσθένειαι καὶ εὐμαθίαι καὶ δυσμαθίαι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν φύσει περὶ ψυχὴν ὄντων καὶ τῶν ἐπικτήτων τί ξυγκεραννύμενα πρὸς ἄλληλα ἐργάζεται, ὥστε ἐξ ἁπάντων αὐτῶν δυνατὸν εἶναι συλλογισάμενον αἱρεῖσθαι πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς φύσιν ἀποβλέποντα τόν

coronato, Lachesin et Clotho et Atropon, ad Sirenum harmoniam canere, Lachesin præterita, præsentia Clotho, Atropon futura. et Clotho quidem cum matre simul intermissione quadam temporis dextra manu tangentem fusi extimum volvere circuitum, Atropon vero sinistra interiores similiter; Lachesin denique alternis utraque manu tangere utrosque. sibi igitur, cum venissent, statim ad Lachesin accedendum fuisse. ibique oratorem quendam primum ordine singulos disposuisse, deinde, cum ex genibus Lachesis sortes et vitarum exempla sumpsisset, sublimi tribunali ascenso sic esse locutum : Necessitatis filiæ virginis Lachesis oratio. Animi caduci, incipit alius mortalis generis mortifer circuitus. non genius vos sortietur, sed vos genium eligetis. qui primus sortem ceperit, primus eligito vitam, in qua necessario manebit. virtus autem domini nescia; quam ut honorabit quisque aut negliget, ita plus aut minus ex ea possidebit. eligentis est culpa : deus sine culpa est. his eum dictis sortes inter omnes jactasse, singulosque singulas, ut ad quemque ceciderant, sustulisse, præter se : sibi enim non licuisse : sublataque intellectum esse cuique, quotus esset sortitus. deinde vero rursus exempla vitarum ante eos in solo posuisse, multo plura, quam qui aderant. eaque omnis generis esse, animalium omnium atque humanas quoque vitas omnes. tyrannides enim in iis esse, partim perpetuas, partim ad tempus, quæ medio in spatio corruant, in paupertates et exsilia et mendicitates exeuntes; esse vero etiam probatorum virorum vitas, partim ob corporis speciem et pulchritudinem reliquamque virium et certandi facultatem, partim ob genus et majorum virtutes, et improbatorum secundum eadem, itemque mulierum. animi vero ordinem non inesse, propterea quod necesse sit ut aliam vitam eligens alius efficiatur; cetera vero inter ipsa et divitiis ac paupertatibus esse temperata, vel morbis vel sanitatibus, vel etiam horum esse media. Atque ibi, ut videtur, mi Glauco, omnia homini metuenda et hanc ob rem omnes vires intendendæ sunt, ut quisque nostrum omissis ceteris disciplinis hanc potissimum quærat sequaturque disciplinam, sicunde discere et invenire contingat, per quem et possit et sciat vitam bonam a mala discernens ubique meliorem pro facultate eligere reputans secum, quæ modo diximus omnia quid vel conjuncta inter se vel disjuncta ad virtutem vitæ valeant, et intelligere, quid pulchritudo cum paupertate vel divitiis juncta et quali cum habitu animi malum vel bonum efficiat, quid nobilitas et ignobilitas, vita privata et imperium, robur et imbecillitas, velox ingenium et tardum ceteraque hujusmodi, quæ vel natura in animo insunt vel acquiruntur, inter se permixta efficiant, ut ex iis omnibus colligens et naturam animi respi-

ἑκάστῳ τὸ φθέγμα, ὅτε ἀναβαίνοι· καὶ ἀσμενέστατα ἕκαστον σιγήσαντος ἀναβῆναι. καὶ τὰς μὲν δὴ δίκας τε καὶ τιμωρίας τοιαύτας τινὰς εἶναι καὶ αὖ τὰς εὐεργεσίας ταύταις ἀντιστρόφους· ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἐν τῷ λειμῶνι ἑκάστοις ἑπτὰ ἡμέραι γένοιντο, ἀναστάντας ἐντεῦθεν δεῖν τῇ ὀγδόῃ πορεύεσθαι καὶ ἀφικνεῖσθαι τεταρταίους ὅθεν καθορᾶν ἄνωθεν διὰ παντὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς τεταμένον φῶς εὐθύ, οἷον κίονα, μάλιστα τῇ ἴριδι προσφερῆ, λαμπρότερον δὲ καὶ καθαρώτερον· εἰς ὃ ἀφικέσθαι προελθόντες ἡμερησίαν ὁδὸν καὶ ἰδεῖν αὐτόθι κατὰ μέσον τὸ φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὰ ἄκρα αὐτοῦ τῶν δεσμῶν τεταμένα· εἶναι γὰρ τοῦτο τὸ φῶς ξύνδεσμον τοῦ οὐρανοῦ, οἷον τὰ ὑποζώματα τῶν τριήρων, οὕτω πᾶσαν συνέχον τὴν περιφοράν· ἐκ δὲ τῶν ἄκρων τεταμένον Ἀνάγκης ἄτρακτον, δι' οὗ πάσας ἐπιστρέφεσθαι τὰς περιφοράς· οὗ τὴν μὲν ἠλακάτην τε καὶ τὸ ἄγκιστρον εἶναι ἐξ ἀδάμαντος, τὸν δὲ σφόνδυλον μικτὸν ἔκ τε τούτου καὶ ἄλλων γενῶν. τὴν δὲ τοῦ σφονδύλου φύσιν εἶναι τοιάνδε· τὸ μὲν σχῆμα οἵαπερ ἡ τοῦ ἐνθάδε· νοῆσαι δὲ δεῖ ἐξ ὧν ἔλεγε, τοιόνδε αὐτὸν εἶναι, ὥσπερ ἂν εἰ ἐν ἑνὶ μεγάλῳ σφονδύλῳ κοίλῳ καὶ ἐξεγλυμμένῳ διαμπερὲς ἄλλος τοιοῦτος ἐλάττων ἐγκέοιτο ἁρμόττων, καθάπερ οἱ κάδοι οἱ εἰς ἀλλήλους ἁρμόττοντες· καὶ οὕτω δὴ τρίτον ἄλλον καὶ τέταρτον καὶ ἄλλους τέτταρας. ὀκτὼ γὰρ εἶναι τοὺς ξύμπαντας σφονδύλους, ἐν ἀλλήλοις ἐγκειμένους, κύκλους ἄνωθεν τὰ χείλη φαίνοντας, νῶτον συνεχὲς ἑνὸς σφονδύλου ἀπεργαζομένους περὶ τὴν ἠλακάτην· ἐκείνην δὲ διὰ μέσου τοῦ ὀγδόου διαμπερὲς ἐληλάσθαι. τὸν μὲν οὖν πρῶτόν τε καὶ ἐξωτάτω σφόνδυλον πλατύτατον τὸν τοῦ χείλους κύκλον ἔχειν, τὸν δὲ τοῦ ἕκτου δεύτερον, τρίτον δὲ τὸν τοῦ τετάρτου, τέταρτον δὲ τὸν τοῦ ὀγδόου, πέμπτον δὲ τὸν τοῦ ἑβδόμου, ἕκτον δὲ τὸν τοῦ πέμπτου, ἕβδομον δὲ τὸν τοῦ τρίτου, ὄγδοον δὲ τὸν τοῦ δευτέρου. καὶ τὸν μὲν τοῦ μεγίστου ποικίλον, τὸν δὲ τοῦ ἑβδόμου λαμπρότατον, τὸν δὲ τοῦ ὀγδόου τὸ χρῶμα ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου ἔχειν προσλάμποντος, τὸν δὲ τοῦ δευτέρου καὶ πέμπτου παραπλήσια ἀλλήλοις, ξανθότερα ἐκείνων, τρίτον δὲ λευκότατον χρῶμα ἔχειν, τέταρτον δὲ ὑπέρυθρον, δεύτερον δὲ λευκότητι τὸν ἕκτον. κυκλεῖσθαι δὲ δὴ στρεφόμενον τὸν ἄτρακτον ὅλον μὲν τὴν αὐτὴν φοράν, ἐν δὲ τῷ ὅλῳ περιφερομένῳ τοὺς μὲν ἐντὸς ἑπτὰ κύκλους τὴν ἐναντίαν τῷ ὅλῳ ἠρέμα περιφέρεσθαι, αὐτῶν δὲ τούτων τάχιστα μὲν ἰέναι τὸν ὄγδοον, δευτέρους δὲ καὶ ἅμα ἀλλήλοις τόν τε ἕβδομον καὶ ἕκτον καὶ πέμπτον, τὸν τρίτον δὲ φορᾷ ἰέναι, ὡς σφίσι φαίνεσθαι, ἐπανακυκλούμενον τὸν τέταρτον, τέταρτον δὲ τὸν τρίτον καὶ πέμπτον τὸν δεύτερον. στρέφεσθαι δὲ αὐτὸν ἐν τοῖς τῆς Ἀνάγκης γόνασιν. ἐπὶ δὲ τῶν κύκλων αὐτοῦ ἄνωθεν ἐφ' ἑκάστου βεβηκέναι Σειρῆνα συμπεριφερομένην, φωνὴν μίαν ἱεῖσαν, ἕνα τόνον· ἐκ πασῶν δὲ ὀκτὼ οὐσῶν μίαν ἁρμονίαν ξυμφωνεῖν. ἄλλας δὲ καθημένας πέριξ δι' ἴσου τρεῖς, ἐν θρόνῳ ἑκάστην, θυγατέρας τῆς Ἀνάγκης, Μοίρας, λευχειμονούσας, στέμ-

tus fieret; ac libentissime quemque silente eo ascendisse. ac pœnas quidem et castigationes hujusmodi esse, iisque rursus bona, quæ tribuantur, respondere: peractis autem septenis in prato diebus proficiscendum inde esse octavo die quibusque et quarto post die perveniri eo, unde superne per totum cælum ac terram extensum conspiciatur lumen columnæ instar directum, arcui cælesti simillimum, sed clarius ac purius: id diurno itinere confecto se attigisse vidisseque ibi ad medium lumen pertinentia cæli ab extremis vincula; nam isto lumine cælum, quemadmodum triremes succingulis, adstrictum omnemque circuitum comprehensum teneri; ex vinculis autem extremis suspensum esse Necessitatis fusum, per quem omnes circuitus vertantur; cujus scapus et hamus ex adamante, verticillus autem ex hoc aliisque generibus mixtus sit. porro verticilli naturam hujusmodi esse: figuram similem huic, quo nos utimur: ceterum ita comparatum eum dicere videbatur, ut si in uno magno verticillo cavo penitusque exscalpto minor alius similis insertus sit aptatus, quemadmodum cadi inter se aptati; atque ita tertium esse et quartum et alios quattuor. octo enim universos verticillos esse, insertos inter se, labiis superne circulos ostendentibus, dorsum unius verticilli continuum circa scapum efficientes; scapum vero per medium octavum penitus esse adactum. atque primum extimumque verticillum labii circulum habere latissimum, sexti autem secundum, tertium quarti, quartum octavi, quintum septimi, sextum quinti, septimum tertii, octavum vero secundi. porro maximi circulum varium esse, septimi lucidissimum, octavi autem colorem a septimi radiis accidentibus suscipere, secundi vero et quinti similes inter ipsos esse, illis flaviores, tertium colorem candidissimum habere, quartum subrubicundum, secundum vero albedine sextum. circumvolvi autem fusum totum quidem motu eodem, sed in toto volvente interiores septem circulos motu toti contrario leniter circumverti, et horum ipsorum celerrime ferri octavum, secundo loco et conjunctos septimum et sextum et quintum, tertium vero celeritatis locum quartum volventem obtinere visum esse, quartum autem tertium et quintum secundum. fusum vero in Necessitatis genibus circumverti. superne præterea cuilibet circulo insistere Sirenem, quæ una cum eo circumferatur, vocem unam, tonum unum emittentem; ex omnibus octo autem unam concinere harmoniam. alias autem tres æquali intervallo circa sedentes in solio quamque, Necessitatis filias, Parcas, vestibus albis, capite

ματα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἐχούσας, Λάχεσίν τε καὶ Κλωθὼ καὶ Ἄτροπον, ὑμνεῖν πρὸς τὴν τῶν Σειρήνων ἁρμονίαν, Λάχεσιν μὲν τὰ γεγονότα, Κλωθὼ δὲ τὰ ὄντα, Ἄτροπον δὲ τὰ μέλλοντα. καὶ τὴν μὲν Κλωθὼ τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἐφαπτομένην συνεπιστρέφειν τοῦ ἀτράκτου τὴν ἔξω περιφοράν, διαλείπουσαν χρόνον, τὴν δὲ Ἄτροπον τῇ ἀριστερᾷ τὰς ἐντὸς αὖ ὡσαύτως· τὴν δὲ Λάχεσιν ἐν μέ- d ρει ἑκατέρας ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἐφάπτεσθαι. σφᾶς οὖν, ἐπειδὴ ἀφικέσθαι, εὐθὺς δεῖν ἰέναι πρὸς τὴν Λάχεσιν. προφήτην οὖν τινὰ σφᾶς πρῶτον μὲν ἐν τάξει διαστῆσαι, ἔπειτα λαβόντα ἐκ τῶν τῆς Λαχέσεως γονάτων κλήρους τε καὶ βίων παραδείγματα, ἀναβάντα ἐπί τι βῆμα ὑψηλὸν εἰπεῖν· Ἀνάγκης θυγατρὸς κόρης Λαχέσεως λόγος. ψυχαὶ ἐφήμεροι, ἀρχὴ ἄλλης περιόδου θνητοῦ γένους θανατηφόρου. οὐχ ὑμᾶς δαίμων λήξε- e ται, ἀλλ' ὑμεῖς δαίμονα αἱρήσεσθε. πρῶτος δ' ὁ λαχὼν πρῶτος αἱρείσθω βίον, ᾧ συνέσται ἐξ ἀνάγκης. ἀρετὴ δὲ ἀδέσποτον· ἣν τιμῶν καὶ ἀτιμάζων πλέον καὶ ἔλαττον αὐτῆς ἕκαστος ἕξει. αἰτία ἑλομένου· θεὸς ἀναίτιος. ταῦτα εἰπόντα ῥῖψαι ἐπὶ πάντας τοὺς κλήρους, τὸν δὲ παρ' αὐτὸν πεσόντα ἕκαστον ἀναιρεῖσθαι, πλὴν οὗ· ἓ δὲ οὐκ ἐᾶν. τῷ δὲ ἀνελομένῳ δῆλον εἶναι, ὁπόστος εἰλή-618χειν. μετὰ δὲ τοῦτο αὖθις τὰ τῶν βίων παραδεί- a γματα εἰς τὸ πρόσθεν σφῶν θεῖναι ἐπὶ τὴν γῆν, πολὺ πλείω τῶν παρόντων. εἶναι δὲ παντοδαπά· ζώων τε γὰρ πάντων βίους καὶ δὴ καὶ τοὺς ἀνθρωπίνους ἅπαντας. τυραννίδας τε γὰρ ἐν αὐτοῖς εἶναι, τὰς μὲν διατελεῖς, τὰς δὲ καὶ μεταξὺ διαφθειρομένας καὶ εἰς πενίας τε καὶ φυγὰς καὶ εἰς πτωχείας τελευτώσας· εἶναι δὲ καὶ δοκίμων ἀνδρῶν βίους, τοὺς μὲν ἐπὶ εἴδεσι καὶ κατὰ κάλλη καὶ τὴν ἄλλην ἰσχύν τε καὶ ἀγωνίαν, τοὺς δ' ἐπὶ γένεσι b καὶ προγόνων ἀρεταῖς, καὶ ἀδοκίμων κατὰ ταὐτά· ὡσαύτως δὲ καὶ γυναικῶν. ψυχῆς δὲ τάξιν οὐκ ἐνεῖναι, διὰ τὸ ἀναγκαίως ἔχειν ἄλλον ἑλομένην βίον ἀλλοίαν γίγνεσθαι· τὰ δ' ἄλλα ἀλλήλοις τε καὶ πλούτοις καὶ πενίαις, τὰ δὲ νόσοις, τὰ δὲ ὑγιείαις μεμῖχθαι, τὰ δὲ καὶ μεσοῦν τούτων. Ἔνθα δή, ὡς ἔοικεν, ὦ φίλε Γλαύκων, ὁ πᾶς κίνδυνος ἀνθρώπῳ, καὶ διὰ ταῦτα μάλιστα ἐπιμελητέον, ὅπως ἕκαστος ἡμῶν τῶν ἄλλων μαθημάτων c ἀμελήσας τούτου τοῦ μαθήματος καὶ ζητητὴς καὶ μαθητὴς ἔσται, ἐάν ποθεν οἷός τ' ᾖ μαθεῖν καὶ ἐξευρεῖν, τίς αὐτὸν ποιήσει δυνατὸν καὶ ἐπιστήμονα βίον καὶ χρηστὸν καὶ πονηρὸν διαγιγνώσκοντα τὸν βελτίω ἐκ τῶν δυνατῶν ἀεὶ πανταχοῦ αἱρεῖσθαι, ἀναλογιζόμενον πάντα τὰ νῦν δὴ ῥηθέντα καὶ ξυντιθέμενα ἀλλήλοις καὶ διαιρούμενα πρὸς ἀρετὴν βίου πῶς ἔχει, καὶ εἰδέναι, τί κάλλος πενίᾳ ἢ πλούτῳ κραθὲν καὶ μετὰ ποίας τινὸς d ψυχῆς ἕξεως κακὸν ἢ ἀγαθὸν ἐργάζεται, καὶ τί εὐγένειαι καὶ δυσγένειαι καὶ ἰδιωτεῖαι καὶ ἀρχαὶ καὶ ἰσχύες καὶ ἀσθένειαι καὶ εὐμαθίαι καὶ δυσμαθίαι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα τῶν φύσει περὶ ψυχὴν ὄντων καὶ τῶν ἐπικτήτων τί ξυγκεραννύμενα πρὸς ἄλληλα ἐργάζεται, ὥστε ἐξ ἁπάντων αὐτῶν δυνατὸν εἶναι συλλογισάμενον αἱρεῖσθαι πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς φύσιν ἀποβλέποντα τόν

coronato, Lachesin et Clotho et Atropon, ad Sirenum harmoniam canere, Lachesin præterita, præsentia Clotho, Atropon futura. et Clotho quidem cum matre simul intermissione quadam temporis dextra manu tangentem fusi extimum volvere circuitum, Atropon vero sinistra interiores similiter; Lachesin denique alternis utraque manu tangere utrosque. sibi igitur, cum venissent, statim ad Lachesin accedendum fuisse. ibique oratorem quendam primum ordine singulos disposuisse, deinde, cum ex genibus Lachesis sortes et vitarum exempla sumpsisset, sublimi tribunali ascenso sic esse locutum : Necessitatis filiæ virginis Lachesis oratio. Animi caduci, incipit alius mortalis generis mortifer circuitus. non genius vos sortietur, sed vos genium eligetis. qui primus sortem ceperit, primus eligito vitam, in qua necessario manebit. virtus autem domini nescia; quam ut honorabit quisque aut negliget, ita plus aut minus ex ea possidebit. eligentis est culpa : deus sine culpa est. his eum dictis sortes inter omnes jactasse, singulosque singulas, ut ad quemque ceciderant, sustulisse, præter se : sibi enim non licuisse : sublataque intellectum esse cuique, quotus esset sortitus. deinde vero rursus exempla vitarum ante eos in solo posuisse, multo plura, quam qui aderant. eaque omnis generis esse, animalium omnium atque humanas quoque vitas omnes. tyrannides enim in iis esse, partim perpetuas, partim ad tempus, quæ medio in spatio corruant, in paupertates et exsilia et mendicitates exeuntes; esse vero etiam probatorum virorum vitas, partim ob corporis speciem et pulchritudinem reliquamque virium et certandi facultatem, partim ob genus et majorum virtutes, et improbatorum secundum eadem, itemque mulierum. animi vero ordinem non inesse, propterea quod necesse sit ut aliam vitam eligens alius efficiatur; cetera vero inter ipsa et divitiis ac paupertatibus esse temperata, vel morbis vel sanitatibus, vel etiam horum esse media. Atque ibi, ut videtur, mi Glauco, omnia homini metuenda et hanc ob rem omnes vires intendendæ sunt, ut quisque nostrum omissis ceteris disciplinis hanc potissimum quærat sequaturque disciplinam, sicunde discere et invenire contingat, per quem et possit et sciat vitam bonam a mala discernens ubique meliorem pro facultate eligere reputans secum, quæ modo diximus omnia quid vel conjuncta inter se vel disjuncta ad virtutem vitæ valeant, et intelligere, quid pulchritudo cum paupertate vel divitiis juncta et quali cum habitu animi malum vel bonum efficiat, quid nobilitas et ignobilitas, vita privata et imperium, robur et imbecillitas, velox ingenium et tardum ceteraque hujusmodi, quæ vel natura in animo insunt vel acquiruntur, inter se permixta efficiant, ut ex iis omnibus colligens et naturam animi respi-

τε χείρω καὶ τὸν ἀμείνω βίον, χείρω μὲν καλοῦντα ὃς e
αὐτὴν ἐκεῖσε ἄξει, εἰς τὸ ἀδικωτέραν γίγνεσθαι, ἀμείνω
δὲ ὅστις εἰς τὸ δικαιοτέραν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα χαίρειν
ἐάσει. ἑωράκαμεν γὰρ, ὅτι ζῶντί τε καὶ τελευτήσαντι
619 αὕτη κρατίστη αἵρεσις. ἀδαμαντίνως δὴ δεῖ ταύτην a
τὴν δόξαν ἔχοντα εἰς Ἅδου ἰέναι, ὅπως ἂν ᾖ καὶ ἐκεῖ
ἀνέκπληκτος ὑπὸ πλούτων τε καὶ τῶν τοιούτων κακῶν,
καὶ μὴ ἐμπεσὼν εἰς τυραννίδας καὶ ἄλλας τοιαύτας
πράξεις πολλὰ μὲν ἐργάσηται καὶ ἀνήκεστα κακὰ, ἔτι
10 δὲ αὐτὸς μείζω πάθῃ, ἀλλὰ γνῷ τὸν μέσον ἀεὶ τῶν
τοιούτων βίον αἱρεῖσθαι καὶ φεύγειν τὰ ὑπερβάλλοντα
ἑκατέρωσε καὶ ἐν τῷδε τῷ βίῳ κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ ἐν
παντὶ τῷ ἔπειτα· οὕτω γὰρ εὐδαιμονέστατος γίγνεται b
ἄνθρωπος. Καὶ δὴ οὖν καὶ τότε ὁ ἐκεῖθεν ἄγγελος ἤγ-
15 γελλε τὸν μὲν προφήτην οὕτως εἰπεῖν· καὶ τελευταίῳ
ἐπιόντι, ξὺν νῷ ἑλομένῳ, συντόνως ζῶντι κεῖται βίος
ἀγαπητὸς, οὐ κακός. μήτε ὁ ἄρχων αἱρέσεως ἀμε-
λείτω, μήτε ὁ τελευτῶν ἀθυμείτω. εἰπόντος δὲ ταῦτα
τὸν πρῶτον λαχόντα ἔφη εὐθὺς ἐπιόντα τὴν μεγίστην
20 τυραννίδα ἑλέσθαι καὶ ὑπὸ ἀφροσύνης τε καὶ λαιμαρ-
γίας οὐ πάντα ἱκανῶς ἀνασκεψάμενον ἑλέσθαι, ἀλλ' c
αὐτὸν λαθεῖν ἐνοῦσαν εἱμαρμένην παίδων αὑτοῦ βρώ-
σεις καὶ ἄλλα κακά· ἐπειδὴ δὲ κατὰ σχολὴν σκέψασθαι,
κόπτεσθαί τε καὶ ὀδύρεσθαι τὴν αἵρεσιν, οὐκ ἐμμένοντα
25 τοῖς προῤῥηθεῖσιν ὑπὸ τοῦ προφήτου· οὐ γὰρ ἑαυτὸν αἰ-
τιᾶσθαι τῶν κακῶν, ἀλλὰ τύχην τε καὶ δαίμονας καὶ
πάντα μᾶλλον ἀνθ' ἑαυτοῦ. εἶναι δὲ αὐτὸν τῶν ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ ἡκόντων, ἐν τεταγμένῃ πολιτείᾳ ἐν τῷ προ-
τέρῳ βίῳ βεβιωκότα, ἔθει ἄνευ φιλοσοφίας ἀρετῆς
30 μετειληφότα. ὡς δὲ καὶ εἰπεῖν, οὐκ ἐλάττους εἶναι ἐν d
τοῖς τοιούτοις ἁλισκομένους τοὺς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἥκον-
τας, ἅτε πόνων ἀγυμνάστους· τῶν δ' ἐκ τῆς γῆς τοὺς
πολλοὺς, ἅτε αὐτούς τε πεπονηκότας ἄλλους τε ἑωρα-
κότας, οὐκ ἐξ ἐπιδρομῆς τὰς αἱρέσεις ποιεῖσθαι. διὸ
35 δὴ καὶ μεταβολὴν τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν ταῖς
πολλαῖς τῶν ψυχῶν γίγνεσθαι καὶ διὰ τὴν τοῦ κλήρου
τύχην. ἐπεὶ, εἴ τις ἀεὶ, ὁπότε εἰς τὸν ἐνθάδε βίον
ἀφικνοῖτο, ὑγιῶς φιλοσοφοῖ, καὶ ὁ κλῆρος αὐτῷ τῆς e
αἱρέσεως μὴ ἐν τελευταίοις πίπτοι, κινδυνεύει ἐκ τῶν
40 ἐκεῖθεν ἀπαγγελλομένων οὐ μόνον ἐνθάδε εὐδαιμονεῖν
ἂν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνθένδε ἐκεῖσε καὶ δεῦρο πάλιν πο-
ρείαν οὐκ ἂν χθονίαν καὶ τραχεῖαν πορεύεσθαι, ἀλλὰ
λείαν τε καὶ οὐρανίαν. ταύτην γὰρ δὴ ἔφη τὴν θέαν
ἀξίαν εἶναι ἰδεῖν, ὡς ἕκασται αἱ ψυχαὶ ᾑροῦντο τοὺς
620 βίους· ἐλεεινήν τε γὰρ ἰδεῖν εἶναι καὶ γελοίαν καὶ a
θαυμασίαν. κατὰ συνήθειαν γὰρ τοῦ προτέρου βίου
τὰ πολλὰ αἱρεῖσθαι. ἰδεῖν μὲν γὰρ ψυχὴν ἔφη τήν
ποτε Ὀρφέως γενομένην κύκνου βίον αἱρουμένην, μί-
σει τοῦ γυναικείου γένους διὰ τὸν ὑπ' ἐκείνων θάνατον
50 οὐκ ἐθέλουσαν ἐν γυναικὶ γεννηθεῖσαν γενέσθαι· ἰδεῖν δὲ
τὴν Θαμύρου ἀηδόνος ἑλομένην· ἰδεῖν δὲ καὶ κύκνον
μεταβάλλοντα εἰς ἀνθρωπίνου βίου αἵρεσιν, καὶ ἄλλα
ζῷα μουσικὰ ὡσαύτως. εἰκοστὴν δὲ λαχοῦσαν ψυχὴν
ἑλέσθαι λέοντος βίον· εἶναι δὲ τὴν Αἴαντος, τοῦ Τελα- b

ciens meliorem vitam a deteriore discernat, deteriorem appellans quæ animum eo adducat, ut injustior fiat, meliorem vero, ut justior, reliqua omnia contemnat. vidimus enim et viventi et mortuo electionem hanc optimam esse. adamantinis igitur clavis adactam hanc animo opinionem gerentem ad inferos proficisci decet, ut illic quoque ne divitiis et hujusmodi malis perturbetur, neve in tyrannides et alias hujusmodi actiones incidens multa et insanabilia mala committat et ipse etiam majora perpetiatur, sed mediam semper istorum vitam eligere et vitare in utramque partem nimia cum in hac vita, tum in quavis futura pro viribus possit: ita enim homo fit beatissimus. Itaque tunc quoque nuntius ita dixisse oratorem referebat: etiam ultimo accedenti, si prudenter elegerit et strenue vivat, vita præsto est grata, non mala. ne vel primus remittat diligentiam vel novissimus animum abjiciat. cum hæc dixisset, illum, cui primo sors obtigerat, illico accedentem dixit tyrannidem maximam elegisse ac propter inscitiam aviditatemque non satis singula prius examinasse; sed latuisse eum injunctam sibi filiorum suorum edendorum et aliorum malorum necessitatem; dato vero ad considerandum spatio pectus percussisse eum et electionem deplorasse non servantem quæ orator prædixerat; non enim se ipsum tamquam malorum suorum auctorem accusasse, sed fortunam et deos et omnia potius, quam se ipsum. fuisse autem hunc ex iis, qui de cælo venirent, qui priorem vitam in re publica ordinata egisset, usu sine philosophia virtutis particeps. nec fere pauciores in hujusmodi errorem incidentes esse ex iis, qui de cælo veniant, utpote malis non exercitos: eorum vero, qui ex terra, plurimos, quia et ipsi laboraverint et laborantes alios viderint, haud temere vitam eligere. quam ob causam ac simul propter sortis fortunam malorum bonorumque plerisque mutationem evenire. nam si quis semper, quotiens hanc in vitam veniat, sincere philosophetur, neque electionis sors in ultimis ei obtingat, ex his, quæ illinc nuntiantur, veri simile fit eum non hic solum felicem fore, sed etiam profectionem hinc illuc et huc reditionem non terrenam ei et asperam, sed lenem atque cælestem futuram. hoc enim dignum visu spectaculum esse dicebat, quomodo singuli animi vitas eligerent: scilicet miserabile visu esse et ridiculum et mirabile. plerumque enim secundum vitæ prioris consuetudinem fieri electionem. nam animum, qui olim Orphei fuerit, vidisse se dicebat cygni vitam eligentem, quia odio sexus muliebris, quippe quæ eum interfecissent, muliere genitus nasci noluerit; Thamyræ vero lusciniæ vitam; item cygnum ad humanæ vitæ electionem conversum vidisse aliaque musica animalia similiter. vicesimum vero sorte animum leonis elegisse vitam, eumque Ajacis Tela-

μωνίου, φεύγουσαν ἄνθρωπον γενέσθαι, μεμνημένην τῆς τῶν ὅπλων κρίσεως. τὴν δ' ἐπὶ τούτῳ Ἀγαμέμνονος· ἔχθρᾳ δὲ καὶ ταύτην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τὰ πάθη ἀετοῦ διαλλάξαι βίον. ἐν μέσοις δὲ λαχοῦσαν τὴν Ἀταλάντης ψυχὴν κατιδοῦσαν μεγάλας τιμὰς ἀθλητοῦ ἀνδρὸς οὐ δύνασθαι παρελθεῖν, ἀλλὰ λαβεῖν. μετὰ δὲ ταύτην ἰδεῖν τὴν Ἐπειοῦ, τοῦ Πανοπέως, εἰς τεχνικῆς γυναικὸς ἰοῦσαν φύσιν· πόρρω δ' ἐν ὑστάτοις ἰδεῖν τὴν τοῦ γελωτοποιοῦ Θερσίτου πίθηκον ἐνδυομένην. κατὰ τύχην δὲ τὴν Ὀδυσσέως λαχοῦσαν πασῶν ὑστάτην αἱρησομένην ἰέναι, μνήμῃ δὲ τῶν προτέρων πόνων φιλοτιμίας λελωφηκυῖαν ζητεῖν περιιοῦσαν χρόνον πολὺν βίον ἀνδρὸς ἰδιώτου ἀπράγμονος καὶ μόγις εὑρεῖν κείμενόν που καὶ παρημελημένον ὑπὸ τῶν ἄλλων καὶ εἰπεῖν ἰδοῦσαν, ὅτι τὰ αὐτὰ ἂν ἔπραξε καὶ πρώτη λαχοῦσα, καὶ ἀσμένην ἑλέσθαι. καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δὴ θηρίων ὡσαύτως εἰς ἀνθρώπους ἰέναι καὶ εἰς ἄλληλα, τὰ μὲν ἄδικα εἰς τὰ ἄγρια, τὰ δὲ δίκαια εἰς τὰ ἥμερα μεταβάλλοντα, καὶ πάσας μίξεις μίγνυσθαι. ἐπειδὴ δ' οὖν πάσας τὰς ψυχὰς τοὺς βίους ᾑρῆσθαι, ὥσπερ ἔλαχον, ἐν τάξει προσιέναι πρὸς τὴν Λάχεσιν· ἐκείνην δ' ἑκάστῳ ὃν εἵλετο δαίμονα, τοῦτον φύλακα ξυμπέμπειν τοῦ βίου καὶ ἀποπληρωτὴν τῶν αἱρεθέντων. ὃν πρῶτον μὲν ἄγειν αὐτὴν πρὸς τὴν Κλωθὼ, ὑπὸ τὴν ἐκείνης χεῖρά τε καὶ ἐπιστροφὴν τῆς τοῦ ἀτράκτου δίνης, κυροῦντα ἣν λαχὼν εἵλετο μοῖραν· ταύτης δ' ἐφαψάμενον αὖθις ἐπὶ τὴν τῆς Ἀτρόπου ἄγειν νῆσιν, ἀμετάστροφα τὰ ἐπικλωσθέντα ποιοῦντα· ἐντεῦθεν δὲ δὴ ἀμεταστρεπτὶ ὑπὸ τὸν τῆς Ἀνάγκης ἰέναι θρόνον, καὶ δι' ἐκείνου διεξελθόντα, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄλλοι διῆλθον, πορεύεσθαι ἅπαντας εἰς τὸ τῆς Λήθης πεδίον διὰ καύματός τε καὶ πνίγους δεινοῦ· καὶ γὰρ εἶναι αὐτὸ κενὸν δένδρων τε καὶ ὅσα γῆ φύει. σκηνᾶσθαι οὖν σφᾶς ἤδη ἑσπέρας γιγνομένης παρὰ τὸν Ἀμέλητα ποταμὸν, οὗ τὸ ὕδωρ ἀγγεῖον οὐδὲν στέγειν. μέτρον μὲν οὖν τι τοῦ ὕδατος πᾶσιν ἀναγκαῖον εἶναι πιεῖν· τοὺς δὲ φρονήσει μὴ σωζομένους πλέον πίνειν τοῦ μέτρου· τὸν δὲ ἀεὶ πιόντα πάντων ἐπιλανθάνεσθαι. ἐπειδὴ δὲ κοιμηθῆναι καὶ μέσας νύκτας γενέσθαι, βροντήν τε καὶ σεισμὸν γενέσθαι, καὶ ἐντεῦθεν ἐξαπίνης ἄλλον ἄλλῃ φέρεσθαι ἄνω εἰς τὴν γένεσιν, ἄττοντας ὥσπερ ἀστέρας. αὐτὸς δὲ τοῦ μὲν ὕδατος κωλυθῆναι πιεῖν, ὅπῃ μέντοι καὶ ὅπως εἰς τὸ σῶμα ἀφίκοιτο, οὐκ εἰδέναι, ἀλλ' ἐξαίφνης ἀναβλέψας ἰδεῖν ἕωθεν αὐτὸν κείμενον ἐπὶ τῇ πυρᾷ.

Καὶ οὕτως, ὦ Γλαύκων, μῦθος ἐσώθη καὶ οὐκ ἀπώλετο καὶ ἡμᾶς ἂν σώσειεν, ἂν πειθώμεθα αὐτῷ, καὶ τὸν τῆς Λήθης ποταμὸν εὖ διαβησόμεθα καὶ τὴν ψυχὴν οὐ μιανθησόμεθα· ἀλλ' ἂν ἐμοὶ πειθώμεθα, νομίζοντες ἀθάνατον ψυχὴν καὶ δυνατὴν πάντα μὲν κακὰ ἀνέχεσθαι, πάντα δὲ ἀγαθὰ, τῆς ἄνω ὁδοῦ ἀεὶ ἑξόμεθα καὶ δικαιοσύνην μετὰ φρονήσεως παντὶ τρόπῳ ἐπιτηδεύσομεν, ἵνα καὶ ἡμῖν αὐτοῖς φίλοι ὦμεν καὶ τοῖς θεοῖς, αὐτοῦ τε μένοντες ἐνθάδε καὶ ἐπειδὰν τὰ ἆθλα

monii fuisse, hominem fieri fugientem ob armorum judicii memoriam. post hunc Agamemnonis animum, qui et ipse odio humani generis propter ea, quæ perpessus esset, aquilæ vitam asciverit. Atalantæ autem animum, cui media sors obvenisset, conspectis magnis athletæ viri honoribus præterire non potuisse, sed eam vitam arripuisse. deinde vidisse Epei, Panopei filii, animum in artificiosæ mulieris naturam ingredientem; procul autem inter novissimos vidisse Thersitæ ridiculi animum simiam induentem. casu vero Ulixis animum postremum sorte locum nactum ad eligendum accessisse et priorum laborum memorem deposita ambitione diu circumeuntem quæsivisse privati hominis otiosi vitam eamque vix tandem alicubi jacentem et neglectam ab ceteris invenisse conspectaque dixisse idem se facturum fuisse, etiamsi primam sortem nactus esset, eamque libenter suscepisse. item ex reliquis animalibus in homines transire animos et ex aliis in alia, injusta in fera, justa in mansueta, atque omnes fieri permutationes. sed cum omnes animi vitas elegissent, ita ut sortiti fuerant, ordine ad Lachesin accessisse; illam vero cuique genium, quem elegerat quisque, adjungere vitæ custodem electorumque perfectorem. hunc primum ad Clotho animum ducere, sub illius manum volventemque fusi vertiginem, ut ratam faciat quam quisque sortitus fortunam elegerit; tum illa contacta rursus ad Atropi opus ducere, quo immutabilia stamina Clothus fiant, illinc vero irretorto gressu sub Necessitatis solium succedere, per quod cum transgressus esset, transgressis item reliquis profectos esse omnes in Oblivionis campum per calorem et æstum ingentem; esse enim eum arboribus et quæcumque terra gignat, inanem. consedisse igitur se adventante nocte juxta Incurium flumen, cujus aquam vas contineat nullum. ejusque aquæ modum quendam bibendum esse omnibus: sed quos prudentia salvos non præstet, ultra modum bibere, ut vero biberit quisque, omnium oblivisci. sed cum quieti se dedissent, media nocte tonitru et terræ motu orto repente alium alio sursum ad nascendum ferri, stellarum instar volitantes. se vero prohibitum quidem esse aquæ illius quicquam bibere, quomodo autem et qua ratione in corpus venerit, non meminisse, sed repente oculis apertis mane se pyræ impositum vidisse.

Atque ita, o Glauco, salva est fabula neque emortua, et nos salvos præstabit, si ei fidem habuerimus, et Oblivionis flumen bene transibimus nullaque macula animum inficiemus; sed mihi si fidem habemus, immortalem animum et malis omnibus æque ac bonis sustinendis parem arbitrantes viam semper ad superiora ducentem sequemur justitiamque cum prudentia omni ratione colemus, ut et nobismetipsis et diis amici simus, atque dum hic manemus,

αὐτῆς κομιζώμεθα, ὥσπερ οἱ νικηφόροι περιαγειρόμενοι, καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν τῇ χιλιέτει πορείᾳ, ἣν διεληλύθαμεν, εὖ πράττωμεν. d

et postea, cum præmia ejus reportabimus, quemadmodum victores dona colligentes, et hic et in mille annorum itinere, quod persecuti sumus, felicitate fruamur.

ΤΙΜΑΙΟΣ.

TIMÆUS.

5 ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

PERSONÆ DIALOGI.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ, ΤΙΜΑΙΟΣ, ΕΡΜΟΚΡΑΤΗΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ.

SOCRATES, TIMÆUS, HERMOCRATES, CRITIAS.

17 ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Εἷς, δύο, τρεῖς· ὁ δὲ δὴ τέταρτος ἡμῖν, a ὦ φίλε Τίμαιε, ποῦ, τῶν χθὲς μὲν δαιτυμόνων, τὰ νῦν δὲ ἑστιατόρων;

10 ΤΙΜΑΙΟΣ. Ἀσθένειά τις αὐτῷ συνέπεσεν, ὦ Σώκρατες· οὐ γὰρ ἂν ἑκὼν τῆσδε ἀπελείπετο τῆς συνουσίας.

ΣΩΚΡ. Οὐκοῦν σὸν τῶνδέ τε ἔργον καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος ἀναπληροῦν μέρος;

ΤΙΜ. Πάνυ μὲν οὖν, καὶ κατὰ δύναμίν γε οὐδὲν b 15 ἐλλείψομεν· οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη δίκαιον χθὲς ὑπὸ σοῦ ξενισθέντας οἷς ἦν πρέπον ξενίοις μὴ οὐ προθύμως σε τοὺς λοιποὺς ἡμῶν ἀντεφεστιᾶν.

ΣΩΚΡ. Ἆρ' οὖν μέμνησθε, ὅσα ὑμῖν καὶ περὶ ὧν ἐπέταξα εἰπεῖν;

20 ΤΙΜ. Τὰ μὲν μεμνήμεθα, ὅσα δὲ μή, σὺ παρὼν ὑπομνήσεις. μᾶλλον δέ, εἰ μή τί σοι χαλεπόν, ἐξ ἀρχῆς διὰ βραχέων πάλιν ἐπάνελθε αὐτά, ἵνα βεβαιωθῇ μᾶλλον παρ' ἡμῖν.

ΣΩΚΡ. Ταῦτ' ἔσται. χθές που τῶν ὑπ' ἐμοῦ ῥηθέντων c 25 λόγων περὶ πολιτείας ἦν τὸ κεφάλαιον, οἵα τε καὶ ἐξ οἵων ἀνδρῶν ἀρίστη κατεφαίνετ' ἄν μοι γενέσθαι.

ΤΙΜ. Καὶ μάλα γε ἡμῖν, ὦ Σώκρατες, ῥηθεῖσα πᾶσι κατὰ νοῦν.

ΣΩΚΡ. Ἆρ' οὖν οὐ τὸ τῶν γεωργῶν, ὅσαι τε ἄλλαι 30 τέχναι, πρῶτον ἐν αὐτῇ χωρὶς διειλόμεθα ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ τῶν προπολεμησόντων;

ΤΙΜ. Ναί.

ΣΩΚΡ. Καὶ κατὰ φύσιν δὴ δόντες τὸ καθ' αὑτὸν ἑκάστῳ πρόσφορον ἓν μόνον ἐπιτήδευμα, μίαν ἑκάστου 35 τέχνην, τούτους, οὓς πρὸ πάντων ἔδει πολεμεῖν, εἴπομεν, ὡς ἄρα αὐτοὺς δέοι φύλακας εἶναι μόνον τῆς πόλεως, εἴτε τις ἔξωθεν ἢ καὶ τῶν ἔνδοθεν ἴοι κακουργήσων, δικάζοντας μὲν πρᾴως τοῖς ἀρχομένοις ὑπ' αὐτῶν 18 καὶ φύσει φίλοις οὖσι, χαλεποὺς δὲ ἐν ταῖς μάχαις τοῖς 40 ἐντυγχάνουσι τῶν ἐχθρῶν γιγνομένους. d a

ΤΙΜ. Παντάπασι μὲν οὖν.

ΣΩΚΡ. Φύσιν γάρ, οἶμαί, τινα τῶν φυλάκων τῆς ψυχῆς ἐλέγομεν, ἅμα μὲν θυμοειδῆ, ἅμα δὲ φιλόσοφον δεῖν εἶναι διαφερόντως, ἵνα πρὸς ἑκατέρους δύναιντο 45 ὀρθῶς πρᾶοι καὶ χαλεποὶ γίγνεσθαι.

ΤΙΜ. Ναί.

SOCRATES. Unus, duo, tres: verum ubinam quartus, o amice Timæe, eorum, qui epulis heri excepti nunc excepturi sunt?

TIMÆUS. Valetudine nonnihil affectus est, o Socrates; non enim sua sponte ab hoc conventu abesset.

SOCR. Ergone tuum est et horuncce officium etiam absentis partes implere?

TIM. Est vero, et pro viribus nihil reliqui faciemus; neque enim fas esset heri a te hospitalibus quibus decebat muneribus exceptos non studiose te qui reliqui sumus remunerari.

SOCR. Tenetisne igitur, quantum vobis et quibus de rebus dicendum injunxerim?

TIM. Partim tenemus, quæ vero minus, tu coram suppeditabis. ac potius, nisi molestum est, breviter illa ab exordio repete, quo firmius ea teneamus.

SOCR. Ita faciam. hesternæ meæ, nisi fallor, disputationis summa de civitate erat, qualis mihi et qualibus ex viris optima posse fieri videretur.

TIM. Et admodum illa nobis, o Socrates, probabilis visa omnibus.

SOCR. Nonne igitur agricolas primum et quæ aliæ artes sunt, in ea seorsum discrevimus ab eorum genere, qui propugnaturi essent?

TIM. Ita.

SOCR. Tum secundum naturam impertiti cuique accommodatum ipsi unum tantum negotium, unam cujusque artem, hos, quibus pro omnibus pugnandum foret, ipsos custodes tantum civitatis esse debere diximus, sive quis extrinsecus, sive ex ipsa civitate injuriam illatum iret, mites in jure dicendo erga rectos ab ipsis et natura amicos sese exhibentes, graves vero in pugnis erga occurrentes inimicos.

TIM. Ita prorsus.

SOCR. Indole enim certa, opinor, quadam custodibus opus esse dicebamus animi, iracunda simul et philosophia præcipue, ut erga utrosque recte mites et graves esse possent.

TIM. Etiam.

ΣΩΚΡ. Τί δὲ τροφήν; ἆρ' οὐ γυμναστικῇ καὶ μουσικῇ μαθήμασί τε, ὅσα προσήκει τούτοις, ἐν ἅπασι τεθράφθαι;

ΤΙΜ. Πάνυ μὲν οὖν.

5 ΣΩΚΡ. Τοὺς δέ γε οὕτω τραφέντας ἐλέχθη που μήτε b χρυσὸν μήτε ἄργυρον μήτε ἄλλο ποτὲ μηδὲν κτῆμα ἑαυτῶν ἴδιον νομίζειν δεῖν, ἀλλ' ὡς ἐπικούρους μισθὸν λαμβάνοντας τῆς φυλακῆς παρὰ τῶν σωζομένων ὑπ' αὐτῶν, ὅσος σώφροσι μέτριος, ἀναλίσκειν τε δὴ κοινῇ 10 καὶ ξυνδιαιτωμένους μετ' ἀλλήλων ζῆν, ἐπιμέλειαν ἔχοντας ἀρετῆς διὰ παντὸς, τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων ἄγοντας σχολήν.

ΤΙΜ. Ἐλέχθη καὶ ταῦτα ταύτῃ.

ΣΩΚΡ. Καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ γυναικῶν ἐπεμνήσθημεν, c 15 ὡς τὰς φύσεις τοῖς ἀνδράσι παραπλησίας εἴη ξυναρμοστέον, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα πάντα κοινὰ κατά τε πόλεμον καὶ κατὰ τὴν ἄλλην δίαιταν δοτέον πάσαις.

ΤΙΜ. Ταύτῃ καὶ ταῦτα ἐλέγετο.

ΣΩΚΡ. Τί δὲ δὴ τὸ περὶ τῆς παιδοποιίας; ἢ τοῦτο 20 μὲν διὰ τὴν ἀήθειαν τῶν λεχθέντων εὐμνημόνευτον, ὅτι κοινὰ τὰ τῶν γάμων καὶ τὰ τῶν παίδων πᾶσιν ἁπάντων ἐτίθεμεν, μηχανωμένους, ὅπως μηδείς ποτε τὸ γεγενημένον αὐτῷ ἰδίᾳ γνώσοιτο, νομιοῦσι δὲ πάντες πάντας αὑτοὺς ὁμογενεῖς, ἀδελφὰς μὲν καὶ ἀδελφοὺς d 25 ὅσοιπερ ἂν τῆς πρεπούσης ἐντὸς ἡλικίας γίγνωνται, τοὺς δ' ἔμπροσθεν καὶ ἄνωθεν γονέας τε καὶ γονέων προγόνους, τοὺς δὲ εἰς τὸ κάτωθεν ἐκγόνους παῖδάς τε ἐκγόνων;

ΤΙΜ. Ναί, καὶ ταῦτα εὐμνημόνευτα ᾗ λέγεις.

ΣΩΚΡ. Ὅπως δὲ δὴ κατὰ δύναμιν εὐθὺς γίγνοιντο 30 ὡς ἄριστοι τὰς φύσεις, ἆρ' οὐ μεμνήμεθα ὡς τοὺς ἄρχοντας ἔφαμεν καὶ τὰς ἀρχούσας δεῖν εἰς τὴν τῶν γάμων σύνερξιν λάθρᾳ μηχανᾶσθαι κλήροις τισὶν, e ὅπως οἱ κακοὶ χωρὶς οἵ τ' ἀγαθοὶ ταῖς ὁμοίαις ἑκάτεροι ξυλλήξονται, καὶ μή τις αὐτοῖς ἔχθρα διὰ ταῦτα 35 γίγνηται, τύχην ἡγουμένοις αἰτίαν τῆς ξυλλήξεως;

ΤΙΜ. Μεμνήμεθα.

19 ΣΩΚΡ. Καὶ μὴν ὅτι γε τὰ μὲν τῶν ἀγαθῶν θρεπτέον a ἔφαμεν εἶναι, τὰ δὲ τῶν κακῶν εἰς τὴν ἄλλην λάθρᾳ διαδοτέον πόλιν, ἐπαυξανομένων δὲ σκοποῦντας ἀεὶ 40 τοὺς ἀξίους πάλιν ἀνάγειν δεῖν, τοὺς δὲ παρὰ σφίσιν ἀναξίους εἰς τὴν τῶν ἐπανιόντων χώραν μεταλλάττειν.

ΤΙΜ. Οὕτως.

ΣΩΚΡ. Ἆρ' οὖν διεληλύθαμεν ἤδη, καθάπερ χθὲς, ὡς ἐν κεφαλαίοις πάλιν ἐπανελθεῖν; ἢ ποθοῦμεν ἔτι τι 45 τῶν ῥηθέντων, ὦ φίλε Τίμαιε, ὡς ἀπολειπόμενον;

ΤΙΜ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ ταῦτ' αὐτὰ ταῦτ' ἦν τὰ λεχθέντα, b ὦ Σώκρατες.

ΣΩΚΡ. Ἀκούοιτ' ἂν ἤδη τὰ μετὰ ταῦτα περὶ τῆς πολιτείας, ἣν διήλθομεν, οἷόν τι πρὸς αὐτὴν πεπονθὼς 50 τυγχάνω. προσέοικε δὲ δή τινί μοι τοιῷδε τὸ πάθος, οἷον εἴ τις ζῷα καλά που θεασάμενος, εἴτε ὑπὸ γραφῆς εἰργασμένα εἴτε καὶ ζῶντα ἀληθινῶς, ἡσυχίαν δὲ ἄγοντα, εἰς ἐπιθυμίαν ἀφίκοιτο θεάσασθαι κινούμενά τε αὐτὰ καί τι τῶν τοῖς σώμασι δοκούντων προσήκειν

SOCR. Quid vero de educatione? nonne gymnastica eos et musica et disciplinis, quæ his convenirent, eruditos esse debere omnibus?

TIM. Valde quidem.

SOCR. Ita vero educatos diximus, nisi fallor, neque aurum neque argentum neque aliam ullam unquam possessionem propriam sibi habere, sed tamquam auxiliarios mercedem custodiæ ab iis, quos servant, accipientes, quanta moderatis conveniat, communiter consumere et conjunctos una vivere debere, curam gerentes virtutis perpetuam, ab reliquis negotiis vacantes.

TIM. Sunt et hæc ita dicta.

SOCR. Ac de mulieribus quoque verba fecimus, ad virorum similitudinem natura comparatas cum iis esse conjugandas et negotia omnia tam belli, quam reliquæ vitæ communicanda cum omnibus.

TIM. Ita et hoc dicebatur.

SOCR. Quid vero illud, quod ad liberorum procreationem attinet? an id quidem propter insolentiam dictorum facile recordatu, et nuptias et liberos omnibus omnes communes nos ponere, ita eos rem administrare jubentes, ut nemo unquam natum ipsi proprium esset agniturus, sed cuncti eos omnes ejusdem generis esse censerent, sorores et fratres quicunque intra convenientem ætatem nascerentur, priores vero et his superiores parentes parentumque majores, inferiores autem liberos et filios liberorum?

TIM. Ita, et sunt ista, ut dicis, recordatu facilia.

SOCR. Ut vero statim indoie quam fieri posset optima nascerentur, nonne magistratus utriusque sexus jubere nos meminimus ad nuptiarum consociationem clam sortibus quibusdam adhibitis ita rem moderari, ut mali seorsum itemque boni similes utrique sui conjuges sortirentur, neve inimicitiæ propterea inter eos exsisterent, cum fortunam causam esse consortionis putarent?

TIM. Meminimus.

SOCR. Itemque procul dubio bonorum nos liberos educandos esse dicere, malorum clam distribuendos in reliquam civitatem, cum vero adolescerent, observandos et dignos semper reducendos, contra qui apud ipsos indigni essent, in redeuntium locum transferendos.

TIM. Ita.

SOCR. Jamne igitur hesternam disputationem, ut summatim, percurrimus? an desideramus adhuc aliquid dictorum, mi Timæe, ut prætermissum?

TIM. Minime, sed eadem hæc erant dicta, o Socrates.

SOCR. Jam porro accipite de hac, quam percurrimus, civitate, quo ego modo affectus erga eam sim. sum vero simili quodam modo affectus ac si quis animalia pulchra alicubi conspicatus sive pictura elaborata sive etiam vere viventia, sed quieta, concupisceret eadem moventia sese videre et certamen aliquod, quale convenire corporibus

κατὰ τὴν ἀγωνίαν ἀθλοῦντα· ταὐτὸν καὶ ἐγὼ πέπονθα c
πρὸς τὴν πόλιν, ἣν διήλθομεν. ἡδέως γὰρ ἄν του λόγῳ
διεξιόντος ἀκούσαιμ' ἂν ἄθλους, οὓς πόλις ἀθλεῖ, τού-
τους αὐτὴν ἀγωνιζομένην πρὸς πόλεις ἄλλας, πρεπόν-
5 τως εἴς γε πόλεμον ἀφικομένην καὶ ἐν τῷ πολεμεῖν τὰ
προσήκοντα ἀποδιδοῦσαν τῇ παιδείᾳ καὶ τροφῇ κατά τε
τὰς ἐν τοῖς ἔργοις πράξεις καὶ κατὰ τὰς ἐν τοῖς λόγοις
διερμηνεύσεις πρὸς ἑκάστας τῶν πόλεων. ταῦτ' οὖν, ὦ
Κριτία καὶ Ἑρμόκρατες, ἐμαυτοῦ μὲν αὐτὸς κατέγνωκα d
10 μήποτ' ἂν δυνατὸς γενέσθαι τοὺς ἄ[illegible]
ἱκανῶς ἐγκωμιάσαι. καὶ τὸ μὲν ἐμ[illegible]
ἀλλὰ τὴν αὐτὴν δόξαν εἴληφα καὶ [illegible]
γονότων καὶ τῶν νῦν ὄντων ποιητῶν,
ἀτιμάζων γένος, ἀλλὰ παντὶ δῆλον,
15 ἔθνος οἷς ἂν ἐντραφῇ, ταῦτα μιμής[illegible]
ἄριστα, τὸ δ' ἐκτὸς τῆς τροφῆς ἑκάστοι[illegible]
χαλεπὸν μὲν ἔργοις, ἔτι δὲ χαλεπώτερον λόγοις
μιμεῖσθαι. τὸ δὲ τῶν σοφιστῶν γένος αὖ πολλῶν μὲν
λόγων καὶ καλῶν ἄλλων μάλα ἔμπειρον ἥγημαι,
20 φοβοῦμαι δὲ, μή πως, ἅτε πλανητὸν ὂν κατὰ πόλεις
οἰκήσεις τε ἰδίας οὐδαμῇ διῳκηκὸς, ἄστοχον ἅμα φιλο-
σόφων ἀνδρῶν ᾖ καὶ πολιτικῶν, ὅσα ἂν οἷά τε ἐν
πολέμῳ καὶ μάχαις πράττοντες ἔργῳ καὶ λόγῳ προσ-
ομιλοῦντες ἑκάστοις πράττοιεν καὶ λέγοιεν. καταλέ-
25 λειπται δὴ τὸ τῆς ὑμετέρας ἕξεως γένος, ἅμα
20 ἀμφοτέρων φύσει καὶ τροφῇ μετέχον. Τίμαιός τε γὰρ a
ὅδε εὐνομωτάτης ὢν πόλεως τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρίδος,
οὐσίᾳ καὶ γένει οὐδενὸς ὕστερος ὢν τῶν ἐκεῖ, τὰς
μεγίστας μὲν ἀρχάς τε καὶ τιμὰς ἐν τῇ πόλει μετα-
30 κεχείρισται, φιλοσοφίας δ' αὖ κατ' ἐμὴν δόξαν ἐπ'
ἄκρον ἁπάσης ἐλήλυθε· Κριτίαν δέ που πάντες οἱ τῇδ'
ἴσμεν οὐδενὸς ἰδιώτην ὄντα ὧν λέγομεν· τῆς δὲ Ἑρμο-
κράτους αὖ πέρι φύσεως καὶ τροφῆς πρὸς ἅπαντα ταῦτ'
εἶναι ἱκανὴν πολλῶν μαρτυρούντων πιστευτέον. διὸ b
35 καὶ χθὲς ἐγὼ διανοούμενος ὑμῶν δεομένων τὰ περὶ τῆς
πολιτείας διελθεῖν προθύμως ἐχαριζόμην, εἰδὼς, ὅτι
τὸν ἑξῆς λόγον οὐδένες ἂν ὑμῶν ἐθελόντων ἱκανώτερον
ἀποδοῖεν· εἰς γὰρ πόλεμον πρέποντα καταστήσαντες τὴν
πόλιν ἅπαντ' αὐτῇ τὰ προσήκοντα ἀποδοῖτ' ἂν μόνοι
40 τῶν νῦν. εἰπὼν δὴ τἀπιταχθέντα ἀντεπέταξα ὑμῖν ἃ
καὶ νῦν λέγω. ξυνωμολογήσατ' οὖν κοινῇ σκεψάμενοι
πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς εἰς νῦν ἀνταποδώσειν μοι τὰ τῶν c
λόγων ξένια, πάρειμί τε οὖν δὴ κεκοσμημένος ἐπ' αὐτὰ
καὶ πάντων ἑτοιμότατος ὢν δέχεσθαι.

45 ΕΡΜΟΚΡΑΤΗΣ. Καὶ μὲν δὴ, καθάπερ εἶπε Τίμαιος
ὅδε, ὦ Σώκρατες, οὔτε ἐλλείψομεν προθυμίας οὐδὲν,
οὔτ' ἔστιν οὐδεμία πρόφασις ἡμῖν τοῦ μὴ δρᾶν ταῦτα·
ὥστε καὶ χθὲς εὐθὺς ἐνθένδε, ἐπειδὴ παρὰ Κριτίαν πρὸς
τὸν ξενῶνα, οὗ καὶ καταλύομεν, ἀφικόμεθα, καὶ ἔτι
50 πρότερον καθ' ὁδὸν αὐτὰ ταῦτα ἐσκοποῦμεν. ὃ δ' οὖν d
ἡμῖν λόγον εἰσηγήσατο ἐκ παλαιᾶς ἀκοῆς, ὃν καὶ νῦν
λέγε, ὦ Κριτία, τῷδε, ἵνα ξυνδοκιμάσῃ πρὸς τὴν
ἐπίταξιν εἴτ' ἐπιτήδειος εἴτ' ἀνεπιτήδειός ἐστι.

videretur, subeuntia : sic ego quoque affectus sum erga civitatem, quam percurrimus. lubenter enim audiverim verbis exponentem aliquem certamina, quæ civitatis sunt, ut ab ea cum aliis civitatibus conserantur, ut decore bello suscepto inter bellandum convenienter se gerat disciplinæ atque educationi tum rebus agendo, tum verbis orando cum singulis civitatibus. hæc igitur, o Critia et Hermocrates, me quidem ipse sentio nunquam idoneum fore, qui commode de viris et de civitate prædicem. neque id mirum [illegible]e me, sed eandem de poetis et qui olim fuerunt, et qui [illegible]nt, opinionem concepi, non quod poetarum genus [illegible]iam, sed quivis intelligit imitatorum nationem ea, [illegible]s educata sit, facillime et optime imitaturam esse, [illegible] educationem cujusque positum difficulter in rebus, [illegible]us in sermonibus bene exprimi imitatione posse. [illegible] autem genus, quod sophistarum est, multorum [illegible] pulchrorum sermonum aliorum valde peritum esse a. [illegible], vereor autem, ut erraticum per civitates nec usquam [illegible] propriis assuefactum sedibus de philosophis simul et civilibus viris conjectura assequi possit, quid quantumque in bello et pugnis rem gerentes et sermones cum singulis conferentes agant et dicant. reliquum est igitur vestrum in modum genus comparatum, utriusque simul facultatis natura et educatione particeps. nam et Timæus hicce ex Locride in Italia civitate optimis legibus constituta opibus ac genere nulli istic secundus et magistratus honoresque in civitate summos gessit et philosophiæ, ut mea fert opinio, fastigium universæ assecutus est; Critiam autem nemo nostratium ignorat nullius eorum, quæ dicimus, expertem esse; Hermocratis vero naturam et educationem ad omnia hæc idoneam esse multis testantibus credendum. itaque heri consultans ego mecum rogantibus vobis, ut de civitate dicta referrem, lubenter morem gerebam, cum quod deinceps dicendum foret, id nullos commodius vobis volentibus exhibere posse intelligerem : constitutæ enim in bello, quod deceret, civitati convenientia ei omnia exhibere nunc solos posse vos. dictis igitur illis, quæ mihi injuncta fuerant, vicissim injunxi vobis hæc eadem, quæ nunc dico; vosque communi consensu habito inter vos consilio in hunc diem me remuneraturos hospitio promisistis. itaque ornatus ad id adsum omniumque paratissimus ad recipiendum

HERMOCRATES. Et vero, ut Timæus hicce dixit, o Socrates, neque ad studium quicquam reliqui faciemus, neque causa est ulla, quo minus ita faciamus. quare etiam heri statim hinc ad Critiam in hospitium idemque deversorium nostrum cum venissemus, atque etiam prius in via hæc ipsa reputabamus. iste igitur nobis rem olim auditam proposuit, quam nunc quoque referas, o Critia, huicce, ut nobiscum examinet, utrum ad præscriptionem apta, an inepta sit.

ΚΡΙΤΙΑΣ. Ταῦτα χρὴ δρᾷν, εἰ καὶ τῷ τρίτῳ κοινω-
νῷ Τιμαίῳ ξυνδοκεῖ.

ΤΙΜ. Δοκεῖ μήν.

ΚΡΙΤ. Ἄκουε δή, ὦ Σώκρατες, λόγου μάλα μὲν
5 ἀτόπου, παντάπασί γε μὴν ἀληθοῦς, ὡς ὁ τῶν ἑπτὰ
σοφώτατος Σόλων ποτ' ἔφη. ἦν μὲν οὖν οἰκεῖος καὶ e
σφόδρα φίλος ἡμῖν Δρωπίδου τοῦ προπάππου, καθάπερ
λέγει πολλαχοῦ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ποιήσει· πρὸς δὲ Κρι-
τίαν τὸν ἡμέτερον πάππον εἶπεν, ὡς ἀπεμνημόνευεν αὖ
10 πρὸς ἡμᾶς ὁ γέρων, ὅτι μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τῆσδ'
εἴη παλαιὰ ἔργα τῆς πόλεως ὑπὸ χρόνου καὶ φθορᾶς
ἀνθρώπων ἠφανισμένα, πάντων δὲ ἓν μέγιστον, οὗ νῦν
21 ἐπιμνησθεῖσι πρέπον ἂν ἡμῖν εἴη σοί τε ἀποδοῦναι χάριν a
καὶ τὴν θεὸν ἅμα ἐν τῇ πανηγύρει δικαίως καὶ ἀλη-
15 θῶς οἷόνπερ ὑμνοῦντας ἐγκωμιάζειν.

ΣΩΚΡ. Εὖ λέγεις. ἀλλὰ δὴ ποῖον ἔργον τοῦτο Κρι-
τίας οὐ λεγόμενον μέν, ὡς δὲ πραχθὲν ὄντως ὑπὸ τῆσδε
τῆς πόλεως ἀρχαῖον διηγεῖτο κατὰ τὴν Σόλωνος
ἀκοήν;

20 ΚΡΙΤ. Ἐγὼ φράσω παλαιὸν ἀκηκοὼς λόγον οὐ νέου
ἀνδρός. ἦν μὲν γὰρ δὴ τότε Κριτίας, ὡς ἔφη, σχεδὸν
ἐγγὺς ἤδη τῶν ἐνενήκοντα ἐτῶν, ἐγὼ δέ πῃ μάλιστα b
δεκέτης· ἡ δὲ Κουρεῶτις ἡμῖν οὖσα ἐτύγχανεν Ἀπατου-
ρίων. τὸ δὴ τῆς ἑορτῆς σύνηθες ἑκάστοτε καὶ τότε
25 ξυνέβη τοῖς παισίν· ἆθλα γὰρ ἡμῖν οἱ πατέρες ἔθεσαν
ῥαψῳδίας. πολλῶν μὲν οὖν δὴ καὶ πολλὰ ἐλέχθη ποιη-
τῶν ποιήματα, ἅτε δὲ νέα κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον
ὄντα τὰ Σόλωνος πολλοὶ τῶν παίδων ᾔσαμεν. εἶπεν οὖν
τις τῶν φρατόρων, εἴτε δὴ δοκοῦν αὐτῷ τότε εἴτε καὶ
30 χάριν τινὰ τῷ Κριτίᾳ φέρων, δοκεῖν οἱ τά τε ἄλλα c
σοφώτατον γεγονέναι Σόλωνα καὶ κατὰ τὴν ποίησιν αὖ
τῶν ποιητῶν πάντων ἐλευθεριώτατον. ὁ δὴ γέρων,
σφόδρα γὰρ οὖν μέμνημαι, μάλα τε ἥσθη καὶ διαμει-
διάσας εἶπεν· εἴ γε, ὦ Ἀμύνανδρε, μὴ παρέργῳ τῇ
35 ποιήσει κατεχρήσατο, ἀλλ' ἐσπουδάκει καθάπερ ἄλλοι,
τόν τε λόγον, ὃν ἀπ' Αἰγύπτου δεῦρο ἠνέγκατο, ἀπε-
τέλεσε καὶ μὴ διὰ τὰς στάσεις ὑπὸ κακῶν τε ἄλλων,
ὅσα εὗρεν ἐνθάδε ἥκων, ἠναγκάσθη καταμελῆσαι, κατά d
γε ἐμὴν δόξαν οὔτε Ἡσίοδος οὔτε Ὅμηρος οὔτε ἄλλος
40 οὐδεὶς ποιητὴς εὐδοκιμώτερος ἐγένετο ἄν ποτε αὐτοῦ.
Τίς δ' ἦν ὁ λόγος, ἦ δ' ὅς, ὦ Κριτία; Ἡ περὶ μεγί-
στης, ἔφη, καὶ ὀνομαστοτάτης πασῶν δικαιότατ' ἂν
πράξεως οὔσης, ἣν ἥδε ἡ πόλις ἔπραξε μέν, διὰ δὲ
χρόνον καὶ φθορὰν τῶν ἐργασαμένων οὐ διήρκεσε δεῦρο
45 ὁ λόγος. Λέγε ἐξ ἀρχῆς, ἦ δ' ὅς, τί τε καὶ πῶς καὶ
παρὰ τίνων ὡς ἀληθῆ διακηκοὼς ἔλεγεν ὁ Σόλων. e
Ἔστι τις κατ' Αἴγυπτον, ἦ δ' ὅς, ἐν τῷ Δέλτα, περὶ
ὃ κατὰ κορυφὴν σχίζεται τὸ τοῦ Νείλου ῥεῦμα,
Σαϊτικὸς ἐπικαλούμενος νομός, τούτου δὲ τοῦ νομοῦ
50 μεγίστη πόλις Σάϊς, ὅθεν δὴ καὶ Ἄμασις ἦν ὁ βασι-
λεύς· οἷς τῆς πόλεως θεὸς ἀρχηγός ἐστιν, Αἰγυπτιστὶ
μὲν τοὔνομα Νηΐθ, Ἑλληνιστὶ δέ, ὡς ὁ ἐκείνων
λόγος, Ἀθηνᾶ· μάλα δὲ φιλαθήναιοι καί τινα
τρόπον οἰκεῖοι τῶνδ' εἶναι φασίν. οἷ δὴ Σόλων ἔφη

CRITIAS. Ita faciendum est, si idem tertio quoque socio Timæo videtur.

TIM. Videtur profecto.

CRIT. Accipe igitur, o Socrates, rem valde miram, sed tamen omnino veram, quemadmodum inter septem sapientissimus Solon olim dixit. is enim cognatus erat et valde familiaris Dropidæ, proavi nostri, ut ipse multis locis in carminibus ostendit; Critiam autem, avum nostrum, quemadmodum nobis rursus memorare senex solebat, magnas esse docuit et admirabiles res olim ab hac civitate gestas tempore et interitu hominum oblitteratas, omnium vero maximam unam, cujus nunc mentione decere nos videtur et tibi gratiam referre et simul deam in festo cœtu juste ac vere tamquam hymno celebrare.

SOCR. Bene dicis. sed qualem, quæso, rem Critias memoria non proditam illam, sed ut vere gestam antiquitus ab hac civitate ab Solone acceptam narrabat?

CRIT. Dicam prout audivi rem veterem ex viro non juvene. Critias enim tum, ut dicebat, jam prope nonaginta annos natus erat, ego vero circiter decennis. agebamus autem forte Apaturiorum Cureotin, quo die festo quod sollenne est pueris, tunc quoque factum est: prœmia nobis patres ad carminum recitandorum certamina propósuerunt. multorum igitur et multa recitata sunt poetarum carmina, complures autem Solonis, quia nova illo tempore erant, poemata cantavimus. atque unus tribulium sive ita tum sentiens sive gratificans Critiæ, cum in reliquis sapientissimum sibi Solonem videri dixit, tum in carminibus omnium poetarum liberalissimum. eo vero senex, nam probe memini, admodum delectatus est et leniter ridens, Si modo, inquit, o Amynander, non obiter operam dedisset poeticæ, sed serio incubuisset ut alii, et argumentum, quod ex Ægypto attulerat, absolvisset neque seditionibus aliisque malis, quæ redux hic invenit, coactus abjecisset, mea quidem sententia neque Hesiodus neque Homerus neque alius ullus poeta unquam clarior eo futurus fuisset. Tum ille, Quodnam erat, inquit, argumentum, o Critia? Scilicet res maxima, respondit hic, et omnium celebratu dignissima, quam civitas hæc gessit, fama tamen propter temporis spatium et eorum, qui gesserunt, interitum ad nostram memoriam prodere non potuit. Dic ab initio, inquit ille, quid et quomodo et a quibus pro vero acceptum retulerit Solon. Est quidam in Ægypto, inquit hic, in Delta illo, cujus circum verticem Nili scinditur flumen, Saiticus cognomine pagus, ejusque pagi maxima urbs Sais, eadem, ex qua Amasis rex fuit; quibus urbis origo ad deam refertur Ægyptiorum lingua Neith, Græce vero, ut illi affirmant, Athenam vocatam; et valde se Atheniensibus amicos et cognatione quadam cum his conjunctos ferunt. illuc igitur Solon profectum

πορευθεὶς σφόδρα τε γενέσθαι παρ' αὐτοῖς ἔντιμος, καὶ
22 δὴ καὶ τὰ παλαιὰ ἀνερωτῶν τοὺς μάλιστα περὶ ταῦτα a
τῶν ἱερέων ἐμπείρους σχεδὸν οὔτε αὑτὸν οὔτε ἄλλον
Ἕλληνα οὐδένα οὐδὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν εἰδότα περὶ τῶν
τοιούτων ἀνευρεῖν. καί ποτε προαγαγεῖν βουληθεὶς αὐ-
τοὺς περὶ τῶν ἀρχαίων εἰς λόγους τῶν τῇδε τὰ ἀρχαιό-
τατα λέγειν ἐπιχειρεῖν, περὶ Φορωνέως τε τοῦ πρώτου
λεχθέντος καὶ Νιόβης, καὶ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν αὖ
περὶ Δευκαλίωνος καὶ Πύῤῥας ὡς διεγένοντο μυθολογεῖν,
10 καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν γενεαλογεῖν, καὶ τὰ τῶν ἐτῶν ὅσα ἦν b
οἷς ἔλεγε, πειρᾶσθαι διαμνημονεύων τοὺς χρόνους ἀρι-
θμεῖν· καί τινα εἰπεῖν τῶν ἱερέων εὖ μάλα παλαιόν· ὦ
Σόλων, Σόλων, Ἕλληνες ἀεὶ παῖδές ἐστε, γέρων δὲ
Ἕλλην οὐκ ἔστιν. Ἀκούσας οὖν, Πῶς τί τοῦτο λέγεις;
15 φάναι. Νέοι ἐστὲ, εἰπεῖν, τὰς ψυχὰς πάντες· οὐδεμίαν
γὰρ ἐν αὐταῖς ἔχετε δι' ἀρχαίαν ἀκοὴν παλαιὰν δόξαν
οὐδὲ μάθημα χρόνῳ πολιὸν οὐδέν. τὸ δὲ τούτων αἴτιον c
τόδε· πολλαὶ καὶ κατὰ πολλὰ φθοραὶ γεγόνασιν ἀνθρώ-
πων καὶ ἔσονται, πυρὶ μὲν καὶ ὕδατι μέγισται, μυρίοις
20 δὲ ἄλλοις ἕτεραι βραχύτεραι. τὸ γὰρ οὖν καὶ παρ' ὑμῖν
λεγόμενον, ὥς ποτε Φαέθων Ἡλίου παῖς τὸ τοῦ πατρὸς
ἅρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τοῦ
πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν τά τ' ἐπὶ γῆς ξυνέκαυσε καὶ
αὐτὸς κεραυνωθεὶς διεφθάρη, τοῦτο μύθου μὲν σχῆμα
25 ἔχον λέγεται, τὸ δὲ ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν καὶ κατ'
οὐρανὸν ἰόντων παράλλαξις καὶ διὰ μακρῶν χρόνων d
γιγνομένη τῶν ἐπὶ γῆς πυρὶ πολλῷ φθορά. τότε οὖν
ὅσοι κατ' ὄρη καὶ ἐν ὑψηλοῖς τόποις καὶ ἐν ξηροῖς οἰ-
κοῦσι, μᾶλλον διόλλυνται τῶν ποταμοῖς καὶ θαλάττῃ
30 προσοικούντων· ἡμῖν δὲ ὁ Νεῖλος εἴς τε τἆλλα σωτὴρ
καὶ τότε ἐκ ταύτης τῆς ἀπορίας σώζει λυόμενος. ὅταν δ'
αὖ θεοὶ τὴν γῆν ὕδασι καθαίροντες κατακλύζωσιν, οἱ
μὲν ἐν τοῖς ὄρεσι διασώζονται, βουκόλοι νομῆς τε, οἱ
δ' ἐν ταῖς παρ' ὑμῖν πόλεσιν εἰς τὴν θάλατταν ὑπὸ τῶν e
35 ποταμῶν φέρονται· κατὰ δὲ τήνδε τὴν χώραν οὔτε τότε
οὔτε ἄλλοτε ἄνωθεν ἐπὶ τὰς ἀρούρας ὕδωρ ἐπιῤῥεῖ, τὸ
δ' ἐναντίον κάτωθεν ἐπανιέναι πέφυκεν. ὅθεν καὶ δι' ἃς
αἰτίας τἀνθάδε σωζόμενα λέγεται παλαιότατα· τὸ δὲ
ἀληθὲς ἐν πᾶσι τοῖς τόποις, ὅπου μὴ χειμὼν ἐξαίσιος
40 ἢ καῦμα ἀπείργει, πλέον, τοτὲ δὲ ἔλαττον ἀεὶ γένος
23 ἐστὶν ἀνθρώπων. ὅσα δὲ ἢ παρ' ὑμῖν ἢ τῇδε ἢ καὶ κατ' a
ἄλλον τόπον ὧν ἀκοῇ ἴσμεν, εἴ πού τι καλὸν ἢ μέγα
γέγονεν ἤ καί τινα διαφορὰν ἄλλην ἔχον, πάντα γεγραμ-
μένα ἐκ παλαιοῦ τῇδ' ἐστὶν ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ σεσωσμέ-
45 να· τὰ δὲ παρ' ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρτι κατεσκευα-
σμένα ἑκάστοτε τυγχάνει γράμμασι καὶ ἅπασιν ὁπόσων
πόλεις δέονται, καὶ πάλιν δι' εἰωθότων ἐτῶν ὥσπερ
νόσημα ἥκει φερόμενον αὐτοῖς ῥεῦμα οὐράνιον καὶ τοὺς b
ἀγραμμάτους καὶ ἀμούσους ἔλιπεν ὑμῶν, ὥστε πάλιν
50 ἐξ ἀρχῆς οἷον νέοι γίγνεσθε, οὐδὲν εἰδότες οὔτε τῶν
τῇδε οὔτε τῶν παρ' ὑμῖν, ὅσα ἦν ἐν τοῖς παλαιοῖς χρό-
νοις. τὰ γοῦν νῦν δὴ γενεαλογηθέντα, ὦ Σόλων, περὶ
τῶν παρ' ὑμῖν, ἃ διῆλθες, παίδων βραχύ τι διαφέρει
μύθων, οἳ πρῶτον μὲν ἕνα γῆς κατακλυσμὸν μέμνησθε

sese dicebat magno apud illos honore fuisse atque etiam de rebus antiquis sciscitantem ex earum inter sacerdotes peritissimis fere nihil ejusmodi aut se aut alium Græcorum quemquam cognitum habere deprehendisse. et aliquando provocare eos ad dicendum de antiquitate cupientem dicere cœpisse de iis, quæ hic antiquissima habentur, de Phoroneo, qui primus dicitur, et Niobe, deinde post diluvium de Deucalione et Pyrrha, ut superstites evaserint, narrasse et progeniem eorum recensuisse et singulorum ætatibus commemorandis conatum esse tempora computare; ibi unum ex sacerdotibus admodum ætate provectum dixisse: o Solon, Solon, Græci semper pueri estis, neque quisquam Græcorum senex est. Quo audito se, Qua ratione id dicis? interrogasse. Juvenes estis, respondisse illum, animis omnes; nullam enim repositam in eis habetis ex antiqua auditione vetustam opinionem neque canam tempore notitiam. ejus vero causa hæc est: multi et ex multis interitus hominum fuerunt atque erunt, igne quidem et aqua maximi, sexcentis autem aliis de causis alii minores. nam quod apud vos quoque fertur, Phaethontem quondam Solis filium paterno curru juncto cum cursum tenere patris non posset, quæ in terris essent combussisse atque ipsum fulmine ictum perisse, fabulæ speciem præ se ferens re vera est eorum, quæ circa terram et per cælum eunt, declinatio et longis temporis intervallis accidens eorum, quæ in terra sunt, per multum ignem interitus. tunc igitur qui per montes et editis in locis ac siccis habitant, magis intereunt, quam qui flumina et mare accolunt: nobis autem Nilus cum in reliquis servator est, tum his in angustiis salutem affert solutione. quando vero aquis dii terram purgantes inundant, montani incolumes evadunt, bubulci et pastores, urbani autem vestri in mare a fluminibus feruntur; in hac vero regione neque tunc neque alias deorsum aqua influit agris, sed contra ex terra succedere solet. atque inde et iis de causis ea, quæ hic sunt, servata antiquissima esse dicuntur; re vera autem omnibus in locis, ubi nec frigus immodicum nec calor prohibet, semper plus minusve hominum est. quæcunque vero vel apud vos vel hic vel alio loco, quorum fama ad nos pervenit, pulchra duntaxat vel magna vel alio modo insignia facta sunt, omnia antiquitus scripta hic in templis et servata sunt: contra quæ apud vos et ceteros sunt, ea recens semper scriptis et omnibus, quibus civitates indigent, constituta esse solent, rursusque consueto annorum intervallo tamquam morbus supervenit eis unda cælestis et illiteratos atque indoctos vestrum relinquit, ut denuo quasi repuerascatis, nihil scientes eorum, quæ aut hic aut apud vos antiquis temporibus fuerunt. certe paulo ante a te, o Solon, de seculis hominum vestrorum narrata a puerorum fabulis parum differunt, primum quod unam terræ inundationem memoria tenetis, cum multæ antea fuerint, deinde

πολλῶν ἔμπροσθεν γεγονότων, ἔτι δὲ τὸ κάλλιστον καὶ
ἄριστον γένος ἐπ' ἀνθρώπους ἐν τῇ χώρᾳ παρ' ὑμῖν οὐκ c
ἴστε γεγονὸς, ἐξ ὧν σύ τε καὶ πᾶσα ἡ πόλις ἔστι τὰ νῦν
ὑμῶν περιλειφθέντος ποτὲ σπέρματος βραχέος, ἀλλ'
5 ὑμᾶς λέληθε διὰ τὸ τοὺς περιγενομένους ἐπὶ πολλὰς
γενεὰς γράμμασι τελευτᾶν ἀφώνους. ἦν γὰρ δή ποτε,
ὦ Σόλων, ὑπὲρ τὴν μεγίστην φθορὰν ὕδασιν ἡ νῦν
Ἀθηναίων οὖσα πόλις ἀρίστη πρός τε τὸν πόλεμον καὶ
κατὰ πάντα, εὐνομωτάτη διαφερόντως· ᾗ κάλλιστα
10 ἔργα καὶ πολιτεῖαι γενέσθαι λέγονται κάλλισται πασῶν
ὁπόσων ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἡμεῖς ἀκοὴν παρεδεξάμεθα. d
Ἀκούσας οὖν ὁ Σόλων ἔφη θαυμάσαι καὶ πᾶσαν προθυ-
μίαν ἔχειν δεόμενος τῶν ἱερέων πάντα δι' ἀκριβείας οἱ
τὰ περὶ τῶν πάλαι πολιτῶν ἑξῆς διελθεῖν. τὸν οὖν ἱερέα
15 φάναι· φθόνος οὐδεὶς, ὦ Σόλων, ἀλλὰ σοῦ τε ἕνεκα ἐρῶ
καὶ τῆς πόλεως ὑμῶν, μάλιστα δὲ τῆς θεοῦ χάριν, ἣ
τήν τε ὑμετέραν καὶ τήνδ' ἔλαχε καὶ ἔθρεψε καὶ ἐπαί-
δευσε, προτέραν μὲν τὴν παρ' ὑμῖν ἔτεσι χιλίοις, ἐκ
Γῆς τε καὶ Ἡφαίστου τὸ σπέρμα παραλαβοῦσα ὑμῶν, e
20 τήνδε δὲ ὑστέραν. τῆς δὲ ἐνθάδε διακοσμήσεως παρ'
ἡμῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν ὀκτακισχιλίων ἐτῶν
ἀριθμὸς γέγραπται. περὶ δὴ τῶν ἐνακισχίλια γεγονότων
ἔτη πολιτῶν σοι δηλώσω διὰ βραχέων νόμους τε καὶ
τῶν ἔργων αὐτοῖς ὃ κάλλιστον ἐπράχθη· τὸ δ' ἀκριβὲς
24 περὶ πάντων ἐφεξῆς εἰσαῦθις κατὰ σχολὴν αὐτὰ τὰ a
γράμματα λαβόντες διέξιμεν. τοὺς μὲν οὖν νόμους σκό-
πει πρὸς τοὺς τῇδε· πολλὰ γὰρ παραδείγματα τῶν τότε
παρ' ὑμῖν ὄντων ἐνθάδε νῦν ἀνευρήσεις, πρῶτον μὲν
τὸ τῶν ἱερέων γένος ἀπὸ τῶν ἄλλων χωρὶς ἀφωρισμέ-
30 νον, μετὰ δὲ τοῦτο τὸ τῶν δημιουργῶν, ὅτι καθ' αὑτὸ
ἕκαστον, ἄλλῳ δὲ οὐκ ἐπιμιγνύμενον δημιουργεῖ, τό τε
τῶν νομέων καὶ τὸ τῶν θηρευτῶν τό τε τῶν γεωργῶν.
καὶ δὴ καὶ τὸ μάχιμον γένος ᾔσθησαί που τῇδε ἀπὸ b
πάντων τῶν γενῶν κεχωρισμένον, οἷς οὐδὲν ἄλλο πλὴν
35 τὰ περὶ τὸν πόλεμον ὑπὸ τοῦ νόμου προσετάχθη μέλειν.
ἔτι δὲ ἡ τῆς ὁπλίσεως αὐτῶν σχέσις ἀσπίδων καὶ δοράτ-
των, οἷς ἡμεῖς πρῶτοι τῶν περὶ τὴν Ἀσίαν ὡπλίσμεθα,
τῆς θεοῦ καθάπερ ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις παρ' ὑμῖν
πρώτοις ἐνδειξαμένης. τὸ δ' αὖ περὶ τῆς φρονήσεως
40 ὁρᾷς που τὸν νόμον τῇδε ὅσην ἐπιμέλειαν ἐποιήσατο
εὐθὺς κατ' ἀρχὰς περί τε τὸν κόσμον ἅπαντα μέχρι c
μαντικῆς καὶ ἰατρικῆς πρὸς ὑγίειαν, ἐκ τούτων θείων
ὄντων εἰς τὰ ἀνθρώπινα ἀνευρὼν, ὅσα τε ἄλλα τούτοις
ἕπεται μαθήματα, πάντα κτησάμενος. ταύτην οὖν δὴ
45 τότε ξύμπασαν τὴν διακόσμησιν καὶ σύνταξιν ἡ θεὸς
προτέρους ὑμᾶς διακοσμήσασα κατῴκισεν, ἐκλεξαμένη
τὸν τόπον, ἐν ᾧ γεγένησθε, τὴν εὐκρασίαν τῶν ὡρῶν ἐν
αὐτῷ κατιδοῦσα, ὅτι φρονιμωτάτους ἄνδρας οἴσοι. ἅτ'
οὖν φιλοπόλεμός τε καὶ φιλόσοφος ἡ θεὸς οὖσα τὸν προσ- d
50 φερεστάτους αὐτῇ μέλλοντα οἴσειν τόπον ἄνδρας, τοῦ-
τον ἐκλεξαμένη πρῶτον κατῴκισεν. ᾠκεῖτε δὴ οὖν νόμοις
τε τοιούτοις χρώμενοι καὶ ἔτι μᾶλλον εὐνομούμενοι
πάσῃ τε παρὰ πάντας ἀνθρώπους ὑπερβεβληκότες
ἀρετῇ, καθάπερ εἰκὸς γεννήματα καὶ παιδεύματα θεῶν

pulcherrimum et optimum genus inter homines in vestra regione fuisse non novistis, cujus ab exigua quondam stirpe relicta et tu et universa civitas nunc vestra originem ducitis, sed fugit vos, propterea quod superstites multa per secula muti litteris obierunt. erat enim quondam, o Solon, ante maximum per aquas interitum ea, quæ nunc Atheniensium civitas est, optima et ad bellum et in omnibus, præcipue bonis instructissima legibus; cujus res gestæ pulcherrimæ et instituta civilia fuisse dicuntur pulcherrima omnium, quorum sub cælo famam nos accepimus. His igitur auditis Solon miratum se dicebat omni studio contendisse a sacerdotibus, ut omnia accurate sibi de priscis civibus deinceps referrent. itaque sacerdotem dixisse: Non invidebo, o Solon, sed et tua et civitatis vestræ causa dicam et maxime deæ gratia, quæ et vestram et hancce sortita nutrivit atque educavit, priorem vestram annis mille, a Terra et Vulcano accepto semine vestro, posteriorem hancce, cujus adornatæ tempus apud nos in sacris litteris octo milium annorum consignatum est. illorum igitur novies mille annos natorum civium tuorum breviter tibi et leges et rerum gestarum pulcherrimam indicabo: accurate de omnibus deinceps postea per otium litteris ipsis adhibitis videbimus. leges igitur cognosce respiciens ad eas, quæ hic obtinent; multa enim exempla tunc apud vos exstantium nunc hic invenies, primum sacerdotum genus seorsum ab reliquis segregatum, deinde opificum pro se quodque nullo alio admixto opus suum exercens, item pastorum, venatorum, agricolarum. neque vero militum genus non animadverteris hic ab omnibus esse segregatum, aliis rebus nullis nisi ad bellum pertinentibus operam dare a lege jussum. accedit armaturæ eorum ratio clipeorum et hastarum, quibus nos primi inter Asiæ populos armati sumus, ita, ut illic apud vos primos, monstrante dea. tum quod ad prudentiam attinet, vides utique, quantam hic curam lex adhibuerit statim principiis et ordinandis rebus omnibus usque ad divinationem et valetudinis medicinam, ex his, quæ divinæ sunt, repertis humano usui profuturis et aliis disciplinis, quæ cum illis conjunctæ sunt, comparatis omnibus. hanc igitur universam tunc ordinationem et constitutionem dea prioribus vobis impertita sedem assignavit eo, in quo nati estis, loco electo, quem bene temperatum anni tempestatibus sapientissimos editurum esse viros intellexisset. itaque ut belli simul ac sapientiæ studiosa simillimos ipsi editurum locum viros electum primum condidit dea, atque ibi habitabatis hujusmodi legibus etiamque melioribus utentes et omni virtute super omnes homines excellentes, ut natis alumnisque deorum

όντας. πολλὰ μὲν οὖν ὑμῶν καὶ μεγάλα ἔργα τῆς πόλεως τῇδε γεγραμμένα θαυμάζεται, πάντων μὴν ἓν ὑπερέχει μεγέθει καὶ ἀρετῇ· λέγει γὰρ τὰ γεγραμμένα, e ὅσην ἡ πόλις ὑμῶν ἔπαυσέ ποτε δύναμιν ὕβρει πορευο-
5 μένην ἅμα ἐπὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν, ἔξωθεν ὁρμηθεῖσαν ἐκ τοῦ Ἀτλαντικοῦ πελάγους. τότε γὰρ πορεύσιμον ἦν τὸ ἐκεῖ πέλαγος· νῆσον γὰρ πρὸ τοῦ στόματος εἶχεν, ὃ καλεῖται ὥς φατε ὑμεῖς Ἡρακλέους στήλας· ἡ δὲ νῆσος ἅμα Λιβύης ἦν καὶ Ἀσίας μείζων,
10 ἐξ ἧς ἐπιβατὸν ἐπὶ τὰς ἄλλας νήσους τοῖς τότε ἐγίγνετο πορευομένοις, ἐκ δὲ τῶν νήσων ἐπὶ τὴν καταντικρὺ
25 πᾶσαν ἤπειρον, τὴν περὶ τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον πόντον. a τάδε μὲν γάρ, ὅσα ἐντὸς τοῦ στόματος οὗ λέγομεν, φαίνεται λιμὴν στενόν τινα ἔχων εἴσπλουν· ἐκεῖνο δὲ
15 πέλαγος ὄντως, ἥ τε περιέχουσα αὐτὸ γῆ παντελῶς ἀληθῶς ὀρθότατ' ἂν λέγοιτο ἤπειρος. ἐν δὲ δὴ τῇ Ἀτλαντίδι νήσῳ ταύτῃ μεγάλη συνέστη καὶ θαυμαστὴ δύναμις βασιλέων κρατοῦσα μὲν ἁπάσης τῆς νήσου, πολλῶν δὲ ἄλλων νήσων καὶ μερῶν τῆς ἠπείρου· πρὸς δὲ τού-
20 τοις ἔτι τῶν ἐντὸς τῇδε Λιβύης μὲν ἦρχον μέχρι πρὸς b Αἰγύπτον, τῆς δὲ Εὐρώπης μέχρι Τυῤῥηνίας. αὕτη δὴ πᾶσα ξυναθροισθεῖσα εἰς ἓν ἡ δύναμις τόν τε παρ' ὑμῖν καὶ τὸν παρ' ἡμῖν καὶ τὸν ἐντὸς τοῦ στόματος πάντα τόπον μιᾷ ποτὲ ἐπεχείρησεν ὁρμῇ δουλοῦσθαι.
25 τότε οὖν ὑμῶν, ὦ Σόλων, τῆς πόλεως ἡ δύναμις εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους διαφανὴς ἀρετῇ τε καὶ ῥώμῃ ἐγένετο· πάντων γὰρ προστᾶσα εὐψυχίᾳ καὶ τέχναις ὅσαι κατὰ πόλεμον, τὰ μὲν τῶν Ἑλλήνων ἡγουμένη, τὰ δ' c αὐτὴ μονωθεῖσα ἐξ ἀνάγκης τῶν ἄλλων ἀποστάντων,
30 ἐπὶ τοὺς ἐσχάτους ἀφικομένη κινδύνους, κρατήσασα μὲν τῶν ἐπιόντων τρόπαια ἔστησε, τοὺς δὲ μήπω δεδουλωμένους διεκώλυσε δουλωθῆναι, τοὺς δ' ἄλλους, ὅσοι κατοικοῦμεν ἐντὸς ὅρων Ἡρακλείων, ἀφθόνως ἅπαντας ἠλευθέρωσεν. ὑστέρῳ δὲ χρόνῳ σεισμῶν ἐξαι-
35 σίων καὶ κατακλυσμῶν γενομένων, μιᾶς ἡμέρας καὶ νυκτὸς χαλεπῆς ἐλθούσης, τό τε παρ' ὑμῖν μάχιμον d πᾶν ἀθρόον ἔδυ κατὰ γῆς, ἥ τε Ἀτλαντὶς νῆσος ὡσαύτως κατὰ τῆς θαλάσσης δῦσα ἠφανίσθη· διὸ καὶ νῦν ἄπορον καὶ ἀδιερεύνητον γέγονε τοὐκεῖ πέλαγος, πηλοῦ
40 κάρτα βραχέος ἐμποδὼν ὄντος, ὃν ἡ νῆσος ἱζομένη παρέσχετο.

Τὰ μὲν δὴ ῥηθέντα, ὦ Σώκρατες, ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ Κριτίου κατ' ἀκοὴν τὴν Σόλωνος ὡς συντόμως εἰπεῖν e ἀκήκοας· λέγοντος δὲ δὴ χθὲς σου περὶ πολιτείας τε καὶ
45 τῶν ἀνδρῶν, οὓς ἔλεγες, ἐθαύμαζον ἀναμιμνησκόμενος αὐτὰ, ἃ νῦν λέγω, κατανοῶν, ὡς δαιμονίως ἔκ τινος
26 τύχης οὐκ ἄπο σκοποῦ ξυνηνέχθης τὰ πολλὰ οἷς Σόλων εἶπεν. οὐ μὴν ἐβουλήθην παραχρῆμα εἰπεῖν· διὰ χρόνου a γὰρ οὐχ ἱκανῶς ἐμεμνήμην. ἐνενόησα οὖν, ὅτι χρεὼν
50 εἴη με πρὸς ἐμαυτὸν πρῶτον ἱκανῶς πάντα ἀναλαβόντα λέγειν οὕτως. ὅθεν ταχὺ ξυνωμολόγησά σοι τὰ ἐπιταχθέντα χθὲς, ἡγούμενος, ὅπερ ἐν ἅπασι τοῖς τοιοῖσδε μέγιστον ἔργον, λόγον τινὰ πρέποντα τοῖς βουλήμασιν ὑποθέσθαι, τούτου μετρίως ἡμᾶς εὐπορήσειν. οὕτω δὴ,

par erat. cum igitur multæ sint et magnæ a civitate vestra res gestæ, quas scriptas hic admiramur, una tamen super omnes magnitudine et virtute eminet. relatum enim legimus, quantæ civitas vestra finem olim imposuerit potentiæ universam Europam simul et Asiam superbe petenti extrinsecus ex Atlantico mari profectæ. tunc enim navigabile mare illud erat, insula præjacente ostium, quod interpretatione vestra Herculis columnæ vocatur, Libyam simul et Asiam magnitudine superante, ex qua aditus ad reliquas insulas tunc proficiscentibus patebat ex iisque ad oppositam continentem totam verum mare illud adjacentem. nam hæc, quæ intra ostium, quod dixi, sita sunt, portus scilicet angusto introitu est, illud vero re ipsa mare et circa illud positam terram omnino vere continentem rectissime dixeris. in hac igitur Atlantide insula magna constiterat et admirabilis potentia regum, universam insulam aliasque multas insulas et partes continentis obtinens; præterea etiam interiora hæc Libyæ usque ad Ægyptum et Europæ usque ad Tyrrheniam subjecta habebant. atque tota hæc in unum congregata potentia et vestram et nostram et omnem intra ostium regionem uno aliquando impetu in servitutem redigere conabatur. tunc igitur vestræ, o Solon, civitatis potentia omnibus hominibus conspicua virtute et robore facta est. omnibus enim antestans magnanimitate et artibus bellicis modo ducem Græcis se præbens, modo per se sola reliquorum defectione cogente extremis periculis aditis victoria de invadentibus reportata tropæa statuit et servitutem a nondum subactis defendit et reliquos, quotquot intra terminos Herculeos habitamus, sine invidia omnes liberavit. postea vero ingentibus obortis terræ motibus et inundationibus unius diei noctisque gravis adventu et apud vos genus militum omne simul haustum est terra, et Atlantis insula item hausta mari evanuit; unde ne nunc quidem navigari aut pervestigari mare illud potest, luto valde brevi impediente, quod sidens insula effecit.

Jam audivisti, o Socrates, a vetere Critia secundum Solonis narrationem relata summatim; quæ ipsa recordans ego heri te de civitate et de viris, quos dicebas, disserente mirabar, cum animadverterem, quam divinitus forte quadam quasi collineans pleraque eadem diceres, quæ Solon dixisset. neque vero statim ostendere id volui; nam temporis intervallo non satis memineram. itaque sic demum dicendum mihi putavi, si prius omnia ipse mecum satis repetissem, ideoque sine mora heri a te injuncta approbavi, quia quod in hujusmodi re semper difficillimum est, ut argumentum proposito idoneum subjiciatur, ejus copiam nos satis probabilem habituros esse existimabam. quam ob rem

καθάπερ ὅδ' εἶπε, χθές τε εὐθὺς ἐνθένδε ἀπιὼν πρὸς τούσδε ἀνέφερον αὐτὰ ἀναμιμνησκόμενος, ἀπελθών τε b σχεδόν τι πάντα ἐπισκοπῶν τῆς νυκτὸς ἀνέλαβον. ὡς δή τοι, τὸ λεγόμενον, τὰ παίδων μαθήματα θαυμαστὸν 5 ἔχει τι μνημεῖον. ἐγὼ γὰρ ἃ μὲν χθὲς ἤκουσα, οὐκ ἂν οἶδ' εἰ δυναίμην ἅπαντα ἐν μνήμῃ πάλιν λαβεῖν· ταῦτα δὲ, ἃ πάμπολυν χρόνον διακήκοα, παντάπασι θαυμάσαιμ' ἂν εἴ τι με αὐτῶν διαπέφευγεν. ἦν μὲν οὖν μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ παιδικῆς τότε ἀκουόμενα, 10 καὶ τοῦ πρεσβύτου προθύμως με διδάσκοντος, ἅτε μου c πολλάκις ἐπανερωτῶντος, ὥστε οἷον ἐγκαύματα ἀνεκπλύτου γραφῆς ἔμμονά μοι γέγονε. καὶ δὴ καὶ τοῖσδε εὐθὺς ἔλεγον ἕωθεν αὐτὰ ταῦτα, ἵνα εὐποροῖεν λόγων μετ' ἐμοῦ. νῦν οὖν, οὗπερ ἕνεκα πάντα εἴρηται, λέγειν 15 εἰμὶ ἕτοιμος, ὦ Σώκρατες, μὴ μόνον ἐν κεφαλαίοις, ἀλλ' ὥσπερ ἤκουσα καθ' ἕκαστον. τοὺς δὲ πολίτας καὶ τὴν πόλιν, ἣν χθὲς ἡμῖν ὡς ἐν μύθῳ διῄεισθα σὺ, μετενεγκόντες ἐπὶ τἀληθὲς δεῦρο θήσομεν ὡς ἐκείνην τήνδε d οὖσαν, καὶ τοὺς πολίτας, οὓς διενοοῦ, φήσομεν ἐκεί- 20 νους τοὺς ἀληθινοὺς εἶναι προγόνους ἡμῶν, οὓς ἔλεγεν ὁ ἱερεύς· πάντως ἁρμόσουσι, καὶ οὐκ ἀπᾳσόμεθα λέγοντες αὐτοὺς εἶναι τοὺς ἐν τῷ τότε ὄντας χρόνῳ. κοινῇ δὲ διαλαμβάνοντες πάντες πειρασόμεθα τὸ πρέπον εἰς δύναμιν οἷς ἐπέταξας ἀποδοῦναι. σκοπεῖν οὖν δὴ χρὴ, ὦ 25 Σώκρατες, εἰ κατὰ νοῦν ὁ λόγος ἡμῖν οὗτος, ἤ τινα e ἔτ' ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ ζητητέον.

et heri, quemadmodum iste dicebat, statim hinc cum abirem, recordans ea istis referebam, et digressus fere omnia nocte recensens repetii. ut igitur profecto, quemadmodum in proverbio est, quæ pueri discimus, mirificum habeant monumentum. ego enim quæ heri audivi, nescio num omnia reminisci possim: horum vero, quæ tam diu est cum audiverim, plane mirabor si quicquam memoria exciderit. magna scilicet et puerili cum voluptate tunc audiebantur, et studiose docente me sene, quippe sæpe sciscitantem, ut tamquam inusta picturæ indelebilis in animo insederint. atque cum istis mane statim ipsa hæc communicabam, ut una mecum sermonum copiam haberent. nunc igitur, cujus causa omnia prolata sunt, dicere paratus sum, o Socrates, non solum summatim, sed quemadmodum audivi singulatim. cives autem et civitatem, quam heri nobis ut in fabula explicuisti, translatam ad veritatem hic collocabimus quasi hæcce sit, et cives, quos designabas, veros illos majores nostros esse dicemus, de quibus sacerdos verba faciebat: omnino congruent, neque absone eos illos esse dixerimus, qui illo tempore fuerunt. communiter autem partibus distributis omnes conabimur muneri a te injuncto pro viribus satisfacere. jam igitur videndum, o Socrates, utrum hoc argumentum ex nostra sententia, an aliud porro, quod ejus in locum substituatur, quærendum sit.

ΣΩΚΡ. Καὶ τίν' ἂν, ὦ Κριτία, μᾶλλον ἀντὶ τούτου μεταλάβοιμεν, ὃς τῇ τε παρούσῃ τῆς θεοῦ θυσίᾳ διὰ τὴν οἰκειότητα ἂν πρέποι μάλιστα, τό τε μὴ πλασθέντα 30 μῦθον, ἀλλ' ἀληθινὸν λόγον εἶναι πάμμεγά που; πῶς γὰρ καὶ πόθεν ἄλλους ἀνευρήσομεν ἀφέμενοι τούτων; οὐκ ἔστιν· ἀλλ' ἀγαθῇ τύχῃ χρὴ λέγειν μὲν ὑμᾶς, ἐμὲ 27 δὲ ἀντὶ τῶν χθὲς λόγων νῦν ἡσυχίαν ἄγοντα ἀνταχούειν. a

SOCR. Et quodnam aliud, o Critia, potius, quam hoc sumamus, quod et præsentibus deæ sacris ob cognationem maxime sit conveniens, et permagnum illud habet, quod non ficta fabula, sed res vere gesta est? quomodo enim et unde alia reperiemus his omissis? fieri non potest; sed bonis auspiciis vobis quidem dicendum, mihi vero pro hesternis sermonibus nunc quiescenti vicissim est audiendum.

ΚΡΙΤ. Σκόπει δὴ τὴν τῶν ξενίων σοι διάθεσιν, ὦ 35 Σώκρατες, ᾗ διέθεμεν. ἔδοξε γὰρ ἡμῖν Τίμαιον μὲν, ἅτε ὄντα ἀστρονομικώτατον ἡμῶν καὶ περὶ φύσεως τοῦ παντὸς εἰδέναι μάλιστα ἔργον πεποιημένον, πρῶτον λέγειν ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, τελευτᾷν δὲ εἰς ἀνθρώπων φύσιν· ἐμὲ δὲ μετὰ τοῦτον, ὡς 40 παρὰ μὲν τούτου δεδεγμένον ἀνθρώπους τῷ λόγῳ γεγονότας, παρὰ σοῦ δὲ πεπαιδευμένους διαφερόντως αὐτῶν b τινὰς, κατὰ δὲ τὸν Σόλωνος λόγον τε καὶ νόμον εἰσαγαγόντα αὐτοὺς ὡς εἰς δικαστὰς ἡμᾶς ποιῆσαι πολίτας τῆς πόλεως τῆσδε ὡς ὄντας τοὺς τότε Ἀθηναίους, οὓς 45 ἐμήνυσεν ἀφανεῖς ὄντας ἡ τῶν ἱερῶν γραμμάτων φήμη, τὰ λοιπὰ δὲ ὡς περὶ πολιτῶν καὶ Ἀθηναίων ὄντων ἤδη ποιεῖσθαι τοὺς λόγους.

CRIT. Considera igitur, o Socrates, institutam tibi hospitalis officii dispositionem nostram. visum est enim nobis, ut Timæus, quippe qui astrologiæ peritissimus nostrum sit et universi naturæ cognoscendæ operam dederit maxime, primus dicat incipiens ab mundi ortu ac desinat in hominum naturam; tum ego homines ab hoc procreatos oratione, a te vero partim educatos egregie accipiens acceptosque secundum Solonis narrationem et legem pro nostro tamquam judicum tribunali constituens cives hujus civitatis declarem illos Athenienses eos esse docens, quos ab oblivione vindicavit sacrarum litterarum memoria, ac deinceps ut de civibus et Atheniensibus sermo de eis habeatur.

ΣΩΚΡ. Τελέως τε καὶ λαμπρῶς ἔοικα ἀνταπολήψεσθαι τὴν τῶν λόγων ἑστίασιν. σὸν οὖν ἔργον λέγειν ἂν, 50 ὦ Τίμαιε, τὸ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἐπικαλέσαντα c κατὰ νόμον θεούς.

SOCR. Perfecte et luculenter me sermonum epulis remuneraturi videmini. jam igitur tuum officium videtur dicere, o Timæe, invocatis, ut par est, diis.

ΤΙΜ. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, τοῦτό γε δὴ πάντες ὅσοι καὶ κατὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχουσιν, ἐπὶ παντὸς ὁρμῇ καὶ σμικροῦ καὶ μεγάλου πράγματος θεὸν ἀεί που

TIM. Id vero, o Socrates, omnes vel paulum cordati facere solent, ut in cujusvis susceptione et parvi et magni operis deum semper fere aliquem invocent: nos vero de

καλοῦσιν· ἡμᾶς δὲ τοὺς περὶ τοῦ παντὸς λόγους ποιεῖσθαί πῃ μέλλοντας, ᾗ γέγονεν ἢ καὶ ἀγενές ἐστιν, εἰ μὴ παντάπασι παραλλάττομεν, ἀνάγκη θεούς τε καὶ θεὰς ἐπικαλουμένους εὔχεσθαι πάντα κατὰ νοῦν ἐκείνοις μὲν
5 μάλιστα, ἑπομένως δὲ ἡμῖν εἰπεῖν. καὶ τὰ μὲν περὶ θεῶν ταύτῃ παρακεκλήσθω· τὸ δ' ἡμέτερον παρακλη- d τέον, ᾗ ῥᾷστ' ἂν ὑμεῖς μὲν μάθοιτε, ἐγὼ δὲ ᾗ διανοοῦμαι μάλιστ' ἂν περὶ τῶν προκειμένων ἐνδειξαίμην.

Ἔστιν οὖν δὴ κατ' ἐμὴν δόξαν πρῶτον διαιρετέον
10 τάδε· τί τὸ ὂν ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γι-
28 γνόμενον μέν, ὂν δὲ οὐδέποτε; τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ a λόγου περιληπτόν, ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὄν, τὸ δ' αὖ δόξῃ μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου δοξαστόν, γιγνόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν. πᾶν δὲ αὖ τὸ γιγνόμενον
15 ὑπ' αἰτίου τινὸς ἐξ ἀνάγκης γίγνεσθαι· παντὶ γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσιν σχεῖν. ὅτου μὲν οὖν ἂν ὁ δημιουργὸς πρὸς τὸ κατὰ ταὐτὰ ἔχον βλέπων ἀεί, τοιούτῳ τινὶ προσχρώμενος παραδείγματι, τὴν ἰδέαν καὶ δύναμιν αὐτοῦ ἀπεργάζηται, καλὸν ἐξ ἀνάγκης οὕτως
20 ἀποτελεῖσθαι πᾶν· οὗ δ' ἂν εἰς τὸ γεγονός, γεννητῷ πα- b ραδείγματι προσχρώμενος, οὐ καλόν. ὁ δὴ πᾶς οὐρανὸς ἢ κόσμος ἢ καὶ ἄλλο ὅτι ποτὲ ὀνομαζόμενος μάλιστ' ἂν δέχοιτο, τοῦθ' ἡμῖν ὠνομάσθω, σκεπτέον δ' οὖν περὶ αὐτοῦ πρῶτον, ὅπερ ὑπόκειται περὶ παντὸς ἐν
25 ἀρχῇ δεῖν σκοπεῖν, πότερον ἦν ἀεί, γενέσεως ἀρχὴν ἔχων οὐδεμίαν, ἢ γέγονεν, ἀπ' ἀρχῆς τινὸς ἀρξάμενος. γέγονεν· ὁρατὸς γὰρ ἁπτός τέ ἐστιν καὶ σῶμα ἔχων, πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα αἰσθητά, τὰ δ' αἰσθητά, δόξῃ περιληπτὰ μετ' αἰσθήσεως, γιγνόμενα καὶ γεννητὰ c
30 ἐφάνη. τῷ δ' αὖ γενομένῳ φαμὲν ὑπ' αἰτίου τινὸς ἀνάγκην εἶναι γενέσθαι. τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν· τόδε δ' οὖν πάλιν ἐπισκεπτέον περὶ αὐτοῦ, πρὸς πότερον τῶν παραδειγμάτων ὁ τεκται-
29 νόμενος αὐτὸν ἀπειργάζετο, πότερον πρὸς τὸ κατὰ a ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχον, ἢ πρὸς τὸ γεγονός. εἰ μὲν δὴ καλός ἐστιν ὅδε ὁ κόσμος ὅ τε δημιουργὸς ἀγαθός, δῆλον, ὡς πρὸς τὸ ἀΐδιον ἔβλεπεν· εἰ δέ, ὃ μηδ' εἰπεῖν τινὶ θέμις, πρὸς τὸ γεγονός. παντὶ δὴ σαφές, ὅτι πρὸς
40 τὸ ἀΐδιον· ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δ' ἄριστος τῶν αἰτίων. οὕτω δὴ γεγενημένος πρὸς τὸ λόγῳ καὶ φρονήσει περιληπτὸν καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχον δεδημιούργηται. τούτων δὲ ὑπαρχόντων αὖ πᾶσα ἀνάγκη b τόνδε τὸν κόσμον εἰκόνα τινὸς εἶναι. μέγιστον δὴ παντὸς
45 ἄρξασθαι κατὰ φύσιν ἀρχήν· ὧδε οὖν περί τε εἰκόνος καὶ περὶ τοῦ παραδείγματος αὐτῆς διοριστέον, ὡς ἄρα τοὺς λόγους, ὧνπέρ εἰσιν ἐξηγηταί, τούτων αὐτῶν καὶ ξυγγενεῖς ὄντας· τοῦ μὲν οὖν μονίμου καὶ βεβαίου καὶ μετὰ νοῦ καταφανοῦς μονίμους καὶ ἀμεταπτώτους,
50 καθ' ὅσον τε ἀνελέγκτοις προσήκει λόγοις εἶναι καὶ ἀκινήτοις, τούτου δεῖ μηδὲν ἐλλείπειν· τοὺς δὲ τοῦ πρὸς μὲν ἐκεῖνο ἀπεικασθέντος, ὄντος δὲ εἰκόνος εἰκότας ἀνὰ c λόγον τε ἐκείνων ὄντας· ὅτι περ πρὸς γένεσιν οὐσία, τοῦτο πρὸς πίστιν ἀλήθεια. ἐὰν οὖν, ὦ Σώκρατες, πολλὰ

universo sermonem quodammodo facturos, qua ratione ortum sit vel etiam sine origine sit, nisi plane deliramus, necesse est diis deabusque invocatis precari, ut omnia illis maxime ex sententia, constanter autem nobis dicamus. ac dii quidem ita invocati sunto: nostra vero opera invocanda est, quo facillime discere vobis, mihi maxime ut sentio docere de rebus propositis contingat.

Sunt igitur mea opinione primum distinguenda hæc: quid est id, quod semper est neque originem habet, et id, quod oritur nec unquam est? alterum id est, quod intelligentia cum ratione comprehenditur, quod semper eodem modo est, alterum vero, quod opinione cum sensu rationis experte percipitur, quod oritur et interit nec unquam vere est. omne autem, quod oritur, ex aliqua causa oriri necesse est; nihil enim sine causa originem habere potest. cujus igitur operis effector id, quod eodem modo se habet, intuens semper, tali quodam utens exemplari speciem ac vim ejus exhibet, id omne pulchrum perfici necesse est: sin intuens ortum, generato utens exemplari, non pulchrum. Jam vero omne cœlum sive mundus sive quo alio vocabulo maxime gaudet, hoc a nobis nuncupatus sit, considerandum igitur de eo primum, quod principio in omni re considerandum posuimus, semperne fuerit, originis initium habens nullum, an ortus sit ducto alicunde initio. ortus est: cernitur enim et tangitur et corpus habet. omnia autem talia sensum movent, sensum autem moventia, opinione comprehensa cum sensu, oriri generataque esse apparuit. ortum vero necessario ex aliqua causa ortum esse dicimus. jam effectorem quidem et patrem hujus universi et invenire difficile et inventum indicare in vulgus nefas. rursus igitur hoc quærendum de eo, ad utrum exemplarium a fabricatore effectum sit, utrum ad id, quod eodem modo et similiter se habet, an ad ortum. jam si pulcher est hic mundus et opifex ejus bonus, haud dubie sempiternum intuebatur; sin, quod ne dictu quidem fas est, ortum. non dubium igitur cuiquam, quin sempiternum, nam alter pulcherrimus ortorum, alter optimus efficientium. sic ergo ortus ad id est factus, quod ratione et intelligentia comprehenditur et eodem modo se habet. quæ cum ita sint, plane rursus necesse est mundum huncce imaginem alicujus esse. maximum vero est in omni re, ut initium naturæ convenienter fiat. quod igitur ad imaginem et ad ejus exemplar attinet, ita distinguendum est. ut statuamus orationi de quibus rebus explicet, cum iis ipsis esse cognationem; itaque de re stabili ac certa et intellectu adhibito conspicua stabilem et inconcussam orationem, et quoad ei conveniat tali esse, ut redargui et convelli nequeat, ejus nihil reliqui facere necesse esse; de ea vero, quæ ad illam imitatione expressa et imago sit, verisimilem et illius ad modum comparatam: quemadmodum ad originem essentia, ita ad fidem veritas. si igitur, o Socrates, postquam multi multa de diis et universi origine

πολλῶν εἰπόντων περὶ θεῶν καὶ τῆς τοῦ παντὸς γενέσεως μὴ δυνατοὶ γιγνώμεθα πάντη πάντως αὐτοὺς ἑαυτοῖς ὁμολογουμένους λόγους καὶ ἀπηκριβωμένους ἀποδοῦναι, μὴ θαυμάσῃς· ἀλλ' ἐὰν ἄρα μηδενὸς ἧττον παρεχώμεθα εἰκότας, ἀγαπᾶν χρή, μεμνημένους, ὡς ὁ λέγων ἐγὼ ὑμεῖς τε οἱ κριταὶ φύσιν ἀνθρωπίνην ἔχομεν· ὥστε περὶ τούτων τὸν εἰκότα μῦθον ἀποδεχομένους πρέπει τούτου μηδὲν ἔτι πέρα ζητεῖν.

ΣΩΚΡ. Ἄριστα, ὦ Τίμαιε, παντάπασί τε ὡς κελεύεις ἀποδεκτέον. τὸ μὲν οὖν προοίμιον θαυμασίως ἀπεδεξάμεθά σου, τὸν δὲ δὴ νόμον ἡμῖν ἐφεξῆς πέραινε.

ΤΙΜ. Λέγωμεν δή, δι' ἥντινα αἰτίαν γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁ ξυνιστὰς ξυνέστησεν. ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος· τούτου δ' ἐκτὸς ὢν πάντα ὅτι μάλιστα γενέσθαι ἐβουλήθη παραπλήσια ἑαυτῷ. ταύτην δὴ γενέσεως καὶ κόσμου μάλιστ' ἄν τις ἀρχὴν κυριωτάτην παρ' ἀνδρῶν φρονίμων ἀποδεχόμενος ὀρθότατα ἀποδέχοιτ' ἄν. βουληθεὶς γὰρ ὁ θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν, οὕτω δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν παραλαβὼν οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος ἐκεῖνο τούτου πάντως ἄμεινον. θέμις δ' οὔτ' ἦν οὔτ' ἔστι τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. λογισάμενος οὖν εὕρισκεν ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὁρατῶν οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλον ὅλου κάλλιον ἔσεσθαί ποτε ἔργον, νοῦν δ' αὖ χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῳ. διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι ξυνιστὰς τὸ πᾶν ξυνετεκταίνετο, ὅπως ὅτι κάλλιστον εἴη κατὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπειργασμένος. οὕτως οὖν δὴ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν τόνδε τὸν κόσμον ζῷον ἔμψυχον ἔννουν τε τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν. Τούτου δ' ὑπάρχοντος αὖ τὰ τούτοις ἐφεξῆς ἡμῖν λεκτέον, τίνι τῶν ζῴων αὐτὸν εἰς ὁμοιότητα ὁ ξυνιστὰς ξυνέστησε. τῶν μὲν οὖν ἐν μέρους εἴδει πεφυκότων μηδενὶ καταξιώσωμεν· ἀτελεῖ γὰρ ἐοικὸς οὐδέν ποτ' ἂν γένοιτο καλόν· οὗ δ' ἔστι τἆλλα ζῷα καθ' ἓν καὶ κατὰ γένη μόρια, τούτῳ πάντων ὁμοιότατον αὐτὸν εἶναι τιθῶμεν. τὰ γὰρ δὴ νοητὰ ζῷα πάντα ἐκεῖνο ἐν ἑαυτῷ περιλαβὸν ἔχει, καθάπερ ὅδε ὁ κόσμος ἡμᾶς ὅσα τε ἄλλα θρέμματα ξυνέστηκεν ὁρατά. τῷ γὰρ τῶν νοουμένων καλλίστῳ καὶ κατὰ πάντα τελέῳ μάλιστα αὐτὸν ὁ θεὸς ὁμοιῶσαι βουληθεὶς ζῷον ἓν ὁρατόν, πάνθ' ὅσα αὐτοῦ κατὰ φύσιν ξυγγενῆ ζῷα ἐντὸς ἔχον ἑαυτοῦ, ξυνέστησε. πότερον οὖν ὀρθῶς ἕνα οὐρανὸν προσειρήκαμεν, ἢ πολλοὺς καὶ ἀπείρους λέγειν ἦν ὀρθότερον; ἕνα, εἴπερ κατὰ τὸ παράδειγμα δεδημιουργημένος ἔσται. τὸ γὰρ περιέχον πάντα ὁπόσα νοητὰ ζῷα, μεθ' ἑτέρου δεύτερον οὐκ ἄν ποτ' εἴη· πάλιν γὰρ ἂν ἕτερον εἶναι τὸ περὶ ἐκείνω δέοι ζῷον, οὗ μέρος ἂν εἴτην ἐκείνω, καὶ οὐκ ἂν ἔτι ἐκείνοιν, ἀλλ' ἐκείνῳ τῷ περιέχοντι τόδ' ἂν ἀφωμοιωμένον λέγοιτο ὀρθότερον. ἵνα οὖν τόδε κατὰ τὴν μόνωσιν ὅμοιον ᾖ τῷ παντελεῖ ζῴῳ, διὰ ταῦτα οὔτε δύο οὔτ'

dixerunt, non possimus omnibus modis plane ipsam secum consentientem orationem atque exactam proferre, mirari noli; sed dummodo ne minus, quam alius quispiam, verisimilem exhibeamus, contenti esse debemus, recordati et me, qui dicam, et vos, qui judicetis, humanam naturam habere; ut his in rebus acquiescere in fabulæ verisimilitudine nec ultra quid requirere par sit.

SOCR. Optime, o Timæe, et prorsus ita, ut jubes, acquiescendum. ac procemio quidem tuo mirifice acquievimus: nunc fac modos ipsos deinceps audiamus.

TIM. Ergo dicamus, quam ob causam originem et universum hocce condens condiderit. bonus erat; in bonum autem nulla unquam ulla de re cadit invidia; hujus autem expers omnia quam maxime similia sibi fieri voluit. hoc igitur potissimum aliquis originis et mundi principium maxime proprium a viris prudentibus accipiens rectissime acceperit. deus enim cum bona omnia, pravum autem nihil, quantum posset, esse vellet, quicquid cerni poterat omne assumptum non quietum, sed agitatum immoderate et sine ordine ex inordinato in ordinem adduxit, hoc omnino melius illo esse arbitratus. fas autem nec erat nec est optimo facere aliud, nisi pulcherrimum. itaque cum ratione inita reperiret eorum, quæ natura cernerentur, nullum unquam intellectu carens intelligente pulchrius toto totum fore opus, intellectum autem sine animo contingere posse nulli, hac ductus ratione intellectum in animo, animum in corpore condens fabricabat universum, ut quam pulcherrimum sibi secundum naturam optimumque esset opus effectum. sic igitur verisimili ex sententia statuendum est mundum huncce animal animatum intellectuque præditum vere dei providentia extitisse. Hoc posito id, quod sequitur, dicendum nobis est, cujusnam animalium ad similitudinem condens eum condiderit. nullius profecto eorum existimare sustineamus, quæ partis genere continentur; imperfecto enim assimulatum nihil unquam pulchrum erit; sed cujus reliqua animalia singulatim et generatim particulæ sunt, ejus eum simillimum omnium ponamus. scilicet intelligibilia animalia omnia illud in se comprehensa habet, quemadmodum hicce mundus nos et quotquot cernuntur animantia. quia enim eorum, quæ intelliguntur, pulcherrimo et per omnia perfecto maxime eum similem reddere deus volebat, animal unum adspectabile omnia ipsi secundum naturam cognata in se comprehendens animalia condidit. rectene igitur unum cælum diximus, an plures et infinitos dicere rectius erat? unum, si quidem factum est ad exemplum. quod enim omnia, quæ intelliguntur, animalia complectitur, id cum altero secundum esse non potest; rursus enim aliud, quod duo illa contineret, esse necesse esset, cujus illa pars essent, nec jam duobus illis, sed illi continenti assimulatum hocce rectius diceretur. ut igitur hocce secundum solitudinem simile esset absoluto animali, idcirco neque duos neque infi-

ἀπείρους ἐποίησεν ὁ ποιῶν κόσμους, ἀλλ' εἷς ὅδε μονογενὴς οὐρανὸς γεγονὼς ἔστι τε καὶ ἔτ' ἔσται. σωματοειδὲς δὲ δὴ καὶ ὁρατὸν ἁπτόν τε δεῖ τὸ γενόμενον εἶναι. χωρισθὲν δὲ πυρὸς οὐδὲν ἄν ποτε ὁρατὸν γένοιτο, οὐδὲ 5 ἁπτὸν ἄνευ τινὸς στερεοῦ, στερεὸν δὲ οὐκ ἄνευ γῆς· ὅθεν ἐκ πυρὸς καὶ γῆς τὸ τοῦ παντὸς ἀρχόμενος ξυνιστάναι σῶμα ὁ θεὸς ἐποίει. δύο δὲ μόνω καλῶς ξυνίστασθαι τρίτου χωρὶς οὐ δυνατόν· δεσμὸν γὰρ ἐν μέσῳ δεῖ τινὰ c ἀμφοῖν ξυναγωγὸν γίγνεσθαι. δεσμῶν δὲ κάλλιστος ὃς 10 ἂν αὑτὸν καὶ τὰ ξυνδούμενα ὅτι μάλιστα ἓν ποιῇ. τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογία κάλλιστα ἀποτελεῖν. ὁπόταν γὰρ ἀριθμῶν τριῶν εἴτε ὄγκων εἴτε δυνάμεων ὡντινωνοῦν 32 a ᾖ τὸ μέσον, ὅτιπερ τὸ πρῶτον πρὸς αὐτό, τοῦτο αὐτὸ πρὸς τὸ ἔσχατον, καὶ πάλιν αὖθις ὅτι τὸ ἔσχατον 15 πρὸς τὸ μέσον, τὸ μέσον πρὸς τὸ πρῶτον, τότε τὸ μέσον μὲν πρῶτον καὶ ἔσχατον γιγνόμενον, τὸ δ' ἔσχατον καὶ τὸ πρῶτον αὖ μέσα ἀμφότερα, πάνθ' οὕτως ἐξ ἀνάγκης τὰ αὐτὰ εἶναι ξυμβήσεται, τὰ αὐτὰ δὲ γενόμενα ἀλλήλοις ἓν πάντα ἔσται. εἰ μὲν οὖν ἐπίπεδον μέν, βάθος δὲ 20 μηδὲν ἔχον ἔδει γίγνεσθαι τὸ τοῦ παντὸς σῶμα, μία μεσότης ἂν ἐξήρκει τά τε μεθ' ἑαυτῆς ξυνδεῖν καὶ ἑαυ- b τήν· νῦν δὲ — στερεοειδῆ γὰρ αὐτὸν προσῆκεν εἶναι, τὰ δὲ στερεὰ μία μὲν οὐδέποτε, δύο δὲ ἀεὶ μεσότητες ξυναρμόττουσιν· οὕτω δὴ πυρός τε καὶ γῆς ὕδωρ ἀέρα τε 25 ὁ θεὸς ἐν μέσῳ θεὶς καὶ πρὸς ἄλληλα καθόσον ἦν δυνατὸν ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπεργασάμενος ὅτιπερ πῦρ πρὸς ἀέρα, τοῦτο ἀέρα πρὸς ὕδωρ, καὶ ὅτι ἀὴρ πρὸς ὕδωρ, ὕδωρ πρὸς γῆν, ξυνέδησε καὶ ξυνεστήσατο οὐρανὸν ὁρατὸν καὶ ἁπτόν. καὶ διὰ ταῦτα ἔκ τε δὴ τούτων τοιούτων 30 καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννή- c θη δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν, φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστ' εἰς ταὐτὸν αὑτῷ ξυνελθὸν ἄλυτον ὑπό του ἄλλου πλὴν ὑπὸ τοῦ ξυνδήσαντος γενέσθαι. τῶν δὲ δὴ τεττάρων ἓν ὅλον ἕκαστον εἴληφεν ἡ τοῦ κόσμου ξύ- 35 στασις. ἐκ γὰρ πυρὸς παντὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς ξυνέστησεν αὐτὸν ὁ ξυνιστάς, μέρος οὐδὲν οὐδενὸς οὐδὲ δύναμιν ἔξωθεν ὑπολιπών, τάδε διανοηθείς· πρῶτον μὲν ἵνα ὅλον ὅτι μάλιστα ζῷον τέλεον ἐκ τελέων τῶν μερῶν d 33 a εἴη, πρὸς δὲ τούτοις ἕν, ἅτε οὐχ ὑπολελειμμένων ἐξ ὧν 40 ἄλλο τοιοῦτο γένοιτ' ἄν, ἔτι δὲ ἵνα ἀγήρων καὶ ἄνοσον ᾖ, κατανοῶν, ὡς ξυστατῷ σώματι [σώματα] θερμὰ καὶ ψυχρὰ καὶ πάνθ' ὅσα δυνάμεις ἰσχυρὰς ἔχει, περιιστάμενα ἔξωθεν καὶ προσπίπτοντα ἀκαίρως λύει καὶ νόσους γῆράς τε ἐπάγοντα φθίνειν ποιεῖ. διὰ δὴ τὴν αἰτίαν καὶ 45 τὸν λογισμὸν τόνδε ἓν ὅλον ὅλων ἐξ ἁπάντων τέλεον καὶ ἀγήρων καὶ ἄνοσον αὐτὸ ἐτεκτήνατο. σχῆμα δὲ ἔδω- b κεν αὐτῷ τὸ πρέπον καὶ τὸ ξυγγενές. τῷ δὲ τὰ πάντ' ἐν αὑτῷ ζῷα περιέχειν μέλλοντι ζῴῳ πρέπον ἂν εἴη σχῆμα τὸ περιειληφὸς ἐν αὑτῷ πάντα ὁπόσα σχήματα. 50 διὸ καὶ σφαιροειδές, ἐκ μέσου πάντῃ πρὸς τὰς τελευτὰς ἴσον ἀπέχον, κυκλοτερὲς αὐτὸ ἐτορνεύσατο, πάντων τελεώτατον ὁμοιότατόν τε αὐτὸ ἑαυτῷ σχημάτων, νομίσας μυρίῳ κάλλιον ὅμοιον ἀνομοίου. λεῖον δὲ δὴ κύκλῳ πᾶν ἔξωθεν αὐτὸ ἀπηκριβοῦτο, πολλῶν χάριν. c

nitos faciens fecit mundos, sed unum hocce singulare cælum factum est et porro erit. jam vero corporeum et adspectabile itemque tractabile esse necesse est id, quod ortum est. remotum autem ab igne adspectabile nihil unquam fieri potest, neque tractabile sine solido aliquo, solidum autem non sine terra; quam ob rem ex igne et terra universi corpus condere incipiens deus faciebat. duo autem sola pulchre condi sine tertio non possunt; vinculum enim aliquod medium utriusque conducendi vi præditum accedere necesse est. sed vinculorum pulcherrimum id est, quod ex se atque iis, quæ colligantur, quam maxime unum efficit. id autem pulcherrime assequitur proportio. quando enim trium vel numerorum vel ponderum vel virium quarumlibet medium ut primum ad ipsum, sic ipsum ad postremum comparatum est, rursusque vicissim ut postremum ad medium, ita medium ad primum, tum necesse est medium, cum primum et postremum fit, postremum autem et primum, media cum utraque fiunt, omnia hoc modo evenire ut eadem sint, eadem autem facta inter se omnia unum erunt. jam si planum quidem, sed altitudinem nullam habens universi corpus fieri necesse fuisset, unum medium suffecisset ad colligandum se sibique adjuncta: nunc, cum solido ei esse conveniret, solida autem uno medio nunquam, duobus semper copulentur, hac igitur de causa ignem inter et terram aquam aeremque deus media ponens et inter se quantum fieri poterat eadem ratione comparans, ut quemadmodum ignis ad aerem, ita aer ad aquam, et ut aer ad aquam, aqua ad terram se haberet, cælum colligavit et condidit adspectabile et tractabile. atque ob hæc et ex his hujusmodi et numero quattuor rebus mundi corpus procreatum est proportione concordans, indeque amicum sibi esse cœpit, ut in idem secum congressum ab alio nullo, nisi ab eo, a quo est colligatum, dissolvi queat. illarum autem quattuor rerum unamquamque totam accepit mundi compages. ex omni enim igne et aqua et aere et terra condens eum condidit nulla ullius parte aut vi extrinsecus relicta, hoc consilio: primum, ut totum quam maxime perfectis ex partibus perfectum animal esset, deinde unum, cum nihil relictum esset, ex quo aliud ejusmodi fieri posset, præterea ut a senectute et morbo immune esset; animadvertebat enim composito corpori corpora calida et frigida et omnia magnis prædita viribus extrinsecus circumstantia et incurrentia importune solutionem et morbos senectutemque inducentia interitum afferre. hanc igitur ob causam et hac inita ratione unum totum ex omnibus totis perfectum et a senectute et a morbo immune fabricavit. formam autem dedit ei convenientem et cognatam. sed omnia in se animalia comprehensuro animali conveniebat forma omnes quotquot sunt formas in se complexa. itaque globosum pari undique a medio ad extrema distantia tornavit in orbem rotundatum, forma omnium perfectissima et ipsa sui simillima, quod simile infinito pulchrius esset dissimili. porro lævem perfecte extrinsecus ambitum omnem faciebat, multarum

ὀμμάτων τε γὰρ ἐπεδεῖτο οὐδέν· ὁρατὸν γὰρ οὐδὲν ὑπελείπετο ἔξωθεν· οὐδ' ἀκοῆς· οὐδὲ γὰρ ἀκουστόν· πνεῦμά τε οὐκ ἦν περιεστὸς δεόμενον ἀναπνοῆς. οὐδ' αὖ τινὸς ἐπιδεὲς ἦν ὀργάνου σχεῖν, ᾧ τὴν μὲν εἰς ἑαυτὸ τροφὴν
5 δέξοιτο, τὴν δὲ πρότερον ἐξικμασμένην ἀποπέμψοι πάλιν· ἀπῄει τε γὰρ οὐδὲν οὐδὲ προσῄειν αὐτῷ ποθέν· οὐδὲ γὰρ ἦν. αὐτὸ γὰρ ἑαυτῷ τροφὴν τὴν ἑαυτοῦ φθίσιν παρέχον καὶ πάντα ἐν ἑαυτῷ καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ πάσχον καὶ d δρῶν ἐκ τέχνης γέγονεν· ἡγήσατο γὰρ αὐτὸ ὁ ξυντιθεὶς
10 αὔταρκες ὂν ἄμεινον ἔσεσθαι μᾶλλον, ἢ προσδεὲς ἄλλων. χειρῶν δέ, αἷς οὔτε λαβεῖν οὔτε αὖ τινὰ ἀμύνασθαι χρεία τις ἦν, μάτην οὐκ ᾤετο δεῖν αὐτῷ προσάπτειν, οὐδὲ ποδῶν οὐδὲ ὅλως τῆς περὶ τὴν βάσιν ὑπη-
34 ρεσίας. κίνησιν γὰρ ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν τοῦ σώματος a
15 οἰκείαν, τῶν ἑπτὰ τὴν περὶ νοῦν καὶ φρόνησιν μάλιστα οὖσαν. διὸ δὴ κατὰ ταὐτὰ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν ἑαυτῷ περιαγαγὼν αὐτὸ ἐποίησε κύκλῳ κινεῖσθαι στρεφόμενον, τὰς δὲ ἓξ ἁπάσας κινήσεις ἀφεῖλε καὶ ἀπλανὲς ἀπειργάσατο ἐκείνων. ἐπὶ δὲ τὴν περίοδον ταύτην ἅτ'
20 οὐδὲν ποδῶν δέον ἀσκελὲς καὶ ἄπουν αὐτὸ ἐγέννησεν. Οὗτος δὴ πᾶς ὄντος ἀεὶ λογισμὸς θεοῦ περὶ τὸν ποτὲ ἐσόμενον θεὸν λογισθεὶς λεῖον καὶ ὁμαλὸν πανταχῇ τε b ἐκ μέσου ἴσον καὶ ὅλον καὶ τέλεον ἐκ τελέων σωμάτων σῶμα ἐποίησε. ψυχὴν δὲ εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ θεὶς διὰ
25 παντός τε ἔτεινε καὶ ἔτι ἔξωθεν τὸ σῶμα αὐτῇ περιεκάλυψε ταύτῃ, καὶ κύκλῳ δὴ κύκλον στρεφόμενον οὐρανὸν ἕνα μόνον ἔρημον κατέστησε, δι' ἀρετὴν δὲ αὐτὸν αὐτῷ δυνάμενον ξυγγίγνεσθαι καὶ οὐδενὸς ἑτέρου προσδεόμενον, γνώριμον δὲ καὶ φίλον ἱκανῶς αὐτὸν
30 αὐτῷ. διὰ πάντα δὴ ταῦτα εὐδαίμονα θεὸν αὐτὸν ἐγεννήσατο. Τὴν δὲ δὴ ψυχὴν οὐχ ὡς νῦν ὑστέραν ἐπιχειροῦμεν λέγειν, οὕτως ἐμηχανήσατο καὶ ὁ θεὸς νεωτέραν· c οὐ γὰρ ἂν ἄρχεσθαι πρεσβύτερον ὑπὸ νεωτέρου ξυνέρξας εἴασεν· ἀλλά πως ἡμεῖς πολὺ μετέχοντες τοῦ προσ-
35 τυχόντος τε καὶ εἰκῇ ταύτῃ πῃ καὶ λέγομεν, ὁ δὲ καὶ γενέσει καὶ ἀρετῇ προτέραν καὶ πρεσβυτέραν ψυχὴν σώματος ὡς δεσπότιν καὶ ἄρξουσαν ἀρξομένου ξυνεστή-
35 σατο ἐκ τῶνδέ τε καὶ τοιῷδε τρόπῳ. τῆς ἀμερίστου καὶ a ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ἐχούσης οὐσίας καὶ τῆς αὖ περὶ τὰ σώ-
40 ματα γιγνομένης μεριστῆς τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ ξυνεκεράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταὐτοῦ φύσεως αὖ πέρι καὶ τῆς τοῦ ἑτέρου, καὶ κατὰ ταὐτὰ ξυνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμεροῦς αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ τὰ σώματα μεριστοῦ, καὶ τρία λαβὼν αὐτὰ ὄντα συνεκερά-
45 σατο εἰς μίαν πάντα ἰδέαν, τὴν θατέρου φύσιν δύσμικτον οὖσαν εἰς ταὐτὸν ξυναρμόττων βίᾳ. μιγνὺς δὲ μετὰ b τῆς οὐσίας καὶ ἐκ τριῶν ποιησάμενος ἓν πάλιν ὅλον τοῦτο μοίρας ὅσας προσῆκε διένειμεν, ἑκάστην δὲ ἔκ τε ταὐτοῦ καὶ θατέρου καὶ τῆς οὐσίας μεμιγμένην. ἤρ-
50 χετο δὲ διαιρεῖν ὧδε· μίαν ἀφεῖλε τὸ πρῶτον ἀπὸ παντὸς μοῖραν, μετὰ δὲ ταύτην ἀφῄρει διπλασίαν ταύτης, τὴν δ' αὖ τρίτην ἡμιολίαν μὲν τῆς δευτέρας, τριπλασίαν δὲ τῆς πρώτης, τετάρτην δὲ τῆς δευτέρας διπλῆν, πέμπτην δὲ τριπλῆν τῆς τρίτης, τὴν δ' ἕκτην τῆς πρώ- c

rerum causa. nec enim oculis egebat, quia nihil extra, quod cerni posset, relinquebatur, nec auribus, quia ne quod audiretur quidem; neque anima erat circumjecta, quæ respirationem requireret. neque vero instrumento aliquo egebat, quod haberet, quo vel capiendum alimentum acciperet vel captum expresso succo rursus emitteret; nec enim decedebat ei quicquam neque accedebat alicunde, cum ne esset quidem. ipsum enim sese consumptione alens sui et omnia in se et a se patiens et agens arte est factum; statuit enim is, qui componebat, ita potius, si sufficeret ipsum sibi, quam si aliis egeret, præstantius futurum. manuum autem, quibus neque capiendum quicquam neque repellendum foret, nihil frustra affingendum ei putabat, neque pedum neque omnino ingressus adminiculorum. motum enim tribuebat ei corpori ejus accommodatum inter septem proxime ad mentem et intelligentiam accedentem. itaque eodem modo in eodem et in se ipsum circumductum in orbem ut vertens se moveretur effecit, sex autem reliquos motus omnes ab eo separavit liberumque ab erroribus eorum præstitit. ad hunc vero circuitum cum pedes opus non essent, cruribus et pedibus instruendum non putavit. Hæc universa igitur ab eo, qui semper est, deo de aliquando futuro deo inita ratio læve et æquabile et undique a medio par et totum et perfectum perfectis ex corporibus corpus effecit. animum autem in medio collocatum per totum tetendit atque etiam extrinsecus corpori eundem circumdedit, itaque in orbem se vertentem orbem cælum unum tantum solitarium fecit, sed quod propter virtutem ipsum secum versari posset nec altero ullo egeret, satis sibi ipsum notum et familiare. propter hæc omnia igitur beatum eum deum procreavit. Sed animum deus non ut nunc posteriorem tractare conamur, ita etiam instituit recentiorem, neque enim regi antiquius a recentiore inclusum passus esset; sed nos, quibus multa fortuito et temere accidunt, ita fere etiam loquimur, ille vero et ortu et virtute priorem et antiquiorem animum corpore ut dominum et imperaturum obedituro condidit ex hisce et hoc modo: individuæ semperque eodem modo se habentis essentiæ et dividuæ in corporibus orientis mediam tertiam ex utraque miscuit essentiæ speciem, rursusque natura ejusdem et alterius si respicitur, etiam hac ratione mediam inter individuam ex illis et per corpora dividuam composuit, et sumptas eas tres in unam omnes speciem temperavit alterius naturam misceri recusantem vi cogens in idem. miscens autem essentia adhibita et ex tribus cum unum fecisset, rursus hoc totum distribuit in tot, quot conveniebat, partes temperatas illas omnes ex eodem et ex altero et ex essentia. partitionem autem sic instituebat: unam primum partem detraxit ex toto, deinde duplam ejus detrahebat, deinde tertiam sesquialteram secundæ, primæ triplam, deinde quartam duplam secundæ, tum quintam tertiæ triplam, tum sextam primæ octuplam, se-

της ὀκταπλασίαν, ἑβδόμην δ' ἑπτακαιεικοσιπλασίαν τῆς
πρώτης. μετὰ δὲ ταῦτα συνεπληροῦτο τά τε διπλάσια
36 καὶ τριπλάσια διαστήματα μοίρας ἔτι ἐκεῖθεν ἀποτέ- a
μνων καὶ τιθεὶς εἰς τὸ μεταξὺ τούτων, ὥστε ἐν ἑκάστῳ
5 διαστήματι δύο εἶναι μεσότητας, τὴν μὲν ταὐτῷ μέρει
τῶν ἄκρων αὐτῶν ὑπερέχουσαν καὶ ὑπερεχομένην, τὴν
δὲ ἴσῳ μὲν κατ' ἀριθμὸν ὑπερέχουσαν, ἴσῳ δὲ ὑπερεχο-
μένην. ἡμιολίων δὲ διαστάσεων καὶ ἐπιτρίτων καὶ ἐπο-
γδόων γενομένων ἐκ τούτων τῶν δεσμῶν ἐν ταῖς πρόσθεν
10 διαστάσεσι τῷ τοῦ ἐπογδόου διαστήματι τὰ ἐπίτριτα b
πάντα συνεπληροῦτο, λείπων αὐτῶν ἑκάστου μόριον,
τῆς τοῦ μορίου ταύτης διαστάσεως λειφθείσης ἀριθμοῦ
πρὸς ἀριθμὸν ἐχούσης τοὺς ὅρους ἓξ καὶ πεντήκοντα
καὶ διακοσίων πρὸς τρία καὶ τετταράκοντα καὶ διακό-
15 σια. καὶ δὴ καὶ τὸ μιχθέν, ἐξ οὗ ταῦτα κατέτεμνεν, οὕ-
τως ἤδη πᾶν καταναλώκει. ταύτην οὖν τὴν ξύστασιν
πᾶσαν διπλῆν κατὰ μῆκος σχίσας μέσην πρὸς μέσην
ἑκατέραν ἀλλήλαις οἷον χῖ προσβαλὼν κατέκαμψεν εἰς
ἓν κύκλῳ, ξυνάψας αὑταῖς τε καὶ ἀλλήλαις ἐν τῷ καταν- c
20 τικρὺ τῆς προσβολῆς, καὶ τῇ κατὰ ταὐτὰ ἐν ταὐτῷ
περιαγομένῃ κινήσει πέριξ αὐτὰς ἔλαβε, καὶ τὸν μὲν
ἔξω, τὸν δ' ἐντὸς ἐποιεῖτο τῶν κύκλων. τὴν μὲν οὖν
ἔξω φορὰν ἐπεφήμισεν εἶναι τῆς ταὐτοῦ φύσεως, τὴν δ'
ἐντὸς τῆς θατέρου. τὴν μὲν δὴ ταὐτοῦ κατὰ πλευρὰν
25 ἐπὶ δεξιὰ περιήγαγε, τὴν δὲ θατέρου κατὰ διάμετρον
ἐπ' ἀριστερά. κράτος δ' ἔδωκε τῇ ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου
περιφορᾷ· μίαν γὰρ αὐτὴν ἄσχιστον εἴασε, τὴν δ' ἐν- d
τὸς σχίσας ἑξαχῇ ἑπτὰ κύκλους ἀνίσους κατὰ τὴν τοῦ
διπλασίου καὶ τριπλασίου διάστασιν ἑκάστην, οὐσῶν
30 ἑκατέρων τριῶν, κατὰ τἀναντία μὲν ἀλλήλοις προσέτα-
ξεν ἰέναι τοὺς κύκλους, τάχει δὲ τρεῖς μὲν ὁμοίους,
τοὺς δὲ τέτταρας ἀλλήλοις καὶ τοῖς τρισὶν ἀνομοίως, ἐν
λόγῳ δὲ φερομένους. Ἐπεὶ δὲ κατὰ νοῦν τῷ ξυνιστάν-
τι πᾶσα ἡ τῆς ψυχῆς ξύστασις ἐγεγένητο, μετὰ τοῦτο
35 πᾶν τὸ σωματοειδὲς ἐντὸς αὐτῆς ἐτεκταίνετο καὶ μέσον e
μέσῃ ξυναγαγὼν προσήρμοττεν. ἡ δ' ἐκ μέσου πρὸς τὸν
ἔσχατον οὐρανὸν πάντῃ διαπλεχθεῖσα κύκλῳ τε αὐτὸν
ἔξωθεν περικαλύψασα αὐτὴ ἐν αὑτῇ στρεφομένη θείαν
ἀρχὴν ἤρξατο ἀπαύστου καὶ ἔμφρονος βίου πρὸς τὸν
40 ξύμπαντα χρόνον. καὶ τὸ μὲν δὴ σῶμα ὁρατὸν οὐρανοῦ
γέγονεν, αὐτὴ δὲ ἀόρατος μέν, λογισμοῦ δὲ μετέχουσα
37 καὶ ἁρμονίας ψυχή, τῶν νοητῶν ἀεί τε ὄντων ὑπὸ τοῦ a
ἀρίστου ἀρίστη γενομένη τῶν γεννηθέντων. ἅτε οὖν ἐκ
τῆς ταὐτοῦ καὶ τῆς θατέρου φύσεως ἔκ τε οὐσίας, τριῶν
45 τούτων συγκραθεῖσα μοιρῶν, καὶ ἀνὰ λόγον μερισθεῖσα
καὶ ξυνδεθεῖσα αὐτή τε ἀνακυκλουμένη πρὸς αὑτήν,
ὅταν οὐσίαν σκεδαστὴν ἔχοντός τινος ἐφάπτηται καὶ
ὅταν ἀμέριστον, λέγει κινουμένη διὰ πάσης ἑαυτῆς, ὅτῳ
τ' ἄν τι ταὐτὸν ᾖ καὶ ὅτου ἂν ἕτερον, πρὸς ὅτι τε μά-
50 λιστα καὶ ὅπῃ καὶ ὅπως καὶ ὁπότε ξυμβαίνει κατὰ τὰ b
γιγνόμενά τε πρὸς ἕκαστον ἕκαστα εἶναι καὶ πάσχειν
καὶ πρὸς τὰ κατὰ ταὐτὰ ἔχοντα ἀεί. λόγος δὲ ὁ κατὰ
ταὐτὸν ἀληθὴς γιγνόμενος περί τε θάτερον ὂν καὶ περὶ
τὸ ταὐτόν, ἐν τῷ κινουμένῳ ὑφ' αὑτοῦ φερόμενος ἄνευ

ptimam vero vigintiseptuplam primæ. deinde dupla et tripla intervalla complebat, partes rursus ex illo desecans et his interponens ita, ut in singulis intervallis binæ essent medietates, altera eadem parte extremorum superans ea ab eisque superata, altera pari superans numero parique superata. sesquialteris autem intervallis et sesquitertiis et sesquioctavis ex his vinculis effectis in primis intervallis sesquioctavo intervallo sesquitertia omnia complebat, particulam relinquens singulorum ita, ut hoc relictum particulæ intervallum terminos haberet ea ratione comparatos, quæ inter numeros est ducentorum quinquaginta sex et ducentorum quadraginta trium. atque ita etiam mixtum illud, ex quo hæc secabat, jam omne consumpserat. hanc igitur omnem compositionem dupliciter in longitudinem fissam mediamque mediæ utramvis quasi chi litteram accommodatam in orbem flectens contorsit in unum, ut et ipsæ secum et inter se e regione accommodationis committerentur, eoque motu, qui æqualiter in eodem circumagitur, undique est eas circumplexus, et alterum exteriorem, alterum interiorem faciebat orbem. atque eum quidem, qui extra volveretur, ejusdem, interiorem alterius naturæ esse nomine significavit. illum porro, qui naturam ejusdem habet, a latere dextrorsum detorsit, alterum, qui alterius, a diametro sinistrorsum; sed principatum dedit ejusdem et similis conversioni, quam unam indivisam reliquit: interiorem sexies divisam septem in orbes dispares secundum bina dupli et tripli intervalla, quæ tria utrimque erant, contrariis inter se orbium cursibus ire jussit, quorum tres celeritate pares, quattuor autem reliqui inter se et tribus illis dissimiles, cum ratione tamen ferrentur. Perfecta autem ad mentem conditoris universa animi compositione corporeum omne intra eum fabricabat et medium medio copulatum accommodabat. ille vero a medio per totum cælum usque ad extremum pertendens rotundoque illud extrinsecus ambitu complexus in se ipse versans sese divinum infinitæ sapientisque vitæ in universum tempus induxit exordium. et corpus quidem cæli adspectabile effectum est, ipse vero adspectum effugiens, rationis autem et concentionis particeps animus, intelligibilium sempiternarumque rerum ab optimo optimus effectus procreatorum. ut temperatus igitur tribus ex partibus, ex ejusdem et alterius natura et ex essentia, ac proportione divisus et colligatus atque in semetipsum sese revolvens, cum dispersa essentia præditum aliquid attingit et cum individua præditum, per totum se movetur et sive quid idem est cum aliquo sive diversum ab aliquo, pronuntiat, ad quid potissimum et qua ratione et quo modo et quando tum in iis, quæ oriuntur, ad unumquodque esse quæque et pati conveniat, tum ad ea, quæ eodem modo semper se habent. pronuntiatio autem haud secus in eo, quod alterum, atque in eo, quod idem est, veritatem recipiens, dum in semet ipsum movente sine voce et sono pro-

φθόγγου καὶ ἠχῆς, ὅταν μὲν περὶ τὸ αἰσθητὸν γίγνη-
ται καὶ ὁ τοῦ θατέρου κύκλος ὀρθὸς ὢν εἰς πᾶσαν αὐτοῦ
τὴν ψυχὴν διαγγείλῃ, δόξαι καὶ πίστεις γίγνονται βέ-
βαιοι καὶ ἀληθεῖς· ὅταν δὲ αὖ περὶ τὸ λογιστικὸν ᾖ c
5 καὶ ὁ τοῦ ταὐτοῦ κύκλος εὔτροχος ὢν αὐτὰ μηνύσῃ,
νοῦς ἐπιστήμη τε ἐξ ἀνάγκης ἀποτελεῖται. τούτω δὲ ἐν
ᾧ τῶν ὄντων ἐγγίγνεσθον, ἄν ποτέ τις αὐτὸ ἄλλο πλὴν
ψυχὴν εἴπῃ, πᾶν μᾶλλον, ἢ τἀληθὲς ἐρεῖ.

Ὡς δὲ κινηθὲν αὐτὸ καὶ ζῶν ἐνόησε τῶν ἀϊδίων θεῶν
10 γεγονὸς ἄγαλμα ὁ γεννήσας πατήρ, ἠγάσθη τε καὶ
εὐφρανθεὶς ἔτι δὴ μᾶλλον ὅμοιον πρὸς τὸ παράδειγμα
ἐπενόησεν ἀπεργάσασθαι. καθάπερ οὖν αὐτὸ τυγχά- d
νει ζῷον ἀΐδιον ὄν, καὶ τόδε τὸ πᾶν οὕτως εἰς δύναμιν
ἐπεχείρησε τοιοῦτον ἀποτελεῖν. ἡ μὲν οὖν τοῦ ζῴου
15 φύσις ἐτύγχανεν οὖσα αἰώνιος. καὶ τοῦτο μὲν δὴ τῷ
γεννητῷ παντελῶς προσάπτειν οὐκ ἦν δυνατόν, εἰκὼ δ᾽
ἐπενόει κινητόν τινα αἰῶνος ποιῆσαι, καὶ διακοσμῶν
ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μένοντος αἰῶνος ἐν ἑνὶ κατ᾽ ἀριθμὸν
ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, τοῦτον, ὃν δὴ χρόνον ὠνομάκα-
20 μεν. ἡμέρας γὰρ καὶ νύκτας καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτοὺς e
οὐκ ὄντας πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι, τότε ἅμα ἐκείνῳ ξυνι-
σταμένῳ τὴν γένεσιν αὐτῶν μηχανᾶται. ταῦτα δὲ πάντα
μέρη χρόνου, καὶ τό τ᾽ ἦν τό τ᾽ ἔσται χρόνου γεγονότα
εἴδη, ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν ἀΐδιον οὐσίαν οὐκ
25 ὀρθῶς. λέγομεν γὰρ δή, ὡς ἦν ἔστι τε καὶ ἔσται, τῇ δὲ
38 τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει· τὸ δὲ a
ἦν τό τ᾽ ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν ἰοῦσαν πρέ-
πει λέγεσθαι· κινήσεις γάρ ἐστον. τὸ δὲ ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ
ἔχον ἀκινήτως οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερον προσή-
30 κει γίγνεσθαι διὰ χρόνου οὐδὲ γενέσθαι ποτὲ οὐδὲ γε-
γονέναι νῦν οὐδ᾽ εἰσαῦθις ἔσεσθαι, τὸ παράπαν τε οὐδὲν
ὅσα γένεσις τοῖς ἐν αἰσθήσει φερομένοις προσῆψεν, ἀλλὰ
χρόνου ταῦτα αἰῶνα μιμουμένου καὶ κατ᾽ ἀριθμὸν κυ-
κλουμένου γέγονεν εἴδη. καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὰ τοιάδε,
35 τό τε γεγονὸς εἶναι γεγονὸς καὶ τὸ γιγνόμενον εἶναι b
γιγνόμενον, ἔτι τε τὸ γενησόμενον εἶναι γενησόμενον
καὶ τὸ μὴ ὂν μὴ ὂν εἶναι· ὧν οὐδὲν ἀκριβὲς λέγομεν.
περὶ μὲν οὖν τούτων τάχ᾽ ἂν οὐκ εἴη καιρὸς πρέπων
ἐν τῷ παρόντι διακριβολογεῖσθαι· χρόνος δ᾽ οὖν μετ᾽
40 οὐρανοῦ γέγονεν, ἵνα ἅμα γεννηθέντες ἅμα καὶ λυ-
θῶσιν, ἄν ποτε λύσις τις αὐτῶν γίγνηται, καὶ κατὰ
τὸ παράδειγμα τῆς διαιωνίας φύσεως, ἵν᾽ ὡς ὁμοιότα-
τος αὐτῷ κατὰ δύναμιν ᾖ. τὸ μὲν γὰρ δὴ παράδειγμα
πάντα αἰῶνά ἐστιν ὄν· ὁ δ᾽ αὖ διὰ τέλους τὸν ἅ- c
45 παντα χρόνον γεγονώς τε καὶ ὢν καὶ ἐσόμενος. ἐξ οὖν
λόγου καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν,
ἵνα γεννηθῇ χρόνος, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα
ἄστρα ἐπίκλην ἔχοντα πλανητὰ εἰς διορισμὸν καὶ
φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονε. σώματα δὲ αὐτῶν
50 ἑκάστων ποιήσας ὁ θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς, ἃς
ἡ θατέρου περίοδος ᾔειν, ἑπτὰ οὔσας ὄντα ἑπτά· σελήνην
μὲν εἰς τὸν περὶ γῆν πρῶτον, ἥλιον δὲ εἰς τὸν δεύτερον d
ὑπὲρ γῆς, ἑωσφόρον δὲ καὶ τὸν ἱερὸν Ἑρμοῦ λεγόμενον
εἰς τὸν τάχει μὲν ἰσόδρομον ἡλίῳ κύκλον ἰόντας, τὴν

cedit, cum ad res pertinet sensibus subjectas et alterius orbis recte se habens universum animum de ea certiorem fecit, tum opiniones assensionesque firmæ veræque gignuntur; cum autem ad id, quod ad rationem pertinet, spectat, et orbis ejusdem bene currens ea significavit, tum intellectus et scientia necessario perficiuntur. in quo vero hæc duo ingenerantur, id si quis unquam aliud, quam animum esse dixerit, quidvis potius, quam verum dicet.

Postquam autem procreatum a se mundum pater motum et viventem animadvertit, sempiternorum oblectamentum factum deorum, gavisus est et lætitia affectus magis etiam exemplari similem eum reddere cogitavit. quemadmodum igitur exemplar animal sempiternum est, ita etiam hoc universum quantum fieri posset tale efficere instituit. scilicet animalis natura æterna erat. atque id quidem totum transferri in id, quod procreatum esset, non poterat, sed imaginem cogitabat mobilem quandam æternitatis facere, et adornans simul cælum æternitatis in uno manentis imaginem facit ad numerum euntem æternam, hoc, quod tempus nominavimus. dies enim et noctes et menses et annos, qui non erant antequam cælum exstitisset, tunc simul dum hoc conditur, illos exsistere ut possent molitur. temporis autem partes hæ omnes sunt, et quod erat et quod erit, temporis ortæ species sunt, quas inscii ad sempiternam essentiam referimus perperam. dicimus enim erat et est et erit, cum tamen solum est ex veritate ei conveniat, erat autem et erit ad ortum adhibere par sit in tempore euntem; motus enim sunt; ei vero, quod semper eodem modo sine motu est, neque antiquius neque recentius fieri tempore convenit aut factum aliquando aut nunc esse aut in posterum fore aut denique quicquam eorum, quæ origo his, quæ in sensu feruntur, adjunxit, sed temporis hæ æternitatem imitantis et ad numerum se in orbem volventis species exstiterunt. præterea etiam talia : ortum esse ortum et oriens esse oriens, item oriturum esse oriturum et quod non est esse quod non est; quæ omnia parum subtiliter dicuntur. ac de his quidem subtilius quærere fortasse non hujus loci sit : tempus igitur cum cælo ortum est, ut una procreata una etiam solvantur, si qua unquam solutio eorum eveniat, et ad exemplar æternæ naturæ, ut ei quam possit simillimum sit. exemplar enim per omnem æternitatem est, cælum autem usque per tempus omne ortum et exstans et futurum. ex hac igitur ratione cogitationeque dei ad temporis originem, ut procrearetur tempus, sol et luna et quinque aliæ stellæ, quæ errantes vocantur, ad numeros temporis discernendos et servandos exstiterunt; quarum singulis singula effecta corpora deus septem numero in orbibus septem, quibus alterius circuitus perficiebatur, posuit, lunam in primo circum terram, solem in secundo supra terram, Luciferum et sanctam Mercurii vocatam soli celeritate æqualem orbem obtinentes, sed contrariam ei habentes vim,

δ' ἐναντίαν εἰληχότας αὐτῷ δύναμιν· ὅθεν καταλαμβά-
νουσί τε καὶ καταλαμβάνονται κατὰ ταὐτὰ ὑπ'
ἀλλήλων ἥλιός τε καὶ ὁ τοῦ Ἑρμοῦ καὶ ἑωσφόρος. τὰ
δ' ἄλλα οἷ δὴ καὶ δι' ἃς αἰτίας ἱδρύσατο, εἴ τις ἐπεξίοι
5 πάσας, ὁ λόγος πάρεργος ὢν πλέον ἂν ἔργον ὧν ἕνεκα
λέγεται παράσχοι. ταῦτα μὲν οὖν ἴσως τάχ' ἂν κατὰ e
σχολὴν ὕστερον τῆς ἀξίας τύχοι διηγήσεως· ἐπειδὴ δὲ
οὖν εἰς τὴν ἑαυτῷ πρέπουσαν ἕκαστον ἀφίκετο φορὰν
τῶν ὅσα ἔδει ξυναπεργάζεσθαι χρόνον, δεσμοῖς τε ἐμ-
10 ψύχοις σώματα δεθέντα ζῷα ἐγεννήθη τό τε προστα-
39 χθὲν ἔμαθε, κατὰ δὴ τὴν θατέρου φορὰν πλαγίαν οὖ- a
σαν, διὰ τῆς ταὐτοῦ φορᾶς ἰούσης τε καὶ κρατουμένης,
τὸ μὲν μείζονα αὐτῶν, τὸ δ' ἐλάττω κύκλον ἰόν, θᾶττον
μὲν τὰ τὸν ἐλάττω, τὰ δὲ τὸν μείζω βραδύτερον πε-
15 ριῄειν· τῇ δὲ ταὐτοῦ φορᾷ τὰ τάχιστα περιιόντα ὑπὸ
τῶν βραδύτερον ἰόντων ἐφαίνετο καταλαμβάνοντα κα-
ταλαμβάνεσθαι. πάντας γὰρ τοὺς κύκλους αὐτῶν στρέ-
φουσα ἕλικα, διὰ τὸ διχῇ κατὰ τὰ ἐναντία ἅμα προϊέναι,
τὸ βραδύτατα ἀπιὸν ἀφ' αὐτῆς οὔσης ταχίστης ἐγγύτατα b
20 ἀπέφαινεν. ἵνα δ' εἴη μέτρον ἐναργές τι πρὸς ἄλληλα
βραδυτῆτι καὶ τάχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀκτὼ φορὰς πο-
ρεύοιτο, φῶς ὁ θεὸς ἀνῆψεν ἐν τῇ πρὸς γῆς δευτέρᾳ τῶν
περιόδων, ὃ δὴ νῦν κεκλήκαμεν ἥλιον, ἵνα ὅτι μάλιστα
εἰς ἅπαντα φαίνοι τὸν οὐρανὸν, μετάσχοι τε ἀριθμοῦ τὰ
25 ζῷα, ὅσοις ἦν προσῆκον, μαθόντα παρὰ τῆς ταὐτοῦ
καὶ ὁμοίου περιφορᾶς. νὺξ μὲν οὖν ἡμέρα τε γέγονεν c
οὕτως καὶ διὰ ταῦτα, ἡ τῆς μιᾶς καὶ φρονιμωτάτης
κυκλήσεως περίοδος· μεὶς δὲ, ἐπειδὰν σελήνη περιελθοῦσα
τὸν ἑαυτῆς κύκλον ἥλιον ἐπικαταλάβῃ· ἐνιαυτὸς δὲ,
30 ὁπόταν ἥλιος τὸν ἑαυτοῦ περιέλθῃ κύκλον. τῶν δ' ἄλ-
λων τὰς περιόδους οὐκ ἐννενοηκότες ἄνθρωποι, πλὴν
ὀλίγοι τῶν πολλῶν, οὔτε ὀνομάζουσιν οὔτε πρὸς ἄλληλα
ξυμμετροῦνται σκοποῦντες ἀριθμοῖς, ὥστε ὡς ἔπος εἰ-
πεῖν οὐκ ἴσασι χρόνον ὄντα τὰς τούτων πλάνας, πλήθει d
35 μὲν ἀμηχάνῳ χρωμένας, πεποικιλμένας δὲ θαυμαστῶς.
ἔστι δ' ὅμως οὐδὲν ἧττον κατανοῆσαι δυνατὸν, ὡς ὅ γε
τέλεος ἀριθμὸς χρόνου τὸν τέλεον ἐνιαυτὸν πληροῖ τότε,
ὅταν ἁπασῶν τῶν ὀκτὼ περιόδων τὰ πρὸς ἄλληλα ξυμ-
περανθέντα τάχη σχῇ κεφαλὴν τῷ τοῦ ταὐτοῦ καὶ
40 ὁμοίως ἰόντος ἀναμετρηθέντα κύκλῳ. κατὰ ταῦτα δὴ
καὶ τούτων ἕνεκα ἐγεννήθη τῶν ἄστρων ὅσα δι' οὐρανοῦ
πορευόμενα ἔσχε τροπὰς, ἵνα τόδε ὡς ὁμοιότατον ᾖ τῷ
τελέῳ καὶ νοητῷ ζῴῳ πρὸς τὴν τῆς διαιωνίας μίμησιν e
φύσεως.

unde sol et Mercurii stella et Lucifer inter se eadem ratione deprehendunt et deprehenduntur. reliquorum autem collocationem et causas collocandi si quis omnes persequi oratione conetur, rem suscipiat plus operis afferentem, quam id ipsum, cujus causa suscipiatur. hæc igitur forsitan ubi otium fuerit posthac dignam habebunt tractationem: quando autem illorum, quibus simul efficiendum erat tempus, unumquodque cursum decorum est adeptum colligatisque corporibus vinculis animatis animalia procreata sunt et imperatum didicerunt, tunc secundum alterius motionem obliquam illam, quippe quæ per ejusdem motionem eat et ab ea coerceatur, aliud majorem, aliud minorem orbem conficiens, quæ minorem, celerius, quæ majorem, tardius circuibant; sed ejusdem motio efficiebat, ut celerrime circumeuntia a tardius euntibus deprehendi deprehendentia viderentur. omnes enim orbes eorum in spiram vertens, propterea quod duobus simul contrariis motibus agitantur, quod tardissime a se, quæ celerrima est, abibat, id proximum sibi esse declarabat. ut vero esset mensura quædam evidens inter ipsa tarditatis et celeritatis atque ita octo cursus fierent, lumen deus in secundo a terra ambitu accendit illud, quod nunc solem appellamus, ut quam maxime per totum cælum luceret numerumque perciperent animalia ea, quibus conveniret, edocta ab ejusdem et similis circuitu. nox igitur et dies ita et his de causis exstitit, simplicis et sapientissimi orbis circuitus, mensis autem, quando luna orbem suum emensa solem consecuta est; annus, ubi sol suum confecit orbem. ceterorum autem ambitus ignorantes homines paucis inter multos exceptis neque nomine appellant neque inter se numeris commetiuntur observantes. itaque nesciunt, ut ita dicam, tempus esse errores illorum multitudine infinita, varietate admirabili præditos. nihilo tamen minus intelligi potest perfecto temporis numero perfectum annum compleri tum, cum omnium octo circuituum simul absolutæ inter se celeritates conclusionem adeptæ sunt ad ejusdem et similiter euntis orbem exactæ. secundum hæc igitur et horum causa procreata sunt astra quotquot cælum peragrantia conversiones habuerunt, ut hocce esset perfecto illi et intelligibili animali ad æternæ imitationem naturæ quam simillimum.

45 Καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἤδη μέχρι χρόνου γενέσεως ἀπείρ-
γαστο εἰς ὁμοιότητα ᾧπερ ἀπεικάζετο· τῷ δὲ μήπω
τὰ πάντα ζῷα ἐντὸς αὐτοῦ γεγενημένα περιειληφέναι,
ταύτῃ ἔτι εἶχεν ἀνομοίως. τοῦτο δὴ τὸ κατάλοιπον ἀ-
πειργάζετο αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ παραδείγματος ἀποτυ-
50 πούμενος φύσιν. ᾗπερ οὖν νοῦς ἐνούσας ἰδέας τῷ, ὅ ἐστι
ζῷον, οἷαί τε ἔνεισι καὶ ὅσαι, καθορᾷ, τοιαύτας καὶ
τοσαύτας διενοήθη δεῖν καὶ τόδε σχεῖν. εἰσὶ δὲ τέττα-
40 ρες· μία μὲν οὐράνιον θεῶν γένος, ἄλλη δὲ πτηνὸν καὶ a
ἀεροπόρον, τρίτη δὲ ἔνυδρον εἶδος, πεζὸν δὲ καὶ χερ-

Et cetera quidem usque ad temporis ortum jam perfectum erat ad similitudinem ejus, cui assimulabatur; sed eo, quod nondum omnia animalia intra se orta continebat, adhuc dissimile erat. hoc igitur, quod ei deerat, ad exemplaris naturam exprimens perficiebat. ergo quemadmodum mens in eo, quod est, animali, quales et quot insunt species, inesse videt, tales et tot etiam hocce recipere necessarium esse statuit. sunt autem quattuor: una deorum genus cæleste, altera volucre et aerium, tertia aquatile genus, pede-

σαῖον τέταρτον. τοῦ μὲν οὖν θείου τὴν πλείστην ἰδέαν
ἐκ πυρὸς ἀπηρξατο, ὅπως ὅτι λαμπρότατον ἰδεῖν τε κάλ-
λιστον εἴη· τῷ δὲ παντὶ προσεικάζων εὔκυκλον ἐποίει,
τίθησί τε εἰς τὴν τοῦ κρατίστου φρόνησιν ἐκείνῳ ξυνε-
5 πόμενον, νείμας περὶ πάντα κύκλῳ τὸν οὐρανόν, κό-
σμον ἀληθινὸν αὐτῷ πεποικιλμένον εἶναι καθ' ὅλον.
κινήσεις δὲ δύο προσῆψεν ἑκάστῳ, τὴν μὲν ἐν ταὐτῷ
κατὰ ταὐτά, περὶ τῶν αὐτῶν ἀεὶ τὰ αὐτὰ ἑαυτῷ δια- b
νοουμένῳ, τὴν δὲ εἰς τὸ πρόσθεν, ὑπὸ τῆς ταὐτοῦ καὶ
10 ὁμοίου περιφορᾶς κρατουμένῳ· τὰς δὲ πέντε κινήσεις
ἀκίνητον καὶ ἑστός, ἵν' ὅτι μάλιστα αὐτῶν ἕκαστον γέ-
νοιτο ὡς ἄριστον. ἐξ ἧς δὴ τῆς αἰτίας γέγονεν ὅσ' ἀπλανῆ
τῶν ἄστρων ζῷα θεῖα ὄντα καὶ ἀΐδια καὶ κατὰ ταὐτὰ
ἐν ταὐτῷ στρεφόμενα ἀεὶ μένει· τὰ δὲ τρεπόμενα καὶ
15 πλάνην τοιαύτην ἴσχοντα, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν
ἐρρήθη, κατ' ἐκεῖνα γέγονε. γῆν δέ, τροφὸν μὲν ἡμε-
τέραν, εἱλλομένην δὲ περὶ τὸν διὰ παντὸς πόλον τετα-
μένον φύλακα καὶ δημιουργὸν νυκτός τε καὶ ἡμέρας c
ἐμηχανήσατο, πρώτην καὶ πρεσβυτάτην θεῶν ὅσα
20 ἐντὸς οὐρανοῦ γέγονασι. χορείας δὲ τούτων αὐτῶν
καὶ παραβολὰς ἀλλήλων, καὶ περὶ τὰς τῶν κύκλων
πρὸς ἑαυτοὺς ἐπανακυκλήσεις καὶ προσχωρήσεις, ἔν τε
ταῖς ξυνάψεσιν ὁποῖοι τῶν θεῶν κατ' ἀλλήλους γιγνό-
μενοι καὶ ὅσοι καταντικρύ, μεθ' οὕστινάς τε ἐπίπροσθεν
25 ἀλλήλοις ἡμῖν τε κατὰ χρόνους οὕστινας ἕκαστοι κα-
τακαλύπτονται καὶ πάλιν ἀναφαινόμενοι φόβους καὶ
σημεῖα τῶν μετὰ ταῦτα γενησομένων τοῖς οὐ δυναμένοις d
λογίζεσθαι πέμπουσι, τὸ λέγειν ἄνευ διόψεως τούτων
αὖ τῶν μιμημάτων μάταιος ἂν εἴη πόνος· ἀλλὰ ταῦτά
30 τε ἱκανῶς ἡμῖν ταύτῃ καὶ τὰ περὶ θεῶν ὁρατῶν καὶ
γεννητῶν εἰρημένα φύσεως ἐχέτω τέλος. περὶ δὲ τῶν
ἄλλων δαιμόνων εἰπεῖν καὶ γνῶναι τὴν γένεσιν μεῖζον,
ἢ καθ' ἡμᾶς, πειστέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν,
ἐκγόνοις μὲν θεῶν οὖσιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς δέ που τούς
35 γε αὐτῶν προγόνους εἰδόσιν. ἀδύνατον οὖν θεῶν παισὶν
ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ τε εἰκότων καὶ ἀναγκαίων e
ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖα φασκόντων ἀπαγ-
γέλλειν ἑπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον. οὕτως οὖν κατ'
ἐκείνους ἡμῖν ἡ γένεσις περὶ τούτων τῶν θεῶν ἐχέτω
40 καὶ λεγέσθω· Γῆς τε καὶ Οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεανός τε
καὶ Τηθὺς ἐγενέσθην, τούτων δὲ Φόρκυς Κρόνος τε καὶ
Ῥέα καὶ ὅσοι μετὰ τούτων, ἐκ δὲ Κρόνου τε καὶ Ῥέας
41 Ζεὺς Ἥρα τε καὶ πάντες ὅσους ἴσμεν ἀδελφοὺς λεγο- a
μένους αὐτῶν ἔτι τε τούτων ἄλλους ἐκγόνους. ἐπεὶ δ'
45 οὖν πάντες, ὅσοι τε περιπολοῦσι φανερῶς καὶ ὅσοι φαί-
νονται καθόσον ἂν ἐθέλωσιν, οἱ θεοὶ γένεσιν ἔσχον, λέγει
πρὸς αὐτοὺς ὁ τόδε τὸ πᾶν γεννήσας τάδε· Θεοὶ θεῶν,
ὧν ἐγὼ δημιουργὸς πατήρ τε ἔργων, ἃ δι' ἐμοῦ γενόμενα
ἄλυτα ἐμοῦ γε μὴ ἐθέλοντος. τὸ μὲν οὖν δὴ δεθὲν πᾶν
50 λυτόν, τό γε μὴν καλῶς ἁρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ λύειν b
ἐθέλειν κακοῦ. δι' ἃ καὶ ἐπείπερ γεγένησθε, ἀθάνατοι
μὲν οὐκ ἐστὲ οὐδ' ἄλυτοι τὸ πάμπαν, οὔ τι μὲν δὴ λυ-
θήσεσθέ γε οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας, τῆς ἐμῆς
βουλήσεως μείζονος ἔτι δεσμοῦ καὶ κυριωτέρου λαχόν-

stre ac terrestre quartum. divini igitur speciem plurimam ex igne auspicatus est, ut quam splendidissimum adspectuque pulcherrimum esset, et universo assimulans bene rotundatum faciebat ponitque in optimi intelligentia comitem illius, per omnem cæli ambitum distributum, ut verus ei mundus varietate per totum distinctus exstaret. motus autem duos adjunxit cuique, unum in eodem æquabilem, de iisdem semper eadem constanter cogitanti, alterum in anticum, ejusdem et similis conversioni subjecto: ab reliquis quinque motibus immunitatem et stabilitatem dedit, ut quantum fieri posset quam optimum quidque eorum fieret. atque hac de causa exstiterunt quotquot inerrantia siderum animalia divina et sempiterna et æquabiliter in eodem sese vertentia perpetuo manent; quæ vero conversiones et errorem ejusmodi habent, quemadmodum in superioribus dictum est, ita exstiterunt. terram autem, nutricem nostram, constrictam circa polum per universum extentum, custodem et effectricem noctis et diei instituit, primam et antiquissimam deorum quotquot intra cælum exstiterunt. choreas autem horum ipsorum et inter se appropinquationes et quod orbium ad semel reversiones et accessiones attinet, inque conjunctionibus quales deorum juxta se quotque e regione constituti et pone quos alii aliis nobisque obumbrantes quibus temporibus singuli delitescant rursusque in conspectum prodeuntes terrores et portenta rerum post futurarum rationis expertibus offerant, frustra laboret qui sine spectatione horum rursus imitamentorum verbis exponat; sed et hæc nobis de his sufficiant, et de adspectabilium et procreatorum deorum natura dicta finem habeant. de reliquis vero numinibus exponere et nosse ortum majus est, quam pro viribus nostris, credendumque iis, qui ante nos exposuerunt, diis prognati, ut ferebant, et majorum suorum bene, ut opinari licet, gnari. nefas igitur deorum filiis, quamquam nec verisimilibus nec necessariis argumentis utentibus fidem non habere, sed ut suis de rebus referre se profitentibus secundum legem credere debemus. sic igitur, ut ab illis est traditum, horum deorum ortus habeatur atque dicatur: Terræ et Cæli filii Oceanus et Tethys fuerunt, horum deinde Phorcys et Saturnus cum Rhea quique his conjuncti, ex Saturno autem et Rhea Jupiter et Juno et omnes, quos fratres eorum, alios etiam horum filios memorari scimus. postquam igitur omnes, et qui in conspectu circumeunt, et qui quatenus volunt conspiciendos se præbent, dii ortum habuere, his eos alloquitur universi hujus creator: Dii deorum, quorum ego opifex paterque operum, quæ per me orta indissolubilia me invito. colligatum quidem omne dissolubile est, sed tamen pulchre conjunctum et bene se habens dissolvere velle mali. quapropter ne vos quidem, quoniam orti estis, immortales nec prorsus indissolubiles estis, neutiquam tamen dissolvemini nec mortis sors vobis incidet, cum meæ voluntatis vinculum majus etiam et va-

τες ἐκείνων, οἷς ὅτ' ἐγίγνεσθε ξυνεδεῖσθε. νῦν οὖν ὃ λέγω
πρὸς ὑμᾶς ἐνδεικνύμενος, μάθετε. θνητὰ ἔτι γένη λοιπὰ
τρία ἀγέννητα. τούτων δὲ μὴ γενομένων οὐρανὸς ἀτε-
λὴς ἔσται· τὰ γὰρ ἅπαντ' ἐν αὑτῷ γένη ζῴων οὐχ ἕξει,
5 δεῖ δέ, εἰ μέλλει τέλεος ἱκανῶς εἶναι. δι' ἐμοῦ δὲ ταῦτα c
γενόμενα καὶ βίου μετασχόντα θεοῖς ἰσάζοιτ' ἄν. ἵνα οὖν
θνητά τε ᾖ τό τε πᾶν τόδε ὄντως ἅπαν ᾖ, τρέπεσθε
κατὰ φύσιν ὑμεῖς ἐπὶ τὴν τῶν ζῴων δημιουργίαν, μι-
μούμενοι τὴν ἐμὴν δύναμιν περὶ τὴν ὑμετέραν γένεσιν.
10 καὶ καθ' ὅσον μὲν αὐτῶν ἀθανάτοις ὁμώνυμον εἶναι
προσήκει, θεῖον λεγόμενον ἡγεμονοῦν τ' ἐν αὐτοῖς τῶν
ἀεὶ δίκῃ καὶ ὑμῖν ἐθελόντων ἕπεσθαι, σπείρας καὶ
ὑπαρξάμενος ἐγὼ παραδώσω· τὸ δὲ λοιπὸν ὑμεῖς ἀθα-
νάτῳ θνητὸν προσυφαίνοντες ἀπεργάζεσθε ζῷα καὶ d
15 γεννᾶτε τροφήν τε διδόντες αὐξάνετε καὶ φθίνοντα πά-
λιν δέχεσθε. Ταῦτ' εἶπε, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν πρότερον
κρατῆρα, ἐν ᾧ τὴν τοῦ παντὸς ψυχὴν κεραννὺς ἔμισγε,
τὰ τῶν πρόσθεν ὑπόλοιπα κατεχεῖτο μίσγων τρόπον
μέν τινα τὸν αὐτόν, ἀκήρατα δ' οὐκέτι κατὰ ταὐτὰ
20 ὡσαύτως, ἀλλὰ δεύτερα καὶ τρίτα. ξυστήσας δὲ τὸ πᾶν
διεῖλε ψυχὰς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις ἔνειμέ θ' ἑκάστην
πρὸς ἕκαστον καὶ ἐμβιβάσας ὡς εἰς ὄχημα τὴν τοῦ e
παντὸς φύσιν ἔδειξε νόμους τε τοὺς εἱμαρμένους εἶπεν
αὐταῖς, ὅτι γένεσις πρώτη μὲν ἔσοιτο τεταγμένη μία
25 πᾶσιν, ἵνα μή τις ἐλαττοῖτο ὑπ' αὐτοῦ, δέοι δὲ σπαρεί-
σας αὐτὰς εἰς τὰ προσήκοντα ἑκάστοις ἕκαστα ὄργανα
χρόνων φῦναι ζῴων τὸ θεοσεβέστατον, διπλῆς δὲ οὔσης
42 τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὸ κρεῖττον τοιοῦτον εἴη γένος, a
ὃ καὶ ἔπειτα κεκλήσοιτο ἀνήρ. ὁπότε δὴ σώμασιν ἐμ-
30 φυτευθεῖεν ἐξ ἀνάγκης, καὶ τὸ μὲν προσίοι, τὸ δ' ἀπίοι
τοῦ σώματος αὐτῶν, πρῶτον μὲν αἴσθησιν ἀναγκαῖον
εἴη μίαν πᾶσιν ἐκ βιαίων παθημάτων ξύμφυτον γίγνε-
σθαι, δεύτερον δὲ ἡδονῇ καὶ λύπῃ μεμιγμένον ἔρωτα,
πρὸς δὲ τούτοις φόβον καὶ θυμὸν ὅσα τε ἑπόμενα αὐτοῖς
35 καὶ ὁπόσα ἐναντίως πέφυκε διεστηκότα· ὧν εἰ μὲν b
κρατήσοιεν, δίκῃ βιώσοιντο, κρατηθέντες δὲ ἀδικίᾳ.
καὶ ὁ μὲν εὖ τὸν προσήκοντα χρόνον βιούς, πάλιν εἰς
τὴν τοῦ ξυννόμου πορευθεὶς οἴκησιν ἄστρου, βίον εὐ-
δαίμονα καὶ συνήθη ἕξοι· σφαλεὶς δὲ τούτων εἰς γυ-
40 ναικὸς φύσιν ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει μεταβαλοῖ, μὴ
παυόμενός τε ἐν τούτοις ἔτι κακίας, τρόπον ὃν κακύνοιτο, c
κατὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τοῦ τρόπου γενέσεως εἴς τινα
τοιαύτην ἀεὶ μεταβαλοῖ θηρίου φύσιν, ἀλλάττων τε
οὐ πρότερον πόνων λήξοι, πρὶν τῇ ταὐτοῦ καὶ ὁμοίου
45 περιόδῳ τῇ ἐν αὑτῷ ξυνεπισπόμενος τὸν πολὺν ὄχλον
καὶ ὕστερον προσφύντα ἐκ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος
καὶ γῆς, θορυβώδη καὶ ἄλογον ὄντα, λόγῳ κρατήσας d
εἰς τὸ τῆς πρώτης καὶ ἀρίστης ἀφίκοιτο εἶδος ἕξεως.
διαθεσμοθετήσας δὲ πάντα αὐτοῖς ταῦτα, ἵνα τῆς
50 ἔπειτα εἴη κακίας ἑκάστων ἀναίτιος, ἔσπειρε τοὺς μὲν
εἰς γῆν, τοὺς δ' εἰς σελήνην, τοὺς δ' εἰς τἆλλα ὅσα ὄρ-
γανα χρόνου. τὸ δὲ μετὰ τὸν σπόρον τοῖς νέοις παρέδωκε
θεοῖς σώματα πλάττειν θνητά, τό τ' ἐπίλοιπον ὅσον
ἔτι ἦν ψυχῆς ἀνθρωπίνης δέον προσγενέσθαι, τοῦτο καὶ e

lentius nacti sitis illis, quibus tum, cum originem accipie-
batis, colligabamini. nunc igitur cognoscite quod oratio
mea vobis demonstrat. mortalia restant genera tria non-
dum procreata. quæ nisi orta fuerint, cælum perfectum
non erit; omnia enim in se genera animalium non habebit:
habeat autem oportet, si satis perfectum futurum est. per
me vero orta hæc et vitam consecuta deis æquarentur. ut
igitur et mortalia sint et universum hocce vere sit univer-
sum, accingimini naturæ convenienter vos ad animalium
effectionem, meam imitantes vestro in ortu vim. et in quan-
tum eorum immortalibus cognomine esse convenit, divi-
num nomine illud principatumque in ipsis tenens eorum,
qui semper juri et vobis obsequi volunt, satum et fundatum
ego vobis tradam: quod reliquum est, vos immortali mor-
tale attexentes efficite animalia et procreate alimentum-
que præbentes augete et pereuntia rursus recipite. Hæc
dixit et ad priorem crateram reversus, in qua universi
animum temperans miscebat, ex superioribus residua in-
fundebat miscens modo quodam eodem, non ita pura tamen
æque, ut antea, sed secunda et tertia. constitutum autem
totum divisit in animos numero stellis pares singulosque
singulis attribuit et impositis quasi in vehiculum universi
naturam monstravit legesque eis fatales ostendit, primum
quidem ortum unum omnibus statutum fore, ut ne quis ab
ipso deteriorem conditionem acciperet, satis autem in sua
quibusque temporum instrumenta animal fieri convenire
deorum reverentissimum, sed quia duplex sit humana na-
tura, præstantius genus ejusmodi esse, quod postea esset
viri nomine gavisurum. jam vero in corpora insitis ex
necessitate et aliis accedentibus ad corpus eorum, aliis
abscedentibus principio sensum necesse esse unum omni-
bus innasci ex vehementibus affectionibus, deinde voluptate
et molestia mixtum amorem, ad hæc metum et iram et quæ
conjuncta his natura quæque contrarie dissidentia sint;
quæ si recturi essent imperio, juste victuros, subjectos
iisdem injuste. et qui suum vitæ tempus bene transegisset,
eum in contributæ stellæ habitationem reversum vitam
beatam et commodam acturum, sed illud non assecutum
mulieris naturam secundo in ortu recepturum, ac ne tum
quidem finem vitiorum facientem, quem ad modum cor-
rumperetur, ad ejus similitudinem prodeuntis semper talem
quandam ferinam recepturum esse naturam mutantemque
non prius defuncturum laboribus, quam ejusdem et similis
circuitum in se subsecutus turba illa magna, quæ postea ex
igne et aqua et anima et terra agnata est tumultuosa et
rationis expers, ratione coercita ad primi atque optimi per-
venisset genus habitus. quæ cum eis omnia designasset, ne
cui, si quid postea evenisset vitii, ipse causa esset, serere
alios in terram, alios in lunam, alios in reliqua, quotquot
erant temporis instrumenta, cœpit. post autem sationem
agenda junioribus tradidit diis, ut corpora fingerent mortalia
et quantum adhuc reliquum erat animi humani, quod ac-
cedere necesse esset, id atque omnia corporibus adjuncta

πάνθ' ὅσα ἀκόλουθα ἐκείνοις ἀπεργασαμένους ἄρχειν καὶ κατὰ δύναμιν ὅτι κάλλιστα καὶ ἄριστα τὸ θνητὸν διακυβερνᾶν ζῷον, ὅτι μὴ κακῶν αὐτὸ ἑαυτῷ γίγνοιτο αἴτιον.

Καὶ ὁ μὲν δὴ ἅπαντα ταῦτα διατάξας ἔμενεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἤθει· μένοντος δὲ νοήσαντες οἱ παῖδες τὴν τοῦ πατρὸς τάξιν ἐπείθοντο αὐτῇ, καὶ λαβόντες ἀθάνατον ἀρχὴν θνητοῦ ζῴου, μιμούμενοι τὸν σφέτερον δημιουργὸν, πυρὸς καὶ γῆς ὕδατός τε καὶ ἀέρος ἀπὸ τοῦ κόσμου δανειζόμενοι μόρια ὡς ἀποδοθησόμενα πάλιν, εἰς ταὐτὸν τὰ λαμβανόμενα ξυνεκόλλων οὐ τοῖς ἀλύτοις, οἷς αὐτοὶ ξυνείχοντο, δεσμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις πυκνοῖς γόμφοις ξυντήκοντες, ἓν ἐξ ἁπάντων ἀπεργαζόμενοι σῶμα ἕκαστον, τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδουν εἰς ἐπίῤῥυτον σῶμα καὶ ἀπόῤῥυτον. αἱ δ' εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν οὔτ' ἐκράτουν οὔτ' ἐκρατοῦντο, βίᾳ δ' ἐφέροντο καὶ ἔφερον, ὥστε τὸ μὲν ὅλον κινεῖσθαι ζῷον, ἀτάκτως μὴν ὅπῃ τύχοι προϊέναι καὶ ἀλόγως, τὰς ἓξ ἁπάσας κινήσεις ἔχον· εἴς τε γὰρ τὸ πρόσθε καὶ ὄπισθεν καὶ πάλιν εἰς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κάτω τε καὶ ἄνω καὶ πάντῃ κατὰ τοὺς ἓξ τόπους πλανώμενα προῄειν. πολλοῦ γὰρ ὄντος τοῦ κατακλύζοντος καὶ ἀποῤῥέοντος κύματος, ὃ τὴν τροφὴν παρεῖχεν, ἔτι μείζω θόρυβον ἀπειργάζετο τὰ τῶν προσπιπτόντων παθήματα ἑκάστοις, ὅτε πυρὶ προσκρούσειε τὸ σῶμά τινος ἔξωθεν ἀλλοτρίῳ περιτυχὸν ἢ καὶ στερεῷ γῆς ὑγροῖς τε ὀλισθήμασιν ὑδάτων, εἴτε ζάλῃ πνευμάτων ὑπ' ἀέρος φερομένῃ καταληφθείη, καὶ ὑπὸ πάντων τούτων διὰ τοῦ σώματος αἱ κινήσεις ἐπὶ τὴν ψυχὴν φερόμεναι προσπίπτοιεν· αἳ δὴ καὶ ἔπειτα διὰ ταῦτα ἐκλήθησάν τε καὶ νῦν ἔτι αἰσθήσεις ξυνάπασαι κέκληνται. καὶ δὴ καὶ τότε ἐν τῷ παρόντι πλείστην καὶ μεγίστην παρεχόμεναι κίνησιν, μετὰ τοῦ ῥέοντος ἐνδελεχῶς ὀχετοῦ κινοῦσαι καὶ σφοδρῶς σείουσαι τὰς τῆς ψυχῆς περιόδους, τὴν μὲν ταὐτοῦ παντάπασιν ἐπέδησαν ἐναντία αὐτῇ ῥέουσαι καὶ ἐπέσχον ἄρχουσαν καὶ ἰοῦσαν, τὴν δ' αὖ θατέρου διέσεισαν, ὥστε τὰς τοῦ διπλασίου καὶ τριπλασίου τρεῖς ἑκατέρας ἀποστάσεις καὶ τὰς τῶν ἡμιολίων καὶ ἐπιτρίτων καὶ ἐπογδόων μεσότητας καὶ ξυνδέσεις, ἐπειδὴ παντελῶς λυταὶ οὐκ ἦσαν πλὴν ὑπὸ τοῦ ξυνδήσαντος, πάσας μὲν στρέψαι στροφὰς, πάσας δὲ κλάσεις καὶ διαφθορὰς τῶν κύκλων ἐμποιεῖν, ὁσαχῇπερ ἦν δυνατὸν, ὥστε μετ' ἀλλήλων μόγις ξυνεχομένας φέρεσθαι μὲν, ἀλόγως δὲ φέρεσθαι, τοτὲ μὲν ἀντίας, ἄλλοτε δὲ πλαγίας, τοτὲ δὲ ὑπτίας, οἷον ὅταν τις ὕπτιος ἐρείσας τὴν κεφαλὴν μὲν ἐπὶ γῆς, τοὺς δὲ πόδας ἄνω προσβαλὼν ἔχῃ πρός τινι, τότε ἐν τούτῳ τῷ πάθει τοῦ τε πάσχοντος καὶ τῶν ὁρώντων τά τε δεξιὰ ἀριστερὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ δεξιὰ ἑκατέροις τὰ ἑκατέρων φαντάζεται. ταὐτὸν δὴ τοῦτο καὶ τοιαῦτα ἕτερα αἱ περιφοραὶ πάσχουσαι σφοδρῶς, ὅταν τέ τῳ τῶν ἔξωθεν τοῦ ταὐτοῦ γένους ἢ τοῦ θατέρου περιτύχωσι, τότε ταὐτόν τῳ καὶ θάτερόν του τἀναντία τῶν ἀληθῶν προσαγορεύουσαι ψευδεῖς καὶ ἀνόη-

ut efficerent effectisque moderarentur et pro viribus quam pulcherrime et optime mortale gubernarent animal, nisi quatenus ipsum sibi malorum causa fieret.

Atque ille omnibus his ordinatis in suo, ut par erat, statu manebat, cum interim filii ordinem patris cognitum sequebantur et accepto immortali principio mortalis animantis effectorem sui imitantes particulas ignis et terræ et aquæ et animæ a mundo, quas rursus redderent, mutuati in unum conglutinabant non indissolubilibus illis, quibus ipsi continebantur, vinculis, sed propter parvitatem visum effugientibus crebris cuneolis conflantes, unum ex omnibus corpus quodque efficientes in affluente eo et effluente immortalis animi ambitus illigabant. illi vero in flumine vehementi illigati neque superabant neque superabantur, sed vi ferebantur et ferebant, ita ut totum animal moveretur illud quidem, sed sine ordine qua fors impellebat procederet et sine ratione, omnibus sex motibus utens; nam et ante et pone et rursus ad dextram et lævam et deorsum et sursum et omnimodis per sex regiones errantia procedebant. nam cum multa erat influens et effluens unda, quæ alimentum præbebat, tum etiam majorem turbam creabant affectiones ex accidentibus cuique oriundæ, quando in ignem alienum extrinsecus alicunde objectum vel in solidum terræ humidosve lapsus aquarum incurreret corpus vel turbine ventorum ab aere acto corriperetur et ab omnibus his per corpus ad animum perlati motus acciderent, qui ob id ipsum et postea vocati sunt et nunc quoque communi nomine sensus cuncti vocantur. hi igitur etiam tunc in præsens plurimum et maximum afferentes motum una cum perpetuum fluente canali circuitus animi moventes vehementerque quatientes eum, qui ejusdem est, contra incitati prorsus inhibuerunt et imperium ejus ac processum impediverunt, alterius autem circuitum disturbaverunt, ita ut dupli et tripli ternas utrimque distantias et sesquialterorum, sesquitertiorum et sesquioctavorum medietates et colligationes, cum plane dissolvi nisi ab eo, qui colligaverat, non possent, omnibus modis versarent omnibusque quot poterant infractionibus et corruptionibus orbium afficerent. itaque ægre cohærentes ferebantur illi quidem, sed sine ratione ferebantur, modo contrarii, alias obliqui, alias supini, veluti si quis supinus capite in terra defixo pedes sursum versos alicubi applicatos habeat, tum ejus, qui ita positus sit, pariter atque spectatorum dextra læva et læva dextra utrisque utrorumque appareant. hoc igitur eodem et huic similibus aliis vehementer affecti ambitus, sive quid extrinsecus de genere ejusdem vel alterius objectum eis fuerit, et id, quod idem alicui quodque diversum ab aliquo est, contrarie veris appellantes falsi et insipientes sunt, et nullius in ipsis

ται γεγόνασιν, οὐδεμία τε ἐν αὐταῖς τότε περίοδος ἄρ-
χουσα οὐδ' ἡγεμών ἐστιν· αἷς δ' ἂν ἔξωθεν αἰσθήσεις τι-
νὲς φερόμεναι καὶ προσπεσοῦσαι ξυνεπισπάσωνται καὶ
τὸ τῆς ψυχῆς ἅπαν κύτος, τόθ' αὗται κρατούμεναι κρα-
5 τεῖν δοκοῦσι. καὶ διὰ δὴ ταῦτα πάντα τὰ παθήματα
νῦν κατ' ἀρχάς τε ἄνους ψυχὴ γίγνεται τὸ πρῶτον,
ὅταν εἰς σῶμα ἐνδεθῇ θνητόν. ὅταν δὲ τὸ τῆς αὔξης καὶ b
τροφῆς ἔλαττον ἐπίῃ ῥεῦμα, πάλιν δὲ αἱ περίοδοι
λαμβανόμεναι γαλήνης τὴν ἑαυτῶν ὁδὸν ἴωσι καὶ κα-
10 θιστῶνται μᾶλλον ἐπιόντος τοῦ χρόνου, τότε ἤδη πρὸς
τὸ κατὰ φύσιν ἰόντων σχῆμα ἑκάστων τῶν κύκλων αἱ
περιφοραὶ κατευθυνόμεναι, τό τε θάτερον καὶ τὸ ταὐ-
τὸν προσαγορεύουσαι κατ' ὀρθόν, ἔμφρονα τὸν ἔχοντα
αὐτὰς γιγνόμενον ἀποτελοῦσιν. ἂν μὲν οὖν δὴ καὶ ξυν-
15 επιλαμβάνηταί τις ὀρθὴ τροφὴ παιδεύσεως, ὁλόκλη- c
ρος ὑγιής τε παντελῶς τὴν μεγίστην ἀποφυγὼν νόσον
γίγνεται· καταμελήσας δέ, χωλὴν τοῦ βίου διαπορευ-
θεὶς ζωήν, ἀτελὴς καὶ ἀνόητος εἰς Ἅδου πάλιν ἔρχε-
ται. ταῦτα μὲν οὖν ὕστερά ποτε γίγνεται· περὶ δὲ τῶν
20 νῦν προτεθέντων δεῖ διελθεῖν ἀκριβέστερον. τὰ δὴ πρὸ
τούτων, περὶ σωμάτων κατὰ μέρη τῆς γενέσεως καὶ
περὶ ψυχῆς, δι' ἅς τε αἰτίας καὶ προνοίας γέγονε θεῶν,
τοῦ μάλιστα εἰκότος ἀντεχομένοις, οὕτω καὶ κατὰ
ταῦτα πορευομένοις διεξιτέον. Τὰς μὲν δὴ θείας περιό- d
25 δους δύο οὔσας τὸ τοῦ παντὸς σχῆμα ἀπομιμησάμενοι
περιφερὲς ὂν εἰς σφαιροειδὲς σῶμα ἐνέδησαν, τοῦτο, ὃ
νῦν κεφαλὴν ἐπονομάζομεν, ὃ θειότατόν τέ ἐστι καὶ τῶν
ἐν ἡμῖν πάντων δεσποτοῦν. ᾧ καὶ πᾶν τὸ σῶμα παρέ-
δοσαν ὑπηρεσίαν αὐτῷ ξυναθροίσαντες θεοί, κατανοή-
30 σαντες, ὅτι πασῶν ὅσαι κινήσεις ἔσοιντο μετέχοι. ἵν' οὖν
μὴ κυλινδούμενον ἐπὶ γῆς ὕψη τε καὶ βάθη παντοδαπὰ
ἐχούσης ἀποροῖ τὰ μὲν ὑπερβαίνειν, ἔνθεν δὲ ἐκβαίνειν, e
ὄχημα αὐτῷ τοῦτο καὶ εὐπορίαν ἔδοσαν· ὅθεν δὴ μῆκος
τὸ σῶμα ἔσχεν ἐκτατά τε κῶλα καὶ καμπτὰ ἔφυσε τέτ-
35 ταρα θεοῦ μηχανησαμένου πορείαν, οἷς ἀντιλαμβανό-
μενον καὶ ἀπερειδόμενον διὰ πάντων τόπων πορεύεσθαι
45 δυνατὸν γέγονε, τὴν τοῦ θειοτάτου καὶ ἱερωτάτου φέ- a
ρον οἴκησιν ἐπάνωθεν ἡμῶν. σκέλη μὲν οὖν χεῖρές τε
ταύτῃ καὶ διὰ ταῦτα προσέφυ πᾶσι· τοῦ δ' ὄπισθεν τὸ
40 πρόσθεν τιμιώτερον καὶ ἀρχικώτερον νομίζοντες θεοὶ
ταύτῃ τὸ πολὺ τῆς πορείας ἡμῖν ἔδοσαν. ἔδει δὴ διωρισμέ-
νον ἔχειν καὶ ἀνόμοιον τοῦ σώματος τὸ πρόσθεν ἄνθρωπον.
διὸ πρῶτον μὲν περὶ τὸ τῆς κεφαλῆς κύτος ὑποθέντες
αὐτόσε τὸ πρόσωπον ὄργανα ἐνέδησαν ἐν τούτῳ πάσῃ
45 τῇ τῆς ψυχῆς προνοίᾳ, καὶ διέταξαν τὸ μετέχον ἡγε- b
μονίας τοῦτ' εἶναι τὸ κατὰ φύσιν πρόσθεν. τῶν δὲ ὀρ-
γάνων πρῶτον μὲν φωσφόρα ξυνετεκτήναντο ὄμματα,
τοιᾷδε ἐνδήσαντες αἰτίᾳ· τοῦ πυρὸς ὅσον τὸ μὲν καίειν
οὐκ ἔσχε, τὸ δὲ παρέχειν φῶς ἥμερον, οἰκεῖον ἑκάστης
50 ἡμέρας, σῶμα ἐμηχανήσαντο γίγνεσθαι. τὸ γὰρ ἐντὸς
ἡμῶν ἀδελφὸν ὂν τούτου πῦρ εἰλικρινὲς ἐποίησαν διὰ
τῶν ὀμμάτων ῥεῖν λεῖον καὶ πυκνόν, ὅλον μέν, μάλιστα
δὲ τὸ μέσον ξυμπιλήσαντες τῶν ὀμμάτων, ὥστε τὸ μὲν c
ἄλλο ὅσον παχύτερον στέγειν πᾶν, τὸ τοιοῦτον δὲ μό-

circuitus imperio aut ductu reguntur; si quibus autem extrinsecus sensus quidam allati inciderint ita, ut totam animi caveam secum trahant, eæ tum, cum superentur, superare videntur. atque harum quidem omnium affectionum causa nunc et in principio animus, cum primum in corpore mortali est illigatus, insipiens exsistit. ubi vero incrementi et alimenti flumen minus accedere cœpit rursusque circuitus tranquillitatem nacti iter suum peragunt progressuque temporis magis constituuntur, tunc jam ad naturalem singulorum orbium cursum correcti ambitus alterum pariter atque idem recte appellantes eum, qui ipsis utitur, eo perducunt, ut prudens fiat. jam vero adjuvante etiam recta per disciplinam educatione integer et prorsus sanus morbo gravissimo liberatus efficitur: sin autem neglexerit, claudum vitæ spatium permensus imperfectus et insipiens in Orcum redit. verum hæc posterius aliquando eveniunt: de iis vero, quæ nunc proposita sunt, accuratius exponendum est. itaque quæ priora his sunt, de singularum corporum partium origine et de animo, quibus ex causis et providentia deorum consiliis exstiterint, ita exponenda sunt, ut simillimum veri sectantes hanc viam teneamus. Divinos igitur circuitus, qui duo sunt, universi formam, quæ rotunda est, imitati globosum in corpus illigaverunt, illud, quod nunc caput nuncupamus, quod maxime divinum est et omnium in nobis dominatum habet. cui etiam totum corpus tamquam famulitium collectum tradiderunt dii, quippe quod omnium, qui futuri essent, motuum particeps fore intelligerent. ne igitur volutatum in terra loca et edita et depressa varia habente illa transcendendo, ex his emergendo laboraret, vehiculum ei hoc et eundi facilitatem dederunt, quam ob rem longitudinem corpus accepit porrectaque membra et flexibilia edidit quattuor, incessum machinante deo, quibus apprehendens et nitens per omnia loca incedere potest, superne gestans ejus, quod maxime divinum et sanctissimum in nobis est, domicilium. crura igitur et manus hac ratione et propter hæc agnatæ sunt omnibus; posteriore autem anterius dii antiquius et regalius esse statuentes plurimum incessus nobis hanc in partem dedere. jam vero necesse erat distinctum et dissimile homo anterius corporis haberet. itaque primum circum capitis caveam supposita ibi facie universæ animi providentiæ instrumenta illigaverunt, idque natura anterius particeps esse principatus jusserunt. instrumentorum autem primum luciferos fabricati oculos hac de causa illigarunt: ex igne omni, qui urendi expers mitem cujusque diei propriam lucem præbet, corpus ut exsisteret machinati sunt. nam qui intus in nobis huic germanus est ignis sincerus, is ut lævis et densus per oculos flueret, effecerunt oculis cum totis, tum præcipue mediis ita condensatis, ut reliquum crassiorem continerent omnem, hunc

νον αὐτὸ καθαρὸν διηθεῖν. ὅταν οὖν μεθημερινὸν ᾖ φῶς περὶ τὸ τῆς ὄψεως ῥεῦμα, τότε ἐκπῖπτον ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ξυμπαγὲς γενόμενον, ἓν σῶμα οἰκειωθὲν συνέστη κατὰ τὴν τῶν ὀμμάτων εὐθυωρίαν, ὅπηπερ ἂν 5 ἀντερείδῃ τὸ προσπῖπτον ἔνδοθεν πρὸς ὃ τῶν ἔξω συνέπεσεν. ὁμοιοπαθὲς δὴ δι' ὁμοιότητα πᾶν γενόμενον, ὅτου τε ἂν αὐτό ποτε ἐφάπτηται καὶ ὃ ἂν ἄλλο ἐκείνου, d τούτων τὰς κινήσεις διαδιδὸν εἰς ἅπαν τὸ σῶμα μέχρι τῆς ψυχῆς αἴσθησιν παρέσχετο ταύτην, ᾗ δὴ 10 ὁρᾷν φαμέν. ἀπελθόντος δὲ εἰς νύκτα τοῦ ξυγγενοῦς πυρὸς ἀποτέτμηται· πρὸς γὰρ ἀνόμοιον ἐξιὸν ἀλλοιοῦταί τε αὐτὸ καὶ κατασβέννυται, ξυμφυὲς οὐκέτι τῷ πλησίον ἀέρι γιγνόμενον, ἅτε πῦρ οὐκ ἔχοντι. παύεταί τε οὖν ὁρῶν, ἔτι τε ἐπαγωγὸν ὕπνου γίγνεται. σωτη-15 ρίαν γὰρ ἣν οἱ θεοὶ τῆς ὄψεως ἐμηχανήσαντο, τὴν τῶν βλεφάρων φύσιν, ὅταν ταῦτα ξυμμύσῃ, καθείργνυσι e τὴν τοῦ πυρὸς ἐντὸς δύναμιν· ἡ δὲ διαχεῖ τε καὶ ὁμαλύνει τὰς ἐντὸς κινήσεις· ὁμαλυνθεισῶν δὲ ἡσυχία γίγνεται· γενομένης δὲ πολλῆς μὲν ἡσυχίας βραχυόνειρος 20 ὕπνος ἐμπίπτει, καταλειφθεισῶν δέ τινων κινήσεων 46 μειζόνων, οἷαι καὶ ἐν οἵοις ἂν τόποις λείπωνται, τοιαῦτα a καὶ τοσαῦτα παρέσχετο ἀφομοιωθέντα ἐντὸς ἔξω τε ἐγερθεῖσιν ἀπομνημονευόμενα φαντάσματα. τὸ δὲ περὶ τὴν τῶν κατόπτρων εἰδωλοποιίαν καὶ πάντα ὅσα ἐμ-25 φανῆ καὶ λεῖα, κατιδεῖν οὐδὲν ἔτι χαλεπόν· ἐκ γὰρ τῆς ἐντὸς ἐκτός τε τοῦ πυρὸς ἑκατέρου κοινωνίας ἀλλήλοις, ἑνός τε αὖ περὶ τὴν λειότητα ἑκάστοτε γενομένου καὶ πολλαχῇ μεταρρυθμισθέντος, πάντα τὰ τοιαῦτα ἐξ ἀνάγκης ἐμφαίνεται, τοῦ περὶ τὸ πρόσωπον πυρὸς τῷ b 30 περὶ τὴν ὄψιν πυρὶ περὶ τὸ λεῖον καὶ λαμπρὸν ξυμπαγοῦς γιγνομένου. δεξιὰ δὲ φαντάζεται τὰ ἀριστερά, ὅτι τοῖς ἐναντίοις μέρεσι τῆς ὄψεως περὶ τἀναντία μέρη γίγνεται ἐπαφὴ παρὰ τὸ καθεστὸς ἔθος τῆς προσβολῆς· δεξιὰ δὲ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ ἀριστερὰ τοὐναντίον, ὅταν 35 μεταπέσῃ συμπηγνύμενον ᾧ συμπήγνυται φῶς· τοῦτο c δέ, ὅταν ἡ τῶν κατόπτρων λειότης ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὕψη λαβοῦσα τὸ δεξιὸν εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος ἀπώσῃ τῆς ὄψεως καὶ θάτερον ἐπὶ θάτερον. κατὰ δὲ τὸ μῆκος στραφὲν τοῦ προσώπου ταὐτὸν τοῦτο ὕπτιον ἐποίησε πᾶν 40 φαίνεσθαι, τὸ κάτω πρὸς τὸ ἄνω τῆς αὐγῆς τό τ' ἄνω πρὸς τὸ κάτω πάλιν ἀπῶσαν. ταῦτ' οὖν πάντ' ἔστι τῶν ξυναιτίων, οἷς θεὸς ὑπηρετοῦσι χρῆται τὴν τοῦ ἀρίστου κατὰ τὸ δυνατὸν ἰδέαν ἀποτελῶν· δοξάζεται δὲ ὑπὸ d τῶν πλείστων οὐ ξυναίτια, ἀλλ' αἴτια εἶναι τῶν πάν-45 των, ψύχοντα καὶ θερμαίνοντα πηγνύντα τε καὶ διαχέοντα καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀπεργαζόμενα. λόγον δὲ οὐδένα οὐδὲ νοῦν εἰς οὐδὲν δυνατὰ ἔχειν ἐστί. τῶν γὰρ ὄντων ᾧ νοῦν μόνῳ κτᾶσθαι προσήκει, λεκτέον ψυχήν· τοῦτο δὲ ἀόρατον, πῦρ δὲ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ καὶ γῆ 50 σώματα πάντα ὁρατὰ γέγονε. τὸν δὲ νοῦ καὶ ἐπιστήμης ἐραστὴν ἀνάγκη τὰς τῆς ἔμφρονος φύσεως αἰτίας πρώτας μεταδιώκειν, ὅσαι δὲ ὑπ' ἄλλων κινουμένων, e ἕτερα δὲ ἐξ ἀνάγκης κινούντων γίγνονται, δευτέρας. ποιητέον δὴ κατὰ ταῦτα καὶ ἡμῖν· λεκτέα μὲν ἀμφό-

solum purum percolarent. quando igitur lux circa visus flumen diurna est, tunc prodiens illud simile ad similem, cum ea compactum, unum cognatione conjunctum corpus consistit secundum oculorum directionem, ubicunque illud, quod foras prodit, in aliquid exterius, quod occurrit, incidens defigitur. tum vero totum propter similitudinem similiter affectum si quid vel ipsum attingit vel ab alio attingitur, eorum motus in totum corpus usque ad animum prodens sensum affert eum, quo cernere nos dicimus. sed cum cognatus ignis in noctem abiit, abruptum est; nam ad dissimile prodiens et ipsum fit aliud et exstinguitur, non amplius cum vicino aere utpote ignem non habente coalescens. itaque et cernere desinit et insuper somnum adducit. quam enim salutem visui machinati sunt dii palpebrarum naturam, eæ cum connivent, intus vim ignis cohibent; hæc autem motus internos diffundit et complanat; quibus complanatis quies fit, facta autem quiete multa somnus incidit brevibus somniis, relictis vero majoribus motibus, quales ii et qualibus in locis relinquuntur, talia et tot numero afferunt assimulata intus et extra expergefactis memorabilia visa. jam vero simulacrorum, quæ in speculis efficiuntur, omniumque lucidorum ac lævium facilis perspicientia est; nam ex interna externaque utriusque ignis communione unoque rursus igne circum lævitatem semper nato et multis modis variato omnia hujusmodi necessario apparent, cum ignis, qui circa faciem est, cum eo, qui ad visum pertinet, circa læve et splendidum coalescit. dextera vero videntur quæ læva sunt, quia contrariis visus partibus contrariæ partes præter usitatum aspiciendi morem attinguntur; dextera contra quæ dextra sunt, et læva quæ læva, cum coalescens cum eo, quocum coalescit, lumen trajicitur; quod fit cum speculorum lævitas hinc atque illinc altitudinem nacta dexterum in lævam visus partem et alterum in alteram compellit. at versum secundum longitudinem faciei speculum idem supina ut appareant omnia efficit eo, quod inferius in superiorem, superius rursus in inferiorem radii partem compellit. hæc igitur omnia ex genere causarum adjuvantium sunt, quibus ministris utitur deus in optimi quoad fieri potest specie perficienda; sed opinantur plerique non adjuvantes has, sed ipsas esse omnium causas, quæ frigoris et caloris et concrescendi et diffundendi et omnia hujusmodi efficiendi vim habent, quorum tamen nihil rationem aut mentem ulla in re habere potest. nam cui soli eorum, quæ sunt, mente potiri conveniat, id animum esse prædicandum est, quod cerni nequit, cum ignis et aqua et aer et terra corpora omnia adspectabilia facta sint. mentis autem et scientiæ amatorem oportet intelligentis naturæ causas primas indagare, quotquot vero ex genere eorum sunt, quæ ab aliis moventur et alia necessario movent, secundas. sic igitur et nobis faciendum: disserendum quidem de utroque causarum genere,

τέρα τὰ τῶν αἰτιῶν γένη, χωρὶς δὲ ὅσαι μετὰ νοῦ καλῶν καὶ ἀγαθῶν δημιουργοὶ καὶ ὅσαι μονωθεῖσαι φρονήσεως τὸ τυχὸν ἄτακτον ἑκάστοτε ἐξεργάζονται. τὰ μὲν οὖν τῶν ὀμμάτων ξυμμεταίτια πρὸς τὸ ἔχειν τὴν δύναμιν, ἣν νῦν εἴληχεν, εἰρήσθω· τὸ δὲ μέγιστον αὐτῶν εἰς ὠφέλειαν ἔργον, δι' ὃ θεὸς αὔθ' ἡμῖν δεδώρηται, μετὰ τοῦτο ῥητέον. ὄψις δὴ κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον αἰτία τῆς μεγίστης ὠφελείας γέγονεν ἡμῖν, ὅτι τῶν νῦν λόγων περὶ τοῦ παντὸς λεγομένων οὐδεὶς ἄν ποτε ἐῤῥήθη μήτε ἄστρα μήτε ἥλιον μήτε οὐρανὸν ἰδόντων. νῦν δ' ἡμέρα τε καὶ νὺξ ὀφθεῖσαι μῆνές τε καὶ ἐνιαυτῶν περίοδοι μεμηχάνηνται μὲν ἀριθμόν, χρόνου δὲ ἔννοιαν περί τε τῆς τοῦ παντὸς φύσεως ζήτησιν ἔδοσαν, ἐξ ὧν ἐπορισάμεθα φιλοσοφίας γένος, οὗ μεῖζον ἀγαθὸν οὔτ' ἦλθεν οὔτε ἥξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν. λέγω δὴ τοῦτο ὀμμάτων μέγιστον ἀγαθόν· τἆλλα δὲ ὅσα ἐλάττω τί ἂν ὑμνοῖμεν; ὧν ὁ μὴ φιλόσοφος τυφλωθεὶς ὀδυρόμενος ἂν θρηνοῖ μάτην. ἀλλὰ τούτου λεγέσθω παρ' ἡμῶν αὕτη ἐπὶ ταύτῃ αἰτία, θεὸν ἡμῖν ἀνευρεῖν δωρήσασθαί τε ὄψιν, ἵνα τὰς ἐν οὐρανῷ τοῦ νοῦ κατιδόντες περιόδους χρησαίμεθα ἐπὶ τὰς περιφορὰς τὰς τῆς παρ' ἡμῖν διανοήσεως, ξυγγενεῖς ἐκείναις οὔσας, ἀταράκτοις τεταραγμένας, ἐκμαθόντες δὲ καὶ λογισμῶν κατὰ φύσιν ὀρθότητος μετασχόντες, μιμούμενοι τὰς τοῦ θεοῦ πάντως ἀπλανεῖς οὔσας, τὰς ἐν ἡμῖν πεπλανημένας καταστησαίμεθα. Φωνῆς τε δὴ καὶ ἀκοῆς πέρι πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος, ἐπὶ ταὐτὰ τῶν αὐτῶν ἕνεκα παρὰ θεῶν δεδωρῆσθαι. λόγος τε γὰρ ἐπ' αὐτὰ ταῦτα τέτακται, τὴν μεγίστην ξυμβαλλόμενος εἰς αὐτὰ μοῖραν, ὅσον τ' αὖ μουσικῆς φωνῇ χρήσιμον πρὸς ἀκοήν, ἕνεκα ἁρμονίας ἐστὶ δοθέν· ἡ δὲ ἁρμονία, ξυγγενεῖς ἔχουσα φορὰς ταῖς ἐν ἡμῖν τῆς ψυχῆς περιόδοις, τῷ μετὰ νοῦ προσχρωμένῳ Μούσαις οὐχ ἐφ' ἡδονὴν ἄλογον καθάπερ νῦν εἶναι δοκεῖ χρήσιμος, ἀλλ' ἐπὶ τὴν γεγονυῖαν ἐν ἡμῖν ἀνάρμοστον ψυχῆς περίοδον εἰς κατακόσμησιν καὶ συμφωνίαν ἑαυτῇ σύμμαχος ὑπὸ Μουσῶν δέδοται· καὶ ῥυθμὸς αὖ, διὰ τὴν ἄμετρον ἐν ἡμῖν καὶ χαρίτων ἐπιδεᾶ γιγνομένην ἐν τοῖς πλείστοις ἕξιν ἐπίκουρος ἐπὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐδόθη.

Τὰ μὲν οὖν παρεληλυθότα τῶν εἰρημένων πλὴν βραχέων ἐπιδέδεικται τὰ διὰ νοῦ δεδημιουργημένα· δεῖ δὲ καὶ τὰ δι' ἀνάγκης γιγνόμενα τῷ λόγῳ παραθέσθαι. μεμιγμένη γὰρ οὖν ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἐξ ἀνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως ἐγεννήθη· νοῦ δὲ ἀνάγκης ἄρχοντος τῷ πείθειν αὐτὴν τῶν γιγνομένων τὰ πλεῖστα ἐπὶ τὸ βέλτιστον ἄγειν, ταύτῃ κατὰ ταῦτά τε δι' ἀνάγκης ἡττωμένης ὑπὸ πειθοῦς ἔμφρονος οὕτω κατ' ἀρχὰς ξυνίστατο τόδε τὸ πᾶν. εἴ τις οὖν ᾗ γέγονε, κατὰ ταῦτα ὄντως ἐρεῖ, μικτέον καὶ τὸ τῆς πλανωμένης εἶδος αἰτίας ᾗ φέρειν πέφυκεν. ὧδε οὖν πάλιν ἀναχωρητέον καὶ λαβοῦσιν αὐτῶν τούτων προσήκουσαν ἑτέραν ἀρχὴν αὖθις αὖ καθάπερ περὶ τῶν τότε νῦν οὕτω περὶ τούτων πάλιν ἀρκτέον ἀπ' ἀρχῆς. τὴν δὴ πρὸ τῆς οὐρανοῦ γενέσεως πυρὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος καὶ γῆς φύσιν θεατέον

separatim vero de his, quæ cum intelligentia pulcrorum et bonorum effectrices sunt, et de his, quæ vacantes prudentia quodlibet passim sine ordine efficiunt. ac de oculorum quidem causis una adjuvantibus, ut habeant eam, quam nunc sortiti sunt, vim, dictum esto: maximum autem eorum ad utilitatem opus, cujus gratia nobis a deo donati sunt, deinceps explicandum. visus igitur mea sententia maximæ nobis utilitatis causa exstitit eo, quod sermonum, qui nunc de universo habentur, haberi nullus unquam potuisset a siderum et solis et cæli adspectu orbatis. nunc vero dies et nox et menses annorumque conversiones oculis cognitæ et numerum machinatæ sunt et temporis notionem et de universi natura quæstionem præbuerunt, quibus ex rebus philosophiam adepti sumus, quo bono majus nihil unquam mortali generi datum est deorum munere neque dabitur. hoc igitur maximum oculorum beneficium esse dico: reliqua, quæ minora sunt, quid prædicemus? quibus a philosophia alienus ob cæcitatem carens si queratur, frustra lamentetur. sed hujus insuper hæc a nobis dicatur causa, inventum a deo et datum nobis esse visum, ut mentis circuitus in cælo conspicati ad nostræ mentis cognatas illis, sed imperturbatis turbatas adhiberemus conversiones, edoctique et verarum secundum naturam rationum participes facti divinas imitantes, quæ sine ullo errore aguntur, erraticas, quæ in nobis sunt, componeremus. Jam vero de voce atque auditu idem rursus dicendum, ad eadem eorundem causa a diis data esse. nam et oratio ad hæc ipsa est instituta, quæ plurimum eo confert, et quantum Musicæ artis voci convenit ad auditum, harmoniæ gratia datum est, harmonia autem, quæ motus habet conversionibus animi in nobis cognatos, prudenter Musis utenti non ad voluptatem rationis expertem, ut nunc, utilis videtur, sed ad dissonum, qui in nobis exstitit, animi circuitum componendum et sibi consonum reddendum auxiliaris a Musis est data; et numerus quoque propter immoderatum in nobis venustateque carentem in plerisque habitum adjutor ad hæc ab iisdem datus est.

Quæ igitur adhuc dicta sunt, ea paucis exceptis res per mentem effectas demonstraverunt; oportet autem de iis quoque dicere, quæ necessitate fiunt. mundi enim hujus generatio ex necessitatis mentisque congressu mixta est; mente autem necessitatem regente eique ut plurima eorum, quæ fierent, ad optimum duceret persuadente, ita et hac ratione per necessitatem persuasioni sapienti cedentem ab initio conditum est hoc universum. quare si quis vere secundum hæc, quemadmodum ortum sit, dicere velit, erraticæ quoque causæ speciem pro naturæ ipsius impetu admisceat necesse est. sic igitur rursus recedendum et sumpto horum ipsorum alio convenienti principio ita de his, ut de superioribus, rursus ab initio incipiendum est. naturam ergo ignis et aquæ et aeris et terræ, ante cæli ortum quæ et ipsa

αὐτὴν καὶ τὰ πρὸ τούτου πάθη. νῦν γὰρ οὐδείς πω γέ-
νεσιν αὐτῶν μεμήνυκεν, ἀλλ' ὡς εἰδόσι πῦρ ὅ τι ποτέ
ἐστι καὶ ἕκαστον αὐτῶν λέγομεν ἀρχὰς αὐτὰ τιθέμενοι,
στοιχεῖα τοῦ παντὸς, προσῆκον αὐτοῖς οὐδ' ὡς ἐν συλ-
5 λαβῆς εἴδεσι μόνον εἰκότως ὑπὸ τοῦ καὶ βραχὺ φρο- c
νοῦντος ἀπεικασθῆναι. νῦν δὲ οὖν τό γε παρ' ἡμῶν ὧδε
ἐχέτω· τὴν μὲν περὶ ἁπάντων εἴτε ἀρχὴν εἴτε ἀρχὰς
εἴτε ὅπῃ δοκεῖ τούτων πέρι, τὸ νῦν οὐ ῥητέον, δι' ἄλλο
μὲν οὐδὲν, διὰ δὲ τὸ χαλεπὸν εἶναι κατὰ τὸν παρόντα
10 τρόπον τῆς διεξόδου δηλῶσαι τὰ δοκοῦντα. μήτ' οὖν
ὑμεῖς οἴεσθε δεῖν ἐμὲ λέγειν, οὔτ' αὐτὸς αὖ πείθειν ἐμαυ-
τὸν εἴην ἂν δυνατὸς ὡς ὀρθῶς ἐγχειροῖμ' ἂν τοσοῦτον
ἐπιβαλλόμενος ἔργον. τὸ δὲ κατ' ἀρχὰς ῥηθὲν διαφυλάτ- d
των, τὴν τῶν εἰκότων λόγων δύναμιν, πειράσομαι μη-
15 δενὸς ἧττον εἰκότα, μᾶλλον δὲ, καὶ ἔμπροσθεν ἀπ'
ἀρχῆς περὶ ἑκάστων καὶ ξυμπάντων λέγειν. θεὸν δὴ
καὶ νῦν ἐπ' ἀρχῇ τῶν λεγομένων σωτῆρα ἐξ ἀτόπου
καὶ ἀήθους διηγήσεως πρὸς τὸ τῶν εἰκότων δόγμα δια-
σώζειν ἡμᾶς ἐπικαλεσάμενοι πάλιν ἀρχώμεθα λέγειν. e
20 Ἡ δ' οὖν αὖθις ἀρχὴ περὶ τοῦ παντὸς ἔστω μειζόνως
τῆς πρόσθεν διῃρημένη. τότε μὲν γὰρ δύο εἴδη διειλό-
μεθα, νῦν δὲ τρίτον ἄλλο γένος ἡμῖν δηλωτέον. τὰ μὲν
γὰρ δύο ἱκανὰ ἦν ἐπὶ τοῖς ἔμπροσθεν λεχθεῖσιν, ἓν μὲν
ὡς παραδείγματος εἶδος ὑποτεθὲν, νοητὸν καὶ ἀεὶ κατὰ
49 ταὐτὰ ὂν, μίμημα δὲ παραδείγματος δεύτερον, γένεσιν a
ἔχον καὶ ὁρατόν. τρίτον δὲ τότε μὲν οὐ διειλόμεθα,
νομίσαντες τὰ δύο ἕξειν ἱκανῶς· νῦν δὲ ὁ λόγος ἔοικεν
εἰσαναγκάζειν χαλεπὸν καὶ ἀμυδρὸν εἶδος ἐπιχειρεῖν
λόγοις ἐμφανίσαι. τίν' οὖν ἔχον δύναμιν κατὰ φύσιν
30 αὐτὸ ὑποληπτέον; τοιάνδε μάλιστα· πάσης εἶναι γενέ-
σεως ὑποδοχὴν αὐτὴν, οἷον τιθήνην. εἴρηται μὲν οὖν
ἀληθὲς, δεῖ δὲ ἐναργέστερον εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ· χαλεπὸν b
δὲ ἄλλως τε καὶ διότι προαπορηθῆναι περὶ πυρὸς καὶ
τῶν μετὰ πυρὸς ἀναγκαῖον τούτου χάριν. τούτων γὰρ
35 εἰπεῖν ἕκαστον ὁποῖον ὄντως ὕδωρ χρὴ λέγειν μᾶλλον,
ἢ πῦρ, καὶ ὁποῖον ὁτιοῦν μᾶλλον, ἢ καὶ ἅπαντα καθ'
ἕκαστόν τε, οὕτως, ὥστε τινὶ πιστῷ καὶ βεβαίῳ χρή-
σασθαι λόγῳ, χαλεπόν. πῶς οὖν δὴ τοῦτ' αὐτὸ καὶ πῇ
καὶ τί περὶ αὐτῶν εἰκότως διαπορηθέντες ἂν λέγοιμεν;
40 πρῶτον μὲν ὃ δὴ νῦν ὕδωρ ὠνομάκαμεν, πηγνύμενον,
ὡς δοκοῦμεν, λίθους καὶ γῆν γιγνόμενον ὁρῶμεν, τηκό- c
μενον δὲ καὶ διακρινόμενον αὖ ταὐτὸν τοῦτο πνεῦμα
καὶ ἀέρα, ξυγκαυθέντα δὲ ἀέρα πῦρ, ἀνάπαλιν δὲ πῦρ
συγκριθὲν καὶ κατασβεσθὲν εἰς ἰδέαν ἀπιὸν αὖθις ἀέρος,
45 καὶ πάλιν ἀέρα ξυνιόντα καὶ πυκνούμενον νέφος καὶ
ὁμίχλην, ἐκ δὲ τούτων ἔτι μᾶλλον ξυμπιλουμένων ῥέον
ὕδωρ, ἐξ ὕδατος δὲ γῆν καὶ λίθους αὖθις, κύκλον τε
οὕτω διαδιδόντα εἰς ἄλληλα, ὡς φαίνεται, τὴν γένεσιν. d
οὕτω δὴ τούτων οὐδέποτε τῶν αὐτῶν ἑκάστων φανταζο-
50 μένων, ποῖον αὐτῶν ὡς ὂν ὁτιοῦν τοῦτο καὶ οὐκ ἄλλο
παγίως διισχυριζόμενος οὐκ αἰσχυνεῖταί τις αὑτόν; οὐκ
ἔστιν· ἀλλ' ἀσφαλέστατα μακρῷ περὶ τούτων τιθεμέ-
νους ὧδε λέγειν· ἀεὶ ὃ καθορῶμεν ἄλλοτε ἄλλῃ γιγνόμε-
νον, ὡς πῦρ, μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἑκάστοτε

fuerit et quibus modis affecta, considerari oportet. nondum enim quisquam originem eorum declaravit, sed quasi cum scientibus quid tandem ignis et unumquodque istorum sit, verba facimus principia ea ponentes, elementa universi, cum ne syllabarum quidem instar vel paululum sapienti videri merito possint. nunc vero quod a nobis præstetur, hujusmodi esto : de universorum sive principio sive principiis seu quæ de iis opinio est, in præsenti non est dicendum, nullam aliam ob causam, sed quod difficile est hac disputandi via quæ videntur demonstrare. neque igitur vos id requirite, neque ego persuadere mihi possum recte me facturum, si tantum opus suscipiam. quod autem initio dictum est, verisimilium vim servans sententiarum non minus, quam alii, sed magis verisimilia, et antequam ad illa accedam, ab initio de singulis et cunctis dicere conabor. deum vero etiam nunc in sermonis ingressu servatorem precati, ut nos ex mira et insolita expositione ad verisimilium decretum salvos traducat, rursus incipiamus dicere. Nova igitur de universo disputatio ab ampliori, quam superior, divisione ducatur. tunc enim duas in species facta divisio est, nunc vero tertium nobis genus aliud declarandum. duo enim in superioribus sufficiebant, unum quidem exemplaris loco positum, quod mente cernitur et semper eodem modo est; alterum autem simulacrum exemplaris, ortui et oculis subjectum. cum vero duo hæc suffectura putaremus, tertium tunc quidem non distinximus; nunc autem cogere nos ratio videtur, ut difficilem et obscuram speciem aperire verbis conemur. quam igitur vim secundum naturam habere putanda? talem potissimum : omnis illud ortus receptaculum esse, quasi nutricem. jam dictum est quidem verum, sed apertius dici de eo necesse est; id autem difficile cum aliis de causis, tum quod illius gratia dubitari prius de igne et iis, quæ cum igne sunt, oportet. nam horum unumquodque difficile dictu est quale re vera aqua potius, quam ignis, et quale quidvis potius, quam cuncta et singula vocandum sit ita, ut certa et firma oratione utare. quomodo igitur hoc ipsum et qua ratione et quidnam merito de iis dubitantes dicamus? primum quidem id, cui nunc aquæ nomen imposuimus, cum concrescit, ut nos sentimus, lapides et terram fieri videmus, cum vero liquescit et dissolvitur, animam rursus hoc idem et aerem, exustum autem aerem ignem, contra ignem coactum et exstinctum in speciem rursus abire aeris, aerem vero coeuntem et densatum nubem et nebulam fieri, ex his magis etiam compactis fluentem aquam, ex aqua rursus terram et lapides, itaque orbem mutandis, ut videtur, oriendi vicibus efficere. sic igitur his nunquam eandem speciem singulis præbentibus, quidnam eorum aliquis tamquam quod sit aliquid, hoc et non aliud firmiter asseverans pudore non afficietur? nemo certe : sed longe tutissimus in his hic erit loquendi modus, ut quod semper alias aliter fieri videamus, ut ignem, non hoc, sed

προσαγορεύειν πῦρ, μηδὲ ὕδωρ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον
ἀεὶ, μηδὲ ἄλλο ποτὲ μηδὲν ὥς τιν' ἔχον βεβαιότητα,
ὅσα δεικνύντες τῷ ῥήματι τῷ τόδε καὶ τοῦτο προσχρώ- e
μενοι δηλοῦν ἡγούμεθά τι· φεύγει γὰρ οὐχ ὑπομένον
5 τὴν τοῦ τόδε καὶ τοῦτο καὶ τὴν τῷδε καὶ πᾶσαν ὅση
μόνιμα ὡς ὄντα αὐτὰ ἐνδείκνυται φάσις. ἀλλὰ ταῦτα
μὲν ἕκαστα μὴ λέγειν, τὸ δὲ τοιοῦτον ἀεὶ,περιφερόμε-
νον ὅμοιον,ἑκάστου πέρι καὶ ξυμπάντων οὕτω καλεῖν,
καὶ δὴ καὶ πῦρ τὸ διὰ παντὸς τοιοῦτον, καὶ ἅπαν ὅσον
10 περ ἂν ἔχῃ γένεσιν· ἐν ᾧ δὲ ἐγγιγνόμενα ἀεὶ ἕκαστα
αὐτῶν φαντάζεται καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπόλλυται, μόνον
50 ἐκεῖνο αὖ προσαγορεύειν τῷ τε τοῦτο καὶ τῷ τόδε προσ- a
χρωμένους ὀνόματι, τὸ δὲ ὁποιονοῦν τι, θερμὸν ἢ λευ-
κὸν ἢ καὶ ὁτιοῦν τῶν ἐναντίων, καὶ πάνθ' ὅσα ἐκ τού-
15 των, μηδὲν ἐκεῖνο αὖ τούτων καλεῖν. ἔτι δὲ σαφέστερον
αὐτοῦ πέρι προθυμητέον αὖθις εἰπεῖν. εἰ γὰρ πάντα τις
σχήματα πλάσας ἐκ χρυσοῦ μηδὲν μεταπλάττων παύ-
οιτο ἕκαστα εἰς ἅπαντα, δεικνύντος δή τινος αὐτῶν ἓν
καὶ ἐρομένου, τί ποτ' ἐστὶ, μακρῷ πρὸς ἀλήθειαν ἀσφα-
20 λέστατον εἰπεῖν, ὅτι χρυσὸς, τὸ δὲ τρίγωνον ὅσα τε b
ἄλλα σχήματα ἐνεγίγνετο, μηδέποτε λέγειν ταῦτα ὡς
ὄντα, ἅ γε μεταξὺ τιθεμένου μεταπίπτει, ἀλλ' ἐὰν
ἄρα καὶ τὸ τοιοῦτον μετ' ἀσφαλείας ἐθέλῃ δέχεσθαί τι-
νος, ἀγαπᾷν. ὁ αὐτὸς δὴ λόγος καὶ περὶ τῆς τὰ πάντα
25 δεχομένης σώματα φύσεως· ταὐτὸν αὐτὴν ἀεὶ προσρη-
τέον· ἐκ γὰρ τῆς ἑαυτῆς τὸ παράπαν οὐκ ἐξίσταται δυ-
νάμεως. δέχεταί τε γὰρ ἀεὶ τὰ πάντα καὶ μορφὴν οὐ- c
δεμίαν ποτὲ οὐδενὶ τῶν εἰσιόντων ὁμοίαν εἴληφεν οὐ-
δαμῇ οὐδαμῶς· ἐκμαγεῖον γὰρ φύσει παντὶ κεῖται,
30 κινούμενόν τε καὶ διασχηματιζόμενον ὑπὸ τῶν εἰσιόντων,
φαίνεται δὲ δι' ἐκεῖνα ἄλλοτε ἀλλοῖον· τὰ δὲ εἰσιόντα
καὶ ἐξιόντα τῶν ὄντων ἀεὶ μιμήματα, τυπωθέντα ἀπ'
αὐτῶν τρόπον τινὰ δύσφραστον καὶ θαυμαστὸν, ὃν
εἰσαῦθις μέτιμεν. ἐν δ' οὖν τῷ παρόντι χρὴ γένη δια-
35 νοηθῆναι τριττὰ, τὸ μὲν γιγνόμενον, τὸ δ' ἐν ᾧ γίγνε-
ται, τὸ δ' ὅθεν ἀφομοιούμενον φύεται τὸ γιγνόμενον. d
καὶ δὴ καὶ προσεικάσαι πρέπει τὸ μὲν δεχόμενον
μητρὶ, τὸ δ' ὅθεν πατρὶ, τὴν δὲ μεταξὺ τούτων
φύσιν ἐκγόνῳ, νοῆσαί τε, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἐκτυπώ-
40 ματος ἔσεσθαι μέλλοντος ἰδεῖν ποικίλου πάσας ποικι-
λίας τοῦτ' αὐτὸ, ἐν ᾧ ἐκτυπούμενον ἐνίσταται, γένοιτ'
ἂν παρεσκευασμένον εὖ, πλὴν ἄμορφον ὂν ἐκείνων
ἁπασῶν τῶν ἰδεῶν, ὅσας μέλλοι δέχεσθαί ποθεν. ὅμοιον e
γὰρ ὂν τῶν ἐπεισιόντων τινὶ τὰ τῆς ἐναντίας τά τε τῆς
45 τὸ παράπαν ἄλλης φύσεως, ὁπότ' ἔλθοι, δεχόμενον κα-
κῶς ἂν ἀφομοιοῖ, τὴν αὑτοῦ παρεμφαῖνον ὄψιν. διὸ καὶ
πάντων ἐκτὸς εἰδῶν εἶναι χρεὼν τὸ τὰ πάντα ἐκδεξό-
μενον ἐν αὑτῷ γένη, καθάπερ περὶ τὰ ἀλείμματα ὁπόσα
εὐώδη, τέχνῃ μηχανῶνται πρῶτον τοῦτ' αὐτὸ ὑπάρχον,
50 ποιοῦσιν ὅτι μάλιστα ἀνώδη τὰ δεξόμενα ὑγρὰ τὰς
ὀσμάς· ὅσοι τε ἔν τισι τῶν μαλακῶν σχήματα ἀπομάτ-
τειν ἐπιχειροῦσι, τὸ παράπαν σχῆμα οὐδὲν ἔνδηλον
ὑπάρχειν ἐῶσι, προομαλύναντες δὲ ὅτι λειότατον ἀπερ-
51 γάζονται. ταὐτὸν οὖν καὶ τῷ τὰ τῶν πάντων ἀεί τε a

tale semper ignem esse prædicemus, neque aquam hoc, sed semper tale, neque aliud quicquam velut ullam habens stabilitatem ex iis, quæ adhibito verbo istud et hoc monstrantes significare aliquid putamus; fugiunt enim non ferentia istud et hoc et isti et quamlibet dictionem tamquam stabilia ea demonstrantem; sed hæc quidem singula dicere non debemus, verum de singulis et cunctis ita verba facere, ut tale semper dicamus, quod simile circumferatur, et ignem quoque ubique tale et quicquid ortum habet; in quo vero singula eorum oriri semper ac rursus inde perire videntur, illud solum hoc et istud nomine adhibito appellare, qualitate vero aliqua præditum, calidum vel album vel quidlibet contrariorum et quæcunque ab his proficiscuntur, eorum nihil ita vocare. sèd apertius etiam denuo exponere de eo conandum. si quis enim figuras omnes ex auro fictas continue singulas in omnes transformet unamque earum monstrans aliquis, quid tandem sit, quærat, longe ad veritatem tutissimum sit aurum respondere, triangulum vero et quæ aliæ innascebantur figuræ, nunquam has esse dicere, quippe quæ inter ponendum mutentur, sed si vel tale aliquatenus tuto recipere velint, contentum esse. atque eadem illius, quæ omnia recipit corpora, naturæ ratio est: idem semper esse dicenda est, quoniam ab sua nunquam desciscit indole. recipit enim semper omnia nec ullam unquam iis, quæ intrant, similem ullo pacto formam accepit; nam massa est cuilibet natura proposita, quæ agitatur et figuratur ab intrantibus, quorum causa alias aliter se habere videtur: intrantia vero et exeuntia simulacra sunt eorum, quæ semper sunt, miro quodam et vix enarrabili modo ex illis formata, quem postea persequemur. nunc igitur trina sunt genera cogitanda, unum, quod oritur, aliud, in quo oritur, tertium, unde similitudinem accipiens nascitur quod oritur. itaque comparare decet id, quod recipit, matri, unde recipit, patri, mediam autem horum naturam proli, ac reputare non aliter, si quando effigies futura sit omni formarum varietate distincta, id ipsum, in quo effingenda imprimatur, bene præparatum esse posse, nisi omnibus illis, quas aliunde recepturum sit, speciebus carens. nam si erit alicujus eorum, quæ intrant, simile, contrariam et aliam prorsus naturam, cum venerit, recipiens male exprimet, suam simul conspiciendam præbens speciem. itaque omnium formarum expers esse necesse est omnia in se recepturum genera, quemadmodum in unguentis bene olentibus arte primum hoc efficere student, ut odores receptura humida sint quam maxime sine odore; et qui materiis mollibus figuras imprimere volunt, nullam omnino priorem in eis figuram apparere patiuntur, sed ante complanando lævitatem quam maximam efficiunt. itaque et illud, quod omnium et eorum, quæ semper sunt, in omni sui parte

ὄντων κατὰ πᾶν ἑαυτοῦ πολλάκις ἀφομοιώματα καλῶς μέλλοντι δέχεσθαι πάντων ἐκτὸς αὐτῷ προσήκει πεφυκέναι τῶν εἰδῶν. διὸ δὴ τὴν τοῦ γεγονότος ὁρατοῦ καὶ πάντως αἰσθητοῦ μητέρα καὶ ὑποδοχὴν μήτε γῆν μήτε ἀέρα μήτε πῦρ μήτε ὕδωρ λέγωμεν, μήτε ὅσα ἐκ τούτων μήτε ἐξ ὧν ταῦτα γέγονεν· ἀλλ' ἀνόρατον εἶδός τι καὶ ἄμορφον, πανδεχές, μεταλαμβάνον δὲ ἀπορώτατά πῃ τοῦ νοητοῦ καὶ δυσαλωτότατον αὐτὸ λέγοντες οὐ ψευσόμεθα. καθόσον δ' ἐκ τῶν προειρημένων δυνατὸν ἐφικνεῖσθαι τῆς φύσεως αὐτοῦ, τῇδ' ἄν τις ὀρθότατα λέγοι· πῦρ μὲν ἑκάστοτε αὐτοῦ τὸ πεπυρωμένον μέρος φαίνεσθαι, τὸ δὲ ὑγρανθὲν ὕδωρ, γῆν δὲ καὶ ἀέρα καθόσον ἂν μιμήματα τούτων δέχηται. λόγῳ δὲ δὴ μᾶλλον τὸ τοιόνδε διοριζομένους περὶ αὐτῶν διασκεπτέον· ἆρ' ἔστι τι πῦρ αὐτὸ ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ πάντα περὶ ὧν ἀεὶ λέγομεν οὕτως αὐτὰ καθ' αὑτὰ ὄντα ἕκαστα, ἢ ταῦτα, ἅπερ καὶ βλέπομεν, ὅσα τε ἄλλα διὰ τοῦ σώματος αἰσθανόμεθα, μόνα ἐστὶ τοιαύτην ἔχοντα ἀλήθειαν, ἄλλα δὲ οὐκ ἔστι παρὰ ταῦτα οὐδαμῇ οὐδαμῶς, ἀλλὰ μάτην ἑκάστοτε εἶναί τί φαμεν εἶδος ἑκάστου νοητόν, τὸ δὲ οὐδὲν ἄρ' ἦν πλὴν λόγος. οὔτε οὖν δὴ τὸ παρὸν ἄκριτον καὶ ἀδίκαστον ἀφέντα ἄξιον φάναι διισχυριζόμενον ἔχειν οὕτως, οὔτ' ἐπὶ λόγου μήκει πάρεργον ἄλλο μῆκος ἐπεμβλητέον· εἰ δέ τις ὅρος ὁρισθεὶς μέγας διὰ βραχέων φανείη, τοῦτο μάλιστα ἐγκαιριώτατον γένοιτ' ἄν. ὧδε οὖν τήν γ' ἐμὴν αὐτὸς τίθεμαι ψῆφον· εἰ μὲν νοῦς καὶ δόξα ἀληθής ἐστον δύο γένη, παντάπασιν εἶναι καθ' αὑτὰ ταῦτα, ἀναίσθητα ὑφ' ἡμῶν εἴδη, νοούμενα μόνον· εἰ δ' ὥς τισι φαίνεται, δόξα ἀληθὴς νοῦ διαφέρει τὸ μηδέν, πάνθ' ὁπόσ' αὖ διὰ τοῦ σώματος αἰσθανόμεθα, θετέον βεβαιότατα. δύο δὴ λεκτέον ἐκείνω, διότι χωρὶς γεγόνατον ἀνομοίως τε ἔχετον. τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν διὰ διδαχῆς, τὸ δ' ὑπὸ πειθοῦς ἡμῖν ἐγγίγνεται· καὶ τὸ μὲν ἀεὶ μετ' ἀληθοῦς λόγου, τὸ δὲ ἄλογον· καὶ τὸ μὲν ἀκίνητον πειθοῖ, τὸ δὲ μεταπειστόν· καὶ τοῦ μὲν πάντα ἄνδρα μετέχειν φατέον, νοῦ δὲ θεούς, ἀνθρώπων δὲ γένος βραχύ τι. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ὁμολογητέον ἓν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταὐτὰ εἶδος ἔχον, ἀγέννητον καὶ ἀνώλεθρον, οὔτε εἰς ἑαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποι ἰόν, ἀόρατον δὲ καὶ ἄλλως ἀναίσθητον, τοῦτο, ὃ δὴ νόησις εἴληχεν ἐπισκοπεῖν· τὸ δὲ ὁμώνυμον ὅμοιόν τε ἐκείνῳ δεύτερον, αἰσθητόν, γεννητόν, πεφορημένον ἀεί, γιγνόμενόν τε ἔν τινι τόπῳ καὶ πάλιν ἐκεῖθεν ἀπολλύμενον, δόξῃ μετ' αἰσθήσεως περιληπτόν· τρίτον δὲ αὖ γένος ὂν τὸ τῆς χώρας ἀεί, φθορὰν οὐ προσδεχόμενον, ἕδραν δὲ παρέχον ὅσα ἔχει γένεσιν πᾶσιν, αὐτὸ δὲ μετ' ἀναισθησίας ἁπτὸν λογισμῷ τινὶ νόθῳ, μόγις πιστόν· πρὸς ὃ δὴ καὶ ὀνειροπολοῦμεν βλέποντες καί φαμεν ἀναγκαῖον εἶναί που τὸ ὂν ἅπαν ἔν τινι τόπῳ καὶ κατέχον χώραν τινά, τὸ δὲ μήτ' ἐν γῇ μήτε που κατ' οὐρανὸν οὐδὲν εἶναι. ταῦτα δὴ πάντα καὶ τούτων ἄλλα ἀδελφὰ καὶ περὶ τὴν ἄυπνον καὶ ἀληθῶς φύσιν ὑπάρχουσαν ὑπὸ ταύτης τῆς ὀνειρώξεως οὐ δυνατοὶ γιγνόμεθα ἐγερθέντες διοριζόμενοι τἀληθὲς λέ-

sæpe effigies bene recepturum est, omnium ipsum natura sua formarum expers esse convenit. quamobrem ejus, quod ortum est, ut oculis et omnino sensibus percipi possit, matrem et receptaculum neque terram neque aerem neque ignem neque aquam dicamus neque quicquam eorum, quæ ex his aut ex quibus hæc facta sunt; sed oculis non percipiendum quoddam genus et forma carens, omnium capax, permiro quodam modo ejus, quod intelligitur, particeps et difficillime assequendum illud dicentes non fallemur. quantum autem ex supra dictis naturam ejus attingere licet, ita rectissime aliquis dicat: ignem semper videri partem ejus ignefactam, aquam humectatam, terram et aerem, quatenus horum simulacra recipiat. ratione vero hoc magis distinguentes de iis considerare debemus, sitne aliquid ignis ipse per se et omnia, de quibus ita dicere solemus, ut ipsa per se singula esse affirmemus, an hæc, quæ cernimus quæque alia corpore percipimus, sola sint talem habentia veritatem, alia vero præter hæc nullo omnino modo sint, sed temere speciem quandam cujusque ponamus intellectu comprehendendam, cum nihil aliud sit, nisi verbum. neque igitur hoc sine judicio et disceptatione dimissum pro certo affirmari par est ita se habere, neque longæ disputationi alia longa præter rem adjicienda, sed si quæ definitio brevibus magna comprehendens reperiatur, hoc maxime opportunum sit. ita igitur ipse meam sententiam fero: si mens et vera opinio duo genera sunt, esse omnino species has per se constantes, non sensibus a nobis, sed solo intellectu percipiendas; sin autem, ut quibusdam videtur, vera opinio nihil a mente differt, omnia rursus, quæ corpore percipimus, certissima esse ponenda. jam vero duo illa esse statuendum, propterea quod seorsum exstiterunt et dissimili modo comparata sunt. nam alterum doctrina, alterum persuasione in nobis exsistit, et alterum semper cum vera ratione, alterum sine ratione, et alterum nulla persuasione mutabile, alterum huic mutationi subjectum, et alterius virum quemlibet, mentis deos, inter homines autem paucos quosdam participes esse statuendum. quæ cum ita se habeant, fateri oportet unum quidem esse speciem eodem modo se habentem, ortus atque interitus expertem, neque in semet aliud aliunde recipientem neque ipsam in aliud aliquo intrantem, neque vero oculis aliove sensu percipiendam, intelligentiæ illam ad contemplandum propositam; aliud autem eodem nomine præditum ac simile illi secundum, sub sensus cadens, ortum habens, semper agitatum, in loco aliquo exsistens et rursus inde periens, opinione cum sensu comprehendendum; tertium vero rursus semper esse spatii genus, interitus expers, sedem præbens omnibus ortum habentibus, ipsum neque sensibus percipiendum et ratiocinatione quadam adulterina attingendum, vix credibile, ad quod respicientes somniamus necessariumque dicimus, ut quicquid sit, in aliquo sit loco et spatium aliquod obtinens, quod autem neque in terra neque alicubi in cælo sit, nihil esse. hæc vero omnia et alia his germana etiam in insomni vereque exstanti natura, propterea quod ita somniamus, distinguere expergefacti ac verum dicere non

γειν, ὡς εἰκόνι μέν, ἐπείπερ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο, ἐφ' ᾧ γέγονεν, ἑαυτῆς ἐστιν, ἑτέρου δέ τινος ἀεὶ φέρεται φάντασμα, διὰ ταῦτα ἐν ἑτέρῳ τινὶ προσήκει γίγνεσθαι, οὐσίας ἁμωσγέπως ἀντεχομένην, ἢ μηδὲν τὸ παράπαν αὐτὴν εἶναι, τῷ δὲ ὄντως ὄντι βοηθὸς ὁ δι' ἀκριβείας ἀληθὴς λόγος, ὡς ἕως ἄν τι τὸ μὲν ἄλλο ᾖ, τὸ δὲ ἄλλο, οὐδέτερον ἐν οὐδετέρῳ ποτὲ γενόμενον ἓν ἅμα ταὐτὸν καὶ δύο γενήσεσθον. οὗτος μὲν οὖν δὴ παρὰ τῆς ἐμῆς ψήφου λογισθεὶς ἐν κεφαλαίῳ δεδόσθω λόγος, ὄν τε καὶ χώραν καὶ γένεσιν εἶναι, τρία τριχῇ, καὶ πρὶν οὐρανὸν γενέσθαι· τὴν δὲ γενέσεως τιθήνην ὑγραινομένην καὶ πυρουμένην καὶ τὰς γῆς τε καὶ ἀέρος μορφὰς δεχομένην καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις πάθη ξυνέπεται πάσχουσαν παντοδαπὴν μὲν ἰδεῖν φαίνεσθαι, διὰ δὲ τὸ μήθ' ὁμοίων δυνάμεων μήτε ἰσορρόπων ἐμπίπλασθαι κατ' οὐδὲν αὐτῆς ἰσορροπεῖν, ἀλλ' ἀνωμάλως πάντη ταλαντουμένην σείεσθαι μὲν ὑπ' ἐκείνων αὐτήν, κινουμένην δ' αὖ πάλιν ἐκεῖνα σείειν· τὰ δὲ κινούμενα ἄλλα ἄλλοσε ἀεὶ φέρεσθαι διακρινόμενα, ὥσπερ τὰ ὑπὸ τῶν πλοκάνων τε καὶ ὀργάνων τῶν περὶ τὴν τοῦ σίτου κάθαρσιν σειόμενα καὶ ἀνικμώμενα τὰ μὲν πυκνὰ καὶ βαρέα ἄλλῃ, τὰ δὲ μανὰ καὶ κοῦφα εἰς ἑτέραν ἵζει φερόμενα ἕδραν· τότε οὕτω τὰ τέτταρα γένη σειόμενα ὑπὸ τῆς δεξαμενῆς, κινουμένης αὐτῆς οἷον ὀργάνου σεισμὸν παρέχοντος, τὰ μὲν ἀνομοιότατα πλεῖστον αὐτὰ ἀφ' αὑτῶν ὁρίζειν, τὰ δ' ὁμοιότατα μάλιστα εἰς ταὐτὸν ξυνωθεῖν, διὸ δὴ καὶ χώραν ταῦτα ἄλλα ἄλλην ἴσχειν, πρὶν καὶ τὸ πᾶν ἐξ αὐτῶν διακοσμηθὲν γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν δὴ πρὸ τούτου πάντα ταῦτ' εἶχεν ἀλόγως καὶ ἀμέτρως· ὅτε δ' ἐπεχειρεῖτο κοσμεῖσθαι τὸ πᾶν, πῦρ πρῶτον καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα ἴχνη μὲν ἔχοντα αὑτῶν αὐτά, παντάπασί γε μὴν διακείμενα ὥσπερ εἰκὸς ἔχειν ἅπαν ὅταν ἀπῇ τινὸς θεός, οὕτω δὴ τότε πεφυκότα ταῦτα πρῶτον διεσχηματίσατο εἴδεσί τε καὶ ἀριθμοῖς. τὸ δὲ ᾗ δυνατὸν ὡς κάλλιστα ἄριστά τε ἐξ οὐχ οὕτως ἐχόντων τὸν θεὸν αὐτὰ ξυνιστάναι, παρὰ πάντα ἡμῖν ὡς ἀεὶ τοῦτο λεγόμενον ὑπαρχέτω. νῦν δ' οὖν τὴν διάταξιν αὐτῶν ἐπιχειρητέον ἑκάστων καὶ γένεσιν ἀήθει λόγῳ πρὸς ὑμᾶς δηλοῦν. ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ μετέχετε τῶν κατὰ παίδευσιν ὁδῶν, δι' ὧν ἐνδείκνυσθαι τὰ λεγόμενα ἀνάγκη, ξυνέψεσθε.

Πρῶτον μὲν δὴ πῦρ καὶ γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀὴρ ὅτι σώματά ἐστι, δῆλόν που καὶ παντί. τὸ δὲ τοῦ σώματος εἶδος πᾶν καὶ βάθος ἔχει. τὸ δὲ βάθος αὖ πᾶσα ἀνάγκη τὴν ἐπίπεδον περιειληφέναι φύσιν. ἡ δὲ ὀρθὴ τῆς ἐπιπέδου βάσεως ἐκ τριγώνων συνέστηκε. τὰ δὲ τρίγωνα πάντα ἐκ δυοῖν ἄρχεται τριγώνοιν, μίαν μὲν ὀρθὴν ἔχοντος ἑκατέρου γωνίαν, τὰς δὲ ὀξείας· ὧν τὸ μὲν ἕτερον ἑκατέρωθεν ἔχει μέρος γωνίας ὀρθῆς πλευραῖς ἴσαις διῃρημένης, τὸ δ' ἕτερον ἀνίσοις ἄνισα μέρη νενεμημένης. ταύτην δὴ πυρὸς ἀρχὴν καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων ὑποτιθέμεθα κατὰ τὸν μετ' ἀνάγκης εἰκότα λόγον πορευόμενοι· τὰς δ' ἔτι τούτων ἀρχὰς ἄνωθεν θεὸς οἶδε καὶ ἀνδρῶν ὃς ἂν ἐκείνῳ φίλος ᾖ. δεῖ δὴ λέγειν, ποῖα

possumus, imagini quidem, quoniam id ipsum, cujus causa exstitit, non sui ipsius est, sed alius cujusdam semper simulacrum fertur, ideo convenire, ut in alio quodam exsistat essentiæ partem aliquam sibi vindicans, aut ut omnino nihil sit; ei autem, quod vere est, exacte veram succurrere rationem, quæ quamdiu unum aliquid aliud, alterum aliud sit, neutrum in neutro unquam ita exsistere doceat, ut unum simul idem ac duo fiant. hæc igitur summatim sententiæ meæ perpensa esto declaratio, id, quod est, et spatium et ortum, tria tripliciter esse, et antequam cælum exstitisset; ortus autem nutricem humectatam et ignescentem et terræ atque aeris formas recipientem et reliqua his conjuncta patientem omnibus modis variatam conspici, sed quia nec similibus nec æqualibus impleta est viribus, nulla ex parte æquabilitate gaudere, sed inæqualiter undique fluctuantem concuti ab illis ipsam rursusque motam illa concutere, eoque pulsu concita hæc in diversa semper raptari atque discerni, quemadmodum quæ cribris et purgando frumento inservientibus instrumentis quatiuntur ac ventilantur, solida et gravia alio, rara et levia alium in locum dilata subsidunt: sic illa tunc quattuor genera concussa ab eorum receptaculo, quod ipsum agitatum instrumenti instar agitat, dissimillima quæque longissime a se ipsis removere, simillima autem maxime eodem compellere, eamque ob causam sedibus hæc etiam antequam universum ex ipsis compositum extitisset, divisa fuisse. atque antea quidem omnia hæc sine ratione et sine modo erant: ubi vero universum redigi in ordinem cœptum est, ignem primum et aquam et terram et aerem, quæ quidem vestigia eorum haberent, ceterum prorsus ita comparata essent, uti esse par est a quo deus absit, sic igitur tunc se habentia hæc primum speciebus et numeris distincta figuravit. illud vero ad omnia nobis in perpetuum dictum esto, quantum posset pulcherrime ea et optime deum ex secus habentibus composuisse. nunc jam dispositionem eorum ortumque singulorum declarare vobis insolito sermone conandum est. sed enim quoniam eruditionis vias percepistis, quibus hæc, quæ dicam, monstranda sunt, consequemini.

Ac primum quidem ignem et terram et aquam et aerem corpora esse cuilibet manifestum. omnis autem corporis species altitudinem habet. porro in altitudine planam inesse naturam necesse est. recta vero planities ex triangulis constat. triangula autem omnia a duobus proficiscuntur triangulis unum quidem rectum habentibus utrisque angulum, reliquos vero acutos; atque alterum eorum utrinque recti anguli æquis lateribus divisi partem habet, alterum in inæquales inæqualibus distributi partes. hoc igitur ignis principium et reliquorum corporum ponimus secundum eam, quæ necessitati conjunctam probabilitatem habet, rationem; superiora vero horum etiam principia deus novit et inter homines qui deo amicus. jam dicendum, qualia pulcherrima

κάλλιστα σώματα γένοιτ' ἂν τέτταρα, ἀνόμοια μὲν ἑαυτοῖς, δυνατὰ δὲ ἐξ ἀλλήλων αὐτῶν ἄττα διαλυόμενα γίγνεσθαι· τούτου γὰρ τυχόντες ἔχομεν τὴν ἀλήθειαν γενέσεως πέρι γῆς τε καὶ πυρὸς τῶν τε ἀνὰ λόγον ἐν μέσῳ. τόδε γὰρ οὐδενὶ συγχωρησόμεθα, καλλίω τούτων ὁρώμενα σώματα εἶναί που καθ' ἓν γένος ἕκαστον ὄν. τοῦτ' οὖν προθυμητέον, τὰ διαφέροντα κάλλει σωμάτων τέτταρα γένη συναρμόσασθαι, καὶ φάναι τὴν τούτων ἡμᾶς φύσιν ἱκανῶς εἰληφέναι. τοῖν δὴ δυοῖν τριγώνοιν τὸ μὲν ἰσοσκελὲς μίαν εἴληχε φύσιν, τὸ δὲ πρόμηκες ἀπεράντους. προαιρετέον οὖν αὖ τῶν ἀπείρων τὸ κάλλιστον, εἰ μέλλομεν ἄρξεσθαι κατὰ τρόπον. ἂν οὖν τις ἔχῃ κάλλιον ἐκλεξάμενος εἰπεῖν εἰς τὴν τούτων ξύστασιν, ἐκεῖνος οὐκ ἐχθρὸς ὤν, ἀλλὰ φίλος κρατεῖ· τιθέμεθα δ' οὖν τῶν πολλῶν τριγώνων κάλλιστον ἕν, ὑπερβάντες τἆλλα, ἐξ οὗ τὸ ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐκ τρίτου συνέστηκε. διότι δέ, λόγος πλείων· ἀλλὰ τῷ τοῦτο ἐλέγξαντι καὶ ἀνευρόντι δὴ οὕτως ἔχον κεῖται φίλια τὰ ἆθλα. προῃρήσθω δὴ δύο τρίγωνα, ἐξ ὧν τό τε τοῦ πυρὸς καὶ τὰ τῶν ἄλλων σώματα μεμηχάνηται, τὸ μὲν ἰσοσκελές, τὸ δὲ τριπλῆν κατὰ δύναμιν ἔχον τῆς ἐλάττονος τὴν μείζω πλευρὰν ἀεί. τὸ δὴ πρόσθεν ἀσαφῶς ῥηθὲν νῦν μᾶλλον διοριστέον. τὰ γὰρ τέτταρα γένη δι' ἀλλήλων εἰς ἄλληλα ἐφαίνετο πάντα γένεσιν ἔχειν, οὐκ ὀρθῶς φανταζόμενα. γίγνεται μὲν γὰρ ἐκ τῶν τριγώνων ὧν προῃρήμεθα, γένη τέτταρα, τρία μὲν ἐξ ἑνὸς τοῦ τὰς πλευρὰς ἀνίσους ἔχοντος, τὸ δὲ τέταρτον ἓν μόνον ἐκ τοῦ ἰσοσκελοῦς τριγώνου ξυναρμοσθέν. οὔκουν δυνατὰ πάντα εἰς ἄλληλα διαλυόμενα ἐκ πολλῶν σμικρῶν ὀλίγα μεγάλα καὶ τοὐναντίον γίγνεσθαι, τὰ δὲ τρία οἷόν τε· ἐκ γὰρ ἑνὸς ἅπαντα πεφυκότα λυθέντων τε τῶν μειζόνων πολλὰ σμικρὰ ἐκ τῶν αὐτῶν ξυστήσεται, δεχόμενα τὰ προσήκοντα ἑαυτοῖς σχήματα, καὶ σμικρὰ ὅταν αὖ πολλὰ κατὰ τρίγωνα διασπαρῇ, γενόμενος εἷς ἀριθμὸς ἑνὸς ὄγκου μέγα ἀποτελέσειεν ἂν ἄλλο εἶδος ἕν. Ταῦτα μὲν οὖν λελέχθω περὶ τῆς εἰς ἄλληλα γενέσεως· οἷον δὲ ἕκαστον αὐτῶν γέγονεν εἶδος καὶ ἐξ ὧν συμπεσόντων ἀριθμῶν, λέγειν ἂν ἑπόμενον εἴη. ἄρξει δὴ τό τε πρῶτον εἶδος καὶ σμικρότατον ξυνιστάμενον. στοιχεῖον δ' αὐτοῦ τὸ τὴν ὑποτείνουσαν τῆς ἐλάττονος πλευρᾶς διπλασίαν ἔχον μήκει· ξύνδυο δὲ τοιούτων κατὰ διάμετρον ξυντιθεμένων καὶ τρὶς τούτου γενομένου, τὰς διαμέτρους καὶ τὰς βραχείας πλευρὰς εἰς ταὐτὸν ὡς κέντρον ἐρεισάντων, ἓν ἰσόπλευρον τρίγωνον ἐξ ἓξ τὸν ἀριθμὸν ὄντων γέγονε· τρίγωνα δὲ ἰσόπλευρα ξυνιστάμενα τέτταρα κατὰ σύντρεις ἐπιπέδους γωνίας μίαν στερεὰν γωνίαν ποιεῖ, τῆς ἀμβλυτάτης τῶν ἐπιπέδων γωνιῶν ἐφεξῆς γεγονυῖαν· τοιούτων δὲ ἀποτελεσθεισῶν τεττάρων πρῶτον εἶδος στερεόν, ὅλου περιφεροῦς διανεμητικὸν εἰς ἴσα μέρη καὶ ὅμοια, ξυνίσταται· δεύτερον δὲ ἐκ μὲν τῶν αὐτῶν τριγώνων, κατὰ δὲ ἰσόπλευρα τρίγωνα ὀκτὼ ξυστάντων, μίαν ἀπεργασαμένων στερεὰν γωνίαν ἐκ τεττάρων ἐπιπέδων· καὶ γενομένων ἓξ τοιούτων τὸ δεύτερον αὖ σῶμα οὕτως ἔτυχε τέλος. τὸ δὲ τρίτον ἐκ δὶς

sint corpora quattuor, dissimilia quidem illa inter se, sed quæ solvendo possint partim ex se fieri: hoc enim consecuti tenuerimus quod res est de terræ et ignis et proportione mediorum ortu. nam illud nemini concedemus, esse his pulchriora alicubi oculis percipienda corpora generum inter se singulorum ratione habita. hoc igitur agamus necesse est, ut pulchritudine excellentia corporum genera quattuor constituamus, atque horum nos naturam satis assecutos esse dicamus. ex duobus ergo triangulis illis alterum æquicrurium unam habet naturam, alterum vero oblongum infinitas. ex his igitur rursus pulcherrimum præ ceteris capiendum est, si recte exordiri volumus. ac si quis pulchrius a se electum ad horum compositionem dicere potest, is non inimicus, sed amicus victoriam reportat: ponimus vero multorum triangulorum illorum pulcherrimum unum omissis reliquis id, ex quo æquilaterum triangulum pro tertio constat. cur autem, exponere longius: sed qui hoc in disputationem vocavit atque ita esse invenit, amica habet præmia. delecta igitur sunto triangula duo, ex quibus ignis celerorumque corpora effecta sunt, alterum æquicrurium, alterum quod majus latus semper triplo majus potentia habet minore. sed quod obscurius antea diximus, nunc magis definiendum est. nam quattuor generibus mutuus inter se videbatur ortus esse omnibus, neque id recte. scilicet oriuntur ex illis, quæ delegimus, triangulis genera quattuor, tria ex uno inæqualia latera habente, quartum vero unum tantum ex æquicrurio triangulo conjunctum. non igitur possunt omnia inter se soluta mutari ita, ut ex multis parvis pauca magna et vicissim exsistant, sed tria possunt. cum enim ex uno originem ducant omnia, et majoribus solutis multa parva ex eisdem consistent convenientes sibi recipientia figuras, et parvis rursus multis secundum triangula dispersis unus unius molis effectus numerus magnam exhibere poterit aliam speciem unam. hæc igitur dicta sunto de mutuo eorum inter se ortu. qualis vero quæque eorum sit species et quibus concurrentibus numeris orta, deinceps dicendum videtur. primum vero locum teneat prima eaque minima consistens species, cujus elementum est triangulum subtentam duplo longiorem latere minore habens, cujusmodi binis secundum diametrum compositis eoque ter facto ita, ut diametros et latera brevia in eodem quasi centro defigant, unum æquilaterum triangulum ex sex numero triangulis exstitit; triangula autem æquilatera composita quattuor secundum ternos planos angulos unum solidum faciunt angulum planorum obtusissimum angulorum deinceps excipientem; hujusmodi autem effectis quattuor prima consistit species solida accommodata ad totum rotundum in æquales et similes partes distribuendum; secunda vero ex eisdem triangulis, sed secundum æquilatera triangula octo compositis ita, ut unum efficiant solidum angulum ex quattuor planis, cujusmodi effectis sex secundum rursus corpus perfectum est. tertium autem ex elementis bis sexaginta

ἑξήκοντα τῶν στοιχείων ξυμπαγέντων, στερεῶν δὲ γω- b
νιῶν δώδεκα, ὑπὸ πέντε ἐπιπέδων τριγώνων ἰσοπλεύ-
ρων περιεχομένης ἑκάστης, εἴκοσι βάσεις ἔχον ἰσο-
πλεύρους γέγονε. καὶ τὸ μὲν ἕτερον ἀπήλλακτο τῶν
5 στοιχείων ταῦτα γεννῆσαν· τὸ δὲ ἰσοσκελὲς τρίγωνον
ἐγέννα τὴν τοῦ τετάρτου φύσιν, κατὰ τέτταρα ξυνιστά-
μενον, εἰς τὸ κέντρον τὰς ὀρθὰς γωνίας συνάγον, ἓν ἰσό-
πλευρον τετράγωνον ἀπεργασάμενον· ἓξ δὲ τοιαῦτα
ξυμπαγέντα γωνίας ὀκτὼ στερεὰς ἀπετέλεσε, κατὰ c
10 τρεῖς ἐπιπέδους ὀρθὰς ξυναρμοσθείσης ἑκάστης· τὸ δὲ
σχῆμα τοῦ ξυστάντος σώματος γέγονε κυβικόν, ἓξ ἐπι-
πέδους τετραγώνους ἰσοπλεύρους βάσεις ἔχον. ἔτι δὲ
οὔσης ξυστάσεως μιᾶς πέμπτης, ἐπὶ τὸ πᾶν ὁ θεὸς
αὐτῇ κατεχρήσατο ἐκεῖνο διαζωγραφῶν. ἃ δή τις εἰ
15 πάντα λογιζόμενος ἐμμελῶς ἀποροῖ, πότερον ἀπείρους
χρὴ κόσμους εἶναι λέγειν, ἢ πέρας ἔχοντας, τὸ μὲν
ἀπείρους ἡγήσαιτ' ἂν ὄντως ἀπείρου τινὸς εἶναι δόγμα d
ὧν ἔμπειρον χρεὼν εἶναι, πότερον δὲ ἕνα, ἢ πέντε αὐ-
τοὺς ἀληθείᾳ πεφυκότας λέγειν ποτὲ προσήκει, μᾶλλον
20 ἂν ταύτῃ στὰς εἰκότως διαπορήσαι. τὸ μὲν οὖν δὴ παρ'
ἡμῶν ἕνα αὐτὸν κατὰ τὸν εἰκότα λόγον πεφυκότα μη-
νύει θεός, ἄλλος δὲ εἰς ἄλλα πῃ βλέψας ἕτερα δοξάσει.
καὶ τούτων μὲν μεθετέον, τὰ δὲ γεγονότα νῦν τῷ λόγῳ
γένη διανείμωμεν εἰς πῦρ καὶ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα.
25 γῇ μὲν δὴ τὸ κυβικὸν εἶδος δῶμεν· ἀκινητοτάτη γὰρ
τῶν τεττάρων γενῶν γῆ καὶ τῶν σωμάτων πλαστικω- e
τάτη· μάλιστα δὲ ἀνάγκη γεγονέναι τοιοῦτον τὸ τὰς
βάσεις ἀσφαλεστάτας ἔχον· βάσις δὲ ἥ τε τῶν κατ' ἀρ-
χὰς τριγώνων ὑποτεθέντων ἀσφαλεστέρα κατὰ φύσιν ἡ
30 τῶν ἴσων πλευρῶν τῆς τῶν ἀνίσων, τό τε ἐξ ἑκατέρου
ξυντεθὲν ἐπίπεδον ἰσόπλευρον ἰσοπλεύρου τετράγωνον
τριγώνου κατά τε μέρη καὶ καθ' ὅλον στασιμωτέρως ἐξ
56 ἀνάγκης βέβηκεν. διὸ γῇ μὲν τοῦτο ἀπονέμοντες τὸν εἰ- a
κότα λόγον διασῴζομεν, ὕδατι δ' αὖ τῶν λοιπῶν τὸ δυσ-
35 κινητότατον εἶδος, τὸ δ' εὐκινητότατον πυρί, τὸ δὲ μέ-
σον ἀέρι· καὶ τὸ μὲν σμικρότατον σῶμα πυρί, τὸ δ'
αὖ μέγιστον ὕδατι, τὸ δὲ μέσον ἀέρι· καὶ τὸ μὲν ὀξύ-
τατον αὖ πυρί, τὸ δὲ δεύτερον ἀέρι, τὸ δὲ τρίτον ὕδατι.
ταῦτ' οὖν δὴ πάντα, τὸ μὲν ἔχον ὀλιγίστας βάσεις εὐ-
40 κινητότατον ἀνάγκη πεφυκέναι τμητικώτατόν τε, καὶ
ὀξύτατον ὂν πάντῃ πάντων, ἔτι τε ἐλαφρότατον, ἐξ b
ὀλιγίστων ξυνεστὸς τῶν αὐτῶν μερῶν· τὸ δὲ δεύτερον
δευτέρως τὰ αὐτὰ ταῦτ' ἔχειν, τρίτως δὲ τὸ τρίτον.
ἔστω δὴ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ κατὰ τὸν εἰκότα τὸ
45 μὲν τῆς πυραμίδος στερεὸν γεγονὸς εἶδος πυρὸς στοι-
χεῖον καὶ σπέρμα· τὸ δὲ δεύτερον κατὰ γένεσιν εἴπω-
μεν ἀέρος, τὸ δὲ τρίτον ὕδατος. πάντα οὖν δὴ ταῦτα
δεῖ διανοεῖσθαι σμικρὰ οὕτως, ὡς καθ' ἓν ἕκαστον μὲν
τοῦ γένους ἑκάστου διὰ σμικρότητα οὐδὲν ὁρώμενον ὑφ' c
50 ἡμῶν, ξυναθροισθέντων δὲ πολλῶν τοὺς ὄγκους αὐτῶν
ὁρᾶσθαι· καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν ἀναλογιῶν περί τε τὰ
πλήθη καὶ τὰς κινήσεις καὶ τὰς ἄλλας δυνάμεις, παν-
ταχῇ τὸν θεόν, ὅπηπερ ἡ τῆς ἀνάγκης ἑκοῦσα πεισθεῖσά
τε φύσις ὑπεῖκε, ταύτῃ πάντῃ δι' ἀκριβείας ἀποτε-

conjunctis et solidis angulis duodecim, quorum singulos quini plani triangulorum æquilaterorum continent, viginti bases habens æquilateras triangulas exstitit. atque alteriu. quidem elementi opera his procreatis cessaverat, æquicrurium vero triangulum quarti naturam procreabat quaternis consistentibus ita, ut in centrum conductis angulis rectis unum æquilaterum quadratum efficerent, cujusmodi sex compacta angulos octo solidos perfecerunt, secundum tres planos rectos quemque conjunctum; figura autem corporis concreti cubica exstitit sex planas quadrangulas æquilateras bases habens. est vero etiam quinta quædam compositio, qua deus ad universum, dum illud depingit, est usus. quæ omnia si quis reputans perite dubitet, utrum carentes numero mundos esse dicendum sit, an certum numerum habentes, carentes quidem statuere re vera carentis esse judicet cognitione eorum, quorum non carere necesse sit, sed utrum tandem unum, an quinque eos vere exstare affirmandum sit, magis probabiliter hoc in loco constitutus ambigat. ac nostra quidem sententia unum ex verisimili ratione statuendum esse deus significat, alius vero alio forte respiciens diversa opinabitur. sed hæc mittamus et genera quattuor nunc sermone condita distribuamus in ignem et terram et aquam et aerem. ac terræ quidem cubicam speciem demus. nam inter quattuor genera maxime immobilis terra est et inter corpora ad fingendum apta maxime. tale vero illud præcipue esse necesse est, quod firmissimas bases habet: basis autem in triangulis a principio positis firmior secundum naturam æqualium laterum, quam inæqualium, et ex alterutro compositum planum æquilaterum æquilatero quadrangulum triangulo tam quoad partes, quam quoad totum stabilius necessario institit. itaque terræ hanc speciem attribuentes probabilem rationem tenemus, aquæ vero ex reliquis rursus eam, quæ difficillime movetur, quæ autem facillime, igni, et mediam aeri; item minimum corpus igni, maximum contra aquæ, medium aeri, denique acutissimum igni, secundum aeri, tertium aquæ. hæc igitur omnia paucissimas habens bases maxime mobile natura esse necesse est, item ad secandum aptissimum atque omni ex parte acutissimum omnium, nec non levissimum, cum ex paucissimis partibus eisdem constet; secundum autem secundo loco hæc eadem habere, et tertio loco tertium. esto igitur ex recta et ex verisimili ratione pyramidis solida exstans species ignis elementum semenque, secundo vero ortam aeris, tertio aquæ esse dicamus. atque has omnes ita parvas esse cogitandum est, ut singularum in singulis generibus propter parvitatem cerni a nobis possit nulla, coacervatis autem multis moles earum cernantur; tum vero quod ad multitudinum et motuum et reliquarum virium inter se comparationes attinet, quam accuratissime deum undique perfectis, quatenus necessitatis natura sua sponte atque persuasione concederet,

λεσθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ, συνηρμόσθαι ταῦτα ἀνὰ λόγον. Ἐκ δὴ πάντων ὧν περὶ τὰ γένη προειρήκαμεν, ὧδ' ἂν κατὰ τὸ εἰκὸς μάλιστ' ἔχοι· γῆ μὲν ξυντυγχάνουσα πυρὶ διαλυθεῖσά τε ὑπὸ τῆς ὀξύτητος αὐτοῦ φέροιτ' ἄν, εἴτ' ἐν αὐτῷ πυρὶ λυθεῖσα εἴτ' ἐν ἀέρος εἴτ' ἐν ὕδατος ὄγκῳ τύχοι, μέχρι περ ἂν αὐτῆς πη ξυντυχόντα τὰ μέρη, πάλιν ξυναρμοσθέντα αὐτὰ αὑτοῖς, γῆ γένοιτο· οὐ γὰρ εἰς ἄλλο γε εἶδος ἔλθοι ποτ' ἄν· ὕδωρ δὲ ὑπὸ πυρὸς μερισθὲν, εἴτε καὶ ὑπ' ἀέρος, ἐγχωρεῖ γίγνεσθαι ξυστάντα ἓν μὲν πυρὸς σῶμα, δύο δὲ ἀέρος· τὰ δὲ ἀέρος τμήματα ἐξ ἑνὸς μέρους διαλυθέντος δύ' ἂν γενοίσθην σώματα πυρός. καὶ πάλιν, ὅταν ἀέρι πῦρ ὕδασί τε ἤ τινι γῇ περιλαμβανόμενον, ἐν πολλοῖς ὀλίγον, κινούμενον ἐν φερομένοις, μαχόμενον καὶ νικηθὲν καταθραυσθῇ, δύο πυρὸς σώματα εἰς ἓν ξυνίστασθον εἶδος ἀέρος· καὶ κρατηθέντος ἀέρος κερματισθέντος τε ἐκ δυοῖν ὅλοιν καὶ ἡμίσεος ὕδατος εἶδος ἓν ὅλον ἔσται ξυμπαγές. ὧδε γὰρ δὴ λογισώμεθα αὐτὰ πάλιν, ὡς ὅταν ἐν πυρὶ λαμβανόμενον τῶν ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ τι γένος τῇ τῶν γωνιῶν καὶ κατὰ τὰς πλευρὰς ὀξύτητι τέμνηται, ξυστὰν μὲν εἰς τὴν ἐκείνου φύσιν πέπαυται τεμνόμενον· τὸ γὰρ ὅμοιον καὶ ταὐτὸν αὑτῷ γένος ἕκαστον οὔτε τινὰ μεταβολὴν ἐμποιῆσαι δυνατὸν οὔτε τι παθεῖν ὑπὸ τοῦ κατὰ ταὐτὰ ὁμοίως τε ἔχοντος· ἕως δ' ἂν εἰς ἄλλο τι γιγνόμενον ἧττον ὂν κρείττονι μάχηται, λυόμενον οὐ παύεται. τά τε αὖ σμικρότερα ὅταν ἐν τοῖς μείζοσι πολλοῖς περιλαμβανόμενα ὀλίγα διαθραυόμενα κατασβεννύηται, ξυνίστασθαι μὲν ἐθέλοντα εἰς τὴν τοῦ κρατοῦντος ἰδέαν πέπαυται κατασβεννύμενα, γίγνεταί τε ἐκ πυρὸς ἀὴρ, ἐξ ἀέρος ὕδωρ· ἐὰν δ' εἰς αὐτὰ ἴῃ καὶ τῶν ἄλλων τι ξυνιὸν γενῶν μάχηται, λυόμενα οὐ παύεται, πρὶν ἢ παντάπασιν ὠθούμενα καὶ διαλυθέντα ἐκφύγῃ πρὸς τὸ ξυγγενὲς, ἢ νικηθέντα, ἓν ἐκ πολλῶν ὅμοιον τῷ κρατήσαντι γενόμενον, αὐτοῦ ξύνοικον μείνῃ. καὶ δὴ καὶ κατὰ ταῦτα τὰ παθήματα διαμείβεται τὰς χώρας ἅπαντα· διέστηκε μὲν γὰρ τοῦ γένους ἑκάστου τὰ πλήθη κατὰ τόπον ἴδιον διὰ τὴν τῆς δεχομένης κίνησιν, τὰ δὲ ἀνομοιούμενα ἑκάστοτε ἑαυτοῖς, ἄλλοις δὲ ὁμοιούμενα φέρεται διὰ τὸν σεισμὸν πρὸς τὸν ἐκείνων οἷς ἂν ὁμοιωθῇ τόπον.

Ὅσα μὲν οὖν ἄκρατα καὶ πρῶτα σώματα, διὰ τοιούτων αἰτιῶν γέγονε· τὸ δ' ἐν τοῖς εἴδεσιν αὐτῶν ἕτερα ἐμπεφυκέναι γένη τὴν ἑκατέρου τῶν στοιχείων αἰτιατέον ξύστασιν, μὴ μόνον ἓν ἑκατέραν μέγεθος ἔχον τὸ τρίγωνον φυτεῦσαι κατ' ἀρχὰς, ἀλλ' ἐλάττω τε καὶ μείζω, τὸν ἀριθμὸν δὲ ἔχοντα τοσοῦτον, ὅσαπερ ἂν ᾖ τἀν τοῖς εἴδεσι γένη. διὸ δὴ συμμιγνύμενα αὐτά τε πρὸς αὑτὰ καὶ πρὸς ἄλληλα τὴν ποικιλίαν ἐστὶν ἄπειρα· ἧς δὴ δεῖ θεωροὺς γίγνεσθαι τοὺς μέλλοντας περὶ φύσεως εἰκότι λόγῳ χρήσεσθαι. Κινήσεως οὖν στάσεώς τε πέρι, τίνα τρόπον καὶ μεθ' ὧντινων γίγνεσθον, εἰ μή τις διομολογήσεται, πόλλ' ἂν εἴη ἐμποδὼν τῷ κατόπισθεν λογισμῷ. τὰ μὲν οὖν ἤδη περὶ αὐτῶν εἴρηται, πρὸς δ' ἐκείνοις ἔτι τάδε, ἐν μὲν ὁμαλότητι μηδέποτε ἐθέλειν κίνησιν ἐνεῖναι. τὸ γὰρ κινησόμενον ἄνευ τοῦ κινήσον-

conjunxisse ea pro portione. Ex omnibus igitur, quæ dicta sunt de generibus, ita potissimum rem se habere consentaneum sit: terra igni occurrens et acie ejus dissoluta fertur, sive ipso in igne solutio acciderit sive in aeris aquæve mole, donec partes ejus forte occurrentes inter se iterumque sibi ipsæ conjunctæ terra fiant; non enim in aliam unquam speciem ingrediatur. aqua vero ab igne vel etiam ab aere in partes divisa fieri potest ut conjunctis partibus unum ignis et duo aeris corpora exsistant; aeris autem segmenta ex una dissoluta parte duo fieri possunt corpora ignis. rursus quando ignis ab aere aquisque vel terra aliqua interceptus paucus a multis jactatus agitatis pugnans victusque confringitur, duo corpora ignis in unam aeris coeunt speciem, superato autem aere ac diminuto ex totis duabus et dimidia tota una compacta erit species aquæ. nam, id quod porro nobis de iis reputandum est, quando in igne comprehensum reliquorum genus aliquod angulorum ejus et orarum acie secatur, compositum quidem illius in naturam desiit secari; simile enim alicui atque idem genus quodlibet neque mutationem ullam in eo efficere neque pati quicquam a similiter sese eodemque modo habente potest; quamdiu vero in aliud quid incidens debilius cum fortiori pugnat, solvi non desinit. rursusque minora quando in majoribus multis intercepta pauca diffracta exstinguuntur, si quidem coire volunt potioris in speciem, desierunt exstingui fitque ex igne aer, ex aere aqua; sin autem illuc dum eunt reliquorum generum aliquod una iens pugnat, solvi non desinunt, priusquam aut omnino pulsa et dissoluta aufugiant ad cognatum, aut victa unum ex multis simile vincenti facta ibidem sede capta maneant. atque secundum hæc, dum ita afficiuntur, sedes quoque permutant omnia; nam singulorum generum multitudines suis quæque locis separatæ sunt propter receptaculi motum, quæ vero dissimilia sibi, similia aliis fiunt, quotiens id accidit, propter agitationem feruntur in illorum quibus similia facta sunt, locum.

Quæ igitur non mixta corpora et prima sunt, hujusmodi ex causis exstiterunt; quod autem in eorum speciebus diversa innata sunt genera, ab utriusque elementi repetendum est constitutione, quod non una tantum magnitudine præditum ab initio triangulum utraque procreavit, sed minora et majora et numero tot, quot in speciebus sunt genera. quapropter mixta inter se ipsæ et cum aliis infinitam habent varietatem, quam spectare oportet qui de natura sunt verisimili oratione usuri. De motu igitur et statu, quo pacto et cum quibus exsistant, nisi quis secum constituerit, multa cogitationi insequenti impedimento fore videntur. ac partim quidem de iis jam dictum est, præterea vero etiam hoc, in æquabilitate nunquam posse motum inesse. ut enim movendum sine moturo moturumve sine movendo sit, fieri

τος ἢ τὸ κινῆσον ἄνευ τοῦ κινησομένου χαλεπὸν, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον εἶναι· κίνησις δὲ οὐκ ἔστι τούτων ἀπόντων· ταῦτα δὲ ὁμαλὰ εἶναί ποτε ἀδύνατον. οὕτω δὴ στάσιν μὲν ἐν ὁμαλότητι, κίνησιν δὲ εἰς ἀνωμαλότητα 58 a ἀεὶ τιθῶμεν. αἰτία δὲ ἀνισότης αὖ τῆς ἀνωμάλου φύσεως. ἀνισότητος δὲ γένεσιν μὲν διεληλύθαμεν· πῶς δέ ποτε οὐ κατὰ γένη διαχωρισθέντα ἕκαστα πέπαυται τῆς δι' ἀλλήλων κινήσεως καὶ φορᾶς, οὐκ εἴπομεν. ὧδε οὖν πάλιν ἐροῦμεν· ἡ τοῦ παντὸς περίοδος, ἐπειδὴ συμ- 10 περιέλαβε τὰ γένη, κυκλοτερὴς οὖσα καὶ πρὸς αὑτὴν πεφυκυῖα βούλεσθαι ξυνιέναι, σφίγγει πάντα καὶ κενὴν χώραν οὐδεμίαν ἐᾷ λείπεσθαι. διὸ δὴ πῦρ μὲν εἰς ἅπαντα διελήλυθε μάλιστα, ἀὴρ δὲ δεύτερον, ὡς λεπτότητι δεύ- b τερον ἔφυ, καὶ τἆλλα ταύτῃ. τὰ γὰρ ἐκ μεγίστων μερῶν 15 γεγονότα μεγίστην κενότητα ἐν τῇ ξυστάσει παραλέλοιπε, τὰ δὲ σμικρότατα ἐλαχίστην. ἡ δὴ τῆς πιλήσεως ξύνοδος τὰ σμικρὰ εἰς τὰ τῶν μεγάλων διάκενα ξυνωθεῖ. σμικρῶν οὖν παρὰ μεγάλα τιθεμένων καὶ τῶν ἐλαττόνων τὰ μείζονα διακρινόντων, τῶν δὲ μειζόνων 20 ἐκεῖνα συγκρινόντων, πάντ' ἄνω κάτω μεταφέρεται πρὸς τοὺς ἑαυτῶν τόπους· c μεταβάλλον γὰρ τὸ μέγεθος ἕκαστον καὶ τὴν τῶν τόπων μεταβάλλει στάσιν. οὕτω δὴ διὰ ταῦτά τε ἡ τῆς ἀνωμαλότητος διασωζομένη γένεσις ἀεὶ τὴν ἀεὶ κίνησιν τούτων οὖσαν ἐσομένην τε 25 ἐνδελεχῶς παρέχεται. Μετὰ δὴ ταῦτα δεῖ νοεῖν, ὅτι πυρός τε γένη πολλὰ γέγονεν, οἷον φλὸξ τό τε ἀπὸ τῆς φλογὸς ἀπιὸν, ὃ κάει μὲν οὔ, φῶς δὲ τοῖς ὄμμασι παρέχει, τό τε φλογὸς ἀποσβεσθείσης ἐν τοῖς διαπύροις καταλειπόμενον αὐτοῦ· κατὰ ταὐτὰ δὲ ἀέρος, d τὸ μὲν 30 εὐαγέστατον ἐπίκλην αἰθὴρ καλούμενος, ὁ δὲ θολερώτατος ὀμίχλη τε καὶ σκότος, ἕτερά τε ἀνώνυμα εἴδη, γεγονότα διὰ τὴν τῶν τριγώνων ἀνισότητα. τὰ δὲ ὕδατος διχῇ μὲν πρῶτον, τὸ μὲν ὑγρὸν, τὸ δὲ χυτὸν γένος αὐτοῦ. τὸ μὲν οὖν ὑγρὸν διὰ τὸ μετέχον εἶναι τῶν γενῶν 35 τῶν ὕδατος ὅσα σμικρὰ, ἀνίσων ὄντων, κινητικὸν αὐτό τε καθ' αὑτὸ καὶ ὑπ' ἄλλου διὰ τὴν ἀνωμαλότητα καὶ τὴν τοῦ σχήματος ἰδέαν γέγονε· e τὸ δὲ ἐκ μεγάλων καὶ ὁμαλῶν στασιμώτερον μὲν ἐκείνου καὶ βαρὺ πεπηγὸς ὑπὸ ὁμαλότητός ἐστιν, ὑπὸ δὲ πυρὸς εἰσιόντος καὶ δια- 40 λύοντος αὐτὸ τὴν ὁμαλότητα ἀπολέσαν μετίσχει μᾶλλον κινήσεως, γενόμενον δὲ εὐκίνητον ὑπὸ τοῦ πλησίον ἀέρος ὠθούμενον καὶ κατατεινόμενον ἐπὶ γῆν τήκεσθαι μὲν τὴν τῶν ὄγκων καθαίρεσιν, ῥοὴν δὲ τὴν κατάτασιν ἐπὶ γῆν ἐπωνυμίαν ἑκατέρου τοῦ πάθους ἔλαβε. πάλιν 59 a δ' ἐκπίπτοντος αὐτόθεν τοῦ πυρὸς, ἅτε οὐκ εἰς κενὸν ἐξιόντος, ὠθούμενος ὁ πλησίον ἀὴρ εὐκίνητον ὄντα ἔτι τὸν ὑγρὸν ὄγκον εἰς τὰς τοῦ πυρὸς ἕδρας ξυνωθῶν αὐτὸν αὐτῷ ξυμμίγνυσιν· ὁ δὲ ξυνωθούμενος ἀπολαμβάνων τε τὴν ὁμαλότητα πάλιν, ἅτε τοῦ τῆς ἀνωμαλότητος 50 δημιουργοῦ πυρὸς ἀπιόντος, εἰς ταὐτὸν αὑτῷ καθίσταται. καὶ τὴν μὲν τοῦ πυρὸς ἀπαλλαγὴν ψῦξιν, τὴν δὲ ξύνοδον ἀπελθόντος ἐκείνου πεπηγὸς εἶναι γένος προσερρήθη. b τούτων δὴ πάντων, ὅσα χυτὰ προσείπομεν ὕδατα, τὸ μὲν ἐκ λεπτοτάτων καὶ ὁμαλωτάτων πυκνό-

vix ac ne vix quidem potest; motus autem, si hæc non adsunt, nullus est; hæc vero æquabilia esse nunquam possunt. itaque statum semper ad æquabilitatem, motum referamus ad inæquabilitatem. inæquabilis rursus naturæ causa est inæqualitas. inæqualitatis autem originem quidem persecuti sumus, sed quonam modo singula secundum genera separata tamen moveri inter se ac ferri non desinant, prætermisimus. sic igitur denuo dicemus : ambitus universi, postquam genera comprehendit, cum sit rotundus et in semet coire natura velit, constringit omnia et vacuum locum relinqui patitur nullum. quapropter ignis maxime in omnia penetravit, deinde aer, ut est tenuitate secundus, et reliqua hac ratione. nam quæ ex maximis partibus facta sunt, maximam vacuitatem inter consistendum, minima minimam reliquerunt. jam vero coartans ille in semet coeundi conatus parva in magnorum vacua intervalla contrudit. parvis igitur juxta magna locum capientibus et minoribus majora discernentibus majoribusque illa sibi conjungentibus omnia sursum deorsum transferuntur in suos locos; mutata enim magnitudine quodlibet locorum quoque mutat stationem. sic igitur et his de causis inæquabilitas nunquam non existens perpetuum horum et nunc et usque futurum motum semper efficit. His igitur præmissis cogitandum est et ignis multa esse genera, ut flammam et quod abit a flamma, quod non urit, sed lucem præbet oculis, et quod exstincta flamma in candentibus residuum ignis superest; item aeris, unum purissimum, quem ætherem nuncupant, aliud turbidissimum, nebulam et caliginem, et alias species nomine carentes, ex triangulorum inæqualitate originem trahentes. aquæ vero duo primum sunt genera, humidum et fusile. et humidum quidem propterea quod generum aquæ utpote inæqualium eas quæ parva sunt, continet, facile et ipsum per se et ab alio propter inæquabilitatem et figuræ speciem movetur; alterum vero ex magnis et æquabilibus compositum stabilius illo et grave est ab æquabilitate compactum, sed ab igne intrante et dissolvente privatum æquabilitate mobilitatis potius particeps fit, factumque mobile ab aere vicino pulsum extensumque super terram molium destructionem cum patitur, liquefieri, super terram cum extenditur, fluere cognominatum est. rursus vero excidente inde igne quippe non in vacuum exeunte vicinus aer pulsus mobilem adhuc molem humidam in ignis sedes contrudens ipsam commiscet sibi ipsi; illa autem, dum contruditur, recuperans æquabilitatem, quippe abeunte inæquabilitatis effectore igne in idem secum consistit. atque ignis discessum refrigerationem, coitum remoto igne compactum genus esse additis nominibus declaratur. horum vero omnium, quas fusiles aquas appellavimus, quod ex tenuissimis maximeque

τατον γιγνόμενον, μονοειδὲς γένος, στίλβοντι καὶ ξανθῷ
χρώματι κοινωθὲν, τιμαλφέστατον κτῆμα, χρυσὸς ἠθη-
μένος διὰ πέτρας ἐπάγη· χρυσοῦ δὲ ὄζος διὰ πυκνότητα
σκληρότατον ὂν καὶ μελανθὲν ἀδάμας ἐκλήθη. τὸ δ'
5 ἐγγὺς μὲν χρυσοῦ τῶν μερῶν, εἴδη δὲ πλέον ἑνὸς ἔχον,
πυκνότητι δὲ, τῇ μὲν χρυσοῦ πυκνότερον ὂν καὶ γῆς
μόριον ὀλίγον καὶ λεπτὸν μετασχὸν, ὥστε σκληρότερον
εἶναι, τῷ δὲ μεγάλα ἐντὸς αὐτοῦ διαλείμματα ἔχειν c
κουφότερον, τῶν λαμπρῶν πηκτῶν τε ἓν γένος ὑδάτων
10 χαλκὸς ξυσταθεὶς γέγονε. τὸ δ' ἐκ γῆς αὐτῷ μιχθὲν, ὅταν
παλαιουμένω διαχωρίζησθον πάλιν ἀπ' ἀλλήλων, ἐκ-
φανὲς καθ' αὑτὸ γιγνόμενον ἰὸς λέγεται. τἆλλα δὲ τῶν
τοιούτων οὐδὲν ποικίλον ἔτι διαλογίσασθαι τὴν τῶν
εἰκότων μύθων μεταδιώκοντα ἰδέαν· ἣν ὅταν τις ἀνα-
15 παύσεως ἕνεκα τοὺς περὶ τῶν ὄντων ἀεὶ καταθέμενος
λόγους τοὺς γενέσεως πέρι διαθεώμενος εἰκότας ἀμετα- d
μέλητον ἡδονὴν κτᾶται, μέτριον ἂν ἐν τῷ βίῳ παι-
διὰν καὶ φρόνιμον ποιοῖτο. ταύτῃ δὴ καὶ τὰ νῦν ἐφέν-
τες τὸ μετὰ τοῦτο τῶν αὐτῶν πέρι τὰ ἑξῆς εἰκότα δίιμεν
20 τῇδε. Τὸ πυρὶ μεμιγμένον ὕδωρ, ὅσον λεπτὸν ὑγρόν τε
διὰ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὁδὸν, ἣν κυλινδούμενον ἐπὶ γῆς
ὑγρὸν λέγεται, μαλακόν τε αὖ τῷ τὰς βάσεις ἧττον
ἑδραίους οὔσας, ἢ τὰς γῆς ὑπείκειν, τοῦτο ὅταν πυρὸς e
ἀποχωρισθὲν ἀέρος τε μονωθῇ, γέγονε μὲν ὁμαλώτερον,
25 ξυνέωσται δὲ ὑπὸ τῶν ἐξιόντων εἰς αὑτὸ, παγέν τε
οὕτως, τὸ μὲν ὑπὲρ γῆς μάλιστα παθὸν ταῦτα χάλαζα,
τὸ δ' ἐπὶ γῆς κρύσταλλος, τὸ δὲ ἧττον ἡμιπαγές τε ὂν
ἔτι, τὸ μὲν ὑπὲρ γῆς αὖ χιὼν, τὸ δ' ἐπὶ γῆς ξυμπα-
γὲν, ἐκ δρόσου γενόμενον, πάχνη λέγεται. Τὰ δὲ δὴ
30 πλεῖστα τῶν ὑδάτων εἴδη μεμιγμένα ἀλλήλοις, ξύμπαν
μὲν τὸ γένος διὰ τῶν ἐκ γῆς φυτῶν ἠθημένα χυμοὶ
60 λεγόμενοι, διὰ δὲ τὰς μίξεις ἀνομοιότητα ἕκαστοι σχόν- a
τες τὰ μὲν ἄλλα πολλὰ ἀνώνυμα γένη παρέσχοντο,
τέτταρα δὲ ὅσα ἔμπυρα εἴδη, διαφανῆ μάλιστα γενό-
35 μενα εἴληφεν ὀνόματα αὐτῶν· τὸ μὲν τῆς ψυχῆς μετὰ
τοῦ σώματος θερμαντικὸν, οἶνος, τὸ δὲ λεῖον καὶ δια-
κριτικὸν ὄψεως διὰ ταῦτά τε ἰδεῖν λαμπρὸν καὶ στίλβον
λιπαρόν τε φανταζόμενον, ἐλαιηρὸν εἶδος, πίττα καὶ
κίκι καὶ ἔλαιον αὐτὸ ὅσα τ' ἄλλα τῆς αὐτῆς δυνάμεως·
40 ὅσον δὲ διαχυτικὸν μέχρι φύσεως τῶν περὶ τὸ στόμα b
ξυνόδων, ταύτῃ τῇ δυνάμει γλυκύτητα παρεχόμενον,
μέλι τὸ κατὰ πάντων μάλιστα πρόσρημα ἔσχε· τὸ δὲ
τῆς σαρκὸς διαλυτικὸν τῷ καίειν, ἀφρῶδες γένος, ἐκ
πάντων ἀφορισθὲν τῶν χυμῶν, ὀπὸς ἐπωνομάσθη. Γῆς
45 δὲ εἴδη, τὸ μὲν ἠθημένον δι' ὕδατος τοιῷδε τρόπῳ γί-
γνεται σῶμα λίθινον· τὸ ξυμμιγὲς ὕδωρ ὅταν ἐν τῇ ξυμ-
μίξει κοπῇ, μετέβαλεν εἰς ἀέρος ἰδέαν, γενόμενος δὲ
ἀὴρ εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἀναθεῖ. κενὸν δ' ὑπερεῖχεν c
αὐτῶν οὐδέν· τὸν οὖν πλησίον ἔωσεν ἀέρα. ὁ δὲ, ἅτε ὢν
50 βαρὺς, ὠσθεὶς καὶ περιχυθεὶς τῷ τῆς γῆς ὄγκῳ σφόδρα
ἔθλιψε ξυνέωσέ τε αὐτὸν εἰς τὰς ἕδρας, ὅθεν ἀνήειν ὁ
νέος ἀήρ. ξυνωσθεῖσα δὲ ὑπ' ἀέρος ἀλύτως ὕδατι γῆ
ξυνίσταται πέτρα, καλλίων μὲν ἡ τῶν ἴσων καὶ ὁμαλῶν
διαφανὴς μερῶν, αἰσχίων δὲ ἡ ἐναντία. τὸ δὲ ὑπὸ πυ-

æquabilibus densissimum fit, unius speciei genus, splendido flavoque colori conjunctum, res pretiosissima, aurum per saxum colatum concrevit; auri autem surculus ob densitatem durissimus et ad nigrum colorem traductus adamas vocatur. sed quod auro proximas habet partes, species autem plus quam unam, et densitatis quidem ratione habita auro densius est et terræ partem exiguam ac tenuem admixtam habens ideoque durius, sed quia magna intra se intervalla habet, levius, hoc genus splendentium compactarumque aquarum unum æs compositum exstitit. illud autem, quod ex terra ei admixtum est, vetustate utrumque rursus separante conspicuum per se factum ærugo dicitur. cetera generis ejusdem non amplius difficile est exputare verisimilium dictorum speciem sequentem, quam si quis requiescendi causa sepositis de iis, quæ semper sunt, quæstionibus in iis, quæ ad ortum pertinent, considerans voluptatem non pœnitendam quærat, probabilem in vita ludum ratione et non carentem sibi comparet. cui quidem nunc quoque indulgentes jam de iisdem quæ deinceps verisimilia videantur, sic persequemur. Ignem admixtum habens aqua illa, quæ tenuis et humida est propter motum et itionem, qua volutata super humo humida vocatur, mollis eadem propterea, quod bases ejus minus stabiles illæ, quam terræ, cedunt, hæc cum ab igne et aere separata sola relinquitur, æquabilior fit et ab egressis in semet ipsam contrusa atque ita compacta, cui quidem supra terram maxime id accidit, ea grando, cui in terra, glacies, minus vero pulsa et adhuc semiconcreta supra terram rursus nix, in terra vero compacta, ex rore exsistens, pruina vocatur. Plurimæ autem aquarum species inter se mixtæ sunt, in universum quidem per plantas, quas terra gignit, colatæ humores dicti, sed propter mixtiones singuli dissimiles inter se facti alia quidem multa sine nomine præbuere genera, sed quattuor ex iis igneæ species maxime conspicuæ nomina acceperunt: una animum simul cum corpore calefaciens, vinum, altera lævis et discernendi visus vi prædita ideoque splendida aspectu et lucens ac nitida apparens, olearia species, pix et cici et oleum ipsum et quæ reliqua sunt eandem vim habentia; quod vero laxandis quoad natura fert canalibus circa os commeantibus est, hac vi dulcedinem præbens, mellis in universum maxime nomine vocatur; denique quod carnem dissolvit urendo, spumosum genus, ex omnibus secretum humoribus, succus appellatur. Ex terræ vero speciebus ea, quæ per aquam colata est, hoc modo fit corpus lapideum: admixta aquacum inter admiscendum finditur, transit in aeris speciem, aer autem factus in suum locum evehitur. vacuum autem super iis erat nihil: itaque vicinum pulsat aerem. hic autem utpote gravis pulsatus et terræ moli circumfusus vehementer premit contruditque eam in locos unde novus aer escenderat. contrusa autem ab aere terra ita, ut dissolvi ab aqua nequeat, lapis fit, pulchrior qui ex æqualibus et æquabilibus pellucidus constat partibus, turpior qui contra. erepto vero per ignis celeritatem hu-

ρὸς τάχους τὸ νοτερὸν πᾶν ἐξαρπασθὲν καὶ κραυρότερον ἐκείνου ξυστάν, ᾧ γένει κέραμον ἐπωνομάκαμεν, τοῦτο d γέγονεν. ἔστι δὲ ὅτε νοτίδος ὑπολειφθείσης χυτὴ γῆ γενομένη διὰ πυρὸς ὅταν ψυχθῇ, γίγνεται τὸ μέλαν
5 χρῶμα ἔχον λίθος. τὼ δ' αὖ κατὰ ταὐτὰ μὲν ταῦτα ἐκ ξυμμίξεως ὕδατος ἀπομονουμένω πολλοῦ, λεπτοτέρων δὲ ἐκ γῆς μερῶν ἁλμυρώ τε ὄντε, ἡμιπαγῆ γενομένω καὶ λυτὼ πάλιν ὑφ' ὕδατος, τὸ μὲν ἐλαίου καὶ γῆς καθαρτικὸν γένος λίτρον, τὸ δ' εὐάρμοστον ἐν ταῖς κοι-
10 νωνίαις ταῖς περὶ τὴν τοῦ στόματος αἴσθησιν ἁλῶν κατὰ e λόγον νόμου θεοφιλὲς σῶμα ἐγένετο. Τὰ δὲ κοινὰ ἐξ ἀμφοῖν ὕδατι μὲν οὐ λυτά, πυρὶ δέ, διὰ τὸ τοιόνδε οὕτω ξυμπήγνυται· γῆς ὄγκους πῦρ μὲν ἀήρ τε οὐ τήκει· τῆς γὰρ ξυστάσεως τῶν διακένων αὐτῆς σμικρομερέ-
15 στερα πεφυκότα, διὰ πολλῆς εὐρυχωρίας ἰόντα, οὐ βιαζόμενα, ἄλυτον αὐτὴν ἐάσαντα ἄτηκτον παρέσχε· τὰ δὲ ὕδατος ἐπειδὴ μείζω πέφυκε μέρη, βίαιον ποιούμενα
61 τὴν διέξοδον, λύοντα αὐτὴν τήκει. γῆν μὲν γὰρ ἀξύστα- a τον ὑπὸ βίας οὕτως ὕδωρ μόνον λύει, ξυνεστηκυῖαν δὲ
20 πλὴν πυρὸς οὐδέν· εἴσοδος γὰρ οὐδενὶ πλὴν πυρὶ λέλειπται. τὴν δὲ ὕδατος αὖ ξύνοδον τὴν μὲν βιαιοτάτην πῦρ μόνον, τὴν δὲ ἀσθενεστέραν ἀμφότερα, πῦρ τε καὶ ἀήρ, διαχεῖτον, ὁ μὲν κατὰ τὰ διάκενα, τὸ δὲ καὶ κατὰ τὰ τρίγωνα. βίᾳ δὲ ἀέρα ξυστάντα οὐδὲν λύει πλὴν κατὰ
25 τὸ στοιχεῖον, ἀβίαστον δὲ κατατήκει μόνον πῦρ. τὰ δὲ δὴ τῶν ξυμμίκτων ἐκ γῆς τε καὶ ὕδατος σωμάτων, μέχρι περ ἂν ὕδωρ αὐτοῦ τὰ τῆς γῆς διάκενα καὶ βίᾳ b ξυμπεπιλημένα κατέχῃ, τὰ μὲν ὕδατος ἐπιόντα ἔξωθεν εἴσοδον οὐκ ἔχοντα μέρη περιῤῥέοντα τὸν ὅλον ὄγκον
30 ἄτηκτον εἴασε, τὰ δὲ πυρὸς εἰς τὰ τῶν ὑδάτων διάκενα εἰσιόντα, ὅπερ ὕδωρ γῆν, τοῦτο δὲ πῦρ ἀπεργαζόμενα, τηχθέντι τῷ κοινῷ σώματι ῥεῖν μόνα αἴτια ξυμβέβηκεν. τυγχάνει δὲ ταῦτα ὄντα τὰ μὲν ἔλαττον ἔχοντα ὕδατος, ἢ γῆς, τό τε περὶ τὴν ὕαλον γένος ἅπαν ὅσα τε
35 λίθων χυτὰ εἴδη καλεῖται, τὰ δὲ πλέον ὕδατος αὖ, πάντα c ὅσα κηροειδῆ καὶ θυμιατικὰ σώματα ξυμπήγνυται.

Καὶ τὰ μὲν δὴ σχήμασι κοινωνίαις τε καὶ μεταλλαγαῖς εἰς ἄλληλα πεποικιλμένα εἴδη σχεδὸν ἐπιδέδεικται· τὰ δὲ παθήματα αὐτῶν δι' ἃς αἰτίας γέγονε
40 πειρατέον ἐμφανίζειν. πρῶτον μὲν οὖν ὑπάρχειν αἴσθησιν δεῖ τοῖς λεγομένοις ἀεί. σαρκὸς δὲ καὶ τῶν περὶ σάρκα γένεσιν, ψυχῆς τε ὅσον θνητόν, οὔπω διεληλύθαμεν. τυγχάνει δὲ οὔτε ταῦτα χωρὶς τῶν περὶ τὰ παθήματα ὅσα αἰσθητικά, οὔτ' ἐκεῖνα ἄνευ τούτων δυ- d
45 νατὰ ἱκανῶς λεχθῆναι· τὸ δὲ ἅμα σχεδὸν οὐ δυνατόν. ὑποθετέον δὴ πρότερον θάτερα, τὰ δ' ὑποτεθέντα ἐπάνιμεν αὖθις. ἵνα οὖν ἑξῆς τὰ παθήματα λέγηται τοῖς γένεσιν, ἔστω πρότερα ἡμῖν τὰ περὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ὄντα. πρῶτον μὲν οὖν ᾗ πῦρ θερμὸν λέγομεν, ἴδωμεν
50 ὧδε σκοποῦντες· τὴν διάκρισιν καὶ τομὴν αὐτοῦ περὶ τὸ σῶμα ἡμῶν γιγνομένην ἐννοηθέντες. ὅτι μὲν γὰρ e ὀξύ τι τὸ πάθος, πάντες σχεδὸν αἰσθανόμεθα· τὴν δὲ λεπτότητα τῶν πλευρῶν καὶ γωνιῶν ὀξύτητά τῶν τε μορίων σμικρότητα καὶ τῆς φορᾶς τὸ τάχος, οἷς πᾶσι

mido omni rigidius illo concretum genus id exstat, cui argillæ nomen imposuimus. quandoque etiam humore reliquo fusilis facta per ignem terra postquam refrigerata est, nigro colore præditum lapis fit. duo vero, quæ hac eadem ratione, cum admixta sunt, magna aquæ parte destituuntur, tenuioribus autem terræ partibus constant et salsa sunt, semiconcreta facta rursusque per aquam dissolubilia, alterum, oleo et terra purgandi vi præditum fit nitrum, alterum in communionibus ad oris sensum pertinentibus accommodatum salis ex legis ratione diis dilectum corpus. Communia vero ex utrisque, quæ ab aqua solvi non possunt, ab igne possunt, hanc hujusmodi ob rem ita compinguntur: terræ moles ignis et aer non liquefacit; minoribus enim ex partibus constantia, quam quæ illius inter partes vacua relicta sunt, per ampla satis spatia sine vi permeantia insolutam eam minimeque liquefactam exhibent; aquæ autem partes, quoniam majores sunt, vi transitum sibi parantes solvunt eam et liquefaciunt. non compositam enim per vehementiam terram sic aqua sola solvit, compositam autem præter ignem nihil; introitus enim præter ignem relictus est nulli. aquæ vero coitionem vehementissimam quidem ignis solum, debiliorem uterque, et ignis et aer, dirimunt, hic quidem per vacua, ille vero etiam per triangula. vehementer autem compositum aerem nisi per elementum solvit nihil, et non vehementem quoque solus colliquefacit ignis. jam vero mixta ex terra et aqua corpora, dum vacua inibi terræ ab aqua et vi compressa tenentur, extrinsecus accedentes aquæ partes introitu negato totam molem circumfusæ non liquefactam relinquunt, ignis vero partes in aquarum vacua intrantes, ut terram aqua, hanc autem ignis afficientes, liquefacto corpori communi solæ ut fluat causam afferunt, sunt autem hæc partim minus aquæ habentia, quam terræ, universum vitri genus et lapidum species, quæ fusiles appellantur, partim plus rursus aquæ, quæcunque cerea et ad suffiendum compacta sunt corpora.

Ac species quidem figuris et communionibus et inter se mutationibus variatas fere demonstravimus; affectiones autem earum quibus de causis ortæ sint, demonstrare conandum est. primum igitur sensum his, quas dicimus, subesse semper necesse est. carnis autem et eorum, quæ pertinent ad carnem, ortum, et animi quicquid mortale est, nondum pertractavimus. at neque hæc sine illis, quæ sensu percipiuntur, affectionibus, neque illæ sine his commode declarari possunt, neque vero simul utraque possunt. itaque ponenda prius alterutra sunt, posita autem posthac repetemus. ut igitur affectiones deinceps declarentur post genera, prius ponantur ea, quæ circa corpus et animum sunt. primum igitur qua ratione ignis calidus dicatur, videamus ita, ut separationem et incisionem ab eo in nostro corpore factam consideremus. nam acutam esse affectionem omnes fere sentimus; tenuitatem autem laterum et angulorum acumen et particularum exiguitatem et impetus celeritatem, quibus omnibus vehemens et

σφοδρὸν ὂν καὶ τομὸν ὀξέως τὸ προστυχὸν ἀεὶ τέμνει, λογιστέον ἀναμιμνησκομένοις τὴν τοῦ σχήματος αὐτοῦ a γένεσιν, ὅτι μάλιστα ἐκείνη καὶ οὐκ ἄλλη φύσις διακρίνουσα ἡμῶν κατὰ σμικρά τε τὰ σώματα κερματίζουσα, τοῦτο, ὃ νῦν θερμὸν λέγομεν, εἰκότως τὸ πάθημα καὶ τοὔνομα παρέσχε. τὸ δ' ἐναντίον τούτων κατάδηλον μέν, ὅμως δὲ μηδὲν ἐπιδεὲς ἔστω λόγου. τὰ γὰρ δὴ τῶν περὶ τὸ σῶμα ὑγρῶν μεγαλομερέστερα εἰσιόντα, τὰ σμικρότερα ἐξωθοῦντα, εἰς τὰς ἐκείνων οὐ δυνάμενα ἕδρας ἐνδῦναι, ξυνωθοῦντα ἡμῶν τὸ νοτερόν, ἐξ ἀνωμάλου κεκινημένου τε ἀκίνητον δι' ὁμαλό- b τητα καὶ τὴν ξύνωσιν ἀπεργαζόμενα πήγνυσι· τὸ δὲ παρὰ φύσιν ξυναγόμενον μάχεται κατὰ φύσιν αὐτὸ ἑαυτὸ εἰς τοὐναντίον ἀπωθοῦν. τῇ δὴ μάχῃ καὶ τῷ σεισμῷ τούτῳ τρόμος καὶ ῥῖγος ἐτέθη, ψυχρόν τε τὸ πάθος ἅπαν τοῦτο καὶ τὸ δρῶν αὐτὸ ἔσχεν ὄνομα. σκληρὸν δέ, ὅσοις ἂν ἡμῶν ἡ σὰρξ ὑπείκῃ· μαλακὸν δέ, ὅσα ἂν τῇ σαρκί· πρὸς ἄλληλά τε οὕτως. ὑπείκει δὲ ὅσον ἐπὶ σμικροῦ βαίνει· τὸ δὲ ἐκ τετραγώνων ὂν βάσεων, ἅτε βεβηκὸς σφόδρα, ἀντιτυπώτατον εἶδος, c ὅτι τε ἂν εἰς πυκνότητα ξυνιὸν πλείστην ἀντίτονον ᾖ μάλιστα. βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον μετὰ τῆς τοῦ κάτω φύσεως ἄνω τε λεγομένης ἐξεταζόμενον ἂν δηλωθείη σαφέστατα. φύσει γὰρ δή τινας τόπους δύο εἶναι διειληφότας διχῇ τὸ πᾶν, ἐναντίους, τὸν μὲν κάτω, πρὸς ὃν φέρεται πάνθ' ὅσα τινὰ σώματος ὄγκον ἔχει, τὸν δὲ ἄνω, πρὸς ὃν ἀκουσίως ἔρχεται πᾶν, οὐκ ὀρθὸν οὐδαμῇ νομίζειν. τοῦ γὰρ παντὸς οὐρανοῦ σφαιροειδοῦς ὄντος, d ὅσα μὲν ἀφεστῶτα ἴσον τοῦ μέσου γέγονεν ἔσχατα, ὁμοίως αὐτὰ χρὴ ἔσχατα πεφυκέναι, τὸ δὲ μέσον, τὰ αὐτὰ μέτρα τῶν ἐσχάτων ἀφεστηκός, ἐν τῷ καταντικρὺ νομίζειν δεῖ πάντων εἶναι. τοῦ δὴ κόσμου ταύτῃ πεφυκότος, τί τῶν εἰρημένων ἄνω τις ἢ κάτω τιθέμενος οὐκ ἐν δίκῃ δόξει τὸ μηδὲν προσῆκον ὄνομα λέγειν; ὁ μὲν γὰρ μέσος ἐν αὐτῷ τόπος οὔτε κάτω πεφυκὼς οὔτε ἄνω λέγεσθαι δίκαιος, ἀλλ' αὐτὸ ἐν μέσῳ· ὁ δὲ πέριξ e οὔτε δὴ μέσος οὔτ' ἔχων διάφορον αὐτοῦ μέρος ἕτερον θατέρου μᾶλλον πρὸς τὸ μέσον, ἤ τι τῶν καταντικρύ. τοῦ δὲ ὁμοίως πάντῃ πεφυκότος ποῖά τις ἐπιφέρων ὀνόματα αὐτῷ ἐναντία καὶ πῇ καλῶς ἂν ἡγοῖτο λέγειν; εἰ γάρ τι καὶ στερεὸν εἴη κατὰ μέσον τοῦ παντὸς ἰσοπαλές, εἰς οὐδὲν ἄν ποτε τῶν ἐσχάτων ἐνεχθείη διὰ a τὴν πάντῃ ὁμοιότητα αὐτῶν· ἀλλ' εἰ καὶ περὶ αὐτὸ πορεύοιτό τις ἐν κύκλῳ, πολλάκις ἂν στὰς ἀντίπους ταὐτὸν αὐτοῦ κάτω καὶ ἄνω προσείποι. τὸ μὲν γὰρ ὅλον, καθάπερ εἴρηται νῦν δή, σφαιροειδὲς ὄν, τόπον τινὰ κάτω, τὸν δὲ ἄνω λέγειν ἔχειν οὐκ ἔμφρονος· ὅθεν δὲ ὠνομάσθη ταῦτα, καὶ ἐν οἷς ὄντα εἰθίσμεθα δι' ἐκεῖνα καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον οὕτω διαιρούμενοι λέγειν, b ταῦτα διομολογητέον ὑποθεμένοις τάδε ἡμῖν· εἴ τις ἐν τῷ τοῦ παντὸς τόπῳ, καθ' ὃν ἡ τοῦ πυρὸς εἴληχε μάλιστα φύσις, οὗ καὶ πλεῖστον ἂν ἠθροισμένον εἴη πρὸς ὃ φέρεται, ἐπεμβὰς ἐπ' ἐκεῖνο καὶ δύναμιν εἰς τοῦτο ἔχων μέρη τοῦ πυρὸς ἀφαιρῶν ἱσταίη τιθεὶς εἰς πλά-

secandi vi præditus obvium quodque acute semper secat, figuræ ejus ortum recordantibus hanc potissimum, non aliam naturam corpora nostra dirimentem et minutatim partientem calidæ, quam nunc dicimus, affectionis causam et appellandi occasionem merito præbuisse existimandum est. horum, vero contrarium etsi manifestum est, nihilo magis careto explicatione. humidorum enim, quæ circa corpus sunt, crassiora dum intrant et minora expellunt neque ipsa in sedes eorum penetrare sese possunt, contrusum humorem nostrum atque ex inæquabili et commoto immotum propter æquabilitatem et compressionem effectum coagulant: ille vero dum præter naturam cogitur, secundum naturam pugnat in contrarium se ipse protrudens, cui pugnæ et conquassationi horror et rigor nomen est, frigidumque cum ipsa hæc affectio omnis, tum quod eam efficit, appellatur. durum autem nomen omnibus est quibus caro nostra cedit, molle vero iis, quæ carni, itemque inter se. cedit autem quicquid parvo insistit; quod vero quadrangulis basibus constat, quippe vehementer insistens, genus maxime refractarium est, quodque in densitatem coiens summam renititur plurimum. grave autem et leve si una cum inferioris et ea, quæ supra dicitur, natura exploretur, clarissime explicari possit. natura enim duos quosdam esse locos bifariam dispertitum universum exhibentes, contrarios, alterum inferiorem, quo ferantur omnia molem quandam corporis habentia, alterum superiorem, quo nihil non invitum se conferat, nullo modo recte statuitur. cum enim cælum omne globosum sit, quæcunque a medio æque distantia extrema sunt, similiter esse oportet extrema, medium vero iisdem mensuris ab extremis distans e regione positum esse putandum est omnibus. sic igitur mundo a natura comparato ecquidnam dictorum est, quod quis superius vel inferius ponens non merito videatur inepto nomine appellare? nam medium quidem in eo locum neque inferiorem neque superiorem dici fas est, sed ipsum medium; is autem, qui circum est, neque medius est neque diversam sui partem aliam ab alia magis ad medium versus, quam e regione positarum aliquam habet. qui si ubique similiter comparatus est, quæ contraria ei nomina et qua ratione imponens quispiam recte dicere sibi videatur? nam etiam solidum si quid esset in medio universo æquabile, ad nullum unquam extremorum ferretur propter perpetuam æqualitatem eorum; sed si quis in orbem id circuiret, sæpe ex adverso sibimet ipse constitutus eandem ejus partem inferiorem atque superiorem appellaret. universum enim, ut paulo ante diximus, cum globosum sit, locum quendam habere inferiorem, quendam superiorem, nemo prudens affirmabit; sed unde hæc nominata et in quibus sint ita, ut propter illa etiam cælum totum sic dividentes appellare consueverimus, de eo conveniat inter nos hisce positis necesse est: si quis in universi loco eo, in quo ignis natura maxime sedem sortita est, ubi etiam plurima copia ejus, quo fertur, collecta sit, inscenso illo viribus ad id instructus partes ignis demptas

στιγγας, αἴρων τὸν ζυγὸν καὶ τὸ πῦρ ἕλκων εἰς ἀνό-
μοιον ἀέρα βιαζόμενος δῆλον ὡς τοὔλαττόν που τοῦ
μείζονος ῥᾷον βιᾶται· ῥώμῃ γὰρ μιᾷ δυοῖν ἅμα με- c
τεωριζομένοιν τὸ μὲν ἔλαττον μᾶλλον, τὸ δὲ πλέον ἧτ-
5 τον ἀνάγκη που κατατεινόμενον ξυνέπεσθαι τῇ βίᾳ,
καὶ τὸ μὲν πολὺ βαρὺ καὶ κάτω φερόμενον κληθῆναι,
τὸ δὲ σμικρὸν ἐλαφρὸν καὶ ἄνω. ταὐτὸν δὴ τοῦτο δεῖ
φωρᾶσαι δρῶντας ἡμᾶς περὶ τόνδε τὸν τόπον. ἐπὶ
γὰρ γῆς βεβῶτες γεώδη γένη διιστάμενοι καὶ γῆν
10 ἐνίοτε αὐτὴν ἕλκομεν εἰς ἀνόμοιον ἀέρα βίᾳ καὶ παρὰ
φύσιν, ἀμφότερα τοῦ ξυγγενοῦς ἀντεχόμενα. τὸ δὲ σμι- d
κρότερον ῥᾷον τοῦ μείζονος βιαζομένοις εἰς τὸ ἀνόμοιον
πρότερον ξυνέπεται· κοῦφον οὖν αὐτὸ προσειρήκαμεν,
καὶ τὸν τόπον, εἰς ὃν βιαζόμεθα, ἄνω, τὸ δ' ἐναντίον
15 τούτοις πάθος βαρὺ καὶ κάτω. ταῦτ' οὖν δὴ διαφόρως
ἔχειν αὐτὰ πρὸς αὑτὰ ἀνάγκη διὰ τὸ τὰ πλήθη τῶν
γενῶν τόπον ἐναντίον ἄλλα ἄλλοις κατέχειν. τὸ γὰρ ἐν
ἑτέρῳ κοῦφον ὂν τόπῳ τῷ κατὰ τὸν ἐναντίον τόπον ἐλα-
φρῷ καὶ τῷ βαρεῖ τὸ βαρὺ τῷ τε κάτω τὸ κάτω καὶ τῷ
20 ἄνω τὸ ἄνω πάντ' ἐναντία καὶ πλάγια καὶ πάντως διά- e
φορα πρὸς ἄλληλα ἀνευρεθήσεται γιγνόμενα καὶ ὄντα.
τόδε γε μὴν ἕν τι διανοητέον περὶ πάντων αὐτῶν, ὡς ἡ
μὲν πρὸς τὸ ξυγγενὲς ὁδὸς ἑκάστοις οὖσα βαρὺ μὲν τὸ
φερόμενον ποιεῖ, τὸν δὲ τόπον, εἰς ὃν τὸ τοιοῦτον φέρε-
25 ται, κάτω, τὰ δὲ τούτοις ἔχοντα ὡς ἑτέρως θάτερα.
περὶ δὴ τούτων οὖν τῶν παθημάτων ταῦτα αἴτια εἰρή-
σθω. λείου δ' αὖ καὶ τραχέος παθήματος αἰτίαν πᾶς
που κατιδὼν καὶ ἑτέρῳ δυνατὸς ἂν εἴη λέγειν· σκληρό-
64 της γὰρ ἀνωμαλότητι μιχθεῖσα, τὸ δ' ὁμαλότης πυ- a
30 κνότητι παρέχεται. Μέγιστον δὲ καὶ λοιπὸν τῶν κοι-
νῶν περὶ ὅλον τὸ σῶμα παθημάτων τὸ τῶν ἡδέων καὶ
τῶν ἀλγεινῶν αἴτιον ἐν οἷς διεληλύθαμεν καὶ ὅσα διὰ
τῶν τοῦ σώματος μορίων αἰσθήσεις κεκτημένα καὶ
λύπας ἐν αὐτοῖς ἡδονάς θ' ἅμα ἑπομένας ἔχει. ὧδ' οὖν
35 κατὰ παντὸς αἰσθητοῦ καὶ ἀναισθήτου παθήματος τὰς
αἰτίας λαμβάνωμεν· ἀναμιμνησκόμενοι τὸ τῆς εὐκινή-
του τε καὶ δυσκινήτου φύσεως ὅτι διειλόμεθα ἐν τοῖς b
πρόσθεν· ταύτῃ γὰρ δὴ μεταδιωκτέον πάντα ὅσα ἐπι-
νοοῦμεν ἑλεῖν. τὸ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν εὐκίνητον, ὅταν
40 καὶ βραχὺ πάθος εἰς αὐτὸ ἐμπίπτῃ, διαδίδωσι κύκλῳ
μόρια ἕτερα ἑτέροις ταὐτὸν ἀπεργαζόμενα, μέχρι περ
ἂν ἐπὶ τὸ φρόνιμον ἐλθόντα ἐξαγγείλῃ τοῦ ποιήσαντος
τὴν δύναμιν· τὸ δ' ἐναντίον ἑδραῖον ὂν κατ' οὐδένα τε
κύκλον ἰὸν πάσχει μόνον, ἄλλο δὲ οὐ κινεῖ τῶν πλη-
45 σίον, ὥστε οὐ διαδιδόντων μορίων μορίοις ἄλλων ἄλ- c
λοις τὸ πρῶτον πάθος ἐν αὐτοῖς ἀκίνητον εἰς τὸ πᾶν
ζῷον γενόμενον ἀναίσθητον παρέσχε τὸ παθόν. ταῦτα
δὲ περί τε ὀστᾶ καὶ τὰς τρίχας ἐστὶ καὶ ὅσ' ἄλλα γήϊνα
τὸ πλεῖστον ἔχομεν ἐν ἡμῖν μόρια· τὰ δὲ ἔμπροσθεν
50 περὶ τὰ τῆς ὄψεως καὶ ἀκοῆς μάλιστα, διὰ τὸ πυρὸς
ἀέρος τε ἐν αὐτοῖς δύναμιν ἐνεῖναι μεγίστην. τὸ δὴ τῆς
ἡδονῆς καὶ λύπης ὧδε δεῖ διανοεῖσθαι· τὸ μὲν παρὰ φύ-
σιν καὶ βίαιον γιγνόμενον ἀθρόον παρ' ἡμῖν πάθος ἀλ- d
γεινόν, τὸ δ' εἰς φύσιν ἀπιὸν πάλιν ἀθρόον ἡδύ, τὸ δὲ

lancibus impositas penderet, libram tollens ignemque vi
dissimilem aerem trahens facilius utique minori vim i
ceret, quam majori; nam ubi robore uno duo simul su
lime tolluntur, minus magis, plus minus intentum s
qui vim necesse est, et multum grave et quod deorsu
feratur, appellari, exiguum autem leve et quod sursu
feratur. jam hoc idem facere nos hoc nostro in loco obse
vari necesse est. in terra enim constituti terrena genera d
rimentes et terram nonnunquam ipsam in dissimilem aere
trahimus vi et præter naturam, cum utraque cognatis a
hæreant. minus autem facilius majore vim facientib
cedens prius in dissimile sequitur, ideoque leve id appell
vimus et locum: in quem adigimus, superiorem, contr
riam autem his affectionem grave et locum inferiorem. ha
igitur discrepare ipsa a se necesse est, propterea quod mult
tudines generum aliæ contrarium aliis locum obtinent. quo
enim in alio loco leve est, ei, quod in contrario loco lev
tatem habet, et gravi grave atque inferiori inferius et sup
riori superius omnia contraria et ex obliquo opposita
omnibus modis diversa inter se fieri atque esse reperie
tur. hoc vero unum de omnibus statuendum est, ad cogna
tionem singulis gravitatem, dum eo feruntur, et locum
in quem tale quid fertur, inferiorem, diverso autem
hoc comparata modo diversa efficere. atque harum quoq
affectionum hæ causæ dictæ sunto. lævis autem et asper
affectionis causam quilibet, opinor, intelligat et alium di
cere possit. durities enim inæqualitati mixta, alteram
qualitas densitati exhibet. Maxima vero et quæ tractand
restat communium circa totum corpus affectionum, jucu
dorum et molestorum causa est residens in iis, quæ pe
tractavimus, et quæcunque per corporis partes sensibu
prædita dolores in iisdem et voluptates comites habent. i
igitur de omni sensu prædita et carente affectione caus
assequi conemur, ut mobilis et ægre movendæ naturæ di
tinctionem ex supra dictis memoria repetamus; hac eni
ratione investiganda sunt omnia, quæ invenire in anim
habemus. mobile enim natura quamvis exiguam accipi
affectionem, particulæ aliæ aliis idem efficientes in orbe
tradunt, donec ad id, quod sapit, accedentes vim eju
quod affectionem intulit, enuntient; sed contraria ind
præditum, stabile cum sit nullumque in orbem eat, affi
tur tantum neque aliud eorum, quæ vicina sunt, movet,
ut non tradita aliis per alias particulas affectio prima
ipsis immota per totum animal facta carens sensu redd
affectum. hoc autem in ossibus et crinibus et quas ali
terra plerumque constantes partes in nobis habemus, ill
vero in visu et auditu maxime, ut quibus ignis aerisq
vis maxima insit, locum habet. jam de voluptate et dolo
ita sentiendum: quæ præter naturam et vehemens exsi
cumulata in nobis affectio, molesta, revertens autem ad n
turam cumulata jucunda, quæ vero leniter et paulat

ρέμα καὶ κατὰ σμικρὸν ἀναίσθητον, τὸ δ' ἐναντίον τού-
;οις ἐναντίως. τὸ δὲ μετ' εὐπετείας γιγνόμενον ἅπαν
αἰσθητὸν μὲν ὅτι μάλιστα, λύπης δὲ καὶ ἡδονῆς οὐ με-
τέχον· οἷον τὰ περὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν παθήματα, ἣ δὴ
·ῶμα ἐν τοῖς πρόσθεν ἐῤῥήθη καθ' ἡμέραν ξυμφυὲς ἡμῶν
·ίγνεσθαι. ταύτῃ γὰρ τομαὶ μὲν καὶ καύσεις καὶ ὅσα e
ἄλλα πάσχει, λύπας οὐκ ἐμποιοῦσιν, οὐδὲ ἡδονὰς πάλιν
ἐπὶ ταὐτὸν ἀπιούσης εἶδος, μέγισται δὲ αἰσθήσεις καὶ
σαφέσταται καθ' ὅτι τ' ἂν πάθῃ καὶ ὅσων ἂν αὐτή πῃ
προσβαλοῦσα ἐφάπτηται· βία γὰρ τὸ πάμπαν οὐκ ἔνι
ῇ διακρίσει τε αὐτῆς καὶ συγκρίσει. τὰ δ' ἐκ μειζόνων
μερῶν σώματα μόγις εἴκοντα τῷ δρῶντι, διαδιδόντα δὲ
ἐς ὅλον τὰς κινήσεις, ἡδονὰς ἴσχει καὶ λύπας, ἀλλο-
τριούμενα μὲν λύπας, καθιστάμενα δὲ εἰς τὸ αὐτὸ πάλιν a
ἡδονάς. ὅσα δὲ κατὰ σμικρὸν τὰς ἀποχωρήσεις ἑαυτῶν
καὶ κενώσεις εἴληφεν, τὰς δὲ πληρώσεις ἀθρόας καὶ κατὰ
μεγάλα, κενώσεως μὲν ἀναίσθητα, πληρώσεως δὲ αἰ-
σθητικὰ γιγνόμενα, λύπας μὲν οὐ παρέχει τῷ θνητῷ
τῆς ψυχῆς, μεγίστας δὲ ἡδονάς· ἔστι δὲ ἔνδηλα περὶ
τὰς εὐωδίας. ὅσα δὲ ἀπαλλοτριοῦται μὲν ἀθρόα, κατὰ
σμικρὰ δὲ μόγις τε εἰς ταὐτὸ πάλιν ἑαυτοῖς καθίσταται, b
τοὐναντίον τοῖς ἔμπροσθεν πάντα ἀποδίδωσι· ταῦτα δ'
αὖ περὶ τὰς καύσεις καὶ τομὰς τοῦ σώματος γιγνόμενα
ἔστι κατάδηλα.

Καὶ τὰ μὲν δὴ κοινὰ τοῦ σώματος παντός τε παθή-
ματα, τῶν τ' ἐπωνυμιῶν ὅσαι τοῖς δρῶσιν αὐτὰ γε-
γόνασι, σχεδὸν εἴρηται· τὰ δ' ἐν ἰδίοις μέρεσιν ἡμῶν
γιγνόμενα, τά τε πάθη καὶ τὰς αἰτίας αὖ τῶν δρών-
των, πειρατέον εἰπεῖν, ἄν πῃ δυνώμεθα. πρῶτον οὖν
ὅσα τῶν χυμῶν πέρι λέγοντες ἐν τοῖς πρόσθεν ἀπελί-
πομεν, ἴδια ὄντα παθήματα περὶ τὴν γλῶτταν, ἐμφα-
νιστέον ᾗ δυνατόν. φαίνεται δὲ καὶ ταῦτα, ὥσπερ οὖν c
καὶ τὰ πολλὰ, διὰ συγκρίσεων τέ τινων καὶ διακρίσεων
γίγνεσθαι, πρὸς δὲ αὐταῖς κεχρῆσθαι μᾶλλόν τι τῶν
ἄλλων τραχύτησί τε καὶ λειότησιν. ὅσα μὲν γὰρ εἰσ-
ιόντα περὶ τὰ φλέβια οἷόν περ δοκίμια τῆς γλώττης
τεταμένα ἐπὶ τὴν καρδίαν εἰς τὰ νοτερὰ τῆς σαρκὸς d
καὶ ἁπαλὰ ἐμπίπτοντα γήϊνα μέρη κατατηκόμενα ξυν-
άγει τὰ φλέβια καὶ ἀποξηραίνει, τραχύτερα μὲν
ὄντα στρυφνὰ, ἧττον δὲ τραχύνοντα αὐστηρὰ φαίνεται·
τὰ δὲ τούτων τε ῥυπτικὰ καὶ πᾶν τὸ περὶ τὴν γλῶτταν
ἀποπλύνοντα, πέρα μὲν τοῦ μετρίου τοῦτο δρῶντα καὶ
προσεπιλαμβανόμενα, ὥστε ἀποτήκειν αὐτῆς τῆς φύ-
σεως, οἷον ἡ τῶν λίτρων δύναμις, πικρὰ πάνθ' οὕτως
ὠνόμασται, τὰ δὲ ὑποδεέστερα τῆς λιτρώδους ἕξεως e
καὶ τὸ μέτριον τε τῇ ῥύψει χρώμενα ἁλυκὰ ἄνευ πι-
κρότητος τραχείας καὶ φίλα μᾶλλον ἡμῖν φαντάζεται.
τὰ δὲ τῇ τοῦ στόματος θερμότητι κοινωνήσαντα καὶ
λεαινόμενα ὑπ' αὐτοῦ ξυνεκπυρούμενα καὶ πάλιν αὐτὰ
ἀντικάοντα τὸ διαθερμῆναν φερόμενά τε ὑπὸ κουφό-
τητος ἄνω πρὸς τὰς τῆς κεφαλῆς αἰσθήσεις τέμνοντά
τε πάνθ' ὁπόσοις ἂν προσπίπτῃ, διὰ ταύτας τὰς δυνά- a
μεις δριμέα πάντα τὰ τοιαῦτα ἐλέχθη. τὸ δὲ αὖ τῶν
προλελεπτυσμένων μὲν ὑπὸ σηπεδόνος, εἰς δὲ τὰς στε-

exsistit, sensu carens, ea contraria contra habetur. quæ
autem facile exsistit, ea omnis sensum habet maxime, dolorem vero et voluptatem non habet; quemadmodum illæ, quæ ad visum ipsum pertinent affectiones, qui quidem corpus in superioribus dictus est interdiu concretum nobis effici. hic enim sectionibus et ustionibus et quæ alia patitur, dolore non afficitur, neque in pristinam formam revertens voluptate, sensus autem maximos habet et clarissimos quacunque sui parte affectus est et quicquid ipse applicatus attingit; vis enim prorsus nulla in discretione ejus et contractione inest. majoribus vero ex partibus constituta corpora ægre cedentia afficienti, sed motus per totum tradentia voluptates habent et dolores, alienata quidem dolores, rursus restituta autem in idem voluptates. quæ autem paulatim abscessus patiuntur et vacuantur, expletiones vero cumulatas et per magna recipiunt, vacuari se non sentientia, expleri vero sentientia, dolores quidem mortali animi parti nullos præbent, voluptates vero maximas; id quod suaveolentia demonstrant. quæ autem cumulata abalienantur, paulatim vero et ægre suum in statum redeunt, contraria omnia superioribus efficiunt; id quod rursus in ustionibus et sectionibus corporis conspicitur.

Jam et totius corporis affectiones communes et eas inferentium cognomenta fere declaravimus: superest ut quæ certis nostri partibus accidunt, cum ipsas, tum eas efficientium causas pro viribus exponamus. primum igitur quas supra de humoribus dicentes reliquimus, quæ propriæ linguæ affectiones sunt, qua possumus declaremus. videntur autem hæ quoque, ut pleræque, contractionibus quibusdam et discretionibus fieri et præterea asperitatibus lævitatibusque magis, quam ceteræ, uti. quæcunque enim intrantia circa venulas linguæ quasi exploratrices ad cor pertinentes in humidam carnis mollitiem ita incidunt, ut terrenis partibus suis liquefactis contrahant venulas arefaciantque, si asperiora sunt, acerba, si minus asperant, austera apparent; quæ vero et has purgandi vim habent et universum linguæ ambitum abluunt, si ultra modum id faciunt et insuper apprehendunt, ut de natura ejus liquefaciendo detrahant, qualis nitrorum vis est, amara omnia hac ratione nominantur, quæ vero vim nitro temperatiorem habent leniusque purgant, salsa sine amaritudinis asperitate magisque amica nobis videntur. quæ vero applicata oris caliditati ab eoque lævigata fervefiunt et ipsa rursus calefaciens urunt et levitate sua sursum ad capitis sensus feruntur et quocunque accidunt, secant, has ob vires acria omnia hujusmodi vocantur. rursus quæ attenuata ante per putredinem angustis venis sese induentia ad

στιγγας, αἴρων τὸν ζυγὸν καὶ τὸ πῦρ ἕλκων εἰς ἀνόμοιον ἀέρα βιαζόμενος δῆλον ὡς τοὔλαττόν που τοῦ μείζονος ῥᾷον βιᾶται· ῥώμῃ γὰρ μιᾷ δυοῖν ἅμα με- c τεωριζομένοιν τὸ μὲν ἔλαττον μᾶλλον, τὸ δὲ πλέον ἧττον ἀνάγκῃ που κατατεινόμενον ξυνέπεσθαι τῇ βίᾳ, 5 καὶ τὸ μὲν πολὺ βαρὺ καὶ κάτω φερόμενον κληθῆναι, τὸ δὲ σμικρὸν ἐλαφρὸν καὶ ἄνω. ταὐτὸν δὴ τοῦτο δεῖ φωρᾶσαι δρῶντας ἡμᾶς περὶ τόνδε τὸν τόπον. ἐπὶ γὰρ γῆς βεβῶτες γεώδη γένη διιστάμενοι καὶ γῆν 10 ἐνίοτε αὐτὴν ἕλκομεν εἰς ἀνόμοιον ἀέρα βίᾳ καὶ παρὰ φύσιν, ἀμφότερα τοῦ ξυγγενοῦς ἀντεχόμενα. τὸ δὲ σμι- d κρότερον ῥᾷον τοῦ μείζονος βιαζομένοις εἰς τὸ ἀνόμοιον πρότερον ξυνέπεται· κοῦφον οὖν αὐτὸ προσειρήκαμεν, καὶ τὸν τόπον, εἰς ὃν βιαζόμεθα, ἄνω, τὸ δ' ἐναντίον 15 τούτοις πάθος βαρὺ καὶ κάτω. ταῦτ' οὖν δὴ διαφόρως ἔχειν αὐτὰ πρὸς αὑτὰ ἀνάγκη διὰ τὸ τὰ πλήθη τῶν γενῶν τόπον ἐναντίον ἄλλα ἄλλοις κατέχειν. τὸ γὰρ ἐν ἑτέρῳ κοῦφον ὂν τόπῳ τῷ κατὰ τὸν ἐναντίον τόπον ἐλαφρῷ καὶ τῷ βαρεῖ τὸ βαρὺ τῷ τε κάτω τὸ κάτω καὶ τῷ 20 ἄνω τὸ ἄνω πάντ' ἐναντία καὶ πλάγια καὶ πάντως διά- e φορα πρὸς ἄλληλα ἀνευρεθήσεται γιγνόμενα καὶ ὄντα. τόδε γε μὴν ἕν τι διανοητέον περὶ πάντων αὐτῶν, ὡς ἡ μὲν πρὸς τὸ ξυγγενὲς ὁδὸς ἑκάστοις οὖσα βαρὺ μὲν τὸ φερόμενον ποιεῖ, τὸν δὲ τόπον, εἰς ὃν τὸ τοιοῦτον φέρε- 25 ται, κάτω, τὰ δὲ τούτοις ἔχοντα ὡς ἑτέρως θάτερα. περὶ δὴ τούτων οὖν τῶν παθημάτων ταῦτα αἴτια εἰρήσθω. λείου δ' αὖ καὶ τραχέος παθήματος αἰτίαν πᾶς που κατιδὼν καὶ ἑτέρῳ δυνατὸς ἂν εἴη λέγειν· σκληρό- 64 της γὰρ ἀνωμαλότητι μιχθεῖσα, τὸ δ' ὁμαλότης πυ- a 30 κνότητι παρέχεται. Μέγιστον δὲ καὶ λοιπὸν τῶν κοινῶν περὶ ὅλον τὸ σῶμα παθημάτων τὸ τῶν ἡδέων καὶ τῶν ἀλγεινῶν αἴτιον ἐν οἷς διεληλύθαμεν καὶ ὅσα διὰ τῶν τοῦ σώματος μορίων αἰσθήσεις κεκτημένα καὶ λύπας ἐν αὑτοῖς ἡδονάς θ' ἅμα ἑπομένας ἔχει. ὧδ' οὖν 35 κατὰ παντὸς αἰσθητοῦ καὶ ἀναισθήτου παθήματος τὰς αἰτίας λαμβάνωμεν· ἀναμιμνησκόμενοι τὸ τῆς εὐκινήτου τε καὶ δυσκινήτου φύσεως ὅτι διειλόμεθα ἐν τοῖς b πρόσθεν· ταύτῃ γὰρ δὴ μεταδιωκτέον πάντα ὅσα ἐπινοοῦμεν ἑλεῖν. τὸ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν εὐκίνητον, ὅταν 40 καὶ βραχὺ πάθος εἰς αὐτὸ ἐμπίπτῃ, διαδίδωσι κύκλῳ μόρια ἕτερα ἑτέροις ταὐτὸν ἀπεργαζόμενα, μέχρι περ ἂν ἐπὶ τὸ φρόνιμον ἐλθόντα ἐξαγγείλῃ τοῦ ποιήσαντος τὴν δύναμιν· τὸ δ' ἐναντίον ἑδραῖον ὂν κατ' οὐδένα τε κύκλον ἰὸν πάσχει μόνον, ἄλλο δὲ οὐ κινεῖ τῶν πλη- 45 σίον, ὥστε οὐ διαδιδόντων μορίων μορίοις ἄλλων ἄλ- c λοις τὸ πρῶτον πάθος ἐν αὐτοῖς ἀκίνητον εἰς τὸ πᾶν ζῷον γενόμενον ἀναίσθητον παρέσχε τὸ παθόν. ταῦτα δὲ περί τε ὀστᾶ καὶ τὰς τρίχας ἐστὶ καὶ ὅσ' ἄλλα γήϊνα τὸ πλεῖστον ἔχομεν ἐν ἡμῖν μόρια· τὰ δὲ ἔμπροσθεν 50 περὶ τὰ τῆς ὄψεως καὶ ἀκοῆς μάλιστα, διὰ τὸ πυρὸς ἀέρος τε ἐν αὐτοῖς δύναμιν ἐνεῖναι μεγίστην. τὸ δὴ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης ὧδε δεῖ διανοεῖσθαι· τὸ μὲν παρὰ φύσιν καὶ βίαιον γιγνόμενον ἀθρόον παρ' ἡμῖν πάθος ἀλ- d γεινόν, τὸ δ' εἰς φύσιν ἀπιὸν πάλιν ἀθρόον ἡδύ, τὸ δὲ

lancibus impositas penderet, libram tollens ignemque vi in dissimilem aerem trahens facilius utique minori vim faceret, quam majori; nam ubi robore uno duo simul sublime tolluntur, minus magis, plus minus intentum sequi vim necesse est, et multum grave et quod deorsum feratur, appellari, exiguum autem leve et quod sursum feratur. jam hoc idem facere nos hoc nostro in loco observari necesse est. in terra enim constituti terrena genera dirimentes et terram nonnunquam ipsam in dissimilem aerem trahimus vi et præter naturam, cum utraque cognatis adhæreant. minus autem facilius majore vim facientibus cedens prius in dissimile sequitur, ideoque leve id appellavimus et locum: in quem adigimus, superiorem, contrariam autem his affectionem grave et locum inferiorem. hæc igitur discrepare ipsa a se necesse est, propterea quod multitudines generum aliæ contrarium aliis locum obtinent. quod enim in alio loco leve est, ei, quod in contrario loco levitatem habet, et gravi grave atque inferiori inferius et superiori superius omnia contraria et ex obliquo opposita et omnibus modis diversa inter se fieri atque esse reperientur. hoc vero unum de omnibus statuendum est, ad cognatitionem singulis gravitatem, dum eo feruntur, et locum in quem tale quid fertur, inferiorem, diverso autem ab hoc comparata modo diversa efficere. atque harum quoque affectionum hæ causæ dictæ sunto. lævis autem et asperæ affectionis causam quilibet, opinor, intelligat et alium docere possit. durities enim inæqualitati mixta, alteram æqualitas densitati exhibet. Maxima vero et quæ tractanda restat communium circa totum corpus affectionum, jucundorum et molestorum causa est residens in iis, quæ pertractavimus, et quæcunque per corporis partes sensibus prædita dolores in iisdem et voluptates comites habent. ita igitur de omni sensu prædita et carente affectione causas assequi conemur, ut mobilis et ægre movendæ naturæ distinctionem ex supra dictis memoria repetamus; hac enim ratione investiganda sunt omnia, quæ invenire in animo habemus. mobile enim natura quamvis exiguam accipiat affectionem, particulæ aliæ aliis idem efficientes in orbem tradunt, donec ad id, quod sapit, accedentes vim ejus, quod affectionem intulit, enuntient; sed contraria indole præditum, stabile cum sit nullumque in orbem eat, afficitur tantum neque aliud eorum, quæ vicina sunt, movet, ita ut non tradita aliis per alias particulas affectio prima in ipsis immota per totum animal facta carens sensu reddat affectum. hoc autem in ossibus et crinibus et quas alias terra plerumque constantes partes in nobis habemus, illud vero in visu et auditu maxime, ut quibus ignis aerisque vis maxima insit, locum habet. jam de voluptate et dolore ita sentiendum: quæ præter naturam et vehemens exsistit cumulata in nobis affectio, molesta, revertens autem ad naturam cumulata jucunda, quæ vero leniter et paulatim

ρέμα καὶ κατὰ σμικρὸν ἀναίσθητον, τὸ δ' ἐναντίον τούτοις ἐναντίως. τὸ δὲ μετ' εὐπετείας γιγνόμενον ἅπαν αἰσθητὸν μὲν ὅτι μάλιστα, λύπης δὲ καὶ ἡδονῆς οὐ μετέχον· οἷον τὰ περὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν παθήματα, ἣ δὴ σῶμα ἐν τοῖς πρόσθεν ἐῤῥήθη καθ' ἡμέραν ξυμφυὲς ἡμῶν γίγνεσθαι. ταύτῃ γὰρ τομαὶ μὲν καὶ καύσεις καὶ ὅσα e ἄλλα πάσχει, λύπας οὐκ ἐμποιοῦσιν, οὐδὲ ἡδονὰς πάλιν ἐπὶ ταὐτὸν ἀπιούσης εἶδος, μέγισται δὲ αἰσθήσεις καὶ σαφέσταται καθ' ὅτι τ' ἂν πάθῃ καὶ ὅσων ἂν αὐτή πῃ προσβαλοῦσα ἐφάπτηται· βία γὰρ τὸ πάμπαν οὐκ ἔνι τῇ διακρίσει τε αὐτῆς καὶ συγκρίσει. τὰ δ' ἐκ μειζόνων μερῶν σώματα μόγις εἴκοντα τῷ δρῶντι, διαδιδόντα δὲ εἰς ὅλον τὰς κινήσεις, ἡδονὰς ἴσχει καὶ λύπας, ἀλλοτριούμενα μὲν λύπας, καθιστάμενα δὲ εἰς τὸ αὐτὸ πάλιν a ἡδονάς. ὅσα δὲ κατὰ σμικρὸν τὰς ἀποχωρήσεις ἑαυτῶν καὶ κενώσεις εἴληφεν, τὰς δὲ πληρώσεις ἀθρόας καὶ κατὰ μεγάλα, κενώσεως μὲν ἀναίσθητα, πληρώσεως δὲ αἰσθητικὰ γιγνόμενα, λύπας μὲν οὐ παρέχει τῷ θνητῷ τῆς ψυχῆς, μεγίστας δὲ ἡδονάς· ἔστι δὲ ἔνδηλα περὶ τὰς εὐωδίας. ὅσα δὲ ἀπαλλοτριοῦται μὲν ἀθρόα, κατὰ σμικρὰ δὲ μόγις τε εἰς ταὐτὸ πάλιν ἑαυτοῖς καθίσταται, b τοὐναντίον τοῖς ἔμπροσθεν πάντα ἀποδίδωσι· ταῦτα δ' αὖ περὶ τὰς καύσεις καὶ τομὰς τοῦ σώματος γιγνόμενα ἔστι κατάδηλα.

Καὶ τὰ μὲν δὴ κοινὰ τοῦ σώματος παντός τε παθήματα, τῶν τ' ἐπωνυμιῶν ὅσαι τοῖς δρῶσιν αὐτὰ γεγόνασι, σχεδὸν εἴρηται· τὰ δ' ἐν ἰδίοις μέρεσιν ἡμῶν γιγνόμενα, τά τε πάθη καὶ τὰς αἰτίας αὖ τῶν δρώντων, πειρατέον εἰπεῖν, ἄν πῃ δυνώμεθα. πρῶτον οὖν ὅσα τῶν χυμῶν πέρι λέγοντες ἐν τοῖς πρόσθεν ἀπελίπομεν, ἴδια ὄντα παθήματα περὶ τὴν γλῶτταν, ἐμφανιστέον ᾗ δυνατόν. φαίνεται δὲ καὶ ταῦτα, ὥσπερ οὖν c καὶ τὰ πολλά, διὰ συγκρίσεών τέ τινων καὶ διακρίσεων γίγνεσθαι, πρὸς δὲ αὐταῖς κεχρῆσθαι μᾶλλόν τι τῶν ἄλλων τραχύτησι τε καὶ λειότησιν. ὅσα μὲν γὰρ εἰσιόντα περὶ τὰ φλέβια οἷόν περ δοκίμια τῆς γλώττης τεταμένα ἐπὶ τὴν καρδίαν εἰς τὰ νοτερὰ τῆς σαρκὸς d καὶ ἁπαλὰ ἐμπίπτοντα γήϊνα μέρη κατατηκόμενα ξυνάγει τὰ φλέβια καὶ ἀποξηραίνει, τραχύτερα μὲν ὄντα στρυφνά, ἧττον δὲ τραχύνοντα αὐστηρὰ φαίνεται· τὰ δὲ τούτων τε ῥυπτικὰ καὶ πᾶν τὸ περὶ τὴν γλῶτταν ἀποπλύνοντα, πέρα μὲν τοῦ μετρίου τοῦτο δρῶντα καὶ προσεπιλαμβανόμενα, ὥστε ἀποτήκειν αὐτῆς τῆς φύσεως, οἷον ἡ τῶν λίτρων δύναμις, πικρὰ πάνθ' οὕτως ὠνόμασται, τὰ δὲ ὑποδεέστερα τῆς λιτρώδους ἕξεως e ἐπὶ τὸ μέτριον τε τῇ ῥύψει χρώμενα ἁλυκὰ ἄνευ πικρότητος τραχείας καὶ φίλα μᾶλλον ἡμῖν φαντάζεται. τὰ δὲ τῇ τοῦ στόματος θερμότητι κοινωνήσαντα καὶ λειαινόμενα ὑπ' αὐτοῦ ξυνεκπυρούμενα καὶ πάλιν αὐτὰ ἀντικάοντα τὸ διαθερμῆναν φερόμενά τε ὑπὸ κουφότητος ἄνω πρὸς τὰς τῆς κεφαλῆς αἰσθήσεις τέμνοντά τε πάνθ' ὁπόσοις ἂν προσπίπτῃ, διὰ ταύτας τὰς δυνάμεις a δριμέα πάντα τὰ τοιαῦτα ἐλέχθη. τὸ δὲ αὖ τῶν προλελεπτυσμένων μὲν ὑπὸ σηπεδόνος, εἰς δὲ τὰς στε-

exsistit, sensu carens, ea contraria contra habetur. quæ autem facile exsistit, ea omnis sensum habet maxime, dolorem vero et voluptatem non habet; quemadmodum illæ, quæ ad visum ipsum pertinent affectiones, qui quidem corpus in superioribus dictus est interdiu concretum nobis effici. hic enim sectionibus et ustionibus et quæ alia patitur, dolore non afficitur, neque in pristinam formam revertens voluptate, sensus autem maximos habet et clarissimos quacunque sui parte affectus est et quicquid ipse applicatus attingit; vis enim prorsus nulla in discretione ejus et contractione inest. majoribus vero ex partibus constituta corpora ægre cedentia afficienti, sed motus per totum tradentia voluptates habent et dolores, alienata quidem dolores, rursus restituta autem in idem voluptates. quæ autem paulatim abscessus patiuntur et vacuantur, expletiones vero cumulatas et per magna recipiunt, vacuari se non sentientia, expleri vero sentientia, dolores quidem mortali animi parti nullos præbent, voluptates vero maximas; id quod suaveolentia demonstrant. quæ autem cumulata abalienantur, paulatim vero et ægre suum in statum redeunt, contraria omnia superioribus efficiunt; id quod rursus in ustionibus et sectionibus corporis conspicitur.

Jam et totius corporis affectiones communes et eas inferentium cognomenta fere declaravimus: superest ut quæ certis nostri partibus accidunt, cum ipsas, tum eas efficientium causas pro viribus exponamus. primum igitur quas supra de humoribus dicentes reliquimus, quæ propriæ linguæ affectiones sunt, qua possumus declaremus. videntur autem hæ quoque, ut pleræque, contractionibus quibusdam et discretionibus fieri et præterea asperitatibus lævitatibusque magis, quam ceteræ, uti. quæcunque enim intrantia circa venulas linguæ quasi exploratrices ad cor pertinentes in humidam carnis mollitiem ita incidunt, ut terrenis partibus suis liquefactis contrahant venulas arefaciantque, si asperiora sunt, acerba, si minus asperant, austera apparent; quæ vero et has purgandi vim habent et universum linguæ ambitum abluunt, si ultra modum id faciunt et insuper apprehendunt, ut de natura ejus liquefaciendo detrahant, qualis nitrorum vis est, amara omnia hac ratione nominantur, quæ vero vim nitro temperatiorem habent leniusque purgant, salsa sine amaritudinis asperitate magisque amica nobis videntur. quæ vero applicata oris caliditati ab eoque lævigata fervefiunt et ipsa rursus calefaciens urunt et levitate sua sursum ad capitis sensus feruntur et quocunque accidunt, secant, has ob vires acria omnia hujusmodi vocantur. rursus quæ attenuata ante per putredinem angustis venis sese induentia ad

νὰς φλέβας ἐνδυομένων καὶ τοῖς ἐνοῦσιν αὐτόθι μέρεσι
γεώδεσι καὶ ὅσα ἀέρος, ξυμμετρίαν ἔχοντα, ὥστε κινή-
σαντα περὶ ἄλληλα ποιεῖν κυκᾶσθαι, κυκώμενα δὲ πε-
ριπίπτειν τε καὶ εἰς ἕτερα ἐνδυόμενα ἕτερα κοῖλα ἀπερ-
5 γάζεσθαι περιτεινόμενα τοῖς εἰσιοῦσιν, ἃ δὴ νοτίδος
περὶ ἀέρα κοίλης περιταθείσης, τοτὲ μὲν γεώδους, τοτὲ b
δὲ καὶ καθαρᾶς, νοτερὰ ἀγγεῖα ἀέρος, ὕδατα κοῖλα πε-
ριφερῆ τε γενέσθαι, καὶ τὰ μὲν τῆς καθαρᾶς διαφανεῖς
περιστῆναι κληθείσας ὄνομα πομφόλυγας, τὰ δὲ τῆς
10 γεώδους ὁμοῦ κινουμένης τε καὶ αἰρομένης ζέσιν τε καὶ
ζύμωσιν ἐπίκλην λεχθῆναι, τὸ δὲ τούτων αἴτιον τῶν
παθημάτων ὀξὺ προσρηθῆναι. ξύμπασι δὲ τοῖς περὶ
ταῦτα εἰρημένοις πάθος ἐναντίον ἀπ' ἐναντίας ἐστὶ
προφάσεως, ὁπόταν ἡ τῶν εἰσιόντων ξύστασις ἐν ὑγροῖς, c
15 οἰκεία τῇ τῆς γλώττης ἕξει πεφυκυῖα, λειαίνῃ μὲν
ἐπαλείφουσα τὰ τραχυνθέντα, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ξυν-
εστῶτα ἢ κεχυμένα, τὰ μὲν ξυνάγῃ, τὰ δὲ χαλᾷ, καὶ
πάνθ' ὅτι μάλιστα ἱδρύῃ κατὰ φύσιν· ἡδὺ καὶ προσ-
φιλὲς παντὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον ἴαμα τῶν βιαίων παθη-
20 μάτων γιγνόμενον κέκληται γλυκύ. Καὶ τὰ μὲν ταύτῃ
ταῦτα· περὶ δὲ δὴ τὴν τῶν μυκτήρων δύναμιν εἴδη d
μὲν οὐκ ἔνι. τὸ γὰρ τῶν ὀσμῶν πᾶν ἡμιγενές, εἴδει δὲ
οὐδενὶ ξυμβέβηκε ξυμμετρία πρὸς τό τινα ἔχειν ὀ-
σμήν, ἀλλ' ἡμῶν αἱ περὶ ταῦτα φλέβες πρὸς μὲν τὰ
25 γῆς ὕδατός τε γένη στενότεραι ξυνέστησαν, πρὸς δὲ τὰ
πυρὸς ἀέρος τε εὐρύτεραι, διὸ τούτων οὐδεὶς οὐδενὸς
ὀσμῆς πώποτε ᾔσθετό τινος, ἀλλ' ἀεὶ βρεχομένων ἢ
σηπομένων ἢ τηκομένων ἢ θυμιωμένων γίγνονταί τι-
νων· μεταβάλλοντος γὰρ ὕδατος εἰς ἀέρα ἀέρος τε εἰς e
30 ὕδωρ ἐν τῷ μεταξὺ τούτων γεγόνασιν, εἰσί τε ὀσμαὶ
ξύμπασαι καπνὸς ἢ ὁμίχλη, τούτων δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀέρος
εἰς ὕδωρ ἰὸν ὁμίχλη, τὸ δὲ ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα καπνός·
ὅθεν λεπτότεραι μὲν ὕδατος, παχύτεραι δὲ ὀσμαὶ ξύμ-
πασαι γεγόνασιν ἀέρος. δηλοῦνται δὲ ὁπόταν τινὸς
35 ἀντιφραχθέντος περὶ τὴν ἀναπνοὴν ἄγῃ τις βίᾳ τὸ
πνεῦμα εἰς αὐτόν· τότε γὰρ ὀσμὴ μὲν οὐδεμία ξυνδιη-
θεῖται, τὸ δὲ πνεῦμα τῶν ὀσμῶν ἐρημωθὲν αὐτὸ μόνον
67 ἕπεται. δι' οὖν ταῦτα ἀνώνυμα τὰ τούτων ποικίλματα a
γέγονεν, οὐκ ἐκ πολλῶν οὐδ' ἁπλῶν εἰδῶν ὄντα, ἀλλὰ
40 διχῇ τό θ' ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρὸν αὐτόθι μόνω διαφανῆ
λέγεσθον, τὸ μὲν τραχῦνόν τε καὶ βιαζόμενον τὸ κύτος
ἅπαν, ὅσον ἡμῶν μεταξὺ κορυφῆς τοῦ τε ὀμφαλοῦ κεῖται,
τὸ δὲ ταὐτὸν τοῦτο καταπραῦνον καὶ πάλιν ᾗ πέφυκεν
ἀγαπητῶς ἀποδιδόν. Τρίτον δὲ αἰσθητικὸν ἐν ἡμῖν μέ-
45 ρος ἐπισκοποῦσι τὸ περὶ τὴν ἀκοήν, δι' ἃς αἰτίας τὰ
περὶ αὐτὰ ξυμβαίνει παθήματα λεκτέον. ὅλως μὲν οὖν b
φωνὴν θῶμεν τὴν δι' ὤτων ὑπ' ἀέρος ἐγκεφάλου τε
καὶ αἵματος μέχρι ψυχῆς πληγὴν διαδιδομένην, τὴν
δὲ ὑπ' αὐτῆς κίνησιν, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μὲν ἀρχομένην,
50 τελευτῶσαν δὲ περὶ τὴν τοῦ ἥπατος ἕδραν, ἀκοήν· ὅση
δ' αὐτῆς ταχεῖα, ὀξεῖαν, ὅση δὲ βραδυτέρα, βαρυτέ-
ραν· τὴν δὲ ὁμοίαν ὁμαλήν τε καὶ λείαν, τὴν δὲ ἐναν-
τίαν τραχεῖαν· μεγάλην δὲ τὴν πολλήν, ὅση δὲ ἐναν- c
τία, σμικράν. τὰ δὲ περὶ ξυμφωνίας αὐτῶν ἐν τοῖς ὕστε-

partes inibi terreas aeriasque convenienter se habent, ita
ut motas invicem conturbent, conturbatæ autem incur-
rant inter se et in alias ingredientes alias cavas efficiant
tentæ circum eas, quæ intrant, quæ quidem humore cir-
cum aerem tento cavo nunc terreo, nunc puro, humida
vasa aeris exsistunt, aquæ cavæ et rotundæ, quarum quæ
ex puro pellucidæ circumdatæ sunt, bullæ vocantur, quæ
vero ex terreo simul agitato illo et sublato, fervoris et fer-
menti nomine designantur, causa autem harum affectionum
acidum appellatur. omnibus autem, quæ hoc in genere dicta
sunt, contraria affectio a contraria causa proficiscitur,
quando ingredientium in humidis constitutio ad linguæ ha-
bitum accommodata illinens lævigat asperata et præter natu-
ram contracta vel diffusa colligit vel laxat et omnia quam
maxime naturalem in statum adducit : cujusmodi omne
omnibus vehementium affectionum remedium gratum et
jucundum dulce vocatur. Et quæ quidem huc pertineant,
hæc sunt; sed quod ad narium vim attinet, species in ea
nullæ. odorum enim genus omne dimidiatum, species autem
nulla ita comparata, ut odorem habere ullum possit, sed
nostræ circa hæc venæ ad terræ et aquæ genera angustiores
sunt, ad ignis vero aerisque genera latiores, quamobrem
nemo unquam illorum aliquem sensit odorem, qui existere
non solet, nisi cum aliquid madefit vel putrefit vel liquefi
vel suffitur; transeunte enim aqua in aerem et aere i
aquam horum in medio odores exstiterunt, suntque omne
fumus aut nebula, nebula quod ex aere in aquam abit, quod
ex aqua in aerem, fumus : itaque tenuiores aqua, aere cras
siores odores omnes sunt; id quod perspicitur quando qui
obturata aliquo obstaculo respiratione vehementer spiri
tum ducit : tunc enim odor nullus simul percolatur, spi
ritus solus sine odoribus sequitur. his igitur de causi
varietates eorum, neque multis neque simplicibus ex ge
neribus ortæ nomina non habent, sed bifariam jucundum
et molestum, ut quæ sola in iis discerni possint, appel
lantur, alterum asperans et violans cavum totum illu
inter verticem nostrum atque umbilicum interjectum, al
terum demulcens idem hoc et grata vice naturæ restituens
Tertiam vero sentiendi vi præditam in nobis partem, qu
auditus continetur, inspicientibus dicendum est, quibus d
causis affectiones illuc pertinentes eveniant. omnino igitu
vocem ponamus per aures ab aere effectam cerebri et san
guinis ad animum usque traditam percussionem, motum
vero ea effectum, incipientem a capite et circa jecoris se
dem desinentem, auditum; celeriter autem motam omnem
acutam, tardius motam graviorem; porro æqualiter motam
æquabilem et lævem, contrariam asperam; magnam de
nique eam, quæ multum movetur, quæ contra, exiguam
quæ vero ad concentus earum pertinent, in postea dicendi

ρον λεχθησομένοις ἀνάγκη ῥηθῆναι. Τέταρτον δὴ λοιπὸν ἔτι γένος ἡμῖν αἰσθητικόν, ὃ διελέσθαι δεῖ συχνὰ ἐν ἑαυτῷ ποικίλματα κεκτημένον, ἃ ξύμπαντα μὲν χρόας ἐκαλέσαμεν, φλόγα τῶν σωμάτων ἑκάστων ἀποῤῥέουσαν, ὄψει ξύμμετρα μόρια ἔχουσαν πρὸς αἴσθησιν· ὄψεως δ' ἐν τοῖς πρόσθεν αὖ τὸ περὶ τῶν αἰτίων τῆς γενέσεως ἐῤῥήθη. d τῇδ' οὖν τῶν χρωμάτων πέρι μάλιστα εἰκὸς πρέποι τ' ἂν τὸν ἐπιεικῆ λόγῳ διεξελθεῖν· τὰ φερόμενα ἀπὸ τῶν ἄλλων μόρια ἐμπίπτοντά τε εἰς τὴν ὄψιν τὰ μὲν ἐλάττω, τὰ δὲ μείζω, τὰ δ' ἴσα τοῖς αὐτῆς τῆς ὄψεως μέρεσιν εἶναι· τὰ μὲν οὖν ἴσα ἀναίσθητα, ἃ δὴ καὶ διαφανῆ λέγομεν, τὰ δὲ μείζω καὶ ἐλάττω, τὰ μὲν συγκρίνοντα, τὰ δὲ διακρίνοντα αὐτήν, τοῖς περὶ τὴν σάρκα θερμοῖς καὶ ψυχροῖς καὶ τοῖς περὶ τὴν γλῶτταν στρυφνοῖς καὶ ὅσα θερμαντικὰ e ὄντα δριμέα ἐκαλέσαμεν, ἀδελφὰ εἶναι, τά τε λευκὰ καὶ τὰ μέλανα, ἐκείνων παθήματα γεγονότα ἐν ἄλλῳ γένει τὰ αὐτά, φανταζόμενα δὲ ἄλλα διὰ ταύτας τὰς αἰτίας. οὕτως οὖν αὐτὰ προσρητέον· τὸ μὲν διακριτικὸν τῆς ὄψεως λευκόν, τὸ δ' ἐναντίον αὐτοῦ μέλαν· τὴν δὲ ὀξυτέραν φορὰν καὶ γένους πυρὸς ἑτέρου προσπίπτουσαν καὶ διακρίνουσαν τὴν ὄψιν μέχρι τῶν ὀμμάτων, αὐτάς τε τῶν ὀφθαλμῶν τὰς διεξόδους βίᾳ διω-68 θοῦσαν καὶ τήκουσαν, πῦρ μὲν ἀθρόον καὶ ὕδωρ, ὃ δά- a κρυον καλοῦμεν, ἐκεῖθεν ἐκχέουσαν, αὐτὴν δὲ οὖσαν πῦρ, ἐξ ἐναντίας ἀπαντῶσαν, καὶ τοῦ μὲν ἐκπηδῶντος πυρὸς οἷον ἀπ' ἀστραπῆς, τοῦ δ' εἰσιόντος καὶ περὶ τὸ νοτερὸν κατασβεννυμένου, παντοδαπῶν ἐν τῇ κυκήσει ταύτῃ γιγνομένων χρωμάτων, μαρμαρυγὰς μὲν τὸ πάθος προσείπομεν, τὸ δὲ τοῦτο ἀπεργαζόμενον λαμπρόν τε καὶ στίλβον ἐπωνομάσαμεν. τὸ δὲ τούτων αὖ μεταξὺ b πυρὸς γένος, πρὸς μὲν τὸ τῶν ὀμμάτων ὑγρὸν ἀφικνούμενον καὶ κεραννύμενον αὐτῷ, στίλβον δὲ οὔ, τῇ δὲ διὰ τῆς νοτίδος αὐγῇ τοῦ πυρὸς μιγνυμένῃ χρῶμα ἔναιμον παρασχομένῃ, τοὔνομα ἐρυθρὸν λέγομεν· λαμπρόν τε ἐρυθρῷ λευκῷ τε μιγνύμενον ξανθὸν γέγονε. τὸ δὲ ὅσον μέτρον ὅσοις, οὐδ' εἴ τις εἰδείη, νοῦν ἔχει τὸ λέγειν, ὧν μήτε τινὰ ἀνάγκην μήτε τὸν εἰκότα λόγον καὶ μετρίως ἄν τις εἰπεῖν εἴη δυνατός. ἐρυθρὸν δὲ δὴ μέλανι λευκῷ τε κραθὲν ἁλουργόν, ὄρφνινον δέ, ὅταν c τούτοις μεμιγμένοις καυθεῖσί τε μᾶλλον συγκραθῇ μέλαν. πυῤῥὸν δὲ ξανθοῦ τε καὶ φαιοῦ κράσει γίγνεται, φαιὸν δὲ λευκοῦ τε καὶ μέλανος, τὸ δὲ ὠχρὸν λευκοῦ ξανθῷ μιγνυμένου. λαμπρῷ δὲ λευκὸν ξυνελθὸν καὶ εἰς μέλαν κατακορὲς ἐμπεσὸν κυανοῦν χρῶμα ἀποτελεῖται, κυανοῦ δὲ λευκῷ κεραννυμένου γλαυκόν, πυῤῥοῦ δὲ μέλανι πράσιον. τὰ δὲ ἄλλα ἀπὸ τούτων σχεδὸν δῆλα, αἷς ἂν ἀφομοιούμενα μίξεσι διασώζοι τὸν εἰκότα μῦ- d θον. εἰ δέ τις τούτων ἔργῳ σκοπούμενος βάσανον λαμβάνοι, τὸ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως ἠγνοηκὼς ἂν εἴη διάφορον, ὅτι θεὸς μὲν τὰ πολλὰ εἰς ἓν ξυγκεραννύναι καὶ πάλιν ἐξ ἑνὸς εἰς πολλὰ διαλύειν ἱκανῶς ἐπιστάμενος ἅμα καὶ δυνατός, ἀνθρώπων δὲ οὐδεὶς οὐδέ-

declarari oportet. Jam superest quartum nobis sensu præditum genus exponendum, multas illud varietates in se continens, quas omnes communi nomine colores appellavimus, flammam a singulis corporibus defluentem, visui accommodatas habentem ad sensum particulas; visus autem rursus in antea dictis originis causæ declaratæ sunt. hæc igitur colorum maxime verisimilis et probabili doctori conveniens videtur explanatio: delatas ab aliis rebus particulas et in visum incidentes partim minores esse, partim majores, partim æquales ipsius visus partibus, et æquales quidem habentia non sentiri atque pellucida dici, majora vero et minora, contrahentia visum et discernentia, calidis et frigidis, quæ ad carnem accidunt, item ad linguam acerbis et quæ calefaciendi vi prædita appellavimus acria, cognata esse, et alba et nigra, affectiones illarum rerum in alio genere exstantes easdem, sed diversam speciem his de causis præbentes. sic igitur appellari ea convenit: quod visus discernendi vim habet, album, contrarium autem nigrum; citatiorem vero impetum et qui a diversi generis igne accidit et visum usque ad oculos discernit ipsosque oculorum transitus vi disjicit et liquefacit ignem cumulatum et aquam, quæ lacrima dicitur, inde effundens, ipse autem ignis est e contrario occurrens, et quando altero exsiliente velut a fulgure igne, altero intrante et circa humidum exstincto varii in hac confusione colores exsistunt, fulgoris nomine affectionem et quod eam efficit, splendidum et fulgens vocavimus. horum autem rursus medium ignis genus ad oculorum humorem perveniens eique se miscens neque vero fulgens, sed per humorem temperatam ignis lucem sanguineum colorem præbentem rubrum nominamus; splendidumque rubro alboque temperatum flavum est. quantum vero quantis mensura sit, etiam si quis sciat, dicere prudentis non est, quippe quorum neque necessitatem neque verisimilem rationem vel mediocriter demonstrare quispiam possit. jam vero rubrum nigro et albo mixtum purpureum est, furvum autem, ubi temperatis his et adustis amplius commixtum fuerit nigrum. rufum vero flavi et fusci, fuscum albi et nigri mixtione fit, luteum autem, quando album temperatur flavo. splendido vero conjunctum album ubi in nigrum saturatum incidit, cæruleus perficitur color, cæruleum autem albo mixtum cæsium fit, et rufum nigro viride. reliqua ex his fere liquet quibus assimilata mixtionibus verisimilem teneant enarrationem. at si quis experiendo hæc investigare et probare velit, humanæ et divinæ naturæ discrimen ignorans nesciat deum quidem multa in unum commiscendi et rursus ex uno in multa dissolvendi satis et scientia et potentia præditum esse, homi-

τερα τούτων ἱκανὸς οὔτε ἔστι νῦν οὔτε εἰσαῦθίς ποτε ἔσται.

Ταῦτα δὴ πάντα τότε ταύτῃ πεφυκότα ἐξ ἀνάγκης e ὁ τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργὸς ἐν τοῖς 5 γιγνομένοις παρελάμβανεν, ἡνίκα τὸν αὐτάρκη τε καὶ τὸν τελεώτατον θεὸν ἐγέννα, χρώμενος μὲν ταῖς περὶ ταῦτα αἰτίαις ὑπηρετούσαις, τὸ δὲ εὖ τεκταινόμενος ἐν πᾶσι τοῖς γιγνομένοις αὐτός. διὸ δὴ χρὴ δύ' αἰτίας εἴδη διορίζεσθαι, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τὸ δὲ θεῖον, 10 καὶ τὸ μὲν θεῖον ἐν ἅπασι ζητεῖν κτήσεως ἕνεκα εὐ-69 δαίμονος βίου, καὶ σον ἡμῶν ἡ φύσις ἐνδέχεται, τὸ a δὲ ἀναγκαῖον ἐκείνων χάριν, λογιζόμενον, ὡς ἄνευ τούτων οὐ δυνατὰ αὐτὰ ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς σπουδάζομεν, μόνα κατανοεῖν οὐδ' αὖ λαβεῖν οὐδ' ἄλλως πως μετασχεῖν. ὅτ' 15 οὖν δὴ τὰ νῦν οἷα τέκτοσιν ἡμῖν ὕλη παράκειται τὰ τῶν αἰτίων γένη διυλισμένα, ἐξ ὧν τὸν ἐπίλοιπον λόγον δεῖ ξυνυφανθῆναι, πάλιν ἐπ' ἀρχὴν ἀνέλθωμεν διὰ βραχέων ταχύ τε εἰς ταὐτὸν πορευθῶμεν, ὅθεν δεῦρο ἀφικόμεθα, καὶ τελευτὴν ἤδη κεφαλήν τε τῷ μύθῳ πειρώμεθα ἁρ- b 20 μόττουσαν ἐπιθεῖναι τοῖς πρόσθεν. ὥσπερ γὰρ οὖν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέχθη, ταῦτα ἀτάκτως ἔχοντα ὁ θεὸς ἐν ἑκάστῳ τε αὐτῷ πρὸς αὑτὸ καὶ πρὸς ἄλληλα συμμετρίας ἐνεποίησεν, ὅσας τε καὶ ὅπῃ δυνατὸν ἦν ἀνάλογα καὶ σύμμετρα εἶναι. τότε γὰρ οὔτε τούτων ὅσον μὴ τύχῃ τι 25 μετεῖχεν, οὔτε τὸ παράπαν ὀνομάσαι τῶν νῦν ὀνομαζομένων ἀξιόλογον ἦν οὐδέν, οἷον πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ εἴ τι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πάντα ταῦτα πρῶτον διεκόσμησεν, c ἔπειτ' ἐκ τούτων πᾶν τόδε ξυνεστήσατο, ζῷον ἓν ζῷα ἔχον τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ θνητὰ ἀθάνατά τε. καὶ τῶν 30 μὲν θείων αὐτὸς γίγνεται δημιουργός, τῶν δὲ θνητῶν τὴν γένεσιν τοῖς ἑαυτοῦ γεννήμασι δημιουργεῖν προσέταξεν. οἱ δὲ μιμούμενοι, παραλαβόντες ἀρχὴν ψυχῆς ἀθάνατον, τὸ μετὰ τοῦτο θνητὸν σῶμα αὐτῇ περιετόρνευσαν ὄχημά τε πᾶν τὸ σῶμα ἔδοσαν ἄλλο τε εἶδος ἐν 35 αὐτῷ ψυχῆς προσῳκοδόμουν τὸ θνητόν, δεινὰ καὶ ἀναγ- d καῖα ἐν ἑαυτῷ παθήματα ἔχον, πρῶτον μὲν ἡδονήν, μέγιστον κακοῦ δέλεαρ, ἔπειτα λύπας, ἀγαθῶν φυγάς, ἔτι δ' αὖ θάῤῥος καὶ φόβον, ἄφρονε ξυμβούλω, θυμὸν δὲ δυσπαραμύθητον, ἐλπίδα δ' εὐπαράγωγον, αἰσθήσει 40 δὲ ἀλόγῳ καὶ ἐπιχειρητῇ παντὸς ἔρωτι συγκερασάμενοι ταῦτα ἀναγκαίως τὸ θνητὸν γένος ξυνέθεσαν. καὶ διὰ ταῦτα δὴ σεβόμενοι μιαίνειν τὸ θεῖον, ὅτι μὴ πᾶσα ἦν ἀνάγκη, χωρὶς ἐκείνου κατοικίζουσιν εἰς ἄλλην τοῦ σώματος οἴκησιν τὸ θνητόν, ἰσθμὸν καὶ ὅρον διοικοδο- e 45 μήσαντες τῆς τε κεφαλῆς καὶ τοῦ στήθους, αὐχένα μεταξὺ τιθέντες, ἵν' εἴη χωρίς. ἐν δὴ τοῖς στήθεσι καὶ τῷ καλουμένῳ θώρακι τὸ τῆς ψυχῆς θνητὸν γένος ἐνέδουν. καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἄμεινον αὐτῆς, τὸ δὲ χεῖρον ἐπεφύκει, διοικοδομοῦσι τοῦ θώρακος αὖ τὸ κύτος, διο-70 ρίζοντες οἷον γυναικῶν, τὴν δὲ ἀνδρῶν χωρὶς οἴκησιν, a τὰς φρένας διάφραγμα εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τιθέντες. τὸ μετέχον οὖν τῆς ψυχῆς ἀνδρείας καὶ θυμοῦ, φιλόνεικον ὄν, κατῴκισαν ἐγγυτέρω τῆς κεφαλῆς μεταξὺ τῶν φρενῶν τε καὶ αὐχένος, ἵνα τοῦ λόγου κατήκοον ὂν κοινῇ

num vero nullum ad alterutrum horum vel nunc validum esse vel unquam posthac valiturum.

Hæc igitur omnia tunc ita comparata ex necessitate pulcherrimi optimique operis auctor in his, quæ ortum habent, assumebat, quando ipsum sibi sufficientem et perfectissimum deum generabat, utens quidem causis illis ministris, sed quod bene se habet ipse fabricans in omnibus ortum habentibus. itaque duas causarum species distinguere decet, unam necessariam, alteram divinam, et divinam in omnibus quærere vitæ beatæ quoad naturæ nostræ concessum est adipiscendæ, necessariam autem illorum gratia, reputantem sine his ne illa quidem ipsa, in quibus studium ponimus, sola intelligi aut comprehendi aut alio modo ullo percipi posse. nunc quoniam nobis veluti fabris materia causarum genera purgata præsto sunt, ex quibus reliqua contexenda est disputatio, rursus ad principium breviter recurramus celeriterque eodem, unde huc digressi sumus, nos conferamus et finem jam et caput fabulæ prioribus congruens imponere conemur. quemadmodum enim ab initio quoque dictum est, cum hæc ordine carerent, deus singulis cum ipsis ad sese, tum aliis ad alia proportionis modos et rationes indidit quot et quales capiebant. tunc enim neque horum particeps quicquam nisi fortuito erat, neque omnino appellari eorum, quæ nunc appellantur, quicquam jure poterat, velut ignis et aqua et si quid reliquorum, sed omnia hæc primum ordinavit, deinde ex iis universum hoc composuit, animal unum animalia cuncta in se mortalia et immortalia continens. et divinorum quidem ipse fit opifex, mortalium vero ortum natis suis efficiendum mandavit. atque hi imitantes assumpto principio animi immortali mortale deinceps corpus circum eum tornarunt totumque ei pro vehiculo corpus dederunt aliamque in eo speciem animi adstruebant mortalem, graves et necessarias in se affectiones habentem, primum voluptatem, maximam mali escam, deinde ægritudines, bonorum expultrices, præterea confidentiam et metum, amentes consultores, tum autem iracundiam implacabilem, tum spem deceptu facilem, et his admixto sensu rationis experte et tentatore omnium amore necessario mortale genus composuerunt. hac vero de causa inquinare divinum nisi quod plane oporteret verentes seorsum ab illo alia in corporis sede mortale collocant tramitem et terminum capitis et pectoris interjecta cervice exstruentes, ut seorsum esset. in pectore igitur et thorace, qui dicitur, mortale animi genus illigabant; cujus cum pars melior, pars pejor natura esset, thoracis rursus discriminant caveam quasi muliebre alterum, alterum virile seorsum struentes domicilium præcordiorum septo medio utriusque interposito. quod igitur particeps est in animo fortitudinis et iracundiæ contentionis studiosum, propius capiti collocaverunt inter præcordia et cervicem, ut obediens rationi simul cum ea vi coerceret cupiditatum genus,

μετ' ἐκείνου βίᾳ τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν κατέχοι γένος, ὁπότ'
ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῷ τ' ἐπιτάγματι καὶ λόγῳ μηδαμῇ
πείθεσθαι ἑκὸν ἐθέλοι. τὴν δὲ δὴ καρδίαν ἅμμα τῶν
φλεβῶν καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ b
5 μέλη σφοδρῶς αἵματος εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν
κατέστησαν, ἵνα ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμοῦ μένος τοῦ λό-
γου παραγγείλαντος, ὥς τις ἄδικος περὶ αὐτὰ γίγνεται
πρᾶξις ἔξωθεν ἢ καί τις ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν ἐπιθυμιῶν,
ὀξέως διὰ πάντων τῶν στενωπῶν πᾶν ὅσον αἰσθητικὸν
10 ἐν τῷ σώματι τῶν τε παρακελεύσεων καὶ ἀπειλῶν
αἰσθανόμενον γίγνοιτο ἐπήκοον καὶ ἕποιτο πάντῃ καὶ
τὸ βέλτιστον οὕτως ἐν αὐτοῖς πᾶσιν ἡγεμονεῖν ἐῷ. τῇ c
δὲ δὴ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδο-
κίᾳ καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐγέρσει, προγιγνώσκοντες, ὅτι
15 διὰ πυρὸς ἡ τοιαύτη πᾶσα ἔμελλεν οἴδησις γίγνεσθαι
τῶν θυμουμένων, ἐπικουρίαν αὐτῇ μηχανώμενοι τὴν
τοῦ πλεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν πρῶτον μὲν μαλακὴν
καὶ ἄναιμον, εἶτα σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν οἷον σπόγγου
κατατετρημένας, ἵνα τό τε πνεῦμα καὶ τὸ πόμα δεχο-
20 μένη, ψύχουσα, ἀναπνοὴν καὶ ῥᾳστώνην ἐν τῷ καύ- d
ματι παρέχοι. διὸ δὴ τῆς ἀρτηρίας ὀχετοὺς ἐπὶ τὸν
πλεύμονα ἔτεμον, καὶ περὶ τὴν καρδίαν αὐτὸν περιέ-
στησαν οἷον ἅλμα μαλακόν, ἵν' ὁ θυμὸς ἡνίκα ἐν αὐτῇ
ἀκμάζοι, πηδῶσα εἰς ὑπεῖκον καὶ ἀναψυχομένη, πο-
25 νοῦσα ἧττον μᾶλλον τῷ λόγῳ μετὰ θυμοῦ δύναιτο ὑπη-
ρετεῖν. τὸ δὲ δὴ σίτων τε καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν τῆς
ψυχῆς καὶ ὅσων ἔνδειαν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἴσχει
φύσιν, τοῦτο εἰς τὸ μεταξὺ τῶν τε φρενῶν καὶ τοῦ πρὸς
τὸν ὀμφαλὸν ὅρου κατῴκισαν, οἷον φάτνην ἐν ἅπαντι e
30 τούτῳ τῷ τόπῳ τῇ τοῦ σώματος τροφῇ τεκτηνάμενοι·
καὶ κατέδησαν δὴ τὸ τοιοῦτον ἐνταῦθα ὡς θρέμμα ἄ-
γριον, τρέφειν δὲ ξυνημμένον ἀναγκαῖον, εἴπερ τι μέλ-
λοι ποτὲ θνητὸν ἔσεσθαι γένος. ἵν' οὖν ἀεὶ νεμόμενον
πρὸς φάτνῃ καὶ ὅτι πορρωτάτω τοῦ βουλευομένου κα-
35 τοικοῦν, θόρυβον καὶ βοὴν ὡς ἐλαχίστην παρέχον, τὸ
71 κράτιστον καθ' ἡσυχίαν περὶ τοῦ πᾶσι κοινῇ ξυμφέ- a
ροντος ἐῷ βουλεύεσθαι, διὰ ταῦτα ἐνταῦθ' ἔδοσαν αὐτῷ
τὴν τάξιν. εἰδότες δὲ αὐτὸ ὡς λόγου μὲν οὔτε ξυνήσειν
ἔμελλεν, εἴ τε πῃ καὶ μεταλαμβάνοι τινὸς αὐτῶν αἰ-
40 σθήσεως, οὐκ ἔμφυτον αὐτῷ τὸ μέλειν τινῶν ἔσοιτο λό-
γων, ὑπὸ δὲ εἰδώλων καὶ φαντασμάτων νυκτός τε καὶ
μεθ' ἡμέραν μάλιστα ψυχαγωγήσοιτο, τούτῳ δὴ θεὸς
ἐπιβουλεύσας αὐτῷ τὴν ἥπατος ἰδέαν ξυνέστησε καὶ
ἔθηκεν εἰς τὴν ἐκείνου κατοίκησιν, πυκνὸν καὶ λεῖον b
45 καὶ λαμπρὸν καὶ γλυκὺ καὶ πικρότητα ἔχον μηχανησά-
μενος, ἵνα ἐν αὐτῷ τῶν διανοημάτων ἡ ἐκ τοῦ νοῦ φε-
ρομένη δύναμις, οἷον ἐν κατόπτρῳ δεχομένῳ τύπους
καὶ κατιδεῖν εἴδωλα παρέχοντι, φοβοῖ μὲν αὐτό, ὁπότε
μέρει τῆς πικρότητος χρωμένη ξυγγενεῖ, χαλεπὴ προσ-
50 ενεχθεῖσα ἀπειλῇ, κατὰ πᾶν ὑπομιγνῦσα ὀξέως τὸ
ἧπαρ χολώδη χρώματα ἐμφαίνοι, ξυνάγουσά τε πᾶν
ῥυσὸν καὶ τραχὺ ποιοῖ, λοβὸν δὲ καὶ δοχὰς πύλας τε c
τὸ μὲν ἐξ ὀρθοῦ κατακάμπτουσα καὶ ξυσπῶσα, τὰ δὲ
ἐμφράττουσα συγκλείουσά τε, λύπας καὶ ἄσας παρέχοι,

si quando promulgato ex arce edicto nullo modo obtemperare sua sponte vellet. cor vero, nodum venarum et fontem impetu circumvehentis per omnia membra sanguinis, in satellitis loco constituerunt, ut quando exardesceret iræ vis ratione injuste aliquid iis extrinsecus fieri vel intus a cupiditatibus nuntiante, celeriter per omnes angiportus quicquid sensu præditum esset in corpore, adhortationes et minas sentiens exaudiret et omni modo sequeretur et ita optimum in iis omnibus principatum tenere sineret. trepidationi vero cordis in rerum terribilium exspectatione et concitatione iræ, cum ejusmodi tumorem omnem irascentium per ignem effectum iri præviderent, auxilium parantes pulmonis speciem ingeneraverunt primum mollem et exsanguem, deinde hiatibus intus spongiæ instar perforatam, ut spiritu et potu recepto refrigerans in æstu respirationem et levationem præberet. quam ob causam ex arteria canalibus ad pulmonem ductis cordi eum circumposuerunt mollis ad insiliendum strati instar, ut effervescente in eo ira cedenti insultans et refrigeratum minus laborans magis rationi cum ira servire posset. cibi vero et potus et omnium propter corporis naturam necessariorum appetentem animi partem in media regione a præcordiis umbilico tenus pertinente collocaverunt tamquam præsepe alendo corpori in omni hoc loco fabricati, ibique deligaverunt illam velut bestiam feram, sed necessario simul alendam, si quod unquam esset mortale genus futurum. ut igitur pastum semper capessens ad præsepe et quam longissime a consultante habitans tumultum et clamorem quam minimum excitans optimum tranquille de communi omnium utilitate consultare sineret, ideo hic ei sedem assignaverunt. cum autem scirent eam neque rationis intelligentem fore, neque etiam si quodammodo sensum aliquem earum habitura esset, curare rationes ullas naturæ ejus consentaneum futurum, sed a simulacris eam et visis noctu et interdiu maxime ductum iri, hac ipsa ex parte aggrediendam eam ratus deus jecoris speciem composuit et illius in habitatione collocavit, quod densum et læve et splendidum et dulce et amaritudine præditum esse voluit, ut in eo cogitationum ex mente delata vis velut in speculo figuras recipiente et simulacra spectanda exhibente vel terrorem ei incuteret, quotiens cognata amaritudinis parte utens graviter invecta minis toto acriter suffuso jecore felleos colores ostenderet contractumque totum rugosum et asperum redderet, vel fibram et receptacula portasque partim ex recto incurvans et constringens, partim obstruens et claudens ægritudines et angores præberet, et quotiens

τος ἢ τὸ κινῆσον ἄνευ τοῦ κινησομένου χαλεπὸν, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον εἶναι· κίνησις δὲ οὐκ ἔστι τούτων ἀπόντων· ταῦτα δὲ ὁμαλὰ εἶναί ποτε ἀδύνατον. οὕτω δὴ στάσιν μὲν ἐν ὁμαλότητι, κίνησιν δὲ εἰς ἀνωμαλότητα
58 ἀεὶ τιθῶμεν. αἰτία δὲ ἀνισότης αὖ τῆς ἀνωμάλου φύ- a σεως. ἀνισότητος δὲ γένεσιν μὲν διεληλύθαμεν· πῶς δέ ποτε οὐ κατὰ γένη διαχωρισθέντα ἕκαστα πέπαυται τῆς δι' ἀλλήλων κινήσεως καὶ φορᾶς, οὐκ εἴπομεν. ὧδε οὖν πάλιν ἐροῦμεν· ἡ τοῦ παντὸς περίοδος, ἐπειδὴ συμ-
10 περιέλαβε τὰ γένη, κυκλοτερὴς οὖσα καὶ πρὸς αὑτὴν πεφυκυῖα βούλεσθαι ξυνιέναι, σφίγγει πάντα καὶ κενὴν χώραν οὐδεμίαν ἐᾷ λείπεσθαι. διὸ δὴ πῦρ μὲν εἰς ἅπαντα διελήλυθε μάλιστα, ἀὴρ δὲ δεύτερον, ὡς λεπτότητι δεύ- b τερον ἔφυ, καὶ τἆλλα ταύτῃ. τὰ γὰρ ἐκ μεγίστων μερῶν
15 γεγονότα μεγίστην κενότητα ἐν τῇ ξυστάσει παραλέλοιπε, τὰ δὲ σμικρότατα ἐλαχίστην. ἡ δὴ τῆς πιλήσεως ξύνοδος τὰ σμικρὰ εἰς τὰ τῶν μεγάλων διάκενα ξυνωθεῖ. σμικρῶν οὖν παρὰ μεγάλα τιθεμένων καὶ τῶν ἐλαττόνων τὰ μείζονα διακρινόντων, τῶν δὲ μειζόνων
20 ἐκεῖνα συγκρινόντων, πάντ' ἄνω κάτω μεταφέρεται πρὸς τοὺς ἑαυτῶν τόπους· μεταβάλλον γὰρ τὸ μέγεθος c ἕκαστον καὶ τὴν τῶν τόπων μεταβάλλει στάσιν. οὕτω δὴ διὰ ταῦτά τε ἡ τῆς ἀνωμαλότητος διασωζομένη γένεσις ἀεὶ τὴν ἀεὶ κίνησιν τούτων οὖσαν ἐσομένην τε
25 ἐνδελεχῶς παρέχεται. Μετὰ δὴ ταῦτα δεῖ νοεῖν, ὅτι πυρός τε γένη πολλὰ γέγονεν, οἷον φλὸξ τό τε ἀπὸ τῆς φλογὸς ἀπιὸν, ὃ κάει μὲν οὔ, φῶς δὲ τοῖς ὄμμασι παρέχει, τό τε φλογὸς ἀποσβεσθείσης ἐν τοῖς διαπύροις καταλειπόμενον αὐτοῦ· κατὰ ταὐτὰ δὲ ἀέρος, τὸ μὲν d
30 εὐαγέστατον ἐπίκλην αἰθὴρ καλούμενος, ὁ δὲ θολερώτατος ὁμίχλη τε καὶ σκότος, ἕτερά τε ἀνώνυμα εἴδη, γεγονότα διὰ τὴν τῶν τριγώνων ἀνισότητα. τὰ δὲ ὕδατος διχῇ μὲν πρῶτον, τὸ μὲν ὑγρὸν, τὸ δὲ χυτὸν γένος αὐτοῦ. τὸ μὲν οὖν ὑγρὸν διὰ τὸ μετέχον εἶναι τῶν γενῶν
35 τῶν ὕδατος ὅσα σμικρὰ, ἀνίσων ὄντων, κινητικὸν αὐτό τε καθ' αὑτὸ καὶ ὑπ' ἄλλου διὰ τὴν ἀνωμαλότητα καὶ τὴν τοῦ σχήματος ἰδέαν γέγονε· τὸ δὲ ἐκ μεγάλων καὶ e ὁμαλῶν στασιμώτερον μὲν ἐκείνου καὶ βαρὺ πεπηγὸς ὑπὸ ὁμαλότητός ἐστιν, ὑπὸ δὲ πυρὸς εἰσιόντος καὶ δια-
40 λύοντος αὐτὸ τὴν ὁμαλότητα ἀπολέσαν μετίσχει μᾶλλον κινήσεως, γενόμενον δὲ εὐκίνητον ὑπὸ τοῦ πλησίον ἀέρος ὠθούμενον καὶ κατατεινόμενον ἐπὶ γῆν τήκεσθαι μὲν τὴν τῶν ὄγκων καθαίρεσιν, ῥοὴν δὲ τὴν κατάτασιν ἐπὶ γῆν ἐπωνυμίαν ἑκατέρου τοῦ πάθους ἔλαβε. πάλιν
59 δ' ἐκπίπτοντος αὐτόθεν τοῦ πυρὸς, ἅτε οὐκ εἰς κενὸν a ἐξιόντος, ὠθούμενος ὁ πλησίον ἀὴρ εὐκίνητον ὄντα ἔτι τὸν ὑγρὸν ὄγκον εἰς τὰς τοῦ πυρὸς ἕδρας ξυνωθῶν αὐτὸν αὑτῷ ξυμμίγνυσιν· ὁ δὲ ξυνωθούμενος ἀπολαμβάνων τε τὴν ὁμαλότητα πάλιν, ἅτε τοῦ τῆς ἀνωμαλότητος
60 δημιουργοῦ πυρὸς ἀπιόντος, εἰς ταὐτὸν αὑτῷ καθίσταται. καὶ τὴν μὲν τοῦ πυρὸς ἀπαλλαγὴν ψῦξιν, τὴν δὲ ξύνοδον ἀπελθόντος ἐκείνου πεπηγὸς εἶναι γένος προσερρήθη. τούτων δὴ πάντων, ὅσα χυτὰ προσείπομεν b ὕδατα, τὸ μὲν ἐκ λεπτοτάτων καὶ ὁμαλωτάτων πυκνό-

vix ac ne vix quidem potest; motus autem, si hæc non adsunt, nullus est; hæc vero æquabilia esse nunquam possunt. itaque statum semper ad æquabilitatem, motum referamus ad inæquabilitatem. inæquabilis rursus naturæ causa est inæqualitas. inæqualitatis autem originem quidem persecuti sumus, sed quonam modo singula secundum genera separata tamen moveri inter se ac ferri non desinant, prætermisimus. sic igitur denuo dicemus: ambitus universi, postquam genera comprehendit, cum sit rotundus et in semet coire natura velit, constringit omnia et vacuum locum relinqui patitur nullum. quapropter ignis maxime in omnia penetravit, deinde aer, ut est tenuitate secundus, et reliqua hac ratione. nam quæ ex maximis partibus facta sunt, maximam vacuitatem inter consistendum, minima minimam reliquerunt. jam vero coartans ille in semet coeundi conatus parva in magnorum vacua intervalla contrudit. parvis igitur juxta magna locum capientibus et minoribus majora discernentibus majoribusque illa sibi conjungentibus omnia sursum deorsum transferuntur in suos locos; mutata enim magnitudine quodlibet locorum quoque mutat stationem. sic igitur et his de causis inæquabilitas nunquam non exsistens perpetuum horum et nunc et usque futurum motum semper efficit. His igitur præmissis cogitandum est et ignis multa esse genera, ut flammam et quod abit a flamma, quod non urit, sed lucem præbet oculis, et quod exstincta flamma in candentibus residuum ignis superest; item aeris, unum purissimum, quem ætherem nuncupant, aliud turbidissimum, nebulam et caliginem, et alias species nomine carentes, ex triangulorum inæqualitate originem trahentes. aquæ vero duo primum sunt genera, humidum et fusile. et humidum quidem propterea quod generum aquæ utpote inæqualium eas quæ parva sunt, continet, facile et ipsum per se et ab alio propter inæquabilitatem et figuræ speciem movetur; alterum vero ex magnis et æquabilibus compositum stabilius illo et grave est ab æquabilitate compactum, sed ab igne intrante et dissolvente privatum æquabilitate mobilitatis potius particeps fit, factumque mobile ab aere vicino pulsum extensumque super terram molium destructionem cum patitur, liquefieri, super terram cum extenditur, fluere cognominatum est. rursus vero excidente inde igne quippe non in vacuum exeunte vicinus aer pulsus mobilem adhuc molem humidam in ignis sedes contrudens ipsam commiscet sibi ipsi; illa autem, dum contruditur, recuperans æquabilitatem, quippe abeunte inæquabilitatis effectore igne in idem secum consistit. atque ignis discessum refrigerationem, coitum remoto igne compactum genus esse additis nominibus declaratur. horum vero omnium, quas fusiles aquas appellavimus, quod ex tenuissimis maximeque

τατον γιγνόμενον, μονοειδὲς γένος, στίλβοντι καὶ ξανθῷ
χρώματι κοινωθέν, τιμαλφέστατον κτῆμα, χρυσὸς ἠθη-
μένος διὰ πέτρας ἐπάγη· χρυσοῦ δὲ ὄζος διὰ πυκνότητα
σκληρότατον ὂν καὶ μελανθὲν ἀδάμας ἐκλήθη. τὸ δ'
5 ἐγγὺς μὲν χρυσοῦ τῶν μερῶν, εἴδη δὲ πλέον ἑνὸς ἔχον,
πυκνότητι δέ, τῇ μὲν χρυσοῦ πυκνότερον ὂν καὶ γῆς
μόριον ὀλίγον καὶ λεπτὸν μετασχόν, ὥστε σκληρότερον
εἶναι, τῷ δὲ μεγάλα ἐντὸς αὐτοῦ διαλείμματα ἔχειν c
κουφότερον, τῶν λαμπρῶν πηκτῶν τε ἓν γένος ὑδάτων
10 χαλκὸς ξυσταθεὶς γέγονε. τὸ δ' ἐκ γῆς αὐτῷ μιχθέν, ὅταν
παλαιουμένω διαχωρίζησθον πάλιν ἀπ' ἀλλήλων, ἐκ-
φανὲς καθ' αὑτὸ γιγνόμενον ἰὸς λέγεται. τἆλλα δὲ τῶν
τοιούτων οὐδὲν ποικίλον ἔτι διαλογίσασθαι τὴν τῶν
εἰκότων μύθων μεταδιώκοντα ἰδέαν· ἣν ὅταν τις ἀνα-
15 παύσεως ἕνεκα τοὺς περὶ τῶν ὄντων ἀεὶ καταθέμενος
λόγους τοὺς γενέσεως πέρι διαθεώμενος εἰκότας ἀμετα- d
μέλητον ἡδονὴν κτᾶται, μέτριον ἂν ἐν τῷ βίῳ παι-
διὰν καὶ φρόνιμον ποιοῖτο. ταύτῃ δὴ καὶ τὰ νῦν ἐφέν-
τες τὸ μετὰ τοῦτο τῶν αὐτῶν πέρι τὰ ἑξῆς εἰκότα δίιμεν
20 τῇδε. Τὸ πυρὶ μεμιγμένον ὕδωρ, ὅσον λεπτὸν ὑγρόν τε
διὰ τὴν κίνησιν καὶ τὴν ὁδὸν, ἣν κυλινδούμενον ἐπὶ γῆς
ὑγρὸν λέγεται, μαλακόν τε αὖ τῷ τὰς βάσεις ἧττον
ἑδραίους οὔσας, ἢ τὰς γῆς ὑπείκειν, τοῦτο ὅταν πυρὸς e
ἀποχωρισθὲν ἀέρος τε μονωθῇ, γέγονε μὲν ὁμαλώτερον,
25 ξυνέωσται δὲ ὑπὸ τῶν ἐξιόντων εἰς αὐτό, παγέν τε
οὕτως, τὸ μὲν ὑπὲρ γῆς μάλιστα παθὸν ταῦτα χάλαζα,
τὸ δ' ἐπὶ γῆς κρύσταλλος, τὸ δὲ ἧττον ἡμιπαγές τε ὂν
ἔτι, τὸ μὲν ὑπὲρ γῆς αὖ χιών, τὸ δ' ἐπὶ γῆς ξυμπα-
γὲν, ἐκ δρόσου γενόμενον, πάχνη λέγεται. Τὰ δὲ δὴ
30 πλεῖστα τῶν ὑδάτων εἴδη μεμιγμένα ἀλλήλοις, ξύμπαν
μὲν τὸ γένος διὰ τῶν ἐκ γῆς φυτῶν ἠθημένα χυμοὶ
60 λεγόμενοι, διὰ δὲ τὰς μίξεις ἀνομοιότητα ἕκαστοι σχόν- a
τες τὰ μὲν ἄλλα πολλὰ ἀνώνυμα γένη παρέσχοντο,
τέτταρα δὲ ὅσα ἔμπυρα εἴδη, διαφανῆ μάλιστα γενό-
35 μενα εἴληφεν ὀνόματα αὐτῶν· τὸ μὲν τῆς ψυχῆς μετὰ
τοῦ σώματος θερμαντικὸν, οἶνος, τὸ δὲ λεῖον καὶ δια-
κριτικὸν ὄψεως διὰ ταῦτά τε ἰδεῖν λαμπρὸν καὶ στίλβον
λιπαρόν τε φανταζόμενον, ἐλαιηρὸν εἶδος, πίττα καὶ
κίκι καὶ ἔλαιον αὐτὸ ὅσα τ' ἄλλα τῆς αὐτῆς δυνάμεως·
40 ὅσον δὲ διαχυτικὸν μέχρι φύσεως τῶν περὶ τὸ στόμα b
ξυνόδων, ταύτῃ τῇ δυνάμει γλυκύτητα παρεχόμενον,
μέλι τὸ κατὰ πάντων μάλιστα πρόσρημα ἔσχε· τὸ δὲ
τῆς σαρκὸς διαλυτικὸν τῷ καίειν, ἀφρῶδες γένος, ἐκ
πάντων ἀφορισθὲν τῶν χυμῶν, ὀπὸς ἐπωνομάσθη. Γῆς
45 δὲ εἴδη, τὸ μὲν ἠθημένον δι' ὕδατος τοιῷδε τρόπῳ γί-
γνεται σῶμα λίθινον· τὸ ξυμμιγὲς ὕδωρ ὅταν ἐν τῇ ξυμ-
μίξει κοπῇ, μετέβαλεν εἰς ἀέρος ἰδέαν, γενόμενος δὲ
ἀὴρ εἰς τὸν ἑαυτοῦ τόπον ἀναθεῖ. κενὸν δ' ὑπερεῖχεν c
αὐτῶν οὐδέν· τὸν οὖν πλησίον ἔωσεν ἀέρα. ὁ δὲ, ἅτε ὢν
50 βαρὺς, ὠσθεὶς καὶ περιχυθεὶς τῷ τῆς γῆς ὄγκῳ σφόδρα
ἔθλιψε ξυνέωσέ τε αὐτὸν εἰς τὰς ἕδρας, ὅθεν ἀνῄειν ὁ
νέος ἀήρ. ξυνωσθεῖσα δὲ ὑπ' ἀέρος ἀλύτως ὕδατι γῆ
ξυνίσταται πέτρα, καλλίων μὲν ἡ τῶν ἴσων καὶ ὁμαλῶν
διαφανὴς μερῶν, αἰσχίων δὲ ἡ ἐναντία. τὸ δὲ ὑπὸ πυ-

æquabilibus densissimum fit, unius speciei genus, splendido flavoque colori conjunctum, res pretiosissima, aurum per saxum colatum concrevit; auri autem surculus ob densitatem durissimus et ad nigrum colorem traductus adamas vocatur. sed quod auro proximas habet partes, species autem plus quam unam, et densitatis quidem ratione habita auro densius est et terræ partem exiguam ac tenuem admixtam habens ideoque durius, sed quia magna intra se intervalla habet, levius, hoc genus splendentium compactarumque aquarum unum æs compositum exstitit. illud autem, quod ex terra ei admixtum est, vetustate utrumque rursus separante conspicuum per se factum ærugo dicitur. cetera generis ejusdem non amplius difficile est exputare verisimilium dictorum speciem sequentem, quam si quis requiescendi causa sepositis de iis, quæ semper sunt, quæstionibus in iis, quæ ad ortum pertinent, considerans voluptatem non pœnitendam quærat, probabilem in vita ludum ratione et non carentem sibi compararet. cui quidem nunc quoque indulgentes jam de iisdem quæ deinceps verisimilia videantur, sic persequemur. Ignem admixtum habens aqua illa, quæ tenuis et humida est propter motum et itionem, qua volutata super humo humida vocatur, mollis eadem propterea, quod bases ejus minus stabiles illæ, quam terræ, cedunt, hæc cum ab igne et aere separata sola relinquitur, æquabilior fit et ab egressis in semet ipsam contrusa atque ita compacta, cui quidem supra terram maxime id accidit, ea grando, cui in terra, glacies, minus vero pulsa et adhuc semiconcreta supra terram rursus nix, in terra vero compacta, ex rore exsistens, pruina vocatur. Plurimæ autem aquarum species inter se mixtæ sunt, in universum quidem per plantas, quas terra gignit, colatæ humores dicti, sed propter mixtiones singuli dissimiles inter se facti alia quidem multa sine nomine præbuere genera, sed quattuor ex iis igneæ species maxime conspicuæ nomina acceperunt: una animum simul cum corpore calefaciens, vinum, altera lævis et discernendi visus vi prædita ideoque splendida aspectu et lucens ac nitida apparens, olearia species, pix et cici et oleum ipsum et quæ reliqua sunt eandem vim habentia; quod vero laxandis quoad natura fert canalibus circa os commeantibus est, hac vi dulcedinem præbens, mellis in universum maxime nomine vocatur; denique quod carnem dissolvit urendo, spumosum genus, ex omnibus secretum humoribus, succus appellatur. Ex terræ vero speciebus ea, quæ per aquam colata est, hoc modo fit corpus lapideum: admixta aquacum inter admiscendum finditur, transit in aeris speciem, aer autem factus in suum locum evehitur. vacuum autem super iis erat nihil: itaque vicinum pulsat aerem. hic autem utpote gravis pulsatus et terræ moli circumfusus vehementer premit contruditque eam in locos unde novus aer escenderat. contrusa autem ab aere terra ita, ut dissolvi ab aqua nequeat, lapis fit, pulchrior qui ex æqualibus et æquabilibus pellucidus constat partibus, turpior qui contra. erepto vero per ignis celeritatem hu-

ρὸς τάχους τὸ νοτερὸν πᾶν ἐξαρπασθὲν καὶ κραυρότερον ἐκείνου ξυστάν, ᾧ γένει κέραμον ἐπωνομάκαμεν, τοῦτο d γέγονεν. ἔστι δὲ ὅτε νοτίδος ὑπολειφθείσης χυτὴ γῆ γενομένη διὰ πυρὸς ὅταν ψυχθῇ, γίγνεται τὸ μέλαν 5 b χρῶμα ἔχον λίθος. τὼ δ' αὖ κατὰ ταὐτὰ μὲν ταῦτα ἐκ ξυμμίξεως ὕδατος ἀπομονουμένω πολλοῦ, λεπτοτέρων δὲ ἐκ γῆς μερῶν ἁλμυρώ τε ὄντε, ἡμιπαγῆ γενομένω καὶ λυτὼ πάλιν ὑφ' ὕδατος, τὸ μὲν ἐλαίου καὶ γῆς καθαρτικὸν γένος λίτρον, τὸ δ' εὐάρμοστον ἐν ταῖς κοι-10 νωνίαις ταῖς περὶ τὴν τοῦ στόματος αἴσθησιν ἁλῶν κατὰ e λόγον νόμου θεοφιλὲς σῶμα ἐγένετο. Τὰ δὲ κοινὰ ἐξ ἀμφοῖν ὕδατι μὲν οὐ λυτά, πυρὶ δέ, διὰ τὸ τοιόνδε οὕτω ξυμπήγνυται· γῆς ὄγκους πῦρ μὲν ἀήρ τε οὐ τήκει· τῆς γὰρ ξυστάσεως τῶν διακένων αὐτῆς σμικρομερέ-15 στερα πεφυκότα, διὰ πολλῆς εὐρυχωρίας ἰόντα, οὐ βιαζόμενα, ἄλυτον αὐτὴν ἐάσαντα ἄτηκτον παρέσχε· τὰ δὲ ὕδατος ἐπειδὴ μείζω πέφυκε μέρη, βίαιον ποιούμενα 61 τὴν διέξοδον, λύοντα αὐτὴν τήκει. γῆν μὲν γὰρ ἀξύστα- a τον ὑπὸ βίας οὕτως ὕδωρ μόνον λύει, ξυνεστηκυῖαν δὲ 20 πλὴν πυρὸς οὐδέν· εἴσοδος γὰρ οὐδενὶ πλὴν πυρὶ λέλειπται. τὴν δὲ ὕδατος αὖ ξύνοδον τὴν μὲν βιαιοτάτην πῦρ μόνον, τὴν δὲ ἀσθενεστέραν ἀμφότερα, πῦρ τε καὶ ἀήρ, διαχεῖτον, ὁ μὲν κατὰ τὰ διάκενα, τὸ δὲ καὶ κατὰ τὰ τρίγωνα. βίᾳ δὲ ἀέρα ξυστάντα οὐδὲν λύει πλὴν κατὰ 25 τὸ στοιχεῖον, ἀβίαστον δὲ κατατήκει μόνον πῦρ. τὰ δὲ δὴ τῶν ξυμμίκτων ἐκ γῆς τε καὶ ὕδατος σωμάτων, μέχρι περ ἂν ὕδωρ αὐτοῦ τὰ τῆς γῆς διάκενα καὶ βίᾳ b ξυμπεπιλημένα κατέχῃ, τὰ μὲν ὕδατος ἐπιόντα ἔξωθεν εἴσοδον οὐκ ἔχοντα μέρη περιρρέοντα τὸν ὅλον ὄγκον 30 ἄτηκτον εἴασε, τὰ δὲ πυρὸς εἰς τὰ τῶν ὑδάτων διάκενα εἰσιόντα, ὅπερ ὕδωρ γῆν, τοῦτο δὲ πῦρ ἀπεργαζόμενα, τηχθέντι τῷ κοινῷ σώματι ῥεῖν μόνα αἴτια ξυμβέβηκεν. τυγχάνει δὲ ταῦτα ὄντα τὰ μὲν ἔλαττον ἔχοντα ὕδατος, ἢ γῆς, τό τε περὶ τὴν ὕαλον γένος ἅπαν ὅσα τε 35 λίθων χυτὰ εἴδη καλεῖται, τὰ δὲ πλέον ὕδατος αὖ, πάντα c ὅσα κηροειδῆ καὶ θυμιατικὰ σώματα ξυμπήγνυται.

Καὶ τὰ μὲν δὴ σχήμασι κοινωνίαις τε καὶ μεταλλαγαῖς εἰς ἄλληλα πεποικιλμένα εἴδη σχεδὸν ἐπιδέδεικται· τὰ δὲ παθήματα αὐτῶν δι' ἃς αἰτίας γέγονε 40 πειρατέον ἐμφανίζειν. πρῶτον μὲν οὖν ὑπάρχειν αἴσθησιν δεῖ τοῖς λεγομένοις ἀεί. σαρκὸς δὲ καὶ τῶν περὶ σάρκα γένεσιν, ψυχῆς τε ὅσον θνητόν, οὔπω διεληλύθαμεν. τυγχάνει δὲ οὔτε ταῦτα χωρὶς τῶν περὶ τὰ παθήματα ὅσα αἰσθητικά, οὔτ' ἐκεῖνα ἄνευ τούτων δυ- d 45 νατὰ ἱκανῶς λεχθῆναι· τὸ δὲ ἅμα σχεδὸν οὐ δυνατόν. ὑποθετέον δὴ πρότερον θάτερα, τὰ δ' ὑποτεθέντα ἐπάνιμεν αὖθις. ἵνα οὖν ἑξῆς τὰ παθήματα λέγηται τοῖς γένεσιν, ἔστω πρότερα ἡμῖν τὰ περὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ὄντα. πρῶτον μὲν οὖν ᾗ πῦρ θερμὸν λέγομεν, ἴδωμεν 50 ὧδε σκοποῦντες· τὴν διάκρισιν καὶ τομὴν αὐτοῦ περὶ τὸ σῶμα ἡμῶν γιγνομένην ἐννοηθέντες. ὅτι μὲν γὰρ e ὀξύ τι τὸ πάθος, πάντες σχεδὸν αἰσθανόμεθα· τὴν δὲ λεπτότητα τῶν πλευρῶν καὶ γωνιῶν ὀξύτητά τῶν τε μορίων σμικρότητα καὶ τῆς φορᾶς τὸ τάχος, οἷς πᾶσι

mido omni rigidius illo concretum genus id exstat, cui argillæ nomen imposuimus. quandoque etiam humore reliquo fusilis facta per ignem terra postquam refrigerata est, nigro colore præditum lapis fit. duo vero, quæ hac eadem ratione, cum admixta sunt, magna aquæ parte destituuntur, tenuioribus autem terræ partibus constant et salsa sunt, semiconcreta facta rursusque per aquam dissolubilia, alterum, oleo et terra purgandi vi præditum fit nitrum, alterum in communionibus ad oris sensum pertinentibus accommodatum salis ex legis ratione diis dilectum corpus. Communia vero ex utrisque, quæ ab aqua solvi non possunt, ab igne possunt, hanc hujusmodi ob rem ita compinguntur: terræ moles ignis et aer non liquefacit; minoribus enim ex partibus constantia, quam quæ illius inter partes vacua relicta sunt, per ampla satis spatia sine vi permeantia insolutam eam minimeque liquefactam exhibent; aquæ autem partes, quoniam majores sunt, vi transitum sibi parantes solvunt eam et liquefaciunt. non compositam enim per vehementiam terram sic aqua sola solvit, compositam autem præter ignem nihil; introitus enim præter ignem relictus est nulli. aquæ vero coitionem vehementissimam quidem ignis solum, debiliorem uterque, et ignis et aer, dirimunt, hic quidem per vacua, ille vero etiam per triangula. vehementer autem compositum aerem nisi per elementum solvit nihil, et non vehementem quoque solus colliquefacit ignis. jam vero mixta ex terra et aqua corpora, dum vacua inibi terræ ab aqua et vi compressa tenentur, extrinsecus accedentes aquæ partes introitu negato totam molem circumfusæ non liquefactam relinquunt, ignis vero partes in aquarum vacua intrantes, ut terram aqua, hanc autem ignis afficientes, liquefacto corpori communi solæ ut fluat causam afferunt, sunt autem hæc partim minus aquæ habentia, quam terræ, universum vitri genus et lapidum species, quæ fusiles appellantur, partim plus rursus aquæ, quæcunque cerea et ad suffiendum compacta sunt corpora.

Ac species quidem figuris et communionibus et inter se mutationibus variatas fere demonstravimus; affectiones autem earum quibus de causis ortæ sint, demonstrare conandum est. primum igitur sensum his, quas dicimus, subesse semper necesse est. carnis autem et eorum, quæ pertinent ad carnem, ortum, et animi quicquid mortale est, nondum pertractavimus. at neque hæc sine illis, quæ sensu percipiuntur, affectionibus, neque illæ sine his commode declarari possunt, neque vero simul utraque possunt. itaque ponenda prius alterutra sunt, posita autem posthac repetemus. ut igitur affectiones deinceps declarentur post genera, prius ponantur ea, quæ circa corpus et animum sunt. primum igitur qua ratione ignis calidus dicatur, videamus ita, ut separationem et incisionem ab eo in nostro corpore factam consideremus. nam acutam esse affectionem omnes fere sentimus; tenuitatem autem laterum et angulorum acumen et particularum exiguitatem et impetus celeritatem, quibus omnibus vehemens et

ορὸν ὂν καὶ τομὸν ὀξέως τὸ προστυχὸν ἀεὶ τέμνει,
γιστέον ἀναμιμνησκομένοις τὴν τοῦ σχήματος αὐτοῦ a
νεσιν, ὅτι μάλιστα ἐκείνη καὶ οὐκ ἄλλη φύσις δια-
κνουσα ἡμῶν κατὰ σμικρά τε τὰ σώματα κερματί-
ουσα, τοῦτο, ὃ νῦν θερμὸν λέγομεν, εἰκότως τὸ πά-
μα καὶ τοὔνομα παρέσχε. τὸ δ' ἐναντίον τούτων κα-
δηλον μέν, ὅμως δὲ μηδὲν ἐπιδεὲς ἔστω λόγου. τὰ
ς δὴ τῶν περὶ τὸ σῶμα ὑγρῶν μεγαλομερέστερα
ιόντα, τὰ σμικρότερα ἐξωθοῦντα, εἰς τὰς ἐκείνων
δυνάμενα ἕδρας ἐνδῦναι, ξυνωθοῦντα ἡμῶν τὸ νοτε-
ν, ἐξ ἀνωμάλου κεκινημένου τε ἀκίνητον δι' ὁμαλό- b
τα καὶ τὴν ξύνωσιν ἀπεργαζόμενα πήγνυσι· τὸ δὲ
ρὰ φύσιν ξυναγόμενον μάχεται κατὰ φύσιν αὐτὸ
τὸ εἰς τοὐναντίον ἀπωθοῦν. τῇ δὴ μάχῃ καὶ τῷ
σμῷ τούτῳ τρόμος καὶ ῥῖγος ἐτέθη, ψυχρόν τε τὸ
θος ἅπαν τοῦτο καὶ τὸ δρῶν αὐτὸ ἔσχεν ὄνομα.
λτρὸν δέ, ὅσοις ἂν ἡμῶν ἡ σὰρξ ὑπείκῃ· μαλακὸν
, ὅσα ἂν τῇ σαρκί· πρὸς ἄλληλά τε οὕτως. ὑπείκει
ὅσον ἐπὶ σμικροῦ βαίνει· τὸ δὲ ἐκ τετραγώνων ὂν
εων, ἅτε βεβηκὸς σφόδρα, ἀντιτυπώτατον εἶδος, c
ι τε ἂν εἰς πυκνότητα ξυνιὸν πλείστην ἀντίτονον ᾖ
ιστα. βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον μετὰ τῆς τοῦ κάτω φύ-
ως ἄνω τε λεγομένης ἐξεταζόμενον ἂν δηλωθείη σαφέ-
τατα. φύσει γὰρ δή τινας τόπους δύο εἶναι διειλη-
ότας διχῇ τὸ πᾶν, ἐναντίους, τὸν μὲν κάτω, πρὸς ὃν
ρεται πάνθ' ὅσα τινὰ σώματος ὄγκον ἔχει, τὸν δὲ
ω, πρὸς ὃν ἀκουσίως ἔρχεται πᾶν, οὐκ ὀρθὸν οὐδαμῇ
μίζειν. τοῦ γὰρ παντὸς οὐρανοῦ σφαιροειδοῦς ὄντος, d
τα μὲν ἀφεστῶτα ἴσον τοῦ μέσου γέγονεν ἔσχατα,
οίως αὐτὰ χρὴ ἔσχατα πεφυκέναι, τὸ δὲ μέσον, τὰ
τὰ μέτρα τῶν ἐσχάτων ἀφεστηκός, ἐν τῷ καταντι-
ρὺ νομίζειν δεῖ πάντων εἶναι. τοῦ δὴ κόσμου ταύτῃ
εφυκότος, τί τῶν εἰρημένων ἄνω τις ἢ κάτω τιθέμενος
κ ἐν δίκῃ δόξει τὸ μηδὲν προσῆκον ὄνομα λέγειν; ὁ
ἐν γὰρ μέσος ἐν αὐτῷ τόπος οὔτε κάτω πεφυκὼς οὔτε
ω λέγεσθαι δίκαιος, ἀλλ' αὐτὸ ἐν μέσῳ· ὁ δὲ πέριξ e
τε δὴ μέσος οὔτ' ἔχων διάφορον αὐτοῦ μέρος ἕτερον
τέρου μᾶλλον πρὸς τὸ μέσον, ἤ τι τῶν καταντικρύ.
ῷ δὲ ὁμοίως πάντῃ πεφυκότος ποῖά τις ἐπιφέρων ὀνό-
τα αὐτῷ ἐναντία καὶ πῇ καλῶς ἂν ἡγοῖτο λέγειν;
γάρ τι καὶ στερεὸν εἴη κατὰ μέσον τοῦ παντὸς ἰσο-
αλές, εἰς οὐδὲν ἄν ποτε τῶν ἐσχάτων ἐνεχθείη διὰ a
ν πάντῃ ὁμοιότητα αὐτῶν· ἀλλ' εἰ καὶ περὶ αὐτὸ
ρεύοιτό τις ἐν κύκλῳ, πολλάκις ἂν στὰς ἀντίπους
ὐτὸν αὐτοῦ κάτω καὶ ἄνω προσείποι. τὸ μὲν γὰρ
ον, καθάπερ εἴρηται νῦν δή, σφαιροειδὲς ὄν, τόπον
ὰ κάτω, τὸν δὲ ἄνω λέγειν ἔχειν οὐκ ἔμφρονος· ὅθεν
ὠνομάσθη ταῦτα, καὶ ἐν οἷς ὄντα εἰθίσμεθα δι'
εῖνα καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον οὕτω διαιρούμενοι λέγειν, b
ῦτα διομολογητέον ὑποθεμένοις τάδε ἡμῖν· εἴ τις ἐν
ι τοῦ παντὸς τόπῳ, καθ' ὃν ἡ τοῦ πυρὸς εἴληχε μά-
στα φύσις, οὗ καὶ πλεῖστον ἂν ἠθροισμένον εἴη πρὸς
φέρεται, ἐπεμβὰς ἐπ' ἐκεῖνο καὶ δύναμιν εἰς τοῦτο
ων μέρη τοῦ πυρὸς ἀφαιρῶν ἱσταίη τιθεὶς εἰς πλά-

secandi vi præditus obvium quodque acute semper secat, figuræ ejus ortum recordantibus hanc potissimum, non aliam naturam corpora nostra dirimentem et minutatim partientem calidæ, quam nunc dicimus, affectionis causam et appellandi occasionem merito præbuisse existimandum est. horum, vero contrarium etsi manifestum est, nihilo magis careto explicatione. humidorum enim, quæ circa corpus sunt, crassiora dum intrant et minora expellunt neque ipsa in sedes eorum penetrare sese possunt, contrusum humorem nostrum atque ex inæquabili et commoto immotum propter æquabilitatem et compressionem effectum coagulant: ille vero dum præter naturam cogitur, secundum naturam pugnat in contrarium se ipse protrudens, cui pugnæ et conquassationi horror et rigor nomen est, frigidumque cum ipsa hæc affectio omnis, tum quod eam efficit, appellatur. durum autem nomen omnibus est quibus caro nostra cedit, molle vero iis, quæ carni, itemque inter se. cedit autem quicquid parvo insistit; quod vero quadrangulis basibus constat, quippe vehementer insistens, genus maxime refractarium est, quodque in densitatem coiens summam renititur plurimum. grave autem et leve si una cum inferioris et ea, quæ supra dicitur, natura exploretur, clarissime explicari possit. natura enim duos quosdam esse locos bifariam dispertitum universum exhibentes, contrarios, alterum inferiorem, quo ferantur omnia molem quandam corporis habentia, alterum superiorem, quo nihil non invitum se conferat, nullo modo recte statuitur. cum enim cælum omne globosum sit, quæcunque a medio æque distantia extrema sunt, similiter esse oportet extrema, medium vero iisdem mensuris ab extremis distans e regione positum esse putandum est omnibus. sic igitur mundo a natura comparato ecquidnam dictorum est, quod quis superius vel inferius ponens non merito videatur inepto nomine appellare? nam medium quidem in eo locum neque inferiorem neque superiorem dici fas est, sed ipsum medium; is autem, qui circum est, neque medius est neque diversam sui partem aliam ab alia magis ad medium versus, quam e regione positarum aliquam habet. qui si ubique similiter comparatus est, quæ contraria ei nomina et qua ratione imponens quispiam recte dicere sibi videatur? nam etiam solidum si quid esset in medio universo æquabile, ad nullum unquam extremorum ferretur propter perpetuam æqualitatem eorum; sed si quis in orbem id circuiret, sæpe ex adverso sibimet ipse constitutus eandem ejus partem inferiorem atque superiorem appellaret. universum enim, ut paulo ante diximus, cum globosum sit, locum quendam habere inferiorem, quendam superiorem, nemo prudens affirmabit; sed unde hæc nominata et in quibus sint ita, ut propter illa etiam cælum totum sic dividentes appellare consueverimus, de eo conveniat inter nos hisce positis necesse est: si quis in universi loco eo, in quo ignis natura maxime sedem sortita est, ubi etiam plurima copia ejus, quo fertur, collecta sit, inscenso illo viribus ad id instructus partes ignis demptas

στιγγας, αἴρων τὸν ζυγὸν καὶ τὸ πῦρ ἕλκων εἰς ἀνόμοιον ἀέρα βιαζόμενος δῆλον ὡς τοὔλαττόν που τοῦ μείζονος ῥᾷον βιᾶται· ῥώμῃ γὰρ μιᾷ δυοῖν ἅμα μετεωριζομένοιν τὸ μὲν ἔλαττον μᾶλλον, τὸ δὲ πλέον ἧττον ἀνάγκη που κατατεινόμενον ξυνέπεσθαι τῇ βίᾳ, καὶ τὸ μὲν πολὺ βαρὺ καὶ κάτω φερόμενον κληθῆναι, τὸ δὲ σμικρὸν ἐλαφρὸν καὶ ἄνω. ταὐτὸν δὴ τοῦτο δεῖ φωρᾶσαι δρῶντας ἡμᾶς περὶ τόνδε τὸν τόπον. ἐπὶ γὰρ γῆς βεβῶτες γεώδη γένη διιστάμενοι καὶ γῆν ἐνίοτε αὐτὴν ἕλκομεν εἰς ἀνόμοιον ἀέρα βίᾳ καὶ παρὰ φύσιν, ἀμφότερα τοῦ ξυγγενοῦς ἀντεχόμενα. τὸ δὲ σμικρότερον ῥᾷον τοῦ μείζονος βιαζομένοις εἰς τὸ ἀνόμοιον πρότερον ξυνέπεται· κοῦφον οὖν αὐτὸ προσειρήκαμεν, καὶ τὸν τόπον, εἰς ὃν βιαζόμεθα, ἄνω, τὸ δ' ἐναντίον τούτοις πάθος βαρὺ καὶ κάτω. ταῦτ' οὖν δὴ διαφόρως ἔχειν αὐτὰ πρὸς αὑτὰ ἀνάγκη διὰ τὸ τὰ πλήθη τῶν γενῶν τόπον ἐναντίον ἄλλα ἄλλοις κατέχειν. τὸ γὰρ ἐν ἑτέρῳ κοῦφον ὂν τόπῳ τῷ κατὰ τὸν ἐναντίον τόπον ἐλαφρῷ καὶ τῷ βαρεῖ τὸ βαρὺ τῷ τε κάτω τὸ κάτω καὶ τῷ ἄνω τὸ ἄνω πάντ' ἐναντία καὶ πλάγια καὶ πάντως διάφορα πρὸς ἄλληλα ἀνευρεθήσεται γιγνόμενα καὶ ὄντα. τόδε γε μὴν ἕν τι διανοητέον περὶ πάντων αὐτῶν, ὡς ἡ μὲν πρὸς τὸ ξυγγενὲς ὁδὸς ἑκάστοις οὖσα βαρὺ μὲν τὸ φερόμενον ποιεῖ, τὸν δὲ τόπον, εἰς ὃν τὸ τοιοῦτον φέρεται, κάτω, τὰ δὲ τούτοις ἔχοντα ὡς ἑτέρως θάτερα. περὶ δὴ τούτων οὖν τῶν παθημάτων ταῦτα αἴτια εἰρήσθω. λείου δ' αὖ καὶ τραχέος παθήματος αἰτίαν πᾶς που κατιδὼν καὶ ἑτέρῳ δυνατὸς ἂν εἴη λέγειν· σκληρότης γὰρ ἀνωμαλότητι μιχθεῖσα, τὸ δ' ὁμαλότης πυκνότητι παρέχεται. Μέγιστον δὲ καὶ λοιπὸν τῶν κοινῶν περὶ ὅλον τὸ σῶμα παθημάτων τὸ τῶν ἡδέων καὶ τῶν ἀλγεινῶν αἴτιον ἐν οἷς διεληλύθαμεν καὶ ὅσα διὰ τῶν τοῦ σώματος μορίων αἰσθήσεις κεκτημένα καὶ λύπας ἐν αὐτοῖς ἡδονάς θ' ἅμα ἑπομένας ἔχει. ὧδ' οὖν κατὰ παντὸς αἰσθητοῦ καὶ ἀναισθήτου παθήματος τὰς αἰτίας λαμβάνωμεν· ἀναμιμνησκόμενοι τὸ τῆς εὐκινήτου τε καὶ δυσκινήτου φύσεως ὅτι διειλόμεθα ἐν τοῖς πρόσθεν· ταύτῃ γὰρ δὴ μεταδιωκτέον πάντα ὅσα ἐπινοοῦμεν ἑλεῖν. τὸ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν εὐκίνητον, ὅταν καὶ βραχὺ πάθος εἰς αὐτὸ ἐμπίπτῃ, διαδίδωσι κύκλῳ μόρια ἕτερα ἑτέροις ταὐτὸν ἀπεργαζόμενα, μέχρι περ ἂν ἐπὶ τὸ φρόνιμον ἐλθόντα ἐξαγγείλῃ τοῦ ποιήσαντος τὴν δύναμιν· τὸ δ' ἐναντίον ἑδραῖον ὂν κατ' οὐδένα τε κύκλον ἰὸν πάσχει μόνον, ἄλλο δὲ οὐ κινεῖ τῶν πλησίον, ὥστε οὐ διαδιδόντων μορίων μορίοις ἄλλων ἄλλοις τὸ πρῶτον πάθος ἐν αὐτοῖς ἀκίνητον εἰς τὸ πᾶν ζῷον γενόμενον ἀναίσθητον παρέσχε τὸ παθόν. ταῦτα δὲ περί τε ὀστᾶ καὶ τὰς τρίχας ἐστὶ καὶ ὅσ' ἄλλα γήϊνα τὸ πλεῖστον ἔχομεν ἐν ἡμῖν μόρια· τὰ δὲ ἔμπροσθεν περὶ τὰ τῆς ὄψεως καὶ ἀκοῆς μάλιστα, διὰ τὸ πυρὸς ἀέρος τε ἐν αὐτοῖς δύναμιν ἐνεῖναι μεγίστην. τὸ δὴ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης ὧδε δεῖ διανοεῖσθαι· τὸ μὲν παρὰ φύσιν καὶ βίαιον γιγνόμενον ἀθρόον παρ' ἡμῖν πάθος ἀλγεινόν, τὸ δ' εἰς φύσιν ἀπιὸν πάλιν ἀθρόον ἡδύ, τὸ δὲ

lancibus impositas penderet, libram tollens ignemque vi dissimilem aerem trahens facilius utique minori vim [f]ceret, quam majori; nam ubi robore uno duo simul su[b]lime tolluntur, minus magis, plus minus intentum [s]equi vim necesse est, et multum grave et quod deors[um] feratur, appellari, exiguum autem leve et quod surs[um] feratur. jam hoc idem facere nos hoc nostro in loco obs[er]vari necesse est. in terra enim constituti terrena genera [di]rimentes et terram nonnunquam ipsam in dissimilem aer[em] trahimus vi et præter naturam, cum utraque cognatis a[d]hæreant. minus autem facilius majore vim facientib[us] cedens prius in dissimile sequitur, ideoque leve id appell[a]vimus et locum: in quem adigimus, superiorem, cont[ra]riam autem his affectionem grave et locum inferiorem. h[æc] igitur discrepare ipsa a se necesse est, propterea quod mul[ti]tudines generum aliæ contrarium aliis locum obtinent. qu[od] enim in alio loco leve est, ei, quod in contrario loco le[vi]tatem habet, et gravi grave atque inferiori inferius et su[pe]riori superius omnia contraria et ex obliquo opposita [et] omnibus modis diversa inter se fieri atque esse reperi[e]tur. hoc vero unum de omnibus statuendum est, ad cogn[a]itionem singulis gravitatem, dum eo feruntur, et locu[m] in quem tale quid fertur, inferiorem, diverso autem [m]hoc comparata modo diversa efficere. atque harum quo[d] affectionum hæ causæ dictæ sunto. lævis autem et asp[eræ] affectionis causam quilibet, opinor, intelligat et alium [do]cere possit. durities enim inæqualitati mixta, alteram [æ]qualitas densitati exhibet. Maxima vero et quæ tracta[nda] restat communium circa totum corpus affectionum, jucu[n]dorum et molestorum causa est residens in iis, quæ [p]tractavimus, et quæcunque per corporis partes sensi[bus] prædita dolores in iisdem et voluptates comites habent. igitur de omni sensu prædita et carente affectione cau[sas] assequi conemur, ut mobilis et ægre movendæ naturæ [dis]tinctionem ex supra dictis memoria repetamus; hac e[n]ation investiganda sunt omnia, quæ invenire in ani[mo] habemus. mobile enim natura quamvis exiguam acci[piens] affectionem, particulæ aliæ aliis idem efficientes in orb[em] tradunt, donec ad id, quod sapit, accedentes vim ej[us,] quod affectionem intulit, enuntient; sed contraria ind[e] præditum, stabile cum sit nullumque in orbem eat, af[fici]tur tantum neque aliud eorum, quæ vicina sunt, movet, ut non tradita aliis per alias particulas affectio prima ipsis immota per totum animal facta carens sensu red[dat] affectum. hoc autem in ossibus et crinibus et quas a terra plerumque constantes partes in nobis habemus, il[lud] vero in visu et auditu maxime, ut quibus ignis aeris[que] vis maxima insit, locum habet. jam de voluptate et dol[ore] ita sentiendum: quæ præter naturam et vehemens exsi[stit] cumulata in nobis affectio, molesta, revertens autem ad [na]turam cumulata jucunda, quæ vero leniter et paula

ἅμα καὶ κατὰ σμικρὸν ἀναίσθητον, τὸ δ' ἐναντίον τού-
ις ἐναντίως. τὸ δὲ μετ' εὐπετείας γιγνόμενον ἅπαν
σθητὸν μὲν ὅτι μάλιστα, λύπης δὲ καὶ ἡδονῆς οὐ με-
χον· οἷον τὰ περὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν παθήματα, ἣ δὴ
μα ἐν τοῖς πρόσθεν ἐῤῥήθη καθ' ἡμέραν ξυμφυὲς ἡμῶν
νεσθαι. ταύτῃ γὰρ τομαὶ μὲν καὶ καύσεις καὶ ὅσα e
λα πάσχει, λύπας οὐκ ἐμποιοῦσιν, οὐδὲ ἡδονὰς πάλιν
ἐ ταὐτὸν ἀπιούσης εἶδος, μέγισται δὲ αἰσθήσεις καὶ
φέστατας καθ' ὅτι τ' ἂν πάθῃ καὶ ὅσων ἂν αὐτή πῃ
οσβαλοῦσα ἐφάπτηται· βία γὰρ τὸ πάμπαν οὐκ ἔνι
διακρίσει τε αὐτῆς καὶ συγκρίσει. τὰ δ' ἐκ μειζόνων
ρῶν σώματα μόγις εἴκοντα τῷ δρῶντι, διαδιδόντα δὲ
ὅλον τὰς κινήσεις, ἡδονὰς ἴσχει καὶ λύπας, ἀλλο-
ιούμενα μὲν λύπας, καθιστάμενα δὲ εἰς τὸ αὐτὸ πάλιν a
ονάς. ὅσα δὲ κατὰ σμικρὸν τὰς ἀποχωρήσεις ἑαυτῶν
ὶ κενώσεις εἴληφεν, τὰς δὲ πληρώσεις ἀθρόας καὶ κατὰ
γάλα, κενώσεως μὲν ἀναίσθητα, πληρώσεως δὲ αἰ-
σθητικὰ γιγνόμενα, λύπας μὲν οὐ παρέχει τῷ θνητῷ
ς ψυχῆς, μεγίστας δὲ ἡδονάς· ἔστι δὲ ἔνδηλα περὶ
ς εὐωδίας. ὅσα δὲ ἀπαλλοτριοῦται μὲν ἀθρόα, κατὰ
μικρὰ δὲ μόγις τε εἰς ταὐτὸ πάλιν ἑαυτοῖς καθίσταται, b
ἐναντίον τοῖς ἔμπροσθεν πάντα ἀποδίδωσι· ταῦτα δ'
περὶ τὰς καύσεις καὶ τομὰς τοῦ σώματος γιγνόμενα
τι κατάδηλα.

Καὶ τὰ μὲν δὴ κοινὰ τοῦ σώματος παντός τε παθή-
ματα, τῶν τ' ἐπωνυμιῶν ὅσαι τοῖς δρῶσιν αὐτὰ γε-
γόνασι, σχεδὸν εἴρηται· τὰ δ' ἐν ἰδίοις μέρεσιν ἡμῶν
γιγνόμενα, τά τε πάθη καὶ τὰς αἰτίας αὖ τῶν δρών-
των, πειρατέον εἰπεῖν, ἄν πῃ δυνώμεθα. πρῶτον οὖν
ὅσα τῶν χυμῶν πέρι λέγοντες ἐν τοῖς πρόσθεν ἀπελί-
πομεν, ἴδια ὄντα παθήματα περὶ τὴν γλῶτταν, ἐμφα-
νιστέον ᾗ δυνατόν. φαίνεται δὲ καὶ ταῦτα, ὥσπερ οὖν c
καὶ τὰ πολλὰ, διὰ συγκρίσεων τέ τινων καὶ διακρίσεων
γίγνεσθαι, πρὸς δὲ αὐταῖς κεχρῆσθαι μᾶλλόν τι τῶν
ἄλλων τραχύτησι τε καὶ λειότησιν. ὅσα μὲν γὰρ εἰσ-
ιόντα περὶ τὰ φλέβια οἷόν περ δοκίμια τῆς γλώττης
τεταμένα ἐπὶ τὴν καρδίαν εἰς τὰ νοτερὰ τῆς σαρκὸς d
καὶ ἁπαλὰ ἐμπίπτοντα γήϊνα μέρη κατατηκόμενα ξυν-
άγει τὰ φλέβια καὶ ἀποξηραίνει, τραχύτερα μὲν
ὄντα στρυφνὰ, ἧττον δὲ τραχύνοντα αὐστηρὰ φαίνεται·
τὰ δὲ τούτων τε ῥυπτικὰ καὶ πᾶν τὸ περὶ τὴν γλῶτταν
ἀποπλύνοντα, πέρα μὲν τοῦ μετρίου τοῦτο δρῶντα καὶ
προσεπιλαμβανόμενα, ὥστε ἀποτήκειν αὐτῆς τῆς φύ-
σεως, οἷον ἡ τῶν λίτρων δύναμις, πικρὰ πάνθ' οὕτως
ὠνόμασται, τὰ δὲ ὑποδεέστερα τῆς λιτρώδους ἕξεως e
ἐπὶ τὸ μέτριόν τε τῇ ῥύψει χρώμενα ἁλυκὰ ἄνευ πι-
κρότητος τραχείας καὶ φίλα μᾶλλον ἡμῖν φαντάζεται.
τὰ δὲ τῇ τοῦ στόματος θερμότητι κοινωνήσαντα καὶ
λεαινόμενα ὑπ' αὐτοῦ ξυνεκπυρούμενα καὶ πάλιν αὐτὰ
ἀντικάοντα τὸ διαθερμῆναν φερόμενά τε ὑπὸ κουφό-
τητος ἄνω πρὸς τὰς τῆς κεφαλῆς αἰσθήσεις τέμνοντα
τε πάνθ' ὁπόσοις ἂν προσπίπτῃ, διὰ ταύτας τὰς δυνά- a
μεις δριμέα πάντα τὰ τοιαῦτα ἐλέχθη. τὸ δὲ αὖ τῶν
προλελεπτυσμένων μὲν ὑπὸ σηπεδόνος, εἰς δε τὰς στε-

exsistit, sensu carens, ea contraria contra habetur. quæ autem facile exsistit, ea omnis sensum habet maxime, dolorem vero et voluptatem non habet; quemadmodum illæ, quæ ad visum ipsum pertinent affectiones, qui quidem corpus in superioribus dictus est interdiu concretum nobis effici. hic enim sectionibus et ustionibus et quæ alia patitur, dolore non afficitur, neque in pristinam formam revertens voluptate, sensus autem maximos habet et clarissimos quacunque sui parte affectus est et quicquid ipse applicatus attingit; vis enim prorsus nulla in discretione ejus et contractione inest. majoribus vero ex partibus constituta corpora ægre cedentia afficienti, sed motus per totum tradentia voluptates habent et dolores, alienata quidem dolores, rursus restituta autem in idem voluptates. quæ autem paulatim abscessus patiuntur et vacuantur, expletiones vero cumulatas et per magna recipiunt, vacuari se non sentientia, expleri vero sentientia, dolores quidem mortali animi parti nullos præbent, voluptates vero maximas; id quod suaveolentia demonstrant. quæ autem cumulata abalienantur, paulatim vero et ægre suum in statum redeunt, contraria omnia superioribus efficiunt; id quod rursus in ustionibus et sectionibus corporis conspicitur.

Jam et totius corporis affectiones communes et eas inferentium cognomenta fere declaravimus: superest ut quæ certis nostri partibus accidunt, cum ipsas, tum eas efficientium causas pro viribus exponamus. primum igitur quas supra de humoribus dicentes reliquimus, quæ propriæ linguæ affectiones sunt, qua possumus declaremus. videntur autem hæ quoque, ut pleræque, contractionibus quibusdam et discretionibus fieri et præterea asperitatibus lævitatibusque magis, quam ceteræ, uti. quæcunque enim intrantia circa venulas linguæ quasi exploratrices ad cor pertinentes in humidam carnis mollitiem ita incidunt, ut terrenis partibus suis liquefactis contrahant venulas arefaciantque, si asperiora sunt, acerba, si minus asperant, austera apparent; quæ vero et has purgandi vim habent et universum linguæ ambitum abluunt, si ultra modum id faciunt et insuper apprehendunt, ut de natura ejus liquefaciendo detrahant, qualis nitrorum vis est, amara omnia hac ratione nominantur, quæ vero vim nitro temperatiorem habent leniusque purgant, salsa sine amaritudinis asperitate magisque amica nobis videntur. quæ vero applicata oris caliditati ab eoque lævigata fervefiunt et ipsa rursus calefaciens urunt et levitate sua sursum ad capitis sensus feruntur et quocunque accidunt, secant, has ob vires acria omnia hujusmodi vocantur. rursus quæ attenuata ante per putredinem angustis venis sese induentia ad

νὰς φλέβας ἐνδυομένων καὶ τοῖς ἐνοῦσιν αὐτόθι μέρεσι
γεώδεσι καὶ ὅσα ἀέρος, ξυμμετρίαν ἔχοντα, ὥστε κινή-
σαντα περὶ ἄλληλα ποιεῖν κυκᾶσθαι, κυκώμενα δὲ πε-
ριπίπτειν τε καὶ εἰς ἕτερα ἐνδυόμενα ἕτερα κοῖλα ἀπερ-
5 γάζεσθαι περιτεινόμενα τοῖς εἰσιοῦσιν, ἃ δὴ νοτίδος
περὶ ἀέρα κοίλης περιταθείσης, τοτὲ μὲν γεώδους, τοτὲ b
δὲ καὶ καθαρᾶς, νοτερὰ ἀγγεῖα ἀέρος, ὕδατα κοῖλα πε-
ριφερῆ τε γενέσθαι, καὶ τὰ μὲν τῆς καθαρᾶς διαφανεῖς
περιστῆναι κληθείσας ὄνομα πομφόλυγας, τὰ δὲ τῆς
10 γεώδους ὁμοῦ κινουμένης τε καὶ αἰρομένης ζέσιν τε καὶ
ζύμωσιν ἐπίκλην λεχθῆναι, τὸ δὲ τούτων αἴτιον τῶν
παθημάτων ὀξὺ προσρηθῆναι. ξύμπασι δὲ τοῖς περὶ
ταῦτα εἰρημένοις πάθος ἐναντίον ἀπ' ἐναντίας ἐστὶ
προφάσεως, ὁπόταν ἡ τῶν εἰσιόντων ξύστασις ἐν ὑγροῖς, c
15 οἰκεία τῇ τῆς γλώττης ἕξει πεφυκυῖα, λειαίνῃ μὲν
ἐπαλείφουσα τὰ τραχυνθέντα, τὰ δὲ παρὰ φύσιν ξυν-
εστῶτα ἢ κεχυμένα, τὰ μὲν ξυνάγῃ, τὰ δὲ χαλᾷ, καὶ
πάνθ' ὅτι μάλιστα ἱδρύῃ κατὰ φύσιν· ἡδὺ καὶ προσ-
φιλὲς παντὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον ἴαμα τῶν βιαίων παθη-
20 μάτων γιγνόμενον κέκληται γλυκύ. Καὶ τὰ μὲν ταύτῃ
ταῦτα· περὶ δὲ δὴ τὴν τῶν μυκτήρων δύναμιν εἴδη d
μὲν οὐκ ἔνι. τὸ γὰρ τῶν ὀσμῶν πᾶν ἡμιγενές, εἴδει δὲ
οὐδενὶ ξυμβέβηκε ξυμμετρία πρός τό τινα ἔχειν ὀ-
σμήν, ἀλλ' ἡμῶν αἱ περὶ ταῦτα φλέβες πρὸς μὲν τὰ
25 γῆς ὕδατός τε γένη στενότεραι ξυνέστησαν, πρὸς δὲ τὰ
πυρὸς ἀέρος τε εὐρύτεραι, διὸ τούτων οὐδεὶς οὐδενὸς
ὀσμῆς πώποτε ᾔσθετό τινος, ἀλλ' ἀεὶ βρεχομένων ἢ
σηπομένων ἢ τηκομένων ἢ θυμιωμένων γίγνονταί τι-
νων· μεταβάλλοντος γὰρ ὕδατος εἰς ἀέρα ἀέρος τε εἰς e
30 ὕδωρ ἐν τῷ μεταξὺ τούτων γεγόνασιν, εἰσί τε ὀσμαὶ
ξύμπασαι καπνὸς ἢ ὁμίχλη, τούτων δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀέρος
εἰς ὕδωρ ἰὸν ὁμίχλη, τὸ δὲ ἐξ ὕδατος εἰς ἀέρα καπνός·
ὅθεν λεπτότεραι μὲν ὕδατος, παχύτεραι δὲ ὀσμαὶ ξύμ-
πασαι γεγόνασιν ἀέρος. δηλοῦνται δὲ ὁπόταν τινὸς
35 ἀντιφραχθέντος περὶ τὴν ἀναπνοὴν ἄγῃ τις βίᾳ τὸ
πνεῦμα εἰς αὑτόν· τότε γὰρ ὀσμὴ μὲν οὐδεμία ξυνδιη-
θεῖται, τὸ δὲ πνεῦμα τῶν ὀσμῶν ἐρημωθὲν αὐτὸ μόνον
67 ἕπεται. δι' οὖν ταῦτα ἀνώνυμα τὰ τούτων ποικίλματα a
γέγονεν, οὐκ ἐκ πολλῶν οὐδ' ἁπλῶν εἰδῶν ὄντα, ἀλλὰ
40 διχῇ τό θ' ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρὸν αὐτόθι μόνω διαφανῆ
λέγεσθον, τὸ μὲν τραχῦνόν τε καὶ βιαζόμενον τὸ κύτος
ἅπαν, ὅσον ἡμῶν μεταξὺ κορυφῆς τοῦ τε ὀμφαλοῦ κεῖται,
τὸ δὲ ταὐτὸν τοῦτο καταπραῦνον καὶ πάλιν ᾗ πέφυκεν
ἀγαπητῶς ἀποδιδόν. Τρίτον δὲ αἰσθητικὸν ἐν ἡμῖν μέ-
45 ρος ἐπισκοποῦσι τὸ περὶ τὴν ἀκοήν, δι' ἃς αἰτίας τὰ
περὶ αὐτὰ ξυμβαίνει παθήματα λεκτέον. ὅλως μὲν οὖν b
φωνὴν θῶμεν τὴν δι' ὤτων ὑπ' ἀέρος ἐγκεφάλου τε
καὶ αἵματος μέχρι ψυχῆς πληγὴν διαδιδομένην, τὴν
δὲ ὑπ' αὐτῆς κίνησιν, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μὲν ἀρχομένην,
50 τελευτῶσαν δὲ περὶ τὴν τοῦ ἥπατος ἕδραν, ἀκοήν· ὅση
δ' αὐτῆς ταχεῖα, ὀξεῖαν, ὅση δὲ βραδυτέρα, βαρυτέ-
ραν· τὴν δὲ ὁμοίαν ὁμαλήν τε καὶ λείαν, τὴν δὲ ἐναν-
τίαν τραχεῖαν· μεγάλην δὲ τὴν πολλήν, ὅση δὲ ἐναν- c
τία, σμικράν. τὰ δὲ περὶ ξυμφωνίας αὐτῶν ἐν τοῖς ὕστε-

partes inibi terreas aeriasque convenienter se habent, i
ut motas invicem conturbent, conturbatæ autem inc
rant inter se et in alias ingredientes alias cavas efficia
tentæ circum eas, quæ intrant, quæ quidem humore c
cum aerem tento cavo nunc terreo, nunc puro, humi
vasa aeris exsistunt, aquæ cavæ et rotundæ, quarum q
ex puro pellucidæ circumdatæ sunt, bullæ vocantur, q
vero ex terreo simul agitato illo et sublato, fervoris et f
menti nomine designantur, causa autem harum affection
acidum appellatur. omnibus autem, quæ hoc in genere dic
sunt, contraria affectio a contraria causa proficiscit
quando ingredientium in humidis constitutio ad linguæ l
bitum accommodata illinens lævigat asperata et præter na
ram contracta vel diffusa colligit vel laxat et omnia qu
maxime naturalem in statum adducit : cujusmodi om
omnibus vehementium affectionum remedium gratum
jucundum dulce vocatur. Et quæ quidem huc pertinea
hæc sunt; sed quod ad narium vim attinet, species in
nullæ. odorum enim genus omne dimidiatum, species aut
nulla ita comparata, ut odorem habere ullum possit, s
nostræ circa hæc venæ ad terræ et aquæ genera angustio
sunt, ad ignis vero aerisque genera latiores, quamobr
nemo unquam illorum aliquem sensit odorem, qui exist
non solet, nisi cum aliquid madefit vel putrefit vel liqu
vel suffitur; transeunte enim aqua in aerem et aere
aquam horum in medio odores exstiterunt, suntque om
fumus aut nebula, nebula quod ex aere in aquam abit, q
ex aqua in aerem, fumus : itaque tenuiores aqua, aere cr
siores odores omnes sunt; id quod perspicitur quando q
obturata aliquo obstaculo respiratione vehementer sp
tum ducit : tunc enim odor nullus simul percolatur, s
ritus solus sine odoribus sequitur. his igitur de ca
varietates eorum, neque multis neque simplicibus ex
neribus ortæ nomina non habent, sed bifariam jucund
et molestum, ut quæ sola in iis discerni possint, ap
lantur, alterum asperans et violans cavum totum il
inter verticem nostrum atque umbilicum interjectum,
terum demulcens idem hoc et grata vice naturæ restitue
Tertiam vero sentiendi vi præditam in nobis partem, c
auditus continetur, inspicientibus dicendum est, quibus
causis affectiones illuc pertinentes eveniant. omnino igi
vocem ponamus per aures ab aere effectam cerebri et s
guinis ad animum usque traditam percussionem, mot
vero ea effectum, incipientem a capite et circa jecoris
dem desinentem, auditum; celeriter autem motam omn
acutam, tardius motam graviorem; porro æqualiter mot
æquabilem et lævem, contrariam asperam; magnam
nique eam, quæ multum movetur, quæ contra, exigu
quæ vero ad concentus earum pertinent, in postea dicen

ρον λεχθησομένοις ἀνάγκη ῥηθῆναι. Τέταρτον δὴ λοιπὸν ἔτι γένος ἡμῖν αἰσθητικόν, ὃ διελέσθαι δεῖ συχνὰ ἐν ἑαυτῷ ποικίλματα κεκτημένον, ἃ ξύμπαντα μὲν χρόας ἐκαλέσαμεν, φλόγα τῶν σωμάτων ἑκάστων ἀποῤῥέουσαν, ὄψει ξύμμετρα μόρια ἔχουσαν πρὸς αἴσθησιν· ὄψεως δ' ἐν τοῖς πρόσθεν αὖ τὸ περὶ τῶν αἰτίων τῆς γενέσεως ἐῤῥήθη. τῇδ' οὖν τῶν χρωμάτων πέρι μάλιστα εἰκὸς πρέποι τ' ἂν τὸν ἐπιεικῆ λόγῳ διεξελθεῖν· τὰ φερόμενα ἀπὸ τῶν ἄλλων μόρια ἐμπίπτοντά τε εἰς τὴν ὄψιν τὰ μὲν ἐλάττω, τὰ δὲ μείζω, τὰ δ' ἴσα τοῖς αὐτῆς τῆς ὄψεως μέρεσιν εἶναι· τὰ μὲν οὖν ἴσα ἀναίσθητα, ἃ δὴ καὶ διαφανῆ λέγομεν, τὰ δὲ μείζω καὶ ἐλάττω, τὰ μὲν συγκρίνοντα, τὰ δὲ διακρίνοντα αὐτήν, τοῖς περὶ τὴν σάρκα θερμοῖς καὶ ψυχροῖς καὶ τοῖς περὶ τὴν γλῶτταν στρυφνοῖς καὶ ὅσα θερμαντικὰ ὄντα δριμέα ἐκαλέσαμεν, ἀδελφὰ εἶναι, τά τε λευκὰ καὶ τὰ μέλανα, ἐκείνων παθήματα γεγονότα ἐν ἄλλῳ γένει τὰ αὐτά, φανταζόμενα δὲ ἄλλα διὰ ταύτας τὰς αἰτίας. οὕτως οὖν αὐτὰ προσρητέον· τὸ μὲν διακριτικὸν τῆς ὄψεως λευκόν, τὸ δ' ἐναντίον αὐτοῦ μέλαν· τὴν δὲ ὀξυτέραν φορὰν καὶ γένους πυρὸς ἑτέρου προσπίπτουσαν καὶ διακρίνουσαν τὴν ὄψιν μέχρι τῶν ὀμμάτων, αὐτάς τε τῶν ὀφθαλμῶν τὰς διεξόδους βίᾳ διωθοῦσαν καὶ τήκουσαν, πῦρ μὲν ἀθρόον καὶ ὕδωρ, ὃ δάκρυον καλοῦμεν, ἐκεῖθεν ἐκχέουσαν, αὐτὴν δὲ οὖσαν πῦρ, ἐξ ἐναντίας ἀπαντῶσαν, καὶ τοῦ μὲν ἐκπηδῶντος πυρὸς οἷον ἀπ' ἀστραπῆς, τοῦ δ' εἰσιόντος καὶ περὶ τὸ νοτερὸν κατασβεννυμένου, παντοδαπῶν ἐν τῇ κυκήσει ταύτῃ γιγνομένων χρωμάτων, μαρμαρυγὰς μὲν τὸ πάθος προσείπομεν, τὸ δὲ τοῦτο ἀπεργαζόμενον λαμπρόν τε καὶ στίλβον ἐπωνομάσαμεν. τὸ δὲ τούτων αὖ μεταξὺ πυρὸς γένος, πρὸς μὲν τὸ τῶν ὀμμάτων ὑγρὸν ἀφικνούμενον καὶ κεραννύμενον αὐτῷ, στίλβον δὲ οὔ, τῇ δὲ διὰ τῆς νοτίδος αὐγῇ τοῦ πυρὸς μιγνυμένῃ χρῶμα ἔναιμον παρασχομένῃ, τοὔνομα ἐρυθρὸν λέγομεν· λαμπρόν τε ἐρυθρῷ λευκῷ τε μιγνύμενον ξανθὸν γέγονε. τὸ δὲ ὅσον μέτρον ὅσοις, οὐδ' εἴ τις εἰδείη, νοῦν ἔχει τὸ λέγειν, ὧν μήτε τινὰ ἀνάγκην μήτε τὸν εἰκότα λόγον καὶ μετρίως ἄν τις εἰπεῖν εἴη δυνατός. ἐρυθρὸν δὲ δὴ μέλανι λευκῷ τε κραθὲν ἁλουργόν, ὄρφνινον δέ, ὅταν τούτοις μεμιγμένοις καυθεῖσί τε μᾶλλον συγκραθῇ μέλαν. πυῤῥὸν δὲ ξανθοῦ τε καὶ φαιοῦ κράσει γίγνεται, φαιὸν δὲ λευκοῦ τε καὶ μέλανος, τὸ δὲ ὠχρὸν λευκοῦ ξανθῷ μιγνυμένου. λαμπρῷ δὲ λευκὸν ξυνελθὸν καὶ εἰς μέλαν κατακορὲς ἐμπεσὸν κυανοῦν χρῶμα ἀποτελεῖται, κυανοῦ δὲ λευκῷ κεραννυμένου γλαυκόν, πυῤῥοῦ δὲ μέλανι πράσιον. τὰ δὲ ἄλλα ἀπὸ τούτων σχεδὸν δῆλα, αἷς ἂν ἀφομοιούμενα μίξεσι διασώζοι τὸν εἰκότα μῦθον. εἰ δέ τις τούτων ἔργῳ σκοπούμενος βάσανον λαμβάνοι, τὸ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ θείας φύσεως ἠγνοηκὼς ἂν εἴη διάφορον, ὅτι θεὸς μὲν τὰ πολλὰ εἰς ἓν ξυγκεραννύναι καὶ πάλιν ἐξ ἑνὸς εἰς πολλὰ διαλύειν ἱκανῶς ἐπιστάμενος ἅμα καὶ δυνατός, ἀνθρώπων δὲ οὐδεὶς οὐδέ-

declarari oportet. Jam superest quartum nobis sensu præditum genus exponendum, multas illud varietates in se continens, quas omnes communi nomine colores appellavimus, flammam a singulis corporibus defluentem, visui accommodatas habentem ad sensum particulas; visus autem rursus in antea dictis originis causæ declaratæ sunt. hæc igitur colorum maxime verisimilis et probabili doctori conveniens videtur explanatio : delatas ab aliis rebus particulas et in visum incidentes partim minores esse, partim majores, partim æquales ipsius visus partibus, et æquales quidem habentia non sentiri atque pellucida dici, majora vero et minora, contrahentia visum et discernentia, calidis et frigidis, quæ ad carnem accidunt, item ad linguam acerbis et quæ calefaciendi vi prædita appellavimus acria, cognata esse, et alba et nigra, affectiones illarum rerum in alio genere exstantes easdem, sed diversam speciem his de causis præbentes. sic igitur appellari ea convenit : quod visus discernendi vim habet, album, contrarium autem nigrum; citatiorem vero impetum et qui a diversi generis igne accidit et visum usque ad oculos discernit ipsosque oculorum transitus vi disjicit et liquefacit ignem cumulatum et aquam, quæ lacrima dicitur, inde effundens, ipse autem ignis est e contrario occurrens, et quando altero exsiliente velut a fulgure igne, altero intrante et circa humidum exstincto varii in hac confusione colores exsistunt, fulgoris nomine affectionem et quod eam efficit, splendidum et fulgens vocavimus. horum autem rursus medium ignis genus ad oculorum humorem perveniens eique se miscens neque vero fulgens, sed per humorem temperatam ignis lucem sanguineum colorem præbentem rubrum nominamus; splendidumque rubro alboque temperatum flavum est. quantum vero quantis mensura sit, etiam si quis sciat, dicere prudentis non est, quippe quorum neque necessitatem neque verisimilem rationem vel mediocriter demonstrare quispiam possit.' jam vero rubrum nigro et albo mixtum purpureum est, furvum autem, ubi temperatis his et adustis amplius commixtum fuerit nigrum. rufum vero flavi et fusci, fuscum albi et nigri mixtione fit, luteum autem, quando album temperatur flavo. splendido vero conjunctum album ubi in nigrum saturatum incidit, cæruleus perficitur color, cæruleum autem albo mixtum cæsium fit, et rufum nigro viride. reliqua ex his fere liquet quibus assimilata mixtionibus verisimilem teneant enarrationem. at si quis experiendo hæc investigare et probare velit, humanæ et divinæ naturæ discrimen ignorans nesciat deum quidem multa in unum commiscendi et rursus ex uno in multa dissolvendi satis et scientia et potentia præditum esse, homi-

πέρα τούτων ἱκανὸς οὔτε ἔστι νῦν οὔτε εἰσαῦθίς ποτε ἔσται.

Ταῦτα δὴ πάντα τότε ταύτῃ πεφυκότα ἐξ ἀνάγκης ὁ τοῦ καλλίστου τε καὶ ἀρίστου δημιουργὸς ἐν τοῖς γιγνομένοις παρελάμβανεν, ἡνίκα τὸν αὐτάρκη τε καὶ τὸν τελεώτατον θεὸν ἐγέννα, χρώμενος μὲν ταῖς περὶ ταῦτα αἰτίαις ὑπηρετούσαις, τὸ δὲ εὖ τεκταινόμενος ἐν πᾶσι τοῖς γιγνομένοις αὐτός. διὸ δὴ χρὴ δύ' αἰτίας εἴδη διορίζεσθαι, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τὸ δὲ θεῖον, καὶ τὸ μὲν θεῖον ἐν ἅπασι ζητεῖν κτήσεως ἕνεκα εὐδαίμονος βίου, καὶ σον ἡμῶν ἡ φύσις ἐνδέχεται, τὸ δὲ ἀναγκαῖον ἐκείνων χάριν, λογιζόμενον, ὡς ἄνευ τούτων οὐ δυνατὰ αὐτὰ ἐκεῖνα, ἐφ' οἷς σπουδάζομεν, μόνα κατανοεῖν οὐδ' αὖ λαβεῖν οὐδ' ἄλλως πως μετασχεῖν. ὅτ' οὖν δὴ τὰ νῦν οἷα τέκτοσιν ἡμῖν ὕλη παράκειται τὰ τῶν αἰτίων γένη διυλισμένα, ἐξ ὧν τὸν ἐπίλοιπον λόγον δεῖ ξυνυφανθῆναι, πάλιν ἐπ' ἀρχὴν ἀνέλθωμεν διὰ βραχέων ταχύ τε εἰς ταὐτὸν πορευθῶμεν, ὅθεν δεῦρο ἀφικόμεθα, καὶ τελευτὴν ἤδη κεφαλήν τε τῷ μύθῳ πειρώμεθα ἁρμόττουσαν ἐπιθεῖναι τοῖς πρόσθεν. ὥσπερ γὰρ οὖν καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέχθη, ταῦτα ἀτάκτως ἔχοντα ὁ θεὸς ἐν ἑκάστῳ τε αὑτῷ πρὸς αὑτὸ καὶ πρὸς ἄλληλα συμμετρίας ἐνεποίησεν, ὅσας τε καὶ ὅπῃ δυνατὸν ἦν ἀνάλογα καὶ σύμμετρα εἶναι. τότε γὰρ οὔτε τούτων ὅσον μὴ τύχῃ τι μετεῖχεν, οὔτε τὸ παράπαν ὀνομάσαι τῶν νῦν ὀνομαζομένων ἀξιόλογον ἦν οὐδέν, οἷον πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ εἴ τι τῶν ἄλλων, ἀλλὰ πάντα ταῦτα πρῶτον διεκόσμησεν, ἔπειτ' ἐκ τούτων πᾶν τόδε ξυνεστήσατο, ζῷον ἓν ζῷα ἔχον τὰ πάντα ἐν ἑαυτῷ θνητὰ ἀθάνατά τε. καὶ τῶν μὲν θείων αὐτὸς γίγνεται δημιουργός, τῶν δὲ θνητῶν τὴν γένεσιν τοῖς ἑαυτοῦ γεννήμασι δημιουργεῖν προσέταξεν. οἱ δὲ μιμούμενοι, παραλαβόντες ἀρχὴν ψυχῆς ἀθάνατον, τὸ μετὰ τοῦτο θνητὸν σῶμα αὐτῇ περιετόρνευσαν ὄχημά τε πᾶν τὸ σῶμα ἔδοσαν ἄλλο τε εἶδος ἐν αὐτῷ ψυχῆς προσῳκοδόμουν τὸ θνητόν, δεινὰ καὶ ἀναγκαῖα ἐν ἑαυτῷ παθήματα ἔχον, πρῶτον μὲν ἡδονήν, μέγιστον κακοῦ δέλεαρ, ἔπειτα λύπας, ἀγαθῶν φυγάς, ἔτι δ' αὖ θάῤῥος καὶ φόβον, ἄφρονε ξυμβούλω, θυμὸν δὲ δυσπαραμύθητον, ἐλπίδα δ' εὐπαράγωγον, αἰσθήσει δὲ ἀλόγῳ καὶ ἐπιχειρητῇ παντὸς ἔρωτι συγκερασάμενοι ταῦτα ἀναγκαίως τὸ θνητὸν γένος ξυνέθεσαν. καὶ διὰ ταῦτα δὴ σεβόμενοι μιαίνειν τὸ θεῖον, ὅτι μὴ πᾶσα ἦν ἀνάγκη, χωρὶς ἐκείνου κατοικίζουσιν εἰς ἄλλην τοῦ σώματος οἴκησιν τὸ θνητόν, ἰσθμὸν καὶ ὅρον διοικοδομήσαντες τῆς τε κεφαλῆς καὶ τοῦ στήθους, αὐχένα μεταξὺ τιθέντες, ἵν' εἴη χωρίς. ἐν δὴ τοῖς στήθεσι καὶ τῷ καλουμένῳ θώρακι τὸ τῆς ψυχῆς θνητὸν γένος ἐνέδουν. καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἄμεινον αὐτῆς, τὸ δὲ χεῖρον ἐπεφύκει, διοικοδομοῦσι τοῦ θώρακος αὖ τὸ κύτος, διορίζοντες οἷον γυναικῶν, τὴν δὲ ἀνδρῶν χωρὶς οἴκησιν, τὰς φρένας διάφραγμα εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τιθέντες. τὸ μετέχον οὖν τῆς ψυχῆς ἀνδρείας καὶ θυμοῦ, φιλόνεικον ὄν, κατῴκισαν ἐγγυτέρω τῆς κεφαλῆς μεταξὺ τῶν φρενῶν τε καὶ αὐχένος, ἵνα τοῦ λόγου κατήκοον ὂν κοινῇ

num vero nullum ad alterutrum horum vel nunc validum esse vel unquam posthac valiturum.

Hæc igitur omnia tunc ita comparata ex necessitate pulcherrimi optimique operis auctor in his, quæ ortum habent, assumebat, quando ipsum sibi sufficientem et perfectissimum deum generabat, utens quidem causis illis ministris, sed quod bene se habet ipse fabricans in omnibus ortum habentibus. itaque duas causarum species distinguere decet, unam necessariam, alteram divinam, et divinam in omnibus quærere vitæ beatæ quoad naturæ nostræ concessum est adipiscendæ, necessariam autem illorum gratia, reputantem sine his ne illa quidem ipsa, in quibus studium ponimus, sola intelligi aut comprehendi aut alio modo ullo percipi posse. nunc quoniam nobis veluti fabris materia causarum genera purgata præsto sunt, ex quibus reliqua contexenda est disputatio, rursus ad principium breviter recurramus celeriterque eodem, unde huc digressi sumus, nos conferamus et finem jam et caput fabulæ prioribus congruens imponere conemur. quemadmodum enim ab initio quoque dictum est, cum hæc ordine carerent, deus singulis cum ipsis ad sese, tum aliis ad alia proportionis modos et rationes indidit quot et quales capiebant. tunc enim neque horum particeps quicquam nisi fortuito erat, neque omnino appellari eorum, quæ nunc appellantur, quicquam jure poterat, velut ignis et aqua et si quid reliquorum, sed omnia hæc primum ordinavit, deinde ex iis universum hoc composuit, animal unum animalia cuncta in se mortalia et immortalia continens. et divinorum quidem ipse fit opifex, mortalium vero ortum natis suis efficiendum mandavit. atque hi imitantes assumpto principio animi immortali mortale deinceps corpus circum eum tornarunt totumque ei pro vehiculo corpus dederunt aliamque in eo speciem animi adstruebant mortalem, graves et necessarias in se affectiones habentem, primum voluptatem, maximam mali escam, deinde ægritudines, bonorum expultrices, præterea confidentiam et metum, amentes consultores, tum autem iracundiam implacabilem, tum spem deceptu facilem, et his admixto sensu rationis experte et tentatore omnium amore necessario mortale genus composuerunt. hac vero de causa inquinare divinum nisi quod plane oporteret verentes seorsum ab illo alia in corporis sede mortale collocant tramitem et terminum capitis et pectoris interjecta cervice exstruentes, ut seorsum esset. in pectore igitur et thorace, qui dicitur, mortale animi genus illigabant; cujus cum pars melior, pars pejor natura esset, thoracis rursus discriminant caveam quasi muliebre alterum, alterum virile seorsum struentes domicilium præcordiorum septo medio utriusque interposito. quod igitur particeps est in animo fortitudinis et iracundiæ contentionis studiosum, propius capiti collocaverunt inter præcordia et cervicem, ut obediens rationi simul cum ea vi coerceret cupiditatum genus,

μετ' ἐκείνου βίᾳ τὸ τῶν ἐπιθυμιῶν κατέχοι γένος, ὁπότ'
ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τῷ τ' ἐπιτάγματι καὶ λόγῳ μηδαμῇ
πείθεσθαι ἑκὸν ἐθέλοι. τὴν δὲ δὴ καρδίαν ἅμμα τῶν
φλεβῶν καὶ πηγὴν τοῦ περιφερομένου κατὰ πάντα τὰ b
5 μέλη σφοδρῶς αἵματος εἰς τὴν δορυφορικὴν οἴκησιν
κατέστησαν, ἵνα ὅτε ζέσειε τὸ τοῦ θυμοῦ μένος τοῦ λό-
γου παραγγείλαντος, ὥς τις ἄδικος περὶ αὐτὰ γίγνεται
πρᾶξις ἔξωθεν ἢ καί τις ἀπὸ τῶν ἔνδοθεν ἐπιθυμιῶν,
ὀξέως διὰ πάντων τῶν στενωπῶν πᾶν ὅσον αἰσθητικὸν
10 ἐν τῷ σώματι τῶν τε παρακελεύσεων καὶ ἀπειλῶν
αἰσθανόμενον γίγνοιτο ἐπήκοον καὶ ἕποιτο πάντῃ καὶ
τὸ βέλτιστον οὕτως ἐν αὐτοῖς πᾶσιν ἡγεμονεῖν ἐῷ. τῇ c
δὲ δὴ πηδήσει τῆς καρδίας ἐν τῇ τῶν δεινῶν προσδο-
κίᾳ καὶ τῇ τοῦ θυμοῦ ἐγέρσει, προγιγνώσκοντες, ὅτι
15 διὰ πυρὸς ἡ τοιαύτη πᾶσα ἔμελλεν οἴδησις γίγνεσθαι
τῶν θυμουμένων, ἐπικουρίαν αὐτῇ μηχανώμενοι τὴν
τοῦ πλεύμονος ἰδέαν ἐνεφύτευσαν πρῶτον μὲν μαλακὴν
καὶ ἄναιμον, εἶτα σήραγγας ἐντὸς ἔχουσαν οἷον σπόγγου
κατατετρημένας, ἵνα τό τε πνεῦμα καὶ τὸ πόμα δεχο-
20 μένη, ψύχουσα, ἀναπνοὴν καὶ ῥαστώνην ἐν τῷ καύ- d
ματι παρέχοι. διὸ δὴ τῆς ἀρτηρίας ὀχετοὺς ἐπὶ τὸν
πλεύμονα ἔτεμον, καὶ περὶ τὴν καρδίαν αὐτὸν περιέ-
στησαν οἷον ἅλμα μαλακόν, ἵν' ὁ θυμὸς ἡνίκα ἐν αὐτῇ
ἀκμάζοι, πηδῶσα εἰς ὑπεῖκον καὶ ἀναψυχομένη, πο-
25 νοῦσα ἧττον μᾶλλον τῷ λόγῳ μετὰ θυμοῦ δύναιτο ὑπη-
ρετεῖν. τὸ δὲ δὴ σίτων τε καὶ ποτῶν ἐπιθυμητικὸν τῆς
ψυχῆς καὶ ὅσων ἔνδειαν διὰ τὴν τοῦ σώματος ἴσχει
φύσιν, τοῦτο εἰς τὸ μεταξὺ τῶν τε φρενῶν καὶ τοῦ πρὸς
τὸν ὀμφαλὸν ὅρου κατῴκισαν, οἷον φάτνην ἐν ἅπαντι e
30 τούτῳ τῷ τόπῳ τῇ τοῦ σώματος τροφῇ τεκτηνάμενοι·
καὶ κατέδησαν δὴ τὸ τοιοῦτον ἐνταῦθα ὡς θρέμμα ἄ-
γριον, τρέφειν δὲ ξυνημμένον ἀναγκαῖον, εἴπερ τι μέλ-
λοι ποτὲ θνητὸν ἔσεσθαι γένος. ἵν' οὖν ἀεὶ νεμόμενον
πρὸς φάτνῃ καὶ ὅτι πορρωτάτω τοῦ βουλευομένου κα-
35 τοικοῦν, θόρυβον καὶ βοὴν ὡς ἐλαχίστην παρέχον, τὸ
71 κράτιστον καθ' ἡσυχίαν περὶ τοῦ πᾶσι κοινῇ ξυμφέ- a
ροντος ἐῷ βουλεύεσθαι, διὰ ταῦτα ἐνταῦθ' ἔδοσαν αὐτῷ
τὴν τάξιν. εἰδότες δὲ αὐτὸ ὡς λόγου μὲν οὔτε ξυνήσειν
ἔμελλεν, εἴ τε πῃ καὶ μεταλαμβάνοι τινὸς αὐτῶν αἰ-
40 σθήσεως, οὐκ ἔμφυτον αὐτῷ τὸ μέλειν τινῶν ἔσοιτο λό-
γων, ὑπὸ δὲ εἰδώλων καὶ φαντασμάτων νυκτός τε καὶ
μεθ' ἡμέραν μάλιστα ψυχαγωγήσοιτο, τούτῳ δὴ θεὸς
ἐπιβουλεύσας αὐτῷ τὴν ἥπατος ἰδέαν ξυνέστησε καὶ
ἔθηκεν εἰς τὴν ἐκείνου κατοίκησιν, πυκνὸν καὶ λεῖον b
45 καὶ λαμπρὸν καὶ γλυκὺ καὶ πικρότητα ἔχον μηχανησά-
μενος, ἵνα ἐν αὐτῷ τῶν διανοημάτων ἡ ἐκ τοῦ νοῦ φε-
ρομένη δύναμις, οἷον ἐν κατόπτρῳ δεχομένῳ τύπους
καὶ κατιδεῖν εἴδωλα παρέχοντι, φοβοῖ μὲν αὐτό, ὁπότε
μέρει τῆς πικρότητος χρωμένη ξυγγενεῖ, χαλεπὴ προσ-
50 ενεχθεῖσα ἀπειλῇ, κατὰ πᾶν ὑπομιγνῦσα ὀξέως τὸ
ἧπαρ χολώδη χρώματα ἐμφαίνοι, ξυνάγουσά τε πᾶν
ῥυσὸν καὶ τραχὺ ποιοῖ, λοβὸν δὲ καὶ δοχὰς πύλας τε c
τὸ μὲν ἐξ ὀρθοῦ κατακάμπτουσα καὶ ξυσπῶσα, τὰ δὲ
ἐμφράττουσα συγκλείουσά τε, λύπας καὶ ἄσας παρέχοι,

si quando promulgato ex arce edicto nullo modo obtemperare sua sponte vellet. cor vero, nodum venarum et fontem impetu circumvehentis per omnia membra sanguinis, in satellitis loco constituerunt, ut quando exardesceret iræ vis ratione injuste aliquid iis extrinsecus fieri vel intus a cupiditatibus nuntiante, celeriter per omnes angiportus quicquid sensu præditum esset in corpore, adhortationes et minas sentiens exaudiret et omni modo sequeretur et ita optimum in iis omnibus principatum tenere sineret. trepidationi vero cordis in rerum terribilium exspectatione et concitatione iræ, cum ejusmodi tumorem omnem irascentium per ignem effectum iri præviderent, auxilium parantes pulmonis speciem ingeneraverunt primum mollem et exsanguem, deinde hiatibus intus spongiæ instar perforatam, ut spiritu et potu recepto refrigerans in æstu respirationem et levationem præberet. quam ob causam ex arteria canalibus ad pulmonem ductis cordi eum circumposuerunt mollis ad insiliendum strati instar, ut effervescente in eo ira cedenti insultans et refrigeratum minus laborans magis rationi cum ira servire posset. cibi vero et potus et omnium propter corporis naturam necessariorum appetentem animi partem in media regione a præcordiis umbilico tenus pertinente collocaverunt tamquam præsepe alendo corpori in omni hoc loco fabricati, ibique deligaverunt illam velut bestiam feram, sed necessario simul alendam, si quod unquam esset mortale genus futurum. ut igitur pastum semper capessens ad præsepe et quam longissime a consultante habitans tumultum et clamorem quam minimum excitans optimum tranquille de communi omnium utilitate consultare sineret, ideo hic ei sedem assignaverunt. cum autem scirent eam neque rationis intelligentem fore, neque etiam si quodammodo sensum aliquem earum habitura esset, curare rationes ullas naturæ ejus consentaneum futurum, sed a simulacris eam et visis noctu et interdiu maxime ductum iri, hac ipsa ex parte aggrediendam eam ratus deus jecoris speciem composuit et illius in habitatione collocavit, quod densum et læve et splendidum et dulce et amaritudine præditum esse voluit, ut in eo cogitationum ex mente delata vis velut in speculo figuras recipiente et simulacra spectanda exhibente vel terrorem ei incuteret, quotiens cognata amaritudinis parte utens graviter invecta minis toto acriter suffuso jecore felleos colores ostenderet contractumque totum rugosum et asperum redderet, vel fibram et receptacula portasque partim ex recto incurvans et constringens, partim obstruens et claudens ægritudines et angores præberet, et quotiens

καὶ ὅτ' αὖ τὰ ἐναντία φαντάσματα ἀποζωγραφοῖ πρᾳότητός τις ἐκ διανοίας ἐπίπνοια, τῆς μὲν πικρότητος ἡσυχίαν παρέχουσα τῷ μήτε κινεῖν μήτε προσάπτεσθαι τῆς ἐναντίας ἑαυτῇ φύσεως ἐθέλειν, γλυκύτητι δὲ τῇ κατ' ἐκεῖνο ξυμφύτῳ πρὸς αὐτὸ χρωμένη καὶ πάντα ὀρθὰ καὶ λεῖα αὐτοῦ καὶ ἐλεύθερα ἀπευθύνουσα ἵλεών τε καὶ εὐήμερον ποιοῖ τὴν περὶ τὸ ἧπαρ ψυχῆς μοῖραν κατῳκισμένην, ἔν τε τῇ νυκτὶ διαγωγὴν ἔχουσαν μετρίαν, μαντείᾳ χρωμένην καθ' ὕπνον, ἐπειδὴ λόγου καὶ φρονήσεως οὐ μετεῖχε. μεμνημένοι γὰρ τῆς τοῦ πατρὸς ἐπιστολῆς οἱ ξυστήσαντες ἡμᾶς, ὅτε τὸ θνητὸν ἐπέστελλε γένος ὡς ἄριστον εἰς δύναμιν ποιεῖν, οὕτω δὴ κατορθοῦντες καὶ τὸ φαῦλον ἡμῶν, ἵνα ἀληθείας πῃ προσάπτοιτο, κατέστησαν ἐν τούτῳ τὸ μαντεῖον. ἱκανὸν δὲ σημεῖον, ὡς μαντικὴν ἀφροσύνῃ θεὸς ἀνθρωπίνῃ δέδωκεν· οὐδεὶς γὰρ ἔννους ἐφάπτεται μαντικῆς ἐνθέου καὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' ἢ καθ' ὕπνον τὴν τῆς φρονήσεως πεδηθεὶς δύναμιν ἢ διὰ νόσον, ἢ διά τινα ἐνθουσιασμὸν παραλλάξας. ἀλλὰ ξυννοῆσαι μὲν ἔμφρονος τά τε ῥηθέντα ἀναμνησθέντα ὄναρ ἢ ὕπαρ ὑπὸ τῆς μαντικῆς τε καὶ ἐνθουσιαστικῆς φύσεως, καὶ ὅσα ἂν φαντάσματα ὀφθῇ, πάντα λογισμῷ διελέσθαι, ὅπῃ τι σημαίνει καὶ ὅτῳ μέλλοντος ἢ παρελθόντος ἢ παρόντος κακοῦ ἢ ἀγαθοῦ· τοῦ δὲ μανέντος ἔτι τε ἐν τούτῳ μένοντος οὐκ ἔργον τὰ φανέντα καὶ φωνηθέντα ὑφ' ἑαυτοῦ κρίνειν, ἀλλ' εὖ καὶ πάλαι λέγεται τὸ πράττειν καὶ γνῶναι τά τε αὑτοῦ καὶ ἑαυτὸν σώφρονι μόνῳ προσήκειν. ὅθεν δὴ καὶ τὸ τῶν προφητῶν γένος ἐπὶ ταῖς ἐνθέοις μαντείαις κριτὰς ἐπικαθιστάναι νόμος· οὓς μάντεις αὐτοὺς ὀνομάζουσί τινες, τὸ πᾶν ἠγνοηκότες, ὅτι τῆς δι' αἰνιγμῶν οὗτοι φήμης καὶ φαντάσεως ὑποκριταί, καὶ οὔ τι μάντεις, προφῆται δὲ μαντευομένων δικαιότατα ὀνομάζοιντ' ἄν. ἡ μὲν οὖν φύσις ἥπατος διὰ ταῦτα τοιαύτη τε καὶ ἐν τόπῳ ᾧ λέγομεν πέφυκε, χάριν μαντικῆς. καὶ ἔτι μὲν δὴ ζῶντος ἑκάστου τὸ τοιοῦτον σημεῖα ἐναργέστερα ἔχει, στερηθὲν δὲ τοῦ ζῆν γέγονε τυφλὸν καὶ τὰ μαντεῖα ἀμυδρότερα ἔσχε τοῦ τι σαφὲς σημαίνειν. ἡ δ' αὖ τοῦ γείτονος αὐτῷ ξύστασις καὶ ἕδρα σπλάγχνου γέγονεν ἐξ ἀριστερᾶς χάριν ἐκείνου, τοῦ παρέχειν αὐτὸ λαμπρὸν ἀεὶ καὶ καθαρόν, οἷον κατόπτρῳ παρεσκευασμένον καὶ ἕτοιμον ἀεὶ παρακείμενον ἐκμαγεῖον. διὸ δὴ καὶ ὅταν τινὲς ἀκαθαρσίαι γίγνωνται διὰ νόσους σώματος περὶ τὸ ἧπαρ, πάντα ἡ σπληνὸς καθαίρουσα αὐτὰ δέχεται μανότης, ἅτε κοίλου καὶ ἀναίμου ὑφανθέντος· ὅθεν πληρούμενος τῶν ἀποκαθαιρομένων μέγας καὶ ὕπουλος αὐξάνεται, καὶ πάλιν, ὅταν καθαρθῇ τὸ σῶμα, ταπεινούμενος εἰς ταὐτὸν ξυνίζει.

Τὰ μὲν οὖν περὶ ψυχῆς, ὅσον θνητὸν ἔχει καὶ ὅσον θεῖον, καὶ ὅπῃ καὶ μεθ' ὧν καὶ δι' ἃ χωρὶς ᾠκίσθη, τὸ μὲν ἀληθὲς ὡς εἴρηται, θεοῦ ξυμφήσαντος, τότ' ἂν οὕτως μόνως διισχυριζοίμεθα· τό γε μὴν εἰκὸς ἡμῖν εἰρῆσθαι, καὶ νῦν καὶ ἔτι μᾶλλον ἀνασκοποῦσι διακινδυνευτέον τὸ φάναι καὶ πεφάσθω. τὸ δ' ἑξῆς δὴ τούτοισι κατὰ ταῦτα μεταδιωκτέον· ἦν δὲ τὸ τοῦ σώμα-

rursus contraria visa depingeret mansuetudinis quidam ex intellectu afflatus, amaritudinis ut quietem præbens eo, quod neque movere eam neque contrariam sibi naturam attingere vellet, dulcedinem autem illi insitam ad ipsum adhibens et omnes ejus partes rectas et læves et liberas dirigens hilarem et dies lætos agentem faceret circa jecur collocatam animi partem, item noctu commode se habentem divinationi, quoniam rationis et sapientiæ expers esset, operam dantem. memores enim ii, qui nos composuerunt, a patre mandati, cum mortale genus quam optimum possent facere eos juberet, ob id ipsum vilem quoque partem nostri corrigentes, ut veritatem attingeret quodammodo, sedem hanc esse voluerunt oraculi. satis autem liquet amentiæ deum humanæ divinationem dedisse; nemo enim mentis compos divinæ particeps fit et veræ divinationis, sed vel per somnum impedita sapiendi facultate vel morbo vel divino aliquo instinctu mente captus. intelligere vero recordantem et quæ dicta sunt inter somniandum vel vigilandum a præsaga et divinitus instincta natura, et quæ visa objecta, ea omnia reputantem discernere, qua ratione et cui significent aliquid futuri vel præteriti vel præsentis mali vel boni, ea quidem ejus, qui sapit, opera est; furore correpti autem et adhuc in eo statu versantis non est visa enuntiataque a se judicare, sed bene habet quod jam dudum dicitur agere et nosse sua seque soli convenire sapienti. qua de causa etiam interpretum genus divinis oraculis judices præesse lex jubet, quos ipsos vates sunt qui nominent, omnino ignorantes ominum obscuritatis hos et visionis explicatores esse, neque vates, sed vaticinantium interpretes rectissime nominandos. natura igitur jecoris hanc ob causam talis et in eo, quo diximus, loco constituta est, divinationis gratia. atque ita comparatum vivente quidem adhuc in corpore signa clariora habet, privatum autem vita cæcum est et oracula obscuriora habet, quam quæ certi quid significent. rursus vicini ei constructio visceris et ad sinistram collocatio illius gratia est instituta, ut splendidum semper et purum id præstet tamquam speculo præparatum et in promptu semper appositum mantile. quando igitur sordes quædam propter morbos corporis in jecore exsistunt, eas omnes splenis purgans excipit raritas, utpote cavi et exsanguis contexti; unde repletus purgamentis intumescit et suppuratur, purgato vero corpore depressus et complanatus residit.

De animo igitur, quantum mortale habeat et quantum divinum et quomodo et cum quibus et ob quæ seorsum collocatus sit, verum esse dictum tum demum, cum deus assenserit, non aliter contendemus: attamen verisimile nos dixisse nunc quoque et magis etiam iterum considerantibus audendum est affirmare affirmatumque esto. jam vero secundum hæc quod his conjunctum est, persequamur; erat

τος ἐπίλοιπον ᾗ γέγονεν. ἐκ δὴ λογισμοῦ τοιοῦδε ξυνίστασθαι μάλιστ' ἂν αὐτὸ πάντων πρέποι· τὴν ἐσομένην ἐν ἡμῖν ποτῶν καὶ ἐδεστῶν ἀκολασίαν ᾔδεσαν οἱ ξυντιθέντες ἡμῶν τὸ γένος, καὶ ὅτι τοῦ μετρίου καὶ
5 ἀναγκαίου διὰ μαργότητα πολλῷ χρησοίμεθα πλέονι. ἵν' οὖν μὴ φθορὰ διὰ νόσους ὀξεῖα γίγνοιτο καὶ ἀτελὲς
73 a τὸ γένος εὐθὺς τὸ θνητὸν τελευτῷ, ταῦτα προορώμενοι τῇ τοῦ περιγενησομένου πόματος ἐδέσματός τε ἕξει τὴν ὀνομαζομένην κάτω κοιλίαν ὑποδοχὴν ἔθεσαν εἵλιξάν τε
10 πέριξ τὴν τῶν ἐντέρων γένεσιν, ὅπως μὴ ταχὺ διεκπερῶσα ἡ τροφὴ ταχὺ πάλιν τροφῆς ἑτέρας δεῖσθαι τὸ σῶμα ἀναγκάζοι καὶ παρέχουσα ἀπληστίαν διὰ γαστριμαργίαν ἀφιλόσοφον καὶ ἄμουσον πᾶν ἀποτελοῖ τὸ γένος, ἀνυπήκοον τοῦ θειοτάτου τῶν παρ' ἡμῖν. τὸ
15 δὲ ὀστῶν καὶ σαρκῶν καὶ τῆς τοιαύτης φύσεως πέρι πάσης ὧδε ἔσχε· τούτοις ξύμπασιν ἀρχὴ μὲν ἡ τοῦ b μυελοῦ γένεσις· οἱ γὰρ τοῦ βίου δεσμοὶ τῆς ψυχῆς τῷ σώματι ξυνδουμένης ἐν τούτῳ διαδούμενοι κατερρίζουν τὸ θνητὸν γένος· αὐτὸς δὲ ὁ μυελὸς γέγονεν ἐξ ἄλλων.
20 τῶν γὰρ τριγώνων ὅσα πρῶτα ἀστραβῆ καὶ λεῖα ὄντα πῦρ τε καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ γῆν δι' ἀκριβείας μάλιστα ἦν παρασχεῖν δυνατά, ταῦτα ὁ θεὸς ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν ἕκαστα γενῶν χωρὶς ἀποκρίνων, μιγνὺς δὲ ἀλλήλοις σύμμετρα, πανσπερμίαν παντὶ θνητῷ γένει c
25 μηχανώμενος, τὸν μυελὸν ἐξ αὐτῶν ἀπειργάσατο, καὶ μετὰ ταῦτα δὴ φυτεύων ἐν αὐτῷ κατέδει τὰ τῶν ψυχῶν γένη, σχημάτων τε ὅσα ἔμελλεν αὖ σχήσειν οἷά τε καθ' ἕκαστα εἴδη, τὸν μυελὸν αὐτὸν τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα διῃρεῖτο σχήματα εὐθὺς ἐν τῇ διανομῇ τῇ
30 κατ' ἀρχάς. καὶ τὴν μὲν τὸ θεῖον σπέρμα οἷον ἄρουραν μέλλουσαν ἕξειν ἐν αὐτῇ περιφερῆ πανταχῇ πλάσας ἐπωνόμασε τοῦ μυελοῦ ταύτην τὴν μοῖραν ἐγκέ- d φαλον, ὡς ἀποτελεσθέντος ἑκάστου ζῴου τὸ περὶ τοῦτο ἀγγεῖον κεφαλὴν γενησόμενον· ὃ δ' αὖ τὸ λοιπὸν καὶ
35 θνητὸν τῆς ψυχῆς ἔμελλε καθέξειν, ἅμα στρογγύλα καὶ προμήκη διῃρεῖτο σχήματα, μυελὸν δὲ πάντα ἐπεφήμισε, καὶ καθάπερ ἐξ ἀγκυρῶν βαλλόμενος ἐκ τούτων πάσης ψυχῆς δεσμοὺς περὶ τοῦτο ξύμπαν ἤδη τὸ σῶμα ἡμῶν ἀπειργάζετο, στέγασμα μὲν αὐτῷ πρῶτον ξυμ-
40 πηγνὺς περὶ ὅλον ὀστέϊνον. τὸ δὲ ὀστοῦν ξυνίστη- e σιν ὧδε· γῆν διαττήσας καθαρὰν καὶ λείαν ἐφύρασε καὶ ἔδευσε μυελῷ, καὶ μετὰ τοῦτο εἰς πῦρ αὐτὸ ἐντίθησι, μετ' ἐκεῖνο δὲ εἰς ὕδωρ βάπτει, πάλιν δὲ εἰς πῦρ, αὖθις δὲ εἰς ὕδωρ· μεταφέρων δ' οὕτω πολλάκις εἰς ἑκά-
45 τερον ὑπ' ἀμφοῖν ἄτηκτον ἀπειργάσατο. καταχρώμενος δὴ τούτῳ περὶ μὲν τὸν ἐγκέφαλον αὐτοῦ σφαῖραν περιετόρνευσεν ὀστεΐνην, ταύτῃ δὲ στενὴν διέξο-
74 a δον κατελείπετο· καὶ περὶ τὸν διαυχένιον ἅμα καὶ νωτιαῖον μυελὸν ἐξ αὐτοῦ σφονδύλους πλάσας ὑπέτεινεν
50 οἷον στρόφιγγας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, διὰ παντὸς τοῦ κύτους. καὶ τὸ πᾶν δὴ σπέρμα διασῴζων οὕτω λιθοειδεῖ περιβόλῳ ξυνέφραξεν, ἐμποιῶν ἄρθρα, τῇ θατέρου προσχρώμενος ἐν αὐτοῖς ὡς μέσῃ ἐνισταμένῃ δυνάμει, κινήσεως καὶ κάμψεως ἕνεκα. τὴν δ' αὖ τῆς

autem reliquum corpus quomodo sit factum. id igitur ex hujusmodi ratione consistere maxime omnium consentaneum sit: futuram in nobis potus et cibi intemperantiam cognitam habebant isti, qui genus nostrum condebant, et modico ac necessario propter ingluviem multo nos usuros esse pluribus. ne igitur subitus propter morbos interitus accideret et imperfectum statim genus mortale periret, hæc prævidentes ad capiendum eum, qui superfuturus esset potus et cibus, ventrem inferiorem qui vocatur receptaculum posuerunt intestinorumque volumina in sese redeuntia ingenerarunt, ut ne cito transcurrens alimentum cito novi alimenti indigere corpus cogeret et insatiabili aviditate injecta propter ingluviem a sapientiæ studio et a Musis universum genus abalienaret ab obsequio ejus, quod maxime divinum in nobis est, avocatum. ossium vero et carnis et omnis hujusmodi naturæ ratio hæc obtinuit: commune his omnibus principium exstitit medulla; nam vitæ vincula, dum animus cum corpore copulatur, in hac illigata radicibus defigebant genus mortale; ipsa autem medulla ex aliis facta est. triangulorum enim prima quæque recta et lævia, quæ ignem et aquam et aerem et terram accurate præstare maxime possent, ea deus a suis singula generibus secernens et quæ inter se congruerent miscens commune universo generi mortali seminarium parans medullam ex iis effecit, in qua deinde serens animorum genera deligabat, et quot qualesque secundum singulas species habitura esset figuras, in tot et tales medullam ipsam statim in prima distributione dividebat. atque eam quidem partem medullæ, quæ divinum semen arvi instar in se habitura erat, globosam undique finxit et cerebrum nominavit, quippe cujus in perfecto animali vas caput futurum esset; quæ autem reliquæ parti animi et mortali continendæ erat, eam in teretes simul et oblongas figuras dividens communi medullæ nomine insignivit, ad easque tamquam ancoras totius animi vincula deligans totum deinceps circa eam corpus nostrum perficiebat ita, ut tegumentum primum, quod universam circumdaret, osseum construeret. os vero hoc modo componit: terram cribratam puram et lævem depsuit tinxitque medulla, deinde eam in ignem injicit, tum in aquam mergit, et iterum in ignem, tum in aquam, atque ita sæpe transferens ex uno in alterum a neutro liquefieri ut posset, effecit. hoc igitur utens globum ex eo osseum circa cerebrum tornavit, cui tamen angustum exitum relinquebat; et circa cervicis simul et dorsi medullam indidem effictas vertebras subtendit veluti cardines a capite inde per totam caveam. atque ita omne semen conservans lapideo septo communivit, cui motus et flexionis causa inserebat articulos alterius ad eos adhibens ut mediam intercedentem vim. osseæ vero na-

ὀστείνης φύσεως ἕξιν ἡγησάμενος τοῦ δέοντος κραυρο- b
τέραν εἶναι καὶ ἀκαμπτοτέραν, διάπυρόν τ' αὖ γιγνο-
μένην καὶ πάλιν ψυχομένην σφακελίσασαν ταχὺ δια-
φθερεῖν τὸ σπέρμα ἐντὸς αὐτῆς, διὰ ταῦτα οὕτω τὸ
5 τῶν νεύρων καὶ τὸ τῆς σαρκὸς γένος ἐμηχανᾶτο, ἵνα
τῷ μὲν πάντα τὰ μέλη ξυνδήσας ἐπιτεινομένῳ καὶ
ἀνιεμένῳ περὶ τοὺς στρόφιγγας καμπτόμενον τὸ σῶμα
καὶ ἐκτεινόμενον παρέχοι, τὴν δὲ σάρκα προβολὴν
μὲν καυμάτων, πρόβλημα δὲ χειμώνων, ἔτι δὲ πτωμά-
10 των οἷον τὰ πιλητὰ ἔσεσθαι κτήματα, σώμασι μαλα- c
κῶς καὶ πράως ὑπείκουσαν, θερμὴν δὲ νοτίδα ἐντὸς
ἑαυτῆς ἔχουσαν θέρους μὲν ἀνιδίουσαν καὶ νοτιζομένην
ἔξωθεν ψῦχος κατὰ πᾶν τὸ σῶμα παρέξειν οἰκεῖον, διὰ
χειμῶνος δὲ πάλιν αὖ τούτῳ τῷ πυρὶ τὸν προσφερόμε-
15 νον ἔξωθεν καὶ περιιστάμενον πάγον ἀμυνεῖσθαι με-
τρίως. ταῦτα ἡμῶν διανοηθεὶς ὁ κηροπλάστης ὕδατι
μὲν καὶ πυρὶ καὶ γῇ ξυμμίξας καὶ ξυναρμόσας ἐξ ὀξέος
καὶ ἁλμυροῦ ξυνθεὶς ζύμωμα ὑπομίξας αὐτοῖς σάρκα d
ἔγχυμον καὶ μαλακὴν ξυνέστησε, τὴν δὲ τῶν νεύρων
20 φύσιν ἐξ ὀστοῦ καὶ σαρκὸς ἀζύμου κράσεως μίαν ἐξ
ἀμφοῖν μέσην δυνάμει ξυνεκεράσατο, ξανθῷ χρώματι
προσχρώμενος· ὅθεν συντονωτέραν μὲν καὶ γλισχροτέραν
σαρκῶν, μαλακωτέραν δὲ ὀστῶν ὑγροτέραν τε ἐκτή-
σατο δύναμιν νεῦρα. οἷς ξυμπεριλαβὼν ὁ θεὸς ὀστᾶ
25 καὶ μυελόν, δήσας πρὸς ἄλληλα νεύροις, μετὰ ταῦτα
σαρξὶ πάντα αὐτὰ κατεσκίασεν ἄνωθεν. ὅσα μὲν οὖν e
ἐμψυχότατα τῶν ὀστῶν ἦν, ὀλιγίσταις συνέφραττε
σαρξίν, ἃ δ' ἀψυχότατα ἐντός, πλείσταις καὶ πυκνο-
τάταις, καὶ δὴ καὶ κατὰ τὰς ξυμβολὰς τῶν ὀστῶν, ὅπῃ
30 μή τινα ἀνάγκην ὁ λόγος ἀπέφαινε δεῖν αὐτὰς εἶναι,
βραχεῖαν σάρκα ἔφυσεν, ἵνα μήτε ἐμποδὼν ταῖς καμ-
παῖσιν οὖσαι δύσφορα τὰ σώματα ἀπεργάζοιντο, ἅτε
δυσκίνητα γιγνόμενα, μήτ' αὖ πολλαὶ καὶ πυκναὶ σφόδρα
τε ἐν ἀλλήλαις ἐμπεπιλημέναι, διὰ στερεότητα ἀναι-
35 σθησίαν ἐμποιοῦσαι, δυσμνημονευτότερα καὶ κωφότερα
τὰ περὶ τὴν διάνοιαν ποιοῖεν. διὸ δὴ τό τε τῶν μη-
75 ρῶν καὶ κνημῶν καὶ τὸ περὶ τὴν τῶν ἰσχίων φύσιν τά a
τε περὶ τὰ τῶν βραχιόνων ὀστᾶ καὶ τὰ τῶν πήχεων
καὶ ὅσα ἄλλα ἡμῶν ἄναρθρα, ὅσα τε ἐντὸς ὀστᾶ δι'
40 ὀλιγότητα ψυχῆς ἐν μυελῷ κενά ἐστι φρονήσεως, ταῦτα
πάντα ξυμπεπλήρωται σαρξίν, ὅσα δὲ ἔμφρονα, ἧττον·
εἰ μή πού τινα αὐτὴν καθ' αὑτὴν αἰσθήσεων ἕνεκα
σάρκα οὕτω ξυνέστησεν, οἷον τὸ τῆς γλώττης εἶδος·
τὰ δὲ πλεῖστα ἐκείνως. ἡ γὰρ ἐξ ἀνάγκης γιγνομένη
45 καὶ ξυντρεφομένη φύσις οὐδαμῇ προσδέχεται πυκνὸν
ὀστοῦν καὶ σάρκα πολλὴν ἅμα τε αὐτοῖς ὀξυήκοον αἴ- b
σθησιν. μάλιστα γὰρ ἂν αὐτὰ πάντων ἔσχεν ἡ περὶ τὴν
κεφαλὴν ξύστασις, εἴπερ ἅμα ξυμπίπτειν ἠθελησάτην,
καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος σαρκῶδη ἔχον ἐφ' ἑαυτῷ
50 καὶ νευρώδη κρατεράν τε κεφαλὴν βίον ἂν διπλοῦν καὶ
πολλαπλοῦν καὶ ὑγιεινότερον καὶ ἀλυπότερον τοῦ νῦν
κατεκτήσατο. νῦν δὲ τοῖς περὶ τὴν ἡμετέραν γένεσιν
δημιουργοῖς ἀναλογιζομένοις, πότερον πολυχρονιώτε- c
ρον χεῖρον, ἢ βραχυχρονιώτερον βέλτιον ἀπεργάσαιντο

turæ habitum justo rigidiorem et flexu difficiliorem esse
eandemque fervefactam et rursus frigefactam carie corre-
ptam celeriter semen quod in se haberet, perdituram esse
ratus, ideo igitur nervorum et carnis genus parabat, illo ut
omnibus membris colligatis, cum intenderetur ac remitte-
retur, flectens se circa cardines corpus atque extendens red-
deret, carnem vero arcendis æstibus et ad frigora, item ad
casus levamento futuram culcitæ instar corporibus molliter
leniterque cedentem, præterea humore calido instructam
æstate sudore emittendo irrigatam extrinsecus toti corpori
frigus commodum præbituram, hieme contra eodem hoc
igne gelu extrinsecus accidens et circumstans convenienter
propulsuram. hæc cogitans fictor noster ex aqua et igne
et terra mixtura concinnata fermento ex acido et salso ad-
mixto carnem succosam ac mollem composuit, nervorum
autem naturam ex osse et carne non fermentata mixtam
unam ex ambobus vi mediam conflavit, flavo colore utens;
ex quo tensiorem quidem et tenaciorem carnibus, mollio-
rem vero ossibus humidioremque vim nervi obtinuerunt.
atque his una comprehendit deus ossa et medullam et
colligata inter se nervis omnia deinde carnibus desuper
inumbravit. jam ea ossa, quæ maxime animata erant,
paucissimis, quæ minimum animi in se habebant, pluri-
mis et densissimis carnibus sepiebat, item ad commissuras
ossium, ubi nullam ratio necessitatem monstraret, cur opus
eis esset, paulum carnis nasci jussit, ut neque flexibus
officientes portatu difficilia corpora redderent imminuta
mobilitate, neque rursus multæ et crassæ et valde inter
se condensatæ hebetata propter duritiam sentiendi facultate
memoriam impedirent et ingenii acumen obtunderent. ita-
que femora et crura et quod ad coxarum naturam pertinet
et quæ circa lacertorum ossa et brachiorum sunt et quæ
alia in nobis articulis carent quæque intus ossa propter
animi in medulla paucitatem expertia sunt prudentiæ, ea
omnia completa sunt carnibus, quæ vero prudentiam ha-
bent, minus; nisi forte aliquam ipsam per se sensuum
causa carnem ita composuit, veluti linguæ speciem; plu-
rima vero isto modo. namque ex necessitate oriens una-
que alescens natura neutiquam admittit ossis densitatem
carnisque multitudinem et conjunctum cum iis sentiendi
acumen. maxime enim omnium, si simul contingere
hæc potuissent, capitis structura ea tenuisset, et hominum
genus carnosum et nervosum robustumque impositum ge-
rens caput vitam duplam et multiplicem et validiorem et
placidiorem, quam nunc, possedisset. nunc vero procrea-
tionis nostræ auctoribus consultantibus, utrum longioris
ætatis deterius, an brevioris melius facerent genus, com-

γένος, ξυνέδοξε τοῦ πλείονος βίου φαυλοτέρου δὲ τὸν
ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα παντὶ πάντως αἱρετέον· ὅθεν δὴ
μανῷ μὲν ὀστῷ, σαρξὶ δὲ καὶ νεύροις κεφαλήν, ἅτ'
οὐδὲ καμπὰς ἔχουσαν, οὐ ξυνεστέγασαν. κατὰ πάντα
5 οὖν ταῦτα εὐαισθητοτέρα μὲν καὶ φρονιμωτέρα, πολὺ
δὲ ἀσθενεστέρα παντὸς ἀνδρὸς προσετέθη κεφαλὴ σώ-
ματι. τὰ δὲ νεῦρα διὰ ταῦτα καὶ οὕτως ὁ θεὸς ἐπ'
ἐσχάτην τὴν κεφαλὴν περιστήσας κύκλῳ περὶ τὸν τρά- d
χηλον ἐκόλλησεν ὁμοιότητι, καὶ τὰς σιαγόνας ἄκρας
10 αὐτοῖς ξυνέδησεν ὑπὸ τὴν φύσιν τοῦ προσώπου· τὰ δ'
ἄλλα εἰς ἅπαντα τὰ μέλη διέσπειρε, ξυνάπτων ἄρθρον
ἄρθρῳ. τὴν δὲ δὴ τοῦ στόματος ἡμῶν δύναμιν ὀδοῦσι
καὶ γλώττῃ καὶ χείλεσιν ἕνεκα τῶν ἀναγκαίων καὶ τῶν
ἀρίστων διεκόσμησαν οἱ διακοσμοῦντες ᾗ νῦν διατέτα-
15 κται, τὴν μὲν εἴσοδον τῶν ἀναγκαίων μηχανώμενοι χάριν, e
τὴν δ' ἔξοδον τῶν ἀρίστων· ἀναγκαῖον μὲν γὰρ πᾶν
ὅσον εἰσέρχεται τροφὴν διδὸν τῷ σώματι, τὸ δὲ λόγων
νᾶμα ἔξω ῥέον καὶ ὑπηρετοῦν φρονήσει κάλλιστον καὶ
ἄριστον πάντων ναμάτων. τὴν δ' αὖ κεφαλὴν οὔτε
20 μόνον ὀστείνην ψιλὴν δυνατὸν ἐᾶν ἦν, διὰ τὴν ἐν ταῖς
ὥραις ἐφ' ἑκάτερον ὑπερβολήν, οὔτ' αὖ ξυσκιασθεῖσαν
κωφὴν καὶ ἀναίσθητον διὰ τὸν τῶν σαρκῶν ὄχλον πε-
ριιδεῖν γιγνομένην. τῆς δὴ σαρκοειδοῦς φύσεως κατα-
76 ξηραινομένης λέμμα μεῖζον περιγιγνόμενον ἐχωρίζετο, a
25 δέρμα τὸ νῦν λεγόμενον. τοῦτο δὲ διὰ τὴν περὶ τὸν ἐγκέ-
φαλον νοτίδα ξυνιὸν αὐτὸ πρὸς αὐτὸ καὶ βλαστάνον
κύκλῳ περιημφιέννυε τὴν κεφαλήν. ἡ δὲ νοτὶς ὑπὸ
τὰς ῥαφὰς ἀνιοῦσα ἦρδε καὶ συνέκλεισεν αὐτὸ ἐπὶ τὴν
κορυφήν, οἷον ἅμμα ξυναγαγοῦσα. τὸ δὲ τῶν ῥαφῶν
30 παντοδαπὸν εἶδος γέγονε διὰ τὴν τῶν περιόδων δύναμιν
καὶ τῆς τροφῆς, μᾶλλον μὲν ἀλλήλοις μαχομένων τού-
των πλείους, ἧττον δὲ ἐλάττους. τοῦτο δὴ πᾶν τὸ b
δέρμα κύκλῳ κατεκέντει πυρὶ τὸ θεῖον· τρωθέντος δὲ
καὶ τῆς ἰκμάδος ἔξω δι' αὐτοῦ φερομένης τὸ μὲν ὑγρὸν
35 καὶ θερμὸν ὅσον εἰλικρινὲς ἀπῄειν, τὸ δὲ μικτὸν ἐξ ὧν
καὶ τὸ δέρμα ἦν, αἰρόμενον μὲν ὑπὸ τῆς φορᾶς ἔξω
μακρὸν ἐτείνετο, λεπτότητα ἴσην ἔχον τῷ κατακεντή-
ματι, διὰ δὲ βραδυτῆτα ἀπωθούμενον ὑπὸ τοῦ περιε-
στῶτος ἔξωθεν πνεύματος πάλιν ἐντὸς ὑπὸ τὸ δέρμα
40 εἱλλόμενον κατερριζοῦτο· καὶ κατὰ ταῦτα δὴ τὰ c
πάθη τὸ τριχῶν γένος ἐν τῷ δέρματι πέφυκε, ξυγγενὲς
μὲν ἱμαντῶδες ὂν αὐτοῦ, σκληρότερον δὲ καὶ πυκνότε-
ρον τῇ πιλήσει τῆς ψύξεως, ἣν ἀποχωριζομένη δέρμα-
τος ἑκάστη θρὶξ ψυχθεῖσα συνεπιλήθη. τούτῳ δὴ
45 λασίαν ἡμῶν ἀπειργάσατο τὴν κεφαλὴν ὁ ποιῶν, χρώ-
μενος μὲν αἰτίοις τοῖς εἰρημένοις, διανοούμενος δὲ
ἀντὶ σαρκὸς αὐτὸ δεῖν εἶναι στέγασμα τῆς περὶ τὸν ἐγ-
κέφαλον ἕνεκα ἀσφαλείας κοῦφον καὶ θέρους χειμῶνός d
τε ἱκανὸν σκιὰν καὶ σκέπην παρέχειν, εὐαισθησίας δὲ
50 οὐδὲν διακώλυμα ἐμποδὼν γενησόμενον. τὸ δ' ἐν τῇ
περὶ τοὺς δακτύλους καταπλοκῇ τοῦ νεύρου καὶ τοῦ
δέρματος ὀστοῦ τε συμμιχθὲν ἐκ τριῶν ἀποξηρανθὲν
ἓν κοινὸν ξυμπάντων σκληρὸν γέγονε δέρμα, τοῖς μὲν
ξυναιτίοις τούτοις δημιουργηθέν, τῇ δὲ αἰτιωτάτῃ δια-

placitum est diuturniore vita humiliore breviorem, quæ melior esset, omnino præstare omnibus, ideoque osse quidem raro, carnibus autem et nervis caput, quippe flexibus quoque cariturum, contexerunt nullis. itaque secundum hæc omnia ad sentiendum promptius quidem et prudentius, multo vero imbecillius cujuslibet viri corpori additum est caput. nervos autem ob hanc rem et ita deus extremæ capitis parti in orbem circumpositos circa collum agglutinavit æqualiter summasque illis maxillas colligavit naturæ faciei subjectas: reliquos per omnia membra dispersit articulum articulo nectens. oris vero nostri vim dentibus et linguæ et labiis rerum necessariarum et rerum optimarum causa ita, ut nunc ordinata sunt, adornaverunt illi, qui adornabant, introitum quidem necessariorum gratia parantes, exitum vero optimorum; necessarium enim est, quicquid intrat alimentum præbens corpori, sermonis autem flucutum effluens et serviens intelligentiæ pulcherrimum et optimum fluentorum omnium. caput vero neque solum osseum relinqui poterat nudum propter utramque in anni tempestatibus exsuperantiam, neque rursus committi ut carnium mole coopertum obtunderetur et sensu privaretur. itaque carneæ naturæ arescentis tunica grandior superstes separabatur, cutis nunc quæ dicitur. ea propter humorem ad cerebrum pertinentem coiens in semet ipsa et germinans in orbem circumvestiebat caput; humor autem sub suturas subiens irrigabat eam et ad verticem nodi instar collectam clausit. suturarum vero species varia propter circuitionum et alimenti vim facta est, quibus magis inter se pugnantibus plures sunt, minus pugnantibus pauciores. hanc igitur cutem omnem circumcirca igne compungebat numen; quo facto cum humor exire per eam contenderet, quicquid humidi et calidi purum erat, abibat, mixtum vero iisdem, quibus cutis constabat, sublatum ab exeundi impetu in longitudinem extendebatur tenuitate par puncto, sed propter tarditatem repulsum a spiritu extrinsecus circumstante rursus intro sub cutem revolutum radices agebat; et secundum has igitur affectiones capillorum genus in cute natum est communem habens cum ea loream naturam, sed durius et densius propter refrigerationis compressionem, qua separatus a cute capillus quisque refrigeratus compressus est. hoc igitur hirsutum fecit caput nostrum conditor causis quidem utens illis, quæ dictæ sunt, consilio autem hoc, ut pro carne tegumentum esset tutando cerebro leve et æstate hiemeque idoneum ad umbram et tectum præbendum neque sentiendi facultati ullum impedimentum objecturum: quod vero in detexendis ex nervo et cute osseque digitis commistum ex tribus exaruit, id una communis ex omnibus simul exstitit cutis dura, adjuvantibus quidem his fabricata causis sed maxime causando consilio propter post futura effecta.

νοίᾳ τῶν ἔπειτα ἐσομένων ἕνεκα εἰργασμένον. ὡς γάρ ποτε ἐξ ἀνδρῶν γυναῖκες καὶ τἆλλα θηρία γενήσοιντο, e ἠπίσταντο οἱ ξυνιστάντες ἡμᾶς, καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς τῶν ὀνύχων χρείας ὅτι πολλὰ τῶν θρεμμάτων καὶ ἐπὶ πολλὰ 5 δεήσοιντο ᾔδεσαν· ὅθεν ἐν ἀνθρώποις εὐθὺς γιγνομένοις ὑπετυπώσαντο τὴν τῶν ὀνύχων γένεσιν. τούτῳ δὴ τῷ λόγῳ καὶ ταῖς προφάσεσι ταύταις δέρμα, τρίχας ὄνυχάς τε ἐπ' ἄκροις τοῖς κώλοις ἔφυσαν.

Ἐπεὶ δὲ πάντ' ἦν τὰ τοῦ θνητοῦ ζῴου ξυμπεφυκότα 77 μέρη καὶ μέλη, τὴν δὲ ζωὴν ἐν πυρὶ καὶ πνεύματι ξυν- a έβαινεν ἐξ ἀνάγκης ἔχειν αὐτῷ, καὶ διὰ ταῦτα ὑπὸ τούτων τηκόμενον κενούμενόν τ' ἔφθινε, βοήθειαν αὐτῷ θεοὶ μηχανῶνται. τῆς γὰρ ἀνθρωπίνης ξυγγενῆ φύσεως φύσιν ἄλλαις ἰδέαις καὶ αἰσθήσεσι κεραννύντες, ὥσθ' 15 ἕτερον ζῷον εἶναι, φυτεύουσιν· ἃ δὴ νῦν ἥμερα δένδρα καὶ φυτὰ καὶ σπέρματα παιδευθέντα ὑπὸ γεωργίας τιθασῶς πρὸς ἡμᾶς ἔσχε, πρὶν δὲ ἦν μόνα τὰ τῶν ἀγρίων γένη, πρεσβύτερα τῶν ἡμέρων ὄντα. πᾶν γὰρ οὖν, b ὅτιπερ ἂν μετάσχῃ τοῦ ζῆν, ζῷον μὲν ἂν ἐν δίκῃ λέ- 20 γοιτο ὀρθότατα· μετέχει γε μὴν τοῦτο, ὃ νῦν λέγομεν, τοῦ τρίτου ψυχῆς εἴδους, ὃ μεταξὺ φρενῶν ὀμφαλοῦ τε ἱδρῦσθαι λόγος, ᾧ δόξης μὲν λογισμοῦ τε καὶ νοῦ μέτεστι τὸ μηδέν, αἰσθήσεως δὲ ἡδείας καὶ ἀλγεινῆς μετὰ ἐπιθυμιῶν. πάσχον γὰρ διατελεῖ πάντα, στραφέντι δ' 25 αὐτῷ ἐν ἑαυτῷ περὶ ἑαυτό, τὴν μὲν ἔξωθεν ἀπωσαμένῳ κίνησιν, τῇ δ' οἰκείᾳ χρησαμένῳ, τῶν αὑτοῦ τι λογί- c σασθαι κατιδόντι φύσει οὐ παραδέδωκεν ἡ γένεσις. διὸ δὴ ζῇ μὲν ἔστι τε οὐχ ἕτερον ζῴου, μόνιμον δὲ καὶ κατερριζωμένον πέπηγε διὰ τὸ τῆς ὑφ' ἑαυτοῦ κινήσεως 30 ἐστερῆσθαι. ταῦτα δὴ τὰ γένη πάντα φυτεύσαντες οἱ κρείττους τοῖς ἥττοσιν ἡμῖν τροφὴν τὸ σῶμα αὐτὸ ἡμῶν διωχέτευσαν τέμνοντες οἷον ἐν κήποις ὀχετούς, ἵνα ὥσπερ ἐκ νάματος ἐπιόντος ἄρδοιτο. καὶ πρῶτον μὲν ὀχετοὺς κρυφαίους ὑπὸ τὴν ξύμφυσιν τοῦ δέρματος καὶ τῆς d 35 σαρκὸς δύο φλέβας ἔτεμον νωτιαίας, δίδυμον, ὡς τὸ σῶμα ἐτύγχανε δεξιοῖς τε καὶ ἀριστεροῖς ὄν. ταύτας δὲ καθῆκαν παρὰ τὴν ῥάχιν καὶ τὸν γόνιμον μεταξὺ λαβόντες μυελόν, ἵνα οὗτός τε ὅτι μάλιστα θάλλοι, καὶ ἐπὶ τἆλλα εὔρους ἐντεῦθεν ἅτ' ἐπὶ κάταντες ἡ ἐπίχυσις 40 γιγνομένη παρέχοι τὴν ὑδρείαν ὁμαλήν. μετὰ δὲ ταῦτα σχίσαντες περὶ τὴν κεφαλὴν τὰς φλέβας καὶ δι' ἀλλήλων ἐναντίας πλέξαντες διεῖσαν, τὰς μὲν ἐκ τῶν δεξιῶν e ἐπὶ τἀριστερὰ τοῦ σώματος, τὰς δ' ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ κλίναντες, ὅπως δεσμὸς ἅμα τῇ κεφαλῇ πρὸς τὸ 45 σῶμα εἴη μετὰ τοῦ δέρματος, ἐπειδὴ νεύροις οὐκ ἦν κύκλῳ κατὰ κορυφὴν περιειλημμένη, καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν αἰσθήσεων πάθος ἵν' ἀφ' ἑκατέρων τῶν μερῶν εἰς ἅπαν τὸ σῶμα εἴη διάδηλον. τὸ δ' ἐντεῦθεν ἤδη τὴν ὑδραγω- 78 γίαν παρεσκεύασαν τρόπῳ τινὶ τοιῷδε, ὃν κατοψόμεθα a 50 ῥᾷον προδιομολογησάμενοι τὸ τοιόνδε, ὅτι πάντα ὅσα ἐξ ἐλαττόνων ξυνίσταται, στέγει τὰ μείζω, τὰ δ' ἐκ μειζόνων τὰ σμικρότερα οὐ δύναται, πῦρ δὲ πάντων γενῶν σμικρομερέστατον, ὅθεν δι' ὕδατος καὶ γῆς ἀέρος τε καὶ ὅσα ἐκ τούτων ξυνίσταται, διαχωρεῖ, καὶ στέγειν

aliquando enim ex viris mulieres itidemque bestias exstituras esse sciebant illi, qui nos componebant, neque vero unguium usus eos fugiebat, quin bestiæ multæ et ad multa eis opus essent habituræ; quam ob rem in hominibus statim procreandis unguium naturam informaverunt. hac igitur ratione et his de causis cutem, capillos et ungues extremis in membris generarunt.

Cum vero omnes mortalis animalis partes et membra concrevissent, vitam autem in igne et spiritu agere ei necesse esset ideoque solutum ab his et inanitum periret, auxilium ei parant dii. cognatam enim humanæ naturæ naturam aliis formis sensibusque miscentes, alterum ut animal esset, serunt, arbores scilicet et plantas et semina, mitia quæ nunc educata ab agricultura mansuete erga nos habere se cœperunt, cum olim agrestia tantum genera essent quæ antiquiora mansuetis sunt. etenim quicquid vitæ particeps factum est, merito animal rectissime vocatur; est vero hoc, quod nunc dicimus, particeps tertiæ animi speciei, quam inter præcordia et umbilicum collocatam esse docuimus, cui opinionis quidem et ratiocinationis et mentis impertitum est nihil, sensus vero est jucundus et molestus cum cupiditatibus. patitur enim perpetuo omnia, ut vero ipsum in se conversum circa se externo motu repulso proprio usum suorum quippiam animadversum natura secum reputet, ea conditione genitum non est. quare vivit quidem et est non diversum ab animali, sed stabile et radicibus defixum hæret, quia ipsum se movere non potest. jam cum omnia hæc genera majores minoribus nobis alimenti causa seminassent, ipsum corpus nostrum canalibus ductis tamquam in hortis diviserunt, ut veluti fluminis accessu irrigaretur. et primum quidem canales occultos sub cute, qua cum carne concrevit, duas venas duxerunt ad dorsum pertinentes, gemellum opus, quale corpus erat dexteris et sinistris. has demiserunt juxta spinam atque genitali media comprehensa medulla, quo et hæc quam lætissime vigeret et ad reliquas partes facilis hinc utpote in declive affluentia æquabilem præberet aquationem. deinde fissas circum caput venas et inter se ex contrario implicitas transmiserunt alias a dexteris inclinatas ad sinistras partes corporis, alias a sinistris ad dexteras, ut copula simul esset capitis et corporis cum cute, quoniam nervis illud circumcirca cinctum in vertice non erat, et vero etiam sensuum affectio ut ab utraque corporis parte in universum se diffunderet. jam vero ipsum aquæ ductum instituerunt tali quodam modo, quem facilius perspiciemus, si prius hoc inter nos convenerit, quæcunque ex minoribus constant, ab iis contineri majora, quæ vero ex majoribus, ea minora continere non posse, ignis autem genus omnium minimis constare partibus, qua de causa per aquam et terram aeremque et per omnia ex his composita transit et contineri ab nullo potest.

οὐδὲν αὐτὸ δύναται. ταὐτὸν δὴ καὶ περὶ τῆς παρ' ἡμῖν
κοιλίας διανοητέον, ὅτι σιτία μὲν καὶ ποτὰ ὅταν εἰς αὐ-
τὴν ἐμπέσῃ, στέγει, πνεῦμα δὲ καὶ πῦρ σμικρομερέ- b
στερα ὄντα τῆς αὐτῆς ξυστάσεως οὐ δύναται. τούτοις
οὖν κατεχρήσατο ὁ θεὸς εἰς τὴν ἐκ τῆς κοιλίας ἐπὶ τὰς
φλέβας ὑδρείαν, πλέγμα ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς οἷον οἱ κύρ-
τοι ξυνυφηνάμενος, διπλᾶ κατὰ τὴν εἴσοδον ἐγκύρτια
ἔχον, ὧν θάτερον αὖ πάλιν διέπλεξε δίκρουν· καὶ ἀπὸ
τῶν ἐγκυρτίων δὴ διετείνατο οἷον σχοίνους κύκλῳ διὰ
10 παντὸς πρὸς τὰ ἔσχατα τοῦ πλέγματος. τὰ μὲν οὖν ἔν-
δον ἐκ πυρὸς ξυνεστήσατο τοῦ πλοκάνου ἅπαντα, τὰ δ' c
ἐγκύρτια καὶ τὸ κύτος ἀεροειδῆ, καὶ λαβὼν αὐτὸ περιέ-
στησε τῷ πλασθέντι ζῴῳ τρόπον τοιόνδε· τὸ μὲν τῶν
ἐγκυρτίων εἰς τὸ στόμα μεθῆκε· διπλοῦ δὲ ὄντος αὐτοῦ
15 κατὰ μὲν τὰς ἀρτηρίας εἰς τὸν πλεύμονα καθῆκε θάτε-
ρον, τὸ δ' εἰς τὴν κοιλίαν παρὰ τὰς ἀρτηρίας· τὸ δ'
ἕτερον σχίσας τὸ μέρος ἑκάτερον κατὰ τοὺς ὀχετοὺς
τῆς ῥινὸς ἀφῆκε κοινόν· ὥσθ' ὅτε μὴ κατὰ στόμα ἴοι
θάτερον, ἐκ τούτου πάντα καὶ τὰ ἐκείνου ῥεύματα ἀνα- d
20 πληροῦσθαι. τὸ δὲ ἄλλο κύτος τοῦ κύρτου περὶ τὸ σῶμα
ὅσον κοῖλον ἡμῶν περιέφυσε, καὶ πᾶν δὴ τοῦτο τοτὲ
μὲν εἰς τὰ ἐγκύρτια ξυῤῥεῖν μαλακῶς, ἅτε ἀέρα ὄντα,
ἐποίησε, τοτὲ δὲ ἀναῤῥεῖν μὲν τὰ ἐγκύρτια, τὸ δὲ
πλέγμα, ὡς ὄντος τοῦ σώματος μανοῦ, δύεσθαι εἴσω
25 δι' αὐτοῦ καὶ πάλιν ἔξω, τὰς δ' ἐντὸς τοῦ πυρὸς ἀκτῖ-
νας διαδεδεμένας ἀκολουθεῖν ἐφ' ἑκάτερα ἰόντος τοῦ ἀέ-
ρος, καὶ τοῦτο, ἕως περ ἂν τὸ θνητὸν ξυνεστήκῃ ζῷον, e
μὴ διαπαύεσθαι γιγνόμενον. τούτῳ δὲ δὴ τῷ γένει τὸν
τὰς ἐπωνυμίας θέμενον ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν λέγομεν
30 θέσθαι τοὔνομα. πᾶν δὲ δὴ τό τ' ἔργον καὶ τὸ πάθος
τοῦθ' ἡμῶν τῷ σώματι γέγονεν ἀρδομένῳ καὶ ἀναψυ-
χομένῳ τρέφεσθαι καὶ ζῆν. ὁπόταν γὰρ εἴσω καὶ ἔξω
τῆς ἀναπνοῆς ἰούσης τὸ πῦρ ἐντὸς ξυνημμένον ἕπηται,
79 διαιωρούμενον δὲ ἀεὶ διὰ τῆς κοιλίας εἰσελθὸν τὰ σιτία a
35 καὶ ποτὰ λάβῃ, τήκει δή, καὶ κατὰ σμικρὰ διαιροῦν,
διὰ τῶν ἐξόδων ᾗπερ πορεύεται διάγον, οἷον ἐκ κρήνης
ἐπ' ὀχετοὺς ἐπὶ τὰς φλέβας ἀντλοῦν αὐτά, ῥεῖν ὥσπερ
δι' αὐλῶνος τοῦ σώματος τὰ τῶν φλεβῶν ποιεῖ ῥεύματα.
πάλιν δὲ τὸ τῆς ἀναπνοῆς ἴδωμεν πάθος, αἷς χρώμενον
40 αἰτίαις τοιοῦτον γέγονεν, οἷόν περ τὰ νῦν ἐστίν. ὧδ' οὖν·
ἐπειδὴ κενὸν οὐδέν ἐστιν εἰς ὃ τῶν φερομένων δύναιτ' b
ἄν εἰσελθεῖν τι, τὸ δὲ πνεῦμα φέρεται παρ' ἡμῶν ἔξω,
τὸ μετὰ τοῦτο ἤδη παντὶ δῆλον ὡς οὐκ εἰς κενόν, ἀλλὰ
τὸ πλησίον ἐκ τῆς ἕδρας ὠθεῖ· τὸ δ' ὠθούμενον ἐξελαύ-
45 νει τὸ πλησίον ἀεί, καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἀνάγκην πᾶν
περιελαυνόμενον εἰς τὴν ἕδραν, ὅθεν ἐξῆλθε τὸ πνεῦμα,
εἰσιὸν ἐκεῖσε καὶ ἀναπληροῦν αὐτὴν ξυνέπεται τῷ πνεύ-
ματι, καὶ τοῦτο ἅμα πᾶν οἷον τροχοῦ περιαγομένου
γίγνεται διὰ τὸ κενὸν μηδὲν εἶναι. διὸ δὴ τὸ τῶν στη- c
50 θῶν καὶ τὸ τοῦ πλεύμονος ἔξω μεθιὲν τὸ πνεῦμα πάλιν
ὑπὸ τοῦ περὶ τὸ σῶμα ἀέρος, εἴσω διὰ μανῶν τῶν
σαρκῶν δυομένου καὶ περιελαυνομένου, γίγνεται πλή-
ρες· αὖθις δὲ ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ καὶ διὰ τοῦ σώματος
ἔξω ἰὼν εἴσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ κατὰ τὴν τοῦ

similiter vero etiam de alvo nostra statuendum, cibos et potus, cum eo inciderint, ab ea contineri, spiritum autem et ignem, qui minoribus quam illa partibus constant, non posse contineri. his igitur usus est deus ad inducendam venis ex alvo aquam, reticulum ex aere et igne, quales nassæ sunt, contexens, duplicibus ad introitum intertextis instructum, quorum alterum rursus divisit bifariam; tum ab intertextis velut funes in orbem per totum usque ad extrema reticulum tetendit. jam interiora quidem operis nexilis omnia ex igne composuit, intertexta vero et ambitum aeri similia fecit, cumque formatum esset animal, circumdare ei opus illud tali modo instituit: intertextorum alterum in os immisit, atque duplex cum esset, unam ejus partem per arterias in pulmonem demisit, alteram in alvum juxta arterias; alterum vero partitus utramque partem per nares dimisit conjunctam ita, ut si quando alterius meatus per os non procederet, ex hoc illius quoque rivi omnes replerentur. reliquum autem nassæ ambitum circa corpus nostrum quantum cavum est hærere eumque totum nunc in intertexta confluere molliter quippe aerium, nunc refluere quidem intertexta voluit, reticulum vero, cum corpus rarum sit, intrare per illud et rursus exire, innexos autem intus ignis radios utroque euntem sequi aerem idque, dum mortale consistat animal, fieri nunquam intermittere. huic vero generi nominum auctorem respirationi et expirationi nomen dedisse dicimus. sed universa hæc tum actio, tum affectio corpori nostro contigit ut irrigatum et refrigeratum aleretur et viveret. quando enim intrante et exeunte respiratione ignis intus connexus sequitur, agitatus autem perpetuo per alvum ingressus cibos et potus apprehendit, liquefacit eos et minutatim divisos per exitus quo proficiscitur traducens velut ex fonte canalibus venis eos infundens efficit, ut tamquam per convallem flumina venarum per corpus fluant. sed videamus iterum respirationis affectionem, quibus usa causis talis facta sit, qualis nunc est. sic igitur: cum vacuum nihil sit, quo quippiam eorum, quæ feruntur, intrare possit, spiritus autem proferatur a nobis, exinde jam cuilibet manifestum non in vacuum eum ferri, sed proximum loco pellere; pulsum autem exigit semper quod ei proximum est, et hac necessitate omne circumactum in eum locum, ex quo exiit spiritus, illo ingressum eumque replens subsequitur spiritum, idque simul omne tamquam rota vertente fit, propterea quod vacuum nihil est. hinc igitur pectus et pulmo spiritum emittens rursus ab aere, qui circa corpus est, per raras intrante carnes et circumacto repletur, rursus autem aversus aer et per corpus exiens intro respirationem repellit

στόματος καὶ τὴν τῶν μυκτήρων διόδον. τὴν δ' αἰτίαν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν θετέον τήνδε· πᾶν ζῷον ἑαυτοῦ τἀντὸς d περὶ τὸ αἷμα καὶ τὰς φλέβας θερμότατα ἔχει, οἷον ἐν ἑαυτῷ πηγήν τινα ἐνοῦσαν πυρός· ὃ δὴ καὶ προσῃκά-
5 ζομεν τῷ τοῦ κύρτου πλέγματι, κατὰ μέσον διατεταμένον ἐκ πυρὸς πεπλέχθαι πᾶν, τὰ δὲ ἄλλα, ὅσα ἔξωθεν, ἀέρος. τὸ θερμὸν δὴ κατὰ φύσιν εἰς τὴν αὑτοῦ χώραν ἔξω πρὸς τὸ ξυγγενὲς ὁμολογητέον ἰέναι. δυεῖν δὲ ταῖν διεξόδοιν οὔσαιν, τῆς μὲν κατὰ τὸ σῶμα ἔξω, τῆς e
10 δὲ αὖ κατὰ τὸ στόμα καὶ τὰς ῥῖνας, ὅταν μὲν ἐπὶ θάτερα ὁρμήσῃ, θάτερα περιωθεῖ· τὸ δὲ περιωσθὲν εἰς τὸ πῦρ ἐμπῖπτον θερμαίνεται, τὸ δ' ἐξιὸν ψύχεται. μεταβαλλούσης δὲ τῆς θερμότητος καὶ τῶν κατὰ τὴν ἑτέραν ἔξοδον θερμοτέρων γιγνομένων πάλιν ἐκείνῃ ῥέπον αὖ
15 τὸ θερμότερον μᾶλλον, πρὸς τὴν αὑτοῦ φύσιν φερόμενον, περιωθεῖ τὸ κατὰ θάτερα· τὸ δὲ τὰ αὐτὰ πάσχον καὶ τὰ αὐτὰ ἀνταποδιδὸν ἀεί, κύκλον οὕτω σαλευόμενον ἔνθα καὶ ἔνθα ἀπειργασμένον ὑπ' ἀμφοτέρων τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἐκπνοὴν γίγνεσθαι παρέχεται. Καὶ δὴ καὶ
80 τὰ τῶν περὶ τὰς ἰατρικὰς σικύας παθημάτων αἴτια καὶ a τὰ τῆς καταπόσεως τά τε τῶν ῥιπτουμένων, ὅσα ἀφεθέντα μετέωρα καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς φέρεται, ταύτῃ διωκτέον, καὶ ὅσοι φθόγγοι ταχεῖς τε καὶ βραδεῖς ὀξεῖς τε καὶ βαρεῖς φαίνονται, τοτὲ μὲν ἀνάρμοστοι φερόμενοι
25 δι' ἀνομοιότητα τῆς ἐν ἡμῖν ὑπ' αὐτῶν κινήσεως, τοτὲ δὲ ξύμφωνοι δι' ὁμοιότητα. τὰς γὰρ τῶν προτέρων καὶ θαττόνων οἱ βραδύτεροι κινήσεις ἀποπαυομένας ἤδη τε εἰς ὅμοιον ἐληλυθυίας, αἷς ὕστερον αὐτοὶ προσφερόμενοι b κινοῦσιν ἐκείνας, καταλαμβάνουσι, καταλαμβάνοντες
30 δὲ οὐκ ἄλλην ἐπεμβάλλοντες ἀνετάραξαν κίνησιν, ἀλλ' ἀρχὴν βραδυτέρας φορᾶς κατὰ τὴν τῆς θάττονος ἀπολληγούσης δὲ ὁμοιότητα προσάψαντες μίαν ἐξ ὀξείας καὶ βαρείας ξυνεκεράσαντο πάθην· ὅθεν ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄφροσιν, εὐφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσι διὰ τὴν τῆς θείας
35 ἁρμονίας μίμησιν ἐν θνηταῖς γενομένην φοραῖς παρέσχον. καὶ δὴ καὶ τὰ τῶν ὑδάτων πάντα ῥεύματα, ἔτι c δὲ τὰ τῶν κεραυνῶν πτώματα [καὶ τὰ θαυμαζόμενα ἠλέκτρων πέρι τῆς ἕλξεως καὶ τῶν Ἡρακλείων λίθων, πάντων τούτων ὁλκὴ μὲν οὐκ ἔστιν οὐδενί ποτε, τὸ δὲ
40 κενὸν εἶναι μηδὲν περιωθεῖν τε αὐτὰ ταῦτα εἰς ἄλληλα, τό τε διακρινόμενα καὶ συγκρινόμενα πρὸς τὴν αὑτῶν διαμειβόμενα ἕδραν ἕκαστα ἰέναι πάντα, τούτοις τοῖς παθήμασι πρὸς ἄλληλα συμπλεχθεῖσι τεθαυματουργημένα τῷ κατὰ τρόπον ζητοῦντι φανήσεται. Καὶ δὴ καὶ
45 τὸ τῆς ἀναπνοῆς, ὅθεν ὁ λόγος ὥρμησε, κατὰ ταὐτὰ d καὶ διὰ τούτων γέγονεν, ὥσπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, τέμνοντος μὲν τὰ σιτία τοῦ πυρὸς, αἰωρουμένου δὲ ἐντὸς τῷ πνεύματι ξυνεπομένου, τὰς φλέβας δὲ ἐκ τῆς κοιλίας τῇ ξυναιωρήσει πληροῦντος τῷ τὰ τετμημένα
50 αὐτόθεν ἐπαντλεῖν· καὶ διὰ ταῦτα δὴ καθ' ὅλον τὸ σῶμα πᾶσι τοῖς ζῴοις τὰ τῆς τροφῆς νάματα οὕτως ἐπίρρυτα γέγονε. νεότμητα δὲ καὶ ἀπὸ ξυγγενῶν ὄντα τὰ e μὲν καρπῶν, τὰ δὲ χλόης, ἃ θεὸς ἐπ' αὐτὸ τοῦθ' ἡμῖν ἐφύτευσεν, εἶναι τροφήν, παντοδαπὰ μὲν χρώματα

per oris et narium meatum. causam vero initii harum rerum hanc esse statuendum est: omne animal interiora sui, quæ ad sanguinem et venas pertinent, calidissima habet, quasi fontem quendam ignis sibi inditum; quod ipsum cum nassæ textura comparabamus, quæ media distenta ex igne contexta esset tota, cetera, quæ extrinsecus essent, ex aere. calidum vero naturæ convenienter suam in regionem ad cognatum exire concedendum est. exitus autem cum duo sint, unus per corpus, alter per os et nares, quando unam in partem contendit, ea, quæ in altera sunt, circumagendo impellit, impulsum autem incidens in ignem calescit, exiens contra refrigeratur. variante autem calore et magis calescentibus iis, quæ ad alterum exitum sunt, rursus illuc potius vergens calidius, dum suam petit naturam, id, quod in altera parte est, impellit; id vero eadem patiens eademque vicissim efficiens semper orbem huc et illuc fluctuantem utrinque effectum, qui respiratio et exspiratio est, exhibet. Atque eadem via causæ persequendæ sunt affectionum ad cucurbitas medicas pertinentium et glutiendi et eorum, quæ jaciuntur vel sublime emissa vel ita, ut super terra ferantur, quique soni celeresque et tardi acutique et graves apparent, nunc cum discrepantia accidentes propter inæqualitatem in nobis effectæ ab iis motionis, nunc concinentes propter æqualitatem. præcedentium enim et celeriorum motiones tardiores desinentes jamque in similitudinem redactas earum, quibus succedentes ipsi deinde eas movent, deprehendunt, deprehensas autem non alia injecta motione perturbant, sed initio tardioris motus secundum celerioris, sed desinentis similitudinem applicato unam ex acuta et gravi concinnant affectionem, unde voluptatem insipientibus, sapientibus gaudium propter divini concentus imitationem in mortalibus repertam motibus præbent. atque etiam aquarum fluxiones omnes, præterea fulminum casus et succinorum ac lapidum Herculeorum tractus mirabiles, nihil horum omnium vere trahit unquam, sed quod vacuum nihil est atque ipsa hæc inter se circumagendo impellunt, et quod divisa et conjuncta suam quæque mutato loco sedem petunt omnia, his inter se affectionibus complicatis mirabiliter effecta recte quærenti apparebunt. Ac respiratio quoque, unde profecta est oratio, eodem modo et his de causis exstitit, quemadmodum in superioribus dictum est, secante cibos igne, tum agitato intus spiritum subsequente eaque agitationis communione venas ex alvo sectis indidem infundendis replente; qua de causa per totum corpus animalibus omnibus alimenti flumina affunduntur. recens secta autem et a cognatis profecta partim fructibus, partim herba, quæ deus ob id ipsum procreavit nobis, ut alimento essent, varios quidem propter

ἴσχει διὰ τὴν ξύμμιξιν, ἡ δ' ἐρυθρὰ πλείστη περὶ αὐτὸ χρόα διαθεῖ, τῆς τοῦ πυρὸς τομῆς τε καὶ ἐξομόρξεως ἐν ὑγρῷ δεδημιουργημένη φύσις· ὅθεν τοῦ κατὰ τὸ σῶμα ῥέοντος τὸ χρῶμα ἔσχεν οἵαν ὄψιν διεληλύθαμεν. ὃ καλοῦμεν αἷμα, νομὴν σαρκῶν καὶ ξύμπαντος τοῦ σώματος, ὅθεν ὑδρευόμενα ἕκαστα πληροῖ τὴν τοῦ κενουμένου βάσιν. ὁ δὲ τρόπος τῆς πληρώσεως ἀποχωρήσεώς τε γίγνεται καθάπερ ἐν τῷ παντὶ παντὸς ἡ φορὰ γέγονεν, ἣν τὸ ξυγγενὲς πᾶν φέρεται πρὸς ἑαυτό. τὰ μὲν γὰρ δὴ περιεστῶτα ἐκτὸς ἡμᾶς τήκει τε ἀεὶ καὶ διανέμει πρὸς ἕκαστον εἶδος τὸ ὁμόφυλον ἀποπέμποντα, τὰ δὲ ἔναιμα αὖ, κερματισθέντα ἐντὸς παρ' ἡμῖν καὶ περιειλημμένα ὥσπερ ὑπ' οὐρανοῦ ξυνεστῶτος ἑκάστου τοῦ ζῴου, τὴν τοῦ παντὸς ἀναγκάζεται μιμεῖσθαι φοράν· πρὸς τὸ ξυγγενὲς οὖν φερόμενον ἕκαστον τῶν ἐντὸς μερισθέντων τὸ κενωθὲν τότε πάλιν ἀνεπλήρωσεν. ὅταν μὲν δὴ πλέον τοῦ ἐπιῤῥέοντος ἀπίῃ, φθίνει πᾶν, ὅταν δὲ ἔλαττον, αὐξάνεται. νέα μὲν οὖν ξύστασις τοῦ παντὸς ζῴου, καινὰ τὰ τρίγωνα οἷον ἐκ δρυόχων ἔτι ἔχουσα τῶν γενῶν, ἰσχυρὰν μὲν τὴν ξύγκλεισιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα κέκτηται, ξυμπέπηγε δὲ ὁ πᾶς ὄγκος αὐτῆς ἁπαλὸς, ἅτ' ἐκ μυελοῦ μὲν νεωστὶ γεγονυίας, τεθραμμένης δὲ ἐν γάλακτι· τὰ δὴ περιλαμβανόμενα ἐν αὐτῇ τρίγωνα ἔξωθεν ἐπεισελθόντα, ἐξ ὧν ἂν ᾖ τά τε σιτία καὶ ποτὰ, τῶν ἑαυτῆς τριγώνων παλαιότερα ὄντα καὶ ἀσθενέστερα καινοῖς ἐπικρατεῖ τέμνουσα, καὶ μέγα ἀπεργάζεται τὸ ζῷον τρέφουσα ἐκ πολλῶν ὁμοίων. ὅταν δ' ἡ ῥίζα τῶν τριγώνων χαλᾷ διὰ τὸ πολλοὺς ἀγῶνας ἐν πολλῷ χρόνῳ πρὸς πολλὰ ἠγωνίσθαι, τὰ μὲν τῆς τροφῆς εἰσιόντα οὐκέτι δύναται τέμνειν εἰς ὁμοιότητα ἑαυτοῖς, αὐτὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἔξωθεν ἐπεισιόντων εὐπετῶς διαιρεῖται· φθίνει δὴ πᾶν ζῷον ἐν τούτῳ κρατούμενον, γῆράς τε ὀνομάζεται τὸ πάθος. τέλος δὲ, ἐπειδὰν τῶν περὶ τὸν μυελὸν τριγώνων οἱ ξυναρμοσθέντες μηκέτι ἀντέχωσι δεσμοὶ τῷ πόνῳ διεσταμένοι, μεθιᾶσι τοὺς τῆς ψυχῆς αὖ δεσμοὺς, ἡ δὲ λυθεῖσα κατὰ φύσιν μεθ' ἡδονῆς ἐξέπτατο· πᾶν γὰρ τὸ μὲν παρὰ φύσιν ἀλγεινὸν, τὸ δ' ᾗ πέφυκε γιγνόμενον ἡδύ. καὶ θάνατος δὴ κατὰ ταὐτὰ ὁ μὲν κατὰ νόσους καὶ ὑπὸ τραυμάτων γιγνόμενος ἀλγεινὸς καὶ βίαιος, ὁ δὲ μετὰ γήρως ἰὼν ἐπὶ τέλος κατὰ φύσιν ἀπονώτατος τῶν θανάτων καὶ μᾶλλον μεθ' ἡδονῆς γιγνόμενος, ἢ λύπης.

Τὸ δὲ τῶν νόσων ὅθεν ξυνίσταται, δῆλόν που καὶ παντί. τεττάρων γὰρ ὄντων γενῶν ἐξ ὧν συμπέπηγε τὸ σῶμα, γῆς, πυρὸς ὕδατός τε καὶ ἀέρος, τούτων ἡ παρὰ φύσιν πλεονεξία καὶ ἔνδεια καὶ τῆς χώρας μετάστασις ἐξ οἰκείας ἐπ' ἀλλοτρίαν γιγνομένη, πυρός τε αὖ καὶ τῶν ἑτέρων, ἐπειδὴ γένη πλείονα ἑνὸς ὄντα τυγχάνει, τὸ μὴ προσῆκον ἕκαστον ἑαυτῷ προσλαμβάνειν, καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα, στάσεις καὶ νόσους παρέχει· παρὰ φύσιν γὰρ ἑκάστου γιγνομένου καὶ μεθισταμένου θερμαίνεται μὲν ὅσα ἂν πρότερον ψύχηται, ξηρὰ δὲ ὄντα εἰς ὕστερον γίγνεται νοτερὰ, καὶ κοῦφα δὴ καὶ βαρέα, καὶ πάσας πάντῃ μεταβολὰς δέχεται. μόνως

mixturam colores habent, sed plurimus in eis ruber discurrit color, ab ignis sectione et in humido impressione effecta natura; qua ex re per corpus fluentis color talis aspectu factus est, qualem exposuimus. id sanguinem nominamus, carnium et universi corporis pabulum, ex quo irrigata singula sedem replent ejus, quod aufertur. modus autem replendi abeundique similis est ei, quo omnia in universo feruntur ita, ut cognatum omne feratur ad se ipsum. nam quæ extrinsecus nos circumstant, liquefaciunt perpetuo et distribuunt ad singulas singula, quæ ejusdem stirpis sunt, species dimittentia, quæ vero in sanguine intus apud nos comminuta sunt et tamquam a cœli complexu ab animali unoquoque comprehensa, eodem ferri modo, quo universum, coguntur : ad cognatum igitur fertur quodque intus divisorum atque ita quod ablatum est replet. cum vero plus abit quam quod affluit, decrescit omne, cum minus, crescit. jam recens quidem totius animalis compages nova adhuc triangula elementorum habens velut recens ædificata navis fortiter inter se conclusa tenet, omnisque moles ejus tenera, utpote nuper ex medulla ortæ et lacte nutritæ, compacta est; triangula igitur quæ in ea comprehenduntur extrinsecus ingressa, quibus cibi potusque constant, suis triangulis vetustiora et imbecilliora novis superat secans et magnum reddit animal multis similibus alens. at cum radix triangulorum multis certaminibus per multum tempus adversus multa laxata remittitur, alimenti triangula intrantia non amplius secando assimulare sibi possunt, ipsa vero ab extrinsecus accedentibus facile dirimuntur; quod ubi fit, superatum deteritur animal omne, senectusque ea affectio vocatur. denique cum triangulorum ad medullam pertinentium commissuræ labore disjunctæ resistere non amplius possunt, tum animi quoque vincula remittunt, is autem solutus secundum naturam cum voluptate evolat; nam quicquid præter naturam fit, molestum est, quod autem ita, ut fert natura, jucundum. simili igitur modo etiam mors secundum morbos et ex vulneribus accidens molesta et violenta est, quæ vero cum senectute ad finem pergit secundum naturam, placidissimum mortis genus est et voluptatem potius, quam dolorem affert.

Morbi autem unde oriantur, fere inter omnes constat. cum enim quattuor genera sint, ex quibus corpus concrevit, terra, ignis, aqua, aer, horum præter naturam abundantia et defectus et ex loco proprio in alienum translatio, ignisque rursus et ceterorum, quoniam plura uno genera sunt, sibi non convenientis cujusque arrogatio et omnia hujusmodi seditiones et morbos concitant. quando enim singula fiunt præter naturam et transferuntur, calefiunt ea, quæ antea refrigerantur, et quæ sicca sunt, ea postea fiunt humida, item quæ levia et gravia, et omnes omnino diversitates

γὰρ δή, φαμεν, ταὐτὸ ταὐτῷ κατὰ ταὐτὸ καὶ ὡσαύ-
τως καὶ ἀνὰ λόγον προσγιγνόμενον καὶ ἀπογιγνόμενον
ἐάσει ταὐτὸν ὂν αὐτῷ σῶν καὶ ὑγιὲς μένειν· ὃ δ' ἂν
πλημμελήσῃ τι τούτων ἐκτὸς ἀπιὸν ἢ προσιόν, ἀλλοιό-
5 τητας παμποικίλας καὶ νόσους φθοράς τε ἀπείρους πα-
ρέξεται. Δευτέρων δὴ ξυστάσεων αὖ κατὰ φύσιν ξυνε-
στηκυιῶν δευτέρα κατανόησις νοσημάτων τῷ βουλομένῳ c
γίγνεται ξυννοῆσαι. μυελοῦ γὰρ ἐξ ἐκείνων ὀστοῦ τε καὶ
σαρκὸς καὶ νεύρου ξυμπαγέντος, ἔτι τε αἵματος ἄλλον
10 μὲν τρόπον, ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν γεγονότος, τῶν μὲν ἄλλων
τὰ πλεῖστα ᾗπερ τὰ πρόσθεν, τὰ δὲ μέγιστα τῶν νοση-
μάτων τῇδε χαλεπὰ ξυμπέπτωκεν· ὅταν ἀνάπαλιν ἡ
γένεσις τούτων πορεύηται, τότε ταῦτα διαφθείρεται.
κατὰ φύσιν γὰρ σάρκες μὲν καὶ νεῦρα ἐξ αἵματος γί-
15 γνεται, νεῦρον μὲν ἐξ ἰνῶν διὰ τὴν ξυγγένειαν, σάρκες d
δὲ ἀπὸ τοῦ παγέντος, ὃ πήγνυται χωριζόμενον ἰνῶν· τὸ
δὲ ἀπὸ τῶν νεύρων καὶ σαρκῶν ἀπιὸν αὖ γλίσχρον καὶ
λιπαρὸν ἅμα μὲν τὴν σάρκα κολλᾷ πρὸς τὴν τῶν ὀστῶν
φύσιν αὐτό τε τὸ περὶ τὸν μυελὸν ὀστοῦν τρέφον αὔξει,
20 τὸ δ' αὖ διὰ τὴν πυκνότητα τῶν ὀστῶν διηθούμενον
καθαρώτατον γένος τῶν τριγώνων λειότατόν τε καὶ λι-
παρώτατον, λειβόμενον ἀπὸ τῶν ὀστῶν καὶ στάζον ἄρδει
τὸν μυελόν. καὶ κατὰ ταῦτα μὲν γιγνομένων ἑκάστων
ὑγίεια ξυμβαίνει τὰ πολλά, νόσοι δέ, ὅταν ἐναντίως. e
25 ὅταν γὰρ τηκομένη σὰρξ ἀνάπαλιν εἰς τὰς φλέβας τὴν
τηκεδόνα ἐξιῇ, τότε μετὰ πνεύματος αἷμα πολύ τε καὶ
παντοδαπὸν ἐν ταῖς φλεψὶ χρώμασι καὶ πικρότησι
ποικιλλόμενον, ἔτι δὲ ὀξείαις καὶ ἁλμυραῖς δυνάμεσι,
χολὰς καὶ ἰχῶρας καὶ φλέγματα παντοῖα ἴσχει· πα-
30 λιναίρετα γὰρ πάντα γεγονότα καὶ διεφθαρμένα τό τε
αἷμα αὐτὸ πρῶτον διόλλυσι, καὶ αὐτὰ οὐδεμίαν τροφὴν
83 ἔτι τῷ σώματι παρέχοντα φέρεται πάντῃ διὰ τῶν φλε- a
βῶν, τάξιν τῶν κατὰ φύσιν οὐκέτ' ἴσχοντα περιόδων,
ἐχθρὰ μὲν αὐτὰ αὑτοῖς διὰ τὸ μηδεμίαν ἀπόλαυσιν
35 ἑαυτῶν ἔχειν, τῷ ξυνεστῶτι δὲ τοῦ σώματος καὶ μένοντι
κατὰ χώραν πολέμια, διολλύντα καὶ τήκοντα. ὅσον μὲν
οὖν ἂν παλαιότατον ὂν τῆς σαρκὸς ταχῇ, δύσπεπτον
γιγνόμενον μελαίνει μὲν ὑπὸ παλαιᾶς ξυγκαύσεως, διὰ
δὲ τὸ πάντῃ διαβεβρῶσθαι πικρὸν ὂν παντὶ χαλεπὸν
40 προσπίπτει τοῦ σώματος, ὅσον ἂν μήπω διεφθαρμένον b
ᾖ. καὶ τοτὲ μὲν ἀντὶ τῆς πικρότητος ὀξύτητα ἔσχε τὸ
μέλαν χρῶμα, ἀπολεπτυνθέντος μᾶλλον τοῦ πικροῦ·
τοτὲ δὲ ἡ πικρότης αὖ βαφεῖσα αἵματι χρῶμα ἔσχεν
ἐρυθρώτερον, τοῦ δὲ μέλανος τούτῳ ξυγκεραννυμένου
45 χλοῶδες· ἔτι δὲ ξυμμίγνυται ξανθὸν χρῶμα μετὰ τῆς
πικρότητος, ὅταν νέα ξυντακῇ σὰρξ ὑπὸ τοῦ περὶ τὴν
φλόγα πυρός. καὶ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα πᾶσι τούτοις ἤ
τινες ἰατρῶν που χολὴν ἐπωνόμασαν, ἢ καί τις ὢν δυ- c
νατὸς εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἀνόμοια βλέπειν, ὁρᾶν δὲ ἐν
50 αὐτοῖς ἓν γένος ἐνὸν ἄξιον ἐπωνυμίας πᾶσι· τὰ δ' ἄλλα
ὅσα χολῆς εἴδη λέγεται, κατὰ τὴν χρόαν ἔσχε λόγον
αὐτῶν ἕκαστον ἴδιον. ἰχὼρ δέ, ὁ μὲν αἵματος ὀρὸς
πρᾶος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς ὀξείας τε ἄγριος, ὅταν ξυμ-
μιγνύηται διὰ θερμότητα ἁλμυρᾷ δυνάμει· καλεῖται δὲ

recipiunt. nam ita tantum, si idem eidem eadem in parte et eodem modo et proportione accedat et decedat, permissurum esse dicimus, ut idem manens, quod erat, salvum et sanum sit; quod autem modum non tenuerit extra hæc abscedens vel accedens, mutationes admodum varias et morbos corruptionesque infinitas efficiet. Jam vero secundæ quoque cum sint natura constitutæ compositiones, secunda animadversio morborum attendenti cuilibet datur. cum enim medulla ex illis et os et caro et nervus concreverint, præterea sanguis quoque alio quidem modo, sed ex iisdem factus sit, reliqui morbi plerumque ita, ut priores, maximi vero hoc modo graves accidunt: cum contraria via fieri hæc cœperunt, tum corrumpi hæc solent. secundum naturam enim carnes et nervi ex sanguine fiunt, nervus ex fibris propter cognationem, carnes ex coagulato, quod separatum a fibris concrescit; quod autem a nervis rursus et carnibus tenax et pingue abscedit, id simul et carnem agglutinat ossium naturæ et ipsum ossi circa medullam cum alimonio præbet incrementum, per ossium densitatem autem percolatum purissimum genus triangulorum lævissimum illud et pinguissimum defluens ab ossibus et stillans irrigat medullam. atque hoc modo ubi singula fiunt, sanitas contingit plerumque, ubi vero contra, morbi. liquefacta enim carne retro in venas egerente liquorem sanguis una cum spiritu multus ac varius in venis coloribus et amaritudinibus, acidis quoque et salsis viribus diversis infectus, biles et sera et pituitas omnis generis recipit; nam retrorsum versa omnia et corrupta primum sanguinem ipsum disperdunt, et ipsa nullum amplius alimentum corpori præbentia passim feruntur per venas, nullo amplius naturalis circuitus ordine observato, cum ipsa inimica sibi propterea, quod nullum ex sese emolumentum capiunt, tum adversaria eis, quæ constant in corpore et suo loco manent, disperdendo et liquefaciendo. jam vetustissima quæque caro cum liquefacta est, concoctionem recusans nigrescit propter vetustam exustionem, quia vero penitus exesa est, amaritudinem habens gravis accidit cuilibet nondum corruptæ corporis parti. et interdum pro amaritudine acorem accipit color niger, imminuto per attenuationem amaro, interdum eadem amaritudo sanguine tincta rubriorem colorem accipit admixtoque ei nigro herbaceum; nonnunquam vero flavus color cum amaritudine commiscetur, recenti carne ab eo, qui ad flammam pertinet, igne colliquefacta. et commune quidem omnibus his nomen bilem vel medicorum aliqui imposuerint, vel aliquis, qui multa et dissimilia intueri atque unum in eis genus videre posset dignum, quod omnibus nomen præberet; quæ vero præterea bilis species nominantur, earum quæque secundum colorem propriam sibi habet explicationem. serum autem, sanguinis quidem pars aquatilis, mite, atræ vero bilis acidæque ferum, quando salsam propter calorem admixtam habet vim; nomen

ὀξὺ φλέγμα τὸ τοιοῦτον. τὸ δ' αὖ μετ' ἀέρος τηκόμενον ἐκ νέας καὶ ἁπαλῆς σαρκός, τούτου δὲ ἀνεμωθέντος καὶ ξυμπεριληφθέντος ὑπὸ ὑγρότητος, καὶ πομφολύγων d ξυστασῶν ἐκ τοῦ πάθους τούτου καθ' ἑκάστην μὲν 5 ἀοράτων διὰ σμικρότητα, ξυναπασῶν δὲ τὸν ὄγκον παρεχομένων ὁρατόν, χρῶμα ἐχουσῶν διὰ τὴν τοῦ ἀφροῦ γένεσιν ἰδεῖν λευκόν, ταύτην πᾶσαν τηκεδόνα ἁπαλῆς σαρκὸς μετὰ πνεύματος ξυμπλεχεῖσαν λευκὸν εἶναι φλέγμα φαμέν. φλέγματος δὲ αὖ νέου ξυνισταμέ-10 νου ὀρὸς ἱδρὼς καὶ δάκρυον, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα σῶμα e τὸ καθ' ἡμέραν χεῖται καθαιρόμενον. καὶ ταῦτα μὲν δὴ πάντα νόσων ὄργανα γέγονεν, ὅταν αἷμα μὴ ἐκ τῶν σιτίων καὶ ποτῶν πληθύσῃ κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίων τὸν ὄγκον παρὰ τοὺς τῆς φύσεως λαμβάνῃ νόμους. 15 διακρινομένης μὲν οὖν ὑπὸ νόσων τῆς σαρκὸς ἑκάστης, μενόντων δὲ τῶν πυθμένων αὐταῖς ἡμίσεια τῆς ξυμφορᾶς ἡ δύναμις· ἀνάληψιν γὰρ ἔτι μετ' εὐπετείας ἴσχει. 84 τὸ δὲ δὴ σάρκας ὀστοῖς ξυνδοῦν ὁπόταν νοσήσῃ, καὶ a μηκέτι αὖ τὸ ἐξ ἐκείνων αἷμα καὶ νεύρων ἀποχωριζό-20 μενον ὀστῷ μὲν τροφόν, σαρκὶ δὲ πρὸς ὀστοῦν γίγνηται δεσμός, ἀλλ' ἐκ λιπαροῦ καὶ λείου καὶ γλίσχρου τραχὺ καὶ ἁλμυρὸν αὐχμῆσαν ὑπὸ κακῆς διαίτης γένηται, τότε ταῦτα πάσχον πᾶν τὸ τοιοῦτον καταψήχεται μὲν αὐτὸ πάλιν ὑπὸ τὰς σάρκας καὶ τὰ νεῦρα, ἀφιστάμενον 25 ἀπὸ τῶν ὀστῶν, αἱ δ' ἐκ τῶν ῥιζῶν ξυνεκπίπτουσαι τά b τε νεῦρα γυμνὰ καταλείπουσι καὶ μεστὰ ἅλμης· αὐταὶ δὲ πάλιν εἰς τὴν αἵματος φορὰν ἐμπεσοῦσαι τὰ πρόσθεν ῥηθέντα νοσήματα πλείω ποιοῦσι. χαλεπῶν δὲ τούτων περὶ τὰ σώματα παθημάτων γιγνομένων μείζω ἔτι 30 γίγνεται τὰ πρὸ τούτων, ὅταν ὀστοῦν διὰ πυκνότητα σαρκὸς ἀναπνοὴν μὴ λαμβάνον ἱκανήν, ὑπ' εὐρῶτος θερμαινόμενον, σφακελίσαν μήτε τὴν τροφὴν καταδέχηται πάλιν τε αὐτὸ εἰς ἐκείνην ἐναντίως ἴῃ ψηχόμενον, c ἡ δ' εἰς σάρκας, σὰρξ δὲ εἰς αἷμα ἐμπίπτουσα τραχύ-35 τερα πάντα τῶν πρόσθεν τὰ νοσήματα ἀπεργάζηται. τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅταν ἡ τοῦ μυελοῦ φύσις ἀπ' ἐνδείας ἤ τινος ὑπερβολῆς νοσήσῃ, τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα πρὸς θάνατον τῶν νοσημάτων ἀποτελεῖ, πάσης ἀνάπαλιν τῆς τοῦ σώματος φύσεως ἐξ ἀνάγκης ῥυείσης. 40 Τρίτον δ' αὖ νοσημάτων εἶδος τριχῇ δεῖ διανοεῖσθαι γιγνόμενον, τὸ μὲν ὑπὸ πνεύματος, τὸ δὲ φλέγματος, d τὸ δὲ χολῆς. ὅταν μὲν γὰρ ὁ τῶν πνευμάτων τῷ σώματι ταμίας πλεύμων μὴ καθαρὰς παρέχῃ τὰς διεξόδους ὑπὸ ῥευμάτων φραχθείς, ἔνθα μὲν οὐκ ἰόν, ἔνθα δὲ πλεῖον, 5 ἢ τὸ προσῆκον πνεῦμα εἰσιὸν τὰ μὲν οὐ τυγχάνοντα ἀναψυχῆς σήπει, τὰ δὲ τῶν φλεβῶν διαβιαζόμενον καὶ ξυνεπιστρέφον αὐτὰ τῆκόν τε τὸ σῶμα εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ διάφραγμά τ' ἴσχον ἐναπολαμβάνεται, καὶ μυρία δὴ νοσήματα ἐκ τούτων ἀλγεινὰ μετὰ πλήθους ἱδρῶτος e 10 πολλάκις ἀπείργασται. πολλάκις δ' ἐν τῷ σώματι διακριθείσης σαρκὸς πνεῦμα ἐγγενόμενον καὶ ἀδυνατοῦν ἔξω πορευθῆναι τὰς αὐτὰς τοῖς ἐπεισεληλυθόσιν ὠδῖνας παρέσχε, μεγίστας δέ, ὅταν περὶ τὰ νεῦρα καὶ τὰ ταύτῃ φλέβια περιστὰν καὶ ἀνοιδῆσαν τούς τε ἐπιτό-

autem ita comparato est acidæ pituitæ. rursus quod una cum aere liquefit recentis et teneræ carnis, eo inflato simulque circumdato ab humore, ubi bullæ hac affectione constiterunt singulæ quidem propter exiguitatem visu non percipiendæ, cunctæ vero molem adspectabilem præbentes, colorem propter spumam, quæ exsistit, album aspectu præ se ferentes, hunc omnem liquorem teneræ carnis cum spiritu complicatum albam pituitam esse dicimus. pituitæ vero recens coortæ pars aquatilis sudor est et lacrima et quæ alia ejusdem generis corpus cotidie dum purgatur effundit. hæc omnia morborum instrumenta exstiterunt, quando sanguis non ex cibis et potibus auctus est secundum naturam, sed ex contrariis incrementum præter naturæ leges capit. morbis igitur carnes singulas dirimentibus, ita tamen, ut fundamenta earum maneant, mali vis dimidia est; restitui enim facile adhuc possunt. quando vero quod carnes cum ossibus colligat, morbo correptum est, nec jam amplius humor, qui ex illis et nervis secernitur, ossi alimentum et carni cum osse colligationem præbet, sed ex pingui et lævi et tenaci asper et salsus pravo arens victu exstitit, tum ita affectum hoc omne detritum quidem ipsum rursus sub carnes et nervos subiens abscedit ab ossibus, carnes autem simul radicibus suis excidentes nervos relinquunt nudos et salsugine plenos, ipsæ vero in sanguinis cursum relapsæ morbos supra dictos etiam plures faciunt. sed gravibus his corporum affectionibus majores etiam accidunt hæ, quæ priores illis sunt, quando os propter densitatem carnis idonea respiratione carens situ calefactum, carie exesum neque alimentum in se recipit et ipsum contra in illud transit attritum, tum illud in carnes, caro autem in sanguinem incidens asperiores omnes prioribus morbos efficit. extremum vero omnium medullæ natura ex defectu vel abundantia aliqua morbo correpta maximos et validissimos ad mortem morbos consummat, universa corporis retrorsum necessario fluente natura. Tertiam rursus morborum speciem trifariam exsistere cogitandum est, partim ex spiritu, partim pituita, partim bile. quando enim spirituum corpori dispensator pulmo fluxionibus obstructus non puros præbet transitus, hac quidem non commeans, illac vero copiosior, quam convenit, intrans spiritus ea, quæ refrigerationem nullam accipiunt, putrefacit, venas autem vi pervadens et secum convertens liquefaciensque corpus in medium ipsum et ad præcordia tendens intercipitur ibi, quibus rebus sexcenti morbi molesti cum multo sæpe sudore effecti sunt. sæpe vero in corpore dirempta carne innatus spiritus et exeundi facultatem non habens eosdem, quos illi, qui extrinsecus ingressi sunt, dolores concitat, maximos vero tum, cum nervos et venulas nervorum circumfu-

νους καὶ τὰ ξυνεχῆ νεῦρα οὕτως εἰς τὸ ἐξόπισθεν κατα-
τείνῃ τούτοις· ἃ δὴ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τῆς συντονίας τοῦ
παθήματος τὰ νοσήματα τέτανοί τε καὶ ὀπισθότονοι
προσεῤῥήθησαν. ὧν καὶ τὸ φάρμακον χαλεπόν· πυρε-
5 τοὶ γὰρ οὖν δὴ τὰ τοιαῦτα ἐγγιγνόμενοι μάλιστα λύουσι.
85 τὸ δὲ λευκὸν φλέγμα διὰ τὸ τῶν πομφολύγων πνεῦμα a
χαλεπὸν ἀποληφθέν, ἔξω δὲ τοῦ σώματος ἀναπνοὰς
ἴσχον ἠπιώτερον μέν, καταποικίλλει δὲ τὸ σῶμα λεύκας
ἀλφούς τε καὶ τὰ τούτων ξυγγενῆ νοσήματα ἀποτίκτον.
10 μετὰ χολῆς δὲ μελαίνης κερασθὲν ἐπὶ τὰς περιόδους τε
τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ θειοτάτας οὔσας ἐπισκεδαννύμενον
καὶ ξυνταράττον αὐτάς, καθ' ὕπνον μὲν ἰὸν πραΰτερον,
ἐγρηγορόσι δὲ ἐπιτιθέμενον δυσαπαλλακτότερον· νόσημα b
δὲ ἱερᾶς ὂν φύσεως ἐνδικώτατα ἱερὸν λέγεται. φλέγμα
15 δ' ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων ὅσα γίγνε-
ται καταῤῥοϊκά· διὰ δὲ τοὺς τόπους, εἰς οὓς ῥεῖ, παν-
τοδαποὺς ὄντας παντοῖα ὀνόματα εἴληφεν. ὅσα δὲ
φλεγμαίνειν λέγεται τοῦ σώματος, ἀπὸ τοῦ κάεσθαί τε
καὶ φλέγεσθαι, διὰ χολὴν γέγονε πάντα. λαμβάνουσα
20 μὲν οὖν ἀναπνοὴν ἔξω παντοῖα ἀναπέμπει φύματα c
ζέουσα, καθειργνυμένη δ' ἐντὸς πυρίκαυτα νοσήματα
πολλὰ ἐμποιεῖ, μέγιστον δέ, ὅταν αἵματι καθαρῷ ξυγ-
κερασθεῖσα τὸ τῶν ἰνῶν γένος ἐκ τῆς ἑαυτῶν διαφορῇ
τάξεως, αἳ διεσπάρησαν μὲν εἰς αἷμα, ἵνα συμμέτρως
25 λεπτότητος ἴσχοι καὶ πάχους καὶ μήτε διὰ θερμό-
τητα ὡς ὑγρὸν ἐκ μανοῦ τοῦ σώματος ἐκρέοι, μήτ'
αὖ πυκνότερον δυσκίνητον ὂν μόγις ἀναστρέφοιτο
ἐν ταῖς φλεψί. καιρὸν δὴ τούτων ἶνες τῇ τῆς φύσεως d
γενέσει φυλάττουσιν· ἃς ὅταν τις καὶ τεθνεῶτος αἵμα-
30 τος ἐν ψύχει τε ὄντος πρὸς ἀλλήλας ξυναγάγῃ, διαχεῖ-
ται πᾶν τὸ λοιπὸν αἷμα, ἐαθεῖσαι δὲ ταχὺ μετὰ τοῦ
περιεστῶτος αὐτὸ ψύχους ξυμπηγνύασιν. ταύτην δὴ τὴν
δύναμιν ἐχουσῶν ἰνῶν ἐν αἵματι χολὴ φύσει παλαιὸν
αἷμα γεγονυῖα καὶ πάλιν ἐκ τῶν σαρκῶν εἰς τοῦτο
35 τετηκυῖα, θερμὴ καὶ ὑγρὰ κατ' ὀλίγον τὸ πρῶτον ἐμπί-
πτουσα πήγνυται διὰ τὴν τῶν ἰνῶν δύναμιν, πηγνυμέ- e
νη δὲ καὶ βίᾳ κατασβεννυμένη χειμῶνα καὶ τρόμον
ἐντὸς παρέχει. πλείων δ' ἐπιῤῥέουσα, τῇ παρ' αὐτῆς
θερμότητι κρατήσασα τὰς ἶνας εἰς ἀταξίαν ζέσασα διέ-
40 σεισε, καὶ ἐὰν μὲν ἱκανὴ διὰ τέλους κρατῆσαι γένηται,
πρὸς τὸ τοῦ μυελοῦ διαπεράσασα γένος καίουσα ἔλυσε
τὰ τῆς ψυχῆς αὐτόθεν οἷον νεὼς πείσματα μεθῆκέ τε
ἐλευθέραν, ὅταν δ' ἐλάττων ᾖ τό τε σῶμα ἀντίσχῃ τη-
κόμενον, αὐτὴ κρατηθεῖσα ἢ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐξέπε-
45 σεν, ἢ διὰ τῶν φλεβῶν εἰς τὴν κάτω ξυνωσθεῖσα ἢ τὴν
ἄνω κοιλίαν, οἷον φυγὰς ἐκ πόλεως στασιασάσης ἐκ τοῦ
86 σώματος ἐκπίπτουσα, διαῤῥοίας καὶ δυσεντερίας καὶ τὰ a
τοιαῦτα νοσήματα πάντα παρέσχετο. τὸ μὲν οὖν ἐκ
πυρὸς ὑπερβολῆς μάλιστα νοσῆσαν σῶμα ξυνεχῆ καύ-
50 ματα καὶ πυρετοὺς ἀπεργάζεται, τὸ δ' ἐξ ἀέρος ἀμφη-
μερινούς, τριταίους δ' ὕδατος, διὰ τὸ νωθέστερον ἀέρος
καὶ πυρὸς αὐτὸ εἶναι· τὸ δὲ γῆς, τετάρτως ὂν νωθέ-
στατον τούτων, ἐν τετραπλασίαις περιόδοις χρόνου

sus tumefecit et ligamina conjunctosque iis nervos ita in eam, quæ post illa est, partem intendit; qui proinde ab ipsa contentionis affectione morbi tensiones et retrotensiones vocantur. quorum etiam remedium grave est; quippe febres intervenientes maxime eos solvunt. alba autem pituita propter bullarum spiritum gravis est intercepta, extra corpus respirandi facultatem nacta lenior, commaculat tamen corpus vitiligines et impetigines et his cognatos morbos gignens. bili vero atræ mixta ad circuitusque, qui in capite sunt, maxime divinos allabens eosque conturbans cum dormientibus accidit, mitior, cum vero vigilantes aggreditur, expulsu difficilior est; morbus autem cum sacram naturam afficiat, summo jure sacer appellatur. acida vero et salsa pituita fons omnium morborum est, qui fluxiones habent; propter locorum autem, in quos defluit, varietatem varia acceperunt nomina. quæcunque vero corporis partes inflammari dicuntur, propterea quod uruntur et ardent, propter bilem omnes eo in statu sunt; quæ, ubi extra corpus respirandi facultas datur, varias fervens emittit vomicas, intus vero interclusa ardentes morbos multos efficit, gravissimum autem, quando puro sanguini mixta fibrarum genus suo ex ordine dimovet, quæ dispersæ sunt per sanguinem, ut commodum tenuitatis et crassitudinis temperamentum obtineret neque vel propter calorem utpote humidus raro ex corpore efflueret vel densior dempta mobilitate ægre per venas versaretur. horum igitur commoditatem fibræ naturæ suæ ortu custodiunt; quibus etiam in mortuo sanguine frigidoque loco posito inter se conductis reliquus sanguis diffluit omnis, relictæ vero eundem celeriter una cum circumjecto frigore coagulant. jam vero hujusmodi vim fibris habentibus in sanguine bilis, quæ natura vetustus sanguis est et retro ex carnibus in sanguinem liquefacta, calida et humida parce primum incidens coagulatur propter fibrarum vim, coagulata vero et violenter exstincta frigus et tremorem intus concitat. uberior vero affluens calore ejus superatas fibras fervore perturbatas discutit, et si satis valet, ut usque ad finem superet, ad medullæ genus penetrans urendo solvit inde animi tamquam navis retinacula et liberum dimittit, quando vero tenuior est et corpus liquescens sustinet, ipsa superata aut per totum corpus erumpit, aut per venas in inferiorem compulsa vel in superiorem ventrem tamquam exsul ex civitate seditionibus agitata ex corpore erumpens profluvia ventris et exulcerationes intestinorum et hujusmodi morbos omnes parit. jam ignis abundantia potissimum ægrotans corpus æstus et febres efficit continuas, aeris cotidianas, tertianas aquæ, quippe aere et igne segnioris; terra vero quartum et supremum inter hæc segnitiæ gradum tenens quadruplici temporis

καθαιρόμενον, τεταρταίους πυρετοὺς ποιῆσαν ἀπαλλάττεται μόγις.

Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσήματα ταύτῃ ξυμβαίνει γιγνόμενα, τὰ δὲ περὶ ψυχὴν διὰ σώματος ἕξιν τῇδε· νόσον μὲν δὴ ψυχῆς ἄνοιαν ξυγχωρητέον, δύο δ' ἀνοίας γένη, τὸ μὲν μανίαν, τὸ δὲ ἀμαθίαν. πᾶν οὖν ὅτι πάσχων τις πάθος ὁπότερον αὐτῶν ἴσχει, νόσον προσρητέον. ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας ὑπερβαλλούσας τῶν νόσων μεγίστας θετέον τῇ ψυχῇ. περιχαρὴς γὰρ ἄνθρωπος ὢν ἢ καὶ τἀναντία ὑπὸ λύπης πάσχων, σπεύδων τὸ μὲν ἑλεῖν ἀκαίρως, τὸ δὲ φυγεῖν, οὔθ' ὁρᾶν οὔτε ἀκούειν ὀρθὸν οὐδὲν δύναται, λυττᾷ δὲ καὶ λογισμοῦ μετασχεῖν ἥκιστα τότε δὴ δυνατός. τὸ δὲ σπέρμα ὅτῳ πολὺ καὶ ῥυῶδες περὶ τὸν μυελὸν γίγνεται καὶ καθαπερεὶ δένδρον πολυκαρπότερον τοῦ ξυμμέτρου πεφυκὸς ᾖ, πολλὰς μὲν καθ' ἕκαστον ὠδῖνας, πολλὰς δ' ἡδονὰς κτώμενος ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα τόκοις, ἐμμανὴς τὸ πλεῖστον γιγνόμενος τοῦ βίου διὰ τὰς μεγίστας ἡδονὰς καὶ λύπας, νοσοῦσαν καὶ ἄφρονα ἴσχων ὑπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχήν, οὐχ ὡς νοσῶν, ἀλλ' ὡς ἑκὼν κακὸς δοξάζεται. τὸ δὲ ἀληθές, ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκολασία κατὰ τὸ πολὺ μέρος διὰ τὴν ἑνὸς γένους ἕξιν ὑπὸ μανότητος ὀστῶν ἐν σώματι ῥυώδη καὶ ὑγραίνουσαν νόσος ψυχῆς γέγονε. καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡδονῶν ἀκράτεια καὶ ὄνειδος ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐκ ὀρθῶς ὀνειδίζεται. κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς· διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίγνεται κακός, παντὶ δὲ ταῦτα ἐχθρὰ καὶ ἄκοντι προσγίγνεται. καὶ πάλιν δὴ τὸ περὶ τὰς λύπας ἡ ψυχὴ κατὰ ταὐτὰ διὰ σῶμα πολλὴν ἴσχει κακίαν. ὅτου γὰρ ἂν ἢ τῶν ὀξέων καὶ τῶν ἁλυκῶν φλεγμάτων καὶ ὅσοι πικροὶ καὶ χολώδεις χυμοὶ κατὰ τὸ σῶμα πλανηθέντες ἔξω μὲν μὴ λάβωσιν ἀναπνοήν, ἐντὸς δὲ εἰλλόμενοι τὴν ἀφ' αὑτῶν ἀτμίδα τῇ τῆς ψυχῆς φορᾷ ξυμμίξαντες ἀνακερασθῶσι, παντοδαπὰ νοσήματα ψυχῆς ἐμποιοῦσι, μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ ἐλάττω καὶ πλείω· πρός τε τοὺς τρεῖς τόπους ἐνεχθέντα τῆς ψυχῆς, πρὸς ὃν ἂν ἕκαστ' αὐτῶν προσπίπτῃ, ποικίλλει μὲν εἴδη δυσκολίας καὶ δυσθυμίας παντοδαπά, ποικίλλει δὲ θρασύτητός τε καὶ δειλίας, ἔτι δὲ λήθης ἅμα καὶ δυσμαθίας. πρὸς δὲ τούτοις, ὅταν οὕτω κακῶς παγέντων πολιτεῖαι κακαὶ καὶ λόγοι κατὰ πόλεις ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ λεχθῶσιν, ἔτι δὲ μαθήματα μηδαμῇ τούτων ἰατικὰ ἐκ νέων μανθάνηται, ταύτῃ κακοὶ πάντες οἱ κακοὶ διὰ δύο ἀκουσιώτατα γιγνόμεθα. ὧν αἰτιατέον μὲν τοὺς φυτεύοντας ἀεὶ τῶν φυτευομένων μᾶλλον καὶ τοὺς τρέφοντας τῶν τρεφομένων, προθυμητέον μὴν ὅπῃ τις δύναται καὶ διὰ τροφῆς καὶ δι' ἐπιτηδευμάτων μαθημάτων τε φυγεῖν μὲν κακίαν, τοὐναντίον δὲ ἑλεῖν. ταῦτα μὲν οὖν δὴ τρόπος ἄλλος λόγων· τὸ δὲ τούτων ἀντίστροφον αὖ, τὸ περὶ τὰς τῶν σωμάτων καὶ διανοήσεων θεραπείας, αἷς αἰτίαις σώζεται, πάλιν εἰκὸς καὶ πρέπον ἀνταποδοῦναι· δικαιότερον γὰρ τῶν ἀγαθῶν πέρι μᾶλλον, ἢ τῶν κακῶν ἴσχειν λόγον. Πᾶν δὴ τὸ

ambitu purgatur et febres faciens quartanas expellitur ægre.

Et qui qnidem ad corpus pertinent morbi, sic fiunt et accidunt, qui vero ad animum propter corporis habitum, hoc modo: morbum scilicet animi amentiam esso fatendum est, duo autem amentiæ genera, unum furorem, alterum stultitiam. quævis igitur affectio, qua quis laborans alterutrum istorum habet, morbus dicenda est. voluptates autem et ægritudines nimiæ morborum gravissimi existimandi animo: elatus enim lætitia homo vel contrario modo ab ægritudine affectus, dum aliud apprehendere importune, aliud vitare studet, neque videre neque audire rectum quicquam potest, sed rabie agitatur et ratiocinationis particeps esse minime tum potest. semen vero cui multum et fluxum circa medullam exoritur et tamquam arbor immodice frugiferam naturam habet, is multos in singulis dolores, multas item voluptates capiens inter cupiditates et partus eo spectantes, in furorem a voluptatibus et ægritudinibus maximis plurimam vitæ partem actus ægrotantem et insipientem a corpore gerens animum non ægrotare, sed sua voluntate malus esse existimatur. re vera autem rerum veneriarum intemperantia maxima ex parte propter unius generis habitum ossium raritatis causa in corpore fluxum et uvidum morbus est animi. et fere omnia quæ voluptatum incontinentia et cum opprobrio quasi voluntariorum dici solent malorum, non recte exprobrantur. quippe voluntate sua malus est nemo, sed propter pravum aliquem corporis habitum et imperitam educationem malus fit malus, nulli autem non odiosa hæc et invito accidunt. et rursus quod ad ægritudines attinet animus eodem modo propter corpus multam accipit pravitatem. cujus enim vel acidarum pituitarum et salsarum et qui amari biliosique sunt humores per corpus vagati extra respirandi facultate negata intus revoluti vaporem suum commixtum agitationi affuderint animi, varios in eo morbos animi magis minusque et pauciores pluresque efficiunt; delataque ad tres locos animi, cui quidque eorum accidat, ei varia genera aspergit vel morositatis et tristitiæ vel audaciæ et timiditatis vel denique oblivionis simul et tarditatis. accedente vero ad hanc compagis vitiositatem civilium institutionum et sermonum per civitates privatim et publice habitorum pravitate neque nllo his remedio disciplinarum ea vi præditarum ab ineunte ætate adhibito, hinc mali omnes, qui malli sumus, duas ob res minime voluntarias evadimus. quo nomine culpandi semper serentes magis, quam sati, et educantes, quam educati, ceterum opera danda cuique pro viribus, ut et educationis et institutorum disciplinarumque ope fugiat pravitatem, potiatur contrario. sed horum quidem tractatio alium habet disserendi modum: illud vero, quod his respondet, quod ad curam pertinet corporis et mentis, quibus causis serventur, vicissim exhibere convenit ac decet; justius est enim in bonis potius, quam in malis sermonem defigere. Omne

νους καὶ τὰ ξυνεχῆ νεῦρα οὕτως εἰς τὸ ἐξόπισθεν κατα-
τείνῃ τούτοις· ἃ δὴ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τῆς συντονίας τοῦ
παθήματος τὰ νοσήματα τέτανοί τε καὶ ὀπισθότονοι
προσερρήθησαν. ὧν καὶ τὸ φάρμακον χαλεπόν· πυρε-
5 τοὶ γὰρ οὖν δὴ τὰ τοιαῦτα ἐγγιγνόμενοι μάλιστα λύουσι.
85 τὸ δὲ λευκὸν φλέγμα διὰ τὸ τῶν πομφολύγων πνεῦμα a
χαλεπὸν ἀποληφθέν, ἔξω δὲ τοῦ σώματος ἀναπνοὰς
ἴσχον ἠπιώτερον μέν, καταποικίλλει δὲ τὸ σῶμα λεύκας
ἀλφούς τε καὶ τὰ τούτων ξυγγενῆ νοσήματα ἀποτίκτον.
10 μετὰ χολῆς δὲ μελαίνης κερασθὲν ἐπὶ τὰς περιόδους τε
τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ θειοτάτας οὔσας ἐπισκεδαννύμενον
καὶ ξυνταράττον αὐτάς, καθ' ὕπνον μὲν ἰὸν πραΰτερον,
ἐγρηγορόσι δὲ ἐπιτιθέμενον δυσαπαλλακτότερον· νόσημα b
δὲ ἱερᾶς ὂν φύσεως ἐνδικώτατα ἱερὸν λέγεται. φλέγμα
15 δ' ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν πηγὴ πάντων νοσημάτων ὅσα γίγνε-
ται καταρροϊκά· διὰ δὲ τοὺς τόπους, εἰς οὓς ῥεῖ, παν-
τοδαποὺς ὄντας παντοῖα ὀνόματα εἴληφεν. ὅσα δὲ
φλεγμαίνειν λέγεται τοῦ σώματος, ἀπὸ τοῦ κάεσθαί τε
καὶ φλέγεσθαι, διὰ χολὴν γέγονε πάντα. λαμβάνουσα
20 μὲν οὖν ἀναπνοὴν ἔξω παντοῖα ἀναπέμπει φύματα c
ζέουσα, καθειργνυμένη δ' ἐντὸς πυρίκαυτα νοσήματα
πολλὰ ἐμποιεῖ, μέγιστον δέ, ὅταν αἵματι καθαρῷ ξυγ-
κερασθεῖσα τὸ τῶν ἰνῶν γένος ἐκ τῆς ἑαυτῶν διαφορῇ
τάξεως, αἳ διεσπάρησαν μὲν εἰς αἷμα, ἵνα συμμέτρως
25 λεπτότητος ἴσχοι καὶ πάχους καὶ μήτε διὰ θερμό-
τητα ὡς ὑγρὸν ἐκ μανοῦ τοῦ σώματος ἐκρέοι, μήτ'
αὖ πυκνότερον δυσκίνητον ὂν μόγις ἀναστρέφοιτο
ἐν ταῖς φλεψί. καιρὸν δὴ τούτων ἶνες τῇ τῆς φύσεως d
γενέσει φυλάττουσιν· ἃς ὅταν τις καὶ τεθνεῶτος αἵμα-
30 τος ἐν ψύχει τε ὄντος πρὸς ἀλλήλας ξυναγάγῃ, διαχεῖ-
ται πᾶν τὸ λοιπὸν αἷμα, ἐαθεῖσαι δὲ ταχὺ μετὰ τοῦ
περιεστῶτος αὐτὸ ψύχους ξυμπηγνύασιν. ταύτην δὴ τὴν
δύναμιν ἐχουσῶν ἰνῶν ἐν αἵματι χολὴ φύσει παλαιὸν
αἷμα γεγονυῖα καὶ πάλιν ἐκ τῶν σαρκῶν εἰς τοῦτο
35 τετηκυῖα, θερμὴ καὶ ὑγρὰ κατ' ὀλίγον τὸ πρῶτον ἐμπί-
πτουσα πήγνυται διὰ τὴν τῶν ἰνῶν δύναμιν, πηγνυμέ- e
νη δὲ καὶ βίᾳ κατασβεννυμένη χειμῶνα καὶ τρόμον
ἐντὸς παρέχει. πλείων δ' ἐπιρρέουσα, τῇ παρ' αὐτῆς
θερμότητι κρατήσασα τὰς ἶνας εἰς ἀταξίαν ζέσασα διέ-
40 σεισε, καὶ ἐὰν μὲν ἱκανὴ διὰ τέλους κρατῆσαι γένηται,
πρὸς τὸ τοῦ μυελοῦ διαπεράσασα γένος καίουσα ἔλυσε
τὰ τῆς ψυχῆς αὐτόθεν οἷον νεὼς πείσματα μεθῆκέ τε
ἐλευθέραν, ὅταν δ' ἐλάττων ᾖ τό τε σῶμα ἀντίσχῃ τη-
κόμενον, αὐτὴ κρατηθεῖσα ἢ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐξέπε-
45 σεν, ἢ διὰ τῶν φλεβῶν εἰς τὴν κάτω ξυνωσθεῖσα ἢ τὴν
ἄνω κοιλίαν, οἷον φυγὰς ἐκ πόλεως στασιασάσης ἐκ τοῦ
86 σώματος ἐκπίπτουσα, διαρροίας καὶ δυσεντερίας καὶ τὰ a
τοιαῦτα νοσήματα πάντα παρέσχετο. τὸ μὲν οὖν ἐκ
πυρὸς ὑπερβολῆς μάλιστα νοσῆσαν σῶμα ξυνεχῆ καύ-
50 ματα καὶ πυρετοὺς ἀπεργάζεται, τὸ δ' ἐξ ἀέρος ἀμφη-
μερινούς, τριταίους δ' ὕδατος, διὰ τὸ νωθέστερον ἀέρος
καὶ πυρὸς αὐτὸ εἶναι· τὸ δὲ γῆς, τετάρτως ὂν νωθέ-
στατον τούτων, ἐν τετραπλασίαις περιόδοις χρόνου

sus tumefecit et ligamina conjunctosque iis nervos ita in eam, quæ post illa est, partem intendit; qui proinde ab ipsa contentionis affectione morbi tensiones et retrotensiones vocantur. quorum etiam remedium grave est; quippe febres intervenientes maxime eos solvunt. alba autem pituita propter bullarum spiritum gravis est intercepta, extra corpus respirandi facultatem nacta lenior, commaculat tamen corpus vitiligines et impetigines et his cognatos morbos gignens. bili vero atræ mixta ad circuitusque, qui in capite sunt, maxime divinos allabens eosque conturbans cum dormientibus accidit, mitior, cum vero vigilantes aggreditur, expulsu difficilior est; morbus autem cum sacram naturam afficiat, summo jure sacer appellatur. acida vero et salsa pituita fons omnium morborum est, qui fluxiones habent; propter locorum autem, in quos defluit, varietatem varia acceperunt nomina. quæcunque vero corporis partes inflammari dicuntur, propterea quod uruntur et ardent, propter bilem omnes eo in statu sunt; quæ, ubi extra corpus respirandi facultas datur, varias fervens emittit vomicas, intus vero interclusa ardentes morbos multos efficit, gravissimum autem, quando puro sanguini mixta fibrarum genus suo ex ordine dimovet, quæ dispersæ sunt per sanguinem, ut commodum tenuitatis et crassitudinis temperamentum obtineret neque vel propter calorem utpote humidus raro ex corpore efflueret vel densior dempta mobilitate ægre per venas versaretur. horum igitur commoditatem fibræ naturæ suæ ortu custodiunt; quibus etiam in mortuo sanguine frigidoque loco posito inter se conductis reliquus sanguis diffluit omnis, relictæ vero eundem celeriter una cum circumjecto frigore coagulant. jam vero hujusmodi vim fibris habentibus in sanguine bilis, quæ natura vetustus sanguis est et retro ex carnibus in sanguinem liquefacta, calida et humida parce primum incidens coagulatur propter fibrarum vim, coagulata vero et violenter exstincta frigus et tremorem intus concitat. uberior vero affluens calore ejus superatas fibras fervore perturbatas discutit, et si satis valet, ut usque ad finem superet, ad medullæ genus penetrans urendo solvit inde animi tamquam navis retinacula et liberum dimittit, quando vero tenuior est et corpus liquescens sustinet, ipsa superata aut per totum corpus erumpit, aut per venas in inferiorem compulsa vel in superiorem ventrem tamquam exsul ex civitate seditionibus agitata ex corpore erumpens profluvia ventris et exulcerationes intestinorum et hujusmodi morbos omnes parit. jam ignis abundantia potissimum ægrotans corpus æstus et febres efficit continuas, aeris cotidianas, tertianas aquæ, quippe aere et igne segnioris; terra vero quartum et supremum inter hæc segnitiæ gradum tenens quadruplici temporis

καθαιρόμενον, τεταρταίους πυρετοὺς ποιῆσαν ἀπαλλάττεται μόγις.

Καὶ τὰ μὲν περὶ τὸ σῶμα νοσήματα ταύτῃ ξυμβαίνει b γιγνόμενα, τὰ δὲ περὶ ψυχὴν διὰ σώματος ἕξιν τῇδε· νόσον μὲν δὴ ψυχῆς ἄνοιαν ξυγχωρητέον, δύο δ' ἀνοίας γένη, τὸ μὲν μανίαν, τὸ δὲ ἀμαθίαν. πᾶν οὖν ὅτι πάσχων τις πάθος ὁπότερον αὐτῶν ἴσχει, νόσον προσρητέον. ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας ὑπερβαλλούσας τῶν νόσων μεγίστας θετέον τῇ ψυχῇ. περιχαρὴς γὰρ ἄνθρωπος ὢν ἢ καὶ τἀναντία ὑπὸ λύπης πάσχων, σπεύδων τὸ μὲν ἑλεῖν ἀκαίρως, τὸ δὲ φυγεῖν, οὔθ' ὁρᾷν οὔτε ἀκούειν c ὀρθὸν οὐδὲν δύναται, λυττᾷ δὲ καὶ λογισμοῦ μετασχεῖν ἥκιστα τότε δὴ δυνατός. τὸ δὲ σπέρμα ὅτῳ πολὺ καὶ ῥυῶδες περὶ τὸν μυελὸν γίγνεται καὶ καθαπερεὶ δένδρον πολυκαρπότερον τοῦ ξυμμέτρου πεφυκὸς ᾖ, πολλὰς μὲν καθ' ἕκαστον ὠδῖνας, πολλὰς δ' ἡδονὰς κτώμενος ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις καὶ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα τόκοις, ἐμμανὴς τὸ πλεῖστον γιγνόμενος τοῦ βίου διὰ τὰς μεγίστας ἡδονὰς καὶ λύπας, νοσοῦσαν καὶ ἄφρονα ἴσχων d ὑπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχήν, οὐχ ὡς νοσῶν, ἀλλ' ὡς ἑκὼν κακὸς δοξάζεται. τὸ δὲ ἀληθές, ἡ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκολασία κατὰ τὸ πολὺ μέρος διὰ τὴν ἑνὸς γένους ἕξιν ὑπὸ μανότητος ὀστῶν ἐν σώματι ῥυώδη καὶ ὑγραίνουσαν νόσος ψυχῆς γέγονε. καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡδονῶν ἀκράτεια καὶ ὄνειδος ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐκ ὀρθῶς ὀνειδίζεται. κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς· διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίe δευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίγνεται κακός, παντὶ δὲ ταῦτα ἐχθρὰ καὶ ἄκοντι προσγίγνεται. καὶ πάλιν δὴ τὸ περὶ τὰς λύπας ἡ ψυχὴ κατὰ ταὐτὰ διὰ σῶμα πολλὴν ἴσχει κακίαν. ὅτου γὰρ ἂν ἢ τῶν ὀξέων καὶ τῶν ἁλυκῶν φλεγμάτων καὶ ὅσοι πικροὶ καὶ χολώδεις χυμοὶ κατὰ τὸ σῶμα πλανηθέντες ἔξω μὲν μὴ λάβωσιν ἀναπνοήν, ἐντὸς δὲ εἱλλόμενοι τὴν ἀφ' αὑτῶν ἀτμίδα τῇ τῆς ψυχῆς a φορᾷ ξυμμίξαντες ἀνακερασθῶσι, παντοδαπὰ νοσήματα ψυχῆς ἐμποιοῦσι, μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ ἐλάττω καὶ πλείω· πρός τε τοὺς τρεῖς τόπους ἐνεχθέντα τῆς ψυχῆς, πρὸς ὃν ἂν ἕκαστ' αὐτῶν προσπίπτῃ, ποικίλλει μὲν εἴδη δυσκολίας καὶ δυσθυμίας παντοδαπά, ποικίλλει δὲ θρασύτητός τε καὶ δειλίας, ἔτι δὲ λήθης ἅμα καὶ δυσμαθίας. πρὸς δὲ τούτοις, ὅταν οὕτω κακῶς παγέντων πολιτεῖαι κακαὶ καὶ λόγοι κατὰ πόλεις ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ b λεχθῶσιν, ἔτι δὲ μαθήματα μηδαμῇ τούτων ἰατικὰ ἐκ νέων μανθάνηται, ταύτῃ κακοὶ πάντες οἱ κακοὶ διὰ δύο ἀκουσιώτατα γιγνόμεθα. ὧν αἰτιατέον μὲν τοὺς φυτεύοντας ἀεὶ τῶν φυτευομένων μᾶλλον καὶ τοὺς τρέφοντας τῶν τρεφομένων, προθυμητέον μήν ὅπῃ τις δύναται καὶ διὰ τροφῆς καὶ δι' ἐπιτηδευμάτων μαθημάτων τε φυγεῖν μὲν κακίαν, τοὐναντίον δὲ ἑλεῖν. ταῦτα μὲν οὖν δὴ τρόπος ἄλλος λόγων· τὸ δὲ τούτων c ἀντίστροφον αὖ, τὸ περὶ τὰς τῶν σωμάτων καὶ διανοήσεων θεραπείας, αἷς αἰτίαις σώζεται, πάλιν εἰκὸς καὶ πρέπον ἀνταποδοῦναι· δικαιότερον γὰρ τῶν ἀγαθῶν πέρι μᾶλλον, ἢ τῶν κακῶν ἴσχειν λόγον. Πᾶν δὴ τὸ

ambitu purgatur et febres faciens quartanas expellitur ægre.

Et qui quidem ad corpus pertinent morbi, sic fiunt et accidunt, qui vero ad animum propter corporis habitum, hoc modo: morbum scilicet animi amentiam esse fatendum est, duo autem amentiæ genera, unum furorem, alterum stultitiam. quævis igitur affectio, qua quis laborans alterutrum istorum habet, morbus dicenda est. voluptates autem et ægritudines nimiæ morborum gravissimi existimandi animo: elatus enim lætitia homo vel contrario modo ab ægritudine affectus, dum aliud apprehendere importune, aliud vitare studet, neque videre neque audire rectum quicquam potest, sed rabie agitatur et ratiocinationis particeps esse minime tum potest. semen vero cui multum et fluxum circa medullam exoritur et tamquam arbor immodice frugiferam naturam habet, is multos in singulis dolores, multas item voluptates capiens inter cupiditates et partus eo spectantes, in furorem a voluptatibus et ægritudinibus maximis plurimam vitæ partem actus ægrotantem et insipientem a corpore gerens animum non ægrotare, sed sua voluntate malus esse existimatur. re vera autem rerum veneriarum intemperantia maxima ex parte propter unius generis habitum ossium raritatis causa in corpore fluxum et uvidum morbus est animi. et fere omnia quæ voluptatum incontinentia et cum opprobrio quasi voluntariorum dici solent malorum, non recte exprobrantur. quippe voluntate sua malus est nemo, sed propter pravum aliquem corporis habitum et imperitam educationem malus fit malus, nulli autem non odiosa hæc et invito accidunt. et rursus quod ad ægritudines attinet animus eodem modo propter corpus multam accipit pravitatem. cujus enim vel acidarum pituitarum et salsarum et qui amari biliosique sunt humores per corpus vagati extra respirandi facultate negata intus revoluti vaporem suum commixtum agitationi affuderint animi, varios in eo morbos animi magis minusque et pauciores pluresque efficiunt; delataque ad tres locos animi, cui quidque eorum accidat, ei varia genera aspergit vel morositatis et tristitiæ vel audaciæ et timiditatis vel denique oblivionis simul et tarditatis. accedente vero ad hanc compagis vitiositatem civilium institutionum et sermonum per civitates privatim et publice habitorum pravitate neque ullo his remedio disciplinarum ea vi præditarum ab ineunte ætate adhibito, hinc mali omnes, qui mali sumus, duas ob res minime voluntarias evadimus. quo nomine culpandi semper serentes magis, quam sati, et educantes, quam educati, ceterum opera danda cuique pro viribus, ut et educationis et institutorum disciplinarumque ope fugiat pravitatem, potiatur contrario. sed horum quidem tractatio alium habet disserendi modum: illud vero, quod his respondet, quod ad curam pertinet corporis et mentis, quibus causis serventur, vicissim exhibere convenit ac decet; justius est enim in bonis potius, quam in malis sermonem defigere. Omne

ἀγαθὸν καλόν, τὸ δὲ καλὸν οὐκ ἄμετρον· καὶ ζῷον οὖν
τὸ τοιοῦτον ἐσόμενον ξύμμετρον θετέον. ξυμμετριῶν δὲ
τὰ μὲν σμικρὰ διαισθανόμενοι ξυλλογιζόμεθα, τὰ δὲ
κυριώτατα καὶ μέγιστα ἀλογίστως ἔχομεν. πρὸς γὰρ
5 ὑγιείας καὶ νόσους ἀρετάς τε καὶ κακίας οὐδεμία ξυμ- d
μετρία καὶ ἀμετρία μείζων, ἢ ψυχῆς αὐτῆς πρὸς σῶμα
αὐτό· ὧν οὐδὲν σκοποῦμεν οὐδ' ἐννοοῦμεν, ὅτι ψυχὴν
ἰσχυρὰν καὶ πάντῃ μεγάλην ἀσθενέστερον καὶ ἔλαττον
εἶδος ὅταν ὀχῇ, καὶ ὅταν αὖ τοὐναντίον ξυμπαγῆτον
10 τούτω, οὐ καλὸν ὅλον τὸ ζῷον· ἀξύμμετρον γὰρ ταῖς
μεγίσταις ξυμμετρίαις· τὸ δ' ἐναντίως ἔχον πάντων
θεαμάτων τῷ δυναμένῳ καθορᾶν κάλλιστον καὶ ἐρα-
σμιώτατον. οἷον οὖν ὑπερσκελὲς ἢ καί τινα ἑτέραν e
ὑπέρεξιν ἄμετρον ἑαυτῷ τι σῶμα ὂν ἅμα μὲν αἰσχρόν,
15 ἅμα δ' ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν πόνων πολλοὺς μὲν κόπους,
πολλὰ δὲ σπάσματα καὶ διὰ τὴν παραφορότητα πτώ-
ματα παρέχον μυρίων κακῶν αἴτιον ἑαυτῷ, ταὐτὸν δὴ
διανοητέον καὶ περὶ τοῦ ξυναμφοτέρου, ζῷον ὃ καλοῦ-
μεν, ὡς ὅταν τε ἐν αὐτῷ ψυχὴ κρείττων οὖσα σώματος
88 περιθύμως ἴσχῃ, διασείουσα πᾶν αὐτὸ ἔνδοθεν νόσων a
ἐμπίπλησι, καὶ ὅταν εἴς τινας μαθήσεις καὶ ζητήσεις
ξυντόνως ἴῃ, κατατήκει, διδαχάς τ' αὖ καὶ μάχας ἐν
λόγοις ποιουμένη δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ δι' ἐρίδων καὶ φι-
λονεικίας γιγνομένων διάπυρον αὐτὸ ποιοῦσα λύει, καὶ
25 ῥεύματα ἐπάγουσα, τῶν λεγομένων ἰατρῶν ἀπατῶσα
τοὺς πλείστους, τὰ ἀναίτια αἰτιᾶσθαι ποιεῖ· σῶμά τε
ὅταν αὖ μέγα καὶ ὑπέρψυχον σμικρᾷ ξυμφυὲς ἀσθενεῖ
τε διανοίᾳ γένηται, διττῶν ἐπιθυμιῶν οὐσῶν φύσει b
κατ' ἀνθρώπους, διὰ σῶμα μὲν τροφῆς, διὰ δὲ τὸ θειό-
30 τατον τῶν ἐν ἡμῖν φρονήσεως, αἱ τοῦ κρείττονος κινή-
σεις κρατοῦσαι καὶ τὸ μὲν σφέτερον αὔξουσαι, τὸ δὲ
τῆς ψυχῆς κωφὸν καὶ δυσμαθὲς ἄμνημόν τε ποιοῦσαι
τὴν μεγίστην νόσον ἀμαθίαν ἐναπεργάζονται. μία δὴ
σωτηρία πρὸς ἄμφω, μήτε τὴν ψυχὴν ἄνευ σώματος
35 κινεῖν μήτε σῶμα ἄνευ ψυχῆς, ἵνα ἀμυνομένω γίγνη-
σθον ἰσορρόπω καὶ ὑγιῆ. τὸν δὴ μαθηματικὸν ἤ τινα c
ἄλλην σφόδρα μελέτην διανοίᾳ κατεργαζόμενον καὶ
τὴν τοῦ σώματος ἀποδοτέον κίνησιν, γυμναστικῇ προσ-
ομιλοῦντα, τόν τε αὖ σῶμα ἐπιμελῶς πλάττοντα τὰς
40 τῆς ψυχῆς ἀνταποδοτέον κινήσεις, μουσικῇ καὶ πάσῃ
φιλοσοφίᾳ προσχρώμενον, εἰ μέλλει δικαίως τις ἅμα
μὲν καλός, ἅμα δὲ ἀγαθὸς ὀρθῶς κεκλῆσθαι. κατὰ δὲ
ταὐτὰ ταῦτα καὶ τὰ μέρη θεραπευτέον, τὸ τοῦ παντὸς
ἀπομιμούμενον εἶδος. τοῦ γὰρ σώματος ὑπὸ τῶν εἰσιόν-
45 των καομένου τε ἐντὸς καὶ ψυχομένου καὶ πάλιν ὑπὸ d
τῶν ἔξωθεν ξηραινομένου καὶ ὑγραινομένου καὶ τὰ τού-
τοις ἀκόλουθα πάσχοντος ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν κινήσεων,
ὅταν μέν τις ἡσυχίαν ἄγον τὸ σῶμα παραδιδῷ ταῖς κι-
νήσεσι, κρατηθὲν διώλετο, ἐὰν δὲ ἥν τε τροφὸν καὶ τιθή-
50 νην τοῦ παντὸς προσείπομεν μιμῆταί τις, καὶ τὸ σῶμα
μάλιστα μὲν μηδέποτε ἡσυχίαν ἄγειν ἐᾷ, κινῇ δὲ καὶ
σεισμοὺς ἀεί τινας ἐμποιῶν αὐτῷ διὰ παντὸς τὰς ἐντὸς
καὶ ἐκτὸς ἀμύνηται κατὰ φύσιν κινήσεις, καὶ μετρίως e
σείων τά τε περὶ τὸ σῶμα πλανώμενα παθήματα καὶ

igitur bonum pulchrum est, pulchrum autem non inconcinnum. ergo animal quoque tale futurum concinnum esse statuendum est. concinnitatum autem ea, quæ parva sunt, persentiscentes consideramus, ad gravissima et maxima inconsiderate nos habemus. namque ad sanitatem et morbum atque virtutem et vitium nulla concinnitas et inconcinnitas major est, quam ipsum animum inter et corpus ipsum intercedens; quorum nihil perspicimus nec reputamus animum fortem et omnino magnum imbecilliore et tenuiore vehente specie non magis, quam contra junctis his, pulchrum esse totum animal, quippe inconcinnum ad maximas concinnitates, contra vero comparatum pulcherrimum omnium et maxime amabile spectaculum esse cuilibet visu gaudenti. quemadmodum igitur crurum iniqua longitudine vel alio quopiam excessu inconcinnum sibimet ipsi corpus deforme simul et in laborum communione multas defatigationes et convulsiones et propter pravitatem casus efficiens innumerabilia sibi mala consciscit, idem cogitandum est de conjuncto utroque, quod animal appellamus: et animum in eo præ corpore pollentem tum ira vehementius concitatum totum intus concussum morbis replere, tum ad discendum aliquid et investigandum contente incumbentem tabem ei inferre, rursusque docentem et pugnantem oratione publice et privatim in certaminibus et contentione versantibus igne percitum solvere, et fluxibus inductis plerosque medicorum, qui vocantur, decipere, ut immerita causentur; et item corpore magno et supra animum valente cum parva et imbecilla mente conjuncto, cum duo sint cupiditatum in hominibus secundum naturam genera, unum alimenti propter corpus, alterum propter id, quod maxime divinum in nobis est, intelligentiæ appetens, superantes ejus, quod prævalet, motiones et suam augentes partem, animum vero surdum et indocilem et oblivio sum reddentes maximum morbum stultitiam in eo efficere. una igitur utrique facienda medicina hæc est, ut neque animus sine corpore moveatur neque corpus sine animo, quo alterum altero repellente exæquentur ambo et sana fiant. itaque discendi studiosum vel alii mentis exercitationi acriter operam dantem etiam corporis motum adjungere necesse est in gymnastica versantem, rursusque corporis formandi curiosum animi vicissim adjungere motiones musica et universa philosophia utentem, si quis jure velit vere pulcher simul et bonus vocari. sed eadem hac ratione partes quoque curandæ sunt universi similitudine exprimenda. cum enim corpus ab ingredientibus incendatur intus et refrigeretur et rursus ab externis siccetur et humidum fiat et ita, ut secundum hæc consentaneum est, ab utrisque motionibus afficiatur, otiosum permissum motionibus corpus superatum disperit; si quis vero et imitans illam, quam altricem et nutricem universi appellavimus, maxime corpus quiescere nunquam sinat, sed moveat atque agitationibus quibusdam semper in eo effectis perpetuo interiores et exteriores secundum naturam repellat motiones, et commode agitans circum corpus vagantes affectiones simul et partes

μέρη κατὰ ξυγγενείας εἰς τάξιν κατακοσμῇ πρὸς ἄλληλα,
κατὰ τὸν πρόσθεν λόγον, ὃν περὶ τοῦ παντὸς ἐλέγομεν,
οὐκ ἐχθρὸν παρ' ἐχθρὸν τιθέμενον ἐάσει πολέμους ἐντί-
κτειν τῷ σώματι καὶ νόσους, ἀλλὰ φίλον παρὰ φίλον
5 τεθὲν ὑγίειαν ἀπεργαζόμενον παρέξει. τῶν δ' αὖ κινή-
89 σεων ἡ ἐν ἑαυτῷ ὑφ' ἑαυτοῦ ἀρίστη κίνησις (μάλιστα a
γὰρ τῇ διανοητικῇ καὶ τῇ τοῦ παντὸς κινήσει ξυγγενής)
ἡ δὲ ὑπ' ἄλλου χείρων· χειρίστη δὲ ἡ κειμένου τοῦ σώ-
ματος καὶ ἄγοντος ἡσυχίαν δι' ἑτέρων αὐτὸ κατὰ μέρη
10 κινοῦσα. διὸ δὴ τῶν καθάρσεων καὶ ξυστάσεων τοῦ σώ-
ματος ἡ μὲν διὰ τῶν γυμνασίων ἀρίστη, δευτέρα δὲ ἡ
διὰ τῶν αἰωρήσεων κατά τε τοὺς πλοῦς καὶ ὅπῃπερ ἂν
ὀχήσεις ἄκοποι γίγνωνται· τρίτον δὲ εἶδος κινήσεως
σφόδρα ποτὲ ἀναγκαζομένῳ χρήσιμον, ἄλλως δὲ οὐδα- b
15 μῶς τῷ νοῦν ἔχοντι προσδεκτέον, τὸ τῆς φαρμακευτι-
κῆς καθάρσεως γιγνόμενον ἰατρικόν. τὰ γὰρ νοσήματα
ὅσα μὴ μεγάλους ἔχει κινδύνους, οὐκ ἐρεθιστέον φαρ-
μακείαις. πᾶσα γὰρ ξύστασις νόσων τρόπον τινὰ τῇ
τῶν ζῴων φύσει προσέοικε. καὶ γὰρ ἡ τούτων ξύνοδος
20 ἔχουσα τεταγμένους τοῦ βίου γίγνεται χρόνους τοῦ τε
γένους ξύμπαντος, καὶ καθ' αὑτὸ τὸ ζῷον εἱμαρμένον
ἕκαστον ἔχον τὸν βίον φύεται, χωρὶς τῶν ἐξ ἀνάγκης πα-
θημάτων· τὰ γὰρ τρίγωνα εὐθὺς κατ' ἀρχὰς ἑκάστου δύ- c
ναμιν ἔχοντα ξυνίσταται μέχρι τινὸς χρόνου δυνατὰ
25 ἐξαρκεῖν, οὗ βίον οὐκ ἄν ποτέ τις εἰς τὸ πέραν ἔτι
βιῴη. τρόπος οὖν ὁ αὐτὸς καὶ τῆς περὶ τὰ νοσήματα
ξυστάσεως· ἣν ὅταν τις παρὰ τὴν εἱμαρμένην τοῦ χρό-
νου φθείρῃ φαρμακείαις, ἅμα ἐκ σμικρῶν μεγάλα καὶ
πολλὰ ἐξ ὀλίγων νοσήματα φιλεῖ γίγνεσθαι. διὸ παιδα-
30 γωγεῖν δεῖ διαίταις πάντα τὰ τοιαῦτα, καθ' ὅσον ἂν ᾖ
τῳ σχολή, ἀλλ' οὐ φαρμακεύοντα κακὸν δύσκολον ἐρε- d
θιστέον. Καὶ περὶ μὲν τοῦ κοινοῦ ζῴου καὶ τοῦ κατὰ
τὸ σῶμα αὐτοῦ μέρους, ᾗ τις ἂν καὶ διαπαιδαγωγῶν
καὶ διαπαιδαγωγούμενος ὑφ' αὑτοῦ μάλιστ' ἂν κατὰ
35 λόγον ζῴη, ταύτῃ λελέχθω· τὸ δὲ δὴ παιδαγωγῆσον
αὐτὸ μᾶλλόν που καὶ πρότερον παρασκευαστέον εἰς
δύναμιν ὅτι κάλλιστον καὶ ἄριστον εἰς τὴν παιδαγωγίαν
εἶναι. δι' ἀκριβείας μὲν οὖν περὶ τούτων διελθεῖν ἱκα-
νὸν ἂν γένοιτο αὐτὸ καθ' αὑτὸ μόνον ἔργον· τὸ δ' ἐν
40 παρέργῳ κατὰ τὰ πρόσθεν ἑπόμενος ἄν τις οὐκ ἄπο e
τρόπου τῇδε σκοπῶν ὧδε τῷ λόγῳ διαπεράναιτ' ἄν·
καθάπερ εἴπομεν πολλάκις, ὅτι τρία τριχῇ ψυχῆς ἐν
ἡμῖν εἴδη κατῴκισται, τυγχάνει δὲ ἕκαστον κινήσεις
ἔχον, οὕτω κατὰ ταὐτὰ καὶ νῦν ὡς διὰ βραχυτάτων
45 ῥητέον, ὅτι τὸ μὲν αὐτῶν ἐν ἀργίᾳ διάγον καὶ τῶν ἑαυ-
τοῦ κινήσεων ἡσυχίαν ἄγον ἀσθενέστατον ἀνάγκη γί-
γνεσθαι, τὸ δ' ἐν γυμνασίοις ἐρρωμενέστατον· διὸ φυ-
90 λακτέον ὅπως ἂν ἔχωσι τὰς κινήσεις πρὸς ἄλληλα συμ- a
μέτρους. τὸ δὲ περὶ τοῦ κυριωτάτου παρ' ἡμῖν ψυχῆς
50 εἴδους διανοεῖσθαι δεῖ τῇδε, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα θεὸς
ἑκάστῳ δέδωκε, τοῦτο, ὃ δή φαμεν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν
ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ ξυγγένειαν
ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν ὡς ὄντας φυτὸν οὐκ ἔγγειον,
ἀλλὰ οὐράνιον, ὀρθότατα λέγοντες· ἐκεῖθεν γάρ, ὅθεν ἡ

corporis secundum cognationes in ordinem redigat et scite inter se componat, secundum illud, quod supra de universo dictum est, non inimico juxta inimicum posito committet ut prœlia in corpore gignantur et morbi, sed amicum appositum amico sanitatem efficiens exhibebit. jam vero motionum optima ea est, qua quid in se a semet ipso movetur, quippe maxime mentis et universi motioni cognata, deterior autem, qua ab alio, deterrima illa, qua jacens corpus et quietem agens per alia particulatim movetur. itaque purgationum et astrictionum corporis optima fit exercitationibus, secunda oscillationibus inter navigandum et quæ aliæ vectiones sine defatigatione fiunt; tertium autem motionis genus valde illud cum cogit necessitas utile, ceterum nullo modo admittendum prudenti, medicorum est purgatio medicamentis effecta. morbi enim nisi qui magna pericula habeant, medicamentis irritandi non sunt. nam omnis morborum constitutio quodammodo animalium naturæ similis est. nam horum quoque compositio cum generis universi spatia vitæ certa descripta habet, tum pro se animal quodque nascens fatale accipit vivendi tempus præterquam quæ ex necessitate ei accidunt; triangula enim statim initio cujusque ea vi prædita componuntur, ut ad certum tempus sufficere queant, ultra quod extendere vitam nemo unquam possit. jam eadem est morborum ratio constitutionis; quam si quis præter destinatum a fato tempus destruat medicamentis, simul ex parvis magni et multi ex paucis morbi fieri solent. hos omnes igitur victu regere necesse est prouti otium cuique suppetit, non medicamentis malum difficile irritare. Ac de communi quidem animali et parte ejus corporea, quo quis modo regens per vitam rectusque a sese maxime secundum rationem vivat, ita dictum esto: recturum ipsum vero magis utique et prius comparandum pro viribus est ut quam pulcherrimum et optimum ad rectionem sit. et accurate quidem hanc rem tractare satis magnum per se solum foret opus; sed obiter perstringere vestigiis antea dictorum insistens qui velit, non incommode sic considerans ita oratione persequatur: quemadmodum sæpe diximus tres animi trifariam in nobis species esse collocatas, quarum quælibet habeat motiones, ita nunc quoque secundum hæc quam brevissime dicendum est eam, quæ iners vitam degat et a suis motionibus cesset, necessario infirmissimam fieri, exercitatam vero robustissimam, ideoque providendum esse, ut motiones suas inter se habeant concinnas. quod autem ad principem in nobis animi speciem attinet, sic sentiendum est, eam genium a deo cuique datum esse, illud, quod residens in summo corpore nostro ad cælestem cognationem a terra nos, utpote cælesti, non terrena stirpe satos, extollere dicimus rectissime; nam unde prima animi nata est origo, inde caput

πρώτη τῆς ψυχῆς γένεσις ἔφυ, τὸ θεῖον τὴν κεφαλὴν καὶ ῥίζαν ἡμῶν ἀνακρεμαννὺν ὀρθοῖ πᾶν τὸ σῶμα. τῷ **b** μὲν οὖν περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἢ περὶ φιλονεικίας τετευτακότι καὶ ταῦτα διαπονοῦντι σφόδρα πάντα τὰ δόγματα 5 ἀνάγκη θνητὰ ἐγγεγονέναι, καὶ παντάπασι καθ' ὅσον μάλιστα δυνατὸν θνητῷ γίγνεσθαι, τούτου μηδὲ σμικρὸν ἐλλείπειν, ἅτε τὸ τοιοῦτον ηὐξηκότι· τῷ δὲ περὶ φιλομαθίαν καὶ περὶ τὰς ἀληθεῖς φρονήσεις ἐσπουδακότι καὶ ταῦτα μάλιστα τῶν αὑτοῦ γεγυμνασμένῳ φρονεῖν **c** 10 μὲν ἀθάνατα καὶ θεῖα, ἄνπερ ἀληθείας ἐφάπτηται, πᾶσα ἀνάγκη που, καθ' ὅσον δ' αὖ μετασχεῖν ἀνθρωπίνη φύσις ἀθανασίας ἐνδέχεται, τούτου μηδὲν μέρος ἀπολείπειν, ἅτε δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ κεκοσμημένον τὸν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὑτῷ 15 διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι. θεραπεία δὲ δὴ παντὶ παντὸς μία, τὰς οἰκείας ἑκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις ἀποδιδόναι. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς εἰσι κινήσεις **d** αἱ τοῦ παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. ταύταις δὴ ξυνεπόμενον ἕκαστον δεῖ, τὰς περὶ τὴν γένεσιν ἐν τῇ κε-20 φαλῇ διεφθαρμένας ἡμῶν περιόδους ἐξορθοῦντα διὰ τὸ καταμανθάνειν τὰς τοῦ παντὸς ἁρμονίας τε καὶ περιφοράς, τῷ κατανοουμένῳ τὸ κατανοοῦν ἐξομοιῶσαι κατὰ τὴν ἀρχαίαν φύσιν, ὁμοιώσαντα δὲ τέλος ἔχειν τοῦ προτεθέντος ἀνθρώποις ὑπὸ θεῶν ἀρίστου βίου πρός 25 τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον.

Καὶ δὴ καὶ τὰ νῦν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς παραγγελθέντα **e** διεξελθεῖν περὶ τοῦ παντὸς μέχρι γενέσεως ἀνθρωπίνης σχεδὸν ἔοικε τέλος ἔχειν. τὰ γὰρ ἄλλα ζῷα ᾗ γέγονεν αὖ, διὰ βραχέων ἐπιμνηστέον, ὃ μή τις ἀνάγκη μηκύνειν· 30 οὕτω γὰρ ἐμμετρότερός τις ἂν αὑτῷ δόξειε περὶ τοὺς τούτων λόγους εἶναι. τῇδ' οὖν τὸ τοιοῦτον ἔστω λεγόμενον· τῶν γενομένων ἀνδρῶν ὅσοι δειλοὶ καὶ τὸν βίον ἀδίκως διῆλθον, κατὰ λόγον τὸν εἰκότα γυναῖκες μετεφύοντο ἐν **91** τῇ δευτέρᾳ γενέσει. καὶ κατ' ἐκεῖνον δὴ τὸν χρόνον διὰ **a** 35 ταῦτα θεοὶ τὸν τῆς ξυνουσίας ἔρωτα ἐτεκτήναντο, ζῷον τὸ μὲν ἐν ἡμῖν, τὸ δ' ἐν ταῖς γυναιξὶ συστήσαντες ἔμψυχον, τοιῷδε τρόπῳ ποιήσαντες ἑκάτερον· τὴν τοῦ ποτοῦ διέξοδον ᾗ διὰ τοῦ πλεύμονος τὸ πῶμα ὑπὸ τοὺς νεφροὺς εἰς τὴν κύστιν ἐλθὸν καὶ τῷ πνεύματι θλιφθὲν 40 ξυνεκπέμπει δεχομένη, ξυνέτρησαν εἰς τὸν ἐκ τῆς κεφαλῆς κατὰ τὸν αὐχένα καὶ διὰ τῆς ῥάχεως μυελὸν ξυμπεπηγότα, ὃν δὴ σπέρμα ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις εἴπομεν· **b** ὁ δέ, ἅτ' ἔμψυχος ὢν καὶ λαβὼν ἀναπνοὴν τοῦθ', ᾗπερ ἀνέπνευσε, τῆς ἐκροῆς ζωτικὴν ἐπιθυμίαν ἐμποιή-45 σας αὐτῷ τοῦ γεννᾶν ἔρωτα ἀπετέλεσε. διὸ δὴ τῶν μὲν ἀνδρῶν τὸ περὶ τὴν τῶν αἰδοίων φύσιν ἀπειθές τε καὶ αὐτοκρατὲς γεγονός, οἷον ζῷον ἀνυπήκοον τοῦ λόγου, πάντων δι' ἐπιθυμίας οἰστρώδεις ἐπιχειρεῖ κρατεῖν· αἱ δ' ἐν ταῖς γυναιξὶν αὖ μῆτραί τε καὶ ὑστέραι λεγόμεναι 50 διὰ ταὐτὰ ταῦτα, ζῷον ἐπιθυμητικὸν ἐνὸν τῆς παιδο- **c** ποιίας, ὅταν ἄκαρπον παρὰ τὴν ὥραν χρόνον πολὺν γίγνηται, χαλεπῶς ἀγανακτοῦν φέρει, καὶ πλανώμενον πάντῃ κατὰ τὸ σῶμα, τὰς τοῦ πνεύματος διεξόδους ἀποφράττον, ἀναπνεῖν οὐκ ἐῶν εἰς ἀπορίας τὰς ἐσχάτας

et radicem nostram suspendens numen erigit corpus totum. qui igitur circa cupiditates vel circa contentiones satagit et magnopere his exercetur, eum opiniones omnes mortales concipere necesse est et omnino quantum fieri potest mortalis, ejus nihil plane reliquum facere, quippe augendo ei, quod hujusmodi est, deditum; qui vero discendi cupiditate et verarum cognitionum studio tenetur et huic potissimum parti sui exercendæ operam dedit, hunc et sapere immortalia ac divina, si veritatem attingit, plane necessarium est, et rursum immortalitatis, quantum humanæ naturæ capere licet, partem nullam relinquere, et quia semper colit divinum et ipse secum bene ornatum genium habitantem habet, præ ceteris geniali beari vita. jam vero cultus omnibus omnium unus est, ut propria cuique alimenta et propriæ motiones tribuantur. divinæ autem nostri parti cognatæ motiones sunt universi cogitationes et circuitus. his igitur ducibus unumquemque necesse est corruptos inter nascendum in capite nostro circuitus corrigere perdiscentem universi concentus et ambitus, et intellecto intelligens secundum pristinam naturam assimulare assimulatoque finem propositæ hominibus a diis optimæ ad præsens et ad futurum tempus vitæ consequi.

Atque jam fere finem consecuta videntur quæ nunc exponere de universo usque ad humanam originem initio jussi eramus. de reliquorum enim animalium ortu breviter commemorandum est quod longiorem orationem non requirit; nam ita modi retinentior quispiam sibi in horum enarratione videri possit. sic igitur de hoc tali dictum esto: eorum, qui viri nati erant, quicunque ignavi et per vitam injusti fuerant, quemadmodum probabilis ratio ostendit, iterum nascentes mutata natura mulieres nascebantur. quo ipso tempore ea de causa dii coitus amorem instituerunt, animali uno in nobis, altero in mulieribus condito animato, hac in utroque ratione usi: potus canalem eo loco, quo per pulmonem potum sub renes in vesicam delatum et spiritu pressum excipiens una emittit, ad medullam perforarunt ex capite secundum cervicem et per spinam compactam, quam semen supra diximus; quæ utpote animata et nacta respirationem illud, in quo respirare cœperat, effluendi cupiditate vitali affecit atque ita generandi amorem absolvit. his igitur de causis virilium natura pudendorum inobediens et imperiosa tamquam animal rationi non obtemperans furiosis acta cupiditatibus omnia sibi subjicere conatur; itemque in mulieribus ob eadem hæc matrices et uteri, qui vocantur, liberorum procreandorum cupidum insitum animal, quando per magnam maturæ ætatis partem fructu caret, graviter fert dolens et undique oberrans per corpus meatibus spiritus obstructis, intercepta respiratione in extremas angustias conjicit aliosque morbos omnis generis

ἐμβάλλει καὶ νόσους παντοδαπὰς ἄλλας παρέχει, μέχρι περ ἂν ἑκατέρων ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ ἔρως ξυναγαγόντες οἷον ἀπὸ δένδρων καρπὸν καταδρέψαντες, ὡς εἰς ἄρουραν d τὴν μήτραν ἀόρατα ὑπὸ σμικρότητος καὶ ἀδιάπλαστα 5 ζῷα κατασπείραντες καὶ πάλιν διακρίναντες μεγάλα ἐντὸς ἐκθρέψωνται καὶ μετὰ τοῦτο εἰς φῶς ἀγαγόντες ζῴων ἀποτελέσωσι γένεσιν. γυναῖκες μὲν οὖν καὶ τὸ θῆλυ πᾶν οὕτω γέγονε· τὸ δὲ τῶν ὀρνέων φῦλον μετερρυθμίζετο, ἀντὶ τριχῶν πτερὰ φύον, ἐκ τῶν ἀκάκων 10 ἀνδρῶν, κούφων δὲ, καὶ μετεωρολογικῶν μὲν, ἡγουμένων δὲ δι' ὄψεως τὰς περὶ τούτων ἀποδείξεις βε- e βαιοτάτας εἶναι δι' εὐήθειαν. τὸ δ' αὖ πεζὸν καὶ θηριῶδες γέγονεν ἐκ τῶν μηδὲν προσχρωμένων φιλοσοφίᾳ μηδὲ ἀθρούντων τῆς περὶ τὸν οὐρανὸν φύσεως πέρι μη- 15 δὲν, διὰ τὸ μηκέτι ταῖς ἐν τῇ κεφαλῇ χρῆσθαι περιόδοις, ἀλλὰ τοῖς περὶ τὰ στήθη ψυχῆς ἡγεμόσιν ἕπεσθαι μέρεσιν. ἐκ τούτων οὖν τῶν ἐπιτηδευμάτων τά τ' ἐμπρόσθια κῶλα καὶ τὰς κεφαλὰς εἰς γῆν ἑλκόμενα ὑπὸ ξυγγενείας ἤρεισαν, προμήκεις τε καὶ παντοίας ἔσχον 92 τὰς κορυφὰς, ὅπῃ συνεθλίφθησαν ὑπὸ ἀργίας ἑκάστων a αἱ περιφοραί. τετράπουν τε τὸ γένος αὐτῶν ἐκ ταύτης ἐφύετο καὶ πολύπουν τῆς προφάσεως, θεοῦ βάσεις ὑποτιθέντος πλείους τοῖς μᾶλλον ἄφροσιν, ὡς μᾶλλον ἐπὶ γῆν ἕλκοιντο. τοῖς δ' ἀφρονεστάτοις αὐτῶν τούτων καὶ 25 παντάπασι πρὸς γῆν πᾶν τὸ σῶμα κατατεινομένοις ὡς οὐδὲν ἔτι ποδῶν χρείας οὔσης, ἄποδα αὐτὰ καὶ ἰλυσπώμενα ἐπὶ γῆς ἐγέννησαν. τὸ δὲ τέταρτον γένος ἔνυδρον γέγονεν ἐκ τῶν μάλιστα ἀνοητοτάτων καὶ ἀμαθεστάτων, b οὓς οὐδ' ἀναπνοῆς καθαρᾶς ἔτι ἠξίωσαν οἱ μεταπλάττοντες, ὡς τὴν ψυχὴν ὑπὸ πλημμελείας πάσης ἀκαθάρτως ἐχόντων, ἀλλ' ἀντὶ λεπτῆς καὶ καθαρᾶς ἀναπνοῆς ἀέρος εἰς ὕδατος θολερὰν καὶ βαθεῖαν ἔωσαν ἀνάπνευσιν· ὅθεν ἰχθύων ἔθνος καὶ τὸ τῶν ὀστρέων ξυναπάντων τε ὅσα ἔνυδρα γέγονε, δίκην ἀμαθίας ἐσχάτης ἐσχάτας οἰκήσεις εἰληχότων. καὶ κατὰ ταῦτα δὴ πάντα τότε καὶ νῦν διαμείβεται τὰ ζῷα εἰς ἄλληλα, νοῦ καὶ ἀνοίας c ἀποβολῇ καὶ κτήσει μεταβαλλόμενα.

Καὶ δὴ καὶ τέλος περὶ τοῦ παντὸς νῦν ἤδη τὸν λόγον ἡμῖν φῶμεν ἔχειν· θνητὰ γὰρ καὶ ἀθάνατα ζῷα λαβὼν καὶ ξυμπληρωθεὶς ὅδε ὁ κόσμος οὕτω ζῷον ὁρατὸν τὰ ὁρατὰ περιέχον, εἰκὼν τοῦ ποιητοῦ, θεὸς αἰσθητὸς, μέγιστος καὶ ἄριστος κάλλιστός τε καὶ τελεώτατος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε μονογενὴς ὤν.

infert, donec utriusque cupiditas et amor eos conduxerint conductisque tamquam fructu ab arboribus decerpto in utero velut in arvo animalia propter exiguitatem oculis non cernenda necdum formata inseverint rursusque discreta intus ad magnitudinem enutriverint, tum in lucem editis animalium absolverint procreationem. mulierum igitur et omnino sexus feminei ortus hic fuit; at avium natio pro capillis pennas generans transformabatur ex viris simplicibus, sed levibus et rerum cælestium studiosis, sed visu eas certissime demonstrari propter fatuitatem opinantibus. terrestre autem et ferinum genus ortum est ex iis, qui philosophia nihil utebantur nec cœli naturæ quicquam cernebant propterea, quod illis, qui in capite aguntur circuitus, desertis inclusas pectore partes animi duces sequebantur. hujus igitur vitæ rationis causa et membra anteriora et capita ad terram tracta ob cognationem appulerunt et oblongos omnibusque modis figuratos acceperunt vertices, prout collisi erant per inertiam singulorum circuitus. et quadrupes genus eorum hac de causa ac multipes nascebatur, magis insipientibus plures subjiciente deo bases, ut magis ad terram traherentur. insipientissimis autem horum ipsorum penitusque ad terram totum corpus extensum demittentibus quod non amplius usus esset pedibus, carentia pedibus et humi serpentia creaverunt. quartum vero genus aquatile factum est ex omnium maxime fatuis et stultissimis, quos ne pura quidem amplius respiratione dignati sunt transformantes, ut qui animum omnibus ineptiis contaminatum haberent, sed pro tenui et pura respiratione aeris in aquæ respirationem turbidam eos et profundam truserunt; unde piscium gens et conchyliorum et cunctorum quotquot aquatilia sunt, originem habent, extremæ stultitiæ pœnam extremas habitationes sortita. et secundum hæc omnia tunc et nunc transmutantur inter se animalia, pro mentis et amentiæ amissione et adeptione ex aliis alia facta.

Atque nunc jam ad finem perductam esse nostram de universo disputationem dicamus; mortalibus enim et immortalibus animantibus acceptis completus hicce mundus ita animal aspectabile aspectabilia comprehendens, imago conditoris sui, deus sensibilis, maximus et optimus pulcherrimusque et perfectissimus exstitit, unum cælum hocce singulare.

ΚΡΙΤΙΑΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ

ΤΙΜΑΙΟΣ, ΚΡΙΤΙΑΣ, ΣΩΚΡΑΤΗΣ,

ΕΡΜΟΚΡΑΤΗΣ.

106 ΤΙΜΑΙΟΣ. Ὡς ἄσμενος, ὦ Σώκρατες, οἷον ἐκ μακρᾶς a
ἀναπεπαυμένος ὁδοῦ νῦν οὕτως ἐκ τῆς τοῦ λόγου διαπο-
ρείας ἀγαπητῶς ἀπήλλαγμαι. τῷ δὲ πρὶν μὲν πάλαι ποτ'
ἔργῳ, νῦν δὲ λόγοις ἄρτι θεῷ γεγονότι προσεύχομαι τῶν
5 ῥηθέντων ὅσα μὲν ἐῤῥήθη μετρίως, σωτηρίαν ἡμῖν αὐ-
τὸν αὐτῶν διδόναι, παρὰ μέλος δὲ εἴ τι περὶ αὐτῶν ἄκον- b
τες εἴπομεν, δίκην τὴν πρέπουσαν ἐπιτιθέναι. δίκη δὲ
ὀρθὴ τὸν πλημμελοῦντα ἐμμελῆ ποιεῖν· ἵν' οὖν τὸ λοιπὸν
τοὺς περὶ θεῶν γενέσεως ὀρθῶς λέγωμεν λόγους, φάρ-
10 μακον ἡμῖν αὐτὸν τελεώτατον καὶ ἄριστον φαρμάκων
ἐπιστήμην εὐχόμεθα διδόναι. προσευξάμενοι δὲ παραδί-
δομεν κατὰ τὰς ὁμολογίας Κριτίᾳ τὸν ἑξῆς λόγον. ΚΡΙ-
ΤΙΑΣ. Ἀλλ', ὦ Τίμαιε, δέχομαι μέν, ᾧ δὲ καὶ σὺ κατ'
ἀρχὰς ἐχρήσω συγγνώμην αἰτούμενος ὡς περὶ μεγάλων c
15 μέλλων λέγειν, ταὐτὸν καὶ νῦν ἐγὼ τοῦτο παραιτοῦμαι,
107 μείζονος δὲ αὐτοῦ τυχεῖν ἔτι μᾶλλον ἀξιῶ περὶ τῶν μελ- a
λόντων ῥηθήσεσθαι. καίτοι σχεδὸν μὲν οἶδα παραίτη-
σιν εὖ μάλα φιλότιμον καὶ τοῦ δέοντος ἀγροικοτέραν
μέλλων παραιτεῖσθαι, ῥητέον δὲ ὅμως. ὡς μὲν γὰρ
20 οὐχ εὖ τὰ παρὰ σοῦ λεχθέντα εἴρηται, τίς ἂν ἐπιχειρή-
σειεν ἔμφρων λέγειν; ὅτι δὲ τὰ ῥηθησόμενα πλείονος
συγγνώμης δεῖται χαλεπώτερα ὄντα, τοῦτο πειρατέον
πῃ διδάξαι. περὶ θεῶν γάρ, ὦ Τίμαιε, λέγοντά
τι πρὸς ἀνθρώπους δοκεῖν ἱκανῶς λέγειν ῥᾷον, ἢ
25 περὶ θνητῶν πρὸς ἡμᾶς. ἡ γὰρ ἀπειρία καὶ σφόδρα b
ἄγνοια τῶν ἀκουόντων περὶ ὧν ἂν οὕτως ἔχωσι πολλὴν
εὐπορίαν παρέχεσθον τῷ μέλλοντι λέγειν τι περὶ αὐτῶν·
περὶ δὲ δὴ θεῶν ἴσμεν ὡς ἔχομεν. ἵνα δὲ σαφέστερον
ὃ λέγω δηλώσω, τῇδέ μοι συνεπισπέσθε. μίμησιν μὲν
30 γὰρ δὴ καὶ ἀπεικασίαν τὰ παρὰ πάντων ἡμῶν ῥηθέντα
χρεών που γενέσθαι· τὴν δὲ τῶν γραφέων εἰδωλοποιίαν
περὶ τὰ θεῖά τε καὶ τὰ ἀνθρώπινα σώματα γιγνομένην
ἴδωμεν ῥᾳστώνης τε πέρι καὶ χαλεπότητος πρὸς τὸ τοῖς c
ὁρῶσι δοκεῖν ἀποχρώντως μεμιμῆσθαι, καὶ κατοψόμεθα,
35 ὅτι γῆν μὲν καὶ ὄρη καὶ ποταμοὺς καὶ ὕλην, οὐρανόν τε
ξύμπαντα, καὶ τὰ περὶ αὐτὸν ὄντα καὶ ἰόντα πρῶτον μὲν
ἀγαπῶμεν ἄν τίς τι καὶ βραχὺ πρὸς ὁμοιότητα αὐτῶν
ἀπομιμεῖσθαι δυνατὸς ᾖ, πρὸς δὲ τούτοις, ἅτε οὐδὲν
εἰδότες ἀκριβὲς περὶ τῶν τοιούτων, οὔτε ἐξετάζομεν οὔτε
40 ἐλέγχομεν τὰ γεγραμμένα, σκιαγραφίᾳ δὲ ἀσαφεῖ καὶ

CRITIAS.

PERSONÆ DIALOGI

TIMÆUS, CRITIAS, SOCRATES,

HERMOCRATES.

TIMÆUS. Quam lubenter, o Socrates, quasi a longa requiescens via nunc sic sermonis itinere defunctus acquiesco. eum vero, qui olim jam dudum re, verbis nunc nuper deus factus est, precor, ut dictorum quæ recte sunt dicta, salutem ipse nobis præbeat, si quid absone de illis inviti diximus, pœnam ut convenientem imponat. recta autem pœna hæc est, absonum reddere concinnum: ut igitur in posterum de ortu deorum sermones recte habeamus, medicinam ipse nobis omnium perfectissimam et optimam scientiam det precamur. precati autem tradimus, ut convenit, Critiæ continuandam orationem. CRITIAS. Accipio vero, o Timæe; sed qua tu quoque initio usus es veniæ petitione quippe de magnis dicturus, eadem nunc quoque ego deprecatione utor, ampliorem vero magis etiam postulo impetrare me veniam de iis, quæ dicenda instant. quamquam fere intelligo deprecationem meam valde ambitiosam et magis, quam par est, rusticam fore, sed tamen adhibenda est. nam quæ a te proposita sunt, ea non bene dicta esse quis prudens affirmare audeat? sed quæ proponenda restant, ea utpote difficiliora majoris veniæ indigere conandum aliquo modo docere. de diis enim, o Timæe, dicentem aliquid apud homines commode dicere videri facilius est, quam de mortalibus apud nos. imperitia enim et magna inscientia auditorum de iis, in quibus ita se habent, aliquid dicturo multam commoditatem afferunt: de diis vero scimus ut habeamus. sed ut planius quod volo, declarem, hac me sequimini. imitationem utique et assimulationem esse omnium nostrûm orationem necesse est: pictorum autem effectionem simulacrorum in divinis et in humanis corporibus versantem respiciamus facilitatis et difficultatis ad satisfaciendum spectatoribus habita ratione, et videbimus terram nos et montes, flumina, silvas, item cælum universum et quæ in eo sunt et moventur, primum contentos esse si quis vel paululum ad similitudinem ipsorum efficta repræsentare possit, deinde, ut qui nihil horum accurate cognitum habeamus, neque explorare neque exigere picta, sed adumbratione obscura et fallace uti in illis: nostra

ἀπατηλῷ χρώμεθα περὶ αὐτά· τὰ δὲ ἡμέτερα ὁπόταν τις ἐπιχειρῇ σώματα ἀπεικάζειν, ὀξέως αἰσθανόμενοι τὸ παραλειπόμενον διὰ τὴν ἀεὶ ξύνοικον κατανόησιν χαλεποὶ κριταὶ γιγνόμεθα τῷ μὴ πάσας πάντως τὰς ὁμοιότητας ἀποδιδόντι. ταὐτὸν δὴ καὶ κατὰ τοὺς λόγους ἰδεῖν δεῖ γιγνόμενον, ὅτι τὰ μὲν οὐράνια καὶ θεῖα ἀγαπῶμεν καὶ σμικρῶς εἰκότα λεγόμενα, τὰ δὲ θνητὰ καὶ ἀνθρώπινα ἀκριβῶς ἐξετάζομεν. (e) ἐκ δὴ τοῦ παραχρῆμα νῦν λεγόμενα, τὸ πρέπον ἂν μὴ δυνώμεθα πάντως ἀποδιδόναι, συγγιγνώσκειν χρεών· οὐ γὰρ ὡς ῥᾴδια τὰ θνητά, ἀλλ' ὡς χαλεπὰ πρὸς δόξαν ὄντα ἀπεικάζειν δεῖ διανοεῖσθαι. ταῦτα δὴ βουλόμενος ὑμᾶς ὑπομνῆσαι καὶ τὸ (108 a) τῆς συγγνώμης οὐκ ἔλαττον, ἀλλὰ μεῖζον αἰτῶν περὶ τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι πάντα ταῦτα εἴρηκα, ὦ Σώκρατες. εἰ δὴ δικαίως αἰτεῖν φαίνομαι τὴν δωρεάν, ἑκόντες δίδοτε. ΣΩΚΡΑΤΗΣ. Τί δ' οὐ μέλλομεν, ὦ Κριτία, διδόναι; καὶ πρός γε ἔτι τρίτῳ δεδόσθω ταὐτὸν τοῦτο Ἑρμοκράτει παρ' ἡμῶν. δῆλον γάρ, ὡς ὀλίγον ὕστερον, ὅταν αὐτὸν δέῃ λέγειν, παραιτήσεται καθάπερ ὑμεῖς· ἵν' οὖν ἑτέραν ἀρχὴν ἐκπορίζηται καὶ μὴ τὴν (b) αὐτὴν ἀναγκασθῇ λέγειν, ὡς ὑπαρχούσης αὐτῷ συγγνώμης εἰς τότε οὕτω λεγέτω. προλέγω γε μήν, ὦ φίλε Κριτία, σοι τὴν τοῦ θεάτρου διάνοιαν, ὅτι θαυμαστῶς ὁ πρότερος εὐδοκίμηκεν ἐν αὐτῷ ποιητής, ὥστε τῆς συγγνώμης δεήσει τινός σοι παμπόλλης, εἰ μέλλεις αὐτὰ δυνατὸς γενέσθαι παραλαβεῖν. ΕΡΜΟΚΡΑΤΗΣ. Ταὐτὸν μήν, ὦ Σώκρατες, κἀμοὶ παραγγέλλεις, ὅπερ τῷδε. ἀλλὰ γὰρ ἀθυμοῦντες ἄνδρες οὔπω τρόπαιον (c) ἔστησαν, ὦ Κριτία· προϊέναι τε οὖν ἐπὶ τὸν λόγον ἀνδρείως χρὴ καὶ τὸν Παίωνά τε καὶ τὰς Μούσας ἐπικαλούμενον τοὺς παλαιοὺς πολίτας ἀγαθοὺς ὄντας ἀναφαίνειν τε καὶ ὑμνεῖν. ΚΡΙΤΙΑΣ. Ὦ φίλε Ἑρμόκρατες, τῆς ὑστέρας τεταγμένος ἐπίπροσθεν ἔχων ἄλλον ἔτι θαῤῥεῖς· τοῦτο μὲν οὖν οἷόν ἐστιν, αὐτό σοι τάχα δηλώσει· παραμυθουμένῳ δ' οὖν καὶ παραθαῤῥύνοντί σοι πειστέον, καὶ πρὸς οἷς θεοῖς εἶπες, τούς τε ἄλλους (d) κλητέον καὶ δὴ καὶ τὰ μάλιστα Μνημοσύνην. σχεδὸν γὰρ τὰ μέγιστα ἡμῖν τῶν λόγων ἐν ταύτῃ τῇ θεῷ πάντ' ἐστί· μνησθέντες γὰρ ἱκανῶς καὶ ἀπαγγείλαντες τά ποτε ῥηθέντα ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ δεῦρο ὑπὸ Σόλωνος κομισθέντα σχεδὸν οἶδ' ὅτι τῷδε τῷ θεάτρῳ δόξομεν τὰ προσήκοντα μετρίως ἀποτετελεκέναι. τοῦτ' οὖν αὐτὸ ἤδη δραστέον, καὶ μελλητέον οὐδὲν ἔτι.

Πάντων δὴ πρῶτον μνησθῶμεν, ὅτι τὸ κεφάλαιον ἦν (e) ἐνακισχίλια ἔτη ἀφ' οὗ γεγονὼς ἐμηνύθη πόλεμος τοῖς θ' ὑπὲρ Ἡρακλείας στήλας ἔξω κατοικοῦσι καὶ τοῖς ἐντὸς πᾶσιν· ὃν δεῖ νῦν διαπεραίνειν. τῶν μὲν οὖν ἥδε ἡ πόλις ἄρξασα καὶ πάντα τὸν πόλεμον διαπολεμήσασα ἐλέγετο, τῶν δ' οἱ τῆς Ἀτλαντίδος νήσου βασιλεῖς, ἣν δὴ Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζω νῆσον οὖσαν ἔφαμεν εἶναί ποτε, νῦν δὲ ὑπὸ σεισμῶν δῦσαν ἄπορον πηλὸν τοῖς (109 a) ἐνθένδε ἐκπλέουσιν ἐπὶ τὸ πᾶν πέλαγος, ὥστε μηκέτι πορεύεσθαι, κωλυτὴν παρασχεῖν. τὰ μὲν δὴ πολλὰ

vero si quis effingere corpora conetur, acute nos prætermissum percipientes propter perpetuam et domesticam animadversionem difficiles judices exsistere ei, qui non omnes omnino similitudines exhibeat. eodem modo in orationibus observandum est cælestia quidem et divina contentos nos esse dum ne plane dissimilia proponi audiamus, mortalia vero et humana accurate exigere. itaque nunc subito quæ dicuntur, si ita, ut par est, omnia omnino exhibere non possumus, ignoscendum; neque enim facilia esse mortalia, sed difficilia ad probabiliter effingendum statuere debemus. hæc igitur admonere vos cupiens et veniam non minorem, sed majorem petens de iis, quæ dicenda instant, omnia hæc dixi, o Socrates. jam si jure petere videor donum, ne gravemini dare. SOCRATES. Quidni daturi simus, o Critia? quin etiam Hermocrati tertio hoc idem a nobis datum esto, qui scilicet paulo post, cum ipsi dicendum erit, ita, ut vos, deprecabitur; ut igitur aliud exordium comparet neque eodem uti cogatur, ut cui venia sit in illud tempus data, ita verba faciat. prædico tamen, mi Critia, tibi theatri sententiam, mirifice priorem ei probatum esse poetam, ut venia tibi permagna quadam opus futurum sit, si par esse eis suscipiendis volueris. HERMOCRATES. Idem profecto, o Socrates, mihi quoque denuntias, quod huicce. at enim ignavi viri nondum tropæum statuerunt, o Critia; procedere igitur ad dicendum forti animo decet et Pæane ac Musis invocatis veterum civium virtutem ostendere et celebrare. CRITIAS. O care Hermocrates, in posteriore ordine collocatus alium ante te habens adhuc bono animo es. quod quidem quale sit, mox ipsa res te docebit: sed tamen cohortanti tibi et confirmanti obsequendum, atque præter eos, quos dixisti, deos cum reliquorum, tum vero maxime Mnemosynes auxilium invocandum est. nam summa fere orationis nostræ ad hanc deam redit tota; qui si recte memoria tenuerimus retulerimusque a sacerdotibus olim tradita et huc a Solone allata, nullus fere dubito, quin huic theatro satis nos officio fecisse approbaturi simus. hoc ipsum igitur nunc agendum nec amplius cunctandum.

Jam primum omnium memoremus summam fuisse bellum quod novem milia annorum sunt ex quo gestum esse ostendebatur ab iis, qui trans Herculis columnas extra et qui intra habitabant, omnibus; quod nunc persequamur necesse est. atque his quidem hæcce civitas præfuisse et totum bellum perfecisse dicebatur, illis autem Atlantidis insulæ reges, quam insulam quondam Libya et Asia majorem fuisse, nunc terræ motibus mersam lutum invium hinc navibus universum mare petentibus, quo minus progrediantur, impedimentum objecisse diximus. jam barba-

ἔθνη βάρβαρα καὶ ὅσα Ἑλλήνων ἦν γένη τότε καθ' ἕκαστα ἡ τοῦ λόγου διέξοδος οἷον ἀνειλλομένη τὸ προστυχὸν ἑκασταχοῦ δηλώσει· τὸ δὲ Ἀθηναίων τε τῶν τότε καὶ τῶν ἐναντίων, οἷς διεπολέμησαν, ἀνάγκη κατ' ἀρχὰς 5 διελθεῖν πρῶτα τήν τε δύναμιν ἑκατέρων καὶ τὰς πολιτείας. αὐτῶν δὲ τούτων τὰ τῇδε ἔμπροσθεν προτιμητέον εἰπεῖν. Θεοὶ γὰρ ἅπασαν γῆν ποτὲ κατὰ τοὺς τό- b πους διελάγχανον, οὐ κατ' ἔριν· οὐ γὰρ ἂν ὀρθὸν ἔχοι λόγον θεοὺς ἀγνοεῖν τὰ πρέποντα ἑκάστοις αὐτῶν, οὐδ' 10 αὖ γιγνώσκοντας τὸ μᾶλλον ἄλλοις προσῆκον τοῦτο ἑτέροις αὐτοῖς, δι' ἐρίδων ἐπιχειρεῖν κτᾶσθαι. δίκης δὴ κλήροις τὸ φίλον λαγχάνοντες κατῴκιζον τὰς χώρας, καὶ κατοικίσαντες, οἷον νομῆς ποίμνια, κτήματα καὶ θρέμματα ἑαυτῶν ἡμᾶς ἔτρεφον, πλὴν οὐ σώμασι σώ- 15 ματα βιαζόμενοι, καθάπερ ποιμένες κτήνη πληγῇ νέμοντες, ἀλλ' ᾗ μάλιστα εὔστροφον ζῷον, ἐκ πρύμνης c ἀπευθύνοντες οἷον οἴακι πειθοῖ ψυχῆς ἐφαπτόμενοι κατὰ τὴν αὑτῶν διάνοιαν, οὕτως ἄγοντες τὸ θνητὸν πᾶν ἐκυβέρνων. ἄλλοι μὲν οὖν κατ' ἄλλους τόπους κληρου- 20 χήσαντες θεῶν ἐκεῖνα ἐκόσμουν, Ἥφαιστος δὲ κοινὴν καὶ Ἀθηνᾶ φύσιν ἔχοντες, ἅμα μὲν ἀδελφὴν ἐκ ταὐτοῦ πατρὸς, ἅμα δὲ φιλοσοφίᾳ φιλοτεχνίᾳ τε ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἐλθόντες, οὕτω μίαν ἄμφω λῆξιν τήνδε τὴν χώραν εἰλήχατον ὡς οἰκείαν καὶ πρόσφορον ἀρετῇ καὶ φρονήσει 25 πεφυκυῖαν, ἄνδρας δὲ ἀγαθοὺς ἐμποιήσαντες αὐτό- d χθονας ἐπὶ νοῦν ἔθεσαν τὴν τῆς πολιτείας τάξιν· ὧν τὰ μὲν ὀνόματα σέσωται, τὰ δὲ ἔργα διὰ τὰς τῶν παραλαμβανόντων φθορὰς καὶ τὰ μήκη τῶν χρόνων ἠφανίσθη. τὸ γὰρ περιλειπόμενον ἀεὶ γένος, ὥσπερ καὶ πρό- 30 σθεν ἐῤῥήθη, κατελείπετο ὄρειον καὶ ἀγράμματον, τῶν ἐν τῇ χώρᾳ δυναστῶν τὰ ὀνόματα ἀκηκοὸς μόνον καὶ βραχέα πρὸς αὐτοῖς τῶν ἔργων. τὰ μὲν οὖν ὀνόματα τοῖς ἐκγόνοις ἐτίθεντο ἀγαπῶντες, τὰς δὲ ἀρετὰς καὶ e τοὺς νόμους τῶν ἔμπροσθεν οὐκ εἰδότες, εἰ μὴ σκοτεινὰς 35 περὶ ἑκάστων τινὰς ἀκοὰς, ἐν ἀπορίᾳ δὲ τῶν ἀναγκαίων ἐπὶ πολλὰς γενεὰς ὄντες αὐτοὶ καὶ παῖδες, πρὸς οἷς ἠπό- 110 ρουν τὸν νοῦν ἔχοντες, τούτων πέρι καὶ τοὺς λόγους a ποιούμενοι, τῶν ἐν τοῖς πρόσθεν καὶ πάλαι ποτὲ γεγονότων ἠμέλουν· μυθολογία γὰρ ἀναζήτησίς τε τῶν πα- 40 λαιῶν μετὰ σχολῆς ἅμ' ἐπὶ τὰς πόλεις ἔρχεσθον, ὅταν ἴδητόν τισιν ἤδη τοῦ βίου τἀναγκαῖα κατεσκευασμένα, πρὶν δὲ οὔ. ταύτῃ δὴ τὰ τῶν παλαιῶν ὀνόματα ἄνευ τῶν ἔργων διασέσωται. λέγω δὲ αὐτὰ τεκμαιρόμενος, ὅτι Κέκροπός τε καὶ Ἐρεχθέως καὶ Ἐριχθονίου καὶ 45 Ἐρυσίχθονος τῶν τε ἄλλων τὰ πλεῖστα ὅσαπερ καὶ Θη- b σέως τῶν ἄνω περὶ τῶν ὀνομάτων ἑκάστων ἀπομνημονεύεται, τούτων ἐκείνους τὰ πολλὰ ἐπονομάζοντας τοὺς ἱερέας Σόλων ἔφη τὸν τότε διηγεῖσθαι πόλεμον, καὶ τὰ τῶν γυναικῶν κατὰ τὰ αὐτά. καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς θεοῦ 50 σχῆμα καὶ ἄγαλμα, ὡς κοινὰ τότ' ἦν τὰ ἐπιτηδεύματα ταῖς τε γυναιξὶ καὶ τοῖς ἀνδράσι τὰ περὶ τὸν πόλεμον, οὕτω κατ' ἐκεῖνον τὸν νόμον ὡπλισμένην τὴν θεὸν ἀνάθημα εἶναι τοῖς τότε, ἔνδειγμα, ὅτι πάνθ' ὅσα ξύννομα

ras nationes plurimas et quæ Græcorum tunc gentes erant, eas omnes singulatim narrationis cursus quasi revolvens suo quamque loco oblatam declarabit; Atheniensium vero, qui tunc erant, et adversariorum, quibuscum bellum gesserunt, necesse est initio primum potentiam utrorumque et civilia instituta exponamus. inter hos ipsos autem prior expositionis locus nostratibus est tribuendus. Dii enim universam terram aliquando secundum loca inter se sortiebantur, non per contentionem; neque enim rectam rationem haberet aut ignorare deos, quid quemque ipsorum deceat, aut non ignorantes id, quod magis aliis convenit, sibi, qui alii sunt, per contentiones vindicare. itaque juris sortibus quod gratum cuique erat capientes incolas regionibus inducebant inductosque quasi pastores pecudes nos possessionem et gregem suum alebant, nisi quod non corporibus corpora vi, quemadmodum pastores pecora pascentes plagis, sed qua facillime flectitur animal, ex puppe regentes suam ad mentem tamquam clavo persuasione animo adhibita, ita ducentes mortale genus omne gubernabant. alii igitur aliis in locis sorte accepta dii ornabant ista, Vulcanus autem et Minerva communem naturam habentes, quippe et germanam eodem ex patre et sapientiæ artiumque studio ad eadem ducti, unam ambo sortem hancce regionem ut propriam natura et accommodatam virtuti et intelligentiæ acceperunt, virisque bonis indigenis in ea ingeneratis animum eorum ad ordinem civitatis adverterunt; quorum nomina quidem servata sunt, res gestæ autem propter eorum, qui traditas accipiebant, interitum et longa temporum spatia evanuerunt. semper enim superstes hominum genus, ut in superioribus quoque dictum est, montanum et illitteratum relinquebatur, quod principum terræ nomina tantum, præterea rerum gestarum paululum audiverat. ac nomina quidem proli imponebant lubenter, de virtutibus vero et legibus majorum nihil præter obscuras quasdam de singulis auditiones cognitum habentes et rerum necessariarum per multa secula inopia pressi ipsi et liberi, animum ad ea, quorum inopia laborabant, adhibentes deque iisdem sermones habentes rerum priorum et antiquarum incuriosi erant; narratio enim et investigatio antiquitatis simul cum otio in civitates ingrediuntur, cum vitæ necessitatibus prospectum jam vident, prius vero nequaquam. sic igitur veterum nomina sine rebus sunt conservata. dico autem colligens hæc ex eo, quod Cecropis et Erechthei et Erichthonii et Erysichthonis et reliquorum pleraque, quæ supra Theseum quoque de singulorum nominibus memorantur, horum illos plurimis appellantes sacerdotes Solon bellum tum gestum retulisse dicebat, itemque mulierum. atque etiam deæ figuram et statuam, ut communia tunc viris et mulieribus belli studia erant, ita hac ex lege armatam illos dedicatam habuisse deam, quod documento est, quæcunque sociata sunt animalia, feminas

ζῷα θήλεα καὶ ὅσα ἄῤῥενα, τὴν προσήκουσαν ἀρετὴν c
ἑκάστῳ γένει πᾶν κοινῇ δυνατὸν ἐπιτηδεύειν πέφυκεν. ᾤκει
δὲ δὴ τότ' ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ τὰ μὲν ἄλλα ἔθνη τῶν πολιτῶν
περὶ τὰς δημιουργίας ὄντα καὶ τὴν ἐκ τῆς γῆς τροφήν,
5 τὸ δὲ μάχιμον ὑπ' ἀνδρῶν θείων κατ' ἀρχὰς ἀφορισθὲν
ᾤκει χωρίς, πάντα εἰς τροφὴν καὶ παίδευσιν τὰ προσή-
κοντα ἔχον, ἴδιον μὲν αὐτῶν οὐδεὶς οὐδὲν κεκτημένος,
ἅπαντα δὲ πάντων κοινὰ νομίζοντες αὑτῶν, πέρα δὲ d
ἱκανῆς τροφῆς οὐδὲν ἀξιοῦντες παρὰ τῶν ἄλλων δέχεσθαι
10 πολιτῶν, καὶ πάντα δὴ τὰ χθὲς λεχθέντα ἐπιτηδεύματα
ἐπιτηδεύοντες, ὅσα περὶ τῶν ὑποτεθέντων ἐῤῥήθη φυ-
λάκων. καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τῆς χώρας ἡμῶν πιθανὸν
καὶ ἀληθὲς ἐλέγετο, πρῶτον μὲν τοὺς ὅρους αὐτὴν ἐν
τῷ τότε ἔχειν ἀφωρισμένους πρὸς τὸν Ἰσθμὸν καὶ τὸ
15 κατὰ τὴν ἄλλην ἤπειρον μέχρι τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ Πάρ-
νηθος τῶν ἄκρων, καταβαίνειν δὲ τοὺς ὅρους ἐν δεξιᾷ e
τὴν Ὠρωπίαν ἔχοντας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ πρὸς θαλάττης
ἀφορίζοντας τὸν Ἀσωπόν· ἀρετῇ δὲ πᾶσαν γῆν ὑπὸ
τῆς ἐνθάδε ὑπερβάλλεσθαι, διὸ καὶ δυνατὴν εἶναι τότε
20 τρέφειν τὴν χώραν στρατόπεδον πολὺ τῶν περὶ γῆν
ἀργὸν ἔργων. μέγα δὲ τεκμήριον ἀρετῆς· τὸ γὰρ νῦν
αὐτῆς λείψανον ἐνάμιλλόν ἐστι πρὸς ἡντινοῦν τῷ πάμ-
111 φορον εὔκαρπόν τε εἶναι καὶ τοῖς ζώοις πᾶσιν εὔβοτον. a
τότε δὲ πρὸς τῷ κάλλει καὶ παμπλήθη ταῦτα ἔφερε.
25 πῶς οὖν δὴ τοῦτο πιστόν, καὶ κατὰ τί λείψανον τῆς
τότε γῆς ὀρθῶς ἂν λέγοιτο; πᾶσα ἀπὸ τῆς ἄλλης
ἠπείρου μακρὰ προτείνουσα εἰς τὸ πέλαγος οἷον ἄκρα
κεῖται· τὸ δὴ τῆς θαλάττης ἀγγεῖον περὶ αὐτὴν τυγχάνει
πᾶν ἀγχιβαθὲς ὄν. πολλῶν οὖν γεγονότων καὶ μεγά-
30 λων κατακλυσμῶν ἐν τοῖς ἐνακισχιλίοις ἔτεσι (τοσαῦτα
γὰρ πρὸς τὸν νῦν ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου γέγονεν ἔτη) b
τὸ τῆς γῆς ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις καὶ πάθεσιν ἐκ τῶν
ὑψηλῶν ἀποῤῥέον οὔτε χῶμα, ὡς ἐν ἄλλοις τόποις, προ-
χοῖ λόγου ἄξιον ἀεί τε κύκλῳ περιῤῥέον εἰς βάθος ἀφα-
35 νίζεται· λέλειπται δή, καθάπερ ἐν ταῖς μακραῖς νόσοις,
πρὸς τὰ τότε τὰ νῦν οἷον νοσήσαντος σώματος ὀστᾶ,
περιεῤῥυηκυίας τῆς γῆς ὅση πίειρα καὶ μαλακὴ τοῦ λε-
πτοῦ σώματος τῆς χώρας μόνου λειφθέντος. τότε δὲ
ἀκέραιος οὖσα τά τε ὄρη γηλόφους ὑψηλοὺς εἶχε, καὶ τὰ
40 φελλέα νῦν ὀνομασθέντα πεδία πλήρη γῆς πιείρας ἐκέ- c
κτητο, καὶ πολλὴν ἐν τοῖς ὄρεσιν ὕλην εἶχεν, ἧς καὶ νῦν
ἔτι φανερὰ τεκμήρια· τῶν γὰρ ὀρῶν ἔστιν ἃ νῦν μὲν
ἔχει μελίτταις μόναις τροφήν, χρόνος δ' οὐ πάμπολυς ὅτε
δένδρων αὐτόθεν εἰς οἰκοδομήσεις τὰς μεγίστας ἐρεψίμων
45 τμηθέντων στεγάσματ' ἐστὶν ἔτι σᾶ. πολλὰ δ' ἦν ἄλλ'
ἥμερα ὑψηλὰ δένδρα, νομὴν δὲ βοσκήμασιν ἀμήχανον
ἔφερε. καὶ δὴ καὶ τὸ κατ' ἐνιαυτὸν ὕδωρ ἐκαρποῦτο
ἐκ Διός, οὐχ ὡς νῦν ἀπολλῦσα ῥέον ἀπὸ ψιλῆς τῆς γῆς d
εἰς θάλατταν, ἀλλὰ πολλὴν ἔχουσα καὶ εἰς αὐτὴν κατα-
50 δεχομένη, τῇ κεραμίδι στεγούσῃ γῇ διαταμιευομένη, τὸ
καταποθὲν ἐκ τῶν ὑψηλῶν ὕδωρ εἰς τὰ κοῖλα ἀφιεῖσα
κατὰ πάντας τοὺς τόπους παρείχετο ἄφθονα κρηνῶν καὶ
ποταμῶν νάματα, ὧν καὶ νῦν ἔτι ἐπὶ ταῖς πηγαῖς πρό-
τερον οὔσαις ἱερὰ λελειμμένα ἐστὶ σημεῖα, ὅτι περὶ

pariter atque mares omnes convenientem generi cuique virtutem communiter posse exercere. habitabant igitur tunc in hac regione reliqua civium genera operibus faciendis et victu ex terra quærendo occupata, militare vero a viris divinis initio separatum habitabat seorsum, omnibus rebus ad victum et educationem pertinentibus instructum, quorum nullus proprium quicquam possidebat, sed omnia sibi omnibus communia existimabant neque præter victum sufficientem quicquam sibi ab reliquis civibus accipiendum putabant, atque omnia illa exercebant, quæ heri de custodum, quos ponebamus, studiis commemorata sunt. atque de regione nostra item probabiliter et vere dicebatur, primum fines eam tunc definitos habuisse ad Isthmum et ab reliqua continente usque ad summum Cithæronem et Parnethem, inde descendisse eos ad dexteram Oropiam habentes, ad sinistram a mari definientes Asopum; virtute autem terram omnem ab hac regione esse superatam, ideoque hanc tunc magnum alere potuisse exercitum ab agri cultura vacantem. cujus virtutis validum argumentum habemus, quod quæ nunc superest residua illius, contendere cum quavis potest eo, quod omnis generis fruges easque bonas fert, et quod animalibus omnibus bonum præbet pabulum. tunc vero præter bonitatem etiam uberrima hæc ferebat. qua igitur ratione credibile hoc, et quibus indiciis residuum terræ illius dicendum est? omnis ab reliqua continente longe porrecta in mare velut promontorium jacet; maris vero receptaculum undique eam profundum circumdat. multis igitur magnisque inundationibus per novem milia annorum factis (tot enim ab illo inde tempore usque ad hoc anni sunt) defluens in hoc temporis spatio et in his casibus ex editis locis terra neque aggeris, ut alias, memorabile quicquam adjicit et perpetuo de omnibus in circuitu partibus dilabens in altum evanescit; itaque relicta sunt, quemadmodum in morbis diuturnis, cum illis comparata hæc quasi morbo confecti corporis ossa, dilapsa terra pingui mollique omni, tenui terræ corpore solo remanente. sed illo tempore, integra cum esset, et montes, quos habebat, in altitudinem editos tumulos terreos habebat, et quæ nunc saxosa vocantur, eos campos terra pingui oppletos possidebat, et in montibus abundabat silva, cujus etiam nunc manifesta supersunt indicia; inter montes enim sunt qui nunc quidem apibus solis alimentum præbeant, tempus vero non ita multum est ex quo arbores inde ad ædificationes maximas tegendi causa cæsæ sunt, quæ tecta adhuc salva sunt. præterea multæ erant mites arbores altæ, et pabuli pecoribus copiam infinitam ferebant. eadem annua quoque ex Jove aqua fruebatur non ut nunc amittens eam tenui a terra in mare fluentem, sed multam habens in eamque recipiens illam, argillacea terra continente quasi penu recondens, absorpta ex locis editis aqua in loca cava immittenda ubique largos fontium et fluminum latices præbebat, quorum etiam nunc ad fontes, qui olim fuerunt, sacra supersunt indicia veritatis eorum,

αὐτῆς ἀληθῆ λέγεται τὰ νῦν. τὰ μὲν οὖν τῆς ἄλλης e
χώρας φύσει τε οὕτως εἶχε καὶ διεκεκόσμητο ὡς εἰκὸς
ὑπὸ γεωργῶν μὲν ἀληθινῶν καὶ πραττόντων αὐτὸ τοῦτο,
φιλοκάλων δὲ καὶ εὐφυῶν, γῆν δὲ ἀρίστην καὶ ὕδωρ
5 ἀφθονώτατον ἐχόντων καὶ ὑπὲρ τῆς γῆς ὥρας μετριώ-
τατα κεκραμένας· τὸ δ' ἄστυ κατῳκισμένον ὧδ' ἦν ἐν τῷ
τότε χρόνῳ· πρῶτον μὲν τὸ τῆς ἀκροπόλεως εἶχε τότε
οὐχ ὡς τὰ νῦν ἔχει. νῦν μὲν γὰρ μία γενομένη νὺξ
112 ὑγρὰ διαφερόντως γῆς αὐτὴν ψιλὴν περιτήξασα πεποίηκε, a
10 σεισμῶν ἅμα καὶ πρὸ τῆς ἐπὶ Δευκαλίωνος φθορᾶς τρίτου
πρότερον ὕδατος ἐξαισίου γενομένου· τὸ δὲ πρὶν ἐν ἑτέρῳ
χρόνῳ μέγεθος μὲν ἦν πρὸς τὸν Ἠριδανὸν καὶ τὸν Ἰλι-
σὸν ἀποβεβηκυῖα καὶ περιειληφυῖα ἐντὸς τὴν Πύκνα
καὶ τὸν Λυκαβηττὸν ὅρον ἐκ τοῦ καταντικρὺ τῆς Πυκνὸς
15 ἔχουσα, γεώδης δ' ἦν πᾶσα καὶ πλὴν ὀλίγων ἐπίπεδος
ἄνωθεν. ᾠκεῖτο δὲ τὰ μὲν ἔξωθεν, ὑπ' αὐτὰ τὰ πλάγια b
αὐτῆς, ὑπὸ τῶν δημιουργῶν καὶ τῶν γεωργῶν ὅσοι
πλησίον ἐγεώργουν· τὰ δ' ἐπάνω τὸ μάχιμον αὐτὸ καθ'
αὑτὸ μόνον γένος περὶ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς Ἡφαίστου τε ἱερὸν
20 κατῳκήκειν, οἷον μιᾶς οἰκίας κῆπον ἑνὶ περιβόλῳ προσ-
περιβεβλημένοι. τὰ γὰρ πρόσβορρα αὐτῆς ᾤκουν οἰ-
κίαις κοιναῖς, καὶ ξυσσίτια χειμερινὰ κατασκευασάμενοι
καὶ πάντα ὅσα πρέποντα ἦν τῇ κοινῇ πολιτείᾳ δι' οἰ-
κοδομήσεων ὑπάρχειν αὐτῶν καὶ τῶν ἱερῶν, ἄνευ χρυ- c
25 σοῦ καὶ ἀργύρου· τούτοις γὰρ οὐδὲν οὐδαμόσε προσε-
χρῶντο, ἀλλὰ τὸ μέσον ὑπερηφανίας καὶ ἀνελευθερίας
μεταδιώκοντες κοσμίας ᾠκοδομοῦντο οἰκήσεις, ἐν αἷς
αὐτοί τε καὶ ἐκγόνων ἔκγονοι καταγηρῶντες ἄλλοις
ὁμοίοις τὰς αὐτὰς ἀεὶ παρεδίδοσαν· τὰ δὲ πρὸς νότου
30 κήπους καὶ γυμνάσια συσσίτιά τε ἀνέντες οἷα θέρους,
κατεχρῶντο ἐπὶ ταῦτα αὐτοῖς. κρήνη δ' ἦν μία κατὰ
τὸν τῆς νῦν ἀκροπόλεως τόπον, ἧς ἀποσβεσθείσης ὑπὸ d
τῶν σεισμῶν τὰ νῦν νάματα σμικρὰ κύκλῳ καταλέλει-
πται, τοῖς δὲ τότε πᾶσι παρεῖχεν ἄφθονον ῥεῦμα, εὐ-
35 κρὰς οὖσα πρὸς χειμῶνά τε καὶ θέρος. τούτῳ δὴ κα-
τῴκουν τῷ σχήματι, τῶν μὲν αὐτῶν πολιτῶν φύλακες,
τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων ἡγεμόνες ἑκόντων, πλῆθος δὲ
διαφυλάττοντες ὅτι μάλιστα ταὐτὸν αὐτῶν εἶναι πρὸς
τὸν ἀεὶ χρόνον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τὸ δυνατὸν πολε-
40 μεῖν ἤδη καὶ τὸ ἔτι, περὶ δύο μάλιστα ὄντες μυριάδας.

Οὗτοι μὲν οὖν δὴ τοιοῦτοί τε ὄντες αὐτοὶ καί τινα e
τοιοῦτον ἀεὶ τρόπον τήν τε ἑαυτῶν καὶ τὴν Ἑλλάδα δίκῃ
διοικοῦντες ἐπὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν κατά τε
σωμάτων κάλλη καὶ κατὰ τὴν τῶν ψυχῶν παντοίαν
45 ἀρετὴν ἐλλόγιμοί τε ἦσαν καὶ ὀνομαστότατοι πάντων
τῶν τότε· τὰ δὲ δὴ τῶν ἀντιπολεμησάντων αὐτοῖς οἷα ἦν
ὥς τε ἀπ' ἀρχῆς ἐγένετο, μνήμης ἂν μὴ στερηθῶμεν ὧν
ἔτι παῖδες ὄντες ἠκούσαμεν, εἰς τὸ μέσον αὐτὰ νῦν ἀπο-
δώσομεν ὑμῖν τοῖς φίλοις εἶναι κοινά. τὸ δ' ἔτι βραχὺ
113 πρὸ τοῦ λόγου δεῖ δηλῶσαι, μὴ πολλάκις ἀκούοντες Ἑλ- a
ληνικὰ βαρβάρων ἀνδρῶν ὀνόματα θαυμάζητε· τὸ γὰρ
αἴτιον αὐτῶν πεύσεσθε. Σόλων, ἅτ' ἐπινοῶν εἰς τὴν
αὑτοῦ ποίησιν καταχρήσασθαι τῷ λόγῳ, διαπυνθανόμενος
τὴν τῶν ὀνομάτων δύναμιν εὗρε τούς τε Αἰγυπτίους τοὺς

quæ nunc de illa dicuntur. reliqua igitur regio et natura ita comparata et exornata erat, ut consentaneum est, ab agricolis veris atque id ipsum agentibus, pulchri studiosis iisdem et generosis, terram optimam et aquam uberrimam et cælum commodissime temperatum habentibus; urbs vero hunc in modum habitata erat illo tempore: primum arx aliter tunc se habebat atque nunc habet. nunc enim una exorta nox insigniter humida terra eam circùm liquefactam nudavit, terræ motibus simul et enormi inundatione tertia ante Deucalioneam perniciem oborta; prius vero alio tempore magnitudine usque ad Eridanum et Ilisum pertinebat et Pnycem comprehendebat et Lycabetto e regione Pnycis finiebatur, terrea autem erat tota e paucis exceptis plana superne. et exteriora quidem sub ipsis lateribus ejus habitabantur ab opificibus et agricolis, qui proximos agros colebant, supera vero militare genus ipsum per se solum circa Minervæ et Vulcani templum habitanda sumpserat, velut unius domus hortum uno insuper septo circumplexi. septentrionales enim partes ejus habitabant communibus in domicis, et concœnationibus hibernis comparatis et omnibus, quæ communi civitati ab ædificationibus tum ipsorum tum templorum conveniebant, absque auro et argento; his enim nihil usquam utebantur, sed medium inter fastum et illiberalitatem sectantes modestas sibi habitationes ædificabant, in quibus et ipsi et natorum nati ætatem exigentes aliis consimilibus easdem semper tradebant; australibus vero ad hortos et gymnasia et concœnationes æstivas liberis relictis utebantur. fons autem unus erat eo loco, quo nunc arx est, quo terræ motibus exstincto rivuli nunc parvuli circùm relicti sunt, tunc vero omnibus largum præbebat flumen, bene ad hiemem et ad æstatem temperatus. hoc igitur modo habitabant, suorum custodes civium, reliquorum Græcorum volentium duces, multitudinem curantes ipsorum ut quam maxime eadem ad omne tempus maneret virorum et mulierum, quæ in præsentia et in posterum ad bellum idonea esset, circiter viginti milia numero.

Atque hi quidem cum et ipsi tales essent et tali quodam modo semper tum suam ipsorum civitatem, tum Græciam juste administrarent, per universam Europam atque Asiam et corporum pulchritudine et omnis generis virtute animorum magni habebantur maximeque omnium, qui tunc erant, celebrabantur; de rebus autem eorum qui contra hos bellum gesserunt, quales et quomodo ab initio comparatæ essent, nunc, si memoria non defecerit illorum quæ pueri audivimus, in medium proferentes vobiscum amicis communicabimus. hoc tamen paucis, antequam narrare incipiam, declarandum est, ne forte Græca barbarorum hominum sæpius audientes nomina miremini; causam enim indicabo. Solon cum ad carmen suum narratione illa uti in animo haberet, nominum sciscitans vim et Ægyptios illos,

πρώτους ἐκείνους αὐτὰ γραψαμένους εἰς τὴν αὑτῶν
φωνὴν μετενηνοχότας, αὐτός τε αὖ πάλιν ἑκάστου τὴν
διάνοιαν ὀνόματος ἀναλαμβάνων εἰς τὴν ἡμετέραν ἄγων b
φωνὴν ἀπεγράφετο. καὶ ταῦτά γε δὴ τὰ γράμματα παρὰ
5 τῷ πάππῳ τ' ἦν καὶ ἔτ' ἐστὶ παρ' ἐμοὶ νῦν διαμεμελέ-
τηταί τε ὑπ' ἐμοῦ παιδὸς ὄντος. ἂν οὖν ἀκούητε τοιαῦτα,
οἷα καὶ τῇδε ὀνόματα, μηδὲν ὑμῖν ἔστω θαῦμα· τὸ γὰρ
αἴτιον αὐτῶν ἔχετε. μακροῦ δὲ δὴ λόγου τοιάδε τις ἦν
ἀρχὴ τότε· καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέχθη περὶ τῆς τῶν
10 θεῶν λήξεως, ὅτι κατενείμαντο γῆν πᾶσαν ἔνθα μὲν μεί-
ζους λήξεις, ἔνθα δὲ καὶ ἐλάττους, ἱερὰ θυσίας τε αὑτοῖς c
κατασκευάζοντες, οὕτω δὴ καὶ τὴν νῆσον Ποσειδῶν τὴν
Ἀτλαντίδα λαχὼν ἐκγόνους ἑαυτοῦ κατῴκισεν ἐκ θνητῆς
γυναικὸς γεννήσας ἔν τινι τόπῳ τοιῷδε τῆς νήσου· πρὸς
15 θαλάττης μέν, κατὰ δὲ μέσον πάσης πεδίον ἦν, ὃ δὴ πάν-
των πεδίων κάλλιστον ἀρετῇ τε ἱκανὸν γενέσθαι λέγεται.
πρὸς τῷ πεδίῳ δὲ αὖ κατὰ μέσον σταδίους ὡς πεντήκοντα
ἀφεστὸς ἦν ὄρος βραχὺ πάντῃ. τούτῳ δ' ἦν ἔνοικος τῶν ἐκεῖ
κατ' ἀρχὰς ἐκ γῆς ἀνδρῶν γεγονότων Εὐήνωρ μὲν ὄνομα,
20 γυναικὶ δὲ συνοικῶν Λευκίππῃ· Κλειτὼ δὲ μονογενῆ θυ- d
γατέρα ἐγεννησάσθην. ἤδη δ' εἰς ἀνδρὸς ὥραν ἡκούσης
τῆς κόρης ἥ τε μήτηρ τελευτᾷ καὶ ὁ πατήρ, αὐτῆς δὲ
εἰς ἐπιθυμίαν Ποσειδῶν ἐλθὼν ξυμμίγνυται, καὶ τὸν
γήλοφον ἐν ᾧ κατῴκιστο ποιῶν εὐερκῆ περιῤῥήγνυσι
25 κύκλῳ, θαλάττης γῆς τε ἐναλλὰξ ἐλάττους μείζους τε
περὶ ἀλλήλους ποιῶν τροχούς, δύο μὲν γῆς, θαλάττης
δὲ τρεῖς οἷον τορνεύων ἐκ μέσης τῆς νήσου, πάντῃ ἴσον
ἀφεστῶτας, ὥστε ἄβατον ἀνθρώποις εἶναι· πλοῖα γὰρ e
καὶ τὸ πλεῖν οὔπω τότε ἦν. αὐτὸς δὲ τήν τε ἐν μέσῳ
30 νῆσον οἷα δὴ θεὸς εὐμαρῶς διεκόσμησεν, ὕδατα μὲν διττὰ
ὑπὸ γῆς ἄνω πηγαῖα κομίσας, τὸ μὲν θερμόν, ψυχρὸν
δὲ ἐκ κρήνης ἀποῤῥέον ἕτερον, τροφὴν δὲ παντοίαν καὶ
ἱκανὴν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδούς. παίδων δὲ ἀῤῥένων πέντε
γενέσεις διδύμους γεννησάμενος ἐθρέψατο καὶ τὴν νῆ-
35 σον τὴν Ἀτλαντίδα πᾶσαν δέκα μέρη κατανείμας τῶν
114 μὲν πρεσβυτάτων τῷ προτέρῳ γενομένῳ τήν τε μητρῴαν a
οἴκησιν καὶ τὴν κύκλῳ λῆξιν, πλείστην καὶ ἀρίστην
οὖσαν, ἀπένειμε, βασιλέα τε τῶν ἄλλων κατέστησε,
τοὺς δὲ ἄλλους ἄρχοντας, ἑκάστῳ δὲ ἀρχὴν πολλῶν
40 ἀνθρώπων καὶ πολλῆς χώρας ἔδωκεν· ὀνόματα δὲ πᾶ-
σιν ἔθετο, τῷ μὲν πρεσβυτάτῳ καὶ βασιλεῖ τοῦτο, οὗ
δὴ καὶ πᾶσα ἡ νῆσος τό τε πέλαγος ἔσχεν ἐπωνυμίαν,
Ἀτλαντικὸν λεχθέν, ὅτι τοὔνομ' ἦν τῷ πρώτῳ βασιλεύ-
σαντι τότε Ἄτλας· τῷ δὲ διδύμῳ μετ' ἐκεῖνόν τε γενο- b
45 μένῳ, λῆξιν δὲ ἄκρας τῆς νήσου πρὸς Ἡρακλείων στη-
λῶν εἰληχότι ἐπὶ τὸ τῆς Γαδειρικῆς νῦν χώρας κατ'
ἐκεῖνον τὸν τόπον ὀνομαζομένης, Ἑλληνιστὶ μὲν Εὔμη-
λον, τὸ δ' ἐπιχώριον Γάδειρον· ὅπερ τ' ἦν ἐπίκλην,
ταύτῃ ὄνομα παράσχοι. τοῖν δὲ δευτέροιν γενομένοιν τὸν
50 μὲν Ἀμφήρη, τὸν δὲ Εὐαίμονα ἐκάλεσε· τρίτοις δέ, Μνη-
σέα μὲν τῷ προτέρῳ γενομένῳ, τῷ δὲ μετὰ τοῦτον Αὐ-
τόχθονα· τῶν δὲ τετάρτων Ἐλάσιππον μὲν τὸν πρότερον, c
Μήστορα δὲ τὸν ὕστερον· ἐπὶ δὲ τοῖς πέμπτοις τῷ μὲν
ἔμπροσθεν Ἀζάης ὄνομα ἐτέθη, τῷ δ' ὑστέρῳ Διαπρε-

qui primi ea scripserant, suam in linguam translata scripsisse reperiebat et ipse rursus singulorum significatione nominum accepta in nostram traducens linguam litteris mandabat. atque hæc ipsa scripta et apud avum erant et sunt adhuc apud me et diligenter ea, cum puer essem, pertractavi. si igitur talia nomina, qualia et hic, audiveritis, ne vobis mirum sit; causam enim eorum tenetis. jam longæ narrationis hujusmodi tunc exordium erat: quemadmodum in superioribus dictum est de deorum sortitione, terram eos universam inter se distribuisse alias majoribus, alias minoribus portionibus factis, templa et sacrificia sibi apparantes, ita etiam Neptunus insulam Atlantidem sortitus natos suos ex mortali femina susceptos in loco quodam insulæ collocavit, cujus loci hæc erat natura: ad mare quidem, sed media in insula campus erat, qui omnium camporum pulcherrimus et virtute satis præditus fuisse dicitur. huic rursus medio adjacebat quinquaginta circiter stadiis distans mons brevis undique. in eo habitabat eorum, qui ibi initio ex terra orti erant, Euenor nomine dictus, cum uxore Leucippe, iisquo unica erat filia, Clito; quæ cum ad ætatem viro maturam pervenisset, mater et pater vita decedunt, virginem amore captus Neptunus connubio sibi jungit et collem, in quo domicilium habebat, bene muniens circùm abrumpit, maris terræque alternos minores majoresque alterum alteri circumjiciens orbes, duos terræ, maris autem tres, quos quasi tornabat media ex insula æqualiter ubique distantes, ut accessus hominibus nullus esset; naves enim et navigatio illo tempore nondum erat. ipse vero insulam in medio effectam utpote deus facili negotio adornavit, aqua duplici e terra educta fontana, altera calida, altera frigida de fonte fluente, et alimentum omnis generis ac sufficiens edere terram jubens. liberorum autem masculorum quinque partus geminos susceptos educavit et insula Atlantide tota in decem partes divisa maximorum natu priori edito maternam habitationem et circumjacentem sortem, quæ maxima et optima erat, attribuit eumque regem ceterorum constituit, ceteros autem imperatores fecit et cuique imperium multorum hominum et latos terræ fines dedit. nomina vero ipse omnibus imposuit, natu quidem maximo et regi hoc ipsum, a quo universa insula et mare nomen ducit, Atlanticum appellatum, quod is, qui primus tunc regnavit, Atlas nomine dictus est; hujus autem gemello et post illum edito, cui extrema ab Herculis columnis insulæ pars ad eam regionem quæ nunc Gadirica in illo tractu vocatur, spectans obtigerat, Græce Eumelum, illorum lingua Gadirum, idque, quod ille nomine erat, huic præbuerit nomen. secundi deinde partus unum Ampherem, alterum Euæmonem nominavit; tertiis Mneseum priori edito, post hunc nato Autochthonem nomen dedit; quartorum Elasippum priorem, Mestorem posteriorem vocavit; quintis denique impositum est prius nato Azaes, posteriori Diaprepes nomen. hi igitur omnes tum ipsi,

πής. οὗτοι δὴ πάντες αὐτοί τε καὶ ἔκγονοι τούτων ἐπὶ γενεὰς πολλὰς ᾤκουν ἄρχοντες μὲν πολλῶν ἄλλων κατὰ τὸ πέλαγος νήσων, ἔτι δέ, ὥσπερ καὶ πρότερον ἐρρήθη, μέχρι τε Αἰγύπτου καὶ Τυῤῥηνίας τῶν ἐντὸς δεῦρο ἐπάρχοντες. Ἄτλαντος δὴ πολὺ μὲν ἄλλο καὶ τίμιον γίγνεται γένος, βασιλεὺς δὲ ὁ πρεσβύτατος ἀεὶ τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν ἐκγόνων παραδιδοὺς ἐπὶ γενεὰς πολλὰς τὴν βασιλείαν διέσωζον, πλοῦτον μὲν κεκτημένοι πλήθει τοσοῦτον, ὅσος οὔτε πω πρόσθεν ἐν δυναστείαις τισὶ βασιλέων γέγονεν οὔτε ποτὲ ὕστερον γενέσθαι ῥᾴδιος, κατεσκευασμένα δὲ πάντα ἦν αὐτοῖς ὅσα ἐν πόλει καὶ ὅσα κατὰ τὴν ἄλλην χώραν ἦν ἔργον κατασκευάσασθαι. πολλὰ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς προσῄειν ἔξωθεν, πλεῖστα δὲ ἡ νῆσος αὐτὴ παρείχετο εἰς τὰς τοῦ βίου κατασκευάς, πρῶτον μὲν ὅσα ὑπὸ μεταλλείας ὀρυττόμενα στερεὰ καὶ ὅσα τηκτὰ γέγονε· καὶ τὸ νῦν ὀνομαζόμενον μόνον, τότε δὲ πλέον ὀνόματος ἦν τὸ γένος ἐκ γῆς ὀρυττόμενον ὀρειχάλκου κατὰ τόπους πολλοὺς τῆς νήσου, πλὴν χρυσοῦ τιμιώτατον ἐν τοῖς τότε ὄν· καὶ ὅσα ὕλη πρὸς τὰ τεκτόνων διαπονήματα παρέχεται, πάντα φέρουσα ἄφθονα, τά τε αὖ περὶ τὰ ζῶα ἱκανῶς ἥμερα καὶ ἄγρια τρέφουσα. καὶ δὴ καὶ ἐλεφάντων ἦν ἐν αὐτῇ γένος πλεῖστον· νομὴ γὰρ τοῖς τε ἄλλοις ζῴοις, ὅσα καθ' ἕλη καὶ λίμνας καὶ ποταμοὺς ὅσα τ' αὖ κατ' ὄρη καὶ ὅσα ἐν τοῖς πεδίοις νέμεται, ξύμπασι παρῆν ἄδην, καὶ τούτῳ κατὰ ταὐτὰ τῷ ζῴῳ, μεγίστῳ πεφυκότι καὶ πολυβορωτάτῳ. πρὸς δὲ τούτοις ὅσα εὐώδη τρέφει που γῆ τὰ νῦν, ῥιζῶν ἢ χλόης ἢ ξύλων ἢ χυλῶν στακτῶν εἴτε ἀνθῶν ἢ καρπῶν, ἔφερέ τε ταῦτα καὶ ἔτρεφεν εὖ. ἔτι δὲ τὸν ἥμερον καρπόν, τόν τε ξηρόν, ὃς ἡμῖν τῆς τροφῆς ἕνεκά ἐστι, καὶ ὅσοις χάριν τοῦ σίτου προσχρώμεθα, καλοῦμεν δὲ αὐτοῦ τὰ μέρη ξύμπαντα ὄσπρια, καὶ τὸν ὅσος ξύλινος, πόματα καὶ βρώματα καὶ ἀλείμματα φέρων, παιδιᾶς τε ὃς ἕνεκα ἡδονῆς τε γέγονε δυσθησαύριστος ἀκροδρύων καρπός, ὅσα τε παραμύθια πλησμονῆς μεταδόρπια ἀγαπητὰ κάμνοντι τίθεμεν, ἅπαντα ταῦτα ἡ τότε ποτὲ οὖσα ὑφ' ἡλίῳ νῆσος ἱερὰ καλά τε καὶ θαυμαστὰ καὶ πλήθεσιν ἄπειρα ἔφερε. ταῦτα οὖν λαμβάνοντες πάντα παρὰ τῆς γῆς κατεσκευάζοντο τά τε ἱερὰ καὶ τὰς βασιλικὰς οἰκήσεις καὶ τοὺς λιμένας καὶ τὰ νεώρια καὶ ξύμπασαν τὴν ἄλλην χώραν, τοιᾷδε ἐν τάξει διακοσμοῦντες· τοὺς τῆς θαλάττης τροχούς, οἳ περὶ τὴν ἀρχαίαν ἦσαν μητρόπολιν, πρῶτον μὲν ἐγεφύρωσαν, ὁδὸν ἔξω καὶ ἐπὶ τὰ βασίλεια ποιούμενοι. τὰ δὲ βασίλεια ἐν ταύτῃ τῇ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν προγόνων κατοικήσει κατ' ἀρχὰς ἐποιήσαντο εὐθύς, ἕτερος δὲ παρ' ἑτέρου δεχόμενος, κεκοσμημένα κοσμῶν, ὑπερεβάλλετο εἰς δύναμιν ἀεὶ τὸν ἔμπροσθεν, ἕως εἰς ἔκπληξιν μεγέθεσι κάλλεσί τε ἔργων ἰδεῖν τὴν οἴκησιν ἀπειργάσαντο. διώρυχα μὲν γὰρ ἐκ τῆς θαλάττης ἀρχόμενοι τρίπλεθρον τὸ πλάτος, ἑκατὸν δὲ ποδῶν βάθος, μῆκος δὲ πεντήκοντα σταδίων, ἐπὶ τὸν ἐξωτάτω τροχὸν συνέτρησαν, καὶ τὸν ἀνάπλουν ἐκ τῆς θαλάττης ταύτῃ πρὸς ἐκεῖνον ὡς εἰς

tum horum posteri per multa secula habitabant multis aliis per mare insulis imperantes et præterea, ut antea quoque dictum est, usque ad Ægyptum et Tyrrheniam introrsus huc pertinentium summum imperium tenentes. jam Atlantis genus cum omnino multitudine et dignitate excellebat, tum regnum rege natu maximo semper maximo filiorum tradente per multa secula servabant, divitiarum copiam possidentes tantam, quanta necdum antea in aliqua regum dominatione exstitit nec unquam posthac facile exsistet, apparataque habentes omnia, quibus in urbe et per reliquam regionem opus erat apparatis. multa enim propter imperium extrinsecus ad eos redibant, plurima vero insula ipsa præbebat ad vitæ apparatum, primum omnia quæ solida quæque fusilia ex metallis fodiuntur; et quod nunc nominatur tantum, tunc vero plus quam nomen erat orichalci genus, quod multis insulæ locis e terra fodiebatur, omnium illo tempore præter aurum pretiosissimum; et quæcunque silva ad fabrorum opera præbet, ea omnia larga ferens, item animalia satis mansuota et fera alens, atque etiam elephantorum genus plurimum ibi erat; pabuli enim copia cum reliquis animalibus quæ in paludibus, lacubus, fluminibus, item quæ in montibus quæque in campis victitant, affatim aderat cunctis, tum huic eodem modo animali maximo et plurimum voranti. ad hæc quicquid suaveolens nunc uspiam terra nutrit radicum vel graminis vel lignorum vel succorum sive de floribus seu de fructibus stillantium, et ferebat illa et bene nutriebat. præterea mitem fructum tum siccum, qui nobis alimenti causa datus est, et quibus cibi gratia insuper utimur, quod genus communi nomine legumina vocamus, tum arboreum omnem potulenta et esculenta et unguenta præbentem, et qui delectationis et voluptatis causa factus est difficilis ad recondendum pomorum fructus, et quæ solandæ satietati secundis mensis ægro grata apponimus, omnia hæc illa tunc olim sub sole exstans insula divina ac pulchra et admirabilia et multitudine infinita ferebat. hæc igitur accipientes omnia a terra et templa instruebant et regias habitationes et portus et navalia et reliquam regionem universam, hoc adornantes ordine: maris orbes, qui circum antiquam matris sedem erant, primum pontibus junxerunt, viam extra et ad regiam sternentes. regiam autem in hac dei et majorum sede statim ab initio fecerant, deinde alius ab alio accipiens ornatam ornando quisque priorem superare pro viribus contendebat, donec magnitudine et pulchritudine operum stupendam aspectu habitationem effecerunt. fossam enim inde a mari tria jugera latam, centum pedes altam, longitudine quinquaginta stadiorum ad extimum orbem perduxerunt eaque aditum navibus a mari illuc ut in portum

λιμένα ἐποιήσαντο, διελόντες στόμα ναυσὶ ταῖς μεγίσταις ἱκανὸν εἰσπλεῖν. καὶ δὴ καὶ τοὺς τῆς γῆς τροχούς, οἳ τοὺς τῆς θαλάττης διεῖργον, κατὰ τὰς γεφύ- e ρας διεῖλον ὅσον μιᾷ τριήρει διέκπλουν εἰς ἀλλήλους, 5 καὶ κατεστέγασαν ἄνωθεν, ὥστε τὸν ὑπόπλουν κάτωθεν εἶναι· τὰ γὰρ τῶν τῆς γῆς τροχῶν χείλη βάθος εἶχεν ἱκανὸν ὑπερέχον τῆς θαλάττης. ἦν δὲ ὁ μὲν μέγιστος τῶν τροχῶν, εἰς ὃν ἡ θάλαττα συνετέτρητο, τριστάδιος τὸ πλάτος, ὁ δ' ἑξῆς τῆς γῆς ἴσος ἐκείνῳ· 10 τοῖν δὲ δευτέροιν ὁ μὲν ὑγρὸς δυοῖν σταδίοιν πλάτος, ὁ δὲ ξηρὸς ἴσος αὖ πάλιν τῷ πρόσθεν ὑγρῷ· σταδίου δὲ ὁ περὶ αὐτὴν τὴν ἐν μέσῳ νῆσον περιθέων. ἡ δὲ νῆσος, 116 ἐν ᾗ τὰ βασίλεια ἦν, πέντε σταδίων τὴν διάμετρον a εἶχε. ταύτην δὴ κύκλῳ καὶ τοὺς τροχοὺς καὶ τὴν γέφυ- 15 ραν πλεθριαίαν τὸ πλάτος οὖσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν λιθίνῳ περιεβάλλοντο τείχει, πύργους καὶ πύλας ἐπὶ τῶν γεφυρῶν κατὰ τὰς τῆς θαλάττης διαβάσεις ἑκασταχόσε ἐπιστήσαντες, τὸν δὲ λίθον ἔτεμνον ὑπὸ τῆς νήσου κύκλῳ τῆς ἐν μέσῳ καὶ ὑπὸ τῶν τροχῶν ἔξωθεν καὶ ἐντός, 20 τὸν μὲν λευκόν, τὸν δὲ μέλανα, τὸν δὲ ἐρυθρὸν ὄντα· τέμνοντες δὲ ἅμα ἀπειργάζοντο νεωσοίκους κοίλους δι- b πλοῦς ἐντός, κατηρεφεῖς αὐτῇ τῇ πέτρᾳ. καὶ τῶν οἰκοδομημάτων τὰ μὲν ἁπλᾶ, τὰ δὲ μιγνύντες τοὺς λίθους ποικίλα ὕφαινον παιδιᾶς χάριν, ἡδονὴν αὐτοῖς 25 ξύμφυτον ἀπονέμοντες· καὶ τοῦ μὲν περὶ τὸν ἐξωτάτω τροχὸν τείχους χαλκῷ περιελάμβανον πάντα τὸν περίδρομον, οἷον ἀλοιφῇ προσχρώμενοι, τοῦ δ' ἐντὸς καττιτέρῳ περιέτηκον, τὸν δὲ περὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν ὀρειχάλκῳ μαρμαρυγὰς ἔχοντι πυρώδεις. τὰ δὲ δὴ c 30 τῆς ἀκροπόλεως ἐντὸς βασίλεια κατεσκευασμένα ὧδ' ἦν· ἐν μέσῳ μὲν ἱερὸν ἅγιον αὐτόθι τῆς τε Κλειτοῦς καὶ τοῦ Ποσειδῶνος ἄβατον ἀφεῖτο, περιβόλῳ χρυσῷ περιβεβλημένον, τοῦτ', ἐν ᾧ κατ' ἀρχὰς ἐφίτυσαν καὶ ἐγέννησαν τὸ τῶν δέκα βασιλειδῶν γένος· ἔνθα καὶ κατ' 35 ἐνιαυτὸν ἐκ πασῶν τῶν δέκα λήξεων ὡραῖα αὐτόσε ἀπετέλουν ἱερὰ ἐκείνων ἑκάστῳ. τοῦ δὲ Ποσειδῶνος αὐτοῦ νεὼς ἦν σταδίου μὲν μῆκος, εὖρος δὲ τρισὶ πλέ- d θροις, ὕψος δ' ἐπὶ τούτοις σύμμετρον ἰδεῖν, εἶδος δέ τι βαρβαρικὸν ἔχοντος. πάντα δὲ ἔξωθεν περιήλειψαν 40 τὸν νεὼν ἀργύρῳ, πλὴν τῶν ἀκρωτηρίων, τὰ δὲ ἀκρωτήρια χρυσῷ· τὰ δὲ ἐντός, τὴν μὲν ὀροφὴν ἐλεφαντίνην ἰδεῖν πᾶσαν χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ ὀρειχάλκῳ πεποικιλμένην, τὰ δ' ἄλλα πάντα τῶν τοίχων τε καὶ κιόνων καὶ ἐδάφους ὀρειχάλκῳ περιέλαβον. χρυσᾶ δὲ 45 ἀγάλματα ἐνέστησαν, τὸν μὲν θεὸν ἐφ' ἅρματος ἑστῶτα ἓξ ὑποπτέρων ἵππων ἡνίοχον, αὐτὸν δὲ ὑπὸ μεγέθους e τῇ κορυφῇ τῆς ὀροφῆς ἐφαπτόμενον, Νηρηΐδας δὲ ἐπὶ δελφίνων ἑκατὸν κύκλῳ· τοσαύτας γὰρ ἐνόμιζον αὐτὰς οἱ τότε εἶναι. πολλὰ δὲ ἐντὸς ἄλλα ἀγάλματα ἰδιωτῶν 50 ἀναθήματα ἐνῆν. περὶ δὲ τὸν νεὼν ἔξωθεν εἰκόνες ἁπάντων ἕστασαν ἐκ χρυσοῦ, τῶν γυναικῶν καὶ αὐτῶν ὅσοι τῶν δέκα ἐγεγόνεσαν βασιλέων, καὶ πολλὰ ἕτερα ἀναθήματα μεγάλα τῶν τε βασιλέων καὶ ἰδιωτῶν ἐξ αὐτῆς τε τῆς πόλεως καὶ τῶν ἔξωθεν ὅσων ἐπῆρχον.

fecerunt, ostio ita dilatato, ut maximæ naves invehi possent. atque etiam terrestres orbes, qui maritimos disjungebant, e regione pontium secuerunt tantum ut singulæ triremes commeare possent, et intexerunt superne, ut subtus navigatio esset; labra enim terrestrium orbium satis supra mare exstabant. erat autem maximus orbium in quem mare perforatum erat, trium stadiorum latitudine, eique par terrestris eum excipiens; ex secundis humidus duo stadia latus erat, eique rursus par siccus; unum stadium tenebat is, qui ipsam in medio insulam ambiebat. Insula autem, in qua erat regia, quinque stadiorum diametrum habebat. hanc igitur in circuitu et orbes et pontem jugeri latitudinem habentem utrinque lapideo circumdabant muro, turribus ac portis in pontibus, qua transitus a mari erant, quoquoversus impositis. lapidem autem cædebant circum insulam, quæ in medio erat, sub ipsa et sub orbibus extrinsecus atque intrinsecus, album, alium nigrum, alium rubrum, atque inter cædendum simul navalia efficiebant cava duplicia intus, ipso saxo tecta. atque ædificiorum alia simplicia, alia mixtis lapidibus varia texebant delectationis causa, jucunditatem eis congenitam impertientes; et ejus quidem muri, qui extimum orbem cingebat, ambitum totum ære vestiebant tamquam circumlinentes, ejus vero, qui interiorem, stanno liquefacto circumdabant, orichalco autem fulgorem igneum habente eum, qui arcem ipsam cingebat. jam vero regiæ intra arcem comparatio hæc erat: in medio ibi templum Clitus et Neptuni sacrum relictum erat inaccessum, aureo septo circumdatum, illud, in quo initio decem regulorum genus procreaverant et ediderant; ubi etiam quotannis ex omnibus decem partibus suo tempore allata cuique illorum sacra faciebant. Neptuni autem ipsius ædes erat stadii longitudine, latitudo tribus jugeris constans, altitudo congrua his aspectu, species barbarici aliquid referentis. tota extrinsecus ædes exceptis fastigiis argento circumlita erat, fastigia autem auro: intus lacunar omne eburneum aspectu auro et argento et orichalco distinctum, reliqua, quicquid parietum et columnarum et pavimenti erat, orichalco obducta habebant. aureas autem statuas in ea collocaverant, deum curru insistentem sex alatorum equorum aurigam, ipsum propter magnitudinem vertice tectum attingentem, centum in delphinis Nereidibus circùm positis: tot enim numero esse illi tunc statuebant. multæ præterea statuæ in æde a privatis dedicatæ inerant. circa eam vero extrinsecus imagines omnium stabant aureæ, mulierum et ipsorum ex decem regibus prognatorum, et multa alius generis donaria magna regum et privatorum vel ex ipsa civitate vel externorum, quos sub imperio habebant. erat vero et

117 βωμός τε δὴ ξυνεπόμενος ἦν τὸ μέγεθος καὶ τὸ τῆς ἐρ-
γασίας ταύτῃ τῇ κατασκευῇ, καὶ τὰ βασίλεια κατὰ τὰ
αὐτὰ πρέποντα μὲν τῷ τῆς ἀρχῆς μεγέθει, πρέποντα δὲ
τῷ περὶ τὰ ἱερὰ κόσμῳ. ταῖς δὲ δὴ κρήναις, τῇ τοῦ ψυ-
5 χροῦ καὶ τῇ τοῦ θερμοῦ νάματος, πλῆθος μὲν ἄφθονον
ἐχούσαις, ἡδονῇ δὲ καὶ ἀρετῇ τῶν ὑδάτων πρὸς ἑκατέ-
ρου τὴν χρῆσιν θαυμαστοῦ πεφυκότος, ἐχρῶντο περιστή-
σαντες οἰκοδομήσεις καὶ δένδρων φυτεύσεις πρεπούσας
ὕδασι, δεξαμενάς τε αὖ τὰς μὲν ὑπαιθρίους, τὰς δὲ χειμε-
10 ρινὰς τοῖς θερμοῖς λουτροῖς ὑποστέγους περιτιθέντες,
χωρὶς μὲν βασιλικάς, χωρὶς δὲ ἰδιωτικάς, ἔτι δὲ γυ-
ναιξὶν ἄλλας καὶ ἑτέρας ἵπποις καὶ τοῖς ἄλλοις ὑποζυ-
γίοις, τὸ πρόσφορον τῆς κοσμήσεως ἑκάστοις ἀπονέ-
μοντες. τὸ δὲ ἀποῤῥέον ἦγον ἐπὶ τὸ τοῦ Ποσειδῶνος
15 ἄλσος, δένδρα παντοδαπὰ κάλλος ὕψος τε δαιμόνιον
ὑπὸ ἀρετῆς τῆς γῆς ἔχοντα, καὶ ἐπὶ τοὺς ἔξω κύκλους
δι' ὀχετῶν κατὰ τὰς γεφύρας ἐπωχέτευον. οὗ δὴ πολλὰ
μὲν ἱερὰ καὶ πολλῶν θεῶν, πολλοὶ δὲ κῆποι καὶ πολλὰ
γυμνάσια ἐκεχειρούργητο, τὰ μὲν ἀνδρῶν, τὰ δὲ ἵπ-
20 πων χωρὶς ἐν ἑκατέρᾳ τῇ τῶν τροχῶν νήσῳ, τά τε
ἄλλα καὶ κατὰ μέσην τὴν μείζω τῶν νήσων ἐξῃρημένος
ἱππόδρομος ἦν αὐτοῖς, σταδίου τὸ πλάτος ἔχων, τὸ δὲ
μῆκος περὶ τὸν κύκλον ὅλον ἀφεῖτο εἰς ἅμιλλαν τοῖς ἵπ-
ποις. δορυφορικαὶ δὲ περὶ αὐτὸν ἔνθεν τε καὶ ἔνθεν οἰκή-
25 σεις ἦσαν τῷ πλήθει τῶν δορυφόρων· τοῖς δὲ πιστοτέροις
ἐν τῷ σμικροτέρῳ τροχῷ καὶ πρὸς τῆς ἀκροπόλεως
μᾶλλον ὄντι διετέτακτο ἡ φρουρά, τοῖς δὲ πάντων δια-
φέρουσι πρὸς πίστιν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως περὶ τοὺς
βασιλέας αὐτοὺς ἦσαν οἰκήσεις δεδομέναι. τὰ δὲ νεώ-
30 ρια τριήρων μεστὰ ἦν καὶ σκευῶν ὅσα τριήρεσι προσ-
ήκει, πάντα ἐξηρτυμένα ἱκανῶς. καὶ τὰ μὲν δὴ περὶ
τὴν τῶν βασιλέων οἴκησιν οὕτω κατεσκεύαστο· διαβάντι
δὲ τοὺς λιμένας ἔξω τρεῖς ὄντας ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς
θαλάττης ᾔειν ἐν κύκλῳ τεῖχος, πεντήκοντα σταδίους
35 τοῦ μεγίστου τροχοῦ τε καὶ λιμένος ἀπέχον πανταχῇ,
καὶ συνέκλειεν εἰς ταὐτὸν πρὸς τὸ τῆς διώρυχος στόμα
τὸ πρὸς θαλάττης. τοῦτο δὴ πᾶν συνῳκεῖτο μὲν ὑπὸ
πολλῶν καὶ πυκνῶν οἰκήσεων, ὁ δὲ ἀνάπλους καὶ ὁ
μέγιστος λιμὴν ἔγεμεν πλοίων καὶ ἐμπόρων ἀφικνου-
40 μένων πάντοθεν, φωνὴν καὶ θόρυβον παντοδαπὸν κτύ-
πον τε μεθ' ἡμέραν καὶ διὰ νυκτὸς ὑπὸ πλήθους παρε-
χομένων. τὸ μὲν οὖν ἄστυ καὶ τὸ περὶ τὴν ἀρχαίαν
οἴκησιν σχεδὸν ὡς τότ' ἐλέχθη, νῦν διεμνημόνευται·
τῆς δ' ἄλλης χώρας ὡς ἡ φύσις εἶχε καὶ τὸ τῆς διακο-
118 σμήσεως εἶδος ἀπομνημονεῦσαι πειρατέον. πρῶτον μὲν
οὖν ὁ τόπος ἅπας ἐλέγετο σφόδρα τε ὑψηλὸς καὶ ἀπότο-
μος ἐκ θαλάττης, τὸ δὲ περὶ τὴν πόλιν πᾶν πεδίον,
ἐκείνην μὲν περιέχον, αὐτὸ δὲ ἐν κύκλῳ περιεχόμενον
ὄρεσι μέχρι πρὸς τὴν θάλατταν καθημένοις, λεῖον καὶ
50 ὁμαλές, πρόμηκες δὲ πᾶν, ἐπὶ μὲν θάτερα τρισχιλίων
σταδίων, κατὰ δὲ μέσον ἀπὸ θαλάττης ἄνω δισχιλίων.
ὁ δὲ τόπος οὗτος ὅλης τῆς νήσου πρὸς νότον ἐτέτραπτο,
ἀπὸ τῶν ἄρκτων κατάβοῤῥος. τὰ δὲ περὶ αὐτὸν ὄρη
τότε ὑμνεῖ τὸ πλῆθος καὶ μέγεθος καὶ κάλλος παρὰ

ara, magnitudine et opere huic apparatui conveniens, et regia itidem, qualis imperii magnitudinem et sacrorum ornatum decebat. fontibus autem altero frigidi, altero calidi laticis, copiam largam eamque voluptate et virtute aquarum ad utriusque usum admirabilis habentibus, utebantur ædificationibus et arborum plantationibus quæ aquis idoneæ essent, circumjectis, itemque receptacula vel subdialia vel hiberna ad calidas lavationes intecta circumponentes, alia regia, alia privata, alia mulieribus, equis quoque et reliquis jumentis alia, convenienti quæque ornatu instructa. defluentem autem aquam in Neptuni ducebant lucum, arbores omnis generis eximia pulchritudine et altitudine ob terræ virtutem præditas habentem, indeque in exteros orbes canalibus per pontes derivabant. ibi vero multa templa et multorum deorum, multi horti et gymnasia multa manu facta erant partim virorum, partim equorum separata in utraque orbium insula, cum alia, tum in media majore insularum selectum eis erat equorum curriculum stadii latitudine, in longitudinem autem per totum orbis ambitum ad certamen patebat equis. huic utrinque adjacebant satellitum gregis habitationes; fidelioribus in orbe minore propiusque ab arce remoto præsidium assignatum erat, omnibus autem ad fidem præstantes intra arcem circum ipsos reges habitationes habebant. navalia vero triremibus plena erant et armamentis, quæ ad eos usui sunt, omnia instructa satis. ac regum quidem habitationis comparatio hujusmodi erat, egressum autem portus exteriores tres incipiens a mari rotundus circumdabat murus, quinquaginta stadia a maximo orbe eodemque portu undique distans, et ambitum suum in idem recurrens claudebat ad fossæ ostium, quod a mari patebat. hic locus omnis multis et crebris incolebatur habitationibus, fossa autem, qua navigabatur a mari, et portus maximus plenus erat navigiis et mercatoribus undique venientibus, clamorem et tumultum varium strepitumque interdiu et noctu propter multitudinem cientibus. de urbe igitur et de antiqua habitatione fere ita, ut tunc traditum, nunc relatum est, de reliqua vero regione, quæ natura ejus et quomodo ordinata fuerit, memorare conandum. primum quidem locus omnis admodum editus ac præruptus e mari prospicientibus dicebatur, campus autem circum urbem, illam cingens, ipse cinctus montium corona usque ad mare descendentium, lævis ac planus, totus oblongus, in alteram partem trium milium stadiorum, in medio a mari sursum duorum milium. hic tractus totius insulæ ad austrum vergebat, a septentrionibus sub aquilone positus. montes autem ipsum cingentes multitudine et magnitudine et pulchritudine tunc prædicabantur omnes, qui nunc sunt, superavisse,

πάντα τὰ νῦν ὄντα γεγονέναι, πολλὰς μὲν κώμας καὶ πλουσίας περιοίκων ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντα, ποταμοὺς δὲ καὶ λίμνας καὶ λειμῶνας τροφὴν τοῖς πᾶσιν ἡμέροις καὶ ἀγρίοις ἱκανὴν θρέμμασιν, ὕλην δὲ καὶ πλήθει καὶ γένεσι ποικίλην ξύμπασί τε τοῖς ἔργοις καὶ πρὸς ἕκαστα ἄφθονον. ὧδε οὖν τὸ πεδίον φύσει καὶ ὑπὸ βασιλέων πολλῶν ἐν πολλῷ χρόνῳ διεπεπόνητο· τετράγωνον μὲν αὐτὸ ὑπῆρχε τὰ πλεῖστ' ὀρθὸν καὶ πρόμηκες· ὅτι δὲ ἐνέλειπε, κατεύθυντο τάφρου κύκλῳ περιορυχθείσης. τὸ δὲ βάθος καὶ πλάτος τό τε μῆκος αὐτῆς ἄπιστον μὲν τὸ λεχθέν, ὡς χειροποίητον ἔργον, πρὸς τοῖς ἄλλοις διαπονήμασι τοσοῦτον εἶναι, ῥητέον δὲ ὅ γε ἠκούσαμεν· πλέθρου μὲν γὰρ βάθος ὀρώρυκτο, τὸ δὲ πλάτος ἁπάντῃ σταδίου, περὶ δὲ πᾶν τὸ πεδίον ὀρυχθεῖσα συνέβαινεν εἶναι τὸ μῆκος σταδίων μυρίων. τὰ δ' ἐκ τῶν ὀρῶν καταβαίνοντα ὑποδεχομένη ῥεύματα καὶ περὶ τὸ πεδίον κυκλωθεῖσα, πρὸς τὴν πόλιν ἔνθεν τε καὶ ἔνθεν ἀφικομένη, ταύτῃ πρὸς θάλατταν μεθεῖτο ἐκρεῖν. ἄνωθεν δὲ ἀπ' αὐτῆς τὸ πλάτος μάλιστα ἑκατὸν ποδῶν διώρυχες εὐθεῖαι τετμημέναι κατὰ τὸ πεδίον πάλιν εἰς τὴν τάφρον τὴν πρὸς θαλάττης ἀφεῖντο, ἑτέρα δὲ ἀφ' ἑτέρας αὐτῶν σταδίους ἑκατὸν ἀπεῖχεν· ᾗ δὴ τήν τε ἐκ τῶν ὀρῶν ὕλην κατῆγον εἰς τὸ ἄστυ καὶ τἆλλα δὲ ὡραῖα πλοίοις κατεκομίζοντο, διάπλους ἐκ τῶν διωρύχων εἰς ἀλλήλας τε πλαγίας καὶ πρὸς τὴν πόλιν τεμόντες. καὶ δὶς δὴ τοῦ ἐνιαυτοῦ τὴν γῆν ἐκαρποῦντο, χειμῶνος μὲν τοῖς ἐκ Διὸς ὕδασι χρώμενοι, θέρους δὲ ὅσα γῆ φέρει τὰ ἐκ τῶν διωρύχων ἐπάγοντες νάματα. πλῆθος δέ, τῶν μὲν ἐν τῷ πεδίῳ χρησίμων πρὸς πόλεμον ἀνδρῶν ἐτέτακτο τὸν κλῆρον ἕκαστον παρέχειν ἄνδρα ἡγεμόνα, τὸ δὲ τοῦ κλήρου μέγεθος εἰς δέκα δεκάκις ἦν στάδια, μυριάδες δὲ ξυμπάντων τῶν κλήρων ἦσαν ἕξ· τῶν δὲ ἐκ τῶν ὀρῶν καὶ τῆς ἄλλης χώρας ἀπέραντος μὲν ἀριθμὸς ἀνθρώπων ἐλέγετο, κατὰ δὲ τόπους καὶ κώμας εἰς τούτους τοὺς κλήρους πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἅπαντες διενενέμηντο. τὸν οὖν ἡγεμόνα ἦν τεταγμένον εἰς τὸν πόλεμον παρέχειν ἕκτον μὲν ἅρματος πολεμιστηρίου μόριον εἰς μύρια ἅρματα, ἵππους δὲ δύο καὶ ἀναβάτας, ἔτι δὲ ξυνωρίδα χωρὶς δίφρου καταβάτην τε σμικράσπιδα καὶ τὸν ἀμφοῖν μετ' ἐπιβάτην τοῖν ἵπποιν ἡνίοχον ἔχουσαν, ὁπλίτας δὲ δύο καὶ τοξότας σφενδονήτας τε ἑκατέρους δύο, γυμνήτας δὲ λιθοβόλους καὶ ἀκοντιστὰς τρεῖς ἑκατέρους, ναύτας δὲ τέτταρας εἰς πλήρωμα διακοσίων καὶ χιλίων νεῶν. τὰ μὲν οὖν πολεμιστήρια οὕτω διετέτακτο τῆς βασιλικῆς πόλεως, τῶν δὲ ἐννέα ἄλλα ἄλλως, ἃ μακρὸς ἂν χρόνος εἴη λέγειν. τὰ δὲ τῶν ἀρχῶν καὶ τιμῶν ὧδ' εἶχεν ἐξ ἀρχῆς διακοσμηθέντα· τῶν δέκα βασιλέων εἷς ἕκαστος ἐν μὲν τῷ καθ' αὑτὸν μέρει κατὰ τὴν αὑτοῦ πόλιν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν πλείστων νόμων ἦρχε, κολάζων καὶ ἀποκτιννὺς ὅντιν' ἐθελήσειεν· ἡ δὲ ἐν ἀλλήλοις ἀρχὴ καὶ κοινωνία κατὰ ἐπιστολὰς ἦν τὰς τοῦ Ποσειδῶνος, ὡς ὁ νόμος αὐτοῖς παρέδωκε καὶ γράμματα ὑπὸ τῶν πρώτων ἐν στήλῃ γεγραμμένα ὀρειχαλκίνῃ, ἣ

multos et divites accolarum vicos in se habentes, flumina autem et lacus et prata, quæ omnibus mansuetis et feris bestiis alendis sufficerent, silvæ vero copiam et generum varietatem tantam, ut operibus cum omnibus idoneam, tum singulis largam materiam præberet. sic igitur campus ille natura et multorum regum opera multo tempore factus erat: quadratus ipse maximam partem rectus erat et oblongus; quod autem deerat, id fossa rectum reddiderat perpetua circumducta. de cujus fossæ altitudine et latitudine et longitudine quamquam quod dictum est, fidem non facit tantam operis, ut manu facti, magnitudinem ad reliqua opera accessisse, tamen dicendum est quod audivimus. jugeri enim in altitudinem depressa lata ubique stadium erat, toto autem campo circumducta consequebatur ut longitudinem decem milium stadiorum haberet. hæc flumina ex montibus delata recipiebat et ambito campo utrinque ad urbem appropinquans liberum inde in mare decursum habebat. desuper autem ab ipsa circiter pedes centum lati canales recti derivati per campum rursus in fossam ad mare influebant, centum inter se stadia distantes; quibus et materiam ex montibus deducebant in urbem et reliquos fructus annuos navigiis deportabant, canalibus per tramites navigabiles inter se et cum urbe conjunctis. binas vero quotannis terra messes præbebat, hieme aquis a Jove utentibus, æstate quæ terra fert, iis ex canalibus latices inducentibus. quod ad multitudinem hominum attinet, eorum quidem, qui in campo utiles ad bellum erant, virorum sortes singulæ constitutum erat ut singulos exhiberent duces, sortium autem singularum magnitudo decies denum stadiorum, numerus omnium sexaginta milia erant; montanorum vero et reliquæ regionis hominum infinita esse multitudo dicebatur, erantque omnes secundum locos et vicos in sortes illas distributi, quarum se ducibus aggregarent. dux igitur constitutum erat ut ad bellum præstaret sextam currus bellici partem ad decem milia curruum, equos autem duos cum sessoribus, præterea bigas sine sella et desultorem parmatum et amborum post epibatam equorum aurigam habentes, tum gravis armaturæ milites duos, sagittarios funditoresque binos, leviter armatos lapidum missores et jaculatores ternos, nautas quattuor ad complendas naves mille ducentas. hac igitur ratione res quidem bellicæ apparatæ erant regia in civitate, in reliquis novem autem aliæ aliter, quas narrare longum est. magistratus vero et honores sic ordinati erant ab initio: decem regum unusquisque sua in parte et civitate imperium in viros et in leges plurimas habebat, puniens et interficiens quem vellet; sed inter ipsos imperium et communio secundum mandata erat Neptuni, quemadmodum lex iis tradiderat et litteræ a primis in columna scriptæ orichalca,

κατὰ μέσην τὴν νῆσον ἔκειτο ἐν ἱερῷ Ποσειδῶνος, οἷ δὴ δι' ἐνιαυτοῦ πέμπτου, τοτὲ δὲ ἐναλλὰξ ἕκτου, ξυνελέγοντο, τῷ τε ἀρτίῳ καὶ τῷ περιττῷ μέρος ἴσον ἀπονέμοντες, ξυλλεγόμενοι δὲ περί τε τῶν κοινῶν ἐβουλεύοντο καὶ ἐξήταζον, εἴ τίς τι παραβαίνοι, καὶ ἐδίκαζον. ὅτε δὲ δικάζειν μέλλοιεν, πίστεις ἀλλήλοις τοιάσδε ἐδίδοσαν πρότερον· ἀφέτων ὄντων ταύρων ἐν τῷ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερῷ μόνοι γιγνόμενοι δέκα ὄντες, ἐπευξάμενοι τῷ θεῷ τὸ κεχαρισμένον αὐτῷ θῦμα ἑλεῖν, ἄνευ σιδήρου ξύλοις καὶ βρόχοις ἐθήρευον, ὃν δὲ ἕλοιεν τῶν ταύρων, πρὸς τὴν στήλην προσαγαγόντες κατὰ κορυφὴν αὐτῆς ἔσφαττον κατὰ τῶν γραμμάτων. ἐν δὲ τῇ στήλῃ πρὸς τοῖς νόμοις ὅρκος ἦν μεγάλας ἀρὰς ἐπευχόμενος τοῖς ἀπειθοῦσιν. ὅτ' οὖν κατὰ τοὺς αὐτῶν νόμους θύσαντες καθαγίζοιεν πάντα τοῦ ταύρου τὰ μέλη, κρατῆρα κεράσαντες ὑπὲρ ἑκάστου θρόμβον ἐνέβαλλον αἵματος, τὸ δ' ἄλλ' εἰς τὸ πῦρ ἔφερον, περικαθήραντες τὴν στήλην· μετὰ δὲ τοῦτο χρυσαῖς φιάλαις ἐκ τοῦ κρατῆρος ἀρυτόμενοι, κατὰ τοῦ πυρὸς σπένδοντες ἐπώμνυσαν δικάσειν τε κατὰ τοὺς ἐν τῇ στήλῃ νόμους καὶ κολάσειν, εἴ τίς τι πρότερον παραβεβηκὼς εἴη, τό τε αὖ μετὰ τοῦτο μηδὲν τῶν γραμμάτων ἑκόντες παραβήσεσθαι, μηδὲ ἄρξειν μηδὲ ἄρχοντι πείσεσθαι πλὴν κατὰ τοὺς τοῦ πατρὸς ἐπιτάττοντι νόμους. ταῦτα ἐπευξάμενος ἕκαστος αὐτῶν αὐτῷ καὶ τῷ ἀφ' αὐτοῦ γένει, πιὼν καὶ ἀναθεὶς τὴν φιάλην εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, περὶ τὸ δεῖπνον καὶ τἀναγκαῖα διατρίψας, ἐπειδὴ γίγνοιτο σκότος καὶ τὸ πῦρ ἐψυγμένον τὸ περὶ τὰ θύματα εἴη, πάντες οὕτως ἐνδύντες ὅτι καλλίστην κυανῆν στολὴν ἐπὶ τὰ τῶν ὁρκωμοσίων καύματα χαμαὶ καθίζοντες, νύκτωρ πᾶν τὸ περὶ τὸ ἱερὸν ἀποσβεννύντες πῦρ ἐδικάζοντό τε καὶ ἐδίκαζον, εἴ τίς τι παραβαίνειν αὐτῶν αἰτιῷτό τινα· δικάσαντες δὲ τὰ δικασθέντα, ἐπειδὴ φῶς γένοιτο, ἐν χρυσῷ πίνακι γράψαντες μετὰ τῶν στολῶν μνημεῖα ἀνετίθεσαν. νόμοι δὲ πολλοὶ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ γέρα τῶν βασιλέων ἑκάστων ἦσαν ἴδιοι, τὰ δὲ μέγιστα μήτε ποτὲ ὅπλα ἐπ' ἀλλήλους οἴσειν βοηθήσειν τε πάντας, ἄν πού τις αὐτῶν ἔν τινι πόλει τὸ βασιλικὸν καταλύειν ἐπιχειρῇ γένος, κοινῇ δέ, καθάπερ οἱ πρόσθεν, βουλευόμενοι τὰ δόξαντα περὶ πολέμου καὶ τῶν ἄλλων πράξεων, ἡγεμονίαν ἀποδιδόντες τῷ Ἀτλαντικῷ γένει. θανάτου δὲ τὸν βασιλέα τῶν συγγενῶν μηδενὸς εἶναι κύριον, ὃν ἂν μὴ τῶν δέκα τοῖς ὑπὲρ ἥμισυ δοκῇ.

Ταύτην δὴ τοσαύτην καὶ τοιαύτην δύναμιν ἐν ἐκείνοις τότε οὖσαν τοῖς τόποις ὁ θεὸς ἐπὶ τούσδε αὖ τοὺς τόπους ξυντάξας ἐκόμισεν ἔκ τινος τοιᾶσδε, ὡς λόγος, προφάσεως· ἐπὶ πολλὰς μὲν γενεάς, μέχρι περ ἡ τοῦ θεοῦ φύσις αὐτοῖς ἐξήρκει, κατήκοοί τε ἦσαν τῶν νόμων καὶ πρὸς τὸ ξυγγενὲς θεῖον φιλοφρόνως εἶχον· τὰ γὰρ φρονήματα ἀληθινὰ καὶ πάντῃ μεγάλα ἐκέκτηντο, πραότητι μετὰ φρονήσεως πρός τε τὰς ἀεὶ ξυμβαινούσας τύχας καὶ πρὸς ἀλλήλους χρώμενοι, διὸ πλὴν ἀρετῆς πάντα ὑπερορῶντες σμικρὰ ἡγοῦντο τὰ παρόντα καὶ ῥᾳδίως ἔφερον οἷον ἄχθος τὸν τοῦ χρυσοῦ τε καὶ

quæ in media insula posita erat in templo Neptuni, quo quidem alternis quinto quoque, alias sexto anno pari eundem atque impari honorem habentes conveniebant, convenientesque et de rebus communibus consultabant et quæstionem, si quis secus aliquid faceret, habebant et judicabant. judicaturi autem fidem prius inter se hanc dabant: libere vagantes erant in Neptuni sacro tauri, hos soli relicti reges decem deum precati, ut gratam ei victimam caperent, sine ferro venabantur lignis et laqueis, et quem cepissent taurorum, eum ad columnam adductum super vertice ejus mactabant super litteras. erat autem in columna præter leges jusjurandum diras imprecans iis, qui non parerent. cum igitur secundum leges ipsorum mactati membra tauri omnia sacrificabant, cratera mixta pro unoquoque frustum injiciebant sanguinis, reliquum circumpurgata columna igni inferebant; deinde pateris aureis ex cratera hauriebant et super ignem libantes jurabant et judicaturos se secundum scriptas in columna leges et punituros, si quis antea aliquid secus fecisset, et in posterum quoque nihil se volentes contra scripta facturos neque imperaturos neque imperanti parituros nisi secundum patris leges jubenti. hæc apprecatus quisque eorum sibi et posteris suis, cum bibisset et pateram in templo dei dedicasset, cœna et rebus necessariis defunctus nocte adventante refrigerato circa sacrificia igne quam pulcherrima quisque induti veste cærulea in sacrorum, per quæ juraverant, ustrina humi sedentes noctu omni circa templum exstincto igne judicabantur et judicabant, si quis aliquem secus facere aliquid argueret; facto autem judicio judicata, cum illuxisset, in tabula aurea scripta una cum vestibus memoriæ causa dedicabant. leges vero cum multa alia de præmiis regum singulorum propriis tum maxima hæc sancita habebant, ne unquam arma inter se inferrent et ut omnes auxilium ferrent, si quis forte eorum in civitate aliqua regium evertere genus conaretur, ita quidem, ut communiter, quemadmodum priores, consultantes de iis, quæ de bello reliquisque actionibus visa essent, principatum generi tribuerent Atlantico. capitis autem damnare cognatorum quempiam regi ne liceret, nisi quem pluribus quam dimidio ipsorum decem videretur.

Hanc igitur tantam et talem potentiam illis tunc in locis exstantem deus ad hæcce rursus loca conjunctam adduxit hujusmodi, ut fertur, de causa: multa per secula, quamdiu dei natura eis sufficiebat, dicto audientes erant legibus et amice erga cognatum numen animati; spiritus enim veros et omnino magnos gerebant moderate et prudenter tum rebus, quascunque fortuna ferebat, tum ipsi inter se utentes, quamobrem præter virtutem omnia despicientes statum suum parvi faciebant et facile ferebant tanquam onus auri

τῶν ἄλλων κτημάτων ὄγκον, ἀλλ' οὐ μεθύοντες ὑπὸ τρυφῆς διὰ πλοῦτον ἀκράτορες αὑτῶν ὄντες ἐσφάλλοντο, νήφοντες δὲ ὀξὺ καθεώρων, ὅτι καὶ ταῦτα πάντα ἐκ φιλίας τῆς κοινῆς μετὰ ἀρετῆς αὐξάνεται, τῇ δὲ τού-
5 των σπουδῇ καὶ τιμῇ φθίνει ταῦτά τε αὐτὰ κἀκείνη ξυναπόλλυται τούτοις. ἐκ δὴ λογισμοῦ τε τοιούτου καὶ φύσεως θείας παραμενούσης πάντ' αὐτοῖς ηὐξήθη ἃ πρὶν διήλθομεν. ἐπεὶ δ' ἡ τοῦ θεοῦ μὲν μοῖρα ἐξίτηλος ἐγίγνετο ἐν αὐτοῖς, πολλῷ τῷ θνητῷ καὶ πολλάκις b
10 ἀνακεραννυμένη, τὸ δὲ ἀνθρώπινον ἦθος ἐπεκράτει, τότε ἤδη τὰ παρόντα φέρειν ἀδυνατοῦντες ἠσχημόνουν, καὶ τῷ δυναμένῳ μὲν ὁρᾶν αἰσχροὶ κατεφαίνοντο, τὰ κάλλιστα ἀπὸ τῶν τιμιωτάτων ἀπολλύντες, τοῖς δὲ ἀδυνατοῦσιν ἀληθινὸν πρὸς εὐδαιμονίαν βίον ὁρᾶν τότε
15 δὴ μάλιστα πάγκαλοι μακάριοί τε ἐδοξάζοντο εἶναι, πλεονεξίας ἀδίκου καὶ δυνάμεως ἐμπιπλάμενοι. Θεὸς δὲ ὁ θεῶν Ζεὺς ἐν νόμοις βασιλεύων, ἅτε δυνάμενος καθορᾶν τὰ τοιαῦτα, ἐννοήσας γένος ἐπιεικὲς ἀθλίως διατιθέμενον, δίκην αὐτοῖς ἐπιθεῖναι βουληθείς, ἵνα
20 γένοιντο ἐμμελέστεροι σωφρονισθέντες, ξυνήγειρε θεοὺς c πάντας εἰς τὴν τιμιωτάτην αὐτῶν οἴκησιν, ἣ δὴ κατὰ μέσον παντὸς τοῦ κόσμου βεβηκυῖα, καθορᾷ πάντα ὅσα γενέσεως μετείληφε, καὶ ξυναγείρας εἶπεν

ceterarumque facultatum molem, non autem ebrii per luxuriam, ob divitias impotentes sui labebantur, sed sobrii acute perspiciebant hæc omnia amicitia communi cum virtute augescere, horum vero studio et honore tum hæc ipsa perire tum illam cum his exstingui. ex tali igitur reputatione et natura divina permanente omnia ipsis incrementa ceperunt quæ ante enumeravimus. quum vero dei sors in iis evanesceret cum multo mortali multisque modis commixta, humana autem indoles superaret, tum demum bona quæ habebant ferre quum non possent, pravitati indulgebant, et ei qui videre poterat turpes videbantur, pulcherrima e pretiosissimis perdentes, ab iis vero qui veram ad felicitatem vitam videre non poterant, tum scilicet oppido pulchri et beati existimabantur, aviditate injusta et potentia impleti. deus vero deorum Juppiter inlegibus imperans, quippe ad hæc cernenda valens, quum in tellexisset genus probum misere affectum esse, pœna eos afficere cogitans, ut modestiores evaderent castigati, convocavit deos omnes in augustissimam eorum sedem, quæ quidem locum medium universi mundi obtinet omniaque conspicit quæ ortum sortita sunt, et apud convocatos verba fecit

ΝΟΜΟΙ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΞΕΝΟΣ, ΚΛΕΙΝΙΑΣ, ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

624 ΑΘ. Θεὸς, ἤ τις ἀνθρώπων ὑμῖν, ὦ ξένοι, εἴληφε τὴν a αἰτίαν τῆς τῶν νόμων διαθέσεως; — ΚΛ. Θεὸς, ὦ ξένε, θεὸς, ὥς γε τὸ δικαιότατον εἰπεῖν· παρὰ μὲν ἡμῖν Ζεὺς, παρὰ δὲ Λακεδαιμονίοις, ὅθεν ὅδε ἐστὶν, οἶμαι φάναι 5 τούτους Ἀπόλλωνα· ἦ γάρ; — ΜΕ. Ναί. — ΑΘ. Μῶν οὖν καθ' Ὅμηρον λέγεις, ὡς τοῦ Μίνω φοιτῶντος πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς ἑκάστοτε συνουσίαν δι' ἐνάτου ἔτους καὶ κατὰ b τὰς παρ' ἐκείνου φήμας ταῖς πόλεσιν ὑμῖν θέντος τοὺς νόμους; — ΚΛ. Λέγεται γὰρ οὕτω παρ' ἡμῖν· καὶ δὴ 10 καὶ τὸν ἀδελφόν γε αὐτοῦ Ῥαδάμανθυν (ἀκούετε γὰρ τὸ 625 ὄνομα) δικαιότατον γεγονέναι. τοῦτον οὖν φαῖμεν ἂν a ἡμεῖς γε οἱ Κρῆτες ἐκ τοῦ τότε διανέμειν τὰ περὶ τὰς δίκας ὀρθῶς τοῦτον τὸν ἔπαινον αὐτὸν εἰληφέναι. — ΑΘ. Καὶ καλόν γε τὸ κλέος υἱεῖ τε Διὸς μάλα πρέπον. 15 ἐπειδὴ δὲ ἐν τοιούτοις ἤθεσι τέθραφθε νομικοῖς σύ τε καὶ ὅδε, προσδοκῶ οὐκ ἂν ἀηδῶς ἡμᾶς περί τε πολιτείας τὰ νῦν καὶ νόμων τὴν διατριβὴν λέγοντάς τε καὶ ἀκούοντας ἅμα κατὰ τὴν πορείαν ποιήσεσθαι. πάντως δ' ἥ γε ἐκ Κνωσσοῦ ὁδὸς εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον καὶ ἱερὸν, b 20 ὡς ἀκούομεν, ἱκανὴ, καὶ ἀνάπαυλαι κατὰ τὴν ὁδὸν, ὡς εἰκὸς, πνίγους ὄντος τὰ νῦν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς δένδρεσίν εἰσι σκιαραὶ, καὶ ταῖς ἡλικίαις πρέπον ἂν ἡμῶν εἴη τὸ διαναπαύεσθαι πυκνὰ ἐν αὐταῖς λόγοις τε ἀλλήλους παραμυθουμένους τὴν ὁδὸν ἅπασαν οὕτω μετὰ ῥᾳστώνης 25 διαπερᾶναι. — ΚΛ. Καὶ μὴν ἔστι γε, ὦ ξένε, προϊόντι κυπαρίττων τε ἐν τοῖς ἄλσεσιν ὕψη καὶ κάλλη θαυμάσια καὶ λειμῶνες, ἐν οἷσιν ἀναπαυόμενοι διατρίβοιμεν c ἄν. — ΑΘ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν· ἰδόντες δὲ μᾶλλον φήσομεν. ἀλλ' ἴωμεν ἀγαθῇ τύχῃ. 30 — ΑΘ. Ταῦτ' εἴη. καί μοι λέγε· κατὰ τί τὰ ξυσσίτιά τε ὑμῖν συντέταχεν ὁ νόμος καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὅπλων ἕξιν; — ΚΛ. Οἶμαι μὲν, ὦ ξένε, καὶ παντὶ ῥᾴδιον ὑπολαβεῖν εἶναι τά γε ἡμέτερα. τὴν γὰρ τῆς d χώρας πάσης Κρήτης φύσιν ὁρᾶτε ὡς οὐκ ἔστι κα- 35 θάπερ ἡ τῶν Θετταλῶν πεδιάς. διὸ δὴ καὶ τοῖς μὲν ἵπποις ἐκεῖνοι χρῶνται μᾶλλον, δρόμοισι δὲ ἡμεῖς· ἥδε γὰρ ἀνώμαλος αὖ καὶ πρὸς τὴν τῶν πεζῇ δρόμων ἄσκησιν μᾶλλον σύμμετρος. ἐλαφρὰ δὴ τὰ ὅπλα ἀναγκαῖον ἐν τῷ τοιούτῳ κεκτῆσθαι καὶ μὴ βάρος ἔχοντα 40 θεῖν· τῶν δὴ τόξων καὶ τοξευμάτων ἡ κουφότης ἁρμότ-

LEGES.

PERSONÆ DIALOGI :

ATHENIENSIS HOSPES, CLINIAS MEGILLUS.

LIBER PRIMUS.

Ath. Deusne, an aliquis hominum vobis, hospites, auctor fuisse legum instituendarum existimatur? — Cl. Deus, hospes, deus, si id, quod justissimum est, dicere volumus, apud nos quidem Juppiter, apud Lacedæmonios autem, unde hicce est, Apollinem, nisi fallor, perhibent : nonne? — Meg. Ita. — Ath. Ecquid igitur cum Homero Minoem dicis nono quoque anno convenisse patrem et secundum illius oracula civitatibus vestris leges statuisse? — Cl. Fertur enim ita apud nos; nec non fratrem ejus Rhadamanthum (auditis enim nomen) justissimum fuisse; quem nos quidem Cretenses propter judicia recte tunc dispensata hanc laudem consecutum esse putamus. — Ath. Pulchra ista quidem fama et Jovis filium apprime decens. sed quoniam in hujusmodi moribus legitimis et tua et hicce educati estis; non injucunde nos de forma civitatis nunc et de legibus disserentes atque audientes inter eundum tempus consumpturos esse auguror. omnino autem via ista Gnosso usque ad Jovis antrum et sacrum, quemadmodum audimus, satis est longa, et locos ad requiescendum, ut par est, cum nunc æstus sit, inter altas arbores umbrosos habet, in quibus ætatem nostram deceat crebro quietem capere et sermonibus nos invicem levantes totam viam sic facile conficere. — Cl. Sunt sane, hospes, progredienti et cupressorum in lucis altitudines et pulchritudines admirabiles et prata, in quibus requiescentes sermonibus consumere tempus possimus. — Ath. Recte dicis. — Cl. Dico vero; et ubi viderimus, magis affirmabimus. sed, quod deus bene vertat, eamus. — Ath. Ita fiat, ac dicas mihi : quid spectans vobis lex et convivia instituit et gymnasia et armorum habitum? — Cl. Facilis cuilibet, ut equidem opinor, hospes, de iis, quæ ad nos pertinent, existimatio est. nam regionis universæ Creticæ naturam videtis non esse ut Thessalorum campestrem; quo fit ut equis illi magis, nos cursibus utamur; hæc enim contra inæqualis est et ad pedestrium cursuum exercitationem magis apta, qua in re cum levibus armis opus et nullo gravatis pondere currendum sit, arcuum et sagittarum levitas convenire ad hæc videtur. Hæc igitur ad bellum nobis cuncta apparata

τειν δοκεῖ. ταῦτ' οὖν πρὸς τὸν πόλεμον ἡμῖν ἅπαντα e
ἐξήρτυται, καὶ πάνθ' ὁ νομοθέτης, ὥς γ' ἐμοὶ φαίνεται,
πρὸς τοῦτο βλέπων συνετάττετο· ἐπεὶ καὶ τὰ ξυσσίτια
κινδυνεύει συναγαγεῖν ὁρῶν, ὡς πάντες, ὁπόταν στρα-
5 τεύωνται, τόθ' ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἀναγκάζον-
ται φυλακῆς αὑτῶν ἕνεκα ξυσσιτεῖν τοῦτον τὸν χρόνον.
ἄνοιαν δή μοι δοκεῖ καταγνῶναι τῶν πολλῶν ὡς οὐ
μανθανόντων, ὅτι πόλεμος ἀεὶ πᾶσι διὰ βίου ξυνεχής
ἐστι πρὸς ἁπάσας τὰς πόλεις· εἰ δὴ πολέμου γε ὄντος
626 φυλακῆς ἕνεκα δεῖ ξυσσιτεῖν καί τινας ἄρχοντας καὶ a
ἀρχομένους διακεκοσμημένους εἶναι φύλακας αὐτῶν,
τοῦτο καὶ ἐν εἰρήνῃ δραστέον· ἣν γὰρ καλοῦσιν οἱ
πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων εἰρήνην, τοῦτ' εἶναι μόνον
ὄνομα, τῷ δ' ἔργῳ πάσαις πρὸς πάσας τὰς πόλεις
15 ἀεὶ πόλεμον ἀκήρυκτον κατὰ φύσιν εἶναι. καὶ σχεδὸν
ἀνευρήσεις οὕτω σκοπῶν τὸν Κρητῶν νομοθέτην ὡς
εἰς τὸν πόλεμον ἅπαντα δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τὰ νόμιμα
ἡμῖν ἀποβλέπων συνετάξατο, καὶ κατὰ ταῦτα οὕτω
φυλάττειν παρέδωκε τοὺς νόμους, ὡς τῶν ἄλλων οὐ- b
20 δενὸς οὐδὲν ὄφελος ὂν οὔτε κτημάτων οὔτ' ἐπιτηδευ-
μάτων, ἂν μὴ τῷ πολέμῳ ἄρα κρατῇ τις, πάντα δὲ
τὰ τῶν νικωμένων ἀγαθὰ τῶν νικώντων γίγνεσθαι. —
ΑΘ. Καλῶς γε, ὦ ξένε, φαίνῃ μοι γεγυμνάσθαι πρὸς
τὸ διειδέναι τὰ Κρητῶν νόμιμα. τόδε δέ μοι φράζε ἔτι
25 σαφέστερον· ὃν γὰρ ὅρον ἔθου τῆς εὖ πολιτευομένης
πόλεως, δοκεῖς μοι λέγειν οὕτω κεκοσμημένην οἰκεῖν
δεῖν, ὥστε πολέμῳ νικᾶν τὰς ἄλλας πόλεις· ἦ γάρ; — c
ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν· οἶμαι δὲ καὶ τῷδε οὕτω ξυνδοκεῖν.
— ΜΕ. Πῶς γὰρ ἂν ἄλλως ἀποκρίναιτο, ὦ θεῖε, Λακε-
30 δαιμονίων γε ὁστισοῦν; — ΑΘ. Πότερ' οὖν δὴ πόλεσι
μὲν πρὸς πόλεις ὀρθὸν τοῦτ' ἐστί, κώμῃ δὲ πρὸς κώμην
ἕτερον; — ΚΛ. Οὐδαμῶς. — ΑΘ. Ἀλλὰ ταὐτόν; —
ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Τί δέ; πρὸς οἰκίαν οἰκίᾳ τῶν ἐν τῇ
κώμῃ καὶ πρὸς ἄνδρα ἀνδρί, ἑνὶ πρὸς ἕνα, ταὐτὸν ἔτι; d
35 — ΚΛ. Ταὐτόν. — ΑΘ. Αὐτῷ δὲ πρὸς αὑτὸν πότερον
ὡς πολεμίῳ πρὸς πολέμιον διανοητέον; ἢ πῶς ἔτι λέ-
γομεν; — ΚΛ. Ὦ ξένε Ἀθηναῖε, οὐ γάρ σε Ἀττικὸν
ἐθέλοιμ' ἂν προσαγορεύειν· δοκεῖς γάρ μοι τῆς θεοῦ
ἐπωνυμίας ἄξιος εἶναι μᾶλλον ἐπονομάζεσθαι· τὸν γὰρ
40 λόγον ἐπ' ἀρχὴν ὀρθῶς ἀναγαγὼν σαφέστερον ἐποίη-
σας, ὥστε ῥᾷον ἀνευρήσεις, ὅτι νῦν δὴ ὑφ' ἡμῶν ὀρθῶς
ἐῤῥήθη τὸ πολεμίους εἶναι πάντας πᾶσι δημοσίᾳ τε καὶ e
ἰδίᾳ ἑκάστους αὐτοὺς σφίσιν αὐτοῖς. — ΑΘ. Πῶς εἴρη-
κας, ὦ θαυμάσιε; — ΚΛ. Κἀνταῦθα, ὦ ξένε, τὸ νικᾶν
45 αὐτὸν αὑτὸν πασῶν νικῶν πρώτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ
ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ πάντων αἴσχιστόν τε ἅμα
καὶ κάκιστον. ταῦτα γὰρ ὡς πολέμου ἐν ἑκάστοις
ἡμῶν ὄντος πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σημαίνει. — ΑΘ. Πάλιν
627 τοίνυν τὸν λόγον ἀναστρέψωμεν. ἐπειδὴ γὰρ εἷς ἕκα- a
50 στος ἡμῶν ὁ μὲν κρείττων αὑτοῦ, ὁ δὲ ἥττων ἐστί,
πότερα φῶμεν οἰκίαν τε καὶ κώμην καὶ πόλιν ἔχειν
ταὐτὸν τοῦτο ἐν αὑταῖς, ἢ μὴ φῶμεν; — ΚΛ. Τὸ
κρείττω τε ἑαυτῆς εἶναι λέγεις τινά, τὴν δ' ἥττω; —
ΑΘ. Ναί. — ΚΛ. Καὶ τοῦτο ὀρθῶς ἤρου· πάνυ γὰρ

sunt, et omnia legislator, ut equidem arbitror, hæc respiciens instituebat; nam conviviorum quoque communionem induxisse videtur quod animadverteret omnes, cum in expeditionibus sunt, tum re ipsa cogi custodiæ suæ causa per illud tempus communiter cibum capere. itaque imperitiæ mihi condemnare plerosque videtur, quippe qui non intelligant bellum semper omnibus in vita continuum esse adversus omnes civitates; si vero dum bellum est, custodiæ causa convivari eos et præfectos quosdam subjectosque imperio dispositos et paratos esse custodes eorum oporteat, idem in pace esse faciendum; quam enim maxima pars hominum pacem dicat, id nihil nisi nomen esse, re ipsa omnes civitates cum omnibus semper bellum non indictum natura habere. ac fere invenies ita considerans Cretensium legislatorem ad bellum respicientem cuncta publice et privatim instituta nobis composuisse, et secundum hæc ita custodiendas tradidit leges, ut qui reliquarum omnium vel opum, vel institutionum, nisi quis bello scilicet superaret, nullum usum fore, omnia vero eorum, qui vincerentur, bona vincentibus cedere statueret. — Ath. Belle sane mihi, hospes, exercitatus videris ad pernoscenda Cretensium instituta. hoc vero clarius etiam mihi dicas: ex eo enim, quem finem proposuisti bene constitutæ civitatis, ita eam ordinatam requirere te colligo, ut bello vincat reliquas civitates, nonne? — Cl. Sane quidem; videor autem mihi hunc quoque consentientem habere. — Meg. Qui enim aliter, o divine, Lacedæmoniorum respondeat quisquam? — Ath. Num igitur civitatibus quidem erga civitates hoc rectum est, vico autem erga vicum aliud? — Cl. Nullo modo. — Ath. Sed idem? — Cl. Etiam. — Ath. Quid vero? domorum, quæ in vico sunt, uni erga alteram et viris singulis erga singulos etiamne idem? — Cl. Idem. — Ath. Ipsi vero erga se ipsum tamquamne hosti erga hostem sentiendum? an quomodo jam statuimus? — Cl. O hospes Atheniensis, non enim Atticum te appellare velim; nam a dea potius ducto cognomine dignum te qui vocere censeo, quoniam disputationem ad principium recte revocatam clariorem reddidisti, ut facilius inventurus sis recte habere illud, quod modo dictum a nobis est, hostes esse omnes omnibus publice et privatim singulos ipsos sibi ipsis. — Ath. Quomodo dixisti, vir admirabilis? — Cl. Illic quoque, hospes, vincere se ipsum omnium victoriarum prima et præstantissima est, vinci vero a se ipso omnium turpissimum simul et deterrimum. hæc enim bellum in unoquoque nostrûm adversus nos ipsos esse indicant. — Ath. Rursus igitur convertamus sermonem. quoniam enim unusquisque nostrûm alius superior se ipso, alius inferior est, utrum et domum et vicum et civitatem idem hoc in se habere affirmemus, an negemus? — Cl. Et superiorem se ipsa aliquam esse, aliam autem inferiorem dicis? — Ath. Ita. — Cl. Hoc quoque recte interrogasti;

ἔστι καὶ σφόδρα τὸ τοιοῦτον, οὐχ ἥκιστα ἐν ταῖς πόλεσιν· ἐν ὁπόσαις μὲν γὰρ οἱ ἀμείνονες νικῶσι τὸ πλῆθος καὶ τοὺς χείρους, ὀρθῶς ἂν αὕτη κρείττων τε ἑαυτῆς λέγοιθ' ἡ πόλις ἐπαινοῖτό τε ἂν δικαιότατα τῇ τοιαύτῃ
5 νίκῃ, τοὐναντίον δὲ, ὅπου τἀναντία. — ΑΘ. Τὸ μὲν τοίνυν εἴ ποτέ ἐστί που τὸ χεῖρον κρεῖττον τοῦ ἀμείνο- b νος ἐάσωμεν· μακροτέρου γὰρ λόγου· τὸ δὲ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον μανθάνω νῦν, ὥς ποτε πολῖται ξυγγενεῖς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως γεγονότες ἄδικοι καὶ πολλοὶ
10 συνελθόντες δικαίους ἐλάττους ὄντας βιάσονται δουλούμενοι, καὶ ὅταν μὲν κρατήσωσιν, ἥττων ἡ πόλις αὑτῆς ὀρθῶς αὕτη λέγοιτ' ἂν ἅμα καὶ κακὴ, ὅπου δ' ἂν ἡττῶνται, κρείττων τε καὶ ἀγαθή. — ΚΛ. Καὶ μάλα ἄτοπον, ὦ ξένε, τὸ νῦν λεγόμενον· ὅμως δὲ ὁμολογεῖν c
15 οὕτως ἀναγκαιότατον. — ΑΘ. Ἔχε δὴ, καὶ τόδε πάλιν ἐπισκεψώμεθα· πολλοὶ ἀδελφοί που γένοιντ' ἂν ἑνὸς ἀνδρός τε καὶ μιᾶς υἱεῖς, καὶ δὴ καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν τοὺς πλείστους μὲν ἀδίκους αὐτῶν γίγνεσθαι, τοὺς δὲ ἐλάττους δικαίους. — ΚΛ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΑΘ. Καὶ οὐκ
20 ἂν εἴη γε πρέπον ἐμοί τε καὶ ὑμῖν τοῦτο θηρεύειν, ὅτι νικώντων μὲν τῶν πονηρῶν ἥ τε οἰκία καὶ ἡ συγγένεια αὕτη πᾶσα ἥττων αὑτῆς λέγοιτ' ἂν, κρείττων δὲ ἡττωμένων· οὐ γὰρ εὐσχημοσύνης τε καὶ ἀσχημοσύνης d ῥημάτων ἕνεκα τὰ νῦν σκοπούμεθα πρὸς τὸν τῶν πολ-
25 λῶν λόγον, ἀλλ' ὀρθότητός τε καὶ ἁμαρτίας πέρι νόμων, ἥ τις ποτ' ἐστὶ φύσει. — ΚΛ. Ἀληθέστατα, ὦ ξένε, λέγεις. — ΜΕ. Καλῶς μὲν οὖν, ὥς γε καὶ ἐμοὶ ξυνδοκεῖν τό γε τοσοῦτον τὰ νῦν. — ΑΘ. Ἴδωμεν δὴ καὶ τόδε· τούτοις τοῖς ἄρτι λεγομένοις ἀδελφοῖς γένοιτ' ἂν
30 πού τις δικαστής; — ΚΛ. Πάνυ γε. — ΑΘ. Πότερος οὖν ἀμείνων; ὅς τις τοὺς μὲν ἀπολέσειεν αὐτῶν ὅσοι e κακοὶ, τοὺς δὲ βελτίους ἄρχειν αὐτοὺς αὑτῶν προστάξειεν, ἢ ὅδε ὃς ἂν τοὺς μὲν χρηστοὺς ἄρχειν, τοὺς χείρους δ' ἐάσας ζῆν ἄρχεσθαι ἑκόντας ποιήσειεν; τρί-
35 τον δέ που δικαστὴν πρὸς ἀρετὴν εἴπωμεν, εἴ τις εἴη τοιοῦτος, ὅς τις παραλαβὼν συγγένειαν μίαν διαφε-
628 ρομένην μήτε ἀπολέσειε μηδένα, διαλλάξας δὲ εἰς τὸν a ἐπίλοιπον χρόνον νόμους αὐτοῖς θεὶς πρὸς ἀλλήλους παραφυλάττειν δύναιτο, ὥστε εἶναι φίλους. — ΚΛ. Μακρῷ
40 ἀμείνων γίγνοιτ' ἂν ὁ τοιοῦτος δικαστής τε καὶ νομοθέτης. — ΑΘ. Καὶ μὴν τοὐναντίον γε, ἢ πρὸς πόλεμον ἂν βλέπων αὐτοῖς τοὺς νόμους διανομοθετοῖ. — ΚΛ. Τοῦτο μὲν ἀληθές. — ΑΘ. Τί δ' ὁ τὴν πόλιν ξυναρμόττων; πρὸς πόλεμον αὐτῆς ἂν τὸν ἔξωθεν βλέπων τὸν βίον
45 κοσμοῖ μᾶλλον, ἢ πρὸς πόλεμον τὸν ἐν αὐτῇ γιγνόμε- b νον ἑκάστοτε, ἣ δὴ καλεῖται στάσις; ὃν μάλιστα μὲν ἅπας ἂν βούλοιτο μήτε γενέσθαι ποτὲ ἐν ἑαυτοῦ πόλει γενόμενόν τε ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι. — ΚΛ. Δῆλον, ὅτι πρὸς τοῦτον. — ΑΘ. Πότερα δὲ ἀπολομένων αὖ τῶν
50 ἑτέρων εἰρήνην τῆς στάσεως γενέσθαι, νικησάντων δὲ ποτέρων, δέξαιτ' ἄν τις μᾶλλον, ἢ φιλίας τε καὶ εἰρήνης ὑπὸ διαλλαγῶν γενομένης οὕτω τοῖς ἔξωθεν πολεμίοις προσέχειν ἀνάγκην εἶναι τὸν νοῦν; — ΚΛ. Οὕτω πᾶς c ἂν ἐθέλοι πρότερον, ἢ 'κείνως περὶ τὴν αὑτοῦ γίγνεσθαι

admodum enim valde hoc ita comparatum maxime in civitatibus est. nam ubicunque meliores vincunt multitudinem et deteriores, recte ea et se ipsa superior dici potest civitas et ob hujusmodi victoriam summo jure laudari, contra vero ubi contrarium accidit. — Ath. Jam illud quidem missum faciamus, quia longiorem sermonem desiderat, unquamne alicubi deterius meliore superius sit; hoc vero, quod dicis, nunc intelligo, fieri posse ut cives cognati et ex eadem civitate orti injusti et multi cœtu facto justos pauciores vi sibi subjiciant, iisque victoria potitis eam civitatem recte se ipsa inferiorem simul et malam vocari, ubi vero vincantur, superiorem et bonam. — Cl. Valde mirum, hospes, nunc hoc dicitur; sed tamen maxime ut ita statuamus necessarium est. — Ath. Jam tene, hoc quoque rursus consideremus: est utique ut multi sint fratres uno viro et una prognati, neque illud mirum, si major eorum pars injusti exsistant, minor justi. — Cl. Certe non mirum. — Ath. Et parum meque et vos deceat hoc sectari, quod vincentibus malis domus et cognatio hæc sola inferior se ipsa dicatur, superior autem, si vincantur; non enim concinnitatis atque inconcinnitatis causa verborum in vulgarem nunc loquendi consuetudinem inquirimus, sed de recta atque prava legum ratione, qualis natura sit — Cl. Verissime, hospes, dicis. — Meg. Recte quidem, ut mea quoque opinio fert in hac duntaxat re. — Ath. Videamus vero et hoc: fratribus his, quos modo diximus, aliquis, opinor, judex esse possit. — Cl. Certe. — Ath. Uter igitur melior? qui quotquot mali inter eos sint e medio sublatis meliores ipsos regere sese jubeat, an hic, qui bonis imperio præfectis deteriores vivere passus lubentes ut pareant efficiat? tertium autem ad virtutem judicem dicamus, si quis ejusmodi sit, qui cognationem unam dissidentem nactus neque e medio tollat quemquam et reconciliata gratia in posterum tempus legibus latis amici ut inter se sint prospicere possit. — Cl. Multo melior hujusmodi judex et legislator exsisteret. — Ath. Et tamen contrarium bello respiciens leges eis omnes ferret. — Cl. Id quidem verum. — Ath. Quid vero qui civitatem componit? bellumne ejus externum potius respiciens vitam ornabit, an hoc, quod in ipsa cum oritur, seditio appellatur? quod quilibet maxime quidem nec unquam oriri sua in civitate et ortum quam celerrime amoveri velit. — Cl. Nimirum hoc. — Ath. Utrum vero e medio rursus sublatis alteris, alterutris victoria potitis componi quispiam seditionem malet, an amicitia et pace ex reconciliatione composita ad exteros hostes necessario animos converti? — Cl. Hoc quilibet volet citius,

πόλιν. — ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ νομοθέτης ὡσαύτως; — ΚΛ.
Τί μήν; — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ τοῦ ἀρίστου ἕνεκα πάντα ἂν
τὰ νόμιμα τιθείη πᾶς; — ΚΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΑΘ. Τό
γε μὴν ἄριστον οὔτε ὁ πόλεμος οὔτε ἡ στάσις, ἀπευκτὸν
5 δὲ τὸ δεηθῆναι τούτων, εἰρήνη δὲ πρὸς ἀλλήλους ἅμα
καὶ φιλοφροσύνη. καὶ δὴ καὶ τὸ νικᾶν, ὡς ἔοικεν,
αὐτὴν αὑτὴν πόλιν οὐκ ἦν τῶν ἀρίστων, ἀλλὰ τῶν
ἀναγκαίων· ὅμοιον ὡς εἰ κάμνον σῶμα ἰατρικῆς d
καθάρσεως τυχὸν ἡγοῖτό τις ἄριστα πράττειν, τότε τῷ
10 δὲ μηδὲ τὸ παράπαν δεηθέντι σώματι μηδὲ προσέχοι
τὸν νοῦν· ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς πόλεως εὐδαιμονίαν
ἢ καὶ ἰδιώτου διανοούμενος οὕτω τις οὔτ' ἄν ποτε πο-
λιτικὸς γένοιτο ὀρθῶς, πρὸς τὰ ἔξωθεν πολεμικὰ ἀπο-
βλέπων μόνον καὶ πρῶτον, οὔτ' ἂν νομοθέτης ἀκριβής,
15 εἰ μὴ χάριν εἰρήνης τὰ πολέμου νομοθετοῖ μᾶλλον,
ἢ τῶν πολεμικῶν ἕνεκα τὰ τῆς εἰρήνης. — ΚΛ. Φαίνε- e
ται μέν πως ὁ λόγος οὗτος, ὦ ξένε, ὀρθῶς εἰρῆσθαι·
θαυμάζω γε μήν, εἰ τά τε παρ' ἡμῖν νόμιμα καὶ ἔτι τὰ
περὶ Λακεδαίμονα μὴ πᾶσαν τὴν σπουδὴν τούτων ἕνεκα
629 πεποίηται. — ΑΘ. Τάχ' ἂν ἴσως· δεῖ δὲ οὐδὲν σκληρῶς a
ἡμᾶς αὐτοὺς διαμάχεσθαι τὰ νῦν, ἀλλ' ἠρέμα ἀνερω-
τᾶν, ὡς μάλιστα περὶ ταῦτα ἡμῶν τε καὶ ἐκείνων
σπουδαζόντων. καί μοι τῷ λόγῳ ξυνακολουθήσατε. προ-
στησώμεθα γοῦν Τύρταιον, τὸν φύσει μὲν Ἀθηναῖον,
25 τῶνδε δὲ πολίτην γενόμενον, ὃς δὴ μάλιστα ἀνθρώπων
περὶ ταῦτα ἐσπούδακεν εἰπών, ὅτι Οὔτ' ἂν μνησαίμην
οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην, οὔτ' εἴ τις πλουσιώτατος b
ἀνθρώπων εἴη, φησίν, οὔτ' εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημέ-
νος, εἰπὼν σχεδὸν ἅπαντα, ὃς μὴ περὶ τὸν πόλεμον
30 ἄριστος γίγνοιτ' ἀεί. ταῦτα γὰρ ἀκήκοάς που καὶ σὺ
τὰ ποιήματα· ὅδε μὲν γάρ, οἶμαι, διακορὴς αὐτῶν
ἐστί. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΜΕ. Καὶ μὴν καὶ παρ'
ἡμᾶς ἐλήλυθε κομισθέντα ἐκ Λακεδαίμονος. — ΑΘ. Ἴθι,
νῦν δὴ ἀνερώμεθα κοινῇ τουτονὶ τὸν ποιητὴν οὑτωσί
35 πως· Ὦ Τύρταιε, ποιητὰ θειότατε· δοκεῖς γὰρ δὴ c
σοφὸς ἡμῖν εἶναι καὶ ἀγαθός, ὅτι τοὺς μὲν ἐν τῷ πολέμῳ
διαφέροντας διαφερόντως ἐγκεκωμίακας· ἤδη οὖν τυγ-
χάνομεν ἐγώ τε καὶ ὅδε καὶ Κλεινίας ὁ Κνώσσιος οὑτοσὶ
ξυμφερόμενοί σοι περὶ τούτου σφόδρα, ὡς δοκοῦμεν·
40 εἰ δὲ περὶ τῶν αὐτῶν λέγομεν ἀνδρῶν, ἢ μή, βουλόμεθα
σαφῶς εἰδέναι. λέγε οὖν ἡμῖν, ἆρα εἴδη δύο πολέ-
μου, καθάπερ ἡμεῖς, ἡγεῖ καὶ σὺ σαφῶς; ἢ πῶς;
πρὸς ταῦτ', οἶμαι, κἂν πολὺ φαυλότερος εἴποι Τυρ-
ταίου τις τἀληθές, ὅτι δύο, τὸ μέν, ὃ καλοῦμεν ἅπαντες d
5 στάσιν, ὃς δὴ πάντων πολέμων χαλεπώτατος, ὡς ἔφα-
μεν ἡμεῖς νῦν δή· τὸ δὲ ἄλλο πολέμου θήσομεν, οἶμαι,
γένος ἅπαντες ᾧ πρὸς τοὺς ἐκτός τε καὶ ἀλλοφύλους
χρώμεθα διαφερόμενοι, πολὺ πρᾳότερον ἐκείνου. — ΚΛ.
Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Φέρε δή, ποτέρους καὶ πρὸς
5o πότερον ἐπαινῶν τὸν πόλεμον οὕτως ὑπερεπήνεσας, τοὺς
δὲ ἔψεξας τῶν ἀνδρῶν; ἔοικας μὲν γὰρ πρὸς τοὺς ἐκτός·
εἴρηκας γοῦν ὧδε ἐν τοῖς ποιήμασιν, ὡς οὐδαμῶς τοὺς e
τοιούτους ἀνεχόμενος, οἳ μὴ τολμήσωσι μὲν ὁρᾶν
φόνον αἱματόεντα, Καὶ δηίων ὀρέγοιντ' ἐγγύθεν ἱστά-

quam illud in sua fieri civitate. — Ath. Ergone legislator item? — Cl. Quidni? — Ath. Nonne vero optimi causa quasque leges feret quisque? — Cl. Qui non? — Ath. Atqui optimum neque bellum est neque seditio, immo deprecandum ne opus sit iis, sed mutua pax simul et benevolentia. itaque etiam vincere, ut videtur, semet ipsam non ex optimis erat civitati, sed ex necessariis; perinde ac si quis ægrotans corpus purgatione medica impertitum opinatus tunc optime se habere, illud corpus, quod omnino ea non indigeret, ne respiciendum quidem putaret: eodem vero modo de civitatis vel privati felicitate sic sentiens aliquis nec unquam recte civilis esse poterit, si ea solum et primum respiciat, quæ ad extera bella pertinent, nec legislator sollers, nisi pacis gratia res bellicas potius, quam bellicarum causa ad pacem pertinentes constituat. — Cl. Videntur quidem hæc, hospes, recte esse disputata; miror tamen, si nostræ itemque Lacedæmoniorum leges non omne illis in rebus studium posuerint. — Ath. Fortasse; nihil vero attinet aspere nos ipsos pugnam nunc ciere, sed leniter exquirere, ut quibus æque atque illis maxime hæc cordi sint; et mihi comites estote sermonis. faciamus quidem coram adstantem Tyrtæum illum, natura Atheniensem, horuncce autem civem factum, cui constat maxime inter omnes cordi hæc fuisse, qui dixerit: nec memorem nec dignum habeam qui respiciatur, neque si quis ditissimus sit hominum, inquit, neque si multa bona possideat (enumerat autem pæne omnia) qui non in bello optimum semper se præstet. hæc enim te quoque audivisse carmina puto; nam hicce quidem, nisi fallor, plenus eorum est. — Meg. Ita plane. — Cl. Et vero ad nos quoque venerunt allata Lacedæmone. — Ath. Age, nunc igitur communiter interrogemus huncce poetam tali quodam modo: o Tyrtæe, poeta divinissime, pro certo enim sapientem te et bonum ponimus, quod egregios in bello viros egregiis laudibus ornasti; jam igitur valde tecum et ego et hicce et Clinias iste Cnossius ea in re, ut nobis videmur, consentimus; sed utrum eosdem viros dicamus, an non, certo scire cupimus. dic igitur nobis, belline tu quoque, quemadmodum nos, duo haud dubie genera esse statuis? an quomodo? ad hæc, opinor, etiam multo vilior aliquis Tyrtæo verum responderet, duo esse, unum illud, quod seditionem omnes vocamus, bellorum omnium, ut nos modo dicebamus, gravissimum; alterum vero genus belli omnes, opinor, id ponemus, quo adversus exteros et alienigenas utimur dissidentes, multo mitius illo. — Cl. Qui enim aliter? — Ath. Fac igitur dicas, utros tu et utrius belli ratione habita laudans adeo extuleris, alteros vituperaveris. videris enim ejus, quod adversus exteros geritur: certe ita in carminibus tuis dixisti, nullo modo ferendos te censere qui non sustineant cruentam inspicere cædem, atque in

μενοι. οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα εἴποιμεν ἂν ἡμεῖς, ὅτι Σὺ μὲν ἐπαινεῖς, ὡς ἔοικας, ὦ Τύρταιε, μάλιστα τοὺς πρὸς τὸν ὀθνεῖόν τε καὶ ἔξωθεν πόλεμον γιγνόμενον ἐπιφανεῖς. φαίη ταῦτ' ἄν που καὶ ὁμολογοῖ. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Ἡμεῖς δέ γε ἀγαθῶν ὄντων τούτων ἔτι φαμὲν ἀμείνους εἶναι καὶ πολὺ τοὺς ἐν τῷ μεγίστῳ πολέμῳ γιγνομένους ἀρίστους διαφανῶς. ποιητὴν δὲ καὶ ἡμεῖς μάρτυρα ἔχομεν, Θέογνιν, πολίτην τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεγαρέων, ὅς φησι Πιστὸς ἀνὴρ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἀντερύσασθαι. Ἄξιος ἐν χαλεπῇ, Κύρνε, διχοστασίῃ. τοῦτον δή φαμεν ἐν πολέμῳ χαλεπωτέρῳ ἀμείνονα ἐκείνου πάμπολυ γίγνεσθαι, σχεδὸν ὅσον ἀμείνων δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ φρόνησις εἰς ταὐτὸν ἐλθοῦσα μετ' ἀνδρείας. πιστὸς μὲν γὰρ καὶ ὑγιὴς ἐν στάσεσιν οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἄνευ ξυμπάσης ἀρετῆς· διαβάντες δ' εὖ καὶ μαχόμενοι ἐθέλοντες ἀποθνήσκειν ἐν τῷ πολέμῳ, φράζει Τύρταιος, τῶν μισθοφόρων εἰσὶ, πάμπολλοι, ὧν οἱ πλεῖστοι γίγνονται θρασεῖς καὶ ἄδικοι καὶ ὑβρισταὶ καὶ ἀφρονέστατοι σχεδὸν ἁπάντων, ἐκτὸς δή τινων μάλα ὀλίγων. ποῖ δὴ τελευτᾷ νῦν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος, καὶ τί φανερόν ποτε ποιῆσαι βουληθεὶς λέγει ταῦτα; δῆλον, ὅτι τόδε, ὡς παντὸς μᾶλλον καὶ ὁ τῇδε παρὰ Διὸς νομοθέτης πᾶς τε, οὗ καὶ σμικρὸν ὄφελος, οὐκ ἄλλο, ἢ πρὸς τὴν μεγίστην ἀρετὴν μάλιστα βλέπων ἀεὶ θήσει τοὺς νόμους· ἔστι δὲ, ὥς φησι Θέογνις, αὕτη πιστότης ἐν τοῖς δεινοῖς, ἥν τις δικαιοσύνην ἂν τελέαν ὀνομάσειεν· ἣν δ' αὖ Τύρταιος ἐπῄνεσε μάλιστα, καλὴ μὲν καὶ κατὰ καιρὸν κεκοσμημένη τῷ ποιητῇ, τετάρτη μέντοι ὅμως ἀριθμῷ τε καὶ δυνάμει τοῦ τιμία εἶναι λέγοιτ' ἂν ὀρθότατα. — ΚΛ. Ὦ ξένε, τὸν νομοθέτην ἡμῶν ἀποβάλλομεν εἰς τοὺς πόρρω νομοθέτας. — ΑΘ. Οὐχ ἡμεῖς γε, ὦ ἄριστε, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς, ὅταν οἰώμεθα πάντα τά τ' ἐν Λακεδαίμονι καὶ τὰ τῇδε πρὸς τὸν πόλεμον μάλιστα βλέποντας Λυκοῦργόν τε καὶ Μίνω τίθεσθαι τὰ νόμιμα. — ΚΛ. Τὸ δὲ πῶς χρῆν ἡμᾶς λέγειν; — ΑΘ. Ὥς περ τό τε ἀληθὲς, οἶμαι, καὶ τὸ δίκαιον ὑπέρ γε θείας διαλεγομένους λέγειν, οὐχ ὡς πρὸς ἀρετῆς τι μόριον καὶ ταῦτα τὸ φαυλότατον ἐτίθει βλέπων, ἀλλὰ πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν, καὶ κατ' εἴδη ζητεῖν αὐτῶν τοὺς νόμους, οὐ δ' ἅ περ οἱ τῶν νῦν εἴδη προτιθέμενοι ζητοῦσιν. οὗ γὰρ ἂν ἕκαστος ἐν χρείᾳ γίγνηται, τοῦτο ζητεῖ νῦν παραθέμενος, ὁ μὲν τὰ περὶ τῶν κλήρων καὶ ἐπικλήρων, ὁ δὲ τῆς αἰκίας πέρι, ἄλλοι δὲ ἄλλα ἄττα μυρία τοιαῦτα· ἡμεῖς δέ φαμεν εἶναι τὸ περὶ νόμους ζήτημα τῶν εὖ ζητούντων ὥς περ νῦν ἡμεῖς ἠρξάμεθα. καὶ σοῦ τὴν μὲν ἐπιχείρησιν τῆς ἐξηγήσεως περὶ τοὺς νόμους παντάπασιν ἄγαμαι· τὸ γὰρ ἀπ' ἀρετῆς ἄρχεσθαι λέγοντα, ὡς ἐτίθει ταύτης ἕνεκα τοὺς νόμους, ὀρθόν· ὅτι δὲ πάντ' εἰς μόριον ἀρετῆς καὶ ταῦτα τὸ σμικρότατον ἐπαναφέροντα ἔφησθ' αὐτὸν νομοθετεῖν, οὔτε ὀρθῶς ἔτι μοι κατεφάνης λέγων, τόν τε ὕστερον νῦν λόγον τοῦτον πάντα εἴρηκα διὰ ταῦτα. πῇ δὴ οὖν σε ἔτ' ἂν ἐβουλόμην διελόμενον λέγειν αὐτός τε ἀκούειν, βούλει σοι φράζω; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ὦ ξένε,

pugna hostes comminus ense petant. secundum hæc igitur nos dicemus : tu quidem laudas, ut videris, o Tyrtæe, maxime in peregrino et extrinsecus bello accidente conspicuos. quod ille scilicet affirmabit et concedet. — Cl. Quidni? — Ath. Nos vero his, quos bonos esse damus, etiam meliores idque multo esse dicimus eos, qui in maximo bello præ ceteris optimos se præstent. poetam autem nos quoque testem habemus, Theognin, Megarensium in Sicilia civem, qui dicit : Auro atque argento pensandum, Cyrne, putato in dira fidum seditione virum. hunc igitur affirmamus in bello graviore meliorem se illo præstare permulto, fere quanto melior est justitia et temperantia et prudentia una cum fortitudine. nam fidus quidem et sincerus in seditionibus esse nemo poterit sine universa virtute; fortiter autem pedem in statione figentes et ita pugnantes in bello, inquit Tyrtæus, ut mori non recusent, permulti mercenariorum inveniuntur, quorum plerique audaces et injustos et protervos et fere omnium insipientissimos sese præbent, perpaucis quibusdam exceptis. quem igitur finem habet hæc nostra oratio, et quid tandem demonstratura hæc commemorat? nimirum dubitari non posse, quin hujus quoque regionis instructus a Jove legislator et quilibet quamvis exigui pretii non aliter unquam, nisi maximam virtutem potissimum respiciens leges laturus sit; atque ea, ut Theognis ait, fidelitas est in rebus arduis, quam quis justitiam perfectam appellaverit; ea vero, quam Tyrtæus laudavit maxime, pulchra quidem et opportune exornata a poeta, nihilo tamen minus quarta numero et pretio dignitatis esse rectissime dicetur. — Cl. O hospes, legislatorem nostrum abjicimus ad longe remotos legislatores. — Ath. Non nos quidem, vir optime, sed nosmet ipsos, quando putamus omnem et Lacedæmone et hic belli maxime ratione habita a Lycurgo et Minoe institutam esse legum lationem. — Cl. Sed quomodo dicere debebamus? — Ath. Ut et verum, opinor, et justum est de divina sermonem habentes dicere, non ad virtutis particulam aliquam eamque levissimam respicientem illum instituisse, sed ad universam virtutem, et secundum species inquirere in eorum leges, non tamen illas, quas qui nunc inquirunt proponere sibi species solent. cujus enim quemque usus admonet, id nunc ad inquirendum sibi sumunt, alii quæ ad sortes et ad natas in sortem, alii quæ ad injuriam pertinent, alii alia hujusmodi sexcenta : nos vero de legibus quæstionem ab recte quærentibus ita institui arbitramur, ut nunc a nobis cœptum est. et rationem illam, qua tu de legibus exponere conabaris, omnino laudo; nam a virtute ducto principio hujus gratia leges ab illo latas dicere rectum est; quod autem omnia ad particulam virtutis eamque minimam retulisse eum in ferendis dicebas, et minus jam recte id dicere mihi visus es, et hanc ob causam hunc omnem postea sermonem adjeci. quanam igitur divisione porro uti te in disputando quaque utentem audire ipse maluissem, vis tibi demonstrem? — Cl. Plane

ἐχρῆν εἰπεῖν, οἱ Κρητῶν νόμοι οὐκ εἰσὶ μάτην δια-
φερόντως ἐν πᾶσιν εὐδόκιμοι τοῖς Ἕλλησιν· ἔχουσι
γὰρ ὀρθῶς, τοὺς αὐτοῖς χρωμένους εὐδαίμονας ἀποτε-
λοῦντες· ἅπαντα γὰρ τἀγαθὰ πορίζουσι. διπλᾶ δὲ
5 ἀγαθά ἐστι, τὰ μὲν ἀνθρώπινα, τὰ δὲ θεῖα· ἤρτηται
δ' ἐκ τῶν θείων θάτερα, καὶ ἐὰν μὲν δέχηταί τις τὰ
μείζονα πόλις, κτᾶται καὶ τὰ ἐλάττονα, εἰ δὲ μή, c
στέρεται ἀμφοῖν. ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐλάττονα ὧν ἡγεῖται
μὲν ὑγίεια, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχὺς
10 εἴς τε δρόμον καὶ εἰς τὰς ἄλλας πάσας κινήσεις τῷ σώ-
ματι, τέταρτον δὲ δὴ πλοῦτος οὐ τυφλὸς, ἀλλ' ὀξὺ βλέ-
πων, ἄν περ ἅμ' ἕπηται φρονήσει· ὃ δὴ πρῶτον αὖ
τῶν θείων ἡγεμονοῦν ἐστὶν ἀγαθῶν, ἡ φρόνησις, δεύ-
τερον δὲ μετὰ νοῦν σώφρων ψυχῆς ἕξις· ἐκ δὲ τούτων
15 μετ' ἀνδρείας κραθέντων τρίτον ἂν εἴη δικαιοσύνη,
τέταρτον δὲ ἀνδρεία. ταῦτα δὲ πάντα ἐκείνων ἔμπρο- d
σθεν τέτακται φύσει, καὶ δὴ καὶ τῷ νομοθέτῃ τακτέον
οὕτως. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ἄλλας προστάξεις τοῖς πο-
λίταις εἰς ταῦτα βλεπούσας αὐτοῖς εἶναι διακελευστέον,
20 τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνθρώπινα εἰς τὰ θεῖα, τὰ δὲ θεῖα
εἰς τὸν ἡγεμόνα νοῦν ξύμπαντα βλέπειν. περί τε γά-
μους ἀλλήλοις ἐπικοινουμένους μετά τε ταῦτα ἐν ταῖς
τῶν παίδων γεννήσεσι καὶ τροφαῖς, ὅσοι τε ἄρρενες
καὶ ὅσαι θήλειαι, νέων τε ὄντων καὶ ἐπὶ τὸ πρεσβύ- e
25 τερον ἰόντων μέχρι γήρως τιμῶντα ὀρθῶς ἐπιμελεῖσθαι
δεῖ καὶ ἀτιμάζοντα, ἐν πάσαις ταῖς τούτων ὁμιλίαις
632 τάς τε λύπας αὐτῶν καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας a
ξυμπάντων τε ἐρώτων τὰς σπουδὰς ἐπεσκεμμένον καὶ
παραπεφυλαχότα ψέγειν τε ὀρθῶς καὶ ἐπαινεῖν δι' αὐ-
30 τῶν τῶν νόμων· ἐν ὀργαῖς τε αὖ καὶ ἐν φόβοις, ὅσαι
τε διὰ δυστυχίαν ταραχαὶ ταῖς ψυχαῖς γίγνονται καὶ
ὅσαι ἐν εὐτυχίαις τῶν τοιούτων ἀποφυγαί, ὅσα τε κατὰ
νόσους ἢ κατὰ πολέμους ἢ πενίας ἢ τὰ τούτοις ἐναντία
γιγνόμενα προσπίπτει τοῖς ἀνθρώποις παθήματα, ἐν
35 πᾶσι τοῖς τοιούτοις τῆς ἑκάστων διαθέσεως διδακτέον
καὶ ὁριστέον τό τε καλὸν καὶ μή. μετὰ δὲ ταῦτα b
ἀνάγκη τὸν νομοθέτην τὰς κτήσεις τῶν πολιτῶν καὶ τὰ
ἀναλώματα φυλάττειν, ὅν τινα ἂν γίγνηται τρόπον,
καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους πᾶσι τούτοις κοινωνίας καὶ δια-
40 λύσεις ἑκοῦσί τε καὶ ἄκουσι καθ' ὁποῖον ἂν ἕκαστον
πράττωσι τῶν τοιούτων πρὸς ἀλλήλους, ἐπισκοπεῖν τό
τε δίκαιον καὶ μὴ ἐν οἷς ἔστι τε καὶ ἐν οἷς ἐλλείπει,
καὶ τοῖς μὲν εὐπειθέσι τῶν νόμων τιμὰς ἀπονέμειν,
τοῖς δὲ δυσπειθέσι δίκας τακτὰς ἐπιτιθέναι, μέχρι περ c
45 ἂν πρὸς τέλος ἁπάσης πολιτείας ἐπεξελθὼν ἴδῃ τῶν
τελευτησάντων τίνα δεῖ τρόπον ἑκάστοις γίγνεσθαι τὰς
ταφὰς καὶ τιμὰς ἅς τινας αὐτοῖς ἀπονέμειν δεῖ. κα-
τιδὼν δὲ ὁ θεὶς τοὺς νόμους ἅπασι τούτοις φύλακας
ἐπιστήσει, τοὺς μὲν διὰ φρονήσεως, τοὺς δὲ δι' ἀλη-
50 θοῦς δόξης ἰόντας, ὅπως πάντα ταῦτα ξυνδήσας ὁ νοῦς
ἑπόμενα σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ ἀποφήνῃ, ἀλλὰ
μὴ πλούτῳ μηδὲ φιλοτιμίᾳ. οὕτως, ὦ ξένοι, ἔγωγε d
ἤθελον ἂν ὑμᾶς καὶ ἔτι νῦν βούλομαι διεξελθεῖν πῶς
ἐν τοῖς τοῦ Διὸς λεγομένοις νόμοις τοῖς τε τοῦ Πυθίου

volo. — Ath. O hospes, dicendum erat, Cretensium leges non temere præ ceteris apud omnes Græcos bona existimatione sunt; nam recte se habent, eos, qui ipsis utuntur, felices reddentes; omnia enim bona suppeditant. duplicis autem generis sunt bona, alia humana, alia divina; pendent vero ex divinis altera, et si quæ civitas majora accipit, potitur etiam minoribus, si minus, privatur utrisque. sunt autem minora, inter quæ principem locum tenet sanitas, pulchritudo secundum, tertium robur ad cursum et ad reliquos omnes motus, qui corpore perficiuntur, quartum vero divitiæ non cæcæ, sed acute cernentes, si quidem comitantur prudentiam; quæ ipsa princeps rursus divinorum dux bonorum est, prudentia, secundum autem post intellectum temperatus animi habitus; tertium vero ex his fortitudine mixtis prodiens justitia, quartum est fortitudo. hæc autem omnia illis anteposita sunt natura, ideoque etiam legislatori ita ponenda sunt. deinde cetera civibus præcepta illuc spectantia habere sunt jubendi, illorum autem humana ad divina, divina ad ducem intellectum cuncta spectare. et nuptiis inter se communionem facientes ac deinde in liberis procreandis educandisque tum maribus tum feminis ab ineunte eorum ætate per adolescentiam usque ad senectutem honore et ignominia recte afficiens curam gerere debet, in omnibus horum inter ipsos conjunctionibus et ægritudines eorum et voluptates et cupiditates omniumque amorum studia perspecta et observata habens per ipsas leges recte et vituperare et laudare; et rursus in irarum et formidinum motu et in omnibus animi perturbationibus, quæ ob res adversas exsistunt, omnibusque earundem in rebus secundis liberationibus, quæque per morbos vel bella vel paupertatem vel his contrarios eventus accidunt hominibus affectiones, in omnibus hujusmodi qui deceat quemque ac dedeceat status, docendum definiendumque est. deinde quæstus civium et impensas observare legislatorem necesse est, quocunque modo fiunt, et mutuas propter hæc omnia communiones et disjunctiones vel voluntarias vel non voluntarias qua ratione quodque horum faciunt inter se, justum inspicere et non justum in quibus sit et in quibus deficiat, et pronis ad legum obsequium honores attribuere, refractariis certas pœnas imponere, donec ad finem totius constitutionis egressus mortuorum sepulturas, quo quibusque fieri debeant modo, et tribuendos eis honores inveniat; quibus inventis qui leges statuit omnibus his custodes præficiet partim prudentiæ, partim veræ opinioni insistentes, ut omnia hæc intellectus connectat connexaque temperantiam et justitiam sequi demonstret, non divitias neque honoris cupiditatem. sic, hospites, equidem vos maluissem et nunc quoque volo persequentes exponere, quomodo in

Ἀπόλλωνος, οὓς Μίνως τε καὶ Λυκοῦργος ἐθέτην,
ἔνεστί τε πάντα ταῦτα, καὶ ὅπῃ τάξιν τινὰ εἰληφότα
διάδηλά ἐστι τῷ περὶ νόμων ἐμπείρῳ τέχνῃ εἴτε καί
τισιν ἔθεσι, τοῖς δὲ ἄλλοις ἡμῖν οὐδαμῶς ἐστι κατα-
5 φανῆ. — ΚΛ. Πῶς οὖν, ὦ ξένε, λέγειν χρὴ τὰ μετὰ
ταῦτα; — ΑΘ. Ἐξ ἀρχῆς πάλιν ἔμοιγε δοκεῖ χρῆναι e
διεξελθεῖν, καθάπερ ἠρξάμεθα, τὰ τῆς ἀνδρείας πρῶτον
ἐπιτηδεύματα· ἔπειτα ἕτερον καὶ αὖθις ἕτερον εἶδος τῆς
ἀρετῆς διέξιμεν, ἐὰν βούλησθε· ὅπως δ' ἂν τὸ πρῶτον
10 διεξέλθωμεν, πειρασόμεθα αὐτὸ παράδειγμα θέμενοι
καὶ τἆλλ' οὕτω διαμυθολογοῦντες παραμύθια ποιήσα-
σθαι τῆς ὁδοῦ· ὕστερον δὲ ἀρετῆς πάσης ἅ γε νῦν δὴ
633 διήλθομεν, ἐκεῖσε βλέποντα ἀποφανοῦμεν, ἂν θεὸς a
ἐθέλῃ. — ΜΕ. Καλῶς λέγεις. καὶ πειρῶ πρῶτον κρίνειν
15 τὸν τοῦ Διὸς ἐπαινέτην τόνδε ἡμῖν. — ΑΘ. Πειράσομαι,
καὶ σέ τε καὶ ἐμαυτόν· κοινὸς γὰρ ὁ λόγος. λέγετε
οὖν· τὰ ξυσσίτιά φαμεν καὶ τὰ γυμνάσια πρὸς τὸν πό-
λεμον ἐξευρῆσθαι τῷ νομοθέτῃ; — ΚΛ. ΜΕ. Ναί. —
ΑΘ. Καὶ τρίτον ἢ τέταρτον; ἴσως γὰρ ἂν οὕτω χρείη
20 διαριθμήσασθαι καὶ περὶ τῶν τῆς ἄλλης ἀρετῆς εἴτε
μερῶν εἴτε ἅττ' αὐτὰ καλεῖν χρεών ἐστι, δηλοῦντα μό- b
νον ἃ λέγει. — ΜΕ. Τρίτον τοίνυν, ἔγωγ' εἴποιμ' ἂν καὶ
Λακεδαιμονίων ὁστισοῦν, τὴν θήραν εὗρε. — ΑΘ. Τέ-
ταρτον δὲ ἢ πέμπτον, εἰ δυναίμεθα, λέγειν πειρώμεθα.
25 — ΜΕ. Ἔτι τοίνυν καὶ τὸ τέταρτον ἔγωγε πειρῴμην
ἂν λέγειν, τὸ περὶ τὰς καρτερήσεις τῶν ἀλγηδόνων
πολὺ παρ' ἡμῖν γιγνόμενον ἔν τε ταῖς πρὸς ἀλλήλους
ταῖς χερσὶ μάχαις καὶ ἐν ἁρπαγαῖς τισὶ διὰ πολλῶν
πληγῶν ἑκάστοτε γιγνομένων. ἔτι δὲ καὶ κρύπτειά c
30 τις ὀνομάζεται θαυμαστῶς πολύπονος πρὸς τὰς καρτε-
ρήσεις, χειμώνων τε ἀνυποδησίαι καὶ ἀστρωσίαι καὶ
ἄνευ θεραπόντων αὐτοῖς ἑαυτῶν διαπονήσεις νύκτωρ
τε πλανωμένων διὰ πάσης τῆς χώρας καὶ μεθ' ἡμέραν.
ἔτι δὲ κἀν ταῖς γυμνοπαιδιαῖς δειναὶ καρτερήσεις παρ'
35 ἡμῖν γίγνονται τῇ τοῦ πνίγους ῥώμῃ διαμαχομένων,
καὶ πάμπολλα ἕτερα, σχεδὸν ὅσα οὐκ ἂν παύσαιτό τις
ἑκάστοτε διεξιών. — ΑΘ. Εὖ γε, ὦ Λακεδαιμόνιε ξένε,
λέγεις· τὴν ἀνδρείαν δέ, φέρε, τί θῶμεν; πότερον ἁπλῶς d
οὕτως εἶναι πρὸς φόβους καὶ λύπας διαμάχην μόνον,
40 ἢ καὶ πρὸς πόθους τε καὶ ἡδονὰς καί τινας δεινὰς θω-
πείας κολακικάς, αἳ καὶ τῶν σεμνῶν οἰομένων εἶναι
τοὺς θυμοὺς ποιοῦσι κηρίνους, πρὸς ταῦτα ξύμπαντα;
— ΜΕ. Οἶμαι μὲν οὕτω, πρὸς ταῦτα ξύμπαντα. —
ΑΘ. Εἰ γοῦν μεμνήμεθα τοὺς ἔμπροσθεν λόγους, ἥττω
45 τινὰ ὅδε καὶ πόλιν ἔλεγεν αὐτὴν αὑτῆς καὶ ἄνδρα·
ἦ γάρ, ὦ ξένε Κνώσσιε; — ΚΛ. Καὶ πάνυ γε. — e
ΑΘ. Νῦν οὖν πότερα λέγομεν τὸν τῶν λυπῶν ἥττω κακόν,
ἢ καὶ τὸν τῶν ἡδονῶν μᾶλλον; — ΚΛ. Ἔμοιγε δοκεῖ,
τὸν τῶν ἡδονῶν· καὶ πάντες που μᾶλλον λέγομεν τὸν
50 ὑπὸ τῶν ἡδονῶν κρατούμενον τοῦτον τὸν ἐπονειδίστως
ἥττονα ἑαυτοῦ πρότερον, ἢ τὸν ὑπὸ τῶν λυπῶν. —
ΚΛ. Ὁ Διὸς οὖν δὴ καὶ ὁ Πυθικὸς νομοθέτης οὐ δή
634 που χωλὴν τὴν ἀνδρείαν νενομοθετήκατον, πρὸς τὰ ἀρι- a
στερὰ μόνον δυναμένην ἀντιβαίνειν, πρὸς δὲ τὰ δεξιὰ

Jovis, quæ dicuntur, et Pythii Apollinis legibus a Minoe et Lycurgo latis et insint hæc omnia, et qua ratione disposita conspiciantur ab eo, qui arte vel usu quodam legum peritus sit, reliquis vero nobis neutiquam sint manifesta. — CL. Quo igitur modo, hospes, deinceps dicendum? — ATH. Iterum ab initio mea quidem sententia tractemus necesse est, ut cœperamus, fortitudinis primum instituta; deinde aliam rursusque aliam speciem virtutis, si vultis, persequemur; qua ratione autem primum tractaverimus, ad ejus exemplum conabimur de reliquis sermocinantes itineris lenire molestiam; post universam autem virtutem ista, quæ modo enumeravimus, illuc spectare demonstrabimus, si deus vult. — MEG. Probe dicis. et primum conare huncce nobis Jovis laudatorem judicare. — ATH. Conabor, itemque te et me ipsum; communis enim sermo est. dicite igitur : convivia et gymnasia ad bellum inventa ab legislatore statuimus? — CL. et MEG. Ita. — ATH. Etiam tertium vel quartum? nam ita fortasse dinumerato opus fuerit in reliquæ quoque virtutis sive partibus sive quodcunque nomen ponendum est declaranti duntaxat quæ dicis. — MEG. Tertium igitur ego et Lacedæmoniorum quivis venationem ab eo inventam dixerimus. — ATH. Sed quartum vel quintum, si possimus, dicere conemur. — MEG. Etiam quartum igitur ego dicere conabor, illud, quod ad tolerationes dolorum pertinet, quod frequens apud nos est tum pugnis manus inter se conserentium, tum rapinis quibusdam in multam semper verberationem incurrentium. præterea est quædam occultatio vocata, mirifice laboriosa illa ad tolerationes, et hieme calceorum stratorumque detractiones et sine famulis subeunda eis sui ipsorum ministeria et noctu per totam regionem oberrantibus, et interdiu. præterea in ludis gymnicis arduæ tolerationes apud nos obeuntur, dum adversus æstus vim pugnant, et permulta alia, fere ut singula si quis persequatur, finem non inveniat. — ATH. Optime tu quidem, hospes Lacedæmonie; sed fortitudinem, quæso, quid esse statuamus? utrum sic simpliciter adversus formidines tantum et dolores decertationem, an etiam adversus desideria et voluptates et præpotentes quasdam blanditias adulatorias, quæ eorum quoque, qui satis sibi graves videntur, animos cereos reddunt, adversus hæc omnia? — MEG. Sic equidem arbitror, adversus hæc omnia. — ATH. Si quidem memores sumus antea dictorum, inferiorem quandam se ipsa hicce et civitatem et virum dicebat : nonne, hospes Cnossie? — CL. Certe. — ATH. Nunc igitur utrum doloribus inferiorem malum dicimus, an voluptatibus quoque potius? — CL. Voluptatibus, equidem censeo; quibus succumbentem omnes, ni fallor, hunc cum ignominia se ipsos inferiorem dicimus potius, quam qui doloribus succumbit. — ATH. Jovis igitur ille et ille Pythicus legislator profecto non claudam legibus suis fortitudinem informaverint, quæ sinistris tantum resistere posset, dextris et bellulis et blandis non posset, po-

καὶ κομψὰ καὶ θωπευτικὰ ἀδυνατοῦσαν, ἢ πρὸς ἀμφότερα. — ΑΘ. Πρὸς ἀμφότερα ἔγωγε ἀξιῶ. — ΚΛ. Λέγωμεν τοίνυν πάλιν· ἐπιτηδεύματα ποῖα ἔσθ' ὑμῖν ἀμφοτέραις ταῖς πόλεσιν, ἃ γεύοντα τῶν ἡδονῶν καὶ οὐ φεύγοντα αὐτάς, καθάπερ τὰς λύπας οὐκ ἔφευγεν, ἀλλ' ἄγοντα εἰς μέσας ἠνάγκαζε καὶ ἔπειθε τιμαῖς ὥστε κρατεῖν αὐτῶν; ποῦ δὴ τοῦτ' ἔστι ταὐτὸν περὶ τὰς ἡδονὰς συντεταγμένον ἐν τοῖς νόμοις; λεγέσθω, τί τοῦτ' ἐστὶν ὃ καὶ ἀπεργάζεται ὑμῖν ὁμοίως πρός τε ἀλγηδόνας καὶ πρὸς ἡδονὰς τοὺς αὐτοὺς ἀνδρείους νικῶντάς τε ἃ δεῖ νικᾶν, καὶ οὐδαμῶς ἥττους πολεμίων τῶν ἐγγύτατα ἑαυτῶν καὶ χαλεπωτάτων. — ΜΕ. Οὕτω μὲν τοίνυν, ὦ ξένε, καθάπερ πρὸς τὰς ἀλγηδόνας εἶχον νόμους ἀντιτεταγμένους πολλοὺς εἰπεῖν, οὐκ ἂν ἴσως εὐποροίην κατὰ μεγάλα μέρη καὶ διαφανῆ λέγων περὶ τῶν ἡδονῶν· κατὰ δὲ σμικρὰ ἴσως εὐποροίην ἄν. — ΚΛ. Οὐ μὴν οὐδ' ἂν αὐτὸς ἔγωγε ἐν τοῖς κατὰ Κρήτην νόμοις ἔχοιμι ἐμφανὲς ὁμοίως ποιεῖν τὸ τοιοῦτον. — ΑΘ. Ὦ ἄριστοι ξένων, καὶ οὐδέν γε θαυμαστόν· ἀλλ' ἂν ἄρα τις ἡμῶν περὶ τοὺς ἑκάστων οἴκοι νόμους ψέξῃ τι, βουλόμενος ἰδεῖν τό τε ἀληθὲς ἅμα καὶ τὸ βέλτιστον, μὴ χαλεπῶς, ἀλλὰ πρᾴως ἀποδεχώμεθα ἀλλήλων. — ΚΛ. Ὀρθῶς, ὦ ξένε Ἀθηναῖε, εἴρηκας, καὶ πειστέον. — ΑΘ. Οὐ γὰρ ἄν, ὦ Κλεινία, τηλικοῖσδε ἀνδράσι πρέποι τὸ τοιοῦτον. — ΚΛ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΑΘ. Εἰ μὲν τοίνυν ὀρθῶς ἢ μή τις ἐπιτιμᾷ τῇ τε Λακωνικῇ καὶ τῇ Κρητικῇ πολιτείᾳ, ὁ λόγος ἂν ἕτερος εἴη· τὰ γοῦν λεγόμενα πρὸς τῶν πολλῶν ἴσως ἐγὼ μᾶλλον ἔχοιμ' ἂν ὑμῶν ἀμφοτέρων λέγειν. ὑμῖν μὲν γάρ, εἴπερ καὶ μετρίως κατεσκεύασται τὰ τῶν νόμων, εἷς τῶν καλλίστων ἂν εἴη νόμων μὴ ζητεῖν τῶν νέων μηδένα ἐᾶν· ποῖα καλῶς αὐτῶν ἢ μὴ καλῶς ἔχει, μιᾷ δὲ φωνῇ καὶ ἐξ ἑνὸς στόματος πάντας συμφωνεῖν, ὡς πάντα καλῶς κεῖται θέντων θεῶν, καὶ ἐάν τις ἄλλως λέγῃ, μὴ ἀνέχεσθαι τὸ παράπαν ἀκούοντας· γέρων δὲ εἴ τίς τι ξυννοεῖ τῶν παρ' ἡμῖν, πρὸς ἄρχοντά τε καὶ πρὸς ἡλικιώτην μηδενὸς ἐναντίον νέου ποιεῖσθαι τοὺς τοιούτους λόγους. — ΚΛ. Ὀρθότατά γε, ὦ ξένε, λέγεις, καὶ καθάπερ μάντις ἀπὼν τῆς τότε διανοίας τοῦ τιθέντος αὐτὰ νῦν ἐπιεικῶς μοι δοκεῖς ἐστοχάσθαι καὶ σφόδρα ἀληθῆ λέγειν. — ΑΘ. Οὐκοῦν ἡμῖν τὰ νῦν ἐρημία μὲν νέων, αὐτοὶ δὲ ἕνεκα γήρως ἀφείμεθ' ὑπὸ τοῦ νομοθέτου διαλεγόμενοι περὶ αὐτῶν τούτων μόνοι πρὸς μόνους μηδὲν ἂν πλημμελεῖν; — ΚΛ. Ἔστι ταῦτα οὕτως· εἰς ἃ καὶ μηδέν γε ἀνῇς ἐπιτιμῶν τοῖς νόμοις ἡμῶν. οὐ γὰρ τό γε γνῶναί τι τῶν μὴ καλῶν ἄτιμον, ἀλλὰ ἴασιν ἐξ αὐτοῦ συμβαίνει γίγνεσθαι τῷ μὴ φθόνῳ τὰ λεγόμενα, ἀλλ' εὐνοίᾳ δεχομένῳ. — ΑΘ. Καλῶς· οὐ μὴν ἐπιτιμῶν γε ἐρῶ τοῖς νόμοις πως πρὶν βεβαίως εἰς δύναμιν διασκέψασθαι, μᾶλλον δὲ ἀπορῶν. ὑμῖν γὰρ ὁ νομοθέτης μόνοις Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, ὧν ἡμεῖς πυνθανόμεθα, τῶν μεγίστων ἡδονῶν καὶ παιδιῶν ἐπέταξεν ἀπέχεσθαι καὶ μὴ γεύεσθαι, τὸ δὲ τῶν λυπῶν καὶ φόβων, ὅ περ ἄρτι διεληλύθαμεν, ἡγήσατο εἴ τις ἐκ παίδων φευξεῖται

tius, quam quæ utrisque posset. — Cl. Quæ utrisque, equidem existimo. — Ath. Dicamus ergo rursus: quænam sunt in vestris utriusque civitatibus instituta, quæ gustum permittentia voluptatum easque non fugientia, quemadmodum nec dolores fugiebant, sed inducentia in medios cogebant et persuadebant honoribus, ut eos vincerent? ubinam hoc idem de voluptatibus constitutum in legibus est? ostendatur, quid illud sit, quod æque vobis adversus molestias atque adversus voluptates fortes eosdem præstet et victores eorum, quæ vincenda sunt, et numquam succumbentes hostibus proximis sibi et gravissimis. — Meg. Jam illo quidem modo, hospes, quo molestiis oppositas leges multas proferre poteram, de voluptatibus fortasse deficiar si secundum magnas partes et insignes dicere velim, sin autem secundum parvas, fortasse minus. — Cl. Neque vero ego in Creticis legibus æque ostendere tale quid posse mihi videor. — Ath. Neque id mirum, hospites optimi; verum enimvero si quis nostrûm in patriis cujusque legibus aliquid reprehenderit verum simul atque optimum cognoscere cupiens, non graviter, sed leniter in vicem accipiamus. — Cl. Recte, o hospes Atheniensis, dixisti, et parendum est. — Ath. Neque enim, o Clinia, tam ætate provectos tale quid deceat. — Cl. Minime certe. — Ath. Jam utrum recte aliquis, an non Laconicam et Creticam rem publicam vituperet, alia quæstio est: ea quidem certe, quæ vulgo dicuntur, ego fortasse magis, quam vestrûm utervis dicere possum. vobis enim si vel mediocriter comparatæ sunt leges, pulcherrimarum una hæc sit, ne quis juvenum quærat, quid in illis bene, quid non bene habeat, sed una ut voce unoque ore omnes consentiant omnia bene instituta esse deorum auctoritate, et si quis aliter dicat, omnino ferendum non esse audientibus, senex autem si quis animadvertat aliquid vestrorum, ut apud magistratum et apud æqualem nullo juvene præsente de hujusmodi rebus verba faciat. — Cl. Rectissime, hospes, dicis, et tanquam divinus, cum abesses a mente, quæ tunc erat, ferentis, ea nunc probe mihi videris conjectasse et admodum vera dicere. — Ath. Ergone solitudo nunc nobis a juvenibus est, ipsi vero senectutis causa dimissi sumus a legislatore, ut si de his ipsis soli cum solis colloquamur, nihil simus peccaturi? — Cl. Est ita; quapropter nec remittas leges nostras vituperare. non enim nosse aliquid eorum, quæ minus pulchra sunt, ignominiosum, sed medelæ occasionem affert ei, qui non invidiose, sed benevole dicta accipiat. — Ath. Scite; verum tamen non vituperans ego jam leges, antequam solide pro viribus perspectas habeam, sed potius dubitans verba facturus sum. vos enim legislator solos inter Græcos et barbaros, quorum nos notitiam habemus, maximis voluptatibus et delectationibus abstinere et nihil earum gustare jussit, dolores autem et formidines, de quo genere paulo ante dictum est, qui a

διὰ τέλους, ὁπόταν εἰς ἀναγκαίους ἔλθῃ πόνους καὶ c φόβους καὶ λύπας, φευξεῖσθαι τοὺς ἐν ἐκείνοις γεγυμνασμένους καὶ δουλεύσειν αὐτοῖς. ταὐτὸν δὴ τοῦτ', οἶμαι, καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἔδει διανοεῖσθαι τὸν αὐτὸν 5 νομοθέτην, λέγοντα αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν, ὡς ἡμῖν ἐκ νέων εἰ ἄπειροι τῶν μεγίστων ἡδονῶν οἱ πολῖται γενήσονται καὶ ἀμελέτητοι γιγνόμενοι ἐν ταῖς ἡδοναῖς καρτερεῖν καὶ μηδὲν τῶν αἰσχρῶν ἀναγκάζεσθαι ποιεῖν ἕνεκα τῆς γλυκυθυμίας τῆς πρὸς τὰς ἡδονὰς, ταὐτὸν 10 πείσονται τοῖς ἡττωμένοις τῶν φόβων· δουλεύσουσι d τρόπον ἕτερον καὶ ἔτ' αἰσχίω τοῖς γε δυναμένοις καρτερεῖν ἐν ταῖς ἡδοναῖς καὶ τοῖς κεκτημένοις τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς, ἀνθρώποις ἐνίοτε παντάπασι κακοῖς, καὶ τὴν ψυχὴν τῇ μὲν δούλην, τῇ δὲ ἐλευθέραν ἕξουσι καὶ οὐχ 15 ἄξιοι ἁπλῶς ἀνδρεῖοι καὶ ἐλευθέριοι ἔσονται προσαγορεύεσθαι. σκοπεῖτε οὖν, εἴ τι τῶν νῦν λεγομένων ὑμῖν κατὰ τρόπον δοκεῖ λέγεσθαι. — ΚΛ. Δοκεῖ μὲν ἡμῖν γέ πως λεγομένου τοῦ λόγου· περὶ δὲ τηλικούτων e εὐθὺς πεπιστευκέναι ῥᾳδίως μὴ νέων τε ᾖ μᾶλλον καὶ 20 ἀνοήτων. — ΑΘ. Ἀλλ' εἰ τὸ μετὰ ταῦτα διεξίοιμεν ὧν προὐθέμεθα, ὦ Κλεινία τε καὶ Λακεδαιμόνιε ξένε (μετ' ἀνδρείαν γὰρ δὴ σωφροσύνης πέρι λέγωμεν), τί διαφέρον ἐν ταύταις ταῖς πολιτείαις, ἢ ταῖς τῶν εἰκῇ πολιτευο-636μένων ἀνευρήσομεν, ὥσπερ τὰ περὶ τὸν πόλεμον νῦν δή; a 25 — ΜΕ. Σχεδὸν οὐ ῥᾴδιον. — ΚΛ. Ἀλλ' ἔοικε γὰρ τά τε ξυσσίτια καὶ τὰ γυμνάσια καλῶς εὑρῆσθαι πρὸς ἀμφοτέρας. — ΑΘ. Ἔοικε δῆτα, ὦ ξένοι, χαλεπὸν εἶναι τὸ περὶ τὰς πολιτείας ἀναμφισβητήτως ὁμοίως ἔργῳ καὶ λόγῳ γίγνεσθαι. κινδυνεύει γὰρ, καθάπερ ἐν τοῖς σώ-30 μασιν οὐ δυνατὸν εἶναι προστάξαι τι πρὸς ἓν σῶμα ἓν ἐπιτήδευμα, ἐν ᾧ οὐχ ἂν φανείη ταὐτὸν τοῦτο τὰ μὲν βλάπτον τὰ ἡμῶν σώματα, τὰ δὲ καὶ ὠφελοῦν, ἐπεὶ καὶ b τὰ γυμνάσια ταῦτα καὶ τὰ ξυσσίτια πολλὰ μὲν ἄλλα νῦν ὠφελεῖ τὰς πόλεις, πρὸς δὲ τὰς στάσεις χαλεπά· 35 δηλοῦσι δὲ Μιλησίων καὶ Βοιωτῶν καὶ Θουρίων παῖδες. καὶ δὴ καὶ παλαιὸν νόμιμον δοκεῖ τοῦτο τὸ ἐπιτήδευμα κατὰ φύσιν, τὰς περὶ τὰ ἀφροδίσια ἡδονὰς οὐ μόνον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ θηρίων, διεφθαρκέναι. καὶ τούτων τὰς ὑμετέρας πόλεις πρώτας ἄν τις αἰτιῷτο καὶ 40 ὅσαι τῶν ἄλλων μάλιστα ἅπτονται τῶν γυμνασίων· c καὶ εἴτε παίζοντα εἴτε σπουδάζοντα ἐννοεῖν δεῖ τὰ τοιαῦτα, ἐννοητέον, ὅτι τῇ θηλείᾳ καὶ τῇ τῶν ἀῤῥένων φύσει εἰς κοινωνίαν ἰούσῃ τῆς γεννήσεως ἡ περὶ ταῦτα ἡδονὴ κατὰ φύσιν ἀποδεδόσθαι δοκεῖ, ἀῤῥένων δὲ πρὸς 45 ἄῤῥενας ἢ θηλειῶν πρὸς θηλείας παρὰ φύσιν, καὶ τῶν πρώτων τὸ τόλμημα εἶναι δι' ἀκράτειαν ἡδονῆς. πάντες δὲ δὴ Κρητῶν τὸν περὶ Γανυμήδη μῦθον κατηγοροῦμεν, ὡς λογοποιησάντων τούτων· ἐπειδὴ παρὰ Διὸς d αὐτοῖς οἱ νόμοι πεπιστευμένοι ἦσαν γεγονέναι, τοῦτον 50 τὸν μῦθον προστεθεικέναι κατὰ τοῦ Διὸς, ἵνα ἑπόμενοι δὴ τῷ θεῷ καρπῶνται καὶ ταύτην τὴν ἡδονήν. τὸ μὲν οὖν τοῦ μύθου χαιρέτω, νόμων δὲ πέρι διασκοπουμένων ἀνθρώπων ὀλίγου πᾶσά ἐστιν ἡ σκέψις περί τε τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς λύπας ἔν τε πόλεσι καὶ ἐν ἰδίοις ἤθεσι.

c pueris usque fugeret, eum in necessarios putavit labores et formidines et dolores delatum in fugam conjectum iri ab iis, qui in illis exercitati essent, eisque serviturum. jam hoc idem, opinor, de voluptatibus quoque sentire idem legislator debebat sic secum loquens: Si cives nostri ab ineunte ætate maximarum voluptatum usu prohibebuntur neque exercitabuntur ut versantes in voluptatibus obdurent et nihil turpe facere cogantur propter animi ad d voluptates hilaritatem, idem iis accidet, quod illis, qui a formidinibus vincuntur: servient alio modo atque etiam turpiore iis, qui possunt obdurare in voluptatibus et qui res ad voluptates pertinentes possident, nullius interdum pretii hominibus, et animum partim servum, partim liberum habebunt, nec digni erunt qui simpliciter fortes et liberales appellentur. videte igitur, si quid horum vobis commode dici videatur. — Cl. Videtur quidem nobis quo- e dammodo, dum illa dicuntur; sed tantis de rebus statim fidem habuisse facile ne adolescentum potius sit et imprudentum. — Ath. Sed si proximum huic persequamur ex iis, quæ nobis proposuimus, o Clinia et Lacedæmonie hospes (post fortitudinem enim de temperantia dicamus), quid diversum in his civitatibus a temere administratis a inveniemus, quemadmodum paulo ante illa, quæ ad bellum pertinent? — Meg. Fere non facile dictu. — Cl. Sed videntur tamen et convivia et gymnasia bene ad utramque inventa. — Ath. Sane videtur, hospites, æque difficile re atque verbis fieri ut quæ ad civitates pertinent extra controversiam ponantur. vereor enim, ne quemadmodum in corporibus unum uni corpori studium præscribi nullum b possit, in quo non idem hoc partim nocere corporibus nostris, partim prodesse videatur; quandoquidem et gymnasia hæc et convivia multas quidem alias nunc utilitates præbent civitatibus, ad seditiones tamen noxia sunt, ut videre licet in Milesiorum et Bœotorum et Thuriorum filiis; similiter et veteri lege videtur et naturali non solum hominibus, sed etiam bestiis constitutas voluptates venereas hoc institutum corrupisse. idque vestris civitatibus crimini c verti primis possit et inter reliquas iis, quæ maxime operam dant gymnasiis; et sive per jocum sive serio de hujusmodi rebus cogitari necesse est, sic cogitandum est, feminеæ et marium naturæ procreationis causa coeunti voluptatem ei rei conjunctam secundum naturam attributam videri, marium autem cum maribus vel feminarum cum feminis præter naturam, et primos id facinus ausos esse propter incontinentiam voluptatis. jam vero omnes Creten- d sibus illam de Ganymede fabulam exprobramus ut ab his confictam: quoniam ab Jove eis leges creditæ essent contigisse, hanc eos fabulam addidisse in Jovem, ut exemplo scilicet dei hac quoque voluptate fruantur. jam fabulam quidem missam faciamus: de legibus autem quærentium hominum tantum non omnis quæstio ad voluptates et dolores spectat, cum in rebus publicis tum privatis in moribus

δύο γὰρ αὗται πηγαὶ μεθεῖνται φύσει ῥεῖν, ὧν ὁ μὲν ἀρυτόμενος ὅθεν τε δεῖ καὶ ὁπότε καὶ ὁπόσον, εὐδαιμονεῖ, καὶ πόλις ὁμοίως καὶ ἰδιώτης καὶ ζῷον ἅπαν, ὁ δ' e ἀνεπιστημόνως ἅμα καὶ ἐκτὸς τῶν καιρῶν τἀναντία ἂν 5 ἐκείνῳ ζῴη. — ΜΕ. Λέγεται μὲν ταῦτα, ὦ ξένε, καλῶς πως· οὐ μὴν ἀλλ' ἀφασία γ' ἡμᾶς λαμβάνει, τί ποτε χρὴ λέγειν πρὸς ταῦτα. ὅμως δ' ἔμοιγε ὀρθῶς δοκεῖ τὸ τὰς ἡδονὰς φεύγειν διακελεύεσθαι τόν γε ἐν Λακεδαίμονι νομοθέτην· περὶ δὲ τῶν ἐν Κνωσσῷ νόμων 10 ὅδε, ἂν ἐθέλῃ, βοηθήσει. τὰ δ' ἐν Σπάρτῃ κάλλιστ' 637 ἀνθρώπων δοκεῖ μοι κεῖσθαι τὰ περὶ τὰς ἡδονάς. οὗ a γὰρ μάλιστ' ἄνθρωποι καὶ μεγίσταις προσπίπτουσιν ἡδοναῖς καὶ ὕβρεσι καὶ ἀνοίᾳ πάσῃ, τοῦτ' ἐξέβαλεν ὁ νόμος ἡμῶν ἐκ τῆς χώρας ξυμπάσης, καὶ οὔτ' ἂν 15 ἐπ' ἀγρῶν ἴδοις οὔτ' ἐν ἄστεσιν ὅσων Σπαρτιάταις μέλει συμπόσια οὐδ' ὁπόσα τούτοις ξυνεπόμενα πάσας ἡδονὰς κινεῖ κατὰ δύναμιν, οὐδ' ἔστιν ὅστις ἂν ἀπαντῶν κωμάζοντί τινι μετὰ μέθης οὐκ ἂν τὴν μεγίστην δίκην εὐθὺς ἐπιθείη, καὶ οὔτ' ἂν Διονύσια πρόφασιν b 20 ἔχοντ' αὐτὸν λύσαιτο, ὥσπερ ἐν ἁμάξαις εἶδόν ποτε παρ' ὑμῖν ἐγώ. καὶ ἐν Τάραντι δὲ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἀποίκοις πᾶσαν ἐθεασάμην τὴν πόλιν περὶ τὰ Διονύσια μεθύουσαν· παρ' ἡμῖν δ' οὐκ ἔστ' οὐδὲν τοιοῦτον. — ΑΘ. Ὦ Λακεδαιμόνιε ξένε, ἐπαινετὰ μὲν πάντ' ἐστὶ τὰ 25 τοιαῦτα, ὅπου τινὲς ἔνεισι καρτερήσεις, ὅπου δὲ ἀνεῖνται, βλακικώτερα· ταχὺ γάρ σου λάβοιτ' ἄν τις τῶν παρ' ἡμῶν ἀμυνόμενος, δεικνὺς τὴν τῶν γυναικῶν παρ' c ὑμῖν ἄνεσιν. ἅπασι δὴ τοῖς τοιούτοις, καὶ ἐν Τάραντι καὶ παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ὑμῖν δέ, μία ἀπόκρισις ἀπο-30 λύεσθαι δοκεῖ τοῦ μὴ κακῶς ἔχειν, ἀλλ' ὀρθῶς· πᾶς γὰρ ἀποκρινόμενος ἐρεῖ θαυμάζοντι ξένῳ, τὴν παρ' αὐτοῖς ἀήθειαν ὁρῶντι· μὴ θαύμαζε, ὦ ξένε· νόμος ἔσθ' ἡμῖν οὗτος, ἴσως δ' ὑμῖν περὶ αὐτῶν τούτων ἕτερος. ἡμῖν δ' ἐστὶ νῦν, ὦ φίλοι ἄνδρες, οὐ περὶ τῶν 35 ἀνθρώπων τῶν ἄλλων ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ τῶν νομοθε- d τῶν αὐτῶν κακίας τε καὶ ἀρετῆς. ἔτι γὰρ οὖν εἴπωμεν πλείω περὶ ἁπάσης μέθης· οὐ γὰρ σμικρόν ἐστι τὸ ἐπιτήδευμα οὐδὲ φαύλου διαγνῶναι νομοθέτου. λέγω δὲ οὐκ οἴνου πέρι πόσεως τὸ παράπαν ἢ μή, μέθης δὲ 40 αὐτῆς πέρι, πότερον, ὥσπερ Σκύθαι χρῶνται καὶ Πέρσαι, χρηστέον, καὶ ἔτι Καρχηδόνιοι καὶ Κελτοὶ καὶ Ἴβηρες καὶ Θρᾷκες, πολεμικὰ ξύμπαντα ὄντα ταῦτα γένη, ἢ καθάπερ ὑμεῖς. ὑμεῖς μὲν γάρ, ὅπερ λέγεις, e τὸ παράπαν ἀπέχεσθε, Σκύθαι δὲ καὶ Θρᾷκες ἀκράτῳ 45 παντάπασι χρώμενοι, γυναῖκές τε καὶ αὐτοί, καὶ κατὰ τῶν ἱματίων καταχεόμενοι καλὸν καὶ εὔδαιμον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύειν νενομίκασι· Πέρσαι δὲ σφόδρα μὲν χρῶνται καὶ ταῖς ἄλλαις τρυφαῖς, ἃς ὑμεῖς ἀποβάλλετε, 638 ἐν τάξει δὲ μᾶλλον τούτων. — ΜΕ. Ὦ λῷστε, διώκομεν a 50 δέ γε ἡμεῖς πάντας τούτους, ὅταν ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας λάβωμεν. — ΑΘ. Ὦ ἄριστε, μὴ λέγε ταῦτα· πολλαὶ γὰρ δὴ φυγαὶ καὶ διώξεις ἀτέκμαρτοι γεγόνασί τε καὶ ἔσονται, διὸ φανερὸν ὅρον τοῦτον οὐκ ἄν ποτε λέγοιμεν, ἀλλὰ ἀμφισβητήσιμον περὶ καλῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ

Duos enim hos fontes fluere natura voluit, ex quibus hauriens et unde debet et quando et quantum, felix est, civitas pariter ac privatus et animal quodlibet; contra qui insciente simul et alienis temporibus hauriat, contrariam illi vitam agat. — Meg. Dicuntur quidem ista, hospes, bene quodammodo, sed nihilo minus nobis ad ea responsuris vox faucibus hæret. attamen mihi quidem recte ad fugiendas voluptates adhortari Lacedæmoniorum legislator videtur: de Gnossiis legibus hicce, si ei animus est, patrocinium suscipiet. Spartæ vero pulchrius mihi, quam usquam gentium, provisum de voluptatibus videtur. in quo enim maxime hominibus et vehementissimæ incidunt voluptates et petulantiæ et amentia omnis, id nostra ex universa regione ejecit lex, et neque ruri tu neque in urbibus, quotquot Spartanis curæ sunt, compotationes videris aut quicquam eorum, quæ illis conjuncta voluptates omnes excitant quam maxime, ac nemo est qui obviam factus alicui per ebrietatem comissanti non statim gravissimam pœnam infligat; neque vero Dionysiorum occasio impunitatem ei dederit, quemadmodum in plaustris egomet apud vos aliquando vidi. item Tarenti apud colonos nostros totam urbem Dionysiis ebriam spectavi; apud nos vero ejusmodi est nihil. — Ath. O hospes Lacedæmonie, laudem habent hæc omnia, ubi continentia quædam adhibetur, quæ ubi remissa est, eadem inertiæ potius ducenda sunt; celeriter enim apprehendere te aliquis nostratium defendens sese possit monstrata mulierum apud vos remissione. omnibus vero his, cum Tarenti et apud nos, tum apud vos unum responsum absolutionem afferre videtur, quo ne male habeant, sed recte; quivis enim admiranti hospiti insolentiam eorum, quæ ibi videt, respondebit: Noli mirari, hospes: legem nos habemus hanc, vos fortasse de his ipsis aliam. sed nobis nunc, amici, non de hominibus reliquis sermo est, sed de legislatorum ipsorum vitio et virtute. nam etiam plura sane dicamus de universa ebrietate; neutiquam enim nullius momenti institutum neque quod vilem ad perspiciendum legislatorem requirat. non dico autem de vino omnino bibendo an non bibendo, sed ipsa de ebrietate, utrum quemadmodum Scythæ utuntur et Persæ, utendum sit, item ut Carthaginienses et Celtæ et Iberi et Thraces, quæ omnes bellicosæ nationes sunt, an quemadmodum vos. vos enim, quæ tua oratio est, prorsus abstinetis, Scythæ vero et Thraces plane mero utentes, cum ipsi, tum mulieres, et vestimenta perfundentes pulchrum et beatum habere institutum existimant; Persæ autem valde quidem utuntur reliquis quoque deliciis, quas vos contemnitis, sed ordine magis, quam illi. — Meg. Vir optime, persequimur vero nos illos omnes, quando arma in manus sumpsimus. — Ath. O bone, noli ista dicere: multæ scilicet fugæ et persecutiones ratione carentes et acciderunt et accident, ut minime perspicuum hoc, sed ambiguum pulchra inter et non pulchra instituta posituri discrimen simus, si victo

μὴ, νίκην τε καὶ ἧτταν λέγοντες μάχης. ἐπειδὴ γὰρ αἱ
μείζους τὰς ἐλάττους πόλεις νικῶσι μαχόμεναι καὶ
καταδουλοῦνται, Συρακόσιοι μὲν Λοκροὺς, οἳ δὴ δο- b
κοῦσιν εὐνομώτατοι τῶν περὶ ἐκεῖνον τὸν τόπον γεγο-
5 νέναι, Κείους δὲ Ἀθηναῖοι· μυρία δὲ ἄλλα τοιαῦτ᾽ ἂν
εὕροιμεν. ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ ἑκάστου ἐπιτηδεύματος πει-
ρώμεθα λέγοντες πείθειν ἡμᾶς αὐτοὺς, νίκας δὲ καὶ
ἥττας ἐκτὸς λόγου τὰ νῦν θῶμεν, λέγωμεν δ᾽ ὡς τὸ μὲν
τοιόνδε ἐστὶ καλὸν, τὸ δὲ τοιόνδε οὐ καλὸν, πρῶτον δὲ
10 ἀκούσατέ τί μου περὶ αὐτῶν τούτων, ὡς δεῖ τό τε
χρηστὸν καὶ τὸ μὴ σκοπεῖν. — ΜΕ. Πῶς οὖν δὴ λέγεις; c
— ΑΘ. Δοκοῦσί μοι πάντες οἱ λόγῳ τι λαβόντες ἐπι-
τήδευμα καὶ προθέμενοι ψέγειν αὐτὸ ἢ ἐπαινεῖν εὐθὺς
ῥηθὲν οὐδαμῶς δρᾶν κατὰ τρόπον, ἀλλὰ ταὐτὸν ποιεῖν,
15 οἷον εἰ δή τις ἐπαινέσαντός τινος πυροὺς, βρῶμα ὡς
ἀγαθὸν, εὐθὺς ψέγοι, μὴ διαπυθόμενος αὐτοῦ μήτε τὴν
ἐργασίαν μήτε τὴν προσφορὰν, ὅντινα τρόπον καὶ οἷς
τισι καὶ μεθ᾽ ὧν καὶ ὅπως ἔχοντα καὶ ὅπως προσφέρειν
ἔχουσι. νῦν δὴ ταὐτόν μοι δοκοῦμεν ἡμεῖς ἐν τοῖς λόγοις d
20 ποιεῖν· περὶ μέθης γὰρ ἀκούσαντες τοσοῦτον μόνον εὐ-
θὺς οἱ μὲν ψέγειν αὐτὸ, οἱ δ᾽ ἐπαινεῖν, καὶ μάλα ἀτόπως.
μάρτυσι γὰρ καὶ ἐπαινέταις χρώμενοι ἐπαινοῦμεν ἑκά-
τεροι, καὶ οἱ μὲν, ὅτι πολλοὺς παρεχόμεθα, ἀξιοῦμέν
τι λέγειν κύριον, οἱ δὲ, ὅτι τοὺς μὴ χρωμένους αὐτῷ
25 δρῶμεν νικῶντας μαχομένους· ἀμφισβητεῖται δ᾽ αὖ
καὶ τοῦτο ἡμῖν. εἰ μὲν δὴ καὶ περὶ ἑκάστων οὕτω καὶ
τῶν ἄλλων νομίμων διέξιμεν, οὐκ ἂν ἔμοιγε κατὰ νοῦν e
εἴη. τρόπον δὲ ἄλλον, ὃν ἐμοὶ φαίνεται δεῖν, ἐθέλω λέ-
γειν περὶ αὐτοῦ τούτου, τῆς μέθης, πειρώμενος, ἂν
30 ἄρα δύνωμαι τὴν περὶ ἁπάντων τῶν τοιούτων ὀρθὴν
μέθοδον ἡμῖν δηλοῦν, ἐπειδὴ καὶ μυρία ἐπὶ μυρίοις
ἔθνη περὶ αὐτῶν ἀμφισβητοῦντα ὑμῖν πόλεσι δυεῖν τῷ
λόγῳ διαμάχοιτ᾽ ἄν. — ΜΕ. Καὶ μὴν εἴ τινα ἔχομεν
639 ὀρθὴν σκέψιν τῶν τοιούτων, οὐκ ἀποκνητέον ἀκούειν. a
35 — ΑΘ. Σκεψώμεθα δή πῃ τῇδε. φέρε, εἴ τις αἰγῶν
τροφὴν καὶ τὸ ζῷον αὐτὸ, κτῆμα ὡς ἔστι καλὸν, ἐπαι-
νοῖ, ἄλλος δέ τις ἑωρακὼς αἶγας χωρὶς νεμομένας αἰπό-
λου ἐν ἐργασίμοις χωρίοις δρώσας κακὰ διαψέγοι, καὶ
πᾶν θρέμμα ἄναρχον ἢ μετὰ τῶν κακῶν ἀρχόντων ἰδὼν
40 οὕτω μέμφοιτο, τὸν τοῦ τοιούτου ψόγον ἡγώμεθα ὑγιὲς
ἄν ποτε ψέξαι καὶ ὁτιοῦν; — ΜΕ. Καὶ πῶς; —
ΑΘ. Χρηστὸς δὲ ἄρχων ἔσθ᾽ ἡμῖν ἐν πλοίοις πότερον
ἐὰν τὴν ναυτικὴν ἔχῃ ἐπιστήμην μόνον, ἄν τ᾽ οὖν ναυτιᾷ b
ἄν τε μή; ἢ πῶς ἂν λέγοιμεν; — ΜΕ. Οὐδαμῶς, ἄν
45 γε πρὸς τῇ τέχνῃ ἔχῃ καὶ τοῦτο τὸ πάθος, ὃ λέγεις. —
ΑΘ. Τί δ᾽ ἄρχων στρατοπέδων; ἆρ᾽ ἐὰν τὴν πολεμικὴν
ἔχῃ ἐπιστήμην, ἱκανὸς ἄρχειν, κἂν δειλὸς ὢν ἐν τοῖς
δεινοῖς ὑπὸ μέθης τοῦ φόβου ναυτιᾷ; — ΜΕ. Καὶ πῶς;
— ΑΘ. Ἂν δὲ αὖ μήτε ἔχῃ τὴν τέχνην δειλός τ᾽ ᾖ; —
50 ΜΕ. Παντάπασί τινα πονηρὸν λέγεις καὶ οὐδαμῶς ἀν-
δρῶν ἄρχοντα, ἀλλά τινων σφόδρα γυναικῶν. — ΑΘ. Τί
δ᾽ ἐπαινέτην ἢ ψέκτην κοινωνίας ἡστινοσοῦν, ᾗ πέφυκέ c
τε ἄρχων εἶναι μετ᾽ ἐκείνου τε ὠφέλιμός ἐστιν, ὁ δὲ
μήτε ἑωρακὼς εἴη ποτ᾽ ὀρθῶς αὐτὴν αὑτῇ κοινωνοῦσαν

riam et cladem ponamus in pugna. quoniam enim majores civitates vincere in pugna et sibi subjicere minores solent, Syracusani Locros, qui optimis legibus inter omnes illius regionis incolas usi putantur, Ceos Athenienses, et sexcenta ejus generis exempla inveniuntur. sed de singulis per se institutis dicentes nobismet ipsis persuadere conemur, victoriarum autem et cladium rationem nunc nullam habeamus, sed hoc modo comparatum pulchrum, illo non pulchrum esse dicamus. primum tamen de his ipsis aliquid me proferentem audiatis, quomodo et bonum et non-bonum quæri oporteat. — Meg. Quomodo igitur jam dicis? — Ath. Videntur mihi omnes, qui institutum aliquod in disputationem adductum ita sibi proponunt, ut statim cum pronuntiatum sit vituperetur aut laudetur, neutiquam facere commode, sed ita agere, ut si quis laudante aliquo triticum tamquam cibum bonum statim vituperet non sciscitatus ejus aut confectionem aut adhibendi rationem, quo modo et quibus et cum quibus et qualiter comparatum et qualiter adhiberi oporteat comparatis. idem igitur nos nunc mihi in sermonibus facere videmur; de ebrietate enim audito hoc uno statim alteri vituperare eam, alteri laudare, et valde miro modo. testibus enim et laudatoribus utentes laudamus utrique, et alteri, quia multos adducimus, exceptione majus aliquid dicere putamus, alteri, quia non utentes vincere in pugna videmus, de quo tamen et ipso rursus controversia est nobis. jam si eodem modo reliquorum legitimorum singula persequemur, non ex mea sententia faciemus. verum alio modo, qui mihi necessarius videtur, dicere de hac ipsa ebrietate volo, si forte rectam in omnibus hujusmodi viam monstrare nobis possim, præsertim cum innumerus numerus gentium de iis dissentientes vestrum utraque cum civitate sint verbis contenturæ. — Meg. Et profecto, si quam habemus rectam hæc considerandi rationem, non desistendum est quin audiamus. — Ath. Consideremus igitur tali quodam modo. age, si quis caprarum nutricationem et animal ipsum tamquam pulchram possessionem laudaret, alius autem, qui capras sine pastore pascentes in arvis noxam inferre vidisset, contra vituperaret, et omne pecus, quod sine rectore vel cum iis, qui male regunt, videret, ita reprehenderet, num hujusmodi vituperatoris sanam unquam ullius rei vituperationem fore statuamus? — Meg. Nullo modo. — Ath. Bonumne vero in navigiis rectorem habemus si modo nauticæ rei scientiam tenet, sive ille nausea laboret sive non? an quomodo dicemus? — Meg. Nequaquam, si præter artem hanc quoque affectionem habet, quam dicis. — Ath. Quid autem rector agminum? num si bellicæ rei scientiam tenet, idoneus est ad regendum, etiamsi timidus sit et in periculis propter metus ebrietatem nauseet? — Meg. Nullo modo. — Ath. Sin autem neque artem tenet et timidus est? — Meg. Omnibus modis pravum aliquem tu dicis et minime virorum, sed valde feminarum quarundam rectorem. — Ath. Quid vero laudatorem aut vituperatorem communionis cujuscunque ita natura comparatæ, ut et rectorem habeat et cum eo utilis sit, quam tamen ille nec viderit unquam recte communicantem inter se cum rectore, sed

μετ' ἄρχοντος, ἀεὶ δὲ ἄναρχον ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων ξυνοῦσαν· οἰώμεθα δή ποτε τοὺς τοιούτους θεωροὺς τῶν τοιούτων κοινωνιῶν χρηστόν τι ψέξειν ἢ ἐπαινέσεσθαι; — ΜΕ. Πῶς δ' ἄν, μηδέποτέ γε ἰδόντας μηδὲ ξυγγενομένους ὀρθῶς γενομένῳ μηδενὶ τῶν τοιούτων κοινωνημάτων; — ΑΘ. Ἔχε δή· τῶν πολλῶν κοινωνιῶν ξυμπότας καὶ ξυμπόσια θεῖμεν ἂν μίαν τινὰ συνουσίαν εἶναι; — ΜΕ. Καὶ σφόδρα γε. — ΑΘ. Ταύτην οὖν μῶν ὀρθῶς γιγνομένην ἤδη τις πώποτε ἐθεάσατο; καὶ σφῷν μὲν ἀποκρίνασθαι ῥᾴδιον, ὡς οὐδεπώποτε τὸ παράπαν· οὐ γὰρ ἐπιχώριον ὑμῖν τοῦτο οὐδὲ νόμιμον· ἐγὼ δὲ ἐντετύχηκά τε πολλαῖς καὶ πολλαχοῦ, καὶ προσέτι πάσας ὡς ἔπος εἰπεῖν διηρώτηκα, καὶ σχεδὸν ὅλην μὲν οὐδεμίαν ὀρθῶς γιγνομένην ἑώρακα οὐδὲ ἀκήκοα, μόρια δ' εἴ που σμικρὰ καὶ ὀλίγα, τὰ πολλὰ δὲ ξύμπανθ' ὡς εἰπεῖν διημαρτημένα. — ΚΛ. Πῶς δὴ ταῦτα, ὦ ξένε, λέγεις; εἰπὲ ἔτι σαφέστερον· ἡμεῖς μὲν γάρ, ὅπερ εἶπες, ἀπειρίᾳ τῶν τοιούτων, οὐδὲ ἐντυγχάνοντες ἂν ἴσως εὐθύς γε γνοῖμεν τό τε ὀρθὸν καὶ μὴ γιγνόμενον ἐν αὐτοῖς. — ΑΘ. Εἰκὸς λέγεις· ἀλλ' ἐμοῦ φράζοντος πειρῶ μανθάνειν. τὸ μὲν γὰρ ἐν πάσαις τε ξυνόδοις καὶ κοινωνίαις πράξεων ὡντινωνοῦν ὡς ὀρθὸν πανταχοῦ ἑκάστοις ἄρχοντα εἶναι, μανθάνεις. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Καὶ μὴν ἐλέγομεν νῦν δή, μαχομένων ὡς ἀνδρεῖον δεῖ τὸν ἄρχοντα εἶναι. — ΚΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΑΘ. Ὁ μὴν ἀνδρεῖος τῶν δειλῶν ὑπὸ φόβων ἧττον τεθορύβηται. — ΚΛ. Καὶ τοῦτο οὕτως. — ΑΘ. Εἰ δ' ἦν τις μηχανὴ μηδὲν τὸ παράπαν δεδιότα μηδὲ θορυβούμενον ἐπιστῆσαι στρατοπέδῳ στρατηγόν, ἆρ' οὐ τοῦτ' ἂν παντὶ τρόπῳ ἐπράττομεν; — ΚΛ. Σφόδρα μὲν οὖν. — ΑΘ. Νῦν δέ γε οὐ στρατοπέδου πέρι λέγομεν ἄρξοντος ἐν ἀνδρῶν ὁμιλίαις ἐχθρῶν ἐχθροῖς μετὰ πολέμου, φίλων δ' ἐν εἰρήνῃ πρὸς φίλους κοινωνησόντων φιλοφροσύνης. — ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Ἔστι δέ γε ἡ τοιαύτη συνουσία, εἴπερ ἔσται μετὰ μέθης, οὐκ ἀθόρυβος. ἦ γάρ; — ΚΛ. Πῶς γάρ; ἀλλ' οἶμαι πᾶν τοὐναντίον. — ΑΘ. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν καὶ τούτοις ἄρχοντος δεῖ; — ΚΛ. Τί μήν; ὡς οὐδενί γε πράγματι. — ΑΘ. Πότερον οὖν ἀθόρυβον, εἰ δυνατὸν εἴη, τὸν τοιοῦτον ἄρχοντα ἐκπορίζεσθαι δεῖ; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Καὶ μὴν περί γε συνουσίας, ὡς ἔοικεν, αὐτὸν φρόνιμον εἶναι δεῖ. γίγνεται γὰρ φύλαξ τῆς τε ὑπαρχούσης φιλίας αὐτοῖς καὶ ἔτι πλείονος ἐπιμελητὴς ὅπως ἔσται διὰ τὴν τότε ξυνουσίαν. — ΚΛ. Ἀληθέστατα. — ΑΘ. Οὐκοῦν νήφοντά τε καὶ σοφὸν ἄρχοντα μεθυόντων δεῖ καθιστάναι καὶ μὴ τοὐναντίον; μεθυόντων γὰρ μεθύων καὶ νέος ἄρχων μὴ σοφός, εἰ μὴ κακὸν ἀπεργάσαιτό τι μέγα, πολλῇ χρῷτ' ἂν ἀγαθῇ τύχῃ. — ΚΛ. Παμπόλλη μὲν οὖν. — ΑΘ. Οὐκοῦν εἰ μὲν γιγνομένων ὡς δυνατὸν ὀρθότατα τούτων ἐν ταῖς πόλεσι τῶν ξυνουσιῶν μέμφοιτό τις, ἐπικαλῶν αὐτῷ τῷ πράγματι, τάχ' ἂν ὀρθῶς ἴσως μέμφοιτο· εἰ δὲ ἁμαρτανόμενον ὡς οἷόν τε μάλιστα ἐπιτήδευμά τις ὁρῶν λοιδορεῖ, πρῶτον μὲν δῆλον ὡς ἀγνοεῖ τοῦτ' αὐτὸ γιγνόμενον οὐ ὀρθῶς,

semper carentem rectoribus vel malos additos habentem : talesne unquam spectatores talium communionum probabiliter vituperaturos vel laudaturos esse in animum inducamus? — MEG. Qui possimus, qui nunquam viderint neque interfuerint recte institutæ hujusmodi communitatum ulli? — ATH. Jam tene. in multarum, quæ exstant, communionum numero compotoresne et compotationes unam quandam conversationem esse ponemus? — MEG. Sane quidem. — ATH. Hanc igitur num recte fieri jam quisquam unquam vidit? et vobis quidem ambobus facile est negare omnino; neque enim vernaculum id vobis aut legitimum est; ego vero et interfui multis multisque in locis, et insuper omnes, ut ita dicam, perquisivi, ac totam quidem fere nullam recte fieri vidi aut comperi, sed particulas fortasse parvulas et pauculas, plerasque vero totas, ut hoc utar, vitiosas. — CL. Quomodo vero, hospes, hæc dicis? exponas etiam clarius. nos enim, id quod memorasti, inexperti in his rebus ne occurrentes quidem fortasse statim quod recte, quod minus in iis fieret, intelligeremus. — ATH. Verisimile dicis; sed me demonstrante intelligere conare. nam illud quidem rectum esse intelligis, ut in omnibus conventibus et communionibus actionum quarumlibet ubique rector adsit quibusque. — CL. Qui enim aliter? — ATH. Et quidem dicebamus modo pugnantium rectorem fortem esse debere. — CL. Qui autem aliter? — ATH. Fortis vero minus, quam timidi, formidinibus est perturbatus. — CL. Id quoque verum. — ATH. Si autem fieri aliqua arte posset ut nihil omnino metuens nec perturbationi obnoxius præficeretur exercitui imperator, nonne id omni modo ageremus? — CL. Valde quidem. — ATH. Verum nunc non de exercitus loquimur futuro in bellicis virorum inimicorum cum inimicis congressibus rectore, sed amicorum in pace cum amicis amice communionem habiturorum. — CL. Recte. — ATH. Est vero ejusmodi conversatio, si quidem ebrietas accedet, non sine turba : nonne? — CL. Qui enim? immo plane contrarium, puto. — ATH. Jam primum nonne his quoque opus est rectore? — CL. Quidni? certe ut quibus maxime. — ATH. Ergone turba carentem, si fieri possit, hujusmodi rectorem comparari oportet? — CL. Qui enim aliter? — ATH. Et quidem in conversationibus, ut par est, prudentem eum esse oportet. fit enim et ejus, qua jam utuntur, amicitiæ custos et majoris etiam per illam conversationem futuræ curator. — CL. Verissime. — ATH. Nonne igitur sobrius et sapiens ebriorum rector constituendus est, non contra? ebriorum enim ebrius et juvenis constitutus non sapiens valde secunda utatur fortuna ni magnum malum effecerit. — CL. Secundissima sane. — ATH. Si quis igitur quam fieri potest rectissime institutas in civitatibus conversationes istas rem ipsam accusans reprehendat, forsitan recte reprehendat; sin autem quam perversissime administrari institutum aliquis videns male ei dicit, primum id ipsum non recte

εἶθ' ὅτι πᾶν τούτῳ τῷ τρόπῳ φανεῖται πονηρὸν, δεσπότου τε καὶ ἄρχοντος νήφοντος χωρὶς πραττόμενον. ἢ οὐ ξυννοεῖς τοῦθ', ὅτι μεθύων κυβερνήτης καὶ πᾶς παντὸς
641 ἄρχων ἀνατρέπει πάντα εἴτε πλοῖα εἴτε ἅρματα εἴτε a
5 στρατόπεδον εἴτε ὅτι ποτ' εἴη τὸ κυβερνώμενον ὑπ' αὐτοῦ; — ΚΛ. Παντάπασι τοῦτό γε ἀληθὲς εἴρηκας, ὦ ξένε· τοὐπὶ τῷδε δ' ἡμῖν λέγε, τί ποτε, ἂν γίγνηται τοῦτο ὀρθὸν τὸ περὶ τὰς πόσεις νόμιμον, ἀγαθὸν ἂν δράσειεν ἡμᾶς; οἷον ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, εἰ στράτευμα ὀρθῆς
10 ἡγεμονίας τυγχάνοι, νίκη πολέμου τοῖς ἑπομένοις ἂν γίγνοιτο, οὐ σμικρὸν ἀγαθόν· καὶ τἆλλ' οὕτω· συμποσίου δὲ ὀρθῶς παιδαγωγηθέντος τί μέγα ἰδιώταις ἢ τῇ b πόλει γίγνοιτ' ἄν; — ΑΘ. Τί δέ; παιδὸς ἑνὸς ἢ καὶ χοροῦ παιδαγωγηθέντος κατὰ τρόπον ἑνὸς τί μέγα τῇ
15 πόλει φαῖμεν ἂν γίγνεσθαι; ἢ τοῦτο οὕτως ἐρωτηθέντες εἴποιμεν ἂν, ὡς ἑνὸς μὲν βραχὺ τῇ πόλει γίγνοιτ' ἂν ὄφελος, εἰ δ' ὅλως ἐρωτᾷς παιδείαν τῶν παιδευθέντων τί μέγα τὴν πόλιν ὀνίνησιν, οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν, ὅτι παιδευθέντες μὲν εὖ γίγνοιντ' ἂν ἄνδρες ἀγαθοὶ, γενό-
20 μενοι δὲ τοιοῦτοι τά τε ἄλλα πράττοιεν καλῶς, ἔτι δὲ c κἂν νικῷεν τοὺς πολεμίους μαχόμενοι. παιδεία μὲν οὖν φέρει καὶ νίκην, νίκη δ' ἐνίοτε ἀπαιδευσίαν· πολλοὶ γὰρ ὑβριστότεροι διὰ πολέμων νίκας γενόμενοι μυρίων ἄλλων κακῶν δι' ὕβριν ἐνεπλήσθησαν, καὶ παιδεία μὲν
25 οὐδεπώποτε γέγονε Καδμεία, νῖκαι δὲ ἀνθρώποις πολλαὶ δὴ τοιαῦται γεγόνασί τε καὶ ἔσονται. — ΚΛ. Δοκεῖς ἡμῖν, ὦ φίλε, τὴν ἐν τοῖς οἴνοις κοινὴν διατριβὴν ὡς εἰς παιδείας μεγάλην μοῖραν τείνουσαν λέγειν, ἂν ὀρ- d θῶς γίγνηται. — ΑΘ. Τί μήν; — ΚΛ. Ἔχοις ἂν τὸ
30 μετὰ τοῦτ' εἰπεῖν, ὡς ἔστι τὸ νῦν εἰρημένον ἀληθές; — ΑΘ. Τὸ μὲν ἀληθὲς, ὦ ξένε, διισχυρίζεσθαι ταῦτα οὕτως ἔχειν, πολλῶν ἀμφισβητούντων, θεοῦ· εἰ δ' ὅπῃ ἐμοὶ φαίνεται, δεῖ λέγειν, οὐδεὶς φθόνος, ἐπείπερ ὡρμήκαμέν γε τοὺς λόγους περὶ νόμων καὶ πολιτείας ποιεῖ-
35 σθαι τὰ νῦν. — ΚΛ. Τοῦτ' αὐτὸ δὴ πειρώμεθα τὸ σοὶ δοκοῦν περὶ τῶν νῦν ἀμφισβητουμένων καταμαθεῖν. — ΑΘ. Ἀλλὰ χρὴ ποιεῖν οὕτως, ὑμᾶς τε ἐπὶ τὸ μα- e θεῖν καὶ ἐμὲ ἐπὶ τὸ δηλῶσαι πειρώμενον ἀμωσγέπως ξυντεῖναι τὸν λόγον. πρῶτον δέ μου ἀκούσατε τὸ τοιόνδε·
40 τὴν πόλιν ἅπαντες ἡμῶν Ἕλληνες ὑπολαμβάνουσιν ὡς φιλόλογός τέ ἐστι καὶ πολυλόγος, Λακεδαίμονα δὲ καὶ Κρήτην, τὴν μὲν βραχυλόγον, τὴν δὲ πολύνοιαν μᾶλ-
642 λον, ἢ πολυλογίαν ἀσκοῦσαν. σκοπῶ δὴ, μὴ δόξαν ὑμῖν a παράσχωμαι περὶ σμικροῦ πολλὰ λέγειν, μέθης πέρι,
45 σμικροῦ πράγματος, παμμήκη λόγον ἀνακαθαιρόμενος. τὸ δὲ ἡ κατὰ φύσιν αὐτοῦ διόρθωσις οὐκ ἂν δύναιτο ἄνευ μουσικῆς ὀρθότητός ποτε σαφὲς οὐδὲ ἱκανὸν ἐν τοῖς λόγοις ἀπολαβεῖν· μουσικὴ δὲ ἄνευ παιδείας τῆς πάσης οὐκ ἄν αὖ ποτὲ δύναιτο· ταῦτα δὲ παμπόλλων ἐστὶ
50 λόγων. ὁρᾶτε οὖν, τί ποιῶμεν, εἰ ταῦτα μὲν ἐάσαιμεν ἐν τῷ παρόντι, μετεκβαῖμεν δὲ εἰς ἕτερόν τινα νόμων b πέρι λόγον. — ΜΕ. Ὦ ξένε Ἀθηναῖε, οὐκ οἶσθ' ἴσως, ὅτι τυγχάνει ἡμῶν ἡ ἑστία τῆς πόλεως οὖσα ὑμῶν πρόξενος. ἴσως μὲν οὖν καὶ πᾶσι τοῖς παισὶν, ἐπειδὰν

fieri nescire se declarat, deinde omnia hoc modo prava apparitura esse, si absque sobrio domino et rectore agantur. an non intelligis ebrium gubernatorem et quemvis cujusvis rectorem evertere omnia seu navigia seu currus seu exercitum seu quodcumque gubernetur ab eo? — Cl. Plane verum hoc quidem dixisti, hospes; sed quod huic proximum est, doce nos: quid, si rectum fiat hoc de potationibus institutum, boni afferre nobis possit. velut, quod modo dicebamus, exercitus recto si potiatur ductu, victoria belli sequentibus contingat haud contemnendum bonum, nec aliter in reliquis: compotatione autem recte gubernata quid magni privatis vel civitati continget? — Ath. Quid vero? pueri unius vel chori quoque commoda gubernatione unius quid magni civitati contingere dicemus? an hoc ita interrogati unius quidem respondebimus parvum civitati usum futurum, si tamen omnino interrogas de educatorum ad humanitatem eruditione, quid magni conferat civitati, haud difficile est dicere probe eruditos viros fieri bonos, factos autem tales cum reliqua bene esse acturos, tum vero etiam hostes pugnando superaturos. itaque ad humanitatem eruditio victoriam quoque affert, victoria vero nonnunquam inhumanitatem; multi enim insolentiores bellorum victoriis facti aliis malis infinitis per insolentiam sunt imbuti, et humanitas quidem Cadmea evasit nunquam, victoriæ autem hominibus multæ jam tales et evaserunt et futuræ sunt. — Cl. Videris nobis, amice, communem inter vina consuetudinem ut ad magnam partem humanitatis pertinentem prædicare, si recte instituatur. — Ath. Quidni? — Cl. Poterisne porro dicere vere ita esse, ut nunc dictum est? — Ath. Vere, hospes, affirmare hæc ita habere, multi cum dubitent, dei est; si tamen quo modo mihi videatur, dicere me opus est, non invidebo, quandoquidem sermones de legibus et de civitate habere nunc instituimus. — Cl. Hoc ipsum igitur conemur, quod tibi de his, quæ nunc dubia sunt, videtur, cognoscere. — Ath. Sic vero faciendum et vobis ad noscendum et mihi ad monstrandi aliquo modo conatum intendenda oratio est. sed primum hoc a me audiatis: civitatem nostram omnes Græci putant et delectari sermonibus et uti copiosis, Lacedæmonem vero et Cretam, alteram esse breviloquentem, alteram cogitationum potius, quam verborum frequentiam colentem. vereor igitur ne videar vobis de parvo multa verba facere, dum de ebrietate, re parva, prælongam absumam orationem. sed ita res habet, ut recta ejus secundum naturam constitutio perspicue aut plene tractari oratione non possit sine musicæ recta ratione, nec musica rursus sine eruditione universa: ea vero perlongos sermones requirunt. videte igitur, quid nobis faciendum sit, si forte hæc nunc missa facere et in alium de legibus transgredi sermonem placeat. — Mec. O hospes Atheniensis, ignoras fortasse nostram domum civitatis vestræ publicam esse hospitem. jam omnes fortasse pueros, cum se

ἀκούσωσιν, ὅτι τινός εἰσι πόλεως πρόξενοι, ταύτῃ τις εὔνοια ἐκ νέων εὐθὺς ἐνδύεται ἕκαστον ἡμῶν τῶν προξένων τῇ πόλει, ὡς δευτέρᾳ οὔσῃ πατρίδι μετὰ τὴν αὐτοῦ πόλιν· καὶ δὴ καὶ ἐμοὶ νῦν ταὐτὸ τοῦτο ἐγγέγονεν. ἀκούων γὰρ τῶν παίδων εὐθύς, εἴ τι μέμφοιντο ἢ καὶ ἐπαινοῖεν Λακεδαιμόνιοι Ἀθηναίους, ὡς ἡ πόλις ὑμῶν, c ὦ Μέγιλλε, ἔφασαν, ἡμᾶς οὐ καλῶς ἢ καλῶς ἔρρεξε, ταῦτα δὴ ἀκούων καὶ μαχόμενος πρὸς αὐτὰ ὑπὲρ ὑμῶν ἀεὶ πρὸς τοὺς τὴν πόλιν εἰς ψόγον ἄγοντας πᾶσαν εὔνοιαν ἴσχον, καί μοι νῦν ἥ τε φωνὴ προσφιλὴς ὑμῶν, τό τε ὑπὸ πολλῶν λεγόμενον, ὡς ὅσοι Ἀθηναίων εἰσὶν ἀγαθοί, διαφερόντως εἰσὶ τοιοῦτοι, δοκεῖ ἀληθέστατα λέγεσθαι· μόνοι γὰρ ἄνευ ἀνάγκης, αὐτοφυῶς, θείᾳ μοίρᾳ ἀληθῶς καὶ οὔ τι πλαστῶς εἰσὶν ἀγαθοί. d θαῤῥῶν δὴ ἐμοῦ γε ἕνεκα λέγοις ἂν τοσαῦτα, ὁπόσα σοι φίλον. — ΚΛ. Καὶ μήν, ὦ ξένε, καὶ τὸν παρ' ἐμοῦ λόγον ἀκούσας τε καὶ ἀποδεξάμενος, θαῤῥῶν ὁπόσα βούλει λέγε. τῇδε γὰρ ἴσως ἀκήκοας, ὡς Ἐπιμενίδης γέγονεν ἀνὴρ θεῖος, ὃς ἦν ἡμῖν οἰκεῖος, ἐλθὼν δὲ πρὸ τῶν Περσικῶν δέκα ἔτεσι πρότερον παρ' ὑμᾶς κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ μαντείαν θυσίας τε ἐθύσατό τινας, ἃς ὁ θεὸς ἀνεῖλε, καὶ δὴ καὶ φοβουμένων τὸν Περσικὸν Ἀθηναίων στόλον εἶπεν, ὅτι δέκα e μὲν ἐτῶν οὐχ ἥξουσιν, ὅταν δὲ ἔλθωσιν, ἀπαλλαγήσονται πράξαντες οὐδὲν ὧν ἤλπιζον παθόντες τε ἢ δράσαντες πλείω κακά. τότ' οὖν ἐξενώθησαν ὑμῖν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, καὶ εὔνοιαν ἐκ τόσου ἔγωγε ὑμῖν καὶ οἱ 643 a ἡμέτεροι ἔχουσι γονῆς. — ΑΘ. Τὰ μὲν τοίνυν ὑμέτερα ἀκούειν, ὡς ἔοικεν, ἕτοιμ' ἂν εἴη· τὰ δ' ἐμὰ βούλεσθαι μὲν ἕτοιμα, δύνασθαι δὲ οὐ πάνυ ῥᾴδια, ὅμως δὲ πειρατέον. πρῶτον δὴ οὖν πρὸς τὸν λόγον ὁρισώμεθα παιδείαν τί ποτ' ἐστὶ καὶ τίνα δύναμιν ἔχει· διὰ γὰρ ταύτης φαμὲν ἰτέον εἶναι τὸν προκεχειρισμένον ἐν τῷ νῦν λόγον ὑφ' ἡμῶν, μέχρι περ ἂν πρὸς τὸν θεὸν ἀφίκηται. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν δρῶμεν ταῦτα, εἴπερ σοί b γε ἡδύ. — ΑΘ. Λέγοντος τοίνυν ἐμοῦ, τί ποτε χρὴ φάναι παιδείαν εἶναι, σκέψασθε, ἂν ἀρέσκῃ τὸ λεχθέν. — ΚΛ. Λέγοις ἄν. — ΑΘ. Λέγω δὴ καί φημι τὸν ὁτιοῦν ἀγαθὸν ἄνδρα μέλλοντα ἔσεσθαι τοῦτο αὐτὸ ἐκ παίδων εὐθὺς μελετᾶν δεῖν παίζοντά τε καὶ σπουδάζοντα ἐν τοῖς τοῦ πράγματος ἑκάστοις προσήκουσιν· οἷον τὸν μέλλοντα ἀγαθὸν ἔσεσθαι γεωργὸν ἤ τινα οἰκοδόμον, τὸν μὲν οἰκοδομοῦντά τι τῶν παιδείων οἰκοδομημάτων παίζειν χρή, τὸν δ' αὖ γεωργοῦντα, καὶ ὄργανα ἑκατέρῳ σμικρά, c τῶν ἀληθινῶν μιμήματα, παρασκευάζειν τὸν τρέφοντα αὐτῶν ἑκάτερον, καὶ δὴ καὶ τῶν μαθημάτων ὅσα ἀναγκαῖα προμεμαθηκέναι προμανθάνειν, οἷον τέκτονα μετρεῖν ἢ σταθμᾶσθαι καὶ πολεμικὸν ἱππεύειν παίζοντα ἤ τι τῶν τοιούτων ἄλλο ποιοῦντα, καὶ πειρᾶσθαι διὰ τῶν παιδιῶν ἐκεῖσε τρέπειν τὰς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν παίδων, οἷ ἀφικομένους αὐτοὺς δεῖ τέλος d ἔχειν. κεφάλαιον δὴ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν, ἣ τοῦ παίζοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἔρωτα ὅτι μάλιστα ἄξει τούτου, ὃ δεήσει γενόμενον ἄνδρ' αὐτὸν τέλειον εἶναι τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς. ὁρᾶτε οὖν, εἰ μέχρι

hospites esse civitatis alicujus audiverunt, eo benevolentia quædam ab ineunte statim ætate incessit unumquemque nostrûm, qui hospites sumus civitatis, ut illam quasi alteram patriam post suam ipsius civitatem habeat; ideoque mihi quoque nunc idem illud innatum est. nam pueros statim audiens, si quid reprehenderent vel laudarent Lacedæmonii Athenienses, ita dicere: vestra civitas, Megille, non bene vel bene nobis fecit; hæc igitur audiens de iisque pugnans pro vobis semper adversus eos, qui civitatem in vituperationem adducebant, omni benevolentia usus sum, ac nunc quoque et vox vestra grata mihi est, et quod a multis dici solet, qui Atheniensium boni sint, eos omnes insigniter esse bonos, verissime dici videtur; soli enim sine necessitate, ipsa natura, divina sorte genuine et minime ficte sunt boni. quare fidenter per me quidem dicas quantum tibi libet. — Cl. Profecto idem per me, hospes, facias, postquam meam quoque audiveris et probaveris rationem. fortasse enim apud nos audivisti Epimenidem exstitisse virum divinum, qui nobis cognatus fuit et ante bellum Persicum decem annis prius secundum dei oraculum ad vos venit et sacrificia quædam, quæ deus ediderat, fecit, ac timentibus tum Persicam Atheniensibus expeditionem dixit intra decem annos non esse venturos, ubi vero venissent, infectis rebus speratis omnibus et plura quam intulissent, perpessos mala discessuros. tunc igitur hospitio vobis juncti sunt majores nostri, et benevolentiam ex tanto tempore erga vos ego et parentes nostri gerimus. — Ath. Quod igitur ad vos attinet, auditioni, ut videtur, nihil jam obstat; quod vero ad me, voluntas sane parata, sed facultas non admodum expedita est; attamen conandum. jam primum igitur sermonis causa eruditionem definiamus, quid sit et quam vim habeat; hac enim transeundum esse statuimus suscepto nunc a nobis sermoni, donec ad deum perveniat. — Cl. Sane ita faciamus, si quidem tibi jucundum est. — Ath. Dicente igitur me, quid esse eruditionem statuendum sit, videte, an placeat quod dixero. — Cl. Dicas. — Ath. Dico jam et statuo ei, qui quacunque in re præstans vir futurus sit, eam rem statim a puero tractandam esse ludenti pariter ac serio operam collocanti in singulis ad rem illam pertinentibus; velut præstanti agricolæ vel ædificatori alicui futuro, alteri puerilium ædificiorum aliquid ædificanti ludendum est, alteri agrum colenti, et instrumenta utrique parva, verorum imitamina, ab utriusque educatore paranda, tum vero etiam quæ prædidicisse oportet prædiscenda, ut fabro metiri vel linea uti, militari futuro equitare ludentem vel aliud quid ejusmodi facientem, et conandum ut per ludos illo convertantur delectationes et cupiditates puerorum, quod consecutos esse finem adeptos necesse sit. summam igitur eruditionis dicimus rectam educationem, quæ ludentis animum ad amorem quam maxime ductura sit ejus, in quo virum factum eum perfectum esse oportebit

τούτου γε, ὅπερ εἶπον, ἡμῖν ἀρέσκει τὸ λεχθέν. —
ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Μὴ τοίνυν μηδ' ὃ λέγομεν
εἶναι παιδείαν, ἀόριστον γένηται. νῦν γὰρ ὀνειδίζοντες
ἐπαινοῦντές θ' ἑκάστων τὰς τροφὰς λέγομεν ὡς τὸν μὲν
5 πεπαιδευμένον ἡμῶν ὄντα τινά, τὸν δὲ ἀπαίδευτον,
ἐνίοτε εἴς τε καπηλείας καὶ ναυκληρίας καὶ ἄλλων τοιού- e
των μάλα πεπαιδευμένων σφόδρα ἀνθρώπων. οὐ γὰρ
ταῦτα ἡγουμένων, ὡς ἔοικ', εἶναι παιδείαν ὁ νῦν λόγος ἂν
εἴη, τὴν δὲ πρὸς ἀρετὴν ἐκ παίδων παιδείαν, ποιοῦσαν
10 ἐπιθυμητήν τε καὶ ἐραστὴν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλεον,
ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης. ταύτην
644 τὴν τροφὴν ἀφορισάμενος ὁ λόγος οὗτος, ὡς ἐμοὶ φαίνε- a
ται, νῦν βούλοιτ' ἂν μόνην παιδείαν προσαγορεύειν, τὴν
δὲ εἰς χρήματα τείνουσαν ἤ τινα πρὸς ἰσχὺν ἢ καὶ πρὸς
15 ἄλλην τινὰ σοφίαν ἄνευ νοῦ καὶ δίκης βάναυσόν τ' εἶναι
καὶ ἀνελεύθερον καὶ οὐκ ἀξίαν τὸ παράπαν παιδείαν
καλεῖσθαι. ἡμεῖς δὴ μηδὲν ὀνόματι διαφερώμεθ' αὐτοῖς,
ἀλλ' ὁ νῦν δὴ λόγος ἡμῖν ὁμολογηθεὶς μενέτω, ὡς οἵ
γε ὀρθῶς πεπαιδευμένοι σχεδὸν ἀγαθοὶ γίγνονται, καὶ
20 δεῖ δὴ τὴν παιδείαν μηδαμοῦ ἀτιμάζειν, ὡς πρῶτον b
τῶν καλλίστων τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσι παραγιγνόμενον·
καὶ εἴ ποτε ἐξέρχεται, δυνατὸν δ' ἐστὶν ἐπανορθοῦσθαι,
τοῦτ' ἀεὶ δραστέον διὰ βίου παντὶ κατὰ δύναμιν. —
ΚΛ. Ὀρθῶς, καὶ συγχωροῦμεν ἃ λέγεις. — ΑΘ. Καὶ
25 μὴν πάλαι γε συνεχωρήσαμεν ὡς ἀγαθῶν μὲν ὄντων
τῶν δυναμένων ἄρχειν αὑτῶν, κακῶν δὲ τῶν μή. —
ΚΛ. Λέγεις ὀρθότατα. — ΑΘ. Σαφέστερον ἔτι τοίνυν
ἀναλάβωμεν τοῦτ' αὐτὸ ὅτι ποτὲ λέγομεν. καί μοι δι' c
εἰκόνος ἀποδέξασθε ἐάν πως δυνατὸς ὑμῖν γένωμαι δη-
30 λῶσαι τὸ τοιοῦτον. — ΚΛ. Λέγε μόνον. — ΑΘ. Οὐκοῦν
ἕνα μὲν ἡμῶν ἕκαστον αὐτὸν τιθῶμεν; — ΚΛ. Ναί. —
ΑΘ. Δύο δὲ κεκτημένον ἐν αὑτῷ ξυμβούλω ἐναντίω τε
καὶ ἄφρονε, ὣ προσαγορεύομεν ἡδονὴν καὶ λύπην; —
ΚΛ. Ἔστι ταῦτα. — ΑΘ. Πρὸς δὲ τούτοιν ἀμφοῖν αὖ
35 δόξας μελλόντων, οἷν κοινὸν μὲν ὄνομα ἐλπίς, ἴδιον δὲ
φόβος μὲν ἡ πρὸ λύπης ἐλπίς, θάρρος δὲ ἡ πρὸ τοῦ
ἐναντίου. ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις λογισμός, ὅτι ποτ' αὐτῶν d
ἄμεινον ἢ χεῖρον· ὃς γενόμενος δόγμα πόλεως κοινὸν
νόμος ἐπωνόμασται. — ΚΛ. Μόγις μέν πως ἐφέπομαι·
40 λέγε μὴν τὸ μετὰ ταῦτα ὡς ἑπομένου. — ΜΕ. Καὶ ἐν
ἐμοὶ μὲν ταὐτὸ τοῦτο πάθος ἔνι. — ΑΘ. Περὶ δὴ τούτων
διανοηθῶμεν οὑτωσί· θαῦμα μὲν ἕκαστον ἡμῶν ἡγησώ-
μεθα τῶν ζῴων θεῖον, εἴτε ὡς παίγνιον ἐκείνων εἴτε ὡς
σπουδῇ τινι ξυνεστηκός· οὐ γὰρ δὴ τοῦτό γε γιγνώσκο-
45 μεν· τόδε δὲ ἴσμεν, ὅτι ταῦτα τὰ πάθη ἐν ἡμῖν οἷον e
νεῦρα ἢ σμήρινθοί τινες ἐνοῦσαι σπῶσί τε ἡμᾶς καὶ ἀλ-
λήλαις ἀνθέλκουσαι, ἐναντίαι οὖσαι ἐπ' ἐναντίας πρά-
ξεις, οὗ δὴ διωρισμένη ἀρετὴ καὶ κακία κεῖται. μιᾷ γάρ
φησιν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων ξυνεπόμενον ἀεὶ καὶ μη-
50 δαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύ-
645 ροις ἕκαστον, ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ λογισμοῦ ἀγωγὴν a
χρυσῆν καὶ ἱεράν, τῆς πόλεως κοινὸν νόμον ἐπικαλου-
μένην, ἄλλας δὲ σκληρὰς καὶ σιδηρᾶς, τὴν δὲ μαλακὴν
ἅτε χρυσῆν οὖσαν, τὰς δὲ ἄλλας παντοδαποῖς εἴδεσιν

muneris virtute. itaque videte, an hactenus, ut dixi, memorata probemus. — Cl. Qui enim aliter? — Ath. Jam igitur ne illud quidem, quod esse eruditionem dicimus, infinitum relinquatur. nunc enim vituperantes et laudantes singulorum educationes unum aliquem nostrûm eruditum appellamus, ineruditum alterum, quamvis probe interdum cauponia vel navicularia arte vel aliorum hujusmodi eruditorum in numero habendum. non enim hæc, ut videtur, eruditionem esse existimantium oratio hæcce est, sed ad virtutem a pueris institutionem, quæ concupiscentem faciat aventemque civem fieri perfectum, et imperandi et parendi ex jure peritum. hanc educationem ista nunc oratio, ut quidem reor, seorsum positam solam eruditionem appellare velit, ad rem familiarem vero vel robur aliquod vel aliam quoque peritiam sine mente et jure contendentem sordidam esse et illiberalem et eruditionis nomine omnino indignam. nos vero de nomine non pugnemus cum iis, sed consensu teneamus id, quod modo dictum est, recte eruditos fere bonos fieri, itaque nusquam contemnendam esse eruditionem ut primam rerum pulcherrimarum viris optimis contingentem, et si quando excedat possitque redintegrari, id semper agendum esse per vitam cuilibet pro viribus. — Cl. Recte, et concedimus quæ dicis. — Ath. Atqui jamdudum concessimus bonos esse qui moderari sibimet ipsi possint, malos qui non possint. — Cl. Rectissime dicis. — Ath. Jam hoc ipsum clarius etiam quidnam sibi velit repetamus. et per imaginem me, si qua possim, docere vos hanc hujusmodi rem patiamini. — Cl. Dic modo. — Ath. Nonne igitur nostrûm quemque ipsum unum ponamus? — Cl. Ita. — Ath. Sed duos habentem in se consiliarios et contrarios et amentes, quos vocamus voluptatem et ægritudinem? — Cl. Sunt ista. — Ath. His autem ambobus rursus accedentes opiniones futurorum, quibus commune nomen spes est, proprium autem ejus, quæ ægritudinem antecedit, timor, quæ contrarium, fiducia. denique ad hæc omnia rationis judicium, quidnam illorum melius aut deterius sit; quod commune civitatis decretum effectum lex nominatur. — Cl. Vix quidem subsequor: tu tamen dicas deinceps quasi sequar. — Meg. Profecto et mea hæc eadem affectio est. — Ath. De his igitur sic statuamus: miraculum quoddam divinum quemque nostrûm, qui animantes sumus, existimemus, sive per ludum ab illis seu seria aliqua de causa conditum; neque enim hoc quidem novimus; illud vero scimus, has in nobis affectiones tamquam nervos aut funiculos quosdam innatos trahere et nos et inter se contra tendentes utpote contrarios contrarias ad actiones; quo in loco virtutis et vitii discrimen situm est. nam unum semper ratio dictat tractuum illorum sequendum esse cuique et nullo modo deserendum contraque tendendum ceteris nervis, atque hunc esse rationis ductum aureum et sacrum, civitatis communem legem appellatum, alios autem duros et ferreos, illum mollem utpote aureum, ceteros autem omnis

ὁμοίας· δεῖν δὴ τῇ καλλίστῃ ἀγωγῇ τῇ τοῦ νόμου ἀεὶ ξυλλαμβάνειν· ἅτε γὰρ τοῦ λογισμοῦ καλοῦ μὲν ὄντος, πράου δὲ καὶ οὐ βιαίου, δεῖσθαι ὑπηρετῶν αὐτοῦ τὴν ἀγωγήν, ὅπως ἂν ἡμῖν τὸ χρυσοῦν γένος νικᾷ τὰ ἄλλα 5 γένη. καὶ οὕτω δὴ περὶ θαυμάτων ὡς ὄντων ἡμῶν b ὁ μῦθος ἀρετῆς σεσωσμένος ἂν εἴη, καὶ τὸ κρείττω ἑαυτοῦ καὶ ἥττω εἶναι τρόπον τινὰ φανερὸν ἂν γίγνοιτο μᾶλλον ὃ νοεῖ, καὶ ὅτι πόλιν καὶ ἰδιώτην, τὸν μὲν λόγον ἀληθῆ λαβόντα ἐν ἑαυτῷ περὶ τῶν ἕλξεων τούτων τούτῳ 10 ἑπόμενον δεῖ ζῆν, πόλιν δὲ ἢ παρὰ θεῶν τινὸς ἢ παρὰ τούτου τοῦ γνόντος ταῦτα λόγον παραλαβοῦσαν, νόμον θεμένην, αὑτῇ τε ὁμιλεῖν καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. οὕτω καὶ κακία δὴ καὶ ἀρετὴ σαφέστερον ἡμῖν διηρθρωμένον ἂν εἴη. ἐναργεστέρου δ' αὐτοῦ γενομένου καὶ c 15 παιδεία καὶ τἆλλα ἐπιτηδεύματα ἴσως ἔσται μᾶλλον καταφανῆ, καὶ δὴ καὶ τὸ περὶ τῆς ἐν τοῖς οἴνοις διατριβῆς, ὃ δοξασθείη μὲν ἂν εἶναι φαύλου πέρι μῆκος πολὺ λόγων περιττὸν εἰρημένον. — ΚΛ. Φανείη δὲ τάχ' ἂν ἴσως τοῦ μήκους γ' αὐτῶν οὐκ ἀπάξιον. — ΑΘ. Εὖ λέ-20 γεις, καὶ περαίνωμεν ὅτι περ ἂν τῆς γε νῦν διατριβῆς ἄξιον γίγνηται. — ΚΛ. Λέγε δή. — ΑΘ. Προσφέροντες τῷ θαύματι τούτῳ τὴν μέθην, ποῖόν τί ποτε d αὐτὸ ἀπεργαζόμεθα; — ΚΛ. Πρὸς τί δὲ σκοπούμενος αὐτὸ ἐπανερωτᾷς; — ΑΘ. Οὐδέν πω πρὸς ὅτι, τοῦτο 25 δὲ ὅλως κοινωνῆσαν τούτῳ ποῖόν τι ξυμπίπτει γίγνεσθαι. ἔτι δὲ σαφέστερον ὃ βούλομαι πειράσομαι φράζειν. ἐρωτῶ γὰρ τὸ τοιόνδε· ἆρα σφοδροτέρας τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας καὶ θυμοὺς καὶ ἔρωτας ἡ τῶν οἴνων πόσις ἐπιτείνει; — ΚΛ. Πολύ γε. — ΑΘ. Τί δ' αὖ τὰς αἰσθή-30 σεις καὶ μνήμας καὶ δόξας καὶ φρονήσεις; πότερον ὡσαύ- e τως σφοδροτέρας, ἢ πάμπαν ἀπολείπει ταῦτα αὐτόν, ἂν κατακορής τις τῇ μέθῃ γίγνηται; — ΚΛ. Πάμπαν ἀπολείπει. — ΑΘ. Οὐκοῦν εἰς ταὐτὸν ἀφικνεῖται τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν τῇ τότε, ὅτε νέος ἦν παῖς; — ΚΛ. Τί 35 μήν; — ΑΘ. Ἥκιστα δὴ τότ' ἂν αὐτὸς αὑτοῦ γίγνοιτο 646 ἐγκρατής. — ΚΛ. Ἥκιστα. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν πονηρό- a τατος, φαμέν, ὁ τοιοῦτος; — ΚΛ. Πολύ γε. — ΑΘ. Οὐ μόνον ἄρ', ὡς ἔοικεν, ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνοιτ' ἄν, ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς. — ΚΛ. Ἄριστα εἶπες, ὦ ξένε. 40 — ΑΘ. Τούτου δὴ τοῦ ἐπιτηδεύματος ἔσθ' ὅστις λόγος ἐπιχειρήσει πείθειν ἡμᾶς ὡς χρὴ γεύεσθαι καὶ μὴ φεύγειν παντὶ σθένει κατὰ τὸ δυνατόν; — ΚΛ. Ἔοικ' εἶναι· σὺ γοῦν φῂς καὶ ἕτοιμος ἦσθα νῦν δὴ λέγειν. — ΑΘ. Ἀληθῆ μέντοι μνημονεύεις. καὶ νῦν γ' εἰμ' ἕτοιμος, b 45 ἐπειδήπερ σφώ γε ἐθελήσειν προθύμως ἔφατον ἀκούειν. — ΚΛ. Πῶς δ' οὐκ ἀκουσόμεθα; κἂν εἰ μηδενὸς ἄλλου χάριν, ἀλλὰ τοῦ θαυμαστοῦ τε καὶ ἀτόπου, εἰ δεῖ ἑκόντα ποτὲ ἄνθρωπον εἰς ἅπασαν φαυλότητα ἑαυτὸν ἐμβάλλειν. — ΑΘ. Ψυχῆς λέγεις· ἦ γάρ; — ΚΛ. Ναί. 50 — ΑΘ. Τί δὲ σώματος, ὦ ἑταῖρε, εἰς πονηρίαν, λεπτότητά τε καὶ αἶσχος καὶ ἀδυναμίαν; θαυμάζοιμεν ἄν, εἴ ποτέ τις ἑκὼν ἐπὶ τὸ τοιοῦτον ἀφικνεῖται; — c ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τί οὖν; τοὺς εἰς τὰ ἰατρεῖα αὐτοὺς βαδίζοντας ἐπὶ φαρμακοποσίαν ἀγνοεῖν οἰόμεθα,

generis speciebus similes; itaque pulcherrimum illum legis ductum semper esse adjuvandum; nam cum ratio pulchra quidem, sed lenis et haud violenta sit, ductum ejus ministris egere, ut nobis aureum genus vincat genera cetera b atque hoc modo de miraculis nobis fabula ad virtutem pertinens constare et quid superiorem sese et inferiorem esse significet, magis quodammodo perspicuum fieri videtur, item civitati et privato, huic quidem vera de his tractibus sententia imbuto secundum eam vivendum, civitati autem vel a deorum aliquo vel ab hoc, qui hæc cognoverit, acceptam sententiam pro lege sanciendam sanctâque et ipsi secum et cum reliquis civitatibus esse conversandum. ita vero etiam vitium et virtutem distinctius expli- c cita habebimus, iisque clarioribus factis et eruditionem et reliqua instituta fortasse magis perspiciemus, etiam illud, quod inter vina consuetudinem spectat, quod opinionem quidem habere possit longæ admodum disputationis levi de re præter necessitatem habitæ. — Cl. Sed fortasse non indignum longitudine ejus apparebit. — Ath. Laudo dictum, et quod his nostris nunc sermonibus dignum sit peragamus. — Cl. Dicas igitur. — Ath. Si miraculo illi admo- d veamus ebrietatem, cujusnam modi quid ipsum reddimus? — Cl. Quid vero respiciens illam infers quæstionem? — Ath. Nihil dum quicquam, sed hoc omnino communicatum cum illo cujusmodi quid fieri contingit. verum apertius etiam quod volo dicere experiar. quod enim quæro, hujusmodi est: vehementioresne voluptates et ægritudines et iras et amores vini potus intendit? — Cl. Multo quidem. — Ath. Quid rursus sensus et recordationes et opiniones e et intelligentias? itemne intendit, an prorsus hæc eum deficiunt, si quis plenus fit ebrietate? — Cl. Prorsus deficiunt. — Ath. Venitne igitur, quod ad animi conditionem attinet, eodem, qua erat tum, cum parvulus erat puer? — Cl. Quidni? — Ath. Itaque minime tunc ipse sui potens fiat. a — Cl. Minime. — Ath. Ergone pessimum hunc dicimus? — Cl. Longe quidem. — Ath. Non solum senex igitur bis fieri puer videtur, sed etiam ebrius. — Cl. Optime dixisti, hospes. — Ath. Hoc igitur institutum estne ratio quæ attingendum neque omnibus viribus quantum potest fugiendum esse persuadere nobis conetur? — Cl. Videtur esse: certe tu ais et modo paratus eras ad dicendum. — Ath. Recte b quidem meministi. sum vero nunc quoque paratus, postquam vos ambo prompto animo ad audiendum fore ostendistis. — Cl. Quidni audituri simus? si minus alia d causa, tamen mirabilitatis et novitatis gratia, si unquam scientem volentemque hominem fas sit in omnem sese tenuitatem committere. — Ath. Animi dicis: nonne? — Cl. Ita. — Ath. Quid vero corporis, o amice, in pravitatem, maciem, deformitatem, imbecillitatem? miremurne, c si quis unquam sciens volensque eo descendat? — Cl. Qui enim non miremur? — Ath. Quid ergo? num sua sponte in medicinas se conferentes ad medicamentum bibendum

ὅτι μετ' ὀλίγον ὕστερον καὶ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἕξουσι τοιοῦτον τὸ σῶμα, οἷον εἰ διὰ τέλους ἔχειν μέλλοιεν, ζῆν οὐκ ἂν δέξαιντο; ἢ τοὺς ἐπὶ τὰ γυμνάσια καὶ πόνους ἰόντας οὐκ ἴσμεν ὡς ἀσθενεῖς εἰς τὸ παραχρῆμα γί-
5 γνονται; — ΚΛ. Πάντα ταῦτα ἴσμεν. — ΑΘ. Καὶ ὅτι τῆς μετὰ ταῦτα ὠφελίας ἕνεκα ἑκόντες πορεύονται; — ΚΛ. Κάλλιστα. — ΑΘ. Οὐκοῦν χρὴ καὶ τῶν ἄλλων d ἐπιτηδευμάτων πέρι διανοεῖσθαι τὸν αὐτὸν τρόπον; — ΚΛ. Πάνυ γε. — ΑΘ. Καὶ τῆς περὶ τὸν οἶνον ἄρα
10 διατριβῆς ὡσαύτως διανοητέον, εἴπερ ἔνι τοῦτ' ἐν τούτοις ὀρθῶς διανοηθῆναι. — ΚΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΑΘ. Ἂν ἄρα τινὰ ἡμῖν ὠφελίαν ἔχουσα φαίνηται μηδὲν τῆς περὶ τὸ σῶμα ἐλάττω, τῇ γε ἀρχῇ τὴν σωμασκίαν νικᾷ τῷ τὴν μὲν μετ' ἀλγηδόνων εἶναι, τὴν δὲ
15 μή. — ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις· θαυμάζοιμι δ' ἄν, εἴ τι δυναί- e μεθα τοιοῦτον ἐν αὐτῷ καταμαθεῖν. — ΑΘ. Τοῦτ' αὐτὸ δὴ νῦν, ὡς ἔοιχ', ἡμῖν ἤδη πειρατέον φράζειν. καί μοι λέγε· δύο φόβων εἴδη σχεδὸν ἐναντία δυνάμεθα κατανοῆσαι; — ΚΛ. Ποῖα δή; — ΑΘ. Τὰ τοιάδε· φοβού-
20 μεθα μέν που τὰ κακά, προσδοκῶντες γενήσεσθαι. — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Φοβούμεθα δέ γε πολλάκις δόξαν, ἡγούμενοι δοξάζεσθαι κακοὶ πράττοντες ἢ λέγοντές τι
647 τῶν μὴ καλῶν· ὃν δὴ καὶ καλοῦμεν τὸν φόβον ἡμεῖς a γε, οἶμαι δὲ καὶ πάντες, αἰσχύνην. — ΚΛ. Τί δ'
25 οὔ; — ΑΘ. Τούτους δὴ δύο ἔλεγον φόβους· ὧν ὁ ἕτερος ἐναντίος μὲν ταῖς ἀλγηδόσι καὶ τοῖς ἄλλοις φόβοις, ἐναντίος δ' ἐστὶ ταῖς πλείσταις καὶ μεγίσταις ἡδοναῖς. — ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐκ ἂν νομοθέτης καὶ πᾶς, οὗ καὶ σμικρὸν ὄφελος, τοῦτον τὸν
30 φόβον ἐν τιμῇ μεγίστῃ σέβει καὶ καλῶν αἰδῶ τὸ τούτῳ θάρρος ἐναντίον ἀναίδειάν τε προσαγορεύει καὶ μέγιστον κακὸν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ πᾶσι νενόμικεν; — b ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν τά τ' ἄλλα πολλὰ καὶ μεγάλα ὁ φόβος οὗτος ἡμᾶς σώζει, καὶ τὴν ἐν τῷ
35 πολέμῳ νίκην καὶ σωτηρίαν ἓν πρὸς ἓν οὐδὲν οὕτως σφόδρα ἡμῖν ἀπεργάζεται. δύο γὰρ οὖν ἐστὸν τὰ τὴν νίκην ἀπεργαζόμενα, θάρρος μὲν πολεμίων, φίλων δὲ φόβος αἰσχύνης πέρι κακῆς. — ΚΛ. Ἔστι ταῦτα. — ΑΘ. Ἄφοβον ἡμῶν ἄρα δεῖ γίγνεσθαι καὶ φοβε-
40 ρὸν ἕκαστον· ὧν δ' ἑκάτερον ἕνεκα, διῃρήμεθα. — c ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Καὶ μὴν ἄφοβόν γε ἕκαστον βουληθέντες ποιεῖν, φόβων πολλῶν τινῶν εἰς φόβον ἄγοντες αὐτὸν μετὰ νόμου τοιοῦτον ἀπεργαζόμεθα. — ΚΛ. Φαινόμεθα. — ΑΘ. Τί δ' ὅταν ἐπιχειρῶμέν τινα
45 φοβερὸν ποιεῖν μετὰ δίκης, ἆρ' οὐκ ἀναισχυντίᾳ ξυμβάλλοντας αὐτὸν καὶ προσγυμνάζοντας νικᾶν δεῖ ποιεῖν διαμαχόμενον αὑτοῦ ταῖς ἡδοναῖς; ἢ τῇ μὲν δειλίᾳ τῇ ἐν αὐτῷ προσμαχόμενον καὶ νικῶντα αὐτὴν δεῖ τέλεον d οὕτω γίγνεσθαι πρὸς ἀνδρείαν, ἄπειρος δὲ δή που καὶ
50 ἀγύμναστος ὢν τῶν τοιούτων ἀγώνων ὁστισοῦν οὐδ' ἂν ἥμισυς ἑαυτοῦ γένοιτο πρὸς ἀρετήν· σώφρων δὲ ἄρα τελέως ἔσται μὴ πολλαῖς ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις προτρεπούσαις ἀναισχυντεῖν καὶ ἀδικεῖν διαμεμαχημένος καὶ νενικηκὼς μετὰ λόγου καὶ ἔργου καὶ τέχνης ἔν τε

ignorare arbitramur se paulo post et multos per dies tale habituros esse corpus, quale si ad finem usque habendum eis esset, vivere nollent? an eos, qui corporis exercitationes et labores adeunt, nescimus infirmos in præsentia fieri? — Cl. Hæc omnia scimus. — Ath. Et post ea percipiendæ utilitatis causa scientes volentesque ista adire? — Cl. Optime. — Ath. Nonne de reliquis institutis eodem modo sentiendum est? — Cl. Est vero. — Ath. Idem igitur de compotationis consuetudine sentiendum, si quidem recte hoc tribui ei cogitando potest. — Cl. Non aliter. — Ath. Si igitur utilitatem aliquam præbere nobis intelligetur nihilo illa ad corpus redundante minorem, principio corporis exercitationem vincit eo, quod hæc dolores adjunctos habet, illa minus. — Cl. Recte dicis; sed mirabor, si quid ejusmodi animadvertere in ea poterimus. — Ath. Hoc ipsum igitur nunc jam demonstrare nobis conandum videtur. et dic mihi: duasne metus species fere contrarias cogitare possumus? — Cl. Quales dicis? — Ath. Tales: metuimus, opinor, mala, dum futura esse exspectamus. — Cl. Ita. — Ath. Metuimus vero sæpe opinionem, dum mali existimari putamus facientes vel dicentes aliquid minus honestum; quem proinde metum nos et omnes, ni fallor, appellamus pudorem. — Cl. Quid prohibet? — Ath. Hos igitur duos dicebam metus; quorum alter contrarius est dolorum et reliquarum rerum metui, itemque plurimis maximisque voluptatibus. — Cl. Rectissime dicis. — Ath. Hunc igitur metum nonne quilibet legislator, qui modo alicujus sit pretii, summo honore prosequatur eumque verecundiæ ornans nomine contrariam ei fiduciam impudentiam appellat et maximum malum privatim et publice omnibus esse statuit? — Cl. Recte dicis. — Ath. Ergo et in ceteris sæpe multumque hic nos metus servat, et in bello victoriam et salutem unum uni comparatum nihil est quod tantopere nobis efficiat. quippe duo sunt victoriam efficientia, alterum fiducia hostium, alterum amicorum metus ignominiæ. — Cl. Sunt ista. — Ath. Expertem metus igitur et meticulosum quemque nostrûm fieri par est, et qua utrumvis de causa, distinximus. — Cl. Plane quidem. — Ath. Et quidem expertem metus quemcunque facere cupientes, eum multorum terriculorum in metum adducentes lege talem efficimus. — Cl. Ita videlicet. — Ath. Quid vero? si quem volumus meticulosum facere jure, nonne eum cum impudentia committere ad eamque exercere atque ita ut pugnans cum libidinibus suis vincat facere debemus? an timiditati quidem, quæ in ipso est, repugnando eamque vincendo perfici unumquemque ad fortitudinem necesse est, inexercitatus contra et rudis hujusmodi certaminum ne dimidium quidem sui ad virtutem obtinebit: temperatus autem scilicet perfecte erit nullis adversus multas voluptates libidinesque, quæ ad impudentiam et injuriam incitant, pugnis defunctus victoriisque

παιδιαῖς καὶ ἐν σπουδαῖς, ἀλλ' ἀπαθὴς ὢν πάντων τῶν τοιούτων; — ΚΛ. Οὔκουν τόν γ' εἰκότα λόγον ἂν ἔχοι. — ΑΘ. Τί οὖν; φόβου φάρμακον ἔσθ' ὅστις θεὸς ἔδωκεν e ἀνθρώποις, ὥστε ὁπόσῳ πλέον ἂν ἐθέλῃ τις πίνειν αὐτοῦ, 5 τοσούτῳ μᾶλλον αὑτὸν νομίζειν καθ' ἑκάστην πόσιν δυστυχῆ γίγνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλ-648λοντα αὑτῷ πάντα καὶ τελευτῶντα εἰς πᾶν δέος ἰέναι a τὸν ἀνδρειότατον ἀνθρώπων, ἐκκοιμηθέντα δὲ καὶ τοῦ πώματος ἀπαλλαγέντα πάλιν ἑκάστοτε τὸν αὐτὸν γί-10 γνεσθαι; — ΚΛ. Καὶ τί τοιοῦτον φαῖμεν ἄν, ὦ ξένε, ἐν ἀνθρώποις γεγονέναι πῶμα; — ΑΘ. Οὐδέν· εἰ δ' οὖν ἐγένετό ποθεν, ἔσθ' ὅτι πρὸς ἀνδρείαν ἦν ἂν νομοθέτῃ χρήσιμον; οἷον τὸ τοιόνδε περὶ αὐτοῦ καὶ μάλα εἴχομεν ἂν αὐτῷ διαλέγεσθαι· Φέρε, ὦ νομοθέτα, εἴτε 15 Κρησὶν εἴθ' οἱστισινοῦν νομοθετεῖς, πρῶτον μὲν τῶν πολιτῶν ἆρ' ἂν δέξαιο βάσανον δυνατὸς εἶναι λαμβάνειν b ἀνδρείας τε πέρι καὶ δειλίας; — ΚΛ. Φαίη που πᾶς ἂν δῆλον ὅτι. — ΑΘ. Τί δέ; μετ' ἀσφαλείας καὶ ἄνευ κινδύνων μεγάλων, ἢ μετὰ τῶν ἐναντίων; — ΚΛ. Καὶ 20 τοῦτο μετὰ τῆς ἀσφαλείας ξυνομολογήσει πᾶς. — ΑΘ. Χρῷο δ' ἂν εἰς τοὺς φόβους τούτους ἄγων καὶ ἐλέγχων ἐν τοῖς παθήμασιν, ὥστε ἀναγκάζειν ἄφοβον γίγνεσθαι, παρακελευόμενος καὶ νουθετῶν καὶ τιμῶν, τὸν δὲ ἀτιμάζων, ὅστις σοι μὴ πείθοιτο εἶναι τοιοῦτος, οἷον c 25 σὺ τάττοις ἐν πᾶσιν; καὶ γυμνασάμενον μὲν εὖ καὶ ἀνδρείως ἀζήμιον ἀπαλλάττοις ἄν, κακῶς δὲ ζημίαν ἐπιτιθείς; ἢ τὸ παράπαν οὐκ ἂν χρῷο, μηδὲν ἄλλο ἐγκαλῶν τῷ πώματι; — ΚΛ. Καὶ πῶς οὐκ ἂν χρῷτο, ὦ ξένε; — ΑΘ. Γυμνασία γοῦν, ὦ φίλε, παρὰ τὰ νῦν 30 θαυμαστὴ ῥᾳστώνης ἂν εἴη καθ' ἕνα καὶ κατ' ὀλίγους καὶ καθ' ὁπόσους τις ἀεὶ βούλοιτο· καὶ εἴτε τις ἄρα μόνος ἐν ἐρημίᾳ, τὸ τῆς αἰσχύνης ἐπίπροσθεν ποιού- d μενος, πρὶν εὖ σχεῖν ἡγούμενος ὁρᾶσθαι μὴ δεῖν, οὕτω πρὸς τοὺς φόβους γυμνάζοιτο, πῶμα μόνον ἀντὶ μυ-35 ρίων πραγμάτων παρασκευαζόμενος, ὀρθῶς ἄν τι πράττοι, εἴτε τις ἑαυτῷ πιστεύων φύσει καὶ μελέτῃ καλῶς παρεσκευάσθαι μηδὲν ὀκνοῖ μετὰ ξυμποτῶν πλειόνων γυμναζόμενος ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἐν τῇ τοῦ πώματος ἀναγκαίᾳ διαφορᾷ δύναμιν ὑπερθέων καὶ 40 κρατῶν, ὥστε ὑπ' ἀσχημοσύνης μηδὲ ἓν σφάλλεσθαι e μέγα μηδ' ἀλλοιοῦσθαι δι' ἀρετήν, πρὸς δὲ τὴν ἐσχάτην πόσιν ἀπαλλάττοιτο πρὶν ἀφικνεῖσθαι, τὴν πάντων ἧτταν φοβούμενος ἀνθρώπων τοῦ πώματος. — ΚΛ. Ναί· σωφρονοῖ γάρ, ὦ ξένε, καὶ ὁ τοιοῦτος οὕτω πράττων. 45 — ΑΘ. Πάλιν δὴ πρὸς τὸν νομοθέτην λέγωμεν τάδε· 649Εἶεν, ὦ νομοθέτα· τοῦ μὲν δὴ φόβου σχεδὸν οὔτε θεὸς a ἔδωκεν ἀνθρώποις τοιοῦτον φάρμακον οὔτε αὐτοὶ μεμηχανήμεθα· τοὺς γὰρ γόητας οὐκ ἐν θοίνῃ λέγω· τῆς δὲ ἀφοβίας καὶ τοῦ λίαν θαρρεῖν καὶ ἀκαίρως ἃ μὴ χρή, 50 πότερον ἔστι πῶμα, ἢ πῶς λέγομεν; — ΚΛ. Ἔστι, φήσει που, τὸν οἶνον φράζων. — ΑΘ. Ἦ καὶ τοὐναντίον ἔχει τοῦτο τῷ νῦν δὴ λεγομένῳ; πιόντα τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν αὑτοῦ ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον, ἢ πρότερον, καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται,

cum ratione et opera atque arte in ludicris pariter ac seriis potitus, sed horum omnium nihil expertus? — Cl. Minime id quidem probabile videtur. — Ath. Quid ergo? metusne medicamentum ecquis deorum dedit hominibus, ut quanto quis amplius ejus ad bibendum sumpserit, tanto magis se quovis haustu infelicem fieri opinetur et præsentem futurumque statum suum omnem pertimescat, denique nihil timoris sibi reliqui faciat quamvis omnium fortissimus, postquam vero edormiverit et potionem deposuerit, rursus semper idem fiat? — Cl. Quamnam, quæso, hospes, talem inter homines exstare potionem dicamus? — Ath. Nullam; si tamen exsisteret alicunde, ecquid ad fortitudinem utilis esset legislatori? quippe de qua utique hunc in modum loqui cum eo possemus : Age, legislator, seu tu Cretibus seu aliis quibuslibet leges fers, primum civiumne velles experimentum capere posse fortitudinis et timiditatis? — Cl. Nemo silicet negaret, opinor. — Ath. Quid vero? tutone et sine periculis magnis, an contrario modo? — Cl. Etiam in hoc tuto, ut liceat, quisque consentiet. — Ath. Uterere autem ita, ut in hac formidines inducens affectumque perturbationibus castigans metus expertem fieri cogeres adhortando et monendo et condecorando, alterum vero ignominia afficiendo, qui nollet obtemperans tibi talis esse, qualem tu in omnibus esse juberes? et qui bene ac strenue se exercuisset, eum sine pœna dimitteres, contra, qui male, pœnam irrogans? an omnino non uterere, nihil præterea culpans in potione? — Cl. Qui, quæso, non uteretur, hospes? — Ath. Exercitatio certe, amice, mirum quam facilis esset præ iis, quæ nunc sunt, singulorum et paucorum et quotquot aliquis aliquando vellet; ac sive quis solus scilicet solo in loco pudore prohiberi se patiens, quod non prius, quam bene comparatus esset, in conspectum se dandum putaret, ita adversus formidines se exerceret, ut pro rebus plurimis nihil nisi potionem sibi pararet, recte operam daret, sive quis confidens sibi, quod natura et studio bene præparatus esset, nihil dubitaret pluribus cum compotoribus sese exercere et in necessaria potionis noxa conspicuam ostendere vim superando et obtinendo, ut ne quid magni peccaret per inconcinnitatem neque immutaretur propter virtutem, ad extremam vero potionem antequam perveniretur, discederet metu omnibus hominibus imminentis ab illo poculo cladis. — Cl. Sane; nam hic quoque, hospes, ita agens prudenter ageret. — Ath. Jam redeuntes ad legislatorem hæc dicamus : Esto, legislator; metus quidem fere nec deus medicamentum hujusmodi dedit hominibus neque ipsi commenti sumus; præstigiatores enim in censum non refero; sed immunitatis a metu et nimiæ confidentiæ atque importune in quibus non deceat sumptæ utrum esse potionem dicimus, an quo modo? — Cl. Est, inquiet, opinor, vinum dicens. — Ath. Habetne vero hoc etiam contrarium ejus, quod modo dicebatur? primum ubi biberit, hominem statim magis ipsum sese hilariorem facit, quam antea, et quo am-

τοσούτῳ πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦται καὶ δυ- b νάμεως εἰς δόξαν; καὶ τελευτῶν δὴ πάσης ὁ τοιοῦτος παῤῥησίας ὡς σοφὸς ὢν μεστοῦται καὶ ἐλευθερίας, πάσης δὲ ἀφοβίας, ὥστε εἰπεῖν τε ἀόκνως ὁτιοῦν, ὡσαύτως 5 δὲ καὶ πρᾶξαι; — ΚΛ. Πᾶς ἡμῖν, οἶμαι, ταῦτ' ἂν συγχωροῖ. — ΜΕ. Τί μήν; — ΑΘ. Ἀναμνησθῶμεν δὴ τόδε, ὅτι δύ' ἔφαμεν ἡμῶν ἐν ταῖς ψυχαῖς δεῖν θεραπεύεσθαι, τὸ μὲν ὅπως ὅτι μάλιστα θαῤῥήσομεν, τὸ δὲ τοὐναντίον, ὅτι μάλιστα φοβησόμεθα. — ΚΛ. Ἃ τῆς 10 αἰδοῦς ἔλεγες, ὡς οἰόμεθα. — ΑΘ. Καλῶς μνημο- c νεύετε. ἐπειδὴ δὲ τήν τε ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀφοβίαν ἐν τοῖς φόβοις δεῖ καταμελετᾶσθαι, σκεπτέον, ἆρα τὸ ἐναντίον ἐν τοῖς ἐναντίοις θεραπεύεσθαι δέον ἂν εἴη. — ΚΛ. Τό γ' οὖν εἰκός. — ΑΘ. Ἃ παθόντες ἄρα πε- 15 φύκαμεν διαφερόντως θαῤῥαλέοι τ' εἶναι καὶ θρασεῖς, ἐν τούτοις δέον ἄν, ὡς ἔοικ', εἴη τὸ μελετᾶν ὡς ἥκιστα εἶναι ἀναισχύντους τε καὶ θρασύτητος γέμοντας, φοβεροὺς δὲ εἰς τό τι τολμᾶν ἑκάστοτε λέγειν ἢ πάσχειν ἢ καὶ δρᾶν αἰσχρὸν ὁτιοῦν. — ΚΛ. Ἔοικεν. — d 20 ΑΘ. Οὐκοῦν ταῦτά ἐστι πάντα ἐν οἷς ἐσμὲν τοιοῦτοι, θυμός, ἔρως, ὕβρις, ἀμαθία, φιλοκέρδεια, δειλία, καὶ ἔτι τοιάδε, πλοῦτος, κάλλος, ἰσχύς, καὶ πάνθ' ὅσα δι' ἡδονῆς αὖ μεθύσκοντα παράφρονας ποιεῖ; τούτων δὲ εὐτελῆ τε καὶ ἀσινεστέραν πρῶτον μὲν πρὸς τὸ λαμβά- 25 νειν πεῖραν, εἶτα εἰς τὸ μελετᾶν, πλὴν τῆς ἐν οἴνῳ βασάνου καὶ παιδιᾶς τίνα ἔχομεν ἡδονὴν εἰπεῖν ἐμμετρον μᾶλλον, ἂν καὶ ὁπωστιοῦν μετ' εὐλαβείας γίγνηται; e σκοπῶμεν γὰρ δή. δυσκόλου ψυχῆς καὶ ἀγρίας, ἐξ ἧς ἀδικίαι μυρίαι γίγνονται, πότερον ἰόντα εἰς τὰ ξυμβό- 30 λαια πεῖραν λαμβάνειν κινδυνεύοντα περὶ αὐτῶν σφα- 650λερώτερον, ἢ ξυγγενόμενον μετὰ τῆς τοῦ Διονύσου θεωρίας; ἢ πρὸς τἀφροδίσια ἡττημένης τινὸς ψυχῆς βάσανον a λαμβάνειν ἐπιτρέποντα αὐτοῦ θυγατέρας τε καὶ υἱεῖς καὶ γυναῖκας, οὕτως ἐν τοῖς φιλτάτοις κινδυνεύσαντας 35 ἦθος ψυχῆς θεάσασθαι; καὶ μυρία δὴ λέγων οὐκ ἄν τίς ποτε ἀνύσειεν, ὅσῳ διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τὴν ἄλλως ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους θεωρεῖν. καὶ δὴ καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸ περί γε τούτων οὔτ' ἂν Κρῆτας οὔτ' ἄλλους ἀνθρώπους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι, μὴ οὐ πεῖράν b 40 τε ἀλλήλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι τό τε τῆς εὐτελείας καὶ ἀσφαλείας καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους. — ΚΛ. Ἀληθὲς τοῦτό γε. — ΑΘ. Τοῦτο μὲν ἄρ' ἂν τῶν χρησιμωτάτων ἓν εἴη, τὸ γνῶναι τὰς φύσεις τε καὶ ἕξεις τῶν ψυχῶν, τῇ τέχνῃ ἐκείνῃ, ἧς ἐστὶ 45 ταῦτα θεραπεύειν· ἔστι δέ πού, φαμεν, ὡς οἶμαι, πολιτικῆς· ἢ γάρ; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.

plius ejus gustet, eo magis ut bona spe impleatur et ad opinionem potentiæ? postremum vero omni hic ingenuitate tamquam sapiens et libertate refertus omnisque metus expers evadit, ut sine hæsitatione et dicat quidlibet et item faciat? — Cl. Quisque nobis, opinor, hæc concedet. — Meg. Quidni? — Ath. Jam illud recordemur, quod duo in animis nostris curanda esse statuebamus, unum, ut quam maxime confidamus, alterum contrarium, quam maxime metuamus. — Cl. Quod pudoris esse dicebas, ut putamus. — Ath. Recte tenetis. sed quoniam fortitudinem et a metu immunitatem in formidinibus exerceri necesse est, videndum, an contrarium in contrariis necesse sit curari. — Cl. Consentaneum certe. — Ath. Quibus rebus igitur affecti præcipue confidentes et audaces esse solemus, in iis rebus exercitatio instituenda videtur, ut quam minime impudentes et audacia abundantes, sed timidi simus, ne quid turpe dicere vel pati vel facere data occasione sustineamus. — Cl. Videtur. — Ath. Non igitur hæc omnia sunt, in quibus tales simus, ira, amor, petulantia, inscitia, lucri cupiditas, timiditas, tum vero etiam divitiæ, pulchritudo, robur, et omnia quæ rursus per voluptatem inebriantia nos sana mente dejiciunt? horum autem facilem paratu magisque innoxiam primum ad experimentum capiendum, deinde ad exercitium ea, quæ in vino est, probatione ludoque ecquam commodiorem, dummodo cum aliqua cautione adhibeatur, dicere possumus voluptatem? nam videamus modo. morosi animi atque agrestis, ex quo infinitæ injuriæ oriuntur, experimentum utrum majorem aleam habet in commerciis horum ipsorum periculo, an per consuetudinem in Bacchi sacro captum? aut Veneri succumbentis animi alicujus probatio ita instituta, ut quæ quisque carissima habet, filias filiosque et uxores ei committentes horum periculo morem animi spectemus? et sexcenta scilicet proferens nunquam finem quis invenerit dicendi, quanto præstet per ludum aliud agentem sine mercede detrimentosa spectare. neque vero id ipsum hac in re aut Cretenses aut alios homines ullos dubitare arbitramur, quin probabile hoc sit mutuum experimentum reliquisque tentationibus ut facillimum paratu et latissimum celerrimumque præferendum. — Cl. Verum id quidem. — Ath. Hoc igitur unum utilissimum sit, nosse naturas et habitus animorum, illi arti, cujus hæc curatio est: est autem ex nostra, opinor, sententia artis civilis: nonne? — Cl. Sane quidem.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

652 ΑΘ. Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο, ὡς ἔοικε, σκεπτέον ἐκεῖνο a
περὶ αὐτῶν, πότερα τοῦτο μόνον ἀγαθὸν ἔχει, τὸ
κατιδεῖν, πῶς ἔχομεν τὰς φύσεις, ἢ καί τι μέγεθος
ὠφελίας ἄξιον πολλῆς σπουδῆς ἔνεστ' ἐν τῇ κατ' ὀρθὸν
5 χρείᾳ τῆς ἐν οἴνῳ συνουσίας. τί οὖν δὴ λέγομεν; ἔνεσθ',
ὡς ὁ λόγος ἔοικε βούλεσθαι σημαίνειν· ὅπῃ δὲ καὶ
ὅπως, ἀκούωμεν προσέχοντες τὸν νοῦν, μή πῃ παρα- b
ποδισθῶμεν ὑπ' αὐτοῦ. — ΚΛ. Λέγ' οὖν. — ΑΘ. Ἀνα-
μνησθῆναι τοίνυν ἔγωγε πάλιν ἐπιθυμῶ, τί ποτε λέ-
653 γομεν ἡμῖν εἶναι τὴν ὀρθὴν παιδείαν. τούτου γάρ, ὡς a
γε ἐγὼ τοπάζω τὰ νῦν, ἔστιν ἐν τῷ ἐπιτηδεύματι τούτῳ
καλῶς κατορθουμένῳ σωτηρία. — ΚΛ. Μέγα λέγεις.
— ΑΘ. Λέγω τοίνυν τῶν παίδων παιδικὴν εἶναι πρώ-
την αἴσθησιν ἡδονὴν καὶ λύπην, καὶ ἐν οἷς ἀρετὴ
15 ψυχῇ καὶ κακία παραγίγνεται πρῶτον, ταῦτ' εἶναι·
φρόνησιν δὲ καὶ ἀληθεῖς δόξας βεβαίους εὐτυχὲς ὅτῳ
καὶ πρὸς τὸ γῆρας παρεγένετο· τέλεος δ' οὖν ἔστ' ἄν- b
θρωπος ταῦτα καὶ τὰ ἐν τούτοις πάντα κεκτημένος
ἀγαθά. παιδείαν δὴ λέγω τὴν παραγιγνομένην πρῶτον
20 παισὶν ἀρετήν, ἡδονὴ δὴ καὶ φιλία καὶ λύπη καὶ μῖσος
ἂν ὀρθῶς ἐν ψυχαῖς ἐγγίγνωνται μήπω δυναμένων λόγῳ
λαμβάνειν, λαβόντων δὲ τὸν λόγον συμφωνήσωσι τῷ
λόγῳ, ὀρθῶς εἰθίσθαι ὑπὸ τῶν προσηκόντων ἐθῶν· αὕ-
τη 'σθ' ἡ συμφωνία ξύμπασα μὲν ἀρετή, τὸ δὲ περὶ τὰς
25 ἡδονὰς καὶ λύπας τεθραμμένον αὐτῆς ὀρθῶς, ὥστε c
μισεῖν μὲν ἃ χρὴ μισεῖν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους,
στέργειν δὲ ἃ χρὴ στέργειν, τοῦτ' αὐτὸ ἀποτεμὼν τῷ
λόγῳ καὶ παιδείαν προσαγορεύων κατά γε τὴν ἐμὴν
ὀρθῶς ἂν προσαγορεύοις. — ΚΛ. Καὶ γάρ, ὦ ξένε, ἡμῖν
30 καὶ τὰ πρότερον ὀρθῶς σοι παιδείας πέρι καὶ τὰ νῦν εἰ-
ρῆσθαι δοκεῖ. — ΑΘ. Καλῶς τοίνυν. τούτων γὰρ δὴ
τῶν ὀρθῶς τεθραμμένων ἡδονῶν καὶ λυπῶν παιδειῶν
οὐσῶν χαλᾶται τοῖς ἀνθρώποις καὶ διαφθείρεται κατὰ d
πολλὰ ἐν τῷ βίῳ, θεοὶ δὲ οἰκτείραντες τὸ τῶν ἀνθρώ-
35 πων ἐπίπονον πεφυκὸς γένος ἀναπαύλας τε αὐτοῖς τῶν
πόνων ἐτάξαντο τὰς τῶν ἑορτῶν ἀμοιβὰς τοῖς θεοῖς, καὶ
Μούσας Ἀπόλλωνά τε μουσηγέτην καὶ Διόνυσον ξυνεορ-
ταστὰς ἔδοσαν, ἵν' ἐπανορθῶνται τάς τε τροφὰς γενομέ-
νας ἐν ταῖς ἑορταῖς μετὰ θεῶν. ὁρᾶν ἃ χρὴ πότερον ἀληθὴς
40 ἡμῖν κατὰ φύσιν ὁ λόγος ὑμνεῖται τὰ νῦν, ἢ πῶς. φησὶ e
δὲ τὸ νέον ἅπαν ὡς ἔπος εἰπεῖν τοῖς τε σώμασι καὶ ταῖς
φωναῖς ἡσυχίαν ἄγειν οὐ δύνασθαι, κινεῖσθαι δὲ ἀεὶ
ζητεῖν καὶ φθέγγεσθαι, τὰ μὲν ἁλλόμενα καὶ σκιρ-
τῶντα, οἷον ὀρχούμενα μεθ' ἡδονῆς καὶ προσπαίζοντα,
45 τὰ δὲ φθεγγόμενα πάσας φωνάς. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ζῷα
οὐκ ἔχειν αἴσθησιν τῶν ἐν ταῖς κινήσεσι τάξεων οὐδὲ a
ἀταξιῶν, οἷς δὴ ῥυθμὸς ὄνομα καὶ ἁρμονία· ἡμῖν δὲ
654 οὓς εἴπομεν τοὺς θεοὺς συγχορευτὰς δεδόσθαι, τούτους
εἶναι καὶ τοὺς δεδωκότας τὴν ἔνρυθμόν τε καὶ ἐναρμό-
50 νιον αἴσθησιν μεθ' ἡδονῆς, ᾗ δὴ κινεῖν τε ἡμᾶς καὶ
χορηγεῖν ἡμῶν τούτους, ᾠδαῖς τε καὶ ὀρχήσεσιν ἀλλή-
λοις ξυνείροντας, χορούς τε ὠνομακέναι τὸ παρὰ τῆς

LIBER SECUNDUS.

Ath. Deinceps vero illud de iis considerandum videtur, utrum hoc tantum boni habeant, ut qualis cujusque nostrûm natura sit, cognoscamus, an etiam magnitudo quædam utilitatis multo studio digna in recto hujus per vinum conversationis usu insit. quid ergo jam dicimus? inest, ut sermo institutus significare velle videtur; qua ratione autem et quomodo, audiamus attendentes, ne qua irretiamur ab eo. — Cl. Dic ergo. — Ath. Revocari igitur denuo equidem in memoriam cupio, quidnam esse nobis rectam eruditionem dicamus. ejus enim, ut nunc ego conjicio, in illo instituto, recte si dirigatur, salus consistit. — Cl. Magnum dicis. — Ath. Dico igitur puerorum puerilem esse primum sensum voluptatem et dolorem, atque hæc esse in quibus virtus et vitium ad animum accedat primum, prudentiam autem et veras opiniones firmas felicitatis esse si cui vel ad senectutem progresso contigerint; verumtamen et homo is est, qui hæc et quæ in his insunt bona possederit omnia. jam eruditionem dico eam, quæ primum pueris contingat, virtutem, voluptas, inquam, et amicitia atque dolor et odium si recte in animis exsistant, priusquam ratione prehendere ea possint, potitis autem ratione huic ipsi consentiant recte esse et convenienter in consuetudinem adducta, hæc consensio universa quidem est virtus; quæ vero pars ejus in recta quod ad voluptates et dolores attinet educatione consistit, qua oderint quæ odisse debeant statim ab initio usque ad finem, amentque quæ debeant amare, hanc ipsam separans oratione et eruditionem appellans mea quidem sententia recte appellabis. — Cl. Nimirum nobis quoque, hospes, et antea recte de eruditione et nunc dictum a te videtur. — Ath. Bene igitur. etenim harum ipsarum recte educatarum voluptatum et dolorum, quæ eruditiones sunt, magnæ sæpe ab hominibus remittuntur et corrumpuntur in vita partes, dii autem laboribus natum genus mortalium miserati intermissiones eis laborum statuerunt dierum deis festorum vices et Musas Apollinemque Musarum ducem et Bacchum socios dederunt celebrationis, ut corrigant se suasque educationes per festos dies juvantibus diis. quibus de rebus videndum est, verane hæc secundum naturam nunc nostra prædicet oratio an quo modo. dicit autem juvenili ætate constitutum fere nihil corpore et voce quiescere posse, sed moveri semper cupere ac vociferari, alia salientia et tripudiantia, velut saltantia cum voluptate et colludentia, alia omnes voces mittentia. jam reliqua animalia carere sensu eorum, quæ ordinatas faciant inordinatasve motiones, quæ numeri et harmoniæ nomine vocantur, nobis autem quos chorearum socios datos esse diximus deos, hoc eosdem sensum dedisse numeri harmoniæque capacem cum voluptate, eoque movere nos et chorearum duces nobis esse, cantibus nos et saltationibus inter nos connectentes, et choros appellasse naturali illo a cordis lætitia voca

χαρᾶς ἔμφυτον ὄνομα. πρῶτον δὴ τοῦτο ἀποδεξώμεθα;
θῶμεν παιδείαν εἶναι πρώτην διὰ Μουσῶν τε καὶ Ἀπόλ-
λωνος; ἢ πῶς; — ΚΛ. Οὕτως. — ΑΘ. Οὐκοῦν ὁ μὲν
ἀπαίδευτος ἀχόρευτος ἡμῖν ἔσται, τὸν δὲ πεπαιδευ-
5 μένον ἱκανῶς κεχορευκότα θετέον; — ΚΛ. Τί μήν; b
— ΑΘ. Χορεία γε μὴν ὄρχησίς τε καὶ ᾠδὴ τὸ ξύνολόν
ἐστιν. — ΚΛ. Ἀναγκαῖον. — ΑΘ. Ὁ καλῶς ἄρα πε-
παιδευμένος ᾄδειν τε καὶ ὀρχεῖσθαι δυνατὸς ἂν εἴη κα-
λῶς. — ΚΛ. Ἔοικεν. — ΑΘ. Ἴδωμεν δή, τί ποτ' ἐστὶ
10 τὸ νῦν αὖ λεγόμενον. — ΚΛ. Τὸ ποῖον δή; —
ΑΘ. Καλῶς ᾄδει, φαμέν, καὶ καλῶς ὀρχεῖται· πότε-
ρον εἰ καὶ καλὰ ᾄδει καὶ καλὰ ὀρχεῖται, προσθῶμεν,
ἢ μή; — ΚΛ. Προσθῶμεν. — ΑΘ. Τί δ'; ἂν τὰ καλά c
τε ἡγούμενος εἶναι καλὰ καὶ τὰ αἰσχρὰ αἰσχρὰ οὕτως
15 αὐτοῖς χρῆται, βέλτιον ὁ τοιοῦτος πεπαιδευμένος ἡμῖν
ἔσται τὴν χορείαν τε καὶ μουσικήν, ἢ ὃς ἂν τῷ μὲν σώ-
ματι καὶ τῇ φωνῇ τὸ διανοηθὲν εἶναι καλὸν ἱκανῶς
ὑπηρετεῖν δυνηθῇ ἑκάστοτε, χαίρῃ δὲ μὴ τοῖς καλοῖς
μηδὲ μισῇ τὰ μὴ καλά; ἢ 'κεῖνος, ὃς ἂν τῇ μὲν φωνῇ
20 καὶ τῷ σώματι μὴ πάνυ δυνατὸς ᾖ κατορθοῦν ἢ δια- d
νοεῖσθαι, τῇ δὲ ἡδονῇ καὶ λύπῃ κατορθοῖ, τὰ μὲν
ἀσπαζόμενος, ὅσα καλά, τὰ δὲ δυσχεραίνων, ὁπόσα
μὴ καλά; — ΚΛ. Πολὺ τὸ διαφέρον, ὦ ξένε, λέγεις
τῆς παιδείας. — ΑΘ. Οὐκοῦν εἰ μὲν τὸ καλὸν ᾠδῆς τε
25 καὶ ὀρχήσεως πέρι γιγνώσκομεν τρεῖς ὄντες, ἴσμεν καὶ
τὸν πεπαιδευμένον τε καὶ ἀπαίδευτον ὀρθῶς· εἰ δὲ
ἀγνοοῦμέν γε τοῦτο, οὐδ' εἴ τις παιδείας ἐστὶ φυλακὴ καὶ
ὅπου, διαγιγνώσκειν ἄν ποτε δυναίμεθα. ἆρ' οὐχ οὕτως;
— ΚΛ. Οὕτω μὲν οὖν. — ΑΘ. Ταῦτ' ἄρα μετὰ τοῦθ' e
30 ἡμῖν αὖ καθάπερ κυσὶν ἰχνευούσαις διερευνητέον, σχῆμά
τε καλὸν καὶ μέλος καὶ ᾠδὴν καὶ ὄρχησιν· εἰ δὲ ταῦθ'
ἡμᾶς διαφυγόντα οἰχήσεται, μάταιος ὁ μετὰ ταῦθ' ἡμῖν
περὶ παιδείας ὀρθῆς εἴθ' Ἑλληνικῆς εἴτε βαρβαρικῆς
λόγος ἂν εἴη. — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Εἶεν· τί δὲ δὴ τὸ
35 καλὸν χρὴ φάναι σχῆμα ἢ μέλος εἶναί ποτε; φέρε, ἀν-
δρικῆς ψυχῆς ἐν πόνοις ἐρχομένης καὶ δειλῆς ἐν τοῖς
655 αὐτοῖς τε καὶ ἴσοις ἆρ' ὅμοια τά τε σχήματα καὶ τὰ a
φθέγματα ξυμβαίνει γίγνεσθαι; — ΚΛ. Καὶ πῶς, ὅτε
γε μηδὲ τὰ χρώματα; — ΑΘ. Καλῶς γε, ὦ ἑταῖρε·
40 ἀλλ' ἐν γὰρ μουσικῇ καὶ σχήματα μὲν καὶ μέλη ἔνεστι,
περὶ ῥυθμὸν καὶ ἁρμονίαν οὔσης τῆς μουσικῆς, ὥστε
εὔρυθμον μὲν καὶ εὐάρμοστον, εὔχρων δὲ μέλος ἢ
σχῆμα οὐκ ἔστιν ἀπεικάσαντα ὥσπερ οἱ χοροδιδάσκαλοι
ἀπεικάζουσιν, ὀρθῶς φθέγγεσθαι· τὸ δὲ τοῦ δειλοῦ τε
45 καὶ ἀνδρείου σχῆμα ἢ μέλος ἔστι τε καὶ ὀρθῶς προσα- b
γορεύειν ἔχει τὰ μὲν τῶν ἀνδρείων καλά, τὰ τῶν δει-
λῶν δὲ αἰσχρά. καὶ ἵνα δὴ μὴ μακρολογία πολλή τις
γίγνηται περὶ ταῦθ' ἡμῖν ἅπαντα, ἁπλῶς ἔστω τὰ
μὲν ἀρετῆς ἐχόμενα ψυχῆς ἢ σώματος εἴτε αὐτῆς εἴτε
50 τινὸς εἰκόνος ξύμπαντα σχήματά τε καὶ μέλη καλά, τὰ
δὲ κακίας αὖ τοὐναντίον ἅπαν. — ΚΛ. Ὀρθῶς τε προ-
καλεῖ καὶ ταῦθ' ἡμῖν οὕτως ἔχειν ἀποκεκρίσθω τὰ νῦν.
— ΑΘ. Ἔτι δὴ τόδε· πότερον ἅπαντες πάσαις χορείαις
ὁμοίως χαίρομεν, ἢ πολλοῦ δεῖ; — ΚΛ. Τοῦ παντὸς μὲν c

bulo ducto. primum igitur hocne probemus? eruditionem primam per Musas Apollinemque esse ponamus? an quomodo? — Cl. Ita. — Ath. Ineruditus igitur rudis chorearum nobis erit, eruditum vero satis imbutum eisdem ponemus? — Cl. Quidni? — Ath. Atqui chorea in universum saltatione cantuque continetur. — Cl. Necessario — Ath. Ergo pulchre eruditus et canere et saltare poterit pulchre. — Cl. Ita videtur. — Ath. Videamus vero, quid nam sit quod nunc rursus dicitur. — Cl. Quid? quæso. — Ath. Pulchre canit, dicimus, et pulchre saltat: addamusne, si etiam pulchra canit et pulchra saltat, an non? — Cl. Addamus. — Ath. Quid vero? si quis pulchra pro pulchris, turpia pro turpibus habens ita eis utitur, meliusne is nobis chorea et musica eruditus erit, an is, qui corpore quidem et voce conceptum mente pulchrum subministrare, quotiens occasio fert, potest, gaudet vero nequaquam pulchris neque aversatur non pulchra? an ille, qui voce quidem et corpore non nimis satisfacere potest aut mente concipere, voluptate vero et dolore satisfacit altera amplectens, quæcunque pulchra sunt, altera, quæ non pulchra, moleste ferens? — Cl. Magnum tu discrimen, hospes, eruditionis dicis. — Ath. Itaque si id, quod pulchrum est in cantu et saltatione, nos tres intelligimus, recte iidem eruditum et ineruditum novimus; sin autem illud ignoramus, ne custodiam quidem eruditionis ecquæ sit et ubi, dignoscere unquam poterimus. nonne ita? — Cl. Ita sane. — Ath. Hæc igitur deinceps nobis rursus quasi canibus investigantibus indaganda sunt, gestus pulcher et modus et cantus et saltatio; quæ si fuga se nobis subduxerint, vana deinde nobis de recta eruditione sive Græca sive barbara disputatio erit. — Cl. Etiam. — Ath. Esto: quidnam igitur pulchrum gestum vel modum dicamus esse? age, fortis animi inter labores versantis atque ignavi inter eosdem et pares fierine solet ut similes sint gestus et voces? — Cl. Quomodo, quæso, cum ne colores quidem? — Ath. Scite, o amice; sed enim in musica gestus quidem et modi locum habent, cum ad numerum et harmoniam spectet musica, itaque numerosum sane et consonum, neutiquam vero bene coloratum modum aut gestum adhibita illa, qua chororum doctores utuntur, imagine dicere licet; sed ignavi pariter atque fortis viri est et gestus vel modus, et recte qui fortium sunt, pulchri, qui ignavorum, turpes appellantur. ac ne multa de omnibus his verba facere cogamur, simpliciter qui virtuti animi vel corporis sive ipsi sive ejus imagini alicui conjuncti sunt omnes et gestus et modi pulchri, contra qui vitio, plane contrarii sunto. — Cl. Et recte tu hortaris, et ita hæc se habere nobis responsum nunc esto. — Ath. Jam vero etiam hoc: utrum omnes omnibus choreis similiter gaudemus, an multum abest? — Cl. Sane immensum quantum. —

οὖν. — ΑΘ. Τί ποτ᾽ ἂν οὖν λέγομεν τὸ πεπλανηκὸς
ἡμᾶς εἶναι; πότερον οὐ ταὐτά ἐστι καλὰ ἡμῖν πᾶσιν, ἢ
τὰ μὲν αὐτὰ, ἀλλ᾽ οὐ δοκεῖ ταὐτὰ εἶναι; οὐ γάρ που
ἐρεῖ γέ τις, ὥς ποτε τὰ τῆς κακίας ἢ ἀρετῆς καλλίονα
5 χορεύματα, οὐδ᾽ ὡς αὐτὸς μὲν χαίρει τοῖς τῆς μοχθηρίας
σχήμασιν, οἱ δ᾽ ἄλλοι ἐναντίᾳ ταύτης Μούσῃ τινί. καί-
τοι λέγουσί γε οἱ πλεῖστοι μουσικῆς ὀρθότητα εἶναι τὴν
ἡδονὴν ταῖς ψυχαῖς πορίζουσαν δύναμιν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν d
οὔτε ἀνεκτὸν οὔτε ὅσιον τὸ παράπαν φθέγγεσθαι· τόδε δὲ
10 μᾶλλον εἰκὸς πλανᾶν ἡμᾶς. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; —
ΑΘ. Ἐπειδὴ μιμήματα τρόπων ἐστὶ τὰ περὶ τὰς χορείας
ἐν πράξεσί τε παντοδαπαῖς γιγνόμενα καὶ τύχαις καὶ
ἤθεσι καὶ μιμήμασι διεξιόντων ἑκάστων, οἷς μὲν ἂν πρὸς
τρόπου τὰ ῥηθέντα ἢ μελῳδηθέντα ἢ καὶ ὁπωσοῦν χο-
15 ρευθέντα ἢ κατὰ φύσιν ἢ κατὰ ἔθος ἢ κατ᾽ ἀμφότερα,
τούτους μὲν καὶ τούτοις χαίρειν τε καὶ ἐπαινεῖν αὐτὰ e
καὶ προσαγορεύειν καλὰ ἀναγκαῖον, οἷς δ᾽ ἂν παρὰ φύ-
σιν ἢ τρόπον ἤ τινα ξυνήθειαν, οὔτε χαίρειν δυνατὸν
οὔτε ἐπαινεῖν αἰσχρά τε προσαγορεύειν. οἷς δ᾽ ἂν τὰ μὲν
20 τῆς φύσεως ὀρθὰ ξυμβαίνῃ, τὰ δὲ τῆς συνηθείας ἐναντία,
ἢ τὰ μὲν τῆς συνηθείας ὀρθὰ, τὰ δὲ τῆς φύσεως ἐναν-
τία, οὗτοι δὲ ταῖς ἡδοναῖς τοὺς ἐπαίνους ἐναντίους
656 προσαγορεύουσιν· ἡδέα γὰρ τούτων ἕκαστα εἶναί φασι, a
πονηρὰ δὲ, καὶ ἐναντίον ἄλλων οὓς οἴονται φρονεῖν αἰ-
25 σχύνονται μὲν κινεῖσθαι τῷ σώματι τὰ τοιαῦτα, αἰσχύ-
νονται δὲ ᾄδειν ὡς ἀποφαινόμενοι καλὰ μετὰ σπουδῆς,
χαίρουσι δὲ παρ᾽ αὑτοῖς. — ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις.
— ΑΘ. Μῶν οὖν τι βλάβην ἔσθ᾽ ἥντινα φέρει τῷ χαί-
ροντι πονηρίας ἢ σχήμασιν ἢ μέλεσιν; ἤ τιν᾽ ὠφελίαν
30 αὖ τοῖς πρὸς τἀναντία τὰς ἡδονὰς ἀποδεχομένοις; —
ΚΛ. Εἰκός γε. — ΑΘ. Πότερον εἰκὸς, ἢ καὶ ἀναγ- b
καῖον ταὐτὸν εἶναι ὅπερ ὅταν τις πονηροῖς ἤθεσι
ξυνὼν κακῶν ἀνθρώπων μὴ μισῇ, χαίρῃ δὲ ἀποδεχό-
μενος, ψέγῃ δὲ ὡς ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ ὀνειρώττων αὑτοῦ
35 τὴν μοχθηρίαν; τότε ὁμοιοῦσθαι δή που ἀνάγκη τὸν
χαίροντα ὁποτέροις ἂν χαίρῃ, ἐὰν ἄρα καὶ ἐπαινεῖν
αἰσχύνηται. καίτοι τοῦ τοιούτου τί μεῖζον ἀγαθὸν
ἢ κακὸν φαῖμεν ἂν ἡμῖν ἐκ πάσης ἀνάγκης γίγνεσθαι;
— ΚΛ. Δοκῶ μὲν οὐδέν. — ΑΘ. Ὅπου δὴ νόμοι καλῶς
40 εἰσὶ κείμενοι ἢ καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἔσονται, τὴν c
περὶ τὰς Μούσας παιδείαν τε καὶ παιδιὰν οἰόμεθα ἐξέ-
σεσθαι τοῖς ποιητικοῖς, ὅτι περ ἂν αὐτὸν τὸν ποιητὴν
ἐν τῇ ποιήσει τέρπῃ ῥυθμοῦ ἢ μέλους ἢ ῥήματος ἐχό-
μενον, τοῦτο διδάσκοντα καὶ τοὺς τῶν εὐνόμων παῖδας
45 καὶ νέους ἐν τοῖς χοροῖς ὅτι ἂν τύχῃ ἀπεργάζεσθαι πρὸς
ἀρετὴν ἢ μοχθηρίαν; — ΚΛ. Οὔτοι δὴ τοῦτό γε λόγον
ἔχει· πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. Νῦν δέ γε αὐτὸ ὡς ἔπος
εἰπεῖν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἔξεστι δρᾶν, πλὴν κατ᾽ d
Αἴγυπτον. — ΚΛ. Ἐν Αἰγύπτῳ δὲ δὴ πῶς τὸ τοιοῦτον
50 φῂς νενομοθετῆσθαι; — ΑΘ. Θαῦμα καὶ ἀκοῦσαι.
πάλαι γὰρ δή ποτε, ὡς ἔοικεν, ἐγνώσθη παρ᾽ αὐτοῖς
οὗτος ὁ λόγος, ὃν τὰ νῦν λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι καλὰ μὲν
σχήματα, καλὰ δὲ μέλη δεῖ μεταχειρίζεσθαι ταῖς συν-
ηθείαις τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι νέους. ταξάμενοι δὲ ταῦτα

Ath. Quidnam igitur in diversa abigere nos potuisse dicimus? numquid non eadem pulchra nobis omnibus sunt, an sunt quidem eadem, sed non videntur eadem esse? nam illud profecto nemo dicet, vitii quandoque pulchriores quam virtutis esse choreas, aut se quidem pravitatis gestibus gaudere, reliquos vero contraria aliqua Musa. quamquam plerique rectam musicæ rationem facultatem esse dicunt delectationem animis afferendi; sed neque id ferendum neque omnino fas est pronuntiatu; illud vero potius probabile est in diversa nos agere. — Cl. Quid? — Ath. Quoniam choreæ animi modorum imitationes sunt in variis vel actionibus vel fortunis vel moribus exhibitæ, atque ita, ut singuli hæc imitando persequantur, necesse est quorum animo dicta vel modulata vel quomodocunque saltata sive naturæ sive consuetudinis sive utriusque causa conveniant, ii iisque ut gaudeant eaque laudent et pulchra appellent, quibus vero præter naturam vel animum vel aliquam consuetudinem accidant, ii nec gaudere neque ea laudare possunt et turpia appellare coguntur. qui vero natura quidem recte, sed consuetudine contra, vel consuetudine recte, natura contra comparati sint, ii delectationibus contrarias prædicant laudes; delectabilia enim hæc omnia esse dicunt, sed prava, et coram aliis, quos sapere existimant, pudore prohibentur his modis corpus movere aut canere, quasi serio pulchra ea demonstrantes, apud se vero gaudent. — Cl. Rectissime dicis. — Ath. Estne igitur quod damni aliquid afferat pravitatis vel gestibus vel modis gaudenti, aut utilitatem rursus aliquam iis, qui contrario modo delectationes recipiunt? — Cl. Consentaneum quidem. — Ath. Utrumne consentaneum, an etiam necessarium est perinde esse ac si quis malorum hominum pravis moribus immixtus non oderit, sed gaudeat probetque, reprehendat tamen quasi ludibundus per somnum conspicans suam ipse pravitatem? tunc similem utique necesse est fieri gaudentem utriscumque gaudeat, etiamsi laudare ea pudore scilicet prohibeatur. et tamen quid majus hoc bonum malumve nobis omni cogente necessitate accidere dicemus? — Cl. Nihil, ut mihi videtur. — Ath. Ubi igitur bonis legibus locus est aut etiam erit in posterum tempus, ibine eruditionem lusumque ad Musas spectantem arbitrio permissam fore putamus poetica facultate præditorum, ut quidquid ipsum poetam in faciendis carminibus delectet numerorum vel modorum vel verborum ex genere, id filios quoque illorum bonis legibus utentium adolescentesque docens in choris tales ad virtutem aut pravitatem reddat, quales fors ferat? — Cl. Nullam profecto istud rationem habet: qui enim possit? — Ath. Nunc vero id ipsum omnibus, ut ita dicam, in civitatibus facere licet Ægypto excepta. — Cl. In Ægypto autem quo igitur modo hoc lege constitutum esse dicis? — Ath. Mirum sane auditu. jamdudum enim, ut videtur, intellectum apud eos illud est, quod nunc statuimus nos, pulchros gestus et pulchros modos usu tractandos esse adolescentibus in civitatibus. eos vero quinam et quales es-

ἅττα ἐστὶ καὶ ὁποῖ' ἅττα, ἀπέφηναν ἐν τοῖς ἱεροῖς,
καὶ παρὰ ταῦτ' οὐκ ἐξῆν οὔτε ζωγράφοις οὔτ' ἄλλοις e
ὅσοι σχήματα καὶ ὁποῖ' ἅττα ἀπεργάζονται, καινοτο-
μεῖν οὐδ' ἐπινοεῖν ἄλλ' ἅττα, ἢ τὰ πάτρια, οὐδὲ νῦν
5 ἔξεστιν οὔτε ἐν τούτοις οὔτε ἐν μουσικῇ ξυμπάσῃ. σκο-
πῶν δὲ εὑρήσεις αὐτόθι τὰ μυριοστὸν ἔτος γεγραμμένα
ἢ τετυπωμένα, οὐχ ὡς ἔπος εἰπεῖν μυριοστὸν, ἀλλ'
ὄντως, τῶν νῦν δεδημιουργημένων οὔτε τι καλλίονα
657 οὔτε αἰσχίω, τὴν αὐτὴν δὲ τέχνην ἀπειργασμένα. — a
10 ΚΛ. Θαυμαστὸν λέγεις. — ΑΘ. Νομοθετικὸν μὲν οὖν
καὶ πολιτικὸν ὑπερβαλλόντως. ἀλλ' ἕτερα φαῦλ' ἂν εὕ-
ροις αὐτόθι· τοῦτο δ' οὖν τὸ περὶ μουσικὴν ἀληθές τε
καὶ ἄξιον ἐννοίας, ὅτι δυνατὸν ἄρ' ἦν περὶ τῶν τοιού-
των νομοθετεῖσθαι βεβαίως θαῤῥοῦντα μέλη τὰ τὴν
15 ὀρθότητα φύσει παρεχόμενα. τοῦτο δὲ θεοῦ ἢ θείου
τινὸς ἂν εἴη, καθάπερ ἐκεῖ φασὶ τὰ τὸν πολὺν τοῦτον
σεσωσμένα χρόνον μέλη τῆς Ἴσιδος ποιήματα γεγο- b
νέναι. ὥσθ', ὅπερ ἔλεγον, εἰ δύναιτό τις ἑλεῖν αὐτῶν
καὶ ὁπωσοῦν τὴν ὀρθότητα, θαῤῥοῦντα χρὴ εἰς νόμον
20 ἄγειν καὶ τάξιν αὐτά· ὡς ἡ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης ζή-
τησις τοῦ καινῇ ζητεῖν ἀεὶ μουσικῇ χρῆσθαι σχεδὸν οὐ
μεγάλην τινὰ δύναμιν ἔχει πρὸς τὸ διαφθεῖραι τὴν
καθιερωθεῖσαν χορείαν ἐπικαλοῦσαν ἀρχαιότητα. τὴν
γοῦν ἐκεῖ οὐδαμῶς ἔοικε δυνατὴ γεγονέναι διαφθεῖραι,
25 πᾶν δὲ τοὐναντίον. — ΚΛ. Φαίνεται οὕτως ἂν ταῦτα c
ἔχειν ἐκ τῶν ὑπὸ σοῦ τὰ νῦν λεχθέντων. — ΑΘ. Ἆρ'
οὖν θαῤῥοῦντες λέγωμεν τὴν τῇ μουσικῇ καὶ τῇ παιδιᾷ
μετὰ χορείας χρείαν ὀρθὴν εἶναι τοιῷδέ τινι τρόπῳ;
χαίρομεν ὅταν οἰώμεθα εὖ πράττειν, καὶ ὁπόταν χαί-
30 ρωμεν, οἰόμεθα εὖ πράττειν αὖ; μῶν οὐχ οὕτως; —
ΚΛ. Οὕτω μὲν οὖν. — ΑΘ. Καὶ μὴν ἔν γε τῷ τοιούτῳ
χαίροντες ἡσυχίαν οὐ δυνάμεθα ἄγειν. — ΚΛ. Ἔστι
ταῦτα. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐχ ἡμῶν οἱ μὲν νέοι αὐτοὶ
χορεύειν ἕτοιμοι, τὸ δὲ τῶν πρεσβυτέρων ἡμῶν, ἐκεί- d
35 νους αὖ θεωροῦντες διάγειν ἡγούμεθα πρεπόντως, χαί-
ροντες τῇ ἐκείνων παιδιᾷ τε καὶ ἑορτάσει, ἐπειδὴ τὸ
παρ' ἡμῖν ἡμᾶς ἐλαφρὸν ἐκλείπει νῦν, ὃ ποθοῦντες καὶ
ἀσπαζόμενοι τίθεμεν οὕτως ἀγῶνας τοῖς δυναμένοις
ἡμᾶς ὅτι μάλιστ' εἰς τὴν νεότητα μνήμῃ ἐπεγείρειν;
40 — ΚΛ. Ἀληθέστατα. — ΑΘ. Μῶν οὖν οἰώμεθα καὶ
κομιδῇ μάτην τὸν νῦν λεγόμενον λόγον περὶ τῶν ἑορ-
ταζόντων λέγειν τοὺς πολλοὺς, ὅτι τοῦτον δεῖ σοφώτα- e
τον ἡγεῖσθαι καὶ κρίνειν νικᾶν, ὃς ἂν ἡμᾶς εὐφραίνε-
σθαι καὶ χαίρειν ὅτι μάλιστα ἀπεργάζηται; δεῖ γὰρ
45 δὴ, ἐπείπερ ἀφείμεθά γε παίζειν ἐν τοῖς τοιούτοις, τὸν
πλείστους καὶ μάλιστα χαίρειν ποιοῦντα, τοῦτον μά-
λιστα τιμᾶσθαί τε καὶ ὅπερ εἶπον νῦν δὴ, τὰ νικητήρια
φέρειν. ἆρ' οὐκ ὀρθῶς λέγεταί τε τοῦτο καὶ πράττοιτ'
658 ἂν, εἰ ταύτῃ γίγνοιτο; — ΚΛ. Τάχ' ἄν. — ΑΘ. Ἀλλ', a
50 ὦ μακάριε, μὴ ταχὺ τὸ τοιοῦτον κρίνωμεν, ἀλλὰ διαι-
ροῦντες αὐτὸ κατὰ μέρη σκοπώμεθα τοιῷδέ τινι τρόπῳ·
τί ἂν, εἴ ποτέ τις οὕτως ἁπλῶς ἀγῶνα θείη ὁντινοῦν,
μηδὲν ἀφορίσας μήτε γυμνικὸν μήτε μουσικὸν μήθ'
ἱππικὸν, ἀλλὰ πάντας συναγαγὼν τοὺς ἐν τῇ πόλει

sent præscriptos in templis proposuerunt, et præter hos neque pictoribus neque aliis, qui vel gestus vel aliud quippiam effingunt, novare licebat aut excogitare diversos a patriis, neque nunc licet aut in his aut in universa musica, inveniesque ibi, si quæsiveris, jam decies millesimum annum (proprie loquor, non ut vulgo) picta vel figurata his, quæ nunc facta sunt, nec pulchriora nec turpiora, sed eadem arte confecta. — Cl. Mirum dicis. — Ath. Legislatori certe et viro civili mirum in modum conveniens. alia sane nullius pretii ibidem deprehendes: hoc tamen, quod ad musicam spectat, et verum est et dignum animadversione, fieri scilicet posse ut his in rebus fidenter aliquis stabiles ferat leges, quæ cantica natura recta præscribant. id autem dei vel divini alicujus fuerit; quemadmodum illic perhibent hæc tam diu servata cantica Isidis poemata fuisse. quare, id quod dicebam, si quis quocunque modo rectam eorum rationem assequi potuerit, fidenter legis in formulam adducere ea debet. nam illud voluptatis et doloris studium, quo nova semper musica uti student, fere non magnam vim habet ad evertendam vetustatis opprobrio choream consecratam. certe illic tantum abest ut evertere eam potuisse videatur, ut plane contrarium usu venerit. — Cl. Videtur ita futurum ex iis, quæ a te nunc dicta sunt. — Ath. Ergone fidenter musica et chorearum lusu utendi rationem tali quodam modo recte comparatam esse dicamus? gaudemus cum bene habere nos putamus, et rursus cum gaudemus, putamus bene habere? nonne ita? — Cl. Ita sane. — Ath. Et quidem in eo cum sumus et gaudemus, quiescere non possumus. — Cl. Sunt ista. — Ath. Nonne igitur dum adolescentes sumus, ipsi saltare gestimus, seniores autem facti illos vicissim spectantes convenienter agere nobis videmur, illorum lusu et festivitate gaudentes, quoniam nostra nos levitas nunc deficit, cujus desiderio et amore certamina ponimus his, qui possunt nos quam maxime ad juventutem memoria suscitare? — Cl. Verissime. — Ath. Num igitur prorsus temere illud dici statuamus, quod vulgo nunc de iis, qui dies festos celebrant, dici solet, eum sapientissimum habendum et vincere judicandum esse, qui nos lætitia et gaudio quam maxime afficiat? necesse est enim, postquam semel ludere tali modo nobis permissum est, qui plurimos et maximo gaudio afficiat, ei ut maximus honos habeatur et, id quod modo dicebam, palma deferatur. non recte hoc et dicitur et ita si fiat, agatur? — Cl. Fortasse. — Ath. Cavendum est, o beate, ne celeriter hanc rem judicemus, sed particulatim distinctam consideremus tali quodam modo: quid si quis aliquando sic simpliciter certamen aliquod proponeret, non definiens neque gymnicum neque musicum neque equestre, sed omnibus in civitate convocatis præmia proponens indiceret, ut qui vellet veniret

προείποι θεὶς νικητήρια τὸν βουλόμενον ἥκειν ἀγωνιούμενον ἡδονῆς πέρι μόνον, ὃς δ' ἂν τέρψῃ τοὺς θεατὰς μάλιστα, μηδὲν ἐπιταττόμενος ᾧτινι τρόπῳ, νικήσῃ δὲ b αὐτὸ τοῦτο ὅτι μάλιστα ἀπεργασάμενος καὶ κριθῇ τῶν 5 ἀγωνισαμένων ἥδιστος γεγονέναι, τί ποτ' ἂν ἡγούμεθα ἐκ ταύτης τῆς προῤῥήσεως ξυμβαίνειν; — ΚΛ. Τοῦ πέρι λέγεις; — ΑΘ. Εἰκός που τὸν μέν τινα ἐπιδεικνύναι, καθάπερ Ὅμηρος, ῥαψῳδίαν, ἄλλον δὲ κιθαρῳδίαν, τὸν δέ τινα τραγῳδίαν, τὸν δ' αὖ κωμῳδίαν· οὐ 10 θαυμαστὸν δὲ, εἴ τις καὶ θαύματα ἐπιδεικνὺς μάλιστ' ἂν νικᾷν ἡγοῖτο. τούτων δὴ τοιούτων καὶ ἑτέρων ἀγω- c νιστῶν μυρίων ἐλθόντων ἔχομεν εἰπεῖν τίς ἂν νικῷ δικαίως; — ΚΛ. Ἄτοπον ἤρου· τίς γὰρ ἂν ἀποκρίνοιτό σοι τοῦτο, ὡς γνοὺς ἄν ποτε πρὶν ἀκοῦσαί τε καὶ τῶν 15 ἀθλητῶν ἑκάστων αὐτήκοος αὐτὸς γενέσθαι; — ΑΘ. Τί οὖν δή; βούλεσθε ἐγὼ σφῷν τὴν ἄτοπον ἀπόκρισιν ταύτην ἀποκρίνωμαι; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Εἰ μὲν τοίνυν τὰ πάνυ σμικρὰ κρίνοι παιδία, κρινοῦσι τὸν τὰ θαύματα ἐπιδεικνύντα· ἢ γάρ; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; d 20 — ΑΘ. Ἐὰν δέ γ' οἱ μείζους παῖδες, τὸν τὰς κωμῳδίας· τραγῳδίαν δὲ αἵ τε πεπαιδευμέναι τῶν γυναικῶν καὶ τὰ νέα μειράκια καὶ σχεδὸν ἴσως τὸ πλῆθος πάντων. — ΚΛ. Ἴσως δῆτα. — ΑΘ. Ῥαψῳδὸν δὲ καλῶς Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν ἤ τι τῶν Ἡσιοδείων διατι- 25 θέντα τάχ' ἂν ἡμεῖς οἱ γέροντες ἥδιστα ἀκούσαντες νικᾷν ἂν φαῖμεν πάμπολυ. τίς οὖν ὀρθῶς ἂν νενικηκὼς εἴη, τοῦτο μετὰ τοῦτο· ἢ γάρ; — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Δῆλον, ὡς ἔμοιγε καὶ ὑμῖν ἀναγκαῖόν ἐστι φά- e ναι τοὺς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἡλικιωτῶν κριθέντας ὀρθῶς 30 ἂν νικᾷν. τὸ γὰρ ἔθος ἡμῖν τῶν νῦν δὴ πάμπολυ δοκεῖ τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ἁπάσαις καὶ πανταχοῦ βέλτιστον γίγνεσθαι. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Συγχωρῶ δὴ τό γε τοσοῦτον καὶ ἐγὼ, τοῖς πολλοῖς δεῖν τὴν μουσικὴν ἡδονῇ κρίνεσθαι, μὴ μέντοι τῶν γε ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ 35 σχεδὸν ἐκείνην εἶναι Μοῦσαν καλλίστην, ἥτις τοὺς βελτίστους καὶ ἱκανῶς πεπαιδευμένους τέρπει, μάλι- 659 στα δὲ ἥτις ἕνα τὸν ἀρετῇ τε καὶ παιδείᾳ διαφέροντα. a διὰ ταῦτα δὲ ἀρετῆς φαμὲν δεῖσθαι τοὺς τούτων κριτὰς, ὅτι τῆς τ' ἄλλης μετόχους αὐτοὺς εἶναι δεῖ φρονή- 40 σεως καὶ δὴ καὶ τῆς ἀνδρίας. οὔτε γὰρ παρὰ θεάτρου δεῖ τόν γε ἀληθῆ κριτὴν κρίνειν μανθάνοντα καὶ ἐκπληττόμενον ὑπὸ θορύβου τῶν πολλῶν καὶ τῆς αὑτοῦ ἀπαιδευσίας, οὔτ' αὖ γιγνώσκοντα δι' ἀνανδρίαν καὶ δειλίαν ἐκ ταὐτοῦ στόματος οὗπερ τοὺς θεοὺς ἐπεκα- 45 λέσατο μέλλων κρίνειν, ἐκ τούτου ψευδόμενον ἀποφαίνεσθαι ῥαθύμως τὴν κρίσιν. οὐ γὰρ μαθητὴς, ἀλλὰ b διδάσκαλος, ὥς γε τὸ δίκαιον, θεατῶν μᾶλλον ὁ κριτὴς καθίζει καὶ ἐναντιωσόμενος τοῖς τὴν ἡδονὴν μὴ προσηκόντως μηδ' ὀρθῶς ἀποδιδοῦσι θεαταῖς. ἐξῆν γὰρ 50 δὴ τῷ παλαιῷ τε καὶ Ἑλληνικῷ νόμῳ, καθάπερ ὁ Σικελικός τε καὶ Ἰταλικὸς νόμος νῦν τῷ πλήθει τῶν θεατῶν ἐπιτρέπων καὶ τὸν νικῶντα διακρίνων χειροτονίαις διέφθαρκε μὲν τοὺς ποιητὰς αὐτούς (πρὸς γὰρ τὴν τῶν κριτῶν ἡδονὴν ποιοῦσιν οὖσαν φαύλην, ὥστε αὐτοὶ c

solum de voluptate certaturus, qui vero spectatores maxime delectasset, ejus delectationis modum nullum præscribens, sed vicisset ipso illo quam maxime effecto judicatusque esset concertantium suavissimus fuisse, quidnam hoc edicto futurum esse putamus? — Cl. De quo quæris? — Ath. Alius, opinor, ut Homerus, carmen heroicum exhiberet, alius fidibus caneret, alius tragœdiam, alius comœdiam doceret, nec mirum, si quis etiam miraculis exhibendis potissimum victorem se futurum putaret. horum igitur talium aliorumque sexcentorum certandi causa congressorum possumusne dicere quis jure victor esset futurus? — Cl. Miram quæstionem. quis enim tibi ad eam respondeat, quasi scire unquam possit, priusquam audiverit singulorumque certationem ipse suis auribus perceperit? — Ath. Quid igitur? vultisne ego vobis miram hanc responsionem præbeam? — Cl. Quidni velimus? — Ath. Itaque si admodum parvuli judicent, eum judicabunt, qui miracula exhibuerit : nonne? — Cl. Qui enim aliter? — Ath. Sin autem magis adulti pueri, eum, qui comœdias; tragœdiam vero cum eruditæ inter feminas, tum adolescentuli et fere omnium fortasse pars maxima. — Cl. Fortasse scilicet. — Ath. Recitatorem autem bene Iliadem et Odysseam vel Hesiodorum aliquid exhibentem forsitan nos senes maxima cum delectatione audiremus et plurimum vincere pronuntiaremus. quis igitur recte victoriam consecutus esset, id proximum : nonne? — Cl. Etiam. — Ath. Patet mihi et vobis necessario dicendum esse a nostris æqualibus judicatos recte vincere. nostra enim inter eos, qui modo dicti sunt, longe optima in omnibus civitatibus et ubique consuetudo habenda videtur. — Cl. Quidni? — Ath. Tantum igitur ego quoque concedo multitudini, voluptate judicandam esse musicam, neque vero obviorum quorumlibet, sed illam fere Musam pulcherrimam esse, quæ optimos et satis eruditos delectet, maximeque quæ unum virtute et eruditione excellentem. virtute autem propterea horum judicibus opus esse dicimus, quod et reliquæ participes eos prudentiæ esse oporteat et vero etiam fortitudinis. neque enim a theatro oportet verum judicem discentem et stupefactum strepitu multitudinis suaque ipsius inscientia judicare, neque scientem rursus ob ignaviam et timiditatem eodem ex ore, quo deos invocavit judicaturus, falsum temere emittere judicium. non enim discendi causa, sed docendi potius, ut jus est, spectatores judex sedet adversaturusque non convenienter nec recte voluptate prosequentibus spectaculum. licebat enim, credo, antiquæ et Græcæ legi idem, quod Sicula et Italica nunc facit, quæ multitudini spectatorum rem permittens et palmam deferens secundum manuum sublationem cum ipsos poetas corrupit, quippe ad judicum voluptatem pravam carmina facientes, ut ipsi sese spectatores erudiant, tum

αὐτοὺς οἱ θεαταὶ παιδεύουσι) διέφθαρκε δ' αὐτοῦ τοῦ θεάτρου τὰς ἡδονάς· δέον γὰρ αὐτοὺς ἀεὶ βελτίω τῶν αὐτῶν ἠθῶν ἀκούοντας βελτίω τὴν ἡδονὴν ἴσχειν, νῦν αὐτοῖς δρῶσι πᾶν τοὐναντίον ξυμβαίνει. τί ποτ' οὖν ἡμῖν 5 τὰ νῦν αὖ διαπερανθέντα τῷ λόγῳ σημαίνειν βούλεται; σκοπεῖσθ', εἰ τόδε. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Δοκεῖ μοι τρίτον ἢ τέταρτον ὁ λόγος εἰς ταὐτὸν περιφερόμενος ἥκειν, ὡς ἄρα παιδεία μέν ἐσθ' ἡ παίδων ὁλκή τε καὶ d ἀγωγὴ πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου λόγον ὀρθὸν εἰρημένον 10 καὶ τοῖς ἐπιεικεστάτοις καὶ πρεσβυτάτοις δι' ἐμπειρίαν ξυνδεδογμένον ὡς ὄντως ὀρθός ἐστιν· ἵν' οὖν ἡ ψυχὴ τοῦ παιδὸς μὴ ἐναντία χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι ἐθίζηται τῷ νόμῳ καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ νόμου πεπεισμένοις, ἀλλὰ ξυνέπηται χαίρουσά τε καὶ λυπουμένη τοῖς αὐτοῖς 15 τούτοις, οἷσπερ ὁ γέρων, τούτων ἕνεκα ἃς ᾠδὰς καλοῦμεν ὄντως μὲν ἐπῳδαὶ ταῖς ψυχαῖς αὗται νῦν γεγο- e νέναι πρὸς τὴν τοιαύτην, ἣν λέγομεν, συμφωνίαν ἐσπουδασμέναι, διὰ δὲ τὸ σπουδὴν μὴ δύνασθαι φέρειν τὰς τῶν νέων ψυχὰς παιδιαί τε καὶ ᾠδαὶ καλεῖσθαι καὶ 20 πράττεσθαι, καθάπερ τοῖς κάμνουσί τε καὶ ἀσθενῶς ἴσχουσι τὰ σώματα ἐν ἡδέσι τισὶ σιτίοις καὶ πώμασι 660 τὴν χρηστὴν πειρῶνται τροφὴν προσφέρειν οἷς μέλει a τούτων, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν ἐν ἀηδέσιν, ἵνα τὴν μὲν ἀσπάζωνται, τὴν δὲ μισεῖν ὀρθῶς ἐθίζωνται. ταὐτὸν 25 δὴ καὶ τὸν ποιητικὸν ὁ ὀρθὸς νομοθέτης ἐν τοῖς καλοῖς ῥήμασι καὶ ἐπαινετοῖς πείσει τε καὶ ἀναγκάσει μὴ πείθων τὰ τῶν σωφρόνων τε καὶ ἀνδρείων καὶ πάντως ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔν τε ῥυθμοῖς σχήματα καὶ ἐν ἁρμονίαισι μέλη ποιοῦνται ὀρθῶς ποιεῖν. — ΚΛ. Νῦν οὖν 30 οὕτω δοκοῦσί σοι, πρὸς Διός, ὦ ξένε, ἐν ταῖς ἄλλαις πό- b λεσι ποιεῖν; ἐγὼ μὲν γὰρ καθ' ὅσον αἰσθάνομαι, πλὴν παρ' ἡμῖν ἢ παρὰ Λακεδαιμονίοις, ἃ σὺ νῦν λέγεις, οὐκ οἶδα πραττόμενα, καινὰ δὲ ἄττα ἀεὶ γιγνόμενα περί τε τὰς ὀρχήσεις καὶ περὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν ξύμπασαν, 35 οὐχ ὑπὸ νόμων μεταβαλλόμενα, ἀλλ' ὑπό τινων ἀτάκτων ἡδονῶν πολλοῦ δεουσῶν τῶν αὐτῶν εἶναι καὶ κατὰ ταὐτά, ὡς σὺ κατ' Αἴγυπτον ἀφερμηνεύεις, ἀλλ' οὐδέποτε τῶν c αὐτῶν. — ΑΘ. Ἄριστά γ', ὦ Κλεινία. εἰ δ' ἔδοξά σοι ἃ σὺ λέγεις λέγειν ὡς νῦν γιγνόμενα, οὐκ ἂν θαυμάζοιμι, 40 εἰ μὴ σαφῶς λέγων ἃ διανοοῦμαι τοῦτο ἐποίησα καὶ ἔπαθον. ἀλλ' ἃ βούλομαι γίγνεσθαι περὶ μουσικήν, τοιαῦτ' ἄττα εἶπον ἴσως, ὥστε σοι δόξαι ταῦτα ἐμὲ λέγειν. λοιδορεῖν γὰρ πράγματα ἀνίατα καὶ πόρρω προβεβηκότα ἁμαρτίας οὐδαμῶς ἡδύ, ἀναγκαῖον δ' ἐνίοτέ ἐστιν. 45 ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ξυνδοκεῖ καὶ σοί, φέρε, φῂς παρ' ὑμῖν d καὶ τοῖσδε μᾶλλον, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι γίγνεσθαι τὰ τοιαῦτα; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Τί δ', εἰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις γίγνοιθ' οὕτω; πότερον αὐτὰ καλλιόνως οὕτως εἶναι φαῖμεν ἄν, ἢ καθάπερ νῦν γί- 50 γνεται, γιγνόμενα; — ΚΛ. Πολύ που τὸ διαφέρον, εἰ καθάπερ παρά τε τοῖσδε καὶ παρ' ἡμῖν καὶ ἔτι καθάπερ εἶπες σὺ νῦν δὴ δεῖν εἶναι, γίγνοιτο. — ΑΘ. Φέρε δή, ξυνομολογησώμεθα τὰ νῦν. ἄλλο τι παρ' ὑμῖν ἐν e πάσῃ παιδείᾳ καὶ μουσικῇ τὰ λεγόμενά ἐστι τάδε; τοὺς

ipsius theatri voluptates depravavit; nam cum meliora semper suis moribus audientes meliorem sibi comparare voluptatem debeant, nunc ut faciant plane contrarium eis accidit. quidnam igitur nobis hæc iterum nunc sermone pertractata significare volunt? videte, an hoc. — Cl. Quid? — Ath. Videtur mihi tertium vel quartum sermo eodem relatus devenisse, ut eruditionem versari ostendat in trahendis ducendisque ad eam rationem pueris, quam rectam a lege declaratam probissimorum et natu maximorum ob experientiam consensus vere rectam esse approbaverit, ideoque ut animus pueri ne contraria gaudere et dolere consuescat legi et a lege persuasis, sed pari modo iisdem rebus, quibus senex gaudeat et doleat, eamobrem hæc, quas cantilenas appellamus, re vera cantiones animis exstitisse nunc videntur ad illum, quem dicimus, concentum studiose compositæ; quia vero seria ferre juvenum animi non possunt, lusus et cantilenæ appellari atque agi, quemadmodum ægrotis et corpore invalidis in suavibus quibusdam cibis ac potionibus salubre alimentum ministrare conantur quibus illi curæ sunt, noxia vero insuavibus miscent, ut illa adament, hæc aversari recte assuefiant. sic igitur poetica quoque facultate prædito verus legislator vel persuadebit, vel si minus persuadeat, necessitatem imponet, ut pulchris suis verbis et præclaris temperantium et fortium et omnino bonorum virorum gestus modosque numeris harmoniisque effingens recte fingat. — Cl. Num igitur sic tibi, per Jovem, hospes, in reliquis civitatibus facere nunc videntur? ego enim quantum sentio, præterquam apud nos vel apud Lacedæmonios hæc, quæ tu nunc dicis, non novi observari, sed novari semper aliquid in saltationibus et reliqua musica universa, neque id legibus mutantibus, sed inordinatis quibusdam voluptatibus, quæ tantum abest ut eædem sint eodemque modo se habentes, sicut tu de Ægyptiis refers, ut numquam non aliæ sint. — Ath. Optime, o Clinia. sed si visus tibi sum quæ tu dicis ea nunc fieri dicere, non mirer, si parum perspicue sententiam dicendo id commiserim passusque sim. sed quæ fieri ego in musica cupio, de iis talia fortasse verba feci, ut illud dicere tibi visus sim. nam rebus insanabilibus longeque in vitiositate progressis convicium facere neutiquam jucundum, quamquam interdum necessarium. sed quoniam eadem tibi placent, magisne, quæso, apud vos et apud hosce, quam apud reliquos Græcos fieri hæc censes? — Cl. Quidni? — Ath. Quid vero, si etiam apud reliquos ita fierent? pulchriusne ea sic, quam ut nunc fiunt, fieri diceremus? — Cl. Multo, ni fallor, præstaret, si quemadmodum apud hosce et apud nos adeoque quemadmodum tu modo requirebas, fierent. — Ath. Age, nunc summam eorum, de quibus conveniat inter nos, colligamus. numquid apud vos in omni eruditione et musica quæ dicantur

ποιητὰς ἀναγκάζετε λέγειν, ὡς ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ σώφρων ὢν καὶ δίκαιος εὐδαίμων ἐστὶ καὶ μακάριος, ἐάν τε μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἐάν τε σμικρὸς καὶ ἀσθενὴς ᾖ, καὶ ἐὰν πλουτῇ καὶ μή· ἐὰν δὲ ἄρα πλουτῇ μὲν Κινύρα τε 5 καὶ Μίδα μᾶλλον, ᾖ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τ' ἐστὶ καὶ ἀνιαρῶς ζῇ. καὶ Οὔτ' ἂν μνησαίμην, φησὶν ὑμῖν ὁ ποιητής, εἴπερ ὀρθῶς λέγει, οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην ὃς μὴ πάντα τὰ λεγόμενα καλὰ μετὰ δικαιοσύνης πράττοι καὶ κτῷτο, 661a καὶ δὴ καὶ δηΐων τοιοῦτος ὢν ὀρέγοιτο ἐγγύθεν ἱστάμε-10 νος, ἄδικος δὲ ὢν μήτε τολμῷ ὁρῶν φόνον αἱματόεντα μήτε νικῷ θέων Θρηΐκιον βορέην, μήτε ἄλλο αὐτῷ μηδὲν τῶν λεγομένων ἀγαθῶν γίγνοιτό ποτε. τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν λεγόμεν' ἀγαθὰ οὐκ ὀρθῶς λέγεται. λέγεται γάρ, ὡς ἄριστον μὲν ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρίτον 15 δὲ πλοῦτος. μυρία δὲ ἄλλα ἀγαθὰ λέγεται· καὶ γὰρ ὀξὺ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ πάντα ὅσα ἔχεται τῶν αἰσθήσεων εὐαισθήτως ἔχειν, ἔτι δὲ καὶ τὸ ποιεῖν τυραννοῦντα ὅτι b ἂν ἐπιθυμῇ, καὶ τὸ δὴ τέλος ἁπάσης μακαριότητος εἶναι τὸ πάντα ταῦτα κεκτημένον ἀθάνατον εἶναι γενό-20 μενον ὅτι τάχιστα. ὑμεῖς δὲ καὶ ἐγώ που τάδε λέγομεν, ὡς ταῦτά ἐστι ξύμπαντα δικαίοις μὲν καὶ ὁσίοις ἀνδράσιν ἄριστα κτήματα, ἀδίκοις δὲ κάκιστα ξύμπαντα, ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς ὑγιείας· καὶ δὴ καὶ τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ παράπαν ζῆν μέγιστον c 25 μὲν κακὸν τὸν ξύμπαντα χρόνον ἀθάνατον ὄντα καὶ κεκτημένον πάντα τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ πλὴν δικαιοσύνης τε καὶ ἀρετῆς ἁπάσης, ἔλαττον δέ, ἂν ὡς ὀλίγιστον ὁ τοιοῦτος χρόνον ἐπιζώῃ. ταῦτα δὴ λέγειν οἶμαι τοὺς παρ' ὑμῖν ποιητάς, ἅπερ ἐγώ, πείσετε καὶ ἀναγκά-30 σετε, καὶ ἔτι τούτοις ἑπομένους ῥυθμούς τε καὶ ἁρμονίας ἀποδιδόντας παιδεύειν οὕτω τοὺς νέους ὑμῶν. ἢ γάρ; ὁρᾶτε. ἐγὼ μὲν γὰρ λέγω σαφῶς τὰ μὲν κακὰ d λεγόμενα ἀγαθὰ τοῖς ἀδίκοις εἶναι, τοῖς δὲ δικαίοις κακά, τὰ δ' ἀγαθὰ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ὄντως ἀγαθά, τοῖς 35 δὲ κακοῖς κακά. ὅπερ οὖν ἠρόμην, ἆρα ξυμφωνοῦμεν ἐγώ τε καὶ ὑμεῖς, ἢ πῶς; — ΚΛ. Τὰ μὲν ἔμοιγε φαινόμεθά πως, τὰ δ' οὐδαμῶς. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν ὑγίειάν τε κεκτημένον καὶ πλοῦτον καὶ τυραννίδα διὰ τέλους, καὶ ἔτι προστίθημι ὑμῖν ἰσχὺν διαφέρουσαν καὶ ἀνδρείαν 40 μετ' ἀθανασίας, καὶ μηδὲν ἄλλο αὐτῷ τῶν λεγομένων e κακῶν εἶναι γιγνόμενον, ἀδικίαν δὲ καὶ ὕβριν ἔχοντα ἐν αὐτῷ μόνον, τὸν οὕτω ζῶντα ἴσως ὑμᾶς οὐ πείθω μὴ οὐκ ἄρα εὐδαίμονα, ἀλλ' ἄθλιον γίγνεσθαι σαφῶς; — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Εἶεν· τί οὖν τὸ μετὰ 45 τοῦτ' εἰπεῖν ἡμᾶς χρεών; ἀνδρεῖος γὰρ δὴ καὶ ἰσχυρὸς καὶ καλὸς καὶ πλούσιος καὶ ποιῶν ὅτιπερ ἐπιθυμοῖ τὸν 662a βίον ἅπαντα οὐχ ὑμῖν δοκεῖ, εἴπερ ἄδικος εἴη καὶ ὑβριστής, ἐξ ἀνάγκης αἰσχρῶς ἂν ζῆν; ἢ τοῦτο μὲν ἴσως ἂν συγχωρήσαιτε, τό γε αἰσχρῶς; — ΚΛ. Πάνυ 50 μὲν οὖν. — ΑΘ. Τί δέ; τὸ καὶ κακῶς; — ΚΛ. Οὐκ ἂν ἔτι τοῦθ' ὁμοίως. — ΑΘ. Τί δέ; τὸ καὶ ἀηδῶς καὶ μὴ ξυμφερόντως αὐτῷ; — ΚΛ. Καὶ πῶς ἂν ταῦτά γ' ἔτι ξυγχωροῖμεν; — ΑΘ. Ὅπως; εἰ θεὸς ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ὦ φίλοι, δοίη τις συμφωνίαν· ὡς νῦν γε σχεδὸν b

hæc sunt? poetas cogitis dicere bonum virum eundemque temperantem et justum felicem esse et beatum, sive magnus et robustus sit sive parvus et invalidus et sive opibus polleat sive minus: pollentem vero opibus supra Cinyram Midamque, si injustus sit, miserum scilicet esse et vitam ærumnosam agere. et Nec memorem nec dignum, inquit poeta vester, si recte dicit, habeam qui respiciatur, qui non omnia, quæ pulchra dicuntur, cum justitia faciat sibique comparet, atque etiam hostes in pugna ita moratus comminus ense petat, sed injustus nec sustineat cruentam inspicere cædem neque cursu vincat Threicium Boream, nec aliud quicquam eorum, quæ bona dicuntur, umquam ei contingat. nam quæ vulgo dicuntur bona, non recte dicuntur. dicitur enim optimum esse valere, secundum pulchritudo, tertium divitiæ. præterea sexcenta bona dicuntur, velut acute cernere et audire et omnium ad sensus pertinentium facultatem idoneam habere, ad hæc facere dominantem quodcunque libet, et qui scilicet finis universæ felicitatis sit, hæc omnia possidentem immortalitate potitum esse quam celerrime. vos vero atque ego, ut opinor, ita statuimus, has omnes justis quidem sanctisque viris optimas esse possessiones, injustis autem pessimas omnes ab sanitate initio facto. itaque et videre et audire et sentire et omnino vivere summum malum esse per omne tempus immortalitate prædito et omnia, quæ bona dicuntur, possidenti præter justitiam virtutemque universam, minus vero, si quis ita comparatus quam minimum tempus superstes sit. hæc eadem igitur, quæ ego, opinor, poetas vestros persuadendo et cogendo ut dicant adducetis, itemque ut convenientes his numeros et harmonias exhibentes ita juvenes vestros erudiant: nonne? videte. nam equidem disertis verbis affirmo quæ mala dicuntur, ea bona esse injustis, justis vero mala, quæ autem bona, ea bonis re vera bona, malis vero mala. quod igitur interrogabam, conveniatne inter nos, an quomodo? — Cl. Partim convenire mihi, partim neutiquam videtur. — Ath. Ergone sanitatem habentem et divitias et dominationem perpetuam, addo vero etiam robur insigne et fortitudinem cum immortalitate et ab aliis omnibus, quæ mala dicuntur, immunitatem, injustitiam autem et protervitatem tantum in se habentem, hunc ita viventem fortasse vobis non persuadeo nequaquam scilicet felicem, sed manifesto miserum fieri? — Cl. Verissime dicis. — Ath. Esto: quid igitur deinceps nobis dicendum? quippe fortis et robustus et pulcher et dives et quodcumque libet per omnem vitam faciens nonne si injustus et protervus sit, necessario turpiter vivere vobis videtur? an id quidem fortasse concedatis, turpiter? — Cl. Sane quidem. — Ath. Quid vero? etiamne male? — Cl. Id non jam item. — Ath. Quid vero? etiamne injucunde et non ex sua re? — Cl. Et quomodo etiam hæc concedamus? — Ath. Quomodo? scilicet deo nobis, amici, aliquo consensum tribuente;

ἐπᾴδομεν ἀπ' ἀλλήλων. ἐμοὶ γὰρ δὴ φαίνεται ταῦτα οὕτως ἀναγκαῖα, ὡς οὐδὲ, ὦ φίλε Κλεινία, Κρήτη νῆσος σαφῶς· καὶ νομοθέτης ὢν ταύτῃ πειρῴμην ἂν τούς τε ποιητὰς ἀναγκάζειν φθέγγεσθαι καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει, ζημίαν τε ὀλίγου μεγίστην ἐπιτιθείην ἄν, εἴ τις ἐν τῇ χώρᾳ φθέγξαιτο, ὡς εἰσί τινες ἄνθρωποί ποτε πονηροὶ μὲν, ἡδέως δὲ ζῶντες, ἢ λυσιτελοῦντα c μὲν ἄλλα ἐστὶ καὶ κερδαλέα, δικαιότερα δὲ ἄλλα, καὶ πόλλ' ἄττ' ἂν παρὰ τὰ νῦν λεγόμενα ὑπό τε Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων, ὡς ἔοικε, καὶ δή που καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διάφορα πείθοιμ' ἂν τοὺς πολίτας μοι φθέγγεσθαι. φέρε γάρ, ὦ πρὸς Διός τε καὶ Ἀπόλλωνος, ὦ ἄριστοι τῶν ἀνδρῶν, εἰ τοὺς νομοθετήσαντας ὑμῖν αὐτοὺς τούτους ἐροίμεθα θεούς, ἆρ' ὁ δικαιότατός ἐστι βίος ἥδιστος, ἢ δύ' ἐστόν τινε βίω, οἷν ὁ μὲν ἥδιστος d ὢν τυγχάνει, δικαιότατος δ' ἕτερος; εἰ δὴ δύο φαῖεν, ἐροίμεθ' ἂν ἴσως αὐτοὺς πάλιν, εἴπερ ὀρθῶς ἐπανερωτῷμεν, ποτέρους δὲ εὐδαιμονεστέρους χρὴ λέγειν, τοὺς τὸν δικαιότατον, ἢ τοὺς τὸν ἥδιστον διαβιοῦντας βίον; εἰ μὲν δὴ φαῖεν τοὺς τὸν ἥδιστον, ἄτοπος αὐτῶν ὁ λόγος ἂν γίγνοιτο. βούλομαι δέ μοι μὴ ἐπὶ θεῶν λέγεσθαι τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπὶ πατέρων καὶ νομοθετῶν μᾶλλον, καί μοι τὰ ἔμπροσθεν ἠρωτημένα πατέρα τε καὶ νομο- e θέτην ἠρωτήσθω, ὁ δ' εἰπέτω, ὡς ὁ ζῶν τὸν ἥδιστον βίον ἐστὶ μακαριώτατος. εἶτα μετὰ ταῦτα ἔγωγ' ἂν φαίην· Ὦ πάτερ, οὐχ ὡς εὐδαιμονέστατά με ἐβούλου ζῆν; ἀλλ' ἀεὶ διακελευόμενος οὐδὲν ἐπαύου ζῆν με ὡς δικαιότατα. ταύτῃ μὲν οὖν ὁ τιθέμενος εἴτε νομοθέτης εἴτε καὶ πατὴρ ἄτοπος ἄν, οἶμαι, καὶ ἄπορος φαίνοιτο τοῦ ξυμφωνούντως ἑαυτῷ λέγειν· εἰ δ' αὖ τὸν δικαιότατον εὐδαιμονέστατον ἀποφαίνοιτο βίον εἶναι, ζητοῖ που πᾶς ἂν ὁ ἀκούων, οἶμαι, τί ποτ' ἐν αὐτῷ τὸ τῆς 663 ἡδονῆς κρεῖττον ἀγαθόν τε καὶ καλὸν ὁ νόμος ἐνὸν a ἐπαινεῖ. τί γὰρ δὴ δικαίῳ χωριζόμενον ἡδονῆς ἀγαθὸν ἂν γίγνοιτο; φέρε, κλέος τε καὶ ἔπαινος πρὸς ἀνθρώπων τε καὶ θεῶν ἆρ' ἐστὶν ἀγαθὸν μὲν καὶ καλὸν, ἀηδὲς δὲ, δύσκλεια δὲ τἀναντία; ἥκιστα, ὦ φίλε νομοθέτα, φήσομεν. ἀλλὰ τὸ μήτε τινὰ ἀδικεῖν μήτε ὑπό τινος ἀδικεῖσθαι μῶν ἀηδὲς μὲν, ἀγαθὸν δὲ ἢ καλὸν, τὰ δὲ ἕτερα ἡδέα μὲν, αἰσχρὰ δὲ καὶ κακά; — **ΚΛ.** Καὶ πῶς; — **ΑΘ.** Οὐκοῦν ὁ μὲν μὴ χωρίζων λόγος ἡδύ τε καὶ δίκαιον καὶ ἀγαθόν τε καὶ καλὸν πιθανός γ', εἰ μηδὲν b ἕτερον, πρὸς τό τινα ἐθέλειν ζῆν τὸν ὅσιον καὶ δίκαιον βίον, ὥστε νομοθέτῃ γε αἴσχιστος λόγων καὶ ἐναντιώτατος ὃς ἂν μὴ φῇ ταῦτα οὕτως ἔχειν· οὐδεὶς γὰρ ἂν ἑκὼν ἐθέλοι πείθεσθαι πράττειν τοῦτο, ὅτῳ μὴ τὸ χαίρειν τοῦ λυπεῖσθαι πλέον ἕπεται. σκοτοδινιᾶν δὲ τὸ πόρρωθεν ὁρώμενον πᾶσί τε ὡς ἔπος εἰπεῖν καὶ δὴ καὶ τοῖς παισὶ παρέχει. νομοθέτης δ' ἡμῖν δόξαν εἰς τοὐναντίον τούτου καταστήσει τὸ σκότος ἀφελὼν, καὶ πείσει c ἁμωσγέπως ἔθεσι καὶ ἐπαίνοις καὶ λόγοις, ὡς ἐσκιαγραφημένα τὰ δίκαιά ἐστι καὶ ἄδικα, τὰ μὲν ἄδικα τῷ τοῦ δικαίου ἐναντίως φαινόμενα, ἐκ μὲν ἀδίκου καὶ κακοῦ ἑαυτοῦ θεωρούμενα ἡδέα, τὰ δὲ δίκαια ἀηδέ-

nam nunc fere discrepamus inter nos. mihi enim utique tam necessaria hæc videntur, quam ne Cretam quidem, mi Clinia, insulam esse certum est, ac si legislator essem, et poetas conarer in hanc orationem compellere et omnes in civitate versantes, et pæne maximam pœnam imponerem, si qui terræ incola enuntiaret esse quosdam aliquando homines pravos quidem, sed suaviter viventes, vel utilia et lucrum afferentia alia esse, alia justiora, et multis in rebus diversa ab iis, quæ nunc a Cretensibus et Lacedæmoniis, ut videtur, et vero etiam reliquis, opinor, hominibus dicuntur, oratione civibus meis ut uterentur persuaderem. quid enim, per Jovem et Apollinem, optimi viri, si hos ipsos legum vestrarum auctores deos interrogaremus, utrum justissima esset vita jucundissima, an duæ quædam essent vitæ, quarum una jucundissima esset, justissima autem alia? qui si duas dicerent, fortasse iterum nos, si recte interrogaremus, ex iis quæreremus, utros beatiores dici oporteret, justissimam, an jucundissimam peragentes vitam : jam illi si dicerent jucundissimam, mira verba facerent. volo autem non ad deos mihi hujusmodi referri sermonem, sed ad patres potius et legumlatores, et quæ antea interrogata mihi sunt, ea patrem et legislatorem interrogata sunto, et ab hoc responsum esto jucundissime viventem esse felicissimum. tum deinde ego dicerem : O pater, nonne quam beatissime vivere me volebas? at numquam desistebas, quin semper quam justissime vivere me juberes. in hanc igitur sententiam discedens sive legislator sive pater absonus, opinor, appareret neque impetraret, ut constare sibi videretur; sin autem justissimam vitam felicissimam esse declararet, nemo, opinor, qui id audiret, non quæreret, quidnam in ea inesset majus illud voluptate bonum et pulchrum, quod lex laudaret. ecquid enim justo boni, quod a voluptate sejunctum sit, evenire possit? age, gloria et laus apud homines deosque inventa num forte bonum quidem et pulchrum, sed injucundum est, infamia vero contra? minime, o care legislator, dicemus. at nec inferre cuiquam nec pati a quoquam injuriam num injucundum quidem, sed bonum pulchrumve, quæ vero in diversa parte posita sunt, jucunda quidem, sed turpia et mala? — Cl. Qui? quæso. — Ath. Itaque non sejungens jucundum ab justo et bono pulchroque oratio probabilis certe, si nihil aliud, ad efficiendum in aliquo sancte et juste vivendi studium, ideoque legislatori quidem non turpior altera magisve adversaria est oratio, quam quæ ita se hoc habere neget; nemo enim sua sponte id facere animum inducet, cui non gaudii plus, quam doloris conjunctum sit. sed oculorum vertiginem e longinquo visum cum omnibus, ut ita dicam, tum vero etiam pueris affert. legislator autem nobis opinionem in hujus contrarium depulsa caligine convertet et aliquo modo vel assuefaciendo vel laudando vel docendo persuadebit adumbrata esse justa atque injusta, ut contrariam injusta justo speciem præbentia ex injusto et malo animo prospecta iucunda, justa vero jucundissima videantur, ex

στατα, ἐκ δὲ δικαίου πάντα τἀναντία παντὶ πρὸς ἀμ-
φότερα. — ΚΛ. Φαίνεται. — ΑΘ Τὴν δ' ἀλήθειαν
τῆς κρίσεως ποτέραν κυριωτέραν εἶναι φῶμεν; πότερα
τὴν τῆς χείρονος ψυχῆς, ἢ τὴν τῆς βελτίονος; —
5 ΚΛ. Ἀναγκαῖόν που τὴν τῆς ἀμείνονος. — ΑΘ. Ἀναγ- d
καῖον ἄρα τὸν ἄδικον βίον οὐ μόνον αἰσχίω καὶ μοχθη-
ρότερον, ἀλλὰ καὶ ἀηδέστερον τῇ ἀληθείᾳ τοῦ δικαίου
τε εἶναι καὶ ὁσίου βίου. — ΚΛ. Κινδυνεύει κατά γε
τὸν νῦν λόγον, ὦ φίλοι. — ΑΘ. Νομοθέτης δὲ οὗ τι
10 καὶ σμικρὸν ὄφελος, εἰ καὶ μὴ τοῦτο ἦν οὕτως ἔχον,
ὡς καὶ νῦν αὐτὸ ᾕρηχ' ὁ λόγος ἔχειν, εἴπερ τι καὶ ἄλλο
ἐτόλμησεν ἂν ἐπ' ἀγαθῷ ψεύδεσθαι πρὸς τοὺς νέους,
ἔστιν ὅτι τούτου ψεῦδος λυσιτελέστερον ἂν ἐψεύσατό
ποτε καὶ δυνάμενον μᾶλλον ποιεῖν μὴ βίᾳ, ἀλλ' ἑκόν- e
15 τας πάντα τὰ δίκαια; — ΚΛ. Καλὸν μὲν ἡ ἀλήθεια,
ὦ ξένε, καὶ μόνιμον, ἔοικε μὴν οὐ ῥᾴδιον εἶναι πεί-
θειν. — ΑΘ. Εἶεν· τὸ μὲν τοῦ Σιδωνίου μυθολόγημα
ῥᾴδιον ἐγένετο πείθειν, οὕτως ἀπίθανον ὄν, καὶ ἄλλα
μυρία. — ΚΛ. Ποῖα; — ΑΘ. Τὸ σπαρέντων ποτὲ
20 ὀδόντων ὁπλίτας ἐξ αὐτῶν φῦναι. καίτοι μέγα γ' ἐστὶ
664 νομοθέτῃ παράδειγμα τοῦ πείσειν ὅτι ἂν ἐπιχειρῇ τις a
πείθειν τὰς τῶν νέων ψυχάς, ὥστε οὐδὲν ἄλλο αὐτὸν
δεῖ σκοποῦντα ἀνευρίσκειν, ἢ τί πείσας μέγιστον ἀγα-
θὸν ἐργάσαιτο ἂν πόλιν, τούτου δὲ πέρι πᾶσαν μηχανὴν
25 εὑρίσκειν, ὅντινά ποτε τρόπον ἡ τοιαύτη ξυνοικία πᾶσα
περὶ τούτων ἓν καὶ ταὐτὸν ὅτι μάλιστα φθέγγοιτ' ἀεὶ διὰ
βίου παντὸς ἔν τε ᾠδαῖς καὶ μύθοις καὶ λόγοις. εἰ δ' οὖν
ἄλλῃ πῃ δοκεῖ, ἢ ταύτῃ, πρὸς ταῦτα οὐδεὶς φθόνος
ἀμφισβητῆσαι τῷ λόγῳ. — ΚΛ. Ἀλλ' οὔ μοι φαίνεται b
30 πρός γε ταῦτα δύνασθαι ἡμῶν ἀμφισβητῆσαί ποτ' ἂν
οὐδέτερος. — ΑΘ. Τὸ μετὰ τοῦτο τοίνυν ἐμὸν ἂν εἴη
λέγειν. φημὶ γὰρ ἅπαντας δεῖν ἐπᾴδειν τρεῖς ὄντας τοὺς
χοροὺς ἔτι νέαις οὔσαις ταῖς ψυχαῖς καὶ ἁπαλαῖς τῶν παί-
δων, τά τε ἄλλα καλὰ λέγοντας πάντα ὅσα διεληλύθαμέν
35 τε καὶ ἔτι διέλθοιμεν ἄν, τὸ δὲ κεφάλαιον αὐτῶν τοῦτο
ἔστω· τὸν αὐτὸν ἥδιστόν τε καὶ ἄριστον ὑπὸ θεῶν βίον
λέγεσθαι φάσκοντες ἀληθέστατα ἐροῦμεν ἅμα καὶ μᾶλ- c
λον πείσομεν οὓς δεῖ πείθειν, ἢ ἐὰν ἄλλως πως φθεγ-
γώμεθα λέγοντες. — ΚΛ. Συγχωρητέον ἃ λέγεις. —
40 ΑΘ. Πρῶτον μὲν τοίνυν ὁ Μουσῶν χορὸς ὁ παιδικὸς ὀρ-
θότατ' ἂν εἰσίοι πρῶτος τὰ τοιαῦτα εἰς τὸ μέσον ᾀσόμε-
νος ἁπάσῃ σπουδῇ καὶ ὅλῃ τῇ πόλει, δεύτερος δὲ ὁ μέχρι
τριάκοντα ἐτῶν, τόν τε Παιᾶνα ἐπικαλούμενος μάρτυρα
τῶν λεγομένων ἀληθείας πέρι καὶ τοῖς νέοις ἵλεων μετὰ
45 πειθοῦς γίγνεσθαι ἐπευχόμενος. δεῖ δὲ δὴ καὶ ἔτι τρί- d
τους τοὺς ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη μέχρι τῶν ἑξήκοντα γε-
γονότας ᾄδειν· τοὺς δὲ μετὰ ταῦτα, οὐ γὰρ ἔτι δυνατοὶ
φέρειν ᾠδάς, μυθολόγους περὶ τῶν αὐτῶν ἠθῶν διὰ
θείας φήμης καταλελεῖφθαι. — ΚΛ. Λέγεις δέ, ὦ ξένε,
50 τίνας τούτους τοὺς χοροὺς τοὺς τρίτους; οὐ γὰρ πάνυ
ξυνίεμεν σαφῶς, ὅτι ποτὲ βούλει φράζειν αὐτῶν πέρι.
— ΑΘ. Καὶ μὴν εἰσί γε οὗτοι σχεδὸν ὧν χάριν οἱ πλεῖ-
στοι τῶν ἔμπροσθεν ἐρρήθησαν λόγων. — ΚΛ. Οὔπω
μεμαθήκαμεν, ἀλλ' ἔτι σαφέστερον πειρῶ φράζειν. — e

justo autem omnia contraria cuilibet in utrisque appareant. — Cl. Ita videtur. — Ath. Veritatem autem judicii utram potiorem esse statuamus? deterioris animi, an melioris? — Cl. Necessarium videtur ut melioris. — Ath. Necessarium igitur ut injusta vita non solum turpior et nequior, sed etiam insuavior re vera sit, quam justa et sancta vita. — Cl. Ut quidem hæc, quæ nunc dicta sunt, docent, o amici. — Ath. Legislator autem quamvis exigui pretii, etiamsi hoc non ita se haberet, ut nunc quoque habere ratio vicit, si quod aliud boni causa mendacium dicere juvenibus auderet, estne quod utilius hoc diceret et efficacius, ut non coacti, sed sua sponte omnia justa facerent? — Cl. Pulchrum quidem est veritas, hospes, et stabile; ad persuadendum tamen non facile videtur. — Ath. Audio. et tamen Sidonii illius fabula tam parum probabilis facile fidem invenit, et aliæ permultæ. — Cl. Quæ? — Ath. Dentium aliquando semente facta armatos inde natos esse; quod profecto magno est legislatori documento, quod quicumque persuadere juvenum animis contendat, id eum esse persuasurum, ut nihil aliud quærenti ei inveniendum sit, nisi qua persuasione maximo civitatem sit bono affecturus, deinde omnis ars eo adhibenda, quanam ratione universus civium conventus his de rebus unum idemque quam maxime per totam vitam enuntiare tum canticis, tum fabulis et sermonibus queat. quod si tamen aliter ac sic videatur, nihil impedit quo minus contra disputetur. — Cl. At mihi neuter nostrûm contra hæc unquam videtur posse disputare. — Ath. Jam igitur meum sit dicere quod sequitur. aio enim omnes tres choros debere recentibus adhuc et teneris puerorum animis cantiones adhibere cum reliqua pulchra dicentes omnia, quæ vel persecuti jam sumus vel adhuc persequemur, tum vero summa eorum hæc esse, ut jucundissimam eandem atque optimam a diis vitam prædicari affirmantes simul et verissima dicturi simus et magis quibus oportet persuasuri, quam si aliter prædicantes loquamur. — Cl. Concedenda sunt quæ dicis. — Ath. Primum igitur Musarum chorus puerilis rectissime primus intrabit talia in medium canturus omni studio et universæ civitati, secundus autem usque ad triginta annos natorum, Pæanem invocans testem veritatis eorum, quæ dicuntur, et junioribus ut propitius cum persuasione veniat precans. sed etiam tertios canere oportet super triginta annos usque ad sexaginta natos; qui autem hos sequuntur, cantus enim ferre non amplius possunt, de iisdem moribus divino ore fabulantes remaneant — Cl. Quosnam tu, hospes, tertios hos dicis choros? non enim clare intelligimus, quidnam illud sit, quod demonstrare de iis velis. — Ath. Et tamen hi fere sunt quorum gratia maximam partem superiorum sermonum habuerimus. — Cl. Nondum percepimus, sed clarius etiam demonstrare experire.

ΑΘ. Εἴπομεν, εἰ μεμνήμεθα, κατ' ἀρχὰς τῶν λόγων, ὡς ἡ φύσις ἁπάντων τῶν νέων διάπυρος οὖσα ἡσυχίαν οὐχ οἵα τε ἄγειν οὔτε κατὰ τὸ σῶμα οὔτε κατὰ τὴν φωνὴν εἴη, φθέγγοιτο δ' ἀεὶ ἀτάκτως καὶ πηδῷ· τάξεως δ' 5 αἴσθησιν τούτων ἀμφοτέρων, τῶν ἄλλων μὲν ζώων οὐδὲν ἐφάπτοιτο, ἡ δὲ ἀνθρώπου φύσις ἔχοι μόνη τοῦτο· τῇ δὴ 665 τῆς κινήσεως τάξει ῥυθμὸς ὄνομα εἴη, τῇ δὲ αὖ τῆς a φωνῆς, τοῦ τε ὀξέος ἅμα καὶ βαρέος συγκεραννυμένων, ἁρμονία ὄνομα προσαγορεύοιτο, χορεία δὲ τὸ ξυναμ- 10 φότερον κληθείη. θεοὺς δ' ἔφαμεν ἐλεοῦντας ἡμᾶς συγχορευτάς τε καὶ χορηγοὺς ἡμῖν δεδωκέναι τόν τε Ἀπόλλωνα καὶ Μούσας, καὶ δὴ καὶ τρίτον ἔφαμεν, εἰ μεμνήμεθα, Διόνυσον. — ΚΛ. Πῶς δ' οὐ μεμνήμεθα; — ΑΘ. Ὁ μὲν τοίνυν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῶν Μουσῶν 15 χορὸς εἴρηνται, τὸν δὲ τρίτον καὶ τὸν λοιπὸν χορὸν ἀνάγ- b κη τοῦ Διονύσου λέγεσθαι. — ΚΛ. Πῶς δή; λέγε· μάλα γὰρ ἄτοπος γίγνοιτ' ἂν ὥς γε ἐξαίφνης ἀκούσαντι Διονύσου πρεσβυτῶν χορός, εἰ ἄρα οἱ ὑπὲρ τριάκοντα καὶ πεντήκοντα δὲ γεγονότες ἔτη μέχρι ἑξήκοντα αὐτῷ 20 χορεύσουσιν. — ΑΘ. Ἀληθέστατα μέντοι λέγεις. λόγου δὴ δεῖ πρὸς ταῦτα, οἶμαι, ὅπῃ τοῦτο εὔλογον οὕτω γιγνόμενον ἂν γίγνοιτο. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἡμῖν τά γε ἔμπροσθεν ὁμολογεῖται; — ΚΛ. Τοῦ πέρι; — ΑΘ. Τὸ δεῖν πάντ' ἄνδρα καὶ παῖδα, ἐλεύ- c 25 θερον καὶ δοῦλον, θῆλύν τε καὶ ἄρρενα, καὶ ὅλῃ τῇ πόλει ὅλην τὴν πόλιν αὐτὴν αὑτῇ ἐπᾴδουσαν μὴ παύεσθαί ποτε ταῦτα, ἃ διεληλύθαμεν, ἁμωσγέπως ἀεὶ μεταβαλλόμενα καὶ πάντως παρεχόμενα ποικιλίαν, ὥστ' ἀπληστίαν εἶναί τινα τῶν ὕμνων τοῖς ᾄδουσι 30 καὶ ἡδονήν. — ΚΛ. Πῶς δ' οὐχ ὁμολογοῖτ' ἂν δεῖν ταῦτα οὕτω πράττεσθαι; — ΑΘ. Ποῦ δὴ τοῦθ' ἡμῖν τὸ ἄριστον τῆς πόλεως, ἡλικίαις τε καὶ ἅμα φρονήσεσι d πιθανώτατον ὂν τῶν ἐν τῇ πόλει, ᾖδον τὰ κάλλιστα μέγιστ' ἂν ἐξεργάζοιτο ἀγαθά; ἢ τοῦτο ἀνοήτως οὕτως 35 ἀφήσομεν, ὃ κυριώτατον ἂν εἴη τῶν καλλίστων τε καὶ ὠφελιμωτάτων ᾠδῶν; — ΚΛ. Ἀλλὰ ἀδύνατον τὸ μεθιέναι, ὥς γε τὰ νῦν λεγόμενα. — ΑΘ. Πῶς οὖν πρέπον ἂν εἴη τοῦτο; ὁρᾶτε, εἰ τῇδε. — ΚΛ. Πῇ δή; — ΑΘ. Πᾶς που γιγνόμενος πρεσβύτερος ὄκνου πρὸς τὰς 40 ᾠδὰς μεστός, καὶ χαίρει τε ἧττον πράττων τοῦτο καὶ ἀνάγκης γιγνομένης αἰσχύνοιτ' ἂν μᾶλλον, ὅσῳ πρε- e σβύτερος καὶ σωφρονέστερος γίγνεται, τόσῳ μᾶλλον. ἆρ' οὐχ οὕτως; — ΚΛ. Οὕτω μὲν οὖν. — ΑΘ. Οὐκοῦν ἐν θεάτρῳ γε καὶ παντοίοις ἀνθρώποις ᾄδειν 45 ἑστὼς ὀρθὸς ἔτι μᾶλλον αἰσχύνοιτ' ἄν. καὶ ταῦτά γ' εἰ καθάπερ οἱ περὶ νίκης χοροὶ ἀγωνιζόμενοι πεφωνασκηκότες ἰσχνοί τε καὶ ἄσιτοι ἀναγκάζοιντο ᾄδειν οἱ τοιοῦτοι, παντάπασί που ἀηδῶς τε καὶ αἰσχυντηλῶς ᾄδοντες ἀπροθύμως ἂν τοῦτ' ἐργάζοιντο. — ΚΛ. Ἀναγ- 666 καιότατα μέντοι λέγεις. — ΑΘ. Πῶς οὖν αὐτοὺς πα- a ραμυθησόμεθα προθύμους εἶναι πρὸς τὰς ᾠδάς; ἆρ' οὐ νομοθετήσομεν πρῶτον μὲν τοὺς παῖδας μέχρι ἐτῶν ὀκτωκαίδεκα τὸ παράπαν οἴνου μὴ γεύεσθαι, διδάσκοντες, ὡς οὐ χρὴ πῦρ ἐπὶ πῦρ ὀχετεύειν εἴς τε τὸ σῶμα

— Ath. Diximus, si memoria tenemus, initio sermonum, naturam juvenum omnium ardentem quiescere non posse neque corpore neque voce, sed vociferari semper sine ordine et salire, ordinis autem hujus utriusque rei sensum ad reliquorum quidem animalium pertinere nullum, humanam vero naturam solam id habere, porro motionis ordini nomen esse numero, ordinem autem vocis acuto et gravi per temperationem coeuntibus harmoniam appellari, hoc utrumque vero vocari choream. deos autem diximus miseratione nostri socios chorearum nobis ducesque dedisse Apollinem et Musas, atque his tertium, si meminimus, adjecimus Bacchum. — Cl. Quidni memores simus? — Ath. Jam de Apollinis quidem et Musarum choro dictum est, tertium autem et reliquum de quo dicatur Bacchi esse necesse est. — Cl. Quo igitur modo? dic; valde mirus enim certe subito audienti videatur Bacchi senibus constans chorus, si quidem tricesimum adeoque quinquagesimum annum egressi usque ad sexagesimum choreas ei ducent. — Ath. Verissime nimirum dicis. ratione igitur ad hæc, opinor, opus est, quomodo illud consentaneum, ita si fiat, videri possit. — Cl. Quidni? — Ath. Sumusne igitur in eadem, qua antea, sententia? — Cl. Qua de re? — Ath. Quod quemque virum et puerum, liberum et servum, feminam pariter ac marem, et totam toti civitati civitatem sibimetipsam sine intermissione cantiones illas, quas persecuti sumus, adhibere oporteat aliquo semper modo mutatas, omnemque varietatem præbentes, ut insatiabilis quædam canticorum cupido teneat canentes et voluptas. — Cl. Qui minus consentiamus hæc ita agenda esse? — Ath. Ubinam igitur hæc nobis optima civitatis pars, propter ætatem simul et prudentiam maxima omnium in civitate ad persuadendum vi prædita, pulcherrima canendo maxima bona efficiat? an temere sic dimittemus hoc, quod pulcherrimorum et utilissimorum cantuum summam habet auctoritatem? — Cl. At nequit omitti, ut quidem nunc dicta se habent. — Ath. Quo igitur modo decebit? videte, an hoc. — Cl. Quonam? — Ath. Quisque fere ad provectiorem ætatem accedens fastidio tenetur canendi minusque ea re delectatur, et si necessitas cogat, pudore afficiatur potius, quo provectior et moderatior fiat, hoc magis. nonne ita? — Cl. Ita sane. — Ath. Itaque in theatro et omnis generis hominibus rectum stantem canere magis etiam eum pudebit. quod si insuper quemadmodum de palma certantes chori ob vocis exercitationem macri et jejuni canere cogantur illi, plane nulla opinor, cum delectatione et pudibundi canentes inviti animo hanc operam dabunt. — Cl. Prorsus necessaria dicis — Ath. Quomodo igitur hortabimur eos, ut prompto sint ad cantus animo? nonne lege sanciemus primum, ne pueri intra annum duodevicesimum omnino vinum gustent, non committendum esse docentes ut ignem super ignem infundant cum corpori, tum animo, priusquam labores aggre-

καὶ τὴν ψυχὴν, πρὶν ἐπὶ τοὺς πόνους ἐγχειρεῖν πορεύεσθαι, τὴν ἐμμανῆ εὐλαβουμένους ἕξιν τῶν νέων· μετὰ δὲ τοῦτο οἴνου μὲν δὴ γεύεσθαι τοῦ μετρίου μέχρι τριάκοντα ἐτῶν, μέθης δὲ καὶ πολυοινίας τὸ παράπαν τὸν νέον ἀπέχεσθαι· τετταράκοντα δὲ ἐπιβαίνοντα ἐτῶν ἐν τοῖς ξυσσιτίοις εὐωχηθέντα καλεῖν τούς τε ἄλλους θεοὺς καὶ δὴ καὶ Διόνυσον παρακαλεῖν εἰς τὴν τῶν πρεσβυτῶν τελετὴν ἅμα καὶ παιδιὰν, ἣν τοῖς ἀνθρώποις ἐπίκουρον τῆς τοῦ γήρως αὐστηρότητος ἐδωρήσατο τὸν οἶνον φάρμακον, ὥστ' ἀνηβᾶν ἡμᾶς καὶ δυσθυμίας λήθην γίγνεσθαι μαλακώτερόν τε ἐκ σκληροτέρου τὸ τῆς ψυχῆς ἦθος, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρον ἐντεθέντα, γιγνόμενον καὶ οὕτως εὐπλαστότερον εἶναι; πρῶτον μὲν δὴ διατεθεὶς οὕτως ἕκαστος ἆρ' οὐκ ἂν ἐθέλοι προθυμότερόν γε, ἧττον αἰσχυνόμενος, οὐκ ἐν πολλοῖς, ἀλλὰ ἐν μετρίοις, καὶ οὐκ ἐν ἀλλοτρίοις, ἀλλ' ἐν οἰκείοις, ᾄδειν τε καὶ ὃ πολλάκις εἰρήκαμεν ἐπᾴδειν; — ΚΛ. Καὶ πολύ γε. — ΑΘ. Εἰς μέν γε τὸ προάγειν τοίνυν αὐτοὺς μετέχειν ἡμῖν ᾠδῆς οὗτος ὁ τρόπος οὐκ ἂν παντάπασιν ἀσχήμων γίγνοιτο. — ΚΛ. Οὐδαμῶς. — ΑΘ. Ποίαν δὲ ᾄσουσιν οἱ ἄνδρες φωνὴν ἢ Μοῦσαν; ἢ δῆλον, ὅτι πρέπουσαν αὐτοῖς δεῖ γέ τινα; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τίς ἂν οὖν πρέποι θείοις ἀνδράσιν; ἆρ' ἂν ἡ τῶν χορῶν; — ΚΛ. Ἡμεῖς γοῦν, ὦ ξένε, καὶ οἵδε οὐκ ἄλλην ἄν τινα δυναίμεθα ᾠδὴν, ἢ ἣν ἐν τοῖς χοροῖς ἐμάθομεν, ξυνήθεις ᾄδειν γενόμενοι. — ΑΘ. Εἰκότως γε· ὄντως γὰρ οὐκ ἐπήβολοι γεγόνατε τῆς καλλίστης ᾠδῆς. στρατοπέδου γὰρ πολιτείαν ἔχετε, ἀλλ' οὐκ ἐν ἄστεσι κατῳκηκότων, ἀλλ' οἷον ἀθρόους πώλους ἐν ἀγέλῃ νεμομένους φορβάδας τοὺς νέους κέκτησθε· λαβὼν δ' ὑμῶν οὐδεὶς τὸν αὑτοῦ παρὰ τῶν ξυννόμων σπάσας σφόδρα ἀγριαίνοντα καὶ ἀγανακτοῦντα ἱπποκόμον τε ἐπέστησεν ἰδίᾳ καὶ παιδεύει ψήχων τε καὶ ἡμερῶν καὶ πάντα προσήκοντα ἀποδιδοὺς τῇ παιδοτροφίᾳ, ὅθεν οὐ μόνον ἀγαθὸς ἂν στρατιώτης εἴη, πόλιν δὲ καὶ ἄστη δυνάμενος διοικεῖν, ὃν δὴ κατ' ἀρχὰς εἴπομεν τῶν Τυρταίου πολεμικῶν εἶναι πολεμικώτερον, τέταρτον ἀρετῆς, ἀλλ' οὐ πρῶτον τὴν ἀνδρείαν κτῆμα τιμῶντ' ἀεὶ καὶ πανταχοῦ ἰδιώταις τε καὶ ξυμπάσῃ πόλει. — ΚΛ. Οὐκ οἶδα ἡμῶν, ὦ ξένε, ὅπῃ πάλιν αὖ τοὺς νομοθέτας φαυλίζεις. — ΑΘ. Οὐκ, ὠγαθὲ, προσέχων τούτῳ τὸν νοῦν δρῶ τοῦτο, εἴπερ· ἀλλ' ὁ λόγος ὅπῃ φέρει, ταύτῃ πορευώμεθα, εἰ βούλεσθε. εἰ γὰρ ἔχομεν Μοῦσαν τῆς τῶν χορῶν καλλίω καὶ τῆς ἐν τοῖς κοινοῖς θεάτροις, πειρώμεθα ἀποδοῦναι τούτοις, οὓς φαμὲν ἐκείνην μὲν αἰσχύνεσθαι, ζητεῖν δὲ ἥτις καλλίστη ταύτης κοινωνεῖν. — ΚΛ. Πάνυ γε. — ΑΘ. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν δεῖ τόδε γε ὑπάρχειν ἅπασιν, ὅσοις συμπαρέπεταί τις χάρις, ἢ τοῦτο αὐτὸ μόνον αὐτοῦ τὸ σπουδαιότατον εἶναι, ἤ τινα ὀρθότητα, ἢ τὸ τρίτον ὠφελίαν; οἷον δὴ λέγω ἐδωδῇ μὲν καὶ πόσει καὶ ξυμπάσῃ τροφῇ παρέπεσθαι μὲν τὴν χάριν, ἣν ἡδονὴν ἂν προσείποιμεν· ἣν δὲ ὀρθότητά τε καὶ ὠφελίαν, ὅπερ ὑγιεινὸν τῶν προσφερομένων λέγομεν ἑκάστοτε, τοῦτ'

diendos suscipiant, periculum a proclivi ad furorem nabitu juventutis timentes; deinde vero vinum ut gustent modice usque ad tricesimum annum, ebrietate autem et multi vini usu prorsus abstineat juvenis; quadragesimum vero ingressus annum in conviviis epulatus cum reliquos invocet deos, tum Bacchum advocet ad seniorum sacra simul et ludum, quem hominibus auxilio esse voluit adversus senectutis austeritatem vino remedio dato, ut repubescamus et tristitiæ obliviscamur molilioremque ex duriore animi morem tamquam in ignem immissum ferrum eoque faciliorem ad fingendum suscipiamus? primum igitur sic affectus nonne quisque velit magisque prompto animo levatus pudore non inter multos, sed inter modicos, neque inter alienos, sed inter suos canere et quod sæpe diximus incantare? — Cl. Et multo quidem magis. — Ath. Adducturis igitur quidem eos ad canendi societatem nobis non prorsus indecora hæc ratio erit. — Cl. Nullo modo. — Ath. Qualem autem canent hi viri vocem aut Musam? an dubium non est quin aliquam debeant ipsis convenientem? — Cl. Qui enim aliter? — Ath. Quænam igitur conveniet divinis viris? num forte ea, quæ chororum est? — Cl. Nos certe, hospes, atque hi nescio an alium cantum, nisi quem in choris assuefacti didicimus, canere nequeamus. — Ath. Consentaneum quidem; re vera enim pulcherrimum cantum consecuti non estis. castrensem enim rem publicam habetis, non qualis in urbibus habitantium est, sed tamquam confertos pullos in grege pascentes juventutem vestram alitis, nec suum quisquam vestrûm a congregatis abstractum ferocientem valde et graviter ferentem equisoni tradit separatim curandum eruditve stringendo et mansuefaciendo et omnia, quæ ad educationem pertinent, adhibendo, quibus non solum bonus miles sit, sed civitatem et urbes administrare possit, quem quidem initio diximus Tyrtæi bellicosis esse bellicosiorem, quartum virtutis, non primum fortitudini locum honoremque semper et ubique a privatis pariter atque ab universa civitate adjudicantem. — Cl. Nescio nostros, hospes, quomodo legumlatores rursus contemnas. — Ath. Minime, o bone, volenti id animo, si tamen, facio: sed qua sermo ducit, eamus, si placet, Musamque si quam habemus pulchriorem ea, quæ choris et communibus theatris adest, attribuere conemur illis, quos pudere istius et pulcherrimæ consortionem ambire statuimus. — Cl. Ita prorsus. — Ath. Primum igitur nonne ita se habere necesse est in qualibet re, cui adjuncta sit aliqua gratia, ut aut ipsa hæc sola virtus ejus maxima sit, aut recta quædam ratio, aut tertium utilitas? velut cibi et potus usui et omnino alimento adjunctam esse dico gratiam, quam voluptatem appellare licet; quam vero rectam rationem et utilitatem appellamus, id ipsum rectissimum in iis esse, quod cum eis uti-

αὐτὸ εἶναι ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ὀρθότατον. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Καὶ μὴν καὶ τῇ μαθήσει παρακολουθεῖν μὲν τό γε τῆς χάριτος τὴν ἡδονήν, τὴν δὲ ὀρθότητα καὶ τὴν ὠφελίαν καὶ τὸ εὖ καὶ τὸ καλῶς τὴν ἀλήθειαν 5 εἶναι τὴν ἀποτελοῦσαν. — ΚΛ. Ἔστιν οὕτως. — ΑΘ. Τί δέ; τῇ τῶν ὁμοίων ἐργασίᾳ, ὅσαι τέχναι εἰκαστικαί, ἆρ' οὐκ, ἂν τοῦτο ἐξεργάζωνται, τὸ μὲν ἡδονὴν d ἐν αὐτοῖς γίγνεσθαι, παρεπόμενον ἐὰν γίγνηται, χάριν αὐτὸ δικαιότατον ἂν εἴη προσαγορεύειν; — ΚΛ. Ναί. 10 — ΑΘ. Τὴν δέ γε ὀρθότητά που τῶν τοιούτων ἡ ἰσότης ἄν, ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν, ἐξεργάζοιτο τοῦ τε τοσούτου καὶ τοῦ τοιούτου πρότερον, ἀλλ' οὐχ ἡδονή. — ΚΛ. Καλῶς. — ΑΘ. Οὐκοῦν ἡδονῇ κρίνοιτ' ἂν μόνον ἐκεῖνο ὀρθῶς, ὃ μήτε τινὰ ὠφελίαν μήτε ἀλή-15 θειαν μήτε ὁμοιότητα ἀπεργαζόμενον παρέχεται μηδ' αὖ γε βλάβην, ἀλλ' αὐτοῦ τούτου μόνον ἕνεκα γίγνοιτο e τοῦ ξυμπαρεπομένου τοῖς ἄλλοις, τῆς χάριτος, ἣν δὴ κάλλιστά τις ὀνομάσαι ἂν ἡδονήν, ὅταν μηδὲν αὐτῇ τούτων ἐπακολουθῇ; — ΚΛ. Ἀβλαβῆ λέγεις ἡδονὴν μό-20 νον. — ΑΘ. Ναί, καὶ παιδιάν γε εἶναι τὴν αὐτὴν ταύτην λέγω τότε, ὅταν μήτε τι βλάπτῃ μήτε ὠφελῇ σπουδῆς ἢ λόγου ἄξιον. — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ πᾶσαν μίμησιν φαῖμεν ἂν ἐκ τῶν νῦν λεγομένων ἥκιστα ἡδονῇ προσήκειν κρίνεσθαι καὶ δόξῃ μὴ ἀληθεῖ, 668 καὶ δὴ καὶ πᾶσαν ἰσότητα; οὐ γὰρ εἴ τῳ δοκεῖ ἢ μή τις a χαίρει τῳ, τό γε ἴσον ἴσον οὐδὲ τὸ σύμμετρον ἂν εἴη σύμμετρον ὅλως, ἀλλὰ τῷ ἀληθεῖ πάντων μάλιστα, ἥκιστα δὲ ὁτῳοῦν ἄλλῳ. — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Οὐκοῦν μουσικήν γε πᾶσάν φαμεν εἰκαστικήν τε 30 εἶναι καὶ μιμητικήν; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Ἥκιστ' ἄρα, ὅταν τις μουσικὴν ἡδονῇ φῇ κρίνεσθαι, τοῦτον ἀποδεκτέον τὸν λόγον, καὶ ζητητέον ἥκιστα ταύτην ὡς σπουδαίαν, εἴ τις ἄρα που καὶ γίγνοιτο, ἀλλ' ἐκείνην b τὴν ἔχουσαν τὴν ὁμοιότητα τῷ τοῦ καλοῦ μιμήματι. 35 — ΚΛ. Ἀληθέστατα. — ΑΘ. Καὶ τούτοις δὴ τοῖς τὴν καλλίστην ᾠδήν τε ζητοῦσι καὶ Μοῦσαν ζητητέον, ὡς ἔοικεν, οὐχ ἥτις ἡδεῖα, ἀλλ' ἥτις ὀρθή. μιμήσεως γὰρ ἦν, ὥς φαμεν, ὀρθότης, εἰ τὸ μιμηθὲν ὅσον τε καὶ οἷον ἦν ἀποτελοῖτο. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Καὶ 40 μὴν τοῦτό γε πᾶς ἂν ὁμολογοῖ περὶ τῆς μουσικῆς, ὅτι πάντα τὰ περὶ αὐτήν ἐστι ποιήματα μίμησίς τε καὶ ἀπεικασία. καὶ τοῦτό γε μῶν οὐκ ἂν ξύμπαντες ὁμολο- c γοῖεν ποιηταί τε καὶ ἀκροαταὶ καὶ ὑποκριταί; — ΚΛ. Καὶ μάλα. — ΑΘ. Δεῖ δὴ καθ' ἕκαστόν γε, ὡς 45 ἔοικε, γιγνώσκειν τῶν ποιημάτων, ὅτι ποτ' ἐστί, τὸν μέλλοντα ἐν αὐτῷ μὴ ἁμαρτήσεσθαι. μὴ γὰρ γιγνώσκων τὴν οὐσίαν τί ποτε βούλεται καὶ ὅτου ποτ' ἐστὶν εἰκὼν ὄντως, σχολῇ τήν γε ὀρθότητα τῆς βουλήσεως ἢ καὶ ἁμαρτίαν αὐτοῦ διαγνώσεται. — ΚΛ. Σχολῇ· πῶς 50 δ' οὔ; — ΑΘ. Ὁ δὲ τὸ ὀρθῶς μὴ γιγνώσκων ἆρ' ἂν d ποτε τό γε εὖ καὶ τὸ κακῶς δυνατὸς εἴη διαγνῶναι; λέγω δὲ οὐ πάνυ σαφῶς, ἀλλὰ ὧδε σαφέστερον ἴσως ἂν λεχθείη. — ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Εἰσὶ δή που κατὰ τὴν ὄψιν ἡμῖν ἀπεικασίαι μυρίαι. — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Τί

mur salubre esse dicimus. — Cl. Sane quidem. — Ath. Et vero etiam disciplinæ comitem gratiosam esse voluptatem rectam autem rationem et utilitatem et bene ac pulchre ut habeat; a veritate perfici. — Cl. Est ita. — Ath. Quid vero? similium confectioni, in qua omnes versantur assimulandi artes, nonne hoc si præstant, si adjunctum illud est, ut voluptas in iis exsistat, gratiam hanc summo jure appellabimus? — Cl. Ita. — Ath. At rectam eorundem rationem non voluptas, opinòr, sed potius æqualitas, ut in universum dicam, in tanto et tali conspicua præstabit. — Cl. Bene. — Ath. Voluptate igitur recte censeri videtur tantum illud, quod neque utilitatem aliquam neque veritatem neque similitudinem efficiens præstet neque rursus afferat damnum, sed ipsum illud solum, quod reliquis adjunctum est, propositum habeat, gratiam, quam optime quis voluptatem appellaverit, si istorum nihil eam sequatur? — Cl. Innoxiam dicis voluptatem tantum. — Ath. Dico vero, atque ludum eandem esse tum, cum neque noceat nec juvet quod animadversione dignum aut memorabile sit. — Cl. Verissime dicis. — Ath. Nonne igitur universam imitationem ex his, quæ dicta sunt, minime voluptate et opinione non vera censendam esse statuemus, itemque universam æqualitatem? non enim si cui videatur aut non delectetur aliquis aliquo, æquale ideo æquale neque congruens erit congruens omnino, sed omnium maxime veritate, minime alia re ulla. — Cl. Plane quidem. — Ath. Jam musicam omnem nonne in assimulando et imitando versari statuimus? — Cl. Quidni? — Ath. Minime igitur, si quis musicam voluptate censeri statuat, ea sententia probanda, minimeque hæc, etiamsi forte alicubi occurrat, ut studio digna sectanda est, sed illa, quæ similitudinem habeat imaginis pulchri. — Cl. Verissime. — Ath. Etiam his igitur, qui pulcherrimam cantionem sectantur et Musam, non quæ jucunda, sed quæ recta sit, sectanda videtur. imitationis enim recta ratio, quemadmodum statuimus, hæc erat, si propositum exemplar quantum qualeque esset redderetur. — Cl. Qui enim aliter? — Ath. Atqui hoc profecto quilibet concedet de musica, opera ejus omnia imitationem esse atque assimilationem. idque nonne concedent et poetæ et auditores et actores? — Cl. Admodum. — Ath. Itaque in quovis opere, ut videtur, scire quidnam sit oportet eum, qui non sit in eo erraturus. si enim nesciet quid sit illud quod sibi velit, et cujusnam sit vere imago, non facile utrum recte tenuerit voluntatem, an aberraverit, internoscet. — Cl. Non facile: qui aliter? — Ath. Qui autem nesciet, an recte, num is unquam utrum bene, an male, internoscere poterit? sed loquor non admodum clare: sic fortasse clarius dictum erit. — Cl. Quomodo? — Ath. Sunt nimirum ad visum nobis assimulata permulta. — Cl. Sunt. — Ath. Quid

οὖν; εἴ τις καὶ ἐν τούτοις ἀγνοοῖ τῶν μεμιμημένων ὅτι
ποτ' ἐστὶν ἕκαστον τῶν σωμάτων, ἆρ' ἄν ποτε τό γε
ὀρθῶς αὐτῶν εἰργασμένον γνοίη; λέγω δὲ τὸ τοιόνδε,
οἷον τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ σώματος καὶ ἑκάστων τῶν μερῶν
5 τὰς θέσεις εἰ ἔχει, ὅσοι τέ εἰσι καὶ ὁποῖα παρ' ὁποῖα e
αὐτῶν κείμενα τὴν προσήκουσαν τάξιν ἀπείληφε, καὶ
ἔτι δὴ χρώματά τε καὶ σχήματα, ἢ πάντα ταῦτα τε-
ταραγμένως εἴργασται. μῶν δοκεῖ ταῦτ' ἄν ποτε δια-
γνῶναί τις τὸ παράπαν ἀγνοῶν, ὅτι ποτ' ἐστὶ τὸ με-
10 μιμημένον ζῷον; — ΚΛ. Καὶ πῶς; — ΑΘ. Τί δ'; εἰ
γιγνώσκοιμεν, ὅτι τὸ γεγραμμένον ἢ τὸ πεπλασμένον
669 ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ τὰ μέρη πάντα τὰ ἑαυτοῦ καὶ a
χρώματα ἅμα καὶ σχήματα ἀπείληφεν ὑπὸ τῆς τέχνης,
ἆρά γε ἀναγκαῖον ἤδη τῷ ταῦτα γνόντι καὶ ἐκεῖνο ἑτοί-
15 μως γιγνώσκειν, εἴτε καλὸν εἴτε ὅπη ποτὲ ἐλλιπὲς ἂν
εἴη κάλλους; — ΚΛ. Πάντες μέντ' ἂν, ὡς ἔπος εἰπεῖν,
ὦ ξένε, τὰ καλὰ τῶν ζῴων ἐγιγνώσκομεν. — ΑΘ. Ὀρ-
θότατα λέγεις. ἆρ' οὖν οὐ περὶ ἑκάστην εἰκόνα καὶ ἐν
γραφικῇ καὶ ἐν μουσικῇ καὶ πάντῃ τὸν μέλλοντα ἔμ-
20 φρονα κριτὴν ἔσεσθαι δεῖ ταῦτα τρία ἔχειν, ὅ τέ ἐστι
πρῶτον γιγνώσκειν, ἔπειτα ὡς ὀρθῶς, ἔπειθ' ὡς εὖ, τὸ b
τρίτον, εἴργασται τῶν εἰκόνων ἡτισοῦν ῥήμασί τε καὶ
μέλεσι καὶ τοῖς ῥυθμοῖς; — ΚΛ. Ἔοικε γοῦν. —
ΑΘ. Μὴ τοίνυν ἀπείπωμεν λέγοντες τὸ περὶ τὴν μου-
25 σικὴν ᾗ χαλεπόν. ἐπειδὴ γὰρ ὑμνεῖται περὶ αὐτὴν δια-
φερόντως, ἢ τὰς ἄλλας εἰκόνας, εὐλαβείας δὴ δεῖται
πλείστης πασῶν εἰκόνων. ἁμαρτών τε γάρ τις μέγιστ'
ἂν βλάπτοιτο, ἤθη κακὰ φιλοφρονούμενος, χαλεπώτα-
τόν τε αἰσθέσθαι διὰ τὸ τοὺς ποιητὰς φαυλοτέρους εἶναι c
30 ποιητὰς αὐτῶν τῶν Μουσῶν. οὐ γὰρ ἂν ἐκεῖναί γε ἐξα-
μάρτοιέν ποτε τοσοῦτον, ὥστε ῥήματα ἀνδρῶν ποιή-
σασαι τὸ χρῶμα γυναικῶν καὶ μέλος ἀποδοῦναι, καὶ
μέλος ἐλευθέρων αὖ καὶ σχήματα ξυνθεῖσαι ῥυθμοὺς
δούλων καὶ ἀνελευθέρων προσαρμόττειν, οὐδ' αὖ ῥυ-
35 θμοὺς καὶ σχῆμα ἐλευθέριον ὑποθεῖσαι μέλος ἢ λόγον
ἐναντίον ἀποδοῦναι τοῖς ῥυθμοῖς· ἔτι δὲ θηρίων φωνὰς
καὶ ἀνθρώπων καὶ ὀργάνων καὶ πάντας ψόφους εἰς d
ταὐτὸ οὐκ ἄν ποτε ξυνθεῖεν, ὡς ἕν τι μιμούμεναι. ποιη-
ταὶ δὲ ἀνθρώπινοι σφόδρα τὰ τοιαῦτα ἐμπλέκοντες καὶ
40 συγκυκῶντες ἀλόγως γέλωτ' ἂν παρασκευάζοιεν τῶν
ἀνθρώπων ὅσους φησὶν Ὀρφεὺς λαχεῖν ὥραν τῆς τέρ-
ψιος· ταῦτά τε γὰρ ὁρῶσι πάντα κυκώμενα καὶ ἔτι
διασπῶσιν οἱ ποιηταὶ, ῥυθμὸν μὲν καὶ σχήματα μέ-
λους χωρὶς, λόγους ψιλοὺς εἰς μέτρα τιθέντες, μέλος
45 δ' αὖ καὶ ῥυθμὸν ἄνευ ῥημάτων, ψιλῇ κιθαρίσει τε καὶ e
αὐλήσει προσχρώμενοι, ἐν οἷς δὴ παγχάλεπον ἄνευ
λόγου γιγνόμενον ῥυθμόν τε καὶ ἁρμονίαν γιγνώσκειν
ὅτι τε βούλεται καὶ ὅτῳ ἔοικε τῶν ἀξιολόγων μιμημά-
των. ἀλλὰ ὑπολαβεῖν ἀναγκαῖον, ὅτι τὸ τοιοῦτόν γε
50 πολλῆς ἀγροικίας μεστὸν πᾶν, ὁπόσον τάχους τε καὶ
ἀπταισίας καὶ φωνῆς θηριώδους σφόδρα φίλον, ὥστ'
670 αὐλήσει γε χρῆσθαι καὶ κιθαρίσει πλὴν ὅσον ὑπὸ ὀρχη- a
σίν τε καὶ ᾠδήν· ψιλῷ δ' ἑκατέρῳ πᾶσά τις ἀμουσία
κα` θαυματουργία γίγνοιτ' ἂν τῆς χρήσεως. ταῦτα μὲν

ergo? si quis etiam in his non noverit corporum quid quodque sit ad imitandum propositorum, unquamne poterit quod recte ex iis factum sit nosse? velut, exemplo ut utar, numerosne corporis quot sunt, et singularum partium situs, quæ quibus earum appositæ convenienter ordinatæ sunt, itemquè colores et figuras habeat, an omnia hæc turbate sint facta. num videtur hæc unquam internoscere posse qui omnino nesciat, quidnam sit animal ad imitandum propositum? — Cl. Et qui possit? — Ath. Quid vero? si sciamus pictum vel fictum esse hominem et partes suas omnes una cum coloribus et figuris ab arte accepisse, num hæc scientem jam necesse est etiam illud paratum habere, ut sciat, utrum pulchrum sit, an qua in parte deficiatur pulchritudine? — Cl. Ita vero omnes propemodum, hospes, pulchra animalium nossemus. — Ath. Rectissime dicis. nonne igitur de quavis imagine vel pictura vel musica vel omnino arte facta prudentem futurum judicem hæc tria habere oportet, primum ut quid sit, sciat, deinde quam recte, tum tertium quam bene facta imaginum sit quælibet verbis, modis, numeris? — Cl. Videtur certe. — Ath. Ne igitur pigeat nos difficultatem, quæ in musica est, exponere. quia enim hæc præ ceteris imaginibus celebratur, ideo maximam omnium imaginum cautionem requirit. nam et qui in ea aberraverit, maximo damno afficietur, malos mores amplectens, et maximam hæc ad sentiendum difficultatem habet propterea quod poetæ deteriores sunt Musis ipsis poetæ. nunquam enim illæ tantopere errarent, ut verbis quæ fecissent, virorum, colorem feminarum et modos tribuerent, et modis liberorum rursus gestibusque ab ipsis compositis numeros servorum et illiberalium accommodarent, neque contra si numeros et gestum liberalem posuissent, ut modum orationemve repugnantem inducerent numeris; ad hæc bestiarum voces et hominum et instrumentorum et omnes strepitus numquam in idem conferrent, ut quæ unum quoddam imitarentur. humani autem poetæ admodum talia implicantes et permiscentes sine ratione risum moveant omnibus, quibus Orpheus datam esse dicit delectationis tempestivitatem; nam non solum permixta vident hæc omnia, sed etiam divellunt poetæ, numerum quidem et gestus sine modis facientes ita, ut assa verba includant metris, modos autem rursus et numerum sine verbis, assis fidibus tibiisque utentes, in quibus utique perdifficile est oratione destitutum numerum harmoniamque cognoscere quid velit sibi et cuinam similis sit earum, quibus aliquid tribuendum est, imitationum; sed multæ rusticitatis plenum hoc omne existimemus necesse est, quod celeritatem et volubilitatem et vocem ferinam valde amat, ut tibiis et fidibus utatur præterquam ad saltationem et cantum; assis autem utrisque uti meram esse a Musis alienationem et præstigiarum ostentationem

ἔχει ταύτῃ λόγον· ἡμεῖς δέ γε οὐχ ὅτι μὴ δεῖ ταῖς Μούσαις ἡμῶν προσχρῆσθαι τοὺς ἤδη τριακοντούτας καὶ τῶν πεντήκοντα πέραν γεγονότας σκοπούμεθα, ἀλλ' ὅτι ποτὲ δεῖ. τόδε μὲν οὖν ἐκ τούτων ὁ λόγος ἡμῖν δοκεῖ
5 μοι σημαίνειν ἤδη τῆς γε χορικῆς Μούσης, ὅτι πεπαιδεῦσθαι δεῖ βέλτιον τοὺς πεντηκοντούτας ὅσοισπερ ἂν b ᾄδειν προσήκῃ. τῶν γὰρ ῥυθμῶν καὶ τῶν ἁρμονιῶν ἀναγκαῖον αὐτοῖς ἐστὶν εὐαισθήτως ἔχειν καὶ γιγνώσκειν· ἢ πῶς τις τὴν ὀρθότητα γνώσεται τῶν μελῶν,
10 ᾧ προσῆκεν ἢ μὴ προσῆκε τοῦ Δωριστὶ καὶ τοῦ ῥυθμοῦ, ὃν ὁ ποιητὴς αὐτῷ προσῆψεν ὀρθῶς ἢ μή; — ΚΛ. Δῆλον, ὡς οὐδαμῶς. — ΑΘ. Γελοῖος γὰρ ὅ γε πολὺς ὄχλος ἡγούμενος ἱκανῶς γιγνώσκειν τό τ' εὐάρμοστον καὶ εὔρυθμον καὶ μή, ὅσοι προσᾴδειν αὐτῶν καὶ βαί-
15 νειν ἐν ῥυθμῷ γεγόνασι διηναγκασμένοι· ὅτι δὲ δρῶσι c ταῦτα ἀγνοοῦντες αὐτῶν ἕκαστα, οὐ συλλογίζονται. τὸ δέ που προσήκοντα μὲν ἔχον πᾶν μέλος ὀρθῶς ἔχει, μὴ προσήκοντα δὲ ἡμαρτημένως. — ΚΛ. Ἀναγκαιότατα. — ΑΘ. Τί οὖν; ὁ μηδὲ ὅτι ποτ' ἔχει γιγνώσκων ἆρα,
20 ὅτιπερ εἴπομεν, ὡς ὀρθῶς γε αὐτὸ ἔχει, γνώσεταί ποτε ἐν ὁτῳοῦν; — ΚΛ. Καὶ τίς μηχανή; — ΑΘ. Τοῦτ' οὖν, ὡς ἔοικεν, ἀνευρίσκομεν αὖ τὰ νῦν, ὅτι τοῖς ᾠδοῖς ἡμῖν, οὓς νῦν παρακαλοῦμεν καὶ ἑκόντας τινὰ τρόπον d ἀναγκάζομεν ᾄδειν, μέχρι γε τοσούτου πεπαιδεῦσθαι
25 σχεδὸν ἀναγκαῖον, μέχρι τοῦ δυνατὸν εἶναι ξυνακολουθεῖν ἕκαστον ταῖς τε βάσεσι τῶν ῥυθμῶν καὶ ταῖς χορδαῖς ταῖς τῶν μελῶν, ἵνα καθορῶντες τάς τε ἁρμονίας καὶ τοὺς ῥυθμοὺς ἐκλέγεσθαί τε τὰ προσήκοντα οἷοί τ' ὦσιν, ἃ τοῖς τηλικούτοις τε καὶ τοιούτοις ᾄδειν
30 πρέπον, καὶ οὕτως ᾄδωσι καὶ ᾄδοντες αὐτοί τε ἡδονὰς τὸ παραχρῆμα ἀσινεῖς ἥδωνται καὶ τοῖς νεωτέροις ἡγεμόνες ἠθῶν χρηστῶν ἀσπασμοῦ προσήκοντος γίγνωνται. e μέχρι δὲ τοσούτου παιδευθέντες ἀκριβεστέραν ἂν παιδείαν τῆς ἐπὶ τὸ πλῆθος φερούσης εἶεν μετακεχει-
35 ρισμένοι καὶ τῆς περὶ τοὺς ποιητὰς αὐτούς. τὸ γὰρ τρίτον οὐδεμία ἀνάγκη ποιητῇ γιγνώσκειν, εἴτε καλὸν εἴτε μὴ καλὸν τὸ μίμημα, τὸ δὲ ἁρμονίας καὶ ῥυθμοῦ σχεδὸν ἀνάγκη, τοῖς δὲ πάντα τὰ τρία τῆς ἐκλογῆς
671 ἕνεκα τοῦ καλλίστου καὶ δευτέρου, ἢ μηδέποτε ἱκανὸν a
40 ἐπῳδὸν γίγνεσθαι νέοις πρὸς ἀρετήν. καὶ ὅπερ ὁ λόγος ἐν ἀρχαῖς ἐβουλήθη, τὴν τῷ τοῦ Διονύσου χορῷ βοήθειαν ἐπιδεῖξαι καλῶς λεγομένην, εἰς δύναμιν εἴρηκε. σκοπώμεθα δή, εἰ τοῦθ' οὕτω γέγονε· θορυβώδης μέν που ὁ ξύλλογος ὁ τοιοῦτος ἐξ ἀνάγκης προϊούσης τῆς
45 πόσεως ἐπὶ μᾶλλον ἀεὶ ξυμβαίνει γιγνόμενος, ὅπερ ὑπεθέμεθα κατ' ἀρχὰς ἀναγκαῖον εἶναι γίγνεσθαι περὶ τῶν νῦν γιγνομένων. — ΚΛ. Ἀνάγκη. — ΑΘ. Πᾶς b δέ γε αὐτὸς αὑτοῦ κουφότερος αἴρεται καὶ γέγηθέ τε καὶ παρρησίας ἐμπίπλαται καὶ ἀνηκουστίας ἐν τῷ
50 τοιούτῳ τῶν πέλας, ἄρχων δ' ἱκανὸς ἀξιοῖ ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων γεγονέναι. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Οὐκοῦν ἔφαμεν, ὅταν γίγνηται ταῦτα, καθάπερ τινὰ σίδηρον τὰς ψυχὰς τῶν πινόντων διαπύρους γιγνομένας μαλθακωτέρας γίγνεσθαι καὶ νεωτέρας, ὥστε

horum quidem hæc ratio est; nos vero non, ad quid Musis uti non debeant tricenarii nostri et plus quam quinquaginta annos nati, quærimus, sed ad quid debeant. hocce igitur ex his jam demonstrare nobis oratio mihi videtur de chororum Musa, melius eruditos esse debere quinquagenarios eos, quibus canere conveniat. numerum enim et harmoniarum acrem eos sensum et cognitionem habere necesse est: aut quo pacto aliquis rectam modorum rationem intelliget eorumque convenientiam aut discrepantiam cum Dorica harmonia et numero a poeta recte an secus adjuncto? — Cl. Nullo scilicet. — Ath. Ridiculum enim vulgus est virtutem harmoniæ et numeri atque vitiositatem satis cognitam habere existimantes, quando concinere et incedere ad numerum coacti fuerunt. sed facere se ea omnia nihil eorum intelligentes non reputant. et tamen convenientia, opinor, habentes modi quique recte se habent, non convenientia male. — Cl. Maxime necessario. — Ath. Quid ergo? qui ne illud quidem scit, quidnam habeat, num, id quod diximus, quam id recte habeat, unquam ulla in re sciet? — Cl. Qui, quæso, poterit? — Ath. Hoc igitur iterum nunc invenire videmur, cantoribus nostris, quos nunc jubemus et voluntarios quodam modo cogimus canere, fere necessarium esse ut eo usque progressi sint eruditionis, quoad quisque incessus numerorum et voces modorum consequi potuerit, ut harmonias et numeros pervidentes eligere sibi possint convenientia, quæ ejus ætatis viros et tales canere deceat, atque ita canant canentesque et ipsi voluptatibus innoxiis in præsentia fruantur et junioribus duces morum bonorum complexus decori fiant. eo autem progressi accuratioris eruditionis usum perceperint, quam illius, quæ ad vulgus pertinet et ejus quæ ipsorum poetarum esse solet. nam tertium scire poetam non necesse est, utrum pulchra, an non pulchra sit imitatio; harmoniam autem et numerum fere est necesse, hos vero omnia tria electionis causa pulcherrimi et secundi, aut nunquam in virtutem juvenes ducentium cantionum facultatem obtinere. et quod initio propositum erat orationi, ut Bacchi choro auxilium recte ferre videretur, pro viribus dixit. videamus igitur, an hoc ita factum sit. turbulentus utique conventus hujusmodi necessario procedente compotatione magis magisque fieri solet, id quod initio in his, quæ nunc fiunt, necessario fieri posuimus. — Cl. Necessario. — Ath. Tum vero quisque levior se ipso extollitur et lætus est ac libere omnia dicere et nihil, quod alii dicant, audire incipit et imperatorem idoneum se cum sui, tum ceterorum factum esse existimat. — Cl. Quidni? — Ath. Nonne hoc ubi fieret, tamquam ferrum quoddam animos bibentium igne recepto molliores fieri teneriores diximus, ut facile ducendos se darent ei, qui posset et sci-

εὐαγώγους ξυμβαίνειν τῷ δυναμένῳ τε καὶ ἐπισταμένῳ c παιδεύειν τε καὶ πλάττειν, καθάπερ ὅτ' ἦσαν νέαι; τοῦτον δ' εἶναι τὸν πλάστην τὸν αὐτὸν ὥσπερ τότε, τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην, οὗ νόμους εἶναι δεῖ συμποτικούς, 5 δυναμένους τὸν εὔελπιν καὶ θαρραλέον ἐκεῖνον γιγνόμενον καὶ ἀναισχυντότερον τοῦ δέοντος καὶ οὐκ ἐθέλοντα τάξιν καὶ τὸ κατὰ μέρος σιγῆς καὶ λόγου καὶ πόσεως καὶ Μούσης ὑπομένειν ἐθέλειν ποιεῖν πάντα τούτοις τἀναντία, καὶ εἰσιόντι τῷ μὴ καλῷ θάρρει τὸν 10 κάλλιστον διαμαχόμενον φόβον εἰσπέμπειν οἵους τ' εἶναι d μετὰ δίκης, ὃν αἰδῶ τε καὶ αἰσχύνην θεῖον φόβον ὠνομάκαμεν; — ΚΛ. Ἔστι ταῦτα. — ΑΘ. Τούτων δέ γε τῶν νόμων εἶναι νομοφύλακας καὶ συνδημιουργοὺς αὐτοῖς τοὺς ἀθορύβους καὶ νήφοντας τῶν μὴ νηφόντων 15 στρατηγούς, ὧν δὴ χωρὶς μέθῃ διαμάχεσθαι δεινότερον, ἢ πολεμίοις εἶναι μὴ μετὰ ἀρχόντων ἀθορύβων, καὶ τὸν αὖ μὴ δυνάμενον ἐθέλειν πείθεσθαι τούτοις καὶ τοῖς ἡγεμόσι τοῖς τοῦ Διονύσου, τοῖς ὑπὲρ ἑξήκοντα ἔτη e γεγονόσιν, ἴσην καὶ μείζω τὴν αἰσχύνην φέρειν, ἢ τὸν 20 τοῖς τοῦ Ἄρεως ἀπειθοῦντα ἄρχουσιν. — ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Οὐκοῦν εἴ γε εἴη τοιαύτη μὲν μέθη, τοιαύτη δὲ παιδιά, μῶν οὐκ ὠφεληθέντες ἂν οἱ τοιοῦτοι συμπόται καὶ μᾶλλον φίλοι, ἢ πρότερον, ἀπαλλάττοιντο ἀλλήλων, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ τὰ νῦν ἐχθροί, κατὰ νόμους 672 δὲ πᾶσαν τὴν συνουσίαν ξυγγενόμενοι καὶ ἀκολουθήσαντες, a ὁπότε ἀφηγοῖντο οἱ νήφοντες τοῖς μὴ νήφουσιν; — ΚΛ. Ὀρθῶς, εἴ γε δὴ εἴη ἔτι τοιαύτη, οἵαν νῦν λέγεις. — ΑΘ. Μὴ τοίνυν ἐκεῖνό γ' ἔτι τῆς τοῦ Διονύσου δωρεᾶς ψέγωμεν ἁπλῶς, ὡς ἔστι κακὴ καὶ εἰς πόλιν οὐκ 30 ἀξία παραδέχεσθαι. καὶ γὰρ ἔτι πλείω τις ἂν ἐπεξέλθοι λέγων, ἐπεὶ καὶ τὸ μέγιστον ἀγαθόν, ὃ δωρεῖται, λέγειν μὲν ὄκνος εἰς τοὺς πολλοὺς διὰ τὸ κακῶς τοὺς ἀνθρώπους αὐτὸ ὑπολαβεῖν καὶ γνῶναι λεχθέν. — ΚΛ. Τὸ ποῖον b δή; — ΑΘ. Λόγος τις ἅμα καὶ φήμη ὑπορρεῖ πως, ὡς 35 ὁ θεὸς οὗτος ὑπὸ τῆς μητρυιᾶς Ἥρας διεφορήθη τῆς ψυχῆς τὴν γνώμην, διὸ τάς τε βακχείας καὶ πᾶσαν τὴν μανικὴν ἐμβάλλειν χορείαν τιμωρούμενος· ὅθεν καὶ τὸν οἶνον ἐπὶ τοῦτ' αὐτὸ δεδώρηται. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν τοιαῦτα τοῖς ἀσφαλὲς ἡγουμένοις εἶναι λέγειν περὶ θεῶν ἀφίημι 40 λέγειν, τὸ δὲ τοσόνδε οἶδα, ὅτι πᾶν ζῷον, ὅσον αὐτῷ προσήκει νοῦν ἔχειν τελεωθέντι, τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον c οὐδὲν ἔχον ποτὲ φύεται. ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ, ἐν ᾧ μήπω κέκτηται τὴν οἰκείαν φρόνησιν, πᾶν μαίνεταί τε καὶ βοᾷ ἀτάκτως, καὶ ὅταν ἀκταινώσῃ ἑαυτὸ τάχιστα, 45 ἀτάκτως αὖ πηδᾷ. ἀναμνησθῶμεν δέ, ὅτι μουσικῆς τε καὶ γυμναστικῆς ἔφαμεν ἀρχὰς ταύτας εἶναι. — ΚΛ. Μεμνήμεθα· τί δ' οὔ; — ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ ὅτι τὴν ῥυθμοῦ τε καὶ ἁρμονίας αἴσθησιν τοῖς ἀνθρώποις ἡμῖν ἐνδεδωκέναι τὴν ἀρχὴν ταύτην ἔφαμεν, Ἀπόλ- d 50 λωνα δὲ καὶ Μούσας καὶ Διόνυσον θεῶν αἰτίους γεγονέναι; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Καὶ δὴ καὶ τὸν οἶνόν γε, ὡς ἔοικεν, ὁ τῶν ἄλλων λόγος, ἵνα μανῶμεν, φησὶν ἐπὶ τιμωρίᾳ τῇ τῶν ἀνθρώπων δεδόσθαι· ὁ δὲ νῦν λεγόμενος ὑφ' ἡμῶν φάρμακον ἐπὶ τοὐναντίον φησίν,

ret erudire et fingere, quemadmodum cum tenera essent ætate? fictorem autem hunc eundem esse quem tunc, legislatorem bonum, cujus leges esse necesse est convivales, quæ possint illum bona spe et confidentia se inflantem et justo impudentiorem et ordinem atque vices silentii et sermonis et poculi et Musæ ferre recusantem facere ut omnia his contraria velit, et introeunti non pulchræ confidentiæ adversarium intromittere posse timorem pulcherrimum cum justitia, quem timorem divinum verecundiam et pudorem nominavimus? — Cl. Sunt illa. — Ath. Harum autem legum custodes eis et condendarum socios esse imperturbatos illos et sobrios non sobriorum duces, sine quibus pugnare cum ebrietate periculosius esse, quam cum hoste sine præfectis imperterritis, et eum rursus, qui nequeat velle parere his et ducibus illis Bacchi supra sexaginta annos natis parem et majorem ignominiam ferre, quam Martialibus inobedientem præfectis. — Cl. Recte. — Ath. Si igitur talis esset ebrietas talisque ludus, nonne aucti bonis compotores illi magisque, quam antea, amici inter se facti discederent, non ut nunc inimici, sed secundum leges per omne tempus illud conversati et secuti, quando sobrii præirent non sobriis? — Cl. Recte, si quidem talis esset, qualem illam nunc dicis. — Ath. Ne igitur in posterum hanc ob rem Bacchi donum simpliciter vituperemus, quod malum sit et indignum, quod in civitatem recipiatur. nam etiam plura aliquis persequi dicendo posset, cum vel maximum bonum, quod largitur, in vulgus efferre verendum sit propterea, quod homines male id accipiunt et dictum intelligunt. — Cl. Quale? quæso. — Ath. Traditum accipimus simul et fama nescio quomodo subrepit, deum hunc a noverca Junone mentis flatu esse dimotum, cujus ulciscendi causa et bacchationes et omnem furiosam immittat choream; unde etiam vinum ad id ipsum donaverit. ego vero talia tuto de diis dici existimantibus dicenda relinquo, illud tantum scio, omne animal, quantum mentis ei perfecto habere conveniat, id et tantum habens nullum unquam nasci. itaque illo in tempore, quo nondum adeptum est suam intelligentiam, omne furit clamatque sine ordine, et cum primum se erexerit, rursus sine ordine salit. recordemur autem musicæ et gymnasticæ hæc nos initia esse statuisse. — Cl. Meminimus: qui non? — Ath. Itemne numeri et harmoniæ sensu hominibus nobis hoc initium impertitum nos statuisse, Apollinem autem et Musas et Bacchum divinos auctores exstitisse? — Cl. Qui enim aliter? — Ath. Itaque vinum quoque, ut videtur, ceterorum sententia ideo, ut fureremus, ulciscendorum hominum causa datum esse statuit, sed quæ nunc a nobis dicitur, idem remedium statuit contraria vi præditum contigisse,

αἰδοῦς μὲν ψυχῆς κτήσεως ἕνεκα δεδόσθαι, σώματος δὲ ὑγιείας τε καὶ ἰσχύος. — ΚΛ. Κάλλιστα, ὦ ξένε, τὸν λόγον ἀπεμνημόνευκας. — ΑΘ. Καὶ τὰ μὲν δὴ τῆς (e) χορείας ἡμίσεα διαπεπεράνθω· τὰ δ' ἡμίσεα, ὅπως ἂν (5) ἔτι δοκῇ, περανοῦμεν ἢ καὶ ἐάσομεν. — ΚΛ. Ποῖα δὴ λέγεις, καὶ πῶς ἑκάτερα διαιρῶν; — ΑΘ. Ὅλη μέν που χορεία ὅλη παίδευσις ἦν ἡμῖν, τούτου δ' αὖ τὸ μὲν ῥυθμοί τε καὶ ἁρμονίαι τὸ κατὰ τὴν φωνήν. — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Τὸ δέ γε κατὰ τὴν τοῦ σώματος (10) κίνησιν ῥυθμὸν μὲν κοινὸν τῇ τῆς φωνῆς εἶχε κινήσει, (673) σχῆμα δὲ ἴδιον, ἐκεῖ δὲ μέλος ἡ τῆς φωνῆς κίνησις. — (a) ΚΛ. Ἀληθέστατα. — ΑΘ. Τὰ μὲν τοίνυν τῆς φωνῆς μέχρι τῆς ψυχῆς πρὸς ἀρετῆς παιδείαν οὐκ οἶδ' ὅντινα τρόπον ὠνομάσαμεν μουσικήν. — ΚΛ. Ὀρθῶς μὲν (15) οὖν. — ΑΘ. Τὰ δέ γε τοῦ σώματος, ἃ παιζόντων ὄρχησιν εἴπομεν, ἐὰν μέχρι τῆς τοῦ σώματος ἀρετῆς ἡ τοιαύτη κίνησις γίγνηται, τὴν ἔντεχνον ἀγωγὴν ἐπὶ τὸ τοιοῦτον αὐτοῦ γυμναστικὴν προσείπομεν. — ΚΛ. Ὀρθότατα. — ΑΘ. Τὸ δὲ τῆς μουσικῆς, ὃ νῦν (b) (20) δὴ σχεδὸν ἥμισυ διεληλυθέναι τῆς χορείας εἴπομεν καὶ διαπεπεράνθαι, καὶ νῦν οὕτως εἰρήσθω· τὸ δ' ἥμισυ λέγωμεν. ἢ πῶς καὶ πῇ ποιητέον; — ΚΛ. Ὦ ἄριστε, Κρησὶ καὶ Λακεδαιμονίοις διαλεγόμενος, μουσικῆς πέρι διελθόντων ἡμῶν, ἐλλειπόντων δὲ γυμναστικῆς, τί (25) ποτε οἴει σοι πότερον ἡμῶν ἀποκρινεῖσθαι πρὸς ταύτην τὴν ἐρώτησιν; — ΑΘ. Ἀποκεκρίσθαι ἔγωγ' ἄν σε φαίην σχεδὸν ταῦτ' ἐρόμενον σαφῶς, καὶ μανθάνω, ὡς ἐρώτησις οὖσα αὕτη τὰ νῦν ἀπόκρισίς τέ ἐστιν, ὡς (c) εἶπον, καὶ ἔτι πρόσταξις διαπεράνασθαι τὰ περὶ γυ- (30) μναστικῆς. — ΚΛ. Ἄριστ' ὑπέλαβές τε καὶ οὕτω δὴ ποίει. — ΑΘ. Ποιητέον· οὐδὲ γὰρ πάνυ χαλεπόν ἐστιν εἰπεῖν ὑμῖν γε ἀμφοτέροις γνώριμα. πολὺ γὰρ ἐν ταύτῃ τῇ τέχνῃ πλέον ἐμπειρίας, ἢ ἐν ἐκείνῃ μετέχετε. — ΚΛ. Σχεδὸν ἀληθῆ λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν αὖ ταύτης (35) ἀρχὴ μὲν τῆς παιδιᾶς τὸ κατὰ φύσιν πηδᾶν εἰθίσθαι πᾶν ζῷον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον, ὡς ἔφαμεν, αἴσθησιν (d) λαβὸν τοῦ ῥυθμοῦ ἐγέννησέ τε ὄρχησιν καὶ ἔτεκε, τοῦ δὲ μέλους ὑπομιμνήσκοντος καὶ ἐγείροντος τὸν ῥυθμὸν κοινωθέντε ἀλλήλοις χορείαν καὶ παιδιὰν ἐτεκέτην. — (40) ΚΛ. Ἀληθέστατα. — ΑΘ. Καὶ τὸ μέν, φαμεν, ἤδη διεληλύθαμεν αὐτοῦ, τὸ δὲ πειρασόμεθα ἐφεξῆς διελθεῖν. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ἐπὶ τοίνυν τῇ τῆς μέθης χρείᾳ τὸν κολοφῶνα πρῶτον ἐπιθῶμεν, εἰ καὶ σφῷν ξυνδοκεῖ. — ΚΛ. Ποῖον δὴ καὶ τίνα λέγεις; (e) (45) — ΑΘ. Εἰ μέν τις πόλις ὡς οὔσης σπουδῆς τῷ ἐπιτηδεύματι τῷ νῦν εἰρημένῳ χρήσεται μετὰ νόμων καὶ τάξεως, ὡς τοῦ σωφρονεῖν ἕνεκα μελέτης χρωμένη, καὶ τῶν ἄλλων ἡδονῶν μὴ ἀφέξεται ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τοῦ κρατεῖν αὐτῶν ἕνεκα μηχανω- (50) μένη, τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ἅπασι τούτοις χρηστέον· εἰ δ' ὡς παιδιᾷ τε, καὶ ἐξέσται τῷ βουλομένῳ, καὶ ὅταν (674) βούληται, καὶ μεθ' ὧν ἂν βούληται, πίνειν μετ' ἐπι- (a) τηδευμάτων ὡντινωνοῦν ἄλλων, οὐκ ἂν τιθείμην ταύτην τὴν ψῆφον, ὡς δεῖ ποτὲ μέθῃ χρῆσθαι ταύτην τὴν πό-

ut animo verundia, corpori sanitas et robur compararetur. — Cl. Pulcherrime, hospes, dictorum sententiam memorasti. — Ath. Ac dimidia quidem choreæ pars absoluta esto : alteram, utcunque videbitur, absolvemus vel etiam omittemus. — Cl. Quasnam partes dicis, et quomodo utramque distinguens? — Ath. Tota, ni fallor, chorea tota nobis eruditio erat, in ea autem partim numeri et harmoniæ erant, quæ quidem ad vocem pertinebant. — Cl. Ita. — Ath. Quod vero ad corporis motionem, id numerum quidem cum vocis motione communem, gestum autem proprium habebat, illic vero modos vocis motio. — Cl. Verissime. — Ath. Jam quæ vocis sunt, ea usque ad animum ad virtutis disciplinam pertinentia nescio quomodo musicam nominavimus. — Cl. Recte nos quidem. — Ath. Quæ vero corporis, quam ludentium saltationem diximus, ea si motio usque ad virtutem corporis pertineat, artificiosam ejus ad hoc ductionem gymnasticam appellavimus. — Cl. Rectissime. — Ath. De musica autem, quam fere dimidiam choreæ partem pertractatam a nobis et absolutam modo dicebamus, idem nunc dictum esto; alteram vero partem tractemus. aut quomodo et qua ratione faciendum? — Cl. Vir optime, cum Cretibus et Lacedæmoniis colloquens, si musicam persecutis nobis defiat gymnastica, quidnam tibi utrumvis nostrûm ad hanc quæstionem responsurum existimas? — Ath. Hæc interrogantem te pæne dixerim clare respondisse, et hanc quæstionem nunc non solum responsionem, ut dixi, sed etiam voluntatis, ut gymnastica pertractetur, declarationem esse intelligo. — Cl. Optime accepisti, et ita jam facias rogo. — Ath. Faciendum est; neque enim admodum difficile est utrique vestrûm cognita exponere. nam hujus artis multo vos peritiores, quam illius estis. — Cl. Fere dicis quod res est. — Ath. Iterum igitur originem quidem huic ludo naturalis cujusque animantis saliendi dedit consuetudo, homo autem, ut diximus, numeri sensu præditus saltationem genuit et peperit, tum modis numerum in memoriam revocantibus et sciscitantibus horum et saltationis conjugium choream et ludum procreavit. — Cl. Verissime. — Ath. Et unam quidem ejus partem jam pertractatam a nobis esse dicimus, alteram vero conabimur deinceps pertractare. — Cl. Sane quidem. — Ath. Itaque fastigium primum, si vobis quoque videtur, ebrietatis usui imponamus. — Cl. Quodnam et quale tu dicis? — Ath. Si qua civitas ut ne seria hoc, de quo nunc dictum est, instituto utetur una cum legibus et ordine, quippe temperantiæ exercendæ causa utens, ceterisque voluptatibus item atque eadem ratione non abstinebit, ita rem instituens, ut imperio eas regat, hoc quidem modo omnibus his ostendendum est; sin autem ut ludo, eritque volenti cuique et quando et quibuscum volet bibendi licentia una cum aliis institutis quibuslibet, non quidem hanc feram sententiam, ut huic civitati aut huic viro unquam utendum esse censeam

λιν ἢ τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον τῆς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων χρείας προσθείμην ἂν τῷ τῶν Καρχηδονίων νόμῳ, μηδέποτε μηδένα ἐπὶ στρατοπέδου γεύεσθαι τούτου τοῦ πώματος, ἀλλ' ὑδροποσίαις ξυγ- 5 γίγνεσθαι τοῦτον τὸν χρόνον ἅπαντα, καὶ κατὰ πόλιν μήτε δούλην μήτε δοῦλον γεύεσθαι μηδέποτε, μηδὲ ἄρχοντας τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὃν ἂν ἄρχωσι, μηδ' αὖ b κυβερνήτας, μηδὲ δικαστὰς ἐνεργοὺς ὄντας οἴνου γεύεσθαι τὸ παράπαν, μηδ' ὅστις βουλευσόμενος εἰς βουλὴν 10 ἀξίαν τινὰ λόγου συνέρχεται, μηδέ γε μεθ' ἡμέραν μηδένα τὸ παράπαν, εἰ μὴ σωμασκίας ἢ νόσων ἕνεκα, μηδ' αὖ νύκτωρ, ὅταν ἐπινοῇ τις παῖδας ποιεῖσθαι ἀνὴρ ἢ καὶ γυνή. καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα ἄν τις λέγοι, ἐν οἷς τοῖς νοῦν τε καὶ νόμον ἔχουσιν ὀρθὸν οὐ ποτέος 15 οἶνος, ὥστε κατὰ τὸν λόγον τοῦτον οὐδ' ἀμπέλων ἂν c πολλῶν δέοι οὐδ' ἥτινι πόλει, ταχτὰ δὲ τά τ' ἄλλ' ἂν εἴη γεωργήματα καὶ πᾶσα ἡ δίαιτα, καὶ δὴ τά γε περὶ οἶνον σχεδὸν ἁπάντων ἐμμετρότατα καὶ ὀλίγιστα γίγνοιτ' ἄν. οὗτος, ὦ ξένοι, ἡμῖν, εἰ ξυνδοκεῖ, κολοφὼν 20 ἐπὶ τῷ περὶ οἴνου λόγῳ ῥηθέντι εἰρήσθω. — ΚΛ. Καλῶς, καὶ ξυνδοκεῖ.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

676 ΑΘ. Ταῦτα μὲν οὖν δὴ ταύτῃ· πολιτείας δὲ ἀρχὴν a τίνα ποτὲ φῶμεν γεγονέναι; μῶν οὐκ ἐνθένδε τις ἂν αὐτὴν ῥᾷστά τε καὶ κάλλιστα κατίδοι; — ΚΛ. Πόθεν; 25 ΑΘ. Ὅθενπερ καὶ τὴν τῶν πόλεων ἐπίδοσιν εἰς ἀρετὴν μεταβαίνουσαν ἅμα καὶ κακίαν ἑκάστοτε θεατέον. — ΚΛ. Λέγεις δὲ πόθεν; — ΑΘ. Οἶμαι μὲν ἀπὸ χρόνου μήκους τε καὶ ἀπειρίας καὶ τῶν μεταβολῶν ἐν τῷ b τοιούτῳ. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Φέρε, ἀφ' οὗ 30 πόλεις τ' εἰσὶ καὶ ἄνθρωποι πολιτευόμενοι, δοκεῖς ἄν ποτε κατανοῆσαι χρόνου πλῆθος ὅσον γέγονεν; — ΚΛ. Οὔκουν ῥᾴδιόν γε οὐδαμῶς. — ΑΘ. Τὸ δέ γε, ὡς ἄπλετόν τι καὶ ἀμήχανον ἂν εἴη; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν τοῦτό γε. — ΑΘ. Μῶν οὖν οὐ μυρίαι μὲν ἐπὶ μυ- 35 ρίαις ἡμῖν γενόνασι πόλεις ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τοῦ πλήθους λόγον οὐκ ἐλάττους ἐφθαρμέναι; πεπολιτευμέναι δ' αὖ πάσας πολιτείας πολλάκις c ἑκασταχοῦ; καὶ τοτὲ μὲν ἐξ ἐλαττόνων μείζους, τοτὲ δ' ἐκ μειζόνων ἐλάττους, καὶ χείρους ἐκ βελτιόνων γε- 40 γόνασι καὶ βελτίους ἐκ χειρόνων; — ΚΛ. Ἀναγκαῖον. — ΑΘ. Ταύτης δὴ πέρι λάβωμεν, εἰ δυναίμεθα, τῆς μεταβολῆς τὴν αἰτίαν· τάχα γὰρ ἂν ἴσως δείξειεν ἡμῖν τὴν πρώτην τῶν πολιτειῶν γένεσιν καὶ μετάβασιν. — ΚΛ. Εὖ λέγεις, καὶ προθυμεῖσθαι δεῖ σὲ μὲν ὃ δια- 45 νοεῖ περὶ αὐτῶν ἀποφαινόμενον, ἡμᾶς δὲ ξυνεπομένους. 677 — ΑΘ. Ἆρ' οὖν ὑμῖν οἱ παλαιοὶ λόγοι ἀλήθειαν ἔχειν a τινὰ δοκοῦσι; — ΚΛ. Ποῖοι δή; — ΑΘ. Τὸ πολλὰς ἀνθρώπων φθορὰς γεγονέναι κατακλυσμοῖς τε καὶ νόσοις καὶ ἄλλοις πολλοῖς, ἐν οἷς βραχύ τι τῶν ἀνθρώ-

ebrietate, sed magis etiam, quam Cretum et Lacedæmoniorum usui, suffragabor Carthaginiensum legi, ne quis unquam in expeditione hunc potum gustet, sed omni illo tempore aquæ potione adstringatur, neve domi aut servá aut servus gustet unquam, neve magistratus eo anno, quo in potestate sint, neve gubernatores aut judices munus obeuntes vinum omnino gustent, neve qui deliberaturus in consilium de re aliqua graviori conveniat, neve quisquam omnino interdiu, nisi roborandi corporis vel morborum causa, neque etiam noctu, quando liberos procreare viro vel feminæ in animo sit. et alia permulta dicere aliquis possit, in quibus mente ac lege recta utentibus vinum non sit bibendum, ita ut secundum hæc ne vitibus quidem multis opus futurum sit ulli civitati, sed certum modum cum reliqua agri cultura et universi victus ratio habitura, tum vero etiam vino fere omnium maxime modicus et rarus locus sit futurus. hoc, hospites, nobis, si consentitis, fastigium sermoni de vino habito impositum esto. — Cl. Laudamus et consentimus.

LIBER TERTIUS.

Ath. Hæc igitur ita habeant; vitæ civilis autem initium quodnam fuisse statuamus? nonne hinc facillime id et optime animadvertere aliquis possit? — Cl. Unde? — Ath. Unde etiam civitatium progressus ad virtutem transiens pariter atque ad vitium in singulis spectandus est. — Cl. Unde vero dicis? — Ath. Puto equidem a temporis longitudine et infinitate factisque in eo mutationibus. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Age, quantum temporis sit, cum civitates sint et homines civilem vitam agentes, putasne unquam exputare te posse? — Cl. Certe minime id facile. — Ath. Id vero, immensum quoddam et innumerabile illud videri? — Cl. Sane id quidem. — Ath. Nonne igitur sexcentæ nobis super sexcentas hoc temporis spatio ortæ sunt civitates et pro eadem multitudinis ratione non pauciores eversæ? modis autem rursus vitæ civilis omnibus identidem singulis in locis usæ? et alias ex minoribus majores, alias ex majoribus minores, et deteriores ex melioribus et meliores ex deterioribus factæ sunt? — Cl. Necessarium est. — Ath. Hujus igitur mutationis causam, si possimus, prehendamus: nam forsitan nobis primam civitatium originem et transitum ostendet. — Cl. Bene dicis, et studiose te quidem quod sentis de iis declarare, nos vero consequi decet. — Ath. Quæ igitur antiquitus tradita audimus, eane veritatem aliquam habere vobis videntur? — Cl. Quænam? — Ath. Multos hominum interitus accidisse inundationibus et morbis et multis aliis rebus, in quibus exiguum

πων λείπεσθαι γένος. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν πιθανὸν τὸ τοιοῦτον πᾶν παντί. — ΑΘ. Φέρε δή, νοήσωμεν μίαν τῶν πολλῶν ταύτην τὴν τῷ κατακλυσμῷ ποτὲ γενομένην. — ΚΛ. Τὸ ποιόν τι περὶ αὐτῆς διανοηθέν-
5 τες; — ΑΘ. Ὡς οἱ τότε περιφυγόντες τὴν φθορὰν b σχεδὸν ὄρειοί τινες ἂν εἶεν νομῆς, ἐν κορυφαῖς που σμικρὰ ζώπυρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων διασεσωσμένα γένους. — ΚΛ. Δῆλον. — ΑΘ. Καὶ δὴ τοὺς τοιούτους γε ἀνάγκη που τῶν ἄλλων ἀπείρους εἶναι τεχνῶν καὶ
10 τῶν ἐν τοῖς ἄστεσι πρὸς ἀλλήλους μηχανῶν εἴς τε πλεονεξίας καὶ φιλονεικίας, καὶ ὁπόσ' ἄλλα κακουργήματα πρὸς ἀλλήλους ἐπινοοῦσιν. — ΚΛ. Εἰκὸς γοῦν. — ΑΘ. Θῶμεν δὴ τὰς ἐν τοῖς πεδίοις πόλεις καὶ πρὸς c θαλάττῃ κατοικούσας ἄρδην ἐν τῷ τότε χρόνῳ διαφθεί-
15 ρεσθαι; — ΚΛ. Θῶμεν. — ΑΘ. Οὐκοῦν ὄργανά τε πάντα ἀπόλλυσθαι, καὶ εἴ τι τέχνης ἦν ἐχόμενον σπουδαίως εὑρημένον ἢ πολιτικῆς ἢ καὶ σοφίας τινὸς ἑτέρας, πάντα ἔρρειν ταῦτα ἐν τῷ τότε χρόνῳ φήσομεν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν, ὦ ἄριστε, εἴ γε ἔμενε τάδε οὕτω
20 τὸν πάντα χρόνον, ὡς νῦν διακεκόσμηται, καινὸν ἀνευρίσκετό ποτε καὶ ὁτιοῦν; ὅτι μὲν μυριάκις μύρια ἔτη, d διελάνθανεν ἄρα τοὺς τότε· χίλια δὲ ἀφ' οὗ γέγονεν ἢ δὶς τοσαῦτα ἔτη τὰ μὲν Δαιδάλῳ καταφανῆ γέγονε, τὰ δ' Ὀρφεῖ, τὰ δὲ Παλαμήδει, τὰ δὲ περὶ μουσικὴν
25 Μαρσύᾳ καὶ Ὀλύμπῳ, περὶ λύραν δὲ Ἀμφίονι, τὰ δὲ ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. — ΑΘ. Ἆρ' ἴστ', ὦ Κλεινία, τὸν φίλον ὅτι παρέλιπες, τὸν ἀτεχνῶς χθὲς γενόμενον; — ΚΛ. Μῶν φράζεις Ἐπιμενίδην; — ΑΘ. Ναὶ τοῦτον· πολὺ γὰρ e
30 ὑμῖν ὑπερεπήδησε τῷ μηχανήματι τοὺς ξύμπαντας, ὦ φίλε, ὃ λόγῳ μὲν Ἡσίοδος ἐμαντεύετο πάλαι, τῷ δὲ ἔργῳ ἐκεῖνος ἀπετέλεσεν, ὡς ὑμεῖς φατέ. — ΚΛ. Φαμὲν γὰρ οὖν. — ΑΘ. Οὐκοῦν οὕτω δὴ λέγωμεν ἔχειν τότε, ὅτ' ἐγένετο ἡ φθορά, τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους
35 πράγματα, μυρίαν μέν τινα φοβερὰν ἐρημίαν, γῆς δ' ἀφθόνου πλῆθος πάμπολυ, ζώων δὲ τῶν ἄλλων ἐρρόντων βουκόλι' ἄττα, καὶ εἴ τί που αἰγῶν περιλειφθὲν
678 ἐτύγχανε γένος, σπάνια καὶ ταῦτα νέμουσιν εἶναι ζῆν a τότε κατ' ἀρχάς; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Πόλεως δὲ
40 καὶ πολιτείας πέρι καὶ νομοθεσίας, ὧν νῦν ὁ λόγος ἡμῖν παρέστηκεν, ἆρ' ὡς ἔπος εἰπεῖν οἰόμεθα καὶ μνήμην εἶναι τὸ παράπαν; — ΚΛ. Οὐδαμῶς. — ΑΘ. Οὐκοῦν ἐξ ἐκείνων τῶν διακειμένων οὕτω τὰ νῦν γέγονεν ἡμῖν ξύμπαντα, πόλεις τε καὶ πολιτεῖαι καὶ
45 τέχναι καὶ νόμοι καὶ πολλὴ μὲν πονηρία, πολλὴ δὲ καὶ ἀρετή; — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Ἆρ' οἰόμεθα, ὦ θαυμάσιε, τοὺς τότε ἀπείρους ὄντας πολλῶν μὲν b καλῶν τῶν κατὰ τα ἄστη, πολλῶν δὲ καὶ τῶν ἐναντίων τελέους πρὸς ἀρετὴν ἢ καὶ πρὸς κακίαν γεγονέ-
50 ναι; — ΚΛ. Καλῶς εἶπες, καὶ μανθάνομεν ὃ λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν προϊόντος μὲν τοῦ χρόνου, πληθύοντος δ' ἡμῶν τοῦ γένους εἰς πάντα τὰ νῦν καθεστηκότα προελήλυθε πάντα; — ΚΛ. Ὀρθότατα. — ΑΘ. Οὐκ ἐξαίφνης γε, ὡς εἰκός, κατὰ σμικρὸν δὲ ἐν παμπόλλῳ

quoddam hominum relinqueretur genus. — Cl. Sane probabile hoc omne omnibus. — Ath. Agedum, unum ex multis mente comprehendamus hunc, qui inundatione aliquando accidit. — Cl. Quidnam de eo cogitantes? — Ath. Eos, qui tum effugerent interitum, fere montanos aliquos esse pastores, in verticibus quibusdam parva semina generis humani servata. — Cl. Liquet. — Ath. Atque tales cum essent, nimirum et aliarum artium rudes erant et mutuarum illarum in urbibus machinationum ad plus habendi studium et ad ambitionem pertinentium, et quæ alia maleficia inter se struunt. — Cl. Certe consentaneum. — Ath. Ponamusne igitur in locis planis et ad mare colentes civitates funditus illo tempore interire? — Cl. Ponamus. — Ath. Ergone et instrumenta omnia deleri, et si quid gnaviter inventum erat ad artem pertinens vel civilem vel aliam prudentiam aliquam, ea omnia exstingui illo tempore statuemus? — Cl. Quomodo enim, vir optime, si hæc manerent ita per omne tempus, ut nunc ordinata sunt, novi quicquam omnino unquam inveniretur? multis quidem millibus annorum ante fuisse hæc, id scilicet fugiebat eos, qui illis temporibus erant; mille vero aut bis mille anni sunt, postquam alia a Dædalo inventa sunt, alia ab Orpheo, alia a Palamede, musica a Marsya et Olympo, lyra ab Amphione, reliqua permulta ab aliis, quæ heri, ut ita dicam, et nudius tertius sunt nata. — Ath. Numquid scitis, o Clinia, amicum a te prætermissum esse reapse heri natum? — Cl. Dicisne Epimenidem? — Ath. Eum ipsum; multum enim cunctos vobis supergressus est artificio, o amice, quod verbis jam pridem divinabat Hesiodus, re vero perfecit ille, quemadmodum vos statuitis. — Cl. Sane statuimus. — Ath. Talemne igitur tum, cum accidisset interitus, humanarum rerum conditionem esse dicamus, latissime patentem horribilem quandam solitudinem, agri infiniti copiam largissimam, animalibus ceteris exstinctis boum armenta quædam, et si quod alicubi caprarum reliquum erat genus, hæc eaque raræ pascentes atque ita tum vitam agentes primo tempore? — Cl. Quidni? — Ath. Civitatis vero et rei publicæ et legum lationis, de quibus nunc nobis disputatio est, num vel memoriam, ut ita dicam, ullam omnino esse existimamus? — Cl. Nullo modo. — Ath. Ex hoc igitur illarum rerum statu hæc, quæ nunc sunt, omnia nobis originem ducunt, et civitates et res publicæ et artes et leges et multum pravitatis multumque virtutis? — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Num putamus, o mirifice, rudes illos multorum, quæ præclara in urbibus habentur, et contrariorum quoque multorum absolutos virtute aut vitio fuisse? — Cl. Bene monuisti, et intelligimus quod dicis. — Ath. Procedente igitur tempore et augescente genere nostro ad omnia, quæ nunc obtinent, provecta sunt omnia? — Cl. Rectissime. — Ath. Non subito quidem, ut consentaneum est, sed paulatim perlongo quodam tempore.

τινὶ χρόνῳ. — ΚΛ. Καὶ μάλα πρέπει τοῦθ' οὕτως. — ΑΘ. Ἐκ γὰρ τῶν ὑψηλῶν εἰς τὰ πεδία καταβαίνειν, οἶμαι, πᾶσι φόβος ἔναυλος ἐγεγόνει. — ΚΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΑΘ. Ἆρ' οὐχ ἄσμενοι μὲν ἑαυτοὺς ἑώρων δι' ὀλιγότητα ἐν τοῖς περὶ ἐκεῖνον τὸν χρόνον, πορεῖα δὲ, ὥστ' ἐπ' ἀλλήλους τότε πορεύεσθαι κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν, σὺν ταῖς τέχναις ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα σχεδὸν ἀπολώλει; ξυμμίσγειν οὖν ἀλλήλοις οὐχ ἦν, οἶμαι, σφόδρα δυνατόν· σίδηρος γὰρ καὶ χαλκὸς καὶ πάντα τὰ μεταλλεῖα συγκεχυμένα ἠφάνιστο, ὥστε ἀπορία πᾶσα ἦν τοῦ ἀνακαθαίρεσθαι τὰ τοιαῦτα, δρυοτομίας τε εἶχον σπάνιν. εἰ γάρ πού τι καὶ περιγεγονὸς ἦν ὄργανον ἐν ὄρεσι, ταῦτα μὲν ταχὺ κατατριβέντα ἠφάνιστο, ἄλλα δὲ οὐκ ἔμελλε γενήσεσθαι, πρὶν πάλιν ἡ τῶν μεταλλέων ἀφίκοιτο εἰς ἀνθρώπους τέχνη. — ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. Γενεαῖς δὴ πόσαις ὕστερον οἰόμεθα τοῦθ' οὕτως γεγονέναι; — ΚΛ. Δῆλον, ὅτι παμπόλλαις τισίν. — ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τέχναι ὅσαιπερ σιδήρου δέονται καὶ χαλκοῦ καὶ τῶν τοιούτων ἁπάντων, τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ ἔτι πλείονα ἠφανισμέναι ἂν εἶεν ἐν τῷ τότε; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Καὶ τοίνυν στάσις ἅμα καὶ πόλεμος ἀπολώλει κατὰ τὸν τότε χρόνον πολλαχῇ. — ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Πρῶτον μὲν ἠγάπων καὶ ἐφιλοφρονοῦντο ἀλλήλους δι' ἐρημίαν, ἔπειτα οὐ περιμάχητος ἦν αὐτοῖς ἡ τροφή. νομῆς γὰρ οὐκ ἦν σπάνις, εἰ μή τισι κατ' ἀρχὰς ἴσως, ᾗ δὴ τὸ πλεῖστον διέζων ἐν τῷ τότε χρόνῳ· γάλακτος γὰρ καὶ κρεῶν οὐδαμῶς ἐνδεεῖς ἦσαν, ἔτι δὲ θηρεύοντες οὐ φαύλην οὐδ' ὀλίγην τροφὴν παρείχοντο. καὶ μὴν ἀμπεχόνης γε καὶ στρωμνῆς καὶ οἰκήσεων καὶ σκευῶν ἐμπύρων τε καὶ ἀπύρων εὐπόρουν· αἱ πλαστικαὶ γὰρ καὶ ὅσαι πλεκτικαὶ τῶν τεχνῶν οὐδὲ ἓν προσδέονται σιδήρου, ταῦτα δὲ πάντα τούτω τὼ τέχνα θεὸς ἔδωκε πορίζειν τοῖς ἀνθρώποις, ἵν' ὁπότε εἰς τὴν τοιαύτην ἀπορίαν ἔλθοιεν, ἔχοι βλάστην καὶ ἐπίδοσιν τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. πένητες μὲν δὴ διὰ τὸ τοιοῦτον σφόδρα οὐκ ἦσαν, οὐδ' ὑπὸ πενίας ἀναγκαζόμενοι διάφοροι ἑαυτοῖς ἐγίγνοντο· πλούσιοι δ' οὐκ ἄν ποτε ἐγένοντο ἄχρυσοί τε καὶ ἀνάργυροι ὄντες, ὃ τότε ἐν ἐκείνοις παρῆν. ᾗ δ' ἄν ποτε ξυνοικίᾳ μήτε πλοῦτος ξυνοικῇ μήτε πενία, σχεδὸν ἐν ταύτῃ γενναιότατα ἤθη γίγνοιτ' ἄν· οὔτε γὰρ ὕβρις οὔτ' ἀδικία, ζῆλοί τε αὖ καὶ φθόνοι οὐκ ἐγγίγνονται. ἀγαθοὶ μὲν δὴ διὰ ταῦτά τε ἦσαν καὶ διὰ τὴν λεγομένην εὐήθειαν· ἃ γὰρ ἤκουον καλὰ καὶ αἰσχρὰ, εὐήθεις ὄντες ἡγοῦντο ἀληθέστατα λέγεσθαι καὶ ἐπείθοντο. ψεῦδος γὰρ ὑπονοεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο διὰ σοφίαν, ὥσπερ τὰ νῦν, ἀλλὰ περὶ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων τὰ λεγόμενα ἀληθῆ νομίζοντες ἔζων κατὰ ταῦτα· διόπερ ἦσαν τοιοῦτοι παντάπασιν, οἵους αὐτοὺς ἡμεῖς ἄρτι διεληλύθαμεν. — ΚΛ. Ἐμοὶ γοῦν δὴ καὶ τῷδε οὕτω ταῦτα ξυνδοκεῖ. — ΑΘ. Οὐκοῦν εἴπωμεν, ὅτι γενεαὶ διαβιοῦσαι πολλαὶ τοῦτον τὸν τρόπον τῶν πρὸ κατακλυσμοῦ γεγονότων καὶ τῶν νῦν ἀτεχνότεροι μὲν καὶ ἀμαθέστεροι πρός τε τὰς ἄλλας

— Cl. Valde hoc ita convenit. — Ath. Etenim ex editis locis in plana descendere recens, opinor, omnibus formido erat. — Cl. Qui minus? — Ath. Nonne lubenter quidem sese videbant propter paucitatem in illis temporibus, vehicula autem mutui tum inter se terra marive aditus una cum artibus fere omnia, ut ita dicam, interierant? congredi igitur inter se non admodum, opinor, poterant. ferrum enim et aes atque omnia metalla obruta evanuerant, ut repurgari hujusmodi res nullo modo possent, et arborum caedendarum exiguam facultatem habebant. nam etiam si quod alicubi relictum erat in montibus instrumentum, haec post paulum detrita evanuerant, alia autem fieri non poterant, priusquam metallicorum ars iterum inter homines exstitisset. — Cl. Qui enim potuissent? — Cl. Quot vero saeculis post hoc ita factum esse putamus? — Cl. Scilicet permultis. — Ath. Ergone artes quoque omnes, quae quidem ferro indigent et aere et omnibus hujusmodi, tantundem et amplius etiam temporis evanuisse tum putabimus? — Cl. Quidni? — Ath. Itaque seditio quoque et bellum simul sublatum per illud tempus erat multis modis. — Cl. Quomodo? — Ath. Primum diligebant inter se et amore complectebantur propter solitudinem, deinde non erat quod de victu pugnarent. pabuli enim inopia non erat, nisi forte quibusdam initio, qua quidem re maximam tum partem se sustentabant; nam lacte et carnibus minime carebant, praeterea venando non malum neque parcum victum sibi parabant. et vero etiam vestimento et stragulis et habitationibus et vasis vel apponendis igni vel non apponendis abundabant, quandoquidem fingendi nectendique artes nihil omnino indigent ferro, haec autem omnia duabus his artibus deus praeberi voluit hominibus, ut quotiens in hujusmodi angustias redigerentur, pullulare et crescere hominum genus posset. itaque nec pauperes admodum erant neque paupertate cogente inter se dissidebant, neque divites fieri poterant auro argentoque destituti, id quod tum in illa rerum conditione usu veniebat. cuicunque vero conventui nec divitiae conjunctae sunt nec paupertas, ibi fere generosissimi inerunt mores; neque enim insolentia neque injustitia inest, nec rursus aemulatione aut invidia inflammantur animi. itaque boni et his de causis erant et propter simplicitatem, quae vulgo dicitur; nam quae pulchra et turpia esse audiebant, quia simplices erant, verissime dici putabant et fidem habebant. mendacium enim suspicari propter sapientiam, ut nunc, sciebat nemo, sed de diis hominibusque quae dicebantur vera existimantes secundum ea vivebant; quam ob rem tales erant omnino, quales nos modo eos descripsimus. — Cl. Nec mihi quidem aut huicce aliter de his videtur. — Ath. Dicamusne igitur hoc modo agentia saecula multa illis, qui ante inundationem fuerunt, et his, qui nunc sunt, rudiores quidem inscitioresque cum ad re-

μέλλουσιν εἶναι τέχνας καὶ πρὸς τὰς πολεμικάς, ὅσαι τε πεζαὶ καὶ ὅσαι κατὰ θάλατταν γίγνονται τὰ νῦν, καὶ ὅσαι δὴ κατὰ πόλιν μόνον αὐτοῦ δίκαι καὶ στάσεις λεγόμεναι, λόγοις ἔργοις τε μεμηχανημέναι πάσας μη- 5 χανὰς εἰς τὸ κακουργεῖν τε ἀλλήλους καὶ ἀδικεῖν, εὐη- e θέστεροι δὲ καὶ ἀνδρειότεροι καὶ ἅμα σωφρονέστεροι καὶ ξύμπαντα δικαιότεροι; τὸ δὲ τούτων αἴτιον ἤδη διεληλύθαμεν. — ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΑΘ. Λε- λέχθω δὴ ταῦτα ἡμῖν καὶ τὰ τούτοις ξυνεπόμενα ἔτι 10 πάντα εἰρήσθω τοῦδ' ἕνεκα, ἵνα νοήσωμεν τοῖς τότε νό- 680 μων τίς ποτ' ἦν χρεία καὶ τίς ἦν νομοθέτης αὐτοῖς. — a ΚΛ. Καὶ καλῶς γε εἴρηκας. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἐκεῖνοι μὲν οὔτε ἐδέοντο νομοθετῶν οὔτε πω ἐφίλει κατὰ τού- τους τοὺς χρόνους γίγνεσθαι τὸ τοιοῦτον; οὐδὲ γὰρ 15 γράμματα ἔστι πω τοῖς ἐν τούτῳ τῷ μέρει τῆς περιό- δου γεγονόσιν, ἀλλ' ἔθεσι καὶ τοῖς λεγομένοις πατρίοις νόμοις ἑπόμενοι ζῶσιν. — ΚΛ. Εἰκὸς γοῦν. — ΑΘ. Πολιτείας δέ γε ἤδη καὶ τρόπος ἐστί τις οὗτος. — ΚΛ. Τίς; — ΑΘ. Δοκοῦσί μοι πάντες τὴν ἐν τούτῳ b 20 τῷ χρόνῳ πολιτείαν δυναστείαν καλεῖν, ἣ καὶ νῦν ἔτι πολλαχοῦ καὶ ἐν Ἕλλησι καὶ κατὰ βαρβάρους ἐστί· λέγει δ' αὐτήν που καὶ Ὅμηρος γεγονέναι περὶ τὴν τῶν Κυκλώπων οἴκησιν, εἰπών· Τοῖσιν δ' οὔτ' ἀγοραὶ βουληφόροι οὔτε θέμιστες, Ἀλλ' οἵ γ' ὑψηλῶν ὀρέων 25 ναίουσι κάρηνα Ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι, θεμιστεύει δὲ c ἕκαστος Παίδων ἠδ' ἀλόχων, οὐδ' ἀλλήλων ἀλέγουσιν. — ΚΛ. Ἔοικέ γε ὁ ποιητὴς ὑμῖν οὗτος γεγονέναι χα- ρίεις. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλα αὐτοῦ διεληλύθαμεν μάλ' ἀστεῖα, οὐ μὴν πολλά γε· οὐ γὰρ σφόδρα χρώμεθα 30 οἱ Κρῆτες τοῖς ξενικοῖς ποιήμασιν. — ΜΕ. Ἡμεῖς δ' αὖ χρώμεθα μέν, καὶ ἔοικέ γε κρατεῖν τῶν τοιούτων ποιητῶν, οὐ μέντοι Λακωνικόν γε, ἀλλά τινα μᾶλλον Ἰωνικὸν βίον διεξέρχεται ἑκάστοτε. νῦν μὴν εὖ τῷ σῷ d λόγῳ ἔοικε μαρτυρεῖν, τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ἐπὶ τὴν ἀγριό- 35 τητα διὰ μυθολογίας ἐπανενεγκών. — ΑΘ. Ναί· ξυμ- μαρτυρεῖ γάρ. καὶ λάβωμέν γε αὐτὸν μηνυτήν, ὅτι τοιαῦται πολιτεῖαι γίγνονταί ποτε. — ΚΛ. Καλῶς. — ΑΘ. Μῶν οὖν οὐκ ἐκ τούτων τῶν κατὰ μίαν οἴκησιν καὶ κατὰ γένος διεσπαρμένων ὑπὸ ἀπορίας τῆς ἐν ταῖς 40 φθοραῖς, ἐν αἷς τὸ πρεσβύτατον ἄρχει διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς ἐκ πατρὸς καὶ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἑπόμενοι e καθάπερ ὄρνιθες ἀγέλην μίαν ποιήσουσι, πατρονομού- μενοι καὶ βασιλείαν πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμε- νοι; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Μετὰ δὲ ταῦτά 45 γε εἰς τὸ κοινὸν μείζους ποιοῦντες πόλεις πλείους συν- έρχονται καὶ ἐπὶ γεωργίας τὰς ἐν ταῖς ὑπωρείαις 681 τρέπονται πρώτας περιβόλους τε αἱμασιώδεις τινάς, a τειχῶν ἐρύματα, τῶν θηρίων ἕνεκα ποιοῦνται, μίαν οἰκίαν αὖ κοινὴν καὶ μεγάλην ἀποτελοῦντες. — ΚΛ. Τὸ 50 γοῦν εἰκὸς ταῦθ' οὕτως γίγνεσθαι. — ΑΘ. Τί δέ; τόδε ἆρα οὐκ εἰκός; — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Τῶν οἰκήσεων τούτων μειζόνων αὐξανομένων ἐκ τῶν ἐλατ- τόνων καὶ πρώτων ἑκάστην τῶν σμικρῶν παρεῖναι κατὰ γένος ἔχουσαν τόν τε πρεσβύτατον ἄρχοντα καὶ

liquas visum iri artes tum ad bellicas esse, quotquot vel terra vel mari nunc exercentur, item quæ in ipsa solum civitate judicia et factiones appellatæ, omnibus illæ machinis ad lædendum inter se et ad injuriam inferendam dictis factisque instructæ, sed simpliciores quoque et fortiores simulque moderatiores et in omnibus justiores? horum autem causam jam persecuti sumus. — Cl. Recte dicis. — Ath. Dicta igitur nobis hæc et his conjuncta quoque omnia ideo sunto, ut intelligamus, legum quinam illius temporis hominibus usus et qui legislator eis esset. — Cl. Et bene a te sunt dicta. — Ath. Numquid igitur illi neque indigebant legumlatoribus, necdum solebat istis temporibus ea res usu venire? nondum enim litteras habent in hac parte volventis ævi constituti, sed consuetudines et patrias, quæ dicuntur, leges sequentes vivunt. — Cl. Consentaneum certe. — Ath. Civitatis tamen jam etiam hic modus quidam est. — Cl. Quis? — Ath. Videntur mihi omnes temporis istius civitates dominationem appellare, quæ nunc quoque multis locis et inter Græcos et per barbaros invenitur, qualem fere etiam Homerus in Cyclopum sedibus fuisse memorat dicens: Nec coeunt hi, consilium ut capiant, neque leges Agnoscunt ullas: habitant in montibus altis Per specuum cava quisque suos regit imperio vir Natos uxoresque, nec ulla est publica cura. — Cl. Profecto elegans hic vobis poeta videtur fuisse, quippe cujus et alia sane quam scite tractavimus, neque vero multa; non admodum enim Cretes peregrinis utimur carminibus. — Meg. Nos contra utimur quidem, et videtur principem locum horum poetarum tenere, sed tamen non Laconicam, sed potius Ionicam quandam vitam ubique describit. nunc vero commodum sententiæ tuæ testimonium exhibere videtur, antiquitate eorum ad feritatem per fabulas relata. — Ath. Etiam; exhibet enim, et sit nobis indicio hujusmodi civitates aliquando exsistere. — Cl. Bene. — Ath. Nonne igitur ex his, qui urgente interitus calamitate dispersi sunt per singulas domos et familias, in quibus ætas longissime provecta imperium tenet, propterea quod originem a patre et matre ducunt, quos sequentes quemadmodum aves unum gregem efficient, paternis legibus et regno omnium justissimo subjecti? — Cl. Plane quidem. — Ath. Deinde vero in commune majores civitates facientes coeunt plures et ad agros in montium radicibus primum colendos se convertunt et maceriis quibusdam pro murorum munimentis ferarum causa se sepiunt, unam rursus domum communem magnamque perficientes. — Cl. Certe consentaneum est hæc ita fieri. — Ath. Quid vero? hocce non consentaneum est? — Cl. Quid? — Ath. Ex domibus his minoribus et primis in majus crescentibus parvarum singulas adesse secundum familias natu maximum imperantem habentes sibique propriis quibusdam institutis utentes seorsum habi-

αὐτῆς ἔθη ἄττα ἴδια διὰ τὸ χωρὶς ἀλλήλων οἰκεῖν, b ἕτερα ἀφ' ἑτέρων ὄντων τῶν γεννητόρων τε καὶ θρεψάντων, ἃ εἰθίσθησαν περὶ θεούς τε καὶ ἑαυτούς, κοσμιωτέρων μὲν κοσμιώτερα καὶ ἀνδρικῶν ἀνδρικώτερα· 5 καὶ κατὰ τρόπον οὕτως ἑκάστους τὰς αὑτῶν ἂν αἱρέσεις εἰς τοὺς παῖδας ἀποτυπουμένους καὶ παίδων παῖδας, ὃ λέγομεν, ἥκειν ἔχοντας ἰδίους νόμους εἰς τὴν μείζονα ξυνοικίαν. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Καὶ μὴν τούς γε αὑτῶν νόμους ἀρέσκειν ἑκάστοις ἀναγκαῖόν c 10 που, τοὺς δὲ τῶν ἄλλων ὑστέρους. — ΚΛ. Οὕτως. — ΑΘ. Ἀρχῇ δὴ νομοθεσίας οἷον ἐμβάντες ἐλάθομεν, ὡς ἔοικε. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Τὸ γοῦν μετὰ ταῦτα ἀναγκαῖον αἱρεῖσθαι τοὺς συνελθόντας τούτους κοινούς τινας ἑαυτῶν, οἳ δὴ τὰ πάντων ἰδόντες νόμιμα, 15 τά σφισιν ἀρέσκοντα αὐτῶν μάλιστα εἰς τὸ κοινὸν τοῖς ἡγεμόσι καὶ ἀγαγοῦσι τοὺς δήμους οἷον βασιλεῦσι φανερὰ δείξαντες ἑλέσθαι τε δόντες, αὐτοὶ μὲν νομοθέται d κληθήσονται, τοὺς δὲ ἄρχοντας καταστήσαντες, ἀριστοκρατίαν τινὰ ἐκ τῶν δυναστειῶν ποιήσαντες ἤ καί 20 τινα βασιλείαν, ἐν ταύτῃ τῇ μεταβολῇ τῆς πολιτείας οἰκήσουσιν. — ΚΛ. Ἐφεξῆς γοῦν ἂν οὕτω τε καὶ ταύτῃ γίγνοιτο. — ΑΘ. Τρίτον τοίνυν εἴπωμεν ἔτι πολιτείας σχῆμα γιγνόμενον, ἐν ᾧ δὴ πάντα εἴδη καὶ παθήματα πολιτειῶν καὶ ἅμα πόλεων ξυμπίπτει γίγνεσθαι. — 25 ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ τοῦτο; — ΑΘ. Ὃ μετὰ τὸ δεύτερον καὶ Ὅμηρος ἐπεσημήνατο, λέγων τὸ τρίτον οὕτω e γεγονέναι· Κτίσσε δὲ Δαρδανίην, γάρ πού φησιν, ἐπεὶ οὔπω Ἴλιος ἱρὴ Ἐν πεδίῳ πεπόλιστο, πόλις μερόπων ἀνθρώπων, Ἀλλ' ἔθ' ὑπωρείας ᾤκουν πολυπιδάκου 682 Ἴδης. λέγει γὰρ δὴ ταῦτα τὰ ἔπη καὶ ἐκεῖνα, ἃ περὶ a τῶν Κυκλώπων εἴρηκε, κατὰ θεόν πως εἰρημένα καὶ κατὰ φύσιν· θεῖον γὰρ οὖν δὴ καὶ τὸ ποιητικὸν ἐνθεαστικὸν ὂν γένος ὑμνῳδοῦν πολλῶν τῶν κατ' ἀλήθειαν γιγνομένων ξύν τισι Χάρισι καὶ Μούσαις ἐφάπτεται 35 ἑκάστοτε. — ΚΛ. Καὶ μάλα. — ΑΘ. Εἰς δὴ τὸ πρόσθεν προέλθωμεν ἔτι τοῦ νῦν ἐπελθόντος ἡμῖν μύθου· τάχα γὰρ ἂν σημήνειέ τι τῆς ἡμετέρας πέρι βουλήσεως· οὐκοῦν χρή; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Κα- b τῳκίσθη δή, φαμεν, ἐκ τῶν ὑψηλῶν εἰς μέγα τε καὶ 40 καλὸν πεδίον Ἴλιον, ἐπὶ λόφον τινὰ οὐχ ὑψηλὸν καὶ ἔχοντα ποταμοὺς πολλοὺς ἄνωθεν ἐκ τῆς Ἴδης ὡρμημένους. — ΚΛ. Φασὶ γοῦν. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐκ ἐν πολλοῖς τισὶ χρόνοις τοῖς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τοῦτο οἰόμεθα γεγονέναι; — ΚΛ. Πῶς δ' οὐκ ἐν πολλοῖς; 45 — ΑΘ. Δεινὴ γοῦν ἔοικεν αὐτοῖς λήθη τότε παρεῖναι τῆς νῦν λεγομένης φθορᾶς, ὅθ' οὕτως ὑπὸ ποταμοὺς c πολλοὺς καὶ ἐκ τῶν ὑψηλῶν ῥέοντας πόλιν ὑπέθεσαν, πιστεύσαντες οὐ σφόδρα ὑψηλοῖς τισὶ λόφοις. — ΚΛ. Δῆλον οὖν, ὡς παντάπασί τι μακρὸν ἀπεῖχον 50 χρόνον τοῦ τοιούτου πάθους. — ΑΘ. Καὶ ἄλλαι γε, οἶμαι, πόλεις τότε κατῴκουν ἤδη πολλαὶ πληθυόντων τῶν ἀνθρώπων. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Αἵ γέ που καὶ ἐπεστρατεύσαντο αὐτῇ, καὶ κατὰ θάλατταν δὲ ἴσως, ἀφόβως ἤδη πάντων χρωμένων τῇ θα-

tando inductis, ob parentum educatorumque diversitatem diversis, quibus uti erga deos et inter se consueverunt, modestiores modestioribus, viriles virilioribus, atque ita, ut par est, suæ quosque sectæ figuram in liberis nepotibusque imprimentes cum propriis, ut volumus, legibus in majorem conventum ingredi. — Cl. Qui enim aliter? — Ath. Atqui suas ipsorum leges placere quibusque fere necesse est, alienas autem secundo loco. — Cl. Ita. — Ath. Ad initium igitur legislationis quasi delati esse inscii videmur. — Cl. Sane quidem. — Ath. Certe proximum est ut his, qui convenerunt, communes quidam ex ipsis eligendi sint, qui omnium institutis inspectis iisque, quæ maxime probaverint, in commune principibus et ducibus gentium tamquam regibus palam ad electionem propositis ipsi legumlatores appellabuntur, constitutis autem magistratibus factoque ex dominationibus illis optimatum imperio quodam vel etiam regno in civitate sic mutata vivent. — Cl. Certo ordine hæc ita fieri videntur. — Ath. Jam tertiam quoque vitæ civilis formam exsistere dicamus, in qua omnes species et affectiones formarum civilium simulque civitatium inesse solent. — Cl. Quamnam istam? quæso. — Ath. Quam post secundam Homerus quoque significavit, tertiam hoc modo exstitisse dicens: Condit Dardaniam, inquit, opinor; nam sacræ mœnia Trojæ Nondum in planitie ambibant homines vocales, Versantes etiamtum in aquosis collibus Idæ. namque hos versus pariter atque de Cyclopibus illos divinitus plane et naturæ convenienter protulit; divinum enim scilicet poeticum quoque genus utpote numine afflatum dum canit, multa, quæ vere fiunt, aspirantibus Gratiis quibusdam et Musis, attingere consuevit. — Cl. Admodum. — Ath. Itaque amplius etiam prosequamur fabulam nunc nobis oblatam; fortasse enim indicabit aliquid eorum, quæ ad nostram voluntatem pertinent. nonne ita faciendum? — Cl. Plane quidem. — Ath. Ergo facto ex locis superioribus in magnam et pulchram planitiem descensu, conditam Trojam dicimus in colle non alto et fluvios multos desuper ex Ida citatos habente. — Cl. Dicunt certe. — Ath. Nonne igitur multis post inundationem sæculis id factum esse putamus? — Cl. Multis: qui aliter? — Ath. Ingens certe oblivio ejus, de quo nunc loquimur, interitus tenuisse eos videtur tum, cum ita fluviis multis et qui ex locis excelsis ferrentur, urbem subjicerent, non admodum editis quibusdam confisi collibus. — Cl. Scilicet longo omnino tempore remoti ab hujusmodi casu erant. — Ath. Et aliæ, opinor, civitates multæ jam conditæ tum erant, cum hominum numerus magnus esset. — Cl. Quidni? — Ath. Quæ ipsæ bellum quoque, opinor, cum illa gesserunt, atque etiam mari fortasse, cum jam omnes sine timore mari

λάττῃ. — ΚΛ. Φαίνεται. — ΑΘ. Δέκα δ' ἔτη που d μείναντες Ἀχαιοὶ τὴν Τροίαν ἀνάστατον ἐποίησαν. — ΚΛ. Καὶ μάλα. — ΑΘ. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ, ὄντι δεκέτει, ὃν τὸ Ἴλιον ἐπολιορκεῖτο, τὰ τῶν 5 πολιορκούντων ἑκάστων οἴκοι κακὰ πολλὰ ξυνέβαινε γιγνόμενα περὶ τὰς στάσεις τῶν νέων, οἳ καὶ ἀφικομένους τοὺς στρατιώτας εἰς τὰς αὐτῶν πόλεις τε καὶ οἰκίας οὐ καλῶς οὐδ' ἐν δίκῃ ὑπεδέξαντο, ἀλλ' ὥστε θανάτους τε καὶ σφαγὰς καὶ φυγὰς γενέσθαι παμπόλ- e 10 λας· οἳ πάλιν ἐκπεσόντες κατῆλθον μεταβαλόντες ὄνομα, Δωριῆς ἀντ' Ἀχαιῶν κληθέντες διὰ τὸ τὸν συλλέξαντα εἶναι τὰς τότε φυγὰς Δωριᾶ. καὶ δὴ ταῦτά γε ἤδη πάνθ' ὑμεῖς, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τἀντεῦθεν μυθολογεῖτε καὶ διαπεραίνετε. — ΜΕΓ. Τί μήν; — 15 ΑΘ. Ὅθεν δὴ κατ' ἀρχὰς ἐξετραπόμεθα περὶ νόμων διαλεγόμενοι, περιπεσόντες μουσικῇ τε καὶ ταῖς μέθαις, νῦν ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἀφίγμεθα ὥσπερ κατὰ θεόν, καὶ ὁ λόγος ἡμῖν οἷον λαβὴν ἀποδίδωσιν· ἥκει γὰρ ἐπὶ τὴν 683 εἰς Λακεδαίμονα κατοίκισιν αὐτήν, ἣν ὑμεῖς ὀρθῶς a 20 ἔφατε κατοικεῖσθαι καὶ Κρήτην ὡς ἀδελφοῖς νόμοις. νῦν οὖν δὴ τοσόνδε πλεονεκτοῦμεν τῇ πλάνῃ τοῦ λόγου, διὰ πολιτειῶν τινῶν καὶ κατοικισμῶν διεξελθόντες· ἐθεασάμεθα πρώτην τε καὶ δευτέραν καὶ τρίτην πόλιν, ἀλλήλων, ὡς οἰόμεθα, ταῖς κατοικίσεσιν ἐχομένας ἐν 25 χρόνου τινὸς μήκεσιν ἀπλέτοις. νῦν δὲ δὴ τετάρτη τις ἡμῖν αὕτη πόλις, εἰ δὲ βούλεσθε, ἔθνος ἥκει κατοικιζόμενόν τέ ποτε καὶ νῦν κατῳκισμένον. ἐξ ὧν ἁπάντων b εἴ τι ξυνεῖναι δυνάμεθα, τί τε καλῶς ἢ μὴ κατῳκίσθη, καὶ ποῖοι νόμοι σώζουσιν αὐτῶν τὰ σωζόμενα καὶ ποῖοι 30 φθείρουσι τὰ φθειρόμενα, καὶ ἀντὶ ποίων ποῖα μετατεθέντα εὐδαίμονα πόλιν ἀπεργάζοιτ' ἄν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, ταῦτα δὴ πάλιν οἷον ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν λεκτέον, εἰ μή τι τοῖς εἰρημένοις ἐγκαλοῦμεν λόγοις. — ΜΕΓ. Εἰ γοῦν, ὦ ξένε, τις ἡμῖν ὑπόσχοιτο θεός, 35 ὡς ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν τὸ δεύτερον τῇ τῆς νομοθεσίας σκέψει, τῶν νῦν εἰρημένων λόγων οὐ χείρους οὐδ' ἐλάτ- c τους ἀκουσόμεθα, μακρὰν ἂν ἔλθοιμι ἔγωγε, καί μοι βραχεῖ' ἂν δόξειεν ἡ νῦν παροῦσα ἡμέρα γίγνεσθαι· καίτοι σχεδόν γέ ἐστιν ἡ ἐκ θερινῶν εἰς τὰ χειμερινὰ 40 τοῦ θεοῦ τρεπομένου. — ΑΘ. Χρὴ δὴ ταῦτα, ὡς ἔοικε, σκοπεῖν. — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Γενώμεθα δὴ ταῖς διανοίαις ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ὅτε Λακεδαίμων μὲν καὶ Ἄργος καὶ Μεσσήνη καὶ τὰ μετὰ τούτων ὑποχείρια τοῖς προγόνοις ὑμῶν, ὦ Μέγιλλε, ἱκανῶς d 45 ἐγεγόνει· τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἔδοξεν αὐτοῖς, ὥς γε λέγεται τὸ τοῦ μύθου, τριχῇ τὸ στράτευμα διανείμαντας τρεῖς πόλεις κατοικίζειν, Ἄργος, Μεσσήνην, Λακεδαίμονα. — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Καὶ βασιλεὺς μὲν Ἄργους Τήμενος ἐγίγνετο, Μεσσήνης δὲ Κρεσ- 50 φόντης, Λακεδαίμονος δὲ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης. — ΜΕΓ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Καὶ πάντες δὴ τούτοις ὤμοσαν οἱ τότε βοηθήσειν, ἐάν τις τὴν βασιλείαν αὐτῶν διαφθείρῃ. — ΜΕΓ. Τί μήν; — e ΑΘ. Βασιλεία δὲ καταλύεται, ὦ πρὸς Διός, ἤ καί τις

uterentur. — Cl. Apparet. — Ath. Decem autem annos morati Achæi Trojam everterunt. — Cl. Admodum. — Ath. Per hoc igitur tempus decem annorum, quod Troja obsidebatur, res obsidentium quorumque domesticæ multis malis affligebantur in seditionibus juvenum, qui etiam suas in civitates domosque reversos milites non bene neque juste exceperunt, sed ita, ut mortes cædesque et fugæ permultæ acciderent, quibus ejecti rursus reverterunt mutato nomine Dorienses pro Achæis vocati, propterea, quod is, qui fugis tum dispersos collegit, Doriensis erat. et hæc quidem jam omnia vos, Lacedæmonii, quæ hinc excipiunt, narratis et persequimini. — Meg. Quidni? — Ath. Unde igitur initio digressi sumus de legibus disputantes, cum in musicam et in ebrietates incidissemus, eodem nunc redimus quasi deo ducente, et sermo nobis tamquam ansam præbet, ad ipsam Lacedæmonem condendam delatus, quam recte vos velut geminis atque Cretam legibus agere dicebatis. nunc igitur tantum profecimus ex errore sermonis, per varias civitatium formas et constitutiones vagati: vidimus et primam et secundam ac tertiam civitatem, deinceps alteram, ut putamus, post alteram constitutam immensis temporis cujusdam spatiis. nunc vero quarta nobis hæc civitas vel, si vultis, gens oblata est sedem sibi et capiens olim et captam nunc quoque tenens. ex quibus omnibus si qua intelligere possumus, quid bene, quid minus sit constitutum, et quales leges servent ea, quæ ibi servantur, quales perdant quæ pereunt, et quænam pro quibus recepta beatam civitatem reddere possint, o Megille et Clinia, hæc igitur rursus quasi ab initio dicenda nobis sunt, nisi quid reprehendendum in dictis putamus. — Meg. Certe, hospes, si quis deus nobis promitteret iterum nos ad legislationem inquirendam conversos eis, quæ nunc dicta sunt, nec deteriora nec pauciora esse audituros, longum equidem susciperem iter, et hunc diem brevem agere mihi viderer, quamquam fere ab æstivis ad brumalia se convertentis dei est. — Ath. Quærendum igitur his de rebus videtur. — Meg. Sane quidem. — Ath. Itaque mentibus nos collocemus in illo tempore, cum Lacedæmon et Argos et Messenia eisque conjuncta a majoribus vestris, o Megille, plane subacta essent; postea vero, ut quidem traditum accepimus, trifariam partitis copiis tres civitates, Argos, Messeniam, Lacedæmonem, condere decreverunt. — Meg. Sane quidem. — Ath. Et rex quidem Argorum Temenus fiebat, Messeniæ autem Cresphontes, et Lacedæmonis Procles cum Eurysthene. — Meg. Qui enim aliter? — Ath. Atque his omnes, qui tum erant, auxilium laturos juraverunt, si quis regnum eorum everteret. — Meg. Quidni? — Ath. Tolli autem regnum, obsecro te, aut ullum

ἀρχὴ πώποτε κατελύθη μῶν ὑπό τινων ἄλλων, ἢ σφῶν αὐτῶν; ἢ νῦν δὴ μὲν ὀλίγον ἔμπροσθεν τούτοις περιτυχόντες τοῖς λόγοις οὕτω ταῦτ' ἐτίθεμεν, νῦν δ' ἐπιλελήσμεθα; — ΜΕΓ. Καὶ πῶς; — ΑΘ. Οὐκοῦν νῦν δὴ 5 μᾶλλον βεβαιωσόμεθα τὸ τοιοῦτον· περιτυχόντες γὰρ ἔρ- 684 γοις γενομένοις, ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τὸν αὐτὸν λόγον ἐληλύθαμεν, ὥστε οὐ περὶ κενόν τι ζητήσομεν τὸν αὐτὸν λόγον, ἀλλὰ περὶ γεγονός τε καὶ ἔχον ἀλήθειαν. γέγονε δὴ τάδε· βασιλεῖαι τρεῖς βασιλευομέναις πόλεσι τριτταῖς 10 ὤμοσαν ἀλλήλαις ἑκάτεραι κατὰ νόμους, οὓς ἔθεντο τοῦ τε ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι κοινούς, οἱ μὲν μὴ βιαιοτέραν τὴν ἀρχὴν ποιήσεσθαι προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ γένους, οἱ δὲ ταῦτα ἐμπεδούντων τῶν ἀρχόντων μήτε αὐτοὶ τὰς βασιλείας ποτὲ καταλύσειν μήτ' ἐπιτρέψειν ἐπι- 15 χειροῦσιν ἑτέροις, βοηθήσειν δὲ βασιλῆς τε βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις καὶ δήμοις καὶ δῆμοι δήμοις καὶ βασιλεῦσιν ἀδικουμένοις. ἆρ' οὐχ οὕτως; — ΜΕΓ. Οὕτω μὲν οὖν. — ΑΘ. Οὐκοῦν τό γε μέγιστον ταῖς καταστάσεσι τῶν πολιτειῶν ὑπῆρχε ταῖς ἐν ταῖς τρισὶ πόλεσι 20 νομοθετουμέναις, εἴτε οἱ βασιλῆς ἐνομοθέτουν εἴτ' ἄλλοι τινές; — ΜΕΓ. Ποῖον; — ΑΘ. Τὸ βοηθούς γε εἶναι τὰς δύο ἐπὶ τὴν μίαν ἀεὶ πόλιν τὴν τοῖς τεθεῖσι νόμοις ἀπειθοῦσαν. — ΜΕΓ. Δῆλον. — ΑΘ. Καὶ μὴν τοῦτό γε οἱ πολλοὶ προστάττουσι τοῖς νομοθέταις, 25 ὅπως τοιούτους θήσουσι τοὺς νόμους, οὓς ἑκόντες οἱ δῆμοι καὶ τὰ πλήθη δέξονται, καθάπερ ἂν εἴ τις γυμνασταῖς ἢ ἰατροῖς προστάττοι μεθ' ἡδονῆς θεραπεύειν τε καὶ ἰᾶσθαι τὰ θεραπευόμενα σώματα. — ΜΕΓ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Τὸ δέ γ' ἐστὶν ἀγαπητὸν 30 πολλάκις, εἰ καί τις μετὰ λύπης μὴ μεγάλης δύναιτο εὐεκτικά τε καὶ ὑγιῆ σώματα ἀπεργάζεσθαι. — ΜΕΓ. Τί μήν; — ΑΘ. Καὶ τόδε γε ἔτι τοῖς τότε ὑπῆρχεν οὐ σμικρὸν εἰς ῥαστώνην τῆς θέσεως τῶν νόμων. — ΜΕΓ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Οὐκ ἦν τοῖς νομο- 35 θέταις ἡ μεγίστη τῶν μέμψεων ἰσότητα αὐτοῖς τινὰ κατασκευάζουσι τῆς οὐσίας, ἥπερ ἐν ἄλλαις νομοθετουμέναις πόλεσι πολλαῖς γίγνεται, ἐάν τις ζητῇ γῆς τε κτῆσιν κινεῖν καὶ χρεῶν διάλυσιν, ὁρῶν, ὡς οὐκ ἂν δύναιτο ἄνευ τούτων γενέσθαι ποτὲ τὸ ἴσον ἱκανῶς· ὡς 40 ἐπιχειροῦντι δὴ νομοθέτῃ κινεῖν τῶν τοιούτων τι πᾶς ἀπαντᾷ λέγων μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα, καὶ ἐπαρᾶται γῆς τε ἀναδασμοὺς εἰσηγούμενον καὶ χρεῶν ἀποκοπάς, ὥστε εἰς ἀπορίαν καθίστασθαι πάντα ἄνδρα. τοῖς δὲ δὴ Δωριεῦσι καὶ τοῦθ' οὕτως ὑπῆρχε καλῶς καὶ ἀνεμεσή- 45 τως, γῆν τε ἀναμφισβητήτως διανέμεσθαι, καὶ χρέα μεγάλα καὶ παλαιὰ οὐκ ἦν. — ΜΕΓ. Ἀληθῆ. — ΑΘ. Πῇ δέ ποτε οὖν, ὦ ἄριστοι, κακῶς οὕτως αὐτοῖς ἐχώρησεν ἡ κατοίκισίς τε καὶ νομοθεσία; — ΜΕΓ. Πῶς 685 δὴ καὶ τί μεμφόμενος αὐτῶν λέγεις; — ΑΘ. Ὅτι 50 τριῶν γενομένων τῶν οἰκήσεων τὰ δύο αὐτῶν μέρη ταχὺ τήν τε πολιτείαν καὶ τοὺς νόμους διέφθειρε, τὸ δὲ ἓν μόνον ἔμεινε, τὸ τῆς ὑμετέρας πόλεως. — ΜΕΓ. Οὐ πάνυ ῥᾴδιον ἐρωτᾷς. — ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν δεῖ γε ἡμᾶς τοῦτο ἐν τῷ νῦν σκοποῦντας καὶ ἐξετάζοντας περὶ νό-

imperium unquam sublatum esse num aliunde, nisi ab ipsis putamus? an paulo antea quidem, cum in hunc sermonem incidissemus, ita statuebamus, nunc vero obliti sumus? — Meg. Et quomodo? — Ath. Nunc igitur firmius hoc tenebimus; in res enim factas, ut videtur, incidentes eandem a invenimus sententiam, ita ut non circa inane quid in eandem rem inquirentes, sed circa factum et veritatem habens versaturi simus. facta vero hæc sunt : regiæ potestates tres totidemque regnatæ civitates mutuo se jurejurando adstrinxerunt legibus imperandi parendique communibus latis, alteri, ne genere ac tempore progrediente violentius imperarent, alteri, si his conditionibus starent imperantes, ne aut ipsi regias potestates unquam tollerent aut aliis id conantibus permitterent, sed auxilium ut et reges regibus b injuria lacessitis et populis et populi populis et regibus lacessitis ferrent. nonne ita? — Meg. Ita quidem. — Ath. Ergone quod plurimum interest constitutionum civilium, id aderat his, quæ in tribus illis civitatibus lege sanciebantur, sive reges sive alii quidam ferebant leges? — Meg. Quid? — Ath. Ut duæ semper auxilio essent adversus unam, quæ latis legibus non obediret. — Meg. Liquet. — Ath. Atque illud etiam plerique legislatoribus præcipiunt, tales ut leges c ferant, quas populi et multitudines hominum lubentes accipiant, quasi qui exercitationum magistris vel medicis præcipiat, ut cum voluptate curent sanentque corpora, quæ curent. — Meg. Ita prorsus. — Ath. At sæpe tamen acquiescendum est, si quis etiam cum molestia haud magna possit bono corpora habitu et sanitate afficere. — Meg. Quidni? — Ath. Et hoc quoque aderat illis haud leve ad legum ferendarum facilitatem. — Meg. Quid? — d Ath. Maxima legislatores reprehensione carebant bonorum æqualitatem quandam civibus instituentes, quæ multis aliis in civitatibus cum leges accipiunt usu venit, si quis ad agrorum possessionem mutandam et ad novas tabulas animum adjicit, quod absque his nunquam satis æqualitatem effici posse videant; nam horum aliquid mutare conanti legislatori nemo non occurrit mutare vetans quæ nefas sit mutare, dirasque imprecatur agros dividendos et e æs alienum abolendum proponenti, ut quivis nesciat quo se vertat. Doriensibus vero hoc quoque, ut erat, bene comparatum erat et extra invidiam positum, quod et agros sine controversia dividere eis licebat, et æs alienum magnum et vetustum erat nullum. — Meg. Vera. — Ath. Qui igitur tandem factum est, viri optimi, ut tam male eis cesserit constitutio et legislatio? — Meg. Quonam modo et quid reprehendens in eis dicis? — Ath. Quod cum a tres conditæ essent habitationes, duæ partes earum brevi tempore et rem publicam et leges perdiderunt, una tantummodo permansit, vestra civitas. — Meg. Non admodum facile est quod interrogas. — Ath. Atqui nostrum est in hoc nunc inquirentes et quod ad leges pertinet examinan-

μων, παίζοντας παιδιὰν πρεσβυτικὴν σώφρονα, διελθεῖν τὴν ὁδὸν ἀλύπως, ὡς ἔφαμεν ἡνίκα ἠρχόμεθα πορεύεσθαι. — ΜΕΓ. Τί μήν; καὶ ποιητέον γε ὡς λέγεις. — ΑΘ. Τίνα οὖν ἂν σκέψιν καλλίω ποιησαίμεθα 5 περὶ νόμων, ἢ τούτων, οἳ ταύτας διακεκοσμήκασιν; ἢ πόλεων περὶ τίνων εὐδοκιμωτέρων τε καὶ μειζόνων κατοικήσεων σκοποίμεθ' ἄν; — ΜΕΓ. Οὐ ῥᾴδιον ἀντὶ τούτων ἑτέρας λέγειν. — ΑΘ. Οὐκοῦν ὅτι μὲν διενοοῦντό γε οἱ τότε τὴν κατασκευὴν ταύτην οὐ Πελο- 10 πννήσῳ μόνον ἔσεσθαι βοηθὸν ἱκανήν, σχεδὸν δῆλον, ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἕλλησι πᾶσιν, εἴ τις τῶν βαρβάρων αὐτοὺς ἀδικοῖ, καθάπερ οἱ περὶ τὸ Ἴλιον οἰκοῦντες τότε, πιστεύοντες τῇ τῶν Ἀσσυρίων δυνάμει τῇ περὶ Νῖνον γενομένῃ, θρασυνόμενοι τὸν πόλεμον ἤγειραν τὸν ἐπὶ 15 Τροίαν. ἦν γὰρ ἔτι τὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης σχῆμα τὸ σωζόμενον οὐ σμικρόν, καθάπερ νῦν τὸν μέγαν βασιλέα φοβούμεθα ἡμεῖς, καὶ τότε ἐκείνην τὴν συσταθεῖσαν σύνταξιν ἐδέδισαν οἱ τότε. μέγα γὰρ ἔγκλημα πρὸς αὐτοὺς ἡ τῆς Τροίας ἅλωσις τὸ δεύτερον ἐγεγόνει· 20 τῆς ἀρχῆς γὰρ τῆς ἐκείνων ἦν μόριον. πρὸς δὴ ταῦτ' ἦν πάντα ἡ τοῦ στρατοπέδου τοῦ τότε διανεμηθεῖσα εἰς τρεῖς πόλεις κατασκευὴ μία ὑπὸ βασιλέων ἀδελφῶν, παίδων Ἡρακλέους, καλῶς, ὡς ἐδόκει ἀνευρημένη καὶ κατακεκοσμημένη καὶ διαφερόντως τῆς ἐπὶ τὴν 25 Τροίαν ἀφικομένης. πρῶτον μὲν γὰρ τοὺς Ἡρακλείδας τῶν Πελοπιδῶν ἀμείνους ἡγοῦντο ἀρχόντων ἄρχοντας ἔχειν, ἔπειτ' αὖ τὸ στρατόπεδον τοῦτο τοῦ ἐπὶ Τροίαν ἀφικομένου διαφέρειν πρὸς ἀρετήν· νενικηκέναι γὰρ τούτους, ἡττᾶσθαι δ' ὑπὸ τούτων ἐκείνους, Ἀχαιοὺς 30 ὄντας ὑπὸ Δωριέων. ἆρ' οὐχ οὕτως οἰόμεθα καί τινι διανοίᾳ τοιαύτῃ κατασκευάζεσθαι τοὺς τότε; — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τὸ βεβαίως 686 οἴεσθαι ταῦθ' ἕξειν εἰκὸς αὐτοὺς καὶ χρόνον τιν' ἂν πολὺν μένειν, ἅτε κεκοινωνηκότας μὲν πολλῶν πόνων 35 καὶ κινδύνων ἀλλήλοις, ὑπὸ γένους δὲ ἑνὸς τῶν βασιλέων ἀδελφῶν ὄντων διακεκοσμῆσθαι. πρὸς τούτοις δ' ἔτι καὶ πολλοῖς μάντεσι κεχρημένους εἶναι τοῖς τε ἄλλοις καὶ τῷ Δελφικῷ Ἀπόλλωνι; — ΜΕΓ. Πῶς δ' οὐκ εἰκός; — ΑΘ. Ταῦτα δὴ τὰ μεγάλα οὕτως 40 προσδοκώμενα διέπτατο, ὡς ἔοικε, τότε ταχύ, πλὴν ὅπερ εἴπομεν νῦν δὴ σμικροῦ μέρους τοῦ περὶ τὸν ὑμέτερον τόπον· καὶ τοῦτο δὴ πρὸς τὰ δύο μέρη πολεμοῦν οὐ πώποτε πέπαυται μέχρι τὰ νῦν· ἐπεὶ γενομένη γε ἡ τότε διάνοια καὶ ξυμφωνήσασα εἰς ἓν ἀνυπόστατον 45 ἄν τινα δύναμιν ἔσχε κατὰ πόλεμον. — ΜΕΓ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Πῶς οὖν καὶ πῇ διώλετο; ἆρ' οὐκ ἄξιον ἐπισκοπεῖν, τηλικοῦτον καὶ τοιοῦτον σύστημα ἥτις ποτὲ τύχη διέφθειρε; — ΜΕΓ. Σχολῇ γὰρ οὖν δή τις ἂν ἄλλο σκοπῶν ἢ νόμους ἢ πολιτείας ἄλλας 50 θεάσαιτο σωζούσας καλὰ καὶ μεγάλα πράγματα ἢ καὶ τοὐναντίον διαφθειρούσας τὸ παράπαν, εἰ ἀμελήσειε τούτων. — ΑΘ. Τοῦτο μὲν ἄρα, ὡς ἔοικεν, εὐτυχῶς πως ἐμβεβήκαμέν γε εἴς τινα σκέψιν ἱκανήν. — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν, ὦ θαυμάσιε,

tes per ludum senilem, ut prudentibus convenit, iter sine molestia peragere, ut initio profectionis dicebamus. — Meg. Quidni? et faciendum utique est ut dicis. — Ath. Quamnam igitur pulchriorem de legibus quæstionem quam de iis, quibus hæ civitates sunt ordinatæ, habere possimus? aut quarum constitutiones clariorum et majorum ad considerandum sumere? — Meg. Non facile sit alias his opponere. — Ath. Hunc igitur rerum apparatum fere liquet illos tum non solum ad Peloponnesum tutandam sufFecturum existimasse, sed etiam ad Græcos omnes, si quis barbarorum eis injuriam faceret, quemadmodum ii, qui tum circa Trojam incolebant, Assyriorum potentiæ, quæ sub Nino fuerat, fiducia audaces facti bellum Trojanum concitaverant. nam imperii illius species etiam tum superstes non exigua erat, quemadmodum nunc magnum regem nos timemus, et illi tunc illam constantem consociationem formidabant. magno enim eis opprobrio iterata Trojæ expugnatio fuerat; nam imperii illorum pars erat. ad hæc igitur omnia erat copiarum tunc divisus in tres civitates apparatus unus sub regibus germanis, Herculis filiis, bene, ut videbatur, institutus et compositus et melius illo, qui contra Trojam profectus erat. primum enim Heraclidas præstantiores Pelopidis duces ducibus habere se existimabant, deinde copias has virtute superare illas contra Trojanos profectas; hos enim vicisse, ipsos autem ab his superari, Achæos a Doriensibus. nonne ita et hac fere mente illos tum parare se putamus? — Meg. Sane quidem. — Ath. Nonne etiam firma hæc futura putare eos consentaneum est et longum tempus mansura, quippe qui multorum laborum et periculorum inter se socii fuissent, et quod ab una stirpe regum fratrum ordinatas res haberent, præterea multis etiam vatibus usi essent cum reliquis, tum Delphico Apolline? — Meg. Qui non consentaneum sit? — Ath. Hæc igitur tantæ exspectationis dilapsa, ut videtur, tum cito sunt præter parvam, ut modo diximus, partem illam, quæ ad vestram regionem pertinet, quæ ipsa cum reliquis duabus partibus bellum gerere nunquam adhuc destitit, cum veritas facta mens illa et in unum consentiens haud sustinendam bello vim habitura fuisset. — Meg. Qui enim aliter? — Ath. Quomodo igitur et qua ratione disperiit? an non est operæ pretium investigare, quænam tantam ac talem compagem fortuna dissolverit? — Meg. Certe enim vix alio spectans quispiam aut leges aut res publicas alias videre poterit, quæ rebus magnis et præclaris salutem vel contra interitum omnino offerant, si has neglexerit. — Ath. Hactenus ergo, ut videtur, secunda quadam fortuna idoneam quærendi viam ingressi sumus. — Meg. Sane quidem. — Ath. Numquid igitur, vir mirifice,

λελήθαμεν ἄνθρωποι πάντες καὶ τὰ νῦν δὴ ἡμεῖς οἰόμενοι μὲν ἑκάστοτέ τι καλὸν ὁρᾷν πρᾶγμα γενόμενον καὶ θαυμαστὰ ἂν ἐργασάμενον, εἴ τις ἄρα ἠπιστήθη καλῶς αὐτῷ χρῆσθαι κατά τινα τρόπον, τὸ δὲ νῦν γε ἡμεῖς d τάχ' ἂν ἴσως περὶ τοῦτο αὐτὸ οὔτ' ὀρθῶς διανοοίμεθα οὔτε κατὰ φύσιν, καὶ δὴ καὶ περὶ τὰ ἄλλα πάντες πάντα, περὶ ὧν ἂν οὕτω διανοηθῶσι; — ΜΕΓ. Λέγεις δὲ δὴ τί, καὶ περὶ τίνος σοι φῶμεν μάλιστ' εἰρῆσθαι τοῦτον τὸν λόγον; — ΑΘ. Ὠγαθέ, καὶ αὐτὸς ἐμαυτοῦ νῦν δὴ κατεγέλασα. ἀποβλέψας γὰρ πρὸς τοῦτον τὸν στόλον, οὗ πέρι διαλεγόμεθα, ἔδοξέ μοι πάγκαλός τε εἶναι καὶ θαυμαστὸν κτῆμα παραπεσεῖν τοῖς Ἕλλησιν, ὅπερ εἶπον, εἴ τις ἄρα αὐτῷ τότε καλῶς ἐχρήσατο. — ΜΕΓ. Οὐκοῦν εὖ καὶ ἐχόντως νοῦν σύ τε πάντα e εἶπες καὶ ἐπῃνέσαμεν ἡμεῖς; — ΑΘ. Ἴσως· ἐννοῶ γε μήν, ὡς πᾶς ὃς ἂν ἴδῃ τι μέγα καὶ δύναμιν ἔχον πολλὴν καὶ ῥώμην, εὐθὺς ἔπαθε τοῦτο, ὡς εἴπερ ἐπίσταιτο ὁ κεκτημένος αὐτῷ χρῆσθαι τοιούτῳ τε ὄντι καὶ τηλικούτῳ, θαυμάστ' ἂν καὶ πολλὰ κατεργασάμενος 687 a εὐδαιμονοῖ. — ΜΕΓ. Οὐκοῦν ὀρθὸν καὶ τοῦτο; ἢ πῶς λέγεις; — ΑΘ. Σκόπει δή, ποῖ βλέπων ὁ τὸν ἔπαινον τοῦτον περὶ ἑκάστου τιθέμενος ὀρθῶς λέγει. πρῶτον δὲ περὶ αὐτοῦ τοῦ νῦν λεγομένου, πῶς, εἰ κατὰ τρόπον ἠπιστήθησαν τάξαι τὸ στρατόπεδον οἱ τότε διακοσμοῦντες, τοῦ καιροῦ πως ἂν ἔτυχον; ἆρ' οὐκ εἰ ξυνέστησάν τε ἀσφαλῶς αὐτὸ διέσωζόν τε εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, ὥστε αὐτούς γε ἐλευθέρους εἶναι καὶ ἄλλων ἄρχοντας ὧν βουληθεῖεν, καὶ ὅλως ἐν ἀνθρώποις πᾶσι καὶ Ἕλλησι b καὶ βαρβάροις πράττειν ὅτι ἐπιθυμοῖεν αὐτοί τε καὶ οἱ ἔκγονοι; μῶν οὐ τούτων χάριν ἐπιθυμοῖεν ἄν; — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν καὶ ὃς ἂν ἰδὼν πλοῦτον μέγαν ἢ τιμὰς διαφερούσας γένους ἢ καὶ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων εἴπῃ ταὐτὰ ταῦτα, πρὸς τοῦτο βλέπων εἶπεν, ὡς διὰ τοῦτ' αὐτῷ γενησόμενα ὧν ἂν ἐπιθυμῇ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα καὶ ὅσα ἀξιώτατα λόγου; — ΜΕΓ. Ἔοικε γοῦν. — ΑΘ. Φέρε δή, πάντων ἀνθρώπων ἐστὶ κοινὸν ἐπιθύμημα ἕν τι τὸ νῦν ὑπὸ τοῦ c λόγου δηλούμενον, ὡς αὐτός φησιν ὁ λόγος; — ΜΕΓ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Τὸ κατὰ τὴν τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐπίταξιν τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, μάλιστα μὲν ἅπαντα, εἰ δὲ μή, τά γε ἀνθρώπινα. — ΜΕΓ. Τί μήν; — ΑΘ. Οὐκοῦν ἐπείπερ βουλόμεθα πάντες τὸ τοιοῦτον ἀεὶ παῖδές τε ὄντες καὶ ἄνδρες καὶ πρεσβῦται, τοῦτ' αὐτὸ καὶ εὐχόμεθ' ἀναγκαίως διὰ τέλους; — ΜΕΓ. Πῶς d δ' οὔ; — ΑΘ. Καὶ μὴν τοῖς γε φίλοις που ξυνευχοίμεθ' ἂν ταῦτα, ἅπερ ἐκεῖνοι ἑαυτοῖσιν. — ΜΕΓ. Τί μήν; — ΑΘ. Φίλος μὲν υἱὸς πατρί, παῖς ὢν ἀνδρί. — ΜΕΓ. Πῶς δ' οὔ; — ΑΘ. Καὶ μὴν ὧν γ' ὁ παῖς εὔχεται ἑαυτῷ γίγνεσθαι, πολλὰ ὁ πατὴρ ἀπεύξαιτ' ἂν τοῖς θεοῖς μηδαμῶς κατὰ τὰς τοῦ υἱέος εὐχὰς γίγνεσθαι. — ΜΕΓ. Ὅταν ἀνόητος ὢν καὶ ἔτι νέος εὔχηται, λέγεις; — ΑΘ. Καὶ ὅταν γε ὁ πατὴρ ὢν γέρων ἢ καὶ σφόδρα νεανίας μηδὲν τῶν καλῶν καὶ τῶν δικαίων γιγνώσκων εὔχηται μάλα προθύμως ἐν παθήμασιν e

hominibus omnibus et nunc nobis insciis accidit, ut quotiens occasio fert, rem aliquam præclaram et, si quis bene ea uti certo quodam modo scivisset, mirabiles eventus habituram animadvertere nobis videamur, nunc ipsum tamen nos fortasse de ea ipsa nec recte nec naturæ convenienter sentiamus, itemque de reliquis omnes omnibus, de quibus ita sentiant? — Meg. Quid autem dicis tu, et quanam potissimum de re pronuntiatum hoc a te statuamus? — Ath. O bone, memet ipsum nunc rideo. conspecto enim hoc, de quo loquimur, exercitu pulcherrimus esse mihi visus est et admirabile bonum contigisse Græcis, id quod dixi, si scilicet aliquis eo tum bene usus esset. — Meg. Nonne igitur bene ac sapienter et tu dixisti omnia et nos laudavimus? — Ath. Fortasse: reputo tamen quicunque magnum quiddam et vi ac robore multo præditum viderit, ei statim illud accidere solere, si possessor eo tali tantoque uti sciret, mirabilia eum et multa perficientem felicem esse posse. — Meg. Nonne id quoque rectum? an quomodo dicis? — Ath. Vide modo, quonam spectans hic rerum laudator recte dicat. primum autem de ipso, quo de nunc sermo est, quo modo illi, qui tum copias ordinabant, si commode eas disponere scivissent, rem bene gesturi fuissent? nonne si tuto eas constitutas in perpetuum incolumes servarent, ita ut ipsi liberi essent et aliis, quibus voluissent, imperarent, et omnino apud omnes homines et Græcos et barbaros agerent quidquid cuperent, cum ipsi tum eorum posteri? nonne his de causis illud appeti putamus? — Meg. Sane quidem. — Ath. Itemne qui divitiis magnis vel generis honoribus insignibus vel aliis hujusmodi rebus conspectis eadem illa dicit, illuc respiciens dicere solet, quod hoc modo cupitis potiturus sit omnibus vel plurimis et gravissimis? — Meg. Videtur certe. — Ath. Dic, quæso, omniumne hominum una quædam communis cupiditas est ea, quam nunc oratio demonstrat, ipsaque oratione testante? — Meg. Quæ? — Ath. Ut ipsorum ex animi arbitrio fiant quæ fiant, maxime quidem omnia, si minus, humana tamen. — Meg. Quidni? — Ath. Quandoquidem igitur omnes semper hoc volumus et pueri et viri et senes, nonne idem necessario in votis usque habemus? — Meg. Qui minus? — Ath. Et profecto, quæ nobis cari in votis habent, ea nos una cum iis habebimus. — Meg. Quidni? — Ath. Carus quidem filius est patri, puer viro. — Meg. Qui minus? — Ath. Et tamen eorum, quæ puer in votis habet, multa pater deprecabitur deos ne qua ex filii votis fiant. — Meg. Dicisne quando insipiens necdum adultus vota faciat? — Ath. Et quando pater senex vel admodum juvenis nihil pulchri justive intelligens valde ardenter vota concipit simi-

ἀδελφοῖς ὧν τοῖς γενομένοις Θησεῖ πρὸς τὸν δυστυχῶς τελευτήσαντα Ἱππόλυτον, ὁ δὲ παῖς γιγνώσκῃ, τότε, δοκεῖς, παῖς πατρὶ συνεύξεται; — ΜΕΓ. Μανθάνω ὃ λέγεις. λέγειν γάρ μοι δοκεῖς, ὡς οὐ τοῦτο εὐκτέον οὐδὲ 5 ἐπειχτέον, ἕπεσθαι πάντα τῇ ἑαυτοῦ βουλήσει, τὴν βούλησιν δὲ μηδὲν μᾶλλον τῇ ἑαυτοῦ φρονήσει, τοῦτο δὲ καὶ πόλιν καὶ ἕνα ἡμῶν ἕκαστον καὶ εὔχεσθαι δεῖν 688 καὶ σπεύδειν, ὅπως νοῦν ἕξει. — ΑΘ. Ναί, καὶ δὴ καὶ a πολιτικόν γε ἄνδρα νομοθέτην ὡς ἀεὶ δεῖ πρὸς τοῦτο 10 βλέποντα τιθέναι τὰς τάξεις τῶν νόμων, αὐτός τε ἐμνήσθην καὶ ὑμᾶς ἐπαναμιμνήσκω κατ' ἀρχάς, εἰ μεμνήμεθα, τὰ λεχθέντα, ὅτι τὸ μὲν σφῷν ἦν παρακέλευμα, ὡς χρεὼν εἴη τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην πάντα πολέμου χάριν τὰ νόμιμα τιθέναι, τὸ δ' ἐμὸν ἔλεγον, ὅτι τοῦτο 15 μὲν πρὸς μίαν ἀρετὴν οὐσῶν τεττάρων κελεύοι τίθεσθαι τοὺς νόμους, δέοι δὲ δὴ πρὸς πᾶσαν μὲν βλέπειν, μά- b λιστα δὲ καὶ πρὸς πρώτην τὴν τῆς ξυμπάσης ἡγεμόνα ἀρετῆς, φρόνησις δ' εἴη τοῦτο καὶ νοῦς καὶ δόξα μετ' ἔρωτός τε καὶ ἐπιθυμίας τούτοις ἑπομένης. ἥκει δὴ 20 πάλιν ὁ λόγος εἰς ταὐτόν, καὶ ὁ λέγων ἐγὼ νῦν λέγω πάλιν ἅπερ τότε, εἰ μὲν βούλεσθε, ὡς παίζων, εἴθ' ὡς σπουδάζων, ὅτι δή φημι εὐχῇ χρῆσθαι σφαλερὸν εἶναι νοῦν μὴ κεκτημένον, ἀλλὰ τἀναντία ταῖς βουλήσεσίν οἱ γίγνεσθαι. σπουδάζοντα δ' εἴ με τιθέναι βούλεσθε, τί- c 25 θετε· πάνυ γὰρ οὖν προσδοκῶ νῦν ὑμᾶς εὑρήσειν τῷ λόγῳ ἑπομένους, ὃν ὀλίγον ἔμπροσθεν προὐθέμεθα, τῆς τῶν βασιλέων τε φθορᾶς καὶ ὅλου τοῦ διανοήματος οὐ δειλίαν οὖσαν τὴν αἰτίαν, οὐδ' ὅτι τὰ περὶ τὸν πόλεμον οὐκ ἠπίσταντο ἄρχοντές τε καὶ οὓς προσῆκεν 30 ἄρχεσθαι, τῇ λοιπῇ δὲ πάσῃ κακίᾳ διεφθαρμένα καὶ μάλιστα τῇ περὶ τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἀμαθίᾳ. ταῦτ' οὖν ὡς οὕτω γέγονε περὶ τὰ τότε d καὶ νῦν, εἴ που γίγνεται, καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον οὐκ ἄλλως συμβήσεται, ἐὰν βούλησθε, πειράσομαι ἰὼν 35 κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον ἀνευρίσκειν τε καὶ ὑμῖν δηλοῦν κατὰ δύναμιν ὡς οὖσι φίλοις. — ΚΛ. Λόγῳ μὲν τοίνυν σε, ὦ ξένε, ἐπαινεῖν, ἐπαχθέστερον, ἔργῳ δὲ σφόδρα ἐπαινεσόμεθα· προθύμως γὰρ τοῖς λεγομένοις ἐπακολουθήσομεν, ἐν οἷς ὅ γε ἐλεύθερος ἐπαινῶν καὶ 40 μὴ μάλιστ' ἐστὶ καταφανής. — ΑΘ. Ἄριστ', ὦ e Κλεινία, καὶ ποιῶμεν ἃ λέγεις. — ΚΛ. Ἔσται ταῦτα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ. λέγε μόνον. — ΑΘ. Φαμὲν δὴ νῦν καθ' ὁδὸν ἰόντες τὴν λοιπὴν τοῦ λόγου τὴν μεγίστην ἀμαθίαν τότε ἐκείνην τὴν δύναμιν ἀπολέσαι καὶ νῦν 45 ταὐτὸν τοῦτο πεφυκέναι ποιεῖν, ὥστε τόν γε νομοθέτην, εἰ τοῦθ' οὕτως ἔχει, πειρατέον ταῖς πόλεσι φρόνησιν μὲν ὅσην δυνατὸν ἐμποιεῖν, τὴν δ' ἄνοιαν ὅτι 689 μάλιστα ἐξαιρεῖν. — ΚΛ. Δῆλον. — ΑΘ. Τίς οὖν ἡ a μεγίστη δικαίως ἂν λέγοιτο ἀμαθία; σκοπεῖτε, εἰ συν- 50 δόξει καὶ σφῷν λεγόμενον· ἐγὼ μὲν δὴ τὴν τοιάνδε τίθεμαι. — ΚΛ. Ποίαν; — ΑΘ. Τὴν ὅταν τῳ τι δόξαν καλὸν ἢ ἀγαθὸν εἶναι μὴ φιλῇ τοῦτο, ἀλλὰ μισῇ, τὸ δὲ πονηρὸν καὶ ἄδικον δοκοῦν εἶναι φιλῇ τε καὶ ἀσπάζηται. ταύτην τὴν διαφωνίαν λύπης τε καὶ ἡδονῆς

liter affectus atque Theseus erga Hippolytum infelici fato functum, filius vero intelligit, tum filium patri socium futurum esse putas votorum? — Meg. Teneo quod dicis. dicere enim videris mihi non id in votis habendum neque contendendum esse alicui, ut omnia ad voluntatem ipsius fiant, voluntas autem nihilo magis ad prudentiam ipsius sit accommodata, illud vero et civitati et singulatim unicuique nostrûm et in votis et curæ esse debere, ut sapiat. — Ath. Ita, et vero etiam viro civili legislatori semper illud respicienti ordinandas esse leges et ipse memineram, et vobis in memoriam revoco initio, si meminimus, dicta, cum vos quidem bono legislatori omnia belli causa instituenda esse præciperetis, meam vero sententiam ita fere dicerem, hoc præceptum ad unam virtutem ex quattuor referri leges jubere, esse tamen ad universam quidem respiciendum, sed maxime et primum ad universæ ducem virtutis, eamque prudentiam esse et intelligentiam atque opinionem cum amore et appetitu ad illas accommodato. jam igitur rursus eodem redit oratio, et idem ego, qui dicebam, nunc iterum quæ tunc dico, si vultis, ut jocans, sive ut serio agens, ita me statuere, vota facere periculosum esse sana mente non præditum, sed contraria eorum, quæ velit, ei evenire. ac serio agentem ponere me si vultis, ponite: plane quidem exspecto nunc vos, si paulo ante a nobis proposita sequamini, inventuros esse regum illorum et totius cogitati interitum non timiditate esse effectum neque rei militaris imperitia ducum atque eorum, qui obedientiam præstare debebant, sed ob reliquam omnem pravitatem illa interisse et præcipue ob maximarum rerum humanarum ignorantiam. hæc igitur ita in illis tunc accidisse et nunc, sicubi accidant, et in posterum tempus non aliter eventura esse, si vobis placet, conabor orationem deinceps persequens eruere et vobis tamquam amicis pro viribus demonstrare. — Cl. Jam verbis te, hospes, laudare molestum magis, re tamen valde laudabimus; propenso enim animo dictorum vestigia legemus, qua in re liberum hominem laudantem et non laudantem agnoscas maxime. — Ath. Optime, o Clinia, et faciamus quod dicis. — Cl. Ita fiet, si deus voluerit. dic modo. — Ath. Nunc igitur reliquam orationis viam persequens maximam ignorantiam statuimus tum illam potentiam prostravisse et nunc natura sua idem hoc efficere; itaque legislatori, si hoc ita se habet, conandum esse civitatibus prudentiam quantam potest impertire, insipientiam quam maxime eximere. — Cl. Liquet. — Ath. Quænam igitur maxima jure vocabitur ignorantia? videte, an assensum præbituri sitis dicto: ego quidem hanc censeo. — Cl. Quam? — Ath. Qua si cui pulchrum aliquid vel bonum esse visum sit, non id amet, sed oderit, quod autem pravum et injustum esse videatur, amet et amplectatur. hanc doloris et voluptatis cum opinione rationi accommodata discrepantiam sum-

πρὸς τὴν κατὰ λόγον δόξαν ἀμαθίαν φημὶ εἶναι τὴν ἐσχάτην, μεγίστην δὲ, ὅτι τοῦ πλήθους ἐστὶ τῆς ψυχῆς· τὸ γὰρ λυπούμενον καὶ ἡδόμενον αὐτῆς ὅπερ δῆμός τε b καὶ πλῆθος πόλεώς ἐστιν. ὅταν οὖν ἐπιστήμαις ἢ δόξαις 5 ἢ λόγῳ ἐναντιῶται, τοῖς φύσει ἀρχικοῖς, ἡ ψυχὴ, τοῦτο ἄνοιαν προσαγορεύω, πόλεώς τε, ὅταν ἄρχουσι καὶ νόμοις μὴ πείθηται τὸ πλῆθος, ταὐτὸν, καὶ δὴ καὶ ἑνὸς ἀνδρὸς, ὁπόταν καλοὶ ἐν ψυχῇ λόγοι ἐνόντες μηδὲν ποιῶσι πλέον, ἀλλὰ δὴ τούτοις πᾶν τοὐναντίον, 10 ταύτας πάσας ἀμαθίας τὰς πλημμελεστάτας ἔγωγ' ἂν c θείην πόλεώς τε καὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν πολιτῶν, ἀλλ' οὐ τὰς τῶν δημιουργῶν, εἰ ἄρα μου καταμανθάνετε, ὦ ξένοι, ὃ λέγω. — ΚΛ. Μανθάνομέν τε, ὦ φίλε, καὶ συγχωροῦμεν ἃ λέγεις. — ΑΘ. Τοῦτο μὲν τοίνυν οὕτω 15 κείσθω δεδογμένον καὶ λεγόμενον, ὡς τοῖς ταῦτ' ἀμαθαίνουσι τῶν πολιτῶν οὐδὲν ἐπιτρεπτέον ἀρχῆς ἐχόμενον καὶ ὡς ἀμαθέσιν ὀνειδιστέον, ἂν καὶ πάνυ λογιστικοί τε ὦσι καὶ πάντα τὰ κομψὰ καὶ ὅσα πρὸς τάχος τῆς ψυχῆς πεφυκότα διαπεπονημένοι ἅπαντα, τοὺς δὲ του- d 20 ναντίον ἔχοντας τούτων ὡς σοφούς τε προσρητέον, ἂν καὶ τὸ λεγόμενον μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπίστωνται, καὶ τὰς ἀρχὰς δοτέον ὡς ἔμφροσι· πῶς γὰρ ἂν, ὦ φίλοι, ἄνευ ξυμφωνίας γένοιτ' ἂν φρονήσεως καὶ τὸ σμικρότατον εἶδος; οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἡ καλλίστη καὶ 25 μεγίστη τῶν ξυμφωνιῶν μεγίστη δικαιότατ' ἂν λέγοιτο σοφία, ἧς ὁ μὲν κατὰ λόγον ζῶν μέτοχος, ὁ δὲ ἀπολειπόμενος οἰκοφθόρος καὶ περὶ πόλιν οὐδαμῇ σωτὴρ, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον ἀμαθαίνων εἰς ταῦτα ἑκάστοτε φανεῖ- e ται. ταῦτα μὲν οὖν, καθάπερ εἴπομεν ἄρτι, λελεγμένα 30 τεθήτω ταύτῃ. — ΚΛ. Κείσθω γὰρ οὖν. — ΑΘ. Ἄρχοντας δὲ δὴ καὶ ἀρχομένους ἀναγκαῖον ἐν ταῖς πόλεσιν 690 εἶναί που. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Εἶεν· ἀξιώματα a δὲ δὴ τοῦ τε ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι ποῖά ἐστι καὶ πόσα ἔν τε πόλεσι μεγάλαις καὶ σμικραῖς ἔν τε οἰκίαις ὡσαύ- 35 τως; ἆρ' οὐχὶ ἓν μὲν τό τε πατρὸς καὶ μητρός; καὶ ὅλως γονέας ἐκγόνων ἄρχειν ἀξίωμα ὀρθὸν πανταχοῦ ἂν εἴη; — ΚΛ. Καὶ μάλα. — ΑΘ. Τούτῳ δέ γε ἑπόμενον γενναίους ἀγεννῶν ἄρχειν· καὶ τρίτον ἔτι τούτοις ξυνέπεται τὸ πρεσβυτέρους μὲν ἄρχειν δεῖν, νεωτέρους 40 δὲ ἄρχεσθαι. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Τέταρτον δ' αὖ b δούλους μὲν ἄρχεσθαι, δεσπότας δὲ ἄρχειν. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Πέμπτον γε, οἶμαι, τὸ κρείττονα μὲν ἄρχειν, τὸν ἥττω δὲ ἄρχεσθαι. — ΚΛ. Μάλα γε ἀναγκαῖον ἀρχὴν εἴρηκας. — ΑΘ. Καὶ 45 πλείστην γε ἐν ξύμπασι τοῖς ζῴοις οὖσαν καὶ κατὰ φύσιν, ὡς ὁ Θηβαῖός ἔφη ποτὲ Πίνδαρος. τὸ δὲ μέγιστον, ὡς ἔοικεν, ἀξίωμα ἕκτον ἂν γίγνοιτο, ἕπεσθαι μὲν τὸν ἀνεπιστήμονα κελεῦον, τὸν δὲ φρονοῦντα ἡγεῖσθαί τε καὶ ἄρχειν. καίτοι τοῦτό γε, ὦ Πίνδαρε σοφώτατε, c 50 σχεδὸν οὐκ ἂν παρὰ φύσιν ἔγωγε φαίην γίγνεσθαι, κατὰ φύσιν δὲ τὴν τοῦ νόμου ἑκόντων ἀρχὴν, ἀλλ' οὐ βίαιον πεφυκυῖαν. — ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις. — ΑΘ. Θεοφιλῆ δέ γε καὶ εὐτυχῆ τινα λέγοντες ἑβδόμην ἀρχὴν εἰς κλῆρόν τινα προάγομεν καὶ λαχόντα μὲν ἄρ-

mam esse ignorantiam statuo, maximam autem propterea quod in animi multitudine inest; nam quod dolet in eo et gaudet, idem, quod vulgus et multitudo in civitate est. quando igitur scientiis vel opinionibus vel rationi, quæ res natura imperatrices sunt, animus adversatur, eam insipientiam appello, itemque civitatis, quando magistratibus et legibus non obedit multitudo, et vero etiam singularis hominis, quando pulchræ in animo insunt sententiæ nec quicquam proficiunt, sed omnia his contraria. has omnes equidem maxime absonas vel civitatis vel uniuscujusque civis ignorantias existimaverim, non illas, quæ opificum sunt, si quidem intelligitis, hospites, quod dico. — Cl. Et intelligimus, amice, et concedimus quæ dicis. — Ath. Hoc igitur sic decretum dictumque maneto, horum ignorantia laborantibus civibus nihil, quod cum potestate conjunctum sit, committendum et inscitiam opprobrandam esse, etiamsi ratiocinandi valde periti et in omnibus scitis et ad celeritatem ingenii pertinentibus omnibus probe sint exercitati, eos vero, qui his contrario modo se habeant, ut sapientes esse appellandos, etiamsi quod in proverbio est, nec litteras nec natare sciant, et magistratibus præficiendos, ut prudentes. quomodo enim, o amici, sine consensione vel minima species prudentiæ exsistat? nullo modo potest; sed pulcherrima et maxima consensionum maxima summo jure dicetur sapientia, cujus qui secundum rationem vivit, particeps est, qui autem expers est, domus suæ eversor et civitatis minime servator, sed plane contrarium, si hac ignorantia laborat, quotiens occasio fert, apparebit. hæc igitur, ut modo diximus, ita posita sunto. — Cl. Sunto vero. — Ath. Jam vero præfectos imperio et subjectos in civitatibus esse fere necesse est. — Cl. Quidni? — Ath. Esto; jam vero dignationes imperandi et obediendi quot et quales sunt in civitatibus magnis et parvis pariter atque in domibus? nonne una est patris matrisque? et omnino generis auctoribus ad exercendum in progeniem imperium dignatio ubique recta? — Cl. Admodum. — Ath. Huic vero proxima, ut nobiles imperent ignobilibus, et tertia quoque his conjuncta, qua senioribus imperare, junioribus autem obedire convenit. — Cl. Quidni? — Ath. Quarta item servorum ad obediendum, dominorum autem ad imperandum. — Cl. Qui enim aliter? — Ath. Quinta hæc, opinor, ut potentior imperet, inferior viribus obediat. — Cl. Valde tu necessarium imperium dixisti. — Ath. Et plurimum illud inter omnia animantia et secundum naturam obtinens, ut Thebanus olim Pindarus dixit. sed maxima, ut videtur, dignatio sexta fuerit, quæ sequi scientia carentem, prudentem vero ducere et imperare jubet. atque id ipsum, o sapientissime Pindare, fere non repugnare equidem dixerim naturæ, sed secundum eam exerceri legis in volentes nec vim inferens imperium. — Cl. Rectissime dicis. — Ath. Septimum denique diis amatum quoddam et fortunatum producimus imperium ad sortem aliquam referentes, qua secunda usum ad im-

χειν, δυσκληροῦντα δὲ ἀπιόντα ἄρχεσθαι τὸ δικαιότατον εἶναί φαμεν. — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Ὁρᾷς δή, φαῖμεν ἄν, ὦ νομοθέτα, πρός τινα παίζοντες τῶν ἐπὶ νόμων θέσιν ἰόντων ῥᾳδίως, ὅσα ἐστὶ πρὸς ἄρχοντας ἀξιώματα, καὶ ὅτι πεφυκότα πρὸς ἄλληλα ἐναντίως; νῦν γὰρ δὴ στάσεων πηγήν τινα ἀνευρήκαμεν ἡμεῖς, ἣν δεῖ σε θεραπεύειν. πρῶτον δὲ μεθ' ἡμῶν ἀνάσκεψαι, πῶς τε καὶ τί παρὰ ταῦτα ἁμαρτόντες οἱ περί τε Ἄργος καὶ Μεσσήνην βασιλῆς αὑτοὺς ἅμα καὶ τὴν τῶν Ἑλλήνων δύναμιν οὖσαν θαυμαστὴν ἐν τῷ τότε χρόνῳ διέφθειραν. ἆρ' οὐκ ἀγνοήσαντες τὸν Ἡσίοδον ὀρθότατα λέγοντα, ὡς τὸ ἥμισυ τοῦ παντὸς πολλάκις ἐστὶ πλέον; ὁπόταν ᾖ τὸ μὲν ὅλον λαμβάνειν ζημιῶδες, τὸ δ' ἥμισυ μέτριον, τότε τὸ μέτριον τοῦ ἀμέτρου πλέον ἡγήσατο, ἄμεινον ὂν χείρονος. — ΚΛ. Ὀρθότατά γε. — ΑΘ. Πότερον οὖν οἰόμεθα περὶ βασιλέας τοῦτ' ἐγγιγνόμενον ἑκάστοτε διαφθείρειν πρότερον, ἢ ἐν τοῖσι δήμοις; — ΚΛ. Τὸ μὲν εἰκὸς καὶ τὸ πολὺ βασιλέων τοῦτ' εἶναι νόσημα ὑπερηφάνως ζώντων διὰ τρυφάς. — ΑΘ. Οὐκοῦν δῆλον, ὡς πρῶτον τοῦτο οἱ τότε βασιλῆς ἔσχον, τὸ πλεονεκτεῖν τῶν τεθέντων νόμων, καὶ ὃ λόγῳ τε καὶ ὅρκῳ ἐπῄνεσαν, οὐ ξυνεφώνησαν αὑτοῖς, ἀλλὰ ἡ διαφωνία, ὡς ἡμεῖς φαμέν, οὖσα ἀμαθία μεγίστη, δοκοῦσα δὲ σοφία, πάντ' ἐκεῖνα διὰ πλημμέλειαν καὶ ἀμουσίαν τὴν πικρὰν διέφθειρεν; — ΚΛ. Ἔοικε γοῦν. — ΑΘ. Εἶεν· τί δὴ τὸν νομοθέτην ἔδει τότε τιθέντα εὐλαβηθῆναι τούτου πέρι τοῦ πάθους τῆς γενέσεως; ἆρ', ὦ πρὸς θεῶν, νῦν μὲν οὐδὲν σοφὸν τοῦτο γνῶναι οὐδ' εἰπεῖν χαλεπόν, εἰ δὲ προϊδεῖν ἦν τότε, σοφώτερος ἂν ἦν ἡμῶν ὁ προϊδών; — ΜΕΓ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις; — ΑΘ. Εἰς τὸ γεγονὸς παρ' ὑμῖν, ὦ Μέγιλλε, ἔστι νῦν γε κατιδόντα γνῶναι καὶ γνόντα εἰπεῖν ῥᾴδιον ὃ τότε ἔδει γίγνεσθαι. — ΜΕΓ. Σαφέστερον ἔτι λέγε. — ΑΘ. Τὸ τοίνυν σαφέστατον ἂν εἴη τὸ τοιόνδε. — ΜΕΓ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Ἐάν τις μείζονα διδῷ τοῖς ἐλάττοσι δύναμιν παρεὶς τὸ μέτριον, πλοίοις τε ἱστία καὶ σώμασι τροφὴν καὶ ψυχαῖς ἀρχάς, ἀνατρέπεταί που πάντα καὶ ἐξυβρίζοντα τὰ μὲν εἰς νόσους θεῖ, τὰ δ' εἰς ἔκγονον ὕβρεως ἀδικίαν. τί οὖν δή ποτε λέγομεν; ἆρά γε τὸ τοιόνδε, ὡς οὐκ ἔστ', ὦ φίλοι ἄνδρες, θνητῆς ψυχῆς φύσις ἥτις ποτὲ δυνήσεται τὴν μεγίστην ἐν ἀνθρώποις ἀρχὴν φέρειν νέα καὶ ἀνυπεύθυνος, ὥστε μὴ τῆς μεγίστης νόσου ἀνοίας πληρωθεῖσα αὐτῆς τὴν διάνοιαν μῖσος ἔχειν πρὸς τῶν ἐγγύτατα φίλων, ὃ γενόμενον ταχὺ διέφθειρεν αὐτὴν καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν ἠφάνισεν αὐτῆς; τοῦτ' οὖν εὐλαβηθῆναι γνόντας τὸ μέτριον μεγάλων νομοθετῶν. ὡς οὖν δὴ τότε γενόμενον νῦν ἔστι μετριώτατα τοπάσαι, τόδ' ἔοικεν εἶναι. — ΜΕΓ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Θεὸς εἶναι κηδόμενος ὑμῶν τις, ὃς τὰ μέλλοντα προορῶν, δίδυμον ὑμῖν φυτεύσας τὴν τῶν βασιλέων γένεσιν ἐκ μονογενοῦς, εἰς τὸ μέτριον μᾶλλον συνέστειλε. καὶ μετὰ τοῦτο ἔτι φύσις τις ἀνθρωπίνη μεμιγμένη θείᾳ τινὶ δυνάμει, κατιδοῦσα ὑμῶν τὴν

perandum, adversa ad obediendum discedere justissimum esse statuimus. — Cl. Verissime dicis. — Ath. Videsne igitur, dicere poterimus, legislator, cum aliquo jocantes eorum, qui facile ad leges ferendas accedunt, quot dignationes pertineant ad imperantes, et esse eas inter se natura contrarias? nunc enim seditionum fontem quendam nos deprehendimus, quem tuum est procurare. sed primum considera nobiscum, quomodo et quid in hæc peccantes Argorum et Messeniæ reges semetipsos, et una Græcorum potentiam admirabilem tum pessumdederint. nonne quod fugerat eos rectissime dicere Hesiodum dimidium sæpe plus esse toto? hic quando totum capere damnosum, dimidium autem commodum esset, tum commodum plus esse immodico utpote melius deteriore judicavit. — Cl. Rectissime quidem. — Ath. Utrum igitur in regibus prius hoc, quotiens accidit, accidens perniciem afferre putamus, an in populis? — Cl. Probabile quidem et maxime regum hunc esse morbum superbe viventium propter delicias. — Ath. Ergone manifestum est primum hoc regibus tum accidisse, ut plus posse vellent, quam leges latæ, et quod verbis et jurejurando probassent, in eo secum ipsos non consensisse, sed dissensionem hanc, maximam nostra sententia ignorantiam, quæ tamen sapientia videatur esse, omnia illa propter perversitatem et inscitiam istam acerbam pessumdedisse? — Cl. Videtur recte. — Ath. Esto: quid igitur instituens tum cavere debebat legislator, ne hoc malum accideret? an, per deos, nunc quidem nullius sapientiæ est id intelligere neque ad dicendum difficile, tum vero prævideri si potuisset, sapientior nobis esset qui prævidisset? — Meg. Quid illud dicis? — Ath. Ad id, quod apud vos, o Megille, factum est, respicientem nunc scilicet intelligere intellectuque dicere facile est quod fieri tum debebat. — Meg. Dic planius etiam. — Ath. Planissimum igitur hoc fuerit. — Meg. Quid? — Ath. Si quis majorem dat minoribus potentiam commoditate neglecta, vel navibus vela vel corporibus cibum vel animis imperia, omnia, ni fallor, evertuntur et in lasciviam data alia in morbos incurrunt, alia in lasciviæ filiam injustitiam. quid ergo est denique quod dicimus? an hoc vero, non esse, o viri amici, mortalis animi naturam ullam unquam juvenili ætate et nullius arbitrio obnoxiam sustinendo summo inter homines imperio parem, quin gravissimo insipientiæ morbo correpta mente in odium incurrat conjunctissimorum amicorum, quo facto celeriter intereat et omnis potentia ejus exstinguatur? hoc igitur cavere perspecta commoditate magnorum legislatorum est. jam vero ratio, qua tunc factum esse nunc maxime probabilis conjectura sit, hæc videtur esse. — Meg. Quænam? — Ath. Deus aliquis curam vestri habere, qui futura prævidens gemina vobis et singulari effecta regum stirpe magis eos modestiæ adstrinxerit. ac deinde quoque humana quædam natura divina quadam temperata vi, cum imperium vestrum etiam tum

ἀρχὴν φλεγμαίνουσαν ἔτι, μίγνυσι τὴν κατὰ γῆρας
592 σώφρονα δύναμιν τῇ κατὰ γένος αὐθάδει ῥώμῃ, τὴν a
τῶν ὀκτὼ καὶ εἴκοσι γερόντων ἰσόψηφον εἰς τὰ μέγιστα
τῇ τῶν βασιλέων ποιήσασα δυνάμει. ὁ δὲ τρίτος σωτὴρ
5 ὑμῖν ἔτι σπαργῶσαν καὶ θυμουμένην τὴν ἀρχὴν ὁρῶν
οἷον ψάλιον ἐνέβαλεν αὐτῇ τὴν τῶν ἐφόρων δύναμιν,
ἐγγὺς τῆς κληρωτῆς ἀγαγὼν δυνάμεως· καὶ κατὰ
δὴ τοῦτον τὸν λόγον ἡ βασιλεία παρ' ὑμῖν ἐξ ὧν ἔδει
σύμμικτος γενομένη καὶ μέτρον ἔχουσα, σωθεῖσα αὐτὴ
10 σωτηρίας τοῖς ἄλλοις γέγονεν αἰτία· ἐπεὶ ἐπί γε Τη- b
μένῳ καὶ Κρεσφόντῃ καὶ τοῖς τότε νομοθέταις, οἵτινες
ἄρ' ἦσαν νομοθετοῦντες, οὐδ' ἡ Ἀριστοδήμου μερὶς
ἐσώθη ποτ' ἄν· οὐ γὰρ ἱκανῶς ἦσαν νομοθεσίας ἔμπει-
ροι· σχεδὸν γὰρ οὐκ ἄν ποτ' ᾠήθησαν ὅρκοις μετριάσαι
15 ψυχὴν νέαν λαβοῦσαν ἀρχὴν ἐξ ἧς δυνατὸν ἦν τυραν-
νίδα γενέσθαι. νῦν δ' ὁ θεὸς ἔδειξεν, οἵαν ἔδει καὶ δεῖ
δὴ τὴν μενοῦσαν μάλιστα ἀρχὴν γίγνεσθαι. τὸ δὲ παρ'
ἡμῶν γιγνώσκεσθαι ταῦτα, ὅπερ εἶπον ἔμπροσθεν, νῦν c
μὲν γενόμενον οὐδὲν σοφόν· ἐκ γὰρ παραδείγματος
20 ὁρᾶν γεγονότος οὐδὲν χαλεπόν· εἰ δ' ἦν τις προορῶν
τότε ταῦτα καὶ δυνάμενος μετριάσαι τὰς ἀρχὰς καὶ
μίαν ἐκ τριῶν ποιῆσαι, τά τε νοηθέντα ἂν καλὰ τότε
πάντα ἀπέσωσε καὶ οὐκ ἄν ποτε ὁ Περσικὸς ἐπὶ τὴν
Ἑλλάδα οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς στόλος ἂν ὥρμησε, κατα-
25 φρονήσας ὡς ὄντων ἡμῶν βραχέος ἀξίων. — ΚΛ. Ἀλη-
θῆ λέγεις. — ΑΘ. Αἰσχρῶς γοῦν ἠμύναντο αὐτούς, ὦ d
Κλεινία. τὸ δ' αἰσχρὸν λέγω οὐχ ὡς οὐ νικῶντές γε οἱ
τότε καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν καλὰς νενική-
κασι μάχας· ἀλλὰ ὅ φημι αἰσχρὸν τότ' εἶναι, τόδε λέγω
30 τὸ πρῶτον μὲν ἐκείνων τῶν πόλεων τριῶν οὐσῶν μίαν
ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἀμῦναι, τὼ δὲ δύο κακῶς οὕτως εἶναι
διεφθαρμένα, ὥστε ἡ μὲν καὶ Λακεδαίμονα διεκώλυεν
ἐπαμύνειν αὐτῇ, πολεμοῦσα αὐτῇ κατὰ κράτος, ἡ δ' αὖ
πρωτεύουσα ἐν τοῖς τότε χρόνοις τοῖς περὶ τὴν διανο- e
35 μήν, ἡ περὶ τὸ Ἄργος, παρακαλουμένη ἀμύνειν τὸν
βάρβαρον οὔθ' ὑπήκουσεν οὔτ' ἤμυνε. πολλὰ δὲ λέγων
ἄν τις τὰ τότε γενόμενα περὶ ἐκεῖνον τὸν πόλεμον τῆς
Ἑλλάδος οὐδαμῶς εὐσχήμονα ἂν κατηγοροῖ· οὐδ' αὖ
ἀμύνασθαι τήν γε Ἑλλάδα λέγων ὀρθῶς ἂν λέγοι,
40 ἀλλ' εἰ μὴ τό τε Ἀθηναίων καὶ τὸ Λακεδαιμονίων
693 κοινῇ διανόημα ἤμυνε τὴν ἐπιοῦσαν δουλείαν, σχε- a
δὸν ἂν ἤδη πάντ' ἦν μεμιγμένα τὰ τῶν Ἑλλήνων γένη
ἐν ἀλλήλοις καὶ βάρβαρα ἐν Ἕλλησι καὶ Ἑλληνικὰ
ἐν βαρβάροις, καθάπερ ὧν Πέρσαι τυραννοῦσι τὰ νῦν,
45 διαπεφορημένα καὶ ξυμπεφορημένα κακῶς ἐσπαρ-
μένα κατοικεῖται. ταῦτ', ὦ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, ἔχο-
μεν ἐπιτιμᾶν τοῖς τε πάλαι πολιτικοῖς λεγομένοις καὶ
νομοθέταις καὶ τοῖς νῦν, ἵνα τὰς αἰτίας αὐτῶν ἀναζη-
τοῦντες ἀνευρίσκωμεν, τί παρὰ ταῦτα ἔδει πράττειν b
50 ἄλλο· οἷον δὴ καὶ τὸ παρὸν εἴπομεν, ὡς ἄρα οὐ δεῖ με-
γάλας ἀρχὰς οὐδ' αὖ ἀμίκτους νομοθετεῖν, διανοηθέντας
τὸ τοιόνδε, ὅτι τὴν πόλιν ἐλευθέραν τε εἶναι δεῖ καὶ ἔμ-
φρονα καὶ ἑαυτῇ φίλην, καὶ τὸν νομοθετοῦντα πρὸς
ταῦτα βλέποντα δεῖ νομοθετεῖν. μὴ θαυμάσωμεν δέ,

intumescere vidisset, moderatam senectutis causa potentiam robori admiscet generis causa superbienti, octo et viginti senum auctoritate in rebus maximis cum regia exaequata. tertius autem salutis vestrae auctor cum adhuc turgere et fremere imperium videret, tamquam frenum injecit ei ephororum potestatem sortito obtingenti assimulatam. atque secundum hanc rationem temperatum apud vos ex quibus debebat regnum modumque adeptum cum ipsum servatum est, tum reliquis salutem attulit; nam per Temenum quidem et Cresphontem et illius aetatis legumlatores, quicunque isti erant, qui leges ferebant, ne Aristodemi quidem portio servata esset. neque enim satis erant ferendarum legum periti; alioqui numquam, opinor, jurejurando se moderaturos esse putassent juvenilem animum imperio potitum ex quo fieri tyrannis posset. nunc vero deus ostendit, quale deberet atque etiam debeat maxime mansurum imperium institui. quae ut a nobis intelligantur, quemadmodum supra dixi, nunc cum factum sit, nihil sapientia opus est; ex facto enim, quod exemplo sit, videre non est difficile; sed si quis fuisset, qui tum haec praevideret et moderari imperia atque unum ex tribus facere posset, et omnia praeclara, quae illi tum in mente habebant, salva praestitisset, nec unquam Persicus aut alius quispiam exercitus Graeciam invasisset, contemptui nos ut qui nullius pretii essemus habens. — Cl. Vera dicis. — Ath. Certe turpiter eis repugnarunt, o Clinia. turpe autem dico non quin vincentes illi tum terra marique praeclaras reportaverint victorias, sed quod mea sententia turpe tum erat, hoc dico, primum quod ex civitatibus illis, quae tres erant, una Graeciam defendit, duae autem tam male corruptae erant, ut altera etiam Lacedaemonem vi oppugnando impediret, quo minus defensionem praestaret, altera vero, quae illis divisionis temporibus primum locum teneret, Argivorum civitas, ad defendendos barbaros evocata nec pareret nec defenderet. sed multa, si quis tum in illo bello facta referat, minime decora Graeciae praedicet; neque etiam qui Graeciam se defendisse dicat, recte dicat, sed nisi conspirans Atheniensium et Lacedaemoniorum cogitatio imminentem servitutem defendisset, fere jam omnes confusae essent Graecorum gentes inter se et barbarae cum Graecis et Graecae cum barbaris, quemadmodum quae nunc Persarum tyrannidi subjectae sunt, temere disjectae et coactae male sparsae habitant. haec sunt, o Clinia et Megille, quae cum in veteribus viris civilibus, qui dicuntur, et legumlatoribus, tum in hodiernis reprehendenda nobis sint eo animo, ut causas eorum exquirentes inveniamus, quid diversum ab his agi deberet; quale id ipsum est, quod in praesentia diximus, nimirum non esse magna imperia neque temperamento carentia instituenda cogitantibus civitate opus esse et libera et prudente et sibimet ipsa amica, et ad haec respicienti leges ferendas esse latori. ne tamen

εἰ πολλάκις ἤδη προθέμενοι ἄττα εἰρήκαμεν, ὅτι πρὸς ταῦτα δεῖ νομοθετεῖν βλέποντα τὸν νομοθέτην, τὰ δὲ προτεθέντα οὐ ταὐτὰ ἡμῖν φαίνεται ἑκάστοτε· ἀλλὰ c ἀναλογίζεσθαι χρή, ὅταν πρὸς τὸ σωφρονεῖν φῶμεν δεῖν 5 βλέπειν, ἢ πρὸς φρόνησιν ἢ φιλίαν, ὡς ἔσθ' οὗτος ὁ σκοπὸς οὐχ ἕτερος, ἀλλ' ὁ αὐτός. καὶ ἄλλα δὴ πολλὰ ἡμᾶς τοιαῦτα, ἂν γίγνηται, ῥήματα μὴ διαταραττέτω. — **ΚΛ.** Πειρασόμεθα ποιεῖν οὕτως ἐπανιόντες τοὺς λόγους· καὶ νῦν δὴ τὸ περὶ τῆς φιλίας τε καὶ φρονήσεως καὶ 10 ἐλευθερίας, πρὸς ὅτι βουλόμενος ἔμελλες λέγειν δεῖν στοχάζεσθαι τὸν νομοθέτην, λέγε. — **ΑΘ.** Ἄκουσον d δὴ νῦν. εἰσὶ πολιτειῶν οἷον μητέρες δύο τινές, ἐξ ὧν τὰς ἄλλας γεγονέναι λέγων ἄν τις ὀρθῶς λέγοι. καὶ τὴν μὲν προσαγορεύειν μοναρχίαν ὀρθὸν, τὴν δ' αὖ δημο-15 κρατίαν· καὶ τῆς μὲν τὸ Περσῶν γένος ἄκρον ἔχειν, τῆς δὲ ἡμᾶς· αἱ δ' ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι, καθάπερ εἶπον, ἐκ τούτων εἰσὶ διαπεποικιλμέναι. δεῖ δὴ οὖν καὶ ἀναγκαῖον μεταλαβεῖν ἀμφοῖν τούτοιν, εἴπερ ἐλευθερία τ' ἔσται καὶ φιλία μετὰ φρονήσεως· ὃ δὴ βούλεται ἡμῖν e 20 ὁ λόγος προστάττειν λέγων, ὡς οὐκ ἄν ποτε τούτων πόλις ἄμοιρος γενομένη πολιτευθῆναι δύναιτ' ἂν καλῶς. — **ΚΛ.** Πῶς γὰρ ἄν; — **ΑΘ.** Ἡ μὲν τοίνυν τὸ μοναρχικὸν, ἡ δὲ τὸ ἐλεύθερον ἀγαπήσασα μειζόνως, ἢ ἔδει μόνον, οὐδετέρα τὰ μέτρια κέκτηται τούτων, αἱ 25 δὲ ὑμέτεραι, ἥ τε Λακωνικὴ καὶ Κρητικὴ, μᾶλλον· 694 Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Πέρσαι τὸ μὲν πάλαι οὕτω πως, τὸ a νῦν δὲ ἧττον. τὰ δ' αἴτια διέλθωμεν· ἢ γάρ; — **ΚΛ.** Πάντως· εἴ γέ που μέλλομεν ὃ προὐθέμεθα περαίνειν. — **ΑΘ.** Ἀκούωμεν δή. Πέρσαι γὰρ ὅτε μὲν τὸ 30 μέτριον μᾶλλον δουλείας τε καὶ ἐλευθερίας ἦγον ἐπὶ Κύρου, πρῶτον μὲν ἐλεύθεροι ἐγένοντο, ἔπειτα δὲ ἄλλων πολλῶν δεσπόται. ἐλευθερίας γὰρ ἄρχοντες μεταδιδόντες ἀρχομένοις καὶ ἐπὶ τὸ ἴσον ἄγοντες μᾶλλον φίλοι τε ἦσαν στρατιῶται στρατηγοῖς καὶ προθύμους αὑτοὺς b 35 ἐν τοῖς κινδύνοις παρείχοντο, καὶ εἴ τις αὖ φρόνιμος ἦν ἐν αὐτοῖς καὶ βουλεύειν δυνατὸς, οὐ φθονεροῦ τοῦ βασιλέως ὄντος, διδόντος δὲ παρρησίαν καὶ τιμῶντος τούς τι δυναμένους συμβουλεύειν, κοινὴν τὴν τοῦ φρονεῖν εἰς τὸ μέσον παρείχετο δύναμιν, καὶ πάντα δὴ τότε ἐπέ-40 δωκεν αὐτοῖς δι' ἐλευθερίαν τε καὶ φιλίαν καὶ νοῦ κοινωνίαν. — **ΚΛ.** Ἔοικέ γέ πως τὰ λεγόμενα οὕτω γεγονέναι. — **ΑΘ.** Πῇ δὴ οὖν ποτὲ ἀπώλετο ἐπὶ Καμβύσου καὶ πάλιν ἐπὶ Δαρείου σχεδὸν ἐσώθη; βούλεσθε c οἷον μαντείᾳ διανοηθέντες χρώμεθα; — **ΚΛ.** Φέρει 45 γοῦν ἡμῖν σκέψιν τοῦτο ἐφ' ὅπερ ὡρμήκαμεν. — **ΑΘ.** Μαντεύομαι δὴ νῦν περί γε Κύρου τὰ μὲν ἄλλ' αὐτὸν στρατηγόν τε ἀγαθὸν εἶναι καὶ φιλόπολιν, παιδείας δὲ ὀρθῆς οὐχ ἧφθαι τὸ παράπαν οἰκονομίᾳ τε οὐδὲν τὸν νοῦν προσεσχηκέναι. — **ΚΛ.** Πῶς δὴ τὸ 50 τοιοῦτον φῶμεν; — **ΑΘ.** Ἔοικεν ἐκ νέου στρατεύεσθαι διὰ βίου, ταῖς γυναιξὶ παραδοὺς τοὺς παῖδας τρέφειν. αἱ d δὲ ὡς εὐδαίμονας αὐτοὺς ἐκ τῶν παίδων εὐθὺς καὶ μακαρίους ἤδη γεγονότας καὶ ἐπιδεεῖς ὄντας τούτων οὐδενὸς ἔτρεφον· κωλύουσαι δὲ ὡς οὖσιν ἱκανῶς εὐδαίμοσι

miremur, si jam sæpius propositis quibusdam ad ea respiciendum esse legislatori in legibus ferendis diximus, proposita autem non eadem semper nobis videntur; sed reputare debemus, cum ad temperantiam respici jubeamus, ad prudentiam vel amicitiam, non diversum id, sed idem esse propositum. et alia quoque multa ejusmodi verba si proferentur, ne nos perturbent. — **Cl.** Ita facere studebimus, ubi denuo hæc in sermonem adducentur; et nunc quoque de amicitia et prudentia et libertate dic, quid illud sit, quo tendendum esse legislatori dicturus eras. — **Ath.** Jam igitur audi. rerum publicarum quasi matres quædam duæ sunt, ex quibus ceteras originem ducere qui dicat, recte dicat; quarum una unius imperium, altera populare merito appellatur, et alterum consummatum Persarum gentem, alterum nos habere : ceteræ fere omnes, ut dixi, ex his varie mixtis constant. jam vero hujus utriusque partem necessarie adesse oportet, si libertas et amicitia cum prudentia adfutura est, quod ipsum præcipere nostra vult oratio, nunquam harum expertem civitatem bene administrari posse statuens. — **Cl.** Qui enim posset? — **Ath.** Altera igitur civitas unius dominationem, altera libertatem amplexata cupidius, quam solam debebat, neutra modum earum tenuit, vestræ autem, Laconica et Cretica, magis; Athenienses vero et Persæ olim quidem hoc fere modo, nunc autem minus. sed causas persequamur : nonne? — **Cl.** Utique, si quidem aliquo modo quod propositum est ad finem perducturi sumus. — **Ath.** Audiamus igitur. Persæ enim tum, cum modice magis inter servitutem et libertatem agebant sub Cyro, primum liberi facti sunt, deinde aliorum multorum domini. nam cum præfecti imperio libertatis participes facerent subjectos et propius æqualitatem omnia adducerent, et amici erant milites ducibus et promptos sese in periculis præbebant, et si quis rursus prudens in iis erat et idoneus consilio, non invidente rege, sed libere loquendi copiam præbente et eos, in quibus aliquid consilii esset, colente, communem sapiendi in medium afferebat facultatem, atque ita tunc omnia eis propter libertatem et amicitiam et intelligentiæ communionem incrementa ceperunt. — **Cl.** Videntur sane tali quodam modo quæ feruntur evenisse. — **Ath.** Quanam igitur tandem ratione interierunt sub Cambyse et rursus sub Dario fere sunt restituta? vultisne tanquam divinatione post cogitationem utamur? — **Cl.** Certe considerandum hoc affert nobis quod quærere instituimus. — **Ath.** Jam igitur de Cyro quidem divino cetera bonum ducem et civitatis amantem eum esse, sed rectam eruditionem non attigisse omnino et ad rem domesticam animum non attendisse. — **Cl.** Quanam id ratione statuamus? — **Ath.** Videtur a puero bellando ætatem consumpsisse, mulierum educationi traditis filiis, quæ eos ut statim ab hac puerili ætate felices jamque beatos factos et nullius ad hoc rei indigentes educabant; prohibentes autem, ne quis eis ut satis

μήτε αὐτοῖς ἐναντιοῦσθαι μηδένα εἰς μηδὲν, ἐπαινεῖν τε ἀναγκάζουσαι πάντας τὸ λεγόμενον ἢ πραττόμενον ὑπ' αὐτῶν, ἔθρεψαν τοιούτους τινάς. — ΚΛ. Καλήν, ὡς ἔοικας, τροφὴν εἴρηκας. — ΑΘ. Γυναικείαν μὲν 5 οὖν βασιλίδων γυναικῶν, νεωστὶ γεγονυιῶν πλουσίων e καὶ ἐν ἀνδρῶν ἐρημίᾳ, διὰ τὸ μὴ σχολάζειν ὑπὸ πολέμων καὶ πολλῶν κινδύνων, τοὺς παῖδας τρεφουσῶν. — ΚΛ. Ἔχει γὰρ λόγον. — ΑΘ. Ὁ δὲ πατήρ γε αὐτοῖς αὖ ποίμνια μὲν καὶ πρόβατα καὶ ἀγέλας ἀνδρῶν 10 τε καὶ ἄλλων πολλῶν πολλὰς ἐκτᾶτο, αὐτοὺς δὲ οἷς 695 ταῦτα παραδώσειν ἔμελλεν ἠγνόει τὴν πατρῴαν οὐ a παιδευομένους τέχνην, οὖσαν Περσικήν, ποιμένων ὄντων Περσῶν, τραχείας χώρας ἐκγόνων, σκληρὰν καὶ ἱκανὴν ποιμένας ἀπεργάζεσθαι μάλα ἰσχυροὺς καὶ δυ-15 ναμένους θυραυλεῖν καὶ ἀγρυπνεῖν καὶ εἰ στρατεύεσθαι δέοι στρατεύεσθαι· διεφθαρμένην δὲ παιδείαν ὑπὸ τῆς λεγομένης εὐδαιμονίας τὴν Μηδικὴν περιεῖδεν ὑπὸ γυναικῶν τε καὶ εὐνούχων παιδευθέντας, αὐτοῦ τοὺς υἱεῖς, ὅθεν ἐγένοντο οἵους ἦν αὐτοὺς εἰκὸς γενέσθαι, τροφῇ b 20 ἀνεπιπλήκτῳ τραφέντας. παραλαβόντες δ' οὖν οἱ παῖδες τελευτήσαντος Κύρου τρυφῆς μεστοὶ καὶ ἀνεπιπληξίας πρῶτον μὲν τὸν ἕτερον ἅτερος ἀπέκτεινε τῷ ἴσῳ ἀγανακτῶν, μετὰ δὲ τοῦτο αὐτὸς μαινόμενος ὑπὸ μέθης τε καὶ ἀπαιδευσίας τὴν ἀρχὴν ἀπώλεσεν ὑπὸ 25 Μήδων τε καὶ τοῦ λεγομένου τότε εὐνούχου, καταφρονήσαντος τῆς Καμβύσου μωρίας. — ΚΛ. Λέγεται δὴ ταῦτά γε, καὶ ἔοικε σχεδὸν οὕτω πως γεγονέναι. — c ΑΘ. Καὶ μὴν καὶ πάλιν εἰς Πέρσας ἐλθεῖν τὴν ἀρχὴν διὰ Δαρείου καὶ τῶν ἑπτὰ λέγεταί που. — ΚΛ. Τί 30 μήν; — ΑΘ. Θεωρῶμεν δὴ ξυνεπόμενοι τῷ λόγῳ. Δαρεῖος γὰρ βασιλέως οὐχ ἦν υἱὸς παιδείᾳ τε οὐ διατρυφώσῃ τεθραμμένος, ἐλθὼν δ' εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ λαβὼν αὐτὴν ἕβδομος διείλετο ἑπτὰ μέρη τεμόμενος, ὧν καὶ νῦν ἔτι σμικρὰ ὀνείρατα λέλειπται, καὶ νόμους 35 ἠξίου θέμενος οἰκεῖν ἰσότητα κοινήν τινα εἰσφέρων, καὶ d τὸν τοῦ Κύρου δασμόν, ὃν ὑπέσχετο Πέρσαις, εἰς τὸν νόμον ἐνέδει φιλίαν πορίζων καὶ κοινωνίαν πᾶσι Πέρσαις, χρήμασι καὶ δωρεαῖς τὸν Περσῶν δῆμον προσαγόμενος· τοιγαροῦν αὐτῷ τὰ στρατεύματα μετ' εὐνοίας 40 προσεκτήσατο χώρας οὐκ ἐλάττους ὧν κατέλιπε Κῦρος. μετὰ δὲ Δαρεῖον ὁ τῇ βασιλικῇ καὶ τρυφώσῃ πάλιν παιδευθεὶς παιδείᾳ Ξέρξης. ὦ Δαρεῖε, εἰπεῖν ἐστὶ δικαιότατον ἴσως, ὃς τὸ Κύρου κακὸν οὐκ ἔμαθες, ἐθρέψω e δὲ Ξέρξην ἐν τοῖς αὐτοῖς ἤθεσιν, ἐν οἷσπερ Κῦρος Καμ-45 βύσην. ὁ δέ, ἅτε τῶν αὐτῶν παιδειῶν γενόμενος ἔκγονος, παραπλήσια ἀπετέλεσε τοῖς Καμβύσου παθήμασι· καὶ σχεδὸν ἔκ γε τοσούτου βασιλεὺς ἐν Πέρσαις οὐδείς πω μέγας ἐγγέγονεν ἀληθῶς, πλήν γε ὀνόματι. τὸ δ' αἴτιον οὐ τύχης, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, ἀλλ' ὁ κακὸς βίος, ὃν οἱ 696 τῶν διαφερόντως πλουσίων καὶ τυράννων παῖδες τὰ a πολλὰ ζῶσιν· οὐ γὰρ μή ποτε γένηται παῖς καὶ ἀνὴρ καὶ γέρων ἐκ ταύτης τῆς τροφῆς διαφέρων πρὸς ἀρετήν. ἃ δή, φαμεν, τῷ νομοθέτῃ σκεπτέον, καὶ ἡμῖν δὲ ἐν τῷ νῦν παρόντι. δίκαιον μήν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, τοῦτό γε τῇ πόλει

felicibus ulla in re adversaretur, et quæ ab iis dicerentur vel agerentur laudare quemque cogentes, tales quosdam eduxerunt. — Cl. Egregiam videris educationem dixisse. — Ath. Muliebrem equidem regiarum mulierum nuper divitiis auctarum et per virorum absentiam, quos bella et pericula multa distinerent, filios educantium. — Cl. Est enim consentaneum. — Ath. At pater quidem eis rursus greges et pecora et catervas hominum aliarumque rerum multarum multas acquirebat, ipsos vero quibus hæc traditurus esset nesciebat patria non erudiri arte, Persica illa, cum pastores essent Persæ, asperæ terræ filii, dura et idonea ad pastores exhibendos valde robustos et qui possent sub divo excubare et vigilare et si militare opus esset, militare; sed corruptam felicitate, quæ dicitur, educationem Medicam a mulieribus et eunuchis adhiberi filiis suis per incuriam passus est, unde facti sunt quales fieri eos par erat, sine ulla castigatione educatos. itaque mortuo Cyro in possessionem succedentes filii deliciis et licentia affluentes primum alterum alter interfecit æqualitatem moleste ferens, deinde ipse insaniens temulentia et inhumanitate imperio privatus est a Medis et illo tum eunucho dicto, qui Cambysis stupiditatem contemnere cœperat. — Cl. Feruntur sane ista, et videntur tali quodam modo evenisse. — Ath. Et vero etiam redisse ad Persas imperium per Darium et septem illos fertur, ut opinor. — Cl. Quidni? — Ath. Videamus igitur prosequentes quæ tradita accepimus. Darius enim regis non erat filius atque educatione non effeminata usus, potitusque imperio, quod septimus acceperat, septem in partes divisum distribuit, quarum nunc quoque tenues umbræ supersunt, et secundum leges a se latas gerendam sibi rempublicam putabat æqualitatem communem quandam instituens, et a Cyro promissam Persis tributi dispensationem legibus illigabat amicitiam parans et communionem Persis omnibus, quorum populum pecunia et donis sibi devinxerat; quamobrem exercitus amore eum prosequentes imperio ejus non minus terrarum adjecerunt, quam quas reliquerat Cyrus. Darium autem excipit regia rursus et molli educatione usus Xerxes. o Darie, summo fortasse jure dicere licet, qui Cyri malum non intellexeris, sed Xerxem iisdem moribus educari passus sis, quibus Cyrus Cambysem. atque is, utpote earundem disciplinarum alumnus, similia perfecit iis, quæ Cambysi acciderant; et fere tam longo inde a tempore nunc in Persis nullus adhuc exstitit vere magnus, præterquam nomine, neque id fortunæ culpa, ut mea fert sententia, sed malæ vitæ, quam excellentium divitiis hominum et tyrannorum filii plerumque agunt; nunquam enim puer et vir et senex excellens virtute ex hac educatione prodibit. atque hæc ipsa legislatori et vero etiam nobis in præsentia consideranda esse statuimus. illud tamen justum est, o Lacedæmonii, ut

ὑμῶν ἀποδιδόναι, ὅτι πενίᾳ καὶ πλούτῳ καὶ ἰδιωτείᾳ καὶ βασιλείᾳ διαφέρουσαν οὐδ' ἡντινοῦν τιμὴν καὶ τροφὴν νέμετε, ἃς μὴ τὸ κατ' ἀρχὰς ὑμῖν θεῖον παρὰ θεοῦ διεμαντεύσατό τινος. οὐ γὰρ δὴ δεῖ κατὰ πόλιν γε εἶναι b τὰς τιμὰς ὑπερεχούσας, ὅτι τίς ἐστι πλούτῳ διαφέρων, ἐπεὶ οὐδ' ὅτι ταχὺς ἢ καλὸς ἢ ἰσχυρὸς ἄνευ τινὸς ἀρετῆς, οὐδ' ἀρετῆς ἧς ἂν σωφροσύνη ἀπῇ. — ΜΕΓ. Πῶς τοῦτο, ὦ ξένε, λέγεις; — ΑΘ. Ἀνδρεία που μόριον ἀρετῆς ἕν. — ΜΕΓ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Δίκασον 10 τοίνυν αὐτὸς τὸν λόγον ἀκούσας, εἴ σοι δέξαιο ἂν σύνοικον ἢ γείτονα εἶναί τινα σφόδρα μὲν ἀνδρεῖον, μὴ σώφρονα δὲ, ἀλλ' ἀκόλαστον. — ΜΕΓ. Εὐφήμει. — c ΑΘ. Τί δέ; τεχνικὸν μὲν καὶ περὶ ταῦτα σοφὸν, ἄδικον δέ; — ΜΕΓ. Οὐδαμῶς. — ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν τό γε 15 δίκαιον οὐ φύεται χωρὶς τοῦ σωφρονεῖν. — ΜΕΓ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. Οὐδὲ μὴν ὅν γε σοφὸν ἡμεῖς νῦν δὴ προὐθέμεθα, τὸν τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας κεκτημένον συμφώνους τοῖς ὀρθοῖς λόγοις καὶ ἑπομένας. — ΜΕΓ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΑΘ. Ἔτι δὴ καὶ τόδε ἐπισκεψώμεθα τῶν 20 ἐν ταῖς πόλεσι τιμήσεων ἕνεκα, ποῖαί τε ὀρθαὶ καὶ μὴ d γίγνονται ἑκάστοτε. — ΜΕΓ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Σωφροσύνη ἄνευ πάσης τῆς ἄλλης ἀρετῆς ἐν ψυχῇ τινὶ μεμονωμένη τίμιον ἢ ἄτιμον γίγνοιτ' ἂν κατὰ δίκην; — ΜΕΓ. Οὐκ ἔχω ὅπως εἴπω. — ΑΘ. Καὶ μὴν 25 εἴρηκάς γε μετρίως. εἰπὼν γὰρ δὴ ὧν ἠρόμην ὁποτερονοῦν παρὰ μέλος ἔμοιγ' ἂν δοκεῖς φθέγξασθαι. — ΜΕΓ. Καλῶς τοίνυν γεγονὸς ἂν εἴη. — ΑΘ. Εἶεν· τὸ μὲν δὴ πρόσθημα ὧν τιμαί τε καὶ ἀτιμίαι, οὐ λόγου, ἀλλά τινος μᾶλλον ἀλόγου σιγῆς ἄξιον ἂν εἴη. — e 30 ΜΕΓ. Σωφροσύνην μοι φαίνει λέγειν. — ΑΘ. Ναί· τὸ δέ γε τῶν ἄλλων πλεῖστα ἡμᾶς ὠφελοῦν μετὰ τῆς προσθήκης μάλιστ' ἂν τιμώμενον ὀρθότατα τιμῷτο, καὶ τὸ δεύτερον δευτέρως· καὶ οὕτω δὴ κατὰ τὸν ἑξῆς λόγον τὰς ἐφεξῆς τιμὰς λαγχάνον ἕκαστον ὀρθῶς ἂν λαγ-697χάνοι. — ΜΕΓ. Ἔχει ταύτῃ. — ΑΘ. Τί οὖν; οὐ a νομοθέτου καὶ ταῦτα αὖ φήσομεν εἶναι διανέμειν; — ΜΕΓ. Καὶ μάλα. — ΑΘ. Βούλει δὴ τὰ μὲν ἅπαντα καὶ ἐφ' ἕκαστον ἔργον καὶ κατὰ σμικρὰ ἐκείνῳ δῶμεν νεῖμαι, τὸ δὲ τριχῇ διελεῖν, ἐπειδὴ νόμων ἐσμὲν καὶ 40 αὐτοί πως ἐπιθυμηταὶ, πειραθῶμεν διατεμεῖν χωρὶς τά τε μέγιστα καὶ δεύτερα καὶ τρίτα; — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Λέγωμεν τοίνυν, ὅτι πόλιν, ὡς ἔοικε, τὴν μέλλουσαν σώζεσθαί τε καὶ εὐδαιμονήσειν εἰς δύναμιν ἀνθρωπίνην δεῖ καὶ ἀναγκαῖον τιμάς τε καὶ ἀτι- b 45 μίας διανέμειν ὀρθῶς· ἔστι δὲ ὀρθῶς ἄρα τιμιώτατα μὲν καὶ πρῶτα τὰ περὶ τὴν ψυχὴν ἀγαθὰ κεῖσθαι, σωφροσύνης ὑπαρχούσης αὐτῇ, δεύτερα δὲ τὰ περὶ τὸ σῶμα καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ τρίτα τὰ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ χρήματα λεγόμενα· τούτων δὲ ἂν ἐκτός τις βαίνῃ νομοθέτης 50 ἢ πόλις, εἰς τιμὰς ἢ χρήματα προάγουσα ἤ τι τῶν c ὑστέρων εἰς τὸ πρόσθεν τιμαῖς τάττουσα, οὔθ' ὅσιον οὔτε πολιτικὸν ἂν δρῴη πρᾶγμα; εἰρήσθω ταῦτα ἢ πῶς ἡμῖν; — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν εἰρήσθω σαφῶς. — ΑΘ. Ταῦτα μὲν τοίνυν ἡμᾶς ἐπὶ πλέον ἐποίησεν εἰπεῖν

civitati vestræ tribuatur, quod paupertate et divitiis et privatæ et regiæ conditioni eximium nullum aut honorem aut victum assignatis, quos non divina illa, quæ initiis vestris adfuit, natura ex dei alicujus oraculo constituerit. neque enim in civitate præcipuos esse par est honores, quod divitiis aliquis excellat, quandoquidem ne celeritatis quidem aut pulchritudinis aut roboris remota virtute esse aliquos par est, neque virtutis a qua absit temperantiæ. — Meg. Quomodo hoc, hospes, dicis? — Ath. Fortitudo pars, opinor, una virtutis est. — Meg. Qui enim aliter? — Ath. Jam ipse judicato re cognita, an tibi contubernalem vel vicinum esse velis valde quidem fortem, at non temperantem, sed effrenatum. — Meg. Bona verba quæso. — Ath. Quid vero? artificem quidem et harum rerum peritum, sed injustum? — Meg. Nullo modo. — Ath. Atqui justum non exsistit sine temperantia. — Meg. Qui enim posset? — Ath. Neque vero is, quem nos sapientem nobis paulo ante proposuimus, qui voluptates et dolores habeat concinentes cum rectis rationibus et convenientes. — Meg. Ne is quidem. — Ath. Præterea et hoc consideremus honorum in civitatibus causa, quinam recte, qui minus quotiens habentur habeantur. — Meg. Quidnam? — Ath. Utrum temperantiæ soli sine omni reliqua virtute in animo aliquo residenti haberi honorem, an non haberi par est? — Meg. Non habeo quomodo dicam. — Ath. Et quidem commode dixisti. nam si utrumvis eorum, quæ interrogabam, respondisses, absone mihi quidem responsurus fuisse videris. — Meg. Ergo bene factum videtur. — Ath. Esto; accessio igitur ad ea, quibus honores debentur et non debentur, non commemoratione, sed silentio potius rationem ejus nullam habente digna putanda erit. — Meg. Temperantiam dicere mihi videris. — Ath. Ita: ex reliquis vero ei, quod plurimum nos juvat cum accessione, maximus honor habitus rectissime habitus erit, et secundo secundus; atque ita deinceps ut quodque proximum est, ita proximum honoris locum capiens recte capiet. — Meg. Ita se habet. — Ath. Quid igitur? nonne hæc quoque distribuere legislatoris esse statuemus? — Meg. Admodum. — Ath. Visne igitur cuncta quidem et in singulas res ac minutatim tribuenda permittamus illi, tripartitam autem divisionem, quoniam legum et ipsi quodammodo studiosi sumus, ita facere conemur, ut maxima et secunda et tertia seorsum dispertiamur? — Meg. Sane quidem. — Ath. Dicamus igitur civitatem, ut videtur, salvam et quantum hominibus licet felicem futuram plane necesse esse honores et honorum privationes recte distribuere; recte autem nimirum hoc esse, summo honore et primo dignari animi bona temperantia præditi, secunda autem habere quæ ad corpus pulchra et bona pertinent, et tertia quæ ad rem familiarem et ad opes referuntur; hos autem limites si quis egrediatur legislator vel civitas, ad honores præ ceteris evehens opes vel posteriorum aliquid in superiori honoris gradu collocans, nec sancte, nec civiliter esse facturam? dicta hæc nobis sunto, an quomodo? — Meg. Sunto utique plane dicta. — Ath. Hæc igitur ut

ἡ Περσῶν πέρι διάσκεψις τῆς πολιτείας· ἀνευρίσκομεν
δὲ ἐπὶ ἔτι χείρους αὐτοὺς γεγονότας. τὴν δὲ αἰτίαν φα-
μέν, ὅτι τὸ ἐλεύθερον λίαν ἀφελόμενοι τοῦ δήμου, τὸ
δεσποτικὸν δ' ἐπαγαγόντες μᾶλλον τοῦ προσήκοντος τὸ
5 φίλον ἀπώλεσαν καὶ τὸ κοινὸν ἐν τῇ πόλει. τούτου δὲ d
φθαρέντος οὔθ' ἡ τῶν ἀρχόντων βουλὴ ὑπὲρ ἀρχομένων
καὶ τοῦ δήμου βουλεύεται, ἀλλ' ἕνεκα τῆς αὑτῶν ἀρ-
χῆς, ἄν τι καὶ σμικρὸν πλέον ἑκάστοτε ἡγῶνται ἔσε-
σθαί σφισιν, ἀναστάτους μὲν πόλεις, ἀνάστατα δὲ
10 ἔθνη φίλια πυρὶ καταφθείραντες, ἐχθρῶς τε καὶ ἀνη-
λεήτως μισοῦντες μισοῦνται· ὅταν τε εἰς χρείαν τοῦ
μάχεσθαι περὶ αὑτῶν τοὺς δήμους ἀφικνῶνται, οὐδὲν
κοινὸν ἐν αὐτοῖς αὖ μετὰ προθυμίας τοῦ ἐθέλειν κινδυ-
νεύειν καὶ μάχεσθαι ἀνευρίσκουσιν, ἀλλὰ κεκτημένοι e
15 μυριάδας ἀπεράντους λογισμῷ ἀχρήστους εἰς πόλεμον
πάσας κέκτηνται, καὶ καθάπερ ἐνδεεῖς ἀνθρώπων μι-
σθούμενοι ὑπὸ μισθωτῶν καὶ ὀθνείων ἀνθρώπων ἡγοῦν-
ταί ποτε σωθήσεσθαι· πρὸς δὲ τούτοις ἀμαθαίνειν
698 ἀναγκάζονται, λέγοντες ἔργοις, ὅτι λῆρος πρὸς χρυσόν a
20 τε καὶ ἄργυρόν ἐστιν ἑκάστοτε τὰ λεγόμενα τίμια καὶ
καλὰ κατὰ πόλιν. — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Τὰ
μὲν δὴ περί γε Περσῶν, ὡς οὐκ ὀρθῶς τὰ νῦν διοικεῖ-
ται διὰ τὴν σφόδρα δουλείαν τε καὶ δεσποτείαν, τέλος
ἐχέτω. — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Τὰ δὲ περὶ
25 τὴν τῆς Ἀττικῆς αὖ πολιτείαν τὸ μετὰ τοῦτο ὡσαύτως
ἡμᾶς διεξελθεῖν χρεών, ὡς ἡ παντελὴς καὶ ἀπὸ πασῶν
ἀρχῶν ἐλευθερία τῆς μέτρον ἐχούσης ἀρχῆς ὑφ' ἑτέρων b
οὐ σμικρῷ χείρων. ἡμῖν γὰρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον,
ὅτε ἡ Περσῶν ἐπίθεσις τοῖς Ἕλλησιν, ἴσως δὲ σχεδὸν
30 ἅπασι τοῖς τὴν Εὐρώπην οἰκοῦσιν ἐγίγνετο, πολιτεία τε
ἦν παλαιὰ καὶ ἐκ τιμημάτων ἀρχαί τινες τεττάρων,
καὶ δεσπότις ἐνῆν τις αἰδώς, δι' ἣν δουλεύοντες τοῖς
τότε νόμοις ζῆν ἠθέλομεν. καὶ πρὸς τούτοις δὴ τὸ
μέγεθος τοῦ στόλου κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν
35 γενόμενον, φόβον ἄπορον ἐμβαλόν, δουλείαν ἔτι μείζονα
ἐποίησεν ἡμᾶς τοῖς τε ἄρχουσι καὶ τοῖς νόμοις δουλεῦ- c
σαι. καὶ διὰ πάντα ταῦθ' ἡμῖν ξυνέπεσε πρὸς ἡμᾶς αὐ-
τοὺς σφόδρα φιλία. σχεδὸν γὰρ δέκα ἔτεσι πρὸ τῆς ἐν
Σαλαμῖνι ναυμαχίας ἀφίκετο Δᾶτις Περσικὸν στόλον
40 ἄγων πέμψαντος Δαρείου διαρρήδην ἐπί τε Ἀθηναίους
καὶ Ἐρετριέας, ἐξανδραποδισάμενον ἀγαγεῖν, θάνατον
αὐτῷ προειπὼν μὴ πράξαντι ταῦτα. καὶ ὁ Δᾶτις τοὺς
μὲν Ἐρετριέας ἔν τινι βραχεῖ χρόνῳ παντάπασι κατὰ d
κράτος τε εἷλε μυριάσι συχναῖς, καί τινα λόγον εἰς τὴν
45 ἡμετέραν πόλιν ἀφῆκε φοβερόν, ὡς οὐδεὶς Ἐρετριέων
αὐτὸν ἀποπεφευγὼς εἴη· συνάψαντες γὰρ ἄρα τὰς χεῖ-
ρας σαγηνεύσαιεν πᾶσαν τὴν Ἐρετρικὴν οἱ στρατιῶται
τοῦ Δάτιδος. ὁ δὴ λόγος, εἴτε ἀληθὴς εἴτε καὶ ὅπῃ ἀφί-
κετο, τούς τε ἄλλους Ἕλληνας καὶ δὴ καὶ Ἀθηναίους ἐξέ-
50 πληττε, καὶ πρεσβευομένοις αὐτοῖς πανταχόσε βοηθεῖν
οὐδεὶς ἤθελε πλήν γε Λακεδαιμονίων· οὗτοι δὲ ὑπό τε e
τοῦ πρὸς Μεσσήνην ὄντος τότε πολέμου καὶ εἰ δή τι
διεκώλυεν ἄλλο αὐτούς, οὐ γὰρ ἴσμεν λεγόμενον, ὕστε-
ρον δ' οὖν ἀφίκοντο τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης γενομένης

copiosius exponeremus, instituta de Persarum civitate
quæstio fecit; invenimus autem usque adhuc pejores eos
factos. cujus rei causam hanc dicimus, quod libertate po-
puli nimis imminuta, et dominatione magis, quam par
erat, adaucta amicitiam exstinxerint et communionem in
civitate. hac vero sublata neque præfectorum consilium
subjectis et populo consulit, sed sui imperii gratia, quo-
tiens vel tantillum lucri facere existimant, eversas civi-
tates gentesque amicas igne delentes hostiliter immiseri-
corditerque adeo habent et habentur; et si quando eis
populorum propugnatione opus sit, nullam vicissim in eis
communionem aut studium pericula pugnasque subeundi
inveniunt, sed millia habentes numero carentia et inutilia
ad bellum omnia habent, et velut egeni hominum mer-
cede conducentes ab mercenariis extraneisque hominibus
servare se posse existimant; ad hæc ineptire coguntur,
re ipsa profitentes nugas esse ad aurum et argentum quæ
honesta et decora in civitate perhiberi solent. — Meg. Sane
quidem. — Ath. Quod igitur ad res Persarum attinet,
quod non recte nunc administrantur propter vehementem
servitutem et dominationem, finem habeto. — Meg. Sane
quidem. — Ath. Quod autem ad Atticam rursus civitatem
attinet, sequitur ut eodem modo exponamus perfectam et
omnis generis imperio solutam libertatem haud paulo de-
teriorem esse sub moderato aliorum imperio degentium
statu. nobis enim illo tempore, quo Persæ Græcos et for-
tasse fere omnes Europam incolentes aggrediebantur, et
res publica erat antiqua cum magistratibus quibusdam ex
censu quadripartito constitutis, et quasi dominus inerat
pudor, cujus causa servientes legibus, quæ tunc erant,
vivere volebamus. ad hæc magnitudo expeditionis terra
marique exorta timore constrictos nos etiam majorem ser-
vitutem magistratibus legibusque ut serviremus effecit. et
propter hæc omnia vehemens nobis inter nos ipsos conti-
git amicitia. fere decem enim annis ante navale prœlium
Salaminium Datis venit dux expeditionis Persicæ a Dario
missus nominatim in Athenienses atque Eretrienses, quos
in servitutem redactos adduceret, morte, nisi ita fecisset,
denuntiata. et Eretrienses quidem Datis brevi tempore
penitus et vi cepit multis millibus, et rumorem quendam
terribilem nostram in civitatem injecit, neminem Eretrien-
sium eum effugisse, quod junctis nimirum manibus mili-
tes ejus universam Eretricam everrissent. quo quidem
rumore seu vero seu utcunque orto cum reliqui Græci,
tum Athenienses perterrebantur, et legatos eis in omnes
partes mittentibus auxilium ferre nemo volebat præter La-
cedæmonios; hi vero et bello, quod tum cum Messeniis
gerebant, impediti, et si quid aliud eis obstabat, traditum
enim nihil novimus, sed tamen post pugnam, quæ Mara-
thone commissa est, venerunt uno die. deinde magnorum

μιᾷ ἡμέρᾳ. μετὰ δὲ τοῦτο παρασκευαί τε μεγάλαι λε-
γόμεναι καὶ ἀπειλαὶ ἐφοίτων μυρίαι παρὰ βασιλέως.
προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου Δαρεῖος μὲν τεθνάναι ἐλέχθη,
νέος δὲ καὶ σφοδρὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ παρειληφέναι τὴν
699 ἀρχὴν καὶ οὐδαμῶς ἀφίστασθαι τῆς ὁρμῆς. οἱ δὲ Ἀθη- a
ναῖοι πᾶν τοῦτο ᾤοντο ἐπὶ σφᾶς αὐτοὺς παρασκευάζε-
σθαι διὰ τὸ Μαραθῶνι γενόμενον, καὶ ἀκούοντες Ἄθων
τε διορυττόμενον καὶ Ἑλλήσποντον ζευγνύμενον καὶ τὸ
τῶν νεῶν πλῆθος ἡγήσαντο οὔτε κατὰ γῆν σφίσιν εἶναι
10 σωτηρίαν οὔτε κατὰ θάλατταν· οὔτε γὰρ βοηθήσειν
αὐτοῖς οὐδένα, μεμνημένοι, ὡς οὐδ' ὅτε τὸ πρότερον
ἦλθον καὶ τὰ περὶ Ἐρέτριαν διεπράξαντο, σφίσι γε
οὐδεὶς τότε ἐβοήθησεν οὐδ' ἐκινδύνευσε ξυμμαχόμενος·
ταὐτὸν δὴ προσεδόκων καὶ τότε γενήσεσθαι τό γε κατὰ b
15 γῆν· καὶ κατὰ θάλατταν δὴ πᾶσαν ἀπορίαν ἑώρων
σωτηρίας νεῶν χιλίων καὶ ἔτι πλεόνων ἐπιφερομένων.
μίαν δὴ σωτηρίαν ξυνενόουν, λεπτὴν μὲν καὶ ἄπορον,
μόνην δ' οὖν, βλέψαντες πρὸς τὸ πρότερον γενόμενον,
ὡς ἐξ ἀπόρων καὶ τότε ἐφαίνετο γενέσθαι τὸ νικῆσαι
20 μαχομένους. ἐπὶ δὲ τῆς ἐλπίδος ὀχούμενοι ταύτης εὕ-
ρισκον καταφυγὴν αὐτοῖς εἰς αὐτοὺς μόνους εἶναι καὶ
τοὺς θεούς. ταῦτ' οὖν αὐτοῖς πάντα φιλίαν ἀλλήλων
ἐνεποίει, ὁ φόβος ὁ τότε παρὼν ὅ τε ἐκ τῶν νόμων τῶν c
ἔμπροσθεν γεγονώς, ὃν δουλεύοντες τοῖς πρόσθεν νόμοις
25 ἐκέκτηντο, ἣν αἰδῶ πολλάκις ἐν τοῖς ἄνω λόγοις εἴπο-
μεν, ᾗ καὶ δουλεύειν ἔφαμεν δεῖν τοὺς μέλλοντας ἀγα-
θοὺς ἔσεσθαι, ἧς ὁ δειλὸς ἐλεύθερος καὶ ἄφοβος· ὃν εἰ
τότε μὴ δέος ἔλαβεν, οὐκ ἄν ποτε ξυνελθὼν ἠμύνατο
οὐδ' ἤμυνεν ἱεροῖς τε καὶ τάφοις καὶ πατρίδι καὶ τοῖς
30 ἄλλοις οἰκείοις τε ἅμα καὶ φίλοις, ὥσπερ τότ' ἐβοήθη- d
σεν, ἀλλὰ κατὰ σμικρὰ ἂν ἐν τῷ τότε ἡμῶν ἕκαστος
σκεδασθεὶς ἄλλος ἄλλοσε διεσπάρη. — ΜΕΓ. Καὶ
μάλα, ὦ ξένε, ὀρθῶς τε εἴρηκας καὶ σαυτῷ τε καὶ τῇ
πατρίδι πρεπόντως. — ΑΘ. Ἔστι ταῦτα, ὦ Μέγιλλε·
35 πρὸς γὰρ σὲ τὰ ἐν τῷ τότε χρόνῳ γενόμενα, κοινωνὸν
τῇ τῶν πατέρων γεγονότα φύσει, δίκαιον λέγειν. ἐπισκό-
πει μὴν καὶ σὺ καὶ Κλεινίας, εἴ τι πρὸς τὴν νομοθεσίαν
προσήκοντα λέγομεν· οὐ γὰρ μύθων ἕνεκα διεξέρχομαι, e
οὗ λέγω δ' ἕνεκα· ὁρᾶτε γάρ· ἐπειδή τινα τρόπον ταὐ-
40 τὸν ἡμῖν ξυμβεβήκει πάθος ὅπερ Πέρσαις, ἐκείνοις μὲν
ἐπὶ πᾶσαν δουλείαν ἄγουσι τὸν δῆμον, ἡμῖν δ' αὖ τοὐν-
αντίον ἐπὶ πᾶσαν ἐλευθερίαν προτρέπουσι τὰ πλήθη,
πῶς δὴ καὶ τί λέγωμεν τοὐντεῦθεν, οἱ προγεγονότες
ἡμῖν ἔμπροσθεν λόγοι τρόπον τινὰ καλῶς εἰσιν εἰρημέ-
700 νοι. — ΜΕΓ. Λέγεις εὖ· πειρῶ δ' ἔτι σαφέστερον ἡμῖν a
σημῆναι τὸ νῦν λεγόμενον. — ΑΘ. Ἔσται ταῦτα.
οὐκ ἦν, ὦ φίλοι, ἡμῖν, ἐπὶ τῶν παλαιῶν νόμων ὁ δῆ-
μός τινων κύριος, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ἑκὼν ἐδούλευε τοῖς
νόμοις. — ΜΕΓ. Ποίοις δὴ λέγεις; — ΑΘ. Τοῖς
50 περὶ τὴν μουσικὴν πρῶτον τὴν τότε, ἵνα ἐξ ἀρχῆς
διέλθωμεν τὴν τοῦ ἐλευθέρου λίαν ἐπίδοσιν βίου. διῃ-
ρημένη γὰρ δὴ τότε ἦν ἡμῖν ἡ μουσικὴ κατὰ εἴδη τε
ἑαυτῆς ἄττα καὶ σχήματα, καί τι ἦν εἶδος ᾠδῆς εὐχαὶ b
πρὸς θεούς, ὄνομα δὲ ὕμνοι ἐπεκαλοῦντο, καὶ τούτῳ δὴ

apparatuum rumores et comminationes sexcentæ afferebantur a rege. temporis autem progressu Darius quidem vita decessisse, filius vero ejus juvenis et vehemens imperium suscepisse nec ullo modo desistere conatu nuntiatus est. Athenienses autem id omne contra se apparari propter rem Marathone gestam putabant, et cum perfodi Athon et Hellespontum ponte jungi et navium multitudinem audirent, nec terra sibi nec mari salutem esse existimabant; neque enim auxilium sibi quemquam esse laturum, quod ne priori quidem adventu et illis Eretriæ perpetratis tulisse quemquam aut societatis periculum subisse meminerant; idem igitur tum quoque futurum exspectabant terra; neque vero mari ullam salutis spem relictam videbant navibus mille et amplius appropinquantibus. unam igitur salutem intelligebant, exiguam quidem et vix sperandam, sed tamen solam, quam prius facti recordatio ostendebat, cum item desperatis ex rebus victoriam rettulisse pugnantes constaret. hac autem spe insistentes refugium sibi ad se solos et ad deos esse inveniebant. hæc igitur omnia in mutuam eos amicitiam adducebant, is, qui tum instabat timor, et ille, quem leges pristinæ injecerant, quo servientes legibus prioribus imbuti erant, quem pudorem sæpe in superioribus sermonibus appellavimus, cui etiam serviendum esse bonis futuris diximus, quo timidus liber et interritus est; quem nisi formido tum corripuisset, nunquam conjunctus cum reliquis se defendisset neque templis et sepulcris et patriæ et ceteris familiaribus simul et amicis auxilium tulisset, quemadmodum tunc tulit, sed paulatim illo tempore unusquisque nostrûm dissipatus alius alio dispersus esset. — Meg. Valde tu, hospes, et recte dixisti et tibi patriæque tuæ convenienter. — Ath. Sunt ista, o Megille; tibi enim res illo tempore gestas utpote patrum naturæ participi referre justum est. considera tamen et tu et Clinias, numquid ad legislationem pertinentia dicamus; non enim narrandi studio illa expono, sed hac, quam dico, causa; videte enim: cum quodammodo idem nobis accidisset atque Persis, his quidem ad servitutem reliqui nihil facientibus populo, nobis contra nihil non libertatis usurpare vulgus jubentibus, admodum et ad argumentum deinceps a nobis dicendorum superiores sermones nostri non male comparati videntur. — Meg. Bene dicis; sed planius etiam ostendere nobis quod nunc dicis conare. — Ath. Ita faciam. non erat nobis, amici, sub veteribus legibus populus ullarum rerum arbiter, sed quodammodo sua sponte serviebat legibus. — Meg. Quibusnam dicis? — Ath. Primum eis, quæ ad musicam illius temporis pertinebant, ut ab initio nimis liberæ vitæ incrementum persequamur. divisa enim tum musica nobis erat in genera quædam sua ac species, et unum genus cantus erant precationes deorum, quæ hymni appellabantur, et huic

τὸ ἐναντίον ἦν ᾠδῆς ἕτερον εἶδος, θρήνους δέ τις ἂν
αὐτοὺς μάλιστα ἐκάλεσε, καὶ παίωνες ἕτερον, καὶ ἄλλο
Διονύσου γένεσις, οἶμαι, διθύραμβος λεγόμενος, νόμους
τε αὐτὸ τοῦτο τοὔνομα ἐκάλουν, ᾠδὴν ὥς τινα ἑτέραν,
5 ἐπέλεγον δὲ κιθαρῳδικούς. τούτων δὴ διατεταγμένων καὶ
ἄλλων τινῶν οὐκ ἐξῆν ἄλλο εἰς ἄλλο καταχρῆσθαι μέλους
εἶδος· τὸ δὲ κῦρος τούτων γνῶναί τε καὶ ἅμα γνόντα c
δικάσαι ζημιοῦν τε αὖ τὸν μὴ πειθόμενον οὐ σύριγξ
ἦν οὐδέ τινες ἄμουσοι βοαὶ πλήθους, καθάπερ τὰ νῦν,
10 οὐδ' αὖ κρότοι ἐπαίνους ἀποδιδόντες, ἀλλὰ τοῖς μὲν
γεγονόσι περὶ παίδευσιν δεδογμένον ἀκούειν ἦν αὐτοῖς
μετὰ σιγῆς διὰ τέλους, παισὶ δὲ καὶ παιδαγωγοῖς καὶ
τῷ πλείστῳ ὄχλῳ ῥάβδου κοσμούσης ἡ νουθέτησις ἐγί-
γνετο. ταῦτ' οὖν οὕτω τεταγμένως ἤθελεν ἄρχεσθαι τῶν d
15 πολιτῶν τὸ πλῆθος καὶ μὴ τολμᾶν κρίνειν διὰ θορύβου.
μετὰ δὲ ταῦτα προϊόντος τοῦ χρόνου ἄρχοντες μὲν τῆς
ἀμούσου παρανομίας ποιηταὶ ἐγίγνοντο φύσει μὲν ποιη-
τικοί, ἀγνώμονες δὲ περὶ τὸ δίκαιον τῆς Μούσης καὶ
τὸ νόμιμον, βακχεύοντες καὶ μᾶλλον τοῦ δέοντος κα-
20 τεχόμενοι ὑφ' ἡδονῆς, κεραννύντες δὲ θρήνους τε ὕμνοις
καὶ παίωνας διθυράμβοις, καὶ αὐλῳδίας δὴ ταῖς κιθα-
ρῳδίαις μιμούμενοι καὶ πάντα εἰς πάντα ξυνάγοντες, e
μουσικῆς ἄκοντες ὑπ' ἀνοίας καταψευδόμενοι, ὡς ὀρθό-
τητα μὲν οὐκ ἔχοι οὐδ' ἡντινοῦν μουσική, ἡδονῇ δὲ τῇ
25 τοῦ χαίροντος, εἴτε βελτίων εἴτε χείρων ἂν εἴη τις,
κρίνοιτο ὀρθότατα. τοιαῦτα δὴ ποιοῦντες ποιήματα λό-
γους τε ἐπιλέγοντες τοιούτους τοῖς πολλοῖς ἐνέθεσαν
παρανομίαν εἰς τὴν μουσικὴν καὶ τόλμαν, ὡς ἱκανοῖς
οὖσι κρίνειν· ὅθεν δὴ τὰ θέατρα ἐξ ἀφώνων φωνήεντ'
701 ἐγένοντο, ὡς ἐπαΐοντα ἐν Μούσαις τό τε καλὸν καὶ μή, a
καὶ ἀντὶ ἀριστοκρατίας ἐν αὐτῇ θεατροκρατία τις πο-
νηρὰ γέγονεν. εἰ γὰρ δὴ καὶ δημοκρατία ἐν αὐτῇ τις
μόνον ἐγένετο ἐλευθέρων ἀνδρῶν, οὐδὲν ἂν πάνυ γε δει-
νὸν ἦν τὸ γεγονός· νῦν δὲ ἦρξε μὲν ἡμῖν ἐκ μουσικῆς ἡ
35 πάντων εἰς πάντα σοφίας δόξα καὶ παρανομία, ξυνεφ-
έσπετο δὲ ἐλευθερία. ἄφοβοι γὰρ ἐγίγνοντο ὡς εἰδότες,
ἡ δὲ ἄδεια ἀναισχυντίαν ἐνέτεκε· τὸ γὰρ τὴν τοῦ βελ-
τίονος δόξαν μὴ φοβεῖσθαι διὰ θράσος, τοῦτ' αὐτό ἐστι b
σχεδὸν ἡ πονηρὰ ἀναισχυντία, διὰ δή τινος ἐλευθερίας
40 λίαν ἀποτετολμημένης. — ΜΕΓ. Ἀληθέστατα λέγεις.
— ΑΘ. Ἐφεξῆς δὴ ταύτῃ τῇ ἐλευθερίᾳ ἡ τοῦ μὴ ἐθέλειν
τοῖς ἄρχουσι δουλεύειν γίγνοιτ' ἄν, καὶ ἑπομένη ταύτῃ
φεύγειν πατρὸς καὶ μητρὸς καὶ πρεσβυτέρων δουλείαν
καὶ νουθέτησιν, καὶ ἐγγὺς τοῦ τέλους οὖσι νόμων ζητεῖν
45 μὴ ὑπηκόοις εἶναι, πρὸς αὐτῷ δὲ ἤδη τῷ τέλει ὅρκων καὶ c
πίστεων καὶ τὸ παράπαν θεῶν μὴ φροντίζειν, τὴν λεγομέ-
νην παλαιὰν Τιτανικὴν φύσιν ἐπιδεικνῦσι καὶ μιμουμέ-
νοις, ἐπὶ τὰ αὐτὰ πάλιν ἐκεῖνα ἀφικομένους, χαλεπὸν
αἰῶνα διάγοντας μὴ λῆξαί ποτε κακῶν. τίνος δὴ καὶ ταῦθ'
50 ἡμῖν αὖ χάριν ἐλέχθη; δεῖν φαίνεται ἔμοιγε οἷόν περ
ἵππον τὸν λόγον ἑκάστοτε ἀναλαμβάνειν καὶ μὴ καθά-
περ ἀχάλινον κεκτημένον τὸ στόμα βίᾳ ὑπὸ τοῦ λόγου
φερόμενον κατὰ τὴν παροιμίαν ἀπό τινος ὄνου πεσεῖν, d
ἀλλ' ἐπανερωτᾶν τὸ νῦν δὴ λεχθέν, τὸ τίνος δὴ χάριν

contrarium aliud erat cantus genus threnorum potissimum nomine vocari solitum, et pæanes aliud, et aliud Baccho natum, dithyrambus, opinor, dictus, et ipso hoc legum nomine utebantur ad alium quendam designandum cantum, quas leges citharœdicas cognominabant. his vero et aliis quibusdam ordinatis non licebat alio ad aliud abuti modorum genus; auctoritatem autem harum rerum cognoscendi simulque ex cognitione judicandi inobedientemque puniendi non sibili habebant neque imperiti quidam clamores multitudinis, ut nunc, neque rursus plausus laudes impertientes, sed iis, qui operam dederant eruditioni, ipsis decretum erat silentes audire usque ad finem, pueros autem et puerorum ductores et vulgi partem plurimam virga moderatrix admonebat. hæc igitur sic ordine observare præscripta volebat civium multitudo, non per tumultum judicare audere. postea vero progressu temporis auctores quidem inscitæ legum migrationis poetæ fiebant non facultate poetica destituti, sed juris Musæ et legitimorum imperiti, bacchantes et ultra quam fas est voluptati se dantes et threnos hymnis, pæanes miscentes dithyrambis et tibiarum cantus imitantes cithararum cantibus et omnia in omnia conferentes, quibus rebus inviti per insipientiam falso crimine onerabant musicam, quasi rectam ipsa rationem omnino nullam haberet, sed voluptate gaudentis, sive is melior sive pejor esset, verissime judicaretur. talia igitur carmina facientes talesque insuper sermones habentes vulgus ad migrandas leges musicas et ad confidentiam, quasi idonei essent ad judicandum, perduxerunt; quod ipsum theatra ex mutis vocalia reddidit, cum scire se quid pulchrum in Musis esset, quid minus, existimarent, et pro optimatum illic imperio pessimum quoddam exstitit imperium theatrale. nam si populare dumtaxat liberorum hominum illic imperium exstitisset, non adeo atrox malum esset; nunc autem ex musica nobis omnium ad omnia initium cepit sapientiæ opinio et legum migratio, subsecutaque est libertas. timorem enim exuebant quasi scientes, quo deposito innata est impudentia; nam melioris opinionem nihil vereri propter audaciam, id ipsum est fere pessima impudentia, a libertate quadam nimis audaci profecta. — MEG. Verissime dicis. — ATH. Hanc vero libertatem excipere videtur illa, quæ servire magistratibus recusat, et quæ hanc sequitur, patris et matris et seniorum fugere servitutem et legislationem, et cum prope ad finem venerint, legum detrectari obedientia, in ipso vero fine jurisjurandi et fidei et omnino deorum cura nulla habita, in quo veterem istam, quæ fertur, Titanicam naturam ostendunt et imitantur, eodem illo reversis durum agentibus ævum nunquam remissio dari malorum. cujus vero causa hæc quoque rursus a nobis dicta sunt? necessarium mihi videtur tanquam equum identidem reprimere orationem nec velut effreno utentem ore violento ejus impetu abreptum quasi asino, ut in proverbio est, decidere, sed illud, quod modo dixi, requirere, cujusnam causa hæc

ἕνεκα ταῦτα ἐλέχθη. — ΜΕΓ. Καλῶς. — ΑΘ. Ταῦτα τοίνυν εἴρηται ἐκείνων ἕνεκα. — ΜΕΓ. Τίνων; — ΑΘ. Ἐλέξαμεν, ὡς τὸν νομοθέτην δεῖ τριῶν στοχαζόμενον νομοθετεῖν· ὅπως ἡ νομοθετουμένη πόλις ἐλευ-
5 θέρα τε ἔσται καὶ φίλη ἑαυτῇ καὶ νοῦν ἕξει. ταῦτ' ἦν· ἦ γάρ; — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Τούτων ἕνεκα δὴ πολιτείας τήν τε δεσποτικωτάτην προελόμε- e νοι καὶ τὴν ἐλευθερικωτάτην ἐπισκοποῦμεν νυνί, ποτέρα τούτων ὀρθῶς πολιτεύεται· λαβόντες δὲ αὐτῶν
10 ἑκατέρας μετριότητά τινα, τῶν μὲν τοῦ δεσπόζειν, τῶν δὲ τοῦ ἐλευθεριάσαι, κατείδομεν, ὅτι τότε διαφερόντως ἐν αὐταῖς ἐγένετο εὐπραγία, ἐπὶ δὲ τὸ ἄκρον ἀγαγόντων ἑκατέρων, τῶν μὲν δουλείας, τῶν δὲ τοὐναντίου, οὐ
702 συνήνεγκεν οὔτε τοῖς οὔτε τοῖς. — ΜΕΓ. Ἀληθέστατα a
15 λέγεις. — ΑΘ. Καὶ μὴν αὐτῶν γ' ἕνεκα καὶ τὸ Δωρικὸν ἐθεασάμεθα κατοικιζόμενον στρατόπεδον καὶ τὰς τοῦ Δαρδάνου ὑπωρείας τε καὶ τὴν ἐπὶ θαλάττῃ κατοίκισιν καὶ τοὺς πρώτους δὴ τοὺς περιλιπεῖς γενομένους τῆς φθορᾶς, ἔτι δὲ τοὺς ἔμπροσθεν τούτων γενο-
20 μένους ἡμῖν λόγους περί τε μουσικῆς καὶ μέθης καὶ τὰ τούτων ἔτι πρότερα. ταῦτα γὰρ πάντα εἴρηται τοῦ κατιδεῖν ἕνεκα, πῶς ποτ' ἂν πόλις ἄριστα οἰκοίη, καὶ b ἰδίᾳ πῶς ἄν τις βέλτιστα τὸν αὑτοῦ βίον διαγάγοι. εἰ δὲ δή τι πεποιήκαμεν προὔργου, τίς ποτ' ἂν ἔλεγχος
25 γίγνοιτο ἡμῖν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς λεχθείς, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία; — ΚΛ. Ἐγώ τινα, ὦ ξένε, μοι δοκῶ κατανοεῖν. ἔοικε κατὰ τύχην τινὰ ἡμῖν τὰ τῶν λόγων τούτων πάντων ὧν διεξήλθομεν γεγονέναι· σχεδὸν γὰρ εἰς χρείαν αὐτῶν ἔγωγ' ἐλήλυθα τὰ νῦν, καὶ κατά τινα
30 αὖ καιρὸν σύ τε παραγέγονας ἅμα καὶ Μέγιλλος ὅδε. οὐ γὰρ ἀποκρύψομαι σφὼ τὸ νῦν ἐμοὶ ξυμβαῖνον, ἀλλὰ c καὶ πρὸς οἰωνόν τινα ποιοῦμαι. ἡ γὰρ πλείστη τῆς Κρήτης ἐπιχειρεῖ τινὰ ἀποικίαν ποιήσασθαι καὶ προστάττει τοῖς Κνωσσίοις ἐπιμεληθῆναι τοῦ πράγματος,
35 ἡ δὲ τῶν Κνωσσίων πόλις ἐμοί τε καὶ ἄλλοις ἐννέα. ἅμα δὲ καὶ νόμους τῶν τε αὐτόθι, εἴ τινες ἡμᾶς ἀρέσκουσι, τίθεσθαι κελεύει, καὶ εἴ τινες ἑτέρωθεν, μηδὲν ὑπολογιζομένους τὸ ξενικὸν αὐτῶν, ἂν βελτίους φαίνωνται. νῦν οὖν ἐμοί τε καὶ ὑμῖν ταύτην δῶμεν χάριν·
40 ἐκ τῶν εἰρημένων ἐκλέξαντες τῷ λόγῳ συστησώμεθα d πόλιν, οἷον ἐξ ἀρχῆς κατοικίζοντες. καὶ ἅμα μὲν ἡμῖν οὗ ζητοῦμεν ἐπίσκεψις γενήσεται, ἅμα δὲ ἐγὼ τάχ' ἂν χρησαίμην εἰς τὴν μέλλουσαν πόλιν ταύτῃ τῇ συστάσει. — ΑΘ. Οὐ πόλεμόν γε ἐπαγγέλλεις, ὦ Κλεινία·
45 ἀλλ' εἰ μή τι Μεγίλλῳ πρόσαντες, τὰ παρ' ἐμοῦ γε ἡγοῦ σοι πάντα κατὰ νοῦν ὑπάρχειν εἰς δύναμιν. — ΚΛ. Εὖ λέγεις. — ΜΕΓ. Καὶ μὴν καὶ τὰ παρ' ἐμοῦ. — ΚΛ. Κάλλιστ' εἰρήκατον. ἀτὰρ πειρώμεθα λόγῳ e πρῶτον κατοικίζειν τὴν πόλιν

dicta sint. — MEG. Bene. — ATH. Ergo dicta hæc sunt illorum causa. — MEG. Quorum? — ATH. Demonstravimus legislatori in ferendis legibus tria spectanda esse: ut civitas, cui leges feruntur, et libera sit et sibi ipsi amica et intelligentia prædita. hæc erant: nonne? — MEG. Sane quidem. — ATH. Horum igitur causa civitatibus, altera dominationis, altera libertatis plurimum habente, propositis, consideramus nunc, utra earum recte instituta sit; sumpta autem modica quadam conditione utriusque, alterius dominandi, alterius libere agendi, hac eas utentes præcipue felices fuisse vidimus, ad extremum vero progressis utrisque, alteris servitutis, alteris contrarii, neque illis expedisse. — MEG. Verissime dicis. — ATH. Et profecto ipsorum causa etiam Doricas spectavimus sedem capientes copias et Dardani de montibus descensum et ad mare positas sedes et primos illos ex interitu reliquos factos, præterea ante hæc habitos a nobis de musica et ebrietate sermones et his etiam priora. hæc enim omnia ideo dicta sunt, ut videremus, quonam modo civitas optime esset constituta, et privatim quo modo quis optime suam transigeret vitam. jam vero si quid profecimus, quodnam argumentum dicere nobismet ipsi poterimus, o Megille et Clinia? — CL. Ego mihi quoddam, hospes, animadvertere videor. fortuna quadam hi sermones omnes, quos habuimus, oblati nobis videntur; nam fere usus eorum nunc mihi venit, et rursus opportunitate quadam factum est ut et tu et simul Megillus hicce adessetis. non enim celabo vos quod nunc mihi contingit, sed etiam in omen traho. nam Cretæ pars maxima coloniam deducere parat et Cnossiis ejus rei curam demandat, Cnossiorum autem civitas mihi aliisque novem. simul leges nos vel ex vernaculis, si quæ nobis placeant, eligere jubet, vel si quæ aliunde, nihil peregrinitatem eorum curantes, si meliores videantur. nunc igitur et mihi et vobis hoc gratificemur: ex dictis electione facta civitatem constituamus oratione velut ab initio condentes. sic simul nobis explorare quod quærimus licebit, et ego forsitan ad futuram civitatem uti hac constitutione potero. — ATH. Neutiquam tu bellum nuntias, o Clinia; sed nisi quid Megillo incommodum, a me quidem omnia tibi ut vis pro viribus parata existima. — CL. Bene dicis. — MEG. Et profecto a me item. — CL. Optime dixistis. at jam conemur oratione primum condere civitatem.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

704 ΑΘ. Φέρε δή, τίνα δεῖ διανοηθῆναί ποτε τὴν πόλιν ἔσεσθαι; λέγω δὲ οὔ τι τοὔνομα αὐτῆς ἐρωτῶν ὅτι ποτ' ἐστὶ τὰ νῦν, οὐδὲ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὅτι δεήσει καλεῖν αὐτήν· τοῦτο μὲν γὰρ τάχ' ἂν ἴσως καὶ ὁ κατοικισμὸς αὐτῆς ἤ τις τόπος ἢ ποταμοῦ τινὸς ἢ κρήνης ἢ θεῶν ἐπωνυμία τῶν ἐν τῷ τόπῳ προσθείη τὴν αὐτῶν φήμην καινῇ γενομένῃ τῇ πόλει· τόδε δὲ περὶ αὐτῆς ἐστὶν ὃ βουλόμενος μᾶλλον ἐπερωτῶ, πότερον ἐπιθαλαττίδιος ἔσται τις, ἢ χερσαία. — ΚΛ. Σχεδὸν, ὦ ξένε, ἀπέχει θαλάττης γε ἡ πόλις, ἧς πέρι τὰ νῦν δὴ λεχθέντα ἡμῖν, εἴς τινας ὀγδοήκοντα σταδίους. — ΑΘ. Τί δέ; λιμένες ἆρ' εἰσὶ κατὰ ταῦτα αὐτῆς, ἢ τὸ παράπαν ἀλίμενος; — ΚΛ. Εὐλίμενος μὲν οὖν ταύτῃ γε ὡς δυνατόν ἐστι μάλιστα, ὦ ξένε. — ΑΘ. Παπαῖ, οἷον λέγεις. τί δέ; περὶ αὐτὴν ἡ χώρα πότερα πάμφορος, ἢ καί τινων ἐπιδεής; — ΚΛ. Σχεδὸν οὐδενὸς ἐπιδεής. — ΑΘ. Γείτων δὲ αὐτῆς πόλις ἆρ' ἔσται τις πλησίον; — ΚΛ. Οὐ πάνυ· διὸ καὶ κατοικίζεται. παλαιὰ γάρ τις ἐξοίκησις ἐν τῷ τόπῳ γενομένη τὴν χώραν ταύτην ἔρημον ἀπείργασται χρόνον ἀμήχανον ὅσον. — ΑΘ. Τί δέ; πεδίων τε καὶ ὀρῶν καὶ ὕλης, πῶς μέρος ἑκάστων ἡμῖν εἴληχεν; — ΚΛ. Προσέοικε τῇ τῆς ἄλλης Κρήτης φύσει ὅλῃ. — ΑΘ. Τραχυτέραν αὐτήν, ἢ πεδιεινοτέραν ἂν λέγοις. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Οὐ τοίνυν ἀνίατός γε ἂν εἴη πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν. εἰ μὲν γὰρ ἐπιθαλαττία τε ἔμελλεν εἶναι καὶ εὐλίμενος καὶ μὴ πάμφορος, ἀλλ' ἐπιδεὴς πολλῶν, μεγάλου τινὸς ἔδει σωτῆρός τε αὐτῇ καὶ νομοθετῶν θείων τινῶν, εἰ μὴ πολλά τε ἔμελλεν ἤθη καὶ ποικίλα καὶ φαῦλα ἕξειν τοιαύτη φύσει γενομένη· νῦν δὲ παραμύθιον ἔχει τὸ τῶν ὀγδοήκοντα σταδίων. ἐγγύτερον μέντοι τοῦ δέοντος κεῖται τῆς θαλάττης, σχεδὸν ὅσον εὐλιμενωτέραν αὐτὴν φῇς εἶναι. 705 ὅμως δὲ ἀγαπητὸν καὶ τοῦτο. πρόσοικος γὰρ θάλαττα χώρᾳ τὸ μὲν παρ' ἑκάστην ἡμέραν ἡδύ, μάλα γε μὴν ὄντως ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν γειτόνημα· ἐμπορίας γὰρ καὶ χρηματισμοῦ διὰ καπηλείας ἐμπιπλᾶσα αὐτήν, ἤθη παλίμβολα καὶ ἄπιστα ταῖς ψυχαῖς ἐντίκτουσα, αὐτήν τε πρὸς αὑτὴν τὴν πόλιν ἄπιστον καὶ ἄφιλον ποιεῖ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡσαύτως. παραμύθιον δὲ δὴ πρὸς ταῦτα καὶ τὸ πάμφορος εἶναι κέκτηται· τραχεῖα δὲ οὖσα δῆλον ὡς οὐκ ἂν πολύφορός τε εἴη καὶ πάμφορος ἅμα. τοῦτο γὰρ ἔχουσα, πολλὴν ἐξαγωγὴν ἂν παρεχομένη, νομίσματος ἀργυροῦ καὶ χρυσοῦ πάλιν ἀντεμπίπλαιτ' ἄν, οὗ μεῖζον κακὸν ὡς ἔπος εἰπεῖν πόλει ἀνθ' ἑνὸς ἓν οὐδὲν ἂν γίγνοιτο εἰς γενναίων καὶ δικαίων ἠθῶν κτῆσιν, ὡς ἔφαμεν, εἰ μεμνήμεθα, ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις. — ΚΛ. Ἀλλὰ μεμνήμεθα, καὶ συγχωροῦμεν τότε λέγειν ἡμᾶς ὀρθῶς καὶ τὰ νῦν. — ΑΘ. Τί δὲ δή; ναυπηγησίμης ὕλης ὁ τόπος ἡμῖν τῆς χώρας πῶς ἔχει; — ΚΛ. Οὐκ ἔστιν οὔτε τις ἐλάτη λόγου ἀξία οὔτ' αὖ πεύκη, κυπάριττός τε οὐ πολλή· πίτυν τ' αὖ καὶ πλάτανον ὀλίγην ἂν εὕροι τις,

LIBER QUARTUS.

Ath. Age igitur, quamnam putandum est civitatem fore dico autem non ita, ut nomen ejus sciscitar, quo nunc appelletur aut in posterum appellanda sit; id enim fortasse ipsa ejus deductio vel locus aliquis vel fluminis alicujus vel fontis vel deorum indigenarum cognomen a se translatum impertiet novæ civitati; sed hoc potius est, quod scire de ea cupiens quæro, utrum maritima futura sit an mediterranea. — Cl. Distat fere, hospes, a mari hæc de qua nunc loquimur, civitas circiter octaginta stadiis. — Ath. Quid vero? portusne in illa ejus parte sunt, an est omnino importuosa? — Cl. Portuosa quidem illic est quam maxime, hospes. — Ath. Hui, quale narras? quid vero? regio circa ipsum omniumne ferax est, an quorundam etiam indigens? — Cl. Fere nullius indigens. — Ath. Eritne autem vicina ei civitas aliqua in propinquo? — Cl. Non admodum, quæ ipsa deductionis causa est. nam vetus quædam ibi facta demigratio illam regionem desertam reddidit immensum tempus. — Ath. Quid vero? campos et montes et silvas, cujusmodi nobis singula a natura accepit? — Cl. Ad reliquæ Cretæ naturam universam est comparata. — Ath. Asperiorem eam quam planiorem dicere videris. — Cl. Sane quidem. — Ath. Non insanabilis igitur ad recipiendam virtutem videtur. nam si maritima futura esset et portuosa et non omnium ferax, sed multorum indigens, magno quodam opus ei esset servatore et legislatoribus divinis quibusdam, si non esset multos eosque varios et malos mores habitura tali prædita natura; nunc vero solatium habet octoginta illa stadia. quamquam justo propius abest a mari, fere quanto magis portuosam eam esse dicis. sed tamen ne hoc quidem contemnendum. adjacens enim regioni mare in singulos dies dulce, ceterum vere salsa admodum et amara vicinitas est; mercatura enim et quæstu cauponio replens eam, dum mores versutos et fallaces animis inserit, cum ipsam inter se infidam et inimicam, tum erga reliquos homines similiter affectam civitatem reddit. jam vero solatium ad hæc etiam illud habet, quod omnium ferax est; aspera autem cum sit, scilicet non omnia simul et copiosa feret; nam hoc si haberet, largam exportationem præbens nummis argenteis et aureis plena ipsa fieret, quo majus civitati malum uno unum accidere nullum, ut ita dicam, potest ad generosos justosque mores capiendos, ut dictum est, si meminimus, in superioribus sermonibus. — Cl. At meminimus, et recte tunc dicere nos et nunc concedimus. — Ath. Quid vero? ad navium fabricandarum materiam qualis nobis natura est loci? — Cl. Neque abies adest mentione digna neque picea, cupressusque non multa; pinum quoque et platanum raram inveneris, quibus ad interiores navium partes

οἷς δὴ πρὸς τὰ τῶν ἐντὸς τῶν πλοίων μέρη ἀναγκαῖον τοῖς ναυπηγοῖς χρῆσθαι ἑκάστοτε. — ΑΘ. Καὶ ταῦτα οὐκ ἂν κακῶς ἔχοι τῇ χώρᾳ τῆς φύσεως. — ΚΛ. Τί δή; — ΑΘ. Μιμήσεις πονηρὰς μιμεῖσθαι τοὺς πολε-
5 μίους μὴ ῥᾳδίως δύνασθαί τινα πόλιν ἀγαθόν. — d ΚΛ. Εἰς δὴ τί τῶν εἰρημένων βλέψας εἶπες ὃ λέγεις; — ΑΘ. Ὦ δαιμόνιε, φύλαττέ με εἰς τὸ κατ' ἀρχὰς εἰρημένον ἀποβλέπων, τὸ περὶ τῶν Κρητικῶν νόμων, ὡς πρὸς ἕν τι βλέποιεν. καὶ δὴ καὶ τοῦτ' ἐλεγέτην αὐτὸ
10 εἶναι σφὼ τὸ πρὸς τὸν πόλεμον, ἐγὼ δὲ ὑπολαβὼν εἶπον, ὡς ὅτι μὲν εἰς ἀρετήν ποι βλέποι τὰ τοιαῦτα νόμιμα κείμενα, καλῶς ἔχοι, τὸ δὲ ὅτι πρὸς μέρος, ἀλλ' οὐ πρὸς πᾶσαν σχεδὸν, οὐ πάνυ ξυνεχώρουν. νῦν e οὖν ὑμεῖς μοι τῆς παρούσης νομοθεσίας ἀντιφυλάξατε
15 ἑπόμενοι, ἐὰν ἄρα τι μὴ πρὸς ἀρετὴν τεῖνον ἢ πρὸς ἀρετῆς μόριον νομοθετῶ. τοῦτον γὰρ δὴ τίθεσθαι τὸν νόμον ὀρθῶς ὑποτίθεμαι μόνον, ὃς ἂν δίκην τοξότου
706 ἑκάστοτε στοχάζηται τούτου, ὅτῳ ἂν συνεχῶς τῶν ἀεὶ a καλῶν τι ξυνέπηται μόνον, τὰ δὲ ἄλλα ξύμπαντα πα-
20 ραλείπῃ, ἐάν τέ τις πλοῦτος ἐάν τε ἄρα τι τῶν τοιούτων ὂν τυγχάνῃ ἄνευ τῶν προειρημένων. τὴν δὲ δὴ μίμησιν ἔλεγον τὴν τῶν πολεμίων τὴν κακὴν τοιάνδε γίγνεσθαι, ὅταν οἰκῇ μέν τις πρὸς θαλάττῃ, λυπῆται δ' ὑπὸ πολεμίων, οἷον—φράσω γὰρ οὔ τι μνησικακεῖν
25 βουλόμενος ὑμῖν. Μίνως γὰρ δή ποτε τοὺς οἰκοῦντας τὴν Ἀττικὴν παρεστήσατο εἰς χαλεπήν τινα φορὰν b δασμοῦ, δύναμιν πολλὴν κατὰ θάλατταν κεκτημένος. οἱ δ' οὔτε πω πλοῖα ἐκέκτηντο, καθάπερ νῦν, πολεμικὰ, οὔτ' αὖ τὴν χώραν πλήρη ναυπηγησίμων ξύλων, ὥστ'
30 εὐμαρῶς ναυτικὴν παρασχέσθαι δύναμιν· οὔκουν οἷοί τ' ἐγένοντο διὰ μιμήσεως ναυτικῆς αὐτοὶ ναῦται γενόμενοι εὐθὺς τότε τοὺς πολεμίους ἀμύνασθαι. ἔτι γὰρ ἂν πλεονάκις ἑπτὰ ἀπολέσαι παῖδας αὐτοῖς συνήνεγκε, πρὶν ἀντὶ πεζῶν ὁπλιτῶν μονίμων ναυτικοὺς γενομένους c
35 ἐθισθῆναι πυκνὰ ἀποπηδῶντας δρομικῶς εἰς τὰς ναῦς ταχὺ πάλιν ἀποχωρεῖν καὶ δοκεῖν μηδὲν αἰσχρὸν ποιεῖν μὴ τολμῶντας ἀποθνήσκειν μένοντας, ἐπιφερομένων πολεμίων, ἀλλ' εἰκυίας αὐτοῖς γίγνεσθαι προφάσεις καὶ σφόδρα ἑτοίμας ὅπλα τε ἀπολλῦσι καὶ φεύγουσι δή
40 τινας οὐκ αἰσχρὰς, ὥς φασι, φυγάς. ταῦτα γὰρ ἐκ ναυτικῆς ὁπλιτείας ῥήματα φιλεῖ ξυμβαίνειν, οὐκ ἄξια ἐπαίνων πολλάκις μυρίων, ἀλλὰ τοὐναντίον· ἔθη γὰρ d πονηρὰ οὐδέποτε ἐθίζειν δεῖ, καὶ ταῦτα τὸ τῶν πολιτῶν βέλτιστον μέρος. ἦν δέ που τοῦτό γε καὶ παρ' Ὁμήρου
45 λαβεῖν, ὅτι τὸ ἐπιτήδευμα ἦν τὸ τοιοῦτον οὐ καλόν. Ὀδυσσεὺς γὰρ αὐτῷ λοιδορεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα τῶν Ἀχαιῶν τότε ὑπὸ τῶν Τρώων κατεχομένων τῇ μάχῃ κελεύοντα τὰς ναῦς εἰς τὴν θάλατταν καθέλκειν· ὁ δὲ χαλεπαίνει τε αὐτῷ καὶ λέγει· Ὃς κέλεαι πολέμοιο
50 συνεσταότος καὶ ἀϋτῆς Νῆας ἐϋσσέλμους ἅλαδ' ἕλκειν, e ὄφρ' ἔτι μᾶλλον Τρωσὶ μὲν εὐκτὰ γένηται ἐελδομένοισί περ ἔμπης, Ἡμῖν δ' αἰπὺς ὄλεθρος ἐπιρρέπῃ· οὐ γὰρ Ἀχαιοὶ Σχήσουσιν πολέμου νηῶν ἅλαδ' ἑλκομενάων, Ἀλλ' ἀποπαπτανέουσιν, ἐρωήσουσι δὲ χάρμης. Ἔνθα

fabris navalibus opus esse solet. — Ath. Ne in hac quidem parte reprehendenda natura regionis videtur. — Cl. Quid ita? — Ath. Imitationes pravas hostium instituere non facile posse civitatem bonum est. — Cl. Ad quidnam dictorum respiciens hoc dicis? — Ath. O vir divine, observa me ad illud respiciens, quod initio de legibus Creticis dictum est, eas unum quoddam spectare. atque id vos hoc ipsum esse dicebatis quod ad bellum pertinet, ego vero contra quod virtutem quodammodo spectarent hujusmodi instituta, bene habere ea dicebam, quod autem partem nec fere totam, non admodum assentiebar. nunc igitur vos vicissim me in præsenti legislatione sequentes observate, si quid forte vel non ad virtutem pertinens vel ad virtutis partem lege sanciam. nam eam tantum recte ferri legem censeo, quæ instar sagittarii semper collineet illo, cui necessario conjunctum sit tantummodo aliquid eorum, quæ semper pulchra sint, reliqua omnia prætermittat, seu quæ opes sint seu ceterorum hujusmodi quippiam sine prædictis. jam vero pravam hostium imitationem ita fieri dicebam, si quis mare accolens vexaretur ab hostibus, velut— dicam enim non injuriæ vestræ memoriam renovaturus. Minos enim quondam Atticam incolentes grave sibi pendere tributum coegerat, cum multum navibus posset. illi vero neque dum naves habebant, ut nunc, bello idoneas, nec regionem materia ad fabricandas naves abundantem, ut facile classem sibi pararent; itaque non potuerunt per imitationem nauticam ipsi nautæ facti illico tum hostes defendere. nam sæpius adhuc jacturam septem puerorum facere illis expedisset, priusquam deposita terrestrium armatorum stabilitate nautici facti assuefierent crebro absilientes cursim in naves celeriter se recipere et nihil turpe se facere existimare, si non auderent impetum hostium sustinentes mortem subire, sed probabiles habere causas et valde promptas ad arma abjicienda et ad fugas non inhonestas scilicet, ut aiunt, capessendas. hæ enim accidere a navali militia voces solent, non illæ laudibus fortasse cumulandæ, sed contra; ad prava enim assuefacere, præsertim optimam civium partem, nunquam fas est. hujusmodi autem institutum non bonum esse vel ab Homero sumi poterat. nam increpat apud eum Ulixes Agamemnonem dum Achæi a Trojanis premuntur naves in mare deduci jubentem, cui irascitur ille et dicit: Qui jubeas nos commisso certamine pugnæ Naves constratas trahere in mare, quo magis hosti Ex votis fiat, quippe hoc ipsum cupienti, At nos interitus gravis occupet; haud enim Achivi Insistent bello ratibus tangentibus æquor, Sed trepidi circumspicient pugnaque recedent. Tum quid consilii

707 κε σῇ βουλῇ δηλήσεται. οἱ' ἀγορεύεις. ταῦτ' οὖν ἐγί- a
γνωσκε καὶ ἐκεῖνος, ὅτι κακὸν ἐν θαλάττῃ τριήρεις
ὁπλίταις παρεστῶσαι μαχομένοις· καὶ λέοντες ἂν ἐλά-
φους ἐθισθεῖεν φεύγειν τοιούτοις ἔθεσι χρώμενοι. πρὸς
5 δὲ τούτοις αἱ διὰ τὰ ναυτικὰ πόλεων δυνάμεις ἅμα
σωτηρίᾳ τιμὰς οὐ τῷ καλλίστῳ τῶν πολεμικῶν ἀπο-
διδόασι. διὰ κυβερνητικῆς γὰρ καὶ πεντηκονταρχίας
καὶ ἐρετικῆς καὶ παντοδαπῶν καὶ οὐ πάνυ σπουδαίων b
ἀνθρώπων γιγνομένης τὰς τιμὰς ἑκάστοις οὐκ ἂν δύ-
10 ναιτο ὀρθῶς ἀποδιδόναι τις. καίτοι πῶς ἂν ἔτι πολιτεία
γίγνοιτο ὀρθὴ τούτου στερομένη; — ΚΛ. Σχεδὸν ἀδύ-
νατον. ἀλλὰ μήν, ὦ ξένε, τήν γε περὶ Σαλαμῖνα ναυ-
μαχίαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς βαρβάρους γενομένην
ἡμεῖς γε οἱ Κρῆτες τὴν Ἑλλάδα φαμὲν σῶσαι. —
15 ΑΘ. Καὶ γὰρ οἱ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων τε καὶ βαρβά-
ρων λέγουσι ταῦτα. ἡμεῖς δέ, ὦ φίλε, ἐγώ τε καὶ ὅδε c
Μέγιλλος, φαμεν τὴν πεζὴν μάχην τὴν ἐν Μαραθῶνι
γενομένην καὶ ἐν Πλαταιαῖς, τὴν μὲν ἄρξαι τῆς σωτη-
ρίας τοῖς Ἕλλησι, τὴν δὲ τέλος ἐπιθεῖναι, καὶ τὰς μὲν
20 βελτίους τοὺς Ἕλληνας ποιῆσαι, τὰς δὲ οὐ βελτίους,
ἵν' οὕτως λέγωμεν περὶ τῶν τότε ξυσσωσασῶν ἡμᾶς
μαχῶν· πρὸς γὰρ τῇ περὶ Σαλαμῖνα τὴν περὶ τὸ Ἀρ-
τεμίσιόν σοι προσθήσω κατὰ θάλατταν μάχην. ἀλλὰ
γὰρ ἀποβλέποντες νῦν πρὸς πολιτείας ἀρετὴν καὶ χώ- d
25 ρας φύσιν σκοπούμεθα καὶ νόμων τάξιν, οὐ τὸ σώζε-
σθαί τε καὶ εἶναι μόνον ἀνθρώποις τιμιώτατον ἡγούμε-
νοι, καθάπερ οἱ πολλοί, τὸ δ' ὡς βελτίστους γίγνεσθαί
τε καὶ εἶναι τοσοῦτον χρόνον, ὅσον ἂν ὦσιν. εἴρηται
δ' ἡμῖν, οἶμαι, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς πρόσθεν. — ΚΛ. Τί
30 μήν; — ΑΘ. Τοῦτο τοίνυν σκοπώμεθα μόνον, εἰ κατὰ
τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐρχόμεθα βελτίστην οὖσαν πόλεσι
κατοικίσεων πέρι καὶ νομοθεσιῶν. — ΚΛ. Καὶ πολύ
γε. — ΑΘ. Λέγε δὴ τοίνυν τὸ τούτοις ἑξῆς· τίς ὁ κα- e
τοικιζόμενος ὑμῖν λεὼς ἔσται; πότερον ἐξ ἁπάσης
35 Κρήτης ὁ ἐθέλων, ὡς ὄχλου τινὸς ἐν ταῖς πόλεσιν ἑκά-
σταις γεγενημένου πλείονος, ἢ κατὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς
τροφήν; οὐ γάρ που τὸν βουλόμενόν γε Ἑλλήνων συν-
άγετε. καίτοι τινὰς ὑμῖν ἔκ τε Ἄργους ὁρῶ καὶ Αἰγί-
νης καὶ ἄλλοθεν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν χώραν κατῳ-
708 κισμένους. τὸ δὲ δὴ παρὸν ἡμῖν, λέγε, πόθεν ἔσεσθαι a
φῂς στρατόπεδον τῶν πολιτῶν τὰ νῦν; — ΚΛ. Ἔκ
τε Κρήτης ξυμπάσης ἔοικε γενήσεσθαι, καὶ τῶν ἄλλων
δὲ Ἑλλήνων μάλιστά μοι φαίνονται τοὺς ἀπὸ Πελο-
ποννήσου προσδέξασθαι ξυνοίκους. καὶ γὰρ ὃ νῦν δὴ
45 λέγεις, ἀληθὲς φράζεις, ὡς ἐξ Ἄργους εἰσί, καὶ τό γε
μάλιστ' εὐδοκιμοῦν τὰ νῦν ἐνθάδε γένος, τὸ Γορτυνι-
κόν· ἐκ Γόρτυνος γὰρ τυγχάνει ἀπῳκηκὸς ταύτης τῆς
Πελοποννησιακῆς. — ΑΘ. Οὐ τοίνυν εὔκολος ὁμοίως b
γίγνοιτ' ἂν ὁ κατοικισμὸς ταῖς πόλεσιν, ὅταν μὴ τὸν
50 τῶν ἑσμῶν γίγνηται τρόπον, ἓν γένος ἀπὸ μιᾶς ἰὸν
χώρας οἰκίζηται, φίλον παρὰ φίλων, στενοχωρίᾳ τινὶ
πολιορκηθὲν γῆς ἤ τισιν ἄλλοις τοιούτοις παθήμασιν
ἀναγκασθέν. ἔστι δ' ὅτε καὶ στάσεσι βιαζόμενον ἀναγ-
κάζοιτ' ἂν ἑτέρωσε ἀποξενοῦσθαι πόλεώς τι μόριον·

dederis, jam scire licebit. hæc igitur ille quoque intelligebat, male triremes in mari militibus adstare pugnantibus: ipsi leones, si talibus institutis utantur, cervos fugere consuescant. præterea classibus pollentes civitates una cum salute honores non optimo generi bellico tribuunt. illa enim per gubernandi et naves actuarias regendi et remigandi artem et variorum neque admodum gnavorum hominum operam contingente honores singulis recte tribuere nemo poterit. hoc vero sublato qui fieri possit ut res publica recte habeat? — Cl. Fere non potest. attamen, hospes, illam quidem apud Salamina commissam a Græcis cum barbaris pugnam navalem nos quidem Cretes servasse Græciam statuimus. — Ath. Idem enim et Græcorum et barbarorum plurimi dicunt; nos vero, amice, ego et hicce Megillus, terrestre prœlium statuimus Marathone factum et Platæis, alterum fundamenta jecisse salutis Græciæ, alterum finem imposuisse, et has quidem meliores fecisse Græcos, illas vero non meliores, ut ita dicamus de nostræ tunc salutis adjutricibus; nam ad Salaminiam addam tibi alteram navalem apud Artemisium commissam. sed enim respicientes nunc ad reipublicæ virtutem et regionis naturam consideramus et legum ordinationem, non servari tantum et esse plurimi faciendum hominibus existimantes, ut vulgo faciunt, sed quam optimos et fieri et esse tam diu, quam sint. diximus autem, opinor, hoc quoque in superioribus. — Cl. Quidni? — Ath. Hoc igitur solum consideremus, si eandem viam sequimur, quæ optima est civitatibus condendis et legibus ferendis. — Cl. Et longe quidem. — Ath. Dic igitur, quæso, quod proximum est: quis erit populus ille, quem conditis? an ex universa Creta qui volet, quippe hominum multitudine in singulis civitatibus majore facta, quam pro victu, quem terra suppeditat? non enim quemlibet, opinor, Græcorum congregatis. quamquam nonnullos ex Argolide et Ægina et aliis Græciæ partibus consedisse apud vos video. sed eum, qui nobis nunc præ manu est, civium exercitum unde futurum dicis? — Cl. Cum universa ex Creta fore videtur, tum autem de reliquis Græcis potissimum ex Peloponneso venientes in societatem recipi puto. nam quod modo dixisti ex Argolide esse, verum dixisti, et quidem quæ maximam nunc hic auctoritatem habet, gens Gortynica; nam ex illa Peloponnesiaca Gortyne deducta est. — Ath. Non igitur æque facilis fieri civitatibus deductio videtur, si non examinum modo fiat, una gens ex una profecta regione condatur, amica ab amicis, augustiis quibusdam pressa locorum vel alio quodam simili casu coacta. nonnunquam vero etiam seditionibus impulsa pars civitatis in alias sedes emigrare cogitur, ac fuit quoque cum

ἤδη δέ ποτε καὶ ξυνάπασα πόλις τινῶν ἔφυγεν, ἄρδην κρείττονι κρατηθεῖσα πολέμῳ. ταῦτ' οὖν πάντ' ἐστὶ τῇ c μὲν ῥᾴω κατοικίζεσθαί τε καὶ νομοθετεῖσθαι, τῇ δὲ χαλεπώτερα. τὸ μὲν γὰρ ἕν τι εἶναι γένος ὁμόφωνον καὶ ὁμόνομον ἔχει τινὰ φιλίαν, κοινωνὸν ἱερῶν ὂν καὶ τῶν τοιούτων πάντων, νόμους δ' ἑτέρους καὶ πολιτείας ἄλλας τῶν οἴκοθεν οὐκ εὐπετῶς ἀνέχεται, τὸ δ' ἐνίοτε πονηρίᾳ νόμων ἐστασιακὸς καὶ διὰ συνήθειαν ζητοῦν ἔτι χρῆσθαι τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι, δι' ἃ καὶ πρότερον ἐφθάρη, χαλεπὸν τῷ κατοικίζοντι καὶ νομοθετοῦντι καὶ δυσπειθὲς γίγνεται· τὸ δ' αὖ παντοδαπὸν ἐς ταὐτὸ ξυν- d ερρυηκὸς γένος ὑπακοῦσαι μέν τινων νόμων καινῶν τάχ' ἂν ἐθελήσειε μᾶλλον, τὸ δὲ συμπνεῦσαι καὶ καθάπερ ἵππων ζεῦγος καθ' ἕνα εἰς ταὐτόν, τὸ λεγόμενον, συμφυσῆσαι χρόνου πολλοῦ καὶ παγχάλεπον· ἀλλ' ὅμως ἐστὶ νομοθεσία καὶ πόλεων οἰκισμοὶ πάντων τελεώτατον πρὸς ἀρετὴν ἀνδρῶν. — ΚΛ. Εἰκός· ὅπη δ' αὖ βλέπων τοῦτ' εἴρηκας, φράζ' ἔτι σαφέστερον. — ΑΘ. Ὠγαθέ, ἔοικα περὶ νομοθετῶν ἐπανιὼν καὶ σκο- e πῶν ἅμα ἐρεῖν τι καὶ φαῦλον· ἀλλ' ἐὰν πρός καιρόν τινα λέγωμεν, πρᾶγμα οὐδὲν γίγνοιτ' ἂν ἔτι. καίτοι τί ποτε δυσχεραίνω; σχεδὸν γάρ τοι πάντα οὕτως ἔοικ' ἔχειν τὰ ἀνθρώπινα. — ΚΛ. Τοῦ δὴ πέρι λέγεις; — ΑΘ. Ἔμελλον λέγειν, ὡς οὐδείς ποτε ἀνθρώπων οὐδὲν νομοθετεῖ, τύχαι δὲ καὶ ξυμφοραὶ παντοῖαι πίπτουσαι a παντοίως νομοθετοῦσι τὰ πάντα ἡμῖν. ἢ γὰρ πόλεμός τις βιασάμενος ἀνέτρεψε πολιτείας καὶ μετέβαλε νόμους, ἢ πενίας χαλεπῆς ἀπορία· πολλὰ δὲ καὶ νόσοι ἀναγκάζουσι καινοτομεῖν λοιμῶν τε ἐμπιπτόντων καὶ χρόνον ἐπὶ πολὺν ἐνιαυτῶν πολλῶν πολλάκις ἀκαιρίαι. ταῦτα δὴ πάντα προϊδών τις ἀΐξειεν ἂν εἰπεῖν ὅπερ ἐγὼ νῦν δή, τὸ θνητὸν μὲν μηδένα νομοθετεῖν μηδέν, τύχας δ' εἶναι σχεδὸν ἅπαντα τἀνθρώπινα πράγματα. τὸ δ' b ἔστι περί τε ναυτιλίαν καὶ κυβερνητικὴν καὶ ἰατρικὴν καὶ στρατηγικὴν πάντα ταῦτ' εἰπόντα δοκεῖν εὖ λέγειν· ἀλλὰ γὰρ ὅμως αὖ καὶ τόδε ἔστι λέγοντα εὖ λέγειν ἐν τοῖς αὐτοῖς τούτοις. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Ὡς θεὸς μὲν πάντα καὶ μετὰ θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. ἡμερώτερον μὴν τρίτον ξυγχωρῆσαι τούτοις δεῖν ἕπεσθαι τέχνην· καιρῷ γὰρ c χειμῶνος ξυλλαβέσθαι κυβερνητικὴν ἢ μή, μέγα πλεονέκτημα ἔγωγ' ἂν θείην. ἢ πῶς; — ΚΛ. Οὕτως. — ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τοῖς ἄλλοις ὡσαύτως κατὰ τὸν αὐτὸν ἂν ἔχοι λόγον, καὶ δὴ καὶ νομοθεσίᾳ ταὐτὸν τοῦτο δοτέον· τῶν ἄλλων ξυμπιπτόντων ὅσα δεῖ χώρᾳ ξυντυχεῖν, εἰ μέλλοι ποτὲ εὐδαιμόνως οἰκήσειν, τὸν νομοθέτην ἀληθείας ἐχόμενον τῇ τοιαύτῃ παραπεσεῖν ἑκάστοτε πόλει δεῖν. — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν ὅ γε πρὸς ἕκαστόν τι τῶν εἰρημένων ἔχων d τὴν τέχνην κἂν εὔξασθαί που δύναιτο ὀρθῶς, τί παρὸν αὐτῷ διὰ τύχης τῆς τέχνης ἂν μόνον ἐπιδέοι; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Οἵ τε ἄλλοι γε δὴ πάντες οἱ νῦν δὴ ῥηθέντες κελευόμενοι τὴν αὐτῶν εὐχὴν εἰπεῖν εἴποιεν ἄν· ἢ γάρ; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Ταὐτὸν

universa quædam civitas solum verteret, prorsus a potentiori devicta bello. hæc igitur omnia partim faciliora sunt ad condendum et ad leges ferendas, partim difficiliora. nam unam gentem esse eandem lingua et iisdem legibus utentem amicitiam quandam affert sacrorum et omnium hujusmodi rerum communione conjunctæ, leges autem alias et reipublicæ instituta diversa ab domesticis non facile patitur; ubi vero, quod nonnunquam accidit, ob legum pravitatem dissidium fecit et propter consuetudinem eosdem mores, quibus antea quoque ruit, retinere studet, difficilem se condenti legesque ferenti et ægre obedientem præbet; contra quod ex variis gentibus in unum confluxit genus novis fortasse legibus magis parere volet, ut vero consentiant et velut junctum equorum par singuli ad idem, ut dici solet, conspirent, longi temporis et perdifficile est. sed tamen legislatio et civitatum constitutiones omnium maximum ad perficiendam virtutem humanam momentum habent. — Cl. Ita videtur; sed quid rursus spectans hoc dixeris, etiam planius demonstra. — Ath. O bone, dum quæstionem de legislatoribus retracto, simul etiam minus honorifici aliquid dicturus videor, quod tamen si quam opportunitatem habeat, non vereor ne molestum sit. quamquam quid est quod tergiverser? nam profecto omnes res humanæ fere ita comparatæ videntur. — Cl. Quanam, quæso, de re dicis? — Ath. Dicturus eram nullum unquam hominem quicquam sancire, sed fortunas et casus varios varie accidentes sancire nobis omnia. aut enim belli alicujus vis evertit res publicas et leges immutat, aut diræ paupertatis inopia; multa vero etiam morbi novare cogunt vel pestibus incidentibus vel longum per tempus multorum sæpe annorum importunitates. hæc igitur omnia prospiciens quispiam celeriter illam, quam ego modo, vocem emiserit, mortalem nullum sancire quicquam, sed fortunas fere esse res humanas omnes. re vera autem de navigatione et gubernatione et medicina et belli administratione hæc omnia probabiliter dici possunt : at nihilo tamen minus etiam hoc bene de iisdem dici potest. — Cl. Quid? — Ath. Deum omnia et cum deo fortunam et occasionem res humanas gubernare omnes. lenius tamen tertium concedere hæc sequi debere artem; nam hiemis occasione multo meliorem ego conditionem existimo ejus, qui gubernandi arte adjuvetur, quam cui desit. an quomodo? — Cl. Ita. — Ath. Nonne igitur et reliquis res eodem modo comparata erit, et vero etiam legislationi hoc idem dandum : reliqua omnia si adsint a fortuna, quæ adesse regioni felices cives habituræ necesse sit, ei civitati legislatorem veritatis participem contingere semper necesse esse. — Cl. Verissime dicis. — Ath. Jam vero arte qui instructus sit ad unumquodque illorum, quæ diximus, nonne precibus idem demonstrare recte possit, quidnam concessum ipsi a fortuna artis auxilio tantum indigeat? — Cl. Sane quidem. — Ath. Et ceteri quidem omnes, quos modo diximus, si preces suas promere jubeantur, promant : nonne? — Cl. Quidni? —

δὴ καὶ νομοθέτης, οἶμαι, δράσειεν. — ΚΛ. Ἔγωγ' οἶμαι. — ΑΘ. Φέρε δή, νομοθέτα, πρὸς αὐτὸν φῶμεν, τί σοι καὶ πῶς πόλιν ἔχουσαν δῶμεν, ὃ λαβὼν ἕξεις e ὥστ' ἐκ τῶν λοιπῶν αὐτὸς τὴν πόλιν ἱκανῶς διοικῆσαι;
5 Τί μετὰ τοῦτ' εἰπεῖν ὀρθῶς ἐστιν; ἆρα τοῦ νομοθέτου φράζομεν τοῦτο; ἢ γάρ; — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Τόδε· τυραννουμένην μοι δότε τὴν πόλιν, φήσει· τύραννος δ' ἔστω νέος καὶ μνήμων καὶ εὐμαθὴς καὶ ἀνδρεῖος καὶ μεγαλοπρεπὴς φύσει. ὃ δὲ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέ-
10 γομεν δεῖν ἕπεσθαι ξύμπασι τοῖς τῆς ἀρετῆς μέρεσι,
710 καὶ νῦν τῇ τυραννουμένῃ ψυχῇ τοῦτο ξυνεπέσθω, ἐὰν a μέλλῃ τῶν ἄλλων ὑπαρχόντων ὄφελος εἶναί τι. — ΚΛ. Σωφροσύνην μοι δοκεῖ φράζειν, ὦ Μέγιλλε, δεῖν εἶναι τὴν ξυνεπομένην ὁ ξένος· ἢ γάρ; — ΑΘ. Τὴν
15 δημώδη γε, ὦ Κλεινία, καὶ οὐχ ἥν τις σεμνύνων ἂν λέγοι, φρόνησιν προσαναγκάζων εἶναι τὸ σωφρονεῖν, ἀλλ' ὅπερ εὐθὺς παισὶ καὶ θηρίοις τοῖς μὲν ἀκρατῶς ἔχειν πρὸς τὰς ἡδονὰς ξύμφυτον ἐπανθεῖ, τοῖς δὲ ἐγκρατῶς· ὃ καὶ μονούμενον ἔφαμεν τῶν πολλῶν ἀγαθῶν b
20 λεγομένων οὐκ ἄξιον εἶναι λόγου. ἔχετε γὰρ ὃ λέγω που. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ταύτην τοίνυν ἡμῖν ὁ τύραννος τὴν φύσιν ἐχέτω πρὸς ἐκείναις ταῖς φύσεσιν, εἰ μέλλει πόλις ὡς δυνατόν ἐστι τάχιστα καὶ ἄριστα σχήσειν πολιτείαν ἣν λαβοῦσα εὐδαιμονέστατα
25 διάξει. θᾶττον γὰρ ταύτης καὶ ἀμείνων πολιτείας διάθεσις οὔτ' ἔστιν οὔτ' ἄν ποτε γένοιτο. — ΚΛ. Πῶς δὴ c καὶ τίνι λόγῳ τοῦτο, ὦ ξένε, λέγων ἄν τις ὀρθῶς λέγειν αὑτὸν πείθοι; — ΑΘ. Ῥᾴδιόν που τοῦτό γε νοεῖν ἐστ', ὦ Κλεινία, κατὰ φύσιν ὡς ἔστι τοῦθ' οὕτω. — ΚΛ. Πῶς
30 λέγεις; εἰ τύραννος γένοιτο, φῄς, νέος, σώφρων, εὐμαθής, μνήμων, ἀνδρεῖος, μεγαλοπρεπής; — ΑΘ. Εὐτυχής, πρόσθες, μὴ κατ' ἄλλο, ἀλλὰ τὸ γενέσθαι τε ἐπ' αὐτοῦ νομοθέτην ἄξιον ἐπαίνου, καί τινα τύχην εἰς ταὐτὸν ἀγαγεῖν αὐτῷ. γενομένου γὰρ τούτου πάντα d
35 σχεδὸν ἀπείργασται τῷ θεῷ, ἅπερ ὅταν βουληθῇ διαφερόντως εὖ πρᾶξαί τινα πόλιν. δεύτερον δέ, ἐάν ποτέ τινες δύο ἄρχοντες γένωνται τοιοῦτοι, τρίτον δ' αὖ καὶ κατὰ λόγον ὡσαύτως χαλεπώτερον, ὅσῳ πλείους, ὅσῳ δ' ἐναντίον, ἐναντίως. — ΚΛ. Ἐκ τυραννίδος ἀρίστην
40 φῂς γενέσθαι πόλιν ἄν, ὡς φαίνει, μετὰ νομοθέτου γε ἄκρου καὶ τυράννου κοσμίου, καὶ ῥᾷστά τε καὶ τάχιστ' ἂν μεταβαλεῖν εἰς τοῦτο ἐκ τοῦ τοιούτου, δεύτερον δὲ e ἐξ ὀλιγαρχίας· ἢ πῶς λέγεις; καὶ τὸ τρίτον ἐκ δημοκρατίας. — ΑΘ. Οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐκ τυραννίδος μὲν
45 πρῶτον, δεύτερον δὲ ἐκ βασιλικῆς πολιτείας, τρίτον δ' ἔκ τινος δημοκρατίας· τὸ δὲ τέταρτον ὀλιγαρχία τὴν τοῦ τοιούτου γένεσιν χαλεπώτατα δύναιτ' ἂν προσδέξασθαι· πλεῖστοι γὰρ ἐν αὐτῇ δυνάσται γίγνονται. λέγομεν δὴ ταῦτα γίγνεσθαι τότε, ὅταν ἀληθὴς μὲν νομο-
50 θέτης γένηται φύσει, κοινὴ δὲ αὐτῷ τις ξυμβῇ ῥώμη
711 πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει μέγιστον δυναμένους· οὗ δ' ἂν a τοῦτο ἀριθμῷ μὲν βραχύτατον, ἰσχυρότατον δέ, καθάπερ ἐν τυραννίδι, γένηται, ταύτῃ καὶ τότε τάχος καὶ ῥᾳστώνη τῆς μεταβολῆς γίγνεσθαι φιλεῖ. —

Ath. Idem igitur legislator quoque, opinor, faciat. — Cl. Arbitror equidem. — Ath. Age igitur, compellantes eum, legislator, dicamus, quidnam tibi et quomodo habentem civitatem dari a nobis vis, quo accepto tu deinceps ipse commode constituere eam possis? Quid post hoc dicere convenit? legisne latoris nomine id dicimus? nonne? — Cl. Ita — Ath. Hoc : tyranno subjectam date mihi civitatem, inquiet; tyrannus autem juvenis esto et valens memoria et docilis et fortis et magnanimus natura. quod vero supra quoque dicebamus adjunctum esse debere omnibus virtutis partibus, id nunc quoque tyrannico animo adjunctum sit, si reliquorum, quæ adsunt, usum aliquem esse volumus. — Cl. Temperantiam, o Megille, adjunctam requirere mihi hospes videtur : nonne? — Ath. Popularem quidem, o Clinia, non quam quis extollens dicat, ut quæ necessario prudentia sit, sed quod statim in pueris et bestiis innatum elucet, aliis incontinenter ad voluptates sese habentibus, aliis continenter, quod etiam solum per se sine multitudine eorum, quæ bona dicuntur, mentione dignum esse negabamus. tenetis enim, nisi fallor, quod dico. — Cl. Sane quidem. — Ath. Hanc igitur nobis tyrannus naturam habeat ad illas adjunctam, si civitatem quam fieri potest celerrime et optime eam accipere constitutionem volumus, qua potita sit felicissima mansura. celerior enim hac et melior rei publicæ constitutio nec est nec esse unquam poterit. — Cl. Quonam modo et qua ratione hoc, hospes, dicens aliquis recte dicere sibi persuadeat? — Ath. Haud difficile intellectu id quidem est, o Clinia, secundum naturam ita hoc se habere. — Cl. Quid ais? si tyrannus sit, inquis, juvenis, temperans, docilis, memoria valens, fortis, magnanimus? — Ath. Adde fortunatus, non alia in re, sed in eo, ut eodem tempore exstet legislator laude dignus, et quam fortuna quædam eundem in locum ducat. hoc enim facto fere omnia præstitit deus, quæ solet cum civitatem aliquam præcipue vult esse beatam; secundum autem est, si quando duo tales imperio præsint, tertium vero et pro ratione difficilius quoque, quanto plures, quanto autem magis contra, contrarium. — Cl. Ex tyrannide optimam videris exstituram civitatem dicere, si quidem adsit legislator perfectus et tyrannus moderatus, eamque facillimam simul et celerrimam fore mutationem, secundo autem loco ex paucorum imperio : an quomodo dicis? et tertio ex populari. — Ath. Minime, sed ex tyrannide quidem primo, secundo vero ex regia civitate, tertio ex populari aliquo imperio; quarto autem paucorum dominatus difficillime talem admittere mutationem videtur, quippe in quo plurimi dominatores exsistant. dicimus igitur hæc evenire tum, cum verus natura legislator exstiterit, eique communio quædam potentiæ cum iis contigerit, qui plurimum in civitate possunt; quod ubi numero minimum, vi maximum est, quemadmodum in tyrannide, ibi et tum celeritas et faci-

ΚΛ. Πῶς; οὐ γὰρ μανθάνομεν. — ΑΘ. Καὶ μὴν εἴ-
ρηταί γ' ἡμῖν οὐχ ἅπαξ, ἀλλ' οἶμαι, πολλάκις. ὑμεῖς
δὲ τάχα οὐδὲ τεθέασθε τυραννουμένην πόλιν. —
ΚΛ. Οὐδέ γε ἐπιθυμητὴς ἔγωγ' εἰμὶ τοῦ θεάματος. —
5 ΑΘ. Καὶ μὴν τοῦτό γ' ἂν ἴδοις ἐν αὐτῇ τὸ νῦν δὴ λε- b
γόμενον. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Οὐδὲν δεῖ πόνων
οὐδέ τινος παμπόλλου χρόνου τῷ τυράννῳ μεταβαλεῖν
βουληθέντι πόλεως ἤθη, πορεύεσθαι δὲ αὐτὸν δεῖ πρῶ-
τον ταύτῃ, ὅπῃ περ ἂν ἐθελήσῃ ἐάν τε πρὸς ἀρετῆς
10 ἐπιτηδεύματα προτρέπεσθαι τοὺς πολίτας ἐάν τε ἐπὶ
τοὐναντίον, αὐτὸν πρῶτον πάντα ὑπογράφοντα τῷ
πράττειν, τὰ μὲν ἐπαινοῦντα καὶ τιμῶντα, τὰ δ' αὖ c
πρὸς ψόγον ἄγοντα, καὶ τὸν μὴ πειθόμενον ἀτιμάζοντα
καθ' ἑκάστας τῶν πράξεων. — ΚΛ. Καί πως οἰόμεθα
15 ταχὺ ξυνακολουθήσειν τοὺς ἄλλους πολίτας τῷ τὴν
τοιαύτην πειθὼ καὶ ἅμα βίαν εἰληφότι. — ΑΘ. Μηδεὶς
ἡμᾶς πειθέτω, ὦ φίλοι, ἄλλῃ θᾶττον καὶ ῥᾷον μετα-
βάλλειν ἄν ποτε πόλιν τοὺς νόμους, ἢ τῇ τῶν δυνα-
στευόντων ἡγεμονίᾳ, μηδὲ νῦν γε ἄλλῃ γίγνεσθαι μηδ'
20 αὖθίς ποτε γενήσεσθαι. καὶ γὰρ οὖν ἡμῖν οὐ τοῦτ' ἐστὶν d
ἀδύνατον οὐδὲ χαλεπῶς ἂν γενόμενον, ἀλλὰ τόδ' ἐστὶ τὸ
χαλεπὸν γενέσθαι, καὶ ὀλίγον δὴ τὸ γεγονὸς ἐν τῷ πολλῷ
χρόνῳ, ὅταν δὲ ξυμβῇ, μυρία καὶ πάντ' ἐν πόλει ἀγαθὰ
ἀπεργάζεται, ἐν ᾗ ποτ' ἂν ἐγγένηται. — ΚΛ. Τὸ ποῖον
25 δὴ λέγεις; — ΑΘ. Ὅταν ἔρως θεῖος τῶν σωφρόνων τε
καὶ δικαίων ἐπιτηδευμάτων ἐγγένηται μεγάλαις τισὶ δυ-
ναστείαις ἢ κατὰ μοναρχίαν δυναστευούσαις ἢ κατὰ
πλούτων ὑπεροχὰς διαφερούσαις ἢ γενῶν· ἢ τὴν Νέστο- e
ρος ἐάν ποτέ τις ἐπανενέγκῃ φύσιν, ὃν τῇ τοῦ λέγειν
30 ῥώμῃ φασὶ πάντων διενεγκόντα ἀνθρώπων πλέον ἔτι τῷ
σωφρονεῖν διαφέρειν. τοῦτ' οὖν ἐπὶ μὲν Τροίας, ὥς φασι,
γέγονεν, ἐφ' ἡμῶν δὲ οὐδαμῶς· εἰ δ' οὖν γέγονεν ἢ καὶ γε-
νήσεται τοιοῦτος ἢ νῦν ἡμῶν ἔστι τις, μακαρίως μὲν
αὐτὸς ζῇ, μακάριοι δὲ οἱ ξυνήκοοι τῶν ἐκ τοῦ σωφρονοῦν-
τος στόματος ἰόντων λόγων. ὡσαύτως δὲ καὶ ξυμπάσης
δυνάμεως ὁ αὐτὸς πέρι λόγος, ὡς ὅταν εἰς ταὐτὸν τῷ
φρονεῖν τε καὶ σωφρονεῖν ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώπῳ a
ξυμπέσῃ, τότε πολιτείας τῆς ἀρίστης καὶ νόμων τῶν
τοιούτων φύεται γένεσις, ἄλλως δὲ οὐ μή ποτε γένηται.
ταῦτα μὲν οὖν καθαπερεὶ μῦθός τις λεχθεὶς κεχρησμῳ-
δήσθω, καὶ ἐπιδεδείχθω τῇ μὲν χαλεπὸν ὂν τὸ πόλιν
εὔνομον γίγνεσθαι, τῇ δ', εἴπερ γένοιτο ὃ λέγομεν,
πάντων τάχιστόν τε καὶ ῥᾷστον μακρῷ. — ΚΛ. Πῶς;
— ΑΘ. Πειρώμεθα προσαρμόττοντες τῇ πόλει σοι, b
καθάπερ παῖδα πρεσβῦται, πλάττειν τῷ λόγῳ τοὺς
νόμους. — ΚΛ. Ἴωμεν δὴ καὶ μὴ μέλλωμεν ἔτι. —
ΑΘ. Θεὸν δὴ πρὸς τὴν τῆς πόλεως κατασκευὴν ἐπι-
καλώμεθα· ὁ δὲ ἀκούσειέ τε καὶ ἀκούσας ἵλεως εὐμενής
τε ἡμῖν ἔλθοι συνδιακοσμήσων τήν τε πόλιν καὶ τοὺς
νόμους. — ΚΛ. Ἔλθοι γὰρ οὖν. — ΑΘ. Ἀλλὰ τίνα
δή ποτε πολιτείαν ἔχομεν ἐν νῷ τῇ πόλει προστάττειν; c
— ΚΛ. Οἷον δή τι λέγεις βουληθείς; φράζ' ἔτι σαφέ-
στερον. οἷον δημοκρατίαν τινὰ ἢ ὀλιγαρχίαν ἢ ἀριστο-
κρατίαν ἢ βασιλικήν; οὐ γὰρ δὴ τυραννίδα γέ που

litas mutationis exsistere solet. — Cl. Quomodo? non enim intelligimus. — Ath. Et tamen dictum a nobis non semel est, sed, ut opinor, sæpe. vos vero fortasse ne vidistis quidem civitatem tyranno subjectam. — Cl. Neque vero cupidus equidem spectandi sum. — Ath. Et tamen illud quidem in ea videas, quod modo dictum est. — Cl. Quid? — Ath. Non laboribus nec perlongo quodam tempore opus est tyranno mores civitates mutare cupienti, sed ipse primus quam velit ingrediatur viam oportet, sive ad virtutis studia sive ad contrarium cives incitaturus, ipse primus omnia præscribens agendo, alia laudans et honore afficiens, alia vero in reprehensionem adducens et eum, qui non obediat, ignominia afficiens in singulis actionibus. — Cl. Et putamus fere celeriter secuturos esse reliquos cives tali persuasione simul et vi utentem. — Ath. Ne quis alio modo celerius et facilius legum mutationem fieri in civitate posse nobis persuadeat, amici, quam dominantium ductu, neque nunc aliter fieri aut posthac unquam factum iri. ac ne nobis quidem hoc aut fieri nequit aut factu est difficile, sed illud est difficile et rarum factum adhuc in longo tempore; quando autem contigerit, infinita et nulla non bona affert civitati, in qua aliquando exstiterit. — Cl. Quidnam, quæso, dicis? — Ath. Quando amor divinus temperate justeque agendæ vitæ innatus fuerit magnis quibusdam dominationibus sive secundum singulare imperium dominantibus sive divitiarum generumve eminentia excellentibus; vel Nestoris si quando quis retulerit naturam, quem dicendi vi omnibus præstantem hominibus magis etiam temperantia præstitisse ferunt. hoc igitur Troicis temporibus fuisse dicitur, nostris minime; sed tamen si fuit vel erit ita comparatus vel nunc est nostrûm aliquis, et ipse beate vivit et beati sunt prodeuntium ex ore temperato sermonum auditores. idem vero etiam de universa potentia statuendum, quando aliquo in homine prudentiæ et temperantiæ conjuncta fuerit potentia summa, tum rei publicæ optimæ optimarumque legum nasci originem, aliter oriri eas nunquam posse. hoc igitur fabulæ instar oraculum editum demonstratumque esto partim difficile esse ut bonis legibus instructa exsistat civitas, partim, si fiat quod dicimus, omnium idem celerrimum longeque facillimum. — Cl. Quomodo? — Ath. Experiamur accommodatas civitati tuæ tamquam puerum senes fingere oratione leges. — Cl. Pergamus igitur nec amplius cunctemur. — Ath. Itaque deum ad civitatis constitutionem advocemus, qui utinam preces nostras audiat auditisque propitius et benignus veniat civitatem legesque una adornaturus. — Cl. Veniat vero. — Ath. Sed quamnam, quæso, rei publicæ formam in animo habemus præscribere civitati? — Cl. Quid vero volens hoc dicis? etiam planius demonstra. populine imperium quoddam vel paucorum vel optimatum vel regiam civitatem? neque enim tyrannidem dicturus videris, ut nos quidem arbitramur. —

λέγοις ἄν, ὥς γ' ἡμεῖς ἂν οἰηθείημεν. — ΑΘ. Φέρε
δὴ τοίνυν, πότερος ὑμῶν ἀποκρίνασθαι πρότερος ἂν
ἐθέλοι τὴν οἴκοι πολιτείαν εἰπὼν, τίς τούτων ἐστίν;
— ΜΕΓ. Μῶν οὖν τὸν πρεσβύτερον ἐμὲ δικαιότερον
5 εἰπεῖν πρότερον; — ΚΛ. Ἴσως. — ΜΕΓ. Καὶ μὴν d
ξυννοῶν γε, ὦ ξένε, τὴν ἐν Λακεδαίμονι πολιτείαν οὐκ
ἔχω σοι φράζειν οὕτως, ἥντινα προσαγορεύειν αὐτὴν
δεῖ. καὶ γὰρ τυραννίδι δοκεῖ μοι προσεοικέναι· τὸ γὰρ
τῶν ἐφόρων θαυμαστὸν ὡς τυραννικὸν ἐν αὐτῇ γέγονε·
10 καί τις ἐνίοτέ μοι φαίνεται πασῶν τῶν πόλεων δημο-
κρατουμένῃ μάλιστ' ἐοικέναι. τὸ δ' αὖ μὴ φάναι ἀριστο-
κρατίαν αὐτὴν εἶναι παντάπασιν ἄτοπον· καὶ μὲν δὴ
βασιλεία γε διὰ βίου τ' ἐστὶν ἐν αὐτῇ καὶ ἀρχαιοτάτη e
πασῶν καὶ πρὸς πάντων ἀνθρώπων καὶ ἡμῶν αὐτῶν
15 λεγομένη. ἐγὼ δὲ οὕτω νῦν ἐξαίφνης ἂν ἐρωτηθεὶς ὄν-
τως, ὅπερ εἶπον, οὐκ ἔχω διορισάμενος εἰπεῖν, τίς
τούτων ἐστὶ τῶν πολιτειῶν. — ΚΛ. Ταὐτόν σοι πάθος,
ὦ Μέγιλλε, καταφαίνομαι πεπονθέναι· πάνυ γὰρ
ἀπορῶ τὴν ἐν Κνωσσῷ πολιτείαν τούτων τινὰ διισχυ-
20 ριζόμενος εἰπεῖν. — ΑΘ. Ὄντως γὰρ, ὦ ἄριστοι, πο-
λιτειῶν μετέχετε· ἃς δὲ ὠνομάκαμεν νῦν, οὐκ εἰσὶ
πολιτεῖαι, πόλεων δὲ οἰκήσεις δεσποζομένων τε καὶ
713 δουλευουσῶν μέρεσιν ἑαυτῶν τισὶ, τὸ τοῦ δεσπότου δὲ a
ἑκάστη προσαγορεύεται κράτος. χρῆν δ', εἴπερ τὸ τοιού-
25 του τὴν πόλιν ἔδει ἐπονομάζεσθαι, τὸ τοῦ ἀληθῶς τῶν
νοῦν ἐχόντων δεσπόζοντος θεοῦ ὄνομα λέγεσθαι. —
ΚΛ. Τίς δ' ὁ θεός; — ΑΘ. Ἆρ' οὖν μύθῳ σμικρά γ'
ἔτι προσχρηστέον, εἰ μέλλομεν ἐμμελῶς πως δηλῶσαι
τὸ νῦν ἐρωτώμενον; — ΚΛ. Οὐκοῦν χρὴ ταύτῃ δρᾷν;
30 — ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν. τῶν γὰρ δὴ πόλεων, ὧν ἔμπρο-
σθεν τὰς ξυνοικήσεις διήλθομεν, ἔτι προτέρα τούτων b
πάμπολυ λέγεταί τις ἀρχή τε καὶ οἴκησις γεγονέναι
ἐπὶ Κρόνου μάλ' εὐδαίμων, ἧς μίμημα ἔχουσά ἐστιν
ἥτις τῶν νῦν ἄριστα οἰκεῖται. — ΚΛ. Σφόδρ' ἂν, ὡς
35 ἔοικ', εἴη περὶ αὐτῆς δέον ἀκούειν. — ΑΘ. Ἔμοιγ'
οὖν φαίνεται· διὸ καὶ παρήγαγον αὐτὴν εἰς τὸ μέσον
τοῖς λόγοις. — ΜΕΓ. Ὀρθότατά γε δρῶν· καὶ τόν γε
ἑξῆς περαίνων ἂν μῦθον, εἴπερ προσήκων ἐστὶ, μάλ'
ὀρθῶς ἂν ποιοίης. — ΑΘ. Δραστέον ὡς λέγετε. φήμην c
40 τοίνυν παραδεδέγμεθα τῆς τῶν τότε μακαρίας ζωῆς,
ὡς ἄφθονά τε καὶ αὐτόματα πάντ' εἶχεν. ἡ δὲ τούτων
αἰτία λέγεται τοιάδε τις· γιγνώσκων ὁ Κρόνος ἄρα, κα-
θάπερ ἡμεῖς διεληλύθαμεν, ὡς ἀνθρωπεία φύσις οὐδε-
μία ἱκανὴ τὰ ἀνθρώπινα διοικοῦσα αὐτοκράτωρ πάντα
45 μὴ οὐχ ὕβρεώς τε καὶ ἀδικίας μεστοῦσθαι, ταῦτ' οὖν
διανοούμενος ἐφίστη βασιλέας γε καὶ ἄρχοντας ταῖς d
πόλεσιν ἡμῶν οὐκ ἀνθρώπους, ἀλλὰ γένους θειοτέρου
τε καὶ ἀμείνονος δαίμονας, οἷον νῦν ἡμεῖς δρῶμεν τοῖς
ποιμνίοισι καὶ ὅσων ἥμεροί εἰσιν ἀγέλαι· οὐ βοῦς βοῶν
50 οὐδὲ αἶγας αἰγῶν ἄρχοντας ποιοῦμεν αὐτοῖσί τινας,
ἀλλὰ ἡμεῖς αὐτῶν δεσπόζομεν, ἄμεινον ἐκείνων γένος.
ταὐτὸν δὴ καὶ ὁ θεὸς ἄρα καὶ φιλάνθρωπος ὢν τὸ γένος
ἄμεινον ἡμῶν ἐφίστη τὸ τῶν δαιμόνων, ὃ διὰ πολλῆς
μὲν αὐτοῖς ῥᾳστώνης, πολλῆς δ' ἡμῖν ἐπιμελούμενον

ATH. Agite ergo, uter vestrûm prior respondens de sua domi re publica dicere vult, quænam harum sit? — MEG. Numquid natu majorem me priorem dicere æquius est? — CL. Fortasse. — MEG. Atqui reputans mecum, hospes, Lacedæmoniam rem publicam non habeo tibi sic dicere, quo nomine appellandam putem. nam et tyrannidi videtur mihi similis esse; quod enim ad ephoros pertinet, mirum quantum tyrannicum habet; et popularis nonnunquam imperii cujusdam inter omnes civitates maxime speciem præbere mihi videtur. rursus autem ab optimatibus regi eam negare omnino absurdum; et vero etiam regnum in ea per totam vitam habetur idque vetustissimum omnium ab omnibus hominibus et a nobismet ipsis dictum. ego autem sic subito nunc si interroger, re vera, ut dixi, distincte dicere non habeam, quænam sit harum rerum publicarum. — CL. Idem, quod tibi, o Megille, accidisse mihi apertum est; valde enim dubito Cnossiam rem publicam harum aliquam pro certo dicere. — ATH. Revera enim, viri optimi, res publicas habetis; quas autem nunc nominavimus, non sunt res publicæ, sed civitatium habitationes partibus quibusdam sui ipsarum dominantium servientiumque, domini autem unaquæque appellatur imperium. debebat vero, si hinc petendum civitati nomen erat, ejus, qui vere intelligentium dominus est, dei nomine appellari. — CL. Quis autem est ille deus? — ATH. Numquid fabula nobis nonnihil adhuc utendum, si volumus commode quod nunc in quæstionem venit declarare? — CL. Estne igitur ita faciendum? — ATH. Sane quidem quarum enim civitatium constitutiones supra persecuti sumus, his etiam prius permulto traditur imperium quoddam et vitæ civilis genus fuisse sub Saturno admodum felix, cujus imitationem habet si quæ nunc præ ceteris bene administratur res publica. — CL. Plurimum interesse videtur ut de eo audiamus. — ATH. Equidem ita censeo et ob id ipsum mentionem ejus injeci. — MEG. Rectissime tu quidem; nec minus recte facias, si fabulam totam deinceps, si quid ad nos attinet, exponas. — ATH. Faciendum est ut vultis. famam igitur accepimus de illius sæculi vitæ beata, ut ubertim omnia et sua sponte provenientia haberet. causa autem ejus rei talis quædam fertur; nimirum intelligens Saturnus, sicut a nobis expositum est, humanam naturam nullam posse quin res humanas ad suum arbitrium omnes administrans insolentia et injustitia repleatur: hoc igitur secum reputans civitatibus nostris reges moderatoresque præficiebat non homines, sed generis divinioris præstantiorisque genios, quemadmodum nunc facimus nos in armentis et omnibus, quorum cicures sunt greges, quibus non boves boum neque capras caprarum quasi moderatores ponimus, sed nos in ea dominamur genere præstantes illis. eodem igitur modo nimirum deus et homines amans genus præstantibus nobis præficiebat geniorum, quod multum facilem ipsis multumque nobis curam nostri gerens pacem et pudorem et legibus obte-

ἡμῶν εἰρήνην τε καὶ αἰδῶ καὶ εὐνομίαν καὶ ἀφθονίαν e
δίκης παρεχόμενον ἀστασίαστα καὶ εὐδαίμονα τὰ τῶν
ἀνθρώπων ἀπειργάζετο γένη. λέγει δὴ καὶ νῦν οὗτος
ὁ λόγος ἀληθείᾳ χρώμενος, ὡς ὅσων ἂν πόλεων μὴ
5 θεός, ἀλλά τις ἄρχῃ θνητός, οὐκ ἔστι κακῶν αὐτοῖς
οὐδὲ πόνων ἀνάφυξις, ἀλλὰ μιμεῖσθαι δεῖν ἡμᾶς οἴεται
πάσῃ μηχανῇ τὸν ἐπὶ τοῦ Κρόνου λεγόμενον βίον, καὶ
ὅσον ἐν ἡμῖν ἀθανασίας ἔνεστι, τούτῳ πειθομένους δη-
714 μοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ τάς τ' οἰκήσεις καὶ τὰς πόλεις διοικεῖν, a
10 τὴν τοῦ νοῦ διανομὴν ἐπονομάζοντας νόμον. εἰ δ' ἄν-
θρωπος εἷς ἢ ὀλιγαρχία τις ἢ καὶ δημοκρατία ψυχὴν
ἔχουσα ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ὀρεγομένην καὶ πληροῦ-
σθαι τούτων δεομένην, στέγουσαν δὲ οὐδέν, ἀλλ' ἀνη-
νύτῳ καὶ ἀπλήστῳ κακῷ νοσήματι ξυνεχομένην, ἄρξει
15 δὴ πόλεως ἤ τινος ἰδιώτου, καταπατήσας ὁ τοιοῦτος
τοὺς νόμους, ὃ νῦν δὴ ἐλέγομεν, οὐκ ἔστι σωτηρίας μη-
χανή. σκοπεῖν δὴ δεῖ τοῦτον τὸν λόγον ἡμᾶς, ὦ Κλει- b
νία, πότερον αὐτῷ πεισόμεθα, ἢ πῶς δράσομεν. —
ΚΛ. Ἀνάγκη δήπου πείθεσθαι. — ΑΘ. Ἐννοεῖς οὖν,
20 ὅτι νόμων εἴδη τινές φασιν εἶναι τοσαῦτα, ὅσαπερ πο-
λιτειῶν, πολιτειῶν δὲ ἄρτι διεληλύθαμεν ὅσα λέγουσιν
οἱ πολλοί. μὴ δὴ φαύλου πέρι νομίσῃς εἶναι τὴν νῦν
ἀμφισβήτησιν, περὶ δὲ τοῦ μεγίστου· τὸ γὰρ δίκαιον
καὶ ἄδικον οἷ χρὴ βλέπειν, πάλιν ἡμῖν ἀμφισβητούμε-
25 νον ἐλήλυθεν. οὔτε γὰρ πρὸς τὸν πόλεμον οὔτε πρὸς
ἀρετὴν ὅλην βλέπειν δεῖν φασὶ τοὺς νόμους, ἀλλ' ἥτις c
ἂν καθεστηκυῖα ᾖ πολιτεία, ταύτῃ ἰδεῖν τὸ ξυμφέρον,
ὅπως ἄρξει τε ἀεὶ καὶ μὴ καταλυθήσεται, καὶ τὸν φύ-
σει ὅρον τοῦ δικαίου λέγεσθαι κάλλισθ' οὕτω. —
30 ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Ὅτι τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον
ἐστίν. — ΚΛ. Λέγ' ἔτι σαφέστερον. — ΑΘ. Ὧδε·
τίθεται δήπου, φασί, τοὺς νόμους ἐν τῇ πόλει ἑκάστοτε
τὸ κρατοῦν· ἢ γάρ; — ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις. —
ΑΘ. Ἆρ' οὖν οἴει, φασί, ποτὲ δῆμον νικήσαντα ἤ τινα
35 πολιτείαν ἄλλην ἢ καὶ τύραννον θήσεσθαι ἑκόντα πρὸς d
ἄλλο τι πρῶτον νόμους, ἢ τὸ συμφέρον ἑαυτῷ τῆς
ἀρχῆς τοῦ μένειν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. Οὐ-
κοῦν καὶ ὃς ἂν ταῦτα τὰ τεθέντα παραβαίνῃ, κολάσει
ὁ θέμενος ὡς ἀδικοῦντα, δίκαια εἶναι ταῦτ' ἐπονομά-
40 ζων; — ΚΛ. Ἔοικε γοῦν. — ΑΘ. Ταῦτ' ἄρ' ἀεὶ καὶ
οὕτω καὶ ταύτῃ τὸ δίκαιον ἂν ἔχοι. — ΚΛ. Φησὶ γοῦν
οὗτος ὁ λόγος. — ΑΘ. Ἔστι γὰρ τοῦτο ἓν ἐκείνων τῶν
δικαιωμάτων ἀρχῆς πέρι. — ΚΛ. Ποίων δή; — e
ΑΘ. Τῶν ἃ τότε ἐπεσκοποῦμεν, τίνας τίνων ἄρχειν
45 δεῖ. καὶ ἐφάνη δὴ γονέας μὲν ἐκγόνων, νεωτέρων δὲ
πρεσβυτέρους, γενναίους δὲ ἀγεννῶν· καὶ σύχν' ἄττα
ἦν ἄλλ', εἰ μεμνήμεθα, καὶ ἐμπόδια ἕτερα ἑτέροισι.
καὶ δὴ καὶ ἓν ἦν αὐτῶν τοῦτο, καὶ ἔφαμέν που κατὰ
φύσιν τὸν Πίνδαρον ἄγειν δικαιοῦντα τὸ βιαιότατον,
715 ὡς φάναι. — ΚΛ. Ναί, ταῦτ' ἦν ἃ τότε ἐλέχθη. — a
ΑΘ. Σκόπει δή, ποτέροις τισὶν ἡ πόλις ἡμῖν ἐστὶ πα-
ραδοτέα. γέγονε γὰρ δὴ μυριάκις ἤδη τὸ τοιοῦτον ἔν
τισι πόλεσι. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Ἀρχῶν περι-
μαχήτων γενομένων οἱ νικήσαντες τά τε πράγματα

perationem et largam juris copiam afferens a seditionibus libera et beata hominum præstabat genera. hæc igitur narratio nunc quoque verum tradit, quascunque civitates non deus, sed mortalis aliquis regat, non esse malorum civibus nec laborum effugium, sed omnibus modis imitari nos jubet vitam, quæ sub Saturno fuisse dicitur, et quantum in nobis immortalitatis inest, ei obedientes publice et privatim et domos et civitates administrare, intelligentiæ distributionem appellantes legem. sin autem homo singularis vel paucorum dominatio quædam vel populare imperium animum gerens voluptatum et libidinum appetentem et impleri iis cupientem neque vero continentem quicquam, sed infinito et insatiabili malo ægrotantem, regere civitatem vel privatum aliquem cœperit, conculcatis ab ejusmodi homine legibus nulla, id quod paulo ante diximus, salutis via relinquitur. jam nostrum est, o Clinia, hoc ita traditum considerare, utrum assensuri ei, an quomodo facturi simus. — Cl. Utique assentiri necesse. — Ath. Intelligis igitur legum species nonnullos totidem esse statuere, quot rerum publicarum, rerum autem publicarum quot vulgo dicantur, paulo ante nos exposuisse. itaque non levi de re nunc quæstionem esse existimes, sed de gravissima; justum enim et injustum quo spectare debeat, rursus nobis in quæstionem venit. nam neque ad bellum neque ad virtutem totam spectare debere statuunt leges, sed cujusmodi sit res publica constituta, ei utile perspectum habere, ut semper imperium obtineat neque evertatur, atque ita scitissime justi naturam definiri. — Cl. Quomodo? — Ath. Esse id, quod potentiori utile sit. — Cl. Dic etiam planius. — Ath. Sic : fert utique, inquiunt, leges in civitate semper id, quod plurimum potest : nonne? — Cl. Vera dicis. — Ath. Ecquem igitur censes, inquiunt, unquam populum victoria potitum vel aliam rem publicam vel tyrannum sua sponte leges primum alio spectantes esse laturum, quam ad sui imperii utilitatem, quo id permaneat? — Cl. Qui enim alio? — Ath. Ergo si quis hæc statuta violet, eumne pœna quoque afficiet is, qui statuerit, ut injuste agentem, hæc justa appellans? — Cl. Certe consentaneum. — Ath. Hæc igitur semper et hoc modo atque hac ratione habere justum videtur. — Cl. Ita certe hæc fert sententia. — Ath. Est enim hoc unum ex illis imperandi juribus. — Cl. Quænam jura dicis? — Ath. Illa, quæ tum perlustrabamus, quosnam quibusnam imperare par esset. apparuitque parentes par esse liberis, junioribus seniores, nobiles ignobilibus; et alia quædam erant non pauca, si meminimus, et obstantia aliis alia. atque horum unum erat et illud, et Pindarum, ni fallor, secundum naturam dicebamus pro justo adducere violentissimum, quæ ejus esset oratio. — Cl. Sane, hæc ita tunc dicta sunt. — Ath. Jam vide, utrisnam tradenda sit nobis civitas. factum enim jam sexcentis quibusdam in civitatibus hoc est. — Cl. Quidnam? — Ath. Certamine de imperiis commisso victoria potiti et

κατὰ τὴν πόλιν οὕτως ἐσφετέρισαν σφόδρα, ὥστε ἀρ-
χῆς μηδ' ὁτιοῦν μεταδιδόναι τοῖς ἡττηθεῖσι, μήτε
αὐτοῖς μήτε ἐκγόνοις, παραφυλάττοντες δὲ ἀλλήλους
ζῶσιν, ὅπως μή ποτέ τις εἰς ἀρχὴν ἀφικόμενος ἐπα- b
5 ναστῇ μεμνημένος τῶν ἔμπροσθεν γεγονότων κακῶν.
ταύτας δήπου φαμὲν ἡμεῖς νῦν οὔτ' εἶναι πολιτείας,
οὔτ' ὀρθοὺς νόμους, ὅσοι μὴ ξυμπάσης τῆς πόλεως
ἕνεκα τοῦ κοινοῦ ἐτέθησαν· οἳ δ' ἕνεκα τινῶν, στασιώ-
τας, ἀλλ' οὐ πολίτας τούτους φαμέν, καὶ τὰ τούτων
10 δίκαια ἅ φασιν εἶναι, μάτην εἰρῆσθαι. λέγεται δὲ τοῦδ'
ἕνεκα ταῦθ' ἡμῖν, ὡς ἡμεῖς τῇ σῇ πόλει ἀρχὰς οὔθ' ὅτι
πλούσιός ἐστί τις δώσομεν, οὔθ' ὅτι τῶν τοιούτων ἄλλο
οὐδὲν κεκτημένος, ἰσχὺν ἢ μέγεθος ἤ τι γένος· ὃς δ' ἂν c
τοῖς τεθεῖσι νόμοις εὐπειθέστατός τε ᾖ καὶ νικᾷ ταύτην
15 τὴν νίκην ἐν τῇ πόλει, τούτῳ φαμὲν καὶ τὴν τῶν θεῶν
ὑπηρεσίαν δοτέον εἶναι τὴν μεγίστην τῷ πρώτῳ καὶ
δευτέραν τῷ τὰ δεύτερα κρατοῦντι, καὶ κατὰ λόγον
οὕτω τοῖς ἐφεξῆς τὰ μετὰ ταῦθ' ἕκαστα ἀποδοτέον εἶναι.
τοὺς δ' ἄρχοντας λεγομένους νῦν ὑπηρέτας τοῖς νόμοις
20 ἐκάλεσα οὔ τι καινοτομίας ὀνομάτων ἕνεκα, ἀλλ' ἡγοῦ- d
μαι παντὸς μᾶλλον εἶναι παρὰ τοῦτο σωτηρίαν τε πό-
λει καὶ τοὐναντίον. ἐν ᾗ μὲν γὰρ ἂν ἀρχόμενος ᾖ καὶ
ἄκυρος νόμος, φθορὰν ὁρῶ τῇ τοιαύτῃ ἑτοίμην οὖσαν·
ἐν ᾗ δὲ ἂν δεσπότης τῶν ἀρχόντων, οἱ δὲ ἄρχοντες
25 δοῦλοι τοῦ νόμου, σωτηρίαν καὶ πάντα ὅσα θεοὶ πόλε-
σιν ἔδοσαν ἀγαθὰ γιγνόμενα καθορῶ. — ΚΛ. Ναὶ μὰ
Δία, ὦ ξένε· καθ' ἡλικίαν γὰρ ὀξὺ βλέπεις. — ΑΘ. Νέος
μὲν γὰρ ὢν πᾶς ἄνθρωπος τὰ τοιαῦτα ἀμβλύτατα αὐ-
τὸς αὑτοῦ ὁρᾷ, γέρων δὲ ὀξύτατα. — ΚΛ. Ἀληθέστατα. e
30 — ΑΘ. Τί δὴ τὸ μετὰ ταῦτα; ἆρ' οὐχ ἥκοντας μὲν
καὶ παρόντας θῶμεν τοὺς ἐποίκους, τὸν δ' ἑξῆς αὐτοῖς
διαπεραντέον ἂν εἴη λόγον; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; —
Ἄνδρες, τοίνυν φῶμεν πρὸς αὐτούς, ὁ μὲν δὴ θεός,
ὥσπερ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ
716 μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων εὐθείᾳ περαίνει κατὰ a
φύσιν περιπορευόμενος· τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν
ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου τιμωρός, ἧς ὁ μὲν εὐ-
δαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος ξυνέπεται ταπεινὸς καὶ
κεκοσμημένος· εἰ δέ τις ἐξαρθεὶς ὑπὸ μεγαλαυχίας ἢ
40 χρήμασιν ἐπαιρόμενος ἢ τιμαῖς ἢ καὶ σώματος εὐμορ-
φίᾳ ἅμα νεότητι καὶ ἀνοίᾳ φλέγεται τὴν ψυχὴν μεθ'
ὕβρεως, ὡς οὔτ' ἄρχοντος οὔτε τινὸς ἡγεμόνος δεόμε-
νος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις ἱκανὸς ὢν ἡγεῖσθαι, καταλείπεται
ἔρημος θεοῦ, καταλειφθεὶς δὲ καὶ ἔτι ἄλλους τοιούτους b
45 προσλαβὼν σκιρτᾷ ταράττων πάντα ἅμα καὶ πολλοῖς
τισὶν ἔδοξεν εἶναί τις, μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολὺν ὑπο-
σχὼν τιμωρίαν οὐ μεμπτὴν τῇ δίκῃ ἑαυτόν τε καὶ
οἶκον καὶ πόλιν ἄρδην ἀνάστατον ἐποίησε. πρὸς ταῦτ'
οὖν οὕτω διατεταγμένα τί χρὴ δρᾶν ἢ διανοεῖσθαι καὶ
50 τί μὴ τὸν ἔμφρονα; — ΚΛ. Δῆλον δὴ τοῦτό γε· ὡς
τῶν ξυνακολουθησόντων ἐσόμενον τῷ θεῷ δεῖ διανοηθῆ-
ναι πάντα ἄνδρα. — ΑΘ. Τίς οὖν δὴ πρᾶξις φίλη καὶ c
ἀκόλουθος θεῷ; μία καὶ ἕνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον,
ὅτι τῷ μὲν ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ὄντι μετρίῳ φίλον ἂν εἴη,

omnium rerum in civitate arbitrium ita sibi acriter vindicarunt, ut nullam plane imperii partem victis neque ipsis neque eorum filiis concederent, caventesque inter se vivunt, ne quis unquam imperii quicquam adeptus consurgat memor antea male factorum. has vero ipsas nos statuimus nunc neque res esse publicas, neque veras leges, quæ non totius civitatis in rem communem sint latæ; sed quæ in aliquorum, eas factiosas, non civiles, earumque justa quæ dicunt, frustra dicta esse statuimus. dicuntur autem ideo hæc a nobis, quod nos civitati tuæ imperia, non quod aliquis dives sit, assignabimus, neque quod aliud quippiam hujusmodi, robur aut magnitudinem aut generis aliquid, possideat; sed qui latis legibus obedientissimum se præbeat et hanc in civitate victoriam reportet, ei ministerium quoque deorum assignandum statuimus summum primo et secundum secunda victoria potito, et ita proportione sequentibus sequentia quæque esse attribuenda. imperantes autem nunc dici solitos ministros ego legum vocavi non novandorum nominum causa, sed in hoc omnium maxime versari salutem civitatis et contrarium existimo. in qua enim lex imperio subjecta sit et irrita habeatur, ei interitum paratum esse video; in qua vero domina sit imperantium imperantesque serviant legi, ei salutem et omnia quæ dii civitatibus bona dare solent, contingere perspicio. — Cl. Ita per Jovem, hospes; pro ætate enim acriter cernis. — Ath. Juvenis enim ad hæc hebetissimum quisque habet suum visum, senex acutissimum. — Cl. Verissime. — Ath. Quid vero post hæc? nonne venisse colonos tuos atque adesse ponamus, et jam cum iis reliqua deinceps sunt pertractanda? — Cl. Qui enim aliter? — Ath. Viri, igitur dicamus eos alloquentes, deus quidem, ut etiam in veteri dicto est, principium et finem et media rerum omnium tenens recta peragit secundum naturam circumiens; eum vero semper comes sequitur justitia divinam legem deserentium ultrix, cui qui felix futurus est, adhærens subsequitur humilis et compositus; si quis autem fastu elatus vel opibus superbiens vel honoribus vel corporis forma simul juventute et stultitia inflammetur animo cum insolentia, ut qui nec præfecto nec duce aliquo indigeat, sed etiam aliis ducendis idoneus sit, solus sine deo relinquitur, relictus autem et alios sui similes nactus exsultat omnia conturbans multisque esse aliquis visus non ita multo post pœnam non reprehendendam dans justitiæ seque et domum et civitatem funditus evertit. ad hæc igitur ita disposita quid faciendum vel cogitandum est, quid minus, prudenti? — Cl. Perspicuum id quidem: ut in numero sit eorum, qui deum sequantur, cuivis cogitandum est. — Ath. Quænam igitur actio amica deo eumque sequens? una et quæ uno dicto veteri contineatur, simile simili eique modum habenti amicum esse, im-

τὰ δὲ ἄμετρα οὔτε ἀλλήλοις οὔτε τοῖς ἐμμέτροις. ὁ δὴ
θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον ἂν εἴη μάλιστα
καὶ πολὺ μᾶλλον, ἤ πού τις, ὥς φασιν, ἄνθρωπος. τὸν
οὖν τῷ τοιούτῳ προσφιλῆ γενησόμενον εἰς δύναμιν ὅτι
5 μάλιστα καὶ αὐτὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίγνεσθαι. καὶ
κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον ὁ μὲν σώφρων ἡμῶν θεῷ d
φίλος, ὅμοιος γάρ, ὁ δὲ μὴ σώφρων ἀνόμοιός τε καὶ
διάφορος καὶ ἄδικος· καὶ τὰ ἄλλ' οὕτως κατὰ τὸν αὐτὸν
λόγον ἔχει. νοήσωμεν δὴ τούτοις ἑπόμενον εἶναι τὸν
10 τοιόνδε λόγον, ἁπάντων κάλλιστον καὶ ἀληθέστατον,
οἶμαι, λόγων, ὡς τῷ μὲν ἀγαθῷ θύειν καὶ προσομιλεῖν
δὴ τοῖς θεοῖς εὐχαῖς καὶ ἀναθήμασι καὶ ξυμπάσῃ θερα-
πείᾳ θεῶν κάλλιστον καὶ ἄριστον καὶ ἀνυσιμώτατον
πρὸς τὸν εὐδαίμονα βίον καὶ δὴ καὶ διαφερόντως πρέ-
15 πον. τῷ δὲ κακῷ τούτων τἀναντία πέφυκεν. ἀκάθαρτος e
γὰρ τὴν ψυχὴν ὅ γε κακός, καθαρὸς δὲ ὁ ἐναντίος·
παρὰ δὲ μιαροῦ δῶρα οὔτ' ἄνδρα ἀγαθὸν οὔτε θεὸν
717 ἔστι ποτὲ τό γε ὀρθὸν δέχεσθαι. μάτην οὖν περὶ θεοὺς a
ὁ πολύς ἐστι πόνος τοῖς ἀνοσίοις, τοῖσι δὲ ὁσίοις ἐγκαι-
20 ρότατος ἅπασι. σκοπὸς μὲν οὖν ἡμῖν οὗτος, οὗ δεῖ
στοχάζεσθαι· βέλη δὲ αὐτοῦ καὶ οἷον ἡ τοῖς βέλεσιν
ἔφεσις, τὰ ποῖ' ἂν λεγόμενα ὀρθότατα φέροιτ' ἄν; πρῶ-
τον μέν, φαμεν, τιμὰς τὰς μετ' Ὀλυμπίους τε καὶ
τοὺς τὴν πόλιν ἔχοντας θεοὺς τοῖς χθονίοις ἄν τις θεοῖς
25 ἄρτια καὶ δεύτερα καὶ ἀριστερὰ νέμων ὀρθότατα τοῦ
τῆς εὐσεβείας σκοποῦ τυγχάνοι, τὰ δὲ τούτων ἄνωθεν
τὰ περιττὰ καὶ ἀντίφωνα τοῖς ἔμπροσθεν ῥηθεῖσι νῦν b
δή. μετὰ θεοὺς δὲ τούσδε καὶ τοῖς δαίμοσιν ὅ γε ἔμ-
φρων ὀργιάζοιτ' ἄν, ἥρωσι δὲ μετὰ τούτους, ἐπακο-
30 λουθοῖ δ' αὐτοῖς ἱδρύματα ἴδια πατρῴων θεῶν κατὰ
νόμον ὀργιαζόμενα. γονέων δὲ μετὰ ταῦτα τιμαὶ ζών-
των, ὡς θέμις ὀφείλοντα ἀποτίνειν τὰ πρῶτά τε καὶ
μέγιστα ὀφειλήματα, χρεῶν πάντων πρεσβύτατα,
νομίζειν δὲ ἃ κέκτηται καὶ ἔχει πάντα εἶναι τῶν γεν-
35 νησάντων καὶ θρεψαμένων πρὸς τὸ παρέχειν αὐτὰ εἰς c
ὑπηρεσίαν ἐκείνοις κατὰ δύναμιν πᾶσαν, ἀρχόμενον
ἀπὸ τῆς οὐσίας δεύτερα τὰ τοῦ σώματος, τρίτα τὰ τῆς
ψυχῆς, ἀποτίνοντα δανείσματα ἐπιμελείας τε καὶ ὑπερ-
πονούντων ὠδῖνας παλαιὰς ἐπὶ νέοις δανεισθείσας,
40 ἀποδιδόντα δὲ παλαιοῖς ἐν τῷ γήρᾳ σφόδρα κεχρημέ-
νοις. παρὰ δὲ πάντα τὸν βίον ἔχειν τε καὶ ἐσχηκέναι
χρὴ πρὸς αὑτοῦ γονέας εὐφημίαν διαφερόντως, διότι
κούφων καὶ πτηνῶν λόγων βαρυτάτη ζημία· πᾶσι γὰρ d
ἐπίσκοπος τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐτάχθη Δίκης Νέμεσις
45 ἄγγελος. θυμουμένοις τε οὖν ὑπείκειν δεῖ καὶ ἀποπιμ-
πλᾶσι τὸν θυμόν, ἐάν τ' ἐν λόγοις ἐάν τ' ἐν ἔργοις
δρῶσι τὸ τοιοῦτον, ξυγγιγνώσκοντα, ὡς εἰκότως μάλιστα
πατὴρ υἱεῖ δοξάζων ἀδικεῖσθαι θυμοῖτ' ἂν διαφερόντως.
τελευτησάντων δὲ γονέων ταφὴ μὲν ἡ σωφρονεστάτη
50 καλλίστη, μήτε ὑπεραίροντα τῶν εἰθισμένων ὄγκων
μήτ' ἐλλείποντα ὧν οἱ προπάτορες τοὺς αὑτῶν γεννήτας e
ἐτίθεσαν, τάς τε αὖ κατ' ἐνιαυτὸν τῶν ἤδη τέλος ἐχόν-
των ὡσαύτως ἐπιμελείας τὰς κόσμον φερούσας ἀποδι-
δόναι· τῷ δὲ μὴ παραλείπειν μνήμην ἐνδελεχῆ παρε-

modica neque inter se amica esse neque modicis prædicante. deus vero nobis omnium rerum modus esse videtur maxime et multo magis, opinor, quam unus, ut ferunt, homo. tali igitur amicum futurum quam maxime potest et ipsum talem fieri necesse est. atque huic rationi consentaneum est ut qui nostrûm temperatus sit, deo amicus sit, utpote similis, non temperatur vero dissimilis et discrepans et injustus; et reliquorum hæc eadem est ratio. his vero conjunctam esse animadvertamus hanc sententiam omnium pulcherrimam et verissimam, ut arbitror, sententiarum, quæ bono quidem sacrificare atque commercium cum diis habere precibus et donariis et universo cultu deorum pulcherrimum et optimum et efficacissimum esse ad vitam beatam ideoque conveniens præcipue, malo autem horum contraria esse a natura constituta ponit. impurus enim animo est malus, purus autem contrarius; a contaminato vero dona nec viro bono unquam nec deo recte accipere licet. itaque frustra in deos magnum laborem impendunt impii, pii contra omnes opportunissime. finis igitur hic nobis propositus est, quem attingere conandum: tela ejus autem et quasi telis petitio, quænam rectissime dicta ferentur? primum quidem honores dicimus, qui post deos Olympios et civitatis præsides tribuendi sunt inferis diis paria et secunda et læva tribuentem rectissime finem pietatis attingere, quæ autem his superiora sunt, imparia et contrariis horum, quæ modo dicta sunt, vocabulis appellata. post deos autem hosce geniis quoque prudens sacra faciet et heroibus post illos, sequenturque hæc simulacra privata patriorum deorum secundum legem colenda. deinde parentum, dum vivunt, honores, ut fas est debentem solvere prima et maxima debita, nominum omnium antiquissima, et quæ possideat et habeat, ea omnia eorum esse statuere, qui genuerint et educaverint, quibus ea præbeantur ad inserviendum iis pro viribus, primum opes, secundo loco quæ ad corpus, tertio quæ ad animum pertinent, mutua data rependentem curæ susceptorumque laborum molestias veteres in parvulis elocatas et reddentem senibus provecta ætate valde indigentibus; per omnem autem vitam verbis inprimis bonis uti ususque esse debet erga parentes suos, quia levium et volucrium verborum gravissima est pœna; nam omnibus, quæ eo pertinent, custos posita est Justitiæ nuntia Nemesis. itaque et irascentibus submittat se necesse est et iram explentibus, sive verbis sive rebus id faciant, concedens meritissimo patrem filio, quem injuriam sibi facere putet, irasci præcipue. mortuorum autem parentum sepultura quidem modestissima est pulcherrima, ut nec supra usitatas moles extollatur nec subsistatur infra ea, quibus proavi suos genitores condebant, itemque ut quotannis debitus iis, qui jam ad finem pervenerunt, honos habeatur, inprimis autem ut memoriæ perpetuitate nunquam intermittenda semper colantur, et ut impensæ, quam fortuna concedat, modica pars defunctis tribuatur. hæc fere facientes et se-

718 χόμενον, τούτῳ μάλιστ' ἀεὶ πρεσβεύειν δαπάνης τε a τῆς διδομένης ὑπὸ τύχης τὸ μέτριον τοῖς κεκμηκόσι νέμοντα. ταῦτ' ἂν ποιοῦντες καὶ κατὰ ταῦτα ζῶντες ἑκάστοτε ἕκαστοι τὴν ἀξίαν ἂν παρὰ θεῶν καὶ ὅσοι 5 κρείττονες ἡμῶν κομιζοίμεθα, ἐν ἐλπίσιν ἀγαθαῖς διάγοντες τὸ πλεῖστον τοῦ βίου. ἃ δὲ πρὸς ἐκγόνους καὶ ξυγγενεῖς καὶ φίλους καὶ πολίτας ὅσα τε ξενικὰ πρὸς θεῶν θεραπεύματα καὶ ὁμιλίας ξυμπάντων τούτων ἀποτελοῦντα τὸν αὑτοῦ βίον φαιδρυνάμενον κατὰ νόμον b 10 κοσμεῖν δεῖ, τῶν νόμων αὐτῶν ἡ διέξοδος τὰ μὲν πείθουσα, τὰ δὲ μὴ ὑπείκοντα πειθοῖ τῶν ἠθῶν βίᾳ καὶ δίκῃ κολάζουσα τὴν πόλιν ἡμῖν ξυμβουληθέντων θεῶν μακαρίαν τε καὶ εὐδαίμονα ἀποτελεῖ· ἃ δὲ χρὴ μὲν αὖ καὶ ἀναγκαῖον εἰπεῖν νομοθέτην ὅστις ἅπερ ἐγὼ δια- 15 νοεῖται, ἐν δὲ σχήματι νόμου ἀναρμοστεῖ λεγόμενα, τούτων πέρι δοκεῖ μοι δεῖγμα προενεγκόντα αὑτῷ τε καὶ ἐκείνοις, οἷς νομοθετήσει, τὰ λοιπὰ πάντα εἰς δύ- c ναμιν διεξελθόντα τὸ μετὰ τοῦτο ἄρχεσθαι τῆς θέσεως τῶν νόμων. ἔστι δὲ δὴ τὰ τοιαῦτα ἐν τίνι μάλιστα σχή- 20 ματι κείμενα; οὐ πάνυ ῥᾴδιον ἐν ἑνὶ περιλαβόντα εἰπεῖν αὐτὰ οἷόν τινι τύπῳ, ἀλλ' οὑτωσί τινα τρόπον λάβωμεν, ἄν τι δυνώμεθα περὶ αὐτῶν βεβαιώσασθαι. — ΚΛ. Λέγε τὸ ποῖον. — ΑΘ. Βουλοίμην ἂν αὐτοὺς ὡς εὐπειθεστάτους πρὸς ἀρετὴν εἶναι, καὶ δῆλον ὅτι πει- 25 ράσεται τοῦτο ὁ νομοθέτης ἐν ἁπάσῃ ποιεῖν τῇ νομοθεσίᾳ. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τὰ τοίνυν δὴ d λεχθέντα ἔδοξέ τί μοι προὔργου δρᾶν εἰς τὸ περὶ ὧν ἂν παραινῇ μὴ παντάπασιν ὠμῆς ψυχῆς λαβόμενα, μᾶλλον δ' ἡμερώτερόν τε ἂν ἀκούειν καὶ εὐμενέστερον, 30 ὥστε εἰ καὶ μὴ μέγα τι, σμικρὸν δὲ τὸν ἀκούοντα ὅπερ φησὶν εὐμενέστερον γιγνόμενον εὐμαθέστερον ἀπεργάσεται, πᾶν ἀγαπητόν. οὐ γὰρ πολλή τις εὐπέτεια οὐδὲ ἀφθονία τῶν προθυμουμένων ὡς ἀρίστων ὅτι μάλιστα καὶ ὡς τάχιστα γίγνεσθαι, τὸν δὲ Ἡσίοδον οἱ πολλοὶ e 35 σοφὸν ἀποφαίνουσι λέγοντα, ὡς ἡ μὲν ἐπὶ τὴν κακότητα ὁδὸς λεία καὶ ἀνιδιτὶ παρέχει πορεύεσθαι, μάλα βραχεῖα οὖσα· τῆς δὲ ἀρετῆς, φησίν, ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν Ἀθάνατοι, μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς 719 αὐτήν, Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον a 40 ἵκηαι, Ῥηϊδίη δήπειτα φέρειν, χαλεπή περ ἐοῦσα. — ΚΛ. Καὶ καλῶς γ' ἔοικε λέγοντι. — ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν. ὁ δὲ προάγων λόγος ὅ γέ μοι ἀπείργασται, βούλομαι ὑμῖν εἰς τὸ μέσον αὐτὸ θεῖναι. — ΚΛ. Τίθει δή. — ΑΘ. Λέγωμεν δὴ τῷ νομοθέτῃ διαλεγόμενοι τόδε· 45 εἰπὲ ἡμῖν, ὦ νομοθέτα· εἴπερ ὅτι χρὴ πράττειν ἡμᾶς καὶ λέγειν εἰδείης, ἆρα οὐ δῆλον ὅτι καὶ ἂν εἴποις; — b ΚΛ. Ἀναγκαῖον. — ΑΘ. Σμικρῷ μὲν δὴ πρόσθεν ἆρα οὐκ ἠκούσαμέν σου λέγοντος, ὡς τὸν νομοθέτην οὐ δεῖ τοῖς ποιηταῖς ἐπιτρέπειν ποιεῖν ὃ ἂν αὐτοῖς ᾖ 50 φίλον; οὐ γὰρ ἂν εἰδεῖεν, τί ποτ' ἐναντίον τοῖς νόμοις ἂν λέγοντες βλάπτοιεν τὴν πόλιν. — ΚΛ. Ἀληθῆ μέντοι λέγεις. — ΑΘ. Ὑπὲρ δὴ τῶν ποιητῶν εἰ τάδε λέγοιμεν πρὸς αὐτόν, ἆρ' ἂν τὰ λεχθέντα εἴη μέτρια; — ΚΛ. Ποῖα; — ΑΘ. Τάδε· παλαιὸς μῦθος, ὦ νομο- c

a cundum hæc his omnibus in rebus viventes omnes merita a diis et ceteris, qui nobis præstantiores sunt, consequemur bonaque cum spe maximam vitæ partem peragemus. quæ vero in liberis et cognatis et amicis et civibus quæque ad hospites pertinent, deorum causa colendos et in commerciis cum his omnibus præstantem vitam suam hilarare legitimeque ornare par sit, ea legum ipsarum expositio par- b tim persuadens, partim refragantes persuasioni mores vi et judicio puniens civitatem nobis consentientibus diis beatam et felicem præstabit; quæ vero dicenda quidem et ipsa necessario sunt legislatori, qui eadem mecum sentiat, sed legis forma commode dici nequeunt, horum eum specimine cum sibi, tum iis, quibus leges feret, proposito reliquis omnibus quantum potest explicitis, deinde incipere c legumlationem arbitror. sunt autem ista in quanam potissimum forma posita? non admodum facile est una quasi designatione quadam comprehensa ea proponere. sed hoc fere modo aggrediamur, si quid certi statuere de iis possimus. — Cl. Dic, quidnam. — Ath. Vellem eos quam obedientissimos esse ad virtutem, idque legislatorem per omnem legislationem operam daturum esse liquet. — d Cl. Qui enim minus? — Ath. Quæ igitur jam diximus, ea visa mihi sunt prodesse aliquid, quo ne prorsus crudum in animum incidentia de quibus admoneat, sed mitioribus potius et magis benevolis auribus excipiant, ut etiamsi non multum, sed paulum audienti quod dicit cum benevolentia docilitatis additura sint, id omne sit boni consulendum. non enim facile admodum nec nimis multi reperiuntur, qui quam maxime et quam celerrime fieri e quam optimi studeant, sed Hesiodum plerique sapientem demonstrant, qui dicit ad vitium quidem iter planum esse et sine sudore faciendum se præbere, cum valde breve sit; sed pro virtute, inquit, dii sudorem constituerunt Æterni : a longa est ad eam via et ardua surgit Duraque principio; verum eluctatus in altum Aspera quæ fuerat, facili jam deinde fereris. — Cl. Et vero pulchre dicere videtur. — Ath. Sane quidem. sed quod antecedens oratio mihi effecit, ipsum proponere vobis in medium volo. — Cl. Propone dum. — Ath. Sic igitur cum legislatore agamus: dic nobis, legisla- b tor, si id, quod faciendum nobis et dicendum est, scias, nonne haud dubie etiam dicas? — Cl. Necessario. — Ath. Jam paulo quidem ante nonne dicere te audivimus legislatorem non debere permittere poetis, ut qualia ipsis libeat carmina faciant? nescire enim posse, quidnam legibus contrarium dicentes noceant civitati. — Cl. Dicis utique quod res est. — Ath. Jam pro poetis hæc si ei dica- c mus, eruntne commode dicta? — Cl. Quæ? — Ath. Hæc :

θέτα, ὑπό τε αὐτῶν ἡμῶν ἀεὶ λεγόμενός ἐστι καὶ τοῖς
ἄλλοις πᾶσι ξυνδεδογμένος, ὅτι ποιητής, ὁπόταν ἐν τῷ
τρίποδι τῆς Μούσης καθίζηται, τότε οὐκ ἔμφρων ἐστὶν,
οἷον δὲ κρήνη τις τὸ ἐπιὸν ῥεῖν ἑτοίμως ἐᾷ· καὶ τῆς
5 τέχνης οὔσης μιμήσεως ἀναγκάζεται ἐναντίως ἀλλήλοις
ἀνθρώπους ποιῶν διατιθεμένους ἐναντία λέγειν αὑτῷ
πολλάκις, οἶδε δὲ οὔτ' εἰ ταῦτα οὔτ' εἰ θάτερα ἀληθῆ
τῶν λεγομένων. τῷ δὲ νομοθέτῃ τοῦτο οὐκ ἔστι ποιεῖν d
ἐν τῷ νόμῳ, δύο περὶ ἑνὸς, ἀλλὰ ἕνα περὶ ἑνὸς ἀεὶ δεῖ
10 λόγον ἀποφαίνεσθαι. σκέψαι δ' ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπὸ σοῦ
νῦν δὴ λεχθέντων. οὔσης γὰρ ταφῆς τῆς μὲν ὑπερβε-
βλημένης, τῆς δὲ ἐλλειπούσης, τῆς δὲ μετρίας, τὴν
μίαν ἑλόμενος σὺ, τὴν μέσην, ταύτην προστάττεις καὶ
ἐπῄνεσας ἁπλῶς. ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν γυνή μοι διαφέρουσα
15 εἴη πλούτῳ καὶ θάπτειν αὐτὴν διακελεύοιτο ἐν τῷ ποι-
ήματι, τὸν ὑπερβάλλοντα ἂν τάφον ἐπαινοίην, φειδω- e
λὸς δ' αὖ τις καὶ πένης ἀνὴρ τὸν καταδεᾶ, μέτρον δὲ
οὐσίας κεκτημένος καὶ μέτριος αὐτὸς ὢν τὸν αὐτὸν ἂν
ἐπαινέσοι. σοὶ δὲ οὐχ οὕτω ῥητέον, ὡς νῦν εἶπες μέτριον
20 εἰπὼν, ἀλλὰ τί τὸ μέτριον καὶ ὁπόσον, ῥητέον, ἢ τὸν
τοιοῦτον λόγον μήπω σοι διανοοῦ γίγνεσθαι νόμον. —
ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Πότερον οὖν ἡμῖν
ὁ τεταγμένος ἐπὶ τοῖς νόμοις μηδὲν τοιοῦτον προαγο-
ρεύῃ ἐν ἀρχῇ τῶν νόμων, ἀλλ' εὐθὺς ὃ δεῖ ποιεῖν καὶ
720 μὴ φράζῃ τε καὶ ἐπαπειλήσας τὴν ζημίαν ἐπ' ἄλλον a
τρέπηται νόμον, παραμυθίας δὲ καὶ πειθοῦς τοῖς νο-
μοθετουμένοις μηδὲ ἓν προσδιδῷ; καθάπερ ἰατρὸς δέ
τις ὁ μὲν οὕτως, ὁ δ' ἐκείνως ἡμᾶς εἴωθεν ἑκάστοτε
θεραπεύειν — ἀναμιμνησκώμεθα δὲ τὸν τρόπον ἑκάτε-
30 ρον, ἵνα τοῦ νομοθέτου δεώμεθα, καθάπερ ἰατροῦ δέοιντο
ἂν παῖδες τὸν πρᾳότατον αὐτὸν θεραπεύειν τρόπον ἑαυ-
τούς. οἷον δὴ τί λέγομεν; εἰσί πού τινες ἰατροί, φα-
μεν, καί τινες ὑπηρέται τῶν ἰατρῶν, ἰατροὺς δὲ κα-
λοῦμεν δήπου καὶ τούτους. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. b
35 — ΑΘ. Ἐάν τέ γε ἐλεύθεροι ὦσιν ἐάν τε δοῦλοι, κατ'
ἐπίταξιν δὲ τῶν δεσποτῶν καὶ θεωρίαν καὶ κατ' ἐμπει-
ρίαν τὴν τέχνην κτῶνται, κατὰ φύσιν δὲ μή, καθάπερ
οἱ ἐλεύθεροι αὐτοί τε μεμαθήκασιν οὕτω τούς τε αὑτῶν
διδάσκουσι παῖδας. θείης ἂν ταῦτα δύο γένη τῶν. κα-
40 λουμένων ἰατρῶν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Ἆρ'
οὖν καὶ ξυννοεῖς, ὅτι δούλων καὶ ἐλευθέρων ὄντων τῶν
καμνόντων ἐν ταῖς πόλεσι τοὺς μὲν δούλους σχεδόν τι c
οἱ δοῦλοι τὰ πολλὰ ἰατρεύουσι περιτρέχοντες καὶ ἐν
τοῖς ἰατρείοις περιμένοντες, καὶ οὔτε τινὰ λόγον ἑκά-
45 στου πέρι νοσήματος ἑκάστου τῶν οἰκετῶν οὐδεὶς τῶν
τοιούτων ἰατρῶν δίδωσιν οὐδ' ἀποδέχεται, προστάξας
δ' αὐτῷ τὰ δόξαντα ἐξ ἐμπειρίας ὡς ἀκριβῶς εἰδὼς,
καθάπερ τύραννος, αὐθαδῶς οἴχεται ἀποπηδήσας πρὸς
ἄλλον κάμνοντα οἰκέτην, καὶ ῥᾳστώνην οὕτω τῷ δε-
50 σπότῃ παρασκευάζει τῶν καμνόντων τῆς ἐπιμελείας, ὁ
δὲ ἐλεύθερος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ τῶν ἐλευθέρων νο- d
σήματα θεραπεύει τε καὶ ἐπισκοπεῖ καὶ ταῦτα ἐξε-
τάζων ἀπ' ἀρχῆς καὶ κατὰ φύσιν, τῷ κάμνοντι κοινού-
μενος αὐτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις, ἅμα μὲν αὐτὸς μανθάνει

vetus est dictum, legislator, et a nobismet ipsis usurpari solitum et reliquis omnibus comprobatum, poetam, cum in tripode Musæ sedeat, tum sui non esse compotem, sed tamquam fontem aliquem quicquid affluat, sine mora effundere. accedit quod cum ars ejus imitatio sit, sæpe contrario modo affectos fingens homines contraria sibi dicere cogitur neque scit, an hæc, an altera eorum, quæ dicuntur, sint vera. legislatori autem id non licet facere in lege, duo ut dicat de uno, sed unum de uno semper demonstret necesse est. ac vide ex ipsis paulo ante a te commemoratis. sepultura enim alia cum sit, quæ modum excedat, alia, quæ infra subsistat, alia modica, tu unam elegisti mediam eamque præscribis et laudavisti simpliciter. ego vero, si mulier mihi esset divitiis excellens et sepeliendam se mandaret in carmine, excedens modum laudarem sepulcrum, parcus contra vir et pauper deficiens laudaturus esset, modicas autem opes possidens et ipse modicus modicum. tibi vero non ita dicendum est, ut nunc dicebas modicum dicens, sed quid sit modicum quantumque, dicendum, aut ejusmodi orationem noli existimare jam tibi legem fieri. — Cl. Verissime dicis. — Ath. Numquid igitur nobis præfectus legibus nulla ejusmodi præfatione in legum exordio utatur, sed statim quod faciendum sit, quod non, exponat denuntiataque pœna ad aliam se vertat legem, adhortationis autem et persuasionis iis, quæ præscribat, nihil omnino addat? sed quemadmodum medicus aliquis alius hoc, alius illo modo curare singulos nostrûm solet — sed in memoriam revocemus nobis modum utrumque, ut legislatorem rogemus, quemadmodum medicum rogent pueri ut se lenissimo modo curet. quale est igitur quod volumus? sunt quidam, opinor, medici, dicimus, et quidam ministri medicorum, quos nimirum et ipsos medicos vocamus. — Cl. Sane quidem. — Ath. Sive illi liberi sunt seu servi, si secundum dominorum præscriptum, et id, quod viderunt et experti sunt, artem tenent, non secundum naturam, sicut liberi et ipsi ita didicerunt et suos docent filios. posuerisne hæc duo genera eorum, qui medici vocantur? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Cumque ægrotantes in civitatibus servi sint et liberi, nonne vides, ut servis fere servi plerumque medicentur circumcursantes et in medicinis exspectantes, et neque rationem singulorum morborum in singulis vernis ullus ex hoc medicorum genere reddit aut accipit, sed datis secundum experientiam quasi accurate sciens præceptis, tanquam tyrannus, superbe se aufert ad alium ægrotantem vernam festinans, atque ita faciliorem domino reddit ægrotantium curam; liber vero ut plurimum liberorum morbos curat et inspicit eosque explorans ab initio et secundum naturam, et ipsum ægrotum in partem vocans et ejus amicos, simul

τι παρὰ τῶν νοσούντων, ἅμα δὲ καὶ καθ' ὅσον οἷός τέ ἐστι, διδάσκει τὸν ἀσθενοῦντα αὐτὸν καὶ οὐ πρότερον ἐπέταξε, πρὶν ἄν πῃ ξυμπείσῃ, τότε δὲ μετὰ πειθοῦς ἡμερούμενον ἀεὶ παρασκευάζων τὸν κάμνοντα, εἰς τὴν ὑγίειαν ἄγων ἀποτελεῖν πειρᾶται. πότερον οὕτως, ἢ e ἐκείνως ἰατρός τε ἰώμενος ἀμείνων καὶ γυμναστὴς γυμνάζων; διχῇ τὴν μίαν ἀποτελῶν δύναμιν, ἢ μοναχῇ καὶ κατὰ τὸ χεῖρον τοῖν δυοῖν καὶ ἀγριώτερον ἀπεργαζόμενος; — ΚΛ. Πολύ που διαφέρον, ὦ ξένε, τὸ διπλῇ. — ΑΘ. Βούλει δὴ καὶ θεασώμεθα τὸ διπλοῦν τοῦτο καὶ ἁπλοῦν ἐν ταῖς νομοθεσίαις αὐταῖς γιγνόμενον; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ βούλομαι; — ΑΘ. Φέρε δή, πρὸς θεῶν, τίν' ἄρα πρῶτον νόμον θεῖτ' ἂν ὁ νομοθέτης; ἆρ' οὐ κατὰ φύσιν τὴν περὶ γενέσεως ἀρχὴν 721 πρώτην πόλεων πέρι καταχοσμήσει ταῖς τάξεσιν; — a ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Ἀρχὴ δ' ἐστὶ τῶν γενέσεων πάσαις πόλεσιν ἆρ' οὐχ ἡ τῶν γάμων σύμμιξις καὶ κοινωνία; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Γαμικοὶ δὴ νόμοι πρῶτοι κινδυνεύουσι τιθέμενοι καλῶς ἂν τίθεσθαι πρὸς ὀρθότητα πάσῃ πόλει. — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Λέγωμεν δὴ πρῶτον τὸν ἁπλοῦν. ἔχοι δ' ἄν πως ἴσως ὧδε· γαμεῖν δέ, ἐπειδὰν ἐτῶν ᾖ τις τριάκοντα, μέχρι ἐτῶν πέντε καὶ τριάκοντα, εἰ δὲ μή, b ζημιοῦσθαι χρήμασί τε καὶ ἀτιμίᾳ, χρήμασι μὲν τόσοις καὶ τόσοις, τῇ δὲ καὶ τῇδε ἀτιμίᾳ. ὁ μὲν ἁπλοῦς ἔστω τις τοιοῦτος περὶ γάμων, ὁ δὲ διπλοῦς ὅδε· γαμεῖν δέ, ἐπειδὰν ἐτῶν ᾖ τις τριάκοντα, μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα, διανοηθέντα, ὡς ἔστιν ᾗ τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετείληφεν ἀθανασίας, οὗ καὶ πέφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν· τὸ γὰρ γενέσθαι κλεινὸν καὶ μὴ ἀνώνυμον κεῖσθαι τετελευτηκότα τοῦ c τοιούτου ἐστὶν ἐπιθυμία. γένος οὖν ἀνθρώπων ἐστί τι ξυμφυὲς τοῦ παντὸς χρόνου, ὃ διὰ τέλους αὐτῷ ξυνέπεται καὶ συνέψεται, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλειπόμενον ταὐτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι. τούτου δὴ ἀποστερεῖν ἑκόντα ἑαυτὸν οὐδέποτε ὅσιον, ἐκ προνοίας δὲ ἀποστερεῖ ὃς ἂν παίδων καὶ γυναικὸς ἀμελῇ. πειθόμενος μὲν οὖν τῷ νόμῳ ἀζήμιος ἀπαλλάττοιτο ἄν, d μὴ πειθόμενος δὲ αὖ μηδὲ γαμῶν ἔτη τριάκοντα γεγονὼς καὶ πέντε ζημιούσθω μὲν κατ' ἐνιαυτὸν τόσῳ καὶ τόσῳ, ἵνα μὴ δοκῇ τὴν μοναυλίαν οἱ κέρδος καὶ ῥᾳστώνην φέρειν, μὴ μετεχέτω δὲ τιμῶν ὧν ἂν οἱ νεώτεροι ἐν τῇ πόλει τοὺς πρεσβυτέρους αὐτῶν τιμῶσιν ἑκάστοτε. τοῦτον δὴ παρ' ἐκεῖνον τὸν νόμον ἀκούσαντα ἔξεστι περὶ ἑνὸς ἑκάστου διανοηθῆναι, πότερον αὐτοὺς διπλοῦς οὕτω δεῖ γίγνεσθαι τῷ μήκει τὸ σμικρότατον, e διὰ τὸ πείθειν τε ἅμα καὶ ἀπειλεῖν, ἢ τῷ ἀπειλεῖν μόνον χρωμένους ἁπλοῦς γίγνεσθαι τοῖς μήκεσιν. — ΜΕΓ. Πρὸς μὲν τοῦ Λακωνικοῦ τρόπου, ὦ ξένε, τὸ τὰ βραχύτερα ἀεὶ προτιμᾶν· τούτων μὴν τῶν γραμμάτων εἴ τις κριτὴν ἐμὲ κελεύοι γίγνεσθαι, πότερα βουλοίμην ἂν ἐν τῇ πόλει μοι γεγραμμένα τεθῆναι, τὰ μακρότερ' ἂν ἑλοίμην, καὶ δὴ καὶ περὶ παντὸς νόμου κατὰ τοῦτο

et ipse aliquid discit a laborantibus et quantum potest docet etiam affectum ipsum nec prius præscribit, quum ipsi persuaserit quodammodo, tum vero persuasione adhibita mansuefactum semper ægrotantem adducens ad sanitatem perficere conatur. utrum hac, an illa ratione medicus medens præstantior et exercitatior exercitans? duplici modo unam exserens vim, an simplici eoque deteriore et agrestiore efficiens? — Cl. Multum præstare, hospes, duplex videtur. — Ath. Visne igitur consideremus etiam duplex hoc et simplex ut in ipsis legumlationibus appareat? — Cl. Quidni velim? — Ath. Ergo age, per deos, quamnam primum laturum esse legislatorem existimamus? nonne secundum naturam ortus principium primum inter ea, quæ ad civitates pertinent, constitutionibus ordinabit? — Cl. Quidni? — Ath. Principium autem ortuum omnibus civitatibus nonne nuptiarum conjunctio et communio est? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Itaque nuptiales leges si primæ ferantur, bene quod ad rectam rationem attinet ferri cuivis civitati videntur. — Cl. Prorsus quidem. — Ath. Dicamus igitur primum simplicem, cujus hæc fere sit formula: uxorem autem ducito, quando quis triginta annos expleverit, usque ad annos quinque et triginta: si non fecerit, pecunia multator et ignominia, pecunia quidem tanta et tanta, hac autem et hacce ignominia. hujusmodi simplex esto de nuptiis lex, duplex vero hæc: uxorem autem ducito, quando quis triginta annos expleverit, usque ad annos quinque et triginta, reputans secum esse quodammodo humanum genus natura particeps immortalitatis, cujus etiam insitum omnibus esse appetitum vehementem; nam clarum fieri velle nec sine nomine jacere mortuum, id est illud appetere. genus igitur hominum est quoddam natura conjunctum universo tempori, cui perpetuus adhæret hærebitque comes, et hoc modo immortale, quod natis natorum relinquendis unum semper idemque manens ortu particeps est immortalitatis. hac vero re sua sponte sese privare nunquam fas est, consulto autem privat quicumque ad liberos et uxorem animum applicare negligit. obsequens igitur legi impunitus discedet, non obsequens contra neque ducens uxorem triginta natus et quinque annos et multator quotannis tanto et tanto, ne cælibem vitam lucrum sibi et commoditatem afferre existimet, et expers esto honorum, quos juniores in civitate senioribus sese habere solent. hac igitur lege juxta illam audita cogitare nobis de unaquaque licebit, utrum eas duplices sic fieri longitudine minimum, utpote simul et persuadentes et minantes, an minantes solum simplices fieri longitudinibus opus sit. — Meg. Laconici quidem moris est, hospes, breviora semper pluris facere: horum tamen scriptorum si quis arbitrum me fieri juberet, utra mallem in civitate mihi scripta proponi, longiora eligerem,

722 a τὸ παράδειγμα, εἰ γίγνοιτο ἑκάτερα, ταὐτὸν τοῦτ' ἂν αἱροίμην. οὐ μὴν ἀλλά που καὶ Κλεινίᾳ τῷδε ἀρέσκειν δεῖ τὰ νῦν νομοθετούμενα· τούτου γὰρ ἡ πόλις ἡ νῦν τοῖς τοιούτοις νόμοις χρῆσθαι διανοουμένη. — ΚΛ. Καλῶς γ', ὦ Μέγιλλε, εἶπες. — ΑΘ. Τὸ μὲν οὖν περὶ πολλῶν ἢ ὀλίγων γραμμάτων ποιήσασθαι τὸν λόγον λίαν εὔηθες· τὰ γάρ, οἶμαι, βέλτιστα, ἀλλ' οὐ τὰ b βραχύτατα οὐδὲ τὰ μήκη τιμητέον, τὰ δ' ἐν τοῖς νῦν δὴ νόμοις ῥηθεῖσιν οὐ διπλῷ θάτερα τῶν ἑτέρων διάφορα μόνον εἰς ἀρετὴν τῆς χρείας, ἀλλ' ὅπερ ἐῤῥήθη νῦν δή, τὸ τῶν διττῶν ἰατρῶν γένος ὀρθότατα παρετέθη. πρὸς τούτῳ δὲ οὐδεὶς ἔοικε διανοηθῆναι πώποτε τῶν νομοθετῶν, ὡς ἐξὸν δυοῖν χρῆσθαι πρὸς τὰς νομοθεσίας, πειθοῖ καὶ βίᾳ, καθ' ὅσον οἷόν τε ἐπὶ τὸν ἄπειρον παιδείας ὄχλον τῷ ἑτέρῳ χρῶνται μόνον· οὐ γὰρ πειθοῖ κεραννύντες τὴν μάχην νομοθετοῦσιν, ἀλλ' ἀκράτῳ c μόνον τῇ βίᾳ. ἐγὼ δ', ὦ μακάριοι, καὶ τρίτον ἔτι περὶ τοὺς νόμους ὁρῶ γίγνεσθαι δέον οὐδαμῇ τὰ νῦν γιγνόμενον. — ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις; — ΑΘ. Ἐξ αὐτῶν ὧν νῦν διειλέγμεθα ἡμεῖς, κατὰ θεόν τινα γεγονός. σχεδὸν γὰρ ἐξ ὅσου περὶ τῶν νόμων ἤργμεθα λέγειν ἐξ ἑωθινοῦ, μεσημβρία τε γέγονε καὶ ἐν ταύτῃ παγκάλῃ ἀναπαύλῃ τινὶ γεγόναμεν οὐδὲν ἄλλ', ἢ περὶ νόμων διαλεγόμενοι, νόμους δὲ ἄρτι μοι δοκοῦμεν λέγειν ἄρχε- d σθαι, τὰ δ' ἔμπροσθεν ἦν πάντα ἡμῖν προοίμια νόμων. τί δὲ ταῦτ' εἴρηκα; τόδ' εἰπεῖν βουληθείς, ὅτι λόγων πάντων καὶ ὅσων φωνὴ κεκοινώνηκε, προοίμιά τέ ἐστι καὶ σχεδὸν οἷόν τινες ἀνακινήσεις ἔχουσαί τινα ἔντεχνον ἐπιχείρησιν χρήσιμον πρὸς τὸ μέλλον περαίνεσθαι. καὶ δή που κιθαρῳδικῆς ᾠδῆς λεγομένων νόμων καὶ πάσης Μούσης προοίμια θαυμαστῶς ἐσπουδασμένα πρόκειται, τῶν δὲ ὄντως νόμων ὄντων, οὓς δὴ πολιτικοὺς εἶναί φα- e μεν, οὐδεὶς πώποτε οὔτ' εἶπέ τι προοίμιον οὔτε ξυνθέτης γενόμενος ἐξήνεγκεν εἰς τὸ φῶς, ὡς οὐκ ὄντος φύσει. ἡμῖν δὲ ἡ νῦν διατριβὴ γεγονυῖα, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, σημαίνει ὡς ὄντος, οἵ τέ γε δὴ διπλοῖ ἔδοξαν νῦν δή μοι λεχθέντες νόμοι, οὐκ εἶναι ἁπλῶς οὕτω πως διπλοῖ, ἀλλὰ δύο μέν τινε, νόμος τε καὶ προοίμιον τοῦ νόμου· ὃ δὴ τυραννικὸν ἐπίταγμα ἀπεικασθὲν ἐῤῥήθη τοῖς ἐπι-

723 a τάγμασι τοῖς τῶν ἰατρῶν, οὓς εἴπομεν ἀνελευθέρους, τοῦτ' εἶναι νόμος ἄκρατος, τὸ δὲ πρὸ τούτου ῥηθέν, πειστικὸν λεχθὲν ὑπὸ τοῦδε, ὄντως μὲν εἶναι πειστικόν, προοιμίου μὴν τοῦ περὶ λόγους δύναμιν ἔχειν. ἵνα γὰρ εὐμενῶς καὶ διὰ τὴν εὐμένειαν εὐμαθέστερον τὴν ἐπίταξιν, ὃ δή ἐστιν ὁ νόμος, δέξηται ᾧ τὸν νόμον ὁ νομοθέτης λέγει, τούτου χάριν εἰρῆσθαί μοι κατεφάνη πᾶς ὁ λόγος οὗτος, ὃν πείθων εἶπεν ὁ λέγων. διὸ δὴ κατά γε b τὸν ἐμὸν λόγον τοῦτ' αὐτό, προοίμιον, ἀλλ' οὐ λόγος ἂν ὀρθῶς προσαγορεύοιτο εἶναι τοῦ νόμου. ταῦτ' οὖν εἰπὼν τί τὸ μετὰ τοῦτο ἄν μοι βουληθείην εἰρῆσθαι; τόδε, ὡς τὸν νομοθέτην πρὸ πάντων τε ἀεὶ τῶν νόμων χρεών ἐστι μὴ ἀμοίρους αὐτοὺς προοιμίων ποιεῖν καὶ καθ' ἕκαστον, ᾗ διοίσουσιν ἑαυτῶν ὅσον νῦν δὴ τὼ λεχθέντε διηνεγκάτην. — ΚΛ. Τό γ' ἐμὸν οὐκ ἂν ἄλλως νομο-

a eodemque exemplo in quavis lege, si utrumque daretur, hoc idem eligerem. verum enim vero Cliniæ quoque huicce probentur necesse est quæ nunc pro legibus feruntur; hujus enim civitas est quæ nunc his talibus uti legibus cogitet. — Cl. Laudo quæ dixisti, o Megille. — Ath. De multitudine quidem aut paucitate scribendorum quæstionem habere valde ineptum puto; sunt enim, opinor, optima, b non brevissima neque longa magni facienda; et in iis, quæ modo dictæ sunt, legibus non duplo tantum altera alteris præstabant ad usus virtutem, sed rectissime id, de quo modo dictum est, duplicium genus medicorum juxta posuimus. præterea vero nemo unquam reputasse legislatorum videtur, cum duobus uti liceat ad legumlationes, persuasione et vi, ipsos quam maxime apud ineruditum vulgus altero tantum uti; neque enim persuasione temperantes c pugnam, sed mera solum vi leges ferunt. ego vero, o beati, etiam tertium quoddam faciendum esse in legibus video, quod neutiquam nunc fieri solet. — Cl. Quidnam dicis? — Ath. Quod ex his ipsis sermonibus nostris deo aliquo volente prodiit. nam fere ex quo de legibus dicere cœpimus a mane, meridies factus est et in hunc pulcherrimum ad requiescendum locum devenimus nihil aliud nisi de legibus sermocinantes, leges autem nunc primum dicere mihi d videmur, cum superiora omnia procemia nobis legum essent. qua vero mente id dixi? hoc demonstraturus, orationum omnium omniumque quibus vocis usus interveniat, et procemia esse et fere quasi præparationes quasdam artificiosam aggressionem habentes utilem ad id, quod peragendum est. et illarum nimirum, quæ citharodici cantus leges vocantur, et cujusvis Musæ procemia mira sollertia elaborata exstare scimus, sed earum, quæ vere leges sunt, e quas civiles esse statuimus, nemo unquam aut dixit procemium aliquod aut compositum a se in lucem protulit, quasi natura sit nullum. nobis autem habiti nunc sermones esse quoddam demonstrare mihi videntur, et quas equidem duplices paulo ante dicere leges mihi visus sum, eæ non esse sic simpliciter duplices, sed res duæ, lex et procemium legis: nimirum quæ præscriptio tyrannica dicebatur comparata cum præscriptionibus medicorum, quos illiberales a appellabamus, ea lex esse mera, antea dictum autem et persuadendi facultate præditum ab hocce appellatum, ne vera quidem esse ea præditum facultate, sed procemii, quale in orationibus esse solet, vim habere. ut enim benevolus et propter benevolentiam docilior præscriptionem, quæ quidem lex est, acciperet is, cui legem dicit legislator, eo consilio mihi omnis illa oratio habita visa est, b quam persuadens habuit orator, ideoque meo quidem arbitrio hoc ipsum, procemium, non oratio legis recte appellabitur. his igitur dictis quid est quod post ea dictum mihi velim? hoc, legislatorem et ante omnes semper leges curare debere, ut ne expertes procemiorum faciat, et ante singulas, quo facto tantum inter se different, quantum duæ modo dictæ differebant. — Cl. Mea quidem sen-

θετεῖν διακελεύοιτο ἡμῖν τὸν τούτων ἐπιστήμονα. — ΑΘ. Καλῶς μὲν τοίνυν, ὦ Κλεινία, δοκεῖς μοι τό γε c τοσοῦτον λέγειν, ὅτι πᾶσί γε νόμοις ἐστὶ προοίμιον, καὶ ὅτι πάσης ἀρχόμενον νομοθεσίας χρὴ προτιθέναι 5 παντὸς τοῦ λόγου τὸ πεφυκὸς προοίμιον ἑκάστοις· οὐ γὰρ σμικρὸν τὸ μετὰ τοῦτό ἐστι ῥηθησόμενον, οὐδ' ὀλίγον διαφέρον ἢ σαφῶς ἢ μὴ σαφῶς αὐτὰ μνημονεύεσθαι· τὸ μέντοι μεγάλων πέρι λεγομένων νόμων καὶ σμικρῶν εἰ ὁμοίως προοιμιάζεσθαι προστάττοιμεν, οὐκ 10 ἂν ὀρθῶς λέγοιμεν· οὐδὲ γὰρ ᾄσματος οὐδὲ λόγου παν- d τὸς δεῖ τὸ τοιοῦτον δρᾶν, καίτοι πέφυκέ γε εἶναι πᾶσιν, ἀλλ' οὐ χρηστέον ἅπασιν· αὐτῷ δὲ τῷ τε ῥήτορι καὶ τῷ μελῳδῷ καὶ τῷ νομοθέτῃ τὸ τοιοῦτον ἑκάστοτε ἐπιτρεπτέον. — ΚΛ. Ἀληθέστατα δοκεῖς μοι λέγειν. ἀλλὰ 15 δὴ μηκέτ', ὦ ξένε, διατριβὴν πλείω τῆς μελλήσεως ποιώμεθα, ἐπὶ δὲ τὸν λόγον ἐπανέλθωμεν καὶ ἀπ' ἐκείνων ἀρχώμεθα, εἴ σοι φίλον, ὧν οὐχ ὡς προοιμιαζόμενος εἶπες τότε. πάλιν οὖν, οἷόν φασιν οἱ παίζοντες, ἀμεινόνων ἐξ ἀρχῆς δευτέρων ἐπαναπολήσωμεν, ὡς e 20 προοίμιον, ἀλλ' οὐ τὸν τυχόντα λόγον περαίνοντες καθάπερ ἄρτι. λάβωμεν δ' αὐτῶν ἀρχὴν ὁμολογοῦντες προοιμιάζεσθαι. καὶ τὰ μὲν περὶ θεῶν τιμῆς προγόνων τε θεραπείας καὶ τὰ νῦν δὴ λεχθέντα ἱκανά· τὰ δ' ἑξῆς πειρώμεθα λέγειν, μέχριπερ ἂν σοι πᾶν τὸ προοίμιον 25 ἱκανῶς εἰρῆσθαι δοκῇ. μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη τοὺς νόμους 724 αὐτοὺς διέξει λέγειν. — ΑΘ. Οὐκοῦν περὶ θεῶν μὲν a καὶ τῶν μετὰ θεοὺς καὶ γονέων ζώντων τε πέρι καὶ τελευτησάντων τότε ἱκανῶς προοιμιασάμεθα, ὡς νῦν λέγομεν· τὸ δὲ ἀπολειπόμενον ἔτι τοῦ τοιούτου φαίνει 30 μοι σὺ διακελεύεσθαι τὰ νῦν οἷον πρὸς τὸ φῶς ἐπανάγειν. — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν μετά γε τὰ τοιαῦτα ὡς χρὴ τὰ περὶ τὰς αὑτῶν ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς οὐσίας σπουδῆς τε πέρι καὶ ἀνέσεως ἴσχειν, προσῆκόν τ' ἐστὶ καὶ κοινότατον b 35 ἀναπεμπαζομένους τόν τε λέγοντα καὶ τοὺς ἀκούοντας παιδείας γίγνεσθαι κατὰ δύναμιν ἐπηβόλους. ταῦτ' οὖν ἡμῖν αὐτὰ μετ' ἐκεῖνα ὄντως ἐστὶ ῥητέα τε καὶ ἀκουστέα. — ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις.

tentia non aliter leges ferre nobis jubet harum rerum peritum. — Ath. Hoc igitur recte mihi, o Clinia, sentire videris, omnibus legibus esse prooemia, et omnis legislationis initio proponendum esse universæ orationi conveniens natura singulis prooemium; non enim exiguum est quod deinde dicendum venit, neque parvi refert clare illa an non clare memoriæ imprimantur; si tamen in magnis quæ dicuntur legibus et in parvis similiter uti prooemiis juberemus, non recte faceremus; neque enim in quovis cantico aut quavis oratione id agendum, quamquam cuivis naturale est, at non utendum est omnibus; sed ipsius et oratoris et cantoris et legislatoris arbitrio hoc semper permittendum. — Cl. Verissime dicere mihi videris. verum tamen ne amplius, hospes, cunctando rem differamus, sed ad propositum revertamur et ab illis initium faciamus, si tibi placet, quæ non ut prooemium exhibens tunc dicebas. rursus igitur, ut jocantes dicere solent, melioribus denuo secundis repetamus, ut prooemium, non ut communem quendam, quemadmodum paulo ante, sermonem tractantes. initium autem ita faciamus, ut prooemium exhibere profiteamur. et de deorum quidem bonore majorumque cultu etiam ea, quæ modo dicta sunt, sufficiunt; quæ autem proxima sunt, ea deinceps dicere conemur, dum tibi totum prooemium commode expositum esse videatur. deinde vero ipsas jam leges exponere persequeris. — Ath. Itaque de diis quidem et illis, qui a diis proximi sunt, et de parentibus cum vivis, tum mortuis sufficiunt quæ tunc prooemii, ut nunc dicimus, loco proposuimus; quod autem adhuc reliquum est ejus generis, id nunc videris mihi ut quasi in lucem proferam exhortari. — Cl. Prorsus quidem. — Ath. Verum enimvero post illa quidem et conveniens et maxime commune est de iis, quæ ad proprios animos et ad corpora et ad res familiares pertinent, quo studio quaque remissione sit agendum, recolentes et eum, qui dicit, et eos, qui audiunt, eruditionis pro viribus participes fieri. hæc ipsa igitur nobis post illa re vera et dicenda sunt et audienda. — Cl. Rectissime dicis.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

726 ΑΘ. Ἀκούοι δὴ πᾶς, ὅσπερ νῦν δὴ τὰ περὶ θεῶν τε 40 ἤκουε καὶ τῶν φίλων προπατόρων. πάντων γὰρ τῶν αὑτοῦ κτημάτων μετὰ θεοὺς ψυχὴ θειότατον, οἰκειότατον ὄν. τὰ δ' αὑτοῦ διττὰ πάντ' ἐστὶ πᾶσι. τὰ μὲν οὖν κρείττω καὶ ἀμείνω δεσπόζοντα, τὰ δ' ἥττω καὶ χείρω δοῦλα. τῶν οὖν αὑτοῦ τὰ δεσπόζοντα ἀεὶ προτι- 45 μητέον τῶν δουλευόντων. οὕτω δὴ τὴν αὑτοῦ ψυχὴν 727 μετὰ θεοὺς ὄντας δεσπότας καὶ τοὺς τούτοις ἑπομένους a τιμᾷν δεῖν λέγων δευτέραν ὀρθῶς παρακελεύομαι. τιμᾷ δ' ὡς ἔπος εἰπεῖν ἡμῶν οὐδεὶς ὀρθῶς, δοκεῖ δέ. θεῖον γὰρ ἀγαθόν που τιμή, τῶν δὲ κακῶν οὐδὲν τίμιον· ὁ

LIBER QUINTUS.

Ath. Audiat igitur quisquis de diis et de caris proavis modo dicta audiebat; nam omnium quæ quis possidet, post deos divinissimum est animus, quo nihil magis proprium est. sua autem duplicia omnia sunt omnibus, altera superiora et meliora, quæ imperant, altera inferiora et deteriora, quæ serviunt; quorum proinde imperantia semper colenda sunt præ servientibus. sic igitur suum cuique animum secundo loco post deos dominos et ab his proximos colendum esse demonstrans recte præcipio. at nemo nostrûm, ut ita dicam, recte colit, sed colere opinatur. scilicet divinum bonum est cultus, quocum nihil malorum com-

δ' ἡγούμενος ἤ τισι λόγοις ἢ δώροις αὐτὴν αὔξειν ἤ
τισιν ὑπείξεσι, μηδὲν βελτίω δὲ ἐκ χείρονος αὐτὴν
ἀπεργαζόμενος τιμᾷν μὲν δοκεῖ, δρᾷ δὲ τοῦτο οὐδα-
μῶς. αὐτίκα παῖς εὐθὺς γενόμενος ἄνθρωπος πᾶς ἡγεῖ-
5 ται πάντα ἱκανὸς εἶναι γιγνώσκειν, καὶ τιμᾷν οἴεται b
ἐπαινῶν τὴν αὑτοῦ ψυχήν, καὶ προθυμούμενος ἐπιτρέ-
πει πράττειν ὅτι ἂν ἐθέλῃ· τὸ δὲ νῦν λεγόμενόν ἐστιν,
ὡς δρῶν ταῦτα βλάπτει καὶ οὐ τιμᾷ· δεῖ δέ, ὥς φαμεν,
μετά γε θεοὺς δευτέραν. οὐδέ γε ὅταν ἄνθρωπος τῶν
10 αὑτοῦ ἑκάστοτε ἁμαρτημάτων μὴ ἑαυτὸν αἴτιον ἡγῆ-
ται καὶ τῶν πλείστων κακῶν καὶ μεγίστων, ἀλλὰ ἄλ-
λους, ἑαυτὸν δὲ ἀεὶ ἀναίτιον ἐξαιρῇ, τιμῶν τὴν αὑτοῦ
ψυχήν, ὡς δὴ δοκεῖ· ὁ δὲ πολλοῦ δεῖ δρᾷν τοῦτο· βλά-
πτει γάρ. οὐδ' ὁπόταν ἡδοναῖς παρὰ λόγον τὸν τοῦ c
15 νομοθέτου καὶ ἔπαινον χαρίζηται, τότε οὐδαμῶς τιμᾷ,
ἀτιμάζει δὲ κακῶν καὶ μεταμελείας ἐμπιπλὰς αὐτήν.
οὐδέ γε ὁπόταν αὖ τἀναντία τοὺς ἐπαινουμένους πό-
νους καὶ φόβους καὶ ἀλγηδόνας καὶ λύπας μὴ διαπονῇ
καρτερῶν, ἀλλὰ ὑπείκῃ, τότε οὐ τιμᾷ ὑπείκων· ἄτιμον
20 γὰρ αὐτὴν ἀπεργάζεται δρῶν τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα.
οὐδ' ὁπόταν ἡγῆται τὸ ζῆν πάντως ἀγαθὸν εἶναι, τιμᾷ,
ἀτιμάζει δ' αὐτὴν καὶ τότε· τὰ γὰρ ἐν ᾄδου πράγματα d
πάντα κακὰ ἡγουμένης τῆς ψυχῆς εἶναι ὑπείκει καὶ
οὐκ ἀντιτείνει διδάσκων τε καὶ ἐλέγχων, ὡς οὐκ οἶδεν
25 οὐδ' εἰ τἀναντία πέφυκε μέγιστα εἶναι πάντων ἀγαθῶν
ἡμῖν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς τοὺς ἐκεῖ. οὐδὲ μὴν πρὸ ἀρε-
τῆς ὁπόταν αὖ προτιμᾷ τις κάλλος, τοῦτ' ἔστιν οὐχ
ἕτερον, ἢ ἡ τῆς ψυχῆς ὄντως καὶ πάντως ἀτιμία. ψυ-
χῆς γὰρ σῶμα ἐντιμότερον οὗτος ὁ λόγος φησὶν εἶναι
30 ψευδόμενος· οὐδὲν γὰρ γηγενὲς Ὀλυμπίων ἐντιμότερον· e
ἀλλ' ὁ περὶ ψυχῆς ἄλλως δοξάζων ἀγνοεῖ, ὡς θαυμα-
στοῦ τούτου κτήματος ἀμελεῖ. οὐδέ γε ὁπόταν χρή-
ματά τις ἐρᾷ κτᾶσθαι μὴ καλῶς ἢ μὴ δυσχερῶς φέρῃ
728 κτώμενος, δώροις ἄρα τιμᾷ τότε τὴν αὑτοῦ ψυχήν· a
35 παντὸς μὲν οὖν λείπει· τὸ γὰρ αὐτῆς τίμιον ἅμα καὶ
καλὸν ἀποδίδοται σμικροῦ χρυσοῦ· πᾶς γὰρ ὅ τ' ἐπὶ
γῆς καὶ ὑπὸ γῆς χρυσὸς ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος. ὡς δὲ εἰ-
πεῖν ξυλλήβδην, ὃς ἅπερ ἂν νομοθέτης αἰσχρὰ εἶναι
καὶ κακὰ διαριθμούμενος τάττῃ καὶ τοὐναντίον ἀγαθὰ
40 καὶ καλά, τῶν μὲν ἀπέχεσθαι μὴ ἐθέλῃ πάσῃ μηχανῇ,
τὰ δὲ ἐπιτηδεύειν ξύμπασαν κατὰ δύναμιν, οὐκ οἶδεν
ἐν τούτοις πᾶσι πᾶς ἄνθρωπος ψυχήν, θειότατον ὄν, b
ἀτιμότατα καὶ κακοσχημονέστατα διατιθείς. τὴν γὰρ
λεγομένην δίκην τῆς κακουργίας τὴν μεγίστην οὐδεὶς ὡς
45 ἔπος εἰπεῖν λογίζεται, ἔστι δ' ἡ μεγίστη τὸ ὁμοιοῦσθαι
τοῖς οὖσι κακοῖς ἀνδράσιν, ὁμοιούμενον δὲ τοὺς μὲν
ἀγαθοὺς φεύγειν ἄνδρας καὶ λόγους καὶ ἀποσχίζεσθαι,
τοῖς δὲ προσκολλᾶσθαι διώκοντα κατὰ τὰς συνουσίας·
προσπεφυκότα δὲ τοῖς τοιούτοις ἀνάγκη ποιεῖν καὶ
50 πάσχειν ἃ πεφύκασιν ἀλλήλους οἱ τοιοῦτοι ποιεῖν καὶ c
λέγειν. τοῦτο οὖν δὴ τὸ πάθος δίκη μὲν οὐκ ἔστι, καλὸν
γὰρ τό γε δίκαιον καὶ ἡ δίκη, τιμωρία δέ, ἀδικίας
ἀκόλουθος πάθη, ἧς ὅ τε τυχὼν καὶ μὴ τυγχάνων
ἄθλιος, ὁ μὲν οὐκ ἰατρευόμενος, ὁ δέ, ἵνα ἕτεροι πολλοὶ

mune quicquam habet; sed qui se verbis quibusdam vel donis vel obsequiis extollere eum putat nec meliorem ex deteriore efficit, is colere opinatur, revera minime colit. velut puer statim quisque homo idoneum sese putat ad omnia cognoscenda, et laudando colere animum suum existimat, et studiose ei quicquid lubet facere permittit; sed quod nunc dicitur, hoc est, ab eo, qui ita agit, lædi eum, non coli, qui tamen secundo, ut statuimus, a diis loco colendus est. neque vero cum quis peccatorum suorum et plurimorum malorum et maximorum non se auctorem putat, sed alios, se autem semper extra culpam ponit, colens animum suum, ut quidem existimat, quod tamen multum abest ut faciat, cum lædat. neque cum voluptatibus contra legislatoris edictum et laudem indulget, tum ullo modo colit, sed dehonestat, eum malis et pœnitentia implens. neque vero cum rursus ex contrario laudatos labores et formidines et dolores et molestias non subit tolerans, sed cedit, tum colit cedens; nam dedecorat eum hæc omnia faciens. neque cum vivere omnino bonum esse existimat, colit, sed tum quoque cum dehonestat; nam res apud inferos omnes malas existimanti animo cedit neque repugnat docendo arguendoque eum ne illud quidem scire, an contra omnium bonorum nobis apud illos deos maxima sint. neque vero etiam præ virtute rursus colere pulchritudinem aliud quicquam est, quam vere et omnino animum dedecorare. nam animo corpus honestius esse dicit hæc oratio mentiens; nihil enim terrestre cœlestibus honestius est; sed aliter de animo sentiens ignorat, quam admirabilem hanc possessionem negligat. neque vero cum quis opes acquirere amat minus honeste aut non graviter acquirens, tum animum suum donis scilicet colit: immo aberrat longissime; nam ejus honorem simul et pulchritudinem vendit parvo auro; omne enim in terra et sub terra aurum cum virtute non est comparandum. utque summatim dicatur, qui eorum, quæ legislator turpia et mala esse enumerans ponit, et ex contrario quæ bona et pulchra, alteris omnibus modis obtinere, alteris studere omnibus viribus quisquis non vult, nescit in his omnibus se animum, rem divinissimam, dedecorare et dehonestare maxime. nam quod gravissimum dicitur jure maleficium sequi, id nemo, ut ita dicam, secum perpendit. est vero gravissimum, ut similis fiat viris, qui mali sunt, eamque similitudinem suscipiens, bonos quidem fugiat viros et sermones seque sejungat, istorum autem sectans consuetudinem adhærescat, quibuscum commeatum necesse est facere et pati quæ tales facere inter se et dicere natura cogit. hoc vero modo affici jus quidem non est; pulchrum est enim, justum et jus; sed pœna, injustitiæ adjuncta affectio, quam expertus pariter ac non experiens miser est, alter, quod morbus ejus non curatur, alter, quod aliorum multorum salutis causa perit. cultus autem est

σώζωνται, ἀπολλύμενος. τιμὴ δ' ἐστὶν ἡμῖν, ὡς τὸ
ὅλον εἰπεῖν, τοῖς μὲν ἀμείνοσιν ἕπεσθαι, τὰ δὲ χείρονα,
γενέσθαι δὲ βελτίω δυνατὰ τοῦτ' αὐτὸ ὡς ἄριστα ἀπο-
τελεῖν. ψυχῆς οὖν ἀνθρώπῳ κτῆμα οὐκ ἔστιν εὐφυέ-
5 στερον εἰς τὸ φυγεῖν μὲν τὸ κακὸν, ἰχνεῦσαι δὲ καὶ ἑλεῖν d
τὸ πάντων ἄριστον καὶ ἑλόντα αὖ κοινῇ ξυνοικεῖν τὸν
ἐπίλοιπον βίον· διὸ δεύτερον ἐτάχθη τιμῇ. τὸ δὲ τρίτον,
πᾶς ἂν τοῦτό γε νοήσειε τὴν τοῦ σώματος εἶναι κατὰ
φύσιν τιμήν. τὰς δ' αὖ τιμὰς δεῖ σκοπεῖν, καὶ τούτων
10 τίνες ἀληθεῖς καὶ ὅσαι κίβδηλοι· τοῦτο δὲ νομοθέτου.
μηνύειν δή μοι φαίνεται τάσδε καὶ τοιάσδε τινὰς αὐτὰς
εἶναι· τίμιον εἶναι σῶμα οὐ τὸ καλὸν οὐδὲ ἰσχυρὸν οὐδὲ
τάχος ἔχον οὐδὲ μέγα οὐδέ γε τὸ ὑγιεινὸν, καίτοι πολ- e
λοῖς ἂν τοῦτό γε δοκοῖ, καὶ μὴν οὐδὲ τὰ τούτων γ' ἐναν-
15 τία, τὰ δ' ἐν τῷ μέσῳ ἁπάσης ταύτης τῆς ἕξεως ἐφαπτό-
μενα σωφρονέστατα ἅμα τε ἀσφαλέστατα εἶναι μακρῷ·
τὰ μὲν γὰρ χαύνους τὰς ψυχὰς καὶ θρασείας ποιεῖ, τὰ δὲ
ταπεινάς τε καὶ ἀνελευθέρους. ὡς δ' αὔτως ἡ τῶν χρη-
μάτων καὶ κτημάτων κτῆσις καὶ τιμήσεως κατὰ τὸν
20 αὐτὸν ῥυθμὸν ἔχει· τὰ μὲν ὑπέρογκα γὰρ ἑκάστων
729 τούτων ἔχθρας καὶ στάσεις ἀπεργάζεται ταῖς πόλεσι a
καὶ ἰδίᾳ, τὰ δ' ἐλλείποντα δουλείας ὡς τὸ πολύ. μὴ δή
τις φιλοχρημονείτω παίδων γ' ἕνεκα, ἵνα ὅτι πλουσιω-
τάτους καταλίπῃ· οὔτε γὰρ ἐκείνοις οὔτ' αὖ τῇ πόλει
25 ἄμεινον. ἡ γὰρ τῶν νέων ἀκολάκευτος οὐσία, τῶν δ'
ἀναγκαίων μὴ ἐνδεὴς, αὕτη πασῶν μουσικωτάτη τε
καὶ ἀρίστη· ξυμφωνοῦσα γὰρ ἡμῖν καὶ ξυναρμόττουσα
εἰς ἅπαντα ἄλυπον τὸν βίον ἀπεργάζεται. παισὶ δὲ
αἰδῶ χρὴ πολλὴν, οὐ χρυσὸν καταλείπειν. οἰόμεθα δὲ b
30 ἐπιπλήττοντες τοῖς νέοις ἀναισχυντοῦσι τοῦτο καταλεί-
ψειν· τὸ δ' ἔστιν οὐκ ἐκ τοῦ νῦν παρακελεύματος τοῖς
νέοις γιγνόμενον, ὃ παρακελεύονται λέγοντες, ὡς δεῖ
πάντα αἰσχύνεσθαι τὸν νέον. ὁ δὲ ἔμφρων νομοθέτης
τοῖς πρεσβυτέροις ἂν μᾶλλον παρακελεύοιτο αἰσχύνεσθαι
35 τοὺς νέους καὶ πάντων μάλιστα εὐλαβεῖσθαι, μή ποτέ
τις αὐτὸν ἴδῃ τῶν νέων ἢ καὶ ἐπακούσῃ δρῶντα ἢ λέ-
γοντά τι τῶν αἰσχρῶν· ὡς ὅπου ἀναισχυντοῦσι γέρον- c
τες, ἀνάγκη καὶ νέους ἐνταῦθα εἶναι ἀναιδεστάτους·
παιδεία γὰρ νέων διαφέρουσά ἐστιν ἅμα καὶ αὐτῶν οὐ
40 τὸ νουθετεῖν, ἀλλὰ ἅπερ ἂν ἄλλον νουθετῶν εἴποι τις,
φαίνεσθαι ταῦτα αὐτὸν δρῶντα διὰ βίου. ξυγγένειαν δὲ
καὶ ὁμογνίων θεῶν κοινωνίαν ἅπασαν ταὐτοῦ φύσιν
αἵματος ἔχουσαν τιμῶν τις καὶ σεβόμενος εὔνους ἂν
γενεθλίους θεοὺς εἰς παίδων αὑτοῦ σπορὰν ἴσχοι κατὰ
45 λόγον. καὶ μὴν τό γε φίλων καὶ ἑταίρων πρὸς τὰς ἐν
βίῳ ὁμιλίας εὐμενεῖς ἄν τις κτῷτο μείζους μὲν καὶ d
σεμνοτέρας τὰς ἐκείνων ὑπηρεσίας εἰς αὑτὸν ἡγούμε-
νος, ἢ 'κεῖνοι, ἐλάττους δ' αὖ τὰς αὑτοῦ διανοούμενος
εἰς τοὺς φίλους χάριτας αὐτῶν τῶν φίλων τε καὶ ἑταί-
50 ρων. εἰς μὴν πόλιν καὶ πολίτας μακρῷ ἄριστος ὅστις
πρὸ τοῦ Ὀλυμπίασι καὶ ἁπάντων ἀγώνων πολεμικῶν
τε καὶ εἰρηνικῶν νικᾷν δέξαιτ' ἂν δόξῃ ὑπηρεσίας τῶν
οἴκοι νόμων, ὡς ὑπηρετηκὼς πάντων κάλλιστ' ἀνθρώ-
πων αὐτοῖς ἐν τῷ βίῳ. πρὸς δ' αὖ τοὺς ξένους διανοη- e

nobis, ut totum comprehendam, meliora sequi et deterioribus, sed quæ meliora fieri possunt, id ipsum quam optime præstare. animo igitur homo aptius natura nihil possidet ad fugiendum malum investigandumque et capiendum omnium optimum, captumque per reliquam vitam contubernii societate retinendum; quocirca secundo loco colendum posuimus. tertium autem quivis facile senserit corporis esse secundum naturam cultum, quem rursus considerare necesse est, quænam etiam hujus rationes veræ sint et quot adulterinæ; id quod legislatoris est. ac videtur mihi has et hujusmodi eas esse declarare: cultu dignum corpus esse non pulchrum nec robustum nec velocitate præditum nec magnum neque vero salubre, quamvis id quidem multis videatur, nec profecto horum contraria, sed in medio omnem hunc habitum attingentia moderatissima simulque longe esse tutissima; altera enim inflatos animos atque audaces reddunt, altera humiles illiberalesque. similiter opum et bonorum possessio comparata et ad eundem numerum est exigenda; immodice aucta enim hæc singula inimicitias et seditiones contrahunt civitatibus et privatim; deficientia vero servitutes ut plurimum. ne quis igitur avarus sit liberorum causa, ut quam ditissimos relinquat; neque enim illis neque civitati id præstat. nam juvenibus rei familiaris modus adulatorum expers neque egens rebus necessariis omnium ad leges musicas accommodatissimus est et optimus, quippe qui concinens nobis et congruens ad omnia vitam molestiis liberam præstet. liberis vero pudorem multum, non aurum relinquere debemus, quem juvenum impudentia corripienda relicturi nobis videmur; sed ea adhortatione fieri id non potest, qua nunc apud juvenes utuntur, omnia revereri eos jubentes. sed prudens legislator seniores potius adhortabitur, ut revereantur juvenes et omnium maxime caveant, ne quis juvenum ex ipsis aliquem turpiter agentem loquentemve videat audiatve, quia ubi senes impudenter agunt, ibi juvenes quoque impudentissimos esse necesse est; erudiendorum enim juvenum simul atque ipsorum ratio præstantissima non admonitione continetur, sed quæ quis alius monendi causa dicat, ea si ipse in vita facere videatur. cognationem autem et gentilitiorum deorum communionem universam consanguinitate conjunctam qui colit ac veneratur, eum propitios ad suam liberorum sationem genitales deos habiturum esse consentaneum est, et vero etiam amicos et sodales ad vitæ commercia benevolos sibi reddet qui illorum erga se officia majora et ampliora putabit, quam illi, a se vero amicorum gratia facta minoris æstimabit, quam ipsi amici sodalesque; in civitatem vero et cives longe optimus is erit, qui magis quam in Olympico et omnibus certaminibus belli pacisque vincere obsequii erga leges patrias opinione volet pulcherrime omnium ab ipso per vitam præstiti: rursus cum hospitibus sanctissima

τέον ὡς ἁγιώτατα ξυμβόλαια ὄντα· σχεδὸν γὰρ πάντ' ἐστὶ τὰ τῶν ξένων καὶ εἰς τοὺς ξένους ἁμαρτήματα παρὰ τὰ τῶν πολιτῶν εἰς θεὸν ἀνηρτημένα τιμωρὸν μᾶλλον· ἔρημος γὰρ ὢν ὁ ξένος ἑταίρων τε καὶ ξυγγενῶν ἐλεεινότερος ἀνθρώποις καὶ θεοῖς. ὁ δυνάμενος οὖν τιμωρεῖν μᾶλλον βοηθεῖ προθυμότερον· δύναται δὲ διαφερόντως ὁ ξένιος ἑκάστων δαίμων καὶ θεὸς τῷ ξενίῳ ξυνεπόμενοι Διί· πολλῆς οὖν εὐλαβείας, ᾧ καὶ σμικρὸν προμηθείας ἔνι, μηδὲν ἁμάρτημα περὶ ξένους ἁμαρτόντα ἐν τῷ βίῳ πρὸς τὸ τέλος αὐτοῦ πορευθῆναι. ξενικῶν δ' αὖ καὶ ἐπιχωρίων ἁμαρτημάτων τὸ περὶ τοὺς ἱκέτας μέγιστον γίγνεται ἁμάρτημα ἑκάστοις. μεθ' οὗ γὰρ ἱκετεύσας μάρτυρος ὁ ἱκέτης θεοῦ ἔτυχεν ὁμολογιῶν, φύλαξ διαφέρων οὗτος τοῦ παθόντος γίγνεται, ὥστ' οὐχ ἄν ποτε ἀτιμώρητος πάθοι ὁ τυχὼν ὧν ἔπαθε.

Τὰ μὲν οὖν περὶ γονέας τε καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ περὶ πόλιν τε καὶ φίλους καὶ συγγένειαν ξενικά τε καὶ ἐπιχώρια διεληλύθαμεν σχεδὸν ὁμιλήματα· τὸ δὲ ποῖός τις ὢν αὐτὸς ἂν κάλλιστα διαγάγοι τὸν βίον, ἑπόμενον τούτῳ διεξελθεῖν, ὅσ' ἂν μὴ νόμος, ἀλλ' ἔπαινος παιδεύων καὶ ψόγος ἑκάστους εὐηνίους μᾶλλον καὶ εὐμενεῖς τοῖς τεθήσεσθαι μέλλουσι νόμοις ἀπεργάζεται· ταῦτ' ἐστὶ μετὰ τοῦτο ἡμῖν ῥητέον. Ἀλήθεια δὴ πάντων μὲν ἀγαθῶν θεοῖς ἡγεῖται, πάντων δὲ ἀνθρώποις· ἧς ὁ γενήσεσθαι μέλλων μακάριός τε καὶ εὐδαίμων ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς μέτοχος εἴη, ἵνα ὡς πλεῖστον χρόνον ἀληθὴς ὢν διαβιοῖ. πιστὸς γάρ· ὁ δὲ ἄπιστος, ᾧ φίλον ψεῦδος ἑκούσιον, ὅτῳ δὲ ἀκούσιον, ἄνους· ὧν οὐδέτερον ζηλωτόν. ἄφιλος γὰρ δὴ πᾶς ὅ γε ἄπιστος καὶ ἀμαθής, χρόνου δὲ προϊόντος γνωσθεὶς εἰς τὸ χαλεπὸν γῆρας ἐρημίαν αὑτῷ πᾶσαν κατεσκευάσατο ἐπὶ τέλει τοῦ βίου, ὥστε ζώντων καὶ μὴ ἑταίρων καὶ παίδων σχεδὸν ὁμοίως ὀρφανὸν αὐτῷ γενέσθαι τὸν βίον. τίμιος μὲν δὴ καὶ ὁ μηδὲν ἀδικῶν· ὁ δὲ μηδ' ἐπιτρέπων τοῖς ἀδικοῦσιν ἀδικεῖν πλέον ἢ διπλασίας τιμῆς ἄξιος ἐκείνου· ὁ μὲν γὰρ ἑνός, ὁ δὲ πολλῶν ἀντάξιος ἑτέρων, μηνύων τὴν τῶν ἄλλων τοῖς ἄρχουσιν ἀδικίαν. ὁ δὲ καὶ ξυγκολάζων εἰς δύναμιν τοῖς ἄρχουσιν, ὁ μέγας ἀνὴρ ἐν πόλει καὶ τέλειος οὗτος ἀναγορευέσθω νικηφόρος ἀρετῇ. τὸν αὐτὸν δὴ τοῦτον ἔπαινον καὶ περὶ σωφροσύνης χρὴ λέγειν καὶ περὶ φρονήσεως καὶ ὅσα ἄλλα ἀγαθά τις κέκτηται δυνατὰ μὴ μόνον αὐτὸν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις μεταδιδόναι· καὶ τὸν μὲν μεταδιδόντα ὡς ἀκρότατον χρὴ τιμᾶν, τὸν δ' αὖ μὴ δυνάμενον, ἐθέλοντα δέ, ἐᾶν δεύτερον, τὸν δὲ φθονοῦντα καὶ ἑκόντα μηδενὶ κοινωνὸν διὰ φιλίας γιγνόμενον ἀγαθῶν τινῶν αὐτὸν μὲν ψέγειν, τὸ δὲ κτῆμα μηδὲν μᾶλλον διὰ τὸν κεκτημένον ἀτιμάζειν, ἀλλὰ κτᾶσθαι κατὰ δύναμιν. φιλονεικείτω δὲ ἡμῖν πᾶς πρὸς ἀρετὴν ἀφθόνως. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος τὰς πόλεις αὔξει, ἁμιλλώμενος μὲν αὐτός, τοὺς ἄλλους δὲ οὐ κολούων διαβολαῖς· ὁ δὲ φθονερός, τῇ τῶν ἄλλων διαβολῇ δεῖν οἰόμενος ὑπερέχειν, αὐτός τε ἧττον συντείνει πρὸς ἀρετὴν τὴν ἀληθῆ τούς τε ἀνθα-

esse commercia statuendum est; nam fere omnia, quæ ad hospites pertinent et in hospites peccantur, magis quam ad cives pertinentia ultorem adjunctum habent deum; desertus enim a sodalibus et cognatis hospes miserabilior est hominibus et diis. qui igitur magis ulcisci potest, auxilium fert studiosius; potest autem præcipue hospitalis cujusque genius et deus hospitali Jovi comites; itaque magnæ cautionis res est vel paulum providenti, ut ne quo in hospites commisso in vita peccato ad ejus finem accedat. hospitalium autem rursus et domesticorum peccatorum maximum cuique in supplices committitur. per quem enim deum obtestatus supplex fidem accepit, is violati custos fit præcipuus, nec unquam inultus relinquetur accepta fide violatus.

Jam igitur qualem erga parentes et semetipsum et sua et erga civitatem et amicos et cognationem qualemque in commercio cum hospitibus et domesticis quisque præstare sese debent, fere persecuti sumus; qualis autem ipse debeat esse, ut vitam optime transigat, id proximum huic est persequi, in quantum non lex, sed, si forte, laudatio erudiens et vituperatio singulos obsequentes magis et benevolos erga leges ferendas reddat: hoc nobis post illa dicendum. Veritas igitur omnium bonorum diis, omnium hominibus agmen ducit; cujus beatus et felix futurus ab initio statim particeps sit, ut quam plurimum temporis verus vivat. fidus enim est; infidus autem, qui mendacium amat voluntarium, qui non voluntarium, stultus; quorum neutrum exoptandum. amicis enim caret utique infidus et insipiens quilibet, temporis autem progressu cognitus in duram senectutem vastam sibi solitudinem in fine vitæ paravit, ut sive vivant sive non vivant sodales ejus et liberi, fere pariter orbam degat vitam. magni sane faciendus et ille est, qui nihil injuste facit; qui vero etiam facientes facere non patitur, plus quam duplici dignus est honore. ille enim unius, hic multorum instar aliorum habendus, quia reliquorum indicat magistratibus injustitiam. sed qui etiam castigat quantum potest una cum magistratibus, is magnus vir in civitate et perfectus renuntietur victor virtute. atque eadem hæc laus temperantiæ quoque et prudentiæ dicenda est et omnium bonorum, quæ quis possidens non solum ipse habere, sed etiam cum aliis communicare potest; et qui communicat, is tanquam primarius honorandus, qui communicare non potest, sed vult, secundo loco relinquendus, qui vero invidet et sua sponte nullum amicitiæ causa in societatem boni alicujus admittit, ipse quidem reprehendendus, sed bonum quod possidet nihilo magis propter possessorem spernendum, sed inquirendum pro viribus. contentionis autem quisque nobis studiosus sit ad virtutem sine invidia. talis enim civitates auget, dum et ipse certat neque ceteros reprimit calumniis; invidus autem, dum ceteris obtrectando principem locum tenendum sibi putat, et ipse minus ad veram virtutem contendit et æmulos

μιλλωμένους εἰς ἀθυμίαν καθίστησι τῷ ἀδίκως ψέγε-
σθαι, καὶ διὰ ταῦτα ἀγύμναστον τὴν πόλιν ὅλην εἰς b
ἅμιλλαν ἀρετῆς ποιῶν σμικροτέραν αὐτὴν πρὸς εὐδο-
ξίαν τὸ ἑαυτοῦ μέρος ἀπεργάζεται. θυμοειδῆ μὲν δὴ
5 χρὴ πάντα ἄνδρα εἶναι, πρᾶον δὲ ὡς ὅτι μάλιστα. τὰ
γὰρ τῶν ἄλλων χαλεπὰ καὶ δυσίατα ἢ καὶ τὸ παράπαν
ἀνίατα ἀδικήματα οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκφυγεῖν, ἢ μαχό-
μενον καὶ ἀμυνόμενον νικῶντα καὶ τῷ μηδὲν ἀνιέναι
κολάζοντα, τοῦτο δὲ ἄνευ θυμοῦ γενναίου ψυχὴ πᾶσα
10 ἀδύνατος δρᾶν. τὰ δ' αὖ τῶν ὅσοι ἀδικοῦσι μέν, ἰατὰ c
δέ, γιγνώσκειν χρὴ πρῶτον μέν, ὅτι πᾶς ὁ ἄδικος
οὐχ ἑκὼν ἄδικος. τῶν γὰρ μεγίστων κακῶν οὐδεὶς οὐ-
δαμοῦ οὐδὲν ἑκὼν κεκτῇτο ἄν ποτε, πολὺ δ' ἥκιστα
ἐν τοῖς τῶν ἑαυτοῦ τιμιωτάτοις· ψυχὴ δ', ὡς εἴπομεν,
15 ἀληθείᾳ γέ ἐστι πᾶσι τιμιώτατον· ἐν οὖν τῷ τιμιωτάτῳ
τὸ μέγιστον κακὸν οὐδεὶς ἑκὼν μή ποτε λάβῃ καὶ ζῇ
διὰ βίου κεκτημένος αὐτό. ἀλλὰ ἐλεεινὸς μὲν πάντως
ὅ γε ἄδικος καὶ ὁ τὰ κακὰ ἔχων, ἐλεεῖν δὲ τὸν μὲν d
ἰάσιμα ἔχοντα ἐγχωρεῖ καὶ ἀνείργοντα τὸν θυμὸν
20 πραΰνειν καὶ μὴ ἀκραχολοῦντα γυναικείως πικραινό-
μενον διατελεῖν, τῷ δ' ἀκράτως καὶ ἀπαραμυθήτως
πλημμελεῖ καὶ κακῷ ἐφιέναι δεῖ τὴν ὀργήν· διὸ δὴ θυ-
μοειδῆ πρέπειν καὶ πρᾶόν φαμεν ἑκάστοτε εἶναι δεῖν
τὸν ἀγαθόν. πάντων δὲ μέγιστον κακῶν ἀνθρώποις τοῖς
25 πολλοῖς ἔμφυτον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἐστιν, οὗ πᾶς αὑτῷ
συγγνώμην ἔχων ἀποφυγὴν οὐδεμίαν μηχανᾶται· τοῦτο
δ' ἔστιν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύ- e
σει τέ ἐστι καὶ ὀρθῶς ἔχει τὸ δεῖν εἶναι τοιοῦτον. τὸ δὲ
ἀληθείᾳ γε πάντων ἁμαρτημάτων διὰ τὴν σφόδρα ἑαυ-
30 τοῦ φιλίαν αἴτιον ἑκάστῳ γίγνεται ἑκάστοτε· τυφλοῦ-
ται γὰρ περὶ τὸ φιλούμενον ὁ φιλῶν, ὥστε τὰ δίκαια
732 καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ καλὰ κακῶς κρίνει, τὸ αὑτοῦ πρὸ a
τοῦ ἀληθοῦς ἀεὶ τιμᾶν δεῖν ἡγούμενος. οὔτε γὰρ ἑαυ-
τὸν οὔτε τὰ ἑαυτοῦ χρὴ τόν γε μέγαν ἄνδρα ἐσόμε-
35 νον στέργειν, ἀλλὰ τὰ δίκαια, ἐάν τε παρ' αὑτῷ ἐάν τε
παρ' ἄλλῳ μᾶλλον πραττόμενα τυγχάνῃ. ἐκ ταὐτοῦ δὲ
ἁμαρτήματος τούτου καὶ τὸ τὴν ἀμαθίαν τὴν παρ'
αὑτῷ δοκεῖν σοφίαν εἶναι γέγονε πᾶσιν· ὅθεν οὐκ εἰδό-
τες ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν οἰόμεθα τὰ πάντα εἰδέναι, οὐκ
40 ἐπιτρέποντες δὲ ἄλλοις ἃ μὴ ἐπιστάμεθα πράττειν,
ἀναγκαζόμεθα ἁμαρτάνειν αὐτοὶ πράττοντες. διὸ πάντα b
ἄνθρωπον χρὴ φεύγειν τὸ σφόδρα φιλεῖν αὑτόν, τὸν
δ' ἑαυτοῦ βελτίω διώκειν δεῖ, μηδεμίαν αἰσχύνην ἐπὶ
τῷ τοιούτῳ πρόσθεν ποιούμενον. ἃ δὲ σμικρότερα μὲν
45 τούτων καὶ λεγόμενα πολλάκις ἐστί, χρήσιμα δὲ τού-
των οὐχ ἧττον, χρὴ λέγειν ἑαυτὸν ἀναμιμνήσκοντα·
ὥσπερ γάρ τινος ἀποῤῥέοντος ἀεὶ δεῖ τοὐναντίον ἐπιῤ-
ῤεῖν, ἀνάμνησις δ' ἐστὶν ἐπιῤῥοὴ φρονήσεως ἀπολειπού-
σης. διὸ δὴ γελώτων τε εἴργεσθαι χρὴ τῶν ἐξαισίων c
50 καὶ δακρύων, παραγγέλλειν δὲ παντὶ πάντ' ἄνδρα καὶ
ὅλην (μαινόλιν?) περιχάρειαν πᾶσαν ἀποκρυπτόμενον
καὶ περιωδυνίαν εὐσχημονεῖν πειρᾶσθαι, κατά τε εὐ-
πραγίας ἱσταμένου τοῦ δαίμονος ἑκάστου καὶ κατὰ
τύχας οἷον πρὸς ὑψηλὰ καὶ ἀνάντη δαιμόνων ἀνθιστα-

absterret injusta reprehensione, iisque rebus universæ civitati exercitationem ad virtutis certamen auferens, gloriam ejus quantum in ipso est minuit. animosum vero quemque virum esse convenit eundemque mitem quam maxime. nam reliquorum gravia et ægre vel omnino non sanabilia maleficia effugere non potest nisi pugnans et defendendo vincens et nihil castigationis remittens, quod generosa carens ira animus omnis efficere nequit. de iis vero, qui injusta quidem, sed sanabilia committunt, primum sciendum est injustum quemvis non sua sponte esse injustum; maximorum enim malorum nemo unquam sua sponte quicquam alicubi habere volet, omniumque minime in iis, quæ possidet pretiosissima; animus autem, ut diximus, revera est omnibus pretiosissimum; in pretiosissimo igitur maximum malum nemo unquam sua sponte recipere retinensque vitam peragere volet, sed miserabilis est quidem omnino injustus et malis laborans, miserari autem licet eum, qui sanabilibus laborat, iramque reprimere et mitigare, non irritabilem mulieris instar exasperari perpetuo, sed in penitus et obstinate perversam ac malam invehi iram necesse est; quam ob rem necessario animosum semper et mitem esse decere virum bonum statuimus. omnium autem malorum maximum hominibus plerisque innatum in animis est, quod quisque ignoscens sibi expellere nullo modo curat; est autem illud, quod dicunt quemque hominem sibimet natura esse amicum recteque id postulari. id vero re ipsa omnium peccatorum ob nimium sui amorem omnibus semper causam affert; cæcatur enim in amato amans, ut justa et bona et pulchra perperam judicet, suum semper quam verum pluris faciendum existimans. neque enim se neque sua debet magnus vir futurus diligere, sed justa, sive apud ipsum sive apud alium magis forte aguntur. atque ejusdem hujus peccati causa insipientiam suam omnes sapientiam esse opinantur, quo fit ut nihil, ut ita dicam, scientes omnia scire nobis videamur aliisque ea, quæ facere nos nescimus, permittere recusantes peccare cogamur ipsa facientes. quare vehementem sui amorem fugere quisque debet nulloque pudore prohibitus se meliorem sectari. quæ vero minora quidem his sunt et sæpe dici solita, sed utilia nihilominus, dici et in memoriam revocari debent; nam veluti cum quid effluit, contra affluere semper aliquid necesse est, reminiscendo autem affluit deficiens intelligentia. itaque et risus restringendi sunt immodici et ploratus, adhortandique omnes omnibus, ut insano gaudio et dolore omni abdito decenter se habere studeant, sive per secunda statum teneat genius cujusque, sive per fortunæ casus tanquam in excelsa et ardua enitentibus resistant conatibus quibusdam

μένων τισὶ πράξεσιν, ἐλπίζειν δ' ἀεὶ τοῖς γε ἀγαθοῖσι τὸν θεὸν ἃ δωρεῖται, πόνων μὲν ἐπιπιπτόντων ἀντὶ μειζόνων ἐλάττους ποιήσειν τῶν τ' αὖ νῦν παρόντων ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολάς, περὶ δὲ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐναντία τούτων ἀεὶ πάντ' αὐτοῖς παραγενήσεσθαι μετ' ἀγαθῆς τύχης. ταύταις δὴ ταῖς ἐλπίσιν ἕκαστον χρὴ ζῆν καὶ ταῖς ὑπομνήσεσι πάντων τῶν τοιούτων, μηδὲν φειδόμενον, ἀλλ' ἀεὶ κατά τε παιδιὰς καὶ σπουδὰς ἀναμιμνήσκοντα ἕτερόν τε καὶ ἑαυτὸν σαφῶς.

Νῦν οὖν δὴ περὶ μὲν ἐπιτηδευμάτων, οἷα χρὴ ἐπιτηδεύειν, καὶ περὶ αὐτοῦ ἑκάστου, ποῖόν τινα χρεὼν εἶναι, λέλεκται σχεδὸν ὅσα θεῖά ἐστι· τὰ δὲ ἀνθρώπινα νῦν ἡμῖν οὐκ εἴρεται. δεῖ δέ· ἀνθρώποις γὰρ διαλεγόμεθα, ἀλλ' οὐ θεοῖς. ἔστι δὴ φύσει ἀνθρώπειον μάλιστα ἡδοναὶ καὶ λῦπαι καὶ ἐπιθυμίαι, ἐξ ὧν ἀνάγκη τὸ θνητὸν πᾶν ζῷον ἀτεχνῶς οἷον ἐξηρτῆσθαί τε καὶ ἐκκρεμάμενον εἶναι σπουδαῖς ταῖς μεγίσταις. δεῖ δὴ τὸν κάλλιστον βίον ἐπαινεῖν μὴ μόνον ὅτι τῷ σχήματι κρατεῖ πρὸς εὐδοξίαν, ἀλλὰ καὶ ὡς, ἄν τις ἐθέλῃ γεύεσθαι καὶ μὴ νέος ὢν φυγὰς ἀπ' αὐτοῦ γένηται, κρατεῖ καὶ τούτῳ, ὃ πάντες ζητοῦμεν, τῷ χαίρειν πλείω, ἐλάττω δὲ λυπεῖσθαι παρὰ τὸν βίον ἅπαντα. ὡς δὲ ἔσται τοῦτο σαφές, ἂν γεύηταί τις ὀρθῶς, ἑτοίμως καὶ σφόδρα φανήσεται. ἡ δὲ ὀρθότης τίς; τοῦτο ἤδη παρὰ τοῦ λόγου χρὴ λαμβάνοντα σκοπεῖν, εἴτε οὕτως ἡμῖν κατὰ φύσιν πέφυκεν εἴτε ἄλλως παρὰ φύσιν· βίον χρὴ παρὰ βίον ἡδίω καὶ λυπηρότερον ὧδε σκοπεῖν· ἡδονὴν βουλόμεθα ἡμῖν εἶναι, λύπην δὲ οὔθ' αἱρούμεθα οὔτε βουλόμεθα, τὸ δὲ μηδέτερον ἀντὶ μὲν ἡδονῆς οὐ βουλόμεθα, λύπης δὲ ἀλλάττεσθαι βουλόμεθα· λύπην δ' ἐλάττω μετὰ μείζονος ἡδονῆς βουλόμεθα, ἡδονὴν δ' ἐλάττω μετὰ μείζονος λύπης οὐ βουλόμεθα, ἴσα δὲ ἀντὶ ἴσων ἑκάτερα τούτων οὐχ ὡς βουλόμεθα ἔχοιμεν ἂν διασαφεῖν. ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶ πλήθει καὶ μεγέθει καὶ σφοδρότησιν ἰσότησί τε καὶ ὅσα ἐναντία ἐστὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πρὸς βούλησιν διαφέροντά τε καὶ μηδὲν διαφέροντα πρὸς αἵρεσιν ἑκάστων. οὕτω δὴ τούτων ἐξ ἀνάγκης διακεκοσμημένων, ἐν ᾧ μὲν βίῳ ἔνεστι πολλὰ ἑκάτερα καὶ μεγάλα καὶ σφοδρά, ὑπερβάλλει δὲ τὰ τῶν ἡδονῶν, βουλόμεθα, ἐν ᾧ δὲ τὰ ἐναντία, οὐ βουλόμεθα· καὶ αὖ ἐν ᾧ ὀλίγα ἑκάτερα καὶ σμικρὰ καὶ ἠρεμαῖα, ὑπερβάλλει δὲ τὰ λυπηρά, οὐ βουλόμεθα, ἐν ᾧ δὲ τἀναντία, βουλόμεθα· ἐν ᾧ δ' αὖ βίῳ ἰσορροπεῖ, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν δεῖ διανοεῖσθαι τὸν ἰσόρροπον βίον, ὡς τῶν μὲν ὑπερβαλλόντων τῷ φίλῳ ἡμῖν βουλόμεθα, τῶν δ' αὖ τοῖς ἐχθροῖς οὐ βουλόμεθα. πάντας δὴ δεῖ διανοεῖσθαι τοὺς βίους ἡμῶν ὡς ἐν τούτοις ἐνδεδεμένοι πεφύκασι, καὶ δεῖ διανοεῖσθαι, ποίους φύσει βουλόμεθα· εἰ δέ τι παρὰ ταῦτα ἄρα φαμὲν βούλεσθαι, διά τινα ἄγνοιαν καὶ ἀπειρίαν τῶν ὄντων βίων αὐτὰ λέγομεν. τίνες δὴ καὶ πόσοι εἰσὶ βίοι, ὧν πέρι δεῖ προελόμενον τὸ βουλητόν τε καὶ ἑκούσιον ἀβούλητόν τε καὶ ἀκούσιον ἰδόντα, εἰς νόμον ἑαυτῷ ταξάμενον, τὸ φίλον ἅμα καὶ ἡδὺ καὶ ἄριστόν τε καὶ κάλλιστον ἑλόμενον

genii, utque sperent semper bonis viris deum per ea quæ largitur, malis incidentibus pro majoribus minora esse facturum, præsentia autem in melius mutaturum, in bonis vero contraria horum omnia semper iis eventura bona cum fortuna. has igitur spes habens vivere quisque debet atque hæc omnia in mentem revocans neque intermittens, quin semper per ludos perque seria et alterum et semet ipsum clare admoneat.

Itaque nunc jam et de actionibus, quibus opera danda sit, et pro se quisque qualis esse debeat, fere diximus ea, quæ divina sunt; humana vero nondum nobis exposita sunt. est autem necesse; hominibus enim verba facimus, non diis. sunt vero natura res maxime humanæ voluptates et dolores et cupiditates, ex quibus mortale animal omne plane tamquam aptum suspensumque esse oportet studiis maximis. itaque pulcherrima vita laudanda non solum propterea est, quod specie præstet ad bonam existimationem, verum etiam quod, si quis gustare eam velit neque juvenili ætate desertor ejus fiat, præstet et illo, quod omnes requirimus, ut gaudii plus dolorisque minus adsit totam per vitam. atque hoc clarum futurum, si quis recte gustet, sine mora et valde perspicuum erit. sed rectus gustus quis est? id jam a ratione petentes dispicere debemus, utrum ita naturæ rerum convenienter comparati natura simus, an aliter præter naturam: vitas debemus inter se jucundiorem et molestiorem hoc modo spectare: voluptatem volumus nobis esse, dolorem neque eligimus neque volumus, neutrum autem pro voluptate quidem non volumus, sed pro dolore volumus nobis dari; dolorem autem minorem cum majori voluptate volumus, voluptatem minorem cum majori dolore non volumus, par vero pro pari utrumque horum nos velle liquido decernere non poterimus. atque hæc omnia multitudine et magnitudine et vehementiis æqualitatibusque et omnium horum contrariis ad voluntatem vel differunt vel non differunt ad electionem singulorum. jam ita his necessario comparatis, in qua quidem vita multa utriusque generis insunt et magna ac vehementia, ita tamen, ut superent voluptates, eam volumus, in qua vero contraria, non volumus; et rursus in qua pauca utriusque generis et parva ac sedata, superantibus tamen molestis, non volumus, in qua vero contraria volumus; rursusque in qua vita æquabilia sunt, ita ut in superioribus statuendum est de vita æquabili, superantibus alteris eo, quod nobis gratum est, nos velle, contra iis, quæ invisa sunt, non velle. omnes igitur vitas nostras statuendum est his finibus inclusas esse natura, cogitandumque, quales sint quas natura velimus; si autem aliquid præter hæc velle dicimus, inscitia quadam et imperitia earum, quæ sunt, vitarum dicimus. quæ igitur et quot sunt vitæ, in quibus proposito aliquis consideratoque eo, quod volumus et quod voluntarium est, et eo, quod non volumus et non est voluntarium, legeque sibi constituta gratum simul et jucun-

ζῆν ὡς οἷόν τ' ἐστὶν ἄνθρωπον μακαριώτατα; λέγωμεν δὴ σώφρονα βίον ἕνα εἶναι καὶ φρόνιμον ἕνα καὶ ἕνα τὸν ἀνδρεῖον, καὶ τὸν ὑγιεινὸν βίον ἕνα ταξώμεθα, καὶ τούτοις οὖσι τέτταρσιν ἐναντίους ἄλλους τέτταρας, 5 ἄφρονα, δειλὸν, ἀκόλαστον, νοσώδη. σώφρονα μὲν οὖν βίον ὁ γιγνώσκων θήσει πρᾶον ἐπὶ πάντα καὶ ἠρεμαίας 734 μὲν λύπας, ἠρεμαίας δὲ ἡδονὰς, μαλακὰς δὲ ἐπιθυμίας a τε καὶ ἔρωτας οὐκ ἐμμανεῖς παρεχόμενον· ἀκόλαστον δὲ ὀξὺν ἐπὶ πάντα καὶ σφοδρὰς μὲν λύπας, σφοδρὰς δὲ 10 ἡδονὰς, συντόνους δὲ καὶ οἰστρώδεις ἐπιθυμίας τε καὶ ἔρωτας ὡς οἷόν τε ἐμμανεστάτους παρεχόμενον· ὑπερβαλλούσας δὲ ἐν μὲν τῷ σώφρονι βίῳ τὰς ἡδονὰς τῶν ἀχθηδόνων, ἐν δὲ τῷ ἀκολάστῳ τὰς λύπας τῶν ἡδονῶν μεγέθει καὶ πλήθει καὶ πυκνότησιν. ὅθεν ὁ μὲν ἡδίων ἡμῖν 15 τῶν βίων, ὁ δὲ λυπηρότερος ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει κατὰ b φύσιν γίγνεσθαι, καὶ τόν γε βουλόμενον ἡδέως ζῆν οὐκέτι παρείκει ἑκόντα γε ἀκολάστως ζῆν, ἀλλ' ἤδη δῆλον, ὡς εἰ τὸ νῦν λεγόμενον ὀρθὸν, πᾶς ἐξ ἀνάγκης ἄκων ἐστὶν ἀκόλαστος· ἢ γὰρ δι' ἀμαθίαν ἢ δι' ἀκράτειαν ἢ δι' 20 ἀμφότερα τοῦ σωφρονεῖν ἐνδεὴς ὢν ζῇ ὁ πᾶς ἀνθρώπινος ὄχλος. ταὐτὰ δὲ περὶ νοσώδους τε καὶ ὑγιεινοῦ βίου διανοητέον, ὡς ἔχουσι μὲν ἡδονὰς καὶ λύπας, ὑπερβάλλουσι δὲ ἡδοναὶ μὲν λύπας ἐν ὑγείᾳ, λῦπαι δὲ c ἡδονὰς ἐν νόσοις. ἡμῖν δὲ ἡ βούλησις τῆς αἱρέσεως τῶν 25 βίων οὐχ ἵνα τὸ λυπηρὸν ὑπερβάλλῃ· ὅπου δ' ὑπερβάλλεται, τοῦτον τὸν βίον ἡδίω κεκρίκαμεν. ὁ δὴ σώφρων τοῦ ἀκολάστου καὶ ὁ φρόνιμος τοῦ ἄφρονος, φαῖμεν ἂν, καὶ ὁ τῆς ἀνδρείας τοῦ τῆς δειλίας ἐλάττονα καὶ σμικρότερα καὶ μανότερα ἔχων ἀμφότερα, τῇ τῶν ἡδονῶν 30 ἑκάτερος ἑκάτερον ὑπερβάλλων, τῇ τῆς λύπης ἐκείνων ὑπερβαλλόντων αὐτοὺς, ὁ μὲν ἀνδρεῖος τὸν δειλὸν, ὁ d δὲ φρόνιμος τὸν ἄφρονα νικῶσιν, ὥστε ἡδίους εἶναι τοὺς βίους τῶν βίων, σώφρονα καὶ ἀνδρεῖον καὶ φρόνιμον καὶ ὑγιεινὸν δειλοῦ καὶ ἄφρονος καὶ ἀκολάστου καὶ 35 νοσώδους, καὶ ξυλλήβδην τὸν ἀρετῆς ἐχόμενον κατὰ σῶμα ἢ καὶ κατὰ ψυχὴν τοῦ τῆς μοχθηρίας ἐχομένου βίου ἡδίω τε εἶναι καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπερέχειν ἐκ περιττοῦ, κάλλει καὶ ὀρθότητι καὶ ἀρετῇ καὶ εὐδοξίᾳ, ὥστε τὸν ἔχοντα αὐτὸν ζῆν εὐδαιμονέστερον ἀπεργάζεσθαι 40 τοῦ ἐναντίου τῷ παντὶ καὶ ὅλῳ. e

Καὶ τὸ μὲν προοίμιον τῶν νόμων ἐνταυθοῖ λεχθὲν τῶν λόγων τέλος ἐχέτω· μετὰ δὲ τὸ προοίμιον ἀναγκαῖόν που νόμον ἕπεσθαι, μᾶλλον δὲ τό γε ἀληθὲς νόμους πολιτείας ὑπογράφειν. καθάπερ οὖν δή τινα ξυν- 45 υφὴν ἢ καὶ πλέγμ' ἄλλ' ὁτιοῦν οὐκ ἐκ τῶν αὐτῶν οἷόν τ' ἐστὶ τήν τε ἐφυφὴν καὶ τὸν στήμονα ἀπεργάζεσθαι, διαφέρειν δ' ἀναγκαῖον τὸ τῶν στημόνων πρὸς ἀρετὴν 735 γένος· ἰσχυρόν τε γὰρ καί τινα βεβαιότητα ἐν τοῖς a τρόποις εἰληφὸς, τὸ δὲ μαλακώτερον καὶ ἐπιεικείᾳ τινὶ 50 δικαίᾳ χρώμενον· ὅθεν δὴ τοὺς μεγάλας ἀρχὰς ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρξοντας δεῖ διακρίνεσθαί τινα τρόπον ταύτῃ καὶ τοὺς σμικρᾷ παιδείᾳ βασανισθέντας ἑκάστοτε κατὰ λόγον. ἐστὸν γὰρ δὴ δύο πολιτείας εἴδη, τὸ μὲν ἀρχῶν καταστάσεις ἑκάστοις, τὸ δὲ νόμοι ταῖς ἀρχαῖς ἀποδο-

dum atque optimum et pulcherrimum eligens vivat quam homo potest beatissime? nempe unam esse dicamus vitam moderatam et prudentem unam et unam fortem, et salubrem vitam unam ponamus, et his quattuor alias quattuor contrarias, insipientem, timidam, immoderatam, morbosam. jam moderatam quidem vitam peritus mitem statuet in omnibus et lenes molestias lenesque voluptates et cupiditates molles pariter atque amores non furiosos præbentem, immoderatam vero citatam ad omnia et vehementes dolores vehementesque voluptates et cupiditates acres ac rabiosas pariter atque amores quam maxime furiosos præbentem; superari autem in moderata vita a voluptatibus dolores, in immoderata vero voluptates a molestiis magnitudine et multitudine et crebritatibus. hinc necessario alteram harum vitarum suaviorem nobis, alteram molestiorem natura esse efficitur, nec fieri jam potest ut qui suaviter vivere velit, sua sponte immoderate vivat, sed haud dubie, si id, quod nunc dicitur, recte habet, quisque necessario præter voluntatem est immoderatus; nam aut imperitia aut incontinentia aut utraque moderationis expers vivit vulgus omne hominum. atque idem de morbosa et salubri vita sentiendum est, habere eas voluptates et molestias, superari autem a voluptatibus molestias in sanitate, a molestiis vero voluptates in morbis. nostra autem eligendarum vitarum voluntas non eo spectat, ut molestum superet; in qua vero superatur, eam vitam suaviorem judicavimus. moderata igitur si cum immoderata comparetur, itemque prudens ex nostra sententia cum insipiente et fortitudinis cum timiditatis vita comparata cum pauciora et minora et rariora habeat utraque, voluptatum excellentia superans utraque utramque, molestiæ contra illis superantibus ipsas, fortis timidam, prudens insipientem vincunt, ut suaviores vitæ vitis sint moderata et fortis et prudens et salubris timida et insipiente et immoderata et morbosa, et omnino virtute conjuncta vel corporis vel animi et suavior sit vitio conjuncta et reliquis rebus superior ex abundanti, pulchritudine et recta ratione et virtute et existimatione, ideoque utentem ipsa faciat ut felicius contrario vivat omnibus modis.

Ac proœmium quidem legum hactenus expositum finem habeat; post proœmium autem legem scilicet sequi necesse est, vel potius, ut verum dicam, leges civitatis adumbrari. quemadmodum igitur texturam aliquam aut aliud aliquod opus nexile facientibus non ex iisdem subtemen facere licet atque stamen, sed præstare necesse est staminum genus virtute: robustum enim et firmitudine quadam habitus est præditum, alterum autem mollius et justa quadam lenitate utens; quamobrem magnos magistratus in civitatibus gesturi secernendi sunt tali quodam modo et tenui semper eruditione ut par est cogniti. duo enim genera sunt, quibus civitas contineatur, alterum magistratuum singulis præficiendorum constitutiones, alterum leges magistratibus

θέντες. τὸ δὲ πρὸ τούτων ἁπάντων δεῖ διανοεῖσθαι τὰ τοιάδε· πᾶσαν ἀγέλην ποιμὴν καὶ βουκόλος τροφεύς b τε ἵππων καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα παραλαβὼν οὐκ ἄλλως μή ποτε ἐπιχειρήσει θεραπεύειν, ἢ πρῶτον μὲν τὸν
5 ἑκάστῃ προσήκοντα καθαρμὸν καθάρῃ τῇ ξυνοικήσει, διαλέξας δὲ τά τε ὑγιῆ καὶ τὰ μὴ καὶ τὰ γενναῖα καὶ ἀγεννῆ τὰ μὲν ἀποπέμψει πρὸς ἄλλας τινὰς ἀγέλας, τὰ δὲ θεραπεύσει, διανοούμενος, ὡς μάταιος ἂν ὁ πόνος εἴη καὶ ἀνήνυτος περί τε σῶμα καὶ ψυχάς, ἃς φύσις
10 καὶ πονηρὰ τροφὴ διεφθαρκυῖα προσαπόλλυσι τὸ τῶν c ὑγιῶν καὶ ἀκηράτων ἠθῶν τε καὶ σωμάτων γένος ἐν ἑκάστοις τῶν κτημάτων, ἄν τις τὰ ὑπάρχοντα μὴ διακαθαίρηται. τὰ μὲν δὴ τῶν ἄλλων ζῴων ἐλάττων τε σπουδὴ καὶ παραδείγματος ἕνεκα μόνον ἄξια παραθέσθαι
15 τῷ λόγῳ, τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων σπουδῆς τῆς μεγίστης τῷ τε νομοθέτῃ διερευνᾶσθαι καὶ φράζειν τὸ προσῆκον ἑκάστοις καθαρμοῦ τε πέρι καὶ ξυμπασῶν τῶν ἄλλων πράξεων. αὐτίκα γὰρ τὸ περὶ καθαρμοὺς πόλεως ὧδ' d ἔχον ἂν εἴη· πολλῶν οὐσῶν τῶν διακαθάρσεων αἱ μὲν
20 ῥᾴους εἰσίν, αἱ δὲ χαλεπώτεραι, καὶ τὰς μὲν τύραννος μὲν ὢν καὶ νομοθέτης ὁ αὐτός, ὅσαι χαλεπαί τ' εἰσὶ καὶ ἄρισται, δύναιτ' ἂν καθῆραι· νομοθέτης δὲ ἄνευ τυραννίδος καθιστὰς πολιτείαν καινὴν καὶ νόμους, εἰ καὶ τὸν πρᾳότατον τῶν καθαρμῶν καθήρειεν, ἀγαπών-
25 τως ἂν καὶ τὸ τοιοῦτον δράσειεν. ἔστι δ' ὁ μὲν ἄριστος ἀλγεινός, καθάπερ ὅσα τῶν φαρμάκων τοιουτότροπα, ὁ τῇ δίκῃ μετὰ τιμωρίας εἰς τὸ κολάζειν ἄγων, θάνατον ἢ φυγὴν τῇ τιμωρίᾳ τὸ τέλος ἐπιτιθείς· τοὺς γὰρ μέγιστα ἐξημαρτηκότας, ἀνιάτους δὲ ὄντας, μεγίστην
30 δὲ οὖσαν βλάβην πόλεως, ἀπαλλάττειν εἴωθεν· ὁ δὲ πρᾳότερός ἐστι τῶν καθαρμῶν ὁ τοιόσδε ἡμῖν· ὅσοι διὰ τὴν τῆς τροφῆς ἀπορίαν τοῖς ἡγεμόσιν ἐπὶ τὰ τῶν ἐχόντων μὴ ἔχοντες ἑτοίμους αὑτοὺς ἐνδείκνυνται πα-
736 ρεσκευακότες ἕπεσθαι, τούτοις ὡς νοσήματι πόλεως a
35 ἐμπεφυκότι δι' εὐφημίας ἀπαλλαγὴν ὄνομα ἀποικίαν τιθέμενος εὐμενῶς ὅτι μάλιστα ἐξεπέμψατο. παντὶ μὲν οὖν νομοθετοῦντι τοῦτο ἁμωσγέπως κατ' ἀρχὰς δραστέον, ἡμῖν μὴν ἔτι τούτων ἀτοπώτερα τὰ περὶ ταῦτ' ἐστὶ συμβεβηκότα νῦν· οὔτε γὰρ ἀποικίαν οὔτ'
40 ἐκλογήν τινα καθάρσεως δεῖ μηχανᾶσθαι πρὸς τὸ παρόν, οἷον δέ τινων ξυῤῥεόντων ἐκ πολλῶν τὰ μὲν πηγῶν, τὰ δὲ χειμάῤῥων εἰς μίαν λίμνην ἀναγκαῖον προσ- b έχοντας τὸν νοῦν φυλάττειν, ὅπως ὅτι καθαρώτατον ἔσται τὸ συῤῥέον ὕδωρ, τὰ μὲν ἐξαντλοῦντας, τὰ
45 δ' ἀποχετεύοντας καὶ παρατρέποντας. πόνος δ', ὡς ἔοικε, καὶ κίνδυνός ἐστιν ἐν πάσῃ κατασκευῇ· τὰ δ' ἐπείπερ λόγῳ γ' ἐστὶ τὰ νῦν, ἀλλ' οὐκ ἔργῳ πραττόμενα, πεπεράνθω τε ἡμῖν ἡ ξυλλογὴ καὶ κατὰ νοῦν ἡ καθαρότης αὐτῆς ἔστω ξυμβεβηκυῖα· τοὺς γὰρ κα-
50 κοὺς τῶν ἐπιχειρούντων εἰς τὴν νῦν πόλιν ὡς πολιτευ- c σομένους ξυνιέναι πειθοῖ πάσῃ καὶ ἱκανῷ χρόνῳ διαβασανίσαντες διακωλύσωμεν ἀφικνεῖσθαι, τοὺς δ' ἀγαθοὺς εἰς δύναμιν εὐμενεῖς ἵλεῴ τε προσαγώμεθα. τόδε δὲ μὴ λανθανέτω γιγνόμενον ἡμᾶς εὐτύχημα, ὅτι καθάπερ

attributæ. sed ante hæc omnia reputanda illa sunt: quemlibet gregem pastor et bubulcus alterque equorum et reliquorum hujusmodi animalium susceptum non aliter unquam curare instituet, nisi primum quidem debitam cuique conventui purgationem adhibuerit, tum vero selectis sanis et non sanis, generosis et ignobilibus altera dimittet ad alios quosdam greges, altera curabit, reputans inanem atque irritum fore laborem in corpore et animis natura et prava educatione ita corruptis, ut insuper sanorum et integrorum morum et corporum genus in singulis, quæ possidet, pessumdent, nisi ea, quæ adsunt, purgentur. jam reliqua quidem animalia minoris sunt curæ et exempli tantum causa quæ commemorentur digna, in homines autem summa est cura adhibenda inquirendumque legislatori et docendum de purgatione singulis debita non minus, quam de reliquis agendis omnibus. nam quod ad has ipsas civitatis purgationes attinet, res ita comparata videtur: multæ cum sint purgandi rationes, aliæ sunt faciliores, aliæ difficiliores, et harum quidem legislator, si simul tyrannus sit, difficiles easdemque optimas inire poterit, sine tyrannide autem novam civitatem legesque condens, si vel mitissimam adhibere potuerit, id quoque lubenter fecerit. habet autem optima dolorem, quemadmodum ejus generis medicamenta, illa, quæ jure adhibita pœna ad castigationem ducit, mortem vel exsilium pœnæ finem imponens; eos enim, qui gravissima delicta commiserit et insanabiles ac rei publicæ maximo damno sunt, amovere solet; at mitior nobis purgatio hujusmodi est: quicumque propter victus inopiam ducibus ad prompte sequendum in bona possidentium nihil possidentes paratos sese ostendunt, his tamquam morbo civitatis innato honestum amotionis nomen coloniam imponens benevole quam maxime emittit. ac tali quodam modo agendum initio est cuivis leges ferenti, sed his etiam insolentiora sunt ea, quæ huc pertinentia nobis nunc acciderunt; neque enim coloniam neque delectum aliquem purgantem moliri in præsentia debemus, sed veluti confluentibus quibusdam multis ex locis unum in lacum partim fontibus partim torrentibus diligenter providere, ut quam purissima sit confluens aqua, partim exhaurientes, partim derivantes et avertentes. verum labor, ut videtur, et periculum cuivis adest constitutioni civili; sed hæc quoniam verbis nunc, non re aguntur, et perfecta nobis esto collectio et ita pura, ut volumus; mali enim inter eos, qui in hanc civitatem ut reipublicæ participes futuri coire velint, persuasione omni et satis longa probatione accessu prohibiti sunto, boni autem omni, qua possumus, benivolentia et comitate advocentur. in hoc vero ne nos fugiat fortunam nobis favere,

εἴπομεν τὴν τῶν Ἡρακλειδῶν ἀποικίαν εὐτυχεῖν, ὡς γῆς καὶ χρεῶν ἀποκοπῆς καὶ νομῆς πέρι δεινὴν καὶ ἐπικίνδυνον ἔριν ἐξέφυγεν, ἣν νομοθετεῖσθαι ἀναγκασθείσῃ πόλει τῶν ἀρχαίων οὔτε ἐᾶν οἷόν τε ἀκίνητον d
5 οὔτ' αὖ κινεῖν δυνατόν ἐστί τινα τρόπον, εὐχὴ δὲ μόνον ὡς ἔπος εἰπεῖν λείπεται καὶ σμικρὰ μετάβασις εὐλαβὴς ἐν πολλῷ χρόνῳ σμικρὸν μεταβιβάζουσιν, ἥδε, τῶν κινούντων ἀεὶ κεκτημένων μὲν αὐτῶν γῆν ἄφθονον ὑπάρχειν, κεκτημένων δὲ καὶ ὀφειλέτας αὐτοῖς πολ-
10 λοὺς ἐθελόντων τε τούτων πη τοῖς ἀπορουμένοις δι' ἐπιείκειαν κοινωνεῖν τὰ μὲν ἀφιέντας, τὰ δὲ νεμομένους, e ἀμηγέπῃ τῆς μετριότητος ἐχομένους καὶ πενίαν ἡγουμένους εἶναι μὴ τὸ τὴν οὐσίαν ἐλάττω ποιεῖν, ἀλλὰ τὸ τὴν ἀπληστίαν πλείω. σωτηρίας τε γὰρ ἀρχὴ μεγίστη
15 πόλεως αὕτη γίγνεται, καὶ ἐπὶ ταύτης οἷον κρηπῖδος μονίμου ἐποικοδομεῖν δυνατὸν ὄντινα ἂν ὕστερον ἐποικοδομῇ τις κόσμον πολιτικὸν προσήκοντα τῇ τοιαύτῃ καταστάσει· ταύτης δὲ σαθρᾶς οὔσης τῆς μεταβάσεως
737 οὐκ εὔπορος ἡ μετὰ ταῦτα πολιτικὴ πρᾶξις οὐδεμία a
20 γίγνοιτ' ἂν πόλει. ἣν ἡμεῖς μέν, ὥς φαμεν, ἐκφεύγομεν· ὅμως δὲ εἰρῆσθαί γε ὀρθότερον, εἰ καὶ μὴ ἐξεφεύγομεν, ὅπῃ ποτ' ἂν ἐποιούμεθα αὐτῆς τὴν φυγήν. εἰρήσθω δὴ νῦν, ὅτι διὰ τοῦ μὴ φιλοχρηματεῖν μετὰ δίκης, ἄλλη δ' οὐκ ἔστιν οὔτ' εὐρεῖα οὔτε στενὴ τῆς
25 τοιαύτης μηχανῆς διαφυγή. καὶ τοῦτο μὲν οἷον ἕρμα πόλεως ἡμῖν κείσθω τὰ νῦν· ἀνεγκλήτους γὰρ δεῖ τὰς οὐσίας πρὸς ἀλλήλους κατασκευάζεσθαι ἁμωσγέπως, b ἢ μὴ προϊέναι πρότερον εἰς τοὔμπροσθεν ἑκόντα εἶναι τῆς ἄλλης κατασκευῆς οἷς ᾖ παλαιὰ ἐγκλήματα πρὸς
30 ἀλλήλους, καὶ ὅσοις νοῦ καὶ σμικρὸν μετῇ. οἷς δέ, ὡς ἡμῖν νῦν, θεὸς ἔδωκε καινήν τε πόλιν οἰκίζειν καὶ μή τινας ἔχθρας εἶναί πω πρὸς ἀλλήλους, τούτους ἔχθρας αὐτοῖς αἰτίους γενέσθαι διὰ τὴν διανομὴν τῆς γῆς τε καὶ οἰκήσεων οὐκ ἀνθρώπινος ἂν εἴη μετὰ κάκης πά-
35 σης ἀμαθία.

Τίς οὖν δὴ τρόπος ἂν εἴη τῆς ὀρθῆς διανομῆς; πρῶ- c τον μὲν τὸν αὐτῶν ὄγκον τοῦ ἀριθμοῦ δεῖ τάξασθαι, πόσον εἶναι χρεών· μετὰ δὲ τοῦτο τὴν διανομὴν τῶν πολιτῶν, καθ' ὁπόσα μέρη πλήθει καὶ ὁπηλίκα διαιρε-
40 τέον αὐτοῖς, ἀνομολογητέον· ἐπὶ δὲ ταῦτα τήν τε γῆν καὶ τὰς οἰκήσεις ὅτι μάλιστα ἴσας ἐπινεμητέον. ὄγκος δὴ πλήθους ἱκανὸς οὐκ ἄλλως ὀρθῶς γίγνοιτ' ἂν λεχθείς, ἢ πρὸς τὴν γῆν καὶ τὰς τῶν πλησιοχώρων πόλεις, γῆ μὲν d ὁπόση πόσους σώφρονας ὄντας ἱκανὴ τρέφειν, πλείονος
45 δὲ οὐδὲν προσδεῖ, πλήθους δέ, ὁπόσοι τοὺς προσχώρους ἀδικοῦντάς τε αὐτοὺς ἀμύνασθαι δυνατοὶ καὶ γείτοσιν ἑαυτῶν ἀδικουμένοις βοηθῆσαι μὴ παντάπασιν ἀπόρως δύναιντ' ἄν. ταῦτα δὲ ἰδόντες τὴν χώραν καὶ τοὺς γείτονας ὁριούμεθα ἔργῳ καὶ λόγοις· νῦν δὲ σχήματος
50 ἕνεκα καὶ ὑπογραφῆς, ἵνα περαίνηται, πρὸς τὴν νομοθεσίαν ὁ λόγος ἴτω. Πεντάκις μὲν χίλιοι ἔστωσαν καὶ e τετταράκοντα ἀριθμοῦ τινὸς ἕνεκα προσήκοντος γεωμόροι τε καὶ ἀμυνοῦντες τῇ νομῇ· γῆ δὲ καὶ οἰκήσεις ὡσαύτως τὰ αὐτὰ μέρη διανεμηθήτων, γενόμενα ἀνὴρ

in quo Heraclidarum coloniam fortunatam prædicavimus, quod de agrorum atque æris alieni sublatione atque distributione gravem et periculosam contentionem evitare ei liceret, quam leges ferre coacta civitas ex antiquis neque immotam relinquere neque rursus movere quodammodo potest, sed solum propemodum votum relictum habet et paulatim tentandum cum cautione transitum longo in tempore paulum deflectentibus ita instituendum, ut auctoribus mutationis cujusque et agrorum affatim possidentibus ipsis locum habeat et ære alieno obstrictos sibi multos habentibus horumque cum inopibus comite communicare volentibus partim remittendo, partim distribuendo, utique modum tenentibus et paupertatem non in opum imminutione, sed in cupiditatis incremento positam esse existimantibus. salutis enim publicæ maximum hoc sit initium, et in hoc tamquam fundamento solido instrui poterit quemcumque quis postea instruere velit rerum civilium ordinem hujusmodi institutioni convenientem; laborante vero hoc transitu nihil eorum, quæ postea agentur publice, non difficile accidet civitati. quem nos quidem, ut profitemur, evitamus; sed tamen dictum fuerit rectius, qua ratione, etiamsi non evitaremus, vitare eum institueremus. itaque dictum esto nunc, ita, ut avaritiam fugeremus cum justitia, aliud vero nullum esse nec latum nec angustum istius remedii effugium. atque hoc quidem tamquam columen civitatis nunc nobis positum esto; ut enim liberæ a mutuis criminibus sint facultates, utique curandum est, aut non prius pergendum voluntario ad reliquam curam adhibendam quibus vetera inter ipsos crimina sint, et qui vel paululum sapiant. quibus autem, ut nobis nunc, deus et novam civitatem condendam dederit et a mutuis inimicitiis vacuitatem, hi si inimicitiarum ipsi sibi propter agrorum et habitationum distributionem auctores exsistant, ne ista parum humana sit cum omni pravitate conjuncta inscitia.

Quænam igitur ratio erit rectæ distributionis? primum quidem ipsorum magnitudinem numeri constitui necesse est, quanta esse debeat; deinde conveniendum de civium distributione, in quot numero et quantas dividenda iis partes sit; ad has vero terræ et habitationum quam maxime æqualis distributio accommodanda. jam multitudinis magnitudo idonea non aliter finiri verbis recte poterit nisi ad terram et ad finitimorum civitates respicientibus, terra quidem quanta sit ad quantum numerum temperatorum alendum idonea, neque majore opus est, multitudine vero, quanta finitimos injuriam ultro inferentes propulsare possit et ad auxilium ferendum vicinis injuria lacessitis non prorsus sit invalida. sed hæc ubi regionem et vicinos viderimus, re verbisque finiemus : nunc formæ et adumbrationis causa, ut absolvatur, ad legumlationem procedat oratio. Quinquies mille sunto et quadraginta, ut numerus quidam conveniens sit, coloni defensurique partitionem; terra autem et habitationes itidem in easdem partes dividuntor, viro et sorte contributis. ac primum quidem in

καὶ κλῆρος ξυννομή. δύο μὲν δὴ μέρη τοῦ παντὸς ἀριθμοῦ τὸ πρῶτον νεμηθήτω, μετὰ δὲ ταῦτα τρία τὸν αὐτόν· πέφυκε γὰρ καὶ τέτταρα καὶ πέντε καὶ μέχρι τῶν δέκα ἐφεξῆς. δεῖ δὴ περὶ ἀριθμῶν τό γε τοσοῦτον πάντα ἄνδρα νομοθετοῦντα νενοηκέναι, τίς ἀριθμὸς καὶ ποῖος πάσαις πόλεσι χρησιμώτατος ἂν εἴη. λέγωμεν δὴ τὸν πλείστας καὶ ἐφεξῆς μάλιστα διανομὰς ἐν αὐτῷ κεκτημένον. ὁ μὲν δὴ πᾶς εἰς πάντα πάσας τομὰς εἴληχεν· ὁ δὲ τῶν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίων εἴς τε πόλεμον καὶ ὅσα κατ' εἰρήνην πρὸς ἅπαντα τὰ ξυμβόλαια καὶ κοινωνήματα εἰσφορῶν τε πέρι καὶ διανομῶν οὐ πλείους μιᾶς δεουσῶν ἑξήκοντα δύναιτ' ἂν τέμνεσθαι τομῶν, ξυνεχεῖς δὲ ἀπὸ μιᾶς μέχρι τῶν δέκα. ταῦτα μὲν οὖν δὴ καὶ κατὰ σχολὴν δεῖ βεβαίως λαβεῖν οἷς ἂν ὁ νόμος προστάττῃ λαμβάνειν· ἔχει γὰρ οὖν οὐκ ἄλλως, ἢ ταύτῃ δεῖ δὲ αὐτὰ ῥηθῆναι τῶνδε ἕνεκα κατοικίζοντι πόλιν· οὔτ' ἂν καινὴν ἐξ ἀρχῆς τις ποιῇ οὔτ' ἂν παλαιὰν διεφθαρμένην ἐπισκευάζηται, περὶ θεῶν γε καὶ ἱερῶν, ἅττα τε ἐν τῇ πόλει ἑκάστοις ἱδρῦσθαι δεῖ καὶ ὧντινων ἐπονομάζεσθαι θεῶν ἢ δαιμόνων, οὐδεὶς ἐπιχειρήσει κινεῖν νοῦν ἔχων ὅσα ἐκ Δελφῶν ἢ Δωδώνης ἢ παρ' Ἄμμωνος ἤ τινες ἔπεισαν παλαιοὶ λόγοι ὁπηδή τινας πείσαντες φασμάτων γενομένων ἢ ἐπιπνοίας λεχθείσης θεῶν, πείσαντες δὲ θυσίας τελεταῖς συμμίκτους κατεστήσαντο εἴτε αὐτόθεν ἐπιχωρίους εἴτ' οὖν Τυρρηνικὰς εἴτε Κυπρίας εἴτ' ἄλλοθεν ὁθενοῦν, καθιέρωσαν δὲ τοῖς τοιούτοις λόγοις φήμας τε καὶ ἀγάλματα καὶ βωμοὺς καὶ ναοὺς τεμένη τε τούτων ἑκάστοις ἐτεμένισαν· τούτων νομοθέτῃ τὸ σμικρότατον ἁπάντων οὐδὲν κινητέον, τοῖς δὲ μέρεσιν ἑκάστοις θεὸν ἢ δαίμονα ἢ καί τινα ἥρωα ἀποδοτέον, ἐν δὲ τῇ τῆς γῆς διανομῇ πρώτοις ἐξαίρετα τεμένη τε καὶ πάντα τὰ προσήκοντα ἀποδοτέον, ὅπως ἂν ξύλλογοι ἑκάστων τῶν μερῶν κατὰ χρόνους γιγνόμενοι τοὺς προσταχθέντας εἴς τε τὰς χρείας ἑκάστας εὐμάρειαν παρασκευάζωσι, καὶ φιλοφρονῶνταί τε ἀλλήλους μετὰ θυσιῶν καὶ οἰκειῶνται καὶ γνωρίζωσιν, οὗ μεῖζον οὐδὲν πόλει ἀγαθόν, ἢ γνωρίμους αὐτοὺς αὑτοῖς εἶναι. ὅπου γὰρ μὴ φῶς ἀλλήλοις ἐστὶν ἀλλήλων ἐν τοῖς τρόποις, ἀλλὰ σκότος, οὔτ' ἂν τιμῆς τῆς ἀξίας οὔτ' ἀρχῶν οὔτε δίκης ποτέ τις ἂν τῆς προσηκούσης ὀρθῶς τυγχάνοι. δεῖ δὴ πάντα ἄνδρα ἓν πρὸς ἓν τοῦτο σπεύδειν ἐν πάσαις πόλεσιν, ὅπως μήτε αὐτὸς κίβδηλός ποτε φανεῖται ὁτῳοῦν, ἁπλοῦς δὲ καὶ ἀληθὴς ἀεί, μήτε ἄλλος τοιοῦτος ὢν αὐτὸν διαπατήσει.

Ἡ δὴ τὸ μετὰ τοῦτο φορὰ καθάπερ πεττῶν ἀφ' ἱεροῦ τῆς τῶν νόμων κατασκευῆς ἀήθης οὖσα τάχ' ἂν θαυμάσαι τὸν ἀκούοντα τὸ πρῶτον ποιήσειεν· οὐ μὴν ἀλλ' ἀναλογιζομένῳ καὶ πειρωμένῳ φανεῖται δευτέρως ἂν πόλις οἰκεῖσθαι πρὸς τὸ βέλτιστον. τάχα δ' οὐκ ἄν τις προσδέξαιτο αὐτὴν διὰ τὸ μὴ σύνηθες νομοθέτῃ μὴ τυραννοῦντι· τὸ δ' ἔστιν ὀρθότατον εἰπεῖν μὲν τὴν ἀρίστην πολιτείαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην, δοῦναι δὲ εἰπόντα αἵρεσιν ἑκάστῳ τῷ τῆς συνοικήσεως κυρίῳ. ποιῶμεν δὴ

duas partes totus numerus dividitor, deinde in tres eundem oportet; nam ita comparatus est, ut et in quattuor et quinque et ad decem usque deinceps possit. ac de numeris tantum certe perspectum habere quivis legislator debet, qui numerus et qualis omnibus civitatibus maxime sit utilis. dicamus igitur eum esse, qui plurimas maximeque deinceps distributiones in se habeat. atque universus quidem omnes in omnia sectiones sortitus est, sed quinque millium et quadraginta numerus et belli causa et eorum, quæ pacis sunt, ad omnia commercia et communiones cum tributorum, tum partitionum ratione habita non plures, quam unde sexaginta recipere poterit sectiones, continuas autem ab una ad decem. hæc igitur etiam per otium firmo animo concipere debent quos lex concipere jusserit; habent enim vero non aliter, nisi ita, dici autem debent civitatem condenti his de causis: nec si quis novam ab initio paret, nec si veterem corruptam instauret, in iis quæ ad deos pertinent et ad sacra, quæ singulis in civitate exstruenda et quorum deorum vel geniorum nominibus nuncupanda sint, nemo qui sapiat mutare quicquam conabitur eorum, quæ Delphis aut Dodona aut ab Ammone aut antiquitus aliqua tradita effata utcumque fide facta persuaserint quibusdam vel visis oblatis vel ad deos relato instinctu, facta que fide sacrificia cum initiis permixta constituerint vel ipso ex loco domestica vel Tyrrhenica vel Cypria vel alicunde ascita, et ex hujusmodi effatis oracula consecraverint statuasque et aras et templa locaque his omnibus sacra descripserint: horum omnium legislatori nihil nec minimum mutandum, sed partibus singulis deus vel genius vel heros aliquis tribuendus et in agrorum divisione his primis electa loca sacra ac debita omnia attribuenda, ut conventus singularum partium certis temporibus habendi et facilitatem ad usus quoslibet afferant, et ipsi inter se per sacrificia benevola accipiant et familiares notique fiant, quo majus civitati bonum est nullum, quam ipsos inter se esse notos. ubi enim non lux est ipsis inter sese in moribus, sed caligo, nec meritum honorem nec magistratus nec jus quisquam debitum recte unquam consequetur. hoc igitur, si unum uni compares, operam dare quemque in qualibet civitate necesse est, ut neque ipse adulterinus unquam videatur ulli, sed simplex et verus semper, neque alius, qui talis sit, ipsum decipiat.

Jam proximus legum ferendarum tanquam calculorum a loco sacro gradus cum insolitus sit, fortasse mirus videbitur primum audienti; at enimvero reputanti secum atque experienti apparebit, secundam hanc esse civitatis ad optimum constitutionem. sed fortasse improbaverit eum quispiam propterea, quod a consuetudine abhorreat legislatoris, qui non sit tyrannus; tamen rectissime faciat qui optimam civitatem et secundam et tertiam exponat expositisque optionem det iis, quorum ad arbitrium redeat

κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, καὶ τὰ νῦν ἡμεῖς, εἰπόντες ἀρετῇ πρώτην πολιτείαν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην· τὴν δὲ αἵρεσιν Κλεινίᾳ τε ἀποδιδῶμεν τὰ νῦν καὶ εἴ τις ἄλλος ἄν δή ποτε ἐθελήσειεν ἐπὶ τὴν τῶν τοιούτων ἐκλογὴν ἐλθὼν κατὰ τὸν ἑαυτοῦ τρόπον ἀπονείμασθαι τὸ φίλον αὐτῷ τῆς αὑτοῦ πατρίδος. Πρώτη μὲν τοίνυν πόλις τέ ἐστι καὶ πολιτεία καὶ νόμοι ἄριστοι ὅπου τὸ πάλαι λεγόμενον ἂν γίγνηται κατὰ πᾶσαν τὴν πόλιν (c) ὅτι μάλιστα. λέγεται δὲ, ὡς ὄντως ἐστὶ κοινὰ τὰ φίλων. τοῦτ' οὖν εἴτε που νῦν ἔστιν εἴτ' ἔσται ποτὲ, κοινὰς μὲν γυναῖκας, κοινοὺς δὲ εἶναι παῖδας, κοινὰ δὲ χρήματα ξύμπαντα, καὶ πάσῃ μηχανῇ τὸ λεγόμενον ἴδιον πανταχόθεν ἐκ τοῦ βίου ἅπαν ἐξῄρηται, μεμηχάνηται δ' εἰς τὸ δυνατὸν καὶ τὰ φύσει ἴδια κοινὰ ἁμηγέπῃ γεγονέναι, οἷον ὄμματα καὶ ὦτα καὶ χεῖρας κοινὰ μὲν ὁρᾶν δοκεῖν καὶ ἀκούειν καὶ πράττειν, ἐπαινεῖν τ' αὖ καὶ ψέγειν καθ' (d) ἓν ὅτι μάλιστα ξύμπαντας ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς χαίροντας καὶ λυπουμένους, καὶ κατὰ δύναμιν οἵτινες νόμοι μίαν ὅτι μάλιστα πόλιν ἀπεργάζονται, τούτων ὑπερβολῇ πρὸς ἀρετὴν οὐδείς ποτε ὅρον ἄλλον θέμενος ὀρθότερον οὐδὲ βελτίω θήσεται. ἡ μὲν δὴ τοιαύτη πόλις, εἴτε που θεοὶ ἢ παῖδες θεῶν αὐτὴν οἰκοῦσι πλείους ἑνὸς, οὕτω διαζῶντες εὐφραινόμενοι κατοικοῦσι· διὸ δὴ παράδειγμά γε πολιτείας οὐκ ἄλλῃ χρὴ σκοπεῖν, ἀλλ' ἐχομένους (e) ταύτης τὴν ὅτι μάλιστα τοιαύτην ζητεῖν κατὰ δύναμιν. ἣν δὲ νῦν ἡμεῖς ἐπικεχειρήκαμεν, εἴη τε ἂν γενομένη πως ἀθανασίας ἐγγύτατα καὶ ἡ μία δευτέρως· τρίτην δὲ μετὰ ταῦτα, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ, διαπερανούμεθα. νῦν δ' οὖν ταύτην τίνα λέγομεν καὶ πῶς γενομένην ἂν τοιαύτην;

Νειμάσθων μὲν δὴ πρῶτον γῆν τε καὶ οἰκίας καὶ (740) μὴ κοινῇ γεωργούντων, ἐπειδὴ τὸ τοιοῦτον μεῖζον, ἢ (a) κατὰ τὴν νῦν γένεσιν καὶ τροφὴν καὶ παίδευσιν εἴρηται· νεμέσθων δ' οὖν τοιᾷδε διανοίᾳ πως, ὡς ἄρα δεῖ τὸν λαχόντα τὴν λῆξιν ταύτην νομίζειν μὲν κοινὴν αὐτὴν τῆς πόλεως ξυμπάσης, πατρίδος δὲ οὔσης τῆς χώρας θεραπεύειν αὐτὴν δεῖ μειζόνως, ἢ μητέρα παῖδας, τῷ καὶ δέσποιναν θεὸν αὐτὴν οὖσαν θνητῶν ὄντων γεγονέναι· ταὐτὰ δ' ἔχειν διανοήματα καὶ περὶ τοὺς ἐγχωρίους θεούς τε ἅμα καὶ δαίμονας. ὅπως δ' ἂν ταῦτα εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον οὕτως ἔχοντα ὑπάρχῃ, τάδε προσ- (b) διανοητέον, ὅσαι εἰσὶ τὰ νῦν ἡμῖν ἑστίαι διανεμηθεῖσαι τὸν ἀριθμὸν, ταύτας δεῖν ἀεὶ τοσαύτας εἶναι καὶ μήτε τι πλείους γίγνεσθαι μήτε τί ποτε ἐλάττους. ὧδ' οὖν ἂν τὸ τοιοῦτον βεβαίως γίγνοιτο περὶ πᾶσαν πόλιν· ὁ λαχὼν τὸν κλῆρον καταλειπέτω ἀεὶ ταύτης τῆς οἰκήσεως ἕνα μόνον κληρονόμον τῶν ἑαυτοῦ παίδων, ὃν ἂν αὐτῷ μάλιστα ᾖ φίλον, διάδοχον καὶ θεραπευτὴν θεῶν καὶ γένους καὶ πόλεως, τῶν τε ζώντων καὶ ὅσους ἂν ἤδη (c) τέλος εἰς τὸν τότε χρόνον ἔχῃ· τοὺς δὲ ἄλλους παῖδας οἷς ἂν πλείους ἑνὸς γίγνωνται, θηλείας τε ἐκδόσθαι κατὰ νόμον τὸν ἐπιταχθησόμενον ἄρρενάς τε οἷς ἂν τῆς γενέσεως ἐλλείπῃ τῶν πολιτῶν, τούτοις υἱεῖς διανέμειν, κατὰ χάριν μὲν μάλιστα· ἐὰν δέ τισιν ἐλλείπωσι χά-

constitutio. hanc igitur rationem nos quoque nunc sequamur, postquam virtute primam civitatem et secundam et tertiam exposuerimus; optionem autem et Cliniæ nunc deferamus et si quis alius aliquando ad hujusmodi electionem accedere et suo animo obsequens quæ ipsi in sua patria placeant assumere voluerit. Prima igitur civitas est resque publica et leges optimæ ubi illud, quod vetus dictum fert, per totam civitatem sit quam maxime; dicitur autem vere communes esse res amicorum. hoc igitur sive nunc est alicubi sive erit aliquando, ut communes et uxores sint et liberi et res omnes, et omnibus modis quod proprium dicitur undique ex vita totum sublatum est provisumque quantum potest ut etiam ea, quæ natura propria sunt, quodammodo sint communia, velut oculi et aures et manus ut communiter videre videantur et audire et agere, item ut laudent et vituperent singula quam maxime omnes simul iisdem gaudentes et dolentes, et si quæ leges unam quoad fieri potest maxime civitatem efficiunt, harum ad virtutem excellentiæ nemo unquam alium finem ponens rectiorem aut meliorem ponet. talis ergo civitas sicubi a diis seu filiis deorum pluribus uno incolitur, sic vitam traducentes læti incolunt; quamobrem exemplar civitatis non alibi quærendum, sed hæc sectanda et quæ maxime talis sit investiganda est pro viribus. ea vero, cui nos nunc manum admovimus, si qua perfecta fuerit, et proxima immortalitati et una secundo loco erit : tertiam deinde, si deus volet, absolvemus. nunc autem hanc quamnam esse dicimus et quomodo fieri posse talem?

Primum quidem distribuant inter se et terram et habitationes, neque communiter agros colant, quandoquidem majus hoc sonat, quam prout nunc est procreatio et educatio atque eruditio; distribuant autem hac utique mente, ut eum, qui hanc sortem nactus sit, communem eam universæ civitatis existimare debere statuant, et patria cum terra sit, magis eam, quam matrem filios colere, eo quod dea ipsa mortalium sit domina; neque vero aliter de indigenis diis pariter atque geniis esse sentiendum. ut vero hæc in omne tempus ita permaneant, hoc præterea statuendum, quot numero nunc nobis distributæ domus sint, tot eas semper esse debere nec plures unquam nec pauciores fieri. hoc igitur modo certum illud eventum in qualibet civitate habebit: qui sortem nactus erit, ejus habitationis semper unum tantum heredem ex filiis suis, quem maxime ipsi placuerit, relinquat successorem et deorum gentisque et civitatis cultorem tam viventium, quam eorum, qui tum jam defuncti fuerint; reliquos liberos autem, si quibus plures uno nati erunt, et feminas collocent secundum legem, quæ imponetur, et mares iis civibus, qui prole destituti erunt, filios attribuant, maxime quidem propter gratiam; si quibus autem defi-

ριτες, ἢ πλείους ἐπίγονοι γίγνωνται θήλεις ἤ τινες ἄῤῥενες ἑκάστων, ἢ καὶ τοὐναντίον ὅταν ἐλάττους ὦσι, παίδων ἀφορίας γενομένης, πάντων τούτων ἀρχὴν ἣν d ἂν θώμεθα μεγίστην καὶ τιμιωτάτην, αὕτη σκεψα-
5 μένη, τί χρὴ χρῆσθαι τοῖς περιγενομένοις ἢ τοῖς ἐλλείπουσι, ποριζέτω μηχανὴν ὅτι μάλιστα, ὅπως αἱ πεντακισχίλιαι καὶ τετταράκοντα οἰκήσεις ἀεὶ μόνον ἔσονται. μηχαναὶ δ' εἰσὶ πολλαί· καὶ γὰρ ἐπισχέσεις γενέσεως οἷς ἂν εὔρους ᾖ γένεσις, καὶ τοὐναντίον ἐπι-
10 μέλειαι καὶ σπουδαὶ πλήθους γεννημάτων εἰσὶ τιμαῖς τε καὶ ἀτιμίαις καὶ νουθετήσεσι πρεσβυτῶν περὶ νέους διὰ λόγων νουθετητικῶν ἀπαντῶσαι δύνανται (δυναταὶ?) e ποιεῖν ὃ λέγομεν. καὶ δὴ καὶ τό γε τέλος, ἂν πᾶσα ἀπορία περὶ τὴν ἀνίσωσιν τῶν πεντακισχιλίων καὶ
15 τετταράκοντα οἴκων γίγνηται, ἐπίχυσις δὲ ὑπερβάλλουσα ἡμῖν πολιτῶν διὰ φιλοφροσύνην τὴν τῶν ξυνοικούντων ἀλλήλοις συμβαίνῃ καὶ ἀπορῶμεν, τὸ παλαιόν που ὑπάρχει μηχάνημα, ὃ πολλάκις εἴπομεν, ἐκπομπὴ ἀποικιῶν φίλη γιγνομένη παρὰ φίλων, ὧν ἂν ἐπιτή-
20 δειον εἶναι δοκῇ· ἐάν τ' αὖ καὶ τοὐναντίον ἐπέλθῃ ποτὲ
741 κῦμα κατακλυσμὸν φέρον νόσων ἢ πολέμων φθορᾷ, a ἐλάττους δὲ πολὺ τοῦ τεταγμένου ἀριθμοῦ δι' ὀρφανίας γένωνται, ἑκόντας μὲν οὐ δεῖ πολίτας παρεμβάλλειν νόθῃ παιδείᾳ πεπαιδευμένους, ἀνάγκην δὲ οὐδὲ θεὸς
25 εἶναι λέγεται δυνατὸς βιάζεσθαι. ταῦτ' οὖν δὴ τὸν νῦν λεγόμενον λόγον ἡμῖν φῶμεν παραινεῖν λέγοντα· Ὦ πάντων ἀνδρῶν ἄριστοι, τὴν ὁμοιότητα καὶ ἰσότητα καὶ τὸ ταὐτὸν καὶ ὁμολογούμενον τιμῶντες κατὰ φύσιν μὴ ἀνίετε κατά τε ἀριθμὸν καὶ πᾶσαν δύναμιν τὴν
30 τῶν καλῶν κἀγαθῶν πραγμάτων· καὶ δὴ καὶ νῦν τὸν b ἀριθμὸν μὲν πρῶτον διὰ βίου παντὸς φυλάξατε τὸν εἰρημένον, εἶτα τὸ τῆς οὐσίας ὕψος τε καὶ μέγεθος, ὃ τὸ πρῶτον ἐνείμασθε μέτριον ὄν, μὴ ἀτιμάσητε τῷ τε ὠνεῖσθαι καὶ τῷ πωλεῖν πρὸς ἀλλήλους· οὔτε γὰρ
35 ὁ νείμας κλῆρος ὢν θεὸς ὑμῖν ξύμμαχος, οὔτε ὁ νομοθέτης. νῦν γὰρ δὴ πρῶτον τῷ ἀπειθοῦντι νόμος προστάττει προειπὼν ἐπὶ τούτοις κληροῦσθαι τὸν ἐθέλοντα ἢ μὴ κληροῦσθαι, ὡς πρῶτον μὲν τῆς γῆς ἱερᾶς οὔσης c τῶν πάντων θεῶν, εἶτα ἱερέων τε καὶ ἱερειῶν εὐχὰς
40 ποιησομένων ἐπὶ τοῖς πρώτοις θύμασι καὶ δευτέροις καὶ μέχρι τριῶν, τὸν πριάμενον ἢ ἀποδόμενον ὧν ἔλαχεν οἰκοπέδων ἢ γηπέδων τὰ ἐπὶ τούτοις πρέποντα πάσχειν πάθη. γράψαντες δὲ ἐν τοῖς ἱεροῖς θήσουσι κυπαριττίνας μνήμας εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον καταγεγραμμένας·
45 πρὸς τούτοις δ' ἔτι φυλακτήρια τούτων, ὅπως ἂν γίγνηται, καταστήσουσιν ἐν ταύτῃ τῶν ἀρχῶν, ἥτις ἂν d ὀξύτατον ὁρᾶν δοκῇ, ἵνα αἱ παρὰ ταῦτα ἑκάστοτε παραγωγαὶ γιγνόμεναι μὴ λανθάνωσιν αὐτούς, ἀλλὰ κολάζωσι τὸν ἀπειθοῦντα ἅμα νόμῳ καὶ τῷ θεῷ. ὅσον
50 γὰρ δὴ τὸ νῦν ἐπιταττόμενον ἀγαθὸν ὂν τυγχάνει πάσαις ταῖς πειθομέναις πόλεσι τὴν ἑπομένην κατασκευὴν προσλαβόν, κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν οὐδεὶς εἴσεταί ποτε κακὸς ὤν, ἀλλ' ἔμπειρός τε καὶ ἐπιεικὴς ἔθεσι γενόμενος. χρηματισμὸς γὰρ οὔτ' ἔνεστι σφόδρα e

ciunt gratiæ, vel plures subnascuntur feminæ vel aliqui mares singulis, vel etiam contra si pauciores sunt, sterilitate liberorum incidente, his omnibus quem magistratum summum et honoratissimum constituerimus, is inito consilio, quomodo abundantibus vel deficientibus utendum sit, remedium paret quam maxime, ut quinquies mille et quadraginta tantum semper domus sint. remedia autem multa sunt; nam et procreandi inhibitiones eorum, quibus affluat procreatio, et contra curationes et incitationes augendæ prolis sunt honoribus vel addendis vel detrahendis et verborum admonitionibus, quibus seniores apud juniores utantur, adhibendis validæ ad id, quod volumus, efficiendum. ad extremum vero, si nullo modo quinquies mille et quadraginta domuum exæquatio contingat, et nimia nos civium copia propter eorum, qui una habitant, caritatem inundet ac premat, nimirum vetus in promptu est remedium, quod sæpenumero diximus, in colonias amica ab amicis deductio, quorum opus esse videbitur; sive rursus e contrario irruperit aliquando fluctus diluviem afferens morborum vel bellorum strages, et multo pauciores præscripto numero ob orbitatem facti fuerint, sponte quidem cives inserendi non sunt adulterina eruditione usi, necessitatem vero ne deus quidem subigere posse dicitur. hæc igitur eam, quæ nunc habetur, orationem his verbis monere nos statuamus: O optimi omnium viri, similitudinem et æqualitatem et id, quod idem est sibique constans, colere secundum naturam ne remittite vel in numero vel in ulla pulchrarum et bonarum rerum facultate; et vero etiam nunc primum quidem numerum illum per totam vitam servate, deinde rei familiaris altitudinem et magnitudinem, quam ab initio vobis attribuistis modicam, nolite ignominia afficere emendo vendendoque inter vos; neque enim ea, quæ tribuit, sors, qui deus est, vobiscum faciet, neque legislator. nunc enim primum obedientiam detrectanti injungit lex præmonito, ita qui velit, sortiatur, si minus, abstineat, primum quidem ut terra sacra sit diis omnibus, deinde ut sacerdotes viri pariter ac feminæ preces facturi sint in primis et secundis adeoque tertiis sacrificiis, ut qui emat quive vendiderit aliquem sorte attributum domus agrive fundum, hunc debita his mala sequantur. scriptas autem in templis deponent cupresseas memorias in posterum tempus litteris consignatas; tum vero etiam præsidia his, ut fiant, constituent in eo magistratu, qui acutissime cernere videbitur, ut si qua fraus iis fiat ne clam fiat ipsis, sed puniant legi simul atque deo non obedientem. quantum enim hoc, quod nunc præscribitur, bonum sit omnibus obsequium præstantibus civitatibus accedente institutorum convenientia, secundum vetus proverbium nemo unquam sciet qui malus sit, sed una cum experientia assuefactus probitate; nam neque quæstui magnopere locus est in hujusmodi

ἐν τῇ τοιαύτῃ κατασκευῇ, ξυνέπεταί τε αὐτῇ μηδὲ δεῖν
μηδ' ἐξεῖναι χρηματίζεσθαι τῶν ἀνελευθέρων χρημα-
τισμῶν μηδενὶ μηδένα, καθόσον ἐπονείδιστος λεγομένη
βαναυσία ἦθος ἀποτρέπει ἐλεύθερον, μηδὲ τὸ παράπαν
5 ἀξιοῦν ἐκ τῶν τοιούτων συλλέγειν χρήματα. πρὸς τού-
τοις δ' ἔτι νόμος ἕπεται πᾶσι τούτοις, μηδ' ἐξεῖναι
742 χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον κεκτῆσθαι μηδένα μηδενὶ ἰδιώτῃ, a
νόμισμα δὲ ἕνεκα ἀλλαγῆς τῆς καθ' ἡμέραν, ἣν δημιουρ-
γοῖς τε ἀλλάττεσθαι σχεδὸν ἀναγκαῖον, καὶ πᾶσιν
10 ὁπόσων χρεία τῶν τοιούτων μισθοὺς μισθωτοῖς, δούλοις
καὶ ἐποίκοις, ἀποτίνειν. ὧν ἕνεκά φαμεν τὸ νόμισμα
κτητέον αὐτοῖς μὲν ἔντιμον, τοῖς δὲ ἄλλοις ἀνθρώποις
ἀδόκιμον. κοινὸν δὲ Ἑλληνικὸν νόμισμα ἕνεκά τε στρα-
τειῶν καὶ ἀποδημιῶν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, οἷον
15 πρεσβειῶν ἤ καί τινος ἀναγκαίας ἄλλης τῇ πόλει b
κηρυκείας, ἐκπέμπειν τινὰ ἂν δέῃ, τούτων χάριν
ἀνάγκη ἑκάστοτε κεκτῆσθαι τῇ πόλει νόμισμα Ἑλλη-
νικόν. ἰδιώτῃ δὲ ἂν ἄρα ποτὲ ἀνάγκη τις γίγνηται ἀπο-
δημεῖν, παρέμενος μὲν τοὺς ἄρχοντας ἀποδημείτω,
20 νόμισμα δὲ ἄν ποθεν ἔχων ξενικὸν οἴκαδε ἀφίκηται
περιγενόμενον, τῇ πόλει αὐτὸ καταβαλλέτω πρὸς λόγον
ἀπολαμβάνων τὸ ἐπιχώριον· ἰδιούμενος δὲ ἄν τις φαί-
νηται, δημόσιόν τε γιγνέσθω καὶ ὁ ξυνειδὼς καὶ μὴ
φράζων ἀρᾷ καὶ ὀνείδει μετὰ τοῦ ἀγαγόντος ἔνοχος
25 ἔστω, καὶ ζημίᾳ πρὸς τούτοις μὴ ἐλάττονι τοῦ ξενικοῦ c
κομισθέντος νομίσματος. γαμοῦντα δὲ καὶ ἐκδιδόντα
μήτ' οὖν διδόναι μήτε δέχεσθαι προῖκα τὸ παράπαν
μηδ' ἡντινοῦν, μηδὲ νόμισμα παρακατατίθεσθαι ὅτῳ
μή τις πιστεύει, μηδὲ δανείζειν ἐπὶ τόκῳ, ὡς ἐξὸν μὴ
30 ἀποδιδόναι τὸ παράπαν τῷ δανεισαμένῳ μήτε τόκον
μήτε κεφάλαιον. ταῦτα δ' ὅτι βέλτιστά ἐστι πόλει
ἐπιτηδεύματα ἐπιτηδεύειν, ὧδε ἄν τις σκοπῶν ὀρθῶς
ἂν αὐτὰ διακρίνοι, ἐπαναφέρων εἰς τὴν ἀρχὴν ἀεὶ καὶ d
τὴν βούλησιν. ἔστι δὴ τοῦ νοῦν ἔχοντος πολιτικοῦ βού-
35 λησις, φαμέν, οὐχ ἥνπερ ἂν οἱ πολλοὶ φαῖεν, δεῖν
βούλεσθαι τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην ὡς μεγίστην τε εἶναι
τὴν πόλιν, ᾗ νοῶν εὖ νομοθετοῖ, καὶ ὅτι μάλιστα πλου-
σίαν, κεκτημένην δ' αὖ χρυσία καὶ ἀργύρια καὶ κατὰ
γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἄρχουσαν ὅτι πλείστων. προσ-
40 θεῖεν δ' ἂν καὶ ὡς ἀρίστην δεῖν βούλεσθαι τὴν πόλιν
εἶναι καὶ ὡς εὐδαιμονεστάτην τόν γε ὀρθῶς νομοθε-
τοῦντα. τούτων δὲ τὰ μὲν δυνατά ἐστι γίγνεσθαι, τὰ e
δ' οὐ δυνατά· τὰ μὲν οὖν δυνατὰ βούλοιτ' ἂν ὁ διακο-
σμῶν, τὰ δὲ μὴ δυνατὰ οὔτ' ἂν βούλοιτο ματαίας βου-
45 λήσεις οὔτ' ἂν ἐπιχειροῖ. σχεδὸν μὲν γὰρ εὐδαίμονας
ἅμα καὶ ἀγαθοὺς ἀνάγκη γίγνεσθαι· τοῦτο μὲν οὖν
βούλοιτ' ἄν· πλουσίους δ' αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθοὺς ἀδύ-
νατον, οὕς γε δὴ πλουσίους οἱ πολλοὶ καταλέγουσι·
λέγουσι δὲ τοὺς κεκτημένους ἐν ὀλίγοις τῶν ἀνθρώπων
50 πλείστου νομίσματος ἄξια κτήματα, ἃ καὶ κακός τις
743 κεκτῇτ' ἄν. εἰ δ' ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχον, οὐκ ἂν ἔγωγε a
αὐτοῖς ποτὲ συγχωροίην τὸν πλούσιον εὐδαίμονα τῇ
ἀληθείᾳ γίγνεσθαι μὴ καὶ ἀγαθὸν ὄντα. ἀγαθὸν δὲ ὄντα
διαφόρως, καὶ πλούσιον εἶναι διαφερόντως ἀδύνατον.

institutis, et hoc consequens habent, ut neque opus sit cuiquam neque liceat genus ullum exercere quæstus illiberalis, quatenus sellularia, quæ turpis habetur, vita morum liberalitati adversatur, neque omnino hujusmodi rebus opes colligere quisquam dignetur. præter hæc vero alia lex sequitur hæc omnia, ne cui privato auri argentive quicquam liceat possidere, sed nummum permutationis causa quotidianæ, quam et cum opificibus fieri fere necesse est, et omnibus hujus generis, quibus vita indiget mercenariis, servis et advenis, mercedes persolvi. quamobrem nummum possidendum dicimus, qui apud ipsos pretium habeat, apud reliquos homines valeat nihil. communem autem Græcorum nummum propter expeditiones et ad exteros homines profectiones, velut legationes vel aliam necessariam civitati nuntiationem, emitti si quem opus sit, hæc propter quotiens usus est, Græcum necesse est civitatem nummum habere. privato autem si quando peregrinandum sit, voluntate magistratuum peregrinetur, nummi vero peregrini si quid alicunde reliquum habens domum reverterit, referat in publicum pro ratione accipiens domesticum; quod si quis avertens deprehendatur, et publicum fiat, et conscius neque enuntians exsecratione et infamia teneatur una cum illo, qui attulerit, multaque simul non minore, quam qui peregrinus allatus fuerit nummus. ducens autem in matrimonium et collocans dotem neque præbeat ullam neque accipiat, nec pecuniam deponat quisquam apud eum, cui fidem non habeat, neque fenori det mutuum, quippe quod mutuato fas sit, non reddere omnino neque usuram neque sortem. his autem institutis uti optimum esse civitati ita ea recte considerans aliquis dijudicet, si ad principium semper et ad propositum revocet. est vero sapienti viro civili propositum non quod vulgo censeant propositum esse debere bono legislatori, ut cui bene volens civitati leges ferat, ea quam maxima sit et quam divitissima, item auri et argenti ut affatim possideat et terra marique imperet quam plurimis; addant vero etiam ut quam optima sit civitas et quam beatissima, propositum esse debere recte leges ferenti. horum tamen quædam fieri possunt, quædam non possunt; atque ea quidem, quæ possunt, ille, qui ordinabit, volet, quæ non possunt, ea nec volet inani voluntate nec operam dabit ut efficiat. nam ut simul beati bonique fiant, fere necessarium est; hoc igitur volet; contra ut divites admodum et boni, fieri nequit, quos quidem vulgus inter divites refert; fert autem eos, qui inter paucos plurimorum nummorum res possident, quas etiam malus aliquis possidere possit. quod si ita est, numquam ego illi concesserim divitem vere beatum fieri, nisi etiam bonus sit. sed bonitate excellens fieri non potest, ut etiam divitiis præstet. cur tandem? fortasse aliquis quærat.

τί δή; φαίη τις ἂν ἴσως. ὅτι, φαῖμεν ἄν, ἥ τε ἐκ δικαίου καὶ ἀδίκου κτῆσις πλέον ἢ διπλασία ἐστὶ τῆς ἐκ τοῦ δικαίου μόνον, τά τε ἀναλώματα μήτε καλῶς μήτε αἰσχρῶς ἐθέλοντα ἀναλίσκεσθαι τῶν καλῶν καὶ εἰς καλὰ ἐθελόντων δαπανᾶσθαι διπλασίῳ ἐλάττονα. οὔκουν ποτὲ ἂν τῶν ἐκ διπλασίων μὲν κτημάτων, ἡμίσεων b δὲ ἀναλωμάτων ὁ τὰ ἐναντία τούτων πράττων γένοιτ' ἂν πλουσιώτερος. ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀγαθὸς τούτων, ὁ δὲ οὐ κακὸς, ὅταν ᾖ φειδωλὸς, τότε δέ ποτε καὶ πάγκακος, ἀγαθὸς δὲ, ὅπερ εἴρηται τὰ νῦν, οὐδέποτε. ὁ μὲν γὰρ δικαίως καὶ ἀδίκως λαμβάνων καὶ μήτε δικαίως μήτε ἀδίκως ἀναλίσκων πλούσιος, ὅταν καὶ φειδωλὸς ᾖ· ὁ δὲ πάγκακος ὡς τὰ πολλὰ ὢν ἄσωτος μάλα πένης· ὁ δὲ ἀναλίσκων τε εἰς τὰ καλὰ καὶ κτώμενος ἐκ τῶν c δικαίων μόνον οὔτ' ἂν διαφέρων πλούτῳ ῥᾳδίως ἄν ποτε γένοιτο οὐδ' αὖ σφόδρα πένης. ὥστε ὁ λόγος ἡμῖν ὀρθὸς, ὡς οὐκ εἰσὶν οἱ παμπλούσιοι ἀγαθοί· εἰ δὲ μὴ ἀγαθοὶ, οὐδὲ εὐδαίμονες. ἡμῖν δὲ ἡ τῶν νόμων ὑπόθεσις ἐνταῦθα ἔβλεπεν, ὅπως ὡς εὐδαιμονέστατοι ἔσονται καὶ ὅτι μάλιστα ἀλλήλοις φίλοι· εἶεν δὲ οὐκ ἄν ποτε πολῖται φίλοι, ὅπου πολλαὶ μὲν δίκαι ἐν ἀλλήλοις εἶεν, πολλαὶ δὲ ἀδικίαι, ἀλλ' ὅπου ὡς ὅτι σμικρόταται καὶ ὀλίγισται. d λέγομεν δὴ μήτε χρυσὸν δεῖν μήτε ἄργυρον ἐν τῇ πόλει μήτε αὖ χρηματισμὸν πολὺν διὰ βαναυσίας καὶ τόκων μηδὲ βοσκημάτων αἰσχρῶν, ἀλλ' ὅσα γεωργία δίδωσι καὶ φέρει, καὶ τούτων ὁπόσα μὴ χρηματιζόμενον ἀναγκάσειεν ἀμελεῖν ὧν ἕνεκα πέφυκε τὰ χρήματα· ταῦτα δ' ἐστὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, ἃ χωρὶς γυμναστικῆς καὶ τῆς ἄλλης παιδείας οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἄξια λόγου. διὸ δὴ χρημάτων ἐπιμέλειαν οὐχ e ἅπαξ εἰρήκαμεν ὡς χρὴ τελευταῖον τιμᾶν· ὄντων γὰρ τριῶν τῶν ἁπάντων περὶ ἃ πᾶς ἄνθρωπος σπουδάζει, τελευταῖον καὶ τρίτον ἐστὶν ἡ τῶν χρημάτων ὀρθῶς σπουδαζομένη σπουδὴ, σώματος δὲ πέρι μέση, πρώτη δὲ ἡ τῆς ψυχῆς. καὶ δὴ καὶ νῦν ἣν διεξερχόμεθα πολιτείαν, εἰ μὲν τὰς τιμὰς οὕτω τάττεται, ὀρθῶς νενομοθέτηται· εἰ δέ τις τῶν προστατтομένων αὐτόθι νόμων 744 σωφροσύνης ἔμπροσθεν ὑγίειαν ἐν τῇ πόλει φανεῖται a ποιῶν τιμίαν ἢ πλοῦτον ὑγιείας καὶ τοῦ σωφρονεῖν, οὐκ ὀρθῶς ἀναφανεῖται τιθέμενος. τοῦτ' οὖν δὴ πολλάκις ἐπισημαίνεσθαι χρὴ τὸν νομοθέτην, τί τε βούλομαι, καὶ, εἴ μοι ξυμβαίνει τοῦτο, ἢ καὶ ἀποτυγχάνω τοῦ σκοποῦ· καὶ οὕτω τάχ' ἂν ἴσως ἐκ τῆς νομοθεσίας αὐτός τε ἐκβαίνοι καὶ τοὺς ἄλλους ἀπαλλάττοι, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον οὐδ' ἂν ἕνα ποτέ.

Ὁ δὴ λαχὼν κεκτήσθω, φαμὲν, τὸν κλῆρον ἐπὶ τούτοις οἷς εἰρήκαμεν. ἦν μὲν δὴ καλὸν καὶ τἆλλα ἴσα b πάντ' ἔχοντα ἕνα ἕκαστον ἐλθεῖν εἰς τὴν ἀποικίαν· ἐπειδὴ δὲ οὐ δυνατὸν, ἀλλ' ὁ μέν τις πλείω κεκτημένος ἀφίξεται χρήματα, ὁ δ' ἐλάττονα, δεῖ δὴ πολλῶν ἕνεκα τῶν τε κατὰ πόλιν καιρῶν ἰσότητος ἕνεκα τιμήματα ἄνισα γενέσθαι, ἵνα ἀρχαί τε καὶ εἰσφοραὶ καὶ διανομαὶ τὴν τῆς ἀξίας ἑκάστοις τιμὴν μὴ κατ' ἀρετὴν μόνον τήν τε προγόνων καὶ τὴν αὐτοῦ, μήτε κατὰ σωμάτων

quia, dicamus, et quæstus, qui ex justo injustoque fit, duplo amplius major est eo, qui tantum ex justo fit, et sumptus, qui neque honeste neque turpiter insumi volunt, honestis et in honesta insumi volentibus duplo sunt minores. nunquam igitur iis, qui acquisitorum in duplo, impensarum in dimidio versantur, is, qui ex contrario agit, ditior esse poterit. est vero alter horum bonus, alter non malus, si parcus est, tum vero interdum etiam prorsus malus, bonus autem, id quod modo dictum est, nunquam. nam juste injusteque sumens et neque juste neque injuste impendens dives est, si simul est parcus; prorsus autem malus, quippe prodigus plerumque, valde pauper; qui vero et impendit in honesta et quæstum non facit nisi ex justis, nec divitiis facile unquam præstare, nec vero admodum pauper esse poterit. itaque recte nos prædivites negamus esse bonos; si autem boni non sunt, ne beati quidem sunt. nobis vero legum causa spectabat eo, ut quam beatissimi essent et quam maxime inter se amici; non erunt autem unquam cives amici, quibus multæ inter ipsos lites multæque injuriæ sint, sed quibus quam minimæ quamque paucissimæ. dicimus igitur neque aurum opus esse neque argentum in civitate nec rursus quæstum multum artibus exercendum sordidis et fenore aut turpibus pecoribus, sed quæ agricultura præbeat et ferat, atque his tantum, ut ne exercens ea negligere cogatur, quorum causa opes secundum naturam habentur; hæc vero animus et corpus sunt, quæ sine arte gymnastica et reliqua eruditione nunquam magni pretii erunt. atque ob id ipsum rei familiaris curam non semel diximus postremo loco esse habendam; nam cum omnino tria sint in quibus homo quisque studium ponat, postremum et tertium est rei familiaris recte comparatum studium, corporis autem medium, primum vero animi. itaque etiam nunc quam persequimur civitatem, si ita dispositos habet honores, recte legibus instituta est; sin autem legum, quæ in ea sanciuntur, quæpiam pluris quam temperantiam æstimandam civibus sanitatem, aut quam sanitatem et temperanter agendi rationem divitias faciens invenietur, non recte eam ferri manifestum erit. hoc igitur identidem significare sibi debet legislator, et quid volo, et eventumne id mihi habet, an aberro a proposito; et ita fortasse ex legum latione cum ipse emerget tum reliquos expediet, alio vero modo nunquam ullo.

Ergo nactus, dicimus, possideat sortem his, quas demonstravimus, conditionibus. ac præclarum quidem esset, si reliqua quoque omnia æqualia habens unusquisque veniret in coloniam; cum tamen fieri id nequeat, sed alius plura possidens bona venturus sit, alius pauciora, multarum rerum causa et propter publicarum occasionum æqualitatem inæquales fieri census necesse est, ut et magistratus et tributa et partitiones debitum singulis honorem habeant non solum pro virtute vel majorum vel

ἰσχῦς καὶ εὐμορφίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ πλούτου χρῆσιν c
καὶ πενίαν τὰς τιμάς τε καὶ ἀρχὰς ὡς ἰσαίτατα τῷ
ἀνίσῳ, ξυμμέτρῳ δὲ ἀπολαμβάνοντες μὴ διαφέρωνται.
τούτων χάριν τέτταρα μεγέθει τῆς οὐσίας τιμήματα
5 ποιεῖσθαι χρεὼν, πρώτους καὶ δευτέρους καὶ τρίτους
καὶ τετάρτους, ἤ τισιν ἄλλοις προσαγορευομένους ὀνόμασιν,
ὅταν τε μένωσιν ἐν τῷ αὐτῷ τιμήματι καὶ ὅταν
πλουσιώτατοι ἐκ πενήτων καὶ ἐκ πλουσίων πένητες
γιγνόμενοι μεταβαίνωσιν εἰς τὸ προσῆκον ἕκαστοι
10 ἑαυτοῖσι τίμημα. τόδε δ' ἐπὶ τούτοις αὖ νόμου σχῆμα d
ἔγωγε ἂν τιθείην ὡς ἑπόμενον. δεῖ γὰρ ἐν πόλει πού,
φαμεν, τῇ τοῦ μεγίστου νοσήματος οὐ μεθεξούσῃ,
ὃ διάστασιν ἢ στάσιν ὀρθότερον ἂν εἴη κεκλῆσθαι, μήτε
πενίαν τὴν χαλεπὴν ἐνεῖναι παρά τισι τῶν πολιτῶν
15 μήτε αὖ πλοῦτον, ὡς ἀμφότερα τικτόντων ταῦτα ἀμφότερα·
νῦν οὖν ὅρον δεῖ τούτων ἑκατέρου τὸν νομοθέτην
φράζειν. ἔστω δὴ πενίας μὲν ὅρος ἡ τοῦ κλήρου
τιμὴ, ὃν δεῖ μένειν, καὶ ὃν ἄρχων οὐδεὶς οὐδενί ποτε e
περιόψεται ἐλάττω γιγνόμενον τῶν τε ἄλλων κατὰ
20 ταὐτὰ οὐδεὶς ὅστις φιλότιμος ἐπ' ἀρετῇ. μέτρον δὲ αὐτὸν
θέμενος ὁ νομοθέτης διπλάσιον ἐάσει τούτου κτᾶσθαι
καὶ τριπλάσιον, καὶ μέχρι τετραπλασίου· πλείονα δ' ἄν
τις κτᾶται τούτων εὑρὼν ἢ δοθέντων ποθὲν ἢ χρηματι-
745σάμενος ἤ τινι τύχῃ τοιαύτῃ κτησάμενος ἄλλῃ τὰ πε- a
25 ριγιγνόμενα τοῦ μέτρου, τῇ πόλει ἂν αὐτὰ καὶ τοῖς τὴν
πόλιν ἔχουσι θεοῖς ἀπονέμων εὐδόκιμός τε καὶ ἀζήμιος
ἂν εἴη. ἐὰν δέ τις ἀπειθῇ τούτῳ τῷ νόμῳ, φανεῖ μὲν ὁ
βουλόμενος ἐπὶ τοῖς ἡμίσεσιν, ὁ δὲ ὀφλὼν ἄλλο τοσοῦτον
μέρος ἀποτίσει τῆς αὑτοῦ κτήσεως, τὰ δ' ἡμίσεα τῶν
30 θεῶν. ἡ δὲ κτῆσις χωρὶς τοῦ κλήρου πάντων πᾶσα ἐν
τῷ φανερῷ γεγράφθω παρὰ φύλαξιν ἄρχουσιν, οἷς ἂν
ὁ νόμος προστάξῃ, ὅπως ἂν αἱ δίκαι περὶ πάντων, ὅσαι b
εἰς χρήματα, ῥᾴδιαί τε ὦσι καὶ σφόδρα σαφεῖς.

Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο πρῶτον μὲν τὴν πόλιν ἱδρῦσθαι
35 δεῖ τῆς χώρας ὅτι μάλιστα ἐν μέσῳ, καὶ τἆλλα ὅσα
πρόσφορα πόλει τῶν ὑπαρχόντων ἔχοντα τόπον ἐκλεξάμενον,
ἃ νοῆσαί τε καὶ εἰπεῖν οὐδὲν χαλεπόν· μετὰ
δὲ ταῦτα μέρη δώδεκα διελέσθαι, θέμενον Ἑστίας
πρῶτον καὶ Διὸς καὶ Ἀθηνᾶς ἱερὸν, ἀκρόπολιν ὀνο-
40 μάζοντα, κύκλον περιβάλλοντα, ἀφ' οὗ τὰ δώδεκα
μέρη τέμνειν τήν τε πόλιν αὐτὴν καὶ πᾶσαν τὴν χώ- c
ραν. ἴσα δὲ δεῖ γίγνεσθαι τὰ δώδεκα μέρη τῷ τὰ μὲν
ἀγαθῆς γῆς εἶναι σμικρὰ, τὰ δὲ χείρονος μείζω. κλήρους
δὲ διελεῖν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίους,
45 τούτων τε αὖ δίχα τέμνειν ἕκαστον καὶ ξυγκληρῶσαι
δύο τμήματα, τοῦ τε ἐγγὺς καὶ τοῦ πόρρω μετέχοντα
ἑκάτερον· τὸ πρὸς τῇ πόλει μέρος τῷ πρὸς τοῖς ἐσχάτοις
εἷς κλῆρος καὶ τὸ δεύτερον ἀπὸ πόλεως τῷ ἀπ'
ἐσχάτων δευτέρῳ, καὶ τἆλλα οὕτως πάντα. μηχα- d
50 νᾶσθαι δὲ καὶ ἐν τοῖς δίχα τμήμασι τὸ νῦν δὴ λεγόμενον
φαυλότητός τε καὶ ἀρετῆς χώρας, ἐπανισουμένους
τῷ πλήθει τε καὶ ὀλιγότητι τῆς διανομῆς. νείμασθαι
δὲ δὴ καὶ τοὺς ἄνδρας δώδεκα μέρη, τὴν τῆς ἄλλης
οὐσίας εἰς ἴσα ὅτι μάλιστα τὰ δώδεκα μέρη συνταξάμε-

ipsius, neque secundum corporum robora et formositates, verum etiam secundum divitiarum usum et paupertatem honores magistratusque quam maxime æqualiter inæquali modo, sed pro portione accipientes liberi sint a dissidiis. horum causa quattuor pro magnitudine opum instituendæ sunt classes primi, secundi, tertii, quarti, vel aliis quibusdam appellandi nominibus, sive maneant eadem in classe sive ditissimi ex pauperibus vel ex divitibus pauperes facti in convenientem sibi quisque classem transeant. ad hæc vero aliam rursus legis formam ut consequentem posuerim hanc. scilicet in civitate maximi morbi experte futura, quem dissidii quam seditionis rectius vocabimus nomine, nec paupertatem gravem apud civium partem inesse debere statuimus nec opulentiam, quod utraque hujus utriusque ex causis est; quamobrem nunc finem utique earum statuat legislator necesse est. paupertatis igitur finis sortis pretium esto, quam manere oportet, quamque nullus magistratus unquam ulli minui patietur nec item reliquorum quisquam virtutem colere contendens. hac autem mensura posita legislator duplum ejus possideri permittet et triplum adeoque quadruplum; his vero plura si quis possideat reperta vel alicunde data vel quæstu facto vel alia quadam simili fortuna superantibus mensuram comparatis, ea si civitati civitatemque obtinentibus diis assignet, bona existimatione sineque multa sit; si quis contra hanc legem faciat, qui voluerit deferet ita, ut ipse dimidium ferat, damnatus autem alterum tantum dependet de suo : dimidium deorum erit. præter sortem vero opes omnium omnes in aperto loco scriptæ prostanto apud custodes magistratus, quibus lex injunxerit, ut lites de omnibus ad bona pertinentes et faciles sint et multum claræ.

Jam quod sequitur, primum quidem urbs posita sit necesse est quam maxime medio regionis loco et quem reliquis quoque rebus urbi utilibus, quarum facultas est, instructum elegerit conditor, quæ intellectu dictuque haud difficiles sunt; deinde partes duodecim faciat, Vestæ primum et Jovis et Minervæ templo consecrato, quod arcem nominet, a quo circumsepto limites ducat duodecim in partes et urbem ipsam et totam regionem secantes. æquales autem partes hæ duodecim faciendæ sunt ita, ut in bono agro parvæ, in deteriori majores sint. tum sortes discernendæ quadraginta et quinquies mille, et harum rursus bipartito secundæ singulæ binæque contribuendæ sectiones sunt, propinquitatis et longinquitatis participes utræque, ut tangens urbem pars cum altera extremos fines tangente una sors sit, item ab urbe secunda cum secunda ab extremis, et sic reliquæ omnes. procurandum vero etiam in his sectionibus, ut ea, quæ modo dicta est vel tenuitas vel bonitas soli, vel multitudine vel paucitate exæquetur distributionis. tum viri quoque in duodecim partes tribuendi, reliquis facultatibus censu omnium habito in duodecim quam maxime partes æquales descriptis.

νον, ἀπογραφῆς πάντων γενομένης. καὶ δὴ τὸ μετὰ
τοῦτο δώδεκα θεοῖς δώδεκα κλήρους θέντας ἐπονομάσαι
καὶ καθιερῶσαι τὸ λαχὸν μέρος ἑκάστῳ τῷ θεῷ, καὶ e
φυλὴν αὐτὴν ἐπονομάσαι. τέμνειν δὲ αὖ καὶ τὰ δώδεκα
5 τῆς πόλεως τμήματα τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ τὴν
ἄλλην χώραν διένεμον· καὶ δύο νέμεσθαι ἕκαστον οἰ-
κήσεις, τήν τε ἐγγὺς τοῦ μέσου καὶ τὴν τῶν ἐσχάτων.
καὶ τὴν μὲν κατοίκισιν οὕτω τέλος ἔχειν. ἐννοεῖν δὲ
ἡμᾶς τὸ τοιόνδε ἐστὶ χρεὼν ἐκ παντὸς τρόπου, ὡς τὰ
10 νῦν εἰρημένα πάντα οὐκ ἄν ποτε εἰς τοιούτους καιροὺς
συμπέσοι, ὥστε ξυμβῆναι κατὰ λόγον οὕτω ξύμπαντα
746 γενόμενα, ἄνδρας τε οἳ μὴ δυσχερανοῦσι τὴν τοιαύτην a
ξυνοικίαν, ἀλλ' ὑπομενοῦσι χρήματά τε ἔχοντες τακτὰ
καὶ μέτρια διὰ βίου παντὸς καὶ παίδων γενέσεις ἃς
15 εἰρήκαμεν ἑκάστοις, καὶ χρυσοῦ στερόμενοι καὶ ἑτέρων
ὧν δῆλος ὁ νομοθέτης προστάξων ἐστὶν ἐκ τούτων τῶν
νῦν εἰρημένων, ἔτι δὲ χώρας τε καὶ ἄστεος, ὡς εἴρηκε,
μεσότητάς τε καὶ ἐν κύκλῳ οἰκήσεις, πάντῃ σχεδὸν
οἷον ὀνείρατα λέγων ἢ πλάττων καθάπερ ἐκ κηροῦ τινὰ b
20 πόλιν καὶ πολίτας. ἔχει δὴ τὰ τοιαῦτα οὐ κακῶς τινὰ
τρόπον εἰρημένα, χρὴ δὲ πάντα λαμβάνειν πρὸς αὐτὸν
τὰ τοιάδε. πάλιν ἄρα ἡμῖν ὁ νομοθετῶν φράζει τόδε·
Ἐν τούτοις τοῖς λόγοις, ὦ φίλοι, μηδ' αὐτὸν δοκεῖτέ
με λεληθέναι τὸ νῦν λεγόμενον ὡς ἀληθῆ διεξέρχεταί
25 τινα τρόπον. ἀλλὰ γὰρ ἐν ἑκάστοις τῶν μελλόντων ἔσε-
σθαι δικαιότατον οἶμαι τόδε εἶναι, τὸν τὸ παράδειγμα
δεικνύντα, οἷον δεῖ τὸ ἐπιχειρούμενον γίγνεσθαι, μηδὲν
ἀπολείπειν τῶν καλλίστων τε καὶ ἀληθεστάτων· ᾧ δὲ
ἀδύνατόν τι ξυμβαίνει τούτων γίγνεσθαι, τοῦτο μὲν c
30 αὐτὸ ἐκκλίνειν καὶ μὴ πράττειν, ὅτι δὲ τούτου τῶν λοι-
πῶν ἐγγύτατά ἐστι καὶ ξυγγενέστατον ἔφυ τῶν προσ-
ηκόντων πράττειν, τοῦτ' αὐτὸ διαμηχανᾶσθαι ὅπως
ἂν γίγνηται· τὸν νομοθέτην δ' ἐᾶσαι τέλος ἐπιθεῖναι
τῇ βουλήσει, γενομένου δὲ τούτου, τότ' ἤδη κοινῇ μετ'
35 ἐκείνου σκοπεῖν, ὅτι τε ξυμφέρει τῶν εἰρημένων καὶ
τί πρόσαντες εἴρηται τῆς νομοθεσίας· τὸ γὰρ ὁμολογού-
μενον αὐτὸ αὑτῷ δεῖ που πανταχῇ ἀπεργάζεσθαι καὶ
τὸν τοῦ φαυλοτάτου δημιουργὸν ἄξιον ἐσόμενον λόγου. d
νῦν δὴ τοῦτ' αὐτὸ προθυμητέον ἰδεῖν μετὰ τὴν δόξαν
40 τῆς τῶν δώδεκα μερῶν διανομῆς, τὸ τίνα τρόπον δῆλον
δὴ τὰ δώδεκα μέρη τῶν ἐντὸς αὐτοῦ πλείστας ἔχοντα
διανομάς, καὶ τὰ τούτοις ξυνεπόμενα καὶ ἐκ τούτων
γεννώμενα, μέχρι τῶν τετταράκοντά τε καὶ πεντακισ-
χιλίων· ὅθεν φρατρίας καὶ δήμους καὶ κώμας καὶ
45 πρός γε τὰς πολεμικὰς τάξεις τε καὶ ἀγωγὰς καὶ ἔτι
νομίσματα καὶ μέτρα ξηρά τε καὶ ὑγρὰ καὶ σταθμά, e
πάντα ταῦτα ἔμμετρά τε καὶ ἀλλήλοις σύμφωνα δεῖ
τόν γε νόμον τάττειν. πρὸς δὲ τούτοις οὐδ' ἐκεῖνα φοβη-
τέα, δείσαντα τὴν δόξασαν ἂν γίγνεσθαι σμικρολογίαν,
50 ἄν τις προστάττῃ πάντα ὁπόσ' ἂν σκεύη κτῶνται,
μηδὲν ἄμετρον αὐτῶν ἐᾶν εἶναι, καὶ κοινῷ λόγῳ νο-
747 μίσαντα πρὸς πάντα εἶναι χρησίμους τὰς τῶν ἀριθμῶν a
διανομὰς καὶ ποικίλσεις, ὅσα τε αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ποι-
κίλλονται καὶ ὅσα ἐν μήκεσι καὶ ἐν βάθεσι ποικίλματα,

hoc vero facto duodecim diis duodecim sortes dedicent et
secundum illos nominatas consecrent cui deorum quæque
obvenerit, eamque tribum appellent. secent autem rursus
urbis quoque duodecim sectiones eadem ratione, qua
reliquam regionem distribuebant, et duas quisque accipiat
habitationes, unam medio, alteram extremis propinquam.
ac sedium quidem constitutio ita ad finem perducta sit.
reputare autem illud nobiscum debemus omni modo, ea,
quæ nunc commemorata sunt, omnia vix unquam fore ut
in ejusmodi opportunitates incidant, ut quemadmodum
sunt dicta, ita evenire omnia contingat, virique ii sint,
qui tale contubernium non moleste ferant, sed et opes
definitas ac mediocres per totam vitam habere sustineant
et liberos procreare ita, ut singulis præscripsimus, et
auro carere atque aliis, quibus ex his nunc memoratis
legislatorem interdicturum esse manifestum est, ad hæc
regionis urbisque, ut jussit, vel medios situs vel in ambitu
habitationes, omnino tanquam somnia quædam loquens
vel quasi ex cera fingens aliquam civitatem et cives. sunt
sane ista non male quodammodo dicta, sed opus est ut
quisque hæc secum reputet. denuo igitur sic nobiscum
agit is, qui leges fert: In his sermonibus, amici, ne me
quidem fugere putate, quod nunc dicitur, vera persequi
quodammodo. sed enim in omnibus, quæ futura sunt,
justissimum arbitror hoc esse, ut qui exemplar ostendat
qualis fieri debeat res incepta, ne quid reliqui faciat pul-
cherrimorum et verissimorum; cui tamen horum impedi
menti aliquid accidat, quo minus effici possit, ipsum
quidem hoc ut declinemus neque agamus, sed quod ex
reliquis, quæ agi conveniat, proximum huic et maxime
cognatum sit, id ipsum efficere pertendamus; legislatorem
vero finem imponere sinamus voluntati suæ, eoque facto
jam tunc communiter cum eo dispiciamus, quidnam di-
ctorum utile, quid adversarium propositum sit in legisla-
tione; nam ubique, opinor, quod consentaneum sibimet
ipsum sit, efficere vel tenuissimi operis effector, si probari
velit, debet. nunc igitur hoc ipsum agendum est ut vi-
deamus post propositum de faciendis partibus duodecim
decretum, quanam scilicet ratione harum partium quæque
ea, quæ in ipsa insunt, plurimis modis distributa habeat,
et quænam proxime has sequantur ex iisque oriantur,
usque ad quinque millia quadraginta; unde curias et pagos
et vicos, ad hæc ordines et agmina militaria atque etiam
nummos et mensuras tam aridas, quam humidas, et pon-
dera, omnia hæc commoda et inter se consonantia lex
ordinet necesse est. præterea ne illud quidem timere fas
est, metuentem ne pusilli animi opinionem præbeat, si
quis quæcumque sibi vasa parent, eorum nullum mensura
carens relinquere jubeat, et communi sententia censentem
ad omnia utiles esse numerorum distributiones et varia-
tiones vel quas ipsi inter se recipiunt, vel quotquot in

καὶ δὴ καὶ ἐν φθόγγοις καὶ κινήσεσι ταῖς τε κατὰ τὴν εὐθυπορίαν τῆς ἄνω καὶ κάτω φορᾶς καὶ τῆς κύκλῳ περιφορᾶς· πρὸς γὰρ ταῦτα πάντα δεῖ βλέψαντα τόν γε νομοθέτην προστάττειν τοῖς πολίταις πᾶσιν εἰς δύ-5 ναμιν τούτων μὴ ἀπολείπεσθαι τῆς συντάξεως. πρός τε γὰρ οἰκονομίαν καὶ πρὸς πολιτείαν καὶ πρὸς τὰς τέχνας b πάσας ἓν οὐδὲν οὕτω δύναμιν ἔχει παίδειον μάθημα μεγάλην, ὡς ἡ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς διατριβή· τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι τὸν νυστάζοντα καὶ ἀμαθῆ φύσει ἐγείρει 10 καὶ εὐμαθῆ καὶ μνήμονα καὶ ἀγχίνουν ἀπεργάζεται, παρὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν ἐπιδιδόντα θείᾳ τέχνῃ. ταῦτα δὴ πάντα, ἐὰν μὲν ἄλλοις νόμοις τε καὶ ἐπιτηδεύμασιν ἀφαιρῆταί τις τὴν ἀνελευθερίαν καὶ φιλοχρηματίαν ἐκ τῶν ψυχῶν τῶν μελλόντων αὐτὰ ἱκανῶς τε καὶ ὀνη- c 15 σίμως κτήσεσθαι, καλὰ τὰ παιδεύματα καὶ προσήκοντα γίγνοιτ' ἄν· εἰ δὲ μή, τὴν καλουμένην ἄν τις πανουργίαν ἀντὶ σοφίας ἀπεργασάμενος λάθοι, καθάπερ Αἰγυπτίους καὶ Φοίνικας καὶ πολλὰ ἕτερα ἀπειργασμένα γένη νῦν ἔστιν ἰδεῖν ὑπὸ τῆς τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμά-20 των καὶ κτημάτων ἀνελευθερίας, εἴτε τις νομοθέτης αὐτοῖς φαῦλος ἂν γενόμενος ἐξειργάσατο τὰ τοιαῦτα εἴτε χαλεπὴ τύχη προσπεσοῦσα εἴτε καὶ φύσις ἄλλη d τις τοιαύτη. καὶ γάρ, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, μηδὲ τοῦθ' ἡμᾶς λανθανέτω περὶ τόπων, ὡς οὐκ εἰσὶν ἄλλοι 25 τινὲς διαφέροντες ἄλλων τόπων πρὸς τὸ γεννᾶν ἀνθρώπους ἀμείνους καὶ χείρους· οἷς οὐκ ἐναντία νομοθετητέον. οἱ μέν γέ που διὰ πνεύματα παντοῖα καὶ δι' εἱλήσεις ἀλλόκοτοί τέ εἰσι καὶ ἐναίσιοι αὐτῶν, οἱ δὲ δι' ὕδατα, οἱ δὲ καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐκ τῆς γῆς τροφήν, 30 ἀναδιδοῦσαν οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἀμείνω καὶ χείρω, ταῖς δὲ ψυχαῖς οὐχ ἧττον δυναμένην πάντα τὰ τοιαῦτα e ἐμποιεῖν. τούτων δ' αὖ πάντων μέγιστον διαφέροιεν ἂν τόποι χώρας, ἐν οἷς θεία τις ἐπίπνοια καὶ δαιμόνων λήξεις εἶεν, τοὺς ἀεὶ κατοικιζομένους ἵλεῳ δεχόμενοι 35 καὶ τοὐναντίον. οἷς ὅ γε νοῦν ἔχων νομοθέτης ἐπισκεψάμενος ὡς ἄνθρωπον οἷόν τ' ἐστὶ σκοπεῖν τὰ τοιαῦτα, οὕτω πειρῷτ' ἂν τιθέναι τοὺς νόμους. ὃ δὴ καὶ σοὶ ποιητέον, ὦ Κλεινία· πρῶτον τρεπτέον ἐπὶ τὰ τοιαῦτα μέλλοντί γε κατοικίζειν χώραν. — ΚΛ. Ἀλλ', ὦ ξένε 40 Ἀθηναῖε, λέγεις τε παγκάλως ἐμοί τε οὕτως ποιητέον.

longitudinibus et altitudinibus varietates insunt itemque in sonis et motionibus vel recta sursum ac deorsum ferentibus vel in orbem circumferentibus; hæc enim omnia respicere legislator et præscribere civibus omnibus debet, ut ab horum compositione quoad possint ne desistant. etenim et ad rei familiaris et ad rerum publicarum administrationem et ad artes universas nulla una est tanta vi prædita disciplina puerilis, quanta numerorum tractatio, et, quod gravissimum est, dormitantem et indocilem natura suscitat et docilem, memorem, acutum reddit, supra naturam artis divinæ beneficio proficientem. hæc omnia igitur, si quis aliis legibus atque institutis illiberalitatem et avaritiam tollat ex animis commode et utiliter ea percepturis, pulchra et convenientia erunt rudimenta: si minus, pro sapientia clam inferet illam, quæ astutia vocatur, qualem Ægyptiis et Phœnicibus et multis aliis populis videre nunc illatam licet reliquorum institutorum et quæstuum illiberalitate, sive legislatoris alicujus fortasse mali culpa tales facti sunt sive fortunæ malignitate sive alia quadam ejusmodi natura. neque enim, o Megille et Clinia, illud fugiat nos de locis, quasi non sint quædam loca magis idonea alia aliis ad procreandos homines meliores ac deteriores; quibus non debet adversari legum latio. alia quidem propter ventos varios et propter æstus vel aliena vel fausta sunt, alia propter aquas, alia propter has, quibus alimur, terræ fruges, quæ non modo corporibus meliora et deteriora præbent, sed animis non minus ingenerare hæc omnia possunt. sed in his rursus omnibus maximam vim habeant loca regionis, in quibus afflatus quidam divinus et geniorum sedes propriæ sint, quæ propitia et contra excipiant domicilium capientes quosque. quibus sapiens legislator prospectis quantum homini talia dispicere fas est, tunc leges ferre conabitur. quod quidem et tibi faciendum, o *Clinia*: primum ad has res advertendus animus colonos in regionem inducturo. — Cl. Præclare vero dicis, o hospes Atheniensis, et est mihi ita faciendum.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ.

751 ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν μετά γε πάντα τὰ νῦν εἰρημένα a σχεδὸν ἂν ἀρχῶν εἶέν σοι καταστάσεις τῇ πόλει. — ΚΛ. Ἔχει γὰρ οὖν οὕτω. — ΑΘ. Δύο εἴδη ταῦτα περὶ πολιτείας κόσμον γιγνόμενον τυγχάνει· πρῶτον 45 μὲν καταστάσεις ἀρχῶν τε καὶ ἀρξόντων, ὅσας τε αὐτὰς εἶναι δεῖ καὶ τρόπον ὅντινα καθισταμένας, ἔπειτα οὕτω δὴ τοὺς νόμους ταῖς ἀρχαῖς ἑκάσταις ἀποδοτέον, οὕστινάς τε αὖ καὶ ὅσους καὶ οἵους προσῆκον ἂν ἑκάσταις εἴη. σμικρὸν δὲ ἐπισχόντες πρὸ τῆς αἱρέσεως b

LIBER SEXTUS.

Ath. Atqui post omnia, quæ nunc sunt dicta, magistratus tibi constituendi esse in civitate videntur. — Cl. Sunt vero. — Ath. Duo genera hæc sunt ad rem publicam adornandam spectantia: primum magistratuum et præficiendorum constitutiones, quot eos esse et quomodo constitui necesse est, deinde hoc ita facto leges reddendæ singulis magistratibus, quas et ipsas quotque et quales reddi singulis convenerit; sed paululum resistentes ante electionem

εἴπωμεν προσήκοντά τινα λόγον περὶ αὐτῆς ῥηθῆναι.
— ΚΛ. Τίνα δὴ τοῦτον; — ΑΘ. Τόνδε· παντί που
δῆλον τὸ τοιοῦτον, ὅτι μεγάλου τῆς νομοθεσίας ὄντος
ἔργου τοῦ πόλιν εὖ παρεσκευασμένην ἀρχὰς ἀνεπιτη-
5 δείους ἐπιστῆσαι τοῖς εὖ κειμένοις νόμοις οὐ μόνον οὐ-
δὲν πλέον εὖ τεθέντων, οὐδ' ὅτι γέλως ἂν πάμπολυς
ξυμβαίνοι, σχεδὸν δὲ βλάβαι καὶ λῶβαι πολὺ μέγι- c
σται ταῖς πόλεσι γίγνοιντ' ἂν ἐξ αὐτῶν. — ΚΛ. Πῶς
γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τοῦτο τοίνυν νοήσωμέν σοι περὶ τῆς
10 νῦν, ὦ φίλε, πολιτείας τε καὶ πόλεως ξυμβαῖνον. ὁρᾷς
γάρ, ὅτι πρῶτον μὲν δεῖ τοὺς ὀρθῶς ἰόντας ἐπὶ τὰς τῶν
ἀρχῶν δυνάμεις βάσανον ἱκανὴν αὐτούς τε καὶ γένος
ἑκάστων ἐκ παίδων μέχρι τῆς αἱρέσεως εἶναι δεδωκό-
τας, ἔπειτα αὖ τοὺς μέλλοντας αἱρήσεσθαι τεθράφθαι
15 τε ἐν ἤθεσι νόμων εὖ πεπαιδευμένους πρὸς τὸ δυσχε- d
ραίνοντάς τε καὶ ἀποδεχομένους ὀρθῶς κρίνειν καὶ ἀπο-
κρίνειν δυνατοὺς γίγνεσθαι τοὺς ἀξίους ἑκατέρων. ταῦτα
δὲ οἱ νεωστὶ ξυνεληλυθότες ὄντες τε ἀλλήλων ἀγνῶτες,
ἔτι δ' ἀπαίδευτοι, πῶς ἄν ποτε δύναιντο ἀμέμπτως τὰς
20 ἀρχὰς αἱρεῖσθαι; — ΚΛ. Σχεδὸν οὐκ ἄν ποτε. —
ΑΘ. Ἀλλὰ γὰρ ἀγῶνα προφάσεις οὐ πάνυ δέχεσθαι.
καὶ δὴ καὶ σοὶ τοῦτο νῦν καὶ ἐμοὶ ποιητέον, ἐπείπερ
σὺ μὲν δὴ τὴν πόλιν ὑπέστης τῷ Κρητῶν ἔθνει προθύ- e
752 μως κατοικιεῖν δέκατος αὐτός, ὥς φῄς, τὰ νῦν, ἐγὼ a
25 δ' αὖ σοὶ ξυλλήψεσθαι κατὰ τὴν παροῦσαν ἡμῖν τὰ νῦν
μυθολογίαν. οὔκουν δή που λέγων γε ἂν μῦθον ἀκέφα-
λον ἑκὼν καταλίποιμι· πλανώμενος ἂν ἁπάντῃ τοιοῦ-
τος ὢν ἄμορφος φαίνοιτο. — ΚΛ. Ἄριστ' εἴρηκας,
ὦ ξένε. — ΑΘ. Οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ δράσω κατὰ
30 δύναμιν οὕτω. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν ποιῶμεν ᾗπερ
καὶ λέγομεν. — ΑΘ. Ἔσται ταῦτ', ἂν θεὸς ἐθέλῃ καὶ
γήρως ἐπικρατῶμεν τό γε τοσοῦτον. — ΚΛ. Ἀλλ' εἰκὸς b
ἐθέλειν. — ΑΘ. Εἰκὸς γὰρ οὖν· ἑπόμενοι δὲ αὐτῷ λά-
βωμεν καὶ τόδε. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Ὡς
35 ἀνδρείως καὶ παρακεκινδυνευμένως ἐν τῷ νῦν ἡ πόλις
ἡμῖν ἔσται κατῳκισμένη. — ΚΛ. Περὶ τί βλέπων καὶ
ποῖ μάλιστα αὐτὸ εἴρηκας τὰ νῦν; — ΑΘ. Ὡς εὐκό-
λως καὶ ἀφόβως ἀπείροις ἀνδράσι νομοθετοῦμεν, ὅπως
δέξονταί ποτε τοὺς νῦν τεθέντας νόμους. δῆλον δὲ τό γε
40 τοσοῦτον, ὦ Κλεινία, παντὶ σχεδὸν καὶ τῷ μὴ πάνυ
σοφῷ, τὸ μὴ ῥᾳδίως γε αὐτοὺς μηδένας προσδέξασθαι c
κατ' ἀρχάς· εἰ δὲ μείναιμέν πως τοσοῦτόν χρόνον, ἕως
οἱ γευσάμενοι παῖδες τῶν νόμων καὶ ξυντραφέντες ἱκα-
νῶς ξυνήθεις τε αὐτοῖς γενόμενοι τῶν ἀρχαιρεσιῶν τῇ
45 πόλει πάσῃ κοινωνήσειαν, γενομένου γε μὴν οὗ λέγο-
μεν, εἴπερ τινὶ τρόπῳ καὶ μηχανῇ γίγνοιτο ὀρθῶς,
πολλὴν ἔγωγε ἀσφάλειαν οἶμαι καὶ μετὰ τὸν τότε πα-
ρόντα χρόνον ἂν γενέσθαι τοῦ μεῖναι τὴν παιδαγωγη-
θεῖσαν οὕτω πόλιν. — ΚΛ. Ἔχει γοῦν λόγον. — d
50 ΑΘ. Ἴδωμεν τοίνυν πρὸς τοῦτο εἴ πῄ τινα πόρον ἱκα-
νὸν πορίζοιμεν ἂν κατὰ τάδε. φημὶ γάρ, ὦ Κλεινία,
Κνωσσίους χρῆναι τῶν ἄλλων διαφερόντως Κρητῶν
μὴ μόνον ἀφοσιώσασθαι περὶ τῆς χώρας, ἣ νῦν κατοι-
κίζεται, συντόνως δ' ἐπιμεληθῆναι τὰς πρώτας ἀρχὰς

dicamus aliquid, quod dici de ea convenit. — Cl. Quidnam illud? — Ath. Hoc: facile quivis intelligit, quamvis magna res sit legum latio, civitate bene instituta magistratus ineptos legibus bene latis præficiente fieri ut non modo et bene latarum nullus sit usus et permagnus risus sequatur, sed fere detrimenta et damna longe maxima civitatibus inde accidant. — Cl. Qui enim minus? — Ath. Hoc igitur animadvertamus tibi in ea, quam nunc paras, o amice, re publica et civitate usu venire. vides enim primum quidem opus esse, ut qui recte sint magistratuum potestates inituri, documentum idoneum cum ipsi tum genus singulorum a pueris usque ad electionem dederint, deinde electuros quoque moribus legitimis educatos probeque eruditos esse debere, ut vel aversantes vel probantes recte admittere et excludere possint dignos utrovis. hæc vero recentes illi convenæ, nec noti inter se necdum eruditi, quo tandem modo consequi poterunt, ut sine reprehensione magistratus eligant? — Cl. Vix unquam opinor. — Ath. Sed enim certamen excusationes non admodum recipere scimus. itaque et tibi nunc hoc et mihi agendum est, quoniam tu quidem civitatem pollicitus es Cretum nationi prompto nunc animo conditurum esse cum novem, ut ais, collegis, ego vero tibi me auxilium laturum per hos, qui nunc a nobis habentur, sermones. itaque non committam scilicet ut fabula, quam narro, sine capite relinquatur: vagans isto modo utique deformis videretur. — Cl. Optime dixisti, hospes. — Ath. Non illud solum, sed etiam facturus ita sum pro civibus. — Cl. Sane quidem faciamus quoque ut dicimus. — Ath. Fiet, si deus volet et senectutem in tantum superabimus. — Cl. At velle illum consentaneum est. — Ath. Consentaneum sane. sed eum sequentes hoc quoque consideremus. — Cl. Quid? — Ath. Quam fortiter et intrepide constituta in præsentia nobis civitas futura sit. — Cl. Quid maxime et quo respiciens id nunc dixisti? — Ath. Quod bono animo viris imperitis leges ferimus et nihil metuentes, quomodo nunc latas sint accepturi. illud vero, o Clinia, quivis etiam non nimis sapiens intelligat, non facile eos ullas admittere initio; sed si quo modo exspectemus tantisper, dum experti leges pueri unaque educati naviter iisque assuefacti simul cum omnibus civibus eligant magistratus, certe equidem hoc, quod dicimus, facto, si qua ratione et arte recte fiat, valde tutam existimo etiam post illud tum præsens tempus incolumitatem esse sic educatæ civitatis. — Cl. Certe in ratione est. — Ath. Hoc igitur videamus si qua via idonea expedire possimus huncce in modum. ais enim, o Clinia, Cnossios præ ceteris Cretibus non defungendi tantum causa operam dare debere coloniæ, quæ nunc deducitur, sed omni, qua possunt, contentione pri-

εἰς δύναμιν ὅπως ἂν στῶσιν ὡς ἀσφαλέστατα καὶ ἄριστα. τὰς μὲν οὖν ἄλλας καὶ βραχύτερον ἔργον, νομοφύλακας δ' ἂν ἡμῖν πρώτους αἱρεῖσθαι ἀναγκαιότα- e τον ἁπάσῃ σπουδῇ. — ΚΛ. Τίνα οὖν ἐπὶ τούτῳ πόρον 5 καὶ λόγον ἀνευρίσκομεν; — ΑΘ. Τόνδε· φημί, ὦ παῖδες Κρητῶν, χρῆναι Κνωσσίους διὰ τὸ πρεσβεύειν τῶν πολλῶν πόλεων κοινῇ μετὰ τῶν ἀφικομένων εἰς τὴν ξυνοίκησιν ταύτην ἐξ αὑτῶν τε καὶ ἐκείνων αἱρεῖσθαι τριάκοντα μὲν καὶ ἑπτὰ τοὺς πάντας, ἐννέα δὲ καὶ 10 δέκα ἐκ τῶν ἐποικησάντων, τοὺς δὲ ἄλλους ἐξ αὐτῆς 753 Κνωσσοῦ. τούτους δ' οἱ Κνώσσιοι τῇ πόλει σοι δόν- a των καὶ αὐτὸν σέ, πολίτην εἶναι ταύτης τῆς ἀποικίας καὶ ἕνα τῶν ὀκτωκαίδεκα, πείσαντες ἢ τῇ μετρίᾳ δυνάμει βιασάμενοι. — ΚΛ. Τί δῆτα οὐ καὶ σύ τε καὶ 15 ὁ Μέγιλλος, ὦ ξένε, ἐκοινωνησάτην ἡμῖν τῆς πολιτείας; — ΑΘ. Μέγα μέν, ὦ Κλεινία, φρονοῦσιν αἱ Ἀθῆναι, μέγα δὲ καὶ ἡ Σπάρτη, καὶ μακρὰν ἀποικοῦσιν ἑκάτεραι· σοὶ δὲ κατὰ πάντα ἐμμελῶς ἔχει καὶ τοῖς ἄλλοις οἰκισταῖς κατὰ ταὐτά, ὥσπερ τὰ περὶ σοῦ b 20 νῦν λεγόμενα. ὡς μὲν οὖν γένοιτ' ἂν ἐπιεικέστατα ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν τὰ νῦν, εἰρήσθω· προελθόντος δὲ χρόνου καὶ μεινάσης τῆς πολιτείας αἵρεσις αὐτῶν ἔστω τοιάδε τις· πάντες μὲν κοινωνούντων τῆς τῶν ἀρχόντων αἱρέσεως ὁπόσοιπερ ἂν ὅπλα ἱππικὰ ἢ πεζικὰ τιθῶνται 25 καὶ πολέμου κεκοινωνήκωσιν ἐν ταῖς σφετέραις αὐτῶν τῆς ἡλικίας δυνάμεσι· ποιεῖσθαι δὲ τὴν αἵρεσιν ἐν ἱερῷ, ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἡγῆται τιμιώτατον, φέρειν δ' ἐπὶ τὸν c τοῦ θεοῦ βωμὸν ἕκαστον εἰς πινάκιον γράψαντα τοὔνομα πατρόθεν καὶ φυλῆς καὶ δήμου ὁπόθεν ἂν δημο- 30 τεύηται, παρεγγράφειν δὲ καὶ τὸ αὑτοῦ κατὰ ταὐτὰ οὕτως ὄνομα. τῷ βουλομένῳ δ' ἐξέστω τῶν πινακίων ὅτιπερ ἂν φαίνηται μὴ κατὰ νοῦν αὐτῷ γεγραμμένον, ἀνελόντα εἰς ἀγορὰν θεῖναι μὴ ἔλαττον τριάκοντα ἡμερῶν. τὰ δὲ τῶν πινακίων κριθέντα ἐν πρώτοις μέχρι 35 τριακοσίων δεῖξαι τοὺς ἄρχοντας ἰδεῖν πάσῃ τῇ πόλει, τὴν δὲ πόλιν ὡσαύτως ἐκ τούτων φέρειν πάλιν ὃν ἂν d ἕκαστος βούληται, τοὺς δὲ τὸ δεύτερον ἐξ αὐτῶν προκριθέντας ἑκατὸν δεῖξαι πάλιν ἅπασι. τὸ δὲ τρίτον φερέτω μὲν ἐκ τῶν ἑκατὸν ὁ βουληθεὶς ὃν ἂν βούληται, 40 διὰ τομίων πορευόμενος, ἑπτὰ δὲ καὶ τριάκοντα οἷς ἂν πλεῖσται γένωνται ψῆφοι, κρίναντες ἀποφηνάντων ἄρχοντας. Τίνες οὖν, ὦ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, πάντα ἡμῖν ταῦτ' ἐν τῇ πόλει καταστήσουσι τῶν ἀρχῶν τε πέρι καὶ δοκιμασιῶν αὐτῶν; ἆρα ἐννοοῦμεν, ὡς ταῖς e 45 πρῶτον οὕτω καταζευγνυμέναις πόλεσιν ἀνάγκη μὲν εἶναί τινας, οἵτινες δὲ εἶεν ἂν πρὸ πασῶν (προστασῶν?) τῶν ἀρχῶν γεγονότες, οὐκ ἔστι; δεῖ μὴν ἁμωσγέπως, καὶ ταῦτα οὐ φαύλους, ἀλλ' ὅτι μάλιστα ἄκρους. ἀρχὴ γὰρ λέγεται μὲν ἥμισυ παντὸς ἐν ταῖς 50 παροιμίαις ἔργου, καὶ τόγε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε· τὸ δ' ἔστι τε, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, πλέον, ἢ τὸ ἥμισυ, καὶ οὐδεὶς αὐτὸ καλῶς γε- 754 νόμενον ἐγκεκωμίακεν ἱκανῶς. — ΚΛ. Ὀρθότατα λέ- a γεις. — ΑΘ. Μὴ τοίνυν γιγνώσκοντές γε παρῶμεν

mos magistratus ut quam tutissime et optime constituantur curare. jam reliquorum quidem etiam minus operosa est curatio, legum custodes autem primos nobis creari omni diligentia plurimum rettulerit. — Cl. Quamnam igitur in hoc expediendi viam et rationem invenimus? — Ath. Hanc: aio, Cretum filii, debere Cnossios, quia plerasque civitates vetustate antecedunt communiter cum iis, qui in hujus coloniae societatem venerunt, ex sese atque illis septem et triginta universos eligere, undeviginti autem ex advenis, reliquos ex ipsa Cnosso. atque hos Cnossii civitati tuae danto ipsumque te, ut civis sis hujus coloniae et unus ex octodecim, vel persuasione vel vi modesta adhibita. — Cl. Quidni vero et tu et Megillus, o hospes, participes estis civitatis nostrae? — Ath. Magnos, o Clinia, Athenae, magnos et Sparta spiritus gerunt, et longe hinc incolunt utraque; tibi vero omnia commode se habent et item reliquis conditoribus, prout de te nunc dicitur. quid igitur in praesenti rerum statu optimum factu sit nobis, dictum esto; progressu autem temporis et durante civitate ita creantor: omnibus communis esto magistratuum creatio, quotquot equestria vel pedestria stipendia faciunt et bello, dum per aetatem ipsis licuit, interfuerunt; fiat autem creatio in templo quod sanctissimum visum fuerit civitati, feratque ad aram dei quisque in tabella scriptum nomen cum patris et tribus et pagi, ex quo sit, nomine adscriptoque suo quoque ipsius eundem in modum nomine. liceat autem cui libebit tabellarum eam, quam non ex animi sui sententia scriptam invenerit, sublatam in foro ponere intra dies non minus triginta. deinde praelatas reliquis tabellas usque ad trecentas magistratus conspiciendas proponant universae civitati, quae eodem modo ex his ferat iterum quem velit quisque, et qui secundo loco praelati ex his fuerint centum, iterum proponantur coram omnibus. tertio autem loco ex centum illis quisque quem velit ferat per secta hostiarum transiens, et triginta septem quibus plurima suffragia obtigerint, praelati magistratus declarentur. Quinam igitur, o Clinia et Megille, haec omnia nobis in civitate constituent, quae ad magistratus eorumque probationes spectant? nonne intelligimus iis, quae primum hoc modo devinciantur, civitatibus esse quosdam oportere, sed qui sub magistratuum auspiciis tales facti sint, non reperiri? tamen sint aliquo modo necesse est, neque ii vulgares, sed quantum potest peritissimi. principium enim dicitur quidem in proverbiis operis dimidium cujusque, et bene coepisse omnes quavis occasione laudant, sed mea sententia et plus, quam dimidium est, et nemo recte factum satis laudavit. — Cl. Rectissime dicis. — Ath. Ne igitur scientes indictum relinqua-

αὐτὸ ἄῤῥητον μηδὲν διασαφήσαντες ἡμῖν αὐτοῖς, τίνα ἔσται τρόπον. ἐγὼ μὲν οὖν οὐδαμῶς εὐπορῶ πλήν γε ἑνὸς εἰπεῖν πρὸς τὸ παρὸν ἀναγκαίου καὶ ξυμφέροντος λόγου. — ΚΛ. Τίνος δή; — ΑΘ. Φημὶ ταύτῃ τῇ πό-
5 λει, ἣν οἰκίζειν μέλλομεν, οἷον πατέρα καὶ μητέρα οὐκ εἶναι πλὴν τὴν κατοικίζουσαν αὐτὴν πόλιν, οὐκ ἀγνοῶν, ὅτι πολλαὶ τῶν κατοικισθεισῶν διάφοροι ταῖς κα- b τοικισάσαις πολλάκις ἔνιαι γεγόνασί τε καὶ ἔσονται. νῦν μὴν ἐν τῷ παρόντι, καθάπερ παῖς, εἰ καί ποτε μέλ-
10 λει διάφορος εἶναι τοῖς γεννήσασιν, ἔν γε τῇ παρούσῃ παιδείας ἀπορίᾳ στέργει τε καὶ στέργεται ὑπὸ τῶν γεννησάντων καὶ φεύγων ἀεὶ πρὸς τοὺς οἰκείους ἀναγκαίους μόνους εὑρίσκει ξυμμάχους· ἃ δὴ νῦν φημὶ Κνωσσίοις διὰ τὴν ἐπιμέλειαν πρὸς τὴν νέαν πόλιν καὶ
15 τῇ νέᾳ πρὸς Κνωσσὸν ὑπάρχειν ἑτοίμως γεγονότα· λέγω c γε, καθάπερ εἶπον νῦν δή (δὶς γὰρ τό γε καλὸν ῥηθὲν οὐδὲν βλάπτει) Κνωσσίους δεῖν ἐπιμεληθῆναι πάντων τούτων κοινῇ, προσελομένους τῶν εἰς τὴν ἀποικίαν ἀφικομένων τοὺς πρεσβυτάτους τε καὶ ἀρίστους εἰς δύ-
20 ναμιν, ἑλομένους μὴ ἔλαττον ἑκατὸν ἀνδρῶν· καὶ αὐτῶν Κνωσσίων ἔστωσαν ἑκατὸν ἕτεροι. τούτους δὲ ἐλθόντας φημὶ δεῖν εἰς τὴν καινὴν πόλιν συνεπιμεληθῆναι, ὅπως αἵ τε ἀρχαὶ κατασταθῶσι κατὰ νόμους κατασταθεῖσαί d τε δοκιμασθῶσι· γενομένων δὲ τούτων τὴν μὲν Κνωσσὸν
25 τοὺς Κνωσσίους οἰκεῖν, τὴν δὲ νέαν πόλιν αὐτὴν αὑτὴν πειρᾶσθαι σώζειν τε καὶ εὐτυχεῖν. οἱ δὲ δὴ γενόμενοι τῶν ἑπτὰ καὶ τριάκοντα νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἔπειτα ξύμπαντα χρόνον ἐπὶ τοῖσδε ἡμῖν ᾑρήσθωσαν· πρῶτον μὲν φύλακες ἔστωσαν τῶν νόμων, ἔπειτα τῶν γραμμάτων
30 ὧν ἂν ἕκαστος ἀπογράψῃ τοῖς ἄρχουσι τὸ πλῆθος τῆς αὐτῶν οὐσίας, πλὴν ὁ μὲν μέγιστον τίμημα ἔχων τετ- e τάρων μνῶν, ὁ δὲ τὸ δεύτερον τριῶν, ὁ δὲ τρίτος δυεῖν μναῖν, μνᾶς δὲ ὁ τέταρτος. ἐὰν δέ τις ἕτερον φαίνηταί τι παρὰ τὰ γεγραμμένα κεκτημένος, δημόσιον μὲν ἔστω
35 τὸ τοιοῦτον ἅπαν, πρὸς τούτῳ δὲ δίκην ὑπεχέτω τῷ βουλομένῳ μετιέναι μὴ καλὴν μηδ' εὐώνυμον, ἀλλ' αἰσχράν, ἐὰν ἁλίσκηται διὰ τὸ κέρδος τῶν νόμων καταφρονῶν. αἰσχροκερδείας οὖν αὐτὸν γραψάμενος ὁ βουληθεὶς ἐπεξίτω τῇ δίκῃ ἐν αὐτοῖς τοῖς νομοφύλαξιν· ἐὰν
755 δ' ὁ φεύγων ὄφλῃ, τῶν κοινῶν κτημάτων μὴ μετεχέτω, a διανομὴ δὲ ὅταν τῇ πόλει γίγνηταί τις, ἄμοιρος ἔστω πλήν γε τοῦ κλήρου, γεγράφθω δὲ ὠφληκώς, ἕως ἂν ζῇ, ὅπου πᾶς ὁ βουλόμενος αὐτὰ ἀναγνώσεται. μὴ πλέον δὲ εἴκοσιν ἐτῶν νομοφύλαξ ἀρχέτω, φερέσθω δ' εἰς τὴν
45 ἀρχὴν μὴ ἔλαττον ἢ πεντήκοντα γεγονὼς ἐτῶν· ἑξηκοντούτης δὲ ἐνεχθεὶς δέκα μόνον ἀρχέτω ἔτη, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ὅπως ἄν τις πλέον ὑπερβὰς ἑβδομήκοντα ζῇ, μηκέτι ἐν τούτοις τοῖς ἄρχουσι τὴν τηλικαύ- b την ἀρχὴν ὡς ἄρξων διανοηθήτω.

50 Τὰ μὲν οὖν περὶ τῶν νομοφυλάκων ταῦτα εἰρήσθω προστάγματα τρία, προϊόντων δὲ εἰς τοὔμπροσθεν τῶν νόμων ἕκαστος προστάξει τούτοις τοῖς ἀνδράσιν, ὧντινων αὐτοὺς δεῖ πρὸς τοῖς νῦν εἰρημένοις προσεπιμελεῖσθαι· νῦν δ' ἑξῆς ἄλλων ἀρχῶν αἱρέσεως πέρι λέγοιμεν

mus neglecta rationis, qua instituendum sit, declaratione. jam equidem ad dicendum neutiquam expeditus sum præter unum necessarium in præsens atque utile dictu. — Cl. Quidnam? quæso. — Ath. Aio civitati huic, quam condituri sumus, tanquam patrem et matrem nisi eam, ex qua deducitur, civitatem esse nullam; quamquam non nescio multis deductarum discordias cum conditoribus multas nonnullis et fuisse et esse futuras. nunc tamen in præsentia, quemadmodum puer, quamvis discordans aliquando cum parentibus, dum pueritiæ angustiis tenetur, amat amaturque a parentibus et semper ad suos confugiens hos solos necessarios invenit auxiliares: quam ipsam necessitudinem nunc Cnossiis propter curam cum civitate nova novæque cum Cnosso paratam esse statuo: dico equidem, quemadmodum paulo ante (nam bene quod habet, bis dictum nihil nocet) Cnossiis communiter curanda esse hæc omnia, adscitis eorum, qui in coloniam venerint, et maximis natu et quantum potest præstantissimis viris non paucioribus, quam centum; et ipsorum Cnossiorum alteri centum sunto. his ingressis in novam civitatem conjunctim operam dandam censeo, ut magistratus et constituantur legitime et constituti probentur; quibus rebus factis Cnossum incolant Cnossii, recens autem civitas ipsa per se salva et beata esse conetur. jam vero inter septem et triginta viros relati et nunc et in posterum tempus omne ad hæcce electi sunto: primum custodiam agunto legum, deinde tabularum, in quibus quisque scriptum magistratibus exhibuerit opum suarum modum, exceptis qui censum maximum habet, minis quattuor, qui secundum, tribus, tertius duabus, una mina quartus. si quis autem aliud quid præter scripta possidens reperietur, id omne publicum esto, præterea ad judicium adesto arcessente quolibet, non honestum illud nec boni nominis, sed turpe, si lucri causa leges contemnere deprehendatur. turpis igitur lucri accusatum quilibet persequatur jure apud ipsos legum custodes, ac si condemnatus fuerit reus, neque communium bonorum particeps sit, neque si qua publica distributio fiat, quicquam capiat præter sortem, scriptusque prostet damnatus, quamdiu vivet, ubi quilibet legere scripta possit. legum custodiam autem ne quis amplius viginti annis agat, nec minor annis quinquaginta in eo magistratu collocetur, sexagenarius autem collocatus decem tantum gerat annos, atque secundum hanc rationem utcumque quis longius supergressus septuaginta expleverit ne amplius inter eos, qui hoc magistratu fungantur, tanto se munere functurum esse in animum inducat.

Ac de legum custodibus quidem hæc tria præscripta sunto exposita, porro autem proponendarum legum quæque his viris præscribet, quarum rerum præter nunc dicta curam gerere debeant; nunc vero deinceps de aliorum magistratuum electione dicamus. sunt enim post hæc prætores eli-

ἄν. δεῖ γὰρ δὴ τὰ μετὰ ταῦτα στρατηγοὺς αἱρεῖσθαι, καὶ τούτοις εἰς τὸν πόλεμον οἷόν τινας ὑπηρεσίας ἱππάρχους καὶ φυλάρχους καὶ τῶν πεζῶν φυλῶν κοσμητὰς c τῶν τάξεων, οἷς πρέπον ἂν εἴη τοῦτ' αὐτὸ τοὔνομα 5 μάλιστα, οἷον καὶ οἱ πολλοὶ ταξιάρχους αὐτοὺς ἐπονομάζουσι. τούτων δὴ στρατηγοὺς μὲν ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως ταύτης οἱ νομοφύλακες προβαλλέσθων, αἱρείσθων δ' ἐκ τῶν προβληθέντων πάντες οἱ τοῦ πολέμου κοινωνοὶ γενόμενοί τε ἐν ταῖς ἡλικίαις καὶ γιγνόμενοι ἑκάστοτε. 10 ἐὰν δέ τις ἄρα δοκῇ τινὶ τῶν μὴ προβεβλημένων ἀμείνων εἶναι τῶν προβληθέντων τινός, ἐπονομάσας d ἀνθ' ὅτου ὅντινα προβάλλεται, τοῦτ' αὐτὸ ὀμνὺς ἀντιπροβαλλέσθω τὸν ἕτερον· ὁπότερος δ' ἂν δόξῃ διαχειροτονούμενος, εἰς τὴν αἵρεσιν ἐγκρινέσθω. τρεῖς δέ, οἷς 15 ἂν ἡ πλείστη χειροτονία γίγνηται, τούτους εἶναι στρατηγούς τε καὶ ἐπιμελητὰς τῶν κατὰ πόλεμον, δοκιμασθέντων καθάπερ οἱ νομοφύλακες. ταξιάρχους δὲ αὑτοῖσι προβάλλεσθαι μὲν τοὺς αἱρεθέντας στρατηγοὺς δώδεκα, ἑκάστῃ φυλῇ ταξίαρχον· τὴν δ' ἀντιπροβολὴν εἶναι, e 20 καθάπερ τῶν στρατηγῶν ἐγίγνετο, τὴν αὐτὴν καὶ περὶ τῶν ταξιαρχῶν καὶ τὴν ἐπιχειροτονίαν καὶ τὴν κρίσιν. τὸν δὲ ξύλλογον τοῦτον ἐν τῷ παρόντι, πρὶν πρυτάνεις τε καὶ βουλὴν ᾑρῆσθαι, τοὺς νομοφύλακας συλλέξαντας εἰς χωρίον ὡς ἱερώτατόν τε καὶ ἱκανώτατον καθίσαι 25 χωρὶς μὲν τοὺς ὁπλίτας, χωρὶς δὲ τοὺς ἱππέας, τρίτον δ' ἐφεξῆς τούτοις πᾶν ὅσον ἐμπολέμιον· χειροτονούντων δὲ στρατηγοὺς μὲν καὶ ἱππάρχους πάντες, ταξιάρχους 756 δὲ οἱ τὴν ἀσπίδα τιθέμενοι. φυλάρχους δὲ αὖ τούτοις a πᾶν τὸ ἱππικὸν αἱρείσθω, ψιλῶν δὲ ἢ τοξοτῶν ἤ τινος 30 ἄλλου τῶν ἐμπολεμίων ἡγεμόνας οἱ στρατηγοὶ ἑαυτοῖς καθιστάντων. ἱππάρχων δὴ κατάστασις ἂν ἡμῖν ἔτι λοιπὴ γίγνοιτο. τούτους οὖν προβαλλέσθων μὲν οἵπερ καὶ τοὺς στρατηγοὺς προὐβάλλοντο, τὴν δὲ αἵρεσιν καὶ τὴν ἀντιπροβολὴν τούτων τὴν αὐτὴν γίγνεσθαι, καθάπερ 35 ἡ τῶν στρατηγῶν ἐγίγνετο, χειροτονείτω δὲ τὸ ἱππικὸν αὐτοὺς ἐναντίον ὁρώντων τῶν πεζῶν, δύο δέ, οἷς b ἂν πλείστη χειροτονία γίγνηται, τούτους ἡγεμόνας εἶναι πάντων τῶν ἱππευόντων. τὰς δὲ ἀμφισβητήσεις τῶν χειροτονιῶν μέχρι δυοῖν εἶναι· τὸ δὲ τρίτον ἐὰν 40 ἀμφισβητῇ τις, διαψηφίζεσθαι τούτους, οἷσπερ τῆς χειροτονίας μέτρον ἑκάστοις ἑκάστων ἦν. Βουλὴν δὲ εἶναι μὲν τριάκοντα δωδεκάδας, ἑξήκοντα δὲ καὶ τριακόσιοι γίγνοιντο ἂν πρέποντες ταῖς διανομαῖς· μέρη δὲ διανείμαντας τέτταρα κατὰ ἐνενήκοντα τὸν ἀριθμὸν 45 τούτων ἐξ ἑκάστου τῶν τιμημάτων φέρειν ἐνενήκοντα c βουλευτάς. πρῶτον μὲν ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων ἅπαντας φέρειν ἐξ ἀνάγκης, ἢ ζημιοῦσθαι τὸν μὴ πειθόμενον τῇ δοξάσῃ ζημίᾳ· ἐπειδὰν δ' ἐνεχθῶσι, τούτους μὲν κατασημήνασθαι, τῇ δὲ ὑστεραίᾳ φέρειν ἐκ 50 τῶν δευτέρων τιμημάτων κατὰ ταὐτά, καθάπερ τῇ πρόσθεν, τρίτῃ δ' ἐκ τῶν τρίτων τιμημάτων φέρειν μὲν τὸν βουλόμενον, ἐπάναγκες δὲ εἶναι τοῖς τῶν τριῶν τιμημάτων, τὸ δὲ τέταρτόν τε καὶ σμικρότατον ἐλεύθε- d ρον ἀφεῖσθαι τῆς ζημίας ὃς ἂν αὐτῶν μὴ βούληται φέ-

gendi, et horum ad bellum quasi ministeria quædam equitum præfecti et tribuni et pedestrium tribuum moderatores ordinum, quos hoc ipso nomine appellari maxime conveniat, sicut etiam vulgo ordinum ductores nominantur. horum igitur prætores quidem ex hac ipsa civitate a legum custodibus designentur, eligantur autem ex designatis ab omnibus, qui stipendia vel meruerunt suis ætatibus ve tunc merent. sed si quis aliquem non designatorum melio rem putabit designatorum aliquo, nominatim facta signi ficatione, quemnam cujusnam loco designet, hoc ipsum curans contra designet alterum, et uter prælatus fuerit suffragiis, ad electionem recipiatur. tres autem, quibus plurima suffragia obtingent, ii prætores sunto reique militaris curatores, facta quemadmodum in legum custodibus probatione. ordinum autem ductores hi, qui prætores electi fuerint, duodecim sibi designanto, singulis tribubus singulos, in iisque eadem, quæ in prætoribus, contra designandi et iterum in suffragia eundi et judicandi ratio esto. conventum autem hunc in præsentia, nondum electis præsidibus et consilio, legum custodes in locum quam sanctissimum maximeque idoneum convocanto, ubi seorsum considant gravis armatura, tum equites, tum deinceps omnis multitudo militaris; et de prætoribus quidem atque equitum præfectis suffragia ferant omnes, de ordinum ductoribus autem scutati. tribunos rursus eligat his equitatus omnis, levis armaturæ autem vel sagittariorum vel alius generis militantium duces ipsi sibi prætores constituant. jam superest ut de præfectis equitum constituendis dicamus. hos igitur designanto iidem, qui prætores designabant, eligendorumque et contra designandorum ratio eadem sit, quæ erat prætorum, suffragia autem equitatus coram in conspectu peditum de iis ferat, et duo, quibus plurima obtingant, ii duces sunto omnium, qui equitant. dubitari vero de suffragiis semel atque iterum liceat: quod si quis tertio dubitet, sententia decernat eorum, quibus singulis singularum moderatio erat suffragationum. Consilium autem sint tricies duodeni, et trecenti sexaginta apti erunt ad distributiones; quorum numero in quattuor partes easque nonagenarias distributo ex quovis censu nonaginta ferantur consiliarii. primum quidem ex iis, qui maximum censum habent, omnes ferant necessario: si minus, multa quæ visa fuerit multetur non obediens; peracta autem latione hi quidem obsignentur, postridie vero ex iis, qui secundum censum habent, eodem modo ferantur, quo pridie, tertio autem die ex tertiis ferat qui velit, ita tamen, ut trium censuum civibus necessarium sit, quarto minimoque nulla irrogetur multa, si quis eorum ferre nolit.

ρειν. τετάρτῃ δὲ φέρειν μὲν ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ σμικροτάτου τιμήματος ἅπαντας, ἀζήμιον δ' εἶναι τὸν ἐκ τοῦ τετάρτου καὶ τρίτου τιμήματος, ἐὰν ἐνεγκεῖν μὴ βούληται· τὸν δ' ἐκ τοῦ δευτέρου καὶ πρώτου μὴ φέροντα ζημιοῦσθαι, τὸν μὲν ἐκ τοῦ δευτέρου τριπλασίᾳ τῆς πρώτης ζημίας, τὸν δ' ἐκ τοῦ πρώτου τετραπλασίᾳ. πέμπτῃ δὲ ἡμέρᾳ τὰ κατασημανθέντα ὀνόματα ἐξενεγκεῖν μὲν τοὺς ἄρχοντας ἰδεῖν πᾶσι τοῖς πολίταις, φέρειν δ' ἐκ τούτων αὖ πάντα ἄνδρα ἢ ζημιοῦσθαι τῇ πρώτῃ ζημίᾳ. ὀγδοήκοντα δὲ καὶ ἑκατὸν ἐκλέξαντας ἀφ' ἑκάστων τῶν τιμημάτων, τοὺς ἡμίσεις τούτων ἀποκληρώσαντας δοκιμάσαι, τούτους δ' εἶναι τὸν ἐνιαυτὸν βουλευτάς.

Ἡ μὲν αἵρεσις οὕτω γιγνομένη μέσον ἂν ἔχοι μοναρχικῆς καὶ δημοκρατικῆς πολιτείας, ἧς ἀεὶ δεῖ μεσεύειν τὴν πολιτείαν. δοῦλοι γὰρ ἂν καὶ δεσπόται οὐκ ἄν ποτε γένοιντο φίλοι, οὐδὲ ἐν ἴσαις τιμαῖς διαγορευόμενοι φαῦλοι καὶ σπουδαῖοι· τοῖς γὰρ ἀνίσοις τὰ ἴσα ἄνισα γίγνοιτ' ἄν, εἰ μὴ τυγχάνοι τοῦ μέτρου. διὰ γὰρ ἀμφότερα ταῦτα στάσεων αἱ πολιτεῖαι πληροῦνται. παλαιὸς γὰρ λόγος ἀληθὴς ὤν, ὡς ἰσότης φιλότητα ἀπεργάζεται, μάλα μὲν ὀρθῶς εἴρηται καὶ ἐμμελῶς, ἥτις δ' ἐστί ποτε ἰσότης ἡ τοῦτο αὐτὸ δυναμένη, διὰ τὸ μὴ σφόδρα σαφὴς εἶναι σφόδρα ἡμᾶς διαταράττει. δυοῖν γὰρ ἰσοτήτοιν οὔσαιν, ὁμωνύμοιν μέν, ἔργῳ δὲ εἰς πολλὰ σχεδὸν ἐναντίαιν, τὴν μὲν ἑτέραν εἰς τὰς τιμὰς πᾶσα πόλις ἱκανὴ παραγαγεῖν καὶ πᾶς νομοθέτης, τὴν μέτρῳ ἴσην καὶ σταθμῷ καὶ ἀριθμῷ, κλήρῳ ἀπευθύνων εἰς τὰς διανομὰς αὐτήν· τὴν δὲ ἀληθεστάτην καὶ ἀρίστην ἰσότητα οὐκέτι ῥᾴδιον παντὶ ἰδεῖν. Διὸς γὰρ δὴ κρίσις ἐστί, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀεὶ σμικρὰ μὲν ἐπαρκεῖ, πᾶν δὲ ὅσον ἂν ἐπαρκέσῃ πόλεσιν ἢ καὶ ἰδιώταις, πάντ' ἀγαθὰ ἀπεργάζεται· τῷ μὲν γὰρ μείζονι πλείω, τῷ δ' ἐλάττονι σμικρότερα νέμει, μέτρια διδοῦσα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρῳ, καὶ δὴ καὶ τιμὰς μείζοσι μὲν πρὸς ἀρετὴν ἀεὶ μείζους, τοῖς δὲ τοὐναντίον ἔχουσιν ἀρετῆς τε καὶ παιδείας τὸ πρέπον ἑκατέροις ἀπονέμει κατὰ λόγον. ἔστι γὰρ δήπου καὶ τὸ πολιτικὸν ἡμῖν ἀεὶ τοῦτ' αὐτὸ τὸ δίκαιον· οὗ καὶ νῦν ἡμᾶς ὀρεγομένους δεῖ καὶ πρὸς ταύτην τὴν ἰσότητα, ὦ Κλεινία, ἀποβλέποντας τὴν νῦν φυομένην κατοικίζειν πόλιν, ἄλλην τε ἄν ποτέ τις οἰκίζῃ, πρὸς ταὐτὸ τοῦτο σκοπούμενον χρεὼν νομοθετεῖν, ἀλλ' οὐ πρὸς ὀλίγους τυράννους ἢ πρὸς ἕνα ἢ καὶ κράτος δήμου τι, πρὸς δὲ τὸ δίκαιον ἀεί· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ νῦν δὴ λεχθέν, τὸ κατὰ φύσιν ἴσον ἀνίσοις ἑκάστοτε δοθέν. ἀναγκαῖόν γε μὴν καὶ τούτοις παρωνυμίοισί ποτε προσχρήσασθαι πόλιν ἅπασαν, εἰ μέλλει στάσεων ἑαυτῇ μὴ προσκοινωνήσειν κατά τι μέρος. τὸ γὰρ ἐπιεικὲς καὶ ξύγγνωμον τοῦ τελέου καὶ ἀκριβοῦς παρὰ δίκην τὴν ὀρθήν ἐστι παρατεθραυμένον, ὅταν γίγνηται. διὸ τῷ τοῦ κλήρου ἴσῳ ἀνάγκη προσχρήσασθαι δυσκολίας τῶν πολλῶν ἕνεκα, θεὸν καὶ ἀγαθὴν τύχην καὶ τότε ἐν εὐχαῖς ἐπικαλουμένους ἀπορθοῦν αὐτοὺς τὸν κλῆρον πρὸς τὸ δικαιότατον. οὕτω δὴ χρηστέον

quarto deinde die ex quarto et minimo censu ferant omnes, cum impunitate tamen ejus, qui in quarto et tertio censu est, si ferre nolit, sed qui in secundo et primo est, non ferens multetur, in secundo triplicata, in primo quadruplicata multa prima. quinto autem die obsignata nomina proferant magistratus conspicienda civibus omnibus, feratque ex his rursus unusquisque aut multa prima afficiatur. octoginta vero et centum electis ex singulis censibus horum dimidiam partem sorte secretam probent, probatique per **annum** consiliarii sint.

Creandorum quidem ratio sic **medium** tenebit inter **unius** et populi in civitate imperium, cujus semper media sit res publica necesse est. servi enim et domini nunquam erunt amici, neque in æqualibus honoribus edicto constituti ignavi et gnavi; inæqualibus enim æqualia inæqualia fiunt, si deest modus. nam utraque hæc seditionibus implent civitates. vetus enim dictum, verum illud, æqualitate effici amicitiam, valde quidem recte habet et commode, sed quæ tandem sit æqualitas hac ipsa vi prædita, quia non admodum clara est, admodum nos perturbat. cum enim duæ sint æqualitates, verbo quidem eædem, sed re in multis pæne contrariæ, alteram in honores quælibet civitas potest inducere et quilibet legislator, mensura æqualem et pondere ac numero, sorte directam adhibens ad distributiones; verissimam autem et optimam æqualitatem non jam facile est cuilibet videre. scilicet Jovis est dijudicatio nec hominibus unquam nisi parva præsto est, quantumcunque vero civitatibus vel privatis præstiterit, omnia bona efficit; nam cum majori plura, minori pauciora tribuit, ad ipsorum naturam accommodata dans utrique, tum vero etiam honores majoribus ad virtutem semper majores, contrarium vero virtutis eruditionisque locum tenentibus id, quod utrisque convenit, attribuit pro ratione. nam etiam civile nobis utique hoc ipsum semper jus est; quod nunc quoque nobis appetentibus et hanc æqualitatem, o Clinia, spectantibus nunc nascens civitas condenda est, et aliam si quando quis condet, ad idem hoc respicienti leges ferendæ sunt, non ad paucos tyrannos aut ad unum quendam aut populi principatum aliquem, sed ad jus semper: hoc autem est illud modo dictum, ut secundum naturam æquale inæqualibus semper tribuatur. oportet tamen per denominationem appellatis nonnunquam his quoque uti civitatem omnem seditionibus intestinis non aliqua ex parte obnoxiam futuram. nam æquum et obsequens ubi locum habet, ex accurato et perfecto præter jus rectum defractum est. quamobrem sortis æqualitate necessario utendum est propter vulgi morositatem, deo et bona fortuna tum quoque precibus invocatis, ut ipsi sortem dirigant ad justissimum. sic igitur utendum necessitate quidem cogente utraque æqualitate, quam pau-

ἀναγκαίως μὲν τοῖν ἰσοτήτοιν ἀμφοῖν, ὡς δ' ὅτι μά-
758λιστα ἐπ' ὀλιγίστοις τῇ ἑτέρᾳ, τῇ τῆς τύχης δεομένῃ. a

Ταῦτα οὕτως διὰ ταῦτα, ὦ φίλοι, ἀναγκαῖον τὴν μέλλουσαν σώζεσθαι δρᾶν πόλιν. ἐπειδὴ δὲ ναῦς τε ἐν
5 θαλάττῃ πλέουσα φυλακῆς ἡμέρας δεῖται καὶ νυκτὸς ἀεὶ, πόλις τε ὡσαύτως ἐν κλύδωνι τῶν ἄλλων πόλεων διαγομένη καὶ παντοδαπαῖσιν ἐπιβουλαῖς οἰκεῖ κινδυνεύουσα ἁλίσκεσθαι, δεῖ δὴ δι' ἡμέρας τε εἰς νύκτα καὶ ἐκ νυκτὸς συνάπτειν πρὸς ἡμέραν ἄρχοντας ἄρχουσι,
10 φρουροῦντάς τε φρουροῦσι διαδεχομένους ἀεὶ καὶ παρα- b διδόντας μηδέποτε λήγειν· πλῆθος δὲ οὐ δυνατὸν ὀξέως οὐδέποτε οὐδὲν τούτων πράττειν. ἀναγκαῖον δὲ τοὺς μὲν πολλοὺς τῶν βουλευτῶν ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἐᾶν ἐπὶ τοῖς αὐτῶν ἰδίοισι μένοντας εὐθημονεῖσθαι τὰ κατὰ
15 τὰς αὐτῶν οἰκήσεις, τὸ δὲ δωδέκατον μέρος αὐτῶν ἐπὶ δώδεκα μῆνας νείμαντας ἓν ἐφ' ἑνὶ παρέχειν αὐτοὺς φύλακας, ἰόντι τέ τινί ποθεν ἄλλοθεν εἴτε καὶ ἐξ αὐτῆς c τῆς πόλεως ἑτοίμως ἐπιτυχεῖν, ἄν τε ἀγγέλλειν βούληταί τις ἐάν τ' αὖ πυνθάνεσθαί τι τῶν ὧν προσήκει
20 πόλει πρὸς πόλεις ἄλλας ἀποκρίνεσθαί τε καὶ ἐρωτήσασαν ἑτέρας ἀποδέξασθαι τὰς ἀποκρίσεις, καὶ δὴ καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἑκάστοτε νεωτερισμῶν ἕνεκα παντοδαπῶν εἰωθότων ἀεὶ γίγνεσθαι, ὅπως ἂν μάλιστα μὲν μὴ γίγνωνται, γενομένων δὲ ὅτι τάχιστα αἰσθομένης τῆς d
25 πόλεως ἰαθῇ τὸ γενόμενον· διὸ ξυλλόγων τε ἀεὶ δεῖ τοῦτο εἶναι τὸ προκαθήμενον τῆς πόλεως κύριον καὶ διαλύσεων τῶν τε κατὰ νόμους τῶν τε ἐξαίφνης προσπιπτουσῶν τῇ πόλει. ταῦτα μὲν οὖν πάντα τὸ δωδέκατον ἂν μέρος τῆς βουλῆς εἴη τὸ διακοσμοῦν, τὰ ἕν-
30 δεκα ἀναπαυόμενον τοῦ ἐνιαυτοῦ μέρη· κοινῇ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἀρχῶν δεῖ τὰς φυλακὰς ταύτας φυλάττειν κατὰ πόλιν τοῦτο τὸ μόριον τῆς βουλῆς ἀεί.

Καὶ τὰ μὲν κατὰ πόλιν οὕτως ἔχοντα μετρίως ἂν εἴη διατεταγμένα· τῆς δὲ ἄλλης χώρας πάσης τίς ἐπιμέ- e
35 λεια καὶ τίς τάξις; ἆρα οὐχ ἡνίκα πᾶσα μὲν ἡ πόλις, σύμπασα δὲ ἡ χώρα κατὰ δώδεκα μέρη διανενέμηται, τῆς πόλεως αὐτῆς ὁδῶν καὶ οἰκήσεων καὶ οἰκοδομιῶν καὶ λιμένων καὶ ἀγορᾶς καὶ κρηνῶν καὶ δὴ καὶ τεμενῶν καὶ ἱερῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων ἐπιμελητὰς
40 δεῖ τινὰς ἀποδεδειγμένους εἶναι; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;
759— ΑΘ. Λέγωμεν δὴ τοῖς μὲν ἱεροῖς νεωκόρους τε καὶ a ἱερέας καὶ ἱερείας δεῖν γίγνεσθαι· ὁδῶν δὲ καὶ οἰκοδομιῶν καὶ κόσμου τοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα ἀνθρώπων τε, ἵνα μὴ ἀδικῶσι, καὶ τῶν ἄλλων θηρίων ἐν αὐτῷ τε τῷ
45 τῆς πόλεως περιβόλῳ καὶ προαστείῳ, ὅπως ἂν τὰ προσήκοντα πόλεσι γίγνεται, ἑλέσθαι δεῖ τρία μὲν ἀρχόντων εἴδη, περὶ μὲν τὸ νῦν δὴ λεχθὲν ἀστυνόμους ἐπονομάζοντα, τὸ δὲ περὶ ἀγορᾶς κόσμον ἀγορανόμους· ἱερῶν δὲ ἱερέας, οἷς μὲν εἰσι πάτριαι ἱερωσύναι καὶ
50 αἷς, μὴ κινεῖν· εἰ δὲ, οἷον τὸ πρῶτον κατοικιζομένοις b εἰκὸς γίγνεσθαι περὶ τὰ τοιαῦτα, ἢ μηδενὶ ἤ τισιν ὀλίγοις, οἷς μὴ καθεστήκοι, καταστατέον ἱερέας τε καὶ ἱερείας νεωκόρους γίγνεσθαι τοῖς θεοῖς. Τούτων δὴ πάντων τὰ μὲν αἱρετὰ χρὴ, τὰ δὲ κληρωτὰ ἐν ταῖς κατα-

cissimis tamen fieri potest in rebus altera illa, cui fortuna opus est.

Hæc ita his de causis, o amici, necessario salvæ futuræ agenda sunt civitati. cum vero et navis in mari recta diurna semper et nocturna egeat custodia, et civitas item in fluctu ceterarum civitatium versetur et variis insidiis obnoxia sit, propterea et per diem in noctem et ex nocte in diem continuari magistratus magistratibus et custodes in vicem suscipientes tradentesque custodiam nunquam intermittere necesse est; quorum nihil a multitudine strenue unquam peragi potest. oportet autem maximæ parti consiliariorum per plurimum tempus in suis privatis rebus manendi et quæ ad ipsorum domos pertinent curandi venia data duodecimam partem eorum in duodecim menses facta partitione singulas in singulos exhiberi custodes, ut et venienti alicui alicunde vel ex ipsa civitate præsto sint ad adeundum, sive quis nuntiare velit seu sciscitari quippiam eorum, de quibus par est civitatem et aliis civitatibus respondere et ad quæstiones aliis propositas responsa accipere, et vero etiam novarum subinde rerum in civitate causa varie semper agitari solitarum, maxime quidem ut ne agantur, actis vero ut quam celerrime cognitis a civitate remedium feratur; quibus de causis et conventuum et dimissionum cum legitimarum, tum subitariarum potestatem semper hæc præsidens civitati pars habeat necesse est. hæc igitur omnia consilii pars duodecima ordinet, per reliquas undecim anni partes quietem agens : communiter autem cum ceteris magistratibus has per civitatem custodias agere hanc consilii partem semper necesse est.

Et quæ quidem ad civitatem pertinent, sic instituta commode disposita videntur : reliquæ vero regionis omnis quæ cura et qui ordo erit? nonne quando tota urbs et universa regio in duodecim partes distributa est, urbis ipsius viarum et habitationum et ædificiorum et portuum et fori et fontium et vero etiam locorum consecratorum et templorum et omnium hujusmodi curatores quosdam constitutos esse necesse est? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Dicamus igitur templis quidem æditituos et sacerdotes utriusque sexus esse instituendos; viarum autem atque ædificiorum et harum rerum decentiæ cum hominum, ne injuriam faciant, tum reliquorum animalium vel intra ipsum urbis ambitum vel in suburbio, ut fiant quæ urbibus conveniunt, tria quidem creanda sunt magistratuum genera, quorum qui modo dicta curent, urbis magistri appellentur, et qui forensem decentiam, fori magistri; templorum autem sacerdotes, qui quæve patria sacerdotia habent, ne moveantur : sin, id quod primum condendis accidere hac in re par est, aut nulli aut pauci quidam habent, quibus nulli constituti fuerint diis, his constituantur utriusque sexus sacerdotes, qui æditui sint. Horum igitur omnium alia eligendo, alia sortiendo agi in constitutionibus debent

στάσεσι γίγνεσθαι, μιγνύντας πρὸς φιλίαν ἀλλήλοις
δῆμον καὶ μὴ δῆμον ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ καὶ πόλει, ὅπως
ἂν μάλιστα ὁμονοῶν εἴη. τὰ μὲν οὖν τῶν ἱερῶν τῷ θεῷ
ἐπιτρέποντα αὐτῷ τὸ κεχαρισμένον γίγνεσθαι κληροῦν c
5 οὕτω τῇ θείᾳ τύχῃ ἀποδιδόντα, δοκιμάζειν δὲ τὸν ἀεὶ
λαγχάνοντα πρῶτον μὲν ὁλόκληρον καὶ γνήσιον, ἔπειτα
ὡς ὅτι μάλιστα ἐκ καθαρευουσῶν οἰκήσεων, φόνου δὲ
ἁγνὸν καὶ πάντων τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα εἰς τὰ θεῖα
ἁμαρτανομένων αὐτὸν καὶ πατέρα καὶ μητέρα κατὰ
10 ταὐτὰ βεβιωκότας. ἐκ Δελφῶν δὲ χρὴ νόμους περὶ τὰ
θεῖα πάντα κομισαμένους καὶ καταστήσαντας ἐπ' αὐ-
τοῖς ἐξηγητὰς τούτοις χρῆσθαι. κατ' ἐνιαυτὸν δὲ εἶναι d
καὶ μὴ μακρότερον τὴν ἱερωσύνην ἑκάστην, ἔτη δὲ μὴ
ἔλαττον ἑξήκοντα ἡμῖν εἴη γενονὼς ὁ μέλλων καθ' ἱε-
15 ροὺς νόμους περὶ τὰ θεῖα ἱκανῶς ἁγιστεύσειν· ταὐτὰ
δὲ καὶ περὶ τῶν ἱερειῶν ἔστω τὰ νόμιμα. τοὺς δὲ ἐξη-
γητὰς τρὶς φερέτωσαν μὲν αἱ τέτταρες φυλαὶ τέτταρας,
ἕκαστον ἐξ αὑτῶν, τρεῖς δέ, οἷς ἂν πλείστη γένηται
ψῆφος, δοκιμάσαντας ἐννέα πέμπειν εἰς Δελφοὺς ἀνε-
20 λεῖν ἐξ ἑκάστης τριάδος ἕνα. τὴν δὲ δοκιμασίαν αὐτῶν
καὶ τοῦ χρόνου τὴν ἡλικίαν εἶναι καθάπερ τῶν ἱερέων· e
οὗτοι δὲ ἔστων ἐξηγηταὶ διὰ βίου, τὸν δέ γε λιπόντα
προαιρείσθωσαν αἱ τέτταρες φυλαί, ὅθεν ἂν ἐκλίπῃ.
Ταμίας δὲ δὴ τῶν τε ἱερῶν χρημάτων ἑκάστοις τοῖς
25 ἱεροῖς καὶ τεμενῶν καὶ καρπῶν τούτων καὶ μισθώσεων
760 κυρίους αἱρεῖσθαι μὲν ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων a
τρεῖς εἰς τὰ μέγιστα ἱερά, δύο δ' εἰς τὰ σμικρότερα,
πρὸς δὲ τὰ ἐμμελέστατα ἕνα· τὴν δὲ αἵρεσιν τούτων
καὶ τὴν δοκιμασίαν γίγνεσθαι καθάπερ ἡ τῶν στρατη-
30 γῶν ἐγίγνετο. Καὶ τὰ μὲν αὖ περὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα γι-
γνέσθω· ἀφρούρητον δὲ δὴ μηδὲν εἰς δύναμιν ἔστω.
πόλεως μὲν οὖν αἱ φρουραὶ πέρι ταύτῃ γιγνέσθωσαν,
στρατηγῶν ἐπιμελουμένων καὶ ταξιαρχῶν καὶ ἱππάρ-
χων καὶ φυλάρχων καὶ πρυτάνεων καὶ δὴ καὶ ἀστυνό- b
35 μων καὶ ἀγορανόμων, ὁπόταν αἱρεθέντες ἡμῖν κατα-
στῶσί τινες ἱκανῶς· τὴν δὲ ἄλλην χώραν φυλάττειν
πᾶσαν κατὰ τάδε· δώδεκα μὲν ἡμῖν ἡ χώρα πᾶσα εἰς
δύναμιν ἴσα μόρια νενέμηται, φυλὴ δὲ μία τῷ μορίῳ
ἑκάστῳ ἐπικληρωθεῖσα κατ' ἐνιαυτὸν παρεχέτω πέντε
40 οἷον ἀγρονόμους τε καὶ φρουράρχους· τούτοις δ' ἔστω
καταλέξασθαι τῆς αὑτῶν φυλῆς ἑκάστῳ δώδεκα τῶν
πέντε ἐκ τῶν νέων μὴ ἔλαττον ἢ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη c
γεγονότας, μὴ πλεῖον δὲ ἢ τριάκοντα· τούτοις δὲ δια-
κληρωθήτω τὰ μόρια τῆς χώρας κατὰ μῆνα ἕκαστα
45 ἑκάστοις, ὅπως ἂν πάσης τῆς χώρας ἔμπειροί τε καὶ
ἐπιστήμονες γίγνωνται πάντες. δύο δ' ἔτη τὴν ἀρχὴν
καὶ τὴν φρουρὰν γίγνεσθαι φρουροῖς τε καὶ ἄρχουσιν.
ὅπως δ' ἂν τὸ πρῶτον λάχωσι τὰ μέρη, τοὺς τῆς χώ-
ρας τόπους μεταλλάττοντας ἀεὶ τὸν ἑξῆς τόπον ἑκάστου
50 μηνὸς ἡγεῖσθαι τοὺς φρουράρχους ἐπὶ δεξιὰ κύκλῳ· τὸ d
δ' ἐπὶ δεξιὰ γιγνέσθω τὸ πρὸς ἕω. περιελθόντος δὲ τοῦ
ἐνιαυτοῦ τῷ δευτέρῳ ἔτει, ἵνα ὡς πλεῖστοι τῶν φρου-
ρῶν μὴ μόνον ἔμπειροι τῆς χώρας γίγνωνται κατὰ
μίαν ὥραν τοῦ ἐνιαυτοῦ, πρὸς τῇ χώρᾳ δὲ ἅμα καὶ τῆς

et ad mutuam amicitiam miscere populares et non populares in singulis regionibus et civitatibus, quo modo maxime concordent. jam quod ad sacra pertinet deo mandari, ut ipsi gratum fiat, deinde per sortem divinæ committi fortunæ, sortitus autem quisque probari ita debet, primum ut integer et legitime natus sit, tum quam maxime puris ex domibus, cæde vero et omnibus hujusmodi piaculis insons ipse et patre matreque item insontibus. Delphis autem leges de rebus divinis omnibus petendæ et constituendi his interpretes sunt, quibus uti necesse est. tempus quidem sacerdotii cujusque annuum nec longius, annos vero natus nobis ne minus sexaginta sit secundum leges sacras divinis rebus rite functurus; eademque in feminis sacerdotibus legitima sunto. interpretes autem ter ferunto quaternæ tribus quattuor, ex semet quemque, quorum terni, quibus plurima suffragia obtigerint, probati a novenis mittantur Delphos, ut de ternis quibusque singuli eligantur. probationis autem eorum et temporis quod ad ætatem ratio eadem sit, quæ in sacerdotibus: hi tamen interpretes sunto per vitam, ac si quis decesserit, designator a quaternis, unde defecerit, tribubus. Jam vero administratores et sacrarum pecuniarum singulis templis et agrorum horumque fructuum et locationum arbitri eligantur ex iis, qui maximo censu sunt, trini templis maximis, bini minoribus, lepidissimis singuli; electio autem eorum et probatio eodem modo, quo prætorum, fiat. Et hæc quidem sacrorum quoque administratio esto; incustoditum vero nihil, quoad potest, relinquitor. ad urbem igitur quod attinet, custodiæ ita aguntor, prætoribus curam gerentibus et ordinum ductoribus equitumque præfectis et tribunis atque præsidibus et vero etiam urbis et fori magistris, ubi creati nobis aliqui constituti commode fuerint; reliqua autem regio omnis ad hunc modum custodiatur: in duodecim nobis regione omni partes quam maxime fieri potest æquales divisa tribus singulæ singulis partibus sorte attributæ quotannis quinque exhibento quasi magistros agrorum et custodiarum præfectos; his vero datum esto ut sibi ex sua quisque quinorum tribu duodecim juvenes deligant, nec minus viginti quinque annis nec plus triginta natos; his autem sorte distribuuntor partes regionis in singulos menses singulæ singulis, ut omnis regionis periti gnarique fiant omnes. duorum autem annorum sit præfectura et custodia custodibus et præfectis. ut vero primum sortiti fuerint partes, regionis loca mutantes semper in proximum locum quovis mense ducant præfecti ad dextram versus in urbem; ad dextram autem esto ad orientem. altero deinde anno, peracto priore, ut quam plurimi custodum non solum periti fiant regionis in unum anni tempus, sed præter regionem simul etiam temporum singulorum singulis in lo-

ὥρας ἑκάστης περὶ ἕκαστον τὸν τόπον τὸ γιγνόμενον
ὡς πλεῖστοι καταμάθωσιν, οἱ τότε ἡγούμενοι πάλιν
ἀφηγείσθωσαν εἰς τὸν εὐώνυμον ἀεὶ μεταβάλλοντες
τόπον, ἕως ἂν τὸ δεύτερον διεξέλθωσιν ἔτος. τῷ τρίτῳ e
5 δὲ ἄλλους ἀγρονόμους αἱρεῖσθαι καὶ φρουράρχους τοὺς
πέντε τῶν δώδεκα ἐπιμελητάς. ἐν δὲ δὴ ταῖς διατρι-
βαῖς τῷ τόπῳ ἑκάστῳ τὴν ἐπιμέλειαν εἶναι τοιάνδε
τινά· πρῶτον μὲν ὅπως εὐερκὴς ἡ χώρα πρὸς τοὺς πο-
λεμίους ὅτι μάλιστα ἔσται, ταφρεύοντάς τε ὅσα ἂν
10 τούτου δέῃ καὶ ἀποσκάπτοντας καὶ ἐνοικοδομήμασιν
εἰς δύναμιν εἴργοντας τοὺς ἐπιχειροῦντας ὁτιοῦν τὴν
χώραν καὶ τὰ κτήματα κακουργεῖν, χρωμένους δ' ὑπο-
761 ζυγίοις καὶ τοῖς οἰκέταις τοῖς ἐν τῷ τόπῳ ἑκάστῳ πρὸς a
ταῦτα, δι' ἐκείνων ποιοῦντας ἐκείνοις ἐπιστατοῦντας,
15 τῶν οἰκείων ἔργων αὐτῶν ἀργίας ὅτι μάλιστα ἐκλεγο-
μένους. δύσβατα δὲ δὴ πάντα ποιεῖν τοῖς ἐχθροῖς, τοῖς
δὲ φίλοις ὅτι μάλιστα εὔβατα ἀνθρώποις τε καὶ ὑπο-
ζυγίοις καὶ βοσκήμασιν, ὁδῶν τε ἐπιμελουμένους, ὅπως
ὡς ἡμερώταται ἕκασται γίγνωνται, καὶ τῶν ἐκ Διὸς
20 ὑδάτων, ἵνα τὴν χώραν μὴ κακουργῇ, μᾶλλον δ' ὠφελῇ
ῥέοντα ἐκ τῶν ὑψηλῶν εἰς τὰς ἐν τοῖς ὄρεσι νάπας ὅσαι b
κοῖλαι, τὰς ἐκροὰς αὐτῶν εἴργοντας οἰκοδομήμασί τε
καὶ ταφρεύμασιν, ὅπως ἂν τὰ παρὰ τοῦ Διὸς ὕδατα κα-
ταδεχόμεναι καὶ πίνουσαι, τοῖς ὑποκάτωθεν ἀγροῖς τε
25 καὶ τόποις πᾶσι νάματα καὶ κρήνας ποιοῦσαι, καὶ τοὺς
αὐχμηροτάτους τόπους πολυύδρους τε καὶ εὐύδρους
ἀπεργάζωνται· τά τε πηγαῖα ὕδατα, ἐάν τέ τις ποτα-
μὸς ἐάν τε καὶ κρήνη ᾖ, κοσμοῦντες φυτεύμασί τε καὶ
οἰκοδομήμασιν εὐπρεπέστερα καὶ συνάγοντες μεταλ- c
30 λείαις νάματα πάντα ἄφθονα ποιῶσιν ὑδρείαις τε καθ'
ἑκάστας τὰς ὥρας, εἴ τί που δάσος ἢ τέμενος περὶ ταῦτα
ἀνειμένον ᾖ, τὰ ῥεύματα ἀφιέντες εἰς αὐτὰ τὰ τῶν θεῶν
ἱερὰ κοσμῶσι. πανταχῇ δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις γυμνάσια
χρὴ κατασκευάζειν τοὺς νέους αὑτοῖς τε καὶ τοῖς γέρουσι
35 γεροντικὰ λουτρὰ θερμὰ παρέχοντας, ὕλην παρατιθέν-
τας αὔην καὶ ξηρὰν ἄφθονον, ἐπ' ὀνήσει καμνόντων τε
νόσοις καὶ πόνοις τετρυμένα γεωργικοῖς σώματα δεχο- d
μένους εὐμενῶς ἰατροῦ δέξιν μὴ πάνυ σοφοῦ βελτίονα
συχνῷ. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα κόσμος
40 τε καὶ ὠφελία τοῖς τόποις γίγνοιτ' ἂν μετὰ παιδιᾶς
οὐδαμῇ ἀχαρίτου· σπουδὴ δὲ περὶ ταῦτα ἥδε ἔστω·
τοὺς ἑξήκοντα ἑκάστους τὸν αὑτῶν τόπον φυλάττειν μὴ
μόνον πολεμίων ἕνεκα, ἀλλὰ καὶ τῶν φίλων φασκόντων
εἶναι. γειτόνων δὲ καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἣν ἄλλος ἄλ-
45 λον ἀδικῇ δοῦλος ἢ ἐλεύθερος, δικάζοντας τῷ ἀδικεῖσθαι b
φάσκοντι τὰ μὲν σμικρὰ αὐτοὺς τοὺς πέντε ἄρχοντας,
τὰ δὲ μείζονα μετὰ τῶν δώδεκα τοὺς ἑπτακαίδεκα δι-
κάζειν μέχρι τριῶν μνῶν, ὅσα ἂν ἕτερος ἑτέρῳ ἐπι-
καλῇ. δικαστὴν δὲ καὶ ἄρχοντα ἀνυπεύθυνον οὐδένα
50 δικάζειν καὶ ἄρχειν δεῖ πλὴν τῶν τὸ τέλος ἐπιτιθέντων
οἷον βασιλέων. καὶ δὴ καὶ τοὺς ἀγρονόμους τούτους,
ἐὰν ὑβρίζωσί τι περὶ τοὺς ὧν ἐπιμελοῦνται, προστά-
762 ξεις τε προστάττοντες ἀνίσους καὶ ἐπιχειροῦντες λαμ- a
βάνειν τε καὶ φέρειν τῶν ἐν ταῖς γεωργίαις μὴ πείσαν-

cis effectum quam plurimi cognoscant, iis, qui tunc primi sunt, rursus in sinistrum semper mutantes abducunto locum, quoad alterum exegerint annum. tertio autem alii agrorum magistri eligantur et custodum præfecti quini duodenorum curatores. jam vero commorantium singulis in locis curatio hujusmodi sit: primum, ut regio adversus hostes quam munitissima fiat, fossas ubi opus est præducant et deprimant et ædificiis instruendis pro viribus arceant injuriam aliquam regioni et possessionibus inferre conantes, utanturque ad hæc jumentis et servis, qui in singulis locis sunt, per quos opus faciant illos regentes, a propriis operibus ipsorum vacationes quam maxime eligentes. quemadmodum autem secundum hæc impedita omnia inimicis, ita amicis quam maxime expedita facere debent cum hominibus, tum jumentis et pecoribus, et viarum curatione, ut quam mollissimæ sint, et aquarum de cœlo, ut regioni non damnum afferant, sed potius utilitatem, fluentes ex editis locis in depressas montium convalles obstructionibus et fossis, ne effluant sepiendas, ut aquas a Jove recipientes et combibentes subjectis agris locisque omnibus fluenta et fontes præbeant, ac vel siccissimos locos large et læte aquosos reddant; tum fontanas aquas, sive quod flumen seu fons est, plantariis ædificiisque decorantes ornent cuniculisque colligentes fluenta omnia abundantia faciant et irrigationibus pro singulis anni temporibus, si qui lucus vel ager circum ea consecratus sit, flumina illuc immittentes deorum sacra ornent. in omnibus autem hujusmodi locis et sibi gymnasia juvenes instituere debent et senibus seniles balneas calidas ligni sicci et aridi copia opposita præbentes, quibus et morbis affectos juvent et laboribus rusticis attrita corpora benevole accipiant acceptione multo, quam medicus non admodum peritus est, meliori. Et hæc quidem atque hujusmodi omnia ad ornatum et utilitatem locorum conferri cum ludo quodam nequaquam ingrato poterunt; at seria in his actio hæc esto: sexageni quique suum locum custodiant non solum hostium causa, sed etiam eorum, qui se amicos esse profitentur. vicinorum autem et reliquorum civium si alter alteri injuriam facit, servus vel liber, jus reddant injuriam sibi fieri querenti in parvis ipsi quinque præfecti, majora vero cum duodenis septeni deni judicent, usque ad tres minas, de quibuscunque alter alterum accusat. sed judicem et magistratum judicare et imperare nullum fas est quin rationem reddat exceptis iis, qui finem rebus imponunt quasi reges. itaque etiam hos agrorum magistros, si quid incuriose faciunt in eos, quos curant, vel munera inæqualia injungentes vel sumere aliquid et auferre ab iis, qui in agri cultura sunt, cum non persuaserint, conantes, item si

τες, καὶ ἐὰν δέχωνταί τι κολακείας ἕνεκα διδόντων ἢ καὶ δίκας ἀδίκως διανέμωσι, ταῖς μὲν θωπείαις ὑπείκοντες ὀνείδη φερέσθωσαν ἐν πάσῃ τῇ πόλει, τῶν δὲ ἄλλων ἀδικημάτων ὅτι ἂν ἀδικῶσι τοὺς ἐν τῷ τόπῳ, 5 τῶν μέχρι μνᾶς ἐν τοῖς κωμήταις καὶ γείτοσιν ὑπεχέ- b τωσαν ἑκόντες δίκας, τῶν δὲ μειζόνων ἑκάστοτε ἀδικημάτων ἢ καὶ τῶν ἐλαττόνων, ἐὰν μὴ θέλωσιν ὑπέχειν πιστεύοντες τῷ μεθίστασθαι κατὰ μῆνας εἰς ἕτερον ἀεὶ τόπον·φεύγοντες ἀποφευξεῖσθαι, τούτων πέρι λαγ-10 χάνειν μὲν ἐν ταῖς κοιναῖς δίκαις τὸν ἀδικούμενον, ἐὰν δ' ἕλῃ, τὴν διπλασίαν πραττέσθω τὸν ὑποφεύγοντα καὶ μὴ ἐθελήσαντα ὑποσχεῖν ἑκόντα τιμωρίαν. Διαιτάσθων δὲ οἵ τε ἄρχοντες οἵ τ' ἀγρονόμοι τὰ δύο ἔτη τοιόνδε τινὰ τρόπον· πρῶτον μὲν δὴ καθ' ἑκάστους 15 τοὺς τόπους εἶναι ξυσσίτια, ἐν οἷς κοινῇ τὴν δίαιταν c ποιητέον ἅπασιν· ὁ δὲ ἀποσυσσιτήσας κἂν ἡντιναοῦν ἡμέραν ἢ νύκτα ἀποκοιμηθεὶς μὴ τῶν ἀρχόντων ταξάντων ἢ πάσης τινὸς ἀνάγκης ἐπιπεσούσης, ἐὰν ἀποφήνωσιν αὐτὸν οἱ πέντε καὶ γράψαντες θῶσιν ἐν ἀγορᾷ 20 καταλελυκότα τὴν φρουράν, ὀνείδη τε ἐχέτω τὴν πολιτείαν ὡς προδιδοὺς τὸ ἑαυτοῦ μέρος κολαζέσθω τε πληγαῖς ὑπὸ τοῦ συντυγχάνοντος καὶ ἐθέλοντος κολάζειν ἀτιμωρήτως. τῶν δὲ ἀρχόντων αὐτῶν ἐάν τίς τι d δρᾷ τοιοῦτον αὐτός, ἐπιμελεῖσθαι μὲν τοῦ τοιούτου 25 πάντας τοὺς ἑξήκοντα χρεών, ὁ δὲ αἰσθόμενός τε καὶ πυθόμενος μὴ ἐπεξιὼν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἐνεχέσθω νόμοις καὶ πλείονι τῶν νέων ζημιούσθω· περὶ τὰς τῶν νέων ἀρχὰς ἠτιμάσθω πάσας. τούτων δὲ οἱ νομοφύλακες ἐπίσκοποι ἀκριβεῖς ἔστωσαν, ὅπως ἢ μὴ γίγνηται τὴν 30 ἀρχὴν ἢ γιγνόμενα τῆς ἀξίας δίκης τυγχάνῃ. δεῖ δὴ πάντ' ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς e ὁ μὴ δουλεύσας οὐδ' ἂν δεσπότης γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου, καὶ καλλωπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς δουλεῦσαι μᾶλλον, ἢ τῷ καλῶς ἄρξαι, πρῶτον μὲν τοῖς νόμοις, ὡς 35 ταύτην τοῖς θεοῖς οὖσαν δουλείαν, ἔπειτα τοῖς πρεσβυτέροις τε καὶ ἐντίμως βεβιωκόσι τοὺς νέους. μετὰ δὲ ταῦτα τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης δεῖ τῆς ταπεινῆς καὶ ἀπόρου γεγευμένον εἶναι τὰ δύο ἔτη ταῦτα τὸν τῶν ἀγρονόμων γεγονότα. ἐπειδὰν γὰρ δὴ καταλεγῶσιν οἱ 763 δώδεκα, ξυνελθόντες μετὰ τῶν πέντε βουλευέσθωσαν, a ὡς οἷόν περ οἰκέται οὐχ ἕξουσιν αὐτοῖς ἄλλους οἰκέτας τε καὶ δούλους, οὐδ' ἐκ τῶν ἄλλων γεωργῶν τε καὶ κωμητῶν τοῖς ἐκείνων ἐπὶ τὰ ἴδια χρήσονται ὑπηρετήματα διακόνοις, ἀλλὰ μόνον ὅσα εἰς τὰ δημόσια· τὰ δ' ἄλλα 45 αὐτοὶ δι' αὑτῶν διανοηθήτωσαν ὡς βιωσόμενοι διακονοῦντές τε καὶ διακονούμενοι ἑαυτοῖς, πρὸς δὲ τούτοις πᾶσαν τὴν χώραν διεξερευνώμενοι θέρους καὶ χειμῶνος σὺν τοῖς ὅπλοις φυλακῆς τε καὶ γνωρίσεως ἕνεκα πάντων b ἀεὶ τῶν τόπων. κινδυνεύει γὰρ οὐδενὸς ἔλαττον μάθημα 50 εἶναι δι' ἀκριβείας ἐπίστασθαι πάντας τὴν αὑτῶν χώραν· οὗ δὴ χάριν κυνηγέσια καὶ τὴν ἄλλην θήραν οὐχ ἧττον ἐπιτηδεύειν δεῖ τὸν ἡβῶντα, ἢ τῆς ἄλλης ἡδονῆς ἅμα καὶ ὠφελίας τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα γιγνομένης πᾶσιν. τούτους οὖν αὐτούς τε καὶ τὸ ἐπιτήδευμα, εἴτε τις

quid accipiunt adulandi causa oblatum vel etiam judicia injuste dispensant, blanditiis cedentes probris afficito civitas universa, reliquarum autem injuriarum, quas sui loci incolis inferunt, ad minam usque apud paganos et vicinos judicia sua sponte subeunto, de majoribus vero quibusque injuriis vel etiam de minoribus, si nolunt subire confidentes fore ut propter menstruam loci mutationem pœnam postulati effugiant, in communibus judiciis litem intendat injuria affectus, qui si vicerit, duplum exigito ab eo, qui subterfugit et sua sponte subire pœnam noluit. Vitam autem præfecti cum agrorum magistris suo biennio hunc fere in modum agunto: primum quidem in singulis locis concœnationes sint, in quibus una versandum est omnibus; unde qui unum aliquem diem afuerit aut noctem seorsum cubuerit injussu præfectorum nec summa aliqua necessitate coactus, si desertor custodiæ indicatus a quinqueviris proscriptusque in foro fuerit, probris accipitor ut civitatem quantum in ipso est prodens verberibusque ab obvio et plectere volente plectitor impune. præfectorum autem ipsorum si quis ejusmodi quid committit ipse, curæ id omnibus sexaginta esse debet, qui vero animadversa compertave re non persequitur, iisdem legibus obstrictus tenetor et majore, quam juvenes, pœna afficitor: ab omni juvenum præfectura cum ignominia prohibetor. atque harum rerum diligentes curatores legum custodes sunto, ut ne omnino accidant, aut si accidant, condigna ut pœna eas sequatur. sic igitur necesse est quilibet de omnibus hominibus statuat, eum, qui non servierit, ne dominum quidem laude dignum fieri posse, et majorem quam bene imperasse gloriam habere bene serviisse, primum quidem legibus, quippe quæ diis servitus sit, deinde quam natu majoribus et cum honore vita functis servierint juvenes. secundo loco victum cotidianum humilem atque inopem expertum esse per hoc biennium necesse est qui in agrorum magistris fuerit receptus. nam ubi jam delecti fuerint duodeni, congressi cum quinqueviris consilium habento de eo, quod, cum famuli sint, non alios sibi famulos servosque sint habituri neque ex ceterorum agricolarum vicanorumque familiis illorum ad sua privatim negotia usuri ministris, sed ad publica tantum; de reliquis sic se victuros cogitanto, ut ipsi inter se ministrent et ministrentur, præterea ut universam regionem æstate atque hieme perscrutentur armati custodiæ, partim notitiæ causa singulorum quorumque locorum. nam ad discendum majus proponi nihil videtur, quam ut suam regionem omnes accurate cognitam habeant; atque hujus rei causa venationis genera varia exercenda sunt adolescenti non minus, quam propter reliquam voluptatem simul atque utilitatem ad omnes inde redundantem. hos igitur et ipsos et munus, sive quis oc-

κρυπτοὺς εἴτε ἀγρονόμους εἴθ' ὅτι καλῶν χαίρει, τοῦτο προσαγορεύων προθύμως πᾶς ἀνὴρ εἰς δύναμιν ἐπιτηδευέτω, ὅσοι μέλλουσι τὴν αὑτῶν πόλιν ἱκανῶς σώζειν.

Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ἀρχόντων αἱρέσεως ἀγορανόμων πέρι καὶ ἀστυνόμων ἦν ἡμῖν ἑπόμενον. ἕποιντο δ' ἂν ἀγρονόμοις γε ἀστυνόμοι τρεῖς ἑξήκοντα οὖσι, τριχῆ δώδεκα μέρη τῆς πόλεως διαλαβόντες, μιμούμενοι ἐκείνους τῶν τε ὁδῶν ἐπιμελούμενοι τῶν κατὰ τὸ ἄστυ καὶ τῶν ἐκ τῆς χώρας λεωφόρων εἰς τὴν πόλιν ἀεὶ τεταμένων καὶ τῶν οἰκοδομιῶν, ἵνα κατὰ νόμους γίγνωνται πᾶσαι, καὶ δὴ καὶ τῶν ὑδάτων, ὁπόσ' ἂν αὐτοῖς πέμπωσι καὶ παραδιδῶσιν οἱ φρουροῦντες τεθεραπευμένα, ὅπως εἰς τὰς κρήνας ἱκανὰ καὶ καθαρὰ πορευόμενα κοσμῇ τε ἅμα καὶ ὠφελῇ τὴν πόλιν. δεῖ δὴ καὶ τούτους δυνατούς τε εἶναι καὶ σχολάζοντας τῶν κοινῶν ἐπιμελεῖσθαι· διὸ προβαλλέσθω μὲν πᾶς ἀνὴρ ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων ἀστυνόμον ὃν ἂν βούληται, διαχειροτονηθέντων δὲ καὶ ἀφικομένων εἰς ἓξ οἷς ἂν πλεῖσται γίγνωνται, τοὺς τρεῖς ἀποκληρωσάντων οἷς τούτων ἐπιμελές· δοκιμασθέντες δὲ ἀρχόντων κατὰ τοὺς τεθέντας αὐτοῖς νόμους. Ἀγορανόμους δ' ἑξῆς τούτοις αἱρεῖσθαι μὲν ἐκ τῶν δευτέρων καὶ πρώτων τιμημάτων πέντε, τὰ δ' ἄλλα αὐτῶν γίγνεσθαι τὴν αἵρεσιν καθάπερ ἡ τῶν ἀστυνόμων· δέκα ἐκ τῶν ἄλλων χειροτονηθέντας τοὺς πέντε ἀποκληρῶσαι καὶ δοκιμασθέντας αὐτοὺς ἄρχοντας ἀποφῆναι. χειροτονείτω δὲ πᾶς πάντα· ὁ δὲ μὴ 764 θέλων, ἐὰν εἰσαγγελθῇ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ζημιούσθω πεντήκοντα δραχμαῖς πρὸς τῷ κακὸς εἶναι δοκεῖν. ἴτω δ' εἰς ἐκκλησίαν καὶ τὸν κοινὸν ξύλλογον ὁ βουλόμενος, ἐπάναγκες δ' ἔστω τῷ τῶν δευτέρων καὶ πρώτων τιμημάτων, δέκα δραχμαῖς ζημιουμένῳ, ἐὰν μὴ παρὼν ἐξετάζηται τοῖς ξυλλόγοις· τρίτῳ δὲ τιμήματι καὶ τῷ τετάρτῳ μὴ ἐπάναγκες, ἀλλὰ ἀζήμιος ἀφείσθω, ἐὰν μή τι παραγγείλωσιν οἱ ἄρχοντες πᾶσιν ἔκ τινος ἀνάγκης ξυνιέναι. τοὺς δὲ δὴ ἀγορανόμους τὸν περὶ τὴν ἀγορὰν κόσμον διαταχθέντα ὑπὸ νόμων φυλάττειν καὶ ἱερῶν καὶ κρηνῶν ἐπιμελεῖσθαι τῶν κατ' ἀγοράν, ὅπως μηδὲν ἀδικῇ μηδείς, τὸν ἀδικοῦντα δὲ κολάζειν, πληγαῖς μὲν καὶ δεσμοῖς δοῦλον καὶ ξένον, ἐὰν δ' ἐπιχώριος ὤν τις περὶ τὰ τοιαῦτα ἀκοσμῇ, μέχρι μὲν ἑκατὸν δραχμῶν νομίσματος αὐτοὺς εἶναι κυρίους διαδικάζοντας, μέχρι δὲ διπλασίου τούτου κοινῇ μετὰ ἀστυνόμων ζημιοῦν δικάζοντας τῷ ἀδικοῦντι. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἀστυνόμοις ἔστω ζημιώματά τε καὶ κολάσεις ἐν τῇ ἑαυτῶν ἀρχῇ, μέχρι μὲν μνᾶς αὐτοὺς ζημιοῦντας, τὴν διπλασίαν δὲ μετὰ ἀγορανόμων.

Μουσικῆς δὲ τὸ μετὰ τοῦτο καὶ γυμναστικῆς ἄρχοντας καθίστασθαι πρέπον ἂν εἴη, διττοὺς ἑκατέρων, τοὺς μὲν παιδείας αὐτῶν ἕνεκα, τοὺς δὲ ἀγωνιστικῆς. παιδείας μὲν βούλεται λέγειν ὁ νόμος γυμνασίων καὶ διδασκαλείων ἐπιμελητὰς κόσμου καὶ παιδεύσεως ἅμα καὶ τῆς περὶ ταῦτα ἐπιμελείας τῶν φοιτήσεών τε πέρι καὶ οἰκήσεων ἀρρένων καὶ θηλειῶν κορῶν, ἀγωνίας δέ, ἔν τε τοῖς γυμνικοῖς καὶ περὶ τὴν μουσικὴν ἀθλοθέτας

cultos sive agrorum magistros sive alio nomine vocare mavult, strenue quivis pro viribus munus obito, quicumque idoneam civitati suæ servandæ operam sunt daturi.

Proximum huic ex iis, quæ ad magistratuum electionem spectant, id erat, ut de fori et de urbis magistris diceremus. proximi autem agrorum sexaginta magistris tres sint urbis magistri, qui partibus urbis duodecim tripertito divisis ad illorum exemplum et vias curent, quæ in urbe sunt et si quæ publicæ ex agris ad urbem pertinent, et ædificationes, ut secundum leges fiant omnes, et vero etiam aquas omnes, quas cultas eis mittunt traduntque custodes, ut fontibus sufficientes et puræ intrantes simul et ornent urbem et juvent. verum hos quoque opulentos esse et a privatis negotiis vacantes publicis operam dare necesse est: itaque ex maximo censu quisque urbis magistrum quem voluerit designato, latis autem suffragiis et inventis sex, quibus plurima obtingant, horum tres sorte ducunto ii, quibus ea cura est, probatique funguntor magistratu secundum leges eis latas. Fori autem magistri deinceps post illos quinque legantur ex secundi et primi census civibus, ceterum pari modo atque urbani: decem prælati suffragiis quinque sorte ductos probatosque declarent magistratus. suffragium autem quisque ferto de quoque: qui nolet, si delatus fuerit ad magistratus, præterquam quod malus esse existimabitur, quinquaginta drachmis multator. ito autem in concionem et publicum conventum qui volet, necessitas vero eundi esto ei, qui in secundo et primo censu est, cum decem drachmarum multa, si non interesse conventibus reperietur: tertio vero censui et quarto nulla necessitas esto, sed sine multa dimittitor, nisi forte magistratus ob aliquam rem necessariam convenire omnes jusserint. sic igitur creati fori magistri decentiam forensem a legibus ordinatam custodiant et templa fontesque, qui in foro sunt, curent, ne quis injuriæ quicquam inferat, inferentem autem puniant, si servus vel peregrinus est, verberibus et vinculis, sin indigena in hoc immodeste agit, usque ad centum drachmas signatas ipsi potestatem habeant judicii faciendi et multandi, usque ad duplum vero una cum urbis magistris judicent multentque peccantem. eadem urbis magistris multandi puniendique suo in magistratu jura sunto, ut usque ad minam multent ipsi, duplum cum fori magistris irrogent.

Post hæc musicæ et gymnasticæ præfectos constitui par est, duplices utriusque, alteros eruditionis causa civium, alteros certationis. eruditionis quidem cum dicit lex, gymnasiorum et scholarum curatores decentiæ dicit simulque institutionis et in his adhibitæ ad itiones atque commorationes puerorum et puellarum curæ, certationis autem, in gymnicis et in musicis ludis certantium arbitros, duplices

ἀθληταῖς, διττοὺς αὖ τούτους, περὶ μουσικὴν μὲν ἑτέρους, περὶ ἀγωνίαν δ' ἄλλους. ἀγωνιστικῆς μὲν οὖν ἀνθρώπων τε καὶ ἵππων τοὺς αὐτούς, μουσικῆς δὲ ἑτέρους μὲν τοὺς περὶ μονῳδίαν τε καὶ μιμητικήν, οἷον ῥαψῳ-
5 δῶν καὶ κιθαρῳδῶν καὶ αὐλητῶν καὶ πάντων τῶν τοιούτων ἀθλοθέτας ἑτέρους πρέπον ἂν εἴη γίγνεσθαι, τῶν e δὲ περὶ χορῳδίαν ἄλλους. πρῶτον δὴ περὶ τὴν τῶν χορῶν παιδιὰν παίδων τε καὶ ἀνδρῶν καὶ θηλειῶν χορῶν ἐν ὀρχήσεσι καὶ τῇ τάξει τῇ ἁπάσῃ γιγνομένῃ
10 μουσικῇ τοὺς ἄρχοντας αἱρεῖσθαί που χρεών· ἱκανὸς δὲ εἷς ἄρχων αὐτοῖς, μὴ ἔλαττον τετταράκοντα γεγονὼς
765 ἐτῶν. ἱκανὸς δὲ καὶ περὶ μονῳδίαν εἷς, μὴ ἔλαττον ἢ a τριάκοντα γεγονὼς ἐτῶν, εἰσαγωγεύς τε εἶναι καὶ τοῖς ἁμιλλωμένοις τὴν διάκρισιν ἱκανῶς ἀποδιδούς. τὸν δὴ
15 χορῶν ἄρχοντα καὶ διαθετῆρα αἱρεῖσθαι χρὴ τοιόνδε τινὰ τρόπον· ὅσοι μὲν φιλοφρόνως ἐσχήκασι περὶ τὰ τοιαῦτα, εἰς τὸν ξύλλογον ἴτωσαν, ἐπιζήμιοι ἐὰν μὴ ἴωσι· τούτου δὲ οἱ νομοφύλακες κριταί· τοῖς δ' ἄλλοις, ἐὰν μὴ βούλωνται, μηδὲν ἐπάναγκες ἔστω. καὶ τὴν
20 προβολὴν δὴ τὸν αἱρούμενον ἐκ τῶν ἐμπείρων ποιητέον, b ἔν τε τῇ δοκιμασίᾳ κατηγόρημα ἓν τοῦτ' ἔστω καὶ ἀπηγόρημα, τῶν μὲν ὡς ἄπειρος ὁ λαχών, τῶν δ' ὡς ἔμπειρος. ὃς δ' ἂν εἷς ἐκ προχειροτονηθέντων δέκα λάχῃ, δοκιμασθεὶς τὸν ἐνιαυτὸν τῶν χορῶν ἀρχέτω κατὰ νόμον.
25 κατὰ ταὐτὰ δὲ τούτοις καὶ ταύτῃ ὁ λαχὼν τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον τῶν ἀφικομένων εἰς κρίσιν μονῳδιῶν τε καὶ συναυλιῶν ἀρχέτω, εἰς τοὺς κριτὰς ἀποδιδοὺς ὁ λαχὼν τὴν κρίσιν. Μετὰ δὲ ταῦτα χρεὼν ἀγωνίας ἀθλοθέτας αἱ- c ρεῖσθαι τῆς περὶ τὰ γυμνάσια ἵππων τε καὶ ἀνθρώπων
30 ἐκ τῶν τρίτων τε καὶ ἔτι τῶν δευτέρων τιμημάτων. εἰς δὲ τὴν αἵρεσιν ἔστω μὲν ἐπάναγκες τοῖς τρισὶ πορεύεσθαι τιμήμασι, τὸ σμικρότατον δὲ ἀζήμιον ἀφείσθω. τρεῖς δ' ἔστωσαν οἱ λαχόντες, τῶν προχειροτονηθέντων μὲν εἴκοσι, λαχόντων δὲ ἐκ τῶν εἴκοσι τριῶν, οὓς ἂν
35 καὶ ψῆφος ἡ τῶν δοκιμαζόντων δοκιμάσῃ. ἐὰν δέ τις ἀποδοκιμασθῇ καθ' ἡντιναοῦν ἀρχῆς λῆξιν καὶ κρίσιν, d ἄλλους ἀνθαιρεῖσθαι κατὰ ταὐτὰ καὶ τὴν δοκιμασίαν ὡσαύτως αὐτῶν πέρι ποιεῖσθαι. Λοιπὸς δὲ ἄρχων περὶ τὰ προειρημένα ἡμῖν ὁ τῆς παιδείας ἐπιμελητὴς πάσης
40 θηλειῶν τε καὶ ἀῤῥένων. εἷς μὲν δὴ καὶ ὁ τούτων ἄρξων ἔστω κατὰ νόμους, ἐτῶν μὲν γεγονὼς μὴ ἔλαττον ἢ πεντήκοντα, παίδων δὲ γνησίων πατήρ, μάλιστα μὲν υἱέων καὶ θυγατέρων, εἰ δὲ μή, θάτερα· διανοηθήτω δὲ αὐτός τε ὁ προκριθεὶς καὶ ὁ προκρίνων ὡς οὖσαν ταύτην e
45 τὴν ἀρχὴν τῶν ἐν τῇ πόλει ἀκροτάτων ἀρχῶν πολὺ μεγίστην. παντὸς γὰρ δὴ φυτοῦ ἡ πρώτη βλάστη καλῶς ὁρμηθεῖσα πρὸς ἀρετὴν τῆς αὐτοῦ φύσεως κυριωτάτη τέλος ἐπιθεῖναι τὸ πρόσφορον, τῶν τε ἄλλων φυτῶν καὶ τῶν ζῴων ἡμέρων καὶ ἀγρίων καὶ ἀνθρώπων.
766 ἄνθρωπος δέ, ὥς φαμεν, ἥμερον, ὅμως μὴν παιδείας a μὲν ὀρθῆς τυχὸν καὶ φύσεως εὐτυχοῦς, θειότατον ἡμερώτατόν τε ζῷον γίγνεσθαι φιλεῖ, μὴ ἱκανῶς δὲ ἢ μὴ καλῶς τραφὲν ἀγριώτατον ὁπόσα φύει γῆ. ὧν ἕνεκα οὐ δεύτερον οὐδὲ πάρεργον δεῖ τὴν παίδων τροφὴν τὸν νο-

et ipsos, alios in musica, alios in certamine (corporum). in hoc igitur hominum atque equorum certationis eosdem, in musica vero alios eorum, qui cantu singulari et imitatione certant, velut recitatorum, fidicinum, tibicinum, reliquorum hujus generis alios arbitros fieri par est, alios cantu chorico certantium. itaque primum chororum ludo puerorum et virorum et puellarum in saltationibus e dispositioni universæ, quæ fieri solet, musicæ præfecti eligendi sunt; sufficiet autem unus iis præfectus, qui non minor sit quadraginta annis. item unus sufficiet ad cantum singularem, non minus quam triginta annos natus, qui contendentes introducat interque eos commode disceptet. jam chororum præfectus et dispositor tali quodam modo eligendus est: quicumque hæc studia adamarunt, in conventum eunto, multa, si non eant, proposita, de quo judicent legum custodes; ceteris, si nolint, nulla necessitas esto. deinde designatio quoque ab eligentibus facienda est ex peritis, et in probatione hoc unum objicitor et defenditor, ab improbantibus, quod imperitus, ab alteris, quod peritus sit sortitus. qui autem unus ex decem per suffragia prælatis sortitus fuerit, probatus annuam chororum præfecturam gerito secundum legem. simili his modo et hac eadem ratione sortitus annum illum eorum, qui ad cantus singularis et concinentium tibiarum judicium venerint, præfectus esto ad judices ex sortitione judicium referens. Post hæc certationis arbitros eligi necesse est gymnicæ equorum et hominum ex iis, qui tertii itemque qui secundi census sunt. ad hos eligendos tribus classibus necessarium esto ire, infima sine multa dimittitor. tres autem sortiti sunto, postquam prælati numero fuerint viginti, sortiti autem ex iis tres, quos etiam calculus probantium probaverit. quod si quis reprobatus fuerit ex aliqua magistratus sortitione et judicatione, alii in ejus locum eligantur eodem modo eademque de iis probatio instituatur. Restat magistratus ad ea, quæ supra diximus, is, qui universam eruditionem feminarum et marium curet. unus igitur et his præfuturus esto secundum leges, annos natus non minus quam quinquaginta, liberorum legitimorum pater, maxime quidem filiorum et filiarum, si minus, alterorum; statuito autem et ipse antelatus et anteferens sic, ut summorum in civitate magistratuum hunc longe maximum esse cogitent. etenim omnium, quæ nascuntur, prima germinatio pulchre procedens plurimum valet ad finem, qui suæ cujusque naturæ virtuti conveniat, imponendum, cum in reliquis nascentibus, tum in animalibus mansuetis et feris atque in hominibus. homo autem, quem inter mansueta referimus, tamen, ut rectam eruditionem et felicem naturam nactus divinissimum et mansuetissimum animal fieri solet, ita non satis aut non bene educatus ferocissimum omnium, quæ terra gignit. quamobrem legislator committere non debet ut puerorum educatio secundo loco habeatur aut obiter

μοθέτην ἐᾶν γίγνεσθαι. πρῶτον δὲ ἄρξασθαι χρεὼν τὸν μέλλοντα αὐτῶν ἐπιμελήσεσθαι καλῶς αἱρεθῆναι τῶν ἐν τῇ πόλει ὃς ἂν ἄριστος εἰς πάντα ᾖ· τοῦτον κατὰ δύναμιν ὅτι μάλιστα αὐτοῖς καθιστάντα προστάττειν ἐπιμελητήν. αἱ πᾶσαι τοίνυν ἀρχαὶ πλὴν βουλῆς καὶ πρυτάνεων εἰς τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐλθοῦσαι φερόντων ψῆφον κρύβδην, τῶν νομοφυλάκων ὅντιν' ἂν ἕκαστος ἡγῆται κάλλιστ' ἂν τῶν περὶ παιδείαν ἄρξαι γενομένων· ᾧ δ' ἂν πλεῖσται ψῆφοι ξυμβῶσι, δοκιμασθεὶς ὑπὸ τῶν ἄλλων ἀρχόντων τῶν ἑλομένων πλὴν νομοφυλάκων ἀρχέτω ἔτη πέντε, ἕκτῳ δὲ κατὰ ταὐτὰ ἄλλον ἐπὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν αἱρεῖσθαι.

Ἐὰν δέ τις δημοσίαν ἀρχὴν ἄρχων ἀποθάνῃ πρὶν ἐξήκειν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν πλεῖον ἢ τριάκοντα ἐπιδεομένην ἡμερῶν, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἄλλον καθιστάναι οἷς ἦν τοῦτο προσηκόντως μέλον. καὶ ἐὰν ὀρφανῶν ἐπίτροπος τελευτήσῃ τις, οἱ προσήκοντες καὶ ἐπιδημοῦντες πρὸς πατρὸς καὶ μητρὸς μέχρι ἀνεψιῶν παίδων ἄλλον καθιστάντων ἐντὸς δέκα ἡμερῶν, ἢ ζημιούσθων ἕκαστος δραχμῇ τῆς ἡμέρας, μέχριπερ ἂν τοῖς παισὶ καταστήσωσι τὸν ἐπίτροπον.

Πᾶσα δὲ δή που πόλις ἄπολις ἂν γίγνοιτο, ἐν ᾗ δικαστήρια μὴ καθεστῶτα εἴη κατὰ τρόπον· ἄφωνος δ' αὖ δικαστὴς ἡμῖν καὶ μὴ πλείω τῶν ἀντιδίκων ἐν ταῖς ἀνακρίσεσι φθεγγόμενος, καθάπερ ἐν ταῖς διαίταις, οὐκ ἄν ποτε ἱκανὸς γένοιτο περὶ τὴν τῶν δικαίων κρίσιν· ὧν ἕνεκα οὔτε πολλοὺς ὄντας ῥᾴδιον εὖ δικάζειν οὔτε ὀλίγους φαύλους. σαφὲς δὲ ἀεὶ τὸ ἀμφισβητούμενον χρεὼν γίγνεσθαι παρ' ἑκατέρων, ὁ δὲ χρόνος ἅμα καὶ τὸ βραδὺ τό τε πολλάκις ἀνακρίνειν πρὸς τὸ φανερὰν γίγνεσθαι τὴν ἀμφισβήτησιν ξύμφορον· ὧν ἕνεκα πρῶτον μὲν εἰς γείτονας ἰέναι χρὴ τοὺς ἐπικαλοῦντας ἀλλήλοις καὶ τοὺς φίλους τε καὶ ξυνειδότας ὅτι μάλιστα τὰς ἀμφισβητουμένας πράξεις· ἐὰν δ' ἄρα μὴ ἐν τούτοις τις ἱκανὴν κρίσιν λαμβάνῃ, πρὸς ἄλλο δικαστήριον ἴτω· τὸ δὲ τρίτον, ἂν τὰ δύο δικαστήρια μὴ δύνηται διαλλάξαι, τέλος ἐπιθέτω τῇ δίκῃ. Τρόπον δή τινα καὶ τῶν δικαστηρίων αἱ καταστάσεις ἀρχόντων εἰσὶν αἱρέσεις· πάντα μὲν γὰρ ἄρχοντα ἀναγκαῖον καὶ δικαστὴν εἶναί τινων, δικαστὴς δὲ οὐκ ἄρχων καί τινα τρόπον ἄρχων οὐ πάνυ φαῦλος γίγνεται τὴν τόθ' ἡμέραν, ᾗπερ ἂν κρίνων τὴν δίκην ἀποτελῇ. θέντες δὴ καὶ τοὺς δικαστὰς ὡς ἄρχοντας λέγωμεν, τίνες ἂν εἶεν πρέποντες καὶ τίνων ἄρα δικασταὶ καὶ πόσοι ἐφ' ἕκαστον. κυριώτατον μὲν τοίνυν ἔστω δικαστήριον ὅπερ ἂν αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀποφήνωσιν ἕκαστοι, κοινῇ τινὰς ἑλόμενοι· δύο δὴ τῶν λοιπῶν ἔστω κριτήρια, τὸ μὲν ὅταν τίς τινα ἰδιώτην ἰδιώτης ἐπαιτιώμενος ἀδικεῖν αὐτὸν ἄγων εἰς δίκην βούληται διακριθῆναι, τὸ δ' ὁπόταν τὸ δημόσιον ὑπό τινος τῶν πολιτῶν ἡγῆταί τις ἀδικεῖσθαι καὶ βουληθῇ τῷ κοινῷ βοηθεῖν. λεκτέον δ', ὁποῖοί τ' εἰσὶ καὶ τίνες οἱ κριταί. πρῶτον δὴ δικαστήριον ἡμῖν γιγνέσθω κοινὸν ἅπασι τοῖς τὸ τρίτον ἀμφισβητοῦσιν ἰδιώταις πρὸς ἀλλήλους, γενόμενον τῇδέ πῃ·

agatur. primum autem eum, qui probe curam eorum gesturus est, auctorem fieri par est ut ex civibus eligatur is, qui optimus sit ad omnia: hunc quam maxime potest operam det ut eis curatorem constituens præficiat. magistratus igitur omnes præter consilium et præsides conventu in Apollinis templo facto clam suffragium ferunto de legum custodibus, quem quisque putet optime præfuturum rebus ad eruditionem institutis, et cui plurima suffragia obtigerint, is probatus a reliquis, qui elegerunt, magistratibus præter legum custodes quinque annos præesto, sexto autem eodem modo alium qui præsit eligant.

Si quis publico magistratu fungens mortuus est ante munus exactum plus quam triginta diebus, simili modo ei magistratui alium præficiant quibus id curæ esse conveniebat. et si quis pupillorum tutor decessit, qui adsunt in civitate cognati eorum ex patre et matre usque ad consobrinorum filios alium constituunto intra decem dies, aut multantor una singuli drachma in singulos dies, donec pupillis constituerint tutorem.

Omnis vero civitas non civitas erit, in qua judicia non sint constituta commode: rursus si infans nobis judex sit nec plura quam litigantes in quæstionibus verba faciens, quemadmodum in arbitriis, nunquam idoneus sit ad jus judicandum; quam ob rem nec si multi sint, facile bene judicent, nec si pauci, ignavi. clarum autem fieri semper necesse est id, de quo utrimque controversia est, ad quod efficiendum tempus simul et tarditas et crebra quæstionis iteratio conducunt. itaque primum vicinos adire debent ii, qui inter se accusant, et amicos et earum rerum, de quibus controversia est, maxime gnaros; a quibus si quis idoneam disceptationem non impetrat, ad alios judices se conferto; tertium autem judicium, si duo illa dirimere controversiam non possunt, finem imponito liti. Quodammodo vero etiam judiciorum constitutiones magistratuum sunt electiones; quemvis enim magistratum necesse est etiam judicem esse aliquorum, judex autem non magistratus et quodammodo magistratus nequaquam sordidus est eo die, quo judicans litem terminat. quare judicibus quoque pro magistratibus positis dicamus, quosnam esse conveniat et quarum rerum judices et quot ad singulas. jam summa quidem dignitate præditum esto judicium quod ipsi sibi constituerint quique, communiter electis aliquibus constans; duo igitur reliquorum sunto tribunalia, unum, cum privatus privatum injuriam sibi facere criminans in jus vocat litis dirimendæ causa, alterum, cum rei publicæ ab aliquo civium injuriam fieri aliquis putans auxiliari vult communi. sed dicendum est, quales et qui sint judices. primum igitur judicium nobis commune fiat omnibus tertio litigantibus inter se privatis, hac fere ratione institutum:

πάσας δὴ τὰς ἀρχάς, ὁπόσαι τε κατ' ἐνιαυτὸν καὶ ὁπόσαι πλείω χρόνον ἄρχουσιν, ἐπειδὰν μέλλῃ νέος ἐνιαυτὸς μετὰ θερινὰς τροπὰς τῷ ἐπιόντι μηνὶ γίγνεσθαι, ταύτης τῆς ἡμέρας τῇ πρόσθεν πάντας χρὴ 5 τοὺς ἄρχοντας συνελθεῖν εἰς ἓν ἱερὸν καὶ τὸν θεὸν ὀμόσαντας οἷον ἀπάρξασθαι πάσης ἀρχῆς ἕνα δικαστήν, d ὃς ἂν ἐν ἀρχῇ ἑκάστῃ ἄριστός τε εἶναι δόξῃ καὶ ἄριστ' ἂν καὶ ὁσιώτατα τὰς δίκας τοῖς πολίταις αὐτῷ τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν φαίνηται διακρίνειν. τούτων δὲ αἱρε-10 θέντων γίγνεσθαι μὲν δοκιμασίαν ἐν τοῖς ἑλομένοις αὐτοῖς· ἐὰν δὲ ἀποδοκιμασθῇ τις, ἕτερον ἀνθαιρεῖσθαι κατὰ ταὐτά. τοὺς δὲ δοκιμασθέντας δικάζειν μὲν τοῖς τἆλλα δικαστήριά φυγοῦσι, τὴν δὲ ψῆφον φανερὰν φέρειν. ἐπηκόους δ' εἶναι καὶ θεατὰς τούτων τῶν δικῶν 15 ἐξ ἀνάγκης μὲν βουλευτὰς καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας e τοὺς ἑλομένους αὐτούς, τῶν δὲ ἄλλων τὸν βουλόμενον. ἐὰν δέ τις ἐπαιτιᾶταί τινα ἑκόντα ἀδίκως κρῖναι τὴν δίκην, εἰς τοὺς νομοφύλακας ἰὼν κατηγορείτω· ὁ δὲ ὀφλὼν τὴν τοιαύτην δίκην ὑπεχέτω μὲν τοῦ βλάβους 20 τῷ βλαφθέντι τὸ ἥμισυ τίνειν, ἐὰν δὲ μείζονος ἄξιος εἶναι δόξῃ ζημίας, προστιμᾶν τοὺς κρίναντας τὴν δίκην, ὅτι χρὴ πρὸς τούτῳ παθεῖν αὐτὸν ἢ ἀποτίνειν τῷ κοινῷ καὶ τῷ τὴν δίκην δικασαμένῳ. περὶ δὲ τῶν δημοσίων ἐγκλημάτων ἀναγκαῖον πρῶτον μὲν τῷ 768 πλήθει μεταδιδόναι τῆς κρίσεως· οἱ γὰρ ἀδικούμενοι a πάντες εἰσίν, ὁπόταν τις τὴν πόλιν ἀδικῇ, καὶ χαλεπῶς ἂν ἐν δίκῃ φέροιεν ἄμοιροι γιγνόμενοι τῶν τοιούτων διακρίσεων· ἀλλ' ἀρχήν τε εἶναι χρὴ τῆς τοιαύτης δίκης καὶ τελευτὴν εἰς τὸν δῆμον ἀποδιδο-30 μένην, τὴν δὲ βάσανον ἐν ταῖς μεγίσταις ἀρχαῖς τρισίν, ἃς ἂν ὅ τε φεύγων καὶ ὁ διώκων ξυνομολογῆτον· ἐὰν δὲ μὴ δύνησθον κοινωνῆσαι τῆς ὁμολογίας αὐτοί, τὴν βουλὴν ἐπικρίνειν αὐτῶν τὴν αἵρεσιν ἑκατέρου. δεῖ δὲ δὴ καὶ τῶν ἰδίων δικῶν κοινωνεῖν κατὰ δύναμιν b 35 ἅπαντας· ὁ γὰρ ἀκοινώνητος ὢν ἐξουσίας τοῦ συνδικάζειν ἡγεῖται τὸ παράπαν τῆς πόλεως οὐ μέτοχος εἶναι. διὰ ταῦτ' οὖν δὴ καὶ κατὰ φυλὰς ἀναγκαῖον δικαστήριά τε γίγνεσθαι καὶ κλήρῳ δικαστὰς ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἀδιαφθόρους ταῖς δεήσεσι δικάζειν· τὸ δὲ 40 τέλος κρίνειν πάντων τῶν τοιούτων ἐκεῖνο τὸ δικαστήριον, ὅ φαμεν εἴς γε ἀνθρωπίνην δύναμιν ὡς οἷόν τε ἀδιαφθορώτατα παρεσκευάσθαι τοῖς μὴ δυναμένοις c μήτε ἐν τοῖς γείτοσι μήτε ἐν τοῖς φυλετικοῖς δικαστηρίοις ἀπαλλάττεσθαι.

45 Νῦν δὴ περὶ μὲν δικαστήρια ἡμῖν, ἃ δή φαμεν οὔθ' ὡς ἀρχὰς οὔθ' ὡς μὴ ῥᾴδιον εἰπόντα ἀναμφισβητήτως εἰρηκέναι, περὶ μὲν ταῦτα οἷον περιγραφή τις ἔξωθεν περιγεγραμμένη τὰ μὲν εἴρηκε, τὰ δ' ἀπολείπει σχεδόν· πρὸς γὰρ τέλει νομοθεσίας ἡ δικῶν ἀκριβὴς νόμων 50 θέσις ἅμα καὶ διαίρεσις ὀρθότατα γίγνοιτ' ἂν μακρῷ. ταύταις μὲν οὖν εἰρήσθω πρὸς τῷ τέλει περιμένειν ἡμᾶς, d αἱ δὲ περὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς καταστάσεις σχεδὸν τὴν πλείστην εἰλήφασι νομοθεσίαν. τὸ δὲ ὅλον καὶ ἀκριβὲς περὶ ἑνός τε καὶ πάντων τῶν κατὰ πόλιν καὶ πολιτικὴν

omnes utique magistratus cum annui, tum quorum longius imperium, cum novus annus post solstitium aestivum mense insequenti initurus est, pridie ejus diei conveniant omnes in unum templum et per deum jurati ex quovis magistratu unum quasi delibent judicem, qui in quoque magistratu optimus esse visus fuerit optimeque et sanctissime lites civibus suis per insequentem annum dijudicaturus. horum post electionem probatio fiat inter ipsos, qui elegerunt, reprobato vero aliquo ejus in locum alius legatur eodem modo. probati autem jus dicant reliqua judicia aversatis et palam suffragium ferant, audientibus spectantibusque necessario consiliariis et reliquis magistratibus, qui eos elegerunt, de ceteris autem qui volet. quod si quis quem scientem injuste judicasse rem criminatur, apud legum custodes eum accusato; quo crimine condemnatus pœnæ loco dimidium damni solvito ei, qui damnum est passus; sin autem majorem mulctam commeritus esse visus fuerit, insuper aestiment qui rem judicarunt, quid eum præterea pati aut solvere communi et accusatori oporteat. de publicis autem criminibus primum necesse est multitudinem participem facere judicandi; nam quibus injuria fit omnes sunt, cum quis civitati injuriam facit, suoque jure graviter ferrent, si ab hujus generis judiciis excluderentur; sed et initium talis actionis et finem ad populum referri par est, quæstionem vero committi tribus magistratibus summis, de quibus reo cum actore conveniat: quod si consensum ipsi efficere non possunt, consilium de utriusque eorum electione decernat. sed privatorum quoque causarum omnes quantum potest participes fieri necesse est; nam qui nullam partem potestatis una judicandi habet, is omnino se non participem esse civitatis putat. propterea igitur etiam per tribus judicia fieri et sorte ductos judices e vestigio incorruptos precibus jus dicere oportet; extremum vero de his omnibus judicet judicium illud, quod quantum inter homines potest incorruptissimum constitutum esse dicimus iis, qui neque apud vicinos neque apud tribuum judices lites dirimere suas possunt.

Nunc igitur de judiciis, quæ neque magistratus neque non magistratus esse facile quis sine controversia dixerit, de his nostra quasi extrinsecus circumducta adumbratio memoravit alia, alia, ut videtur, indicta relinquit; in fine enim legislationis longe aptissimus erit judiciorum legibus accurate scribendis simul et judiciis distribuendis locus. hæc igitur in fine exspectare nos jussa sunto, reliquorum vero magistratuum constitutiones fere maximam partem legibus sunt definitæ. sed omnino et accurate de unius pariter atque omnium ad civitatem et ad universam artem

πᾶσαν διοικήσεων οὐκ ἔστι γενέσθαι σαφές, πρὶν ἂν ἡ διέξοδος ἀπ' ἀρχῆς τά τε δεύτερα καὶ τὰ μέσα καὶ πάντα μέρη τὰ ἑαυτῆς ἀπολαβοῦσα πρὸς τέλος ἀφίκηται. νῦν μὴν ἐν τῷ παρόντι μέχρι τῆς τῶν ἀρχόντων
5 αἱρέσεως γενομένης τελευτὴ μὲν τῶν ἔμπροσθεν αὕτη e γίγνοιτ' ἂν ἱκανή, νόμων δὲ θέσεως ἀρχὴ καὶ ἀναβολῶν ἅμα καὶ ὄκνων οὐδὲν ἔτι δεομένη. — ΚΛ. Πάντως μοι κατὰ νοῦν, ὦ ξένε, τὰ ἔμπροσθεν εἰρηκὼς τὴν ἀρχὴν νῦν τελευτῇ προσάψας περί τῶν τε εἰρημένων καὶ
10 τῶν μελλόντων ῥηθήσεσθαι ταῦτα ἔτι μᾶλλον ἐκείνων
769 εἴρηκας φιλίως. — ΑΘ. Καλῶς τοίνυν ἂν ἡμῖν ἡ πρε- a σβυτῶν ἔμφρων παιδιὰ μέχρι δεῦρ' εἴη τὰ νῦν διαπεπαισμένη. — ΚΛ. Καλὴν τὴν σπουδὴν ἔοικας δηλοῦν τῶν ἀνδρῶν. — ΑΘ. Εἰκός γε· τόδε δ' ἐννοήσωμεν εἴ
15 σοι δοκεῖ καθάπερ ἐμοί. — ΚΛ. Τὸ ποῖον δή; καὶ περὶ τίνων; — ΑΘ. Οἶσθ', ὅτι καθάπερ ζωγράφων οὐδὲν πέρας ἔχειν ἡ πραγματεία δοκεῖ περὶ ἑκάστων τῶν ζῴων, ἀλλ' ἢ τοῦ χραίνειν ἢ ἀποχραίνειν ἢ ὅτι δή ποτε καλοῦσι τὸ τοιοῦτον οἱ ζωγράφων παῖδες, οὐκ ἄν ποτε b
20 δοκεῖ παύσασθαι κοσμοῦσα ὥστε ἐπίδοσιν μηκέτ' ἔχειν εἰς τὸ καλλίω τε καὶ φανερώτερα γίγνεσθαι τὰ γεγραμμένα. — ΚΛ. Σχεδὸν ἐννοῶ ἀκούων καὶ αὐτὸς ταῦτα, ἃ λέγεις· ἐπεὶ ἐντριβής γε οὐδαμῶς γέγονα τῇ τοιαύτῃ τέχνῃ. — ΑΘ. Καὶ οὐδέν γε ἐβλάβης. χρησώμεθά γε
25 μὴν τῷ νῦν παρατυχόντι περὶ αὐτῆς ἡμῖν λόγῳ τὸ τοιόνδε, ὡς εἴ ποτέ τις ἐπινοήσειε γράψαι τε ὡς κάλλιστον ζῷον καὶ τοῦτ' αὖ μηδέποτε ἐπὶ φαυλότερον, ἀλλ' ἐπὶ c τὸ βέλτιον ἴσχειν τοῦ ἐπιόντος ἀεὶ χρόνου, ξυννοεῖς, ὅτι θνητὸς ὢν, εἰ μή τινα καταλείψει διάδοχον τοῦ ἐπα-
30 νορθοῦν τε, ἐάν τι σφάλληται τὸ ζῷον ὑπὸ χρόνων, καὶ τὸ παραλειφθὲν ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς ἑαυτοῦ πρὸς τὴν τέχνην οἷός τε εἰς τὸ πρόσθεν ἔσται φαιδρύνων ποιεῖν ἐπιδιδόναι, σμικρόν τινα χρόνον αὐτῷ πόνος παραμένει πάμπολυς. — ΚΛ. Ἀληθῆ. — ΑΘ. Τί οὖν; ἆρ' οὐ d
35 τοιοῦτον δοκεῖ σοι τὸ τοῦ νομοθέτου βούλημ' εἶναι; πρῶτον μὲν γράψαι τοὺς νόμους πρὸς τὴν ἀκρίβειαν κατὰ δύναμιν ἱκανῶς, ἔπειτα προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ τῶν δοξάντων ἔργῳ πειρώμενον ἆρ' οἴει τινὰ οὕτως ἄφρονα γεγονέναι νομοθέτην, ὥστ' ἀγνοεῖν, ὅτι πάμ-
40 πολλα ἀνάγκη παραλείπεσθαι τοιαῦτα, ἃ δεῖ τινὰ ξυνεπόμενον ἐπανορθοῦν, ἵνα μηδαμῇ χείρων, βελτίων δὲ ἡ πολιτεία καὶ ὁ κόσμος ἀεὶ γίγνηται περὶ τὴν ᾠκισμένην αὐτῷ πόλιν; — ΚΛ. Εἰκός, πῶς γὰρ οὔ; βούλε- e σθαι πάντα ὁντινοῦν τὸ τοιοῦτον. — ΑΘ. Οὐκοῦν εἴ τίς
45 τινα μηχανὴν ἔχοι πρὸς τοῦτο ἔργῳ καὶ λόγοις, τίνα τρόπον διδάξειεν ἂν ἕτερον εἴτε μείζονα εἴτε ἐλάττω περὶ τοῦτ' ἔχειν ἔννοιαν, ὅπως χρὴ φυλάττειν καὶ ἐπανορθοῦν νόμους, οὐκ ἄν ποτε λέγων ἀπείποι τὸ τοιοῦτον
770 πρὶν ἐπὶ τέλος ἐλθεῖν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. a
50 Οὐκοῦν ἐν τῷ νῦν παρόντι ποιητέον ἐμοὶ καὶ σφῷν τοῦτο; — ΚΛ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις; — ΑΘ. Ἐπειδὴ νομοθετεῖν μὲν μέλλομεν, ᾕρηνται δὲ ἡμῖν νομοφύλακες, ἡμεῖς δ' ἐν δυσμαῖς τοῦ βίου, οἱ δ' ὡς πρὸς ἡμᾶς νέοι, ἅμα μέν, ὥς φαμεν, δεῖ νομοθετεῖν ἡμᾶς, ἅμα

civilem pertinentium rerum administrationibus cognosci nequit, antequam tractatio a principio inde et secundis et mediis et omnibus partibus suis absoluta ad finem pervenerit. nunc tamen quoniam usque ad magistratuum electionem progressa est, commode hic finis antea dictis imponi et legum ferendarum initium fieri poterit neque ulla amplius dilatione aut tergiversatione indigens. — Cl. Cum priora, o hospes, plane ad mentem meam dixeris, nunc quod dicendorum principium dictorum fini conjunxisti, hæc magis etiam, quam illa, amice dixisti. — Ath. Decore igitur sobriam senum lusionem adhuc lusisse mihi videmur. — Cl. Decoram rei seriæ operam a viris dandam dicere videris. — Ath. Recte quidem; sed illud reputemus an idem mecum sentias. — Cl. Quid tandem? et qua de re? — Ath. Scis artificum, quemadmodum pictorum in omnibus, quæ pingunt, animalibus operam finem nullum habere videri, sed colorare aut decolorare aut quocumque nomine pictorum filii tali in re utuntur, nunquam intermittere posse ornantem, quin amplius incrementum pulchritudinis et claritatis recipiant imagines. — Cl. Intelligo fere et ipse audiens hæc, quæ dicis; nam usum quidem artis hujusmodi nullum percepi. — Ath. Neque damni quicquam fecisti. sed utamur sermone nunc nobis de ea oblato ad illud, quod si quis aliquando non solum pingere animal quam pulcherrimum voluerit, sed etiam semper in melius, nunquam in deterius procedente tempore conditionem ejus mutari, intelligis, cum mortalis sit, nisi relinquet successorem aliquem et instaurandi, si quam vetustas corruptelam inferat animali, et qui propter ipsius imbecillitatem prætermissum ad artem deinceps illustrando possit adaugere, exiguum ei tempus laborem manere permagnum. — Cl. Sunt ista. — Ath. Quid ergo? nonne tale quid velle tibi legislator videtur? primum quidem pro viribus satis accurate scribere leges, deinde progressu temporis et ea, quæ ipsi placuerunt, experientem adeone stultum quemquam legislatorem esse putas, ut nesciat permulta sibi relinquenda esse ejusmodi, quæ sequens aliquis corrigat necesse sit, quo ne ullo modo pejor, sed melior semper res publica et forma civitatis ab eo conditæ fiat? — Cl. Consentaneum est, qui enim minus? unumquemque tale quid velle. — Ath. Nonne igitur si quis artificium aliquod ad hoc teneret facto et verbis, qua ratione docere alium posset intellectum majorem minoremve de eo habere, quomodo custodiendæ corrigendæque leges sint, nunquam tale quid docere desisteret priusquam ad finem pervenisset? — Cl. Qui enim desisteret? — Ath. Ergone in præsentia mihi vobisque id agendum? — Cl. Quid vero dicis? — Ath. Quoniam leges laturi sumus legumque custodes elegimus, nostra vero ad occasum vergit vita, illi præ nobis juvenes sunt, nostrum esse dicimus simul et leges ferre et

δὲ πειρᾶσθαι ποιεῖν καὶ τούτους αὐτοὺς νομοθέτας τε καὶ νομοφύλακας εἰς τὸ δυνατόν. — ΚΛ. Τί μήν; εἴπερ οἷοί τέ γ' ἐσμὲν ἱκανῶς. — ΑΘ. Ἀλλ' οὖν πειρατέα γε b καὶ προθυμητέα. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Λέ-
5 γωμεν δὴ πρὸς αὐτούς· Ὦ φίλοι σωτῆρες νόμων, ἡμεῖς περὶ ἑκάστων ὧν τίθεμεν τοὺς νόμους πάμπολλα παραλείψομεν· ἀνάγκη γάρ· οὐ μὴν ἀλλ' ὅσα γε μὴ σμικρὰ καὶ τὸ ὅλον εἰς δύναμιν οὐκ ἀνήσομεν ἀπεριήγητον καθάπερ τινὶ περιγραφῇ· τοῦτο δὲ δεήσει συμ-
10 πληροῦν ὑμᾶς τὸ περιηγηθέν. ὅποι δὲ βλέποντες δράσετε τὸ τοιοῦτον, ἀκούειν χρή. Μέγιλλος μὲν γὰρ καὶ c ἐγὼ καὶ Κλεινίας εἰρήκαμέν τε αὐτὰ ἀλλήλοις οὐκ ὀλιγάκις ὁμολογοῦμέν τε λέγεσθαι καλῶς· ὑμᾶς δὲ ἡμῖν βουλόμεθα ξυγγνώμονάς τε ἅμα καὶ μαθητὰς γίγνεσθαι,
15 βλέποντας πρὸς ταῦτα, εἰς ἅπερ ἡμεῖς συνεχωρήσαμεν ἀλλήλοις τὸν νομοφύλακά τε καὶ νομοθέτην δεῖν βλέπειν. ἦν δὲ ἡ συγχώρησις ἓν ἔχουσα κεφάλαιον, ὅπως ποτὲ ἀνὴρ ἀγαθὸς γίγνοιτ' ἄν, τὴν ἀνθρώπῳ προσήκου- d σαν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἔχων, ἔκ τινος ἐπιτηδεύματος ἤ
20 τινος ἤθους ἢ ποιᾶς κτήσεως ἢ ἐπιθυμίας ἢ δόξης ἢ μαθημάτων ποτέ τινων, εἴτε ἄρρην τις τῶν ξυνοικούντων οὖσα ἡ φύσις εἴτε θήλεια, νέων ἢ γερόντων, ὅπως εἰς ταὐτὸν τοῦτο, ὃ λέγομεν, τεταγμένη σπουδὴ πᾶσα ἔσται διὰ παντὸς τοῦ βίου, τῶν δ' ἄλλων ὁπόσα ἐμπό-
25 δια τούτοις μηδὲν προτιμῶν φανεῖται μηδ' ὁτιοῦν, τελευτῶν δὲ καὶ πόλεως ἐὰν ἀνάστατον ἀνάγκη φαίνη- e ται γίγνεσθαι πρὶν ἐθέλειν δούλειον ὑπομείνασα ζυγὸν ἄρχεσθαι ὑπὸ χειρόνων, ἢ λείπειν φυγῇ τὴν πόλιν, ὡς πάντα τὰ τοιαῦτ' ἄρ' ἔσθ' ὑπομενετέον πάσχοντας πρὶν
30 ἀλλάξασθαι πολιτείαν, ἢ χείρους ἀνθρώπους πέφυκε ποιεῖν. ταῦτα ἡμεῖς τε ἔμπροσθεν ξυνωμολογησάμεθα, καὶ νῦν ὑμεῖς ἡμῶν εἰς ταῦτα ἑκάτερα βλέποντες ἐπαι-
771 νεῖτε καὶ ψέγετε τοὺς νόμους, ὅσοι μὴ ταῦτα δυνατοί, a τοὺς δὲ δυνατοὺς ἀσπάζεσθέ τε καὶ φιλοφρόνως δεχό-
35 μενοι ζῆτε ἐν αὐτοῖς· τὰ δ' ἄλλα ἐπιτηδεύματα καὶ πρὸς ἄλλα τείνοντα τῶν ἀγαθῶν λεγομένων χαίρειν χρὴ προσαγορεύειν.

Ἀρχὴ δὲ ἔστω τῶν μετὰ ταῦτα ἡμῖν νόμων ἥδε τις, ἀφ' ἱερῶν ἠργμένη. τὸν ἀριθμὸν γὰρ δὴ δεῖ πρῶτον
40 ἀναλαβεῖν ἡμᾶς τὸν τῶν πεντακισχιλίων καὶ τετταράκοντα, ὅσας εἶχέ τε καὶ ἔχει τομὰς προσφόρους ὅ τε ὅλος ἅμα καὶ ὁ κατὰ φυλάς, ὃ δὴ τοῦ παντὸς ἔθεμεν b δωδεκατημόριον ἓν καὶ εἴκοσιν εἰκοσάκις ὀρθότατα φύν. ἔχει δὲ διανομὰς δώδεκα μὲν ὁ πᾶς ἀριθμὸς ἡμῖν, δώ-
45 δεκα δὲ καὶ ὁ τῆς φυλῆς· ἑκάστην δὴ τὴν μοῖραν διανοεῖσθαι χρεὼν ὡς οὖσαν ἱερὰν θεοῦ δῶρον, ἑπομένην τοῖς μησὶ καὶ τῇ τοῦ παντὸς περιόδῳ. διὸ καὶ πᾶσαν πόλιν ἄγει μὲν τὸ ξύμφυτον ἱεροῦν αὐτάς, ἄλλοι δὲ ἄλλων ἴσως ὀρθότερον ἐνείμαντό τε καὶ εὐτυχέστερον
50 ἐθείωσαν τὴν διανομήν. ἡμεῖς δὲ οὖν νῦν φαμὲν ὀρθότατα c προῃρῆσθαι τὸν τῶν πεντακισχιλίων καὶ τετταράκοντα ἀριθμόν, ὃς πάσας τὰς διανομὰς ἔχει μέχρι τῶν δώδεκα ἀπὸ μιᾶς ἀρξάμενος πλὴν ἑνδεκάδος. αὕτη δ' ἔχει σμικρότατον ἴαμα· ἐπὶ θάτερα γὰρ ὑγιὴς γίγνεται δυοῖν

hos quoque ipsos legum latores pariter atque custodes pro viribus facere conari. — Cl. Quidni? si modo satis possumus. — Ath. At conandum tamen et studendum. — Cl. Qui non? — Ath. Dicamus igitur eis: O cari servatores legum, nos de singulis, quæ legibus definimus, permultum reliqui faciemus; fert enim necessitas; at nihilo minus quicquid haud parvum est atque totum pro viribus non remittemus quin quasi adumbrantes describamus; quam quidem descriptionem vestrum erit complere. quo vero respicientes ejusmodi officio satisfacturi sitis, haud abs re fuerit audire. Megillus enim et ègo et Clinias sæpe id inter nos diximus et bene dici consentimus; vos autem assentientes nobis eosdemque discipulos fieri volumus ita, ut respiciatis illuc, quo inter nos convenit legum custodi pariter ac latori esse respiciendum. cujus consensionis summa hæc erat, quocumque modo vir bonus fieri posset, humana præditus animi virtute, ex aliquo studio vel instituto vel qualicumque quæstu vel cupiditate vel opinione vel disciplina aliqua, sive quis mas natus foret inter cives sive femina, in juvenum vel senum numero, ad unum hoc, quod dicimus, compositam fore contentionem omnem per totam vitam, ceterarum autem rerum his obstantium nullam a quoquam prælatum iri, quin ad extremum etiam civitatis si intereundi necessitas appareat priusquam servitutis jugo recepto regi a deterioribus velit, aut fuga civitatem relinquendi, hæc omnia subeunda et patienda esse priusquam civitatis forma admittatur, quæ homines deteriores reddat. hæc et nos antea consensu probavimus, et nunc vos nostras hæc duo respicientes laudate et vituperate leges, quæ hæc præstare nequeant, quæ vero possint, eas amplectimini et amice receptis vitam accommodate vestram; cetera autem studia et ad alia ex iis, quæ bona dicuntur, pertinentia valere jubenda sunt.

Principium autem legum deinceps nostrarum hocce esto, a sacris inchoatum. quippe numerum necesse est primum repetamus quinque millium quadraginta, quot haberet habeatque sectiones idoneas cum universus, tum per tribus divisus, quam duodecimam totius partem posuimus vicies unum et viginti natura efficientem rectissime. præbent autem nobis et toto et singularum tribuum numero distributiones duodecim unamquamque partem tanquam dei munus sacram habere debemus, menses et circuitum universi sequentem. quare totam quoque civitatem ducit quidem cognatum illud partes sacrans, sed distributionem alii aliis fortasse et rectius instituerunt et felicius divinitatis participem reddiderunt. nos vero utique nunc rectissime præoptasse dicimus quinque millium quadraginta numerum, omnes inde a prima distributiones usque ad duodecim habentem excepta undenaria, quæ tamen et ipsa minimam medicinam admittit; demptis enim et alteri parti attributis

ἑστίαιν ἀπονεμηθείσαιν. ὡς δ' ἔστι ταῦτα ἀληθῶς ὄντα, κατὰ σχολὴν οὐκ ἂν πολὺς ἐπιδείξειε μῦθος. πιστεύσαντες δὴ τὰ νῦν τῇ παρούσῃ φήμῃ καὶ λόγῳ νείμωμέν d τε ταύτην καὶ ἑκάστῃ μοίρᾳ θεὸν ἢ θεῶν παῖδα ἐπιφη-
5 μίσαντες, βωμούς τε καὶ τὰ τούτοις προσήκοντα ἀποδόντες, θυσιῶν πέρι ξυνόδους ἐπ' αὐτοῖς ποιώμεθα δύο τοῦ μηνός, δώδεκα μὲν τῇ τῆς φυλῆς διανομῇ, δώδεκα δὲ αὐτῷ τῷ τῆς πόλεως διαμερισμῷ, θεῶν μὲν δὴ πρῶτον χάριτος ἕνεκα καὶ τῶν περὶ θεούς, δεύτερον δὲ
10 ἡμῶν αὐτῶν οἰκειότητός τε πέρι καὶ γνωρίσεως ἀλλήλων, ὡς φαῖμεν ἄν, καὶ ὁμιλίας ἕνεκα πάσης. πρὸς e γὰρ δὴ τὴν τῶν γάμων κοινωνίαν καὶ ξύμμιξιν ἀναγκαίως ἔχει τὴν ἄγνοιαν ἐξαιρεῖν, παρ' ὧν τέ τις ἄγεται καὶ ἃ, καὶ οἷς ἐκδίδωσι, περὶ παντὸς ποιούμενον ὅτι
15 μάλιστα τὸ μὴ σφάλλεσθαι μηδαμῶς ἐν τοῖς τοιούτοις κατὰ τὸ δυνατόν. τῆς οὖν τοιαύτης σπουδῆς ἕνεκα χρὴ καὶ τὰς παιδιὰς ποιεῖσθαι χορεύοντάς τε καὶ χορευούσας κόρους καὶ κόρας καὶ ἅμα δὴ θεωροῦντάς τε καὶ
772 θεωρουμένους μετὰ λόγου τε καὶ ἡλικίας τινὸς ἐχούσης a
20 εἰκυίας προφάσεις, γυμνοὺς καὶ γυμνὰς μέχριπερ αἰδοῦς σώφρονος ἑκάστων. τούτων δ' ἐπιμελητὰς πάντων καὶ κοσμητὰς τοὺς τῶν χορῶν ἄρχοντας γίγνεσθαι καὶ νομοθέτας μετὰ τῶν νομοφυλάκων ὅσον ἂν ἡμεῖς ἐκλείπωμεν τάττοντες. ἀναγκαῖον δέ, ὅπερ εἴπομεν, περὶ τὰ
25 τοιαῦτα πάντα, ὅσα σμικρὰ καὶ πολλά, νομοθέτην μὲν b ἐκλείπειν, τοὺς δ' ἐμπείρους ἀεὶ κατ' ἐνιαυτὸν γιγνομένους αὐτῶν ἀπὸ τῆς χρείας μανθάνοντας τάττεσθαι καὶ ἐπανορθουμένους κινεῖν κατ' ἐνιαυτόν, ἕως ἂν ὅρος ἱκανὸς δόξῃ τῶν τοιούτων νομίμων καὶ ἐπιτηδευμάτων
30 γεγονέναι. χρόνος μὲν οὖν μέτριος ἅμα καὶ ἱκανὸς γίγνοιτ' ἂν τῆς ἐμπειρίας δεκαετηρὶς θυσιῶν τε καὶ χορειῶν ἐπὶ πάντα καὶ ἕκαστα ταχθείς, ζῶντος μὲν τοῦ τάξαντος νομοθέτου κοινῇ, τέλος δὲ σχόντος αὐτὰς ἑκά- c στας τὰς ἀρχὰς εἰς τοὺς νομοφύλακας εἰσφερούσας τὸ
35 παραλειπόμενον τῆς αὐτῶν ἀρχῆς ἐπανορθοῦσθαι, μέχριπερ ἂν τέλος ἔχειν ἕκαστον δόξῃ τοῦ καλῶς ἐξειργάσθαι· τότε δὲ ἀκίνητα θεμένους ἤδη χρῆσθαι μετὰ τῶν ἄλλων νόμων, οὓς ἔταξε κατ' ἀρχὰς ὁ θεὶς αὐτοῖς νομοθέτης. ὧν πέρι κινεῖν μὲν ἑκόντας μηδέποτε μηδέν·
40 εἰ δέ τις ἀνάγκη δόξειέ ποτε καταλαβεῖν, πάσας μὲν τὰς ἀρχὰς χρὴ ξυμβούλους, πάντα δὲ τὸν δῆμον καὶ d πάσας θεῶν μαντείας ἐπελθόντας, ἐὰν συμφωνῶσι πάντες, οὕτω κινεῖν, ἄλλως δὲ μηδέποτε μηδαμῶς, ἀλλὰ τὸν κωλύοντα ἀεὶ κατὰ νόμον κρατεῖν. Ὁπότε τις
45 οὖν καὶ ὁπηνίκα τῶν πέντε καὶ εἴκοσι γεγονότων ἔτη σκοπῶν καὶ σκοπούμενος ὑπ' ἄλλων κατὰ νοῦν ἑαυτῷ καὶ πρέποντα εἰς παίδων κοινωνίαν καὶ γένεσιν ἐξευρηκέναι πιστεύει, γαμείτω μὲν πᾶς ἐντὸς τῶν πέντε καὶ τριάκοντα ἐτῶν, τὸ δὲ πρέπον καὶ τὸ ἁρμόττον ὡς χρὴ e
50 ζητεῖν, πρῶτον ἐπακουσάτω· δεῖ γάρ, ὥς φησι Κλεινίας, ἔμπροσθεν τοῦ νόμου προοίμιον οἰκεῖον ἑκάστῳ προτιθέναι. — ΚΛ. Κάλλιστα, ὦ ξένε, διεμνημόνευσας ἔλαβές τε τοῦ λόγου καιρὸν καὶ μάλ' ἐμοὶ δοκοῦντ' εἶναι σύμμετρον. — ΑΘ. Εὖ λέγεις. Ὦ παῖ, τοίνυν

focis duobus laborare desinit; id quod re vera ita esse, si otium suppeteret, non longa esset demonstratio. fide igitur nunc huic effato et sermoni habita et distributionem hanc faciamus et singulis partibus dei alicujus diisve geniti nomine imposito, aris et iis rebus, quæ his debentur, redditis sacrificiorum causa conventus ad eos binos singulis mensibus agendos instituamus, duodecim tributim factæ distributioni totidemque ipsi urbis partitioni, primum quidem diis habendæ gratiæ et rerum divinarum causa, deinde nostra ipsorum, familiaritatis et mutuæ notitiæ, quam dicere liceat, ratione habita, et universæ consuetudinis causa. etenim ad nuptiarum communionem et coitum ignorantiam tolli necesse est, unde quis ducat et quid, et quibus collocet, plurimique quantum potest id fieri, ut quisque his in rebus quam maxime liber ab errore sit. hujus igitur rei seriæ causa etiam ludi faciendi sunt, saltantibus pueris puellisque et spectantibus simul spectandisque non sine ratione et commodo ætatis prætextu, nudatis quoad pudor modestus singulis permittat. horum autem omnium curatores et ordinatores præfecti chororum fiant et legibus una cum custodibus legum definiant quicquid nos definire prætermittamus. necessarium autem est, quod diximus, ut in omnibus hujusmodi, quæ parva et multa sunt, legislator aliquid prætermittat, ii vero, qui singulis annis ea experiuntur, usu edocti ordinent corrigentesque mutent quotannis, usque dum terminus commodus talium legum et institutorum inventus esse visus fuerit. tempus igitur modicum simul et sufficiens sit experientiæ decennium sacrificiorum et chorearum ad omnia et singula præstitutum, quo superstite quidem legum singularum latore una cum eo, defuncto autem ipsi magistratus singuli ad legum custodes deferentes sui quisque magistratus defectum corrigant, quoad omnia ad perfectionem adducta esse videantur; deinde vero extra mutationem positis jam utantur cum reliquis legibus, quas initio legislator eis scribens imposuit, de quibus nihil unquam ultro mutent; si tamen necessitas quandoque urgere videbitur, omnes magistratus consilium ineuntes omnisque populus et omnibus deorum oraculis aditis, si omnes consentiant, mutent, aliter vero ne unquam ullo modo, sed qui vetet, is semper secundum legem potior sit. Quando igitur et quo temporis puncto viginti quinque annos natorum aliquis, dum videt et ab aliis videtur, ex animi sententia et quæ conveniant ad liberorum communionem et procreationem invenisse se credit, matrimonium inito quisque intra quintum et tricesimum annum, conveniens autem et aptum quemadmodum quærere debeat primum accipito; necesse est enim, ut ait Clinias, ante legem prooemium proprium cuique ponatur. — Cl. Optime, o hospes, in memoriam revocasti quod nunc dicendi occasio valde idonea esse mihi videtur. — Ath. Bene dicis. O fili,

773 a φῶμεν ἀγαθῶν πατέρων φύντι, τοὺς παρὰ τοῖς ἔμφροσιν
εὐδόξους γάμους χρὴ γαμεῖν, οἵ σοι παραινοῖεν ἂν μὴ
φεύγειν τὸν τῶν πενήτων μηδὲ τὸν τῶν πλουσίων διώ-
κειν διαφερόντως γάμον, ἀλλ' ἐὰν τἆλλα ἰσάζῃ, τὸν
5 ὑποδεέστερον ἀεὶ τιμῶντα εἰς τὴν κοινωνίαν ξυνιέναι.
τῇ τε γὰρ πόλει ξύμφορον ἂν εἴη ταύτῃ ταῖς τε ξυνιού-
σαις ἑστίαις· τὸ γὰρ ὁμαλὸν καὶ ξύμμετρον ἀκράτου
μυρίον διαφέρει πρὸς ἀρετήν. κοσμίων τε πατέρων χρὴ
b προθυμεῖσθαι γίγνεσθαι κηδεστὴν τὸν αὑτῷ ξυνειδότα
10 ἰταμώτερον ἅμα καὶ θᾶττον τοῦ δέοντος πρὸς πάσας τὰς
πράξεις φερόμενον· τὸν δ' ἐναντίως πεφυκότα ἐπὶ τἀν-
αντία χρὴ κηδεύματα πορεύεσθαι. καὶ κατὰ παντὸς
εἷς ἔστω μῦθος γάμου· τὸν γὰρ τῇ πόλει δεῖ συμφέροντα
μνηστεύειν γάμον ἕκαστον, οὐ τὸν ἥδιστον αὑτῷ. φέ-
15 ρεται δέ πως πᾶς ἀεὶ κατὰ φύσιν πρὸς τὸν ὁμοιότατον
αὑτῷ, ὅθεν ἀνώμαλος ἡ πόλις ὅλη γίγνεται χρήμασί
c τε καὶ τρόπων ἤθεσιν, ἐξ ὧν ἃ μὴ βουλόμεθα ξυμβαί-
νειν ἡμῖν, καὶ μάλιστα ξυμβαίνει ταῖς πλείσταις πό-
λεσι. ταῦτα δὴ διὰ λόγου μὲν νόμῳ προστάττειν, μὴ
20 γαμεῖν πλούσιον πλουσίου μηδὲ πολλὰ δυνάμενον πράτ-
τειν ἄλλου τοιούτου, θάττους δὲ ἤθεσι πρὸς βραδυτέ-
ρους καὶ βραδυτέρους πρὸς θάττους ἀναγκάζειν τῇ τῶν
γάμων κοινωνίᾳ πορεύεσθαι, πρὸς τῷ γελοῖα εἶναι καὶ
θυμὸν ἂν ἐγείραι πολλοῖς. οὐ γὰρ ῥᾴδιον ἐννοεῖν, ὅτι
d 25 πόλιν εἶναι δεῖ δίκην κρατῆρος κεχραμένην, οὗ μαινό-
μενος μὲν οἶνος ἐγκεχυμένος ζεῖ, κολαζόμενος δὲ ὑπὸ
νήφοντος ἑτέρου θεοῦ καλὴν κοινωνίαν λαβὼν ἀγαθὸν
πῶμα καὶ μέτριον ἀπεργάζεται. τοῦτ' οὖν γιγνόμενον
ἐν τῇ τῶν παίδων μίξει διορᾶν ὡς ἔπος εἰπεῖν δυνατὸς
30 οὐδείς. τούτων δὴ χάριν ἐᾶν μὲν νόμῳ τὰ τοιαῦτα
ἀναγκαῖον, ἐπᾴδοντα δὲ πείθειν πειρᾶσθαι τὴν τῶν παί-
δων ὁμαλότητα αὐτῶν αὐτοῖς τῆς τῶν γάμων ἰσότητος
e ἀπλήστου χρημάτων οὔσης περὶ πλείονος ἕκαστον ποι-
εῖσθαι, καὶ δι' ὀνείδους ἀποτρέπειν τὸν περὶ τὰ χρήματα
35 ἐν τοῖς γάμοις ἐσπουδακότα, ἀλλὰ μὴ γραπτῷ νόμῳ
βιαζόμενον. Περὶ γάμων δὴ ταῦτ' ἔστω παραμύθια
λεγόμενα καὶ δὴ καὶ τὰ ἔμπροσθε τούτων ῥηθέντα, ὡς
χρὴ τῆς ἀειγενοῦς φύσεως ἀντέχεσθαι τῷ παῖδας παί-
δων καταλείποντα ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀνθ' αὑτοῦ
774 a παραδιδόναι. πάντα οὖν ταῦτα καὶ ἔτι πλείω τις ἂν
εἴποι περὶ γάμων, ὡς χρὴ γαμεῖν, προοιμιαζόμενος
ὀρθῶς. ἂν δ' ἄρα τις μὴ πείθηται ἑκών, ἀλλότριον δὲ
αὑτὸν καὶ ἀκοινώνητον ἐν τῇ πόλει ἔχῃ καὶ ἄγαμος ὢν
γένηται πεντεκαιτριακοντούτης, ζημιούσθω κατ' ἐνιαυ-
45 τὸν ἕκαστον, ὁ μέγιστον μὲν τίμημα κεκτημένος ἑκατὸν
δραχμαῖς, ὁ δὲ τὸ δεύτερον ἑβδομήκοντα, τρίτον δὲ
ἑξήκοντα, ὁ δὲ τὸ τέταρτον τριάκοντα· τοῦτο δ' ἔστω
b τῆς Ἥρας ἱερόν. ὁ δὲ μὴ ἐκτίνων κατ' ἐνιαυτὸν δεκα-
πλάσιον ὀφειλέτω, πραττέσθω δὲ ὁ ταμίας τῆς θεοῦ,
50 μὴ ἐκπράξας δὲ αὐτὸς ὀφειλέτω, καὶ ἐν ταῖς εὐθύναις
τοῦ τοιούτου λόγον ὑπεχέτω πᾶς. εἰς μὲν οὖν χρήματα
ὁ μὴ θέλων γαμεῖν ταῦτα ζημιούσθω, τιμῆς δὲ παρὰ
τῶν νεωτέρων ἄτιμος πάσης ἔστω, καὶ μηδεὶς ὑπακου-
έτω μηδὲν αὐτῷ ἑκὼν τῶν νέων· ἐὰν δὲ κολάζειν τινὰ

a igitur dicamus bonorum patrum soboli, quæ apud intelligentes in honore sunt nuptiæ parandæ sunt, qui tibi auctores erunt ne pauperum fugias neque divitum sectere præcipue connubium, sed si reliqua paria sint, ut humilius semper præferens societatem coëas. nam et civitati ita conducibile sit et coëuntibus focis; æquabile enim et moderatum intemperato dici vix potest quanto sit præstantius ad virtutem. modestorum item parentum studere debet se b generum fieri qui sibi conscius est audacius se justoque celerius ad omnes actiones ferri; sed contraria præditus natura contrarias quærere debet affinitates. et de omnibus nuptiis unum in ore habeto; civitati enim utiles cuique ambiendæ sunt nuptiæ, non ipsi jucundissimæ. feruntur autem plerique omnes natura ad sui simillimas, unde inæqualitas toti civitati cum opum, tum morum ingene- c ratur, ex quibus quæ nobis accidere nolumus, vel maxime plurimis civitatibus accidunt. jam hæc disertis verbis lege præscribere, ne dives divitis neve qui multum possit alius item potentis filiam ducat, eos autem, qui concitatiores ingenio sint, ad tardiores et tardiores ad concitatiores nuptiarum communione conferre se jubere cum ridiculum sit, tum stomachum multis moveat. non enim facile est intel- d ligere civitatem instar crateræ temperatam esse debere, quo furens infusum vinum spumat, castigatum idem ab alio deo sobrio pulchro foedere junctum bonam et commodam potionem efficit. hoc igitur in liberorum mixtione fieri nemo fere est qui dispicere possit. quamobrem lege quidem hæc præterire necesse est, cantione vero persuadere conari ut liberorum ipsorum inter se æquabilitatem nuptiarum æqualitati opibus non satiandæ anteponat quis- e que, et opprobrio deterrere opibus in matrimonio ineundo studentem, non scripta lege cogere. De nuptiis igitur admonitionis causa hæc dicta sunto et vero etiam superiora illa, cum æternitatem sectandam esse demonstrabamus natorum natis relinquendis deoque ministris perpetua successione præbendis. hæc omnia igitur et plura etiam de a nuptiis, quibus danda sit opera, recte procemii loco dicere aliquis poterit. si quis autem non sua sponte paret, sed alienum sese et communionis expertem in civitate gerit et cælebs triginta quinque annos vixit, multator quotannis qui maximo censu est drachmis centum, qui secundo, septuaginta, tertio sexaginta, et qui quarto triginta; idque Junoni sacrum esto. non persolvens autem in singulos b annos decuplum debeto, exigitorque a quæstore deæ, qui si non exegerit, ipse debeto, et in correctionibus hujus pecuniæ rationem quisque reddito. et hæc quidem pecuniaria ejus, qui uxorem ducere non vult, pœna esto, honore autem ab junioribus habendo privator omni, neque adolescens ullus ulla in re sua sponte ei obedito, ac si castigare aliquem conatur, quisque succurrito ei, cui inju-

ἐπιχειρῇ, πᾶς τῷ ἀδικουμένῳ βοηθείτω καὶ ἀμυνέτω,
μὴ βοηθῶν δὲ ὁ παραγενόμενος δειλός τε ἅμα καὶ κακὸς c
ὑπὸ τοῦ νόμου πολίτης εἶναι λεγέσθω. Περὶ δὲ προι-
κὸς εἴρηται μὲν καὶ πρότερον, εἰρήσθω δὲ πάλιν, ὡς
5 ἴσα ἀντὶ ἴσων ἐστὶ τῷ μήτε λαμβάνοντι μήτ' ἐκδιδόντι
.... διὰ χρημάτων ἀπορίαν γηράσκειν τοὺς πένητας·
τὰ γὰρ ἀναγκαῖα ὑπάρχοντά ἐστι πᾶσι τῶν ἐν ταύτῃ
τῇ πόλει· ὕβρις δὲ ἧττον γυναιξὶ καὶ δουλεία ταπεινὴ
καὶ ἀνελεύθερος διὰ χρήματα τοῖς γήμασι γίγνοιτο ἄν. d
10 καὶ ὁ μὲν πειθόμενος ἓν τῶν καλῶν δρῴη τοῦτ' ἄν· ὁ δὲ
μὴ πειθόμενος ἢ διδοὺς ἢ λαμβάνων πλέον ἢ πεντή-
κοντα ἄξια δραχμῶν ἐσθῆτος χάριν, ὁ δὲ μνᾶς, ὁ δὲ
τριῶν ἡμιμναίων, ὁ δὲ δυεῖν μναῖν, ὁ τὸ μέγιστον τί-
μημα κεκτημένος, ὀφειλέτω μὲν τῷ δημοσίῳ τοσοῦτον
15 ἕτερον, τὸ δὲ δοθὲν ἢ ληφθὲν ἱερὸν ἔστω τῆς Ἥρας τε
καὶ τοῦ Διός, πραττόντων δὲ οἱ ταμίαι τούτοιν τοῖν
θεοῖν, καθάπερ ἐῤῥήθη τῶν μὴ γαμούντων πέρι τοὺς e
717 ταμίας ἐκπράττειν ἑκάστοτε τοὺς τῆς Ἥρας ἢ παρ' αὐ-
τῶν ἑκάστους τὴν ζημίαν ἐκτίνειν. Ἐγγύην δ' εἶναι
20 κυρίαν πατρὸς μὲν πρῶτον, δευτέραν πάππου, τρίτην
δὲ ἀδελφῶν ὁμοπατρίων· ἐὰν δὲ μηδὲ εἷς ᾖ τούτων, τὴν
πρὸς μητρὸς μετὰ τοῦτο εἶναι κυρίαν ὡσαύτως· ἐὰν δ'
ἄρα τύχη τις ἀήθης συμβαίνῃ, τοὺς ἐγγύτατα γένους
ἀεὶ κυρίους εἶναι μετὰ τῶν ἐπιτρόπων. Ὅσα δὲ προ-
25 τέλεια γάμων ἢ τις ἄλλη περὶ τὰ τοιαῦτα ἱερουργία
775 μελλόντων ἢ γιγνομένων ἢ γεγονότων προσήκουσά ἐστι a
τελεῖσθαι, τοὺς ἐξηγητὰς ἐρωτῶντα χρὴ καὶ πειθόμε-
νον ἐκείνοις ἕκαστον ἡγεῖσθαι πάντα ἑαυτῷ μετρίως
γίγνεσθαι. Περὶ δὲ τῶν ἑστιάσεων φίλους μὲν χρὴ
30 καὶ φίλας μὴ πλείους πέντε ἑκατέρων συγκαλεῖν, συγ-
γενῶν δὲ καὶ οἰκείων ὡσαύτως τοσούτους ἄλλους ἑκατέ-
ρων· ἀνάλωμα δὲ μὴ γίγνεσθαι πλέον, ἢ κατὰ τὴν οὐ-
σίαν μηδενί, τῷ μὲν εἰς χρήματα μεγίστῳ μνᾶν, τῷ
δ' ἥμισυ τοῦ τοσούτου, τῷ δ' ἐφεξῆς οὕτω, καθάπερ b
35 ὑποβέβηκεν ἑκάστῳ τὸ τίμημα. καὶ τὸν μὲν πειθόμενον
τῷ νόμῳ ἐπαινεῖν χρὴ πάντας, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα κο-
λαζόντων οἱ νομοφύλακες ὡς ἀπειρόκαλόν τε ὄντα καὶ
ἀπαίδευτον τῶν περὶ τὰς νυμφικὰς Μούσας νόμων. πί-
νειν δὲ εἰς μέθην οὔτε ἄλλοθί που πρέπει πλὴν ἐν ταῖς
40 τοῦ τὸν οἶνον δόντος θεοῦ ἑορταῖς, οὐδ' ἀσφαλές, οὔτ'
οὖν δὴ περὶ γάμους ἐσπουδακότα, ἐν οἷς ἔμφρονα μάλι-
στα εἶναι πρέπει νύμφην καὶ νυμφίον μεταβολὴν οὐ c
σμικρὰν βίου μεταλλάττοντας, ἅμα δὲ καὶ τὸ γεννώμε-
νον ὅπως ὅτι μάλιστα ἐξ ἐμφρόνων ἀεὶ γίγνηται· σχεδὸν
45 γὰρ ἄδηλον, ὁποία νὺξ ἢ φῶς αὐτὸ γεννήσει μετὰ θεοῦ.
καὶ πρὸς τούτοις δεῖ μὴ τῶν σωμάτων διακεχυμένων
ὑπὸ μέθης γίγνεσθαι τὴν παιδουργίαν, ἀλλ' εὐπαγές,
ἀπλανὲς ἡσυχαῖόν τε ἐν μοίρᾳ ξυνίστασθαι τὸ φυόμενον·
ὁ δὲ διῳνωμένος αὐτός τε φέρεται πάντῃ καὶ φέρει,
50 λυττῶν κατά τε σῶμα καὶ ψυχήν. σπείρειν οὖν παρά- d
φορος ἅμα καὶ κακὸς ὁ μεθύων, ὥστ' ἀνώμαλα καὶ
ἄπιστα καὶ οὐδὲν εὐθύπορον ἦθος οὐδὲ σῶμα ἐκ τῶν
εἰκότων γεννῴη ποτ' ἄν. διὸ μᾶλλον μὲν ὅλον τὸν ἐνιαυ-
τὸν καὶ βίον χρή, μάλιστα δὲ ὁπόσον ἂν γεννᾷ χρόνον,

ria infertur, eumque defendito, quod qui facere præsens recusat, ignavus simul et malus a lege civis esse declarator. De dote autem est quidem et antea dictum, sed iterum dictum esto, æqualia pro æqualibus habere qui nec ducat nec collocet cum dote, *neque verendum esse ne cælibes* propter inopiam senescant pauperes, quandoquidem res necessariæ nulli non adsunt eorum, qui in hac civitate vivunt, insolentiam vero in mulieribus et servitutem humilem illiberalemque propter pecuniam in maritis minus locum esse habituram. et qui obsequitur, ei hoc unum ex bene factis fuerit, qui non obsequitur, ita ut det accipiatve quod pluris sit, quam quinquaginta drachmarum, vestis gratia, aut minæ, aut minæ cum dimidio, aut qui maximo censu est duarum minarum, publico alterum tantum debeto, datum autem acceptumve sacrum esto Junoni ac Jovi, exiguntoque horum deorum quæstores, quemadmodum cælibes semper Junonis quæstoribus exigendos aut his ipsis de suo solvendam multam esse diximus. Sponsio autem firma sit primum patris, secundo loco avi, tertio fratrum eodem patre natorum; sin nullus horum superstes est, ad matrem deinde transeat pari firmitate; insolita autem accidente fortuna aliqua ut quique genere proximi sunt, ita firmissimi sint cum tutoribus sponsores. De solemnibus ante nuptias peragendis, seu quæ alia huc pertinent sacra dum instant vel fiunt vel factæ sunt peragenda, interpretes consulens iisque obsequens quisque commode omnia sibi geri persuasum habere debet. De epulis amici et amicæ utriusque non amplius quinque sunt convocandi, item ex cognatis et familiaribus utriusque totidem alii; sumptus autem ne cui plus fiat, quam pro re, maximo opibus mina, secundo dimidium ejus, proximo sic deinceps, ut cuique subsidit census. et obsequens legi laudandus est ab omnibus, inobediens castigandus a legum custodibus ut sensu pulchri carens et legum ad Musas nuptiales pertinentium imperitus. bibere autem ad ebrietatem nec alibi decet præterquam in ejus dei, qui vinum dedit, sacris, nec tutum est, neque igitur vero ad nuptias intento animo, in quibus maxime compotes sui esse decet sponsam et sponsum, quippe haud parvam vitæ mutationem subeuntes, simulque ut quod generatur semper quantum potest a sui compotibus gignatur; nam fere incertum est quæ id nox quæve lux cum deo generatura sit. et præterea opus est ut ne dissolutis ebrietate corporibus procreatio fiat, sed solidum, stabile ac tranquillum uti par est concrescat id, quod seritur; vino autem perfusus et ipse rapitur quoquo versus et rapit, corpore et animo furens. ad serendum igitur vagus simul et malus est ebrius, ita ut inæqualia et incerta nec unquam recte moratum aut corporatum eum procreaturum esse verisimile sit. quare magis quidem per totum annum totamque vitam, maxime vero per omne, quo generat, tempus cavere debet ne

εὐλαβεῖσθαι καὶ μὴ πράττειν μήτε ὅσα νοσώδη ἐχόντα
εἶναι μήτε ὅσα ὕβρεως ἢ ἀδικίας ἐχόμενα· εἰς γὰρ τὰς
τῶν γεννωμένων ψυχὰς καὶ σώματα ἀναγκαῖον ἐξομορ-
γνύμενον ἐκτυποῦσθαι καὶ τίκτειν πάντη φαυλότερα· e
διαφερόντως δὲ ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπέχε-
σθαι τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρχὴ γὰρ καὶ θεὸς ἐν ἀνθρώ-
ποις ἱδρυμένη σώζει πάντα, τιμῆς ἐὰν τῆς προσηκούσης
αὐτῇ παρ' ἑκάστου τῶν χρωμένων λαγχάνῃ. Νομί-
σαντα δ' εἶναι χρὴ τὸν γαμοῦντα ταῖν οἰκίαιν ταῖν ἐν
776 τῷ κλήρῳ τὴν ἑτέραν οἷον νεοττῶν ἐγγέννησιν καὶ τρο- a
φήν, χωρισθέντα ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρὸς τὸν γάμον
ἐκεῖ ποιεῖσθαι καὶ τὴν οἴκησιν καὶ τὴν τροφὴν αὐτοῦ
καὶ τῶν τέκνων. ἐν γὰρ ταῖς φιλίαις ἐὰν μὲν πόθος ἐνῇ
τις, κολλᾷ καὶ συνδεῖ πάντα ἤθη· καταχορὴς δὲ ξυν-
15 ουσία καὶ οὐκ ἴσχουσα τὸν διὰ χρόνου πόθον ἀποῤῥεῖν
ἀλλήλων ποιεῖ ὑπερβολαῖς πλησμονῆς. ὧν δὴ χάριν.
μητρὶ καὶ πατρὶ καὶ τοῖς τῆς γυναικὸς οἰκείοις παρέντας
χρὴ τὰς αὐτῶν οἰκήσεις, οἷον εἰς ἀποικίαν ἀφικομένους b
αὐτούς, ἐπισκοποῦντάς τε ἅμα καὶ ἐπισκοπουμένους
20 οἰκεῖν, γεννῶντάς τε καὶ ἐκτρέφοντας παῖδας, καθάπερ
λαμπάδα τὸν βίον παραδιδόντας ἄλλοις ἐξ ἄλλων, θε-
ραπεύοντας ἀεὶ θεοὺς κατὰ νόμους.

Κτήματα δὲ τὸ μετὰ τοῦτο ποῖα ἄν τις κεκτημένος
ἐμμελεστάτην οὐσίαν κεκτῇτο; τὰ μὲν οὖν πολλὰ οὔτε
25 νοῆσαι χαλεπὸν οὔτε κτήσασθαι, τὰ δὲ δὴ τῶν οἰκετῶν
χαλεπὰ πάντη. τὸ δ' αἴτιον· οὐκ ὀρθῶς πως καί τινα
τρόπον ὀρθῶς περὶ αὐτῶν λέγομεν· ἐναντία γὰρ ταῖς c
χρείαις καὶ κατὰ τὰς χρείας αὖ ποιούμεθα περὶ δούλων
καὶ τὰ λεγόμενα. — ΜΕΓ. Πῶς δ' αὖ τοῦτο λέγομεν;
30 οὐ γάρ πω μανθάνομεν, ὦ ξένε, ὅτι τὰ νῦν φράζεις. —
ΑΘ. Καὶ μάλα γε, ὦ Μέγιλλε, εἰκότως· σχεδὸν γὰρ
πάντων τῶν Ἑλλήνων ἡ Λακεδαιμονίων εἱλωτεία
πλείστην ἀπορίαν παράσχοιτ' ἂν καὶ ἔριν τοῖς μέν, ὡς
εὖ, τοῖς δ', ὡς οὐκ εὖ γεγονυῖά ἐστιν. ἐλάττω δὲ ἥ τε
35 Ἡρακλεωτῶν δουλεία τῆς τῶν Μαριανδυνῶν καταδου- d
λώσεως ἔριν ἂν ἔχοι τὸ Θετταλῶν τ' αὖ Πενεστικὸν
ἔθνος. εἰς ἃ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα βλέψαντας ἡμᾶς τί
χρὴ ποιεῖν περὶ κτήσεως οἰκετῶν; ὃ δὴ παριὼν τῷ
λόγῳ ἔτυχον εἰπών, καὶ σύ με εἰκότως τί ποτε φρά-
40 ζοιμι ἠρώτησας, τόδε ἐστίν· ἴσμεν, ὅτι που πάντες
εἴποιμεν ἄν, ὡς χρὴ δούλους ὡς εὐμενεστάτους ἐκτῆ-
σθαι καὶ ἀρίστους· πολλοὶ γὰρ ἀδελφῶν ἤδη δοῦλοι καὶ
υἱέων τισὶ κρείττους πρὸς ἀρετὴν πᾶσαν γενόμενοι
σεσώκασι δεσπότας καὶ κτήματα τάς τε οἰκήσεις αὐτῶν
45 ὅλας. ταῦτα γὰρ ἴσμεν που περὶ δούλων λεγόμενα. — e
ΜΕΓ. Τί μήν; — ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ τοὐναντίον, ὡς
ὑγιὲς οὐδὲν ψυχῆς δούλης, οὐδὲ πιστεύειν οὐδέποτ' οὐ-
δὲν τῷ γένει δεῖ τὸν νοῦν κεκτημένον; ὁ δὲ σοφώτατος
ἡμῖν τῶν ποιητῶν καὶ ἀπεφήνατο ὑπὲρ τοῦ Διὸς ἀγο-
777 ρεύων, ὡς Ἥμισυ γάρ τε νόου, φησίν, ἀπαμείρεται a
εὐρύοπα Ζεὺς Ἀνδρῶν, οὓς ἂν δὴ κατὰ δούλιον ἦμαρ
ἕλῃσι. ταῦτα δὴ διαλαβόντες ἕκαστοι τοῖς διανοήμασιν
οἱ μὲν πιστεύουσί τε οὐδὲν γένει οἰκετῶν, κατὰ δὲ θη-
ρίων φύσιν κέντροις καὶ μάστιξιν οὐ τρὶς μόνον, ἀλλὰ

volens faciat quicquam, quod aut insalubre sit aut cum insolentia aut injustitia conjunctum; fieri enim non potest quin ea in animis et corporibus eorum, qui generantur, imprimat atque effingat et omnibus modis deteriores procreet; præcipue autem illo die et illa nocte hujusmodi rebus abstinere; nam principium, quod etiam numen inter homines consecratum est, servat omnia, honos si debitus ei ab omnibus eo utentibus habetur. Domorum autem duarum, quæ in sorte sunt, uxorem ducturus debet alteram existimans esse quasi pullorum ingenerandorum educandorumque separatus a patre et matre ibi nuptias facere et sedem sibi et educationem liberorum collocare. in amicitiis enim si quod inest desiderium, omnium conglutinat et colligat animos; consuetudo autem satura nec ullum habens per intermissionem temporis desiderium alterum ab altero nimia satietate disjungit. quapropter matri patrique et uxoris cognatis permittere ipsorum domos, ipsi velut in coloniam migrare ibique habitantes visere se invicem et visi liberosque procreare et educare debent aliis post alios vitam quasi lampadem tradentes, deos semper secundum leges colentes.

De possessionibus autem post hæc si quæritur, quales quis possidens commodissima re familiari utatur, pleræque nec intellectu nec paratu difficiles sunt, famulorum vero ratio omnino est diffilis. cujus rei causa hæc est, quod non recte quodam modo et quodam recte de iis statuimus; nam repugnantia utilitatibus et rursus utilitatibus convenientia de servis etiam verba facere solemus. — Meg. Quomodo hoc rursus dicimus? nondum enim perspicimus, o hospes, quid nunc significes. — Ath. Et valde quidem merito, o Megille; nam fere omnium Græcorum plurimam Helotum quæ apud Lacedæmonios conditio est dubitationem et controversiam moveat, aliis bene, aliis non bene eam habere existimantibus. minorem vero Heracleensium, qua Mariandynos subjectos tenent, servitus controversiam habeat itemque Penestarum apud Thessalos natio. quorum et omnium hujusmodi ratione habita quid facere nos de famulorum possessione debemus? jam quod obiter in sermone commemorabam, quo tu merito quid significarem quærebas, hoc est: omnes utique dicimus servos quam maxime benivolos et bonos esse possidendos; multos enim jam servos nonnulli omni virtute præstantiores fratribus et filiis habuerunt, qui dominos et bona et domos eorum totas servarunt. hæc enim utique de servis dici constat. — Meg. Quidni? — Ath. Nonne etiam contrarium, nihil sani inesse in animo servo, et qui sapiat nihil unquam credere huic generi debere? sapientissimus autem poetarum nostrorum etiam de Jove nos docuit verba faciens, dum Mentis dimidium, inquit, omnituens mortalibus aufert Juppiter, in quos servitii cunque inciderit sors. hæc igitur diverse statuentes singuli alii nec credunt quicquam servorum generi, sed ut in bestiarum natura stimulis et flagellis non triplicem

πολλάκις ἀπεργάζονται δούλας τὰς ψυχὰς τῶν οἰκετῶν,
οἱ δ' αὖ τἀναντία τούτων δρῶσι πάντα. — ΜΕΓ. Τί
μήν; — ΚΛ. Τί οὖν δὴ χρὴ ποιεῖν, τούτων, ὦ ξένε, b
διαφερομένων οὕτω, περὶ τῆς ἡμετέρας αὖ χώρας ἡμᾶς
5 τῆς τε κτήσεως ἅμα καὶ κολάσεως τῶν δούλων πέρι;
— ΑΘ. Τί δ', ὦ Κλεινία; δῆλον, ὡς, ἐπειδὴ δύσ-
κολόν ἐστι τὸ θρέμμα ἄνθρωπος καὶ πρὸς τὴν ἀναγκαίαν
διόρισιν, τὸ δοῦλόν τε ἔργῳ διορίζεσθαι καὶ ἐλεύθερον
καὶ δεσπότην, οὐδαμῶς εὔχρηστον ἐθέλειν εἶναί τε καὶ
10 γίγνεσθαι φαίνεται, χαλεπὸν δὴ τὸ κτῆμα. ἔργῳ γὰρ
πολλάκις ἐπιδέδεικται περὶ τὰς Μεσσηνίων συχνὰς c
εἰωθυίας ἀποστάσεις γίγνεσθαι, καὶ περί γε τὰς τῶν ἐκ
μιᾶς φωνῆς πολλοὺς οἰκέτας κτωμένων πόλεις, ὅσα
κακὰ ξυμβαίνει, καὶ ἔτι τὰ τῶν λεγομένων περιδίνων
15 τῶν περὶ τὴν Ἰταλίαν γιγνομένων παντοδαπὰ κλοπῶν
ἔργα τε καὶ παθήματα. πρὸς ἅ τις ἅπαντα βλέψας
διαπορήσειε, τί χρὴ δρᾶν περὶ ἁπάντων τῶν τοιούτων.
δύο δὴ λείπεσθον μόνω μηχανὰ, μήτε πατριώτας ἀλ-
λήλων εἶναι τοὺς μέλλοντας ῥᾷον δουλεύσειν ἀσυμφώ- d
20 νους τε εἰς δύναμιν ὅτι μάλιστα, τρέφειν δ' αὐτοὺς
ὀρθῶς, μὴ μόνον ἐκείνων ἕνεκα, πλέον δὲ αὑτῶν προ-
τιμῶντας. ἡ δὲ τροφὴ τῶν τοιούτων μήτε τινὰ ὕβριν
ὑβρίζειν εἰς τοὺς οἰκέτας, ἧττον δὲ, εἰ δυνατὸν, ἀδι-
κεῖν, ἢ τοὺς ἐξ ἴσου. διάδηλος γὰρ ὁ φύσει καὶ μὴ πλα-
25 στῶς σέβων τὴν δίκην, μισῶν δὲ ὄντως τὸ ἄδικον ἐν
τούτοις τῶν ἀνθρώπων, ἐν οἷς αὐτῷ ῥᾴδιον ἀδικεῖν.
ὁ περὶ τὰ τῶν δούλων οὖν ἤθη καὶ πράξεις γιγνόμενός
τις ἀμίαντος τοῦ τε ἀνοσίου πέρι καὶ ἀδίκου σπείρειν e
εἰς ἀρετῆς ἔκφυσιν ἱκανώτατος ἂν εἴη. ταὐτὸν δ' ἔστ'
30 εἰπεῖν τοῦτο ὀρθῶς ἅμα λέγοντα ἐπί τε δεσπότῃ καὶ
τυράννῳ καὶ πᾶσαν δυναστείαν δυναστεύοντι πρὸς ἀσθε-
νέστερον ἑαυτοῦ. κολάζειν γε μὴν ἐν δίκῃ δούλους ἀεὶ,
καὶ μὴ νουθετοῦντας ὡς ἐλευθέρους θρύπτεσθαι ποιεῖν.
τὴν δὲ οἰκέτου πρόσρησιν χρὴ σχεδὸν ἐπίταξιν πᾶσαν
778 γίγνεσθαι, μὴ προσπαίζοντας μηδαμῇ μηδαμῶς οἰκέ- a
ταις, μήτ' οὖν θηλείαις μήτε ἄῤῥεσιν· ἃ δὴ πρὸς δού-
λους φιλοῦσι πολλοὶ σφόδρα ἀνοήτως θρύπτοντες χαλε-
πώτερον ἀπεργάζεσθαι τὸν βίον ἐκείνοις τε ἄρχεσθαι
καὶ ἑαυτοῖς ἄρχειν. — ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΑΘ.
40 Οὐκοῦν ὅτε τις οἰκέταις κατεσκευασμένος εἰς δύναμιν
εἴη πλήθει καὶ ἐπιτηδειότητι πρὸς ἑκάστας τὰς τῶν ἔρ-
γων παραβοηθείας, τὸ δὴ μετὰ τοῦτο οἰκήσεις χρὴ
διαγράφειν τῷ λόγῳ; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ.
Καὶ ξυμπάσης γε ὡς ἔπος εἰπεῖν ἔοικε τῆς οἰκοδομικῆς b
45 πέρι τήν γε δὴ νέαν καὶ ἀοίκητον ἐν τῷ πρόσθεν πόλιν
ἐπιμελητέον εἶναι, τίνα τρόπον ἕκαστα ἕξει τούτων
περί τε ἱερὰ καὶ τείχη. γάμων δ' ἦν ἔμπροσθεν ταῦτα,
ὦ Κλεινία· νῦν δ' ἐπείπερ λόγῳ γίγνεται, καὶ μάλ'
ἐγχωρεῖ ταύτῃ γίγνεσθαι τὰ νῦν· ἔργῳ μὴν ὅταν γίγνη-
50 ται, ταῦτ' ἔμπροσθεν τῶν γάμων, ἐὰν θεὸς ἐθέλῃ,
ποιήσαντες ἐκεῖνα ἤδη τότε ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις
ἀποτελοῦμεν. νῦν δὲ μόνον ὅσον τινὰ τύπον αὐτῶν c
δι' ὀλίγων ἐπεξέλθωμεν. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. —
ΑΘ. Τὰ μὲν τοίνυν ἱερὰ πᾶσαν πέριξ τήν τε ἀγορὰν

modo, sed multiplicem animis famulorum inducunt servitutem, alii contraria his omnia faciunt. — Meg. Quidni? — Cl. Quid igitur in hac tali, hospes, discrepantia de nostra quoque regione faciendum est nobis, quod ad possidendos simul et castigandos servos attinet? — Ath. Quid vero, o Clinia? perspicuum est, quoniam morosum est animal homo et ad necessariam distinctionem inter servum et liberum dominumque re faciendam neutiquam tractatu facile esse fierique velle videtur, his de causis difficilem esse possessionem. nam experientia sæpe docuit in crebris Messeniorum defectionibus et in eorum, qui multos unius linguæ servos habent, civitatibus, quot mala accidant, item in omnis generis furtis et malis, quæ Italorum circumvagi, qui vocantur, perpetrant et patiuntur. quæ omnia si quis respiciat, dubius hæreat, quid de his omnibus faciendum sit. itaque duæ tantum relinquuntur rationes, ut neque populares inter se sint qui facilius sint servituri, linguaque quam maxime differant, et ut recte eos alant, non solum illorum, sed pluris æstimata sua ipsorum magis causa. alendi autem horum ratio hæc est, ut neque contumelia afficiantur famuli, et ut minus, si potest, injuria iis fiat, quam qui pari jure sunt. agnoscitur enim genuine nec ficte justitiam colens et re vera injuriam odio habens in iis hominibus, in quibus facile potest injuriam committere. qui igitur in moribus actionibusque ad servos pertinentibus incontaminatum ab impietate et injustitia se præstat, is ad sementem, ex qua virtus progerminet, maxime idoneus erit. atque hoc idem pari modo de domini atque de tyranni et quovis potentatu potiti erga imbecilliorem ratione recte dici potest. castigandi tamen servi semper, cum jus est, non monendo, quasi ingenui sint, delicati faciendi. loqui vero cum famulo non fere nisi imperandi causa debemus nec ullo modo ludere cum famulis sive feminis sive maribus; cujusmodi deliciis multi admodum stulte in servos utentes duriorem cum illis ad obediendum, tum sibi ad imperandum vitam reddere solent. — Cl. Recte dicis. — Ath. Quando igitur aliquis famulis instructus fuerit pro facultate numerosis et idoneis ad quævis operum adjumenta, proximumne est ut habitationes sermone describantur? — Cl. Est utique. — Ath. Ac videtur sane universæ ædificationis cura necessaria esse novæ scilicet et antea non habitatæ urbi, quemadmodum hæc omnia quod ad templa muroseque attinet sit habitura. et debebant hæc nuptias præcedere, o Clinia; sed quoniam verbis nunc fiunt, licet utique sic in præsentia ea fieri; cum vero re fient, tum ante nuptias, si deo placet, his comparatis post omnia hæc illa perficiemus. nunc autem formam tantum eorum paucis persequamur. — Cl. Sane quidem. — Ath. Templa igitur ita exstruere debemus, ut et totum forum circumdent et urbem uni-

χρὴ κατασκευάζειν καὶ τὴν πόλιν ὅλην ἐν κύκλῳ πρὸς τοῖς ὑψηλοῖς τῶν τόπων εὐερκίας τε καὶ καθαρότητος χάριν, πρὸς δὲ αὐτοῖς οἰκήσεις τε ἀρχόντων καὶ δικαστηρίων, ἐν οἷς τὰς δίκας ὡς ἱερωτάτοις οὖσι λήψονταί
5 τε καὶ δώσουσι, τὰ μὲν ὡς ὁσίων πέρι, τὰ δὲ καὶ τοιούτων θεῶν ἱδρύματα, καὶ ἐν τούτοις δικαστήρια, d ἐν οἷς αἵ τε τῶν φόνων πρέπουσαι δίκαι γίγνοιντ' ἂν καὶ ὅσα θανάτων ἄξια ἀδικήματα. περὶ δὲ τειχῶν, ὦ Μέγιλλε, ἔγωγ' ἂν τῇ Σπάρτῃ ξυμφεροίμην τὸ κα-
10 θεύδειν ἐᾶν ἐν τῇ γῇ κατακείμενα τὰ τείχη καὶ μὴ ἐπανιστάναι, τῶνδε εἵνεκα· καλῶς μὲν καὶ ὁ ποιητικὸς ὑπὲρ αὐτῶν λόγος ὑμνεῖται, τὸ χαλκᾶ καὶ σιδηρᾶ δεῖν εἶναι τὰ τείχη μᾶλλον, ἢ γήϊνα· τὸ δ' ἡμέτερον ἔτι e πρὸς τούτοις γέλωτ' ἂν δικαίως πάμπολυν ὄφλοι, τὸ
15 κατ' ἐνιαυτὸν μὲν ἐκπέμπειν εἰς τὴν χώραν τοὺς νέους, τὰ μὲν σκάψοντας, τὰ δὲ ταφρεύσοντας, τὰ δὲ καὶ διά τινων οἰκοδομήσεων εἴρξοντας τοὺς πολεμίους, ὡς δὴ τῶν ὅρων τῆς χώρας οὐκ ἐάσοντας ἐπιβαίνειν, τεῖχος δὲ περιβαλοίμεθα, ὃ πρῶτον μὲν πρὸς ὑγίειαν ταῖς πό-
20 λεσιν οὐδαμῶς συμφέρει, πρὸς δέ τινα μαλθακὴν ἕξιν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἐνοικούντων εἴωθε ποιεῖν, προκαλούμενον εἰς αὐτὸ καταφεύγοντας μὴ ἀμύνεσθαι τοὺς πο-
779 λεμίους μηδὲ τῷ φρουρεῖν ἀεί τινας ἐν αὐτῇ νύκτωρ καὶ a μεθ' ἡμέραν, τούτῳ τῆς σωτηρίας τυγχάνειν, τείχεσι
25 δὲ καὶ πύλαις διανοεῖσθαι φραχθέντας τε καὶ καθεύδοντας σωτηρίας ὄντως ἕξειν μηχανάς, ὡς ἐπὶ τὸ μὴ πονεῖν γεγονότας, ἀγνοοῦντας δ' αὖ τὴν ῥᾳστώνην, ὡς ὄντως ἐστὶν ἐκ τῶν πόνων, ἐκ ῥᾳστώνης δέ γε, οἶμαι, τῆς αἰσχρᾶς οἱ πόνοι καὶ ῥαθυμίας πεφύκασι γίγνεσθαι
30 πάλιν. ἀλλ' εἰ δὴ τεῖχός γέ τι χρεὼν ἀνθρώποις εἶναι, τὰς οἰκοδομίας χρὴ τὰς τῶν ἰδίων οἰκήσεων οὕτως ἐξ b ἀρχῆς βάλλεσθαι, ὅπως ἂν ᾖ πᾶσα ἡ πόλις ἓν τεῖχος, ὁμαλότητί τε καὶ ὁμοιότησιν εἰς τὰς ὁδοὺς πασῶν τῶν οἰκήσεων ἐχουσῶν εὐερκίαν· ἰδεῖν τε οὐκ ἀηδὲς μιᾶς
35 οἰκίας σχῆμα ἐχούσης αὐτῆς, εἴς τε τὴν τῆς φυλακῆς ῥᾳστώνην ὅλῳ καὶ παντὶ πρὸς σωτηρίαν γίγνοιτ' ἂν διάφορος. τούτων δέ, ἕως ἂν μένῃ τὰ κατ' ἀρχὰς οἰκοδομηθέντα, μέλειν μὲν μάλιστα τοῖς ἐνοικοῦσι πρέπον ἂν εἴη, τοὺς δὲ ἀστυνόμους ἐπιμελεῖσθαι καὶ προσα- c
40 ναγκάζοντας τὸν ὀλιγωροῦντα ζημιοῦντας, καὶ πάντων δὴ τῶν κατὰ τὸ ἄστυ καθαρότητός τ' ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὅπως ἰδιώτης μηδεὶς μηδὲν τῶν τῆς πόλεως μήτε οἰκοδομήμασι μήτε οὖν ὀρύγμασιν ἐπιλήψεται. καὶ δὴ καὶ ὑδάτων τῶν ἐκ Διὸς εὐροίας τούτους ἐπιμελεῖσθαι
45 χρεών, καὶ ὅσα ἐντὸς πόλεως ἢ ὁπόσα ἔξω πρέπον ἂν οἰκεῖν εἴη. ταῦτα δὲ πάντα ξυνιδόντες ταῖς χρείαις οἱ νομοφύλακες ἐπινομοθετούντων καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα d ἂν ὁ νόμος ἐκλείπῃ δι' ἀπορίαν· ὅτε δὲ ταῦτά τε καὶ τὰ περὶ ἀγορὰν οἰκοδομήματα καὶ τὰ περὶ τὰ γυμνάσια
50 καὶ πάντα ὅσα διδασκαλεῖα κατεσκευασμένα περιμένει τοὺς φοιτητὰς καὶ θεατὰς θέατρα, πορευώμεθα ἐπὶ τὰ μετὰ τοὺς γάμους, τῆς νομοθεσίας ἑξῆς ἐχόμενοι. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Γάμοι μὲν τοίνυν ἡμῖν ἔστωσαν γεγονότες, ὦ Κλεινία· δίαιτα δὲ πρὸ παιδο-

versam in orbem editis locorum imposita munitionis et munditiæ causa, iisque conjungere ædes magistratuum et judiciorum, in quibus ut summa religione præditis de jure disceptationes petent et subibunt, partim ut de rebus sacris judicaturorum, partim etiam talibus diis consecratas, atque in his tribunalia eorum, qui de cædibus ita, ut decet, et de ceteris capitalibus injuriis judicabunt. de muris autem equidem, o Megille, Spartæ assentiar dormire juventes in terra muros sini jubens neque excitari, his de causis: merito etiam poeticum de iis dictum celebratur, ut ænei et ferrei potius, quam terreni sint muri; nos vero insuper jure perridiculi judicaremur, si quotannis emittentes in regionem juvenes partim fossas, partim valla, partim etiam structuras quasdam objecturos hostibus, quasi fines regionis intrare eos prohibituros, iidem si murum nobis circumdaremus, qui non modo ad sanitatem urbibus nequaquam prodest, sed etiam animis incolarum mollitiam quandam inducere solet, quippe invitans eos ut intra ipsum sese recipientes propulsare hostem nolint neque perpetuo custodiam in ea noctu et interdiu agendo sic salute potiantur, sed muris et portis septos dormientesque se re vera salutis præsidia habituros putent, quasi ad non laborandum natos, remissionem autem re vera laboribus nasci ignorantes, contra ex turpi nimirum remissione et socordia rursus oriri solere labores. verum si murum tamen aliquem oportet hominibus esse, privatarum ædium exstructiones sic ab initio constituendæ sunt, ut tota urbs unus sit murus, æqualitate et frontium viis obversarum similitudine domibus omnibus bene munitis: et visu non injucundum, unius domus speciem urbe præbente, et custodiæ facilitate omni ex parte ad salutem egregie instructa erit. harum autem rerum, donec principio ædificatæ manebunt, cura maxime incolis conveniet, urbis magistros autem curam ita gerere decebit, ut negligentem etiam cogant multantes, item omnium in urbe locorum et munditiam curare et videre, ne quis privatus publici quicquam aut ædificiis aut etiam fossis occupet. iidem aquarum pluviarum decursum curare debent, et quæ intra urbem quæve extra habitare deceat. hæc vero omnia usu cognita legum custodes additis legibus definiunto quemadmodum cetera, quæcumque lex prætermittit, quia præfinire ea nequit. quando autem et hæc et forensia et gymnastica ædificia et scholæ omnes exstructæ discipulos et theatra spectatores exspectant, pergamus ad ea, quæ nuptias sequuntur, legibus deinceps ferendis intenti. — Cl. Sane quidem. — Ath. Nuptiæ igitur transactæ nobis sunto, o Clinia; eas autem vitæ spatium ante-

γονίας οὐκ ἐλάττων ἐνιαυσίας γίγνοιτ' ἂν τὸ μετὰ τοῦτο, ἣν δὴ τίνα τρόπον χρὴ ζῆν νυμφίον καὶ νύμφην ἐν πόλει διαφερούσῃ τῶν πολλῶν ἐσομένῃ; τὸ δὴ τῶν νῦν εἰρημένων ἐχόμενον εἰπεῖν οὐ πάντων εὐκολώτατον, ἀλλὰ ὄντων οὐκ ὀλίγων τῶν ἔμπροσθεν τοιούτων τοῦτο ἔτι ἐκείνων τῶν πολλῶν δυσχερέστερον ἀποδέχεσθαι τῷ πλήθει. τό γε μὴν δοκοῦν ὀρθὸν καὶ ἀληθὲς εἶναι πάντως ῥητέον, ὦ Κλεινία. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ὅστις δὴ διανοεῖται πόλεσιν ἀποφαίνεσθαι νόμους, πῇ τὰ δημόσια καὶ κοινὰ αὐτοὺς χρὴ ζῆν πράττοντας, τῶν δὲ ἰδίων ὅσον ἀνάγκη μηδὲ οἴεται δεῖν, ἐξουσίαν δὲ ἑκάστοις εἶναι τὴν ἡμέραν ζῆν ὅπως ἂν ἐθέλῃ, καὶ μὴ πάντα διὰ τάξεως δεῖν γίγνεσθαι, προέμενος δὲ τὰ ἴδια ἀνομοθέτητα ἡγεῖται τά γε κοινὰ καὶ δημόσια ἐθελήσειν αὐτοὺς ζῆν διὰ νόμων, οὐκ ὀρθῶς διανοεῖται. τίνος δὴ χάριν ταῦτα εἴρηται; τοῦδε, ὅτι φήσομεν δεῖν ἡμῖν τοὺς νυμφίους μηδὲν διαφερόντως μηδὲ ἧττον ἐν ξυσσιτίοις τὴν δίαιταν ποιεῖσθαι τοῦ πρὸ τῶν γάμων χρόνου γενομένου. καὶ τοῦτο μὲν δὴ θαυμαστὸν ὄν, ὅτε κατ' ἀρχὰς πρῶτον ἐγένετο ἐν τοῖς παρ' ὑμῖν τόποις, πολέμου τινὸς αὐτό, ὥς γ' εἰκός, νομοθετήσαντος ἤ τινος ἑτέρου τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχοντος πράγματος ἐν ὀλιγανθρωπίαις ὑπὸ πολλῆς ἀπορίας ἐχομένοις, γευσαμένοις δὲ καὶ ἀναγκασθεῖσι χρήσασθαι τοῖς ξυσσιτίοις ἔδοξε μέγα διαφέρειν εἰς σωτηρίαν τὸ νόμιμον, καὶ κατέστη δὴ τρόπῳ τινὶ τοιούτῳ τὸ ἐπιτήδευμα ὑμῖν τὸ τῶν ξυσσιτίων. — ΚΛ. Ἔοικε γοῦν. — ΑΘ. Ὃ δὴ ἔλεγον, ὅτι θαυμαστὸν ὄν τοῦτό ποτε καὶ φοβερὸν ἐπιτάξαι τισὶ νῦν οὐχ ὁμοίως τῷ προστάττοντι δυσχερὲς ἂν εἴη νομοθετεῖν αὐτό· τὸ δ' ἑξῆς τούτῳ πεφυκός τε ὀρθῶς ἂν γίγνεσθαι γιγνόμενον νῦν τε οὐδαμῇ γιγνόμενον ὀλίγου τε ποιοῦν τὸν νομοθέτην τὸ τῶν παιζόντων εἰς πῦρ ξαίνειν καὶ μυρία ἕτερα τοιαῦτα ἀνήνυτα ποιοῦντα δρᾶν οὐ ῥᾴδιον οὔτ' εἰπεῖν οὔτ' εἰπόντα ἀποτελεῖν. — ΚΛ. Τί δὴ τοῦτο, ὦ ξένε, ἐπιχειρῶν λέγειν ἔοικας σφόδρα ἀποκνεῖν; — ΑΘ. Ἀκούοιτ' ἄν, ἵνα μὴ πολλὴ διατριβὴ γίγνηται περὶ τοῦτ' αὐτὸ μάτην. πᾶν μὲν γάρ, ὅτιπερ ἂν τάξεως καὶ νόμου μετέχον ἐν πόλει γίγνηται, πάντα ἀγαθὰ ἀπεργάζεται, τῶν δὲ ἀτάκτων ἢ τῶν κακῶς ταχθέντων λύει τὰ πολλὰ τῶν εὖ τεταγμένων ἄλλα ἕτερα. οὗ δὴ καὶ νῦν ἐφέστηκε πέρι τὸ λεγόμενον. ὑμῖν γάρ, ὦ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, τὰ μὲν 781 περὶ τοὺς ἄνδρας ξυσσίτια καλῶς ἅμα καί, ὅπερ εἶπον, θαυμαστῶς καθέστηκεν ἐκ θείας τινὸς ἀνάγκης, τὸ δὲ περὶ τὰς γυναῖκας οὐδαμῶς ὀρθῶς ἀνομοθέτητον μεθεῖται καὶ οὐκ εἰς τὸ φῶς ἧκται τὸ τῆς ξυσσιτίας αὐτῶν ἐπιτήδευμα, ἀλλ' ὃ καὶ ἄλλως γένος ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων λαθραιότερον μᾶλλον καὶ ἐπικλοπώτερον ἔφυ, τὸ θῆλυ, διὰ τὸ ἀσθενές, οὐκ ὀρθῶς τοῦτο εἴξαντος τοῦ νομοθέτου δύστακτον ὂν ἀφείθη. διὰ δὲ τούτου μεθειμένου πολλὰ ὑμῖν παρέρρει, πολὺ ἄμεινον ἂν ἔχοντα, εἰ νόμων ἔτυχεν, ἢ τὰ νῦν. οὐ γὰρ ἥμισυ μόνον ἐστίν, ὡς δόξειεν ἄν, τὸ περὶ τὰς γυναῖκας ἀκοσμήτως περιορώμενον, ὅσῳ δὲ ἡ θήλεια ἡμῖν φύσις ἐστὶ πρὸς ἀρετὴν

quam liberi edantur excipiet non brevius annuo, quod ipsum quomodo agendum erit sponso et sponsæ in civitate vulgaribus præstatura? sane quod nunc dicta sequitur non omnium dictu facillimum est, sed cum superiorum haud pauca ita comparata sint, hoc magis etiam, quam multa illa, difficile ad approbandum multitudini. tamen quod rectum et verum esse videtur, id omnino dicendum, o Clinia. — Cl. Sane quidem. — Ath. Qui igitur civitatibus leges proponere cogitat, quomodo publica et communia gerentes vivere debeant, privata vero ab omni necessitate liberanda et vitæ cotidianæ arbitrium cuilibet permittendum neque omnia certo ordine agenda censet, privata autem legibus ordinare negligens in communibus et publicis ipsos sua sponte usuros legibus putat, non recte cogitat. quam vero ob causam hæc dicta sunt? ideo, quod sponsis nostris non aliter nec minus communi victu, quam ante nuptias utendum esse dicemus. quod quidem institutum mirum accidens tum, cum primum in regionibus vestris exortum est, bello aliquo, ut videtur, vel aliqua re simili vi prædita in hominum paucitate magnis angustiis pressos ita facere jubente, expertis autem et uti communi victu coactis multum interesse ad salutem visum est ut lege sanciretur, ex eoque tali quodam modo instituta sunt vobis convivia. — Cl. Ita certe videtur. — Ath. Hoc igitur, ut dicere cœperam, mirum accidens aliquando et meticulosum præscripturo nunc haud perinde difficile sit legislatori ad sanciendum; sed id, quod huic conjunctum est et ita natura comparatum, ut si fiat recte fiat, et quod minime fit et quod pæne efficit ut legislator, quemadmodum jocantes dicunt, in ignem carminet et infinitos alios hujusmodi labores irritos suscipiat, nec dictu facile est nec ubi dixeris perfectu. — Cl. Quid quæso est hoc, o hospes, quod dicere conans valde refugere videris? — Ath. Dicam, ne frustra in hoc ipso diu vos teneam. quicquid enim ordinis et legis particeps in civitate agitur, omnia bona efficit, quæ vero ordine carent vel male ordinata sunt, plerumque totidem alia bene ordinata dissolvunt. atque hoc illud est, quo delata nunc constitit oratio. vobis enim, o Clinia et Megille, virorum quidem concœnationes bene atque, ut dixi, mire constitutæ sunt divina quadam necessitate, de mulieribus vero minime recte nihil legibus definitum neque in lucem prolatum est concœnationis earum institutum, sed qui sexus generis nostri hominum alioqui natura magis clandestinus et dolosus est propter imbecillitatem, muliebris, non recte is cedente legislatore, cum difficilis ordinatu sit, præteritus est. hac vero parte neglecta multa vobis depravata sunt, quæ multo quam nunc melius haberent, si leges nacta esset. nam incomposite neglectæ mulieres non dimidium tantum, ut videri possint, efficiunt, sed quanto muliebris

χείρων τῆς τῶν ἀῤῥένων, τοσούτῳ διαφέρει πρὸς τὸ πλέον, ἢ διπλάσιον εἶναι. τοῦτ' οὖν ἐπαναλαβεῖν καὶ ἐπανορθώσασθαι καὶ πάντα συντάξασθαι κοινῇ γυναιξί τε καὶ ἀνδράσιν ἐπιτηδεύματα βέλτιον πρὸς πόλεως
5 εὐδαιμονίαν. νῦν δὲ οὕτως ἦκται τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος οὐδαμῶς εἰς τοῦτο εὐτυχῶς, ὥστε οὐδὲ μνησθῆναι περὶ αὐτοῦ ἐν ἄλλοις γ' ἐστὶ τόποις καὶ πόλεσι νοῦν ἔχοντος, ὅπου μηδὲ ξυσσίτια ὑπάρχει τὸ παράπαν δε- c δογμένα κατὰ πόλιν εἶναι. πόθεν δή τίς γε ἔργῳ μὴ
10 καταγελάστως ἐπιχειρήσει γυναῖκας προσβιάζεσθαι τὴν σίτων καὶ ποτῶν ἀνάλωσιν φανερὰν θεωρεῖσθαι; τούτου γὰρ οὐκ ἔστιν ὅτι χαλεπώτερον ἂν ὑπομείνειε τοῦτο τὸ γένος· εἰθισμένον γὰρ δεδυκὸς καὶ σκοτεινὸν ζῆν, ἀγόμενον δ' εἰς φῶς βίᾳ πᾶσαν ἀντίτασιν ἀντιτεῖ-
15 νον πολὺ κρατήσει τοῦ νομοθέτου. τοῦτ' οὖν ἄλλοθι μέν, ᾗπερ εἶπον, οὐδ' ἂν τὸν λόγον ὑπομείνειε τὸν d ὀρθὸν ῥηθέντα ἄνευ πάσης βοῆς, ἐνθάδε δὲ ἴσως ἄν. εἰ δὴ δοκεῖ λόγου γ' ἕνεκα μὴ ἀτυχῆ τὸν περὶ πάσης τῆς πολιτείας γενέσθαι λόγον, ἐθέλω λέγειν, ὡς ἀγαθόν
20 ἐστι καὶ πρέπον, εἰ καὶ σφῷν ξυνδοκεῖ ἀκούειν, εἰ δὲ μή, ἐᾶν. — ΚΛ. Ἀλλ', ὦ ξένε, θαυμαστῶς τό γε ἀκοῦσαι νῷν πάντως που ξυνδοκεῖ. — ΑΘ. Ἀκούωμεν δή. θαυμάσητε δὲ μηδὲν, ἐὰν ὑμῖν ἄνωθέν ποθεν ἐπιχειρεῖν δόξω. σχολῆς γὰρ ἀπολαύομεν, καὶ οὐδὲν ἡμᾶς
25 ἐστὶ τὸ κατεπεῖγον τὸ μὴ πάντῃ πάντως σκοπεῖν τὰ e περὶ τοὺς νόμους. — ΚΛ. Ὀρθῶς εἴρηκας. — ΑΘ. Πάλιν τοίνυν ἐπὶ τὰ πρῶτα ἐπαναχωρήσωμεν λεχθέντα. εὖ γὰρ δὴ τό γε τοσοῦτον χρὴ πάντ' ἄνδρα ξυννοεῖν, ὡς ἡ τῶν ἀνθρώπων γένεσις ἢ τὸ παράπαν
782 ἀρχὴν οὐδεμίαν εἴληχεν οὐδ' ἕξει ποτέ γε τελευτήν, a ἀλλ' ἦν τε ἀεὶ καὶ ἔσται πάντως, ἢ μῆκός τι τῆς ἀρχῆς ἀφ' οὗ γέγονεν ἀμήχανον ἂν χρόνον ὅσον γεγονὸς ἂν εἴη. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Τί οὖν; πόλεων συστάσεις καὶ φθορὰς καὶ ἐπιτηδεύματα παντοῖα τά-
35 ξεώς τε καὶ ἀταξίας καὶ βρώσεως καὶ πωμάτων τε ἅμα καὶ βρωμάτων ἐπιθυμήματα παντοδαπὰ πάντως καὶ περὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἆρ' οὐκ οἰόμεθα γεγονέναι, καὶ στροφὰς ὡρῶν παντοίας, ἐν αἷς τὰ ζῷα μεταβάλλειν αὐτῶν παμπληθεῖς μεταβολὰς εἰκός; — ΚΛ. Πῶς b
40 γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τί οὖν; πιστεύομεν ἀμπέλους τε φανῆναί πού ποτε πρότερον οὐκ οὔσας, ὡσαύτως δὲ καὶ ἐλάας καὶ τὰ Δήμητρός τε καὶ Κόρης δῶρα, Τριπτόλεμόν τέ τινα τῶν τοιούτων γενέσθαι διάκονον; ἐν ᾧ δὲ μηδὲ ταῦτα ἦν τῷ χρόνῳ, μῶν οὐκ οἰόμεθα τὰ
45 ζῷα καθάπερ νῦν ἐπὶ τὴν ἀλλήλων ἐδωδὴν τρέπεσθαι; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Τὸ δὲ μὴν θύειν ἀνθρώπους ἀλλήλους ἔτι καὶ νῦν παραμένον ὁρῶμεν πολλοῖς, καὶ c τοὐναντίον ἀκούομεν ἐν ἄλλοις, ὅτε οὐδὲ βοὸς ἐτολμῶμεν γεύεσθαι, θύματά τε οὐκ ἦν τοῖς θεοῖσι ζῷα, πέ-
50 λανοι δὲ καὶ μέλιτι καρποὶ δεδευμένοι καὶ τοιαῦτα ἄλλα ἁγνὰ θύματα, σαρκῶν δ' ἀπείχοντο, ὡς οὐχ ὅσιον ὂν ἐσθίειν οὐδὲ τοὺς τῶν θεῶν βωμοὺς αἵματι μιαίνειν, ἀλλὰ Ὀρφικοί τινες λεγόμενοι βίοι ἐγίγνοντο ἡμῶν τοῖς τότε, ἀψύχων μὲν ἐχόμενοι πάντων, ἐμψύχων δὲ τοὐ-

apud nos natura ad virtutem deterior est virili, tanto differunt ut plus quam duplum efficiant. hoc igitur retractare et corrigere et omnia mulieribus virisque communiter instituta ordinare satius est ad civitatis felicitatem. nunc vero ita institutum est genus humanum minime ad hoc opportune, ut ne mentionem quidem ejus facere in aliis locis et civitatibus prudentis sit, ubi omnino nullæ sunt publice receptæ concœnationes. quomodo igitur non ridiculus sit qui re ipsa conetur mulieres adigere, ut palam et in conspectu cibum potumque capiant? nihil est enim quod ægrius quam hoc sexus iste pateretur; assuefactus enim vita latitanti et tenebricosa si tamen vi protrahatur in lucem, omnibus modis repugnans legislatori multo superior discedet. is igitur alibi, ut dixi, ne verbis quidem commemorari verum sine maximo clamore pateretur, hic autem pateretur fortasse. itaque si de universa civitate sermonem nulla parte privandum censemus, quin sermo de ea fiat, dicere volo, quam bonum et decens sit, si vobis quoque audiendum videtur: si minus, omittere. — Cl. Audiendum vero, o hospes, mirum utique in modum nobis videtur. — Ath. Audiamus igitur. nolite vero mirari, si vobis e longinquo ad rem accedere videar. fruimur enim otio, nec quicquam est quod urgeat nos, quo minus ex omni omnino parte quæ ad leges pertinent consideremus. — Cl. Recte dixisti. — Ath. Rursus igitur ad ea, quæ primum dicta sunt, redeamus. nam illud quidem prope quemlibet intelligere necesse est, hominum ortum aut omnino initium nullum habuisse nec unquam finem esse habiturum, sed semper et fuisse et futurum esse sine dubio, aut initium, ex quo fieri cœpit, immensa quadam temporis longinquitate esse factum. — Cl. Quidni? — Ath. Quid igitur? civitatumne constitutiones et interitus et instituta omnis generis vel ordinata vel inordinata etiam vescendi simulque potionum et ciborum cupiditates varias utique et circum omnem terram exstitisse putamus, item anni temporum conversiones varias, in quibus animalia permultas naturæ suæ mutationes subire consentaneum est? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Quid igitur? credimusne et vites alicubi aliquando apparuisse, quæ antea non essent, similiterque etiam olivas et Cereris ac Proserpinæ dona, et Triptolemum quendam harum rerum fuisse ministrum? quo autem tempore ne hæc quidem essent, nonne animalia putamus quemadmodum nunc ad mutuum se esum convertere? — Cl. Quidni? — Ath. Immolari vero homines ab hominibus etiam nunc apud multos solere videmus, et contra apud alios tempus fuisse audimus, cum ne bovem quidem gustare auderemus, et sacrificia diis non animalia essent, sed liba et melle imbutæ fruges et alia hujusmodi sacrificia incruenta, carnibus autem abstinerent, ut quas edere non magis fas esset quam deorum aras sanguine inquinare, sed quædam Orphicæ, ut appellantur, vitæ erant iis ex nobis, qui tum vivebant, inanimata omnia sectantes, con-

ναντίον πάντων ἀπεχόμενοι. — ΚΛ. Καὶ σφόδρα λεγόμενά τ' εἴρηκας καὶ πιστεύεσθαι πιθανά. — ΑΘ. Πρὸς οὖν δὴ τί ταῦτα, εἴποι τις ἄν, ὑμῖν πάντ' ἐῤῥήθη τὰ νῦν; — ΚΛ. Ὀρθῶς ὑπέλαβες, ὦ ξένε. — ΑΘ. Καὶ τοίνυν, ἐὰν δύνωμαι, τὰ τούτοις ἑξῆς, ὦ Κλεινία, πειράσομαι φράζειν. — ΚΛ. Λέγοις ἄν. — ΑΘ. Ὁρῶ πάντα τοῖς ἀνθρώποις ἐκ τριττῆς χρείας καὶ ἐπιθυμίας ἠρτημένα, δι' ὧν ἀρετή τε αὐτοῖς ἀγομένοις ὀρθῶς καὶ τοὐναντίον ἀποβαίνει κακῶς ἀχθεῖσιν. ταῦτα δ' ἐστὶν ἐδωδὴ μὲν καὶ πόσις εὐθὺς γενομένοις, ἣν περὶ ἅπασαν πᾶν ζῷον ἔμφυτον ἔρωτα ἔχον μεστὸν οἴστρου τέ ἐστι καὶ ἀνηκουστίας τοῦ λέγοντος ἄλλο τι δεῖν πράττειν πλὴν τὰς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας τὰς περὶ ἅπαντα ταῦτα ἀποπληροῦντα λύπης τῆς ἁπάσης αἰεὶ δεῖν σφᾶς ἀπαλλάττειν· τρίτη δὲ ἡμῖν καὶ μεγίστη χρεία καὶ ἔρως ὀξύτατος ὕστατος μὲν ὁρμᾶται, διαπυρωτάτους δὲ τοὺς ἀνθρώπους μανίαις ἀπεργάζεται πάντως, ὁ περὶ τὴν τοῦ γένους σποράν, ὕβρει πλείστῃ καόμενος. ἃ δὴ δεῖ τρία νοσήματα τρέποντα εἰς τὸ βέλτιστον παρὰ τὸ λεγόμενον ἥδιστον τρισὶ μὲν τοῖς μεγίστοις πειρᾶσθαι κατέχειν, φόβῳ καὶ νόμῳ καὶ τῷ ἀληθεῖ λόγῳ, προσχρωμένους μέντοι Μούσαις τε καὶ ἀγωνίοισι θεοῖς σβεννύναι τὴν αὔξην τε καὶ ἐπιῤῥοήν. παίδων δὲ δὴ γένεσιν μετὰ τοὺς γάμους θῶμεν, καὶ μετὰ γένεσιν τροφὴν καὶ παιδείαν, καὶ τάχ' ἂν οὕτω προϊόντων τῶν λόγων, ὅτε νόμος ἡμῖν ἕκαστος περαίνοιτο εἰς τοὔμπροσθεν ἐπὶ ξυσσίτια, ἡνίκα ἀφικώμεθα εἰς τὰς τοιαύτας κοινωνίας, εἴτε ἄρα γυναικῶν εἴτε ἀνδρῶν δεῖ μόνων γίγνεσθαι, προσμίξαντες αὐτοῖς ἐγγύθεν, ἴσως μᾶλλον κατοψόμεθα τά τε ἐπίπροσθεν αὐτῶν, ἔτι νῦν ὄντα ἀνομοθέτητα, τάξαντες αὐτὰ ἐπίπροσθεν ποιησόμεθα, καὶ ὅπερ ἐῤῥήθη νῦν δή, κατοψόμεθά τε αὐτὰ ἀκριβέστερον μᾶλλόν τε τοὺς προσήκοντας αὐτοῖς καὶ πρέποντας νόμους ἂν θείημεν. — ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις. — ΑΘ. Φυλάξωμεν τοίνυν τῇ μνήμῃ τὰ νῦν δὴ λεχθέντα· ἴσως γὰρ χρείαν ποτ' αὐτῶν πάντων ἕξομεν. — ΚΛ. Τὰ ποῖα δὴ διακελεύει; — ΑΘ. Ἃ τοῖς τρισὶ διωριζόμεθα ῥήμασι. βρῶσιν μὲν ἐλέγομέν που, καὶ δεύτερον πόσιν, καὶ ἀφροδισίων δέ τινα διαπτοίησιν τρίτον. — ΚΛ. Πάντως, ὦ ξένε, μεμνησόμεθά που ἃ νῦν διακελεύει. — ΑΘ. Καλῶς. ἔλθωμεν δ' ἐπὶ τὰ νυμφικά, διδάξοντές τε αὐτούς, πῶς χρὴ καὶ τίνα τρόπον τοὺς παῖδας ποιεῖσθαι, καὶ ἐὰν ἄρα μὴ πείθωμεν, ἀπειλήσοντές τισι νόμοις. — ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Νύμφην χρὴ διανοεῖσθαι καὶ νυμφίον ὡς ὅτι καλλίστους καὶ ἀρίστους εἰς δύναμιν ἀποδειξομένους παῖδας τῇ πόλει. πάντες δ' ἄνθρωποι κοινωνοὶ πάσης πράξεως, ἡνίκα μὲν ἂν προσέχωσιν αὑτοῖς τε καὶ τῇ πράξει τὸν νοῦν, πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀπεργάζονται, μὴ προσέχοντες δὲ ἢ μὴ ἔχοντες νοῦν τἀναντία. προσεχέτω δὴ καὶ ὁ νυμφίος τῇ τε νύμφῃ καὶ τῇ παιδοποιίᾳ τὸν νοῦν, κατὰ ταὐτὰ δὲ καὶ ἡ νύμφη, τοῦτον τὸν χρόνον διαφερόντως, ὃν ἂν μήπω παῖδες αὐτοῖς ὦσι γεγονότες. ἐπίσκοποι δ' ἔστωσαν τούτων ἃς εἱλόμεθα γυναῖκες, πλείους

tra animatis omnibus abstinentes. — Cl. Valde tu et dici solita et ad credendum probabilia memorasti. — Ath. Quorsum vero hæc, dixerit quispiam, omnia nunc a vobis dicta sunt? — Cl. Recte subjecisti, o hospes. — Ath. Itaque etiam, si potero, conjuncta his, o Clinia, declarare conabor. — Cl. Dicas. — Ath. Video omnia hominibus ex triplici indigentia et cupiditate suspensa, per quæ et virtus iis, si recte instituantur, et contrarium male institutis contingat. sunt autem ista cibus et potus cuique, ut primum est natus, quem omnem animal omne naturali amore complectens plenum est concitatione et audiendi recusatione ejus, qui dicat aliud quid esse agendum, quam voluptatibus et cupiditatibus ad hæc omnia pertinentibus explendis omnem semper molestiam a se depellendam; tertia autem nobis et maxima indigentia amorque acerrimus postremus quidem exoriens, sed vehementissime homines furoribus penitus inflammans is est, qui ad generis propagationem spectat, qui plurima ardet procacitate. atque hos tres morbos præter id, quod jucundissimum vocatur, ad optimum convertere et tribus maximis, timore, lege, vera ratione cohibere conari, ceterum Musarum et certamina regentium deorum auxilio reprimere incrementum et affluentiam eorum debemus. jam vero liberorum partum post nuptias ponamus et post partum educationem atque eruditionem, et fortasse hac via progrediente sermone, dum quæque nobis lex ita perficitur, ut ad concœnationes procedat. cum ad hujusmodi communiones pervenerimus, sive eas inter mulieres sive inter viros solos institui necesse est, propius admotas fortasse magis perspiciemus prioraque illis, quæ etiamnum legibus carent, constituta præponemus, et, ut modo dixi, cum ipsas accuratius perspiciemus, tum convenientes eis et aptas leges magis ferre poterimus. — Cl. Rectissime dicis. — Ath. Teneamus igitur memoria hæc, quæ modo dicta sunt; fortasse enim aliquando eorum omnium indigebimus. — Cl. Quænam tenere nos jubes? — Ath. Quæ tribus illis verbis definiebamus. esum, opinor, dicebamus, deinde potum, tertio veneream, qua percellimur, voluptatem. — Cl. Omnino, o hospes, memores erimus eorum, quæ nos tenere nunc jubes. — Ath. Recte. accedamus autem ad nuptialia, ut eos et doceamus, quomodo et qua ratione liberi procreandi sint, et si forte non persuadeamus, legibus quibusdam terreamus. — Cl. Quomodo? — Ath. Sponsam et sponsum sic animatos esse par est, ut qui quam pulcherrimos et optimos pro viribus liberos exhibituri sint civitati. omnes autem homines, quæcunque communiter agunt, cum intentam et sibi ipsis et actioni mentem gerunt, omnia pulchra et bona efficiunt, non intendentes iidem aut non habentes mentem contraria. intentam igitur etiam sponsus ad sponsam et ad liberorum procreationem habeat mentem, itemque sponsa, per illud tempus præcipue, quo nondum sint liberi ipsis nati. curanto autem hæc mulieres, quas elegimus, plures

εἴτ' ἐλάττους, τοῖς ἄρχουσιν ὁπόσας ἂν δοκῇ προστάττειν τε καὶ ὁπόταν, πρὸς τὸ τῆς Εἰλειθυίας ἱερὸν ἑκάστης ἡμέρας ξυλλεγόμεναι μέχρι τρίτου μέρους ὥρας, οἷ δὴ συλλεχθεῖσαι διαγγελλόντων ἀλλήλαις, εἴ τίς τινα ὁρᾷ πρὸς ἄλλ' ἄττα βλέποντα ἄνδρα ἢ καὶ γυναῖκα τῶν παιδοποιουμένων, ἢ πρὸς τὰ τεταγμένα ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς γάμοις θυσιῶν τε καὶ ἱερῶν γενομένων. ἡ δὲ παιδοποιία καὶ φυλακὴ τῶν παιδοποιουμένων δεκέτις ἔστω, μὴ πλείω δὲ χρόνον, ὅταν εὔροια ᾖ τῆς γενέσεως. ἂν δὲ ἄγονοί τινες εἰς τοῦτον γίγνωνται τὸν χρόνον, μετὰ τῶν οἰκείων καὶ ἀρχουσῶν γυναικῶν διαζεύγνυσθαι κοινῇ βουλευομένους εἰς τὰ πρόσφορα ἑκατέροις. ἐὰν δ' ἀμφισβήτησίς τις γίγνηται περὶ τῶν ἑκατέροις πρεπόντων καὶ προσφόρων, δέκα τῶν νομοφυλάκων ἑλομένους, οἷς ἂν ἐπιτρέψωσιν οἵδε καὶ τάξωσι, τούτοις ἐμμένειν. εἰσιοῦσαι δ' εἰς τὰς οἰκίας τῶν νέων αἱ γυναῖκες τὰ μὲν νουθετοῦσαι, τὰ δὲ καὶ ἀπειλοῦσαι παυόντων αὐτοὺς τῆς ἁμαρτίας καὶ ἀμαθίας. ἐὰν δ' ἀδυνατῶσι, πρὸς τοὺς νομοφύλακας ἰοῦσαι φραζόντων, οἱ δ' εἰργόντων. ἂν δὲ καὶ ἐκεῖνοί πως ἀδυνατήσωσι, πρὸς τὸ δημόσιον ἀποφηνάντων, ἀναγράψαντές τε καὶ ὀμόσαντες ἦ μὴν ἀδυνατεῖν τὸν καὶ τὸν βελτίω ποιεῖν. ὁ δὲ ἀναγραφεὶς ἄτιμος ἔστω, μὴ ἑλὼν ἐν δικαστηρίῳ τοὺς ἐγγράψαντας, τῶνδε· μήτε γὰρ εἰς γάμους ἴτω μήτε εἰς τὰς τῶν παίδων ἐπιτελειώσεις, ἂν δὲ ἴῃ, πληγαῖς ὁ βουληθεὶς ἀθῷος αὐτὸν κολαζέτω. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ γυναικὸς ἔστω νόμιμα· τῶν ἐξόδων γὰρ τῶν γυναικείων καὶ τιμῶν καὶ τῶν εἰς τοὺς γάμους καὶ γενέσεις παίδων φοιτήσεων μὴ μετεχέτω, ἐὰν ἀκοσμοῦσα ὡσαύτως ἀναγραφῇ καὶ μὴ ἕλῃ τὴν δίκην. ὅταν δὲ δὴ παῖδας γεννήσωνται κατὰ νόμους, ἐὰν ἀλλοτρίᾳ τις περὶ τὰ τοιαῦτα κοινωνῇ γυναικὶ ἢ γυνὴ ἀνδρί, ἐὰν μὲν παιδοποιουμένοις ἔτι, τὰ αὐτὰ ἐπιζήμια αὐτοῖς ἔστω, καθάπερ τοῖς ἔτι γεννωμένοις εἴρηται· μετὰ δὲ ταῦτα ὁ μὲν σωφρονῶν καὶ σωφρονοῦσα εἰς τὰ τοιαῦτα ἔστω πάντα εὐδόκιμος, ὁ δὲ τοὐναντίον ἐναντίως τιμάσθω, μᾶλλον δὲ ἀτιμαζέσθω. καὶ μετριαζόντων μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα τῶν πλειόνων ἀνομοθέτητα σιγῇ κείσθω, ἀκοσμούντων δὲ νομοθετηθέντα ταύτῃ πραττέσθω κατὰ τοὺς τότε τεθέντας νόμους. βίου μὲν ἀρχὴ τοῦ παντὸς ἑκάστοις ὁ πρῶτος ἐνιαυτός, ὃν γεγράφθαι χρεὼν ἐν ἱεροῖσι πατρῴοις ζωῆς ἀρχὴν κόρῳ καὶ κόρῃ· παραγεγράφθω δ' ἐν τοίχῳ λελευκωμένῳ ἐν πάσῃ φρατρίᾳ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπὶ τοῖς ἔτεσιν ἀριθμουμένων· τῆς δὲ φρατρίας ἀεὶ τοὺς ζῶντας μὲν γεγράφθαι πλησίον, τοὺς δ' ὑπεκχωροῦντας τοῦ βίου ἐξαλείφειν. γάμου δὲ ὅρον εἶναι κόρῃ μὲν ἀπὸ ἑκκαίδεκα ἐτῶν εἰς εἴκοσι, τὸν μακρότατον χρόνον ἀφωρισμένον, κόρῳ δὲ ἀπὸ τριάκοντα μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· εἰς δὲ ἀρχὰς γυναικὶ μὲν τετταράκοντα, ἀνδρὶ δὲ τριάκοντα ἔτη· πρὸς πόλεμον δὲ ἀνδρὶ μὲν εἴκοσι μέχρι τῶν ἑξήκοντα ἐτῶν· γυναικὶ δέ, ἣν ἂν δοκῇ χρείαν δεῖν χρῆσθαι πρὸς τὰ πολεμικά, ἐπειδὰν παῖδας γεννήσῃ, τὸ δυνατὸν καὶ πρέπον ἑκάσταις προστάττειν μέχρι τῶν πεντήκοντα ἐτῶν.

vel pauciores, quot et quando magistratibus ad hoc delegandæ videbuntur, cotidie ad Lucinæ fanum usque ad tertiam partem horæ convenientes, quo in conventu inter se referant, si quis alio conjicientem oculos videt virum vel etiam mulierem ex iis, qui liberos procreant, quam quo sub sacrificiis et cærimoniis nuptialibus sanctum est. procreatio autem liberorum et cura iis, qui procreant, adhibenda decennis esto, non longior, prospere fluente generatione. sed si qui steriles usque ad hoc tempus reperiantur, una cum propinquis et mulieribus magistratibus habito consilio dijungantur in commodas utrisque partes. si vero controversia de eo, quod utrisque conveniat et commodum sit, exsistat, decem ex legum custodibus eligant et quæ hi injunxerint et statuerint, ea servent. intrantes autem juvenum domos mulieres partim monendo, partim etiam minando faciant ut peccare et desipere desinant. quod si non possint, ad legum custodes adeant et deferant, hi vero prohibeant, quod si ne hi quidem potuerint, in publicum denuntient proscriptione et jurejurando se hunc et hunc meliorem facere non posse testantes; proscriptus autem, nisi in judicio eos, qui inscripserunt, condemnaverit, honore privetur ita, ut ei neque ad nuptias neque ad recens natorum sacra conferre se liceat, conantem autem quilibet verberibus impune castiget. atque idem in muliere jus esto: pomparum enim muliebrium et honorum et ad nuptias et natalicia itionum expers esto, si immodeste agens eodem modo proscripta judicio non vicerit. jam vero peracta liberorum secundum leges procreatione, si quis cum aliena muliere consuetudinem habet vel mulier cum viro, si cum versantibus adhuc in liberorum procreatione, eædem iis pœnæ sunto, quæ adhuc generantibus sunt constitutæ; postea vero qui et quæ temperate agit, bona ad hæc omnia esto existimatione, qui contra, contraria honore vel potius ignominia afficitor. et dum major pars populi modum in his servant, nullis pronuntiata legibus manento, sed immodeste agentibus leges hac ratione feruntor et secundum eas, quæ latæ tunc fuerint, agitor. vitæ quidem initium totius singulis primus annus est, quem scriptum esse oportet in sacrariis patriis vitæ initium pueri vel puellæ; adscriptum autem in pariete dealbato quavis in curia habeto puer vel puella numerum magistratuum eorum, qui in annis enumerari solent; curialium autem vivi semper in propinquo scripti sunto, vita decedentes delentor. nuptiarum vero terminus sit feminæ a sexto decimo ad annum vicesimum, quod quidem longissimum tempus definitum sit, mari a tricesimo ad tricesimum quintum; ad magistratus autem mulieri quadraginta anni, viro triginta; ad bellum autem viro viginti usque ad sexaginta annos; mulieri vero, quæ ejus opera in re militari exigenda videatur, post editos liberos pro viribus cujusque et quod deceat mandetur usque ad annos quinquaginta.

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ.

788 Γενομένων δὲ παίδων ἀρρένων καὶ θηλειῶν τροφὴν a
μέν που καὶ παιδείαν τὸ μετὰ ταῦτα λέγειν ὀρθότατα
γίγνοιθ' ἡμῖν, ἣν εἶναι μὲν ἄρρητον πάντως ἀδύνατον,
λεγομένη δὲ διδαχῇ τινὶ καὶ νουθετήσει μᾶλλον, ἣ νό-
5 μοις εἰκυῖ' ἂν ἡμῖν φαίνοιτο. ἰδίᾳ γὰρ καὶ κατ' οἰκίας
πολλὰ καὶ σμικρὰ καὶ οὐκ ἐμφανῆ πᾶσι γιγνόμενα ῥα-
δίως ὑπὸ τῆς ἑκάστων λύπης τε καὶ ἡδονῆς καὶ ἐπιθυ- b
μίας ἕτερα παρὰ τὰς τοῦ νομοθέτου ξυμβουλὰς παρα-
γενόμενα παντοδαπὰ καὶ οὐχ ὅμοια ἀλλήλοις ἀπεργά-
10 ζοιτ' ἂν τὰ τῶν πολιτῶν ἤθη· τοῦτο δὲ κακὸν ταῖς πό-
λεσιν. καὶ γὰρ διὰ σμικρότητα αὐτῶν καὶ πυκνότητα
ἐπιζήμια τιθέντα ποιεῖν νόμους ἀπρεπὲς ἅμα καὶ ἄσχη-
μον· διαφθείρει δὲ καὶ τοὺς γραφῇ τεθέντας νόμους, ἐν
τοῖς σμικροῖς καὶ πυκνοῖς ἐθισθέντων τῶν ἀνθρώπων
15 παρανομεῖν. ὥστε ἀπορία μὲν περὶ αὐτὰ νομοθετεῖν, c
σιγᾶν δὲ ἀδύνατον. ἃ δὲ λέγω, δηλῶσαι πειρατέον οἷον
δείγματα ἐξενεγκόντα εἰς φῶς· νῦν γὰρ λεγομένοις
ἔοικε κατά τι σκότος. — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις.
— ΑΘ. Οὐκοῦν ὅτι μὲν σώματα καὶ ψυχὰς τήν γε
20 ὀρθὴν πάντως δεῖ τροφὴν φαίνεσθαι δυναμένην ὡς κάλ-
λιστα καὶ ἄριστα ἐξεργάζεσθαι, τοῦτο μὲν ὀρθῶς εἴρη-
ταί που. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Σώματα δὲ κάλ- d
λιστα, οἶμαι, τό γε ἁπλούστατον, ὡς ὀρθότατα δεῖ
νέων ὄντων εὐθὺς φύεσθαι τῶν παίδων. — ΚΛ. Πάνυ
25 μὲν οὖν. — ΑΘ. Τί δέ; τόδε οὐκ ἐννοοῦμεν, ὡς ἡ
πρώτη βλάστη παντὸς ζῴου πολὺ μεγίστη καὶ πλείστη
φύεται, ὥστε καὶ ἔριν πολλοῖς παρέσχηκε μὴ γίγνε-
σθαι τά γ' ἀνθρώπινα μήκη διπλάσια ἀπὸ πέντε ἐτῶν
ἐν τοῖς λοιποῖς εἴκοσιν ἔτεσιν αὐξανόμενα; — ΚΛ.
30 Ἀληθῆ. — ΑΘ. Τί οὖν; πολλὴ αὔξη ὅταν ἐπιρρέῃ
789 πόνων χωρὶς πολλῶν καὶ συμμέτρων, οὐκ ἴσμεν ὅτι μυ- a
ρία κακὰ ἐν τοῖς σώμασιν ἀποτελεῖ; — ΚΛ. Πάνυ γε.
— ΑΘ. Οὐκοῦν τότε δεῖται πλείστων πόνων, ὅταν ἡ
πλείστη τροφὴ προσγίγνηται τοῖς σώμασι. — ΚΛ. Τί
35 δῆτ', ὦ ξένε; ἦ τοῖς ἄρτι γεγονόσι καὶ νεωτάτοις πό-
νους πλείστους προστάξομεν; — ΑΘ. Οὐδαμῶς γε,
ἀλλ' ἔτι καὶ πρότερον τοῖς ἐντὸς τῶν αὐτῶν μητέρων
τρεφομένοις. — ΜΕΓ. Πῶς λέγεις, ὦ λῷστε; ἦ τοῖς
κυουμένοισι φράζεις; — ΑΘ. Ναί. θαυμαστὸν δ' οὐ-
40 δέν ἐστιν ἀγνοεῖν ὑμᾶς τὴν τῶν τηλικούτων γυμναστι- b
κήν, ἣν βουλοίμην ἂν ὑμῖν, καίπερ ἄτοπον οὖσαν, δη-
λῶσαι. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ἔστι τοίνυν
παρ' ἡμῖν μᾶλλον τὸ τοιοῦτον κατανοεῖν διὰ τὸ τὰς παι-
διὰς αὐτόθι μειζόνως τινὰς παίζειν, ἢ δεῖ. τρέφουσι γὰρ
45 δὴ παρ' ἡμῖν οὐ μόνον παῖδες, ἀλλὰ καὶ πρεσβύτεροί
τινες ὀρνίθων θρέμματα, ἐπὶ τὰς μάχας τὰς πρὸς ἄλλη-
λα ἀσκοῦντες τὰ τοιαῦτα τῶν θηρίων. πολλοῦ δὴ δέου-
σιν ἡγεῖσθαι τοὺς πόνους αὐτοῖς εἶναι τοὺς πρὸς ἄλληλα c
μετρίους, ἐν οἷς αὐτὰ ἀνακινοῦσι γυμνάζοντες· πρὸς
50 γὰρ τούτοις λαβόντες ὑπὸ μάλης ἕκαστος, τοὺς μὲν
ἐλάττονας εἰς τὰς χεῖρας, μείζους δ' ὑπὸ τὴν ἀγκάλην
ἐντός, πορεύονται περιπατοῦντες σταδίους παμπόλλους

LIBER SEPTIMUS.

Natis vero liberis maribus et feminis educationem utique et eruditionem deinceps demonstrare rectissimum nobis sit, quæ indicta quidem relinqui nullo modo potest, si autem dicatur, doctrinæ cuidam et admonitioni potiusquam legibus similes esse nobis videatur. nam privatim et domi multa parva nec omnium in conspectum prodeuntia facile, dum ex singulorum dolore et voluptate atque cupiditate pendent, diversam a legislatoris consiliis formam induentia varios et dissimiles inter se civium mores efficere possunt; id quod malum est civitatibus. etenim propter exiguitatem eorum et frequentiam legibus ea cum multæ irrogatione sancire parum conveniens et indecorum est, præterquam quod scripto positas leges evertit, si in parvis et frequentibus homines violare leges assuefacti sunt. itaque leges de iis ferendi facultas nulla est, silentio autem prætermitti non possunt. sed quæ dico, declarare conandum est quasi speciminibus promendis; nunc enim velut tenebris quibusdam involuta dicuntur. — Cl. Verissime dicis. — Ath. Ergo ad corpora et animos rectam educationem plane necesse esse ea vi præditam apparere, ut pulcherrima ea et optima efficiat, hoc, ni fallor, recte dictum est. — Cl. Quidni? — Ath. Corpora autem pulcherrima, opinor, simplicissimum est ut statim ab initio nascantur quam rectissima. — Cl. Sane quidem. — Ath. Quid vero? primum incrementum cujusvis animalis nonne longe maximum et plurimum fieri animadvertimus, ita ut multi humanas staturas post quintum ætatis annum per reliquos viginti in duplum crescere negaverint? — Cl. Vera. — Ath. Quid igitur? multum affluens incrementum laboribus sine multis et congruentibus nonne mala millena in corporibus efficere novimus? — Cl. Valde quidem. — Ath. Ergo tum plurimis laboribus egent, cum plurimum corporibus accedit nutrimentum. — Cl. Quid, quæso, hospes? num recens natis et natu minimis labores plurimos injungemus? — Ath. Minime, sed prius etiam his, qui in matribus suis nutriuntur. — Meg. Quid ais, vir optime? an iis dicis, qui in utero gestantur? — Ath. Ita. sed mirandum non est, vos ignorare tantulorum exercitationem, quam vobis, licet mira sit, declarare cupio. — Cl. Sane quidem. — Ath. Scilicet apud nos facilius hoc cognosci potest propterea, quod ibi ludis nonnulli magis, quam par est, indulgent. alunt enim apud nos non solum pueri, sed etiam provectiores ætate nonnulli aves, ad mutua prœlia bestias hujus generis excolentes. multum igitur absunt ab eo, ut eos labores quibus eas inter se excitantes exercent sufficere iis putent; nam insuper receptas sub mala quisque, minores in manus, majores sub ulnam intus, gestantes eas permulta stadia obambulant boni habitus causa non quidem suorum

ἕνεκα τῆς εὐεξίας οὔ τι τῆς τῶν αὐτῶν σωμάτων, ἀλλὰ τῆς τούτων τῶν θρεμμάτων, καί τό γε τοσοῦτον δηλοῦσι τῷ δυναμένῳ καταμαθεῖν, ὅτι τὰ σώματα πάντα ὑπὸ τῶν σεισμῶν τε καὶ κινήσεων κινούμενα ἄκοπα d ὀνίναται πάντων, ὅσα τε ὑπὸ ἑαυτῶν, ἢ καὶ ἐν αἰώραις ἢ καὶ κατὰ θάλατταν ἢ καὶ ἐφ' ἵππων ὀχουμένων καὶ ὑπ' ἄλλων ὁπωσοῦν δὴ φερομένων τῶν σωμάτων κινεῖται, καὶ διὰ ταῦτα τὰς τῶν σίτων τροφὰς καὶ ποτῶν καταχρατοῦντα ὑγίειαν καὶ κάλλος καὶ τὴν ἄλλην ῥώμην ἡμῖν δυνατά ἐστι παραδιδόναι. τί οὖν ἂν φαῖμεν ἐχόντων οὕτω τούτων τὸ μετὰ τοῦτο ἡμᾶς δεῖν ποιεῖν; βούλεσθε ἅμα γέλωτι φράζωμεν τιθέντες νόμους τὴν e μὲν κύουσαν περιπατεῖν, τὸ γενόμενον δὲ πλάττειν τε οἷον κήρινον, ἕως ὑγρὸν, καὶ μέχρι δυοῖν ἐτοῖν σπαργανᾶν; καὶ δὴ καὶ τὰς τροφοὺς ἀναγκάζωμεν νόμῳ ζημιοῦντες τὰ παιδία ἢ πρὸς ἀγροὺς ἢ πρὸς ἱερὰ ἢ πρὸς οἰκείους ἀεί πῃ φέρειν, μέχριπερ ἂν ἱκανῶς ἵστασθαι δυνατὰ γίγνηται καὶ τότε διευλαβουμένας, ἔτι νέων ὄντων μή πῃ βίᾳ ἐπερειδομένων στρέφηται τὰ κῶλα, ἐπιπονεῖν φερούσας, ἕως ἂν τριετὲς ἀποτελεσθῇ τὸ γενόμενον; εἰς δύναμιν δὲ ἰσχυρὰς αὐτὰς εἶναι χρεὼν καὶ 790 μὴ μίαν; ἐπὶ δὲ τούτοις ἑκάστοις, ἂν μὴ γίγνηται, ζη- a μίαν τοῖς μὴ ποιοῦσι γράφωμεν; ἢ πολλοῦ γε δεῖ; τὸ γὰρ ἄρτι ῥηθὲν γίγνοιτ' ἂν πολὺ καὶ ἄφθονον. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Τὸ γέλωτα ἂν πολὺν ὀφλεῖν ἡμᾶς πρὸς τῷ μὴ ἐθέλειν ἂν πείθεσθαι γυναικεῖά τε καὶ δούλεια ἤθη τροφῶν. — ΚΛ. Ἀλλὰ τίνος δὴ χάριν ἔφαμεν αὐτὰ δεῖν ῥηθῆναι; — ΑΘ. Τοῦδε· τὰ τῶν δεσποτῶν τε καὶ ἐλευθέρων ἐν ταῖς πόλεσιν ἤθη τάχ' ἂν ἀκούσαντα εἰς σύννοιαν ἀφίκοιτ' ἂν τὴν ὀρθὴν, ὅτι b χωρὶς τῆς ἰδίας διοικήσεως ἐν ταῖς πόλεσιν ὀρθῶς γιγνομένης μάτην ἂν τὰ κοινά τις οἴοιτο ἕξειν τινὰ βεβαιότητα θέσεως νόμων, καὶ ταῦτα ἐννοῶν αὐτὸς νόμοις ἂν τοῖς νῦν ῥηθεῖσι χρῷτο καὶ χρώμενος εὖ τήν τε οἰκίαν καὶ πόλιν ἅμα τὴν αὑτοῦ διοικῶν εὐδαιμονοῖ. — ΚΛ. Καὶ μάλ' εἰκότως εἴρηκας. — ΑΘ. Τοιγαροῦν μήπω λήξωμεν τῆς τοιαύτης νομοθεσίας, πρὶν ἂν καὶ τὰ περὶ τὰς ψυχὰς τῶν πάνυ νέων παίδων ἐπιτη- c δεύματα ἀποδῶμεν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ἤργμεθα τῶν περὶ τὰ σώματα μύθων λεχθέντων διαπεραίνειν. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν ὀρθῶς. — ΑΘ. Λάβωμεν τοίνυν τοῦτο οἷον στοιχεῖον ἐπ' ἀμφότερα σώματός τε καὶ ψυχῆς τῶν πάνυ νέων, τὴν τιθήνησιν καὶ κίνησιν γιγνομένην ὅτι μάλιστα διὰ πάσης νυκτός τε καὶ ἡμέρας, ὡς ἔστι ξύμφορος ἅπασι μὲν, οὐχ ἥκιστα δὲ τοῖς ὅτι νεωτάτοισι, καὶ οἰκεῖν, εἰ δυνατὸν ἦν, οἷον ἀεὶ πλέοντας· νῦν δ' ὡς ἐγγύτατα τούτου ποιεῖν δεῖ d περὶ τὰ νεογενῆ παίδων θρέμματα. τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ ἀπὸ τῶνδε, ὡς ἐξ ἐμπειρίας αὐτὸ εἰλήφασι καὶ ἐγνώκασιν ὂν χρήσιμον αἵ τε τροφοὶ τῶν σμικρῶν καὶ αἱ περὶ τὰ τῶν Κορυβάντων ἰάματα τελοῦσαι· ἡνίκα γὰρ ἄν που βουληθῶσι κατακοιμίζειν τὰ δυσυπνοῦντα τῶν παιδίων αἱ μητέρες, οὐχ ἡσυχίαν αὐτοῖς προσφέρουσιν, ἀλλὰ τοὐναντίον κίνησιν, ἐν ταῖς ἀγκά-

corporum, sed harum, quas alunt, bestiarum, et hoc certe docent eos, qui discere possunt, quassatione et motu corpora, cum sine defatigatione moventur, juvari omnia omnium animantium, quæcunque vel a se ipsis, vel etiam in pensilibus vel mari vel equo vectis et ab aliis quomodocunque latis corporibus moventur, horumque ope ciborum alimenta et potionum superare et sanitatem cum pulchritudine et reliquo robore præbere nobis posse. quid igitur his ita se habentibus deinceps faciendum nobis dicamus? vultisne cum risu audientium legibus sanciamus ut gravida ambulet, enixa infantem velut ceram, dum mollis est, fingat et usque ad tertium annum fasciis involvat? deinde etiam nutrices cogamus lege multantes parvulos vel rus vel ad templa vel ad cognatos portare non intermittere, quoad recte stare posse incipiant, tum vero caventes, ne qua tenerorum adhuc vehementius innitentium distorqueantur membra, gestandi laborem continuare, donec infans tertium annum compleverit? robustas autem quantum fieri potest eas esse debere et plures, quam unam? et ad hæc singula, nisi fiant, multam non facientibus scribamus? an longe quidem abest? nam quod modo dictum est multum et large oboriretur. — Cl. Quid? — Ath. Risum vehementem moveremus, præterquam quod muliebria et servilia ingenia nutricum obedire nollent. — Cl. Sed cujusnam rei gratia commemoranda ea statuimus? — Ath. Hujus : dominorum et liberorum in civitatibus ingenia fortasse iis auditis intelligent quod res est, frustra esse qui sine privatæ administrationis in civitatibus recta ratione communia speret firmitatem aliquam legibus ferendis habitura, idque intelligens ipse his, quæ nunc dicta sunt, pro legibus utetur atque ita bene et domum et una cum domo civitatem suam administrans felix erit. — Cl. Valde probabiliter dixisti. — Ath. Itaque nondum ab hujusmodi legislatione desistamus, priusquam ea quoque instituta, quæ ad animos admodum tenerorum pertinent, eadem ratione absolverimus, qua sermones de corporibus peragere cœpimus. — Cl. Sane quidem recte. — Ath. Sumamus igitur hoc tanquam elementum educationis utriusque et corporis et animi admodum tenerorum, nutricationem et motionem per totam noctem diemque quantum potest adhibendam, hanc utilem esse omnibus, præcipue vero natis quam minimis, et habitare, si fieri posset, ut semper navigantes; nunc autem quod huic proximum est, recens natis alendis facere necesse est. atque ab experientia id sumpsisse utileque esse cognovisse et parvulorum nutrices et eas, quæ Corybantum morbo medicinam faciunt, conjicere hinc quoque debemus, quod, cum ægre obdormiscentes infantes consopire volunt matres, non quietem eis adhibent, sed contra motionem

λαις ἀεὶ σείουσαι, καὶ οὐ σιγὴν, ἀλλά τινα μελῳδίαν, e καὶ ἀτεχνῶς οἷον καταυλοῦσι τῶν παιδίων, καθάπερ αἱ τῶν ἐκφρόνων βακχειῶν ἰάσεις, ταύτῃ τῇ τῆς κινήσεως ἅμα χορείᾳ καὶ Μούσῃ χρώμεναι. — ΚΛ. Τίς οὖν 5 αἰτία τούτων, ὦ ξένε, μάλιστ' ἐσθ' ἡμῖν; — ΑΘ. Οὐ πάνυ χαλεπὴ γιγνώσκειν. — ΚΛ. Πῶς δή; — ΑΘ. Δειμαίνειν ἐστί που ταῦτ' ἀμφότερα τὰ πάθη, καὶ ἔστι δείματα δι' ἕξιν φαύλην τῆς ψυχῆς τινά. ὅταν οὖν ἔξω-791θέν τις προσφέρῃ τοῖς τοιούτοις πάθεσι σεισμὸν, ἡ τῶν a 10 ἔξωθεν κρατεῖ κίνησις προσφερομένη τὴν ἐντὸς φοβερὰν οὖσαν καὶ μανικὴν κίνησιν, κρατήσασα δὲ, γαλήνην ἡσυχίαν τε ἐν τῇ ψυχῇ φαίνεσθαι ἀπεργασαμένη τῆς περὶ τὰ τῆς καρδίας χαλεπῆς γενομένης ἑκάστων πηδήσεως. παντάπασιν ἀγαπητόν τι τοὺς μὲν ὕπνου λαγ-15 χάνειν ποιεῖ, τοὺς δ' ἐγρηγορότας ὀρχουμένους τε καὶ αὐλουμένους μετὰ θεῶν, οἷς ἂν καλλιεροῦντες ἕκαστοι θύωσι, κατειργάσατο ἀντὶ μανικῶν ἡμῖν διαθέσεων ἕξεις ἔμφρονας ἔχειν. καὶ ταῦτα, ὡς διὰ βραχέων γε b οὕτως εἰπεῖν, πιθανὸν λόγον ἔχει τινά. — ΚΛ. Πάνυ 20 μὲν οὖν. — ΑΘ. Εἰ δέ γε οὕτως τοιαύτην τινὰ δύναμιν ἔχει ταῦτα, ἐννοεῖν χρὴ τόδε παρ' αὐτοῖς, ὡς ἅπασα ψυχὴ δείμασι ξυνοῦσα ἐκ νέων μᾶλλον ἂν διὰ φόβων ἐθίζοιτο γίγνεσθαι. τοῦτο δέ που πᾶς ἂν φαίη δειλίας ἄσκησιν, ἀλλ' οὐκ ἀνδρείας γίγνεσθαι. — ΚΛ. 25 Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τὸ δέ γε ἐναντίον ἀνδρείας ἂν φαῖμεν ἐκ νέων εὐθὺς ἐπιτήδευμα εἶναι, τὸ νικᾶν τὰ προσ- c πίπτονθ' ἡμῖν δείματά τε καὶ φόβους. — ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Ἓν δὴ καὶ τοῦτο εἰς ψυχῆς μόριον ἀρετῆς, τὴν τῶν παντελῶς παίδων γυμναστικὴν ἐν ταῖς κινή-30 σεσι, μέγα ἡμῖν φῶμεν ξυμβάλλεσθαι. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Καὶ μὴν τό γε μὴ δύσκολον ἐν ψυχῇ καὶ τὸ δύσκολον οὐ σμικρὸν μόριον εὐψυχίας καὶ κακοψυχίας ἑκάτερον γιγνόμενον γίγνοιτ' ἄν. — ΚΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΑΘ. Τίνα οὖν ἂν τρόπον εὐθὺς ἐμφύοιθ' d 35 ἡμῖν ὁπότερον βουληθεῖμεν τῷ νεογενεῖ, φράζειν δὴ πειρατέον ὅπως τις καὶ καθ' ὅσον εὐπορεῖ τούτων. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Λέγω δὴ τό γε παρ' ἡμῖν δόγμα, ὡς ἡ μὲν τρυφὴ δύσκολα καὶ ἀκράχολα καὶ σφόδρα ἀπὸ σμικρῶν κινούμενα τὰ τῶν νέων ἤθη ἀπερ-40 γάζεται, τὸ δὲ τούτων ἐναντίον, ἥ γε σφοδρὰ καὶ ἀγρία δούλωσις, ταπεινοὺς καὶ ἀνελευθέρους καὶ μισανθρώπους ποιοῦσα ἀνεπιτηδείους ξυνοίκους ἀποτελεῖ. — ΚΛ. Πῶς οὖν δὴ χρὴ τὰ μήπω φωνῆς ξυνιέντα μηδὲ e παιδείας τῆς ἄλλης δυνατὰ γεύεσθαί πω τρέφειν τὴν 45 πόλιν ἅπασαν; — ΑΘ. Ὧδέ πως· φθέγγεσθαί που μετὰ βοῆς εὐθὺς πᾶν εἴωθε τὸ γενόμενον, καὶ οὐχ ἥκιστα τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· καὶ δὴ καὶ τῷ κλαίειν πρὸς τῇ βοῇ μᾶλλον τῶν ἄλλων συνέχεται. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Οὐκοῦν αἱ τροφοὶ σκοποῦσαι, 792τίνος ἐπιθυμεῖ, τούτοις αὐτοῖς ἐν τῇ προσφορᾷ τεκμαί- a ρονται· οὗ μὲν γὰρ ἂν προσφερομένου σιγᾷ, καλῶς οἴονται προσφέρειν, οὗ δ' ἂν κλαίῃ καὶ βοᾷ, οὐ καλῶς. τοῖς δὴ παιδίοις τὸ δήλωμα ὧν ἐρᾷ καὶ μισεῖ, κλαυθμοναὶ καὶ βοαὶ, σημεῖα οὐδαμῶς εὐτυχῆ. ἔστι δὲ ὁ χρό-

in ulnis usque agitantes, neque silentium, sed cantilenam aliquam, et plane quasi tibiarum flatu infantes permulcent, ut amentium furorum sanationes, hac motionis chorea simul et Musa utentes. — Cl. Quæ igitur horum nobis, o hospes, potissimum causa est? — Ath. Non admodum difficilis cognitu. — Cl. Quonam modo? — Ath. Ad timorem, ni fallor, utraque hæc affectio pertinet, et sunt timores propter malum aliquem animi habitum. si igitur extrinsecus aliquis agitationem affert ita affectis, internam motionem meticulosam et furiosam extrinsecus allatus superat motus, superataque tranquillitatem et molestæ singulorum circa cor trepidationis quietem in animo conspiciendam exhibens grata omnino vice alteros quidem somni participes reddit, vigilantes autem saltatione et tibiarum afflatu cum diis, quibus quisque litaverit, ex furiosa affectione in sanum mentis habitum restituere nobis solet. atque hæc, ut sic breviter dicta, probabilem habere rationem videntur. — Cl. Sane quidem. — Ath. Si vero hæc hujusmodi harum rerum natura est, illud animadvertere apud eas debemus, quemvis animum a teneris in timoribus versantem magis obnoxium formidinibus fieri consuescere. eam autem quilibet ignaviæ exercitationem, non fortitudinis fieri dixerit. — Cl. Qui enim minus? — Ath. Contrarium vero fortitudinis statim a teneris institutum esse dicemus, vincere incidentes nobis timores et formidines. — Cl. Recte. — Ath. Unum igitur etiam hoc ad animi partem virtutis, quod plane parvuli in motionibus exerceantur, multum nobis conferre dicamus. — Cl. Sane quidem. — Ath. Tum vero etiam non morositas in animo et morositas ubi exsistit, non parva boni malive animi pars exsistere videtur. — Cl. Cur non? — Ath. Quo igitur modo statim ingenerari nobis horum utrum velimus recens nato possit, demonstrare jam conandum ut quis et quatenus ea facultate gaudet. — Cl. Qui enim minus? — Ath. Dico igitur ex nostra quidem sententia luxuriam ita afficere mores juvenum, ut morosi et iracundi fiant et vehementer parvis rebus commoveantur, ejus contrarium autem, vehementem et duram servitutem, humiles eos et illiberales et hominum osores reddentem efficere ut commode habitari cum eis nequeat. — Cl. Quonam igitur modo qui nondum vocem intelligunt necdum reliquam eruditionem gustare possunt, ab universa civitate sunt educandi? — Ath. Hoc fere modo : vocem scilicet emittere cum clamore omne animal statim ut natum est solet, nec minime genus hominum, quod præter clamorem etiam ploratu magis, quam cetera, tenetur. — Cl. Sane quidem. — Ath. Itaque nutrices, cum quærunt, quid infantes cupiant, ex his ipsis conjecturam in admotione capiunt; quo enim admoto silent, id bene se admovere statuunt, quo vero plorant et clamant, non bene. infantibus igitur eorum, quæ amant et aversantur, indicium ploratus et clamores sunt, signa nequaquam fausta. hoc autem tempus trium non minus annorum est, pars

νος οὗτος τριῶν οὐκ ἐλάττων ἐτῶν, μόριον οὐ σμικρὸν τοῦ βίου διαγαγεῖν χεῖρον ἢ μὴ χεῖρον. — ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΑΘ. Ὁ δὴ δύσκολος οὐδαμῶς τε ἵλεως ἆρ' οὐ δοκεῖ σφῷν θρηνώδης τε εἶναι καὶ ὀδυρμῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πλήρης μᾶλλον, ἢ χρεών ἐστι τὸν ἀγαθόν; — ΚΛ. Ἐμοὶ γοῦν δοκεῖ. — ΑΘ. Τί οὖν; εἴ τις τὰ τρί' ἔτη πειρῷτο πᾶσαν μηχανὴν προσφέρων, ὅπως τὸ τρεφόμενον ἡμῖν ὡς ὀλιγίστῃ προσχρήσεται ἀλγηδόνι καὶ φόβοις καὶ λύπῃ πάσῃ κατὰ δύναμιν, ἆρ' οὐκ οἰόμεθα εὔθυμον μᾶλλόν τε καὶ ἵλεων ἀπεργάζεσθαι τηνικαῦτα τὴν ψυχὴν τοῦ τρεφομένου; — ΚΛ. Δῆλον δή, καὶ μάλιστά γ' ἄν, ὦ ξένε, εἴ τις πολλὰς ἡδονὰς αὐτῷ παρασκευάζοι. — ΑΘ. Τοῦτ' οὐκέτ' ἂν ἐγὼ Κλεινίᾳ ξυνακολουθήσαιμ' ἄν, ὦ θαυμάσιε. ἔστι γὰρ οὖν ἡμῖν ἡ τοιαύτη πρᾶξις διαφθορὰ μεγίστη πασῶν· ἐν ἀρχῇ γὰρ γίγνεται ἑκάστοτε τροφῆς. ὁρῶμεν δέ, εἴ τι λέγομεν. — ΚΛ. Λέγε, τί φῄς. — ΑΘ. Οὐ σμικροῦ πέρι νῦν εἶναι νῷν τὸν λόγον. ὅρα δὲ καὶ σὺ ξυνεπίκρινέ τε ἡμᾶς, ὦ Μέγιλλε. ὁ μὲν γὰρ ἐμὸς δὴ λόγος οὔθ' ἡδονάς φησι δεῖν διώκειν τὸν ὀρθὸν βίον οὔτ' αὖ τὸ παράπαν φεύγειν τὰς λύπας, ἀλλ' αὐτὸ ἀσπάζεσθαι τὸ μέσον, ὃ νῦν δὴ προσεῖπον ὡς ἵλεως ὀνομάσας, ἣν δὴ διάθεσιν καὶ θεοῦ κατά τινα μαντείας φήμην εὐστόχως πάντες προσαγορεύομεν. ταύτην τὴν ἕξιν διώκειν φημὶ δεῖν ἡμῶν καὶ τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι θεῖον, μήτ' οὖν αὐτὸν προπετῆ πρὸς τὰς ἡδονὰς γιγνόμενον ὅλως, ὡς οὐδ' ἐκτὸς λυπῶν ἐσόμενον, μήτε ἄλλον, γέροντα ἢ νέον, ἐᾶν πάσχειν ταὐτὸ τοῦθ' ἡμῖν, ἄρρενα ἢ θῆλυν, ἁπάντων δὲ ἥκιστα εἰς δύναμιν τὸν ἀρτίως νεογενῆ· κυριώτατον γὰρ οὖν ἐμφύεται πᾶσι τότε τὸ πᾶν ἦθος διὰ ἔθος. ἔτι δ' ἔγωγ', εἰ μὴ μέλλοιμι δόξειν παίζειν, φαίην ἂν δεῖν καὶ τὰς φερούσας ἐν γαστρὶ πασῶν τῶν γυναικῶν μάλιστα θεραπεύειν ἐκεῖνον τὸν ἐνιαυτόν, ὅπως μήτε ἡδοναῖς τισὶ πολλαῖς ἅμα καὶ μάργοις προσχρήσεται ἡ κύουσα μήτε αὖ λύπαις, τὸ δὲ ἵλεων καὶ εὐμενὲς πρᾶόν τε τιμῶσα διαζήσει τὸν τότε χρόνον. — ΚΛ. Οὐδὲν δεῖ σε, ὦ ξένε, Μέγιλλον ἀνερωτᾶν, πότερος ἡμῶν ὀρθότερον εἴρηκεν· ἐγὼ γὰρ αὐτός σοι συγχωρῶ τὸν λύπης τε καὶ ἡδονῆς ἀκράτου βίον φεύγειν δεῖν πάντας, μέσον δέ τινα τέμνειν ἀεί. καλῶς τοίνυν εἴρηκάς τε καὶ ἀκήκοας ἅμα. — ΑΘ. Μάλα μὲν οὖν ὀρθῶς, ὦ Κλεινία. τόδε τοίνυν ἐπὶ τούτοις τρεῖς ὄντες διανοηθῶμεν. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Ὅτι ταῦτ' ἔστι πάντα, ὅσα νῦν διεξερχόμεθα, τὰ καλούμενα ὑπὸ τῶν πολλῶν ἄγραφα νόμιμα· καὶ οὓς πατρίους νόμους ἐπονομάζουσιν, οὐκ ἄλλα ἐστὶν, ἢ τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα. καὶ ἔτι γε ὁ νῦν δὴ λόγος ἡμῖν ἐπιχυθείς, ὡς οὔτε νόμους δεῖ προσαγορεύειν αὐτὰ οὔτε ἄρρητα ἐᾶν, εἴρηται καλῶς· δεσμοὶ γὰρ οὗτοι πάσης εἰσὶ πολιτείας, μεταξὺ πάντων ὄντες τῶν ἐν γράμμασι τεθέντων τε καὶ κειμένων καὶ τῶν ἔτι τεθησομένων, ἀτεχνῶς οἷον πάτρια καὶ παντάπασιν ἀρχαῖα νόμιμα, ἃ καλῶς μὲν τεθέντα καὶ ἐθισθέντα πάσῃ σωτηρίᾳ περικαλύψαντα ἔχει τοὺς τότε γραφέντας νόμους, ἂν δ' ἐκτὸς τοῦ καλοῦ βαίνῃ πλημμελῶς,

vitæ ad deterius an non deterius transigendum haud exigua — Cl. Recte dicis. — Ath. Jam vero morosus et nequaquam placidus nonne vobis lacrimosus esse videtur et fere lamentationum plenus ultra, quam virum bonum decet? — Cl. Mihi certe videtur. — Ath. Quid igitur? si quis per hoc triennium omni arte id agat, ut alumnus noster quam minimo potest dolore et metu et omnino molestia afficiatur, nonne eum hilarem magis et placidum animum alumni tum reddere putamus? — Cl. Haud dubie, et maxime quidem, o hospes, si quis multas ei voluptates paret. — Ath. Id vix jam ego Cliniæ concesserim, o mirifice. quippe maximum nobis hæc agendi ratio detrimentum affert, quia ad initium pertinet educationis cujusque. sed videamus, an dicamus aliquid. — Cl. Dic, quid sentias. — Ath. Non parva de re nunc mihi et tibi sermonem esse. sed tu quoque vide et una de nobis judica, o Megille. nam mea scilicet oratio neque voluptates sectandas affirmat vitæ rectæ neque omnino fugiendas molestias, sed ipsum amplectendum esse medium, quod modo placidi nomine appellavi, quod etiam de deo, cum propitius est, ex aliquo oraculi effato recte conjicientes omnes prædicamus. hunc statum ei quoque ex nobis, qui divinus futurus est, sectandum esse censeo ita, ut neque ipse totus ad voluptates pronus feratur, quippe qui nec molestiis sit liber futurus, neque alium nobis, senem aut juvenem, hoc idem pati sinat, marem aut feminam, omnium vero minime quoad potest recens modo natum; firmissime enim tum omnibus omnis per consuetudinem morum ingeneratur forma. atque his equidem, nisi futurum esset ut jocari viderer, adderem illud, etiam uterum gestantes inter omnes mulieres maxime illum per annum sic esse habendas, ut neque voluptatibus multis simul et effrenatis afficiatur gravida neque doloribus, sed placidum atque hilare et lene præferens vitam per illud tempus traducat. — Cl. Nihil opus est, hospes, ut ex Megillo quæras, uter nostrûm rectius dixerit; ego enim ipse tibi concedo molestiæ et voluptatis meræ vitam omnibus esse fugiendam et mediam quandam usque secandam. bene igitur et dixisti et simul cognosti causam. — Ath. Valde tu quidem recte, o Clinia. hoc igitur post illa omnes tres cogitemus.— Cl. Quid illud? — Ath. Omnia hæc, quæ nunc persequimur, ea esse, quæ vulgo legitima non scripta vocantur; et quas patrias leges nominant, eæ nihil aliud sunt nisi hujusmodi omnia. præterea et illud, quod modo dictum nobis affluxit, neque leges ea appellanda neque indicta esse relinquenda, bene dictum est; vincula enim hæc totius sunt civitatis, interjecta inter omnia vel posita in scripto et constituta vel adhuc ponenda, plane tanquam patria omninoque antiqua legitima, quæ bene posita et consuetudine recepta omni salute obtectas leges tum scriptas continent, si vero extra bonum excedunt absone, tanquam fabrorum in ædificiis fulcimenta e me-

οἷον τεκτόνων ἐν οἰκοδομήμασιν ἐρείσματα ἐκ μέσου ὑπορρέοντα, συμπίπτειν εἰς ταὐτὸν ποιεῖ τὰ ξύμπαντα κεῖσθαί τε ἄλλα ὑφ' ἑτέρων, αὐτά τε καὶ τὰ καλῶς ὕστερον ἐποικοδομηθέντα, τῶν ἀρχαίων ὑποπεσόντων.
5 ἃ δὴ διανοουμένους ἡμᾶς, ὦ Κλεινία, σοι δεῖ τὴν πόλιν καινὴν οὖσαν πάντῃ ξυνδεῖν, μήτε μέγα μήτε σμικρὸν παραλιπόντας εἰς δύναμιν, ὅσα νόμους ἢ ἔθη τις d ἢ ἐπιτηδεύματα καλεῖ· πᾶσι γὰρ τοῖς τοιούτοις πόλις ξυνδεῖται, ἄνευ δὲ ἀλλήλων ἑκάτερα τούτων οὐκ ἔστι
10 μόνιμα· ὥστε οὐ χρὴ θαυμάζειν, ἐὰν ἡμῖν πολλὰ ἅμα καὶ σμικρὰ δοκοῦντα εἶναι νόμιμα ἢ καὶ ἐθίσματα ἐπιρρέοντα μακροτέρους ποιῇ τοὺς νόμους. — ΚΛ. Ἀλλ' ὀρθῶς σύ γε λέγεις, ἡμεῖς τε οὕτω διανοησόμεθα. — ΑΘ. Εἰς μὲν τοίνυν τὴν τοῦ τρί' ἔτη γεγονότος
15 ἡλικίαν κόρου καὶ κόρης ταῦτα εἴ τις ἀκριβῶς ἀποτε- e λοῖ καὶ μὴ παρέργως τοῖς εἰρημένοις χρῷτο, οὐ σμικρὰ εἰς ὠφελίαν γίγνοιτ' ἂν τοῖς νεωστὶ τρεφομένοις· τριετεῖ δὲ δὴ καὶ τετραετεῖ καὶ πενταετεῖ καὶ ἔτι ἑξετεῖ ἤθει ψυχῆς παιδιῶν δέον ἂν εἴη, τρυφῆς δ' ἤδη παραλυ-
20 τέον κολάζοντα μὴ ἀτίμως, ἀλλ' ὅπερ ἐπὶ τῶν δούλων γ' ἐλέγομεν, τὸ μὴ μεθ' ὕβρεως κολάζοντας ὀργὴν ἐμποιεῖν δεῖν τοῖς κολασθεῖσι μηδ' ἀκολάστους ἐῶντας
794 τρυφήν, ταὐτὸν δραστέον τοῦτό γε καὶ ἐπ' ἐλευθέροισι. a παιδιαὶ δ' εἰσὶ τοῖς τηλικούτοις αὐτοφυεῖς τινές, ἃς
25 ἐπειδὰν ξυνέλθωσιν αὐτοὶ σχεδὸν ἀνευρίσκουσι. ξυνιέναι δὲ εἰς τὰ κατὰ κώμας ἱερὰ δεῖ πάντα ἤδη τὰ τηλικαῦτα παιδία, ἀπὸ τριετοῦς μέχρι τῶν ἓξ ἐτῶν, κοινῇ τὰ τῶν κωμητῶν εἰς ταὐτὸν ἕκαστα, τὰς δὲ τροφοὺς ἔτι τῶν τηλικούτων κοσμιότητός τε καὶ ἀκολασίας ἐπι-
30 μελεῖσθαι, τῶν δὲ τροφῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἀγέλης ξυμπάσης τῶν δώδεκα γυναικῶν μίαν ἐφ' ἑκάστῃ τετάχθαι b κοσμοῦσαν κατ' ἐνιαυτὸν τῶν προειρημένων, ἃς ἂν τάξωσιν οἱ νομοφύλακες. ταύτας δὲ αἱρείσθωσαν μὲν αἱ τῶν γάμων κύριαι τῆς ἐπιμελείας, ἐξ ἑκάστης τῆς
35 φυλῆς μίαν, ἥλικας αὐταῖς· ἡ δὲ καταστᾶσα ἀρχέτω φοιτῶσα εἰς τὸ ἱερὸν ἑκάστης ἡμέρας καὶ κολάζουσα ἀεὶ τὸν ἀδικοῦντα, δοῦλον μὲν καὶ δούλην καὶ ξένον καὶ ξένην αὐτὴ διά τινων τῆς πόλεως οἰκετῶν, πολίτην δὲ ἀμφισβητοῦντα μὲν τῇ κολάσει πρὸς τοὺς ἀστυνόμους c
40 ἐπὶ δίκην ἄγουσα, ἀναμφισβήτητον δὲ ὄντα καὶ τὸν πολίτην αὐτὴ κολαζέτω. μετὰ δὲ τὸν ἑξέτη καὶ τὴν ἑξέτιν διακρινέσθω μὲν ἤδη τὸ γένος ἑκατέρων· κόροι μὲν μετὰ κόρων, παρθένοι δὲ ὡσαύτως μετ' ἀλλήλων τὴν διατριβὴν ποιείσθωσαν· πρὸς δὲ τὰ μαθήματα τρέπεσθαι χρεὼν
45 ἑκατέρους, τοὺς μὲν ἄρρενας ἐφ' ἵππων διδασκάλους καὶ τόξων καὶ ἀκοντίων καὶ σφενδονήσεως, ἐὰν δέ πῃ ξυγχωρῶσι, μέχρι γε μαθήσεως καὶ τὰ θήλεα, καὶ δὴ τά γε d μάλιστα πρὸς τὴν τῶν ὅπλων χρείαν. τὸ γὰρ δὴ νῦν καθεστὸς περὶ τὰ τοιαῦτα ἀγνοεῖται παρὰ τοῖς πᾶσιν ὀλί-
50 γου. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Ὡς ἄρα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρείας εἰς ἑκάστας τῶν πράξεων τὰ περὶ τὰς χεῖρας· ἐπεὶ τά γε περὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τοὺς πόνους φαίνεται, τὰ δὲ κατὰ χεῖρας ἀνοίᾳ

dio subducta efficiunt ut cuncta concidant jaceantque tracta ab aliis alia, cum ipsa, tum ea, quæ bene postea inædificata fuerint, pessumdatis antiquis. hæc igitur cogitantes nos, o Clinia, novam tibi civitatem omni ex parte colligare debemus, nulla pro viribus re nec magna nec parva prætermissa, quæcunque leges vel consuetudines seu instituta vocantur; omnia enim hujusmodi civitatem colligant, sejuncta vero ab alteris altera eorum stabilia non sunt; quare mirari non debemus, si nobis multa simul et quæ parva videantur legitima vel etiam consuetudine recipienda affluant, quæ leges longiores reddant. — Cl. Recte vero tu quidem dicis, et nos ita cogitabimus. — Ath. Usque ad tres igitur annos nati pueri puellæque ætatem hæc si quis accurate perficiat nec obiter iis, quæ dicta sunt, utatur, haud contemnenda inde ad recens educatos utilitas redundet; jam vero annos tres et quattuor et quinque etiamque sex natorum moribus ludis opus erit nec non deliciarum expultrice castigatione non ignominiosa, sed quod in servis dicebamus, non esse cum contumelia castigando iram efficiendam in castigatis neque non castigando delicatos faciendos, hoc eodem modo agendum est cum ingenuis. ludi autem in hac ætate constitutis naturales quidam sunt, quos ubi convenerunt fere sua sponte inveniunt. convenire autem ad templa per vicos consecrata necesse est parvulos omnes, qui jam ea ætate sunt, a tribus annis usque ad sex cujusque vici subolem una eundem in locum, nutrices autem hujus ætatis curam modestiæ atque licentiæ continuare, nutricum ipsarum vero et totius gregis ex duodecim mulieribus unam cuique præesse moderatricem annuam ex numero illarum, quas supra commemoravimus, quas legum custodes constituerint. has creanto penes quas connubiorum cura est, ex singulis tribubus singulas, sibi ætate æquales; constituta autem fungitor magistratu ad templum se conferens quovis die et quemque injuriam facientem castigans, servum quidem et servam peregrinumque et peregrinam ipsa per publicos quosdam famulos, civem vero, si in controversiam adducat castigationem, ad urbis magistros in jus ducens, si nulla sit controversia, etiam civem ipsa castigato. postquam autem sexennes facti sunt mares et feminæ, jam discernitor sexus utrorumque: pueri cum pueris et virgines item secum versantor: et ad disciplinas utrique se convertant, mares ad eos, qui equis, arcubus, jaculis, fundis uti doceant, feminæ, si qua concedant, disciplina tenus ad eosdem, præcipue vero ad armorum usum. etenim quod nunc in his obtinet, id fere ab omnibus ignoratur. — Cl. Quidnam? — Ath. Scilicet dextrorum in nobis et sinistrorum ad singulas actiones usum natura diversum esse opinantur quod ad manus attinet; nam in pedibus et inferioribus membris nullam ad labores differentiam esse apparet, in manibus autem insipientia nutri-

τροφῶν καὶ μητέρων οἷον χωλοὶ γεγόναμεν ἕκαστοι. e τῆς φύσεως γὰρ ἑκατέρων τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης αὐτοὶ διὰ τὰ ἔθη διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. ἐν ὅσοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ 5 μέγα διαφέρει, λύρᾳ μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρώμενον, πλήκτρῳ δὲ ἐν δεξιᾷ, πρᾶγμα οὐδέν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, τούτοις δὲ παραδείγμασι χρώμενον καὶ εἰς ἄλλα μὴ δέον 795 οὕτω χρῆσθαι σχεδὸν ἄνοια. ἔδειξε δὲ ταῦτα ὁ τῶν a Σκυθῶν νόμος, οὐκ ἐν ἀριστερᾷ μὲν τόξον ἀπάγων, ἐν 10 δεξιᾷ δὲ οἰστὸν προσαγόμενος μόνον, ἀλλ' ὁμοίως ἑκατέροις ἐπ' ἀμφότερα χρώμενος. πάμπολλα δ' ἕτερα τοιαῦτα παραδείγματα ἐν ἡνιοχείαις τέ ἐστι καὶ ἐν ἑτέροις, ἐν οἷσι μαθεῖν δυνατόν, ὅτι παρὰ φύσιν κατασκευάζουσιν οἱ ἀριστερὰ δεξιῶν ἀσθενέστερα κατασκευά- 15 ζοντες. ταῦτα δ', ὅπερ εἴπομεν, ἐν μὲν κερατίνοις πλήκτροις καὶ ἐν ὀργάνοις τοιούτοις οὐδὲν μέγα· σιδηροῖς b δ' εἰς τὸν πόλεμον ὅταν δέῃ χρῆσθαι, μέγα διαφέρει, καὶ τόξοις καὶ ἀκοντίοις καὶ ἑκάστοις τούτων, πολὺ δὲ μέγιστον, ὅταν ὅπλοις δέῃ πρὸς ὅπλα χρῆσθαι. διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθὼν μὴ μαθόντος καὶ ὁ γυμνασάμενος τοῦ μὴ γεγυμνασμένου. καθάπερ γὰρ ὁ τελέως παγκράτιον ἠσκηκὼς ἢ πυγμὴν ἢ πάλην οὐκ ἀπὸ μὲν τῶν ἀριστερῶν ἀδύνατός ἐστι μάχεσθαι, χωλαίνει δὲ καὶ ἐφέλκεται πλημμελῶν, ὁπόταν αὐτόν τις μεταβι- c 25 βάζων ἐπὶ θάτερα ἀναγκάζῃ διαπονεῖν, ταὐτὸν δὴ τοῦτ', οἶμαι, καὶ ἐν ὅπλοις καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι χρὴ προσδοκᾶν ὀρθόν, ὅτι τὸν διττὰ δεῖ κεκτημένον, οἷς ἀμύνοιτό τ' ἂν καὶ ἐπιτιθεῖτο ἄλλοις, μηδὲν ἀργὸν τούτων μηδὲ ἀνεπιστῆμον ἐᾶν εἶναι κατὰ δύναμιν· Γηρυόνου 30 δέ γε εἴ τις φύσιν ἔχων ἢ καὶ τὴν Βριάρεω φύοιτο, ταῖς ἑκατὸν χερσὶν ἑκατὸν δεῖ βέλη ῥιπτεῖν δυνατὸν εἶναι. τούτων δὴ πάντων τὴν ἐπιμέλειαν ἀρχούσαις τε καὶ ἄρχουσι δεῖ γίγνεσθαι, ταῖς μὲν ἐν παιδιαῖς τε καὶ d τροφαῖς ἐπισκόποις γιγνομέναις, τοῖς δὲ περὶ μαθή- 35 ματα, ὅπως ἀρτίποδές τε καὶ ἀρτίχειρες πάντες τε καὶ πᾶσαι γιγνόμενοι μηδὲν τοῖς ἔθεσιν ἀποβλάπτωσι τὰς φύσεις εἰς τὸ δυνατόν.

Τὰ δὲ μαθήματά που διττά, ὡς γ' εἰπεῖν, χρήσασθαι ξυμβαίνοι ἄν, τὰ μὲν ὅσα περὶ τὸ σῶμα, γυμνα- 40 στικῆς, τὰ δ' εὐψυχίας χάριν μουσικῆς. τὰ δὲ γυμναστικῆς αὖ δύο, τὸ μὲν ὄρχησις, τὸ δὲ πάλη. τῆς ὀρχήσεως δὲ ἄλλη μὲν Μούσης λέξιν μιμουμένων, τό τε μεγαλο- e πρεπὲς φυλάττοντας ἅμα καὶ ἐλεύθερον, ἄλλη δὲ εὐεξίας ἐλαφρότητός τε ἕνεκα καὶ κάλλους τῶν τοῦ σώματος 45 αὐτοῦ μελῶν καὶ μερῶν, τὸ προσῆκον καμπῆς τε καὶ ἐκτάσεως καὶ ἀποδιδομένης ἑκάστοις αὐτοῖς αὐτῶν εὐρύθμου κινήσεως, διασπειρομένης ἅμα καὶ ξυνακολουθούσης εἰς πᾶσαν τὴν ὄρχησιν ἱκανῶς. καὶ δὴ τά γε 796 κατὰ πάλην ἃ μὲν Ἀνταῖος ἢ Κερκύων ἐν τέχναις a 50 ἑαυτῶν ξυνεστήσαντο φιλονεικίας ἀχρήστου χάριν, ἢ πυγμῆς Ἐπειὸς ἢ Ἄμυκος, οὐδὲν χρήσιμα ἐπὶ πολέμου κοινωνίαν ὄντα, οὐκ ἄξια λόγῳ κοσμεῖν· τὰ δὲ ἀπ' ὀρθῆς πάλης ἀπ' αὐχένων καὶ πλευρῶν ἐξειλήσεως μετὰ φιλονεικίας τε καὶ καταστάσεως διαπονούμενα

cum et matrum quasi claudi facti sumus omnes. nam cum natura utriusque membri fere æqualis sit, ipsi propter instituta diversas eas reddidimus non recte utendo. nam quæ opera non magni momenti sunt, in iis sic facere, lyram sinistra, plectrum dextra tractantem, et quæ hujus sunt generis, nihil refert, his vero exemplis utentem etiam in aliis, cum non oporteat, sic facere fere insipientis est. monstravit hæc Scytharum lex, non solum sinistra arcum amovens, dextra sagittam attrahens, sed pariter utrovis ad utrumque utens. et permulta sunt alia hujusmodi exempla in aurigationibus aliisque, in quibus intelligi possit contra naturam facere qui sinistra debiliora faciant dextris. sed hoc, ut diximus, in corneis plectris et in hujusmodi instrumentis non multum refert; ferreis vero ad bellum cum utendum est, magnum momentum habet, et arcubus et jaculis et his omnibus, longe maximum autem, cum armis est contra arma utendum. multum vero distat qui non didicit, ab eo, qui didicit, et ab exercitato non exercitatus. nam sicut is, qui in pugilatu vel in luctatione vel in utroque perfecte se exercuit, non ad pugnam a sinistra ineptus claudicat insciteque membra trahit, si quis eum in alteram partem transferre laborem cogat, eodem modo, opinor, et in armis et in reliquis omnibus hoc verum esse existimandum est, eum, qui duplicia possideat, quibus et se defendat et alios aggrediatur, cavere pro viribus debere, ne quid eorum otiosum imperitumve esse sinat: immo si Geryonis natura vel etiam Briarei præditus aliquis nascatur, eum centum manibus suis centum tela jacere posse necesse est. horum igitur omnium curam magistratus utriusque sexus suscipere debent, alteræ in ludis corporumque cultu prospicientes, alteri in disciplinis, ut integri pedibus et manibus integræque omnes fiant neque ullum, quoad potest, per consuetudinem detrimentum afferatur naturis.

Disciplinarum autem, quibus usus sit, genus, ut ita dicam, duplex est, quarum quæ ad corpus pertinent, gymnasticæ sunt, quæ ad animi bonitatem spectant, musicæ. in gymnastica autem rursus duo sunt, saltatio et luctatio. saltationem vero aliam instituunt Musæ dictionem imitantes cum observatione ejus, quod magnificum et liberale est, aliam propter bonum habitum et agilitatem ac pulchritudinem corporis ipsius membrorum et partium decorum observantes flexionis et extensionis et propriæ cujusque eorum numerosæ motionis, quæ cum singulis tribuitur, tum simul apte per totam saltationem diffunditur eamque comitatur. ad luctationem autem quod attinet, ea quidem, quæ Antæus vel Cercyo in artibus suis commenti sunt ambitionis inutilis causa, vel pugilatus præcepta Epeus vel Amycus, nullum ad belli communionem usum habentia, verbis ornari non merentur; erectæ vero luctationis cervicum manuumque et laterum evolvendorum

μετ' εὐσχήμονος ῥώμης τε καὶ ὑγιείας ἕνεκα, ταῦτ' εἰς
πάντα ὄντα χρήσιμα οὐ παρετέον, ἀλλὰ προσταχτέον
μαθηταῖς τε ἅμα καὶ τοῖς διδάξουσιν, ὅταν ἐνταῦθ' b
ὦμεν τῶν νόμων, τοῖς μὲν πάντα τὰ τοιαῦτα εὐμενῶς
5 δωρεῖσθαι, τοῖς δὲ παραλαμβάνειν ἐν χάρισιν. οὐδ' ὅσα
ἐν τοῖς χοροῖς ἐστὶν αὖ μιμήματα προσήκοντα μιμεῖ-
σθαι, παρετέον, κατὰ μὲν τὸν τόπον τόνδε Κουρήτων
ἐνόπλια παίγνια, κατὰ δὲ Λακεδαίμονα Διοσκόρων.
ἡ δὲ αὖ που παρ' ἡμῖν κόρη καὶ δέσποινα, εὐφραν-
10 θεῖσα τῇ τῆς χορείας παιδιᾷ, κεναῖς χερσὶν οὐχ ᾠήθη
δεῖν ἀθύρειν, πανοπλίᾳ δὲ παντελεῖ κοσμηθεῖσα οὕτω
τὴν ὄρχησιν διαπεραίνειν· ἃ δὴ πάντως μιμεῖσθαι πρέ- c
πον ἂν εἴη κόρους τε ἅμα καὶ κόρας, τὴν τῆς θεοῦ
χάριν τιμῶντας, πολέμου τ' ἐν χρείᾳ καὶ ἑορτῶν ἕνεκα.
15 τοῖς δέ που παισὶν εὐθύς τε καὶ ὅσον ἂν χρόνον μήπω
εἰς πόλεμον ἴωσι, πᾶσι θεοῖς προσόδους τε καὶ πομπὰς
ποιουμένους μεθ' ὅπλων τε καὶ ἵππων ἀεὶ κοσμεῖσθαι δέον
ἂν εἴη, θάττους τε καὶ βραδυτέρας ἐν ὀρχήσεσι καὶ ἐν
πορείᾳ τὰς ἱκετείας ποιουμένους πρὸς θεούς τε καὶ θεῶν
20 παῖδας. καὶ ἀγῶνας δὴ καὶ προαγῶνας, εἴ τινων, οὐχ d
ἄλλων ἢ τούτων ἕνεκα προαγωνιστέον· οὗτοι γὰρ καὶ
ἐν εἰρήνῃ καὶ κατὰ πόλεμον χρήσιμοι εἴς τε πολιτείαν
καὶ ἰδίους οἴκους, οἱ δὲ ἄλλοι πόνοι τε καὶ παιδιαὶ καὶ
σπουδαὶ κατὰ σώματα οὐκ ἐλευθέρων, ὦ Μέγιλλε καὶ
25 Κλεινία.
Ἣν εἶπον γυμναστικὴν ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις ὅτι
δέοι διεξελθεῖν, σχεδὸν δὴ διελήλυθα τὰ νῦν, καὶ ἔσθ'
αὕτη παντελής· εἰ δέ τινα ταύτης ὑμεῖς ἔχετε βελτίω,
θέντες εἰς κοινὸν λέγετε. — ΚΛ. Οὐ ῥᾴδιον, ὦ ξένε, e
30 παρέντας ταῦτα ἄλλα ἔχειν βελτίω τούτων περὶ γυ-
μναστικῆς ἅμα καὶ ἀγωνίας εἰπεῖν. — ΑΘ. Τὸ τοίνυν
τούτοις ἑξῆς περὶ τὰ τῶν Μουσῶν τε καὶ Ἀπόλλωνος
δῶρα τότε μὲν ὡς ἅπαντα εἰρηκότες ᾠόμεθα καταλεί-
πειν μόνα τὰ περὶ γυμναστικῆς, νῦν δ' ἔστι δῆλα ἅ
35 τ' ἐστὶ καὶ ὅτι πρῶτα πᾶσι ῥητέα. λέγωμεν τοίνυν ἑξῆς
αὐτά. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν λεκτέον. — ΑΘ. Ἀκού-
732 σατε δέ μου, προακηκοότες μὲν καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν· a
ὅμως δὲ τό γε σφόδρα ἄτοπον καὶ ἄηθες διευλαβεῖσθαι
δεῖ λέγοντα καὶ ἀκούοντα, καὶ δὴ καὶ νῦν. ἐρῶ μὲν
40 γὰρ ἐγὼ λόγον οὐκ ἄφοβον εἰπεῖν, ὅμως δέ πῃ θαρρή-
σας οὐκ ἀποστήσομαι. — ΚΛ. Τίνα δὴ τοῦτον, ὦ
ξένε, λέγεις; — ΑΘ. Φημὶ κατὰ πάσας πόλεις τὸ
τῶν παιδιῶν γένος ἠγνοῆσθαι ξύμπασιν ὅτι κυριώτατόν
ἐστι περὶ θέσεως νόμων, ἢ μονίμους εἶναι τοὺς τεθέν-
45 τας ἢ μή. ταχθὲν μὲν γὰρ αὐτὸ καὶ μετασχὸν τοῦ τὰ
αὐτὰ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς παί- b
ζειν τε καὶ εὐθυμεῖσθαι τοῖς αὐτοῖς παιγνίοις ἐᾷ καὶ τὰ
σπουδῇ κείμενα νόμιμα μένειν ἡσυχῇ, κινούμενα δὲ τὰ
αὐτὰ καὶ καινοτομούμενα μεταβολαῖς τε ἄλλαις ἀεὶ
50 χρώμενα, καὶ μηδέποτε ταὐτὰ φίλα προσαγορευόντων
τῶν νέων μήτ' ἐν σχήμασι τοῖς τῶν αὐτῶν σωμάτων
μήτε ἐν τοῖς ἄλλοις σκεύεσιν ὁμολογουμένως αὐτοῖς
ἀεὶ κεῖσθαι τό τ' εὔσχημον καὶ ἄσχημον, ἀλλὰ τόν τι
νέον ἀεὶ καινοτομοῦντα καὶ εἰσφέροντα τῶν εἰωθότων c

exercitationes cum contentione et statu decoro roboris et sanitatis causa institutæ ad hæc omnia utiles non sunt prætermittendæ, sed discipulis simul et magistris futuris, cum eo legum venerimus, præscribendæ, ut alteri ea omnia benivole tradant, alteri accipiant grate. nec quæ in choris rursus convenienter exhibentur imitationes, eæ prætermittendæ sunt, his quidem in locis Curetum in armis ludicra, Lacedæmone autem Castorum. et nostra quoque, opinor, virgo ac domina, choreæ ludo gaudens, non vacuis manibus ludendum, sed plena armatura saltationem peragendam putavit; quæ quidem imitari pueros simulque puellas omnino decet, quod deæ gratum est magni facientes, cum belli in usu, tum dierum festorum causa. pueros autem statim et quam diu a bellis absunt, ad omnes deos accessiones et pompas facientes in armis equisque semper ornari necesse est, celerius tardiusque saltando atque incedendo diis deorumque filiis supplicantes. ac certamina quoque et certaminum prælusiones, si quarum, non aliarum nisi harum rerum gratia institui oportet; hæc enim et in pace et bello utilia sunt cum rei publicæ, tum privatorum familiari, reliqui autem labores corporum vel ludicri vel serii non ingenuorum sunt, Megille mi et Clinia.

Quam in primis sermonibus pertractandam esse dixeram gymnasticam, nunc fere pertractavi, perfectaque est hæc; si autem vos meliorem hac habetis, in commune prolatam demonstrate. — Cl. Non facile, o hospes, his prætermissis alia meliora de gymnastica simul et certatione dici possunt. — Ath. Quod igitur his proximum est de Musarum et Apollinis donis, tunc quidem quasi omnia executi ea tantum, quæ ad gymnasticam pertinerent, relinquere putabamus, nunc vero et quænam sint, apparet, et primo loco omnibus esse dicenda. dicamus igitur ea deinceps. — Cl. Sane quidem dicendum. — Ath. Facite vero ut me audiatis. fecistis quidem et antea, sed tamen valde mirum et insolitum dicenti et audienti non remittenda opus est cautione, ideoque et nunc. nam dicam ego sententiam non sine metu proferendam, quam tamen fidenter ut potero proferre conabor. — Cl. Quamnam, quæso, dicis, hospes? — Ath. In omnibus civitatibus ludorum genus ignorari a cunctis dico maximam vim ad legum lationem habere, ut aut maneant latæ aut non maneant. ordinatum enim hoc et eo adductum, ut eadem secundum eadem et eodem modo semper iidem ludant iisdemque ludicris delectentur, etiam ad seria pertinentes leges quietas manere sinit; sin autem eadem illa moventur et novantur aliisque modis semper mutantur, et nunquam eadem grata appellantibus juvenibus neque in corporum suorum gestibus neque in reliquo apparatu quid decorum, quid indecorum sit, perpetuo consensu constat, sed qui semper aliquid novat et ab usitatis diversum

ἕτερον κατά τε σχήματα καὶ χρώματα καὶ πάντα ὅσα τοιαῦτα, τοῦτον τιμᾶσθαι διαφερόντως, τούτου πόλει λώβην οὐκ εἶναι μείζω φαῖμεν ἂν ὀρθότατα λέγοντες· λανθάνειν γὰρ τῶν νέων τὰ ἤθη μεθιστάντα καὶ ποιεῖν
5 τὸ μὲν ἀρχαῖον παρ' αὐτοῖς ἄτιμον, τὸ δὲ νέον ἔντιμον· τούτου δὲ πάλιν αὖ λέγω τοῦ τε ῥήματος καὶ τοῦ δόγματος οὐκ εἶναι ζημίαν μείζω πάσαις πόλεσιν. ἀκούσατε δέ, ὅσον φημὶ αὔτ' εἶναι κακόν. — ΚΛ. Ἦ τὸ ψέγεσθαι τὴν ἀρχαιότητα λέγεις ἐν ταῖς πόλεσι; — d
10 ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΚΛ. Οὐ φαύλους τοίνυν ἡμᾶς ἂν ἀκροατὰς πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον ἔχοις ἂν τοῦτον, ἀλλ' ὡς δυνατὸν εὐμενεστάτους. — ΑΘ. Εἰκὸς γοῦν. — ΚΛ. Λέγε μόνον. — ΑΘ. Ἴτε δή, μειζόνως αὐτὸν ἀκούσωμέν τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ πρὸς ἀλλήλους οὕτως
15 εἴπωμεν. μεταβολὴν γὰρ δὴ πάντων πλὴν κακῶν πολὺ σφαλερώτατον εὑρήσομεν ἐν ὥραις πάσαις, ἐν πνεύμασιν, ἐν διαίταις σωμάτων, ἐν τρόποις ψυχῶν, ἐν ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐ τοῖς μέν, τοῖς δ' οὔ, πλήν, ὅτιπερ εἶπον e νῦν δή, κακοῖς· ὥστε εἴ τις ἀποβλέψειε πρὸς σώματα,
20 ὡς πᾶσι μὲν σιτίοις, πᾶσι δ' αὖ ποτοῖς καὶ πόνοις ξυνήθη γιγνόμενα καὶ τὸ πρῶτον ταραχθέντα ὑπ' αὐτῶν ἔπειτ' ἐξ αὐτῶν τούτων ὑπὸ χρόνου σάρκας φύσαντα οἰκείας τούτοις φίλα τε καὶ συνήθη καὶ γνώριμα γενό-
798 μενα ἁπάσῃ ταύτῃ τῇ διαίτῃ πρὸς ἡδονὴν καὶ ὑγίειαν a
25 ἄριστα διάγει. καὶ ἄν ποτ' ἄρα ἀναγκασθῇ μεταβάλλειν αὖθις ἡντινοῦν τῶν εὐδοκίμων διαιτῶν, τό γε κατ' ἀρχὰς συνταραχθεὶς ὑπὸ νόσων μόγις ποτὲ κατέστη τὴν συνήθειαν τῇ τροφῇ πάλιν ἀπολαβών. ταὐτὸν δὴ δεῖ νομίζειν τοῦτο γίγνεσθαι καὶ περὶ τὰς τῶν ἀνθρώ-
30 πων διανοίας τε ἅμα καὶ τὰς τῶν ψυχῶν φύσεις. οἷς γὰρ ἂν ἐντραφῶσι νόμοις, καὶ κατά τινα θείαν εὐτυχίαν ἀκίνητοι γένωνται μακρῶν καὶ πολλῶν χρόνων, b ὡς μηδένα ἔχειν μνείαν μηδὲ ἀκοὴν τοῦ ποτὲ ἄλλως αὐτὰ σχεῖν, ἢ καθάπερ νῦν ἔχει, σέβεται καὶ φοβεῖται
35 πᾶσα ἡ ψυχὴ τό τι κινεῖν τῶν τότε καθεστώτων. μηχανὴν δὴ δεῖ τὸν νομοθέτην ἐννοεῖν ἁμόθεν γέ ποθεν, ὅντινα τρόπον τοῦτ' ἔσται τῇ πόλει. τῇδ' οὖν ἔγωγε εὑρίσκω· τὰς παιδιὰς πάντες διανοοῦνται κινουμένας τῶν νέων, ὅπερ ἔμπροσθεν ἐλέγομεν, παιδιὰς ὄντως εἶναι καὶ οὐ
40 τὴν μεγίστην ἐξ αὐτῶν σπουδὴν καὶ βλάβην ξυμβαίνειν, ὥστε οὐκ ἀποτρέπουσιν, ἀλλὰ ξυνέπονται ὑπείκοντες, καὶ οὐ λογίζονται τόδε, ὅτι τούτους ἀνάγκη τοὺς παῖδας τοὺς ἐν ταῖς παιδιαῖς νεωτερίζοντας ἑτέρους ἄνδρας τῶν ἔμπροσθεν γενέσθαι παίδων, γενομέ-
45 νους δὲ ἄλλους ἄλλον βίον ζητεῖν, ζητήσαντας δὲ ἑτέρων ἐπιτηδευμάτων καὶ νόμων ἐπιθυμῆσαι, καὶ μετὰ τοῦτο ὡς ἥξοντος τοῦ νῦν δὴ λεγομένου μεγίστου κακοῦ πόλεσιν οὐδεὶς αὐτῶν φοβεῖται. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ἐλάττω d μεταβαλλόμενα κακὰ διεξεργάζοιτ' ἄν, ὅσα περὶ σχή-
50 ματα πάσχει τὸ τοιοῦτον· ὅσα δὲ περὶ τὰ τῶν ἠθῶν ἐπαίνου τε καὶ ψόγου πέρι πυκνὰ μεταπίπτει, πάντων, οἶμαι, μέγιστά τε καὶ πλείστης εὐλαβείας δεόμενα ἂν εἴη. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τί οὖν; τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις πιστεύομεν, ἐν οἷς ἐλέγομεν, ὡς τὰ περὶ

inducit in gestibus et coloribus et omnibus hujusmodi, is præcipuo honore habetur, id summo jure omnium perniciosissimum esse civitati statuemus, quippe quod clam juvenum mores convertat et antiqua in contemptum, nova in honorem apud eos adducat. hoc autem rursus dicto atque placito nihil detrimentosius esse civitatibus omnibus censeo. audite vero, quantum id malum esse dicam. — Cl. Dicisne antiquitatis in civitatibus vituperationem? — Ath. Sane quidem. — Cl. Non ignavos igitur nos auditores ad ipsam hanc orationem habebis, sed quantum potest benivolentissimos. — Ath. Certe consentaneum. — Cl. Dic modo. — Ath. Agite igitur, amplius eam et audiamus ex nobismet ipsis et item dicamus inter nos. etenim mutationem rerum omnium præterquam malarum longe periculosissimam reperiemus in tempestatibus omnibus, in ventis, in victibus corporum, in moribus animorum, in omnibus omnino rebus, nullis præterquam malis, ut modo dicebam, exceptis; veluti si quis corpora respiciat, ea reperiat ad omnes cibos omnesque potus et labores assuescere et primum turbata ab eis, deinde temporis progressu carnibus indidem, quæ his cognatæ sunt, generatis in amicitiam et consuetudinem ac notitiam hujus omnis victus adducta ad voluptatem et sanitatem bellissime semper se habere; et si quis quandoque rursus mutare victum aliquem probatum cogatur, eum initio quidem morbis perturbatum vix aliquando firmatum consistere iterum huic assuefactum nutrimento. idem igitur hoc in hominum mentibus simul et animorum naturis fieri existimandum est. nam quibuscunque innutriti fuerint legibus, si divina quadam felicitate immotæ per longa ac multa tempora perstiterint, ut nemo aut meminerit aut fando acceperit aliter eas unquam habuisse quam nunc habent, earum, ut tunc constitutæ sunt, quicquam movere quivis veretur et metuit animus. artificium igitur legislatori eruendum est alicunde, qua ratione illud locum habiturum sit in civitate. et mihi quidem sic invenitur: de ineuntis ætatis ludis, qui moveantur, omnes, quod antea dicebamus, ita sentiunt, vere ludos esse, non maxime seriam rem inde et maximam noxam accidere, quamobrem non repugnant, sed cedentes obsequuntur, et illud non reputant, pueros hos in ludis novantes necesse esse diversos a prioribus pueris fieri viros, alios autem factos aliam vitam quærere, ea vero quæri cœpta diversa instituta diversasque leges appetere, ac deinde appropinquans illud modo dictum maximum civitatibus malum nemo eorum est qui metuat. jam reliquorum quidem mutatio minora mala efficiat, quæ ad gestus pertinentia mutantur; quæ vero ad mores spectant laudis et reprehensionis conversiones crebræ, eæ omnium, opinor, gravissimæ sunt et summam cautionem requirunt. — Cl. Qui enim minus? — Ath. Quid igitur? credimusne superioribus sermonibus, quibus ea,

τοὺς ῥυθμοὺς καὶ πᾶσαν μουσικήν ἐστι τρόπων μιμήματα βελτιόνων καὶ χειρόνων ἀνθρώπων; ἢ πῶς; — ΚΛ. Οὐδαμῶς ἄλλως πως τό γε παρ' ἡμῖν δόγμα ἔχον e ἂν εἴη. — ΑΘ. Οὐκοῦν, φαμέν, ἅπασαν μηχανητέον
5 μηχανήν, ὅπως ἂν ἡμῖν οἱ παῖδες μήτε ἐπιθυμῶσιν ἄλλων μιμημάτων ἅπτεσθαι κατὰ ὀρχήσεις ἢ κατὰ μελῳδίας, μήτε τις αὐτοὺς πείσῃ προσάγων παντοίας ἡδονάς; — ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις. — ΑΘ. Ἔχει τις
799 οὖν ἡμῶν ἐπὶ τὰ τοιαῦτα βελτίω τινὰ τέχνην τῆς τῶν a
10 Αἰγυπτίων; — ΚΛ. Ποίας δὴ λέγεις; — ΑΘ. Τοῦ καθιερῶσαι πᾶσαν μὲν ὄρχησιν, πάντα δὲ μέλη, τάξαντας πρῶτον μὲν τὰς ἑορτάς, συλλογισαμένους εἰς τὸν ἐνιαυτόν, ἅστινας ἐν οἷς χρόνοις καὶ οἵστισιν ἑκάστοις τῶν θεῶν καὶ παισὶ τούτων καὶ δαίμοσι γίγνεσθαι
15 χρεών, μετὰ δὲ τοῦτο, ἐπὶ τοῖς τῶν θεῶν θύμασιν ἑκάστοις ἣν ᾠδὴν δεῖ ἐφυμνεῖσθαι, καὶ χορείαις ποίαισι γεραίρειν τὴν τότε θυσίαν, τάξαι μὲν πρῶτόν τινας, ἃ b δ' ἂν ταχθῇ, Μοίραις καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεοῖς θύσαντας κοινῇ πάντας τοὺς πολίτας σπένδοντας καθιε-
20 ροῦν ἑκάστας τὰς ᾠδὰς ἑκάστοις τῶν θεῶν καὶ τῶν ἄλλων· ἂν δὲ παρ' αὐτά τίς τῳ θεῶν ἄλλους ὕμνους ἢ χορείας προσάγῃ, τοὺς ἱερέας τε καὶ τὰς ἱερείας μετὰ νομοφυλάκων ἐξείργοντας ὁσίως ἐξείργειν καὶ κατὰ νόμον, τὸν δὲ ἐξειργόμενον, ἂν μὴ ἑκὼν ἐξείργηται, δίκας
25 ἀσεβείας διὰ βίου παντὸς τῷ ἐθελήσαντι παρέχειν. — ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Πρὸς τούτῳ δὴ νῦν γενόμενοι c τῷ λόγῳ πάθωμεν τὸ πρέπον ἡμῖν αὐτοῖς. — ΚΛ. Τοῦ πέρι λέγεις; — ΑΘ. Πᾶς που νέος, μὴ ὅτι πρεσβύτης, ἰδὼν ἂν ἢ καὶ ἀκούσας ὁτιοῦν τῶν ἐκτόπων καὶ μηδαμῇ
30 πως ξυνήθων οὐκ ἄν ποτέ που τὸ ἀπορηθὲν περὶ αὐτῶν συγχωρήσειεν ἐπιδραμὼν οὕτως εὐθύς, στὰς δ' ἂν καθάπερ ἐν τριόδῳ γενόμενος καὶ μὴ σφόδρα κατειδὼς ὁδόν, εἴτε μόνος εἴτε μετ' ἄλλων τύχοι πορευόμενος, ἀνέροιτ' ἂν αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους τὸ ἀπορούμενον καὶ d
35 οὐκ ἂν πρότερον ὁρμήσειε, πρίν πῃ βεβαιώσαιτο τὴν σκέψιν τὴν πορείας, ὅπῃ ποτὲ φέρει. καὶ δὴ καὶ τὸ παρὸν ἡμῖν ὡσαύτως ποιητέον· ἀτόπου γὰρ τὰ νῦν ἐμπεπτωκότος λόγου περὶ νόμων ἀνάγκη που σκέψιν πᾶσαν ποιήσασθαι καὶ μὴ ῥᾳδίως οὕτως περὶ τοσούτων τηλι-
40 κούτους ὄντας φάναι, διισχυριζομένους ἐν τῷ παραχρῆμά τι σαφὲς ἂν εἰπεῖν ἔχειν. — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν τούτῳ μὲν χρόνον δώσομεν, βεβαιώ- e σομεν δὲ τότε αὐτό, ὁπόταν σκεψώμεθα ἱκανῶς· ἵνα δὲ μὴ τὴν ἑπομένην τάξιν τοῖς νόμοις τοῖς νῦν ἡμῖν πα-
45 ροῦσι διαπεράνασθαι κωλυθῶμεν μάτην, ἴωμεν πρὸς τὸ τέλος αὐτῶν. τάχα γὰρ ἴσως, εἰ θεὸς ἐθέλοι, κἂν ἡ διέξοδος αὕτη ὅλη σχοῦσα τέλος ἱκανῶς ἂν μηνύσειε καὶ τὸ νῦν διαπορούμενον. — ΚΛ. Ἄριστ', ὦ ξένε, λέγεις· καὶ ποιῶμεν οὕτως, ὡς εἴρηκας. — ΑΘ. Δεδό-
50 χθω μὲν δή, φαμέν, τὸ ἄτοπον τοῦτο, νόμους τὰς ᾠδὰς ἡμῖν γεγονέναι, καὶ καθάπερ οἱ παλαιοὶ τότε περὶ κιθαρῳδίαν οὕτω πως, ὡς ἔοικεν, ὠνόμασαν, ὥστε
800 τάχ' ἂν οὐδ' ἐκεῖνοι παντάπασί γ' ἂν ἀφεστῶτες εἶεν a τοῦ νῦν λεγομένου, καθ' ὕπνον δὲ οἷόν πού τις ἢ καὶ

quæ ad numeros et universam musicam pertinent, morum humanorum imitationes esse dicebamus meliorum et pejorum? an quomodo? — **Cl.** Nullo modo aliter nostra quidem sententia ferat. — **Ath.** Omnibus igitur, dicimus, modis providendum est, ut nobis pueri neque cupiant alias imitationes in saltationibus aut in cantibus capessere, nec quisquam eis varias voluptates afferens persuadeat? — **Cl.** Rectissime loqueris. — **Ath.** Num quis igitur nostrûm meliorem ad hæc artem habet ea, quæ Ægyptiorum est? — **Cl.** Quanam vero dicis? — **Ath.** Hac, ut omnis saltatio omnisque cantus consecretur, constitutis primùm diebus festis, computatione in annum facta, quinam quibus temporibus et quibus singulis diis horumque filiis et geniis agendi sint, deinde ad singula sacrificia deorum qui cantus adhiberi et qualibus choreis sacrificium illud celebrare debeant, constituatur quidem primum a quibusdam, quæcunque vero constituta fuerint, ab omnibus civibus communiter Parcis et reliquis diis omnibus facto sacrificio consecrentur libatione singulis diis reliquisque; si quis autem præter ea deorum alicui alios hymnos choreasve adducat, eum sacerdotes vel mares vel feminæ cum legum custodibus arcentes sancte arceant et legitime, is vero, qui arcetur, si arceri recuset, impietatis per omnem vitam a quovis volente reus agatur. — **Cl.** Recte. — **Ath.** Huc vero nunc delati oratione accidere nobis, quod nos ipsos deceat, patiamur. — **Cl.** Qua in re dicis? — **Ath.** Qualibet, opinor, juvenis, nedum senex, conspecta vel audita re aliqua extraordinaria et neutiquam ullo modo consueta non facile unquam sic statim accurrens, quod dubium in ea est, concedet, sed consistens velut in trivium delatus et viæ non admodum gnarus, sive solus sive cum aliis iter faciens, se ipsum et illos de eo, quod dubium est, interrogabit nec prius procedet, quam certi aliquid quærendo de itinere, quonam ferat, invenerit. sic igitur etiam in præsentia nobis faciendum; insolito enim nunc oborto de legibus sermone omnibus utique modis quærere nos oportet, non temere sic de tanta re tam provectos ætate affirmare, e vestigio certi aliquid pronuntiare nos posse contendentes. — **Cl.** Verissime dicis. — **Ath.** Itaque hoc differemus, et cum satis quæsiverimus, tum decidemus; ne tamen eam, quæ leges nunc nobis propositas excipit, ordinationem absolvere frustra impediamur, ad finem earum pergamus. fortassis enim deo volente hæc quoque expositio tota perfecta etiam illud, quod nunc dubitatur, satis declarabit. — **Cl.** Optime, o hospes, dicis, et faciamus ita, ut demonstrasti. — **Ath.** Decretum igitur, dicimus, insolitum hoc esto, ut cantus nobis leges sint, et eo modo, quo veteres illi in cithararum cantu hoc, ut videtur, nomine usi sunt, ut fortasse ne illi quidem prorsus ab hoc, quod nunc proponitur, afuerint, sed velut per somnum aliquis vel etiam

ὕπαρ ἐγρηγορὼς ὠνείρωξε μαντευόμενος αὐτό. τὸ δ' οὖν δόγμα περὶ αὐτοῦ τοῦτ' ἔστω· παρὰ τὰ δημόσια μέλη τε καὶ ἱερὰ καὶ τὴν τῶν νέων ξύμπασαν χορείαν μηδεὶς μᾶλλον, ἢ παρ' ὀντινοῦν ἄλλον τῶν νόμων φθεγγέσθω μηδ' ἐν ὀρχήσει κινείσθω. καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος ἀζήμιος ἀπαλλαττέσθω, τὸν δὲ μὴ πειθόμενον, καθάπερ ἐρρήθη νῦν δὴ, νομοφύλακές τε καὶ ἱέρειαι καὶ ἱερεῖς b κολαζόντων. κείσθω δὲ νῦν ἡμῖν ταῦτα τῷ λόγῳ; — ΚΛ. Κείσθω. — ΑΘ. Τίνα δὴ τρόπον αὐτὰ νομοθετῶν τις μὴ παντάπασι καταγέλαστος γίγνοιτ' ἄν; ἴδωμεν δὴ τὸ τοιόνδε τι περὶ αὐτά· ἀσφαλέστατον καθάπερ ἐκμαγεῖ' ἄττ' αὐτοῖσι πρῶτον πλάσασθαι τῷ λόγῳ. λέγω δὲ ἓν μὲν τῶν ἐκμαγείων εἶναι τοιόνδε τι· θυσίας γενομένης καὶ ἱερῶν καυθέντων κατὰ νόμον εἴ τῴ τις, φαμὲν, ἰδίᾳ παραστὰς τοῖς βωμοῖς τε καὶ ἱεροῖς, υἱὸς ἢ καὶ ἀδελφὸς, βλασφημοῖ πᾶσαν βλασφημίαν, ἆρ' οὐκ ἂν c φαῖμεν, ἀθυμίαν καὶ κακὴν ὄτταν καὶ μαντείαν πατρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν οἰκείοις φθέγγοιτο ἐντιθείς; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Ἐν τοίνυν τοῖς παρ' ἡμῖν τόποις τοῦτ' ἔστι ταῖς πόλεσι γιγνόμενον ὡς ἔπος εἰπεῖν σχεδὸν ὀλίγου πάσαις. δημοσίᾳ γάρ τινα θυσίαν ὅταν ἀρχή τις θύσῃ, μετὰ ταῦτα χορὸς οὐχ εἷς, ἀλλὰ πλῆθος χορῶν ἥκει, καὶ στάντες οὐ πόρρω τῶν βωμῶν, ἀλλὰ παρ' αὐτοὺς ἐνίοτε πᾶσαν βλασφημίαν τῶν ἱερῶν d καταχέουσι, ῥήμασί τε καὶ ῥυθμοῖς καὶ γοωδεστάταις ἁρμονίαις συντείνοντες τὰς τῶν ἀκροωμένων ψυχὰς, καὶ ὃς ἂν δακρῦσαι μάλιστα τὴν θύσασαν παραχρῆμα ποιήσῃ πόλιν, οὗτος τὰ νικητήρια φέρει. τοῦτον δὴ τὸν νόμον ἆρ' οὐκ ἀποψηφιζόμεθα; καὶ εἴ ποτ' ἄρα δεῖ τοιούτων οἴκτων γίγνεσθαι τοὺς πολίτας ἐπηκόους, ὁπόσαι ἡμέραι μὴ καθαραί τινες, ἀλλὰ ἀποφράδες ὦσι, τόθ' ἥκειν δέον ἂν εἴη μᾶλλον χορούς τινας ἔξωθεν με- e μισθωμένους ᾠδοὺς, οἷον οἱ περὶ τοὺς τελευτήσαντας μισθούμενοι Καρικῇ τινὶ Μούσῃ προπέμπουσι τοὺς τελευτήσαντας; τοιοῦτόν που πρέπον ἂν εἴη καὶ περὶ τὰς τοιαύτας ᾠδὰς γιγνόμενον. καὶ στολή γέ που ταῖς ἐπικηδείοις ᾠδαῖς οὐ στέφανοι πρέποιεν ἂν οὐδ' ἐπίχρυσοι κόσμοι, πᾶν δὲ τοὐναντίον, ἵν' ὅτι τάχιστα περὶ αὐτῶν λέγων ἀπαλλάττωμαι. τὸ δὲ τοσοῦτον ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπανερωτῶ πάλιν, τῶν ἐκμαγείων ταῖς ᾠδαῖς εἰ πρῶτον ἐν τοῦθ' ἡμῖν ἀρέσκον κείσθω. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Εὐφημία· καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς ᾠδῆς γέ- 801 a νος εὔφημον ἡμῖν πάντῃ πάντως ὑπαρχέτω. ἢ μηδὲν ἐπανερωτῶ, τιθῶ δὲ τοῦτο οὕτως; — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν τίθει· νικᾷ γὰρ πάσαισι ταῖς ψήφοις οὗτος ὁ νόμος. — ΑΘ. Τίς δὴ μετ' εὐφημίαν δεύτερος ἂν εἴη νόμος μουσικῆς; ἆρ' οὐκ εὐχὰς εἶναι τοῖς θεοῖς, οἷς θύομεν, ἑκάστοτε; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τρίτος δ', οἶμαι, νόμος, ὅτι γνόντας δεῖ τοὺς ποιητὰς, ὡς εὐχαὶ παρὰ θεῶν αἰτήσεις εἰσὶ, δεῖ δὴ τὸν νοῦν αὐτοὺς σφόδρα προσέχειν, μή ποτε λάθωσι κακὸν ὡς ἀγαθὸν αἰτούμενοι· γελοῖον γὰρ δὴ τὸ πάθος, οἶμαι, b τοῦτ' ἂν γίγνοιτο εὐχῆς τοιαύτης γενομένης. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Οὐκοῦν ἡμεῖς ἔμπροσθεν σμικρὸν τῷ

vere vigilans præsagiendo id somniaverit. itaque scitum nostrum ea de re hoc esto : præter publicos cantus et sacros atque universam juvenum choream non magis, quam præter ullam aliam legem aut vocem edito quisquam aut saltans movetor. et ad hunc modum comparatus sine pœna dimittitor : non obedientem, ut modo dictum est, cum legum custodibus sacerdotes utriusque sexus puniunto. volumusne vero hæc nobis nunc posita esse oratione? — Cl. Volumus. — Ath. Jam qua ratione legibus ea sanciens aliquis non plane ridiculus fiat? videamus igitur hoc hujusmodi de iis : tutissimum est primum quasi imagines iis quasdam effingere oratione, quarum unam talem quandam esse dico : sacrificio peracto et sacris ex lege combustis si quis alicui, dicimus, privato consilio assistens aris et sacris, filius vel frater, omnibus modis male diceret, nonne tristitiam et malum omen atque augurium, diceremus, patri et reliquis familiaribus injiciens verba faceret? — Cl. Quidni? — Ath. Atqui in nostris regionibus hoc civitatibus, ut ita dicam, fere tantum non omnibus usu venire solet. publice enim facto ab aliquo magistratu sacrificio chorus non unus, sed multitudo chororum advenit, et stantes non procul ab aris, sed ad ipsas interdum omnibus maledictis sacra perfundunt, verbis pariter ac numeris et summe lamentabilibus harmoniis auditorum animos intendentes, et qui maxime lacrimantem extemplo civitatem, quæ sacrificavit, concinnaverit, is victoriæ præmia reportat. hanc igitur legem nonne antiquamus? et si tamen aliquando hujusmodi ejulatus audire cives necesse est, cum dies erunt non candidi, sed atri, tum extrinsecus potius mercede conductos choros quosdam venire necesse erit cantores, quemadmodum in funeribus conducti Carica quadam Musa prosequuntur funera? tale quid, opinor, etiam in hujusmodi cantibus fieri conveniat. ac vestis quoque ad lugubres cantus apposita non corollæ sint neque aurea ornamenta, sed omnia contraria, ut quam citissime eorum mentione defungar. hoc tantum nosmet ipsos rursus interrogo, an imaginum cantibus effingendarum primam nobis hanc unam ponendam esse placeat. — Cl. Quamnam? — Ath. Verborum bonitatem; quam proinde etiam in cantus genere servari nobis omni omnino ratione oporteat. an nihil interrogem, verum ita hoc ponam? — Cl. Sane quidem pone; vincit enim cunctis suffragiis hæc lex. — Ath. Quæ vero hanc bona verba præcipientem secunda excipiet lex musicæ? nonne ut diis, quibus sacrificamus, semper preces fiant? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Tertia autem, ut opinor, lex, ut perspectum habentes poetæ preces nihil aliud esse, nisi a diis petitiones, ut igitur poetæ diligenter caveant, ne quando inscii malum pro bono sibi petant; ridiculum enim, ut opinor, accideret hoc hujusmodi facta precatione. — Cl. Quidni? — Ath. Nonne paulo ante

λόγῳ ἐπείσθημεν, ὡς οὔτε ἀργυροῦν δεῖ πλοῦτον οὔτε χρυσοῦν ἐν πόλει ἱδρυμένον ἐνοικεῖν; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Τίνος οὖν ποτὲ παράδειγμα εἰρῆσθαι φῶμεν τοῦτον τὸν λόγον; ἆρ' οὐ τοῦδε, ὅτι τὸ τῶν ποιητῶν γένος οὐ πᾶν ἱκανόν ἐστι γιγνώσκειν σφόδρα τά τε ἀγαθὰ καὶ μή; ποιήσας οὖν δή πού τις ποιητὴς ῥήμασιν ἢ καὶ κατὰ μέλος τοῦτο ἡμαρτημένον εὐχὰς οὐκ ὀρθὰς ἡμῖν τοὺς πολίτας περὶ τῶν μεγίστων εὔχεσθαι τἀναντία ποιήσει· καίτοι τούτου, καθάπερ ἐλέγομεν, οὐ πολλὰ ἁμαρτήματα ἀνευρήσομεν μείζω. θῶμεν δὴ καὶ τοῦτον τῶν περὶ Μοῦσαν νόμων καὶ τύπων ἕνα; — ΚΛ. Τίνα; σαφέστερον εἰπὲ ἡμῖν. — ΑΘ. Τὸν ποιητὴν παρὰ τὰ τῆς πόλεως νόμιμα καὶ δίκαια ἢ καλὰ ἢ ἀγαθὰ μηδὲν ποιεῖν ἄλλο, τὰ δὲ ποιηθέντα μὴ ἐξεῖναι τῶν ἰδιωτῶν μηδενὶ πρότερον δεικνύναι, πρὶν ἂν αὐτοῖς τοῖς περὶ ταῦτα ἀποδεδειγμένοις κριταῖς καὶ τοῖς νομοφύλαξι δειχθῇ καὶ ἀρέσῃ. σχεδὸν δὲ ἀποδεδειγμένοι εἰσὶν ἡμῖν οὓς εἱλόμεθα νομοθέτας περὶ τὰ μουσικὰ καὶ τὸν τῆς παιδείας ἐπιμελητήν. τί οὖν; ὃ πολλάκις ἐρωτῶ, κείσθω νόμος ἡμῖν καὶ τύπος ἐκμαγεῖόν τε τρίτον τοῦτο; ἢ πῶς δοκεῖ; — ΚΛ. Κείσθω· τί μήν; — ΑΘ. Μετά γε μὴν ταῦτα ὕμνοι θεῶν καὶ ἐγκώμια κεκοινωνημένα εὐχαῖς ᾄδοιτ' ἂν ὀρθότατα, καὶ μετὰ θεοὺς ὡσαύτως περὶ δαίμονάς τε καὶ ἥρωας μετ' ἐγκωμίων εὐχαὶ γίγνοιντ' ἂν τούτοις πᾶσι πρέπουσαι. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Μετά γε μὴν ταῦτ' ἤδη νόμος ἄνευ φθόνων εὐθὺς γίγνοιτ' ἂν ὅδε· τῶν πολιτῶν ὁπόσοι τέλος ἔχοιεν τοῦ βίου κατὰ σώματα ἢ κατὰ ψυχὰς ἔργα ἐξειργασμένοι καλὰ καὶ ἐπίπονα καὶ τοῖς νόμοις εὐπειθεῖς γεγονότες, ἐγκωμίων αὐτοὺς τυγχάνειν πρέπον ἂν εἴη. — ΚΛ. Πῶς δ' οὔ;

802 — ΑΘ. Τούς γε μὴν ἔτι ζῶντας ἐγκωμίοις τε καὶ ὕμνοις τιμᾶν οὐκ ἀσφαλές, πρὶν ἂν ἅπαντά τις τὸν βίον διαδραμὼν τέλος ἐπιστήσηται καλόν. ταῦτα δὲ πάντα ἡμῖν ἔστω κοινὰ ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶν ἀγαθοῖς καὶ ἀγαθαῖς διαφανῶς γινομένοις. τὰς δὲ ᾠδάς τε καὶ ὀρχήσεις οὑτωσὶ χρὴ καθίστασθαι· πολλά ἐστι παλαιῶν παλαιὰ περὶ μουσικὴν καὶ καλὰ ποιήματα, καὶ δὴ καὶ τοῖς σώμασιν ὀρχήσεις ὡσαύτως, ὧν οὐδεὶς φθόνος ἐκλέξασθαι τῇ καθισταμένῃ πολιτείᾳ τὸ πρέπον καὶ ἁρμόττον· δοκιμαστὰς δὲ τούτων ἑλομένους τὴν ἐκλογὴν ποιεῖσθαι μὴ νεωτέρους πεντήκοντα ἐτῶν, καὶ ὅτι μὲν ἂν ἱκανὸν εἶναι δόξῃ τῶν παλαιῶν ποιημάτων, ἐγκρίνειν, ὅτι δ' ἂν ἐνδεὲς ἢ τὸ παράπαν ἀνεπιτήδειον, τὸ μὲν ἀποβάλλεσθαι παντάπασι, τὸ δ' ἐπανερόμενον ἐπιρρυθμίζειν, ποιητικοὺς ἅμα καὶ μουσικοὺς ἄνδρας παραλαβόντας, χρωμένους αὐτῶν ταῖς δυνάμεσι τῆς ποιήσεως, ταῖς δὲ ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις μὴ ἐπιτρέποντας ἀλλ' ἤ τισιν ὀλίγοις, ἐξηγουμένους δὲ τὰ τοῦ νομοθέτου βουλήματα ὅτι μάλιστα ὄρχησίν τε καὶ ᾠδὴν καὶ πᾶσαν χορείαν συστήσασθαι κατὰ τὸν αὐτῶν νοῦν. πᾶσα δ' ἄτακτός γε τάξιν λαβοῦσα περὶ Μοῦσαν διατριβὴ καὶ μὴ παρατιθεμένης τῆς γλυκείας Μούσης ἀμείνων μυρίῳ· τὸ δ' ἡδὺ κοινὸν πάσαις. ἐν ᾗ γὰρ ἂν

persuasum nobis est oratione neque argenteis divitiis neque aureis sedem concedendam esse in civitate? — Cl. Sane quidem. — Ath. Quidnam igitur docendi causa hoc pronuntiatum esse dicamus? nonne illud, poetarum genus non omne idoneum admodum esse ad bona et non bona cognoscenda? itaque si quis forte poeta verbis vel cantu perperam hoc fecerit, is preces ut non rectæ a civibus nostris de rebus maximis contrariam in partem fiant, committet; quo quidem peccato, ut dicebamus, haud multa inveniemus majora. ergone hanc quoque unam musicarum legum formarumque esse ponamus? — Cl. Quam? clarius dicas nobis. — Ath. Poeta ut præter civitatis legitima et justa vel bona ne quid aliud faciat, ea vero, quæ fecerit, ne privatorum cuiquam ostendere ei liceat, priusquam ipsis judicibus de his rebus constitutis et legum custodibus ostensa et probata fuerint. constitutos autem fere habemus quos rei musicæ legislatores et quem eruditionis curatorem elegimus. quid ergo? quod sæpius interrogo, volumusne tertia hæc nobis lex et forma atque imago decreta sit? an quomodo videtur? — Cl. Volumus : quidni? — Ath. Post hæc vero hymni deorum et laudationes conjunctæ cum precibus canentur rectissime, quemadmodum post deos geniis et heroibus cum laudibus preces his omnibus convenientes fient. — Cl. Qui enim minus? — Ath. Post hæc vero nulla jam invidia sit, quin hæc statim fiat lex : quotquot civium vita decesserint corpore vel animo rebus præclaris et arduis perfectis et legibus obedientia præstita, eos laudationibus affici conveniet. — Cl. Qui vero minus? — Ath. At eos, qui adhuc vivunt, laudationibus et hymnis honorare minime tutum, priusquam totius aliquis vitæ peracto curriculo pulchrum finem imposuerit. hæc autem omnia communia nobis sunto viris et mulieribus, qui quæque virtute insignes fuerint. cantus autem et saltationes ita constitui debent : multa sunt veterum vetera præclara artis musicæ opera, itemque corporibus inventæ saltationes, e quibus eligere quod civitati, quæ constituitur, conveniens aptumque sit, nulla invidia prohibet; electio autem fiat probatoribus eorum creatis non minus quinquaginta annos habentibus, et quod idoneum visum fuerit antiquorum poematum, asciscatur, quod mancum vel omnino ineptum, vel prorsus abjiciatur vel quæstione a quoque habita corrigatur, adhibitis artis poeticæ simul et musicæ peritis viris, quorum facultatibus poeticis utantur, voluptatibus vero et cupiditatibus nisi paucis quibusdam locum non concedentes, sed legislatoris voluntatem quantum possunt explicantes saltationem et cantum et universam choream secundum sententiam suam constituant. omnis autem inordinata in ordinem redacta rei musicæ tractatio etiam non addita Musa dulci melior est infinito; suavitas vero communis omnibus. in qua quis enim

ἐκ παίδων τις μέχρι τῆς ἑστηκυίας τε καὶ ἔμφρονος ἡλικίας διαβιῷ, σώφρονι μὲν Μούσῃ καὶ τεταγμένῃ, ἀκούων δὲ τῆς ἐναντίας μισεῖ καὶ ἀνελεύθερον αὐτὴν d προσαγορεύει, τραφεὶς δ' ἐν τῇ κοινῇ καὶ γλυκείᾳ ψυ- 5 χρὰν καὶ ἀηδῆ τὴν ταύτῃ ἐναντίαν εἶναί φησιν· ὥστε, ὅπερ ἐρρήθη νῦν δή, τό γε τῆς ἡδονῆς ἢ ἀηδίας περὶ ἑκατέρας οὐδὲν πεπλεονέκτηκεν, ἐκ περιττοῦ δὲ ἡ μὲν βελτίους, ἡ δὲ χείρους τοὺς ἐν αὐτῇ τραφέντας ἑκάστοτε παρέχεται. — ΚΛ. Καλῶς εἴρηκας. — ΑΘ. Ἔτι 10 δὲ θηλείαις τε πρεπούσας ᾠδὰς ἄρρεσί τε χωρίσαι που δέον ἂν εἴη τύπῳ τινὶ διορισάμενον, καὶ ἁρμονίαισι δὴ e καὶ ῥυθμοῖς προσαρμόττειν ἀναγκαῖον· δεινὸν γὰρ ὅλῃ γε ἁρμονίᾳ ἀπᾴδειν ἢ ῥυθμῷ ἀρρυθμεῖν, μηδὲν προσήκοντα τούτων ἑκάστοις ἀποδιδόντα τοῖς μέλεσιν· ἀναγ- 15 καῖον δὴ καὶ τούτων τὰ σχήματά γε νομοθετεῖν. ἔστι δὲ ἀμφοτέροις μὲν ἀμφότερα ἀνάγκῃ κατεχόμενα ἀποδιδόναι, τὰ δὲ τῶν θηλειῶν αὐτῷ τῷ τῆς φύσεως ἑκατέρου διαφέροντι τούτῳ δεῖ καὶ διασαφεῖν. τὸ δὴ μεγαλοπρεπὲς οὖν καὶ τὸ πρὸς τὴν ἀνδρείαν ῥέπον 20 ἀρρενωπὸν φατέον εἶναι, τὸ δὲ πρὸς τὸ κόσμιον καὶ σῶφρον μᾶλλον ἀποκλῖνον θηλυγενέστερον ὡς ὂν πα- 803 ραδοτέον ἔν τε τῷ νόμῳ καὶ λόγῳ. τάξις μὲν δή τις a αὕτη· τούτων δὲ αὐτῶν διδασκαλία καὶ παράδοσις λεγέσθω τὸ μετὰ τοῦτο, τίνα τρόπον χρὴ καὶ οἷστισι 25 καὶ πότε πράττειν ἕκαστα αὐτῶν. οἷον δή τις ναυπηγὸς τὴν τῆς ναυπηγίας ἀρχὴν καταβαλλόμενος τὰ τροπιδεῖα ὑπογράφεται τῶν πλοίων σχήματα, ταὐτὸν δή μοι κἀγὼ φαίνομαι ἐμαυτῷ δρᾶν· τὰ τῶν βίων πειρώμενος σχήματα διαστήσασθαι κατὰ τρόπους τοὺς τῶν 30 ψυχῶν ὄντως αὐτῶν τὰ τροπιδεῖα καταβάλλεσθαι· ποίᾳ μηχανῇ καὶ τίσι ποτὲ τρόποις ξυνόντες τὸν βίον ἄριστα b διὰ τοῦ πλοῦ τούτου τῆς ζωῆς διακομισθησόμεθα, τοῦτο σκοπεῖν ὀρθῶς. ἔστι δὴ τοίνυν τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα μεγάλης μὲν σπουδῆς οὐκ ἄξια, ἀναγκαῖόν γε 35 μὴν σπουδάζειν· τοῦτο δὲ οὐκ εὐτυχές. ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθά ἐσμεν, εἴ πως διὰ προσήκοντός τινος αὐτὸ πράττοιμεν, ἴσως ἂν ἡμῖν σύμμετρον ἂν εἴη. λέγω δὲ δὴ τί ποτε; ἴσως μέντ' ἄν τίς μοι τοῦτ' αὐτὸ ὑπολαβὼν ὀρθῶς ὑπολάβοι. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Φημὶ c 40 χρῆναι τὸ μὲν σπουδαῖον σπουδάζειν, τὸ δὲ μὴ σπουδαῖον μή· φύσει δὲ εἶναι θεὸν μὲν πάσης μακαρίου σπουδῆς ἄξιον, ἄνθρωπον δὲ, ὅπερ εἴπομεν ἔμπροσθεν, θεοῦ τι παίγνιον εἶναι μεμηχανημένον, καὶ ὄντως τοῦτο αὐτοῦ τὸ βέλτιστον γεγονέναι· τούτῳ δὴ δεῖν τῷ τρόπῳ 45 ξυνεπόμενον καὶ παίζοντα ὅτι καλλίστας παιδιὰς πάντ' ἄνδρα καὶ γυναῖκα οὕτω διαβιῶναι, τοὐναντίον ἢ νῦν διανοηθέντας. — ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Νῦν μέν που τὰς d σπουδὰς οἴονται δεῖν ἕνεκα τῶν παιδιῶν γίγνεσθαι· τὰ γὰρ περὶ τὸν πόλεμον ἡγοῦνται σπουδαῖα ὄντα τῆς 50 εἰρήνης ἕνεκα δεῖν εὖ τίθεσθαι. τὸ δ' ἦν ἐν πολέμῳ μὲν ἄρα οὔτ' οὖν παιδιὰ πεφυκυῖα οὔτ' αὖ παιδεία ποτὲ ἡμῖν ἀξιόλογος οὔτε οὖσα οὔτ' ἐσομένη· τὸ δή φαμεν ἡμῖν γε εἶναι σπουδαιότατον· δεῖ δὴ τὸν κατ' εἰρήνην βίον ἕκαστον πλεῖστόν τε καὶ ἄριστον διεξελθεῖν. τίς

a puero usque ad firmam et sapientem ætatem versatur, si temperata Musa et ordinata est, contrariam audiens odit et illiberalem appellat, vulgari vero et dulci innutritus frigidam et insuavem huic contrariam esse dicit; ut, id quod modo dictum est, voluptatis aut injucunditatis in neutra quicquam supersit, insuper vero altera meliores, altera deteriores innutritos sibi quosque præstet. — Cl. Laudo dictum. — Ath. Præterea vero et feminas qui deceant cantus et qui mares secerni oportet forma quadam discriminatos, et harmoniis eos ac numeris accommodari necesse est; dirum enim tota harmonia dissonare vel numeris numero excidere, nihil convenientia ex his ad singulos cantus adhibentem. itaque horum quoque formas lege sanciri necesse est. et sunt quidem utrisque utrique necessitate ut tribuantur adstricti, feminis autem convenientes ex hoc ipso naturæ utrorumque discrimine etiam declarandi. jam igitur magnificum et quod ad fortitudinem spectat, masculum esse dicendum, quod ad modestiam potius et temperantiam pertinet, ut femineum magis cum lege, tum oratione perhibendum est. atque hæc quidem ordinatio est quædam: sequitur ut de horum ipsorum doctrina et præceptione dicendum sit, qua ratione et quibus et quando singula agi debeant. quemadmodum igitur faber navium ædificandarum fundamenta ponens carinas et statumina formas designat navigiorum, eo modo et ipse facere mihi videor: vitarum formas definire studens secundum animorum status re vera statumina earum ponere: qua arte et quo animi statu viventes optime hanc vitæ navigationem confecturi simus, recte quærere. jam vero res humanæ valde seria cura dignæ non sunt, et tamen serio agantur necesse est, quod non est fortunatorum. sed quoniam huc venimus, si forte convenienti quodam modo id faciamus, fortasse nobis congruum sit. quid vero est quod dico? quamquam fortasse aliquis mihi id ipsum objiciens reste objiciat. — Cl. Sane quidem. — Ath. Dico serium serio agi debere, non serium non debere; natura autem deum omni seria beati cura esse dignum, hominem vero, quod supra diximus, dei ludicrum quoddam esse artificium, idque eum re vera optimum accepisse; hanc igitur rationem sequentem et ludos quam pulcherrimos ludentem quemlibet virum et feminam ita vitam agere debere, contra atque nunc sentientes. — Cl. Quomodo? — Ath. Nunc fere seria agenda putant ludorum causa; res enim ad bellum pertinentes, quæ seriæ sint, pacis causa bene collocandas esse existimant. at enimvero bellum nec ludum nobis unquam nec eruditionem memorabilem præbere aut potest aut poterit; hunc vero maxime serium nobis esse statuimus; itaque in pace quilibet vitæ partem maximam eamque optime agere debet. quæ igitur ratio est ut ludendo aliquis vitam transi-

οὖν ὀρθότης παίζοντά ἐστι διαβιωτέον; τίνας δὴ παιδιάς; θύοντα καὶ ᾄδοντα καὶ ὀρχούμενον, ὥστε τοὺς μὲν θεοὺς ἵλεως αὑτῷ παρασκευάζειν δυνατὸν εἶναι, τοὺς δ' ἐχθροὺς ἀμύνεσθαι καὶ νικᾶν μαχόμενον. ὁποῖα 5 δὲ ᾄδων ἄν τις καὶ ὀρχούμενος ἀμφότερα ταῦτα πράττοι, τὸ μὲν τῶν τύπων εἴρηται, καὶ καθάπερ ὁδοὶ τέτμηνται, καθ' ἃς ἰτέον, προσδοκῶντα καὶ τὸν ποιητὴν 804 εὖ λέγειν τὸ Τηλέμαχ', ἄλλα μὲν αὐτὸς ἐνὶ φρεσὶ σῇσι νοήσεις, Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται· οὐ γὰρ ὀΐω 10 Οὔ σε θεῶν ἀέκητι γενέσθαι τε τραφέμεν τε. ταὐτὸν δὴ καὶ τοὺς ἡμετέρους τροφίμους δεῖ διανοουμένους τὰ μὲν εἰρημένα ἀποχρώντως νομίζειν εἰρῆσθαι, τὰ δὲ καὶ τὸν δαίμονά τε καὶ θεὸν αὐτοῖσιν ὑποθήσεσθαι θυσιῶν τε πέρι καὶ χορειῶν, οἷστισί τε καὶ ὁπότε ἕκαστα 15 ἑκάστοις προσπαίζοντές τε καὶ ἱλεούμενοι κατὰ τὸν τρόπον τῆς φύσεως διαβιώσονται, θαύματα ὄντες τὸ πολύ, σμικρὰ δὲ ἀληθείας ἄττα μετέχοντες. — ΜΕΓ. Παντάπασι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἡμῖν, ὦ ξένε, διαφαυλίζεις. — ΑΘ. Μὴ θαυμάσῃς, ὦ Μέγιλλε, ἀλλὰ ξύγ-20 γνωθί μοι· πρὸς γὰρ τὸν θεὸν ἀπιδὼν καὶ παθὼν εἶπον ὅπερ εἴρηκα νῦν. ἔστω δ' οὖν τὸ γένος ἡμῶν μὴ φαῦλον, εἴ σοι φίλον, σπουδῆς δέ τινος ἄξιον.

Τὸ δ' ἑξῆς τούτοις οἰκοδομίαι μὲν εἴρηνται γυμνασίων ἅμα καὶ διδασκαλείων κοινῶν τριχῇ κατὰ μέσην τὴν 25 πόλιν, ἔξωθεν δὲ ἵππων αὖ τριχῇ περὶ τὸ ἄστυ γυμνάσιά τε καὶ εὐρυχωρία τοξικῆς τε καὶ τῶν ἄλλων ἀκροβολισμῶν ἕνεκα διακεκοσμημένα μαθήσεώς τε ἅμα καὶ μελέτης τῶν νέων· εἰ δ' ἄρα μὴ τότε ἱκανῶς ἐρρήθησαν, νῦν εἰρήσθω τῷ λόγῳ μετὰ νόμων· ἐν δὲ τούτοις πᾶσι 30 διδασκάλους ἑκάστων πεπεισμένους μισθοῖς οἰκοῦντας, ξένους, διδάσκειν τε πάντα ὅσα πρὸς τὸν πόλεμόν ἐστι μαθήματα τοὺς φοιτῶντας ὅσα τε πρὸς μουσικήν, οὐχ ὃν μὲν ἂν ὁ πατὴρ βούληται, φοιτῶντα, ὃν δ' ἂν μή, ἐῶντα τὰς παιδείας, ἀλλὰ τὸ λεγόμενον πάντ' ἄνδρα 35 καὶ παῖδα κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς τῆς πόλεως μᾶλλον, ἢ τῶν γεννητόρων ὄντας, παιδευτέον ἐξ ἀνάγκης. τὰ αὐτὰ δὲ δὴ καὶ περὶ θηλειῶν ὁ μὲν ἐμὸς νόμος ἂν εἴποι πάντα, ὅσαπερ καὶ περὶ τῶν ἀρρένων, ἴσα καὶ τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖν· καὶ οὐδὲν φοβηθεὶς εἴποιμ' ἂν τοῦτον 40 τὸν λόγον οὔτε ἱππικῆς οὔτε γυμναστικῆς, ὡς ἀνδράσι μὲν πρέπον ἂν εἴη, γυναιξὶ δὲ οὐκ ἂν πρέπον. ἀκούων μὲν γὰρ δὴ μύθους παλαιοὺς πέπεισμαι· τὰ δὲ νῦν ὡς ἔπος εἰπεῖν οἶδα ὅτι μυριάδες ἀναρίθμητοι γυναικῶν εἰσὶ τῶν περὶ τὸν Πόντον, ἃς Σαυρομάτιδας καλοῦσιν, 805 αἷς οὐχ ἵππων μόνον, ἀλλὰ καὶ τόξων καὶ τῶν ἄλλων ὅπλων κοινωνία καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἴση προστεταγμένη ἴσως ἀσκεῖται. λογισμὸν δὲ πρὸς τούτοις περὶ τούτων τοιόνδε τινὰ ἔχω· φημί, εἴπερ ταῦτα οὕτω ξυμβαίνειν ἐστὶ δυνατά, πάντων ἀνοητότατα τὰ νῦν ἐν τοῖς παρ' 50 ἡμῖν τόποις γίγνεσθαι τὸ μὴ πάσῃ ῥώμῃ πάντας ὁμοθυμαδὸν ἐπιτηδεύειν ἄνδρας γυναιξὶ ταὐτά. σχεδὸν γὰρ ὀλίγου πᾶσα ἡμίσεια πόλις ἀντὶ διπλασίας οὕτως ἔστι τε καὶ γίγνεται ἐκ τῶν αὐτῶν τελῶν καὶ πόνων· καίτοι θαυμαστὸν ἂν ἁμάρτημα νομοθέτῃ τοῦτ' αὐτὸ γίγνοιτο.

gere debeat? quidnam vero ludendo? sacrificando et canendo et saltando, ut deos sibi propitios reddere, inimicos defendere et vincere pugnans possit. cujusmodi autem cantus et saltationes hoc utrumque efficiant, eorum formas monstravimus, et quasi vias aperuimus, quibus eundum et simul putandum est recte habere illud, quod poeta dicit: Sunt quædam, quas mens te, Telemache, ipsa docebit, Sunt genius quæ suppeditabit; non enim opinor Te sine numine natum et nutritum esse deorum. sic igitur nostri quoque alumni statuentes quæ dicta sunt, ea sufficere existimare debent, alia vero genium et deum ipsis suppeditaturum esse de sacrificiis et choreis, quibusnam et quando singula singulis ludendo offerentes eosque propitios sibi reddentes naturæ suæ convenienter sint vitam acturi, miraculorum indolem in plerisque referentes, veritatis partem exiguam tenentes. — Meg. Plane tu genus humanum nobis, o hospes, abjicis. — Ath. Noli mirari, o Megille, sed mihi ignosce; ad deum enim respiciens et animo affectus dixi quæ nunc a me dicta sunt. sit igitur genus nostrum non abjectum, si tibi placet, sed seria quadam cura dignum.

Sed quod ab his proximum est, de gymnasiis scholisque communibus diximus quidem esse eas tribus locis media in urbe ædificandas, item de equorum tribus extra urbem in circuitu gymnasiis adjecta spatiorum amplitudine ad sagittarum et reliquorum jaculorum usum instituendæ et exercendæ juventutis causa comparatorum; si tamen forte non satis tunc diximus, nunc nostra oratio dicito cum legibus: in his omnibus autem doctores singulorum mercedibus adducti habitantes, si peregrini sunt, doceant et ad bellum discenda omnia discipulos et ad musicam, non ut volente patre frequentantem scholas quemque, nolente missas facientem, sed quemadmodum vulgo dicitur, quilibet vir et puer quoad potest, ut qui civitatis potius, quam parentum sint, erudiantur necesse est. eadem vero de feminis quoque, si mea esset lex, diceret omnia, quæ de maribus, feminis quoque paria esse exercenda; et nihil timens hoc pronuntiarem neque ab equitandi arte neque a gymnastica, quasi viros quidem deceret, mulieres autem non deceret. nam et veteres fabulas audienti mihi persuasum est, et nunc, ut ita dicam, scio innumerabilia mulierum esse milia circa Pontum, quas Sauromatides vocant, quæ non solum equorum, sed etiam arcuum et reliquorum armorum usum communem atque viris parem præscriptum pari modo tractent. præterea vero ratione quadam de iis utor hujusmodi: dico, si hæc evenire ita possunt, omnium stultissime nunc in regionibus nostris fieri ut non omnibus viribus omnes uno animo viri eisdem rebus studeant atque mulieres. nam fere nulla est civitas, quæ non ita impensis et laboribus iisdem dimidia pro duplici et sit et fiat; quod ipsum profecto grande peccatum

— ΚΛ. Ἔοικέ γε· ἔστι μέντοι πάμπολλα ἡμῖν, ὦ ξένε, παρὰ τὰς εἰωθυίας πολιτείας τῶν νῦν λεγομένων. ἀλλὰ γὰρ εἰπὼν τὸν μὲν λόγον ἐᾶσαι διελθεῖν εὖ, διελθόντος δὲ οὕτω τὸ δοκοῦν αἱρεῖσθαι δεῖν, μάλα εἶπές τε ἐμμελῶς πεποίηκάς τέ με τὰ νῦν αὐτὸν ἐμαυτῷ ἐπιπλήττειν, ὅτι ταῦτα εἴρηκα. λέγε οὖν τὸ μετὰ ταῦτα ὅτι σοι κεχαρισμένον ἐστίν. — ΑΘ. Τόδε ἔμοιγε, ὦ Κλεινία, ὃ καὶ πρόσθεν εἶπον, ὡς, εἰ μὲν ταῦτα ἦν μὴ ἱκανῶς ἔργοις ἐληλεγμένα ὅτι δυνατά ἐστι γίγνεσθαι, τάχα ἦν ἄν τι καὶ ἀντειπεῖν τῷ λόγῳ, νῦν δὲ ἄλλο τί που ζητητέον ἐκείνῳ τῷ τοῦτον τὸν νόμον μηδαμῇ δεχομένῳ, τὸ δ' ἡμέτερον διακέλευμα ἐν τούτοις οὐκ ἀποσβήσεται τὸ μὴ οὐ λέγειν, ὡς δεῖ παιδείας τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτι μάλιστα κοινωνεῖν τὸ θῆλυ γένος ἡμῖν τῷ τῶν ἀρρένων γένει. καὶ γὰρ οὖν οὑτωσί πως δεῖ περὶ αὐτῶν διανοηθῆναι· φέρε, μὴ μετεχουσῶν ἀνδράσι γυναικῶν κοινῇ τῆς ζωῆς πάσης μῶν οὐκ ἀνάγκη γενέσθαι γέ τινα τάξιν ἑτέραν αὐταῖς; — ΚΛ. Ἀνάγκη μὲν οὖν. — ΑΘ. Τίνα οὖν ἔμπροσθεν τῶν νῦν ἀποδεδειγμένων θεῖμεν ἂν τῆς κοινωνίας ταύτης, ἣν νῦν αὐταῖς ἡμεῖς προστάττομεν; πότερον ἣν Θρᾷκες ταῖς γυναιξὶ χρῶνται καὶ πολλὰ ἕτερα γένη, γεωργεῖν τε καὶ βουκολεῖν καὶ ποιμαίνειν καὶ διακονεῖν μηδὲν διαφερόντως τῶν δούλων; ἢ καθάπερ ἡμεῖς ἅπαντές τε οἱ περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, νῦν γὰρ δὴ τό γε παρ' ἡμῖν ὧδέ ἐστι περὶ τούτων γιγνόμενον· εἴς τινα μίαν οἴκησιν ξυμφορήσαντες τὸ λεγόμενον πάντα χρήματα παρέδομεν ταῖς γυναιξὶ διαταμιεύειν τε καὶ κερκίδων ἄρχειν καὶ πάσης ταλασίας. ἢ τὸ τούτων δὴ διὰ μέσου φῶμεν, ὦ Μέγιλλε, τὸ

806 Λακωνικόν; κόρας μὲν γυμνασίων μετόχους οὔσας ἅμα καὶ μουσικῆς ζῆν δεῖν, γυναῖκας δὲ ἀργοὺς μὲν ταλασίας, ἀσκητικὸν δέ τινα βίον καὶ οὐδαμῶς φαῦλον οὐδ' εὐτελῆ διαπλέκειν, θεραπείας δὲ καὶ ταμιείας αὖ καὶ παιδοτροφίας εἴς τι μέσον ἀφικνεῖσθαι, τῶν δ' εἰς τὸν πόλεμον μὴ κοινωνούσας, ὥστε οὐδ' εἴ τίς ποτε διαμάχεσθαι περὶ πόλεώς τε καὶ παίδων ἀναγκαία τύχη γίγνοιτο, οὔτ' ἂν τόξων, ὥς τινες Ἀμαζόνες, οὔτ' ἄλλης κοινωνῆσαί ποτε βολῆς μετὰ τέχνης δυνάμεναι οὐδὲ ἀσπίδα καὶ δόρυ λαβοῦσαι μιμήσασθαι τὴν θεὸν, ὡς πορθουμένης αὐταῖς τῆς πατρίδος γενναίως ἀντιστάσας φόβον γε, εἰ μηδὲν μεῖζον, πολεμίοισι δύνασθαι παρασχεῖν ἐν τάξει τινὶ κατοφθείσας. Σαυρομάτιδας δὲ οὐδ' ἂν τὸ παράπαν τολμήσειαν μιμήσασθαι τοῦτον τὸν τρόπον διαβιοῦσαι, παρὰ γυναῖκας δὲ αὐτὰς ἄνδρες ἂν αἱ ἐκείνων γυναῖκες φανεῖεν. ταῦτ' οὖν ὑμῶν τοὺς νομοθέτας ὁ μὲν βουλόμενος ἐπαινεῖν ἐπαινέτω· τὸ δ' ἐμὸν οὐκ ἄλλως ἂν λεχθείη· τέλεον γὰρ καὶ οὐ διήμισυν δεῖν τὸν νομοθέτην εἶναι, τὸ θῆλυ μὲν ἀφιέντα τρυφᾶν καὶ ἀναλίσκειν διαίταις ἀτάκτοις χρώμενον, τοῦ δὲ ἄρρενος ἐπιμεληθέντα τελέως σχεδὸν εὐδαίμονος ἥμισυ βίου καταλείπειν ἀντὶ διπλασίου τῇ πόλει. — ΜΕΓ. Τί δράσομεν, ὦ Κλεινία; τὸν ξένον ἐάσομεν τὴν Σπάρτην ἡμῖν οὕτω καταδραμεῖν; — ΚΛ. Ναί· δεδομένης γὰρ αὐτῷ παρρησίας ἐατέον, ἕως ἂν διεξέλθωμεν πάντῃ

legislatoris videtur. — Cl. Videtur sane; sunt tamen permulta eorum, quæ nunc a nobis dicuntur, vulgaribus civitatium institutis contraria. at enim dictum illud tuum, quo interrumpi orationem vetabas, absoluta eadem eligi quod placeret, jubebas, et valde commodum fuit, et me ipsum nunc ut pudeat, quod ista jeci, effecit. dic igitur dehinc quicquid te dixisse juvabit. — Ath. Me quidem, o Clinia, hoc, quod antea quoque dixi : si factis parum esset probatum fieri hæc posse, etiam orationi fortasse contradici licere, nunc vero aliud quippiam quærendum esse ei, qui hanc legem nullo modo admittat, nostram autem adhortationem per hæc restinctum non iri, quin et eruditionem et reliqua quam maxime communia cum viris femineum nobis sexum habere contendat oportere. etenim sic fere de iis cogitandum est : age, si totam vitam communiter cum viris mulieres non agunt, nonne aliam quandam rationem institui eis necesse est? — Cl. Ita est. — Ath. Quamnam igitur earum, quæ nunc sunt institutæ, huic anteponamus communioni, quam nunc nos eis præscribimus? eamne, qua Thraces mulieribus utuntur et multæ aliæ gentes, ad agros colendos et boves pecudesque pascendas et ad ministeria, quibus nihil a servis differant? an quemadmodum nos et omnes, qui illam regionem incolunt? nunc enim nostra quidem in his consuetudo hæc est : in unam quandam habitationem comportatas, ut vulgo dicitur, res omnes mulieribus recondendas tradidimus cum radiorum et universi lanificii imperio. an quod inter hæc medium est, dicamus, o Megille, quod Laconibus placet? virgines quidem gymnasiorum et musicæ participes vivere debere, mulieres vero a lanificio immunes vitam nihilo secius operosam minimeque vilem et sordidam pertexere, curationis autem et domesticæ administrationis et liberorum educationis medium quendam locum tenere, a bellicarum tamen rerum communione remotas, ut si quando pro civitate et liberis pugnandi necessitatem fortuna afferat, cum neque sagittarum, tanquam Amazones, neque aliorum unquam telorum cum arte mittendorum in societatem venire possint nec sumpto clypeo et hasta deam imitari, ne in patriæ quidem vastatione generose obsistentes si nihil amplius, saltem specie terrere hostes possint ordinatim instructæ. Sauromatides autem tantum abest ut hac ratione vitam agentes æmulari audeant, ut illorum mulieres, si cum ipsis vere mulieribus compararentur, viri videri debeant. hæc igitur in legislatoribus vestris qui laudare volet, laudato : mea sententia non aliter poterit esse; integrum enim, non dimidiatum esse debere legislatorem, qui feminas deliciis indulgere et sumptus facere inordinato victu sinens, in mares curam impendens perfecte beatæ vitæ fere dimidium pro duplo civitati relinquat. — Meg. Quid faciemus, o Clinia? hospitemne sic insultare Spartæ nostræ sinemus? — Cl. Sinemus; nam permissa ei dicendi libertate ita faciamus necesse est, quoad

ἱκανῶς τοὺς νόμους. — ΜΕΓ. Ὀρθῶς λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα ἤδη σχεδὸν ἐμὸν πειρᾶσθαι φράζειν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τίς δὴ τρόπος ἀνθρώποις γίγνοιτ' ἂν τοῦ βίου, οἷσι τὰ μὲν ἀναγκαῖα
5 εἴη κατεσκευασμένα μέτρια, τὰ δὲ τῶν τεχνῶν ἄλλοις παραδεδομένα, γεωργίαι δὲ ἐκδεδομέναι δούλοις ἀπαρχὴν τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀποτελοῦσιν ἱκανὴν ἀνθρώποις ζῶσι e κοσμίως, ξυσσίτια δὲ κατεσκευασμένα εἴη χωρὶς μὲν τὰ τῶν ἀνδρῶν, ἐγγὺς δ' ἐχόμενα τὰ τῶν αὐτοῖς οἰ-
10 κείων, παίδων τε ἅμα θηλειῶν καὶ τῶν μητέρων αὐταῖς, ἄρχουσι δὲ καὶ ἀρχούσαις εἴη προστεταγμένα λύειν ταῦτα ἑκάστοις τὰ ξυσσίτια πάντα καθ' ἑκάστην ἡμέραν θεασαμένους καὶ ἰδόντας τὴν διαγωγὴν τὴν τῶν ξυσσιτίων, μετὰ δὲ ταῦτα σπείσαντας τόν τε ἄρχοντα
807 καὶ τοὺς ἄλλους οἷς ἂν τυγχάνῃ θεοῖς ἡ τότε νύξ τε καὶ a ἡμέρα καθιερωμένη, κατὰ ταῦτα οὕτως οἴκαδε πορεύεσθαι, τοῖς δὴ ταύτῃ κεκοσμημένοις ἆρα οὐδὲν λειπόμενόν ἐστιν ἀναγκαῖόν τε ἔργον καὶ παντάπασι προσῆκον, ἀλλ' ἐν τρόπῳ βοσκήματος ἕκαστον πιαινόμενον
20 αὐτῶν δεῖ ζῆν; οὔκουν τό γε δίκαιόν φαμεν οὐδὲ καλόν, οὐδ' οἷόν τε τὸν ζῶντα οὕτως ἀτυχῆσαι τοῦ προσήκοντος· προσήκει δὲ ἀργῷ καὶ ῥαθύμως καταπεπιασμένῳ ζῴῳ σχεδὸν ὑπ' ἄλλου διαρπασθῆναι ζῴου τῶν σφόδρα b τετρυχωμένων μετὰ ἀνδρείας τε ἅμα καὶ τῶν πόνων.
25 ταῦτα οὖν δὴ δι' ἀκριβείας μὲν ἱκανῆς, ὡς καὶ νῦν εἰ ζητοῖμεν ἄν, ἴσως οὐκ ἄν ποτε γένοιτο, μέχρι περ ἂν γυναῖκές τε καὶ παῖδες οἰκήσεις τε ἴδιαι καὶ ἰδίως ἅπαντ' ᾖ τὰ τοιαῦτα ἑκάστοις ἡμῶν κατεσκευασμένα· τὰ δὲ μετ' ἐκεῖν' αὖ δεύτερα, τὰ νῦν λεγόμενα, εἰ γί-
30 γνοιτο ἡμῖν, γίγνοιτο ἂν καὶ μάλα μετρίως. ἔργον δὲ δὴ τοῖς οὕτω ζῶσί φαμεν οὐ τὸ σμικρότατον οὐδὲ τὸ c φαυλότατον λείπεσθαι, μέγιστον δὲ πάντων εἶναι προστεταγμένον ὑπὸ δικαίου νόμου. τοῦ γὰρ πᾶσαν τῶν ἄλλων πάντων ἔργων βίου ἀσχολίαν παρασκευάζοντος,
35 τοῦ Πυθιάδος τε καὶ Ὀλυμπιάδος νίκης ὀρεγομένου, διπλασίας τε καὶ ἔτι πολλῷ πλέονος ἀσχολίας ἐστὶ γέμων ὁ περὶ τὴν τοῦ σώματος πάντως καὶ ψυχῆς εἰς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν βίος εἰρημένος ὀρθότατα. πάρεργον γὰρ οὐδὲν δεῖ τῶν ἄλλων ἔργων διακώλυμα γίγνεσθαι d
40 τῶν τῷ σώματι προσηκόντων εἰς ἀπόδοσιν πόνων καὶ τροφῆς, οὐδ' αὖ ψυχῇ μαθημάτων τε καὶ ἐθῶν· πᾶσα δὲ νύξ τε καὶ ἡμέρα σχεδὸν οὐκ ἔστιν ἱκανὴ τοῦτ' αὐτὸ πράττοντι, τὸ τέλεόν τε καὶ ἱκανὸν αὐτῶν ἐκλαμβάνειν. οὕτω δὴ τούτων πεφυκότων τάξιν δεῖ γίγνεσθαι πᾶσι
45 τοῖς ἐλευθέροις τῆς διατριβῆς περὶ τὸν χρόνον ἅπαντα σχεδὸν ἀρξάμενον ἐξ ἕω μέχρι τῆς ἑτέρας ἀεὶ ξυνεχῶς e ἕω τε καὶ ἡλίου ἀνατολῆς. πολλὰ μὲν οὖν καὶ πυκνὰ καὶ σμικρὰ λέγων ἄν τις νομοθέτης ἀσχήμων φαίνοιτο περὶ τῶν κατ' οἰκίαν διοικήσεων, τά τε ἄλλα καὶ ὅσα
50 νύκτωρ ἀϋπνίας πέρι πρέπει τοῖς μέλλουσι διὰ τέλους φυλάξειν πᾶσαν πόλιν ἀκριβῶς. τὸ γὰρ ὅλην διατελεῖν ἡντινοῦν νύκτα εὕδοντα καὶ ὁντινοῦν τῶν πολιτῶν καὶ
808 μὴ φανερὸν εἶναι πᾶσι τοῖς οἰκέταις ἐγειρόμενόν τε καὶ a ἐξανιστάμενον ἀεὶ πρῶτον, τοῦτο αἰσχρὸν δεῖ δεδόχθαι

sermonem de legibus omnem plane absolverimus. — Meg. Recte dicis. — Ath. Jamne meum videtur esse quæ his proxima sunt, ea dicere conari? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Qua igitur ratione vitam agent homines, quibus necessaria quidem parata sint modica, artes vero aliis traditæ, agri autem colendi elocati servis, qui primitias terræ frugum pendant sufficientes hominibus moderate viventibus, tum convivia instituta sint separata virorum, prope autem conjuncta familiarium eorum, filiarum una cum earum matribus, magistratibus vero utriusque sexus præscriptum sit ut hæc singula convivia dimittant, postquam omnia singulis diebus inspexerint et qua ratione agantur, cognoverint, deinde a magistratu et reliquis libatione facta diis, quibus nox illa et ille dies consecratus sit, secundum hæc domum se conferant? sic igitur instructis nullumne relinquitur opus necessarium et prorsus conveniens, sed pecudis instar ventri operam dantem quemque eorum vivere oportet? minime, si justum, neque si pulchrum respicimus, nec fieri potest ut ita viventi non accidat id, quod convenit; convenit autem pigro et dissolute saginato animali fere ab alio discerpi animali valde attritorum aliquo fortitudinem simul adjunctam laboribus habente. jam igitur satis quidem exacta hæc, etiam ut nunc res habent si forte quæramus, fortasse nunquam contingere poterunt, donec uxores et liberi et habitationes privatæ et privatim omnia hæc quibusque nostrûm erunt parata; sed quæ ab illis secunda sunt, in quibus nunc sermo versatur, ea si nobis contingant, valde commode contingant. jam vero opus ita viventibus censemus non minimum neque humillimum relinqui, immo omnium maximum præscriptum esse ab justa lege. nam ad reliqua opera omnia otio carente vita, Pythicam illa et Olympicam victoriam appetente, duplo multoque etiam majorem otii defectum habet hæc, quæ in corporis omnino atque animi cura virtutis versari vita dicitur rectissime. insuper enim suscipi reliquorum operum nullum debet, quod impedimento sit, quominus corpori quod conveniat laborum et alimenti, aut animo disciplinarum et consuetudinis impertiatur; quod ipsum agenti vix tota nox totusque dies sufficiat, ut perfectam earum rerum et idoneam copiam consequatur. quæ cum ita sint, ordinem quendam institui necesse est ingenuis omnibus consumendi temporis omnis fere inde ab aurora semper ad alteram usque auroram et solis ortum. jam multa et crebra et parva commemorare legislatorem parum deceat ad rerum domesticarum administrationem pertinentia cum alia, tum quæ ad nocturnam insomniam præstari par est ab iis, qui perpetuo diligentes totius civitatis custodes se gerere volunt. nam totam noctem aliquampiam dormiendo consumere, non primum semper expergiscentem et surgentem famulis omnibus conspicuum esse civi cuilibet turpe ab omnibus et ingenuo

πᾶσι καὶ οὐκ ἐλευθέρου, εἴτ' οὖν νόμον εἴτ' ἐπιτήδευμα τὸ τοιοῦτον καλεῖν ἐστὶ χρεών. καὶ δὴ καὶ δέσποιναν ἐν οἰκίᾳ ὑπὸ θεραπαινίδων ἐγείρεσθαί τινων καὶ μὴ πρώτην αὐτὴν ἐγείρειν τὰς ἄλλας, αἰσχρὸν λέγειν χρὴ πρὸς 5 αὐτοὺς δοῦλόν τε καὶ δούλην καὶ παῖδα καὶ εἴ πως ἦν οἷόν τε, ὅλην καὶ πᾶσαν τὴν οἰκίαν. ἐγειρομένους δὲ νύκτωρ δεῖ πάντας πράττειν τῶν τε πολιτικῶν μέρη b πολλὰ καὶ τῶν οἰκονομικῶν, ἄρχοντας μὲν κατὰ πόλιν, δεσποίνας δὲ καὶ δεσπότας ἐν ἰδίαις οἰκίαις. ὕπνος γὰρ 10 δὴ πολὺς οὔτε τοῖς σώμασιν οὔτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν οὐδ' αὖ ταῖς πράξεσι ταῖς περὶ ταῦτα πάντα ἁρμόττων ἐστὶ κατὰ φύσιν. καθεύδων γὰρ οὐδεὶς οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος· ἀλλ' ὅστις τοῦ ζῆν ἡμῶν καὶ τοῦ φρονεῖν μάλιστά ἐστι κηδεμών, ἐγρήγορε χρό-15 νον ὡς πλεῖστον, τὸ πρὸς ὑγίειαν αὑτοῦ μόνον φυλάττων χρήσιμον· ἔστι δ' οὐ πολύ, καλῶς εἰς ἔθος ἰόν. c ἐγρηγορότες δὲ ἄρχοντες ἐν πόλεσι νύκτωρ φοβεροὶ μὲν κακοῖς πολεμίοις τε ἅμα καὶ πολίταις, ἀγαστοὶ δὲ καὶ τίμιοι τοῖς δικαίοις τε καὶ σώφροσιν, ὠφέλιμοι δὲ αὐ-20 τοῖς τε καὶ ξυμπάσῃ τῇ πόλει.

Νὺξ μὲν δὴ διαγομένη τοιαύτη τις πρὸς πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ἀνδρείαν ἄν τινα προσπαρέχοιτο ταῖς ψυχαῖς ἑκάστων τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν· ἡμέρας δὲ ὄρθρου τε ἐπανιόντων παῖδας μὲν πρὸς διδασκάλους που τρέπε- d 25 σθαι χρεών. ἄνευ ποιμένος δὲ οὔτε πρόβατα οὔτ' ἄλλο οὐδέν πω βιωτέον, οὐδὲ δὴ παῖδας ἄνευ τινῶν παιδαγωγῶν οὐδὲ δούλους ἄνευ δεσποτῶν. ὁ δὲ παῖς πάντων θηρίων ἐστὶ δυσμεταχειριστότατον· ὅσῳ γὰρ μάλιστα ἔχει πηγὴν τοῦ φρονεῖν μήπω κατηρτυμένην, ἐπίβουλον 30 καὶ δριμὺ καὶ ὑβριστότατον θηρίων γίγνεται. διὸ δὴ πολλοῖς αὐτὸ οἷον χαλινοῖς τισὶ δεῖ δεσμεύειν, πρῶτον μέν, e τροφῶν καὶ μητέρων ὅταν ἀπαλλάττηται, παιδαγωγοῖς παιδίας καὶ νηπιότητος χάριν, ἔτι δ' αὖ τοῖς διδάσκουσι καὶ ὁτιοῦν καὶ μαθήμασιν, ὡς ἐλεύθερον, ὡς δ' αὖ 35 δοῦλον πᾶς ὁ προστυγχάνων τῶν ἐλευθέρων ἀνδρῶν κολαζέτω τόν τε παῖδα αὐτὸν καὶ τὸν παιδαγωγὸν καὶ διδάσκαλον, ἐὰν ἐξαμαρτάνῃ τις τούτων. ἂν δ' αὖ προστυγχάνων τις μὴ κολάζῃ τῇ δίκῃ, ὀνείδει μὲν ἐνεχέσθω πρῶτον τῷ μεγίστῳ, ὁ δὲ τῶν νομοφυλάκων ἐπὶ τὴν 809 τῶν παίδων ἀρχὴν ᾑρημένος ἐπισκοπείτω τοῦτον τὸν a ἐντυγχάνοντα οἷς λέγομεν, καὶ μὴ κολάζοντα δέον κολάζειν, ἢ κολάζοντα μὴ κατὰ τρόπον, βλέπων δὲ ἡμῖν ὀξὺ καὶ διαφερόντως ἐπιμελούμενος τῆς τῶν παίδων τροφῆς κατευθυνέτω τὰς φύσεις αὐτῶν, ἀεὶ τρέπων 45 πρὸς τἀγαθὸν κατὰ νόμους. τοῦτον δὲ αὐτὸν αὖ πῶς ἂν ἡμῖν ὁ νόμος αὐτὸς παιδεύσειεν ἱκανῶς; νῦν μὲν γὰρ δὴ εἴρηκεν οὐδέν πω σαφὲς οὐδὲ ἱκανόν, ἀλλὰ τὰ μέν, b τὰ δ' οὔ· δεῖ δὲ εἰς δύναμιν μηδὲν παραλείπειν αὐτῷ, πάντα δὲ λόγον ἀφερμηνεύειν, ἵνα οὗτος τοῖς ἄλλοις 50 μηνυτής τε ἅμα καὶ τροφεὺς γίγνηται. τὰ μὲν οὖν δὴ χορείας πέρι μελῶν τε καὶ ὀρχήσεως ἐρρήθη, τίνα τύπον ἔχοντα ἐκλεκτέα τέ ἐστι καὶ ἐπανορθωτέα καὶ καθιερωτέα· τὰ δὲ ἐν γράμμασι μὲν ὄντα, ἄνευ δὲ μέτρων, ποῖα καὶ τίνα μεταχειρίζεσθαι χρή σοι τρόπον, ὦ ἄριστε

homine indignum haberi debet, sive legem sive institutum vocari hoc oportet. atque etiam dominæ sua in domo ab ancillis quibusdam excitari, non primam ipsam excitare ceteras, dedecori vertere inter se et servus et serva et puer et si qua fieri posset, tota et universa domus debet. expergiscentes autem noctu omnes et civilium rerum partes multas et domesticarum agere oportet, magistratus per urbem, dominas et dominos suis in ædibus. scilicet multus somnus neque corporibus neque animis nostris neque vero actionibus ad hæc omnia pertinentibus natura est accommodatus. dormiens enim nemo ullius pretii est, non magis, quam vita carens; sed ut quisque nostrûm maxime vivendi et sapiendi studiosus est, ita plurimum temporis vigilat, tantum ex eo, quantum ad sanitatem conducit, observans, quod non multum est, si bene in consuetudinem venerit. vigilantes autem noctu in urbibus magistratus terrori sunt malis hostibus simul et civibus, venerandi autem et honorandi justis ac temperatis et sibi pariter atque universæ civitati utiles.

Nox igitur tali quodam transacta modo præter omnia, quæ dicta sunt, etiam fortitudinem quandam animis adjiciat quorumque in civitatibus degentium; die vero et diluculo redeuntibus pueri ad præceptores se conferant necesse est. quemadmodum autem nec pecudibus nec alii adhuc generi sine pastore agere licet, ita ne pueris quidem sine ductoribus quibusdam nec servis sine dominis. puer autem omnium animalium tractatu est difficillimum; ut enim maxime fontem sapiendi nondum compositum habet, ita insidiosum et acre et petulantissimum animalium reperitur. itaque multis quasi frenis quibusdam illigandum est, primum, quando a nutricibus matribusque dimittitur, ductoribus ob pueritiam et fatuitatem, deinde docentibus quidlibet et disciplinis, ut ingenuus, ut autem servus ab obvio quovis ingenuo viro castigator cum ipse puer, tum ductor et præceptor, si quis horum peccat. si quis autem obvius non castigat ex jure, opprobrio primum obnoxius esto maximo, moderator autem puerorum ex legum custodibus electus incidentem hunc in illos, quos dicimus, et non cum debeat castigantem vel secus atque par est castigantem observato, acute vero cernens nobis et præcipue puerorum educandorum curam gerens naturas eorum regito ita, ut semper eas ad bonum secundum leges convertat. sed quomodo hunc rursus ipsum nobis ipsa satis erudiet lex? nam nunc quidem nondum certi quicquam neque quod sufficiat, dixit, sed alia tetigit, alia intacta reliquit, cum tamen nihil pro viribus prætermittere ei, sed omnem rem declarare debeat, ut hic ceteris demonstrator simul atque educator fiat. de iis igitur, quæ ad choream, ad cantus et saltationem pertinent, dictum est, qua forma prædita vel eligenda sint vel corrigenda et consecranda: ea vero, quæ litteris consignata quidem, sed numeris adstricta non sunt, cujusmodi et qua

τῶν παίδων ἐπιμελητά, τοὺς ὑπὸ σοῦ τρεφομένους, c
οὐκ εἰρήκαμεν. καίτοι τὰ μὲν περὶ τὸν πόλεμον, ἃ δεῖ
μανθάνειν τε αὐτοὺς καὶ μελετᾶν, ἔχεις τῷ λόγῳ, τὰ
δὲ περὶ τὰ γράμματα πρῶτον καὶ δεύτερον λύρας πέρι
5 καὶ λογισμῶν, ὧν ἔφαμεν δεῖν, ὅσα τε πρὸς πόλεμον
καὶ οἰκονομίαν καὶ τὴν κατὰ πόλιν διοίκησιν χρῆναι
ἑκάστους λαβεῖν, καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ ταῦτα ἔτι τὰ χρή-
σιμα τῶν ἐν ταῖς περιόδοις τῶν θείων, ἄστρων τε πέρι
καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, ὅσα διοικεῖν ἀναγκαῖόν ἐστι d
10 περὶ ταῦτα πάσῃ πόλει. τίνων δὴ πέρι λέγομεν; ἡμε-
ρῶν τάξεως εἰς μηνῶν περιόδους καὶ μηνῶν εἰς ἕκαστον
τὸν ἐνιαυτόν, ἵνα ὧραι καὶ θυσίαι καὶ ἑορταὶ τὰ προσ-
ήκοντ' ἀπολαμβάνουσαι ἑαυταῖς ἕκασται τῷ κατὰ
φύσιν ἄγεσθαι, ζῶσαν τὴν πόλιν καὶ ἐγρηγορυῖαν πα-
15 ρεχόμεναι, θεοῖς μὲν τὰς τιμὰς ἀποδιδῶσι, τοὺς δὲ
ἀνθρώπους περὶ αὐτὰ μᾶλλον ἔμφρονας ἀπεργάζωνται.
ταῦτα οὔπω σοι πάντα ἱκανῶς, ὦ φίλε, παρὰ τοῦ νομο-
θέτου διείρηται. πρόσεχε δὴ τὸν νοῦν τοῖς μετὰ ταῦτα e
μέλλουσι ῥηθήσεσθαι. γραμμάτων εἴπομεν ὡς οὐχ ἱκα-
20 νῶς ἔχεις πέρι τὸ πρῶτον, ἐπικαλοῦντες τί τῇ λέξει;
τόδε, ὡς οὔπω διείρηκέ σοι, πότερον εἰς ἀκρίβειαν τοῦ
μαθήματος ἰτέον τὸν μέλλοντα πολίτην ἔσεσθαι μέτριον,
ἢ τὸ παράπαν οὐδὲ προσοιστέον· ὡς δ' αὔτως καὶ περὶ
λύραν. προσοιστέον μὲν τοίνυν φαμέν· εἰς μὲν γράμ-
25 ματα παιδὶ δεκέτει σχεδὸν ἐνιαυτοὶ τρεῖς, λύρας δὲ
810 ἅψασθαι τρία μὲν ἔτη καὶ δέκα γεγονόσιν ἄρχεσθαι a
μέτριος ὁ χρόνος, ἐμμεῖναι δὲ ἕτερα τρία. καὶ μήτε
πλείω τούτων μήτ' ἐλάττω πατρί, μήτ' αὐτῷ φιλομα-
θοῦντι μηδὲ μισοῦντι περὶ ταῦτα ἐξέστω μείζω μηδὲ
30 ἐλάττω διατριβὴν ποιεῖσθαι παράνομον· ὁ δὲ μὴ πει-
θόμενος ἄτιμος τῶν παιδείων ἔστω τιμῶν, ἃς ὀλίγον
ὕστερον ῥητέον. μανθάνειν δὲ ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις
δὴ τί ποτε δεῖ τοὺς νέους καὶ διδάσκειν αὖ τοὺς διδα-
σκάλους; τοῦτο αὐτὸ πρῶτον μάνθανε. γράμματα μὲν b
35 τοίνυν χρὴ τὸ μέχρι τοῦ γράψαι τε καὶ ἀναγνῶναι δυ-
νατὸν εἶναι διαπονεῖν, πρὸς τάχος δὲ ἢ κάλλος ἀπη-
κριβῶσθαί τισιν, οἷς μὴ φύσις ἐπέσπευσεν ἐν τοῖς τε-
ταγμένοις ἔτεσι, χαίρειν ἐᾶν. πρὸς δὲ δὴ μαθήματα
ἄλυρα ποιητῶν κείμενα ἐν γράμμασι, τοῖς μὲν μετὰ
40 μέτρων, τοῖς δ' ἄνευ ῥυθμῶν τμημάτων, ἃ δὴ συγ-
γράμματα κατὰ λόγον εἰρημένα μόνον, τητώμενα
ῥυθμοῦ τε καὶ ἁρμονίας, σφαλερὰ γράμμαθ' ἡμῖν ἐστι
παρά τινων τῶν πολλῶν τοιούτων ἀνθρώπων καταλε- c
λειμμένα· οἷς, ὦ πάντων βέλτιστοι νομοφύλακες, τί
45 χρήσεσθε; ἢ τί ποθ' ὑμῖν ὁ νομοθέτης χρῆσθαι προστά-
ξας ὀρθῶς ἂν τάξειε; καὶ μάλα ἀπορήσειν αὐτὸν προσ-
δοκῶ. — ΚΛ. Τί ποτε τοῦτο, ὦ ξένε, φαίνει πρὸς
σαυτὸν ὄντως ἠπορηκὼς λέγειν; — ΑΘ. Ὀρθῶς ὑπέ-
λαβες, ὦ Κλεινία. πρὸς δὲ δὴ κοινωνοὺς ὑμᾶς ὄντας
50 περὶ νόμων ἀνάγκη τό τε φαινόμενον εὔπορον καὶ τὸ
μὴ φράζειν. — ΚΛ. Τί οὖν; τί περὶ τούτων νῦν καὶ d
ποιόν τι πεπονθὼς λέγεις; — ΑΘ. Ἐρῶ δή· στόμασι
γὰρ πολλάκις μυρίοις ἐναντία λέγειν οὐδαμῶς εὔπορον.
— ΚΛ. Τί δέ; σμικρὰ καὶ ὀλίγα δοκεῖ σοι τὰ ἔμπρο-

ratione tractari tibi, optime puerorum curator, a tuis alumnis debeant, non diximus. quamquam quae ad bellum pertinent, quæ discenda eis et exercenda sint, oratio te docuit, quæ vero ad litteras primum, deinde ad lyram et ad computandi artem, quibus opus esse dicebamus, quæ cum belli, tum rerum domesticarum et civilium administrandarum causa a singulis discenda essent, item quæ ad eadem hæc corporum divinorum circuitus utilia habent, siderum dico et solis ac lunæ, quæ huc spectantia necessario cuilibet civitati administranda sunt — de quibus vero loquimur? de diebus in mensium circuitus mensibusque in annos singulos componendis, ut anni tempora et sacrificia atque dies festi, dum secundum naturam aguntur, convenientia sibi quique accipientes vivam vigilantemque civitatem præstando diis honores debitos exhibeant, homines autem veræ earum rationis magis compotes reddant. hæc igitur nondum tibi omnia satis, o amice, a legislatore explicita sunt. itaque animum ad ea, quæ deinceps dicentur, attende. primum de litteris non satis te edoctum esse diximus, quidnam vitio vertentes orationi? hoc, quod nondum tibi declaravit, utrum ad perfectam earum cognitionem contendendum sit bono civi futuro, an omnino ne adhibendæ quidem ei sint; nec aliter de lyra. adhibenda igitur ea dicimus esse: in litteras quidem puero decenni circiter triennium, lyræ autem tractandæ initio tertius post decimum exactus ætatis annus commodum tempus est, et ad perseverandum in eo alterum triennium. et neque adjicere his neque detrahere patri, neque ipsi amore aut odio disciplinæ plus aut minus in ea impendere temporis, quam quod lege præscriptum sit, liceat: si non obediat, expers puerilium esto honorum paulo post commemorandorum. jam vero ita descriptis temporibus quid tandem discere pueri, quid docere doctores debent? id ipsum primum accipe. litteris igitur usque ad scribendi et legendi facultatem opera est danda, ut vero ea ad celeritatem vel pulchritudinem perfecta sit, si quos natura intra statutos annos non eo produxerit, minime curandum. quæ vero ad disciplinas expertia lyræ poetarum scripta exstant, partim versibus inclusa, partim numeris non discreta, quæ quidem pedestris tantum orationis opera, destituta numero et harmonia, periculosa nobis sunt a quibusdam ex magno hujusmodi hominum numero relicta, quid iis, o omnium optimi legum custodes, facietis? aut quid faciendum vobis præscribens legislator recte præscripserit? admodum eum incertum consilii futurum esse arbitror. — Cl. Quid hoc est, o hospes, quod ipse tecum vere incertus animi dicere videris? — Ath. Recte opinaris, o Clinia. sed quoniam communis vobis de legibus quæstio est, vobiscum et si quid facile expeditu apparet, et si quid minus facile, communicandum est. — Cl. Quid ergo? quid nunc his de rebus et qua re commotus dicis? — Ath. Jam dicturus sum; nam multis milibus linguarum contraria fari nequaquam facile expeditu. — Cl. Quid vero? parvane tibi et

σθεν ἡμῖν εἰρημένα περὶ νόμων κεῖσθαι τοῖς πολλοῖς
ὑπεναντία; — ΑΘ. Καὶ μάλα ἀληθὲς τοῦτό γε λέγεις.
κελεύεις γὰρ δή με, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, τῆς αὐτῆς ὁδοῦ
ἐχθοδοποῦ γεγονυίας πολλοῖς, ἴσως δ' οὐκ ἐλάττοσιν
5 ἑτέροις προσφιλοῦς, εἰ δὲ ἐλάττοσιν, οὔκουν χείροσί γε, e
μεθ' ὧν διακελεύει με παρακινδυνεύοντά τε καὶ θαῤ-
ῥοῦντα τὴν νῦν ἐκ τῶν παρόντων λόγων τετμημένην ὁδὸν
τῆς νομοθεσίας πορεύεσθαι μηδὲν ἀνιέντα. — ΚΛ. Τί
μήν; — ΑΘ. Οὐ τοίνυν ἀνίημι. λέγω μήν, ὅτι ποιηταί
10 τε ἡμῖν εἰσί τινες ἐπῶν ἑξαμέτρων πάμπολλοι καὶ τρι-
μέτρων καὶ πάντων δὴ τῶν λεγομένων μέτρων, οἱ μὲν
ἐπὶ σπουδήν, οἱ δ' ἐπὶ γέλωτα ὡρμηκότες, ἐν οἷς φασὶ
δεῖν οἱ πολλάκις μύριοι τοὺς ὀρθῶς παιδευομένους τῶν
νέων τρέφειν καὶ διακορεῖς ποιεῖν, πολυηκόους τ' ἐν ταῖς
811 ἀναγνώσεσι ποιοῦντας καὶ πολυμαθεῖς, ὅλους ποιητὰς a
ἐκμανθάνοντας· οἱ δὲ ἐκ πάντων κεφάλαια ἐκλέξαντες
καί τινας ὅλας ῥήσεις εἰς ταὐτὸ ξυναγαγόντες ἐκμανθά-
νειν φασὶ δεῖν εἰς μνήμην τιθεμένους, εἰ μέλλει τις
ἀγαθὸς ἡμῖν καὶ σοφὸς ἐκ πολυπειρίας καὶ πολυμαθίας
20 γενέσθαι. τούτοις δὴ σὺ κελεύεις ἐμὲ τὰ νῦν παῤῥησια-
ζόμενον ἀποφαίνεσθαι, τί τε καλῶς λέγουσι καὶ τί μή;
— ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τί δή ποτ' ἂν οὖν περὶ
ἁπάντων τούτων ἑνὶ λόγῳ φράζων εἴποιμ' ἂν ἱκανόν; b
οἶμαι μὲν τὸ τοιόνδε σχεδόν, ὃ καὶ πᾶς ἄν μοι συγχω-
25 ρήσειε, πολλὰ μὲν ἕκαστον τούτων εἰρηκέναι καλῶς,
πολλὰ δὲ καὶ τοὐναντίον. εἰ δ' οὕτω τοῦτ' ἔχει, κίνδυ-
νόν φημι εἶναι φέρουσαν τοῖς παισὶ τὴν πολυμαθίαν.
ΚΛ. Πῶς οὖν καὶ τί παραινοίης ἂν τῷ νομοφύλακι;
— ΑΘ. Τοῦ πέρι λέγεις; — ΚΛ. Τοῦ πρὸς τί παρά-
30 δειγμά ποτε ἀποβλέψας ἂν τὸ μὲν ἐῷ πάντας μανθά-
νειν τοὺς νέους, τὸ δ' ἀποκωλύοι. λέγε καὶ μηδὲν c
ἀπόκνει λέγων. — ΑΘ. Ὠγαθὲ Κλεινία, κινδυνεύω
κατά γέ τινα τρόπον εὐτυχηκέναι. — ΚΛ. Τοῦ δὴ πέ-
ρι; — ΑΘ. Τοῦ μὴ παντάπασι παραδείγματος ἀπο-
35 ρεῖν. νῦν γὰρ ἀποβλέψας πρὸς τοὺς λόγους, οὓς ἐξ ἕω
μέχρι δεῦρο δὴ διεληλύθαμεν ἡμεῖς, ὡς μὲν ἐμοὶ φαι-
νόμεθα, οὐκ ἄνευ τινὸς ἐπιπνοίας θεῶν, ἔδοξαν δ' οὖν
μοι παντάπασι ποιήσει τινὶ προσομοίως εἰρῆσθαι. καί
μοι ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν πάθος ἐπῆλθε, λόγους οἰ-
40 κείους οἷον ἀθρόους ἐπιβλέψαντι μάλα ἡσθῆναι· τῶν d
γὰρ δὴ πλείστων λόγων, οὓς ἐν ποιήμασιν ἢ χύδην οὕ-
τως εἰρημένους μεμάθηκα καὶ ἀκήκοα, πάντων μοι
μετριώτατοί γε εἶναι κατεφάνησαν καὶ προσήκοντες τὰ
μάλιστα ἀκούειν νέοις. τῷ δὴ νομοφύλακί τε καὶ παι-
45 δευτῇ παράδειγμα οὐκ ἂν ἔχοιμι, ὡς οἶμαι, τούτου
βέλτιον φράζειν, ἢ ταῦτά τε διδάσκειν παρακελεύεσθαι
τοῖσι διδασκάλοις τοὺς παῖδας, τά τε τούτων ἐχόμενα
καὶ ὅμοια, ἂν ἄρα που περιτυγχάνῃ ποιητῶν τε ποιή- e
ματα διεξιὼν καὶ γεγραμμένα καταλογάδην ἢ καὶ ψιλῶς
50 οὕτως ἄνευ τοῦ γεγράφθαι λεγόμενα, ἀδελφά που τού-
των τῶν λόγων, μὴ μεθιέναι τρόπῳ μηδενί, γράφεσθαι
δέ, καὶ πρῶτον μὲν τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς ἀναγκά-
ζειν μανθάνειν καὶ ἐπαινεῖν, οὓς δ' ἂν μὴ ἀρέσκῃ τῶν
διδασκάλων, μὴ χρῆσθαι τούτοις συνεργοῖς, οὓς δ' ἂν

pauca videntur quæ antea a nobis dicta de legibus vulgari opinioni repugnent? — Ath. Verissime tu hoc quidem dicis. jubes enim me, ut mihi videtur, eadem via, multis odiosa illa, sed fortasse non paucioribus aliis grata, si autem paucioribus, certe non deterioribus, cum his igitur jubes audacter me et bono animo nunc patefacta per hos sermones via legum ferendarum pergere nihil remittentem. — Cl. Quidni? — Ath. Itaque nihil remitto. sane dico et poetas nobis esse quosdam ver suum hexametrorum permultos et trimetrorum et omnium, quæ feruntur, metrorum, alios in seria, alios ad risum intentos, quibus milleni illi juventutem, quæ recte erudiatur, nutriendam et satiandam esse dicunt ita, ut et multa auditione ex recitationibus et multarum rerum notitia impleantur, totos poetas ediscentes; alii vero selectis undique capitibus et integris locis quibusdam in unum coactis hæc ediscenda et memoria reponenda dicunt, si quis nobis bonus et sapiens multiplici peritia et multorum cognitione sit futurus. his igitur tu me jubes nunc libere ostendere, quid recte dicant et quid non? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Quidnam igitur de omnibus his uno verbo dicens satis dicere videar? hoc fere, ut opinor, quod etiam quivis mihi concesserit, quemlibet horum multa bene dixisse itemque multa secus. quod si ita se habet, periculosam pueris multorum notitiam esse censeo. — Cl. Quomodo igitur et quid legum custodi præcipies? — Ath. Qua de re dicis? — Cl. De eo, ad quodnam exemplum respiciens alia omnes discere sinat juvenes, alia vetet. dicas neque desistas dicere. — Ath. O bone Clinia, videtur mihi quodam modo favisse fortuna. — Cl. In quo tandem? — Ath. In eo, ut ne prorsus exemplo caream. nunc enim intuitus in sermones, quos a prima luce usque ad hanc horam nos persecuti sumus, ut mihi quidem videmur, non sine afflatu quodam deorum, hi igitur plane mihi poesi cuidam similes sunt visi. nec mirum fortasse mihi accidit, quod proprios sermones quasi congregatos inspiciens valde delectatus sum; nam plerorumque sermonum omnium, quos versibus vel soluta oratione sic propositos cognovi et audivi, hi mihi commodissimi visi sunt et quos maxime a juvenibus audiri conveniat. itaque legum custodi atque educatori non puto melius exemplum, quam hoc, proponere neque melius præcipere me posse, quam ut hæc tradere pueris jubeat doctores, hisque conjuncta et similia, sicubi deprehendat vel poetarum carmina perlustrans vel prosa oratione scripta vel sola voce sic sine scripto pronuntiata, quæ his sermonibus cognata sint, ne ullo modo negligat, sed scribenda curet, et primum quidem doctores ipsos discere et laudare ea cogat, quibus autem doctoribus non

τῷ ἐπαίνῳ συμψήφους ἔχῃ, τούτοις χρώμενον τοὺς νέους αὐτοῖς παραδιδόναι διδάσκειν τε καὶ παιδεύειν.
812 οὗτός μοι μῦθος ἐνταῦθα καὶ οὕτω τελευτάτω περὶ a γραμματιστῶν τε εἰρημένος ἅμα καὶ γραμμάτων. —
5 ΚΛ. Κατὰ μὲν τὴν ὑπόθεσιν, ὦ ξένε, ἔμοιγε οὐ φαινόμεθα ἐκτὸς πορεύεσθαι τῶν ὑποτεθέντων λόγων· εἰ δὲ τὸ ὅλον κατορθοῦμεν, ἢ μή, χαλεπὸν ἴσως διισχυρίζεσθαι. — ΑΘ. Τότε γάρ, ὦ Κλεινία, τοῦτό γ᾽ αὐτὸ ἔσται καταφανέστερον, ὡς εἰκὸς, ὅταν, ὃ πολλάκις εἰ-
10 ρήκαμεν, ἐπὶ τέλος ἀφικώμεθα πάσης τῆς διεξόδου περὶ νόμων. — ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Ἆρ᾽ οὖν οὐ μετὰ τὸν b γραμματιστὴν ὁ κιθαριστὴς ἡμῖν προσρητέος; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Τοῖς κιθαρισταῖς μὲν τοίνυν ἡμᾶς δοκῶ τῶν ἔμπροσθεν λόγων ἀναμνησθέντας τὸ προσῆκον
15 νεῖμαι τῆς τε διδασκαλίας ἅμα καὶ πάσης τῆς περὶ τὰ τοιαῦτα παιδεύσεως. — ΚΛ. Ποίων δὴ πέρι λέγεις; — ΑΘ. Ἔφαμεν, οἶμαι, τοὺς τοῦ Διονύσου τοὺς ἑξηκοντούτεις ᾠδοὺς διαφερόντως εὐαισθήτους δεῖν γεγονέναι περί τε τοὺς ῥυθμοὺς καὶ τὰς τῶν ἁρμονιῶν συστά- c
20 σεις, ἵνα τὴν τῶν μελῶν μίμησιν τὴν εὖ καὶ τὴν κακῶς μεμιμημένην ἐν τοῖς παθήμασιν ὅταν ψυχὴ γίγνηται, τά τε τῆς ἀγαθῆς ὁμοιώματα καὶ τὰ τῆς ἐναντίας ἐκλέξασθαι δυνατὸς ὢν τις τὰ μὲν ἀποβάλλῃ, τὰ δὲ προφέρων εἰς μέσον ὑμνῇ καὶ ἐπᾴδῃ ταῖς τῶν νέων
25 ψυχαῖς, προκαλούμενος ἑκάστους εἰς ἀρετῆς ἕπεσθαι κτῆσιν συνακολουθοῦντας διὰ τῶν μιμήσεων. — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Τούτων τοίνυν δεῖ χάριν d τοῖς φθόγγοις τῆς λύρας προσχρῆσθαι, σαφηνείας ἕνεκα τῶν χορδῶν, τόν τε κιθαριστὴν καὶ τὸν παιδευόμενον,
30 ἀποδιδόντας πρόσχορδα τὰ φθέγματα τοῖς φθέγμασι· τὴν δ᾽ ἑτεροφωνίαν καὶ ποικιλίαν τῆς λύρας, ἄλλα μὲν μέλη τῶν χορδῶν ἱεισῶν, ἄλλα δὲ τοῦ τὴν μελῳδίαν ξυνθέντος ποιητοῦ, καὶ δὴ καὶ πυκνότητα μανότητι καὶ τάχος βραδυτῆτι καὶ ὀξύτητα βαρύτητι ξύμφωνον καὶ
35 ἀντίφωνον παρεχομένους, καὶ τῶν ῥυθμῶν ὡσαύτως e παντοδαπὰ ποικίλματα προσαρμόττοντας τοῖσι φθόγγοις τῆς λύρας, πάντα οὖν τὰ τοιαῦτα μὴ προσφέρειν τοῖς μέλλουσιν ἐν τρισὶν ἔτεσι τὸ τῆς μουσικῆς χρήσιμον ἐκλήψεσθαι διὰ τάχους. τὰ γὰρ ἐναντία ἄλληλα ταράτ-
40 τοντα δυσμαθίαν παρέχει, δεῖ δὲ ὅτι μάλιστα εὐμαθεῖς εἶναι τοὺς νέους· τὰ γὰρ ἀναγκαῖα οὐ σμικρὰ οὐδ᾽ ὀλίγα αὐτοῖς ἐστὶ προστεταγμένα μαθήματα, δείξει δὲ αὐτὰ προϊὼν ὁ λόγος ἅμα τῷ χρόνῳ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτω περὶ τῆς μουσικῆς ἡμῖν ὁ παιδευτὴς ἐπιμελείσθω· τὰ δὲ μελῶν
45 αὐτῶν αὖ καὶ ῥημάτων, οἷα τοὺς χοροδιδασκάλους καὶ
813 ἃ δεῖ διδάσκειν, καὶ ταῦτα ἡμῖν ἐν τοῖς πρόσθεν διείρη- a ται πάντα, ἃ δὴ καθιερωθέντα ἔφαμεν δεῖν ταῖς ἑορταῖς ἕκαστα ἁρμόττοντα ἡδονὴν εὐτυχῆ ταῖς πόλεσι παραδόντα ὠφελεῖν. — ΚΛ. Ἀληθῆ, καὶ ταῦτα διείρηκας.
50 — ΑΘ. Ἀληθέστατα τοίνυν. καὶ ταῦθ᾽ ἡμῖν παραλαβὼν ὁ περὶ τὴν Μοῦσαν ἄρχων αἱρεθεὶς ἐπιμελείσθω μετὰ τύχης εὐμενοῦς, ἡμεῖς δὲ ὀρχήσεώς τε πέρι καὶ ὅλης τῆς περὶ τὸ σῶμα γυμναστικῆς πρὸς τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις ἀποδῶμεν· καθάπερ μουσικῆς τὸ διδα- b

placeant, eorum opera ne utatur, quos vero in laude consentientes habeat, eorum utatur iisque juventutem docendam erudiendamque tradat. hæc mea esto de litteratoribus et litteris oratio hic atque hoc modo terminata. — Cl. Secundum propositum judicanti mihi quidem, o hospes, non videmur fines sermonum propositorum egredi; utrum vero omnino recte agamus, an non, fortasse difficile asseveratu. — Ath. Tum enim, o Clinia, hoc ipsum clarius fore consentaneum est, cum, id quod sæpe diximus, ad finem pervenerimus totius de legibus disputationis. — Cl. Recte. — Ath. Nonne igitur post litteratorem citharista nobis est alloquendus? — Cl. Quidni? — Ath. Jam quod ad citharistas attinet, si superiorum sermonum memores sumus, et disciplinæ et universæ eruditionis ad hanc partem spectantis officium iis, ut mihi videtur, assignavimus. — Cl. Quosnam tu dicis? — Ath. Bacchi cantores, opinor, sexagenarios illos dicebamus inprimis bene sentire debere numeros et compositiones harmoniarum, ut cantuum imitationem bonam et malam animi, cum affectibus movetur, bonique et contrarii simulacra eligendi facultate instructus quisque altera abjiciat, altera in medium proferens cantet præcinatque juvenum animis, singulos excitans, ut secum ad virtutem assequendam per imitationes sociati contendant. — Cl. Verissime dicis. — Ath. Horum igitur gratia sonos lyræ adhibere, claritatis causa chordarum, citharista ipse ejusque discipulus debent, ita ut voces singulas singulis accommodent vocibus; discrepantiam autem et varietatem lyræ, alios cantus edentibus chordis, alios qui modos cantico fecit poeta, tum vero etiam densitatem raritate et celeritatem tarditate et voces acutas gravibus mixtas, quas nunc eadem, nunc opposita sonantes exhibent, itemque numerorum varietatem multiplicem, quam lyræ sonis accommodant, hæc omnia igitur procul haberi necesse est ab iis, quos tribus annis quicquid musica utile habet, celeriter percipere volumus. contraria enim inter se obstrepentia indociles reddunt discipulos, quos tamen maxime dociles esse oportet; nam necessariæ iis non parvæ neque paucæ præscriptæ sunt disciplinæ, quas procedens sermo ostendet cum tempore. sed hanc quidem musicæ partem hoc modo instituendam nobis curato educator; quod autem ad cantus ipsos et ad verba pertinet, qualia chororum doctores et quæ docere debeant, hæc quoque in superioribus exposita nobis sunt omnia, quæ quidem consecrata dicebamus diebus festis convenientia quæque et delectationem felicem et utilitatem afferre civitatibus debere. — Cl. Vera sunt, et exposuisti hæc. — Ath. Verissima igitur. et hæc nobis ita, ut tradidimus, bona cum fortuna agenda curato rerum ad Musam pertinentium moderator creatus, nos vero de saltatione et universa corporis exercitatione supra dictis addenda exhibeamus: quemadmodum in musica docendi rationem, quæ reliqua erat,

σκαλικὸν ὑπόλοιπον ὃν ἀπέδομεν, ὡσαύτως ποιῶμεν καὶ γυμναστικῆς. τοὺς γὰρ παῖδάς τε καὶ τὰς παῖδας ὀρχεῖσθαι δὴ δεῖ καὶ γυμνάζεσθαι μανθάνειν· ἢ γάρ; — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Τοῖς μὲν τοίνυν παισὶν ὀρχησταί, 5 ταῖς δὲ ὀρχηστρίδες ἂν εἶεν πρὸς τὸ διαπονεῖν οὐκ ἀνεπιτηδειότερον. — ΚΛ. Ἔστω δὴ ταύτῃ. — ΑΘ. Πάλιν δὴ τὸν τὰ πλεῖστα ἕξοντα πράγματα καλῶμεν, τὸν τῶν παίδων ἐπιμελητήν, ὃς τῶν τε περὶ μουσικὴν τῶν c τε περὶ γυμναστικὴν ἐπιμελούμενος οὐ πολλὴν ἕξει 10 σχολήν. — ΚΛ. Πῶς οὖν δυνατὸς ἔσται πρεσβύτερος ὢν τοσοῦτον ἐπιμελεῖσθαι; — ΑΘ. Ῥᾳδίως, ὦ φίλε· ὁ νόμος γὰρ αὐτῷ δέδωκε καὶ δώσει προσλαμβάνειν εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πολιτῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν οὓς ἂν ἐθέλῃ, γνώσεται δὲ οὓς δεῖ, καὶ βουλήσε-15 ται μὴ πλημμελεῖν εἰς ταῦτα, αἰδούμενος ἐμφρόνως καὶ γιγνώσκων τῆς ἀρχῆς τὸ μέγεθος λογισμῷ τε ξυνών, d ὡς εὖ μὲν τραφέντων καὶ τρεφομένων τῶν νέων πάντα ἡμῖν κατ' ὀρθὸν πλεῖ, μὴ δέ, οὔτ' εἰπεῖν ἄξιον οὔθ' ἡμεῖς λέγομεν ἐπὶ καινῇ πόλει τοὺς σφόδρα φιλομαν-20 τευτὰς σεβόμενοι. πολλὰ μὲν οὖν ἡμῖν καὶ περὶ τούτων εἴρηται τῶν περὶ τὰς ὀρχήσεις καὶ περὶ πᾶσαν τὴν τῶν γυμνασίων κίνησιν· γυμνάσια γὰρ τίθεμεν καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἅπαντα τοῖς σώμασι διαπονήματα τοξικῆς τε καὶ πάσης ῥίψεως καὶ πελταστι-25 κῆς τε καὶ πάσης ὁπλομαχίας καὶ διεξόδων τακτι- e κῶν καὶ ἁπάσης πορείας στρατοπέδων καὶ στρατοπεδεύσεων καὶ ὅσα εἰς ἱππικὴν μαθήματα συντείνει. πάντων γὰρ τούτων διδασκάλους τε εἶναι δεῖ κοινούς, ἀρνυμένους μισθὸν παρὰ τῆς πόλεως, καὶ τούτων 30 μαθητὰς τοὺς ἐν τῇ πόλει παῖδάς τε καὶ ἄνδρας, καὶ 814 κόρας καὶ γυναῖκας πάντων τούτων ἐπιστήμονας, κόρας μὲν οὔσας ἔτι πᾶσαν τὴν ἐν ὅπλοις ὄρχησιν καὶ μάχην μεμελετηκυίας, γυναῖκας δὲ διεξόδων καὶ τάξεων καὶ θέσεως καὶ ἀναιρέσεως ὅπλων ἡμμένας, a 35 εἰ μηδενὸς ἕνεκα, ἀλλ' εἴ ποτε δεήσειε πανδημεὶ πάσῃ τῇ δυνάμει καταλείποντας τὴν πόλιν ἔξω στρατεύεσθαι, τοὺς (τοῦ?) φυλάξοντας παῖδάς τε καὶ τὴν ἄλλην πόλιν ἱκανοὺς εἶναι τό γε τοσοῦτον, ἢ καὶ τοὐναντίον, ὧν οὐδὲν ἀπώμοτον, ἔξωθεν πολεμίους 40 εἰσπεσόντας ῥώμῃ τινὶ μεγάλῃ καὶ βίᾳ, βαρβάρους εἴτε Ἕλληνας, ἀνάγκην παρασχεῖν περὶ αὐτῆς τῆς πόλεως τὴν διαμάχην γίγνεσθαι.... πολλή που κακία πολιτείας οὕτως αἰσχρῶς τὰς γυναῖκας εἶναι τεθραμμέ- b νας, ὡς μηδ' ὥσπερ ὄρνιθας περὶ τέκνων μαχομένας 45 πρὸς ὁτιοῦν τῶν ἰσχυροτάτων θηρίων ἐθέλειν ἀποθνήσκειν τε καὶ πάντας κινδύνους κινδυνεύειν, ἀλλ' εὐθὺς πρὸς ἱερὰ φερομένας πάντας βωμούς τε καὶ ναοὺς ἐμπιπλάναι καὶ δόξαν τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους καταχεῖν, 50 ὡς πάντων δειλότατον φύσει θηρίων ἐστίν. — ΚΛ. Οὐ μὰ τὸν Δία, ὦ ξένε, οὐδαμῶς εὔσχημον γίγνοιτ' ἄν, τοῦ κακοῦ χωρίς, τοῦτο ἐν πόλει ὅπου γίγνοιτο. — c ΑΘ. Οὐκοῦν τιθῶμεν τὸν νόμον τοῦτον, μέχρι γε τοσούτου μὴ ἀμελεῖσθαι τὰ περὶ τὸν πόλεμον γυναιξὶ δεῖν, ἐπιμελεῖσθαι δὲ πάντας τοὺς πολίτας καὶ τὰς πο-

exhibuimus, idem faciemus in gymnastica: pueros enim et puellas saltationem certe et gymnasticam discere necesse est: nonne? — Cl. Ita. — Ath. Pueris igitur saltatores, puellis saltatrices erunt, ut operam dent ratione, quæ non sit minus idonea. — Cl. Esto vero ita. — Ath. Rursus igitur illum plurima negotia habiturum advocemus, puerorum curatorem, qui res ad musicam et ad gymnasticam pertinentes curans non multum otii habebit. — Cl. Quomodo ergo poterit, senior cum sit, tantam curam sustinere? — Ath. Facile, o amice; lex enim dedit ei dabitque potestatem asciscendi ad hanc curam ex civibus quos et quascunque volet, nec fugiet eum, quos oporteat, et volet in his non peccare, verens cordate et intelligens muneris magnitudinem secumque reputans bene educata educandaque juventute recto nobis stare omnia talo, si minus, nec dignum quod dicatur, nec nos dicimus in nova civitate verecundia eorum, qui valde sunt omnium curiosi. jam multa nobis etiam de his sunt dicta, quæ ad saltationes et ad omnem gymnasiorum notionem spectant; ad gymnasia enim etiam bellicos omnes referimus corporum labores sagittas et omnia jacula mittendi et cetris omnibusque armis dimicandi et ordinatim procurrendi et omnino itineris in agmine faciendi et castra ponendi et quæcunque ad equestrem disciplinam pertinent. nam horum omnium doctores esse necesse est communes, quibus merces a civitate præbeatur, et horum discipulos pueros et viros, qui in civitate sunt, et puellas ac mulieres harum rerum omnium gnaras, dum puellæ sunt, omni armata saltatione ac dimicatione exercitatas, mulieres procurrendi et ordines servandi et arma ponendi sumendique scientia imbutas, si nullam ob rem, at ob hanc, ut, si quando universum populum omnibus copiis bellandi causa urbem relinquere oporteat, sint qui liberos reliquamque civitatem custodiant, ad hoc saltem idonei, vel etiam contra ob hæc, quorum nihil non fieri posse nemo neget, ut exteri hostes barbari vel Græci magnis viribus magnoque impetu impressione facta necessitatem de ipsa civitate decertandi afferant; *quod si fiat,* magnum utique vitium civitatis sit, si mulieres tam turpiter sint educatæ, ut ne avium quidem exemplo pro pullis contra quamlibet vel validissimam bestiam pugnantium mori et omnia pericula subire velint, sed statim ad templa ruentes aras omnes ædesque sacras impleant et generis humani naturæ summæ omnium animantium ignaviæ opinionem contrahant. — Cl. Nullo modo, per Jovem, o hospes, decorum id, præterquam quod vitiosum, civitati, in qua fiat. — Ath. Feramusne igitur hanc legem, quæ hactenus non negligi a mulieribus res bellicas, sed curari ab omnibus civibus cum maribus, tum feminis jubeat?

λίτιδας; — ΚΛ. Ἐγὼ γοῦν συγχωρῶ. — ΑΘ. Πάλης
τοίνυν τὰ μὲν εἴπομεν, ὃ δ' ἐστὶ μέγιστον, ὡς ἐγὼ φαίην
ἄν, οὐκ εἰρήκαμεν, οὐδ' ἔστι ῥᾴδιον ἄνευ τοῦ τῷ σώμα-
τι δεικνύντα ἅμα καὶ τῷ λόγῳ φράζειν. τοῦτ' οὖν τότε
5 κρινοῦμεν, ὅταν ἔργῳ λόγος ἀκολουθήσας μηνύσῃ τι d
σαφὲς τῶν τε ἄλλων, ὧν εἴρηκε πέρι, καὶ ὅτι τῇ πολε-
μικῇ μάχῃ πασῶν κινήσεων ὄντως ἐστὶ ξυγγενὴς πολὺ
μάλισθ' ἡμῖν ἡ τοιαύτη πάλη, καὶ δὴ καὶ ὅτι δεῖ ταύ-
την ἐκείνης χάριν ἐπιτηδεύειν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνην ταύτης
10 ἕνεκα μανθάνειν. — ΚΛ. Καλῶς τοῦτό γε λέγεις. —
ΑΘ. Νῦν δὴ τῆς μὲν περὶ παλαίστραν δυνάμεως τὸ
μέχρι δεῦρ' ἡμῖν εἰρήσθω· περὶ δὲ τῆς ἄλλης κινήσεως
παντὸς τοῦ σώματος, ἧς τὸ πλεῖστον μέρος ὄρχησίν τι- e
νά τις προσαγορεύων, ὀρθῶς ἂν φθέγγοιτο, δύο μὲν
15 αὐτῆς εἴδη χρὴ νομίζειν εἶναι, τὴν μὲν τῶν καλλιόνων
σωμάτων, ἐπὶ τὸ σεμνὸν μιμουμένην, τὴν δὲ τῶν αἰ-
σχιόνων, ἐπὶ τὸ φαῦλον, καὶ πάλιν τοῦ φαύλου τε δύο
καὶ τοῦ σπουδαίου δύο ἕτερα· τοῦ δὴ σπουδαίου τὴν
μὲν κατὰ πόλεμον καὶ ἐν βιαίοις ἐμπλεχέντων πόνοις
20 σωμάτων μὲν καλῶν, ψυχῆς δ' ἀνδρικῆς, τὴν δ' ἐν εὐ-
πραγίαις τε οὔσης ψυχῆς σώφρονος ἐν ἡδοναῖς τε ἐμμέ-
τροις· εἰρηνικὴν ἄν τις λέγων κατὰ φύσιν τὴν τοιαύτην
815 ὄρχησιν λέγοι. τὴν πολεμικὴν δὴ τούτων, ἄλλην οὖσαν a
τῆς εἰρηνικῆς, πυῤῥίχην ἄν τις ὀρθῶς προσαγορεύοι,
25 τάς τε εὐλαβείας πασῶν πληγῶν καὶ βολῶν ἐκνεύσεσι
καὶ ὑπείξει πάσῃ καὶ ἐκπηδήσεσιν ἐν ὕψει καὶ ξὺν τα-
πεινώσει μιμουμένην καὶ τὰς ταύταις ἐναντίας τὰς ἐπὶ
τὰ δραστικὰ φερομένας αὖ σχήματα ἔν τε ταῖς τῶν
τόξων βολαῖς καὶ ἀκοντίων καὶ πασῶν πληγῶν μιμήμα-
30 τα ἐπιχειρούσας μιμεῖσθαι. τό τε ὀρθὸν ἐν τούτοις καὶ
τὸ εὔτονον, τῶν ἀγαθῶν σωμάτων καὶ ψυχῶν ὁπόταν b
γίγνηται μίμημα, εὐθυφερὲς ὡς τὸ πολὺ τῶν τοῦ σώ-
ματος μελῶν γιγνόμενον, ὀρθὸν μὲν τὸ τοιοῦτον, τὸ δὲ
τούτοις τοὐναντίον οὐκ ὀρθὸν ἀποδεχόμενον. τὴν δὲ εἰ-
35 ρηνικὴν ὄρχησιν τῇδ' αὖ θεωρητέον ἑκάστων, εἴτε ὀρθῶς
εἴτε μὴ κατὰ φύσιν τις τῆς καλῆς ὀρχήσεως ἀντιλαμ-
βανόμενος ἐν χορείαις πρεπόντως εὐνόμων ἀνδρῶν
διατελεῖ. τὴν τοίνυν ἀμφισβητουμένην ὄρχησιν δεῖ
πρῶτον χωρὶς τῆς ἀναμφισβητήτου διατεμεῖν. τίς οὖν c
40 αὕτη, καὶ πῇ δεῖ χωρὶς τέμνειν ἑκατέραν; ὅση μὲν
Βακχεία τ' ἐστὶ καὶ τῶν ταύταις ἑπομένων, ἃς Νύμφας
τε καὶ Πᾶνας καὶ Σειληνοὺς καὶ Σατύρους ἐπονομά-
ζοντες, ὥς φασι, μιμοῦνται κατῳνωμένους, περὶ κα-
θαρμούς τε καὶ τελετάς τινας ἀποτελούντων, ξύμπαν
45 τοῦτο τῆς ὀρχήσεως τὸ γένος οὔθ' ὡς εἰρηνικὸν οὔθ' ὡς
πολεμικὸν οὔθ' ὅτι ποτὲ βούλεται ῥᾴδιον ἀφορίσασθαι,
διορίσασθαι μήν μοι ταύτῃ δοκεῖ σχεδὸν ὀρθότατον
αὐτὸ εἶναι, χωρὶς μὲν πολεμικοῦ, χωρὶς δὲ εἰρηνικοῦ d
θέντας εἰπεῖν, ὡς οὐκ ἔστι πολιτικὸν τοῦτο τῆς ὀρχή-
50 σεως τὸ γένος, ἐνταῦθα δὲ κείμενον ἐάσαντας κεῖσθαι
νῦν ἐπὶ τὸ πολεμικὸν ἅμα καὶ εἰρηνικὸν ὡς ἀναμφισβη-
τήτως ἡμέτερον ὂν ἐπανιέναι. τὸ δὲ τῆς ἀπολέμου Μού-
σης, ἐν ὀρχήσεσι δὲ τούς τε θεοὺς καὶ τοὺς τῶν θεῶν
παῖδας τιμώντων, ἓν μὲν ξύμπαν γίγνοιτ' ἂν γένος ἐν

— Cl. Per me quidem licet. — Ath. De luctatione igitur partim diximus, quod autem mea quidem sententia gravissimum est, non diximus, nec facile est aliter nisi corpore monstrantem simul oratione declarare. hoc igitur tum judicabimus, cum rem secuta oratio et reliquis, de quibus disseruit, et ei, quæ hujusmodi luctationi longe maxima nobis ex omnibus motionibus cum bellica pugna intercedit, cognationi lucem affuderit atque illam hujus gratia exercendam, non hanc illius causa discendam esse ostenderit. — Cl. Bene hoc quidem dicis. — Ath. Nunc igitur palæstricæ facultatis quantum huc pertinet, dictum nobis esto; de reliqua autem totius corporis motione, cujus plurimam partem qui saltationem appellet, vero nomine utatur, duo ejus genera esse statuendum est, alteram pulchriorum corporum, quæ ad bonestatem compositam exhibeat imitationem, alteram turpiorum, quæ ad levitatem, et rursus levis generis esse duo, totidemque gravis; gravis igitur alteram in bello versantium et violentis laboribus implicatorum corporum pulchrorum et animi masculi, alteram rebus secundis et voluptatibus modicis utentis animi temperati : pacificam qui appellet, naturæ convenienter hujusmodi saltationem appellet. bellicam vero ex his, diversam illam a pacifica, pyrrhicham recte vocabimus, tum cautiones ictuum jactuumque declinando et omnino cedendo et subsiliendo et conquiniscendo imitantem, tum his contrarias ad actuosos gestus incitationes in sagittarum et jaculorum missionibus fieri solitas et omnium ictuum imitamina exhibere conantes. ac rectum in his et probum, cum bonorum corporum et animorum imitatio exhibetur, directo ut plurimum membrorum corporis habitu constans, hoc igitur rectum, his autem contrarium admittens non rectum. pacifica vero saltatio hoc rursus modo consideranda in singulis est, rectene quis an præter naturam pulchræ studere saltationi in choreis virorum decore bonis legibus obsequentium perseveret : ambigua primum saltatio seorsum a non ambigua est discernenda. quæ igitur illa est, et quomodo utraque discernenda? Bacchica quidem omnis et quæ Bacchas comitantium est, quas Nymphas et Panes et Silenos et Satyros nuncupantes ebrios, ut aiunt, imitantur, item quæ lustrationum et sacris quibusdam initiantium, totum hoc saltationis genus neque pacificum neque bellicum facile dici aut quid tandem sibi velit, definiri potest, sic tamen id distinguere fere rectissimum mihi videtur, separatum a bellico non minus, quam a pacifico civile saltationis genus esse negare, ibi autem positum suo in loco relinquentes nunc ad bellicum simul et pacificum ut haud ambigue nostrum reverti. genus autem Musæ non bellicosæ, sed saltationibus honorem diis deorumque filiis habentium, unum quidem totum in opinione rerum secundarum versari,

δόξῃ τοῦ πράττειν εὖ γιγνόμενον, τοῦτο δὲ διχῇ διαιροῖμεν ἄν, τὸ μὲν ἐκ πόνων τινῶν αὐτοῦ καὶ κινδύνων e διαπεφευγότων εἰς ἀγαθά, μείζους ἡδονὰς ἔχον, τὸ δὲ τῶν ἔμπροσθεν ἀγαθῶν σωτηρίας οὔσης καὶ ἐπαύξης, 5 πραοτέρας τὰς ἡδονὰς κεκτημένον ἐκείνων. ἐν δὲ δὴ τοῖς τοιούτοις που πᾶς ἄνθρωπος τὰς κινήσεις τοῦ σώματος μειζόνων. μὲν τῶν ἡδονῶν οὐσῶν μείζους, ἐλαττόνων δὲ ἐλάττους κινεῖται, καὶ κοσμιώτερος μὲν ὢν πρός 816 τε ἀνδρείαν μᾶλλον γεγυμνασμένος ἐλάττους αὖ, δειλὸς a 10 δὲ καὶ ἀγύμναστος γεγονὼς πρὸς τὸ σωφρονεῖν μείζους καὶ σφοδροτέρας παρέχεται μεταβολὰς τῆς κινήσεως. ὅλως δὲ φθεγγόμενος, εἴτ' ἐν ᾠδαῖς εἴτ' ἐν λόγοις, ἡσυχίαν οὐ πάνυ δυνατὸς τῷ σώματι παρέχεσθαι πᾶς· διὸ μίμησις τῶν λεγομένων σχήμασι γενομένη τὴν ὀρχη- 15 στικὴν ἐξειργάσατο τέχνην ξύμπασαν. ὁ μὲν οὖν ἐμμελῶς ἡμῶν, ὁ δὲ πλημμελῶς ἐν τούτοις πᾶσι κινεῖται. πολλὰ μὲν δὴ τοίνυν ἄλλα ἡμῖν τῶν παλαιῶν ὀνομάτων b ὡς εὖ καὶ κατὰ φύσιν κείμενα δεῖ διανοούμενον ἐπαινεῖν, τούτων δὲ ἓν καὶ τὸ περὶ τὰς ὀρχήσεις τὰς τῶν εὖ 20 πραττόντων ὄντων τε μετρίων αὐτῶν πρὸς τὰς ἡδονὰς ὡς ὀρθῶς ἅμα καὶ μουσικῶς ὠνόμασεν ὅστις ποτ' ἦν, καὶ κατὰ λόγον αὐταῖς θέμενος ὄνομα ξυμπάσαις ἐμμελείας ἐπωνόμασε καὶ δύο δὴ τῶν ὀρχήσεων τῶν καλῶν εἴδη κατεστήσατο, τὸ μὲν πολεμικὸν πυῤῥίχην, τὸ δὲ 25 εἰρηνικὸν ἐμμέλειαν, ἑκατέρῳ τὸ πρέπον τε καὶ ἁρμόττον ἐπιθεὶς ὄνομα. ἃ δὴ δεῖ τὸν μὲν νομοθέτην ἐξηγεῖ- c σθαι τύποις, τὸν δὲ νομοφύλακα ζητεῖν τε καὶ ἀνερευνησάμενον, μετὰ τῆς ἄλλης μουσικῆς τὴν ὄρχησιν συνθέντα καὶ νείμαντα ἐπὶ πάσας ἑορτὰς τῶν θυσιῶν 30 ἑκάστῃ τὸ πρόσφορον, οὕτω καθιερώσαντα αὐτὰ πάντα ἐν τάξει τοῦ λοιποῦ μὴ κινεῖν μηδὲν μήτε ὀρχήσεως ἐχόμενον μήτε ᾠδῆς, ἐν ταῖς δ' αὐταῖς ἡδοναῖς ὡσαύτως τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ πολίτας διάγοντας, ὁμοίους εἰς δύναμιν ὄντας, ζῆν εὖ τε καὶ εὐδαιμόνως. τὰ μὲν d 35 οὖν τῶν καλῶν σωμάτων καὶ γενναίων ψυχῶν εἰς τὰς χορείας, οἵας εἴρηται δεῖν αὐτὰς εἶναι, διαπεπέρανται· τὰ δὲ τῶν αἰσχρῶν σωμάτων καὶ διανοημάτων καὶ τῶν ἐπὶ τὰ τοῦ γέλωτος κωμῳδήματα τετραμμένων, κατὰ λέξιν τε καὶ ᾠδὴν καὶ κατὰ ὄρχησιν καὶ κατὰ τὰ τού- 40 των πάντων μιμήματα κεκωμῳδημένα, ἀνάγκη μὲν θεάσασθαι καὶ γνωρίζειν· ἄνευ γὰρ γελοίων τὰ σπουδαῖα καὶ πάντων τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία μαθεῖν μὲν e οὐ δυνατόν, εἰ μέλλει τις φρόνιμος ἔσεσθαι, ποιεῖν δὲ οὐκ ἂν δυνατὸν ἀμφότερα, εἴ τις αὖ μέλλει καὶ μικρὸν 45 ἀρετῆς μεθέξειν, ἀλλὰ αὐτῶν ἕνεκα τούτων καὶ μανθάνειν αὐτὰ δεῖ, τοῦ μή ποτε δι' ἄγνοιαν δρᾶν ἢ λέγειν ὅσα γελοῖα μηδὲν δέον, δούλοις δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ ξένοις ἐμμίσθοις προστάττειν μιμεῖσθαι, σπουδὴν δὲ περὶ αὐτὰ εἶναι μηδέποτε μηδ' ἡντινοῦν, μηδέ τινα 50 μανθάνοντα αὐτὰ γίγνεσθαι φανερὸν τῶν ἐλευθέρων, μήτε γυναῖκα μήτε ἄνδρα, καινὸν δὲ ἀεί τι περὶ αὐτὰ φαίνεσθαι τῶν μιμημάτων. ὅσα μὲν οὖν περὶ γέλωτά 817 ἐστι παίγνια, ἃ δὴ κωμῳδίαν πάντες λέγομεν, οὕτως a τῷ νόμῳ καὶ λόγῳ κείσθω· τῶν δὲ σπουδαίων, ὥς φασι,

dividi autem bifariam ita posse videtur, ut unum ex laboribus et periculis ad læta elapsorum sit, majores voluptates habens, alterum in pristinorum bonorum conservatione et incremento locum obtineat, sedatioribus voluptatibus præditum. jam vero in hujusmodi rebus quilibet, opinor, homo corporis motionibus, si majores voluptates sunt, majoribus, si minores, minoribus utitur, et si moderatior est magisque ad fortitudinem exercitatus, minores rursus, sin meticulosus et inexercitatus ad temperantiam, majores et vehementiores motionis mutationes facit. omnino autem voce utens, sive in cantibus sive in sermonibus, quietum corpus præstare nemo facile potest; quam ob rem gestibus facta eorum, quæ dicuntur, imitatio universam artem produxit saltatoriam. atqui alius nostrûm commode, alius inscite in his omnibus movetur. jam cum multa alia nobis a vetustate tradita sunt nomina, quæ ut bene et secundum naturam imposita rebus laudare debeamus, tum unum ex his illud ad saltationes pertinens eorum, qui in rebus secundis versantur et ipsi moderati ad voluptates sunt, quam recte simul et musice composuit quisquis fuit, et secundum rationem commune omnibus commoditatis nomen dedit atque ita duo pulchrarum saltationum genera constituit, unum bellicum pyrrhicham, alterum pacificum commoditatem, utrumque convenienti et apto signatum nomine. hæc igitur necesse est legislatorem declarare exemplis, legum autem custodem quærere et si investigaverit, cum reliqua musica saltationem componere et in omnes dies festos sacrificio cuique accommodatum attribuere, deinde omnia ordine consecrare, eoque facto nihil in posterum neque cum saltatione neque cum cantu conjunctum mutare, sed in iisdem voluptatibus ad eundem modum eandem civitatem civesque versantes, quantum potest similes, vivere bene beateque. ac pulchrorum quidem corporum et generosorum animorum ad choreas, quales eas esse oportere demonstravimus, ratio est absoluta; deformium vero corporum et mentium et eorum, qui ridiculis cavillationibus operam dant, rationem cum dictionis et cantus et saltationis, tum hæc omnia exhibentium imitationum comicarum spectare quidem et cognoscere necesse est; nam sine ridiculis ne seria quidem et omnino sine contrariis contraria discere non potest, si quis intelligens est futurus, agere vero utraque nequit, si quis rursus vel paululum virtutis particeps futurus est, sed ob id ipsum etiam discat hæc oportet, ne forte propter ignorantiam ridiculi quid faciat aut dicat cum opus non sit, servis autem hæc talia et peregrinis mercenariis imitanda demandentur, nec unquam studii quicquam ad ea adhibeatur, nec ingenuorum quisquam neque vir neque mulier discens ea conspiciatur, et semper res nova esse quælibet harum imitationum videatur. ac ludicra quidem ad risum spectantia, quæ comœdiam vulgo appellamus, ita lege et doctrina constituta

τῶν περὶ τραγῳδίαν ἡμῖν ποιητῶν, ἐάν ποτέ τινες αὐτῶν ἡμᾶς ἐλθόντες ἐπανερωτήσωσιν οὑτωσί πως· ὦ ξένοι, πότερον φοιτῶμεν ὑμῖν εἰς τὴν πόλιν τε καὶ χώραν, ἢ μή; καὶ τὴν ποίησιν φέρωμέν τε καὶ ἄγωμεν,
5 ἢ πῶς ὑμῖν δέδοκται περὶ τὰ τοιαῦτα δρᾶν; τί οὖν ἂν πρὸς ταῦτα ὀρθῶς ἀποκριναίμεθα τοῖς θείοις ἀνδράσιν; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ τάδε· ὦ ἄριστοι, φάναι, τῶν ξένων, b ἡμεῖς ἐσμὲν τραγῳδίας αὐτοὶ ποιηταὶ κατὰ δύναμιν ὅτι καλλίστης ἅμα καὶ ἀρίστης· πᾶσα οὖν ἡμῖν ἡ πο-
10 λιτεία ξυνέστηκε μίμησις τοῦ καλλίστου καὶ ἀρίστου βίου, ὃ δή φαμεν ἡμεῖς γε ὄντως εἶναι τραγῳδίαν τὴν ἀληθεστάτην. ποιηταὶ μὲν οὖν ὑμεῖς, ποιηταὶ δὲ καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν τῶν αὐτῶν, ὑμῖν ἀντίτεχνοί τε καὶ ἀνταγωνισταὶ τοῦ καλλίστου δράματος, ὃ δὴ νόμος ἀληθὴς
15 μόνος ἀποτελεῖν πέφυκεν, ὡς ἡ παρ' ἡμῖν ἐστιν ἐλπίς. μὴ δὴ δόξητε ἡμᾶς ῥᾳδίως γε οὕτως ὑμᾶς ποτὲ παρ' c ἡμῖν ἐάσειν σκηνάς τε πήξαντας κατ' ἀγορὰν καὶ καλλιφώνους ὑποκριτὰς εἰσαγαγομένους μεῖζον φθεγγομένους ἡμῶν ἐπιτρέψειν ὑμῖν δημηγορεῖν πρὸς παῖδάς τε
20 καὶ γυναῖκας καὶ τὸν πάντα ὄχλον τῶν αὐτῶν λέγοντας ἐπιτηδευμάτων πέρι μὴ τὰ αὐτά, ἅπερ ἡμεῖς, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ καὶ ἐναντία τὰ πλεῖστα· σχεδὸν γάρ τοι κἂν μαινοίμεθα τελέως ἡμεῖς τε καὶ ἅπασα ἡ πόλις, ἥτις d οὖν ὑμῖν ἐπιτρέποι δρᾶν τὰ νῦν λεγόμενα, πρὶν κρῖναι
25 τὰς ἀρχάς, εἴτε ῥητὰ καὶ ἐπιτήδεια πεποιήκατε λέγειν εἰς τὸ μέσον εἴτε μή. νῦν οὖν, ὦ παῖδες μαλακῶν Μουσῶν ἔκγονοι, ἐπιδείξαντες τοῖς ἄρχουσι πρῶτον τὰς ὑμετέρας παρὰ τὰς ἡμετέρας ᾠδάς, ἂν μὲν τὰ αὐτά γε ἢ καὶ βελτίω τὰ παρ' ὑμῶν φαίνηται λεγόμενα, δώσομεν
30 ὑμῖν χορόν, εἰ δὲ μή, ὦ φίλοι, οὐκ ἄν ποτε δυναίμεθα.

Ταῦτ' οὖν ἔστω περὶ πᾶσαν χορείαν καὶ μάθησιν e τούτων πέρι συντεταγμένα νόμοις ἔθη, χωρὶς μὲν τὰ τῶν δούλων, χωρὶς δὲ τὰ τῶν δεσποτῶν, εἰ ξυνδοκεῖ. — ΚΛ. Πῶς δ' οὐ ξυνδοκεῖ νῦν γε οὕτως; — ΑΘ. Ἔτι
35 δὴ τοίνυν τοῖς ἐλευθέροις ἐστὶ τρία μαθήματα, λογισμοὶ μὲν καὶ τὰ περὶ ἀριθμοὺς ἓν μάθημα, μετρητικὴ δὲ μήκους καὶ ἐπιπέδου καὶ βάθους ὡς ἓν αὖ δεύτερον, τρίτον δὲ τῆς τῶν ἄστρων περιόδου πρὸς ἄλληλα ὡς
818 πέφυκε πορεύεσθαι. ταῦτα δὲ ξύμπαντα οὐχ ὡς ἀκρι- a
40 βείας ἐχόμενα δεῖ διαπονεῖν τοὺς πολλούς, ἀλλά τινας ὀλίγους, οὓς δέ, προϊόντες ἐπὶ τῷ τέλει φράσομεν· οὕτω γὰρ πρέπον ἂν εἴη· τῷ πλήθει δὲ ὅσα αὐτῶν ἀναγκαῖα, καί πως ὀρθότατα λέγεται μὴ ἐπίστασθαι μὲν τοῖς πολλοῖς αἰσχρόν, δι' ἀκριβείας δὲ ζητεῖν πάντα
45 οὔτε ῥᾴδιον οὔτε τὸ παράπαν δυνατόν· τὸ δὲ ἀναγκαῖον αὐτῶν οὐχ οἷόν τε ἀποβάλλειν, ἀλλ' ἔοικεν ὁ τὸν θεὸν πρῶτον παροιμιασάμενος εἰς ταῦτα ἀποβλέψας εἰπεῖν, b ὡς οὐδὲ θεὸς ἀνάγκῃ μή ποτε φανῇ μαχόμενος, ὅσα θεῖαί γε, οἶμαι, τῶν γε ἀναγκῶν εἰσίν· ἐπεὶ τῶν γε
50 ἀνθρωπίνων, εἰς ἃς οἱ πολλοὶ βλέποντες λέγουσι τὸ τοιοῦτον, οὗτος πάντων τῶν λόγων εὐηθέστατός ἐστι μακρῷ. — ΚΛ. Τίνες οὖν, ὦ ξένε, αἱ μὴ τοιαῦται ἀνάγκαι τῶν μαθημάτων, θεῖαι δέ; — ΑΘ. Δοκῶ μὲν ἃς μή τις πράξας μηδὲ αὖ μαθὼν τὸ παράπαν οὐκ ἄν ποτε

sunto; de seriis vero, ut aiunt, quibus tragœdia cura est, poetis, si quando ad nos accedentes de eorum numero aliqui sic fere nos interrogaverint: o hospites, utrum ventitemus in urbem regionemque vestram, an non? et poesis afferamus atque adducamus, an quomodo agere vobis his in rebus decretum est? quid igitur ad hæc recte respondebimus viris divinis? nam equidem opinor hæc: o hospitum, inquimus, optimi, nosmet ipsi tragœdiæ poetæ sumus quantum possumus pulcherrimæ simul et optimæ: nimirum tota nobis civitas in pulcherrimæ et optimæ vitæ imitationem est composita, quam ipsam nos quidem dicimus re vera tragœdiam esse verissimam. poetæ igitur vos, poetæ item nos quoque ejusdem generis sumus, vestræ artis æmuli et de palma vobiscum contendentes fabulæ pulcherrimæ, quam sola lex vera, ut nos speramus, perficere potest. ne igitur putetis nos facile sic vobis unquam concessuros esse apud nos scenis in foro fixis et pulchra voce clarioreque quam nostra præditis histrionibus introductis permissu nostro concionari ad pueros et mulieres et universam plebem, iisdem de institutis non eadem dicentes, quæ nos, sed pleraque ut plurimum etiam contraria; profecto enim non multum abesset quin plane insaniremus et nos et omnis civitas, quæcunque vobis ea, quæ modo diximus, permitteret, priusquam magistratus judicassent, utrum enuntianda et in medium proferenda fecissetis, an non. nunc igitur, o filii mollibus Musis prognati, magistratibus primum cantus vestros juxta positis nostris ostendemus, et si eadem vel etiam meliora a vobis dicta videbuntur, chorum vobis dabimus, si minus, o amici, nunquam poterimus.

Hæc igitur sunto ad universam choream et ad earum rerum disciplinam spectantia cum legibus conjuncta instituta, separatim alia servorum, alia dominorum, si consentitis. — Cl. Non est quod nunc quidem non consentiamus. — Ath. Jam tria ingenuis restant discenda, quorum est unum computatio et numerorum disciplina, alterum item unum longitudinis et superficiei et altitudinis ars metiendi, tertium, quod ad circuitum stellarum, qui naturalis earum inter se meatus sit, pertinet. hæc autem omnia non ut ab exacta ratione proficiscuntur, a multitudine pertractanda sunt, verum a paucis quibusdam, quos progredientes in fine significabimus; sic enim conveniet; sed quæ ex iis vulgo necessaria sunt, et quæ ignorare multitudini rectissime turpe dicitur, exacte vero quærere omnia nec facile est nec fieri omnino potest; quod vero necessarium ex iis est, id abjici nequit, sed videtur is, qui primus de deo proverbium dixit, ad hæc respiciens dixisse ne deum quidem unquam cum necessitate pugnantem videri, quæ quidem inter divinas, opinor, ex iis, quæ necessitates vocantur, referenda sit; nam de humanis, quo vulgo respicientes istud dictitant, longe omnium stultissimum hoc dictum est. — Cl. Quænam igitur, o hospes, discendi necessitates non tales, sed divinæ sunt? — Ath. Illæ, ni fallor, quas qui non subeat agendo aut

γένοιτο ἀνθρώποις θεὸς οὐδὲ δαίμων οὐδὲ ἥρως οἷος δυνατὸς ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν σὺν σπουδῇ ποιεῖσθαι. πολλοῦ δ' ἂν δεήσειεν ἄνθρωπός γε θεῖος γενέσθαι μήτε ἓν μήτε δύο μήτε τρία μήθ' ὅλως ἄρτια καὶ περιττὰ δυνάμενος γιγνώσκειν μηδὲ ἀριθμεῖν τὸ παράπαν εἰδὼς μηδὲ νύκτα καὶ ἡμέραν διαριθμεῖσθαι δυνατὸς ὤν, σελήνης δὲ καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων περιφορᾶς ἀπείρως ἔχων. ταῦτ' οὖν δὴ πάντα ὡς μὲν οὐκ ἀναγκαῖά ἐστι μαθήματα τῷ μέλλοντι σχεδὸν ὁτιοῦν τῶν καλλίστων μαθημάτων εἴσεσθαι, πολλὴ καὶ μωρία τοῦ διανοήματος· ποῖα δὲ ἕκαστα τούτων καὶ πόσα καὶ πότε μαθητέον, καὶ τί μετὰ τίνος, καὶ τί χωρὶς τῶν ἄλλων, καὶ πᾶσαν τὴν τούτων κρᾶσιν, ταῦτ' ἐστὶν ἃ δεῖ λαβόντα ὀρθῶς πρῶτα ἐπὶ τἆλλα ἰόντα τούτων ἡγουμένων τῶν μαθημάτων μανθάνειν. οὕτω γὰρ ἀνάγκη φύσει κατείληφεν, ᾗ φαμὲν οὐδένα θεῶν οὔτε μάχεσθαι τὰ νῦν οὔτε μαχεῖσθαί ποτε. — ΚΛ. Ἔοικέ γε, ὦ ξένε, νῦν οὕτω πως ῥηθέντα ὀρθῶς εἰρῆσθαι καὶ κατὰ φύσιν ἃ λέγεις. — ΑΘ. Ἔχει μὲν γὰρ οὕτως, ὦ Κλεινία, χαλεπὸν δὲ αὐτὰ προταξάμενον τούτῳ τῷ τρόπῳ νομοθετεῖν· ἀλλ' εἰς ἄλλον, εἰ δοκεῖ, χρόνον ἀκριβέστερον ἂν νομοθετησαίμεθα. — ΚΛ. Δοκεῖς ἡμῖν, ὦ ξένε, φοβεῖσθαι τὸ τῆς ἡμετέρας περὶ τῶν τοιούτων ἀπειρίας ἔθος. οὔκουν ὀρθῶς φοβεῖ· πειρῶ δὲ λέγειν μηδὲν ἀποκρυπτόμενος ἕνεκα τούτων. — 819 ΑΘ. Φοβοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα, ἃ σὺ νῦν λέγεις, μᾶλλον δ' ἔτι δέδοικα τοὺς ἡμμένους μὲν αὐτῶν τούτων τῶν μαθημάτων, κακῶς δ' ἡμμένους. οὐδαμοῦ γὰρ δεινὸν οὐδὲ σφοδρὸν ἀπειρία τῶν πάντων οὐδὲ μέγιστον κακόν, ἀλλ' ἡ πολυπειρία καὶ πολυμαθία μετὰ κακῆς ἀγωγῆς γίγνεται πολὺ τούτων μείζων ζημία. — ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΑΘ. Τοσάδε τοίνυν ἑκάστων χρὴ φάναι μανθάνειν δεῖν τοὺς ἐλευθέρους, ὅσα καὶ πάμπολυς ἐν Αἰγύπτῳ παίδων ὄχλος ἅμα γράμμασι μανθάνει. πρῶτον μὲν γὰρ περὶ λογισμοὺς ἀτεχνῶς παισὶν ἐξευρημένα μαθήματα, μετὰ παιδιᾶς τε καὶ ἡδονῆς μανθάνειν, μήλων τέ τινων διανομαὶ καὶ στεφάνων πλείοσιν ἅμα καὶ ἐλάττοσιν ἁρμοττόντων ἀριθμῶν τῶν αὐτῶν, καὶ πυκτῶν καὶ παλαιστῶν ἐφεδρείας τε καὶ συλλήξεως ἐν μέρει καὶ ἐφεξῆς καὶ ὡς πεφύκασι γίγνεσθαι. καὶ δὴ καὶ παίζοντες φιάλας ἅμα χρυσοῦ καὶ χαλκοῦ καὶ ἀργύρου καὶ τοιούτων τινῶν ἄλλων κεραννύντες, οἱ δὲ καὶ ὅλας πως διαδιδόντες, ὅπερ εἶπον, εἰς παιδιὰν ἐναρμόττοντες τὰς τῶν ἀναγκαίων ἀριθμῶν χρήσεις ὠφελοῦσι τοὺς μανθάνοντας εἴς τε τὰς τῶν στρατοπέδων τάξεις καὶ ἀγωγὰς καὶ στρατείας καὶ εἰς οἰκονομίας αὖ, καὶ πάντως χρησιμωτέρους αὐτοὺς αὑτοῖς καὶ ἐγρηγορότας μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους ἀπεργάζονται. μετὰ δὲ ταῦτα ἐν ταῖς μετρήσεσιν, ὅσα ἔχει μήκη καὶ πλάτη καὶ βάθη, περὶ ἅπαντα ταῦτα ἐνοῦσάν τινα φύσει γελοίαν τε καὶ αἰσχρὰν ἄνοιαν ἐν τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι ταύτης ἀπαλλάττουσιν. — ΚΛ. Ποίαν δὴ καὶ τίνα λέγεις ταύτην; — ΑΘ. Ὦ φίλε Κλεινία, παντάπασί γε μὴν καὶ αὐτὸς ἀκούσας ὀψέ

omnino discendo, nunquam hominibus deus fiat aut genius aut heros, qui hominum curam streuue gerere possit. multum autem aberit, ut homo divinus fiat qui neque unum neque duo neque tria neque in universum paria et imparia cognoscere possit neque omnino numerare sciat neque noctem et diem numerando distinguere queat et lunæ ac solis reliquarumque stellarum circuitus imperitus sit. hæc igitur omnia non esse necessario discenda ei, qui fere cujuscunque generis rerum pulcherrimarum scientiam sit habiturus, vel cogitare valde insipientis est; qualia vero singula horum et quot et quando et quidnam quocum, quid separatum a ceteris disci oporteat et qua omnino ratione miscenda sint, id ante omnia recte perspectum habens deinde ad reliqua accedere et harum ductu disciplinarum discere ea debet. ita enim necessitas natura obtinuit, quacum nullum deorum neque nunc pugnare neque unquam pugnaturum esse dicimus. — Cl. Videntur certe quæ dicis, hospes, recte sic, ut nunc dicta sunt, et secundum naturam esse dicta. — Ath. Est quidem ita, o Clinia, sed difficile est iis in fronte positis hoc modo leges ferre; verum in aliud, si placet, tempus accuratiorem legum lationem differamus. — Cl. Videris nobis, hospes, timere nostram hujusmodi rerum, qua assueti sumus, imperitiam. at non recte times; itaque dicere conare nihil hac de causa premens. — Ath. Timeo quidem et hæc, quæ tu nunc dicis, sed magis etiam illos reformido, qui attigerunt quidem has ipsas disciplinas, sed male attigerunt. neutiquam enim grave nec vehemens nec maximum malum est imperitia omnium, sed multa expertum esse et multa didicisse prava institutione aliquanto majus illo damnum est. — Cl. Vera dicis. — Ath. Tantum igitur singulorum statuere debemus discendum esse ingenuis, quantum etiam permagna in Ægypto puerorum turba simul cum litteris discit. primum enim quod ad computationem attinet, re vera puerilis inventa est disciplina, quæ puerili cum ludo et voluptate adhibetur, distributiones dico vel malorum quorundam et corollarum inter plures simul et pauciores, in quibus numeri iidem conveniant omnibus, vel pugilum et luctatorum ad successionem in certamen et ad comparationem alternis et deinceps et ut fieri eas consentaneum est institutæ. tum etiam inter ludendum phialas aureas, æneas, argenteas, alias ejusmodi permixtas, alii vero etiam impermixtas aliquo modo didentes puerili, ut dicebam, ludo necessariorum numerorum usus accommodantes prosunt discentibus ad exercituum ordinationes ductionesque et expeditiones, item ad rei familiaris administrationem, et omnino utiliores sibimet ipsos et vigilantiores homines reddunt. deinde in mensionibus omnium, quæ longitudines et latitudines et altitudines habent, ad hæc omnia pertinentem quandam, quæ naturaliter in omnibus hominibus insidet, ridiculam et turpem insipientiam ab hac natura depellunt. — Cl. Qualem, quæso, et quamnam hanc dicis? — Ath. O mi Clinia, profecto et ipse sero aliquando comperta re, quæ nostra in his conditio esset

ποτε τὸ περὶ ταῦτα ἡμῶν πάθος ἐθαύμασα, καὶ ἔδοξέ
μοι τοῦτο οὐκ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ ὑηνῶν τινῶν εἶναι
μᾶλλον θρεμμάτων, ᾐσχύνθην τε οὐχ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ
μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων. — e
5 ΚΛ. Τοῦ πέρι; λέγ', ὅτι καὶ φῄς, ὦ ξένε. — ΑΘ. Λέγω
δή. μᾶλλον δὲ ἐρωτῶν σοι δείξω. καί μοι σμικρὸν
ἀπόκριναι. γιγνώσκεις που μῆκος; — ΚΛ. Τί μήν;
— ΑΘ. Τί δέ; πλάτος; — ΚΛ. Πάντως. — ΑΘ. Ἦ
καὶ ταῦτα ὅτι δύ' ἐστὸν καὶ τρίτον τούτων βάθος; —
10 ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ δοκεῖ σοι ταῦτα
εἶναι πάντα μετρητὰ πρὸς ἄλληλα; — ΚΛ. Ναί. —
ΑΘ. Μῆκός τε, οἶμαι, πρὸς μῆκος καὶ πλάτος πρὸς
πλάτος καὶ βάθος ὡσαύτως δυνατὸν εἶναι μετρεῖν φύ-
820σει. — ΚΛ. Σφόδρα γε. — ΑΘ. Εἰ δ' ἔστι μήτε a
15 σφόδρα μήτε ἠρέμα δυνατὰ ἔνια, ἀλλὰ τὰ μέν, τὰ δὲ
μή, σὺ δὲ πάντα ἡγεῖ· πῶς οἴει πρὸς ταῦτα διακεῖσθαι;
— ΚΛ. Δῆλον, ὅτι φαύλως. — ΑΘ. Τί δ' αὖ; μῆκός
τε καὶ πλάτος πρὸς βάθος, ἢ πλάτος τε καὶ μῆκος πρὸς
ἄλληλα, ἆρ' οὐ διανοούμεθα περὶ ταῦτα οὕτως Ἕλλη-
20 νες πάντες, ὡς δυνατά ἐστι μετρεῖσθαι πρὸς ἄλληλα
ἁμωσγέπως; — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Εἰ b
δ' ἔστιν αὖ μηδαμῶς μηδαμῇ δυνατά, πάντες δ', ὅπερ
εἶπον, Ἕλληνες διανοούμεθα, ὡς δυνατά, μῶν οὐκ
ἄξιον ὑπὲρ πάντων αἰσχυνθέντα εἰπεῖν πρὸς αὐτούς· ὦ
25 βέλτιστοι τῶν Ἑλλήνων, ἓν ἐκείνων τοῦτ' ἔστιν, ὧν
ἔφαμεν αἰσχρὸν μὲν γεγονέναι τὸ μὴ ἐπίστασθαι, τὸ δ'
ἐπίστασθαι τἀναγκαῖα οὐδὲν πάνυ καλόν; — ΚΛ. Πῶς
δ' οὔ; — ΑΘ. Καὶ πρὸς τούτοις γε ἄλλα ἔστι τούτων
ξυγγενῆ, ἐν οἷς αὖ πολλὰ ἁμαρτήματα ἐκείνων ἀδελφὰ c
30 ἡμῖν ἐγγίγνεται τῶν ἁμαρτημάτων. — ΚΛ. Ποῖα δή;
— ΑΘ. Τὰ τῶν μετρητῶν τε καὶ ἀμέτρων πρὸς ἄλληλα,
ᾗτινι φύσει γέγονε. ταῦτα γὰρ δὴ σκοποῦντα διαγιγνώ-
σκειν ἀναγκαῖον, ἢ παντάπασιν εἶναι φαῦλον, προβάλ-
λοντά τε ἀλλήλοις ἀεί, διατριβὴν τῆς πεττείας πολὺ
35 χαριεστέραν πρεσβυτῶν διατρίβοντα, φιλονεικεῖν ἐν
ταῖς τούτων ἀξίαισι σχολαῖς. — ΚΛ. Ἴσως· ἔοικε
γοῦν ἥ τε πεττεία καὶ ταῦτα ἀλλήλων τὰ μαθήματα οὐ d
πάμπολυ κεχωρίσθαι. — ΑΘ. Ταῦτα τοίνυν ἐγὼ μέν,
ὦ Κλεινία, φημὶ τοὺς νέους δεῖν μανθάνειν· καὶ γὰρ
40 οὔτε βλαβερὰ οὔτε χαλεπά ἐστι, μετὰ δὲ παιδιᾶς ἅμα
μανθανόμενα ὠφελήσει μέν, βλάψει δὲ ἡμῖν τὴν πόλιν
οὐδέν. εἰ δέ τις ἄλλως λέγει, ἀκουστέον. — ΚΛ. Πῶς
δ' οὔ; — ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν ἂν οὕτω ταῦτα ἔχοντα φά-
νηται, δῆλον, ὡς ἐγκρινοῦμεν αὐτά, μὴ ταύτῃ δὲ φαι-
45 νόμενα ἔχειν ἀποκριθήσεται. — ΚΛ. Δῆλον· τί μήν; e
— ΑΘ. Οὐκοῦν νῦν, ὦ ξένε, κείσθω ταῦτα ὡς ὄντα τῶν
δεόντων μαθημάτων, ἵνα μὴ διάκενα ἡμῖν ᾖ τὰ τῶν
νόμων; κείσθω μέντοι καθάπερ ἐνέχυρα λύσιμα ἐκ τῆς
ἄλλης πολιτείας, ἐὰν ἢ τοὺς θέντας ἡμᾶς ἢ καὶ τοὺς θε-
50 μένους ὑμᾶς μηδαμῶς φιλοφρονῆται. — ΚΛ. Δικαίαν
λέγεις τὴν θέσιν. — ΑΘ. Ἄστρων δὴ τὸ μετὰ ταῦτα
ὅρα τὴν μάθησιν τοῖς νέοις, ἂν ἡμᾶς ἀρέσκῃ λεχθεῖσα,
ἢ καὶ τοὐναντίον. — ΚΛ. Λέγε μόνον. — ΑΘ. Καὶ
μὴν θαῦμά γε περὶ αὐτά ἐστι μέγα καὶ οὐδαμῶς οὐ-

miratus sum, et visa ea mihi est suillorum potius pecorum quorundam esse, quam humana, et non solum mei ipsius, sed etiam omnium Græcorum me puduit. — Cl. Quam ob rem? dic, quid tibi velis, hospes. — Ath. Jam dico. sed interrogans potius tibi ostendam. ac paululum mihi responde. nosti scilicet longitudinem? — Cl. Quidni? — — Ath. Quid vero? latitudinem? — Cl. Prorsus. — Ath. Etiamne hæc duo esse et tertium eorum altitudinem? — Cl. Qui enim nesciam? — Ath. Nonne igitur tibi hæc omnia ita comparata videntur, ut commetiri ea inter se liceat? — Cl. Ita. — Ath. Ut et longitudinem, opinor, ad longitudinem, et latitudinem ad latitudinem et item altitudinem natura metiri liceat. — Cl. Valde quidem. — Ath. Si vero sunt quædam, quæ neque valde liceat neque paulum, sed alia licet, alia non licet, tu autem omnia putas, quomodo tibi ad ea comparatus videris? — Cl. Male scilicet. — Ath. Quid vero rursus? longitudinem et latitudinem ad altitudinem, vel latitudinem et longitudinem inter se, nonne ita statuimus Græci omnes, licere hæc metiri inter se aliquo modo? — Cl. Prorsus ita. — Ath. Si autem rursus re vera minime licet, omnes vero, ut dicebam, Græci licere statuimus, nonne omnium te pudere et ita cum iis loqui fas sit: o Græcorum optimi, hoc est unum illorum, quæ turpe esse dicebamus nescire, scire vero necessaria nihil magnopere præclari? — Cl. Qui minus? — Ath. Et præter hæc alia sunt his cognata, in quibus item multa peccata illorum similia accidere nobis solent peccatorum. — Cl. Quæ tandem? — Ath. Quæ commetiri inter se liceat et quæ minus, quâ ea natura ita comparata sint. hæc enim considerantem discernere oportet, aut nullius omnino pretii esse, et proponentem semper alterum alteri, senum actioni vacantem calculorum lusu multo gratiori, per otia senibus digna contendere. — Cl. Non negaverim; certe calculorum lusus et hæ disciplinæ non nimium distare inter se videntur. — Ath. Hæc igitur equidem, o Clinia, juventuti discenda esse censeo; neque enim noxia neque difficilia sunt, et si cum ludo simul discentur, utilitatem civitati nostræ nec detrimenti quicquam afferent. si quis tamen aliter statuit, audiendus est. — Cl. Qui minus? — Ath. At vero si ita se habere hæc apparuerit, scilicet in ordinem ea recipiemus, si non ita videbuntur habere, excludentur. — Cl. Scilicet; quidni? — Ath. Ecquid igitur nunc, o hospes, hæc ut ad discendum necessaria ponamus, ne quid nobis vacui in legibus relinquatur? ponamus vero tanquam pignora, quæ exsolvi ex reliqua civitate liceat, si vel nobis, qui posuerimus, vel vobis, apud quos posita fuerint, minime arrideant. — Cl. Justam dicis positionem. — Ath. Jam stellarum post hæc cognitionem vide juvenibus comparandam, si nobis placeat ut dicta fuerit, vel etiam contra. — Cl. Dic modo. — Ath. Ac profecto valde mirum in iis accidit et nullo prorsus modo tolerabile. —

821 δαμῇ ἀνεκτόν. — ΚΛ. Τὸ ποῖον δή; — ΑΘ. Τὸν μέ- a
γιστον θεὸν καὶ ὅλον τὸν κόσμον φαμὲν οὔτε ζητεῖν δεῖν
οὔτε πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας ἐρευνῶντας· οὐ γὰρ οὐδ'
ὅσιον εἶναι. τὸ δὲ ἔοικε πᾶν τούτου τοὐναντίον γιγνό-
5 μενον ὀρθῶς ἂν γίγνεσθαι. — ΚΛ. Πῶς εἶπες; —
ΑΘ. Παράδοξον μὲν τὸ λεγόμενον, καὶ οὐκ ἂν πρεσβύ-
ταις τις οἰηθείη πρέπειν· τὸ δὲ ἐπειδάν τίς τι καλόν τε
οἰηθῇ καὶ ἀληθὲς μάθημα εἶναι καὶ πόλει ξυμφέρον καὶ
τῷ θεῷ παντάπασι φίλον, οὐδενὶ δὴ τρόπῳ δυνατόν ἐστιν b
10 ἔτι μὴ φράζειν. — ΚΛ. Εἰκότα λέγεις· ἀλλ' ἄστρων πέρι
μάθημά τι τοιοῦτον ἀνευρήσομεν; — ΑΘ. Ὦ ἀγαθοί,
καταψευδόμεθα νῦν ὡς ἔπος εἰπεῖν Ἕλληνες πάντες
μεγάλων θεῶν, Ἡλίου τε ἅμα καὶ Σελήνης. — ΚΛ. Τὸ
ποῖον δὴ ψεῦδος; — ΑΘ. Φαμὲν αὐτὰ οὐδέποτε τὴν
15 αὐτὴν ὁδὸν ἰέναι καὶ ἄλλ' ἄττα μετὰ τούτων, ἐπονο-
μάζοντες πλανητὰ αὐτά. — ΚΛ. Νὴ τὸν Δία, ὦ ξένε, c
ἀληθὲς τοῦτο λέγεις· ἐν γὰρ δὴ τῷ βίῳ πολλάκις ἑώρακα
καὶ αὐτὸς τόν τε Ἑωσφόρον καὶ τὸν Ἕσπερον καὶ
ἄλλους τινὰς οὐδέποτε ἰόντας εἰς τὸν αὐτὸν δρόμον,
20 ἀλλὰ πάντῃ πλανωμένους, τὸν δὲ Ἥλιόν που καὶ Σε-
λήνην δρῶντας ταῦθ', ἃ ἀεὶ πάντες ξυνεπιστάμεθα. —
ΑΘ. Ταῦτ' ἔστι τοίνυν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία,
νῦν ἃ δή φημι δεῖν περὶ θεῶν τῶν κατ' οὐρανὸν τούς
γε ἡμετέρους πολίτας τε καὶ τοὺς νέους τὸ μέχρι το-
25 σούτου μαθεῖν περὶ ἁπάντων τούτων, μέχρι τοῦ μὴ d
βλασφημεῖν περὶ αὐτά, εὐφημεῖν δὲ ἀεὶ θύοντάς τε καὶ
ἐν εὐχαῖς εὐχομένους εὐσεβῶς. — ΚΛ. Τοῦτο μὲν
ὀρθόν, εἴ γε πρῶτον μὲν δυνατόν ἐστιν ὃ λέγεις μαθεῖν·
εἶτα, εἰ μὴ λέγομέν τι περὶ αὐτῶν ὀρθῶς νῦν, μαθόν-
30 τες δὲ λέξομεν, συγχωρῶ κἀγὼ τό γε τοσοῦτον καὶ
τοιοῦτον ὂν μαθητέον εἶναι. ταῦτ' οὖν ὡς ἔχοντά ἐσθ'
οὕτω, πειρῶ σὺ μὲν ἐξηγεῖσθαι πάντως, ἡμεῖς δὲ ξυν-
έπεσθαί σοι μανθάνοντες. — ΑΘ. Ἀλλ' ἔστι μὲν οὐ e
ῥᾴδιον ὃ λέγω μαθεῖν, οὐδ' αὖ παντάπασι χαλεπὸν
35 οὐδέ γέ τινος χρόνου παμπόλλου. τεκμήριον δέ· ἐγὼ
τούτων οὔτε νέος οὔτε πάλαι ἀκηκοὼς σφῷν ἂν νῦν οὐκ
ἐν πολλῷ χρόνῳ δηλῶσαι δυναίμην. καίτοι χαλεπά γε
ὄντα οὐκ ἄν ποτε οἷός τ' ἦν δηλοῦν τηλικούτοις οὖσι
τηλικοῦτος. — ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις. ἀλλὰ τί καὶ φῂς
40 τοῦτο τὸ μάθημα, ὃ θαυμαστὸν μὲν λέγεις, προσῆκον
822 δ' αὖ μαθεῖν τοῖς νέοις, οὐ γιγνώσκειν δὲ ἡμᾶς; πειρῶ a
περὶ αὐτοῦ τό γε τοσοῦτον φράζειν ὡς σαφέστατα. —
ΑΘ. Πειρατέον. οὐ γάρ ἐστι τοῦτο, ὦ ἄριστοι, τὸ δόγμα
ὀρθὸν περὶ σελήνης τε καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων,
45 ὡς ἄρα πλανᾶταί ποτε, πᾶν δὲ τοὐναντίον ἔχει τού-
του· τὴν γὰρ αὐτῶν ὁδὸν ἕκαστον καὶ οὐ πολλάς, ἀλλὰ
μίαν ἀεὶ κύκλῳ διεξέρχεται, φαίνεται δὲ πολλὰς φε-
ρόμενον· τὸ δὲ τάχιστον αὐτῶν ὂν βραδύτατον οὐκ ὀρ-
θῶς αὖ δοξάζεται, τὸ δ' ἐναντίον ἐναντίως. ταῦτ' οὖν b
50 εἰ πέφυκε μὲν οὕτως, ἡμεῖς δὲ μὴ ταύτῃ δόξομεν, εἰ
μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ θεόντων ἵππων οὕτως ἢ δολιχοδρό-
μων ἀνδρῶν διενοούμεθα πέρι καὶ προσηγορεύομεν τὸν
τάχιστον μὲν ὡς βραδύτατον, τὸν δὲ βραδύτατον ὡς
τάχιστον, ἐγκώμιά τε ποιοῦντες ᾔδομεν τὸν ἡττώμε-

Cl. Quid tandem? — Ath. Summum deum et totum mundum dicimus non esse quærendum neque causis indagandis curiose operam dandam; nam ne fas quidem esse; cum tamen ipsum hujus contrarium si fiat, recte fieri videatur. — Cl. Quid dixisti? — Ath. Abhorrens quidem ab hominum opinione et quod senibus convenire non videatur; sed tamen si quis disciplinam aliquam et pulchram et veram et civitati utilem et deo prorsus gratam esse sibi persuasit, facere jam nullo modo potest quin dicat. — Cl. Probabiliter dicis; sed quam de stellis disciplinam talem reperiemus? — Ath. O boni, mentimur nunc, ut ita dicam, Græci omnes in magnos deos, Solem pariter ac Lunam. — Cl. Quodnam mendacium? — Ath. Nunquam eadem via ire has dicimus et alias quasdam cum his stellas, erraticas eas appellantes. — Cl. Per Jovem, hospes, verum hoc dicis; nam in vita sæpe conspexi et ipse tum Luciferum, tum Hesperum et alias quasdam nunquam in eundem cursum se conferentes, sed omni modo errantes, Solem vero utique et Lunam id facientes, cujus omnes semper conscii sumus. — Ath. Hæc sunt igitur illa, o Megille et Clinia, nunc quæ dico de diis cælestibus et civibus nostris et pueris usque eo discenda esse de his omnibus, ut ne male de iis dicant, sed bona semper verba in sacrificiis et in precibus pie precantes faciant. — Cl. Rectum hoc quidem, si primum disci id, quod dicis, potest; deinde si nihil nunc recte de iis loquimur, dum vero didicerimus, loquemur, tantum et tali vi præditum discendum esse ego quoque concedo. hæc igitur ita se habere tu quidem omnino exponere, nos vero discentes consequi te conemur. — Ath. At facile quidem ad discendum quod dico, non est, nec rursus difficile prorsus nec perlongi temporis. conjicio autem ex eo, quod ego, cum neque puer neque jam pridem hæc audiverim, vobis nunc non multo tempore demonstrare ea possem, quod tamen difficilia si essent, fieri hac, ad quam provecti sumus, ætate nunquam posset. — Cl. Vera dicis. sed quamnam hanc esse statuis disciplinam, quam admirabilem dicis eandemque pueris, quam cognoscant, convenientem, nobis autem incognitam? conare eam hactenus certe quam apertissime declarare. — Ath. Conandum. minime enim recte hoc, viri optimi, de luna et sole reliquisque stellis existimatur, errare eas unquam, sed plane contrario modo se habent; eandem enim viam quæque earum neque multas, sed unam semper in orbem peragit, videtur autem multis incedere; et quæ velocissima earum est, non magis recte tardissima esse putatur, quæ autem contraria, contra. hæ igitur si ita natura comparatæ sunt, nos vero non ita existimabimus, num, si de currentibus Olympiæ equis vel viris longo curriculo certantibus ita sentiremus et velocissimum tanquam tardissimum appellaremus, tardissimum autem tanquam velocissimum, et laudationes instituentes victum

νον νενικηκότα, οὔτε ὀρθῶς ἂν οὔτ', οἶμαι, προσφιλῶς τοῖς δρομεῦσιν ἡμᾶς ἂν τὰ ἐγκώμια προσάπτειν ἀνθρώποις οὖσι, νῦν δὲ δὴ περὶ θεοὺς τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐξαμαρτανόντων ἡμῶν, ἆρ' οὐχ οἰόμεθ', ἃ γελοῖόν τε καὶ οὐκ ὀρθὸν ἐκεῖ γιγνόμενον ἦν ἂν τότε, νῦν ἐνταυθοῖ καὶ ἐν τούτοισι γίγνεσθαι; — ΚΛ. Γελοῖον μὲν οὐδαμῶς. — ΑΘ. Οὐ μὴν οὐδὲ θεοφιλές γε, ψευδῆ φήμην ἡμῶν κατὰ θεῶν ὑμνούντων. — ΚΛ. Ἀληθέστατα, εἴπερ γε οὕτω ταῦτ' ἐστίν. — ΑΘ. Οὐκοῦν ἂν μὲν δείξωμεν οὕτω ταῦτ' ἔχοντα, μαθητέα μέχρι γε τούτου τὰ τοιαῦτα πάντα, μὴ δειχθέντων δὲ ἐατέον. καὶ ταῦτα ἡμῖν οὕτω ξυγκείσθω; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ἤδη τοίνυν χρὴ φάναι τέλος ἔχειν τά γε παιδείας μαθημάτων πέρι νόμιμα. Περὶ δὲ θήρας ὡσαύτως διανοηθῆναι χρὴ καὶ περὶ ἁπάντων ὁπόσα τοιαῦτα. κινδυνεύει γὰρ δὴ νομοθέτῃ τὸ προσταττόμενον ἐπὶ μεῖζον εἶναι τοῦ νόμους θέντα ἀπηλλάχθαι, ἕτερον δέ τι πρὸς τοῖς νόμοις εἶναι μεταξύ τι νουθετήσεώς τε πεφυκὸς ἅμα καὶ νόμων, ὃ δὴ πολλάκις ἡμῶν ἐμπέπτωκε τοῖς λόγοις, οἷον περὶ τὴν τῶν σφόδρα νέων παίδων τροφήν· οὐ γὰρ ῥητά φαμεν εἶναι, λέγοντές τε αὐτὰ ὡς νόμους οἴεσθαι τιθεμένους εἶναι πολλῆς ἀνοίας γέμειν. γεγραμμένων δὴ ταύτῃ τῶν νόμων τε καὶ ὅλης τῆς πολιτείας οὐ τέλος ὁ τοῦ διαφέροντος πολίτου πρὸς ἀρετὴν γίγνεται ἔπαινος, ὅταν αὐτόν τις φῇ τὸν ὑπηρετήσαντα τοῖς νόμοις ἄριστα, καὶ πειθόμενον μάλιστα, τοῦτον εἶναι τὸν ἀγαθόν· τελεώτερον δὲ ὧδε εἰρημένον, ὡς ἄρα ὃς ἂν τοῖς τοῦ νομοθέτου νομοθετοῦντός τε καὶ ἐπαινοῦντος καὶ ψέγοντος πειθόμενος γράμμασι διεξέλθῃ τὸν βίον ἄκρατον. οὗτος ὅ τε λόγος ὀρθότατος εἰς ἔπαινον πολίτου, τόν τε νομοθέτην ὄντως δεῖ μὴ μόνον γράφειν τοὺς νόμους, πρὸς δὲ τοῖς νόμοις ὅσα καλὰ αὐτῷ δοκεῖ καὶ μὴ καλὰ εἶναι, νόμοις ἐμπεπλεγμένα γράφειν, τὸν δὲ ἄκρον πολίτην μηδὲν ἧττον ταῦτα ἐμπεδοῦν, ἢ τὰ ταῖς ζημίαις ὑπὸ νόμων κατειλημμένα. τὸ δὲ δὴ παρὸν ἡμῖν τὰ νῦν οἷον μάρτυρα ἐπαγόμεθα· δηλοῖ μὲν ἂν ὃ βουλόμεθα μᾶλλον. θήρα γὰρ πάμπολύ τι πρᾶγμά ἐστι, περιειλημμένον ὀνόματι νῦν σχεδὸν ἑνί. πολλὴ μὲν γὰρ ἡ τῶν ἐνύδρων, πολλὴ δὲ ἡ τῶν πτηνῶν, πάμπολυ δὲ καὶ τὸ περὶ τὰ πεζὰ θηρεύματα οὐ μόνον θηρίων, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀξίαν ἐννοεῖν θήραν, τήν τε κατὰ πόλεμον, πολλὴ δὲ καὶ ἡ κατὰ φιλίαν θηρεύουσα ἡ μὲν ἔπαινον, ἡ δὲ ψόγον ἔχει· καὶ κλωπεῖαι καὶ λῃστῶν καὶ στρατοπέδων στρατοπέδοις θῆραι. θήρας δὲ πέρι τιθέντι τῷ νομοθέτῃ τοὺς νόμους οὔτε μὴ δηλοῦν ταῦθ' οἷόν τε οὔτ' ἐπὶ πᾶσι τάξεις καὶ ζημίας ἐπιτιθέντα ἀπειλητικὰ νόμιμα τιθέναι. τί δὴ δραστέον περὶ τὰ τοιαῦτα; τὸν μέν, τὸν νομοθέτην, ἐπαινέσαι καὶ ψέξαι χρεὼν τὰ περὶ θήρας πρὸς τοὺς τῶν νέων πόνους τε καὶ ἐπιτηδεύματα, τὸν δ' αὖ νέον ἀκούσαντα πείθεσθαι, καὶ μήθ' ἡδονὴν μήτε πόνον ἐξείργειν αὐτόν, τῶν δὲ περὶ ἕκαστα ἀπειληθέντων μετὰ ζημίας καὶ νομοθετηθέντων τὰ μετ' ἐπαίνου ῥηθέντα μᾶλλον τιμᾶν καὶ προσταχθέντα ἀποτελεῖν. τούτων δὴ

quasi victorem caneremus, id quidem ejusmodi esset, ut nec recta nec ipsis, opinor, grata cursores, qui homines essent, laudatione nos afficere putaremus, nunc vero in deos eadem hæc peccantibus nobis non putamus, quod ridiculum et non rectum illic, si fieret, tunc esset, nunc hic in his quoque fieri? — Cl. Ridiculum quidem nullo modo. — Ath. Nec profecto diis gratum, falsa nobis fama deos differentibus. — Cl. Verissime, si modo hæc ita se habent. — Ath. Ergone si ita se habere ostenderimus, discenda eatenus hæc omnia, sin autem ostensum non fuerit, omittenda? et hæc nobis ita composita sunto? — Cl. Sane quidem. — Ath. Jam igitur statuendum est ad finem perducta esse educationis ad disciplinas pertinentis instituta legitima. De venatione autem similiter sentiendum et de omnibus, quæ hujus sunt generis. etenim negotium, quod legislatori datur, ad majus quid spectare videtur, quam quo legibus latis perfunctus sit, et aliud quoddam esse, quod accedat ad leges, natura sua medium inter admonitionem et leges, quod ipsum sæpe sermonibus nostris intervenit, velut cum de admodum parvulorum educatione loquebamur; non enim verbis concipi ea posse statuimus, et quæ de iis verba facimus, ea pro legibus, quæ ferantur, habere multa refertum esse dementia. sic igitur comparata legum scriptione et universa re publica non perfecta fit excellentis ad virtutem civis laudatio, quando quis eum dicit illum, qui legibus optime servierit, et si qui maxime obediat, hunc esse bonum, magis perfecte autem sic dixerimus, eum esse, qui legislatoris cum leges ferentis, tum laudantis vituperantisque obediens scriptis vitam transegerit non admixtam. hoc sicut rectissime dictum de civis laude est, ita verum legislatorem oportet non leges solum scribere, sed præter leges quæ pulchra ei et non pulchra esse videntur, legum scriptioni intexere, perfectum autem civem nihilo minus firmiter hæc observare, quam quæ poenis sunt a legibus astricta. quod vero nunc nobis præ manu est, id velut testem adducimus: declarare quidem quod volumus, magis poterit. venatio enim negotium valde multiplex est, comprehensum nomine nunc fere uno. multa enim aquatilium est venatio, multa item volatilium, valde multiplex autem terrestrium genus capturarum non solum bestiarum, sed etiam ad hominum venationem animadversione dignam pertinens, quæ partim in bello obtinet, multa vero etiam inter amicos, alia laudem, alia reprehensionem habens; item furta et prædonum manuumque armatarum inter se venationes. rem venatoriam autem legibus ordinanti legislatori nec non demonstrare hæc licet nec omnibus præscripta et pœnas proponentem minaces leges condere. quid igitur his ita comparatis faciendum? alterum quidem, legislatorem, laudare et reprehendere necesse est ea, quæ ad venationes pertinent, juvenilium et laborum et studiorum rationem habentem, ex altera autem parte juvenem dictis audientem esse ita, ut neque voluptas eum neque labor impediat, iis vero, quæ de singulis rebus cum pœnæ comminatione edicta et legibus sancita sunt, ea, quæ cum laude sunt pronuntiata, magis sancta habere et injuncta perficere. jam his prædictis deinceps sequatur

προρρηθέντων ἑξῆς ἂν γίγνοιτο ἔμμετρος ἔπαινος θήρας καὶ ψόγος, ἥτις μὲν βελτίους ἀποτελεῖ τὰς ψυχὰς τῶν νέων, ἐπαινοῦντος, ψέγοντος δὲ ἣ τἀναντία. λέγωμεν τοίνυν τὸ μετὰ τοῦτο ἑξῆς προσαγορεύοντες δι' εὐχῆς 5 τοὺς νέους· ὦ φίλοι, εἴθ' ὑμᾶς μήτε τις ἐπιθυμία μήτ' ἔρως τῆς περὶ θάλατταν θήρας ποτὲ λάβοι μηδὲ ἀγκριστείας μηδ' ὅλως τῆς τῶν ἐνύδρων ζῴων μήτε ἐγρηγορόσι μήτε εὕδουσι κύρτοις ἀργὸν θήραν διαπονουμένοις. μηδ' αὖ ἄγρας ἀνθρώπων κατὰ θάλατταν λῃστείας 10 τε ἵμερος ἐπελθὼν ὑμῖν θηρευτὰς ὠμοὺς καὶ ἀνόμους ἀποτελοῖ. κλωπείας δ' ἐν χώρᾳ καὶ πόλει μηδὲ εἰς τὸν ἔσχατον ἀπέλθοι νοῦν ἅψασθαι. μηδ' αὖ πτηνῶν θήρας αἱμύλος ἔρως οὐ σφόδρα ἐλευθέριος ἐπέλθοι τινὶ νέων. 824 πεζῶν δὴ μόνον θήρευσίς τε καὶ ἄγρα λοιπὴ τοῖς παρ' 15 ἡμῖν ἀθληταῖς, ὧν ἡ μὲν τῶν εὑδόντων αὖ κατὰ μέρη, νυκτερεία κληθεῖσα, ἀργῶν ἀνδρῶν, οὐκ ἀξία ἐπαίνου, οὐδ' ἡ τῶν διαπαύματα πόνων ἔχουσα, ἄρκυσί τε καὶ πάγαις, ἀλλ' οὐ φιλοπόνου ψυχῆς νίκῃ χειρουμένων τὴν ἄγριον τῶν θηρίων ῥώμην. μόνη δὴ πᾶσι λοιπὴ καὶ 20 ἀρίστη ἡ τῶν τετραπόδων ἵπποις καὶ κυσὶ καὶ τοῖς ἑαυτῶν θήρα σώμασιν, ὧν ἁπάντων κρατοῦσι δρόμοις καὶ πληγαῖς καὶ βολαῖς αὐτόχειρες θηρεύοντες ὅσοις ἀνδρείας τῆς θείας ἐπιμελές. τούτων δὴ πάντων ἔπαινος μὲν πέρι καὶ ψόγος ὁ διειρημένος ἂν εἴη λόγος, νόμος δὲ ὅδε· 25 τούτους μηδεὶς τοὺς ἱεροὺς ὄντως θηρευτὰς κωλυέτω, ὅπου καὶ ὅπηπερ ἂν ἐθέλωσι κυνηγετεῖν· νυκτερευτὴν δὲ κυσὶ καὶ πλέκταις πιστὸν μηδεὶς μηδέποτε ἐάσῃ μηδαμοῦ θηρεῦσαι· τὸν ὀρνιθευτὴν δὲ ἐν ἀργοῖς μὲν καὶ ὄρεσι μὴ κωλυέτω, ἐν ἐργασίμοις δὲ καὶ ἱεροῖς ἀγρίοις 30 ἐξειργέτω ὁ προστυγχάνων, ἐνυγροθηρευτὴν δέ, πλὴν ἐν λιμέσι καὶ ἱεροῖς ποταμοῖς τε καὶ ἕλεσι καὶ λίμναις· ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ ἐξέστω θηρεύειν μὴ χρώμενον ὀπῶν ἀναθολώσει μόνον. νῦν οὖν ἤδη πάντα χρὴ φάναι τέλος ἔχειν τά γε παιδείας πέρι νόμιμα. — ΚΛ. Καλῶς ἂν λέγοις.

commoda laudatio venationis et reprehensio eam, quæ meliores reddat juvenum animos, laudantis, quæ contra, reprehendentis. alloquamur igitur deinceps optantium in modum juvenes: utinam ne vos, amici, cupiditas neque amor maritimæ venationis capiat unquam neque hamatilis neque omnino aquatica animalia captantis neque iis, quæ vigilantibus, neque quæ dormientibus carentem actione venationem efficiunt, nassis. neque etiam hominum mari captandorum piraticæque cupido vos incessens truces et exleges venatores reddat. furti vero in regione et urbe se alligare ne in extremam quidem mentem veniat cuiquam. neque etiam volatilium venationis illecebrosus amor non admodum liberalis juvenum quemquam incessat. sola igitur terrestrium venatio et captura athletis nostris relinquitur, quo in genere ea rursus, quæ in vicem dormientium est, quam nocturnam appellant, pigris viris conveniens, non digna laude est, neque laborum illa intermissiones habens, cum retibus et tendiculis, non strenui animi pervicacia ferox bestiarum robur subigunt. itaque sola omnibus reliqua atque optima est quadrupedum equis et canibus et propriis corporibus instituenda venatio, quas omnes cursu et ictu jactuque superant sua manu venantes quicumque divinæ fortitudini student. atque conveniens his omnibus laudatio et reprehensio hæc sit, quæ ad finem perducta est, oratio, lex autem hæcce: hos vere sacros venatores nemo prohibeto, ubi et quomodocunque venari volent; nocturnum autem venatorem canibus et laqueis fidentem nemo unquam venari usquam sinat; aucupem autem in incultis et montibus ne quis prohibeto, in cultis vero et sacris vastis quicumque obvius fit, arceto, aquatilium autem venatorem, nisi in portibus et sacris fluminibus et stagnis paludibusque: in reliquis liceat venari, abstinentem tamen succorum turbantium usu. nunc igitur jam omnia statuendum est ad finem perducta esse legitima ad eruditionem pertinentia. — Cl. Probabiliter dicere videris.

ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ.

LIBER OCTAVUS.

828 ΑΘ. Τούτων μὴν ἐχόμενά ἐστι τάξασθαι μὲν καὶ νομοθετήσασθαι ἑορτὰς μετὰ τῶν ἐκ Δελφῶν μαντειῶν, αἵτινες θυσίαι καὶ θεοῖς οἷστισιν ἄμεινον καὶ λῷον θυούσῃ τῇ πόλει γίγνοιτ' ἄν· πότε δὲ καὶ πόσαι τὸν ἀριθμόν, σχεδὸν ἴσως ἡμέτερον ἂν νομοθετεῖν ἔνιά γ' αὐ- 40 τῶν εἴη. — ΚΛ. Τάχ' ἂν τὸν ἀριθμόν. — ΑΘ. Τὸν ἀριθμὸν δὴ λέγωμεν πρῶτον· ἔστωσαν γὰρ τῶν μὲν πέντε καὶ ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων μηδὲν ἀπολείπουσαι, ὅπως ἂν μία γέ τις ἀρχὴ θύῃ θεῶν ἢ δαιμόνων τινὶ ἀεὶ ὑπὲρ πόλεώς τε καὶ αὐτῶν καὶ κτημάτων. 45 ταῦτα δὲ ξυνελθόντες ἐξηγηταὶ καὶ ἱερεῖς ἱέρειαί τε καὶ μάντεις μετὰ νομοφυλάκων ταξάντων, ἃ παραλείπειν ἀνάγκη τῷ νομοθέτῃ. καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ τούτου χρὴ γίγνεσθαι ἐπιγνώμονας τοῦ παραλειπομένου τούτους τοὺς αὐτούς. ὁ μὲν γὰρ δὴ νόμος ἐρεῖ δώδεκα μὲν ἑορ-

Ath. His vero proximum est ut dies festos constituamus et legibus definiamus una cum Delphicis effatis, quænam sacrificia et quibus diis oblata prosint conducantque civitati; tempus vero et numerum constituendo aliquam saltem partem eorum legibus definire fere nostrum videtur esse. — Cl. Fortasse numerum. — Ath. Numerum igitur primo loco dicamus; sunto enim integra trecenta sexaginta quinque, ut semper unus aliquis magistratus deorum vel geniorum alicui sacrificet pro civitate et pro civibus ac fortunis. hæc autem in conventu interpretes et sacerdotes utriusque sexus et vates una cum legum custodibus ordinanto, quæ prætermittere legislatorem necesse est. atque de hoc ipso, quod prætermissum sit, judicium penes eosdem hos esse debet. nam lex quidem duodecim dies festos celebrare jubebit duodecim diis, quorum singulæ tribus cognomines

τὰς εἶναι τοῖς δώδεκα θεοῖς, ὧν ἂν ἡ φυλὴ ἑκάστη c
ἐπώνυμος ᾖ, θύοντας τούτων ἑκάστοις ἔμμηνα ἱερά,
χορούς τε καὶ ἀγῶνας μουσικούς, τοὺς δὲ γυμνικούς,
κατὰ τὸ πρέπον προσνέμοντας τοῖς θεοῖς τε αὐτοῖς
5 ἅμα καὶ ταῖς ὥραις ἑκάσταις, γυναικείας τε ἑορτὰς
ὅσαις χωρὶς ἀνδρῶν προσήκει καὶ ὅσαις μή, διανέμον-
τας. ἔτι δὲ καὶ τὸ τῶν χθονίων καὶ ὅσους αὖ θεοὺς οὐ-
ρανίους ἐπονομαστέον, καὶ τὸ τῶν τούτοις ἑπομένων οὐ
ξυμμικτέον, ἀλλὰ χωριστέον ἐν τῷ τοῦ Πλούτωνος
10 μηνὶ τῷ δωδεκάτῳ κατὰ τὸν νόμον ἀποδιδόντας, καὶ d
οὐ δυσχεραντέον πολεμικοῖς ἀνθρώποις τὸν τοιοῦτον
θεόν, ἀλλὰ τιμητέον ὡς ὄντα ἀεὶ τῷ τῶν ἀνθρώπων γέ-
νει ἄριστον· κοινωνία γὰρ ψυχῇ καὶ σώματι διαλύσεως
οὐκ ἔστιν ᾗ κρεῖττον, ὡς ἐγὼ φαίην ἂν σπουδῇ λέγων.
15 πρὸς τούτοις δὲ διάνοιαν χρὴ σχεῖν τοὺς διαιρήσοντας
ἱκανῶς ταῦτα τοιάνδε, ὡς ἔσθ' ἡμῖν ἡ πόλις οἵαν οὐκ
ἄν τις ἑτέραν εὕροι τῶν νῦν περὶ χρόνου σχολῆς καὶ τῶν
ἀναγκαίων ἐξουσίας, δεῖ δὲ αὐτήν, καθάπερ ἕνα ἄνθρω-
829 πον, ζῆν εὖ. τοῖς δὲ εὐδαιμόνως ζῶσιν ὑπάρχειν ἀνάγκη a
20 πρῶτον τὸ μήθ' ἑαυτοὺς ἀδικεῖν μήτε ὑφ' ἑτέρων αὐ-
τοὺς ἀδικεῖσθαι· τούτοιν δὲ τὸ μὲν οὐ πάνυ χαλεπόν,
τοῦ δὲ μὴ ἀδικεῖσθαι κτήσασθαι δύναμιν παγχάλεπον,
καὶ οὐκ ἔστιν αὐτὸ τελέως σχεῖν ἄλλως, ἢ τελέως γε-
νόμενον ἀγαθόν. ταὐτὸν δὴ τοῦτο ἔστι καὶ πόλει ὑπάρ-
25 χειν, γενομένῃ μὲν ἀγαθῇ βίος εἰρηνικός, πολεμικὸς
δὲ ἔξωθέν τε καὶ ἔνδοθεν, ἂν ᾖ κακή. τούτων δὲ ταύτῃ
σχεδὸν ἐχόντων οὐκ ἐν πολέμῳ τὸν πόλεμον ἑκάστοις
γυμναστέον, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς εἰρήνης βίῳ. δεῖ τοίνυν b
πόλιν ἑκάστου μηνὸς νοῦν κεκτημένην στρατεύεσθαι
30 μὴ ἔλαττον μιᾶς ἡμέρας, πλείους δέ, ὡς ἂν καὶ τοῖς
ἄρχουσι ξυνδοκῇ, μηδὲν χειμῶνας ἢ καύματα διευλα-
βουμένους, αὐτούς τε ἅμα καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας,
ὅταν ὡς πανδημίαν ἐξάγειν δόξῃ τοῖς ἄρχουσι, τοτὲ δὲ
καὶ κατὰ μέρη, καί τινας ἀεὶ παιδιὰς μηχανᾶσθαι
35 καλὰς ἅμα θυσίαις, ὅπως ἂν γίγνωνται μάχαι τινὲς
ἑορταστικαί, μιμούμεναι τὰς πολεμικὰς ὅτι μάλιστα c
ἐναργῶς μάχας. νικητήρια δὲ καὶ ἀριστεῖα ἑκάστοισι
τούτων δεῖ διανέμειν ἐγκώμιά τε καὶ ψόγους ποιεῖν ἀλ-
λήλοις, ὁποῖός τις ἂν ἕκαστος γίγνηται κατά τε τοὺς
40 ἀγῶνας ἐν παντί τε αὖ τῷ βίῳ, τόν τε ἄριστον δο-
κοῦντα εἶναι κοσμοῦντας καὶ τὸν μὴ ψέγοντας. ποιητὴς
δὲ ἔστω τῶν τοιούτων μὴ ἅπας, ἀλλὰ γεγονὼς πρῶτον
μὲν μὴ ἔλαττον πεντήκοντα ἐτῶν, μηδ' αὖ τῶν ὁπόσοι
ποίησιν μὲν καὶ Μοῦσαν ἱκανῶς κεκτημένοι ἐν αὑτοῖς
45 εἰσί, καλὸν δὲ ἔργον καὶ ἐπιφανὲς μηδὲν δράσαντες d
πώποτε· ὅσοι δὲ ἀγαθοί τε αὐτοὶ καὶ τίμιοι ἐν τῇ πό-
λει, ἔργων ὄντες δημιουργοὶ καλῶν, τὰ τῶν τοιούτων
ᾀδέσθω ποιήματα, ἐὰν καὶ μουσικὰ πεφύκῃ. κρίσις δὲ
αὐτῶν ἔστω παρά τε τῷ παιδευτῇ καὶ τοῖς ἄλλοις νο-
50 μοφύλαξι, τοῦτο ἀποδιδόντων αὐτοῖς γέρας, παρρησίαν
ἐν Μούσαις εἶναι μόνοις, τοῖς δὲ ἄλλοις μηδεμίαν ἐξου-
σίαν γίγνεσθαι μηδέ τινα τολμᾶν ᾄδειν ἀδόκιμον Μοῦ-
σαν μὴ κρινάντων τῶν νομοφυλάκων, μηδ' ἂν ἡδίων
ᾖ τῶν Θαμύρου τε καὶ Ὀρφείων ὕμνων, ἀλλ' ὅσα τε

erunt, horum singulis menstrua sacra facientes, chorosque et certamina partim musica, partim gymnica cum diis ipsis, tum anni temporibus singulis convenientia attribuentes, item a mulieribus agendos dies festos quos par sit sine viris et quos minus, distribuentes. præterea quæ ad inferos et ad cælestes deos appellandos quæque ad his adjunctos pertinent, non commiscenda sunt, sed separanda ita, ut mense Plutonis duodecimo ex lege agantur, nec aversanda est bellicosis hominibus hujus dei natura, sed honoranda ut semper optimum se generi humano præbentis; communio enim animo intercedens cum corpore separatione neutiquam est melior, ut ego serio affirmaverim. insuper autem idoneam harum rerum distributionem facturi ita statuere debent, civitatem nostram quod ad otium et necessariorum facultatem attinet talem esse, qualis altera earum, quæ nunc sunt, non facile reperiatur ulla, eamque sic, ut unum hominem, bene vivere oportere. beate viventes autem primum hoc habeant necesse est, ut neque ipsi sibi neque alii ipsis injuriam faciant; quorum alterum non admodum est difficile, tantum vero posse, ut affici injuria nequeas, perdifficile est, nec aliter teneri perfecte potest, nisi si perfecte sis bonus. atque hoc idem civitati habere licet, si bona sit, vitam pacatam, bellicam extrinsecus et intrinsecus, si mala. quæ cum ita fere sint comparata, non in bello ad bellum exercendi sunt singuli, sed in pacis vita. itaque civitatem sapientem quovis mense militiæ vacare oportet non minus, quam unum diem, sed plures, prout magistratibus complacitum fuerit, nihil frigora æstusve reformidantes, ipsos simul cum mulieribus et liberis, cum tanquam universum populum educere placuerit magistratibus, alias vero etiam particulatim, et semper ludos quosdam parari pulchros cum sacrificiis, ut pugnæ quædam festæ fiant, bellicas quam verissime exprimentes pugnas. victoriæ autem præmia et virtutis palmæ sunt singulis horum distribuendæ et præconia atque vituperationes ipsorum inter se faciendæ, qualem se quisque et in certaminibus et in universa rursus vita præbeat, ita ut eum, qui optimus videatur esse, ornent, qui minus, vituperent. poeta autem esto hujusmodi carminum non quivis, sed natus primum non minus quinquaginta annos, deinde non unus eorum, qui poeticæ quidem et musicæ artis satis in se habent, pulchrum vero et insigne facinus nullum unquam patrarunt; sed qui et ipsi boni sunt et bona in civitate existimatione, egregiorum facinorum effectores, horum carmina canuntor, si etiam musicæ arti convenientem indolem habent. judicium autem de iis esto penes educatorem et reliquos legum custodes, hoc illis præmio contingente, ut solis libere uti Musis liceat, reliquis nulla facultas detur nec quisquam audeat improbatæ Musæ canere carmen a legum custodibus non judicatum, etiamsi suavius sit Thamyræ et Orphicis hymnis, sed illa

ἱερὰ κριθέντα ποιήματα ἐδόθη τοῖς θεοῖς καὶ ὅσα ἀγαθῶν ὄντων ἀνδρῶν ψέγοντα ἢ ἐπαινοῦντά τινας ἐκρίθη μετρίως δρᾶν τὸ τοιοῦτον. τὰ αὐτὰ δὲ λέγω στρατείας τε πέρι καὶ τῆς ἐν ποιήσεσι παῤῥησίας γυναιξί τε καὶ 5 ἀνδράσιν ὁμοίως γίγνεσθαι δεῖν. χρὴ δὲ ἀναφέρειν παραδεικνύντα ἑαυτῷ τὸν νομοθέτην τῷ λόγῳ· Φέρε, τίνας ποτὲ τρέφω τὴν πόλιν ὅλην παρασκευάσας; ἆρ' 830 οὐκ ἀθλητὰς τῶν μεγίστων ἀγώνων, οἷς ἀνταγωνισταὶ a μυρίοι ὑπάρχουσι; Καὶ πάνυ γε, φαίη τις ἂν ὀρθῶς 10 λέγων. Τί δῆτα; εἰ πύκτας ἢ παγκρατιαστὰς ἐτρέφομεν ἤ τι τῶν τοιούτων ἕτερον ἀγωνισμάτων ἀθλοῦντας, ἆρα εἰς αὐτὸν ἂν ἀπηντῶμεν τὸν ἀγῶνα ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ οὐδενὶ καθ' ἡμέραν προσμαχόμενοι; ἢ πύκται γε ὄντες, παμπόλλας ἂν ἡμέρας ἔμπροσθεν τοῦ ἀγῶνος 15 ἐμανθάνομέν τε ἂν μάχεσθαι καὶ διεπονούμεθα μιμούμενοι πάντα ἐκεῖνα, ὁπόσοις ἐμέλλομεν εἰς τότε b χρήσεσθαι περὶ τῆς νίκης διαμαχόμενοι; καὶ ὡς ἐγγύτατα τοῦ ὁμοίου ἰόντες ἀντὶ ἱμάντων σφαίρας ἂν περιεδούμεθα, ὅπως αἱ πληγαί τε καὶ αἱ τῶν πληγῶν 20 εὐλάβειαι διεμελετῶντο εἰς τὸ δυνατὸν ἱκανῶς; εἴ τέ τις ἡμῖν συγγυμναστῶν συνέβαινεν ἀπορία πλείων, ἆρ' ἂν δείσαντες τὸν τῶν ἀνοήτων γέλωτα οὐκ ἂν ἐτολμῶμεν κρεμαννύντες εἴδωλον ἄψυχον γυμνάζεσθαι πρὸς αὐτό; καὶ ἔτι πάντων τῶν τε ἐμψύχων καὶ τῶν ἀψύ- 25 χων ἀπορήσαντές ποτε ἐν ἐρημίᾳ συγγυμναστῶν ἆρά c γε οὐκ ἐτολμήσαμεν ἂν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς σκιαμαχεῖν ὄντως; ἢ τί ποτε ἄλλο τὴν τοῦ χειρονομεῖν μελέτην ἄν τις φαίη γεγονέναι; — ΚΛ. Σχεδόν, ὦ ξένε, οὐδὲν ἄλλο γε πλὴν τοῦτο αὐτό, ὃ σὺ νῦν ἐφθέγξαι. 30 — ΑΘ. Τί οὖν; τὸ τῆς πόλεως ἡμῖν μάχιμον ἢ χεῖρόν τι παρασκευασάμενον τῶν τοιούτων ἀγωνιστῶν εἰς τὸν μέγιστον τῶν ἀγώνων ἑκάστοτε τολμήσει παριέναι διαμαχόμενον περὶ ψυχῆς καὶ παίδων καὶ χρημάτων καὶ ὅλης τῆς πόλεως; καὶ ταῦτα δὴ φοβηθεὶς αὐτῶν ὁ νο- d 35 μοθέτης τὰ πρὸς ἀλλήλους γυμνάσια μὴ φαίνηταί τισι γελοῖα, οὐκ ἄρα νομοθετήσει, στρατεύεσθαι προστάττων μάλιστα μὲν ἑκάστης ἡμέρας τά γε σμικρὰ χωρὶς τῶν ὅπλων, χορούς τε εἰς ταῦτα ἅμα καὶ γυμναστικὴν πᾶσαν ξυντείνων, τὰς δὲ οἷόν τινας μείζους τε καὶ ἐλάτ- 40 τους γυμνασίας μὴ ἔλαττον ἢ κατὰ μῆνα ἕκαστον ποιεῖσθαι προστάξει, ἁμίλλας τε πρὸς ἀλλήλους ποιουμένους κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν, ἐπὶ κατάληψιν χωρίων e ἁμιλλωμένους καὶ ἐνέδρας, καὶ πᾶσαν μιμουμένους τὴν πολεμικὴν ὄντως, σφαιρομαχεῖν τε καὶ βολαῖς ὡς 45 ἐγγύτατα τῶν ἀληθῶς, χρωμένους ὑποκινδύνοις βέλεσιν, ὅπως μὴ παντάπασιν ἄφοβος ἡ πρὸς ἀλλήλους γίγνηται παιδιά, δείματα δὲ παρέχῃ καί τινα τρόπον δηλοῖ τόν τε εὔψυχον καὶ τὸν μή, καὶ τοῖς μὲν τιμάς, 831 τοῖς δὲ καὶ ἀτιμίας διανέμων ὀρθῶς τὴν πόλιν ὅλην εἰς a τὸν ἀληθινὸν ἀγῶνα διὰ βίου παρασκευάζῃ χρησίμην, 50 καὶ δὴ καί τινος ἀποθανόντος οὕτως ὡς ἀκουσίου τοῦ φόνου γενομένου τιθῇ τὸν ἀποκτείναντα κατὰ νόμον καθαρθέντα καθαρὸν εἶναι χεῖρας, ἡγούμενος ἀνθρώπων μὲν τελευτησάντων μὴ πολλῶν ἑτέρους πάλιν οὐ χεί-

tantum, quæ sacra judicata diis data sunt carmina et quæ bonorum virorum vituperantia vel laudantia aliquos id ipsum commode facere sunt judicata. eandem vero dico et militiæ et in carminibus libertatis eruditionem mulierum atque virorum esse debere. oportet autem identidem considerandum sibi proponere legislatorem sermone: Age, quos tandem alo, postquam omnino civitatem instruere cœpi? nonne certaminum maximorum athletas, quibus adversarii adsunt innumeri? Et valde quidem, recte respondens dicat. Quid igitur? si pugilatione vel sola vel una cum luctatione vel alia hujusmodi certatione contendentes aleremus, num ipsum in certamen descenderemus non antea cotidie cum aliquo pugnantes? an pugiles quidem si essemus, permultos ante certamen dies et disceremus pugnare et laborare perseveraremus imitantes omnia illa, quibus tum usuri essemus de victoria contendentes? et quam proxime ad similitudinem accedentes pro cæstibus pilas nobis circumligaremus, ut et ictus et ictuum cautiones satis quantum posset exercerentur? et si forte minus haberemus quibuscum exerceremur, num stultorum risu deterriti non auderemus inanimatum simulacrum suspendentes in eo exerceri? atque etiam si quando omnium cum animatorum, tum inanimatorum inopia laboraremus, a sociis exercitationum derelicti non auderemus nobiscum ipsis pugnantes vere umbratilem ciere pugnam? an quid tandem aliud manuum gesticulationem esse quispiam dicat? — Cl. Fere nihil aliud, o hospes, quam id ipsum, quod tu nunc pronuntiasti. — Ath. Quid ergo? civitatis nostræ milites num minus bene hujusmodi pugnatoribus præparati adire quotiens occasio feret maximum certamen sustinebunt, quo de anima et liberis et opibus et tota civitate decertent? et hæc eorum inter se exercitia metuens scilicet legislator ne ridicula quibusdam videantur, non lege præscribet, militiæ studere eos jubens maxime quidem cotidie in parvis, quæ sine armis geruntur, et choros eodem et universam gymnasticam intendens, superioris autem et inferioris quasi gradus exercitationibus semel minimum quovis mense operam dare eos jubebit, tum certantes inter se per universam regionem, de præoccupandis locis et insidiis contendentes, tum omnia quæ veri belli sunt, imitantes, pilisque pugnare et jaculationibus eorum, qui vere pugnant, quam simillimis, telis utentes periculi nonnihil inferentibus, ut ne prorsus metu careat hæc eorum inter se lusio, sed terricula objiciat et quodammodo indicet animosum et non animosum, ipseque illis honores, his etiam ignominias recte distribuens universam civitatem ad verum certamen per omnem vitam reddat utilem, tum vero etiam sic mortuo aliquo utpote præter voluntatem facta cæde interfectorem statuat secundum legem expiatum puras habere manus, ita sentiens, hominibus emortuis haud multis futurum esse ut alii rursus non deteriores

ρους φύεσθαι, φόβου δὲ οἷον τελευτήσαντος ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις βάσανον οὐχ εὑρήσειν τῶν τε ἀμεινόνων καὶ χειρόνων, οὐ σμικρῷ πόλει μεῖζον κακὸν ἐκείνου; — ΚΛ. Ξυμφαῖμεν ἂν ἡμεῖς γε, ὦ ξένε, τὰ τοιαῦτα δεῖν καὶ νομοθετεῖν καὶ ἐπιτηδεύειν πόλιν ἅπασαν. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν γιγνώσκομεν ἅπαντες τὴν αἰτίαν, διότι ποτὲ νῦν ἐν ταῖς πόλεσιν ἡ τοιαύτη χορεία καὶ ἀγωνία σχεδὸν οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἐστιν, εἰ μὴ πάνυ τι σμικρά; ἢ φῶμεν δι' ἀμαθίαν τῶν πολλῶν καὶ τῶν τιθέντων αὐτοῖς τοὺς νόμους; — ΚΛ. Τάχ' ἄν. — ΑΘ. Οὐδαμῶς, ὦ μακάριε Κλεινία. δύο δὲ χρὴ φάναι τούτων αἰτίας εἶναι καὶ μάλα ἱκανάς. — ΚΛ. Ποίας; — ΑΘ. Τὴν μὲν ὑπ' ἔρωτος πλούτου πάντα χρόνον ἄσχολον ποιοῦντος τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι πλὴν τῶν ἰδίων κτημάτων, ἐξ ὧν κρεμαμένη πᾶσα ψυχὴ πολίτου παντὸς οὐκ ἄν ποτε δύναιτο τῶν ἄλλων ἐπιμέλειαν ἴσχειν πλὴν τοῦ καθ' ἡμέραν κέρδους· καὶ ὅτι μὲν πρὸς τοῦτο φέρει μάθημα ἢ καὶ ἐπιτήδευμα, ἰδίᾳ πᾶς μανθάνειν τε καὶ ἀσκεῖν ἑτοιμότατός ἐστι, τῶν δὲ ἄλλων καταγελᾷ. τοῦτο μὲν ἓν καὶ ταύτην μίαν αἰτίαν χρὴ φάναι τοῦ μήτε τοῦτο μήτ' ἄλλο μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ἐθέλειν ἐπιτήδευμα πόλιν σπουδάζειν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἀπληστίαν πᾶσαν μὲν τέχνην καὶ μηχανὴν καλλίω τε καὶ ἀσχημονεστέραν ἐθέλειν ὑπομένειν πάντα ἄνδρα, εἰ μέλλει πλούσιος ἔσεσθαι, καὶ πρᾶξιν πράττειν ὅσιόν τε καὶ ἀνόσιον καὶ πάντως αἰσχρὰν, μηδὲν δυσχεραίνοντα, ἐὰν μόνον ἔχῃ δύναμιν καθάπερ θηρίῳ τοῦ φαγεῖν παντοδαπὰ καὶ πιεῖν ὡσαύτως καὶ ἀφροδισίων πᾶσαν πάντως παρασχεῖν πλησμονήν. — ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Αὕτη μὲν τοίνυν, ἣν λέγω, μία κείσθω διακωλύουσα αἰτία τοῦ μήτε ἄλλο καλὸν μήτε τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἱκανῶς ἐῶσα ἀσκεῖν τὰς πόλεις, ἀλλ' ἐμπόρους τε καὶ ναυκλήρους καὶ διακόνους τοὺς φύσει κοσμίους τῶν ἀνθρώπων ἀπεργαζομένη, τοὺς δὲ ἀνδρείους λῃστὰς καὶ τοιχωρύχους καὶ ἱεροσύλους καὶ πολεμικοὺς καὶ τυραννικοὺς ποιοῦσα, καὶ μάλ' ἐνίοτε οὐκ ἀφυεῖς ὄντας, δυστυχοῦντάς γε μήν. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Πῶς μὲν οὖν αὐτοὺς οὐ λέγοιμ' ἂν τὸ παράπαν δυστυχεῖς, οἷς γε ἀνάγκη διὰ βίου πεινῶσι τὴν ψυχὴν ἀεὶ τὴν αὑτῶν διεξελθεῖν; — ΚΛ. Αὕτη μὲν τοίνυν μία· τὴν δὲ δὴ δευτέραν αἰτίαν τίνα λέγεις, ὦ ξένε; — ΑΘ. Καλῶς ὑπέμνησας. — ΚΛ. Αὕτη μὲν δὴ, φῂς σὺ, μία διὰ βίου ἄπληστος ζήτησις, παρέχουσα ἄσχολον ἕκαστον, ἐμπόδιος γίγνεται τοῦ μὴ καλῶς ἀσκεῖν τὰ περὶ τὸν πόλεμον ἑκάστους. ἔστω· τὴν δὲ δὴ δευτέραν λέγε. — ΑΘ. Μῶν οὐ λέγειν, ἀλλὰ διατρίβειν δοκῶ δι' ἀπορίαν; — ΚΛ. Οὐκ, ἀλλὰ οἷον μισῶν δοκεῖς ἡμῖν κολάζειν τὸ τοιοῦτον ἦθος μᾶλλον τοῦ δέοντος τῷ παραπεπτωκότι λόγῳ. — ΑΘ. Κάλλιστα, ὦ ξένοι, ἐπεπλήξατε· καὶ τὸ μετὰ τοῦτο ἀκούοιτ' ἄν, ὡς ἔοικε. — ΚΛ. Λέγε μόνον. — ΑΘ. Τὰς οὐ πολιτείας ἔγωγε αἰτίας εἶναί φημι ἃς πολλάκις εἴρηκα ἐν τοῖς πρόσθεν λόγοις, δημοκρατίαν καὶ ὀλιγαρχίαν καὶ τυραννίδα. τούτων γὰρ

nascantur, metu autem quasi emortuo in his omnibus explorationem nullam sibi datum iri meliorum et deteriorum, haud paulo gravius civitati malum, quam illud? — Cl. Consentire nos quidem opinor, o hospes, talia et legibus præscribenda et exercenda esse civitati universæ. — Ath. Num igitur omnes causam novimus, cur tandem nunc in civitatibus talis chororum et certaminum ratio fere nusquam ulla instituta sit, nisi admodum tenuiter? an dicamus propter inscitiam multitudinis et eorum, qui iis leges ferunt? — Cl. Fortasse. — Ath. Minime, o beate Clinia. sed duas dicendum est horum causas esse easque valde sufficientes. — Cl. Quales? — Ath. Unam a divitiarum amore profectam omne tempus ita occupante, ut nihil alii relinquatur ad curandum aliud quicquam præter proprias opes, ex quibus pendens totus cujuslibet civis animus ceterorum curam gerere nullam potest præter cotidiani lucri; et quæ eo pertinent disciplinæ vel studia, ea promptissime pro se quisque et discit et tractat, cetera vero decidet. hoc quidem unum et hanc unam causam esse dicendum est, cur neque huic neque alii pulchro et honesto studio operam dare velint civitates, sed propter auri et argenti insatiabilem cupiditatem quamvis artem et molitionem vel pulchriorem vel inhonestiorem subire velit quisque, si dives futurus est, et facinora perpetrare licita pariter atque illicita et penitus turpia, nihil aversatus, dummodo possint veluti bestiæ edendi quælibet itemque bibendi et rerum venerearum omnem omnino præbere satietatem. — Cl. Recte. — Ath. Hæc igitur, quam dico, una posita esto causa cum aliarum rerum pulchrarum impediens, tum ad bellum pertinentium exercitationem idoneam non permittens civitatibus, sed mercatores naviculariosque et omnium rerum ministros reddens homines natura moderatos, fortes autem latrones et parietum perfossores et sacrilegos et belli cupidos et tyrannicos efficiens, eosque minime interdum mala indole præditos, verum infortunatos. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Quomodo vero non dicam eos prorsus infortunatos, quibus per omnem vitam esurientem perpetuo animum suum traducere necesse sit? — Cl. Hæc igitur una; jam vero alteram causam quamnam dicis, o hospes? — Ath. Laudo commonefacientem. — Cl. Una igitur hæc, ais tu, insatiabilis quærendi cupido, totum occupans quemque, impedimentum objicit, quominus res ad bellum pertinentes bene a singulis exerceantur. esto; jam vero alteram dic. — Ath. Num propter inopiam non dicere, sed terere tempus videor? — Cl. Minime, sed quasi odio habens sic moratos vehementius, quam opus erat, corripere hoc oblato sermone nobis videris. — Ath. Valde probo hanc vestram, hospites, reprehensionem; et jam quod sequitur, audituri videmini. — Cl. Dic modo. — Ath. Istas non-civitates equidem in causa esse statuo, quas sæpe in superioribus sermonibus commemoravi, populare imperium et paucorum dominatum et tyrannidem. harum enim

δὴ πολιτεία μὲν οὐδεμία, στασιωτεῖαι δὲ πᾶσαι λέγοιντ' ἂν ὀρθότατα· ἑκόντων γὰρ ἑκοῦσα οὐδεμία, ἀλλ' ἀκόντων ἑκοῦσα ἄρχει σὺν ἀεί τινι βίᾳ, φοβούμενος δὲ ἄρχων ἀρχόμενον οὔτε καλὸν οὔτε πλούσιον οὔτε ἰσχυρὸν οὔτ' ἀνδρεῖον οὔτε τὸ παράπαν πολεμικὸν ἑκὼν ἐάσει γίγνεσθαί ποτε. ταῦτ' οὖν ἐστὶ τὰ δύο πάντων μὲν σμικροῦ διαφερόντως αἴτια, τούτων δ' οὖν ὄντως διαφέρει. τὸ δὲ τῆς νῦν πολιτείας, ἣν νομοθετούμενοι λέγομεν, ἐκπέφευγεν ἀμφότερα· σχολήν τε γὰρ ἄγει που μεγίστην, ἐλεύθεροι δὲ ἀπ' ἀλλήλων εἰσί, φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστ' ἄν, οἶμαι, γίγνοιντ' ἂν ἐκ τούτων τῶν νόμων· ὥστ' εἰκότως ἅμα καὶ κατὰ λόγον ἡ τοιαύτη κατάστασις πολιτείας μόνη δέξαιτ' ἂν τῶν νῦν τὴν διαπερανθεῖσαν παιδείαν τε ἅμα καὶ παιδιὰν πολεμικὴν ἀποτελεσθεῖσαν ὀρθῶς τῷ λόγῳ. — ΚΛ. Καλῶς. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ τούτοις ἐφεξῆς ἐστὶ μνησθῆναί ποτε περὶ ἁπάντων τῶν ἀγώνων τῶν γυμνικῶν, ὡς ὅσα μὲν αὐτῶν πρὸς πόλεμόν ἐστιν ἀγωνίσματα, ἐπιτηδευτέον καὶ θετέον ἆθλα νικητήρια, ὅσα δὲ μή, χαίρειν ἐατέον; ἃ δ' ἐστίν, ἐξ ἀρχῆς ἄμεινον ῥηθῆναί τε καὶ νομοθετηθῆναι. καὶ πρῶτον μὲν τὰ περὶ δρόμον καὶ τάχος ὅλως ἆρ' οὐ θετέον; — ΚΛ. Θετέον. — ΑΘ. Ἔστι γοῦν πάντων πολεμικώτατον ἡ σώματος ὀξύτης πάντως, ἡ μὲν ἀπὸ τῶν ποδῶν, ἡ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν· φυγεῖν μὲν καὶ ἑλεῖν ἡ τῶν ποδῶν, ἡ δ' ἐν ταῖς συμπλοκαῖς μάχη καὶ σύστασις ἰσχύος καὶ ῥώμης δεομένη. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Οὐ μὴν χωρίς γε ὅπλων οὐδετέρα τὴν μεγίστην ἔχει χρείαν. — ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. Σταδιοδρόμον δὴ πρῶτον ὁ κῆρυξ ἡμῖν, καθάπερ νῦν, ἐν τοῖς ἀγῶσι παρακαλεῖ· ὁ δὲ εἴσεισιν ὅπλα ἔχων· ψιλῷ δὲ ἆθλα οὐ θήσομεν ἀγωνιστῇ. πρῶτος δὲ εἴσεισιν ὁ τὸ στάδιον ἁμιλλησόμενος σὺν τοῖς ὅπλοις, δεύτερος δὲ ὁ τὸν δίαυλον, καὶ τρίτος ὁ τὸν ἐφίππιον, καὶ δὴ καὶ τέταρτος ὁ τὸν δόλιχον, καὶ πέμπτος δέ, ὃν ἀφήσομεν πρῶτον ὡπλισμένον, ἑξήκοντα μὲν σταδίων μῆκος πρὸς ἱερὸν Ἄρεώς τι, καὶ πάλιν βαρύτερον ὁπλίτην ἐπονομάζοντες λειοτέρας ὁδοῦ διαμιλλώμενον, τὸν δὲ ἄλλον τοξότην πᾶσαν τοξικὴν ἔχοντα στολήν, σταδίων δὲ ἑκατὸν πρὸς Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἀρτέμιδος ἱερὸν τὴν δι' ὀρῶν τε καὶ παντοίας χώρας ἁμιλλώμενον. καὶ τιθέντες τὸν ἀγῶνα μενοῦμεν τούτους, ἕως ἂν ἔλθωσι, καὶ τῷ νικῶντι τὰ νικητήρια δώσομεν ἑκάστων. — ΚΛ. Ὀρθῶς. — Τριττὰ δὴ ταῦτα ἀθλήματα διανοηθῶμεν, ἓν μὲν παιδικόν, ἓν δὲ ἀγενείων, ἓν δὲ ἀνδρῶν· καὶ τοῖς μὲν τῶν ἀγενείων τὰ δύο τῶν τριῶν τοῦ μήκους τοῦ δρόμου θήσομεν, τοῖς δὲ παισὶ τὰ τούτων ἡμίσεα, τοξόταις τε καὶ ὁπλίταις ἁμιλλωμένοις· γυναιξὶ δέ, κόραις μὲν ἀνήβοις γυμναῖς στάδιον καὶ δίαυλον καὶ ἐφίππιον καὶ δόλιχον, ἐν αὐτῷ τῷ δρόμῳ ἁμιλλωμέναις, ταῖς δὲ τριακαιδεκέτεσι μέχρι γάμου μενούσης κοινωνίας, μὴ μακρότερον εἴκοσι ἐτῶν μηδ' ἔλαττον ὀκτωκαίδεκα· πρεπούσῃ δὲ στολῇ ταύτας ἐσταλμένας καταβατέον ἐπὶ τὴν ἅμιλλαν τούτων τῶν δρόμων.

civitas nulla, sed factiones omnes rectissime vocabuntur; volentibus enim volens nulla, sed invitis volens imperat adhibita semper vi aliqua, metuens autem is, qui imperat, eum, cui imperat, nec pulchrum nec divitem nec robustum nec fortem neque omnino bellicosum unquam lubens fieri patietur. hæ igitur duæ pæne omnium præcipuæ, horum vero re vera præcipuæ sunt causæ. sed hujus, quæ nunc a nobis leges ferentibus dicitur, civitatis conditio evitavit utramque; nam non solum otio fruitur maximo, sed etiam pari inter se sunt libertate, pecuniæ autem cupiditate minime, opinor, his legibus afficientur; ut verisimile ac rationi consentaneum sit ita constitutam civitatem solam ex iis, quæ nunc sunt, et pertractatæ eruditionis et ludi bellici recte nunc disputatione absoluti esse capacem. — Cl. Bene. — Ath. Nonne igitur proximum est, ut mentio tandem fiat de omnibus certaminibus gymnicis, quorum quæcunque ad bellum spectantem habeant certationem, his operam esse dandam et munera victoriæ præmia constituenda, quæ vero minus, ea missa facienda? quæ autem sint, ab initio dicere et legibus definire satius est. et primo quidem loco nonne quæ ad cursum et velocitatem omnino pertinent, ponenda sunt? — Cl. Ita. — Ath. Est certe res omnium maxime bellica corporis acrimonia in universum, partim in pedibus, partim in manibus conspicua, et pedum quidem ad fugiendum capiendumque, manibus autem consertis pugna et conflictio robur et vim requirit. — Cl. Quidni? — Ath. Attamen sine armis neutra maximam habet utilitatem. — Cl. Qui enim possit? — Ath. Stadii cursorem igitur primum præco nobis, quemadmodum nunc, in certaminibus advocabit, isque intrabit armatus; nudo autem certatori præmia ponemus nulla. sed primus certaminis causa intrabit stadium cursurus cum armis, secundus duplicatum stadium, tertius equestre, tum vero etiam quartus, longum cursurus, nec non quintus, quem emittemus primum armatum sexaginta stadiorum longitudinem usque ad Martis fanum aliquod emensurum, rursusque gravius armatum nominandum planiorem viam percursurum, reliquum vero sagittarium omni ejus generis armatura indutum, stadiorum autem centum usque ad Apollinis et Dianæ fanum viam per montes et cujuslibet naturæ regionem cursurum. et cum certamen instituemus, manebimus hos, quoad venerint, et victori præmia cujusque generis dabimus. — Cl. Recte. — Ath. Trina vero hæc esse certamina cogitemus, unum puerile, unum imberbium, unum virorum; et imberbium quidem certaminibus duas tertias longitudinis curriculi partes constituemus, pueris autem harum dimidias, sagittariis pariter atque armatis certantibus; feminis vero, donec impuberes puellæ erunt, stadium simplex et duplex et equestre et longum, quæ omnia nudæ in ipso curriculo certantes currant, tredecim autem annos natis ita, ut quoad nupserint, communio maneat, non ultra vicesimum nec citra duodevicesimum ætatis annum; his vero convenienter vestitis descendendum est in horum cursuum certamen.

Καὶ τὰ μὲν περὶ δρόμους ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶ ταῦτα ἔστω· τὰ δὲ κατ' ἰσχὺν, ἀντὶ μὲν πάλης καὶ τῶν τοιούτων τὰ νῦν ὅσα βαρέα, τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις μάχην, ἕνα τε πρὸς ἕνα διαμαχομένους καὶ δύο πρὸς δύο, καὶ μέχρι δέκα πρὸς δέκα διαμιλλωμένους ἀλλήλοις. ἃ δὲ τὸν μὴ παθόντα ἢ ποιήσαντα δεῖ νικᾶν καὶ εἰς ὁπόσα, καθάπερ νῦν ἐν τῇ πάλῃ διενομοθετήσαντο οἱ περὶ τὴν πάλην αὐτὴν, τί τοῦ καλῶς παλαίοντος ἔργον καὶ μὴ καλῶς, ταὐτὸν δὴ καὶ τοὺς περὶ ὁπλομαχίαν ἄκρους παρακαλοῦντας χρὴ τούτους συννομοθετεῖν κελεύειν, τίς νικᾶν ἄρα δίκαιος περὶ ταύτας αὖ τὰς μάχας, ὅτι μὴ παθὼν ἢ δράσας, καὶ τὸν ἡττώμενον ὡσαύτως ἥτις διακρίνει τάξις. ταὐτὰ δὲ καὶ περὶ τῶν θηλειῶν ἔστω νομοθετούμενα τῶν μέχρι γάμου. πελταστικὴν δὲ ὅλην ἀντιστήσαντας δεῖ τῇ τοῦ παγκρατίου μάχῃ, τόξοις καὶ πέλταις καὶ ἀκοντίοις καὶ λίθων (λίθῳ?) ἐκ χειρός τε καὶ σφενδόναις ἁμιλλωμένων, διαθεμένους αὖ περὶ τούτων νόμους, τῷ κάλλιστα ἀποδιδόντι τὰ περὶ ταῦτα νόμιμα τὰ γέρα καὶ τὰς νίκας διανέμειν. τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἵππων δὴ περὶ ἀγῶνος γίγνοιτο ἑξῆς ἂν νομοθετούμενα. ἵππων δὲ ἡμῖν χρεία μὲν οὔτε τις πολλῶν οὔτε πολλὴ κατά γε δὴ Κρήτην. ὥστε ἀναγκαῖον καὶ τὰς σπουδὰς ἐλάττους γίγνεσθαι τάς τε ἐν τῇ τροφῇ καὶ τὰς περὶ ἀγωνίαν αὐτῶν. ἅρματος μὲν οὖν καὶ τὸ παράπαν οὔτε τις τροφεὺς ἡμῖν ἐστιν οὔτε τις φιλοτιμία πρὸς ταῦτα οὐδενὶ γίγνοιτ' ἂν λόγον ἔχουσα, ὥστε τούτου μὲν ἀγωνιστὰς οὐκ ἐπιχώριον ἔσται τιθέντας νοῦν μήτε ἔχειν μήτε δοκεῖν κεκτῆσθαι· μονίπποις δὲ ἆθλα τιθέντες, πώλοις τε ἀβόλοις καὶ τελείων τε καὶ ἀβόλων τοῖς μέσοις καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς τέλος ἔχουσι, κατὰ φύσιν τῆς χώρας ἂν τὴν ἱππικὴν παιδιὰν ἀποδιδοῖμεν. ἔστω δὴ τούτων τε αὐτῶν κατὰ νόμον ἅμιλλά τε καὶ φιλονεικία, φυλάρχοις τε καὶ ἱππάρχοις δεδομένη κοινὴ κρίσις ἁπάντων τῶν τε δρόμων αὐτῶν καὶ τῶν καταβαινόντων μεθ' ὅπλων· ψιλοῖς δὲ ὅπλων οὔτ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς οὔτε ἐνταῦθα τιθέντες ἀγωνίας ὀρθῶς ἂν νομοθετοῖμεν. τοξότης δὲ ἀφ' ἵππων Κρὴς οὐκ ἄχρηστος οὐδ' ἀκοντιστὴς, ὥστε ἔστω καὶ τούτων παιδιᾶς χάριν ἔρις τε καὶ ἀγωνία. θηλείας δὲ περὶ τούτων νόμοις μὲν καὶ ἐπιτάξεσιν οὐκ ἄξια βιάζεσθαι τῆς κοινωνίας· ἐὰν δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔμπροσθεν παιδευμάτων εἰς ἔθος ἰόντων ἡ φύσις ἐνδέχηται καὶ μὴ δυσχεραίνῃ παῖδας ἢ παρθένους κοινωνεῖν, ἐᾶν καὶ μὴ ψέγειν.

Ἀγωνία δὴ νῦν ἤδη καὶ μάθησις γυμναστικῆς, ὅσα τε ἐν ἀγῶσι καὶ ὅσα καθ' ἡμέραν διδασκάλων ἐκπονούμεθα, πάντως ἤδη πέρας ἔχει. καὶ δὴ καὶ μουσικῆς τὰ μὲν πλεῖστα ὡσαύτως διαπεπέρανται· τὰ δὲ ῥαψῳδῶν καὶ τῶν τούτοις ἑπομένων καὶ ὅσαι ἐν ἑορταῖς ἅμιλλαι χορῶν ἀναγκαῖαι γίγνεσθαι ταχθέντων τοῖς θεοῖς τε καὶ τοῖς μετὰ θεῶν μηνῶν καὶ ἡμερῶν καὶ ἐνιαυτῶν κοσμηθήσονται τότε, εἴτε τριετηρίδες εἴτε αὖ καὶ διὰ πέμπτων ἐτῶν εἴθ' ὅπῃ καὶ ὅπως ἔννοιαν διδόντων τῶν θεῶν τάξεως πέρι διανεμηθῶσι· τότε καὶ τοὺς μουσικῆς ἀγῶνας χρὴ προσδοκᾶν κατὰ μέρος ἀγω-

Et ad cursus quidem quod attinet, hæc viris et mulieribus constituta esse volumus; quæ vero ad robur spectant, pro luctatione et omnibus hujusmodi nunc, quæ gravia sunt, pugnam armatam, vel singulis cum singulis pugnantibus vel binis et usque ad denos decertantibus inter se. quæ vero et quotiens passum non esse vel fecisse oporteat victorem futurum, ea quemadmodum nunc in luctatione legibus definitum habent operam huic ipsi dantes, quid eleganter luctantis sit, quid minus, eodem modo in armorum pugna primarios viros advocatos juberi oportet una definire legibus, quis jure sit victor in his quoque pugnis, quid eum passum non esse vel fecisse oporteat, itemque victus qua lege sit dijudicandus. eadem vero de feminis quoad nupserint, statuta sunto. pancratii porro pugnæ cetrata universa opposita eorum, qui arcubus et cetris et jaculis et lapide vel manu jaciendo vel fundis certant, legibusque de his quoque ordinatis pulcherrime legitima in his præstanti præmia debita et victoriæ sunt assignandæ. his vero proximum sit, ut jam de equorum certamine leges deinceps proponantur. equorum autem nobis neque multorum neque multus per Cretam quidem usus, ut etiam studia in alendis equis et in eorum certatione minus conspicua fieri necesse sit. et curules quidem nobis nemo omnino alit neque probabile est fore ut quemquam ejus rei ambitio teneat, ut hujus generis certatores, cum patrium non sit, ponere, id quidem nec sapere futurum sit nec sapere videri; singularibus autem equis, et pullis, qui dentes nondum abjecerunt, et mediis inter perfectos et pullos et ipsis jam perfectionem adeptis, præmia si ponamus, convenientem naturæ regionis equestrem ludum præstemus. itaque et horum ipsorum secundum legem certamen et contentio esto, et tribunis equitumque præfectis commune datum judicium omnium cum cursuum illorum, tum eorum qui armati descendunt; non armatis vero neque in gymnicis neque in his equestribus ludis recte leges feramus si certamina constituamus. sed sagittarius ex equis Cretæ non inutilis neque jaculator, ut horum quoque ludi gratia pugnam et certamen institui jubeamus. feminas autem legibus quidem et præscriptis horum in societatem cogere nihil attinet; si tamen ex ipsa priore disciplina in consuetudinem adductorum natura admittat nec repugnet, quo minus pueri virginesve in societatem veniant, permittendum id nec reprehendendum.

Certatio igitur nunc jam et disciplina artis gymnasticæ, et quæ in certaminibus et quæ cotidie præcipientibus doctoribus exercemus, prorsus jam finem habent. atque etiam musices pleraque similiter ad finem perducta sunt; quæ vero ad recitatores et horum sectatores pertinent, et quæ diebus festis necessariæ ad instituendum sunt chororum certationes, postquam diis eisque, qui diis sunt attributi, menses et dies et anni constituti fuerint, tum adornabuntur, sive per triennia sive etiam quintis quibusque annis sive alio quodam ordine a diis monstrato dispertiendæ videbuntur: tum etiam musices certamina exspectandum

νιεῖσθαι ταχθέντας ὑπό τε ἀθλοθετῶν καὶ τοῦ παιδευτοῦ
τῶν νέων καὶ τῶν νομοφυλάκων εἰς κοινὸν περὶ αὐτῶν
τούτων συνελθόντων καὶ γενομένων νομοθετῶν αὐτῶν
τοῦ τε πότε καὶ τίνες καὶ μετὰ τίνων τοὺς ἀγῶνας
5 ποιήσονται περὶ ἁπάντων χορῶν καὶ χορείας. οἷα δὲ
ἕκαστα αὐτῶν εἶναι δεῖ κατὰ λόγον καὶ κατ' ᾠδὰς καὶ
καθ' ἁρμονίας ῥυθμοῖς κραθείσας καὶ ὀρχήσεσι, πολ- b
λάκις εἴρηται τῷ πρώτῳ νομοθέτῃ, καθ' ἃ τοὺς δευτέ-
ρους δεῖ μεταδιώκοντας νομοθετεῖν καὶ τοὺς ἀγῶνας
10 πρεπόντως ἑκάστοις θύμασιν ἐν χρόνοις προσήκουσι
νείμαντας ἑορτὰς ἀποδοῦναι τῇ πόλει ἑορτάζειν. ταῦτα
μὲν οὖν καὶ ἄλλα τοιαῦτα οὔτε χαλεπὸν γνῶναι τίνα
τρόπον χρὴ τάξεως ἐννόμου λαγχάνειν, οὐδ' αὖ μετα-
τιθέμενα ἔνθα ἢ ἔνθα μέγα τῇ πόλει κέρδος ἢ ζημίαν
15 ἂν φέροι· ἃ δὲ μὴ σμικρὸν διαφέρει πείθειν τε χαλεπόν, c
θεοῦ μὲν μάλιστα ἔργον, εἴ πως οἷόν τε ἦν ἐπιτάξεις
αὐτὰς παρ' ἐκείνου γίγνεσθαι, νῦν δὲ ἀνθρώπου τολμη-
ροῦ κινδυνεύει δεῖσθαί τινος, ὃς παρρησίαν διαφερόντως
τιμῶν ἐρεῖ τὰ δοκοῦντα ἄριστ' εἶναι πόλει καὶ πολίταις,
20 ἐν ψυχαῖς διεφθαρμέναις τὸ πρέπον καὶ ἑπόμενον πάσῃ
τῇ πολιτείᾳ τάττων, ἐναντία λέγων ταῖς μεγίσταισιν
ἐπιθυμίαις καὶ οὐκ ἔχων βοηθὸν ἀνθρώπων οὐδένα,
λόγῳ ἑπόμενος μόνῳ μόνος. — ΚΛ. Τίν' αὖ νῦν, ὦ d
ξένε, λόγον λέγομεν; οὐ γάρ πω μανθάνομεν. — ΑΘ.
25 Εἰκότως γε· ἀλλὰ δὴ πειράσομαι ἐγὼ φράζειν ὑμῖν τι
σαφέστερον. ὡς γὰρ εἰς παιδείαν ἦλθον τῷ λόγῳ, εἶδον
νέους τε καὶ νέας ὁμιλοῦντας φιλοφρόνως ἀλλήλοις.
εἰσῆλθε δή με, οἷον εἰκὸς, φοβηθῆναι ξυννοήσαντα, τί
τις χρήσεται τῇ τοιαύτῃ πόλει, ἐν ᾗ δὴ νέοι μὲν νέαι
30 τε εὐτρεφεῖς εἰσι, πόνων δὲ σφοδρῶν καὶ ἀνελευθέρων,
οἳ μάλιστα ὕβριν σβεννύασιν, ἀργοὶ, θυσίαι δὲ καὶ
ἑορταὶ καὶ χοροὶ πᾶσι μέλουσι διὰ βίου. τίνα δή ποτε e
τρόπον ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἀφέξονται τῶν πολλοὺς δὴ
πολλὰ ἐπιθυμιῶν εἰς ἔσχατα βαλλουσῶν, ὧν ἂν ὁ λόγος
35 προστάττῃ ἀπέχεσθαι, νόμος ἐπιχειρῶν γίγνεσθαι; καὶ
τῶν μὲν πολλῶν οὐ θαυμαστὸν ἐπιθυμιῶν εἰ κρατοῖ τὰ
836 πρόσθεν νόμιμα ταχθέντα· τὸ γὰρ μὴ πλουτεῖν τε ἐξεῖ- a
ναι ὑπερβαλλόντως ἀγαθὸν πρὸς τὸ σωφρονεῖν οὐ σμι-
κρὸν, καὶ πᾶσα ἡ παιδεία μετρίους πρὸς τὰ τοιαῦτ'
40 εἴληφε νόμους, καὶ πρὸς τούτοις ἡ τῶν ἀρχόντων ὄψις
διηναγκασμένη μὴ βλέπειν ἄλλοσε, τηρεῖν δ' ἀεὶ τοὺς
νέους. ταῦτ' οὖν πρὸς μὲν τὰς ἄλλας ἐπιθυμίας, ὅσα γε
ἀνθρώπινα, μέτρον ἔχει· τὰ δὲ δὴ τῶν ἐρώτων παίδων
τε ἀῤῥένων καὶ θηλειῶν καὶ γυναικῶν ἀνδρῶν καὶ ἀν-
45 δρῶν γυναικῶν, ὅθεν δὴ μυρία γέγονεν ἀνθρώποις ἰδίᾳ b
καὶ ὅλαις πόλεσι κακὰ, πῶς τις τοῦτο διευλαβοῖτ' ἂν,
καὶ τί τεμὼν φάρμακον τούτοις ἑκάστοις τοῦ τοιούτου
κινδύνου διαφυγὴν εὑρήσει; πάντως οὐ ῥᾴδιον, ὦ Κλει-
νία. καὶ γὰρ οὖν πρὸς μὲν ἄλλα οὐκ ὀλίγα ἡ Κρήτη τε
50 ἡμῖν ὅλη καὶ ἡ Λακεδαίμων βοήθειαν ἐπιεικῶς οὐ σμι-
κρὰν ξυμβάλλονται τιθεῖσι νόμους ἀλλοίους τῶν πολλῶν
τρόπων, περὶ δὲ τῶν ἐρώτων (αὐτοὶ γάρ ἐσμεν) ἐναν-
τιοῦνται παντάπασιν. εἰ γάρ τις ἀκολουθῶν τῇ φύσει
θήσει τὸν πρὸ τοῦ Λαΐου νόμον, λέγων, ὡς ὀρθῶς εἶχε c

est suo quosque tempore inituros esse ordinata ab arbitris certantium et juventuti erudiendæ præfecto legumque custodibus, qui his ipsis de rebus una coierint ipsique legislatores facti fuerint de choris omnibus deque chorea, quando et qui et cum quibus sint certaturi. quemadmodum autem hæc singula comparata esse debeant verbis et cantibus harmoniisque numeris et saltationibus admixtis, sæpe dictum est a primo legislatore, quorum vestigia prementes secundi suas leges ferre et certamina singulis sacrificiis convenienter temporibus quibus decet attribuentes dies festos celebrandos tradere civitati debent. hæc igitur et alia hujusmodi neque difficile est intelligere qua ratione sint legitime ordinanda, neque vero huc illuc translata magnum civitati emolumentum aut detrimentum afferant; sed quæ non parvi momenti sunt et ad persuadendum difficilia, ea maxime quidem dei operam requirerent, si qua fieri posset, ut ab illo præscriberentur, nunc vero audace quodam homine indigere videntur, qui sermonis libertatem inprimis magni faciens dicat quod optimum esse civitati et civibus putet, inter corruptos animos conveniens et consentaneum reliquis institutis edicens contra maximas cupiditates nullo homine adjutore rationem sequens solam solus. — Cl. Quamnam rursus hanc, o hospes, sententiam dicimus? nondum enim perspicimus. — Ath. Neque id mirum; sed jam ego clarius quid dicere vobis experiar. in eruditionem enim ingressus sermone vidi adolescentulos et adolescentulas amice conversantes inter se. itaque metuere, ut par est, cœpi reputans, quid faciendum sit civitate, in qua adolescentuli sint et adolescentulæ corporibus bene nutritis, laborum autem acrium et illiberalium, qui maxime libidines exstinguunt, immunes, sacrificia vero et dies festi et chori omnibus per omnem vitam curæ cordique sint. quonam igitur modo in hac civitate abstinebunt multos illis multa in extrema conjicientibus cupiditatibus, quibus ratio abstinere jubeat, lex fieri contendens? et plurimas quidem cupiditates mirum non sit si prius statuta legitima vincant; nam et illud, quod nimis divitem esse non licet, ad temperantiam bonum haud exiguum, et universa educatio commodis ad hæc legibus instructa est, et accedit magistratuum oculus non alio se convertere, sed observare semper adolescentes coactus. hæc igitur reliquis cupiditatibus, quantum quidem res humanæ possunt, moderationem habent; sed quod ad amores puerorum et puellarum et mulierum virorum et virorum mulierum attinet, unde sexcenta constat hominibus privatim et universis civitatibus accidisse mala, id quomodo quis vitare poterit, et quo remedio præparato his singulis talis periculi effugium inveniet? profecto non facile, o Clinia. nam sane ad alia haud pauca et Creta nobis tota et Lacedæmon auxilium re vera non parvum præstant leges ferentibus a vulgari consuetudine abhorrentes; in amoribus vero (soli enim sumus) adversantur prorsus. nam si quis natura duce legem ante Laium obtinentem ferat, recte fecisse dicens qui marium

τὸ τῶν ἀῤῥένων καὶ νέων μὴ κοινωνεῖν καθάπερ θηλειῶν πρὸς μῖξιν ἀφροδισίων, μάρτυρα παραγόμενος τὴν τῶν θηρίων φύσιν καὶ δεικνὺς πρὸς τὰ τοιαῦτα οὐχ ἁπτόμενον ἄῤῥενα ἄῤῥενος διὰ τὸ μὴ φύσει τοῦτο εἶναι, 5 τάχ' ἂν χρῷτο πιθανῷ λόγῳ καὶ ταῖς ὑμετέραις πόλεσιν οὐδαμῶς ξυμφωνοῖ. πρὸς δὲ τούτοις, ὃ διὰ παντός φαμεν δεῖν τὸν νομοθέτην τηρεῖν, τοῦτο ἐν τούτοις οὐχ d ὁμολογεῖ. ζητοῦμεν γὰρ ἀεὶ δή, τί τῶν τιθεμένων πρὸς ἀρετὴν φέρει καὶ τί μή. φέρε δή, τοῦτο ἐὰν συγχωρῶ- 10 μεν καλὸν ἢ μηδαμῶς αἰσχρὸν νομοθετεῖσθαι τὰ νῦν, τί μέρος ἡμῖν ξυμβάλλοιτ' ἂν πρὸς ἀρετήν; πότερον ἐν τῇ τοῦ πεισθέντος ψυχῇ γιγνόμενον ἐμφύσεται τὸ τῆς ἀνδρείας ἦθος, ἢ ἐν τῇ τοῦ πείσαντος τὸ τῆς σώφρονος ἰδέας γένος; ἢ ταῦτα μὲν οὐδεὶς ἂν πεισθείη ποτέ, μᾶλ- 15 λον δὲ ἅπαν τούτου τοὐναντίον τοῦ μὲν ταῖς ἡδοναῖς ὑπείκοντος καὶ καρτερεῖν οὐ δυναμένου ψέξει πᾶς τὴν e μαλακίαν, τοῦ δ' εἰς μίμησιν τοῦ θήλεος ἰόντος τὴν τῆς εἰκόνος ὁμοιότητα ἆρ' οὐ μέμψεται; τίς οὖν ἀνθρώπων τοῦτο ὂν τοιοῦτον νομοθετήσει; σχεδὸν οὐδείς, ἔχων γε 20 ἐν τῷ νῷ νόμον ἀληθῆ. πῶς οὖν φαμὲν ἀληθὲς τοῦτο εἶναι; τὴν τῆς φιλίας τε καὶ ἐπιθυμίας ἅμα καὶ τῶν 837 λεγομένων ἐρώτων φύσιν ἰδεῖν ἀναγκαῖον, εἰ μέλλει τις a ταῦτα ὀρθῶς διανοηθήσεσθαι· δύο γὰρ ὄντα αὐτὰ καὶ ἐξ ἀμφοῖν τρίτον ἄλλο εἶδος ἓν ὄνομα περιλαβὸν πᾶσαν 25 ἀπορίαν καὶ σκότον ἀπεργάζεται. — ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Φίλον μέν που καλοῦμεν ὅμοιον ὁμοίῳ κατ' ἀρετὴν καὶ ἴσον ἴσῳ, φίλον δ' αὖ καὶ τὸ δεόμενον τοῦ πεπλουτηκότος, ἐναντίον ὂν τῷ γένει· ὅταν δὲ ἑκάτερον γίγνηται σφοδρόν, ἔρωτα ἐπονομάζομεν. — ΚΛ. Ὀρ- 30 θῶς. — ΑΘ. Φιλία τοίνυν ἡ μὲν ἀπὸ ἐναντίων δεινὴ b καὶ ἀγρία καὶ τὸ κοινὸν οὐ πολλάκις ἔχουσα ἐν ἡμῖν, ἡ δ' ἐκ τῶν ὁμοίων ἥμερός τε καὶ κοινὴ διὰ βίου· μικτὴ δὲ ἐκ τούτων γενομένη πρῶτον μὲν καταμαθεῖν οὐ ῥᾳδία, τί ποτε βούλοιτ' ἂν αὐτῷ γενέσθαι τὸν τρίτον 35 ἔρωτά τις ἔχων τοῦτον, ἔπειτα εἰς τοὐναντίον ὑπ' ἀμφοῖν ἑλκόμενος ἀπορεῖ, τοῦ μὲν κελεύοντος τῆς ὥρας ἅπτεσθαι, τοῦ δὲ ἀπαγορεύοντος. ὁ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἐρῶν καὶ τῆς ὥρας καθάπερ ὀπώρας πεινῶν ἐμπλη- c σθῆναι παρακελεύεται ἑαυτῷ, τιμὴν οὐδεμίαν ἀπονέ- 40 μων τῷ τῆς ψυχῆς ἤθει τοῦ ἐρωμένου· ὁ δὲ πάρεργον μὲν τὴν τοῦ σώματος ἐπιθυμίαν ἔχων, ὁρῶν δὲ μᾶλλον, ἢ ἐρῶν, τῇ ψυχῇ δὲ ὄντως τῆς ψυχῆς ἐπιτεθυμηκὼς ὕβριν ἥγηται τὴν περὶ τὸ σῶμα τοῦ σώματος πλησμονήν, τὸ σῶφρον δὲ καὶ ἀνδρεῖον καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ 45 τὸ φρόνιμον αἰδούμενος ἅμα καὶ σεβόμενος ἁγνεύειν ἀεὶ μεθ' ἁγνεύοντος τοῦ ἐρωμένου βούλοιτ' ἄν· ὁ δὲ d μιχθεὶς ἐξ ἀμφοῖν τρίτος ἔρως οὗτός ἐσθ', ὃν νῦν διεληλύθαμεν ὡς τρίτον. ὄντων δὲ τούτων τοσούτων πότερον ἅπαντας δεῖ κωλύειν τὸν νόμον, ἀπείργοντα μὴ 50 γίγνεσθαι ἐν ἡμῖν, ἢ δῆλον, ὅτι τὸν μὲν ἀρετῆς τε ὄντα καὶ τὸν νέον ἐπιθυμοῦντα ὡς ἄριστον γίγνεσθαι βουλοίμεθα ἂν ἡμῖν ἐν τῇ πόλει ἐνεῖναι, τοὺς δὲ δύο, εἰ δυνατὸν εἴη, κωλύοιμεν ἄν; ἢ πῶς λέγωμεν, ὦ φίλε Μέγιλλε; — ΜΕΓ. Πάντη τοι καλῶς, ὦ ξένε, περὶ αὐτῶν

et puerorum tanquam feminarum ad rem veneream usu abstinerent, testem citans animalium naturam, in quibus non cernatur mas marem ob talia attingens, quod per naturam non liceat, fortasse probabiliter dicat et cum vestris civitatibus nullo modo consentiat. præterea et illud, quod ubique observandum esse legislatori statuimus, assensum in his non præbet. nam semper scilicet quærimus, quid eorum, quæ sanciuntur, ad virtutem ducat, quid minus. age igitur, hoc si honestum aut nullo modo turpe nunc lege sanciri concedimus, quidnam prodesse nobis ad virtutem poterit? utrum in ejus, cui persuasum fuerit, animo, si fiat, fortitudinis indolem ingenerabit, an in ejus, qui persuaserit, temperantis naturæ genus? an hæc quidem nemo unquam sibi persuadebit, sed potius contra plane cedentis voluptatibus et durare nequeuntis quivis mollitiem vituperabit, ad feminæ autem imitationem se conferentis similitudinem imaginis nonne improbabit? quis igitur homo hoc ita comparatum lege sanciet? nemo fere, qui quidem veram legem in mente habeat. quomodo ergo hoc verum esse dicimus? amicitiæ et cupiditatis simul atque amorum, qui vocantur, naturam perspectam habere oportet si quis recte hæc intelligere volet; duo enim cum sint et ex utrisque tertia species alia, uno comprehensa nomine dubia omnia et obscura reddunt. — Cl. Quomodo? — Ath. Amicum utique vocamus simile simili virtute et par pari, amicum rursus et indigens diviti, contrarium genere; ubi vero utrumvis vehemens fit, amorem appellamus. — Cl. Recte. — Ath. Jam quæ a contrariis proficiscitur amicitia, dira et fera est et communitatis non sæpe in nobis particeps, quæ vero a similibus, placida communisque per vitam; mixta autem ex his quæ exstitit, primum cognitu non facilis, quid tandem fieri sibi velit tertium hunc tenens amorem, deinde in contrarium ab utroque tractus fluctuat, altero attingere florem jubente, altero vetante. nam qui corpus amat et florem ejus tanquam fructum appetit, semet ipse ad explendam famem hortatur, nihili faciens animi indolem amati; sed qui corporis cupiditati nihil magnopere tribuit, quique considerat potius, quam desiderat, animo autem vere animi est appetens, is corporis in corpore explendam libidinem contumeliam habet, temperatum autem et forte et magnanimum et prudentia præditum reverens simul et venerans purus semper cum puro agere amato volet; mixtus autem ex utroque tertius amor hic est, quem nunc ut tertium exposuimus. hi vero tot numero amores num omnes prohibendi sunt legi, quo minus apud nos exsistant arcenti; an perspicuum est nos eum quidem, qui virtutis est et puerum quam optimum fieri cupit, inesse in civitate nostra velle, reliquos autem duos, si fieri possit, prohibere? an quomodo dicamus, mi Megille? — Meg. Omni profecto modo præclare, o hospes, de

τούτων εἴρηκας τὰ νῦν. — ΑΘ. Ἔοικά γε, ὅπερ καὶ ἐτόπαζον, τυχεῖν τῆς σῆς, ὦ φίλε, ξυνῳδίας· τὸν δὲ νόμον ὑμῶν, ὅτι νοεῖ περὶ τὰ τοιαῦτα, οὐδέν με ἐξετάζειν δεῖ, δέχεσθαι δὲ τὴν τῷ λόγῳ συγχώρησιν. Κλεινίᾳ δὲ μετὰ ταῦτα καὶ εἰσαῦθις περὶ αὐτῶν τούτων πειράσομαι ἐπᾴδων πείθειν. τὸ δέ μοι δεδομένον ὑπὸ σφῶν ἴτω, καὶ διεξέλθωμεν πάντως τοὺς νόμους. — ΜΕΓ. Ὀρθότατα λέγεις. — ΑΘ. Τέχνην δή τιν' αὖ τούτου 838τοῦ νόμου τῆς θέσεως ἐν τῷ νῦν παρόντι τὴν μὲν ῥᾳδίαν ἔχω, τὴν δ' αὖ τινὰ τρόπον παντάπασιν ὡς οἷόν τε χαλεπωτάτην. — ΜΕΓ. Πῶς δὴ λέγεις; — ΑΘ. Ἴσμεν που καὶ τὰ νῦν τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων, καίπερ παρανόμους ὄντας, ὡς εὖ τε καὶ ἀκριβῶς εἴργονται τῆς τῶν καλῶν συνουσίας οὐκ ἄκοντες, ὡς οἷόν τε δὲ μάλιστα ἑκόντες. — ΜΕΓ. Πότε λέγεις; — ΑΘ. Ὅταν ἀδελφὸς ἢ ἀδελφή τῳ γένωνται καλοί. καὶ περὶ υἱέος ἢ θυγατρὸς ὁ αὐτὸς νόμος ἄγραφος ὢν ὡς οἷόν τε ἱκανώτατα φυλάττει μήτε φανερῶς μήτε λάθρα συγκαθεύδοντα ἤ πως ἄλλως ἀσπαζόμενον ἅπτεσθαι τούτων· ἀλλ' οὐδ' ἐπιθυμία ταύτης τῆς συνουσίας τὸ παράπαν εἰσέρχεται τοὺς πολλούς. — ΜΕΓ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν σμικρὸν ῥῆμα κατασβέννυσι πάσας τὰς τοιαύτας ἡδονάς; — ΜΕΓ. Τὸ ποῖον δὴ λέγεις; — ΑΘ. Τὸ ταῦτα εἶναι φάναι μηδαμῶς ὅσια, θεομισῆ δὲ καὶ αἰσχρῶν αἴσχιστα. τὸ δ' αἴτιον ἆρ' οὐ τοῦτ' ἔστι, τὸ μηδένα ἄλλως λέγειν αὐτά, ἀλλ' εὐθὺς γενόμενον ἡμῶν ἕκαστον ἀκούειν τε λεγόντων ἀεὶ καὶ πανταχοῦ ταῦτα, ἐν γελοίοις τε ἅμα ἐν πάσῃ τε σπουδῇ τραγικῇ λεγομένῃ πολλάκις, ὅταν ἢ Θυέστας ἤ τινας Οἰδίποδας εἰσάγωσιν ἢ Μακαρέας τινὰς ἀδελφαῖς μιχθέντας λαθραίως, ὀφθέντας δὲ ἑτοίμως θάνατον αὑτοῖς ἐπιτιθέντας δίκην τῆς ἁμαρτίας; — ΜΕΓ. Ὀρθότατα λέγεις τό γε τοσοῦτον, ὅτι τὸ τῆς φήμης θαυμαστήν τινα δύναμιν εἴληχεν, ὅταν μηδεὶς μηδαμῶς ἄλλως ἀναπνεῖν ἐπιχειρήσῃ ποτὲ παρὰ τὸν νόμον. — ΑΘ. Οὐκοῦν ὀρθὸν τὸ νῦν δὴ ῥηθέν, ὅτι νομοθέτῃ βουλομένῳ τινὰ ἐπιθυμίαν δουλώσασθαι τῶν διαφερόντως τοὺς ἀνθρώπους δουλουμένων ῥᾴδιον γνῶναί γε, ὅντινα τρόπον χειρώσαιτ' ἄν· ὅτι καθιερώσας ταύτην τὴν φήμην παρὰ πᾶσι δούλοις τε καὶ ἐλευθέροις καὶ παισὶ καὶ γυναιξὶ καὶ ὅλῃ τῇ πόλει κατὰ τὰ αὐτά, οὕτω τὸ βεβαιότατον ἀπειργασμένος ἔσται περὶ τοῦτον τὸν νόμον. — ΜΕΓ. Πάνυ μὲν οὖν· ὅπως δὲ αὖ τὸ τοιοῦτον ἐθέλοντας λέγειν πάντας δυνατὸν ἔσται ποτὲ παρασχεῖν. — ΑΘ. Καλῶς ὑπέλαβες· αὐτὸ γὰρ τοῦτο ἦν τὸ παρ' ἐμοῦ λεχθέν, ὅτι τέχνην ἐγὼ πρὸς τοῦτον τὸν νόμον ἔχοιμι τοῦ κατὰ φύσιν χρῆσθαι τῇ τῆς παιδογονίας συνουσίᾳ, τοῦ μὲν ἄρρενος ἀπεχομένους μὴ κτείνοντάς τε ἐκ προνοίας τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος μηδ' ἐς πέτρας τε καὶ λίθους 839σπείροντας, οὗ μήποτε φύσιν τὴν αὑτοῦ ῥιζωθὲν λήψεται γόνιμον, ἀπεχομένους δὲ ἀρούρας θηλείας πάσης, ἐν ᾗ μὴ βούλοιτ' ἄν σοι φύεσθαι τὸ σπαρέν. ὁ δὴ νόμος οὗτος διηνεκὴς μὲν γενόμενος ἅμα καὶ κρατήσας, καθάπερ νῦν περὶ τὰς τῶν γονέων συμμίξεις κρατεῖ, ἐὰν

his ipsis nunc dixisti. — Ath. Videor equidem, id quod futurum conjiciebam, te, o amice, concinentem habere; legem autem vestram, quid his de rebus sentiat, explorare mihi opus non est, sed accipere assensum orationi meæ præbitum. Cliniæ vero deinde et in posterum cantione persuadere de his ipsis conabor. sed procedat quod mihi datum a vobis est, et omni ratione leges persequamur. — Meg. Rectissime dicis. — Ath. Itaque artem rursus quandam hujus legis ferendæ in præsentia partim facilem habeo, partim vero quodammodo plane quam potest difficillimam. — Meg. Quomodo, quæso, dicis? — Ath. Scimus utique etiam nunc plerosque homines, quamvis legum contemptores, quam bene et diligenter se abstinere a pulchrorum consuetudine non invitos, sed quam maxime volentes. — Meg. Quando dicis? — Ath. Quando quis pulchrum fratrem sororemve habet. ac de filio filiave eadem lex non scripta obtinens quam maxime sufficit ad cavendum, ne quis vel palam vel clam concubans aliove modo amplectens eos attingat; sed ne cupiditas quidem hujus consuetudinis omnino plerosque incessit. — Meg. Vera dicis. — Ath. Parvumne igitur verbum omnes hujusmodi voluptates exstinguit? — Meg. Quodnam, quæso, dicis? — Ath. Quod nihil horum fas esse affirmat, sed diis invisa et turpium turpissima. causa autem nonne hæc est, quod nemo aliter de iis pronuntiat, sed quisque nostrûm statim ut natus est, et audit semper et ubique hæc dicentes, in ridiculis pariter atque in omni severitate tragica sæpe ad aures accidente, cum vel Thyestas vel Œdipodes quosdam inducunt vel Macareos clam sororibus mixtos, visos autem prompta manu mortem sibi pœnam peccati imponentes? — Meg. Rectissime id quidem dicis, vocem publicam mirifica vi præditam esse, quando nemo ullo modo aliter spirare unquam contra legem conatus fuerit. — Ath. Nonne igitur recte habet quod modo dictum est, legislatori cupiditatem aliquam earum, quæ præcipue homines subigunt, subigere cupienti facile esse perspicere, qua ratione vincere eam possit: nempe consecrata hac voce pari modo apud omnes et servos et ingenuos et pueros et feminas et universam civitatem, sic firmissimum huic legi præsidium paratum ab eo fore? — Meg. Certe quidem; sed rursus quærendum, quo modo præstare possit, ut omnes uti hac voce velint. — Ath. Bene monuisti; nam ipsum hoc erat a me dictum, artem me habere ad hanc de naturali consuetudinis liberorum procreandorum usu legem, ut et maribus abstineant non dedita opera genus humanum interficientes neque in saxa et lapides semen spargentes, ubi nunquam genitale quicquam radicibus actis natura sua sit potiturum, et abstineant arvo femineo omni, in quo crescere quod severis recuset. hæc igitur lex si perpetua facta fuerit simulque obtinuerit, quemadmodum nunc in parentum concubitu obtinet, ita etiam in reliquis jure victrix facta innumera

καὶ περὶ τὰς ἄλλας νικήσῃ δικαίως, μυρία ἀγαθὰ ἔχει. κατὰ φύσιν μὲν γὰρ πρῶτον κεῖται, λύττης δὲ ἐρωτικῆς καὶ μανίας καὶ μοιχειῶν πασῶν καὶ πωμάτων καὶ σίτων εἴργεσθαι ποιεῖ τῶν ἀμέτρων πάντων, γυναιξί b 5 τε αὐτῶν οἰκείους εἶναι καὶ φίλους· ἄλλα τε πάμπολλα ἀγαθὰ γίγνοιτ' ἄν, εἰ τοῦ νόμου τις τούτου δύναιτο ἐγκρατὴς εἶναι. τάχα δ' ἂν ἡμῖν τις παραστὰς ἀνὴρ σφοδρὸς καὶ νέος, πολλοῦ σπέρματος μεστὸς, ἀκούων τιθεμένου τοῦ νόμου λοιδορήσειεν ἂν ὡς ἀνόητα καὶ 10 ἀδύνατα τιθέντων νόμιμα καὶ βοῆς πάντα ἐμπλήσειε· πρὸς ἃ δὴ καὶ βλέψας ἐγὼ τοῦτο εἶπον τὸ ῥῆμα, ὥς τινα τέχνην κεκτήμην τῇ μὲν ῥάστην ἁπασῶν, τῇ δὲ χαλε- c πωτάτην πρὸς τὸ τοῦτον τεθέντα ἐμμεῖναι τὸν νόμον. νοῆσαι μὲν γὰρ δὴ ῥᾷστον, ὡς δυνατόν τέ ἐστι καὶ ὅπη· 15 φαμὲν γὰρ δὴ καθιερωθὲν τοῦτο ἱκανῶς τὸ νόμιμον πᾶσαν ψυχὴν δουλώσεσθαι καὶ παντάπασι μετὰ φόβου ποιήσειν πείθεσθαι τοῖς τεθεῖσι νόμοις· ἀλλὰ γὰρ εἰς τοῦτο προβέβηκε νῦν, ὥστ' οὐδ' ἂν τότε γενέσθαι δοκεῖ, καθάπερ τὸ τῶν ξυσσιτίων ἐπιτήδευμα ἀπιστεῖται μὴ 20 δυνατὸν εἶναι δύνασθαι διὰ βίου πόλιν ὅλην ζῆν πράτ- d τουσαν τοῦτο, ἐλεγχθὲν δ' ἔργῳ καὶ γενόμενον παρ' ὑμῖν ὅμως ἔτι τό γε γυναικῶν οὐδὲ ἐν ταῖς ὑμετέραις πόλεσι δοκεῖ φύσιν ἔχειν γίγνεσθαι. ταύτῃ δ' αὖ διὰ τὴν τῆς ἀπιστίας ῥώμην εἴρηκα ἀμφότερα ταῦτα εἶναι 25 παγχάλεπα μεῖναι κατὰ νόμον. — ΜΕΓ. Ὀρθῶς γε σὺ λέγων. — ΑΘ. Ὡς δ' οὖν οὐκ ἔστιν ὑπὲρ ἄνθρω- e πον, οἷόν τε δὲ γενέσθαι, βούλεσθε ὑμῖν πειραθῶ τινὰ λόγον ἐχόμενον πιθανότητος εἰπεῖν τινός; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Πότερον οὖν τις ἀφροδισίων ῥᾷον ἂν 30 ἀπέχοιτο καὶ τὸ ταχθὲν ἐθέλοι περὶ αὐτὰ μετρίως ποιεῖν εὖ τὸ σῶμα ἔχων καὶ μὴ ἰδιωτικῶς, ἢ φαύλως; — ΚΛ. Πολύ που μᾶλλον μὴ ἰδιωτικῶς. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐκ ἴσμεν τὸν Ταραντῖνον Ἴκκον ἀκοῇ διὰ τὸν 840 Ὀλυμπίασί τε ἀγῶνα καὶ τούς τε ἄλλους, ὧν διὰ φιλο- a 35 νεικίαν καὶ τέχνην καὶ τὸ μετὰ τοῦ σωφρονεῖν ἀνδρεῖον ἐν τῇ ψυχῇ κεκτημένος, ὡς λόγος, οὔτε τινὸς πώποτε γυναικὸς ἥψατο οὐδ' αὖ παιδὸς ἐν ὅλῃ τῇ τῆς ἀσκήσεως ἀκμῇ; καὶ δὴ καὶ Κρίσωνα καὶ Ἄστυλον καὶ Διόπομπον καὶ ἄλλους παμπόλλους ὁ αὐτός που λόγος ἔχει. 40 καίτοι τῶν γ' ἐμῶν καὶ σῶν πολιτῶν, ὦ Κλεινία, πολὺ κάκιον ἦσαν πεπαιδευμένοι τὰς ψυχὰς, τὰ δὲ σώματα πολὺ μᾶλλον σφριγῶντες. — ΚΛ. Ἀληθῆ ταῦτα λέγεις b ὅτι σφόδρα ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐστὶν εἰρημένα περὶ τούτων τῶν ἀθλητῶν ὡς ὄντως ποτὲ γενόμενα. — ΑΘ. Τί 45 οὖν; οἱ μὲν ἄρα νίκης ἕνεκα πάλης καὶ δρόμων καὶ τῶν τοιούτων ἐτόλμησαν ἀπέχεσθαι λεγομένου πράγματος ὑπὸ τῶν πολλῶν εὐδαίμονος, οἱ δὲ ἡμέτεροι παῖδες ἀδυνατήσουσι καρτερεῖν πολὺ καλλίονος ἕνεκα νίκης, ἣν ἡμεῖς καλλίστην ἐκ παίδων πρὸς αὐτοὺς λέ- 50 γοντες ἐν μύθοις τε καὶ ἐν ῥήμασι καὶ ἐν μέλεσιν ᾄδον- c τες, ὡς εἰκὸς, κηλήσομεν; — ΚΛ. Ποίας; — ΑΘ. Τῆς τῶν ἡδονῶν νίκης ἐγκρατεῖς ὄντας ἂν ζῆν εὐδαιμόνως, ἡττωμένους δὲ τοὐναντίον ἅπαν. πρὸς δὲ τούτοις ἔτι φόβος ὁ τοῦ μηδαμῇ μηδαμῶς ὅσιον αὐτὸ εἶναι δύ-

bona habet. primum enim accommodata est naturæ, deinde rabiem amatoriam et furorem et adulteria omnia et potus cibique intemperantiam omnem facit ut procul habeant, et ut uxoribus suis dediti sint atque amici; et alia bona permulta contingant, si quis hanc legem tenere possit. sed fortasse adstans nobis vir vehemens et juvenis, multo semine plenus, hanc ferri legem audiens convicium faciet ut stulta et quæ fieri non possint sancientibus et clamore omnia implebit; quod ipsum ego respiciens illud dicebam, artem quandam me habere partim omnium facillimam, partim difficillimam ad hujus legis, si lata esset, conservationem. nam intelligere quidem perfacile est et posse eam servari et quomodo possit; rite consecratum enim hoc institutum pro certo ponimus cujusvis animum subacturum et metu obedientem facturum legibus latis; sed enim eo jam res pervenit, ut ne tum quidem fieri posse videatur, quemadmodum conviviorum institutum fidem non facit quin facultate carere putetur ut civitas tota per omnem vitam facere ita possit, comprobatum autem re et vere factum apud vos tamen quod ad feminas pertinet ne in vestris quidem civitatibus natura ferre ut fiat videtur. atque hac rursus ratione propter diffidentiæ vim utrumque hoc perdifficile esse dixi lege tenere. — Meg. Et recte tu quidem. — Ath. Sed viribus tamen humanis majus non esse, sed fieri posse, vultisne vobis ad persuadendum quodammodo appositam proferre orationem experiar? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Ecquis igitur re venerea facilius abstinebit et præscriptum in ea moderate observare volet bene se habens corpore et non inculte, quam male? — Cl. Multo utique facilius non inculte. — Ath. Nonne igitur Iccum Tarentinum traditum accepimus et Olympici certaminis causa et reliquorum etiam, quorum contentionis causa cum arte, tum una cum temperantia fortitudine in animo comparata, ut fama fert, nec feminam unquam neque ille puerum per totum vigentis exercitationis tempus attigit? atque idem, opinor, Crisonem et Astylum et Diopompum et alios permultos fecisse ferunt. et tamen meis tuisque civibus, o Clinia, multo deterius culti animo, corpore autem multo turgidiores erant. — Cl. Vera dicis valde hæc a veteribus de his athletis ut vere olim facta esse memorata. — Ath. Quid ergo? illi igitur ut luctatione et cursu et quæ hujus generis reliqua sunt, vincerent, abstinere sese re, quæ vulgo beata prædicatur, sustinuerunt, nostri vero pueri durare non poterunt multo pulchrioris victoriæ causa, quam nos pulcherrimam iis ab ineunte ætate prædicantes fabulis carminumque verbis et cantu delectationem, ut credere licet, afferemus? — Cl. Cujusnam? — Ath. Voluptatum victoriæ potiti fore ut beate vivant, victi vero plane contra. præterea metus ex eo accedens, quod nullo modo fas sit, nullamne nobis vim ha-

ναμιν ἡμῖν οὐκ ἄρα ἕξει κρατεῖν ὧν ἄλλοι κεκρατήκασι
τούτων ὄντες χείρονες; — ΚΛ. Εἰκός γ' οὖν. — ΑΘ.
Ἐπειδὴ τοίνυν ἐνταῦθά ἐσμεν τούτου τοῦ νομίμου πέρι, d
διὰ κάκην δὲ τὴν τῶν πολλῶν εἰς ἀπορίαν ἐπέσομεν,
5 φημὶ τὸ μὲν ἡμέτερον νόμιμον ἀτεχνῶς δεῖν περὶ αὐ-
τῶν τούτων πορεύεσθαι λέγον, ὡς οὐ δεῖ χείρους ἡμῖν
εἶναι τοὺς πολίτας ὀρνίθων καὶ ἄλλων θηρίων πολλῶν,
οἳ κατὰ μεγάλας ἀγέλας γεννηθέντες μέχρι μὲν παιδο-
γονίας ἤθεοι καὶ ἀκήρατοι γάμων τε ἁγνοὶ ζῶσιν, ὅταν
10 δ' εἰς τοῦτο ἡλικίας ἔλθωσι, συνδυασθέντες ἄῤῥην θηλείᾳ
κατὰ χάριν καὶ θήλεια ἄῤῥενι τὸν λοιπὸν χρόνον ὁσίως
καὶ δικαίως ζῶσιν, ἐμμένοντες βεβαίως ταῖς πρώταις e
τῆς φιλίας ὁμολογίαις· δεῖν δὴ θηρίων γε αὐτοὺς ἀμεί-
νους εἶναι. ἐὰν δ' οὖν ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ
15 βαρβάρων τῶν πλείστων διαφθείρωνται, τὴν λεγομένην
ἄτακτον Ἀφροδίτην ἐν αὐτοῖς ὁρῶντές τε καὶ ἀκούοντες
μέγιστον δυναμένην, καὶ οὕτω δὴ μὴ δυνατοὶ γίγνωνται
κατακρατεῖν, δεύτερον νόμον ἐπ' αὐτοῖς μηχανᾶσθαι
841 χρὴ τοὺς νομοφύλακας νομοθέτας γενομένους. — ΚΛ.
20 Τίνα δὴ συμβουλεύεις αὐτοῖς τίθεσθαι νόμον, ἐὰν ὁ νῦν a
τιθέμενος αὐτοὺς ἐκφύγῃ; — ΑΘ. Δῆλον, ὅτι τὸν ἐχό-
μενον τούτου δεύτερον, ὦ Κλεινία. — ΚΛ. Τίνα λέ-
γεις; — ΑΘ. Ἀγύμναστον ὅτι μάλιστα ποιεῖν τὴν τῶν
ἡδονῶν ῥώμην τὴν ἐπίχυσιν καὶ τροφὴν αὐτῆς διὰ
25 πόνων ἄλλοσε τρέποντα τοῦ σώματος. εἴη δ' ἂν τοῦτο,
εἰ ἀναίδεια μὴ ἐνείη τῇ τῶν ἀφροδισίων χρήσει. σπανίῳ
γὰρ αὖ τῷ τοιούτῳ δι' αἰσχύνην χρώμενοι ἀσθενεστέραν b
ἂν αὐτὴν δέσποιναν κτῷντο ὀλιγάκις χρώμενοι. τὸ δὴ
λανθάνειν τούτων δρῶντά τι καλὸν παρ' αὐτοῖς ἔστω
30 νόμιμον ἔθει καὶ ἀγράφῳ νομισθὲν νόμῳ, τὸ δὲ μὴ
λανθάνειν αἰσχρόν, ἀλλ' οὐ τὸ μὴ πάντως δρᾶν. οὕτω
τοῦτο αἰσχρὸν αὖ καὶ καλὸν δευτέρως ἂν ἡμῖν ἐν νόμῳ
γενόμενον κέοιτο, ὀρθότητα ἔχον δευτέραν, καὶ τοὺς
τὰς φύσεις διεφθαρμένους, οὓς ἥττους αὐτῶν προσαγο-
35 ρεύομεν, ἓν γένος ὂν περιλαβόντα τρία γένη βιάζοιτ' ἂν c
μὴ παρανομεῖν. — ΚΛ. Ποῖα δή; — ΑΘ. Τό τε θεο-
σεβὲς ἅμα καὶ φιλότιμον καὶ τὸ μὴ τῶν σωμάτων, ἀλλὰ
τῶν τρόπων τῆς ψυχῆς ὄντων καλῶν γεγονὸς ἐν ἐπιθυ-
μίᾳ. ταῦτα δὴ καθάπερ ἴσως ἐν μύθῳ τὰ νῦν λεγόμεν'
40 ἐστὶν εὐχαί, πολύ γε μὴν ἄριστα, εἴπερ γίγνοιτο ἐν
πάσαις πόλεσι, γίγνοιτο ἄν. τάχα δ' ἄν, εἰ θεὸς ἐθέλοι,
κἂν δυοῖν θάτερα βιασαίμεθα περὶ ἐρωτικῶν, ἢ μηδένα d
τολμᾶν μηδενὸς ἅπτεσθαι τῶν γενναίων ἅμα καὶ ἐλευ-
θέρων πλὴν γαμετῆς ἑαυτοῦ γυναικός, ἄθυτα δὲ παλ-
45 λακῶν σπέρματα καὶ νόθα μὴ σπείρειν μηδὲ ἄγονα ἀῤ-
ῥένων παρὰ φύσιν, ἢ τὸ μὲν τῶν ἀῤῥένων πάμπαν
ἀφελοίμεθ' ἄν· τὸ δὲ γυναικῶν εἴ τις συγγίγνοιτό τινι,
πλὴν ταῖς μετὰ θεῶν καὶ ἱερῶν γάμων ἐλθούσαις εἰς
τὴν οἰκίαν, ὠνηταῖς εἴτε ἄλλῳ ὁτῳοῦν τρόπῳ κτηταῖς, e
50 μὴ λανθάνων ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας πάσας, τάχ' ἂν
ἄτιμον αὐτὸν τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπαίνων νομοθετοῦντες
ὀρθῶς ἂν δόξαιμεν νομοθετεῖν ὡς ὄντως ὄντα ξενικόν.
οὗτος δὴ νόμος, εἴτε εἷς εἴτε δύο αὐτοὺς χρὴ προσαγο-
ρεύειν, κείσθω περὶ ἀφροδισίων καὶ ἁπάντων τῶν ἐρω-

bebit ad obtinendam quam alii his deteriores obtinue- victoriam? — Cl. Est vero probabile. — Ath. Postquam igitur hunc in locum hac de lege pervenimus, vitiositate multorum autem in dubitationem conjecti sumus, nostræ quidem legi sine dubio procedendum censeo his ipsis de rebus declaranti non debere cives nostros deteriores esse avibus aliisque animalibus multis, quæ gregatim prognatæ usque ad gignendi tempus cælibes et integræ nuptiarumque puræ vivant, provectæ autem eo ætatis binæ inter se mas feminæ per gratiam et femina mari junctæ reliquum vitæ tempus sancte justeque agant, firmiter in prima amicitiæ stipulatione perseverantes; meliores igitur eos animalibus esse oportere. qui si tamen a ceteris Græcis barbarisque plurimis corrumpantur, quod inordinatam, quæ dicitur, Venerem apud illos plurimum valere videant atque audiant, et hanc ob causam temperare sibi non possint, secundam in eos necesse est legem comparari a legum custodibus legum latoribus factis. — Cl. Quamnam igitur ferendam iis legem suades, si eam, quæ nunc fertur, tenere non potuerint? — Ath. Scilicet proxime ab hac positam secundam, o Clinia. — Cl. Quam dicis? — Ath. Ut inexercitatam quam maxime vim voluptatum reddat quisque affluentiam ejus et alimentum laboribus in alias corporis partes avertens; id quod fieri poterit remota a Veneris usu impudentia. nam raro ea propter pudorem utentes minus potentem sibi dominam eam reddent propter utendi raritatem. itaque clam facere tale quid facientem honestum apud eos legitimum habetor consuetudine legeque non scripta sancitum, non clam facere turpe, neque vero omnino non facere. ita hoc turpe rursus et honestum secundo loco nobis lege cum factum fuerit, constitutum erit, veritatem habens secundam, eosque, quorum natura corrupta est, quos semet ipsis inferiores appellamus, quod genus unum est, tria circumplexa genera ne contra legem faciant, vi coercebunt. — Cl. Quænam? quæso. — Ath. Et deos reverens et honoris studiosum et pulchrorum non corporum, sed animi morum appetens. jam hæc fortasse vota tamquam in fabula nunc dicuntur, longe tamen optimum, si in omnibus civitatibus fierent, sine dubio esset. sed fortasse, si deus velit, etiam alterum ex duobus vi obtineamus in re amatoria, ut aut nemo quemquam ingenuorum simulque generosorum præter conjugem suam attingere neve sacris carentia pellicum semina et spuria nec sterilia marium præter naturam serere audeat, aut marium quidem amorem penitus tollamus, de feminis vero si quis rem habeat cum aliqua præter eas, quæ cum diis et nuptiis sacris in domum intraverint, sive emptis sive alio quocumque modo possessis, neque viros mulieresque omnes lateat, hunc lege privantes qualibet laude publica fortasse recte privare videamur ut vere a republica alienum. hæc igitur lex, sive una est sive duas appellari oportet, de re

842τικῶν, ὅσα πρὸς ἀλλήλους διὰ τὰς τοιαύτας ἐπιθυμίας a
ὁμιλοῦντες ὀρθῶς τε καὶ οὐκ ὀρθῶς πράττομεν. —
ΜΕΓ. Καὶ τοίνυν, ὦ ξένε, ἐγὼ μέν σοι σφόδρα δεχοί-
μην ἂν τοῦτον τὸν νόμον, ὁ δὲ δὴ Κλεινίας αὐτὸς φρα-
ζέτω, τί ποτε περὶ αὐτῶν διανοεῖται. — ΚΛ. Ἔσται
5 ταῦτα, ὦ Μέγιλλε, ὁπόταν γε δή μοι δόξῃ τις παρα-
πεπτωκέναι καιρός· νῦν μὴν ἐῶμεν τὸν ξένον ἔτι εἰς τὸ
πρόσθεν προϊέναι τῶν νόμων. — ΜΕΓ. Ὀρθῶς. —
ΑΘ. Ἀλλὰ μὴν νῦν γε προϊόντες ἤδη σχεδόν ἐσμεν ἐν b
τῷ κατεσκευάσθαι μὲν ξυσσίτια, ὅ φαμεν ἄλλοθι μὲν
10 ἂν χαλεπὸν εἶναι, ἐν Κρήτῃ δὲ οὐδεὶς ἄλλως ἂν ὑπολά-
βοι δεῖν γίγνεσθαι· τὸ δὲ τίνα τρόπον, πότερον ὡς ἐν-
θάδε, ἢ καθάπερ ἐν Λακεδαίμονι, ἢ παρὰ ταῦτα ἔστι
τι τρίτον εἶδος ξυσσιτίων ἀμφοῖν τούτοιν ἄμεινον ἂν
ἔχον, τοῦτο οὔτ' ἐξευρεῖν μοι χαλεπὸν εἶναι δοκεῖ μέγα
15 τε ἀγαθὸν εὑρεθὲν οὐδὲν ἀπεργάσεσθαι· καὶ γὰρ νῦν ἐμ-
μελῶς ἔχειν κατεσκευασμένα. Τούτοις δ' ἐστὶν ἀκό- c
λουθον ἡ τοῦ βίου κατασκευή, τίν' αὐτοῖς ἂν τρόπον
ἕποιτο. βίος δὴ ἄλλαις μὲν πόλεσι παντοδαπῶς ἂν καὶ
πολλαχόθεν εἴη, μάλιστα δὲ ἐκ διπλασίων, ἢ τούτοις·
20 ἐκ γῆς γὰρ καὶ ἐκ θαλάττης τοῖς πλείστοις τῶν Ἑλλή-
νων ἐστὶ κατεσκευασμένα τὰ περὶ τὴν τροφήν, τούτοις
δὲ μόνον ἐκ γῆς. τῷ μὲν οὖν νομοθέτῃ τοῦτο ῥᾷον· οὐ
γὰρ μόνον ἡμίσεις αὖ γίγνονται νόμοι μέτριοι, πολὺ
δ' ἐλάττους, ἔτι δ' ἐλευθέροις ἀνθρώποις μᾶλλον πρέ- d
25 ποντες. ναυκληρικῶν μὲν γὰρ καὶ ἐμπορικῶν καὶ κα-
πηλευτικῶν καὶ πανδοκεύσεων καὶ τελωνικῶν καὶ με-
ταλλειῶν καὶ δανεισμῶν καὶ ἐπιτόκων τόκων καὶ ἄλλων
μυρίων τοιούτων τὰ πολλὰ ἀπήλλακται χαίρειν αὐτοῖς
εἰπὼν ὁ περὶ ταύτην τὴν πόλιν νομοθέτης, γεωργοῖς δὲ
30 καὶ νομεῦσι καὶ μελιττουργοῖς καὶ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα
φυλακτηρίοις τε καὶ ἐπιστάταις ὀργάνων νομοθετήσει,
τὰ μέγιστα ἤδη νενομοθετηκὼς περὶ γάμους ἅμα καὶ e
γενέσεις παίδων καὶ τροφάς, ἔτι δὲ καὶ παιδείας ἀρχῶν
τε καταστάσεις ἐν τῇ πόλει. νῦν δ' ἐπὶ τοὺς τὴν τροφὴν
35 καὶ ὅσοι περὶ αὐτὴν ταύτην συνδιαπονοῦσιν, ἀναγκαῖον
νομοθετοῦντά ἐστι τρέπεσθαι. Πρῶτον δὴ νόμοι ἔστω-
σαν λεγόμενοι τοὔνομα γεωργικοί. Διὸς ὁρίου μὲν πρῶ-
τος νόμος ὅδε εἰρήσθω· μὴ κινείτω γῆς ὅρια μηδεὶς
40 μήτε οἰκείου πολίτου γείτονος μήτε ὁμοτέρμονος ἐπ'
843ἐσχατιᾶς κεκτημένος ἄλλῳ ξένῳ γειτονῶν, νομίσας τὸ a
τἀκίνητα κινεῖν ἀληθῶς τοῦτο εἶναι, βουλέσθω δὲ πᾶς
πέτρον ἐπιχειρῆσαι κινεῖν τὸν μέγιστον ἄλλον πλὴν
ὅρον μᾶλλον, ἢ σμικρὸν λίθον ὁρίζοντα φιλίαν καὶ ἔχ-
45 θραν ἔνορκον παρὰ θεῶν· τοῦ μὲν γὰρ ὁμόφυλος Ζεὺς
μάρτυς, τοῦ δὲ ξένιος, οἳ μετὰ πολέμων τῶν ἐχθίστων
ἐγείρονται. καὶ ὁ μὲν πεισθεὶς τῷ νόμῳ ἀναίσθητος τῶν
ἀπ' αὐτοῦ κακῶν γίγνοιτ' ἄν, καταφρονήσας δὲ διτταῖς
δίκαις ἔνοχος ἔστω, μιᾷ μὲν παρὰ θεῶν καὶ πρώτῃ,
50 δευτέρᾳ δὲ ὑπὸ νόμου. μηδεὶς γὰρ ἑκὼν κινείτω γῆς b
ὅρια γειτόνων· ὃς δ' ἂν κινήσῃ, μηνυέτω μὲν ὁ βουλό-
μενος τοῖς γεωργοῖς, οἱ δὲ εἰς τὸ δικαστήριον ἀγόντων·
ἣν δέ τις ὄφλῃ τὴν τοιαύτην δίκην, ὡς ἀνάδαστον γῆν
λάθρα καὶ βίᾳ ποιοῦντος τοῦ ὀφλόντος, τιμάτω τὸ δι-

venerea omnibusque rebus amatoriis, quas conversantes inter nos ob hujusmodi cupiditates vel recte vel secus administramus, lata esto. — Meg. Et profecto, o hospes, equidem valde hanc legem tuam accipio, Clinias vero ipse ostendito, quidnam de iis sentiat. — Cl. Ita faciam, o Megille, quando mihi opportunitas accidisse videbitur; nunc tamen hospitem porro procedere in legibus ferendis sinamus. — Meg. Recte. — Ath. At enimvero nunc jam procedentes versamur fere in conviviorum instituto, quod alibi quidem difficile futurum dicimus, in Creta vero nemo aliter fieri debere putabit; sed quonam modo, utrum ut hic, an ut Lacedæmone, an præter hæc tertium quoddam sit genus conviviorum his utrisque melius, neque inventu mihi difficile neque, si inventum sit, magnum emolumentum allaturum videtur, propterea quod nunc quoque commode sint constituta. Proximum autem est victus comparandi ratio, qualis convenire eis videatur. victus igitur aliis civitatibus cum vario modo multisque ex rebus veniat, tum maxime ex duplo pluribus, quam his; ex terra enim et ex mari plerique Græcorum comparata alimenta habent, hi vero tantum ex terra. jam legislatori id facilius; nam non solum dimidia rursus pars legum, sed multo pauciores sufficiunt et quæ liberos homines magis deceant. naviculařias enim et mercatorias et cauponias et ad deversaria spectantes et vectigales et ad metalla et mutuationes et usuras usurarias et alia ejus generis innumera spectantes maximam partem ut nihil ad se pertinentes missas faciens hujus civitatis legislator agricolis et pastoribus et apiariis et harum rerum custodibus et instrumentorum curatoribus leges feret, postquam maximas jam tulit de nuptiis liberorumque procreatione atque educatione, item de eruditione et magistratuum in civitate constitutione. nunc vero ad eos, qui alimenta parant et qui hanc ipsam operam adjuvant, leges ferentem convertere se oportet. Primum igitur leges sunto nominatim agricolis latæ. Jovis terminalis prima hæc dicta esto lex : ne quis agri terminos moveto nec popularis civis vicini nec finitumi in extrema regione possessor alius extranei vicinus, hoc vere esse immota movere arbitratus, et præoptato quivis saxum movere maximum aliud, quod terminus non sit, potius, quam parvum lapidem cum jurejurando divinitus amicitiam et inimicitiam discriminantem; alterius enim Juppiter gentilicius testis, alterius hospitalis, qui cum bellis infestissimis excitantur. et qui legi obediverit, nihil incommodorum ex ea accidentium sentiet, qui vero contempserit, duplicibus pœnis obnoxius esto, uni et primæ divinitus, alteri a lege infligendæ. nemo enim sciens agri terminos vicinorum moveto : qui tamen moverit, eum quicunque volet indicato agricolis, agricolæ autem in judicium ducunto; ac si quis eo nomine condemnatus fuerit, in eum ut in novam

καστήριον, ὅ τι ἂν δέῃ πάσχειν ἢ ἀποτίνειν τὸν ἡττηθέντα. Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο βλάβαι πολλαὶ καὶ σμικραὶ γειτόνων γιγνόμεναι, διὰ τὸ θαμίζειν ἔχθρας ὄγκον μέγαν ἐντίκτουσαι, χαλεπὴν καὶ σφόδρα πικρὰν γειτονίαν ἀπεργάζονται. διὸ χρὴ πάντως εὐλαβεῖσθαι γείτονα γείτονι μηδὲν ποιεῖν διάφορον, τῶν τε ἄλλων πέρι καὶ δὴ καὶ ἐπεργασίας ξυμπάσης σφόδρα διευλαβούμενον· τὸ μὲν γὰρ βλάπτειν οὐδὲν χαλεπὸν, ἀλλ' ἀνθρώπου παντὸς, τὸ δ' ἐπωφελεῖν οὐδαμῇ ἅπαντος. ὃς δ' ἂν ἐπεργάζηται τὰ τοῦ γείτονος ὑπερβαίνων τοὺς ὅρους, τὸ μὲν βλάβος ἀποτινέτω, τῆς δὲ ἀναιδείας ἅμα καὶ ἀνελευθερίας ἕνεκα ἰατρευόμενος διπλάσιον τοῦ βλάβους ἄλλο ἐκτισάτω τῷ βλαφθέντι. τούτων δὲ καὶ ἁπάντων τῶν τοιούτων ἐπιγνώμονές τε καὶ δικασταὶ καὶ τιμηταὶ γιγνέσθων ἀγρονόμοι, τῶν μὲν μειζόνων, καθάπερ ἐν τοῖς πρόσθεν εἴρηται, πᾶσα ἡ τοῦ δωδεκατημορίου τάξις, τῶν ἐλαττόνων δὲ οἱ φρούραρχοι τούτων. καὶ ἐάν τις βοσκήματα ἐπινέμῃ, τὰς βλάβας ὁρῶντες κρινόντων καὶ τιμώντων. καὶ ἐὰν ἐσμοὺς ἀλλοτρίους σφετερίζῃ τις τῇ τῶν μελιττῶν ἡδονῇ ξυνεπόμενος καὶ κατακρούων οὕτως οἰκειῶται, τινέτω τὴν βλάβην. καὶ ἐὰν πυρεύων τὴν ὕλην μὴ διευλαβηθῇ τῶν τοῦ γείτονος, τὴν δόξασαν ζημίαν τοῖς ἄρχουσι ζημιούσθω. καὶ ἐὰν φυτεύων μὴ ἀπολείπῃ τὸ μέτρον τῶν τοῦ γείτονος χωρίων, καθάπερ εἴρηται καὶ πολλοῖς νομοθέταις ἱκανῶς, ὧν τοῖς νόμοις χρὴ προσχρῆσθαι καὶ μὴ πάντα ἀξιοῦν πολλὰ καὶ σμικρὰ καὶ τοῦ ἐπιτυχόντος νομοθέτου γιγνόμενα τὸν μείζω πόλεως κοσμητὴν νομοθετεῖν. ἐπεὶ καὶ τῶν ὑδάτων πέρι γεωργοῖσι παλαιοὶ καὶ καλοὶ νόμοι κείμενοι οὐκ ἄξιοι παροχετεύειν λόγοις, ἀλλ' ὁ βουληθεὶς ἐπὶ τὸν αὑτοῦ τόπον ἄγειν ὕδωρ ἀγέτω μὲν ἀρχόμενος ἐκ τῶν κοινῶν ναμάτων, μὴ ὑποτέμνων πηγὰς φανερὰς ἰδιώτου μηδενὸς, ᾗ δ' ἂν βούληται ἄγειν, πλὴν δι' οἰκίας ἢ ἱερῶν τινῶν ἢ καὶ μνημάτων, ἀγέτω, μὴ βλάπτων πλὴν αὐτῆς τῆς ὀχεταγωγίας. ἀυδρία δὲ εἴ τισι τόποις ξύμφυτος ἐκ γῆς τὰ ἐκ Διὸς ἰόντα ἀποστέγει νάματα, καὶ ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων πωμάτων, ὀρυττέτω μὲν ἐν τῷ αὑτοῦ χωρίῳ μέχρι τῆς κεραμίδος γῆς, ἐὰν δ' ἐν τούτῳ τῷ βάθει μηδαμῶς ὕδατι προστυγχάνῃ, παρὰ τῶν γειτόνων ὑδρευέσθω μέχρι τοῦ ἀναγκαίου πώματος ἑκάστοις τῶν οἰκετῶν· ἐὰν δὲ δι' ἀκριβείας ᾖ καὶ τοῖς γείτοσι, τάξιν τῆς ὑδρείας ταξάμενος παρὰ τοῖς ἀγρονόμοις, ταύτην ἡμέρας ἑκάστης κομιζόμενος, οὕτως κοινωνείτω τοῖς γείτοσιν ὕδατος. ἐὰν δὲ ἐκ Διὸς ὕδατα γιγνόμενα, τὸν ἐπάνω γεωργοῦντα ἢ καὶ ὁμότοιχον οἰκοῦντα τῶν ὑποκάτω βλάπτῃ τις μὴ διδοὺς ἐκροήν, ἢ τοὐναντίον ὁ ἐπάνω μεθιεὶς εἰκῇ τὰ ῥεύματα βλάπτῃ τὸν κάτω, καὶ περὶ ταῦτα μὴ ἐθέλωσι διὰ ταῦτα κοινωνεῖν ἀλλήλοις, ἐν ἄστει μὲν ἀστυνόμον, ἐν ἀγρῷ δὲ ἀγρονόμον ἐπάγων ὁ βουλόμενος ταξάσθω, τί χρὴ ποιεῖν ἑκάτερον· ὁ δὲ μὴ ἐμμένων ἐν τῇ τάξει φθόνου θ' ἅμα καὶ δυσκόλου ψυχῆς ὑπεχέτω δίκην, καὶ ὀφλὼν διπλάσιον τὸ βλάβος ἀποτινέτω τῷ βλαφθέντι, μὴ ἐθελήσας τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι. Ὀπώρας δὲ δὴ χρὴ κοι-

agrorum divisionem clam et vi molientem statuito judicium, quid pati vel pendere victum oporteat. Deinde, cum parva damna multa inter vicinos illata ob crebritatem inimicitiarum molem magnam ingenerantia gravem et valde acerbam vicinitatem reddant, omni ratione cavere debet vicinus, vicino ne quid incommodet, cum reliquis in rebus, tum in omni arandi agri egressione magnam cautionem adhibens; nam lædere non est difficile, sed hominis cujuslibet, juvare autem neutiquam cujusvis. qui vero fines egrediens vicini agrum arat, damnum rependito et simul propter impudentiam atque illiberalitatem medicinæ causa alterum damni duplum ei, cui illatum fuerit, persolvito. harum autem et omnium hujusmodi rerum cognitores et judices atque æstimatores sunto agrorum magistri, graviorum quidem, ut antea dictum est, totus duodecimæ partis ordo, minorum vero custodibus in his præfecti. et si quis pecora extra fines pascit, damna inspicientes judicanto atque æstimanto. et si examina aliena ad se traducit aliquis apum delectationi obsequens et pulsando detractas suas facit, damnum rependito. et si ignem accendens flammæ capacibus vicini rebus non caverit, tanto, quantum magistratibus visum fuerit, detrimento multator. et si plantans certum a locis vicini intervallum non relinquit, quemadmodum satis et a multis legislatoribus definitum est, quorum leges adhibere debemus neque omnia, quæ multa sunt, parva et obvii cujusvis legislatoris majori illi civitatis adornandæ curatori sancienda mandare. si quidem et de aquis latæ agricolis veteres et bonæ leges sunt, quarum cursum alio flectere verbis non decet, sed qui suum in locum ducere aquam vult, a communibus aquis initio facto ducito ita, ut ne cujusquam privati fontes apertos intercidat, et ducito qua volet, præterquam per domum vel locos consecratos vel etiam monumenta, nihil damni præter ipsum aquæductum inferens. quodsi quibus locis insita ob terræ naturam ariditas a Jove defluentes humores non recipit, eumque necessarii potus deficiunt, fodito suis in finibus usque ad terram argillaceam, qua tenus depresso puteo si nullo modo aqua potitur, a vicinis petito quantum singulorum familiarium necessitas bibendi exiget: quodsi vicinis quoque parca sit, certum aquationis modum, quem sibi apud agrorum magistros statuendum curaverit, cotidie auferens sic communi cum vicinis aqua utitor. si vero aquas fundente Jove supra se colentem vel etiam contiguam domum habitantem inferiorum aliquis ne effluant prohibendo lædit, vel contra superior temere emittendo flumina lædit inferiorem, ideoque nolunt hæc communia inter se habere, in urbe urbis magistrum, in agro magistrum agrorum adhibens qui volet statuendum curato, quid facere utrumque oporteat; in quo qui non steterit, invidiæ simul et morosi animi reus esto, et condemnatus duplex rependito damnum læso, quod magistratibus obedire noluerit. Fructuum vero communis omnium usus

νωνίαν ποιεῖσθαι πάντας τοιάνδε τινά· διττὰς ἡμῖν δω-
ρεὰς ἡ θεὸς ἔχει χάριτος αὕτη, τὴν μὲν παιδείαν Διο-
νυσιάδα ἀθησαύριστον, τὴν δ' εἰς ἀπόθεσιν γενομένην
κατὰ φύσιν. ἔστω δὴ περὶ ὀπώρας ὅδε νόμος ταχθείς·
5 ὃς ἂν ἀγροίκου ὀπώρας γεύσηται, βοτρύων εἴτε καὶ σύ-
κων, πρὶν ἐλθεῖν τὴν ὥραν τὴν τοῦ τρυγᾶν ἀρκτούρῳ e
ξύνδρομον, εἴτ' ἐν τοῖς αὑτοῦ χωρίοις εἴτε καὶ ἐν ἄλ-
λων, ἱερὰς μὲν πεντήκοντα ὀφειλέτω τῷ Διονύσῳ δρα-
χμάς, ἐὰν ἐκ τῶν ἑαυτοῦ δρέπῃ, ἐὰν δ' ἐκ τῶν γειτό-
10 νων, μνᾶν, ἐὰν δ' ἐξ ἄλλων, δύο μέρη τῆς μνᾶς. ὃς δ'
ἂν τὴν γενναίαν νῦν λεγομένην σταφυλὴν ἢ τὰ γενναῖα
σῦκα ἐπονομαζόμενα ὀπωρίζειν βούληται, ἐὰν μὲν ἐκ
τῶν οἰκείων λαμβάνῃ, ὅπως ἂν ἐθέλῃ καὶ ὁπόταν βού-
ληται, καρπούσθω, ἐὰν δ' ἐξ ἄλλων μὴ πείσας, ἑπό-
15 μενος τῷ νόμῳ τῷ μὴ κινεῖν ὅ τι μὴ κατέθετο, ἐκείνως
845 ἀεὶ ζημιούσθω· ἐὰν δὲ δὴ δοῦλος μὴ πείσας τὸν δεσπό- a
την τῶν χωρίων ἅπτηταί του τῶν τοιούτων, κατὰ ῥᾶγα
βοτρύων καὶ σῦκον συκῆς ἰσαρίθμους πληγὰς τούτοις
μαστιγούσθω. μέτοικος δὲ ὠνούμενος τὴν γενναίαν
20 ὀπώραν ὀπωριζέτω, ἐὰν βούληται. ἐὰν δὲ ξένος ἐπιδη-
μήσας ὀπώρας ἐπιθυμῇ φαγεῖν διαπορευόμενος τὰς
ὁδούς, τῆς μὲν γενναίας ἁπτέσθω, ἐὰν βούληται, μεθ'
ἑνὸς ἀκολούθου χωρὶς τιμῆς, ξένια δεχόμενος, τῆς δὲ
ἀγροίκου λεγομένης καὶ τῶν τοιούτων ὁ νόμος εἰργέτω b
25 μὴ κοινωνεῖν ἡμῖν τοὺς ξένους· ἐὰν δέ τις ἀίστωρ ὢν
αὐτὸς ἢ δοῦλος ἅψηται, τὸν μὲν δοῦλον πληγαῖς κολά-
ζειν, τὸν δὲ ἐλεύθερον ἀποπέμπειν νουθετήσαντα καὶ
διδάξαντα τῆς ἄλλης ὀπώρας ἅπτεσθαι τῆς εἰς ἀπόθεσιν
ἀσταφίδος οἴνου τε καὶ ξηρῶν σύκων ἀνεπιτηδείου κε-
30 κτῆσθαι. ἀπίων δὲ πέρι καὶ μήλων καὶ ῥοῶν καὶ πάντων
τῶν τοιούτων αἰσχρὸν μὲν μηδὲν ἔστω λάθρα λαμβά- c
νειν, ὁ δὲ ληφθεὶς ἐντὸς τριάκοντα ἐτῶν γεγονὼς τυπτέ-
σθω καὶ ἀμυνέσθω ἄνευ τραυμάτων, δίκην δ' εἶναι
ἐλευθέρῳ τῶν τοιούτων πληγῶν μηδεμίαν· ξένῳ δὲ κα-
35 θάπερ ὀπώρας, ἐξέστω καὶ τῶν τοιούτων μέτοχον εἶναι·
ἐὰν δὲ πρεσβύτερος ὢν ἅπτηται τούτων, φαγὼν αὐτοῦ
καὶ ἀποφέρων μηδὲν καθάπερ ὁ ξένος ταύτῃ κοινωνείτω
τῶν τοιούτων ἁπάντων, μὴ πειθόμενος δὲ τῷ νόμῳ
κινδυνευέτω ἀναγώνιστος γίγνεσθαι περὶ ἀρετῆς, ἐὰν d
40 εἰς τότε τὰ τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ τοὺς τότε κριτάς τις
ἀναμιμνήσκῃ. Ὕδωρ δὲ πάντων μὲν τὸ περὶ τὰς κη-
πείας διαφερόντως τρόφιμον, εὐδιάφθαρτον δέ· οὔτε
γὰρ γῆν οὔτε ἥλιον οὔτε πνεύματα, τοῖς ὕδασι ξύντροφα
τῶν ἐκ γῆς ἀναβλαστανόντων, ῥᾴδιον φθείρειν φαρμα-
45 κεύσεσιν ἢ ἀποτροπαῖς ἢ καὶ κλοπαῖς, περὶ δὲ τὴν
ὕδατος φύσιν ἐστὶ τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα δυνατὰ γίγνε-
σθαι. διὸ δὴ βοηθοῦ δεῖται νόμου. ἔστω τοίνυν ὅδε περὶ e
αὐτοῦ· ἄν τις διαφθείρῃ ἑκὼν ὕδωρ ἀλλότριον, εἴτε καὶ
πηγαῖον εἴτε καὶ συναγυρτόν, φαρμακείαις ἢ σκάμμα-
50 σιν ἢ κλοπαῖς, ὁ βλαπτόμενος δικαζέσθω πρὸς τοὺς
ἀστυνόμους, τὴν ἀξίαν τῆς βλάβης ἀπογραφόμενος·
ἂν δέ τις ὄφλῃ φαρμακείαις τισὶ βλάπτων, πρὸς τῷ
τιμήματι καθηράτω τὰς πηγὰς ἢ τἀγγεῖον τοῦ ὕδατος,
ὅπηπερ ἂν οἱ τῶν ἐξηγητῶν νόμοι ἀφηγῶνται δεῖν γί-

hujusmodi esse debet : duo nobis gratiæ dona hæc dea largitur, unum Bacchi disciplinam, quæ recondi nequit, alterum ad reponendum natura factum. esto igitur de fructibus hæcce lex constituta : qui agrestes fructus gustaverit, uvas sive ficos, antequam vindemiæ tempus venerit una cum arcturo, sive suis in finibus sive in alienis, sacras quinquaginta debeto Baccho drachmas, si de suis decerpit, sin de vicinis, minam, si de aliis, duas partes minæ. qui vero generosam, quæ nunc vocatur, uvam vel quas generosas appellamus, ficos legere vult, si de propriis sumit, quomodo placebit et quando volet, metito, sin de aliis, si non persuaserit, secundum legem movere quæ non posuerit vetantem isto semper multator modo. si vero servus, qui non persuaserit agrorum domino, horum aliquid attingit, pro singulis uvarum acinis ficique ficis totidem verberibus flagellator. inquilinus autem pretium solvens generosos fructus, si volet, legito. si autem peregrinus advena per vias incedens fructus comedere cupit, generosos, si volet, attingito cum uno pedisequo sine pretio, munera capiens hospitalia, eorum vero, qui agrestes vocantur, et qui ejus generis sunt, communione lex nobis prohibeto peregrinos : quodsi quis ignorantia vel ipse vel servus attigerit, servum quidem verberibus puniat, ingenuum autem dimittat monitum jussumque reliquos attingere fructus ad recondendum, ut uva passa et vinum et aridæ fici fiant, ineptos. quod ad pira et mala et mala punica et omnia hujusmodi attinet, non turpe esto clam ea prehendere, sed prehensus, si triginta annis minor est, verberator et arcetor sine vulneribus, neque ingenuo jus sit talium verberum causa quemquam accusare; peregrino autem quemadmodum fructuum generosorum, ita etiam horum fas esto participem fieri; si vero major natu hæc attingit, ibidem edens et nihil auferens sicut peregrinus ita horum omnium particeps esto, non parens autem legi prohiberi virtutis certamine periclitator, si tunc talia de eo judices tunc futuros quispiam admoneat. Aqua autem omnium quidem in hortis colendis maximam nutriendi vim habet, sed facile corrumpi potest; nam neque terram neque solem neque auras, quæ una cum aquis e terra provenientia nutriunt, facile est corrumpere medicando aut avertendo aut furando, aquæ vero naturæ accidere hæc omnia possunt. propterea legis auxilio indiget. itaque hæcce de eo esto : si quis sciens corrumpit aquam alienam, sive fontanam sive collecticiam, medicamentis vel fossis vel furtis, is, cui damnum infertur, judicio contendito apud urbis magistros, perscribendam curans damni æstimationem; si quis autem condemnatus fuerit damni medicando illati, præter multam fontes vel receptaculum aquæ purgato, utcunque interpretum leges purgationem quamque

γνεσθαι τὴν κάθαρσιν ἑκάστοτε καὶ ἑκάστοις. Περὶ δὲ ξυγκομιδῆς τῶν ὡραίων ἁπάντων ἐξέστω τῷ βουλομένῳ 846 a τὸ ἑαυτοῦ διὰ παντὸς τόπου κομίζεσθαι, ὅπῃπερ ἂν ἢ μηδὲν μηδένα ζημιοῖ ἢ τριπλάσιον αὐτὸς κέρδος τῆς 5 τοῦ γείτονος ζημίας κερδαίνῃ. τούτων δὲ ἐπιγνώμονας τοὺς ἄρχοντας γίγνεσθαι καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσα τις ἂν ἑκὼν ἄκοντα βλάπτῃ βίᾳ ἢ λάθρα, αὐτὸν ἢ τῶν αὑτοῦ τι, διὰ τῶν αὑτοῦ κτημάτων· πάντα τὰ τοιαῦτα τοῖς ἄρχουσιν ἐπιδεικνὺς τιμωρείσθω μέχρι τριῶν μνῶν 10 ὄντος τοῦ βλάβους, ἐὰν δ' ἔγκλημά τῳ μεῖζον ἄλλῳ b πρὸς ἄλλον γίγνηται, πρὸς τὰ κοινὰ δικαστήρια φέρων τὴν δίκην τιμωρείσθω τὸν ἀδικοῦντα. ἐὰν δέ τις τῶν ἀρχόντων δοκῇ μετ' ἀδίκου γνώμης κρίνειν τὰς ζημίας, τῶν διπλασίων ὑπόδικος ἔστω τῷ βλαφθέντι· τὰ δὲ αὖ 15 τῶν ἀρχόντων ἀδικήματα εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια ἐπανάγειν τὸν βουλόμενον ἑκάστων τῶν ἐγκλημάτων. μυρία δὲ ταῦτα ὄντα καὶ σμικρὰ νόμιμα, καθ' ἃ δεῖ τὰς τιμωρίας γίγνεσθαι, λήξεών τε πέρι δικῶν καὶ προσκλήσεων καὶ κλητήρων, εἴτ' ἐπὶ δυεῖν εἴτ' ἐφ' ὁπόσων δεῖ c 20 καλεῖσθαι, καὶ πάντα ὁπόσα τοιαῦτά ἐστιν, οὔτ' ἀνομοθέτητα οἷόν τ' εἶναι γέροντός τε οὐκ ἄξια νομοθέτου, νομοθετούντων δ' αὐτὰ οἱ νέοι πρὸς τὰ τῶν πρόσθεν νομοθετήματα ἀπομιμούμενοι, σμικρὰ πρὸς μεγάλα, καὶ τῆς ἀναγκαίας αὐτῶν χρείας ἐμπείρως ἴσχοντες, 25 μέχριπερ ἂν πάντα ἱκανῶς δόξῃ κεῖσθαι· τότε δὲ ἀκίνητα ποιησάμενοι ζώντων τούτοις ἤδη χρώμενοι μέτριον ἔχουσι.

Τὸ δὲ τῶν ἄλλων δημιουργῶν ποιεῖν χρὴ κατὰ τόδε· d πρῶτον μὲν ἐπιχώριος μηδεὶς ἔστω τῶν περὶ τὰ δη- 30 μιουργικὰ τεχνήματα διαπονούντων μηδὲ οἰκέτης ἀνδρὸς ἐπιχωρίου· τέχνην γὰρ ἱκανὴν πολλῆς ἀσκήσεως ἅμα καὶ μαθημάτων πολλῶν δεομένην κέκτηται πολίτης ἀνὴρ τὸν κοινὸν τῆς πόλεως κόσμον σώζων καὶ κτώμενος, οὐκ ἐν παρέργῳ δεόμενον ἐπιτηδεύειν. δύο 35 δὲ ἐπιτηδεύματα ἢ δύο τέχνας ἀκριβῶς διαπονεῖσθαι σχεδὸν οὐδεμία φύσις ἱκανὴ τῶν ἀνθρωπίνων, οὐδ' αὖ e τὴν μὲν αὐτὸς ἱκανῶς ἀσκεῖν, τὴν δὲ ἄλλον ἀσκοῦντα ἐπιτροπεύειν. τοῦτ' οὖν ἐν πόλει ὑπάρχον δεῖ πρῶτον γίγνεσθαι· μηδεὶς χαλκεύων ἅμα τεκταινέσθω, μηδ' αὖ 40 τεκταινόμενος χαλκευόντων ἄλλων ἐπιμελείσθω μᾶλλον, ἢ τῆς αὑτοῦ τέχνης, πρόφασιν ἔχων, ὡς πολλῶν οἰκετῶν ἐπιμελούμενος ἑαυτῷ δημιουργούντων εἰκότως μᾶλλον ἐπιμελεῖται ἐκείνων διὰ τὸ τὴν πρόσοδον ἐκεῖ- 847 a θεν αὐτῷ πλείω γίγνεσθαι τῆς αὑτοῦ τέχνης, ἀλλ' εἰς 45 μίαν ἕκαστος τέχνην ἐν πόλει κεκτημένος ἀπὸ ταύτης ἅμα καὶ τὸ ζῆν κτάσθω. τοῦτον δὴ τὸν νόμον ἀστυνόμοι διαπονούμενοι σωζόντων καὶ τὸν μὲν ἐπιχώριον, ἐὰν εἴς τινα τέχνην ἀποκλίνῃ μᾶλλον, ἢ τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν, κολαζόντων ὀνείδεσί τε καὶ ἀτι- 50 μίαις, μέχρι περ ἂν κατευθύνωσιν εἰς τὸν αὑτοῦ δρόμον, ξένων δὲ ἄν τις ἐπιτηδεύῃ δύο τέχνας, δεσμοῖσί τε καὶ χρημάτων ζημίαις καὶ ἐκβολαῖς ἐκ τῆς πόλεως κο- b λάζοντες ἀναγκαζόντων ἕνα μόνον, ἀλλὰ μὴ πολλοὺς εἶναι. μισθῶν δὲ αὐτοῖς πέρι καὶ τῶν ἀναιρέσεων τῶν

et quibusque faciendam monstrabunt. Quod autem ad comportandas fruges omnes attinet, licitum esto volenti suum portare per quemlibet locum, ubi vel nullum cuiquam damnum inferat vel ipse triplum damni vicino illati lucretur. horum autem cognitores fiant magistratus et reliquorum damnorum omnium, quæ quis volens nolenti vi vel clam, ipsi vel ejus bonorum alicui, per sua bona inferat: omnia hæc ad magistratus deferens vindicato, si damnum intra tres minas est, si vero majus alter alteri crimini dat, communibus judiciis rem judicandam tradens injuriam sibi illatam vindicato. si autem magistratuum aliquis injustam in judicandis damnis sententiam ferre videbitur, dupli reus agitor a læso; rursus autem magistratuum injurias in singulis litibus ad communia judicia qui volet referat. sed infinita hæc et parva legitima, secundum quæ vindicationes fieri necesse est, de litium intentionibus, de vocationibus, de testibus vocationis, utrum duo, an quot numero adhibendi sint, et omnia quæ hujus generis sunt, neque non definiri legibus debent et sene legislatore non digna sunt, sed juvenes ea ferunto ad latorum a prioribus exemplum, parva ad exemplum magnorum, et necessarii eorum usus experientia instructi, quoad omnia satis constituta videbuntur; tum vero immotis factis his jam commode se habentibus vivunto utentes.

Quod ad reliquos opifices attinet, ad hunc modum faciendum est: primum indigena nemo esto eorum, qui artificiis opificum operam dent, neque servus viri indigenæ; artem enim satis magnam multa simul exercitatione multaque disciplina indigentem tenet civis communem civitatis ordinem conservans et parans, id quod non obiter agentis studium requirit. duo autem studia duasve artes accurate tractare nulla fere humana satis potest natura, nec rursus aliam ipse satis exercere, aliam alium exercentem regere. hoc igitur in civitate primum ut adsit, agendum: nemo faber ærarius simul lignarius esto, nec rursus lignarius ærariorum aliorum curam majorem, quam suæ artis gerito, hoc prætexens, quod in multorum servorum opus sibi facientium curatione consentaneum sit majorem illorum curam gerere propterea, quod plus inde ad se, quam sua ex arte redeat, sed unus unam quisque artem in civitate tenens ea simul et victum sibi parato. hanc igitur legem urbis magistri data opera servanto et indigenam quidem, si ad artem aliquam magis, quam ad virtutis curam inclinat, opprobriis et ignominiis castiganto, quoad correctum suo in cursu constituerint, peregrinorum autem si quis duas artes exercet, vinculis et multis et ex civitate ejectionibus castigantes unum tantum, non multos esse cogunto. de mercedibus autem quæ eis solvendæ sunt, et de operum susceptionibus, et si quis eis alius sive illi alii injuriam

ἔργων, καὶ ἐάν τις αὐτοὺς ἕτερος ἢ 'κεῖνοί τινα ἄλλον ἀδικῶσι, μέχρι δραχμῶν πεντήκοντα ἀστυνόμοι διαδικαζόντων, τὸ δὲ πλέον τούτου τὰ κοινὰ δικαστήρια διακρινόντων κατὰ νόμον. Τέλος δὲ ἐν τῇ πόλει μηδένα μηδὲν τελεῖν μήτε ἐξαγομένων χρημάτων μήτ' εἰσαγομένων· λιβανωτὸν δὲ καὶ ὅσα πρὸς θεοὺς τὰ τοιαῦτά ἐστι ξενικὰ θυμιάματα, καὶ πορφύραν καὶ ὅσα βαπτὰ χρώματα μὴ φερούσης τῆς χώρας, ἢ περί τινα ἄλλην τέχνην δεομένην ξενικῶν τινῶν εἰσαγωγίμων μηδενὸς ἀναγκαίου χάριν μήτε τις ἀγέτω, μήτε αὖ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ἀναγκαίων ἐμμένειν ἐξαγέτω. τούτων δ' αὖ πάντων ἐπιγνώμονας εἶναι καὶ ἐπιμελητὰς τῶν νομοφυλάκων πέντε ἀφαιρεθέντων τῶν πρεσβυτέρων τοὺς ἑξῆς δώδεκα. Περὶ δὲ ὅπλων καὶ ὅσα περὶ τὸν πόλεμον ἅπαντα ὄργανα, ἐάν τινος ἢ τέχνης εἰσαγωγίμου δέῃ γίγνεσθαι ἢ φυτοῦ ἢ μεταλλευτικοῦ κτήματος ἢ δεσμευτικοῦ ἢ ζῴων τινῶν ἕνεκα τῆς τοιαύτης χρείας, ἵππαρχοι καὶ στρατηγοὶ τούτων ἔστωσαν κύριοι εἰσαγωγῆς τε καὶ ἐξαγωγῆς, διδούσης τε ἅμα καὶ δεχομένης τῆς πόλεως, νόμους δὲ περὶ τούτων νομοφύλακες τοὺς πρέποντάς τε καὶ ἱκανοὺς θήσουσι· καπηλείαν δὲ ἕνεκα χρηματισμῶν μήτε οὖν τούτου μήτε ἄλλου οὐδενὸς ἐν τῇ χώρᾳ ὅλῃ καὶ πόλει ἡμῖν γίγνεσθαι.

Τροφῆς δὲ καὶ διανομῆς τῶν ἐκ τῆς χώρας ἐγγὺς τῆς τοῦ Κρητικοῦ νόμου ἔοικεν ὀρθότης ἄν τις γιγνομένη κατὰ τρόπον γίγνεσθαι. δώδεκα μὲν γὰρ δὴ μέρη τὰ πάντα ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενα νέμειν χρεὼν πάντας, ᾗπερ καὶ ἀναλωτέα. τὸ δὲ δωδέκατον μέρος ἕκαστον οἷον πυρῶν καὶ κριθῶν, οἷσι δὴ καὶ τὰ ἅπαντα ἀκολουθείτω τὰ ἄλλα ὡραῖα νεμόμενα, καὶ ὅσα ζῷα ξύμπαντα πράσιμα ἐν ἑκάστοις ᾖ, τριχῇ διαιρείσθω κατὰ λόγον, ἓν μὲν μέρος τοῖς ἐλευθέροις, ἓν δὲ τοῖς τούτων οἰκέταις, τὸ δὲ τρίτον δημιουργοῖς τε καὶ πάντως τοῖς ξένοις, οἵ τέ τινες ἂν τῶν μετοικούντων ὦσι ξυνοικοῦντες, τροφῆς ἀναγκαίου δεόμενοι, καὶ ὅσοι χρείᾳ τινὶ πόλεως ἢ τινος ἰδιωτῶν εἰσαφικνοῦνται ἑκάστοτε· πάντων τῶν ἀναγκαίων ἀπονεμηθὲν τρίτον μέρος ὤνιον ἐξ ἀνάγκης ἔστω τοῦτο μόνον, τῶν δὲ δύο μερῶν μηδὲν ἐπάναγκες ἔστω πωλεῖν. πῶς οὖν δὴ ταῦτα ὀρθότατα νέμοιτ' ἄν; πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι τῇ μὲν ἴσα, τῇ δ' οὐκ ἴσα νέμομεν. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Χείρω που καὶ βελτίω τούτων ἕκαστα ἀνάγκη φύειν καὶ ἐκτρέφειν τὴν γῆν. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τῷ μὲν τοίνυν τοιούτῳ τῶν μερῶν τριῶν ὄντων μηδὲν πλέον ἐχέτω, μήτε τοῖς δεσπόταις ἢ δούλοις νεμόμενον μήτε αὖ τὸ τῶν ξένων, ἀλλὰ τὴν τῆς ὁμοιότητος ἰσότητα ἡ νομὴ πᾶσιν ἀποδιδότω τὴν αὐτήν, λαβὼν δ' ἕκαστος τῶν πολιτῶν τὰ δύο μέρη κύριος ἔστω τῆς νομῆς δούλοις τε καὶ ἐλευθέροις, ὁπόσ' ἂν καὶ ὁποῖα βούληται διανέμειν· τὸ δὲ πλέον τούτων μέτροις τε καὶ ἀριθμῷ τῇδε χρὴ διανέμεσθαι· λαβόντα τὸν ἀριθμὸν πάντων τῶν ζῴων, οἷς ἐκ τῆς γῆς δεῖ τὴν τροφὴν γίγνεσθαι, διανέμειν.

Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο αὐτοῖς οἰκήσεις δεῖ χωρὶς διατεταγμένας εἶναι, τάξις δὲ ἥδε πρέπει τοῖς τοιούτοις·

faciunt, usque ad drachmas quinquaginta urbis magistri jus inter eos dicunto, majores autem his lites communia judicia secundum legem dijudicanto. Vectigal autem in civitate nemo ullum neque in exportandis rebus pendito neque in importandis. tus vero et omnia hujus generis ad deos pertinentia suffimenta peregrina, item purpuram et omnes colores tinctos, quos regio non fert, vel ad aliam artem, si qua rebus peregrinis importaticiis nullius rei necessariæ causa indigeat, pertinentia neque importato quisquam, neque rursus quicquam eorum, quæ manere in regione necesse sit, exportato. horum autem omnium cognitores et curatores sint ex legum custodibus quinque demptis senioribus sequentes deinceps duodecim. De armis autem et quotquot sunt belli instrumenta, si cujus vel artis invectione vel rei terra natæ vel metallicæ vel ad religandum idoneæ vel animalium quorumdam ad hujusmodi usum opus sit, equitum præfecti et prætores horum et importandorum et exportandorum arbitri sunto, dante simul et accipiente civitate, leges autem de his legum custodes convenientes atque idoneas ferent; cauponia vero quæstuum causa neque hac in re neque in ulla alia usquam regionis civitatisque nostræ exerceatur.

Alendi autem et fruges terræ distribuendi ratio si ad Creticæ legis similitudinem ita, ut par est, instituatur, recta institui videtur. in duodecim enim partes omnia ex terra provenientia distribuere omnes oportet, qua ratione etiam consumenda sunt; duodecima autem pars quæque velut tritici et hordei, quæ reliqui quoque fructus annui distribuendi sequuntur omnes, et quotquot venalia in singulis partibus sunt animalia, tripartito dividitor pro ratione, una pars liberis, altera horum servis, tertia opificibus et omnino peregrinis, partim qui inter inquilinos una habitant, alimenti necessarii indigentes, partim qui quando civitati vel privatorum alicui usus est, veniunt: hæc sola omnium necessariorum separata pars tertia empturorum usui exposita esto necessario, reliquarum duarum nihil necessario vendendum esto. quomodo igitur hæc rectissime distribuentur? primum quidem manifestum est partim nos æquales, partim inæquales facere portiones. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Deteriora utique et meliora horum singula gignere atque educare terram necesse est. — Cl. Qui enim minus? — Ath. Hac igitur re partium trium numero nulla plus habeto, neque dominis aut servis tribuenda neque ea, quæ peregrinorum est, sed similitudinis æqualitatem distributio omnibus præstato eandem, acceptis autem partibus duabus quisque civis arbitrium habeto tribuendi servis et liberis, quantum et qualia attribuere voluerit; quod vero plus habeant, mensuris et numero sic distribuendum est: numero sumpto animantium omnium quibus terra ali necesse sit, distributio fiat.

Deinde eis habitationes necesse est separatim dispositas esse, dispositio autem conveniens his hæcce est. duodecim

δώδεκα κώμας εἶναι χρή, κατὰ μέσον τὸ δωδεκατημόριον ἕκαστον μίαν, ἐν τῇ κώμῃ δὲ ἑκάστῃ πρῶτον μὲν ἱερὰ καὶ ἀγορὰν ἐξῃρῆσθαι θεῶν τε καὶ τῶν ἑπομένων θεοῖς δαιμόνων, εἴτε τινὲς ἔντοποι Μαγνήτων εἴτ' ἄλλων ἱδρύματα παλαιῶν μνήμῃ διασεσωμένων εἰσί, τούτοις ἀποδιδόντας τὰς τῶν πάλαι τιμὰς ἀνθρώπων, Ἑστίας δὲ καὶ Διὸς Ἀθηνᾶς τε καὶ ὃς ἂν ἀρχηγὸς ᾖ τῶν ἄλλων τοῦ δωδεκάτου ἑκάστου μέρους, ἱερὰ πανταχοῦ ἱδρύσασθαι. πρῶτον δὲ οἰκοδομίας εἶναι περὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα, ὅπῃ ἂν ὁ τόπος ὑψηλότατος ᾖ, τοῖς φρουροῖς ὑποδοχὴν ὅτι μάλιστα εὐερκῆ· τὴν δὲ ἄλλην χώραν κατασκευάζειν πᾶσαν δημιουργῶν τριακαίδεκα μέρη διελομένους, καὶ τὸ μὲν ἐν ἄστει κατοικίζειν, διελομένους αὖ καὶ τοῦτο εἰς τὰ δώδεκα μέρη τῆς πόλεως ἁπάσης, ἔξω τε καὶ ἐν κύκλῳ κατανεμηθέντας, ἐν τῇ κώμῃ δὲ ἑκάστῃ τὰ πρόσφορα γεωργοῖς γένη τῶν δημιουργῶν συνοικίζειν. τοὺς δ' ἐπιμελητὰς εἶναι τούτων πάντων τοὺς τῶν ἀγρονόμων ἄρχοντας, ὅσων τε καὶ ὧντινων ὁ τόπος ἕκαστος δεῖται, καὶ ὅπου κατοικοῦντες ἀλυπότατοί τε καὶ ὠφελιμώτατοι ἔσονται τοῖσι γεωργοῖσι. τῶν δὲ ἐν ἄστει κατὰ τὰ αὐτὰ ἐπιμεληθῆναι καὶ ἐπιμελεῖσθαι τὴν τῶν ἀστυνόμων ἀρχήν.

Τοῖς δὲ δὴ ἀγορανόμοις τὰ περὶ ἀγοράν που δεῖ ἕκαστα μέλειν. ἡ δ' ἐπιμέλεια μετὰ τὴν τῶν ἱερῶν ἐπίσκεψιν τῶν κατ' ἀγορὰν, μή τις ἀδικῇ τι τῆς τῶν ἀνθρώπων χρείας, τὸ δεύτερον ἂν εἴη σωφροσύνης τε καὶ ὕβρεως ἐπισκόπους ὄντας κολάζειν τὸν δεόμενον κολάσεως. τῶν δὲ ὠνίων πρῶτον μὲν τὰ περὶ ξένους ταχθέντα πωλεῖν τοῖς ἀστοῖς σκοπεῖν εἰ γίγνεται κατὰ τὸν νόμον ἕκαστα. νόμος δ' ἑκάστῳ μηνὸς τῇ νέᾳ ὧν δεῖ πραθῆναι τὸ μέρος τοῖς ξένοις ἐξάγειν τοὺς ἐπιτρόπους, ὅσοι τοῖς ἀστοῖς ξένοι ἢ καὶ δοῦλοι ἐπιτροπεύουσι, δωδεκατημόριον πρῶτον τοῦ σίτου, τὸν δὲ ξένον εἰς πάντα τὸν μῆνα ὠνεῖσθαι σῖτον μὲν καὶ ὅσα περὶ σῖτον, ἀγορᾷ τῇ πρώτῃ· δεκάτῃ δὲ τοῦ μηνὸς τὴν τῶν ὑγρῶν οἱ μὲν πρᾶσιν, οἱ δὲ ὠνὴν ποιείσθωσαν δι' ὅλου τοῦ μηνὸς ἱκανήν· τρίτῃ δὲ εἰκάδι τῶν ζῴων ἔστω πρᾶσις, ὅσα πρατέα ἑκάστοις ἢ ὠνητέα αὐτοῖς δεομένοις, καὶ ὁπόσων σκευῶν ἢ χρημάτων γεωργοῖς μὲν πρᾶσις, οἷον δερμάτων ἢ καὶ πάσης ἐσθῆτος ἢ πλοκῆς πιλήσεως ἤ τινων ἄλλων τοιούτων, ξένοις δὲ ἀναγκαῖον ὠνεῖσθαι παρ' ἄλλων κτωμένοις. καπηλείας δὲ τούτων πυρῶν ἢ κριθῶν εἰς ἄλφιτα νεμηθέντων ἢ καὶ τὴν ἄλλην ξύμπασαν τροφὴν ἀστοῖς μὲν καὶ τούτων δούλοις μήτε τις πωλείτω μήτε ὠνείσθω παρὰ τοιούτου μηδεὶς μηδενὸς, ἐν δὲ ταῖς τῶν ξένων ξένος ἀγοραῖς πωλείτω τοῖς δημιουργοῖς τε καὶ τούτων δούλοις, οἴνου τε μεταβαλλόμενος καὶ σίτου πρᾶσιν, ὃ δὴ καπηλείαν ἐπονομάζουσιν οἱ πλεῖστοι. καὶ ζῴων διαμερισθέντων μάγειροι διατιθέσθων ξένοις τε καὶ δημιουργοῖς καὶ τούτων οἰκέταις. πᾶσαν δὲ ὕλην καύσιμον ὁσημέραι ξένος ὁ βουληθεὶς ὠνείσθω μὲν ἀθρόαν παρὰ τῶν ἐν τοῖς χωρίοις ἐπιτρόπων, πωλείτω δὲ αὐτὸς τοῖς ξένοις καθ' ὅσον ἂν βούληται καὶ ὁπόταν βούληται. τῶν δὲ ἄλλων χρη-

vici esse debent, in media duodecima parte quaque unus, in singulis autem vicis primum templa forumque selecta habere debent deorum et deos sequentium geniorum, et si qui indigetes sunt Magnetum sive aliis sacratæ ædes veterum memoria conservatis, quibus priscorum honores hominum reddant, Vestæ autem et Jovis Minervæque et quicunque de reliquis duodecimæ partis cujusque præses est, templa ubique condere. primum autem ædificia sint circum hæc templa editissimo loco ad præsidia recipienda quam munitissima. reliquam vero regionem omnem sic instruant, ut opificibus in tredecim partes divisis unam earum in urbe collocent, divisam et ipsam rursus in duodecim partes civitatis universæ, extra et circum eam in orbem distributos, in singulis autem vicis utilia agricolis genera opificum una habitare jubeant. curatores autem horum omnium sunto agrorum magistris præfecti, quot et qui singulis locis necessarii sint, et ubi habitantes minime molesti et maxime utiles futuri sint agricolis. urbanorum autem eodem modo curam gerant habeantque ii, qui urbis magistrorum munere funguntur.

Jam vero fori magistris ad forum scilicet pertinentia quæque curanda sunt. curatio autem post templorum in foro custodiam ad defendendas ab hominum necessitatibus injurias secundo loco hæc sit, ut modestiæ et petulantiæ custodes indigentem castigatione castigent. de venalibus autem primum ea quæ ad peregrinos pertinentia vendere cives jussi sunt, videant, an secundum legem exponantur quæque. lex autem cuique sit, ut primo mensis die vendendorum partem peregrinis exportent ei negotio præfecti, quotquot cives peregrinos vel servos præfectos habent, duodecimam partem primam frumenti, peregrinus autem in totum mensem emat frumentum et quæcunque ad frumentum pertinent, nundinis primis; decimo autem mensis die liquidorum alteri venditionem, alteri emptionem faciunto per totum mensem sufficientem; tertio autem die vicesimo animalium venditio esto, quotquot singulis vendenda sunt vel ipsis indigentibus emenda, item vasorum omnium vel rerum quæ ab agricolis venduntur, ut coriorum vel omnino ad vestem pertinentium vel textorum vel coactorum vel quorumdam aliorum hujusmodi, quasque peregrini emendo ab aliis comparare sibi coguntur. cauponiam vero harum rerum aut hordei triticive in farinam divisi aut reliqui omnis generis alimenti nec venditionem civibus eorumque servis facito quisquam nec ab ejusmodi venditore quisquam emito, sed peregrinorum peregrinus in foris opificibus eorumque servis divendito vinum frumentumque coemptum, quod vulgo cauponiæ nomine appellant. et animalium partes coqui exponunto peregrinis atque opificibus eorumque famulis. ignis autem materiam omnem omnibus diebus peregrinus qui voluerit emito universam ab iis, qui singulis in locis eam rem curant, vendito autem ipse peregrinis quantum volet et quo tempore

μάτων πάντων καὶ σκευῶν ὁπόσων ἑκάστοισι χρεία, πωλεῖν εἰς τὴν κοινὴν ἀγορὰν φέροντας εἰς τὸν τόπον ἕκαστον, ἐν οἷς ἂν νομοφύλακές τε καὶ ἀγορανόμοι μετ' ἀστυνόμων τεκμηράμενοι ἕδρας πρεπούσας ὅρους θῶν-
5 ται τῶν ὠνίων· ἐν τούτοις ἀλλάττεσθαι νόμισμά τε χρημάτων καὶ χρήματα νομίσματος, μὴ προϊέμενον ἄλλον ἑτέρῳ τὴν ἀλλαγήν· ὁ δὲ προέμενος ὡς πιστεύων, ἐάν τε κομίσηται καὶ ἂν μή, στεργέτω ὡς οὐκέτι δίκης
850 οὔσης τῶν τοιούτων πέρι συναλλάξεων. τὸ δὲ ὠνηθὲν a
10 ἢ πραθὲν ὅσῳ πλέον ἂν ᾖ καὶ πλέονος, ἢ κατὰ τὸν νόμον, ὃς εἴρηκε, πόσου προσγενομένου καὶ ἀπογενομένου δεῖ μηδέτερα τούτων ποιεῖν, ἀναγραφήτω τότ' ἤδη παρὰ τοῖς νομοφύλαξι τὸ πλέον, ἐξαλειφέσθω δὲ τὸ ἐναντίον. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ μετοίκων ἔστω τῆς ἀναγραφῆς πέρι
15 τῆς οὐσίας. ἰέναι δὲ τὸν βουλόμενον εἰς τὴν μετοίκησιν ἐπὶ ῥητοῖς, ὡς οἰκήσεως οὔσης τῶν ξένων τῷ βουλομένῳ καὶ δυναμένῳ κατοικεῖν, τέχνην κεκτημένῳ καὶ b ἐπιδημοῦντι μὴ πλέον ἐτῶν εἴκοσιν, ἀφ' ἧς ἂν γράψηται, μετοίκιον μηδὲ σμικρὸν τελοῦντι πλὴν τοῦ σω-
20 φρονεῖν, μηδὲ ἄλλο αὖ τέλος ἕνεκά τινος ὠνῆς ἢ καὶ πράσεως. ὅταν δ' ἐξήκωσιν οἱ χρόνοι, τὴν αὑτοῦ λαβόντα οὐσίαν ἀπιέναι. ἐὰν δ' ἐν τοῖς ἔτεσι τούτοις αὐτῷ ξυμβῇ λόγου ἀξίῳ πρὸς εὐεργεσίαν τῆς πόλεως γεγονέναι τινὰ ἱκανήν, καὶ πιστεύῃ πείσειν βουλὴν καὶ
25 ἐκκλησίαν ἤ τινα ἀναβολὴν τῆς ἐξοικήσεως ἀξιῶν αὑτῷ c γίγνεσθαι κυρίως ἢ καὶ τὸ παράπαν διὰ βίου τινὰ μονήν, ἐπελθὼν καὶ πείσας τὴν πόλιν, ἅπερ ἂν πείσῃ, ταῦτα αὐτῷ τέλεα γιγνέσθω. παισὶ δὲ μετοίκων, δημιουργοῖς οὖσι καὶ γενομένοις ἐτῶν πεντεκαίδεκα, τῆς μὲν με-
30 τοικίας ἀρχέτω χρόνος ὁ μετὰ τὸ πέμπτον καὶ δέκατον ἔτος, ἐπὶ τούτοις δὲ εἴκοσιν ἔτη μείνας ἴτω ὅπῃ αὐτῷ φίλον· μένειν δὲ ἂν βούληται, κατὰ τὰ αὐτὰ μενέτω πείσας. ὁ δὲ ἀπιὼν ἐξαλειψάμενος ἴτω τὰς ἀπογραφάς, αἵτινες ἂν αὐτῷ παρὰ τοῖς ἄρχουσι γεγραμμέναι πρό-
35 τερον ὦσιν.

volet. reliquarum autem rerum omnium et vasorum, quibus singuli indigent, vendant commune in forum conferentes eum in locum quodque, quibus in locis legum custodes et fori magistri cum urbis magistris sedibus convenientibus designatis fines constituerint rerum venalium: ibi res nummo et nummum rebus permutet, non alius alii permutationem permittens; qui vero permiserit ut fidem habens, is sive acceperit sive minus, contentus esto, quia nulla amplius datur ejusmodi permutationis cum aliis communicatæ actio. emptum autem vel venditum quod aliquanto plus erit et pluris, quam secundum legem, quæ declaravit, quanta accessione et decessione facta neutrum horum facere liceat, tum jam perscribitor apud legum custodes quod plus fuerit, expungitor autem contrarium. eadem in inquilinis perscribendorum bonorum ratio esto. fieri autem inquilino cui libebit liceat certa lege, quia habitatio detur peregrinorum cuique, qui velit ac possit domicilium capere, artem tenenti nec plures, quam viginti annos ab eo die, quo adscriptus fuerit, commoranti, tributum eo nomine nullum nec exiguum præter modestiam nec aliud emptionis alicujus vel venditionis causa vectigal pendenti. exactis vero temporibus cum bonis suis discedat. sin autem hos per annos non contemnendo ei fieri contigerit ad bene faciendum civitati in re aliqua satis magna, et persuasurum se consilio et concioni confidat, ut vel dilatio demigrationis legitima, vel etiam totam per vitam mansio quædam petenti sibi detur, accedat et persuadeat civitati quodque persuaserit, id perfectum ei dator. filii autem inquilinorum opifices et quindecim annos nati, inde ab eo tempore, quo quintum decimum annum expleverint, pro inquilinis habentor: deinde post viginti annorum mansionem ito quo quisque voluerit; sin autem manere velit, eadem ratione, si persuaserit, maneto. discedens vero deletis ito iis, quæ ei apud magistratus in tabulis perscripta prius fuerint.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΑΤΟΣ.

853 Δίκαι δὴ τὰ μετὰ ταῦτα ἀκόλουθοι ταῖς ἔμπροσθεν a πράξεσιν ἁπάσαις οὖσαι κατὰ φύσιν γίγνοιντο ἂν τὴν τῆς διακοσμήσεως τῶν νόμων. ὧντινων οὖν δὴ πέρι δεῖ γίγνεσθαι δίκας, τὰ μὲν εἴρηται, τὰ κατὰ γεωργίας τε καὶ ὅσα τούτοις εἵπετο, τὰ δὲ μέγιστα οὔτε εἴρηταί
45 πω, καθ' ἓν ἕκαστόν τε λεγόμενον ῥηθέν, ἣν δεῖ λαμβάνειν αὐτὸ τιμωρίαν καὶ τίνων ποτὲ δικαστῶν τυγχά- b νειν, μετ' ἐκεῖν' αὐτὰ ἑξῆς ταῦτα ῥητέον. — ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Αἰσχρὸν μὲν δή τινα τρόπον καὶ νομοθετεῖν πάντα ὁπόσα νῦν μέλλομεν τοῦτο δρᾶν, ἐν
50 τοιαύτῃ πόλει, ἥν φαμεν οἰκήσεσθαί τε εὖ καὶ τεύξεσθαι πάσης ὀρθότητος πρὸς ἐπιτήδευσιν ἀρετῆς. ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ τὸ καὶ ἀξιοῦν τῆς τῶν ἄλλων μοχθηρίας τῶν μεγίστων ἐμφύεσθαί τινα μεθέξοντα, ὥστε δεῖν νομο-

LIBER NONUS.

Jam vero judicia post hæc præcedentes actiones omnes si sequantur, naturali ferendarum legum ordini consentaneum sit. quibus igitur de rebus fieri judicia oporteat, eæ partim dictæ sunt, quæ ad agriculturam spectabant quæque his conjunctæ erant, maxima autem nec dicta sunt adhuc, et singula singulatim proposita cum demonstratum fuerit, qua pœna afficienda et quibusnam judicibus sint committenda, post illa deinceps ipsa hæc dicenda sunt. — Cl. Recte. — Ath. Turpe quidem quodammodo et legibus sancire omnia quæ nunc sancire in animo habemus, ea in civitate, quam et bene constitutam et omnis rectæ rationis ad virtutem colendam compotem fore dicimus. in ejusmodi autem civitate etiam putare reliquorum pravitatis rerum gravissimarum participem futurum al

)ετεῖν προκαταλαμβάνοντα καὶ ἀπειλοῦντα, ἐάν τις
:οιοῦτος γίγνηται, καὶ τούτων ἀποτροπῆς τε ἕνεκα καὶ c
γενομένων κολάσεως, τιθέναι ἐπ' αὐτοῖς νόμους, ὡς
:σομένους, ὅπερ εἶπον, αἰσχρὸν μέν τινα τρόπον·
'πειδὴ δὲ οὐ καθάπερ οἱ παλαιοὶ νομοθέται θεῶν παισὶ
ομοθετούμενοι τοῖς ἥρωσιν, ὡς ὁ νῦν λόγος, αὐτοί τ' ἐκ
θεῶν ὄντες ἄλλοις τε ἐκ τοιούτων γεγονόσιν ἐνομοθέτουν,
ἀλλ' ἄνθρωποί τε καὶ ἀνθρώπων σπέρμασι νομοθετοῦ-
μεν τὰ νῦν, ἀνεμέσητον δὴ φοβεῖσθαι, μή τις ἐγγίγνη-
:αι τῶν πολιτῶν ἡμῖν οἷον κερασβόλος, ὃς ἀτεράμων d
:ἰς τοσοῦτον φύσει γίγνοιτ' ἄν, ὥστε μὴ τήκεσθαι, κα-
θάπερ ἐκεῖνα τὰ σπέρματα πυρί, νόμοις οὗτοι καίπερ
οὕτως ἰσχυροῖς οὖσιν ἄτηκτοι γίγνωνται. ὧν δὴ χάριν
οὐκ ἐπίχαριν λέγοιμ' ἂν πρῶτον νόμον ἱερῶν πέρι συ-
λήσεων, ἄν τις τοῦτο δρᾶν τολμᾷ. καὶ πολίτην μὲν τῶν
:εθραμμένων ὀρθῶς οὔτ' ἂν βουλοίμεθα οὔτε ἐλπιστὸν
πάνυ τι νοσῆσαί ποτε ἂν ταύτην τὴν νόσον, οἰκέται δὲ
ἂν τούτων καὶ ξένοι καὶ ξένων δοῦλοι πολλὰ ἂν ἐπιχει-
ρήσειαν τοιαῦτα. ὧν ἕνεκα μὲν μάλιστα, ὅμως δὲ καὶ
ξύμπασαν τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀσθένειαν εὐλα- a
βούμενος ἐρῶ τὸν τῶν ἱεροσύλων πέρι νόμον καὶ τῶν
ἄλλων πάντων τῶν τοιούτων, ὅσα δυσίατα καὶ ἀνίατα.
προοίμια δὲ τούτοισι κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ὁμολο-
γηθέντα προῤῥητέον ἅπασιν ὡς βραχύτατα. λέγοι δή τις
ἂν ἐκείνῳ διαλεγόμενος ἅμα καὶ παραμυθούμενος, ὃν
ἐπιθυμία κακὴ παρακαλοῦσα μεθ' ἡμέραν τε καὶ ἐπεγεί-
ρουσα νύκτωρ ἐπί τι τῶν ἱερῶν ἄγει συλήσοντα, τάδε·
ὦ θαυμάσιε, οὐκ ἀνθρώπινόν σε κακὸν οὐδὲ θεῖον κινεῖ τὸ b
νῦν ἐπὶ τὴν ἱεροσυλίαν προτρέπον ἰέναι, οἶστρος δέ σέ τις
ἐμφυόμενος ἐκ παλαιῶν καὶ ἀκαθάρτων τοῖς ἀνθρώποις
ἀδικημάτων, περιφερόμενος ἀλιτηριώδης, ὃν εὐλαβεῖ-
σθαι χρεὼν παντὶ σθένει. τίς δ' ἐστὶν εὐλάβεια, μάθε.
ὅταν σοι προσπίπτῃ τι τῶν τοιούτων δογμάτων, ἴθι ἐπὶ
τὰς ἀποδιοπομπήσεις, ἴθι ἐπὶ θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ
ἱκέτης, ἴθι ἐπὶ τὰς τῶν λεγομένων ἀνδρῶν ὑμῖν ἀγα-
θῶν ξυνουσίας, καὶ τὰ μὲν ἄκουε, τὰ δὲ πειρῶ λέγειν c
αὐτός, ὡς δεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰ δίκαια πάντα ἄνδρα τι-
μᾶν· τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί.
καὶ ἐὰν μέν σοι δρῶντι ταῦτα λωφᾷ τι τὸ νόσημα· εἰ
δὲ μή, καλλίω θάνατον σκεψάμενος ἀπαλλάττου τοῦ
βίου. ταῦτα ἡμῶν ᾀδόντων προοίμια τοῖς πάντα ταῦτα
ἐπινοοῦσιν, ὅσα ἀνόσια ἔργα καὶ πολιτοφθόρα, τῷ μὲν
πειθομένῳ τὸν νόμον ἐᾶν σιγῇ δεῖ, τῷ δὲ ἀπειθοῦντι
μετὰ τὸ προοίμιον ᾄδειν μέγα· ὃς δ' ἂν ἱεροσυλῶν d
ληφθῇ, ἐὰν μὲν ᾖ δοῦλος ἢ ξένος, ἐν τῷ προσώπῳ καὶ
ταῖς χερσὶ γραφεὶς τὴν συμφορὰν καὶ μαστιγωθεὶς ὁπό-
σας ἂν δόξῃ τοῖς δικασταῖς, ἐκτὸς τῶν ὅρων τῆς χώρας
γυμνὸς ἐκβληθήτω· τάχα γὰρ ἂν δοὺς ταύτην τὴν δί-
κην γένοιτ' ἂν βελτίων, σωφρονισθείς. οὐ γὰρ ἐπὶ κακῷ
δίκη γίγνεται οὐδεμία γενομένη κατὰ νόμον, δυοῖν δὲ
θάτερον ἀπεργάζεται σχεδόν· ἢ γὰρ βελτίονα, ἢ μοχθη-
ρότερον ἧττον ἐξειργάσατο τὸν τὴν δίκην παρασχόντα. e
πολίτης δὲ ἄν τίς ποτέ τι τοιοῦτον δρῶν ἀναφανῇ, περὶ
θεοὺς ἢ περὶ γονέας ἢ περὶ πόλιν ἠδικηκὼς τῶν μεγά-

quem innasci, ut necesse sit leges ferre præoccupantem et comminantem, si quis talis exsistat, et horum avertendorum atque ubi commissa fuerint puniendorum causa leges in ea, quod futuri sint, scribere, ut dixi, turpe est, quodammodo; sed quoniam non ut veteres legislatores deorum filiis leges suas ferentes heroibus, ut nunc fama est, et ipsi diis orti et aliis divina stirpe natis leges ferebant, sed et homines et hominum soboli leges in præsentia scribimus, reprehendendi sane non simus, si metuamus, ne quis nobis civis nascatur seminum, quæ cornua tetigerunt, similis, qui natura sit adeo corneus, ut molliri nequeat, quemadmodum semina illa igne, legibus hi licet tam validis molliri tamen non possint. horum igitur gratia minime grata primum ego legem proponam de sacrilegiis, si quis hoc audeat committere. et civem quidem ex iis, qui recte educati sint, nec velle possumus nec facile exspectare unquam hoc morbo esse laboraturum, sed famuli eorum et peregrini et peregrinorum servi multa hujusmodi aggrediantur. quos quidem maxime respiciens, sed tamen universam quoque humanæ naturæ imbecillitatem verens legem dicturus sum de sacrilegis et reliquis ejus generis omnibus, quæ difficilia sanatu atque insanabilia sunt. procemia autem his omnibus, ut antea convenit, præmittenda sunt quam brevissima. dixerit igitur quispiam colloquens simul et cohortans illum, quem mala cupido provocans interdiu et excitans noctu ad sacrum aliquod ducit spoliaturum, hæcce: o mirifice, non humanum te malum nec divinum ciet nunc ad sacrilegium ut te conferas impellens, sed furor te quidam ex veteribus et non expiatis innasci hominibus solitus delictis, scelerum stimulis agitatus, qui omni contentione evitandus est. quæ autem sit evitatio, disce. quando tibi talis cogitatio oboritur, adi expiationes, adi deorum averruncorum sacra supplex, adi bonorum, quos habetis, virorum consuetudines, et partim audi, partim ipse dicere experire honesta et justa omnibus esse colenda, malorum vero consuetudines fuge irretortus. et hæc tibi facienti aut levabitur morbus, aut, si minus, pulchriorem spectans mortem de vita decede. his, quæ procemia nos nefaria vita omnia et cives corrumpentia molientibus canimus, obedienti legem silentio prætermitti oportet, non obtemperanti vero post procemium magna voce cani: sed in sacrilegio deprehensus, si servus vel peregrinus est, in facie et manibus scriptum gerens malum et verberibus tot, quot judicibus visum fuerit, cæsus extra fines regionis nudus ejicitor; fortasse enim data hac pœna melior evadet, ad sanitatem revocatus. non enim malefaciendi causa pœna ulla infertur secundum legem illata, sed alterum fere ex duobus efficit: aut meliorem reddit pœna afflictum, aut quominus pejor fiat, impedit. civis autem si quis unquam tale quid facere compertus fuerit, in deos vel parentes vel civitatem perpetrata magnarum aliqua et nefandarum injuriarum, hunc jam pro insanabili

λων τινὰ καὶ ἀποῤῥήτων ἀδικιῶν, ὡς ἀνίατον ἤδη τοῦ-
τον ὄντα ὁ δικαστὴς διανοείσθω λογιζόμενος, οἵας παι-
δείας τε καὶ τροφῆς ἐκ παιδὸς τυγχάνων οὐκ ἀπέσχετο
τῶν μεγίστων κακῶν. δίκη δὴ τούτῳ θάνατος, ἐλάχι-
5 στον τῶν κακῶν· τοὺς δὲ ἄλλους παράδειγμα ὀνήσει
855 γενόμενος, ἀκλεὴς καὶ ὑπὲρ τοὺς τῆς χώρας ὅρους ἀφα- a
νισθείς. παισὶ δὲ καὶ γένει, ἐὰν φύγωσι τὰ πατρῷα ἤθη,
κλέος ἔστω καὶ λόγος ἔντιμος λεγόμενος, ὡς εὖ τε καὶ
ἀνδρείως εἰς ἀγαθὸν ἐκ κακοῦ διαπεφευγότων. δημόσια
10 δὲ χρήματα οὐδενὸς τῶν τοιούτων τῇ πολιτείᾳ πρέπον
ἂν εἴη γίγνεσθαι, ἐν ᾗ δεῖ τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ καὶ ἴσους
ὄντας διατελεῖν κλήρους. ζημίας δ' ἐκτίσεις, ὅταν ἀδι-
κεῖν ἄξια δοκῇ τις χρημάτων, ἐκτίνειν, ἂν ᾖ τι τῶν τοῦ
κλήρου κατεσκευασμένου περιττεῦον, μέχρι τοσούτου b
15 ζημιωθέντα, τὸ δὲ πλέον μή. τὰς δ' εἰς ταῦτα ἀκριβείας
ἐκ τῶν ἀπογραφῶν νομοφύλακες σκοποῦντες τὸ σαφὲς
ἐξαγγελλόντων ἀεὶ τοῖς δικασταῖς, ὅπως ἂν τῶν κλήρων
ἀργὸς μηδεὶς μηδέποτε γίγνηται δι' ἀπορίαν χρημά-
των. ζημίας δὲ ἄν τις πλέονος ἄξιος εἶναι δοκῇ, ἐὰν
20 ἄρα μή τινες ἐθέλωσιν αὐτὸν τῶν φίλων ἐγγυᾶσθαί τε
καὶ συνεκτίνοντες ἀπελευθεροῦν, δεσμοῖς τε χρονίοις
καὶ ἐμφανέσι καί τισι προπηλακισμοῖς κολάζειν, ἄτι-
μον δὲ παντάπασι μηδένα εἶναι μηδέποτε μηδ' ἐφ' ἑνὶ c
τῶν ἁμαρτημάτων, μηδ' ὑπερορίαν φυγάδα· θάνατον
25 δὲ ἢ δεσμοὺς ἢ πληγὰς ἤ τινας ἀμόρφους ἕδρας ἢ στά-
σεις ἢ παραστάσεις εἰς ἱερὰ ἐπὶ τὰ τῆς χώρας ἔσχατα
ἢ χρημάτων καθάπερ ἔμπροσθεν εἴπομεν ἐκτίσεις γί-
γνεσθαι δεῖν, τὴν δίκην ταύτην γιγνέσθω. δικασταὶ δὲ
ἔστωσαν θανάτου πέρι νομοφύλακές τε καὶ τὸ τῶν πε-
30 ρυσινῶν ἀρχόντων ἀριστίνδην ἀπομερισθὲν δικαστήριον·
εἰσαγωγὰς δὲ τούτων καὶ προσκλήσεις καὶ ὅσα τοιαῦτα d
καὶ ὡς δεῖ γίγνεσθαι, τοῖς νεωτέροις νομοθέταις χρὴ
μέλειν, τὴν διαψήφισιν δὲ ἡμέτερον ἔργον νομοθετεῖν.
ἔστω δὴ φανερὰ μὲν ἡ ψῆφος τιθεμένη, πρὸ τούτου δὲ
35 κατὰ τὸ στόμα τοῦ διώκοντός τε καὶ φεύγοντος ὁ δικα-
στὴς ἑξῆς ἡμῖν ἐγγύτατα κατὰ πρέσβιν ἱζέσθω, πάντες
δ' οἱ πολῖται, ὅσοιπερ ἂν ἄγωσι σχολήν, ἐπήκοοι ἔστω-
σαν σπουδῇ τῶν τοιούτων δικῶν. λέγειν δὲ ἕνα λόγον,
πρῶτον μὲν τὸν διώκοντα, τὸν δὲ φεύγοντα δεύτερον· e
40 μετὰ δὲ τοὺς λόγους τούτους ἄρχεσθαι μὲν τὸν γεραί-
τατον ἀνακρίνοντα, ἰόντα εἰς τὴν τῶν λεχθέντων σκέ-
ψιν ἱκανήν, μετὰ δὲ τὸν πρεσβύτατον ἑξῆς ἅπαντας δεῖ
διεξελθεῖν ὅτι ἂν παρ' ἑκατέρου τις τῶν ἀντιδίκων ῥη-
θὲν ἐπιποθῇ τινὰ τρόπον· ὁ δὲ μηδὲν ποθῶν ἄλλῳ τὴν
45 ἀνάκρισιν παραδιδότω. τῶν δὲ ῥηθέντων ἐπισφραγισα-
μένους ὅσα ἂν εἶναι καίρια δοκῇ, γράμμασι σημεῖα
856 ἐπιβάλλοντας πάντων τῶν δικαστῶν, θεῖναι ἐπὶ τὴν a
Ἑστίαν, καὶ πάλιν αὔριον εἰς ταὐτὸν ξυνελθόντας
ὡσαύτως τε ἀνακρίνοντας διεξελθεῖν τὴν δίκην καὶ ση-
50 μεῖα ἐπιβάλλοντας αὖ τοῖς λεχθεῖσι, καὶ τρὶς δράσαν-
τας τοῦτο, τεκμήριά τε καὶ μάρτυρας ἱκανῶς παρα-
λαβόντας, ψῆφον ἱερὰν ἕκαστον φέροντα καὶ ὑποσχό-
μενον πρὸς τῆς Ἑστίας εἰς δύναμιν τὰ δίκαια καὶ
ἀληθῆ κρίνειν, οὕτω τέλος ἐπιθεῖναι τῇ τοιαύτῃ δίκῃ.

judex habeto reputans secum, qua disciplina atque edu-
catione a puero utens non abstinuerit maximis malis. pœna
igitur huic mors sit, minimum malorum; reliquis autem
exemplum factus proderit, inglorius et ultra fines regionis
abstrusus. liberis vero et generi, si paternos mores fuge-
rint, gloria esto et prædicatio honorifica, quod bene et
viriliter ad bonum a malo transfugerint. publicari autem
bona nullius horum conveniat civitati, in qua easdem
semper et æquales permanere oportet sortes. multas ver
pendendas, cum pecunia luendam injuriam facere aliq-
videbitur, pendat, si plura possidet, quam quæ ad sortem
instructam pertinent, eo usque multatus, neque vero
ultra. quarum rerum accuratam cognitionem ex tabulis
inspiciendis petentes legum custodes certum semper renun-
tianto judicibus, ne qua unquam sors propter pecuniæ
inopiam inculta fiat. quod si quis majore multa dignus
esse videbitur, nisi forte amicorum aliqui pro eo spondere
eumque una pendentes liberare voluerint, vinculis diutur-
nis manifestisque et contumeliis quibusdam puniatur, omnis
tamen honoris nemo unquam ullius delicti causa expers
sit, exul quidem exterminatus, sed mors vel vincula vel
verbera vel turpes quædam sessiones vel status vel ad
templa in extremis partibus regionis stationes vel pecuniæ
sicut ante diximus pensiones fieri debere, ea ratione fiant.
judices autem sunto de capite legum custodes et superio-
ris anni magistratuum ad præstantiam selectorum conses-
sus; sed introductiones eorum et vocationes et quæ ali
hujusmodi et quomodo fieri debeant, juniores legislatores
curare par est, sententiarum autem lationem nostrum es
lege sancire. itaque palam sententia fertor, antea vero ex
adversum accusatorem et reum judex deinceps nobis pro
ximus secundum senectutem considito, omnes autem cives
quibus otium est, studiose hæc judicia audiunto. orati
autem una habeatur, primum ab accusatore, secundo loc
ab reo; quibus orationibus habitis senior quærere incipia
ad ea, quæ dicta sunt, quantum satis est examinanda a
cedens; post natu maximum autem omnes deinceps pers
qui debent quod quisque ab utroque litigantium dictu
vel non dictum amplius utcunque desiderat; qui vero n
hil desiderat, alii quæstionem tradito. dictorum autem e
quæ aliquid momenti habere videbuntur, obsignata ita,
scriptis signa adjiciant judicum omnium, deponant ap
Vestam, et altero rursus die in idem congressi et pari m
do quærentes rem persequantur et signa iterum dictis ad
cientes, atque ter hoc facto, argumentis testibusque sa
adhibitis, sacrum calculum ferens quique et per Vesta
pollicitus pro viribus justa se et vera judicare finem hu
judicio imponant.

Μετὰ δὲ τὰ περὶ θεοὺς τὰ περὶ κατάλυσιν τῆς πολιτείας, ὃς ἂν ἄγων εἰς ἀρχὴν ἄνθρωπον δουλῶται μὲν τοὺς νόμους, ἑταιρείαις δὲ τὴν πόλιν ὑπήκοον ποιῇ, καὶ βιαίως δὴ πᾶν τοῦτο πράττων καὶ στάσιν ἐγείρων παρανομῇ· τοῦτον δὴ διανοεῖσθαι δεῖ πάντων πολεμιώτατον ὅλῃ τῇ πόλει. τὸν δὲ κοινωνοῦντα μὲν τῶν τοιούτων μηδενί, τῶν μεγίστων δὲ μετέχοντα ἀρχῶν ἐν τῇ πόλει, λεληθότα τε ταῦτα αὐτὸν ἢ μὴ λεληθότα, δειλίᾳ δ' ὑπὲρ πατρίδος αὑτοῦ μὴ τιμωρούμενον, δεῖ δεύτερον ἡγεῖσθαι τὸν τοιοῦτον πολίτην κάκῃ. πᾶς δὲ ἀνὴρ οὗ καὶ σμικρὸν ὄφελος, ἐνδεικνύτω ταῖς ἀρχαῖς εἰς κρίσιν ἄγων τὸν ἐπιβουλεύοντα βιαίου πολιτείας μεταστάσεως ἅμα καὶ παρανόμου. δικασταὶ δὲ ἔστωσαν τούτοις οἵπερ τοῖς ἱεροσύλοις, καὶ πᾶσαν τὴν κρίσιν ὡσαύτως αὐτοῖς γίγνεσθαι, καθάπερ ἐκείνοις· τὴν ψῆφον θάνατον φέρειν τὴν πλήθει νικῶσαν. ἑνὶ δὲ λόγῳ, πατρὸς ὀνείδη καὶ τιμωρίας παίδων μηδενὶ ξυνέπεσθαι, πλὴν ἐάν τινι πατὴρ καὶ πάππος καὶ πάππου πατὴρ ἐφεξῆς ὄφλωσι θανάτου δίκην· τούτους δὲ ἡ πόλις ἔχοντας τὴν αὑτῶν οὐσίαν, πλὴν ὅσον κατεσκευασμένου τοῦ κλήρου παντελῶς, εἰς τὴν αὑτῶν ἀρχαίαν ἐκπεμπέσθω πατρίδα καὶ πόλιν. οἷς δ' ἂν τῶν πολιτῶν υἱεῖς ὄντες τυγχάνωσι πλείους ἑνός, μὴ ἔλαττον δέκα ἔτη γεγονότες, κληρῶσαι μὲν τούτων δέκα, οὓς ἂν ἀποφήνῃ πατὴρ ἢ πάππος ὁ πρὸς πατρὸς ἢ μητρός· τῶν δὲ λαχόντων τὰ ὀνόματα εἰς Δελφοὺς πεμφθέντων· ὃν δ' ἂν ὁ θεὸς ἀνέλῃ, κληρονόμον εἰς τὸν οἶκον καταστῆσαι τὸν τῶν ἐκλιπόντων, τύχῃ ἀμείνονι. — ΚΛ. Καλῶς. — ΑΘ. Κοινὸς δ' ἔτι τρίτος εἷς ἔστω νόμος, περὶ δικαστῶν τε οὓς δεῖ δικάζειν αὐτοῖς, καὶ ὁ τρόπος τῶν δικῶν, οἷς ἂν προδόσεως αἰτίαν ἐπιφέρων τις εἰς δικαστήριον ἄγῃ. καὶ μονῆς ὡσαύτως ἐκγόνοις καὶ ἐξόδου τῆς πατρίδος εἷς ἔστω περὶ ταῦτα νόμος οὗτος τρισί, προδότῃ καὶ ἱεροσύλῳ καὶ τῷ τοὺς τῆς πόλεως νόμους βίᾳ ἀπολλύντι. Κλέπτῃ δέ, ἐάν τε μέγα ἐάν τε σμικρὸν κλέπτῃ τις, εἷς αὖ νόμος κείσθω καὶ μία δίκης τιμωρία ξύμπασι· τὸ μὲν γὰρ κλαπὲν δὴ χρεὼν διπλάσιον πρῶτον ἐκτίνειν, ἐὰν ὄφλῃ τις τὴν τοιαύτην δίκην καὶ ἱκανὴν ἔχῃ τὴν ἄλλην οὐσίαν ἀποτίνειν ὑπὲρ τοῦ κλήρου, ἐὰν δὲ μή, δεδέσθαι ἕως ἂν ἐκτίσῃ ἢ πείσῃ τὸν καταδικασάμενον. ἐὰν δέ τις ὄφλῃ κλοπῆς δημοσίᾳ δίκην, πείσας τὴν πόλιν ἢ τὸ κλέμμα ἐκτίσας διπλοῦν ἀπαλλαττέσθω τῶν δεσμῶν. — ΚΛ. Πῶς δὴ λέγομεν, ὦ ξένε, μηδὲν διαφέρειν τῷ κλέπτοντι μέγα ἢ σμικρὸν ὑφελομένῳ καὶ ἐξ ἱερῶν ἢ ὁσίων, καὶ ὅσα ἄλλα ἐστὶ περὶ κλοπὴν πᾶσαν ἀνομοιότητα ἔχοντα, οἷς δεῖ ποικίλοις οὖσιν ἕπεσθαι τὸν νομοθέτην μηδὲν ὁμοίαις ζημίαις ζημιοῦντα; — ΑΘ. Ἄριστ', ὦ Κλεινία. σχεδόν τοί με ὥσπερ φερόμενον ἀντικρούσας ἀνήγειρας, ἐννενοηκότα δὲ καὶ πρότερον ὑπέμνησας, ὅτι τὰ περὶ τὴν τῶν νόμων θέσιν οὐδενὶ τρόπῳ πώποτε γέγονεν ὀρθῶς διαπεπονημένα ὥς γε ἐν τῷ νῦν παραπεπτωκότι λέγειν. πῶς δ' αὖ καὶ τοῦτο λέγομεν; οὐ κακῶς ἀπῃκάσαμεν, ὅτε δούλοις ὡς ἰατρευομένοις ὑπὸ δούλων ἀπη-

At iis, quæ ad deos spectant, proxima sunt quæ ad civitatis eversionem, si quis homini parans imperium in servitutem redigat leges et factionibus civitatem subjiciat et vi hoc omne agens et seditionem excitans leges violet: hunc scilicet omnium maxime hostem totius civitatis existimari oportet. qui vero nullius horum socius, sed summorum in civitate magistratuum particeps est, sive hæc eum fugiunt sive non fugiunt, sed timiditatis causa patriam suam non defendit, secundum pravitate hujusmodi civem judicari oportet. quilibet autem vel exigui pretii vir magistratibus indicato in judicium adducens insidiantem violentæ simul et legibus contrariæ reipublicæ mutationis. judices vero his iidem sunto, qui sacrilegis, et totum judicium iis eodem modo fiat, quo illis: calculus mortem inferat multitudine vincens. patris autem, ut semel dicam, opprobria et pœnæ filiorum nullum sequantur, nisi si cui pater et avus et avi pater deinceps capitis damnati fuerint: hos civitas sua bona tenentes, præterquam quæ sortis omnibus rebus instructæ sunt, in antiquam ipsorum patriam et civitatem emittito. quibus autem civibus filii sunt plures uno, non minus decem annos nati, ex his sorte legant decem, quos pater vel avus paternus vel maternus nominaverit, lectorum autem nomina Delphos mittuntor, et quem deus designaverit, eum heredem constituant in domo eorum, qui abierunt, fortuna meliore. — Cl. Bene. — Ath. Communis autem etiam tertia esto lex una, et quod ad judices attinet, quibus judicandum de iis sit, et ratio judiciorum, ad eos spectans, quos proditionis crimine aliquis in jus vocet. et manendi item natis atque relinquendæ patriæ una lex esto hæc eo pertinens tribus, proditori et sacrilego et civitatis leges per vim evertenti. Furi autem, sive quis magnum sive parvum furatur, una rursus lex posita esto et una judicii pœna omnibus; sublatum enim duplum primum pendendum est, si quis hoc judicio damnatus fuerit et reliquorum bonorum satis ad rependendum possidet supra sortem, si minus, in vinculis teneatur donec pependerit aut persuaserit ei, qui condemnaverit. si quis autem furti publici damnatus fuerit, ubi persuaserit civitati aut furti duplum pependerit, vinculis liberator. — Cl. Quomodo, quæso, hospes, non aliter agendum dicimus cum furante, qui magnum, quam qui parvum abstulerit, et qui sacrum, quam qui profanum, et quæ alia sunt in furto omnibus modis dissimilia, quorum varietatem sequi debet legislator nihil similibus puniens pœnis? — Ath. Optime, o Clinia. profecto fere ut in ruentem transversus incurrens suscitasti me, animo autem meo etiam prius obversatum in memoriam revocasti, quæ ad legum lationem pertinent, nullo unquam adhuc modo esse recte elaborata, quod quidem in eo, de quo nunc sermo est, dicere liceat. sed quomodo rursus hoc quoque dicimus? non male comparavimus, cum omnes, quibus nunc leges feruntur, cum servis comparabamus ut iis

χάζομεν πάντας τοὺς νῦν νομοθετουμένους. εὖ γὰρ
ἐπίστασθαι δεῖ τὸ τοιόνδε, ὡς εἴ καταλάβοι ποτέ τις
ἰατρὸς τῶν ταῖς ἐμπειρίαις ἄνευ λόγου τὴν ἰατρικὴν
μεταχειριζομένων ἐλεύθερον ἐλευθέρῳ νοσοῦντι διαλε- d
5 γόμενον ἰατρὸν καὶ τοῦ φιλοσοφεῖν ἐγγὺς χρώμενον μὲν
τοῖς λόγοις ἐξ ἀρχῆς τε ἁπτόμενον τοῦ νοσήματος περὶ
φύσεως πάσης ἐπανιόντα τῆς τῶν σωμάτων, ταχὺ καὶ
σφόδρα γελάσειεν ἂν καὶ οὐκ ἂν ἄλλους εἴποι λόγους,
ἢ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτ' ἀεὶ προχείρους ὄντας τοῖς πλεί-
10 στοις λεγομένοις ἰατροῖς. φαίη γὰρ ἄν· ὦ μῶρε, οὐκ
ἰατρεύεις τὸν νοσοῦντα, ἀλλὰ σχεδὸν παιδεύεις, ὡς
ἰατρόν, ἀλλ' οὐχ ὑγιῆ δεόμενον γίγνεσθαι. — ΚΛ. e
Οὐκοῦν λέγων τὰ τοιαῦτα ὀρθῶς ἂν λέγοι; — ΑΘ. Τάχ'
ἄν, εἰ προσδιανοοῖτό γε, ὡς ὅστις περὶ νόμων οὕτω διεξ-
15 έρχεται, καθάπερ ἡμεῖς τὰ νῦν, παιδεύει τοὺς πολί-
τας, ἀλλ' οὐ νομοθετεῖ. ἆρ' οὖν οὐ καὶ τοῦτ' ἂν πρὸς
τρόπου λέγειν φαίνοιτο; — ΚΛ. Ἴσως. — ΑΘ. Εὐ-
τυχὲς δὲ ἡμῶν τὸ παρὸν γέγονε. — ΚΛ. Τὸ ποῖον δή;
— ΑΘ. Τὸ μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι νομοθετεῖν, ἀλλ'
858 αὐτοὺς ἐν σκέψει γενομένους περὶ πάσης πολιτείας πει- a
ρᾶσθαι κατιδεῖν τό τε ἄριστον καὶ τὸ ἀναγκαιότατον,
τίνα τρόπον ἂν γιγνόμενον γίγνοιτο. καὶ δὴ καὶ τὸ νῦν
ἔξεστιν ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, εἰ μὲν βουλόμεθα, τὸ βέλτι-
στον σκοπεῖν, εἰ δὲ βουλόμεθα, τὸ ἀναγκαιότατον περὶ
25 νόμων. αἱρώμεθα οὖν, πότερον δοκεῖ. — ΚΛ. Γελοίαν,
ὦ ξένε, προτιθέμεθα τὴν αἵρεσιν· καὶ ἀτεχνῶς ὥσπερ
κατεχομένοις νομοθέταις ὅμοιοι γιγνοίμεθ' ἂν ὑπὸ μεγά-
λης τινὸς ἀνάγκης ἤδη νομοθετεῖν, ὡς οὐκ ἔστιν ἐξὸν b
εἰς αὔριον. ἡμῖν δ', εἰπεῖν σὺν θεῷ, ἔξεστι καθάπερ ἢ
30 λιθολόγοις ἢ καί τινος ἑτέρας ἀρχομένους συστάσεως
παραφορήσασθαι χύδην ἐξ ὧν ἐκλεξόμεθα τὰ πρόσφορα
τῇ μελλούσῃ γενήσεσθαι συστάσει, καὶ δὴ καὶ κατὰ
σχολὴν ἐκλέξασθαι. τιθῶμεν οὖν ἡμᾶς νῦν εἶναι μὴ
τοὺς ἐξ ἀνάγκης οἰκοδομοῦντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπὶ σχολῆς
35 ἔτι τὰ μὲν παρατιθεμένους, τὰ δὲ ξυνιστάντας, ὥστε
ὀρθῶς ἔχει τὰ μὲν ἤδη τῶν νόμων λέγειν ὡς τιθέμενα,
τὰ δ' ὡς παρατιθέμενα. — ΑΘ. Γένοιτο γοῦν ἄν, ὦ c
Κλεινία, κατὰ φύσιν μᾶλλον ἡμῖν ἡ σύνοψις τῶν νόμων.
ἴδωμεν γὰρ οὖν, ὦ πρὸς θεῶν, τὸ τοιόνδε περὶ νομοθε-
40 τῶν. — ΚΛ. Τὸ ποῖον δή; — ΑΘ. Γράμματα μέν
που καὶ ἐν γράμμασι λόγοι καὶ ἄλλων εἰσὶ πολλῶν ἐν
ταῖς πόλεσι γεγραμμένοι, γράμματα δὲ καὶ τὰ τοῦ
νομοθέτου καὶ λόγοι. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ.
Πότερον οὖν τοῖς μὲν τῶν ἄλλων συγγράμμασι, ποιη-
45 τῶν καὶ ὅσοι ἄνευ μέτρων καὶ μετὰ μέτρων τὴν αὑτῶν d
εἰς μνήμην ξυμβουλὴν περὶ βίου κατέθεντο συγγράψαν-
τες, προσέχωμεν τὸν νοῦν, τοῖς δὲ τῶν νομοθετῶν μὴ
προσέχωμεν; ἢ πάντων μάλιστα; — ΚΛ. Πολύ γε.
— ΑΘ. Ἀλλὰ δῆτα οὐ χρὴ τὸν νομοθέτην μόνον τῶν
50 γραφόντων περὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων ξυμ-
βουλεύειν, διδάσκοντα, οἷά τέ ἐστι καὶ ὡς ἐπιτηδευτέον
αὐτὰ τοῖς μέλλουσιν εὐδαίμοσιν ἔσεσθαι. — ΚΛ. Καὶ
πῶς οὔ; — ΑΘ. Ἀλλὰ αἰσχρὸν δὴ μᾶλλον Ὁμήρῳ e
τε καὶ Τυρταίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ποιηταῖς περὶ βίου τε

medicinam faciunt servi. nam probe illud sciendum est, si quando medicus unus eorum, qui experientiæ præscriptis sine ratione medicinam exercent, liberum cum libero ægrotante colloquentem deprehenderet medicum et qui philosophanti similis verba faceret et a principio morbum tractaret, ad universam corporum naturam sermonem revocans, eum statim et vehementer esse risurum et eadem illa in medium prolaturum, quæ medicorum qui vocantur plerique de his rebus semper in promptu habent. diceret enim: o stolide, non mederis ægrotanti, sed erudis fere, ut medicum, non ut sanum fieri expetentem. — Cl. Nonne igitur dicens hæc recte diceret? — Ath. Fortasse, si quidem etiam hoc statueret, de legibus ita, ut in præsentia nos, agentem erudire cives, non leges ferre. nonne vero etiam hoc commode dicere videretur? — Cl. Fortasse. — Ath. At nostra nunc conditio fortunata est. — Cl. Quæ tandem? — Ath. Quod nulla necessitas adest leges ferendi, sed ipsi in quæstionem ingressi de universa civitate cum optimum, tum maxime necessarium invenire conamur, qua ratione, si fiat, fieri videatur. atque etiam nunc licet nobis, ut videtur, si volumus, optimum, itemque, si volumus, maxime necessarium quærere de legibus. eligamus igitur, utrum placeat. — Cl. Ridiculam, o hospes, nobis proponimus electionem, et re vera legislatoribus similes fiamus magna quadam necessitate jam nunc ferre leges coactis, quod in crastinum non sit licitum. nobis vero, quod dictum deus fortunet, licitum est tanquam lapidum structoribus vel aliud quoddam opus componere incipientibus fuse aggerere ex quibus electuri simus futuræ constructioni idonea, atque etiam per otium eligere. ponamus igitur nunc non eos esse nos, qui ex necessitate ædificent, sed eos, qui otio adhuc fruentes alia apponant sibi, alia componant, ut recte possimus alias leges jam ferri, aliarum afferri materiam dicere. — Ath. Dabitur certe, o Clinia, magis naturæ conveniens nobis legum conspectus. videamus enim jam, obsecro, hoc de legislatoribus. — Cl. Quid? quæso. — Ath. Scripta, opinor, et inter scripta orationes cum aliorum multorum sunt in civitatibus scriptæ, tum vero etiam legislatoris scripta et orationes. — Cl. Qui enim minus? — Ath. Num igitur ad reliquorum quidem scripta, poetarum et quicunque soluta oratione et versibus suum memoriæ causa consilium de vita litteris mandarunt, animum attendamus, ad legislatorum autem non attendamus? an omnium maxime? — Cl. Longe quidem. — Ath. At scilicet legislatorem solum ex scribentibus de pulchris et bonis et justis consilium dare non oportet, docentem, et qualia sint et quomodo studere iis debeant qui sint felices futuri. — Cl. Et quomodo non oporteat? — Ath. At turpe nimirum magis Homero et Tyrtæo et ceteris poetis

καὶ ἐπιτηδευμάτων κακῶς θέσθαι γράψαντας, Λυκούργῳ δὲ ἧττον καὶ Σόλωνι καὶ ὅσοι δὴ νομοθέται γενόμενοι γράμματα ἔγραψαν. ἢ τό γε ὀρθὸν πάντων δεῖ γραμμάτων τῶν ἐν ταῖς πόλεσι τὰ περὶ τοὺς νόμους 5 γεγραμμένα φαίνεσθαι διαπτυττόμενα μακρῷ κάλλιστά τε καὶ ἄριστα, τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἢ κατ' ἐκεῖνα 859 ξυνεπόμενα, ἢ διαφωνοῦντα αὐτοῖς εἶναι καταγέλαστα; a οὕτω διανοώμεθα περὶ νόμων δεῖν γραφῆς γίγνεσθαι ταῖς πόλεσιν, ἐν πατρός τε καὶ μητρὸς σχήμασι φιλούν- 10 των τε καὶ νοῦν ἐχόντων φαίνεσθαι τὰ γεγραμμένα, ἢ κατὰ τύραννον καὶ δεσπότην, τάξαντα καὶ ἀπειλήσαντα, γράψαντα ἐν τοίχοις ἀπηλλάχθαι; σκοπῶμεν οὖν δὴ καὶ τὰ νῦν ἡμεῖς, πότερα ταύτῃ πειρώμεθα λέγειν διανοηθέντες περὶ νόμων, εἴτ' οὖν δυνάμεθα εἴτε 15 μή, ἀλλ' οὖν τό γε πρόθυμον παρεχόμενοι, καὶ κατὰ b ταύτην τὴν ὁδὸν ἰόντες, ἂν ἄρα τι καὶ δέῃ πάσχειν, πάσχωμεν. ἀγαθὸν δ' εἴη τε, καὶ ἂν θεὸς ἐθέλῃ, γίγνοιτ' ἂν ταύτῃ. — ΚΛ. Καλῶς εἴρηκας, ποιῶμέν τε ὡς λέγεις. — ΑΘ. Διασκεπτέον ἄρα πρῶτον, ὥσπερ 20 ἐπεχειρήσαμεν, ἀκριβῶς τὸν περὶ τῶν τε ἱεροσυλούντων καὶ κλοπῆς πάσης πέρι καὶ ἀδικημάτων ξυμπάντων. καὶ οὐ δυσχεραντέον, εἰ μεταξὺ νομοθετοῦντες τὰ μὲν ἔθεμεν, τῶν δ' ἔτι διασκοποῦμεν πέρι· νομοθέται γὰρ c γιγνόμεθα, ἀλλ' οὐκ ἐσμέν πω, τάχα δὲ ἴσως ἂν γενοί- 25 μεθα. εἰ δὴ δοκεῖ περὶ ὧν εἴρηκα, ὡς εἴρηκα, σκοπεῖσθαι, σκοπώμεθα. — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Περὶ δὴ καλῶν καὶ δικαίων ξυμπάντων πειρώμεθα κατιδεῖν τὸ τοιόνδε, ὅπῃ ποτὲ ὁμολογοῦμεν νῦν καὶ ὅπῃ διαφερόμεθα ἡμεῖς τε ἡμῖν αὐτοῖς, οἳ δὴ φαῖμεν ἂν προ- 30 θυμεῖσθαί γε, εἰ μηδὲν ἄλλο, διαφέρειν τῶν πλείστων, οἱ πολλοί τε αὐτοὶ πρὸς αὑτοὺς αὖ. — ΚΛ. Τὰς ποίας d δὲ δὴ διαφορὰς ἡμῶν ἐννοηθεὶς λέγεις; — ΑΘ. Ἐγὼ πειράσομαι φράζειν. περὶ δικαιοσύνης ὅλως καὶ τῶν δικαίων ἀνθρώπων τε καὶ πραγμάτων καὶ πράξεων πάντες 35 πως ξυνομολογοῦμεν πάντα εἶναι ταῦτα καλά, ὥστε οὐδ' εἴ τις διισχυρίζοιτο εἶναι τοὺς δικαίους ἀνθρώπους, ἂν καὶ τυγχάνωσιν ὄντες αἰσχροὶ τὰ σώματα, κατ' αὐτό γε τὸ δικαιότατον ἦθος ταύτῃ παγκάλους εἶναι, σχεδὸν οὐδεὶς ἂν λέγων οὕτω πλημμελῶς δόξειε λέγειν. — ΚΛ. e 40 Οὐκοῦν ὀρθῶς; — ΑΘ. Ἴσως· ἴδωμεν δέ, ὡς εἰ πάντ' ἐστὶ καλὰ ὅσα δικαιοσύνης ἔχεται, τῶν πάντων τοι καὶ τὰ παθήματα ἡμῖν ἐστι, σχεδὸν τοῖς ποιήμασιν ἴσα. — ΚΛ. Τί οὖν δή; — ΑΘ. Ποίημα μέν, ὅπερ ἂν ᾖ δίκαιον, σχεδὸν ὅσονπερ ἂν τοῦ δικαίου κοινωνῇ, 45 κατὰ τοσοῦτον καὶ τοῦ καλοῦ μετέχον ἐστίν. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Οὐκοῦν καὶ πάθος, ὅπερ ἂν δικαίου 860 κοινωνῇ, κατὰ τοσοῦτον γίγνεσθαι καλὸν ὁμολογούμενον οὐκ ἂν διαφωνοῦντα παρέχοι τὸν λόγον; — ΚΛ. a Ἀληθῆ. — ΑΘ. Ἐὰν δέ γε δίκαιον μὲν ὁμολογῶμεν, 50 αἰσχρὸν δὲ εἶναι πάθος, διαφωνήσει τό τε δίκαιον καὶ τὸ καλὸν λεχθέντων τῶν δικαίων αἴσχιστων εἶναι. — ΚΛ. Πῶς τοῦτο εἴρηκας; — ΑΘ. Οὐδὲν χαλεπὸν ἐννοεῖν. οἱ γὰρ ὀλίγῳ πρόσθεν τεθέντες ἡμῖν νόμοι πάντων ἐναντιώτατα παραγγέλλειν δόξειαν ἂν τοῖς νῦν λε-

de vita et studiis male præcepisse scriptis, Lycurgo vero minus et Soloni et quotquot legibus latis scriptorum auctores exstiterunt. an recte ut fiat, omnium in civitatibus scriptorum necesse est ea, quæ de legibus scripta sint, longe pulcherrima et optima, si evolvantur, apparere, cetera vero aut illorum ad modum convenientia, aut si ab iis discrepent, esse ridicula? itane statuamus legum scriptionem civitatibus esse instituendam, ut ad patris matrisque exemplum amantium et intelligentium videantur scripta esse, an ut tyranni et domini ad modum, postquam jusserit et minatus sit, scriptione in parietibus exhibita discedat? jam igitur videamus nunc quoque nos, an sic statuentes de legibus dicere experiamur, sive possumus sive minus, at certe voluntatem præstantes, et hac via incedentes, etiam si forte aliquid patiendum sit, patiamur. bonum vero sit, et si deus velit, fiat ita. — Cl. Laudo dictum, et faciamus ut dicis. — Ath. Considerare igitur primum, ut facere aggressi sumus, accurate debemus et eam, quæ de sacrilegis est, et de furto universo et omnibus quæ injuste fiunt. nec moleste feramus, si inter leges ferendas aliis latis de aliis adhuc consideramus, quippe qui legislatores nondum simus, sed fiamus, mox tamen fortasse futuri. si igitur de quibus dixi, ita, ut dixi, quærendum videtur, quæramus. — Cl. Sane quidem. — Ath. De pulchris igitur et justis omnibus cognoscere hoc studeamus, qua tandem ex parte consentiamus nunc et qua dissentiamus et nos nobiscum ipsis, qui tamen velle saltem, si nihil aliud, præstare plurimis affirmamus, et rursus ipsi secum plerique. — Cl. Quasnam vero dissensiones nostras in animo habens dicis? — Ath. Experiar demonstrare. de justitia omnino et de justis personis, rebus, actionibus omnes fere consentimus omnia hæc esse pulchra, ita ut si quis contendat justos homines, etiamsi deformes sint corporibus, tamen, si nihil nisi justissimus eorum animus respiciatur, hactenus esse perpulchros, nemo fere ita dicens absurde dicere videatur. — Cl. Nonne recte? — Ath. Fortasse; videamus vero, si omnia pulchra sunt quæ cum justitia conjuncta sunt, in omnium numero profecto etiam ea esse, quæ patimur, fere æqualia iis, quæ facimus. — Cl. Quid igitur porro? — Ath. Facinus quidem, quodcunque justum est, fere quantum commune cum justo habet, in tantum etiam pulchri particeps est. — Cl. Quidni? — Ath. Itaque etiam quod patimur, quod quidem justi particeps sit, si in tantum fieri pulchrum consentiamus, neutiquam discrepantem habeamus orationem? — Cl. Vera sunt. — Ath. Sin autem justum quidem, sed turpe esse consentimus quod patimur, discrepabit justum et pulchrum, cum justa dicta fuerint esse turpissima. — Cl. Quomodo hoc dixisti? — Ath. Non difficile intellectu. nam paulo ante latæ a nobis leges omnium maxime contraria præcipere

γομένοις. — ΚΛ. Ποίοις; — ΑΘ. Τὸν ἱερόσυλόν που b
ἐτίθεμεν δικαίως ἂν ἀποθνήσκειν καὶ τὸν τῶν εὖ κειμέ-
νων νόμων πολέμιον, καὶ μέλλοντες δὴ νόμιμα τοιαῦτα
τιθέναι πάμπολλα ἐπέσχομεν ἰδόντες, ὡς ταῦτα ἐστὶ μὲν
5 ἄπειρα παθήματα πλήθει καὶ μεγέθεσι· δικαιότατα δὲ
πάντων παθημάτων καὶ ξυμπάντων αἴσχιστα. μῶν
οὐχ οὕτως ἡμῖν τά τε δίκαια καὶ τὰ καλὰ τοτὲ μὲν ὡς
ταὐτὰ ξύμπαντα, τοτὲ δὲ ὡς ἐναντιώτατα φανεῖται;
— ΚΛ. Κινδυνεύει. — ΑΘ. Τοῖς μὲν τοίνυν πολλοῖς c
10 οὕτω περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσυμφώνως τὰ καλὰ καὶ τὰ δί-
καια διεῤῥιμμένα προσαγορεύεται. — ΚΛ. Φαίνεται
γοῦν, ὦ ξένε. — ΑΘ. Τὸ τοίνυν ἡμέτερον, ὦ Κλεινία,
πάλιν ἴδωμεν, πῶς αὖ περὶ αὐτὰ ταῦτα ἔχει τῆς συμ-
φωνίας. — ΚΛ. Ποίας δὴ πρὸς ποῖ' ἄν; — ΑΘ. Ἐν
15 τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις οἶμαι διαῤῥήδην ἐμὲ εἰρηκέναι.
— ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Εἰ δ' οὖν μὴ πρότερον, ἀλλὰ
νῦν ὡς λέγοντα τίθετε. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Ὡς d
οἱ κακοὶ πάντες εἰς πάντα εἰσὶν ἄκοντες κακοί. τούτου
δὲ οὕτως ἔχοντος ἀνάγκη που τούτῳ ξυνέπεσθαι τὸν
20 ἑξῆς λόγον. — ΚΛ. Τίνα λέγεις; — ΑΘ. Ὡς ὁ μὲν
ἄδικός που κακὸς, ὁ δὲ κακὸς ἄκων τοιοῦτος. ἀκουσίως
δὲ ἑκούσιον οὐκ ἔχει πράττεσθαί ποτε λόγον. ἄκων οὖν
ἐκείνῳ φαίνοιτ' ἂν ἀδικεῖν ὁ ἀδικῶν τῷ τὴν ἀδικίαν
ἀκούσιον τιθεμένῳ. καὶ δὴ καὶ νῦν ὁμολογητέον ἐμοί·
25 ξύμφημι γὰρ ἄκοντας ἀδικεῖν πάντας· εἰ καί τις φιλο-
νεικίας ἢ φιλοτιμίας ἕνεκα ἄκοντας μὲν ἀδίκους εἶναί e
φησιν, ἀδικεῖν μὴν ἑκόντας πολλοὺς, ὅ γ' ἐμὸς λόγος
ἐκεῖνος, ἀλλ' οὐχ οὗτος. τίνα οὖν αὖ τρόπον ἔγωγε
ξυμφωνοίην ἂν τοῖς ἐμαυτοῦ λόγοις, εἴ με, ὦ Κλεινία
30 καὶ Μέγιλλε, ἐρωτῷτε· εἰ δὴ ταῦτα οὕτως ἔχοντά ἐστιν,
ὦ ξένε, τί συμβουλεύεις ἡμῖν περὶ τῆς νομοθεσίας τῇ
τῶν Μαγνήτων πόλει; πότερον νομοθετεῖν, ἢ μή; πῶς
γὰρ οὔ; φήσω. διοριεῖς οὖν αὐτοῖς ἀκούσιά τε καὶ
ἑκούσια ἀδικήματα, καὶ τῶν μὲν ἑκουσίων ἁμαρτημά-
35 των τε καὶ ἀδικημάτων μείζους τὰς ζημίας θήσομεν,
861 τῶν δ' ἐλάττους; ἢ πάντων ἐξ ἴσης, ὡς οὐκ ὄντων ἀδι- a
κημάτων τὸ παράπαν ἑκουσίων; — ΚΛ. Ὀρθῶς μέν-
τοι λέγεις, ὦ ξένε. καὶ τούτοις δὴ τί χρησόμεθα τοῖς
νῦν λεγομένοις; — ΑΘ. Καλῶς ἤρου. πρῶτον μὲν τοί-
40 νυν αὐτοῖς τόδε χρησώμεθα. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; —
ΑΘ. Ἀναμνησθῶμεν, ὡς ἔμπροσθεν νῦν δὴ καλῶς
ἐλέγομεν, ὅτι περὶ τὰ δίκαια εἴη παμπόλλη τις ἡμῶν
ταραχή τε καὶ ἀσυμφωνία. τοῦτο δὲ λαβόντες πάλιν
ἐρωτῶμεν ἡμᾶς αὐτούς· ἆρ' οὖν περὶ τὴν τούτων ἀπο- b
45 ρίαν οὔτ' ἐξευπορήσαντες οὔτε διορισάμενοι, τί ποτ'
ἐστὶ ταῦτα ἀλλήλων διαφέροντα, ἃ δὴ κατὰ πάσας τὰς
πόλεις ὑπὸ νομοθετῶν πάντων τῶν πώποτε γενομένων
ὡς δύο εἴδη τῶν ἀδικημάτων ὄντα, τὰ μὲν ἑκούσια, τὰ
δὲ ἀκούσια, ταύτῃ καὶ νομοθετεῖται· ὁ δὲ παρ' ἡμῶν
50 νῦν δὴ ῥηθεὶς λόγος, ὥσπερ παρὰ θεοῦ λεχθεὶς, τοσοῦ-
τον μόνον εἰπὼν ἀπαλλάξεται, δοὺς δὲ οὐδένα λόγον,
ὡς ὀρθῶς εἴρηκε, κατανομοθετήσει τινὰ τρόπον; οὐκ c
ἔστιν, ἀλλὰ ἀνάγκη πως ταῦτα ἔμπροσθεν τοῦ νομοθε-
τεῖν δηλῶσαι δύο τε ὄντα καὶ τὴν διαφορὰν ἄλλην, ἵνα

videntur his, quæ nunc dicebamus. — Cl. Quibus? — Ath. Sacrilegum, opinor, juste mortem subiturum ponebamus et bene constitutarum legum hostem, et cum jam in eo essemus, ut hujus generis quam plurima sanciremus, substitimus, cum vidissemus quæ his proposita essent patienda, infinita illa multitudine et ad magnitudinem diversissima, justissima esse omnium et omnino omnium turpissima. nonne sic nobis justa et pulchra nunc quasi eadem omnia, nunc quasi maxime contraria videbuntur? — Cl. Ita videtur. — Ath. Hæc igitur vulgi discrepans in his rebus pulchra et justa disjecta nuncupandi ratio est. — Cl. Videtur certe, o hospes. — Ath. Jam nostram contra, o Clinia, videamus orationem, qualis et ipsa sit in his ipsis concentus ratione habita. — Cl. Cujusnam, quæso, cum quibusnam? — Ath. In superioribus sermonibus puto me disertis verbis dixisse. — Cl. Quomodo? — Ath. Si tamen antea minus dixi, at nunc dicentem habete. — Cl. Quidnam? — Ath. Malos omnes in omnibus invitos esse *malos*. quod si ita est, alteram deinceps orationem utique necesse est sequi. — Cl. Quam dicis? — Ath. Hanc: *injustus* scilicet malus, malus autem invitus talis est. quod autem invite fiat, id voluntarium esse nulla unquam ratione potest. invitus igitur injuste facere is, qui facit, videbitur illi, qui injustitiam voluntariam esse negat. atque etiam nunc fatendum est mihi; consentior enim invitos injuste facere omnes; etsi est qui contentionis vel ambitionis causa invitos quidem injustos esse dicat, injuste vero facere voluntate multos, mea certe oratio illa, non hæc est. quo igitur modo ego rursus meis ipse orationibus consentiam, *si* me, o Clinia et Megille, interrogetis: si jam hæc ita se habent, o hospes, quid consilii das nobis de legibus Magnetum civitati ferendis? utne feramus, an minus? qui enim minus? respondebo. distinguesne igitur eis non voluntarias et voluntarias injurias, et voluntariis quidem peccatis et injuriis pœnas majores statuemus, alteris vero minores? an omnibus æquales, quod nullæ omnino sint voluntariæ injuriæ? — Cl. Recte vero dicis, o hospes. atque his ipsis nunc dictis quid faciemus? — Ath. Bene interrogasti. primum igitur hoc eis faciamus. — Cl. Quidnam? — Ath. Recordemur in superioribus modo bene nos dixisse de justis ingentem quandam apud nos esse perturbationem ac discrepantiam. hoc autem tenentes iterum interrogemus nosmet ipsos: num igitur ad horum difficultatem neque remedio expedito neque discrimine monstrato, quo tandem inter se distent hæc, quæ tamen per omnes civitates ab legislatoribus omnibus, qui unquam fuerunt, tanquam duo injuriarum genera, alterum voluntariarum, alterum non voluntariarum, sic etiam legibus sanciuntur, sed quasi a deo pronuntiata hæc modo a nobis prolata oratio hoc solum dicens discedet neque ulla ratione reddita, qua recte se dixisse probet, quodammodo contra feret leges? minime, sed necessario antequam leges ferantur, et duo hæc esse et aliter differre declarandum, ut cum utrivis pœna im-

ὅταν ἑκατέρῳ τις τὴν δίκην ἐπιτιθῇ, πᾶς ἐπακολουθῇ τοῖς λεγομένοις καὶ δυνατὸς ᾖ τό τε πρεπόντως τεθὲν ἁμηγέπῃ κρῖναι καὶ τὸ μή. — ΚΛ. Καλῶς ἡμῖν φαίνῃ λέγειν, ὦ ξένε· δυοῖν γὰρ θάτερον ἡμᾶς χρεών, 5 ἢ μὴ λέγειν, ὡς πάντα ἀκούσια τὰ ἀδικήματα, ἢ τοῦτο ὡς ὀρθῶς εἴρηται, πρῶτον διορίσαντας δηλῶσαι. — d ΑΘ. Τούτοιν τοίνυν τοῖν δυοῖν τὸ μὲν οὐχ ἀνεκτὸν ἐμοὶ πάντως που γίγνεσθαι, τό γε δὴ μὴ λέγειν οὕτως οἰόμενον ἔχειν τἀληθές· οὐ γὰρ ἂν ἐμὸν οὐδ' ὅσιον ἂν εἴη· 10 κατὰ τίνα δὲ τρόπον ἐστὸν δύο, εἰ μὴ τῷ τε ἀκουσίῳ καὶ τῷ ἑκουσίῳ διαφέρετον ἑκάτερον, ἀλλὰ ἄλλῳ τινὶ δή ποτε πειρατέον ἁμωσγέπως δηλοῦν. — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ ξένε· τοῦτό γε οὐχ οἷόν τε ἄλλως πως ἡμᾶς διανοηθῆναι. — ΑΘ. Ταῦτα ἔσται. φέρε 15 δή, βλάβαι μέν, ὡς ἔοικεν, ἀλλήλων τῶν πολιτῶν ἐν e ταῖς κοινωνίαις τε καὶ ὁμιλίαις πολλαὶ γίγνονται, καὶ τό γε ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον ἐν αὐταῖς ἄφθονόν ἐστι. — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Μὴ τοίνυν τις τὰς βλάβας πάσας ἀδικίας τιθεὶς οὕτως οἴηται καὶ τὰ ἄδικα ἐν 20 αὐταῖσι ταύτῃ γίγνεσθαι διπλᾶ, τὰ μὲν ἑκούσια δή, τὰ δ' ἀκούσια· βλάβαι γὰρ ἀκούσιοι τῶν πάντων οὔτ' ἀριθμοῖς οὔτε μεγέθεσιν ἐλάττους εἰσὶ τῶν ἑκουσίων. 862 σκοπεῖσθε δέ, εἴτε τι λέγω, ἃ μέλλω λέγειν, εἴτε καὶ a μηδὲν τὸ παράπαν. οὐ γάρ φημι ἔγωγε, ὦ Κλεινία 25 καὶ Μέγιλλε, εἴ τίς τινά τι πημαίνει μὴ βουλόμενος, ἀλλ' ἄκων, ἀδικεῖν μέν, ἄκοντα μήν, καὶ ταύτῃ μὲν δὴ νομοθετήσω, τοῦτο ὡς ἀκούσιον ἀδίκημα νομοθετῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἀδικίαν τὸ παράπαν θήσω τὴν τοιαύτην βλάβην, οὔτε ἂν μείζων οὔτε ἂν ἐλάττων τῳ γίγνηται. 30 πολλάκις δὲ ὠφελίαν οὐχ ὀρθὴν γενομένην τὸν τῆς ὠφελίας αἴτιον ἀδικεῖν φήσομεν, ἐὰν ᾖ γ' ἐμὴ νικᾷ. b σχεδὸν γάρ, ὦ φίλοι, οὔτ' εἴ τίς τῳ δίδωσί τι τῶν ὄντων οὔτ' εἰ τοὐναντίον ἀφαιρεῖται, δίκαιον ἁπλῶς ἢ ἄδικον χρὴ τὸ τοιοῦτον οὕτω λέγειν, ἀλλ' ἐὰν ἤθει καὶ 35 δικαίῳ τρόπῳ χρώμενός τις ὠφελῇ τινά τι καὶ βλάπτῃ, τοῦτό ἐστι τῷ νομοθέτῃ θεατέον, καὶ πρὸς δύο ταῦτα δὴ βλεπτέον, πρός τε ἀδικίαν καὶ βλάβην, καὶ τὸ μὲν βλαβὲν ὑγιὲς τοῖς νόμοις εἰς τὸ δυνατὸν ποιητέον, τό τε ἀπολόμενον σῴζοντα καὶ τὸ πεσὸν ὑπό του πάλιν 40 ἐξορθοῦντα, καὶ τὸ θανατωθὲν ἢ τρωθὲν ὑγιές, τὸ δὲ c ἀποίνοις ἐξιλασθὲν τοῖς δρῶσι καὶ πάσχουσιν ἑκάστας τῶν βλάψεων ἐκ διαφορᾶς εἰς φιλίαν πειρατέον ἀεὶ καθιστάναι τοῖς νόμοις. — ΚΛ. Καλῶς ταῦτά γε. — ΑΘ. Τὰς τοίνυν ἀδίκους αὖ βλάβας καὶ κέρδη δέ, ἐὰν 45 τις ἀδικῶν τινὰ κερδαίνειν ποιῇ, τούτων ὁπόσα μὲν ἰατά, ὡς οὐσῶν ἐν ψυχῇ νόσων, ἰᾶσθαι· τὸ δὲ τῆς ἰάσεως ἡμῖν τῆς ἀδικίας τῇδε ῥέπειν χρὴ φάναι. — ΚΛ. Πῇ; — ΑΘ. Ὅπως ὅτι τις ἂν ἀδικήσῃ μέγα ἢ d σμικρόν, ὁ νόμος αὐτὸν διδάξει καὶ ἀναγκάσει τὸ παρά- 50 παν εἰς αὖθις τὸ τοιοῦτον ἢ μηδέποτε ἑκόντα τολμῆσαι ποιεῖν ἢ διαφερόντως ἧττον πολύ, πρὸς τῇ τῆς βλάβης ἐκτίσει. ταῦτα εἴτε ἔργοις ἢ λόγοις, ἢ μεθ' ἡδονῶν ἢ λυπῶν ἢ τιμῶν ἢ ἀτιμιῶν καὶ χρημάτων ζημίας ἢ καὶ δώρων, ἢ καὶ τὸ παράπαν ᾧτινι τρόπῳ ποιήσει τις

ponitur, dicta assequatur quisque et quid convenienter positum sit, quid minus, aliquo modo judicare possit. — Cl. Probe dicere nobis videris, o hospes; nam alterum ex duobus facere nos debemus, aut non dicere omnes injurias esse non voluntarias, aut recte ita dictum esse primum discrimine monstrato declarare. — Ath. Horum igitur duorum alterum prorsus mihi intolerabile, ut fiat, videtur, non dicere videlicet quod vere ita esse putem; non enim meum neque fas sit; quo vero modo duo sint, si non eo, quod alterum voluntarium, alterum non voluntarium sit, sed alio quopiam differunt, conandum est aliquo modo declarare. — Cl. Plane quidem, o hospes: hac de re fieri nequit ut aliter nos statuamus. — Ath. Ita fiet. damna quidem, ut videtur, inter se civium in negotiorum et vitæ communione multa fiunt, et voluntarium illud et non voluntarium largum in iis est. — Cl. Qui enim minus? — Ath. Ne quis igitur damna omnia injuriarum loco habens etiam injusta in iis hoc modo duplicia fieri putet, altera voluntaria videlicet, altera non voluntaria; damna enim non voluntaria apud universos nec numero nec magnitudine inferiora sunt voluntariis. considerate vero, utrum aliquid dicam, si dicam quæ dicturus sum, an nihil omnino. non enim ego quidem, o Clinia et Megille, si quis alicui damni aliquid infert non voluntate, sed invitus, hunc injuste quidem facere, at invitum dico et ita scilicet leges feram, hanc quasi non voluntariam injuriam sanciens, sed ne injuriam quidem omnino ejusmodi damnum statuam, sive majus illud sive minus alicui inferetur. sæpe vero de commodo pravo allato commodi auctorem injuste facere dicemus, si mea superat sententia. propemodum enim, o amici, nec si quis dat alicui rem aliquam nec si quam contra aufert, justum simpliciter aut injustum hoc sic dici debet, sed si animo et justo more utens aliquis commodi vel damni aliquid afferat alicui, hoc legislator spectare et ad duo hæc nimirum respicere debet, ad injustitiam et damnum, et damno quidem affectum sanum quoad potest legibus reddere, et perditum servans et dirutum ab aliquo redintegrans, et quod occisum vel vulneratum est, sanum, illud vero donis expiatum facientibus et patientibus singula damna ex dissidio in amicitiam convertere semper conari legibus debet. — Cl. Bene hæc quidem. — Ath. Jam vero injusta rursus damna et lucra quoque, si quis injuste faciens lucro aliquem afficit, horum quæ quidem sanabilia sunt, ut morbi in animo, sanentur; sanandæ autem injustitiæ rationem illuc nobis vergere statuendum est. — Cl. Quo? — Ath. Ut quicquid aliquis injuste fecerit magnum seu parvum, lex eum doceat et cogat omnino in posterum tale quid aut nunquam volentem facere audere aut perquam multo rarius, præter damni pensionem. hæc sive factis seu verbis, adhibitis vel voluptatibus vel doloribus vel honoribus vel ignominiis et multarum irrogatione vel etiam muneribus, vel omnino quocunque quis modo efficiet, ut odio habeant injustitiam,

μισῆσαι μὲν τὴν ἀδικίαν, στέρξαι δὲ ἢ μὴ μισεῖν τὴν τοῦ δικαίου φύσιν, αὐτό ἐστι τοῦτο ἔργον τῶν καλλίστων e νόμων. ὃν δ' ἂν ἀνιάτως εἰς ταῦτα ἔχοντα αἴσθηται νομοθέτης, δίκην τούτοισι καὶ νόμον θήσει τίνα; γι-
5 γνώσκων που τοῖς τοιούτοις πᾶσιν ὡς οὔτε αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον τούς τε ἄλλους ἂν διπλῇ ὠφελοῖεν ἀπαλλαττόμενοι τοῦ βίου, παράδειγμα μὲν τοῦ μὴ ἀδικεῖν τοῖς ἄλλοις γενόμενοι, ποιοῦντες δὲ ἀνδρῶν κακῶν ἔρημον
863 τὴν πόλιν, οὕτω δὴ τῶν τοιούτων πέρι νομοθέτῃ κολα- a
10 στὴν τῶν ἁμαρτημάτων θάνατον ἀνάγκη νέμειν, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς. — ΚΛ. Ἔοικε μέν πως λέγεσθαι τὰ παρὰ σοῦ καὶ μάλα μετρίως, ἥδιον δ' ἂν ἔτι σαφέστερον ἀκούσαιμεν ταῦτα ῥηθέντα, τὸ τῆς ἀδικίας τε καὶ βλάβης διάφορον καὶ τὸ τῶν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων ὡς ἐν
15 τούτοις διαπεποίκιλται. — ΑΘ. Πειρατέον τοίνυν ὡς κελεύετε δρᾶν καὶ λέγειν. δῆλον γάρ, ὅτι τοσόνδε γε περὶ ψυχῆς καὶ λέγετε πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀκούετε, ὡς b ἓν μὲν ἐν αὐτῇ τῆς φύσεως εἴτε τι πάθος εἴτε τι μέρος ὢν ὁ θυμός, δύσερι καὶ δύσμαχον κτῆμα ἐμπεφυκός,
20 ἀλογίστῳ βίᾳ πολλὰ ἀνατρέπει. — ΚΛ. Πῶς δ' οὔ; — ΑΘ. Καὶ μὴν ἡδονήν γε οὐ ταὐτὸν τῷ θυμῷ προσαγορεύομεν, ἐξ ἐναντίας δὲ αὐτῷ φαμὲν ῥώμης δυναστεύουσαν πειθοῖ μετὰ ἀπάτης βιαίου πράττειν πᾶν ὅτιπερ ἂν αὐτῆς ἡ βούλησις ἐθελήσῃ. — ΚΛ. Καὶ μάλα. —
25 ΑΘ. Τρίτον μὴν ἄγνοιαν λέγων ἄν τις τῶν ἁμαρτημά- c των αἰτίαν οὐκ ἂν ψεύδοιτο· διχῇ μὴν διελόμενος αὐτὸ ὁ νομοθέτης ἂν βελτίων εἴη, τὸ μὲν ἁπλοῦν αὐτοῦ κούφων ἁμαρτημάτων αἴτιον ἡγούμενος, τὸ δὲ διπλοῦν, ὅταν ἀμαθαίνῃ τις μὴ μόνον ἀγνοίᾳ ξυνεχόμενος, ἀλλὰ
30 καὶ δόξῃ σοφίας, ὡς εἰδὼς παντελῶς περὶ ἃ μηδαμῶς οἶδε, μετὰ μὲν ἰσχύος καὶ ῥώμης ἑπομένης μεγάλων καὶ ἀμούσων ἁμαρτημάτων τιθεὶς αἴτια τὰ τοιαῦτα, d ἀσθενείας δὲ ἑπομένης παίδειά τε ἁμαρτήματα καὶ πρεσβυτέρων γιγνόμενα θήσει μὲν ἁμαρτήματα καὶ
35 ὡς ἁμαρτάνουσι τάξει, πρᾳοτάτους γε μὴν πάντων καὶ συγγνώμης πλείστης ἐχομένους. — ΚΛ. Εἰκότα λέγεις. — ΑΘ. Ἡδονῆς μὲν τοίνυν καὶ θυμοῦ λέγομεν σχεδὸν ἅπαντες ὡς ὁ μὲν κρείττων ἡμῶν, ὁ δὲ ἥττων ἐστί· καὶ ἔχει ταύτῃ. — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν.
40 — ΑΘ. Ἀγνοίας δέ γε ὡς ὁ μὲν ἡμῶν κρείττων, ὁ δὲ ἥττων, οὐκ ἠκούσαμεν πώποτε. — ΚΛ. Ἀληθέστατα. e — ΑΘ. Πάντα δέ γε προτρέπειν ταὐτά φαμεν εἰς τὴν αὐτοῦ βούλησιν ἐπισπώμενον ἕκαστον εἰς τἀναντία πολλάκις ἅμα. — ΚΛ. Πλειστάκις μὲν οὖν. — ΑΘ.
45 Νῦν δή σοι τό τε δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, ὅ γε ἐγὼ λέγω, σαφῶς ἂν διορισαίμην οὐδὲν ποικίλλων. τὴν γὰρ τοῦ θυμοῦ καὶ φόβου καὶ ἡδονῆς καὶ λύπης καὶ φθόνων καὶ ἐπιθυμιῶν ἐν ψυχῇ τυραννίδα, ἐάν τέ τι βλάπτῃ καὶ ἐὰν μή, πάντως ἀδικίαν προσαγορεύω, τὴν δὲ τοῦ
864 ἀρίστου δόξαν, ὅπῃπερ ἂν ἔσεσθαι τούτων ἡγήσωνται a πόλις εἴτε ἰδιῶταί τινες, ἐὰν αὕτη κρατοῦσα ἐν ψυχαῖς διακοσμῇ πάντα ἄνδρα, κἂν σφάλληταί τι, δίκαιον μὲν πᾶν εἶναι φατέον τὸ ταύτῃ πραχθὲν καὶ τὸ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς γιγνόμενον ὑπήκοον ἑκάστων καὶ ἐπὶ

diligant vero vel odio non habeant justi naturam, ipsum hoc munus est legum pulcherrimarum. quem vero insanabilem in his esse senserit legislator, pœnam iis et legem quamnam feret? nempe intelligens hujusmodi omnibus neque ipsis amplius vivere præstare et ceteris duplicem eos utilitatem afferre, si vita excedant, cum et exemplum sint reliquis, ne injuste agant, et viris malis vacuam faciant civitatem, sic igitur in talibus legislator ultricem peccatorum mortem attribuat oportet, aliter vero nullo modo. — Cl. Videntur quidem quodammodo, quæ tu dicis, admodum recte se habere, sed malumus etiam clarius hæc dicta audire, quo differant injustitia et damnum, et quo modo voluntaria et non voluntaria in iis sint variata. — Ath. Itaque conandum est facere ut jubetis, et dicere. liquet enim tantum certe vos de animo prædicare inter vos atque audire, unam quandam in eo sive affectionem sive partem naturæ insitam esse iracundiam, rem contentiosam et pervicacem, temeraria vi multa evertentem. — Cl. Quidni? — Ath. Et vero voluptatem non eandem atque iracundiam appellamus, sed contraria huic vi dominantem persuasione cum fraude violenta perficere dicimus omnia quæ ipsius voluntas appetat. — Cl. Admodum. — Ath. Tertiam vero ignorantiam causam dicens peccatorum non falsum dixerit; sed bifariam facta ejus divisione legislator erit melior, simplicem quidem levium peccatorum causam esse existimans, duplicem vero, cum quis inscitum se gerit non solum ignorantia imbutus, sed etiam opinione sapientiæ, quasi penitus sciens quæ nullo modo scit, robore et vi accedente magnorum et inhumanorum peccatorum has causas ponens, adjuncta vero imbecillitate sive puerilia sive a senioribus commissa peccata habebit quidem pro peccatis et ut peccantibus leges statuet, sed mitissimas tamen omnium et maxima cum venia conjunctas. — Cl. Æqua dicis. — Ath. Jam voluptate quidem et iracundia fere omnes alium nostrûm potentiorem, alium imbecilliorem esse dicimus; et res ita habet. — Cl. Sane quidem. — Ath. Ignorantia vero esse alium nostrûm potentiorem, alium imbecilliorem nunquam audivimus. — Cl. Verissime. — Ath. Hæc vero omnia ad suam quodque attrahens voluntatem sæpe ad contraria simul impellere dicimus. — Cl. Sæpissime quidem. — Ath. Nunc igitur tibi justum et injustum, quod ego dico, clare definire potero sine variatione. etenim iracundiæ et timoris et voluptatis et doloris et invidiarum et cupiditatum in animo imperium, sive quid damni afferat sive minus, omnino injustitiam appello. de eo autem, quod optimum sit, opinionem, utcunque ea futura esse præiverint civitas vel privati quidam, si hæc imperium obtinens in animis quemvis virum ornet, etiamsi lædatur aliquid, justum quidem omne secundum hanc factum et hujusmodi imperio præstitum obsequium singulorum atque ad universam hominum vitam optimum esse

τὸν ἅπαντα ἀνθρώπων βίον ἄριστον, δοξάζεσθαι δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀκούσιον ἀδικίαν εἶναι τὴν τοιαύτην βλάβην. ἡμῖν δὲ οὐχ ἔστι τὰ νῦν ὀνομάτων πέρι δύσερις λόγος, ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν ἁμαρτανομένων τρία εἴδη δεδήλωται b 5 γιγνόμενα, ταῦτα εἰς μνήμην πρῶτον ἔτι μᾶλλον ἀναληπτέον. λύπης μὲν οὖν, ἣν θυμὸν καὶ φόβον ἐπονομάζομεν, ἓν εἶδος ἡμῖν ἐστίν. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ἡδονῆς δ' αὖ καὶ ἐπιθυμιῶν δεύτερον, ἐλπίδων δὲ καὶ δόξης τῆς ἀληθοῦς περὶ τὸ ἄριστον ἔφεσις τρίτον 10 ἕτερον. τούτου δὲ αὐτοῦ τρία διχῇ τμηθέντος πέντε εἴδη γέγονεν, ὡς νῦν φαμέν, οἷς νόμους διαφέροντας ἀλλήλων πέντε εἴδεσι θετέον ἐν δυοῖν γένεσιν. — ΚΛ. c Τίσι τούτοις; — ΑΘ. Τὸ μὲν διὰ βιαίων καὶ ξυμφώνων (ξυμφανῶν?) πράξεων πραττόμενον ἑκάστοτε, τὸ 15 δὲ μετὰ σκότους καὶ ἀπάτης λαθραίως γιγνόμενον, ἔστι δ' ὅτε καὶ δι' ἀμφοῖν τούτοιν πραχθέν· ᾧ δὴ καὶ νόμοι τραχύτατοι γίγνοιντ' ἄν, εἰ τὸ προσῆκον μέρος ἔχοιεν. — ΚΛ. Εἰκὸς γοῦν. — ΑΘ. Ἴωμεν δὴ τὰ μετὰ ταῦτα ἐκεῖσε, ὁπόθεν ἐξέβημεν δεῦρο, περαίνοντες τὴν θέσιν 20 τῶν νόμων. ἦν δὲ ἡμῖν κείμενα περί τε τῶν συλώντων, d οἶμαι, τοὺς θεοὺς καὶ τὰ περὶ προδοτῶν, ἔτι δὲ τῶν τοὺς νόμους διαφθειρόντων ἐπὶ καταλύσει τῆς παρούσης πολιτείας. τούτων δή τις ἂν ἴσως πράξειέ τι μανεὶς ἢ νόσοις ἢ γήρᾳ ὑπερμέτρῳ ξυνεχόμενος ἢ παιδίᾳ χρώμε- 25 νος, οὐδέν πω τῶν τοιούτων διαφέρων· ὧν ἂν γίγνηταί τι φανερὸν τοῖς ἐκλεχθεῖσιν ἑκάστοτε δικασταῖς ἀναφέροντος τοῦ δράσαντος ἢ τοῦ σκηπτομένου ὑπὲρ τοῦ ποιήσαντος, κριθῇ δὲ οὕτω διατεθεὶς παρανομῆσαι, e τὴν μὲν βλάβην, ἣν ἄν τινα καταβλάψῃ, πάντως ἁπλῆν 30 ἀποτινέτω, τῶν δὲ ἄλλων δικαιωμάτων ἀφείσθω, πλὴν ἂν ἄρα τινὰ ἀποκτείνας μὴ καθαρὸς ᾖ τὰς χεῖρας φόνου· οὕτω δ' εἰς ἄλλην χώραν καὶ τόπον ἀπελθὼν οἰκείτω τὸν ἐνιαυτὸν ἐκδημῶν, πρότερον δὲ ἐλθὼν τοῦ χρόνου, ὃν ὁ νόμος ὥρισεν, ἢ καὶ πάσης ἐπιβὰς τῆς 35 οἰκείας χώρας, ἐν δημοσίῳ δεσμῷ δεθεὶς ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων δύο ἐνιαυτοὺς οὕτως ἀπαλλαττέσθω τῶν δεσμῶν.

865 Φόνου δὴ καθάπερ ἠρξάμεθα, πειρώμεθα διὰ τέλους a παντὸς εἴδους πέρι φόνου θεῖναι τοὺς νόμους, καὶ 40 πρῶτον μὲν τὰ βίαια καὶ ἀκούσια λέγωμεν. Εἴ τις ἐν ἀγῶνι καὶ ἄθλοις δημοσίοις ἄκων, εἴτε παραχρῆμα εἴτε καὶ ἐν ὑστέροις χρόνοις ἐκ τῶν πληγῶν, ἀπέκτεινέ τινα φίλιον, ἢ κατὰ πόλεμον ὡσαύτως ἢ κατὰ μελέτην τὴν πρὸς πόλεμον, ποιουμένων ἄσκησιν τῶν ἀρχόντων, 45 ψιλοῖς σώμασιν ἢ μετά τινων ὅπλων ἀπομιμουμένων τὴν πολεμικὴν πρᾶξιν, καθαρθεὶς κατὰ τὸν ἐκ Δελφῶν κο- b μισθέντα περὶ τούτων νόμον ἔστω καθαρός. ἰατρῶν δὲ πέρι πάντων, ἂν ὁ θεραπευόμενος ὑπ' αὐτῶν ἀκόντων τελευτᾷ, καθαρὸς ἔστω κατὰ νόμον. ἐὰν δὲ αὐτόχειρ 50 μέν, ἄκων δὲ ἀποκτείνῃ τις ἕτερος ἕτερον, εἴτε τῷ ἑαυτοῦ σώματι ψιλῷ εἴτε ὀργάνῳ ἢ βέλει ἢ πώματος ἢ σίτου δόσει ἢ πυρὸς ἢ χειμῶνος προσβολῇ ἢ στερήσει πνεύματος αὐτὸς τῷ ἑαυτοῦ σώματι ἢ δι' ἑτέρων c σωμάτων, πάντως ἔστω μὲν ὡς αὐτόχειρ, δίκας δὲ τι-

dicendum est, a multis vero non voluntariam injustitiam ita illatum damnum putari. sed nobis nunc non est contentiosa de nominibus disputatio, verum quoniam peccatorum tres species existere demonstratum est, hæ primum magis etiam in memoriam sunt recipiendæ. doloris igitur, cui iracundiæ et timoris nomen tribuimus, una nobis species est. — Cl. Sane quidem. — Ath. Voluptatis autem rursus et cupiditatum altera, opinationum vero et de optimo opinionis veræ appetitio tertia diversa; qua ipsa bipartitis divisionibus in tres distributa quinque, ut nunc dicimus, species exstiterunt, quibus differentes inter se quinque speciebus leges ferendæ sunt duobus in generibus. — Cl. Quænam ea dicis? — Ath. Unum, quod violentis et manifestis actionibus peragi solet, alterum quod clam cum tenebris et fraude fit, interdum vero etiam his utrisque peragitur; quod quidem asperrimas leges habeat, si ita, ut debent, comparatæ sint. — Cl. Æquum certe. — Ath. Jam vero deinceps eamus illuc, unde huc sumus egressi, legum institutionem absolventes. erant autem statuta nobis, opinor, de iis, qui deos spoliant, et quæ ad proditores pertinent, item eos, qui præsentem rei publicæ statum eversuri leges pessum dant. jam horum fortasse aliquis aliquid insania correptus fecerit vel morbis vel nimia senectute pressus vel pueritiam agens, nondum ultra tales sapiens; quorum si quid electis cujusque causæ judicibus innotuit referente eo, qui fecit, vel ejus, qui commisit, defensore, et judicatus est ita affectus adversus leges fecisse, damnum quidem, quod attulerit alicui, omnino simplex rependito, sed reliquarum pœnarum immunis esto, nisi scilicet interfecto aliquo non cæde puras habet manus; quod si ita est, aliam regionem locumque petens exul annum habitato: ante tempus lege definitum reversus vel omnino patriæ fines ingressus in publicis vinculis a legum custodibus duos annos detentus sic dimittitor.

De cæde vero quemadmodum cœpimus, conemur ad finem usque de quovis genere cædis ferre leges, et primum quidem de violentis et non voluntariis dicamus. Si quis in certamine et publicis contentionibus invitus vel statim vel posterioribus temporibus per vulnera inflicta occidit hominem amicum, vel in bello eodem modo vel in meditatione belli, exercitationem instituentibus magistratibus, nudis corporibus vel armis quibusdam imitantibus bellicam actionem, purgatus ex lege his de rebus Delphis allata purus esto. quod autem ad medicos attinet, quicunque curans aliquem invitus leto dat, purus esto ex lege. si quis autem sua quidem manu, sed invitus alterum occidit, sive nudo corpore suo sive instrumento vel telo vel potu cibove dato vel igne frigoreve admoto vel spiritus privatione ipse suo ipsius corpore vel aliis corporibus, omnino esto pro eo, qui sua manu occiderit, pœnas autem solvito

νέτω τὰς τοιάσδε· ἐὰν μὲν δοῦλον κτείνῃ νομίζων τὸν
ἑαυτοῦ διειργάσθαι, τὸν τοῦ τελευτήσαντος δεσπότην
ἀβλαβῆ παρεχέτω καὶ ἀζήμιον, ἢ δίκην εἰς τὴν ἀξίαν
τοῦ τελευτήσαντος ὑπεχέτω διπλῆν, τῆς δὲ ἀξίας οἱ
5 δικασταὶ διάγνωσιν ποιείσθωσαν· καθαρμοῖς δὲ χρή-
σασθαι μείζοσί τε καὶ πλείοσι τῶν περὶ τὰ ἆθλα ἀπο-
κτεινάντων, τούτων δ' ἐξηγητὰς εἶναι κυρίους οὓς ἂν d
ὁ θεὸς ἀνέλῃ· ἐὰν δὲ αὑτοῦ δοῦλον, καθηράμενος ἀπαλ-
λαττέσθω τοῦ φόνου κατὰ νόμον. ἐὰν δέ τις ἐλεύθερον
10 ἄκων ἀποκτείνῃ, τοὺς μὲν καθαρμοὺς τοὺς αὐτοὺς κα-
θαρθήτω τῷ τὸν δοῦλον ἀποκτείναντι, παλαιὸν δέ τινα
τῶν ἀρχαίων μύθων λεγόμενον μὴ ἀτιμαζέτω. λέγεται
δὲ, ὡς ὁ θανατωθεὶς ἄρα βιαίως, ἐν ἐλευθέρῳ φρονή-
ματι βεβιωκὼς, θυμοῦταί τε τῷ δράσαντι νεοθνὴς ὢν
15 καὶ φόβου καὶ δείματος ἅμα διὰ τὴν βίαιον πάθην e
αὐτὸς πεπληρωμένος ὁρῶν τε τὸν ἑαυτοῦ φονέα ἐν τοῖς
ἤθεσι τοῖς τῆς ἑαυτοῦ συνηθείας ἀναστρεφόμενον δει-
μαίνει καὶ ταραττόμενος αὐτὸς ταράττει κατὰ δύναμιν
πᾶσαν τὸν δράσαντα, μνήμην ξύμμαχον ἔχων, αὐτόν
20 τε καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ. διὸ δὴ χρεών ἐστιν ἄρα ὑπεξ-
ελθεῖν τῷ παθόντι τὸν δράσαντα τὰς ὥρας πάσας τοῦ
ἐνιαυτοῦ καὶ ἐρημῶσαι πάντας τοὺς οἰκείους τόπους
ξυμπάσης τῆς πατρίδος· ἐὰν δὲ ξένος ὁ τελευτήσας
866ᾖ, καὶ τῆς τοῦ ξένου χώρας εἰργέσθω τοὺς αὐτοὺς χρό- a
25 νους. τούτῳ δὴ τῷ νόμῳ ἐὰν μὲν ἑκὼν πείθηταί τις, ὁ
τοῦ τελευτήσαντος γένει ἐγγύτατα, ἐπίσκοπος ὢν τού-
των πάντων γενομένων, ἐχέτω συγγνώμην τε καὶ
ἄγων πρὸς αὐτὸν εἰρήνην μέτριος ἂν εἴη πάντως· ἐὰν
δέ τις ἀπειθῇ καὶ πρῶτον μὲν ἀκάθαρτος ὢν εἰς τὰ ἱερὰ
30 τολμᾷ πορεύεσθαι καὶ θύειν, ἔτι δὲ τοὺς χρόνους μὴ
ἐθέλῃ πληροῦν ἀποξενούμενος τοὺς εἰρημένους, ὁ τοῦ
τελευτήσαντος γένει ἐγγύτατα ἐπεξίτω μὲν φόνου τῷ b
κτείναντι, διπλᾶ δὲ πάντα ἔστω τὰ τιμωρήματα τῷ
ὀφλόντι. ἐὰν δ' ὁ προσήκων ἐγγύτατα μὴ ἐπεξίῃ τῷ
35 παθήματι, τὸ μίασμα ὡς εἰς αὐτὸν περιεληλυθὸς τοῦ
παθόντος προστρεπομένου τὴν πάθην, ὁ βουλόμενος
ἐπεξελθὼν τούτῳ δίκην πέντε ἔτη ἀποσχέσθαι τῆς αὑ-
τοῦ πατρίδος ἀναγκαζέτω κατὰ νόμον. ἐὰν δὲ ξένος
ἄκων ξένον κτείνῃ τῶν ἐν τῇ πόλει, ἐπεξίτω μὲν ὁ
40 βουλόμενος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις, μέτοικος δὲ ὢν c
ἀπενιαυτησάτω, ξένος δὲ ἂν ᾖ παντάπασι, πρὸς τῷ
καθαρμῷ, ἐάν τε ξένον ἐάν τε μέτοικον ἐάν τε ἀστὸν
κτείνῃ, τὸν βίον ἅπαντα τῆς χώρας τῆς τῶν νόμων
τῶνδε κυρίας εἰργέσθω. ἐὰν δ' ἔλθῃ παρανόμως, οἱ
45 νομοφύλακες θανάτῳ ζημιούντων αὐτὸν, καὶ ἐὰν ἔχῃ
οὐσίαν τινὰ, τῷ τοῦ παθόντος ἐγγύτατα γένει παρα-
διδόντων. ἐὰν δὲ ἄκων ἔλθῃ, ἂν μὲν κατὰ θάλατταν
ἐκπίπτῃ πρὸς τὴν χώραν, σκηνησάμενος ἐν θαλάττῃ d
τέγγων τοὺς πόδας πλοῦν ἐπιφυλαττέτω, κατὰ γῆν δὲ
50 ἂν βίᾳ ὑπό τινων ἀχθῇ, ἡ πρώτη προστυχοῦσα ἀρχὴ
τῶν ἐν τῇ πόλει λύσασα εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐκπεμπέτω
ἄσυλον. ἐὰν δ' ἄρα τις αὐτόχειρ μὲν κτείνῃ ἐλεύθερον,
θυμῷ δὲ ᾖ τὸ πεπραγμένον ἐκπραχθὲν, διχῇ δεῖ πρῶ-
τον τὸ τοιοῦτον διαλαβεῖν. θυμῷ γὰρ δὴ πέπρακται

hujusmodi: si servum occidit suum interfecisse putans, mortui dominum indemnem præstato et jacturæ expertem, aut pœnam pro mortui pretio pendito duplam, pretii vero judices æstimationem faciunto; purgationibus autem utatur majoribus pluribusque, quam qui in certaminibus interfecerunt, atque harum penes religionum interpretes, quos deus ediderit, arbitrium sit: sin suum ipsius servum, purgatus cædis absolvitor ex lege. sed si quis liberum invitus occidit, purgationibus utitor eisdem atque servi interfector, ceterum veterem quandam fabulam antiquitus traditarum ne contemnito. dicitur autem violenta morte exstinctus, qui liberaliter animatus vixerit, et irasci interfectori recens mortuus et metu simul ac terrore ob vim allatam ipse plenus eumque, a quo occisus est, in locis suæ consuetudinis versari videns terrere et ipse perturbatus omnibus viribus memoria auxilium ferente perturbare et ipsum, qui fecit, et actiones ejus. hanc igitur ob rem necesse est decedere interfecto interfectorem omnia anni tempora et vacuefacere omnes domesticos patriæ omnis locos; si autem mortuus peregrinus est, etiam peregrini regione arcetor eadem tempora. jam si quis huic legi volens obsequitur, mortuo proximus cognatione, ad quem factorum horum omnium observatio pertinet, veniam ei dato et pace cum eo utens omnino modice facere existimabitur; sin autem obsequium aliquis recusat et primum cum purgatus non sit, templa adire audet et sacrificare, deinde tempora præscripta exul complere non vult, mortuo proximus cognatione cædis accusato interfectorem, condemnatum autem duplæ sequuntor pœnæ omnes. si vero proximus allatam cognato vim non persequitur, scelere ad ipsum recidente, dum cædem suam obtestatur interfectus, qui volet in judicium vocatum quinque annos patria carere cogito ex lege. si vero peregrinus invitus peregrinum occidit eorum, qui in civitate sunt, reum agito qui volet iisdem legibus, et si inquilinus est, annum exulato, si prorsus est peregrinus, præter purgationem, seu peregrinum seu inquilinum seu civem occidit, per totam vitam regione his legibus prædita arcetor. si vero redierit contra leges, legum custodes morte eum puniunto, et si quæ bona possidet, ei, qui occiso proximus est cognatione, tradunto. invitus autem redux, si mari ejicitur in regionem, tabernaculo ad mare posito tingens pedes navigandi opportunitatem observato, si terra per vim est adductus, qui primus a civitate occurrerit magistratus solutum ex finibus emittito inspoliatum. quod si quis sua manu occidit liberum, et ira facinus commissum est, bifariam primum distingui hoc oportet. nam ira quidem factum et ab illis est, quicunque subito

καὶ τοῖς ὅσοι ἂν ἐξαίφνης μὲν καὶ ἀπροβουλεύτως τοῦ e
ἀποκτεῖναι πληγαῖς ἤ τινι τοιούτῳ διαφθείρωσί τινα
παραχρῆμα τῆς ὁρμῆς γενομένης, μεταμέλειά τε εὐθὺς
τοῦ πεπραγμένου γίνηται, θυμῷ δὲ καὶ ὅσοι προπηλα-
5 κισθέντες λόγοις ἢ καὶ ἀτίμοις ἔργοις μεταδιώκοντες
τὴν τιμωρίαν ὕστερον ἀποκτείνωσί τινα βουληθέντες
κτεῖναι, καὶ τὸ πεπραγμένον αὐτοῖς ἀμεταμέλητον
γίγνηται. διττοὺς μὲν δὴ τοὺς φόνους, ὡς ἔοικε, θετέον,
867 καὶ σχεδὸν ἀμφοτέρους θυμῷ γεγονότας, μεταξὺ δέ που a
10 τοῦ τε ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου δικαιότατ' ἂν λεγομένους.
οὐ μὴν ἀλλ' εἰκών ἐσθ' ἑκάτερος· ὁ μὲν τὸν θυμὸν φυ-
λάττων καὶ οὐκ ἐκ τοῦ παραχρῆμα ἐξαίφνης, ἀλλὰ
μετὰ ἐπιβουλῆς ὕστερον χρόνῳ τιμωρούμενος ἑκουσίῳ
ἔοικεν, ὁ δὲ ἀταμιεύτως ταῖς ὀργαῖς καὶ ἐκ τοῦ πα-
15 ραχρῆμα εὐθὺς χρώμενος ἀπροβουλεύτως ὅμοιος μὲν
ἀκουσίῳ, ἔστι δὲ οὐδ' οὗτος αὖ παντάπασιν ἀκούσιος,
ἀλλ' εἰκὼν ἀκουσίου. διὸ χαλεποὶ διορίζειν οἱ τῷ θυμῷ b
πραχθέντες φόνοι, πότερον ἑκουσίους αὐτούς, ἤ τινας
ὡς ἀκουσίους νομοθετητέον. βέλτιστον μὴν καὶ ἀληθέ-
20 στατον εἰς εἰκόνα μὲν ἄμφω θεῖναι, τεμεῖν δὲ αὐτὼ
χωρὶς τῇ ἐπιβουλῇ καὶ ἀπροβουλίᾳ, καὶ τοῖς μὲν μετ'
ἐπιβουλῆς τε καὶ ὀργῇ κτείνασι τὰς τιμωρίας χα-
λεπωτέρας, τοῖς δὲ ἀπροβουλεύτως τε καὶ ἐξαίφνης
πρᾳοτέρας νομοθετεῖν· τὸ γὰρ ἐοικὸς μείζονι κακῷ μει-
25 ζόνως, τὸ δ' ἐλάττονι τιμωρητέον ἐλαττόνως. ποιητέον c
δὴ καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις οὕτω. — ΚΛ. Παντάπασι
μὲν οὖν. — ΑΘ. Πάλιν ἐπανελθόντες τοίνυν λέγωμεν·
ἂν ἄρα τις αὐτόχειρ μὲν κτείνῃ ἐλεύθερον, τὸ δὲ πε-
πραγμένον ἀπροβουλεύτως ὀργῇ τινὶ γένηται πραχθέν,
30 τὰ μὲν ἄλλα, καθάπερ ἄνευ θυμοῦ κτείναντι προσῆκέ
τω πάσχειν, πασχέτω, δύο δ' ἐξ ἀνάγκης ἔτη φευγέτω
κολάζων τὸν αὐτοῦ θυμόν. ὁ δὲ θυμῷ μέν, μετ' ἐπι-
βουλῆς δὲ κτείνας τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὸν πρόσθεν αὖ, d
τρία δὲ ἔτη, καθάπερ ἅτερος ἔφευγε τὰ δύο, φευγέτω
35 μεγέθει θυμοῦ πλείω τιμωρηθεὶς χρόνον. καθόδου δὲ
πέρι τούτοις ὧδ' ἔστω· χαλεπὸν μὲν ἀκριβῶς νομοθε-
τεῖν· ἔστι γὰρ ὅτε τούτοιν ὁ τῷ νόμῳ ταχθεὶς χαλεπώ-
τερος ἡμερώτερος ἄν, ὁ δὲ ἡμερώτερος χαλεπώτερος
ἂν εἴη, καὶ τὰ περὶ τὸν φόνον ἀγριωτέρως ἂν πράξειεν,
40 ὁ δὲ ἡμερωτέρως· ὡς δὲ τὸ πολὺ κατὰ τὰ νῦν εἰρημένα e
ξυμβαίνει γιγνόμενα. τούτων οὖν πάντων ἐπιγνώμονας
εἶναι χρὴ νομοφύλακας, ἐπειδὰν δὲ ὁ χρόνος ἔλθῃ τῆς
φυγῆς ἑκατέρῳ, πέμπειν αὐτῶν δικαστὰς δώδεκα ἐπὶ
τοὺς ὅρους τῆς χώρας, ἐσκεμμένους ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ
45 τὰς τῶν φυγόντων πράξεις ἔτι σαφέστερον, καὶ τῆς αἰ-
δοῦς τε πέρι καὶ καταδοχῆς τούτων δικαστὰς γίγνεσθαι,
τοὺς δὲ αὖ τοῖς δικασθεῖσιν ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀρχόν-
868 των ἐμμένειν. ἐὰν δ' αὖθίς ποτε κατελθὼν ὁπότερος a
αὐτοῖν ἡττηθεὶς ὀργῇ πράξῃ ταὐτὸν τοῦτο, φυγὼν μη-
50 κέτι κατέλθῃ, κατελθὼν δὲ κατὰ τὴν τοῦ ξένου ἄφιξιν
ταύτῃ πασχέτω. δοῦλον δὲ ὁ κτείνας ἑαυτοῦ μὲν καθη-
ράσθω, ἐὰν δὲ ἀλλότριον θυμῷ, διπλῇ τὸ βλάβος ἐκτι-
σάτω τῷ κεκτημένῳ. ὅστις δ' ἂν τῶν ἀποκτεινάντων
πάντων μὴ πείθηται τῷ νόμῳ, ἀλλ' ἀκάθαρτος ὢν

et sine cædis præmeditatione verberibus vel simili modo statim aliquem interficiunt concitati, quosque e vestigio facti pœnitet, ira vero etiam quicunque contumeliose verbis tractati vel indignis factis ultionem persequentes postea occidunt aliquem volentes interficere, et quos non pœnitet facti. itaque duplices, ut videtur, cædes ponendæ sunt, et fere utræque vi factæ, mediæ, ut opinor, inter voluntariam et non voluntariam justissime dicendæ. quamquam re vera imago est utraque: servans iram et non e vestigio subito, sed ex consulto tempore interjecto ulciscens voluntarii similitudinem habet, non reconditis autem iræ motibus et e vestigio statim utens sine præmeditatione similis quidem invito, sed ne is quidem plane invitus, sed imago est inviti. itaque difficiles definitu sunt ira factæ cædes, utrum voluntarias eas, an tanquam non voluntarias quasdam lege declarari oporteat. sed tamen optimum et verissimum est ambas ad imagines referre, dividere autem utrasque præmeditatione et præmeditionis absentia et iis, qui præmeditati simul et irati cædem fecerunt, pœnas graviores, iis vero, qui sine præmeditatione et subito, leniores constituere; nam majori malo simile magis, minori puniendum est minus. sic igitur nostris quoque legibus faciendum. — Cl. Prorsus quidem. — Ath. Jam rursus redeuntes dicamus: si quis igitur sua manu occidit liberum, si facinus sine præmeditatione ira aliqua est admissum, cetera quidem eadem, quæ debebat is, qui sine iracundia cædem fecisset, patitor, duos autem necessario annos exulato castigans iracundiam suam. qui vero iracundia quidem, sed ex consulto interfecit, cetera rursus ut superior ille, exilium vero trium annorum, sicut alter duorum, subito propter magnitudinem iracundiæ diuturniore pœna affectus. de reditu vero ita his habeto: difficile quidem accurate leges ferre; nonnunquam enim quæ atrocior harum posita est lege, mitior, quæ mitior, atrocior esse, et in perpetranda cæde ab alio ferocius agi potest, ab alio mitius; pleraque vero ita, ut nunc est dictum, fieri solent. horum igitur omnium cognitores esse oportet legum custodes, ubi vero tempus exilii venit utrique, judices eorum duodecim ad fines regionis mitti, qui per hoc tempus actiones in exilium missorum etiam certius exploraverint, et de venia ac restitutione eorum judices fieri, illos autem horum magistratuum judiciis parere. si vero postmodo aliquando restitutus alteruter eorum ira subactus hoc idem commiserit, ejus nulla amplius exulis restitutio esto. si redierit, ut in peregrini adventu, ita cum eo agitor. servum autem qui occidit suum, purgator, sin alienum per iram, duplum damni solvito possessori. quisquis vero ex omnibus, qui cædem fecerunt, non paret legi, sed cum purgatus non sit, forum et certamina et

ἀγοράν τε καὶ ἆθλα καὶ τὰ ἄλλα ἱερὰ μιαίνῃ, ὁ βουλόμενος τόν τε ἐπιτρέποντα τῶν προσηκόντων τῷ τελευ- b τήσαντι καὶ τὸν ἀποκτείναντα εἰς δίκην καταστήσας τὴν διπλασίαν χρημάτων τε καὶ τῶν ἄλλων πράξεων 5 ἀναγκαζέτω πράττειν τε καὶ ἐκτίνειν, τὸ δ' ἔκτισμα αὐτὸς αὑτῷ κομιζέσθω κατὰ τὸν νόμον. ἐὰν δέ τις θυμῷ δοῦλος δεσπότην αὑτοῦ κτείνῃ, τοὺς προσήκοντας τοῦ τελευτήσαντος χρωμένους τῷ κτείναντι χρείαν ἣν ἐθέλωσι, πλὴν μηδαμῇ μηδαμῶς ζωγροῦντας, καθαροὺς c 10 εἶναι. ἐὰν δὲ ἄλλος τις δοῦλος ἐλεύθερον ἀποκτείνῃ θυμῷ, παραδιδόντων οἱ δεσπόται τὸν δοῦλον τοῖς προσήκουσι τοῦ τελευτήσαντος, οἱ δὲ ἐξ ἀνάγκης μὲν θανατωσάντων τὸν δράσαντα, τρόπῳ δὲ ᾧ ἂν ἐθέλωσιν. ἃ δὲ γίγνεται μέν, ὀλιγάκις δέ, ἂν διὰ θυμὸν πατὴρ ἢ 15 μήτηρ υἱὸν ἢ θυγατέρα πληγαῖς ἤ τινι τρόπῳ βιαίῳ κτείνῃ, καθάρσεις μὲν τὰς αὐτὰς τοῖς ἄλλοις καθαιρέσθω καὶ ἐνιαυτοὺς τρεῖς ἀπενιαυτεῖν, κατελθόντων δὲ d τῶν κτεινάντων ἀπαλλάττεσθαι γυναῖκά τε ἀπ' ἀνδρὸς καὶ τὸν ἄνδρα ἀπὸ γυναικός, καὶ μή ποτ' ἔτι κοινῇ 20 παιδοποιήσασθαι μηδὲ ξυνέστιον ὧν ἔκγονον ἢ ἀδελφὸν ἀπεστέρηκε γίγνεσθαί ποτε μηδὲ κοινωνὸν ἱερῶν· ὁ δὲ ἀσεβῶν τε περὶ ταῦτα καὶ ἀπειθῶν ὑπόδικος ἀσεβείας γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι. γυναῖκα δὲ γαμετὴν ἐὰν ἀνὴρ δι' ὀργὴν κτείνῃ τινά τις, ἢ γυνὴ ἑαυτῆς ἄνδρα ταὐτὸν 25 τοῦ ὡσαύτως ἐργάσηται, καθαίρεσθαι μὲν τοὺς αὐτοὺς e καθαρμούς, τριέτεις δὲ ἀπενιαυτήσεις διατελεῖν. κατελθὼν δὲ ὅ τι τοιοῦτον δράσας τοῖς αὑτοῦ παισὶν ἱερῶν μὴ κοινωνείτω μηδὲ ὁμοτράπεζος γιγνέσθω ποτέ· ἀπειθῶν δὲ ὁ γεννήτωρ ἢ ὁ γεννηθεὶς ἀσεβείας αὖ ὑπόδικος 30 γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι. καὶ ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ἢ ἀδελφὴ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν θυμῷ κτείνῃ, τὰ μὲν τῶν καθαρμῶν καὶ ἀπενιαυτήσεων ὡσαύτως, καθάπερ εἴρηται τοῖς γονεῦσι καὶ τοῖς ἐκγόνοις, εἰρήσθω δεῖν γίγνεσθαι καὶ τούτοις, ὧν ἀδελφούς τε ἀδελ-35 φῶν καὶ γονέας ἐστέρηκε παίδων, τούτοις δὲ ξυνέστιος αὐτοῖς μηδέποτε γιγνέσθω μηδὲ κοινωνὸς ἱερῶν· ἐὰν 869 δέ τις ἀπειθῇ, τῷ τῆς περὶ ταῦτα ἀσεβείας εἰρημένῳ a νόμῳ ὑπόδικος ὀρθῶς ἂν γίγνοιτο μετὰ δίκης. ἐὰν δ' ἄρα τις εἰς τοσοῦτον ἀκρατὴς θυμοῦ γίγνηται πρὸς τοὺς γεν-40 νήσαντας, ὥστε μανίαις ὀργῆς τῶν γεννητόρων τολμῆσαι κτεῖναί τινα, ἐὰν μὲν ὁ τελευτήσας πρὶν τελευτῆσαι τὸν δράσαντα φόνου ἀφίῃ ἑκών, καθάπερ οἱ τὸν ἀκούσιον φόνον ἐξεργασάμενοι καθαρθεὶς καὶ τἆλλα ὅσαπερ ἐκεῖνοι πράξας καθαρὸς ἔστω· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇ, πολλοῖς 45 ἔνοχος ἔστω νόμοις ὁ δράσας τι τοιοῦτον. καὶ γὰρ αἰκίας b δίκαις ταῖς ἐσχάταις ἔνοχος ἂν γίγνοιτο καὶ ἀσεβείας ὡσαύτως καὶ ἱεροσυλίας, τὴν τοῦ γεννήτου ψυχὴν συλήσας· ὥστ' εἴπερ οἷόν τ' ἦν τοῦ πολλάκις ἀποθνήσκειν τὸν αὐτόν, καὶ τὸν πατροφόνον ἢ μητροκτόνον ἐξεργα-50 σάμενον θυμῷ τοῦτο δικαιότατον θανάτων πολλῶν ἦν τυγχάνειν. ᾧ γὰρ μόνῳ οὐδ' ἀμυνομένῳ θάνατον μέλλοντι ὑπὸ τῶν γονέων τελευτήσεσθαι παρέξει νόμος οὐδεὶς κτεῖναι τὸν πατέρα ἢ μητέρα, τοὺς εἰς φῶς τὴν c ἐκείνου φύσιν ἀγαγόντας, ἀλλ' ὑπομείναντα τὰ πάντα

reliqua sacra polluit, qui volet et permittentem ex mortui cognatis et illum, qui interfecit, in jus vocatum duplum pecuniae et reliquorum, quae facienda sunt, facere et solvere cogito, quod solutum fuerit, ipse sibi auferto ex lege. si quis autem ira servus dominum suum occidit, mortui cognatis utcumque libuerit in eum statuere, dum ne ullo modo vivum retineant, sine piaculo liceat. si vero alius quis servus liberum occidit ira, domini servum cognatis mortui tradunto, cognati autem necessario, sed quo libuerit supplicio eum, qui fecit, plectunto. quae vero fiunt quidem, sed raro fiunt, si propter iram pater vel mater filium vel filiam verberibus vel aliquo violento modo occidit, purgationibus iisdem, quibus reliqui, utitor et annos tres exulet, reversis autem interfectoribus sejungatur mulier a viro et vir a muliere, nec unquam amplius una liberos procreet neque una habitet cum iis, quorum filium vel fratrem sustulit, neque sacra communia habeat; qui vero sese et impium et non obedientem in his praebet, eum impietatis qui volet accusato. mulierem autem matrimonio sibi junctam si vir aliquis ira occidit, vel mulier in suum maritum hoc idem eodem modo commisit, purgationibus utantur iisdem et tres annos perpetuos exulent. reversus autem is, qui tale quid fecit, cum liberis suis nec sacra unquam nec mensam communem habeto; non obediens autem parens vel natus rursus impietatis ab eo, qui volet, arcessitor. ac si frater fratrem sororemve vel soror fratrem vel sororem iracundia occidit, purgationes et exilia eadem ratione, qua in parentibus natisque dictum est, fieri debere dictum esto etiam in his, quorum et fratres fratribus et parentes privavit liberis, habitationem autem cum his ipsis nunquam communem neque sacra communia habeto; si quis vero non obedit, jure impietatis huc pertinentis legi, quam diximus, poenaeque obnoxius erit. si quis autem adeo impotens fit iracundiae erga genitores, ut irae furoribus actus parentem occidere audeat, si mortuus ante mortem eum, qui fecit, caedis absolvit volens, ut ii, qui non voluntariam caedem commiserunt, purgatus ceterisque, quae illis facienda sunt, factis purus esto; sin autem non absolvit, multis obnoxius esto legibus qui tale quid fecit. nam et contumeliae poenis gravissimis obnoxius fiet et impietatis item et sacrilegii, ut qui parentis animam abstulerit; ut, si eidem saepe mori accidere posset, patris quoque vel matris interfectori iracundia ad facinus impulso multas mortes accidere justissimum esset. cui enim soli ne mortis quidem defendendae causa a parentibus impendentis ulla permittet lex occidere patrem aut matrem, qui ejus naturam in lucem ediderint, sed omnia patienter tolerare potius, quam tale quid facere

πάσχειν πρίν τι δρᾷν τοιοῦτον νομοθετήσει, πῶς τούτῳ
δίκης γε ἄλλως προσῆκον τυγχάνειν ἂν γίγνοιτο ἐν
νόμῳ; κείσθω δὴ τῷ πατέρα ἢ μητέρα ἀποκτείναντι
θυμῷ θάνατος ἡ ζημία. ἀδελφὸς δὲ ἂν ἀδελφὸν κτείνῃ
5 ἐν στάσεσι μάχης γενομένης ἤ τινι τρόπῳ τοιούτῳ,
ἀμυνόμενος ἄρχοντα χειρῶν πρότερον, καθάπερ πολέ-
μιον ἀποκτείνας ἔστω καθαρὸς, καὶ ἐὰν πολίτης πολί- d
την, ὡσαύτως, ἢ ξένος ξένον. ἐὰν δὲ ἀστὸς ξένον ἢ ξέ-
νος ἀστὸν ἀμυνόμενος κτείνῃ, κατὰ ταὐτὰ ἔστω τοῦ
10 καθαρὸς εἶναι, καὶ ἐὰν δοῦλος δοῦλον, ὡσαύτως. ἐὰν
δὲ αὖ δοῦλος ἐλεύθερον ἀμυνόμενος ἀποκτείνῃ, καθά-
περ ὁ κτείνας πατέρα, τοῖς αὐτοῖς ἔνοχος ἔστω νόμοις.
ὃ δὲ περὶ τῆς ἀφέσεως εἴρηται φόνου πατρὶ, ταὐτὸν
τοῦτο ἔστω περὶ ἁπάσης τῶν τοιούτων ἀφέσεως· ἐὰν
15 ὁστισοῦν ὁτῳοῦν ἀφίῃ τοῦτο ἑκὼν, ὡς ἀκουσίου γεγονό- e
τος τοῦ φόνου οἵ τε καθαρμοὶ γιγνέσθωσαν τῷ δράσαντι
καὶ ἐνιαυτὸς εἷς ἔστω τῆς ἐκδημίας ἐν νόμῳ. Καὶ τὰ
μὲν δὴ βίαιά τε καὶ ἀκούσια καὶ κατὰ τὸν θυμὸν γιγνό-
μενα περὶ φόνους μετρίως εἰρήσθω· τὰ δὲ περὶ τὰ
20 ἑκούσια καὶ κατ' ἀδικίαν πᾶσαν γιγνόμενα τούτων πέρι
καὶ ἐπιβουλῆς δι' ἥττας ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ
φθόνων, ταῦτα μετ' ἐκεῖνα ἡμῖν λεκτέον. — **ΚΛ.** Ὀρ-
θῶς λέγεις. — **ΑΘ.** Πάλιν δὴ πρῶτον περὶ τῶν τοιού-
870 των εἰς δύναμιν εἴπωμεν, ὁπόσα ἂν εἴη. τὸ μὲν δὴ a
25 μέγιστον ἐπιθυμία κρατοῦσα ψυχῆς ἐξηγριωμένης ὑπὸ
πόθων. τοῦτο δ' ἐστὶ μάλιστα ἐνταῦθα, οὗ πλεῖστός τε
καὶ ἰσχυρότατος ἵμερος ὢν τυγχάνει τοῖς πολλοῖς, ἡ
τῶν χρημάτων τῆς ἀπλήστου καὶ ἀπείρου κτήσεως
ἔρωτας μυρίους ἐντίκτουσα δύναμις διὰ φύσιν τε καὶ
30 ἀπαιδευσίαν τὴν κακήν. τῆς δὲ ἀπαιδευσίας ἡ τοῦ κα-
κῶς ἐπαινεῖσθαι πλοῦτον αἰτία φήμη πρὸς τῶν Ἑλλή-
νων τε καὶ βαρβάρων. πρῶτον γὰρ τῶν ἀγαθῶν αὐτὸ b
προκρίνοντες τρίτον ὂν τούς τ' ἐπιγιγνομένους λωβῶν-
ται καὶ ἑαυτούς. τὸ γὰρ ἀληθὲς λέγεσθαι περὶ τοῦ
35 πλούτου κατὰ πόλεις πάσας πάντων κάλλιστον καὶ
ἄριστον, ὡς ἕνεκα σώματός ἐστι, καὶ σῶμα ψυχῆς ἕνεκα·
ἀγαθῶν μὲν οὖν ὄντων ὧν ἕνεκα ὁ πλοῦτος εἶναι πέ-
φυκε, τρίτον ἂν εἴη μετὰ σώματος ἀρετὴν καὶ ψυχῆς.
διδάσκαλος οὖν ἂν ὁ λόγος οὗτος γίγνοιτο, ὡς οὐ χρὴ
40 πλουτεῖν ζητεῖν τὸν εὐδαίμονα ἐσόμενον, ἀλλὰ δικαίως
πλουτεῖν καὶ σωφρόνως· καὶ φόνοι οὕτως οὐκ ἂν γί- c
γνοιντο ἐν πόλεσι φόνοις δεομένοις καθαίρεσθαι. νῦν δὲ,
ὅπερ ἀρχόμενοι τούτων εἴπομεν, ἓν μὲν τοῦτ' ἔστι καὶ
μέγιστον, ὃ ποιεῖ φόνου ἑκουσίου τὰς μεγίστας δίκας·
45 δεύτερον δὲ φιλοτίμου ψυχῆς ἕξις, φθόνους ἐντίκτουσα,
χαλεποὺς ξυνοίκους μάλιστα μὲν αὐτῷ τῷ κεκτημένῳ
τὸν φθόνον, δευτέροις δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν ἐν τῇ πόλει.
τρίτον δὲ οἱ δειλοὶ καὶ ἄδικοι φόβοι πολλοὺς δὴ φόνους
εἰσὶν ἐξειργασμένοι, ὅταν ἤ τῳ πραττόμενα ἢ πεπρα- d
50 γμένα ἃ μηδένα βούλονταί σφισι ξυνειδέναι γιγνόμενα
ἢ γεγονότα· τοὺς οὖν τούτων μηνυτὰς ἀναιροῦσι θα-
νάτοις, ὅταν ἄλλῳ μηδενὶ δύνωνται τρόπῳ. τούτων δὴ
πάντων πέρι προοίμια μὲν εἰρημένα ταῦτ' ἔστω, καὶ
πρὸς τούτοις, ὃν καὶ πολλοὶ λόγον τῶν ἐν ταῖς τελεταῖς

jubebit, quomodo huic pœnam aliter statui conveniret in lege? qui igitur patrem vel matrem iracundia occidit, ei mors pœna constituta esto. frater vero si fratrem occidit in seditionibus pugna exorta vel aliquo tali modo, priorem manus inferentem defendens, ut is, qui hostem occidit, purus esto, itemque si civis civem vel peregrinus peregrinum. si autem civis peregrinum vel peregrinus civem defendens occidit, pariter pro puro esto, et item, si servus servum. sin autem servus liberum defendens occidit, ut is, qui patrem occidit, iisdem legibus tenetor. quod vero de cædis absolutione dictum est in patre, idem ipsum de omni horum absolutione esto: si quispiam quempiam hoc crimine absolvit volens, quasi non voluntate facta cæde et purgationibus utitor is, qui commisit, et annus unus exilii esto in lege. Ac de iis quidem, quæ vi et non voluntario et per iracundiam fiunt ad cædes pertinentia, satis dictum esto; quæ vero ad voluntaria et omnibus modis injuste in his fieri solita pertinent et ad præmeditationem vincentibus voluptatibus et cupiditatibus invidiisque, ea post illa dicenda nobis sunt. — Cl. Recte dicis. — Ath. Rursus igitur primum de his pro viribus dicamus, quot esse videantur. maximum quidem cupiditas est animi desideriis efferati imperium obtinens. ea vero maxime ibi residet, ubi plurima est et vehementissima in plerisque cupido, pecuniæ vis, quæ inexplebilis et infinitæ possessionis mille amores ingenerat partim propter naturam, partim propter malam inscitiam. hujus autem inscitiæ causa posita est in fama, qua male a Græcis pariter atque a barbaris laudari solent divitiæ. nam primum bonorum ante cetera eas ponentes, cum tertium sint, et prolem suam corrumpunt et semet ipsos. quod enim res est, id si dicatur de divitiis in civitatibus omnibus, omnium pulcherrimum optimumque sit, corporis causa eas esse, et corpus animi causa. si igitur bona sunt quorum causa esse divitiis naturale sit, tertium erunt post corporis virtutem et animi. atque hæc oratio docere nos potest non id agendum esse felici futuro, ut dives sit, sed ut juste et temperate sit dives; qua ratione nullæ futuræ essent cædes in civitatibus expiandæ cædibus. nunc vero, ut dicere cœpimus, unum hoc et maximum est, quod cædis voluntariæ maxima facit judicia. alterum est honorem appetentis animi habitus, qui invidias ingenerat, graves contubernales maxime ipsi possessori invidiæ, secundo loco optimis civium. tertium ignavi injustique timores multas jam cædes effecerunt, cum quis agit egitve quæ fieri vel facta esse neminem secum scire velint, quorum ob id ipsum indices tollunt mortibus, si nullo alio modo possunt. de his igitur omnibus prooemia dicta hæc sunto, et ad hæc, quod etiam multi ex iis, qui

περὶ τὰ τοιαῦτα ἐσπουδακότων ἀκούοντες σφόδρα πείθονται, τὸ τῶν τοιούτων τίσιν ἐν Ἅδου γίγνεσθαι καὶ πάλιν ἀφικομένοις δεῦρο ἀναγκαῖον εἶναι τὴν κατὰ φύ- e σιν δίκην ἐκτῖσαι (ἐκτίσασι?), τὴν τοῦ παθόντος ἅπερ
5 αὐτὸς ἔδρασεν, ὑπ' ἄλλου τοιαύτῃ μοίρᾳ τελευτῆσαι τὸν τότε βίον. πειθομένῳ μὲν δὴ καὶ πάντως φοβουμένῳ ἐξ αὐτοῦ τοῦ προοιμίου τὴν τοιαύτην δίκην οὐδὲν
871 δεῖ τὸν ἐπὶ τούτῳ νόμον ὑμνεῖν, ἀπειθοῦντι δὲ νόμος a ὅδε εἰρήσθω τῇ γραφῇ· Ὃς ἂν ἐκ προνοίας τε καὶ ἀδί-
10 κως ὁντιναοῦν τῶν ἐμφυλίων αὐτόχειρ κτείνῃ, πρῶτον μὲν τῶν νομίμων εἰργέσθω, μήτε ἱερὰ μήτε ἀγορὰν μήτε λιμένας μήτε ἄλλον κοινὸν ξύλλογον μηδένα μιαίνων, ἐάν τέ τις ἀπαγορεύῃ τῷ δράσαντι ταῦτα ἀνθρώπων καὶ ἐὰν μή· ὁ γὰρ νόμος ἀπαγορεύει καὶ ἀπαγο-
15 ρεύων ὑπὲρ πάσης τῆς πόλεως ἀεὶ φαίνεταί τε καὶ φανεῖται. ὁ δὲ μὴ ἐπεξιὼν δέον ἢ μὴ προαγορεύων b εἴργεσθαι τῶν ἐντὸς ἀνεψιότητος πρὸς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν προσήκων τῷ τελευτήσαντι πρῶτον μὲν τὸ μίασμα εἰς αὑτὸν καὶ τὴν τῶν θεῶν ἔχθραν δέχοιτο,
20 ὡς ἡ τοῦ νόμου ἀρὰ τὴν φήμην προτρέπεται, τὸ δὲ δεύτερον ὑπόδικος τῷ ἐθέλοντι τιμωρεῖν ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος γιγνέσθω. ὁ δὲ ἐθέλων τιμωρεῖν τῶν τε ἐπὶ τούτοις λουτρῶν φυλακῆς πέρι καὶ ὅσων ἂν ἑτέρων ὁ θεὸς περὶ ταῦτα νόμιμα παραδῷ, πάντα ἀποτελῶν c
25 καὶ τὴν πρόῤῥησιν προαγορεύων ἴτω ἀναγκάζων τὸν δράσαντα ὑπέχειν τὴν τῆς δίκης πρᾶξιν κατὰ νόμον. ταῦτα δὲ ὅτι μὲν γίγνεσθαι χρεών ἐστι διά τινων ἐπευχῶν καὶ θυσιῶν θεοῖς τισιν, οἷς τῶν τοιούτων μέλει, φόνους μὴ γίγνεσθαι κατὰ πόλεις, ῥᾴδιον ἀποφαίνεσθαι
30 νομοθέτῃ· τίνες δ' εἰσὶν οἱ θεοί, καὶ τίς ὁ τρόπος τῶν τοιούτων δικῶν τῆς εἰσαγωγῆς ὀρθότατα πρὸς τὸ θεῖον ἂν γιγνόμενος εἴη, νομοφύλακες μετ' ἐξηγητῶν καὶ μάντεων καὶ τοῦ θεοῦ νομοθετησάμενοι τὰς δίκας εἰσαγόν- d των ταύτας. δικαστὰς δὲ αὐτῶν εἶναι τοὺς αὐτούς,
35 οὕσπερ τοῖς τὰ ἱερὰ συλῶσι διαδικάζειν ἐῤῥήθη κυρίως. ὁ δὲ ὀφλὼν θανάτῳ ζημιούσθω καὶ μὴ ἐν τῇ τοῦ παθόντος χώρᾳ θαπτέσθω ἀναιδείας ἕνεκα πρὸς τῷ ἀσεβεῖν. φυγὼν δὲ καὶ μὴ θελήσας κρίσιν ὑποσχεῖν φευγέτω ἀειφυγίαν· ἐὰν δέ τις ἐπιβῇ που τῶν τῆς τοῦ φο-
40 νευθέντος χώρας, ὁ προστυχὼν πρῶτος τῶν οἰκείων τοῦ ἀποθανόντος ἢ καὶ τῶν πολιτῶν ἀνατεὶ κτεινέτω ἢ δήσας e τοῖς ἄρχουσι τῶν τὴν δίκην κρινάντων κτεῖναι παραδότω. ὁ δὲ ἐπισκηπτόμενος ἅμα καὶ κατεγγυάτω τὸν ᾧ ἂν ἐπισκήπτηται· ὁ δὲ παρεχέτω τοὺς ἐγγυητὰς ἀξιόχρεως,
45 οὓς ἂν ἡ τῶν περὶ ταῦτα δικαστῶν ἀρχὴ κρίνῃ, τρεῖς ἐγγυητὰς ἀξιόχρεως παρέξειν ἐγγυωμένους εἰς δίκην· ἐὰν δὲ ἢ μὴ ἐθέλῃ ἢ ἀδυνατῇ τις καθιστάναι, τὴν ἀρχὴν παραλαβοῦσαν δήσασαν φυλάττειν καὶ παρέχειν εἰς τὴν κρίσιν τῆς δίκης. ἐὰν δὲ αὐτόχειρ μὲν μή, βουλεύσῃ δὲ
872 θάνατόν τις ἄλλος ἑτέρῳ καὶ τῇ βουλεύσει τε καὶ ἐπι- a βουλεύσει ἀποκτείνας αἴτιος ὢν καὶ μὴ καθαρὸς τὴν ψυχὴν τοῦ φόνου ἐν πόλει ἐνοικῇ, γιγνέσθων καὶ τούτῳ κατὰ ταὐτὰ αἱ κρίσεις τούτων πέρι πλὴν τῆς ἐγγύης, τῷ δὲ ὀφλόντι ταφῆς τῆς οἰκείας ἐξέστω τυχεῖν, τὰ δὲ

initiati operam his rebus dederunt, audientes magnopere sibi persuadent, talia puniri apud inferos, et huc reversis necesse esse naturæ convenientem pœnam dantes, ut quæ quis ipse fecerit, patiatur, ab alio simili sorte tunc vita privari. jam obedienti et ex ipso proœmio omni talis pœnæ timore imbuto legem, quæ sequitur, cantari nihil est opus, non obedienti vero hæcce legis formula recitator: Qui consulto atque injuste aliquem popularium sua manu occidit, primum legitimis abstineto, neque sacra neque forum neque portus neque ullum alium communem conventum polluens, sive quis hominum ei, qui hæc commisit, interdicit sive minus; nam lex interdicit interdicensque nomine totius civitatis semper adest et aderit. qui vero non persequitur, cum debeat, vel abstinere non jubet ex iis, qui utriusvis sexus cognatione ad consobrinos usque mortuum attingunt, is primum sibi scelus et deorum odium contrahat, quemadmodum legis exsecratio imprecari nos jubet, deinde reus agitor a quolibet ulcisci mortuum volente. qui autem ulcisci volet, omnia vel ad lavationum in his observationem et ad reliqua, quorum hac in re deus legitimam rationem tradiderit, pertinentia perficiens et quod jubendum est jubens cogere adgrediatur eum, qui fecit, pœnam ex lege repetendam subire. fieri autem hæc debere adhibitis precationibus quibusdam et diis, quibus hæc curæ sunt, ne cædes fiant in civitatibus, faciendis sacrificiis, facile demonstrare potest legislator; qui vero dii sint, et qua ratione rectissime ad religionem hujusmodi res in judicium adducantur, legum custodes una cum interpretibus et vatibus ac deo constituunto eoque facto has actiones introducunto. judices autem earum iidem sint, quibus de sacrilegis judicandi potestas est data. damnatus autem morte multator neque in interfecti regione sepelitor impudentiæ causa ad impietatem accedentis. si vero fugerit et judicium subire noluerit, in perpetuum exul esto; si quis autem aliquam regionis occisi partem ingressus fuerit, qui primus ex mortui propinquis vel etiam ex civibus occurrerit, impune occidito vel vinctum magistratibus ex numero eorum, qui causam judicaverint, occidendum tradito. accusator autem simul vades postulato ab eo, quem accusat, quos iste præbeto locupletes ab eorum collegio, penes quos harum rerum cognitio est, judicatos, tres vades locupletes, qui sistere illum in judicium promittant; quos si quis dare non vult vel nequit dare, magistratus traditum sibi vinciant vinctumque custodiant et in causæ judicationem sistant. si quis autem non manu sua, sed tamen intendit alteri mortem et voluntate insidiisque illata nece auctor cædis nec purus mente in civitate habitat, etiam in hunc eodem modo judicia de his exercentor præter vadimonium, damnato autem domestica sepultura permittitor, in reli-

ἄλλα κατὰ ταὐτὰ ὡσαύτως τῷ πρόσθεν ῥηθέντι περὶ αὐτὸν γιγνέσθω. τὰ αὐτὰ δὲ ἔστω ταῦτα ξένοισί τε πρὸς ξένους καὶ ἀστοῖσι καὶ ξένοις πρὸς ἀλλήλους, δούλοις τε αὖ πρὸς δούλους, τῆς τε αὐτοχειρίας πέρι b
5 καὶ ἐπιβουλεύσεως πλὴν τῆς ἐγγύης· ταύτην δὲ, καθάπερ εἴρηται τοὺς αὐτόχειρας, κατεγγυᾶσθαι, τὸν δὲ προαγορεύοντα τὸν φόνον ἅμα κατεγγυᾶν καὶ τούτους. ἐὰν δὲ δοῦλος ἐλεύθερον ἑκὼν εἴτε αὐτόχειρ εἴτε βουλεύσας ἀποκτείνῃ καὶ ὄφλῃ τὴν δίκην, ὁ τῆς πόλεως
10 κοινὸς δήμιος ἄγων πρὸς τὸ μνῆμα τοῦ ἀποθανόντος, ὅθεν ἂν ὁρᾷ τὸν τύμβον, μαστιγώσας ὁπόσας ἂν ὁ ἑλὼν προστάττῃ, ἐάν περ βιῷ παιόμενος ὁ φονεὺς, θανατωσάτω. c ἐὰν δέ τις δοῦλον κτείνῃ μηδὲν ἀδικοῦντα, φόβῳ δὲ, μὴ μηνυτὴς αἰσχρῶν ἔργων καὶ κακῶν αὐτοῦ γίγνη-
15 ται, ἤ τινος ἕνεκα ἄλλου τοιούτου, καθάπερ ἂν εἰ πολίτην κτείνας ὑπεῖχε φόνου δίκας, ὡσαύτως καὶ τοῦ τοιούτου δούλου κατὰ τὰ αὐτὰ ἀποθανόντος οὕτως ὑπεχέτω. ἂν δὲ δὴ γίγνηται ἐφ' οἷσι καὶ νομοθετεῖν δεινὸν καὶ οὐδαμῶς προσφιλὲς, μὴ νομοθετεῖν δὲ ἀδύνατον,
20 ξυγγενῶν αὐτόχειρας φόνους ἢ δι' ἐπιβουλεύσεως γενο- d μένους ἑκουσίους τε καὶ ἀδίκους πάντως, οἳ τὰ μὲν πολλὰ ἐν κακῶς οἰκούσαις καὶ τρεφομέναις γίγνονται πόλεσι, γένοιτο δ' ἄν πού τι καὶ ἐν ᾗ μή τις ἂν προσδοκήσειε χώρᾳ, λέγειν μὲν δὴ χρεὼν αὖ πάλιν τὸν
25 ἔμπροσθε σμικρῷ ῥηθέντα λόγον, ἄν ἄρα τις ἀκούων ἡμῶν οἷς ἀποσχέσθαι γένηται μᾶλλον ἑκὼν διὰ τὰ τοιαῦτα φόνων τῶν πάντῃ ἀνοσιωτάτων. ὁ γὰρ δὴ μῦθος ἢ λόγος ἢ ὅτι χρὴ προσαγορεύειν αὐτὸν, ἐκ παλαιῶν ἱερέων εἴρηται σαφῶς, ὡς ἡ τῶν ξυγγενῶν αἱμά- e
30 των τιμωρὸς δίκη ἐπίσκοπος νόμῳ χρῆται τῷ νῦν δὴ λεχθέντι καὶ ἔταξεν ἄρα δράσαντί τι τοιοῦτον παθεῖν ταὐτὰ ἀναγκαίως, ἅπερ ἔδρασεν· εἰ πατέρα ἀπέκτεινέ ποτέ τις, αὐτὸν τοῦτο ὑπὸ τέκνων τολμῆσαι βίᾳ πάσχοντα ἔν τισι χρόνοις, κἂν εἰ μητέρα, γενέσθαι τε
35 αὐτὸν θηλείας μετασχόντα φύσεως ἀναγκαῖον γενόμενόν τε ὑπὸ τῶν γεννηθέντων λιπεῖν τὸν βίον ἐν χρόνοις ὑστέροις· τοῦ γὰρ κοινοῦ μιανθέντος αἵματος οὐκ εἶναι κάθαρσιν ἄλλην, οὐδὲ ἔκπλυτον ἐθέλειν γίγνεσθαι
873 τὸ μιανθὲν, πρὶν φόνον φόνῳ ὁμοίῳ ὅμοιον ἡ δράσασα a
40 ψυχὴ τίσῃ καὶ πάσης τῆς ξυγγενείας τὸν θυμὸν ἀφιλασαμένη κοιμίσῃ. ταῦτα δὴ παρὰ θεῶν μέν τινα φοβούμενον τὰς τιμωρίας εἴργεσθαι χρὴ τὰς τοιαύτας· εἰ δέ τινας οὕτως ἀθλία ξυμφορὰ καταλάβοι, ὥστε πατρὸς ἢ μητρὸς ἢ ἀδελφῶν ἢ τέκνων ἐκ προνοίας ἑκουσίως
45 ψυχὴν τολμῆσαι ἀποστερεῖν σώματος, ὁ παρὰ τοῦ θνητοῦ νομοθέτου νόμος ὧδε περὶ τῶν τοιούτων νομοθετεῖ· προρρήσεις μὲν τὰς περὶ τῶν νομίμων εἴργεσθαι b καὶ ἐγγύας τὰς αὐτὰς εἶναι, καθάπερ ἐρρήθη τοῖς ἔμπροσθεν· ἐὰν δέ τις ὄφλῃ φόνου τοιούτου τούτων κτεί-
50 νας τινὰ, οἱ μὲν τῶν δικαστῶν ὑπηρέται καὶ ἄρχοντες ἀποκτείναντες εἰς τεταγμένην τρίοδον ἔξω τῆς πόλεως ἐκβαλλόντων γυμνὸν, αἱ δὲ ἀρχαὶ πᾶσαι ὑπὲρ ὅλης τῆς πόλεως, λίθον ἕκαστος φέρων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ νεκροῦ βάλλων ἀφοσιούτω τὴν πόλιν ὅλην, μετὰ δὲ

quis vero pariter eodem modo atque ante dictus habetor. hæc eadem sunto peregrinis adversus peregrinos et civibus peregrinisque invicem et servis quoque adversus servos, sive sua manu cædem fecerunt sive insidiis, præter vadimonium, quo et ipsi obstringantur ita, ut qui sua manu occiderunt, et obstringat is, qui cædis cum interdicto accusat. si autem servus liberum volens vel sua manu vel consilio occidit et in judicio condemnatus est, eum publicus carnifex ad mortui sepulcrum in tumuli conspectum adducens tot verberibus cæsum quot is, qui condemnavit, præscripserit, si verbera non conficiunt interfectorem, morte afficito. si quis autem servum occidit nulla injuria lacessitus, sed metu, ne index turpium et malorum ipsius facinorum fiat, vel alia simili de causa, perinde ac si cive interfecto reus cædis esset, item et hujusmodi servo eadem ratione mortuo ita reus esto. si vero fiunt quibus et scribere leges durum et neutiquam gratum est et non scribere nefas, si quis cognatum manu sua vel insidiis occidit voluntario et prorsus injuste, id quod plerumque in male administratis educatisque civitatibus fieri solet, sed fieri etiam ibi potest, ubi nemo exspectaverit, proferenda rursus oratio est paulo ante commemorata, si forte aliquis audiens nos per hæc adduci possit, ut sua potius sponte abstineat cædibus omni ex parte maxime impiis. fabula enim illa vel oratio vel quocunque nomine vocanda est, ex ore missa priscorum sacerdotum clare docet ulciscendo sanguini cognato præpositam justitiam hac, quæ modo dicta est, lege uti et ei, qui tale quid fecerit, necessario eadem, quæ fecerit, patienda constituisse: si quis patrem aliquando occiderit, ut ipse id a liberis per vim pati aliquo tempore sustineat, et si matrem, ut et ipse necessario muliebris naturæ particeps nascatur et natus a filiis vita privetur posterioribus temporibus; communis enim sanguinis per scelus profusi non aliam esse purgationem, neque elui posse maculam, nisi cædem cæde similem simili quæ fecit anima luerit et universæ cognationis iram placans sedaverit. hæc igitur a diis metuentem sibi aliquem hujusmodi pœnas a se prohibere oportet; si quibus autem tanti sors mali accidat, ut patris vel matris vel fratrum vel liberorum consulto volentes animam eripere corpori audeant, a mortali legislatore lata lex ita de his præcipit: prædicta de legitimis, ut abstineant, et vadimonia eadem sint, quæ superioribus esse diximus; si quis autem talis cædis reus horum aliquem occidisse judicatus est, judicum ministri et magistratus interficiunto interfectumque in certum trivium extra urbem ejiciunto nudum, magistratus autem omnes totius nomine civitatis, lapidem quisque ferens in caput mortui injicito atque ita totam civitatem expiato, deinde ad fines regionis

τοῦτο εἰς τὰ τῆς χώρας ὅρια φέροντες ἐκβαλλόντων τῷ c
νόμῳ ἄταφον. τὸν δὲ δὴ πάντων οἰκειότατον καὶ λεγό-
μενον φίλτατον ὃς ἂν ἀποκτείνῃ, τί χρὴ πάσχειν; λέγω
δὲ ὃς ἂν ἑαυτὸν κτείνῃ τὴν τῆς εἱμαρμένης βίᾳ ἀποστε-
5 ρῶν μοῖραν, μήτε πόλεως ταξάσης δίκῃ μήτε περιω-
δύνῳ ἀφύκτῳ προσπεσούσῃ τύχῃ ἀναγκασθεὶς μηδὲ
αἰσχύνης τινὸς ἀπόρου καὶ ἀβίου μεταλαχών, ἀργίᾳ δὲ
καὶ ἀνανδρίας δειλίᾳ ἑαυτῷ δίκην ἄδικον ἐπιθῇ. τούτῳ
δὴ τὰ μὲν ἄλλα θεὸς οἶδεν ἃ χρὴ νόμιμα γίγνεσθαι d
10 περὶ καθαρμούς τε καὶ ταφάς, ὧν ἐξηγητάς τε ἅμα
καὶ τοὺς περὶ ταῦτα νόμους ἐπανερομένους χρὴ τοὺς
ἐγγύτατα γένει ποιεῖν αὐτοῖσι κατὰ τὰ προσταττόμενα·
τάφους δ' εἶναι τοῖς οὕτω φθαρεῖσι πρῶτον μὲν κατὰ
μόνας μηδὲ μεθ' ἑνὸς ξυντάφου, εἶτα ἐν τοῖς τῶν δώ-
15 δεκα ὁρίοισι μερῶν τῶν ὅσα ἀργὰ καὶ ἀνώνυμα, θά-
πτειν ἀκλεεῖς αὐτούς, μήτε στήλαις μήτε ὀνόμασι δη-
λοῦντας τοὺς τάφους. ἐὰν δ' ἄρα ὑποζύγιον ἢ ζῷον
ἄλλο τι φονεύσῃ τινά, πλὴν τῶν ὅσα ἐν ἀγῶνι τῶν e
δημοσίᾳ τιθεμένων ἀθλεύοντά τι τοιοῦτον δράσῃ, ἐπεξ-
20 ίτωσαν μὲν οἱ προσήκοντες τοῦ φόνου τῷ κτείναντι,
διαδικαζόντων δὲ τῶν ἀγρονόμων οἷσιν ἂν καὶ ὁπόσοις
προστάξῃ ὁ προσήκων, τὸ δὲ ὀφλὸν ἔξω τῶν ὅρων τῆς
χώρας ἀποκτείναντας διορίσαι. ἐὰν δὲ ἄψυχόν τι ψυχῆς
ἄνθρωπον στερήσῃ, πλὴν ὅσα κεραυνὸς ἤ τι παρὰ θεοῦ
25 τοιοῦτον βέλος ἰόν, τῶν δὲ ἄλλων ὅσα τινὸς προσπεσόν-
τος ἢ αὐτὸ ἐμπεσὸν κτείνῃ τινά, δικαστὴν μὲν αὐτῷ
874 καθιζέτω τῶν γειτόνων τὸν ἐγγύτατα ὁ προσήκων γένει a
ἀφοσιούμενος ὑπὲρ αὑτοῦ τε καὶ ὑπὲρ τῆς συγγενείας
ὅλης, τὸ δὲ ὀφλὸν ἐξορίζειν, καθάπερ ἐρρήθη τὸ τῶν
30 ζῴων γένος. ἐὰν δὲ τεθνεὼς μὲν αὖ τις φανῇ, ἄδηλος
δὲ ὁ κτείνας ᾖ καὶ μὴ ἀμελῶς ζητοῦσιν ἀνεύρετος γί-
γνηται, τὰς μὲν προρρήσεις τὰς αὐτὰς γίγνεσθαι καθά-
περ τοῖς ἄλλοις, προαγορεύειν δὲ τὸν φόνον τῷ δράσαντι
καὶ ἐπιδικασάμενον ἐν ἀγορᾷ κηρῦξαι τῷ κτείναντι τὸν
35 καὶ τὸν καὶ ὠφληκότι φόνου μὴ ἐπιβαίνειν ἱερῶν μηδὲ b
ὅλης χώρας τῆς τοῦ παθόντος, ὡς, ἂν φανῇ καὶ γνωσθῇ,
ἀποθανούμενον καὶ ἔξω τῆς τοῦ παθόντος χώρας ἐκ-
βληθησόμενον ἄταφον. Οὗτος δὴ νόμος εἷς ἡμῖν ἔστω
κυρίως περὶ φόνου κείμενος, καὶ τὰ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα
40 μέχρι τούτων οὕτως· ὃν δὲ ὁ κτείνας ἐφ' οἷς τε ὀρθῶς
ἂν καθαρὸς εἴη, τάδε ἔστω· νύκτωρ φῶρα εἰς οἰκίαν
εἰσιόντα ἐπὶ κλοπῇ χρημάτων ἐὰν ἑλὼν κτείνῃ, καθα-
ρὸς ἔστω· καὶ ἐὰν λωποδύτην ἀμυνόμενος ἀποκτείνῃ, c
καθαρὸς ἔστω· καὶ ἐὰν ἐλευθέραν γυναῖκα βιάζηταί
45 τις ἢ παῖδα περὶ τὰ ἀφροδίσια, νηποινεὶ τεθνάτω ὑπό
τε τοῦ ὑβρισθέντος βίᾳ καὶ ὑπὸ πατρὸς ἢ ἀδελφῶν ἢ
υἱέων· ἐάν τε ἀνὴρ ἐπιτύχῃ γαμετῇ γυναικὶ βιαζομένῃ,
κτείνας τὸν βιαζόμενον ἔστω καθαρὸς ἐν τῷ νόμῳ· καὶ
ἐάν τις πατρὶ βοηθῶν θάνατον μηδὲν ἀνόσιον δρῶντι
50 κτείνῃ τινά, ἢ μητρὶ ἢ τέκνοις ἢ ἀδελφοῖς ἢ ξυγγεννή-
τορι τέκνων, πάντως καθαρὸς ἔστω.

Τὰ μὲν τοίνυν περὶ τροφήν τε ζώσης ψυχῆς καὶ παι- d
δείαν, ὧν αὐτῇ τυχούσῃ μὲν βιωτόν, ἀτυχησάσῃ δὲ
τοὐναντίον, καὶ περὶ θανάτων τῶν βιαίων, ἃς δεῖ τι-

delatum ejiciunto insepultum ex lege. sed omnium maxime necessarium et quem vocant amicissimum qui occidit, quid pati debet? dico autem se ipsum qui interfecit a fato concessam vi sibi auferens sortem, nec jussu civitatis punitus nec nimis acerbo casu inevitabili coactus aut ingenti aliqua et vitam non vitalem reddente ignominia affectus, sed inertia et imbecillitatis ignavia sine jure sibi ipse pœnam inflixit. huic igitur cetera quidem legitima, quæ fieri conveniat, deus novit, quæ ad purgationes et sepulturas pertinent, quorum interpretes simul et leges de iis exstantes consulere proximi cognatione et facere iis secundum præscripta debent; sepulcra vero ita exstinctis primum solitaria neque cum ullo communia sint, deinde in duodecim partium extremis, qua inculta sunt et nomine carentia, sepeliant inglorios, neque columnis neque nominibus sepulcra indicantes. si vero jumentum vel aliud animal aliquem vita privavit, exceptis quæ in certamine aliquo publice instituto inter certandum tale quid fecerunt, cædis actionem cognati intendunto ei, a quo cædes est facta, judicanto autem ex agrorum magistris quos et quot jusserit cognatus, et si condemnatum fuerit, extra fines regionis interfectum exterminanto. si autem inanimatum aliquid anima hominem privavit, nisi fulmen fuerit vel simile aliquod divinitus veniens telum, sed reliquorum si quid ad se accidentem aliquem vel ipsum incidens occiderit, judicem ei ex vicinis proximum constituito cognatus seque et totam cognationem piaculo solvens, condemnatum autem exterminet, ut in animalium genere demonstratum est. si quis autem repertus est mortuus, quis vero interfecerit, non constat neque haud negligenter quærentibus inveniri potest, prædictiones eædem, quæ in reliquis, fiant, et cædis, qui fecerit, deferatur, et re in judicium adducta delator per præconem in foro eum, qui hunc vel hunc occiderit et reus cædis judicatus sit, ingredi templa omnemque interfecti regionem vetet, quippe morte, si repertus cognitusque fuerit, afficiendum et insepultum extra interfecti regionem ejiciendum. Hæc igitur una nobis lata esto de cæde lex rata, et quæ quidem huc pertinent, usque ad hæc ita habento; quem vero et propter quæ interficiens jure sit purus, hæc sunto: noctu furem furandi causa domum intrantem si nactus occidit, purus esto; et si grassatorem defendens interfecit, purus esto; et si quis ingenuæ mulieri vim affert vel puero rei venereæ causa, impune eum morte afficiunto et vi violatus et pater vel frater vel filii; et si vir uxorem invenit vim patientem, si occiderit inferentem, purus esto lege; et si quis patri mortem defendens nihil impii facienti occidit aliquem, vel matri vel liberis vel fratribus vel communium liberorum parenti, prorsus esto purus.

Jam quod ad viventis animi nutrimenta eruditionemque pertinet, quæ si contigerint ei, vitam vitalem agat, si defuerint, non vitalem, et de mortibus violentis, quomodo

μωρίας γίγνεσθαι, νενομοθετήσθω· τὰ δὲ περὶ τὴν τῶν σωμάτων τροφὴν μὲν καὶ παιδείαν εἴρηται, τὸ δ' ἐχόμενον τούτων, αἱ βίαιοι πράξεις ὑπ' ἀλλήλων ἀκούσιοί τε καὶ ἑκούσιοι γιγνόμενοι διοριστέον εἰς δύναμιν αἵ τέ
5 εἰσι καὶ ὅσαι, καὶ ὧν ἂν τυγχάνουσαι τιμωρήσεων τὸ πρόσφορον ἔχοιεν ἂν ἕκασται· ταῦτα μετ' ἐκεῖνα, ὡς e ἔοικεν, ὀρθῶς ἂν νομοθετοῖτο. τραύματα δὴ καὶ πηρώσεις ἐκ τραυμάτων τά γε δεύτερα μετὰ θανάτους καὶ ὁ φαυλότατος ἂν τάξειε τῶν ἐπὶ νόμον τρεπομένων. τὰ
10 δὴ τραύματα, καθάπερ οἱ φόνοι διῄρηντο, διαιρετέον, τὰ μὲν ἀκούσια, τὰ δὲ θυμῷ, τὰ δὲ φόβῳ, τὰ δὲ ὁπόσα ἐκ προνοίας ἑκούσια ξυμβαίνει γιγνόμενα. προῤῥητέον δή τι περὶ πάντων τοιούτων τοιόνδε, ὡς ἄρα νόμους ἀνθρώποις ἀναγκαῖον τίθεσθαι καὶ ζῆν κατὰ νόμους,
15 ἢ μηδὲν διαφέρειν τῶν πάντῃ ἀγριωτάτων θηρίων. ἡ δὲ a
875 αἰτία τούτων ἥδε, ὅτι φύσις ἀνθρώπων οὐδενὸς ἱκανὴ φύεται ὥστε γνῶναί τε τὰ συμφέροντα ἀνθρώποις εἰς πολιτείαν καὶ γνοῦσα τὸ βέλτιστον ἀεὶ δύνασθαί τε καὶ ἐθέλειν πράττειν. γνῶναι μὲν γὰρ πρῶτον χαλεπὸν, ὅτι
20 πολιτικῇ καὶ ἀληθεῖ τέχνῃ οὐ τὸ ἴδιον, ἀλλὰ τὸ κοινὸν ἀνάγκη μέλειν· τὸ μὲν γὰρ κοινὸν ξυνδεῖ, τὸ δὲ ἴδιον διασπᾷ τὰς πόλεις· καὶ ὅτι ξυμφέρει τῷ κοινῷ τε καὶ ἰδίῳ τοῖν ἀμφοῖν, ἢν τὸ κοινὸν τιθῆται καλῶς, μᾶλλον, ἢ τὸ ἴδιον· δεύτερον δὲ, ἐὰν ἄρα καὶ τὸ γνῶναί τις, b
25 ὅτι ταῦτα οὕτω πέφυκε, λάβῃ ἱκανῶς ἐν τέχνῃ, μετὰ δὲ τοῦτο ἀνυπεύθυνός τε καὶ αὐτοκράτωρ ἄρξῃ πόλεως, οὐκ ἄν ποτε δύναιτο ἐμμεῖναι τούτῳ τῷ δόγματι καὶ διαβιῶναι τὸ μὲν κοινὸν ἡγούμενον τρέφων ἐν τῇ πόλει, τὸ δὲ ἴδιον ἑπόμενον τῷ κοινῷ, ἀλλ' ἐπὶ πλεονεξίαν
30 καὶ ἰδιοπραγίαν ἡ θνητὴ φύσις αὐτὸν ὁρμήσει ἀεὶ, φεύγουσα μὲν ἀλόγως τὴν λύπην, διώκουσα δὲ τὴν ἡδονὴν, τοῦ δὲ δικαιοτέρου τε καὶ ἀμείνονος ἐπίπροσθεν c ἄμφω τούτω προστήσεται καὶ σκότος ἀπεργαζομένη ἐν αὑτῇ πάντων κακῶν ἐμπλήσει πρὸς τὸ τέλος αὑτήν τε
35 καὶ τὴν πόλιν ὅλην. ἐπεὶ ταῦτα εἴ ποτέ τις ἀνθρώπων φύσει ἱκανὸς, θείᾳ μοίρᾳ γεννηθεὶς, παραλαβεῖν δυνατὸς εἴη, νόμων οὐδὲν ἂν δέοιτο τῶν ἀρξόντων ἑαυτοῦ. ἐπιστήμης γὰρ οὔτε νόμος οὔτε τάξις οὐδεμία κρείττων, οὐδὲ θέμις ἐστὶ νοῦν οὐδενὸς ὑπήκοον οὐδὲ δοῦλον, ἀλλὰ
40 πάντων ἄρχοντα εἶναι, ἐάνπερ ἀληθινὸς ἐλεύθερός τε d ὄντως ᾖ κατὰ φύσιν. νῦν δὲ — οὐ γάρ ἐστιν οὐδαμοῦ οὐδαμῶς, ἀλλ' ἢ κατὰ βραχύ· διὸ δὴ τὸ δεύτερον αἱρετέον, τάξιν τε καὶ νόμον, ἃ δὴ τὸ μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁρᾷ καὶ βλέπει, τὸ δ' ἐπὶ πᾶν ἀδυνατεῖ. ταῦτα δὴ
45 τῶνδε εἵνεκα εἴρηται. νῦν ἡμεῖς τάξομεν, τί χρὴ τὸν τρώσαντα ἤ τι βλάψαντα ἕτερον ἄλλον παθεῖν ἢ ἀποτίνειν. πρόχειρον δὴ παντὶ περὶ παντὸς ὑπολαβεῖν ὀρθῶς· τὸν τί τρώσαντα ἢ τίνα ἢ πῶς ἢ πότε λέγεις; μυρία e γὰρ ἕκαστά ἐστι τούτων καὶ πάμπολυ διαφέροντα ἀλλήλων.
50 ταῦτ' οὖν δὴ δικαστηρίοις ἐπιτρέπειν κρίνειν πάντα ἢ μηδένα ἀδύνατον. ἓν μὲν γὰρ κατὰ πάντων ἀναγκαῖον ἐπιτρέπειν κρῖναι, τὸ πότερον ἐγένετο, ἢ οὐκ ἐγένετο ἕκαστον τούτων· τὸ δὲ μηδὲν ἐπιτρέπειν αὖ περὶ τοῦ τί δεῖ ζημιοῦσθαι καὶ πάσχειν τί χρεὼν τὸν ἀδικήσαντα

puniendæ sint, statutum esto; de corporum vero nutrimentis quidem et eruditione dictum est, quod autem ab his proximum est, violentæ vel invitorum vel volentium inter se actiones definiendum est pro viribus quæ et quotnam sint, et quæ quibusque accommodate constituantur pœnæ: de his post illa, ut videtur, recte leges ferentur. vulnera igitur et mutilationes ex vulneribus secundo loco post mortes vel infimus ad legem se applicantium posuerit. vulnera igitur, quemadmodum cædes distinctæ erant, distinguenda sunt, alia non voluntaria, alia ira, alia metu illata, reliqua, quæ consulto a volentibus inferuntur. est vero hujusmodi quid præmonendum de his omnibus, leges necessario ferendas esse hominibus vivendumque secundum leges, aut nihil eos differre a bestiis omni feritate maxime præditis. cujus rei causa hæc est, quod nullius hominum natura per se satis valet, ut et intelligat, quæ hominibus ad civitatem conducant, et intellectum optimum semper et possit facere et velit. nam primum intelligere difficile est civili et veræ arti non privatum, sed commune curæ esse debere; commune enim copulat, privatum distrahit civitates; et communi pariter atque privato utrorumque magis conducere, si commune bene constituatur, quam si privatum; secundo, etiam si quis hoc ita se habere satis intellexit arte, deinde vero nulli rationem reddere coactus suo arbitrio civitati præest, nunquam in ea sententia permanere et per totam vitam communi primum locum tribuere in civitate poterit, privato secundum, sed ut plus habeat ipse et suis privatim rebus operam det, mortalis eum natura semper incitabit, sine ratione fugiens dolorem et sectans voluptatem, atque ante justius meliusque hæc duo præponet et tenebras in se efficiens omnibus denique malis se ipsam et universam civitatem implebit. nam hæc si quando hominum alicui natura idoneo, divina sorte procreato, contingere possent, legibus nihil indigeret imperium in ipsum exercituris. scientia enim nec lex nec constitutio ulla est melior, nec fas est intellectum dicto audientem cuiquam esse aut servum, sed omnium imperatorem, si quidem verus et re ipsa liber est ut ejus natura fert. nunc vero, quoniam nullo modo talis usquam est, nisi paululum, propterea adhibendum est secundum, constitutio et lex, quæ quod plerumque fit videre et respicere possunt, quod ubique, non possunt. hæc igitur horum causa sunt dicta. nunc nos constituemus, quid oporteat eum, qui alius alium vulneraverit vel aliquo modo læserit, pati vel rependere. in promptu vero cuilibet est in quolibet subjicere merito: qui quid vulneraverit, dicis, vel quem vel quomodo vel quando? infinita enim horum quæque sunt et permultum inter se differentia. hæc igitur judiciis judicanda committere cuncta non magis, quam nihil committere licet. unum enim in omnibus necesse est judicandum iis committi, utrum factum unumquodque horum, an non factum sit; quomodo vero puniendum et quid patiendum sit ei, qui hujusmodi injuriam intulerit,

876 τούτων τι, ἀλλ' αὐτὸν περὶ πάντων νομοθετῆσαι σμικρῶν καὶ μεγάλων, σχεδὸν ἀδύνατον. — ΚΛ. Τίς οὖν ὁ μετὰ τοῦτον λόγος; — ΑΘ. Ὅδε, ὅτι τὰ μὲν ἐπιτρεπτέον δικαστηρίοις, τὰ δὲ οὐκ ἐπιτρεπτέον, ἀλλ' αὐτῷ 5 νομοθετητέον. — ΚΛ. Ποῖα δὴ νομοθετητέον τε καὶ ποῖα ἀποδοτέον κρίνειν τοῖς δικαστηρίοις; — ΑΘ. Τάδε δὴ μετὰ ταῦτα ὀρθότατ' ἂν εἰπεῖν εἴη, ὡς ἐν πόλει, ἐν ᾗ δικαστήρια φαῦλα καὶ ἄφωνα κλέπτοντα τὰς αὐτῶν b δόξας κρύβδην τὰς κρίσεις διαδικάζει, καὶ ὃ τούτου 10 δεινότερον, ὅταν μηδὲ σιγῶντα, ἀλλὰ θορύβου μεστὰ καθάπερ θέατρα ἐπαινοῦντά τε βοῇ καὶ ψέγοντα τῶν ῥητόρων ἑκάτερον ἐν μέρει κρίνῃ, χαλεπὸν τότε πάθος ὅλῃ τῇ πόλει γίγνεσθαι φιλεῖ. τοῖς οὖν δὴ τοιούτοις δικαστηρίοις νομοθετεῖν ὑπό τινος ἀνάγκης ληφθέντα οὐχ 15 εὐτυχὲς μέν, ὅμως δὲ ἐξ ἀνάγκης εἰλημμένον ὅτι περὶ σμικρότατα ἐπιτρεπτέον αὐτοῖς τάττειν τὰς ζημίας, τὰ c δὲ πλεῖστα αὐτὸν νομοθετεῖν διαῤῥήδην, ἄν τις ἄρα τοιαύτῃ πολιτείᾳ νομοθετῇ ποτέ. ἐν ᾗ δὲ ἂν πόλει δικαστήρια εἰς δύναμιν ὀρθῶς καθεστῶτα ᾖ τραφέντων 20 τε εὖ τῶν μελλόντων δικάζειν δοκιμασθέντων τε διὰ πάσης ἀκριβείας, ἐνταῦθα ὀρθὸν καὶ ἔχον εὖ καὶ καλῶς τὸ πολλὰ ἐπιτρέπειν κρίνειν τοῖς τοιούτοις δικασταῖς τῶν ὀφλόντων πέρι, τί χρὴ πάσχειν αὐτοὺς ἢ ἀποτίνειν. ἡμῖν δὴ τὰ νῦν ἀνεμέσητον τὸ μὴ νομοθετεῖν αὐ- d 25 τοῖς τὰ μέγιστα καὶ πλεῖστα, ἃ καὶ φαυλοτέρως ἂν πεπαιδευμένοι δικασταὶ δύναιντο κατιδεῖν καὶ προσάπτειν ἑκάστῳ τῶν ἁμαρτημάτων τὴν ἀξίαν τοῦ πάθους τε καὶ πράξεως· ἐπειδὴ δὲ οἷς ἡμεῖς νομοθετοῦμεν, οὐχ ἥκιστα ἐμμελεῖς αὐτοὺς οἰόμεθ' ἂν τῶν τοιούτων γίγνε- 30 σθαι κριτάς, ἐπιτρεπτέον δὴ τὰ πλεῖστα. οὐ μὴν ἀλλ' ὅπερ πολλάκις εἴπομέν τε καὶ ἐδράσαμεν ἐν τῇ τῶν ἔμπροσθεν νομοθετήσει νόμων, τὸ περιγραφήν τε καὶ e τοὺς τύπους τῶν τιμωριῶν εἰπόντας δοῦναι τὰ παραδείγματα τοῖσι δικασταῖς τοῦ μήποτε βαίνειν ἔξω τῆς 35 δίκης, τότε τε ἦν ὀρθότατα ἔχον καὶ δὴ καὶ νῦν τοῦτο αὐτὸ ποιητέον ἐπανελθόντα ἤδη πάλιν ἐπὶ τοὺς νόμους. ἡ δὴ γραφὴ περὶ τραύματος ὧδε ἡμῖν κείσθω· ἐάν τις διανοηθεὶς τῇ βουλήσει κτεῖναί τινα φίλιον, πλὴν ὧν ὁ νόμος ἐφίησι, τρώσῃ μέν, ἀποκτεῖναι δὲ ἀδυνατήσῃ, 40 τὸν διανοηθέντα τε καὶ τρώσαντα οὕτως οὐκ ἄξιον ἐλεεῖν 877 οὐδὲ αἰδούμενον ἄλλως, ἢ καθάπερ ἀποκτείναντα ὑπέ- a χειν τὴν δίκην φόνου ἀναγκάζειν· τὴν δὲ οὐ παντάπασι κακὴν τύχην αὐτοῦ σεβόμενον καὶ τὸν δαίμονα, ὃς αὐτὸν καὶ τὸν τρωθέντα ἐλεήσας ἀπότροπος αὐτοῖς ἐγένετο 45 μὴ τῷ μὲν ἀνίατον ἕλκος γενέσθαι, τῷ δὲ ἐπάρατον τύχην καὶ ξυμφοράν, τούτῳ δὴ χάριν τῷ δαίμονι διδόντα καὶ μὴ ἐναντιούμενον τὸν μὲν θάνατον ἀφελεῖν τοῦ τρώσαντος, μετάστασιν δὲ εἰς τὴν γείτονα πόλιν αὐτῷ γίγνεσθαι διὰ βίου καρπούμενον ἅπασαν τὴν αὐ- b 50 τοῦ κτῆσιν. βλάβος δέ, εἰ κατέβλαψε τὸν τρωθέντα, ἐκτίνειν τῷ βλαφθέντι· τιμᾶν δὲ τὸ δικαστήριον, ὅπερ ἂν τὴν δίκην κρίνῃ· κρίνειν δὲ οἵπερ ἂν τοῦ φόνου ἐδίκασαν, εἰ ἐτελεύτησεν ἐκ τῆς πληγῆς τοῦ τραύματος. γονέας δ' ἂν παῖς ἢ δοῦλος δεσπότην ὡσαύτως ἐκ προ-

a de eo nihil iis committere, sed ipsum de omnibus parvis et magnis constituere legislatori fere non licet. — Cl. Quid igitur post hoc dicendum? — Ath. Scilicet alia committenda esse judiciis, alia non committenda, sed ipsi constituenda. — Cl. Quænam igitur constituenda et quænam ad judicandum tradenda sunt judiciis? — Ath. Hæc igitur post illa rectissime dicentur, in qua civitate judicia nul- b lius pretii et muta furtim sententiis ferendis clam causas dijudicent, et quod gravius est, quando ne silentia quidem, sed tumultus plena ut theatra clamore oratorem utrumque alternis laudantia et vituperantia judicent, universæ tum civitati magnum accidere malum solere. itaque hujusmodi judiciis necessitate aliqua coactum leges ferre neutiquam beati, sed tamen urgente necessitate de quam c minimis pœnarum constitutio iis committenda, de plurimis ipsi disertis verbis præcipiendum est, si quando tali aliquis civitati leges fert. in qua vero civitate judicia quantum potest recte sunt constituta cum bene educatis, tum omni diligentia probatis judicibus futuris, ibi rectum et bonum pulchrumque est multa talibus judicibus judicanda committere de condemnatis, quid pati eos vel rependere opor- d teat. nos igitur nunc reprehendendi non simus, si non præscribamus eis maxima et plurima, quæ etiam deterius instituti judices invenire et cuique delictorum justam pœnæ factique æstimationem adhibere possint; quoniam vero quibus nos leges ferimus, haud minime idoneos ipsos harum rerum arbitros fore putamus, consentaneum est ut plurima iis committamus. nihilo minus tamen quod sæpe antea leges ferentes et diximus et fecimus, ut adumbra- e tione formarumque descriptione pœnarum exhibita exemplaria proponeremus judicibus, quo ne unquam de jure decederent, id et tunc rectissime se habebat et vero etiam nunc idem ipsum faciendum est rursus ad leges redeunti. præscriptio igitur de vulnere hunc in modum nobis posita esto: si quis meditatus voluntate occidere hominem amicum, exceptis quos per legem licet, vulneravit quidem, sed interficere non potuit, ejus, qui ita meditatus vulnera- a vit, misereri fas non est neque venia data aliter ac si interfecisset, de cæde judicium subire eum cogere; sed non plane perditæ fortunæ ejus reverentia et genii, qui ipsius et vulnerati miseritus averruncavit, ne alteri vulnus insanabile, alteri exsecrabilis fortuna et calamitas accideret, huic igitur genio gratiam reddendo et obsequium præstando mors ab eo, qui vulneravit, removeatur et in finiti- b mam civitatem relegetur in perpetuum bonis suis omnibus fruens. damnum vero, si quod intulit vulnerato, læso rependat, idque æstimet judicium, quod rem judicavit, judicent autem qui de cæde judicavissent, si vulneris ictu mortuus esset. parentes autem si liberi vel servus dominum eodem modo vulneravit consulto, mors pœna sit. et

νοίας τρώσῃ, θάνατον εἶναι τὴν ζημίαν. καὶ ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ἢ ἀδελφὴ ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ὡσαύτως τρώσῃ καὶ ὄφλῃ τραύματος ἐκ προνοίας, θάνατον c εἶναι τὴν ζημίαν. γυνὴ δὲ ἄνδρα ἑαυτῆς ἐξ ἐπιβουλῆς 5 τοῦ ἀποκτεῖναι τρώσασα, ἢ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, φευγέτω ἀειφυγίαν· τὴν δὲ κτῆσιν, ἐὰν μὲν υἱεῖς ἢ θυγατέρες αὐτοῖς ὦσι παῖδες ἔτι, τοὺς ἐπιτρόπους ἐπιτροπεύειν καὶ ὡς ὀρφανῶν τῶν παίδων ἐπιμελεῖσθαι, ἐὰν δὲ ἄνδρες, μὴ ἐπάναγκες ἔστω τρέφεσθαι τὸν φεύγοντα 10 ὑπὸ τῶν ἐκγόνων, τὴν δὲ οὐσίαν αὐτοὺς κεκτῆσθαι. ἄπαις δὲ ὅστις ἂν τοιαύταις ξυμφοραῖς περιπέσῃ, τοὺς συγγενεῖς συνελθόντας μέχρι ἀνεψιῶν παίδων τοῦ πε- d φευγότος ἀμφοτέρωθεν πρός τε ἀνδρῶν καὶ πρὸς γυναικῶν κληρονόμον εἰς τὸν οἶκον τοῦτον τῇ πόλει τετταρα- 15 κονταкαιπεντακισχιλιοστὸν καταστῆσαι βουλευομένους μετὰ νομοφυλάκων καὶ ἱερέων, διανοηθέντας τρόπῳ καὶ λόγῳ τοιῷδε, ὡς οὐδεὶς οἶκος τῶν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίων τοῦ ἐνοικοῦντος ἐστὶν οὐδὲ ξύμπαντος τοῦ γένους οὕτως, ὡς τῆς πόλεως δημόσιός τε καὶ ἴδιος. 20 δεῖ δὴ τήν γε πόλιν τοὺς αὐτῆς οἴκους ὡς ὁσιωτάτους e τε καὶ εὐτυχεστάτους κεκτῆσθαι κατὰ δύναμιν. ὅταν οὖν τις ἅμα δυστυχηθῇ καὶ ἀσεβηθῇ τῶν οἴκων, ὥστε τὸν κεκτημένον ἐν αὐτῷ παῖδας μὲν μὴ καταλιπεῖν, ἠΐθεον δὲ ἢ καὶ γεγαμηκότα ἄπαιδα τελευτῆσαι φόνου 25 ὀφλόντα ἑκουσίου ἢ τινος ἁμαρτήματος ἄλλου τῶν περὶ θεοὺς ἢ πολίτας, ὧν ἂν θάνατος ἐν τῷ νόμῳ ζημία διαῤῥήδην ᾖ κειμένη, ἢ καὶ ἐν ἀειφυγίᾳ τις φεύγῃ τῶν ἀνδρῶν ἄπαις, τοῦτον πρῶτον μὲν καθήρασθαι καὶ ἀποδιοπομπήσασθαι τὸν οἶκον χρεὼν ἔστω κατὰ νόμον, 878 ἔπειτα συνελθόντας, καθάπερ εἴπομεν νῦν δή, τοὺς οἰ- a κείους ἅμα νομοφύλαξι σκέψασθαι γένος, ὅτιπερ ἂν ᾖ τῶν ἐν τῇ πόλει εὐδοκιμώτατον πρὸς ἀρετὴν καὶ ἅμα εὐτυχές, ἐν ᾧ ἂν παῖδες γεγονότες ὦσι πλείους· ὅθεν ἕνα τῷ τοῦ τελευτήσαντος πατρὶ καὶ τοῖς ἄνω τοῦ γένους 35 υἱὸν ὡς ἐκείνων εἰσποιοῦντας, φήμης ἕνεκα ἐπονομάζοντας γεννήτορά τε αὐτοῖς καὶ ἑστιοῦχον καὶ θεραπευτὴν ὁσίων τε καὶ ἱερῶν ἐπ' ἀμείνοσι τύχαις γίγνεσθαι τοῦ πατρός, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπευξαμένους αὐτὸν κληρονόμον καταστῆσαι κατὰ νόμον, τὸν δ' ἐξαμαρτόντα b 40 ἀνώνυμον ἐᾶν καὶ ἄπαιδα καὶ ἄμοιρον κεῖσθαι, ὁπόταν αὐτὸν καταλάβωσιν αἱ τοιαῦται ξυμφοραί. ἔστι δὲ οὐ πάντων, ὡς ἔοικε, τῶν ὄντων ὅρος ὅρῳ προσμιγνύς, ἀλλ' οἷς ἔστι μεθόριον, τοῦτο ἐν μέσῳ ὅρων πρότερον ἑκατέρῳ προσβάλλον γίγνοιτ' ἂν ἀμφοῖν μεταξύ. καὶ 45 δὴ καὶ τῶν ἀκουσίων τε καὶ ἑκουσίων τὸ θυμῷ γιγνόμενον ἔφαμεν εἶναι τοιοῦτον. τραυμάτων οὖν ἐνεστώτων ὀργῇ γενομένων ἐὰν ὄφλῃ τις, πρῶτον μὲν τίνειν τοῦ βλάβους τὴν διπλασίαν, ἂν τὸ τραῦμα ἰάσιμον ἀποβῇ, c τῶν δὲ ἀνιάτων τὴν τετραπλασίαν· ἐὰν δὲ ἰάσιμον μέν, 50 αἰσχύνην δὲ μεγάλην τινὰ προσβάλλῃ τῷ τρωθέντι καὶ ἐπονείδιστον, τὴν τετραπλασίαν ἐκτίνειν. ὅσα δέ τις τρώσας τινὰ μὴ μόνον βλάπτῃ τὸν παθόντα, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν, ποιήσας ἀδύνατον τῇ πατρίδι πρὸς πολεμίους βοηθεῖν, τοῦτον δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ζημιῶν ἐκτίνειν καὶ

si frater fratrem sororemve vel soror fratrem vel sororem eodem modo vulneravit et vulnus consulto illatum esse judicatum est, mors pœna sit. mulier autem, quæ maritum suum occidendi causa vulneravit, vel vir, qui uxorem suam, in perpetuum exul esto. bona vero, si eis filii filiæve adhuc puerili ætate sunt, tutores administrent et pueris tanquam orbis curatores sint, sin adulti, nulla alendi exulis necessitate teneantor liberi, rem ipsi possideant. qui vero liberis carens in hujusmodi calamitates incidit, exulis cognati conveniant usque ad consobrinorum filios utrinque a viris et a mulieribus et heredem in hanc domum constituant civitati quinquies millesimum quadragesimum consilio cum legum custodibus et sacerdotibus habito, hac usi ratione atque oratione, nullam ex quinque millibus quadraginta domum tam esse inhabitantis aut gentis universæ, quam civitatis publicam propriamque. civitatem vero suas opo tet domos quantum potest sanctissimas habere ac fortunatissimas. quando igitur earum aliqua simul infortunata facta est et impiata, ita ut possessor nullos in ea liberos reliquerit et cælebs vel maritatus sine liberis decesserit voluntariæ cædis vel alius peccati in deos vel cives damnatus, cui mors distincte pœna in lege sit constituta, vel quando cum perpetuitate exilii exul aliquis virorum est liberis carens, hanc primum purgari et expiari domum necesse esto ex lege, deinde necessarios, ut modo diximus, convenire et una cum legum custodibus circumspicere gentem, quæ omnium in civitate ad virtutem probatissima sit et simul fortunata, in qua filii nati sint plures: inde unum mortui patri et majoribus tanquam illorum filium adoptent et ominis causa genitorem sibi et foci custodem nuncupent et profanorum sacrorumque meliore, quam paterna fortuna cultorem futurum, atque hæc precati heredem eum constituant secundum legem, illum vero qui deliquit, sine nomine et sine liberis et sine sorte jacere sinant, cum hujusmodi calamitatibus implicitus fuerit. sunt vero non omnium, ut videtur, fines contigui finibus, sed quibus est confinium, hoc finium in medio prius utrumvis attingens inter utrumque est interjectum. ac tale inter non voluntaria et voluntaria esse diximus id, quod ira fiat. de vulneribus igitur si quæstio est ira illatis, condemnatus primum quidem damni pendat duplum, si vulnus sanabile evasit, insanabilium vero quadruplum; sin autem sanabile quidem est, sed dedecore vulneratum magno afficit et probroso, quadruplum persolvat. quibus vero illatis alicui aliquis vulneribus, non solum ei, cui intulit, damnum facit, verum etiam civitati, dum illum facultate privat patriæ adversus hostes auxiliandi, is cum reliquis multis

τῇ πόλει τὴν βλάβην· πρὸς γὰρ ταῖς αὑτοῦ στρατείαις
καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδυνατοῦντος στρατευέσθω καὶ τὰς ὑπὲρ d
ἐκείνου πολεμικὰς ταττέσθω τάξεις, ἢ μὴ δρῶν ταῦτα
ὑπόδικος τῷ ἐθέλοντι τῆς ἀστρατείας γιγνέσθω κατὰ
5 νόμον. τὴν δὲ δὴ τῆς βλάβης ἀξίαν, εἴτε διπλῆν εἴτε
τριπλῆν εἴτε καὶ τετραπλασίαν, οἱ καταψηφισάμενοι
δικασταὶ ταττόντων. ἐὰν δὲ ὁμόγονος ὁμόγονον τὸν αὐ-
τὸν τρόπον τούτῳ τρώσῃ, τοὺς γεννήτας καὶ τοὺς συγ-
γενεῖς μέχρι ἀνεψιῶν παίδων πρὸς γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν
10 γυναῖκάς τε καὶ ἄνδρας συνελθόντας κρίναντας παραδι- e
δόναι τιμᾶν τοῖς γεννήσασι κατὰ φύσιν· ἐὰν δὲ ἀμφισβη-
τήσιμος ἡ τίμησις γίγνηται, τοὺς πρὸς ἀνδρῶν εἶναι
τιμῶντας κυρίους· ἐὰν δὲ ἀδυνατῶσιν αὐτοί, τοῖς νομο-
φύλαξι τελευτῶντας ἐπιτρέπειν. ἐκγόνοις δὲ πρὸς γονέας
15 εἶναι τῶν τοιούτων τραυμάτων δικαστὰς μὲν τοὺς ὑπὲρ
ἑξήκοντα ἔτη γεγονότας ἐπάναγκες, οἷς ἂν παῖδες μὴ
ποιητοί, ἀληθινοὶ δὲ ὦσιν· ἂν δέ τις ὄφλῃ, τιμᾶν εἰ
τεθνάναι χρὴ τὸν τοιοῦτον εἴτε τι μεῖζον ἕτερον τούτου
πάσχειν ἢ καὶ μὴ πολλῷ σμικρότερον· καὶ τῶν ξυγγε-
879 νῶν τοῦ δράσαντος μηδένα δικάζειν, μηδ' ἐὰν γεγονὼς a
ᾖ τὸν χρόνον ὅσον ὁ νόμος εἴρηκε. δοῦλος δ' ἐάν τις
ἐλεύθερον ὀργῇ τρώσῃ, παραδότω τὸν δοῦλον ὁ κεκτη-
μένος τῷ τρωθέντι χρῆσθαι ὅτι ἂν ἐθέλῃ· ἐὰν δὲ μὴ
παραδιδῷ, αὐτὸς τὴν βλάβην ἐξιάσθω. ἐὰν δὲ ἐκ συν-
25 θήκης αἰτιᾶται τοῦ δούλου καὶ τοῦ τρωθέντος μηχανὴν
εἶναί τις τὸ γεγονός, ἀμφισβητησάτω· ἐὰν δὲ μὴ ἕλῃ,
τριπλασίαν ἐκτισάτω τὴν βλάβην, ἑλὼν δὲ ἀνδραποδι-
σμοῦ ὑπόδικον ἐχέτω τὸν τεχνάζοντα μετὰ τοῦ δούλου.
ὃς δ' ἂν ἄκων ἄλλος ἄλλον τρώσῃ, τὸ βλάβος ἁπλοῦν b
30 ἀποτινέτω· τύχης γὰρ νομοθέτης οὐδεὶς ἱκανὸς ἄρχειν·
δικασταὶ δὲ ὄντων οἵπερ τοῖς ἐκγόνοις πρὸς τοὺς γεννή-
τορας ἐρρήθησαν, καὶ τιμώντων τὴν ἀξίαν τῆς βλάβης.

Βίαια μὲν δὴ πάνθ' ἡμῖν τὰ προειρημένα πάθη,
βίαιον δὲ καὶ τὸ τῆς αἰκίας πᾶν γένος. ὧδε οὖν χρὴ
35 περὶ τῶν τοιούτων πάντα ἄνδρα καὶ παῖδα καὶ γυναῖ-
κα ἀεὶ διανοεῖσθαι, τὸ πρεσβύτερον ὡς οὐ σμικρῷ τοῦ
νεωτέρου ἐστὶ πρεσβευόμενον ἔν τε θεοῖσι καὶ ἐν ἀνθρώ-
ποις τοῖς μέλλουσι σώζεσθαι καὶ εὐδαιμονεῖν. αἰκίαν c
οὖν περὶ πρεσβύτερον ἐν πόλει γενομένην ὑπὸ νεωτέ-
40 ρου ἰδεῖν αἰσχρὸν καὶ θεομισές· ἔοικε δὲ νέῳ παντὶ ὑπὸ
γέροντος πληγέντι ῥᾳθύμως ὀργὴν ὑποφέρειν, αὑτῷ τι-
θεμένῳ τιμὴν ταύτην εἰς γῆρας. ὧδε οὖν ἔστω· πᾶς
ἡμῖν αἰδείσθω τὸν ἑαυτοῦ πρεσβύτερον ἔργῳ τε καὶ
ἔπει· τὸν δὲ προέχοντα εἴκοσι ἡλικίας ἔτεσιν ἄρρενα ἢ
45 θῆλυν νομίζων ὡς πατέρα ἢ μητέρα διευλαβείσθω, καὶ
πάσης τῆς δυνατῆς ἡλικίας αὐτὸν φιτῦσαι καὶ τεκεῖν d
ἀπέχοιτο ἀεὶ θεῶν γενεθλίων χάριν. ὡς δ' αὕτως καὶ
ξένου ἀπείργοιτο εἴτε πάλαι ἐνοικοῦντος εἴτε νεήλυδος
ἀφιγμένου· μήτε γὰρ ὑπάρχων μήτε ἀμυνόμενος τὸ
50 παράπαν τολμάτω πληγαῖς τὸν τοιοῦτον νουθετεῖν. ξέ-
νον δὲ ἂν ἀσελγαίνοντα καὶ θρασυνόμενον ἑαυτὸν
τύπτοντα οἴηται δεῖν κολασθῆναι, λαβὼν πρὸς τὴν
ἀρχὴν τῶν ἀστυνόμων ἀπαγέτω, τοῦ τύπτειν δὲ εἰργέ-
σθω, ἵνα πόρρω γίγνηται τοῦ τὸν ἐπιχώριον ἂν τολμ

civitati quoque damnum persolvat; præter suas enim militias etiam pro illo, qui non potest, militato ejusque in bello locos expleto, aut si non faciat, desertæ militiæ judicium ab eo, qui volet, subire secundum legem cogitor. damni vero pretium, sive duplum sive triplum sive etiam quadruplum, judices, qui condemnaverint, statuunto. si autem germanus germanum eodem hoc modo vulneravit, parentes et cognati usque ad consobrinorum liberos a mulieribus virisque mulieres pariter ac viri conveniant et litem judicatam parentibus naturalibus tradant æstimandam; si vero æstimatio fit controversa, rata sit ea, quam a viris cognati fecerint; qui si non possunt ipsi, denique legum custodibus committant. liberis autem adversus parentes de talibus vulneribus judices sint necessario sexagesimum ætatis annum egressi, liberos habentes non adoptivos, sed veros; qui, si quis condemnatus est, æstiment, utrum moriendum tali sit, an aliud majus vel etiam haud multo minus patiendum; et cognatorum ejus, qui fecit, judicet nemo, etiamsi ætatem habeat a lege demonstratam. servus autem si quis ingenuum ira vulneravit, servum possessor tradito vulnerato, qui pro arbitrio agat cum eo; si non tradat, ipse damnum sarcito. si vero ex conventione aliquis servi et vulnerati machinationem esse rem causatur, jure contendito; qui si non vicerit, triplum persolvito damnum; si vicerit, plagii reum habeto colludentem cum servo. qui autem invitus alius alium vulneravit, damnum simplex rependito; fortunæ enim legislator imperare nullus potest; judices autem sunto qui liberis adversus parentes sunt dicti, et pretium damni æstimanto.

Jam violenta quidem omnia sunt quæ pati aliquem in superioribus diximus, violentum vero etiam contumeliæ, quæ corpori infertur, genus omne. sic igitur de iis, quæ huc pertinent, semper cogitare quemlibet virum, puerum, mulierem decet, seniori haud paulo plus quam juniori honoris et apud deos esse et apud homines, qui salvi et felices futuri sint. itaque contumelia seniorem in civitate affectum ab juniore videre turpe et diis invisum; juvenem vero quemlibet a sene verberatum leviter ferre iram par est, hunc suæ honorem senectuti reservantem. sic igitur esto: quilibet nobis seniorem se ipso veretor re et verbo; viginti autem annis majorem sese natu marem vel feminam tanquam patrem vel matrem habens metuito, et omni quæ gignere ipsum et parere potuisset ætate semper abstineat deorum genitalium gratia. similiter peregrino se abstineat, seu vetus est incola, seu advena recens; neque enim prior neque se defendens omnino verberibus castigare ejusmodi hominem audeto. peregrinum vero si proterve et audacter se verberantem pœna afficiendum esse censet, prehensum ad urbis magistros abducito, a verberando autem se abstineto, ut longe ab se removeat audaciam,

σαί ποτε πατάξαι. οἱ δ' ἀστυνόμοι παραλαβόντες τε e
καὶ ἀνακρίναντες, τὸν ξενικὸν αὖ θεὸν εὐλαβούμενοι,
ἐὰν ἄρα ἀδίκως δοκῇ ὁ ξένος τὸν ἐπιχώριον τύπτειν, τῇ
μάστιγι τὸν ξένον ὅσας ἂν αὐτὸς πατάξῃ, τοσαύτας
5 δόντες τῆς θρασυξενίας παυόντων· ἐὰν δὲ μὴ ἀδικῇ,
ἀπειλήσαντές τε καὶ ὀνειδίσαντες τῷ ἀπαγαγόντι με-
θιέντων ἄμφω. ἧλιξ δὲ ἥλικα καὶ τὸν ἄπαιδα προέχον-
880 τα ἡλικίᾳ ἑαυτοῦ ἐὰν τύπτῃ, γέρων τε γέροντα καὶ ἐὰν
νέος νέον, ἀμυνέσθω κατὰ φύσιν ἄνευ βέλους ψιλαῖς
10 ταῖς χερσίν. ὁ δὲ ὑπὲρ τετταράκοντα γεγονὼς ἔτη ἐὰν a
τολμᾷ τῳ μάχεσθαι εἴτε ἄρχων εἴτε ἀμυνόμενος,
ἄγροικος καὶ ἀνελεύθερος ἂν λεγόμενος ἀνδραποδώδης
τε δίκης ἂν ἐπονειδίστου τυγχάνων τὸ πρέπον ἔχοι. καὶ
ἐὰν μέν τις τοιούτοις παραμυθίοις εὐπειθὴς γίγνηται,
15 εὐήνιος ἂν εἴη· ὁ δὲ δυσπειθὴς καὶ μηδὲν προοιμίου
φροντίζων δέχοιτ' ἂν τὸν τοιόνδε ἑτοίμως νόμον· Ἐάν b
τις τύπτῃ τὸν πρεσβύτερον εἴκοσιν ἔτεσιν ἢ πλείοσιν
ἑαυτοῦ, πρῶτον μὲν ὁ προστυγχάνων, ἐὰν μὴ ἧλιξ μηδὲ
νεώτερος ᾖ τῶν μαχομένων, διειργέτω ἢ κακὸς ἔστω
20 κατὰ νόμον· ἐὰν δὲ ἐν τῇ τοῦ πληγέντος ἡλικίᾳ ᾖ ἔτι
νεώτερος, ἀμυνέτω ὡς ἀδελφῷ ἢ πατρὶ ἢ ἔτι ἀνωτέρω
τῷ ἀδικουμένῳ. πρὸς δ' ἔτι δίκην ὑπεχέτω τῆς αἰτίας ὁ
τὸν πρεσβύτερον, ὡς εἴρηται, τολμήσας τύπτειν, καὶ
ἐὰν ὄφλῃ τὴν δίκην, δεδέσθω μηδὲν ἐνιαυτοῦ σμικρότε-
25 ρον· ἐὰν δὲ οἱ δικασταὶ τιμήσωσι πλείονος, ἔστω κύ- c
ριος ὁ τιμηθεὶς αὐτῷ χρόνος. ἐὰν δὲ ξένος ἢ τῶν μετοί-
κων τις τύπτῃ τὸν πρεσβύτερον εἴκοσι ἔτεσιν ἢ πλείο-
σιν ἑαυτοῦ, περὶ μὲν τῶν παραγενομένων τῆς βοηθείας
ὁ αὐτὸς νόμος ἐχέτω τὴν αὐτὴν δύναμιν, ὁ δὲ τὴν τοιαύ-
30 την δίκην ἡττηθείς, ξένος μὲν ὢν καὶ μὴ ξύνοικος, δύο
ἔτη δεδεμένος ἐκτινέτω ταύτην αὐτὴν τὴν δίκην, ὁ δὲ
μέτοικός τε ὢν καὶ ἀπειθῶν τοῖς νόμοις τρία ἔτη δεδέ-
σθω, ἐὰν μὴ τὸ δικαστήριον πλείονος αὐτῷ χρόνου τι- d
μήσῃ τὴν δίκην. ζημιούσθω δὲ καὶ ὁ παραγενόμενος
35 ὁτῳοῦν τούτων καὶ μὴ βοηθήσας κατὰ νόμον, ὁ μὲν
μεγίστου τιμήματος ὢν μνᾷ, δευτέρου δὲ ὢν πεντή-
κοντα δραχμαῖς, τρίτου δὲ τριάκοντα, εἴκοσι δὲ τοῦ
τετάρτου. δικαστήριον δὲ γιγνέσθω τοῖς τοιούτοισι στρα-
τηγοὶ καὶ ταξίαρχοι φύλαρχοί τε καὶ ἵππαρχοι. νόμοι
40 δέ, ὡς ἔοικεν, οἱ μὲν τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων ἕνεκα
γίγνονται, διδαχῆς χάριν τοῦ τίνα τρόπον ὁμιλοῦντες
ἀλλήλοις ἂν φιλοφρόνως οἰκοῖεν, οἱ δὲ τῶν τὴν παιδείαν e
διαφυγόντων, ἀτεράμονι χρωμένων τινὶ φύσει καὶ μη-
δὲν τεγχθέντων, ὥστε μὴ οὐχ ἐπὶ πᾶσαν ἰέναι κάκην.
45 οὗτοι τοὺς μέλλοντας λόγους ῥηθήσεσθαι πεποιηκότες
ἂν εἶεν· οἷς δὴ τοὺς νόμους ἐξ ἀνάγκης ὁ νομοθέτης ἂν
νομοθετοῖ, βουλόμενος αὐτῶν μηδέποτε χρείαν γίγνε-
σθαι. πατρὸς γὰρ ἢ μητρὸς ἢ τούτων ἔτι προγόνων
ὅστις τολμήσει ἅψασθαί ποτε βιαζόμενος αἰκίᾳ τινί,
50 μήτε τῶν ἄνω δείσας θεῶν μῆνιν μήτε τῶν ὑπὸ γῆς
881 τιμωριῶν λεγομένων, ἀλλ' ὡς εἰδὼς ἃ μηδαμῶς οἶδε, a
καταφρονῶν τῶν παλαιῶν καὶ ὑπὸ πάντων εἰρημένων
παρανομεῖ, τούτῳ δεῖ τινὸς ἀποτροπῆς ἐσχάτης. θάνα-
τος μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἔσχατον, οἱ δὲ ἐν Ἅιδου τούτοισι

quæ indigenam percutere unquam sustineat. urbis magistri autem in adductum inquirunto hospitalem rursus deum verentes, et si injuste peregrinus verberare indigenam videtur, flagello eum totidem quot ipse inflixerit verberibus cæsum deponere peregrinam audaciam cogunto: si non injuste facit, eo, qui abduxit, cum minis objurgato dimittunto utrumque. æqualis autem æqualem et liberis carentem natu se majorem si verberat, sive senex senem sive juvenis juvenem, defendito se ut natura fert, sine telo nudis manibus. sed plus quam quadraginta annos natus si pugnare cum aliquo audet sive prior sive se defendens, agrestis illiberalisque si dicatur esse et servilis, probrosam dans pœnam convenientem duit. et si quis talibus adhortationibus obedientem se præbet, facile regi poterit; qui vero refragatur et procemium nihil curat, paratam accipiet legem hujusmodi: Si quis viginti annis vel amplius se seniorem verberat, primum quidem interveniens, si neque æqualis neque junior pugnantibus est, dirimito aut malus esto ex lege; si vero eadem atque verberatus ætate vel junior etiam est, auxilium tanquam fratri vel patri vel majori etiam ferto injuriam patienti. præterea contumeliæ reus esto seniorem ut dictum est verberare ausus, et condemnatus in vinculis tenetor non minus anno; si vero pluris æstimaverint judices, ratum esto quod ei æstimatum fuerit tempus. si autem peregrinus vel inquilinorum aliquis viginti annis vel amplius se seniorem verberat, de auxilio eorum, qui interfuerint, eadem esto eadem vi lata lex, damnatus autem in hoc judicio, si peregrinus est neque una habitans, duo annos vinctus hanc ipsam persolvito pœnam, inquilinus vero et legibus non obediens tres annos vinctus esto, nisi judicium longiore ei tempore litem æstimaverit. multator vero etiam qui horum alicui adfuerit neque auxilium tulerit ex lege, qui maximo censu est, mina, qui secundo, drachmis quinquaginta, qui tertio, triginta, viginti qui quarto. judicium autem his causis esto prætores et ordinum ductores tribunique et equitum præfecti. sed legum, ut videtur, aliæ proborum hominum causa fiunt, quæ doceant eos, qua ratione inter se versantes amice una vivant, aliæ eorum, qui eruditionem refugerunt, rigida natura præditi neque ulla re emolliti, quo minus ad omnem improbitatem se conferant. hi sermonum jam proferendorum effectores fuerint, quippe quibus necessitate coactus legislator ferat leges, optans ut eis nunquam sit opus. patrem enim vel matrem vel horum etiam majores qui unquam per vim contumelia aliqua attingere audebit, neque superiorum deorum iram reformidans neque pœnarum, quæ apud inferos esse dicuntur, sed quasi sciens quæ minime scit, antiquitus et ab omnibus tradita contemnens leges violat, ad eum deterrendum extremo quodam opus est remedio. ac mors quidem non est extremum, in Orco autem

λεγόμενοι πόνοι ἔτι τε τούτων εἰσὶ μᾶλλον ἐν ἐσχάτοις καὶ ἀληθέστατα λέγοντες οὐδὲν ἀνύτουσι ταῖς τοιαύταις ψυχαῖς ἀποτροπῆς· οὐ γὰρ ἂν ἐγίγνοντό ποτε μητραλοῖαί τε καὶ τῶν ἄλλων γεννητόρων ἀνόσιοι πληγῶν 5 τόλμαι. δεῖ δὴ τὰς ἐνθάδε κολάσεις περὶ τὰ τοιαῦτα b τούτοισι τὰς ἐν τῷ ζῆν μηδὲν τῶν ἐν Ἅιδου λείπεσθαι κατὰ δύναμιν. ἔστω δὴ λεγόμενον τὸ μετὰ τοῦτο τῇδε· Ὃς ἂν τολμήσῃ πατέρα ἢ μητέρα ἢ τούτων πατέρας ἢ μητέρας τύπτειν μὴ μανίαις ἐχόμενος, πρῶτον μὲν ὁ 10 προστυγχάνων καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν βοηθείτω, καὶ ὁ μὲν μέτοικος ἢ ξένος εἰς προεδρίαν τῶν ἀγώνων καλείσθω βοηθῶν, μὴ βοηθήσας δὲ ἀειφυγίαν ἐκ τῆς χώρας φευγέτω· ὁ δὲ μὴ μέτοικος βοηθῶν μὲν ἔπαινον c ἐχέτω, μὴ βοηθῶν δὲ ψόγον· δοῦλος δὲ βοηθήσας μὲν 15 ἐλεύθερος γιγνέσθω, μὴ βοηθήσας δὲ πληγὰς ἑκατὸν τῇ μάστιγι τυπτέσθω, ἐν ἀγορᾷ μὲν ἂν γίγνηται τὸ γενόμενον, ὑπ' ἀγορανόμων, ἐὰν δ' ἐκτὸς ἀγορᾶς ἐν ἄστει, τῶν ἀστυνόμων κολάζειν τὸν ἐπιδημοῦντα, ἐὰν δὲ κατ' ἀγροὺς τῆς χώρας που, τοὺς τῶν ἀγρονόμων ἄρχοντας. 20 ἐὰν δ' ἐπιχώριος ὁ παρατυγχάνων ᾖ τις, ἐάν τε παῖς ἐάν τε ἀνὴρ ἐάν τ' οὖν γυνή, ἀμυνέτω πᾶς τὸν ἀνόσιον d ἐπονομάζων· ὁ δὲ μὴ ἀμύνων ἀρᾷ ἐνεχέσθω Διὸς ὁμογνίου καὶ πατρῴου κατὰ νόμον. ἐὰν δέ τις ὄφλῃ δίκην αἰκίας γονέων, πρῶτον μὲν φευγέτω ἀειφυγίαν ἐξ ἄστεος 25 εἰς τὴν ἄλλην χώραν καὶ πάντων ἱερῶν εἰργέσθω· μὴ δὲ εἰργόμενον κολαζόντων αὐτὸν ἀγρονόμοι πληγαῖς καὶ πάντως ὡς ἂν ἐθέλωσι· κατελθὼν δὲ θανάτῳ ζημιούσθω. ἐὰν δέ τις τῷ τοιούτῳ ὅσοι ἐλεύθεροι συμφάγῃ ἢ συμπίῃ ἤ τινα τοιαύτην ἄλλην κοινωνίαν κοινωνήσῃ ἢ καὶ e 30 μόνον ἐντυγχάνων που προσάπτηται ἑκών, μήτε εἰς ἱερὸν ἔλθῃ μηδὲν μήτ' εἰς ἀγορὰν μήτ' εἰς πόλιν ὅλως πρότερον, ἢ καθήρηται, νομίζων κεκοινωνηκέναι ἀλιτηριώδους τύχης. ἐὰν δὲ ἀπειθῶν νόμῳ ἱερὰ καὶ πόλιν μιαίνῃ παρανόμως, ὃς ἂν τῶν ἀρχόντων αἰσθόμενος μὴ 35 ἐπάγῃ δίκην τῷ τοιούτῳ, ἐν εὐθύναις ἔστω τῶν κατη- 882 γορημάτων τῶν μεγίστων ἓν τοῦτο αὐτῷ. ἐὰν δὲ αὖ a δοῦλος τύπτῃ τὸν ἐλεύθερον, εἴτ' οὖν ξένον εἴτε ἀστόν, βοηθείτω μὲν ὁ προστυγχάνων ἢ κατὰ τὸ τίμημα τὴν εἰρημένην ζημίαν ἀποτινέτω, συνδήσαντες δὲ οἱ προσ- 40 τυγχάνοντες μετὰ τοῦ πληγέντος παραδόντων τῷ ἀδικουμένῳ· ὁ δὲ παραλαβών, δήσας ἐν πέδαις καὶ μαστι- b γώσας ὁπόσας ἂν ἐθέλῃ, μηδὲν βλάπτων τὸν δεσπότην, παραδότω ἐκείνῳ κεκτῆσθαι κατὰ νόμον. ὁ δὲ νόμος ἔστω· Ὃς ἂν ἐλεύθερον δοῦλος ὢν τύπτῃ μὴ τῶν ἀρ- 45 χόντων κελευόντων, παραλαβὼν ὁ κεκτημένος παρὰ τοῦ πληγέντος δεδεμένον αὐτὸν μὴ λύσῃ, πρὶν ἂν ὁ δοῦλος πείσῃ τὸν πληγέντα ἄξιος εἶναι τοῦ λελυμένος c ζῆν. Τὰ αὐτὰ δὲ γυναιξί τε ἔστω πρὸς ἀλλήλας περὶ πάντων τῶν τοιούτων νόμιμα καὶ πρὸς ἄνδρας γυναιξὶ 50 καὶ ἀνδράσι πρὸς γυναῖκας.

qui hos manere dicuntur labores, cum et magis etiam quam illa in extremis sint et verissima dicant, nihil ad ejusmodi animos deterrendos proficiunt; nunquam enim matrum percussores exsisterent et reliquorum genitorum impia verberandi conamina. harum igitur rerum pœnas hic infligendas his dum vivunt nihilo, quantum potest, inferiores esse oportet illis, quæ in Orco sunt. itaque quod proximum est ita dicitor: Qui patrem vel matrem vel horum patres matresve verberare ausus fuerit, quem non teneant insaniæ, primum quidem interveniens ut in superioribus auxilium ferto, idque ferens inquilinus [vel] peregrinus ad principem in certaminibus sedem vocator, non lato vero in perpetuum ex regione relegator; non inquilinus autem, si ferat auxilium, laudem habeto, si non ferat, reprehensionem; servus autem auxilio lato in libertatem vindicator, non lato centum verberibus flagello cæditor, si in foro factum committatur, a fori magistris, sin extra forum in urbe, ex urbis magistris qui adest in civitate, pœnam sumat. sin autem in agris alicubi regionis, agrorum magistris præfecti. si vero indigena est qui intervenit, sive puer sive vir sive mulier, hi omnes impium nuncupantes defendunto: qui non faciat, diris tenetor Jovis gentilicii et patrii secundum legem. si quis autem damnatus est contumeliæ parentibus illatæ, primum quidem in perpetuum relegator ex urbe in reliquam regionem et omnibus sacris arcetor: arceri recusantem castiganto agrorum magistri verberibus et quibuscunque voluerint modis; reversus vero morte punitor. si quis autem omnium, qui liberi sunt, cum tali una edit vel bibit vel hujusmodi aliquid commune habuit vel etiam forte tantum occurrens alicubi sua sponte contingit, neque templum intret ullum neque forum neque urbem omnino priusquam se purgaverit, in sceleratæ fortunæ societatem venisse se existimans. si vero legi non obediens sacra et urbem polluit præter legem, quicunque magistratuum cum animadverterit, in jus vocare talem negligit, ei in correctionibus hoc criminum unum esto maximorum. si vero servus verberat liberum, sive peregrinum sive civem, auxilium ferto interveniens aut pro censu multam, quam diximus, pendito, intervenientes autem una cum verberato vinciunto vinctumque tradunto ei, cui injuria fit, isque traditum compedibus vinctum et tot, quot velit, verberibus cæsum ita, ut domino damnum non fiat, possidendum illi tradito secundum legem. lex autem esto: Qui servus verberat liberum non jubentibus magistratibus, possessor a verberato vinctum sibi traditum ne solvito prius, quam vulnerato persuaserit servus dignum se esse qui solutus vivat. Eadem autem et mulieribus inter se de his omnibus et adversus viros mulieribus virisque adversus mulieres legitima sunto.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ.

884 Μετὰ δὲ τὰς αἰκίας περὶ παντὸς ἓν εἰρήσθω τοιόνδε τι νόμιμον βιαίων πέρι· τῶν ἀλλοτρίων μηδένα μηδὲν φέρειν μηδὲ ἄγειν, μηδ' αὖ χρῆσθαι μηδενὶ τῶν τοῦ πέλας, ἐὰν μὴ πείσῃ τὸν κεκτημένον. ἐκ γὰρ δὴ τοῦ τοιούτου πάντα ἠρτημένα τά τε εἰρημένα κακὰ γέγονε καὶ ἔστι καὶ ἔσται· μέγιστα δὲ δὴ τῶν λοιπῶν αἱ τῶν νέων ἀκολασίαι τε καὶ ὕβρεις, εἰς μέγιστα δέ, ὅταν εἰς ἱερὰ γίγνωνται, καὶ διαφερόντως αὖ μεγάλα, ὅταν εἰς δημόσια καὶ ἅγια ἢ κατὰ μέρη κοινὰ φυλετῶν ἤ τινων 885 a ἄλλων τοιούτων κεκοινωνηκότων· εἰς ἱερὰ δὲ ἴδια καὶ τάφους δεύτερα καὶ δευτέρως· εἰς δὲ γονέας τρίτα, χωρὶς τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων, ὅταν ὑβρίζῃ τις. τέταρτον δὲ γένος ὕβρεως, ὅταν ἀφροντιστῶν τις τῶν ἀρχόντων ἄγῃ ἢ φέρῃ ἢ χρῆταί τινι τῶν ἐκείνων μὴ πείσας αὐτούς. πέμπτον δὲ τὸ πολιτικὸν ἂν εἴη ἑκάστου τῶν πολιτῶν ὑβρισθὲν δίκην ἐπικαλούμενον. οἷς δὴ δοτέον εἰς κοινὸν νόμον ἑκάστοις. ἱεροσυλίᾳ μὲν γὰρ εἴρηται ξυλλήβδην, βίαιός τε καὶ λάθρα ἐὰν γίγνηται, τί χρὴ b πάσχειν· ὅσα δὲ λόγῳ καὶ ὅσα ἔργῳ περὶ θεοὺς ὑβρίζει τις λέγων ἢ πράττων, τὸ παραμύθιον ὑποθεμένῳ ῥητέον ἃ δεῖ πάσχειν. ἔστω δὴ τόδε· θεοὺς ἡγούμενος εἶναι κατὰ νόμους οὐδεὶς πώποτε οὔτε ἔργον ἀσεβὲς εἰργάσατο ἑκὼν οὔτε λόγον ἀφῆκεν ἄνομον, ἀλλὰ ἓν δή τι τῶν τριῶν πάσχων, ἢ τοῦτο, ὅπερ εἶπον, οὐχ ἡγούμενος, ἢ τὸ δεύτερον ὄντας οὐ φροντίζειν ἀνθρώπων, ἢ τρίτον εὐπαραμυθήτους εἶναι θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς παραγομένους. — ΚΛ. Τί οὖν δὴ δρῷμεν ἂν ἢ καὶ c λέγοιμεν πρὸς αὐτούς; — ΑΘ. Ὠγαθέ, ἐπακούσωμεν αὐτῶν πρῶτον ἃ τῷ καταφρονεῖν ἡμῶν προσπαίζοντας αὐτοὺς λέγειν μαντεύομαι. — ΚΛ. Ποῖα δή; — ΑΘ. Ταῦτα τάχ' ἂν ἐρεσχηλοῦντες εἴποιεν· Ὦ ξένε Ἀθηναῖε καὶ Λακεδαιμόνιε καὶ Κνώσσιε, ἀληθῆ λέγετε. ἡμῶν γὰρ οἱ μὲν τὸ παράπαν θεοὺς οὐδαμῶς νομίζομεν, οἱ δὲ οἵους ὑμεῖς λέγετε. ἀξιοῦμεν δή, καθάπερ ὑμεῖς ἠξιώκατε περὶ νόμων, πρὶν ἀπειλεῖν ἡμῖν σκληρῶς d ὑμᾶς, πρότερον ἐπιχειρεῖν πείθειν καὶ διδάσκειν, ὡς εἰσὶ θεοί, τεκμήρια λέγοντες ἱκανά, καὶ ὅτι βελτίους, ἢ παρὰ τὸ δίκαιον ὑπό τινων δώρων παρατρέπεσθαι κηλούμενοι. νῦν μὲν γὰρ ταῦτα ἀκούοντές τε καὶ τοιαῦθ' ἕτερα τῶν λεγομένων ἀρίστων εἶναι ποιητῶν τε καὶ ῥητόρων καὶ μάντεων καὶ ἱερέων καὶ ἄλλων μυριάκις μυρίων οὐχ ἐπὶ τὸ μὴ δρᾶν τὰ ἄδικα τρεπόμεθα οἱ πλεῖστοι, δράσαντες δ' ἐξακεῖσθαι πειρώμεθα· παρὰ δὲ δὴ νομοθετῶν φασκόντων εἶναι μὴ ἀγρίων, ἀλλὰ e ἡμέρων, ἀξιοῦμεν πειθοῖ πρῶτον χρῆσθαι πρὸς ἡμᾶς, εἰ μὴ πολλῷ βελτίω τῶν ἄλλων λέγοντας περὶ θεῶν ὡς εἰσίν, ἀλλ' οὖν βελτίω γε πρὸς ἀλήθειαν· καὶ τάχα πειθοίμεθ' ἂν ἴσως ὑμῖν. ἀλλ' ἐπιχειρεῖτε, εἴ τι μέτριον λέγομεν, εἰπεῖν ἃ προκαλούμεθα. — ΚΛ. Οὐκοῦν, ὦ ξένε, δοκεῖ ῥᾴδιον εἶναι ἀληθεύοντας λέγειν, ὡς εἰσὶ 886 a θεοί; — ΑΘ. Πῶς; — ΚΛ. Πρῶτον μὲν γῆ καὶ ἥλιος ἄστρα τε καὶ τὰ ξύμπαντα, καὶ τὰ τῶν ὡρῶν διακεκο-

LIBER DECIMUS.

Post contumelias autem, quæ corpori inferuntur, in universum una hujusmodi lex dicta esto de violentis: ne quis alieni quicquam ferat neve agat, neu quoquam utatur quod alterius sit, nisi persuaserit possessori. hinc enim suspensa omnia et quæ dicta sunt mala fuerunt et sunt et erunt; maxima vero reliquorum sunt ea, quæ adolescentes petulanter et contumeliose facere solent, in maxima autem, cum in sacro fiunt, et inprimis magna rursus, cum in publica et sancta vel partim communia tribulium vel aliorum tali quadam communione utentium; in sacra privata autem et sepulcra secunda et loco secundo; in parentes autem tertia, cum quis præter ante commemorata contumeliose facit. quartum autem genus contumeliæ, cum neglectis quispiam magistratibus fert vel agit quod illorum est, vel aliquo eorum utitur nulla adhibita persuasione. quinto antem loco civilis cujusque civium status contumeliose habitus juris auxilium advocat. his igitur danda lex in commune est quibusque. nam de sacrilegio quidem, sive per vim sive clam fiat, quid patiendum sit, summatim dictum est; quæ vero verbis quæque factis in deos contumeliose aliquis dicit vel facit, adhortatione præmissa quibus eum pœnis affici oporteat, dicendum. esto igitur hæcce: nemo unquam, qui deos esse secundum leges credit, aut impium factum perpetravit volens aut verbum ore misit nefandum, sed cui nimirum de his tribus accidit unum, ut aut illud, quod dixi, non credat, aut secundo esse eos credat, sed nihil curare homines, aut tertio facile permoveri posse sacrificiis et precibus flectendos. — CL. Quidnam igitur faciemus vel etiam dicemus iis? — ATH. O bone, audiamus primum ex iis quæ, cum nos despiciant, jocantes eos dicere auguror. — CL. Quænam? — ATH. Hæc fortasse ludentes dicent: O hospes Atheniensis et Lacedæmonie et Cnossie, vera narratis. alii enim nostrûm omnino deos nullo modo, alii quales vos dicitis, statuimus. postulamus igitur, quemadmodum vos postulavistis in legibus, ut antequam duriter minari nobis incipiatis, prius idoneis argumentis afferendis persuadere nobis et probare conemini esse deos et meliores esse, quam qui donis quibusdam permulceri et ab justa ratione possint averti. nam nunc quidem hæc et hujusmodi alia ab iis, qui optimi feruntur, poetis et oratoribus et vatibus et sacerdotibus et aliis millies millenis audientes non eo, ut ne faciamus injusta, convertimus nos plerique, sed factis medicinam quærimus; a legislatoribus vero non truculentis, ut ipsi aiunt, sed mitibus postulamus, ut persuasione primum apud nos utantur, si non multo meliora ceteris, at meliora tamen ad veritatem dicentes de diis, quibus esse eos demonstrent; et fieri fortasse poterit, ut persuaderi nobis patiamur. jam conamini, si æquum oramus, dicere quæ jubemus. — CL. Nonne igitur, o hospes, facile videtur vere affirmari esse deos? — ATH. Quomodo? — CL. Primum quidem terra et sol stellæque et universitas rerum, tum tempora tam pulchre adornata, annis et men

σμημένα καλῶς οὕτως, ἐνιαυτοῖς τε καὶ μησὶ διειλημμένα, καὶ ὅτι πάντες Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι νομίζουσιν εἶναι θεούς. — ΑΘ. Φοβοῦμαί γε, ὦ μακάριε, τοὺς μοχθηρούς (οὐ γὰρ δή ποτε εἴποιμ' ἄν, ὥς γε αἰδοῦμαι) μή πως ἡμῶν καταφρονήσωσιν. ὑμεῖς μὲν γὰρ οὐκ ἴστε αὐτῶν πέρι τὴν τῆς διαφορᾶς αἰτίαν, ἀλλ' ἡγεῖσθε ἀκρατίᾳ μόνον ἡδονῶν τε καὶ ἐπιθυμιῶν ἐπὶ b τὸν ἀσεβῆ βίον ὁρμᾶσθαι τὰς ψυχὰς αὐτῶν. — ΚΛ. Τὸ δὲ τί πρὸς τούτοις αἴτιον ἄν, ὦ ξένε, εἴη; — ΑΘ. Σχεδὸν ὃ παντάπασιν ὑμεῖς ἔξω ζῶντες οὐκ ἂν εἰδείητε, ἀλλὰ ὑμᾶς ἂν λανθάνοι. — ΚΛ. Τί δὴ τοῦτο φράζεις τὰ νῦν; — ΑΘ. Ἀμαθία τις μάλα χαλεπὴ δοκοῦσα εἶναι μεγίστη φρόνησις. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Εἰσὶν ἡμῖν ἐν γράμμασι λόγοι κείμενοι, οἳ παρ' ὑμῖν οὐκ εἰσὶ δι' ἀρετὴν πολιτείας, ὡς ἐγὼ μανθάνω, οἱ μὲν ἔν τισι μέτροις, οἱ δὲ καὶ ἄνευ μέτρων λέγοντες περὶ c θεῶν, οἱ μὲν παλαιότατοι, ὡς γέγονεν ἡ πρώτη φύσις οὐρανοῦ τῶν τε ἄλλων, προϊόντες δὲ τῆς ἀρχῆς οὐ πολὺ θεογονίαν διεξέρχονται, γενόμενοί τε ὡς πρὸς ἀλλήλους ὡμίλησαν. ἃ τοῖς ἀκούουσιν εἰ μὲν εἰς ἄλλο τι καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἔχει, οὐ ῥᾴδιον ἐπιτιμᾶν παλαιοῖς οὖσιν, εἰς μέντοι γονέων τε θεραπείας καὶ τιμὰς οὐκ ἂν ἔγωγέ ποτε ἐπαινῶν εἴποιμι οὔτε ὡς ὠφέλιμα οὔτε ὡς τὸ παράπαν ὄντως εἴρηται. τὰ μὲν οὖν δὴ τῶν ἀρχαίων πέρι d μεθείσθω καὶ χαιρέτω, καὶ ὅπῃ θεοῖσι φίλον, λεγέσθω ταύτῃ· τὰ δὲ τῶν νέων ἡμῖν καὶ σοφῶν αἰτιαθήτω, ὅπῃ κακῶν αἴτια. τόδε οὖν οἱ τῶν τοιούτων ἐξεργάζονται λόγοι· ἐμοῦ γὰρ καὶ σοῦ, ὅταν τεκμήρια λέγωμεν, ὡς εἰσὶ θεοί, ταῦτα αὐτὰ προφέροντες, ἥλιόν τε καὶ σελήνην καὶ ἄστρα καὶ γῆν ὡς θεοὺς καὶ θεῖα ὄντα, ὑπὸ τῶν σοφῶν τούτων ἀναπεπεισμένοι ἂν λέγοιεν ὡς γῆν τε καὶ λίθους ὄντα αὐτὰ καὶ οὐδὲν τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων φροντίζειν δυνάμενα, λόγοισι δὲ ταῦτα εὖ e πως εἰς τὸ πιθανὸν περιπεπεμμένα. — ΚΛ. Χαλεπόν γε λόγον, ὦ ξένε, εἰρηκὼς τυγχάνεις, εἴ γε εἷς ἦν μόνον· νῦν δὲ ὄντες πάμπολλοι τυγχάνουσιν, ἔτι χαλεπώτερον ἂν εἴη. — ΑΘ. Τί οὖν δή; τί λέγομεν; τί χρὴ δρᾶν ἡμᾶς; πότερον ἀπολογησώμεθα οἷον κατηγορήσαντός τινος ἐν ἀσεβέσιν ἀνθρώποις ἡμῶν, φεύγουσι περὶ τῆς νομοθεσίας λέγουσιν, ὡς δεινὰ ἐργαζόμεθα 887 νομοθετοῦντες ὡς ὄντων θεῶν; ἢ χαίρειν ἐάσαντες ἐπὶ a τοὺς νόμους τρεπώμεθα πάλιν, μὴ καὶ τὸ προοίμιον ἡμῖν μακρότερον γίγνηται τῶν νόμων; οὐ γάρ τι βραχὺς ὁ λόγος ἐκταθεὶς ἂν γίγνοιτο, εἰ τοῖσιν ἐπιθυμοῦσιν ἀσεβεῖν τὰ μὲν ἀποδείξαιμεν μετρίως τοῖς λόγοις ὧν ἔφραζον δεῖν πέρι λέγειν, τὰ δὲ εἰς φόβον τρέψαιμεν, τὰ δὲ δυσχεραίνειν ποιήσαντες ὅσα πρέπει, μετὰ ταῦτα ἤδη νομοθετοῖμεν. — ΚΛ. Ἀλλ', ὦ ξένε, πολλάκις μὲν ὥς γε ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοῦτ' αὐτὸ εἰρήκαμεν, ὡς b οὐδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖ προτιμᾶν βραχυλογίαν μᾶλλον, ἢ μῆκος. οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς, τὸ λεγόμενον, ἐπείγων διώκει. γελοῖον δὴ καὶ φαῦλον τὸ πρὸ τῶν βελτίστων τὰ βραχύτερα αἱρουμένους φαίνεσθαι. διαφέρει δ' οὐ σμικρὸν ἁμωσγέπως πιθανότητά τινα τοὺς λόγους ἡμῶν

sibus distincta, et quod omnes cum Græci, tum barbari statuunt esse deos. — Ath. Timeo, o beate, improbos (minime enim vereri me dixerim) ne nos aliquo modo despiciant. vos enim eorum quæ causa sit dissensionis non nostis, sed sola voluptatum et cupiditatum incontinentia ad impiam vitam ferri animos eorum putatis. — Cl. Et tamen quid præter hæc in causa, o hospes, est? — Ath. Fere quod prorsus vos extra viventes non noritis, sed vos fugiat. — Cl. Quidnam istud esse nunc demonstras? — Ath. Inscitia quædam valde gravis est, quæ summa videtur esse prudentia. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Sunt nobis in scripto positæ orationes, quæ apud vos non sunt propter civitatis præstantiam, ut ego audio, aliæ genere quodam versuum, aliæ sine versibus verba facientes de diis, antiquissimæ quidem, ut prima exstiterit cœli reliquorumque natura, non ita multum vero progressæ ab introitu deorum generationem generatorumque inter se conversationem persequuntur. quæ si audientibus ad aliud quippiam commode vel minus commode se habent, non facile propter antiquitatem exprobrari eis potest, ad præstanda autem parentibus officia et honores non ego unquam laudans ea aut utilia dixerim aut omnino re vera esse dicta. jam igitur ad veteres pertinentia missa facta sunto et valeant et ut diis placuerit, ita perhibentor; quæ vero recentium nostrorum et sapientium sunt, ea accusantor, quomodo malorum causæ sint. itaque hoc efficiunt hujusmodi hominum orationes: me et te, cum argumenta dicimus, ut deos esse probemus, hæc ipsa, solem et lunam et stellas et terram tanquam deos et res divinas proferentes, alii, quibus ab his sapientibus persuasum est, tanquam de terra et lapidibus et nulla curandarum rerum humanarum facultate præditis verba de iis facient, eaque satis speciose ad fidem faciendam incrustata. — Cl. Duram sane orationem, o hospes, dixisti, si quidem una tantum esset; cum vero permultæ sint, etiam durius videtur. — Ath. Quid ergo? quæ est sententia nostra? quid facere debemus? utrum nos defendamus tanquam accusati ab aliquo apud impios homines, qui ob legislationem in jus vocatis dicant indigne nos facere, quod ita leges feramus, quasi dii sint? an his valere jussis ad leges revertamur, ne etiam proœmium nobis longius fiat legibus? minime enim parvum oratio incrementum accipiat, si impie agere cupientibus partim satis demonstrare verbis ea, de quibus dicendum esse ostendebant, partim in timorem conjicere, partim ut aversentur quæ decet efficere atque ita demum leges ferre velimus. — Cl. At, o hospes, sæpe ut in parvo temporis spatio hoc ipsum diximus, nihilo pluris nunc breviloquentiam faciendam esse, quam longitudinem; nemo enim nos, ut in proverbio est, urgens persequitur. itaque ridiculi et contemnendi simus, si optimis præferre breviora reperiamur. neque vero non multum interest ut quomodocunque probabilitatem quandam habeat oratio nostra, quæ et esse

ἔχειν, ὡς θεοί τ' εἰσὶ καὶ ἀγαθοὶ, δίκην τιμῶντες διαφερόντως ἀνθρώπων· σχεδὸν γὰρ τοῦτο ἡμῖν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν νόμων κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον προοίμιον ἂν εἴη. μηδὲν οὖν δυσχεράναντες μηδὲ ἐπειχθέντες, ἥντινά 5 ποτε ἔχομεν δύναμιν εἰς πειθὼ τῶν τοιούτων λόγων, μηδὲν ἀποθέμενοι διεξέλθωμεν εἰς τὸ δυνατὸν ἱκανῶς. — ΑΘ. Εὐχήν μοι δοκεῖ παρακαλεῖν ὁ λεγόμενος ὑπὸ σοῦ νῦν λόγος, ἐπειδὴ προθύμως συντείνεις· μέλλειν δὲ οὐκέτι ἐγχωρεῖ λέγειν. φέρε δὴ, πῶς ἄν τις μὴ θυμῷ 10 λέγοι περὶ θεῶν, ὡς εἰσίν; ἀνάγκη γὰρ δὴ χαλεπῶς φέρειν καὶ μισεῖν ἐκείνους, οἳ τούτων ἡμῖν αἴτιοι τῶν λόγων γεγένηνται καὶ γίγνονται νῦν, οὐ πειθόμενοι τοῖς d μύθοις, οὓς ἐκ νέων παίδων ἔτι ἐν γάλαξι τρεφόμενοι τροφῶν τε ἤκουον καὶ μητέρων, οἷον ἐν ἐπῳδαῖς μετά 15 τε παιδιᾶς καὶ μετὰ σπουδῆς λεγομένων, καὶ μετὰ θυσιῶν ἐν εὐχαῖς αὐτοὺς ἀκούοντές τε καὶ ὄψεις ὁρῶντες ἑπομένας αὐτοῖς, ἃς ἥδιστα ὅ γε νέος ὁρᾷ τε καὶ ἀκούει πραττομένας, θυόντων ἐν σπουδῇ τῇ μεγίστῃ τοὺς αὐτῶν γονέας ὑπὲρ αὐτῶν τε καὶ ἐκείνων ἐσπουδακότας, 20 ὡς ὅτι μάλιστα οὖσι θεοῖς εὐχαῖς προσδιαλεγομένους καὶ ἱκετείαις, ἀνατέλλοντός τε ἡλίου καὶ σελήνης καὶ e πρὸς δυσμὰς ἰόντων προκυλίσεις ἅμα καὶ προσκυνήσεις [ἀκούοντές τε καὶ ὁρῶντες] Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων ἐν συμφοραῖς παντοίαις ἐχομένων καὶ ἐν 25 εὐπραγίαις, οὐχ ὡς οὐκ ὄντων, ἀλλ' ὡς ὅτι μάλιστα ὄντων, καὶ οὐδαμῇ ὑποψίαν ἐνδιδόντων, ὡς οὐκ εἰσὶ θεοί· τούτων δὴ πάντων ὅσοι καταφρονήσαντες οὐδὲ ἐξ ἑνὸς ἱκανοῦ λόγου, ὡς φαῖεν ἂν ὅσοι καὶ σμικρὸν νοῦ κέκτηνται, νῦν ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς λέγειν ἃ λέγομεν, 888 πῶς τούτους ἄν τις ἐν πρᾳέσι λόγοις δύναιτο νουθετῶν a ἅμα διδάσκειν περὶ θεῶν πρῶτον, ὡς εἰσίν; τολμητέον δέ· οὐ γὰρ ἅμα γε δεῖ μανῆναι τοὺς μὲν ὑπὸ λαιμαργίας ἡδονῆς ἡμῶν, τοὺς δ' ὑπὸ τοῦ θυμοῦσθαι τοῖς τοιούτοις. ἴτω δὴ πρόρρησις τοιάδε τις ἄθυμος τοῖς οὕτω 35 τὴν διάνοιαν διεφθαρμένοις, καὶ λέγωμεν πρᾴως, σβέσαντες τὸν θυμὸν, ὡς ἑνὶ διαλεγόμενοι τῶν τοιούτων· Ὦ παῖ, νέος εἶ· προϊὼν δέ σε ὁ χρόνος ποιήσει πολλὰ ὧν νῦν δοξάζεις μεταβαλόντα ἐπὶ τἀναντία τίθεσθαι. b περίμεινον οὖν εἰς τότε κριτὴς περὶ τῶν μεγίστων γί- 40 γνεσθαι. μέγιστον δὲ ὃ νῦν οὐδὲν ἡγεῖ σὺ, τὸ περὶ τοὺς θεοὺς ὀρθῶς διανοηθέντα ζῆν καλῶς ἢ μή. πρῶτον δὲ περὶ αὐτῶν ἕν τι μέγα σοι μηνύων οὐκ ἄν ποτε φανείην ψευδὴς, τὸ τοιόνδε· οὐ σὺ μόνος οὐδὲ οἱ σοὶ φίλοι πρῶτοι καὶ πρῶτον ταύτην δόξαν περὶ θεῶν ἔσχετε, γίγνον- 45 ται δὲ ἀεὶ πλείους ἢ ἐλάττους ταύτην τὴν νόσον ἔχοντες. τόδε τοίνυν σοι παραγεγονὼς αὐτῶν πολλοῖς φράζοιμ' ἂν, τὸ μηδένα πώποτε λαβόντα ἐκ νέου ταύτην τὴν c δόξαν περὶ θεῶν, ὡς οὐκ εἰσὶ, διατελέσαι πρὸς γῆρας μείναντα ἐν ταύτῃ τῇ διανοήσει· τὰ δύο μέντοι πάθη 50 περὶ θεοὺς μεῖναι, πολλοῖσι μὲν οὔ, μεῖναι δὲ οὖν τισὶ, τὸ τοὺς θεοὺς εἶναι μὲν, φροντίζειν δὲ οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων, καὶ τὸ μετὰ τοῦτο, ὡς φροντίζουσι μὲν, εὐπαραμύθητοι δ' εἰσὶ θύμασι καὶ εὐχαῖς. τὸ δὴ σαφὲς ἂν γενόμενόν σοι περὶ αὐτῶν κατὰ δύναμιν δόγμα, ἂν

deos et bonos esse affirmet, justitiæ multo magis, quam homines, honorem habentes; hoc enim nobis fere ad omnes leges pulcherrimum et optimum proœmium erit. nihil igitur gravati neque in festinationem conjecti quicquid in nobis facultatis est ad hæc talia persuadenda, nihil otiosum relinquentes quantum poterimus plene persequamur. — Ath. Ad preces mihi excitare iste sermo tuus videtur, cum studiose contendas, nec moræ amplius locus conceditur. age igitur, quomodo quis sine ira de diis verba faciat quo esse eos probet? quippe moleste ferre et odisse illos necesse est, qui harum nobis disputationum causam attulerunt et nunc afferunt, fidem non habentes fabulis, quas a teneris unguiculis lactentes adhuc ex nutricibus matribusque audiebant, cum cantionum instar cum lusu et serio dicebantur, et inter sacrificia eas in precationibus audientes et spectacula ad eas accommodata videntes, quæ maxima cum voluptate adolescens agi videt et audit, sacrificantium summo in studio parentes suos pro se atque illis operam dare, precibus et supplicationibus, deos, ut qui maxime sint, alloquentes, orienteque sole et luna et ad occasum vergentibus provolvi simul et adorare [audientes videntesque] Græcos atque barbaros omnes in variis rebus adversis et in secundis constitutos, non quasi nulli, sed ut qui maxime sint, nec ullam suspicionem quasi non sint dii movere: hæc igitur omnia qui sine ulla solida ratione, ut omnes vel paulum mente præditi consentient, despicati nunc dicere nos ea, quæ dicimus, cogunt, hos quomodo quis mitibus verbis sustineat admonere simulque docere de diis primum eos esse? audendum vero; non enim simul insanire nostrûm oportet alteros siti voluptatis, alteros ira in hos incensos. eat igitur talis quædam prædictio ira carens ad eos, qui ita sunt mente corrupti, et placide verba faciamus ira sedata quasi cum uno horum colloquentes: O fili, juvenis es; progrediens vero tempus faciet ut multis, quæ nunc opinaris, mutata sententia statuas contraria. in illud igitur tempus judicium de rebus maximis facere differ. maximum autem est quod tu nunc nihili facis, de diis recte sentientem bene vivere aut secus. ac primum tibi unum quoddam magnum de iis significans nunquam mendax reperiar, hoc videlicet: non tu solus nec tui amici primi et primum hanc de diis opinionem concepistis, sed omni tempore plures vel pauciores inveniuntur hoc morbo laborantes. hoc igitur tibi cum multis eorum versatus dicam, neminem unquam a puero deos non esse opinatum ad senectutem usque in ea sententia permansisse, duabus vero de diis opinionibus affectos permanere non multos quidem, at nonnullos tamen, una, qua esse quidem dii, sed nihil curare humana, tum altera, qua curare quidem, sed sacrificiis et precibus placabiles esse statuuntur. certum igitur, quod tibi de iis contingere pro viribus possit, decre-

ἐμοὶ πείθῃ, περιμενεῖς ἀνασκοπῶν, εἴτε οὕτως εἴτε ἄλλως ἔχει, πυνθανόμενος παρά τε τῶν ἄλλων καὶ δὴ καὶ μάλιστα καὶ παρὰ τοῦ νομοθέτου. ἐν δὲ δὴ τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ τολμήσῃς περὶ θεοὺς μηδὲν ἀσεβῆσαι· πειρατέον γὰρ τῷ τοὺς νόμους σοι τιθέντι νῦν καὶ εἰς αὖθις διδάσκειν περὶ αὐτῶν τούτων ὡς ἔχει. — ΚΛ. Κάλλισθ' ἡμῖν, ὦ ξένε, μέχρι γε τοῦ νῦν εἴρηται. — ΑΘ. Παντάπασι μὲν οὖν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία· λελήθαμεν δ' ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς θαυμαστὸν λόγον ἐμπεπτωκότες. — ΚΛ. Τὸν ποῖον δὴ λέγεις; — ΑΘ. Τὸν παρὰ πολλοῖς δοξαζόμενον εἶναι σοφώτατον ἁπάντων λόγων. — ΚΛ. Φράζ' ἔτι σαφέστερον. — ΑΘ. Λέγουσί πού τινες, ὡς πάντα ἐστὶ τὰ πράγματα γιγνόμενα καὶ γενόμενα καὶ γενησόμενα τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ τέχνῃ, τὰ δὲ διὰ τύχην. — ΚΛ. Οὐκοῦν καλῶς; — ΑΘ. Εἰκός γέ τοί που σοφοὺς ἄνδρας ὀρθῶς λέγειν· ἑπόμενοί γε μὴν αὐτοῖς σκεψώμεθα τοὺς ἐκεῖθεν τί ποτε καὶ τυγχάνουσι διανοούμενοι. — ΚΛ. Πάντως. — ΑΘ. Ἔοικέ, φασι, τὰ μὲν μέγιστα αὐτῶν καὶ κάλλιστα ἀπεργάζεσθαι φύσιν καὶ τύχην, τὰ δὲ σμικρότερα τέχνην, ἣν δὴ παρὰ φύσεως λαμβάνουσαν τὴν τῶν μεγάλων καὶ πρώτων γένεσιν ἔργων πλάττειν καὶ τεκταίνεσθαι πάντα τὰ σμικρότερα, ἃ δὴ τεχνικὰ πάντες προσαγορεύομεν. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Ὧδ' ἔτι σαφέστερον ἐρῶ· πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα φύσει πάντα εἶναι καὶ τύχῃ φασί, τέχνῃ δὲ οὐδὲν τούτων. καὶ τὰ μετὰ ταῦτα αὖ σώματα γῆς τε καὶ ἡλίου καὶ σελήνης ἄστρων τε πέρι διὰ τούτων γεγονέναι παντελῶς ὄντων ἀψύχων· τύχῃ δὲ φερόμενα τῇ τῆς δυνάμεως ἕκαστα ἑκάστων, ᾗ ξυμπέπτωκεν ἁρμόττοντα οἰκείως πως, θερμὰ ψυχροῖς ἢ ξηρὰ πρὸς ὑγρὰ καὶ μαλακὰ πρὸς σκληρὰ καὶ πάντα ὁπόσα τῇ τῶν ἐναντίων κράσει κατὰ τύχην ἐξ ἀνάγκης συνεκεράσθη, ταύτῃ καὶ κατὰ ταῦτα οὕτως γεγεννηκέναι τόν τε οὐρανὸν ὅλον καὶ πάντα ὁπόσα κατ' οὐρανὸν καὶ ζῷα αὖ καὶ φυτὰ ξύμπαντα, ὡρῶν πασῶν ἐκ τούτων γενομένων, οὐ διὰ νοῦν, φασίν, οὐδὲ διά τινα θεὸν οὐδὲ διὰ τέχνην, ἀλλὰ ὃ λέγομεν, φύσει καὶ τύχῃ· τέχνην δὲ ὕστερον ἐκ τούτων ὑστέραν γενομένην, αὐτὴν θνητὴν ἐκ θνητῶν, ὕστερα γεγεννηκέναι παιδιάς τινας ἀληθείας οὐ σφόδρα μετεχούσας, ἀλλὰ εἴδωλ' ἄττα ξυγγενῆ ἑαυτῶν, οἷ' ἡ γραφικὴ γεννᾷ καὶ μουσικὴ καὶ ὅσαι ταύταις εἰσὶ συνέριθοι τέχναι· αἳ δέ τι καὶ σπουδαῖον ἄρα γεννῶσι τῶν τεχνῶν, εἶναι ταύτας, ὁπόσαι τῇ φύσει ἐκοίνωσαν τὴν αὐτῶν δύναμιν, οἷον αὖ ἰατρικὴ καὶ γεωργικὴ καὶ γυμναστική. καὶ δὴ καὶ τὴν πολιτικὴν σμικρόν τι μέρος εἶναί φασι κοινωνοῦν φύσει, τέχνῃ δὲ τὸ πολύ· οὕτω δὲ καὶ τὴν νομοθεσίαν πᾶσαν οὐ φύσει, τέχνῃ δέ· ἧς οὐκ ἀληθεῖς εἶναι τὰς θέσεις. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Θεούς, ὦ μακάριε, εἶναι πρῶτόν φασιν οὗτοι τέχνῃ, οὐ φύσει, ἀλλά τισι νόμοις, καὶ τούτους ἄλλους ἄλλῃ ὅπῃ ἕκαστοι ἑαυτοῖσι συνωμολόγησαν νομοθετούμενοι· καὶ δὴ καὶ τὰ καλὰ φύσει μὲν ἄλλα εἶναι, νόμῳ δὲ ἕτερα· τὰ δὲ δίκαια οὐδ' εἶναι τὸ παράπαν φύσει,

tum, si me audis, exspectabis identidem quærens, sic an aliter se habeat res, sciscitans cum ex reliquis, tum vero maxime ex legislatore. in hoc vero temporis spatio ne quid impie facere in deos audeas; conandum est enim ei, qui tibi leges fert, nunc et posthac de his ipsis te quomodo res habeat docere. — Cl. Optime nobis adhuc, o hospes, oratio processit. — Ath. Sane quidem, o Megille et Clinia; sed inscii in doctrinam admirabilem incidimus. — Cl. Quamnam dicis? — Ath. Quam multi omnium doctrinarum sapientissimam esse opinantur. — Cl. Ostende etiam clarius. — Ath. Sunt qui dicant omnia fieri et facta et futura esse vel natura vel arte vel propter fortunam. — Cl. Nonne bene? — Ath. Sane consentaneum est sapientes viros recte dicere; attamen sequamur eos et qui istinc proficiscuntur videamus quid tandem sentiant. — Cl. Prorsus. — Ath. Probabile est, inquiunt, maxima eorum et pulcherrima natura et fortuna effici, minora autem arte, quæ magnarum rerum et primarum procreationem a natura accipiens fingat fabricetque omnia minora, quæ vulgo artis opera vocamus. — Cl. Quomodo ais? — Ath. Sic etiam clarius dicam: ignem et aquam et terram et aerem natura omnia esse et fortuna, arte vero nihil horum affirmant esse. tum secunda ab his corpora, terram solemque et lunam atque astra, per hæc, quæ prorsus inanimata sint, exstitisse; fortuita autem vi singula singulorum lata, utcunque congruentia apte concurrerint, calida cum frigidis vel sicca humidis et mollia duris et quæcunque contrariorum mixtione fortuita necessario fuerint commixta, ita et secundum hæc sic procreasse cum cælum universum, tum omnia quæ in cælo sint, itemque animalia omnia et omnes plantas, quippe anni temporibus omnibus ex his effectis, non propter mentem, inquiunt, nec propter deum aliquem nec propter artem, sed ut dicimus, natura et fortuna; artem vero postea ex his posteriorem exortam, mortalem ipsam ex mortalibus, posteriores genuisse lusus quosdam veritatis non admodum participes, sed simulacra quædam inter se cognata, qualia pictura gignat et musica et quotquot harum sociæ sint artes; quæ vero minus utique contemnenda gignant artes, has esse quæcunque naturæ adjunctam vim suam habeant, in quo rursus genere sit medicina et agri cultura et gymnastica. atque etiam politicam parva ex parte natura, maxima autem arte conjunctam esse dicunt; sic vero etiam legum lationem totam non natura, sed arte, neque veras esse ejus positiones. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Deos, o beate, primum hi dicunt arte esse, non natura, sed legibus quibusdam, eosque alios alibi, prout singulis inter ipsos convenerit in legibus ferendis; atque etiam pulchra alia natura esse, alia lege; justa vero nulla omnino esse natura, sed perpetuo de iis

ἀλλ' ἀμφισβητοῦντας διατελεῖν ἀλλήλοις καὶ μετατιθεμένους ἀεὶ ταῦτα· ἃ δ' ἂν μετάθωνται καὶ ὅταν, τότε 890 a κύρια ἕκαστα εἶναι, γιγνόμενα τέχνῃ καὶ τοῖς νόμοις, ἀλλ' οὐ δή τινι φύσει. ταῦτ' ἔστιν, ὦ φίλοι, ἅπαντα 5 (ἃ ἀπαντᾷ?) ἀνδρῶν σοφῶν παρὰ (πάρα?) νέοις ἀνθρώποις, ἰδιωτῶν τε καὶ ποιητῶν, φασκόντων εἶναι τὸ δικαιότατον ὅτι τις ἂν νικᾷ βιαζόμενος· ὅθεν ἀσέβειαί τε ἀνθρώποις ἐμπίπτουσι νέοις, ὡς οὐκ ὄντων θεῶν οἵους ὁ νόμος προστάττει διανοεῖσθαι δεῖν, στάσεις δὲ διὰ 10 ταῦτα, ἑλκόντων πρὸς τὸν κατὰ φύσιν ὀρθὸν βίον, ὅς ἐστι τῇ ἀληθείᾳ κρατοῦντα ζῆν τῶν ἄλλων καὶ μὴ δουλεύοντα ἑτέροισι κατὰ νόμον. — ΚΛ. Οἷον διελήλυθας, b ὦ ξένε, λόγον, καὶ ὅσην λώβην ἀνθρώπων νέων δημοσίᾳ πόλεσί τε καὶ ἰδίοις οἴκοις. — ΑΘ. Ἀληθῆ μέν- 15 τοι λέγεις, ὦ Κλεινία. τί οὖν οἴει χρῆναι δρᾶν τὸν νομοθέτην οὕτω τούτων πάλαι παρεσκευασμένων; ἢ μόνον ἀπειλεῖν στάντα ἐν τῇ πόλει ξύμπασι τοῖς ἀνθρώποις, ὡς εἰ μὴ φήσουσιν εἶναι θεοὺς καὶ διανοηθήσονται δοξάζοντες τοιούτους, οἵους φησὶν ὁ νόμος, καὶ 20 περὶ καλῶν καὶ δικαίων καὶ περὶ ἁπάντων τῶν μεγίστων ὁ αὐτὸς λόγος· ὅσα δὲ πρὸς ἀρετὴν τείνει καὶ κα- c κίαν, ὡς δεῖ ταῦτα οὕτω πράττειν διανοουμένους, ὅπηπερ ἂν ὁ νομοθέτης ὑφηγήσηται γράφων· ὃς δ' ἂν μὴ παρέχηται ἑαυτὸν τοῖς νόμοις εὐπειθῆ, τὸν μὲν δεῖν 25 τεθνάναι, τὸν δέ τινα πληγαῖς καὶ δεσμοῖς, τὸν δὲ ἀτιμίαις, ἄλλους δὲ πενίαις κολάζεσθαι καὶ φυγαῖς· πειθὼ δὲ τοῖς ἀνθρώποις, ἅμα τιθέντα αὐτοῖς τοὺς νόμους, μηδεμίαν ἔχειν τοῖς λόγοις προσάπτοντα εἰς δύναμιν ἡμεροῦν; — ΚΛ. Μηδαμῶς, ὦ ξένε· ἀλλ' εἴπερ τυγ- 30 χάνει γε οὖσα καὶ σμικρὰ πειθώ τις περὶ τὰ τοιαῦτα, d δεῖ μηδαμῇ κάμνειν τόν γε ἄξιον καὶ σμικροῦ νομοθέτην, ἀλλὰ πᾶσαν, τὸ λεγόμενον, φωνὴν ἱέντα τῷ παλαιῷ νόμῳ ἐπίκουρον γίγνεσθαι λόγῳ, ὡς εἰσὶ θεοὶ καὶ ὅσα νῦν δὴ διῆλθες σύ, καὶ δὴ καὶ νόμῳ αὐτῷ βοηθῆσαι 35 καὶ τέχνῃ, ὡς ἐστὸν φύσει ἢ φύσεως οὐχ ἧττον, εἴπερ νοῦ γέ ἐστι γεννήματα κατὰ λόγον ὀρθόν, ὅν σύ τε λέγειν μοι φαίνει καὶ ἐγώ σοι πιστεύω τὰ νῦν. — ΑΘ. Ὦ προθυμότατε Κλεινία, τί δ' οὐ χαλεπά τέ ἐστι ξυνακολουθεῖν λόγοις οὕτως εἰς πλήθη λεγόμενα, μήκη e 40 τε αὖ κέκτηται διωλύγια; — ΚΛ. Τί δέ, ὦ ξένε; περὶ μέθης μὲν καὶ μουσικῆς οὕτω μακρὰ λέγοντας ἡμᾶς αὐτοὺς περιεμείναμεν, περὶ θεῶν δὲ καὶ τῶν τοιούτων οὐχ ὑπομενοῦμεν; καὶ μὴν καὶ νομοθεσίᾳ γέ ἐστί που 891 a τῇ μετὰ φρονήσεως μεγίστη βοήθεια, διότι τὰ περὶ νό- 45 μους προστάγματα ἐν γράμμασι τεθέντα ὡς δώσοντα εἰς πάντα χρόνον ἔλεγχον πάντως ἠρεμεῖ· ὥστε οὔτ' εἰ χαλεπὰ κατ' ἀρχὰς ἀκούειν ἐστί, φοβητέον, ἅ γ' ἔσται καὶ τῷ δυσμαθεῖ πολλάκις ἐπανιόντι σκοπεῖν, οὔτε εἰ μακρά, ὠφέλιμα δέ, διὰ ταῦτα λόγον οὐδαμῇ ἔχει 50 οὐδὲ ὅσιον ἔμοιγε εἶναι φαίνεται τὸ μὴ οὐ βοηθεῖν τούτοις τοῖς λόγοις πάντα ἄνδρα κατὰ δύναμιν. — ΜΕΓ. Ἄριστα, ὦ ξένε, δοκεῖ μοι λέγειν Κλεινίας. — ΑΘ. Καὶ μάλα γε, ὦ Μέγιλλε· ποιητέον τε ὡς λέγει. καὶ b γὰρ εἰ μὴ κατεσπαρμένοι ἦσαν οἱ τοιοῦτοι λόγοι ἐν τοῖς

dubitari semperque aliter constitui, quæque sic constituta sint et quando, tum rata haberi singula, arte et legibus neque aliqua effecta natura. hæc sunt, amici, quæ hominibus adolescentibus accurrunt a sapientibus viris, tam artis poeticæ expertibus, quam poetis, summum jus id esse dictitantibus, quod aliquis vi vincens obtineat; unde et impietates accidunt animis adolescentium, quod non sint dii quales cogitari lex jubeat, seditiones autem propter hæc exsistunt, dum ad rectam, quam natura præscribat, vitam trahunt, quæ re vera ceteris imperantis sit neque servientis aliis secundum legem. — CL. Qualem exposuisti, o hospes, orationem et quantam juventutis cum publice civitatibus, tum domibus privatis pestem. — ATH. Sane vera dicis, o Clinia. quid ergo censes facere oportere legislatorem rebus ita jam pridem comparatis? an solum minantem stare in civitate omnibus hominibus denuntiantem, nisi deos esse dicant et cogitent tales eos animis concipientes, quales lex ostendat, et de honestis et justis et omnibus gravissimis eundem in modum; quæ vero ad virtutem et vitium pertinent, ea ita agenda esse sentientibus, utcunque legislator præscripserit; si quis autem non obedientem se legibus præbeat, eum vel capite plectendum esse vel verberibus et vinculis vel ignominiis, alios egestate multandos et exilio: persuasionem vero hominibus, dum iis leges fert, nullam habere, quam orationi adjungens eos quantum potest mansuefaciat? — CL. Minime, o hospes; sed si vel exigua est his de rebus persuasio, nullo modo deficere debet legislator vel exigui pretii, sed omnem lapidem, ut aiunt, movens auxilium ferre legi antiquæ esse deos et omnia, quæ modo sunt a te commemorata, contendens, atque etiam legi ipsi opitulari et arti, ut ea natura esse affirmet vel non minus, quam naturam, si a mente originem ducunt secundum rectam rationem, quam et tu inire mihi videris et ego ineunti tibi nunc credo. — ATH. O studiosissime Clinia, nonne vero et difficilia sunt ad assequendas rationes sic in vulgus prolata, et longitudines rursus habent prolixas? — CL. Quid vero, o hospes? de ebrietate et musica tot verba facientes nosmet ipsos mansimus, de diis et quæ ejusdem generis sunt, non sustinebimus? et profecto etiam legislationi sapienti maximum fertur auxilium, quandoquidem præscripta legitima, si ita sunt litteris tradita, ut in omne tempus arguendi copiam factura, prorsus immota manent; ut neque si difficilia hæc primum audientibus sunt, timere debeamus, quippe quæ etiam indocilis sæpe repetens considerare poterit, neque si longa, at utilia sunt, propterea ulla ratione consentaneum aut me quidem judice fas sit cuiquam non omnibus viribus auxilium iis ferre. — MEG. Optime, o hospes, dicere mihi Clinias videtur. — ATH. Et valde quidem, o Megille; et est faciendum ut dicit. etenim nisi per omnes, ut ita dicam, homines ista dispersa esset ora-

πᾶσιν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀνθρώποις, οὐδὲν ἂν ἔδει τῶν ἐπαμυνούντων λόγων ὡς εἰσὶ θεοί· νῦν δὲ ἀνάγκη. νόμοις οὖν διαφθειρομένοις τοῖς μεγίστοις ὑπὸ κακῶν ἀνθρώπων τίνα καὶ μᾶλλον προσήκει βοηθεῖν, ἢ νομοθέ-
5 την; — ΜΕΓ. Οὐκ ἔστιν. — ΑΘ. Ἀλλὰ δὴ λέγε μοι πάλιν, Κλεινία, καὶ σύ· κοινωνὸν γὰρ δεῖ σε εἶναι τῶν λόγων· κινδυνεύει γὰρ ὁ λέγων ταῦτα πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ c γῆν καὶ ἀέρα πρῶτα ἡγεῖσθαι τῶν πάντων εἶναι, καὶ τὴν φύσιν ὀνομάζειν ταῦτα αὐτά, ψυχὴν δὲ ἐκ τούτων
10 ὕστερον. ἔοικε δὲ οὐ κινδυνεύειν, ἀλλὰ ὄντως σημαίνειν ταῦτα ἡμῖν τῷ λόγῳ. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν πρὸς Διὸς οἷον πηγήν τινα ἀνοήτου δόξης ἀνευρήκαμεν ἀνθρώπων ὁπόσοι πώποτε τῶν περὶ φύσεως ἐφήψαντο ζητημάτων; σκόπει πάντα λόγον ἐξετάζων·
15 οὐ γὰρ δὴ σμικρόν γε τὸ διαφέρον, εἰ φανεῖεν οἱ λόγων d ἁπτόμενοι ἀσεβῶν ἄλλοις τε ἐξάρχοντες μηδὲ εὖ τοῖς λόγοις, ἀλλ' ἐξημαρτημένως χρώμενοι. δοκεῖ τοίνυν μοι ταῦτα οὕτως ἔχειν. — ΚΛ. Εὖ λέγεις· ἀλλ' ὅπῃ, πειρῶ φράζειν. — ΑΘ. Ἔοικε τοίνυν ἀηθεστέρων ἁπτέον
20 εἶναι λόγων. — ΚΛ. Οὐκ ὀκνητέον, ὦ ξένε. μανθάνω γάρ, ὡς νομοθεσίας ἐκτὸς οἰήσει βαίνειν, ἐὰν τῶν τοιούτων ἁπτώμεθα λόγων. εἰ δὲ ἔστι μηδαμῇ ἑτέρως συμφωνῆσαι τοῖς νῦν κατὰ νόμον λεγομένοις θεοῖς, ὡς e ὀρθῶς ἔχουσιν, ἢ ταύτῃ, λεκτέον, ὦ θαυμάσιε, καὶ
25 ταύτῃ. — ΑΘ. Λέγοιμ' ἄν, ὡς ἔοικεν, ἤδη σχεδὸν οὐκ εἰωθότα λόγον τινὰ τόνδε· ὃ πρῶτον γενέσεως καὶ φθορᾶς αἴτιον ἁπάντων, τοῦτο οὐ πρῶτον, ἀλλὰ ὕστερον ἀπεφήναντο εἶναι γεγονὸς οἱ τὴν τῶν ἀσεβῶν ψυχὴν ἀπεργασάμενοι λόγοι, ὃ δὲ ὕστερον, πρότερον· ὅθεν
892 ἡμαρτήκασι περὶ θεῶν τῆς ὄντως οὐσίας. — ΚΛ. Οὔπω a μανθάνω. — ΑΘ. Ψυχήν, ὦ ἑταῖρε, ἠγνοηκέναι κινδυνεύουσι μὲν ὀλίγου ξύμπαντες οἷόν τε ὂν τυγχάνει καὶ δύναμιν ἣν ἔχει, τῶν τε ἄλλων αὐτῆς πέρι καὶ δὴ καὶ γενέσεως, ὡς ἐν πρώτοις ἐστί, σωμάτων ἔμπροσθεν
35 πάντων γενομένη, καὶ μεταβολῆς τε αὐτῶν καὶ μετακοσμήσεως ἁπάσης ἄρχει παντὸς μᾶλλον. εἰ δὲ ἔστι ταῦτα οὕτως, ἆρ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης τὰ ψυχῆς συγγενῆ πρότερα ἂν εἴη γεγονότα τῶν σώματι προσηκόντων, οὔσης ταύτης πρεσβυτέρας, ἢ σώματος; — ΚΛ. Ἀνάγ- b
40 κη. — ΑΘ. Δόξα δὴ καὶ ἐπιμέλεια καὶ νοῦς καὶ τέχνη καὶ νόμος σκληρῶν καὶ μαλακῶν καὶ βαρέων καὶ κούφων πρότερα ἂν εἴη, καὶ δὴ καὶ τὰ μεγάλα καὶ πρῶτα ἔργα καὶ πράξεις τέχνης ἂν γίγνοιτο, ὄντα ἐν πρώτοις, τὰ δὲ φύσει καὶ φύσις, ἣν οὐκ ὀρθῶς ἐπονομάζουσιν
45 αὐτὸ τοῦτο, ὕστερα καὶ ἀρχόμενα ἂν ἐκ τέχνης εἴη καὶ νοῦ. — ΚΛ. Πῶς οὐκ ὀρθῶς; — ΑΘ. Φύσιν βούλον- c ται λέγειν γένεσιν τὴν περὶ τὰ πρῶτα. εἰ δὲ φανήσεται ψυχὴ πρῶτον, οὐ πῦρ οὐδὲ ἀήρ, ψυχὴ δ' ἐν πρώτοις γεγενημένη, σχεδὸν ὀρθότατα λέγοιτ' ἂν εἶναι διαφε-
50 ρόντως φύσει. ταῦθ' ἔσθ' οὕτως ἔχοντα, ἂν ψυχήν τις ἐπιδείξῃ πρεσβυτέραν οὖσαν σώματος, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς. — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα ἐπ' αὐτὸ δὴ τοῦτο στελλώμεθα. — ΚΛ. Τί d μήν; — ΑΘ. Φυλάττωμεν δὴ παντάπασιν ἀπατη-

tio, nihil opus esset defensura deos esse oratione; nunc vero necesse est. legibus igitur maximis malorum hominum opera pereuntibus ecquem potius auxilium ferre decet, quam legislatorem? — Meg. Nullo modo. — Ath. Sed jam dic mihi rursus tu quoque, Clinia; nam socium te hujus sermonis esse oportet; videtur enim is qui illa dicit, ignem et aquam et terram et aerem omnium prima esse existimare, et naturam cum nominet, hæc ipsa dicere, animum autem ex his posteriorem. ac non tam videri eum, quam re vera ostendere hæc nobis oratione sua dixerim. — Cl. Sane quidem. — Ath. Num igitur per Jovem quasi fontem quendam stultæ opinionis invenimus hominum quicunque unquam de natura quæstiones attigerunt? considera rem omnem explorans; minime enim nihil interest, si ii, qui impios sermones serunt aliisque præeunt, ne disserentes quidem bene, sed perverse reperiantur. atque ita res se habere mihi videtur. — Cl. Bene narras; sed qua ratione, exponere conare. — Ath. Itaque ingrediendum in insolentiores sermones videtur. — Cl. Nihil verendum, o hospes. intelligo enim te fines legislationis excedere putaturum, si in hujusmodi sermones ingrediamur. sed si nullo alio modo assensus præstari potest his, qui nunc secundum legem dii perhibentur, ut recte perhiberi videantur, quam hoc, dicendum, o mirifice, etiam hoc modo est. — Ath. Jam dicere mihi licet, ut videtur, fere insolitam sententiam hanc: quod primum ortum et interitum omnium efficiens est, id non primum, sed posterius exstitisse ostenderunt sermones, qui impiorum animum informarunt, quod autem posterius, prius; quare lapsi de diis ab ea, quæ vere est essentia, aberraverunt. — Cl. Nondum intelligo. — Ath. Animum, o amice, ignorasse videntur pene omnes et qualis sit et quam vim habeat, cum reliquorum, tum ortus ejus ratione habita, nescientes esse eum in primis, ante corpora omnia ortum, et mutationi eorum ordinisque conversioni universæ præesse ut quod maxime. si vero hæc ita habent, nonne quæ animo cognata sunt prius exstitisse necesse est iis, quæ ad corpus pertinent, si antiquior hic est corpore? — Cl. Necesse. — Ath. Opinio igitur et cura et intellectus et ars et lex duris et mollibus et gravibus et levibus priora erunt, itemque magna et prima opera et actiones ab arte proficiscentia erunt, si in primis sunt, quæ vero natura sunt, et ea, quam minus recte hoc ipso naturæ nomine appellant, posteriora et artis intellectusque potestati subjecta. — Cl. Quomodo minus recte? — Ath. Naturam dicere volunt ortum ad prima pertinentem. si vero animum primum esse apparebit, non ignem neque aerem, sed animum in primis esse ortum, rectissime fere dicetur præcipue esse natura. hæc ita se habentia sunt, si quis animum demonstraverit antiquiorem esse corpore, aliter vero minime. — Cl. Verissime dicis. — Ath. Ergone deinceps jam ad hoc ipsum nos accingamus? — Cl. Quidni? — Ath. Caveamus igitur a quæstione prorsus fraudulenta, ne forte se-

λὸν λόγον, μή πη πρεσβύτας ἡμᾶς ὄντας νεοπρεπὴς ὢν παραπείσῃ καὶ διαφυγὼν καταγελάστους ποιήσῃ, καὶ δόξωμεν μείζονα ἐπιβαλλόμενοι καὶ τῶν σμικρῶν ἀποτυχεῖν. σκοπεῖτε οὖν· εἰ καθάπερ ποταμὸν ἡμᾶς ἔδει 5 τρεῖς ὄντας διαβαίνειν ῥέοντα σφόδρα, νεώτατος δ' ἐγὼ τυγχάνων ἡμῶν καὶ πολλῶν ἔμπειρος ῥευμάτων εἶπον, ὅτι πρῶτον ἐμὲ χρῆναι πειραθῆναι κατ' ἐμαυτὸν καταλιπόντα ὑμᾶς ἐν ἀσφαλεῖ σκέψασθαι, εἰ διαβατός ἐστι e πρεσβυτέροις οὖσι καὶ ὑμῖν, ἢ πῶς ἔχει, καὶ φανέντος 10 μὲν ταύτῃ καλεῖν ὑμᾶς τότε καὶ συνδιαβιβάζειν ἐμπειρίᾳ, εἰ δὲ ἄβατος ἦν ὡς ὑμῖν, ἐν ἐμοὶ τὸν κίνδυνον γεγονέναι, μετρίως ἂν ἐδόκουν λέγειν. καὶ δὴ καὶ νῦν ὁ μέλλων ἐστὶ λόγος σφοδρότερος καὶ σχεδὸν ἴσως ἄβατος ὡς τῇ σφῶν ῥώμῃ. μὴ δὴ σκοτοδινίαν ἴλιγγόν τε ὑμῖν 893 ἐμποιήσῃ παραφερόμενός τε καὶ ἐρωτῶν ἀήθεις ὄντας a ἀποκρίσεων, εἶτ' ἀσχημοσύνην ἀπρέπειάν τε ἐντέκῃ ἀηδῆ, δοκεῖ δή μοι χρῆναι ποιεῖν οὑτωσὶ τὰ νῦν ἐμέ· ἀνερωτᾶν πρῶτον ἐμαυτὸν ἀκουόντων ὑμῶν ἐν ἀσφαλεῖ καὶ μετὰ ταῦτα ἀποκρίνασθαι πάλιν ἐμὲ καὶ τὸν λόγον 20 ἅπαντα οὕτω διεξελθεῖν, μέχριπερ ἂν ψυχῆς πέρι διαπεράνηται καὶ δείξῃ πρότερον ὂν ψυχὴν σώματος. — ΚΛ. Ἄριστ', ὦ ξένε, δοκεῖς ἡμῖν εἰρηκέναι, ποίει τε ὡς λέγεις. — ΑΘ. Ἄγε δή, θεὸν εἴ ποτε παρακλητέον b ἡμῖν, νῦν ἔστω τοῦτο οὕτω γενόμενον· ἐπί γε ἀπόδειξιν 25 ὡς εἰσὶ τὴν αὐτῶν σπουδῇ πάσῃ παρακεκλήσθων. ἐχόμενοι δὲ ὥς τινος ἀσφαλοῦς πείσματος ἐπεισβαίνωμεν εἰς τὸν νῦν λόγον. καί μοι ἐλεγχομένῳ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐρωτήσεσι τοιαῖσδε ἀσφαλέστατα ἀποκρίνεσθαι φαίνεται κατὰ τάδε· Ὦ ξένε, ὁπόταν φῇ τις, ἆρα ἕστηκε μὲν 30 πάντα, κινεῖται δὲ οὐδέν; ἢ τούτῳ πᾶν τοὐναντίον; ἢ τὰ μὲν αὐτῶν κινεῖται, τὰ δὲ μένει; Τὰ μὲν κινεῖταί c που, φήσω, τὰ δὲ μένει. Μῶν οὖν οὐκ ἐν χώρᾳ τινὶ τά τε ἑστῶτα ἕστηκε καὶ τὰ κινούμενα κινεῖται; Πῶς γὰρ οὔ; Καὶ τὰ μέν γε ἐν μιᾷ ἕδρᾳ που τοῦτο ἂν δρῴη, τὰ 5 δὲ ἐν πλείοσιν. Τὰ τὴν τῶν ἑστώτων ἐν μέσῳ λαμβάνοντα δύναμιν λέγεις, φήσομεν, ἐν ἑνὶ κινεῖσθαι, καθάπερ ἡ τῶν ἑστάναι λεγομένων κύκλων στρέφεται περιφορά. Ναί. Μανθάνομεν δέ γε, ὡς ἐν ταύτῃ τῇ περιφορᾷ τὸν μέγιστον καὶ τὸν σμικρότατον κύκλον ἅμα 0 περιάγουσα ἡ τοιαύτη κίνησις ἀνὰ λόγον ἑαυτὴν διανέμει σμικροῖς τε καὶ μείζοσιν ἐλάττων τε οὖσα καὶ d πλείων κατὰ λόγον. διὸ δὴ τῶν θαυμαστῶν ἁπάντων πηγὴ γέγονεν, ἅμα μεγάλοις καὶ σμικροῖς κύκλοις βραδυτῆτάς τε καὶ τάχη ὁμολογούμενα πορεύουσα, ἀδύνα-5 τον, ὡς ἄν τις ἐλπίσειε, γίγνεσθαι πάθος. Ἀληθέστατα λέγεις. Τὰ δέ γε κινούμενα ἐν πολλοῖς φαίνει μοι λέγειν ὅσα φορᾷ κινεῖται, μεταβαίνοντα εἰς ἕτερον ἀεὶ τόπον, καὶ τοτὲ μὲν ἔστιν ὅτε βάσιν ἑνὸς κεκτημένα τινὸς κέντρου, τοτὲ δὲ πλείονα, τῷ περικυλινδεῖσθαι. προστυγ- e 0 χάνοντα δ' ἑκάστοτε ἑκάστοις, τοῖς ἑστῶσι μὲν διασχίζεται, τοῖς δ' ἀλλήλοις ἐξ ἐναντίας ἀπαντῶσι καὶ φερομένοις εἰς ἓν γιγνόμενα μέσα τε καὶ μεταξὺ τῶν τοιούτων συγκρίνεται. Λέγω γὰρ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχοντα, ὡς σὺ λέγεις. Καὶ μὴν καὶ συγκρινόμενα μὲν

niores nos juvenilis ipsa inducat elapsaque ridiculos reddat, et ad majora animum appellentes etiam parvis excidisse videamur. considerate igitur : si quasi flumen nobis tribus transeundum esset vehementer fluens, ego vero natu minimus ex nobis et multorum fluviorum peritus dicerem primum mihi per me ipsi vobis in tuto relictis conandum esse dispicere, an etiam a vobis majoribus natu transiri possit, aut quomodo se habeat, et si posse repertum sit, tum meum esse advocare vos et trajicientes juvare experientia, sin autem vestras vires superet, meo periculo factum esse debere, non inepte, ut opinor, dicere viderer. sic nunc quoque instans quæstio vehementior est et fere insuperabilis fortasse robori vestro. ne igitur tenebras et vertiginem vobis objiciat rapide præterlabens et insuetos responsionum interrogans, tum deformitate et dedecore affectos contristet, ita nunc facere me oportere puto : primum me ipsum interrogare vobis in tuto audientibus et deinde eundem me respondere et ita universam quæstionem persequi, dum ad finem pervenerit de animo et animum prius esse corpore demonstraverit. — Cl. Optime, o hospes, dixisse nobis videris, et fac ut dicis. — Ath. Age igitur, deum si quando invocari nobis necesse, nunc ita factum esto : ad suam ipsorum demonstrationem, qua esse eos probemus, omni contentione invocati sunto. tenentes autem firmum quendam quasi funem ingrediamur in quæstionem. ac mihi, si arguar his de rebus interrogationibus hujusmodi, tutissimum videtur talem in modum respondere : O hospes, dicente aliquo, stantne omnia et nihil movetur? an hujus plane contrarium obtinet? an alia eorum moventur, alia manent? Alia, opinor, moventur, dicam, alia manent. Nonne igitur in spatio aliquo et stant ea, quæ stant, et quæ moventur, moventur? Qui enim minus? Atque alia una in sede, opinor, istud faciunt, alia in pluribus. Quæ stantium in medio recipiunt naturam, dicemus, ea in uno moveri ais, quemadmodum orbium, qui stare dicuntur, vertitur ambitus. Ita. Intelligimus vero in hoc circuitu maximum et minimum orbem simul circumagi ab hoc tali motu secundum rationem sese parvis et majoribus, cum ipse minor et major pro ratione sit, dispertiente. quamobrem admirabilium omnium fons factus est, simul magnis et parvis orbibus tarditates et celeritates convenientes transmittens, id quod nunquam fieri posse quispiam exspectaverit. Verissime dicis. Quæ vero in multis moventur, dicere mihi ea videris, quæ ita moventur, ut ferantur semper in alium transeuntia locum, idque nunc unius interdum centri basin habentia, nunc plura, dum circumvolvuntur. cum vero incurrunt in singula, si in stantia incurrunt, discinduntur, sin autem in occurrentia sibi ex adverso et unum petentia, dum media fiunt et inter hæc interjecta, conjunguntur. Dico vero hæc ita se habere, ut tu dicis. Ac profecto etiam quæ conjunguntur,

αὐξάνεται, διακρινόμενα δὲ φθίνει τότε, ὅταν ἡ καθεστηκυῖα ἑκάστων ἕξις διαμένῃ· μὴ μενούσης δὲ αὐτῆς
894 δι' ἀμφότερα ἀπόλλυται. γίγνεται δὴ πάντων γένεσις, a
ἡνίκ' ἂν τί πάθος ᾖ; δῆλον, ὡς ὁπόταν ἀρχὴ λαβοῦσα
5 αὔξην εἰς τὴν δευτέραν ἔλθῃ μετάβασιν καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν πλησίον καὶ μέχρι τριῶν ἐλθοῦσα αἴσθησιν σχῇ τοῖς αἰσθανομένοις. μεταβάλλον μὲν οὖν οὕτω καὶ μετακινούμενον γίγνεται πᾶν, ἔστι δὲ ὄντως ὄν, ὁπόταν μένῃ, μεταβαλὸν δὲ εἰς ἄλλην ἕξιν διέφθαρται παντελῶς.
10 ἆρ' οὖν κινήσεις πάσας εἰρήκαμεν ὡς ἐν εἴδεσι λαβεῖν μετ' ἀριθμοῦ, πλήν γε, ὦ φίλοι, δυοῖν; — ΚΛ. Ποίαιν b
δή; — ΑΘ. Σχεδὸν, ὠγαθέ, ἐκείναιν, ὧν ἕνεκα πᾶσα ἡμῖν ἐστιν ἡ σκέψις τὰ νῦν. — ΚΛ. Λέγε σαφέστερον.
— ΑΘ. Ψυχῆς ἦν ἕνεκά που. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν.
15 — ΑΘ. Ἔστω τοίνυν ἡ μὲν ἕτερα δυναμένη κινεῖν κίνησις, ἑαυτὴν δὲ ἀδυνατοῦσα αἰεὶ μία τις, ἡ δὲ αὐτήν τ' αἰεὶ καὶ ἕτερα δυναμένη κατά τε συγκρίσεις ἔν τε διακρίσεσιν αὔξαις τε καὶ τῷ ἐναντίῳ καὶ γενέσεσι καὶ φθοραῖς ἄλλη μία τις αὖ τῶν πασῶν κινήσεων. — c
20 ΚΛ. Ἔστω γὰρ οὖν. — ΑΘ. Οὐκοῦν τὴν μὲν ἕτερον ἀεὶ κινοῦσαν καὶ μεταβαλλομένην ὑφ' ἑτέρου θήσομεν ἐνάτην αὖ, τήν τε ἑαυτὴν κινοῦσαν καὶ ἑτέραν, ἐναρμόττουσαν πᾶσι μὲν ποιήμασι, πᾶσι δὲ παθήμασι, καλουμένην δὲ ὄντως τῶν ὄντων πάντων μεταβολὴν
25 καὶ κίνησιν, ταύτην δὲ δεκάτην σχεδὸν ἐροῦμεν. — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Τῶν δὴ δέκα μάλιστα ἡμῖν κινήσεων τίνα προκρίναιμεν ὀρθότατα πασῶν ἐρρωμενεστάτην τε εἶναι καὶ πρακτικὴν διαφερόντως; — d
ΚΛ. Μυρίῳ ἀνάγκη που φάναι διαφέρειν τὴν αὐτὴν
30 αὑτὴν δυναμένην κινεῖν, τὰς δὲ ἄλλας πάσας ὑστέρας.
— ΑΘ. Εὖ λέγεις. ἆρ' οὖν ἡμῖν τῶν νῦν οὐκ ὀρθῶς ῥηθέντων μεταθετέον ἓν ἢ καὶ δύο; — ΚΛ. Ποῖα φής;
— ΑΘ. Τὸ τῆς δεκάτης ῥηθὲν σχεδὸν οὐκ ὀρθῶς εἴρηται. — ΚΛ. Πῇ; — ΑΘ. Πρῶτον γενέσει τέ ἐστι καὶ
35 ῥώμῃ κατὰ λόγον· τὸ δὲ μετὰ τοῦτο ἔχομεν τούτου δεύτερον, ἄρτι ῥηθὲν ἀτόπως ἔνατον. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Ὧδε· ὅταν ἕτερον ἄλλο ἡμῖν μεταβάλῃ e
καὶ τοῦτο ἄλλο ἕτερον ἀεί, τῶν τοιούτων ἆρα ἔσται ποτέ τι πρῶτον μεταβάλλον; καὶ πῶς, ὅταν ὑπ' ἄλλου
40 κινῆται, τοῦτ' ἔσται ποτὲ τῶν ἀλλοιούντων πρῶτον; ἀδύνατον γάρ. ἀλλ' ὅταν ἄρα αὐτὸ αὑτὸ κινῆσαν ἕτερον ἀλλοιώσῃ, τὸ δ' ἕτερον ἄλλο, καὶ οὕτω δὴ χίλια ἐπὶ
895 μυρίοις γίγνηται τὰ κινηθέντα, μῶν ἀρχή τις αὐτῶν a
ἔσται τῆς κινήσεως ἁπάσης ἄλλη πλὴν ἡ τῆς αὐτῆς
45 αὑτὴν κινησάσης μεταβολή; — ΚΛ. Κάλλιστα εἶπες, συγχωρητέα τε τούτοις. — ΑΘ. Ἔτι δὴ καὶ τῇδε εἴπωμεν, καὶ ἀποκρινώμεθα πάλιν ἡμῖν αὐτοῖσιν. εἰ σταίη πως τὰ πάντα ὁμοῦ γενόμενα, καθάπερ οἱ πλεῖστοι τῶν τοιούτων τολμῶσι λέγειν, τίν' ἄρα ἐν αὐτοῖς ἀνάγκη
50 πρώτην κίνησιν γενέσθαι τῶν εἰρημένων; — ΚΛ. Τὴν αὑτὴν δή που κινοῦσαν. ὑπ' ἄλλου γὰρ οὐ μήποτε ἔμπροσθεν μεταπέσῃ, μηδεμιᾶς γε ἐν αὐτοῖς οὔσης ἔμπροσθεν μεταπτώσεως. — ΑΘ. Ἀρχὴν ἄρα κινήσεων b
πασῶν καὶ πρώτην ἔν τε ἑστῶσι γενομένην καὶ ἐν κι-

augescunt, quæ disjunguntur, decrescunt tum, cum constitutus quorumque habitus permanet; qui si non manet, ob utrumque pereunt. jam vero ortus omnium exsistit, quando quidnam accidit? videlicet quando principium capto incremento ad secundam pervenit transgressionem et ab hac ad proximam et tertio gradu potitum sensum accepit sentientibus. sic igitur mutationem et transmotionem subiens oritur quidque, est autem vere exstans, quando manet, mutatum vero in alium habitum interiit plane. num igitur motiones omnes memoravimus ita, ut speciebus eas cum numero comprehenderimus, exceptis tamen, o amici, duabus? — Cl. Quibus? quæso. — Ath. Fere illis, o bone, quarum gratia omnis nobis nunc quæstio est. — Cl. Dic clarius. — Ath. Animi, ni fallor, gratia erat. — Cl. Sane quidem. — Ath. Esto igitur ea, quæ alia movere potest, semetipsam nunquam potest, una, quæ vero et semetipsam semper et alia potest sive in conjunctionibus sive per disjunctiones perque incrementa et contrarium atque ortus et interitus, alia item una motionum omnium. — Cl. Esto vero. — Ath. Itaque eam, quæ aliud semper movet et ab alio mutatur, nonam rursus ponemus, et eam, quæ semetipsam et aliam movet, quæ omnibus tam actionibus, quam affectionibus apta est et vere omnium, quæ sunt, mutatio et motio vocatur, hanc decimam fere dicemus. — Cl. Ita prorsus. — Ath. Ex his igitur, quas non minus quam decem habemus, motionibus cuinam rectissime primum assignabimus locum ut omnium valentissimæ et præcipue efficaci? — Cl. Infinito præstantiorem fere dici oportet eam, quæ semetipsam movere potest, reliquas autem omnes posteriores. — Ath. Bene dicis. num igitur horum, quæ nunc minus recte dicta sunt, unum vel duo transponere debemus? — Cl. Quænam dicis? — Ath. Quam decimam diximus, fere minus recte diximus. — Cl. Qua ratione? — Ath. Primam eam et ortu et potentia esse consentaneum est; alteram vero secundam ab ea habemus, modo dictam inepte nonam. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Hoc modo : quando aliud nobis in alio et hoc rursus in alio semper mutationem effecerit, num horum unquam aliquid primum movens erit? et quomodo, quando ab alio movetur, id unquam mutantium erit primum? fieri enim nequit. sed quando nimirum ipsum a sese motum mutaverit aliud atque hoc rursus aliud, et ita multa millia motorum existunt, num quod principium universæ eorum motionis aliud erit nisi ejus, quæ semetipsam moverit, mutatio? — Cl. Pulcherrime dixisti, et est his assentiendum. — Ath. Jam vero præter hæc sic dicamus, et iterum respondeamus nobismet ipsis : si starent aliqua omnia conjuncta, quemadmodum istorum plerique dicere audent, quamnam in iis primam fieri necesse esset motionem ex illis, quæ dictæ sunt? — Cl. Haud dubie semet ipsam moventem; ab alio enim prius mutari nunquam poterunt, si nulla in ipsis prius sit mutatio. — Ath. Ut principium igitur motionum omnium et primam cum in stantibus factam, tum in iis, quæ moventur,

νουμένοις οὖσαν τὴν αὐτὴν κινοῦσαν φήσομεν ἀναγκαίως εἶναι πρεσβυτάτην καὶ κρατίστην μεταβολὴν πασῶν, τὴν δὲ ἀλλοιουμένην ὑφ' ἑτέρου, κινοῦσαν δὲ ἕτερα δευτέραν. — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Ὁπότε
5 δὴ τοίνυν ἐνταῦθά ἐσμεν τοῦ λόγου, τόδε ἀποκρινώ- c μεθα. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Ἐὰν ἴδωμέν που ταύτην γενομένην ἐν τῷ γηΐνῳ ἢ ἐνύδρῳ ἢ πυροειδεῖ, κεχωρισμένῳ ἢ καὶ ξυμμιγεῖ, τί ποτε φήσομεν ἐν τῷ τοιούτῳ πάθος εἶναι; — ΚΛ. Μῶν ἄρα με ἐρωτᾷς, εἰ
10 ζῆν αὐτὸ προσεροῦμεν, ὅταν αὐτὸ αὑτὸ κινῇ; — ΑΘ. Ναί. — ΚΛ. Ζῆν· πῶς γὰρ οὔ; — ΑΘ. Τί δέ; ὁπόταν ψυχὴν ἔν τισιν ὁρῶμεν, μῶν ἄλλο ἢ ταὐτὸν τούτῳ ζῆν ὁμολογητέον; — ΚΛ. Οὐκ ἄλλο. — ΑΘ. Ἔχε δή, πρὸς Διός· ἆρ' οὐκ ἂν ἐθέλοις περὶ ἕκαστον τρία d
15 νοεῖν; — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Ἓν μὲν τὴν οὐσίαν, ἓν δὲ τῆς οὐσίας τὸν λόγον, ἓν δὲ ὄνομα· καὶ δὴ καὶ ἐρωτήσεις εἶναι περὶ τὸ ὂν ἅπαν δύο. — ΚΛ. Πῶς δύο; — ΑΘ. Τοτὲ μὲν ἡμῶν ἕκαστον τοὔνομα προτεινόμενον αὐτὸ τὸν λόγον ἀπαιτεῖν, τοτὲ δὲ τὸν λόγον
20 αὐτὸν προτεινόμενον ἐρωτᾶν αὖ τοὔνομα. — ΚΛ. Ἆρά γε τὸ τοιόνδε αὖ βουλόμεθα νῦν λέγειν; — ΑΘ. Τὸ ποῖον; — ΚΛ. Ἔστι που δίχα διαιρούμενον ἐν ἄλλοις e τε καὶ ἐν ἀριθμῷ· τούτῳ δὴ τῷ κατ' ἀριθμὸν ὄνομα μὲν ἄρτιον, λόγος δὲ ἀριθμὸς διαιρούμενος εἰς ἴσα δύο μέ-
25 ρη. — ΑΘ. Ναὶ τὸ τοιοῦτον φράζω. μῶν οὖν οὐ ταὐτὸν ἑκατέρως προσαγορεύομεν, ἄν τε τὸν λόγον ἐρωτώμενοι τοὔνομα ἀποδιδῶμεν ἄν τε τοὔνομα τὸν λόγον, ἄρτιον ὀνόματι καὶ λόγῳ δίχα διαιρούμενον ἀριθμὸν προσαγορεύοντες ταὐτὸν ὄν; — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. —
30 ΑΘ. Ὧι δὴ ψυχὴ τοὔνομα, τίς τούτου λόγος; ἔχομεν
896 ἄλλον πλὴν τὸν νῦν δὴ ῥηθέντα, τὴν δυναμένην αὐτὴν a αὑτὴν κινεῖν κίνησιν; — ΚΛ. Τὸ ἑαυτὸ κινεῖν φῂς λόγον ἔχειν τὴν αὐτὴν οὐσίαν, ἥνπερ τοὔνομα, ὃ δὴ πάντες ψυχὴν προσαγορεύομεν; — ΑΘ. Φημί γε. εἰ δ'
35 ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχον, ἆρα ἔτι ποθοῦμεν μὴ ἱκανῶς δεδεῖχθαι ψυχὴν ταὐτὸν ὂν καὶ τὴν πρώτην γένεσιν καὶ κίνησιν τῶν τε ὄντων καὶ γεγονότων καὶ ἐσομένων καὶ πάντων αὖ τῶν ἐναντίων τούτοις, ἐπειδή γε ἀνεφάνη μεταβολῆς τε καὶ κινήσεως ἁπάσης αἰτία ἅπασιν; — b
40 ΚΛ. Οὔκ, ἀλλὰ ἱκανώτατα δέδεικται ψυχὴ τῶν πάντων πρεσβυτάτη, γενομένη γε ἀρχὴ κινήσεως. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐχ ἡ δι' ἕτερον ἐν ἄλλῳ γιγνομένη κίνησις, αὐτὸ δὲ ἐν αὑτῷ μηδέποτε παρέχουσα κινεῖσθαι μηδὲν δευτέρα τε καὶ ὁπόσων ἀριθμῶν βούλοιτο ἄν τις ἀρι-
45 θμεῖν αὐτὴν πολλοστήν, τοσούτων, σώματος οὖσα ὄντως ἀψύχου μεταβολή; — ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Ὀρθῶς ἄρα καὶ κυρίως ἀληθέστατά τε καὶ τελεώτατα εἰρη- c κότες ἂν εἶμεν ψυχὴν μὲν προτέραν γεγονέναι σώματος ἡμῖν, σῶμα δὲ δεύτερόν τε καὶ ὕστερον ψυχῆς ἀρχού-
50 σης ἀρχόμενον κατὰ φύσιν. — ΚΛ. Ἀληθέστατα μὲν οὖν. — ΑΘ. Μεμνήμεθά γε μὴν ὁμολογήσαντες ἐν τοῖς πρόσθεν, ὡς εἰ ψυχὴ φανείη πρεσβυτέρα σώματος οὖσα, καὶ τὰ ψυχῆς τῶν τοῦ σώματος ἔσοιτο πρεσβύτερα. — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Τρόποι δὲ καὶ ἤθη καὶ

exstantem semetipsam moventem necessario esse omnium antiquissimam et potentissimam mutationem dicemus, eam vero, quæ ab alio mutatur, alia autem movet, secundam. — Cl. Verissime dicis. — Ath. Jam vero, quoniam huc disputationis venimus, respondeamus ad hoc. — Cl. Ad quidnam? — Ath. Si hanc viderimus exstitisse alicubi in aliquo terreo vel aquatili vel igneo, sive separato illo sive commixto, quamnam in hoc inesse dicemus affectionem? — Cl. Num igitur ex me quæris, an vivere illud prædicemus, quando semet ipsum moveat? — Ath. Ita. — Cl. Vivere: qui enim minus? — Ath. Quid vero? quando animum in aliquibus cernimus, numquid aliud nisi pariter atque illud vivere ea consentiendum? — Cl. Nihil aliud. — Ath. Jam tene, per Jovem. nonne voles in quovis tria cogitare? — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Unum essentiam, item unum essentiæ definitionem et unum nomen; atque etiam interrogationes de omni, quod est, esse duas. — Cl. Quomodo duas? — Ath. Quemque nostrûm modo ipsum proferentem nomen poscere definitionem, modo ipsam definitionem proferentem rursus nomen rogare. — Cl. Volumusne, quæso, nunc rursus hoc dicere? — Ath. Quidnam? — Cl. Est utique quod bifariam dividatur, cum in aliis, tum in numero; huic vero, quod ad numerum pertinet, nomen est pari, definitio autem numerus, qui in duas partes æquales dividitur. — Ath. Id ipsum dico. nonne igitur idem utrobique appellamus, sive definitionem rogati nomen edimus sive nomen definitionem, par nomine et definitione numerum qui bifariam dividitur tanquam unum idemque appellantes? — Cl. Prorsus ita. — Ath. Jam cui animo nomen, quænam ejus est definitio? num aliam habemus præter modo dictam, esse eam motionem, quæ semet ipsam movere possit? — Cl. Se ipsum movere dicis definitionem esse essentiæ ejusdem, cujus nomen sit illud, quod omnes animum vocamus? — Ath. Dico equidem: si autem hoc ita se habet, numquid desideramus quo minus plane demonstratum sit animum idem esse atque primam originem et motionem eorum, quæ sunt et fuerunt et erunt, omniumque his rursus contrariorum, quandoquidem eum mutationis et motionis omnis omnibus causam esse repertum est? — Cl. Immo planissime monstratum est animum omnium esse antiquissimum, ut motionis principium in se habentem. — Ath. Nonne igitur ea, quæ per aliud in alio exsistit motio, ut vero in semet ipso moveatur nunquam in quoquam efficit, secunda et quamvis longæ numerorum seriei ultima est, ut corporis vere inanimati mutatio? — Cl. Recte. — Ath. Recte igitur ac solide verissimeque et perfectissime dixisse videmur animum priorem nobis exstitisse corpore, corpus autem secundum et posterius animo natura imperante ipsum imperio ejus subjectum. — Cl. Verissime quidem. — Ath. Atqui meminimus in superioribus consensum, si animum antiquiorem esse corpore apparuisset, etiam quæ pertinent ad animum, antiquiora fore ad corpus pertinentibus. — Cl. Sane quidem. — Ath. Mo-

βουλήσεις καὶ λογισμοὶ καὶ δόξαι ἀληθεῖς ἐπιμέλειαί τε d
καὶ μνῆμαι πρότερα μήκους σωμάτων καὶ πλάτους καὶ
βάθους καὶ ῥώμης εἴη γεγονότα ἄν, εἴπερ καὶ ψυχὴ
σώματος. — ΚΛ. Ἀνάγκη. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν τὸ μετὰ
5 τοῦτο ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον τῶν τε ἀγαθῶν αἰτίαν εἶναι
ψυχὴν καὶ τῶν κακῶν καὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν δικαίων
τε καὶ ἀδίκων καὶ πάντων τῶν ἐναντίων, εἴπερ τῶν
πάντων γε αὐτὴν θήσομεν αἰτίαν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ
οὔ; — ΑΘ. Ψυχὴν δὴ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν ἐν
10 ἅπασι τοῖς πάντῃ κινουμένοις μῶν οὐ καὶ τὸν οὐρανὸν e
ἀνάγκη διοικεῖν φάναι; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ.
Μίαν, ἢ πλείους; πλείους, ἐγὼ ὑπὲρ σφῷν ἀποκρινοῦ-
μαι. δυοῖν μήν γέ που ἔλαττον μηδὲν τιθῶμεν, τῆς τε
εὐεργέτιδος καὶ τῆς τἀναντία δυναμένης ἐξεργάζεσθαι.
15 — ΚΛ. Σφόδρα ὀρθῶς εἴρηκας. — ΑΘ. Εἶεν. ἄγει
μὲν δὴ ψυχὴ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θά-
λατταν ταῖς αὑτῆς κινήσεσιν, αἷς ὀνόματά ἐστι βούλε-
897 σθαι, σκοπεῖσθαι, ἐπιμελεῖσθαι, βουλεύεσθαι, δοξάζειν a
ὀρθῶς, ἐψευσμένως, χαίρουσαν, λυπουμένην, θαῤῥοῦ-
20 σαν, φοβουμένην, μισοῦσαν, στέργουσαν, καὶ πάσαις
ὅσαι τούτων ξυγγενεῖς ἢ πρωτουργοὶ κινήσεις τὰς δευ-
τερουργοὺς αὖ παραλαμβάνουσαι κινήσεις σωμάτων
ἄγουσι πάντα εἰς αὔξησιν καὶ φθίσιν καὶ διάκρισιν καὶ
σύγκρισιν καὶ τούτοις ἑπομένας θερμότητας, ψύξεις,
25 βαρύτητας, κουφότητας, σκληρὸν καὶ μαλακὸν, λευκὸν
καὶ μέλαν, αὐστηρὸν καὶ γλυκὺ, καὶ πᾶσιν οἷς ψυχὴ b
χρωμένη, νοῦν μὲν προσλαβοῦσα ἀεὶ θεὸν ὀρθῶς θεοῖς
ὀρθὰ καὶ εὐδαίμονα παιδαγωγεῖ πάντα, ἀνοίᾳ δὲ ξυγ-
γενομένη πάντα αὖ τἀναντία τούτοις ἀπεργάζεται. τι-
30 θῶμεν ταῦτα οὕτως ἔχειν, ἢ ἔτι διστάζομεν, εἰ ἑτέρως
πως ἔχει; — ΚΛ. Οὐδαμῶς. — ΑΘ. Πότερον οὖν δὴ
ψυχῆς γένος ἐγκρατὲς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης τῆς
περιόδου γεγονέναι φαμέν; τὸ φρόνιμον καὶ ἀρετῆς πλῆ-
ρες, ἢ τὸ μηδέτερα κεκτημένον; βούλεσθε οὖν πρὸς c
35 ταῦτα ὧδε ἀποκρινώμεθα; — ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Εἰ
μὲν, ὦ θαυμάσιε, φῶμεν, ἡ ξύμπασα οὐρανοῦ ὁδὸς
ἅμα καὶ φορὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ὄντων ἁπάντων νοῦ
κινήσει καὶ περιφορᾷ καὶ λογισμοῖς ὁμοίαν φύσιν ἔχει
καὶ ξυγγενῶς ἔρχεται, δῆλον, ὡς τὴν ἀρίστην ψυχὴν
40 φατέον ἐπιμελεῖσθαι τοῦ κόσμου παντὸς καὶ ἄγειν αὐ-
τὸν τὴν τοιαύτην ὁδὸν ἐκείνην. — ΚΛ. Ὀρθῶς. —
ΑΘ. Εἰ δὲ μανικῶς τε καὶ ἀτάκτως ἔρχεται, τὴν κα- d
κήν. — ΚΛ. Καὶ ταῦτα ὀρθῶς. — ΑΘ. Τίνα οὖν δὴ
νοῦ κίνησις φύσιν ἔχει; τοῦτο ἤδη χαλεπὸν, ὦ φίλοι,
45 ἐρώτημα ἀποκρινόμενον εἰπεῖν ἐμφρόνως. διὸ δὴ καὶ
ἐμὲ τῆς ἀποκρίσεως ὑμῖν δίκαιον τὰ νῦν προσλαμβά-
νειν. — ΚΛ. Εὖ λέγεις. — ΑΘ. Μὴ τοίνυν ἐξ ἐναν-
τίας οἷον εἰς ἥλιον ἀποβλέποντες νύκτα ἐν μεσημβρίᾳ
ἐπαγόμενοι ποιησώμεθα τὴν ἀπόκρισιν, ὡς νοῦν ποτὲ
50 θνητοῖς ὄμμασιν ὀψόμενοί τε καὶ γνωσόμενοι ἱκανῶς·
πρὸς δὲ εἰκόνα τοῦ ἐρωτωμένου βλέποντας ἀσφαλέστε- e
ρον ὁρᾷν. — ΚΛ. Πῶς λέγεις. — ΑΘ. Ἧ προσέοικε
κινήσει νοῦς, τῶν δέκα ἐκείνων κινήσεων τὴν εἰκόνα
λάβωμεν· ἣν συναναμνησθεὶς ὑμῖν ἐγὼ κοινῇ τὴν ἀπό-

res autem et agendi rationes et voluntates et cogitationes et veræ opiniones curæque et recordationes priores natæ erunt longitudine corporum et latitudine et altitudine et robore, si quidem et animus prior est corpore. — Cl. Necesse. — Ath. Estne igitur secundum hoc consentiendum et bonorum causam esse animum et malorum et pulchrorum et turpium justorumque et injustorum et omnium contrariorum, si quidem omnium eum causam esse statuemus? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Animum igitur gubernantem et habitantem in omnibus, quæ ubique moventur, nonne etiam cælum gubernare dicendum est? — Cl. Quidni? — Ath. Unum, an plures? plures, ego pro vobis respondebo. certe non minus quam duo statuamus, unum beneficum, alterum, qui contraria efficere potest. Cl. Valde recte dixisti. — Ath. Esto. ducit igitur animus omnia, quæ in cælo et terra et mari sunt, suis motionibus, quibus nomina sunt velle, considerare, curare, deliberare, opinari recte, falso, gaudentem, dolentem, confidentem, metuentem, aversantem, amantem, tum omnibus iis, quæ harum cognatæ seu prima efficientia præditæ rursus secundarias assumentes motiones corporum omnia ducunt ad incrementum et deminutionem et conjunctionem et disjunctionem et quæ hæc sequuntur, calores, refrigerationes, gravitates, levitates, durum et molle, album et nigrum, austerum et dulce, atque omnibus, quibus utens animus assumpto quidem intellectu, qui semper deus est, recte diis recta et beata moderatur omnia, amentia vero conjunctus omnia rursus his contraria efficit. hæc ita se habere statuamus, an dubitamus adhuc an aliter habeant? — Cl. Nullo modo. — Ath. Utrum igitur animi genus cælum et terram et universum circuitum tenere dicimus? intelligens et virtute plenum, an neutro instructum? vultisne ad hæc ita respondeamus? — Cl. Quomodo? — Ath. Si, o mirifice, dicamus, universa, qua cælum et quæ in eo sunt omnia, eunt simul et feruntur, ratio similem intellectus motioni et circumactioni cogitationibusque naturam habet et cognato modo procedit, optimum scilicet animum dicamus necesse est curare mundum universum et hac eum via ducere illum. — Cl. Recte. — Ath. Sin autem furiose et sine ordine procedit, malum. — Cl. Hoc quoque recte. — Ath. Quamnam igitur intellectus motio habet naturam? hæc jam difficilis est, o amici, ad prudenter respondendum interrogatio. itaque meum est nunc vos respondendo adjuvare. — Cl. Bene dicis. — Ath. Ne igitur ex adverso tanquam intuentes in solem noctem nobis meridie inducentes responsum demus, quasi intellectum unquam mortalibus oculis visuri satisque cognituri; sed in imaginem ejus, de quo quæstio est, intuentes videre tutius. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Cujus motionis similis est intellectus, eam ex decem illis motionibus imaginem sumamus; quam ego vobiscum recordatus una re-

χρισιν ποιήσομαι. — ΚΛ. Κάλλιστα ἂν λέγοις. — ΑΘ. Μεμνήμεθα τοίνυν τῶν τότε ἔτι τοῦτό γε, ὅτι τῶν πάντων τὰ μὲν κινεῖσθαι, τὰ δὲ μένειν ἔθεμεν. — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Τῶν δ' αὖ κινουμένων τὰ μὲν ἐν ἑνὶ τόπῳ
898 κινεῖσθαι, τὰ δ' ἐν πλείοσι φερόμενα. — ΚΛ. Ἔστι a ταῦτα. — ΑΘ. Τούτοιν δὴ τοῖν κινήσεοιν τὴν ἐν ἑνὶ φερομένην ἀεὶ περί γέ τι μέσον ἀνάγκη κινεῖσθαι τῶν ἐντόρνων οὐσῶν μίμημά τι κύκλων, εἶναί τε αὐτὴν τῇ τοῦ νοῦ περιόδῳ πάντως ὡς δυνατὸν οἰκειοτάτην τε καὶ
10 ὁμοίαν. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Τὸ κατὰ ταὐτὰ δήπου καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ περὶ τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ ἕνα λόγον καὶ τάξιν μίαν ἄμφω κινεῖσθαι λέγοντες, νοῦν τήν τε ἐν ἑνὶ φερομένην κίνη- b σιν, σφαίρας ἐντόρνου ἀπεικασμένα φοραῖς, οὐκ ἄν
15 ποτε φανεῖμεν φαῦλοι δημιουργοὶ λόγῳ καλῶν εἰκόνων. — ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν αὖ ἥ γε μηδέποτε ὡσαύτως μηδὲ κατὰ τὰ αὐτὰ μηδὲ ἐν ταὐτῷ μηδὲ περὶ ταὐτὰ μηδὲ πρὸς ταὐτὰ μηδ' ἐν ἑνὶ φερομένη μηδ' ἐν κόσμῳ μηδ' ἐν τάξει μηδὲ ἔν τινι λόγῳ κίνησις
20 ἀνοίας ἂν ἁπάσης εἴη ξυγγενής; — ΚΛ. Εἴη γὰρ ἂν ἀληθέστατα. — ΑΘ. Νῦν δὴ χαλεπὸν οὐδὲν ἔτι διαρ- c ῥήδην εἰπεῖν, ὡς ἐπειδὴ ψυχὴ μέν ἐστιν ἡ περιάγουσα ἡμῖν πάντα, τὴν δὲ οὐρανοῦ περιφορὰν ἐξ ἀνάγκης περιάγειν φατέον ἐπιμελουμένην καὶ κοσμοῦσαν ἤτοι τὴν
25 ἀρίστην ψυχὴν ἢ τὴν ἐναντίαν. — ΚΛ. Ὦ ξένε, ἀλλὰ ἔκ γε τῶν νῦν εἰρημένων οὐδ' ὅσιον ἄλλως λέγειν, ἢ πᾶσαν ἀρετὴν ἔχουσαν ψυχὴν μίαν ἢ πλείους περιάγειν αὐτά. — ΑΘ. Κάλλιστα, ὦ Κλεινία, ὑπήκουσας τοῖς λόγοις. τόδε δὲ προσάκουσον ἔτι. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — d
30 ΑΘ. Ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα εἴπερ ψυχὴ περιάγει πάντα, ἆρ' οὐ καὶ ἓν ἕκαστον; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Περὶ ἑνὸς δὴ ποιησώμεθα λόγους, οἳ καὶ ἐπὶ πάντα ἡμῖν ἄστρα ἁρμόττοντες φανοῦνται. — ΚΛ. Τίνας; — ΑΘ. Ἡλίου πᾶς ἄνθρωπος σῶμα μὲν
35 ὁρᾷ, ψυχὴν δὲ οὐδείς· οὐδὲ γὰρ ἄλλου σώματος οὐδενὸς οὔτε ζῶντος οὔτε ἀποθνήσκοντος τῶν ζῴων, ἀλλὰ ἐλπὶς πολλὴ τὸ παράπαν τὸ γένος ἡμῖν τοῦτο ἀναίσθητον πά- e σαις ταῖς τοῦ σώματος αἰσθήσεσι περιπεφυκέναι, νοητὸν δ' εἶναι. νῷ μόνῳ δὴ καὶ διανοήματι λάβωμεν αὐ-
40 τοῦ πέρι τὸ τοιόνδε. — ΚΛ. Ποῖον; — ΑΘ. Ἥλιον εἴπερ ἄγει ψυχή, τριῶν αὐτὴν ἓν λέγοντες δρᾶν σχεδὸν οὐκ ἀποτευξόμεθα. — ΚΛ. Τίνων; — ΑΘ. Ὡς ἢ ἐνοῦσα ἐντὸς τῷ περιφερεῖ τούτῳ φαινομένῳ σώματι πάντῃ διακομίζει τὸ τοιοῦτον, καθάπερ ἡμᾶς ἡ παρ'
45 ἡμῖν ψυχὴ πάντῃ περιφέρει· ἤ ποθεν ἔξωθεν σῶμα αὑτῇ πορισαμένη πυρὸς ἤ τινος ἀέρος, ὡς λόγος ἐστί τινων, a
899 ὠθεῖ βίᾳ σώματι σῶμα· ἢ τρίτον αὐτὴ ψιλὴ σώματος οὖσα, ἔχουσα δὲ δυνάμεις ἄλλας τινὰς ὑπερβαλλούσας θαύματι ποδηγεῖ. — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Τοῦτο μὲν
50 ἀνάγκη, τούτων ἕν γέ τι δρῶσαν ψυχὴν πάντα διάγειν. [αὐτοῦ δὴ ἄμεινον] ταύτην τὴν (δὴ τὴν?) ψυχὴν, εἴτε ἐν ἅρμασιν ἔχουσα ἡμῖν ἥλιον ἄγει, φῶς τοῖς ἅπασιν, εἴτε ἔξωθεν εἴθ' ὅπως εἴθ' ὅπῃ, θεὸν ἡγεῖσθαι χρεὼν πάντα ἄνδρα. ἢ πῶς. — ΚΛ. Ναί, τόν γέ που μὴ ἐπὶ

sponsum dabo. — Cl. Pulcherrime dices. — Ath. Meminimus igitur ex iis, quæ tunc dicta sunt sunt, certe hoc, quod omnia vel moveri vel quiescere statuimus. — Cl. Ita. — Ath. Ea vero, quæ moventur, vel uno in loco moveri vel in pluribus ita, ut ferantur. — Cl. Sunt ista. — Ath. Jam harum motionum eam, quæ fertur in uno, semper circa medium aliquid moveri necesse et instar earum, quæ tornatorum sunt circulorum, ipsamque esse intellectus circuitui omnino quantum potest maxime affinem et similem. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Nimirum secundum eadem eodemque modo et in eodem et circa eadem et ad eadem et una ratione ordineque uno moveri de ambobus prædicantes, de intellectu et de ea, quæ in uno fertur, quæ globi tornati motibus assimulavimus, non verendum est ne contemnendi pulchrarum imaginum oratione fictores reperiamur. — Cl. Rectissime dicis. — Ath. Contra quæ nunquam eodem modo neque secundum eadem neque in eodem neque circa eadem neque ad eadem neque in uno fertur neque decorem neque ordinem neque ullam in se habet rationem, nonne omni amentiæ cognata erit? — Cl. Erit sane verissime. — Ath. Nunc igitur non amplius difficile est expresse dicere, cum animus sit qui omnia nobis circumagat, cæli circuitum necessario statuendum esse circumagi a curante atque ordinante aut optimo animo aut contrario. — Cl. O hospes, at vero secundum ea, quæ nunc dicta sunt, etiam nefas est, aliter dicere, quam omni virtute præditum animum vel plures ea circumagere. — Ath. Optime, o Clinia, auscultasti sermonibus. hoc vero insuper audi. — Cl. Quid? — Ath. Solem et lunam et reliqua astra si animus circumagit omnia, nonne etiam unumquodque? — Cl. Quidni? — Ath. De uno igitur faciamus verba, quæ eadem in omnia nobis astra quadrare apparebit. — Cl. Quænam? — Ath. Solis corpus quidem videt quilibet, animum vero nemo; neque enim alius cujusquam animantium corporis neque viventis neque morientis, sed magna suspicio est universum hoc genus nullo nobis corporis sensu percipiendum circumjectum esse natura, sed mente percipi. mente sola igitur et cogitatione hoc de eo consideremus. — Cl. Quid? — Ath. Solem si ducit animus, ex tribus unum facere eum dicentes fere non aberrabimus. — Cl. Ex quibus? — Ath. Ut aut intus positus in rotundo hoc, quod cernitur, corpore in omnes illud partes perducat, quemadmodum nos qui in nobis est animus, per omnia circumducit; aut ut extrinsecus hic aliunde comparato corpore igneo vel aerio aliquo, ut nonnulli volunt, vi trudat corpore corpus; aut tertio ut ipse destitutus corpore, alias autem quasdam supra modum mirabiles habens vires ducat euntem. — Cl. Ita. — Ath. Hoc quidem necessarium est, horum ut unum aliquid faciens animus omnia perducat. hunc vero animum, sive tanquam currum habens solem nobis ducit omnibus lucentem, sive extrinsecus, sive quocunque modo, deum existimare nemo non debet. an quomodo? — Cl. Ita, qui quidem non ad ex-

τὸ ἔσχατον ἀφιγμένον ἀνοίας. — ΑΘ. Ἄστρων δὲ δὴ πέρι πάντων καὶ σελήνης ἐνιαυτῶν τε καὶ μηνῶν καὶ πασῶν ὡρῶν πέρι τίνα ἄλλον λόγον ἐροῦμεν, ἢ τὸν αὐτὸν τοῦτον, ὡς ἐπειδὴ ψυχὴ μὲν ἢ ψυχαὶ πάντων τούτων αἴτιαι ἐφάνησαν, ἀγαθαὶ δὲ πᾶσαν ἀρετήν, θεοὺς αὐτὰς εἶναι φήσομεν; εἴτε ἐν σώμασιν ἐνοῦσαι, ζῷα ὄντα, κοσμοῦσι πάντα οὐρανὸν εἴτε ὅπῃ τε καὶ ὅπως; εἶθ' ὅστις ταῦτα ὁμολογῶν, ὑπομενεῖ μὴ θεῶν εἶναι πλήρη πάντα; — ΚΛ. Οὐκ ἔστιν οὕτως, ὦ ξένε, παραφρονῶν οὐδείς. — ΑΘ. Τῷ μὲν τοίνυν μὴ νομίζοντι θεοὺς ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία, εἰπόντες ὅρους ἀπαλλαττώμεθα. — ΚΛ. Τίνας; — ΑΘ. Ἢ διδάσκειν ἡμᾶς, ὡς οὐκ ὀρθῶς λέγομεν τιθέμενοι ψυχὴν γένεσιν ἁπάντων εἶναι πρώτην καὶ τἆλλα, ὁπόσα τούτων ξυνεπόμενα εἴπομεν, ἢ μὴ δυνάμενον βέλτιον λέγειν ἡμῶν ἡμῖν πείθεσθαι καὶ ζῆν θεοὺς ἡγούμενον εἰς τὸν ἐπίλοιπον βίον. ὁρῶμεν οὖν, εἴτε ἱκανῶς ἤδη τοῖς οὐχ ἡγουμένοις θεοὺς εἰρήκαμεν, ὡς εἰσὶ θεοί, εἴτε ἐπιδεῶς. — ΚΛ. Ἥκιστά γε, ὦ ξένε, πάντων ἐπιδεῶς. — ΑΘ. Τούτοις μὲν τοίνυν ἡμῖν τὸ λόγων τέλος ἐχέτω· τὸν δὲ ἡγούμενον μὲν θεοὺς εἶναι, μὴ φροντίζειν δὲ αὐτοὺς τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, παραμυθητέον. Ὦ ἄριστε δὴ φῶμεν, ὅτι μὲν ἡγεῖ θεούς, συγγένειά τις ἴσως σε θεία πρὸς τὸ ξύμφυτον ἄγει τιμᾶν καὶ νομίζειν εἶναι· κακῶν δὲ ἀνθρώπων καὶ ἀδίκων τύχαι ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἀληθείᾳ μὲν οὐχ εὐδαίμονες, δόξαις δὲ εὐδαιμονιζόμεναι σφόδρα, ἀλλ' οὐχ ἐμμελῶς ἄγουσί σε πρὸς ἀσέβειαν, ἔν τε Μούσαις οὐχ ὀρθῶς ὑμνούμεναι ἅμα καὶ ἐν παντοίοις λόγοις. ἢ καὶ πρὸς τέλος ἴσως ἀνοσίους ἀνθρώπους ὁρῶν ἐλθόντας γηραιούς, παῖδας παίδων καταλιπόντας ἐν τιμαῖς ταῖς μεγίσταις, ταράττῃ τὰ νῦν ἐν ἅπασι τούτοις ἰδών, ἢ δι' ἀκοῆς αἰσθανόμενος ἢ καὶ παντάπασιν αὐτὸς αὐτόπτης προστυχὴς πολλῶν ἀσεβημάτων καὶ δεινῶν γενομένων τισί, δι' αὐτὰ ταῦτα ἐκ σμικρῶν εἰς τυραννίδας τε καὶ τὰ μέγιστα ἀφικομένους· τότε διὰ πάντα τὰ τοιαῦτα δῆλος εἶ μέμφεσθαι μὲν θεοὺς ὡς αἰτίους ὄντας τῶν τοιούτων διὰ ξυγγένειαν οὐκ ἂν ἐθέλων, ἀγόμενος δὲ ὑπό τε ἀλογίας ἅμα καὶ οὐ δυνάμενος δυσχεραίνειν θεοὺς εἰς τοῦτο νῦν τὸ πάθος ἐλήλυθας, ὥστ' εἶναι μὲν δοκεῖν αὐτούς, τῶν δὲ ἀνθρωπίνων καταφρονεῖν καὶ ἀμελεῖν πραγμάτων. ἵνα οὖν μὴ ἐπὶ μεῖζον ἔλθῃ σοι πάθος πρὸς ἀσέβειαν τὸ νῦν παρὸν δόγμα, ἀλλ' ἐάν πως οἷον ἀποδιοπομπήσασθαι λόγοις αὐτὸ προσιὸν γενώμεθα δυνατοί, πειρώμεθα συνάψαντες τὸν ἑξῆς λόγον ᾧ πρὸς τὸν τὸ παράπαν οὐχ ἡγούμενον θεοὺς ἐξ ἀρχῆς διεπερανάμεθα, τούτῳ τὰ νῦν προσχρήσασθαι. σὺ δ', ὦ Κλεινία τε καὶ Μέγιλλε, ὑπὲρ τοῦ νέου καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποκρινόμενοι διαδέχεσθε· ἂν δέ τι δύσκολον ἐμπίπτῃ τοῖς λόγοις, ἐγὼ σφῷν ὥσπερ νῦν δὴ δεξάμενος διαβιβῶ τὸν ποταμόν. — ΚΛ. Ὀρθῶς λέγεις· καὶ σύ γε οὕτω ταῦτα δρᾶ, ποιήσομέν τε ἡμεῖς εἰς τὸ δυνατὸν ἃ λέγεις. — ΑΘ. Ἀλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτο, ὡς ἐπιμελεῖς σμι-

tremam pervenerit amentiam. — Ath. Jam vero de astris omnibus et luna annisque et mensibus et tempestatibus omnibus quid aliud dicemus nisi hoc idem, quoniam animum vel animos horum omnium auctores eosque omni ad bonitatem virtute instructos esse apparuerit, nos eos dicturos esse deos, sive in corporibus positi, animantes ipsi, universum cælum ornent, sive quocunque modo? deinde hæc qui concedit, non deorum plena esse omnia sustinet? — Cl. Nemo est, o hospes, qui adeo sit desipiens. — Ath. Jam ei, qui antea deos esse negabat, o Megille et Clinia, conditionibus latis verba facere desinamus. — Cl. Quibusnam? — Ath. Ut aut doceat nos minus recte a nobis animum primum ortum omnium poni et reliqua, quæ horum consectaria dicebamus, aut si melius quam nos dicere non possit, nobis ut obsequatur et reliquam vitam ita agat, ut qui deos esse credat. videamus igitur, utrum satis jam deos negantibus esse eos probaverimus, an parum. — Cl. Minime vero parum, o hospes. — Ath. Cum his igitur loquendi hic finis esto; eum vero, qui deos esse quidem, at nihil curare res humanas putat, adhortemur necesse est. Itaque Vir optime, dicamus, quod esse deos credis, fortasse generis divini communio quædam ducit te ad cognatum, ut in honore habeas et esse aliquid statuas; sed malorum hominum et injustorum privatim et publice fortunæ re vera quidem non faustæ, at opinionibus valde, etsi inscite, tanquam faustæ celebratæ ad impietatem te ducunt, cum et carminibus perperam laudantur et omnis generis orationibus. vel etiam ad finem fortasse impios homines senes pervenisse videns filiorum filiis in summis honoribus relictis nunc perturbaris his omnibus, quoniam vel auribus accipiens vel plane oculis ipse sujecta cernens multa quorundam impie et atrociter facta animadverteris, ut propter hæc ipsa ex parvis ad regna et ad summa escenderint: tum propter hæc omnia perspicuum est deos quidem te tanquam auctores eorum propter cognationem gravari reprehendere, sed quia et ratio te fugit et simul diis irasci non potes, hoc tibi nunc accidit, ut esse eos quidem, sed res humanas despicere et negligere putes. ut igitur ne in gravius tibi ad impietatem malum hæc, quæ nunc adest, opinio procedat, sed si quo modo quasi averruncare verbis appropinquantem eam possimus, deinceps dicenda iis annectamus, quæ ab initio transegimus cum eo qui deos omnino esse negabat, et his uti nunc conemur. tu vero, o Clinia atque Megille, adolescentis partes quemadmodum supra respondentes suscipite; si quid autem difficile inciderit sermonibus, ego a vobis sicuti nunc modo susceptis partibus flumen trajiciam. — Cl. Recte dicis; et tu quidem ita facias, et nos pro viribus faciemus quæ dicis. — Ath. At non difficile fortasse demonstratu hoc fuerit, parva deos non minus, quam magnitudine in-

χρῶν εἰσὶ θεοὶ οὐχ ἧττον, ἢ τῶν μεγέθει διαφερόντων. ἤκουε γάρ που καὶ παρῆν τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς d ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκειοτάτην αὐτῶν οὖσαν κέκτηνται. — ΚΛ. Καὶ 5 σφόδρα γε ἐπήκουεν. — ΑΘ. Τὸ μετὰ τοῦτο τοίνυν κοινῇ συνεξεταζόντων, τίνα λέγοντες ἀρετὴν αὐτῶν ὁμολογοῦμεν αὐτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. φέρε, τὸ σωφρονεῖν νοῦν τε κεκτῆσθαι φαμὲν ἀρετῆς, τὰ δ' ἐναντία κακίας; — ΚΛ. Φαμέν. — ΑΘ. Τί δέ; ἀρετῆς μὲν ἀνδρείαν 10 εἶναι, δειλίαν δὲ κακίας; — ΚΛ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΑΘ. Καὶ τὰ μὲν αἰσχρὰ τούτων, τὰ δὲ καλὰ φήσομεν; e — ΚΛ. Ἀνάγκη. — ΑΘ. Καὶ τῶν μὲν προσήκειν ἡμῖν, εἴπερ, ὁπόσα φλαῦρα, θεοῖς δὲ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν τῶν τοιούτων μετὸν ἐροῦμεν; — ΚΛ. Καὶ 15 ταῦθ' οὕτως ὁμολογοῖ πᾶς ἄν. — ΑΘ. Τί δαί; ἀμέλειάν τε καὶ ἀργίαν καὶ τρυφὴν εἰς ἀρετὴν ψυχῆς θήσομεν; ἢ πῶς λέγεις; — ΚΛ. Καὶ πῶς; — ΑΘ. Ἀλλ' εἰς τοὐναντίον; — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Τἀναντία ἄρα 901 τούτοις εἰς τοὐναντίον. — ΚΛ. Τοὐναντίον. — ΑΘ. a 20 Τί οὖν δή; τρυφῶν καὶ ἀμελὴς ἀργός τε, ὃν ὁ ποιητὴς κηφῆσι κοθούροισι μάλιστα εἴκελον ἔφασκεν εἶναι, γίγνοιτ' ἂν ὁ τοιοῦτος πᾶσιν ἡμῖν; — ΚΛ. Ὀρθότατά γε εἰπών. — ΑΘ. Οὐκοῦν τόν γε θεὸν οὐ ῥητέον ἔχειν ἦθος τοιοῦτον, ὅ γέ τοι αὐτὸς μισεῖ, τῷ τέ τι τοιοῦτον 25 φθέγγεσθαι πειρωμένῳ οὐκ ἐπιτρεπτέον. — ΚΛ. Οὐ μὲν δή· πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. Ὧ δὴ προσήκει μὲν b πράττειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι διαφερόντως τινός, ὁ δὲ τούτου γε νοῦς τῶν μὲν μεγάλων ἐπιμελεῖται, τῶν σμικρῶν δὲ ἀμελεῖ, κατὰ τίνα ἐπαινοῦντες τὸν τοιοῦτον 30 λόγον οὐκ ἂν παντάπασι πλημμελοῖμεν; σκοπῶμεν δὲ ὧδε· ἆρ' οὐ κατὰ δύο εἴδη τὸ τοιοῦτον πράττει ὁ πράττων εἴτε θεὸς εἴτ' ἄνθρωπος; — ΚΛ. Ποίω δὴ λέγομεν; — ΑΘ. Ἢ διαφέρον οὐδὲν οἰόμενος εἶναι τῷ ὅλῳ ἀμελουμένων τῶν σμικρῶν, ἢ ῥᾳθυμίᾳ καὶ τρυφῇ, εἰ δια- c 35 φέρει, ὁ δὲ ἀμελεῖ. ἢ ἔστιν ἄλλως πως γιγνομένη ἀμέλεια; οὐ γάρ που ὅταν γε ἀδύνατον ᾖ τῶν ἁπάντων ἐπιμελεῖσθαι, τότε ἀμέλεια ἔσται τῶν σμικρῶν ἢ μεγάλων μὴ ἐπιμελουμένῳ, ὧν ἂν δυνάμει θεὸς ἢ φαῦλός τις ὢν ἐλλιπὴς καὶ μὴ δυνατὸς ἐπιμελεῖσθαι γίγνηται. — ΚΛ. 40 Πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. Νῦν δὴ δύ' ὄντες τρισὶν ἡμῖν οὖσιν ἀποκρινάσθωσαν οἱ θεοὺς μὲν ἀμφότεροι ὁμολογοῦντες εἶναι, παραιτητοὺς δὲ ἅτερος, ὁ δὲ ἀμελεῖς d τῶν σμικρῶν. πρῶτον μὲν θεοὺς ἀμφότεροί φατε γιγνώσκειν καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν πάντα, λαθεῖν δὲ αὐτοὺς 45 οὐδὲν δυνατὸν εἶναι τῶν ὁπόσων εἰσὶν αἱ αἰσθήσεις τε καὶ ἐπιστῆμαι. ταύτῃ λέγετε ἔχειν ταῦτα, ἢ πῶς; — ΚΛ. Οὕτως. — ΑΘ. Τί δέ; δύνασθαι πάντα ὁπόσων αὖ δύναμίς ἐστι θνητοῖς τε καὶ ἀθανάτοις; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐ συγχωρήσονται καὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν; — ΑΘ. 50 Καὶ μὴν ἀγαθούς γε καὶ ἀρίστους ὡμολογήκαμεν αὐτοὺς e εἶναι πέντε ὄντες. — ΚΛ. Σφόδρα γε. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν οὐ ῥᾳθυμίᾳ μὲν καὶ τρυφῇ ἀδύνατον αὐτοὺς ὁμολογεῖν πράττειν ὁτιοῦν τὸ παράπαν, ὄντας γε οἵους ὁμολογοῦμεν; δειλίας γὰρ ἔκγονος ἔν γε ἡμῖν ἀργία, ῥᾳθυ-

signia curare. audiebat enim, opinor, et aderat iis, quæ modo dicebantur, omni eos virtute ad bonitatem instructos curam rerum omnium maxime propriam sibi habere. — — Cl. Et valde quidem auscultabat. — Ath. Jam deinceps in commune una quærunto, quamnam virtutem eorum dicentes bonos eos esse consentiamus. age, moderatum esse et sapere virtutisne esse dicimus, contraria autem pravitatis? — Cl. Dicimus. — Ath. Quid vero? virtutis esse fortitudinem, ignaviam pravitatis? — Cl. Sane quidem. — Ath. Atque horum alia turpia, alia honesta statuemus? — Cl. Necessario. — Ath. Et quæ ex his prava sunt, ea nobis, si tamen, convenire, ad deos vero nullam horum partem neque magnam neque parvam pertinere dicemus? — Cl. Hoc quoque nemo non concedet. — Ath. Quid vero? negligentiam et inertiam et mollitiem num ad virtutem animi referemus? an quomodo dicis? — Cl. Et qua ratione? — Ath. Verum ad contrarium? — Cl. Ita. — Ath. Contraria igitur his ad contrarium? — Cl. Contrarium. — Ath. Quid ergo? mollis et negligens atque iners, quem poeta fucis ignavis maxime similem esse dicebat, nonne omnium nostrûm judicio talis sit? — Cl. Rectissime ille dixit. — Ath. Itaque deus dicendus non est ejusmodi mores habere, quos tamen odit ipse, et tale quid pronuntiare conanti non permittendum. — Cl. Minime vero; qui enim possit? — Ath. Jam cui convenit agere et curare aliquid præcipue, mens autem ejus magna quidem curat, parva vero negligit, quanam hunc laudantes ratione non prorsus deliremus? consideremus autem hoc modo: nonne ad duo genera revocanda talis actio est, sive deus ita agit sive homo? — Cl. Quænam vero dicimus? — Ath. Aut quod nihil interesse totius putat, si parva negligantur, aut socordia et mollitie, si interest aliquid, ille vero negligit. an alio quodam modo exsistere negligentia potest? non enim cum fieri nequit ut aliquis omnia curet, tum negligentia erit parva vel magna non curantis, quæ curandi facultate deus vel humili loco constitutus aliquis deficiatur et careat. — Cl. Qui enim possit? — Ath. Nunc igitur duo ipsi tribus nobis respondento, qui deos esse ambo consentiunt, sed exorabiles alter, alter parvorum negligentes. primum deos ambo statuitis scire et videre et audire omnia neque fugere eos quicquam eorum, quæ sensibus et scientia percipiuntur. ita habere hæc dicitis, an quomodo? — Cl. Ita. — Ath. Quid autem? posse eos omnia, quæ rursus in potestate sunt mortalium atque immortalium? — Cl. Qui enim minus concedant hæc quoque ita habere? — Ath. Atqui bonos et optimos eos esse omnes quinque consensimus. — Cl. Valde quidem. — Ath. Nonne igitur socordia et mollitie fieri nequit ut quicquam omnino facere eos consentiamus, si tales sunt, quales esse consentimus? ignaviæ enim filia in nobis certe

μία δὲ ἀργίας καὶ τρυφῆς. — ΚΛ. Ἀληθέστατα λέγεις. — ΑΘ. Ἀργίᾳ μὲν δὴ καὶ ῥαθυμίᾳ οὐδεὶς ἀμελεῖ θεῶν· οὐ γὰρ μέτεστιν αὐτῷ που δειλίας. — ΚΛ. Ὀρθότατα λέγεις. — ΑΘ. Οὐκοῦν τὸ λοιπὸν, εἴπερ ἀμελοῦσι τῶν 902σμικρῶν καὶ ὀλίγων τῶν περὶ τὸ πᾶν, ἢ γιγνώσκοντες, a ὡς τὸ παράπαν οὐδενὸς τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, δρῷεν ἂν τοῦτο, ἢ τί τὸ λοιπὸν πλὴν τῷ γιγνώσκειν τοὐναντίον; — ΚΛ. Οὐδέν. — ΑΘ. Πότερον οὖν, ὦ ἄριστε καὶ βέλτιστε, θῶμέν σε λέγοντα ὡς ἀγνοοῦν-10 τάς τε καὶ δέον ἐπιμελεῖσθαι δι' ἄγνοιαν ἀμελοῦντας, ἢ γιγνώσκοντας, ὅτι δεῖ, καθάπερ οἱ φαυλότατοι τῶν ἀνθρώπων λέγονται ποιεῖν· εἰδότες ἄλλα εἶναι βέλτιω πράττειν ὧν δὴ πράττουσι διά τινας ἥττας ἡδονῶν ἢ b λυπῶν οὐ ποιεῖν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. Οὐ-15 κοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μετέχει φύσεως ἅμα, καὶ θεοσεβέστατον αὐτό ἐστι πάντων ζῴων ἄνθρωπος; — ΚΛ. Ἔοικε γοῦν. — ΑΘ. Θεῶν γε μὴν κτήματά φαμεν εἶναι πάντα ὁπόσα θνητὰ ζῷα, ὧνπερ καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον. — ΚΛ. Πῶς γὰρ 20 οὔ; — ΑΘ. Ἤδη τοίνυν σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς· οὐδετέρως γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη προσῆκον, ἐπιμελεστάτοις γε οὖσι c καὶ ἀρίστοις. σκοπῶμεν γὰρ δὴ καὶ τόδε ἔτι πρὸς τούτοις. — ΚΛ. Τὸ ποῖον; — ΑΘ. Τὸ περί τε αἰσθήσεως 25 καὶ δυνάμεως, ἆρ' οὐκ ἐναντίως ἀλλήλοιν πρὸς ῥᾳστώνην καὶ χαλεπότητά ἐστον πεφυκότε. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Ὁρᾶν μέν που καὶ ἀκούειν τὰ σμικρὰ χαλεπώτερον, ἢ τὰ μεγάλα, φέρειν δὲ αὖ καὶ κρατεῖν καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν σμικρῶν καὶ ὀλίγων παντὶ ῥᾷον, 30 ἢ τῶν ἐναντίων. — ΚΛ. Καὶ πολύ γε. — ΑΘ. Ἰατρῷ d δὲ προστεταγμένον ὅλον τι θεραπεύειν βουλομένῳ καὶ δυναμένῳ, τῶν μὲν μεγάλων ἐπιμελουμένῳ, τῶν μορίων δὲ καὶ σμικρῶν ἀμελοῦντι, ἕξει ποτὲ καλῶς αὐτῷ τὸ πᾶν; — ΚΛ. Οὐδαμῶς. — ΑΘ. Οὐ μὴν οὐδὲ κυ-35 βερνήταις οὐδὲ στρατηγοῖς οὐδ' οἰκονόμοις οὐδ' αὖ τισὶ πολιτικοῖς οὐδ' ἄλλῳ τῶν τοιούτων οὐδενὶ χωρὶς τῶν ὀλίγων καὶ σμικρῶν πολλὰ ἢ μεγάλα· οὐδὲ γὰρ ἄνευ σμι- e κρῶν τοὺς μεγάλους φασὶν οἱ λιθολόγοι λίθους εὖ κεῖσθαι. — ΚΛ. Πῶς γὰρ ἄν; — ΑΘ. Μὴ τοίνυν τόν γε θεὸν 40 ἀξιώσωμέν ποτε θνητῶν δημιουργῶν φαυλότερον, οἳ τὰ προσήκοντα αὐτοῖς ἔργα ὅσῳπερ ἂν ἀμείνους ὦσι, τόσῳ ἀκριβέστερα καὶ τελεώτερα καὶ μιᾷ τέχνῃ σμικρὰ καὶ μεγάλα ἀπεργάζονται· τὸν δὲ θεὸν ὄντα τε σοφώτατον βουλόμενόν τ' ἐπιμελεῖσθαι καὶ δυνάμενον, 903ὧν μὲν ῥᾷον ἦν ἐπιμεληθῆναι σμικρῶν ὄντων, μηδαμῇ a ἐπιμελεῖσθαι καθάπερ ἀργὸν ἢ δειλόν τινα διὰ πόνους ῥαθυμοῦντα, τῶν δὲ μεγάλων. — ΚΛ. Μηδαμῶς δόξαν τοιαύτην περὶ θεῶν, ὦ ξένε, ἀποδεχώμεθα· οὐδαμῇ γὰρ οὔτε ὅσιον οὔτ' ἀληθὲς τὸ διανόημα διανοοί-50 μεθ' ἄν. — ΑΘ. Δοκοῦμεν δέ μοι νῦν ἤδη μάλιστα μετρίως διειλέχθαι τῷ φιλαιτίῳ τῆς ἀμελείας πέρι θεῶν. — ΚΛ. Ναί. — ΑΘ. Τῷ γε βιάζεσθαι τοῖς λόγοις ὁμολογεῖν αὐτὸν μὴ λέγειν ὀρθῶς. ἐπῳδῶν γε μὴν b προσδεῖσθαί μοι δοκεῖ μύθων ἔτι τινῶν. — ΚΛ. Ποίων,

inertia, socordia autem inertiæ et mollitiei. — Cl. Verissime dicis. — Ath. Inertia igitur et socordia nullus negligens est deus; ignaviæ enim nihil, opinor, ad eum pertinet. — Cl. Rectissime dicis. — Ath. Itaque reliquum est, si tamen parva et minuta eorum, quæ in universo sunt, negligunt, ut id aut nihil omnino tale curandum esse intelligentes faciant, aut quid reliquum nisi contrarium intelligendo? — Cl. Nihil. — Ath. Num igitur, vir optime et carissime, velut non scientes eos et ob inscitiam, cum debeant curare, negligentes dicere te ponamus, an velut debere se scientes, quemadmodum minimi pretii homines facere dicuntur: cum sciant alia meliora esse ad agendum, quam quæ agunt, tamen vincentibus voluptatibus vel doloribus non facere? — Cl. Nullo modo. — Ath. Nonne vero res humanæ simul et animatæ participes sunt naturæ, et ipsum omnium maxime deos colens animal est homo? — Cl. Videtur certe. — Ath. Deorum vero haud dubie omnia esse dicimus quotquot mortalia sunt animalia, quippe quorum etiam cælum universum est. — Cl. Qui enim minus? — Ath. Jam igitur parva vel magna aliquis hæc diis esse dicito; neutro enim modo dominis nostris negligere ea conveniet, diligentissimis illis et optimis. videamus enim præter illa etiam hoc. — Cl. Quidnam? — Ath. Quod ad sensum et ad potentiam attinet, an non contraria inter se ad facilitatem et difficultatem sint natura. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Videre, opinor, et audire parva difficilius est, quam magna, ferre vero et in potestate tenere et curare parva et minuta cuivis facilius, quam contraria. — Cl. Et multo quidem. — Ath. Medico autem, cui mandata est totius alicujus curatio, qui eam vult et potest efficere, si magna quidem curet, partes vero et parva negligat, unquamne ei totum bene se habebit? — Cl. Minime. — Ath. Neque vero magis gubernatoribus aut imperatoribus aut familiæ aut rei alicujus publicæ administratoribus aut alii cuiquam hujusmodi sine minutis et parvis grandia aut magna; nam ne lapides quidem sine parvis magnos bene sitos esse structores affirmant. — Cl. Qui enim possint? — Ath. Ne igitur deum unquam minoris pretii, quam mortales opifices esse existimemus, qui opera sibi attributa quo præstantiores sunt, eo accuratiora et perfectiora eadem arte parva atque magna efficiunt: deum vero, qui et sapientissimus est et vult curare ac potest, parva quidem, quæ facilius curari possunt, nullo modo curare tanquam inertem vel ignavum aliquem propter labores socordiæ indulgentem, magna vero curare. — Cl. Nulla ratione talem opinionem de diis, o hospes, admittamus; prorsus enim a pietate et a veritate abhorreret cogitatio nostra. — Ath. Videmur autem mihi nunc jam maxime convenienter cum negligentiæ criminatore deorum disputasse. — Cl. Admodum. — Ath. Nimirum concedere eum sermonibus non recte se dicere cogendo. attamen cantionis instar adhibendo alloquio aliquo insuper egere mihi vide-

ὠγαθέ; — ΑΘ. Πείθωμεν τὸν νεανίαν τοῖς λόγοις, ὡς τῷ τοῦ παντὸς ἐπιμελουμένῳ πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ ἀρετὴν τοῦ ὅλου πάντ' ἐστὶ συντεταγμένα, ὧν καὶ τὸ μέρος εἰς δύναμιν ἕκαστον τὸ προσῆκον πάσχει καὶ ποιεῖ. τούτοις δ' εἰσὶν ἄρχοντες προστεταγμένοι ἑκάστοις ἐπὶ τὸ σμικρότατον ἀεὶ πάθης καὶ πράξεως, εἰς μερισμὸν τὸν ἔσχατον τέλος ἀπειργασμένοι· ὧν ἓν καὶ τὸ σόν, ὦ σχέτλιε, μόριον εἰς τὸ πᾶν ξυντείνει βλέπον ἀεί, καίπερ πάνσμικρον ὄν. σὲ δὲ λέληθε περὶ τοῦτο αὐτό, ὡς γένεσις ἕνεκα ἐκείνου γίγνεται πᾶσα, ὅπως ᾖ ἡ τῷ τοῦ παντὸς βίῳ ὑπάρχουσα εὐδαίμων οὐσία, οὐχ ἕνεκα σοῦ γιγνομένη, σὺ δ' ἕνεκα ἐκείνου. πᾶς γὰρ ἰατρὸς καὶ πᾶς ἔντεχνος δημιουργὸς παντὸς μὲν ἕνεκα πάντα ἐργάζεται, πρὸς τὸ κοινῇ ξυντεῖνον βέλτιστον, μέρος μὴν ἕνεκα ὅλου καὶ οὐχ ὅλον μέρους ἕνεκα ἀπεργάζεται. σὺ δὲ ἀγανακτεῖς ἀγνοῶν, ὅπη τὸ περὶ σὲ ἄριστον τῷ παντὶ ξυμβαίνει καὶ σοὶ κατὰ δύναμιν τὴν τῆς κοινῆς γενέσεως. ἐπεὶ δὲ ἀεὶ ψυχὴ συντεταγμένη σώματι τοτὲ μὲν ἄλλῳ, τοτὲ δὲ ἄλλῳ, μεταβάλλει παντοίας μεταβολὰς δι' ἑαυτὴν ἢ δι' ἑτέραν ψυχήν, οὐδὲν ἄλλο ἔργον τῷ πεττευτῇ λείπεται πλὴν μετατιθέναι τὸ μὲν ἄμεινον γιγνόμενον ἦθος εἰς βελτίω τόπον, χεῖρον δὲ εἰς τὸν χείρονα, κατὰ τὸ πρέπον αὐτῶν ἕκαστον, ἵνα τῆς προσηκούσης μοίρας λαγχάνῃ. — ΚΛ. Πῇ λέγεις; — ΑΘ. Ἧπερ ἂν ἔχοι λόγον ῥαστώνης ἐπιμελείας θεοῖς τῶν πάντων, ταύτῃ μοι δοκῶ φράζειν. εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ὅλον ἀεὶ βλέπων πλάττοι τις μετασχηματίζων τὰ πάντα, οἷον ἐκ πυρὸς ὕδωρ ἔμψυχον, καὶ μὴ ξύμπολλα ἐξ ἑνὸς ἢ ἐκ πολλῶν ἕν, πρώτης ἢ δευτέρας ἢ καὶ τρίτης γενέσεως μετειληφότα, πλήθεσιν ἄπειρ' ἂν εἴη τῆς διατιθεμένης κοσμήσεως· νῦν δ' ἔστι θαυμαστὴ ῥαστώνη τῷ τοῦ παντὸς ἐπιμελουμένῳ. — ΚΛ. Πῶς αὖ λέγεις; — ΑΘ. Ὧδε· ἐπειδὴ κατεῖδεν ἡμῶν ὁ βασιλεὺς ἐμψύχους οὔσας τὰς πράξεις ἁπάσας καὶ πολλὴν μὲν ἀρετὴν ἐν αὐταῖς οὖσαν, πολλὴν δὲ κακίαν, ἀνώλεθρον δὲ ὂν γενόμενον, ἀλλ' οὐκ αἰώνιον, ψυχὴν καὶ σῶμα, καθάπερ οἱ κατὰ νόμον ὄντες θεοί — γένεσις γὰρ οὐκ ἄν ποτε ἦν ζῴων ἀπολομένου τούτοιν θατέρου — καὶ τὸ μὲν ὠφελεῖν ἀεὶ πεφυκός, ὅσον ἀγαθὸν ψυχῆς, διενοήθη, τὸ δὲ κακὸν βλάπτειν ταῦτα πάντα ξυνιδὼν ἐμηχανήσατο, ποῦ κείμενον ἕκαστον τῶν μερῶν νικῶσαν ἀρετήν, ἡττωμένην δὲ κακίαν ἐν τῷ παντὶ παρέχοι μάλιστ' ἂν καὶ ῥᾷστα καὶ ἄριστα. μεμηχάνηται δὴ πρὸς πᾶν τοῦτο τὸ ποιόν τι γιγνόμενον ἀεὶ ποίαν ἕδραν δεῖ μεταλαμβάνον οἰκίζεσθαι καὶ τίνας ποτὲ τόπους. τῆς δὲ γενέσεως τοῦ ποίου τινὸς ἀφῆκε ταῖς βουλήσεσιν ἑκάστων ἡμῶν τὰς αἰτίας. ὅπῃ γὰρ ἂν ἐπιθυμῇ καὶ ὁποῖός τις ὢν τὴν ψυχήν, ταύτῃ σχεδὸν ἑκάστοτε καὶ τοιοῦτος γίγνεται ἅπας ἡμῶν ὡς τὸ πολύ. — ΚΛ. Τὸ γοῦν εἰκός. — ΑΘ. Μεταβάλλει μὲν τοίνυν πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστι ψυχῆς, ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν· μεταβάλλοντα δὲ φέρεται κατὰ τὴν τῆς εἱμαρμένης τάξιν καὶ νόμον. σμικρότερα μὲν τῶν ἠθῶν μεταβάλλοντα

tur. — Cl. Quonam, o bone? — Ath. Persuadere juveni oratione conemur ei, qui universum curat, ad incolumitatem et præstantiam totius omnia esse composita, quorum etiam pars quælibet quantum potest patiatur et agat quod cuique convenit. horum vero singulis in minutissima quæque vel patienda vel agenda appositi sunt præfecti, qui ad extremam usque partitionem finem perfecerunt; ex quibus tu quoque, infelix, particula es una, licet perexigua, quæ semper ad universum respiciens contendat. de quo ipso te fugit illius causa oriri omnia quæ oriuntur, ut quæ vitæ universi subest essentia beata sit, non propter te oriri solita illa potius, quam tu propter illud. nam quivis medicus et quivis artifex etsi cujusvis causa facit omnia, quippe quorum nihil non ad id, quod in commune optimum est, contendat, partem tamen totius causa, non totum partis causa perficit. tu vero moleste fers quod ignoras, qua ratione tuarum rerum conditio ea, quæ universo optima est, etiam tibi in quantum per communem ortum liceat, sit optima. sed quoniam animus semper adjunctum habens corpus alio tempore aliud omnis generis mutationes partim sua sponte, partim alio animo movente subit, nihil aliud faciendum relinquitur calculorum dispositori nisi ut meliores mores recipientem in meliorem, deteriores in deteriorem transferat locum prout par est quemque, ut sortem convenientem nanciscatur. — Cl. Qua ratione dicis? — Ath. Qua facilitatis ratio curæ omnium rerum diis constare possit, ea dicere mihi videor. nam si quis ad totum semper respiciens cuncta fingeret transformando, velut ex igne aquam animatam, neque multa simul ex uno vel ex multis unum eaque primum vel secundum vel etiam tertium ortum habentia, ob multitudinem finis nullus esset adornantis dispositionis; nunc vero mira facilitate gaudet qui universum curat. — Cl. Quomodo rursus dicis? — Ath. Sic: postquam actiones nostras omnes animatas esse rex intellexit multumque in iis inesse tam virtutis, quam vitii, animum autem et corpus æternum quidem, quemadmodum qui in lege sunt dii, non esse, at interitum tamen non recipere — nullus enim unquam esset animalium ortus alterutro horum exstincto — et quicquid bonum esset in animo, id natura sua semper prodesse reputavit, malum vero nocere: his omnibus intellectis excogitavit, ubi posita quæque pars maxime et facillime optimeque efficere posset ut virtus vinceret, vitium vinceretur in universo. ad hoc igitur omne excogitatum ab eo est quale factum quidque qualem sedem incolendam accipere et quosnam locos oporteret. qualis autem quisque fieret, ejus rei voluntatibus singulorum nostrûm permisit causas. quomodo enim quis et qualis animo esse cupit, ita fere semper et talis fit quilibet nostrûm plerumque. — Cl. Certe consentaneum. — Ath. Mutationem igitur subeunt omnia quæ animo sunt prædita, in semet ipsis causam mutationis habentia; mutata autem feruntur secundum fati ordinem et legem. minus mutata moribus minus diversum

ἐλάττω κατὰ τὸ τῆς χώρας ἐπίπεδον μεταπορεύεται, πλείω δὲ καὶ ἀδικώτερα μεταπεσόντα, εἰς βάθος τά τε d κάτω λεγόμενα τῶν τόπων, ὅσα Ἅδην τε καὶ τὰ τούτων ἐχόμενα τῶν ὀνομάτων ἐπονομάζοντες σφόδρα φοβοῦνται καὶ ὀνειροπολοῦσι ζῶντες διαλυθέντες τε τῶν σωμάτων. μείζω δὲ δὴ ψυχὴ κακίας ἢ ἀρετῆς ὁπόταν μεταλάβῃ διὰ τὴν αὑτῆς βούλησίν τε καὶ ὁμιλίαν γενομένην ἰσχυράν, ὁπόταν μὲν ἀρετῇ θείᾳ προσμίξασα γίγνηται διαφερόντως τοιαύτη, διαφέροντα καὶ μετέ-
10 βαλε τόπον ἅγιον ὅλον, μετακομισθεῖσα εἰς ἀμείνω e τινὰ τόπον ἕτερον, ὅταν δὲ τἀναντία, ἐπὶ τἀναντία μεθιδρύσασα τὸν αὑτῆς βίον. Αὕτη τοι δίκη ἐστὶ θεῶν οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν, ὦ παῖ καὶ νεανίσκε ἀμελεῖσθαι δοκῶν ὑπὸ θεῶν· κακίω μὲν γιγνόμενον πρὸς τὰς κακίους
15 ψυχάς, ἀμείνω δὲ πρὸς τὰς ἀμείνους πορευόμενον ἔν τε ζωῇ καὶ ἐν πᾶσι θανάτοις πάσχειν τε ἃ προσῆκον δρᾶν ἐστὶ τοῖς προσφερέσι τοὺς προσφερεῖς, καὶ ποιεῖν. ταύ-
905 της τῆς δίκης οὔτε σὺ μή ποτε οὔτε εἰ ἄλλος ἀτυχὴς a γενόμενος ἐπεύξηται περιγενέσθαι θεῶν· ἣν πασῶν δι-
20 κῶν διαφερόντως ἔταξάν τε οἱ τάξαντες χρεών τε ἐξευλαβεῖσθαι τὸ παράπαν. οὐ γὰρ ἀμεληθήσει ποτὲ ὑπ' αὐτῆς· οὐχ οὕτω σμικρὸς ὢν δύσει κατὰ τὸ τῆς γῆς βάθος, οὐδ' ὑψηλὸς γενόμενος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτήσει. τίσεις δὲ αὐτῶν τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν εἴτ' ἐνθάδε
25 μένων εἴτε καὶ ἐν Ἅδου διαπορευθεὶς εἴτε καὶ τούτων εἰς ἀγριώτερον ἔτι διακομισθεὶς τόπον. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος b σοι καὶ περὶ ἐκείνων ἂν εἴη, τῶν οὓς σὺ κατιδὼν ἐκ σμικρῶν μεγάλους γεγονότας ἀνοσιουργήσαντας ἤ τι τοιοῦτον πράξαντας ᾠήθης ἐξ ἀθλίων εὐδαίμονας γεγο-
30 νέναι, κᾆτα ὡς ἐν κατόπτροις αὐτῶν ταῖς πράξεσιν ἡγήσω καθεωρακέναι τὴν πάντων ἀμέλειαν θεῶν, οὐκ εἰδὼς αὐτῶν τὴν συντέλειαν, ὅπῃ ποτὲ τῷ παντὶ ξυμβάλλεται. γιγνώσκειν δὲ αὐτήν, ὦ πάντων ἀνδρειότατε, c πῶς οὐ δεῖν δοκεῖς; ἥν τις μὴ γιγνώσκων οὐδ' ἂν τύ-
35 πον ἴδοι ποτὲ οὐδὲ λόγον ξυμβάλλεσθαι περὶ βίου δυνατὸς ἂν γένοιτο εἰς εὐδαιμονίαν τε καὶ δυσδαίμονα τύχην. ταῦτα εἰ μέν σε πείθει Κλεινίας ὅδε καὶ ξύμπασα ἡμῶν ἥδε ἡ γερουσία, περὶ θεῶν ὡς οὐκ οἶσθα ὅτι λέγεις, καλῶς ἄν σοι θεὸς αὐτὸς ξυλλαμβάνοι· εἰ δ' ἐπιδεὴς
40 ἔτι λόγου τινὸς ἂν εἴης, λεγόντων ἡμῶν πρὸς τὸν τρίτον ἐπάκουε, εἰ νοῦν καὶ ὁπωσοῦν ἔχεις. ὅτι μὲν γὰρ d θεοί τέ εἰσι καὶ ἀνθρώπων ἐπιμελοῦνται, ἔγωγε οὐ παντάπασι φαύλως ἂν φαίην ἡμῖν ἀποδεδεῖχθαι· τὸ δὲ παραιτητοὺς αὖ θεοὺς εἶναι τοῖσιν ἀδικοῦσι, δεχομένους
45 δῶρα, οὔτε τινὶ συγχωρητέον, παντὶ δ' αὖ κατὰ δύναμιν τρόπῳ ἐλεγκτέον. — ΚΛ. Κάλλιστ' εἶπες, ποιῶμέν τε ὡς λέγεις. — ΑΘ. Φέρε δὴ πρὸς θεῶν αὐτῶν, τίνα τρόπον παραιτητοὶ γίγνοιντ' ἂν ἡμῖν, εἰ γίγνοιντο αὖ; καὶ τίνες ἢ ποῖοί τινες ὄντες; ἄρχοντας μὲν ἀναγ- e
50 καῖόν που γίγνεσθαι τούς γε διοικήσοντας τὸν ἅπαντα ἐντελεχῶς οὐρανόν. — ΚΛ. Οὕτως. — ΑΘ. Ἀλλ' ἄρα τίσι προσφερεῖς τῶν ἀρχόντων; ἢ τίνες τούτοις, ὧν δυνατὸν ἡμῖν ἀπεικάζουσι τυγχάνειν μείζοσιν ἐλάττονας; πότερον ἡνίοχοί τινες ἂν εἶεν τοιοῦτοι ζευγῶν

planitiei in locum transeunt, magis autem et gravius ad injustitiam lapsa, in profundum et ea, quæ infera loca dicuntur, quæ Orci et horum similibus nominibus appellantes valde timent somniantque vivi et corporibus soluti cum vero majora vitii vel virtutis incrementa voluntatis suæ et consuetudinis vi ceperit animus, quando divinæ virtuti applicatus eximie talis fit, eximium recipit quoque locum sanctum totum, in meliorem aliquem locum diversum translatus, quando autem contra, contraria vitæ suæ sede potitus. Hoc est judicium divorum cælicolarum, o puer et adolescens, qui negligi te a diis putas: pejor qui fiat, ut ad pejores, melior ad meliores animos abiens in vita et in mortibus omnibus et patiatur quæ similes facere similibus par est, et agat. hoc judicium neque tu neque si quis alius infelix, unquam gloriabitur effugisse deorum; quod et qui constituerunt, ante omnia constituerunt judicia et caveri omnibus modis oportet. nunquam enim negligeris ab eo: non adeo parvus terræ profundum subibis, neque exaltatus in cælum evolabis, sed pœnam eorum convenientem pendes vel hic manens vel in Orco postquam trajeceris, vel in alium etiam his horribiliorem locum translatus. atque hoc idem dictum existimes de illis, quos tu ex parvis magnos factos videns impio vel simili aliquo facinore ex miseris beatos factos esse putasti, deinde in rebus eorum tanquam in speculis conspexisse deorum negligentiam omnium tibi visus es, non intellecta collatione eorum, quonam ea modo universo conducat. hanc vero cognosci, o omnium fortissime, qui minus necesse esse censes? quam si quis non cognoscat, nec formam conspicere unquam nec rationem inire vitæ ad felicitatem et infelicem sortem possit. hæc si tibi Clinias hicce et universus hic senatus noster persuadet, de diis quod dicas te nescire, bene juvantem te deum ipsum habere videris; sed si forte aliquam adhuc orationem desideres, cum tertio disputantes nos audi, si vel tantillum sapis. nam esse quidem deos et curare homines ego non prorsus male demonstratum a nobis esse contenderim; rursus vero exorabiles injuste facientibus esse deos dona accipientes, id neque concedendum est ulli, et omni contra modo pro viribus redarguendum. — Cl. Optime dixisti, et faciamus ut jubes. — Ath. Age igitur, per deos ipsos, quo modo exorabiles nobis fiant, si fiant tamen? et quinam aut quales cum sint? imperio quidem præfectos utique fieri eos necesse est, quos universum perpetuo cælum regere volemus. — Cl. Ita. — Ath. At vero quibusnam similes ex præfectis? aut quinam ipsis, quos minores cum majoribus comparantes non aberrare a vero possimus? an curruum certantium aurigæ quidam tales sint vel navium guberna-

ἁμιλλωμένων ἢ πλοίων κυβερνῆται; τάχα δὲ κἂν ἀπεικασθεῖεν στρατοπέδων ἄρχουσί τισιν. εἴη δ' ἂν καὶ νόσων πόλεμον εὐλαβουμένοις ἰατροῖς ἐοικέναι περὶ
906 σώματα, ἢ γεωργοῖς περὶ φυτῶν γένεσιν εἰωθυίας ὥρας a
5 χαλεπὰς διὰ φόβων προσδεχομένοις, ἢ καὶ ποιμνίων ἐπιστάταις. ἐπειδὴ γὰρ συγκεχωρήκαμεν ἡμῖν αὐτοῖς εἶναι μὲν τὸν οὐρανὸν πολλῶν μεστὸν ἀγαθῶν, εἶναι δὲ καὶ τῶν ἐναντίων, πλειόνων δὲ τῶν μή, μάχη δή, φαμέν, ἀθάνατός ἐστιν ἡ τοιαύτη καὶ φυλακῆς θαυμαστῆς
10 δεομένη. ξύμμαχοι δὲ ἡμῖν θεοί τε ἅμα καὶ δαίμονες, ἡμεῖς δ' αὖ κτῆμα θεῶν καὶ δαιμόνων· φθείρει δὲ ἡμᾶς ἀδικία καὶ ὕβρις μετὰ ἀφροσύνης, σώζει δὲ δικαιοσύνη b καὶ σωφροσύνη μετὰ φρονήσεως, ἐν ταῖς τῶν θεῶν ἐμψύχοις οἰκοῦσαι δυνάμεσι· βραχὺ δέ τι καὶ τῇδε ἄν τις
15 τῶν τοιούτων ἐνοικοῦν ἡμῖν σαφὲς ἴδοι. ψυχαὶ δέ τινες ἐπὶ γῆς οἰκοῦσαι καὶ ἄδικον λῆμα κεκτημέναι δῆλον ὅτι θηριώδεις πρὸς τὰς τῶν φυλάκων ψυχὰς ἄρα κυνῶν ἢ τὰς τῶν νομέων ἢ πρὸς τὰς τῶν παντάπασιν ἀκροτάτων δεσποτῶν προσπίπτουσαι πείθουσι θωπείαις λόγων
20 καὶ ἐν εὐχαῖς τισὶν ἐπῳδαῖς, ὡς αἱ φῆμαί φασιν αἱ τῶν κακῶν, ἐξεῖναι πλεονεκτοῦσι σφίσιν ἐν ἀνθρώποις c πάσχειν μηδὲν χαλεπόν. φαμὲν δ' εἶναί που τὸ νῦν ὀνομαζόμενον ἁμάρτημα, τὴν πλεονεξίαν, ἐν μὲν σαρκίνοις σώμασι νόσημα καλούμενον, ἐν δὲ ὥραις ἐτῶν καὶ
25 ἐνιαυτῶν λοιμόν, ἐν δὲ πόλεσι καὶ πολιτείαις τοῦτο αὖ τὸ ῥῆμα μετεσχηματισμένον ἀδικίαν. — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Τοῦτον δὴ τὸν λόγον ἀναγκαῖον λέγειν τὸν λέγοντα, ὡς εἰσὶ συγγνώμονες ἀεὶ θεοὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἀδίκοις καὶ ἀδικοῦσιν, ἂν αὐτοῖς τῶν d
30 ἀδικημάτων τις ἀπονέμῃ, καθάπερ κυσὶ λύκοι τῶν ἁρπασμάτων σμικρὰ ἀπονέμοιεν, οἱ δὲ ἡμερούμενοι τοῖς δώροις συγχωροῖεν τὰ ποίμνια διαρπάζειν. ἆρ' οὐχ οὗτος ὁ λόγος ὁ τῶν φασκόντων παραιτητοὺς εἶναι θεούς; — ΚΛ. Οὗτος μὲν οὖν. — ΑΘ. Τίσιν οὖν
35 δὴ τῶν προρρηθέντων ἀπεικάζων ὁμοίους φύλακας εἶναι θεοὺς οὐκ ἂν καταγέλαστος γίγνοιτο ἀνθρώπων ὁστισοῦν; πότερον κυβερνήταις λοιβῇ τε οἴνου κνίσῃ τε παρατρεπομένοις αὐτοῖς, ἀνατρέπουσι δὲ ναῦς τε καὶ e ναύτας; — ΚΛ. Μηδαμῶς. — ΑΘ. Ἀλλ' οὔτι μὴν
40 ἡνιόχοισί γε ἐν ἁμίλλῃ συντεταγμένοις, πεισθεῖσιν ὑπὸ δωρεᾶς ἑτέροισι τὴν νίκην ζεύγεσι προδοῦναι. — ΚΛ. Δεινὴν γὰρ εἰκόνα λέγοις ἂν λέγων τὸν λόγον τοῦτον. — ΑΘ. Οὐ μὴν οὐδὲ στρατηγοῖς γε οὐδ' ἰατροῖς οὐδὲ γεωργοῖς οὐδὲ νομεῦσι μὴν οὐδέ τισι κυσὶ κεκηλη-
907 μένοις ὑπὸ λύκων. — ΚΛ. Εὐφήμει· πῶς γὰρ ἄν; — a ΑΘ. Ἀλλ' οὐ πάντων φυλάκων εἰσὶ μέγιστοι καὶ περὶ μέγιστα ἡμῖν οἱ πάντες θεοί; — ΚΛ. Πολύ γε. — ΑΘ. Τοὺς δὴ κάλλιστά τε πράγματα φυλάττοντας διαφέροντάς τε αὐτοὺς φυλακῇ πρὸς ἀρετὴν κυνῶν χεί-
50 ρους καὶ ἀνθρώπων μέσων εἶναι φήσομεν, οἳ τὸ δίκαιον οὐκ ἄν ποτε προδοῖεν ἕνεκα δώρων παρ' ἀδίκων ἀνδρῶν ἀνοσίως διδομένων; — ΚΛ. Οὐδαμῶς· οὔτε ἀνεκτὸς ὁ λόγος, τῶν τε περὶ πᾶσαν ἀσέβειαν ὄντων b κινδυνεύει πως ὁ ταύτης τῆς δόξης ἀντεχόμενος πάν-

tores? fortasse cum exercituum quoque præfectis comparari poterunt. fieri etiam potest ut morborum bellum caventibus medicis similes sint ad corpora pertinens, vel agricolis ad plantarum proventum graves accidere solitas tempestates cum timore exspectantibus, vel etiam gregum magistris. quoniam enim nobis ipsis concessimus plenum esse cælum multis bonis itemque contrariis, pluribus vero non bonis, pugna igitur, dicimus, hinc immortalis exsistit et miram requirens cautionem. socii autem nobis sunt dii simul et genii, quorum nos rursus possessio sumus; perdit autem nos injustitia et immodestia cum insipientia conjunctæ, servat vero justitia et temperantia cum sapientia, quæ in deorum animatis habitant naturis, quarum tamen aliquantulum hic quoque residens in nobis perspicere licet. sunt autem animi in terra habitantes et injuriosa indole præditi, qui ferini scilicet custodum animos canum nimirum vel pastorum vel summorum plane dominorum adorientes verborum lenociniis et precum cantionibus quibusdum, ut malorum ferunt sermones, persuadeant iis, ut plus arrogantibus sibi inter homines nihil pati mali liceat. dicimus autem, opinor, hoc, quod modo appellabamus vitium, quod arrogantia est, in carneis corporibus vocari morbum, in annorum temporibus et annis pestilentiam, in civitatibus et rebus publicis hoc rursus immutato nomine injustitiam. — Cl. Plane quidem. — Ath. Hac igitur oratione uti debebit is, qui deos hominibus injustis et injuste agentibus ignoscere semper statuit, si quis eis partem tribuat injuste partorum, sicut canibus lupi de raptis pauca tribuant, illi vero mitigati donis diripere greges permittant. nonne hæc est oratio eorum, qui deos exorabiles esse contendunt? — Cl. Hæc certe. — Ath. Jam vero quibusnam ante dictorum comparatis similes custodes esse deos perhibens non ridiculum se præbeat quisquis est hominum? num gubernatoribus, qui vini libatione et nidore vertantur ipsi et naves una cum nautis evertant? — Cl. Noli dicere. — Ath. At nihilo certe magis aurigis in certatione compositis, qui largitione adducti aliis victoriam bigis prodant. — Cl. Dirum enim simile hac oratione profers. — Ath. Neque vero imperatoribus neque medicis neque agricolis neque profecto pastoribus neque canibus quibusdam a lupis permulsis. — Cl. Bona verba quæso; qui enim possit? — Ath. Nonne autem omnium custodum maximi et maximis in rebus nobis omnes dii sunt? — Cl. Longe quidem. — Ath. Eos igitur, qui et res pulcherrimas custodiunt et ipsi insignes ad præstantiam custodes sunt, canibus deteriores et hominibus mediocribus esse dicemus, qui nunquam jus prodant donorum causa a viris injustis impie oblatorum? — Cl. Nullo modo: neque tolerabilis hæc oratio est, et in omni genere impietatis versantium is, qui hanc opinionem tenet, omnium

των ἂν τῶν ἀσεβῶν κεκρίσθαι δικαιότατα κάκιστός τε εἶναι καὶ ἀσεβέστατος. — ΑΘ. Τὰ μὲν δὴ προτεθέντα τρία, θεοί τε ὡς εἰσὶ καὶ ὡς ἐπιμελεῖς καὶ παρὰ τὸ δίκαιον ὡς παντάπασιν ἀπαραίτητοι, φῶμεν ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαί που; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; καὶ σύμψηφοί γε τούτοις τοῖς λόγοις ἐσμέν. — ΑΘ. Καὶ μὴν εἴρηνταί γέ πως σφοδρότερον διὰ φιλονεικίαν τῶν κακῶν ἀνθρώπων. τούτου γε μὴν ἕνεκα, ὦ φίλε Κλεινία, πεφιλονείκηνται, μή ποτε λόγοις ἡγῶνται κρατοῦντες ἐξουσίαν εἶναι σφίσιν ἃ βούλονται πράττειν οἱ κακοί, ἃ δὴ καὶ ὅσα καὶ οἷα περὶ θεοὺς διανοοῦνται. προθυμία μὲν δὴ διὰ ταῦτα νεωτέρως εἰπεῖν ἡμῖν γέγονεν· εἰ δέ τι καὶ βραχὺ προὔργου πεποιήκαμεν εἰς τὸ πείθειν πη τοὺς ἄνδρας ἑαυτοὺς μὲν μισῆσαι, τὰ δ' ἐναντία πως ἤθη στέρξαι, καλῶς ἡμῖν εἰρημένον ἂν εἴη τὸ προοίμιον ἀσεβείας πέρι νόμων. — ΚΛ. Ἀλλ' ἐλπίς· εἰ δὲ μή, τό γε τοῦ λόγου γένος οὐκ αἰτιάσεται τὸν νομοθέτην. — ΑΘ. Μετὰ τὸ προοίμιον τοίνυν λόγος οἷος ἂν τῶν νόμων ἑρμηνεὺς ὀρθῶς γίγνοιτο ἡμῖν προαγορεύων ἐξίστασθαι πᾶσι τοῖς ἀσεβέσι τρόπων τῶν αὐτῶν εἰς τοὺς εὐσεβεῖς. τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις ἀσεβείας ὅδε ἔστω πέρι νόμος· Ἐάν τις ἀσεβῇ λόγοις εἴτ' ἔργοις, ὁ παρατυγχάνων ἀμυνέτω σημαίνων πρὸς ἄρχοντας, τῶν δὲ ἀρχόντων οἱ πρῶτοι πυθόμενοι πρὸς τὸ περὶ τούτων ἀποδεδειγμένον κρίνειν δικαστήριον εἰσαγαγόντων κατὰ τοὺς νόμους· ἐὰν δέ τις ἀκούσασα ἀρχὴ μὴ δρᾷ ταῦτα, αὐτὴ ἀσεβείας ὑπόδικος γιγνέσθω τῷ ἐθέλοντι τιμωρεῖν ὑπὲρ τῶν νόμων. ἐὰν δέ τις ὄφλῃ, τιμάτω τὸ δικαστήριον ἓν ἑκάστῳ τῶν καθ' ἓν ἀσεβούντων τίμημα. δεσμὸς μὲν οὖν ὑπαρχέτω πᾶσι· δεσμωτηρίων δὲ ὄντων ἐν τῇ πόλει τριῶν, ἑνὸς μὲν κοινοῦ τοῖς πλείστοις περὶ ἀγοράν, σωτηρίας ἕνεκα τοῖς πολλοῖς τῶν σωμάτων, ἑνὸς δὲ περὶ τὸν τῶν νύκτωρ συλλεγομένων ξύλλογον, σωφρονιστήριον ἐπονομαζόμενον, ἑνὸς δὲ αὖ κατὰ μέσην τὴν χώραν, ὅπηπερ ἂν ἐρημός τε καὶ ὡς ὅτι μάλιστα ἀγριώτατος ᾖ τόπος, τιμωρίας ἔχων ἐπωνυμίαν φήμην τινά, περὶ ἀσέβειαν δὲ ὄντων αἰτίαις μὲν τρισίν, αἵσπερ καὶ διήλθομεν, δύο δὲ ἐξ ἑκάστης τῆς τοιαύτης αἰτίας γενομένων, ἓξ ἂν γίγνοιτο ἃ καὶ διακρίσεως ἄξια γένη τῶν περὶ τὰ θεῖα ἐξαμαρτανόντων, οὐκ ἴσης οὐδ' ὁμοίας δίκης δεόμενα. ᾧ γὰρ ἂν μὴ νομίζοντι θεοὺς εἶναι τὸ παράπαν ἦθος φύσει προσγένηται δίκαιον, μισοῦντές τε γίγνονται τοὺς κακοὺς καὶ τῷ δυσχεραίνειν τὴν ἀδικίαν οὔτε τὰς τοιαύτας πράξεις προσίενται πράττειν τούς τε μὴ δικαίους τῶν ἀνθρώπων φεύγουσι καὶ τοὺς δικαίους στέργουσιν· οἷς δ' ἂν πρὸς τῇ δόξῃ τῇ θεῶν ἔρημα εἶναι πάντα ἀκράτειαί τε ἡδονῶν καὶ λυπῶν προσπέσωσι μνῆμαί τε ἰσχυραὶ καὶ μαθήσεις ὀξεῖαι παρῶσι, τὸ μὲν μὴ νομίζειν θεοὺς ἀμφοῖν ἂν ἓν ὑπάρχοι κοινὸν πάθος, τῇ δὲ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων λώβῃ τὸ μὲν ἐλάττω, τὸ δὲ πλείω κακὰ ἐργάζοιτ' ἄν. ὁ μὲν γὰρ λόγῳ τε ἂν περὶ θεοὺς παρρησίας εἴη μεστὸς καὶ περὶ θυσίας τε καὶ ὅρκους καὶ ὡς τῶν ἄλλων καταγελῶν τάχ' ἂν ἑτέρους τοιού-

impiorum pessimus et maxime impius summo jure judicatus videtur. — Ath. Quæ igitur proposita erant tria, ut esse deos et curare et præter jus prorsus inexorabiles esse demonstraremus, nonne jam satis demonstrata dicamus? — Cl. Qui enim minus? et suffragamur his, quæ dixisti. — Ath. Sunt ea sane vehementius quodammodo dicta propter malorum hominum contentionis studium. hanc tamen ob causam, mi Clinia, contente sunt acta, ne forte rationibus vincentes libere facere posse putent mali quæ volunt, quæ scilicet quantaque et qualia de diis cogitant. hæc igitur acrius dicendi nobis studium attulerunt; qui si vel paululum profecimus ad persuadendum illis, ut se ipsos oderint, contrarios mores adament, bene nobis dixisse proœmium legum de impietate ferendarum videmur. — Cl. At sperandum; si minus, certe orationis genus non culpabit legislatorem. — Ath. Jam proœmium recte nobis excipiet oratio tanquam legum interpres impios omnes jubens relictis moribus suis transferre se ad pios. non obedientibus autem hæcce de impietate lex esto: Si quis pietatem violat verbis vel factis, qui intervenit prohibeto magistratibus indicium faciens, magistratuum autem qui primi resciverint, rem ad judicium his judicandis constitutum deferunto secundum leges; si quis autem magistratus re comperta secus facit, ipse impietatis reus esto leges ulcisci volenti. si quis autem condemnatus est, judicium singulis singulorum impie factis singulas pœnas constituito. vincula quidem utique parata omnibus sunto; sed cum tres sint in civitate carceres, unus communis plurimis circa focum, corporum plerumque asservandorum causa, item unus circa eorum, qui noctu conveniunt, conventum, a correctione nomen habentem, denique unus in media regione, qua desertus et quam maxime totus horridus est locus, pœnæ vocabulo aliquo denominatus, impii porro tribus de causis sint, quas ipsas pertractavimus, ex unaquaque autem earum duo originem ducant, sex erunt eaque digna quæ distinguantur peccantium in rebus divinis genera, nec parem nec similem pœnam requirentia. nam si cui deos omnino nullos esse putanti ingenium a natura datum est justum, hi et odium concipiunt in malos et quia injustitiam aversantur, neque talia facinora committere appetunt et homines non justos fugiunt, justos diligunt; quibus vero præter opinionem illam, qua omnia vacua esse diis opinantur, et intemperantiæ voluptatum dolorumque acciderunt et memoriæ adsunt validæ et acres discendi facultates, unum ambobus commune accidit quod deos non esse putant, sed ceteris hominibus nocendo alterum minus, alterum plus inferre detrimenti videtur. ille enim nimirum omni verborum licentia plenus est in deos et sacrificia et jurajuranda et ut irridens ceteros facile alios

τους ἀπεργάζοιτο δίκης μὴ τυγχάνων· ὁ δὲ δὴ δοξάζων d μὲν καθάπερ ἅτερος, εὐφυὴς δὲ ἐπικαλούμενος, δόλου δὲ καὶ ἐνέδρας πλήρης, ἐξ ὧν μάντεις τε κατασκευάζονται πολλοὶ καὶ περὶ πᾶσαν τὴν μαγγανείαν κεκινη- 5 μένοι. γίγνονται δὲ ἐξ αὐτῶν ἔστιν ὅτε καὶ τύραννοι καὶ δημηγόροι καὶ στρατηγοί, καὶ τελεταῖς δὲ ἰδίαις ἐπιβεβουλευκότες σοφιστῶν τε ἐπικαλουμένων μηχαναί. τούτων δὴ πολλὰ μὲν εἴδη γένοιτ' ἄν, τὰ δὲ νόμων ἄξια θέσεως δύο, ὧν τὸ μὲν εἰρωνικὸν οὐχ ἑνὸς οὐδὲ e 10 δυοῖν ἄξια θανάτοιν ἁμαρτάνον, τὸ δὲ νουθετήσεως ἅμα καὶ δεσμῶν δεόμενον. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ θεοὺς νομίζον ἀμελεῖν δύ' ἕτερα γεννᾷ καὶ τὸ παραιτητοὺς ἄλλα δύο. τούτων δὴ ταύτῃ διεστηκότων τοὺς μὲν ὑπ' ἀνοίας ἄνευ κάκης ὀργῆς τε καὶ ἤθους γεγενημένους εἰς τὸ σωφρο- 909 νιστήριον ὁ δικαστὴς τιθέμενος νόμῳ τιθέσθω μηδὲν a ἔλαττον ἐτῶν πέντε. ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ μηδεὶς τῶν πολιτῶν αὐτοῖς ἄλλος συγγιγνέσθω πλὴν οἱ τοῦ νυκτερινοῦ ξυλλόγου κοινωνοῦντες, ἐπὶ νουθετήσει τε καὶ τῇ τῆς ψυχῆς σωτηρίᾳ ὁμιλοῦντες. ὅταν δ' ὁ χρόνος 20 αὐτοῖς ἐξέλθῃ τῶν δεσμῶν, ἐὰν μὲν δοκῇ τις σωφρονεῖν αὐτῶν, οἰκείτω μετὰ τῶν σωφρόνων, ἐὰν δὲ μή, ὀφείλῃ δ' αὖθις τὴν τοιαύτην δίκην, θανάτῳ ζημιούσθω. ὅσοι δ' ἂν θηριώδεις γένωνται πρὸς τῷ θεοὺς μὴ νομίζειν ἢ ἀμελεῖς ἢ παραιτητοὺς εἶναι, καταφρονοῦντες δὲ τῶν b 25 ἀνθρώπων ψυχαγωγῶσι μὲν πολλοὺς τῶν ζώντων, τοὺς δὲ τεθνεῶτας φάσκοντες ψυχαγωγεῖν καὶ θεοὺς ὑπισχνούμενοι πείθειν, ὡς θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς καὶ ἐπῳδαῖς γοητεύοντες, ἰδιώτας τε καὶ ὅλας οἰκίας καὶ πόλεις χρημάτων χάριν ἐπιχειρῶσι κατ' ἄκρας ἐξαιρεῖν, τού- 30 των δὲ ὃς ἂν ὀφλὼν εἶναι δόξῃ, τιμάτω τὸ δικαστήριον αὐτῷ κατὰ νόμον δεδέσθαι μὲν ἐν τῷ τῶν μεσογείων δεσμωτηρίῳ, προσιέναι δὲ αὐτοῖς μηδένα ἐλεύθερον c μηδέποτε, τακτὴν δὲ ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων αὐτοὺς τροφὴν παρὰ τῶν οἰκετῶν λαμβάνειν. ἀποθανόντα δὲ 35 ἔξω τῶν ὁρίων ἐκβάλλειν ἄταφον· ἐὰν δέ τις ἐλεύθερος συνθάπτῃ, δίκας ἀσεβείας τῷ ἐθέλοντι λαγχάνειν ὑπεχέτω. παῖδας δὲ ἂν μὲν καταλίπῃ τῇ πόλει ἱκανούς, οἱ τῶν ὀρφανῶν ἐπιμελούμενοι καὶ τούτων ὡς ὄντων ὀρφανῶν ἐπιμελείσθων μηδὲν χεῖρον τῶν ἄλλων ἀπὸ τῆς 40 ἡμέρας, ἧς ἂν ὁ πατὴρ αὐτῶν ὄφλῃ τὴν δίκην. κοινὸν d δ' ἐπὶ τούτοις πᾶσι νόμον κεῖσθαι χρεών, ὃς ἐλάττω τε εἰς θεοὺς αὐτῶν τοὺς πολλοὺς ἔργῳ καὶ λόγῳ πλημμελεῖν ἂν ποιοῖ καὶ ἀνοήτους ἧττον γίγνεσθαι διὰ τὸ μὴ ἐξεῖναι θεοπολεῖν παρὰ νόμον. ἔστω γὰρ νόμος ὅδε τοῖς ξύμ- 45 πασι κείμενος ἁπλῶς· Ἱερὰ μηδὲ εἷς ἐν ἰδίαις οἰκίαις ἐκτήσθω. θύειν δ' ὅταν ἐπὶ νοῦν ἴῃ τινί, πρὸς τὰ δημόσια ἴτω θύσων καὶ τοῖς ἱερεῦσί τε καὶ ἱερείαις ἐγχειριζέτω τὰ θύματα, οἷς ἁγνεία τούτων ἐπιμελής· συνευξάσθω e δὲ αὐτός τε καὶ ὃς ἂν ἐθέλῃ μετ' αὐτοῦ ξυνεύχεσθαι. 50 ταῦτα δὲ γιγνόμενα τῶν τοιῶνδε χάριν ἔστω· ἱερὰ καὶ θεοὺς οὐ ῥᾴδιον ἱδρύεσθαι, μεγάλης δὲ διανοίας τινὸς ὀρθῶς δρᾶν τὸ τοιοῦτον, ἔθος τε γυναιξί τε δὴ διαφερόντως πάσαις καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι πάντῃ καὶ κινδυνεύουσι καὶ ἀποροῦσιν, ὅπῃ τις ἂν ἀπορῇ, καὶ τοὐναν-

tales reddit, si impune est; hic vero eadem sentiens, quæ alter, sed ingeniosus vocatus, sed fraude et insidiis refertus, ex quibus multi sortilegi et ad omne genus præstigiarum furiosi concinnantur. fiunt autem ex iis nonnunquam et tyranni et concionatores et imperatores, item privata initia moliti et sophistarum qui vocantur machinæ. horum igitur multa nimirum genera sunt, sed quibus leges ferantur digna duo, quorum alterum, quod simulatione utitur, non una nec duabus digna mortibus peccat, alterum admonitionem simul et vincula requirit. similiter vero id, quod deos sine cura esse putat, duo alia gignit, et quod exorabiles, altera duo. his igitur ita discretis eos, qui per dementiam sine voluntatis morumque malitia exstiterunt, in correctionis carcere judex lege locatos quinque minimum annos teneto. hoc vero tempore nullus alius civium aditum ad eos habeto præter nocturni conventus participes, qui admonendi et animi sanandi causa cum iis colloquantur. peracto autem vinculorum tempore, si quis eorum ad sanam mentem redisse videtur, vivito cum sanis: si minus, iterum ejusmodi judicio condemnatus morte punitor. qui vero præterquam quod deos non esse aut sine cura aut exorabiles esse putant, ferini exstiterint et homines despicientes multorum animos viventium ducunt, mortuorum vero ducere se ferentes et flectere deos promittentes, quippe quos sacrificiis et precibus et cantionibus obstringant, privatos et totas domos civitatesque pecuniæ causa funditus evertere conantur, horum igitur qui reus esse visus fuerit, ei judicium pœnam constituito secundum legem, ut vinculis teneatur in mediterraneorum carcere, neque ullus unquam liber ad eos accedat, et alimentum a legum custodibus definitum ut a servis accipiant. mortuum autem extra fines ejiciant insepultum; si quis autem liber sepulturam adjuvat, impietatis reus esto cuilibet in jus vocare volenti. liberos autem si relinquit civitati idoneos, orborum curatores etiam hos tanquam orbos curanto non secus, quam reliquos, inde ab eo die, quo pater eorum condemnatus fuerit. communem vero omnibus his impositam esse legem oportet, quæ ut et minus multa in deos plerique eorum re et verbo peccent efficiat et ut minus facile insipiant, cum præter legem sacris operari non liceat. lex enim simpliciter universis lata hæc esto: Sacra nemo in privatis ædibus habeto. cum vero in mentem alicui venit sacrificare, publica adito sacrificaturus et sacerdotibus maribus feminisque tradito hostias, quibus castimonia earum curæ est; et preces una facito cum ipse, tum quicunque cum eo una precari vult. hæc vero fieri his de causis necesse est: sacra deosque collocare non est facile, sed magni cujusdam intellectus recte id facere, et solent mulieres præcipue omnes et qui cujusvis generis morbis laborant quique in periculis et angustiis, quæcunque acciderint, versantur, et contra cum eis prosperi aliquid contigit,

τίον ὅταν εὐπορίας τινὸς λάβωνται, καθιεροῦν τε τὸ παρὸν ἀεὶ καὶ θυσίας εὔχεσθαι καὶ ἱδρύσεις ὑπισχνεῖ-
910 σθαι θεοῖς καὶ δαίμοσι καὶ παισὶ θεῶν, ἔν τε φάσμασιν a ἐγρηγορότας διὰ φόβους καὶ ἐν ὀνείροις, ὡς δ' αὔτως
5 ὄψεις πολλὰς ἀπομνημονεύοντας ἑκάσταισί τε αὐτῶν ἄκη ποιουμένους βωμοὺς καὶ ἱερὰ πάσας μὲν οἰκίας, πάσας δὲ κώμας ἔν τε καθαροῖς ἱδρυομένους ἐμπιπλάναι καὶ ὅπῃ τις ἔτυχε τῶν τοιούτων. ὧν ἕνεκα χρὴ πάντων ποιεῖν κατὰ τὸν νῦν λεγόμενον νόμον, πρὸς
10 τούτοις δὲ ἕνεκα τῶν ἀσεβούντων, ἵνα μὴ καὶ ταῦτα b κλέπτοντες πράξεσιν ἱερά τε καὶ βωμοὺς ἐν ἰδίαις οἰκίαις ἱδρυόμενοι λάθρα τοὺς θεοὺς ἵλεως οἰόμενοι ποιεῖν θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς εἰς ἄπειρον τὴν ἀδικίαν αὐξάνοντες αὑτοῖς τε ἐγκλήματα πρὸς θεῶν ποιῶνται
15 καὶ τοῖς ἐπιτρέπουσιν, οὖσιν αὐτῶν βελτίοσι, καὶ πᾶσα οὕτως ἡ πόλις ἀπολαύῃ τῶν ἀσεβῶν τρόπον τινὰ δικαίως. τὸν μὲν δὴ νομοθέτην ὁ θεὸς οὐ μέμψεται· κείσθω γὰρ νόμος οὗτος, μὴ κεκτῆσθαι θεῶν ἐν ἰδίαις c οἰκίαις ἱερά· τὸν δὲ φανέντα κεκτημένον ἕτερα καὶ ὀρ-
20 γιάζοντα πλὴν τὰ δημόσια, ἐὰν μὲν ἄδικον μηδὲν τῶν μεγάλων καὶ ἀνοσίων εἰργασμένος ἀνὴρ ἢ καὶ γυνὴ κεκτῆταί τις, ὁ μὲν αἰσθανόμενος καὶ εἰσαγγελλέτω τοῖς νομοφύλαξιν, οἱ δὲ προσταττόντων εἰς τὰ δημόσια ἀποφέρειν ἱερὰ τὰ ἴδια, μὴ πείθοντες δὲ ζη-
25 μιούντων, ἕως ἂν ἀπενεχθῇ· ἐὰν δέ τις ἀσεβήσας μὴ d παιδίων, ἀλλ' ἀνδρῶν ἀσέβημα ἀνοσίων γένηται φανερὸς, εἴτε ἐν ἰδίοις ἱδρυσάμενος εἴτ' ἐν δημοσίοις θύσας ἱερὰ θεοῖς οἱστισινοῦν, ὡς οὐ καθαρὸς ὢν θύων θανάτῳ ζημιούσθω. τὸ δὲ παιδίων ἢ μὴ κρίναντες οἱ νομοφύ-
30 λακες εἰς τὸ δικαστήριον οὕτως εἰσαγαγόντες τὴν τῆς ἀσεβείας δίκην τούτοις ἐπιτελούντων.

quicquid adest consecrare et sacrificia vovere et ædes statuasque diis et geniis et filiis deorum polliceri, item inter ostenta vigilantes et in somniis perterriti similiterque visa multa recordantes et singulis eorum remedia aras et sacra sibi comparantes omnes domos omnesque vicos et puris locis implere et ubicunque fors tulerit. quarum rerum omnium causa secundum legem, quæ modo dicta est, agi oportet, præterea vero impiorum causa, ne hæc quoque furtivis actionibus usurpantes sacra et aras in privatis ædibus collocent et dum deos clam sacrificiis precibusque placare se putant, in infinitum augenda injustitia et sibi culpam a diis exprobrandam contrahant et iis, qui illa concedunt, qui meliores sunt ipsis, atque ita universa civitas jure quodammodo malum trahat ab impiis. jam legislatorem quidem deus non reprehendet; lata enim esto hæc lex, ne quis deorum sacra in privatis ædibus habeat; quem vero habere alia et cerimoniis obire præter publica compertum fuerit, si injusto facinore nullo magno et impio commisso vir mulierve ea habet, eum qui animadvertit, idem indicato legum custodibus, hique in publica deferre sacra privata jubento et non obedientem multanto, quoad fuerint delata; si quis vero impii non puerorum, sed virorum impiorum facinoris manifestus est factus, sive in privatis, quæ collocaverit, sive in publicis oblato diis quibuslibet sacrificio, is ut impurus sacrificans morte punitor. utrum autem puerorum, an non sit, legum custodes judicanto, deinde impietatis nomine hos in judicium vocatos reos peragunto.

ΛΟΓΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ.

913 Τὸ δὴ μετὰ ταῦτ' εἴη ξυμβολαίων ἂν πρὸς ἀλλήλους a ἡμῖν δεόμενα προσηκούσης τάξεως. ἁπλοῦν γέ ἐστί που τό γε τοιοῦτον· μήτε οὖν τις τῶν ἐμῶν χρημάτων
35 ἅπτοιτο εἰς δύναμιν μηδ' αὖ κινήσειε μηδὲ τὸ βραχύτατον ἐμὲ μηδαμῇ μηδαμῶς πείθων, κατὰ ταὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ περὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐγὼ δρῴην, νοῦν ἔχων ἔμφρονα. θησαυρὸν δὴ λέγωμεν πρῶτον τῶν τοιούτων, ὅν τις αὑτῷ καὶ τοῖς αὑτοῦ κειμήλιον ἔθετο μὴ τῶν
40 ἐμῶν ὢν πατρῴων, μήθ' εὑρεῖν ποτὲ θεοῖς εὐξαίμην b μήθ' εὑρὼν κινήσαιμι μηδ' αὖ τοῖς θεοῖς λεγομένοις μάντεσιν ἀνακοινώσαιμι τοῖς ἁμωσγέπως μοι ξυμβουλεύουσιν ἀνελεῖν τὴν γῇ παρακαταθήκην. οὐ γάρ ποτε τοσοῦτον εἰς χρημάτων ὠφεληθείην ἂν κτῆσιν ἀνελὼν,
45 ὅσον εἰς ὄγκον πρὸς ἀρετὴν ψυχῆς καὶ τὸ δίκαιον ἐπιδιδοίην ἂν μὴ ἀνελόμενος, κτῆμα ἀντὶ κτήματος ἄμεινον ἐν ἀμείνονι κτησάμενος, δίκην ἐν τῇ ψυχῇ πλούτου προτιμήσας ἐν οὐσίᾳ κεκτῆσθαι πρότερον. ἐπὶ πολλοῖς γὰρ δὴ λεγόμενον εὖ τὸ μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα καὶ περὶ

LIBER UNDECIMUS.

Jam deinceps necessarium nobis erit ut mutua commercia convenienter ordinemus. simplex quidem, opinor, hoc est: neque igitur mea quisquam attingat, quod fieri potest, aut vel minimum, nisi aliqua ratione persuadere mihi poterit, moveat, et ego hoc eodem modo faciam, si sana mente sim, in iis, quæ aliorum sunt. thesaurum igitur, ut hunc primum ex numero horum dicamus, quem sibi suisque repositum condidit aliquis, qui non est unus meorum majorum, neque ut inveniam deos unquam oraverim neque inventum moverim aut ad sortilegos, qui vocantur, rettulerim, qui uno alterove modo terræ concreditum tollere me jubent. nunquam enim tantum ad opum possessionem juvabor sublato, quantum amplitudine ad virtutem animi et ad justum proficiam non sublato, cum rem pro re meliorem in meliori possedero, justitiæ in animo pluris, quam divitiarum in opibus æstimandam possessionem arbitratus. in multis enim recte dictum illud de non movendis quæ moveri nefas, etiam de hoc tanquam de

τούτου λέγοιτ' ἂν ὡς ἑνὸς ἐκείνων ὄντος. πείθεσθαι δὲ c
χρὴ καὶ τοῖς περὶ ταῦτα λεγομένοις μύθοις, ὡς εἰς
παίδων γενεὰν οὐ ξύμφορα τὰ τοιαῦτα. ὃς δ' ἂν παί-
δων τε ἀκηδὴς γένηται καὶ τοῦ θέντος τὸν νόμον ἀμε-
5 λήσας ἃ μήτε αὐτὸς κατέθετο μήτε αὖ πατέρων τις
πατήρ, μὴ πείσας τὸν θέμενον ἀνέληται, κάλλιστον
νόμων διαφθείρων καὶ ἁπλούστατον καὶ οὐδαμῇ ἀγεν-
νοῦς ἀνδρὸς νομοθέτημα, ὃς εἶπεν, ἃ μὴ κατέθου, μὴ
ἀνέλῃ, τούτοιν δυοῖν νομοθέταιν καταφρονήσαντα καὶ d
10 ἀνελόμενον οὔ τι σμικρὸν, ὃ μὴ κατέθετο αὐτὸς, πλῆ-
θος δ' ἔστιν ὅτε θησαυροῦ παμμέγεθες τί χρὴ πάσχειν
ὑπὸ μὲν δὴ θεῶν, ὁ θεὸς οἶδεν· ὁ δὲ κατιδὼν πρῶτος
ἀγγελλέτω, ἐὰν μὲν ἐν ἄστει γίγνηται τὸ τοιοῦτον, τοῖς
ἀστυνόμοις, ἐὰν δὲ τῆς πόλεως ἐν ἀγορᾷ που, τοῖσιν
914 ἀγορανόμοις, ἐὰν δὲ τῆς ἄλλης χώρας, ἀγρονόμοις τε a
καὶ τοῖς τούτων ἄρχουσι δηλωσάτω. δηλωθέντων δὲ ἡ
πόλις εἰς Δελφοὺς πεμπέτω· ὅτι δ' ἂν ὁ θεὸς ἀναιρῇ
περί τε τῶν χρημάτων καὶ τοῦ κινήσαντος, τοῦτο ἡ πό-
λις ὑπηρετοῦσα ταῖς μαντείαις δράτω τοῦ θεοῦ. καὶ ἐὰν
20 μὲν ἐλεύθερος ὁ μηνύσας ᾖ, δόξαν ἀρετῆς κεκτήσθω,
μὴ μηνύσας δὲ κακίας· δοῦλος δὲ ἐὰν ᾖ, μηνύσας μὲν
ἐλεύθερος ὑπὸ τῆς πόλεως ὀρθῶς γίγνοιτ' ἂν ἀποδιδού-
σης τῷ δεσπότῃ τὴν τιμὴν, μὴ μηνύων δὲ θανάτῳ ζη-
μιούσθω. τούτῳ δ' ἑπόμενον ἑξῆς ἂν γίγνοιτο] τὸ περὶ b
25 σμικρὰ καὶ μεγάλα ταὐτὸν τοῦτο νόμιμον ξυνακολου-
θεῖν. ἄν τις τῶν αὑτοῦ τι καταλείπῃ που ἑκὼν εἴτε
ἄκων, ὁ προστυγχάνων ἐάτω κεῖσθαι νομίζων φυλάττειν
ἐνοδίαν δαίμονα τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ νόμου τῇ θεῷ κα-
θιερωμένα. ἂν δὲ παρὰ ταῦτά τις ἀπειθῶν ἀναιρού-
30 μενος οἴκαδε φέρῃ, ἂν μὲν σμικρᾶς τιμῆς ἄξιον ὢν
δοῦλος, ὑπὸ τοῦ προστυγχάνοντος μὴ ἔλαττον τριά-
κονταέτους πολλὰς πληγὰς μαστιγούσθω· ἐὰν δέ τις
ἐλεύθερος, πρὸς τῷ ἀνελεύθερος εἶναι δοκεῖν καὶ ἀκοι- c
νώνητος νόμων δεκαπλάσιον τῆς τιμῆς τοῦ κινηθέντος
35 ἀποτινέτω τῷ καταλιπόντι. ἐὰν δέ τις ἐπαιτιᾶται τῶν
αὑτοῦ χρημάτων ἔχειν τινὰ πλέον ἢ καὶ σμικρότερον,
ὁ δὲ ὁμολογῇ μὲν ἔχειν, μὴ τὸ ἐκείνου δὲ, ἂν μὲν ἀπο-
γεγραμμένον ᾖ παρὰ τοῖς ἄρχουσι τὸ κτῆμα κατὰ νό-
μον, τὸν ἔχοντα καλείσθω πρὸς τὴν ἀρχὴν, ὁ δὲ καθι-
40 στάτω. γενομένου δὲ ἐμφανοῦς ἐὰν ἐν τοῖς γράμμασιν
ἀπογεγραμμένον φαίνηται ποτέρου τῶν ἀμφισβητούν-
των, ἔχων οὗτος ἀπίτω· ἐὰν δέ τινος ἄλλου τῶν μὴ d
παρόντων, ὁπότερος ἂν παράσχῃ τὸν ἐγγυητὴν ἀξιό-
χρεων, ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος ὡς παραδώσων ἐκείνῳ κατὰ
45 τὴν ἐκείνου [ἀφαίρεσιν ἀφαιρείσθω. ἐὰν δὲ παρὰ τοῖς
ἄρχουσι τὸ ἀμφισβητούμενον μὴ ἀπογεγραμμένον ᾖ,
κείσθω μὲν μέχρι δίκης παρὰ τρισὶ τῶν ἀρχόντων τοῖς
πρεσβυτάτοις· ἐὰν δὲ τὸ μεσεγγυωθὲν θρέμμα ᾖ, τὸν
νικηθέντα περὶ αὐτοῦ δίκῃ τὴν τροφὴν ἐκτίνειν τοῖς
50 ἄρχουσι· τὴν δὲ κρίσιν διαδικάζειν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν e
τοὺς ἄρχοντας. Ἀγέτω τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον ὁ βουλόμενος,
ἐὰν ἔμφρων ᾖ, χρησόμενος ὅτι ἂν ἐθέλῃ τῶν ὁπόσα
ὅσια· ἀγέτω δὲ καὶ ὑπὲρ ἄλλου τῶν οἰκείων ἢ φίλων
τὸν ἀφεστῶτα ἐπὶ σωτηρίᾳ. ἐὰν δέ τις ἀφαιρῆταί τινα

uno illorum dicetur. præterea fabulis, quæ de his feruntur, credendum est ad liberorum progeniem talia non conducere. qui vero nihil curaverit liberos et legis illius latore neglecto quæ neque ipse neque patrum ipsius pater deposuit, neque eo, qui posuit, permittente sustulerit, pulcherrimam legum et simplicissimam atque haud ignobilis viri præscriptum, qui dixit, quæ non deposuisti, ea ne tollas, pessumdans, quanam hunc pœna duobus his legislatoribus contemptis et sublato non parvo quodam ab ipso non deposito, sed permagno interdum thesauri pondere affici a diis oporteat, novit deus. qui vero primus viderit, si in urbe tale quid accidit, urbis magistris nuntiato, sin urbis in foro alicubi, fori magistris, si in reliqua regione, agrorum magistris et horum præfectis indicato. facto autem indicio Delphos mittito civitas, et quicquid deus edicit de pecunia deque eo, qui pecuniam movit, id civitas ministrans oraculis divinis exsequitor. et si liber est qui indicium fecit, virtutis existimationem paratam habeto, si minus fecit, pravitatis. servus vero, si fecit indicium, in libertatem recte vindicabitur a civitate pretium domino solvente, si non facit, morte punitor. huic autem proximum deinceps est ut ad parva æque ac magna idem hoc legitime institutum adhibeatur. si quis suorum aliquid relinquit alicubi volens vel invitus, inveniens jacere sinito talia viale numen custodire ut a lege consecrata deæ existimans. sin contra aliquis non obediens sublatum domum aufert, si res parvi pretii et auferens servus est, ab interveniente non minus triginta annos nato multis verberibus cæditor, sin liber, præterquam quod illiberalis et legum communionis expers esse existimabitur, decemplex rei amotæ pretium rependito ei, qui reliquerit. si quis autem rerum suarum aliquid amplius vel minus habere aliquem criminatur, isque habere fatetur, sed non quod illius sit, si ea res secundum legem perscripta est apud magistratus, habentem ad magistratum vocato, vocatus vero sistito. in conspectum autem adducta re si in tabulis alteriusutrius litigantium perscripta apparet, is tenens eam discedito. sin autem in alius cujusdam absentis, uter vadem locupletem præbuerit, is pro absente ut illi traditurus ex illius jure abducendi secum abducito. si vero id, de quo controversia est, apud magistratus perscriptum non est, usque ad judicium depositum esto apud tres magistratus natu maximos, et si depositum animal est, is, qui in eo judicio victus fuerit, alimentum rependat magistratibus; litem vero intra triduum dijudicent magistratus. Servum suum ducito qui volet, si sana mente est, et eo faciat quod volet, quod quidem facere fas sit; ducito vero etiam pro alio ex necessariis vel amicis eum, qui aufugit, hoc consilio, ut asservet. si quis autem in libertatem abducit aliquem, qui

εἰς ἐλευθερίαν ὡς δοῦλον ἀγόμενον, μεθιέτω μὲν ὁ ἄγων, ὁ δὲ ἀφαιρούμενος ἐγγυητὰς τρεῖς ἀξιόχρεως καταστήσας οὕτως ἀφαιρείσθω κατὰ ταῦτα, ἄλλως δὲ μή. ἐὰν δὲ παρὰ ταῦτά τις ἀφαιρῆται, τῶν βιαίων 915 a ἔνοχος ἔστω καὶ ἁλοὺς τὴν διπλασίαν τοῦ ἐπιγραφέντος βλάβους τῷ ἀφαιρεθέντι τινέτω. ἀγέτω δὲ καὶ τὸν ἀπελεύθερον, ἐάν τις μὴ θεραπεύῃ τοὺς ἀπελευθερώσαντας ἢ μὴ ἱκανῶς. θεραπεία δὲ φοιτᾷν τρὶς τοῦ μηνὸς τὸν ἀπελευθερωθέντα πρὸς τὴν τοῦ ἀπελευθερώσαντος ἑστίαν, ἐπαγγελλόμενον ὅτι χρὴ δρᾷν τῶν δικαίων καὶ ἅμα δυνατῶν, καὶ περὶ γάμου ποιεῖν ὅτιπερ ἂν ξυνδοκῇ τῷ γενομένῳ δεσπότῃ. πλουτεῖν δὲ τοῦ ἀπελευθερώσαντος μὴ ἐξεῖναι μᾶλλον· τὸ δὲ πλέον γιγνέσθω b τοῦ δεσπότου. μὴ πλείω δὲ εἴκοσιν ἐτῶν μένειν τὸν ἀφεθέντα, ἀλλὰ καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ξένους ἀπιέναι λαβόντα τὴν αὑτοῦ πᾶσαν οὐσίαν, ἐὰν μὴ πείσῃ τούς τε ἄρχοντας καὶ τὸν ἀπελευθερώσαντα. ἐὰν δὲ τῷ ἀπελευθερωθέντι καὶ τῶν ἄλλων τῶν ξένων οὐσία πλείων γίγνηται τοῦ τρίτου μεγέθει τιμήματος, ᾗ ἂν τοῦτο ἡμέρᾳ γένηται, τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας λαβὼν ἀπίτω τὰ ἑαυτοῦ, καὶ μηδεμία τῆς μονῆς παραίτησις ἔτι τούτῳ παρ' ἀρχόντων γιγνέσθω. c ἐὰν δέ τις ἀπειθῶν τούτοις εἰσαχθεὶς εἰς δικαστήριον ὄφλῃ, θανάτῳ τε ζημιούσθω καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ γιγνέσθω δημόσια. δίκαι δ' ἔστωσαν τούτων ἐν ταῖς φυλετικαῖσι δίκαις, ἐὰν μὴ πρότερον ἐν γείτοσιν ἢ ἐν αἱρετοῖσι δικασταῖς ἀπαλλάττωνται πρὸς ἀλλήλους τῶν ἐγκλημάτων. ἐὰν δὲ ὡς αὑτοῦ ἐφάπτηται ζῴου καὶ ὁτουοῦν ἤ τινος ἑτέρου τῶν αὑτοῦ χρημάτων, ἀνα-γέτω μὲν ὁ ἔχων εἰς πρατῆρα ἢ τὸν δόντα ἀξιόχρεών d τε καὶ ἔνδικον ἤ τινι τρόπῳ παραδόντα ἄλλῳ κυρίως, εἰς μὲν πολίτην ἢ καὶ μέτοικον τῶν ἐν τῇ πόλει ἡμερῶν τριάκοντα, εἰς δὲ ξενικὴν παράδοσιν πέντε μηνῶν, ἧς μέσος ὁ μήν, ἐν ᾧ τρέπεται θερινὸς ἥλιος εἰς τὰ χειμερινά. ὅσα δὲ διά τινος ὠνῆς ἢ καὶ πράσεως ἀλλάττηταί τις ἕτερος ἄλλῳ, διδόντα ἐν χώρᾳ τῇ τεταγμένῃ ἑκάστοις κατ' ἀγορὰν καὶ δεχόμενον ἐν τῷ παραχρῆμα τιμὴν οὕτως ἀλλάττεσθαι, ἄλλοθι δὲ μηδαμοῦ μηδ' ἐπὶ ἀναβολῇ πρᾶσιν μηδὲ ὠνὴν ποιεῖσθαι μηδενός. ἐὰν δὲ e ἄλλως ἢ ἐν ἄλλοις τόποις ὁτιοῦν ἀνθ' ὁτουοῦν διαμείβηται ἕτερος ἄλλῳ, πιστεύων πρὸς ὃν ἂν ἀλλάττηται, ποιείτω ταῦτα ὡς οὐκ οὐσῶν δικῶν κατὰ νόμον περὶ τῶν μὴ πραθέντων κατὰ τὰ νῦν λεγόμενα. ἐράνων δὲ πέρι, τὸν βουλόμενον ἐρανίζειν φίλον παρὰ φίλοις· ἐὰν δέ τις διαφορὰ γίγνηται περὶ τῆς ἐρανίσεως, οὕτω πράττειν, ὡς δικῶν μηδενὶ τούτων μηδαμῶς ἐσομένων. ὃς δ' ἂν ἀποδόμενος τιμήν του λάβῃ μὴ ἔλαττω δραχμῶν πεντήκοντα, παραμενέτω κατὰ πόλιν ἐξ ἀνάγκης 916 a δέκα ἡμέρας, ὁ δὲ πριάμενος ἴστω τὴν οἰκίαν τὴν τοῦ ἀποδομένου, τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐγκλημάτων εἰωθότων γίγνεσθαι χάριν καὶ τῶν ἀναγωγῶν τῶν κατὰ νόμους ἕνεκα. ἡ δὲ κατὰ νόμους ἀναγωγὴ καὶ μὴ τῇδε ἔστω· ἐάν τις ἀνδράποδον ἀποδῶται κάμνον φθόῃ ἢ λιθῶν ἢ στραγγουριῶν ἢ τῇ καλουμένῃ ἱερᾷ νόσῳ ἢ

ut servus ducitur, dimittito eum ducens, abducens autem vadibus tribus datis locupletibus ita, si hoc fecerit, abducito, aliter ne abducat. sin contra aliquis abducit, violentiæ reus esto et convictus duplum damni constituti pendito ei, a quo abduxerit. ducito vero etiam libertum, si quis eos, qui liberaverunt, non observat vel non satis observat. observantiæ autem est ut ter quot mensibus liberatus domum adeat ejus, qui liberavit, et quod opus sit facturum se ostendat, quod justum et simul facultatis suæ sit, et in uxore ducenda ut consensu utatur ejus, qui dominus ipsius fuit. opibus autem magis, quam eum qui liberavit, instructum esse nefas esto, et quod superat, domino addicitor. neque vero amplius viginti annis maneat manumissus, sed ita ut reliqui peregrini abeat cum omni re familiari, nisi persuaserit magistratibus et ei, qui liberavit. si vero liberati vel etiam reliquorum peregrinorum res familiaris tertium magnitudine censum superare cœpit, quo die id factum fuerit, ab eo die intra tricesimum abito cum opibus suis, neque amplius ei a magistratibus deprecari mansionem conceditor. si quis autem his non obediens adductus in judicium condemnatus est, et morte punitor et bona ejus publicantor. judicia autem his de rebus inter tribuum judicia sunto, nisi prius apud vicinos vel apud electos judices mutuis criminibus solvantur. si quis autem sibi tanquam suum asserit animal alicujus vel aliud quid ejus bonorum, is, qui habet, redhibeto venditori vel ei, qui dedit certa fide et jure vel alio quodam modo tradidit legitime, civi quidem vel inquilino domicilium in civitate habenti intra dies triginta, peregrino autem si traditum redhibetur, intra quinque menses ita, ut redhibitionis medius mensis is sit, quo sol æstivus ad brumam convertitur. quæ vero cunque emptione aliqua vel venditione alius cum alio commutat, ea dans loco singulis constituto in foro et statim pretium accipiens commutet, alio vero loco nullo neque cum dilatione quicquam vendatur aut ematur. sin aliter aliisve in locis quippiam cum quopiam permutat alius cum alio, fidem habens ei, quocum permutat, facito ita, ut ex lege nullam dari sciat actionem de iis, quæ aliter ac nunc dictum est, vendita fuerint. quod autem ad collationes attinet, qui volet stipem colligat amicus apud amicos; si vero controversia oritur de collatione, ita agant, ut qui nullam omnino de his actionem sint habituri. qui autem venditæ rei alicujus pretium acceperit non minus quinquaginta drachmis, decem dies necessario in civitate remaneto, emptor vero domum scito ejus qui vendidit, criminum causa his de rebus inferri solitorum et redhibitionem legitimarum gratia. legitimæ autem redhibitionis et non redhibitionis ratio hæc esto : si quis mancipium vendidit tabe laborans vel calculo vel stranguria vel morbo sacro qui vocatur, vel

καὶ ἑτέρῳ τινὶ ἀδήλῳ τοῖς πολλοῖς νοσήματι μακρῷ καὶ δυσιάτῳ κατὰ τὸ σῶμα ἢ κατὰ τὴν διάνοιαν, ἐὰν μὲν ἰατρῷ τις ἢ γυμναστῇ, μὴ ἀναγωγῆς ἔστω τούτῳ πρὸς τὸν τοιοῦτον τυγχάνειν, μηδ' ἐὰν τἀληθές τις b
5 προειπὼν ἀποδῶταί τῳ· ἐὰν δέ τις ἰδιώτῃ τι τῶν τοιούτων ἀποδῶται δημιουργὸς, ὁ πριάμενος ἐντὸς ἑξμήνου ἀναγέτω, πλὴν τῆς ἱερᾶς· ταύτης δ' ἐντὸς ἐνιαυτοῦ τὴν ἀναγωγὴν ἐξέστω ποιεῖσθαι τῆς νόσου. διαδικαζέσθω δὲ ἔν τισι τῶν ἰατρῶν, οὓς ἂν κοινῇ προβαλόμε-
10 νοι ἕλωνται· τὸν δὲ ὀφλόντα τὴν δίκην διπλάσιον ἀποτίνειν τῆς τιμῆς, ἧς ἂν ἀποδῶται. ἐὰν δὲ ἰδιώτῃ τις ἰδιώτης, ἀναγωγὴν μὲν εἶναι, καθάπερ καὶ τοῖς c πρόσθεν ἐῤῥήθη, καὶ τὴν διαδικασίαν, ὁ δὲ ὀφλὼν τὴν τιμὴν ἁπλῆν ἀποτινέτω. ἐὰν δὲ ἀνδροφόνον ἀποδῶταί
15 τίς τινι εἰδότι μὲν εἰδὼς, μὴ τυγχανέτω ἀναγωγῆς τοῦ τοιούτου τῆς πράσεως, μὴ δὲ εἰδότι τὴν μὲν ἀναγωγὴν εἶναι τότε, ὅταν τις αἴσθηται τῶν πριαμένων, ἐν πέντε δὲ τῶν νομοφυλάκων τοῖς νεωτάτοις εἶναι τὴν κρίσιν, εἰδὼς δὲ ἂν κριθῇ, τάς τε οἰκίας τοῦ πριαμένου καθη-
20 ράτω κατὰ τὸν τῶν ἐξηγητῶν νόμον, τῆς τιμῆς τε ἀποδότω τῷ πριαμένῳ τριπλάσιον. ὁ δὲ ἀλλαττόμενος ἢ d νόμισμα ἀντὶ νομίσματος ἢ καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ὁτιοῦν ἢ καὶ μὴ ζῴων ἀκίβδηλον πᾶν διδότω καὶ δεχέσθω τῷ νόμῳ ξυνεπόμενος. προοίμιον δὲ καθάπερ ἄλλων νόμων
25 δεξώμεθα καὶ περὶ ὅλης ταύτης τῆς κάκης. κιβδηλείαν δὲ χρὴ πάντα ἄνδρα διανοηθῆναι καὶ ψεῦδος καὶ ἀπάτην ὡς ἕν τι γένος ὂν, τοῦτο, ᾧ τὴν φήμην ἐπιφέρειν εἰώθασιν οἱ πολλοὶ κακῶς λέγοντες, ὡς ἐν καιρῷ γιγνόμενον ἑκάστοτε τὸ τοιοῦτον πολλάκις ἂν ὀρθῶς ἔχοι·
30 τὸν καιρὸν δὲ καὶ ὅπου καὶ ὁπότε, ἀτάκτως καὶ ἀορί- e στως ἐῶντες τῇ λέξει ταύτῃ πολλὰ ζημιοῦνταί τε καὶ ζημιοῦσιν ἑτέρους. νομοθέτῃ δὲ οὐκ ἐγχωρεῖ τοῦτο ἀόριστον ἐᾶν, ἀλλὰ ἢ μείζους ἢ ἐλάττους ὅρους ἀεὶ δεῖ διασαφεῖν. καὶ δὴ καὶ νῦν ὡρίσθω. ψεῦδος μηδεὶς μη-
35 δὲν μηδ' ἀπάτην μηδέ τι κίβδηλον γένος ἐπικαλούμενος θεῶν μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ πράξειν ὁ μὴ θεομισέ-
917 στατος ἔσεσθαι μέλλων. οὗτος δ' ἐστὶν ὃς ἂν ὅρκους a ὀμνὺς ψευδεῖς μηδὲν φροντίζῃ θεῶν, δεύτερος δὲ ὃς ἂν ἐναντίον τῶν κρειττόνων αὐτοῦ ψεύδηται. κρείττους δὲ
40 οἱ ἀμείνους τῶν χειρόνων πρεσβῦταί τε ὡς ἐπὶ τὸ πᾶν εἰπεῖν τῶν νέων· διὸ καὶ γονεῖς κρείττους ἐκγόνων καὶ ἄνδρες δὴ γυναικῶν καὶ παίδων ἄρχοντές τε ἀρχομένων· οὓς αἰδεῖσθαι πᾶσι πάντας πρέπον ἂν εἴη ἐν ἄλλῃ τε ἀρχῇ πάσῃ καὶ ἐν ταῖς πολιτικαῖς δὴ μάλιστα ἀρ-
45 χαῖς, ὅθεν ὁ νῦν παρὼν ἡμῖν λόγος ἐλήλυθε. πᾶς γὰρ τῶν κατ' ἀγορὰν ὁ κιβδηλεύων τι ψεύδεται καὶ ἀπατᾷ b καὶ τοὺς θεοὺς παρακαλῶν ἐπόμνυσιν ἐν τοῖς τῶν ἀγορανόμων νόμοισί τε καὶ φυλακτηρίοις οὔτε ἀνθρώπους αἰδούμενος οὔτε θεοὺς σεβόμενος. πάντως μὲν δὴ καλὸν
50 ἐπιτήδευμα θεῶν ὀνόματα μὴ χραίνειν ῥᾳδίως ἔχοντα ὡς ἔχουσιν ἡμῶν ἑκάστοτε τὰ πολλὰ οἱ πλεῖστοι καθαρότητός τε καὶ ἁγνείας τὰ περὶ τοὺς θεούς· εἰ δ' οὖν μὴ πείθοιτο, ὅδε νόμος· Ὁ πωλῶν ὁτιοῦν ἐν ἀγορᾷ μηδέποτε δύο εἴπῃ τιμὰς ὧν ἂν πωλῇ, ἁπλῆν δὲ εἰπὼν, ἂν c

alio quopiam plerisque occulto corporis vel mentis morbo diuturno et ad sanandum difficili, si medico vendidit vel exercitationum magistro, nulla ei erga hunc redhibitio esto, neque si verum prædicens cuipiam vendidit. si vero artis imperito peritus aliquis vendidit hujusmodi aliquem, emptor intra sex menses redhibeto, excepto sacro: hujus vero morbi intra annum redhibitio concessa esto. litis autem disceptatio penes medicos esto, quos communiter designatos elegerint; condemnatus vero duplum dependito pretii, quo vendiderit. si quis autem imperito imperitus, redhibitio quidem eadem sit, quæ prioribus dicta est, et disceptatio, condemnatus vero simplex pretium dependito. si quis autem homicidam vendidit alicui scienti sciens, nulla ei redhibitio ejusmodi venditi esto, sin inscio, esto redhibitio tum, cum aliquis emptorum senserit, et judicium penes quinque legum custodes natu minimos esto, et si scisse judicatus est, et domos emptoris purgato secundum interpretum legem, et pretii reddito emptori triplum. commutans autem vel nummum nummo vel reliquorum animantium vel non animantium aliquid omnia sincera dato et accipito legi obsequens. prooemium vero ut aliarum legum accipiamus etiam de hac pravitate universa. adulterationem autem quivis et mendacium ac fraudem ad idem genus referre debet, illud, de quo famam efficere vulgus solet male prædicans, si opportune horum quidque fiat, sæpe recte habere; opportunitatem vero et ubi et quando, inordinate et infinite relinquentes hac prædicatione multum detrimenti et patiuntur et inferunt aliis. legislatori autem non licet hoc infinitum relinquere, sed fines eum vel latiores vel angustiores semper clare significare oportet. itaque etiam nunc finitum esto. mendacium nemo ullum nec fraudem nec adulterini quicquam deorum genus invocans nec verbo nec re committat, nisi summo diis odio esse velit. hic vero est qui peierans nihil curat deos, secundus autem qui coram superioribus se mentitur. superiores autem meliores sunt deterioribus et senes, si in universum dicatur, juvenibus; quamobrem et parentes superiores sunt liberis et viri utique mulieribus puerisque et imperantes iis, qui imperio subjecti sunt; quos omnes revereri convenit omnibus cum in ceteris imperiis, tum vero maxime in civilibus, unde hæc, quæ nunc nobis adest, oratio venit. quisquis enim in foro versantium adulterat aliquid, mentitur et fraudat et sub legibus et intra præsidia fori magistrorum deos invocans adjurat nec reverens homines nec venerans deos. jam omnino quidem pulchrum institutum est deorum nomina non temere polluere tam pure casteque, quam plurimi nostrûm plerumque solent, in rebus ad deos pertinentibus sese habentem; lex autem, si tamen non obsequatur, hæcce: Vendens aliquid in foro ne unquam duo pretia dicat eorum, quæ vendit, sed simplice

μὴ τυγχάνῃ ταύτης, ἀποφέρων ὀρθῶς ἂν ἀποφέροι πάλιν καὶ ταύτης τῆς ἡμέρας μὴ τιμήσῃ πλέονος μηδὲ ἐλάττονος· ἔπαινος δὲ ὅρκος τε περὶ παντὸς τοῦ πωλουμένου ἀπέστω. ἐὰν δέ τις ἀπειθῇ τούτοις, ὁ παρατυγχάνων τῶν ἀστῶν, μὴ ἔλαττον, ἢ τριάκοντα γεγονὼς ἔτη, κολάζων μὲν τὸν ὀμνύντα ἀνατεὶ τυπτέτω τις, ἀφροντιστῶν δὲ καὶ ἀπειθῶν ἔνοχος ἔστω ψόγῳ προδοσίας τῶν νόμων. τὸν δὲ δὴ κίβδηλόν τι πωλοῦντα καὶ μὴ δυνάμενον τοῖς νῦν πείθεσθαι λόγοις ὁ προστυγχάνων d τῶν γιγνωσκόντων, δυνατὸς ὢν ἐξελέγχειν, ἐναντίον ἐλέγξας τῶν ἀρχόντων, ὁ μὲν δοῦλος φερέσθω τὸ κιβδηλευθὲν καὶ ὁ μέτοικος, ὁ δὲ πολίτης μὴ ἐλέγχων μὲν ὡς ἀποστερῶν τοὺς θεοὺς κακὸς ἀγορευέσθω, ἐλέγξας δὲ ἀναθέτω τοῖς τὴν ἀγορὰν ἔχουσι θεοῖς. ὁ δὲ δὴ φανερὸς γενόμενός τι πωλῶν τοιοῦτον πρὸς τῷ στερηθῆναι τοῦ κιβδηλευθέντος, ὁπόσης ἂν τιμῆς ἀξιώσῃ τὸ πωλούμενον, κατὰ δραχμὴν ἑκάστην τῇ μάστιγι τυπτέσθω πληγὰς ὑπὸ κήρυκος ἐν τῇ ἀγορᾷ, κηρύξαντος ὧν ἕνεκα e μέλλει τύπτεσθαι. τὰ δὲ κιβδηλεύματά τε καὶ κακουργίας τῶν πωλούντων οἵ τε ἀγορανόμοι καὶ οἱ νομοφύλακες πυθόμενοι τῶν ἐμπείρων περὶ ἕκαστα ἀναγραψάντων ἅ τε χρὴ ποιεῖν τὸν πωλοῦντα καὶ ἃ μή, καὶ πρόσθε τοῦ ἀγορανομίου θέντων ἐν στήλῃ γράψαντες νόμους εἶναι τοῖς περὶ τὴν τῆς ἀγορᾶς χρείαν μηνυτὰς 918 a σαφεῖς. τὰ δὲ περὶ τῶν ἀστυνόμων ἐν τοῖς πρόσθεν ἱκανῶς εἴρηται· ἐὰν δέ τι προσδεῖν δοκῇ, νομοφύλαξιν ἐπανακοινώσαντες καὶ γράψαντες τὸ δοκοῦν ἐκλιπεῖν εἰς ἀστυνόμιον θέντων ἐν στήλῃ τά τε πρῶτα καὶ τὰ δεύτερα τεθέντα αὐτοῖσι τῆς ἀρχῆς νόμιμα. Κιβδήλοις δ' ἐπιτηδεύμασιν ἕπεται κατὰ πόδα καπηλείας ἐπιτηδεύματα. ταύτης δὲ πέρι ξυμπάσης συμβουλὴν πρῶτον δόντες καὶ λόγον ἐπ' αὐτῇ νόμον ὕστερον ἐπιθώμεθα. καπηλεία γὰρ κατὰ πόλιν πᾶσα γέγονεν οὐ βλάβης b ἕνεκα τό γε κατὰ φύσιν, πᾶν δὲ τοὐναντίον. πῶς γὰρ οὐκ εὐεργέτης πᾶς, ὃς ἂν οὐσίαν χρημάτων ὡντινωνοῦν ἀσύμμετρον οὖσαν καὶ ἀνώμαλον ὁμαλήν τε καὶ σύμμετρον ἀπεργάζηται; τοῦτο ἡμῖν χρὴ φάναι καὶ τὴν τοῦ νομίσματος ἀπεργάζεσθαι δύναμιν, καὶ τὸν ἔμπορον ἐπὶ τούτῳ τετάχθαι δεῖ λέγειν· καὶ μισθωτὸς καὶ πανδοχεὺς καὶ ἄλλα, τὰ μὲν εὐσχημονέστερα, τὰ δὲ ἀσχημονέστερα γιγνόμενα, τοῦτό γε πάντα δύναται, c πᾶσιν ἐπικουρίαν ταῖς χρείαις ἐξευπορεῖν καὶ ὁμαλότητα ταῖς οὐσίαις. τί ποτε δὴ τὸ μὴ καλὸν αὐτὸ μηδ' εὔσχημον δοκεῖν εἶναι, καὶ τί τὸ διαβεβληκὸς τυγχάνει, ἴδωμεν, ἵν' εἰ μὴ καὶ τὸ ὅλον, ἀλλ' οὖν μέρη γε ἐξιασώμεθα νόμῳ. πρᾶγμ' ἔσθ', ὡς ἔοικεν, οὐ φαῦλον οὐδὲ σμικρᾶς δεόμενον ἀρετῆς. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Ὦ φίλε Κλεινία, σμικρὸν γένος ἀνθρώπων καὶ φύσει ὀλίγον καὶ ἄκρᾳ τροφῇ τεθραμμένον, ὅταν εἰς χρείας τε καὶ ἐπιθυμίας τινῶν ἐμπίπτῃ, καρτερεῖν πρὸς d τὸ μέτριον δυνατόν ἐστι, καὶ ὅταν ἐξῇ χρήματα λαβεῖν πολλά, νήφει καὶ πρότερον αἱρεῖται τοῦ πολλοῦ τὸ τοῦ μέτρου ἐχόμενον· τὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων πλήθη πᾶν τοὐναντίον ἔχει τούτοις, δεόμενά τε ἀμέτρως δεῖται καὶ

dicto, si non obtinet, auferens rursus recte auferet, neque eo die majus aut minus pretium constituat; laudatio autem et jusjurandum in omni re vendunda abesto. si quis autem his non obedit, quicunque intervenit civium, qui non minus triginta annis sit natus, castigans jurantem impune verberato, nihil autem curans et non obediens reprehensioni obnoxius esto legum proditionis. eum vero, qui adulterini aliquid vendit et obedire his, quæ nunc dicuntur, non potest, interveniens ex numero intelligentium qui convincere possit, convincito coram magistratibus, eoque facto servus quidem et inquilinus sibi auferto adulteratum, civis autem, si non convincit, ut deos defraudans malus audito, sin convicit, diis dedicato forum tenentibus. qui vero tale quid vendere compertus fuerit, præterquam quod adulterato privabitur, pro pretii, quod merci constituerit, magnitudine in singulas drachmas singulis verberibus flagello cæditor præcone adhibito in foro, causa pronuntiata futuræ verberationis. adulterationes autem et maleficia venditorum fori magistri et legum custodes percontati singulorum peritos describunto quæ facere oporteat venditorem, quæ minus, scriptaque in columna proponunto ante fori magistrorum tribunal, quæ leges sint foro utentibus clare quemadmodum utendum sit indicantes. de urbis autem magistris satis in superioribus dictum est; si vero præterea aliquid opus videtur, consilio cum legum custodibus communicato quod deesse videtur describunto et in urbis magistrorum tribunali proponunto in columna tam primas, quam secundas ipsis constitutas magisterii normas. Adulterinas autem artes e vestigio excipiunt artes cauponiæ, qua de re universa primum consilium et consilii rationem reddamus, deinde imponamus legem. cauponia enim omnis in civitate natura sua neutiquam lædendi causa, sed plane contra est instituta. quidni enim beneficus sit quisquis rerum quarumlibet copiam inconcinnam et inæquabilem reddat æquabilem et concinnam? hoc et pecuniæ vim nobis præstare fatendum, et hoc mercatorem loco positum esse statuendum est; et mercenarius et peregrinantium receptor et alia partim magis, partim minus decore fieri solita hanc quidem vim omnia habent, ut omnibus indigentiæ remedia et opum æquabilitatem afferant. quidnam igitur sit quod neque honestum hoc neque decorum videatur esse, et quid malam existimationem peperit, videamus, ut si minus toti, at certe partibus medicinam faciamus lege. res est, ut videtur, non sordida nec parvam requirens virtutem. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. O care Clinia, rari sunt homines et natura pauci et perfecta educatione usi, qui cum indigere et concupiscere aliquid cœperunt, continere se ad modicum possunt, et cum magna pecunia potiri licet, sobrie agunt et magno præferunt illud, quod modum habet; at plurima pars hominum his plane contrarie morata est: cum indiget, immodice indiget, et cum modica lucrari li

ἐξὸν κερδαίνειν τὰ μέτρια ἀπλήστως αἱρεῖται κερδαίνειν· διὸ πάντα τὰ περὶ τὴν καπηλείαν καὶ ἐμπορίαν καὶ πανδοκείαν γένη διαβέβληταί τε καὶ ἐν αἰσχροῖς γέγονεν ὀνείδεσιν. ἐπεὶ εἴ τις, ὃ μή ποτε γένοιτο οὐδ' ἔσται, προσαναγκάσειε (γελοῖον μὲν εἰπεῖν ὅμως εἰρήσεται) πανδοκεῦσαι τοὺς πανταχῇ ἀρίστους ἄνδρας ἐπί τινα χρόνον ἢ καπηλεύειν ἤ τι τῶν τοιούτων πράττειν, ἢ καὶ γυναῖκας ἔκ τινος ἀνάγκης εἱμαρμένης τοῦ τοιούτου μετασχεῖν τρόπου, γνοίημεν ἄν, ὡς φίλον καὶ ἀγαπητόν ἐστιν ἕκαστον τούτων, καὶ εἰ κατὰ λόγον ἀδιάφθορον γίγνοιτο, ἐν μητρὸς ἂν καὶ τροφοῦ σχήματι τιμῷτο τὰ τοιαῦτα πάντα. νῦν δὲ ὁπόταν εἰς ἐρήμους τις κα-919πηλείας ἕνεκα τόπους καὶ πανταχόσε μήκη ἔχοντας ὁδῶν ἱδρυσάμενος οἰκήσεις ἐν ἀπορίᾳ γιγνομένους καταλύσεσιν ἀγαπηταῖς δεχόμενος ἢ ὑπὸ χειμώνων ἀγρίων βίᾳ ἐλαυνομένους, εὐδιεινὴν γαλήνην παρασχὼν ἢ πνίγεσιν ἀναψυχὴν τὰ μετὰ ταῦτα οὐχ ὡς ἑταίρους δεξάμενος φιλικὰ παράσχῃ ξένια ἑπόμενα ταῖς ὑποδοχαῖς, ὡς δ' ἐχθροὺς αἰχμαλώτους κεχειρωμένους ἀπολυτρώσῃ τῶν μακροτάτων καὶ ἀδίκων καὶ ἀκαθάρτων λύτρων, ταῦτά ἐστι καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν ξύμπασι τοῖς τοιούτοις ὀρθῶς ἁμαρτανόμενα τὰς διαβολὰς τῇ τῆς ἀπορίας ἐπικουρήσει παρεσκευακότα. τούτων οὖν χρὴ φάρμακον ἀεὶ τέμνειν τὸν νομοθέτην. ὀρθὸν μὲν δὴ πάλαι τε εἰρημένον, ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι καὶ ἐναντία χαλεπόν, καθάπερ ἐν ταῖς νόσοις πολλοῖς τε ἄλλοισι· καὶ δὴ καὶ νῦν ἡ τούτων καὶ περὶ ταῦτα ἐστὶ πρὸς δύο μάχη, πενίαν καὶ πλοῦτον, τὸν μὲν ψυχὴν διεφθαρκότα τρυφῇ τῶν ἀνθρώπων· τὴν δὲ λύπαις προτετραμμένην εἰς ἀναισχυντίαν αὐτήν. τίς οὖν δὴ τῆς νόσου ταύτης ἀρωγὴ γίγνοιτ' ἂν ἐν νοῦν ἐχούσῃ πόλει; πρῶτον μὲν ὅτι σμικροτάτῳ χρῆσθαι κατὰ δύναμιν τῷ τῶν καπήλων γένει, ἔπειτα τούτοις τῶν ἀνθρώπων προστάττειν, ὧν διαφθειρομένων οὐκ ἂν γίγνοιτο μεγάλη λύμη τῇ πόλει, τρίτον δὲ αὐτοῖς τοῖς μετασχοῦσι τούτων τῶν ἐπιτηδευμάτων εὑρεῖν μηχανήν, ὅπως ἤθη μὴ ἀνέδην ἀναισχυντίας τε καὶ ἀνελευθερίου ψυχῆς μέτοχα συμβήσεται γίγνεσθαι ῥᾳδίως. μετὰ δὴ τὰ νῦν εἰρημένα περὶ ταῦτα νόμος ἀγαθῇ τύχῃ τοιόσδε ἡμῖν γιγνέσθω· Μαγνήτων, οὓς ὁ θεὸς ἀνορθῶν πάλιν κατοικίζει, γεωμόροι ὅσοι τῶν τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίων ἑστιῶν εἰσί, μήτε κάπηλος ἑκὼν μηδ' ἄκων μηδεὶς γιγνέσθω μηδ' ἔμπορος μήτε διακονίαν μηδ' ἥντινα κεκτημένος ἰδιώταις τοῖς μὴ ἐξ ἴσου ἑαυτῷ, πλὴν πατρὶ καὶ μητρὶ καὶ τοῖς ἔτι τούτων εἰς τὸ ἄνω γένεσι καὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ πρεσβυτέροις, ὅσοι ἐλεύθεροι ἐλευθέρως. τὸ δ' ἐλευθερικὸν καὶ ἀνελεύθερον ἀκριβῶς μὲν οὐ ῥᾴδιον νομοθετεῖν, κρινέσθω γε μὴν ὑπὸ τῶν τὰ ἀριστεῖα εἰληφότων τῷ ἐκείνων μίσει τε καὶ ἀσπασμῷ. ὃς δ' ἂν καπηλείας τῆς ἀνελευθέρου τέχνῃ τινὶ μετάσχῃ, γραφέσθω μὲν αὐτὸν γένους αἰσχύνης ὁ βουλόμενος πρὸς τοὺς ἀρετῇ πρώτους κεκριμμένους, ἐὰν δὲ δόξῃ ἀναξίῳ ἐπιτηδεύματι καταῤῥυπαίνειν τὴν αὐτοῦ πατρῴαν ἑστίαν, δεθεὶς

cet, insatiabiliter lucrari mavult; quæ causa est, cui omnis cauponia et mercatura et peregrinantium receptio male audiat et turpibus opprobriis obnoxia habeatur. nam si quis, quod nunquam fiat nec futurum est, viros omni modo optimos (quamvis ridiculum dictu tamen dixero) deversoriis recipere peregrinantes per aliquod tempus vel cauponiam exercere vel tale quid agere cogeret, vel etiam mulieres fatali quadam necessitate hanc rationem inire, intelligeremus, quam horum quidque gratum acceptumque sit, et si sana ratione fierent, matris et nutricis instar omnia hæc magni æstimarentur. nunc vero quando quis in solis cauponandi gratia locis et omnes in partes longas habentibus vias exstructis ædificiis quo se vertant nescios deversoriis acceptis excipiens vel a sævis tempestatibus vi pulsos, postquam mitem tranquillitatem præbuit vel ab æstu recreationem, deinde non ut amicis receptis amica præbuit munera, hospitum quæ sequi receptionem solent, sed tanquam inimicos captivos in potestatem redactos dimisit maximis et injustis impurisque redimiis, hæc et his similia sunt, quæ in his omnibus recte, dum vitiose fiunt, in angustiis versantium sublevationi malam contraxerunt existimationem. his igitur legislatorem semper adhibere remedium oportet: jam rectum quidem et vetus dictum est difficile esse adversus duo et contraria pugnare, ut in morbis multisque aliis rebus; et vero etiam nunc horum et de his adversus duo est pugna, paupertatem et divitias, quorum alterum animum luxu corrupit hominum, alterum molestiis ad impudentiam propulit eum. quodnam igitur erit adversus hunc morbum auxilium in civitate prudenti? primum quidem ut quam potest rarissimo utatur cauponum genere, deinde ut iis hominibus injungat, qui si corrumpantur, non magnam labem trahat civitas, tertium vero ut excogitet aliquid, quod ipsos harum artium participes impediat, quo minus facile mores effusæ impudentiæ et illiberali animo affines suscipiant. jam nunc de his dicta bonis auspiciis lex nobis excipito talis: Magnetum, quos deus erigens denuo condit, agrorum quotquot possessores sunt quinque milium quadraginta domorum, nulli neque cauponem sua sponte aut invitum fieri fas esto neque etiam mercatorem neque ullum habentem ministerium erga privatos, qui non idem habeant erga ipsum, exceptis patre et matre et qui his etiam superiores sunt generibus, et omnibus natu majoribus ipso, qui liberaliter sunt liberi. liberale autem et non liberale accurate lege definire non est facile, at judicator tamen a virtutis palmam consecutis odio illorum et complexu. qui vero illiberalem cauponiam arte aliqua attigerit, eum dedecoris generi illati reum agito qui volet apud principes virtutis judicatos, ac si visus est indigna professione commaculare paternam domum suam,

920 ἐνιαυτὸν ἀποσχέσθω τοῦ τοιούτου, καὶ ἐὰν αὖθις, ἔτη δύο, καὶ ἐφ' ἑκάστης ἁλώσεως τοὺς δεσμοὺς μὴ παυέσθω διπλασιάζων τὸν ἔμπροσθεν χρόνον. δεύτερος μὴν νόμος· μέτοικον εἶναι χρεὼν ἢ ξένον ὃς ἂν μέλλῃ καπηλεύσειν. τὸ δὲ τρίτον καὶ τρίτος· ὅπως ὡς ἄριστος ἢ καὶ κακὸς ὡς ἥκιστα ὁ τοιοῦτος ἡμῖν ᾖ ξύνοικος ἐν τῇ πόλει, τοὺς νομοφύλακας χρὴ νοῆσαι φύλακας εἶναι μὴ μόνον ἐκείνων, οὓς φυλάττειν ῥᾴδιον μὴ παρανόμους καὶ κακοὺς γίγνεσθαι, ὅσοι γενέσει καὶ τροφαῖς εὖ πεπαίδευνται, τοὺς δὲ μὴ τοιούτους ἐπιτηδεύματά τε ἐπιτηδεύοντας ἃ προτροπὴν ἔχει τινὰ ἰσχυρὰν πρὸς τὸ προτρέπειν κακοὺς γίγνεσθαι, φυλακτέον μᾶλλον. ταύτῃ δὴ τὰ περὶ τὴν καπηλείαν πολλὴν οὖσαν καὶ πολλὰ ἐπιτηδεύματα τοιαῦτα κεκτημένην, ὅσαπερ αὐτῶν λειφθῇ δόξαντα ἐκ πολλῆς ἀνάγκης ἐν τῇ πόλει δεῖν εἶναι, συνελθεῖν αὖ χρεὼν περὶ ταῦτα τοὺς νομοφύλακας μετὰ τῶν ἐμπείρων ἑκάστης καπηλείας, καθάπερ ἔμπροσθεν ἐπετάξαμεν τῆς κιβδηλίας πέρι, ξυγγενοῦς τούτῳ πράγματος, συνελθόντας δὲ ἰδεῖν λῆμμά τε καὶ ἀνάλωμα τί ποτε τῷ καπήλῳ κέρδος ποιεῖ τὸ μέτριον, γράψαντας δὲ θεῖναι τὸ γιγνόμενον ἀνάλωμα καὶ λῆμμα καὶ φυλάττειν τὰ μὲν ἀγορανόμους, τὰ δὲ ἀστυνόμους, τὰ δὲ ἀγρονόμους. καὶ σχεδὸν οὕτως ἂν καπηλεία τὰ μὲν ὠφελοῖ ἑκάστους, σμικρότατα δὲ ἂν βλάπτοι τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι χρωμένους.

Ὅσα τις ἂν ὁμολογῶν ξυνθέσθαι μὴ ποιῇ κατὰ τὰς ὁμολογίας, πλὴν ὧν ἂν νόμοι ἀπείργωσιν ἢ ψήφισμα, ἤ τινος ὑπὸ ἀδίκου βιασθεὶς ἀνάγκης ὁμολογήσῃ, καὶ ἐὰν ἀπὸ τύχης ἀπροσδοκήτου τις ἄκων κωλυθῇ, δίκας εἶναι τῶν ἄλλων ἀτελοῦς ὁμολογίας ἐν ταῖς φυλετικαῖσι δίκαις, ἐὰν ἐν διαιτηταῖς ἢ γείτοσιν ἔμπροσθεν μὴ δύνωνται διαλλάττεσθαι. Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς ἱερὸν τὸ τῶν δημιουργῶν γένος, οἳ τὸν βίον ἡμῖν ξυγκατεσκευάκασι τέχναις, Ἄρεως δ' αὖ καὶ Ἀθηνᾶς οἱ τὰ τῶν δημιουργῶν σώζοντες τέχναισιν ἑτέραις ἀμυντηρίοις ἔργα· δικαίως δὲ καὶ τὸ τούτων γένος ἱερόν ἐστι τούτων τῶν θεῶν. οὗτοι δὴ πάντες χώραν καὶ δῆμον θεραπεύοντες διατελοῦσιν, οἱ μὲν ἄρχοντες τῶν κατὰ πόλεμον ἀγώνων, οἱ δὲ ὀργάνων τε καὶ ἔργων ἀποτελοῦντες γένεσιν ἔμμισθον· οἷς δὴ περὶ τὰ τοιαῦτα οὐ πρέπον ἂν εἴη 921 ψεύδεσθαι, θεοὺς προγόνους αὐτῶν αἰδουμένους. ἂν δή τις δημιουργῶν εἰς χρόνον εἰρημένον ἔργον μὴ ἀποτελέσῃ διὰ κάκην, μηδὲν τὸν βιοδότην θεὸν ἐπαιδεσθείς, ἡγούμενος ὡς οἰκεῖον συγγνώμονα εἶναι θεόν, οὐδὲν τῷ νῷ βλέπων, πρῶτον μὲν δίκην τῷ θεῷ ὑφέξει, δεύτερον δὲ ἑπόμενος αὐτῷ νόμος κείσθω· τὴν τιμὴν τῶν ἔργων ὀφειλέτω, ὧν ἂν τὸν ἐκδόντα ψεύσηται, καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ ῥηθέντι χρόνῳ προῖκα ἐξεργαζέσθω. καὶ ἀναιρουμένῳ δ' ἔργον ξυμβουλευτὴς νόμος, ἅπερ τῷ πωλοῦντι ξυνεβούλευε μὴ πλέονος τιμᾶν διαπειρώμενον, ἀλλ' ὡς ἁπλούστατα τῆς ἀξίας, ταὐτὸν δὴ προστάττει καὶ τῷ ἀναιρουμένῳ· γιγνώσκει γὰρ ὅ γε δημιουργὸς τὴν ἀξίαν. ἐν ἐλευθέρων οὖν πόλεσιν οὐ δή ποτε χρὴ τέχνῃ, σαφεῖ τε καὶ ἀψευδεῖ φύσει πράγματι,

vinctus annum abstineto tali opere, et si iterum, annos duos, et in quavis deprehensione vinculorum duplicationem prioris temporis ne remittito. secunda vero lex, ut inquilinum vel peregrinum esse necesse sit qui cauponiam facere velit. tertio autem et tertia hæc : ut nobis quam optimus vel etiam malus quam minime sit talis habitationis in civitate consors, legum custodes reputare necesse est non illorum solum se custodes esse, quos facile sit custodire ne legum violatores et mali fiant, qui ortu et educatione bene exculti sint, sed aliter comparatos et artibus operam dantes magnum momentum habentibus, quo ad malitiam propellantur, magis esse custodiendos. sic igitur quæ ad cauponiam pertinent multiplicem illam et multas hujusmodi artes habentem, quotquot earum relictæ fuerint ut valde civitati necessariæ visæ, de his congredi rursus necesse est legum custodes cum singularum peritis, sicut ante in adulteratione, re huic cognata, præcepimus, congressosque videre de reditibus et impensis, quænam ratio cauponi lucrum afferat modicum, scriptamque proponere inventam utrorumque rationem et custodire alia fori, alia urbis, alia agrorum magistros. atque ita fere cauponia et singulis proderit et minimum iis, qui ea utuntur in civitatibus, nocebit.

Quæcunque quis pactum se fatens non præstat secundum conventa, præterquam quæ leges prohibent, vel decretum, vel si quid injusta coacto necessitate convenit, et si quis casu inopinato invitus impeditus est, de reliquis judicia sint conventi non servati inter tribuum judicia, si apud arbitros vel vicinos prius dirimere litem non possunt. Vulcano et Minervæ sacrum est opificum genus, qui vitam nobis construxerunt artibus, Martis autem rursus et Minervæ qui opificum aliis artibus defenstricibus servant opera, quorum jure et ipsorum genus sacrum his diis est. hi omnes igitur regioni et populo ministrant perpetuo, alteri bellicis certaminibus præfecti, alteri instrumentorum et operum mercenariam præstantes effectionem, ideoque minime eos mentiri his in rebus deceat, deos generis eorum auctores reverentes. si quis igitur opificum ad diem statutam opus non perfecit propter malitiam, nihil deum victus datorem reveritus, tanquam cognatum ignoscere sibi deum, quia mente cernit nihil, opinans, primum quidem deo pœnam dabit, deinde lex sequitor, in eum lata : pretium debeto operum, quæ locantem deceperit, eaque denuo intra tempus statutum gratis efficito. sed opus recipienti quoque consilium lex, quod venditori dabat, ne pluris liceret pertentans, sed quam simplicissime justo, hoc idem præscribens dat recipienti; novit enim opifex justum. in liberorum igitur civitatibus nunquam fas est arte, quæ res est natura clara et mendacii expers, ipsum

διαπειρᾶσθαι τῶν ἰδιωτῶν τεχνάζοντα αὐτὸν τὸν δημιουργόν· δίκας δὲ εἶναι τούτων τῷ ἀδικουμένῳ πρὸς τὸν ἀδικοῦντα. ἐὰν δέ τις ἐκδοὺς αὖ δημιουργῷ μὴ ἀποδῷ τοὺς μισθοὺς ὀρθῶς κατὰ τὴν ἔννομον ὁμολογίαν c
5 γενομένην, Δία δὲ πολιοῦχον καὶ Ἀθηνᾶν κοινωνοὺς πολιτείας ἀτιμάζων, βραχὺ κέρδος ἀγαπῶν, λύῃ μεγάλας κοινωνίας, νόμος ὁ βοηθῶν ἔστω τῷ τῆς πόλεως ξυνδέσμῳ μετὰ θεῶν. ὃς γὰρ ἂν προαμειψάμενος ἔργον μισθοὺς μὴ ἀποδιδῷ ἐν χρόνοις τοῖς ὁμολογηθεῖσι, δι-
10 πλοῦν πραττέσθω· ἐὰν δὲ ἐνιαυτὸς ἐξέλθῃ, τῶν ἄλλων ἀτόκων ὄντων χρημάτων, ὁπόσα δανεισμῷ ξυμβάλλει τις, οὗτος τῇ δραχμῇ ἑκάστου μηνὸς ἐπωβελίαν κατα- d τιθέτω. δίκας δὲ εἶναι τούτων ἐν τοῖς κατὰ φυλὰς δικαστηρίοις. ὡς δὲ ἐν παρέργῳ περὶ τῶν κατὰ πόλεμον
15 δημιουργῶν ὄντων σωτηρίας, στρατηγῶν τε καὶ ὅσοι περὶ ταῦτα τεχνικοί, δίκαιον εἰπεῖν, ὅτι τὸ παράπαν ἐμνήσθημεν δημιουργῶν, ὃς τούτοις αὖ, καθάπερ ἐκείνοις, οἷον ἑτέροις οὖσι δημιουργοῖς, ἐάν τις ἄρα καὶ τούτων ἀνελόμενος δημόσιον ἔργον εἴθ' ἑκὼν εἴτε προσ-
20 ταχθὲν καλῶς ἐξεργάσηται, τὰς τιμάς, οἳ δὴ μισθοὶ e πολεμικοῖς ἀνδράσιν εἰσίν, ἀποδιδῷ δικαίως, ὁ νόμος αὐτὸν ἐπαινῶν οὔποτε καμεῖται· ἐὰν δὲ προαμειψάμενος ἔργον τι τῶν κατὰ πόλεμον καλῶν ἔργων μὴ ἀποδιδῷ, μέμψεται. νόμος οὖν οὗτος ἐπαίνῳ περὶ τούτων ἡμῖν
25 μεμιγμένος κείσθω, ξυμβουλευτικός, οὐ βιαστικός, τῷ
922 πλήθει τῶν πολιτῶν, τιμᾶν τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, ὅσοι a σωτῆρες τῆς πόλεώς εἰσι ξυμπάσης εἴτε ἀνδρείαις εἴτε πολεμικαῖς μηχαναῖς, δευτέρους· πρώτοις γὰρ τὸ μέγιστον γέρας δεδόσθω τοῖς τὰ τῶν ἀγαθῶν νομοθετῶν
30 γράμματα τιμᾶν διαφερόντως δυνηθεῖσιν.

Τὰ μὲν δὴ μέγιστα τῶν ξυμβολαίων, ὅσα πρὸς ἀλλήλους ἄνθρωποι ξυμβάλλουσι, πλήν γε ὀρφανικῶν καὶ τῆς τῶν ἐπιτρόπων ἐπιμελείας τῶν ὀρφανῶν, σχεδὸν ἡμῖν διατέτακται· ταῦτα δὲ δὴ μετὰ τὰ νῦν εἰρημένα
35 ἀναγκαῖον ἁμωσγέπως τάξασθαι. τούτων δὲ ἀρχαὶ πάν- b των αἵ τε τῶν τελευτᾶν μελλόντων ἐπιθυμίαι τῆς διαθέσεως αἵ τε τῶν μηδὲν τὸ παράπαν διαθεμένων τύχαι. ἀναγκαῖον δὲ εἶπον, ὦ Κλεινία, βλέψας αὐτῶν πέρι πρός τε τὸ δύσκολον καὶ χαλεπόν. οὐδὲ γὰρ ἄτακτον
40 δυνατόν ἐστ' αὐτὸ ἐᾶν· πολλὰ γὰρ ἕκαστοι καὶ διάφορα ἀλλήλων καὶ ἐναντία τιθεῖντ' ἂν τοῖς τε νόμοις καὶ τοῖς τῶν ζώντων ἤθεσι καὶ τοῖς αὐτῶν τοῖς ἔμπροσθεν, πρὶν διατίθεσθαι μέλλειν, εἴ τις ἐξουσίαν δώσει ἁπλῶς οὕτως c κυρίαν εἶναι διαθήκην ἣν ἄν τις διάθηται ὁπωσοῦν ἔχων
45 πρὸς τῷ τοῦ βίου τέλει. ἀνοήτως γὰρ δὴ καὶ διατεθρυμμένως τινὰ τρόπον ἔχομεν οἱ πλεῖστοι, ὅταν ἤδη μέλλειν ἡγώμεθα τελευτᾶν. — ΚΛ. Πῶς τοῦτο, ὦ ξένε, λέγεις; — ΑΘ. Χαλεπόν ἐστ', ὦ Κλεινία, μέλλων ἄνθρωπος τελευτήσειν καὶ μεστὸν λόγου τοῖς νομοθέταις
50 εὖ μάλα φοβεροῦ καὶ δυσχεροῦς. — ΚΛ. Πῇ; — ΑΘ. Ζητῶν εἶναι κύριος ἁπάντων εἴωθε μετ' ὀργῆς λέγειν. — ΚΛ. Ποῖα δή; — ΑΘ. Δεινόν γε, ὦ θεοί, d φησίν, εἰ τὰ ἐμὰ ἐμοὶ μηδαμῶς ἐξέσται δοῦναί τε ὅτῳ ἂν ἐθέλω καὶ μή, καὶ τῷ μὲν πλείω, τῷ δ' ἐλάττονα

opificem dolose pertentare imperitos, atque harum injuriarum actiones sint iis, quibus inferuntur, adversus inferentes. si quis autem locatorum rursus opifici non reddidit recte mercedes ex legitimo convento, sed Jovem urbis custodem et Minervam civitatis socios contemnens parvi lucri gratia magnas societates solvit, lex vinculo civitatem continenti præsidio esto cum diis. qui enim præcepto opere mercedes non reddidit temporibus constitutis, is duplum exigitor; anno autem exacto, cum reliquæ, quas quis mutuo dat, pecuniæ sine usuris sint, hic in singulas drachmas quot mensibus singulos obolos dependito. actiones autem harum rerum sint apud tribuum judicia. ut vero per accessionem de salutis in bello opificibus, imperatoribus et omnibus harum artium peritis, dicamus quod justum est, quoniam omnino opificum mentionem fecimus, qui his rursus, sicut illis, tanquam alius generis opificibus, si quis ex his quoque publicum opus vel sua sponte receptum vel jussus pulchre effecit, honores quæ mercedes sunt viris militaribus, reddit juste, eum lex nunquam cessabit laudare; si vero præcepto opere bellico aliquo pulchro non reddit, vituperabit. hæc igitur de his laudem admistam habens lata nobis lex esto, consilium dans, non necessitatem injungens, civium multitudini, ut viris bonis, qui servatores sunt civitatis universæ vel fortibus factis vel artibus bellicis, honorem habeant secundo loco; primo enim summum præmium datum esto iis, qui bonorum legislatorum scriptis præcipue honorem habere potuerunt.

Jam maxima quidem, quæ homines inter se habere solent, commercia præter pupillaria et tutorum curam pupillorum fere sunt nobis ordinata; ipsa vero illa post ea, quæ nunc dicta sunt, ordinemus necesse est. horum autem omnium principia sunt partim moribundorum testandi cupiditates, partim nihil omnino testatorum fortunæ. necessariũm vero, o Clinia, dixi respiciens, quam difficile et durum negotium esset. neque enim inordinatum relinquere fas est; multa enim singuli discrepantia inter se atque contraria et legibus et viventium suisque ipsorum prioribus antequam testentur moribus constituent, si quis potestatem dederit, ut sic simpliciter ratum sit testamentum, quod quis fecerit utcunque se habens in fine vitæ. imbecilla enim mente et fracto animo quodammodo sumus plerique, cum jam in eo esse putamus, ut moriamur. — Cl. Quomodo istud dicis, o hospes? — Ath. Dura res est, o Clinia, homo moribundus et plena verborum ad terrendos et impediendos legislatores valde appositorum. — Cl. Qua ratione? — Ath. Omnia sui arbitrii esse cupiens iracunde verba facere solet. — Cl. Quænam? quæso. — Ath. Indignum facimus, o dii, inquit, si mea mihi non licebit dare et non dare cui voluero, et alii plus, alii minus eorum, qui mali erga

τῶν ὁπόσοι περὶ ἐμὲ φαῦλοι καὶ ὅσοι ἀγαθοὶ γεγόνασι
φανερῶς, βασανισθέντες ἱκανῶς ἐν νόσοις, οἱ δ' ἐν
γήρᾳ καὶ ἄλλαις παντοίαισι τύχαις. — ΚΛ. Οὐκοῦν,
ὦ ξένε, καλῶς δοκοῦσί σοι λέγειν; — ΑΘ. Μαλθακοὶ e
5 ἔμοιγ', ὦ Κλεινία, δοκοῦσιν οἱ πάλαι νομοθετοῦντες
γεγονέναι καὶ ἐπὶ σμικρὸν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων
βλέποντές τε καὶ διανοούμενοι νομοθετεῖν. — ΚΛ. Πῶς
λέγεις; — ΑΘ. Τὸν λόγον τοῦτον, ὠγαθέ, φοβούμενοι
τὸν νόμον ἐτίθεσαν τὸν ἐξεῖναι τὰ ἑαυτοῦ διατίθεσθαι
10 ἁπλῶς ὅπως ἄν τις ἐθέλῃ τὸ παράπαν. ἐγὼ δὲ καὶ σὺ
923 τοῖς ἐν τῇ σῇ πόλει μέλλουσι τελευτᾶν ἀποκρινούμεθα a
ἐμμελέστερον. — ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Ὦ φίλοι, φήσο-
μεν, καὶ ἀτεχνῶς ἐφήμεροι, χαλεπὸν ὑμῖν ἐστὶ γιγνώ-
σκειν τὰ ὑμέτερ' αὐτῶν χρήματα καὶ πρός γε ὑμᾶς
15 αὐτούς, ὥσπερ καὶ τὸ τῆς Πυθίας γράμμα φράζει, τὰ
νῦν. ἔγωγ' οὖν νομοθέτης ὢν οὔθ' ὑμᾶς ὑμῶν αὐτῶν
εἶναι τίθημι οὔτε τὴν οὐσίαν ταύτην, ξύμπαντος δὲ τοῦ
γένους ὑμῶν τοῦ τε ἔμπροσθεν καὶ τοῦ ἔπειτα ἐσομέ-
νου, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς πόλεως εἶναι τό τε γένος πᾶν b
20 καὶ τὴν οὐσίαν. καὶ οὕτω τούτων ἐχόντων οὐκ, ἐάν
τις ὑμᾶς θωπείαις ὑπολαβὼν ἐν νόσοις ἢ γήρᾳ σαλεύον-
τας παρὰ τὸ βέλτιστον διατίθεσθαι πείθῃ, ξυγχωρή-
σομαι ἑκών, ὅτι δὲ τῇ πόλει τε ἄριστον πάσῃ καὶ γένει,
πρὸς πᾶν τοῦτο βλέπων νομοθετήσω, τὸ ἑνὸς ἑκάστου
25 κατατιθεὶς ἐν μοίραις ἐλάττοσι δικαίως. ὑμεῖς δὲ ἡμῖν
ἵλεῴ τε καὶ εὐμενεῖς ὄντες πορεύοισθε ᾗπερ κατὰ φύσιν
νῦν πορεύεσθε τὴν ἀνθρωπίνην· ἡμῖν δὲ περὶ τῶν ἄλλων
τῶν ὑμετέρων μελήσει κηδομένοις ὅτι μάλιστα εἰς δύ- c
ναμιν, οὐ τῶν μέν, τῶν δὲ οὔ. ταῦτα μὲν οὖν παρα-
30 μύθιά τε καὶ προοίμια τῶν τε ζώντων, ὦ Κλεινία, καὶ
τῶν τελευτώντων ἔστω, νόμος δὲ ὅδε· Ὃς ἂν διαθήκην
γράφῃ τὰ αὑτοῦ διατιθέμενος, παίδων ὢν πατήρ, πρῶ-
τον μὲν τῶν υἱέων κληρονόμον ὃν ἂν ἀξιώσῃ γίγνεσθαι
γραφέτω, τῶν δὲ ἄλλων παίδων ὃν ἂν μὲν ἑτέρῳ ποιεῖ-
35 σθαι διδῷ δεχομένῳ, γραφέσθω τοῦτο αὐτό· ἐὰν δὲ
περιγίγνηταί τις τῶν υἱέων αὐτῷ μὴ ἐπί τινι κλήρῳ d
πεποιημένος, ὃν κατὰ νόμον ἐλπὶς εἰς ἀποικίαν ἐκπεμ-
φθήσεσθαι, τούτῳ τῶν ἄλλων χρημάτων ἐξέστω τῷ
πατρὶ διδόναι ὅσα ἂν θέλῃ, πλὴν τοῦ πατρῴου κλήρου
40 καὶ τῆς περὶ τὸν κλῆρον κατασκευῆς πάσης· καὶ ἐὰν
πλείους ὦσι, πρὸς μέρος ὁ πατὴρ ὅπῃ ἂν ἐθέλῃ νεμέτω
τὰ περιόντα τοῦ κλήρου. ὅτῳ δ' ἂν τῶν υἱέων ὑπάρχων
οἶκος ᾖ, μὴ νέμειν τούτῳ τῶν χρημάτων. θυγατρί τε
ὡσαύτως, ᾗ μὲν ἂν ἐγγεγυημένος ὡς ἀνὴρ ἐσόμενος ᾖ,
45 μὴ νέμειν, ᾗ δ' ἂν μή, νέμειν. ἐὰν δέ τῳ τῶν υἱέων e
ἢ καὶ τῶν θυγατέρων φανῇ κλῆρος ἐπιχώριος τῆς δια-
θήκης γενόμενος ὕστερον, τῷ κληρονόμῳ τοῦ τὴν δια-
θήκην διαθεμένου καταλειπέτω. ἐὰν δὲ ἄρρενας μὲν μὴ
λείπῃ, θηλείας δὲ ὁ διατιθέμενος, ἄνδρα μὲν τῶν θυγα-
50 τέρων ᾗτινι ἂν ἐθέλῃ, υἱὸν δὲ αὑτῷ καταλειπέτω γρά-
ψας κληρονομεῖν. ἐὰν δὲ υἱός τῳ τελευτήσῃ παῖς ὤν,
πρὶν εἰς ἄνδρας δυνατὸς εἶναι τελεῖν, εἴτε γεννητὸς ὢν
εἴτε ποιητός, γραφέτω καὶ περὶ τῆς τοιαύτης τύχης
ὁ τὴν διαθήκην γράφων, τίνα χρὴ παῖδα αὑτῷ δεύτε-

me et qui boni extiterunt aperte idoneis documentis probati in morbis vel senectute aliaque omnis fortunæ varietate. — Cl. Nonne recte tibi, o hospes, dicere videntur? — Ath. Molles mihi quidem, o Clinia, prisci legislatores fuisse atque exiguam partem rerum humanarum respicientes reputantesque ferre leges videntur. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Istiusmodi voces, o bone, metuentes hanc legem tulerunt, ut plane ad libitum cuivis de suis testari liceret simpliciter. ego vero et tu commodius in tua civitate moribundis respondebimus. — Cl. Quo modo? — Ath. O amici, dicemus, et proprie caduci, difficile vobis est vestras ipsorum res adeoque vosmet ipsos, quemadmodum etiam in Pythiæ inscriptione est, noscere in præsentia. itaque ego, qui legislator sum, neque vos neque has opes vestrûm ipsorum esse statuo, sed generis vestri universi tam præteriti, quam post futuri, et magis etiam civitatis et genus omne esse et opes. quæ cum ita sint, non ego, si vos morborum vel senectutis fluctibus agitatos blanditiis excepit aliquis exceptisque persuadet, ut secus, quam optimum est, testemini, facile fieri patiar, sed quod civitati omni generique optimum est, id totum respiciens legem feram uniuscujusque rationem jure minoris faciendam existimans. vos vero propitii nobis et benevoli eatis quo natura nunc humana vos ducit; nobis autem reliqua vestra cordi curæque erunt quantum poterit maximæ, non alia quidem, alia vero minus. hæ igitur et viventium, o Clinia, et morientium adhortationes et prooemia sunto, lex autem hæcce : Qui testamentum scribit de rebus suis testans, si liberorum pater est, primum quidem ex filiis heredem quem fieri voluerit scribito, ex reliquis autem liberis quem alii adoptandum dat accipienti, scribitor hoc ipsum; si quis autem superest ei filiorum nullam in sortem adoptatus, quem secundum legem in coloniam emissum iri exspectandum sit, huic de reliquis opibus dare licitum esto patri quantum voluerit, excepta sorte paterna et omni quod ad sortem pertinet instrumento; et si plures sunt, in partes pater ut voluerit divisa quæ supra sortem adsunt, attribuito. cui vero ex filiis parata jam domus est, ei nihil de opibus attribuat. item filiæ, quæ sponsum habet maritum futurum, nihil attribuat; quæ non habet, ei attribuat. si vero filiorum vel etiam filiarum alicui sors domestica evenit post testamentum, heredi ejus, qui testamentum fecit, relinquito. si autem filios quidem nullos, at filias relinquit testator, filiarum cui voluerit maritum sibique filium, qui heres sit, scriptum relinquito. si vero filius alicui mortuus fuerit puer, antequam viris adscribi potuerit, sive naturalis sive adoptatus, etiam de ejusmodi fortuna scribito is, qui testamentum scribit, quem filium sibi alte-

924 a ρον ἐπὶ τύχαις ἀμείνοσι γίγνεσθαι. ἐὰν δέ τις ἄπαις ὢν τὸ παράπαν διαθήκην γράφῃ, τὸ τῆς ἐπικτήτου δεκατημόριον ἐξελόμενος, ἐὰν ἐθέλῃ τῳ δωρεῖσθαι, δωρείσθω, τὰ δὲ ἄλλα παραδιδοὺς πάντα τῷ ποιηθέντι 5 ἄμεμπτος ἵλεων υἱὸν αὐτὸν ποιείσθω ξὺν νόμῳ. ᾧ δ' ἂν ἐπιτρόπων οἱ παῖδες δέωνται, ἐὰν μὲν διαθέμενος τελευτᾷ καὶ γράψας ἐπιτρόπους τοῖς παισὶν ἑκόντας τε b καὶ ὁμολογοῦντας ἐπιτροπεύσειν οὕστινασοῦν καὶ ὁπόσους ἂν ἐθέλῃ, κατὰ ταῦτα τὰ γραφέντα ἡ τῶν ἐπι-10 τρόπων αἵρεσις γιγνέσθω κυρία· ἐὰν δὲ ἢ τὸ παράπαν μὴ διαθέμενος τελευτήσῃ τις ἢ τῆς τῶν ἐπιτρόπων αἱρέσεως ἐλλιπής, ἐπιτρόπους εἶναι τοὺς ἐγγύτατα γένει πρὸς πατρὸς καὶ μητρὸς κυρίους, δύο μὲν πρὸς πατρός, δύο δὲ πρὸς μητρός, ἕνα δ' ἐκ τῶν τοῦ τελευτήσαντος 15 φίλων. τούτους δ' οἱ νομοφύλακες καθιστάντων τῷ δεομένῳ τῶν ὀρφανῶν. καὶ πάσης τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν c ὀρφανῶν πεντεκαίδεκα τῶν νομοφυλάκων οἱ πρεσβύτατοι πάντων ἐπιμελείσθων ἀεὶ κατὰ πρέσβιν καὶ κατὰ τρεῖς διελόμενοι σφᾶς αὐτούς, κατ' ἐνιαυτὸν τρεῖς καὶ 20 κατ' ἐνιαυτὸν ἄλλον ἕτεροι τρεῖς, ἕως ἂν αἱ πέντε περίοδοι γίγνωνται κύκλῳ· καὶ τοῦτο ἐκλιπέτω μηδέποτε κατὰ δύναμιν. Ὃς δ' ἂν μηδὲν τὸ παράπαν διαθέμενος ἀποθάνῃ, παῖδας μὲν καταλιπὼν δεομένους ἐπιτροπῆς, τῶν αὐτῶν νόμων τούτων ἡ χρεία τῶν παίδων αὐτοῦ d 25 μετεχέτω· θηλείας δὲ ἂν καταλείπῃ τις ἀπροσδοκήτῳ τύχῃ χρησάμενος, συγγνώμην τῷ τιθέντι τὸν νόμον ἐχέτω, ἐὰν τῶν τριῶν αὐτοῦ πρὸς τὰ δύο ἐπισκοπῶν τὴν ἔκδοσιν τῶν θυγατέρων ποιῆται, πρός τε τὴν τοῦ γένους ἀγχιστείαν καὶ τὴν τοῦ κλήρου σωτηρίαν, τὸ δὲ 30 τρίτον, ὅπερ ἂν πατὴρ διασκέψαιτο, ἐξ ἁπάντων τῶν πολιτῶν βλέπων εἰς ἤθη τε καὶ τρόπους τὸν ἐπιτήδειον αὐτῷ μὲν υἱόν, νυμφίον δ' εἶναι τῇ θυγατρί, τοῦτο δὲ e παραλείπῃ διὰ τὴν ἀδύνατον σκέψιν. νόμος τοίνυν εἰς δύναμιν ὅδε περὶ τῶν τοιούτων κείσθω· Ἐὰν ὁ μὴ 35 διαθέμενος θυγατέρας λείπῃ, τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφὸς ὁμοπάτωρ ἢ ἄκληρος ὁμομήτριος ἐχέτω τὴν θυγατέρα καὶ τὸν κλῆρον τοῦ τελευτήσαντος. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀδελφός, ἀδελφοῦ δὲ παῖς, ὡσαύτως, ἐὰν ἐν ἡλικίᾳ πρὸς ἀλλήλους ὦσιν· ἐὰν δὲ μηδὲ εἷς τούτων, ἀδελφῆς δὲ 40 παῖς ᾖ, κατὰ ταὐτά· τέταρτος δὲ πατρὸς ἀδελφός, πέμπτος δὲ τούτου παῖς, ἕκτος δὲ ἀδελφῆς πατρὸς ἔκγονος. ὡσαύτως δὲ τὸ γένος ἀεὶ πορευέσθω κατ' ἀγχιστείαν, ἐάν τις παῖδας θηλείας καταλείπῃ, δι' ἀδελφῶν 925 a τε καὶ ἀδελφιδῶν ἐπανιόν, ἔμπροσθε μὲν τῶν ἀρρέ-45 νων, ὕστερον δὲ θηλειῶν ἐνὶ γένει. τὴν δὲ τοῦ τῶν γάμων χρόνου συμμετρίαν τε καὶ ἀμετρίαν ὁ δικαστὴς σκοπῶν κρινέτω, γυμνοὺς μὲν τοὺς ἄρρενας, γυμνὰς δὲ ὀμφαλοῦ μέχρι θεώμενος τὰς θηλείας. ἐὰν δὲ τοῖς οἰκείοις ἀπορία ξυγγενῶν ᾖ, μέχρι μὲν ἀδελφοῦ υἱιδῶν, 50 μέχρι δὲ πάππου παίδων ὡσαύτως, τῶν ἄλλων ὅντιν' ἂν ἡ παῖς μετ' ἐπιτρόπων αἱρῆται τῶν πολιτῶν ἑκούσιον ἑκουσία, κληρονόμος γιγνέσθω τοῦ τελευτήσαντος b καὶ τῆς θυγατρὸς νυμφίος. ἔτι δὲ πολλὰ πολλῶν καὶ πλείων ἀπορία τῶν τοιούτων γίγνοιτ' ἂν ἔστιν ὅτ' ἐν

rum meliori fortuna fieri velit. si quis autem liberis omnino carens testamentum scribit, opum supra sortem paratarum decimam partem exemptam, si cui donare vult, donato, reliqua omnia tradens adoptivo irreprehensus propitium filium eum adoptato cum lege. cui autem tutoribus indigent liberi, si moritur testatus et scriptis tutoribus liberorum suorum volentibus et tutelam se suscepturos promittentibus quos et quotcunque voluerit, secundum hanc scriptionem tutorum electio instituitor rata; sin autem vel omnino intestatus mortuus est aliquis vel tutorum electione omissa, genere a patre et matre proximi tutores sint jure, duo a patre totidemque a matre et unus ex mortui amicis. hos vero legum custodes constituunto ei, qui indiget, ex orbis. et universam tutelam pupillosque quindecim ex legum custodibus natu omnium maximi curanto semper secundum senectutem et in terniones divisi, tres per annum et alium annum tres alii, quam diu quinque circuitus in orbem fient; idque nunquam quantum potest intermittito. Qui vero nihil omnino testatus decessit, si liberos reliquit tutelæ indigentes, ad ejus liberorum indigentiam eædem hæ leges pertinento; feminas autem si quis relinquit inexspectata fortuna usus, veniam dato legem ferenti, si hic de tribus, quæ ipsius fuissent, duo respiciens filiarum collocationem instituat, generis nimirum propinquitatem et sortis conservationem, tertium vero, quod pater dispecturus fuisset, ex omnibus civibus intuens in animum moresque idoneum, sibi qui filius, maritus autem filiæ esset, hoc igitur, quia dispicere non possit, prætermittat. itaque pro viribus lata de his lex esto hæcce: Si non testatus filias relinquit, defuncti frater eodem patre vel sorte carens eadem matre natus filiam sortemque habeto mortui. si vero frater nullus est, at fratris filius, pari modo, si ætate sunt consentanea; si autem nullus horum est, at sororis est filius, eadem ratione; quartus autem sit patris frater, quintus filius hujus, sextus sorore patris natus. pari autem modo genus semper procedito secundum propinquitatem, si quis filias relinquit, per fratres et sorores fratrumque et sororum liberos rediens priori loco per mares, posteriori per feminas uno genere. temporis autem nuptiarum convenientiam et discrepantiam judex expendens judicato, nudos spectans mares, nudas usque ad umbilicum feminas. si vero familiaribus desunt cognati ad fratris filiorum filios itemque ad avi liberorum usque, ex reliquis civibus quemcunque puella cum tutoribus eligit volentem volens, heres esto mortui et filiæ sponsus. præterea vero cum multa multorum fieri possunt, tum major inopia horum evenire non-

αὐτῇ τῇ πόλει. ἂν οὖν δή τις ἀπορουμένη τῶν αὐτόθεν ὁρᾷ τινὰ εἰς ἀποικίαν ἀπεσταλμένον, ᾗ δὲ κατὰ νοῦν αὐτῇ κληρονόμον ἐκεῖνον γίγνεσθαι τῶν τοῦ πατρὸς, ἐὰν μὲν ξυγγενὴς ᾖ, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ νόμου ἐπὶ τὸν κλῆρον πορευέσθω, ἐὰν δὲ ἐκτὸς γένους, τῶν ἐν τῇ πόλει ὄντων ἔξω τῆς συγγενείας, κύριος ἔστω κατὰ τὴν τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῆς παιδὸς τοῦ τελευτήσαντος αἵρεσιν γῆμαι καὶ τὸν κλῆρον ἐπανελθὼν οἴκαδε λαβεῖν τοῦ μὴ διαθεμένου. ἄπαις δὲ ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν τὸ παράπαν ὃς ἂν μὴ διαθέμενος τελευτᾷ, τὰ μὲν ἄλλα περὶ τοῦ τοιούτου κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἐχέτω νόμον, θήλεια δὲ καὶ ἄρρην οἷον ξύννομοι ἴτωσαν ἐκ τοῦ γένους εἰς τὸν ἐξηρημωμένον ἑκάστοτε οἶκον, ὧν ὁ κλῆρος γιγνέσθω κυρίως, ἀδελφὴ μὲν πρῶτον, ἀδελφοῦ δὲ θυγάτηρ δευτέρα, τρίτη δὲ ἔκγονος ἀδελφῆς, τετάρτη δὲ πατρὸς ἀδελφὴ καὶ πέμπτη πατρὸς ἀδελφοῦ παῖς, ἕκτη δὲ ἀδελφῆς πατρὸς ἂν εἴη παῖς· συνοικίζειν δὲ ταύτας ἐκείνοις κατ' ἀγχιστείαν καὶ θέμιν, ὡς ἔμπροσθεν ἐνομοθετήσαμεν. μὴ δὴ λανθανέτω τὸ τῶν τοιούτων νόμων ἡμᾶς βάρος, ὡς χαλεπῶς ἔστιν ὅτε προστάττει τῷ τοῦ τελευτήσαντος κατὰ γένος οἰκείῳ γαμεῖν τὴν ξυγγενῆ, μὴ δοκεῖ δὲ σκοπεῖν ἃ μυρία ἐν ἀνθρώποις ἐμπόδια γίγνεται τοῖς τοιούτοις ἐπιτάγμασι τοῦ μή τινα ἐθέλειν πείθεσθαι, πρότερον δὲ οὐστινας ὁτιοῦν ἂν βουληθῆναι παθεῖν, ὁπόταν ἢ σωμάτων νοσήματα καὶ πηρώσεις ἢ διανοίας ἔν τισι τῶν ἐπιταττομένων γαμεῖν ἢ γαμεῖσθαι γίγνηται. τούτων δὴ μηδὲν φροντίζειν τάχ' ἂν ὁ νομοθέτης δόξειέν τισιν, οὐκ ὀρθῶς δοκοῦν. ἔστω τοίνυν εἰρημένον ὑπέρ τε νομοθέτου καὶ ὑπὲρ νομοθετουμένου σχεδὸν οἷον κοινὸν προοίμιον, συγγνώμην μὲν τῷ νομοθέτῃ τοὺς ἐπιταττομένους δεόμενον ἔχειν, ὅτι τῶν κοινῶν ἐπιμελούμενος οὐκ ἄν ποτε δύναιτο διοικεῖν ἅμα καὶ τὰς ἰδίας ἑκάστῳ γιγνομένας ξυμφορὰς ξυγγνώμην δ' αὖ καὶ τοῖς νομοθετουμένοις, ὡς τὰ τοῦ νομοθετοῦντος εἰκότως ἐνίοτε οὐ δύνανται προστάγματα τελεῖν, ἃ μὴ γιγνώσκων προστάττει. — ΚΛ. Τί δή τις οὖν, ὦ ξένε, δρῶν πρὸς τὰ τοιαῦτα ἐμμετρώτατος ἂν εἴη; — ΑΘ. Διαιτητάς, ὦ Κλεινία, τοῖς τοιούτοις νόμοις καὶ νομοθετουμένοις ἀναγκαῖον αἱρεῖσθαι. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Ἔστιν ὅτε πλουσίου πατρὸς ἀδελφιδοῦς τὴν τοῦ θείου θυγατέρα ἑκὼν οὐκ ἂν ἐθέλοι λαμβάνειν, τρυφῶν καὶ ἐπὶ μείζοσι γάμοις τὴν διάνοιαν ἐπέχων· ἔστι δ' ὅτε καὶ ξυμφορὰν τὴν μεγίστην τοῦ νομοθέτου προστάττοντος ἀπειθεῖν ἀναγκάζοιτ' ἂν τῷ νόμῳ, μαινόμενα κηδεύματα ἀναγκάζοντος λαμβάνειν ἢ δεινὰς ἄλλας σωμάτων ἢ ψυχῶν ξυμφοράς, ἃς ἀβίωτον ζῆν κεκτημένῳ. ὁ δὴ νῦν λόγος ἡμῖν περὶ τούτων ὅδε νόμος κείσθω· Ἐάν τινες ἄρα περὶ διαθήκης ἐγκαλῶσι τοῖς κειμένοις νόμοις περί τε ἄλλων ὡντινωνοῦν καὶ δὴ καὶ περὶ γάμων, ἦ μὴν παρόντα καὶ ζῶντα αὐτὸν τὸν νομοθέτην μήποτ' ἂν ἀναγκάσαι πράττειν οὕτω, μηδὲ γῆμαι μηδὲ γήμασθαι τοὺς νῦν ἀναγκαζομένους ἑκάτερα δρᾶν, ὁ δέ τις τῶν οἰκείων ἤ τις ἐπίτροπος φῇ, διαιτητὰς φάναι καὶ πατέρας τοὺς πεντεκαίδεκα τῶν

nunquam in ipsa civitate potest. si quæ igitur in hujusmodi inopia indigenarum aliquem videt in coloniam missum, quem ipsi placeat paternarum opum fieri heredem, si cognatus est, ex legis præscripto ad accipiendam sortem se conferto, si minus est, si urbani extra cognationem sunt, hunc secundum tutorum et filiæ mortui electionem uxorem eam ducere et in pâtriam reversum sortem capere intestati jus esto. qui autem omnino carens liberis tam maribus, quam feminis moritur intestatus, de eo reliqua secundum priorem legem habento, femina vero et mas ex ejus genere ut conjugati immigranto in domum desolatam, quorum sors esto jure, primo loco soror, fratris autem filia secunda, tertia vero sorore nata, quarta patris soror et quinta patrui filia, sexta vero amitæ filia erit; copulentur autem hæ et illi secundum propinquitatem et jus, ut antea præscripsimus. neque vero fugito talium legum nos gravitas, quam duriter nonnunquam mortui propinquum in matrimonium ducere jubeat cognatum neque respicere videatur sexcenta illa, quæ inter homines obstant hujusmodi præscriptis, qua minus parere iis aliquis velit, sed quilibet potius quidlibet pati, quando vel corporum morbi et debilitates vel mentis in iis, qui ducere vel duci jubeantur, occurrunt. horum igitur nihil pensi habere fortasse quibusdam legislator, quamquam immerito ille, videbitur. itaque fere tamquam commune pro ipso et pro eo, cui leges fert, dictum esto proœmium veniam et legislatori petens ab iis, qui jubentur, quod communia curans minime simul et privatim cuique accidentia regere possit, et vero etiam iis, quibus leges feruntur, quod recte interdum præscripta legislatoris non possint exsequi, quæ ille ignarus præscribat. — Cl. Quidnam igitur quispiam, o hospes, faciens ad hæc maxime convenienter agat? — Ath. Arbitros, o Clinia, tales inter leges et eos quibus feruntur, dari necesse est. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Nonnunquam divitis patris filius sua sponte patrui vel avunculi filiam uxorem ducere non vult, quia luxuriosus est et majoribus nuptiis animum intentum habet; nonnunquam vero etiam maximam calamitatem præscribente legislatore obsequium negare legi cogitur, si ille furiosa eum connubia suscipere cogat vel alias graves corporum mentiumve miserias, quas habenti vita non sit vitalis. hæc igitur nunc nobis de his oratio pro lege posita esto : Si qui ob testamentum latas leges accusant vel aliarum rerum quarumlibet vel etiam nuptiarum causa, nunquam legislatorem ipsum, si præsens esset et viveret, ita facere coacturum, neque ducere in matrimonium neque nubere eos, qui nunc utrumvis facere cogantur, contendentes, familiarium vero aliquis vel tutor affirmat, arbitros putent et patres quindecimviros ex legum custo-

νομοφυλάκων καταλιπεῖν τοῖς ὀρφανοῖς καὶ ὀρφαναῖς τὸν
νομοθέτην· πρὸς οὓς ἐπανιόντες διαδικαζέσθων οἱ περί
τινος τῶν τοιούτων ἀμφισβητοῦντες, κύρια τελοῦντες d
τὰ τούτων δόγματα. ἂν δέ τῳ μείζων δύναμις ἐπανα-
5 τίθεσθαι δοκῇ τοῖς νομοφύλαξιν, εἰς τὸ τῶν ἐκκρίτων
δικαστῶν δικαστήριον εἰσάγων αὐτοὺς διαδικαζέσθω
περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων· τῷ δὲ ἡττηθέντι παρὰ τοῦ
νομοθέτου ψόγος καὶ ὄνειδος κείσθω, πολλῶν χρημάτων
νοῦν κεκτημένῳ ζημία βαρυτέρα. Νῦν δὴ τοῖς ὀρφανοῖς
10 παισὶ γένεσις οἷον δευτέρα τις γίγνοιτ' ἄν. μετὰ μὲν
οὖν τὴν πρώτην ἑκάστοις εἴρηνται τροφαὶ καὶ παιδεύ- e
σεις· μετὰ δὲ τὴν δευτέραν, ἔρημον πατέρων γενομένην,
μηχανᾶσθαι δεῖ, τίνα τρόπον ἡ τῆς ὀρφανίας τύχη
τοῖς γενομένοις ὀρφανοῖς ὡς ἥκιστα ἔλεον ἕξει τῆς συμ-
15 φορᾶς. πρῶτον μὲν δὴ φαμὲν νομοθετεῖν αὐτοῖς τοὺς
νομοφύλακας ἀντὶ γεννητόρων πατέρας οὐ χείρους, καὶ
δὴ καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὡς οἰκείων ἐπιμελεῖσθαι
προστάττομεν ἐν μελέτῃ, τούτοις τε αὐτοῖς περὶ τροφῆς
ὀρφανῶν προοιμιασάμενοι καὶ τοῖς ἐπιτρόποις. εἰς τινα
20 γὰρ οὖν μοι καιρὸν φαινόμεθα τοὺς ἔμπροσθεν λόγους
927 διεξελθεῖν, ὡς ἄρα αἱ τῶν τελευτησάντων ψυχαὶ δύνα- a
μιν ἔχουσί τινα τελευτήσασαι, ᾗ τῶν κατ' ἀνθρώπους
πραγμάτων ἐπιμελοῦνται. ταῦτα δὲ ἀληθεῖς μέν, μα-
κροὶ δ' εἰσὶ περιέχοντες λόγοι. πιστεύειν δὲ ταῖς ἄλλαις
25 φήμαις χρεὼν περὶ τὰ τοιαῦτα, οὕτω πολλαῖσι καὶ
σφόδρα παλαιαῖς οὔσαις, πιστεύειν δ' αὖ καὶ τοῖς νομο-
θετοῦσι ταῦθ' οὕτως ἔχειν, ἄνπερ μὴ παντάπασιν
ἄφρονες φαίνωνται. ταύτῃ δὲ εἰ ταῦτ' ἐστὶ κατὰ φύσιν,
πρῶτον μὲν τοὺς ἄνω θεοὺς φοβείσθων, οἳ τῶν ὀρφανῶν
30 τῆς ἐρημίας αἰσθήσεις ἔχουσιν, εἶτα τὰς τῶν κεκμηκό- b
των ψυχάς, αἷς ἐστιν ἐν τῇ φύσει τῶν αὑτῶν ἐκγόνων
κήδεσθαι διαφερόντως καὶ τιμῶσί τε αὐτοὺς εὐμενεῖς
εἶναι καὶ ἀτιμάζουσι δυσμενεῖς, ἔτι δὲ τὰς τῶν ζώντων
μέν, ἐν γήρᾳ δὲ ὄντων, καὶ ἐν μεγίσταις τιμαῖς, ὅπου-
35 περ πόλις εὐνομοῦσα εὐδαιμονεῖ, τούτους οἱ παῖδες
παίδων φιλοστοργοῦντες ζῶσι μεθ' ἡδονῆς, καὶ τὰ περὶ
ταῦτα ὀξὺ μὲν ἀκούουσι, βλέπουσί τε ὀξύ, τοῖς τε περὶ
αὐτὰ δικαίοις εὐμενεῖς εἰσὶ νεμεσῶσί τε μάλιστα αὖ c
τοῖς εἰς ὀρφανὰ καὶ ἔρημα ὑβρίζουσι, παρακαταθήκην
40 εἶναι μεγίστην ἡγούμενοι καὶ ἱερωτάτην. οἷς ἐπίτροπον
καὶ ἄρχοντα πᾶσι δεῖ τὸν νοῦν, ᾧ καὶ βραχὺς ἐνείη,
προσέχοντα καὶ εὐλαβούμενον περὶ τροφήν τε καὶ παι-
δείαν ὀρφανῶν ὡς ἔρανον εἰσφέροντα ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς
αὑτοῦ κατὰ δύναμιν πάντως πᾶσαν εὐεργετεῖν. ὁ μὲν
45 δὴ πεισθεὶς τῷ πρὸ τοῦ νόμου μύθῳ καὶ μηδὲν εἰς ὀρ- d
φανὸν ὑβρίσας οὐκ εἴσεται ἐναργῶς τὴν περὶ τὰ τοιαῦτα
ὀργὴν νομοθέτου, ὁ δὲ ἀπειθὴς καί τινα πατρὸς ἢ μη-
τρὸς ἔρημον ἀδικῶν διπλῆν τινέτω πᾶσαν τὴν βλάβην,
ἢ περὶ τὸν ἀμφιθαλῆ γενόμενος κακός. τὴν δὲ ἄλλην
50 νομοθεσίαν ἐπιτρόποισί τε περὶ ὀρφανοὺς ἄρχουσί τε
περὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐπιτρόπων, εἰ μὲν δὴ παρα-
δείγματά τε τροφῆς παίδων ἐλευθέρων ἐκέκτηντο αὐτοὶ
τρέφοντες τοὺς αὑτῶν καὶ τῶν οἰκείων χρημάτων ἐπι-
μελούμενοι, ἔτι δὲ νόμους περὶ αὐτῶν τούτων μετρίως e

dibus a legislatore orbis filiis et filiabus esse relictos; ad ad quos adeuntes qui hujusmodi controversiam habent, jure agunto et horum decreta rata habento. si cui autem major legum custodibus potestas tribui videtur, ad judices selectos in jus eos vocans de controversiis disceptato; qui vero causa ceciderit, a legislatore reprehensionem et opprobrium ferto, grandi pecunia graviorem homini cordato multam. Nunc jam quasi iterum nascentes liberos orbos videamus; qui cum primum nati essent, quomodo educandi erudiendique essent singuli, vidimus, iterum vero natis patrum obitu providendum est, qua ratione orbitatis sors quam minimam afferat orbatis infortunii miserationem. ac primum quidem construere iis legitime legum custodes dicimus parentum loco patres nihilo deteriores, itaque per singulos annos curare eos velut suos jubemus studiose, postquam et hos ipsos et tutores proœmio de pupillorum educatione admonuimus. opportune enim mihi in superioribus sermonibus demonstrasse videmur mortuorum animos vi quadam esse præditos post mortem, ut curare res humanas possint; qua de re vera quidem, sed longa est oratio. fides autem de his habenda est cum reliquis vocibus tam multis et valde vetustis, tum vero etiam iis, qui legibus hæc ita se habere declarant, modo ne prorsus insipientes appareant. ita vero his secundum naturam comparatis primum quidem superos deos timento, qui orborum solitudinem animadvertunt; deinde defunctorum animos, quibus liberos suos præcipuæ curæ habere honorantibus benivolos, despicientibus inimicos esse naturale est, præterea autem eorum, qui superstites quidem, sed senes sunt, summoque in honore, ubicunque civitas bene legibus instructa floret, hos liberi liberorum amice foventes cum delectatione vivunt, et illuc pertinentia acute audiunt cernuntque acute et iis, qui se justos in his præbent, benivoli sunt, contra si qui in orbos et desertos injuriosi sunt, gravissime indignantur, maximum hoc et sanctissimum depositum arbitrantes. ad quæ omnia tutorem et magistratum intenta mente, si vel paululum mentis habet, et diligentia in educandis erudiendisque pupillis adhibita tanquam stipem sibi suisque conferentem omnibus modis quantum maxime potest benefacere oportet. jam qui huic orationi legi præmissæ paruerit neque in orbum injuriose quicquam fecerit, non reapse experietur legislatoris in his iram; qui vero minus paret et patre vel matre orbatum aliquem injuria afficit, duplo majus damnum omne, quam qui erga patrimum matrimumque malus fuerit, pendito. quod autem ad reliquas leges tutoribus de pupillis et magistratibus de cura tutorum dandas attinet, sane, si exempla educationis liberorum ingenuorum haberent, ad quæ ipsi suos educarent suamque rem familiarem curarent, et præterea leges de his ipsis satis explicitas haberent, consentaneum quodam-

διειρημένους εἶχον, εἶχέ τινα λόγον ἂν ἐπιτροπικούς τινας νόμους ὡς ὄντας ἰδίᾳ διαφέροντας πολὺ τιθέναι, ποικίλλοντας ἐπιτηδεύμασιν ἰδίοις τὸν τῶν ὀρφανῶν βίον παρὰ τὸν τῶν μή· νῦν δὲ εἰς μὲν τὰ τοιαῦτα 5 ξύμπαντα οὐ πολὺ διαφέρον ἡ παρ' ἡμῖν ὀρφανία κέκτηται τῆς πατρονομικῆς, τιμαῖς δὲ καὶ ἀτιμίαις ἅμα 928 a καὶ ἐπιμελείαισιν οὐδαμῶς ἐξισοῦσθαι φιλεῖ. διὸ δὴ περὶ τοῦτο αὐτὸ τὴν ὀρφανῶν πέρι νομοθεσίαν παραμυθούμενός τε καὶ ἀπειλῶν ὁ νόμος ἐσπούδακεν. ἔτι δ' 10 ἀπειλή τις ἂν τοιάδε εἴη μάλα ἔγκαιρος· Ὃς ἂν θῆλυν εἴτε ἄρρενα ἐπιτροπεύῃ, καὶ ὃς ἂν ἐπιτρόπου φύλαξ τῶν νομοφυλάκων καταστὰς ἐπιμελῆται, μὴ χεῖρον ἀγαπάτω τῶν αὑτοῦ τέκνων τὸν τῆς ὀρφανικῆς μετειληφότα τύχης, μηδὲ τῶν οἰκείων τῶν τοῦ τρεφομένου 15 χεῖρον χρημάτων ἐπιμελείσθω, βέλτιον δέ, ἢ τῶν αὑτοῦ, κατὰ προθυμίαν. ἕνα δὲ τοῦτον νόμον ἔχων ὀρφα- b νῶν πέρι πᾶς ἐπιτροπευέτω· ἐὰν δὲ ἄλλως τις περὶ τὰ τοιαῦτα πράττῃ παρὰ τὸν νόμον τόνδε, ὁ μὲν ἄρχων ζημιούτω τὸν ἐπίτροπον, ὁ δὲ ἐπίτροπος τὸν ἄρχοντα 20 εἰς τὸ τῶν ἐκκρίτων δικαστήριον εἰσάγων ζημιούτω τῷ δόξαντι τιμήματι τῷ δικαστηρίῳ διπλῇ. ἐὰν δ' ἐπίτροπος ἀμελεῖν ἢ κακουργεῖν δοκῇ τοῖς οἰκείοις ἢ καὶ τῶν ἄλλων τινὶ πολιτῶν, εἰς ταὐτὸν ἀγέτω δικαστήριον· ὅτι δ' ἂν ὄφλῃ, τετραπλασίαν μὲν τούτου τίνειν, γι- c 25 γνέσθω δὲ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ παιδός, τὸ δ' ἥμισυ τοῦ καταδικασαμένου τὴν δίκην. ἅμα δ' ἂν ἡβήσῃ τις τῶν ὀρφανῶν, ἐὰν ἡγῆται κακῶς ἐπιτροπευθῆναι, μέχρι πέντε ἐτῶν ἐξηκούσης τῆς ἐπιτροπῆς ἔστω δίκην λαχεῖν ἐπιτροπίας· ἐὰν δέ τις ὄφλῃ τῶν ἐπιτρόπων, τιμᾶν τὸ 30 δικαστήριον, ὅτι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίνειν, ἐὰν δὲ δὴ τῶν ἀρχόντων, ἀμελείᾳ μὲν δόξας κακῶσαι τὸν ὀρφανόν, ὅτι χρὴ τίνειν αὐτὸν τῷ παιδί, τιμάτω τὸ δικαστή- d ριον, ἐὰν δὲ ἀδικίᾳ, πρὸς τῷ τιμήματι τῆς ἀρχῆς τῶν νομοφυλάκων ἀφιστάσθω, τὸ δὲ κοινὸν τῆς πόλεως ἕτε- 35 ρον νομοφύλακα ἀντὶ τούτου καθιστάτω τῇ χώρᾳ καὶ τῇ πόλει. Διαφοραὶ πατέρων τε πρὸς αὑτῶν παῖδας γίγνονται καὶ παίδων πρὸς γεννήτας μείζους, ἢ χρεών, ἐν αἷς οἵ τε πατέρες ἡγοῖντ' ἂν δεῖν τὸν νομοθέτην νομοθετεῖν ἐξεῖναί σφισιν, ἐὰν βούλωνται, τὸν υἱὸν ὑπὸ 40 κήρυκος ἐναντίον ἁπάντων ἀπειπεῖν υἱὸν κατὰ νόμον μηκέτ' εἶναι, υἱεῖς τ' αὖ σφίσι πατέρας ὑπὸ νόσων e ἢ γήρως διατιθεμένους αἰσχρῶς ἐξεῖναι παρανοίας γράφεσθαι. ταῦτα δὲ ὄντως ἐν παγκάκων ἤθεσιν ἀνθρώπων γίγνεσθαι φιλεῖ· ἐπεὶ ἡμίσεών γε ὄντων τῶν κακῶν, 45 οἷον μὴ κακοῦ μὲν πατρός, υἱέος δέ, ἢ τοὐναντίον, οὐ γίγνονται ξυμφοραὶ τηλικαύτης ἔχθρας ἔκγονοι. ἐν μὲν οὖν ἄλλῃ πολιτείᾳ παῖς ἀποκεκηρυγμένος οὐκ ἂν ἐξ ἀνάγκης ἄπολις εἴη, ταύτης δέ, ἧς οἵδε οἱ νόμοι ἔσονται, ἀναγκαίως ἔχει εἰς ἄλλην χώραν ἐξοικίζεσθαι τὸν 929 a ἀπάτορα· πρὸς γὰρ τοῖς τετταράκοντα καὶ πεντακισχιλίοις οἴκοις οὐκ ἔστιν ἕνα προσγενέσθαι. διὸ δὴ δεῖ τὸν ταῦτα πεισόμενον ἐν δίκῃ μὴ ὑπὸ ἑνὸς πατρός, ὑπὸ δὲ τοῦ γένους ἀπορρηθῆναι παντός. ποιεῖν δὲ χρὴ τῶν τοιούτων πέρι κατὰ νόμον τοιόνδε τινά· Ὃν ἂν θυμὸς

modo esset tutorias quasdam leges ut per se constantes proponere multum differentes et propriis institutis pupillorum vitam distinguere ab ceteris; nunc vero in his quidem omnibus non multum diversi apud nos orbitas habet a statu paternæ gubernationis, honoribus autem et ignominiis simulque curis neutiquam exæquari solet. quam ob causam hac ipsa in parte lex rem pupillarem ordinans adhortando et comminando operam dedit. accedat autem comminatio valde tempestiva hæc: Quicunque feminæ vel maris est tutor, et quicunque inter legum custodes custos tutoris constitutus curationem habet, ne secius, quam suos liberos, pupillaris fortunæ participem amato, neque rem familiarem alumni secius, quam suam, sed melius, quod ad studium attinet, curato. atque hanc unam de pupillis quisquis tutor est, legem habeto; si quis autem aliter in his fecit contra hanc legem, magistratus quidem multato tutorem, tutor autem magistratum ad selectorum judicium adductum duplo multato ejus, quanti æstimaverit judicium. si vero tutor negligenter vel damnose facere necessariis vel etiam reliquorum alicui civium videtur, ad idem judicium adductus quanti lis æstimata fuerit, ejus quadruplum pendito, cujus dimidia pars dator pupillo, dimidia illi, qui eum in jure condemnaverit. simul autem si quis ex pupillis in pubertatem ingressus male sibi a tutore curatum esse putat, ei ad quinque annos usque ab exacta tutela litem de male gesta licitum esto intendere; si quis autem condemnatus est tutorum, judicium quid eum pati vel rependere oporteat, æstimato, sin autem magistratuum aliquis, si negligentia damnum pupillo intulisse visus est, quid puero pendere eum oporteat, judicium æstimato, si vero injustitia, præter multam a legum custodia removetor, commune autem civitatis alium pro eo legum custodem regioni urbique constituito. Dissensiones et patrum cum liberis suis exsistunt et liberorum cum parentibus majores, quam decet, in quibus fieri potest ut et patres censeant legislatorem permittere sibi debere, ut, si velint, filium præcone adhibito coram omnibus abdicent, ut qui lege non amplius sit filius, et filii contra, ut patres, quos morbi vel senectus turpiter afficiunt, dementiæ postulent. hæc autem re vera in hominum omnino malorum moribus fieri solent; nam si mali dimidii sunt, velut si non malus pater, filius autem malus est, vel contra, non accidunt tantis enatæ inimicitiis calamitates. jam in alia quidem civitate filio abdicato necessarium non sit patria carere, ex hac vero, cujus hæ erunt leges, necesse est aliam in regionem emitti patre carentem; ad quadraginta enim et quinquies mille domos non licet unam accedere. itaque jure hæc passurum non ab uno patre, sed a genere universo abdicari oportet. faciendum autem in his secundum legem hujusmodi est: Si

ἐπίῃ μηδαμῶς εὐτυχής, εἴτ' οὖν ἐν δίκῃ εἴτε καὶ μή, ὃν ἔτεκέ τε καὶ ἐξεθρέψατο, τοῦτον ἐπιθυμεῖν ἀπαλλάξαι τῆς αὐτοῦ ξυγγενείας, μὴ φαύλως οὕτως ἐξέστω μηδ' εὐθὺς τοῦτο δρᾶν, πρῶτον δὲ συλλεξάτω τοὺς αὐτοῦ b
5 ξυγγενεῖς μέχρι ἀνεψιῶν καὶ τοὺς τοῦ υἱέος ὡσαύτως τοὺς πρὸς μητρός, κατηγορείτω δὲ ἐν τούτοις διδάσκων, ὡς ἄξιος ἅπασιν ἐκ τοῦ γένους ἐκκεκηρῦχθαι, δότω δὲ καὶ τῷ υἱεῖ λόγους τοὺς ἴσους, ὡς οὐκ ἄξιός ἐστι τούτων οὐδὲν πάσχειν. καὶ ἐὰν μὲν πείθῃ ὁ πατὴρ καὶ συμψή-
10 φους λάβῃ πάντων τῶν συγγενῶν ὑπὲρ ἥμισυ, πλὴν πατρὸς διαψηφιζομένου καὶ μητρὸς καὶ τοῦ φεύγοντος τῶν τε ἄλλων ὁπόσοιπερ ἂν ὦσι γυναικῶν εἴτε ἀνδρῶν c τέλειοι, ταύτῃ μὲν καὶ κατὰ ταῦτα ἐξέστω τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν ἀποκηρύττειν, ἄλλως δὲ μηδαμῶς. τὸν δ' ἀπο-
15 κηρυχθέντα ἐάν τις τῶν πολιτῶν υἱὸν βούληται θέσθαι, μηδεὶς νόμος ἀπειργέτω ποιεῖσθαι· τὰ γὰρ τῶν νέων ἤθη πολλὰς μεταβολὰς ἐν τῷ βίῳ μεταβάλλειν ἑκάστοτε πέφυκεν. ἀποκηρυχθέντα δὲ ἄν τις δέκα ἐτῶν μὴ ἐπιθυμήσῃ θετὸν υἱὸν ποιήσασθαι, τοὺς τῶν ἐπιγόνων
20 ἐπιμελητὰς τῶν εἰς τὴν ἀποικίαν ἐπιμελεῖσθαι καὶ τού- d των, ὅπως ἂν μετάσχωσι τῆς αὐτῆς ἀποικίας ἐμμελῶς. ἐὰν δέ τις τινὰ νόσος ἢ γῆρας ἢ καὶ τρόπων χαλεπότης ἢ καὶ ξύμπαντα ταῦτα ἔκφρονα ἀπεργάζηται διαφερόντως τῶν πολλῶν, καὶ λανθάνῃ τοὺς ἄλλους πλὴν
25 τῶν συνδιαιτωμένων, οἰκοφθορῇ δὲ ὡς ὢν τῶν αὐτοῦ κύριος, ὁ δὲ υἱὸς ἀπορῇ καὶ ὀκνῇ τὴν τῆς παρανοίας γράφεσθαι δίκην, νόμος αὐτῷ κείσθω πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς πρεσβυτάτους τῶν νομοφυλάκων ἐλθόντα e διηγήσασθαι τὴν τοῦ πατρὸς ξυμφοράν· οἱ δὲ κατιδόντες
30 ἱκανῶς ξυμβουλευόντων, ἐάν τε δέῃ γράφεσθαι καὶ ἐὰν μὴ τὴν γραφήν, ἐὰν δὲ ξυμβουλεύσωσι, γιγνέσθωσαν τῷ γραφομένῳ μάρτυρες ἅμα καὶ ξύνδικοι· ὁ δὲ ὀφλὼν τοῦ λοιποῦ χρόνου ἄκυρος ἔστω τῶν αὐτοῦ καὶ τὸ σμικρότατον διατίθεσθαι, καθάπερ παῖς δὲ οἰκείτω τὸν
35 ἐπίλοιπον βίον. ἐὰν δὲ ἀνὴρ καὶ γυνὴ μηδαμῇ ξυμφέρωνται τρόπων δυστυχίᾳ χρώμενοι, δέκα μὲν ἄνδρας τῶν νομοφυλάκων ἐπιμελεῖσθαι τῶν τοιούτων ἀεὶ χρεὼν
930 τοὺς μέσους, δέκα δὲ τῶν περὶ γάμους γυναικῶν ὡσαύ- a τως· καὶ ἐὰν μὲν δὴ ξυναλλάττειν δύνωνται, ταῦτ' ἔστω
40 κύρια, ἐὰν δ' αἱ ψυχαὶ κυμαίνωσι μειζόνως αὐτῶν, ζητεῖν κατὰ δύναμιν, οἵτινες ἑκατέρῳ ξυνοικήσουσιν. εἰκὸς δὲ εἶναι τοὺς τοιούτους μὴ πραέσιν ἤθεσι κεχραμένους· βαθύτερα δὴ τούτοις καὶ πραότερα τρόπων ἤθη ξύννομα πειρᾶσθαι προσαρμόττειν. καὶ ὅσοι μὲν ἂν
45 ἄπαιδες αὐτῶν ἢ ὀλιγόπαιδες ὄντες διαφέρωνται, καὶ παίδων ἕνεκα τὴν συνοίκησιν ποιεῖσθαι, ὅσοι δ' ἂν ἱκανῶν ὄντων παίδων, τῆς συγκαταγηράσεως ἕνεκα καὶ b ἐπιμελείας ἀλλήλων τὴν διάζευξίν τε καὶ σύζευξιν ποιεῖσθαι χρεών. ἐὰν δὲ τελευτᾷ γυνὴ καταλείπουσα παῖ-
50 δας θηλείας τε καὶ ἄρρενας, συμβουλευτικὸς ἂν εἴη νόμος ὁ τιθέμενος, οὐκ ἀναγκαστικός, τρέφειν τοὺς ὄντας παῖδας μὴ μητρυιὰν ἐπαγόμενον· μὴ δὲ ὄντων ἐξ ἀνάγκης γαμεῖν, μέχριπερ ἂν ἱκανοὺς γεννήσῃ παῖδας τῷ τε οἴκῳ καὶ τῇ πόλει. ἢν δὲ ὁ ἀνὴρ ἀποθάνῃ c

quem animus incedit minime felix, sive jure sive minus, ut eum, quem genuit atque educavit, ex sua cognatione removere cupiat, non sic simpliciter nec statim facere id licitum esto, sed primum congregato cognatos suos usque ad consobrinos et item filii a matre cognatos eumque accusato apud hos ita, ut dignum esse doceat, qui ab omnibus genere ejectus sit, tribuito vero etiam filio pariter dicendi facultatem, nihil horum dignum se esse qui patiatur. et si persuadet pater consentientemque nactus est omnium cognatorum plus quam dimidiam partem, exceptis patre et matre sententiam ferente etiam accusato et de reliquis quotquot sunt mulierum vel virorum adulti, ita et secundum hæc licitum esto patri filium abdicare, aliter vero minime. abdicatum autem si civium aliquis filium vult adoptare, nulla lex prohibeto, quominus eum adsciscat; nam juvenum moribus omnium naturale est multas in vita subire mutationes. abdicatum vero si intra decem annos non voluerit aliquis adoptione adsciscere filium, agnatorum curatores in coloniam destinatorum etiam hos curanto, ut eadem in colonia aptum capiant locum. si qui autem morbus aliquem vel senectus vel morum difficultas vel hæc omnia simul amentem reddunt magis, quam sunt plerique, latet id reliquos præter qui una cum eo vivunt, domum autem ut potestatem in sua habens pessumdat, filius vero quid agat, nescit et dementiæ accusare eum veretur, lex ei esto, ut primum natu maximos inter legum custodes adeat iisque patris calamitatem demonstret; hi vero re satis perspecta consilium danto, sive intendenda est actio sive minus : si dederint, actori se testes simul et advocatos præbento; condemnatus vero per reliquum tempus nullam ne minimum quidem statuendi potestatem in sua habeto, sed ut puer agito quod ei reliquum est vitæ. si autem vir et mulier nullo modo concordant adversa in moribus usi fortuna, decem viris ætate mediis ex legum custodibus hæc curæ semper esse necesse est itemque decem mulieribus ex iis, quæ connubia curant; ac si reconciliare eos possunt, hæc rata sunto, si vero animi eorum æstuant vehementius, pro viribus quærant, quinam utriusvis conjuges sint futuri. consentaneum est autem tales non mansuetis temperatos esse moribus; itaque solidioris ei et mansuetioris indolis mores conentur apponere conjugatos. et qui eorum nullos vel paucos liberos habentes discordant, his etiam liberorum causa conjugium instituant, qui vero satis instructi liberis, eorum una senescendi et invicem curandi causa cum disjunctionem, tum conjunctionem fieri par est. si autem moritur mulier liberos et feminas relinquens et mares, lex, quæ feratur, suadentis vim habeat, non cogentis, ut liberos, qui ei sunt, educet non inducens novercam; sin nulli sunt, necessario uxorem ducat, dum satis liberorum et domui et civitati procreaverit. si vero

παῖδας ἱκανοὺς λιπών, ἡ μήτηρ τῶν παίδων αὐτοῦ μένουσα τρεφέτω· νεωτέρα δ' ἂν δοχῇ τοῦ δέοντος εἶναι πρὸς τὸ ζῆν αὖ ὑγιαίνουσα ἄνανδρος, οἱ προσήκοντες πρὸς τὰς τῶν γάμων ἐπιμελουμένας γυναῖκας κοινούμε-5 νοι τὸ δοκοῦν αὐτοῖς τε καὶ ἐκείναις περὶ τῶν τοιούτων ποιούντων· ἐὰν δὲ ἐνδεεῖς τέκνων ὦσι, καὶ παίδων ἕνεκα· παίδων δὲ ἱκανότης ἀκριβὴς ἄῤῥην καὶ θήλεια d ἔστω τῷ νόμῳ. Ὅταν δὲ ὁμολογῆται μὲν τὸ γενόμενον εἶναι τῶν ποιουμένων ἔκγονον, δέηται δὲ κρίσεως, τίνι 10 τὸ γεννηθὲν ἕπεσθαι χρεών, δούλη μὲν ἐὰν συμμίξῃ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ ἢ ἀπελευθέρῳ, πάντως τοῦ δεσπότου ἔστω τῆς δούλης τὸ γεννώμενον· ἐὰν δέ τις ἐλευθέρα δούλῳ συγγίγνηται, τοῦ δεσπότου ἔστω τὸ γιγνόμενον τοῦ δούλου· ἐὰν δ' ἐξ αὐτοῦ δούλης ἢ ἐκ δούλου ἑαυ-15 τῆς, καὶ περιφανὲς τοῦτ' ᾖ, τὸ μὲν τῆς γυναικὸς αἱ γυναῖκες εἰς ἄλλην χώραν ἐκπεμπόντων σὺν τῷ πατρὶ, e τὸ δὲ τοῦ ἀνδρὸς οἱ νομοφύλακες σὺν τῇ γεννησάσῃ.

Γονέων δὲ ἀμελεῖν οὔτε θεὸς οὔτε ἄνθρωπος νοῦν ἔχων ξύμβουλός ποτε γένοιτ' ἂν οὐδεὶς οὐδενί· φρονῆ-20 σαι δὲ χρὴ περὶ θεῶν θεραπείας τοιόνδε προοίμιον ἂν γενόμενον εἰς τὰς τῶν γεννησάντων τιμάς τε καὶ ἀτιμίας ὀρθῶς συντεταγμένον· Νόμοι περὶ θεοὺς ἀρχαῖοι κεῖνται παρὰ πᾶσι διχῇ. τοὺς μὲν γὰρ τῶν θεῶν ὁρῶν-931 τες σαφῶς τιμῶμεν, τῶν δ' εἰκόνας ἀγάλματα ἱδρυσά- a 25 μενοι, οὓς ἡμῖν ἀγάλλουσι καίπερ ἀψύχους ὄντας ἐκείνους ἡγούμεθα τοὺς ἐμψύχους θεοὺς πολλὴν διὰ ταῦτ' εὔνοιαν καὶ χάριν ἔχειν. πατὴρ οὖν ὅτῳ καὶ μήτηρ ἢ τούτων πατέρες ἢ μητέρες ἐν οἰκίᾳ κεῖνται κειμήλιοι ἀπειρηκότες γήρᾳ, μηδεὶς διανοηθήτω ποτὲ 30 ἄγαλμα αὐτῷ, τοιοῦτον ἐφέστιον ἵδρυμα ἐν οἰκίᾳ ἔχων, μᾶλλον κύριον ἔσεσθαι, ἐὰν δὴ κατὰ τρόπον γε ὀρθῶς αὐτὸ θεραπεύῃ ὁ κεκτημένος. — ΚΛ. Τίνα δὴ τὴν b ὀρθότητα εἶναι φράζεις; — ΑΘ. Ἐγὼ ἐρῶ· καὶ γὰρ οὖν ἄξιον, ὦ φίλοι, ἀκούειν τά γε δὴ τοιαῦτα. — 35 ΚΛ. Λέγε μόνον. — ΑΘ. Οἰδίπους, φαμέν, ἀτιμασθεὶς ἐπεύξατο τοῖς αὑτοῦ τέκνοις ἃ δὴ καὶ πᾶς ὑμνεῖ τέλεα καὶ ἐπήκοα γενέσθαι παρὰ θεῶν, Ἀμύντορά τε Φοίνικι τῷ ἑαυτοῦ ἐπαρᾶσθαι παιδὶ θυμωθέντα καὶ Ἱππολύτῳ Θησέα καὶ ἑτέρους ἄλλοις μυρίους μυρίοις 40 ὧν γέγονε σαφὲς ἐπηκόους εἶναι γονεῦσι πρὸς τέκνα θεούς· ἀραῖος γὰρ γονεὺς ἐκγόνοις ὡς οὐδεὶς ἕτερος ἄλ- c λοις, δικαιότατα. μὴ δή τις ἀτιμαζομένῳ μὲν διαφερόντως πατρὶ πρὸς παίδων καὶ μητρὶ θεὸν ἐπήκοον ἐν εὐχαῖς ἡγείσθω γίγνεσθαι κατὰ φύσιν, τιμωμένῳ δὲ 45 ἄρα καὶ περιχαρεῖ σφόδρα γενομένῳ, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα ἐν εὐχαῖς λιπαρῶς εἰς ἀγαθὰ τοῖς παισὶ παρακαλοῦντος θεούς, οὐκ ἄρα τὰ τοιαῦτα ἀκούειν ἐξ ἴσου καὶ νέμειν ἡμῖν αὐτοὺς ἡγησόμεθα; ἀλλ' οὐκ ἄν ποτε d δίκαιοι νομῆς εἶεν ἀγαθῶν, ὃ δή φαμεν ἥκιστα θεοῖς 50 εἶναι πρέπον. — ΚΛ. Πολύ γε. — ΑΘ. Οὐκοῦν διανοηθῶμεν ὃ σμικρῷ πρότερον εἴπομεν, ὡς οὐδὲν πρὸς θεῶν τιμιώτερον ἄγαλμ' ἂν κτησαίμεθα πατρὸς καὶ προπάτορος παρειμένων γήρᾳ καὶ μητέρων τὴν αὐτὴν δύναμιν ἐχουσῶν, οὓς ὅταν ἀγάλλῃ τις τιμαῖς, γέγηθεν

vir mortuus est satis magno liberorum numero relicto, mater liberorum manens ibi eos educato; junior autem si videtur esse, quam quæ rursus carens viro vivere sana possit, propinqui consilio cum mulieribus connubia curantibus communicato quod ipsis atque illis de his videbitur, faciunto; si vero liberi deficiunt, etiam liberorum causa; liberorum autem satis magnus numerus lege definitus mas et femina esto. Ubi autem constat de nato esse prolem eorum, qui suum esse ferunt, sed dijudicatione opus est, quem debeat sequi, si serva cum servo vel libero vel liberto concubuerit, omnino domini servæ esto natum; sin autem libera aliqua rem habet cum servo, quod nascitur domini esto servi; si vero natum ex sua viri ipsius serva vel ex suo mulieris ipsius servo, idque manifestum est, mulieris prolem cum patre mulieres, viri legum custodes cum ea, quæ peperit, in aliam regionem emittunto.

Parentes autem negligendi consilium nec deus nec homo sana mente præditus unquam ullus dederit ulli; sed illud intelligendum est, de cultu deorum hujusmodi si exstet proœmium, recte idem ad parentum honorem et contemtum esse compositum: Leges ad deos pertinentes antiquitus apud omnes sunt bipartitæ. alios enim deorum clare conspectos, aliorum imagines positis simulacris honore prosequimur, quos etsi inanimos ornantibus nobis animatos deos illos magnam ob eam rem benivolentiam et gratiam habere arbitramur. cui igitur pater et mater vel horum patres vel matres in domo reconditi sedent fessi senectute, ne quis unquam simulacrum sibi, tale sub tecto suo domi positum habens, majore momento præditum futurum existimet, si quidem ita, ut decet, recte illud colat possessor. — Cl. Quamnam rationem rectam esse statuis? — Ath. Ego dicam; nam sane operæ pretium est, o amici, talia audire. — Cl. Dic modo. — Ath. Œdipus, dicimus, affectus ignominia liberis suis imprecatus est quæ omnes videlicet cantant perfecta atque audita esse a diis, item Amyntorem iratum Phœnici filio suo et Hippolyto Theseum et alios aliis sexcentos sexcentis imprecari diras, quas intellectum est a parentibus pronuntiatas in liberos a diis audiri; dirarum enim parens effector est natis ut aliis alius nullus, justissime. jam vero ne quis ignominia quidem majori si afficiatur a liberis pater et mater, horum in precibus audientem se deum præbere secundum naturam existimato, sed honore si afficiatur et valde eo lætatus tali de causa precibus assidue deos ut bene faciant liberis, invocet, talia scilicet non æque audire eos et tribuere nobis existimabimus? at nullo modo justi divisores essent bonorum, id quod minime decere deos dicimus. — Cl. Longe quidem. — Ath. Itaque cogitemus quod paulo ante diximus, nullum in majori apud deos honore futurum simulacrum possidere nos posse, quam patrem et avum senectute solutos et matres iisdem viribus præditas, quos ubi quis ornat honoribus, gaudet

ὁ θεός· οὐ γὰρ ἂν ἐπήκοος ἦν αὐτῶν. θαυμαστὸν γὰρ
δή που τὸ προγόνων ἵδρυμα ἡμῖν ἐστι, διαφερόντως e
τῶν ἀψύχων· τὰ μὲν γὰρ θεραπευόμενα ὑφ' ἡμῶν, ὅσα
ἔμψυχα, ξυνεύχεται ἑκάστοτε, καὶ ἀτιμαζόμενα τἀ-
5 ναντία, τὰ δ' οὐδέτερα· ὥστε ἂν ὀρθῶς τις χρῆται πα-
τρὶ καὶ προπάτορι καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πάντων
πρὸς θεοφιλῆ μοῖραν κυριώτατα ἀγαλμάτων ἂν κε-
κτῆτο. — ΚΛ. Κάλλιστ' εἶπες. — ΑΘ. Πᾶς δὴ νοῦν
ἔχων φοβεῖται καὶ τιμᾷ γονέων εὐχάς, εἰδὼς πολλοῖς
10 καὶ πολλάκις ἐπιτελεῖς γενομένας. τούτων οὖν οὕτως
932 φύσει διατεταγμένων τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἕρμαιον πρόγο- a
νοι γηραιοὶ ζῶντες μέχρι τῶν ἐσχάτων τοῦ βίου καὶ
ἀπιόντες νέοι σφόδρα ποθεινοί, τοῖς δὲ κακοῖς εὖ μάλα
φοβεροί. πᾶς δὴ τιμάτω πάσαις τιμαῖς ταῖς ἐννόμοις τοὺς
15 αὑτοῦ γεννήτορας τοῖς νῦν πεισθεὶς λόγοις· εἰ δ' οὖν
τινὰ κατέχοι φήμη κωφὴ τῶν τοιούτων προοιμίων, νό-
μος ὅδε ἐπὶ τούτοις ὀρθῶς κείμενος ἂν εἴη· Ἐάν τις ἐν
τῇδε τῇ πόλει γονέων ἀμελέστερον ἔχῃ τοῦ δέοντος καὶ
μὴ τῶν υἱέων καὶ πάντων τῶν ἐκγόνων αὐτοῦ καὶ b
20 ἑαυτοῦ μειζόνως εἰς ἅπαντα ἐπιτρέπων καὶ ἀποπληρῶν
ἢ τὰς βουλήσεις, ἐξαγγελλέτω μὲν ὁ πάσχων τι τοιοῦ-
τον αὐτὸς εἴτε τινὰ πέμπων πρὸς τρεῖς μὲν τῶν νομο-
φυλάκων τοὺς πρεσβυτάτους, τρεῖς δ' αὖ τῶν περὶ
γάμους γυναικῶν ἐπιμελουμένους· οἱ δ' ἐπιμελείσθω-
25 σαν κολάζοντες τοὺς ἀδικοῦντας νέους μὲν ὄντας ἔτι
πληγαῖς καὶ δεσμοῖς, μέχριπερ ἂν ἐτῶν ἄνδρες μὲν
τυγχάνωσιν ὄντες τριάκοντα, γυναῖκες δὲ δέκα πλεῖο- c
σιν ἔτεσι κολαζέσθωσαν ταῖς αὐταῖς κολάσεσιν· ἐὰν δὲ
πορρωτέρω τούτων τῶν ἐτῶν ὄντες τῶν αὐτῶν ἀμελειῶν
30 περὶ γονέας μὴ ἀφιστῶνται, κακῶσι δέ τινάς τινες,
εἰς δικαστήριον εἰσαγόντων αὐτοὺς εἰς ἕνα καὶ ἑκατὸν
τῶν πολιτῶν, οἵτινες ἂν ὦσι πρεσβύτατοι ἁπάντων· ἂν
δέ τις ὄφλῃ, τιμάτω τὸ δικαστήριον, ὅτι χρὴ τίνειν ἢ
πάσχειν, ἀπόρρητον μηδὲν ποιούμενοι ὅσων δυνατὸς
35 ἄνθρωπος πάσχειν ἢ τίνειν. ἐὰν δέ τις ἀδυνατῇ κακού-
μενος φράζειν, ὁ πιθόμενος τῶν ἐλευθέρων ἐξαγγελλέτω d
τοῖς ἄρχουσιν ἢ κακὸς ἔστω καὶ ὑπόδικος τῷ ἐθέλοντι
βλάβης. ἐὰν δὲ δοῦλος μηνύσῃ, ἐλεύθερος ἔστω, καὶ
ἐὰν μὲν τῶν κακούντων ἢ κακουμένων δοῦλος, ὑπὸ
40 τῆς ἀρχῆς ἀφείσθω, ἐὰν δέ τινος ἄλλου τῶν πολιτῶν,
τὸ δημόσιον ὑπὲρ αὐτοῦ τιμὴν τῷ κεκτημένῳ κα-
ταβαλλέτω· τοῖς ἄρχουσι δὲ ἐπιμελὲς ἔστω, μή
τις ἀδικῇ τὸν τοιοῦτον τιμωρούμενος τῆς μηνύσεως
ἕνεκα.

45 Ὅσα τις ἄλλος ἄλλον πημαίνει φαρμάκοις, τὰ μὲν e
θανάσιμα αὐτῶν διείρηται, τῶν δ' ἄλλων πέρι βλάψεων,
εἴτε τις ἄρα πώμασιν ἢ καὶ βρώμασιν ἢ ἀλείμμασιν
ἑκὼν ἐκ προνοίας πημαίνει, τούτων οὐδέν πω διερρήθη.
διτταὶ γὰρ δὴ φαρμακεῖαι κατὰ τὸ τῶν ἀνθρώπων
50 οὖσαι γένος ἐπίσχουσι τὴν διάρρησιν. ἣν μὲν γὰρ τὰ
933 νῦν διαρρήδην εἴπομεν, σώμασι σώματα κακουργοῦσά a
ἐστι κατὰ φύσιν· ἄλλη δὲ ἣ μαγγανείαις τέ τισι καὶ
ἐπῳδαῖς καὶ καταδέσεσι λεγομέναις πείθει τοὺς μὲν
τολμῶντας βλάπτειν αὐτούς, ὡς δύνανται τὸ τοιοῦτον,

deus; neque enim eos audiret. nam mirifica vis est majorum, quos domi positos habemus, præstans simulacris inanimis; illa enim, quæ animata sunt, ubi coluntur a nobis, suas semper nostris jungunt precibus, et ubi ignominia afficiuntur, contra, hæc vero neutrum faciunt; ut si quis recte patre et avo et omnibus hujusmodi utitur, omnium ad sortem diis amicam potentissima simulacrorum possideat. — Cl. Pulcherrime dixisti. — Ath. Quilibet igitur sana mente gaudens timet et suspicit parentum preces, quippe quas multis et sæpe eventu comprobatas esse sciat. atque his ita natura ordinatis res exoptata bonis majores sunt ætate provecti usque ad extremam senectutem viventes et valde desiderati, cum florente ætate et vita discedunt, admodum vero terribiles malis. quilibet igitur honoribus omnibus legitimis parentes suos prosequitor his, quæ nunc dicta sunt, obediens; si cui tamen surda vox accidat talium prœmiorum, lex deinceps recte lata fuerit hæcce: Si quis hac in civitate parentes negligentius habet, quam par est, neque amplius iis, quam filiis et omnibus posteris suis et ipsi sibi in omnibus permittit et voluntates explet, is, qui tale quid patitur, vel ipse vel aliquem mittens deferto ad legum custodes tres natu maximos totidemque mulieres connubiorum antistites, qui in curatione sunt; hi vero curanto ita, ut injuriam facientes, si adhuc juvenes sunt, verberibus et vinculis castigent, donec viri quidem annos habent triginta, feminæ autem decem amplius annis iisdem pœnis castigantor; si vero hos annos egressi similibus modis negligere parentes non desistunt, sed aliquos male habent aliqui, ad judicium eos adducunto ad unum et centum cives, qui sint natu omnium maximi; si quis autem condemnatus est, æstimato judicium, quid pendere eum vel pati oporteat, neque quicquam, quod pati vel pendere homo queat, interdictum sibi putent. si quis autem, qui male habetur, indicium facere nequit, is, qui rescierit ex ingenuis, deferto ad magistratus aut malus est et damni a quolibet, qui volet, postulator. si vero servus indicaverit, liber esto, et si servus quidem eorum, qui male habent vel habentur, a magistratu manumittitor, sin alius cujuspiam civium, publice pretium pro eo solvito possessori; magistratus autem operam danto, ne quis talem ulciscens injuria afficiat ob indicium.

Quæ quis alteri damna infert venenis, eorum letalia jam declarata sunt, sed quod ad reliquas noxias attinet, sive quis potibus vel cibis vel unguentis voluntate consulto damnum infert, de his nihildum declaratum est. nam duo genera veneficii per genus humanum in usu sunt, quæ res declarationem moratur. illud enim quod nunc clare ostendimus, corpora lædit naturaliter; aliud vero est quod præstigiis quibusdam et cantionibus ac devinctionibus, quæ vocantur, ipsis nocere audentibus ut tale quid posse se credant, alteris, ut quam maxime ab illis præstigiarum

τοὺς δ', ὡς παντὸς μᾶλλον ὑπὸ τούτων δυναμένων γοητεύειν βλάπτονται. ταῦτ' οὖν καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα οὔτε ῥᾴδιον ὅπως ποτὲ πέφυκε γιγνώσκειν, οὔτ' εἴ τις γνοίη, πείθειν εὐπετὲς ἑτέρους. ταῖς δὲ ψυχαῖς 5 τῶν ἀνθρώπων δυσωπουμένους πρὸς ἀλλήλους περὶ τὰ b τοιαῦτα οὐκ ἄξιον ἐπιχειρεῖν πείθειν, ἄν ποτε ἄρα ἴδωσί που κήρινα μιμήματα πεπλασμένα, εἴτ' ἐπὶ θύραις εἴτ' ἐπὶ τριόδοις εἴτ' ἐπὶ μνήμασι γονέων αὐτῶν τινες, ὀλιγωρεῖν πάντων τῶν τοιούτων διακελεύεσθαι μὴ σα- 10 φὲς ἔχουσι δόγμα περὶ αὐτῶν, διαλαβόντας δὲ διχῇ τὸν τῆς φαρμακείας πέρι νόμον, ὁποτέρως ἄν τις ἐπιχειρῇ φαρμάττειν, πρῶτον μὲν δεῖσθαι καὶ παραινεῖν καὶ συμβουλεύειν μὴ δεῖν ἐπιχειρεῖν τοιοῦτο δρᾶν μηδὲ c καθάπερ παῖδας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων δειμαί- 15 νοντας φοβεῖν, μηδ' αὖ τὸν νομοθέτην τε καὶ τὸν δικαστὴν ἀναγκάζειν ἐξιᾶσθαι τῶν ἀνθρώπων τοὺς τοιούτους φόβους, ὡς πρῶτον μὲν τὸν ἐπιχειροῦντα φαρμάττειν οὐκ εἰδότα, τί δρᾷ, τά τε κατὰ σώματα, ἐὰν μὴ τυγχάνῃ ἐπιστήμων ὢν ἰατρικῆς, τά τε αὖ περὶ τὰ μαγ- 20 γανεύματα, ἐὰν μὴ μάντις ἢ τερατοσκόπος ὢν τυγχάνῃ. λεγέσθω δὴ λόγος ὅδε νόμος περὶ φαρμακείας· Ὃς ἂν d φαρμακεύῃ τινὰ ἐπὶ βλάβῃ μὴ θανασίμῳ μήτε αὐτοῦ μήτε ἀνθρώπων ἐκείνου, βοσκημάτων δὲ ἢ σμηνῶν εἴτ' ἄλλῃ βλάβῃ εἴτ' οὖν θανασίμῳ, ἐὰν μὲν ἰατρὸς ὢν 25 τυγχάνῃ καὶ ὄφλῃ δίκην φαρμάκων, θανάτῳ ζημιούσθω, ἐὰν δὲ ἰδιώτης, ὅτι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι, τιμάτω περὶ αὐτοῦ τὸ δικαστήριον. ἐὰν δὲ καταδέσεσιν ἢ ἐπαγωγαῖς ἤ τισιν ἐπῳδαῖς ἢ τῶν τοιούτων φαρμακειῶν ὡντινωνοῦν δόξῃ ὅμοιος εἶναι βλάπτοντι, ἐὰν e 30 μὲν μάντις ὢν ἢ τερατοσκόπος, τεθνάτω, ἐὰν δ' ἄνευ μαντικῆς ὢν τῆς φαρμακείας ὄφλῃ, ταὐτὸν καὶ τούτῳ γιγνέσθω· περὶ γὰρ αὖ καὶ τούτου τιμάτω δικαστήριον ὅτι ἂν αὐτοῖς δεῖν αὐτὸν δόξῃ πάσχειν ἢ ἀποτίνειν. Ὅσ' ἄν τις ἂν ἕτερον ἄλλον πημήνῃ κλέπτων ἢ βια- 35 ζόμενος, ἂν μὲν μείζω, μείζονα τὴν ἔκτισιν τῷ πημανθέντι τινέτω, ἐλάττω δὲ ζημιώσας σμικροτέραν, παρὰ πάντα δὲ τοσαύτην, ἡλίκα ἂν ἑκάστοτε ζημιώσῃ τίς τινα, μέχριπερ ἂν ἰάσηται τὸ βλαβέν. δίκην δὲ ἕκαστος πρὸς ἑκάστῳ τῷ κακουργήματι σωφρονιστύος 934 ἕνεκα ξυνεπομένην προσεκτισάτω, ὁ μὲν ἀνοίᾳ κα- a κουργήσας ἀλλοτρίᾳ πειθοῖ διὰ νεότητα ἤ τι τοιοῦτον χρησάμενος ἐλαφροτέραν, ὁ δὲ διὰ οἰκείαν ἄνοιαν δι' ἀκράτειαν ἡδονῶν ἢ λυπῶν ἐν φόβοις δειλίας ἤ τισιν ἐπιθυμίαις ἢ φθόνοις ἢ θυμοῖς δυσιάτοις γιγνομένοις 45 βαρυτέραν, οὐχ ἕνεκα τοῦ κακουργῆσαι διδοὺς τὴν δίκην (οὐ γὰρ τὸ γεγονὸς ἀγένητον ἔσται ποτέ), τοῦ δ' εἰς τὸν αὖθις ἕνεκα χρόνον ἢ τὸ παράπαν μισῆσαι τὴν ἀδικίαν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἰδόντας αὐτὸν δικαιούμενον, b ἢ λωφῆσαι μέρη πολλὰ τῆς τοιαύτης ξυμφορᾶς. ὧν δὴ 50 πάντων ἕνεκα χρὴ καὶ πρὸς πάντα τὰ τοιαῦτα βλέποντας τοὺς νόμους τοξότου μὴ κακοῦ στοχάζεσθαι δίκην τοῦ τε μεγέθους τῆς κολάσεως ἑκάστων ἕνεκα καὶ παντελῶς τῆς ἀξίας. ταὐτὸν δ' ἔργον δρῶντα ξυνυπηρετεῖν δεῖ τῷ νομοθέτῃ τὸν δικαστήν, ὅταν αὐτῷ τις νόμος

peritis noceri sibi putent, persuadet. hæc igitur et de universo hoc genere nec facile est scire quomodo sint comparata, nec si scias, expeditum aliis persuadere. animis vero homines insitas gerentes mutuas ob talia suspiciones operæ pretium non est docere conari, si quando viderint alicubi cereas imagines fictas, sive in januis sive in triviis sive nonnulli eorum in sepulcris parentum, hæc omnia parvi facere jubere ut certam de iis opinionem nullam habentes, sed bipartito divisa de veneficiis lege, utro quis cunque genere uti, in animum inducat, primum rogare et hortari et monere non esse conandum tale quid facere neque vulgus hominum ut pueros metu terrendos, neque ex altera parte legislatorem et judicem cogendos, ut talibus hominum terroribus medeantur, primum quod is, qui adhibere veneficium conetur, ignoret, quid faciat, tam in iis, quæ ad corpora pertinent, nisi medicinæ sit gnarus, quam quæ ad præstigias, nisi vates sit vel portentorum spectator. dicitor vero hæc tanquam lex de veneficiis oratio: Qui veneficio utitur in aliquem cum damno non letali neque ipsius neque hominum ejus, sed cum pecorum vel examinum damno vel alio vel letali illo, si medicus est et veneni crimine condemnatus fuerit, morte plectitor, sin expers artis, quid eum pati vel dependere oporteat, judicium ei æstimato. si vero devinctionibus vel inductionibus vel cantionibus quibusdam vel hujusmodi veneficio aliquo nocenti similis esse visus fuerit, si vates vel portentorum spectator, moritor, sin expers vaticinandi condemnatus fuerit veneficii, simili modo etiam cum hoc agitor: de hoc quoque judicium æstimato quod patiendum ei vel dependendum judicaverint. Quantumcunque quilibet alii cuipiam damnum intulerit furto vel vi, si majus, majorem ei, cui intulerit, pensionem præstato, minore illato minorem, utique vero tantam, quantum illatum quodque damnum fuerit, donec in integrum restituerit imminutum. pœnam vero quisque cuique maleficio correctionis causa adjunctam insuper pendito, qui stultitia male fecit aliena persuasione propter juventutem vel simili de causa usus, leviorem, qui ob propriam stultitiam ob intemperantiam voluptatum vel dolorum in formidinibus ignaviæ vel cupiditatibus vel invidiis vel ægre compescendis iracundiæ tumoribus, graviorem, non propter malefactum pœnam pendens (factum enim infectum fieri nunquam potest), sed ut in posterum injustitiam et ipse et qui eum pœna affici vident, vel oderint penitus vel magna parte ejus mali leventur. atque horum omnium causa leges et ad omnia hæc intentis oculis haud mali sagittarii instar collineare necesse est et magnitudinis causa pœnæ singulis irrogandæ et ut perfecte justam attingant. idem vero agentem auxilio esse legislatori oportet judicem, quando lex aliqua æstimandum ei permittit, quid patien-

ἐπιτρέπῃ τιμᾶν, ὅτι χρὴ πάσχειν τὸν κρινόμενον ἢ ἀποτίνειν· τὸν δὲ, καθάπερ ζωγράφον, ὑπογράφειν c ἔργα ἑπόμενα τῇ γραφῇ. ὃ δὴ καὶ νῦν, ὦ Μέγιλλε καὶ Κλεινία, ποιητέον ἡμῖν ὅτι κάλλιστα καὶ ἄριστα· τῶν 5 κλοπαίων τε καὶ βιαίων πάντων τὰς ζημίας λεγομένας οἵας δεῖ γίγνεσθαι, λεκτέον, ὅπως ἂν ἡμῖν παρείκωσι θεοὶ καὶ θεῶν παῖδες νομοθετεῖν. Μαινόμενος δὲ ἄν τις ᾖ, μὴ φανερὸς ἔστω κατὰ πόλιν, οἱ προσήκοντες δ' ἑκάστων κατὰ τὰς οἰκίας φυλαττόντων αὐτοὺς ὅτῳ ἂν 10 ἐπιστῶνται τρόπῳ, ἢ ζημίαν ἐκτινόντων, ὁ μὲν τοῦ d μεγίστου τιμήματος ἑκατὸν δραχμὰς, ἐάν τ' οὖν δοῦλον ἐάν τ' οὖν καὶ ἐλεύθερον περιορᾷ, δευτέρου δὲ τιμήματος τέτταρα μέρη τῆς μνᾶς τῶν πέντε, τρία δ' ὁ τρίτος καὶ δύο ὁ τέταρτος. μαίνονται μὲν οὖν πολλοὶ 15 πολλοὺς τρόπους, οὓς μὲν νῦν εἴπομεν, ὑπὸ νόσων, εἰσὶ δὲ οἳ διὰ θυμοῦ κακὴν φύσιν ἅμα καὶ τροφὴν γενομένην· οἳ δὴ σμικρᾶς ἔχθρας γενομένης πολλὴν φωνὴν ἱέντες κακῶς ἀλλήλους βλασφημοῦντες λέγουσιν, οὐ e πρέπον ἐν εὐνόμων πόλει γίγνεσθαι τοιοῦτον οὐδὲν οὐ-20 δαμῇ οὐδαμῶς. εἷς δὴ περὶ κακηγορίας ἔστω νόμος περὶ πάντας ὅδε· Μηδένα κακηγορείτω μηδείς· ὁ δὲ ἀμφισβητῶν ἔν τισι λόγοις ἄλλος ἄλλῳ διδασκέτω καὶ μανθανέτω τόν τε ἀμφισβητοῦντα καὶ τοὺς παρόντας ἀπεχόμενος πάντως τοῦ κακηγορεῖν. ἐκ γὰρ τοῦ κατεύ-25 χεσθαί τε ἀλλήλοις ἐπαρωμένους καὶ δι' αἰσχρῶν ὀνομάτων ἐπιφέρειν γυναικείους ἑαυτοῖς φήμας πρῶτον a 935 μὲν ἐκ λόγων, κούφου πράγματος ἔργῳ μίση τε καὶ ἔχθραι βαρύταται γίγνονται· πράγματι γὰρ ἀχαρίστῳ θυμῷ χαριζόμενος ὁ λέγων ἐμπιπλὰς ὀργὴν κακῶν 30 ἑστιαμάτων ὅσον ὑπὸ παιδείας ἡμερώθη ποτὲ, πάλιν ἐξαγριῶν τῆς ψυχῆς τὸ τοιοῦτον θηριούμενος ἐν δυσκολίᾳ ζῶν γίγνεται, πικρὰν τοῦ θυμοῦ χάριν ἀποδεχόμενος. μετεκβαίνειν δὲ αὖ πως εἰώθασι πάντες θαμὰ ἐν τοῖς τοιούτοις εἰς τό τι γελοῖον περὶ τοῦ ἐναντίου φθέγ- b 35 γεσθαι· ὅ τις ἐθιζόμενος οὐδεὶς πώποτε ὃς οὐ τοῦ σπουδαίου τρόπου ἤτοι τὸ παράπαν διήμαρτεν ἢ μεγαλονοίας ἀπώλεσε μέρη πολλά. ὧν δὴ χάριν ἐν μὲν ἱερῷ τὸ παράπαν μηδεὶς τοιοῦτον φθέγξηται μηδέποτε μηδὲν μηδ' ἔν τισι δημοτελέσι θυσίαις μηδ' αὖ ἐν ἄθλοις μηδ' ἐν 40 ἀγορᾷ μηδ' ἐν δικαστηρίῳ μηδ' ἐν ξυλλόγῳ κοινῷ μηδενὶ, κολαζέτω δὲ ὁ τούτων ἄρχων ἕκαστος, ἢ μηδέποτ' ἀριστείων πέρι φιλονεικήσῃ, [νόμων ὡς οὐ κηδόμενος οὐδὲ c ποιῶν τὰ προσταχθέντα ὑπὸ τοῦ νομοθέτου. ἐὰν δέ τις ἐν ἄλλοις τόποις λοιδορίας ἄρχων ἢ ἀμυνόμενος ὁστισοῦν 45 μὴ ἀπέχηται τῶν τοιούτων λόγων, ὁ προστυγχάνων πρεσβύτερος ὢν τῷ νόμῳ ἀμυνέτω πληγαῖς ἐξείργων τοὺς θυμῷ ἑτέρῳ κακῷ φιλοφρονουμένους, ἢ ἐνεχέσθω τῇ τεταγμένῃ ζημίᾳ. λέγομεν δὴ τὰ νῦν, ὡς λοιδορίαις συμπλεκόμενος ἄνευ τοῦ γελοῖα ζητεῖν λέγειν οὐ δυνα-50 τός ἐστι χρῆσθαι, καὶ τοῦτο λοιδοροῦμεν, ὁπόταν θυμῷ d γιγνόμενον ᾖ. τί δὲ δή; τὴν τῶν κωμῳδῶν προθυμίαν τοῦ γελοῖα εἰς τοὺς ἀνθρώπους λέγειν ἢ παραδεχόμεθα, ἐὰν ἄνευ θυμοῦ τὸ τοιοῦτον ἡμῖν τοὺς πολίτας ἐπιχειρῶσι κωμῳδοῦντες λέγειν; ἢ διαλάβωμεν δίχα τῷ παί-

dum vel dependendum sit reo: tanquam pictorem pingere res præscriptæ formæ convenientes. hoc igitur nunc quoque nobis, o Megille et Clinia, faciendum est quam pulcherrime et optime: cum furtivorum, tum violentorum omnium pœnas, quæ pronuntientur, quales fieri oporteat, demonstrandum pro legum ferendarum facultate, qualemcunque nobis dii deorumque filii concedunt. Furiosus autem si quis est, ne in publicum prodito, sed necessarii singulorum domi eos custodiunto quocunque possunt modo, aut multam pendunto, qui maximo censu est, centum drachmas, sive servum sive liberum incustoditum relinquit, qui secundo, quattuor de quinque partibus minæ, tertius autem tres et duas quartus. ac furore quidem multi agitantur multis modis, quos modo diximus, ex morbis, alii propter iræ malam indolem simul atque educationem, qua usi sunt; qui parvo discidio orto magnam vocem cientes contumeliosis se invicem verbis proscindunt, quorum nihil unquam ullo modo in bonis legibus utentium civitate fieri decet. una igitur de maledictione lex esto ad omnes pertinens hæc: Ne quis ulli male dicito; qui autem in sermone aliquo dissentit cum altero, doceto et discito tam dissentientem, quam præsentes, prorsus abstinens maledictis. cum enim exsecrantes inter se male precantur et turpibus verbis muliebres sibi voces ingerunt, primum ex verbis, levi negotio, re exsistunt odia et inimicitiæ gravissimæ; ingrato enim negotio iræ gratificans is, qui verba facit, tumorem malis alens epulis quantum eruditione olim mansuefacta erat, tantum efferans rursus eam animi partem bestiæ similis morositatis plenus in vita fit, acerbam referens ab ira gratiam. deinde vero solent fere omnes in ejusmodi casu illuc transire, ut aliquid ridiculi de adversario dicant; quam in consuetudinem nemo unquam se adducebat, quin aut morum gravitate excideret penitus aut magnanimitatis multum deperderet. his igitur de causis in loco consecrato nemo unquam tale quid proferat neque in publicis quibusdam sacrificiis neque vero in certaminibus aut in foro aut in judicio aut in ullo publico conventu, sed castigato præfectus his quisque, aut nunquam de palma virtutis contendat, ut qui legum incuriosus sit neque faciat præscripta a legislatore. si quis autem in aliis locis conviciari incipiens, vel sese defendens quisquis fuerit hujusmodi dictis non abstinet, interveniens natu major auxilium legi ferto verberibus coercens eos, qui ira alteri malo gratificantur, aut pœna tenetor constituta. dicimus igitur nunc conviciis semet implicantem facere non posse, quin ridicula dicere contendat, idque convicio afficimus, si ira fiat. quid vero? comicorum studium ridicula in homines dicendi num admittimus, si cavillantes talia nobis in cives dicere instituunt sine ira? an bifariam distinguamus jocando et non jocando et jocanti quidem lici-

ζειν καὶ μή, καὶ παίζοντι μὲν ἐξέστω τινὶ περί του λέγειν γελοῖον ἄνευ θυμοῦ, συντεταμένῳ δὲ καὶ μετὰ θυμοῦ, καθάπερ εἴπομεν, μὴ ἐξέστω μηδενί; τοῦτο μὲν e οὖν οὐδαμῶς ἀναθετέον, ᾧ δ' ἐξέστω καὶ μή, τοῦτο
5 νομοθετησώμεθα. ποιητῇ δὴ κωμῳδίας ἤ τινος ἰάμβων ἢ Μουσῶν μελῳδίας μὴ ἐξέστω μήτε λόγῳ μήτε εἰκόνι μήτε θυμῷ μήτε ἄνευ θυμοῦ μηδαμῶς μηδένα τῶν πολιτῶν κωμῳδεῖν· ἐὰν δέ τις ἀπειθῇ, τοὺς ἀθλοθέτας ἐξείρ-
936 γειν ἐκ τῆς χώρας τὸ παράπαν αὐθημερὸν, ἢ ζημιοῦσθαι a
10 μναῖς τρισὶν ἱεραῖς τοῦ θεοῦ, οὗ ἂν ἀγὼν ᾖ. οἷς δ' εἴρηται πρότερον ἐξουσίαν εἶναι περὶ τοῦ ποιεῖν εἰς ἀλλήλους, τούτοις ἄνευ θυμοῦ μὲν μετὰ παιδιᾶς ἐξέστω, σπουδῇ δὲ ἅμα καὶ θυμουμένοισι μὴ ἐξέστω. τούτου δὴ διάγνωσις ἐπιτετράφθω τῷ τῆς παιδεύσεως ὅλης ἐπι-
15 μελητῇ τῶν νέων, καὶ ὃ μὲν ἂν οὗτος ἐγκρίνῃ, προφέρειν εἰς τὸ μέσον ἐξέστω τῷ ποιήσαντι, ὃ δ' ἂν ἀποκρίνῃ, μήτε αὐτὸς ἐπιδεικνύσθω μηδενὶ μήτε ἄλλον b δοῦλον μήτε ἐλεύθερόν ποτε φανῇ διδάξας, ἢ κακὸς εἶναι δοξαζέσθω καὶ ἀπειθὴς τοῖς νόμοις. Οἰκτρὸς δ'
20 οὐχ ὁ πεινῶν ἤ τι τοιοῦτο πάσχων, ἀλλ' ὁ σωφρονῶν ἤ τινα ἀρετὴν ἢ μέρος ἔχων ταύτης, ἄν τινα ξυμφορὰν πρὸς τούτοις κεκτῆται. διὸ θαυμαστὸν ἂν γένοιτο, εἴ τις ὢν τοιοῦτος ἀμεληθείη τὸ παράπαν, ὥστ' εἰς πτωχείαν τὴν ἐσχάτην ἐλθεῖν, δοῦλος ἢ καὶ ἐλεύθερος, ἐν οἰκου-
25 μένῃ καὶ μετρίως πολιτείᾳ τε καὶ πόλει. διὸ τῷ νομοθέτῃ θεῖναι νόμον ἀσφαλὲς τοιούτοις τοιόνδε τινά· Πτωχὸς c μηδεὶς ἡμῖν ἐν τῇ πόλει γιγνέσθω. τοιοῦτον δ' ἄν τις ἐπιχειρῇ δρᾶν, εὐχαῖς βίον ἀνηνύτοις ξυλλεγόμενος, ἐκ μὲν ἀγορᾶς ἀγορανόμοι ἐξειργόντων αὐτὸν, ἐκ δὲ τοῦ
30 ἄστεος ἡ τῶν ἀστυνόμων ἀρχὴ, ἀγρονόμοι δὲ ἐκ τῆς ἄλλης χώρας εἰς τὴν ὑπερορίαν ἐκπεμπόντων, ὅπως ἡ χώρα τοῦ τοιούτου ζῴου καθαρὰ γίγνηται τὸ παράπαν. Δοῦλος δ' ἂν ἢ δούλη βλάψῃ τῶν ἀλλοτρίων καὶ ὁτιοῦν μὴ ξυναιτίου τοῦ βλαβέντος αὐτοῦ γενομένου κατ' ἀπει- d
35 ρίαν ἤ τιν' ἑτέραν χρείαν μὴ σώφρονα, ὁ τοῦ βλάψαντος δεσπότης ἢ τὴν βλάβην ἐξιάσθω μὴ ἐνδεῶς ἢ τὸν βλάψαντ' αὐτὸν παραδότω· ἐὰν δ' ἐπαιτιώμενος ὁ δεσπότης κοινῇ τοῦ βλάψαντος τέχνῃ καὶ τοῦ βλαβέντος ἐπ' ἀποστερήσει φῇ τοῦ δούλου γεγονέναι τὴν αἰτίαν,
40 διαδικαζέσθω μὲν κακοτεχνιῶν τῷ φάσκοντι βλαβῆναι, καὶ ἐὰν ἕλῃ, διπλασίαν τῆς ἀξίας τοῦ δούλου κομιζέσθω, ἧς ἂν τιμήσῃ τὸ δικαστήριον, ἐὰν δὲ ἡττηθῇ, τήν e τε βλάβην ἐξιάσθω καὶ τὸν δοῦλον παραδότω. καὶ ἐὰν ὑποζύγιον ἢ ἵππος ἢ κύων ἤ τι τῶν ἄλλων θρεμμάτων
45 σίνηταί τι τῶν πέλας, κατὰ ταὐτὰ ἐκτίνειν τὴν βλάβην. Ἐάν τις ἑκὼν μὴ θέλῃ μαρτυρεῖν, προσκαλεῖσθαι τὸν δεόμενον· ὁ δὲ κληθεὶς ἀπαντάτω πρὸς τὴν δίκην, καὶ ἐὰν μὲν εἰδῇ καὶ θέλῃ μαρτυρεῖν, μαρτυρείτω, ἐὰν δὲ εἰδέναι μὴ φῇ, τοὺς τρεῖς θεοὺς Δία καὶ Ἀπόλλωνα
50 καὶ Θέμιν ἀπομόσας ἢ μὴν μὴ εἰδέναι ἀπαλλαττέσθω
937 τῆς δίκης. ὁ δ' εἰς μαρτυρίαν κληθεὶς, μὴ ἀπαντῶν δὲ τῷ καλεσαμένῳ, τῆς βλάβης ὑπόδικος ἔστω κατὰ νόμον. ἐὰν δέ τίς τινα δικάζοντα ἀναστήσηται μάρτυρα, μαρτυρήσας μὴ διαψηφιζέσθω περὶ ταύτης τῆς δίκης.

tum esto ridiculum de aliquo dicere sine ira, contente vero agenti et cum ira, quemadmodum diximus, licitum esto nemini? atque hoc quidem minime est retractandum, cui vero liceat et cui minus, id lege constituamus. poetæ igitur comœdiæ aut carminis alicujus jambici aut cantus lyrici nullo modo licitum esto neque oratione neque imagine neque ira neque sine ira ullum de civibus cavillari; si quis autem non obedit, certantium arbitri utique eum solum vertere eodem die cogant, aut tribus minis multentur deo, cujus certamen est, consecrandis. quibus autem supra dictum est licere versibus inter se cavillari, iis sine ira ludentibus licitum esto, serio autem simulque irascentibus minime. hujus vero dijudicatio commissa esto totius educationis juvenum curatori, et quod is asciverit, in medium proferre licitum esto auctori, quod vero abjecerit, neque ipse exhibeto cuiquam neque alium unquam servum neque liberum docuisse reperiatur, aut malus esse existimator et legibus non obediens. Miserabilis autem non is est, qui esurit aut simile quid patitur, sed temperans vel aliqua virtute vel ejus parte præditus, si calamitate ad hæc affligitur. itaque mirum esset, si quis ita comparatus prorsus neglectus jaceret, ut in summa mendicitate viveret, servus vel etiam liber, vel mediocriter constituta in civitate et urbe. itaque tutum est legislatori talem his legem ferre: Mendicus nobis nullus in civitate existito. si quis autem tale quid facere instituit, precibus victum infinitis conquirens, fori magistri foro, urbe magistri urbis eum excludunto, agrorum autem magistri ex reliqua regione extra fines removento, ut regio omnino ab ejusmodi animali purgetur. Servus autem vel serva si rei alienæ quippiam læsit nullam causæ partem læso ipso præbente propter imperitiam vel etiam utendi temeritatem aliquam, ejus, qui læsit, dominus aut resarcito damnum ita, ut ne quid desit, aut ipsum, qui læsit, tradito; si vero dominus communem ejus, qui læsit quique læsus est, artem accusans, quo ipse servo privetur, illatam litem esse dicit, malarum artium actionem intendito ei, qui læsum se perhibet, et obtinens caussam duplum ferto pretii, quod servo statuerit judicium: sin causa ceciderit, et damnum sarcito et servum tradito. item si jumentum vel equus vel canis vel reliquorum animalium aliquid damnum facit alteri, similiter id restituat. Si quis sua sponte testimonium dicere non vult, indigens eum advocet, vocatus autem præsto ad judicium esto, et si scit et vult testificari, testificator, sin scire se negat, per tres deos Jovem et Apollinem et Themin nescire se juratus dimittitor ex judicio. vocatus autem ad testimonium si ei, qui vocavit, præsto non est, damni arcessitor secundum legem. si quis autem judicantem aliquem testem excitavit, dicto testimonio sententiam ea in

γυναικὶ δ' ἐξέστω ἐλευθέρᾳ μαρτυρεῖν καὶ συνηγορεῖν,
ἐὰν ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη ᾖ γεγονυῖα, καὶ δίκην λαγ-
χάνειν, ἐὰν ἄνανδρος ᾖ· ζῶντος δὲ ἀνδρὸς ἐξέστω
μαρτυρῆσαι μόνον. δούλῃ δὲ καὶ δούλῳ καὶ παιδὶ φό-
5 νου μόνον ἐξέστω μαρτυρεῖν καὶ συνηγορεῖν, ἐὰν ἐγ- b
γυητὴν ἀξιόχρεων ἢ μὴν μενεῖν καταστήσῃ μέχρι
δίκης, ἐὰν ἐπισκηφθῇ τὰ ψευδῆ μαρτυρῆσαι. ἐπισκή-
πτεσθαι δὲ τῶν ἀντιδίκων ἑκάτερον ὅλῃ τῇ μαρτυρίᾳ
καὶ μέρει, ἐὰν τὰ ψευδῆ φῇ τινα μεμαρτυρηκέναι,
10 πρὶν τὴν δίκην διακεκρίσθαι. τὰς δ' ἐπισκήψεις τὰς ἀρ-
χὰς φυλάττειν κατασεσημασμένας ὑπ' ἀμφοῖν καὶ πα-
ρέχειν εἰς τὴν τῶν ψευδομαρτυριῶν διάκρισιν. ἐὰν δέ
τις ἁλῷ δὶς ψευδομαρτυρῶν, τοῦτον μηκέτι νόμος ἀναγ- c
καζέτω μηδεὶς μαρτυρεῖν, ἐὰν δὲ τρίς, μηκέτ' ἐξέστω
15 τούτῳ μαρτυρεῖν· ἐὰν δὲ τολμήσῃ μαρτυρῆσαι τρὶς
ἑαλωκώς, ἐνδεικνύτω μὲν πρὸς τὴν ἀρχὴν ὁ βουλόμε-
νος αὐτόν, ἡ δ' ἀρχὴ δικαστηρίῳ παραδότω, ἐὰν δὲ
ὄφλῃ, θανάτῳ ζημιούσθω. ὁπόσων δ' ἂν μαρτυρίαι
ἁλῶσι δίκῃ ψευδῆ δοξάντων μαρτυρεῖν καὶ τὴν νίκην
20 τῷ ἑλόντι πεποιηκέναι, ἐὰν τῶν τοιούτων ὑπὲρ ἥμισυ
μαρτυριῶν καταδικασθῶσί τινες, τὴν κατὰ ταύτας ἁλοῦ- d
σαν δίκην ἀνάδικον γίγνεσθαι· ἀμφισβήτησιν δ' εἶναι
καὶ διαδικασίαν, εἴτε κατὰ ταύτας εἴτε μὴ ἡ δίκη ἐκρί-
θη, ὁποτέρως δ' ἂν κριθῇ, ταύτῃ γιγνέσθω τὸ τέλος
25 τῶν ἔμπροσθεν δικῶν. Πολλῶν δὲ ὄντων καὶ καλῶν ἐν
τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ τοῖς πλείστοις αὐτῶν οἷον κῆρες
ἐπιπεφύκασιν, αἳ καταμιαίνουσί τε καὶ καταῤῥυπαίνου-
σιν αὐτά. καὶ δὴ καὶ δίκη ἐν ἀνθρώποις πῶς οὐ καλόν,
ὃ πάντα ἡμέρωκε τὰ ἀνθρώπινα; καλοῦ δὲ ὄντος τούτου e
30 πῶς οὐ καὶ τὸ ξυνδικεῖν ἡμῖν γίγνοιτ' ἂν καλόν; ταῦτ'
οὖν τοιαῦτα ὄντα διαβολή τις κακή, καλὸν ὄνομα προ-
στησαμένη τέχνην, ἣ πρῶτον μὲν δή φησιν εἶναί τινα
δικῶν μηχανήν, εἶναι δ' αὐτὴ τοῦ τε δικάσασθαι καὶ
ξυνδικεῖν ἄλλῳ νικᾶν δυναμένην, ἄν τ' οὖν δίκαια ἄν
35 τε μὴ τὰ περὶ τὴν δίκην ἑκάστην ᾖ πεπραγμένα· δω-
938 ρεὰν δ' αὐτῆς εἶναι τῆς τέχνης καὶ τῶν λόγων τῶν ἐκ a
τῆς τέχνης, ἂν ἀντιδωρῆταί τις χρήματα· ταύτην οὖν
ἐν τῇ παρ' ἡμῖν πόλει, εἴτ' οὖν τέχνη εἴτε ἄτεχνός
ἐστί τις ἐμπειρία καὶ τριβή, μάλιστα μὲν δὴ χρεὼν
40 ἐστι μὴ φῦναι· δεομένου δὲ τοῦ νομοθέτου πείθεσθαι
καὶ μὴ ἐναντία δίκῃ φθέγγεσθαι, πρὸς ἄλλην δὲ ἀπαλ-
λάττεσθαι χώραν, πειθομένοις μὲν σιγή, ἀπειθοῦσι δὲ
φωνὴ νόμου ἥδε· Ἄν τις δοκῇ πειρᾶσθαι τὴν τῶν δι-
καίων δύναμιν ἐν ταῖς τῶν δικαστῶν ψυχαῖς ἐπὶ τἀ- b
45 ναντία τρέπειν καὶ παρὰ καιρὸν πολυδικεῖν τῶν τοιού-
των ἢ καὶ ξυνδικεῖν, γραφέσθω μὲν ὁ βουλόμενος αὐτὸν
κακοδικίας ἢ καὶ ξυνδικίας κακῆς, κρινέσθω δὲ ἐν τῷ
τῶν ἐκλεκτῶν δικαστηρίῳ, ὀφλόντος δὲ τιμάτω τὸ δι-
καστήριον, εἴτε φιλοχρηματίᾳ δοκεῖ δρᾶν τὸ τοιοῦτον
50 εἴτε φιλονεικίᾳ, καὶ ἐὰν μὲν φιλονεικίᾳ, τιμᾶν αὐτῷ
τὸ δικαστήριον, ὅσου χρὴ χρόνου τὸν τοιοῦτον μηδενὶ
λαχεῖν δίκην μηδὲ ξυνδικῆσαι, ἐὰν δὲ φιλοχρηματίᾳ,
τὸν μὲν ξένον ἀπιόντα ἐκ τῆς χώρας μήποτε πάλιν ἐλ- c
θεῖν, ἢ θανάτῳ ζημιοῦσθαι, τὸν ἀστὸν δὲ τεθνάναι φι-

causa ne ferto. mulieri autem licitum esto liberæ testificari et una causam dicere, si quadraginta annos excessit, et litem intendere, si maritum non habet: vivente marito tantum testimonium dicere licitum esto. servæ autem et servo et puero de cæde tantum licitum esto testificari unaque causam dicere, si vade locuplete dato fidem fecerit usque ad judicium se mansurum, si falsi testimonii crimen objectum sibi fuerit. objiciat autem litigantium alteruter toti testimonio et parti, si falsum testimonium dixisse aliquem contendit, antequam causa sit dijudicata. objecta vero magistratus custodiant obsignata ab utrisque et ad judicium de falsis testimoniis faciendum exhibeant. si quis autem bis convictus est falsi testimonii, eum nulla amplius lex cogito, testimonium dicere, si ter, ne amplius ei licitum esto testificari; si vero ausus fuerit testificari ter convictus, qui volet ad magistratum eum deferto, magistratus autem judicio eum tradito, a quo condemnatus si fuerit, morte plectitor. quorum autem testimonia, cum falsa dicere visi sint, judicio convicta fuerint etiam victoriam peperisse causam obtinenti, talium si testimoniorum numero dimidiam partem superante aliqui condemnati sunt, causa secundum hæc inferior judicata iterum judicetur; ambigatur autem et disceptetur, utrum secundum hæc necne causa sit judicata, et utram in partem judicatum fuerit, ita finis prioribus judiciis imponitor. Multa autem cum præclara sint in hominum vita, plerisque eorum quasi pestes adhærent natura, quæ contaminant ea et inquinant. itaque etiam jus inter homines quidni res præclara, quæ humana omnia mansuefecit? præclarum autem hoc si est, quidni etiam defendere aliquem in judicio præclarum esse dicamus? hæc igitur ita comparata calumniatrix quædam est mala, pulchro artis nomine protecta, quæ primum exstare quoddam dicit judiciorum artificium, se vero artem esse jure agendi aliumque defendendi ita, ut vincere possit, sive justa sive injusta sint quæ quisque in jus vocatus fecerit, eo autem dono artis ipsius et orationum ex arte proficiscentium beari si quis vicissim donet pecuniam. hæc igitur in nostra civitate, sive ars est sive expers artis peritia quædam et exercitatio, sane maxime quidem opus est nunquam exsistat; rogante autem legislatore, ut obediant neque contraria juri loquantur, sed aliam in regionem abeant, obedientibus quidem silentium, non audientibus vero vox legis hæcce est: Si quis conari videtur justorum vim in judicum animis in contraria vertere et intempestive multas ejus generis lites intendere vel alios defendere, qui volet accusato eum malæ litium intentionis vel malæ defensionis, indicator autem in selectorum judicio, quod si eum condemnaverit, æstimato, utrum avaritia ita agere videatur, an litigandi cupidine, et si litigandi cupidine, æstimet ei judicium, quam diu ita comparatum oporteat nec litem intendere cuiquam nec defendere; sin avaritia, peregrinus relicta regione nunquam revertatur, aut morte multetur, civis vero moria-

λοχρημοσύνης ἕνεκα τῆς ἐκ παντὸς τρόπου παρ' αὐτῷ τιμωμένης· καὶ ἐάν τις φιλονεικίᾳ κριθῇ δὶς τὸ τοιοῦτον δρᾶν, τεθνάτω.

tur ob avaritiæ honorem omni modo ab eo habitum; item si quis litigandi cupidine bis judicatus est ita agere, moritor.

ΛΟΓΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΣ.

941 a Ἐὰν ὡς πρεσβευτής τις ἢ κῆρυξ καταψευδόμενος 5 τῆς πόλεως παραπρεσβεύηται πρός τινα πόλιν, ἢ πεμπόμενος μὴ τὰς οὔσας πρεσβείας, ἐφ' αἷς πέμπεται, ἀπαγγέλλῃ, ἢ πάλιν αὖ παρὰ τῶν πολεμίων ἢ καὶ φίλων μὴ τὰ παρ' ἐκείνων ὀρθῶς ἀποπρεσβεύσας γένηται φανερὸς ἢ κηρυκεύσας, γραφαὶ κατὰ τούτων ἔστων ὡς 10 Ἑρμοῦ καὶ Διὸς ἀγγελίας καὶ ἐπιτάξεις παρὰ νόμον b ἀσεβησάντων, τίμημα δὲ, ὅτι χρὴ πάσχειν ἢ ἀποτίνειν, ἐὰν ὄφλῃ.

Κλοπὴ μὲν χρημάτων ἀνελεύθερον, ἁρπαγὴ δὲ ἀναίσχυντον· τῶν Διὸς δὲ υἱέων οὐδεὶς οὔτε δόλοις οὔτε 15 βίᾳ χαίρων ἐπιτετήδευκε τούτοιν οὐδέτερον. μηδεὶς οὖν ὑπὸ ποιητῶν μηδ' ἄλλως ὑπό τινων μυθολόγων πλημμελῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐξαπατώμενος ἀναπειθέσθω καὶ κλέπτων ἢ βιαζόμενος οἰέσθω μηδὲν αἰσχρὸν ποιεῖν, ἀλλ' ἅπερ αὐτοὶ θεοὶ δρῶσιν· οὔτε γὰρ ἀληθὲς οὔτ' εἰ-20 κὸς, ἀλλ' ὅς τι δρᾷ τοιοῦτον παρανόμως, οὔτε θεὸς οὔτε παῖς ἐστί ποτε θεῶν. ταῦτα δὲ νομοθέτῃ μᾶλλον c προσήκει γιγνώσκειν, ἢ ποιηταῖς ξύμπασιν. ὁ μὲν οὖν πεισθεὶς ἡμῶν τῷ λόγῳ εὐτυχεῖ τε καὶ εἰς χρόνον ἅπαντα εὐτυχοῖ, ὁ δὲ ἀπιστήσας τὸ μετὰ ταῦτα τοιῷδέ 25 τινι μαχέσθω νόμῳ· Ἐάν τίς τι κλέπτῃ δημόσιον μέγα ἢ καὶ σμικρὸν, τῆς αὐτῆς δίκης δεῖ. σμικρόν τι γὰρ ὁ κλέπτων ἔρωτι μὲν ταὐτῷ, δυνάμει δὲ ἐλάττονι κέκλοφεν, ὅ τε τὸ μεῖζον κινῶν οὐ καταθέμενος ὅλον ἀδι- d κεῖ. δίκης οὖν οὐδέτερον οὐδετέρου ἐλάττονος ἕνεκα με-30 γέθους τοῦ κλέμματος ὁ νόμος ἀξιοῖ ζημιοῦν, ἀλλὰ τῷ τὸν μὲν ἴσως ἂν ἰάσιμον ἔτ' εἶναι, τὸν δ' ἀνίατον. ξένον μὲν δὴ τῶν δημοσίων ἢ δοῦλον ἄν τίς τι κλέπτοντα ἐν δικαστηρίῳ ἕλῃ, ὡς ἰασίμῳ ἐκ τῶν εἰκότων ὄντι, τί χρὴ παθεῖν ἢ τίνα ζημίαν ἀποτίνειν αὐτὸν, ἡ κρίσις 942 a γιγνέσθω· τὸν δὲ ἀστὸν καὶ τεθραμμένον ὡς ἔσται τεθραμμένος, ἂν πατρίδα συλῶν ἢ βιαζόμενος ἁλίσκηται, ἐάν τ' ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐάν τε μὴ, σχεδὸν ὡς ἀνίατον ὄντα θανάτῳ ζημιοῦν.

Στρατιῶν δὲ ἕνεκα πολλὴ μὲν ξυμβουλὴ, πολλοὶ δὲ 40 νόμοι γίγνονται κατὰ τρόπον· μέγιστον δὲ τὸ μηδέποτε ἄναρχον μηδένα εἶναι μήτ' ἄρρενα μήτε θήλειαν, μηδέ τινος ἔθει ψυχὴν εἰθίσθαι μήτε σπουδάζοντος μήτ' ἐν παιδιαῖς αὐτὸν ἐφ' αὑτοῦ τι κατὰ μόνας δρᾶν, ἀλλ' ἔν τε πολέμῳ παντὶ καὶ ἐν εἰρήνῃ πάσῃ πρὸς τὸν ἄρχοντα b 45 ἀεὶ βλέποντα καὶ ξυνεπόμενον ζῆν, καὶ τὰ βραχύταθ' ὑπ' ἐκείνου κυβερνώμενον, οἷον ἑστάναι θ' ὅταν ἐπιτάττῃ τις καὶ πορεύεσθαι καὶ γυμνάζεσθαι καὶ λοῦσθαι καὶ σιτεῖσθαι καὶ ἐγείρεσθαι νύκτωρ εἴς τε φυλακὰς καὶ παραγγέλσεις, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς κινδύνοις μήτε τινὰ 50 διώκειν μήθ' ὑποχωρεῖν ἄλλῳ ἄνευ τῆς τῶν ἀρχόντων

LIBER DUODECIMUS.

Si quis legatum vel præconem publice missum ementiens perperam legationem suscipit ad civitatem aliquam, vel missus non ea ipsa, ob quæ missus est, denuntiat, vel rursus ab hostibus vel etiam amicis accepta non recte renuntiasse vel proclamasse compertus est, actiones in hos sunto ut qui in Mercurii et Jovis nuntiis et mandatis jus et fas violaverint, cum æstimatione ejus, quod patiendum vel dependendum sit condemnato.

Furto res auferre illiberale, raptu impudens est; Jovis autem filiorum nullus nec dolo gaudens nec vi horum alterutrum facere instituit. nemo igitur a poetis aut aliis quibusdam fabulatoribus delinquens in his, decipi se et persuaderi sibi patitor, ut, si furetur aut vim faciat, nihil se turpe facere putet, sed quæ ipsi dii faciant; neque enim verum est neque verisimile, sed qui tale quid facit præter leges, is neque deus neque filius unquam est deorum. hæc autem legislatorem magis, quam cunctos poetas intelligere par est. qui igitur orationi nostræ fidem habet, felix est et in omne tempus felix sit; qui non habet, is dein cum hujusmodi pugnato lege : Si quis furatur publici aliquid sive magnum sive parvum, pari pœna afficiendus est. qui enim parvum furatur, cupiditate eadem, viribus minoribus furatus est, quique majus amovet non ab ipso positum, totam injuriam facit. pœna igitur neutrum minore, quam alterum, propter magnitudinem furti lex censet multandum, sed propterea, quod alter fortasse sanabilis adhuc est, alter vero insanabilis. itaque peregrinum si quis vel servum publici aliquid furari in judicio convicit, de eo ut quem sanari posse probabile sit, quid eum pati quamve multam pendere oporteat, judicator; civis vero et educatus ita, ut erit educatus, si patriam spolians vel vi diripiens deprehenditur, sive in ipso furto sive minus, fere ut insanabilis morte multetur.

De expeditionibus autem multa consultatio est multæque leges dantur merito; sed maximum est ut nunquam non imperio subjectus quisquam sit aut mas aut femina, neque ullius animus aut serio agentis aut ludentis assuetus sit ipsum pro se solum facere aliquid, sed in omni bello omnique pace imperantem semper respiciens et una sequens vivat, vel in minimis regendum se illi præbens, velut et stare cum jubet aliquis et in itinere esse et exerceri et lavari et cibum capere et surgere noctu ad excubias et mandata, et in ipsis periculis nec persequatur quemquam nec cedat alii nisi ducum jussu, denique ut separatum a ceteris

δηλώσεως, ἑνί τε λόγῳ τὸ χωρίς τι τῶν ἄλλων πράττειν διδάξαι τὴν ψυχὴν ἔθεσι μήτε γιγνώσκειν μήτ' ἐπίστασθαι τὸ παράπαν, ἀλλ' ἀθρόον ἀεὶ καὶ ἅμα καὶ κοινὸν τὸν βίον ὅτι μάλιστα πᾶσι πάντων γίγνεσθαι· τούτου γὰρ οὔτ' ἔστιν οὔτε ποτὲ μὴ γένηται κρεῖττον οὔτε ἄμεινον οὔτε τεχνικώτερον εἰς σωτηρίαν τὴν κατὰ πόλεμον καὶ νίκην. τοῦτο καὶ ἐν εἰρήνῃ μελετητέον εὐθὺς ἐκ τῶν παίδων, ἄρχειν τε ἄλλων ἄρχεσθαί θ' ὑφ' ἑτέρων, τὴν δ' ἀναρχίαν ἐξαιρετέον ἐκ παντὸς τοῦ βίου ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων τε καὶ τῶν ὑπ' ἀνθρώπους θηρίων. καὶ δὴ καὶ χορείας πάσας εἰς τὰς ἀριστείας τὰς κατὰ πόλεμον βλεπούσας χορεύειν, καὶ ὅλην εὐκολίαν τε καὶ εὐχέρειαν ἐπιτηδεύειν τῶν αὐτῶν εἵνεκα, καρτερήσεις τε αὖ σίτων τε καὶ ποτῶν καὶ χειμώνων καὶ τῶν ἐναντίων καὶ κοίτης σκληρᾶς, καὶ τό γε μέγιστον, τὴν τῆς κεφαλῆς καὶ ποδῶν δύναμιν μὴ διαφθείρειν τῇ τῶν ἀλλοτρίων σκεπασμάτων περικαλυφῇ, τὴν τῶν οἰκείων ἀπολλύντας πίλων τε καὶ ὑποδημάτων γένεσιν καὶ φύσιν· ταῦτα γὰρ ἀκρωτήρια ὄντα σωζόμενά τε ἔχει μεγίστην δύναμιν παντὸς τοῦ σώματος καὶ τοὐναντίον ἐναντίως, καὶ τὸ μὲν ὑπηρετικώτατον ἅπαντι τῷ σώματι, τὸ δὲ ἀρχικώτατον, ἔχον τὰς κυρίας ἁπάσας αἰσθήσεις αὐτοῦ φύσει. ἔπαινον μὲν δὴ τοῦτον ἀκούειν τὸν νέον χρῆν δοκεῖν πολεμικοῦ πέρι βίου, νόμους δ' αὖ τούσδε· Στρατεύεσθαι τὸν καταλεγέντα ἢ τὸν ἐν μέρει τινὶ τεταγμένον. ἐὰν δέ τις ἐκλείπῃ τινὶ κάκῃ μὴ στρατηγῶν ἀφέντων, γραφὰς ἀστρατείας εἶναι πρὸς τοὺς πολεμικοὺς ἄρχοντας, ὅταν ἔλθωσιν ἀπὸ στρατοπέδου, δικάζειν δὲ τοὺς στρατεύσαντας ἑκάστους, χωρὶς ὁπλίτας τε καὶ ἱππέας καὶ τἆλλα ἐμπολέμια ἕκαστα ὡσαύτως, καὶ εἰσάγειν ὁπλίτας μὲν εἰς τοὺς ὁπλίτας, ἱππέας δὲ εἰς τοὺς ἱππέας, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ κατὰ ταὐτὰ εἰς τοὺς αὐτῶν ξυννόμους· ἐὰν δέ τις ὄφλῃ, ὑπάρχειν μὲν αὐτῷ μήποτε τῆς ὅλης ἀριστείας ἀγωνιστῇ γενέσθαι μηδὲ ἀστρατείας ἄλλον γράψασθαί ποτε μηδὲ κατηγόρῳ τούτων πέρι γενέσθαι, πρὸς τούτοις δ' ἔτι προστιμᾶν αὐτῷ τὸ δικαστήριον, ὅτι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίνειν. μετὰ δὲ ταῦτα ἐκδικασθεισῶν τῶν τῆς ἀστρατείας δικῶν πάλιν ἑκάστων τούτων ἄρχοντας ποιῆσαι ξύλλογον, ἀριστείων δὲ πέρι κρίνεσθαι τὸν βουλόμενον ἐν τοῖς αὐτῶν ἔθνεσι, μὴ περὶ προτέρου πολέμου μηδὲν παρεχόμενον μήτε τεκμήριον μήτε μαρτύρων πιστώσεις λόγων, αὐτῆς δὲ περὶ τῆς στρατείας τῆς τότε γενομένης αὐτοῖς. στέφανον δὲ τὸ νικητήριον ἑκάστοις εἶναι θαλλοῦ· τοῦτον δὲ εἰς τὰ τῶν πολεμικῶν θεῶν ἱερά, ὧν ἄν τις βούληται, γράψαντα ἀναθεῖναι μαρτύριον εἰς τὴν τῶν ἀριστείων κρίσιν παντὸς τοῦ βίου καὶ τὴν τῶν δευτέρων καὶ τρίτων. ἐὰν δὲ στρατεύσηται μέν τις, μὴ ἀπαγόντων δὲ τῶν ἀρχόντων οἴκαδε προαπέλθῃ τοῦ χρόνου, λιποταξίου τούτων εἶναι γραφὰς ἐν τοῖς αὐτοῖς οἷς περὶ τῆς ἀστρατείας, ὀφλοῦσί τε τιμωρίαι ἐπέστωσαν αἵπερ καὶ πρόσθεν ἐτέθησαν. χρὴ μὲν δὴ πᾶσαν ἐπιφέροντα δίκην ἀνδρὶ πάντ' ἄνδρα φοβεῖσθαι τὸ μήτε ἐπενεγκεῖν ψευδῆ

facere quippiam omnino nec cognoscere nec scire assuefaciendo doceat animum, sed conjunctim semper ac simul et communiter omnium cum omnibus quam maxime vita agatur; hoc enim neque est neque erit unquam melius aut præstantius quicquam aut artificiosius ad salutem in bello et victoriam. huic etiam in pace studendum est statim ab ineunte ætate, ut et imperare aliis et imperio parere discant, sine imperio autem nihil usquam neque in hominum vita neque in bestiis, quæ sub hominibus sunt, relinquendum. atque etiam choreæ omnes ita instituantur, ut ad virtutis bellicæ laudem spectent, et universæ facilitati ac dexteritati ejusdem rei causa opera detur, item ciborum et potuum, frigorum et his contrariorum cubiliumque durorum tolerantiæ, et quod gravissimum est, capitis pedumque vim ne corrumpant alienis tegmentis inducendis, propriorum perdentes pileorum et solearum ortum atque incrementum; hæ enim extremitates cum sint, et incolumes maximam totius corporis vim continent et contra habentes contrarium, atque alterum ad ministrandum toti corpori, alterum, quod principes ejus sensus omnes natura habet, ad imperandum aptissimum est. ac laudem quidem hanc de vita militari audire sibi videri juvenis debet, leges vero hasce : Militet qui lectus vel parti alicui attributus est. si quis autem deficit ignavia non dimissus a prætoribus, desertæ militiæ accusationes sint apud duces belli, cum redierint ab exercitu, jus autem dicant singula genera eorum, qui in expeditione fuerint, seorsum et graviter armati et equites et reliqua genera militaria singula itidem, et graviter armatos vocent ad graviter armatos et equites ad equites et reliquos quoque eodem modo ad sui ordinis milites; si quis autem condemnatus est, ei primum hoc sit, ut nunquam de universæ virtutis palma contendere neque alium desertæ militiæ postulare neque in his accusatoris partes agere possit, præterea vero judicium ei æstimet, quid pati eum vel dependere oporteat. deinde judicatis omnibus desertæ militiæ causis rursus singula hæc genera a ducibus convocentur et de virtutis palma judicium subeat qui volet in ipsorum generibus ita, ut nullum de priori bello documentum aut fidem facientium sermonum proferat testimonium, sed de ipsa illa, quam tunc habuerint, expeditione. victoriæ autem præmium singulis corona sit oleaginea, quam in bellicosorum deorum templis, quibus quisque volet, inscriptam dedicet testem reportatæ virtutis palmæ per omnem vitam futuram itemque secundi præmii ac tertii. si quis autem expeditioni interfuit quidem, sed ducum injussu domum discessit ante tempus, in eos deserti ordinis accusationes sint apud eosdem, apud quos militiæ desertæ, condemnatosque pœnæ sequuntur eædem, quæ supra sunt constitutæ. jam quivis quovis nomine in jus vocans aliquem cavere debet pro viribus, ne falsam intentet

τιμωρίαν, μήτ' οὖν ἑκόντα μήτ' ἄκοντα κατὰ δύναμιν· παρθένος γὰρ αἰδοῦς δίκη λέγεταί τε καὶ ὄντως εἴρηται, e ψεῦδος δὲ αἰδοῖ καὶ δίκῃ νεμεσητὸν κατὰ φύσιν. τῶν τε οὖν ἄλλων εὐλαβεῖσθαι δεῖ πέρι πλημμελεῖν εἰς δί- 5 κην, διαφερόντως δὲ καὶ τῆς τῶν κατὰ πόλεμον ὅπλων ἀποβολῆς, μὴ διαμαρτών τις ἄρα τῶν ἀναγκαίων ἀποβολῶν ὡς αἰσχρὰς αὐτὰς εἰς ὄνειδος τιθεὶς ἀναξίῳ ἀναξίας ἐπάγῃ δίκας. ῥᾴδιον μὲν οὖν οὐδαμῶς διορίσαι τούτων θάτερον, ὅμως δὲ χρὴ τὸν νόμον ἁμωσγέπως 944 ὁρίζειν πειρᾶσθαι κατὰ μέρη. μύθῳ δὴ προσχρώμενοι a ἅμ' εἴπωμεν, εἰ κομισθεὶς ἐπὶ σκηνὴν ἄνευ τῶν ὅπλων Πάτροκλος ἔμπνους ἐγένεθ', οἷον δὴ μυρίοις συνέπεσε, τὰ δὲ πρότερα ἐκεῖνα ὅπλα, ἃ Πηλεῖ φησὶν ὁ ποιητὴς παρὰ θεῶν προῖκα ἐν τοῖς γάμοις ἐπιδοθῆναι Θέτιδι, 15 ταῦτα δὲ Ἕκτωρ εἶχεν, ἐξῆν ἂν τῶν τότε ὅσοι κακοὶ ὀνειδίζειν ὅπλων ἀποβολὴν τῷ τοῦ Μενοιτίου. ἔτι δὲ ὁπόσοι κατὰ κρημνῶν ῥιφέντες ἀπώλεσαν ὅπλα, ἢ κατὰ θάλατταν, ἢ χειμώνων ἐν τόποις ὑποδεξαμένης αὐτοὺς b ἐξαίφνης πολλῆς ῥύσεως ὕδατος, ἢ μυρί' ἂν ἔχοι τις 20 τοιαῦτα παραμυθούμενος ἐπᾴδειν, εὐδιάβολον κακὸν καλλύνων. τεμεῖν δὴ χρεὼν κατὰ δύναμιν τὸ μεῖζον καὶ τὸ δυσχερέστατον κακὸν ἀπὸ τοῦ ἐναντίου. σχεδὸν οὖν ἐν τοῖς ὀνείδεσιν ἔχει τινὰ τομὴν ἡ τούτων τῶν ὀνομάτων ἐπιφορά· ῥίψασπις μὲν γὰρ οὐκ ἐν πᾶσιν 25 ὀνομάζοιτ' ἂν δικαίως, ἀποβολεὺς δὲ ὅπλων. οὐχ ὁμοίως γὰρ ὅ τε ἀφαιρεθεὶς μετ' εἰκυίας βίας γίγνοιτ' ἂν ῥί- c ψασπις ὅ τε ἀφεὶς ἑκών, διαφέρει δὲ ὅλον που καὶ τὸ πᾶν. ὧδ' οὖν δὴ λεγέσθω νόμῳ· Ἐὰν καταλαμβανόμενός τις ὑπὸ πολεμίων καὶ ἔχων ὅπλα μὴ ἀναστρέφῃ καὶ 30 ἀμύνηται, ἀφῇ δὲ ἑκὼν ἢ ῥίψῃ, ζωὴν αἰσχρὰν ἀρνύμενος μετὰ τάχους μᾶλλον, ἢ μετ' ἀνδρείας καλὸν καὶ εὐδαίμονα θάνατον, τοιαύτης μὲν ὅπλων μεταβολῆς ἔστω δίκη ῥιφθέντων, τῆς δὲ εἰρημένης ἔμπροσθεν ὁ δικάζων ἀμελείτω σκοπεῖν· τὸν γὰρ κακὸν ἀεὶ δεῖ d 35 κολάζειν, ἵν' ἀμείνων ᾖ, οὐ τὸν δυστυχῆ· οὐδὲν γὰρ πλέον. ζημία δὴ τῷ τὴν τοιαύτην ἀμυντηρίων ὅπλων εἰς τοὐναντίον ἀφέντι δύναμιν τίς ἄρα γίγνοιτ' ἂν πρόσφορος; οὐ γὰρ δυνατὸν ἀνθρώπῳ δρᾶν τοὐναντίον, ὥς ποτε θεόν φασι δρᾶσαι, Καινέα τὸν Θετταλὸν ἐκ γυναι- 40 κὸς μεταβαλόντα εἰς ἀνδρὸς φύσιν· ἦν γὰρ ἀνδρὶ ῥιψάσπιδι τρόπον τινὰ πρέπουσα πασῶν μάλιστα ἡ 'κείνῃ τῇ γενέσει ἐναντία γένεσις, εἰς γυναῖκα ἐξ ἀνδρὸς με- e ταβαλοῦσα, τιμωρία τούτῳ γενομένη. νῦν δ' ὅτι τούτων ἐγγύτατα φιλοψυχίας ἕνεκα, ἵνα τὸν ἐπίλοιπον βίον μὴ 45 κινδυνεύῃ, ζῇ δὲ ὡς πλεῖστον χρόνον ὢν κακὸς ὀνείδει ξυνεχόμενος, ἔστω νόμος ὅδε ἐπὶ τούτοις· Ἀνὴρ ὃς ἂν ὄφλῃ δίκην ὡς αἰσχρῶς ἀποβαλὼν ὅπλα πολεμικά, τούτῳ μήτ' οὖν τις στρατηγὸς μήτ' ἄλλος ποτὲ τῶν κατὰ πόλεμον ἀρχόντων ὡς ἀνδρὶ στρατιώτῃ χρήσηται 945 μηδ' εἰς τάξιν κατατάξῃ μηδ' ἡντινοῦν· εἰ δὲ μή, κα- a τευθύνειν αὐτοῦ τὸν εὔθυνον, ἂν μὲν ᾖ τοῦ μεγίστου τιμήματος ὁ τάξας τὸν κακόν, χιλίας, ἂν δὲ τοῦ δευτέρου, πέντε μνᾶς, ἂν δὲ τοῦ τρίτου, τρεῖς μνᾶς, ἂν δὲ τοῦ τετάρτου, μνᾶν. ὁ δὲ ὀφλὼν τὴν δίκην πρὸς τῷ

pœnam aut voluntate aut invitus; pudoris enim virgo justitia et vocatur et est vere dicta, falsum autem dicere pudori et justitiæ invisum est natura. itaque cum in reliquis providendum est ne jus violetur, tum præcipue in armorum bellicorum abjectionibus, ne quis falsus in necessariis tanquam turpes eas ignominiæ vertens immerito immeritas intendat lites. ac facile quidem nequaquam est horum alterutrum definire, tamen conari lex debet aliquo modo finire ea particulatim. fabula igitur simul adhibita dicamus, si relatus in tentorium sine armis Patroclus animam recepisset, sicut sexcentis evenit, arma autem priora illa, quæ Peleo poeta dicit a diis pro dote afferenda in nuptiis donata esse Thetidi, ea igitur Hectore tenente improbis tunc omnibus licuisset Menœtii filio armorum abjectionem exprobrare. porro omnes, qui loco præcipiti dejecti amiserunt arma, vel mari, vel hiemum in locis, cum magna eos subito vis aquæ excepisset, vel ejus generis sexcenta poterit aliquis admonens minuendæ indignationis causa proferre, facile calumniandum malum ornans. itaque pro viribus distingui necesse est majus malum et maxime difficile a contrario. ac fere in opprobriis distinctionem quandam habet horum nominum impositio; nam scuti abjectio non in omnibus jure dicetur, sed armorum amissio. non æque enim is, cui justa cum vi detractum est scutum, abjecisse illud videtur atque is, qui sua sponte dimisit, sed omnino et prorsus differt. jam igitur lex his verbis concipitor: Si quis deprehensus ab hostibus et instructus armis non resistit et se defendit, sed sua sponte illa dimisit vel abjecit, turpem vitam potius celeritate, quam fortitudine honestam et felicem mortem quærens, ita permutatis armis abjectionis actio esto, in eam vero, quæ supra dicta est, judex ne curato inquirere. nam malum semper puniri oportet, ut melior sit, non infelicem; nihil enim efficitur. pœna vero ei, qui hanc ita ad defendendum comparatam armorum vim pervertens abjecit, quænam apta erit? neque enim potest homo contrarium facere atque olim deum fecisse ferunt, qui Cæneum Thessalum ex muliere mutaverit in viri naturam; nam viro, qui scutum abjecit, quodammodo omnium maxime illius generationis contraria conveniebat generatio, in mulierem e viro conversa, si ea is pœna affectus esset. nunc vero, quod huic proximum sit, propter vivendi cupiditatem, ut reliquam per vitam absit a periculo et vivat quam diutissime cum ignaviæ suæ opprobrio, hæcce in hos esto lex: Qui vir accusatus et judicatus est turpiter abjecisse arma bellica, eo nec prætor aliquis nec alius unquam dux belli pro milite utatur nec ullo in ordine collocet: si minus, multetur a correctore, si maximo censu est qui ignavum collocavit, mille drachmis, si secundo, quinque minis, si tertio, tribus minis, si quarto, mina. condemnatus autem præterquam

ἀρεῖσθαι τῶν ἀνδρείων κινδύνων κατὰ φύσιν τὴν αὑτοῦ προσαποτισάτω μισθόν, χιλίας μέν, ἂν τοῦ μεγίστου τιμήματος ᾖ, πέντε δέ, τοῦ δευτέρου, τρεῖς δέ, ἂν τοῦ τρίτου, μνᾶν δὲ ὡσαύτως καθάπερ οἱ πρόσθεν, τοῦ τε- b τάρτου μέρους.

Εὐθύνων δὴ πέρι τίς ἡμῖν λόγος ἂν εἴη πρέπων ἀρχόντων γενομένων τῶν μὲν κατὰ τύχην κλήρου καὶ ἐπ' ἐνιαυτόν, τῶν δ' εἰς πλείονα ἔτη καὶ ἐκ προκρίτων; τῶν δὴ τοιούτων εὐθυντὴς τίς ἱκανός, ἄν τίς τι πῃ σκολιὸν αὐτῶν καμφθεὶς ὑπὸ βάρους μὲν πράξῃ, τῆς δ' αὑτοῦ δυνάμεως ἐνδείᾳ πρὸς τὴν τῆς ἀρχῆς ἀξίαν; ῥᾴδιον μὲν οὐδαμῶς εὑρεῖν τῶν ἀρχόντων ἄρχοντα ὑπερβάλ- c λοντα πρὸς ἀρετήν, ὅμως δὲ πειρατέον εὐθυντάς τινας ἀνευρίσκειν θείους. ἔχει γὰρ οὖν οὕτω· πολλοὶ καιροὶ πολιτείας λύσεώς εἰσι, καθάπερ νεὼς ἢ ζῴου τινὸς οὓς ἐντόνους τε καὶ ὑποζώματα καὶ νεύρων ἐπιτόνους, μίαν οὖσαν φύσιν διεσπαρμένην πολλαχοῦ, πολλοῖς ὀνόμασι προσαγορεύομεν· εἷς δὲ οὗτος οὐ σμικρότατος καιρὸς τοῦ σῴζεσθαί τε καὶ διαλυθεῖσαν οἴχεσθαι πολιτείαν. d ἂν μὲν γὰρ οἱ τοὺς ἄρχοντας ἐξευθύνοντες βελτίους ὦσιν ἐκείνων, καὶ τοῦτ' ἐν δίκῃ ἀμέμπτῳ τε καὶ ἀμέμπτως, ἡ πᾶσα οὕτω θάλλει τε καὶ εὐδαιμονεῖ χώρα καὶ πόλις· ἐὰν δ' ἄλλως τὰ περὶ τὰς εὐθύνας τῶν ἀρχόντων γίγνηται, τότε λυθείσης τῆς τὰ πάντα πολιτεύματα ξυνεχούσης εἰς ἓν δίκης ταύτῃ πᾶσα ἀρχὴ διεσπάσθη χωρὶς ἑτέρα ἀπ' ἄλλης, καὶ οὐκ εἰς τὸ αὐτὸ ἔτι νεύουσαι πολλὰς ἐκ μιᾶς τὴν πόλιν ποιοῦσαι στάσεων ἐμπλήσασαι ταχὺ διώλεσαν. διὸ δὴ δεῖ πάντως τοὺς εὐθύνους e θαυμαστοὺς πᾶσαν ἀρετὴν εἶναι. τεκταινώμεθα δή τινα τρόπον αὐτῶν τοιάνδε γένεσιν· κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον μετὰ τροπὰς ἡλίου τὰς ἐκ θέρους εἰς χειμῶνα ξυνιέναι χρεὼν πᾶσαν τὴν πόλιν εἰς Ἡλίου κοινὸν καὶ Ἀπόλλωνος τέμενος τῷ θεῷ ἀποφανουμένους ἄνδρας αὑτῶν 946 τρεῖς, ὃν ἂν ἕκαστος αὐτῶν ἡγῆται πάντῃ ἄριστον εἶναι a πλὴν αὑτοῦ, μὴ ἔλαττον πεντήκοντα γεγονότα ἐτῶν. τῶν δὲ προκριθέντων οὓς ἂν πλεῖστοι ἐνέγκωσι, τούτους ἐκλέξαι μέχρι τῶν ἡμίσεων, ἐὰν ἄρτιοι γίγνωνται· περιττοὶ δὲ ἐὰν ὦσιν, ἕνα ἀφελεῖν, ᾧ ἂν ἐλάχισται γένωνται, καταλιπεῖν δὲ τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν πλήθει τῶν ψήφων ἀποκρίναντας· ἐὰν δέ τισιν ἴσαι γίγνωνται καὶ τὸν ἥμισυν ἀριθμὸν πλείω ποιῶσιν, ἀφελεῖν τὸ πλέον ἀποκρίναντας νεότητι, τοὺς δ' ἄλλους ἐγκρίναντας φέ- b ρειν αὖθις, μέχριπερ ἂν τρεῖς λειφθῶσιν ἄνισοι· ἐὰν δὲ ἢ πᾶσιν ἢ τοῖν δυοῖν ἴσαι γίγνωνται, τῇ ἀγαθῇ μοίρᾳ καὶ τύχῃ ἐπιτρέψαντας κλήρῳ διελόντας τὸν νικῶντα καὶ δεύτερον καὶ τρίτον στεφανῶσαι θαλλῷ καὶ τὰ ἀριστεῖα ἀποδόντας πᾶσιν ἀνειπεῖν, ὅτι Μαγνήτων ἡ κατὰ θεὸν πάλιν τυχοῦσα σωτηρίας πόλις ἀποφήνασα αὑτῆς Ἡλίῳ ἄνδρας τοὺς ἀρίστους τρεῖς ἀκροθίνιον Ἀπόλλωνι κατὰ τὸν παλαιὸν νόμον ἀνατίθησι κοινὸν c καὶ Ἡλίῳ, ὅσονπερ ἂν ἕπωνται χρόνον τῇ κρίσει. τούτους δὲ πρώτῳ μὲν ἐνιαυτῷ δώδεκα εὐθύνους ἀποδεῖξαι, μέχριπερ ἂν ἑκάστῳ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα ἔτη ξυμβῇ γενόμενα· τὸ λοιπὸν δὲ τρεῖς ἀεὶ προσγιγνέσθων κατ'

quod ex virilibus periculis exemptus sit secundum naturam suam, mercedem dependito, mille drachmas, si maximo censu est, quinque, si secundo, tres, si tertio, minam item ut superiores, si quartæ classis est.

De correctoribus vero quid dicere nobis conveniet magistratuum vel annuorum illorum et sortis fortuna constitutorum vel plures in annos et ex prælatis delectorum? hos tales quis corrigere poterit, si quis eorum aliquo modo pravi aliquid curvatus onere fecerit propriisque viribus gravitati muneris non sufficientibus? facile quidem non est præstantem magistratibus ad virtutem reperire magistratum, nihilo tamen minus conandum correctores quosdam invenire divinos. nam ita nimirum res habet: multæ sunt solvendæ civitatis occasiones, quemadmodum in nave vel animali aliquo quæ intensa et succingula et nervorum ligamina, unam per multa diffusam naturam, multis nominibus appellamus; una vero hæc non minima est occasio, qua vel servetur vel dissoluta pereat civitas. nam si ii, qui magistratus corrigunt, meliores sunt illis, idque judicio integro et integre fit, universa sic floret et felix est regio ac civitas; si vero secus in corrigendis magistratibus agitur, tum soluta omnes actus rerum ad unum dirigente continenteque juris norma omnes ita magistratus divulsi alius ab alio separantur, nec amplius ad idem vergentes multas ex una facientes civitatem seditionibus repletam cito disperdunt. quapropter plane oportet in omni virtute admirabiles esse correctores. fabricemus igitur quodammodo eorum talem creationem: singulis annis post solis ex æstate ad hiemem conversionem cives omnes convenire oportet in Solis et Apollinis sacrum commune tres viros suo ex numero declaraturos deo, quem quisque eorum omnino optimum judicat se excepto, non minus quinquaginta natum annos. ex prælatis autem eos, quos plurimi tulerint, eligant usque ad dimidiam partem, si omnium numerus par est: sin impar, unum detrahant, cui paucissima suffragia obtigerint, dimidiam partem relinquant multitudine suffragiorum discretam; si quibus autem paria obtingunt et numerum dimidium augent, detrahant de augentibus eos, qui natu sunt minimi, reliqua admittant iterumque suffragia ferant, donec tres relicti fuerint inæquales; si vero vel omnibus vel duobus ex iis paria contingunt, bonæ fortunæ et fato committentes sorte distinctos victorem et secundum ac tertium coronent oleæ fronde et palma virtutis ornatis omnibus pronuntient Magnetum beneficio divino rursus salutis compotem factam civitatem tres viros optimos suorum Soli declaratos primitias Apollini secundum veterem legem et Soli communes dedicare in tantum tempus, quantum judicio de ipsis facto respondeant. hi autem primo anno duodecim correctores constituant, quoad singulis quinque et septuaginta anni contigerint;

ἐνιαυτόν. οὗτοι δὲ τὰς ἀρχὰς πάσας δώδεκα μέρη διελόμενοι πάσαις βασάνοις χρώμενοι ἐλευθέραις ἐλεγχόντων· οἰκούντων δὲ, ὅσον ἂν εὐθύνωσι χρόνον, ἐν τῷ τοῦ Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἡλίου τεμένει, ἐν ᾧπερ ἐκρίθησαν· καὶ τὰ μὲν ἰδίᾳ ἕκαστος, τὰ δὲ καὶ κοινῇ μετ' ἀλλήλων κρίναντες τοὺς ἄρξαντας τῇ πόλει ἀποφηνάντων εἰς τὴν ἀγορὰν γράμματα καταθέντες περὶ ἑκάστης ἀρχῆς, ὅτι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτίνειν κατὰ τὴν τῶν εὐθύνων γνώμην. ἥτις δ' ἂν τῶν ἀρχῶν μὴ ὁμολογῇ κεκρίσθαι δικαίως, εἰς τοὺς ἐκλεκτοὺς δικαστὰς εἰσαγέτω τοὺς εὐθύνους, καὶ ἐὰν μὲν ἀποφύγῃ τις τὰς εὐθύνας, αὐτῶν τῶν εὐθύνων κατηγορείτω, ἐὰν ἐθέλῃ· ἐὰν δὲ ἁλῷ, ἐὰν μὲν ᾖ τῳ θανάτου τετιμημένον ὑπὸ τῶν εὐθύνων, ὥσπερ ἀνάγκη, ἁπλῶς θνησκέτω, τῶν δ' ἄλλων τιμημάτων, ὧν ἂν δυνατὸν ᾖ διπλῆν τῖσαι, διπλασίαν τινέτω. τὰς δ' εὐθύνας αὐτῶν τούτων ἀκούειν χρὴ, τίνες ἔσονται καὶ τίνα τρόπον. ζῶσι μὲν οὖν τούτοις τοῖς παρὰ πάσης τῆς πόλεως ἀριστείων ἠξιωμένοις 947 προεδρίαι τ' ἐν ταῖς πανηγύρεσι πάσαις ἔστωσαν, ἔτι δὲ τῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας κοινῇ θυσιῶν καὶ θεωριῶν καὶ ὅσων ἂν ἑτέρῳ κοινωνῶσιν ἱερῶν, ἐκ τούτων τοὺς ἄρχοντας τῆς θεωρίας ἑκάστης ἐκπέμπειν, καὶ τούτους μόνους δάφνης στεφάνῳ τῶν ἐν τῇ πόλει κεκοσμημένους εἶναι καὶ ἱερέας μὲν πάντας τοῦ Ἀπόλλωνός τε καὶ Ἡλίου, ἀρχιερέων δὲ ἕνα κατ' ἐνιαυτὸν τὸν πρῶτον κριθέντα τῶν γενομένων ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ τῶν ἱερέων, καὶ τοὔνομα ἀναγράφειν τούτου κατ' ἐνιαυτὸν, ὅπως ἂν γίγνηται μέτρον ἀριθμοῦ τοῦ χρόνου, ἕως ἂν ἡ πόλις οἰκῆται. τελευτήσασι δὲ προθέσεις τε καὶ ἐκφορὰς καὶ θήκας διαφόρους εἶναι τῶν ἄλλων πολιτῶν· λευκὴν μὲν τὴν στολὴν ἔχειν πᾶσαν, θρήνων δὲ καὶ ὀδυρμῶν χωρὶς γίγνεσθαι, κορῶν δὲ χορὸν πεντεκαίδεκα καὶ ἀρρένων ἕτερον περιισταμένους τῇ κλίνῃ ἑκατέρους οἷον ὕμνον πεποιημένον ἔπαινον εἰς τοὺς ἱερέας ἐν μέρει ἑκατέρους ᾄδειν, εὐδαιμονίζοντας ᾠδῇ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας· ἕωθεν δ' εἰς τὴν θήκην φέρειν αὐτὴν μὲν τὴν κλίνην ἑκατὸν τῶν νέων τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις, οὓς ἂν οἱ προσήκοντες τοῦ τελευτήσαντος ἐπόψωνται, πρώτους δὲ προϊέναι τοὺς ἠϊθέους τὴν πολεμικὴν σκευὴν ἐνδεδυκότας ἑκάστους, σὺν τοῖς ἵπποισι μὲν ἱππέας, σὺν δὲ ὅπλοις ὁπλίτας, καὶ τοὺς ἄλλους ὡσαύτως, παῖδας δὲ περὶ αὐτὴν τὴν κλίνην ἔμπροσθεν τὸ πάτριον μέλος ἐφυμνεῖν καὶ κόρας ἑπομένας ἐξόπισθεν ὅσαι τ' ἂν γυναῖκες τῆς παιδοποιήσεως ἀπηλλαγμέναι τυγχάνωσι, μετὰ δὲ ταῦτα ἱερέας τε καὶ ἱερείας ὡς καθαρεύοντι τῷ τάφῳ ἕπεσθαι, ἐὰν ἄρα καὶ τῶν ἄλλων εἴργωνται τάφων, ἐὰν καὶ τὸ τῆς Πυθίας οὕτω τε καὶ ταύτῃ σύμψηφον ᾖ· θήκην δὲ ὑπὸ γῆς αὐτοῖς εἰργασμένην εἶναι ψαλίδα προμήκη λίθων ποτίμων καὶ ἀγήρων εἰς δύναμιν, ἔχουσαν κλίνας παρ' ἀλλήλας λιθίνας κειμένας, οὗ δὴ τὸν μακάριον γεγονότα θέντες, κύκλῳ χώσαντες πέριξ δένδρων ἄλσος περιφυτεύσουσι πλὴν κώλου ἑνὸς, ὅπως ἂν αὔξην ὁ τάφος ἔχῃ ταύτην τὴν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, ἐπιδεῆ χώματος τοῖς τιθεμένοις· κατ' ἐνιαυτὸν

deinde vero tres novi quoque anno accedunto. hi autem magistratus omnes duodecim in partes divisos explorato omnibus inquirendi modis liberalibus; quo dum funguntur munere, in Apollinis et Solis sacro, in quo judicium de iis factum est, habitanto; et postquam partim pro se quisque, partim etiam communiter inter se perfunctos magistratu judicaverint, in foro propositis de quovis scriptis indicanto civitati, quid pati quemque vel dependere oporteat de correctorum sententia. qui vero magistratuum juste se judicatum negaverit, ad selectos judices in jus vocato correctores, et si quis non commeruisse correctionem visus fuerit, ipsos correctores, si volet, accusato; condemnati vero, si cui morte æstimatum a correctoribus fuerit, ut necessarium est, simpliciter moritor, reliquarum multarum autem, quarum pendi duplum poterit, duplum pendito. sed correctiones horum ipsorum audiendum est quæ futuræ sint et qua ratione. ac viventibus quidem his a tota civitate virtutis palma dignatis non modo primariæ in festis cœtibus omnibus sedes sunto, sed etiam communium inter Græcos sacrificiorum legationumque sacrarum et omnium, quæ cum alio communia habent, sacrorum ex his delectos principes legationis cujusque mittant, et hi soli ex civibus laurea corona ornati et sacerdotes quidem omnes Apollinis et Solis sint, summus autem sacerdos unus quotannis primus judicatus eorum, quos annus ille receptos in horum sacerdotum numerum habebit, et hujus nomen perscribant quotannis, ut mensura fiat numerandi temporis, quamdiu civitas constabit. mortuis vero et propositiones et elationes et sepulcra luculentiora sint, quam reliquorum civium: album habeant vestitum omnem et sine lamentationibus atque ejulationibus fiant, et puellarum quindecim chorus et alter puerorum lectum circumstantes utrique hymni ad modum compositam sacerdotum laudem canant alternis felices eos prædicantes totum per diem; mane autem ad sepulcrum ferant lectum ipsum centum juvenes ex iis, qui in gymnasiis exercentur, a defuncti necessariis electi, primi vero antecedant nondum maritati bellico habitu induti quique, cum equis equites, cum armis gravis armatura, et reliqui similiter, pueri autem circa ipsum lectum præcedentes patrium carmen canant et puellæ pone sequentes mulieresque omnes pariendi ætatem egressæ, deinde sacerdotes mares et feminæ ut purum funus sequantur, etiamsi reliquis prohibeantur funeribus, si Pythia quoque ita jubet et suffragatur; sepulcrum autem sub terra eis structum sit fornicatum oblongum lapidibus bibulis et nulla quantum potest vetustate absumendis, lectos habens lapideos unum juxta alterum positos, ubi cum beatum factum condiderint, in orbem aggesta terra arborum nemus circumserent ex omnibus in circuitu partibus præter unam, ut hoc in omne tempus incrementum sit sepulcri, tumuli indigens condendis; quotannis autem certamen musicum

δὲ ἀγῶνα μουσικῆς αὐτοῖς καὶ γυμνικὸν ἱππικόν τε θήσουσι. τὰ μὲν δὴ γέρα ταῦτα τοῖς τὰς εὐθύνας διαφυγοῦσιν· ἂν δέ τις τούτων πιστεύων τῷ κεκρίσθαι τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐπιδείξῃ κακὸς γενόμενος ὕστερον τῆς
5 κρίσεως, γράφεσθαι μὲν τὸν βουλόμενον αὐτὸν ὁ νόμος προσταττέτω, ὁ δ' ἀγὼν ἐν δικαστηρίῳ γιγνέσθω τοιῷδέ
948 τινι τρόπῳ· πρῶτον μὲν νομοφύλακες ἔστωσαν τούτου a τοῦ δικαστηρίου, ἔπειτα αὐτῶν τούτων οἱ ζῶντες, πρὸς δὲ τούτοις τὸ τῶν ἐκλεκτῶν δικαστήριον· γραφέσθω δὲ
10 ὁ γραφόμενος, ὃν ἂν γράφηται, λέγουσαν τὴν γραφὴν ἀνάξιον εἶναι τὸν καὶ τὸν τῶν ἀριστείων καὶ τῆς ἀρχῆς· καὶ ἐὰν μὲν ὁ φεύγων ἁλῷ, στερέσθω τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ τάφου καὶ τῶν ἄλλων τῶν δοθεισῶν αὐτῷ τιμῶν, ἐὰν δὲ ὁ διώκων μὴ μεταλάβῃ τὸ πέμπτον μέρος τῶν
15 ψήφων, τινέτω ὁ μὲν τοῦ μεγίστου τιμήματος δώδεκα μνᾶς, ὀκτὼ δὲ τοῦ δευτέρου, τρίτου δὲ ἕξ, τετάρτου b δὲ δύο.

Ῥαδαμάνθυος δὲ περὶ τὴν λεγομένην κρίσιν τῶν δικῶν ἄξιον ἄγασθαι, διότι κατεῖδε τοὺς τότε ἀνθρώπους
20 ἡγουμένους ἐναργῶς εἶναι θεούς, εἰκότως, ἅτε κατὰ τὸν τότε χρόνον τῶν πολλῶν ἐκ θεῶν ὄντων, ὧν εἷς ἦν αὐτός, ὥς γε λόγος. ἔοικε δὴ δικαστῇ μὲν ἀνθρώπων οὐδενὶ διανοούμενος δεῖν ἐπιτρέπειν, θεοῖς δέ, ὅθεν ἁπλαῖ καὶ ταχεῖαι δίκαι ἐκρίνοντ' αὐτῷ· διδοὺς γὰρ περὶ ἑκά-
25 στων τῶν ἀμφισβητουμένων ὅρκον τοῖς ἀμφισβητοῦσιν c ἀπηλλάττετο ταχὺ καὶ ἀσφαλῶς. νῦν δὲ δὴ ὅτε μέρος μέν τι, φαμέν, ἀνθρώπων τὸ παράπαν οὐχ ἡγοῦνται θεούς, οἱ δὲ οὐ φροντίζειν ἡμῶν αὐτοὺς διανοοῦνται, τῶν δὲ δὴ πλείστων ἐστὶ καὶ κακίστων ἡ δόξα, ὡς σμι-
30 κρὰ δεχόμενοι θύματα καὶ θωπείας πολλὰ συναποστεροῦσι χρήματα καὶ μεγάλων σφᾶς ἐκλύονται κατὰ πολλὰ ζημιῶν, οὐκέτι δὴ τοῖς νῦν ἀνθρώποις ἡ Ῥαδαμάνθυος ἂν εἴη τέχνη πρέπουσα ἐν δίκαις. μεταβεβληκυιῶν οὖν τῶν περὶ θεοὺς δοξῶν ἐν τοῖς ἀνθρώποις με- d
35 ταβάλλειν δεῖ καὶ τοὺς νόμους· ἐν γὰρ λήξεσι δικῶν τοὺς μετὰ νοῦ τιθεμένους νόμους ἐξαιρεῖν χρὴ τοὺς ὅρκους τῶν ἀντιδικούντων ἑκατέρων, καὶ τὸν λαγχάνοντά τῴ τινα δίκην τὰ μὲν ἐγκλήματα γράφειν, ὅρκον δὲ μὴ ἐπομνύναι, καὶ τὸν φεύγοντα κατὰ ταὐτὰ τὴν ἄρνησιν
40 γράψαντα παραδοῦναι τοῖς ἄρχουσιν ἀνώμοτον. δεινὸν γάρ που δικῶν γ' ἐν πόλει πολλῶν γενομένων εὖ εἰδέναι σμικροῦ δεῖ τοὺς ἡμίσεις αὐτῶν ἐπιωρκηκότας, ἐν ξυσ- e σιτίοις τε ἀλλήλοις εὐχερῶς συγγιγνομένους καὶ ἐν ἄλλαις συνουσίαις τε καὶ ἰδιωτικαῖς συγγενήσεσιν ἑκά-
45 στων. νόμος δὴ κείσθω δικαστὴν μὲν ὀμνύναι δικάζειν μέλλοντα, καὶ τὸν τὰς ἀρχὰς τῷ κοινῷ καθιστάντα δι'
949 ὅρκων ἢ διὰ φορᾶς ψήφων ἀφ' ἱερῶν φέροντα δρᾶν ἀεὶ a τὸ τοιοῦτον, καὶ κριτὴν αὖ χορῶν καὶ πάσης μουσικῆς καὶ γυμνικῶν τε καὶ ἱππικῶν ἄθλων ἐπιστάτας καὶ
50 βραβέας καὶ ἁπάντων ὁπόσα μὴ φέρει κέρδος κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν τῷ ἐπιορκοῦντι· τῶν δὲ ὁπόσα ἐξαρνηθέντι καὶ ἐξομοσαμένῳ κέρδος μέγα φανερὸν εἶναι δοκεῖ, ταῦτα δὲ διὰ δικῶν ὅρκων χωρὶς κρίνεσθαι ξύμπαντας τοὺς ἐπικαλοῦντας ἀλλήλοις. καὶ τὸ παράπαν

in eorum honorem et gymnicum atque equestre instituent. hæc igitur præmia sunt correctionem nullam commeruisse visorum; si quis autem horum judicii de se facti fiducia humanam naturam ostendens malus exstitit post judicium, accusari eum a quolibet, qui volet, lex jubeto, causa vero apud judices tali quodam agitor modo: primum legum custodes in hoc judicio sunto, deinde horum ipsorum qui in vivis sunt, præterea selectorum judicum collegium; accusato autem is, qui accusat, eum, quem accusat, ita, ut in libello scribat hunc et hunc indignum esse virtutis palma et magistratu; et si condemnatus est reus, privator magistratu et sepulcro et reliquis collatis in eum honoribus, sin autem accusator non accepit quintam partem calculorum, pendito qui maximo censu est, duodecim minas, octo qui secundo, qui tertio sex, qui quarto duas.

Rhadamanthus autem quod ad rationem attinet, qua in causis judicandis usus esse dicitur, laude dignus est, quippe quod homines, qui tum erant, intellexerat certo esse deos existimare, idque merito, cum illo tempore plerique diis essent orti, quorum unus erat ipse, ut quidem fama est. itaque judici quidem, ut videtur, hominum nulli committendum statuebat, sed diis, unde simplices ei celeresque judicationes causarum fiebant; nam quibus controversia erat, iis jusjurandum dans de singulis controversis celeriter ac tuto transigebat. nunc vero quoniam pars, ut dicimus, hominum omnino deos esse negant, alii nihil eos curare nos sentiunt, plurimis vero et pessimis hæc opinio est, parva eos sacrificia et blandimenta accipientes magnas auferentibus opes auxiliari gravibusque se multifariam liberare pœnis, jam non amplius convenire his, qui nunc sunt, hominibus Rhadamanthi in judiciis ars videtur. mutatis igitur in animis hominum de diis opinionibus mutari etiam leges oportet; in litibus enim intendendis necesse est leges, quæ sapienter ferantur, litigantium utrorumque tollant jusjurandum, et intendens alicui litem perscribat crimina et adjurare supersedeat, eodemque modo is, cui intenditur, scriptam magistratibus tradat negationem sine jurejurando. horribile enim utique, cum lites in civitate multæ fuerint, probe nosse pæne dimidiam hominum partem pejerasse, qui et in conviviis haud gravate conversentur et in aliis conventibus et privatis conversationibus singulorum. itaque lex esto, ut judex quidem judicaturus juret, et qui magistratus rei publicæ constituat, id semper cum jure jurando vel cum suffragiorum a loco sacro latione faciat, item chororum et omnis musicæ judex et gymnicorum equestriumque certaminum moderatores et arbitri et omnium, quæ nihil lucri ex hominum sententia afferunt pejeranti; quæcumque vero abnegasse et abjurasse magno aperte lucro esse putant, de iis judicio sine jurejurando omnes inter se litigantes disceptent. atque omnino in judicio præsides nec juranti verba

ἐν δίκῃ τοὺς προέδρους μὴ ἐπιτρέπειν μήτε ὀμνύντι λέγειν πιθανότητος χάριν μήτε ἐπαρώμενον ἑαυτῷ καὶ γένει μήτε ἱκετείαις χρώμενον ἀσχήμοσι μήτε οἴκτοις γυναικείοις, ἀλλὰ τὸ δίκαιον μετ' εὐφημίας διδάσκοντα καὶ μανθάνοντα ἀεὶ διατελεῖν, εἰ δὲ μή, καθάπερ ἔξω τοῦ λόγου λέγοντος, τοὺς ἄρχοντας πάλιν ἐπανάγειν εἰς τὸν περὶ τοῦ πράγματος ἀεὶ λόγον. ξένῳ δ' εἶναι πρὸς ξένους καθάπερ τὰ νῦν, δέχεσθαί τε ὅρκους παρ' ἀλλήλων, ἂν ἐθέλωσι, καὶ διδόναι κυρίως· οὐ γὰρ καταγηράσουσιν οὐδὲ νεοττεύοντες ἐν τῇ πόλει ὡς τὸ πολὺ τοιούτους ἄλλους κυρίους τῆς χώρας παρέξονται ξυντρόφους· δικῶν τε περὶ λήξεως τὸν αὐτὸν τρόπον εἶναι πρὸς ἀλλήλους πᾶσι τὴν κρίσιν.

Ὅσα τις ἐλεύθερος ἀπειθεῖ τῇ πόλει, μήτ' οὖν πληγῶν ἄξια μηδ' αὖ δεσμῶν μηδὲ θανάτου, περὶ δὲ χορείας τινῶν φοιτήσεων ἢ πομπεύσεων ἢ τοιούτων τινῶν ἄλλων κοινῶν κοσμήσεων ἢ λειτουργιῶν, ὁπόσα περὶ θυσίας εἰρηνικῆς ἢ πολεμικῶν εἰσφορῶν ἕνεκα, πάντων τῶν τοιούτων τὴν πρώτην ἀνάγκην ἰατὴν εἶναι τῆς ζημίας, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις ἐνεχυρασίαν τούτοις, οἷς ἂν πόλις ἅμα καὶ νόμος εἰσπράττειν προστάττῃ, τῶν δὲ ἀπειθούντων ταῖς ἐνεχυρασίαις πρᾶσιν τῶν ἐνεχύρων εἶναι, τὸ δὲ νόμισμα γίγνεσθαι τῇ πόλει· ἐὰν δὲ ζημίας δέωνται πλείονος, τὰς ἀρχὰς ἑκάστας τοῖς ἀπειθοῦσι τὰς πρεπούσας ζημίας ἐπιβαλλούσας εἰσάγειν εἰς τὸ δικαστήριον, ἕως ἂν ἐθελήσωσι δρᾶν τὸ προσταχθέν.

Πόλει δέ, ἥτις ἂν μήτε χρηματίζηται πλὴν τὸν ἐκ γῆς χρηματισμὸν μήτ' ἐμπορεύηται, περὶ ἀποδημίας ἑαυτῶν ἔξω τῆς χώρας καὶ ξένων ὑποδοχῆς ἄλλοθεν ἀνάγκη βεβουλεῦσθαι τί χρὴ δρᾶν. συμβουλεύειν οὖν τὸν νομοθέτην δεῖ τούτων πέρι πρῶτον πείθοντα εἰς δύναμιν. πέφυκε δὲ ἡ πόλεων ἐπιμιξία πόλεσιν ἤθη κεραννύναι παντοδαπά, καινοτομίας ἀλλήλοις ἐμποιούντων ξένων ξένοις· ὃ δὴ τοῖς μὲν εὖ πολιτευομένοις διὰ νόμων ὀρθῶν βλάβην ἂν φέροι μεγίστην πασῶν, ταῖς δὲ πλείσταις πόλεσιν, ἅτε οὐδαμῶς εὐνομουμέναις, οὐδὲν διαφέρει φύρεσθαι δεχομένους τε αὐτοῖς ξένους καὶ αὐτοὺς εἰς τὰς ἄλλας ἐπικωμάζοντας πόλεις, ὅταν ἐπιθυμήσῃ τις ἀποδημίας ὁπηοῦν καὶ ὁπότε, εἴτε νέος εἴτε καὶ πρεσβύτερος ὤν. τὸ δ' αὖ μήτε ἄλλους δέχεσθαι μήτε αὐτοὺς ἄλλοσε ἀποδημεῖν ἅμα μὲν οὐκ ἐγχωρεῖ τό γε παράπαν, ἔτι δὲ ἄγριον καὶ ἀπηνὲς φαίνοιτ' ἂν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, ὀνόμασί τε χαλεποῖς ταῖσι λεγομέναις ξενηλασίαις χρωμένους καὶ τρόποις αὐθάδεσι καὶ χαλεποῖς, ὡς δοκοῖεν ἄν. χρὴ δὲ οὔποτε περὶ σμικροῦ ποιεῖσθαι τὸ δοκεῖν ἀγαθοὺς εἶναι τοῖς ἄλλοις ἢ μὴ δοκεῖν. οὐ γὰρ ὅσον οὐσίας ἀρετῆς ἀπεσφαλμένοι τυγχάνουσιν οἱ πολλοί, τοσοῦτον καὶ τοῦ κρίνειν τοὺς ἄλλους, οἵ πονηροὶ καὶ ἄχρηστοι, θεῖον δέ τι καὶ εὔστοχόν ἐστι καὶ τοῖσι κακοῖς, ὥστε πάμπολλοι καὶ τῶν σφόδρα κακῶν εὖ τοῖς λόγοις καὶ ταῖς δόξαις διαιροῦνται τοὺς ἀμείνους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς χείρονας. διὸ καλὸν ταῖς πολλαῖς πόλεσι

facere permittant persuadendi causa nec dira sibi suisque imprecantem nec supplicatione utentem indecora nec commiseratione muliebri, sed justum cum verborum dignitate docere ac discere semper perseveret, si minus, tanquam ex oratione egrediens a magistratibus rursus revocetur ad id, de quo agitur, dicendum. peregrino autem adversus peregrinos liceat idem, quod nunc, ut jusjurandum et accipiant inter se, si velint, et dent legitime; neque enim senescent neque nidificantes in civitate ut plurimum consimiles alios legitimos regionis inducent alumnos; et quod ad litium intentionem attinet, eadem omnibus inter se judicii sit ratio.

Quæ quis liber imperanti civitati non paret, ita nimirum, ut nec verberibus propterea afficiendus sit nec vinculis nec morte, sed quæ ad frequentandos choros vel ad pompas vel alios hujusmodi communes ornatus vel ad munera præstanda spectant, quotiens de sacrificio in pace agitur, vel quæ ad bellum conferendarum pecuniarum causa imperantur, in his omnibus prima multæ necessitas sanabilis sit, non parentibus autem pignora auferant ii, quos civitas simul et lex debitum exigere jubet, eorum vero, qui pignoribus captis recusant obedire, pignora vendantur et pretium ad civitatem redeat; si vero majorem multam requirunt, magistratus singuli non obedientibus convenientes multas irrogantes in jus eos adducant, donec facere imperata voluerint.

Civitati autem nec quæstum facienti præter eum, quem terra præbet, nec mercaturam exercenti de sua ipsorum extra fines peregrinatione et peregrinorum aliunde receptione quid faciendum sit, consultum esse oportet. itaque consilium de his dare legislator debet primum persuadens pro viribus. habent autem intercedentia inter civitates commercia hanc vim, ut mores varios misceant, dum peregrini mutuas peregrinis inferunt novationes; id quod bene constitutæ rectis legibus civitati omnium maximum detrimentum affert, cum plurimarum civitatum, utpote minime bonis utentium legibus, nihil referat misceri et recipientes ipsis peregrinos et ipsos in ceteras civitates excurrentes, quotiens quis sive juvenis sive senior quocumque et quandocumque cupiverit peregrinari. rursus neque alios recipere neque ipsos alio peregrinandi causa se conferre nec licet omnino et insuper sævum ac truculentum videbitur ceteris hominibus eorumque, qui et vocabulis duris peregrinorum quæ dicuntur expulsiones, et moribus superbis ac duris utantur. debemus autem nunquam parvi facere, utrum boni esse videamur ceteris, an non videamur. neque enim quantum a veritate virtutis plerique, tantundem ab judicio de ceteris, qui mali et boni sint, aberrant, sed divinum quoddam et sagax etiam in malis inest, ut permulti vel admodum malorum bene oratione et opinione meliores hominum et deteriores distinguant.

τὸ παρακέλευμά ἐστι προτιμᾶν τὴν εὐδοξίαν πρὸς τῶν πολλῶν· τὸ μὲν γὰρ ὀρθότατον καὶ μέγιστον ὄντα ἀγαθὸν ἀληθῶς οὕτω τὸν εὔδοξον βίον θηρεύειν, χωρὶς δὲ μηδαμῶς, τόν γε τέλεον ἄνδρα ἐσόμενον. καὶ δὴ καὶ
5 τῇ κατὰ Κρήτην οἰκιζομένῃ πόλει πρέπον ἂν εἴη δόξαν πρὸς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὅτι καλλίστην τε καὶ ἀρίστην παρασκευάζεσθαι πρὸς ἀρετήν· πᾶσα δ' ἐλπὶς d αὐτὴν ἐκ τῶν εἰκότων, ἄνπερ κατὰ λόγον γίγνηται, μετ' ὀλίγων ἥλιον ὄψεσθαι καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς ἐν
10 ταῖς εὐνόμοις πόλεσι καὶ χώραις. ὧδε οὖν χρὴ ποιεῖν περὶ ἀποδημίας εἰς ἄλλας χώρας καὶ τόπους καὶ περὶ ὑποδοχῆς ξένων· πρῶτον μὲν νεωτέρῳ ἐτῶν τετταράκοντα μὴ ἐξέστω ἀποδημῆσαι μηδαμῇ μηδαμῶς, ἔτι τε ἰδίᾳ μηδενί, δημοσίᾳ δ' ἔστω κήρυξιν ἢ πρεσβείαις
15 ἢ καί τισι θεωροῖς· τὰς δὲ κατὰ πόλεμον καὶ στρατείας ἀποδημίας οὐκ ἐν ἐκδημίαις πολιτικαῖς ἄξιον ἀγορεύειν e ὡς τούτων οὔσας. Πυθῶδε τῷ Ἀπόλλωνι καὶ εἰς Ὀλυμπίαν τῷ Διὶ καὶ εἰς Νεμέαν καὶ εἰς Ἰσθμὸν χρὴ πέμπειν κοινωνοῦντας θυσιῶν τε καὶ ἀγώνων τούτοις
20 τοῖς θεοῖς, πέμπειν δὲ εἰς δύναμιν ὅτι πλείστους ἅμα καὶ καλλίστους τε καὶ ἀρίστους, οἵτινες εὐδόκιμον τὴν πόλιν ἐν ἱεραῖς τε καὶ εἰρηνικαῖς συνουσίαις ποιήσουσι
951 δοκεῖν, τοῖς περὶ τὸν πόλεμον ἀντίστροφον ἀποδιδόντες a δόξης παρασκευήν, ἐλθόντες δὲ οἴκαδε διδάξουσι τοὺς
25 νέους, ὅτι δεύτερα τὰ τῶν ἄλλων ἐστὶ νόμιμα τὰ περὶ τὰς πολιτείας. θεωροὺς δὲ ἄλλους ἐκπέμπειν χρεὼν τοιούσδε τινὰς τοὺς νομοφύλακας παρεμένους· ἄν τινες ἐπιθυμῶσι τῶν πολιτῶν τὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων πράγματα θεωρῆσαι κατά τινα πλείω σχολήν, ἀπειργέτω
30 μηδεὶς τούτους νόμος. οὔτε γὰρ ἄπειρος οὖσα πόλις ἀνθρώπων κακῶν καὶ ἀγαθῶν δύναιτ' ἄν ποτε ἀνομίλητος οὖσα ἥμερος ἱκανῶς εἶναι καὶ τέλεος, οὐδ' αὖ b τοὺς νόμους διαφυλάττειν ἄνευ τοῦ γνώμῃ λαβεῖν αὐτούς, ἀλλὰ μὴ μόνον ἤθεσιν. εἰσὶ γὰρ ἐν τοῖς πολλοῖς
35 ἄνθρωποι ἀεὶ θεῖοί τινες, οὐ πολλοί, παντὸς ἄξιοι ξυγγίγνεσθαι, φυόμενοι οὐδὲν μᾶλλον ἐν εὐνομουμέναις πόλεσιν, ἢ καὶ μή, ὧν κατ' ἴχνος ἀεὶ χρὴ τὸν ἐν ταῖς εὐνομουμέναις πόλεσιν οἰκοῦντα ἐξιόντα κατὰ θάλατταν καὶ γῆν ζητεῖν, ὃς ἂν ἀδιάφθαρτος ᾖ, τὰ μὲν βε- c
40 βαιούμενον τῶν νομίμων, ὅσα καλῶς αὐτοῖς κεῖται, τὰ δ' ἐπανορθούμενον, εἴ τι παραλείπεται. ἄνευ γὰρ ταύτης τῆς θεωρίας καὶ ζητήσεως οὐ μένει ποτὲ τελέως πόλις, οὐδ' ἂν κακῶς αὐτὴν θεωρῶσιν. πῶς οὖν ἂν γίγνοιτ' ἀμφότερα; τῇδε· πρῶτον μὲν ὁ θεωρὸς ὁ τοιοῦ-
45 τος ἡμῖν γεγονὼς ἔστω πλειόνων ἐτῶν, ἢ πεντήκοντα, ἔτι δὲ τῶν εὐδοκίμων τά τε ἄλλα καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἔστω γεγενημένος, εἰ μέλλει τὸ τῶν νομοφυλάκων δεῖγμα εἰς τὰς ἄλλας μεθήσειν πόλεις· πλέον δὲ ἑξή- d κοντα γεγονὼς ἐτῶν μηκέτι θεωρείτω. θεωρήσας δὲ
50 ὁπόσ' ἂν ἔτη βουληθῇ τῶν δέκα καὶ ἀφικόμενος οἴκαδε εἰς τὸν σύλλογον ἴτω τὸν τῶν περὶ νόμους ἐποπτευόντων. οὗτος δ' ἔστω νέων καὶ πρεσβυτέρων μεμιγμένος, ἑκάστης μὲν ἡμέρας συλλεγόμενος ἐξ ἀνάγκης ἀπ' ὄρθρου μέχριπερ ἂν ἥλιος ἀνάσχῃ, πρῶτον μὲν τῶν

itaque laudandum est quod pleræque civitates suos hortantur, ut plurimi faciant bonam apud multitudinem existimationem; nam rectissimum quidem et maximum illud est, ut aliquis vere sit bonus atque ita ad bonæ existimationis laudem adspiret, minime vero sine eo, si quidem perfectus vir esse volet. atque etiam hanc in Creta condendam civitatem decebit existimationem sibi apud ceteros homines quam pulcherrimam et optimam comparare ad virtutem; sperare autem omnibus modis licet eam, ut par est, si ita, ut volumus, exsistat, cum paucis visuram esse solem reliquosque deos inter bene constitutas civitates et regiones. de itineribus igitur alias in regiones locosque suscipiendis et de peregrinorum receptione sic faciendum : primum quadraginta annis natu minori nusquam licitum esto peregrinari, neque privatim cuiquam, sed publice esto licitum præconibus vel legationibus vel sacrorum spectatoribus quibusdam; belli autem et expeditionum causa suscepta itinera inter civiles peregrinationes referri tanquam ejusdem generis nihil attinet. Delphos Apollini et Olympiam Jovi et Nemeam et in Isthmum mittendi sunt qui sacrificiis et certaminibus horum deorum in honorem institutis intersint, mittendi autem quam plurimi possunt simul et pulcherrimi et optimi, qui laude dignam in sacris et pacificis conventibus civitatem esse persuadebunt, bellicæ laudi respondentem exhibentes opinionis comparationem, domum autem reduces docebunt juvenes secundo loco reliquorum ponenda esse instituta civilia. spectatores vero alios dimitti oportet, venia ab legum custodibus impetrata, hujusmodi : si qui e civibus cupiunt ceterorum hominum res spectare magis per otium, nulla eos lex prohibeto. neque enim inexperta hominum malorum atque bonorum civitas unquam poterit nullam habens cum externis consuetudinem satis mansueta esse et perfecta neque vero leges servare perpetuo, nisi intellectu eas receperit nec moribus solum. reperiuntur enim in populis semper homines aliqui divini, non multi, quorum consuetudo maximi pretii est, non in bene constitutis civitatibus magis illi, quam in aliis nascentes, quorum vestigiis semper oportet eum, qui in bene constitutis habitat et incorruptus est, egredientem terra marique insistere partim confirmandi causa quæ bene apud ipsos constituta sunt, partim corrigendi, si quid deficit. sine hac enim spectatione et investigatione non manet unquam perfecte civitas, neque si male instituunt spectationem. quo igitur modo fiet utrumque? hoc : primum hujusmodi spectator amplius quinquaginta natus nobis esto annos, deinde unus ex probatis esto cum ad reliqua, tum ad bellum, si legum custodum exemplum in ceteras civitates perferre eum volumus; sexaginta autem annis major ne amplius spectato. consumptis autem in spectatione ex decem illis annis tot, quot voluerit, domum reversus in conventum venito eorum, qui curationem habent ad leges pertinentem. is vero mixtus esto juvenibus et senioribus, cotidie congregans se necessario a diluculo usque ad solis ortum, primum sacerdotibus virtutis palmam adeptis,

ἱερέων τῶν τὰ ἀριστεῖα εἰληφότων, ἔπειτα τῶν νομο- e
φυλάκων τοὺς ἀεὶ πρεσβεύοντας δέκα· ἔτι δ περὶ τῆς
παιδείας πάσης ἐπιμελητὴς ὅ τε νέος οἵ τε ἐκ τῆς ἀρ-
χῆς ταύτης ἀπηλλαγμένοι, ἕκαστος δὲ τούτων μὴ μό-
5 νος, ἀλλ' ἴτω μετὰ νέου ἀπὸ τριάκοντα ἐτῶν μέχρι
τετταράκοντα, τὸν ἀρέσκοντα αὐτῷ προσλαμβάνων.
τὴν δὲ συνουσίαν εἶναι τούτοις καὶ τοὺς λόγους περὶ
952 νόμων ἀεὶ τῆς τε οἰκείας πόλεως πέρι, καὶ ἐὰν ἄλλοθι a
πυνθάνωνταί τι περὶ τῶν τοιούτων διαφέρον, καὶ δὴ
10 καὶ περὶ μαθημάτων, ὁπόσ' ἂν ἐν ταύτῃ τῇ σκέψει
δοκῇ συμφέρειν, ἃ μαθοῦσι μὲν εὐαγέστερον γίγνεσθαι,
μὴ μαθοῦσι δὲ σκοτωδέστερα τὰ περὶ νόμους αὐτοῖς
φαίνεσθαι καὶ ἀσαφῆ· ἃ δ' ἂν τούτων ἐγκρίνωσιν οἱ
γεραίτεροι, τοὺς νεωτέρους πάσῃ σπουδῇ μανθάνειν.
15 ἐὰν δέ τις ἀνάξιος δοκῇ τῶν παρακεκλημένων εἶναι,
τῷ παρακαλοῦντι μέμφεσθαι τὸν σύλλογον ὅλον· τοὺς
δ' εὐδοκιμοῦντας τούτων τῶν νέων φυλάττειν τὴν ἄλ- b
λην πόλιν, ἀποβλέποντας εἰς αὐτοὺς διαφερόντως τε τη-
ροῦντας, καὶ τιμᾶν μὲν κατορθοῦντας, ἀτιμάζειν δὲ
20 μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἐὰν ἀποβαίνωσι χείρους τῶν πολ-
λῶν. εἰς δὴ τοῦτον τὸν σύλλογον ὁ θεωρήσας τὰ ἐν τοῖς
ἄλλοις ἀνθρώποις νόμιμα ἀφικόμενος εὐθὺς πορευέσθω,
καὶ εἴ τινα φήμην τινῶν περὶ θέσεως νόμων ἢ παιδείας
ἢ τροφῆς εὑρέν τινας ἔχοντας, φράζειν, εἴτε καὶ αὐτὸς
25 νενοηκὼς ἄττα ᾖ, κοινούτω τῷ συλλόγῳ ἅπαντι. καὶ
ἐάν τε μηδὲν χείρων μηδέ τι βελτίων ἥκειν δόξῃ, χά- c
ριν γοῦν τῆς σφόδρα προθυμίας αἰνείσθω· ἐὰν δὲ πολὺ
βελτίων, πολύ τ' ἐπαινείσθω μᾶλλον ζῶν τελευτήσαντά
τε τιμαῖς αὐτὸν προσηκούσαις ἡ τῶν συλλεγομένων τι-
30 μάτω δύναμις. ἐὰν δὲ διεφθαρμένος ἀφικέσθαι δόξῃ,
μηδενὶ ξυγγιγνέσθω μήτε νέῳ μήτε πρεσβυτέρῳ προσ-
ποιούμενος εἶναι σοφός. καὶ ἐὰν μὲν πείθηται τοῖς
ἄρχουσιν, ἰδιώτης ζήτω· ἐὰν δὲ μή, τεθνάτω, ἐὰν ἐν
δικαστηρίῳ ἁλῷ πολυπραγμονῶν τι περὶ τὴν παιδείαν d
35 καὶ τοὺς νόμους. ἐὰν δὲ ἄξιον ὄντα εἰς δικαστήριον εἰσ-
άγειν ἀρχόντων μηδεὶς εἰσάγῃ, ὄνειδος ἀποκείσθω
τοῖς ἄρχουσιν εἰς τὴν τῶν ἀριστείων διαδικασίαν. ὁ μὲν
οὖν ἐκδημῶν οὕτω καὶ τοιοῦτος ὢν ἐκδημείτω, τὸν
δ' εἰσεπιδημήσαντα μετὰ τοῦτον χρὴ φιλοφρονεῖσθαι.
40 τέτταρες δ' εἰσὶ ξένοι, ὧν δεῖ πέρι λόγον τινὰ ποιεῖ-
σθαι. ὁ μὲν δὴ πρῶτός τε καὶ διὰ τέλους ἀεὶ θερινὸς
ὡς τὰ πολλὰ διατελῶν ταῖς φοιτήσεσι, καθάπερ οἱ τῶν e
ὀρνίθων διαπορευόμενοι, καὶ τούτων οἱ πολλοὶ κατὰ
θάλατταν ἀτεχνῶς οἷον πετόμενοι χρηματισμοῦ χάριν
45 ἐμπορευόμενοι ἔτους ὥραν πέτονται πρὸς τὰς ἄλλας
πόλεις· ὃν ἀγοραῖς καὶ λιμέσι καὶ δημοσίοις οἰκοδομή-
σασιν ἔξω τῆς πόλεως πρὸς τῇ πόλει ὑποδέχεσθαι χρὴ
τοὺς ἐπὶ τούτοις ἄρχοντας τεταγμένους, φυλάττοντας,
953 μὴ νεωτερίζῃ τις τῶν τοιούτων ξένων, καὶ δίκας αὐτοῖς a
50 ὀρθῶς διανέμοντας, ἀναγκαῖα μέν, ὡς ὀλίγιστα δ' ἐπι-
χρωμένους. ὁ δὲ δεύτερος ὄμμασιν ὄντως θεωρὸς ὅσα
τε Μουσῶν ὠσὶν ἔχεται θεωρήματα. τῷ δὴ τοιούτῳ
παντὶ χρὴ καταλύσεις πρὸς ἱεροῖς εἶναι φιλοξενίαις
ἀνθρώπων παρεσκευασμένας· χρὴ δὲ καὶ τῶν τοιούτων

deinde legum custodum decem semper natu maximos. præterea eruditionis universæ curator tam novus, quam eo magistratu perfuncti, horum vero quisque non solus, sed cum juvene venito triginta usque ad quadraginta annos nato, quem ipsi placentem assumat. conversatio autem et sermones his semper de legibus sint vel suæ ipsorum civitatis, vel si quid alibi excellens hoc in genere exstare comperiant, itemque de disciplinis, quæcunque in hac disquisitione utiles videntur, quas qui didicerint, majore luce potiantur, qui non didicerint, obscurius et indistincte ad leges pertinentia cernant; quarum quas adsciverint provectiores annis, has juniores omni studio discant. si quis autem ex advocatis indignus videtur esse, advocantem reprehendat conventus universus; probatos vero ex horum juvenum numero reliqua civitas custodiat respiciens eos observansque præcipue, et honore quidem recte facientes, dedecore vero majore, quam reliquos, si deteriores plerisque evadunt, afficiat. in hunc igitur conventum is, qui ceterorum hominum instituta spectavit, statim post reditum se conferto, et si quod effatum aliquorum de legibus ferendis, vel de eruditione vel educatione habentes aliquos invenit, in medium afferat, sive et ipse aliquid excogitaverit, cum universo conventu communicato. et si nihilo deterior neque melior redisse visus fuerit, impensi certe studii ergo laudator; sin multo melior, multo et magis laudator, dum vivit, et mortuum honoribus eum debitis congregatorum afficito potentia. si vero corruptus revertisse visus fuerit, cum nemine conversator aut juvene aut seniore sapientiæ speciem sibi arrogans. et si paret magistratibus, privatus vivito; sin minus, moritor, si in jure malæ circa eruditionem et leges convictus fuerit sedulitatis. si vero dignum, qui in jus vocetur, magistratuum nullus vocat, opprobrium magistratibus repositum esto ad virtutis præmiorum dijudicationem. ac peregre quidem exiens ita et talis exito, qui vero advenit peregre, post hunc amice accipiendus. quattuor autem sunt peregrini, de quibus dici aliquid oporteat. primus quidem idemque constans semper æstivus plerumque ventitare perseverans, quemadmodum avium illæ, quæ transeunt, sic horum plerique mari re vera quasi volantes quæstus causa mercaturam facientes, dum anni tempus idoneum est, in ceteras civitates volant; qui foris, portibus publicisque ædificiis extra urbem in urbis vicinia recipiendus est a magistratibus ad hoc constitutis, qui caveant, ne quis horum peregrinorum novi quid moliatur, et judicia recte eis dispensent, præterea consuetudine eorum necessaria, sed quam rarissima utantur. secundus autem oculis vere spectator est auribusque quæ capiuntur Musarum spectacula. hujus igitur generis omnibus deversoria oportet esse juxta templa amicis hominum hospitiis præparata; et his quoque a sacerdotibus

ἱερέας τε καὶ νεωκόρους ἐπιμελεῖσθαι καὶ τημελεῖν,
ὅπως ἂν τὸν μέτριον ἐπιμείναντες χρόνον ἰδόντες τε καὶ
ἀκούσαντες ὧν χάριν ἀφίκοντο ἀβλαβεῖς τοῦ δρᾶσαί τε b
καὶ παθεῖν ἀπαλλάττωνται· δικαστὰς δ' αὐτοῖς εἶναι
5 τοὺς ἱερέας, ἐὰν ἀδικῇ τις αὐτῶν τινὰ ἤ τιν' ἄλλον
ἀδικῇ τις τούτων ὅσα ἐντὸς δραχμῶν πεντήκοντα·
ἐὰν δέ τι μεῖζον ἔγκλημα αὐτοῖς γίγνηται, πρὸς τοῖς
ἀγορανόμοις εἶναι δεῖ δίκας τοῖς τοιούτοις. τρίτον δὲ
ξένον ὑποδέχεσθαι χρὴ δημοσίᾳ, τὸν κατά τι δημό-
10 σιον ἐξ ἄλλης χώρας ἀφιγμένον· ὃν στρατηγοῖς τε καὶ
ἱππάρχοις ὑποδεκτέον ἐστὶ μόνοις, τήν τ' ἐπιμέλειαν
τῶν τοιούτων μετὰ τῶν πρυτάνεων ποιητέον ἐκείνῳ, c
παρ' ὅτῳ τις ἂν αὐτῶν τὴν κατάλυσιν ξενωθεὶς ποιή-
σηται, μόνῳ. τέταρτος δὲ ἄν ποτέ τις ἀφίκηται,
15 σπάνιος μέν, ἂν δ' οὖν ποτέ τις ἔλθῃ τῶν παρ' ἡμῖν
θεωρῶν ἀντίστροφος ἐξ ἄλλης χώρας, πρῶτον μὲν
ἔλαττον ἐτῶν μηδὲν πεντήκοντα γεγονὼς ἔστω, πρὸς
τούτῳ δὲ ἀξιῶν τι καλὸν ἰδεῖν τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πό-
λεσι διαφέρον ἐν καλλοναῖς ἢ καὶ δεῖξαί τι κατὰ ταὐτὰ
20 ἄλλῃ πόλει. ἴτω μὲν νῦν πᾶς ἀκέλευστος ὁ τοιοῦτος ἐπὶ d
τὰς τῶν πλουσίων καὶ σοφῶν θύρας, τοιοῦτος ἕτερος
αὐτὸς ὤν· ἐπὶ γὰρ τὴν τοῦ τῆς παιδείας ἐπιμελουμέ-
νου πάσης οἴκησιν ἴτω πιστεύων ἱκανῶς εἶναι ξένος τῷ
τοιούτῳ ξένῳ, ἢ τὴν τῶν νικηφόρων τινὸς ἐπ' ἀρετῇ·
25 ξυνὼν δὲ τούτων τισὶ τὸ μὲν διδάξας, τὸ δὲ μαθὼν
ἀπαλλαττέσθω, φίλος παρὰ φίλων δώροις καὶ τιμαῖς
πρεπούσαις τιμηθείς. τούτοις δὴ τοῖς νόμοις ὑποδέχε-
σθαί τε χρὴ πάντας ξένους τε καὶ ξένας ἐξ ἄλλης χώ- e
ρας καὶ τοὺς αὐτῶν ἐκπέμπειν, τιμῶντας ξένιον Δία,
30 μὴ βρώμασι καὶ θύμασι τὰς ξενηλασίας ποιουμένους,
καθάπερ ποιοῦσι νῦν θρέμματα Νείλου, μηδὲ κηρύ-
γμασιν ἀγρίοις.

Ἐγγύην ἣν ἂν ἐγγυᾶταί τις, διαῤῥήδην ἐγγυάσθω,
τὴν πρᾶξιν πᾶσαν διομολογούμενος ἐν συγγραφῇ καὶ
35 ἐναντίον μαρτύρων μὴ ἔλαττον τριῶν, ὅσα ἐντὸς χιλίων,
954 τὰ δ' ὑπὲρ χιλίας μὴ ἔλαττον, ἢ πέντε. ἐγγυητὴς μὲν a
δὴ καὶ ὁ προπωλῶν ὁτιοῦν τοῦ μὴ ἐνδίκως πωλοῦντος ἢ
καὶ μηδαμῶς ἀξιόχρεω· ὑπόδικος δ' ἔστω καὶ ὁ προπω-
λῶν, καθάπερ ὁ ἀποδόμενος. Φωρᾶν δὲ ἂν ἐθέλῃ τις
40 παρ' ὁτῳοῦν, γυμνὸς ἢ χιτωνίσκον ἔχων ἄζωστος,
προομόσας τοὺς νομίμους θεοὺς ἦ μὴν ἐλπίζειν εὑρή-
σειν, οὕτω φωρᾶν· ὁ δὲ παρεχέτω τὴν οἰκίαν, τά τε
σεσημασμένα καὶ τὰ ἀσήμαντα, φωρᾶν. ἐὰν δέ τις
ἐρευνᾶν βουλομένῳ φωρᾶν μὴ διδῷ, δικάζεσθαι μὲν
45 τὸν ἀπειργόμενον τιμησάμενον τὸ ἐρευνώμενον, ἂν δέ b
τις ὄφλῃ, τὴν διπλασίαν τοῦ τιμηθέντος βλάβην ἐκτί-
νειν. ἐὰν δὲ ἀποδημῶν οἰκίας δεσπότης τυγχάνῃ, τὰ
μὲν ἀσήμαντα παρεχόντων οἱ ἐνοικοῦντες ἐρευνᾶν, τὰ
δὲ σεσημασμένα παρασημηνάσθω καὶ ὃν ἂν ἐθέλῃ φύ-
50 λακα καταστησάτω πέντε ἡμέρας ὁ φωρῶν· ἐὰν δὲ
πλείονα χρόνον ἀπῇ, τοὺς ἀστυνόμους παραλαβὼν οὕτω
φωράτω, λύων καὶ τὰ σεσημασμένα, πάλιν δὲ μετὰ
τῶν οἰκείων καὶ τῶν ἀστυνόμων κατὰ ταὐτὰ σημηνά- c
σθω. Τῶν ἀμφισβητησίμων χρόνου ὅρος, ὃν ἐάν τις ᾖ

atque æditui cura adhibenda et opera danda est, ut modicum tempus commorati visis auditisque quorum gratia venerunt, sine damno aut illato aut accepto discedant; judices autem iis sint sacerdotes, si quis alicui eorum vel alii cuipiam horum aliquis injuriam facit intra drachmas quinquaginta; si vero major eis incidit lis, apud fori magistros agi horum causas oportet. tertius autem peregrinus publice recipiendus est, qui rei publicæ causa ex alia regione venit. hunc prætores et equitum præfecti et ordinum ductores recipiant soli, et curam horum una cum præsidibus is, ad quem quisque eorum hospes deverterit, habeat solus. quartus autem si quando quis advenit, rarus quidem ille, sed tamen si quando quis nostrorum par spectatorum ex alia regione venit, primum non minus quinquaginta annos natus esto, præterea id agens, ut pulchri aliquid in ceteris civitatibus videat pulchritudine excellens vel monstret aliquid eodem modo alii civitati. ito igitur quilibet talis ad divitum et sapientium fores invocatus, cum ipse ejusdem sit generis; nam ad ejus, qui universæ eruditioni præest, ædes fidens ito nihil deesse sibi quominus tali hospiti hospes sit, vel ad alicujus eorum, qui in virtutis certamine victoriam reportarunt; et horum consuetudine utens cum partim docuerit, partim didicerit, discedito, amicus ab amicis donis et honoribus debitis affectus. his igitur legibus et recipere omnes peregrinos peregrinasque ex alia regione venientes et suos ipsius emittere civitatem oportet, Jovi hospitali honorem habentem non cibis et sacrificiis peregrinos expellentem, ut nunc Niliaca natio facit, neque edictis atrocibus.

Sponsionem quam quis facit, disertis verbis facito, rem totam, quam in se recipiat, perscribens et coram testibus non minus tribus, si res intra mille drachmas est, si vero supra mille, non minus quam quinque. ac sponsor quidem etiam is, qui tanquam pararius aliquid vendit, non juste vendentis vel omnino auctoritate carentis; reus autem etiam pararius, quemadmodum is, qui venum dedit, agitor. Scrutari autem si quis vult apud aliquem, posito pallio vel tunicula indutus sine cingulo, juratus per deos, quos lex ostendit, se inventurum sperare, ita scrutetur; alter vero domum ad scrutandum cum obsignata, tum non obsignata præbeto. si quis autem vestigare volenti scrutari non concedit, qui prohibetur, æstimata re, quam vestigat, in jus eum vocet, et si quis condemnatus est, duplum rei æstimatæ pro damno dependat. si vero dominus ædium peregre abest, non obsignata inhabitantes vestiganda præbento, obsignata is, qui scrutatur, juxta obsignato et quem volet custodem apponito per quinque dies; sin autem diutius abest, urbis magistris adhibitis scrutator ita, ut etiam obsignata resolvat, sed rursus una cum domesticis et urbis magistris eodem modo obsignato. Rerum controversarum tempus finitum, quod

κεκτημένος, μηκέτ' ἀμφισβητεῖν ἐξεῖναι. χωρίων μὲν
οἰκήσεών τε τῇδε οὐκ ἔστ' ἀμφισβήτησις· τῶν δὲ ἄλ-
λων ὅτι ἄν τις ἐκτημένος ᾖ, ἐὰν μὲν κατὰ ἄστυ καὶ
κατ' ἀγορὰν καὶ ἱερὰ χρώμενος φαίνηται καὶ μηδεὶς
5 ἐπιλάβηται, φῇ δὲ ζητεῖν τοῦτον τὸν χρόνον, ὁ δὲ μὴ
ἀποκρυπτόμενος φανερὸς ᾖ, ἐὰν οὕτω τις ἐνιαυτὸν
ὁτιοῦν ἐκτημένος, ὁ δὲ ζητῶν διαγένωνται, μὴ ἐξέστω d
τοιούτου κτήματος ἐπιλαβέσθαι μηδὲν ἀπελθόντος ἐνιαυ-
τοῦ. ἐὰν δὲ κατ' ἄστυ μὲν μὴ μηδὲ κατ' ἀγορὰν χρῆ-
10 ται, κατ' ἀγροὺς δὲ φανερῶς, μὴ προστυχὴς δὲ ἐν
πέντε ἔτεσι γένηταί τις, τῶν πέντε ἐξελθόντων ἐτῶν
μηκέτι τοῦ λοιποῦ χρόνου ἐξέστω τούτῳ τοῦ τοιούτου
ἐπιλαβέσθαι. ἐὰν δὲ κατ' οἰκίας ἐν ἄστει τέ τις χρῆ-
ται, τριετῆ τὴν προθεσμίαν εἶναι, ἐὰν δὲ κατ' ἀγροὺς
15 ἐν ἀφανεῖ κεκτῆται, δέκα ἐτῶν, ἐὰν δ' ἐν ἀλλοδημίᾳ, e
τοῦ παντὸς χρόνου ὅταν ἀνεύρῃ που, μηδεμίαν εἶναι
προθεσμίαν τῆς ἐπιλήψεως. Ἐάν τίς τινα δίκῃ παρα-
γενέσθαι κωλύσῃ βίᾳ, εἴτε αὐτὸν εἴτε μάρτυρας, ἐὰν
μὲν δοῦλον εἴτε αὑτοῦ εἴτε ἀλλότριον, ἀτελῆ καὶ ἄκυ-
20 ρον γίγνεσθαι τὴν δίκην, ἐὰν δὲ ἐλεύθερον, πρὸς τῷ
955 ἀτελῆ δεθῆναι μὲν ἐνιαυτόν, ὑπόδικον δὲ ἀνδραποδι- a
σμοῦ τῷ ἐθέλοντι γίγνεσθαι. ἐὰν δὲ ἀνταγωνιστὴν γυ-
μναστικῆς ἢ μουσικῆς ἤ τινος ἀγῶνος ἑτέρου διακωλύῃ
τις βίᾳ μὴ παραγίγνεσθαι, φραζέτω μὲν ὁ ἐθέλων τοῖς
25 ἀθλοθέταις, οἱ δ' εἰς τὸν ἀγῶνα ἐλεύθερον ἀφιέντων τὸν
ἐθέλοντα ἀγωνίζεσθαι· ἐὰν δὲ ἀδυνατήσωσιν, ἐὰν μὲν ὁ
κωλύων ἀγωνίζεσθαι νικήσῃ, τά τε νικητήρια τῷ δια-
κωλυθέντι διδόναι καὶ νικήσαντα γράφειν ἐν ἱεροῖς οἷς
ἂν ἐθέλῃ, τῷ δὲ διακωλύσαντι μὴ ἐξέστω μηδὲν ἀνά- b
30 θημα μηδ' ἐπιγραφὴν τοῦ τοιούτου ἀγῶνός ποτε γενέ-
σθαι, βλάβης δὲ ὑπόδικος γιγνέσθω, ἐάν τε ἡττῆται
ἀγωνιζόμενος ἐάν τε καὶ νικᾷ. Ἐάν τις κλεμμάδιον
ὅτι ὑποδέχηται γιγνώσκων, τὴν αὐτὴν ὑπεχέτω δίκην
τῷ κλέψαντι· φυγάδος δὲ ὑποδοχῆς θάνατος ἔστω ζη-
35 μία. Τὸν αὐτὸν φίλον τε καὶ ἐχθρὸν νομιζέτω πᾶς τῇ
πόλει· ἐὰν δέ τις ἰδίᾳ ποιῆται πρός τινας εἰρήνην ἢ
πόλεμον ἄνευ τοῦ κοινοῦ, θάνατος ἔστω καὶ τούτῳ ζη- c
μία. ἐὰν δέ τι μέρος τῆς πόλεως εἰρήνην ἢ πόλεμον
πρός τινας ἑαυτῷ ποιῆται, τοὺς αἰτίους οἱ στρατηγοὶ
40 ταύτης τῆς πράξεως εἰσαγόντων εἰς δικαστήριον, ὀφλόν-
τι δὲ θάνατος ἔστω δίκη. Τοὺς τῇ πατρίδι διακονοῦν-
τάς τι δώρων χωρὶς χρὴ διακονεῖν, πρόφασιν δ' εἶναι
μηδεμίαν μηδὲ λόγον ἐπαινούμενον, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς
μὲν δεῖ δέχεσθαι δῶρα, ἐπὶ δὲ φλαύροις οὔ· τὸ γὰρ
45 γνῶναι καὶ γνόντα καρτερεῖν οὐκ εὐπετές, ἀκούοντα δὲ d
ἀσφαλέστατον πείθεσθαι τῷ νόμῳ, μηδὲν ἐπὶ δώροισι
διακονεῖν. ὁ δὲ μὴ πειθόμενος ἁπλῶς τεθνάτω ἁλοὺς
τῇ δίκῃ. Χρημάτων εἰσφορᾶς πέρι τῷ κοινῷ τετιμῆ-
σθαι μὲν ἕκαστον τὴν οὐσίαν ἕνεκα πολλῶν χρεῶν καὶ
50 τὴν ἐπέτειον ἐπικαρπίαν ἐν γράμμασιν ἀποφέρειν ἀγρο-
νόμοις φυλέτας, ὅπως ἂν δυοῖν οὔσαιν ταῖν εἰσφοραῖν,
ὁποτέρᾳ τὸ δημόσιον ἂν χρῆσθαι βούληται, χρῆται
κατ' ἐνιαυτὸν ἕκαστον βουλευομένων, ἐάν τε τοῦ τιμή- e
ματος ὅλου μέρει ἐάν τε τῆς γενομένης ἐπ' ἐνιαυτὸν

si quis possessor fuit, non amplius controversiam movere
liceat. de agris quidem et domibus in hac civitate non e
controversia; reliquorum autem quodcunque possedit al
quis, si in urbe atque in foro et templis eo utens consp
citur nec quisquam sibi id vindicavit, sed quærere per i
tempus profitetur, ille vero aperte non occultat, si ita al
quis annum possidere aliquid, alter quærere perseveraveri
ejusmodi nihil vindicare post exitum anni licitum esto. si ve
in urbe quidem non utitur neque in foro, sed in agris apert
neque vero intervenit in quinque annis aliquis, his quinqu
annis exactis nulla amplius huic reliquo tempore talis r
vindicatio esto. si quis autem in ædibus et in urbe utitur
trium annorum tempus præstitutum sit, sin in agris i
occulto possedit, decem annorum, si vero in alius popul
regione, universi temporis quo invenerit alicubi, præstitut
ad vindicandum pars nulla sit. Si quis aliquem in judici
adesse prohibuit vi vel ipsum vel testes, si quidem servum
vel ipsius vel alienum prohibuit, infectum et irritum fi
judicium, si vero liberum, præterquam quod infectum
sit, in vinculis teneatur annum et plagii reus ab eo, qu
volet, agitor. si quis autem gymnastica vel musica vel ali
quo certamine secum certaturum adesse vi prohibet, qui
volet certaminis moderatoribus indicato, hi vero ad cer-
tamen liberum admittunto certare volentem: si minus
potuerint, si certare prohibens vicerit, et præmia victoriæ
dent prohibito et victorem eum inscribant in quibus vo-
let templis, ei vero, qui prohibuit, nullum unquam do-
narium neque inscriptionem talis certaminis poni fas esto,
damni autem reus agitor, sive victus fuerit in certamine
sive vincat. Si quis furtivi aliquid recipit sciens, eidem,
cui fur, obnoxius pœnæ esto; exulis autem receptio morte
punitor. Eundem et amicum et inimicum putato quilibet
atque civitas; si quis autem privatim pacem facit cum
aliquibus vel bellum sine republica, item morte punitor.
si vero pars aliqua civitatis pacem vel bellum cum aliqui-
bus facit pro se, auctoribus ejus rei prætores diem di-
cunto, condemnato mors pœna esto. Qui patriæ in aliqua
re ministrant, sine donis ministrare debent, nec prætexere
quicquam fas sit nec laudare illam vocem, quæ in rebus
honestis accipere dona jubet, in turpibus vetat; nam per-
spicere et perspectis sibi temperare haud facile, audientem
vero tutissimum obtemperare legi nihil non gratis præstare
jubenti. qui autem non obtemperat, simpliciter moritor
convictus in judicio. Quod ad tributa in publicum con-
ferenda attinet, non solum censas esse opes singulorum
multis de causis necesse est, verum etiam annuum frugum
proventum perscriptum ad agrorum magistros referant tri-
bules, ut, cum duæ sint tributorum collationes, utra
earum uti populus velit, utatur quotannis consilio habito,
seu totius census parte aliqua sive annui reditus cujusque,

ἑκάστοτε προσόδου, χωρὶς τῶν εἰς τὰ ξυσσίτια τελουμένων. Θεοῖσι δὲ ἀναθήματα χρεὼν ἔμμετρα τὸν μέτριον ἄνδρα ἀνατιθέντα δωρεῖσθαι. γῆ μὲν οὖν ἑστία τε οἰκήσεως ἱερὰ πᾶσι πάντων θεῶν· μηδεὶς οὖν δευτέρως ἱερὰ καθιερούτω θεοῖς. χρυσὸς δὲ καὶ ἄργυρος ἐν ἄλλαις 5 πόλεσιν ἰδίᾳ τε καὶ ἐν ἱεροῖς ἐστὶν ἐπίφθονον κτῆμα, a ἐλέφας δὲ ἀπολελοιπότος ψυχὴν σώματος οὐκ εὐχερὲς ἀνάθημα, σίδηρος δὲ καὶ χαλκὸς πολέμων ὄργανα· ξύλου δὲ μονόξυλον ὅτι ἂν ἐθέλῃ τις ἀνατιθέτω, καὶ λίθου ὡσαύτως, πρὸς τὰ κοινὰ ἱερά, ὑφὴν δὲ μὴ πλέον ἔργον γυναικὸς μιᾶς ἔμμηνον. χρώματα δὲ λευκὰ πρέποντ' ἂν θεοῖς εἴη καὶ ἄλλοθι καὶ ἐν ὑφῇ· βάμματα δὲ μὴ προσφέρειν ἀλλ' ἢ πρὸς τὰ πολέμου κοσμήματα. θειότατα δὲ δῶρα ὄρνιθές τε καὶ ἀγάλματα, ὅσαπερ ἂν b ἐν μιᾷ ζωγράφος ἡμέρᾳ εἷς ἀποτελῇ· καὶ τἆλλα ἔστω κατὰ τὰ τοιαῦτα ἀναθήματα μεμιμημένα.

Ὅτε δὲ μέρη διείρηται τῆς πόλεως ξυμπάσης, ὅσα τε καὶ ἃ δεῖ γίγνεσθαι, καὶ νόμοι περὶ τῶν ξυμβολαίων εἰς δύναμιν τῶν μεγίστων πέρι πάντων εἴρηνται, τὸ 20 λοιπὸν δὴ δίκας ἂν εἴη χρεὼν γίγνεσθαι. δικαστηρίων δὲ τὸ μὲν πρῶτον αἱρετοὶ δικασταὶ γίγνοιντ' ἄν, οὓς ἂν ὁ φεύγων τε καὶ ὁ διώκων ἕλωνται κοινῇ, διαιτηταὶ δικαστῶν τοὔνομα μᾶλλον πρέπον ἔχοντες· δεύτεροι δὲ c κωμῆταί τε καὶ φυλέται, κατὰ τὸ δωδέκατον μέρος 25 διῃρημένοι, ἐν οἷς, ἂν μὴ διακριθῶσιν ἐν τοῖς πρώτοις, περὶ ζημίας μείζονος ἰόντων ἀγωνιούμενοι, ὁ δὲ φεύγων, ἂν ἡττηθῇ τὸ δεύτερον, τὸ πεμπτημόριον ἀποτινέτω τοῦ τιμήματος τῆς γραφείσης δίκης. ἐὰν δ' ἐγκαλῶν τις τοῖς δικασταῖς τὸ τρίτον ἀγωνίζεσθαι βούληται, ἀγέτω 30 μὲν ἐπὶ τοὺς δικαστὰς τοὺς ἐκλεκτοὺς τὴν δίκην, ἐὰν δὲ πάλιν ἡττηθῇ, τὴν ἡμιολίαν τοῦ τιμήματος ἀποτι- d νέτω. ἐὰν δὲ ὁ διώκων ἡττηθεὶς ἐν τοῖς πρώτοις μὴ ἠρεμῇ, εἰς δὲ τοὺς δευτέρους ἴῃ, νικήσας μὲν δὴ τὸ πέμπτον μέρος ἀπολαμβανέτω, νικηθεὶς δὲ ἀποτινέτω 35 ταὐτὸν μέρος τῆς δίκης. ἐὰν δ' εἰς τὸ τρίτον ἔλθωσι δικαστήριον ἀπειθήσαντες ταῖς ἔμπροσθεν δίκαις, ὁ μὲν φεύγων ἡττηθείς, ὥσπερ εἴρηται, τὴν ἡμιολίαν, ὁ δὲ διώκων τὴν ἡμίσειαν τοῦ τιμήματος ἀποτινέτω. κληρώσεις δὲ δικαστηρίων καὶ πληρώσεις καὶ ὑπηρεσιῶν e 40 ἑκάσταις τῶν ἀρχῶν καταστάσεις καὶ χρόνους, ἐν οἷς ἕκαστα γίγνεσθαι χρεών, καὶ διαψηφίσεων πέρι καὶ ἀναβολῶν, καὶ πάνθ', ὁπόσα τοιαῦτα ἀναγκαῖα περὶ δίκας γίγνεσθαι, προτέρων τε καὶ ὑστέρων λήξεις ἀποκρίσεών τε ἀνάγκας καὶ παρακαταβάσεων (παρακατα- 45 στάσεων?) καὶ ὅσα τούτων ἀδελφὰ ξύμπαντα, εἴπομεν μὲν καὶ πρόσθεν, καλὸν δὲ τό γε ὀρθὸν καὶ δὶς καὶ τρίς. 957 πάντα δ' οὖν, ὁπόσα σμικρὰ καὶ ῥᾴδια νόμιμα εὑρί- a σκειν, πρεσβύτου νομοθέτου παραλιπόντος τὸν νέον ἀναπληροῦν χρὴ νομοθέτην. τὰ μὲν ἴδια δικαστήρια 50 ταύτῃ πῃ γιγνόμενα μέτρον ἂν ἔχοι· τὰ δὲ δημόσια καὶ κοινὰ καὶ ὅσοις ἀρχὰς δεῖ χρωμένας τὰ προσήκοντα ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν διοικεῖν, ἔστ' ἐν πολλαῖς πόλεσιν οὐκ ἀσχήμονα ἐπιεικῶν ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγα νομοθετήματα, ὅθεν νομοφύλακας χρὴ τὰ πρέποντα τῇ νῦν γεν-

præter ea, quæ ad convivia penduntur. Diis autem donaria modica moderatus vir dedicans offerre debet. ac terra quidem et focus domicilii omnibus sunt omnium deorum sacra; ea igitur nemo iterum sacra consecrato diis. aurum autem et argentum in aliis civitatibus tam privatim, quam in templis invidiosa habentur, ebur vero de corpore anima privato non carens offensione donarium est, ferrum autem et æs bellorum instrumenta sunt; sed ligneum uno ex ligno quod quis voluerit dedicato, itemque lapideum, in delubris communibus, textile vero ne amplius, quam unius mulieris opus menstruum. colores autem albi diis cum alibi decori sunt, tum in textili; tincta vero ne adhibeantur nisi ad bellica insignia. divinissima autem dona aves sunt et imagines, quas uno die pictor unus absolvat; et reliqua donaria ad horum exemplum comparata sunto.

Postquam vero partes civitatis universæ, quot et quas fieri oporteat, declaratæ legesque de commerciis gravissimis omnibus quoad fieri potuit propositæ sunt, reliquum videtur esse ut judicia fiant. judices autem primi electi erunt, quos reus et accusator elegerint communiter, arbitrorum rectius, quam judicum nomine appellandi; secundi vero vicani et tribules, in duodecimam quamque partem distributi, quos, si apud primos composita non fuerit controversia, de majore multa adeunto certaturi, reus autem iterum condemnatus quintam partem ejus quo æstimata fuerit lis intenta, dependito. si vero culpans aliquis judices tertium agere vult, ad judices selectos causam deferto, rursus autem condemnatus sesquialterum dependito æstimati. sin autem accusator apud primos causa cadens non quiescit, sed adit secundos, obtenta quidem re quintam partem auferto, victus autem dependito eandem litis partem. si vero prioribus decretis non steterunt et ad tertios adierunt judices, reus quidem condemnatus, ut dictum est, sesquialterum, accusator autem dimidium æstimati dependito. sortitiones vero judiciorum et expletiones et singulis magistratibus ministrorum futurorum constitutiones et tempora, quibus fieri quæque oporteat, item de sententiarum lationibus et de dilationibus et quæcunque hujus generis fieri in judiciis necesse est, actionum vel prius vel posterius intendendarum ordinem responsionumque necessitates et depositionum et quæcunque his cognata, diximus quidem etiam antea, sed recte dictum et bis et ter dicere fas est. omnia igitur, quæ parva et facilia inventu sunt legitima, a sene legislatore prætermissa juvenis supplere debet legislator. privata quidem judicia hac fere ratione si instituantur, commode se habeant; quod autem ad publica attinet et communia atque ea, quibus utentes magistratus quæ muneris ratio a singulis exigit, administrare debent, sunt in multis civitatibus non absurda virorum prudentium instituta haud pauca, unde legum custodes oportet nascenti nunc

νωμένῃ πολιτείᾳ κατασκευάζειν συλλογισαμένους καὶ ἐπανορθουμένους, ταῖς ἐμπειρίαις διαβασανίζοντας, ἕως ἂν ἱκανῶς αὐτῶν ἕκαστα δόξῃ κεῖσθαι, τότε δὲ τέλος ἐπιθέντας, ἀκίνητα οὕτως ἐπισφραγισαμένους, χρῆσθαι τὸν ἅπαντα βίον. ὅσα δὲ περί τε σιγὴν δικαστῶν καὶ εὐφημίας καὶ τοὐναντίον, καὶ ὅσα παραλλάττει τῶν πολλῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι δικαίων καὶ ἀγαθῶν καὶ καλῶν, τὰ μὲν εἴρηται, τὰ δ' ἔτι πρὸς τῷ τέλει ῥηθήσεται. πρὸς ἃ πάντα χρὴ τὸν μέλλοντα δικαστὴν ἴσον ἔσεσθαι κατὰ δίκην βλέπειν τε καὶ κεκτημένον γράμματα αὐτῶν πέρι μανθάνειν· πάντων γὰρ μαθημάτων κυριώτατα τοῦ τὸν μανθάνοντα βελτίω γίγνεσθαι τὰ περὶ τοὺς νόμους κείμενα, εἴπερ ὀρθῶς εἴη τεθέντα, γίγνοιτ' ἄν, ἢ μάτην τοὔνομα νῷ προσῆκον κεκτῇτ' ἂν ὁ θεῖος ἡμῖν καὶ θαυμαστὸς νόμος. καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων λόγων, ὅσοι τε ἐν ποιήμασιν ἔπαινοι καὶ ψόγοι περί τινων λέγονται καὶ ὅσοι καταλογάδην εἴτ' ἐν γράμμασιν εἴτε καθ' ἡμέραν ἐν ταῖς ἄλλαις πάσαις συνουσίαις διὰ φιλονεικίας τε ἀμφισβητοῦνται καὶ διὰ ξυγχωρήσεων ἔστιν ὅτε καὶ μάλα ματαίων, τούτων πάντων ἂν βάσανος εἴη σαφὴς τὰ τοῦ νομοθέτου γράμματα, ἃ δεῖ κεκτημένον ἐν αὑτῷ καθάπερ ἀλεξιφάρμακα τῶν ἄλλων λόγων τὸν ἀγαθὸν δικαστὴν αὑτόν τε ὀρθοῦν καὶ τὴν πόλιν, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς μονὰς τῶν δικαίων καὶ ἐπαύξησιν παρασκευάζοντα, τοῖς δὲ κακοῖς ἐξ ἀμαθίας καὶ ἀκολασίας καὶ δειλίας καὶ ξυλλήβδην πάσης ἀδικίας εἰς τὸ δυνατὸν μεταβολήν, ὅσοις ἰάσιμοι δόξαι τῶν κακῶν· οἷσι δὲ ὄντως ἐπικεκλωσμέναι, θάνατον ἴαμα 958 ταῖς οὕτω διατεθείσαις ψυχαῖς διανέμοντες, ὃ δικαίως εἴη πολλάκις ἂν εἰρημένον, ἄξιοι ἐπαίνου γίγνοιντ' ἂν τῇ πάσῃ πόλει τοιοῦτοι δικασταὶ καὶ δικαστῶν ἡγεμόνες. Ἐπειδὰν δὲ αἱ κατ' ἐνιαυτὸν δίκαι τέλος ἐκδικασθεῖσαι σχῶσι, ταῖς πράξεσι νόμους αὐτῶν χρεὼν γίγνεσθαι τούσδε· πρῶτον μὲν ἡ δικάζουσα ἀρχὴ τὰ τοῦ ὀφλόντος τῷ νικήσαντι χρήματα πάντα ἀποδιδότω χωρὶς τῶν ἀναγκαίων κεκτῆσθαι μετὰ τὴν διαψήφισιν ἑκάστην εὐθὺς ὑπὸ κήρυκος ἀκουόντων τῶν δικαστῶν· ἐπειδὰν δὲ ὁ τῶν δικασίμων μηνῶν ἐχόμενος γένηται μήν, ἐάν τις μὴ ἀπαλλάττῃ τὸν νικήσαντα ἑκόντα ἑκών, ἡ δικάσασα ἀρχὴ ξυνεπομένη τῷ νικῶντι τὰ τοῦ ὀφλόντος παραδιδότω χρήματα. ἐὰν δὲ μὴ ἔχωσιν ὁπόθεν, ἐλλείπῃ δὲ μὴ ἔλαττον δραχμῆς, μὴ πρότερον εἶναι τούτῳ δίκας πρὸς ἄλλον μηδένα, πρὶν ἂν ἐκπληρώσῃ τὸ χρέος ἅπαν τῷ νικήσαντι· ἄλλοις δὲ πρὸς τοῦτον ἔστωσαν δίκαι κυρίως. ἐὰν δέ τις ἀφῃρῆται τὴν ἀρχὴν τὴν καταδικάσασαν καταδικασθείς, εἰσαγόντων μὲν αὐτὸν εἰς τὸ τῶν νομοφυλάκων δικαστήριον οἱ ἀφαιρεθέντες ἀδίκως, ἐὰν δέ τις ὄφλῃ τὴν τοιαύτην δίκην, ὡς ὅλην τὴν πόλιν καὶ νόμους φθείρων θανάτῳ ζημιούσθω.

Ἀνδρὶ δὴ τῷ μετὰ τοῦτο γεννηθέντι καὶ ἐκτραφέντι καὶ γεννήσαντι καὶ ἐκθρέψαντι τέκνα καὶ ξυμμίξαντι ξυμβόλαια μετρίως διδόντι τε δίκας, εἴ τινα ἠδικήκει, καὶ παρ' ἑτέρου ἐκλαβόντι σὺν τοῖς νόμοις ἐν μοίρᾳ γη-

civitati convenientia comparare considerate et usus atque experientiæ probatione corrigentes, quoad omnia satis constituta videbuntur, tum vero fine imposito ut immota sic mansura obsignare obsignatisque per omnem vitam uti. quæ vero ad silentium judicum verborumque dignitatem et contrarium pertinent, quæque discrepant a plerisque ceterarum civitatium justis et bonis ac pulchris, ea partim dicta sunt, partim etiam in fine dicentur. quæ omnia juste æquum judicem futurum respicere et scripta de iis tenentem discere oportet; nam inter omnia, quæ disci possunt, summa discentem meliorem reddendi vi prædita sint ea, quibus leges continentur, si modo recte sint constituta, aut frustra nobis intellectui cognatum divina et admirabilis lex habeat nomen. atque aliarum quoque sententiarum, quotquot vel in criminibus laudantes aliquid et reprehendentes enuntiantur vel soluta oratione sive in scriptis sive in reliquis omnibus vitæ cotidianæ conventibus nunc contentiose dubitantur, nunc temere admodum conceduntur, harum omnium probatio certa legislatoris erunt scripta, quæ quasi remedia ceterarum sententiarum secum habentem oportet bonum judicem cum semet ipsum, tum civitatem erigere, bonis perseverantiam justi et incrementum parantem, malis ex inscitia, intemperantia, ignavia, denique omni injustitia in quantum potest transitionem, quibus sanabiles sunt opiniones pravæ; sed quibus inhærent immutabiles, ita affectis animis mortem pro medicamento adhibentes, id quod jure sæpe dicatur, laude digni universæ civitati tales judices judicumque duces erunt. Dijudicatis autem et ad finem perductis judiciis annuis leges exactionibus eorum fieri oportet hasce: primum judicans magistratus damnati bona omnia præter necessarias possessiones statim lata sententia victori per præconem attribuito audientibus judicibus; mense vero ab judiciali quoque proximo, si quis non volens volentem dimittit victorem, magistratus, qui judicavit, comitans victorem condemnati bona ei tradito. sin autem non habent unde solvant, nec minus drachma deest, huic in nullum alium actio detur, priusquam debitum omnem persolverit victori; aliis vero in hunc sunto actiones ratæ. si quis autem condemnatus ei, qui condemnavit, magistratui abstulit traditum, ii, quibus injuste ablatum est, in judicium eum vocanto ad legum custodes, et si quis in ejusmodi judicio damnatus est, ut totam civitatem et leges pessumdans morte multator.

Jam virum procreatum educatumque procreatis educatisque liberis commerciis usum modeste vel dantem pœnas, si quem injuria affecerat, vel datas ab alio accipientem cum legibus ut par est transacta senectute secundum

ράσαντι τελευτὴ γίγνοιτ' ἂν κατὰ φύσιν. περὶ τελευτήσαντας δή, εἴτε τις ἄῤῥην εἴτε τις θῆλυς ᾖ, τὰ μὲν περὶ τὰ θεῖα νόμιμα τῶν τε ὑπὸ γῆς θεῶν καὶ τῶν τῇδε, ὅσα προσήκει τελεῖσθαι, τοὺς ἐξηγητὰς γίγνεσθαι
5 κυρίους φράζοντας· θήκας δ' εἶναι τῶν χωρίων, ὁπόσα μὲν ἐργάσιμα, μηδαμοῦ, μήτε τι μέγα μήτε τι σμικρὸν μνῆμα· ἃ δὲ ἡ χώρα πρὸς τοῦτ' αὐτὸ μόνον φύσιν ἔχει, e τὰ τῶν τετελευτηκότων σώματα μάλιστα ἀλυπήτως τοῖς ζῶσι δεχομένη κρύπτειν, ταῦτα ἐκπληροῦν, τοῖς
10 δὲ ἀνθρώποις ὅσα τροφὴν μήτηρ οὖσα ἡ γῆ πρὸς ταῦτα πέφυκε βούλεσθαι φέρειν, μήτε ζῶν μήτε τις ἀποθανὼν στερείτω τὸν ζῶνθ' ἡμῶν. χῶμα δὲ μὴ χοῦν ὑψηλότερον πέντε ἀνδρῶν ἔργον ἐν πένθ' ἡμέραις ἀποτελούμενον, λίθινα δὲ ἐπιστήματα μὴ μείζω ποιεῖν, ἢ ὅσα δέχεσθαι
15 τῶν τοῦ τετελευτηκότος ἐγκώμια βίου μὴ πλείω τετ-
959 τάρων ἡρωϊκῶν στίχων. τὰς δὲ προθέσεις πρῶτον μὲν a μὴ μακρότερον χρόνον ἔνδον γίγνεσθαι τοῦ δηλοῦντος τόν τε ἐκτεθνεῶτα καὶ τὸν ὄντως τεθνηκότα· εἴη δ' ἂν σχεδὸν ὡς τἀνθρώπινα μέτρον ἔχουσα τριταία πρὸς τὸ
20 μνῆμα ἐκφορά· πείθεσθαι δ' ἐστὶ τῷ νομοθέτῃ χρεὼν τά τε ἄλλα καὶ λέγοντι ψυχὴν σώματος εἶναι τὸ πᾶν διαφέρουσαν, ἐν αὐτῷ τε τῷ βίῳ τὸ παρεχόμενον ἡμῶν ἕκαστον τοῦτ' εἶναι μηδὲν ἀλλ' ἢ τὴν ψυχήν, τὸ δὲ σῶμα ἰνδαλλόμενον ἡμῶν ἑκάστοις ἕπεσθαι, καὶ τελευ- b
25 τησάντων λέγεσθαι καλῶς εἴδωλα εἶναι τὰ τῶν νεκρῶν σώματα, τὸν δὲ ὄντα ἡμῶν ἕκαστον ὄντως ἀθάνατον εἶναι ψυχὴν ἐπονομαζόμενον παρὰ θεοὺς ἄλλους ἀπιέναι δώσοντα λόγον, καθάπερ ὁ νόμος ὁ πάτριος λέγει, τῷ μὲν ἀγαθῷ θαῤῥαλέον, τῷ δὲ κακῷ μάλα φοβερόν,
30 βοήθειάν τε αὐτῷ μή τινα μεγάλην εἶναι τετελευτηκότι. ζῶντι γὰρ ἔδει βοηθεῖν πάντας τοὺς προσήκοντας, ὅπως ὅτι δικαιότατος ὢν καὶ ὁσιώτατος ἔζη τε ζῶν καὶ τελευ- c τήσας ἀτιμώρητος ἂν κακῶν ἁμαρτημάτων ἐγίγνετο τὸν μετὰ τὸν ἐνθάδε βίον. ἐκ δὲ τούτων οὕτως ἐχόντων
35 οὐδέποτε οἰκοφθορεῖν χρὴ διαφερόντως νομίζοντα τὸν αὐτοῦ τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σαρκῶν ὄγκον θαπτόμενον, ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν υἱὸν ἢ ἀδελφὸν ἢ ὅντινά τις μάλισθ' ἡγεῖται ποθῶν θάπτειν, οἴχεσθαι περαίνοντα καὶ ἐμπιπλάντα τὴν αὐτοῦ μοῖραν, τὸ δὲ παρὸν δεῖν εὖ ποιεῖν
40 τὰ μέτρια ἀναλίσκοντα ὡς εἰς ἄψυχον χθονίων βωμόν· τὸ δὲ μέτριον νομοθέτης ἂν μαντεύσαιτο οὐκ ἀσχημονέστατα. ἔστω δὴ νόμος οὗτος· Τῷ μὲν δὴ τοῦ μεγίστου d τιμήματος εἰς τὴν πᾶσαν ταφὴν ἀναλισκόμενα μὴ πλέον πέντε μνῶν, τῷ δὲ τοῦ δευτέρου τρεῖς μναῖ καὶ δύο τῷ
45 τοῦ τρίτου, μνᾶ δὲ τῷ τοῦ τετάρτου μέτρον ἂν ἔχοι τῶν ἀναλωμάτων. νομοφύλαξι δὲ πολλά τε ἄλλα ἀνάγκη πράττειν καὶ πολλῶν ἐπιμελεῖσθαι, τούτων δ' οὐχ ἥκιστα ὅπως ἂν παίδων τε καὶ ἀνδρῶν καὶ πάσης ἡλικίας ἐπιμελούμενοι ζῶσι, καὶ δὴ καὶ πρὸς τὸ τέλος e
50 ἁπάντων νομοφύλαξ εἷς γέ τις ἐπιστατῇ, ὃν ἂν οἱ τοῦ τετελευτηκότος ἐπίσκοπον οἰκεῖοι παραλάβωσιν, ᾧ καλόν τ' ἔστω καλῶς καὶ μετρίως τὰ περὶ τὸν τετελευτηκότα γιγνόμενα καὶ μὴ καλῶς αἰσχρόν. πρόθεσις δὲ καὶ τἆλλα ἔστω μὲν κατὰ τὸν περὶ τὰ τοιαῦτα νόμον γι-

naturam excipiet mors. de mortuis igitur sive maribus sive feminis ad deos quidem cum inferos, tum superos pertinentia legitima penes interpretes auctoritas sit quæ fieri conveniat docendi; sepulcra autem agrorum culturæ capacium nulla in parte sint, nec magnum ullum nec parvum monumentum; sed quibus in partibus regio ad ipsum hoc unum idonea est, ut mortuorum corpora quam minimo cum viventium detrimento recepta tegat, eæ compleantur, in quibus vero alimentum hominibus utpote mater terra huic accommodatam naturam habet ut ferre velit, iis nec vivus nec mortuus quisquam viventem quemquam nostrûm privato. tumulus autem ne altius quinque virorum opus quinque diebus absolvendum exstruatur, neque lapides imponantur majores, quam qui de mortui rebus laudes capiant vitæ non ampliores quattuor versibus herois. propositiones autem primum ne per longius tempus fiant intus, quam quod et intermortuum et vere mortuum declaret; fuerit autem fere pro hominum natura tempestiva tertiana ad sepulcrum elatio; deinde fides habenda legislatori cum in reliquis, tum animum affirmanti a corpore omnino esse diversum, et in ipsa vita id, quod unumquemque nostrûm viventem præstet, nihil aliud esse nisi animum, corpus vero imaginem esse quemque nostrûm sequentem, et recte defunctorum simulacra esse dici corpora mortuorum, eum autem, qui vere sit nostrûm quisque, immortalem natura animum appellatum ad alios deos discedere rationem redditurum, sicut lex patria dicit, bono securam, malo valde timendam, et auxilium ei mortuo ferri nullum magnopere posse. viventi enim auxiliari oportebat necessarios omnes, ut et viveret quam justissimus et sanctissimus, dum viveret, et mortuus immunis a malorum peccatorum pœnis agere vitam post hanc agendam posset. quæ cum ita se habeant, nunquam rem familiarem perdere fas est existimantem hanc, quæ sepeliatur, carnium molem præcipue ad se pertinere, sed filium illum vel fratrem vel quem quis maxime desiderans sepelire sibi videtur, abisse fatum suum perficientem atque implentem, quod autem sit, id boni esse consulendum modico ut inanimatam inferorum in aram sumptu faciendo; modicum vero legislator divinaverit non ineptissime. itaque hæc esto lex : Qui maximo censu est, in totum funus ne amplius quinque minis, qui secundo, tres minas, duas, qui tertio, unam, qui quarto, impendentes modicam facere impensam videbuntur. legum custodibus autem cum multa alia agenda et multa curanda sunt, tum inter hæc non minime ut et pueros et viros et omnem ætatem curantes vitam agant, itaque etiam in fine omnium legum custos unus aliquis præfectus sit, quem mortui familiares curatorem adsciverint, cui et honesta ac modica funeris ratio laudi esto et minus honesta dedecori. collocatio autem et reliqua secundum legem in his obtinentem aguntor, civili

γνόμενα, τῷ δὲ πολιτικῷ νομοθετοῦντι παραχωρεῖν χρὴ **960** τὰ τοιάδε· δακρύειν μὲν τὸν τετελευτηκότα ἐπιτάττειν (a) ἢ μὴ ἄμορφον, θρηνεῖν δὲ καὶ ἔξω τῆς οἰκίας φωνὴν ἐξαγγέλλειν ἀπαγορεύειν, καὶ τὸν νεκρὸν εἰς τὸ φανερὸν προάγειν τῶν ὁδῶν κωλύειν καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς πορευόμενον φθέγγεσθαι, καὶ πρὸ ἡμέρας ἔξω τῆς πόλεως εἶναι. ταῦτα δὴ κείσθω τε οὕτω περὶ τὰ τοιαῦτα νόμιμα, καὶ ὁ μὲν πειθόμενος ἔστω ζημίας ἐκτός, ὁ δὲ ἀπειθῶν ἑνὶ τῶν νομοφυλάκων ὑπὸ πάντων ζημιούσθω τῇ δοξάσῃ πᾶσι κοινῇ ζημίᾳ. (b) ὅσαι δ' ἄλλαι γίγνονται περὶ τελευτήσαντας ταφαὶ εἴτε καὶ ἄταφοι πράξεις, περὶ πατροφόνων καὶ ἱεροσύλων καὶ τῶν τοιούτων πάντων, εἰρημέναι ἐν τοῖς ἔμπροσθεν κεῖνται διὰ νόμων, ὥστε σχεδὸν ἡ νομοθεσία τέλος ἂν ἡμῖν ἔχοι. τῶν πάντων δ' ἑκάστοτε τέλος οὐ τὸ δρᾶσαί τι σχεδὸν οὐδὲ τὸ κτήσασθαι κατοικίσαι τ' ἐστὶν, ἀλλὰ τῷ γεννηθέντι σωτηρίαν ἐξευρόντα τελέως ἀεὶ τότ' ἤδη νομίζειν πᾶν ὅσον δεῖ πραχθῆναι πεπρᾶχθαι, πρότερον δ' ἀτελὲς εἶναι τὸ (c) ὅλον. — ΚΛ. Καλῶς, ὦ ξένε, λέγεις· πρὸς ὅτι δὲ τὸ νῦν αὖ ῥηθὲν εἴρηται, φράζ' ἔτι σαφέστερον. — ΑΘ. Ὦ Κλεινία, πολλὰ τῶν ἔμπροσθεν καλῶς ὕμνηται, σχεδὸν δὲ οὐχ ἥκιστα τὰ τῶν Μοιρῶν προσρήματα. — ΚΛ. Ποῖα δή; — ΑΘ. Τὸ Λάχεσιν μὲν τὴν πρώτην εἶναι, Κλωθὼ δὲ τὴν δευτέραν, τὴν Ἄτροπον δὲ τρίτην, σώτειραν τῶν ληχθέντων, ἀπεικασμένα τῇ τῶν κλωσθέντων τῷ πυρὶ τὴν ἀμετάστροφον ἀπεργαζομένων δύναμιν· ἃ δὴ καὶ πόλει καὶ πολιτείᾳ δεῖ μὴ (d) μόνον ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν τοῖς σώμασι παρασκευάζειν, ἀλλὰ καὶ εὐνομίαν ἐν ταῖς ψυχαῖς, μᾶλλον δὲ σωτηρίαν τῶν νόμων. ἡμῖν δ' ἔτι μοι φαίνεσθαι δοκεῖ τοῦτ' ἐλλεῖπον τοῖς νόμοις εἶναι, πῶς χρὴ τὴν ἀμετάστροφον αὐτοῖς ἐγγίγνεσθαι κατὰ φύσιν δύναμιν. — ΚΛ. Οὐ σμικρὸν λέγεις, εἴπερ ἐστὶ καὶ δυνατὸν εὑρεῖν, ὅπῃ γίγνοιτ' ἂν παντὶ κτήματι τὸ τοιοῦτον. — ΑΘ. Ἀλλ' ἔστι μὴν δυνατὸν, ὥς γ' ἐμοὶ τὰ νῦν παντάπασι καταφαίνεται. (e) — ΚΛ. Μὴ τοίνυν ἀφιστώμεθα μηδενὶ τρόπῳ, πρὶν ἂν τοῦτ' αὐτὸ ἐκπορισώμεθα τοῖς εἰρημένοις νόμοις· γελοῖον γὰρ τό γε μάτην πονήσαντα ὁτιοῦν εἰς μηδὲν βέβαιον καταβαλεῖν. — ΑΘ. Ὀρθῶς παρακελεύει, καὶ ἐμὲ τοιοῦτον εὑρήσεις ἄλλον. — ΚΛ. Καλῶς δὴ λέγεις. — ΑΘ. Τίς οὖν δὴ, φῄς, σωτηρία γίγνοιτ' ἂν καὶ τίνα τρόπον πολιτείᾳ τε καὶ τοῖς **961** νόμοις ἡμῖν; ἆρ' οὐκ εἴπομεν, ὅτι δεῖ σύλλογον ἡμῖν ἐν (a) τῇ πόλει γίγνεσθαι τοιόνδε τινά; δέκα μὲν τῶν νομοφυλάκων τοὺς πρεσβυτάτους ἀεὶ, τοὺς δὲ τἀριστεῖα εἰληφότας ἅπαντας δεῖν εἰς ταὐτὸ συλλέγεσθαι τούτοις, ἔτι δὲ τοὺς ἐκδημήσαντας ἐπὶ ζήτησιν, εἴ τί που πρὸς τὴν νομοφυλακίαν γίγνοιτο ἐγκαίριον ἀκοῦσαι καὶ σωθέντας οἴκαδε δόξαι τούτοις αὐτοῖς διαβασανισθέντας τοῦ ξυλλόγου ἀξιοκοινωνήτους εἶναι· πρὸς τούτοις δὲ ἕνα ἕκαστον δεῖν προσλαμβάνειν τῶν νέων, μὴ ἔλαττον, ἢ τριακονταέτη γεγονότα, πρῶτον δὲ αὐτὸν κρίναντα (b) ἐπάξιον εἶναι φύσει καὶ τροφῇ τὸν νέον οὕτως εἰς τοὺς ἄλλους εἰσφέρειν, καὶ ἐὰν μὲν δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις,

vero rem publicam ordinanti concedenda hæc sunt : deflere mortuum jubere aut vetare non decet, lamentari vero et foras audiendam emittere vocem vetet, et funus in conspectum producere per vias prohibeat incedentemque in viis vociferari, et ante lucem extra urbem sit. hæc igitur et lege ita de his constituta sunto, et qui obedit, expers multæ esto, qui vero obedire uni ex legum custodibus recusat, multator ab omnibus ea, quæ visa omnibus communiter fuerit multa. reliquæ autem mortuorum sepulturæ vel etiam sepultura carentes agendi rationes ad parricidas et sacrilegos et hujus generis omnes spectantes in iis, quæ supra diximus, legibus constitutæ exstant, ut fere ad finem nobis perducta legum latio videatur. sed omnino finis cujusque non fecisse aut comparavisse et constituisse aliquid esse solet, sed in lucem edito cuique perpetua reperta conservatione ita demum omne quod oporteat, esse factum, prius totum imperfectum existimandum est. — Cl. Recte dicis, o hospes; quo vero hoc nunc rursus dictum spectet, ostende etiam clarius. — Ath. O Clinia, multa antiquitus pulchre celebrata habemus, inter quæ non ultima fuerint Parcarum nomina. — Cl. Quæ tandem? — Ath. Lachesin quidem primam esse, Clotho autem secundam, Atropon vero tertiam, ductarum sortium servatricem, assimulata eorum, quæ neta igne immutabilia fiunt, indoli; atque hæc eadem urbi et civitati non modo sanitatem et conservationem corporibus, sed etiam legum in animis observantiam ac potius legibus conservationem afferre oportet. nostris vero legibus videre mihi videor adhuc deesse hoc, quomodo immutabilis eis secundum naturam ingeneranda sit indoles. — Cl. Non parvum est quod dicis, si modo inveniri ratio potest, qua quod possideat aliquis, tale fieri queat. — Ath. At vero potest, ut mihi quidem nunc plane liquet. — Cl. Ergo nullo pacto desistamus, priusquam id ipsum legibus propositis comparaverimus; ridiculum enim frustra sumpto in aliqua re labore infirmo eam instruere fundamento. — Ath. Recte hortaris, et me pariter animatum invenies. — Cl. Sane laudo quod dicis. — Ath. Quænam igitur, inquis, conservatio et quo modo civitati et legibus nostris continget? nonne conventum nobis in civitate instituendum esse talem quendam diximus? primum decem legum custodes natu semper maximos, deinde virtutis palma ornatos omnes in idem convenire oportere cum illis, præterea peregre profectos ad quærendum, si quid alicubi ad legum custodiam opportunum contingeret eis audire salvisque domum reversis ab his ipsis exploratos conventus societate dignos censeri; ad hos vero unum cuique assumendum esse ex juvenibus, non minus triginta annos natum, sed primum ipsius cujusque judicio a natura et educatione probatum reliquis proponendum esse juvenem, et si reliquis quoque

προσλαμβάνειν, εἰ δὲ μή, ἀπόρρητον εἶναι τὴν γεγο-
νυῖαν κρίσιν τοῖς τε ἄλλοις δὴ καὶ μάλιστ' αὐτῷ τῷ
ἀποκριθέντι· δεῖν δὲ ὄρθριον εἶναι τὸν σύλλογον, ἡνίκ'
ἂν τῶν ἄλλων πράξεων ἰδίων τε καὶ κοινῶν καὶ μάλιστ'
5 ᾖ τις σχολὴ παντί. τοιοῦτόν τί που λεχθὲν ἡμῖν ἦν ἐν
τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις. — ΚΛ. Ἦν γὰρ οὖν. — c
ΑΘ. Τούτου δὴ πέρι τοῦ συλλόγου πάλιν ἀναλαβὼν
λέγοιμ' ἂν τὸ τοιόνδε· φημί, εἴ τις τοῦτον βάλοιτο οἷον
ἄγκυραν πάσης τῆς πόλεως, πάντα ἔχουσαν τὰ πρόσ-
10 φορα ἑαυτῇ σώζειν ἂν ξύμπαντα ἃ βουλόμεθα. —
ΚΛ. Πῶς δή; — ΑΘ. Τὸ μετὰ τοῦτο ἡμέτερος ἂν
καιρὸς γίγνοιτο ὀρθῶς φράζοντας μηδὲν ἀπολείπειν προ-
θυμίας. — ΚΛ. Καὶ μάλα καλῶς εἶπες, ποίει θ' ὥσπερ
καὶ διανοεῖ. — ΑΘ. Χρὴ τοίνυν, ὦ Κλεινία, παντὸς
15 πέρι νοῆσαι σωτῆρα τὸν εἰκότα ἐν ἑκάστοις τῶν ἔργων, d
ὡς ἐν ζῴῳ ψυχὴ καὶ κεφαλὴ τό γε μέγιστον πεφύκατον.
— ΚΛ. Πῶς αὖ φῄς; — ΑΘ. Ἡ τούτοιν ἀρετὴ δή
που παντὶ παρέχει ζῴῳ σωτηρίαν. — ΚΛ. Πῶς; —
ΑΘ. Ψυχῇ μὲν πρὸς τοῖς ἄλλοις νοῦς ἐγγιγνόμενος,
20 κεφαλῇ δ' αὖ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὄψις καὶ ἀκοή, ξυλλήβδην
δὲ νοῦς μετὰ τῶν καλλίστων αἰσθήσεων κραθεὶς γενό-
μενός τε εἰς ἓν σωτηρία ἑκάστων δικαιότατ' ἂν εἴη κα-
λουμένη. — ΚΛ. Ἔοικε γοῦν. — ΑΘ. Ἔοικε γάρ.
ἀλλ' ὁ περὶ τί νοῦς μετ' αἰσθήσεων κραθεὶς σωτηρία e
25 πλοίων ἔν γε χειμῶσι καὶ ἐν εὐδίαις γίγνοιτ' ἄν; ἆρ'
οὐχ ἐν νηὶ κυβερνήτης ἅμα καὶ ναῦται τὰς αἰσθήσεις
τῷ κυβερνητικῷ νῷ συγκερασάμενοι σώζουσιν αὑτούς
τε καὶ τὰ περὶ τὴν ναῦν; — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Οὐ-
δὲν δὴ πολλῶν δεῖ τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα παραδειγμά-
30 των, ἀλλ' οἷον περὶ στρατοπέδων νοήσωμεν, τίνα θέ-
μενοι στρατηγοὶ σκοπὸν καὶ ἰατρικὴ ὑπηρεσία πᾶσα
962 στοχάζοιτ' ἂν τῆς σωτηρίας ὀρθῶς. ἆρ' οὐχ ἡ μὲν νίκην a
καὶ κράτος πολεμίων, ἡ δὲ ἰατρῶν τε καὶ ὑπηρετῶν
ὑγιείας σώματι παρασκευήν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ; —
35 ΑΘ. Ἰατρὸς δὴ τὸ περὶ σῶμα ἀγνοῶν, ὃ προσείπομεν
ὑγίειαν νῦν, ἢ νίκην στρατηγὸς ἢ τῶν ἄλλων ὅσα δὴ
διήλθομεν, ἔσθ' ὅπως ἂν νοῦν περί τι τούτων ἂν ἔχων
φαίνοιτο; — ΚΛ. Καὶ πῶς; — ΑΘ. Τί δὲ δὴ περὶ
πόλιν; εἴ τις τὸν σκοπόν, οἷ βλέπειν δεῖ, τὸν πολιτικὸν
40 φαίνοιτο ἀγνοῶν, ἆρα ἄρχων μὲν πρῶτον δικαίως ἂν b
προσαγορεύοιτο, εἶτα σώζειν ἂν δυνατὸς εἴη τοῦτο, οὗ
τὸν σκοπὸν τὸ παράπαν μηδ' εἰδείη; — ΚΛ. Καὶ πῶς;
— ΑΘ. Δεῖ δὴ καὶ τὰ νῦν, ὡς ἔοικεν, εἴπερ μέλλει
τέλος ὁ κατοικισμὸς τῆς χώρας ἡμῖν ἕξειν, εἶναί τι τὸ
45 γιγνῶσκον ἐν αὐτῷ πρῶτον μὲν τοῦτο, ὃ λέγομεν, τὸν
σκοπόν, ὅστις ποτὲ ὁ πολιτικὸς ὢν ἡμῖν τυγχάνει,
ἔπειτα ὅντινα τρόπον δεῖ μετασχεῖν τούτου, καὶ τίς
αὐτῷ καλῶς ἢ μὴ συμβουλεύει τῶν νόμων αὐτῶν πρώ-
των, ἔπειτα ἀνθρώπων. εἰ δ' ἔσται τοῦ τοιούτου κενή c
50 τις πόλις, οὐδὲν θαυμαστὸν ἄνους οὖσα καὶ ἀναίσθητος
εἰ πράξει τὸ προστυχὸν ἑκάστοτε ἐν ἑκάσταις τῶν πρά-
ξεων. — ΚΛ. Ἀληθῆ λέγεις. — ΑΘ. Νῦν οὖν ἡμῖν ἐν
τίνι ποτὲ τῶν τῆς πόλεως μερῶν ἢ ἐπιτηδευμάτων ἔστιν
ἱκανὸν κατεσκευασμένον ὁτιοῦν τοιοῦτον φυλακτήριον;

placuerit, assumendum, si minus, celandum esse factum judicium et ceteros scilicet et maxime ipsum rejectum; oportere autem antelucanum esse conventum, quippe quo tempore ab reliquis negotiis privatis publicisque maxime otium sit cuivis. tale quid, opinor, dictum nobis in superioribus sermonibus erat. — Cl. Sane erat. — Ath. De hoc igitur conventu repetito sermone hoc affirmaverim, hunc si quis velut ancoram jaciat totius civitatis, omnibus eam necessariis rebus instructam cuncta, quæ volumus, esse conservaturam. — Cl. Quonam modo? — Ath. Jam tempestivum sit nobis recte id declarantes studii nihil reliquum facere. — Cl. Optime dixisti, et fac ita, ut cogitas. — Ath. Cuilibet igitur rei, o Clinia, cogitatione tribuendus est servator conveniens in operum ejus quolibet, ut in animali animus et caput potissimum ea vi prædita sunt. — Cl. Quomodo rursus dicis? — Ath. Horum quippe virtus quodvis salvum animal præstat. — Cl. Quo modo? — Ath. Animo quidem ad reliqua accedens intellectus, capiti vero item ad reliqua visus et auditus, conjunctim autem intellectus cum præstantissimis sensibus permixtus et in unum congressus justissime conservatio singulorum appellabitur. — Cl. Certe consentaneum est. — Ath. Sane consentaneum. sed cujusnam rei intellectus cum sensibus permixtus conservatio erit navium in procellis et tranquillitatibus? nonne in nave gubernator unaque nautæ sensibus cum gubernationis intellectu permixtis et semet ipsos et quæ ad navem pertinent, conservant? — Cl. Quidni? — Ath. Nihil vero multitudine opus est hujusmodi exemplorum, sed verbi causa de exercitibus cogitemus, quonam fine proposito duces exercituum et omnes, qui in medica procuratione sunt, recte ad conservationem tendant. nonne illorum quidem procuratio victoria et hostium subactione proposita, medicorum vero et ministrorum in sanitatem restitutione corporis? — Cl. Qui enim minus? — Ath. Jam vero medicus in corpore ignorans id, quod sanitatem nunc appellavimus, aut victoriam dux aut reliquorum modo a nobis commemorata fierine aliquo modo potest ut intellectum cujusquam eorum habens reperiatur? — Cl. Et quonam possit? — Ath. Quid vero in civitate? si quis finem, qui spectandus est, civilem ignorans reperiatur, num regere primum civitatem jure dicetur, deinde servare poterit id, cujus finem omnino ne cognitum quidem habeat? — Cl. Et qui? — Ath. Itaque nunc quoque, ut videtur, si nobis finem habiturum est constituendæ regionis opus, inesse in eo oportet aliquid, quod cognoscat primum hoc, quod dicimus, finem, quicumque nobis propositus civilis ille est, deinde quanam is ratione assequendus sit, et quænam ei bene vel minus consulat ipsarum primum legum, deinde personarum. quæ vero vacua illo erit civitas, ea intellectu sensuque carens non mirum si in singulis actionibus fortuito ablata quæque aget. — Cl. Vera dicis. — Ath. In quanam igitur nunc nobis parte civitatis quove instituto ejusmodi præsidium aliquod idoneum pa-

ἔχομεν φράζειν; — ΚΛ. Οὐ δῆτα, ὦ ξένε, σαφῶς γε· εἰ δ' οὖν τοπάζειν δεῖ, δοκεῖ μοι τείνειν ὁ λόγος οὗτος εἰς τὸν σύλλογον, ὃν εἶπες νῦν δὴ νύκτωρ δεῖν ξυνιέναι. — ΑΘ. Κάλλισθ' ὑπέλαβες, ὦ Κλεινία, καὶ δεῖ δὴ d
5 τοῦτον, ὡς ὁ νῦν παρεστηκὼς ἡμῖν λόγος μηνύει, πᾶσαν ἀρετὴν ἔχειν· ἧς ἄρχει τὸ μὴ πλανᾶσθαι πρὸς πολλὰ στοχαζόμενον, ἀλλ' εἰς ἓν βλέποντα πρὸς τοῦτο ἀεὶ τὰ πάντα οἷον βέλη ἀφιέναι. — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Νῦν δὴ μαθησόμεθα, ὅτι θαυμαστὸν οὐδὲν
10 πλανᾶσθαι τὰ τῶν πόλεων νόμιμα, ὅτι πρὸς ἄλλο ἄλλη βλέπει τῶν νομοθεσιῶν ἐν τῇ πόλει ἑκάστῃ. καὶ τὰ μὲν πολλὰ οὐδὲν θαυμαστὸν τὸ τοῖς μὲν τὸν ὅρον εἶναι τῶν δικαίων, ὅπως ἄρξουσί τινες ἐν τῇ πόλει, εἴτ' οὖν βελ- e τίους εἴτε χείρους τυγχάνουσιν ὄντες, τοῖς δ', ὅπως
15 πλουτήσουσιν, εἴτ' οὖν δοῦλοί τινων ὄντες εἴτε καὶ μή, τῶν δ' ἡ προθυμία πρὸς τὸν ἐλεύθερον δὴ βίον ὡρμημένη· οἱ δὲ καὶ ξύνδυο νομοθετοῦνται, πρὸς ἄμφω βλέποντες, ἐλεύθεροί τε ὅπως ἄλλων τε πόλεων ἔσονται δεσπόται, οἱ δὲ σοφώτατοι, ὡς οἴονται, πρὸς ταῦτά τε
20 καὶ τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα, εἰς ἓν δὲ οὐδὲν διαφερόντως τετιμημένον ἔχοντες φράζειν, εἰς ὃ τἆλλ' αὐτοῖς δεῖ
963 βλέπειν. — ΚΛ. Οὐκοῦν τό γ' ἡμέτερον, ὦ ξένε, ὀρθῶς a ἂν εἴη πάλαι τιθέμενον; πρὸς γὰρ ἓν ἔφαμεν δεῖν ἀεὶ πάνθ' ἡμῖν τὰ τῶν νόμων βλέποντ' εἶναι, τοῦτο δ' ἀρε-
25 τήν που ξυνεχωροῦμεν πάνυ ὀρθῶς λέγεσθαι. — ΑΘ. Ναί. — ΚΛ. Τὴν δέ γε ἀρετὴν τέτταρα ἔθεμέν που. — ΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΚΛ. Νοῦν δέ γε πάντων τούτων ἡγεμόνα, πρὸς ὃν δὴ τά τε ἄλλα πάντα καὶ τούτων τὰ τρία δεῖ βλέπειν. — ΑΘ. Κάλλιστ' ἐπακο-
30 λουθεῖς, ὦ Κλεινία· καὶ τὰ λοιπὰ δὴ ξυνακολουθεῖν. νοῦν γὰρ δὴ κυβερνητικὸν μὲν καὶ ἰατρικὸν καὶ στρατηγικὸν εἴπομεν εἰς τὸ ἓν ἐκεῖνο, οἷ δεῖ, βλέπειν, τὸν δὲ πολιτικὸν ἐλέγχοντες ἐνταῦθ' ἐσμὲν νῦν, καὶ καθάπερ b ἄνθρωπον ἐπανερωτῶντες εἴποιμεν ἄν· ὦ θαυμάσιε, σὺ
35 δὲ δὴ ποῖ σκοπεῖς; τί ποτ' ἐκεῖνό ἐστι τὸ ἕν, ὃ δὴ σαφῶς ὁ μὲν ἰατρικὸς νοῦς ἔχει φράζειν, σὺ δ' ὢν δὴ διαφέρων, ὡς φαίης, ἁπάντων τῶν ἐμφρόνων, οὐχ ἕξεις εἰπεῖν; ἢ σύ γε, Μέγιλλε καὶ Κλεινία, ἔχετον διαρθροῦντες ὑπὲρ αὐτοῦ φράζειν πρὸς ἐμέ, τί ποτέ φατε
40 εἶναι τοῦτο, καθάπερ ὑπὲρ ἄλλων ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς συ- c χνῶν διωριζόμην; — ΚΛ. Οὐδαμῶς, ὦ ξένε. — ΑΘ. Τί δ', ὅτι δεῖ προθυμεῖσθαί τε ξυνιδεῖν αὐτὸ καὶ ἐν οἷς; — ΚΛ. Οἷον ἐν τίσι λέγεις; — ΑΘ. Οἷον ὅτε τέτταρα ἐφήσαμεν ἀρετῆς εἴδη γεγονέναι, δῆλον, ὡς ἓν ἕκαστον
45 ἀνάγκη φάναι, τεττάρων γε ὄντων. — ΚΛ. Τί μήν; — ΑΘ. Καὶ μὴν ἕν γε ἅπαντα ταῦτα προσαγορεύομεν. ἀνδρείαν γάρ φαμεν ἀρετὴν εἶναι, καὶ τὴν φρόνησιν ἀρετήν, καὶ τὰ δύο τἆλλα, ὡς ὄντως ὄντα οὐ πολλά, ἀλλ' ἓν τοῦτο μόνον, ἀρετήν. — ΚΛ. Πάνυ μὲν
50 οὖν. — ΑΘ. Ἧι μὲν τοίνυν διαφέρετον αὐτοῖν τούτω d τὼ δύο καὶ δύ' ὀνόματα ἐλαβέτην καὶ τἆλλα, οὐδὲν χαλεπὸν εἰπεῖν· ᾗ δὲ ἓν ἀμφοῖν ἐπωνομάσαμεν ἀρετὴν καὶ τοῖς ἄλλοις, οὐκ εὐπετὲς ἔτι. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — ΑΘ. Οὐδὲν χαλεπὸν ὅ γε λέγω δηλῶσαι. διανειμώ-

ratum est? possumusne dicere? — Cl. Non utique, o hospes, pro certo; si tamen conjectura utendum, videtur mihi oratio hæc ad conventum spectare, quem modo dicebas noctu coire oportere. — Ath. Optime conjecisti, o Clinia, eumque proinde oportet, ut præsens nobis oratio monstrat, omni instructum esse virtute; in qua principem locum tenet ut ne erret tendens ad multa, sed ad unum spectans in hoc omnia semper quasi tela conjiciat. — Cl. Sane quidem. — Ath. Nunc jam intelligemus mirum non esse errare civitatium legitima, quia alio alia spectat legum in singulis civitatibus latio. et quod ad pleraque attinet, non est mirum aliis hunc esse finem justorum, ut imperent quidam in civitate, sive meliores sive deteriores sint, aliis, ut divitias possideant, sive serviant quibusdam sive minus, aliorum autem studium ad liberam scilicet vitam ferri; sunt vero etiam qui duo simul in legibus ferendis sibi proponant, ad ambo respicientes, ut et liberi sint et aliarum civitatium domini, sapientissimi autem, ut putant, et ad hæc et ad his similia cuncta, ad unum vero nullum præcipuo honore habitum, quod dicere possint, quo reliqua eis oporteat spectare. — Cl. Ergone quod nos, o hospes, jam dudum ponimus, recte habet? ad unum enim dicebamus oportere semper omnes nobis leges spectare, idque virtutem, opinor, consentiebamus admodum recte dici. — Ath. Ita — Cl. Hanc ipsam autem virtutem quattuor quædam posuimus. — Ath. Prorsus. — Cl. Intellectum vero omnium horum ducem, ad quem et reliqua omnia et horum tria spectare oporteat. — Ath. Optime assequeris, o Clinia, et in iis, quæ restant, perinde fac consequaris. etenim nauticum quidem et medicum et imperatorium intellectum ad unum illud, quo debeant, spectare diximus, civilem vero nunc adsumus explorantes, et tanquam unum hominem interrogantes dicamus: jam vero tu, o mirifice, quo respicis? quidnam est unum illud, quod medicus quidem intellectus clare demonstrare potest, tu vero, qui tamen præstas, ut feres, prudentibus omnibus, non poteris dicere? an tu, Megille et Clinia, articulatim mihi pro eo demonstrare potestis, quidnam esse hoc dicatis, quemadmodum ego vobis pro aliis compluribus definiebam? — Cl. Nullo modo, o hospes. — Ath. Numquid vero et operam dandam esse ei cognoscendo, et in quibus sit danda? — Cl. Cujusmodi ista dicis? — Ath. Nimirum quando quattuor virtutis esse species diximus, patet unam dicendam esse quamque, quippe cum quattuor sint. — Cl. Quidni? — Ath. Et tamen unum has omnes appellamus. fortitudinem enim virtutem esse dicimus, et prudentiam virtutem, et duas reliquas, quasi revera non multa sint, sed unum hoc solum, virtus. — Cl. Plane quidem. — Ath. Jam qui hæ duæ inter se differant et duo nomina acceperint itemque reliquæ, dictu difficile non est, qui vero unum ambabus nomen tribuerimus virtutem itemque reliquis, minus jam facile. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Non difficile est quod dico de-

μεθα γὰρ ἀλλήλοις τὴν ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν. — ΚΛ. Πῶς αὖ φράζεις; — ΑΘ. Ἐρώτησόν με, τί ποτε ἓν προσαγορεύοντες ἀρετὴν ἀμφότερα δύο πάλιν αὐτὰ e προσείπομεν, τὸ μὲν ἀνδρείαν, τὸ δὲ φρόνησιν. ἐρῶ 5 γάρ σοι τὴν αἰτίαν, ὅτι τὸ μέν ἐστι περὶ φόβον, οὗ καὶ τὰ θηρία μετέχει, τῆς ἀνδρείας, καὶ τά γε τῶν παίδων ἤθη τῶν πάνυ νέων· ἄνευ γὰρ λόγου καὶ φύσει γίγνεται ἀνδρεία ψυχή· ἄνευ δὲ αὖ λόγου ψυχὴ φρόνιμός τε καὶ νοῦν ἔχουσα οὔτ' ἐγένετο πώποτε οὔτ' ἔστιν οὐδ' αὖθίς 10 ποτε γενήσεται, ὡς ὄντος ἑτέρου. — ΚΛ. Ἀληθῆ λέ- 964 γεις. — ΑΘ. Ἣ μὲν τοίνυν ἐστὸν διαφόρω καὶ δύο, a σὺ παρ' ἐμοῦ ἀπείληφας τῷ λόγῳ· ᾗ δὲ ἓν καὶ ταὐτόν, σὺ πάλιν ἀπόδος ἐμοί. διανοοῦ δὲ ὡς ἐρῶν καὶ ὅπῃ τέτταρα ὄντα ἕν ἐστι, καὶ ἐμὲ δὲ ἀξίου σοῦ δείξαντος, 15 ὡς ἕν, πάλιν ὅπῃ τέτταρα. καὶ δὴ τὸ μετὰ τοῦτο σκοπῶμεν τὸν εἰδότα ἱκανῶς περὶ ὡντινωνοῦν, οἷς ἔστι μὲν ὄνομα, ἔστι δὲ αὖ καὶ λόγος, πότερον μόνον ἐπίστασθαι τοὔνομα χρεὼν, τὸν δὲ λόγον ἀγνοεῖν, ἢ τόν γε ὄντα τι καὶ περὶ τῶν διαφερόντων μεγέθει τε καὶ κάλλει b 20 πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγνοεῖν αἰσχρόν. — ΚΛ. Ἔοικε γοῦν. — ΑΘ. Μεῖζον δή τι νομοθέτῃ τε καὶ νομοφύλακι καὶ ὃς ἀρετῇ πάντων διαφέρειν οἴεται καὶ νικητήρια τούτων αὐτῶν εἴληφεν, ἢ ταῦτα αὐτὰ, περὶ ὧν νῦν λέγομεν, ἀνδρεία, σωφροσύνη, φρόνησις, δικαιοσύνη; 25 — ΚΛ. Καὶ πῶς; — ΑΘ. Τούτων δὴ πέρι τοὺς ἐξηγητὰς, τοὺς διδασκάλους, τοὺς νομοθέτας, τῶν ἄλλων τοὺς φύλακας τῷ δεομένῳ γνῶναί τε καὶ εἰδέναι ἢ τῷ δεομένῳ κολάζεσθαί τε καὶ ἐπιπλῆξαι ἁμαρτάνοντι c πότερον οὐ δεῖ διδάσκοντα, ἣν δύναμιν ἔχει κακία τε 30 καὶ ἀρετὴ, καὶ πάντως δηλοῦντα διαφέρειν τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἤ ποιητήν τινα ἐλθόντα εἰς τὴν πόλιν ἢ παιδευτὴν νέων φάσκοντ' εἶναι βελτίω φαίνεσθαι τοῦ πᾶσαν ἀρετὴν νενικηκότος; εἶτα ἐν τῇ τοιαύτῃ πόλει, ὅπου μὴ λόγῳ ἔργῳ τε ἱκανοὶ φύλακες εἶεν, ἀρετῆς πέρι γιγνώ- 35 σκοντες ἱκανῶς, θαυμαστόν τι ταύτην τὴν πόλιν ἀφύλακτον οὖσαν πάσχειν ἃ πολλαὶ πάσχουσι τῶν νῦν πό- d λεων; — ΚΛ. Οὐδέν γε, ὡς εἰκός. — ΑΘ. Τί οὖν; ὃ λέγομεν νῦν, ποιητέον ἡμῖν; ἢ πῶς τοὺς φύλακας ἀκριβεστέρους τῶν πολλῶν περὶ ἀρετῆς ἔργῳ καὶ λόγῳ 40 κατασκευαστέον; ἢ τίνα τρόπον τῇ τῶν ἐμφρόνων κεφαλῇ τε καὶ αἰσθήσεσιν ὁμοιωθήσεται ἡμῖν ἡ πόλις, ὡς τοιαύτην τινὰ φυλακὴν κεκτημένη ἐν αὑτῇ; — ΚΛ. Πῶς οὖν δὴ καὶ τίνα τρόπον, ὦ ξένε, ἀπεικάζοντες αὐτὸ τοιούτῳ τινὶ λέγομεν; — ΑΘ. Δῆλον ὡς αὐτῆς e 45 μὲν τῆς πόλεως οὔσης τοῦ κύτους, τῶν δὲ φυλάκων τοὺς μὲν νέους οἷον ἐν ἄκρᾳ κορυφῇ, ἀπειλεγμένους τοὺς εὐφυεστάτους, ὀξύτητας ἐν πάσῃ τῇ ψυχῇ ἔχοντας περὶ ὅλην κύκλῳ τὴν πόλιν ὁρᾶν, φρουροῦντας δὲ παραδιδόναι μὲν τὰς αἰσθήσεις ταῖς μνήμαις, τοῖς πρε- 50 σβυτέροις δὲ ἐξαγγέλους γίγνεσθαι πάντων τῶν κατὰ 965 πόλιν, τοὺς δὲ νῷ ἀπεικασμένους τῷ πολλὰ καὶ ἄξια a λόγου διαφερόντως φρονεῖν, τοὺς γέροντας, βουλεύεσθαι, καὶ ὑπηρέταις χρωμένους μετὰ συμβουλίας τοῖς νέοις, οὕτω δὴ κοινῇ σώζειν ἀμφοτέρους ὄντως τὴν πόλιν

clarare : distribuamus modo inter nos interrogationem et responsionem. — Cl. Quomodo rursus dicis? — Ath. Interroga me, curnam unum ambas appellantes virtutem duas rursus nominaverimus eas, alteram fortitudinem, alteram prudentiam. dicam enim tibi causam, quod altera ad timorem refertur, quæ pertinet etiam ad feras, fortitudo, et ad puerorum mores plane parvulorum; natura enim et sine ratione fortis fit animus; contra sine ratione prudens et intellectu præditus animus nec fuit unquam nec est nec posthac unquam erit, quia alia res est. — Cl. Vera dicis. — Ath. Qui igitur diversæ sint et duæ, tu a me accepisti oratione; qui vero unum idemque, tu rursus mihi retribue. puta autem etiam dicturum te, quomodo quattuor cum sint, unum sint, et me quoque jube a te unum esse edoctum rursus quomodo quattuor sint, docere. et jam deinceps videamus satis cognita habentem qualiacunque, quibus et nomen est et definitio, utrum nomen tantum nosse deceat, definitionem ignorare, an ei, qui quidem aliquid sit, et in rebus magnitudine et pulchritudine insignibus hæc omnia ignorare turpe sit. — Cl. Videtur certe. — Ath. Numquid autem majus legislatori eidemque legum custodi et virtute omnibus præstare putanti et horum ipsorum præmia victoriæ adepto, quam hæc ipsa, de quibus nunc loquimur, fortitudo, temperantia, prudentia, justitia? — Cl. Et quomodo? — Ath. De his igitur nihilne opus est interpretes, præceptores, legum latores, ceterorum custodes in usum ejus, qui vel doceri et scire vel castigari et peccans corripi desideret, docentem illum, quam vim habeat vitium et virtus, et omnibus modis declarantem præstare ceteris, sed aut poetam aliquem delatum in civitatem aut juvenes erudire se profitentem aliquem meliorem videri illo omnis virtutis palma condecorato? deinde in tali civitate, ubi non sint idonei verbis factisque custodes, virtutem satis cognitam habentes, numquid mirum huic civitati custodibus destitutæ accidere quæ multis nunc civitatibus accidunt? — Cl. Nihil certe, ut consentaneum est. — Ath. Quid ergo? quod dicimus nunc, faciendum nobis? aut quomodo diligentiores, quam vulgo, virtutis custodes afficere debemus factis et verbis? aut qua ratione prudentium capiti sensibusque assimulabitur nobis civitas, ut tali quadam custodia instructa? — Cl. Quo vero modo et qua ratione, o hospes, tali hanc ad rem simili utimur? — Ath. Nimirum ipsam quidem civitatem tanquam capitis capacitatem ponentes, custodum autem juniores quasi in summo vertice, ut quisque optima indole est selectos, totum animum acutum gerentes universam circumcirca civitatem inspicere sensibusque inter custodiendum percepta memoriis tradere et senioribus omnia quæ gerantur in civitate, renuntiare, alteros autem cum intellectu comparatos eo, quod imprimis multa magni facienda cogitant, senes, consultare et juniorum ministerio una cum consilii societate utentes, ita communiter

δλην. πότερον οὕτω λέγομεν, ἢ πῶς ἄλλως δεῖν κατα-
σκευάζεσθαι; μῶν ὁμοίους πάντας κεκτημένους καὶ μὴ
διηκριβωμένους ἔστιν οὓς τραφέντας τε καὶ πεπαιδευ-
μένους; — ΚΛ. Ἀλλ', ὦ θαυμάσιε, ἀδύνατον. —
5 ΑΘ. Ἰτέον ἄρα ἐπί τινα ἀκριβεστέραν παιδείαν τῆς b
ἔμπροσθεν. — ΚΛ. Ἴσως. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἧς δὴ
νῦν σχεδὸν ἐφηψάμεθα, τυγχάνοι ἂν οὖσα ἧς χρείαν
ἔχομεν αὕτη; — ΚΛ. Παντάπασι μὲν οὖν. — ΑΘ. Οὐκ-
οῦν ἐλέγομεν τόν γε πρὸς ἕκαστα ἄκρον δημιουργόν τε
10 καὶ φύλακα μὴ μόνον δεῖν πρὸς τὰ πολλὰ βλέπειν δυ-
νατὸν εἶναι, πρὸς δὲ τὸ ἓν ἐπείγεσθαι, γνῶναί τε καὶ
γνόντα πρὸς ἐκεῖνο συντάξασθαι πάντα ξυνορῶντα; —
ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἀκριβεστέρα σκέψις
θέα τε ἂν περὶ ὁτουοῦν ὁτῳοῦν γίγνοιτο, ἢ τὸ πρὸς μίαν c
15 ἰδέαν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀνομοίων δυνατὸν εἶναι βλέ-
πειν; — ΚΛ. Ἴσως. — ΑΘ. Οὐχ ἴσως, ἀλλ' ὄντως,
ὦ δαιμόνιε, ταύτης οὐκ ἔστι σαφεστέρα μέθοδος ἀνθρώ-
πων οὐδενί. — ΚΛ. Σοὶ πιστεύων, ὦ ξένε, συγχωρῶ
δή, καὶ ταύτῃ πορευώμεθα λέγοντες. — ΑΘ. Ἀναγ-
20 καστέον ἄρ', ὡς ἔοικε, καὶ τοὺς τῆς θείας πολιτείας
ἡμῖν φύλακας ἀκριβῶς ἰδεῖν πρῶτον, τί ποτε διὰ πάν-
των τῶν τεττάρων ταὐτὸν τυγχάνει, ὃ δή φαμεν ἔν τε d
ἀνδρείᾳ καὶ σωφροσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἐν φρονήσει
ἓν ὂν ἀρετὴν ἑνὶ δικαίως ἂν ὀνόματι προσαγορεύεσθαι.
25 τοῦτο, ὦ φίλοι, εἰ μὲν βουλόμεθα, τὰ νῦν οἷόν περ σφό-
δρα πιέσαντες μὴ ἀνῶμεν, πρὶν ἂν ἱκανῶς εἴπωμεν, τί
ποτέ ἐστιν, εἰς ὃ βλεπτέον εἴτε ὡς ἓν εἴτε ὡς ὅλον εἴτε
ἀμφότερα εἴτε ὅπως ποτὲ πέφυκεν. ἢ τούτου διαφυγόν-
τος ἡμᾶς οἰόμεθά ποτε ἡμῖν ἱκανῶς ἕξειν τὰ πρὸς ἀρε-
30 τήν, περὶ ἧς οὔτ' εἰ πολλά ἐστ' οὔτ' εἰ τέτταρα οὔθ' ὡς
ἕν, δυνατοὶ φράζειν ἐσόμεθα; οὔκουν, ἐάν γε ἡμῖν e
ξυμβούλοις πειθώμεθα, ἄλλως δέ πως μηχανησόμεθα
ἐν τῇ πόλει ἐγγεγονέναι τοῦθ' ἡμῖν· εἰ δ' ἄρα τὸ παρά-
παν δοκεῖ ἐᾶν χρῆν, χρεών. — ΚΛ. Ἥκιστα, νὴ τὸν
35 ξένιον, ὦ ξένε, θεόν, ἐατέον που τὸ τοιοῦτον, ἐπεὶ δο-
κεῖς ἡμῖν ὀρθότατα λέγειν. ἀλλὰ δὴ πῶς τις τοῦτ' ἂν
966 μηχανῷτο; — ΑΘ. Μήπω τὸ πῶς ἂν μηχανησαίμεθα a
λέγωμεν· εἰ δεῖ δὲ ἢ μή, πρῶτον βεβαιωσώμεθα τῇ
ξυνομολογίᾳ πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. — ΚΛ. Ἀλλὰ μὴν δεῖ
40 γε, εἴπερ δυνατόν. — ΑΘ. Τί δὲ δή; περὶ καλοῦ τε
καὶ ἀγαθοῦ ταὐτὸν τοῦτο διανοούμεθα; ὡς πόλλ' ἐστὶ
μόνον ἕκαστον τούτων, τοὺς φύλακας ἡμῖν γνωστέον,
ἢ καὶ ὅπως ἕν τε καὶ ὅπῃ; — ΚΛ. Σχεδὸν ἔοικ' ἐξ
ἀνάγκης δεῖν καὶ ὅπως ἕν, διανοεῖσθαι. — ΑΘ. Τί δ',
45 ἐννοεῖν μέν, τὴν δὲ ἔνδειξιν τῷ λόγῳ ἀδυνατεῖν ἐνδεί- b
κνυσθαι; — ΚΛ. Καὶ πῶς; ἀνδραπόδου γάρ τινα σὺ
λέγεις ἕξιν. — ΑΘ. Τί δέ; περὶ πάντων τῶν σπου-
δαίων ἆρ' ἡμῖν ὁ αὐτὸς λόγος, ὅτι δεῖ τοὺς ὄντως φύλα-
κας ἐσομένους τῶν νόμων ὄντως εἰδέναι τὰ περὶ τὴν
50 ἀλήθειαν αὐτῶν καὶ λόγῳ τε ἱκανοὺς ἑρμηνεύειν εἶναι
καὶ τοῖς ἔργοις ξυνακολουθεῖν κρίνοντας τά τε καλῶς
γιγνόμενα καὶ τὰ μὴ κατὰ φύσιν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὔ;
— ΑΘ. Μῶν οὖν οὐχ ἓν τῶν καλλίστων ἐστὶ τὸ περὶ c
τοὺς θεούς, ὃ δὴ σπουδῇ διεπερανάμεθα, ὡς εἰσί τε

utrosque vere totam civitatem servare. utrum hoc modo eam, an quonam alio institui oportere dicimus? num ita, ut similes habeant omnes neque accuratius quosdam educatione atque eruditione elaboratos? — CL. At, o mirifice, fieri nequit. — ATH. Quærenda est igitur accuratior quædam, quam prior, eruditio. — CL. Fortasse. — ATH. Ergone hæc ipsa, quam nunc fere attigimus, ea videtur, qua nobis opus est? — CL. Omnino. — ATH. Nonne igitur dicebamus perfectum in quibusque opificem pariter atque custodem non solum debere ad multa respicere posse, sed ad unum contendere, ut et cognoscat illud et ad cognitum omnia contuens componat? — CL. Recte. — ATH. Num igitur accuratius cernere et videre quippiam contingat cuipiam, quam si ad unam ideam possit ex multis et dissimilibus respicere? — CL. Fortasse. — ATH. Non fortasse, sed re vera, o beate, certior hac videndi ratio hominum datur nulli. — CL. Tibi credens, o hospes, eam concedo, et hac dicentes procedamus. — ATH. Cogendi igitur nobis, ut videtur, etiam divinæ civitatis custodes sunt accurate cernere primum, quidnam per omnes quattuor idem sit, quod ipsum in fortitudine et temperantia et justitia pariter atque in prudentia unum cum sit, virtutem uno merito nomine appellari statuimus. hoc, o amici, si placet, nunc firmiter apprehensum non dimittamus, priusquam satis dixerimus, quidnam sit, ad quod respiciendum est sive tanquam unum sive tanquam totum sive utrumque seu quæcunque ejus natura est. an hoc si nos fugerit, unquam bene se nobis habitura putamus, quæ ad virtutem pertinent, quæ neque an multa neque an quattuor neque quomodo unum sit, demonstrare poterimus? neutiquam, si nobis una consultantibus credimus, sed alia quadam ratione hoc ut in nostra civitate insit, machinabimur; si tamen omnino missum faciendum videtur, faciendum. — CL. Minime, per hospitalem, o hospes, deum, missum hoc tale faciendum est, quandoquidem rectissime dicere nobis videris. sed nimirum quomodo quis machinari hoc poterit? — ATH. Nondum quomodo machinemur, dicamus, sed utrum necessarium sit necne, primum communi consensu inter nos constituamus. — CL. At vero est necessarium, si modo fieri potest. — ATH. Quid vero? de pulchro et vero idemne hoc sentimus? tantummodo ut multa sint hæc utraque, sciendum esse custodibus nostris, an etiam qui et quomodo quodque sit unum? — CL. Etiam quomodo unum, necessario cogitare oportere eos videtur. — ATH. Quid vero cogitatione quidem tenere, demonstrationem autem oratione exhibere non posse? — CL. Et quomodo? servi enim tu habitum dicere videris. — ATH. Quid autem? de omnibusne quæ studio digna sunt, idem pronuntiamus, eos, qui vere custodes legum futuri sint, oportere vere cognitam habere veritatem eorum et cum verbis explicare, tum factis comitari posse secundum naturam judicantes quæ laudabiliter quæque secus fiant? — CL. Qui enim minus? — ATH. Nonne igitur unum ex pulcherrimis illud est, quod ad deos pertinet, quod ipsum studiose pertractavimus, et

καὶ ὅσης φαίνονται κύριοι δυνάμεως, εἰδέναι τε εἰς ὅσον δυνατόν ἐστι ταῦτ' ἄνθρωπον γιγνώσκειν, καὶ τοῖς μὲν πλείστοις τῶν κατὰ πόλιν ξυγγιγνώσκειν τῇ φήμῃ μόνον τῶν νόμων συνακολουθοῦσι, τοῖς δὲ φυλακῆς με-
5 θέξουσι μηδὲ ἐπιτρέπειν, ὃς ἂν μὴ διαπονήσηται τὸ πᾶσαν πίστιν λαβεῖν τῶν οὐσῶν περὶ θεῶν; τὴν δὲ μὴ ἐπιτροπὴν εἶναι τὸ μηδέποτε τῶν νομοφυλάκων αἱρεῖ- d σθαι τὸν μὴ θεῖον καὶ διαπεπονηκότα πρὸς αὐτά, μηδ' αὖ τῶν πρὸς ἀρετὴν ἔγκριτον γίγνεσθαι; — ΚΛ. Δί-
10 καιον· γοῦν, ὡς λέγεις, τὸν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀργὸν ἢ ἀδύνατον ἀποκρίνασθαι πόρρω τῶν καλῶν. — ΑΘ. Ἆρ' οὖν ἴσμεν, ὅτι δύ' ἐστὸν τὼ περὶ θεῶν ἄγοντε εἰς πίστιν ὅσα διήλθομεν ἐν τοῖς πρόσθεν; — ΚΛ. Ποῖα; — ΑΘ. Ἓν μὲν ὃ περὶ τὴν ψυχὴν ἐλέγομεν, ὡς πρε-
15 σβύτατόν τε καὶ θειότατόν ἐστι πάντων ὧν κίνησις γέ- e νεσιν παραλαβοῦσα ἀέναον οὐσίαν ἐπόρισεν· ἓν δὲ τὸ περὶ τὴν φοράν, ὡς ἔχει τάξεως, ἄστρων τε καὶ ὅσων ἄλλων ἐγκρατὴς νοῦς ἐστὶ τὸ πᾶν διακεκοσμηκώς. ὁ γὰρ ἰδὼν ταῦτα μὴ φαύλως μηδ' ἰδιωτικῶς οὐδεὶς οὕτως
20 ἄθεος ἀνθρώπων ποτὲ πέφυκεν, ὃς οὐ τοὐναντίον ἔπα-
967 θεν, ἢ τὸ προσδοκώμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν. οἱ μὲν γὰρ a διανοοῦνται τοὺς τὰ τοιαῦτα μεταχειρισαμένους ἀστρονομίᾳ τε καὶ ταῖς μετὰ ταύτης ἀναγκαίαις ἄλλαις τέχναις ἀθέους γίγνεσθαι, καθεωρακότας ὡς οἷόν τε γιγνό-
25 μενα ἀνάγκαις πράγματ', ἀλλ' οὐ διανοίαις βουλήσεως ἀγαθῶν πέρι τελουμένων. — ΚΛ. Τὸ δὲ δὴ πῶς ἔχον ἂν εἴη; — ΑΘ. Πᾶν, ὅπερ εἶπον, τοὐναντίον ἔχει νῦν τε καὶ ὅτε ἄψυχα αὐτὰ οἱ διανοούμενοι διενοοῦντο. θαύματα μὲν οὖν καὶ τότε ὑπεδύετο περὶ αὐτά, καὶ ὑπω-
30 πτεύετο τὸ νῦν ὄντως δεδογμένον, ὅσοι τῆς ἀκριβείας b αὐτῶν ἥπτοντο, ὅπως μήποτ' ἂν ἄψυχα ὄντα οὕτως εἰς ἀκρίβειαν θαυμαστοῖς λογισμοῖς ἂν ἐχρῆτο, νοῦν μὴ κεκτημένα· καί τινες ἐτόλμων τοῦτό γε αὐτὸ παρακινδυνεύειν καὶ τότε, λέγοντες, ὡς νοῦς εἴη ὁ διακεκο-
35 σμηκὼς πάνθ' ὅσα κατ' οὐρανόν. οἱ δὲ αὐτοὶ πάλιν ἁμαρτάνοντες ψυχῆς φύσεως, ὅτι πρεσβύτερον εἴη σωμάτων, διανοηθέντες δὲ ὡς νεώτερον, ἅπανθ' ὡς εἰπεῖν ἔπος ἀνέτρεψαν πάλιν, ἑαυτοὺς δὲ πολὺ μᾶλλον. τὰ c γὰρ δὴ πρὸ τῶν ὀμμάτων πάντα αὐτοῖς ἐφάνη, τὰ κατ'
40 οὐρανὸν φερόμενα, μεστὰ εἶναι λίθων καὶ γῆς καὶ πολλῶν ἄλλων ἀψύχων σωμάτων διανεμόντων τὰς αἰτίας παντὸς τοῦ κόσμου. ταῦτ' ἦν τὰ τότε ἐξειργασμένα πολλὰς ἀθεότητας καὶ δυσχερείας τῶν τοιούτων ἅπτεσθαι. καὶ δὴ καὶ λοιδορήσεις γε ἐπῆλθον ποιηταῖς, τοὺς φιλο-
45 σοφοῦντας κυσὶ ματαίαις ἀπεικάζοντας χρωμέναισιν ὑλακαῖς, ἄλλα ἀνόητ' εἰπεῖν. νῦν δέ, ὅπερ εἴρηται, πᾶν d τοὐναντίον ἔχει. — ΚΛ. Πῶς; — ΑΘ. Οὐκ ἔστι ποτὲ γενέσθαι βεβαίως θεοσεβῆ θνητῶν ἀνθρώπων οὐδένα, ὃς ἂν μὴ τὰ λεγόμενα ταῦτα νῦν δύο λάβῃ, ψυχή τε
50 ὡς ἔστι πρεσβύτατον ἁπάντων ὅσα γονῆς μετείληφεν, ἀθάνατόν τε ἄρχει τε δὴ σωμάτων πάντων, ἐπὶ δὲ τούτοισι δή, τὸ νῦν εἰρημένον πολλάκις, τόν τε εἰρημένον ἐν τοῖς ἄστροις νοῦν τῶν ὄντων τά τε πρὸ τούτων ἀναγκαῖα μαθήματα λάβῃ, τά τε κατὰ τὴν Μοῦσαν e

esse eos quanta instructi potentia conspiciantur, scire quatenus homo scire ista potest, et maximæ quidem parti civium ignoscere, si nihil nisi legum vocem sequantur, custodiam vero acturis ne permittere quidem, qui non strenue operam dederit apprehendendis omnibus quæ fidem de diis faciant? non permittendum autem illud hoc esse, ne unquam legum custos eligatur qui non sit divinus strenueque ad ista incubuerit, neve inter eos, qui ad virtutem probati sint, adsciscatur? — Cl. Sane justum est, ut dicis, ad hæc inertem vel impotentem procul a pulchris removere. — Ath. Scimusne igitur duo esse de diis fidem facientia omnibus quæ supra exposuimus? — Cl. Quænam? — Ath. Unum quod de animo dicebamus, esse eum antiquissimum et divinissimum omnium quorum motio ortu assumpto perennem essentiam exhibuerit; alterum de motu motusque ordine astrorum ceterorumque intellectus, qui universum adornavit, potestati subjectorum. nemo enim unquam non leviter hæc neque imperite intuitus adeo alienus a diis homo est natus, quin contrarium expertus sit ejus, quod plerique exspectant. hi enim existimant eos, qui talia tractare instituerint, astrologia et necessario cum hac conjunctis aliis artibus eo adduci, ut deos esse negent, cum viderint quam maxime res necessitatibus fieri, non cogitationibus voluntatis ad bonorum perfectionem spectantis. — Cl. Res autem ipsa quomodo habere se videtur? — Ath. Plane, ut dixi, contra se habet nunc atque tum, cum animis carere illa existimatores existimabant. quamquam etiam tunc admiratio eorum et ejus, quod nunc vere decretum est, suspicio subibat omnes qui exactam illorum rationem attingebant, ne fieri non posset ut inanima tam mirabiliter exactas tenerent rationes, intellectu destituta; et nonnulli hoc ipsum promere etiam tunc audebant, intellectum affirmantes omnia per cælum adornavisse. sed iidem rursus aberrantes in animi natura, quem antiquiorem esse corporibus eos falleret, recentiorem opinantes, omnia, ut ita dicam, everterunt rursus, semetipsos autem multo magis. etenim quæ ante oculos habebant omnia visa eis sunt, quæ per cælum feruntur, plena esse lapidum et terræ et multorum aliorum corporum inanimorum causas dispensantium totius mundi. hæc erant quæ multas tunc deorum negationes et hæc tractantibus invidias contraxerunt. atque etiam ad convicia descenderunt poetæ, ut philosophantes similes canibus temere latratus cientibus aliaque absurda dicerent. nunc vero, sicut dictum est, res plane contrarie habet. — Cl. Quomodo? — Ath. Fieri non potest ut veram erga deos pietatem ullus unquam mortalium hominum consequatur, qui non hæc duo nunc dicta teneat, et animum antiquissimum omnium quo pertineat procreatio, atque immortalem esse eundemque corpora regere omnia, præterea vero, id quod nunc sæpe demonstratum est, et in astris demonstratum intellectum rerum et eas, quæ ante hæc necessariæ sunt, disciplinas teneat, et quæ ad Musam pertinet cum his communionem

τούτοις τῆς κοινωνίας συνθεασάμενος χρήσηται πρὸς τὰ τῶν ἠθῶν ἐπιτηδεύματα καὶ νόμιμα συναρμοττόντως, ὅσα τε λόγον ἔχει, τούτων δυνατὸς ᾖ δοῦναι τὸν λόγον. ὁ δὲ μὴ ταῦθ' οἷός τ' ὢν πρὸς ταῖς δημοσίαις ἀρεταῖς a κεκτῆσθαι σχεδὸν ἄρχων μὲν οὐκ ἄν ποτε γένοιτο ἱκανὸς ὅλης πόλεως, ὑπηρέτης δ' ἂν ἄλλοις ἄρχουσιν. ὁρᾶν δὴ χρεὼν νῦν, ὦ Κλεινία καὶ Μέγιλλε, ἤδη πρὸς τοῖς εἰρημένοις νόμοις ἅπασιν ὅσους διεληλύθαμεν, εἰ καὶ τοῦτον προσοισόμεν, ὡς φυλακὴν ἐσόμενον κατὰ νόμον 10 χάριν σωτηρίας, τὸν τῶν ἀρχόντων νυκτερινὸν σύλλογον, παιδείας ὁπόσης διεληλύθαμεν κοινωνὸν γενόμενον· b ἢ πῶς ποιῶμεν; — ΜΕΓ. Ἀλλ', ὦ λῷστε, πῶς οὐ προσοίσομεν, ἄν πῃ καὶ κατὰ βραχὺ δυνηθῶμεν; — ΑΘ. Καὶ μὴν πρός γε τὸ τοιοῦτον ἁμιλληθῶμεν πάν- 15 τες. ξυλλήπτωρ γὰρ τούτου γε ὑμῖν καὶ ἐγὼ γιγνοίμην ἂν προθύμως, πρὸς δ' ἐμοὶ καὶ ἑτέρους ἴσως εὑρήσω διὰ τὴν περὶ τὰ τοιαῦτ' ἐμπειρίαν τε καὶ σκέψιν γεγονυῖάν μοι καὶ μάλα συχνήν. — ΚΛ. Ἀλλ', ὦ ξένε, παντὸς μὲν μᾶλλον ταύτῃ πορευτέον, ᾗπερ καὶ ὁ θεὸς ἡμᾶς 20 σχεδὸν ἄγει· τίς δὲ ὁ τρόπος ἡμῖν γιγνόμενος ὀρθῶς c γίγνοιτ' ἄν, τοῦτο δὴ τὰ νῦν λέγωμέν τε καὶ ἐρευνῶμεν. — ΑΘ. Οὐκέτι νόμους, ὦ Μέγιλλε καὶ Κλεινία, περὶ τῶν τοιούτων δυνατόν ἐστι νομοθετεῖν, πρὶν ἂν κοσμηθῇ· τότε δὲ κυρίους ὧν αὐτοὺς δεῖ γίγνεσθαι, νομοθε- 25 τεῖν. ἀλλὰ ἤδη τὸ τὰ τοιαῦτα κατασκευάζον διδαχὴ μετὰ ξυνουσίας πολλῆς γίγνοιτ' ἄν, εἰ γίγνοιτο ὀρθῶς. — ΚΛ. Πῶς τί τοῦτο εἰρῆσθαι φῶμεν αὖ; — ΑΘ. Πρῶτον μὲν δήπου καταλεκτέος ἂν εἴη κατάλογος τῶν ὅσοι ἐπιτήδειοι πρὸς τὴν τῆς φυλακῆς φύσιν ἂν d 30 εἶεν ἡλικίαις τε καὶ μαθημάτων δυνάμεσι καὶ τρόπων ἤθεσι καὶ ἔθεσι. μετὰ δὲ τοῦτο ἃ δεῖ μανθάνειν οὔτε εὑρεῖν ῥᾴδιον οὔτε εὑρηκότος ἄλλου μαθητὴν γενέσθαι. πρὸς τούτοις δὲ χρόνους, οἷς τε καὶ ἐν οἷς δεῖ παραλαμβάνειν ἕκαστα, μάταιον ταῦτ' ἐν γράμμασι λέγειν· οὐδὲ 35 γὰρ αὐτοῖς τοῖς μανθάνουσι δῆλα γίγνοιτ' ἄν, ὅτι πρὸς e καιρὸν μανθάνεται, πρὶν ἐντὸς τῆς ψυχῆς ἑκάστῳ που μαθήματος ἐπιστήμην γεγονέναι. οὕτω δὴ πάντα τὰ περὶ ταῦτα ἀπόρρητα μὲν λεχθέντα οὐκ ἂν ὀρθῶς λέγοιτο, ἀπρόρρητα δέ, διὰ τὸ μηδὲν προρρηθέντα δηλοῦν 40 τῶν λεγομένων. — ΚΛ. Τί οὖν δὴ ποιητέον ἐχόντων τούτων οὕτως, ὦ ξένε; — ΑΘ. Τὸ λεγόμενον, ὦ φίλοι, ἐν κοινῷ καὶ μέσῳ ἔοικεν ἡμῖν κεῖσθαι· καὶ εἴπερ κινδυνεύειν περὶ τῆς πολιτείας ἐθέλομεν ξυμπάσης, ἢ τρὶς ἕξ, φασίν, ἢ τρεῖς κύβους βάλλοντες, ταῦτα ποιητέον. 969 ἐγὼ δ' ὑμῖν συγκινδυνεύσω τῷ φράζειν τε καὶ ἐξηγεῖ- a σθαι τά γε δεδογμένα ἐμοὶ περὶ τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς τῆς νῦν αὖ κεκινημένης τοῖς λόγοις. τὸ μέντοι κινδύνευμα οὐ σμικρὸν οὐδ' ἑτέροις τισὶ προσφερὲς ἂν εἴη. σοὶ δὴ τοῦτό γε, ὦ Κλεινία, μέλειν παρακελεύο- 50 μαι· σὺ γὰρ τὴν Μαγνήτων πόλιν, ἢ ᾧ ἂν θεὸς ἐπώνυμον αὐτὴν ποιήσῃ, κλέος ἀρεῖ μέγιστον κατασκευάσας αὐτὴν ὀρθῶς, ἢ τό γε ἀνδρειότατος εἶναι δοκεῖν τῶν ὕστερον ἐπιγιγνομένων οὐκ ἐκφεύξῃ ποτέ. ἐάν γε μὴν b οὗτος ἡμῖν ὁ θεῖος γένηται ξύλλογος, ὦ φίλοι ἑταῖροι,

contuitus ad morum instituta atque legitima adhibeat concinne, quæque rationem habent, eorum reddere possit rationem. qui vero hæc præter populares virtutes tenere non potest, is fere ad regendam civitatem universam idoneus nunquam erit, sed fortasse ad ministrandum aliis regentibus. videndum igitur nunc, o Clinia et Megille, jamne præter dictas leges omnes quas exposuimus, hanc quoque adjecturi simus, ut custodiæ futuram secundum legem conservationis causa, rectorum conventum nocturnum, eruditionis, quam exposuimus, omnis participem factum; an quomodo faciamus? — Meg. Quidni vero, vir optime, adjiciamus, si qua vel paululum potuerimus? — Ath. Et vero ad id ipsum contendamus omnes. nam in hoc quidem adjutor vobis ego quoque ero studiose et præter me etiam alios fortasse invenero propter harum rerum experientiam et in qua satis diu versatus sum, inquisitionem. — Cl. At, o hospes, omnium maxime hac procedendum est, qua etiam deus nos fere ducit; quo vero modo res instituta nobis recte instituatur, id ipsum nunc jam dicamus et investigemus. — Ath. Nondum leges de his, o Megille et Clinia, præscribi possunt, priusquam in ordinem redacta fuerint : tum quorum arbitros ipsos fieri oportet, præscribantur. sed in præsentia aditum ad hæc parare doctrina cum sermone crebro poterit, si recte instituatur. — Cl. Quomodo hoc rursus dictum esse dicamus? — Ath. Primum utique numerus conscribendus erit eorum, qui idonei sint ad custodiendi rationem ætatibus pariter atque disciplinarum facultatibus vitæque moribus et consuetudinibus. deinde quæ disci oportet, nec facile est invenire nec alius, qui invenerit, discipulum fieri, præterea tempora, quibus et intra quæ singula percipienda sint, irritum est præscribere; neque enim ipsi, qui discunt, scire possunt opportuno tempore disci, priusquam intra animum cuique locum ceperit disciplinæ scientia. sic igitur omnia huc pertinentia ineffabilia quidem si dicantur, non recte dicantur, sed impræfabilia ideo, quod præfata nihil eorum, quæ dicantur, declarent. — Cl. Jam quid faciendum est his ita comparatis, o hospes? — Ath. Ut in proverbio est, amici, in communi et medio positum nobis videtur; et si facere totius civitatis constituendæ periculum volumus, aut Venerem, ut aiunt, aut canem jacientes, ita faciendum. ego vero una vobiscum periclitabor declarans et exponens meam de eruditione atque educatione nunc iterum commemorata sententiam. quamquam periculum non parvum nec aliis quibusdam simile est. tuæ igitur, o Clinia, curæ hoc commendo; tu enim civitatem Magnetum, seu cui eam deus cognominem fecerit, summa gloria potieris si constitueris recte, aut certe summæ inter posteros fortitudinis existimatione nunquam excides. si vero divinus hic nobis conventus exstiterit, o cari amici, huic tradenda erit civitas nullo, ut

παραδοτέον τούτῳ τὴν πόλιν, ἀμφισβήτησίς τε οὐκ ἔστ' οὐδεμία οὐδενὶ τῶν νῦν παρὰ ταῦθ' ὡς ἔπος εἰπεῖν νομοθετῶν, ὄντως δὲ ἔσται σχεδὸν ὕπαρ ἀποτετελεσμένον οὗ σμικρῷ πρόσθεν ὀνείρατος ὡς τῷ λόγῳ ἐφηψάμεθα, κεφαλῆς νοῦ τε κοινωνίας εἰκόνα τινά πως ξυμμίξαντες, ἐὰν ἄρα ἡμῖν οἵ τε ἄνδρες ἀκριβῶς ξυμμιχθῶσι παιδευθῶσί τε προσηκόντως παιδευθέντες τε ἐν C ἀκροπόλει τῆς χώρας κατοικήσαντες φύλακες ἀποτελεσθῶσιν οἵους ἡμεῖς οὐκ εἴδομεν ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ πρὸς ἀρετὴν σωτηρίας γενομένους. — ΜΕΓ. Ὦ φίλε Κλεινία, ἐκ τῶν νῦν ἡμῖν εἰρημένων ἁπάντων ἢ τὴν πόλιν ἐατέον τῆς κατοικίσεως, ἢ τὸν ξένον τόνδε οὐκ ἀφετέον, ἀλλὰ δεήσεσι καὶ μηχαναῖς πάσαις κοινωνὸν ποιητέον ἐπὶ τὴν τῆς πόλεως κατοίκισιν. — ΚΛ. Ἀλη- d θέστατα λέγεις, ὦ Μέγιλλε, καὶ ἐγώ τε ποιήσω ταῦθ' οὕτως καὶ ξυλλάμβανε. — ΜΕΓ. Ξυλλήψομαι.

ita dicam, eorum, qui nunc sunt legislatores, contradicente, ac vere propemodum effectum erit quod paulo ante tanquam somnium sermone attigimus, cum capitis intellectusque consociatorum imaginem quandam conflatam proponeremus, si quidem nobis et exacte conflati viri et convenienter eruditi, deinde in arce regionis collocati custodes effecti fuerint quales antea nos in vita non vidimus ad conservandi virtutem factos. — Meg. O care Clinia, secundum omnia nunc a nobis dicta aut prætermittenda nobis civitatis constitutio, aut hospes hic non dimittendus, sed precibus et artibus omnibus in societatem trahendus est constituendæ civitatis. — Cl. Verissima dicis, o Megille, et ego quoque hæc ita faciam, et adjuva. — Meg. Adjuvabo.

ΕΠΙΝΟΜΙΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΚΛΕΙΝΙΑΣ, ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΞΕΝΟΣ, ΜΕΓΙΛΛΟΣ.

---

973 a **ΚΛ.** Πρὸς μὲν τὸ τῆς ὁμολογίας ἥκομεν ἅπαντες ὀρθῶς, ὦ ξένε, τρεῖς ὄντες, ἐγὼ καὶ σὺ καὶ Μέγιλλος ὅδε, τὸ τῆς φρονήσεως ἐπισκεψόμενοι τίνι ποτὲ χρὴ λόγῳ διεξελθεῖν, ὃ τὴν ἀνθρωπίνην ἕξιν φαμὲν, ὅταν διανοηθῇ, κάλλιστ' ἔχειν ποιεῖν πρὸς φρόνησιν, ὅσην δυνατὸν ἀνθρώπῳ. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὥς φαμεν, ἅπαντα διεξήλθομεν, ὅσα ἦν περὶ νόμων θέσιν· ὃ δὲ μέγιστον εὑρεῖν b τε καὶ εἰπεῖν, τί ποτε μαθὼν θνητὸς ἄνθρωπος σοφὸς ἂν εἴη, τοῦτο οὔτε εἴπομεν οὔτε εὕρομεν. νῦν δὲ πειρώμεθα τοῦτο μὴ καταλιπεῖν· σχεδὸν γὰρ ἀτελὲς ἂν πράξαιμεν οὗ χάριν ἅπαντες ὡρμήσαμεν ὡς φανερὰ ποιήσοντες ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους. — **ΑΘ.** Ὦ φίλε Κλεινία, καλῶς μὲν λέγεις· ἄτοπον μὴν ἀκούσεσθαί σε λόγον οἶμαι, καί τινα τρόπον οὐκ ἄτοπον αὖ. πολλοὶ γὰρ δὴ προστυχεῖς τῷ βίῳ γιγνόμενοι τὸν αὐτὸν λόγον φέρουσιν, c ὡς οὐκ ἔσται μακάριον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος οὐδ' εὔδαιμον. ἕπου δὴ καὶ ξύνιδε, ἄν σοι δοκῶ κἀγὼ μετ' αὐτῶν καλῶς τοῦ τοιούτου πέρι λέγειν. οὔ φημι εἶναι δυνατὸν ἀνθρώποις μακαρίοις τε καὶ εὐδαίμοσι γενέσθαι πλὴν ὀλίγων. μέχριπερ ἂν ζῶμεν, τοῦτο διορίζομαι· καλὴ δὲ ἐλπὶς τελευτήσαντι τυχεῖν ἁπάντων, ὧν ἕνεκά τις προθυμοῖτ' ἂν ζῶν τε ὡς κάλλιστ' ἂν ζῆν κατὰ δύναμιν καὶ τελευτήσας τελευτῆς τοιαύτης τυχεῖν. λέγω δ' οὐδὲν σοφὸν, ἀλλ' ὅπερ ἅπαντες d Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι γιγνώσκομέν τινα τρόπον, ὡς ἐξ ἀρχῆς τὸ γενέσθαι χαλεπὸν ἅπαντι ζῴῳ. πρῶτον μὲν τὸ μετασχεῖν τῆς τῶν κυουμένων ἕξεως, ἔπειτ' αὖ τὸ γίγνεσθαι, καὶ ἔτι τὸ τρέφεσθαι καὶ παιδεύεσθαι, διὰ πόνων μυρίων ταῦτα γίγνεσθαι σύμπαντα, ὥς φα-

974 a μεν ἅπαντες. καὶ χρόνος βραχὺς ἄν τις εἴη πρὸς λογισμὸν μήτοι τῶν μοχθηρῶν, ἀλλ' ὃ πᾶς ἂν ὑπολάβοι μέτριον. οὗτος δὲ σχεδὸν ἀναπνοὴν δοκεῖ ποιεῖν τινὰ κατὰ μέσον πη βίον τὸν ἀνθρώπινον. ταχύ γε μὴν ἐπιλαβὸν γῆρας ὁντινοῦν ποιήσαι ἂν μήποτ' ἐθελῆσαι πάλιν ἀναβιῶναι, λογισάμενον τὸν βεβιωμένον ἑαυτῷ βίον, ὅστις μὴ τυγχάνει παιδικῆς δόξης μεστὸς ὤν. τούτων δὴ τί ποτέ μοι τεκμήριον; ὅτι πέφυκε ταύτῃ τὸ νῦν ζητούμενον τῷ λόγῳ. ζητοῦμεν δὲ δὴ, τίνα τρόπον b σοφοὶ γενησόμεθα, ὡς οὔσης τινὸς ἑκάστοις ταύτης τῆς δυνάμεως. ἡ δὲ φυγῇ φεύγει τότε, ὅταν τις πρός τινα φρόνησιν ἴῃ τῶν λεγομένων τεχνῶν ἢ φρονήσεων ἤ τινων ἄλλων τοιούτων ὡς οἰόμεθα ἐπιστημῶν, ὡς ἀξίας τούτων οὐδεμιᾶς οὔσης ἐπίκλησιν ῥηθῆναι τῆς περὶ ταῦτα σοφίας τἀνθρώπινα, τῆς δὲ αὖ ψυχῆς σφόδρα πεποιθυίας καὶ μαντευομένης, ὡς οὔσης αὐτῇ κατὰ

EPINOMIS.

PERSONÆ DIALOGI :

CLINIAS, ATHENIENSIS HOSPES, MEGILLUS.

Cl. Quod quidem inter nos convenit, recte adsumus omnes, o hospes, tres, ego et tu et Megillus hicce, de prudentia quæstionem habituri, quamnam ad explicandum orationem requirat, illud, quo intellecto futurum esse dicimus ut habitus humanus optime sese habeat ad prudentiam, quantam habere homo potest. reliqua enim, quemadmodum dicimus, omnia explicuimus, quæ ad legum lationem pertinebant; illud autem, quod et inventu et dictu maximum est, quidnam sit quod homo mortalis, ubi didicerit, sapiens sit, neque diximus neque invenimus. nunc vero conemur non prætermittere; nam fere imperfectum ageremus id, quod nobis omnibus contendendi causam præbuit ut ab initio usque ad finem declaraturis. — **Ath.** O care Clinia, laudo quod dicis, sed tamen miram te orationem auditurum puto, et quodammodo rursus non miram. multi enim vitæ se applicantes eandem sententiam referunt, genus humanum non fore beatum nec felix. sequere igitur et una vide, an ego quoque inter eos recte hac de re dicere tibi videar. nego homines beatos et felices fieri posse paucis exceptis. quamdiu vivamus, hoc determino, mortuo vero præclara spes est fore ut contingant omnia, quorum gratia et vivens aliquis quam honestissime possit vivere et mortuus talem nancisci mortem studeat. neque ego doctum hoc dico, sed omnibus Græcis pariter ac barbaris quodammodo notum, omnino exstitisse durum esse cuivis animanti. primum conditionem subire eorum, qui utero gestantur, deinde nasci, præterea educari et erudiri, sexcentis hæc omnia laboribus conjuncta esse, quemadmodum dicimus omnes. et tempus est breve quoddam, non sane ad computationem miserorum, sed ad id, quod quivis mediocre existimet, quod incidens fere in mediam vitam humanam tanquam respirationem afferre videatur. at celeriter ingruens senectus cuilibet, qui non sit puerili opinatione plenus, iterandæ vitæ cupiditatem abstulerit, actam a se reputanti. horum vero quidnam mihi argumento est? quod ita natura comparatum est id, quod nunc quærit oratio. quærimus autem, quo modo sapientes futuri simus, quasi quædam quibusque ejus rei facultas sit. ea vero fugiens abit tum, cum quis ad intelligentiam aliquam contendit artium, quæ vocantur, vel cognitionum vel aliarum ejusmodi ut putamus, scientiarum, quippe quod nulla eorum ad hæc humana pertinens digna est, quæ sapientiæ nomine appelletur, animus autem rursus valde confidens et au-

τινα φύσιν ταύτης, τίς δή ἐστι καὶ πότε καὶ πῶς, c
οὐ πάνυ δυναμένης ἐξευρίσκειν. ἆρ' οὐ τούτῳ σφόδρα
προσέοιχ' ἡμῶν ἡ περὶ σοφίαν ἀπορία καὶ ζήτησις,
πλείων τῆς ἐλπίδος ἑκάστῳ γιγνομένη τῶν ὅσοι ἐν
5 ἡμῖν δυνατοὶ γίγνονται φρονίμως αὑτούς ἄλλους τε
ἐξετάσαι συμφώνως διὰ λόγων πάντων καὶ πάντῃ λε-
γομένων; ταῦτ' οὐχ οὕτως, ἢ ταύτῃ ξυμφήσομεν ἔχειν;
— ΚΛ. Ξυμφήσομεν ἐπ' ἐλπίδ' ἴσως ταῦτ', ὦ ξένε,
τῇ μετὰ σοῦ κατὰ χρόνον ἂν γενομένῃ, δοξάσαι περὶ d
10 αὐτῶν εἰς αὖθις τὸ ἀληθέστατον. — ΑΘ. Τὰς ἄλλας
τοίνυν ὅσαι ἐπιστῆμαι μέν εἰσι λεγόμεναι, σοφὸν δὲ
οὐκ ἀποτελοῦσι τὸν λαμβάνοντά τε αὐτὰς καὶ ἔχοντα,
πρῶτον διεξιτέον, ὅπως ταύτας ἐκποδὼν θέμενοι πει-
ρώμεθα ἐκείνας, ὧν δεόμεθα, παραθέσθαι τε καὶ πα-
15 ραθέμενοι μανθάνειν. Πρῶτον μὲν τοίνυν ὧν πρῶτον
δεῖ θνητῷ γένει ἴδωμεν ὡς εἰσὶ μὲν ἀναγκαιόταται
σχεδὸν ἀληθῶς τε πρῶται, ὁ δὲ ἐπιστήμων αὐτῶν γι- e
γνόμενος, εἰ καὶ κατ' ἀρχὰς ἔδοξέν τις εἶναί ποτε σο-
φὸς, οὔκουν νῦν γε οὔτε σοφὸς εἶναι δοξάζεται ὀνείδη τε
975 ἴσχει μᾶλλον ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἐπιστήμης. ἐροῦμεν δὴ, a
αἵ τ' εἰσὶ καὶ ὅτι πᾶς ἀνὴρ αὐτὰς, σχεδὸν ὅσοις ἀγὼν
πρόκειται τοῦ δοκεῖν ὡς ἄριστον ἄνδρα ξυμβῆναι γενό-
μενον ἄν, φεύγει διὰ τὰς κτήσεις τῆς φρονήσεώς τε καὶ
ἐπιτηδεύσεως. ἔστω δὴ πρῶτον μὲν ἡ τῆς ἀλληλοφα-
25 γίας τῶν ζῴων ἡμᾶς τῶν μέν, ὡς ὁ μῦθός ἐστι, τὸ
παράπαν ἀποστήσασα, τῶν δὲ εἰς τὴν νόμιμον ἐδωδὴν
καταστήσασα. ἵλεῳ δ' ἡμῖν οἱ πρόσθεν εἴησάν τε καὶ
εἰσίν· οἵτινες μὲν γὰρ οὖν ἐλέγομεν, πρῶτοι χαιρέτω-
σαν. ἡ δ' οὖν... ἀλφίτων τε καὶ ἀλεύρων ποίησις ἅμα b
30 καὶ τροφὴ καλὴ μὲν καὶ ἀγαθὴ, σοφὸν δὲ ἄνδρα τελέως
οὐκ ἐθελήσει ποτὲ ἀπεργάσασθαι· τοῦτο γὰρ αὐτὸ, ἡ
τῆς ποιήσεως ἐπίκλησις, τῶν ποιουμένων αὐτῶν δυσ-
χέρειαν ἀπεργάζοιτ' ἄν. σχεδὸν δ' οὐδὲ χώρας ξυμ-
πάσης γεωργία· οὐ γὰρ τέχνῃ, ἀλλὰ φύσει κατὰ θεὸν
35 πάντες φαινόμεθα γῆν κατακεχειρίσθαι. καὶ μὴν οὐδ' ἡ
τῶν οἰκήσεών γε ξυνυφὴ καὶ ξύμπασα οἰκοδομία καὶ
σκευῶν πάντων ἀπεργαστικὴ, χαλκεία τε καὶ ἡ τῶν
τεκτονικῶν καὶ πλαστικῶν καὶ πλεκτικῶν καὶ ἔτι ξυμ- c
πάντων ὀργάνων παρασκευὴ, δήμῳ τὸ πρόσφορον
40 ἔχουσα, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀρετῇ λεγομένη. καὶ μὴν οὐδ' ἡ
ξύμπασα θηρευτικὴ, πολλὴ περ καὶ τεχνικὴ γεγονυῖα,
τό γε μεγαλοπρεπὲς σὺν τῷ σοφῷ οὐκ ἀποδίδωσιν. οὐ
μὴν οὐδὲ μαντικὴ γε οὐδ' ἑρμηνευτικὴ τὸ παράπαν· τὸ
λεγόμενον γὰρ οἶδε μόνον, εἰ δ' ἀληθὲς, οὐκ ἔμαθεν.
45 ὅτε δὴ τὴν τῶν ἀναγκαίων ὁρῶμεν κτῆσιν διὰ τέχνης
μὲν ἀπεργαζομένην, τούτων δὲ οὐδεμίαν οὐδένα σοφὸν d
ποιοῦσαν, τό γε μετὰ τοῦτο παιδιά τις ἂν λείποιτο, μι-
μητικὴ μὲν τὸ πλεῖστον, ἀλλ' οὐδαμῇ σπουδαία. πολ-
λοῖς μὲν γὰρ ὀργάνοις μιμοῦνται, πολλοῖς δ' αὐτῶν τῶν
50 σωμάτων οὐ πάντως εὐσχήμοσι μιμήμασι, τά τε κατὰ
λόγους καὶ Μοῦσαν πᾶσαν, καὶ ὅσων γραφικὴ μήτηρ,
πολλῶν καὶ παντοίων ποικιλμάτων ἀποτελουμένων ἐν
πολλοῖς ὑγροῖς καὶ ξηροῖς γένεσιν· ὧν σοφὸν οὐδένα
εἰς οὐδὲν σπουδῇ τῇ μεγίστῃ δημιουργοῦντα ἡ μιμη-

gurans, ut qui eam natura quadam habeat, quæ tandem sit et quando et quomodo, invenire minime potest. nonne valde huic congruit nostra de sapientia quærentium dubitatio, major exspectatione accidens omnibus qui inter nos existunt prudenter se ipsos et alios consentaneo modo omnibus rationibus et omnibus disputandi viis explorandi facultate præditi? hæc non ita, an hoc modo se habere consentiemus? — Cl. Consentiemus spe ducti fortasse, o hospes, tecum temporis progressu eventum habitura adipiscendæ posthac verissimæ de his sententiæ. — Ath. Jam igitur reliquas scientias quidem dictas, sed eum, qui discit eas et habet, sapientem non reddentes, primum persequamur necesse est, ut his e medio sublatis illas, quibus indigemus, adhibere adhibitasque discere conemur. Itaque primum opus est mortalium generi, videamus ut sint quidem maxime necessariæ fere et re vera primæ, sed qui sibi eas comparet, etiamsi initio sapiens aliquis aliquando esse videretur, nunc quidem certe nec sapiens esse putetur et in vituperationem potius ob ejusmodi scientiam incurrat. dicemus igitur et quæ sint, et quemvis eas virum, fere quicunque ad id contendunt, ut possint quam optimi videri, fugere et prudentiæ et instituti sui assequendi gratia. esto igitur primum ea, quæ nos a mutua devoratione animalium partim, ut fabula est, omnino avertit, partim legitimum ad pastum traduxit. propitii autem nobis priores et sint, precamur, et sunt; quicumque enim fuerunt *quos* dicebamus, primi valere jubentor. jam vero polentæ et similæ confectio simul et ad victum accommodatio pulchra quidem et bona est, sapientem autem virum perficere nunquam poterit; nam id ipsum, quod confectionis nomine vocatur, invidiam ipsis, quæ conficiuntur, faciat. non magis autem fere universi agri cultura; neque enim arte, sed natura deo duce omnes videmur terræ colendæ operam dedisse. neque profecto domorum constructio et universa ædificatio et vasorum omnium effectio, ferraria et fabrilium et fictilium et nexilium et omnis insuper generis instrumentorum apparatio, populo utile habens, at non virtutis causa memorabilis. neque profecto universa venatoria, licet ampla et artificiosa sit, magnificum illud et sapiens impertit. neque vero aut divinatio aut interpretatio omnino; novit enim tantum quod dicitur, an verum sit, non didicit. quoniam vero necessariorum comparationem arte quidem operari, sed harum nullam sapientem facere quemquam videmus, reliqua deinceps sit ludicra quædam ratio, plerumque in imitatione versans, sed serii nihil habens. multis enim instrumentis imitantur multisque corporum ipsorum non prorsus decoris imitationibus, illa, quæ in oratione posita sunt et in omni musica, et quæcunque pictura efficit, multorum et omni modo in multis humidis siccisque generibus variatorum procreatrix; quorum nullum maximo studio opus facientem imitatio ulla in re

τικὴ παρέχεται. πάντων δ' ἐξειργασμένων τὸ λοιπὸν e βοήθεια γίγνοιτ' ἂν μυρία μυρίοις, ἡ μὲν μεγίστη τε καὶ εἰς πλεῖστα πολεμική, κληθεῖσα στρατηγικὴ τέχνη, εὐδοκιμωτάτη πρὸς χρείαν, εὐτυχίας πλείστης δεομένη,
5 μᾶλλον δὲ ἀνδρείᾳ κατὰ φύσιν, ἢ σοφίᾳ δεδομένη. ἣν
976 a δὲ καλοῦσι μὲν ἰατρικήν, βοήθεια δέ που καὶ αὕτη σχεδὸν ὅσων ὧραι ψύχει καὶ καύματι ἀκαίρῳ καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις λῄζονται τὴν τῶν ζώων φύσιν. εὐδόκιμον δὲ οὐδὲν τούτων εἰς σοφίαν τὴν ἀληθεστάτην· ἄμε-
10 τρα γὰρ δόξαις φορεῖται τοπαζόμενα. βοηθοὺς δέ που καὶ τοὺς κυβερνήτας ἅμα καὶ τοὺς ναύτας ἐροῦμεν, καὶ τούτων ἄνδρα σοφὸν μηδένα τις ἡμᾶς παραμυθούμενος ἐξ ἁπάντων διαγγελλέτω· οὐ γὰρ ἂν εἰδείη τις πνεύματος ὀργὴν οὐδὲ φιλίαν, ὃ προσφιλὲς ἁπάσῃ b
15 κυβερνητικῇ. καὶ μὴν οὐδ' ὁπόσοι βοηθοὶ δίκαις ἐν τῇ τοῦ λέγειν ῥώμῃ φασὶ γίγνεσθαι μνήμῃ καὶ τριβῇ, δόξης ἤθεσι προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀληθείας δὲ τῶν ὄντως δικαίων ἐκτὸς παρεσφαλμένοι. λοιπὴ δ' ἔτι πρὸς δόξαν σοφίας ἐστί τις ἄτοπος δύναμις, ἣν φύσιν ἂν πολλοὶ
20 μᾶλλον, ἢ σοφίαν ὀνομάσειαν, τότε, ὅταν τινά τις ξυννοῇ ῥᾳδίως μὲν ὅτιπερ ἂν μανθάνῃ μανθάνοντα, μάλα δὲ πολλὰ καὶ ἀσφαλῶς μνημονεύοντα, ὅταν δὲ τὸ πρόσ- c φορον ἑκάστῳ διαμνημονεύῃ τις, ὅτι γιγνόμενον ἂν πρέποι, τοῦτο δὲ ταχὺ δρᾷ. ταῦτα γὰρ ἅπαντα οἱ μὲν
25 φύσιν, οἱ δὲ σοφίαν, οἱ δὲ ἀγχίνοιαν θήσουσι φύσεως· σοφὸν δὲ ὄντως οὐδένα τούτων οὐδεὶς τῶν ἐμφρόνων ἐθελήσει ποτὲ καλεῖν. Ἀλλὰ μὴν δεῖ φανῆναί γέ τινα ἐπιστήμην, ἣν ἔχων σοφὸς γίγνοιτ' ἂν ὁ σοφὸς ὄντως ὢν καὶ μὴ μόνον δοξαζόμενος. ἴδωμεν δή. χαλεπῷ
30 μὲν γὰρ λόγῳ παντάπασιν ἐπιχειροῦμεν, ἑτέραν πάρεξ τῶν εἰρημένων εὑρεῖν, ἣ σοφία μὲν λέγοιτ' ἂν ὄντως τε d καὶ εἰκότως, ὁ δὲ λαβὼν οὔτε βάναυσος οὔτ' ἠλίθιος ἔσται, σοφὸς δὲ καὶ ἀγαθὸς δι' αὐτὴν πολίτης τε καὶ ἄρχων καὶ ἀρχόμενος ἐνδίκως ἔσται πόλεως ἅμα καὶ
35 ἐμμελής. κατίδωμεν δὴ ταύτην πρώτην, τίς ποτ' ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπιστήμη μία διεξελθοῦσα ἢ μὴ παραγενομένη τῶν νῦν παρουσῶν ἀνοητότατον ἂν καὶ ἀφρονέστατον παράσχοι τὸ ζῷον τὸ τῶν ἀνθρώπων. οὐ δὴ τοῦτό γε πάνυ χαλεπὸν τὸ κατιδεῖν. μία γὰρ ὡς
40 εἰπεῖν πρὸς μίαν ἡ τὸν ἀριθμὸν δοῦσα παντὶ τῷ θνητῷ e γένει τοῦτ' ἂν δράσειε. θεὸν δ' αὐτὸν μᾶλλον, ἤ τινα τύχην ἡγοῦμαι δόντα ἡμῖν σώζειν ἡμᾶς. ὃν δὲ θεὸν ἡγοῦμαι, φράζειν χρή, καίπερ ἄτοπον ὄντα, καί πως οὐκ ἄτοπον αὖ. πῶς γὰρ τὸ ἀγαθῶν αἴτιον ἡμῖν ξυμ-
977 a πάντων οὐ καὶ τοῦ πολὺ μεγίστου, τῆς φρονήσεως, αἴτιον ἡγεῖσθαι δεῖ γεγονέναι; τίνα δὴ καὶ σεμνύνων ποτὲ λέγω θεόν, ὦ Μέγιλλέ τε καὶ Κλεινία; σχεδὸν οὐρανόν, ὃν καὶ δικαιότατον, ὡς ξύμπαντες ἄλλοι δαίμονες ἅμα καὶ θεοί, τιμᾶν τε καὶ εὔχεσθαι διαφερόν-
50 τως αὐτῷ. τὸ δὲ καὶ τῶν ἄλλων αἴτιον ἀγαθῶν πάντων ἡμῖν αὐτὸν γεγονέναι πάντες ἂν ὁμολογοῖμεν· δοῦναι δὲ ἅμα καὶ ἀριθμὸν ἡμεῖς γε ὄντως αὐτὸν φαμέν, ἔτι δὲ καὶ δώσειν, ἐάν τις θέλῃ ξυνακολουθεῖν. ἐὰν γὰρ ἴῃ τις ἐπὶ θεωρίαν ὀρθὴν τὴν τοῦδε, εἴτε κόσμον εἴτε b

e sapientem præstat. omnibus autem effectis reliquum est, ut auxilium feratur permultis permultum, maximum quidem et ad plurima pertinens bellicum, quæ ars imperatoria vocatur, ad usum laudatissima, felicitatis plurimæ indigens, sed fortitudini potius, quam sapientiæ a natura a data. quam vero medicinam vocant, hæc et ipsa auxilium fere est adversus ea, quæ anni tempora frigore æstuque intempestivo et omnibus bujusmodi nocent animantium naturæ. sed probabile nihil horum ad sapientiam verissimam; sine modo enim opinionibus feruntur conjecturalia. auxiliarios autem etiam gubernatores, opinor, una cum nautis appellabimus, et horum ex numero omnium ne quis unum oblectans nos virum sapientem renuntiato; non b enim cognitam quisquam venti habet iram aut amicitiam, quod exoptatum omni gubernationi. neque profecto quotquot litibus auxilium se in dicendi vi positum ferre profitentur memoria et exercitatione, qui ad opinionis mores attentum habent animum, veritate reapse justorum aberrantes exciderunt. reliqua autem adhuc ad sapientiæ existimationem mira quædam est vis, quam naturam plerique potius, quam sapientiam nominaverint, tum, cum aliquem c aliquis animadvertit facile quicquid discit, discentem et valde multa firmiter memoria tenentem, cum vero conveniens cuique commemorat aliquis, quod si fiat deceat, id vero celeriter facit. hæc enim omnia naturam alii, alii sapientiam, alii acumen statuent ingenii: vere sapientem neminem horum nemo prudens unquam appellare volet. Attamen apparere oportet aliquam scientiam, quam tenens sapiens fiat qui vere sit sapiens, non putetur modo. videamus igitur. nam rem omnino difficilem aggredimur, d aliam præter dictas invenire, quæ vere et merito sapientia dicatur, quamque assecutus neque illiberalis neque stultus, sed sapiens et bonus propter ipsam civis et jure civitatem regens eique parens futurus sit et modestus. dispiciamus igitur primam hanc, quænam sit quæ una discedens e natura humana scientia vel non recepta inter eas, quæ nunc sunt, maxime insipiens et prudentiæ expers redderet animal humanum. neque vero id quidem valde difficile est ad dispiciendum. una enim, ut ita dicam, uni com- e parata illa, quæ numerum dedit mortalium generi universo, hoc efficeret. eumque a deo potius, quam fortuna aliqua, servante nos datum nobis arbitror. quem vero deum arbitrer, demonstrandum est, mirum quidem illum, et quodammodo rursus non mirum. quomodo enim a omnium nobis bonorum causam non etiam longe maximi, prudentiæ, causam exstitisse arbitrandum est? quemnam vero magnificans ego dico deum, o Megille et Clinia? cælum fere, summo illud jure, quemadmodum alii omnes genii diique faciunt, colendum adorandumque præcipue. ac reliquorum quoque bonorum omnium causam illud nobis exstitisse omnes consentimus; datum autem simul numerum re vera ab eo esse et porro, si quis consequi velit, datum iri nos contendimus. nimirum si quis ad b rectam se contemplationem conferat hujus, sive quis

Ὄλυμπον εἴτε οὐρανὸν ἐν ἡδονῇ τῳ λέγειν, λεγέτω μέν, ἀκολουθείτω δέ, ὅπῃ ποικίλλων αὑτὸν καὶ τὰ ἐν αὑτῷ στρέφων ἄστρα πάσας διεξόδους ὥρας τε καὶ τροφὴν πᾶσι παρέχεται. καὶ τὴν ἄλλην δὲ οὖν φρόνησιν, ὡς φαῖμεν ἄν, σὺν ἀριθμῷ παντί, καὶ τἆλλ' ἀγαθά, τοῦτο δὲ μέγιστον, ἐάν τις τὴν ἀριθμῶν αὐτοῦ δόσιν δεξάμενος ἐπεξέλθῃ πᾶσαν τὴν περίοδον. ἔτι δὲ σμικρὸν ἐπανελθόντες πως τοῖς λόγοις ἀναμνησθῶμεν, ὅτι καὶ μάλ' ὀρθῶς ἐνοήσαμεν, ὡς εἴπερ ἀριθμὸν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐξέλοιμεν, οὐκ ἄν ποτέ τι φρόνιμοι γενοίμεθα. οὐ γὰρ ἂν ἔτι ποτὲ ψυχὴ τούτου τοῦ ζῴου πᾶσαν ἀρετὴν λάβοι σχεδόν, ὅτου λόγος ἀπείη. ζῷον δὲ ὅτι μὴ γιγνώσκοι δύο καὶ τρία μηδὲ περιττὸν μηδὲ ἄρτιον, ἀγνοοῖ δὲ τὸ παράπαν ἀριθμόν, οὐκ ἄν ποτε διδόναι λόγον ἔχοι περὶ ὧν αἰσθήσεις καὶ μνήμας μόνον εἴη κεκτημένον· τὴν δὲ ἄλλην ἀρετήν, ἀνδρείαν καὶ σωφροσύνην, οὐδὲν ἀποκωλύει. στερόμενος δὲ ἀληθοῦς λόγου σοφὸς οὐκ ἄν ποτε γένοιτο. ὅτῳ δὲ σοφία μὴ προσείη, πάσης ἀρετῆς τὸ μέγιστον μέρος, οὐκ ἂν ἔτι τελέως ἀγαθὸς γενόμενος εὐδαίμων ποτὲ γένοιτο. οὕτως ἀριθμὸν μὲν ἀνάγκη πᾶσα ὑποτίθεσθαι· διότι δὲ τοῦτο ἀνάγκη, λόγος ἔτι πλείων πάντων γίγνοιτ' ἂν τῶν εἰρημένων. ἀλλὰ καὶ ὁ νῦν ὀρθῶς ῥηθήσεται, ὅτι καὶ τὰ τῶν ἄλλων τεχνῶν λεγόμενα, ἃ νῦν δὴ διήλθομεν ἐῶντες εἶναι πάσας τὰς τέχνας, οὐδὲ τούτων ἓν οὐδὲν μενεῖ, πάντα δ' ἀπολεῖται τὸ παράπαν, ὅταν ἀριθμητικήν τις ἀνέλῃ. δόξειε δ' ἂν ἱκανῶς τις βραχέων ἕνεκα ἀριθμοῦ δεῖσθαι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, εἰς τὰς τέχνας ἀποβλέψας. καίτοι μέγα μὲν καὶ τοῦτο· εἰ δέ τις ἴδοι τὸ θεῖον τῆς γενέσεως καὶ τὸ θνητόν, ἐν ᾧ καὶ τὸ θεοσεβὲς γνωρισθήσεται καὶ ἀριθμὸς ὄντως, οὐκ ἂν ἔτι πᾶς μάντις γνοίη ξύμπαντα ἀριθμόν, ὅσης ἡμῖν δυνάμεως αἴτιος ἂν εἴη ξυγγιγνόμενος, ἐπεὶ καὶ τὰ κατὰ μουσικὴν πᾶσαν διαριθμουμένων κινήσεώς τε καὶ φθόγγων δῆλον ὅτι δεῖ. καὶ τὸ μέγιστον, ἀγαθῶν ὡς πάντων αἴτιον· ὅτι δὲ κακῶν οὐδενός, εὖ τοῦτο γνωστέον, ὃ καὶ τάχα γένοιτ' ἄν. ἀλλ' ἡ σχεδὸν ἀλόγιστός τε καὶ ἄτακτος ἀσχήμων τε καὶ ἄρρυθμος ἀνάρμοστός τε φορὰ καὶ πάνθ' ὁπόσα κακοῦ κεκοινώνηκέν τινος, ἐπιλέλειπται παντὸς ἀριθμοῦ, καὶ δεῖ τοῦθ' οὕτως διανοεῖσθαι τὸν μέλλοντα εὐδαίμονα τελευτήσειν. καὶ τό γε δὴ δίκαιόν τε καὶ ἀγαθὸν καὶ καλὸν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα οὐδείς ποτε μὴ γιγνώσκων, ἀληθοῦς δόξης ἐπιλαβόμενος, διαριθμήσεται πρὸς τὸ ἑαυτόν τε καὶ ἕτερον πεῖσαι τὸ παράπαν.

Ἴωμεν δὴ σκεψόμενοι πρὸς τοῦτ' αὐτό, πῶς ἐμάθομεν ἀριθμεῖν. φέρε· τὸ γὰρ ἓν δὴ καὶ δύο γέγονε πόθεν ἡμῖν, ὥστ' ἐννοῆσαι, φύσιν ταύτην ἔχουσιν ἐκ τοῦ παντὸς πρὸς τὸ δυνατοὺς ἐννοεῖν εἶναι; πολλοῖς δὲ ἄλλοις αὖ τῶν ζῴων οὐδ' εἰς αὐτὸ τοῦθ' ἡ φύσις παραγέγονεν, ὥστε μαθεῖν δυνατοῖς εἶναι παρὰ τοῦ πατρὸς ἀριθμεῖν; παρὰ δ' ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐνῴκισεν ὁ θεός, ὥστε ἱκανοῖς εἶναι δεικνύμενον ξυννοεῖν, ἔπειτ' ἔδειξε καὶ δείκνυσιν. ὧν τί κάλλιον ἓν ἑνὸς ἄν τις θεά-

mundum sive Olympum sive cælum appellare mavult, appellato quidem, sed prosequitur, quomodo se ipsum varietate distinguens et astra, quæ in se habet, per omnes orbes traducens anni tempora et alimentum omnibus præbeat. ac reliquam quoque scilicet prudentiam, ut nobis videtur, cum omni numero, et reliqua bona, hoc vero maximum, si quis numerorum ab eo accepto dono circuitum omnem persequatur. sed paululum reversi quodammodo oratione recordemur etiam sensisse nos rectissime, si numerum tolleremus e natura humana, nulla nos unquam in re prudentes fieri posse. nunquam enim fere animus ejus animalis, a quo ratio absit, omnem porro virtutem capiet. animal autem quod non cognoscat duo et tria neque impar neque par, et quod numerum omnino ignoret, nunquam rationem reddere poterit eorum, quorum sensum tantum et memoriam habeat; reliquam autem virtutem, fortitudinem et temperantiam, nihil impedit. sed vera ratione privatus sapiens nunquam fiet. cui vero sapientia desit, omnis virtutis pars maxima, nunquam deinde perfecte bonus factus fiet beatus. itaque numerum prorsus necesse est pro fundamento poni; quare autem hoc necesse sit, etiam longior omnibus quæ dicta sunt, oratio est. sed hæc quoque nunc recte dicetur, etiam quæ reliquarum artium esse feruntur, quas modo recensuimus ita, ut exstare artes omnes daremus, ne horum quidem ullum mansurum, sed omnia omnino peritura esse, si quis numerandi artem sustulerit. existimet autem quispiam satis parvorum causa numerum opus esse generi humano, si ad artes respiciat. et tamen magnum quidem hoc quoque est; verum si quis quod divinum in ortu et quod mortale est, cognoverit, qua in re et pietas erga deos et numeri veritas agnoscetur, non jam cujuslibet vatis sit perspicere, quantæ nobis si adesset, virtutis causa universus numerus esset, quandoquidem etiam musica omnis dinumeratis haud dubie motu sonisque indiget. et quod maximum est, bonorum causa est omnium; malorum autem nullius causam esse probe cognoscendum est, idque brevi fieri poterit. sed temeraria fere et inordinata atque indecora et rhythmo harmoniaque carens motio et quicquid malo quopiam conjunctum est, omni numero deficitur, atque hoc ita persuasum habere debet quicunque beatus moriturus est. ac justum quidem et bonum et pulchrum et omnia hujusmodi nemo unquam omnino sine scientia, vera opinione potitus, dinumerabit ita, ut et sibi et aliis persuadeat.

Jam vero ad hoc ipsum accedamus consideraturi, quomodo numerare didicerimus. age, unum et duo undenam evenit nobis ut perciperemus, ea natura ab universo instructi, ut possemus percipere? multis autem aliis animalium contra negatum ipsum hoc natura est, discere posse a patre numerare; nobis vero id ipsum primum indidit deus, ut ostensum concipere possemus, deinde ostendit et ostendere pergit. in quibus quid pulchrius unum uno videre

σαιτο πλὴν τὸ τῆς ἡμέρας γένος; εἶτα εἰς τὸ τῆς νυκτὸς ἔλθοι μέρος ἔχων ὄψιν, ὅθεν ἕτερον πᾶν αὐτῷ φαίνοιτ' ἄν· καὶ ἑλίττων δὴ ταῦτα αὐτὰ ὄντα μὴ παύηται πολλὰς μὲν νύκτας, πολλὰς δὲ ἡμέρας, ἃς οὐρανὸς οὐδέποτε παύεται διδάσκων ἀνθρώπους ἕν τε καὶ δύο, πρὶν ἂν καὶ ὁ δυσμαθέστατος ἱκανῶς μάθῃ ἀριθμεῖν. ὡς γὰρ καὶ τρία καὶ τέτταρα καὶ πολλὰ ἕκαστος ἡμῶν ἐπινοήσειεν ἂν ὁρῶν ταῦτα. καὶ ἐκ τούτων ἓν ἐποίησε τὴν σελήνην, ὁ θεὸς ἀπεργασάμενος, ἣ τοτὲ μὲν μείζων φαινομένη, τοτὲ δ' ἐλάττων διεξῆλθεν ἄλλην ἀεὶ φαίνουσα ἡμέραν, μέχρι πεντεκαίδεκα ἡμερῶν καὶ νυκτῶν· αὕτη δ' ἔστι περίοδος, εἰ βούλεταί τις τὸν κύκλον ἕνα ὅλον εἰς ἓν τιθέναι· ὥστε ὡς ἔπος εἰπεῖν καὶ τὸ δυσμαθέστατον ἂν μαθεῖν ζῷον, οἷς παρέδωκε φύσιν ὁ θεὸς τοῦ δυνατοῖς εἶναι μανθάνειν. καὶ μέχρι μὲν τούτων τε καὶ ἐν τούτοις ξύμπαν τὸ δυνατὸν τῶν ζῴων μάλα ἀριθμητικὸν γέγονε, τὸ καθ' ἓν αὐτὸ καθ' αὑτὸ σκοποῦν· τὸ δὲ πρὸς ἄλληλα πάντα ἀριθμὸν ἀεὶ λογίζεσθαι δοκῶ μὲν μείζονος, ἕνεκα καὶ τούτου δὲ σελήνην, καθάπερ εἴπομεν, αὐξανομένην καὶ φθίνουσαν ἐμποιήσας μῆνας πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν ξυνεστήσατο, καὶ πάντα ἀριθμὸν πρὸς ἀριθμὸν ἤρξατο συνορᾷν εὐδαίμονι τύχῃ. διὰ δὲ ταῦθ' ἡμῖν καρποί τε καὶ ἐγκύμων ἡ γῆ γέγονεν, ὥστ' εἶναι τροφὴν πᾶσι τοῖς ζῴοις ἀνέμων τε καὶ ὑετῶν γιγνομένων οὐκ ἐξαισίων οὐδὲ ἀμέτρων. ἀλλ' εἴ τι παρὰ ταῦτα γίγνεται πρὸς τὸ φλαῦρον, οὐ τὴν θείαν, ἀλλὰ τὴν ἀνθρωπίνην αἰτιᾶσθαι χρὴ φύσιν, οὐκ ἐν δίκῃ διανέμουσαν τὸν αὑτῶν βίον. Ἡμῖν δ' οὖν ζητοῦσι περὶ νόμων σχεδὸν ἔδοξε τὰ μὲν ἄλλα ῥᾴδιά τ' εἶναι γνῶναι τὰ βέλτιστα ἀνθρώποις, καὶ πᾶς ἂν ἱκανὸς γίγνεσθαι καὶ ξυνεῖναι τὰ λεγόμενα καὶ ποιεῖν, εἰ γνοίη, τί ποτ' ἔστιν ὃ συμφέρειν εἰκὸς, καὶ τί τὸ μὴ ξυμφέρον. ἔδοξε δὴ καὶ νῦν ἔτι δοκεῖ τὰ μὲν ἄλλα ἐπιτηδεύματα πάντα οὐ σφόδρα χαλεπὰ εἶναι, τὸ δὲ τίνα τρόπον χρὴ γίγνεσθαι χρηστοὺς ἀνθρώπους, παγχάλεπον. καὶ τὰ μὲν ἄλλα αὖ πάντα κτᾶσθαι χρηστὰ, τὸ λεγόμενον, καὶ δυνατὸν καὶ οὐ χαλεπὸν, οὐσίαν τε ὅσην δεῖ καὶ μὴ δεῖ, καὶ σῶμα οἷόν τε δεῖ καὶ μὴ, καὶ ψυχὴν ὅτι μὲν ἀγαθὴν δεῖ, ξυγχωρεῖ πᾶς παντὶ, τὸ δ' ὅντινα τρόπον ἀγαθὴν, ὅτι μὲν αὖ δικαίαν καὶ σώφρονα καὶ ἀνδρείαν, καὶ ταῦτα, ὅτι δὲ σοφὴν, φησὶ μὲν πᾶς δεῖν, ἥντινα δὲ σοφίαν, ὡς ἄρτι διεληλύθαμεν, οὐδεὶς οὐδενὶ τὸ παράπαν ἔτι ξυνομολογεῖ τῶν πολλῶν. νῦν οὖν δὴ παρὰ πάσας τὰς πρόσθεν σοφίας οὐ φαύλην τινὰ ἀνευρίσκομεν εἰς αὐτά γε ταῦτα, τὸ δοκεῖν σοφὸν εἶναι τόν γε μεμαθηκότα ἅπερ καὶ διεληλύθαμεν. εἰ δ' ἔστι σοφὸς ὁ ταῦτ' ἐπιστήμων καὶ ἀγαθὸς, τούτου δὴ πέρι λόγον δεῖ λαβεῖν. — ΚΛ. Ὦ ξένε, ὡς εἰκότως εἶπες, ὅτι περὶ μεγάλων μεγάλα ἐπιχειρεῖς φράζειν. — ΑΘ. Οὐ γὰρ σμικρά, ὦ Κλεινία· τὸ δὲ χαλεπώτερον, ὅτι παντάπασι καὶ πάντως ἀληθῆ. — ΚΛ. Σφόδρα γε, ὦ ξένε· ἀλλ' ὅμως μὴ ἀποκάμῃς λέγων ὃ φῄς. — ΑΘ. Ναὶ, μηδὲ σφὼ τοίνυν ἀκούοντε. — ΚΛ. Ταῦτ' ἔσται· καὶ ὑπὲρ ἀμφοῖν ἐγώ σοι φράζω. — ΑΘ. Κα-

aliquis possit nisi diei genus? deinde noctis in partem transeat cum visu, unde alia omnis ei species accidat; atque ita volvere ea sic comparata ne desinat multas noctes multosque dies, quos cælum volvere nunquam desinit unum et duo docens homines, donec vel maxime indocilis satis didicerit numerare. sic enim et tria et quattuor et multa quilibet nostrûm percipere poterit hæc videns. atque unum ex his, lunam, deus ita facere instituit, ut nunc major apparens, nunc minor transcurreret alium semper ostendens diem, usque ad quindecim dies noctesque; hic autem circuitus est, si quis orbem unum integrum pro uno vult ponere; atque sic, ut ita dicam, vel maxime indocile animal discere poterit eorum, quibus deus naturalem discendi facultatem attribuit. et hactenus quidem atque in his universum facultate præditorum genus animalium numerandi valde peritum est factum, singulatim ipsa pro se quidque spectans; ad alterum vero referre quemvis semper numerum majoris quidem puto, sed hujus quoque causa lunam, sicut diximus, crescentem et decrescentem interposuit et menses constituit ad annum, quo facto omnia numerum relatum ad numerum contueri felici fortuna cœperunt. atque hinc fruges nobis et terræ fœcunditas exstitit, ut omnibus animalibus alimentum sit ventorum et pluviarum beneficio non nimis nec supra modum sævientium. sed si quid secus accidit malam in partem, non divina, sed humana natura culpanda est vitam suam non juste administrantium. Jam quærentibus nobis de legibus reliqua quidem, quæ optima essent hominibus, fere et cognitu facilia sunt visa, et quæ dicebantur, expedita cuilibet ad intelligendum et ad faciendum, si intellexisset, quid conducere probabile esset, quid minus conduceret. visa sunt igitur et nunc quoque videntur reliqua quidem instituta omnia non admodum difficilia esse, valde difficile autem illud, quomodo bonos fieri homines oporteat. et reliqua quidem rursus omnia bona quærere et licet, ut aiunt, et non difficile est, et opes quantas oporteat et non oporteat, et corpus quale vel oporteat vel minus, et animum bonum quidem oportere quilibet concedit cuilibet, quo vero modo bonum, justum quidem rursus et temperantem et fortem, etiam hoc, sapientem vero dicit quidem quilibet oportere, sed quanam sapientia, in eo, ut modo exposuimus, vulgo nemo amplius omnino cum altero consentit. jam vero nunc præter priores sapientias omnes non contemnendam quandam ad hæc ipsa invenimus, ut sapiens esse videatur qui exposita a nobis didicerit. sed sitne re vera sapiens horum peritus et bonus, ejus rei jam ratio quærenda. — Cl. O hospes, quam vere dixisti de magnis magna te proponere conari. — Ath. Sane non parva, o Clinia; quod autem difficilius est, omnino et prorsus vera. — Cl. Admodum, o hospes; attamen ne deficias exponens quod dicis. — Ath. Ita, neque vos igitur audientes. — Cl. Erunt ista, idque ego tibi pro ambobus demonstro. — Ath. Præclare.

980λῶς. ἐξ ἀρχῆς δὴ ῥητέον ἀνάγκη πρῶτον, ὡς φαίνεται, a
μάλιστα μὲν ἄν, εἰ δυνάμεθα ἑνὶ λαβεῖν ὀνόματι, τίς
ἐστιν ἣν οἰόμεθα σοφίαν εἶναι, τοῦτο δ' εἰ σφόδρα ἀδυ-
νατοῦμεν, τὸ δεύτερον, τίνες εἰσί ποτε καὶ ὁπόσαι
5 τινὲς ἅς τις λαβὼν σοφὸς ἂν εἴη κατὰ τὸν ἡμέτερον μῦ-
θον. — ΚΛ. Λέγοις ἄν. — ΑΘ. Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο
ἀνεμέσητον τῷ νομοθέτῃ τὸ κάλλιον τῶν πρότερον εἰ-
ρημένων περὶ θεῶν καὶ ἄμεινον ἀπεικάζοντι λέγειν,
οἷον παιδιᾷ καλῇ χρωμένῳ, καὶ τιμῶντι θεούς, ὕμνοις
10 τε καὶ εὐδαιμονίᾳ γεραίροντι διάγειν τὸν αὑτοῦ βίον. b
— ΚΛ. Ἦ καλῶς, ὦ ξένε, λέγεις. εἰ γάρ σοι τοῦτο
τέλος εἴη τῶν νόμων, θεοὺς προσπαίσαντι, καθαρώτε-
ρον δὲ διαγαγόντι τὸν βίον τῆς ἅμα τελευτῆς ἀρίστης
τε καὶ καλλίστης τυχεῖν. — ΑΘ. Πῶς οὖν, ὦ Κλει-
15 νία, λέγομεν; ἦ δοκεῖ, τοὺς θεοὺς ὑμνοῦντες σφόδρα
τιμῶμεν εὐχόμενοι τὰ κάλλιστα καὶ ἄριστα περὶ αὐ-
τῶν ἐπιέναι λέγειν ἡμῖν; οὕτως, ἢ πῶς λέγεις; —
ΚΛ. Θαυμαστῶς μὲν οὖν οὕτως. ἀλλ', ὦ δαιμόνιε, c
πιστεύσας τοῖς θεοῖς εὔχου τε καὶ λέγε τὸν ἐπιόντα σοι
20 λόγον τῶν καλῶν περὶ τοὺς θεούς τε καὶ τὰς θεάς. —
ΑΘ. Ἔσται ταῦτα, ἂν αὐτὸς ὁ θεὸς ἡμῖν ὑφηγῆται.
ξυνεύχου μόνον. — ΚΛ. Λέγοις ἂν τὸ μετὰ τοῦτο. —
ΑΘ. Θεογονίαν τοίνυν καὶ ζωογονίαν ἀναγκαῖον, ὡς
ἔοικε, πρῶτόν μοι κακῶς ἀπεικασάντων τῶν ἔμπροσθεν
25 βέλτιον ἀπεικάσαι κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον, ἀναλα-
βόντα ὃν πρὸς τοὺς ἀσεβεῖς ἐπικεχείρηκα λόγους φρά-
ζων, ὡς εἰσὶ θεοὶ ἐπιμελούμενοι πάντων, σμικρῶν καὶ d
μειζόνων, καὶ σχεδὸν ἀπαραμύθητοι τῶν περὶ τὰ δί-
καιά εἰσι πράγματα, εἰ δὴ μέμνησθέ γε, ὦ Κλεινία·
30 ἐλάβετε μὲν γὰρ δὴ καὶ ὑπομνήματα. καὶ γὰρ ἦν τὰ
ῥηθέντα τότε καὶ μάλα ἀληθῆ. τόδε δὲ αὐτῶν ἦν τὸ
μέγιστον, ὅτι πρεσβύτερον εἴη ψυχὴ σώματος ἅπασα
παντός. ἆρα μέμνησθε; ἢ πάντως που τοῦτό γε; ὃ γὰρ
ἄμεινον καὶ παλαιότερον καὶ θεοειδέστερον, πιθανὸν ὅτι
35 τοῦ χείρονος καὶ νεωτέρου καὶ ἀτιμοτέρου πανταχῇ τε e
ἄρχον ἀρχομένου πρεσβύτερον καὶ ἄγον ἀγομένου πάντη.
λάβωμεν δὴ τοῦτό γε, ὡς ψυχὴ πρεσβύτερόν ἐστι σώμα-
981τος. εἰ δ' ἔχει τοῦτο οὕτως, τό γε πρῶτον ἡμῖν τοῦ πρώ- a
του τῆς γενέσεως πιθανώτερον ἂν εἴη σχεδὸν ὑπηργμέ-
40 νον· καὶ θῶμεν δὴ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀρχῆς εὐσχημονέστε-
ρον ἔχειν, καὶ τῶν μεγίστων σοφίας περὶ θεῶν γενέσεως
ὀρθότατα ἐπιβαίνειν ἡμᾶς. — ΚΛ. Ἔστω ταῦτα εἰς
δύναμιν λεγόμενα. — ΑΘ. Φέρε δή, ζῷόν γε ἀλη-
θέστατα λέγεσθαι κατὰ φύσιν φῶμεν τοῦτό γε, ὅταν
45 μία ξυνελθοῦσα σύστασις ψυχῆς καὶ σώματος ἀποτέκῃ
μίαν μορφήν; — ΚΛ. Ὀρθῶς. — ΑΘ. Ζῷον μὲν δὴ
τὸ τοιοῦτον καλεῖται δικαιότατα; — ΚΛ. Ναί. — b
ΑΘ. Στερεὰ δὲ σώματα λέγεσθαι χρὴ κατὰ τὸν εἰκότα
λόγον πέντε, ἐξ ὧν κάλλιστα καὶ ἄριστά τις ἂν πλάτ-
50 τοι· τὸ δὲ ἄλλο γένος ἅπαν ἔχει μορφὴν μίαν. οὐ γὰρ
ἔστιν ἀσώματον ὅτι τ' ἄλλο γίγνοιτ' ἂν καὶ χρῶμα οὐ-
δὲν οὐδαμῶς οὐδέποτ' ἔχον πλὴν τὸ θειότατον ὄντως
ψυχῆς γένος. τοῦτο δ' ἐστὶ σχεδὸν ᾧ μόνῳ πλάττειν
καὶ δημιουργεῖν προσήκει, σώματι δέ, ὃ λέγομεν,

ab initio igitur dicendum est necessario primum, ut videtur, maxime quidem si possumus uno comprehendere nomine, quæ sit illa, quam statuimus sapientiam esse; hoc vero si minime possumus; secundo loco, quænam illæ et quot sint quas consecutus aliquis sapiens sit secundum nostram fabulam. — Cl. Dicas licet. — Ath. Jam deinceps nulla invidia sit legislatori, si pulchrius antea dictis de diis et melius adumbrans dicat, velut honesto utens ludo, et venerans deos, hymnis et prædicatione prosequens vitam suam transigat. — Cl. Præclare vero loqueris, o hospes. utinam hic tibi exitus sit legum, ut celebratis ludendo diis sanctiusque vita transacta optimum simul et pulcherrimum finem consequaris. — Ath. Quid igitur, o Clinia, censemus? placetne deos celebrantes magnopere veneremur precantes ut pulcherrima et optima de iis dicere nobis succurrat? itane, an quomodo censes? — Cl. Mirum quidem in modum ita. at, o beate, fidenter precare deos et succurrentem tibi pulchram de diis deabusque orationem profer. — Ath. Erunt ista, si ipse deus dux nobis est. una precare modo. — Cl. Jam dicas licet. — Ath. Deorum igitur ortum et animalium ortum primum, ut videtur, necesse mihi est male a prioribus adumbratum melius adumbrare secundum priorem orationem, repetita illa, quam impiis orationibus opposui demonstrans esse deos omnia parva atque majora curantes et fere inexorabiles in iis, quæ pertinent ad justa, si modo meministis, o Clinia, quorum quidem etiam commentarios habetis; erant enim illa tunc dicta maxime vera. hoc autem eorum gravissimum erat, antiquiorem esse animum omnem omni corpore. meministisne? an sine dubio id quidem? nam quod melius et vetustius et divinius est, id facile credi potest deteriore et juniore et ignobiliore et ubique imperans eo, cui imperatur, et ducens eo, quod ducitur, antiquius esse omnino. teneamus igitur hoc, animum antiquiorem esse corpore. quod si ita est, principium nobis ortus probabilius fere fundatum fuerit principio; atque ita initium speciosius se habere initio et in gravissimam sapientiæ partem de deorum ortu rectissime nos ingredi ponamus. — Cl. Sunto ista pro viribus dicta. — Ath. Age vero, animalne verissime secundum naturam vocari illud dicamus, cum una conjuncta animi et corporis compages unam formam procreaverit? — Cl. Recte. — Ath. Animal igitur summo jure hoc ita comparatum vocatur? — Cl. Ita. — Ath. Solida autem corpora probabiliter statuenda sunt quinque, ex quibus pulcherrime et optime quispiam fingat; alterum vero genus totum formam habet unam. neque enim et incorporale quicquam aliud et coloris nihil plane unquam habens esse poterit præter divinissimum vere animi genus. hoc autem fere est cui soli fingere et facere conveniat, corpori vero, ut dicimus, fingi et fieri, et cerni,

πλάττεσθαι καὶ γίγνεσθαι καὶ ὁρᾶσθαι, τῷ δέ — λέγωμεν πάλιν· οὐ γὰρ ἅπαξ ῥητέον — ἀοράτῳ τε εἶναι καὶ γιγνώσκοντι, νοητῷ δέ, μνήμης μεταλαβόντι λογισμοῦ τε ἐν περιτταῖς τε καὶ ἀρτίαις ἅμα μεταβολαῖς. πέντε οὖν ὄντων τῶν σωμάτων πῦρ χρὴ φάναι καὶ ὕδωρ εἶναι καὶ τρίτον ἀέρα, τέταρτον δὲ γῆν, πέμπτον δὲ αἰθέρα, τούτων δ' ἐν ἡγεμονίαις ἕκαστον ζῷον πολὺ καὶ παντοδαπὸν ἀποτελεῖσθαι. μαθεῖν δὲ καθ' ἓν ὧδ' ἔστι χρεών· γήϊνον μὲν τιθῶμεν τὸ πρῶτον ἡμῖν ἕν, (d) πάντας μὲν ἀνθρώπους, πάντα δὲ ὅσα πολύποδα καὶ ἄποδα, καὶ ὅσα πορεύσιμα καὶ ὅσα μόνιμα, διειλημμένα ῥίζαις· τὸ δὲ ἓν αὐτοῦ τόδε νομίζειν δεῖ, ὡς πάντα μὲν ἐξ ἁπάντων ταῦτ' ἔστι τῶν γενῶν, τὸ δὲ πολὺ τούτου γῆς ἐστι καὶ τῆς στερεμνίας φύσεως. ἄλλο δὲ χρὴ ζῴου γένος θεῖναι δεύτερον γιγνόμενον ἅμα καὶ δυνατὸν ὁρᾶσθαι· τὸ γὰρ πλεῖστον πυρὸς ἔχει, ἔχει μὴν γῆς τε καὶ ἀέρος, ἔχει δὲ καὶ ἁπάντων τῶν ἄλλων (e) βραχέα μέρη, διὸ δὴ ζῷά τε ἐξ αὐτῶν παντοδαπὰ γίγνεσθαι χρὴ φάναι καὶ ὁρώμενα. νομίσαι δὲ δὴ δεῖ πάλιν τὰ κατ' οὐρανὸν ταῦτα εἶναι ζῴων γένη, ὃ δὴ πᾶν χρὴ φάναι θεῖον γένος ἄστρων γεγονέναι, σώματος μὲν τυχὸν καλλίστου, ψυχῆς δ' εὐδαιμονεστάτης τε καὶ ἀρίστης. δυοῖν δὲ αὐτοῖς μοιρῶν τὴν ἑτέραν χρὴ δόξῃ μεταδιδόναι σχεδόν· ἢ γὰρ ἀνώλεθρόν τε καὶ ἀθάνατον (982a) ἕκαστον αὐτῶν εἶναι καὶ θεῖον τὸ παράπαν ἐξ ἁπάσης ἀνάγκης, ἤ τινα μακραίωνα βίον ἔχειν ἱκανὸν ἑκάστῳ ζωῆς, ἧς οὐδέν τι πλείονος ἂν προσδεῖσθαί ποτε. νοήσωμεν οὖν πρῶτον, ὃ λέγομεν, δύο τὰ τοιαῦτα εἶναι ζῷα (πάλιν γὰρ λέγωμεν) ὁρατὰ μὲν ἀμφότερα, τὸ μὲν ἐκ πυρός, ὡς δόξειεν ἄν, ὅλον, τὸ δ' ἐκ γῆς, καὶ τὸ μὲν γήϊνον ἐν ἀταξίᾳ, τὸ δ' ἐκ πυρὸς ἐν τάξει πάσῃ κινούμενον. τὸ μὲν οὖν ἐν ἀταξίᾳ κινούμενον ἄφρον χρὴ νομίζειν, ὅπερ ὡς τὸ πολὺ δρᾷ τὸ περὶ ἡμᾶς ζῷον, τὸ (b) δὲ ἐν τάξει τε καὶ οὐρανῷ πόρον ἔχον μέγα τεκμήριον χρὴ ποιεῖσθαι τοῦ φρόνιμον εἶναι· κατὰ ταὐτὰ γὰρ ἂν καὶ ὡσαύτως πορευόμενον ἀεὶ καὶ ποιοῦν καὶ πάσχον τεκμήριον ἱκανὸν τοῦ φρονίμως ζῆν εἴη παρεχόμενον. ἡ ψυχῆς δὲ ἀνάγκη νοῦν κεκτημένης ἁπασῶν ἀναγκῶν πολὺ μεγίστη γίγνοιτ' ἄν· ἄρχουσα γάρ, ἀλλ' οὐκ ἀρχομένη νομοθετεῖ. τὸ δὲ ἀμετάστροφον, ὅταν ψυχὴ τὸ ἄριστον κατὰ τὸν ἄριστον βουλεύσηται νοῦν, τὸ (τότε?) (c) τέλεον ἐκβαίνει τῷ ὄντι κατὰ νοῦν, καὶ οὐδὲ ἀδάμας ἂν αὐτοῦ κρεῖττον οὐδὲ ἀμεταστροφώτερον ἄν ποτε γένοιτο, ἀλλ' ὄντως τρεῖς Μοῖραι κατέχουσαι φυλάττουσι τέλεον εἶναι τὸ βελτίστῃ βουλῇ βεβουλευμένον ἑκάστοις θεῶν. τοῖς δὲ ἀνθρώποις ἐχρῆν τεκμήριον εἶναι τοῦ νοῦν ἔχειν ἄστρα τε καὶ ξύμπασαν ταύτην τὴν διαπορείαν, ὅτι τὰ αὐτὰ ἀεὶ πράττει διὰ τὸ βεβουλευμένα πάλαι πράττειν θαυμαστόν τινα χρόνον ὅσον, ἀλλ' οὐ (d) μεταβουλευόμενον ἄνω καὶ κάτω τοτὲ μὲν ἕτερα, ἄλλοτε δὲ ἄλλα πράττον πλανᾶσθαί τε καὶ μετακυκλεῖσθαι. τοῦθ' ἡμῶν τοῖς πολλοῖς αὐτὸ τοὐναντίον ἔδοξεν, ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως πράττειν, ψυχὴν οὐκ ἔχειν· οὕτω τοῖς ἄφροσι ξυνεφέσπετο τὸ πλῆθος, ὡς

illi vero — dicamus iterum; neque enim semel dicendum est — cerni non posse et cognoscere et intelligibile esse, memoriæ particeps et rationis in imparibus simul et paribus mutationibus. quinque igitur cum corpora sint, ignem esse dicendum est et aquam et tertium aërem, quartum terram, quintum ætherem, horum autem in imperiis singula animalia multa et varia effici. de quibus singulatim sic est tenendum: terrenum primum ponamus nobis unum, homines omnes et omnia multis pedibus nullisve instructa, et quotquot meabilia sunt quotque stabilia, quæ radicibus continentur; unitas autem ejus hæc existimanda est, quod cum omnia hæc ex omnibus generibus constent, maxima hujus pars terræ est et solidæ naturæ. aliud autem animalis genus ponendum est secundum exsistens simul et sub visum cadens; plurimum enim ignis habet, quamquam terræ quoque et aëris et reliquorum omnium particulas habet, quam ob rem et varia ex iis animalia et sub visum cadentia exsistere statuendum est. existimare autem rursus debemus cælestia hæc esse animalium genera, quod universum astrorum genus divinum exstitisse dicendum est, corpore instructum pulcherrimo, animo autem beatissimo atque optimo. sortium vero duarum alterutram fere tribuere iis opinatione debemus, aut expers interitus et immortale et divinum prorsus unumquidque eorum plane necessario esse, aut longi cujusdam ævi vitam sufficientem sibi quidque, qua amplioris indigere nunquam possit, habere. cogitemus igitur primum, ut dicimus, duo esse hæc ita comparata animalia (iterum enim dicamus) sub visum quidem cadentia utraque, alterum ex igne, ut putes, constans totum, alterum ex terra, et terrenum quidem inordinate, igneum autem mero ordine moveri. jam quod inordinate movetur, imprudens existimari oportet, id quod in nostrum plerumque animalium genus cadit, quod vero ordine et in cælo cursum habet, id magno prudentiæ argumento esse debet; secundum eadem enim et eodem modo incedens semper et agens atque patiens idoneum utique prudentis vitæ documentum præbet. sed animi intellectu præditi necessitas omnium necessitatum longe maxima habenda; imperans enim neque subjectus imperio fert leges. immutabile autem, cum animus optimum optimo intellectu duce decreverit, tum re vera ex animi sententia perfectum prodit, et ne adamas quidem unquam fortior eo aut immutabilior esse poterit, sed vere tres Parcæ quod singuli deorum optimo consilio decreverunt, continentes perfectum conservant. hominibus vere intellectu prædita esse astra et universum hunc cursum documento esse debebat hoc, quod eadem semper facit, quippe olim mirum quam dudum decreta faciens, non sursum deorsum jactatis consiliis nunc hæc, nunc illa faciendo errans orbesque suos trajiciens. hoc plerisque nostrûm plane contrarium est visum, illa, quod eadem eodemque modo faciant, animum non habere: in hoc im-

τὸ μὲν ἀνθρώπινον ἔμφρον καὶ ζῶν ὡς κινούμενον ὑπολαβεῖν, τὸ δὲ θεῖον ἄφρον ὡς μένον ἐν ταῖς αὐταῖς φοραῖς. ἐξῆν δὲ ἀνθρώπῳ γε ἐπὶ τὰ καλλίω καὶ βελτίω καὶ φίλα τιθεμένῳ λαμβάνειν, ὡς διὰ τοῦτο αὐτὸ ἔμ- e
5 φρον δεῖ νομίζειν τὸ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡσαύτως καὶ διὰ ταὐτὰ πρᾶττον ἀεί, τοῦτο δ' εἶναι τὴν τῶν ἄστρων φύσιν, ἰδεῖν μὲν καλλίστην, πορείαν δὲ καὶ χορείαν πάντων χορῶν καλλίστην καὶ μεγαλοπρεπεστάτην χορεύοντα πᾶσι τοῖς ζῶσι τὸ δέον ἀποτελεῖν. καὶ μὴν ὅτι γε δι-
983 καίως ἔμψυχα αὐτὰ λέγομεν, πρῶτον τὸ μέγεθος αὐτῶν a διανοηθῶμεν. οὐ γὰρ ὡς σμικρὰ φαντάζεται, τηλικαῦτα ὄντως ἐστίν, ἀλλ' ἀμήχανον ἕκαστον αὐτῶν τὸν ὄγκον, πιστεῦσαι δ' ἄξιον· ἀποδείξεσι γὰρ ἱκαναῖς λαμβάνεται. τὸν γὰρ ἥλιον ὅλον τῆς γῆς ὅλης μείζω δια-
15 νοηθῆναι δυνατὸν ὀρθῶς, καὶ πάντα δὴ τὰ φερόμενα ἄστρα θαυμαστόν τι μέγεθος ἔχει. λάβωμεν δή, τίς τρόπος ἂν εἴη τοσοῦτον περιφέρειν ὄγκον τινὰ φύσιν τὸν αὐτὸν ἀεὶ χρόνον, ὅσον καὶ νῦν περιφέρεται. θεὸν δή φημι b τὸν αἴτιον ἔσεσθαι, καὶ οὔποθ' ἑτέρως εἶναι δυνατόν·
20 ἔμψυχον μὲν γὰρ οὔποτε γένοιτ' ἂν ἑτέρᾳ πλὴν διὰ θεόν, ὡς ἡμεῖς ἀπεφηνάμεθα. ὅτε δὲ τοῦτο οἷός τέ ἐστι θεός, ἅπασα αὐτῷ ῥᾳστώνη γέγονε τοῦ πρῶτον μὲν ζῷον γεγονέναι πᾶν σῶμα καὶ ὄγκον ξύμπαντα, ἔπειτα, ᾗπερ ἂν διανοηθῇ βέλτιστα, ταύτῃ φέρειν. νῦν δὴ περὶ
25 ἁπάντων τούτων ἕνα λόγον λέγοιμεν ἀληθῆ. οὐκ ἔστι γῆν τε καὶ οὐρανὸν ἅπαντάς τε ἀστέρας ὄγκους τε ἐκ c τούτων ξύμπαντας μὴ ψυχῆς πρὸς ἑκάστῳ γενομένης ἢ καὶ ἐν ἑκάστοις εἶτα εἰς ἀκρίβειαν κατ' ἐνιαυτὸν οὕτω πορεύεσθαι κατὰ μῆνάς τε καὶ ἡμέρας, καὶ ξύμ-
30 παντα τὰ γιγνόμενα ξύμπασιν ἡμῖν ἀγαθὰ γίγνεσθαι. δεῖ δέ, ὅσῳ φλαυρότερόν ἐστι ἄνθρωπος, μήτοι ληροῦντά γε, σαφῶς δέ τι λέγοντα φαίνεσθαι. ῥύμας μὲν οὖν εἴ τις αἰτίας τινὰς ἐρεῖ σωμάτων ἢ φύσεις ἤ τι τοιοῦτον, οὐδὲν σαφὲς ἐρεῖ· τὸ δὲ παρ' ἡμῶν εἰρημένον σφόδρ' ἀναλα-
35 βεῖν χρή, πότερον ἔχει λόγον ὁ λόγος, ἢ πάντως ὑστερεῖ, d τὸ πρῶτον μὲν τὰ ὄντα εἶναι δύο, τὸ μὲν ψυχήν, τὸ δὲ σῶμα, καὶ πολλὰ ἑκατέρου, πάντα δὲ ἀλλήλων ἄλλα καὶ ἑκάτερα ἑκατέρων, καὶ τρίτον ἄλλο οὐδὲν κοινὸν οὐδενί· διαφέρειν δὲ ψυχὴν σώματος. ἔμφρον μέν που,
40 τὸ δὲ ἄφρον θήσομεν, ἄρχον δέ, τὸ δὲ ἀρχόμενον, καὶ τὸ μὲν αἴτιον ἁπάντων, τὸ δὲ ἀναίτιον πάσης πάθης· ὥστε τά γε δὴ κατ' οὐρανὸν ὑπ' ἄλλου του φάναι γεγο- e νέναι, καὶ μὴ ψυχῆς τε καὶ σώματος οὕτως εἶναι γεννήματα, πολλὴ μωρία τε καὶ ἀλογία. εἰ δ' οὖν δεῖ
45 νικᾶν τοὺς περὶ ἁπάντων τῶν τοιούτων λόγους καὶ πιστῶς θεῖα φαίνεσθαι γεγονέναι τὰ τοιαῦτα ξύμπαντα, δυοῖν τοι θάτερα θετέον αὐτά· ἢ γὰρ θεοὺς αὐτοὺς ταῦτα ὑμνητέον ὀρθότατα, ἢ θεῶν εἰκόνας ὡς ἀγάλματα
984 ὑπολαβεῖν γεγονέναι, θεῶν αὐτῶν ἐργασαμένων· οὐ a
50 γὰρ ἀνοήτων γε οὐδὲ βραχέος ἀξίων. ἀλλ' ὅπερ εἰρήκαμεν, τούτων ἡμῖν θάτερα θετέα, τὰ δὲ τεθέντα τιμητέον πάντων ἀγαλμάτων διαφερόντως· οὐ γὰρ μή ποτε φανῇ καλλίω καὶ κοινότερα ξυμπάντων ἀνθρώπων ἀγάλματα οὐδ' ἐν διαφέρουσι τόποις ἱδρυμένα καθα-

prudentes secutum est vulgus, ut genus humanum prudens et vivum, quippe quod moveatur, divinum autem ut iisdem modis ferri perseverans imprudens esse opinentur; et tamen homini licebat pulchriora et meliora atque amica censenti ita statuere, ob id ipsum prudens existimandum esse id, quod secundum eadem et eodem modo et propter eadem semper agat, hanc autem astrorum esse naturam, visu quidem pulcherrimam, cursum vero et choream omnium chororum pulcherrimam et magnificentissimam peragentia illa vivis omnibus quod opus sit exhibere. ac profecto merito nos animata ea dicere ut intelligamus, primum magnitudinem eorum reputemus. neque enim sicut parva apparent, tantula vere sunt, sed immensum quidque eorum mole, idque dignum est quod credatur; idoneis enim demonstrationibus statuitur. nam solem totum terra tota majorem cogitare licet recte, et omnia nimirum quæ feruntur astra, admirabili quadam sunt magnitudine. jam quæramus, qua ratione tantam molem circumagere possit natura aliqua eodem semper tempore, quanto nunc quoque circumaguntur. itaque deum auctorem futurum esse affirmo, neque aliter unquam fieri posse; animatum enim nunquam alias nisi per deum fieri potest, ut nos demonstravimus. quoniam autem hoc deus potest, facillimum ei fuit primum omni corpori et universæ moli vitam tribuere, deinde, qua ratione optime fieri cogitaret, hac ferre. nunc igitur de his omnibus unam veram pronunciare nobis licet sententiam. non est ut terra et cælum stellæque omnes et omnes quæ ex his constant moles, nisi animus singulis adsit vel insit, tam accurate quotannis incedant per menses et dies, et ut cuncta quæ cunctis nobis eveniunt bona eveniant. hominem autem oportet quo humilius quiddam est, nullo modo nugantem, sed clare dicentem aliquid reperiri. jam si quis impetus corporum aliquos aut naturas aut tale quid in causis esse dixerit, clari nihil dixerit; illud vero a nobis dictum magnopere est reputandum, utrum ratio constet dicto, an omnino claudicet, primum quidem duo esse quæ sint, alterum animum, alterum corpus, et multa esse in utrovis, omnia autem inter se et utraque ab utrisque diversa, et tertium aliud commune utrisque nullum, præstare autem animum corpore. prudens nimirum alterum, alterum imprudens ponemus, et imperans illud, hoc subjectum imperio, et alterum causam omnium, alterum ab omnis affectionis causa sejunctum; ita ut quæ in cælo sunt aliunde orta neque sic ab animo cum corpore conjuncto procreata statuere magna et stultitia et temeritas sit. quod si igitur de omnibus his dicta rata haberi et pro certo divina hæc omnia agnosci oportet, ex duobus profecto alterutrum statuendum de iis est; nam aut deos ipsos esse hæc prædicandum rectissime, aut deorum imagines tanquam statuas esse putandum, a diis ipsis factas; neque enim a non intelligentibus nec parvi æstimandis. sed ut diximus, horum nobis alterutra ponenda, posita autem colenda sunt magis, quam omnes statuæ; nunquam enim reperientur pulchriores et magis omnibus hominibus communes neque insignioribus in templis collocatæ puriores et maje-

ριότητι καὶ σεμνότητι καὶ ξυμπάσῃ ζωῇ διαφέροντα, ἢ ταῦτα, ὡς πάντῃ γεγένηται. νῦν οὖν δὴ περὶ θεῶν b ἐγχειρῶμεν τό γε τοσοῦτον, τὰ δύο κατιδόντες ζῷα ὁρατὰ ἡμῖν, ἅ φαμεν ἀθάνατον, τὸ δὲ γήϊνον ἅπαν 5 θνητὸν γεγονέναι, τὰ τρία τὰ μέσα τῶν πέντε, τὰ μεταξὺ τούτων, σαφέστατα κατὰ δόξαν τὴν ἐπιεικῆ γεγονότα πειραθῆναι λέγειν. αἰθέρα μὲν γὰρ μετὰ τὸ πῦρ θῶμεν, ψυχὴν δ' ἐξ αὐτοῦ τιθῶμεν πλάττειν ζῷα δύναμιν ἔχοντα, ὥσπερ τῶν ἄλλων γενῶν, τὸ πολὺ μὲν τῆς 10 αὐτοῦ φύσεως, τὰ δὲ σμικρότερα ξυνδέσμου χάριν ἐκ c τῶν ἄλλων γενῶν· μετὰ δὲ τὸν αἰθέρα ἐξ ἀέρος πλάττειν τὴν ψυχὴν γένος ἕτερον ζώων καὶ τὸ τρίτον ἐξ ὕδατος. πάντα δὲ δημιουργήσασαν ταῦτα ψυχὴν ζώων εἰκὸς ὅλον οὐρανὸν ἐμπλῆσαι, χρησαμένην πᾶσι τοῖς 15 γένεσι κατὰ δύναμιν, πάντων μὲν μετόχων τοῦ ζῆν γεγονότων, δεύτερα δὲ καὶ τρίτα καὶ τέταρτα καὶ πέμπτα ἀπὸ θεῶν τῶν φανερῶν ἀρξάμενα γενέσεως εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἀποτελευτᾶν. θεοὺς μὲν δὴ Δία τε καὶ d Ἥραν καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ὅπῃ τις ἐθέλει, ταύτῃ 20 κατὰ τὸν αὐτὸν τιθέσθω νόμον καὶ πάγιον ἐχέτω τοῦτον τὸν λόγον· θεοὺς δὲ δὴ τοὺς ὁρατούς, μεγίστους καὶ τιμιωτάτους καὶ ὀξύτατον ὁρῶντας πάντῃ, τοὺς πρώτους τὴν τῶν ἄστρων φύσιν λεκτέον καὶ ὅσα μετὰ τούτων αἰσθανόμεθα γεγονότα, μετὰ δὲ τούτους καὶ 25 ὑπὸ τούτοις ἑξῆς δαίμονας, ἀέριον δὲ γένος, ἔχον ἕδραν e τρίτην καὶ μέσην, τῆς ἑρμηνείας αἴτιον, εὐχαῖς τιμᾶν μάλα χρεὼν χάριν τῆς εὐφήμου διαπορείας. τῶν δὲ δύο τούτων ζώων, τοῦ τ' ἐξ αἰθέρος ἐφεξῆς τε ἀέρος ὄν, διορώμενον ὅλον αὐτῶν ἑκάτερον εἶναι, παρὸν δὴ 30 πλησίον οὐ κατάδηλον ἡμῖν γίγνεσθαι, μετέχοντα δὲ 985 φρονήσεως θαυμαστῆς, ἅτε γένους ὄντα εὐμαθοῦς τε a καὶ μνήμονος, γιγνώσκειν μὲν ξύμπασαν τὴν ἡμετέραν αὐτὰ διάνοιαν λέγωμεν, καὶ τόν τε καλὸν ἡμῶν καὶ ἀγαθὸν ἅμα θαυμαστῶς ἀσπάζεσθαι καὶ τὸν σφόδρα 35 κακὸν μισεῖν, ἅτε λύπης μετέχοντα ἤδη· θεὸν μὲν γὰρ δὴ τὸν τέλος ἔχοντα τῆς θείας μοίρας ἔξω τούτων εἶναι, λύπης τε καὶ ἡδονῆς, τοῦ δὲ φρονεῖν καὶ τοῦ γιγνώσκειν κατὰ πάντα μετειληφέναι· καὶ ξυμπλήρους δὴ ζώων οὐρανοῦ γεγονότος ἑρμηνεύεσθαι πρὸς ἀλλήλους b 40 τε καὶ τοὺς ἀκροτάτους θεοὺς πάντας τε καὶ πάντα, διὰ τὸ φέρεσθαι τὰ μέσα τῶν ζώων ἐπί τε γῆν καὶ ἐπὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν ἐλαφρᾷ φερόμενα ῥύμῃ. τὸ δὲ ὕδατος πέμπτον ὂν ἡμίθεον μὲν ἀπεικάσειεν ἄν τις ὀρθῶς ἀπεικάζων ἐξ αὐτοῦ γεγονέναι, καὶ τοῦτ' εἶναι τοτὲ 45 μὲν ὁρώμενον, ἄλλοτε δὲ ἀποκρυφὲν ἄδηλον γιγνόμενον, θαῦμα κατ' ἀμυδρὰν ὄψιν παρεχόμενον. τούτων δὴ τῶν πέντε ὄντως ὄντων ζώων, ὅπῃ τινὲς ἐνέτυχον ἡμῶν, ἢ c καθ' ὕπνον ἐν ὀνειροπολίᾳ προστυχόντες, ἢ κατὰ φήμας τε καὶ μαντείας λεχθέν τισιν ἐν ἀκοαῖς ὑγιαίνουσιν ἢ 50 καὶ κάμνουσιν ἢ καὶ τελευτῇ βίου προστυχέσι γενομένοις ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ δόξας παραγενομένας, ὅθεν ἱερὰ πολλὰ πολλῶν γέγονε, τὰ δὲ γενήσεται, τούτων πάντων νομοθέτης ὅστις νοῦν κέκτηται καὶ τὸν βραχύτατον, οὔποτε μὴ τολμήσῃ καινοτομῶν ἐπὶ θεοσέβειαν

state et universa vita præstantiores, quam hæ, ut horum b omnium habita ratione sunt comparatæ. nunc igitur de diis hoc agamus, ut cognitis duobus illis, quæ cerni a nobis possunt, animalibus, quorum unum immortale, alterum terrenum totum mortale esse dicimus, tria media ex omnibus quinque inter illa interjecta secundum probabilem opinionem quam certissime declarata conemur exponere. nam æthera quidem post ignem ponamus, animum autem ex eo fingere statuamus animalia vim habentia, ut in reliquis generibus, plurimam quidem de istius natura, minore autem ex parte vinculi causa de reliquis generibus; post æthera vero ex aëre fingere animum aliud animalium genus et tertium ex aqua. omnibus autem his creatis animum consentaneum est animalibus totum implevisse cælum, omnibus generibus quantum poterat utentem, cum omnia in partem vitæ vocata sint, secunda vero et tertia et quarta et quinta initio a deorum aspectabilium ortu facto in nos homines desinere. jam deos quidem Jovem et Junonem et reliquos omnes quo quis ordine vult, huc secundum eandem referto legem et firmiter hanc rationem teneto; deos autem aspectabiles, maximos plurimumque colendos et acutissime per omnia cernentes, primos astrorum naturam et quæcumque cum his exstitisse animadvertimus, prædicare, post hos autem et sub his deinceps genios et aërium genus, tertiam mediamque sedem obtinens, interpretationis causam, precibus colere magnopere debemus piæ transmissionis gratia. horum vero duorum animalium, ætherii et deinceps quod aërium est, pellucidum totum utrumque esse, itaque prope cum sint, a nobis non animadverti, prædita autem admirabili prudentia, quippe quæ generis sint facile et percipientis et memoria tenentis, cognitam ea universam cogitationem nostram habere dicamus, et honestum ex nobis bonumque mirifice complecti simul et eum, qui valde malus est, odisse, ut quibus jam doloris sit sensus; nam deum perfecte sortis divinæ participem extra hæc, dolorem et voluptatem, positum esse, prudentiæ vero et cognitionis nullam non partem tenere; et quoniam animalibus completum est cælum, interpretes illos omnes et de omnibus cum inter se, tum ad summos deos esse, propterea quod media animalia et ad terram et ad omnes cæli partes levi impetu feruntur. de aquæ autem genere, quod quintum est, semideum recte conjiciens quispiam ex eo exstitisse conjecerit, idque esse nunc cadens sub visum, nunc absconditum visui se subducens, miram obscuritate speciem præbens. jam de his quinque vere exstantibus animalibus, ut nostrûm aliqui inciderunt, vel per quietem et somniis oblata nacti, vel per omina et vaticinia si quid ad aures accidit aliquibus sanis vel ægrotis vel in vitæ exitu versantibus privatim et publice receptum opinionibus, quæ sacris multis multorum exstitit exsistetque causa, de his omnibus legislator vel minima præditus intelligentia

ἥτις μὴ σαφὲς ἔχει τι, τρέψαι πόλιν ἑαυτοῦ. καὶ μὴν d οὐδ' ὧν ὁ πάτριος νόμος εἴρηκε περὶ θυσιῶν ἀποκωλύσει, μηδὲν τὸ παράπαν εἰδὼς, ὥσπερ οὐδ' ὂν δυνατὸν εἰδέναι τῇ θνητῇ φύσει τῶν τοιούτων πέρι. τοὺς δὲ 5 ὄντως ἡμῖν φανεροὺς ὄντας θεοὺς ἆρ' οὐχ αὐτὸς λόγος ἔχει, κακίστους εἶναι τοὺς μὴ τολμῶντας λέγειν ἡμῖν καὶ φανεροὺς ποιεῖν, ἀνοργιάστους τε ὄντας ἑτέρους θεοὺς καὶ τιμὰς μὴ δεχομένους τὰς προσηκούσας αὐτοῖς; νῦν δὴ ξυμβαίνει γιγνόμενον ἅμα τὸ τοιοῦτον, οἷον 10 ἂν εἴ ποτέ τις ἡμῶν ἥλιον ἢ σελήνην ἑωρακὼς ἦν γιγνο- e μένους ἐφορῶντάς τε ἡμᾶς πάντας καὶ μὴ ἔφραζεν, ἀδύνατος ὢν πη φράζειν, τιμῆς τε ἀμοίρους ὄντας ἅμα, καὶ μὴ προθυμοῖτο τό γε αὑτοῦ μέρος εἰς ἔντιμον χώραν καταφανεῖς ἄγων αὐτοὺς ἑορτάς τε αὐτοῖς γίγνεσθαι 15 ποιεῖν καὶ θυσίας ἀπολαμβανόμενόν τε χρόνον ἑκάστοις μειζόνων τε καὶ ἐλαττόνων πολλάκις ἐνιαυτῶν ὥρας 986 διανέμειν· ἆρ' οὐκ ἂν κακὸς ἑαυτῷ τε καὶ ἄλλῳ τῷ a γιγνώσκοντι λεγόμενος ἐν δίκῃ ξυνεδόκει λέγεσθαί ποτ' ἄν; — ΚΛ. Πῶς γὰρ οὐκ, ὦ ξένε; κάκιστος μὲν οὖν. 20 — ΑΘ. Τοῦτο τοίνυν, ὦ Κλεινία φίλε, περὶ ἐμὲ νῦν γιγνόμενον ἴσθι φανερῶς. — ΚΛ. Πῶς λέγεις; — — ΑΘ. Ἴστε ὀκτὼ δυνάμεις τῶν περὶ ὅλον οὐρανὸν γεγονυίας ἀδελφὰς ἀλλήλων, ὧν καθεώρακα ἐγώ. καὶ οὐδὲν μέγα διαπέπραγμαι· ῥᾴδιον γὰρ καὶ 25 ἑτέρῳ. τούτων δ' εἰσὶ τρεῖς αὗται· μία μὲν ἡλίου, b μία δὲ σελήνης, μία δὲ τῶν πάντων ἄστρων, ὧν ἐμνήσθημεν ὀλίγον ἔμπροσθεν· πέντε δὲ ἕτεραι. ταύτας δὴ πάσας καὶ τούτους τοὺς ἐν ταύταισιν εἴτε αὐτοὺς ἰόντας εἴτε φερομένους ἐν ὀχήμασι πορεύεσθαι ταύτῃ 30 μηδεὶς ἄλλως ποτὲ νομίσῃ πάντων ἡμῶν ὡς οἱ μὲν θεοί εἰσιν αὐτῶν, οἱ δ' οὔ, μηδ' ὡς οἱ μὲν γνήσιοι, οἱ δὲ τοιοῦτοί τινες, οἵους οὐδὲ θέμις εἰπεῖν ἡμῶν οὐδενί, πάντες δὲ δὴ πάντας λέγωμέν τε καὶ φῶμεν ἀδελφούς τ' εἶναι καὶ ἐν ἀδελφαῖς μοίραις, καὶ τιμὰς ἀποδιδῶ- c 35 μεν μὴ τῷ μὲν ἐνιαυτὸν, τῷ δὲ μῆνα, τοῖς δὲ μήτε τινὰ μοῖραν τάττωμεν μήτε τινὰ χρόνον, ἐν ᾧ διεξέρχεται τὸν αὑτοῦ πόλον ξυναποτελῶν κόσμον, ὃν ἔταξε λόγος ὁ πάντων θειότατος ὁρατόν· ὃν ὁ μὲν εὐδαίμων πρῶτον μὲν ἐθαύμασεν, ἔπειτα δὲ ἔρωτα ἔσχε τοῦ κα- 40 ταμαθεῖν ὁπόσα θνητῇ φύσει δυνατὰ, ἡγούμενος ἄριστ' οὕτως εὐτυχέστατά τε διάξειν τὸν βίον τελευτήσας τε d εἰς τόπους ἥξειν προσήκοντας ἀρετῇ, καὶ μεμυημένος ἀληθῶς τε καὶ ὄντως, μεταλαβὼν φρονήσεως εἷς ὢν μιᾶς, τὸν ἐπίλοιπον χρόνον θεωρὸς τῶν καλλίστων γε- 45 νόμενος, ὅσα κατ' ὄψιν, διατελεῖ. νῦν δὴ τὸ μετὰ τοῦθ' ἡμῖν λοιπὸν λέγειν, ὅσοι τ' εἰσὶ καὶ τίνες· οὐ γὰρ μή ποτε φανῶμεν ψευδεῖς. βεβαίως δὴ διισχυρίζομαι τόγε τοσοῦτον· λέγω γὰρ πάλιν ὀκτὼ μὲν εἶναι, τῶν δὲ ὀκτὼ e τρεῖς μὲν εἰρῆσθαι, πέντε δ' ἔτι λοιπάς. ἡ τετάρτη δὲ 50 φορὰ καὶ διέξοδος ἅμα καὶ πέμπτη τάχει μὲν ἡλίῳ σχεδὸν ἴση καὶ οὔτε βραδυτέρα οὔτε θάττων.... τό γ' ἐπίπαν ἀεὶ τούτων τριῶν ὄντων τὸν νοῦν ἱκανὸν ἔχοντα ἡγεῖσθαι. λέγωμεν δὴ ταύτας ἡλίου τ' εἶναι καὶ ἑωσφόρου καὶ τρίτου, ὡς μὲν ὀνόματι, φράζειν οὐκ ἔστι διὰ

nunquam audebit novans ad incertam religionem vertere civitatem suam. neque vero de sacrificiis constituta a lege patria prohibebit, cum nihil omnino his de rebus sciat, quemadmodum ne potest quidem scire quicquam natura mortalis. ad eos autem vere in conspectu nostro versantes nonne eadem oratio pertinet, pessimos esse qui dicere nobis et conspiciendos eos reddere non audeant, atque ad alios deos incelebratos et debitos ipsis honores non accipientes? nunc vero fit ut tale quid conjunctim committatur, quale si quando nostrûm aliquis vidisset solem vel lunam exsistentes et inspicientes nos omnes et nihil diceret, dicendi facultate destitutus, simulque honoris expertes, et non studeret pro virili parte honorifico in loco illustribus constitutis operam dare ut dies festi agerentur et sacrificia afferrentur, majorumque et minorum forte annorum tempora distribuere singulis suum quibusque tempus accipientibus: nonne malus si diceretur, et sibi et alii qui saperet, merito videretur dici? — Cl. Qui enim minus, o hospes? et pessimus quidem. — Ath. Hoc igitur, mi Clinia, in me nunc cadere scito aperte. — Cl. Quomodo dicis? — Ath. Scitote octo esse potentias totius cæli cognatas inter se, ex iis, quas ego animadverti. neque aliquid magnum perfeci; facile enim etiam alii est. harum tres hæ sunt: una solis, una lunæ, una astrorum omnium, quæ paulo ante memoravimus; quinque autem aliæ. has vero omnes et qui in his sive ipsi incedunt sive in curribus hac ut eant feruntur, hos nemo nostrûm omnium unquam temere statuat alios deos esse, alios minus, neque alios legitimos, alios tales, quales ne dicere quidem ulli nostrûm fas est, sed universi universos perhibeamus et dicamus fratres esse et fraternis sortibus uti, et honores reddamus non alii annum, alii mensem, aliis vero nullum neque locum constituamus neque tempus, quo orbem suum peragat una perficiens mundum, quem ordinavit ratio omnium divinissima aspectabilem; quem beatus primum admiratione prosecutus, deinde amore captus est cognoscendi quantum mortalis natura potest, ita optimo et felicissime se vitam transacturum et post mortem in locos virtuti convenientes perventurum esse putans, vereque et re ipsa initiatus, prudentiæ unus unius particeps factus, per reliquum tempus pulcherrimorum, quæ spectari possunt, spectaculo fruitur. Jam post hæc restat ut dicamus, quot et qui sint; neque enim verendum, ne mendaces reperiamur. pro certo igitur tantum quidem affirmo; dico enim iterum octo esse, ex quibus tres memoratæ, quinque adhuc reliquæ sint. quarta autem motio et orbis peractio simul et quinta celeritate soli fere æqualis et neque tardior neque celerior est, *ut existimandum sit* in universum quidem semper his tribus intellectu idoneo præditum esse ducem. dicamus igitur has solis esse et luciferi et tertii, quo

τὸ μὴ γιγνώσκεσθαι. τούτου δ' αἴτιος ὁ πρῶτος ταῦτα κατιδὼν βάρβαρος ὤν. παλαιὸς γὰρ δὴ τόπος ἔθρεψε 987 a τοὺς πρώτους ταῦτα ἐννοήσαντας, διὰ τὸ κάλλος τῆς θερινῆς ὥρας, ἣν Αἴγυπτός τε καὶ Συρία θ' ἱκανῶς 5 κέκτηται, φανεροὺς μὲν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀστέρας ἀεὶ ξύμπαντας καθορῶντας, ἅτε νεφῶν καὶ ὑδάτων ἀπόπροσθεν ἀεὶ τοῦ κόσμου κατῳκισμένους· ὅθεν καὶ πανταχόσε καὶ δεῦρ' ἐξήκει βεβασανισμένα χρόνῳ μυριετεῖ τε καὶ ἀπείρῳ. διὸ θαῤῥοῦντα χρὴ ταῦτα εἰς νόμους 10 θέσθαι· τὸ γὰρ μὴ τίμια τὰ θεῖα εἶναι, ἢ τάδε μὴ θεῖα b σαφῶς οὐκ ἐμφρόνων. ὅτι δὲ οὐκ ὀνόματα ἔσχηκε, τήν γε αἰτίαν χρὴ λέγεσθαι ταύτην. ἀλλὰ γὰρ ἐπωνυμίαν εἰλήφασι θεῶν. ὁ μὲν γὰρ ἑωσφόρος Ἕσπερός τε ὢν αὐτὸς Ἀφροδίτης εἶναι σχεδὸν ἔχει λόγον καὶ μάλα 15 Συρίῳ νομοθέτῃ πρέπον, ὁ δ' ὁμόδρομος ἡλίῳ τε ἅμα καὶ τούτῳ σχεδὸν Ἑρμοῦ. τρεῖς δ' ἔτι φορὰς λέγωμεν ἐπὶ δεξιὰ πορευομένων μετὰ σελήνης τε καὶ ἡλίου, ἕνα δὲ τὸν ὄγδοον χρὴ λέγειν, ὃν μάλιστ' ἄν τις ἄνω κόσμον προσαγορεύοι, ὃς ἐναντίος ἐκείνοις ξύμπασι πορεύεται, 20 ἄγων τοὺς ἄλλους, ὥς γε ἀνθρώποις φαίνοιτ' ἂν ὀλίγα τούτων εἰδόσιν. ὅσα δὲ ἱκανῶς ἴσμεν, ἀνάγκη λέγειν c καὶ λέγομεν· ἡ γὰρ ὄντως οὖσα σοφία ταύτῃ πῃ φαίνεται τῷ καὶ σμικρὰ ξυννοίας ὀρθῆς θείας τε μετειληφότι. λοιπὸν δὴ τρεῖς ἀστέρες, ὧν εἷς μὲν βραδυτῆτι 25 διαφέρων αὐτῶν ἐστὶ, Κρόνου δ' αὐτόν τινες ἐπωνυμίαν φθέγγονται· τὸν δὲ μετὰ τοῦτον βραδυτῆτι, λέγειν χρὴ Διός· Ἄρεος δὲ ὁ μετὰ τοῦτον· πάντων δὲ οὗτος ἐρυθρώτατον ἔχει χρῶμα. χαλεπὸν δὲ οὐδὲν τούτων κατανοῆσαί τινα φράζοντός τινος, ἀλλὰ μαθόντα ὡς λέγομεν, d 30 ἡγεῖσθαι δεῖ. τόδε γε μὴν διανοηθῆναι χρὴ πάντ' ἄνδρα Ἕλληνα, ὡς τόπον ἔχομεν τὸν τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀρετὴν ἐν τοῖς σχεδὸν ἄριστον. τὸ δ' ἐπαινετὸν αὐτοῦ χρὴ λέγειν, ὅτι μέσος ἂν εἴη χειμώνων τε καὶ τῆς θερινῆς φύσεως· ἡ δ' ὑστεροῦσα ἡμῖν εἰς τὸ θερινὸν φύσις τοῦ 35 περὶ τὸν ἐκεῖ τόπον, ὅπερ εἴπομεν, ὕστερον αὐτοῖς παραδέδωκε τὸ τούτων τῶν θεῶν τοῦ κόσμου κατανόημα. λάβωμεν δὲ, ὡς ὅτι περ ἂν Ἕλληνες βαρβάρων παρα- e λάβωμεν, κάλλιον τοῦτο εἰς τέλος ἀπεργάζονται. καὶ δὴ καὶ περὶ τὰ νῦν λεγόμενα ταὐτὸν δεῖ διανοηθῆναι 40 τοῦτο, ὡς χαλεπὸν μὲν πάντα τὰ τοιαῦτα ἀναμφισβητήτως ἐξευρίσκειν, πολλὴ δ' ἐλπὶς ἅμα καὶ καλὴ κάλ- 988 a λιον καὶ δικαιότερον ὄντως τῆς ἐκ τῶν βαρβάρων ἐλθούσης φήμης τε ἅμα καὶ θεραπείας πάντων τούτων τῶν θεῶν ἐπιμελήσεσθαι τοὺς Ἕλληνας, παιδείαις τε 45 καὶ ἐκ Δελφῶν μαντείαις χρωμένους καὶ πάσῃ τῇ κατὰ νόμους θεραπείᾳ. τόδε δὲ μηδείς ποτε φοβηθῇ τῶν Ἑλλήνων, ὡς οὐ χρὴ περὶ τὰ θεῖά ποτε πραγματεύεσθαι θνητοὺς ὄντας, πᾶν δὲ τούτῳ διανοηθῆναι τοὐναντίον, ὡς οὔτε ἄφρον ἐστί ποτε τὸ θεῖον οὔτε ἀγνοεῖ που τὴν b 50 ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλ' οἶδεν, ὅτι διδάσκοντος αὐτοῦ ξυνακολουθήσει καὶ μαθήσεται τὰ διδασκόμενα. ὅτι δὲ διδάσκει τοῦτο αὐτὸ ἡμᾶς, μανθάνομεν δὲ ἡμεῖς, ἀριθμόν τε καὶ ἀριθμεῖν, οἶδε δήπου· πάντων γὰρ ἀφρονέστατον ἂν εἴη τοῦτο ἀγνοοῦν· τὸ λεγόμενον γὰρ ἂν

quidem nomine, demonstrari nequit propterea, quod ignoratur. hujus autem causa hæc est, quod qui primus hæc dispexit, barbarus fuit. vetus enim locus aluit primos horum animadversores, qui propter æstivi temporis pulchritudinem, quo satis multo et Ægyptus et item Syria utitur, stellas semper omnes, ut ita dicam, apertas conspiciebant, quippe remotam semper a nubibus aquisque mundi partem incolentes; unde cum omnes in partes, tum huc usque emanarunt multorum sæculorum infinito tempore probata. itaque fidenter hæc legibus recipienda sunt; divina enim non honoranda, aut hæc non esse divina aperte insipientium est. quod autem nominibus caruerunt, ejus rei causam oportet istam dici. sed enim cognomina acceperunt deorum. nam lucifer, qui idem vesper est, Veneris fere dicitur esse, haud sane indigna Syrio legislatore appellatione, parem vero soli simul et huic cursum habens fere Mercurii; tres autem præterea motiones dicamus dextrorsum cum luna et sole euntium. unum vero octavum dici oportet, quem potissimum superum quispiam mundum nuncupet, qui omnibus illis contrarium motum habet, reliquos ducens, ut quidem hominibus parum hæc scientibus videatur. quantum vero satis scimus, id necesse est dicamus dicimusque; nam quæ vere est sapientia, eam hic locorum positam esse vel exiguam rectæ ac divinæ intelligentiæ partem tenenti manifestum. restant igitur tres stellæ, quarum una tarditate inter eas insignis est, quam sunt qui Saturni cognomine vocant; secundam tarditate Jovis esse dicendum est; Martis vero est quæ hanc sequitur, quæ omnium maxime rutilum colorem habet. difficile autem nihil horum ad animadvertendum, si demonstrentur, sed de acceptis ita, ut dicimus, statuendum est. illud tamen omnes qui Græci sumus, cogitare debemus, regionem nos incolere Græciam ad virtutem omnium fere præstantissimam, laudemque ejus hanc existimare, quod media est inter hiemes et æstivam naturam. sed quia minus apud nos æstivi, quam illis in locis natura habet, quemadmodum diximus, posterius eis horum mundi deorum notitiam impertivit. teneamus autem Græcos, quicquid a barbaris acceperimus, id pulchrius perficere. atque hoc idem de iis, quæ nunc dicuntur, cogitandum, difficile quidem esse hæc omnia sine controversia invenire, at spem esse magnam simul et pulchram pulchrius et justius re vera, quam pro fama simul et cultu ex barbaria allato omnibus his diis operam daturos esse Græcos, disciplinis et Delphicis oraculis utentes et omni qui in legibus est, cultu. hoc autem nequis unquam vereatur Græcorum, ne non mortalibus fas sit in rebus divinis unquam operam collocare suam, sed plane huic contrarium cogitare, neque imprudens esse unquam numen neque vero ignorare humanam naturam, sed scire eam docente se consecuturam et quæ doceatur, percepturam. docere autem se nos hoc, nos vera discere, numerum et numerare, scit utique; omnium enim imprudentissimum esset, si hoc ignoraret; re

ὄντως αὐτὸ αὑτὸ ἀγνοοῖ, χαλεπαῖνον τῷ δυναμένῳ μανθάνειν, ἀλλ' οὐ συγχαῖρον ἄνευ φθόνου διὰ θεὸν ἀγαθῷ γενομένῳ. λόγον δὴ καὶ πολὺν καὶ καλὸν ἔχει τότε μέν, ὅτε περὶ θεῶν ἦν ἀνθρώποις διανοήματα πρῶτα, ὥς τε c ἐγένοντο οἷοί τε ἐγίγνοντο καὶ οἵας μετεχειρίζοντο πράξεις, μὴ κατὰ νοῦν τοῖς σώφροσι λέγεσθαι μηδὲ φίλως, μηδ' ὡς οἱ δεύτεροι, ἐν οἷς πρεσβύτατα μὲν τὰ πυρὸς ἐλέγετο καὶ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων σωμάτων, ὕστερα δὲ τὰ τῆς θαυμαστῆς ψυχῆς, καὶ φορὰ κρείττων καὶ τιμιωτέρα ἣν σῶμα εἴληχε φέρειν, αὐτό τε ἑαυτὸ θερμότητι καὶ ψύξεσι καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, ἀλλ' οὐ ψυχὴ σῶμά τε καὶ ἑαυτήν. νῦν δ', ὅτε λέγομεν ψυχὴν μέν, d ἄνπερ ἐν σώματι γένηται, θαῦμα οὐδὲν κινεῖν τε καὶ περιφέρειν τοῦτο καὶ ἑαυτήν, οὐδ' ἡμῖν ἀπιστεῖ ψυχὴ κατὰ λόγον οὐδένα ὡς βάρος οὐδὲν περιφέρειν δυναμένη. διὸ καὶ νῦν ἡμῶν ἀξιούντων ψυχῆς οὔσης αἰτίας τοῦ ὅλου καὶ πάντων μὲν τῶν ἀγαθῶν ὄντων τοιούτων, τῶν δὲ αὖ φλαύρων τοιούτων ἄλλων, τῆς μὲν φορᾶς πάσης καὶ κινήσεως ψυχὴν αἰτίαν εἶναι θαῦμα οὐδέν, τὴν e δ' ἐπὶ τἀγαθὸν φορὰν καὶ κίνησιν τῆς ἀρίστης ψυχῆς εἶναι, τὴν δ' ἐπὶ τοὐναντίον ἐναντίαν, νενικηκέναι δεῖ καὶ νικᾶν τὰ ἀγαθὰ τὰ μὴ τοιαῦτα. ταῦτα ἡμῖν εἴρηται πάντα κατὰ τὴν τῶν ἀνοσίων, τιμωρὸν δὲ δίκην· περὶ δὲ δὴ τὸ δοκιμαζόμενον οὐχ οἷόν τε ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὡς 989 οὐ δεῖ τόν γε ἀγαθὸν σοφὸν ἡμᾶς ἡγεῖσθαι. τὴν δὲ σο- a φίαν ταύτην, ἣν ζητοῦμεν πάλαι, ἴδωμεν ἄν ποτ' ἄρα ἐπινοήσωμεν ἢ κατὰ παιδείαν ἢ κατὰ τέχνην, ἥντινα τοῦ γιγνώσκειν ἐνδεεῖς ὄντες τῶν δικαίων ἀγνώμονες ἂν εἴημεν ὄντες τοιοῦτοι. δοκοῦμεν δή μοι, καὶ λεκτέον. ἄνω γὰρ καὶ κάτω ζητῶν, ᾗ μοι καταφανὴς γέγονε, πειράσομαι δήλην ὑμῖν αὐτὴν ἀποτελεῖν. τὸ δὴ μέγιστον ἀρετῆς οὐ καλῶς πραττόμενον ἡμῖν γέγονεν αἴτιον, ὡς ἄρτι σημαίνειν ἐκ τῶν εἰρημένων μοι σφόδρα δοκεῖ. μεῖζον μὲν γὰρ ἀρετῆς μηδεὶς ἡμᾶς ποτὲ πείθῃ τῆς εὐ- b σεβείας εἶναι τῷ θνητῷ γένει· τοῦτο δ' ὅτι δι' ἀμαθίαν τὴν μεγίστην ἐν ταῖς ἀρίσταις φύσεσιν οὐ γέγονε, λεκτέον. ἄρισται δ' εἰσὶν αἱ χαλεπώτατα μὲν ἂν γενόμεναι, μέγιστον δὲ ὄφελος, ἂν γίγνωνται· τά τε γὰρ τῆς βραδείας τε καὶ τῆς ἐναντίας φύσεως μετρίως ἀποδεχομένη ψυχὴ καὶ πράως εὔκολος ἂν εἴη τήν τε ἀνδρείαν ἀγαμένη καὶ πρὸς τὸ σωφρονεῖν εὐπειθής, καὶ τό γε μέγι- c στον ἐν ταύταις ταῖς φύσεσι, δυναμένη μανθάνειν καὶ μνήμων οὖσα εὖ μάλα χαίρειν τούτοις αὐτοῖς δύναιτ' ἄν, φιλομαθὴς ὥστ' εἶναι. ταῦτα γὰρ οὔτε ῥάδια φύεσθαι γενόμενά τε καὶ τροφῆς καὶ παιδείας τυχόντα ἧς δεῖ, τοὺς πλείστους αὐτῶν καὶ χείρους κατέχειν ὀρθότατα δύναιντ' ἂν τῷ φρονεῖν καὶ πράττειν καὶ λέγειν περὶ θεοὺς ἕκαστα ὡς δεῖ τε καὶ ὅτε δεῖ, περὶ θυσίας τε καὶ καθαρμοὺς τῶν περὶ τοὺς θεούς τε καὶ ἀνθρώπους, οὐ σχήμασι τεχνάζοντας, ἀλλὰ ἀληθείᾳ τιμῶντας ἀρε- d τήν, ὃ δὴ καὶ μέγιστόν ἐστι ξυμπάντων πάσῃ τῇ πόλει. τοῦτο δὴ οὖν τὸ μέρος εἶναί φαμεν φύσει κυριώτατον καὶ δυνατὸν ὡς οἷόν τε κάλλιστα καὶ ἄριστα μαθεῖν, εἰ διδάσκοι τις. ἀλλ' οὐδ' ἂν διδάξειεν, εἰ μὴ θεὸς

vera enim, ut aiunt, ipsum se ipsum ignoraret, si ei, qui discere potest, irasceretur et non una gauderet sine invidia cum eo, qui per deum bonus esset factus. rationem sane et multam et bonam habet, si tum, cum primum de diis cogitare homines inciperent, quomodo et orti essent et quales exsisterent et cujusmodi res agerent, non ex sententia nec grate dicebatur sapientibus, neque quod secundis placuit, apud quos antiquissima esse dicebantur quæ ad ignem et aquam et reliqua corpora pertinent, posteriora quæ ad animum admirabilem, et motus præstantior ac pluris æstimandus is, quem corpus sortitum est, idque semet ipsum movens calore et refrigerationibus et omnibus ejusmodi, non animus tam corpus, quam semet ipse. nunc vero, cum dicimus animum quidem, si in corpore exstiterit, mirum non esse tam hoc, quam semet ipsum movere et circumferre, ne noster quidem animus ullam dubitandi rationem habet, an pondus circumferre possit nullum. itaque etiam nunc censentibus nobis mirum non esse, quoniam animus causa sit universi et bona omnia tali, mala contra tali alio comparata sint modo, agitationis quidem et motionis omnis causam esse animum, ad bonum vero tendentem agitationem et motionem optimi esse animi, ad contrarium contrariam, bona vicisse et vincere necesse est non ita comparata. hæc a nobis dicta sunt omnia ex impiorum, sed puniendorum jure; in hoc vero, quod exploramus, dubitare nobis non licet, quin eum, qui bonus sit, sapientem ducere debeamus. sapientiam autem hanc, quam quærimus jam dudum, videamus an forte invenire possimus vel disciplina vel arte aliqua monstrante, cujus cognitione carentes, quia careamus, justorum ignari simus. ac videmur mihi posse, et dicendum est; nam sursum, deorsum agitanda quæstione ut mihi conspiciendam se præbuit, manifestam vobis sistere eam conabor. igitur quod summæ virtuti non recte datur opera, in causa nobis est, ut modo quæ dicta sunt, valde demonstrare mihi videntur. nam majus quid in virtute nemo nobis unquam persuadeat esse, quam pietatem generi mortali; hoc autem propter summam inscitiam ab optimis naturis abesse dicendum est. optimæ vero sunt, quas et exsistere difficillimum et, si exsistant, utilissimum sit; animus enim commode ac leniter accipiens et quæ tardæ et quæ contrariæ naturæ sunt, facilis erit et fortitudinis mirator et ad temperantiam flexibilis et, quod maximum in his naturis est, discendi facultate et memoria valens his ipsis delectari magnopere poterit, ut studiosus sit discendi. hæc enim ingenia nec facile nascuntur et, si exstiterunt, educationem ac disciplinam nacta qua opus est, maximam partem hominum et deteriores continere rectissime possunt eo, quod de diis omnia sentiunt et agunt et dicunt ita, ut oportet, et quando oportet, in sacrificiis et purgationibus vel ad deos vel ad homines spectantibus, non gestuum artificiosa figuratione utentes, sed vere virtutem colentes, id quod omnium maximum est universæ civitati. hanc igitur partem dicimus natura maximam auctoritatem habere et posse quam pulcherrime et optime discere, si doceat aliquis. sed ne poterit

ὑφηγοῖτο, εἴ τ' οὖν διδάσκοι, κατὰ τρόπον δὲ μὴ δρῷ τὸ τοιοῦτον, κρεῖττον μὴ μανθάνειν. ὅμως δ' ἐκ τῶν νῦν λεγομένων ἀνάγκη μαθεῖν ταῦτα καὶ ἐμὲ λέγειν τὴν τοιαύτην τε καὶ ἀρίστην φύσιν. πειρώμεθα δὴ τῷ τε
5 λόγῳ διεξελθεῖν, ἅ τ' ἐστὶ καὶ οἷα καὶ ὡς δεῖ μανθάνειν, κατὰ δύναμιν τήν τ' ἐμὴν τοῦ λέγοντος καὶ τὴν e
990 τῶν δυναμένων εἰσακοῦσαι, θεοσεβείας ᾧτινι τρόπῳ a τις τίνα μαθήσεται. σχεδὸν μὲν οὖν ἐστὶν ἄτοπον ἀκούσαντι, τὸ δ' ὄνομα αὐτοῦ λέγομεν ἡμεῖς γε ὅ τις οὐκ ἄν
10 ποτε δόξειε δι' ἀπειρίαν τοῦ πράγματος, ἀστρονομίαν, ἀγνοεῖ τε, ὅτι σοφώτατον ἀνάγκη τὸν ἀληθῶς ἀστρονόμον εἶναι, μὴ τὸν καθ' Ἡσίοδον ἀστρονομοῦντα καὶ πάντας τοὺς τοιούτους, οἷον δυσμάς τε καὶ ἀνατολὰς ἐπεσκεμμένον, ἀλλὰ τὸν τῶν ὀκτὼ περιόδων τὰς ἑπτὰ
15 περιόδους, διεξιούσης τὸν αὐτὸν κύκλον ἑκάστης οὕτως, ὡς οὐκ ἂν ῥᾳδίως ποτὲ πᾶσα φύσις ἱκανὴ γένοιτο θεω- b ρῆσαι μὴ θαυμαστῆς μετέχουσα φύσεως. ὃ νῦν εἰρήκαμεν ἐροῦμέν τε, ὥς φαμεν, ὅπῃ δεῖ τε καὶ ὅπως χρεὼν μανθάνειν. πρῶτον δ' ἡμῖν τόδε λεγέσθω· σελήνη μὲν
20 περίοδον τὴν αὑτῆς τάχιστα διέξεισιν, ἄγουσα μῆνα καὶ πανσέληνον πρώτην· δεύτερον δὲ κατανοεῖν δεῖ τὸν ἥλιον, τροπὰς ἄγοντα διὰ πάσης τῆς αὑτοῦ περιόδου, καὶ τούτῳ τοὺς ξυνδρόμους. ἵνα δὲ μὴ πολλάκις ταὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν διαλεγώμεθα, τὰς ἄλλας, ὅσας ἐν τῷ c
25 πρόσθεν διεξήλθομεν ὁδοὺς τούτων οὐ ῥᾴδιον ξυννοεῖν· ἐπὶ δὲ ταῦτα παρασκευάζοντας φύσεις, δι' ἃς δυνατὸν εἶναι χρεών, πολλὰ προδιδάσκοντα καὶ ἐθίζοντα δεῖ διαπονήσασθαι παῖδα ὄντα καὶ νεανίσκον. διὸ μαθημάτων δέον ἂν εἴη· τὸ δὲ μέγιστόν τε καὶ πρῶτον ἀριθμῶν
30 αὐτῶν, ἀλλ' οὐ σώματα ἐχόντων, ἀλλὰ ὅλης τῆς τοῦ περιττοῦ τε καὶ ἀρτίου γενέσεώς τε καὶ δυνάμεως, ὅσην παρέχεται πρὸς τὴν τῶν ὄντων φύσιν. ταῦτα δὲ μαθόντι τούτοις ἐφεξῆς ἐστὶν ὃ καλοῦσι μὲν σφόδρα γελοῖον d ὄνομα γεωμετρίαν, τῶν οὐκ ὄντων δὲ ὁμοίων ἀλλήλοις
35 φύσει ἀριθμῶν ὁμοίωσις πρὸς τὴν τῶν ἐπιπέδων μοῖραν γεγονυῖά ἐστι διαφανής· ὃ δὴ θαῦμα οὐκ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ γεγονὸς θεῖον φανερὸν ἂν γίγνοιτο τῷ δυναμένῳ ξυννοεῖν. μετὰ δὲ ταύτην τοὺς τρὶς ηὐξημένους καὶ τῇ στερεᾷ φύσει ὁμοίους, τοὺς δὲ ἀνομοίους αὖ γεγονότας
40 ἑτέρᾳ τέχνῃ ὁμοιοῖ ταύτῃ, ἣν δὴ γεωμετρίαν ἐκάλεσαν οἱ προστυχεῖς αὐτῇ γεγονότες. ὃ δὲ θεῖόν τ' ἐστὶ καὶ e θαυμαστὸν τοῖς ἐγκαθορῶσί τε καὶ διανοουμένοις, ὡς περὶ τὸ διπλάσιον ἀεὶ στρεφομένης τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἐξ ἐναντίας ταύτῃ καθ' ἑκάστην ἀναλογίαν εἶδος
991 καὶ γένος ἀποτυποῦται πᾶσα ἡ φύσις· ἡ μὲν δὴ πρώτη a τοῦ διπλασίου κατ' ἀριθμὸν, ἓν πρὸς δύο, κατὰ λόγον φερομένη· διπλάσιον δὲ ἡ κατὰ δύναμιν οὖσα, ἡ δ' εἰς τὸ στερεόν τε καὶ ἁπτὸν πάλιν αὖ διπλάσιον, ἀφ' ἑνὸς εἰς ὀκτὼ διαπορευθεῖσα· ἡ δὲ διπλασίου μὲν εἰς μέσον,
50 ἴσως δὲ τοῦ ἐλάττονος πλέον ἔλαττόν τε τοῦ μείζονος, τὸ δ' ἕτερον τῷ αὐτῷ μέρει τῶν ἄκρων αὐτῶν ὑπερέχον τε καὶ ὑπερεχόμενον — ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἓξ πρὸς τὰ δώδεκα ξυνέβη τό τε ἡμιόλιον καὶ ἐπίτριτον — τούτων αὐτῶν b ἐν τῷ μέσῳ ἐπ' ἀμφότερα στρεφομένη τοῖς ἀνθρώποις

quidem docere, nisi praeat deus, et si jam doceat, sed non ut par est, id faciat, non discere satius fuerit. attamen ex his, quæ nunc dicimus, necessario discenda hæc et a me dicenda sunt huic tali eidemque optimæ naturæ. itaque et verbis persequi, quæ et qualia et quomodo discenda sint, conemur et meis pro viribus, qui verba facio, et eorum, qui percipere possunt, qua quis ratione quænam cultus divini futurum sit ut discat. jam mirum quidem fere auditu est, sed nomen ejus nos certe dicimus quod non facile quispiam exspectaverit propter rei imperitiam, astrologiam, et ignorat sapientissimum esse oportere, verum astrologum, qui non secundum Hesiodum et omnes ejusmodi artem exerceat, velut occasuum et ortuum observator, sed septem illorum inter octo circuitus circuituum, quorum quisque eundem peragit orbem ita, ut non facile unquam quævis natura ad perspiciendum idonea sit, nisi admirabili prædita indole. id quod nunc diximus dicemusque, ut profitemur, qua ratione oporteat et quomodo opus sit disci. primum autem hocce a nobis dicitor: luna quidem suum circuitum peragit celerrime, ducens mensem et primum plenilunium; deinde sol considerandus est, conversiones ducens per totum circuitum suum, et qui parem huic cursum habeat. sed ne sæpe eadem de iisdem loquamur, reliquas omnes ante commemoratas horum vias haud facile est assequi; præparantes vero ad hæc naturas, per quas fieri posse necesse est, multa exercere oportet prædocentia et assuefacientia puerum et adolescentem. itaque disciplinis opus erit, quarum maxima et prima est numerorum ipsorum, verum non corpora habentium, sed universi imparis parisque ortus ac momenti, quod ad rerum naturam habent. hæc vero qui didicerit, post hæc deinceps discere debet quam valde ridiculo nomine geometriam vocant, cum non similium inter se natura numerorum effectrix similitudinis sit in relatis ad genus planorum conspicuæ; quod sane miraculum non humanum, sed divinitus effectum agnoscet quicunque intelligere potest. post hanc vero ter auctos et solidæ naturæ similes, et horum rursus qui dissimiles sunt, alia arte simili ei, quam geometriam vocarunt qui se ad eam applicuerunt. quod autem divinum et admiratione dignum est eorum, qui perspiciunt et cogitant, hoc est, quod, cum in duplo semper versetur potentia, etiam ejus, quæ huic contraria est, in quavis proportione speciem et genus exprimit omnis procreatio: prima quidem ea, quæ dupli est secundum numerum, unum ad duo, ratione procedens; duplum vero quæ secundum potentiam est, quæ vero in solidum et tractabile transit, rursus duplum, ab uno ad octo transgressa; quæ vero dupli in medium, sed æqualiter minore majus atque minus majore, alterum vero eadem parte extremorum superans ea ab eisque superatum — in medio autem senarii et duodenarii contingunt sesquialterum et sesquitertium — horum ipsorum in medio, dum utroque vertitur, consonum et congruum

σύμφωνον χρείαν καὶ σύμμετρον ἀπενείματο παιδιᾶς
ῥυθμοῦ τε καὶ ἁρμονίας χάριν, εὐδαίμονι χορείᾳ Μου-
σῶν δεδομένη. ταῦτα μὲν οὖν δὴ ταύτῃ γιγνέσθω τε
καὶ ἐχέτω ξύμπαντα· τὸ δ' ἐπὶ τούτοις τέλος, εἰς θείαν
5 γένεσιν ἅμα καὶ τὴν τῶν ὁρατῶν καλλίστην τε καὶ
θειοτάτην φύσιν ἰτέον, ὅσην ἀνθρώποις θεὸς ἔδωκε κα-
τιδεῖν, ἣν οὔποτε ἄνευ τῶν νῦν διειρημένων μὴ κατιδὼν c
ἐπεύξηταί τις ῥᾳστώνῃ παραλαβεῖν. πρὸς τούτοις δὲ τὸ
καθ' ἓν τῷ κατ' εἴδη προσακτέον ἐν ἑκάσταις ταῖς συν-
10 ουσίαις, ἐρωτῶντά τε καὶ ἐλέγχοντα τὰ μὴ καλῶς ῥη-
θέντα· πάντων γὰρ καλλίστη καὶ πρώτη βάσανος ἀν-
θρώποις ὀρθῶς γίγνεται, ὅσαι δὲ οὐκ οὖσαι προσποιοῦν-
ται, ματαιότατος πόνος ἁπάντων. ἔτι δὲ τὴν ἀκρίβειαν
τοῦ χρόνου ἡμῖν ληπτέον, ὡς ἀκριβῶς ἀποτελεῖ πάντα
15 τὰ κατ' οὐρανὸν γιγνόμενα, ἵν' ὁ πιστεύσας, ὡς ὁ λόγος d
ἀληθὴς γέγονεν, ὅτι πρεσβύτερόν τ' ἐστὶν ἅμα καὶ
θειότερον ψυχὴ σώματος, ἡγήσαιτ' ἂν παγκάλως τε καὶ
ἱκανῶς εἰρῆσθαι τὸ θεῶν εἶναι πάντα πλέα καὶ μηδέ-
ποτε λήθῃ μηδὲ ἀμελείᾳ τῶν κρειττόνων ἡμᾶς παρω-
20 λιγωρῆσθαι. νοητέον δ' ἐστὶ περὶ πάντα τὰ τοιαῦτα
τόδε, ὡς ἐὰν μέν τις ἕκαστα τούτων ὀρθῶς λαμβάνῃ,
μέγ' ὄφελος γίγνεται τῷ παραλαμβάνοντι κατὰ τρό-
πον, εἰ δὲ μή, θεὸν ἄμεινον ἀεὶ καλεῖν. ὁ δὲ τρόπος
ὅδε· ἀνάγκη γὰρ τό γε τοσοῦτον φράζειν. πᾶν διά- e
25 γραμμα ἀριθμοῦ τε σύστημα καὶ ἁρμονίας σύστασιν
ἅπασαν τῆς τε τῶν ἄστρων περιφορᾶς τὴν ὁμολογίαν
οὖσαν μίαν ἁπάντων ἀναφανῆναι δεῖ τῷ κατὰ τρόπον
μανθάνοντι· φανήσεται δέ, ἄν, ὃ λέγομεν, ὀρθῶς τις
992 εἰς ἓν βλέπων μανθάνῃ. δεσμὸς γὰρ πεφυκὼς πάντων a
30 εἷς ἀναφανήσεται διανοουμένοις. εἰ δ' ἄλλως πως ταῦτα
μεταχειριεῖταί τις, τύχην δεῖ καλεῖν, ὥσπερ καὶ λέγο-
μεν· οὐ γὰρ ἄνευ γε τούτων μή ποτέ τις ἐν πόλεσιν
εὐδαιμόνων γένηται φύσις, ἀλλ' οὗτος ὁ τρόπος, αὕτη
τροφή, ταῦτα μαθήματα, εἴτε χαλεπὰ εἴτε ῥᾴδια,
35 ταύτῃ πορευτέον. ἀμελῆσαι δὲ οὐ θεμιτόν ἐστι θεῶν
καταφανοῦς γενομένης τῆς πάντων αὐτῶν κατὰ τρόπον
λεγομένης φήμης εὐτυχοῦς. τὸν δὲ ξύμπαντα ταῦτα
οὕτως εἰληφότα, τοῦτον λέγω τὸν ἀληθέστατα σοφώ- b
τατον· ὃν καὶ διισχυρίζομαι παίζων καὶ σπουδάζων
40 ἅμα, ὅτε θανάτῳ τις τῶν τοιούτων τὴν αὑτοῦ μοῖραν
ἀναπλήσει, σχεδὸν ἐάνπερ ἔτ' ἀποθανὼν ᾖ, μήτε με-
θέξει ἔτι πολλῶν τότε καθάπερ νῦν αἰσθήσεων, μιᾶς
τε μοίρας μετειληφότα μόνον καὶ ἐκ πολλῶν ἕνα γεγο-
νότα εὐδαίμονά τε ἔσεσθαι καὶ σοφώτατον ἅμα καὶ μα-
45 κάριον, εἴ τέ τις ἐν ἠπείροις εἴτ' ἐν νήσοις μακάριος ὢν
ζῇ, κἀκεῖνον μεθέξειν τῆς τοιαύτης ἀεὶ τύχης, κεἴτε c
δημοσίᾳ τις ἐπιτηδεύσας ταῦτα εἴτε ἰδίᾳ διαβιῷ, τὰ
αὐτὰ καὶ ὡσαύτως αὐτὸν πράξειν παρὰ θεῶν. ὃ δὲ κατ'
ἀρχάς τε ἐλέγομεν, καὶ νῦν αὐτὸς πάρεστι λόγος ἀλη-
50 θὴς ὄντως, ὡς οὐ δυνατὸν ἀνθρώποις τελέως μακαρίοις
τε καὶ εὐδαίμοσι γενέσθαι πλὴν ὀλίγων, ἔστι ταῦτα
ὀρθῶς εἰρημένα· ὁπόσοι γὰρ θεῖοι καὶ σώφρονες ἅμα
τῆς ἄλλης τε μετέχοντες ἀρετῆς φύσει, πρὸς δὲ τούτοις
ὅσα μαθήματος ἔχεται μακαρίου πάντα εἰληφότες (ἃ

hominibus usum attribuit delectationis gratia numeri et concentus, beatæ choreæ Musarum data. hæc igitur hoc modo instituuntor et habento universa; deinde vero ad postremum ad divinum ortum simul et aspectabilium pulcherrimam et divinissimam naturam accedendum, quoad conspiciendam hominibus dedit deus, quam nunquam sine his, quæ nunc declarata sunt, quisquam conspectam facile assecutum sese jactaverit. præter hæc vero singulare generali applicandum est in singulis disputationibus, interrogando atque arguendo quæ minus recte sunt dicta; hæc enim plane pulcherrima et prima merito fit hominibus probatio, quæcunque vero nullæ cum sint, videri tamen volunt, vanissimus omnium labor sunt. insuper autem animadvertenda nobis est temporis diligentia, quam exacte perficiat omnia quæ in cælo fiunt, ut, cui persuasum fuerit vere dici antiquiorem simul et diviniorem animum esse corpore, eidem omnia deorum plena esse pulcherrime et idonee dictum et nunquam oblivione aut negligentia superiorum cura nostri omissa videri possit. de his omnibus autem ita sentiendum est, si quis recte quæque horum percipiat, magno usui esse ei, qui debita ratione accipiat: si minus, deum potius semper esse invocandum. ratio vero hæc est: tantum enim dici oportet. omnis figura numerique compositio et harmoniæ compages omnis astrorumque circuitus consensio una omnium appareat necesse est debita ratione discenti; parebit autem, si, id quod dicimus, recte quis ad unum respiciens discat; vinculum enim naturale omnium unum apparebit cogitantibus. si quis vero aliter hæc tractabit, fortuna, ut diximus, invocanda; neque enim sine his unquam in civitatibus beatorum ullus erit proventus, sed hæc est ratio illa, hæc educatio, hæ disciplinæ, sive difficiles sive faciles, hac incedendum. deos autem negligere nefas, postquam in conspectum prodiit omnium eorum rite vulgata fama felix. qui autem cuncta hæc ita percepit, eum verissime sapientissimum esse dico; de quo ludens simulque serio affirmo, cum quis eorum, qui ita comparati sunt, fatum suum expleverit morte, fere si modo etiam mortuus sit, nec participem amplius multorum tunc ut nunc fore sensuum, et unam tantum sortem nactum ex multisque effectum unum et felicem futurum esse et sapientissimum simul et beatum, ac si quis in terris continentibus sive in insulis beatus vivat, etiam illum tali semper fortuna fruiturum, ac sive quis publice his opera data sive privatim vitam egerit, eadem et eodem modo relaturum esse a diis. quod autem et ab initio dicebamus et nunc idem re ipsa vere dictum adest, perfecte beatos et felices homines fieri non posse præter paucos, est id recte affirmatum; nam qui divini sunt et temperantes simul reliquæque virtutis natura participes, præterea instructi omnibus quæ ad beatam disciplinam pertinent (quæ autem

δ' ἔστιν, εἰρήκαμεν) τούτοισι μόνοις τὰ τοῦ δαιμονίου d ξύμπαντα ἱκανῶς εἰληχότα τε καὶ ἔχει. τοῖς μὲν οὖν ταῦτα οὕτω διαπονήσασιν ἰδίᾳ λέγομεν καὶ δημοσίᾳ κατὰ νόμον τίθεμεν εἰς πρεσβύτου τέλος ἀφικομένοις 5 τὰς μεγίστας ἀρχὰς παραδίδοσθαι δεῖν, τοὺς δ' ἄλλους τούτοις ξυνεπομένους εὐφημεῖν πάντας θεοὺς ἅμα καὶ πάσας, καὶ τὸν νυκτερινὸν ξύλλογον ἐπὶ ταύτην τὴν σοφίαν ἱκανῶς γνόντας τε καὶ δοκιμάσαντας ἡμᾶς ὀρθότατα πάντας παρακαλεῖν. e

d sint, ostendimus) his solis omnia ad felicitatem idoneo modo obtigerunt et habent. hæc igitur ita qui pertractarunt, eos privatim dicimus et publice lege constituimus in senectutem ingressos summis magistratibus esse præficiendos, reliquos autem una cum his deos deasque omnes bonis verbis prosequi debere, et nocturnum conventum ad hanc sapientiam satis cognitos probatosque nos omnes e rectissime adhortari.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

Α.

309 Δίων Διονυσίῳ εὖ πράττειν. Διατρίψας ἐγὼ παρ' ὑμῖν a
χρόνον τοσοῦτον καὶ διοικῶν τὴν ὑμετέραν ἀρχὴν πε-
πιστευμένος πάντων μάλιστα τὰς ὠφελείας ὑμῶν λαμ-
βανόντων τὰς διαβολὰς δυσχερεῖς οὔσας ὑπέμενον· ᾔδειν
5 γάρ, ὅτι τῶν ὠμοτέρων οὐδὲν ἐμοῦ συνεθέλοντος ὑμῖν
δόξει πεπρᾶχθαι· πάντες γὰρ οἱ συμπολιτευόμενοι μεθ'
ὑμῶν ὑπάρχουσί μοι μάρτυρες, ὧν ἐγὼ πολλοῖς συνη- b
γωνισάμην, ἀπολύσας αὐτοὺς οὐ σμικρᾶς ζημίας. αὐ-
τοκράτωρ δὲ πολλάκις τὴν ὑμετέραν πόλιν διαφυλάξας
10 ἀπεπέμφθην ἀτιμότερον, ἢ πτωχὸν ὑμῶν ἀποστελλόν-
των προσήκει καὶ κελευόντων ἐκπλεῦσαι, τοσοῦτον
παρ' ὑμῖν διατρίψαντα χρόνον. ἐγὼ μὲν οὖν περὶ ἐμαυ-
τοῦ βουλεύσομαι τὸ λοιπὸν τρόπον ἀπανθρωπότερον,
σὺ δὲ τοιοῦτος ὢν τύραννος οἰκήσεις μόνος. τὸ δὲ χρυ-
15 σίον τὸ λαμπρόν, ὅπερ ἔδωκας εἰς ἀποστολήν, ἄγει σοι c
Βακχεῖος ὁ τὴν ἐπιστολὴν φέρων· οὔτε γὰρ ἐφόδιον
ἐκεῖνό γ' ἦν ἱκανὸν οὔτε πρὸς τὸν ἄλλον βίον ξυμφέρον,
ἀδοξίαν δὲ πλείστην μὲν τῷ διδόντι σοὶ παρασκευάζον,
οὐ πολλῷ δὲ ἐλάττω κἀμοὶ λαμβάνοντι, διόπερ οὐ λαμ-
20 βάνω· σοὶ δ' οὐδὲν διαφέρει δηλονότι καὶ λαβεῖν καὶ
δοῦναι τοσοῦτον· ὥστε κομισάμενος ἄλλον τινὰ τῶν
ἑταίρων θεράπευσον ὥσπερ ἐμέ· κἀγὼ γὰρ ἱκανῶς ὑπὸ
σοῦ τεθεράπευμαι. καί μοι τὸ τοῦ Εὐριπίδου κατὰ καιρόν d
ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι σοὶ πραγμάτων ἄλλων ποτὲ ξυμ-
25 πεσόντων Εὔξῃ τοιοῦτον ἄνδρα σοι παρεστάναι. ὑπο-
μνῆσαι δέ σε βούλομαι, διότι καὶ τῶν ἄλλων τραγῳδιο-
ποιῶν οἱ πλεῖστοι, ὅταν ὑπό τινος ἀποθνήσκοντα
310 τύραννον εἰσάγωσιν, ἀναβοῶντα ποιοῦσι Φίλων ἔρημος a
ὦ τάλας ἀπόλλυμαι· χρυσίου δὲ σπάνει ἀπολλύμενον
30 οὐδεὶς πεποίηκε. κἀκεῖνο δὲ τὸ ποίημα τοῖς νοῦν ἔχουσιν
οὐ κακῶς ἔχειν δοκεῖ· Οὐ χρυσὸς ἀγλαός, σπανιώτατος
ἐν θνατῶν δυσελπίστῳ βίῳ, Οὐδ' ἀδάμας οὐδ' ἀργύρου
κλῖναι πρὸς ἄνθρωπον δοκιμαζόμεν' ἀστράπτει πρὸς
ὄψεις· Οὐδὲ γαίας εὐρυπέδου γόνιμοι βρίθοντες αὐ-
35 τάρκεις γύαι, Ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφράδμων νόησις.
ἔρρωσο καὶ γίγνωσκε τοσοῦτον ἡμῶν διημαρτηκώς, ἵνα b
πρὸς τοὺς ἄλλους βέλτιον προσφέρῃ.

EPISTOLÆ.

I.

Dio Dionysium bene agere jubet. Commoratus ego apud vos tantum temporis et imperium vestrum meæ omnium maxime commissum fidei administrans utilitates vobis percipientibus calumnias graves sustinebam; sciebam enim nihil eorum, quæ crudelius facta essent, visum iri me vobis consentiente factum esse; omnes enim in re publica versantes una vobiscum mihi testes sunt, quorum ego multis auxilium tuli non parvo detrimento liberatis. sæpe vero meo ductu et auspicio civitate vestra conservata dimissus sum ignominiosius, quam mendicum vobis mittentibus par est atque avehi jubentibus, tantum apud vos temporis commoratum. jam equidem ipse mihi posthac remotiore ab hominibus vitæ genere consulam, tu vero talis cum tyrannus sis, habitabis solus. luculentam autem pecuniam, quam dederas in profectionem, Bacchius tibi idem, qui epistolam, refert; neque enim viaticum istud sufficiens erat neque ad reliquam vitam conducens, ignominiam vero plurimam quidem tibi contrahens danti, non multo tamen minorem et mihi, si accipiam, qua de causa non accipio; tua vero nihil scilicet interest et dare tantum et accipere; itaque recepta alium amicorum cole sicut me, quoniam me quoque satis coluisti. et mihi Euripideum illud dicere opportunum est: mutata aliquando rerum tuarum conditione optabis, ut talis tibi vir adsit. atque illud quoque te admonebo, etiam reliquorum tragicorum plerosque, cum pereuntem ab aliquo tyrannum inducunt, exclamantem facere: Desertus ab amicis eheu miser occido; nummorum vero inopia pereuntem nemo fecit. etiam hoc carmen non male habere prudentibus videtur: Non aurum splendidum, in mortalium vita spem frustrante rarissimum, neque adamas neque argentei lecti, si contra hominem æstimentur, coruscant oculis, nec terræ late patentis agri frugibus onusti tantum valent, quantum bonorum virorum sensus concors. vale et quantum in nobis erraveris, cognosce, ut ceteris utaris melius.

Β.

Πλάτων Διονυσίῳ εὖ πράττειν. Ἤκουσα Ἀρχεδή-
μου, ὅτι σὺ ἡγῇ χρῆναι περὶ σοῦ μὴ μόνον ἐμὲ ἡσυ-
40 χίαν ἄγειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐμοὺς ἐπιτηδείους τοῦ
φλαῦρόν τι ποιεῖν ἢ λέγειν περὶ σοῦ. Δίωνα δὲ μόνον
ἐξαίρετον ποιῇ. οὗτος δὲ ὁ λόγος σημαίνει, τὸ Δίωνα c
ἐξαίρετον εἶναι, ὅτι οὐχ ἄρχω ἐγὼ τῶν ἐμῶν ἐπιτη-
δείων· εἰ γὰρ ἦρχον ἐγὼ οὕτω τῶν τε ἄλλων καὶ σοῦ

II.

Plato Dionysium bene agere jubet. Audivi ex Archedemo te censere non solum me, sed etiam familiares meos quiescere debere, ne quid in te mali faciant aut loquantur, uno excepto Dione. hoc autem, quod Dionem excipis, ostendit me in familiares meos imperium non habere. si enim ita haberem cum in reliquos, tum in te ac Dionem,

καὶ Δίωνος, πλείω ἂν ἦν ἡμῖν τε πᾶσιν ἀγαθὰ τοῖς τε ἄλλοις Ἕλλησιν, ὡς ἐγώ φημι· νῦν δὲ μέγας ἐγώ εἰμι ἐμαυτὸν παρέχων τῷ ἐμῷ λόγῳ ἑπόμενον. καὶ ταῦτα λέγω ὡς οὐχ ὑγιές τι Κρατιστόλου καὶ Πολυξένου πρὸς 5 σὲ εἰρηκότων, ὧν φασὶ λέγειν τὸν ἕτερον, ὅτι ἀκούοι Ὀλυμπίασι πολλῶν τινῶν τῶν μετ' ἐμοῦ σε κατηγο- d ρούντων. ἴσως γὰρ ὀξύτερον ἐμοῦ ἀκούει· ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ ἤκουσα. χρὴ δέ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὑτωσί σε ποιεῖν τοῦ λοιποῦ, ὅταν τι τοιοῦτον λέγῃ τις περὶ ἡμῶν τινός· 10 γράμματα πέμψαντα ἐμὲ ἐρέσθαι· ἐγὼ γὰρ τἀληθῆ λέγειν οὔτε ὀκνήσω οὔτε αἰσχυνοῦμαι. ἐμοὶ δὲ δὴ καὶ σοὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους οὑτωσὶ τυγχάνει ἔχοντα· οὔτε αὐτοὶ ἀγνῶτές ἐσμεν οὐδενὶ Ἑλλήνων ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὔτε ἡ συνουσία ἡμῶν σιγᾶται. μὴ λανθανέτω δέ σε, e 15 ὅτι οὐδ' εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον σιγηθήσεται· τοιοῦτοι οἱ παραδεδεγμένοι εἰσὶν αὐτήν, ἅτε οὐκ ὀλίγην γεγενημένην οὐδ' ἠρέμα. τί οὖν δὴ λέγω; νυνὶ ἐρῶ ἄνωθεν ἀρξάμενος. πέφυκε ξυνιέναι εἰς ταὐτὸ φρόνησίς τε καὶ δύναμις μεγάλη, καὶ ταῦτ' ἄλληλ' ἀεὶ διώκει καὶ ζητεῖ 20 καὶ ξυγγίγνεται· ἔπειτα καὶ οἱ ἄνθρωποι χαίρουσι περὶ τούτων αὐτοί τε διαλεγόμενοι καὶ ἄλλων ἀκούοντες ἔν 311 τε ἰδίαις συνουσίαις καὶ ἐν ταῖς ποιήσεσιν. οἷον καὶ a περὶ Ἱέρωνος ὅταν διαλέγωνται ἄνθρωποι καὶ Παυσανίου τοῦ Λακεδαιμονίου, χαίρουσι τὴν Σιμωνίδου ξυν- 25 ουσίαν παραφέροντες, ἅ τε ἔπραξε καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, καὶ Περίανδρον τὸν Κορίνθιον καὶ Θαλῆν τὸν Μιλήσιον ὑμνεῖν εἰώθασιν ἅμα, καὶ Περικλέα καὶ Ἀναξαγόραν, καὶ Κροῖσον αὖ καὶ Σόλωνα ὡς σοφοὺς καὶ Κῦρον ὡς δυνάστην. καὶ δὴ ταῦτα μιμούμενοι οἱ 30 ποιηταὶ Κρέοντα μὲν καὶ Τειρεσίαν συνάγουσι, Πολύειδον δὲ καὶ Μίνω, Ἀγαμέμνονα δὲ καὶ Νέστορα καὶ b Ὀδυσσέα καὶ Παλαμήδη· ὡς δ' ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ Προμηθέα Διὶ ταύτῃ πῃ συνῆγον οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι. τούτων δὲ τοὺς μὲν εἰς διαφοράν, τοὺς δ' εἰς φιλίαν ἀλλή- 35 λοις ἰόντας, τοὺς δὲ τοτὲ μὲν εἰς φιλίαν, τοτὲ δ' εἰς διαφοράν, καὶ τὰ μὲν ὁμονοοῦντας, τὰ δὲ διαφερομένους ᾄδουσι. πάντα δὴ ταῦτα λέγω τόδε βουλόμενος ἐνδείξασθαι, ὅτι οὐκ ἐπειδὰν ἡμεῖς τελευτήσωμεν, καὶ οἱ λόγοι οἱ περὶ ἡμῶν αὐτῶν σεσιγήσονται· ὥστ' ἐπιμε- c 40 λητέον αὐτῶν ἐστίν. ἀνάγκη γάρ, ὡς ἔοικε, μέλειν ἡμῖν καὶ τοῦ ἔπειτα χρόνου, ἐπειδὴ καὶ τυγχάνουσι κατά τινα φύσιν οἱ μὲν ἀνδραποδωδέστατοι οὐδὲν φροντίζοντες αὐτοῦ, οἱ δ' ἐπιεικέστατοι πᾶν ποιοῦντες, ὅπως ἂν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὖ ἀκούσωσιν. ὃ δὴ καὶ ἐγὼ 45 τεκμήριον ποιοῦμαι, ὅτι ἔστι τις αἴσθησις τοῖς τεθνεῶσι τῶν ἐνθάδε· αἱ γὰρ βέλτισται ψυχαὶ μαντεύονται ταῦτα οὕτως ἔχειν, αἱ δὲ μοχθηρόταται οὔ φασι, κυριώτερα δὲ τὰ τῶν θείων ἀνδρῶν μαντεύματα, ἢ τὰ τῶν μή. d οἶμαι δ' ἔγωγε τοῖς ἔμπροσθεν, περὶ ὧν λέγω, εἰ ἐξείη 50 αὐτοῖς ἐπανορθώσασθαι τὰς αὑτῶν συνουσίας, πάνυ ἂν σπουδάσαι, ὡς τὰ βελτίω λέγεσθαι περὶ αὐτῶν, ἢ νῦν. τοῦτο οὖν ἡμῖν ἔτι σὺν θεῷ εἰπεῖν ἔξεστιν, εἴ τι ἄρα μὴ καλῶς πέπρακται κατὰ τὴν ἔμπροσθεν συνουσίαν, ἐπανορθώσασθαι καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ. περὶ γὰρ φιλοσο-

plura et nobis omnibus et ceteris Græcis bona, ut arbitror, essent. nunc vero in hoc magnus sum, quod me ipsum meæ rationi obedientem præsto. atque hæc ita dico, ut nihil sinceri Cratistolum et Polyxenum ad te rettulisse affirmem, quorum alterum dicere ferunt se audisse Olympiæ multos eorum, qui mecum essent, tibi maledicentes. fortasse enim acutius audit, quam ego; nam equidem nihil audivi. videtur autem mihi posthac, quotiens quis hujusmodi quid de aliquo nostrûm dicit, ita te facere oportere, ut scribas et ex me quæras; ego enim verum fateri nec dubitabo nec verebor. rerum autem nostrarum inter nos ratio hæc est: neque ipsi fere ulli, ut ita dicam, Græcorum incogniti sumus, neque consuetudo nostra premitur silentio. certum quoque illud habeto, ne posteros quidem de ea tacituros: tales sunt, qui eam acceperunt, ut pote non parvam neque clandestinam. quid igitur dico? statim aperiam altius exorsus. naturæ lege prudentia et potentia excellens una esse contendunt, semperque hæ inter se sectantur et quærunt et coeunt; deinde etiam homines lubenter de iis et ipsi colloquuntur et alios audiunt vel ipsorum in congressibus vel in poematis. veluti et de Hierone et Pausania Lacedæmonio homines cum loquuntur, Simonidis lubenter consuetudinem afferunt, quæ cum iis vel locutus sit vel fecerit, et Periandrum Corinthium et Thalen Milesium una celebrare consuerunt et Periclem atque Anaxagoram, item Crœsum et Solonem ut sapientes et Cyrum ut potentem. atque hæc imitantes poetæ Creontem et Tiresiam simul inducunt, Polyidum et Minoa, Agamemnonem et Nestorem atque Ulixem et Palamedem; neque alia de causa, ut mihi videtur, Prometheum cum Jove conjungebant homines primi. horum autem alios discordes, alios amicos inter se fieri, alios nunc amicos, alios nunc discordes esse et partim consentire, partim dissentire canunt. omnia vero hæc ideo dico, ut demonstrem non postquam nos mortui fuerimus, etiam sermones de nobis nullos fore; quamobrem curæ eos nobis esse oportet. rationem enim, ut videtur, etiam posteri temporis habeamus necesse est, cum natura quadam ii, qui maxime illiberales sunt, illud negligant, cordatissimi vero omnia faciant, ut in posterum bene audiant. quod ipsum argumenti loco sumo esse quendam mortuis eorum, quæ hic aguntur, sensum; optimi enim animi hæc ita habere augurantur, pessimi negant, magis autem rata sunt divinorum auguria, quam non divinorum. ac mea quidem opinione superioribus illis, de quibus loquor, si liceret suas consuetudines emendare, omni studio id agerent, ut melior de ipsis fama esset, quam nunc est. hoc igitur nobis adhuc, si deo placet, facere licet, si quid minus recte factum sit per superiorem consuetudinem, id et re et verbis emendare. de

φίαν φημὶ ἐγὼ τὴν ἀληθινὴν δόξαν ἔσεσθαι καὶ λόγον e
ἡμῶν μὲν ὄντων ἐπιεικῶν βελτίω, φαύλων δὲ τοὐναν-
τίον. καίτοι περὶ τούτου ἡμεῖς ἐπιμελούμενοι οὐδὲν ἂν
εὐσεβέστερον πράττοιμεν, οὐδ' ἀμελοῦντες ἀσεβέστερον.
5 ὡς δὴ δεῖ γίγνεσθαι, καὶ τὸ δίκαιον ᾗ ἔχει, ἐγὼ φράσω..
ἦλθον ἐγὼ εἰς Σικελίαν δόξαν ἔχων πολὺ τῶν ἐν φιλο-
σοφίᾳ διαφέρειν, βουλόμενος δὲ ἐλθὼν εἰς Συρακούσας
312 συμμάρτυρα λαβεῖν σέ, ἵνα δή μοι τιμῷτο φιλοσοφία a
καὶ παρὰ τῷ πλήθει. τοῦτο δ' οὐκ εὐαγές μοι ἀπέβη.
10 τὸ δ' αἴτιον οὐ λέγω ὅπερ ἂν πολλοὶ εἴποιεν, ἀλλ' ὅτι
ἐφαίνου οὐ πάνυ ἐμοὶ πιστεύειν σύ, ἀλλ' ἐμὲ μέν πως
ἀποπέμψασθαι ἐθέλειν, ἑτέρους δὲ μεταπέμψασθαι,
καὶ ζητεῖν τὸ πρᾶγμα τί τὸ ἐμόν ἐστιν, ἀπιστῶν, ὡς
ἐμοὶ δοκεῖ. καὶ οἱ ἐπὶ τούτοις βοῶντες πολλοὶ ἦσαν,
15 λέγοντες, ὡς σὺ ἐμοῦ μὲν καταπεφρόνηκας, ἄλλα δὲ
ἐσπούδακας. ταῦτα δὴ διαβεβόηται. ὃ δὴ μετὰ ταῦτα b
δίκαιόν ἐστι ποιεῖν, ἄκουε, ἵνα σοι καὶ ἀποκρίνωμαι
ὃ σὺ ἐρωτᾷς, πῶς χρὴ ἔχειν ἐμὲ καὶ σὲ πρὸς ἀλλήλους.
εἰ μὲν ὅλως φιλοσοφίας καταπεφρόνηκας, ἐᾶν χαίρειν·
20 εἰ δὲ παρ' ἑτέρου ἀκήκοας ἢ αὐτὸς βελτίονα εὕρηκας
τῶν παρ' ἐμοί, ἐκεῖνα τίμα· εἰ δ' ἄρα τὰ παρ' ἡμῶν
σοι ἀρέσκει, τιμητέον καὶ ἐμὲ μάλιστα, νῦν οὖν ὥσπερ
καὶ ἐξ ἀρχῆς σὺ καθηγοῦ, ἕψομαι δὲ ἐγώ· τιμώμενος
μὲν γὰρ ὑπὸ σοῦ τιμήσω σέ, μὴ τιμώμενος δὲ ἡσυχίαν c
25 ἕξω. ἔτι δὲ σὺ μὲν ἐμὲ τιμῶν καὶ τούτου καθηγούμενος
φιλοσοφίαν δόξεις τιμᾶν, καὶ αὐτὸ τοῦτο, ὅτι διεσκό-
πεις καὶ ἄλλως, πρὸς πολλῶν εὐδοξίαν σοι οἴσει ὡς
φιλοσόφῳ ὄντι· ἐγὼ δὲ σὲ τιμῶν μὴ τιμῶντα πλοῦτον
δόξω θαυμάζειν τε καὶ διώκειν, τοῦτο δ' ἴσμεν ὅτι παρὰ
30 πᾶσιν ὄνομα οὐ καλὸν ἔχει· ὡς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν,
σοῦ μὲν τιμῶντος ἀμφοτέροις κόσμος, ἐμοῦ δὲ ὄνειδος
ἀμφοῖν. Περὶ μὲν οὖν τούτων ταῦτα· τὸ δὲ σφαιρίον d
οὐκ ὀρθῶς ἔχει· δηλώσει δέ σοι Ἀρχέδημος, ἐπειδὰν
ἔλθῃ. καὶ δὴ καὶ περὶ τοῦδε, ὃ τούτου τιμιώτερόν τ' ἐστὶ
35 καὶ θειότερον, καὶ μάλα σφόδρ' αὐτῷ δηλωτέον, ὑπὲρ
οὗ σὺ πέπομφας ἀπορούμενος. φῂς γὰρ δὴ κατὰ τὸν
ἐκείνου λόγον οὐχ ἱκανῶς ἀποδεδεῖχθαί σοι περὶ τῆς
τοῦ πρώτου φύσεως. φραστέον δή σοι δι' αἰνιγμῶν,
ἵν' ἄν τι ἡ δέλτος ἢ πόντου ἢ γῆς ἐν πτυχαῖς πάθῃ,
40 ὁ ἀναγνοὺς μὴ γνῷ. ὧδε γὰρ ἔχει· περὶ τὸν πάντων e
βασιλέα πάντ' ἐστὶ καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκεῖνο
αἴτιον ἁπάντων τῶν καλῶν. δεύτερον δὲ πέρι τὰ δεύ-
τερα, καὶ τρίτον πέρι τὰ τρίτα. ἡ οὖν ἀνθρωπίνη ψυχὴ
περὶ αὐτὰ ὀρέγεται μαθεῖν, ποῖ' ἄττα ἐστί, βλέπουσα
313 εἰς τὰ αὑτῆς συγγενῆ, ὧν οὐδὲν ἱκανῶς ἔχει. τοῦ δὴ a
βασιλέως πέρι καὶ ὧν εἶπον, οὐδέν ἐστι τοιοῦτο. τὸ δὴ
μετὰ τοῦτο ἡ ψυχή φησιν. ἀλλὰ ποῖόν τι μὴν τοῦτ'
ἔστιν, ὦ παῖ Διονυσίου καὶ Δωρίδος, τὸ ἐρώτημα,
ὃ πάντων αἴτιόν ἐστι κακῶν; μᾶλλον δὲ ἡ περὶ τούτου
50 ὠδὶς ἐν τῇ ψυχῇ ἐγγιγνομένη, ἣν εἰ μή τις ἐξαιρεθή-
σεται, τῆς ἀληθείας ὄντως οὐ μή ποτε τύχοι. σὺ δὲ
τοῦτο πρὸς ἐμὲ ἐν τῷ κήπῳ ὑπὸ ταῖς δάφναις αὐτὸς
ἔφησθα ἐννενοηκέναι καὶ εἶναι σὸν εὕρημα. καὶ ἐγὼ
εἶπον, ὅτι τοῦτο εἰ φαίνοιτό σοι οὕτως ἔχειν, πολλῶν b

philosophia enim veram puto opinionem et famam, nos si boni simus, meliorem, sin mali, contrariam futuram. ac profecto hanc si operam dabimus, magis pie facere non poterimus, neque si non dabimus, magis impie. quemadmodum autem fieri debeat, et quæ ratio justi sit, dicam. veni in Siciliam multum, ut fama erat, excellens inter philosophos eoque consilio, ut si Syracusas adissem, tuo accedente testimonio philosophia mihi etiam apud multitudinem in honorem veniret. qua tamen in re non carui offensa. causam autem non illam dico, quam multi autument, sed quod tu videbaris non admodum credere mihi, sed me quodammodo ablegare velle, alios autem arcessere, et quærere, quid ego negotii essem, diffidens, ut opinor. atque ibi tum multi erant qui clamarent me contempto ad alia te animum appulisse. hæc igitur fama percrebuit. quid vero post hæc fieri justum sit, audi, ut etiam ad illud respondeam, quod interrogas, quæ mutua inter nos agendi ratio esse debeat. si omnino philosophiam nihili facis, valere eam jube: sin ab alio audivisti vel ipse invenisti meliora meis, illis honorem habe; si vero nostra tibi placent, etiam mihi maxime honor habendus est. nunc igitur ita, ut ab initio, tu præi, ego sequar; honorem enim si tu mihi habebis, ego habebo tibi, si non habebis, quiescam. præterea tu honorem habens mihi in eoque præiens philosophiæ habere videberis, atque hoc ipsum, id quod et alias spectabas, bonam apud multos tibi ut philosopho existimationem afferet; ego vero tibi honorem habens non habenti divitias mirari et sectari videbor, quod omnium judicio non honestum existimari scimus. ut autem summatim dicam, si tu honorem habebis, utrique decorum, si ego, ignominiæ erit ambobus. Ac de his quidem hactenus; globulus autem non recte se habet, ut Archedemus tibi, cum venerit, declarabit. atque eidem hoc, quod illo excellentius et divinius est, valde est declarandum, de quo dubitans tu misisti. dicis enim, ut ille refert, non satis tibi demonstratum esse de primi natura. itaque significandum tibi est per ænigmata, ut si maris vel terræ in recessibus aliquid accidat his tabellis, qui eas legat, ne intelligat. sic enim habet: circa omnium regem omnia sunt et illius gratia omnia, et illa causa est omnium pulchrorum. circa secundum autem secunda sunt et circa tertium tertia. animus igitur humanus discere de iis cupit, qualia sint, respiciens ad ea, quæ ipsi cognata sunt, quorum sufficiens est nihil. quod vero ad regem et illa, quæ dixi, attinet, eorum nihil ejus modi est. itaque posterius animus dicit. at qualis hæc est, quæso, o Dionysii et Doridis fili, interrogatio, quæ omnium causa malorum est? ac potius parturientis in hoc animi dolor, quo nisi quis fuerit liberatus, verum profecto nunquam attinget. tu autem illud mihi in horto sub lauris te ipsum dicebas excogitasse et tuum esse inventum. atque ego respondi, hoc si ita se tibi habere appareret, multarum te mihi gratiam

ἂν εἴης λέγων ἐμὲ ἀπολελυκώς. οὐ μὴν ἄλλῳ γέ ποτ'
ἔφην ἐντετυχηκέναι τοῦθ' εὑρηκότι, ἀλλὰ ἡ πολλή μοι
πραγματεία περὶ τοῦτ' εἴη. σὺ δὲ ἴσως μὲν ἀκούσας
του, τάχα δ' ἂν θείᾳ μοίρᾳ κατὰ τοῦθ' ὥρμησας, ἔπειτα
5 αὐτοῦ τὰς ἀποδείξεις ὡς ἔχων βεβαίως οὐ κατέδησας,
ἀλλ' ἄττει σοι τοτὲ μὲν οὕτω, τοτὲ δὲ ἄλλως περὶ τὸ
φανταζόμενον, τὸ δὲ οὐδέν ἐστι τοιοῦτον. καὶ τοῦτο οὐ
σοὶ μόνῳ γέγονεν, ἀλλ' εὖ ἴσθι μηδένα πώποτέ μου c
τὸ πρῶτον ἀκούσαντα ἔχειν ἄλλως πως, ἢ οὕτως κατ'
10 ἀρχάς· καὶ ὁ μὲν πλείω ἔχων πράγματα, ὁ δὲ ἐλάττω
μόγις ἀπαλλάττονται, σχεδὸν δὲ οὐδεὶς ὀλίγα. τούτων
δὴ γεγονότων καὶ ἐχόντων οὕτω σχεδὸν κατὰ τὴν ἐμὴν
δόξαν εὑρήκαμεν ὃ σὺ ἐπέστειλας, ὅπως δεῖ πρὸς ἀλλή-
λους ἡμᾶς ἔχειν. ἐπεὶ γὰρ βασανίζεις αὐτὰ ξυγγιγνό-
15 μενός τε ἄλλοις καὶ παρατιθέμενος παρὰ τὰ τῶν ἄλλων
καὶ αὐτὰ καθ' αὑτά, νῦν σοι ταῦτά τε, εἰ ἀληθὴς d
ἡ βάσανος, προσφύσεται, καὶ οἰκεῖος τούτοις τε καὶ
ἡμῖν ἔσῃ. πῶς οὖν οὐ ταῦτ' ἔσται καὶ πάντα ἃ εἰρή-
καμεν; τὸν Ἀρχέδημον νῦν τε ὀρθῶς ἐποίησας πέμψας,
20 καὶ τὸ λοιπόν, ἐπειδὰν ἔλθῃ πρός σε καὶ ἀπαγγείλῃ
τὰ παρ' ἐμοῦ, μετὰ ταῦτα ἴσως ἄλλαι σε ἀπορίαι λή-
ψονται, πέμψεις οὖν αὖθις, ἂν ὀρθῶς βουλεύῃ, παρ' ἐμὲ
τὸν Ἀρχέδημον, ὁ δ' ἐμπορευσάμενος ἥξει πάλιν· καὶ
τοῦτο ἐὰν δὶς ἢ τρὶς ποιήσῃς καὶ βασανίσῃς τὰ παρ' e
25 ἐμοῦ πεμφθέντα ἱκανῶς, θαυμάζοιμ' ἂν εἰ μὴ τὰ πρὶν
ἀπορούμενα πολύ σοι διοίσει, ἢ τὰ νῦν. θαρροῦντως
οὖν ποιεῖτε οὕτως· οὐ μὴ γάρ ποτε τῆς ἐμπορίας ταύτης
οὔτε σὺ στείλῃς οὔτε Ἀρχέδημος ἐμπορεύσεται καλλίω
314 καὶ θεοφιλεστέραν. εὐλαβοῦ μέντοι, μή ποτε ἐκπέσῃ a
30 ταῦτα εἰς ἀνθρώπους ἀπαιδεύτους· σχεδὸν γάρ, ὡς ἐμοὶ
δοκεῖ, οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελα-
στότερα ἀκούσματα, οὐδ' αὖ πρὸς τοὺς εὐφυεῖς θαυμα-
στότερά τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. πολλάκις δὲ λεγό-
μενα καὶ ἀεὶ ἀκουόμενα καὶ πολλὰ ἔτη μόγις ὥσπερ
35 χρυσὸς ἐκκαθαίρεται μετὰ πολλῆς πραγματείας. ὃ δὲ
θαυμαστὸν αὐτοῦ γέγονεν, ἄκουσον. εἰσὶ γὰρ ἄνθρωποι
ταῦτα ἀκηκοότες καὶ πλείους δυνατοὶ μὲν μαθεῖν, δυ- b
νατοὶ δὲ μνημονεῦσαι καὶ βασανίσαντες πάντῃ πάντως
κρῖναι, γέροντες ἤδη καὶ οὐκ ἐλάττω τριάκοντα ἐτῶν
40 ἀκηκοότες, οἳ νῦν ἄρτι σφίσι φασὶ τὰ μὲν τότε ἀπιστό-
τατα δόξαντα εἶναι νῦν πιστότατα καὶ ἐναργέστατα
φαίνεσθαι, ἃ δὲ τότε πιστότατα, νῦν τοὐναντίον. πρὸς
ταῦτ' οὖν σκοπῶν εὐλαβοῦ, μή ποτέ σοι μεταμελήσῃ
τῶν νῦν ἀναξίως ἐκπεσόντων. μεγίστη δὲ φυλακὴ τὸ
45 μὴ γράφειν, ἀλλ' ἐκμανθάνειν· οὐ γὰρ ἔστι τὰ γρα- c
φέντα μὴ οὐκ ἐκπεσεῖν. διὰ ταῦτα οὐδὲν πώποτ' ἐγὼ
περὶ τούτων γέγραφα, οὐδ' ἔστι σύγγραμμα Πλάτωνος
οὐδὲν οὐδ' ἔσται, τὰ δὲ νῦν λεγόμενα Σωκράτους ἐστὶ
καλοῦ καὶ νέου γεγονότος. ἔρρωσο καὶ πείθου, καὶ τὴν
50 ἐπιστολὴν ταύτην νῦν πρῶτον πολλάκις ἀναγνοὺς κα-
τάκαυσον.

Ταῦτα μὲν ταύτῃ· περὶ δὲ Πολυξένου ἐθαύμασας
ὅτι οὐ πέμψαιμί σοι. ἐγὼ δὲ καὶ περὶ Λυκόφρονος καὶ
τῶν ἄλλων τῶν παρὰ σοὶ ὄντων λέγω καὶ πάλαι καὶ d

fecisse disputationum; alium tamen adhuc oblatum mihi esse nullum, qui hoc invenisset, sed magno studio me esse in eo occupatum. tu autem fortasse cum audisses ex aliquo, vel divinitus ad quærendum incitatus es, deinde demonstrationes ejus quasi firmiter tenens non devinxisti, sed alio tempore aliter tibi obversatur circa id, quod videndum se præbet, cum ipsum minime tale sit. idque non tibi soli evenit, sed probe scito neminem unquam me primum audisse, quin idem initio expertus sit; et alii plus, alii minus, fere nulli autem non multum negotii habentes ægre expediuntur. hæc igitur cum ita fuerint et sint, fere invenimus, ut opinor, de quo tu scripsisti, quemadmodum nos oporteat inter nos habere. quando enim hæc et colloquens cum aliis et cum ceterorum placitis composita atque ipsa per se considerans examinas, nunc et hæc tibi adhærebunt, si verum examen est, et cum his, tum nobis amicus eris. quidni igitur futura sint hæc et omnia quæ diximus? quod Archedemum misisti, et nunc recte fecisti, et posthac, ubi venerit ad te et a me accepta retulerit, deinde fortasse aliæ tibi dubitationes incident. itaque rursus, si recte tibi consulis, Archedemum ad me mittes, isque confecto negotio revertet; quod si bis vel ter feceris et missa a me satis examinaveris, mirabor equidem si ea, de quibus antea dubitabas, non longe se aliter tibi atque nunc habebunt. fidenter igitur sic facite; nunquam enim hujusmodi negotiatione aut tu instituere aut Archedemus suscipere pulchriorem et diis gratiorem poteritis. cave tamen, ne unquam hæc excidant ad homines ineruditos; nam his fere nihil, ut mihi videtur, ad vulgi auditionem magis ridiculum est, nihil rursus ad ingeniosos magis mirabile divinoque afflatu plenum. sæpe vero dicta semperque et multos per annos audita vix tandem velut aurum magno cum labore expurgantur. quod autem mirum hac in re accidit, audi. sunt enim qui hæc audiverunt iique complures, pollentes ingenio, pollentes memoria, examinandi omni modo judicandique periti, jam senes et qui non minus triginta annis audiverunt, qui nunc demum sibi dicant ea, quæ tunc maxime incredibilia viderentur, maxime nunc credibilia et perspicua, quæ vero tunc maxime credibilia, ea nunc contra apparere. hæc igitur respiciens cave, ne quando pœniteat te eorum, quæ nunc indigne exciderint: maxima vero cautio est non scribere, sed ediscere; scripta enim fieri non potest quin excidant. quapropter nihil ego unquam de his scripsi, neque est Platonis ullum aut erit scriptum, sed quæ nunc esse dicuntur, Socratis sunt pulchri illius et juvenis. vale et obsequere, et hanc epistolam nunc postquam sæpe legeris, combure.

Hæc quidem hujusmodi; de Polyxeno autem miratus es quod tibi non miserim. ego vero etiam de Lycophrone et reliquis, qui apud te sunt, et olim et nunc idem dico,

νῦν τὸν αὐτὸν λόγον, ὅτι πρὸς τὸ διαλεχθῆναι καὶ φύσει
καὶ τῇ μεθόδῳ τῶν λόγων πάμπολυ διαφέρεις αὐτῶν,
καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἑκὼν ἐξελέγχεται, ὥς τινες ὑπολαμ-
βάνουσιν, ἀλλ' ἄκοντες. καὶ δοκεῖς μέντοι πάνυ μετρίως
5 κεχρῆσθαί τε αὐτοῖς καὶ δεδωρῆσθαι. ταῦτα μὲν περὶ
τούτων, πολλά, ὡς περὶ τοιούτων· Φιλιστίωνι δέ, εἰ
μὲν αὐτὸς χρῇ, σφόδρα χρῶ, εἰ δὲ οἷόν τε, Σπευσίππῳ
χρῆσον καὶ ἀπόπεμψον. δεῖται δὲ σοῦ καὶ Σπεύσιππος· e
ὑπέσχετο δέ μοι καὶ Φιλιστίων, εἰ σὺ ἀφίης αὐτόν,
10 ἥξειν προθύμως Ἀθήναζε. Τὸν ἐκ τῶν λιθοτομιῶν εὖ
ἐποίησας ἀφείς. ἐλαφρὰ δὲ ἡ δέησις καὶ περὶ τῶν οἰκε-
τῶν αὐτοῦ καὶ περὶ Ἡγησίππου τοῦ Ἀρίστωνος· ἐπέ-
στειλας γάρ μοι, ἄν τις ἀδικῇ ἢ τοῦτον ἢ ἐκείνους καὶ σὺ
315 αἴσθῃ, μὴ ἐπιτρέψειν. Καὶ περὶ Λυσικλείδου τἀληθὲς a
15 εἰπεῖν ἄξιον· μόνος γὰρ τῶν ἐκ Σικελίας Ἀθήναζε ἀφι-
κομένων οὐδὲν μετεβάλετο περὶ τῆς σῆς καὶ ἐμῆς συν-
ουσίας, ἀλλ' ἀεί τι ἀγαθὸν καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω λέγων
περὶ τῶν γεγονότων διατελεῖ.

permultum te ad disserendum et natura et disputandi ratione illis præstare, et nullum eorum sua sponte, ut quidam opinantur, redargui, sed invitos. ac videris profecto eos valde convenienter tractasse et donis affecisse. hæc quidem de his eaque multa, ut de talibus. Philistione autem si ipse uteris, maxime utere, si vero fieri potest, Speusippo eum commoda, quod Speusippus quoque te rogat; atque etiam Philistio mihi promisit lubenter se, tu si abire ipsum patiaris, Athenas venturum. Quod illum, qui in lautumiis erat, dimisisti, laudo. ac de ejus familia quoque et de Hegesippo Aristonis filio petitio levis est; per litteras enim significasti mihi, si qui vel huic vel illis injuriam faciat tuque senseris, non esse permissurum. Etiam de Lysiclide verum dicendum est; solus enim eorum, qui ex Sicilia Athenas venerunt, nihil de tua et mea consuetudine immutavit, sed semper boni aliquid et in meliorem partem de iis, quæ facta sunt, dicere perseverat.

Γ'.

Πλάτων Διονυσίῳ χαίρειν ἐπιστείλας ἆρ' ὀρθῶς ἂν
20 τυγχάνοιμι τῆς βελτίστης προσρήσεως; ἢ μᾶλλον κατὰ b
τὴν ἐμὴν συνήθειαν γράφων εὖ πράττειν, ὥσπερ εἴωθα
ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοὺς φίλους προσαγορεύειν; σὺ μὲν
γὰρ δὴ καὶ τὸν θεόν, ὡς ἤγγειλαν οἱ τότε θεωροῦντες,
προσεῖπες ἐν Δελφοῖς αὐτῷ τούτῳ θωπεύσας τῷ ῥήματι,
25 καὶ γέγραφας, ὥς φασι, Χαῖρε καὶ ἡδόμενον βίοτον
διάσωζε τυράννου· ἐγὼ δὲ οὐδὲ ἀνθρώπῳ κλήσει, οὔ τι
δὴ θεῷ, παρακελευσαίμην ἂν δρᾶν τοῦτο· θεῷ μέν, c
ὅτι παρὰ φύσιν προστάττοιμ' ἄν· πόρρω γὰρ ἡδονῆς
ἵδρυται καὶ λύπης τὸ θεῖον· ἀνθρώπῳ δέ, ὅτι τὰ πολλὰ
30 βλάβην ἡδονὴ καὶ λύπη γεννᾷ, δυσμαθίαν καὶ λήθην
καὶ ἀφροσύνην καὶ ὕβριν τίκτουσα ἐν τῇ ψυχῇ. καὶ
ταῦτα μὲν οὕτως εἰρήσθω παρ' ἐμοῦ περὶ τῆς προσρή-
σεως· σὺ δ' ἀναγνοὺς αὐτὰ ὅπῃ βούλει δέξασθαι, ταύτῃ
δέχου. φασὶ δ' οὐκ ὀλίγοι λέγειν σε πρός τινας τῶν
35 παρὰ σὲ πρεσβευόντων, ὡς ἄρα σοῦ ποτε λέγοντος d
ἀκούσας ἐγὼ μέλλοντος τάς τε Ἑλληνίδας πόλεις ἐν
Σικελίᾳ οἰκίζειν καὶ Συρακουσίους ἐπικουφίσαι, τὴν
ἀρχὴν ἀντὶ τυραννίδος εἰς βασιλείαν μεταστήσαντα,
ταῦτ' ἄρα σὲ μὲν τότε διεκώλυσα, ὡς σὺ φῄς, σοῦ
40 σφόδρα προθυμουμένου, νῦν δὲ Δίωνα διδάσκοιμι δρᾶν
αὐτὰ ταῦτα, καὶ τοῖς διανοήμασι τοῖς σοῖς τὴν ἀρχὴν
ἀφαιρούμεθά σε. σὺ δ' εἰ μέν τι διὰ τοὺς λόγους τούτους
ὠφελῇ, γιγνώσκεις αὐτός, ἀδικεῖς δ' οὖν ἐμὲ τἀναντία e
τῶν γενομένων λέγων. ἅδην γὰρ ὑπὸ Φιλιστίδου καὶ
45 ἄλλων πολλῶν πρὸς τοὺς μισθοφόρους καὶ εἰς τὸ Συ-
ρακουσίων πλῆθος διεβλήθην διὰ τὸ μένειν ἐν ἀκρο-
πόλει, τοὺς δ' ἔξωθεν, εἴ τι γίγνοιτο ἁμάρτημα, πᾶν
εἰς ἐμὲ τρέπειν, σὲ φάσκοντας πάντα ἐμοὶ πείθεσθαι.
σὺ δ' αὐτὸς οἶσθα σαφέστατα τῶν πολιτικῶν ἐμὲ σοὶ
316 κοινῇ πραγματευσάμενον ἑκόντα ὀλίγα δὴ κατ' ἀρχάς, a
ὅτε πλέον ποιεῖν ἂν ᾠήθην, ἄλλα τε βραχέα ἄττα

III.

Plato Dionysium gaudere si jusserim, rectene optimam assequar appellationem? an potius meo si more scribam bene agere, quemadmodum in epistolis appellare amicos soleo? nam tu quidem etiam deum, ut narraverunt qui tum sacra spectabant, Delphis hoc ipso verbo palpans allocutus es et scripsisti, ut ajunt, Gaude et jucundam vitam servato tyranni; ego vero ne hominem quidem compellans, neutiquam vero deum, facere hoc jusserim: non deum, quia præter naturam injungerem; nam procul a voluptate et dolore positum est numen; non hominem, quia plerumque detrimentum voluptas et dolor procreat, docilitatem auferens oblivionemque et stultitiam et petulantiam in animo ingenerans. atque hæc quidem dicta a me sunto de appellatione, quæ tu perlecta uti accipere voles, accipe. dicunt autem non pauci narrare te legatis quibusdam ad te venientibus, aliquando cum ostenderes in animo te habere Græcas in Sicilia urbes instaurare atque Syracusanos mutata in regium imperium tyrannide sublevare, me his auditis tibi quidem tunc vehementer, ut ais, cupienti obstitisse, nunc vero Dionem ea ipsa facere docere et tuis ipsius cogitationibus imperium tibi tuum a nobis eripi. quibus ex sermonibus an utilitatis aliquid percipias, ipse noveris: mihi certe injuriam facis contraria dicens iis, quæ facta sunt. satis enim a Philistide multisque aliis apud mercenarios et in vulgus Syracusanorum infamatus sum propterea, quod in arce manebam, extranei autem, si quid male fieret, id omne mihi vitio vertebant, te in omnibus mihi obsequi perhibentes. tu vero ipse certissime scis res civiles communiter me tecum paucas admodum mea sponte egisse initio, quatenus me proficere aliquid posse putarem, cum alia quædam levia, tum legum

καὶ περὶ τὰ τῶν νόμων προοίμια σπουδάσαντα μετρίως, χωρὶς ὧν σὺ προσέγραψας ἤ τις ἕτερος· ἀκούω γὰρ ὕστερον ὑμῶν τινὰς αὐτὰ διασκευωρεῖν, δῆλα μὴν ἑκάτερα ἔσται τοῖς τὸ ἐμὸν ἦθος δυναμένοις κρίνειν. 5 ἀλλ' οὖν, ὅπερ ἀρτίως εἶπον, οὐ διαβολῆς προσδέομαι πρός τε Συρακουσίους καὶ εἰ δή τινας ἑτέρους πείθεις λέγων αὐτά, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἀπολογίας πρός τε τὴν b προτέραν γενομένην διαβολὴν καὶ τὴν νῦν μετ' ἐκείνην μείζω φυομένην καὶ σφοδροτέραν. πρὸς δύο δή μοι 10 διττὰς ἀναγκαῖον ποιήσασθαι τὰς ἀπολογίας, πρῶτον μὲν ὡς εἰκότως σοι ἔφυγον κοινωνεῖν περὶ τὰ τῆς πόλεως πράγματα, τὸ δὲ δεύτερον ὡς οὐκ ἐμὴν ταύτην εἴρηκας συμβουλὴν οὐδὲ διακώλυσιν, μέλλοντί σοι κατοικίζειν Ἑλληνίδας πόλεις ἐμποδὼν ἐμὲ γεγενῆσθαι. c 15 τὴν οὖν ἀρχὴν ὧν εἶπον περὶ προτέρων ἄκουε πρότερον.

Ἦλθον καλούμενος εἰς Συρακούσας ὑπό τε σοῦ καὶ Δίωνος, τοῦ μὲν δεδοκιμασμένου παρ' ἐμοὶ καὶ ξένου πάλαι γεγονότος, ἐν ἡλικίᾳ δὲ ὄντος μέσῃ τε καὶ καθεστηκυίᾳ, ὧν δὴ παντάπασι χρεία τοῖς νοῦν καὶ σμι- 20 κρὸν κεκτημένοις μέλλουσι περὶ τοσούτων, ὅσα ἦν τότε τὰ σά, βουλεύεσθαι, σοῦ δὲ ὄντος μὲν σφόδρα νέου, πολλῆς δὲ ἀπειρίας οὔσης περὶ σε τούτων, ὧν ἔμπειρον ἔδει γεγονέναι, καὶ σφόδρα ἀγνῶτος ἐμοί. τὸ μετὰ τοῦτο εἴτ' ἄνθρωπος εἴτε θεὸς εἴτε τύχη τις μετὰ σοῦ d 25 Δίωνα ἐξέβαλε, καὶ ἐλείφθης μόνος. ἆρ' οὖν οἴει μοι τότε πολιτικῶν εἶναι κοινωνίαν πρὸς σέ, τὸν μὲν ἔμφρονα κοινωνὸν ἀπολωλεκότι, τὸν δὲ ἄφρονα ὁρῶντι μετὰ πονηρῶν καὶ πολλῶν ἀνθρώπων καταλελειμμένον, οὐκ ἄρχοντα, οἰόμενον δ' ἄρχειν, ὑπὸ δὲ τοιούτων ἀν- 30 θρώπων ἀρχόμενον; ἐν οἷς τί χρῆν ποιεῖν ἐμέ; μῶν οὐχ ὅπερ ἐποίουν, ἀναγκαῖον ἐκ τῶν λοιπῶν, τὰ μὲν πολιτικὰ χαίρειν ἐᾶν, εὐλαβούμενον τὰς ἐκ τῶν φθόνων e διαβολάς, ὑμᾶς δὲ πάντως, καίπερ ἀλλήλων χωρὶς γεγονότας καὶ διαφόρους ὄντας, πειρᾶσθαι φίλους ἀλλή- 35 λοις ὅτι μάλιστα ποιεῖν; τούτων δὴ καὶ σὺ μάρτυς, ὅτι τοῦτο αὐτὸ ξυντείνων οὐκ ἀνῆκα πώποτε· καὶ μόγις μέν, ὅμως δ' ὡμολογήθη νῷν πλεῦσαι μὲν οἴκαδε ἐμέ, 317 ἐπειδὴ πόλεμος ὑμᾶς κατεῖχεν, εἰρήνης δ' αὖ γενομένης a ἐλθεῖν ἐμέ τε καὶ Δίωνα εἰς Συρακούσας, σὲ δὲ καλεῖν 40 ἡμᾶς. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐγένετο τῆς ἐμῆς εἰς Συρακούσας ἀποδημίας πέρι τῆς πρώτης καὶ τῆς πάλιν οἴκαδε σωτηρίας· τὸ δὲ δεύτερον εἰρήνης γενομένης ἐκάλεις με οὐ κατὰ τὰς ὁμολογίας, ἀλλὰ μόνον ἥκειν ἐπέστελλες, Δίωνα δ' ἐσαῦθις ἔφησθα μεταπέμψασθαι. 45 διὰ ταῦτα οὐκ ἦλθον, ἀλλὰ καὶ Δίωνι τότ' ἀπηχθόμην· ᾤετο γὰρ εἶναι βέλτιον ἐλθεῖν ἐμὲ καὶ ὑπακοῦσαί σοι. b τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ὕστερον ἐνιαυτῷ τριήρης ἀφίκετο καὶ ἐπιστολαὶ παρὰ σοῦ, τῶν δ' ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς γραμμάτων ἦρχεν, ὡς ἂν ἀφίκωμαι, τὰ Δίωνός μοι 50 γενήσοιτο πράγματα πάντα κατὰ νοῦν τὸν ἐμόν, μὴ ἀφικομένου δὲ τἀναντία. αἰσχύνομαι δὴ λέγειν, ὅσαι τότε ἐπιστολαὶ παρὰ σοῦ καὶ παρ' ἄλλων ἦλθον διά σε ἐξ Ἰταλίας καὶ Σικελίας, καὶ παρ' ὅσους τῶν ἐμῶν οἰκείων καὶ τῶν γνωρίμων, καὶ πᾶσαι διακελευόμεναί c

procemiis operam modice dantem, exceptis quæ a te vel alio adscripta sunt; audio enim vestrûm aliquos secundas eis adhibere curas, sed manifesta erunt utraque iis, qui meum animum judicare possunt. verum ut illuc redeam, ut modo dixi, nova mihi opus non est calumnia ad Syracusanos et si quibus aliis hæc dicens persuades, sed multo magis defensione cum prioris calumniæ, tum hujus, quæ nunc post illam major et vehementior oritur. adversus duas igitur duabus mihi opus est defensionibus, primum quod merito recusaverim tecum communiter gerere rem publicam, deinde quod non meum hoc dixeris consilium neque impedimentum, me tibi Græcas urbes instauraturo obstitisse. initium igitur priorum ex iis, quæ dixi, audi prius. Veni Syracusas vocantibus te et Dione, hoc quidem probato mihi et veteri hospitio conjuncto atque ætatem agente mediam et confirmatam, quibus plane opus erat vel mediocri intelligentia præditis tantis de rebus, quantæ tuæ tunc erant, consilia ituris, te vero admodum adolescentulo magnæque imperitiæ eorum, quorum esse peritus debebas, et valde mihi incognito. deinde sive homo sive deus sive fors aliqua tecum Dionem expulit, et solus relictus es. num igitur tunc societatem mihi tecum rerum civilium esse putas, cum prudentem socium amisissem, imprudentem viderem cum hominibus malis iisque multis relictum, non imperantem, sed imperare se putantem, re vera subjectum imperio talium hominum? in quibus quid facere me oportebat? nonne id, quod faciebam, necessarium ceteroquin, ut civilia valere juberem calumniarum metu ex invidiis exsistentium, vos autem omnino, quamquam dissidentes inter vos et dissentientes, in amicitiam quantum possem redigere conarer? et vix quidem, sed tamen convenit inter nos, equidem ut domum navigarem, quoniam bello occupabamini, pace autem restituta ego et Dio Syracusas venerimus tuque nos vocares. et hæc quidem ita facta sunt, quæ ad primam meam Syracusas profectionem et salvam domum reditionem pertinent; secundo vero pace facta vocabas me non ut convenerat, sed solus ut venirem, scribebas, Dionem autem postmodo te arcessiturum dicebas. eam ob rem non veni, sed etiam Dionis tum animum offendebam; hic enim præstare putabat venire me et tibi obedire. deinde vero anno post triremis venit et epistolæ a te, in quibus scriptum primum hoc erat, si venissem, fore ut quæ ad Dionem pertinerent res omnes ex mea sententia agerentur, si non venissem, contra jam pudet me dicere, quot tum epistolæ a te ab aliis propter te ex Italia et Sicilia et ad quot familiares meos et notos venerint, omnes hortan

μοι ἰέναι καὶ δεόμεναι σοὶ πάντως ἐμὲ πείθεσθαι. ἐδόκει δὴ πᾶσιν, ἀρξαμένοις ἀπὸ Δίωνος, δεῖν ἐμὲ πλεῦσαι καὶ μὴ μαλθακίζεσθαι. καίτοι τήν θ' ἡλικίαν αὐτοῖς προὐτεινόμην καὶ περὶ σοῦ διισχυριζόμην, ὡς οὐχ οἷός 5 τ' ἔσοιο ἀνταρκέσαι τοῖς διαβάλλουσιν ἡμᾶς καὶ βουλομένοις εἰς ἔχθραν ἐλθεῖν· ἑώρων γὰρ καὶ τότε καὶ νῦν ὁρῶ τὰς μεγάλας οὐσίας καὶ ὑπερόγκους τῶν τε ἰδιωτῶν καὶ τῶν μονάρχων σχεδόν, ὅσῳπερ ἂν μείζους ὦσι, τοσούτῳ πλείους καὶ μείζους τοὺς διαβάλ-10 λοντας καὶ πρὸς ἡδονὴν μετὰ αἰσχρᾶς βλάβης ὁμιλοῦντας τρεφούσας, οὗ κακὸν οὐδὲν μεῖζον γεννᾷ πλοῦτός τε καὶ ἡ τῆς ἄλλης ἐξουσίας δύναμις. ὅμως δ' οὖν πάντα ταῦτα χαίρειν ἐάσας ἦλθον διανοηθείς, ὡς οὐδένα δεῖ τῶν ἐμῶν φίλων ἐμὲ αἰτιᾶσθαι, ὡς διὰ τὴν 15 ἐμὴν ῥᾳθυμίαν τὰ σφέτερα πάντα ἐξὸν μὴ ἀπολέσθαι διώλετο· ἐλθὼν δέ (οἶσθα γὰρ δὴ σύμπαντα τἀντεῦθεν ἤδη γενόμενα) ἐγὼ μὲν ἠξίουν δή που κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῶν ἐπιστολῶν πρῶτον μὲν κατάγειν Δίωνα οἰκειωσάμενον, φράζων τὴν οἰκειότητα, ἣν εἰ ἐμοὶ τότε 20 ἐπείθου, τάχ' ἂν βέλτιον τῶν νῦν γεγονότων ἔσχε καὶ σοὶ καὶ Συρακούσαις καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν, ὡς ἡ ἐμὴ δόξα μαντεύεται· ἔπειτα τὰ Δίωνος τοὺς οἰκείους 318 ἔχειν ἠξίουν καὶ μὴ διανείμασθαι τοὺς διανειμαμένους, οὓς οἶσθα σύ· πρὸς δὲ τούτοις ᾤμην δεῖν τὰ κατ' ἐνιαυ-25 τὸν ἕκαστον εἰωθότα αὐτῷ κομίζεσθαι καὶ μᾶλλον ἔτι καὶ οὐχ ἧττον ἐμοῦ παραγενομένου πέμπεσθαι. τούτων οὐδενὸς τυγχάνων ἠξίουν ἀπιέναι. τὸ μετὰ ταῦτα ἔπειθές με μεῖναι τὸν ἐνιαυτὸν φάσκων τὴν Δίωνος ἀποδόμενος οὐσίαν πᾶσαν τὰ μὲν ἡμίσεα ἀποπέμψειν εἰς 30 Κόρινθον, τὰ δ' ἄλλα τῷ παιδὶ καταλείψειν αὐτοῦ. πολλὰ ἔχων εἰπεῖν, ὧν ὑποσχόμενος οὐδὲν ἐποίησας, διὰ τὸ πλῆθος αὐτῶν συντέμνω. τὰ γὰρ δὴ χρήματα πάντα ἀποδόμενος, οὐ πείσας Δίωνα, φάσκων οὐ πωλήσειν ἄνευ τοῦ πείθειν, τὸν κολοφῶνα, ὦ θαυμάσιε, 35 ταῖς ὑποσχέσεσιν ἁπάσαις νεανικώτατον ἐπέθηκας· μηχανὴν γὰρ οὔτε καλὴν οὔτε κομψὴν οὔτε δικαίαν οὔτε ξυμφέρουσαν εὗρες, ἐμὲ ἐκφοβεῖν, ὡς ἀγνοοῦντα τὰ τότε γιγνόμενα, ἵνα μηδὲ ἐγὼ ζητοίην τὰ χρήματα ἀποπέμπεσθαι. ἡνίκα γὰρ Ἡρακλείδην ἐξέβαλες, οὔτε 40 Συρακοσίοις δοκοῦν δικαίως οὔτ' ἐμοί, διότι μετὰ Θεοδότου καὶ Εὐρυβίου συνεδεήθην σου μὴ ποιεῖν ταῦτα, ταύτην λαβὼν ὡς ἱκανὴν πρόφασιν εἶπες, ὅτι καὶ πάλαι σοι δῆλος εἴην σοῦ μὲν οὐδὲν φροντίζων, Δίωνος δὲ καὶ τῶν Δίωνος φίλων καὶ οἰκείων, καὶ ἐπειδὴ νῦν Θεοδό-45 της καὶ Ἡρακλείδης ἐν διαβολαῖς εἶεν οἰκεῖοι Δίωνος ὄντες, πᾶν μηχανῴμην, ὅπως οὗτοι μὴ δώσουσι δίκην. καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ περὶ τὰ πολιτικὰ κοινωνίας τῆς ἐμῆς καὶ σῆς· καὶ εἴ τινα ἑτέραν ἀλλοτριότητα ἐνεῖδες ἐν ἐμοὶ πρὸς σέ, εἰκότως οἴει ταύτῃ πάντα ταῦτα γε-50 γονέναι. καὶ μὴ θαύμαζε· κακὸς γὰρ ἂν ἔχοντί γε νοῦν ἀνδρὶ φαινοίμην ἐνδίκως πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς σῆς ἀρχῆς τὸν μὲν παλαιὸν φίλον καὶ ξένον κακῶς πράττοντα διὰ σέ, μηδὲν σοῦ χείρω, ἵνα οὕτως εἴπω, τοῦτον μὲν προδοῦναι, σὲ δὲ τὸν ἀδικοῦντα ἑλέσθαι καὶ

tes, ut irem, et rogantes, ut omnino tibi obsequerer. itaque omnes ipseque primus Dio esse mihi navigandum et non defugiendum laborem censebant; licet iis et ætatem meam objicerem et te contenderem non satis virium habiturum ad resistendum iis, qui nos dijungerent et inimicitias inter nos conflare vellent; videbam enim et tunc et nunc video magnas opes et prægrandes privatorum pariter ac regum fere quo majores sint, eo plures et majores alere calumniantes et ad voluptatem turpi cum damno conversantes, quo nullum majus opulentia et reliquæ auctoritatis potentia gignit malum. nihilo tamen minus igitur omnibus his neglectis veni, non committendum ratus, ut quisquam amicorum meorum accusare me posset, quod mea segnitia res suæ omnes, cum non perire potuissent, perissent. cum autem venissem (nihil enim te fugit eorum, quæ jam deinde facta sunt) equidem postulabam scilicet secundum ea, quæ epistolæ promiserant, primum ut reduceres Dionem in familiaritatem restitutum, cujus familiaritatis rationem demonstrabam, quam si tu mihi obsequens tunc admisisses, fortasse melius, quam quæ nunc facta sunt, et tibi et Syracusis et reliquis Græcis res se haberet, ut mea auguratur opinio; deinde quæ Dionis essent, ea ut familiares ejus haberent, postulabam, neque inter se dividerent divisores, quos tu nosti; præterea æquum censebam, ut quotannis mitti ad eum solita vel magis etiam neque minus cum ego adessem, mitterentur. horum cum impetrarem nihil, mihi abeundum censebam. postea persuadebas mihi, ut istum annum manerem, cum Dionis bonis omnibus venditis dimidiam partem Corinthum te missurum, reliqua filio ejus reservaturum dictitares. multa dicere cum possim, quæ pollicitus nihil feceris, propter multitudinem eorum concise dicam. bonis enim Dionis venditis omnibus sine ejus consensu, sine quo te ea non venditurum esse dictitabas, cumulum, o mirifice, pollicitationibus omnibus splendidissimum imposuisti; machinam enim neque honestam neque scitam neque justam neque utilem invenisti, ut me perterrefaceres, tamquam eorum, quæ tunc agerentur, ignarum, ut ne ego quidem pecuniæ missionem desiderarem. nam cum Heraclidem expulisses, id quod nec Syracusanis nec mihi jure factum videbatur, quia una cum Theodote et Eurybio abs te petivi, ne id faceres, hanc velut idoneam causam nactus dixisti jam dudum animum tibi meum perspectum esse te nihil curantem, sed Dionis ejusque amicorum et familiarium studiosum, et quoniam nunc Theodotes et Heraclides criminibus tenerentur, qui familiares essent Dionis, omnia me moliri, ne isti pœnam darent. et hæc quidem hujusmodi ratio fuit meæ ac tuæ in rebus civilibus communionis, et si quam aliam in me a te alienationem conspexisti, recte eorum omnium hanc rationem fuisse putas. et mirari noli; jure enim malus cuilibet sanæ mentis homini viderer, si tui imperii magnitudine adductus veterem amicum atque hospitem tua culpa male se habentem, nihilo te deteriorem,

πᾶν δρᾷν ὅπῃ σὺ προσέταττες, ἕνεκα χρημάτων δηλονότι· οὐδὲ γὰρ ἂν ἕτερόν ἔφησθεν αἴτιόν τις εἶναι τῆς ἐμῆς μεταβολῆς, εἰ μετεβαλόμην. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταύτῃ γενόμενα τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνίαν διὰ σὲ ἀπειργάσατο. Σχεδὸν δ' εἰς λόγον ὁ λόγος ἥκει μοι, ξυνεχὴς τῷ νῦν δὴ γενομένῳ, περὶ οὗ μοι 319 τὸ δεύτερον ἀπολογητέον ἔφην εἶναι. σκόπει δὴ καὶ πρόσεχε πάντως, ἄν τί σοι ψεύδεσθαι δόξω καὶ μὴ τἀληθῆ λέγειν. φημὶ γάρ σε Ἀρχεδήμου παρόντος ἐν τῷ κήπῳ καὶ Ἀριστοκρίτου, σχεδὸν ἡμέραις πρότερον εἴκοσι τῆς ἐμῆς ἐκ Συρακουσῶν οἴκαδ' ἀποδημίας, ἃ νῦν δὴ λέγεις, ἐμοὶ μεμφόμενον, ὡς Ἡρακλείδου τέ μοι καὶ τῶν ἄλλων πάντων μᾶλλον, ἢ σοῦ μέλοι, καί με τούτων ἐναντίον διηρώτησας, εἰ μνημονεύω κατ' ἀρχὰς ὅτ' ἦλθον, κελεύων σε τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας κατοικίζειν· ἐγὼ δὲ συνεχώρουν μεμνῆσθαι καὶ ἔτι νῦν μοι δοκεῖν ταῦτ' εἶναι βέλτιστα. ῥητέον δέ, ὦ Διονύσιε, καὶ τοὐπὶ τούτῳ τότε λεχθέν· ἠρόμην γὰρ δή σε, πότερον αὐτὸ τοῦτό σοι ξυμβουλεύσαιμι μόνον, ἤ τι καὶ ἄλλο πρὸς τούτῳ· σὺ δὲ καὶ μάλα ἀπεκρίνω μεμηνιμένως καὶ ὑβριστικῶς εἰς ἐμέ, ὡς ᾤου (διὸ τὸ τότε σοι ὕβρισμα νῦν ὕπαρ ἀντ' ὀνείρατος γέγονεν) εἶπες δὲ καὶ μάλ' ἀπλάστως γελῶν, εἰ μέμνημαι, ὡς Παιδευθέντα με ἐκέλευες ποιεῖν πάντα ταῦτα ἢ μὴ ποιεῖν. Ἔφην ἐγὼ κάλλιστα μνημονεῦσαί σε. Οὐκοῦν παιδευθέντα, ἔφησθα, γεωμετρεῖν; ἢ πῶς; Κἀγὼ τὸ μετὰ ταῦτα ὃ ἐπῄει μοι εἰπεῖν, οὐκ εἶπον φοβούμενος, μὴ σμικροῦ ῥήματος ἕνεκα τὸν ἔκπλουν, ὃν προσεδόκων, μή μοι στενὸς γίγνοιτο ἀντ' εὐρυχωρίας. ἀλλ' οὖν ὧν ἕνεκα πάντ' εἴρηται, ταῦτ' ἐστί· μή με διάβαλλε λέγων, ὡς οὐκ εἴων ἐγώ σε πόλεις Ἑλληνίδας ἐρρούσας ὑπὸ βαρβάρων οἰκίζειν, οὐδὲ Συρακουσίους ἐπικουφίσαι βασιλείαν ἀντὶ τυραννίδος μεταστήσαντα. τούτων γὰρ οὔθ' ἧττον ἐμοὶ πρέποντά ἔχοις ἄν ποτε λέγων μου καταψεύσασθαι, πρὸς δὲ τούτοις ἔτι σαφεστέρους τούτων εἰς ἔλεγχον λόγους ἐγὼ δοίην ἄν, εἴ τις ἱκανή που φαίνοιτο κρίσις, ὡς ἐγὼ μὲν ἐκέλευον, σὺ δ' οὐκ ἤθελες πράττειν αὐτά. καὶ μὴν οὐ χαλεπὸν εἰπεῖν ἐναργῶς, ὡς ἦν ταῦτα ἄριστα πραχθέντα καὶ σοὶ καὶ Συρακουσίοις καὶ Σικελιώταις πᾶσιν. ἀλλ' ὦ τάν, εἰ μὲν μὴ φῂς εἰρηκέναι εἰρηκὼς ταῦτα, ἔχω τὴν δίκην· εἰ δ' ὁμολογεῖς, τὸ μετὰ τοῦτο ἡγησάμενος εἶναι σοφὸν τὸν Στησίχορον, τὴν παλινῳδίαν αὐτοῦ μιμησάμενος, ἐκ τοῦ ψεύδους εἰς τὸν ἀληθῆ λόγον μεταστήσει.

Δ.

320 Πλάτων Δίωνι Συρακουσίῳ εὖ πράττειν. Οἶμαι μὲν φανερὰν εἶναι διὰ παντὸς τοῦ χρόνου τὴν ἐμὴν προθυμίαν περὶ τὰς συμβεβηκυίας πράξεις, καὶ ὅτι πολλὴν εἶχον περὶ αὐτῶν σπουδὴν εἰς τὸ ξυμπερανθῆναι, οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα μᾶλλον, ἢ τῆς ἐπὶ τοῖς καλοῖς φιλοτιμίας· νομίζω γὰρ δίκαιον εἶναι τοὺς ὄντας τῷ ὄντι ἐπιεικεῖς καὶ πράττοντας τοιαῦτα τυγχάνειν δόξης

ut ita dicam, deseruissem et te male illi facientem praetulissem et omnia ut tu juberes, facerem, pecuniae scilicet gratia; nulla enim alia mutationis causa, si mutatus essem, fuisse diceretur. sed haec quidem ita gesta lupinam istam inter me et te amicitiam et sejunctionem tua culpa effecerunt. Fere autem sermonem sermo excipit mihi, conjunctus ei, qui nunc modo habitus est, de quo secundo loco defensionem mihi necessariam esse dixi. vide igitur et omni modo attende, si quid tibi mentiri et non vera dicere visus fuero. dico enim te Archedemo praesente in horto atque Aristocrito, circiter viginti diebus antequam Syracusis domum proficiscerer, eadem, quae nunc dicis, mihi objecisse, quod Heraclidem et reliquos omnes magis quam te curarem. et ex me quaesivisti coram illis, an meminissem primo adventu meo tibi suadere, ut urbes Graecas instaurares; ego vero fatebar meminisse et nunc quoque optimum mihi illud videri. neque vero tacendum est, o Dionysi, quod postea ibi dictum est. quaesivi enim te, utrum hoc ipsum tantum, an aliud praeterea tibi suasissem; tu vero valde iracunde et contumeliose in me, ut putabas, respondisti, ex quo illa tibi contumelia nunc vera pro ficta exstitit. dixisti autem, idque cum risu, si recte memini, valde informi: Eruditum me jubebas facere haec omnia aut non facere. Respondi ego optime te meminisse. Ergo eruditum, interrogasti, in geometria? an quomodo? Tum ego quod mihi in mentem veniebat dicere, non dixi timens, ne verbi exigui causa quam exspectabam navigandi facultatem, ea ne mihi ex copiosa redigeretur angusta. sed ut illuc redeam, quorum gratia haec omnia dixi, haec sunt: noli me criminari dicens me fuisse, qui Graecas urbes a barbaris dirutas instaurare te non sinerem, neque Syracusanos sublevare regno pro tyrannide constituto. his enim hec minus mihi convenientia comminisci unquam in me poteris, et praeter haec etiam certiora ad convincendum argumenta ego proferrem, si quod idoneum alicubi daretur judicium, me quidem jussisse, te vero noluisse ita facere. et profecto non est difficile evidenter demonstrare haec optima factu fuisse et tibi et Syracusanis et Siculis omnibus. sed, o bone, si negas haec dixisse, cum dixeris, mihi satis est factum: sin confiteris, deinceps Stesichorum sapientem esse ducens palinodiam ejus imitaberis et a falso ad verum sermonem te transferes.

IV.

Plato Dionem Syracusanum bene agere jubet. Puto equidem manifestam esse per omne tempus propensam voluntatem meam ad eas res, quae evenerunt, pertinentem, seduloque me operam dedisse, ut conficerentur, non aliam magis ob causam, quam ut per honesta honorem consequerer; nam justum esse censeo, ut qui re vera boni sint et talia faciant, dignam gloriam ferant. jam in

τῆς προσηκούσης. τὰ μὲν οὖν εἰς τὸ παρὸν σὺν θεῷ εἰπεῖν, ἔχει καλῶς, τὰ δὲ περὶ τῶν μελλόντων ὁ μέγιστός ἐστιν ἀγών. ἀνδρείᾳ μὲν γὰρ καὶ τάχει καὶ ῥώμῃ διενεγκεῖν δόξειεν ἂν καὶ ἑτέρων εἶναί τινων, ἀληθείᾳ δὲ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τῇ περὶ πάντα ταῦτα εὐσχημοσύνῃ ξυμφαίη τις ἂν τοὺς ἀντιποιουμένους τὰ τοιαῦτα τιμᾶν εἰκότως τῶν ἄλλων διαφέρειν. νῦν οὖν δῆλον μέν ἐστιν ὃ λέγω, ἀναμιμνήσκειν δὲ ὅμως δεῖ ἡμᾶς αὐτούς, ὅτι προσήκει πλέον, ἢ παίδων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρειν τοὺς οἶσθα δήπου. φανεροὺς οὖν δεῖ ἡμᾶς γενέσθαι ὅτι ἐσμὲν τοιοῦτοι, οἷοίπερ φαμεν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ σὺν θεῷ εἰπεῖν, ῥᾴδιον ἔσται. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις συμβέβηκεν ἀναγκαῖον εἶναι πλανηθῆναι πολὺν τόπον εἰ μέλλουσι γνωσθῆναι· τὸ δὲ νῦν ὑπάρχον περὶ σέ, τοιοῦτόν ἐστιν, ὥς τοὺς ἐξ ἁπάσης τῆς οἰκουμένης, εἰ καὶ νεανικώτερόν ἐστιν εἰπεῖν, εἰς ἕνα τόπον ἀποβλέπειν, καὶ ἐν τούτῳ μάλιστα πρὸς σέ. ὡς οὖν ὑπὸ πάντων ὁρώμενος παρασκευάζου τόν τε Λυκοῦργον ἐκεῖνον ἀρχαῖον ἀποδείξων καὶ τὸν Κῦρον καὶ εἴ τις ἄλλος πώποτε ἔδοξεν ἤθει καὶ πολιτείᾳ διενεγκεῖν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ τῇδε λέγουσιν, ὡς πολλή ἐστιν ἐλπὶς ἀναιρεθέντος Διονυσίου διαφθαρῆναι τὰ πράγματα διὰ τὴν σήν τε καὶ Ἡρακλείδου καὶ Θεοδότου καὶ τῶν ἄλλων γνωρίμων φιλοτιμίαν. μάλιστα μὲν οὖν μηδεὶς εἴη τοιοῦτος· ἐὰν δ' ἄρα καὶ γίγνηταί τις, σὺ φαίνου ἰατρεύων, καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον ἔλθοιτ' ἄν. ταῦτα δὲ ἴσως γελοῖόν σοι φαίνεται εἶναι τὸ ἐμὲ λέγειν, διότι καὶ αὐτὸς οὐκ ἀγνοεῖς· ἐγὼ δὲ καὶ ἐν τοῖς θεάτροις ὁρῶ τοὺς ἀγωνιστὰς ὑπὸ τῶν παίδων παροξυνομένους, μή τι δὴ ὑπό γε τῶν φίλων, οὓς ἄν τις οἴηται μετὰ σπουδῆς κατ' εὔνοιαν παρακελεύεσθαι. νῦν οὖν αὐτοί τε ἀγωνίζεσθε καὶ ἡμῖν, εἴ του δεῖ, ἐπιστέλλετε. τὰ δ' ἐνθάδε παραπλησίως ἔχει καθάπερ καὶ ὑμῶν παρόντων. ἐπιστέλλετε δὲ καὶ ὅτι πέπρακται ὑμῖν ἢ πράττοντες τυγχάνετε· ὡς ἡμεῖς πολλὰ ἀκούοντες οὐδὲν ἴσμεν. καὶ νῦν ἐπιστολαὶ παρὰ μὲν Θεοδότου καὶ Ἡρακλείδου ἥκουσιν εἰς Λακεδαίμονα καὶ Αἴγιναν, ἡμεῖς δέ, καθάπερ εἴρηται, πολλὰ ἀκούοντες περὶ τῶν τῇδε οὐδὲν ἴσμεν. ἐνθυμοῦ δὲ καὶ ὅτι δοκεῖς τισὶν ἐνδεεστέρως τοῦ προσήκοντος θεραπευτικὸς εἶναι. μὴ οὖν λανθανέτω σε, ὅτι διὰ τοῦ ἀρέσκειν τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὸ πράττειν ἐστίν, ἡ δ' αὐθάδεια ἐρημίᾳ ξύνοικος. Εὐτύχει.

præsentia quidem, si deo placet, res bene habet, in futurum vero maximum certamen instat. nam fortitudine quidem et celeritate et corporis viribus præstare etiam aliorum esse videatur, veritate autem et justitia et magnificentia et conspicuo in his omnibus decore præstare ceteris merito quispiam ad eos pertinere dixerit, qui hæc talia magni facere profiteantur. nunc igitur perspicuum quidem est quod dico, sed tamen revocare nobismet ipsi in memoriam debemus, consentaneum esse, ut plus, quam pueris, præstent ceteris hominibus illi nosti scilicet qui. tales igitur apparere debemus, quales esse nos dicimus, præsertim cum, si deo placet, facile sit futurum. reliquis enim accidit ut necesse habeant multum loci pererrare, si nosci volunt, tibi vero res nunc ita comparata est, ut qui ubique terrarum homines sunt, etsi gloriosius dictum videatur, unum in locum oculos convertant in eoque maxime ad te. itaque ut qui ab omnibus conspiciaris, hoc age, ut oblivioni des Lycurgum illum et Cyrum et si quis alius unquam animo et institutis excellere visus est, præsertim cum multi et fere omnes qui hic sunt, magnam exspectationem esse dicant fore ut sublato Dionysio res ruat tua et Heraclidis Theodotique et ceterorum notorum ambitione. jam maxime quidem nemo talis sit: si tamen exsistet aliquis, tu appare medicinam faciens, et in optimum statum pervenietis. fortasse ridiculum tibi videtur hæc a me dici, quia ipse ea non ignoras; sed in theatris quoque actores video a pueris incitari, ne dicam ab amicis, quoscunque aliquis serio benevolentiæ causa adhortari existimat. nunc igitur et ipsi partes vestras agite et nobis, si quid opus est, per litteras significate. hic autem similiter se res habent atque cum vos aderatis. scribite vero etiam, quid actum sit vobis quidve agatur; nos enim licet multa audiamus, scimus nihil. et nunc litteræ a Theodote et Heraclide allatæ sunt Lacedæmonem et Æginam, sed, ut dixi, licet multa audiamus, de iis, quæ hic aguntur, nihil scimus. illud quoque advertas velim, minus te quibusdam, quam par est, officiosum videri. ne igitur te lateat agere nos, nisi hominibus placeamus, nihil posse, et qui sibi soli placeat, eum solitudinem contubernalem habere. Felix esto.

E.

Πλάτων Περδίκκᾳ εὖ πράττειν. Εὐφραίῳ μὲν συνεβούλευσα, καθάπερ ἐπέστελλες, τῶν σῶν ἐπιμελούμενον περὶ ταῦτα διατρίβειν· δίκαιος δ' εἰμὶ καὶ σοὶ ξενικὴν καὶ ἱερὰν ξυμβουλὴν λεγομένην ξυμβουλεύειν περί τε τῶν ἄλλων ὧν ἂν φράζῃς, καὶ ὡς Εὐφραίῳ δεῖ τὰ νῦν χρῆσθαι. πολλὰ μὲν γὰρ ὁ ἀνὴρ χρήσιμος, μέγιστον δὲ οὗ καὶ σὺ νῦν ἐνδεὴς εἶ διά τε τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ μὴ πολλοὺς αὐτοῦ πέρι ξυμ-

V.

Plato Perdiccam bene agere jubet. Euphræo consilium dedi, quemadmodum mandaveras, res tuas curandi atque negotio vacandi; sed æquum est me tibi quoque hospitale et sacrum, quod dicitur, consilium dare cum de reliquis, si quæ ostendis, tum quomodo Euphræo nunc tibi utendum sit. ad multa enim vir utilis est, maximum vero illud est, quo etiam tu nunc eges vel propter juventutem vel quod non multi sunt qui in eo consilium dare junioribus

βούλους εἶναι τοῖς νέοις. ἔστι γὰρ δή τις φωνὴ τῶν πολιτειῶν ἑκάστης καθαπερεί τινων ζῴων, ἄλλη μὲν δημοκρατίας, ἄλλη δ' ὀλιγαρχίας, ἡ δ' αὖ μοναρχίας. ταύτας φαῖεν μὲν ἂν ἐπίστασθαι πάμπολλοι, πλεῖστον
5 δ' ἀπολείπονται τοῦ κατανοεῖν αὐτὰς πλὴν ὀλίγων δή e τινων. ἥτις μὲν ἂν οὖν τῶν πολιτειῶν τὴν αὑτῆς φθέγγηται φωνὴν πρός τε θεοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους καὶ τῇ φωνῇ τὰς πράξεις ἑπομένας ἀποδιδῷ, θάλλει τε αἰεὶ καὶ σώζεται, μιμουμένη δ' ἄλλην φθείρεται. πρὸς ταῦτ'
10 οὖν Εὐφραῖός σοι γίγνοιτ' οὐχ ἥκιστα ἂν χρήσιμος, καίπερ καὶ πρὸς ἄλλα ὢν ἀνδρεῖος· τοὺς γὰρ τῆς μοναρ-
322 χίας λόγους οὐχ ἥκιστ' αὐτὸν ἐλπίζω ξυνεξευρήσειν a τῶν περὶ τὴν σὴν διατριβὴν ὄντων. εἰς ταῦτ' οὖν αὐτῷ χρώμενος ὀνήσῃ τε αὐτὸς καὶ ἐκεῖνον πλεῖστα ὠφε-
15 λήσεις. ἐὰν δέ τις ἀκούσας ταῦτα εἴπῃ· Πλάτων, ὡς ἔοικε, προσποιεῖται μὲν τὰ δημοκρατίᾳ ξυμφέροντα εἰδέναι, ἐξὸν δ' ἐν τῷ δήμῳ λέγειν καὶ συμβουλεύειν αὐτῷ τὰ βέλτιστα οὐ πώποτε ἀναστὰς ἐφθέγξατο, πρὸς ταῦτ' εἰπεῖν ἔστιν, ὅτι Πλάτων ὀψὲ ἐν τῇ πατρίδι γέ-
20 γονε καὶ τὸν δῆμον κατέλαβεν ἤδη πρεσβύτερον καὶ εἰ- b θισμένον ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν πολλὰ καὶ ἀνόμοια τῇ ἐκείνου ξυμβουλῇ πράττειν· ἐπεὶ πάντων ἂν ἥδιστα καθάπερ πατρὶ συνεβούλευεν αὐτῷ, εἰ μὴ μάτην μὲν κινδυνεύσειν ᾤετο, πλέον δ' οὐδὲν ποιήσειν. ταὐτὸν δὴ
25 οἶμαι δρᾶσαι ἂν καὶ τὴν ἐμὴν ξυμβουλήν· εἰ γὰρ δόξαιμεν ἀνιάτως ἔχειν, πολλὰ ἂν χαίρειν ἡμῖν εἰπὼν ἐκτὸς ἂν γίγνοιτο τῆς περὶ ἐμὲ καὶ τὰ ἐμὰ ξυμβουλῆς. Εὐτύχει.

possint. quippe est quædam vox cujusque reipublicæ quasi animalis alicujus, alia popularis imperii, alia paucorum potentatus, rursus alia unius dominationis. has permulti sunt qui intelligere se prædicent, qui tamen omnes perpaucis exceptis longissime ab earum cognitione absunt. jam quæcunque res publica sua voce et apud deos et apud homines loqnitur et voci consentaneas exhibet actiones, ea floret semper atque servatur, aliam vero imitans perit. ad hæc igitur Euphræus tibi maxime utilis esse poterit, quamquam et ad alia vir strenuus est; nam quæ unius dominationi conveniat oratio, maxime illum spero una esse inventurum inter eos, qui tecum versari solent. ad hæc igitur eo utens et ipse juvaberis et illi plurimum proderis. quod si hæc audiens quispiam dixerit : Plato, ut videtur, nosse, quid populari imperio conducat, profitetur et tamen, cum liceret ei apud populum verba facere et optima suadere, nunquam ad dicendum surrexit, ad hæc responderi potest : Plato sero in patria natus est et populum deprehendit jam seniorem et a prioribus ad multa, quæ illius consilio dissimilia essent, assuefactum; nam omnium libentissime tanquam patri ei suaderet, nisi frustra periculum se aditurum et nihil profecturum putaret. atque hoc idem consilium meum facturum puto. nam si insanabiles videremur, multum ille valere nos jubens a consilio ad me meaque pertinente se removeret. Felix esto.

ϛ.

Πλάτων Ἑρμείᾳ καὶ Ἐράστῳ καὶ Κορίσκῳ εὖ πράτ- c
30 τειν. Ἐμοὶ φαίνεται θεῶν τις ὑμῖν τύχην ἀγαθήν, ἂν εὖ δέξησθε, εὐμενῶς καὶ ἱκανῶς παρασκευάζειν· οἰκεῖτε γὰρ δὴ γείτονές τε ὑμῖν αὐτοῖς καὶ χρείαν ἔχοντες ὥστε ἀλλήλους εἰς τὰ μέγιστα ὠφελεῖν. Ἑρμείᾳ μὲν d γὰρ οὔτε ἵππων πλῆθος οὔτε ἄλλης πολεμικῆς συμμα-
35 χίας οὐδ' αὖ χρυσοῦ προσγενομένου γένοιτ' ἂν μείζων εἰς τὰ πάντα δύναμις, ἢ φίλων βεβαίων τε καὶ ἦθος ἐχόντων ὑγιές· Ἐράστῳ δὲ καὶ Κορίσκῳ πρὸς τῇ τῶν εἰδῶν σοφίᾳ τῇ καλῇ ταύτῃ φήμ' ἐγὼ καίπερ γέρων ὢν προσδεῖν σοφίας τῆς περὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ἀδί-
40 κους φυλακτικῆς καί τινος ἀμυντικῆς δυνάμεως· ἄπειροι γάρ εἰσι διὰ τὸ μεθ' ἡμῶν μετρίων ὄντων καὶ οὐ e κακῶν συχνὸν διατετριφέναι τοῦ βίου. διὸ δὴ τούτων προσδεῖν εἶπον, ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται τῆς ἀληθινῆς μὲν ἀμελεῖν σοφίας, τῆς δὲ ἀνθρωπίνης τε καὶ ἀναγ-
45 καίας ἐπιμελεῖσθαι μειζόνως, ἢ δεῖ. ταύτην δ' αὖ τὴν δύναμιν Ἑρμείας μοι φαίνεται φύσει τε, ὅσα μήπω
323 ξυγγεγονότι, καὶ τέχνῃ δι' ἐμπειρίας εἰληφέναι. τί οὖν a δὴ λέγω; σοὶ μέν, Ἑρμεία, πεπειραμένος Ἐράστου καὶ Κορίσκου πλέονα, ἢ σύ, φημὶ καὶ μηνύω καὶ μαρ-
50 τυρῶ μὴ ῥᾳδίως εὑρήσειν σε ἀξιοπιστότερα ἤθη τούτων τῶν γειτόνων· ἔχεσθαι δὴ παντὶ ξυμβουλεύω δικαίῳ

VI.

Plato Hermiam et Erastum et Coriscum bene agere jubet. Mihi videtur deus aliquis res secundas vobis, si bene acceperitis, benigne et affatim parare; incolitis enim regiones confines et rebus egetis iis, ut maximo inter vos usui esse possitis. Hermiæ enim neque equorum neque aliorum belli auxiliorum neque vero auri accedentis multitudo majus universæ potentiæ incrementum erit, quam amicorum certorum et animum sincerum gerentium; Erasto autem et Corisco præter hanc pulchram idearum scientiam ego, etsi senex sum, insuper opus esse censeo scientia ab hominibus pravis et injustis cavendi et defenstrice quadam facultate; inexperti enim sunt propterea, quod magnam vitæ partem nobiscum, qui moderati neque mali sumus, fuerunt. atque hanc ob rem his insuper opus esse dixi, ne veram sapientiam negligere, humanæ et necessariæ magis, quam par est, operam dare cogantur. hanc vero rursus facultatem Hermias et natura mihi, ut nondum cum ipso versato, et arte propter usum videtur tenere. quid igitur jam dico? tibi quidem, Hermia, experientia magis, quam tu, Erastum et Coriscum cognitos habens affirmo et nuntio et testor non facile te inventurum esse mores fide digniores, quam horum finitimorum; hos igitur viros suadeo ut omni

τρόπῳ τούτων τῶν ἀνδρῶν, μὴ πάρεργον ἡγουμένῳ· Κορίσκῳ δὲ καὶ Ἐράστῳ πάλιν Ἑρμείου ἀντέχεσθαι ξύμβουλός εἰμι καὶ πειρᾶσθαι ταῖς ἀνθέξεσιν ἀλλήλων εἰς μίαν ἀφικέσθαι φιλίας ξυμπλοχήν. ἂν δέ τις ὑμῶν b
5 ἄρα ταύτην πῃ λύειν δοκῇ (τὸ γὰρ ἀνθρώπινον οὐ παντάπασι βέβαιον) δεῦρο παρ' ἐμὲ καὶ τοὺς ἐμοὺς πέμπετε μομφῆς κατήγορον ἐπιστολήν· οἶμαι γὰρ δίκῃ τε καὶ αἰδοῖ τοὺς παρ' ἡμῶν ἐντεῦθεν ἐλθόντας λόγους, εἰ μή τι τὸ λυθὲν μέγα τύχοι γενόμενον, ἐπῳδῆς ἡστι-
10 νοσοῦν μᾶλλον ἂν συμφῦσαι καὶ συνδῆσαι πάλιν εἰς τὴν προϋπάρχουσαν φιλότητά τε καὶ κοινωνίαν, ἣν ὅταν μὲν φιλοσοφῶμεν ἅπαντες ἡμεῖς τε καὶ ὑμεῖς, ὅσον ἂν c δυνώμεθα καὶ ἑκάστῳ παρείκῃ, κύρια τὰ νῦν κεχρησμῳδημένα ἔσται· τὸ δὲ ἂν μὴ δρῶμεν ταῦτα, οὐκ ἐρῶ·
15 φήμην γὰρ ἀγαθὴν μαντεύομαι, καί φημι δὴ ταῦθ' ἡμᾶς πάντ' ἀγαθὰ ποιήσειν, ἂν θεὸς ἐθέλῃ. Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν πάντας ὑμᾶς τρεῖς ὄντας ἀναγνῶναι χρή, μάλιστα μὲν ἀθρόους, εἰ δὲ μή, κατὰ δύο κοινῇ κατὰ δύναμιν ὡς οἷόν τ' ἐστὶ πλειστάκις καὶ χρῆσθαι
20 συνθήκῃ καὶ νόμῳ κυρίῳ, ὅ ἐστι δίκαιον, ἐπομνύντας d σπουδῇ τε ἅμα μὴ ἀμούσῳ καὶ τῇ τῆς σπουδῆς ἀδελφῇ παιδιᾷ, καὶ τὸν τῶν πάντων θεὸν ἡγεμόνα τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων, τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ αἰτίου πατέρα κύριον ἐπομνύντας, ὅν, ἂν ὄντως φιλοσοφῶ-
25 μεν, εἰσόμεθα πάντες σαφῶς εἰς δύναμιν ἀνθρώπων εὐδαιμόνων.

modo justo complectare nec obiter agendum id putes; Corisco autem et Erasto rursus Hermiam ut complectantur mutuoque complexu in unam amicitiæ conjunctionem venire conentur, suadeo. quam si tamen vestrûm aliquis aliqua ratione discindere videatur, ut sunt humana non omnino certa, huc ad me meosque mittite reprehensionis indicem epistolam; futurum enim puto justitia et pudore, ut quæ hinc a nobis responsa venerint, nisi magnum quoddam factum fuerit discidium, quavis cantione magis in pristinam vos concrescentes copulent amicitiam et communionem, quam tenentes si pariter omnes nos atque vos pro viribus et pro concessa singulis facultate philosophabimur, rata fient hæc, quæ nunc vaticinatus sum: si minus faciemus, quid futurum sit, non dicam; bene enim ominatum auguror, ideoque omnibus bonis hæc nos affectura esse dico, si deus vult. Hanc epistolam vos omnes tres legere debetis, maxime quidem conjuncti, si minus, bini una quantum potestis, quam sæpissime, et tanquam pacto et lege rata uti, quod justum est, per id jurantes simul et severitate a Musis non aliena et severitatis sorore hilaritate adhibita, item per deum omnium quæ sunt quæque erunt, et per ducis atque auctoris patrem dominum jurantes, quem, si vere philosophamur, omnes clare, quantum hominibus beatis licet, cognoscemus

Z.

Πλάτων τοῖς Δίωνος οἰκείοις τε καὶ ἑταίροις εὖ πράττειν. Ἐπεστείλατέ μοι νομίζειν δεῖν τὴν διάνοιαν ὑμῶν εἶναι τὴν αὐτήν, ἣν εἶχε καὶ Δίων, καὶ δὴ καὶ κοινω-
30 νεῖν διεκελεύεσθέ μοι, καθ' ὅσον οἷός τέ εἰμι ἔργῳ καὶ
324 λόγῳ. ἐγὼ δέ, εἰ μὲν δόξαν καὶ ἐπιθυμίαν τὴν αὐτὴν a ἔχετε ἐκείνῳ, ξύμφημι κοινωνήσειν, εἰ δὲ μή, βουλεύσεσθαι πολλάκις. τίς δ' ἦν ἡ ἐκείνου διάνοια καὶ ἐπιθυμία, σχεδὸν οὐκ εἰκάζων, ἀλλ' ὡς εἰδὼς σαφῶς εἴ-
35 ποιμ' ἄν. ὅτε γὰρ κατ' ἀρχὰς εἰς Συρακούσας ἐγὼ ἀφικόμην, σχεδὸν ἔτη τετταράκοντα γεγονώς, Δίων εἶχε τὴν ἡλικίαν, ἣν τὰ νῦν Ἱππαρῖνος γέγονε, καὶ ἣν ἔσχε τότε δόξαν, ταύτην καὶ διετέλεσεν ἔχων, Συρακοσίους οἴεσθαι δεῖν ἐλευθέρους εἶναι, κατὰ νόμους b
40 τοὺς ἀρίστους οἰκοῦντας· ὥστε οὐδὲν θαυμαστόν, εἴ τις θεῶν καὶ τοῦτον εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν περὶ πολιτείας ἐκείνῳ γενέσθαι σύμφρονα ποιήσειε. τίς δ' ἦν ὁ τρόπος τῆς γενέσεως αὐτῆς, οὐκ ἀπάξιον ἀκοῦσαι νέῳ καὶ μὴ νέῳ, πειράσομαι δὲ ἐξ ἀρχῆς αὐτὴν ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς
45 διεξελθεῖν· ἔχει γὰρ καιρὸν τὰ νῦν. Νέος ἐγώ ποτε ὢν πολλοῖς δὴ ταὐτὸν ἔπαθον· ᾠήθην, εἰ θᾶττον ἐμαυτοῦ γενοίμην κύριος, ἐπὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως εὐθὺς ἰέναι. c καί μοι τύχαι τινὲς τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων τοιαίδε παρέπεσον. ὑπὸ πολλῶν γὰρ τῆς τότε πολιτείας λοιδο-
50 ρουμένης μεταβολὴ γίγνεται, καὶ τῆς μεταβολῆς εἷς καὶ πεντήκοντά τινες ἄνδρες προὔστησαν ἄρχοντες,

VII.

Plato Dionis propinquos et amicos bene agere jubet. Scripsistis mihi censere vos mentem vobis eandem esse debere, qua Dio esset, iidemque hortabamini me, ut quantum possem re et oratione me vobis adjungerem. ego vero, si eandem cum illo sententiam et voluntatem habetis, adjuncturum me consentio, si minus, etiam atque etiam deliberaturum. sed quænam illius mens et voluntas esset, fere non conjectura, verum certo sciens dixerim. nam cum primum Syracusas venissem, annos circiter quadraginta natus, Dio ea ætate erat, qua nunc est Hipparinus, et quam tunc habuit sententiam, in ea perseveravit, ut Syracusanos liberos esse debere censeret, optimis legibus gubernatos; quare mirum non sit, si deus aliquis hunc quoque in idem cum illo consentientem de republica fecerit. qua autem ratione sententia illa sit nata, non indignum est quod audiatur a juvene et non juvene, eamque conabor vobis a principio exponere; est enim nunc tempestivum. Juveni olim mihi idem, quod multis, evenit: existimavi simulatque mei juris factus essem, statim mihi ad rem publicam esse accedendum. ac rerum civilium casus quidam hujusmodi mihi inciderunt: cum ea, quæ tunc obtinebat, rei publicæ forma a multis vituperaretur, fit ejus mutatio, et mutatæ unus et quinquaginta viri præfecti

ἕνδεκα μὲν ἐν ἄστει, δέκα δ' ἐν Πειραιεῖ, περί τε ἀγορὰν ἑκάτεροι τούτων ὅσα τ' ἐν τοῖς ἄστεσι διοικεῖν ἔδει· τριάκοντα δὲ πάντων ἄρχοντες κατέστησαν αὐτοκράτορες. τούτων δή τινες οἰκεῖοί τε ὄντες καὶ γνώριμοι ἐτύγχανον ἐμοί, καὶ δὴ καὶ παρεκάλουν εὐθὺς ὡς ἐπὶ προσήκοντα πράγματά με. καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν ἔπαθον ὑπὸ νεότητος· ᾠήθην γὰρ αὐτοὺς ἔκ τινος ἀδίκου βίου ἐπὶ δίκαιον τρόπον ἄγοντας διοικήσειν δὴ τὴν πόλιν ὥστε αὐτοῖς σφόδρα προσεῖχον τὸν νοῦν, τί πράξοιεν. καὶ ὁρῶν δήπου τοὺς ἄνδρας ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ χρυσὸν ἀποδείξαντας τὴν ἔμπροσθεν πολιτείαν, τά τε ἄλλα καὶ φίλον ἄνδρα ἐμοὶ πρεσβύτερον Σωκράτη, ὃν ἐγὼ σχεδὸν οὐκ ἂν αἰσχυνοίμην εἰπὼν δικαιότατον εἶναι τῶν τότε, ἐπί τινα τῶν πολιτῶν μεθ' ἑτέρων ἔπεμπον, βίᾳ ἄξοντα ὡς ἀποθανούμενον, ἵνα δὴ μετέχοι τῶν πραγμάτων αὐτοῖς, εἴτε βούλοιτο εἴτε μή· ὁ δ' οὐκ ἐπείθετο, πᾶν δὲ παρεκινδύνευσε παθεῖν πρὶν ἀνοσίων αὐτοῖς ἔργων γενέσθαι κοινωνός· ἃ δὴ πάντα καθορῶν καὶ εἴ τιν' ἄλλα τοιαῦτα οὐ σμικρά, ἐδυσχέρανά τε καὶ ἐμαυτὸν ἐπανήγαγον ἀπὸ τῶν τότε κακῶν. χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπεσε τὰ τῶν τριάκοντά τε καὶ πᾶσα ἡ τότε πολιτεία. πάλιν δὲ βραδύτερον μέν, εἷλκε δέ με ὅμως ἡ περὶ τὸ πράττειν τὰ κοινὰ καὶ πολιτικὰ ἐπιθυμία. ἦν οὖν καὶ ἐν ἐκείνοις, ἅτε τεταραγμένοις, πολλὰ γιγνόμενα, ἅ τις ἂν δυσχεράνειε, καὶ οὐδέν τι θαυμαστὸν ἦν τιμωρίας ἐχθρῶν γίγνεσθαί τινών τισι μείζους ἐν μεταβολαῖς· καίτοι πολλῇ γε ἐχρήσαντο οἱ τότε κατελθόντες ἐπιεικείᾳ. κατὰ δέ τινα τύχην αὖ τὸν ἑταῖρον ἡμῶν Σωκράτη τοῦτον δυναστεύοντές τινες εἰσάγουσιν εἰς δικαστήριον, ἀνοσιωτάτην αἰτίαν ἐπιβαλόντες καὶ πάντων ἥκιστα Σωκράτει προσήκουσαν· ὡς ἀσεβῆ γὰρ οἱ μὲν εἰσήγαγον, οἱ δὲ κατεψηφίσαντο καὶ ἀπέκτειναν τὸν τότε τῆς ἀνοσίου ἀγωγῆς οὐκ ἐθελήσαντα μετασχεῖν περὶ ἕνα τῶν τότε φευγόντων φίλων, ὅτε φεύγοντες ἐδυστύχουν αὐτοί. σκοποῦντι δή μοι ταῦτά τε καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοὺς πράττοντας τὰ πολιτικὰ καὶ τοὺς νόμους γε καὶ ἔθη, ὅσῳ μᾶλλον διεσκόπουν ἡλικίας τε εἰς τὸ πρόσθεν προὔβαινον, τοσούτῳ χαλεπώτερον ἐφαίνετο ὀρθῶς εἶναί μοι τὰ πολιτικὰ διοικεῖν. οὔτε γὰρ ἄνευ φίλων ἀνδρῶν καὶ ἑταίρων πιστῶν οἷόν τ' εἶναι πράττειν, οὓς οὔθ' ὑπάρχοντας ἦν εὑρεῖν εὐπετές, οὐ γὰρ ἔτι ἐν τοῖς τῶν πατέρων ἤθεσι καὶ ἐπιτηδεύμασιν ἡ πόλις ἡμῶν διῳκεῖτο, καινούς τε ἄλλους ἀδύνατον ἦν κτᾶσθαι μετά τινος ῥᾳστώνης, τά τε τῶν νόμων γράμματα καὶ ἔθη διεφθείρετο καὶ ἐπεδίδου θαυμαστὸν ὅσον, ὥστε με, τὸ πρῶτον πολλῆς μεστὸν ὄντα ὁρμῆς ἐπὶ τὸ πράττειν τὰ κοινά, βλέποντα εἰς ταῦτα καὶ φερόμενα ὁρῶντα πάντῃ πάντως, τελευτῶντα ἰλιγγιᾶν καὶ τοῦ μὲν σκοπεῖν μὴ ἀποστῆναι, πῇ ποτε ἄμεινον ἂν γίγνοιτο περί τε αὐτὰ ταῦτα καὶ δὴ καὶ περὶ τὴν πᾶσαν πολιτείαν, τοῦ δὲ πράττειν αὖ περιμένειν αἰεὶ καιρούς, τελευτῶντα δὲ νοῆσαι περὶ πασῶν τῶν νῦν πόλεων, ὅτι κακῶς ξύμπασαι πολιτεύονται· τὰ γὰρ τῶν νόμων αὐταῖς σχεδὸν ἀνιάτως ἔχοντά

sunt cum imperio, undecim in urbe, decem in Piræeo, in foro horum utrique et in iis, quæ ad urbium administrationem pertinebant, occupati; triginta autem summam imperii rerum omnium tenebant. jam horum nonnulli mihi propinquitate conjuncti notique erant, qui proinde me statim ad res quasi convenientes mihi gerendas vocabant. nec mirum erat quod mihi propter juventutem evenit; putavi enim fore ut illi ex injusta vita ad justam rationem traductam administrarent civitatem, eamque ob rem valde eos observabam, quid acturi essent. ac videns brevi scilicet tempore eos effecisse, ut prior rei publicæ status aureus fuisse videretur, præsertim cum amicum mihi virum seniorem Socratem, quem si justissimum omnium, qui tunc erant, dixerim, fere non erubescam, cum aliis ad civem quendam vi ad mortem ducendum mitterent, ut eum seu volentem seu nolentem rerum suarum participem haberent, qui tamen ipsis non parebat, sed quodvis periculum subire, quam impiorum factorum socius illis fieri maluit, hæc igitur omnia et si quæ alia erant ejusdem generis non levia, animadvertens graviter tuli meque ipse ab istis tunc malis revocavi. nec multo post triginta virorum potentia cum universa, quæ fuerat, rei publicæ forma est sublata. ibi iterum me lentius quidem, sed trahebat tamen rem publicam et civilem capessendi cupiditas. fiebant igitur etiam tum, ut rebus turbatis, multa, quæ quis graviter ferret, nec mirum erat, si vehementius quidam inimicos quosdam ulciscerentur in mutationibus, quamquam illi tunc reduces magna utique moderatione sunt usi. forte autem quadam rursus Socratem hunc familiarem nostrum potentes quidam in judicium adducunt crimine maxime nefario et omnium minime in Socratem cadente; tamquam impius enim erga deos ab illis adductus, ab aliis condemnatus et necatus est is, qui tunc impiæ ductionis particeps fieri noluerat in uno exulantium tum amicorum, cum ipsi exulantes calamitate premebantur. consideranti igitur mihi et hæc et personas, quæ rem publicam gerebant, itemque leges et consuetudines, quo magis perspiciebam atque ætate provehebar, eo difficilius mihi videbar recte posse civitatem administrare. neque enim sine amicis et sodalibus fidis geri eam posse videbam, quos neque paratos invenire facile erat, cum civitas non amplius moribus et institutis majorum regeretur, neque alios novos ulla cum facilitate parare licebat, et leges scriptæ atque consuetudines corrumpebantur mirum quantum proficientes. itaque ego, qui primum magno impetu ad rem publicam ferrer, intuens in hæc et omni ex parte omni modo ruere res videns denique vertigine corripiebar et quærere quidem, qua tandem via cum his ipsis, tum vero etiam omni rei publicæ melius fieri posset, non destiti, agendi autem rursus opportunitates semper exspectabam, sed ad postremum omnium, quæ nunc sunt, civitatium nullam intellexi non male administrari, quippe quibus legum ratio fere insanabilis est sine

ἔστιν ἄνευ παρασκευῆς θαυμαστῆς τινὸς μετὰ τύχης·
λέγειν τε ἠναγκάσθην, ἐπαινῶν τὴν ὀρθὴν φιλοσοφίαν,
ὡς ἐκ ταύτης ἔστι τά τε πολιτικὰ δίκαια καὶ τὰ τῶν
ἰδιωτῶν πάντα κατιδεῖν· κακῶν οὖν οὐ λήξειν τὰ ἀν-
5 θρώπινα γένη, πρὶν ἂν ἢ τὸ τῶν φιλοσοφούντων ὀρθῶς
γε καὶ ἀληθῶς γένος εἰς ἀρχὰς ἔλθῃ τὰς πολιτικάς, ἢ b
τὸ τῶν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν ἔκ τινος μοίρας
θείας ὄντως φιλοσοφήσῃ. ταύτην δὴ τὴν διάνοιαν ἔχων
εἰς Ἰταλίαν τε καὶ Σικελίαν ἦλθον, ὅτε πρῶτον ἀφι-
10 κόμην. ἐλθόντα δέ με ὁ ταύτῃ λεγόμενος αὖ βίος εὐ-
δαίμων, Ἰταλιωτικῶν τε καὶ Συρακουσίων τραπεζῶν
πλήρης, οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἤρεσε, δίς τε τῆς ἡμέρας
ἐμπιπλάμενον ζῆν καὶ μηδέποτε κοιμώμενον μόνον νύ-
κτωρ, καὶ ὅσα τούτων ἐπιτηδεύματα ξυνέπεται τῷ c
15 βίῳ· ἐκ γὰρ τούτων τῶν ἐθῶν οὔτ' ἂν φρόνιμος οὐδείς
ποτε γενέσθαι τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν ἀνθρώπων ἐκ νέου
ἐπιτηδεύων δύναιτο, οὐχ οὕτω θαυμαστῇ φύσει κρα-
θήσεται, σώφρων δὲ οὐδ' ἂν μελλῆσαί ποτε γενέσθαι,
καὶ δὴ καὶ περὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ὁ αὐτὸς λόγος ἂν εἴη,
20 πόλις τε οὐδεμία ἂν ἠρεμῆσαι κατὰ νόμους οὐδ' οὑστι-
νασοῦν ἀνδρῶν οἰομένων ἀναλίσκειν μὲν δεῖν πάντα ἐς
ὑπερβολάς, ἀργῶν δὲ εἰς ἅπαντα ἡγουμένων αὖ δεῖν d
γίγνεσθαι πλὴν εἰς εὐωχίας καὶ πότους καὶ ἀφροδισίων
σπουδὰς διαπονουμένας, ἀναγκαῖον δὲ εἶναι ταύτας τὰς
25 πόλεις τυραννίδας τε καὶ ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας
μεταβαλλούσας μηδέποτε λήγειν, δικαίου δὲ καὶ ἰσονό-
μου πολιτείας τοὺς ἐν αὐταῖς δυναστεύοντας μηδ' ὄνομα
ἀκούοντας ἀνέχεσθαι. ταῦτα δὴ πρὸς τοῖς πρόσθε δια-
νοούμενος εἰς Συρακούσας διεπορεύθην, ἴσως μὲν κατὰ
30 τύχην, ἔοικε μὴν τότε μηχανωμένῳ τινὶ τῶν κρειττό- e
νων ἀρχὴν βαλέσθαι τῶν νῦν γεγονότων πραγμάτων
περὶ Δίωνα καὶ τῶν περὶ Συρακούσας, δέος δὲ μὴ καὶ
πλειόνων ἔτι, ἐὰν μὴ νῦν ὑμεῖς ἐμοὶ πείθησθε τὸ δεύ-
τερον συμβουλεύοντι. Πῶς οὖν δὴ λέγω πάντων ἀρχὴν
327 γεγονέναι τῶν τότε τὴν εἰς Σικελίαν ἐμὴν ἄφιξιν; ἐγὼ a
συγγενόμενος Δίωνι τότε νέῳ κινδυνεύω τὰ δοκοῦντα
ἐμοὶ βέλτιστα ἀνθρώποις εἶναι μηνύων διὰ λόγων καὶ
πράττειν αὐτὰ ξυμβουλεύων ἀγνοεῖν ὅτι τυραννίδος τινὰ
τρόπον κατάλυσιν ἐσομένην μηχανώμενος ἐλάνθανον
40 ἐμαυτόν. Δίων μὲν γὰρ δὴ μάλ' εὐμαθὴς ὢν πρός τε
τἆλλα καὶ πρὸς τοὺς τότε ὑπ' ἐμοῦ λόγους λεγομένους
οὕτως ὀξέως ὑπήκουσε καὶ σφόδρα, ὡς οὐδεὶς πώποτε
ὧν ἐγὼ προσέτυχον νέων, καὶ τὸν ἐπίλοιπον βίον ζῆν b
ἠθέλησε διαφερόντως τῶν πολλῶν Ἰταλιωτῶν τε καὶ
45 Σικελιωτῶν, ἀρετὴν περὶ πλείονος ἡδονῆς τῆς τε ἄλλης
τρυφῆς ἠγαπηκώς. ὅθεν ἐπαχθέστερον τοῖς περὶ τὰ τυ-
ραννικὰ νόμιμα ζῶσιν ἐβίω μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ
περὶ Διονύσιον γενομένου. μετὰ δὲ τοῦτο διενοήθη μὴ
μόνον ταύτην ἐν αὐτῷ ποτ' ἂν γενέσθαι τὴν διάνοιαν, ἣν
50 αὐτὸς ὑπὸ τῶν ὀρθῶν λόγων ἔσχεν, ἐγγιγνομένην δ' αὐ-
τὴν καὶ ἐν ἄλλοις ὁρῶν κατενόει, πολλοῖς μὲν οὔ, γι- c
γνομένην δ' οὖν ἔν τισιν, ὧν καὶ Διονύσιον ἡγήσατο ἕνα
γενέσθαι τάχ' ἂν ξυλλαμβανόντων θεῶν, γενομένου δ'
αὖ τοῦ τοιούτου τόν τε αὐτοῦ βίον καὶ τὸν τῶν ἄλλων

miro quodam apparatu et fortunæ adjumento, ac dicere
coactus sum, veram philosophiam laudans, hujus beneficio
et publica et privatorum justa omnia cognosci, malorum
igitur finem non inventuras esse gentes hominum, prius-
quam aut recte vereque philosophantium genus imperium
civile capessat, aut potentes in civitatibus divina quadam
sorte re vera philosophentur. hac igitur sententia in Italiam
et Siciliam veni, cum primum veni. ibi vero rursus beata
illa, quæ dicitur, vita, Italicarum et Syracusiarum men-
sarum plena, nullo omnino modo mihi placuit, bis in die
implentem sese nec unquam noctu solum jacentem vivere,
et cetera quæ horum vitæ comitantur instituta; his enim
moribus neque prudens unquam ullus hominum, qui sub
cælo sunt, quantumvis mire temperata gaudens natura, si
a puero assuefiat, fieri poterit, moderatus autem ne prope
quidem abesse ut fiat, idemque de reliqua virtute dicendum,
neque civitas ulla quascunque leges adhibens in tranquillo
esse, si cives omnia sibi in nimium impendenda putent,
ipsi vero vacare se ab omni opere exceptis epulis et com-
potationibus et rerum venerearum studiis exercendis opor-
tere existiment, necessarium autem esse, ut hæ civitates
perpetua tyrannicæ dominationis et paucorum potentatus
et popularis imperii vicissitudine jactentur, justi vero et
æquabilis status civilis ne nomen quidem audire potentes
in iis sustineant. hæc igitur præter priora illa sentiens Sy-
racusas trajeci, fortasse casu, videtur tamen tunc superio-
rum aliquis id egisse, ut fundamentum jaceret illorum,
quæ nunc Dioni et Syracusis evenerunt, ac verendum est
ne plurium etiam, nisi nunc vos secundis consiliis meis pa-
rueritis. Quomodo igitur jam omnium illorum principium
a meo in Siciliam adventu repetendum esse dico? ego cum
Dione tunc juvene versatus quæ optima esse hominibus
ducerem, sermonibus monstrans et agere ea jubens igno-
rabam, ut videtur, clam me ipso futuram tyrannidis ever-
sionem quodammodo a me parari. Dio enim, qui valde do-
cilis erat cum ad cetera, tum ad eos, quos tunc habebam,
sermones tam acutas et intentas præbuit aures, quam
nullus unquam qui mihi occurrerit juvenis, reliquamque
vitam diversam a plerisque Italis et Siculis agere voluit,
virtutem ut voluptate ceterisque deliciis potiorem amplexus.
itaque offensior vivebat illis, qui in tyrannicis institutis de-
gebant, usque ad Dionysii mortem. deinde vero non sibi
soli hanc esse mentem posse cogitavit, quam ipse recte
edoctus induisset, sed nasci eandem in aliis, non multis
quidem illis, at aliquibus tamen videns animadvertebat,
quorum in numero forsitan Dionysium quoque juvantibus
diis futurum et hoc rursus facto cum suam ipsius, tum

Συρακουσίων ἀμήχανον ἂν μακαριότητι ξυμβῆναι γενόμενον. πρὸς δὴ τούτοις ᾠήθη δεῖν ἐκ παντὸς τρόπου εἰς Συρακούσας ὅτι τάχιστα ἐλθεῖν ἐμὲ κοινωνὸν τούτων, μεμνημένος τήν τε αὑτοῦ καὶ ἐμὴν συνουσίαν, ὡς 5 εὐπετῶς ἐξειργάσατο εἰς ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν αὐτὸν τοῦ d καλλίστου τε καὶ ἀρίστου βίου· ὃ δὴ καὶ νῦν εἰ διαπράξαιτο ἐν Διονυσίῳ ὡς ἐπεχείρησε, μεγάλας ἐλπίδας εἶχεν ἄνευ σφαγῶν καὶ τῶν νῦν γεγονότων κακῶν βίον ἂν εὐδαίμονα καὶ ἀληθινὸν ἐν πάσῃ τῇ χώρᾳ κα- 10 τασκευάσαι. ταῦτα Δίων ὀρθῶς διανοηθεὶς ἔπεισε μεταπέμπεσθαι Διονύσιον ἐμέ, καὶ αὐτὸς ἐδεῖτο πέμπων ἥκειν ὅτι τάχιστα ἐκ παντὸς τρόπου, πρίν τινας ἄλλους ἐντυχόντας Διονυσίῳ ἐπ' ἄλλον βίον αὐτὸν τοῦ βελ- e τίστου παρατρέψαι. λέγων δὲ τάδε ἐδεῖτο, εἰ καὶ 15 μακρότερα εἰπεῖν. Τίνας γὰρ καιρούς, ἔφη, μείζους περιμενοῦμεν τῶν νῦν παραγεγονότων θείᾳ τινὶ τύχῃ; καταλέγων δὲ τήν τε ἀρχὴν τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας καὶ τὴν αὑτοῦ δύναμιν ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν νεότητα καὶ a τὴν ἐπιθυμίαν τὴν Διονυσίου, φιλοσοφίας τε καὶ παι- 20 δείας ὡς ἔχοι σφόδρα, λέγων, τούς τε αὑτοῦ ἀδελφιδοῦς 328 καὶ τοὺς οἰκείους ὡς εὐπαράκλητοι εἶεν πρὸς τὸν ὑπ' ἐμοῦ λεγόμενον αἰεὶ λόγον καὶ βίον, ἱκανώτατοί τε Διονύσιον συμπαρακαλεῖν, ὥστε, εἴπερ ποτέ, καὶ νῦν ἐλπὶς πᾶσα ἀποτελεσθήσεται τοῦ τοὺς αὐτοὺς φιλοσόφους τε 25 καὶ πόλεων ἄρχοντας μεγάλων ξυμβῆναι γενομένους. τὰ μὲν δὴ παρακελεύματα ἦν ταῦτά τε καὶ τοιαῦτα b ἕτερα πάμπολλα, τὴν δ' ἐμὴν δόξαν τὸ μὲν περὶ τῶν νέων ὅπῃ ποτὲ γενήσοιτο, εἶχε φόβος· αἱ γὰρ ἐπιθυμίαι τῶν τοιούτων ταχεῖαι καὶ πολλάκις ἑαυταῖς ἐναν- 30 τίαι φερόμεναι· τὸ δὲ Δίωνος ἠπιστάμην τῆς ψυχῆς πέρι φύσει τε ἐμβριθὲς ὂν ἡλικίας τε ἤδη μετρίως ἔχον. ὅθεν μοι σκοπουμένῳ καὶ διστάζοντι, πότερον εἴη πορευτέον, ἢ πῶς, ὅμως ἔρρεψε δεῖν, εἴ ποτέ τις τὰ διανοηθέντα περὶ νόμων τε καὶ πολιτείας ἀποτελεῖν ἐγχει- c 35 ρήσοι, καὶ νῦν πειρατέον εἶναι· πείσας γὰρ ἕνα μόνον ἱκανῶς πάντα ἐξειργασμένος ἐσοίμην ἀγαθά. ταύτῃ μὲν δὴ τῇ διανοίᾳ τε καὶ τόλμῃ ἀπῆρα οἴκοθεν, οὐχ ᾗ τινὲς ἐδόξαζον, ἀλλ' αἰσχυνόμενος μὲν ἐμαυτὸν τὸ μέγιστον, μὴ δόξαιμί ποτε ἐμαυτῷ παντάπασι λόγος μόνον 40 ἀτεχνῶς εἶναί τις, ἔργου δὲ οὐδενὸς ἄν ποτε ἑκὼν ἀνθάψασθαι, κινδυνεύσειν (κινδυνεύσοιν?) δὲ προδοῦναι πρῶτον μὲν τὴν Δίωνος ξενίαν τε καὶ ἑταιρείαν ἐν d κινδύνοις ὄντως γεγονότος οὐ σμικροῖς. εἴτ' οὖν πάθοι τι, εἴτ' ἐκπεσὼν ὑπὸ Διονυσίου καὶ τῶν ἄλλων ἐχθρῶν 45 ἔλθοι παρ' ἡμᾶς φεύγων καὶ ἀνέροιτο εἰπὼν Ὦ Πλάτων, ἥκω σοι φυγὰς οὐχ ὁπλιτῶν δεόμενος οὐδὲ ἱππέων ἐνδεὴς γενόμενος τοῦ ἀμύνασθαι τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ λόγων καὶ πειθοῦς, ᾗ σὲ μάλιστα ἠπιστάμην ἐγὼ δυνάμενον ἀνθρώπους νέους ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ δίκαια προτρέποντα εἰς φιλίαν τε καὶ ἑταιρείαν ἀλλήλοις κα- e θιστάναι ἑκάστοτε· ὧν ἐνδείᾳ κατὰ τὸ σὸν μέρος νῦν ἐγὼ καταλιπὼν Συρακούσας ἐνθάδε πάρειμι. καὶ τὸ μὲν ἐμὸν ἔλαττον ὄνειδός σοι φέρει· φιλοσοφία δέ, ἣν ἐγκωμιάζεις αἰεὶ καὶ ἀτίμως φῂς ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀν-

reliquorum Syracusanorum vitam inæstimabilem beatitudine fore putavit. præterea vero necesse omni modo esse statuit me quam celerrime Syracusas venire communem his rebus operam daturum, memor ille meæ secum consuetudinis, quam facile hæc effecisset, ut ipse pulcherrimæ optimæque vitæ cupiditate incenderetur; quod si nunc idem in Dionysio, sicut aggressus erat, perfecisset, magnam in spem veniebat fore ut sine cædibus et suppliciis et iis, quæ nunc acciderunt, malis beatam et veram vitam in universa regione instrueret. hæc recte sentiens Dio Dionysio, ut me arcesseret, persuasit et ipse mittens rogabat, ut omni modo venirem quam celerrime, priusquam alii oblatum sibi Dionysium ad aliam ab optima vitam averterent. rogabat autem ad hunc modum loquens, etsi longum est ea referre. Quasnam enim occasiones, inquit, majores exspectabimus his, quæ nunc divina quadam fortuna contigerunt? deinde Italiæ et Siciliæ imperium et suam in eo potentiam recensens, tum juventutem atque cupiditatem commemorans Dionysii, quanta ad philosophiam et eruditionem ferretur, item sororis suæ filios et propinquos, quam proni essent ad amplectendam illam, quæ semper a me ferretur, rationem et vitam, simulque aptissimi ad vocandum eodem Dionysium, ita ut nunc, si unquam, futurum esset ut omnis spes de philosophis eisdem atque magnarum civitatium principibus impleretur. atque exhortationes quidem hæ et hujusmodi aliæ permultæ erant. meam vero exspectationem de adolescentibus quidem res quo evasura esset, sollicitam habebat; horum enim cupiditates celerem et sæpe contrarium sibimet ipsæ motum habent; Dionis autem animum natura gravem, ætatem satis jam confirmatam sciebam. itaque consideranti mihi dubitantique, utrum proficiscendum, an quomodo agendum esset, tamen eo inclinavit animus, ut si unquam aliquis cogitata de legibus et civitate perficere conaturus esset, nunc periculum faciendum statuerem; etenim si uni tantum satis persuasissem, bona omnia effecta habiturum. hoc igitur sensu et conatu domum reliqui, non quo nonnulli opinabantur, sed pudore adductus maxime mei ipsius, ne forte ipse mihi plane nihil nisi verba quædam, ut aperte dicam, esse viderer, rem faciendam nullam unquam mea sponte suscepisse, præterea prodere periclitarer primum quidem hospitium et amicitiam Dionis, re vera in periculis haud parvis versati; cui sive quid accidisset, sive expulsus a Dionysio et reliquis inimicis exul ad nos venisset et sic locutus interrogasset: O Plato, exul tibi adsum non gravi armatura egens neque equitum indigus ad defendendos inimicos, sed verborum et persuasionis, qua te maxime sciebam homines adolescentes ad bonum justumque excitantem in amicitiam et sodalitatem, quotiens opus esset, perducere posse; quibus rebus quantum ad te attinet, destitutus ego nunc relictis Syracusis hic adsum. et meo quidem nomine levius tibi opprobrium est; philosophia vero, quam laudibus semper effers et ab reliquis hominibus infamari

θρώπων φέρεσθαι, πῶς οὐ προδέδοται τὰ νῦν μετ' ἐμοῦ 329μέρος ὅσον ἐπὶ σοὶ γέγονε; καὶ Μεγαροῖ μὲν εἰ κατοι- a κοῦντες ἐτυγχάνομεν, ἦλθες δήπου ἄν μοι βοηθὸς ἐφ' ἃ σε παρεκάλουν, ἢ πάντων ἂν φαυλότατον ἡγοῦ σαυτόν· 5 νῦν δ' ἄρα τὸ μῆκος τῆς πορείας καὶ τὸ μέγεθος δὴ τοῦ πλοῦ καὶ τοῦ πόνου ἐπαιτιώμενος οἴει δόξαν κακίας ἀποφευξεῖσθαί ποτε; πολλοῦ γε καὶ δεήσει. Λεχθέντων δὲ τούτων τίς ἂν ἦν μοι πρὸς ταῦτα εὐσχήμων ἀπόκρισις; οὐκ ἔστιν. ἀλλ' ἦλθον μὲν κατὰ λόγον ἐν δίκῃ τε, 10 ὡς οἷόν τε ἄνθρωπον μάλιστα, διὰ τὰ τοιαῦτα καταλι- b πὼν τὰς ἐμαυτοῦ διατριβάς, οὔσας οὐκ ἀσχήμονας, ὑπὸ τυραννίδα δοκοῦσαν οὐ πρέπειν τοῖς ἐμοῖς λόγοις οὐδὲ ἐμοί, ἐλθών τε ἐμαυτὸν ἠλευθέρωσα Διὸς ξενίου καὶ τῆς φιλοσόφου ἀνέγκλητον μοίρας παρέσχον, ἐπο- 15 νειδίστου γενομένης ἄν, εἴ τι καταμαλθακισθεὶς καὶ ἀποδειλιῶν αἰσχύνης μετέσχον κακῆς. ἐλθὼν δέ (οὐ γὰρ δεῖ μηκύνειν) εὗρον στάσεως τὰ περὶ Διονύσιον μεστὰ ξύμπαντα καὶ διαβολῶν πρὸς τὴν τυραννίδα Δίωνος πέρι. ἤμυνον μὲν οὖν καθ' ὅσον ἠδυνάμην, c 20 σμικρὰ δ' οἷός τ' ἦν, μηνὶ δὲ σχεδὸν ἴσως τετάρτῳ Δίωνα Διονύσιος αἰτιώμενος ἐπιβουλεύειν τῇ τυραννίδι σμικρὸν εἰς πλοῖον ἐμβιβάσας ἐξέβαλεν ἀτίμως. οἱ δὴ Δίωνος τὸ μετὰ τοῦτο πάντες φίλοι ἐφοβούμεθα, μή τινα ἐπαιτιώμενος τιμωροῖτο ὡς συναίτιον τῆς Δίωνος 25 ἐπιβουλῆς· περὶ δ' ἐμοῦ καὶ διῆλθε λόγος τις ἐν Συρακούσαις, ὡς τεθνεὼς εἴην ὑπὸ Διονυσίου τούτων ὡς πάντων τῶν τότε γεγονότων αἴτιος. ὁ δὲ αἰσθανόμενος d πάντας ἡμᾶς οὕτω διατεθέντας, φοβούμενος, μὴ μεῖζον ἐκ τῶν φόβων γένοιτό τι, φιλοφρόνως πάντας ἀνελάμ- 30 βανε, καὶ δὴ καὶ τὸν ἐμὲ παρεμυθεῖτό τε καὶ θαρρεῖν διεκελεύετο καὶ ἐδεῖτο πάντως μένειν· ἐγίγνετο γάρ οἱ τὸ μὲν ἐμὲ φυγεῖν ἀπ' αὐτοῦ καλὸν οὐδέν, τὸ μένειν, διὸ δὴ καὶ σφόδρα προσεποιεῖτο δεῖσθαι. τὰς δὲ τῶν τυράννων δεήσεις ἴσμεν ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις εἰσίν. 35 ὃ δὴ μηχανώμενος διεκώλυέ μου τὸν ἔκπλουν, εἰς ἀκρό- e πολιν ἀγαγὼν καὶ κατοικίσας ὅθεν οὐδ' ἂν εἷς ἔτι με ναύκληρος μὴ ὅτι κωλύοντος ἐξήγαγε Διονυσίου, ἀλλ' οὐδ' εἰ μὴ πέμπων αὐτὸς τὸν κελεύοντα ἐξαγαγεῖν ἐπέστελλεν, οὔτ' ἂν ἔμπορος οὔτε τῶν ἐν ταῖς τῆς χώ- 40 ρας ἐξόδοις ἀρχόντων οὐδ' ἂν εἷς περιεῖδέ με μόνον ἐκπορευόμενον, ὃς οὐκ ἂν συλλαβὼν εὐθέως παρὰ Διονύσιον πάλιν ἀπήγαγεν, ἄλλως τε καὶ διηγγελμένον 330ἤδη ποτὲ τοὐναντίον, ἢ τὸ πρότερον πάλιν, ὡς Πλά- a τωνα Διονύσιος θαυμαστῶς ὡς ἀσπάζεται. τὸ δ' εἶχε δὴ 45 πῶς; τὸ γὰρ ἀληθὲς δεῖ φράζειν. ἠσπάζετο μὲν αἰεὶ προϊόντος τοῦ χρόνου μᾶλλον κατὰ τὴν τοῦ τρόπου τε καὶ ἤθους συνουσίαν, ἑαυτὸν δὲ ἐπαινεῖν μᾶλλον, ἢ Δίωνα ἐβούλετό με φίλον ἡγεῖσθαι διαφερόντως μᾶλλον, ἢ 'κεῖνον, καὶ θαυμαστῶς ἐφιλονείκει πρὸς τὸ 50 τοιοῦτον. ᾗ δ' ἂν οὕτως ἐγένετο, εἴπερ ἐγίγνετο, κάλλιστα, ὤκνει ὡς δὴ μανθάνων καὶ ἀκούων τῶν περὶ φιλοσοφίαν λόγων οἰκειοῦσθαι καὶ ἐμοὶ συγγίγνεσθαι, b φοβούμενος τοὺς τῶν διαβαλλόντων λόγους, μή πῃ παραποδισθείη καὶ Δίων δὴ πάντα εἴη διαπεπραγμένος.

dicis, quid aliud quam prodita nunc mecum est quantum in te fuit? et Megara quidem, si forte ibi domicilium haberemus, venisses utique auxilium mihi ad quæ te vocarem, laturus, aut omnium te ignavissimum putares; nunc vero itineris longitudinem scilicet et navigationis molestiæque magnitudinem excusans unquam fore putas ut mali animi famam effugias? multum certe aberit. His autem dictis quænam mihi speciosa ad ea responsio esse potuisset? nulla profecto. sed veni quidem jubente ratione et summo, quo homo potest, jure, has ob causas relictis conversationibus meis non indecoris illis, sub tyrannidem, quæ non convenire sermonibus meis nec mihi videbatur, adventuque me meo ab Jove hospitali liberavi et crimine vacuum præstiti a philosophiæ genere, quod factum esset ignominiosum, si mollitie fractus et metu refugiens dedecoris aliquid admisissem. sed cum venissem, ne longus sim, apud Dionysium omnia plena seditionis et calumniarum in Dionem, quasi tyrannidem affectaret, offendi. defendebam igitur quantum poteram, sed poteram parum, et mense circiter quarto post Dionem Dionysius affectati imperii insimulans in parvulum navigium conjectum expulit cum ignominia. quo facto Dionis amici omnes timebamus, ne velut Dionis insidiarum consciis pœnam nobis infligeret; me vero rumor Syracusis erat interfectum esse a Dionysio horum ut omnium, quæ tunc evenissent, auctorem. at ille cum nos omnes sic affectos animadverteret, timens, ne quid gravius ex nostro timore oriretur, benigne omnes accipiebat atque etiam me Platonem consolabatur et bono animo esse jubebat et ut omnimodo manerem, rogabat. nimirum si ab eo refugerem, honesti ei erat nihil, sed si manerem; atque eam ob rem valde se rogare simulabat. tyrannorum autem preces mixtas esse scimus necessitatibus. quod ipsum moliens ille me, quominus enavigarem, impediebat in arcem traductum et habitare jussum, unde nullus jam me navicularius educeret non dicam prohibente Dionysio, sed modo non ipso jubentem mittente et ut educerer, mandante, neque mercator aut ad exitus regionis positorum præfectorum ullus solum me exire videns neglexisset, quin statim comprehensum reduxisset ad Dionysium, præsertim cum jam esset contrarium rursus atque prius divulgatum, mirum esse quantum Platonem complecteretur Dionysius. id vero quomodo se habebat? dici enim oportet quod res est. sane complectebatur magis magisque procedente tempore secundum agendi rationis morumque meorum usum, se vero magis, quam Dionem, laudari a me et præcipuum amicum haberi præ illo studebat idque mirifice contendebat. sed qua ratione pulcherrime, si fieret, fieri potuisset, tamquam discipulus et auditor sermonum philosophorum familiaritatem mecum contrahere meaque consuetudine uti cunctabatur, timens illud, quod calumniatores ferebant, ne qua irretiretur et Dio scilicet omnia esset consecutus. ego vero tolerabam

ἐγὼ δὲ πάντα ὑπέμενον, τὴν πρώτην διάνοιαν φυλάττων, ἧπερ ἀφικόμην, εἴ πως εἰς ἐπιθυμίαν ἔλθοι τῆς φιλοσόφου ζωῆς· ὁ δ' ἐνίκησεν ἀντιτείνων.

Καὶ ὁ πρῶτος δὴ χρόνος τῆς εἰς Σικελίαν ἐμῆς ἐπιδημήσεώς τε καὶ διατριβῆς διὰ πάντα ταῦτα ξυνέβη γενόμενος. μετὰ δὲ τοῦτο ἀπεδήμησά τε καὶ πάλιν ἀφικόμην πάσῃ σπουδῇ μεταπεμπομένου Διονυσίου· ὧν δὲ ἕνεκα καὶ ὅσα ἔπραξα, ὡς εἰκότα τε καὶ δίκαια, ὑμῖν πρῶτον μὲν ξυμβουλεύσας ἃ χρὴ ποιεῖν ἐκ τῶν νῦν γεγονότων, ὕστερον τὰ περὶ ταῦτα διέξειμι τῶν ἐπανερωτώντων ἕνεκα, τί δὴ βουλόμενος ἦλθον τὸ δεύτερον, ἵνα μὴ τὰ πάρεργα ὡς ἔργα μοι ξυμβαίνῃ λεγόμενα. λέγω δὴ τάδε·

Ἐγὼ τὸν συμβουλεύοντα ἀνδρὶ κάμνοντι καὶ δίαιταν διαιτωμένῳ μοχθηρὰν πρὸς ὑγίειαν, ἀλλ' ὅτι χρὴ πρῶτον μὲν αὐτὸν μεταβάλλειν τὸν βίον καὶ ἐθέλοντι μὲν πείθεσθαι καὶ τἆλλα ἤδη παραινεῖν, μὴ ἐθέλοντι δὲ φεύγοντα ἀπὸ τῆς τοῦ τοιούτου ξυμβουλῆς ἄνδρα τε ἡγοίμην ἂν καὶ ἰατρικόν, τὸν δὲ ὑπομένοντα τοὐναντίον ἄνανδρόν τε καὶ ἄτεχνον. ταὐτὸν δὴ καὶ πόλει, εἴτε αὐτῆς εἷς εἴη κύριος εἴτε καὶ πλείους, εἰ μὲν κατὰ τρόπον ὀρθῇ πορευομένης ὁδῷ τῆς πολιτείας ξυμβουλεύοιτό τι τῶν προσφόρων, νοῦν ἔχοντος τὸ τοῖς τοιούτοις ξυμβουλεύειν· τοῖς δ' ἔξω τὸ παράπαν βαίνουσι τῆς ὀρθῆς πολιτείας καὶ μηδαμῇ ἐθέλουσιν αὐτῆς εἰς ἴχνος ἰέναι, προαγορεύουσι δὲ τῷ ξυμβούλῳ τὴν μὲν πολιτείαν ἐᾶν καὶ μὴ κινεῖν, ὡς ἀποθανουμένῳ, ἐὰν κινῇ, ταῖς δὲ βουλήσεσι καὶ ἐπιθυμίαις αὐτῶν ὑπηρετοῦντας ξυμβουλεύειν κελεύουσι, τίνα τρόπον γίγνοιτ' ἂν ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον, τὸν μὲν ὑπομένοντα ξυμβουλὰς τοιαύτας ἡγοίμην ἂν ἄνανδρον, τὸν δ' οὐχ ὑπομένοντα ἄνδρα. ταύτην δὴ τὴν διάνοιαν ἐγὼ κεκτημένος, ὅταν τίς μοι ξυμβουλεύηται περί τινος τῶν μεγίστων περὶ τὸν αὑτοῦ βίον, οἷον περὶ χρημάτων κτήσεως ἢ περὶ σώματος ἢ ψυχῆς ἐπιμελείας, ἂν μέν μοι τὸ καθ' ἡμέραν ἔν τινι τρόπῳ δοκῇ ζῆν ἢ συμβουλεύσαντος ἂν ἐθέλειν πείθεσθαι περὶ ὧν ἀνακοινοῦται, προθύμως ξυμβουλεύω καὶ οὐκ ἀφοσιωσάμενος μόνον ἐπαυσάμην· ἐὰν δὲ μὴ ξυμβουλεύηταί μοι τὸ παράπαν ἢ συμβουλεύοντι δῆλος ᾖ μηδαμῇ πεισόμενος, αὐτόκλητος ἐπὶ τὸν τοιοῦτον οὐκ ἔρχομαι ξυμβουλεύσων, βιασόμενος δὲ οὐδ' ἂν υἱὸς ᾖ μου. δούλῳ δὲ ξυμβουλεύσαιμ' ἂν καὶ μὴ ἐθέλοντά γε προσβιαζοίμην· πατέρα δὲ ἢ μητέρα οὐχ ὅσιον ἡγοῦμαι προσβιάζεσθαι μὴ νόσῳ παραφροσύνης ἐχομένους. ἐὰν δέ τινα καθεστῶτα ζῶσι βίον, ἑαυτοῖς ἀρέσκοντα, ἐμοὶ δὲ μή, μήτε ἀπεχθάνεσθαι μάτην νουθετοῦντα μήτε δὴ κολακεύοντά γε ὑπηρετεῖν αὐτοῖς, πληρώσεις ἐπιθυμιῶν ἐκπορίζοντα ἃς αὐτὸς ἀσπαζόμενος οὐκ ἂν ἐθέλοιμι ζῆν. ταὐτὸν δὴ καὶ περὶ πόλεως αὑτοῦ διανοούμενον χρὴ ζῆν τὸν ἔμφρονα· λέγειν μέν, εἰ μὴ καλῶς αὐτῷ φαίνοιτο πολιτεύεσθαι, εἰ μέλλοι μήτε ματαίως ἐρεῖν μήτε ἀποθανεῖσθαι λέγων, βίαν δὲ πατρίδι πολιτείας μεταβολῆς μὴ προσφέρειν, ὅταν ἄνευ φυγῆς καὶ σφαγῆς ἀνδρῶν μὴ δυνατὸν

omnia primam illam, qua veneram, mentem conservans, si quo pacto ad concupiscendam vitam philosopham adduci posset; sed ille vicit contra nitens.

Ac primi quidem temporis profectionis meæ Siculæ et commorationis hæc omnia in causa fuerunt. deinde discessi et iterum veni omni studio arcessitus a Dionysio; quam vero ob rem et quæ fecerim, quam consentanea et justa, ubi primum ostendero, quid secundum ea, quæ nunc evenerunt, faciendum sit, postea quæ illuc pertinent, vobis exponam eorum gratia, qui interrogant, quidnam spectans iterum venerim, ne committam, ut obiter mihi dicenda primum sibi locum vindicent. dico igitur hæc :

Ego consilium homini ægroto et victu ad sanitatem pravo utenti, sed ita dantem, primum quidem ipsi mutandam esse vitam, deinde obedire volenti reliqua præcipienda, si vero nolit, ab hujusmodi homini dando consilio refugientem et virum et medicinæ peritum existimaverim, sustinentem contra et ignavum et imperitum. eodem modo civitati quoque, sive unius arbitrio sive plurium regatur, si justo modo recta via incedente re publica de re aliqua utili consultet, sana mente præditi est talibus consilium dare; sed plane extra rectam rem publicam vagantibus et ejus vestigiis insistere omnino recusantibus, consilium autem daturo denuntiantibus, ut rem publicam intactam relinquat neve mutet, quippe cui moriendum sit, si mutet, voluntati vero et cupiditatibus ipsorum inservientes consilia dare jubentibus, qua ratione facillime et celerrime satisfieri illis in perpetuum possit, talia dare consilia sustinentem ignavum putaverim, non sustinentem virum. hanc igitur sententiam tenens ego, quando quis me de re aliqua summa ad vitam suam pertinente consulit, velut de re familiari quærenda vel de corporis vel animi cura, si mihi vitam cotidianam ratione quadam agere vel dato consilio parere velle videtur, studiose de iis, quæ mecum communicat, consilium dare, non defungendi tantum causa dato quiescere soleo; sin autem omnino non consulit me vel consilium danti aperte nullo modo pariturus est, ultro ad eum non accedo consilium daturus, vim vero facturus ne ita quidem, si filius sit meus. servo autem dare consilium et nolentem etiam vi cogere non dubitem; sed patrem vel matrem cogere fas non puto, nisi dementia laborent. si vero tenore quodam vitæ utantur ipsis placente, mihi non item, nec frustra castigando in odium eorum incurram nec blandiendo iis serviam cupiditatum expletiones procurans, quibus ipse si indulgeam, vivere nolim. eodem modo de civitate sua sentiens vivere debet vir prudens : dicere quidem, si non bene administrari ipsi videatur, si nec frustra dicturus nec dicendo mortem sit oppetiturus, vim vero mutandæ rei publicæ non afferre patriæ, quando sine expulsione et cæde

ᾖ γίγνεσθαι τὴν ἀρίστην, ἡσυχίαν δὲ ἄγοντα εὔχεσθαι
τὰ ἀγαθὰ αὐτῷ τε καὶ τῇ πόλει. Κατὰ δὴ τοῦτον τὸν
τρόπον ἐγὼ ὑμῖν τ' ἂν ξυμβουλεύοιμι, ξυνεβούλευον
δὲ καὶ Διονυσίῳ μετὰ Δίωνος, ζῆν μέντοι τὸ καθ' ἡμέ-
5 ραν πρῶτον εἴπως ἐγκρατὴς αὐτὸς αὑτοῦ ὅτι μάλιστα
ἔσεσθαι μέλλοι καὶ πιστοὺς φίλους τε καὶ ἑταίρους e
κτήσεσθαι, ὅπως μὴ πάθοι ἅπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὃς
παραλαβὼν Σικελίας πολλὰς καὶ μεγάλας πόλεις ὑπὸ
τῶν βαρβάρων ἐκπεπορθημένας οὐχ οἷός τ' ἦν κατοι-
10 κίσας πολιτείας ἐν ἑκάσταις καταστήσασθαι πιστὰς
ἑταίρων ἀνδρῶν, οὔτε ἄλλων δή ποθεν ὀθνείων οὔτε
332 ἀδελφῶν, οὓς ἔθρεψέ τε αὐτὸς νεωτέρους ὄντας ἔκ τε a
ἰδιωτῶν ἄρχοντας καὶ ἐκ πενήτων πλουσίους ἐπεποιή-
κει διαφερόντως· τούτων κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς οὐδένα
15 οἷός τ' ἦν πειθοῖ καὶ διδαχῇ καὶ εὐεργεσίαις καὶ ξυγγε-
νείαις ἀπεργασάμενος ποιήσασθαι, Δαρείου δὲ ἑπτα-
πλασίῳ φαυλότερος ἐγένετο, ὃς οὐκ ἀδελφοῖς πιστεύ-
σας οὐδ' ὑφ' αὑτοῦ τραφεῖσι, κοινωνοῖς δὲ μόνον τῆς
τοῦ Μήδου τε καὶ εὐνούχου χειρώσεως διένειμέ τε
20 μέρη μείζω ἕκαστα Σικελίας πάσης ἑπτὰ καὶ πιστοῖς b
ἐχρήσατο τοῖς κοινωνοῖς καὶ οὐκ ἐπιτιθεμένοις οὔτε
αὐτῷ οὔτε ἀλλήλοις, ἔδειξέ τε παράδειγμα, οἷον χρὴ
τὸν νομοθέτην καὶ βασιλέα τὸν ἀγαθὸν γίγνεσθαι· νό-
μους γὰρ κατασκευάσας ἔτι καὶ νῦν διασέσωκε τὴν
25 Περσῶν ἀρχήν. ἔτι δὲ Ἀθηναῖοι πρὸς τούτοις, οὐκ αὐ-
τοὶ κατοικίσαντες πολλὰς τῶν Ἑλλήνων πόλεις ὑπὸ
βαρβάρων ἐκβεβλημένας, ἀλλ' οἰκουμένας παραλα-
βόντες, ὅμως ἑβδομήκοντα ἔτη διεφύλαξαν τὴν ἀρχὴν c
ἄνδρας φίλους ἐν ταῖς πόλεσιν ἑκάσταις κεκτημένοι.
30 Διονύσιος δὲ εἰς μίαν πόλιν ἀθροίσας πᾶσιν Σικελίαν
ὑπὸ σοφίας πιστεύων οὐδενὶ μόγις ἐσώθη· πένης γὰρ
ἦν ἀνδρῶν φίλων καὶ πιστῶν, οὗ μεῖζον σημεῖον εἰς
ἀρετὴν καὶ κακίαν οὐκ ἔστιν οὐδέν, τοῦ ἔρημον ἢ μὴ
τοιούτων ἀνδρῶν εἶναι. ἃ δὴ καὶ Διονυσίῳ ξυνεβου-
35 λεύομεν ἐγὼ καὶ Δίων, ἐπειδὴ τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς
αὐτῷ ξυνεβεβήκει οὕτως, ἀνομιλήτῳ μὲν παιδείας, d
ἀνομιλήτῳ δὲ συνουσιῶν τῶν προσηκουσῶν γεγονέναι,
πρῶτον ἐπὶ ταῦτα ὁρμήσαντα φίλους ἄλλους αὐτῷ τῶν
οἰκείων ἅμα καὶ ἡλικιωτῶν καὶ συμφώνους πρὸς ἀρετὴν
40 κτήσασθαι, μάλιστα δ' αὐτὸν αὑτῷ, τούτου γὰρ αὐτὸν
θαυμαστῶς ἐνδεᾶ γεγονέναι, λέγοντες οὐκ ἐναργῶς
οὕτως, οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλές, αἰνιττόμενοι δὲ καὶ διαμα-
χόμενοι τοῖς λόγοις, ὡς οὕτω μὲν πᾶς ἀνὴρ αὑτόν τε
καὶ ἐκείνους, ὧν ἂν ἡγεμὼν γίγνηται, σώσει, μὴ ταύτῃ
45 δὲ τραπόμενος τἀναντία πάντα ἀποτελεῖ· πορευθεὶς δὲ e
ὡς λέγομεν, καὶ ἑαυτὸν ἔμφρονά τε καὶ σώφρονα ἀπερ-
γασάμενος, εἰ τὰς ἐξηρημωμένας Σικελίας πόλεις κα-
τοικίσειε νόμοις τε ξυνδήσειε καὶ πολιτείαις, ὥστε αὐτῷ
τε οἰκείας καὶ ἀλλήλαις εἶναι πρὸς τὰς τῶν βαρβάρων
50 βοηθείας, οὐ διπλασίαν τὴν πατρῴαν ἀρχὴν μόνον
333 ποιήσοι, πολλαπλασίαν δὲ ὄντως· ἕτοιμον γὰρ εἶναι a
τούτων γενομένων πολὺ μᾶλλον δουλώσασθαι Καρχη-
δονίους τῆς ἐπὶ Γέλωνος αὐτοῖς γενομένης δουλείας,
ἀλλ' οὐχ ὥσπερ νῦν τοὐναντίον ὁ πατὴρ αὐτοῦ φόρον

civium in optimum statum redigi nequeat, sed quietem agens bona cum sibi, tum civitati precari. Ad hunc igitur modum ego et vobis consilium dederim et item Dionysio dabam una cum Dione, vitam quidem cotidianam primum ut ita institueret, ut ipse maxime sui ipsius imperium esset habiturus et fideles sibi amicos sociosque paraturus, ne idem accideret ei, quod ejus patri, qui cum multas magnasque Siciliæ urbes a barbaris devastatas recepisset, non potuit instauratis singulis fideles præficere gubernationes virorum amicorum, neque aliorum externorum alicunde advocatorum neque fratrum, quos ipse et natu minores educaverat et ex privatis magistratus ex pauperibusque fecerat prædivites: horum sibi nullum persuasione et disciplina et beneficiis et cognationibus socium effectum imperii adjungere potuit ac septupli deterior fuit Dario, qui non fratribus, quibus confideret, neque a se educatis, sed iis, quibuscum tantummodo Medum eundemque spadonem subegerat, et septem distribuit partes totas singulas Siciliæ majores et fidelibus illis, quos sibi adjunxerat, usus est et ipsi non magis, quam inter se insidiantibus, exemplumque exhibuit, qualis esse legislator et rex bonus debeat; legibus enim institutis usque ad hoc tempus Persarum servavit imperium. præter hæc etiam Athenienses non instauratarum ab ipsis multarum urbium Græcarum, quas barbari exuissent, sed quas habitatas receperunt, tamen per septuaginta annos tenuerunt imperium, cum viros sibi amicos in singulis haberent. Dionysius vero, qui unam in urbem totam Siciliam congregasset, præ sapientia fidem habens nulli vix est servatus; egenus enim erat virorum amicorum et fidelium, quo majus argumentum virtutis et vitii est nullum, quam ejusmodi viris destitutum esse aut minus. atque hoc Dionysio quoque consilium dabamus ego et Dio, quoniam a patre ei ita acciderat, ut neque eruditione neque consuetudine qua par erat, usus esset, ut huc primum animo appulso alios sibi ex cognatis simul atque æqualibus amicos et conspirantes ad virtutem pararet, maxime vero se ipsum, quippe cujus mira laboraret inopia, non apertis id verbis demonstrantes, neque enim tutum erat, sed involucris utentes et sermonibus contendentes hac quidem via quemvis virum et semel ipsum et eos, quorum dux esset, servaturum, alio vero conversum omnia contraria esse effecturum; ac si ingressus ea, quam diceremus, via et ipse prudens et temperatus effectus exinanitas Siciliæ urbes instauraturus legibusque et institutis adstricturus esset, ut et ipsi et inter se conjunctæ essent ad auxilium adversus barbaros ferendum, paternum eum imperium non duplicaturum tantum, sed vere multiplicaturum; his enim factis in promptu esse Carthaginienses multo magis in servitutem redigere, quam qua sub Gelone fuissent, neque ut nunc contra pater ejus tributum bar-

ἐτάξατο φέρειν τοῖς βαρβάροις. ταῦτα ἦν τὰ λεγόμενα καὶ παρακελευόμενα ὑφ' ἡμῶν τῶν ἐπιβουλευόντων Διονυσίῳ, ὡς πολλαχόθεν ἐχώρουν οἱ τοιοῦτοι λόγοι, οἳ δὴ καὶ κρατήσαντες παρὰ Διονυσίῳ ἐξέβαλον μὲν Δίωνα, ἡμᾶς δ' εἰς φόβον κατέβαλον. ἵνα δ' ἐκπεράνωμεν οὐκ ὀλίγα πράγματα τὰ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ, ἐλθὼν ἐκ Πελοποννήσου καὶ Ἀθηνῶν Δίων ἔργῳ τὸν Διονύσιον ἐνουθέτησεν. ἐπειδὴ δ' οὖν ἠλευθέρωσέ τε καὶ ἀπέδωκεν αὐτοῖς δὶς τὴν πόλιν, ταὐτὸν πρὸς Δίωνα Συρακόσιοι τότε ἔπαθον, ὅπερ καὶ Διονύσιος, ὅτε αὐτὸν ἐπεχείρει παιδεῦσαι καὶ θρέψας βασιλέα τῆς ἀρχῆς ἄξιον, οὕτω κοινωνεῖν αὐτῷ τοῦ βίου παντὸς, ὁ δὲ τοῖς διαβάλλουσι καὶ λέγουσιν, ὡς ἐπιβουλεύων τῇ τυραννίδι Δίων πράττοι πάντα ὅσα ἔπραττεν ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ἵνα ὁ μὲν παιδείᾳ δὴ τὸν νοῦν κηληθεὶς ἀμελοῖ τῆς ἀρχῆς ἐπιτρέψας ἐκείνῳ, ὁ δὲ σφετερίσαιτο καὶ Διονύσιον ἐκβάλοι ἐκ τῆς ἀρχῆς δόλῳ. ταῦτα τότε ἐνίκησε καὶ τὸ δεύτερον ἐν Συρακοσίοις λεγόμενα, καὶ μάλα ἀτόπῳ τε καὶ αἰσχρᾷ νίκῃ τοῖς τῆς νίκης αἰτίοις. οἷον γὰρ γέγονεν, ἀκοῦσαι χρὴ τοὺς ἐμὲ παρακαλοῦντας πρὸς τὰ νῦν πράγματα. ἦλθον Ἀθηναῖος ἀνὴρ ἐγὼ, ἑταῖρος Δίωνος, σύμμαχος αὐτῷ, πρὸς τὸν τύραννον, ὅπως ἀντὶ πολέμου φιλίαν ποιήσαιμι. διαμαχόμενος δὲ τοῖς διαβάλλουσιν ἡττήθην. πείθοντος δὲ Διονυσίου τιμαῖς καὶ χρήμασι γενέσθαι μετ' αὐτοῦ ἐμὲ μάρτυρά τε καὶ φίλον πρὸς τὴν εὐπρέπειαν τῆς ἐκβολῆς τῆς Δίωνος αὐτῷ γίγνεσθαι, τούτων δὴ τὸ πᾶν διήμαρτεν. ὕστερον δὲ δὴ κατιὼν οἴκαδε Δίων ἀδελφὼ δύω προσλαμβάνει Ἀθήνηθεν, οὐκ ἐκ φιλοσοφίας γεγονότε, ἀλλ' ἐκ τῆς περιτρεχούσης ἑταιρείας ταύτης τῆς τῶν πλείστων φίλων, ἣν ἐκ τοῦ ξενίζειν τε καὶ ἐποπτεύειν πραγματεύονται. καὶ δὴ καὶ τούτω τὼ ξυγκαταγαγόντε αὐτὸν φίλω ἐκ τούτων τε καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὴν κάθοδον ὑπηρεσίας ἐγενέσθην ἑταίρω. ἐλθόντες δὲ εἰς Σικελίαν, ἐπειδὴ Δίωνα ᾔσθοντο διαβεβλημένον εἰς τοὺς ἐλευθερωθέντας ὑπ' αὐτοῦ Σικελιώτας ὡς ἐπιβουλεύοντα γενέσθαι τύραννον, οὐ μόνον τὸν ἑταῖρον καὶ ξένον προὔδοσαν, ἀλλ' οἷον τοῦ φόνου αὐτόχειρες ἐγένοντο, ὅπλα ἔχοντες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοὶ τοῖς φονεῦσι παρεστῶτες ἐπίκουροι. καὶ τὸ μὲν αἰσχρὸν καὶ ἀνόσιον οὔτε παρίεμαι ἔγωγε οὔτε τι λέγω· πολλοῖς γὰρ καὶ ἄλλοις ὑμνεῖν ταῦτα ἐπιμελὲς καὶ εἰς τὸν ἔπειτα μελήσει χρόνον· τὸ δὲ Ἀθηναίων πέρι λεγόμενον, ὡς αἰσχύνην οὗτοι περιῆψαν τῇ πόλει, ἐξαιροῦμαι· φημὶ γὰρ κἀκεῖνον Ἀθηναῖον εἶναι, ὃς οὐ προὔδωκε τὸν αὐτὸν τοῦτον, ἐξὸν χρήματα καὶ ἄλλας τιμὰς πολλὰς λαμβάνειν. οὐ γὰρ διὰ βαναύσου φιλότητος ἐγεγόνει φίλος, διὰ δὲ ἐλευθέρας παιδείας κοινωνίαν, ᾗ μόνῃ χρὴ πιστεύειν τὸν νοῦν κεκτημένον μᾶλλον, ἢ ξυγγενείᾳ ψυχῶν καὶ σωμάτων. ὥστε οὐκ ἀξίω ὀνείδους γεγόνατον τῇ πόλει τὼ Δίωνα ἀποκτείναντε, ὡς ἐλλογίμω πώποτε ἄνδρε γενομένω. Ταῦτα εἴρηται πάντα τῆς ξυμβουλῆς ἕνεκα τῶν Διωνείων φίλων καὶ ξυγγενῶν. συμβουλεύω δὲ δή τι πρὸς τούτοις τὴν αὐτὴν ξυμβουλὴν καὶ λόγον τὸν αὐτὸν

baris pendendum imponi sibi passus esset. hæc erat oratio et adhortatio nostra insidias struentium Dionysio, ut a multis hujusmodi rumores ferebantur, qui ipsi, cum plus potuissent apud Dionysium, Dionem quidem ejecerunt, nos vero in timorem conjecerunt. sed ut absolvamus res non exiguas exiguo tempore gestas, reversus ex Peloponneso et Athenis Dio re commonefecit Dionysium. postquam autem et liberavit et bis iis reddidit civitatem, pari tunc modo erga Dionem affecti sunt Syracusani atque Dionysius illo tempore, quo eum erudire et, si educatione dignum imperio regem effecisset, totius vitæ socium ei adjungere se conabatur, ille vero calumniantibus se adjungebat dicentibusque Dionem omnia quæ eo tempore faceret, regni occupandi causa facere, ut ille eruditionis scilicet dulcedine captus imperium negligeret ipsique traderet, ipse vero sibi vindicaret et Dionysio fraude eriperet imperium. hæc eadem tunc apud Syracusanos iterum divulgata victoriam obtinuerunt eamque valde intempestivam et auctoribus victoriæ turpem. quid enim gestum sit, audiendum est iis, qui me ad negotia, quæ nunc geruntur, vocant. veni ego civis Atticus, amicus Dionis, auxilium ei laturus, ad tyrannum, ut pro bello amicitiam facerem, pugnans autem cum calumniantibus victus sum. sed Dionysius, cum honoribus et pecunia persuadere mihi conaretur, ut secum manerem testisque et amicus sibi ad cohonestandam Dionis ejectionem fierem, horum omnium obtinuit nihil. postea vero Dio domum rediturus fratres duos sibi asciscit Athenis, non ex philosophia, sed ex triviali ista plurimorum amicorum sodalitate, quæ hospitio excipiendo et initiando spectandoque contrahi solet. sic etiam hi duo reducem eum comitati amici partim his ex causis, partim quod ei ad reditum adjumento fuerant, in amicitiam ejus venerunt. qui cum venissent Siciliam et Dionem apud Siculos ab ipso liberatos in suspicionem affectatæ tyrannidis adductum animadvertissent, non modo amicum et hospitem prodiderunt, sed quasi manu sua interfecerunt, armati ipsi auxiliares adstantes interfectoribus. et turpitudinem quidem atque impietatem ego neque deprecor neque quicquam dico; multis enim aliis hæc memorare curæ et in posterum quoque cordi erit; sed de Atheniensibus quod fertur, infamia respersam esse horum facinore civitatem, excipio; nam illum quoque Atheniensem esse dico, qui hunc eundem non prodiderit, cum ei pecunia et aliis honoribus multis potiri liceret. neque enim per vulgarem amicitiam factus amicus erat, sed per liberalis eruditionis communionem, cui soli confidere debet mente præditus potius, quam animorum et corporum cognationi. itaque non est quod civitati exprobrentur duo Dionis interfectores, quasi qui unquam numero locoque aliquo fuerint. Hæc omnia consilii causa dicta sunt Dioneis amicis et cognatis dandi. do vero præter hæc idem consilium eandemque rem nunc jam tertium

λέγων ἤδη τρίτον τρίτοις ὑμῖν· μὴ δουλοῦσθαι Σικελίαν
ὑπ' ἀνθρώποις δεσπόταις μηδὲ ἄλλην πόλιν ὅ γ' ἐμὸς
λόγος, ἀλλ' ὑπὸ νόμοις· οὔτε γὰρ τοῖς δουλουμένοις
οὔτε τοῖς δουλωθεῖσιν ἄμεινον, αὐτοῖς καὶ παισὶ παίδων
τε ἐκγόνοις, ἀλλ' ὀλέθριος πάντως ἡ πεῖρα, σμικρὰ δὲ
καὶ ἀνελεύθερα ψυχῶν ἤθη τὰ τοιαῦτα ἁρπάζειν κέρδη
φιλεῖ, οὐδὲν τῶν εἰς τὸν ἔπειτα καὶ εἰς τὸν παρόντα
καιρὸν ἀγαθῶν καὶ δικαίων εἰδότα θείων τε καὶ ἀνθρω-
πίνων. ταῦτα πρῶτον μὲν Δίωνα ἐγὼ ἐπεχείρησα πεί-
θειν, δεύτερον δὲ Διονύσιον, τρίτους δὲ ὑμᾶς νῦν. καί
μοι πείθεσθε Διὸς τρίτου σωτῆρος χάριν, εἶτα εἰς Διο-
νύσιον βλέψαντες καὶ Δίωνα, ὧν ὁ μὲν μὴ πειθόμενος
ζῇ τὰ νῦν οὐ καλῶς, ὁ δὲ πειθόμενος τέθνηκε καλῶς·
τὸ γὰρ τῶν καλλίστων ἐφιέμενον αὐτῷ τε καὶ πόλει
πάσχειν ὅτι ἂν πάσχῃ πᾶν ὀρθὸν καὶ καλόν. οὔτε γὰρ
πέφυκεν ἀθάνατος ἡμῶν οὐδείς, οὔτ' εἴ τῳ ξυμβαίη,
γένοιτο ἂν εὐδαίμων, ὡς δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. κακὸν γὰρ
καὶ ἀγαθὸν οὐδὲν λόγου ἄξιόν ἐστι τοῖς ἀψύχοις, ἀλλ'
ἢ μετὰ σώματος οὔσῃ ψυχῇ τοῦτο ξυμβήσεται ἑκάστῃ
ἢ κεχωρισμένῃ. πείθεσθαι δὲ ὄντως αἰεὶ χρὴ τοῖς πα-
λαιοῖς τε καὶ ἱεροῖς λόγοις, οἳ δὴ μηνύουσιν ἡμῖν ἀθά-
νατον ψυχὴν εἶναι δικαστάς τε ἴσχειν καὶ τίνειν τὰς
μεγίστας τιμωρίας, ὅταν τις ἀπαλλαχθῇ τοῦ σώματος.
διὸ καὶ τὰ μεγάλα ἁμαρτήματα καὶ ἀδικήματα σμι-
κρότερον εἶναι χρὴ νομίζειν κακὸν πάσχειν, ἢ δρᾶσαι.
ὧν ὁ φιλοχρήματος πένης τε ἀνὴρ τὴν ψυχὴν οὔτε
ἀκούει, ἐάν τε ἀκούσῃ, καταγελῶν, ὡς οἴεται, πανταχόθεν ἀναιδῶς ἁρπάζει πᾶν ὅτιπερ ἂν οἴηται καθάπερ
θηρίον φαγεῖν ἢ πιεῖν ἢ περὶ τὴν ἀνδραποδώδη καὶ
ἀχάριστον, ἀφροδίσιον λεγομένην οὐκ ὀρθῶς, ἡδονὴν
ποριεῖν αὐτῷ τοῦ πίμπλασθαι, τυφλὸς ὢν καὶ οὐχ ὁρῶν
οἷς ξυνέπεται τῶν πραγμάτων ἀνοσιουργία, κακὸν
ἡλίκον ἀεὶ μετ' ἀδικήματος ἑκάστου, ἣν ἀναγκαῖον τῷ
ἀδικήσαντι συνεφέλκειν ἐπί τε γῇ στρεφομένῳ καὶ ὑπὸ
γῆς νοστήσαντι πορείαν ἄτιμόν τε καὶ ἀθλίαν πάντως
πανταχῇ. Δίωνα δὴ ἐγὼ λέγων ταῦτά τε καὶ ἄλλα
τοιαῦτα ἔπειθον, καὶ τοῖς ἀποκτείνασιν ἐκεῖνον δικαιό-
τατ' ἂν ὀργιζοίμην ἐγὼ τρόπον τινὰ ὁμοιότατα καὶ
Διονυσίῳ· ἀμφότεροι γὰρ ἐμὲ καὶ τοὺς ἄλλους ὡς ἔπος
εἰπεῖν ἅπαντας τὰ μέγιστα ἔβλαψαν ἀνθρώπους, οἱ μὲν
τὸν βουλόμενον δικαιοσύνῃ χρῆσθαι διαφθείραντες,
ὁ δὲ οὐδὲν ἐθελήσας χρήσασθαι δικαιοσύνῃ διὰ πάσης
τῆς ἀρχῆς, μεγίστην δύναμιν ἔχων, ἐν ᾗ γενομένη φι-
λοσοφία τε καὶ δύναμις ὄντως ἐν ταὐτῷ διὰ πάντων
ἀνθρώπων Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων λάμψασ' ἂν ἱκα-
νῶς δόξαν παρέστησε πᾶσι τὴν ἀληθῆ, ὡς οὐκ ἄν ποτε
γένοιτο εὐδαίμων οὔτε πόλις οὔτ' ἀνὴρ οὐδείς, ὃς ἂν μὴ
μετὰ φρονήσεως ὑπὸ δικαιοσύνῃ διαγάγῃ τὸν βίον,
ἤτοι ἐν αὑτῷ κεκτημένος ἢ ὁσίων ἀνδρῶν ἀρχόντων ἐν
ἤθεσι τραφείς τε καὶ παιδευθεὶς ἐνδίκως. ταῦτα μὲν
Διονύσιος ἔβλαψε· τὰ δὲ ἄλλα σμικρὰ ἂν εἴη πρὸς
ταῦτά μοι βλάβη. ὁ δὲ Δίωνα ἀποκτείνας οὐκ οἶδε
ταὐτὸν ἐξειργασμένος τούτῳ. Δίωνα γὰρ ἐγὼ σαφῶς
οἶδα, ὡς οἷόν τε περὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπον διισχυρίζε-

tertiis vobis commendans: non hominum imperio subjicere Siciliam aut aliam civitatem mea jubet oratio, sed legum; neque enim subjicientibus neque subjectis conducit, ipsis et liberis et nepotibus, sed perniciosus omnino hic conatus est, et humiliter atque illiberaliter morati animi talibus lucris inhiare solent, nihil intelligentes eorum, quæ in posterum et in præsens tempus bona et justa sunt divina atque humana. hæc primo ego Dioni persuadere conatus sum, secundo Dionysio, tertio nunc vobis. ac parete mihi Jovis tertii servatoris gratia, deinde Dionysium respicientes et Dionem, quorum alter parere recusans vivit nunc non honeste, alter parens mortuus est honeste; nam honestissimum cum sibi, tum civitati appetentem pati quicquid patiatur omne rectum est et honestum. neque enim non moriturus quisquam nostrûm natus est, neque si cui contigisset, felix esset, sicut vulgo videtur. malum enim et bonum nihil magnopere est inanimatis, sed animo semper vel conjuncto cum corpore vel separato id contingit. credendum autem re vera semper est antiquis et sacris vocibus, quæ nos docent animum immortalem esse et judices habere et maximas relicto corpore pœnas pendere, ideoque magna scelera et injurias pati minus malum existimandum est, quam facere. quas voces homo avarus et animo inops neque audit, et si audiat, deridens, ut putat, undique impudenter rapit quicquid putat quemadmodum bestia si edat vel bibat vel ad illiberalem et invenustam, quæ perperam venerea vocatur, voluptatem utatur, aliquid impertiturum sibi expletionis, cæcus ille neque videns, quibus rapinis comitetur impiorum facinorum patratio, quantum ea malum adhæreat injuste facto cuique, quam secum trahere necesse sit ei, qui injuste fecerit, tam in terra versanti, quam sub terra iter iteranti turpe et miserum prorsus ubique. Dioni igitur hæc et alia hujusmodi dicens ego persuadebam, atque interfectoribus ejus summo jure irasci possum simillimo quodam modo ac Dionysio; utrique enim me et reliquos, ut ita dicam, homines omnes maximo damno affecerunt, alteri ex medio sublato eo, qui vellet justitia uti, alter hoc, quod noluit justitia uti per omne imperium, maxima potentia instructus, in qua philosophia re vera in idem conjuncta cum potentia per omnes homines Græcos pariter ac barbaros satis clare splendens hanc veram omnibus attulisset opinionem, nunquam felicem neque civitatem fore neque virum ullum, qui non cum prudentia obtemperans justitiæ vitam peregerit, sive in semet ipso possidens sive sanctorum virorum imperium tenentium in moribus juste educatus atque eruditus. hoc quidem damnum intulit Dionysius, ad quod reliqua exiguo mihi damno duco; Dionis autem interfector nescit idem se atque illum effecisse. Dionem enim certo scio, quantum de hominibus affirmare homini licet, si

σθαι, ὅτι τὴν ἀρχὴν εἰ κατέσχεν, ὡς οὐκ ἄν ποτε ἐπ' ἄλλο γε σχῆμα ἀρχῆς ἐτράπετο, ἢ ἐπὶ τὸ Συρακούσας 336 μὲν πρῶτον τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ, ἐπεὶ τὴν δουλείαν a αὐτῆς ἀπήλλαξε καὶ φαιδρύνας ἐλευθερίῳ ἐν σχήματι 5 κατέστησε, τὸ μετὰ τοῦτ' ἂν πάσῃ μηχανῇ ἐκόσμησε νόμοις τοῖς προσήκουσί τε καὶ ἀρίστοις τοὺς πολίτας, τό τε ἐφεξῆς τούτοις προὐθυμεῖτ' ἂν πρᾶξαι, πᾶσαν Σικελίαν κατοικίζειν καὶ ἐλευθέραν ἀπὸ τῶν βαρβάρων ποιεῖν, τοὺς μὲν ἐκβάλλων, τοὺς δὲ χειρούμενος ῥᾷον 10 Ἱέρωνος· τούτων δ' αὖ γενομένων δι' ἀνδρὸς δικαίου τε καὶ ἀνδρείου καὶ σώφρονος καὶ φιλοσόφου τὴν αὐτὴν b ἀρετῆς ἂν πέρι γενέσθαι δόξαν τοῖς πολλοῖς, ἥπερ ἄν, εἰ Διονύσιος ἐπείσθη, παρὰ πᾶσιν ἂν ὡς ἔπος εἰπεῖν ἀνθρώποις ἀπέσωσε γενομένη. νῦν δὲ ἤ πού τις δαίμων 15 ἤ τις ἀλιτήριος ἐμπεσὼν ἀνομίᾳ καὶ ἀθεότητι καὶ τὸ μέγιστον τόλμαις ἀμαθίας, ἐξ ἧς πάντα κακὰ πᾶσιν ἐῤῥίζωται καὶ βλαστάνει καὶ εἰς ὕστερον ἀποτελεῖ καρπὸν τοῖς γεννήσασι πικρότατον, αὕτη πάντα τὸ δεύτερον ἀνέτρεψέ τε καὶ ἀπώλεσε. νῦν δὲ δὴ εὐφημῶ- c 20 μεν χάριν οἰωνοῦ τὸ τρίτον· ὅμως δὲ μιμεῖσθαι μὲν συμβουλεύω Δίωνα ὑμῖν τοῖς φίλοις τήν τε τῆς πατρίδος εὔνοιαν καὶ τὴν τῆς τροφῆς σώφρονα δίαιταν, ἐπὶ λῳόνων δὲ ὀρνίθων τὰς ἐκείνου βουλήσεις πειρᾶσθαι ἀποτελεῖν· αἳ δὲ ἦσαν, ἀκηκόατε παρ' ἐμοῦ σαφῶς· τὸν 25 δὲ μὴ δυνάμενον ὑμῶν Δωριστὶ ζῆν κατὰ τὰ πάτρια, διώκοντα δὲ τόν τε τῶν Δίωνος σφαγέων καὶ τὸν Σικελικὸν βίον, μήτε παρακαλεῖν μήτε οἴεσθαι πιστὸν ἄν d τι καὶ ὑγιὲς πρᾶξαί ποτε· τοὺς δὲ ἄλλους παρακαλεῖν ἐπὶ πάσης Σικελίας κατοικισμόν τε καὶ ἰσονομίαν ἔκ 30 τε αὐτῆς Σικελίας καὶ ἐκ Πελοποννήσου ξυμπάσης, φοβεῖσθαι δὲ μηδὲ Ἀθήνας· εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πάντων ἀνθρώπων διαφέροντες πρὸς ἀρετὴν ξενοφόνων τε ἀνδρῶν μισοῦντες τόλμας. εἰ δ' οὖν ταῦτα μὲν ὕστερα γένοιτ' ἄν, κατεπείγουσι δὲ ὑμᾶς αἱ τῶν στάσεων πολ- 35 λαὶ καὶ παντοδαπαὶ φυόμεναι ἑκάστης ἡμέρας διαφοραί, e εἰδέναι μέν που χρὴ πάντα τινὰ ἄνδρα, ᾧ καὶ βραχὺ δόξης ὀρθῆς μετέδωκε θεία τις τύχη, ὡς οὐκ ἔστι παῦλα κακῶν τοῖς στασιάσασι, πρὶν ἂν οἱ κρατήσαντες μάχαις καὶ ἐκβολαῖς ἀνθρώπων καὶ σφαγαῖς μνησικα- 40 κοῦντες καὶ ἐπὶ τιμωρίας παύσωνται τρεπόμενοι τῶν 337 ἐχθρῶν, ἐγκρατεῖς δὲ ὄντες αὑτῶν, θέμενοι νόμους a κοινοὺς μηδὲν μᾶλλον πρὸς ἡδονὴν αὑτοῖς, ἢ τοῖς ἡττηθεῖσι κειμένους, ἀναγκάσωσιν αὐτοὺς χρῆσθαι τοῖς νόμοις διτταῖς οὔσαις ἀνάγκαις, αἰδοῖ καὶ φόβῳ, φόβῳ 45 μὲν διὰ τὸ κρείττους αὐτῶν εἶναι δεικνύντες τὴν βίαν, αἰδοῖ δὲ αὖ διὰ τὸ κρείττους φαίνεσθαι περί τε τὰς ἡδονὰς καὶ τοῖς νόμοις μᾶλλον ἐθέλοντές τε καὶ δυνάμενοι δουλεύειν. ἄλλως δὲ οὐκ ἔστιν ὡς ἄν ποτε κακῶν λῆξαι πόλις ἐν αὑτῇ στασιάσασα, ἀλλὰ στάσεις καὶ 50 ἔχθραι καὶ μίση καὶ ἀπιστίαι ταῖς οὕτω διατεθείσαις b πόλεσιν αὐταῖς πρὸς αὑτὰς αἰεὶ γίγνεσθαι φιλεῖ. τοὺς δὴ κρατήσαντας αἰεὶ χρή, ὅτανπερ ἐπιθυμήσωσι σωτηρίας, αὐτοὺς ἐν αὑτοῖς ἄνδρας προκρῖναι τῶν Ἑλλήνων οὓς ἂν πυνθάνωνται ἀρίστους ὄντας, πρῶτον μὲν γέ-

imperium obtinuisset, nunquam ad aliam formam imperii se conversurum fuisse nisi ad hanc, ut Syracusis primum patria sua depulsa servitute exhilaratis et liberalem in statum traductis deinde omni arte ornaturus fuisset cives legibus convenientibus et optimis, et quod his proximum esset, studeret efficere, totam Siciliam instaurare et liberam a barbaris reddere, alios ejiciens, alios subigens facilius, quam Hiero; his vero factis opera viri justi ac fortis et temperati et philosophi futurum fuisse ut eadem apud plerosque de virtute obtineret opinio, quæ, si Dionysius par fuisset, apud omnes, ut ita dicam, homines exstitura salutaris fuisset. nunc vero aut deus nescio quis aut aliquis sceleratus irruens legum et deorum contemptione et quod gravissimum est, temeritatibus actus inscitiæ, ex qua omnia mala omnibus radices capiunt et pullulant et postea fructum edunt iis, qui produxerunt, amarissimum, hæc secundo evertit ac perdidit omnia. nunc vero bona sane verba ominis gratia faciamus tertio : nihilo tamen minus ut imitemini Dionem, vobis amicis auctor sum, et ejus erga patriam benevolentiam et victus temperantiam, utque melioribus avibus ad exitum perducere voluntates ejus conemini, quæ quales essent, perspicue vos docui, qui vero ex vobis Dorice vivere more patrio nequeat et vitam sectetur percussoribus Dionis et Siculis placitam, eum neque in societatem vocetis neque certam unquam et sanam operam daturum existimetis, reliquos autem ad totius Siciliæ instaurationem legumque æqualitatem advocetis ex ipsa Sicilia pariter atque ex universa Peloponneso, ne Athenas quidem veriti; sunt enim et illic omnibus hominibus præstantes ad virtutem et hospiticidarum virorum audacias exosi. hæc tamen si posterioris temporis sint, urgent autem vos seditionum multæ et variæ exsistentes singulis diebus controversiæ, quilibet, cui vel paulum rectæ opinionis divina sorte contigit, scire debet seditione agitatis non prius dari malorum quietem, quam ii, qui pugnis et hominum ejectionibus cædibusque superaverint, memoriam injuriarum retinere et de ulciscendis inimicis cogitare desierint ac sibimet ipsi temperantes legibus latis communibus non ipsorum magis ad voluptatem, quam inferiorum comparatis, uti eos legibus coegerint duplici necessitate, pudore et metu, metu quidem eo, quod potentiores sint illis, vim suam monstrantes, pudore autem rursus eo, quod superiores appareant et voluptatum ratione habita et quia legibus magis et velint servire et possint. alia vero ratione finem malorum nulla unquam civitas, quæ seditionibus laboraverit, invenire potest, sed seditiones et inimicitiæ, odia et infidelitates talibus in civitatibus mutuæ accidere perpetuo solent. itaque ii, qui superaverint, semper debent, si salvi esse cupiunt, ipsi inter se præponere viros, quos sciscitando compererint Græcorum esse optimos, primum senes, et liberos atque uxores

ροντας, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας κεκτημένους οἴκοι καὶ προγόνους αὐτῶν ὅτι μάλιστα πολλούς τε καὶ ὀνομαστοὺς καὶ κτῆσιν κεκτημένους πάντας ἱκανήν· ἀριθμὸν δὲ εἶναι μυριάνδρῳ πόλει πεντήκοντα ἱκανοὶ τοιοῦτοι· τούτους δὲ δεήσεσι καὶ τιμαῖς ὅτι μεγίσταις οἴκοθεν μεταπέμπεσθαι, μεταπεμψαμένους δὲ ὀμόσαντας δεῖσθαι καὶ κελεύειν θεῖναι νόμους μήτε νικήσασι μήτε νικηθεῖσι νέμειν πλέον, τὸ δὲ ἴσον καὶ κοινὸν πάσῃ τῇ πόλει. τεθέντων δὴ τῶν νόμων ἐν τούτῳ δὴ τὰ πάντα ἐστίν. ἂν μὲν γὰρ οἱ νενικηκότες ἥττους αὑτοὺς τῶν νόμων μᾶλλον τῶν νενικημένων παρέχωνται, πάντ' ἔσται σωτηρίας τε καὶ εὐδαιμονίας μεστὰ καὶ πάντων κακῶν ἀποφυγή· εἰ δὲ μή, μήτ' ἐμὲ μήτ' ἄλλον κοινωνὸν παρακαλεῖν ἐπὶ τὸν μὴ πειθόμενον τοῖς νῦν ἐπεσταλμένοις. ταῦτα γάρ ἐστιν ἀδελφὰ ὧν τε Δίων ὧν τ' ἐγὼ ἐπεχειρήσαμεν Συρακούσαις εὖ φρονοῦντες συμπρᾶξαι, δεύτερα μήν· πρῶτα δ' ἦν ἃ τὸ πρῶτον ἐπεχειρήθη μετ' αὐτοῦ Διονυσίου πραχθῆναι πᾶσι κοινὰ ἀγαθά, τύχη δέ τις ἀνθρώπων κρείττων διεφόρησε. τὰ δὲ νῦν ὑμεῖς πειρᾶσθε εὐτυχέστερον αὐτὰ ἀγαθῇ πρᾶξαι μοίρᾳ καὶ θείᾳ τινὶ τύχῃ.

Ξυμβουλὴ μὲν δὴ καὶ ἐπιστολὴ εἰρήσθω καὶ ἡ παρὰ Διονύσιον ἐμὴ προτέρα ἄφιξις· ἡ δὲ δὴ ὑστέρα πορεία τε καὶ πλοῦς ὡς εἰκότως τε ἅμα καὶ ἐμμελῶς γέγονεν, ᾧ μέλει ἀκούειν, ἔξεστι τὸ μετὰ τοῦτο. ὁ μὲν γὰρ δὴ πρῶτος χρόνος τῆς ἐν Σικελίᾳ διατριβῆς μοι διεπεράνθη, καθάπερ εἶπον πρὶν συμβουλεύειν τοῖς οἰκείοις καὶ ἑταίροις τοῖς περὶ Δίωνα· τὸ μετ' ἐκεῖνα δ' οὖν ἔπεισα ὅπῃ δή ποτ' ἐδυνάμην Διονύσιον ἀφεῖναί με, εἰρήνης δὲ γενομένης (ἦν γὰρ τότε πόλεμος ἐν Σικελίᾳ) ξυνωμολογήσαμεν ἀμφότεροι. Διονύσιος μὲν ἔφη μεταπέμψασθαι Δίωνα καὶ ἐμὲ πάλιν καταστησάμενος τὰ περὶ τὴν ἀρχὴν ἀσφαλέστερον ἑαυτῷ, Δίωνα δὲ ἠξίου διανοεῖσθαι μὴ φυγὴν αὐτῷ γεγονέναι τότε, μετάστασιν δέ· ἐγὼ δ' ἥξειν ὡμολόγησα ἐπὶ τούτοις τοῖς λόγοις. γενομένης δὲ εἰρήνης μετεπέμπετό με, Δίωνα δὲ ἐπισχεῖν ἔτι ἐνιαυτὸν ἐδεῖτο, ἐμὲ δὲ ἥκειν ἐκ παντὸς τρόπου ἠξίου. Δίων μὲν οὖν ἐκέλευέ τέ με πλεῖν, καὶ ἐδεῖτο· καὶ γὰρ δὴ λόγος ἐχώρει πολὺς ἐκ Σικελίας, ὡς Διονύσιος θαυμαστῶς φιλοσοφίας ἐν ἐπιθυμίᾳ πάλιν εἴη γεγονὼς τὰ νῦν, ὅθεν ὁ Δίων συντεταμένως ἐδεῖτο ἡμῶν τῇ μεταπέμψει μὴ ἀπειθεῖν. ἐγὼ δὲ ᾔδη μέν που κατὰ τὴν φιλοσοφίαν τοῖς νέοις πολλὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅμως δ' οὖν ἀσφαλέστερόν μοι ἔδοξε χαίρειν τότε γε πολλὰ καὶ Δίωνα καὶ Διονύσιον ἐᾶν, καὶ ἀπηχθόμην ἀμφοῖν ἀποκρινάμενος, ὅτι γέρων τε εἴην καὶ κατὰ τὰς ὁμολογίας οὐδὲν γίγνοιτο τῶν τὰ νῦν πραττομένων. ἔοικε δὴ τὸ μετὰ τοῦτο Ἀρχύτης τε παρὰ Διονύσιον ἀφικέσθαι (ἐγὼ γὰρ πρὶν ἀπιέναι ξενίαν καὶ φιλίαν Ἀρχύτῃ καὶ τοῖς ἐν Τάραντι καὶ Διονυσίῳ ποιήσας ἀπέπλεον) ἄλλοι τέ τινες ἐν Συρακούσαις ἦσαν Δίωνός τε ἄττα διακηκοότες καὶ τούτων τινὲς ἄλλοι, παρακουσμάτων τινῶν ἔμμεστοι τῶν κατὰ φιλοσοφίαν· οἵ δοκοῦσί μοι Διονυσίῳ πειρᾶσθαι διαλέγεσθαι τῶν περὶ

domi habentes et majoribus præditos quam maxime multis et nobilibus, et bona possidentes omnes idonea; numero autem quinquaginta tales civitati decem millium virorum satis sunto. hos deinde precibus et honoribus quam maximis domo evocare evocatosque juratos rogare et jubere debent leges ferre neque victoribus neque victis plus tribuere, sed æquale et commune civitati universæ. jam vero latis legibus in hoc scilicet omnia consistunt. si enim victores se legibus obedientes præstant magis, quam victi, omnia erunt salutis et felicitatis plena et mala omnia evitata: si minus, nec me nec alium socium vocari velim ad eum, qui his præceptis non pareat. hæc enim germana sunt illorum, quæ ego et Dio benevolentia erga Syracusas una perficere conati sumus, secundo tamen loco; prima autem erant quibus primum cum ipso Dionysio communi omnium bono efficiendis opera est data, quæ fortuna potentior hominibus dissipavit. nunc vero vos conamini felicius ea propitio fato et divina fortuna exsequi.

Jam consilium quidem et præceptum et prius meum ad Dionysium iter expositum esto; posteriorem autem profectionem et navigationem nec sine ratione susceptam et commode institutam fuisse, cui curæ est, deinceps audire licet. nam primum commorationis meæ in Sicilia tempus ita transactum est, ut ante ostendi, quam consilium cognatis et amicis Dionis dedi; deinde igitur quibuscunque poteram rebus persuasi Dionysio, ut me dimitteret, pace autem facta (erat enim tum bellum in Sicilia) convenit inter nos. Dionysius quidem Dionem et me revocaturum esse demonstravit, postquam regnum tutiorem in statum perduxisset, Dionem autem non exilium sibi tum, sed migrationem putare jubebat accidisse; ego vero venturum me his conditionibus consensi. sed facta pace me arcessebat, Dionem autem ut adhuc annum differret reditum, rogabat, me vero venire omni modo jubebat. ac Dio quidem ut navigarem, et hortabatur et rogabat; magna enim ex Sicilia fama afferebatur de mirifico philosophiæ, quo iterum tunc arderet Dionysius, studio, quamobrem Dio magnopere a nobis petebat, ne vocati recusaremus venire. ego vero, etsi sæpe juvenibus erga philosophiam tale quid accidere sciebam, tamen tutius mihi putavi tunc Dionem et Dionysium multum valere jubere, et ambos offendi respondens et senem me esse et eorum, quæ nunc agerentur, nihil ita, ut convenisset, fieri. jam vero postea et Archytas, ni fallor, ad Dionysium venit (ego enim, antequam discederem, inter Archytam Tarentinosque et inter Dionysium curaveram ut hospitium et amicitia esset) et alii quidam Syracusis erant, partim qui a Dione audiverant nonnulla, partim ab his quidnam alii, secus auditis rebus ad philosophiam spectantibus impleti, qui cum Dionysio, ut opinor, disserere illarum rerum aliquid conaban-

τὰ τοιαῦτα, ὡς Διονυσίου πάντα διακηκοότος ὅσα διενοούμην ἐγώ. ὁ δὲ οὔτε ἄλλως ἐστὶν ἀφυὴς πρὸς τὴν τοῦ μανθάνειν δύναμιν φιλότιμός τε θαυμαστῶς· ἤρεσκέ τε οὖν ἴσως αὐτῷ τὰ λεγόμενα ᾐσχύνετό τε φανερὸς 5 γιγνόμενος οὐδὲν ἀκηκοὼς ὅτ' ἐπεδήμουν ἐγώ, ὅθεν ἅμα e μὲν εἰς ἐπιθυμίαν ᾔει τοῦ διακοῦσαι ἐναργέστερον, ἅμα δ' ἡ φιλοτιμία κατήπειγεν αὐτόν. δι' ἃ δὲ οὐκ ἤκουσεν ἐν τῇ πρόσθεν ἐπιδημίᾳ, διεξήλθομεν ἐν τοῖς ἄνω ῥηθεῖσι νῦν δὴ λόγοις. ἐπειδὴ οὖν οἴκαδέ τε ἐσώθην καὶ 10 καλοῦντος τὸ δεύτερον ἀπηρνήθην, καθάπερ εἶπον νῦν δή, δοκεῖ μοι Διονύσιος παντάπασι φιλοτιμηθῆναι, μή ποτέ τισι δόξαιμι καταφρονῶν αὐτοῦ τῆς φύσεώς τε καὶ 339ἕξεως ἅμα καὶ τῆς διαίτης ἔμπειρος γεγονὼς οὐκέτ' a ἐθέλειν δυσχεραίνων παρ' αὐτὸν ἀφικνεῖσθαι. δίκαιος δὴ 15 λέγειν εἰμὶ τἀληθὲς καὶ ὑπομένειν, εἴ τις ἄρα τὰ γεγονότα ἀκούσας καταφρονήσει τῆς ἐμῆς φιλοσοφίας, τὸν τύραννον δὲ ἡγήσεται νοῦν ἔχειν. ἔπεμψε μὲν γὰρ δὴ Διονύσιος τρίτον ἐπ' ἐμὲ τριήρη ῥᾳστώνης ἕνεκα τῆς πορείας, ἔπεμψε δὲ Ἀρχέδημον, ὃν ἡγεῖτό με τῶν ἐν 20 Σικελίᾳ περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, τῶν Ἀρχύτῃ ξυγγεγονότων ἕνα, καὶ ἄλλους γνωρίμους τῶν ἐν Σικελίᾳ· b οὗτοι δὲ ἡμῖν ἤγγελλον πάντες τὸν αὐτὸν λόγον, ὡς θαυμαστὸν ὅσον Διονύσιος ἐπιδεδωκὼς εἴη πρὸς φιλοσοφίαν. ἔπεμψε δὲ ἐπιστολὴν πάνυ μακρὰν εἰδώς, ὡς πρὸς 25 Δίωνα διεκείμην καὶ τὴν αὖ Δίωνος προθυμίαν τοῦ ἐμὲ πλεῖν καὶ εἰς Συρακούσας ἐλθεῖν· πρὸς γὰρ δὴ πάντα ταῦτα ἦν παρεσκευασμένη τὴν ἀρχὴν ἔχουσα ἡ ἐπιστολὴ τῇδέ πῃ φράζουσα· Διονύσιος Πλάτωνι. τὰ νόμιμα ἐπὶ τούτοις εἰπὼν οὐδὲν τὸ μετὰ τοῦτο εἶπε πρότερον, c 30 ἢ ὡς, ἂν εἰς Σικελίαν πεισθεὶς ὑφ' ἡμῶν ἔλθῃς τὰ νῦν, πρῶτον μέν σοι τὰ περὶ Δίωνα ὑπάρξει ταύτῃ γιγνόμενα, ὅπῃπερ ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς· θελήσεις δὲ οἶδ' ὅτι τὰ μέτρια, καὶ ἐγὼ συγχωρήσομαι· εἰ δὲ μή, οὐδέν σοι τῶν περὶ Δίωνα ἕξει πραγμάτων οὔτε περὶ τἆλλα οὔτε 35 περὶ αὐτὸν κατὰ νοῦν γιγνόμενα. τοῦθ' οὕτως εἶπε, τἆλλα δὲ μακρὰ ἂν εἴη καὶ ἄνευ καιροῦ λεγόμενα. ἐπιστολαὶ δὲ ἄλλαι ἐφοίτων παρά τε Ἀρχύτου καὶ τῶν d ἐν Τάραντι, τήν τε φιλοσοφίαν ἐγκωμιάζουσαι τὴν Διονυσίου, καὶ ὅτι, ἂν μὴ ἀφίκωμαι νῦν, τὴν πρὸς 40 Διονύσιον αὐτοῖς γενομένην φιλίαν δι' ἐμοῦ οὐ σμικρὰν οὖσαν πρὸς τὰ πολιτικὰ παντάπασι διαβαλοίην. ταύτης δὴ τοιαύτης γενομένης ἐν τῷ τότε χρόνῳ τῆς μεταπέμψεως, τῶν μὲν ἐκ Σικελίας τε καὶ Ἰταλίας ἑλκόντων, τῶν δὲ Ἀθήνηθεν ἀτεχνῶς μετὰ δεήσεως οἷον 45 ἐξωθούντων με, καὶ πάλιν ὁ λόγος ἧκεν ὁ αὐτός, τὸ μὴ e δεῖν προδοῦναι Δίωνα μηδὲ τοὺς ἐν Τάραντι ξένους τε καὶ ἑταίρους, αὐτῷ δέ μοι ὑπῆν, ὡς οὐδὲν θαυμαστὸν νέον ἄνθρωπον παρακούοντα ἀξίων λόγου πραγμάτων, εὐμαθῆ, πρὸς ἔρωτα ἐλθεῖν τοῦ βελτίστου βίου· δεῖν 50 οὖν αὐτὸ ἐξελέγξαι σαφῶς, ὁποτέρως ποτὲ ἄρα σχῇ, καὶ τοῦτ' αὐτὸ μηδαμῇ προδοῦναι μηδ' ἐμὲ τὸν αἴτιον 340γενέσθαι τηλικούτου ἀληθῶς ὀνείδους, εἴπερ ὄντως εἴη a τῳ ταῦτα λελεγμένα. πορεύομαι δὴ τῷ λογισμῷ τούτῳ κατακαλυψάμενος, πολλὰ δεδιὼς μαντευόμενός τε οὐ

tur, quasi Dionysius quæ ego cogitarem omnia percepisset. ille vero et alias natura minime hebes est ad discendi facultatem et mirum in modum honoris appetens. itaque et placebant ei fortasse quæ dicebantur, et pudore afficiebatur, quod appareret nihil eum audivisse tum, cum ego adessem, quo fiebat ut simul et clarius audire concupisceret et honoris cupidine impelleretur. quibus autem ex causis antea me secum commorantem non audiverit, in superioribus modo exposuimus. postquam igitur et domum incolumis redii et iterum invitante eo venire abnegavi, ut modo dixi, videtur mihi Dionysius honori suo prospiciens omni studio contendisse, ne forte quibusdam viderer ipso contempto, quod et naturam ejus atque indolem et vitæ rationem usu cognovissem, aversans non amplius ad eum adire velle. jam vero par est, ut verum dicam, et si quis iis, quæ acta sunt, auditis philosophiam meam contemnat et tyrannum sapere existimet, æquo animo feram. nimirum misit Dionysius tertio ad me arcessendum triremem, quo facilius iter facerem, misit idem Archedemum, quem inter Siculos plurimi a me fieri putabat, unum ex Archytæ familiaribus, et alios mihi notos ex Siculis, qui omnes nobis idem referebant, mirificos Dionysium progressus fecisse in philosophia; misitque grandem epistolam non nescius, qui meus esset erga Dionem animus et quantopere Dio rursus me navigare et Syracusas venire cuperet; ad omnia enim hæc composita initio erat epistola his fere verbis concepta : Dionysius Platoni. et quæ adjici solent. quibus statim subjecta erant hæc : si in Siciliam nunc nobis obsecutus veneris, primum quæ ad Dionem pertinent, ita fieri invenies, quemadmodum ipse voles; voles autem, certo scio, moderata, atque ego consentiam : si minus, nihil rerum Dionis neque quod ad reliqua neque quod ad ipsum spectat, ex animo tuo procedentia habebit. hoc his verbis dixit : cetera referre longum est neque nunc opportunum. et aliæ epistolæ ventitabant ab Archyta et Tarentinis, et philosophiam Dionysii laudibus efferentes et amicitiæ per me inter ipsos et Dionysium conciliatæ non parvi illius ad rempublicam ipsorum pendendæ, si non venissem nunc, dissolutionem futuram loquentes. hac igitur ita nunc facta invitatione, altera ex parte Siculis Italisque trahentibus, ex altera Atheniensibus plane me per preces quasi expellentibus, et iterum eadem se oratio inferebat, non esse Dionem neque Tarentinos hospites amicosque prodendos, nec ipsum me fugiebat mirum non esse, si homo adolescens secus audiens res dignas auditu, docili ingenio, optimam vitam adamare cœpisset; esse igitur id probe excutiendum, utrocunque modo se habiturum esset, atque hoc ipsum nulla ratione negligendum neque in me tanti opprobrii veram culpam admittendam, si cui vere hæc dicta forent. ingredior igitur hac cogitatione iter velata facie, multa timens et augurans non

πάνυ καλῶς, ὡς ἔοικεν. ἐλθὼν δ' οὖν τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι τοῦτό γε οὖν ἔπραξα ὄντως· ἐσώθην γὰρ τὸ πάλιν εὐτυχῶς, καὶ τούτων γε μετὰ θεὸν Διονυσίῳ χάριν εἰδέναι χρεών, ὅτι πολλῶν βουληθέντων ἀπολέσαι με διεκώλυσε καὶ ἔδωκέ τι μέρος αἰδοῖ τῶν περὶ ἐμὲ πραγμάτων. ἐπειδὴ δὲ ἀφικόμην, ᾤμην τούτου πρῶτον ἔλεγχον δεῖν λαβεῖν, πότερον ὄντως εἴη Διονύσιος ἐξημμένος ὑπὸ φιλοσοφίας ὥσπερ πυρός, ἢ μάτην ὁ πολὺς οὗτος ἔλθοι λόγος Ἀθήναζε. ἔστι δή τις τρόπος τοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα πεῖραν λαμβάνειν οὐκ ἀγεννής, ἀλλ' ὄντως τυράννοις πρέπων, ἄλλως τε καὶ τοῖς τῶν παρακουσμάτων μεστοῖς, ὃ δὴ κἀγὼ Διονύσιον εὐθὺς ἐλθὼν ᾐσθόμην καὶ μάλα πεπονθότα. δεικνύναι δὴ δεῖ τοῖς τοιούτοις, ὅτι ἐστὶ πᾶν τὸ πρᾶγμα οἷόν τε καὶ δι' ὅσων πραγμάτων καὶ ὅσον πόνον ἔχει. ὁ γὰρ ἀκούσας, ἐὰν μὲν ὄντως ᾖ φιλόσοφος οἰκεῖός τε καὶ ἄξιος τοῦ πράγματος θεῖος ὤν, ὁδόν τε ἡγεῖται θαυμαστὴν ἀκηκοέναι ξυντατέον τε εἶναι νῦν καὶ οὐ βιωτὸν ἄλλως ποιοῦντι· μετὰ τοῦτο δὴ ξυντείνας αὐτός τε καὶ τὸν ἡγούμενον τὴν ὁδὸν οὐκ ἀνίησι, πρὶν ἂν ἢ τέλος ἐπιθῇ πᾶσιν ἢ λάβῃ δύναμιν, ὥστε αὐτὸς αὑτὸν χωρὶς τοῦ δείξαντος μὴ ἀδύνατος εἶναι ποδηγεῖν. ταύτῃ καὶ κατὰ ταῦτα διανοηθεὶς ὁ τοιοῦτος ζῇ, πράττων μὲν ἐν αἷστισιν ἂν ᾖ πράξεσι, παρὰ πάντα δὲ αἰεὶ φιλοσοφίας ἐχόμενος καὶ τροφῆς τῆς καθ' ἡμέραν, ἥτις ἂν αὐτὸν μάλιστα εὐμαθῆ τε καὶ μνήμονα καὶ λογίζεσθαι δυνατὸν ἐν αὑτῷ νήφοντα ἀπεργάζηται· τὴν δὲ ἐναντίαν ταύτῃ μισῶν διατελεῖ. οἱ δὲ ὄντως μὲν μὴ φιλόσοφοι, δόξαις δ' ἐπικεχρωσμένοι, καθάπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐπικεκαυμένοι, ἰδόντες τε, ὅσα μαθήματά ἐστι καὶ ὁ πόνος ἡλίκος καὶ δίαιτα ἡ καθ' ἡμέραν ὡς πρέπουσα ἡ κοσμία τῷ πράγματι, χαλεπὸν ἡγησάμενοι καὶ ἀδύνατον αὑτοῖς οὔτε δὴ ἐπιτηδεύειν δυνατοὶ γίγνονται, ἔνιοι δὲ αὑτῶν πείθουσιν αὑτούς, ὡς ἱκανῶς ἀκηκοότες εἰσὶ τὸ ὅλον καὶ οὐδὲν ἔτι δέονταί τινων πραγμάτων. ἡ μὲν δὴ πεῖρα αὕτη γίγνεται ἡ σαφής τε καὶ ἀσφαλεστάτη πρὸς τοὺς τρυφῶντάς τε καὶ ἀδυνάτους διαπονεῖν, ὡς μηδέποτε βαλεῖν ἐν αἰτίᾳ τὸν δεικνύντα, ἀλλ' αὐτὸν αὑτόν, μὴ δυνάμενον πάντα τὰ πρόσφορα ἐπιτηδεύειν τῷ πράγματι. οὕτω δὴ καὶ Διονυσίῳ τότ' ἐῤῥήθη τὰ ῥηθέντα. πάντα μὲν οὖν οὔτ' ἐγὼ διεξῆλθον οὔτε Διονύσιος ἐδεῖτο· πολλὰ γὰρ αὐτὸς καὶ τὰ μέγιστα εἰδέναι τε καὶ ἱκανῶς ἔχειν προσεποιεῖτο διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ἄλλων παρακοάς. ὕστερον δὲ καὶ ἀκούω γεγραφέναι αὐτὸν περὶ ὧν τότε ἤκουσε, συνθέντα ὡς αὑτοῦ τέχνην, οὐδὲν τῶν αὐτῶν, ὧν ἀκούοι· οἶδα δὲ οὐδὲν τούτων. ἄλλους μέν τινας οἶδα γεγραφότας περὶ τῶν αὐτῶν τούτων· οἵτινες δέ, οὐδ' αὐτοὶ αὑτούς. τοσόνδε γε μὴν περὶ πάντων ἔχω φράζειν τῶν γεγραφότων καὶ γραψόντων, ὅσοι φασὶν εἰδέναι περὶ ὧν ἐγὼ σπουδάζω, εἴτ' ἐμοῦ ἀκηκοότες εἴτ' ἄλλων εἴθ' ὡς εὑρόντες αὐτοί, τούτους οὐκ ἔστι κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν περὶ τοῦ πράγματος ἐπαΐειν οὐδέν. οὔκουν ἐμόν γε περὶ αὐτῶν ἔστι σύγγραμμα οὐδὲ μή ποτε γένηται· ῥητὸν

optime, ut patet. cum autem venissem tertium servatori, hoc quidem certe obtinui re vera; ad reditum enim feliciter servatus sum, ejusque rei gratia secundum deum habenda est Dionysio, quod cum multi me perditum vellent, prohibuit et aliquid pudori tribuit rerum mearum. sed postquam veni, hoc primum explorandum arbitrabar, utrum re vera Dionysius philosophiæ studio tamquam flamma incensus, an temere magna illa Athenas fama allata esset. est vero modus quidam hoc experiendi non ignobilis, sed plane quadrans in tyrannos præsertim secus auditis plenos, id quod ego quoque Dionysio statim ut veni, magnopere accidisse intellexi. nempe ostendendum est ejusmodi hominibus, quid totum negotium sit et quale et quantis quantoque labore conjunctum. his enim auditis, si quis vere est philosophus et huic rei cognatus eaque dignus utpote divinus, is et viam putat admirabilem accepisse et negotiis jam sibi vires intendendas et aliter si faciat, non esse vivendum, ac deinde cum ipse suas vires, tum viæ ducem incitans non remittit, donec vel omnia perfecerit vel convaluerit adeo, ut ipse sibi nullo monstrante dux esse possit. hæc et hunc ad modum sentiens talis vivit, agens quidem in quibus versatur negotiis, sed per omnia tenax semper philosophiæ et victus cotidiani, qui ipsum maxime docilem et memorem et idoneum ad sobrie secum ratiocinandum reddat, contrarium autem perpetuo aversatur. qui vero non vere sunt philosophi, sed opinionibus tincti, ut ii, quorum corpora a sole adusta sunt, videntes, quot res discendæ et quantus labor sit et vitæ cotidianæ ratio quam conveniens rei sit temperata, rem difficilem suisque viribus majorem opinati neque vires scilicet ad eam tractandam capiunt, ac nonnulli eorum sibi persuadent satis sibi totam auditam nec amplius ullis opus esse negotiis. et hoc quidem modo instituta exploratio cum certa est, tum tutissima adversus molles et perferendo labori impares, ut ne quis unquam in culpam vocet monstratorem, sed semet ipsum, qui nequeat omnibus ad rem necessariis dare operam. sic igitur etiam Dionysio tunc dicta sunt quæ dixi, quamquam omnia nec ego persecutus sum nec Dionysius requirebat; multa enim ipse eaque maxima scire se et satis tenere ostendebat propter secus ab reliquis audita. postea vero etiam scripsisse eum audio de iis, quæ tunc audivit, et composuisse tamquam suam artem, minime eadem, quæ audiret; sed horum nihil scio. alios quidem nonnullos scio de iisdem his scripsisse: qui vero, ne ipsi quidem sese. verumtamen de omnibus, qui scripserunt et qui scripturi sunt, tantum affirmare possum, quicunque scire se prædicant ea, quibus ego serio studeo, sive ex me audita sive ex aliis, sive ab ipsis inventa, hos mea quidem sententia necesse esse rem prorsus ignorare. certe scriptum a me de illis exstat nihil neque exstabit;

γὰρ οὐδαμῶς ἐστιν ὡς ἄλλα μαθήματα, ἀλλ' ἐκ πολλῆς συνουσίας γιγνομένης περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ τοῦ συζῆν ἐξαίφνης, οἷον ἀπὸ πυρὸς πηδήσαντος ἐξαφθὲν φῶς, ἐν τῇ ψυχῇ γενόμενον αὐτὸ ἑαυτὸ ἤδη τρέφει. καίτοι τοσόνδε γε οἶδα, ὅτι γραφθέντα ἢ λεχθέντα ὑπ' ἐμοῦ βέλτιστ' ἂν λεχθείη· καὶ μὴν ὅτι γεγραμμένα κακῶς οὐχ ἥκιστ' ἂν ἐμὲ λυποῖ. εἰ δέ μοι ἐφαίνετο γραπτέα θ' ἱκανῶς εἶναι πρὸς τοὺς πολλοὺς καὶ ῥητά, τί τούτου κάλλιον ἐπέπρακτ' ἂν ἡμῖν ἐν τῷ βίῳ, ἢ τοῖς τε ἀνθρώποισι μέγα ὄφελος γράψαι καὶ τὴν φύσιν εἰς φῶς πᾶσι προαγαγεῖν; ἀλλ' οὔτε ἀνθρώποις ἡγοῦμαι τὴν ἐπιχείρησιν περὶ αὐτῶν λεγομένην ἀγαθόν, εἰ μή τισιν ὀλίγοις, ὁπόσοι δυνατοὶ ἀνευρεῖν αὐτοὶ διὰ σμικρᾶς ἐνδείξεως, τῶν τε δὴ ἄλλων τοὺς μὲν καταφρονήσεως οὐκ ὀρθῆς ἐμπλήσειεν ἂν οὐδαμῇ ἐμμελοῦς, τοὺς δὲ ὑψηλῆς καὶ χαύνης ἐλπίδος, ὡς σέμν' ἄττα μεμαθηκότας. ἔτι δὲ μακρότερα περὶ αὐτῶν ἐν νῷ μοι γέγονεν εἰπεῖν· τάχα γὰρ ἂν περὶ ὧν λέγω σαφέστερον ἂν εἴη τι λεχθέντων αὐτῶν. ἔστι γάρ τις λόγος ἀληθής, ἐναντίος τῷ τολμήσαντι γράφειν τῶν τοιούτων καὶ ὁτιοῦν, πολλάκις μὲν ὑπ' ἐμοῦ καὶ πρόσθεν ῥηθείς, ἔοικε δ' οὖν εἶναι καὶ νῦν λεκτέος. Ἔστι τῶν ὄντων ἑκάστῳ, δι' ὧν τὴν ἐπιστήμην ἀνάγκη παραγίγνεσθαι, τρία· τέταρτον δ' αὐτή. πέμπτον δ' αὐτὸ τιθέναι δεῖ ὃ δὴ γνωστόν τε καὶ ἀληθές ἐστιν· ὧν ἓν μὲν ὄνομα, δεύτερον δὲ λόγος, τὸ δὲ τρίτον εἴδωλον, τέταρτον δὲ ἐπιστήμη. περὶ ἓν οὖν λάβε βουλόμενος μαθεῖν τὸ νῦν λεγόμενον, καὶ πάντων οὕτω πέρι νόησον. κύκλος ἐστί τι λεγόμενον, ᾧ τοῦτ' αὐτό ἐστιν ὄνομα, ὃ νῦν ἐφθέγμεθα. λόγος δ' αὐτοῦ τὸ δεύτερον, ἐξ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων συγκείμενος· τὸ γὰρ ἐκ τῶν ἐσχάτων ἐπὶ τὸ μέσον ἴσον ἀπέχον πάντῃ, λόγος ἂν εἴη ἐκείνου, ᾧπερ στρογγύλον καὶ περιφερὲς ὄνομα καὶ κύκλος. τρίτον δὲ τὸ ζωγραφούμενόν τε καὶ ἐξαλειφόμενον καὶ τορνευόμενον καὶ ἀπολλύμενον· ὧν αὐτὸς ὁ κύκλος, ὃν πέρι πάντ' ἐστὶ ταῦτα, οὐδὲν πάσχει τούτων ὡς ἕτερον ὄν. τέταρτον δὲ ἐπιστήμη καὶ νοῦς ἀληθής τε δόξα περὶ ταῦτ' ἐστίν· ὡς δὲ ἓν τοῦτο αὖ πᾶν θετέον, οὐκ ἐν φωναῖς οὐδ' ἐν σωμάτων σχήμασιν, ἀλλ' ἐν ψυχαῖς ἐνόν, ᾧ δῆλον ἕτερόν τε ὂν αὐτοῦ τοῦ κύκλου τῆς φύσεως τῶν τε ἔμπροσθεν λεχθέντων τριῶν. τούτων δὲ ἐγγύτατα μὲν ξυγγενείᾳ καὶ ὁμοιότητι τοῦ πέμπτου νοῦς πεπλησίακε, τἆλλα δὲ πλέον ἀπέχει. ταὐτὸν δὴ περί τε εὐθέος ἅμα καὶ περιφεροῦς σχήματος καὶ χρόας, περί τε ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ καὶ δικαίου, καὶ περὶ σώματος ἅπαντος σκευαστοῦ τε καὶ κατὰ φύσιν γεγονότος, πυρὸς ὕδατός τε καὶ τῶν τοιούτων πάντων, καὶ ζῴου ξύμπαντος πέρι καὶ ἐν ψυχαῖς ἤθους, καὶ περὶ ποιήματα καὶ παθήματα ξύμπαντα· οὐ γὰρ ἂν τούτων μή τις τὰ τέτταρα λάβῃ ἁμωσγέπως, οὔποτε τελέως ἐπιστήμης τοῦ πέμπτου μέτοχος ἔσται. πρὸς γὰρ τούτοις ταῦτα οὐχ ἧττον ἐπιχειρεῖ τὸ ποιόν τι περὶ ἕκαστον δηλοῦν, ἢ τὸ ὂν ἑκάστου, διὰ τὸ τῶν λόγων ἀσθενές. ὧν ἕνεκα νοῦν ἔχων οὐδεὶς τολμήσει ποτὲ εἰς αὐτὸ τιθέναι τὰ νενοημένα ὑπ' αὐ-

neque enim verbis illud declarari potest quemadmodum aliæ disciplinæ, sed ex multa ipsius tractatione et ex convictu repente, velut ab igne exsiliente accensum lumen, in animo exortum semet jam ipsum alit. neque tamen illud me fugit, a me scripta ea vel dicta optime dicta fore, male vero scripta non minime ægre latum iri a me. sed si scribi verbisque multitudini declarari satis posse mihi viderentur, quid pulchrius hoc agi a nobis in vita potuisset, quam si et hominibus magnam utilitatem scripsissemus et naturam clara in luce posuissemus apud omnes? at neque hominibus utilem duco verbis tentatam explicationem, exceptis paucis quibusdam, qui brevis indicii adminiculo ipsi per se invenire illa possunt, et vero reliquorum alios falso contemptu impleret valde inscito, alios spe efferret inani, quasi augusta quædam edoctos. sed pluribus etiam de his rebus agere in animo habeo; nam fortasse eorum, de quibus loquor, aliquid clarius fiet illis propositis. est enim oratio quædam vera, contraria ei qui horum quippiam scribere audet, sæpe quidem et antea a me dicta, sed tamen nunc quoque videtur dicenda. Unicuique eorum, quæ sunt, tria sunt, per quæ scientiam ejus contingere necesse est; quartum est ipsa, quintum autem ponendum est ipsum, quod et cognosci potest et verum est. illorum unum est nomen, alterum definitio, tertium simulacrum, quartum autem est scientia. de uno igitur accipe, si discere id, quod nunc dicitur, cupis, et ita de omnibus cogita. orbis aliquid dicitur, cui id ipsum nomen est, quod nunc pronuntiavimus. ejus definitio alterum est, ex nominibus et verbis composita; ab extremis enim usque ad medium parem ubique distantiam habens definitio erit illius, cui rotundum et globosum et orbis nomen est. tertium est illud, quod et pingitur et deletur et tornatur et perditur; quorum orbis ipse, circa quem hæc omnia sunt, patitur nihil, utpote diversus ab his. quartum autem scientia et intellectus et vera de his opinio est, quod omne rursus ut unum ponendum, non in vocibus neque in corporum figuris, sed in animis situm, ex quo diversum et ab ipsius orbis natura et ab antea dictis tribus esse apparet. proxime autem inter hæc cognatione et similitudine ad quintum accessit intellectus, reliqua vero longius distant. jam eadem ratio et rectæ simul et curvæ figuræ et coloris, item boni et mali et justi, et omnis corporis tam arte facti, quam natura orti, ignis et aquæ et omnium hujusmodi, et animalis universi et morum, qui in animis sunt, et faciendorum et patiendorum omnium. neque enim horum nisi quattuor illis utcunque perceptis quinti scientia unquam cuiquam perfecte continget. nam huc accedit quod hæc non minus qualitatem cujusque, quam essentiam demonstrare conantur, propter verborum imbecillitatem. quam ob rem nemo unquam sanus huic committere audebit intellecta ab ipso, idque mutationem non reci-

τοῦ, καὶ ταῦτα εἰς ἀμετακίνητον, ὃ δὴ πάσχει τὰ γεγραμμένα τύποις. τοῦτο δὲ πάλιν αὖ τὸ νῦν λεγόμενον δεῖ μαθεῖν· κύκλος ἕκαστος τῶν ἐν ταῖς πράξεσι γραφομένων ἢ καὶ τορνευθέντων μεστὸς τοῦ ἐναντίου ἐστὶ τῷ πέμπτῳ· τοῦ γὰρ εὐθέος ἐφάπτεται πάντη· αὐτὸς δέ, φαμεν, ὁ κύκλος, οὔτε τι σμικρότερον οὔτε μεῖζον τῆς ἐναντίας ἔχει ἐν αὑτῷ φύσεως. ὄνομά τε αὐτῶν φαμὲν οὐδὲν οὐδενὶ βέβαιον εἶναι, κωλύειν δ' οὐδὲν τὰ νῦν στρογγύλα καλούμενα εὐθέα κεκλῆσθαι τά τε εὐθέα δὴ στρογγύλα, καὶ οὐδὲν ἧττον βεβαίως ἕξειν τοῖς μεταθεμένοις καὶ ἐναντίως καλοῦσι. καὶ μὴν περὶ λόγου γε ὁ αὐτὸς λόγος, εἴπερ ἐξ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σύγκειται, μηδὲν ἱκανῶς βεβαίως εἶναι βέβαιον. μυρίος δὲ λόγος αὖ περὶ ἑκάστου τῶν τεττάρων, ὡς ἀσαφές· τὸ δὲ μέγιστον, ὅπερ εἴπομεν ὀλίγον ἔμπροσθεν, ὅτι δυοῖν ὄντοιν, τοῦ τε ὄντος καὶ τοῦ ποιοῦ τινός, οὐ τὸ ποιόν τι, τὸ δὲ τί ζητούσης εἰδέναι τῆς ψυχῆς, τὸ μὴ ζητούμενον ἕκαστον τῶν τεττάρων προτεῖνον τῇ ψυχῇ λόγῳ τε καὶ κατ' ἔργα, αἰσθήσεσιν εὐέλεγκτον τό τε λεγόμενον καὶ δεικνύμενον αἰεὶ παρεχόμενον ἕκαστον, ἀπορίας τε καὶ ἀσαφείας ἐμπίπλησι πάσης ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντ' ἄνδρα. ἐν οἷσι μὲν οὖν μηδ' εἰθισμένοι τὸ ἀληθὲς ζητεῖν ἐσμὲν ὑπὸ πονηρᾶς τροφῆς, ἐξαρκεῖ δὲ τὸ προταθὲν τῶν εἰδώλων, οὐ καταγέλαστοι γιγνόμεθα ὑπ' ἀλλήλων, οἱ ἐρωτώμενοι ὑπὸ τῶν ἐρωτώντων, δυναμένων δὲ τὰ τέτταρα διαρρίπτειν τε καὶ ἐλέγχειν· ἐν οἷς δ' ἂν τὸ πέμπτον ἀποκρίνασθαι καὶ δηλοῦν ἀναγκάζωμεν, ὁ βουλόμενος τῶν δυναμένων ἀνατρέπειν κρατεῖ καὶ ποιεῖ τὸν ἐξηγούμενον ἐν λόγοις ἢ γράμμασιν ἢ ἀποκρίσεσι τοῖς πολλοῖς τῶν ἀκουόντων δοκεῖν μηδὲν γιγνώσκειν ὧν ἂν ἐπιχειρῇ γράφειν ἢ λέγειν, ἀγνοούντων ἐνίοτε, ὡς οὐχ ἡ ψυχὴ τοῦ γράψαντος ἢ λέξαντος ἐλέγχεται, ἀλλ' ἡ τῶν τεττάρων φύσις ἑκάστου, πεφυκυῖα φαύλως. ἡ δὲ διὰ πάντων αὐτῶν διαγωγή, ἄνω καὶ κάτω μεταβαίνουσα ἐφ' ἕκαστον, μόγις ἐπιστήμην ἐνέτεκεν εὖ πεφυκότος εὖ πεφυκότι. κακῶς δὲ ἂν φυῇ, ὡς ἡ τῶν πολλῶν ἕξις τῆς ψυχῆς εἴς τε τὸ μαθεῖν εἴς τε τὰ λεγόμενα ἤθη πέφυκε, τὰ δὲ διέφθαρται, οὐδ' ἂν Λυγκεὺς ἰδεῖν ποιήσειε τοὺς τοιούτους. ἑνὶ δὲ λόγῳ, τὸν μὴ ξυγγενῆ τοῦ πράγματος οὔτ' ἂν εὐμαθία ποιήσειέ ποτε οὔτε μνήμη· τὴν ἀρχὴν γὰρ ἐν ἀλλοτρίαις ἕξεσιν οὐκ ἐγγίγνεται. ὥστε ὁπόσοι τῶν δικαίων τε καὶ τῶν ἄλλων ὅσα καλὰ μὴ προσφυεῖς εἰσὶ καὶ ξυγγενεῖς, ἄλλοι δὲ ἄλλων εὐμαθεῖς ἅμα καὶ μνήμονες, οὐδ' ὅσοι ξυγγενεῖς, δυσμαθεῖς δὲ καὶ ἀμνήμονες, οὐδένες τούτων μή ποτε μάθωσιν ἀλήθειαν ἀρετῆς εἰς τὸ δυνατὸν οὐδὲ κακίας· ἅμα γὰρ αὐτὰ ἀνάγκη μανθάνειν, καὶ τὸ ψεῦδος ἅμα καὶ ἀληθὲς τῆς ὅλης οὐσίας, μετὰ τριβῆς πάσης καὶ χρόνου πολλοῦ, ὅπερ ἐν ἀρχαῖς εἶπον. μόγις δὲ τριβόμενα πρὸς ἄλληλα αὐτῶν ἕκαστα, ὀνόματα καὶ λόγοι ὄψεις τε καὶ αἰσθήσεις, ἐν εὐμενέσιν ἐλέγχοις ἐλεγχόμενα καὶ ἄνευ φθόνων ἐρωτήσεσι καὶ ἀποκρίσεσι χρωμένων, ἐξέλαμψε φρόνησις περὶ ἕκαστον καὶ νοῦς, συντείνων ὅτι μάλιστ' εἰς δύναμιν ἀνθρωπίνην. διὸ δὴ

pienti, cujusmodi ea sunt, quæ notis sunt scripta. hoc vero rursus in eo, quod nunc dicitur, discendum: orbium in actionibus vel descriptorum vel tornatorum quivis plenus est contrarii quinto; admixtum enim ubique aliquid habet recti, cum ipse, ut statuimus, orbis nec minus quicquam nec majus in se habeat contrariæ naturæ. nomen quoque nullum ulli eorum firmum esse statuimus, nihilque obstare quominus quæ nunc rotunda vocantur, ea recta audiant et recta rotunda scilicet, nec minus firmiter ea se habitura esse iis, qui in contrarium mutatis nominibus utantur. nec aliter profecto sentiendum de definitione, si nominibus et verbis constat, nihil satis firmiter firmum inesse. et sexcenta rursus de unoquoque quattuor illorum proferri possunt, quæ incertum esse demonstrent; gravissimum autem hoc est, quod paulo ante diximus, quod cum duo sint, essentia et qualitas, non qualitatem, sed essentiam sciscitante animo, unumquodque illorum quattuor, dum animo non id, quod sciscitatur, ostendit cum verbis, tum rebus, sensibus facile redarguendum semper id, quod dicitur et monstratur, præbens dubitatione et obscuritate qualibet, ut ita dicam, quemlibet virum implet. jam in quibus ne assueti quidem sumus verum sciscitari propter malam educationem, sed in ostenso acquiescimus simulacro, non deridendi invicem exhibemur interrogati ab interrogantibus quattuorque illa disjiciendi et arguendi facultate præditis; in quibus autem quintum responderi et declarari jubemus, quivis evertendi facultate præditus, cui libet, vincit et facit ut exponens oratione vel scripto vel respondendo plerisque audientibus nihil eorum, quæ scribere vel dicere instituit, intelligere videatur, ignorantibus illis interdum non animum redargui scribentis vel dicentis, sed quattuor illorum naturam male comparatam. sed per omnia illa traductio, rursum deorsum transiens ad singula, ægre scientiam ingenerat bene natura comparati in bene comparato. si vero male comparatus aliquis natura est, quemadmodum plerique male se habent animo et ad discendum et ad mores, qui vocantur, hique corrupti sunt, ne Lynceus quidem videntes tales præstiterit. neque, ut summatim dicam, aut docilitas unquam præstiterit aut memoria eum, qui rei non sit cognatus; omnino enim locum non capit in iis, qui habitu alieno sunt. quamobrem quicunque justis ceterisque pulchris non natura conjuncti cognatique sunt, sed alii ad alia dociles simul et memoria præstantes, item quicunque cognati, sed indociles et immemores, horum nulli unquam veritatem discent virtutis, quantum disci potest, nec vitii; nam simul disci et hæc necesse est et falsum pariter ac verum essentiæ universæ, accedente exercitatione omni et temporis longitudine, sicut initio dixi. ægre vero, dum singula illa inter se teruntur, nomina et definitiones visuque et reliquis sensibus perceptæ species, dum arguuntur amice et sine invidia interrogantibus et respondentibus, lux emicat in omnibus prudentiæ et intellectus quantum

πᾶς ἀνὴρ σπουδαῖος τῶν ὄντων σπουδαίων πέρι πολλοῦ δεῖ μὴ γράψας ποτὲ ἐν ἀνθρώποις εἰς φθόνον καὶ ἀπορίαν καταβαλεῖ. ἑνὶ δὴ ἐκ τούτων δεῖ γιγνώσκειν λόγῳ, ὅταν ἴδῃ τίς του συγγράμματα γεγραμμένα εἴτε ἐν νόμοις νομοθέτου εἴτε ἐν ἄλλοις τισὶν ἅττ' οὖν, ὡς οὐκ ἦν τούτῳ ταῦτα σπουδαιότατα, εἴπερ ἔστ' αὐτὸς σπουδαῖος, κεῖται δέ που ἐν χώρᾳ τῇ καλλίστῃ τῶν τούτου· εἰ δὲ ὄντως αὐτῷ ταῦτ' ἐσπουδασμένα ἐν γράμμασιν ἐτέθη, ἐξ ἄρα δή οἱ ἔπειτα θεοὶ μὲν οὔ, βροτοὶ δὲ φρένας ὤλεσαν αὐτοί. τούτῳ δὴ τῷ μύθῳ τε καὶ πλάνῳ ὁ ξυνεπισπόμενος εὖ εἴσεται, εἴτ' οὖν Διονύσιος ἔγραψέ τι τῶν περὶ φύσεως ἄκρων καὶ πρώτων εἴτε τις ἐλάττων εἴτε μείζων, ὡς οὐδὲν ἀκηκοὼς οὐδὲ μεμαθηκὼς ἦν ὑγιὲς ὧν ἔγραψε, κατὰ τὸν ἐμὸν λόγον· ὁμοίως γὰρ ἂν αὐτὰ ἐσέβετο ἐμοί, καὶ οὐκ ἂν αὐτὰ ἐτόλμησεν εἰς ἀναρμοστίαν καὶ ἀπρέπειαν ἐκβάλλειν. οὔτε γὰρ ὑπομνημάτων χάριν αὐτὰ ἔγραψεν· οὐδὲν γὰρ δεινόν, μή τις αὐτὸ ἐπιλάθηται, ἐὰν ἅπαξ τῇ ψυχῇ περιλάβῃ· πάντων γὰρ ἐν βραχυτάτοις κεῖται· φιλοτιμίας δὲ αἰσχρᾶς, εἴπερ, ἕνεκα, εἴθ' ὡς αὐτοῦ τιθέμενος εἴθ' ὡς παιδείας δὴ μέτοχος ὤν, ἧς οὐκ ἄξιος ἦν ἀγαπῶν δόξαν τὴν τῆς μετοχῆς γενομένην. εἰ μὲν οὖν ἐκ τῆς μιᾶς συνουσίας Διονυσίῳ τοῦτο γέγονε, τάχ' ἂν εἴη· γέγονε δ' οὖν ὅπως, ἴττω Ζεύς, φησιν ὁ Θηβαῖος. διεξῆλθον μὲν γὰρ ὡς εἶπόν τε ἐγὼ καὶ ἅπαξ μόνον, ὕστερον δὲ οὐ πώποτε ἔτι. ἐννοεῖν δὴ δεῖ τὸ μετὰ τοῦτο, ὅτῳ μέλει τὸ περὶ αὐτὰ γεγονὸς εὑρεῖν ὅπῃ ποτὲ γέγονε, τίνι ποτ' αἰτίᾳ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον πλεονάκις τε οὐ διεξῇμεν· πότερον Διονύσιος ἀκούσας μόνον ἅπαξ οὕτως εἰδέναι τε οἴεται καὶ ἱκανῶς οἶδεν, εἴτε αὐτὸς εὑρὼν ἢ καὶ μαθὼν ἔμπροσθεν παρ' ἑτέρων, ἢ φαῦλα εἶναι τὰ λεχθέντα, ἢ τὸ τρίτον οὐ καθ' αὑτόν, μείζονα δέ, καὶ ὄντως οὐκ ἂν δυνατὸς εἶναι φρονήσεώς τε καὶ ἀρετῆς ζῆν ἐπιμελούμενος. εἰ μὲν γὰρ φαῦλα, πολλοῖς μάρτυσι μαχεῖται τὰ ἐναντία λέγουσιν, οἳ περὶ τῶν τοιούτων πάμπολυ Διονυσίου κυριώτεροι ἂν εἶεν κριταί· εἰ δὲ εὑρηκέναι ἢ μεμαθηκέναι, ἄξια δ' οὖν εἶναι πρὸς παιδείαν ψυχῆς ἐλευθέρας, πῶς ἂν μὴ θαυμαστὸς ὢν ἄνθρωπος τὸν ἡγεμόνα τούτων καὶ κύριον οὕτως εὐχερῶς ἠτίμασέ ποτ' ἄν; πῶς δ' ἠτίμασεν, ἐγὼ φράζοιμ' ἄν. Οὐ πολὺν χρόνον διαλιπὼν τὸ μετὰ τοῦτο, ἐν τῷ πρόσθεν Δίωνα ἐῶν τὰ ἑαυτοῦ κεκτῆσθαι καὶ καρποῦσθαι χρήματα, τότε οὐκέτ' εἴα τοὺς ἐπιτρόπους αὐτοῦ πέμπειν εἰς Πελοπόννησον, καθάπερ ἐπιλελησμένος τῆς ἐπιστολῆς παντάπασιν· εἶναι γὰρ αὐτὰ οὐ Δίωνος, ἀλλὰ τοῦ υἱέος, ὄντος μὲν ἀδελφιδοῦ αὐτοῦ, κατὰ νόμους δ' ἐπιτροπεύοντος. τὰ μὲν δὴ πεπραγμένα μέχρι τούτου ταῦτ' ἦν ἐν τῷ τότε χρόνῳ· τούτων δὲ οὕτω γενομένων ἑωράκη τε ἐγὼ ἀκριβῶς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Διονυσίου φιλοσοφίας, ἀγανακτεῖν τε ἐξῆν εἴτε βουλοίμην εἴτε μή. ἦν γὰρ θέρος ἤδη τότε καὶ ἔκπλοι τῶν νεῶν. ἐδόκει δὴ χαλεπαίνειν μὲν οὐ δεῖν ἐμὲ Διονυσίῳ μᾶλλον, ἢ ἐμαυτῷ τε καὶ τοῖς βιασαμένοις ἐλθεῖν ἐμὲ τὸ τρίτον εἰς τὸν πορθμὸν τὸν περὶ τὴν Σκύλλαν, Ὄφρ' ἔτι τὴν ὀλοὴν

potest per vires humanas intenti. itaque quivis vir gravis res vere graves multum abest ut unquam scribendo apud homines invidiæ et dubitationi sit expositurus jam summatim ut dicam, ex his intelligendum est, cum quis scripta cujuspiam viderit composita sive in legibus legislatoris sive in aliis quibusdam quælibet, non fuisse hæc illi gravissima, siquidem ipse vir gravis sit, sed ea reposita esse alicubi in parte ejus pulcherrima; sin autem serio ut vere gravia hæc in scriptis posuit, tum vero ei divi quidem non, at mortales mentem ipsi eripuerunt. hujus igitur fabulæ et erroris vestigia qui sequitur, is probe intelliget, sive Dionysius aliquid scripserit de summis et primis naturæ sive minor aliquis sive major, nihil eum sani audivisse aut didicisse eorum, quæ scripserit, ex mea doctrina; pariter enim ea veneraretur mecum neque ea ausus esset in inconcinnitatem et indecentiam ejicere. neque enim commentariorum causa ea scripsit; nam verendum non est, ne quis illud semel animo complexus obliviscatur, cum sit omnium brevissimis comprehensum; sed turpi honoris cupidine, si tamen, ductus, sive tamquam sua ponens, sive tamquam eruditionis scilicet particeps, qua non erat dignus, si gloriæ appetens erat participem sequentis. jam si uno ex congressu Dionysio hoc evenit, fortasse sit ita; quomodo autem evenerit, Juppiter scito, dicit Thebanus. nam et ita, ut dixi, et semel tantum nec unquam postea iterum a me exposita sunt. cujus igitur interest nosse, quanam ratione evenerit quod ad illa pertinens evenit, jam cogitet, quanam causa non iterum et tertium et sæpius a nobis tractata sint: utrum Dionysius semel tantum sic audita et scire se putet et satis sciat, sive quod ipse invenerit sive etiam quod antea didicerit ab aliis, an nullius pretii esse illa, quæ dicta sunt, an tertio non ad suum esse captum, sed majora, seque re vera non posse prudentiæ et virtuti operam dantem vivere. si enim nullius esse pretii, cum multis testibus pugnabit contraria affirmantibus, qui in his judicandis permulto majorem habeant, quam Dionysius, auctoritatem; sin autem se invenisse aut didicisse ac proinde ad institutionem digna esse animo liberali, quomodo, nisi mirus esset homo, ducem horum atque auctorem tam facile contumelia affecisset? quomodo autem affecerit, ego dicam licet. Brevi tempore post illa interjecto, qui antea Dionem sua bona possidere et fructus eorum percipere pateretur, tunc non amplius procuratores ejus mittere in Peloponnesum patiebatur, ut qui prorsus oblitus esset epistolæ; esse enim ea non Dionis, sed ejus filii, sui ex sorore nepotis seque legitimum tutorem habentis. atque hæc quidem eo usque tunc acta erant; mihi vero his ita factis et plane licuerat, quid studii esset in Dionysii philosophia, et indignari seu vellem seu nollem licebat. erat enim tunc jam æstas et navigiorum excursus. putabam igitur me irasci quidem Dionysio magis, quam mihi ipsi et illis, qui tertio adire me Scyllæ fretum coegissent, ut

ἀναμετρήσαιμι Χάρυβδιν, λέγειν δὲ πρὸς Διονύσιον ὅτι μοι μένειν ἀδύνατον εἴη Δίωνος οὕτω προπεπηλακισμένου. ὁ δὲ παρεμυθεῖτό τε καὶ ἐδεῖτο μένειν, οὐχ οἰόμενός οἱ καλῶς ἔχειν ἐμὲ ἄγγελον αὐτὸν τῶν τοιούτων ἐλθεῖν ὅτι τάχος· οὐ πείθων δὲ αὐτός μοι πομπὴν παρασκευάσειν ἔφη. ἐγὼ γὰρ ἐν τοῖς ἀποστόλοις πλοίοις ἐμβὰς διενοούμην πλεῖν, τεθυμωμένος πάσχειν τε οἰόμενος δεῖν, εἰ διακωλυοίμην, ὁτιοῦν, ἐπειδὴ περιφανῶς ἠδίκουν μὲν οὐδὲν, ἠδικούμην δέ. ὁ δὲ οὐδέν με τοῦ καταμένειν προσιέμενον ὁρῶν μηχανὴν τοῦ μεῖναι τὸν τότε ἔκπλουν μηχανᾶται τοιάνδε τινά· τῇ μετὰ ταῦτα ἐλθὼν ἡμέρᾳ λέγει πρός με πιθανὸν λόγον. Ἐμοὶ καὶ σοὶ Δίων, ἔφη, καὶ τὰ Δίωνος ἐκποδὼν ἀπαλλαχθήτω τοῦ περὶ αὐτὰ πολλάκις διαφέρεσθαι. ποιήσω γὰρ διὰ σέ, ἔφη, Δίωνι τάδε· ἀξιῶ ἐκεῖνον ἀπολαβόντα τὰ ἑαυτοῦ οἰκεῖν μὲν ἐν Πελοποννήσῳ, μὴ ὡς φυγάδα δὲ, ἀλλ' ὡς αὐτῷ καὶ δεῦρο ἐξὸν ἀποδημεῖν, ὅταν ἐκείνῳ τε καὶ ἐμοὶ καὶ ὑμῖν τοῖς φίλοις κοινῇ ξυνδοκῇ· ταῦτα δ' εἶναι μὴ ἐπιβουλεύοντος ἐμοί. τούτων δὲ ἐγγυητὰς γίγνεσθαι σέ τε καὶ τοὺς σοὺς οἰκείους καὶ τοὺς ἐνθάδε Δίωνος· ὑμῖν δὲ τὸ βέβαιον ἐκεῖνος παρεχέτω. τὰ χρήματα δὲ ἃ ἂν λάβῃ, κατὰ Πελοπόννησον μὲν καὶ Ἀθήνας κείσθω παρ' οἷστισιν ἂν ὑμῖν δοκῇ, καρπούσθω δὲ Δίων, μὴ κύριος δὲ ἄνευ ὑμῶν γιγνέσθω ἀνελέσθαι. ἐγὼ γὰρ ἐκείνῳ μὲν οὐ σφόδρα πιστεύω τούτοις χρώμενον ἂν τοῖς χρήμασι δίκαιον γίγνεσθαι περὶ ἐμέ· οὐ γὰρ ὀλίγα ἔσται· σοὶ δὲ καὶ τοῖς σοῖς μᾶλλον πεπίστευκα. ὅρα δὴ ταῦτα εἴ σοι ἀρέσκει, καὶ μένε ἐπὶ τούτοις τὸν ἐνιαυτὸν τοῦτον, εἰς δὲ ὥρας ἄπιθι λαβὼν τὰ χρήματα ταῦτα· καὶ Δίων, εὖ οἶδ' ὅτι, πολλὴν χάριν ἕξει σοι διαπραξαμένῳ ταῦτα ὑπὲρ ἐκείνου. Τοῦτον δὴ ἐγὼ τὸν λόγον ἀκούσας ἐδυσχέραινον μὲν, ὅμως δὲ βουλευσάμενος ἔφην εἰς τὴν ὑστεραίαν αὐτῷ περὶ τούτων τὰ δόξαντα ἀπαγγελεῖν. ταῦτα ξυνεθέμεθα τότε. ἐβουλευόμην δὴ τὸ μετὰ ταῦτα κατ' ἐμαυτὸν γενόμενος, μάλα συγκεχυμένος· πρῶτος δ' ἦν μοι τῆς βουλῆς ἡγούμενος ὅδε λόγος· φέρε, εἰ διανοεῖται τούτων μηδὲν ποιεῖν Διονύσιος ὧν φησὶν, ἀπελθόντος δ' ἐμοῦ ἐὰν ἐπιστέλλῃ Δίωνι πιθανῶς αὐτός τε καὶ ἄλλοις πολλοῖς τῶν αὐτοῦ διακελευόμενος ἃ νῦν πρὸς ἐμὲ λέγει, ὡς αὐτοῦ μὲν ἐθέλοντος, ἐμοῦ δὲ οὐκ ἐθελήσαντος ἃ προὐκαλεῖτό με δρᾶν, ἀλλ' ὀλιγωρήσαντος τῶν ἐκείνου τὸ παράπαν πραγμάτων· πρὸς δὲ καὶ τούτοισιν ἔτι μηδ' ἐθέλῃ με ἐκπέμπειν, αὐτὸς τῶν ναυκλήρων μηδενὶ προστάττων, ἐνδείξηται δὲ πᾶσι ῥᾳδίως ὡς ἀβουλῶν ἐμὲ ἐκπλεῖν, ἆρά τις ἐθελήσει με ἄγειν ναύτην ὁρμώμενον ἐκ τῆς Διονυσίου οἰκίας· ᾤκουν γὰρ δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοισι κακοῖς ἐν τῷ κήπῳ τῷ περὶ τὴν οἰκίαν, ὅθεν οὐδ' ἂν ὁ θυρωρὸς ἤθελέ με ἀφεῖναι μὴ πεμφθείσης αὐτῷ τινὸς ἐντολῆς παρὰ Διονυσίου. ἂν δὲ περιμείνω τὸν ἐνιαυτὸν, ἕξω μὲν Δίωνι ταῦτα ἐπιστέλλειν, ἐν οἷς τ' αὐτ' εἰμὶ καὶ ἃ πράττω. καὶ ἐὰν μὲν δὴ ποιῇ τι Διονύσιος ὧν φησὶν, οὐ παντάπασιν ἔσται μοι καταγελάστως πεπραγμένα· τάλαντα γὰρ ἴσως ἐστὶν οὐκ ἔλαττον, ἂν ἐκτιμᾷ τις ὀρθῶς, ἑκατὸν ἡ Δίωνος

iterum diram emetirer Charybdin, non debere, dicere vero debere Dionysio impetrari a me non posse, ut manerem Dione adeo contumeliose tractato. ille vero consolari et rogare, ut manerem, non putans sibi ex re esse ut ipse e vestigio talium rerum nuntius venirem, et cum non persuaderet, se ipsum mihi reditum confecturum dicere. ego enim vectoria aliqua navicula inscensa navigare cogitabam, iratus et quidlibet, si impedirer, patiendum censens, quandoquidem aperte injuria a me quidem nulla, sed in me fiebat. at ille nihil me remansionis admittere videns tale quid, ut per illud navigandi tempus manerem, machinatur: venit postridie et probabili mecum agit oratione. Mihi et tibi Dio, inquit, et res Dionis impedimento esse desinant, de quibus sæpe dissentiamus. tua enim causa, inquit, Dioni hæc faciam: postulo ut ille receptis quæ ipsius sunt, habitet quidem in Peloponneso, sed non ut exul, verum cui etiam huc se conferre liceat, quando et illi et mihi et vobis amicis communiter videbitur, ita tamen, si nullas mihi insidias struat. sponsores autem hujus rei te tuosque et qui hic sunt Dionis cognatos esse volo, et vobis securitatem ille præstet. pecunia autem, quam receperit, in Peloponneso et Athenis posita sit apud quos vobis videbitur, ejusque fructus percipiat Dio, sed tollendæ facultatem nisi vestro consensu non habeat. illum enim non magnopere confido utentem hac pecunia justum erga me fore; neque enim non magna erit; tibi vero et tuis magis confisus sum. vide igitur, an hæc tibi placeant, et his conditionibus mane hunc annum, ad novum vero abi cum hac pecunia, et Dionem certo scio magnam tibi gratiam habiturum, si hæc pro eo perfeceris. His ego auditis, etsi moleste ferebam, tamen re deliberata quod visum de iis fuisset, postero die me renuntiaturum dixi. ita tunc inter nos convenit. deliberare igitur deinde mecum ipse cœpi, valde ego perturbatus, ac prima mihi deliberationem ordiens cogitatio hæc erat: quid si, ut nihil horum, quæ dicit, facere in animo habeat Dionysius, tamen profecto me scribat ad Dionem probabiliter et ipse et alios multos suorum incitans eadem, quæ nunc mihi dicit, quasi ipse quidem velit, ego vero noluerim facere ea, quæ a me postulabat, sed res illius plane neglexerim? ad hæc vero etiam ne velit quidem me dimittere, ipse naviculariorum nulli mandans, sed omnibus facile significaverit invito se fore, si enavigarem, num quis vectorem tollere me volet ex ædibus Dionysii proficiscentem? habitabam enim præter reliqua male in horto ædibus circumdato, unde ne janitor quidem exire me passus esset nisi misso aliquo a Dionysio mandato. si vero annum hunc exspectavero, potero Dioni hæc scribere, et in qua rursus conditione sim et quid agam. ac si modo faciet Dionysius aliquid eorum, quæ ostendit, non prorsus contemnenda perfecero; talentorum enim, si quis recte æstimet, fortasse non minus centum

οὐσία· ἂν δ' οὖν γίγνηται τὰ νῦν ὑποφαίνοντα οἷα εἰκὸς
αὐτὰ γίγνεσθαι, ἀπορῶ μὲν, ὅτι χρήσομαι ἐμαυτῷ,
ὅμως δὲ ἀναγκαῖον ἴσως ἐνιαυτόν γ' ἔτι πονῆσαι καὶ
ἔργοις ἐλέγξαι πειρᾶσθαι τὰς Διονυσίου μηχανάς. Ταῦτά
5 μοι δόξαντα εἰς τὴν ὑστεραίαν εἶπον πρὸς Διονύσιον,
ὅτι δέδοκταί μοι μένειν· ἀξιῶ μὴν, ἔφην, μὴ κύριον
ἡγεῖσθαί σε Δίωνος ἐμὲ, πέμπειν δὲ μετ' ἐμοῦ σὲ παρ' c
αὐτὸν γράμματα τὰ νῦν δεδογμένα δηλοῦντα, καὶ ἐρω-
τᾶν, εἴτε ἀρκεῖ ταῦτα αὐτῷ, καὶ εἰ μὴ, βούλεται δὲ
10 ἄλλ' ἅττα καὶ ἀξιοῖ, καὶ ταῦτα ἐπιστέλλειν ὅτι τάχιστα,
σὲ δὲ νεωτερίζειν μηδέν πω τῶν περὶ ἐκεῖνον. Ταῦτ'
ἐρρήθη, ταῦτα ξυνωμολογήσαμεν, ὡς νῦν εἴρηται σχε-
δόν. ἐξέπλευσε δὴ τὰ πλοῖα μετὰ τοῦτο, καὶ οὐκέτι
μοι δυνατὸν ἦν πλεῖν, ὅτε δή μοι καὶ Διονύσιος ἐμνή-
15 σθη λέγων, ὅτι τὴν ἡμίσειαν τῆς οὐσίας εἶναι δέοι d
Δίωνος, τὴν δ' ἡμίσειαν τοῦ υἱέος· ἔφη δὴ πωλήσειν
αὐτὴν, πραθείσης δὲ τὰ μὲν ἡμίσεα ἐμοὶ δώσειν ἄγειν,
τὰ δ' ἡμίσεα τῷ παιδὶ καταλείψειν αὐτοῦ· τὸ γὰρ δὴ
δικαιότατον οὕτως ἔχειν. πληγεὶς δ' ἐγὼ τῷ λεχθέντι
20 πάνυ μὲν ᾤμην γελοῖον εἶναι ὅτι λέγειν ἔτι, ὅμως δ'
εἶπον, ὅτι χρείη τὴν παρὰ Δίωνος ἐπιστολὴν περιμένειν
ἡμᾶς καὶ ταῦτα πάλιν αὐτὰ ἐπιστέλλειν. ὁ δὲ ἑξῆς
τούτοις πάνυ νεανικῶς ἐπώλει τὴν οὐσίαν αὐτοῦ πᾶσαν,
ὅπῃ τε καὶ ὅπως ἤθελε καὶ οἷστισι, πρὸς ἐμὲ δὲ οὐδὲν e
25 ὅλως ἐφθέγγετο περὶ αὐτῶν, καὶ μὴν ὡσαύτως ἐγὼ
πρὸς ἐκεῖνον αὖ περὶ τῶν Δίωνος πραγμάτων οὐδὲν ἔτι
διελεγόμην· οὐδὲν γὰρ ἔτι πλέον ᾤμην ποιεῖν.

Μέχρι μὲν δὴ τούτων ταύτῃ μοι βεβοηθημένον ἐγε-
γόνει φιλοσοφίᾳ καὶ φίλοις· τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἐζῶμεν
318 ἐγὼ καὶ Διονύσιος, ἐγὼ μὲν βλέπων ἔξω καθάπερ ὄρνις a
ποθῶν ποθὲν ἀναπτέσθαι, ὁ δὲ διαμηχανώμενος, τίνα
τρόπον ἀνασοβήσοι με μηδὲν ἀποδοὺς τῶν Δίωνος·
ὅμως δὲ ἔφαμεν ἑταῖροί γε εἶναι πρὸς πᾶσαν Σικελίαν.
τῶν δὴ μισθοφόρων τοὺς πρεσβυτέρους Διονύσιος ἐπε-
35 χείρησεν ὀλιγομισθοτέρους ποιεῖν παρὰ τὰ τοῦ πατρὸς
ἔθη, θυμωθέντες δὲ οἱ στρατιῶται ξυνελέγησαν ἀθρόοι
καὶ οὐκ ἔφασαν ἐπιτρέψειν· ὁ δ' ἐπεχείρει βιάζεσθαι
κλείσας τὰς τῆς ἀκροπόλεως πύλας, οἱ δ' ἐφέροντο εὐ- b
θὺς πρὸς τὰ τείχη, παιῶνά τινα ἀναβοήσαντες βάρβα-
40 ρον καὶ πολεμικόν· οὗ δὴ περιδεὴς Διονύσιος γενόμενος
ἅπαντα συνεχώρησε καὶ ἔτι πλείω τοῖς τότε συλλε-
χθεῖσι τῶν πελταστῶν. λόγος δή τις ταχὺ διῆλθεν, ὡς
Ἡρακλείδης αἴτιος εἴη γεγονὼς πάντων τούτων. ὃν
ἀκούσας ὁ μὲν Ἡρακλείδης ἐκποδὼν αὑτὸν ἔσχεν ἀφανῆ,
45 Διονύσιος δὲ ἐζήτει λαβεῖν. ἀπορῶν δὲ, Θεοδότην με-
ταπεμψάμενος εἰς τὸν κῆπον· ἔτυχον δ' ἐν τῷ κήπῳ c
καὶ ἐγὼ τότε περιπατῶν. τὰ μὲν οὖν ἄλλα οὔτ' οἶδα
οὔτ' ἤκουον διαλεγομένων· ἃ δὲ ἐναντίον εἶπε Θεοδότης
ἐμοῦ πρὸς Διονύσιον, οἶδά τε καὶ μέμνημαι. Πλάτων,
50 γὰρ ἔφη, Διονύσιον ἐγὼ πείθω τουτονὶ, ἐὰν ἐγὼ γένω-
μαι δεῦρο Ἡρακλείδην κομίσαι δυνατὸς ἡμῖν εἰς λό-
γους περὶ τῶν ἐγκλημάτων αὐτῷ τῶν νῦν γεγονότων,
ἂν ἄρα μὴ δόξῃ δεῖν αὐτὸν οἰκεῖν ἐν Σικελίᾳ, τόν τε
υἱὸν λαβόντα καὶ τὴν γυναῖκα ἀξιῶ εἰς Πελοπόννησον d

bona Dionis sunt; sin autem quæ nunc in prospectu sunt, ita fient, ut fieri ea verisimile est, sane nescio, quo me vertam, sed tamen necesse videtur adhuc annum laborare et re coarguere Dionysii machinas conari. His decretis postero die dixi Dionysio manere me decrevisse; ne tamen existimes, inquam, arbitrum me esse Dionis, sed litteras mecum ad eum mittas, quæ eum nunc decreta doceant, ex eoque quæras, an his contentus sit, et si non sit, verum alia quædam velit et postulet, hæc quoque ut quam celerrime scribat, tu vero nihil interim in rebus ejus mutes. Hæc dicta sunt, hæc inter nos convenere ita, ut nunc fere demonstratum est. atque excurrerunt navigia, nec jam proficiscendi facultatem habebam, cum Dionysius commemorare mihi cœpit dimidiam partem bonorum ad Dionem, dimidiam ad filium pertinere debere: itaque se ea venditurum et pretii dimidium mihi auferendum daturum, dimidium filio retenturum; ita enim justissimum esse. quo dicto percussus ego etsi valde ridiculum putabam amplius quicquam ea de re loqui, tamen opus esse dixi ut Dionis epistolam exspectaremus et hæc ipsa rursus ei scriberemus. at ille secundum hæc valde juveniliter omnia ejus bona vendebat quomodo et quibus volebat, mihi vero nullum omnino verbum de eo faciebat, ac profecto ego quoque item cum illo de rebus Dionis nihil amplius loquebar; nihil enim amplius proficere me putabam.

Atque hactenus quidem hoc modo philosophiæ et amicis auxilium tuleram; post hæc autem ita vivebamus ego et Dionysius, ut equidem foras spectarem quemadmodum avis evolare alicunde cupiens, ille vero usque machinaretur, quo pacto me repressurus esset nulla parte reddita bonorum Dionis; et tamen amicos nos esse toti Siciliæ profitebamur: tum mercenariis veteranis stipendia minuere tentavit Dionysius præter patris consuetudinem, milites autem irati congregatione facta passuros se negarunt, et cum ille portis regiæ clausis vim tentaret, statim clamore barbaro et bellico sublato ad mœnia ferebantur, quo facto perterritus Dionysius omnia concessit et plura etiam congregatis tunc cetratis. inde rumor celeriter percrebuit, Heraclide auctore hæc omnia esse facta. quo audito Heraclides e conspectu se in occultum abdidit, Dionysius autem capere eum cupiens, cum dubius esset, arcessito in hortos Theodote, in quibus et ipse tunc forte ambulabam, cetera quidem, quæ cum illo locutus sit, nec novi nec audivi, quæ vero coram me Theodotes dixit Dionysio, ea et novi et memini. o Plato, enim inquit, persuadere huicce Dionysio conor, si Heraclidem sistere hic potuero ad respondendum de criminibus nunc ei objectis, si non in Sicilia eum habitare opus visum fuerit, ut cum filio et uxore in Peloponnesum abeat, postulo, ibique habitet nihil læ-

ἀποπλεῖν, οἰκεῖν τε βλάπτοντα μηδὲν Διονύσιον ἐκεῖ, καρπούμενον δὲ τὰ ἑαυτοῦ. μετεπεμψάμην μὲν οὖν καὶ πρότερον αὐτὸν, μεταπέμψομαι δὲ καὶ νῦν· ἄν τ' οὖν ἀπὸ τῆς προτέρας μεταπομπῆς ἄν τε καὶ ἀπὸ τῆς νῦν ὑπακούσῃ μοι, Διονύσιον δὲ ἀξιῶ καὶ δέομαι, ἄν τις ἐντυγχάνῃ Ἡρακλείδῃ ἐάν τ' ἐν ἀγρῷ ἐάν τ' ἐνθάδε, μηδὲν ἄλλο αὐτῷ φλαῦρον γίγνεσθαι, μεταστῆναι δ' ἐκ τῆς χώρας, ἕως ἂν ἄλλο τι Διονυσίῳ δόξῃ. ταῦτα, ἔφη, e συγχωρεῖς; λέγων πρὸς τὸν Διονύσιον. Συγχωρῶ· μηδ' ἂν πρὸς τῇ σῇ, ἔφη, φανῇ οἰκίᾳ, πείσεσθαι φλαῦρον μηδὲν παρὰ τὰ νῦν εἰρημένα. Τῇ δὴ μετὰ ταύτην τὴν ἡμέραν δείλης Εὐρύβιος καὶ Θεοδότης προσηλθέτην μοι σπουδῇ τεθορυβημένω θαυμαστῶς, καὶ ὁ Θεοδότης λέγει· Πλάτων, ἔφη, παρῆσθα χθὲς οἷς περὶ Ἡρακλείδου Διονύσιος ὡμολόγει πρὸς ἐμὲ καὶ σέ; Πῶς δὲ οὔκ; ἔφην. Νῦν τοίνυν, ἦ δ' ὅς, περιθέουσι πελτασταὶ λαβεῖν Ἡρακλείδην ζητοῦντες, ὁ δὲ εἶναί πῃ ταύτῃ κινδυνεύει. ἀλλ' ἡμῖν, ἔφη, συνακολούθησον πρὸς Διονύσιον a ἁπάσῃ μηχανῇ. Ὠχόμεθα οὖν καὶ εἰσήλθομεν παρ' αὐτόν, καὶ τὼ μὲν ἑστάτην σιγῇ δακρύοντε, ἐγὼ δὲ εἶπον· Οἵδε πεφόβηνται, μή τι σὺ παρὰ τὰ χθὲς ὡμολογημένα ποιήσῃς περὶ Ἡρακλείδην νεώτερον· δοκεῖ γάρ μοι ταύτῃ πῃ γεγονέναι φανερὸς ἀποτετραμμένος. Ὁ δὲ ἀκούσας ἀνεφλέχθη τε καὶ παντοδαπὰ χρώματα ἧκεν, οἷα ἂν θυμούμενος ἀφείη. προσπεσὼν δ' αὐτῷ ὁ Θεοδότης, λαβόμενος τῆς χειρὸς, ἐδάκρυσέ τε καὶ ἱκέτευε μηδὲν τοιοῦτον ποιεῖν. ὑπολαβὼν δ' ἐγὼ παραμυθούμενος Θάρρει, Θεοδότα, ἔφην· οὐ γὰρ τολμήσει Διονύσιος παρὰ τὰ χθὲς ὡμολογημένα ἄλλα ποτὲ δρᾶν. Καὶ ὃς ἐμβλέψας μοι καὶ μάλα τυραννικῶς Σοί, ἔφη, ἐγὼ οὔτε τι σμικρὸν οὔτε μέγα ὡμολόγησα. Νὴ τοὺς θεοὺς, ἦν δ' ἐγὼ, σύ γε ταῦτα, ἃ σοῦ νῦν οὗτος δεῖται μὴ ποιεῖν. καὶ εἰπὼν ταῦτα ἀποστρεφόμενος ᾠχόμην ἔξω. Τὸ μετὰ ταῦτα ὁ μὲν ἐκυνήγει τὸν Ἡρακλείδην, c Θεοδότης δὲ ἀγγέλους πέμπων Ἡρακλείδῃ φεύγειν διεκελεύετο. ὁ δὲ ἐκπέμψας Τισίαν καὶ πελταστὰς διώκειν ἐκέλευε· φθάνει δὲ, ὡς ἐλέγετο, Ἡρακλείδης εἰς τὴν Καρχηδονίων ἐπικράτειαν ἐκφυγὼν ἡμέρας σμικρῷ τινὶ μέρει. τὸ δὴ μετὰ τοῦτο ἡ πάλαι ἐπιβουλὴ Διονυσίῳ τοῦ μὴ ἀποδοῦναι τὰ Δίωνος χρήματα ἔδοξεν ἔχθρας λόγον ἔχειν ἂν πρός με πιθανόν. καὶ πρῶτον μὲν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως ἐκπέμπει με, εὑρὼν πρόφασιν, d ὡς τὰς γυναῖκας ἐν τῷ κήπῳ, ἐν ᾧ κατῴκουν ἐγὼ, δέοι θῦσαι θυσίαν τινὰ δεχήμερον· ἔξω δή με παρ' Ἀρχεδήμῳ προσέταττε τὸν χρόνον τοῦτον μεῖναι. ὄντος δ' ἐμοῦ ἐκεῖ Θεοδότης μεταπεμψάμενός με πολλὰ περὶ τῶν τότε πραχθέντων ἠγανάκτει καὶ ἐμέμφετο Διονυσίῳ. ὁ δ' ἀκούσας, ὅτι παρὰ Θεοδότην εἴην εἰσεληλυθὼς, πρόφασιν αὖ ταύτην ἄλλην τῆς πρὸς ἐμὲ διαφορᾶς ποιούμενος, ἀδελφὴν τῆς πρόσθεν, πέμψας τινὰ ἠρώτα e με, εἰ ξυγγιγνοίμην ὄντως μεταπεμψαμένου με Θεοδότου. κἀγὼ Παντάπασιν, ἔφην· ὁ δὲ Ἐκέλευε τοίνυν, ἔφη, σοι φράζειν, ὅτι καλῶς οὐδαμῇ ποιεῖς Δίωνα καὶ τοὺς Δίωνος φίλους ἀεὶ περὶ πλείονος αὐτοῦ ποιούμε-

dens Dionysium et suorum bonorum fructus percipiens. atque arcessivi eum jam ante et nunc quoque arcessam; qui sive priore sive hoc arcessitu venerit, a Dionysio vero peto rogoque, si quis in Heraclidem incidat in agris sive hic, ne quid aliud ei noceatur, nisi ut solum vertat, donec aliter visum fuerit Dionysio. dasne, inquit, hæc? conversus ad Dionysium. Do, inquit; nec si prope tuas ædes conspectus fuerit, quicquam ei nocitum iri præter hæc, quæ nunc dicta sunt. Tum postridie ejus diei vesperi Eurybius et Theodotes accurrunt ad me vehementer commoti, et Theodotes O Plato, inquit, interfuistine heri iis, quæ de Heraclide Dionysius mihi et tibi promittebat? Quidni vero? inquam. Nunc ergo, inquit, discurrunt cetrati Heraclidem captantes; ac videtur is alicubi hic esse. at una, inquit, nobiscum ad Dionysium omni modo te confer. Proficiscebamur igitur et ingressi ad eum, illi ambo taciti adstabant lacrimantes, ego vero dixi: Timent hi, ne tu de Heraclide secus aliquid facias contra heri promissa; videtur enim mihi hic alicubi conspectus fuisse in abdito. His ille auditis incensus colores misit varios, quales emittere iratus solet. projectus autem ad pedes ejus Theodotes manu prehensa lacrimans ne tale quid faceret, deprecabatur. ego vero suscepta oratione confirmans eum Bono animo sis, inquam, Theodote; nunquam enim alia facere Dionysius contra heri promissa sustinebit. Tum ille valde tyrannico vultu me intuens Tibi, inquit, ego nec parvum quid nec magnum promisi. Tu vero, inquam, per deos, te non facturum ea, quæ hic nunc deprecatur. atque his dictis avertens me abibam. Deinde ille quidem venabatur Heraclidem, Theodotes autem nuntios mittens fugere Heraclidem jubebat; ad quem persequendum cum ille Tisiam cum cetratis misisset, antevertens, ut dicebatur, Heraclides exigua parte diei in Carthaginiensium præsidia effugit. deinde vero vetus Dionysio consilium de non reddendis Dionis bonis probabili inimicitiarum mecum susceptarum nomine ornari posse visum est. et primum quidem ex arce me emittit hoc prætexens, quod mulieribus in horto, in quo habitabam, sacra quædam facienda essent per decem dies; itaque emigrare me et tantisper apud Archedemum manere jubebat. cum autem ibi essem, Theodotes me ad se invitato multa de rebus tunc factis querebatur et reprehendebat Dionysium. qui cum audisset domi me apud Theodotem fuisse, alteram hanc sibi dissidendi mecum causam similem priori sumens misso aliquo quærebat ex me, an re vera invitatus a Theodote cum eo conversarer. et ego Prorsus, inquam. tum ille Jubebat igitur, inquit, me tibi dicere te nullo modo recte facere, quod Dionem et Dionis amicos semper

νος. ταῦτ' ἐῤῥήθη, καὶ οὐκέτι μετεπέμψατό με εἰς τὴν
οἴκησιν πάλιν, ὡς ἤδη σαφῶς Θεοδότου μὲν ὄντος μου
καὶ Ἡρακλείδου φίλου, αὐτοῦ δ' ἐχθροῦ, καὶ οὐκ εὐ-
νοεῖν ᾤετό με, ὅτι Δίωνι τὰ χρήματα ἔῤῥει παντελῶς.
5 ᾤκουν δὴ τὸ μετὰ τοῦτο ἔξω τῆς ἀκροπόλεως ἐν τοῖς a
μισθοφόροις. προσιόντες δέ μοι ἄλλοι τε καὶ οἱ τῶν
ὑπηρεσιῶν ὄντες Ἀθήνηθεν, ἐμοὶ πολῖται, ἀπήγγελλον,
ὅτι διαβεβλημένος εἴην ἐν τοῖς πελτασταῖς καί μοί τι-
νες ἀπειλοῖεν, εἴ που λήψονταί με, διαφθερεῖν. μηχα-
10 νῶμαι δή τινα τοιάνδε σωτηρίαν· πέμπω παρ' Ἀρχύ-
την καὶ τοὺς ἄλλους φίλους εἰς Τάραντα, φράζων ἐν οἷς
ὢν τυγχάνω· οἱ δὲ πρόφασίν τινα πρεσβείας πορισάμε-
νοι παρὰ τῆς πόλεως πέμπουσι τριακόντορόν τε καὶ b
Λαμίσκον αὐτῶν ἕνα, ὃς ἐλθὼν ἐδεῖτο Διονυσίου περὶ
15 ἐμοῦ, λέγων, ὅτι βουλοίμην ἀπιέναι, καὶ μηδαμῶς ἄλ-
λως ποιεῖν. ὁ δὲ ξυνωμολόγησε καὶ ἀπέπεμψεν ἐφόδια
δούς· τῶν Δίωνος δὲ χρημάτων οὔτ' ἐγὼ ἔτι ἀπῄτουν
οὔτε τις ἀπέδωκεν. Ἐλθὼν δὲ εἰς Πελοπόννησον εἰς
Ὀλυμπίαν Δίωνα καταλαβὼν θεωροῦντα ἤγγελλον τὰ
20 γεγονότα. ὁ δὲ τὸν Δία ἐπιμαρτυράμενος εὐθὺς παρήγ-
γελλεν ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς οἰκείοις καὶ φίλοις παρα- c
σκευάζεσθαι τιμωρεῖσθαι Διονύσιον, ἡμᾶς μὲν ξενα-
πατίας χάριν (οὕτω γὰρ ἔλεγέ τε καὶ ἐνόει) αὐτὸν
δ' ἐκβολῆς ἀδίκου καὶ φυγῆς. ἀκούσας δ' ἐγὼ τοὺς μὲν
25 φίλους παρακαλεῖν αὐτὸν ἐκέλευον, εἰ βούλοιντο, ἐμὲ
δ' εἶπον ὅτι σὺ μετὰ τῶν ἄλλων βίᾳ τινὰ τρόπον σύσ-
σιτον καὶ συνέστιον καὶ κοινωνὸν ἱερῶν Διονυσίῳ ἐποίη-
σας, ὃς ἴσως ἡγεῖτο διαβαλλόντων πολλῶν ἐπιβου-
λεύειν ἐμὲ μετὰ σοῦ ἑαυτῷ καὶ τῇ τυραννίδι, καὶ ὅμως
30 οὐκ ἀπέκτεινεν, ᾐδέσθη δέ. οὔτ' οὖν ἡλικίαν ἔχω συμ- d
πολεμεῖν ἔτι σχεδὸν οὐδενί, κοινός τε ὑμῖν εἰμι, ἄν
ποτέ τι πρὸς ἀλλήλους δεηθέντες φιλίας ἀγαθόν τι ποιεῖν
βουληθῆτε· κακὰ δὲ ἕως ἂν ἐπιθυμῆτε, ἄλλους παρα-
καλεῖτε. ταῦτα εἶπον μεμισηκὼς τὴν περὶ Σικελίαν
35 πλάνην καὶ ἀτυχίαν. ἀπειθοῦντες δὲ καὶ οὐ πειθόμενοι
ταῖς ὑπ' ἐμοῦ διαλέξεσι πάντων τῶν νῦν γεγονότων
κακῶν αὐτοὶ αἴτιοι ἐγένοντο αὐτοῖς, ὧν, εἰ Διονύσιος
ἀπέδωκε τὰ χρήματα Δίωνι ἢ καὶ παντάπασι κατηλ- e
λάγη, οὐκ ἄν ποτε ἐγένετο οὐδέν, ὅσα γε δὴ τἀνθρώ-
40 πινα· Δίωνα γὰρ ἐγὼ καὶ τῷ βούλεσθαι καὶ τῷ δύ-
νασθαι κατεῖχον ἂν ῥᾳδίως. νῦν δὲ ὁρμήσαντες ἐπ'
ἀλλήλους κακῶν πάντα ἐμπεπλήκασι. καίτοι τήν γε
351 αὐτὴν Δίων εἶχε βούλησιν, ἥνπερ ἂν ἐγὼ φαίην δεῖν a
ἐμὲ καὶ ἄλλον, ὅστις μέτριος, [ὃς] περί τε τῆς αὑτοῦ
45 δυνάμεως καὶ φίλων καὶ περὶ πόλεως τῆς αὑτοῦ δια-
νοοῖτ' ἂν εὐεργετῶν ἐν δυνάμει καὶ τιμαῖσι γενέσθαι
τὰ μέγιστα ἐν ταῖς μεγίσταις. ἔστι δὲ οὐχ, ἄν τις πλού-
σιον ἑαυτὸν ποιήσῃ καὶ ἑταίρους πόλιν ἐπιβουλεύσας καὶ
ξυνωμότας συναγαγών, πένης ὢν καὶ ἑαυτοῦ μὴ κρατῶν,
50 ὑπὸ δειλίας τῆς πρὸς τὰς ἡδονὰς ἡττημένος, εἶτα τοὺς
τὰς οὐσίας κεκτημένους ἀποκτείνας, ἐχθροὺς καλῶν τού- b
τους, διαφορῇ τὰ τούτων χρήματα καὶ τοῖς συνεργοῖς
τε καὶ ἑταίροις παρακελεύηται, ὅπως μηδεὶς αὐτῷ
ἐγκαλεῖ πένης φάσκων εἶναι· ταὐτὸν δὲ καὶ τὴν πόλιν

pluris facias, quam ipsum. hæc dicta sunt, neque amplius me, ut iterum apud se habitarem, invitavit, ut qui jam aperte Theodotis et Heraclidis amicus, ipsius vero essem inimicus, et male me animatum putabat, quod Dioni bona funditus disperissent. habitabam igitur post hæc extra arcem inter mercenarios. cum vero et alii et ex ministeriis, qui Athenis oriundi erant, cives mei, me adirent mihique nuntiarent in cetratorum invidiam criminibus me adductum esse et nonnullos me, sicubi nacti forent, interfecturos minari, talem quandam salutis meæ ineo rationem : mitto ad Archytam reliquosque amicos Tarentum et in quo statu sim, demonstro; illi vero publicæ legationis occasione quæsita Lamiscum ex suis cum nave triginta remorum mittunt. qui cum venisset, cum Dionysio de me agebat dicens discedere me velle, et ne aliter faceret. cui ille concessit et viatico dato me dimisit; Dionis autem ex bonis neque ego amplius repetebam neque reddidit quisquam. Cum autem in Peloponnesum venissem Olympiam et in Dionem incidissem ludos spectantem, ei quæ facta essent, narrare cœpi. ille vero Jovem testatus statim hortabatur me et cognatos atque amicos meos, ut nos ad pœnam a Dionysio repetendam compararemus, nos quidem decepti hospitii (ita enim et loquebatur et sentiebat), ipse vero ejectionis injustæ atque exilii. his ego auditis amicos ipsum advocare jubebam, si vellent, me vero, inquam, tu cum reliquis vi quodammodo mensæ et foci et sacrorum participem fecisti Dionysii, qui cum fortasse multis calumniantibus crederet me tecum sibi suoque imperio insidiari, tamen non interfecit, sed veritus est. jam neque ea ætate sum, ut facile belli socius esse queam ulli, et communem me vobis præbeo, si quando amicitiæ inter vos indigentes bene facere volueritis; dum vero mala cupitis, alios advocate. hæc dixi odio captus Siculi erroris et infortunii mei. at non parentes illi neque obedientes sermonibus a me habitis omnium, quæ nunc evenerunt, ipsi sibi auctores malorum facti sunt, quorum, si Dionysius bona reddidisset Dioni vel omnino in gratiam cum eo redisset, nihil unquam, ut res quidem humanæ sunt, evenisset; Dionem enim ego et voluntate et facultate continuissem facile. nunc vero aggressi inter se omnia malis repleverunt. et tamen eadem illa Dio voluntate erat, qua et me et alium, qui bonus sit, oportere dixerim, qui de sua ipsius et amicorum suorum et civitatis suæ potentia ita sentiat, ut maxima beneficia tribuendo potentiam et dignitatem consequatur maximam. hoc vero non ita fit, si quis divitem se et sodales et civitatem insidiis et conjuratorum manu comparata fecerit, egenus ipse et impotens sui, ob ignaviam voluptatibus servire coactus, deinde interfectis opulentis hostes eos declarans bona eorum diripiat sociisque suis et sodalibus denuntiet, ne quis ipsi crimini vertat pauperem se esse dictitans;

ἂν οὕτω τις εὐεργετῶν τιμᾶται ὑπ' αὐτῆς, τοῖς πολλοῖς τὰ τῶν ὀλίγων ὑπὸ ψηφισμάτων διανέμων, ἢ μεγάλης προεστὼς πόλεως καὶ πολλῶν ἀρχούσης ἐλαττόνων τῇ ἑαυτοῦ πόλει τὰ τῶν σμικροτέρων χρήματα διανέμῃ μὴ κατὰ δίκην. οὕτω μὲν γὰρ οὔτε Δίων οὔτε ἄλλος ποτὲ οὐδεὶς ἐπὶ δύναμιν ἑκὼν εἶσιν ἀλιτηριώδη ἑαυτῷ τε καὶ γένει εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, ἐπὶ πολιτείαν δὲ καὶ νόμων κατασκευὴν τῶν δικαιοτάτων τε καὶ ἀρίστων, οὔτι δι' ὀλιγίστων θανάτων καὶ φόνων γινομένην· ἃ νῦν δὴ Δίων πράττων, προτιμήσας τὸ πάσχειν ἀνόσια τοῦ δρᾶσαι πρότερον, διευλαβούμενος δὲ μὴ παθεῖν, ὅμως ἔπταισεν ἐπ' ἄκρον ἐλθὼν τοῦ περιγενέσθαι τῶν ἐχθρῶν, θαυμαστὸν παθὼν οὐδέν. ὅσιος γὰρ ἄνθρωπος ἀνοσίων πέρι, σώφρων τε καὶ ἔμφρων, τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἄν ποτε διαψευσθείη τῆς ψυχῆς τῶν τοιούτων πέρι, κυβερνήτου δὲ ἀγαθοῦ πάθος ἂν ἴσως οὐ θαυμαστὸν εἰ πάθοι, ὃν χειμὼν μὲν ἐσόμενος οὐκ ἂν πάνυ λάθοι, χειμώνων δὲ ἐξαίσιον καὶ ἀπροσδόκητον μέγεθος λάθοι τ' ἂν καὶ λαθὸν καταχλύσειε βίᾳ. ταὐτὸν δὴ καὶ Δίωνα ἔσφηλε· κακοὶ μὲν γὰρ ὄντες αὐτὸν σφόδρα οὐκ ἔλαθον οἱ σφήλαντες, ὅσον δὲ ὕψος ἀμαθίας εἶχον καὶ τῆς ἄλλης μοχθηρίας τε καὶ λαιμαργίας, ἔλαθον· ᾧ δὴ σφαλεὶς κεῖται, Σικελίαν πένθει περιβαλὼν μυρίῳ.

Τὰ δὴ μετὰ τὰ νῦν ῥηθέντα ἃ ξυμβουλεύω, σχεδὸν εἴρηταί τε μοι καὶ εἰρήσθω· ὧν δ' ἐπανέλαβον ἕνεκα τὴν εἰς Σικελίαν ἄφιξιν τὴν δευτέραν, ἀναγκαῖον εἶναι ἔδοξέ μοι ῥηθῆναι δεῖν διὰ τὴν ἀτοπίαν καὶ ἀλογίαν τῶν γενομένων. εἰ δ' ἄρα τινὶ νῦν ῥηθέντα εὐλογώτερα ἐφάνη καὶ προφάσεις πρὸς τὰ γενόμενα ἱκανὰς ἔχειν ἔδοξέ τῳ, μετρίως ἂν ἡμῖν καὶ ἱκανῶς εἴη τὰ νῦν εἰρημένα.

nec si quis ita bene faciens civitati, ut multitudini bona paucorum distribuat per decreta, honoribus ab ea afficiatur, aut magnæ civitati et multis minoribus imperanti præpositus suæ civitati minorum bona distribuat sine jure. hac enim via neque Dio neque alius quis unquam sua sponte ad potentiam contendet cum ipsi, tum posteris ejus in perpetuum perniciosam futuram, sed ad rei publicæ et legum justissimarum atque optimarum constitutionem ab omni supplicio et cæde prorsus vacantem. quæ modo cum ageret Dio, præstare ratus pati nefaria, quam facere, etsi cavens, ne pateretur, tamen ad fastigium evectus victoriæ offendit; neque id mirum. homo enim pius de impiis, temperatus idem ac prudens, in universum quidem quo isti animo sint, nunquam falletur, sed si bono gubernatori simile quid ei accidat, minus fortasse mirandum sit, quem tempestas quidem futura prorsus latere non potest, insolita vero et inexspectata tempestatum vis et latere potest et cum latuerit, submergere. idem igitur Dionem quoque fefellit; quin enim mali essent illi, qui eum perdiderunt, minime eum latuit, sed quam alto in gradu vecordiæ et reliquæ pravitatis atque aviditatis constituti essent, latuit, in eoque falsus occidit et casu suo Siciliam ingenti luctu affecit.

Jam quid post hæc nunc exposita mei consilii sit, fere dixi dictumque esto; cur autem secundam in Siciliam profectionem meam repetendam putaverim, hoc est, quod necessario mihi dicendum de ea visum est propter miram et inexplicabilem eorum, quæ facta sunt, rationem. quæ si cui nunc exposita minus jam inexplicabilia apparuerunt, et causas cur facta sint idoneas alicui habere sunt visa, recte jam et satis dicta a nobis videntur.

H.

Πλάτων τοῖς Δίωνος οἰκείοις τε καὶ ἑταίροις εὖ πράττειν. ἃ δ' ἂν διανοηθέντες μάλιστα εὖ πράττοιτε ὄντως, πειράσομαι ταῦθ' ὑμῖν κατὰ δύναμιν διεξελθεῖν. ἐλπίζω δὲ οὐχ ὑμῖν μόνοις ξυμβουλεύσειν τὰ συμφέροντα, μάλιστά γε μὴν ὑμῖν, καὶ δευτέροις πᾶσι τοῖς ἐν Συρακούσαις, τρίτοις δὲ ὑμῶν καὶ τοῖς ἐχθροῖς καὶ πολεμίοις, πλὴν εἴ τις αὐτῶν ἀνοσιουργὸς γέγονε· ταῦτα γὰρ ἀνίατα, καὶ οὐκ ἄν ποτέ τις αὐτὰ ἐκνίψειε. νοήσατε δὲ ἃ λέγω νῦν.

Ἔσθ' ὑμῖν κατὰ Σικελίαν πᾶσαν λελυμένης τῆς τυραννίδος πᾶσα μάχη περὶ αὐτῶν τούτων, τῶν μὲν βουλομένων ἀναλαβεῖν πάλιν τὴν ἀρχήν, τῶν δὲ τῇ τῆς τυραννίδος ἀποφυγῇ τέλος ἐπιθεῖναι. ξυμβουλὴ δὴ περὶ τῶν τοιούτων ὀρθὴ δοκεῖ ἑκάστοτε τοῖς πολλοῖς εἶναι ταῦτα ξυμβουλεύειν δεῖν, ἃ τοὺς μὲν πολεμίους ὡς πλεῖστα κακὰ ἐξεργάσεται, τοὺς δὲ φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθά. τὸ δὲ οὐδαμῶς ῥᾴδιον πολλὰ κακὰ δρῶντα τοὺς ἄλλους μὴ οὐ καὶ πάσχειν αὐτὸν πολλὰ ἕτερα. δεῖ δὲ οὐ μακρὰν ἐλθόντας ποι τὰ τοιαῦτα ἐναργῶς ἰδεῖν, ἀλλ' ὅσα νῦν γέγονε τῇδε αὐτοῦ περὶ Σικελίαν, τῶν

VIII.

Plato Dionis propinquos et amicos bene agere jubet. qua vero mente præditi maxime bene re vera agere possitis, pro viribus exponere vobis conabor. ac spero me non vobis solis utile consilium daturum, maxime tamen vobis, deinde omnibus Syracusanis, tertio vestris etiam et inimicis et hostibus, præterquam si quis eorum impium facinus commisit; hæc enim insanabilia sunt nec unquam ea quisquam eluerit. reputate vero quæ nunc dico.

Est vobis per universam Siciliam sublata tyrannide certamen omne hac ipsa in re positum, aliis recuperare imperium studentibus, aliis evitandæ finem imponere tyrannidi. jam consilium de hujusmodi rebus vulgo ita recte semper dari videtur, si hostes quam plurimis malis, amicos bonis afficiat quam plurimis. et tamen fieri haud facile potest ut ceteris male faciens multa non ipse patiatur quoque multa. nec longe digressos clare hæc perspicere oportet, sed quæ nunc hic ipsa in Sicilia evenerunt, aliis facere conantibus,

μὲν ἐπιχειρούντων δρᾶν, τῶν δὲ ἀμύνασθαι τοὺς δρῶν-
τας· ἃ κἂν ἄλλοις μυθολογοῦντες ἱκανοὶ γίγνοισθ' ἂν e
ἑκάστοτε διδάσκαλοι. τούτων μὲν δὴ σχεδὸν οὐκ ἀπορία·
τῶν δὲ ὅσα γένοιτ' ἂν ἢ πᾶσι συμφέροντα ἐχθροῖς τε
5 καὶ φίλοις ἢ ὅτι σμικρότατα κακὰ ἀμφοῖν, ταῦτα οὔτε
ῥᾴδιον ὁρᾶν οὔτε ἰδόντα ἐπιτελεῖν, εὐχῇ δὲ προσέοικεν
ἡ τοιαύτη ξυμβουλή τε καὶ ἐπιχείρησις τοῦ λόγου.
ἔστω δὴ παντάπασι μὲν εὐχή τις· ἀπὸ γὰρ θεῶν χρὴ a
353 πάντα ἀρχόμενον ἀεὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν· ἐπιτελὴς δ'
10 εἴη σημαίνουσα ἡμῖν τοιόνδε τινὰ λόγον· Νῦν ὑμῖν καὶ
τοῖς πολεμίοις σχεδόν, ἐξ οὗπερ γέγονεν ὁ πόλεμος,
συγγένεια ἄρχει μία διὰ τέλους, ἥν ποτε κατέστησαν
οἱ πατέρες ὑμῶν ἐς ἀπορίαν ἐλθόντες τὴν ἅπασαν, τόθ'
ὅτε κίνδυνος ἐγένετο ἔσχατος Σικελίᾳ τῇ τῶν Ἑλλή-
15 νων ὑπὸ Καρχηδονίων ἀνάστατον ὅλην ἐκβαρβαρωθεῖ-
σαν γενέσθαι. τότε γὰρ εἵλοντο Διονύσιον μὲν ὡς νέον b
καὶ πολεμικὸν ἐπὶ τὰς τοῦ πολέμου πρεπούσας αὐτῷ
πράξεις, σύμβουλον δὲ καὶ πρεσβύτερον Ἱππαρῖνον,
ἐπὶ σωτηρίᾳ τῆς Σικελίας αὐτοκράτορας, ὥς φασι,
20 τυράννους ἐπονομάζοντες. καὶ εἴτε δὴ θείαν τις ἡγεῖσθαι
βούλεται τύχην καὶ θεὸν εἴτε τὴν τῶν ἀρχόντων ἀρε-
τὴν εἴτε καὶ τὸ ξυναμφότερον μετὰ τῶν τότε πολιτῶν
τῆς σωτηρίας αἰτίαν ξυμβῆναι γενομένην, ἔστω ταύτῃ,
ὅπῃ τις ὑπολαμβάνει· σωτηρία δ' οὖν οὕτως συνέβη
25 τοῖς τότε γενομένοις. τοιούτων οὖν αὐτῶν γεγονότων δί-
καιόν που τοῖς σώσασι πάντας χάριν ἔχειν. εἰ δέ τι τὸν c
μετέπειτα χρόνον ἡ τυραννὶς οὐκ ὀρθῶς τῇ τῆς πόλεως
δωρεᾷ κατακέχρηται, τούτων δίκας τὰς μὲν ἔχει, τὰς
δὲ τινέτω. τίνες οὖν δὴ δίκαι ἀναγκαίως ὀρθαὶ γίγνοιντ'
30 ἂν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς; εἰ μὲν ῥᾳδίως ὑμεῖς
ἀποφυγεῖν οἷοί τ' ἦτε αὐτοὺς καὶ ἄνευ μεγάλων κινδύ-
νων καὶ πόνων, ἢ 'κεῖνοι ἑλεῖν εὐπετῶς πάλιν τὴν
ἀρχήν, οὐδ' ἂν συμβουλεύειν οἷόν τ' ἦν τὰ μέλλοντα
ῥηθήσεσθαι· νῦν δ' ἐννοεῖν ὑμᾶς ἀμφοτέρους χρεὼν καὶ d
35 ἀναμιμνήσκεσθαι, ποσάκις ἐν ἐλπίδι ἑκάτεροι γεγόνατε
τοῦ νῦν οἴεσθαι σχεδὸν ἀεί τινος σμικροῦ ἐπιδεεῖς εἶναι
τὸ μὴ πάντα κατὰ νοῦν πράττειν, καὶ δὴ καὶ ὅτι τὸ
σμικρὸν τοῦτο μεγάλων καὶ μυρίων κακῶν αἴτιον ἑκά-
στοτε ξυμβαίνει γιγνόμενον, καὶ πέρας οὐδέν ποτε τε-
40 λεῖται, ξυνάπτει δὲ ἀεὶ παλαιὰ τελευτὴ δοκοῦσα ἀρχῇ
φυομένῃ νέᾳ, διολέσθαι δ' ὑπὸ τοῦ κύκλου τούτου κιν-
δυνεύσει καὶ τὸ τυραννικὸν ἅπαν καὶ τὸ δημοτικὸν γέ- e
νος, ἥξει δέ, ἐάνπερ τῶν εἰκότων γίγνηταί τι καὶ ἀπευ-
κτῶν, σχεδὸν εἰς ἐρημίαν τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς
45 Σικελία πᾶσα, Φοινίκων ἢ Ὀπικῶν μεταβαλοῦσα εἴς
τινα δυναστείαν καὶ κράτος. τούτων δὴ χρὴ πάσῃ προ-
θυμίᾳ πάντας τοὺς Ἕλληνας τέμνειν φάρμακον. εἰ μὲν
δή τις ὀρθότερον ἄμεινόν τ' ἔχει τοῦ ὑπ' ἐμοῦ ῥηθησομέ-
354 νου, ἐνεγκὼν εἰς τὸ μέσον ὀρθότατα φιλέλλην ἂν λεχθείη· a
50 ὃ δέ μοι φαίνεταί πῃ τὰ νῦν, ἐγὼ πειράσομαι πάσῃ
παρρησίᾳ καὶ κοινῷ τινὶ δικαίῳ λόγῳ χρώμενος δηλοῦν.
λέγω γὰρ δὴ διαιτητοῦ τινὰ τρόπον διαλεγόμενος ὡς
δυοῖν τυραννεύσαντί τε καὶ τυραννευθέντι, ὡς ἑνὶ ἑκα-
τέρῳ παλαιὰν ἐμὴν ξυμβουλήν. καὶ νῦν δ' ὅ γ' ἐμὸς

aliis facientes propulsare; quæ etiam aliis narrantes idonei, cum usus est, præceptores fieri poteritis. horum igitur nulla fere inopia est; quæ vero aut omnibus et inimicis et amicis, si fiant, utilitati aut quam minimo utrisque damno sint, ea nec facile est perspicere nec, si perspexeris, efficere, sed voti simile est tale consilium et orationis conatus. ac sane esto votum; a diis enim omne semper et dicendi et cogitandi principium fieri debet; habeat autem eventum talem quandam ostendens nobis orationem: Nunc vobis et vestris ex quo bellum ortum est hostibus una fere continuum imperium tenet cognatio, quam olim patres vestri in summas angustias compulsi constituerunt, tum, cum Græcorum Sicilia in extremum periculum venisset, ne a Carthaginiensibus eversa tota in barbariam redigeretur. illo enim tempore Dionysium ut juvenem et bellicosum ad belli negotia ipsi convenientia, consiliorum autem participem et natu majorem Hipparinum salutis Siciliæ causa imperatores, ut ajunt, tyrannorum nomine elegerunt. ac sive quis divinam existimare vult fortunam et deum sive imperantium virtutem sive conjunctum utrumque una cum civibus, qui tunc erant, salutis causam exstitisse, sicut statuit, ita esto: salus igitur hoc modo illis, qui tunc fuerunt, contigit. qui cum tales exstiterint, salutis auctoribus utique par est gratiam haberi ab omnibus. si quid autem postea tyrannis minus recte dono civitatis abusa commisit, eorum pœnas partim pependit, partim solvito. at quænam pœnæ necessario rectæ illis in hoc rerum statu erunt? quodsi facile vos effugere eos possetis et sine magnis periculis et laboribus, aut illis proclive esset recipere imperium, ne dari quidem hoc, quod dicturus sum, consilium posset; nunc vero reputare utrique et meminisse debetis, quotiens utrivis eam in spem veneritis, ut jam nunc paulum semper deesse vobis videretur, quo minus omnia ex animi sententia ageretis, atque paulum hoc magnorum semper et infinitorum malorum fieri causam solere, nec ullum terminum dari, sed veterem qui videatur finem semper novo nascenti conjungi initio, atque hoc orbe periculum futurum ne et tyrannicum et populare genus universum intereat, et si verisimile pariter atque abominandum aliquid fiat, ad Phœnicum vel Opicorum dominatum et ditionem traducta in linguæ Græcæ orbitatem veniat tota Sicilia. adversus hæc igitur omni studio omnes Græci præparare remedium debent. jam si quis rectius ac melius habet, quam hoc, quod a me dicitur, eo in medium prolato rectissime amans Græcorum vocabitur; quod autem mihi nunc videtur, qualecunque est, omne sine ulla reticentia et communi quadam utens oratione justa exponere conabor. etenim arbitri modo quodam loquens tamquam cum duobus cum eo, qui gessit tyrannidem, et qui ei subjectus fuit, vetus meum utrivis tamquam uni propono consilium. et

λόγος ἂν εἴη ξύμβουλος τυράννῳ παντὶ φεύγειν μὲν τοὔνομά τε καὶ τοὔργον τοῦτο, εἰς βασίλειαν δὲ, εἰ δυνατὸν εἴη, μεταβαλεῖν. δυνατὸν δὲ, ὡς ἔδειξεν ἔργῳ σοφὸς ἀνὴρ καὶ ἀγαθὸς Λυκοῦργος, ὃς ἰδὼν τὸ τῶν οἰκείων γένος ἐν Ἄργει καὶ Μεσσήνῃ ἐκ βασιλέων εἰς τυράννων δύναμιν ἀφικομένους καὶ διαφθείραντας ἑαυτούς τε καὶ τὴν πόλιν ἑκατέρους ἑκατέραν, δείσας περὶ τῆς αὑτοῦ πόλεως ἅμα καὶ γένους, φάρμακον ἐπήνεγκε τὴν τῶν γερόντων ἀρχὴν καὶ τὸν τῶν ἐφόρων δεσμὸν τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς σωτήριον, ὥστε γενεὰς τοσαύτας ἤδη μετ' εὐκλείας σώζεσθαι, νόμος ἐπειδὴ κύριος ἐγένετο βασιλεὺς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐχ ἄνθρωποι τύραννοι νόμων. ὃ δὴ καὶ νῦν οὑμὸς λόγος πᾶσι παρακελεύεται, τοῖς μὲν τυραννίδος ἐφιεμένοις ἀποτρέπεσθαι καὶ φεύγειν φυγῇ ἀπλήστως πεινώντων εὐδαιμόνισμα ἀνθρώπων καὶ ἀνοήτων, εἰς βασιλέως δ' εἶδος πειρᾶσθαι μεταβάλλειν καὶ δουλεῦσαι νόμοις βασιλικοῖς, τὰς μεγίστας τιμὰς κεκτημένους παρ' ἑκόντων τε ἀνθρώπων καὶ τῶν νόμων· τοῖς δὲ δὴ ἐλεύθερα διώκουσιν ἤθη καὶ φεύγουσι τὸν δούλειον ζυγὸν ὡς ὂν κακὸν, εὐλαβεῖσθαι ξυμβουλεύοιμ' ἂν, μή ποτε ἀπληστίᾳ ἐλευθερίας ἀκαίρου τινὸς εἰς τὸ τῶν προγόνων νόσημα ἐμπέσωσιν, ὃ διὰ τὴν ἄγαν ἀναρχίαν οἱ τότε ἔπαθον, ἀμέτρῳ ἐλευθερίας χρώμενοι ἔρωτι. οἱ γὰρ πρὸ Διονυσίου καὶ Ἱππαρίνου ἀρξάντων Σικελιῶται τότε, ὡς ᾤοντο, εὐδαιμόνως ἔζων, τρυφῶντές τε καὶ ἅμα ἀρχόντων ἄρχοντες· οἳ καὶ τοὺς δέκα στρατηγοὺς κατέλευσαν βάλλοντες τοὺς πρὸ Διονυσίου, κατὰ νόμον οὐδένα κρίναντες, ἵνα δὴ δουλεύοιεν μηδενὶ μήτε σὺν δίκῃ μήτε νόμῳ δεσπότῃ, ἐλεύθεροι δ' εἶεν πάντῃ πάντως· ὅθεν αἱ τυραννίδες ἐγένοντο αὐτοῖς. δουλεία γὰρ καὶ ἐλευθερία ὑπερβάλλουσα μὲν ἑκατέρα πάγκακον, ἔμμετρος δὲ οὖσα πανάγαθον· μετρία δὲ ἡ θεῷ δουλεία, ἄμετρος δὲ ἡ τοῖς ἀνθρώποις· θεὸς δὲ ἀνθρώποις σώφροσι νόμος, 355 ἄφροσι δὲ ἡδονή. τούτων δὴ ταύτῃ πεφυκότων, ἃ ξυμβουλεύω, Συρακοσίοις πᾶσι φράζειν παρακελεύομαι τοῖς Δίωνος φίλοις ἐκείνου καὶ ἐμὴν κοινὴν ξυμβουλήν· ἐγὼ δὲ ἑρμηνεύσω ἃ ἐκεῖνος ἔμπνους ὢν καὶ δυνάμενος εἶπεν [εἶπ' ἄν?] νῦν πρὸς ὑμᾶς. τίν' οὖν δὴ, τις ἂν εἴποι, λόγον ἀποφαίνεται ἡμῖν περὶ τῶν νῦν παρόντων ἡ Δίωνος ξυμβουλή; τόνδε·

Δέξασθε, ὦ Συρακόσιοι, πάντων πρῶτον νόμους, οἵτινες ἂν ὑμῖν φαίνωνται μὴ πρὸς χρηματισμὸν καὶ πλοῦτον τρέψοντες τὰς γνώμας ὑμῶν μετ' ἐπιθυμίας, ἀλλ' ὄντων τριῶν, ψυχῆς καὶ σώματος, ἔτι δὲ χρημάτων, τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν ἐντιμοτάτην ποιοῦντες, δευτέραν δὲ τὴν τοῦ σώματος, ὑπὸ τῇ τῆς ψυχῆς κειμένην, τρίτην δὲ καὶ ὑστάτην τὴν τῶν χρημάτων τιμὴν, δουλεύουσαν τῷ σώματί τε καὶ τῇ ψυχῇ. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀπεργαζόμενος θεσμὸς νόμος ἂν ὀρθῶς ὑμῖν εἴη κείμενος, ὄντως εὐδαίμονας ἀποτελῶν τοὺς χρωμένους· ὁ δὲ τοὺς πλουσίους εὐδαίμονας ὀνομάζων λόγος αὐτός τε ἄθλιος, γυναικῶν καὶ παίδων ὢν λόγος ἄνους, τοὺς πειθομένους τε ἀπεργάζεται τοιούτους. ὅτι δ' ἀληθῆ

nunc quoque tyrannis equidem auctor sim omnibus, ut hanc et appellationem et rem fugiant atque in regnum, si fieri possit, vertant. potest vero, sicut re monstravit sapiens vir et bonus Lycurgus, qui cum gentem cognatorum suorum Argis et in Messenia ex regibus in tyrannorum potentiam transgressos cum semet ipsos, tum utramque utrosque civitatem perdere vidisset, suæ civitati simul et genti timens senum magistratum et ephororum vinculum regii imperii salutarem attulit medicinam; ut tot jam sæcula cum gloria incolumitatem retineat, ad legem translata regia in homines, non ad homines tyrannica in leges auctoritate. quod idem nunc mea oratio hortatur omnes, tyrannidis quidem appetentes, ut aversentur et fugiant equis, viris istam, quam insatiabiliter esurientes homines et insipientes felicitatem prædicant, in regiamque vertere speciem et servire legibus regiis conentur, summos honores a volentibus hominibus et ab legibus consecuti; eos vero, qui morum libertatem affectant et jugum servitutis tamquam malum fugiunt, monitos velim, ne forte insatiabili libertatis intempestivæ cupidine in majorum morbum incidant, quem nimis soluti imperio illi tunc experti sunt propter immodicum libertatis amorem. nam qui ante regnum Dionysii et Hipparini fuerunt Siculi, beata tunc, ut putabant, vita fruebantur, luxuriæ dediti et simul imperantibus imperantes; qui etiam decem exercitui ante Dionysium præfectos lapidaverunt nulla lege judicatos, ut scilicet nulli neque jure neque lege domino servirent, sed prorsus, omni modo liberi essent; ex quo tyrannides eis natæ sunt. servitus enim et libertas modum excedens utraque res pessima, modica optima est; moderata autem servitus est quæ deo, immoderata quæ hominibus servitur; deus autem hominibus sana mente præditis lex, insanis voluptas est. his igitur ita natura comparatis, quod ego consilium do, id omnibus Syracusanis nuntiare jubeo Dionis amicos tamquam illius meumque commune; ego vero pro interprete referam quæ ille, si spiraret et posset, nunc diceret vobis. quamnam igitur, dixerit quispiam, de iis, quæ nunc in manibus sunt, consilium Dionis proponit nobis orationem? hancce:

Omnium primum leges, o Syracusani, accipite, quæ vobis videantur non ad quæstum et divitias cum cupiditate mentes vestras conversuræ, sed cum tria sint, animus et corpus, deinde opes, animi virtutem primo dignitatis loco ponentes, secundam corporis, subjectam animi virtuti, tertiam vero et infimam opum dignitatem, servientem et corpori et animo. atque hæc quidem efficiens præscriptio recte posita vobis erit lex, quæ veram utentibus præbebit felicitatem; quæ vero divites beatos appellat oratio, ea et ipsa misera est, mulierum et puerorum oratio insipiens, et qui ei obsequuntur, miseros reddit. vere autem hæc

ταῦτ' ἐγὼ παρακελεύομαι, ἐὰν γεύσησθε τῶν νῦν λεγομένων περὶ νόμων, ἔργῳ γνώσεσθε· ἡ δὴ βάσανος ἀληθεστάτη δοκεῖ γίγνεσθαι τῶν πάντων πέρι. Δεξάμενοι δὲ τοὺς τοιούτους νόμους, ἐπειδὴ κατέχει κίνδυνος Σικελίαν, καὶ οὔτε κρατεῖτε ἱκανῶς οὔτ' αὖ διαφερόντως κρατεῖσθε, δίκαιον ἂν ἴσως καὶ ξυμφέρον γίγνοιτο ὑμῖν πᾶσι μέσον τεμεῖν, τοῖς τε φεύγουσι τῆς ἀρχῆς τὴν χαλεπότητα ὑμῖν καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς πάλιν ἐρῶσι τυχεῖν, ὧν οἱ πρόγονοι τότε, τὸ μέγιστον, ἔσωσαν ἀπὸ βαρβάρων τοὺς Ἕλληνας, ὥστ' ἐξεῖναι περὶ πολιτείας νῦν ποιεῖσθαι λόγους· ἐῤῥουσι δὲ τότε οὔτε λόγος οὔτ' ἐλπὶς ἐλείπετ' ἂν οὐδαμῇ οὐδαμῶς. νῦν οὖν τοῖς μὲν ἐλευθερία γιγνέσθω μετὰ βασιλικῆς ἀρχῆς, τοῖς δὲ ἀρχὴ ὑπεύθυνος βασιλικὴ, δεσποζόντων νόμων τῶν τε ἄλλων πολιτῶν καὶ τῶν βασιλέων αὐτῶν, ἄν τι παράνομον πράττωσιν. Ἐπὶ δὲ τούτοις ξύμπασιν ἀδόλῳ γνώμῃ καὶ ὑγιεῖ μετὰ θεῶν βασιλέα στήσασθε πρῶτον μὲν τὸν ἐμὸν υἱόν, χαρίτων ἕνεκα διττῶν, τῆς τε παρ' ἐμοῦ καὶ τοῦ ἐμοῦ πατρός· ὁ μὲν γὰρ ἀπὸ βαρβάρων ἠλευθέρωσεν ἐν τῷ τότε χρόνῳ τὴν πόλιν, ἐγὼ δὲ ἀπὸ τυράννων νῦν δίς, ὧν αὐτοὶ μάρτυρες ὑμεῖς γεγόνατε. δεύτερον δὲ δὴ ποιεῖσθε βασιλέα τὸν τῷ μὲν ἐμῷ πατρὶ ταὐτὸν κεκτημένον ὄνομα, υἱὸν δὲ Διονυσίου, χάριν τῆς τε νῦν βοηθείας καὶ ὁσίου τρόπου· ὃς γενόμενος τυράννου πατρὸς ἑκὼν τὴν πόλιν ἐλευθεροῖ, τιμὴν αὑτῷ καὶ γένει ἀείζωον ἀντὶ τυραννίδος ἐφημέρου καὶ ἀδίκου κτώμενος. τρίτον δὲ προκαλεῖσθαι χρὴ βασιλέα γίγνεσθαι Συρακουσῶν, ἑκόντα ἑκούσης τῆς πόλεως, τὸν νῦν τοῦ τῶν πολεμίων ἄρχοντα στρατοπέδου, Διονύσιον τὸν Διονυσίου, ἐὰν ἐθέλῃ ἑκὼν εἰς βασιλέως σχῆμα ἀπαλλάττεσθαι, δεδιὼς μὲν τὰς τύχας, ἐλεῶν δὲ πατρίδα καὶ ἱερῶν ἀθεραπευσίαν καὶ τάφους, μὴ διὰ φιλονεικίαν πάντως πάντα ἀπολέσῃ βαρβάροις ἐπίχαρτος γενόμενος. τρεῖς δ' ὄντας βασιλέας, εἴτ' οὖν τὴν Λακωνικὴν δύναμιν αὐτοῖς δόντες εἴτε ἀφελόντες καὶ ξυνομολογησάμενοι, καταστήσαθε τρόπῳ τινὶ τοιῷδε, ὃς εἴρηται μὲν καὶ πρότερον ὑμῖν, ὅμως δ' ἔτι καὶ νῦν ἀκούετε. ἐὰν ἐθέλῃ τὸ γένος ὑμῖν τὸ Διονυσίου τε καὶ Ἱππαρίνου ἐπὶ σωτηρίᾳ Σικελίας παύσασθαι τῶν νῦν παρόντων κακῶν, τιμὰς αὑτοῖς καὶ γένει λαβόντες εἴς τε τὸν ἔπειτα καὶ τὸν νῦν χρόνον, ἐπὶ τούτοις καλεῖτε, ὥσπερ καὶ πρότερον ἐῤῥήθη, πρέσβεις, οὓς ἂν ἐθελήσωσι, κυρίους ποιησάμενοι τῶν διαλλαγῶν, εἴτε τινὰς αὐτόθεν εἴτε ἔξωθεν εἴτε ἀμφότερα, καὶ ὁπόσους ἂν συγχωρήσωσι. τούτους δ' ἐλθόντας νόμους μὲν πρῶτον θεῖναι καὶ πολιτείαν τοιαύτην, ἐν ᾗ βασιλέας ἁρμόττει γίγνεσθαι κυρίους ἱερῶν τε καὶ ὅσων ἄλλων πρέπει τοῖς γενομένοις ποτὲ εὐεργέταις· πολέμου δὲ καὶ εἰρήνης ἄρχοντας νομοφύλακας ποιήσασθαι ἀριθμὸν τριάκοντα καὶ πέντε μετά τε δήμου καὶ βουλῆς. δικαστήρια δὲ ἄλλα μὲν ἄλλων, θανάτου δὲ καὶ φυγῆς τούς τε πέντε καὶ τριάκοντα ὑπάρχειν. πρὸς τούτοις τε ἐκλεκτοὺς γίγνεσθαι δικαστὰς ἐκ τῶν νῦν ἀεὶ περυσινῶν ἀρχόντων, ἕνα ἀφ' ἑκάστης τῆς ἀρχῆς τὸν ἄριστον δόξαντ' εἶναι

a me moneri, si experti fueritis, quæ nunc dicuntur de legibus, re intelligetis; quæ quidem probatio rerum omnium verissima putatur. Acceptis autem legibus hujusmodi, quoniam in periculo versatur Sicilia, et neque satis tenetis neque insigniter tenemini, justum fortasse et utile vobis omnibus sit media via insistere, et vobis, qui imperii gravitatem fugitis, et qui reciperare imperium cupitis, quorum majores tunc, id quod maximum est, ex barbarorum impetu Græcos servarunt, ut de civitate sermo fieri nunc possit, qui si tunc interissent, nec sermo nec spes usquam ulla relinqueretur. nunc igitur illis libertas conceditor cum regio imperio, his regium cum rationis reddendæ necessitate imperium, legibus cum in reliquos cives, tum in reges ipsos, si quid contra leges faciant, dominatum habentibus. Ad hæc autem omnia sincera et integra mente cum diis regem vobis constituite primum quidem filium meum, beneficiorum duorum gratias, unius a me, alterius a patre meo accepti; hic enim a barbaris illo tempore liberavit civitatem, ego vero nunc bis a tyrannis, cujus rei vos ipsi testes fuistis. secundum vero regem vobis sumite patris mei cognominem filium Dionysii, cum auxilii nunc ab eo lati, tum morum sanctitatis gratia; qui tyranno patre genitus volens liberat civitatem, honorem sibi generique perennem pro caduca atque injusta tyrannide parans. tertius autem rex ut fiat Syracusarum, volens volentis civitatis, evocandus est hostium nunc exercitui præfectus, Dionysius Dionysii filius, si ad regiam conditionem sua se voluntate transferre velit fortunæ metuens eventus et patriæ templorumque desertorum et sepulcrorum miseritus, ne propter ambitionem omnia prorsus pessumdet barbaris lætitia affectis. tres autem reges sive Laconica potestate sive minore idque communi consensu instructos tali quodam modo vobis constituite, quem licet jam antea proposuerim, tamen nunc quoque audite. si vobis Dionysii et Hipparini genus salutis Siciliæ causa præsentium malorum finem facere vult, honores sibi suisque in posterum pariter atque in præsens tempus adepti, his eos conditionibus, sicut jam antea dictum est, vocate, senibus, quos voluerint et quot concesserint, reconciliationis potestate permissa, sive ex ipsa civitate sive extrinsecus sive utrinque arcessitis. hi vero cum venerint, leges primum et rem publicam instituant talem, in qua regibus permitti conveniat potestatem sacrorum reliquorumque omnium, quæ permittere par sit bene olim meritis; belli autem et pacis moderatores faciant legum custodes triginta quinque numero una cum populo et senatu. judicia autem alia aliorum, capitis vero atque exilii quinque illi et triginta sint. et præter hos electi fiant judices ex superioris anni cujusque magistratibus, qui nunc sunt, unus ex quoque, qui optimus

καὶ δικαιότατον· τούτους δὲ τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν δικάζειν ὅσα θανάτου καὶ δεσμοῦ καὶ μεταστάσεως τῶν πολιτῶν· βασιλέα δὲ τῶν τοιούτων δικῶν μὴ ἐξεῖναι δικαστὴν γίγνεσθαι, καθάπερ ἱερέα, φόνου καθαρεύοντα καὶ δεσμοῦ καὶ φυγῆς. Ταῦθ' ὑμῖν ἐγὼ καὶ ζῶν διενοήθην γίγνεσθαι καὶ νῦν διανοοῦμαι. καὶ τότε κρατήσας τῶν ἐχθρῶν μεθ' ὑμῶν, εἰ μὴ ξενικαὶ ἐρινύες ἐκώλυσαν, κατέστησα ἂν ᾗπερ καὶ διενοούμην, καὶ μετὰ ταῦτα Σικελίαν ἂν τὴν ἄλλην, εἴπερ ἔργα ἐπὶ νῷ ἐγίγνετο, κατῴκισα, τοὺς μὲν βαρβάρους ἣν νῦν ἔχουσιν ἀφελόμενος, ὅσοι μὴ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας διεπολέμησαν πρὸς τὴν τυραννίδα, τοὺς δ' ἔμπροσθεν οἰκητὰς τῶν Ἑλληνικῶν τόπων εἰς τὰς ἀρχαίας καὶ πατρῴας οἰκήσεις κατοικίσας. ταὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ νῦν πᾶσι συμβουλεύω κοινῇ διανοηθῆναι καὶ πράττειν τε καὶ παρακαλεῖν ἐπὶ ταύτας τὰς πράξεις πάντας, τὸν μὴ θέλοντα δὲ πολέμιον ἡγεῖσθαι κοινῇ. ἔστι δὲ ταῦτα οὐκ ἀδύνατα. ἃ γὰρ ἐν δυοῖν τε ὄντα ψυχαῖν τυγχάνει καὶ λογισαμένοις εὑρεῖν βέλτιστα ἑτοίμως ἔχει, ταῦτα δὲ σχεδὸν ὁ κρίνων ἀδύνατα οὐκ εὖ φρονεῖ. λέγω δὲ τὰς δύο τήν τε Ἱππαρίνου τοῦ Διονυσίου υἱέος καὶ τὴν τοῦ ἐμοῦ υἱέος· τούτοιν γὰρ ξυνομολογησάντοιν τοῖς γε ἄλλοις Συρακοσίοις οἶμαι πᾶσιν, ὅσοιπερ τῆς πόλεως κήδονται, ξυνδοκεῖν. ἀλλὰ θεοῖς τε πᾶσι τιμὰς μετ' εὐχῶν δόντες τοῖς τε ἄλλοις, ὅσοις μετὰ θεῶν πρέπει, πείθοντες καὶ προκαλούμενοι φίλους καὶ διαφόρους μαλακῶς τε καὶ πάντως μὴ ἀποστῆτε, πρὶν ἂν τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν λεχθέντα, οἷον ὀνείρατα θεῖα ἐπιστάντα ἐγρηγορόσιν, ἐναργῆ τε ἐξεργάσησθε τελεσθέντα καὶ εὐτυχῆ.

esse et justissimus visus fuerit, qui sequentem annum omnes de capite et vinculis et relegatione civium actiones judicent; regi vero in hujusmodi causis judicare nefas sit, utpote sacerdoti, qui purus sit a cæde et vinculis et exilio. Horum ego vobis et vivus auctor fieri cogitavi et nunc cogito. et tunc victis vobis cum adversariis, si furiæ hospitales non obstitissent, res ita, ut cogitabam, constituissem, deinde reliquam Siciliam rebus ex animo procedentibus instaurassem barbaris ex ea, quam nunc tenent, expulsis, qui non pro communi libertate bellum gessissent cum tyrannide, et prioribus Græcarum regionum incolis in veteres patriasque sedes restitutis. atque hæc eadem nunc quoque omnibus consilium do communiter ut cogitent et agant et ad agenda hæc evocent omnes, et qui recuset, eum hostem judicent communiter. neque vero hæc fieri non possunt. nam quæ duobus in animis insunt et reputantibus facile optima esse reperiuntur, hæc fieri posse qui neget, non recte sentiat. duos autem Hipparini Dionysii filii et mei filii animos dico; his enim consentientibus reliquos Syracusanos omnes, quibus quidem patria curæ est, consentire puto. verum deos omnes venerati cum precibus reliquosque, quos juxta deos par est, docere atque adhortari amicos et adversarios leniter omnique modo ne desistatis, donec nunc a nobis dicta tamquam somnia divina vigilantibus oblata eventu comprobata præstiteritis et fortunata.

Θ.

Πλάτων Ἀρχύτᾳ Ταραντίνῳ εὖ πράττειν. Ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς οἱ περὶ Ἄρχιππον καὶ Φιλωνίδην τήν τε ἐπιστολὴν φέροντες, ἣν σὺ αὐτοῖς ἔδωκας, καὶ ἀπαγγέλλοντες τὰ παρὰ σοῦ. τὰ μὲν οὖν πρὸς τὴν πόλιν οὐ χαλεπῶς διεπράξαντο· καὶ γὰρ οὐδὲ παντελῶς ἦν ἐργώδη. τὰ δὲ παρὰ σοῦ διῆλθον ἡμῖν λέγοντες ὑποδυσφορεῖν σε, ὅτι οὐ δύνασαι τῆς περὶ τὰ κοινὰ ἀσχολίας ἀπολυθῆναι. ὅτι μὲν οὖν ἥδιστόν ἐστιν ἐν τῷ βίῳ τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, ἄλλως τε καὶ εἴ τις ἕλοιτο τοιαῦτα πράττειν, οἷα καὶ σύ, σχεδὸν παντὶ δῆλον· ἀλλὰ κἀκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μέν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι, πολλὰ δὲ καὶ τοῖς καιροῖς δίδοται τοῖς τὸν βίον ἡμῶν καταλαμβάνουσι. καλούσης δὲ τῆς πατρίδος αὐτῆς πρὸς τὰ κοινὰ ἄτοπον ἴσως τὸ μὴ ὑπακούειν· ἅμα γὰρ ξυμβαίνει καὶ χώραν καταλιμπάνειν φαύλοις ἀνθρώποις, οἳ οὐκ ἀπὸ τοῦ βελτίστου πρὸς τὰ κοινὰ προσέρχονται. περὶ τούτων μὲν οὖν ἱκανῶς· Ἐχεκράτους δὲ καὶ νῦν ἐπιμέλειαν ἔχομεν καὶ εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἕξομεν καὶ διὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ Φρυνίωνα καὶ δι' αὐτὸν τὸν νεανίσκον.

IX.

Plato Archytam Tarentinum bene agere jubet. Venerunt ad nos Archippus et Philonides epistolam a te, quam iis dedisti, et nuntios de te afferentes. ac publice iis agenda sine difficultate perfecerunt; neque enim prorsus difficilia erant; de te vero narrarunt nobis submoleste te ferre, quod rei publicæ negotiis solvi non possis. sane jucundissimum esse in vita res agere suas, præsertim si quis tales agendas sibi susceperit, quales tu, fere inter omnes constat; sed illud quoque reputes oportet, unumquemque nostrûm non sibi solum esse natum, sed ortus nostri partem sibi vindicare patriam, partem parentes, partem reliquos amicos, multa vero etiam temporibus dari, in quæ vita nostra incidat. ipsa autem patria ad rem publicam vocante si non obediamus, miri videamur; simul enim accidit ut locum relinquamus hominibus malis, qui non ab eo, quod optimum est, proficiscentes ad rem publicam accedunt. de his quidem satis; Echecratis autem et tua et patris ejus Phrynionis et ipsius adolescentuli causa et nunc curam habemus et in reliquum tempus habebimus.

I.

Πλάτων Ἀριστοδώρῳ εὖ πράττειν. Ἀκούω Δίωνος ἐν τοῖς μάλιστα ἑταῖρον εἶναί τέ σε νῦν καὶ γεγονέναι διὰ παντὸς, τὸ σοφώτατον ἦθος τῶν εἰς φιλοσοφίαν παρεχόμενον· τὸ γὰρ βέβαιον καὶ πιστὸν καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγώ φημι εἶναι τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν, τὰς δὲ ἄλλας τε καὶ εἰς ἄλλα τεινούσας σοφίας τε καὶ δεινότητας κομψότητας οἶμαι προσαγορεύων ὀρθῶς ὀνομάζειν. ἀλλ' ἔῤῥωσό τε καὶ μένε ἐν τοῖς ἤθεσιν, οἷσπερ καὶ νῦν μένεις.

X.

Plato Aristodorum bene agere jubet. Audio te Dionis inter amicissimos et esse nunc et perpetuo fuisse, mores approbantem ad philosophiam sapientissimos; nam firmitatem, fidem, sinceritatem, hanc ego veram esse philosophiam ajo, ceteras et ad alia spectantes sapientias peritiasque si elegantias appellem, recte me nominare puto. sed vale et in his moribus, ut facis, persevera.

IA.

Πλάτων Λαοδάμαντι εὖ πράττειν. Ἐπέστειλα μέν σοι καὶ πρότερον, ὅτι πολὺ διαφέρει πρὸς ἅπαντα ἃ λέγεις, αὐτὸν ἀφικέσθαι σε Ἀθήναζε· ἐπειδὴ δὲ σὺ φῂς ἀδύνατον εἶναι, μετὰ τοῦτο ἦν δεύτερον, εἰ δυνατὸν ἐμὲ ἀφικέσθαι ἢ Σωκράτη, ὥσπερ ἐπέστειλας. νῦν δὲ Σωκράτης μέν ἐστι περὶ ἀσθένειαν τὴν τῆς στραγγουρίας, ἐμὲ δὲ ἀφικόμενον ἐνταῦθα ἄσχημον ἂν εἴη μὴ διαπράξασθαι ἐφ' ἅπερ σὺ παρακαλεῖς. ἐγὼ δὲ ταῦτα γενέσθαι ἂν οὐ πολλὴν ἐλπίδα ἔχω· δι' ἃ δὲ, μακρᾶς ἑτέρας δέοιτ' ἂν ἐπιστολῆς, ἥτις πάντα διεξίοι· καὶ ἅμα οὐδὲ τῷ σώματι διὰ τὴν ἡλικίαν ἱκανῶς ἔχω πλανᾶσθαι καὶ κινδυνεύειν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν οἷα ἀπαντᾷ· καὶ νῦν πάντα κινδύνων ἐν ταῖς πορείαις ἐστὶ μεστά. συμβουλεῦσαι μέντοι ἔχω σοί τε καὶ τοῖς οἰκισταῖς, ὃ εἰπόντος μὲν ἐμοῦ, φησὶν Ἡσίοδος, δόξαι ἂν εἶναι φαῦλον, χαλεπὸν δὲ νοῆσαι. εἰ γὰρ οἴονθ' ὑπὸ νόμων θέσεως καὶ ὡντινωνοῦν εὖ ποτὲ πόλιν ἂν κατασκευασθῆναι ἄνευ τοῦ εἶναί τι κύριον ἐπιμελούμενον ἐν τῇ πόλει τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης, ὅπως ἂν ᾖ σώφρων τε καὶ ἀνδρικὴ δούλων τε καὶ ἐλευθέρων, οὐκ ὀρθῶς διανοοῦνται. τοῦτο δ' αὖ, εἰ μὲν εἰσὶν ἤδη ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἀρχῆς ταύτης, γένοιτ' ἄν· εἰ δ' ἐπὶ τὸ παιδεῦσαι δεῖ τινὸς, οὔτε ὁ παιδεύσων οὔτε οἱ παιδευθησόμενοι, ὡς ἐγὼ οἶμαι, εἰσὶν ὑμῖν, ἀλλὰ τὸ λοιπὸν τοῖς θεοῖς εὔχεσθαι. καὶ γὰρ σχεδόν τι καὶ αἱ ἔμπροσθεν πόλεις οὕτω κατεσκευάσθησαν καὶ ἔπειτα εὖ ᾤκησαν, ὑπὸ ξυμβάσεων πραγμάτων μεγάλων καὶ κατὰ πόλεμον καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πράξεις γενομένων, ὅταν ἐν τοιούτοις καιροῖς ἀνὴρ καλός τε καὶ ἀγαθὸς ἐγγένηται μεγάλην δύναμιν ἔχων. τὸ δ' ἔμπροσθεν αὐτὰ προθυμεῖσθαι μὲν χρὴ καὶ ἀνάγκη, διανοεῖσθαι μέντοι αὐτὰ οἷα λέγω, καὶ μὴ ἀνοηταίνειν οἰομένους τι ἑτοίμως διαπράξασθαι. Εὐτύχει.

XI.

Plato Laodamantem bene agere jubet. Scripsi tibi jam ante multum interesse ad omnia, quæ dicis, te ipsum venire Athenas; quod quoniam negas fieri posse, secundum deinde erat, si ego vel Socrates venire possemus, quemadmodum scripsisti. nunc vero Socrates quidem morbo detinetur stranguriæ, mihi vero, si illuc venissem neque perficerem ea, ad quæ vocas, ignominiosum esset. sed ego posse illa fieri non magnam spem habeo; quibus autem ex causis, longam, quæ omnes exponeret, epistolam alteram requireret; neque corporis mihi propter ætatem vires sufficiunt ad vagandum et ad pericula terra marique qualia occurrunt, adeunda; et nunc omnia periculis plena sunt in itineribus. consilium tamen et tibi et conditoribus dare possum, quod dictum quidem a me, inquit Hesiodus, leve videatur esse, mente vero concipere difficile est. nam si putant legibus ferendis qualibuscunque posse civitatem unquam bene institui sine auctoritate aliqua vitæ cotidianæ in civitate rationem curante, ut et temperata et virilis sit servorum pariter atque ingenuorum, non recte sentiunt. hoc autem rursus, si jam adsunt viri hac potestate digni, fieri poterit; sin autem ad erudiendum desideratur aliquis, neque erudíturus neque erudiendi, ut opinor, vobis præsto sunt, sed reliquum est ut deos precemini. nam ita fere priores quoque civitates sunt institutæ et deinde bene administratæ, cum rerum magnarum casus et bello et reliquis in actionibus incidissent, et in ejusmodi temporibus vir honestus et strenuus magna potentia instructus exstitisset. antea vero studere quidem iis necesse est et oportet, cogitare tamen talia esse, qualia dico, neque stulta prompte aliquid perficiendi spe teneri. Felix esto.

IB.

Πλάτων Ἀρχύτᾳ Ταραντίνῳ εὖ πράττειν. Τὰ μὲν παρὰ σοῦ ἐλθόνθ' ὑπομνήματα θαυμαστῶς ὡς ἄσμενοί τε ἐλάβομεν καὶ τοῦ γράψαντος αὐτὰ ἠγάσθημεν ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ ἔδοξεν ἡμῖν εἶναι ὁ ἀνὴρ ἄξιος ἐκεί-

XII.

Plato Archytam Tarentinum bene agere jubet. Commentarios a te missos perlubenter accepimus et scriptorem admirati sumus quam maxime, et dignus nobis esse visus

νων τῶν πάλαι προγόνων· λέγονται γὰρ δὴ οἱ ἄνδρες οὗτοι Μύριοι εἶναι, οὗτοι δ' ἦσαν τῶν ἐπὶ Λαομέδοντος ἐξαναστάντων Τρώων, ἄνδρες ἀγαθοί, ὡς ὁ παραδεδομένος μῦθος δηλοῖ. τὰ δὲ παρ' ἐμοὶ ὑπομνήματα, 5 περὶ ὧν ἐπέστειλας, ἱκανῶς μὲν οὔπω ἔχει, ὡς δέ ποτε τυγχάνει ἔχοντα, ἀπέσταλκά σοι. περὶ δὲ τῆς φυλακῆς ἀμφότεροι συμφωνοῦμεν, ὥστ' οὐδὲν δεῖ παρακελεύεσθαι. e

ΙΓ.

Πλάτων Διονυσίῳ τυράννῳ Συρακουσῶν εὖ πράτ- 360 τειν ἀρχή σοι τῆς ἐπιστολῆς ἔστω καὶ ἅμα ξύμβολον, a ὅτι παρ' ἐμοῦ ἐστί. Τοὺς Λοκρούς ποθ' ἑστιῶν νεανίσκους πόρρω κατακείμενος ἀπ' ἐμοῦ ἀνέστης παρ' ἐμὲ καὶ φιλοφρονούμενος εἶπες εὖ τι ῥῆμα ἔχον, ὡς ἔμοιγε ἐδόκει καὶ τῷ παρακατακειμένῳ· ἦν δ' οὗτος τῶν κα- 15 λῶν τις· ὃς τότε εἶπεν· ἦπου πολλά, ὦ Διονύσιε, εἰς b σοφίαν ὠφελῇ ὑπὸ Πλάτωνος. σὺ δ' εἶπες· καὶ εἰς ἄλλα πολλά· ἐπεὶ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς μεταπέμψεως, ὅτι μετεπεμψάμην αὐτόν, δι' αὐτὸ τοῦτο εὐθὺς ὠφελήθην. Τοῦτ' οὖν διασωστέον, ὅπως ἂν αὐξάνηται αἰεὶ 20 ἡμῶν ἡ ἀπ' ἀλλήλων ὠφέλεια. καὶ ἐγὼ νῦν τοῦτ' αὐτὸ παρασκευάζων τῶν τε Πυθαγορείων πέμπω σοι καὶ τῶν διαιρέσεων καὶ ἄνδρα, ὥσπερ ἐδόκει ἡμῖν τότε, ᾧ τε σὺ καὶ Ἀρχύτης, εἴπερ ἥκει παρά σε Ἀρχύτης, c χρῆσθαι δύναισθ' ἄν. ἔστι δὲ ὄνομα μὲν Ἑλίκων, τὸ δὲ 25 γένος ἐκ Κυζίκου, μαθητὴς δὲ Εὐδόξου καὶ περὶ πάντα τὰ ἐκείνου πάνυ χαριέντως ἔχων· ἔτι δὲ καὶ τῶν Ἰσοκράτους μαθητῶν τῳ ξυγγέγονε καὶ Πολυξένῳ τῶν Βρύσωνός τινι ἑταίρων. ὃ δὲ σπάνιον ἐπὶ τούτοις, οὔτε ἄχαρίς ἐστιν ἐντυχεῖν οὔτε κακοήθει ἔοικεν, ἀλλὰ μᾶλ- 30 λον ἐλαφρὸς καὶ εὐήθης δόξειεν ἂν εἶναι. δεδιὼς δὲ λέγω ταῦτα, ὅτι ὑπὲρ ἀνθρώπου δόξαν ἀποφαίνομαι, οὐ φαύλου ζῴου, ἀλλ' εὐμεταβόλου, πλὴν πάνυ ὀλίγων d τινῶν καὶ εἰς ὀλίγα· ἐπεὶ καὶ περὶ τούτου φοβούμενος καὶ ἀπιστῶν ἐσκόπουν αὐτός τε ἐντυγχάνων καὶ ἐπυν- 35 θανόμην τῶν πολιτῶν αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς οὐδὲν φλαῦρον ἔλεγε τὸν ἄνδρα. σκόπει δὲ καὶ αὐτὸς καὶ εὐλαβοῦ. μάλιστα μὲν οὖν, ἂν καὶ ὁπωστιοῦν σχολάζῃς, μάνθανε παρ' αὐτοῦ καὶ τἄλλα φιλοσόφει· εἰ δὲ μή, ἐκδίδαξαί τινα, ἵνα κατὰ σχολὴν μανθάνων βελτίων γίγνῃ 40 καὶ εὐδοξῇς, ὅπως τὸ δι' ἐμὲ ὠφελεῖσθαί σε μὴ ἀνίῃ. 361 Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ· περὶ δὲ ὧν ἐπέστελλές μοι a ἀποπέμπειν σοι, τὸν μὲν Ἀπόλλω ἐποιησάμην τε καὶ ἄγει σοι Λεπτίνης, νέου καὶ ἀγαθοῦ δημιουργοῦ· ὄνομα δ' ἐστὶν αὐτῷ Λεωχάρης. ἕτερον δὲ παρ' αὐτῷ ἔργον 45 ἦν πάνυ κομψόν, ὡς ἐδόκει· ἐπριάμην οὖν αὐτὸ βουλόμενός σου τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι μου ἐπεμελεῖτο καὶ ὑγιαίνοντος καὶ ἀσθενοῦντος ἀξίως ἐμοῦ τε καὶ σοῦ· δὸς οὖν αὐτῇ, ἂν μή τί σοι ἄλλο δόξῃ. πέμπω δὲ καὶ οἴνου γλυκέος δώδεκα σταμνία τοῖς παισὶ καὶ μέλιτος δύο. b 50 ἰσχάδων δὲ ὕστερον ἤλθομεν τῆς ἀποθέσεως, τὰ δὲ μύρτα ἀποτεθέντα κατεσάπη· ἀλλ' αὖθις βέλτιον ἐπι-

est antiquis illis majoribus suis; Myrios enim hos esse tradunt, ex numero Trojanorum, qui regnante Laomedonte emigraverunt, viri strenui, quemadmodum fama traditum accepimus. meos autem commentarios, de quibus scripsisti, etsi nondum satis elaborati sunt, tamen qualescunque sunt, tibi misi; de quorum custodia cum uterque consentiamus, nihil opus est hortari.

XIII.

Plato Dionysium Syracusarum tyrannum bene agere jubet initium tibi epistolæ esto simulque signum, quo a me datam agnoscas. Locrenses aliquando adolescentes epulo excipiens cum longius a me accubuisses, surrexisti ad me et comiter appellato dixisti aliquid commode se habens, ut mihi quidem videbatur et item juxta accubanti; erat autem unus de pulchris; isque tum dixit : magnam utique, a Dionysi, ad sapientiam utilitatem capis ex Platone. cui tu respondisti : etiam ad multa alia; nam ex ipsa vocatione, quod eum ad me vocavi, hoc ipso statim utilitatem cepi. Hoc igitur perpetuo servandum est, ut mutua semper augeatur utilitas nostra. idque ipsum ego nunc agens et Pythagorea quædam tibi mitto et quasdam divisiones et virum, sicuti tunc nobis placebat, quo et tu et Archytas, si modo ad te venit Archytas, uti possitis. nomine vocatur Helico, natione Cyzicenus, discipulus Eudoxi et in omnibus, quæ ille docet, valde scite versatus; præterea uni ex Isocratis discipulis operam dedit et Polyxeno ex Brysonis familiaribus. quod autem raro his adjunctum, neque ad usum injucundus est neque malis, ut videtur, moribus, sed facile ferendum potius et bene moratum dixeris. quamquam timide hæc pronuntio, quia sententiam dico de homine, animali non contemnendo, sed mutabili, admodum paucis quibusdam et ad pauca exceptis; nam de hoc quoque timens et diffidens dispiciebam et ipse utens homine et ex civibus ejus quærebam, neque erat qui male illi diceret. sed dispice et ipse et cave maxime quidem, si vel tantillum habes otii, disce ab eo et reliquæ philosophiæ operam da : si minus, edocendum aliquem cura, ut per otium discens melior fias et bene audias, ne utilitatem capere ex me desinas. Et hæc quidem hactenus : quæ vero scripseras ut tibi mitterem, Apollinem faciendum curavi, quem affert tibi Leptines, junioris et boni artificis opus, cui nomen est Leochares. prostabat autem aliud apud eundem opus admodum venustum, ut videbatur. itaque emi eo consilio, ut tuæ uxori darem, quod in bona mihi et in adversa valetudine operam dare me teque dignam non intermisit. itaque tradas ei velim, nisi forte aliter tibi visum fuerit. præterea vini dulcis duodecim matelliones pueris mitto et mellis duos. caricarum adventu nostro recondendi tempus jam præteritum erat, myrtorum autem baccæ, quæ erant reconditæ, computruerunt; at posthac melius curabimus.

μελησόμεθα. περὶ δὲ φυτῶν Λεπτίνης σοι ἐρεῖ. ἀργύριον δ' εἰς ταῦτα ἕνεκά τε τούτων καὶ εἰσφορῶν τινῶν εἰς τὴν πόλιν ἔλαβόν παρὰ Λεπτίνου, λέγων ἅ μοι ἐδόκει εὐσχημονέστατα ἡμῖν εἶναι καὶ ἀληθῆ λέγειν,
5 ὅτι ἡμέτερον εἴη ὃ εἰς τὴν ναῦν ἀναλώσαμεν τὴν Λευκαδίαν, σχεδὸν ἑκκαίδεκα μναῖ. τοῦτ' οὖν ἔλαβον καὶ λαβὼν αὐτός τε ἐχρησάμην καὶ ὑμῖν ταῦτα ἀπέπεμψα. c Τὸ δὴ μετὰ τοῦτο περὶ χρημάτων ἄκουε ὥς σοι ἔχει, περί τε τὰ σὰ Ἀθήνησι καὶ περὶ τὰ ἐμά. ἐγὼ τοῖς σοῖς
10 χρήμασιν, ὥσπερ τότε σοι ἔλεγον, χρήσομαι καθάπερ τοῖς τῶν ἄλλων ἐπιτηδείων, χρῶμαι δὲ ὡς ἂν δύνωμαι ὀλιγίστοις, ὅσα ἀναγκαῖα ἢ δίκαια ἢ εὐσχήμονα ἐμοί τε δοκεῖ καὶ παρ' οὗ ἂν λαμβάνω. ἐμοὶ δὴ τοιοῦτον νῦν ξυμβέβηκεν· εἰσί μοι ἀδελφιδῶν θυγατέρες τῶν ἀποθα-
15 νουσῶν τότε, ὅτ' ἐγὼ οὐκ ἐστεφανούμην, σὺ δ' ἐκέ- d λευες, τέτταρες, ἡ μὲν νῦν ἐπίγαμος, ἡ δὲ ὀκταέτις, ἡ δὲ σμικρὸν πρὸς τρισὶν ἔτεσιν, ἡ δὲ οὔπω ἐνιαυσία. ταύτας ἐκδοτέον ἐμοί ἐστι καὶ τοῖς ἐμοῖς ἐπιτηδείοις, αἷς ἂν ἐγὼ ἐπιβιῶ· αἷς δ' ἂν μή, χαιρόντων. καὶ ὧν
20 ἂν γένωνται οἱ πατέρες αὐτῶν ἐμοῦ πλουσιώτεροι, οὐκ ἐκδοτέον· τὰ δὲ νῦν αὐτῶν ἐγὼ εὐπορώτατος. καὶ τὰς μητέρας δὲ αὐτῶν ἐγὼ ἐξέδωκα καὶ μετ' ἄλλων καὶ μετὰ Δίωνος. ἡ μὲν οὖν Σπευσίππῳ γαμεῖται, ἀδελ- e φῆς οὖσα αὐτῷ θυγάτηρ· δεῖ δὴ ταύτῃ οὐδὲν πλέον, ἢ
25 τριάκοντα μνῶν· μέτριαι γὰρ αὗται ἡμῖν προῖκες. ἔτι δὲ ἐὰν ἡ μήτηρ τελευτήσῃ ἡ ἐμή, οὐδὲν αὖ πλείονος, ἢ δέκα μνῶν δέοι ἂν εἰς τὴν οἰκοδομίαν τοῦ τάφου. καὶ περὶ ταῦτα τὰ μὲν ἐμὰ ἀναγκαῖα σχεδόν τι ἐν τῷ νῦν ταῦτά ἐστιν· ἐὰν δέ τι ἄλλο γίγνηται ἴδιον ἢ δημόσιον
30 ἀνάλωμα διὰ τὴν παρὰ σὲ ἄφιξιν, ὥσπερ τότε ἔλεγον, δεῖ ποιεῖν, ἐμὲ μὲν διαμάχεσθαι, ὅπως ὡς ὀλίγιστον
362 γένηται τὸ ἀνάλωμα, ὃ δ' ἂν μὴ δύνωμαι, σὴν εἶναι a τὴν δαπάνην. Τὸ δὴ μετὰ ταῦτα λέγω περὶ τῶν σῶν αὖ χρημάτων τῶν Ἀθήνησι τῆς ἀναλώσεως, ὅτι πρῶ-
35 τον μὲν ἐάν τι δέῃ ἐμὲ ἀναλίσκειν εἰς χορηγίαν ἤ τι τοιοῦτον, οὐκ ἔστι σοι ξένος οὐδείς, ὅστις δώσει, ὡς ᾠόμεθα· ἔπει[τα] καὶ ἄν τι σοὶ αὐτῷ διαφέρῃ μέγα, ὥστε ἀναλωθὲν μὲν ἤδη ὀνῆσαι, μὴ ἀναλωθὲν δέ, ἀλλ' ἐγχρονισθέν, ἕως ἄν τις παρὰ σοῦ ἔλθῃ, βλάψαι, πρὸς
40 τῷ χαλεπῷ τὸ τοιοῦτόν σοί ἐστι καὶ αἰσχρόν. ἐγὼ γὰρ δὴ ταῦτά γε ἐξήτασα, παρ' Ἀνδρομήδη τὸν Αἰγινή- b την πέμψας Ἔραστον, παρ' οὗ ἐκέλευες τοῦ ὑμετέρου ξένου, εἴ τι δεοίμην, λαμβάνειν, βουλόμενος καὶ ἄλλα μείζονα ἃ ἐπέστελλες, πέμπειν. ὁ δὲ εἶπεν εἰκότα καὶ
45 ἀνθρώπινα, ὅτι καὶ πρότερον ἀναλώσας τῷ πατρί σου μόλις κομίσαιτο καὶ νῦν σμικρὰ μὲν δοίη ἄν, πλείω δὲ οὔ. οὕτω δὴ παρὰ Λεπτίνου ἔλαβον· καὶ τοῦτό γε ἄξιον ἐπαινέσαι Λεπτίνην, οὐχ ὅτι ἔδωκεν, ἀλλ' ὅτι προθύμως, καὶ τὰ ἄλλα περὶ σὲ καὶ λέγων καὶ πράττων, ὅτι
50 οἷός τ' ἦν ἐπιτήδειος, φανερὸς ἦν. χρὴ γὰρ δὴ καὶ τὰ c τοιαῦτα καὶ τἀναντία τούτων ἐμὲ ἀπαγγέλλειν, ὁποῖός τις ἂν ἕκαστος ἐμοὶ φαίνηται περὶ σέ. τὸ δ' οὖν περὶ τῶν χρημάτων ἐγώ σοι παῤῥησιάσομαι· δίκαιον γάρ, καὶ ἅμα ἐμπείρως ἔχων τῶν παρὰ σοὶ λέγοιμ' ἄν. οἱ

de plantis Leptines te docebit. pecuniam autem ad hæc et horum et vectigalium quorundam causa sumpsi a Leptine, dicens, id quod mihi maxime decere nos et vere dici videbatur, nostram esse quam in navem impendissemus Leucadiam, minas circiter sedecim. hanc igitur sumpsi sumptaque et ipse usus sum et vobis hæc transmisi. Jam vero de facultatibus audi ut res tibi se habeat, et quod ad tuas attinet quæ Athenis sunt, et quod ad meas. ego tuis facultatibus, sicut tibi dicebam, uti pergam quemadmodum reliquorum familiarium, utor autem quam possum minimis, quantum necessarium vel justum vel decorum puto et mihi et ei, a quo accipio. jam nunc tale quid usu venit: sunt mihi ex sororis filiabus, quæ mortuæ erant tunc, cum ego coronam, quam tu jubebas, non gestabam, neptes quattuor, una nunc nubilis, altera octo annos nata, tertia tertium modo annum egressa, quarta nondum annicula. hæ mihi cum familiaribus meis dotandæ sunt me vivo nubentes, me mortuo valere jubentor. et quarum patres me locupletiores fuerint, non magis dotandæ sunt; nunc autem inter eos ego ditissimus sum. atque idem ego earum matres dotavi cum aliorum, tum Dionis auxilio. harum igitur una Speusippo nubet, sororis ejus filia, cui opus est non amplius triginta minis; is enim justus apud nos est dotis modus. præterea si mater mea diem suum obierit, rursus minis opus erit non amplius decem exstruendo sepulcro. atque in his quidem hæ fere in præsentia meæ necessitates sunt; si vero aliud quid privatim a me vel publice impendendum erit propter meam ad te profectionem, faciendum est ita, ut tunc dicebam, equidem ut contendam, ut quam minima sit impensa, quod autem non potero, tu sumptum facias. Jam vero de tuis rursus, quæ Athenis sunt, facultatibus impendendis primum hoc dico, si qui mihi sit in munus vel tale quid sumptus faciendus, nullum te habere hospitem, qui præbiturus sit, quemadmodum putabamus; deinde, etiam si tua ipsius multum intersit, ita ut statim factus sumptus utilitatem, non factus, sed dilatus, donec aliquis a te venerit, damnum afferat, eam rem præter difficultatem etiam ignominiæ tibi esse. nimirum ego hæc expertus sum ad Andromedem Æginetam misso Erasto, a quo hospite vestro me, si quid opus mihi esset, sumere jusseras, cum alia majora quæ scripsisses, mittere vellem. ille vero probabile et humanum responsum dedit, et ante factos patri tuo sumptus ægre se recepisse et nunc se parvam pecuniam daturum, majorem non esse daturum. itaque a Leptine sumpsi, atque in eo laudandus est Leptines, non quod dedit, sed quod lubenter dedit, et in reliquis, aperte, qualem poterat familiaris, talem se erga te et verbis et rebus præstabat. nam talia quoque et horum contraria mihi referenda sunt, qualis mihi quisque in te videatur. illud igitur de pecuniis libere tecum communicabo quia et justum est, et qui apud te sunt, eos experienti cognitos habens dicam. quibus singula referre ad te off

προσαγγέλλοντες ἑκάστοτέ σοι, ὅτι ἂν οἴωνται ἀνάλωμα εἰσαγγέλλειν, οὐκ ἐθέλουσι προσαγγέλλειν, ὡς δὴ ἀπεχθησόμενοι. ἔθιζε οὖν αὐτοὺς καὶ ἀνάγκαζε φράζειν καὶ ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα· σὲ γὰρ δεῖ εἰδέναι τε τὰ πάντα a
5 κατὰ δύναμιν καὶ κριτὴν εἶναι καὶ μὴ φεύγειν τὸ εἰδέναι. πάντων γὰρ ἄριστόν σοι ἔσται πρὸς τὴν ἀρχήν· τὰ γὰρ ἀναλώματα ὀρθῶς ἀναλισκόμενα καὶ ὀρθῶς ἀποδιδόμενα πρός τε τἆλλα καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν τῶν χρημάτων κτῆσιν καὶ σὺ δὴ φῂς ἀγαθὸν εἶναι καὶ φήσεις.
10 μὴ οὖν σε διαβαλλόντων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους οἱ κήδεσθαί σου φάσκοντες· τοῦτο γὰρ οὔτε ἀγαθὸν οὔτε καλὸν πρὸς δόξαν σοι, δοκεῖν [δυσ]ξύμβολον εἶναι.

Τὰ μετὰ ταῦτα περὶ Δίωνος λέγοιμ' ἄν. τὰ μὲν e ἄλλ' οὔπω ἔχω λέγειν, πρὶν ἄν παρὰ σοῦ ἔλθωσιν αἱ
15 ἐπιστολαί, ὥσπερ ἔφης· περὶ μέντοι ἐκείνων, ὧν οὐκ εἴας μεμνῆσθαι πρὸς αὐτόν, οὔτε ἐμνήσθην οὔτε διελέχθην, ἐξεπειρώμην δέ, εἴτε χαλεπῶς εἴτε ῥᾳδίως οἴσει γιγνομένων, καί μοι ἐδόκει οὐχ ἠρέμα ἂν ἄχθεσθαι, εἰ γίγνοιτο. τὰ δὲ ἄλλα περὶ σὲ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ μέ-
20 τριός μοι δοκεῖ εἶναι Δίων.

363 Κρατίνῳ τῷ Τιμοθέου μὲν ἀδελφῷ, ἐμῷ δ' ἑταίρῳ, a θώρακα δωρησώμεθα ὁπλιτικὸν τῶν μαλακῶν τῶν πεζῶν, καὶ ταῖς Κέβητος θυγατράσι χιτώνια τρία ἑπταπήχη, μὴ τῶν πολυτελῶν τῶν Ἀμοργίνων, ἀλλὰ τῶν
25 Σικελικῶν τῶν λινῶν. ἐπιεικῶς δὲ γιγνώσκεις τοὔνομα Κέβητος· γεγραμμένος γάρ ἐστιν ἐν τοῖς Σωκρατείοις λόγοις μετὰ Σιμμίου Σωκράτει διαλεγόμενος ἐν τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ, ἀνὴρ πᾶσιν ἡμῖν οἰκεῖός τε καὶ εὔνους.

Περὶ δὲ δὴ τοῦ ξυμβόλου τοῦ περὶ τὰς ἐπιστολάς, b
30 ὅσας ἂν ἐπιστέλλω σπουδῇ καὶ ὅσας ἂν μή, οἶμαι μέν σε μεμνῆσθαι, ὅμως δ' ἐννόει καὶ πάνυ πρόσεχε τὸν νοῦν· πολλοὶ γὰρ οἱ κελεύοντες γράφειν, οὓς οὐ ῥᾴδιον φανερῶς διωθεῖσθαι. τῆς μὲν γὰρ σπουδαίας ἐπιστολῆς θεὸς ἄρχει, θεοὶ δὲ τῆς ἧττον.

35 Οἱ πρέσβεις καὶ ἐδέοντο ἐπιστέλλειν σοι καὶ εἰκός· πάνυ γὰρ προθύμως σὲ πανταχοῦ καὶ ἐμὲ ἐγκωμιάζουσι, καὶ οὐχ ἥκιστα Φίλαγρος, ὃς τότε τὴν χεῖρα ἠσθένει. καὶ Φιλαίδης ὁ παρὰ βασιλέως ἥκων τοῦ με- c γάλου ἔλεγε περὶ σοῦ· εἰ δὲ μὴ πάνυ μακρᾶς ἐπιστολῆς
40 ἦν, ἔγραψα ἂν ἃ ἔλεγε, νῦν δὲ Λεπτίνου πυνθάνου.

Ἂν τὸν θώρακα ἢ ἄλλο τι ὧν ἐπιστέλλω, πέμπῃς, ἂν μὲν αὐτός τῳ βούλῃ, εἰ δὲ μή, Τηρίλλῳ δός· ἔστι δὲ τῶν αἰεὶ πλεόντων, ἡμέτερος ἐπιτήδειος καὶ τὰ ἄλλα καὶ περὶ φιλοσοφίαν χαρίεις. Τίσωνος δ' ἔστι κηδεστής,
45 ὃς τότε, ὅθ' ἡμεῖς ἀπεπλέομεν, ἐπολιανόμει.

Ἔρρωσο καὶ φιλοσόφει καὶ τοὺς ἄλλους προτρέπου τοὺς νεωτέρους, καὶ τοὺς συσφαιριστὰς ἀσπάζου ὑπὲρ d ἐμοῦ, καὶ πρόσταττε τοῖς τε ἄλλοις καὶ Ἀριστοκρίτῳ, ἐάν τις παρ' ἐμοῦ λόγος ἢ ἐπιστολὴ ἴῃ παρὰ σέ, ἐπι-
50 μελεῖσθαι, ὅπως ὡς τάχιστα σὺ αἴσθῃ, καὶ ὑπομιμνήσκειν σε, ἵνα ἐπιμελῇ τῶν ἐπισταλέντων. καὶ νῦν Λεπτίνῃ τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἀργυρίου μὴ ἀμελήσῃς, ἀλλ' ὡς τάχιστα ἀπόδος, ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοῦτον ὁρῶντες προθυμότεροι ὦσιν ἡμῖν ὑπηρετεῖν.

cium est, si quam impensam afferre se putant, relationem detrectant quippe in odium incursuri. assuefacias igitur eos et hæc quoque quemadmodum reliqua indicare eos cogas; te enim et nosse omnia quantum fieri potest, et judicem esse neque fugere scientiam oportet. omnium enim optimum id tibi ad imperium erit; nam impensas, quæ recte fiant recteque reddantur, cum ad reliqua, tum ad ipsam facultatum comparationem conducere etiam tu nunc jam censes et censebis. ne igitur invidiam tibi apud homines conflent, qui te sibi curæ esse dictitant; hoc enim neque bonum neque honestum tibi ad existimationem, difficilem in commerciis haberi.

Sequitur ut de Dione dicam. reliqua quidem nondum dicere possum, antequam a te venerint epistolæ, quemadmodum dicebas; de illis tamen, quæ commemorari ei vetabas, nec mentionem nec sermonem injeci, sed experiebar, utrum graviter an facile, si fierent, laturus esset, ac videbatur mihi non mediocriter irasci, si fiant. cetera moderatus mihi erga te esse Dio et verbis et rebus videtur.

Cratino Timothei fratri, amico meo, loricam donemus de genere mollium, quibus pedites gravis armaturæ utuntur, et Cebetis filiabus tunicas tres septem cubitûm, non de pretiosis Amorginis, sed de Siculis linteis. satis notum tibi Cebetis nomen est; scriptus enim exstat in sermonibus Socraticis una cum Simmia colloquens cum Socrate in sermone de animo, vir nobis omnibus conjunctus et benevolus.

Quod ad notam attinet epistolis, quas serio scribam, quas minus, adjiciendam, etsi memoria te tenere puto, tamen observes velim et diligenter animum attendas; multi enim sunt qui scribere jubent, quibus aperte negare difficile est. seriæ enim epistolæ initium a deo, minus seriæ a diis ducitur.

Legati et rogabant, ut tibi scriberem, et suo jure; valde enim studiose te ubique et me laudibus celebrant, et inprimis Philager, qui tunc ex manu laborabat. etiam Philædes, qui a rege Persarum venit, de te loquebatur ea, quæ ego, nisi admodum longam epistolam requirerent, scripsissem: nunc Leptinem percontare.

Si loricam vel aliud quid eorum, de quibus scripsi, mittis, si cui ipse vis, huic, si minus, Terillo trade, qui perpetuo in navigatione est, familiaris noster et in reliquis rebus et quod ad philosophiam attinet, homo bellus, genere Tisonis illius, qui cum nos istinc conscendebamus, magister urbis erat.

Vale et philosophare et reliquos excita juniores, et pilæ collusores meis verbis saluta, et cum reliquos, tum Aristocritum jube, si quis a me nuntius vel epistola ad te veniat, curare, ut tu quam primum intelligas, teque admonere, ut quæ mandata fuerint, cures. et nunc reddendæ Leptini pecuniæ ne incuriosus sis, sed redde quam primum, ut etiam reliqui ad hunc respicientes majore studio nobis commodent.

e Ἰατροκλῆς ὁ μετὰ Μυρωνίδου τότε ἐλεύθερος ἀφεθεὶς ὑπ' ἐμοῦ πλεῖ νῦν μετὰ τῶν πεμπομένων παρ' ἐμοῦ· ἔμμισθον οὖν που αὐτὸν κατάστησον ὡς ὄντα σοι εὔνουν, καὶ ἄν τι βούλῃ, αὐτῷ χρῶ. καὶ τὴν ἐπιστολὴν ἢ αὐτὴν ἢ ὑπόμνημα αὐτῆς σώζεται [σῶζέ τε?] καὶ αὐτὸς ἴσθι.

Iatrocles, qui una cum Myronide tunc a me manumissus est, nunc navigat cum iis, quae mitto; itaque mercedem aliquam ei constitue ut homini tui studioso, et si quid vis, eo utere. et epistola vel ipsa vel ejus exemplar fac salvum sit, et ipse esto.

ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΟΙ ΝΟΘΕΥΟΜΕΝΟΙ.

ΑΞΙΟΧΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. ΚΛΕΙΝΙΑΣ. ΑΞΙΟΧΟΣ.

364 a Ἐξιόντι μοι ἐς Κυνόσαργες καὶ γενομένῳ κατὰ τὸν Ἰλισσὸν διῇξε φωνὴ βοῶντός του, Σώκρατες, Σώκρατες. ὡς δὲ περιστραφεὶς περιεσκόπουν, ὁπόθεν εἴη, Κλεινίαν ὁρῶ τὸν Ἀξιόχου θέοντα ἐπὶ Καλλιῤῥόην μετὰ Δάμωνος τοῦ μουσικοῦ καὶ Χαρμίδου τοῦ Γλαύκωνος· 10 ἤστην δὲ αὐτῷ ὁ μὲν διδάσκαλος τῶν κατὰ μουσικήν, ὁ δ' ἐξ ἑταιρείας ἐραστὴς ἅμα καὶ ἐρώμενος. ἐδόκει οὖν b μοι ἀφεμένῳ τῆς εὐθὺ ὁδοῦ ἀπαντᾶν αὐτοῖς, ὅπως ῥᾷστα ὁμοῦ γενοίμεθα. Δεδακρυμένος δὲ ὁ Κλεινίας Σώκρατες, ἔφη, νῦν ὁ καιρὸς ἐνδείξασθαι τὴν ἀεὶ 15 θρυλουμένην πρὸς σοῦ σοφίαν. ὁ γὰρ πατὴρ ἔκ τινος ὥρας αἰφνιδίου ἀδυνάτως ἔχει καὶ πρὸς τῷ τέλει τοῦ βίου ἐστὶν ἀνιαρῶς τε φέρει τὴν τελευτήν, καίτοι γε τὸν πρόσθεν χρόνον διαχλευάζων τοὺς μορμολυττομένους τὸν θάνατον καὶ πράως ἐπιτωθάζων. ἀφικόμενος οὖν c 20 παρηγόρησον αὐτὸν ὡς εἴωθας, ὅπως ἀστενακτὶ ἐς τὸ χρεὼν ἴῃ, καί μοι σὺν τοῖς λοιποῖς ἵνα καὶ τοῦτο εὐσεβηθῇ. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐκ ἀτυχήσεις μου, ὦ Κλεινία, οὐδενὸς τῶν μετρίων, καὶ ταῦτα ἐφ' ὅσια παρακαλῶν. ἐπειγώμεθα δ' οὖν· εἰ γὰρ οὕτως ἔχει, ὠκύτητος δεῖ. 25 — ΚΛ. Ὀφθέντος σου μόνον, ὦ Σώκρατες, ῥαΐσει· καὶ γὰρ ἤδη πολλάκις αὐτῷ γέγονε συμπτώματος ἀνασφῆλαι. — ΣΩ. Ὡς δὲ θᾶττον τὴν παρὰ τὸ τεῖχος ᾔειμεν ταῖς Ἰτωνίαις (πλησίον γὰρ ᾤκει τῶν πυλῶν, d 365 a πρὸς τῇ Ἀμαζονίδι στήλῃ) καταλαμβάνομεν αὐτὸν 30 ἤδη μὲν συνειλεγμένον τὰς ἀφὰς καὶ τῷ σώματι ῥωμαλέον, ἀσθενῆ δὲ τὴν ψυχήν, πάνυ ἐνδεᾶ παραμυθίας, πολλάκις δ' ἀναφερόμενον καὶ στεναγμοὺς ἱέντα σὺν δακρύοις καὶ κροτήσεσι χειρῶν. κατιδὼν δὲ αὐτὸν Ἀξίοχε, τί ταῦτα; ἔφην· ποῦ τὰ πρόσθεν αὐχήματα 35 καὶ αἱ συνεχεῖς εὐλογίαι τῶν ἀρετῶν καὶ τὸ ἄῤῥητον ἐν σοὶ θάρσος; ὡς γὰρ ἀγωνιστὴς δειλός, ἐν τοῖς γυμνασίοις γενναῖος φαινόμενος ὑπολέλοιπας ἐν τοῖς ἄθλοις. οὐκ ἐπιλογιῇ τὴν φύσιν περιεσκεμμένως, ἀνὴρ τοσόσδε b τῷ χρόνῳ καὶ κατήκοος λόγων καὶ εἰ μηδὲν ἕτερον, 40 Ἀθηναῖος, ὅτι, τὸ κοινὸν δήπου τοῦτο καὶ πρὸς ἅπαντας θρυλούμενον, παρεπιδημία τίς ἐστιν ὁ βίος, καὶ ὅτι δεῖ ἐπιεικῶς διαγαγόντας εὐθύμως μόνον οὐχὶ παιανίζοντας εἰς τὸ χρεὼν ἀπιέναι, τὸ δὲ οὕτω μαλακῶς

DIALOGI

SUBDITIVI.

AXIOCHUS.

PERSONÆ DIALOGI :

SOCRATES. CLINIAS. AXIOCHUS.

Exeunti mihi in Cynosarges, cum ad Ilissum venissem, aures personuit vox clamantis alicujus, Socrate, Socrate. atque ego conversus dum circumspicio, unde illa, Cliniam video Axiochi filium ad Callirrhoen versus properantem cum Damone musico et Charmide Glauconis filio, quorum alter præceptor ei erat artis musicæ, alter ex sodalitate amator idemque amatus. itaque recta via omissa eis obviam ire placebat, quo facilius congrederemur. Perfusus autem lacrimis Clinias, Socrate, inquit, nunc occasio est sapientiæ illius semper a te prædicatæ vim ostendendi. pater enim ex hora quadam subita defectus viribus prope finem vitæ versatur et acerbe fert exitum, quamquam antea formidantes mortem deridebat et placide illudebat. ergo veni eumque consolare sicut soles, ut sine gemitu fungatur fato, mihique ut ad cetera etiam hoc pietatis accedat. — Socr. At ego tibi, o Clinia, nulla in re æqua deero, præsertim ad sancta vocanti. jam vero festinemus; nam ita si habet, celeritate opus est. — Cl. Si solum viderit te, o Socrate, melius se habebit; etenim jam sæpe ei evenit ut ex accessione se reciperet. — Socr. Cum autem celerius via, quæ propter murum est, ad portam Itoniam ivissemus (habitabat enim prope portam, ad columnam Amazoniam) deprehendimus eum jam recuperato quidem tactu et corpore validum, animo vero infirmum et valde consolationis indigentem, crebro attollentem sese et gemitus edentem cum lacrimis et manus complodentem. quem cum conspexissem, Axioche, inquam, quid hoc? ubi priores illæ jactationes et continuæ prædicationes virtutum et ineffabilis fiducia tua? nam ut pugnator ignavus, in exercitationibus fortem te præbens vinceris in certaminibus. non naturæ prudenter rationem habebis, tam grandis natu vir et dissertationum auditor et si nihil aliud, Atheniensis, hoc commune nimirum et ad omnes decantatum reputans, peregrinationem quandam esse vitam, qua bene transacta æquo animo tantum non festo cum cantu defungendum sit fato, istam vero mollitiem et ægre avelli se patientis habi-

καὶ δυσαποσπάστως ἔχειν νηπίου δίκην, οὐ περιφρονοῦσαν ἡλικίαν ἔχειν; — ΑΞ. Ἀληθῆ ταῦτα, ὦ Σώκρατες, καὶ ὀρθῶς μοι φαίνῃ λέγων· ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως παρ' αὐτό μοι τὸ δεινὸν γενομένῳ οἱ μὲν καρτεροὶ καὶ περιττοὶ λόγοι ὑπεκπνέουσι λεληθότως καὶ ἀτιμάζονται, ἀντίσχει δὲ δέος τι ποικίλως περιαμύττον τὸν νοῦν, εἰ στερήσομαι τοῦδε τοῦ φωτὸς καὶ τῶν ἀγαθῶν, ἀειδὴς δὲ καὶ ἄπυστος ὁποίποτε κείσομαι σηπόμενος, εἰς εὐλὰς καὶ κνώδαλα μεταβάλλων. — ΣΩ. Συνάπτεις γάρ, ὦ Ἀξίοχε, παρὰ τὴν ἀνεπιστασίαν ἀνεπιλογίστως τῇ ἀναισθησίᾳ αἴσθησιν καὶ σεαυτῷ ὑπεναντία καὶ ποιεῖς καὶ λέγεις, οὐκ ἐπιλογιζόμενος, ὅτι ἅμα μὲν ὀδύρῃ τὴν ἀναισθησίαν, ἅμα δὲ ἀλγεῖς ἐπὶ σήψεσι καὶ στερήσει τῶν ἡδέων, ὥσπερ εἰς ἕτερον ζῆν ἀποθανούμενος, ἀλλ' οὐκ εἰς παντελῆ μεταβάλλων ἀναισθησίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ πρὸ τῆς γενέσεως. ὡς οὖν ἐπὶ τῆς Δράκοντος ἢ Κλεισθένους πολιτείας οὐδὲν περὶ σὲ κακὸν ἦν· ἀρχὴν γὰρ οὐκ ἦς περὶ ὃν ἂν ἦν· οὕτως οὐδὲ μετὰ τὴν τελευτὴν γενήσεται· σὺ γὰρ οὐκ ἔσῃ, περὶ ὃν ἔσται. πάντα τοιγαροῦν τὸν τοιόνδε φλύαρον ἀποσκέδασαι, τοῦτο ἐννοήσας, ὅτι τῆς συγκρίσεως ἅπαξ διαλυθείσης καὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθείσης τόπον τὸ ὑπολειφθὲν σῶμα, γεῶδες ὂν καὶ ἄλογον, οὐκ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος. ἡμεῖς μὲν γάρ ἐσμεν ψυχή, ζῷον ἀθάνατον ἐν θνητῷ καθειργμένον φρουρίῳ· τὸ δὲ σκῆνος τουτὶ πρὸς κακοῦ περιήρμοσεν ἡ φύσις, ᾧ τὰ μὲν ἥδοντα μυχιαῖα καὶ πτηνὰ καὶ εἰς πλείους ὀδύνας ἀνακεκραμένα, τὰ δὲ ἀλγεινὰ ἀκραιφνῆ καὶ πολυχρόνια καὶ τῶν ἡδόντων ἄμοιρα· νόσους δὲ καὶ φλεγμονὰς τῶν αἰσθητηρίων, ἔτι δὲ τὰς ἐντὸς κακότητας, οἷς ἀναγκαστῶς ἅτε παρεσπαρμένη τοῖς πόροις ἡ ψυχὴ συναλγοῦσα τὸν οὐράνιον ποθεῖ καὶ σύμφυλον αἰθέρα καὶ διψᾷ, τῆς ἐκεῖσε διαίτης καὶ χορείας ὀριγνωμένη· ὥστε ἡ τοῦ ζῆν ἀπαλλαγὴ κακοῦ τινός ἐστιν εἰς ἀγαθὸν μεταβολή. — ΑΞ. Κακὸν οὖν, ὦ Σώκρατες, ἡγούμενος τὸ ζῆν πῶς ἐν αὐτῷ μένεις; καὶ ταῦτα φροντιστὴς ὢν καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς τοὺς πολλοὺς τῷ νῷ διαφέρων; — ΣΩ. Ἀξίοχε, σὺ δὲ οὐκ ἔτυμά μοι μαρτυρεῖς, οἴει δὲ καθάπερ Ἀθηναίων ἡ πληθύς, ἐπειδὴ ζητητικός εἰμι τῶν πραγμάτων, ἐπιστήμονά του εἶναί με. ἐγὼ δὲ εὐξαίμην ἂν τὰ κοινὰ ταῦτα εἰδέναι· τοσοῦτον ἀποδέω τῶν περιττῶν. καὶ ταῦτα δέ, ἃ λέγω, Προδίκου ἐστὶ τοῦ σοφοῦ ἀπηχήματα, τὰ μὲν διμοίρου ἐωνημένα, τὰ δὲ δυοῖν δραχμαῖν, τὰ δὲ τετραδράχμου· προῖκα γὰρ ἀνὴρ οὗτος οὐδένα διδάσκει, διὰ παντὸς δὲ ἔθος ἐστὶν αὐτῷ φωνεῖν τὸ Ἐπιχάρμειον, Ἁ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίζει· δός τι καὶ λάβε τι. καὶ πρῴην γοῦν παρὰ Καλλίᾳ τῷ Ἱππονίκου ποιούμενος ἐπίδειξιν τοσάδε τοῦ ζῆν κατεῖπεν, ὥστε ἔγωγε μὲν παρὰ ἀκαρῆ διέγραψα τὸν βίον, καὶ ἐξ ἐκείνου θανατᾷ μου ἡ ψυχή, Ἀξίοχε. — ΑΞ. Τίνα δὲ ἦν τὰ λεχθέντα; — ΣΩ. Φράσαιμι ἄν σοι ταῦτα, ἃ μνημονεύσω. ἔφη γάρ· Τί μέρος τῆς ἡλικίας οὐ τῶν ἀνιαρῶν; οὐ κατὰ μὲν τὴν πρώτην γένεσιν τὸ νήπιον κλαίει, τοῦ ζῆν ἀπὸ λύπης ἀρχόμενον; οὐ λείπεται

tum infantis morem, non prudentem ætatem referre? — Ax. Vera hæc, o Socrates, et recte te dicere intelligo; sed nescio quomodo mihi ad ipsum terribile adeunti fortia et eximia verba paulatim exspirant et contemnuntur, timor autem perstat varie fodicans animum, si hac luce et bonis privabor invisusque et inauditus aliquo abjectus jacebo putrescens, in vermes et bestias abiens. — Socr. Connectis enim, o Axioche, propter inscientiam inconsiderate cum sensus absentia sensum et tibi ipsi repugnantia facis ac dicis, non tecum reputans eodem tempore et te sensus absentiam deplorare et putredines atque jucundorum privationem dolere, quasi in iterum vivendum moriturum, non in absolutam sensus absentiam eandemque atque illam antequam natus esses, abeuntem. quemadmodum igitur Dracone vel Clisthene imperante nihil ad te mali pertinebat, quia omnino non eras ad quem pertineret, ita ne post obitum quidem erit, quia non eris tu, cui sit futurum. omnes igitur hujusmodi ineptias a te remove, hoc cogitans, semel dissoluta compage et animo in propria sede collocato relictum corpus, terrenum illud et ratione carens, non esse hominem. nos enim animus sumus, animal immortale in mortali inclusum carcere; corpus autem hocce mali causa circumdedit natura, cui delectabilia abstrusa sunt et volatilia et pluribus admixta doloribus, molesta vero clara et diuturna et delectabilium expertia; præterea morbos et inflammationes illarum, per quas sentimus, partium, item interna vitia, quibus necessario utpote interfusus meatibus animus condolens cælestem desiderat et cognatum æthera et sitit, illic commorari et choreas agere gestiens; ita ut discessus e vita a malo transitus sit ad bonum. — Ax. Malum igitur, o Socrates, existimans vitam quomodo in ea manes? præsertim cum meditator sis et supra nos multos intellectu excellas? — Socr. Axioche, tu tamen non vera mihi testaris, sed sicut vulgus Atheniensium, quia rerum exquirendarum studiosus sum, scientiam alicujus tenere me putas. ego vero utinam communia hæc scirem: tantum absum ut eximia. et hæc quoque, quæ dico, Prodici sapientis sunt vocum imagines, partim besse emptæ, partim duabus, partim quattuor drachmis. nam gratis ille docet neminem, sed semper in ore habet Epicharmium illud, Manus enim manu lavatur: da aliquid et accipe aliquid. certe nuper quoque apud Calliam Hipponici filium artis suæ specimen exhibens tam multa disputavit in vitam, ut ego quidem vix hilum abesset quin eam abjicerem, et ex illo tempore moriturit mihi animus, Axioche. — Ax. Quænam vero erant quæ dixit? — Socr. Referam tibi ea, quæ meminero. dixit enim: Quæ pars ætatis non est molesta? non principio simul atque editus est infans, plorat, initium vivendi a tristitia

γοῦν οὐδεμιᾶς ἀλγηδόνος, ἀλλ' ἢ δι' ἔνδειαν ἢ περι-
ψυγμὸν ἢ θάλπος ἢ πληγὴν ὀδυνᾶται, λαλῆσαι μὲν
οὔπω δυνάμενον ἃ πάσχει, κλαυθμυριζόμενον δὲ καὶ
ταύτην τῆς δυσαρεστήσεως μίαν ἔχον φωνήν. ὁπόταν
5 δὲ εἰς τὴν ἑπταετίαν ἀφίκηται πολλοὺς πόνους διαν-
τλῆσαν, παιδαγωγοὶ καὶ γραμματισταὶ καὶ παιδοτρίβαι e
τυραννοῦντες· αὐξομένου δὲ κριτικοί, γεωμέτραι, τα-
κτικοί, πολὺ πλῆθος δεσποτῶν. ἐπειδὰν δὲ εἰς τοὺς
ἐφήβους ἐγγραφῇ, καὶ φόβος χείρων εἴη [ἔτι?] τὸ Λύ-
10 κειον καὶ Ἀκαδημία καὶ γυμνασιαρχία καὶ ῥάβδοι καὶ a
367 κακῶν ἀμετρίαι, καὶ πᾶς ὁ τοῦ μειρακίσκου πόνος
ἐστὶν ὑπὸ σωφρονιστὰς καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς νέους αἵρεσιν
τῆς ἐξ Ἀρείου πάγου βουλῆς. ἐπειδὰν δὲ ἀπολυθῇ τού-
των, φροντίδες ἄντικρυς ὑπέδυσαν καὶ διαλογισμοί,
15 τίνα τὴν τοῦ βίου ὁδὸν ἐνστήσονται, καὶ τοῖς ὕστερον
χαλεποῖς ἐφάνη τὰ πρῶτα παιδικὰ καὶ νηπίων ὡς ἀλη-
θῶς φόβητρα· στρατεῖαί τε γὰρ καὶ τραύματα καὶ συν-
εχεῖς ἀγῶνες. εἶτα λαθὸν ὑπεισῆλθε τὸ γῆρας, εἰς ὃ b
πᾶν συῤῥεῖ τὸ τῆς φύσεως ἐπίκηρον καὶ δυσαλθές. κἂν
20 μή τις θᾶττον ὡς χρέος ἀποδιδῷ τὸ ζῆν, ὡς ὀβολοστά-
τις ἡ φύσις ἐπιστᾶσα ἐνεχυράζει τοῦ μὲν ὄψιν, τοῦ δὲ
ἀκοήν, πολλάκις δὲ ἄμφω. κἂν ἐπιμείνῃ τις, παρέλυ-
σεν, ἐλωβήσατο, παρήρθρησεν. ἄλλοι πολὺ γήρως ἀκμά-
ζουσι καὶ τῷ νῷ δὶς παῖδες οἱ γέροντες γίγνονται. Καὶ
25 τοῦτο καὶ οἱ θεοὶ τῶν ἀνθρωπείων ἐπιστήμονες, οὓς ἂν
περὶ πλείστου ποιῶνται, θᾶττον ἀπαλλάττουσι τοῦ ζῆν. c
Ἀγαμήδης γοῦν καὶ Τροφώνιος, οἱ δειμάμενοι τὸ Πυθοῖ
τοῦ θεοῦ τέμενος, εὐξάμενοι τὸ κράτιστον αὐτοῖς γενέ-
σθαι, κοιμηθέντες οὐκέτ' ἀνέστησαν· οἵ τε τῆς Ἀργείας
30 Ἥρας ἱερεῖς, ὁμοίως εὐξαμένης αὐτοῖς τῆς μητρὸς γε-
νέσθαι τι τῆς εὐσεβείας παρὰ τῆς Ἥρας γέρας, ἐπειδὴ
τοῦ ζεύγους ὑστερήσαντος ὑποδύντες αὐτοὶ διήνεγκαν
αὐτὴν εἰς τὸν νεών, μετὰ τὴν εὐχὴν νυκτὶ μετήλλαξαν.
Μακρὸν ἂν εἴη διεξιέναι τὰ τῶν ποιητῶν, οἳ ποιήμασι d
35 θειοτέροις τὰ περὶ τὸν βίον θεσπιῳδοῦσιν, ὡς κατοδύ-
ρονται τὸ ζῆν· ἑνὸς δὲ μόνου μνησθήσομαι τοῦ ἀξιολο-
γωτάτου, λέγοντος Ὣς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι
βροτοῖσι, Ζώειν ἀχνυμένοις, καὶ Οὐ μέν τί ποτ' ἐστὶν
ὀϊζυρώτερον ἀνδρὸς Πάντων ὅσσα τε γαῖαν ἐπιπνείει e
368 τε καὶ ἕρπει. τὸν δ' Ἀμφιάραον τί φησι; Τὸν περὶ κῆρι a
φίλει Ζεύς τ' αἰγίοχος καὶ Ἀπόλλων Παντοίῃ φιλότητ'·
οὐδ' ἵκετο γήραος οὐδόν. ὁ δὲ κελεύων Τὸν φύντα θρηνεῖν,
εἰς ὅσ' ἔρχεται κακά, τί σοι φαίνεται; ἀλλὰ παύομαι,
μήποτε παρὰ τὴν ὑπόσχεσιν μηκύνω καὶ ἑτέρων μι-
45 μνησκόμενος. Ποίαν δέ τις ἑλόμενος ἐπιτήδευσιν ἢ
τέχνην οὐ μέμφεται καὶ τοῖς παροῦσι χαλεπανεῖ; τὰς b
χειρωνακτικὰς ἐπέλθωμεν καὶ βαναύσους, πονουμένους
ἐκ νυκτὸς εἰς νύκτα καὶ μόλις ποριζομένους τὰ ἐπιτή-
δεια, κατοδυρομένων τε αὐτῶν καὶ πᾶσαν ἀγρυπνίαν
50 ἀναπιμπλάντων ὀλοφυρμοῦ καὶ δακρύων; ἀλλὰ τὸν
πλωτικὸν καταλεξώμεθα, περαιούμενον διὰ τοσῶνδε
κινδύνων καὶ μήτε, ὡς ἀπεφήνατο Βίας, ἐν τοῖς τεθνη-
κόσιν ὄντα μήτε ἐν τοῖς βιοῦσιν; ὁ γὰρ ἐπίγειος ἄν-
θρωπος ὡς ἀμφίβιος αὐτὸν εἰς τὸ πέλαγος ἔῤῥιψεν, c

ducens? certe nulla caret molestia, sed aut propter indigentiam aut frigus aut æstum aut plagam dolorem accipit, nondum loquendi quæ patitur, facultate instructus, sed vagiens et hanc unam ægrimoniæ vocem habens. septimum autem ætatis annum multis laboribus exantlatis egressum tyranni excipiunt pædagogi, litteratores, exercitationum magistri; magis provectum deinde critici, geometræ, rei militaris præceptores, magna multitudo dominorum. ubi vero ephebis adscriptus est, ibi et metus pejor accedit, Lyceum et Academia et gymnasii præfectura et virgæ et malorum immensitates, et universus adolescentuli labor subjectus est castigatoribus et ab Areopagitarum consilio delectis juvenum rectoribus. his vero solutum illico subeunt curæ deliberationesque, quam quisque vitæ sectam sit secuturus, et quæ postea accidunt dura, iis prima pueritia et vere infantium terricula fuisse intelligitur, expeditiones videlicet et vulnera et continua certamina. deinde clam subrepit senectus, in quam omnis naturæ labes et insanabile omne confluit. ac nisi quis haud cunctanter velut debitum reddit spiritum, feneratricis instar natura urgens pignus capit ab alio visum, ab alio auditum, a multis utrumque. ac si quis perdurat, nervos resolvit, membra debilitat, articulos laxat. alii multum senectutis vigent et intellectu fiunt quod bis fieri senes in proverbio est. Atque hoc etiam dii rerum humanarum gnari, ut quemque plurimi faciunt, celerius e vita subducunt. Agamedes certe et Trophonius, qui Delphis templum dei exstruxerunt, precati, ut optimum ipsis contingeret, somno sopiti non resurrexerunt; item Argivæ Junonis sacerdotes, quibus similiter ut præmium aliquod pietatis ab Junone contingeret, precata erat mater, cum cessantibus jumentis ipsi jugum subissent eamque in templum perduxissent, post preces nocte de vita decesserunt. Longum est referre dicta poetarum, qui carminibus divinioribus qualis sit vita, numine afflati canunt, ut miseram eam prædicent; quorum unius tantum mentionem faciam memoratu dignissimi, qui dicit: Sic statuere dii miseris mortalibus, ævum Ut degant tristes, et Nihil unquam ex omnibus ærumnosius est, quam Vir, quæcunque supra terram spirantque meantque. de Amphiarao autem quid dicit? Ægida concutiens hunc Juppiter, hunc et Apollo Multum dilexit, nec eum attigit ora senectæ. ille vero, qui jubet Deflere nascentem, in quot incidat mala, quid tibi videtur? sed finem facio, ne forte contra, quam promisi, longior sim etiam alios commemorans. Quo vero vitæ genere quispiam aut qua arte electa non queretur et suam sortem graviter feret? vin' opificia et artes sellularias adeamus, de nocte in noctem laborantes et vix necessaria sibi comparantes, ipsis et lamentantibus et omnes insomnias ejulatu lacrimisque replentibus? an navigatorem recenseamus, tot pericula trajicientem et neque, ut Bias declaravit, inter mortuos neque inter vivos censendum? nam terræ destinatus homo quasi anceps in mare se projecit, totum se dans fortunæ. at

ἐπὶ τῇ τύχῃ γενόμενος πᾶς. ἀλλ' ἡ γεωργία γλυκὺ
δῆλον, ἀλλ' οὐχ ὅλον, ὥς φασιν, ἕλκος, ἀεὶ λύπης
πρόφασιν εὑρισκόμενον; κλαῖον νυνὶ μὲν αὐχμὸν, νυνὶ
δὲ ἐπομβρίας, νυνὶ δὲ ἐπίκαυσιν, νυνὶ δὲ ἐρυσίβην,
νυνὶ δὲ θάλπος ἄκαιρον ἢ κρύος; ἀλλ' ἡ πολυτίμητος
πολιτεία (πολλὰ γὰρ ὑπερβαίνω) διὰ πόσων ἐλαύνεται
δεινῶν, τὴν μὲν χαρὰν ἔχουσα φλεγμονῆς δίκην παλ-
λομένην καὶ σφυγματώδη, τὴν δὲ ἀπότευξιν ἀλγεινὴν
καὶ θανάτων μυρίων χείρω; τίς γὰρ ἂν εὐδαιμονή-
σειε πρὸς ὄχλον ζῶν, εἰ ποππυσθείη καὶ κροτηθείη,
δήμου παίγνιον, ἐκβαλλόμενον, συριττόμενον, ζημιού-
μενον, θνῆσκον, ἐλεούμενον; ἐπεί τοί γε, Ἀξίοχε πο-
λιτικὲ, ποῦ τέθνηκε Μιλτιάδης; ποῦ δὲ Θεμιστοκλῆς;
ποῦ δ' Ἐφιάλτης; ποῦ δ' οἱ πρῴην στρατηγοί; ὅτ'
ἐγὼ μὲν οὐκ ἐπηρόμην τὴν γνώμην· οὐ γὰρ ἐφαί-
νετό μοι σεμνὸν μαινομένῳ δήμῳ συνεξάρχειν· οἱ δὲ
περὶ Θηραμένην καὶ Καλλίξενον τῇ ὑστεραίᾳ προέ-
δρους ἐγκαθέτους ὑφέντες κατεχειροτόνησαν τῶν ἀνδρῶν
ἄκριτον θάνατον, καίτοι γε σὺ μόνος αὐτοῖς ἤμυνες
καὶ Εὐρυπτόλεμος τρισμυρίων ἐκκλησιαζόντων. —
ΑΞ. Ἔστι ταῦτα, ὦ Σώκρατες· καὶ ἔγωγε ἐξ ἐκείνου
ἅλις ἔσχον τοῦ βήματος, καὶ χαλεπώτερον οὐδὲν ἐφάνη
μοι πολιτείας. δῆλον δὲ τοῖς ἐν τῷ ἔργῳ γενομένοις.
σὺ μὲν γὰρ οὕτω λαλεῖς ὡς ἐξ ἀπόπτου θεώμενος, ἡμεῖς
δ' ἴσμεν ἀκριβέστερον οἱ διὰ πείρας ἰόντες. δῆμος γὰρ,
ὦ φίλε Σώκρατες, ἀχάριστον, ἁψίκορον, ὠμὸν, βά-
σκανον, ἀπαίδευτον, ὡς ἂν συνηρανισμένον ἐκ σύγκλυ-
δος ὄχλου καὶ βιαίων φλυάρων. ὁ δὲ τούτῳ προσεται-
ριζόμενος ἀθλιώτερος μακρῷ. — ΣΩ. Ὁπότε οὖν, ὦ
Ἀξίοχε, τὴν ἐλευθεριωτάτην ἐπιστήμην τίθεσαι τῶν
λοιπῶν ἀπευκταιοτάτην, τί τὰς λοιπὰς ἐπιτηδεύσεις
ἐννοήσομεν; οὐ φευκτάς; ἤκουσα δέ ποτε καὶ τοῦ Προ-
δίκου λέγοντος, ὅτι ὁ θάνατος οὔτε περὶ τοὺς ζῶντάς
ἐστιν οὔτε περὶ τοὺς μετηλλαχότας. — ΑΞ. Πῶς φῂς,
ὦ Σώκρατες; — ΣΩ. Ὅτι περὶ μὲν τοὺς ζῶντας οὐκ
ἔστιν, οἱ δὲ ἀποθανόντες οὐκ εἰσίν. ὥστε οὔτε περὶ σὲ νῦν
ἐστὶν, οὐ γὰρ τέθνηκας, οὔτε εἴ τι πάθοις, ἔσται περὶ σέ·
σὺ γὰρ οὐκ ἔσῃ. μάταιος οὖν ἡ λύπη, περὶ τοῦ μήτε ὄν-
τος μήτε ἐσομένου περὶ Ἀξίοχον Ἀξίοχον ὀδύρεσθαι,
καὶ ὅμοιον ὡς εἰ περὶ τῆς Σκύλλης ἢ τοῦ Κενταύρου τις
ὀδύροιτο, τῶν μήτε ὄντων νῦν περὶ σὲ μήτε ὕστερον μετὰ
τὴν τελευτὴν ἐσομένων. τὸ γὰρ φοβερὸν τοῖς οὖσίν ἐστι·
τοῖς δ' οὐκ οὖσι πῶς ἂν εἴη; — ΑΞ. Σὺ μὲν ἐκ τῆς
ἐπιπολαζούσης τὸ νῦν λεσχηνείας τὰ σοφὰ ταῦτα εἴρη-
κας· ἐκεῖθεν γάρ ἐστιν ἥδε ἡ φλυαρολογία, πρὸς τὰ
μειράκια διακεκοσμημένη· ἐμὲ δὲ ἡ στέρησις τῶν ἀγα-
θῶν τοῦ ζῆν λυπεῖ, κἂν πιθανωτέρους τούτων λόγους
ἄρτι κροτήσῃς, ὦ Σώκρατες. οὐκ ἐπαΐει γὰρ ὁ νοῦς
ἀποπλανώμενος εἰς εὐεπείας λόγων, οὐδὲ ἅπτεται ταῦτα
τῆς ὁμοχροίας, ἀλλ' εἰς μὲν πομπὴν καὶ ῥημάτων
ἀγλαϊσμὸν ἀνύτει, τῆς δὲ ἀληθείας ἀποδεῖ. τὰ δὲ πα-
θήματα σοφισμάτων οὐκ ἀνέχεται, μόνοις δὲ ἀρκεῖται
τοῖς δυναμένοις καθικέσθαι τῆς ψυχῆς. — ΣΩ. Συν-
άπτεις γὰρ, ὦ Ἀξίοχε, ἀνεπιλογίστως τῇ στερήσει

agricultura scilicet dulce negotium, non merum, ut ajunt,
ulcus, semper tristitiæ sibi causam inveniens? plorans nunc
siccitatem, nunc imbres, nunc adustionem, nunc rubigi-
nem, nunc calorem intempestivum aut frigus? at plurimum
honorata ars civilis (multa enim omitto) quot exercetur
terroribus, gaudium habens inflammationis instar micans
pulsansque, repulsam vero doloris plenam et mille mor-
tibus pejorem? quis enim beatus esse poterit ad vulgi nu-
tum vivens, si possit poppysma et plausum auferre, po-
puli ludibrium, quod ejiciunt, exsibilant, multant, inter-
ficiunt, miserantur? dic enim sodes, Axioche, vir civilis,
ubi mortuus est Miltiades? ubi Themistocles? ubi Ephialtes?
ubi nuper classi præfecti? quo quidem tempore ego popu-
lum in suffragium non misi; neque enim gravitatis esse
ducebam furori publico auctoritatem præbere; Theramenes
vero et Callixenus postridie præsidibus dolo subornatis
capitis damnarunt viros sine judicio, quamquam tu eos
solus defendebas et Euryptolemus inter triginta milia con-
cionantium. — Ax. Sunt ista, o Socrates; atque me quidem
ex illo tempore satietas tenuit suggestus, ac durius nihil
mihi visum est arte civili. intelligunt vero qui in re præ-
sentes fuerunt. nam tu quidem ita loqueris ut ex longinquo
spectans, nos vero accuratius novimus, qui experti
sumus. populus enim, o care Socrates, negotium ingratum
est, fastidiosum, crudele, invidum, indoctum, ut ex
turbida colluvie et violentis nugatoribus collectum. qui
vero amicitiam cum eo jungit, is multo miserior est. —
Socr. Quando igitur, o Axioche, maxime liberalem scien-
tiam reliquarum maxime abominandam ponis, quid esse
reliqua studia in animum inducemus? nonne fugienda? sed
Prodicum aliquando audivi etiam hoc dicentem, mortem
neque ad viventes pertinere neque ad mortuos. — Ax. Quo-
modo dicis, o Socrates? — Socr. Ad viventes quidem non
pertinet, mortui vero non sunt. itaque neque ad te nunc
pertinet, quia non es mortuus, neque si quid tibi accidet,
pertinebit ad te, quia tu non eris. vana igitur tristitia
est, quod nec pertinet nec pertinebit ad Axiochum, Axio-
chum id lamentari, et perinde ac si Scyllam vel Centaurum
aliquis lamentaretur, quæ neque nunc ad te pertinent
neque postmodo post obitum pertinebunt. nam quod me-
tuendum est, iis est, qui sunt; iis vero, qui non sunt,
quomodo poterit esse? — Ax. Tu quidem ex illa, quæ
nunc obtinet, loquacitate hæc docta prompsisti; illinc
enim proveniunt hæ verborum ineptiæ, quæ ad animos
adolescentulorum sunt compositæ; me vero privatio bo-
norum vitæ contristat, etiamsi his speciosiora confestim
crepueris, o Socrates. non audit enim mens ad elegantias
orationis avocata, neque cutem perstringunt ista, sed ad
pompam et verborum splendorem proficiunt, a veritate
absunt. ægritudines autem sophismata non admittunt nec
nisi iis, quæ ad animum penetrare possunt, acquiescunt.
— Socr. Connectis enim, o Axioche, inconsiderate cum
privatione bonorum contra inductum malorum sensum, nec

τῶν ἀγαθῶν ἀντεισάγων κακῶν αἴσθησιν, ἐκλαθόμενος, 370 ὅτι τέθνηκας. λυπεῖ γὰρ τὸ στερόμενον τῶν ἀγαθῶν ἡ a ἀντιπάθεια τῶν κακῶν, ὁ δ' οὐκ ὢν οὐδὲ τῆς στερήσεως ἀντιλαμβάνεται. πῶς οὖν ἐπὶ τῷ μὴ παρέξοντι 5 γνῶσιν τῶν λυπησόντων γένοιτ' ἂν ἡ λύπη; ἀρχὴν γάρ, ὦ Ἀξίοχε, μὴ συνυποτιθέμενος ἀμωσγέπως μίαν αἴσθησιν κατὰ τὸ ἀνεπιστῆμον, οὐκ ἄν ποτε πτυρείης τὸν θάνατον. νῦν δὲ περιτρέπεις σεαυτόν, δειματούμενος στερήσεσθαι τῆς ψυχῆς, τῇ δὲ στερήσει περιτιθεὶς 10 ψυχήν, καὶ ταρβεῖς μὲν τὸ μὴ αἰσθήσεσθαι, καταλήψεσθαι δὲ οἴει τὴν οὐκ ἐσομένην αἴσθησιν αἰσθήσει· πρὸς τῷ πολλοὺς καὶ καλοὺς εἶναι λόγους περὶ τῆς b ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. οὐ γὰρ δή γε θνητή γε φύσις τόσον δύουσ' ἂν ἤρατο μεγεθουργίας, ὥστε καταφρονῆ-15 σαι μὲν ὑπερβαλλόντων θηρίων βίας, διαπεραιώσασθαι δὲ πελάγη, δείμασθαι δὲ ἄστη, καταστήσασθαι δὲ πολιτείας, ἀναβλέψαι δὲ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἰδεῖν περιφορὰς ἄστρων καὶ δρόμους ἡλίου τε καὶ σελήνης ἀνατολάς τε καὶ δύσεις ἐκλείψεις τε καὶ ταχείας ἀπο-20 καταστάσεις ἰσημερίας τε καὶ τροπὰς διττάς, καὶ c Πλειάδων χειμῶνας καὶ θέρους ἀνέμους τε καταφορὰς ὄμβρων καὶ πρηστήρων ἐξαισίους συρμούς, καὶ τὰ τοῦ κόσμου παθήματα παραπήξασθαι πρὸς τὸν αἰῶνα, εἰ μή τι θεῖον ὄντως ἐνῆν πνεῦμα τῇ ψυχῇ, δι' οὗ τὴν 25 τῶν τηλικῶνδε περίνοιαν καὶ γνῶσιν ἔσχεν. ὥστε οὐκ εἰς θάνατον, ἀλλ' εἰς ἀθανασίαν μεταβάλλεις, ὦ Ἀξίοχε, οὐδὲ ἀφαίρεσιν ἕξεις τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' εἰλικρινεστέραν τὴν ἀπόλαυσιν, οὐδὲ μεμιγμένας θνητῷ σώματι τὰς d ἡδονάς, ἀλλ' ἀκράτους ἁπασῶν ἀλγηδόνων. κεῖσε γὰρ 30 ἀφίξῃ μονωθεὶς ἐκ τῆσδε τῆς εἱρκτῆς, ἔνθα ἄπονα πάντα καὶ ἀστένακτα καὶ ἀγήρατα, γαληνός δέ τις καὶ κακῶν ἄγονος βίος, ἀσαλεύτῳ ἡσυχίᾳ εὐδιαζόμενος, καὶ περιαθρῶν τὴν φύσιν φιλοσοφῶν οὐ πρὸς ὄχλον καὶ θέατρον, ἀλλὰ πρὸς ἀμφιθαλῆ τὴν ἀλήθειαν. — ΑΞ. Εἰς 35 τοὐναντίον με τῷ λόγῳ περιέστακας· οὐκέτι γάρ μοι θανάτου δέος ἔνεστιν, ἀλλ' ἤδη καὶ πόθος, ἵνα τι κἀγὼ e μιμησάμενος τοὺς ῥήτορας περιττὸν εἴπω· καὶ πάλαι μετεωρολογῶ καὶ δίειμι τὸν ἀΐδιον καὶ θεῖον δρόμον ἔκ τε τῆς ἀσθενείας ἐμαυτὸν συνείλεγμαι καὶ γέγονα και-40 νός. — ΣΩ. Εἰ δὲ καὶ ἕτερον βούλει λόγον, ὃν ἐμοὶ ἤγ-371 γειλε Γωβρύης, ἀνὴρ μάγος· ἔφη κατὰ τὴν τοῦ Ξέρξου a διάβασιν τὸν πάππον αὑτοῦ καὶ ὁμώνυμον, πεμφθέντα εἰς Δῆλον, ὅπως τηρήσειε τὴν νῆσον, ἐν ᾗ οἱ δύο θεοὶ ἐγένοντο, ἔκ τινων χαλκέων δέλτων, ἃς ἐξ Ὑπερβορέων 45 ἐκόμισαν Ὦπίς τε καὶ Ἑκαέργη, ἐκμεμαθηκέναι κατὰ τὴν τοῦ σώματος λύσιν τὴν ψυχὴν εἰς τὸν ἄδηλον χωρεῖν τόπον, κατὰ τὴν ὑπόγειον οἴκησιν, ἐν ᾗ βασίλεια Πλούτωνος οὐχ ἥττω τῆς τοῦ Διὸς αὐλῆς, ἅτε τῆς μὲν γῆς ἐχούσης τὰ μέσα τοῦ κόσμου, τοῦ δὲ πόλου b 50 ὄντος σφαιροειδοῦς, οὗ τὸ μὲν ἕτερον ἡμισφαίριον θεοὶ ἔλαχον οἱ οὐράνιοι, τὸ δὲ ἕτερον οἱ ὑπένερθεν, οἱ μὲν ἀδελφοὶ ὄντες, οἱ δὲ ἀδελφῶν παῖδες. τὰ δὲ πρόπυλα τῆς εἰς Πλούτωνος ὁδοῦ σιδηροῖς κλείθροις καὶ κλεισὶν ὠχύρωται. ταῦτα δὲ ἀνοίξαντα ποταμὸς Ἀχέρων ἐκ-

meministi te esse mortuum. tristitiam enim ei, quod bonis privatur, in horum locum succedens malorum perpessio affert, is vero, qui non est, ne privationem quidem percipit. quomodo igitur ex re non præbitura cognitionem eorum, quæ tristitiam afferent, suscipi tristitia poterit? omnino enim, o Axioche, nisi unum aliquem aliquo modo simul poneres sensum ex inscientia, nunquam expavesceres mortem. nunc vero te ipse evertis, dum angeris, ne animo priveris, privationi vero adjungis animum, et horres quidem, quod non sis sensurus, percepturum vero sensu te non futurum sensum putas; præterquam quod multa pulchra sunt dicta de immortalitate animi. quippe nullo sane pacto mortalis quidem natura tam magnam subiens suscipere potuisset operum molitionem, ut contemneret prævalidarum bestiarum vim, trajiceret maria, conderet urbes, constitueret civitates, suspiceret cælum videretque circuitus stellarum cursusque solis ac lunæ et ortus atque occasus et defectus ac celeres reversiones et æquinoctia ac solstitia bina et Vergiliarum hiemes atque æstivos ventos casusque nimborum et turbinum igneorum ngentes volutatus, et mundo accidentia affigeret æternitati, nisi divinus quidam re vera inesset in animo spiritus, per quem tantarum rerum prudentiam et cognitionem haberet. itaque non in mortem, sed in immortalitatem abis, o Axioche, neque demptionem habebis bonorum, sed sinceriorem fructum, neque mixtas mortali corpore voluptates, sed puras omnium dolorum. illuc enim pervenies tibi soli redditus ex hoc carcere, ubi vacua labore omnia, vacua gemitu, vacua senio, ubi placida et mali nihil gignens degitur vita, quam inconcussa serenat tranquillitas, et quæ naturam contemplando philosophatur non turbæ serviens aut theatro, sed undique florenti veritati. — Ax. In contrarium me oratione tua convertisti; non amplius enim mortis me timor tenet, sed jam etiam desiderium, ut ego quoque oratorum modo eximii aliquid dicam; et jam dudum sublimia tracto et perago æternum divinumque cursum, atque ex imbecillitate me collegi et factus sum novus. — Socr. Si vero aliam quoque vis orationem, quam mihi Gobryas nuntiavit magus: is Xersis transitu avum suum et cognominem dixit Delum missum ad tuendam insulam duûm deorum natalem ex tabulis quibusdam æneis, quas ab Hyperboreis attulerant Opis et Hecaerge, didicisse corporis solutione animum in obscurum se conferre locum, subterraneam petentem habitationem, in qua regia est Plutonis non minor, quam Jovis aula. nam terra medium mundi tenente, cælo autem in globi modum rotundato, hujus alteram partem dii sortiti sunt cælestes, alteram inferi, partim fratres, partim fratrum filii. introitus autem vitæ ad regiam Plutonis ducentis ferreis claustris et clavibus munitus est; quo patefacto fluvius Acheron, post eum Cocytus excipit, quos ubi

δέχεται, μεθ' ὃν Κωκυτὸς, οὓς χρὴ πορθμεύσαντας ἀχθῆναι ἐπὶ Μίνω καὶ Ῥαδάμανθυν, ὃ κλήζεται πεδίον ἀληθείας. ἐνταυθοῖ καθέζονται δικασταὶ ἀνακρί- c νοντες τῶν ἀφικνουμένων ἕκαστον, τίνα βίον βεβίωκε 5 καὶ τίσιν ἐπιτηδεύμασιν ἐνῳκίσθη τῷ σώματι. ψεύσασθαι μὲν οὖν ἀμήχανον. ὅσοις μὲν οὖν ἐν τῷ ζῆν δαίμων ἀγαθὸς ἐπέπνευσεν, εἰς τὸν τῶν εὐσεβῶν χῶρον οἰκίζονται, ἔνθα ἄφθονοι μὲν ὧραι παγκάρπου γονῆς βρύουσι, πηγαὶ δὲ ὑδάτων καθαρῶν ῥέουσι, παντοῖοι 10 δὲ λειμῶνες ἄνθεσι ποικίλοις ἐαριζόμενοι, διατριβαὶ δὲ φιλοσόφων καὶ θέατρα ποιητῶν καὶ κύκλιοι χοροὶ καὶ μουσικὰ ἀκούσματα συμπόσιά τε εὐμελῆ καὶ εἰλαπί- d ναι αὐτοχορήγητοι καὶ ἀκήρατος ἀλυπία καὶ ἡδεῖα δίαιτα· οὔτε γὰρ χεῖμα σφοδρὸν οὔτε θάλπος ἐγγίνε- 15 ται, ἀλλ' εὔκρατος ἀὴρ χεῖται ἁπαλαῖς ἡλίου ἀκτῖσιν ἀνακιρνάμενος. ἐνταῦθα τοῖς μεμυημένοις ἐστί τις προεδρία, καὶ τὰς ὁσίας ἁγιστείας κἀκεῖσε συντελοῦσι. πῶς οὖν οὐ σοὶ πρώτῳ μέτεστι τῆς τιμῆς, ὄντι γεννήτῃ τῶν θεῶν; καὶ τοὺς περὶ Ἡρακλέα τε καὶ Διόνυ- e 20 σον κατιόντας εἰς Ἅδου πρότερον λόγος ἐνθάδε μυηθῆναι καὶ τὸ θάρσος τῆς ἐκεῖσε πορείας παρὰ τῆς Ἐλευσινίας ἐναύσασθαι. ὅσοις δὲ τὸ ζῆν διὰ κακουργημάτων ἠλάθη, ἄγονται πρὸς Ἐρινύων ἐπ' Ἔρεβος καὶ Χάος διὰ Ταρτάρου, ἔνθα χῶρος ἀσεβῶν καὶ Δαναΐ- 25 δων ὑδρεῖαι ἀτελεῖς καὶ Ταντάλου δίψος καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα καὶ Σισύφου πέτρος ἀνήνυτος, οὗ τὰ τέρματα 372 αὖθις ἄρχεται πόνων. ἔνθα θηρσὶ περιλιχμώμενοι καὶ λαμπάσιν ἐπιμόνως πυρούμενοι Ποινῶν καὶ πᾶσαν αἰκίαν αἰκιζόμενοι ἀϊδίοις τιμωρίαις τρύχονται. Ταῦτα 30 μὲν ἐγὼ ἤκουσα παρὰ Γωβρύου, σὺ δ' ἂν ἐπικρίνειας, Ἀξίοχε. ἐγὼ γὰρ λόγῳ ἀνθελκόμενος τοῦτο μόνον ἐμπέδως οἶδα, ὅτι ψυχὴ ἅπασα ἀθάνατος, ἡ δὲ ἐκ τοῦδε τοῦ χωρίου μετασταθεῖσα καὶ ἄλυπος. ὥστε ἢ κάτω ἢ ἄνω εὐδαιμονεῖν σε δεῖ, Ἀξίοχε, βεβιωκότα εὐσεβῶς. — 35 ΑΞ. Αἰσχύνομαί σοί τι εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες· τοσοῦτον γὰρ ἀποδέω τοῦ δεδοικέναι τὸν θάνατον, ὥστε ἤδη καὶ ἔρωτα αὐτοῦ ἔχειν· οὕτω με καὶ οὗτος ὁ λόγος, ὡς καὶ ὁ οὐράνιος, πέπεικε· καὶ ἤδη περιφρονῶ τοῦ ζῆν, ἅτε εἰς ἀμείνω οἶκον μεταστησόμενος. νυνὶ δὲ ἠρέμα κατ' 40 ἐμαυτὸν ἀναριθμήσομαι τὰ λεχθέντα· ἐκ μεσημβρίας δὲ παρέσῃ μοι, ὦ Σώκρατες. — ΣΩ. Ποιήσω ὡς λέγεις. κἀγὼ ἐπάνειμι ἐς Κυνόσαργες, ἐς περίπατον, ὁπόθεν δεῦρο μετεκλήθην.

trajecerint, duci oportet ad Minoem et Rhadamanthum in campum, qui veritatis vocatur. ibi considunt judices et quærunt ex unoquoque venientium, quam vitam egerit et quibus studiis inhabitaverit in corpore. ac mentiendi quidem facultas est nulla. atque ii quidem, quibus viventibus bonus afflavit genius, piorum in regione sedem accipiunt, ubi largæ tempestates omnigeno frugum fetu abundant fontesque puris aquis fluunt, ubi varia sunt variis floribus vernantia prata, sermones autem philosophorum et theatra poetarum et chororum orbes et auditiones musicæ et convivia bene modulata et epulæ sua sponte apparatæ et illibata hilaritas et vita jucunda; neque enim acris ibi hiems neque æstus exoritur, sed bene temperatus funditur aer mollibus solis radiis permixtus. ibi initiatis præcipuus quidam ad sedendum est locus, et sacras ibi quoque perficiunt cerimonias. quidni igitur tu primus particeps sis honoris, qui deos cognatione attingas? etiam Herculem et Bacchum ferunt, antequam in Orcum descenderent, hic initiatos esse et illuc proficiscendi fiduciam Eleusiniæ deæ tædis inflammasse. quibus vero vita malefactis transacta est, ad Erebum et Chaos ducuntur a Furiis per Tartarum, in impiorum regionem, ubi Danaidum infinitæ sunt aquationes et Tantali sitis et Tityi jecur et Sisyphi saxum irritum, cujus finis denuo labores inchoat. ibi bestiis eos circumlambentibus facibusque continenter urentibus Pœnarum et omni contumelia vexante perpetuis conficiuntur suppliciis. Hæc ego a Gobrya accepi, tu vero judicio subjicias, Axioche. ego enim ratione cogente hoc solum firmiter scio, animum omnem esse immortalem, ex hoc vero loco translatum etiam doloris expertem. itaque aut apud superos aut apud inferos beatum te esse necesse est, Axioche, pie vita perfunctum. — Ax. Pudet me dicere tibi aliquid, o Socrates; tantum enim abest ut timeam mortem, ut jam etiam amore ejus tenear: ita mihi et hæc oratio, quemadmodum illa cælestis, persuasit; et jam vitam contemno, ut meliorem in domum migraturus. nunc vero tacite mecum quæ dicta sunt, recognoscam; a meridie vero mihi aderis, o Socrates. — Socr. Faciam ut dicis. atque ego quoque Cynosarges repetam ad deambulandum, unde huc sum avocatus.

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΙΟΥ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. ΕΤΑΙΡΟΣ.

372 Ἔχεις ἡμῖν εἰπεῖν, ὅτι ἐστὶ τὸ δίκαιον; ἢ οὐκ ἄξιόν σοι δοκεῖ εἶναι λόγον περὶ αὐτοῦ ποιεῖσθαι; — Ἔμοιγε καὶ μάλα. — Τί οὖν ἐστί; — Τί γὰρ ἄλλο γε, ἢ τὰ νομιζόμενα δίκαια; — Μή μοι οὕτως, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ σύ μ' ἔροιο, τί ἐστιν ὀφθαλμός; εἴποιμ' 10 ἄν σοι, ὅτι ᾧ ὁρῶμεν· ἐὰν δὲ καὶ δεῖξαί με κελεύῃς, δείξω σοι· καὶ ἐάν με ἔρῃ, ὅτῳ ψυχὴ ὄνομα, ἐρῶ σοι ᾧ γιγνώσκομεν· ἐὰν δὲ ἔρῃ αὖ, τί ἐστι φωνή; ἀποκρινοῦμαί σοι ᾧ διαλεγόμεθα· καὶ σὺ οὕτω φράσον, ὅτι δίκαιόν ἐστιν ᾧ τί χρώμεθα; ὥσπερ ἃ νῦν δὴ ἠρό- 15 μην. — Οὐ πάνυ ἔχω σοι οὕτως ἀποκρίνασθαι. — Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχ οὕτως ἔχεις, ἴσως τῇδέ πῃ ῥᾷον αὐτὸ εὕροιμεν ἄν· φέρε, τὰ μείζω καὶ τὰ ἐλάττω τίνι σκοποῦντες διαγιγνώσκομεν; ἆρ' οὐ μέτρῳ; — Ναί. — Μετὰ δὲ τοῦ μέτρου τίνι τέχνῃ; ἆρ' οὐ 373 μετρητικῇ; — Μετρητικῇ. — Τί δὲ τὰ κοῦφα καὶ a βαρέα; ἆρ' οὐ σταθμῷ; — Ναί. — Μετὰ δὲ τοῦ σταθμοῦ τίνι τέχνῃ; οὐ τῇ στατικῇ; — Πάνυ γε. — Τί δὲ δή; τὰ δίκαια καὶ τἄδικα τίνι σκοποῦντες διαγιγνώσκομεν ὀργάνῳ, καὶ μετὰ τοῦ ὀργάνου τίνι τέχνῃ πρό- 25 σθεν; ἆρα οὐδ' οὕτω πώς σοι καταφανές ἐστιν; — Οὔ. — Ἀλλὰ πάλιν ὧδε· ὅταν ἀμφισβητῶμεν περὶ τῶν μειζόνων καὶ τῶν ἐλαττόνων, τίνες ἡμᾶς διακρινοῦσιν; οὐχ οἱ μετρηταί; — Ναί. — Ὅταν δὲ περὶ τῶν πολλῶν καὶ ὀλίγων, τίνες οἱ διακρίνοντες; οὐχ οἱ ἀριθμη- b 30 ταί; — Ἀλλὰ τί; — Ὅταν δὲ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων ἀμφισβητῶμεν ἀλλήλοις, ἐπὶ τίνας ἐρχόμεθα, καὶ τίνες ἡμᾶς οἱ διακρίνοντές εἰσιν ἑκάστοτε; εἰπέ. — Ἆρά γε δικαστὰς λέγεις, ὦ Σώκρατες; — Εὖ γ' εὗρες. ἴθι δή, καὶ τόδε πειράθητι εἰπεῖν· τί 35 ποιοῦντες διακρίνουσιν οἱ μετρηταὶ περὶ τῶν μεγάλων καὶ σμικρῶν; ἆρ' οὐ μετροῦντες; — Ναί. — Τί δαὶ περὶ τῶν βαρέων καὶ κούφων; οὐχ ἱστάντες; — Ναί. — Τί δαὶ περὶ τῶν πολλῶν καὶ ὀλίγων; ἆρ' οὐκ ἀριθμοῦντες; — Ναί. — Τί δαὶ δὴ περὶ τῶν c 40 δικαίων καὶ ἀδίκων ἄρα; ἀπόκριναι. — Οὐκ ἔχω. — Λέγοντες, φάθι. — Ναί. — Λέγοντες ἄρα ἡμᾶς διακρίνουσιν, ὅταν περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων κρίνωσιν οἱ δικασταί; — Ναί. — Μετροῦντες δέ γε περὶ τῶν σμικρῶν καὶ μεγάλων οἱ μετρητικοί· μέτρον γὰρ ἦν ᾧ 45 ταῦτ' ἐκρίνετο. — Οὕτως. — Ἱστάντες δ' αὖ περὶ τῶν βαρέων καὶ κούφων οἱ στατικοί· σταθμὸς γὰρ ἦν ᾧ ταῦτ' ἐκρίνετο. — Ἦν γάρ. — Ἀριθμοῦντες δ' αὖ περὶ τῶν πολλῶν καὶ ὀλίγων οἱ ἀριθμητικοί· ἀριθμὸς d γὰρ ἦν ᾧ ταῦτ' ἐκρίνετο. — Οὕτω. — Λέγοντες

DE JUSTO.

PERSONÆ DIALOGI :

SOCRATES. AMICUS.

[Socr.] Habesne dicere nobis, quid sit justum? an operæ pretium non putas sermonem de eo habere? — [Am.] Ego vero magnopere. — [Socr.] Quid igitur est? — [Am]. Quid enim aliud, quam justa legitima? — [Socr.] Non ad hunc modum velim, sed quemadmodum si tu ex me quæreres, quid est oculus? dicerem tibi id, quo videmus; ac si me ostendere quoque jubeas, ostendam tibi; et si quæras ex me, cui animus nomen sit, dicam tibi ei, quo cognoscimus; si vero rursus quæras, quid est vox? respondebo tibi id, quo loquimur : sic tu quoque dicas velim justum esse id, quo facimus quid? quemadmodum quæ modo quæsivi. — [Am]. Non sane habeo tibi ita respondere. — [Socr.] Sed quoniam non ita habes, fortasse hac ratione facilius inveniri poterit : age, majora et minora quonam explorantes discernimus? nonne mensura? — [Am.] Ita. — [Socr.] Cum mensura autem quanam arte? nonne metiendi? — [Am.] Metiendi. — [Socr.] Quid vero levia et gravia? nonne statera? — [Am.] Ita. — [Socr.] Cum statera vero quanam arte? non pendendi? — [Am.] Sane quidem. — [Socr.] Quid vero? justa et injusta quonam explorantes discernimus instrumento, et cum instrumento quanam arte prius? an ne sic quidem manifestum tibi est? — [Am.] Non est. — [Socr.] At rursus hoc modo : quando controversiam habemus de majoribus et minoribus, quinam controversiam nostram diriment? non mensores? — [Am.] Ita. — [Socr.] Quando autem de multis et paucis, quinam sunt dirimentes? non numeratores? — [Am.] Quid aliud? — [Socr.] Quando vero de justis et injustis controversiam inter nos habemus, ad quosnam adimus, et quinam lites, quæ inciderint, dirimunt? dic. — [Am.] Ecquid judices dicis, o Socrates? — [Socr.] Pulchre invenisti. age vero, etiam hoc dicere conare : quid facientes dirimunt litem mensores de magnis et parvis? nonne metientes? — [Am.] Ita. — [Socr.] Quid autem de gravibus et levibus? non pendentes? — [Am.] Ita. — [Socr.] Quid autem de multis et paucis? nonne numerantes? — [Am.] Ita. — [Socr.] Quid vero de justis scilicet et injustis? responde. — [Am.] Non habeo. — [Socr.] Orantes, dic. — [Am.] Ita. — [Socr.] Orantes igitur litem nobis dirimunt, quando de justis et injustis judicant judices? — [Am.] Ita. — [Socr.] Metientes vero de parvis et magnis metiendi artis periti; mensura enim erat id, quo hæc judicabantur. — [Am.] Sic est. — [Socr.] Pendentes autem rursus de gravibus et levibus pendendi periti; statera enim erat id, quo hæc judicabantur. — [Am.] Erat enim. — [Socr.] Numerantes autem rursus de multis et paucis numerandi periti; numerus enim erat id, quo hæc judicabantur. — [Am.] Sic est. — [Socr.] Orantes

δέ γε, ὡς ἄρτι ὡμολογήσαμεν, περὶ τῶν δικαίων
καὶ ἀδίκων κρίνουσιν ἡμᾶς οἱ δικασταί· λόγος γὰρ ἦν
ᾧ ταῦτ' ἐκρίνετο. — Εὖ λέγεις, ὦ Σώκρατες. —
Ἀληθῆ μὲν οὖν· καὶ λόγος ἐστὶν, ὡς ἔοικεν, ᾧ τὰ
5 δίκαια καὶ ἄδικα κρίνεται. — Φαίνεται γοῦν. —
Τί ποτε ὄντα τὰ δίκαια καὶ τἄδικα; ὥσπερ ἂν
ἡμᾶς εἴ τις ἤρετο, ἐπειδὴ μέτρον καὶ μετρητικὴ καὶ
μετρητικὸς τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον διακρίνει, τί ὂν
τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον; εἴποιμεν ἂν αὐτῷ, ὅτι τὸ μὲν e
10 μεῖζον ὑπερέχον, τὸ δὲ ἔλαττον ὑπερεχόμενον· ἐπειδὴ
δὲ τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον σταθμὸς καὶ στατικὴ καὶ στα-
τικὸς διακρίνει, τί ὂν τό τε βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον; εἴποι-
μεν ἂν αὐτῷ, ὅτι τὸ μὲν κάτω ῥέπον ἐν τοῖς ζυγοῖς
βαρὺ, τὸ δὲ ἄνω κοῦφον· οὕτω δὴ εἰ καὶ ἔροιτο ἡμᾶς,
15 ἐπειδὴ δὲ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον λόγος τε καὶ δικα-
στικὴ καὶ δικαστής ἐστιν ἡμῖν ὁ διακρίνων, τί ποτε ὂν
τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον; τί ἕξομεν αὐτῷ ἀποκρίνεσθαι;
ἢ οὐδέπω ἔχομεν εἰπεῖν; — Οὐχ ἔχομεν. — Πότερον
δὲ ἑκόντας οἴει ἔχειν τοῦτο τὸ ἄδικον τοὺς ἀνθρώπους, a
20 ἢ ἄκοντας; ὧδε δὲ λέγω· ἑκόντας οἴει ἀδικεῖν καὶ ἀδί-
κους εἶναι, ἢ ἄκοντας; — Ἑκόντας ἔγωγε, ὦ Σώκρα-
374 τες· πονηροὶ γάρ εἰσιν. — Ἑκόντας ἄρα σὺ οἴει πονη-
ροὺς εἶναι καὶ ἀδίκους ἀνθρώπους; — Ἔγωγε· σὺ δ'
οὔ; — Οὔκ, εἴ γέ τι δεῖ τῷ ποιητῇ πείθεσθαι. —
25 Ποίῳ ποιητῇ; — Ὅστις εἶπεν οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς
οὐδ' ἄκων μάκαρ. — Ἀλλά τοι, ὦ Σώκρατες, εὖ ἡ
παλαιὰ παροιμία ἔχει, ὅτι πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί. —
Θαυμάζοιμ' ἂν, εἰ τοῦτό γε ἐψεύσατο οὗτος ἀοιδός· ἐπεὶ b
εἴ σοι σχολή ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα αὐτὸν, εἴτε ψευδῆ
30 εἴτε ἀληθῆ λέγει. — Ἀλλὰ σχολή. — Φέρε δὴ, πότε-
ρον ἡγῇ δίκαιον εἶναι ψεύδεσθαι, ἢ ἀληθῆ λέγειν; —
Ἀληθῆ ἔγωγε. — Ψεύδεσθαι ἄρα ἄδικον; — Ναί. —
Πότερον δὲ καὶ ἐξαπατᾶν ἢ μὴ ἐξαπατᾶν; — Μὴ ἐξα-
πατᾶν δήπου. — Ἐξαπατᾶν ἄρα ἄδικον; — Ναί. —
35 Τί δαί; βλάπτειν δίκαιον, ἢ ὠφελεῖν; — Ὠφελεῖν. —
Βλάπτειν ἄρα ἄδικον; — Ναί. — Ἔστιν ἄρα ἀληθῆ μὲν c
λέγειν καὶ μὴ ἐξαπατᾶν καὶ ὠφελεῖν δίκαιον, ψεύδεσθαι
δὲ καὶ βλάπτειν καὶ ἐξαπατᾶν ἄδικον. — Ναὶ μὰ Δία
σφόδρα γε. — Ἦ καὶ τοὺς πολεμίους; — Οὐδαμῶς. —
40 Ἀλλὰ βλάπτειν δίκαιον τοὺς πολεμίους, ὠφελεῖν δὲ
ἄδικον; — Ναί. — Οὐκοῦν καὶ ἐξαπατῶντας δίκαιον d
βλάπτειν τοὺς πολεμίους; — Πῶς γὰρ οὔ; — Τί δέ;
ψεύδεσθαι, ἵνα ἐξαπατῶμεν καὶ βλάπτωμεν αὐτοὺς, οὐ
δίκαιον; — Ναί. — Τί δαί; τοὺς φίλους οὐκ ὠφελεῖν φῂς
45 δίκαιον εἶναι; — Ἔγωγε. — Πότερον μὴ ἐξαπατῶντας,
ἢ ἐξαπατῶντας ἐπ' ὠφελείᾳ τῇ ἐκείνων; — Καὶ ἐξαπα-
τῶντας νὴ Δία. — Ἀλλ' ἐξαπατῶντας μὲν δίκαιον ἄρα
ὠφελεῖν, οὐ μέντοι ψευδομένους γε; ἢ καὶ ψευδομένους;
— Καὶ ψευδομένους δίκαιον. — Ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικε,
50 ψεύδεσθαί τε καὶ ἀληθῆ λέγειν δίκαιον καὶ ἄδικον. —
Ναί. — Καὶ μὴ ἐξαπατᾶν καὶ ἐξαπατᾶν δίκαιον καὶ
ἄδικον. — Ἔοικεν. — Καὶ βλάπτειν καὶ ὠφελεῖν δίκαιον
καὶ ἄδικον. — Ναί. — Ταὐτὰ δὴ, ὡς ἔοικε, πάντα τὰ
τοιαῦτα ὄντα καὶ δίκαια καὶ ἄδικά ἐστιν. — Ἔμοιγε e

vero, ut paulo ante inter nos convenit, de justis et injustis judicant nos judices; oratio enim erat id, quo hæc judicabantur. — [AM.] Laudo dictum, o Socrates. — [SOCR.] Verum sane; et oratio, ut videtur, id est, quo justa et injusta judicantur. — [AM.] Apparet quidem. — [SOCR.] Quid tandem esse prædicanda hæc justa et injusta? quemadmodum si quis ex nobis quæreret, quoniam mensura et metiendi ars et artis ejus peritus majus et minus discernit, quidnam esse prædicandum majus et minus discernit? diceremus ei majus quidem id, quod superat, minus autem quod superatur; quoniam autem grave et leve statera et pendendi ars et artis ejus peritus discernit, quidnam esse prædicandum grave et leve discernit? diceremus ei id, quod deorsum vergit in lance, grave, quod autem sursum, leve; sic igitur, si idem ex nobis quæreret, quoniam vero justum et injustum oratio et ars judiciaria et judex nobis discernens est, quid tandem esse prædicandum justum et injustum discernit? quid habebimus ei respondere? an nondum dicere habemus? — [AM.] Non habemus. — [SOCR.] Utrum vero volentes putas habere injustum hoc homines, an invitos? sic autem dico: volentesne putas injuste facere et injustos esse, an invitos? — [AM.] Volentes equidem, o Socrates; mali enim sunt. — [SOCR.] Volentes igitur tu putas malos esse et injustos homines? — [AM.] Ego vero: tu autem non? — [SOCR.] Non, si quidem fides habenda est poetæ. — [AM.] Cui poetæ? — [SOCR.] Qui dixit Nec male volens quis vivit aut nolens bene. — [AM.] At enim, o Socrates, recte habet vetus proverbium, mentiri multa poetas. — [SOCR.] Mirabor, si hoc quidem mentitus est ille poeta. consideremus enim, si tibi otium est, falsane dicat, an vera. — [AM.] At est otium. — [SOCR.] Age igitur, utrum justum esse putas mentiri, an vera dicere? — [AM.] Vera equidem. — [SOCR.] Mentiri igitur injustum? — [AM.] Ita. — [SOCR.] Utrum vero etiam fallere, an non fallere? — [AM.] Non fallere scilicet. — [SOCR.] Fallere igitur injustum? — [AM.] Ita. — [SOCR.] Quid autem? lædere justum, an juvare? — [AM.] Juvare. — [SOCR.] Lædere igitur injustum? — [AM.] Ita. — [SOCR.] Est igitur vera quidem dicere et non fallere et juvare justum, mentiri autem et lædere et fallere injustum. — [AM.] Ita per Jovem valde quidem. — [SOCR.] Etiamne hostes? — [AM.] Nullo modo. — [SOCR.] Sed lædere justum hostes, juvare vero injustum? — [AM.] Ita. — [SOCR.] Nonne etiam fallentes justum est lædere hostes? — [AM.] Qui enim minus? — [SOCR.] Quid vero? mentiri, ut eos fallamus et lædamus, non justum? — [AM.] Ita. — [SOCR.] Quid autem? amicos nonne juvare dicis justum esse? — [AM.] Dico equidem. — [SOCR.] Utrum non fallentes, an fallentes commodi causa illorum? — [AM.] Etiam fallentes per Jovem. — [SOCR.] At fallentes quidem justum scilicet juvare, verum non mentientes? an etiam mentientes? — [AM.] Etiam mentientes justum. — [SOCR.] Est igitur, ut videtur, et mentiri et vera dicere justum et injustum. — [AM.] Ita. — [SOCR.] Et non fallere et fallere justum et injustum. — [AM.] Videtur. — [SOCR.] Et lædere et juvare justum et injustum. — [AM.] Ita. — [SOCR.] Hæc igitur omnia eadem, ut videtur, cum sint, et justa et injusta sunt. — [AM.] Mihi

φαίνεται. — Ἄκουε δή· ὀφθαλμὸν ἐγὼ ἔχω δεξιὸν καὶ ἀριστερὸν ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι; — Ναί. — Μυκτῆρα δεξιὸν καὶ ἀριστερόν; — Πάνυ γε. — Καὶ χεῖρα δεξιὰν καὶ ἀριστεράν; — Ναί. — Οὐκοῦν ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ ὀνομάζων τὰ μὲν δεξιὰ φῂς εἶναι, τὰ δὲ ἀριστερὰ τῶν ἐμῶν, εἴ σε ἐγὼ ἐροίμην, ὁπότερα, ἆρ' ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὅτι τὰ μὲν πρὸς τοῦ δεξιά ἐστι, τὰ δὲ πρὸς τοῦ ἀριστερά; — Ναί. — Ἴθι δή, καὶ ἐκεῖ, ἐπειδὴ τὰ αὐτὰ ὀνομάζων τὰ μὲν δίκαια φῂς εἶναι, τὰ δὲ ἄδικα, ἔχεις εἰπεῖν, ὁπότερα τὰ δίκαια καὶ ὁπότερα τὰ ἄδικα; — Ἐμοὶ μὲν τοίνυν δοκεῖ ἐν μὲν τῷ δέοντι καὶ τῷ καιρῷ ἕκαστα τούτων γιγνόμενα δίκαια εἶναι, ἐν δὲ τῷ μὴ δέοντι ἄδικα. — Καλῶς γέ σοι δοκοῦν. ὁ μὲν ἄρα ἐν τῷ δέοντι ἕκαστα τούτων ποιῶν δίκαια ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐν τῷ δέοντι ἄδικα; — Ναί. — Οὐκοῦν ὁ μὲν τὰ δίκαια ποιῶν δίκαιος, ὁ δὲ τἄδικα ἄδικος; — Ἔστι ταῦτα. — Τίς οὖν ὁ ἐν τῷ δέοντι καιρῷ οἷός τε τέμνειν καὶ καίειν καὶ ἰσχναίνειν; — Ὁ ἰατρός. — Ὅτι ἐπίσταται, ἢ δι' ἄλλο τι; — Ὅτι ἐπίσταται. — Τίς δ' ἐν τῷ δέοντι σκάπτειν καὶ ἀροῦν καὶ φυτεύειν οἷός τε; — Ὁ γεωργός. — Ὅτι ἐπίσταται, ἢ ὅτι οὔ; — Ὅτι ἐπίσταται. — Οὐκοῦν καὶ τἆλλα οὕτως; ὁ μὲν ἐπιστάμενος οἷός τε τὰ δέοντα ποιεῖν ἐστι καὶ ἐν τῷ δέοντι καὶ ἐν τῷ καιρῷ, ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος οὔ; — Οὕτω. — Καὶ ψεύδεσθαι ἄρα καὶ ἐξαπατᾶν καὶ ὠφελεῖν, ὁ μὲν ἐπιστάμενος οἷός τε ποιεῖν ἕκαστα τούτων ἐν τῷ δέοντι καὶ τῷ καιρῷ, ὁ δὲ μὴ ἐπιστάμενος οὔ; — Ἀληθῆ λέγεις. — Ὁ δέ γε ταῦτα ποιῶν ἐν τῷ δέοντι δίκαιος; — Ναί. — Δι' ἐπιστήμην δέ γε ταῦτα ποιεῖ. — Πῶς δ' οὔ; — Δι' ἐπιστήμην ἄρα δίκαιος ὁ δίκαιος. — Ναί. — Οὐκοῦν ὁ ἄδικος διὰ τὸ ἐναντίον ἄδικός ἐστι τῷ δικαίῳ; — Φαίνεται. — Ὁ δὲ δίκαιος διὰ σοφίαν δίκαιος. — Ναί. — Δι' ἀμαθίαν ἄρα ὁ ἄδικος ἄδικος. — Ἔοικε. — Κινδυνεύει ἄρα ὃ μὲν οἱ πρόγονοι ἡμῖν κατέλιπον σοφίαν, δικαιοσύνη εἶναι, ὃ δὲ ἀμαθίαν, τοῦτο δὲ ἀδικία. — Ἔοικεν. — Ἑκόντες δὲ ἀμαθεῖς εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι, ἢ ἄκοντες; — Ἄκοντες. — Ἄκοντες ἄρα καὶ ἄδικοι; — Φαίνεται. — Οἱ δὲ ἄδικοι πονηροί; — Ναί. — Ἄκοντες ἄρα πονηροὶ καὶ ἄδικοι; — Παντάπασι μὲν οὖν. — Διὰ δὲ τὸ ἄδικοι εἶναι ἀδικοῦσι; — Ναί. — Διὰ τὸ ἀκούσιον ἄρα; — Πάνυ γε. — Οὐ μὲν δὴ διὰ τὸ ἀκούσιόν γε τὸ ἑκούσιον γίγνεται. — Οὐ γὰρ οὖν. — Διὰ δὲ τὸ ἄδικον εἶναι τὸ ἀδικεῖν γίγνεται. — Ναί. — Τὸ δὲ ἄδικον ἀκούσιον. — Ἀκούσιον. — Ἄκοντες ἄρα ἀδικοῦσι καὶ ἄδικοί εἰσι καὶ πονηροί. — Ἄκοντες, ὥς γε φαίνεται. — Οὐχ ἄρα ἐψεύσατο τοῦτό γε ἀοιδός. — Οὐχ ἔοικεν.

quidem videtur. — [Socr.] Audi jam : oculum ego habeo dextrum et sinistrum quemadmodum reliqui quoque homines? — [Am.] Ita. — [Socr.] Narem dextram et sinistram? — [Am.] Sane quidem. — [Socr.] Etiam manum dextram et sinistram? — [Am.] Ita. — [Socr.] Quoniam igitur eadem nominans alia dextra esse dicis, alia sinistra meorum, si ego quærerem ex te, utra, haberesne dicere ex hac quidem parte dextra esse, ex hac vero sinistra? — [Am.] Ita. — [Socr.] Age igitur, etiam illic, quoniam eadem nominans alia justa esse dicis, alia injusta, habesne dicere, utra justa et utra injusta? — [Am.] Ego vero horum quæque justa esse puto, si re necessaria et suo tempore fiunt, injusta autem, si re non necessaria. — [Socr.] Bene tu quidem. re igitur necessaria horum quæque faciens justa facit, non necessaria injusta? — [Am.] Ita. — [Socr.] Nonne justa faciens justus, injusta vero injustus? — [Am.] Sunt ista. — [Socr.] Quis est igitur qui necessario tempore secare et urere et tenuare potest? — [Am.] Medicus. — [Socr.] Quia scit, an ob aliud? — [Am.] Quia scit. — [Socr.] Quis vero re necessaria fodere et arare et plantare potest? — [Am.] Agricola. — [Socr.] Quia scit, an quia non? — [Am.] Quia scit. — [Socr.] Nonne etiam reliqua ita? sciens potest necessaria facere et re necessaria et suo tempore, non sciens non potest? — [Am.] Sic est. — [Socr.] Itaque etiam mentiri et fallere et juvare, horum quæque sciens re necessaria et suo tempore facere potest, non sciens non potest? — [Am.] Vera dicis. — [Socr.] Hæc autem re necessaria faciens justus est? — [Am.] Ita. — [Socr.] Propter scientiam autem hæc facit. — [Am.] Qui minus? — [Socr.] Propter scientiam igitur justus est justus. — [Am.] Ita. — [Socr.] Nonne injustus propter contrarium injustus est justi? — [Am.] Apparet. — [Socr.] Justus vero propter sapientiam justus. — [Am.] Ita. — [Socr.] Propter stultitiam igitur injustus injustus. — [Am.] Videtur. — [Socr.] Quam igitur majores nostri nobis sapientiam reliquerunt, ea justitia, quam vero stultitiam, ea injustitia videtur esse. — [Am.] Videtur. — [Socr.] Volentesne vero stulti sunt homines, an inviti? — [Am.] Inviti. — [Socr.] Inviti igitur etiam injusti? — [Am.] Apparet. — [Socr.] Injusti autem mali? — [Am.] Ita. — [Socr.] Inviti igitur mali et injusti? — [Am.] Prorsus quidem. — [Socr.] Propterea autem quod injusti sunt, injuste faciunt? — [Am.] Ita. — [Socr.] Propter non voluntarium igitur? — [Am.] Plane. — [Socr.] Neutiquam vero propter non voluntarium fit voluntarium. — [Am.] Minime vero. — [Socr.] Propterea autem quod injustus est, fit ut injuste faciat aliquis. — [Am.] Ita. — [Socr.] Injustum autem esse non voluntarium est. — [Am.] Non voluntarium. — [Socr.] Inviti igitur injuste faciunt et injusti sunt et mali. — [Am.] Inviti, ut quidem apparet. — [Socr.] Non igitur mentitus est hoc quidem poeta. — [Am.] Non videtur.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. ΕΤΑΙΡΟΣ.

376 Ἆρα διδακτόν ἐστιν ἡ ἀρετή; ἢ οὐ διδακτὸν, ἀλ-
λὰ φύσει οἱ ἀγαθοὶ γίγνονται ἄνδρες, ἢ ἄλλῳ τινὶ τρό-
πῳ; — Οὐκ ἔχω εἰπεῖν ἐν τῷ παρόντι, ὦ Σώκρατες. b
— Ἀλλὰ ὧδε σκεψώμεθα αὐτό· φέρε, εἴ τις βούλοιτο
5 ταύτην τὴν ἀρετὴν γενέσθαι ἀγαθὸς, ᾗ ἀγαθοί εἰσιν οἱ
σοφοὶ μάγειροι, πόθεν ἂν γένοιτο; — Δῆλον, ὅτι εἰ παρὰ
τῶν ἀγαθῶν μαγείρων μάθοι. — Τί δέ; εἰ βούλοιτο
ἀγαθὸς γίγνεσθαι ἰατρὸς, παρὰ τίνα ἂν ἐλθὼν γένοιτο
ἀγαθὸς ἰατρός; — Δῆλον δὴ, ὅτι παρὰ τῶν ἀγαθῶν
10 τινα ἰατρῶν. — Εἰ δὲ ταύτην τὴν ἀρετὴν ἀγαθὸς βού-
λοιτο γενέσθαι, ἥνπερ οἱ σοφοὶ τέκτονες; — Παρὰ τῶν c
τεκτόνων. — Εἰ δὲ ταύτην τὴν ἀρετὴν βουληθείη ἀγα-
θὸς γενέσθαι, ἥνπερ οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοί τε καὶ σοφοὶ,
ποῖ χρὴ ἐλθόντα μαθεῖν; — Οἶμαι μὲν καὶ ταύτην,
15 εἴπερ μαθητός ἐστι, παρὰ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαθῶν·
πόθεν γὰρ ἄλλοθεν; — Φέρε δὴ, τίνες ἡμῖν ἄνδρες
ἀγαθοὶ γεγόνασιν; ἵνα σκεψώμεθα, εἰ οὗτοί εἰσιν οἱ
τοὺς ἀγαθοὺς ποιοῦντες. — Θουκυδίδης καὶ Θεμιστο-
κλῆς καὶ Ἀριστείδης καὶ Περικλῆς. — Τούτων οὖν
20 ἑκάστου ἔχομεν διδάσκαλον εἰπεῖν; — Οὐκ ἔχομεν· οὐ d
γὰρ λέγεται. — Τί δέ; μαθητὴν ἢ τῶν ξένων τινὰ ἢ
τῶν πολιτῶν ἢ ἄλλον, ἐλεύθερον ἢ δοῦλον, ὅστις αἰτίαν
ἔχει διὰ τὴν τούτων ὁμιλίαν σοφός τε καὶ ἀγαθὸς γεγο-
νέναι; — Οὐδὲ τοῦτο λέγεται. — Ἀλλ' ἆρα μὴ ἐφθό-
25 νουν μεταδιδόναι τῆς ἀρετῆς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; —
Τάχα. — Ἆρα ἵνα μὴ ἀντίτεχνοι αὐτοῖς γίγνοιντο,
ὥσπερ οἱ μάγειροί τε καὶ ἰατροὶ καὶ τέκτονες φθονοῦσιν;
οὐ γὰρ λυσιτελεῖ αὐτοῖς πολλοὺς ἀντιτέχνους γίγνεσθαι
οὐδὲ οἰκεῖν ἐν πολλοῖς αὐτοῖς ὁμοίοις. ἆρ' οὖν οὕτω καὶ
30 τοῖς ἀνδράσι τοῖς ἀγαθοῖς οὐ λυσιτελεῖ ἐν ὁμοίοις αὐτοῖς
οἰκεῖν; — Ἴσως. — Εἰσὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὐχὶ ἀγαθοί τε καὶ
δίκαιοι; — Ναί. — Ἔστιν οὖν ὅτῳ λυσιτελεῖ μὴ ἐν
ἀγαθοῖς οἰκεῖν ἀνδράσιν, ἀλλ' ἐν κακοῖς; — Οὐκ ἔχω
εἰπεῖν. — Ἆρ' οὖν οὐδὲ τοῦτ' ἔχεις εἰπεῖν, πότερον ἔργον
35 ἐστὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν βλάπτειν, τῶν δὲ κακῶν ὠφελεῖν,
ἢ τοὐναντίον; — Τοὐναντίον. — Οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἄρα ὠφε-
377 λοῦσιν, οἱ δὲ κακοὶ βλάπτουσι; — Ναί. — Ἔστιν οὖν a
ὅστις βούλεται βλάπτεσθαι μᾶλλον, ἢ ὠφελεῖσθαι; —
Οὐ πάνυ. — Οὐδεὶς ἄρα βούλεται ἐν πονηροῖς οἰκεῖν
40 μᾶλλον, ἢ ἐν χρηστοῖς. — Οὕτως. — Οὐδεὶς ἄρα φθο-
νεῖ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἄλλῳ, ὥστε [ἄλλον ὡς οἷός
τε?] ἀγαθὸν καὶ ὅμοιον ἑαυτῷ ποιῆσαι. — Οὔκουν
φαίνεταί γε δὴ ἐκ τοῦ λόγου. — Ἀκήκοας οὖν, ὅτι Θε-
μιστοκλεῖ Κλεόφαντος υἱὸς ἐγένετο; — Ἀκήκοα. —
45 Οὐκοῦν δῆλον, ὅτι οὐδὲ τῷ υἱεῖ ἐφθόνει ὡς βελτίστῳ

DE VIRTUTE.

PERSONÆ DIALOGI.

SOCRATES. AMICUS.

[Socr.] Potestne doceri virtus? an non potest, sed natura boni fiunt viri, vel alio quodam modo? — [Am.] Non habeo dicere in præsentia, o Socrates. — [Socr.] At hoc modo videamus: age, si quis bonus fieri velit ea virtute, qua boni sunt sollertes coqui, unde fiat? — [Am.] Scilicet si a bonis coquis discat. — [Socr.] Quid vero? si velit bonus fieri medicus, ad quemnam profectus fiat bonus medicus? — [Am.] Nimirum ad bonorum aliquem medicorum. — [Socr.] Si vero ea virtute bonus velit fieri, qua sollertes fabri? — [Am.] Ad fabrorum. — [Socr.] Si vero ea virtute voluerit bonus fieri, qua viri boni et sollertes, quonam ei profecto discenda est? — [Am.] Puto equidem hanc quoque, si modo disci potest, a viris bonis discendam; a quibus enim aliis? — [Socr.] Age jam, quinam nobis viri boni exstiterunt? ut videamus, an hi sint qui bonos faciant. — [Am.] Thucydides et Themistocles et Aristides et Pericles. — [Socr.] Horum igitur cujusque doctorem dicere habemus? — [Am.] Non habemus; nullus enim memoratur. — [Socr.] Quid vero? discipulum seu peregrinorum aliquem seu civium sive alium, liberum vel servum, qui horum consuetudine sollers et bonus exstitisse prædicetur? — [Am.] Ne id quidem memoratur. — [Socr.] At numquid invidebant virtutem suam cum reliquis hominibus communicare? — [Am.] Fortasse. — [Socr.] Num ne æmuli ipsis fierent, quemadmodum et coqui et medici et fabri invidere solent? neque enim expedit ipsis multos æmulos fieri neque habitare inter multos ipsis similes. num eundem ad modum viris quoque bonis non expedit inter similes ipsis habitare? — [Am.] Forsitan. — [Socr.] Suntne vero iidem et boni et justi? — [Am.] Ita. — [Socr.] Estne igitur cui expediat non inter bonos habitare viros, sed inter malos? — [Am.] Non habeo dicere. — [Socr.] Ne illud quidem dicere habes, utrum bonorum sit lædere, malorum autem juvare, an contra? — [Am.] Contra. — [Socr.] Boni igitur juvant, mali autem lædunt? — [Am.] Ita. — [Socr.] Estne igitur qui velit lædi potius, quam juvari? — [Am.] Non sane. — [Socr.] Itaque nemo vult inter pravos habitare potius, quam inter probos. — [Am.] Sic est. — [Socr.] Itaque nemo invidet bonorum virorum alium bonum sibique similem reddere. — [Am.] Certe non videtur secundum ea, quæ dicta sunt. — [Socr.] Audistine igitur Themistocli Cleophantum fuisse filium? — [Am.] Audivi. — [Socr.] Nonne dubium esse nequit, quin ne filio quidem invideret quam

γενέσθαι ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅς γε ἄλλῳ οὐδενί, εἴπερ ἦν b ἀγαθός; ἦν δέ, ὡς φαμέν. — Ναί. — Οἶσθα οὖν, ὅτι Θεμιστοκλῆς τὸν υἱὸν ἱππέα μὲν ἐδιδάξατο σοφὸν εἶναι καὶ ἀγαθόν· ἐπέβαινε γοῦν ἐπὶ τῶν ἵππων ὀρθὸς ἑστη-
5 κὼς καὶ ἠκόντιζεν ἀπὸ τῶν ἵππων ὀρθὸς καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ θαυμάσια εἰργάζετο· καὶ ἄλλα πολλὰ ἐδίδαξε καὶ ἐποίησε σοφόν, ὅσα διδασκάλων ἀγαθῶν εἴχετο. ἢ ταῦτα οὐκ ἀκήκοας τῶν πρεσβυτέρων; — Ἀκήκοα. — Οὐκ ἄρα τὴν φύσιν γέ τις τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ αἰτιάσαιτ' c
10 ἂν κακὴν εἶναι. — Οὐκ ἂν οὖν δικαίως γε ἐξ ὧν σὺ λέγεις. — Τί δαὶ τόδε; ὡς Κλεόφαντος, ὁ Θεμιστοκλέους υἱός, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ σοφὸς ἐγένετο ἅπερ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν σοφός, ἤδη τοῦτο ἤκουσας ἢ νεωτέρου ἢ πρεσβυτέρου; — Οὐκ ἤκουσα. — Ἆρ' οὖν ταῦτα μὲν
15 οἰόμεθα βούλεσθαι αὐτὸν τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν παιδεῦσαι, ἣν δὲ αὐτὸς σοφίαν ἦν σοφός, μηδὲν βελτίω αὐτὸν ποιῆσαι τῶν γειτόνων μηδενός, εἴπερ διδακτὸν ἦν ἡ ἀρετή; d — Οὔκουν εἰκός γε. — Οὗτος μὲν δή σοι τοιοῦτος διδάσκαλος ἀρετῆς, ὃν ὑπεῖπες· ἄλλον δὲ δὴ σκεψώμεθα,
20 Ἀριστείδην, ὃς ἔθρεψε μὲν τὸν Λυσίμαχον, ἐπαίδευσε δὲ κάλλιστα Ἀθηναίων, ὅσα διδασκάλων εἴχετο, ἄνδρα δὲ οὐδενὸς βελτίω ἐποίησε· τοῦτον γὰρ καὶ σὺ καὶ ἐγὼ εἴδομεν καὶ συνεγενόμεθα. — Ναί. — Οἶσθα οὖν, ὅτι Περικλῆς αὖ ἔθρεψεν υἱεῖς Πάραλον καὶ Ξάνθιππον, ὧν
25 καὶ σύ μοι δοκεῖς τοῦ ἑτέρου ἐρασθῆναι. τούτους μέντοι, ὡς καὶ σὺ οἶσθα, ἱππέας μὲν ἐδίδαξεν οὐδενὸς χείρους e Ἀθηναίων, καὶ μουσικὴν καὶ τὴν ἄλλην ἀγωνίαν καὶ τἆλλα ἐπαίδευσεν, ὅσα τέχνῃ διδάσκονται, οὐδενὸς χείρους· ἀγαθοὺς δὲ ἄρα ἄνδρας οὐκ ἐβούλετο ποιῆσαι, —
30 Ἀλλ' ἴσως ἂν ἐγένοντο, ὦ Σώκρατες, εἰ μὴ νέοι ὄντες ἐτελεύτησαν. — Σὺ μὲν εἰκότως βοηθεῖς τοῖς παιδικοῖς, Περικλῆς δὲ ἐκείνους, εἴπερ διδακτὸν ἦν ἀρετὴ καὶ οἷός τ' ἦν ἀγαθοὺς ποιῆσαι, πολὺ πρότερον ἂν τὴν αὑτοῦ ἀρετὴν σοφοὺς ἐποίησεν, ἢ μουσικὴν καὶ ἀγωνίαν. ἀλλὰ
378 μὴ οὐχ ᾖ διδακτόν· ἐπεὶ Θουκυδίδης αὖ δύο υἱεῖς ἔθρεψε, a Μελησίαν καὶ Στέφανον, ὑπὲρ ὧν σὺ οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ἅπερ ὑπὲρ τῶν Περικλέους υἱῶν· τούτων γὰρ δὴ καὶ σὺ οἶσθα τόν γ' ἕτερον μέχρι γήρως βιοῦντα, τὸν δ' ἕτερον πόρρω πάνυ. καὶ μὴν καὶ τούτω ὁ πατὴρ ἐπαί-
40 δευσε τά τε ἄλλα εὖ καὶ ἐπάλαισαν κάλλιστα Ἀθηναίων· τὸν μὲν γὰρ Ξανθίᾳ ἔδωκε, τὸν δὲ Εὐδώρῳ, οὗτοι δέ που ἐδόκουν κάλλιστα τῶν τότε παλαίειν. — Ναί. — Οὐκοῦν δῆλον, ὅτι οὗτος οὐκ ἄν ποτε οἷ μὲν ἔδει δαπανώ- b μενον διδάσκειν, ταῦτα μὲν ἐδίδαξε τοὺς παῖδας τοὺς
45 ἑαυτοῦ, οἷ δ' οὐδὲν ἔδει ἀναλώσαντα ἀγαθοὺς ἄνδρας ποιῆσαι, τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ἐδίδαξεν, εἰ διδακτὸν ἦν; — Εἰκός γε. — Ἀλλὰ γὰρ ἴσως ὁ Θουκυδίδης φαῦλος ἦν, καὶ οὐχὶ ἦσαν αὐτῷ πλεῖστοι φίλοι Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων, καὶ οἰκίας ἦν μεγάλης καὶ ἐδύνατο μέγα ἐν τῇ
50 πόλει καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν, ὥστ' εἴπερ ἦν τοῦτο διδακτόν, ἐξεῦρεν ἂν ὅστις αὐτοῦ ἔμελλε τοὺς υἱεῖς ἀγα- c θοὺς ποιήσειν ἢ τῶν ἐπιχωρίων ἢ τῶν ξένων, εἰ αὐτὸς μὴ ἐσχόλαζε διὰ τὴν τῆς πόλεως ἐπιμέλειαν. ἀλλὰ γάρ, ὦ ἑταῖρε, μὴ οὐχ ᾖ διδακτὸν ἡ ἀρετή. — Οὐχ, ἴσως.

optimum fieri Themistocles, quippe qui alii nulli, si modo erat bonus? erat autem, ut dicimus. — [AM.] Ita. — [SOCR.] Jam scis Themistoclem filium docendum curasse, ut eques sollers esset et bonus; equitabat certe rectus stans in equis et jaculabatur ex equis rectus et alia multa mirabilia efficiebat; et multa alia eum docuisse sollertemque reddidisse, quorum boni doctores invenirentur. an hæc non audivisti a senioribus? — [AM.] Audivi. — [SOCR.] Non igitur naturam filii ejus ut malam culpare quisquam poterit. — [AM.] Certe non jure ex his, quæ tu dicis. — [SOCR.] Quid vero hoc? Cleophantum Themistoclis filium virum bonum et sollertem fuisse in iis, in quibus pater ejus sollers esset, idne jam audivisti ab aliquo seu juniore seu seniore? — [AM.] Non audivi. — [SOCR.] Num igitur his quidem putamus voluisse eum filium suum erudire, qua vero ipse præditus esset sollertia, in ea nihilo eum præstantiorem reddere vicinorum quolibet, si tamen doceri posset virtus? — [AM.] Certe non verisimile. — [SOCR.] Hic igitur talis tibi virtutis doctor, quem proposuisti: jam alium videamus, Aristidem, qui Lysimachum educavit atque erudivit bellissime Atheniensium omnibus iis, quorum inveniebantur doctores, virum autem reddidit meliorem nullo; hunc enim et tu et ego vidimus cum eoque versati sumus. — [AM.] Ita. — [SOCR.] Jam scis Periclem rursus educasse filios Paralum et Xanthippum, quorum etiam alterius te amatorem fuisse puto. hos tamen, ut et ipse nosti, equites quidem docendo effecit nullo Atheniensium deteriores et musica ac reliqua certatione ceterisque omnibus, quæ arte docentur, erudiendo reddidit deteriores nullo; bonos autem scilicet viros nolebat reddere? — [AM.] At fortasse facti essent, o Socrates, nisi adolescentes obiissent. — [SOCR.] Tu quidem, ut par est, patrocinaris amasio, Pericles autem illos, si modo doceri virtus et ipse reddere bonos potuisset, multo citius in sua virtute sollertes reddidisset, quam in musica et certatione. sed videndum, ne non possit doceri; si quidem Thucydides rursus duos filios educavit, Melesiam et Stephanum, pro quibus dicere non poteris quæ pro Periclis filiis dicebas; horum enim tu quoque alterum scis ad senectutem, alterum admodum longe vitam produxisse. et profecto hos quoque pater cum reliquis rebus bene erudivit, tum optimi fuerunt luctatores Atheniensium; alterum enim Xanthiæ tradiderat, alterum Eudoro, qui tum optimi, opinor, luctatores esse putabantur. — [AM.] Ita. — [SOCR.] Nonne perspicuum est hunc nunquam ea quidem, in quæ impensa facienda erat docenti, docuisse filios suos, quod autem nullum sumptum requireret, ut bonos viros redderet, id docturum non fuisse, si posset doceri? — [AM.] Verisimile certe. — [SOCR.] At enim fortasse Thucydides tenuis erat, et non erant ei permulti amici Atheniensium ac sociorum, et cognationis erat magnæ et multum poterat in civitate et apud reliquos Græcos, ut si doceri hoc posset, inventurus fuisset qui filios ejus bonos redditurus esset sive domesticorum sive peregrinorum aliquem, si ipsi otium non esset propter rei publicæ curam. sed enim verendum, o amice, ne non possit

— Ἀλλὰ δὴ εἰ μὴ διδακτόν ἐστιν, ἆρα φύσει φύονται οἱ ἀγαθοί; καὶ τοῦτο τῇδέ πῃ σκοποῦντες ἴσως ἂν εὕροιμεν· φέρε γάρ, εἰσὶν ἡμῖν φύσεις ἵππων ἀγαθῶν; — Εἰσίν. — Οὐκοῦν εἰσί τινες ἄνθρωποι τέχνην ἔχοντες, ᾗ τὰς τῶν ἵππων τῶν ἀγαθῶν φύσεις γιγνώσκουσι καὶ κατὰ τὸ σῶμα πρὸς δρόμον καὶ κατὰ τὴν ψυχήν, οἵτινές τε θυμοειδεῖς καὶ ἄθυμοι; — Ναί. — Τίς οὖν αὕτη ἡ τέχνη ἐστί; τί ὄνομα αὐτῇ; — Ἱππική. — Οὐκοῦν καὶ περὶ τοὺς κύνας ὡσαύτως ἔστι τις τέχνη, ᾗ τὰς ἀγαθὰς καὶ τὰς κακὰς φύσεις τῶν κυνῶν διακρίνουσιν; — Ἔστι. — Τίς αὕτη; — Ἡ κυνηγετική. — Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον εἰσὶν ἡμῖν δοκιμασταί, οἵτινες ὁρῶντες κρίνουσι τό τε βέλτιον καὶ τὸ χεῖρον. — Εἰσί. — Τίνας οὖν τούτους καλεῖς; — Ἀργυρογνώμονας. — Καὶ μὴν οἱ παιδοτρίβαι γιγνώσκουσι σκοπούμενοι τὰς φύσεις τὰς τῶν σωμάτων τῶν ἀνθρώπων, ὁποῖαί τε χρησταὶ καὶ ὁποῖαι μὴ πρὸς ἑκάστους τῶν πόνων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ νέων ὅσα μέλλει τῶν σωμάτων ἄξια λόγου ἔσεσθαι καὶ ἐν οἷς ἐλπίς ἐστι πολλὴ τὰ ἔργα, ὅσα σώματος ἔχεται, εὖ ἀπεργάσασθαι. — Ἔστι ταῦτα. — Πότερον οὖν σπουδαιότερόν ἐστι ταῖς πόλεσιν ἵπποι καὶ κύνες ἀγαθοὶ καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα, ἢ ἄνδρες ἀγαθοί; — Ἄνδρες ἀγαθοί. — 379 Τί οὖν; οἴει ἄν, εἴπερ ἦσαν φύσεις ἀγαθαὶ πρὸς ἀρετὴν ἀνθρώπων, οὐκ ἂν πάντα μεμηχανῆσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε διαγιγνώσκειν αὐτάς; — Εἰκός γε. — Ἔχεις οὖν τινὰ εἰπεῖν τέχνην, ἥτις ἐστὶν ἐπὶ ταῖς φύσεσι ταῖς τῶν ἀνδρῶν τῶν ἀγαθῶν ἀποδεδειγμένη, ὥστε δύνασθαι αὐτὰς κρίνειν; — Οὐκ ἔχω. — Καὶ μὲν δὴ πλείστου ἂν ἦν ἀξία καὶ οἱ ἔχοντες αὐτήν· οὗτοι γὰρ ἂν ἡμῖν ἀπέφαινον τῶν νέων τοὺς μέλλοντας ἀγαθοὺς ἔσεσθαι ἔτι παῖδας ὄντας, οὓς ἂν ἡμεῖς παραλαβόντες ἐφυλάττομεν ἐν ἀκροπόλει δημοσίᾳ ὥσπερ τὸ ἀργύριον καὶ μᾶλλόν τι, ἵνα μή τι φλαῦρον ἡμῖν πάθοιεν μήτε ἐν μάχῃ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενὶ κινδύνῳ, ἀλλ' ἀπέκειντο τῇ πόλει σωτῆρές τε καὶ εὐεργέται, ἐπειδή γε εἰς τὴν ἡλικίαν ἀφίκοντο. ἀλλὰ γὰρ κινδυνεύει οὔτε φύσει οὔτε μαθήσει ἡ ἀρετὴ τοῖς ἀνθρώποις παραγίγνεσθαι. — Πῶς οὖν ἄν, ὦ Σώκρατες, σοι δοκοῦσι γίγνεσθαι, εἰ μήτε φύσει μήτε μαθήσει γίγνονται; τίν' ἄλλον τρόπον γίγνοιντ' ἂν οἱ ἀγαθοί; — Οἶμαι μὲν οὐκ ἂν ῥᾳδίως αὐτὸ δηλωθῆναι, τοπάζω μὲν δὴ θεῖόν τι μάλιστα εἶναι τὸ κτῆμα καὶ γίγνεσθαι τοὺς ἀγαθοὺς ὥσπερ οἱ θεῖοι τῶν μάντεων καὶ χρησμολόγοι. οὗτοι γὰρ οὔτε φύσει τοιοῦτοι γίγνονται οὔτε τέχνῃ, ἀλλ' ἐπιπνοίᾳ ἐκ τῶν θεῶν γιγνόμενοι τοιοῦτοί εἰσιν. οὕτω δὲ καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ἀγαθοὶ λέγουσι ταῖς πόλεσιν ἑκάστοτε τὰ ἀποβησόμενα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι ἐκ θεοῦ ἐπιπνοίας πολὺ μᾶλλον καὶ ἐναργέστερον, ἢ οἱ χρησμῳδοί. λέγουσι δέ που καὶ αἱ γυναῖκες, ὅτι θεῖος ἀνὴρ οὗτός ἐστι· καὶ Λακεδαιμόνιοι ὅταν τινὰ μεγαλοπρεπῶς ἐπαινῶσι, θεῖον ἄνδρα φασὶν εἶναι. πολλαχοῦ δὲ καὶ Ὅμηρος τῷ αὐτῷ τούτῳ καταχρῆται καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί. καὶ ὅταν βούληται θεὸς εὖ πρᾶξαι πόλιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς ἐνε-

doceri virtus. — [Am.] Non potest fortasse. — [Socr.] Jam vero, si nequit doceri, num natura nascuntur boni? atque id hac ratione explorantes fortasse poterimus invenire: age enim, sunt nobis naturæ equorum bonorum? — [Am.] Sunt. — [Socr.] Nonne homines quidam sunt artem tenentes, qua equorum bonorum naturas cognoscunt et corporis ratione habita ad cursum et animi, quinam animosi et qui ignavi sint? — [Am.] Ita. — [Socr.] Quænam igitur hæc est ars? quo nomine vocatur? — [Am.] Equestris. — [Socr.] Nonne etiam ad canes similiter pertinet ars quædam, qua bonas et malas naturas canum discernunt? — [Am.] Pertinet. — [Socr.] Quænam hæc? — [Am.] Venatoria. — [Socr.] At profecto auri quoque et argenti sunt nobis probatores, qui spectando judicant melius et deterius. — [Am.] Sunt. — [Socr.] Quonam igitur hos nomine appellas? — [Am.] Argenti spectatores. — [Socr.] Atque etiam exercitationum magistri cognoscunt inspicientes corporum naturas hominum, quales idoneæ sint, quales minus ad singulos labores, et natu majorum ac minorum quæ futura sint corpora magni facienda et in quibus magna spes sit fore ut quæcunque ad corpus pertinent opera bene efficiant. — [Am.] Sunt ista. — [Socr.] Utrum igitur majore studio digna civitatibus res sunt equi et canes boni et hujus generis reliqua, an viri boni? — [Am.] Viri boni. — [Socr.] Quid ergo: putasne, si essent naturæ bonæ ad virtutem hominum, non omnibus modis effecturos fuisse homines, ut discernerent eas? — [Am.] Verisimile certe. — [Socr.] Habesne igitur aliquam dicere artem, quæ sit naturis constituta virorum bonorum, ut judicare eas possit? — [Am.] Non habeo. — [Socr.] Et tamen maximi pretii esset hæc et qui eam tenerent; hi enim nobis ex juvenibus bonos aliquando futuros ostenderent adhuc pueros, quos publice nos traditos custodiremus in arce sicut argentum et magis etiam, ne quid nobis incommodi acciperent in pugna aliove periculo, sed ut repositi manerent civitati servatores et benefactores, postquam in eam ætatem venissent. sed enim neque natura neque disciplina virtus contingere hominibus videtur. — [Am.] Quomodo igitur, o Socrates, tibi fieri posse videntur, si neque natura neque disciplina fiunt? quonam alio modo fieri poterunt boni? — [Socr.] Puto equidem non facile id declarari posse, sed tamen suspicor divinam quandam maxime esse possessionem et ita fieri bonos, ut divinos vatum et sortilegos. hi enim neque natura tales fiunt neque arte, sed afflatu divino fiunt suntque tales. sic vero etiam viri boni civitatibus eventura quæque et futura dicunt dei afflatu multo magis et evidentius, quam qui oracula canunt. ac mulieres quoque, opinor, ita dicunt, Hic vir divinus est, et Lacedæmonii cum aliquem magnopere laudant, divinum virum esse prædicant. multis autem locis etiam Homerus eodem nomine utitur et reliqui poetæ. et quando deus vult

ποίησεν· ὅταν δὲ μέλλῃ κακῶς πράξειν πόλις, ἐξεῖλε τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀγαθοὺς ἐκ ταύτης τῆς πόλεως ὁ θεός. οὕτως ἔοικεν οὔτε διδακτὸν εἶναι οὔτε φύσει ἀρετή, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ παραγίγνεσθαι κτωμένοις.

bene se habere civitatem, viros bonos ingenerat, quando vero infelix futura est civitas, tollit viros bonos ex ea civitate deus. sic videtur neque doceri posse neque natura esse virtus, sed divina sorte contingere possidentibus.

ΔΗΜΟΔΟΚΟΣ.

380 a Σὺ μὲν δὴ κελεύεις με, ὦ Δημόδοκε, ξυμβουλεύειν ὑμῖν περὶ ὧν ξυνέρχεσθε βουλευσόμενοι· ἐμοὶ δὲ σκοπεῖσθαι ἐπέρχεται, τί ποτε δύναται ἡ ξύνοδος ὑμῶν καὶ ἡ τῶν οἰομένων ξυμβουλεύειν ὑμῖν προθυμία καὶ ἡ ψῆφος, ἣν φέρειν ἕκαστος ὑμῶν διανοεῖται. τοῦτο μὲν 10 γάρ, εἰ μὴ ἔστιν ὀρθῶς καὶ ἐμπείρως ξυμβουλεύειν περὶ ὧν συνέρχεσθε βουλευσόμενοι, πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι ξυνέρχεσθαι βουλευσομένους περὶ ὧν ξυμβουλεύειν b οὐκ ἔστιν ὀρθῶς; τοῦτο δέ, εἰ μὲν ἔστιν ὀρθῶς ξυμβουλεύειν καὶ ἐμπείρως περὶ τῶν τοιούτων, ἐπιστήμη δ' 15 ἀφ' ἧς ἔστιν ὀρθῶς ξυμβουλεύειν περὶ τούτων καὶ ἐμπείρως, μηδεμία ἐστί, πῶς οὐκ ἄτοπον; εἰ δέ τις ἐπιστήμη, ἀφ' ἧς ἔστι τὰ τοιαῦτα ὀρθῶς ξυμβουλεύειν, οὐκ ἀνάγκη καὶ ἐπισταμένους εἶναί τινας ξυμβουλεύειν ὀρθῶς περὶ τῶν τοιούτων; ὄντων δέ τινων ἐπισταμένων 20 ξυμβουλεύειν περὶ ὧν ξυνέρχεσθε βουλευσόμενοι, οὐκ ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς ἤτοι ἐπίστασθαι περὶ τούτων c ξυμβουλεύειν, ἢ μὴ ἐπίστασθαι, ἢ τοὺς μὲν ἐπίστασθαι ὑμῶν, τοὺς δὲ μὴ ἐπίστασθαι; εἰ μὲν οὖν ἐπίστασθε πάντες, τί δεῖ ἔτι ὑμᾶς συνέρχεσθαι βουλευσομένους; 25 ξυμβουλεύειν γὰρ ἱκανὸς ἕκαστος ὑμῶν. εἰ δ' αὖ πάντες μὴ ἐπίστασθε, πῶς ἂν δύνασθε βουλεύεσθαι; ἢ τί ὑμῖν προὔργου τῆς ξυνόδου ταύτης εἴη ἂν μὴ δυναμένων γε βουλεύεσθαι; εἰ δὲ οἱ μὲν ἐπίστανται, οἱ δὲ οὐκ ἐπιστάμενοί εἰσιν ὑμῶν, οὗτοι δὲ ξυμβουλῆς δέονται, εἰ d 30 ἄρα δυνατόν ἐστι ξυμβουλεύειν ἔμφρονα ἄνδρα τοῖς ἀπείροις, ἱκανὸς δήπου ἐστὶ καὶ εἷς ξυμβουλεῦσαι τοῖς ἐπισταμένοις ὑμῖν. ἢ οὐ ταὐτὰ οἱ ἐπιστάμενοι ξυμβουλεύουσι πάντες; ὥστ' ἀκούσαντας ὑμᾶς τούτου ἀπαλλάττεσθαι προσήκει. νῦν δ' οὐ ποιεῖτε τοῦτο, ἀλλὰ 35 βούλεσθε πολλῶν ξυμβουλευόντων ἀκούειν. οὐ γὰρ ὑπολαμβάνετε εἰδέναι τοὺς ἐπιχειροῦντας ὑμῖν ξυμβουλεύειν, περὶ ὧν ξυμβουλεύουσιν. εἰ γὰρ ὑπελαμβάνετε εἰδέναι τοὺς ξυμβουλεύοντας ὑμῖν, ἑνὸς μόνου 381 a ἀκούσασιν ἐξήρκει ἂν ὑμῖν. τὸ οὖν ξυνέρχεσθαι ἀκου- 40 σομένους μὴ εἰδότων ὡς προὔργου τι ποιοῦντας πῶς οὐκ ἄτοπόν ἐστι; Καὶ περὶ μὲν τῆς ξυνόδου ὑμῶν ἀπορῶ ταύτῃ· περὶ δὲ τῆς τῶν οἰομένων ὑμῖν ξυμβουλεύειν προθυμίας ἐκεῖνο ἄπορον· εἰ μὲν γὰρ μὴ ταὐτὰ ξυμβουλεύουσι περὶ τῶν αὐτῶν ξυμβουλεύοντες, πῶς ἂν 45 πάντες καλῶς ξυμβουλεύοιεν, μὴ ξυμβουλεύοντες ἃ ξυμβουλεύει ὁ ὀρθῶς ξυμβουλεύων; ἢ πῶς οὐκ ἂν ἄτοπος εἴη ἡ προθυμία τῶν προθυμουμένων ξυμβουλεύειν b

DEMODOCUS.

Tu quidem jubes me, o Demodoce, consilium dare vobis de iis, quæ consultaturi convenitis; me vero quærere subit, quidnam sibi velit conventus vester et eorum, qui vobis consilium dandum existimant, studium et suffragium illud, quod ferre quisque vestrûm cogitat. sive enim recte et perite consilium dari de iis, quæ consultaturi convenitis, non potest, quidni ridiculum sit convenire consultaturos de quibus recte dari consilium non potest? sive potest recte dari consilium et perite de talibus rebus, scientia vero ex qua recte dari de iis possit et perite, nulla est, quidni absurdum sit? si qua autem scientia est, ex qua de talibus consilium dari recte potest, nonne etiam scire aliquos necesse est recte de talibus consilium dare? si qui autem sciunt consilium dare de iis, quæ consultaturi convenitis, nonne vos quoque necesse est aut scire consilium de iis dare, aut non scire, aut partem vestrûm scire, partem non scire? jam vero si omnes scitis, quid opus est etiam consultaturos vos convenire? nam quisque vestrûm ad dandum consilium idoneus est. sin autem contra omnes non scitis, quonam modo consultare potestis? aut quid juvare vos conventus hic poterit consultandi facultate carentium? si vero pars sciunt, pars non sciunt vestrûm, hi autem consilio egent, si tamen fieri potest ut vir prudens consilium det imperitis, sufficit scilicet etiam unus scientibus ad dandum vobis consilium. an non idem scientes consilium dant omnes? ut hoc audito discedere vos par sit. nunc vero non ita facitis, sed multos consilium dantes audire vultis. neque enim scire eos, qui consilium vobis dare instituunt, ea, de quibus dant, putatis. si enim scire consilium vobis dantes putaretis, unum tantum audivisse sufficeret vobis. convenire igitur, ut audiatis non scientes, ex eoque aliquid profecturos vos putare quidni absurdum sit? Atque hæc quidem de conventu vestro dubitatio est mea; de eorum vero, qui consilium vobis dandum existimant, studio illud dubito : si non idem consilium dant de eadem re dantes, quomodo omnes bene dare poterunt, non dantes id, quod dat qui recte dat? aut quomodo non absurdum esse poterit studium eorum, qui consilium dare student de iis, quorum imperiti

περὶ ὧν ἀπείρως ἔχουσιν; οὐ γὰρ δὴ ἔμπειροι ὄντες
προαιρήσονται ξυμβουλεύειν μὴ ὀρθῶς. εἰ δ' αὖ ταὐτὰ
ξυμβουλεύουσι, τί δεῖ πάντας αὐτοὺς ξυμβουλεύειν; εἷς
γὰρ αὐτῶν τὰ αὐτὰ ξυμβουλεύων ἱκανὸς ἔσται. τὸ οὖν
5 τοιαῦτα προθυμεῖσθαι ἃ οὐδὲν προὔργου ἂν γένοιτο,
πῶς οὐ γελοῖον; οὔτε οὖν ἡ τῶν ἀπείρων προθυμία
οὐκ ἂν ἄτοπος εἴη τοιαύτη γε οὖσα, οὔτε ἔμφρονες ἂν
τοιαῦτα προθυμηθεῖεν, εἰδότες, ὅτι καὶ εἷς τις αὐτῶν c
τὸ αὐτὸ πράξει ξυμβουλεύων γε ὡς προσήκει. ὥστε
10 πῶς οὐ γελοῖός ἐστιν ἡ προθυμία τῶν οἰομένων ὑμῖν
ξυμβουλεύειν, οὐ δύναμαι εὑρεῖν. Τὸ δὲ περὶ τῆς ψή-
φου, ἧς φέρειν διανοεῖσθε, τί δύναται, ἀπορῶ μάλιστα.
πότερον γὰρ τοὺς εἰδότας ξυμβουλεύειν κρίνετε; ἀλλ'
οὐ πλείονες ἑνὸς ξυμβουλεύσουσιν οὐδὲ ἄλλως καὶ ἄλ-
15 λως περὶ τοῦ αὐτοῦ· ὥστε περὶ τούτων μὲν τὴν ψῆφον
φέρειν ὑμᾶς οὐ δεήσει. ἀλλὰ τοὺς ἀπείρους καὶ ὡς μὴ d
δεῖ ξυμβουλεύοντας κρίνετε; ἢ τοῖς τοιούτοις ὡς μαινο-
μένοις οὐκ ἐπιτρέπειν ξυμβουλεύειν προσήκει; εἰ δὲ
μήτε τοὺς ἐμπείρους μήτε τοὺς ἀπείρους κρινεῖτε, τί-
20 νας κρινεῖτε; ἀρχὴν δὲ τί δεῖ πάντως ἄλλους ξυμβου-
λεύειν ὑμῖν, εἴπερ κρίνειν τὰ τοιαῦτα ἱκανοί ἐστε; εἰ
δ' αὖ μὴ ἐστὲ ἱκανοί, τί καὶ δύνανται ὑμῖν αἱ ψῆφοι;
ἢ πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι ξυνέρχεσθαι μὲν ὑμᾶς ξυμβου-
λευσομένους, ὡς δεομένους ξυμβουλίας καὶ οὐχ ἱκανοὺς e
25 ὄντας αὐτούς, ξυνελθόντας δὲ οἴεσθαι δεῖν ψηφίζεσθαι,
ὡς κρίνειν ἱκανοὺς ὄντας; οὐ γὰρ δὴ καθ' ἕνα μὲν ὄντες
οὐκ οἴδατε, ξυνελθόντες δὲ φρόνιμοι γίγνεσθε· οὐδ' αὖ
ἰδίᾳ μὲν ἀπορεῖτε, ἐλθόντες δὲ εἰς τὸ αὐτὸ οὐκέτι ἀπο-
ρεῖτε, ἀλλ' ἱκανοὶ γίγνεσθε ξυνορᾶν, ποῖα πρακτέα
30 ἐστὶν ὑμῖν, καὶ ταῦτα παρ' οὐδενὸς μαθόντες οὐδ' αὐτοὶ
εὑρόντες, ὅ ἐστι δεινότατον ἁπάντων. οὐ γὰρ δὴ μὴ
382 δυνάμενοί γε ξυνορᾶν ἃ πρακτέον ἐστί, κρίνειν ἱκανοὶ a
ἔσεσθε τὸν ὀρθῶς ξυμβουλεύοντα περὶ τούτων ὑμῖν.
οὐδ' αὖ τοῦτό γε ἐρεῖ εἷς ὧν ὁ ξυμβουλεύων ὑμῖν οὗτος
35 ὑμᾶς διδάξειν, ἃ πρακτέον ὑμῖν ἐστί, καὶ κρίνειν τοὺς
κακῶς καὶ μὴ ξυμβουλεύοντας ὑμῖν, οὕτως ἐν ὀλίγῳ
χρόνῳ καὶ ὄντας τοσούτους. τοῦτο δὲ ἐκείνου οὐδὲν ἧτ-
τον ἂν φανείη δεινὸν ὄν. εἰ δὲ μήθ' ἡ ξύνοδος μήθ' ὁ
συμβουλεύων ὑμῖν ἱκανοὺς κρίνειν ποιεῖ ὑμᾶς, τίς χρεία
40 τῶν ψήφων ἐστὶν ὑμῖν; ἢ πῶς οὐκ ἐναντιοῦται ἡ ξύν-
οδος ὑμῶν ταῖς ψήφοις καὶ αἱ ψῆφοι τῇ τῶν ξυμβου- b
λευόντων ὑμῖν προθυμίᾳ; ἡ μὲν γὰρ ξύνοδός ἐστιν ὑμῶν
ὡς οὐχ ἱκανῶν, ἀλλὰ ξυμβούλων δεομένων, αἱ δὲ ψῆ-
φοι φέρονται ὡς οὐ ξυμβούλων δεομένων, ἀλλὰ καὶ
45 κρίνειν καὶ ξυμβουλεύειν δυναμένων. καὶ ἡ μὲν προθυ-
μία τῶν ξυμβουλευόντων ὑμῖν ὡς εἰδότων ἐστίν, αἱ δὲ
παρ' ὑμῶν ψῆφοι ὡς οὐκ εἰδότων τῶν ξυμβουλευόντων
φέρονται. Καὶ εἴ τις ὑμᾶς ἔροιτο τοὺς ψηφισαμένους
καὶ τὸν ξυμβουλεύσαντα ὑμῖν περὶ ὧν ἂν ψηφίσησθε, c
50 πότερον ἴστε, ὅτι ἔσται οὗ ἕνεκα πράττειν διανοεῖσθε
ἃ ἐψηφίσασθε, οὐκ οἴομαι ἂν φῆσαι ὑμᾶς. τί δ', εἰ γέ-
νοιτο οὗ ἕνεκα πράττειν διανοεῖσθε, ἴστε, ὅτι ξυνοίσει
τοῦτο ὑμῖν; οὐδὲ τοῦτο ἂν φῆσαι οἴομαι ὑμᾶς οὐδὲ τὸν
ξυμβουλεύοντα ὑμῖν. τῶν ἀνθρώπων δέ τινα ὑπολαμ-

sunt? neque enim si periti sunt, non recte consilium dare in animum inducent. sin autem idem consilium dant, quid opus est dare eos omnes? unus enim eorum idem dans sufficiet. talibus igitur studere, quibus profici nihil possit, quidni ridiculum sit? neque igitur imperitorum studium, tale si est, non poterit esse absurdum, neque prudentibus tale studium esse poterit, cum sciant etiam unum aliquem eorum idem esse effecturum, si modo ita, ut par est, consilium det. itaque quomodo non ridiculum sit studium eorum, qui vobis consilium dandum existimant, invenire non possum. Maxime vero de suffragio, quod ferre cogitatis, quid sibi velit, dubito. ecquid enim scientes consilium dare judicatis? at non plures uno dabunt neque aliter aliterque de eodem. itaque de his ferre vobis suffragium opus non erit. at imperitos et ita, ut non oportet, consilium dantes judicatis? an talibus ut insanientibus nihil consilii committere par est? si vero neque peritos neque imperitos judicabitis, quosnam judicabitis? ante omnia autem quid omnino opus est alios consilium dare vobis, si ad talia judicanda idonei estis? sin autem non estis idonei, quid etiam suffragia vestra sibi volunt? aut quidni ridiculum sit convenire quidem vos una consultaturos, ut qui aliorum consultatione egeatis et ipsi non sitis idonei, ubi vero conveneritis, suffragium vobis ferendum putare ut ad judicandum idoneos? neque enim singulares dum estis, non scitis, ubi vero convenistis, intelligentes exsistitis; nec rursus separati hæretis, una vero congressi non amplius hæretis, sed jam perspicere potestis, quæ vobis facienda sint, idque a nemine edocti neque, quod omnium gravissimum est, ipsi assecuti. neque enim si ea, quæ facienda sunt, perspicere non potestis, ad judicandum idonei eritis eum, qui recte de iis dat vobis consilium. neque illud rursus dicet unus hic dans vobis consilium, docturum se vos ea, quæ facienda sunt vobis, et judicare male vobis et non male consilium dantes, tam brevi tempore tamque multos. atque hoc non minus grave, quam illud, existimandum videtur. si vero neque conventus neque is, qui vobis consilium dat, ad judicandum idoneos vos reddit, quis vobis usus est suffragiorum? aut quomodo non pugnat conventus vester cum suffragiis et suffragia cum eorum, qui vobis consilium dant, studio? conventus enim vester est tamquam non idoneorum, sed consilium dantibus egentium, suffragia autem feruntur tamquam non egentium consilium dantibus, sed et judicandi et consilium dandi facultatem habentium. et studium quidem eorum, qui vobis consilium dant, tamquam scientium est, suffragia vero a vobis tamquam non scientibus illis, qui dant consilium, feruntur. Ac si quis ex vobis, qui suffragium tulissetis et qui consilium vobis ad ea, de quibus tulissetis, pertinens dedisset, quæreret, scitisne futurum esse illud, cujus causa facere cogitatis quæ decrevistis? non opinor vos esse affirmaturos. quid vero, si fieret id, cujus causa facere illa cogitatis, idne vobis utile futurum esse scitis? ne hoc quidem vos aut consilium vobis dantem affirmaturos opinor. hominum autem

βάνετε εἰδέναι τι τούτων; εἴ τις προσέροιτο ὑμᾶς, οὐδὲ τοῦτο ξυγχωρεῖν ἂν οἴομαι ὑμᾶς. ὅταν οὖν περί τε ὧν ξυμβουλεύετε, ἢ τοιαῦτα, οἷα ὑμῖν μὴ δῆλα εἶναι, οἵ d τε ψηφιζόμενοι καὶ οἱ ξυμβουλεύοντες ἄπειροι ὦσιν, 5 εἰκότως καὶ ὑμεῖς φήσετε ξυμπίπτειν ἀπιστεῖν καὶ μεταμέλεσθαι πολλάκις αὐτοῖς καὶ περὶ ὧν ἂν ξυμβουλεύσωνται καὶ περὶ ὧν ἂν ψηφίσωνται. τοῖς ἀγαθοῖς δὲ τοιαῦτα ξυμβαίνειν οὐ προσήκει. ἴσασι γὰρ καὶ περὶ ὧν ξυμβουλεύουσιν, ὁποῖά τ' ἐστί, καὶ τοῖς πεισθεῖσιν 10 αὐτοῖς ὅτι βεβαίως ὑπάρχει ὧν ἕνεκα ξυμβουλεύουσι, καὶ ὅτι οὔτε αὐτοῖς οὔτε τοῖς πεισθεῖσιν αὐτοῖς πώποτε μεταμελήσει. περὶ τοιούτων οὖν ἔγωγε τοὺς νοῦν ἔχον- e τας ξυμβουλεύειν ἀξιοῦν ὑπελάμβανον, ἀλλ' οὐ περὶ ὧν σὺ κελεύεις με ξυμβουλεύειν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς ἐκείνων 15 ξυμβουλίας τὸ τέλος εὐτυχία, ἀπὸ δὲ τῆς τούτων φλυαρίας ἀτυχία ἐστί.

Παρεγενόμην δ' ἀνθρώπῳ τινὶ νουθετοῦντι ἑαυτοῦ ἑταῖρον, διότι ἐπίστευε τῷ κατηγοροῦντι οὐκ ἀκούσας τοῦ ἀπολογουμένου, ἀλλὰ μόνον τοῦ κατηγοροῦντος. 20 ἔλεγεν οὖν ὡς δεινὸν πρᾶγμα ποιοῖ καταγιγνώσκων τοῦ 383 ἀνθρώπου οὔτε αὐτὸς παραγενόμενος οὔτε τῶν φίλων a ἀκούσας παραγενομένων, οἷς εἰκὸς ἦν αὐτὸν λέγουσιν πιστεύειν· οὐδ' αὖ ἀμφοτέρων ἀκούσας οὕτω προπετῶς ἐπίστευσε τῷ κατηγοροῦντι. δίκαιον δὲ εἶναι καὶ τοῦ ἀπολογουμένου ἀκοῦσαι πρὸ τοῦ ἐπαινεῖν ἢ μέμφεσθαι, 25 ὥσπερ καὶ τοῦ κατηγοροῦντος. πῶς γὰρ ἄν τις ἢ δίκην καλῶς δικάσαι ἢ ἀνθρώπους κατὰ τρόπον κρῖναι δύναιτο, μὴ ἀμφοτέρων τῶν ἀντιδίκων ἀκούσας; τοὺς γὰρ λόγους παραβαλλομένους, ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὸ b χρυσίον, ἄμεινον κρίνεσθαι. ἢ τίνος ἕνεκεν ἢ χρόνον 30 ἀμφοτέροις δίδοσθαι τοῖς ἀντιδίκοις, ἢ ὀμνύειν τοὺς δικαστὰς ἀκροάσασθαι ὁμοίως ἀμφοτέρων, εἰ μὴ ὑπελάμβανεν ὁ νομοθέτης τὰς δίκας δικαιότερον ἂν καὶ βέλτιον κρίνεσθαι ὑπὸ τῶν δικαστῶν; σὺ δέ μοι δοκεῖς οὐδὲ τοῦτο τὸ ὑπὸ τῶν πολλῶν λεγόμενον ἀκηκοέναι. 35 Τὸ ποῖον; ἔφη. Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς. καίτοι οὐκ ἂν οὕτω τοῦτο περιεφέρετο, εἰ c μὴ καλῶς ἐλέγετο καὶ ὡς προσήκει. ξυμβουλεύω οὖν σοι, ἔφη, τοῦ λοιποῦ μὴ προπετῶς οὕτως τοὺς ἀνθρώπους μήτε μέμφεσθαι μήτ' ἐπαινεῖν. Ὁ οὖν ἕτερος 40 ἄτοπον ἔφη ἑαυτῷ καταφαίνεσθαι, εἰ ἕνα μὲν γνῶναι λέγοντα πότερον ἀληθεύει, ἢ ψεύδεται, οὐ δυνατὸν, δύο δὲ λέγοντας γνῶναι δυνατὸν ἔσται· καὶ παρὰ μὲν τοῦ ἀληθῆ λέγοντος μαθεῖν οὐ δυνατὸν, ὑπὸ τούτου δ' αὐ- d τοῦ καὶ ἄλλου ψευδομένου διδαχθῆναι ταῦτα οἷόν τε· 45 καὶ εἰ ὁ μὲν εἷς ὀρθῶς καὶ ἀληθῆ λέγων ἐμφανίσαι ἃ λέγει, οὐ δυνήσεται, δύο δὲ, ὧν ὁ ἕτερος ψεύσεται καὶ οὐκ ὀρθῶς ἐρεῖ, δυνήσονται ἐμφανίσαι τοῦτο, ὃ ὁ λέγων ὀρθῶς ἐμφανίσαι οὐχ οἷός τ' ἦν. ἀπορῶ δ', ἔφη, κἀκεῖνο, πῶς ποτε ἐμφαίνουσι. πότερον γὰρ σιωπῶντες, ἢ λέ- 50 γοντες; εἰ μὲν γὰρ σιωπῶντες ἐμφανιοῦσιν, οὐδετέρου ἂν δέοι, μή τοί γε ἀμφοτέρων, ἀκούειν· εἰ δὲ λέγοντες ἀμφότεροι ἐμφανιοῦσιν, ἀμφότεροι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον e λέγουσιν — ἐν μέρει γὰρ λέγειν ἑκάτερον ἀξιοῦσι — πῶς

quempiam putatis horum aliquid scire? si quis præterea ex vobis quæreret, ne id quidem vos concessuros opinor. quando igitur et ea, de quibus consilium datis, ita comparata sunt, ut vos fugiant, et tam suffragium ferentes, quam consilium dantes imperiti sunt, consentaneum esse et ipsi dicetis accidere iis sæpe ut diffidant eosque pœniteat eorum, quæ una consultaverint et quæ decreverint. bonis autem talia accidere non convenit. nam et qualia sint de quibus consilium dant, et ea, quorum causa dant, certo manere iis obsecutos, et neque ipsos neque iis obsecutos unquam fore ut pœniteat, sciunt. de talibus igitur ego mente præditos consilium postulare putabam, at non de quibus tu dare me jubes. nam ab illorum consultatione ad extremum felicitas, ab horum nugis prodit infelicitas.

Adfui autem homini cuidam castiganti amicum suum, quod fidem haberet accusatori neque audivisset defensorem, sed solum accusatorem. dicebat igitur indignum eum facinus committere, quod hominem condemnaret, cui neque ipse adfuisset neque amicos, qui adfuissent, audisset, quorum orationi fidem ab eo haberi consentaneum esset; atque etiam non audito utroque tam præcipitanter eum fidem habuisse accusatori. justum autem esse defensorem quoque audire antequam laudet aut reprehendat, pariter atque accusatorem. quomodo enim quis aut litem recte decidere aut hominem ita, ut par est, judicare possit, nisi utrumque litigantium audiverit? orationes enim, si comparentur, ut purpuram et aurum, melius judicari. aut quanam de causa vel tempus utrique dari litigantium, vel jurare judices pariter se audituros utrumque, nisi legislator causas justius et melius judicari ab judicibus putaret? tu vero mihi ne illud quidem, quod vulgo dicitur, audivisse videris. Quidnam? inquit. Nec litem decide prius, quam audiveris ambos. et tamen non ita hoc circumferretur, nisi bene et convenienter diceretur. itaque auctor tibi sum, inquit, ne in posterum tam præcipitanter homines nec reprehendas nec laudes. Tum alter mirum sibi videri dixit, si unus quidem dicens verane an falsa dicat, cognosci non possit, duo autem dicentes possint cognosci; et si ab eo quidem, qui vera dicat, discere quis nequeat, ab hoc ipso vero et alio mentiente possit ea doceri, et si unus quidem recte et vera dicens declarare quæ dicat, non valiturus sit, duo vero, quorum alter sit mentiturus et non recte dicturus, declarare valituri sint id, quod recte dicens declarare non poterat. dubito autem, inquit, etiam illud, quonam modo declarent. utrum enim tacentes, an dicentes? si enim tacentes declarabunt, neutrum opus sit, nedum utrumque, audire; sin autem dicens uterque declarabit, ambo vero nullo modo dicunt—alternis enim dicere utrumvis jubent — quomodo uterque declarare simul potest? si enim de-

ἀμφοτέρους ἐμφανίσαι ἅμα οἷόν τε; εἰ γὰρ ἐμφαίνουσιν
ἅμα ἀμφότεροι, καὶ ἐροῦσι τότε ἅμα. τοῦτο δ' οὐκ ἐῶσιν.
ὥστε λοιπὸν, εἴπερ λέγοντες ἐμφαίνουσιν, ἑκάτερος
εἰπὼν ἐμφανιεῖ· καὶ ὁπότε γε ἐρεῖ ἑκάτερος, τότε καὶ
5 ἐμφανιεῖ ἑκάτερος αὐτῶν. ὥστ' ἐρεῖ ὁ μὲν πρότερος, ὁ
δ' ὕστερος, καὶ ἐμφανιεῖ ὁ μὲν πρότερος, ὁ δ' ὕστερος.
καίτοι εἴπερ ταὐτὸ ἐν μέρει ἐμφανιοῦσιν ἑκάτεροι, τί
δεῖ ἔτι τοῦ ὑστέρου ἀκούειν; ὑπὸ γὰρ τοῦ προτέρου εἰ-
384 πόντος ἤδη φανερὸν ἔσται. ἐκεῖνο δ', ἔφη, εἴπερ ἀμφό- a
10 τεροι ἐμφανιοῦσι, πῶς οὐ καὶ ὁ ἕτερος αὐτῶν ἐμφανιεῖ;
ὧν γὰρ ὁ ἕτερος οὐκ ἐμφανιεῖ, οὗτοι ἀμφότεροι πῶς ἂν
ἐμφανίσαι δύναιντο; εἰ δ' ἑκάτερος ἐμφανιεῖ, δῆλον,
ὅτι ἐρεῖ πρότερος καὶ ἐμφανιεῖ πρότερος· ὥστ' ἐκείνου
μόνου ἀκούσαντα γνῶναι πῶς ἐστιν οὐχ οἷόν τε; Ἐγὼ
15 γοῦν ἀκούων αὐτῶν ἠπόρουν καὶ κρίνειν οὐχ οἷός τ'
ἦν· οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ἔφασαν οἱ παρόντες τὸν πρῶτον
λέγειν ἀληθῆ. εἰ οὖν τι ἔχεις ξυμβάλλεσθαί μοι περὶ b
τούτων, πότερον ἔστιν ἑνὸς λέγοντος γνῶναι, τί λέγει,
ἢ προσδεῖται τοῦ ἀντεροῦντος, εἰ μέλλει τις γνώσεσθαι
20 πότερον ὀρθῶς λέγει; ἢ οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀμφοτέρων
ἀκούειν; ἢ πῶς νομίζεις;

Πρῴην τις ἐνεκάλει ἀνθρώπων τινὶ, ὅτι αὐτῷ ἀρ-
γύριον χρῆσαι οὐκ ἠθέλησεν οὐδὲ πιστεῦσαι. κἀκεῖνος
μὲν, ᾧ ἐνεκάλει, ἀπελογεῖτο· ἄλλος δέ τις τῶν παρόν-
25 των ἠρώτησε τὸν ἐγκαλοῦντα, πότερον ὁ μὲν μὴ πι-
στεύσας αὐτῷ μηδὲ χρήσας ἥμαρτε· σὺ δ', ἔφη, οὐ c
πείσας σοι χρῆσαι οὐχ ἡμάρτηκας; ὁ δὲ Τί γὰρ ἥμαρ-
τον; εἶπε. Πότερος δ', ἔφη, σοὶ δοκεῖ ἁμαρτάνειν;
ὁ ἀποτυχὼν ὧν ἤθελεν, ἢ ὁ μή; Ὁ ἀποτυχὼν, εἶπεν.
30 Οὐκοῦν, εἶπε, σὺ μὲν ἀπέτυχες, χρήσασθαι ἐθέλων,
ὁ δέ σοι μὴ προέσθαι οὐκ ἀπέτυχε τούτου; Ναὶ, εἶπεν·
ἀλλ' ἐγὼ τί ἥμαρτον καὶ εἰ μὴ ἐκεῖνός μοι ἔδωκεν;
Ὅτι εἰ μὲν ἐδέου αὐτοῦ, ἔφη, ὧν οὐκ ἐχρῆν, πῶς οὐκ
οἴει ἁμαρτάνειν; ἐκεῖνος δὲ ὁ μὴ προέμενος ὀρθῶς ἔπρα- d
35 ξεν· εἰ δὲ ὧν χρῆν, ἐδέου αὐτοῦ, ἀποτυχὼν τούτου πῶς
οὐχ ἥμαρτες ἐξ ἀνάγκης; Ἴσως, εἶπεν· ἀλλ' ἐκεῖνος
πῶς οὐχ ἥμαρτεν, ὁ μὴ πιστεύσας μοι; Ἆρ' οὖν, ἔφη,
εἰ προσωμίλησας αὐτῷ ὡς προσήκει, οὐκ ἂν ἥμαρτες
οὐδέν; Οὐ γὰρ δή. Νῦν ἄρα οὐχ ὡς προσήκει, αὐτῷ
40 προσωμίλησας. Φαίνομαι, εἶπεν. Εἰ οὖν ὡς μὴ προσ-
ήκει, ὁμιλοῦντός σου μὴ ἐπείσθη, πῶς ἂν δικαίως
ἐγκαλοίης ἐκείνῳ; Οὐκ ἔχω εἰπεῖν. Οὐδὲ ὅτι τοῖς κα-
κῶς χρωμένοις οὐ προσεκτέον ἐστὶν, ἔχεις εἰπεῖν; Καὶ e
μάλ', ἔφη, τοῦτό γε. Ἀλλ' οὖν οὐχ οἱ ὡς οὐ προσήκει,
45 ὁμιλοῦντες, ἔφη, κακῶς χρῆσθαί σοι δοκοῦσιν; Ἔμοιγε,
ἔφη. Τί οὖν ἥμαρτεν, εἴ σοι μὴ προσέσχε κακῶς χρω-
μένῳ; Οὐδὲν φαίνεται, εἶπεν. Τί οὖν ποτὲ οἱ ἄνθρω-
ποι, ἔφη, τοιαῦτα ἐγκαλοῦσι πρὸς ἀλλήλους καὶ τοῖς
μὲν μὴ πεισθεῖσιν αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἐπείσθησαν, μέμφον-
50 ται, αὑτοῖς δὲ, ὅτι οὐκ ἔπεισαν, οὐδ' ὁτιοῦν ἐγκαλοῦσι;
385 Καὶ ἄλλος τις παρὼν Ὅταν τε γάρ τις, ἔφη, εὖ χρή- a
σηταί τῳ καὶ βοηθήσῃ, εἶτα ἀξιῶν αὐτῷ ὁμοίως χρή-
σασθαι μὴ τυγχάνῃ τούτου, πῶς οὐκ εἰκότως μέμφοιτ'
ἂν ὁ τοιοῦτος; Οὐκοῦν, ἔφη, ὃν ἀξιοῖ ὁμοίως αὐτῷ χρῆ-

clarat simul uterque, etiam dicet tum simul. id vero non permittunt. itaque relinquitur, si quidem dicentes declarant, ut utervis dicens declaraturus sit; et quo tempore dicet utervis, eodem declarabit utervis eorum. itaque dicet unus prior, alter posterior, et declarabit unus prior, alter posterior. atqui si idem alternis declarabit utervis, quid opus est etiam posteriorem audire? ab eo enim, qui prior dixerit, jam clarum factum erit. illud vero, inquit, si uterque declarabit, quidni etiam alter eorum declarabit? quorum enim alter non declarabit, horum quomodo uterque declarare poterit? si vero utervis declarabit, scilicet dicturus prior et declaraturus prior est; illum igitur solum auditum quidni cognoscere quis possit? Ego certe audiens eos hærebam neque poteram judicare; nam reliqui quidem, qui aderant, primum vera dicere dicebant. si igitur habes de his quo mihi succurras, licetne uno dicente cognoscere, quid dicat, an insuper opus ei est contradicturo, si quis cogniturus est, an recte dicat? an non necesse est utrumque audire? an quomodo censes?

Nuper quidam accusabat aliquem, quod noluerat pecuniam ei mutuam dare neque fidem habere. atque ille, quem accusabat, defendebat se; alius autem ex iis, qui aderant, interrogavit accusantem, an is, qui fidem ei non habuisset nec mutuum dedisset, errasset: tu vero, inquit, qui ei non persuasisti ut tibi daret, non errasti? atque ille Quid enim erravi? dixit. Uter, inquit, tibi videtur errare? qui non impetravit quæ volebat, an qui impetravit? Qui non impetravit, dixit. Nonne, inquit, tu non impetrasti, qui mutuum accipere volebas, ille vero, qui tibi non concedere volebat, id impetravit? Sane, inquit; sed quid erratum est a me etiam si non ille mihi dedit? Quod si rogabas eum, inquit, quæ non debebas, quid aliud, quam errabas? ille vero, qui non concessit, recte fecit; sin autem quæ debebas, eum rogabas, cum non impetraveris, quid aliud, quam errasti necessario? Fortasse, dixit; sed ille, qui mihi fidem non habuit, quid aliud, quam erravit? Numquid igitur, inquit, si ita, ut convenit, cum eo egisses, nihil errasses? Nihil utique. Nunc ergo non ita, ut convenit, cum eo egisti. Videor, dixit. Si igitur persuaderi sibi a te ita, ut non convenit, secum agente passus non est, quomodo juste eum accuses? Non habeo dicere. Ne illud quidem, male utentes non esse audiendos, dicere habes? Valde, inquit, id quidem. Verumtamen qui ita, ut non convenit, cum aliquo agunt, inquit, male uti tibi non videntur? Mihi vero, inquit. Quid igitur erravit, si te non audivit male utentem? Nihil videtur, dixit. Quamnam igitur ob rem, inquit, homines ita inter se accusant et eos quidem, quibus ab ipsis persuasum non est, reprehendunt propterea, quod non est persuasum, se vero ipsi propterea, quod iis non persuaserunt, nullo modo accusant? Tum alius quidam, qui aderat, Nimirum, inquit, cum quis bene usus fuerit aliquo eique auxilium tulerit, deinde postulans ut ipso similiter utatur, id non impetrat, quidni bono jure talis reprehendat? Nonne, inquit, is, quem postulat simi-

σθαι, ἤτοι δυνατός ἐστι χρῆσθαι αὐτῷ καλῶς, ἢ οὐ δυνατός; καὶ εἰ μὲν μὴ δυνατός ἐστιν, πῶς ἂν καλῶς ἀξιοίη, ἀξιῶν αὐτὸν ὃ οὐ δυνατός ἐστιν; εἰ δὲ δυνατός ἐστι, πῶς τοιοῦτον ἄνθρωπον οὐκ ἔπεισεν; ἢ πῶς 5 τοιαῦτα λέγοντες καλῶς λέγουσιν; Ἀλλὰ νὴ Δία, ἔφη, b τοῦτο δεῖ ἐγκαλεῖν, ὅπως οὗτός τε τοῦ λοιποῦ βέλτιον χρῆται αὐτῷ καὶ οἱ ἄλλοι φίλοι ἀκούσαντες αὐτοῦ ἐγκαλοῦντος. Βέλτιον δὲ χρῆσθαι, ἔφη, οἴει τινὰς ἀκούοντας ὀρθῶς λέγοντος καὶ ἀξιοῦντος, ἢ ἁμαρτάνοντος; Ὀρθῶς 10 λέγοντος, ἔφη. Ὁ δέ γε οὐκ ὀρθῶς ἀξιοῦν ἐδόκει σοι; Ναί, ἔφη. Πῶς οὖν ἀκούοντες τοιαῦτα ἐγκαλοῦντος βέλτιον χρήσονται; Οὐδαμῶς, ἔφη. Τοῦ οὖν ἕνεκα τοιαῦτά τις ἐγκαλεῖ; Ἀνευρεῖν ἔφη οὐκ ἂν δύνασθαι. c

Ἀνθρώπου τις κατηγόρει εὐήθειαν, ὅτι ταχέως καὶ 15 τοῖς τυχοῦσιν ἀνθρώποις λέγουσι πιστεύοι. πολίταις μὲν γὰρ καὶ οἰκείοις λέγουσι πιστεύειν εἰκός ἐστι· τοιούτοις δ' ἀνθρώποις, οὓς οὔτε εἶδεν οὔτε ἤκουσε πρότερον αὐτῶν, πιστεύειν, καὶ ταῦτα οὐκ ἀγνοοῦντα, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν ἀλαζόνες καὶ πονηροί, 20 ἠλιθιότητος σημεῖον οὐ σμικρὸν εἶναι. Καὶ τῶν παρόντων τις ἔφη· Ἐγὼ δὲ ᾤμην σὲ τὸν ταχὺ καὶ τοῦ τυ- d χόντος ἂν αἰσθανόμενον πολλοῦ νομίζειν ἄξιον εἶναι μᾶλλον, ἢ τὸν βραδέως. Καὶ γὰρ νομίζω, εἶπεν ἐκεῖνος. Τί οὖν, ἔφη, ἐγκαλεῖς, εἰ ταχὺ καὶ τοῖς τυχοῦσι 25 πιστεύει τἀληθῆ λέγουσιν; Ἀλλ' οὐ τοῦτο ἐγκαλῶ, εἶπεν, ἀλλ' ὅτι πιστεύει ταχέως ψευδῆ λέγουσιν. Εἰ δ' ἐν πλείονι χρόνῳ καὶ οὐ τοῖς τυχοῦσιν ἐπίστευε καὶ ἠπιᾶτο, οὐκ ἂν ἐνεκάλεσας αὐτῷ μᾶλλον; Ἔγωγ' ἄν, εἶπεν. Ἆρα διότι γε βραδέως καὶ οὐ τοῖς τυχοῦσιν e 30 ἐπίστευε; Μὰ Δί', εἶπεν. Οὐ γάρ, οἶμαί γ', ἔφη, διὰ τοῦτ' ἐγκαλεῖν ἀνθρώπῳ ἄξιον εἶναι ὑπολαμβάνεις, ἀλλὰ διότι πιστεύει λέγουσιν ἄπιστα. Ἔγωγ', εἶπεν. Πότερον οὖν, ἔφη, διὰ μὲν τὸ βραδέως καὶ μὴ τοῖς τυχοῦσιν πιστεύειν οὐκ οἴει ἄξιον εἶναι ἐγκαλεῖν αὐτῷ, 35 διὰ δὲ τὸ ταχέως καὶ τοῖς τυχοῦσι πιστεύειν ἄξιον; Οὐκ ἔγωγ', εἶπεν. Τί οὖν, ἔφη, ἐγκαλεῖς αὐτῷ; Ὅτι ἁμαρτάνει πρὸ τοῦ σκέψασθαι ταχέως πιστεύων τοῖς τυχοῦσιν. Ἀλλ' εἰ βραδέως ἐπίστευσε πρὸ τοῦ σκέψα- 386 σθαι, οὐκ ἂν ἡμάρτανε; Μὰ Δί', εἶπεν, ἀλλὰ καὶ οὕτως a 40 ἡμάρτανεν ἂν οὐδὲν ἧττον. ἀλλ' οὐ τοῖς τυχοῦσιν οἶμαι δεῖν πιστεύειν. Εἰ δὲ μὴ πιστεύειν τοῖς τυχοῦσιν, ἔφη, οἴει δεῖν, ἀλλὰ τοῖς ἀγνῶσι πῶς προσήκει ταχέως πιστεύειν; ἀλλὰ πρότερον οἴει δεῖν σκέψασθαι, εἰ ἀληθῆ λέγουσιν. Ἔγωγ', εἶπεν. Ἐπεὶ οἰκείων καὶ συνήθων, 45 ἔφη, ὄντων οὐ σκοπεῖσθαι, εἰ λέγουσιν ἀληθῆ. Ἐγὼ μὲν φαίην ἄν, εἰπεῖν. Ἴσως γὰρ καὶ τούτων τινές, ἔφη, λέγουσιν ἄπιστα. Καὶ μάλα, εἶπε. Τί οὖν μᾶλλον, ἔφη, τοῖς οἰκείοις καὶ συνήθεσιν εἰκὸς πιστεύειν, ἢ τοῖς τυχοῦσίν ἐστιν; Οὐκ ἔχω, ἔφη, εἰπεῖν. Τί δ'; b 50 εἰ μᾶλλον τοῖς οἰκείοις πιστεύειν δεῖ, ἢ τοῖς τυχοῦσιν, οὐκ ἀπίστους [οὐ καὶ πιστούς?] αὐτοὺς δεῖ νομίζειν μᾶλλον, ἢ τοὺς τυχόντας; Πῶς γὰρ οὔκ; ἔφη. Ἐὰν οὖν τοῖς μὲν οἰκεῖοι ὦσι, τοῖς δ' ἀγνῶτες, πῶς οὐ δεήσει τοὺς αὐτοὺς μᾶλλον αὐτῷ [αὐτῶν?] πιστοὺς νομί-

liter uti ipso, aut potest bene eo uti, aut non potest? et si non potest, quomodo bene postulabit postulans facere eum quod facere non potest? sin autem potest, quomodo tali homini non persuasit? aut quomodo talia dicentes bene dicunt? At per Jovem, inquit, accusari hoc oportet, ut et hic in posterum melius eo utatur et reliqui amici, qui accusantem eum audiverint. Melius autem uti, inquit, putas aliquos, qui recte dicentem et accusantem audiant, an qui errantem? Qui recte dicentem, dixit. Hic vero non recte postulare tibi videbatur? Ita, inquit. Quomodo igitur talia accusantem si audiant, melius utentur? Nullo modo, inquit. Quamnam igitur ob rem talia quis accusat? Invenire se dixit non posse.

Objiciebat quidam alicui stultitiam, quod celeriter et quibusvis dicentibus crederet. nam civibus quidem et propinquis credere dicentibus consentaneum est; hominibus autem, quos neque viderit ante neque audiverit, credere, idque non ignorantem plerosque homines vanos esse et malos, fatuitatis signum non exiguum esse. Tum unus eorum, qui aderant, dixit: Ego vero putabam te eum potius, qui celeriter et quemvis percipere potest, magni faciendum existimare, quam qui lente. Ita enim existimo, dixit ille. Quid igitur, inquit, accusas, si celeriter et quibusvis credit vera dicentibus? At non hoc accuso, inquit, sed quod celeriter credit falsa dicentibus. Si vero in longiore tempore et non quibusvis crederet et auctoribus uteretur, non magis eum accusasses? Opinor equidem, inquit. Num propterea, quod lente et non quibusvis crederet? Minime vero, inquit. Non enim, nisi fallor, inquit, propterea accusandum hominem censes, sed quod credit fide indigna dicentibus. Censeo equidem, dixit. Num igitur, inquit, propterea quidem, quod lente et non quibusvis credit, accusandum eum non putas, propterea vero, quod celeriter et quibusvis credit, putas? Non puto equidem, dixit Quid igitur, inquit, accusas eum? Quod peccat non prius re cognita celeriter quibusvis credendo. At si lente crederet non prius re cognita, non peccaret? Immo per Jovem, inquit, etiam sic peccaret non minus. at non quibusvis credendum esse puto. Si vero non credendum, inquit, putas quibusvis, quomodo autem ignotis convenit celeriter credere? sed videndum prius putas, an vera dicant. Puto equidem, dixit. Nam propinqui et familiares, inquit, si sunt, videndum non est, an vera dicant. Non ego negaverim, inquit. Fortasse enim etiam horum nonnulli, inquit, dicunt fide indigna. Admodum, dixit. Quid igitur magis, inquit, propinquis et familiaribus consentaneum credere, quam quibusvis est? Non habeo, inquit, dicere. Quid vero? si magis propinquis credendum est, quam quibusvis, nonne etiam fide magis digni hi existimandi sunt, quam quivis? Quidni? inquit. Si igitur aliis propinqui, aliis ignoti sunt, quidni iidem fide magis digni, quam ipsi, existimandi erunt? non enim pariter fide digni ipsi existi-

ζειν; οὐ γὰρ ὁμοίως πιστοὺς αὐτοὺς δεῖ νομίζειν τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς ἀγνῶτας, ὡς φῄς. Οὐκ ἀρέσκει μοι, εἶπεν. Ὁμοίως δ', ἔφη, καὶ τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν οἱ μὲν πιστεύουσιν, οἱ δ' οὐ πιστὰ ἡγήσονται, καὶ οὐδέ-
5 τεροι ἁμαρτήσονται αὐτῶν. Ἄτοπον καὶ τοῦτ', εἶπεν. Ἔπειτα, ἔφη, εἰ ταὐτὰ λέγουσιν οἱ οἰκεῖοι καὶ οἱ τυχόντες, πῶς οὐχ ὁμοίως τὰ λεγόμενα πιστὰ εἴη ἂν ἢ ἄπιστα; Ἀνάγκη, εἶπεν. Οὐκοῦν καὶ τοῖς λέγουσιν c αὐτὰ ὁμοίως πιστευτέον λέγουσιν αὐτά; Πιθανὸν, εἶπε.
10 Ταῦτ' οὖν λεγόντων αὐτῶν ἠπόρουν, τίσι ποτὲ δεῖ πιστεύειν καὶ τίσιν οὒ, καὶ πότερον τοῖς πιστοῖς καὶ τοῖς εἰδόσι περὶ ὧν λέγουσιν, ἢ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς γνωρίμοις. περὶ τούτων οὖν πῶς σὺ νομίζεις;

mandi sunt propinqui atque ignoti, ut ais. Non placet mihi, dixit. Similiter autem, inquit, etiam iis, quæ dicuntur ab iis, alii fidem habent, alii non fide digna ea putabunt, et neutri eorum peccabunt. Etiam hoc absurdum est, inquit. Deinde, inquit, si eadem dicunt propinqui et quivis, quidni pariter, quæ dicuntur, fide digna vel indigna sint? Necesse, inquit. Nonne etiam iis, qui ea dicunt, pariter ea, quæ dicunt, credenda sunt? Probabile, inquit. Hæc igitur dicentibus iis dubitabam, quibus tandem credendum esset, quibus non credendum, et utrum fide dignis et ea, de quibus dicunt, scientibus, an propinquis et notis. de his igitur tu quomodo censes?

ΣΙΣΥΦΟΣ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. ΣΙΣΥΦΟΣ.

387 Ἡμεῖς δὲ καὶ χθές σε πολὺν χρόνον ἀνεμείναμεν, b ὦ Σίσυφε, ἐπὶ τῇ Στρατονίκου ἐπιδείξει, ὅπως ἂν ξυνηκροῷ ἡμῖν ἀνδρὸς σοφοῦ πολλά τε καὶ καλὰ ἐπιδεικνυμένου πράγματα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, καὶ ἐπεί σε 5 οὐκέτι ᾠόμεθα παρέσεσθαι, αὐτοὶ ἤδη ἠκροώμεθα τἀνδρός. — ΣΙ. Ναὶ μὰ τὸν Δία· ἀσχολία γάρ μοί τις ἐγένετο ἀναγκαιοτέρα, ὥστε μὴ παραμελῆσαι αὐτῆς. οἱ γὰρ ἄρχοντες ἡμῶν ἐβουλεύοντο χθές· ξυμβουλεύειν c οὖν αὐτοῖς ἠνάγκαζόν με. ἡμῖν δὲ τοῖς Φαρσαλίοις καὶ 10 νόμος ἐστὶ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι, ἂν κελεύωσι ξυμβουλεύειν τινὰ ἡμῶν αὐτοῖς. — ΣΩ. Ἀλλὰ καλὸν τό τε τῷ νόμῳ πείθεσθαι τό τε ὑπὸ τῶν πολιτῶν δεδοξάσθαι εὔβουλον εἶναι, ὥςπερ καὶ σὺ δεδόξασαι εὔβουλος εἶναι εἷς τῶν Φαρσαλίων. ἀτάρ, ὦ Σίσυφε, ἐγὼ γὰρ 15 οὔπω περὶ τοῦ εὖ βουλεύεσθαι τοὺς λόγους ἂν δυναίμην ποιήσασθαι πρὸς σέ, ἡγούμενος καὶ σχολῆς εἶναι πολλῆς καὶ λόγου μακροῦ, ἀλλὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ βουλεύ- d εσθαι πρῶτον, ὅτι ἐστὶν, ἐγχειρήσαιμ' ἂν διαλεχθῆναί σοι. ἆρ' οὖν ἔχοις ἄν μοι εἰπεῖν αὐτὸ τὸ βουλεύεσθαι 20 ὅτι ποτ' ἐστί; μή μοι ἢ τὸ εὖ ἢ κακῶς ἢ τὸ καλῶς [καὶ ὅλως?] πως, ἀλλ' αὐτὸ μόνον τὸ βουλεύεσθαι, ὁποῖόν τί ἐστιν. ἢ καὶ πάνυ ῥᾳδίως, αὐτός γε οὕτως εὔβουλος ὤν; ἀλλὰ μὴ ἐμὴ περιεργία ᾖ καὶ τὸ ἐρωτῆσαί σε περὶ τούτου. — ΣΙ. Ἦ σοι γὰρ ἄγνωστόν ἐστιν, 25 ὅτι τὸ βουλεύεσθαί ἐστιν; — ΣΩ. Ἔμοιγε, ὦ Σίσυφε, εἴ γέ τι ἄλλο ἐστὶν, ἢ ὅπερ τὸ μὴ ἐπιστάμενόν τινα e περὶ ὧν ἂν δέῃ τι πράττειν, διαμαντευόμενον καὶ σχεδιάζοντα λέγειν ὅτι ἂν τύχῃ, εἰκάζοντα καὶ κατὰ ταὐτὰ αὐτῷ, ὥσπερ καὶ οἱ ἀρτιάζοντες τῶν ἀνθρώπων οὐδὲν 30 ἐπιστάμενοι δήπου περὶ τῶν ἀρτίων τε καὶ περιττῶν, ὧν ἂν ἐν ταῖς χερσὶ ταῖς αὑτῶν ἔχωσιν, ὅμως ἐπιτυγ- 388 χάνουσι λέγοντες περὶ τῶν αὐτῶν τἀληθῆ. πολλάκις μὲν a οὖν τοιοῦτόν τι καὶ τὸ βουλεύεσθαί ἐστιν, οἷον μηδὲν ἐπιστάμενον περὶ ὧν ἂν βουλεύηταί τις, ἀπὸ τύχης εἰ- 35 πόντα ἐπιτυγχάνειν τἀληθῆ. εἰ μὲν οὖν τοιοῦτόν ἐστι, γιγνώσκω δὴ, οἷον τὸ βουλεύεσθαί ἐστιν· εἰ μέντοι γε μὴ τοιοῦτόν ἐστιν, οὐκ ἄν πω ἐπισταίμην αὐτό. — ΣΙ. Οὐ τοίνυν τοιοῦτόν ἐστιν, ὅπερ τὸ μὴ ἐπίστασθαι κομιδῇ μηδὲν, ἀλλ' οἷον τὸ μὲν εἰδέναι τι τοῦ πράγμα- 40 τος ἤδη, τὸ δὲ μηδέπω ἐπίστασθαι. — ΣΩ. Ἆρα b τοιόνδε τι λέγεις τὸ βουλεύεσθαι πρὸς τοῦ Διός (ὥσπερ γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς ὑπομαντεύεσθαί μοι δοκῶ τὴν διάνοιάν σου περὶ τοῦ εὖ βουλεύεσθαι) οἷον τὸ ζητεῖν τὰ βέλτιστα ἐξευρεῖν τινὰ ἑαυτῷ διαπράξασθαι, μηδέπω 45 δὲ ἐπίστασθαι σαφῶς, ἀλλ' ὥσπερ ἐν νοήσει τινὰ εἶναι;

SISYPHUS.

PERSONÆ DIALOGI:

SOCRATES. SISYPHUS.

Socr. Nos vero et heri te diu exspectavimus, o Sisyphe, Stratonico specimen exhibituro, ut nobiscum audires virum sapientem multas res præclaras tum oratione, tum facto exhibentem, et postquam te non amplius adfore putabamus, tum ipsi operam dabamus acroamati. — Sis. Ita per Jovem; negotium enim quoddam mihi oblatum erat magis necessarium, quod negligere non liceret. qui enim præsunt apud nos, consilium habebant heri, cui me interesse cogebant. nobis autem Pharsaliis etiam lex est, ut obediamus iis, qui præsunt, si quem nostrûm jubeant ipsorum consilio interesse. — Socr. Sane pulchrum et legi obedire et a civibus bonum ad consultandum existimatum esse, quemadmodum tu unus ex Pharsaliis bonus esse existimatus es. sed enim, o Sisyphe, nondum ego de bene consultando sermones habere tecum possim, rem et multi otii et longi sermonis esse ducens, sed ipsum primum consultare, quid sit, disserere tecum velim. poterisne igitur dicere mihi ipsum consultare quidnam sit? non quæro aut bene aut male aut omnino aliquo modo, sed ipsum solum consultare, quale sit. an etiam admodum facile, cum ipse tam bonus sis ad consultandum? sed vereor, ne vel quærens hoc ex te curiosus sim. — Sis. Numnam tibi ignotum est, quid sit consultare? — Socr. Mihi quidem certe, o Sisyphe, si modo aliud est, quam scientia carentem earum rerum, quarum aliquid agendum est, ultro citro hariolantem et ex tempore loquentem dicere quod fors obtulerit, conjectura sibi fingentem eodemque modo, quo ii, qui par impar ludunt, carentes scilicet parium et imparium, quæ manibus suis tenent, scientia tamen dicentes de iisdem verum attingunt. fortasse igitur tale quid etiam consultare est, scientia carentem eorum, de quibus consultat, fortuito dicentem attingere verum. ac si est tale aliquid, novi jam, quale sit consultare; si tamen non tale est, nondum cognitum mihi sit. — Sis. Non ergo tale est, quod prorsus rem ignorare, sed quale jam nosse aliquid rei et aliquid nondum scire. — Socr. Num tale quid per Jovem (nam et ipse quasi hariolus divinare quodammodo mihi videor tuam de bene consultando sententiam) esse dicis consultare, quale quærere aliquem optima sibi ad peragendum invenire, nondum autem scire perspicue, sed quasi in cogita-

τοῦτο οὐχ οὕτω πως λέγεις; — ΣΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ζητοῦσι δ' οἱ ἄνθρωποι πότερον ἃ ἂν ἐπιστῶνται τῶν πραγμάτων, ἢ καὶ ἃ ἂν μὴ ἐπιστῶνται; — ΣΙ. Ἀμφότερα. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν καὶ τοῦθ' οὕτω πως λέγεις, c 5 τὸ ζητεῖν ἀμφότερα τοὺς ἀνθρώπους, ἅ ἄν τε ἐπιστῶνται καὶ ἃ ἂν μὴ ἐπιστῶνται, ὅμοιον ὥσπερ εἴ τις Καλλίστρατον γιγνώσκοι μέν, ὅστις ὁ Καλλίστρατος, μὴ μέντοι ἐπίσταιτο ὅπου εἴη, ἐξευρεῖν, οὐχ ὅστις εἴη ὁ Καλλίστρατος; ἆρ' οὕτω πως λέγεις τὸ ζητεῖν εἶναι 10 ἀμφότερα; — ΣΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐκεῖνο μὲν οὐκ ἂν ζητοίη, τὸν Καλλίστρατον εἰδέναι, ὅ γε εἰδώς; — ΣΙ. Οὐ γάρ. — ΚΩ. Ὅπου δέ γε εἴη, ζητοίη αὐτόν. — ΣΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν d οὐδὲ τοῦτο ἐζήτει, ὅπου ἦν, ἐξευρεῖν αὐτόν, εἰ ᾔδει· 15 ἀλλ' ἐξεῦρεν ἂν εὐθέως; — ΣΙ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκ ἄρα ταῦτά γε δὴ ζητοῦσιν, ἅττ' ἂν ἐπιστῶνται, οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἃ ἂν μὴ ἐπιστῶνται, ὡς ἔοικεν. εἰ δέ σοι οὗτος ὁ λόγος ἐριστικὸς εἶναι δοκεῖ, ὦ Σίσυφε, καὶ μὴ τοῦ πράγματος ἕνεκα λέγεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ διαλέ- 20 γεσθαι μόνον, σκόπει δὲ καὶ ὧδε, ἐὰν δοκῇ σοι οὕτως e ἔχειν, ὥσπερ καὶ νῦν λέγεται. ἆρα γὰρ οὐκ ἐν τῇ γεωμετρίᾳ οἶσθα τοῦτο γιγνόμενον· ἀγνοουμένην τὴν διάμετρον τοῖς γεωμέτραις, οὐκ εἰ διάμετρός ἐστιν, ἢ μή, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ζητεῖται τοῦτο ὑπ' αὐτῶν εὑρεθῆναι, 25 ἀλλ' ὁπόση τίς ἐστι μέτρῳ πρὸς τὰς πλευρὰς τῶν χωρίων, ὧν ἂν διατέμνῃ; ἆρ' οὐ τοῦτό ἐστιν αὐτὸ τὸ ζητούμενον περὶ αὐτῆς; — ΣΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ὅπερ καὶ ἀγνοεῖται· ἢ γάρ; — ΣΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Τί δαί; ὁ τοῦ κύβου διπλασιασμὸς οὐκ οἶσθ' ὅτι 30 ζητεῖται τοῖς γεωμέτραις ὁπόσος τίς ἐστιν εὑρεθῆναι λόγῳ; αὐτὸς δὲ ὁ κύβος οὐ ζητεῖται αὐτοῖς εἰ κύβος ἐστίν, ἢ μή, ἀλλ' ἐπίστανται τοῦτό γε· ἢ γάρ; — 389 ΣΙ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ περὶ τοῦ ἀέρος Ἀναξαγόραν a τε καὶ Ἐμπεδοκλέα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μεταρσιολέ- 35 σχας ἅπαντας οἶσθα ζητοῦντας, πότερον ἄπειρός ἐστιν, ἢ πέρας ἔχων; — ΣΙ. Ναί. — ΣΩ. Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο, εἰ ἀήρ ἐστιν· ἢ γάρ; — ΣΙ. Οὐ δῆτα. — ΣΩ. Συγχωρήσαις ἂν οὖν μοι καὶ κατὰ τῶν ἄλλων πάντων οὕτως ἔχειν ἤδη, μηδὲν μηδενὶ εἶναι ζητεῖν τῶν ἀνθρώ- 40 πων, ὧν ἂν ἐπίστηταί τις, ἀλλὰ μᾶλλον ὧν ἂν μὴ ἐπίστηται; — ΣΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸ βουλεύεσθαι τοῦτο ἐδόκει ἡμῖν εἶναι αὐτό, τὸ ζητεῖν b τὰ βέλτιστά τινα ἐξευρεῖν περὶ ὧν ἂν δέοιτο διαπράττεσθαι αὐτῷ; — ΣΙ. Ναί. — ΣΘ. Τὸ δὲ ζητεῖν γε, 45 ὅπερ τὸ βουλεύεσθαι ἦν περὶ τῶν πραγμάτων· ἢ γάρ; — ΣΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν σκεπτέον ἡμῖν ἐστὶ νῦν ἤδη, τί ἐστιν ἐμποδὼν τοῖς ζητοῦσι περὶ ὧν ἂν τὴν ζήτησιν ποιῶνται, εἰς τὸ ἐξευρεῖν; — ΣΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Ἆρ' οὖν ἄλλο τι φαίημεν ἂν αὐ- 50 τοῖς ἐμποδὼν εἶναι, ἢ τὴν ἀνεπιστημοσύνην; — c ΣΙ. Σκοπῶμεν νὴ Δία. — ΣΩ. Ὑπερφυῶς μὲν οὖν, τὸ λεγόμενόν γε, πάντα κάλων ἐφέντες καὶ πᾶσαν φωνὴν ἀφιέντες. ἄθρει δὲ δὴ μετ' ἐμοῦ τόδε. ἆρά γε νομίζεις οἷόν τέ τι εἶναι ἀνθρώπῳ περὶ μουσικῆς βουλεύε-

tione esse aliquem? hoc non ita fere dicis? — Sis. Dico equidem. — Socr. Quæruntne autem homines eas, quas sciunt, rerum, an etiam quas nesciunt? — Sis. Utrasque. — Socr. Ecquid hoc quoque ita fere dicis, quærere utraque homines, et quæ sciant et quæ nesciant, similiter ac si quis Callistratum novit quidem, quis sit Callistratus, non tamen sciat invenire, ubi sit, non quis sit Callistratus? itane fere dicis esse quærere utraque? — Sis. Dico equidem. — Socr. Nonne illud quidem non quærat, nosse Callistratum, qui eum norit? — Sis. Non certe. — Socr. Ubi vero sit, quærat eum. — Sis. Puto equidem. — Socr. Nonne ne id quidem quæreret, invenire eum, ubi esset, si nosset; sed invenisset statim? — Sis. Ita. — Socr. Non ea igitur quærunt, quæ sciunt, homines, sed quæ nesciunt, ut videtur. si vero hunc sermonem contentiosum esse putas, o Sisyphe, neque rei, sed ipsius tantum disputationis causa haberi, vide vero etiam hoc modo, an ita rem se habere putes, ut nunc dicitur. nonne enim in geometria hoc accidere scis : ignorari diametrum a geometris, non sitne diametros, an non sit, neque enim hoc ne quærunt quidem invenire, sed quanta sit mensura ad latera earum, quas secat, figurarum? nonne hoc ipsum est id, quod quæritur de ea? — Sis. Puto equidem. — Socr. Quod etiam ignoratur : nonne? — Sis. Sane quidem. — Socr. Quid vero? cubi duplicationem nonne scis geometras quærere quanta sit, ratione invenire? ipsum autem cubum non quærunt cubusne sit, an minus, sed sciunt id quidem : nonne? — Sis. Ita. — Socr. Nonne etiam de aere Anaxagoram et Empedoclem et reliquos rerum sublimium disputatores omnes scis quærere, utrum infinitus sit, an finem habeat? — Sis. Ita. — Socr. Neque vero illud, an aer sit : nonne? — Sis. Non utique. — Socr. Concedesne igitur mihi jam de reliquis quoque omnibus ita rem se habere, nihil esse cuiquam hominum quærere eorum, quæ quis sciat, sed potius quæ nesciat? — Sis. Concedam equidem. — Socr. Nonne etiam consultare hoc ipsum esse nobis videbatur, quærere aliquem optima invenire de iis, quæ ipsi essent peragenda? — Sis. Ita. — Socr. Hoc quærere autem id quod consultare erat de rebus : nonne? — Sis. Sane quidem. — Socr. Nonne videndum nobis nunc jam, quid obstet quærentibus de iis, quorum quæstionem instituant, quo minus inveniant? — Sis. Puto equidem. — Socr. Num igitur aliud quid obstare iis dicemus, quam inscientiam? — Sis. Videamus per Jovem. — Socr. Maximo sane quidem opere, ut in proverbio est, omni rudente laxato omnemque vocem emittentes. jam vero considera mecum hoc : putasne fieri posse ut aliquid de musica

σθαι μήτε ἐπισταμένῳ περὶ μουσικῆς μηδὲ ὅπως ἢ κι-
θαριστέον εἴη αὐτῷ ἢ ἄλλο τι τῶν κατὰ μουσικὴν
ποιητέον; — ΣΙ. Οὐχ ἔγωγε. — ΣΩ. Τί δαὶ περὶ στρα-
τηγίας ἢ κυβερνητικῆς; τὸν μὴ ἐπιστάμενον μηδέτερα
5 τούτων οἴει ἔχειν ἄν τι βουλεύεσθαι περὶ τούτων τοῦ d
ἑτέρου, ὅτι ποιητέον εἴη αὐτῷ; ὅπως ἢ στρατηγητέον
ἢ κυβερνητέον ἐκείνῳ αὐτῷ τῷ μὴ ἐπισταμένῳ μήτε
στρατηγεῖν μήτε κυβερνᾶν; — ΣΙ. Οὐχί. — ΣΩ. Ἦ
καὶ περὶ τῶν ἄλλων οὖν ἁπάντων οὕτως ἀξιοῖς ἔχειν,
10 περὶ ὧν ἂν μὴ ἐπίστηταί τις, μὴ εἰδέναι μηδὲ βου-
λεύεσθαί πω δυνατὸν τῷ μὴ ἐπισταμένῳ περὶ αὐτῶν;
— ΣΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Ἀλλὰ ζητεῖν περὶ ὧν ἄν τις μὴ
ἐπιστήμων ᾖ· ἦ γάρ; — ΣΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Τὸ
μὲν αὐτὸ ἄρα οὐκ ἂν ἔτι εἴη τὸ ζητεῖν τῷ βουλεύεσθαι. e
15 — ΣΙ. Πῶς δή; — ΣΩ. Ὅτι τὸ μὲν ζητεῖν ἐστὶ δή-
που ἐπὶ τούτοις, οἷς ἂν μὴ ἐπίστηταί τις, τὸ δὲ βου-
λεύεσθαι οὐχ οἷόν τ' εἶναι δοκεῖ περὶ ταῦτα ἀνθρώπῳ,
περὶ ἃ ἄν τις μὴ ἐπιστήμων ᾖ. ἢ οὐχ οὕτως ἐλέχθη; —
ΣΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν ὑμεῖς χθὲς ἐζητεῖτε τὰ
20 βέλτιστα ἐξευρεῖν τῇ πόλει, οὐκ ἠπίστασθε δὲ αὐτά; εἰ
γὰρ ἠπίστασθε, οὐκ ἂν ἔτι δήπου ἐζητεῖτε αὐτά, ὥσπερ
οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν ἂν ἐπιστώμεθα, ζητοῦμεν· ἦ γάρ;
— ΣΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Πότερον οὖν σοι δοκεῖ
χρῆναι, ὦ Σίσυφε, ἂν μὴ ἐπίστηταί τις, ζητεῖν,
25 ἢ μανθάνειν; — ΣΙ. Μανθάνειν ἔμοιγε νὴ Δία. —
390 ΣΩ. Ὀρθῶς γέ σοι δοκεῖ. ἀλλ' ἆρά γε καὶ διὰ τοῦτό a
σοι δοκεῖ χρῆναι μανθάνειν μᾶλλον ἢ ζητεῖν, διότι
θᾶττον ἂν καὶ ῥᾷον ἐξεύροι τις, εἰ παρὰ τῶν ἐπιστα-
μένων μανθάνοι, ἢ εἰ αὐτὸς ὁ μὴ εἰδὼς ζητοίη; ἢ δι'
30 ἄλλο τι; — ΣΙ. Οὐκ, ἀλλὰ διὰ τοῦτο. — ΣΩ. Τί οὖν
οὐκ ἀμελήσαντες χθὲς ὑμεῖς τοῦ βουλεύεσθαι περὶ ὧν
ἂν μὴ ἐπίστασθε, καὶ τοῦ ζητεῖν τὰ βέλτιστα διαπράτ-
τεσθαι ἐν τῇ πόλει ἐμανθάνετε παρὰ τῶν ἐπισταμέ-
νων τινός, ὅπως ἂν ἐδύνασθε τὰ βέλτιστα διαπράττε- b
35 σθαι τῇ πόλει, ἀλλ' ἐδοκεῖτέ μοι τὴν ἡμέραν ὅλην τὴν
χθὲς αὐτοσχεδιάζοντες καὶ διαμαντευόμενοι καθῆσθαι
περὶ ὧν οὐκ ἠπίστασθε, ἀμελήσαντες μανθάνειν, οἵ τε
ἄρχοντες τῆς πόλεως καὶ σὺ μετὰ τούτων; ἴσως δ' ἂν
φαίης ταῦτα ἐμοί τε εἶναι πεπαιγμένα πρὸς σέ, τοῦ
40 διαλεχθῆναι μόνον εἵνεκα, σοί τε οὐκ ἐσπουδασμένως
ἀποδεδεῖχθαι. ἀλλὰ τοῦτό γε πρὸς Διός, ὦ Σίσυφε,
σκόπει νῦν σπουδῇ· εἰ δοθείη τῷ βουλεύσασθαι τὶ εἶναι, c
καὶ μὴ ὥσπερ νῦν οὐδὲν ἐξευρίσκεται ἀλλοῖον, ἢ ὅπερ
ἐπιστήμη τε καὶ εἰκασία καὶ σχεδιασμός, ὀνόματι σε-
45 μνοτέρῳ μόνον κεχρημένον τούτῳ, ἄλλῳ δ' οὐδενί, ἆρ'
ἂν οἴει αὐτῷ διενεγκεῖν τι ἑτέρους ἑτέρων πρὸς τὸ εὖ
βουλεύεσθαί τε καὶ εὐβούλους εἶναι, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς
ἄλλαις ἐπιστήμαις ἁπάσαις διαφέρουσιν ἕτεροι ἑτέρων,
τέκτονες τεκτόνων ἰατροί τε ἰατρῶν αὐληταί τε αὐλη- d
50 τῶν, οἵ τε ἄλλοι δημιουργοὶ ἅπαντες, αὐτοί τε αὑτῶν
διαφέρουσιν, ὥσπερ καὶ οὗτοι οἱ ἐν ταύταις ταῖς τέχναις;
ἢ οὕτω καὶ ἐν τῷ βουλεύεσθαι οἴει ἄν τι διενεγκεῖν ἑτέ-
ρους ἑτέρων; — ΣΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Εἰπὲ δή μοι·
οὐχ ἅπαντες οἵ τε εὖ βουλευόμενοι καὶ οἱ κακῶς περὶ

consultet is, qui neque musicam intelligat neque quomodo ei aut cithara canendum aut aliud artis musicæ opus sit faciendum? — Sis. Non equidem. — Socr. Quid vero de rei militaris administratione vel navis gubernatione? neutrum horum intelligentem putas quicquam habere consultare de alterutro, quid ei sit faciendum? quomodo aut res militaris administranda aut navis gubernanda sit ipsi illi, qui neque administrare rem militarem neque gubernare navem sciat? — Sis. Non puto. — Socr. Itane igitur etiam de reliquis omnibus rem se habere statuis, quæ quis nesciat, de iis ne consultare quidem scire nescientem, dum nesciat, posse? — Sis. Statuo equidem. — Socr. Sed quærere ea, quorum aliquis non sit sciens: nonne? — Sis. Sane quidem. — Socr. Idem igitur non jam sit quærere atque consultare. — Sis. Quanam de causa? — Socr. Quod quærere quidem in iis esse apparet, quæ quis nescit, consultare autem nemo videtur posse de iis, quorum non est sciens. an non ita dictum est? — Sis. Admodum. — Socr. Nonne vos heri quærebatis optima civitati invenire, nesciebatis autem ea? si enim sciretis, non amplius scilicet ea quæreretis, sicuti ne aliud quidem eorum, quæ scimus, quærimus: nonne? — Sis. Non certe. — Socr. Putasne igitur, o Sisyphe, si quis nesciat, quærere eum debere, an discere? — Sis. Discere equidem per Jovem. — Socr. Recte tu quidem. sed etiamne propterea discere eum potius, quam quærere debere putas, quod celerius et facilius invenire aliquis possit, si ab scientibus discat, quam si ipse, qui nesciat, quærat? an propter aliud quid? — Sis. Non, sed propter hoc. — Socr. Quidni igitur heri vos nihil de iis, quæ nescitis, consultare et quæ peragi in civitate optimum sit, quærere curantes discebatis ab scientium aliquo, quomodo possetis optima peragere civitati, sed videbamini mihi totum diem hesternum ex tempore verba fundentes et ultro citro hariolantes sedere de rebus, quas nesciebatis, nihil curantes discere, et præfecti civitati et tu cum illis? sed fortasse hæc et me lusisse tecum, tantummodo disputandi causa, et te non serio demonstrata accepisse dices. at hoc certe per Jovem, o Sisyphe, considera nunc serio: si ei, quod dicitur consultare, detur aliquid esse, neque ut nunc nihil esse aliud invenitur nisi quod vel scientia vel conjectura et extemporalitas, nomen tantummodo augustius hoc usurpans, aliud vero nihil, putasne ei differre aliquid alios ab aliis ad bene consultandum ejusque rei facultatem, quemadmodum in reliquis scientiis omnibus differunt alii ab aliis, fabri a fabris et medici a medicis et tibicines a tibicinibus, et reliqui opifices omnes, ipsique a semetipsis differunt, quemadmodum etiam hi, qui his in artibus versantur? eodemne modo in consultando putas differre aliquid alios ab aliis? — Sis. Puto equidem. — Socr. Jam dic mihi: nonne omnes et bene et male consultantes de futuris consultant? —

μελλόντων τινῶν ἔσεσθαι βουλεύονται; — ΣΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν ἢ τὰ μέλλοντα οὔπω ἐστίν; — ΣΙ. Οὐ γὰρ δή. — ΣΩ. Εἰ γὰρ εἴη, οὐκ ἂν ἔτι δήπου μέλλοι ἔσεσθαι, ἀλλ' εἴη ἂν ἤδη· ἦ γάρ; — e
5 ΣΙ. Ναί. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μήπω ἐστὶν, οὕτως οὐδὲ γέγονε τὰ μὴ ὄντα; — ΣΙ. Οὐ γάρ. — ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μήπω μηδὲ γέγονεν, οὔπω οὐδὲ φύσιν ἔχει οὐδεμίαν αὐτῶν; — ΣΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — ΣΩ. Ἄλλο τι οὖν ἢ οἵ τε εὖ βουλευόμενοι καὶ οἱ κακῶς ἅπαντες βουλεύονται
10 περὶ πραγμάτων οὔτε ὄντων οὔτε γεγενημένων οὔτε φύσιν οὐδεμίαν ἐχόντων, ὅταν περὶ τῶν μελλόντων βουλεύωνται; — ΣΙ. Φαίνονταί γε. — ΣΩ. Δοκεῖ οὖν σοι δυνατὸν εἶναι τοῦ μὴ ὄντος τυχεῖν τινὶ ἢ εὖ ἢ κακῶς; — ΣΙ. Πῶς τοῦτο λέγεις; — ΣΩ. Ἐγώ σοι φράσω
391 ὅ γε βούλομαι εἰπεῖν. σκόπει γάρ· πῶς ἂν τοξοτῶν πολλῶν διαγνοίης τόν τε χρηστὸν καὶ τὸν πονηρὸν ὅστις εἴη αὐτῶν; ἢ τοῦτο μὲν οὐ χαλεπὸν εἰδέναι; ἴσως γὰρ ἂν κελεύοις αὐτοὺς ἐπὶ σκοποῦ τινὸς τοξεύειν· ἦ γάρ; — ΣΙ. Πάνυ μὲν οὖν. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τὸν πλειστάκις
20 βάλλοντα τοῦ σκοποῦ κατ' ὀρθὸν κρίνοις ἂν νικᾷν; — ΣΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ. Εἰ δὲ σκοπὸς μηδεὶς εἴη κείμενος αὐτοῖς τοῦ τοξεύειν, ἀλλ' ἕκαστος βάλλοι ὅπως βούλοιτο, πῶς ἂν διαγνοίης τὸν εὖ ἢ κακῶς τοξεύοντα αὐτῶν; — ΣΙ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ τοὺς βουλευομένους b
25 ἢ εὖ ἢ κακῶς, εἰ μὴ ἐπίσταιντο περὶ ὅτου βουλεύοιντο, ἀπορήσειας ἂν διαγνῶναι; — ΣΙ. Ἔγωγε. — ΣΩ Οὐκοῦν εἰ περὶ μελλόντων πραγμάτων βουλεύονται οἱ βουλευόμενοι, περὶ τῶν οὐκ ὄντων βουλεύονται; — ΣΙ. Πάνυ γε. — ΣΩ. Οὐκοῦν τοῦ γε μὴ ὄντος οὐχ οἷόν
30 τ' οὐδενὶ τυχεῖν ἐστί; πῶς γὰρ ἄν τίς σοι δοκεῖ τοῦ μὴ ὄντος δύνασθαι τυχεῖν; — ΣΙ. Οὐδαμῶς. — ΣΩ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ οὐκ ἔστι τοῦ μὴ ὄντος τυγχάνειν οἷόν τε, c οὐδεὶς ἂν ἔτι περὶ τῶν μὴ ὄντων βουλευόμενος τυγχάνοι; τὰ γὰρ μέλλοντα τῶν οὐκ ὄντων ἐστίν· ἦ γάρ; —
35 ΣΙ. Ἔμοιγε δοκεῖ. — ΣΩ. Οὐκοῦν οὐδ' ὁ μὴ τυγχάνων τῶν μελλόντων, οὐδεὶς ἂν οὔτ' εὔβουλος οὔτε κακόβουλος εἴη ἀνθρώπων ἔτι; — ΣΙ. Οὐ φαίνεται. — ΣΩ. Οὐδέ γε εὐβουλότερος οὐδὲ κακοβουλότερος ἕτερος ἑτέρου εἶναι, εἰ καὶ μὴ ἐπιτυχέστερος καὶ ἀποτυχέ-
40 στερος εἴη τοῦ μὴ ὄντος. — ΣΙ. Οὐ γὰρ οὖν. — d ΣΩ. Πρὸς τί οὖν ποτε ἀποβλέποντες ἄνθρωποι πρᾶγμα ἀποκαλοῦσιν ἀνθρώπους εὐβούλους τε καὶ κακοβούλους εἶναί τινας; ἆρά γε ἄξιόν ἐστι καὶ αὖθίς ποτε περὶ αὐτοῦ ἐνθυμηθῆναι, ὦ Σίσυφε;

SIS. Admodum. — SOCR. Ecquid futura nondum sunt? — SIS. Non certe. — SOCR. Si enim essent, nempe non amplius futura essent, sed præsentia : nonne? — SIS. Ita. — SOCR. Nonne si nondum sunt, ita ne fuerunt quidem hæc, quæ non sunt? — SIS. Non fuerunt. — SOCR. Nonne si nondum ne fuerunt quidem, nondum ne naturam quidem ullam habent suam? — SIS. Non utique. — SOCR. Nonne igitur et bene et male consultantes omnes de rebus consultant, quæ neque sunt neque fuerunt neque ullam naturam habent, quando de futuris consultant? — SIS. Aperte quidem. — SOCR. Putasne igitur fieri posse ut quod non est, id quispiam vel bene vel male attingat? — SIS. Quomodo istud dicis? — SOCR. Ego tibi monstrabo quod dicere volo. vide enim : quomodo inter multos sagittarios dignosceres, quis strenuus, quis ignavus esset eorum? an id quidem haud difficile cognitu? fortasse enim eos finem aliquem petere sagittis juberes : nonne? — SIS. Sane quidem. — SOCR. Nonne etiam eum, qui sæpissime recta mitteret sagittam, vincere judicares? — SIS. Judicarem equidem. — SOCR. Si vero finis eis nullus propositus esset sagittandi, sed quisque mitteret ut luberet, quomodo dignosceres inter eos, quis bene, quis male sagittaret? — SIS. Nullo modo. — SOCR. Nonne etiam in dignoscendis vel bene vel male consultantibus, si nescirent de quo consultarent, hæreres? — SIS. Hærerem equidem. — SOCR. Nonne si de rebus futuris consultant consultantes, de iis, quæ non sunt, consultant? — SIS. Admodum. — SOCR. Nonne quod non est, attingere potest nemo? quomodo enim posse aliquem attingere quod non sit, putas? — SIS. Nullo modo. — SOCR. Nonne quoniam attingi quod non est, nequit, nemo jam de iis, quæ non sunt, consultans ea attinget? futura enim ex iis sunt, quæ non sunt : nonne? — SIS. Puto equidem. — SOCR. Nonne qui non attingit futura, nemo jam neque bonus neque malus ad consultandum erit? — SIS. Non videtur. — SOCR. Neque melior neque pejor ad consultandum alius esse alio, si idem non sit magis attingendi et non attingendi ejus, quod non est, facultate præditus? — SIS. Non utique. — SOCR. Quorsum igitur spectantes homines hominum nonnullos bonos et malos ad consultandum esse declarant? an operæ pretium est iterum posthac de eo cogitare, o Sisyphe?

ΕΡΥΞΙΑΣ.

392 a Ἐτυγχάνομεν περιπατοῦντες ἐν τῇ στοᾷ τοῦ Διὸς τοῦ ἐλευθερίου ἐγώ τε καὶ Ἐρυξίας ὁ Στειριεύς· εἶτα προσηλθέτην ἡμῖν Κριτίας τε καὶ Ἐρασίστρατος ὁ Φαίακος, τοῦ Ἐρασιστράτου ἀδελφιδοῦς. ἐτύγχανε δὲ τότε νεωστὶ παρὼν ἀπὸ Σικελίας καὶ τῶν τόπων τούτων ὁ Ἐρασίστρατος. προσελθὼν δ' ἔφη· Χαῖρε, ὦ Σώκρατες. — Καὶ σύ γε, ἦν δ' ἐγώ· τί γάρ; καλόν τι ἀπὸ b Σικελίας ἔχεις λέγειν ἡμῖν; — Καὶ πάνυ. ἀλλὰ βούλεσθ', ἔφη, πρῶτον καθιζώμεθα; κέκμηκα γὰρ χθὲς βαδίσας Μεγαρόθεν. — Πάνυ γ', εἰ δοκεῖ. — Τί οὖν, ἔφη, βούλεσθε πρῶτον ἀκούειν τῶν ἐκεῖ; πότερον περὶ αὐτῶν ἐκείνων, ὅτι πράττουσιν, ἢ ὅπως πρὸς τὴν πόλιν ἔχουσιν τὴν ἡμετέραν; ἐκεῖνοι γὰρ ἐμοὶ δοκοῦσι πεπονθέναι πρὸς ἡμᾶς οἷόνπερ οἱ σφῆκες. καὶ γὰρ τούτους ἐάν τις κατὰ σμικρὸν ἐρεθίζων ὀργίσῃ, ἄμαχοι γίγνον- c ται, ἕως τις αὐτοὺς ἐπιθέμενος πανοικὶ ἐξέλῃ. οὕτως οὖν καὶ οἱ Συρακόσιοι, εἰ μή τις ἔργον ποιησάμενος σφόδρα μεγάλῳ στόλῳ ἥξει ἐκεῖσε, οὐκ ἔστιν ὅπως ἐκείνη ἡ πόλις ἔσται ποτὲ ἡμῖν ὑποχειρία. ὑπὸ δὲ τῶν σμικρῶν τούτων ἂν μᾶλλον ὀργίζοιντο οὕτως, ὡς ἂν μάλιστα χαλεπώτατοι εἴησαν. πεπόμφασι δὲ καὶ νῦν ὡς ἡμᾶς πρέσβεις, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, βουλόμενοί τι ἐξαπα- d τῆσαι τὴν πόλιν. — Μεταξὺ δὲ ἡμῶν διαλεγομένων ἐτυχέτην οἱ Συρακόσιοι πρέσβεις παριόντες. εἶπεν οὖν ὁ Ἐρασίστρατος, δείξας εἰς τὸν ἕνα τῶν πρέσβεων, Οὑτοσὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, πλουσιώτατός ἐστι τῶν Σικελιωτῶν καὶ Ἰταλιωτῶν. πῶς δ' οὐχί, ἔφη, ᾧ γε ὑπάρχει γῆ τε ἄφθονος οὕτως, ὥστε εὐπορίαν εἶναι, εἴ τις βούλοιτο, πάνυ πολλὴν γεωργεῖν; καὶ αὕτη μὲν τοιαύτη, οἵα οὐχ ἑτέρα ἄλλη ἐν τοῖς Ἕλλησιν. ἔτι δὲ τἆλλα τὰ εἰς πλοῦτον ἥκοντα ἁπλᾶ, τὰ [ἄπλετα, ?] ἀνδράποδα καὶ ἵπποι καὶ χρυσὸς καὶ ἄργυρος. Ὁρῶν δ' ἐγὼ αὐτὸν ἀναγόμενον, ὡς ἀδολεσχήσοντα περὶ τῆς οὐσίας τῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἠρόμην· Τί δαί, ὦ Ἐρασίστρατε; ἀνὴρ 393 a ποῖός τις εἶναι δοκεῖ ἐν τῇ Σικελίᾳ; — Οὗτος, ἔφη, Σικελιωτῶν καὶ Ἰταλιωτῶν καὶ δοκεῖ καὶ ἔστι πλέον πάντων πονηρότατος, ἢ ὅσῳ πλουσιώτατος, οὕτως, ὥστ' εἴ τινα βούλει Σικελιωτῶν ἐρωτᾶν, ὅντινα πονηρότατον νομίζει εἶναι καὶ πλουσιώτατον, οὐδεὶς ἂν φήσειεν ἄλλον, ἢ τοῦτον. — Οἰηθεὶς δ' αὐτὸν ἐγὼ οὐ περὶ σμικρῶν τὸν λόγον ποιεῖσθαι, ἀλλὰ περὶ τῶν μεγίστων δοκούντων εἶναι, ἀρετῆς τε πέρι καὶ πλούτου, ἠρόμην, πότερον ἂν φαίη πλουσιώτερον εἶναι ἄνθρωπον, ὅτῳ b ὂν τυγχάνει τάλαντον ἀργυρίου, ἢ ὅτῳ ἀγρὸς ἄξιος δυοῖν ταλάντοιν. — Οἶμαι μὲν ἐγώ, ἔφη, ὅτῳ ἀγρός. — Οὐκοῦν, ἔφην ἐγώ, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ εἰ τυγχάνοι τῳ ἱμάτια ὄντα ἢ στρώματα ἢ τἆλλα ἔτι πλέονος ἄξια, ἢ ὅσου τῷ ξένῳ, οὗτος εἴη ἂν πλουσιώτερος; — Συνέφη καὶ ταῦτα. — Εἰ δέ τίς σοι διδοίη αἵρεσιν

ERYXIAS.

[SOCR.] Forte ambulabamus in porticu Jovis liberatoris ego et Eryxias Stiricus, cum accesserunt ad nos Critias et Erasistratus Phæacis, Erasistrati fratris, filius, qui tum forte recens ex Sicilia et regionibus illis venerat. Qui cum accessisset, [ERAS.] Salve, inquit, o Socrates. — [SOCR.] Tu quoque salvus sis, inquam: quid enim? ecquid boni ex Sicilia nobis affers? — [ERAS.] Maxime. sed vultis, inquit, primum considamus? nam defessus sum hesterno Megaris itinere. — [SOCR.] Admodum, si ita videtur. — [ERAS.] Quid igitur, inquit, primum audire istinc vultis? de ipsisne illis, quid agant, an quomodo animati sint erga nostram civitatem? nam mihi videntur illi ita erga nos affecti esse, ut crabrones. nam hos quoque si leviter irritans concitaveris, inexpugnabiles fiunt, donec eos aggressus funditus deleveris. similiter Syracusani, nisi quis dedita opera valde magna cum classe ad eos venerit, nunquam nostro imperio parebunt. sic autem leviter lacessiti concitabuntur magis eo modo, quo maxime esse poterunt molestissimi. miserunt vero etiam nunc legatos ad nos, ut equidem suspicor, fraudis aliquid parantes civitati. — Hæc dum inter nos verba facimus, forte præterierunt legati Syracusani. quorum unum digito monstrans Erasistratus, Hic vero, inquit, o Socrates, ditissimus est Siculorum et Italorum omnium. quidni, inquit, qui agrorum tantum possideat, ut facile, si quis velit, latissime arare possit? eosque tales, quales alii nulli in Græcia. præterea reliqua ad divitias pertinentia infinita, servos et equos et aurum et argentum. Atque ego vela eum facere videns, ut de opibus hominis garriturum, interrogavi: Quid vero, o Erasistrate? vir qualis habetur in Sicilia? [ERAS.] Hic, respondit, Siculorum atque Italorum omnium et habetur et est pessimus magis etiam, quam ditissimus, ut si quem Siculorum interroges, quemnam pessimum et ditissimum habeat, nemo alium nominaturus sit præter hunc. — Atque ego non de levibus eum sermonem habere arbitratus, sed de iis, quæ summi momenti ducantur, virtute et divitiis, interrogavi, utrum hominem ditiorem esse diceret, qui talentum argenti, an qui agrum duorum talentûm possideret. — [ERAS.] Puto equidem, respondit, qui agrum. — [SOCR.] Nonne, inquam, eadem ratione si quis vestes vel stragula vel reliqua majoris etiam pretii, quam quanti hospes, possideret, is ditior esset? — Hoc quoque affirmavit. — Si quis autem inter hæc optionem tibi daret, utrum horum malles? — [ERAS.] Equidem, inquit, id quod maximi pretii

τούτοιν, πότερον ἂν βούλοιο; — Ἐγὼ μὲν ἄν, ἔφη, τὸ c
πλείστου ἄξιον. — Ποτέρως ἂν οἰόμενος πλουσιώτερος
εἶναι; — Οὕτω. — Νυνὶ μὲν ἄρα φαίνεται οὗτος ἡμῖν
ὢν πλουσιώτατος, ὅστις πλείστου ἄξια κέκτηται. —
5 Ναί, ἔφη. — Οὐκοῦν, ἦν δ' ἐγώ, οἱ ὑγιαίνοντες τῶν
καμνόντων πλουσιώτεροι ἂν εἴησαν, εἴπερ ἡ ὑγίεια
πλείονος ἄξιον κτῆμα, ἢ τὰ τοῦ κάμνοντος χρήματα;
οὐδείς γ' ἂν οὖν ὅστις οὐχὶ προτιμήσειεν ὑγιαίνειν ὀλί-
γον κεκτημένος ἀργύριον μᾶλλον, ἢ τὰ βασιλέως τοῦ
10 μεγάλου χρήματα κεκτημένος νοσεῖν, δῆλον ὅτι πλεί- d
ονος ἄξιον οἰόμενος εἶναι τὴν ὑγίειαν. οὐ γὰρ ἄν ποτε
προῃρεῖτο, εἰ μὴ προτιμότερον ἡγεῖτο εἶναι τῶν χρη-
μάτων. — Οὐ γάρ. — Οὐκοῦν καὶ εἴ τι ἄλλο φαίνοιτο
πλείονος ἄξιον τῆς ὑγιείας, ὁ τοῦτο κεκτημένος, οὗτος
15 ἂν πλουσιώτατος εἴη; — Ναί. — Εἰ δὲ δή τις ἡμᾶς
νυνὶ προσελθὼν ἔροιτο· Ὦ Σώκρατες καὶ Ἐρυξία καὶ
Ἐρασίστρατε, ἔχοιτ' ἂν εἰπεῖν μοι, τί ἐστιν ἀνθρώπῳ
πλείστου ἄξιον κτῆμα; ἆρά γε τοῦτο, ὃ κτησάμενος ἄν- e
θρωπος ἄριστα βουλεύοιτο περὶ τούτου, ὅπως ἂν βέλτι-
20 στα διαπράττοιτο τά τε αὐτὸς αὑτοῦ πράγματα καὶ τὰ
τῶν φίλων; τί ἂν εἶναι τοῦτο φήσαιμεν; — Ἐμοὶ μὲν
δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, εὐδαιμονία πλείστου ἄξιον ἀνθρώπῳ
εἶναι. — Καὶ οὐ κακῶς γ', ἔφη ἐγώ· ἀλλ' ἆρά γε τού-
τους ἂν τῶν ἀνθρώπων εὐδαιμονεστάτους ἡγησαίμεθα
25 εἶναι, οἵτινες μάλιστα εὖ πράττοιεν; — Ἐμοὶ γοῦν
δοκοῦσιν. — Οὐκοῦν ἂν οὗτοι ἄριστα πράττοιεν, ὅσοι-
περ καὶ ἐλάχιστα ἐξαμαρτάνοιεν περὶ σφᾶς αὐτοὺς καὶ
περὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τὰ δὲ πλεῖστα κατορθοῖεν;
— Πάνυ γε. — Οὐκοῦν οἱ ἐπιστάμενοι τὰ κακὰ καὶ
394 τὰ ἀγαθὰ καὶ ὅσα πρακτέα καὶ ὅσα μή, οὗτοι ἂν ὀρθό- a
τατα πράττοιεν καὶ ἐλάχιστα ἐξαμαρτάνοιεν; — Συνε-
δόκει καὶ ταῦτα. — Νῦν ἄρα ἡμῖν φαίνονται οἱ αὐτοὶ
ἄνδρες σοφώτατοί τε καὶ ἄριστα πράττοντες καὶ εὐδαι-
μονέστατοι καὶ πλουσιώτατοι, εἴπερ ἄρα ἡ σοφία τοῦ
35 πλείστου ἄξιον κτῆμα φαίνεται. — Ναί. — Ἀλλ', ἔφη
ὑπολαβὼν ὁ Ἐρυξίας, ὦ Σώκρατες, τί ἂν ὄφελος εἴη
τῷ ἀνθρώπῳ, εἰ σοφώτερος μὲν εἴη τοῦ Νέστορος, τὰ
δ' ἐπιτήδεια τὰ πρὸς τὴν δίαιταν μὴ τυγχάνοι ἔχων, b
σιτία καὶ ποτὰ καὶ ἱμάτια καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων
40 ἐστί; τί ἂν ἡ σοφία ὠφελοίη; ἢ πῶς ἂν οὗτος πλουσιώ-
τατος εἴη, ὅν γε οὐδὲν κωλύει πτωχεύειν, μηδενός γ'
εὐποροῦντα τῶν ἐπιτηδείων; — Σφόδρα οὖν ἐδόκει καὶ
οὗτος λέγειν τι. — Ἀλλὰ πότερον, ἦν δ' ἐγώ, ὁ μὲν
τὴν σοφίαν κεκτημένος πάθοι ἂν τοῦτο, εἰ ἐνδεὴς γέ-
45 νοιτο τούτων· εἰ δέ τις τὴν Πουλυτίωνος οἰκίαν κεκτη-
μένος εἴη καὶ πλήρης εἴη χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἡ οἰκία, c
οὐκ ἂν δεηθείη οὐδενός; — Ἀλλ', ἔφη, τοῦτον μὲν οὐ-
δὲν κωλύει αὐτίκα νῦν διαθέμενον τὰ κτήματα ἔχειν
ἀντ' αὐτῶν τούτων ὧνπερ καὶ τυγχάνει δεόμενος εἰς τὴν
50 δίαιταν, ἢ καὶ νόμισμα, ἀνθ' ὅτου ταῦτα δυνήσεται
πορίζεσθαι, καὶ ἁπάντων εὐπορεῖν παραχρῆμα. — Εἴ
γε τυγχάνοιεν, ἔφην ἐγώ, οἱ ὄντες ἄνθρωποι δεόμενοι
τοιαύτην σφίσιν οἰκίαν γενέσθαι μᾶλλον, ἤπερ τὴν
ἐκείνου σοφίαν· ἐπεὶ εἴ γε τοιοῦτοι εἴησαν, οἷοι τὴν τοῦ d

esset. — [SOCR.] Utro modo te ditiorem fore putans? — [ERAS.] Hoc. — [SOCR.] Nunc igitur is nobis ditissimus videtur esse, qui maximi pretii res possidet. — [ERAS.] Ita, inquit. — [SOCR.] Nonne, inquam, sani ditiores erunt ægrotis, si sanitas majoris pretii res est, quam opes ægroti? certe nemo est qui non præoptet sanus esse parvam pecuniam possidens potius, quam regis Persarum opes possidens ægrotare, scilicet majoris pretii ducens sanitatem. nunquam enim præferret eam, nisi pretiosiorem opibus existimaret. — [ERAS.] Non certe. — [SOCR.] Nonne etiam si quid aliud ostenderetur, quod majoris pretii esset, quam sanitas, id qui possideret, ditissimus esset? — [ERAS.] Ita. — [SOCR.] Jam si quis nunc ad nos accedens interrogaret: O Socrates et Eryxia et Erasistrate, habetisne dicere mihi, quæ res sit homini maximi pretii? an hæc, quam possidens homo optime consultet de eo, quo modo optime et sua ipsius et amicorum suorum negotia peragat? quamnam esse hanc diceremus? — [ERAS.] Mihi quidem videtur, o Socrates, felicitas homini maximi esse pretii. — [SOCR.] Neque id male, inquam; sed nonne eos felicissimos hominum esse ducamus, qui maxime bene agant? — [ERAS.] Mihi certe videntur. — [SOCR.] Nonne optime agant ii, qui et paucissima peccent in semet ipsi et in reliquos homines, plurima autem recte faciant? — [ERAS.] Admodum. — [SOCR.] Nonne ii, qui sciant mala et bona et quæ agenda et non agenda sint, rectissime agant et paucissima peccent? — Hoc quoque ita videbatur. — Nunc igitur iidem viri nobis et sapientissimi et optime agentes et felicissimi et ditissimi videntur, si quidem sapientia res maximi pretii videtur. — [ERAS.] Ita. — [ERYX.] At, inquit excepto sermone Eryxias, o Socrates, quem usum habeat homini, si sapientior quidem sit Nestore, res autem ad victum necessarias non habeat, cibum et potum et vestem et si quid aliud ejus generis est? quid juvet sapientia? aut quomodo hic ditissimus sit, quem nihil impediat quominus mendicet, nulla re necessaria instructus? — Atque magnopere videbatur hic quoque dicere aliquid. — [SOCR.] An vero, inquam, sapientiam possidenti hoc accidat, si hæc eum deficiant; sin autem Polytionis domum possideat aliquis et auri atque argenti plena domus sit, nulla re indigeat? — [ERYX.] At, inquit, hunc quidem nihil impedit quo minus venditis bonis statim pro his ipsis habeat quibus indigeat ad victum, vel pecuniam, qua ea sibi comparare poterit, et confestim abundet omnibus. — [SOCR.] Si quidem inveniat, inquam, homines, qui talem sibi domum expetant magis, quam illius sapientiam; nam si tales sint, qui hominis sapientiam et quæ ex ea proveniunt, pluris æstiment, multo

ἀνθρώπου σοφίαν περὶ πλείονος ἡγεῖσθαι καὶ τὰ ἀπὸ ταύτης γιγνόμενα, πολὺ μᾶλλον οὗτος ἔχοι διατίθεσθαι, εἴπερ τυγχάνοι τι δεόμενος καὶ βούλοιτο καὶ αὐτὴν καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ ταύτης διατίθεσθαι. ἢ τῆς μὲν οἰκίας 5 ἥ τε χρῆσις πολλὴ τυγχάνει οὖσα καὶ ἀναγκαία, καὶ μεγάλα τῷ ἀνθρώπῳ τὰ διαφέροντα τὰ πρὸς τὸν βίον ἐν τῇ τοιαύτῃ οἰκίᾳ οἰκεῖν μᾶλλον, ἢ ἐν σμικρῷ καὶ φαύλῳ οἰκιδίῳ· τῆς δὲ σοφίας ἥ τε χρεία ὀλίγου ἀξία e καὶ τὰ διαφέροντα σμικρὰ ἢ σοφῷ ἢ ἀμαθεῖ εἶναι περὶ 10 τῶν μεγίστων; ἢ τούτου μὲν καταφρονεῖν τοὺς ἀνθρώπους καὶ μὴ εἶναι ὠνητάς, τῆς δὲ κυπαρίττου τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ Πεντελικῶν λίθων πολλοὺς τοὺς δεομένους τε καὶ βουλομένους πρίασθαι; οὔκουν ἂν εἴ γε σοφὸς εἴη κυβερνήτης, οὐδὲ ἰατρὸς σοφὸς τὴν τέχνην, ἢ τιν' ἄλλην 15 τῶν τοιουτοτρόπων τεχνῶν εὖ καὶ καλῶς δύναιτο μεταχειρίζεσθαι, οὐδενὸς ὅτου οὐκ ἂν ἐντιμότερος εἴη τῶν κατὰ τὰς οὐσίας μεγίστων κτημάτων· ὁ δὲ δυνάμενος εὖ βουλεύεσθαι καὶ αὐτὸς αὑτοῦ πέρι καὶ ἑτέρου, ὅπως ἂν ἄριστα πράττοι, οὐκ ἂν ἄρα δύναιτο διατίθεσθαι, 20 εἴπερ βούλοιτό γε τοῦτο πράττειν. — Ὑπολαβὼν δὲ a 395 καὶ ὑποβλέψας ὁ Ἐρυξίας, ὥσπερ τι ἀδικούμενος, Σὺ γὰρ ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἰ δέοι σε τἀληθῆ λέγειν, φαίης ἂν εἶναι Καλλίου τοῦ Ἱππονίκου πλουσιώτερος. καίτοι οὐκ ἂν ἀμαθέστερός γε ὁμολογήσαις ἂν εἶναι 25 περὶ οὐδενὸς τῶν μεγίστων, ἀλλὰ σοφώτερος· καὶ οὐδὲν μᾶλλον διὰ τοῦτο πλουσιώτερος εἶ. — Ἴσως γάρ, ἦν δ' ἐγώ, σὺ οἴει, ὦ Ἐρυξία, τουτουσὶ μὲν τοὺς λόγους, οὓς νυνὶ διαλεγόμεθα, εἶναι παιδιάν, ἐπεὶ οὐκ ἀληθῶς γε οὕτως ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῇ πεττείᾳ εἶναι πεττούς, b 30 οὓς εἴ τις φέροιτο, δύναιτ' ἂν τοὺς ἀντιπαίζοντας ποιεῖν ἡττᾶσθαι οὕτως, ὥστε μὴ ἔχειν ὅτι πρὸς ταῦτα ἀντιφέρωσιν. ἴσως οὖν καὶ περὶ τῶν πλουσίων οἴει μὲν οὐδέν τι μᾶλλον οὕτως ἔχειν, λόγους δέ τινας εἶναι τοιούτους, οὐδέν τι μᾶλλον ἀληθεῖς, ἢ ψευδεῖς, οὓς λέ-35 γων ἄνθρωπος περιγίγνοιτ' ἂν τῶν ἀντιλεγόντων, ὡς οἱ σοφώτατοι καὶ πλουσιώτατοι ἡμῖν εἰσί, καὶ ταῦτα μέντοι αὐτὰ ψευδῆ λέγων ἀληθῆ λεγόντων. καὶ οὐδὲν μὲν c ἴσως θαυμαστόν, ὁμοίως ὥσπερ εἰ δύ' ἀνθρώπω περὶ γραμμάτων λεγοίτην, ὁ μὲν φάσκων τοῦ Σωκράτους 40 ἄρχειν σίγμα, ὁ δ' ἕτερος ἄλφα, οὗτος ἂν εἴη κρείττων ὁ λόγος ὁ τοῦ λέγοντος ἄλφα, ἢ τοῦ φάσκοντος σίγμα ἀρχήν. — Περιβλέψας δὲ πρὸς τοὺς παρόντας ὁ Ἐρυξίας, ἅμα γελῶν τε καὶ ἐρυθριῶν, ὥσπερ οὐ παρὼν τοῖς ἔμπροσθεν λελεγμένοις, Ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ Σώκρα-45 τες, οὐ τοιούτους ᾤμην δεῖν τοὺς λόγους εἶναι, οἷς μήτ' d ἂν πεῖσαι δύναιτό τις μηδένα τῶν παρόντων, μήτ' ἂν ὠφεληθείη μηδὲν ἀπ' αὐτῶν· τίς γὰρ ἂν ἀνθρώπων ποτὲ πεισθείη νοῦν ἔχων, ὡς οἱ σοφώτατοι ἡμῖν πλουσιώτατοι; ἀλλὰ μᾶλλον, ἐπειδὴ περὶ τοῦ πλουτεῖν, δια-50 λέγεσθαι δεῖν, ὁπόθεν καλόν ἐστι πλουτεῖν καὶ ὁπόθεν αἰσχρόν, καὶ αὐτὸ τὸ πλούσιον εἶναι ὁποῖόν τί ἐστι, πότερον ἀγαθόν, ἢ κακόν. — Εἶεν, ἔφην ἐγώ· τοιγαροῦν τὸ λοιπὸν δὴ φυλαξόμεθα; καλῶς δὲ καὶ σὺ ποιεῖς e παραινῶν. ἀλλὰ τί οὐκ αὐτός, ἐπείπερ εἰσηγῇ τὸν λό-

magis hic vendere possit, si qua re indigeat velitque et ipsam et opera ejus vendere. an domus quidem usus magnus est et necessarius, et multum hominis refert ad vitam in tali potius domo habitare, quam in parva et tenui domuncula; sapientiæ vero et exigui pretii est utilitas nec multum refert sapiens aliquis, an stultus sit in maximis? an hoc quidem contemni ab hominibus neque emptores invenire, cupressum autem in domo et Pentelicos lapides multos esse qui opus habeant et emere velint? non igitur si sollers sit gubernator, aut medicus artis peritus, aut aliam quam hujusmodi artem bene et scite factitare possit, nulla non earum rerum, quæ maximæ in bonis habentur, pretiosior sit; qui vero possit et de semet ipso et de alio bene consultare, quo modo agat optime, non possit vendere, si facere id velit. — Ad hæc Eryxias vultum attollens, quasi cui injuria fieret, [ERYX.] Tu enim, credo, inquit, o Socrates, si verum dicere cogaris, Callia Hipponici filio te ditiorem esse dicas. et tamen non stultiorem te ulla in re maxima fateberis, sed sapientiorem; et nihilo magis propterea ditior es. — [SOCR.] Fortasse enim, inquam, o Eryxia, tu hosce, quos nunc habemus, sermones lusum esse putas, rem enim non ita se habere, sed quasi calculos esse cujusmodi ludentium sunt, quos movens facere aliquis possit ut colludentes vincantur adeo, ut contra movere nequeant. fortasse igitur etiam de divitibus rem nihilo magis ita se habere putas, sed esse tales quosdam sermones, nihilo magis veros, quam falsos, quos habens aliquis obtineat adversus contra dicentes sapientissimos esse nobis eosdem atque ditissimos, et hæc tamen ipsa falsa dicens adversus vera dicentes. neque id fortasse mirum, quemadmodum si duo de litteris disputent, quorum alter Socratem ab S, alter ab A littera incipere contendat, hic, qui ab A initium ducat, vincere possit eum, qui ab S dicat fieri. — Circumspiciens autem præsentes Eryxias, ridens simulque erubescens, quasi antea dictis non interesset, [ERYX.] Ego quidem, inquit, o Socrates, non putabam ejusmodi sermones esse oportere, quibus nec persuadere quisquam cuiquam præsentium posset neque quicquam iis juvari; quis enim mente præditus unquam persuaderi sibi patietur sapientissimos nobis esse ditissimos? sed potius, quoniam de divitiis, sermonem esse debere, unde eæ honeste, unde turpiter parentur, et ipsum divitias habere quale sit, utrum bonum, an malum. — [SOCR.] Esto, inquam; in posterum igitur cavebimus; et te quoque laudo monentem. sed cur non ipse, cum inducas sermonem, dicere instituisti, utrum

γον, ἐπιχείρησας εἰπεῖν, πότερόν σοι δοκεῖ ἀγαθὸν εἶναι τὸ πλουτεῖν, ἢ κακόν; ἐπειδήπερ οἵ γ' ἔμπροσθεν λόγοι οὐ περὶ τούτου δοκοῦσί σοι εἰρῆσθαι. — Ἐμοὶ μὲν τοίνυν δοκεῖ ἀγαθὸν εἶναι, ἔφη, τὸ πλουτεῖν. —
5 Ἔτι δ' αὐτοῦ τι βουλομένου λέγειν ὑποκρούσας ὁ Κριτίας· Σὺ γάρ, εἰπέ μοι, ὦ Ἐρυξία, ἀγαθὸν ἡγῇ τὸ πλουτεῖν; — Ἔγωγε, νὴ Δία· ἦ γὰρ ἂν μαινοίμην. καὶ οὐδένα γε οἶμαι εἶναι ὅστις ἂν οὐχ ὁμολογήσειε ταῦτα. — Καὶ μήν, ἔφη ὁ ἕτερος, καὶ ἐγὼ οἶμαι οὐδένα
10 να ὅντινα οὐκ ἂν ποιῆσαι ὁμολογεῖν ἐμοὶ ἐνίοις ἀνθρώ-
396 ποις κακὸν εἶναι τὸ πλουτεῖν. οὐκ ἂν οὖν, εἴπερ ἀγα- a θὸν ἦν, κακὸν ἡμῶν ἐνίοις ἐφαίνετο. — Εἶπον οὖν αὐτοῖν, ὅτι ἐγώ τοι ὑμᾶς, εἰ μὲν ἐτυγχάνετε περὶ τούτου διαφερόμενοι, ὁπότερος ὑμῶν ἀληθέστερα λέγει
15 περὶ ἱππασίας, ὅπως ἄν τις ἄριστα ἱππεύοι, εἰ μὲν αὐτὸς ἐτύγχανον ἱππικὸς ὤν, αὐτὸς ἂν ὑμᾶς ἐπειρώμην παύειν τῆς διαφορᾶς· ᾐσχυνόμην γὰρ ἄν, εἰ παρὼν μὴ καθ' ὅσον οἷός τ' ἦν, ἐκώλυον διαφερομένους· ἢ εἰ περὶ ἑτέρου οὑτινοσοῦν διαφερόμενοι μηδέν τι μᾶλλον ἐμέλ- b
20 λετε, εἰ μὴ ὁμολογοῖτε τουτί, μᾶλλον ἐχθρὼ ἀντὶ φίλων ἀπαλλαγῆναι· νῦν δέ, ἐπειδὴ τετυχήκατε περὶ τοιούτου πράγματος διαφερομένω ᾧ ἀνάγκη προσχρῆσθαι παρ' ὅλον τὸν βίον, καὶ μεγάλα διαφέρει, πότερον ἐπιμελητέον ἐστὶ τούτου ὡς ὠφελίμου ὄντος, ἢ οὔ,
25 καὶ ταῦτα οὐ τῶν φαύλων, ἀλλὰ τῶν μεγίστων δοκούντων εἶναι τοῖς Ἕλλησιν· οἱ γοῦν πατέρες τουτὶ πρῶτον τοῖς σφετέροις υἱέσι παραινοῦσιν, ἐπειδὰν εἰς τὴν ἡλικίαν τάχιστα ἀφίκωνται τοῦ ἤδη φρονεῖν, ὡς δοκοῦσι, c σκοπεῖν, ὁπόθεν πλούσιοι ἔσονται, ὡς, ἂν μέν τι ἔχῃς,
30 ἄξιός του εἶ, ἐὰν δὲ μή, οὐδενός· εἰ οὖν σπουδάζεται μὲν οὑτωσὶ σφόδρα, ὑμεῖς δὲ τἆλλα συμφερομένω περὶ τούτου οὑτωσὶ μεγάλου πράγματος διαφέρεσθε, ἔτι δ' αὖ πρὸς τούτοις περὶ τοῦ πλουτεῖν διαφέρεσθε οὐχ ὁπότερον μέλαν, ἢ λευκόν, οὐδὲ ὁπότερον κοῦφον, ἢ βαρύ,
35 ἀλλ' ὁπότερον κακόν, ἢ ἀγαθόν, ὡς ἂν μάλιστα καὶ εἰς ἔχθραν καταστῆναι, εἰ τῶν κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν πέρι d διαφέρεσθε, καὶ ταῦτα μέντοι τὰ μάλιστα φίλω τε ὄντε καὶ συγγενεῖς· ἐγὼ οὖν, ὅσον ἂν ἐπ' ἐμοὶ ᾖ, οὐ περιόψομαι ὑμᾶς αὐτοὺς αὑτοῖς διαφερομένους· ἀλλ' εἰ μὲν
40 αὐτὸς οἷός τ' ἦν, φράσας ἂν ὑμῖν, ὅπως ἔχει, ἔπαυσα τῆς διαφορᾶς· νυνὶ δ' ἐπειδὴ αὐτὸς μὲν οὐ τυγχάνω οἷός τ' ὤν, ὑμῶν δ' ἑκάτερος οἴεται οἷός τ' εἶναι ὁμολογεῖν ποιῆσαι τὸν ἕτερον, ἕτοιμός εἰμι συλλαμβάνειν e καθ' ὅσον ἂν δύνωμαι, ἵνα διομολογηθῇ ὑμῖν, ὅπως
45 ἔχει τοῦτο. σὺ οὖν, ἔφην, ὦ Κριτία, ἐπιχείρει ποιῆσαι ἡμᾶς ὁμολογεῖν, ὥσπερ ὑπεδέξω. — Ἀλλ', ἔφη, ἐγὼ μέν, ὥσπερ ἠρξάμην, Ἐρυξίαν τουτονὶ ἡδέως ἐροίμην ἄν, εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ εἶναι ἄνθρωποι δίκαιοι καὶ ἄδικοι. — Νὴ Δία, ἔφη ἐκεῖνος, καὶ σφόδρα μέντοι.
50 — Τί δέ; τὸ ἀδικεῖν πότερον κακόν σοι δοκεῖ εἶναι, ἢ ἀγαθόν; — Κακὸν ἔμοιγε. — Δοκεῖ δ' ἄν σοι ἄνθρωπος, εἰ μοιχεύοι τὰς τῶν πέλας γυναῖκας ἐπ' ἀργυρίῳ, ἀδικεῖν ἄν, ἢ οὔ; καὶ ταῦτα μέντοι καὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν νόμων κωλυόντων; — Ἀδικεῖν ἂν ἔμοιγε δοκεῖ.

bonum tibi esse videatur divitias habere, an malum? quoniam superiores sermones non hac de re habitos esse putas. — [ERYX.] Ergo mihi quidem, inquit, bonum videtur divitias habere. — Plura autem dicturo obstrepens Critias Tu enim, inquit, dic mihi, o Eryxia, bonum esse ducis divitias habere? — [ERYX.] Duco equidem per Jovem, nisi forte insaniam; nec puto esse quemquam quin idem sentiat. — [CRIT.] Neque vero ego, inquit alter, quemquam esse puto, quem non mecum sentire cogam nonnullis hominibus malum esse divitias habere. non igitur, si bonum esset, malum nonnullis nobis reperiretur. — His auditis [SOCR.] Ego vero vos, inquam, si dissideretis de eo, uter vestrûm veriora diceret de equitatione, quo modo quis optime posset equitare, si ipse peritus essem equitandi, ipse in concordiam redigere vos conarer; puderet enim me, si præsens ego non quantum possem, impedirem quo minus dissideretis; aut si de alia re qualibet dissideretis, in qua nihilo magis futurum esset ut nisi consentiretis, inimici ex amicis facti discederetis; nunc vero, quoniam accidit ut de ejusmodi re dissideatis, quæ per totam vitam est adhibenda, multumque refert, utrum opera ei danda sit tamquam utili necne, præsertim cum hæc non ex levibus una, sed ex iis sit, quæ Græcis maximæ videntur; certe patres hoc primum filios suos monent, simul atque ad eam ætatem pervenerint, qua jamjam sapiant, quemadmodum putant, ut videant, unde divitias parent; nam si quid habes, alicujus pretii es, si minus, nullius : si igitur tanto studio agitur, vos autem in reliquis concordes de hac tanta re dissidetis, præterea vero etiam de divitiis dissidetis non utrum album, an atrum, leve, an grave sit eas habere, sed utrum malum, an bonum, qua potissimum re etiam inimicitiæ inter vos, si de malis et bonis dissideatis, exsistant, idque summa nunc amicitia et cognatione conjunctis : secundum hæc ego vos, quantum in me est, non sinam inter vos dissidere; sed si ipse possem, re declarata dissidium vestrum composuissem; nunc vero, quoniam ipse non possum, vestrûm autem uterque putat alterum consentientem reddere posse, paratus sum pro viribus adjuvare, ut conveniat inter vos, quomodo res habeat. tu igitur, inquam, o Critia, consentientes nos reddere institue, quemadmodum recepisti. — [CRIT.] At, inquit, equidem, ut cœperam, lubenter ex hoc Eryxia quæsierim, an videantur ei esse homines justi et injusti. — [ERYX.] Per Jovem, inquit ille, et valde quidem. — [CRIT.] Quid vero? injuste facere utrum malum tibi videtur, an bonum? — [ERYX.] Malum mihi quidem. — [CRIT.] Putasne vero hominem, si vicinorum uxores adulteret pecunia corrumpens, injuste facere, an non? idque et civitate et legibus prohibentibus? — [ERYX.] Injuste puto equidem. — [CRIT.] Nonne, inquit, si dives sit

— Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν πλούσιος τυγχάνοι ὢν καὶ
ἀργύριον δυνατὸς ἀναλῶσαι ὁ ἄδικός τε ἄνθρωπος καὶ
397b βουλόμενος, ἐξαμαρτάνοι ἄν· εἰ δέ γε μὴ ὑπάρχοι a
πλουσίῳ εἶναι τῷ ἀνθρώπῳ, οὐχ ἔχων ὁπόθεν ἀναλί-
5 σκοι, οὐδ' ἂν διαπράττεσθαι δύναιτο ἃ βούλεται, ὥστ'
οὐκ ἂν οὐδὲ ἐξαμαρτάνοι; διὸ καὶ λυσιτελοῖ ἂν τῷ ἀν-
θρώπῳ μᾶλλον μὴ εἶναι πλουσίῳ, εἴπερ ἧττον δια-
πράξεται ἃ βούλεται, βούλεται δὲ μοχθηρά. καὶ πάλιν
αὖ τὸ νοσεῖν πότερον ἂν φαίης κακὸν, ἢ ἀγαθὸν εἶναι;
10 — Κακὸν ἔγωγε. — Τί δέ; δοκοῦσί τινές σοι ἀκρα-
τεῖς εἶναι ἄνθρωποι; — Ἔμοιγε. — Οὐκοῦν εἰ βέλ- b
τιον εἴη πρὸς ὑγίειαν τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ ἀπέχεσθαι
σίτων καὶ ποτῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἡδέων δοκούντων
εἶναι, ὁ δὲ μὴ οἷός τ' εἴη δι' ἀκράτειαν, βέλτιον ἂν εἴη
15 τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ μὴ ὑπάρχειν ὁπόθεν ἐκποριεῖται
ταῦτα, μᾶλλον, ἢ πολλὴν περιουσίαν εἶναι τῶν ἐπιτη-
δείων; οὕτω γὰρ ἂν αὐτῷ οὐκ ἐξουσία εἴη ἐξαμαρτά-
νειν, οὐδ' εἰ σφόδρα βούλοιτο. — Ἐδόκει οὖν εὖ καὶ
καλῶς διειλέχθαι ὁ Κριτίας οὕτως, ὥστ' εἰ μὴ ᾐσχύνετο c
20 τοὺς παρόντας ὁ Ἐρυξίας, οὐδὲν αὐτὸν ἐκώλυεν ἀναστάν-
τα τύπτειν τὸν Κριτίαν· οὕτως ᾤετο μεγάλου τινὸς
ἐστερῆσθαι, ἐπεὶ αὐτῷ φανερὸν ἐγένετο, ὅτι οὐκ ὀρθῶς
τὸ πρότερον ἐδόξαζε περὶ τοῦ πλουτεῖν. καταμαθὼν δ'
ἐγὼ οὕτως ἔχοντα τὸν Ἐρυξίαν καὶ εὐλαβούμενος, μὴ
25 ποῤῥωτέρω τις λοιδορία καὶ ἐναντίωσις γένοιτο, Του-
τονὶ μὲν τὸν λόγον, ἔφην ἐγὼ, πρῴην ἐν Λυκείῳ ἀνὴρ
σοφὸς λέγων Πρόδικος ὁ Κεῖος ἐδόκει τοῖς παροῦσι d
φλυαρεῖν οὕτως, ὥστε μηδένα δύνασθαι πεῖσαι τῶν
παρόντων, ὡς ἀληθῆ λέγει. καὶ δῆτα καὶ μειράκιόν τι
30 σφόδρα νέον προσελθὸν καὶ στωμύλον προσκαθιζόμενον
κατεγέλα τε καὶ ἐχλεύαζε καὶ ἔσειεν αὐτὸν, βουλόμε-
νον λόγον λαμβάνειν ὧν ἔλεγε, καὶ μέντοι καὶ πολὺ
μᾶλλον εὐδοκίμησε παρὰ τοῖς ἀκροωμένοις, ἤπερ ὁ
Πρόδικος. — Ἆρ' οὖν, ἔφη ὁ Ἐρασίστρατος, ἔχοις ἂν
35 ἡμῖν ἀπαγγεῖλαι τὸν λόγον; — Πάνυ μὲν οὖν, ἐὰν ἄρα
ἀναμνησθῶ. ὡδὶ γάρ πως, ὡς ἐγῷμαι, εἶχεν· ἠρώτα e
γὰρ αὐτὸν τὸ μειράκιον, πῶς οἴεται κακὸν εἶναι τὸ πλου-
τεῖν καὶ ὅπως ἀγαθόν. ὁ δ' ὑπολαβὼν, ὥσπερ καὶ σὺ
νῦν δὴ, ἔφη τοῖς μὲν καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων
40 ἀγαθὸν καὶ τοῖς ἐπισταμένοις, ὅπου δεῖ χρῆσθαι τοῖς
χρήμασι, τούτοις μὲν ἀγαθὸν, τοῖς δὲ μοχθηροῖς καὶ
ἀνεπιστήμοσι κακόν. ἔχει δ', ἔφη, καὶ τἆλλα πράγμα-
τα οὕτω πάντα· ὁποῖοι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ χρώμενοι,
τοιαῦτα καὶ τὰ πράγματα αὐτοῖς ἀνάγκη εἶναι. καλῶς
45 δ', ἔφη, δοκεῖ μοι καὶ τὸ τοῦ Ἀρχιλόχου πεποιῆσθαι,
Καὶ φρονεῦσι τοῖ', ὁκοίοις ἐγκυρέωσιν ἔργμασι. Νῦν
398a ἄρ', ἔφη τὸ μειράκιον, εἴ τις ἐμὲ σοφὸν ποιοῖ ταύ- a
την τὴν σοφίαν, ἣν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες σοφοί εἰσιν, ἅμα
ἀνάγκη καὶ τὰ ἄλλα πράγματ' αὐτὸν ἀγαθὰ ἐμοὶ ποιεῖν,
50 πρὸς μὲν αὐτὰ ἐκεῖνα μηδὲν πραγματευσάμενον, ὅτι δ'
ἐμὲ ἀντ' ἀμαθοῦς σοφὸν πεποίηκεν ἄρα· ὥσπερ εἴ τις ἐμὲ
νυνὶ γραμματικὸν ποιήσειεν, ἀνάγκη αὐτὸν καὶ τἆλλα
πράγματα γραμματικὰ ἐμοὶ ποιεῖν, καὶ εἰ μουσικὸν,
μουσικὰ, ὥσπερ ὅταν ἀγαθὸν ἐμὲ ποιήσῃ, ἅμα ἀναθὰ

et pecuniam impendere possit homo injustus et volens, peccabit; sin autem desint homini divitiæ, non habens unde impendat, ne peragere quidem poterit quæ vult, ita ut nec peccaturus sit? quam ob rem magis conducibile erit homini non esse divitem, si minus peraget quæ vult, vult autem prava. atque rursus ægrotare utrum malum, an bonum esse dices? — [ERYX.] Malum equidem. — [CRIT.] Quid vero? putasne quosdam homines esse intemperantes? — [ERYX.] Puto equidem. — [CRIT.] Nonne si huic homini ad sanitatem melius sit abstinere cibo et potu et reliquis quæ jucunda habentur, nequeat vero propter intemperantiam, huic homini melius sit non habere unde sibi ista comparet, potius, quam omnibus rebus ad victum pertinentibus abundare? ita enim facultatem peccandi nullam habeat, nec si maxime velit. — Ac videbatur Critias bene et pulchre disseruisse adeo, ut nisi præsentium pudore deterritus esset Eryxias, nihil eum impediret quo minus surgeret et Critiam verberaret: adeo magnam se jacturam fecisse putabat, postquam fefellisse se priorem de divitiis sententiam intellexit. ego vero cum ita se habere Eryxiam animadvertissem, timens, ne ad convicium et altercationem procederent, [SOCR.] Hunc quidem sermonem, inquam, nuper in Lyceo vir sapiens Prodicus Ceus proponens omnibus qui aderant, nugari videbatur adeo, ut nemini præsentium vera se dicere persuadere posset. ac re vera etiam adolescentulus quidam, qui accesserat, valde juvenis et argutus, assidens irridebat et illudebat et vexabat eum, rationem reddere jubens eorum, quæ dicebat, atque is multo majore assensu auditus est, quam Prodicus. — [ERAS.] Poterisne igitur, inquit Erasistratus, referre nobis sermonem? — [SOCR.] Admodum, si modo meminero. nam ita fere, ut opinor, habebat: quærebat ex eo adolescentulus, quomodo malum putaret esse divitias habere et quomodo bonum. ille vero respondens, ut tu modo, bonum esse dixit honestis et bonis hominibus et qui scirent, ubi utendum esset opibus, his igitur esse bonum, pravis autem et inscientibus malum. eodemque modo, inquit, reliquæ res omnes se habent; quales enim sunt qui iis utuntur, tales illis res esse necesse est. ac bene, inquit, etiam illud Archilochi dictum mihi videtur: Atque sapiunt sic, uti sunt res, quibus quisque utitur. Nunc igitur, inquit adolescentulus, si quis eam mihi sapientiam impertiat, qua sapientes sunt viri boni, eum eadem reliquas res mihi bonas reddere necesse sit, nulla ad ipsas illas adhibita opera, sed eo, quod me pro stulto reddiderit sapientem scilicet; quemadmodum si quis me nunc grammaticum reddat, eum necesse sit etiam reliquas res reddere mihi grammaticas, et si musicum, musicas, eodem modo, quo, ubi quis bonum me

καὶ τὰ πράγματα πεποιηκέναι μοι. Οὐ μέντοι ταῦτά γε ξυνέφη ὁ Πρόδικος, ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ὡμολόγει. Πότερον δέ σοι δοκεῖ, ἔφη, ὥσπερ οἰκίαν ποιεῖν ἀνθρώπου ἔργον εἶναι, οὕτω καὶ πράγματα ἀγαθὰ ποιεῖν; ἢ ἀνάγκη, ὁποῖα ἅττ' ἂν τὴν ἀρχὴν γένωνται, εἴτε κακὰ εἴτε ἀγαθὰ, τοιαῦτα διατελεῖν ὄντα αὐτά; Ὑποπτεύσας δέ, μοι δοκεῖ, ὁ Πρόδικος, ᾗ ἔμελλεν ὁ λόγος χωρήσεσθαι αὐτῷ, σφόδρα πανούργως, ἵνα μὴ πάντων παρόντων ἐναντίον φαίνοιτο ἐξελεγχόμενος ὑπὸ τοῦ μειρακίου (μόνῳ μὲν γὰρ αὐτῷ τοῦτο παθεῖν οὐδὲν ᾤετο διαφέρειν) ἔφη ἀνθρώπου ἔργον εἶναι. Πότερον δέ σοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι διδακτὸν ἡ ἀρετὴ, ἢ ἔμφυτον; — Διδακτὸν, ἔφη, ἔμοιγε. — Οὐκοῦν, ἔφη, ἂν δοκοῖ σοι ἠλίθιος εἶναι, εἴ τις οἴοιτο τοῖς θεοῖς εὐχόμενος γραμματικὸς ἂν γενέσθαι ἢ μουσικὸς ἢ ἑτέραν τινὰ ἐπιστήμην λαβεῖν, ἣν ἀνάγκη μαθόντα παρ' ἑτέρου ἢ αὐτὸν ἐξευρόντα κτήσασθαι; Συνέφη καὶ ταῦτα. Οὐκοῦν, ἔφη τὸ μειράκιον, σὺ, ὦ Πρόδικε, ὅταν εὔχῃ τοῖς θεοῖς εὖ πράττειν καὶ ἀγαθά σοι εἶναι, τότε οὐδὲν ἕτερον εὔχῃ, ἢ καλὸς κἀγαθὸς γενέσθαι; εἴπερ γε τοῖς μὲν καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ πράγματα τυγχάνει ἀγαθὰ ὄντα, τοῖς δὲ φαύλοις μοχθηρά. εἴπερ οὖν τυγχάνει ἡ ἀρετὴ διδακτὸς οὖσα, οὐδὲν ἕτερον φαίνοιο ἂν εὐχόμενος, ἢ διδαχθῆναι ἃ οὐκ ἐπίστασαι. Εἶπον οὖν ἐγὼ πρὸς τὸν Πρόδικον, ὅτι μοι δοκεῖ οὐχὶ φαῦλον πρᾶγμα πεπονθέναι, εἰ τυγχάνει τούτου διημαρτηκὼς, εἰ οἴεται ἡμῖν παρὰ τῶν θεῶν ἃ εὐχόμεθα, γενέσθαι ἂν καὶ ἅμα· εἰ καὶ σὺ ἑκάστοτε σπουδῇ βαδίζων εἰς πόλιν προσευχόμενος αἰτεῖς παρὰ τῶν θεῶν δοῦναί σοι ἀγαθὰ, οὐ μέντοι οἶσθα εἰ οἷοί τέ σοι ἐκεῖνοι ταῦτα δοῦναι, ἃ σὺ τυγχάνεις αἰτούμενος· ὥσπερ ἂν εἰ πρὸς τὰς τοῦ γραμματιστοῦ φοιτῶν θύρας ἀντιβολοίης σοι δοῦναι γραμματικὴν ἐπιστήμην μηδὲν ἄλλο πραγματευσαμένῳ, ἀλλὰ ἥντινα λαβὼν παραχρῆμα καὶ δυνήσῃ πράττειν τὰ τοῦ γραμματιστοῦ ἔργα. Ταῦτα ἐμοῦ λέγοντος ὁ Πρόδικος ἀντανήγετο πρὸς τὸ μειράκιον ὡς ἀμυνούμενος καὶ ἐπιδείξων ταῦτα ἅπερ σὺ νῦν δὴ, ἀγανακτῶν, εἰ φαίνοιτο μάτην τοῖς θεοῖς εὐχόμενος. εἶτα προσελθὼν ὁ γυμνασίαρχος ἀπαλλάττεσθαι αὐτὸν ἐκ τοῦ γυμνασίου ἐκέλευεν ὡς οὐκ ἐπιτήδεια τοῖς νέοις διαλεγόμενον, εἰ δὲ μὴ ἐπιτήδεια, δῆλον ὅτι μοχθηρά. Τούτου δή σοι ἕνεκα ταῦτα διῆλθον, ἵνα θεάσαιο, ὡς ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν φιλοσοφίαν. εἰ μέν γε Πρόδικος παρῆν λέγων ταῦτα, μαίνεσθαι τοῖς παροῦσιν ἐδόκει ἂν οὕτως, ὥστε καὶ ἐκβληθῆναι ἐκ τοῦ γυμνασίου· σὺ δὲ νυνὶ οὕτω σφόδρα δοκεῖς εὖ διειλέχθαι, ὥστε οὐ μόνον τοὺς παρόντας πεῖσαι, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀντιλέγοντα ποιῆσαι ὁμολογεῖν σοι· δῆλον ὅτι ὥσπερ ἐν τοῖς δικαστηρίοις, εἰ δύο ἄνθρωποι τύχοιεν τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν μαρτυροῦντες, ὁ μὲν καλὸς κἀγαθὸς δοκῶν εἶναι, ὁ δὲ μοχθηρὸς, διὰ τὴν τοῦ μοχθηροῦ μαρτυρίαν οὐδὲν ἄν τι μᾶλλον οἱ δικασταὶ πεισθείησαν, ἀλλὰ τυχὸν καὶ τἀναντία ποιήσειαν· εἰ δ' ὁ καλὸς κἀγαθὸς δοκῶν ταῦτα φήσειε, καὶ

reddiderit, eadem res quoque bonas reddidisse mihi. Non sane his quidem assentiebatur Prodicus, sed tamen illa affirmabat. Putasne vero, inquit, ut ædes facere, sic hominis opus esse res bonas facere? an necesse est, qualescunque eæ a principio sint, sive malæ sive bonæ, tales semper sint? Suspicatus autem, opinor, Prodicus, quo ei sermo evasurus esset, callide admodum, ne coram omnibus qui aderant, redargui ab adolescentulo videretur (nam soli sibi accidere hoc nihil referre putabat) hominis opus esse dixit. Putasne vero, inquit, doctrina tradi virtutem, an natura ingenerari? Doctrina equidem, inquit. Nonne, inquit, stolidus tibi videatur, si quis putet deos precando grammaticum fieri se posse aut musicum aut aliam quam scientiam adipisci, quam ab altero didicisse vel ipsum invenisse necesse sit qui possidere velit? His quoque assentiebatur. Nonne, inquit adolescentulus, tu, o Prodice, cum deos precaris ut bene agas et bona tibi sint, nihil tum aliud precaris, quam ut honestus et bonus fias? siquidem honestis et bonis hominibus etiam res bonæ sunt, vilibus autem malæ. si igitur virtus doctrina traditur, nihil aliud precari videare, quam ut doctus sis ea, quæ nescis. Itaque ego Prodico non leve quid accidisse ei putare me dixi, si hac in re a vero aberraverit, si nobis a diis quæ precemur, ea simul etiam contingere opinetur: si tu quoque studiose itans in arcem deos adoras, ut dent tibi bona, et tamen nescis, an illi dare tibi hæc possint, quæ tu ab eis petis; perinde ac si ad fores ventitans grammatici flagites ut grammaticam tibi scientiam impertiat nulli rei alii operato, sed qua accepta statim facultatem habiturus sis grammatici opera peragendi. Hæc cum dicerem, Prodicus aggredi parabat adolescentulum sese defensurus et hæc, quæ tu modo, demonstraturus, ægre ferens, si temere deos precari videretur. tum præfectus gymnasio ad ipsum accessit et relinquere eum jussit gymnasium ut minus idonea disserentem adolescentibus, si autem minus idonea, haud dubie mala. hac vero de causa tibi hæc narravi, ut videres, qua ratione homines sese habeant ad philosophiam. Prodicus quidem si adesset hæc dicens, insanire præsentibus videretur adeo, ut etiam ejiceretur ex gymnasio; tu vero nunc tantopere videris bene disseruisse, ut non solum præsentibus persuaseris, verum etiam adversarium reddideris tibi consentientem; scilicet ut in judiciis, si duo homines idem testimonium dicant, alter honestus et bonus existimatus, alter pravus, pravi testimonium nihilo magis persuadeat judicibus, immo fortasse contrarium efficiat; sin autem honestus et bonus existimatus ea dicat, vera ea

σφόδρα ἂν δοκοῖ ταῦτα ἀληθῆ εἶναι. ἴσως οὖν καὶ οἱ c παρόντες τοιοῦτόν τι πεπόνθασι πρὸς σὲ καὶ Πρόδικον· τὸν μὲν σοφιστὴν καὶ ἀλαζόνα ἡγοῦντο εἶναι, σὲ δὲ πολιτικόν τε καὶ ἄνδρα καὶ πολλοῦ ἄξιον. εἶτα οἴονται δεῖν 5 μὴ αὐτὸν τὸν λόγον θεωρεῖν, ἀλλὰ τοὺς λέγοντας, ὁποῖοί τινες ἂν ὦσιν. — Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Ἐρασίστρατος, ὦ Σώκρατες, εἰ καὶ σκώπτων λέγεις, φαίνεσθαι ἔμοιγε δοκεῖ ὁ Κριτίας λέγων τι. — Ἀλλὰ μὰ Δί', ἦν δ' ἐγώ, οὐδ' ὁπωστιοῦν. ἀλλὰ τί οὐχ, ἐπεὶ d 10 ταῦτα εὖ καὶ καλῶς διειλέχθον, οὐ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου ἐπετελεσάτην; δοκεῖ δέ μοι ὑμῖν ἐπίλοιπόν τι εἶναι τῆς σκέψεως, ἐπειδὴ τοῦτό γε ἐδόκει ὁμολογεῖσθαι, τοῖς μὲν ἀγαθὸν εἶναι, τοῖς δὲ κακόν· λοιπὸν δὴ σκέψασθαι, τί ἐστιν αὐτὸ τὸ πλουτεῖν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο πρῶ-15 τον εἴσεσθε, οὐδ' ἂν ὁπότερον κακόν ἐστιν, ἢ ἀγαθόν, δύναισθε συνομολογῆσαι. ἕτοιμος δ' ὑμῖν καὶ ἐγώ, καθ' e ὅσον οἷός τ' ἂν ὦ, συνδιασκοπεῖσθαι. φρασάτω οὖν ἡμῖν ὁ φάσκων τὸ πλουτεῖν ἀγαθὸν εἶναι, τούτου πέρι ὅπως τυγχάνει ἔχων. — Ἀλλ' ἐγὼ μέν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, 20 οὐδέν τι περιττότερον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τὸ πλουτεῖν λέγω εἶναι· τὸ γὰρ χρήματα πολλὰ κεκτῆσθαι, τοῦτο εἶναι τὸ πλουτεῖν· οἶμαι δὲ καὶ Κριτίαν τοῦτον οὐχ ἕτερόν τι τὸ πλουτεῖν οἴεσθαι εἶναι. — Ἔτι μὲν ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, κἂν οὕτως ὑπόλοιπον εἴη σκέψασθαι, 25 ὁποῖά ἐστι χρήματα, ἵνα μὴ ὀλίγον ὕστερον περὶ τούτου αὖ πάλιν φάνησθον διαφερομένω. αὐτίκα γὰρ οὗτοι 400 Καρχηδόνιοι νομίσματι χρῶνται τοιῷδε· ἐν δερματίῳ a σμικρῷ ἀποδέδεται ὅσον τε στατῆρος τὸ μέγεθος μάλιστα· ὅτι δέ ἐστι τὸ ἐναποδεδεμένον, οὐδεὶς γιγνώσκει, 30 εἰ μὴ οἱ ποιοῦντες· εἶτα κατεσφραγισμένῳ τούτῳ νομίζουσι, καὶ ὁ πλεῖστα τοιαῦτα κεκτημένος, οὗτος πλεῖστα δοκεῖ χρήματα κεκτῆσθαι καὶ πλουσιώτατος εἶναι. εἰ δέ τις παρ' ἡμῖν πλεῖστα τοιαῦτα κεκτημένος εἴη, οὐδὲν ἂν μᾶλλον πλούσιος εἴη, ἢ εἰ ψήφους πολλὰς 35 τῶν ἐκ τοῦ ὄρους ἔχοι. ἐν δὲ Λακεδαίμονι σιδηρῷ σταθμῷ νομίζουσι, καὶ ταῦτα μέντοι τῷ ἀχρείῳ τοῦ σι- b δήρου· καὶ ὁ πολὺν σταθμὸν σιδήρου τοῦ τοιούτου κεκτημένος πλούσιος δοκεῖ εἶναι, ἑτέρωθι δ' οὐδενὸς ἄξιον τὸ κτῆμα. ἐν δὲ τῇ Αἰθιοπίᾳ λίθοις ἐγγεγλυμμένοις 40 χρῶνται, οἷς οὐδὲν ἂν ἔχοι χρήσασθαι Λακωνικὸς ἀνήρ. ἐν δὲ Σκύθαις τοῖς νομάσιν εἴ τις τὴν Πουλυτίωνος οἰκίαν κεκτημένος εἴη, οὐδὲν ἂν πλουσιώτερος δοκοῖ εἶναι, ἢ εἰ παρ' ἡμῖν τὸν Λυκαβηττόν. δῆλον οὖν, ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἕκαστά γε τούτων κτήματα, εἴ- c 45 περ ἔνιοι τῶν κεκτημένων μηδὲν διὰ τοῦτο πλουσιώτεροι φαίνονται. ἀλλ' ἔστιν, ἔφην, ἕκαστα τούτων ὄντα τοῖς μὲν χρήματά τε καὶ πλούσιοι οἱ ταῦτα κεκτημένοι, τοῖς δὲ οὔτε χρήματα οὔτε πλουσιώτεροι διὰ τοῦτο. ὥσπερ γε οὐδὲ καλά τε καὶ αἰσχρὰ πᾶσι τὰ τοιαῦτα, 50 ἀλλ' ἕτερα ἑτέροις. εἰ δὲ βουλοίμεθα ἐπισκέψασθαι, τί δή ποτε τοῖς μὲν Σκύθαις αἱ οἰκίαι οὐ χρήματά εἰσιν, ἡμῖν δέ, ἢ τοῖς Καρχηδονίοις μὲν τὰ δέρματα, ἡμῖν d δ' οὔ, ἢ τοῖς Λακεδαιμονίοις ὁ σίδηρος χρήματα, ἡμῖν δ' οὔ, ἆρ' ἂν οὑτωσὶ μάλιστα ἐξεύροιμεν; αὐτίκα εἴ τις

et valde quidem videantur. fortasse igitur simile quid præsentibus accidit in te et Prodico: alterum sophistam et vanum esse ducebant, te vero civilem et magni pretii virum. deinde rationem habendam putant non sermonis ipsius, sed habentium sermonem, prout comparati fuerint. — [ERAS.] Sed tamen, inquit Erasistratus, o Socrates, etiamsi cavillans verba facis, aperte mihi quidem Critias dicere aliquid videtur. — [SOCR.] At per Jovem, inquam, nullo ego modo. sed quidni, cum hæc bene et pulchre dis-serueritis, reliquum sermonem absolvitis? puto autem restare vobis aliquid quærendum, postquam hoc constare videbatur, aliis bonum, aliis esse malum. restat igitur quærere, quid sit ipsum divitias habere. nisi enim hoc primum scietis, ne de illo quidem convenire inter vos poterit, utrum malum sit, an bonum. ac paratus sum ego quoque vobiscum quærere quantum potero. dicat igitur nobis is, qui bonum esse affirmat divitias habere, quid hac de re sentiat. — [ERAS.] At equidem, inquit, o Socrates, nihil amplius, quam reliqui homines, esse dico divitias habere; multas enim opes possidere, id esse divitias habere; puto autem etiam Critiam hunc nihil aliud esse putare divitias habere. — [SOCR.] Adhuc igitur, inquam, etiam sic reliquum erit quærere, quænam sint opes, ne paulo post rursus de hoc dissidentes reperiamini. nam verbi causa Carthaginienses videmus hujusmodi nummo uti: in parvulo corio illigatum est circiter stateris magnitudinem habens; quid autem sit illigatum, nemo scit præter eos, qui faciunt; deinde obsignato hoc utuntur pro nummo, et qui plurima talia possidet, is plurimas possidere opes et esse ditissimus putatur. si quis autem apud nos quam plurima talia possideret, nihilo magis dives esset, quam si calculos multos ex monte nostro haberet. Lacedæmone autem ferro utuntur ad certum pondus examinato eoque inutili, et qui multum ejusmodi ferrum possidet, dives esse putatur, quæ alibi nullius pretii est possessio. in Æthiopia vero lapidibus insculptis utuntur, qui nullius usus sint homini Laconi. apud Scythas autem nomades si quis Polytionis domum possideret, nihilo ditior esse putaretur, quam si apud nos Lycabettum. patet igitur non posse singula hæc in possessionibus haberi, si nonnulli possidentium nihilo propterea ditiores videntur. sed sunt, inquam, singula hæc aliis opes et possidentes ea divites, aliis neque opes neque ditiores propterea, quemadmodum ne ea quidem, quæ pulchra et turpia sunt, omnibus sunt, sed alia aliis. si vero quærere volumus, cur tandem Scythis domus non sint opes, nobis autem sint, aut Carthaginiensibus coria, nobis non, aut Lacedæmoniis ferrum opes, nobis non, nonne hac fere ra-

Ἀθήνησι τούτων τῶν λίθων τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ, οἷς οὐδὲν χρώμεθα, κεκτημένος εἴη χίλια τάλαντα σταθμὸν, ἔστιν ὅτι ἂν πλουσιώτερος νομίζοιτο εἶναι διὰ τοῦτο; — Οὐκ ἔμοιγε φαίνεται. — Ἀλλ' εἰ τοῦ λυχνίτου λίθου
5 κεκτημένος εἴη τὰ χίλια τάλαντα, καὶ σφόδρα πλούσιον φαίημεν εἶναι ἄν; — Πάνυ γε. — Ἆρά γε, ἔφην, e διὰ τοῦτο, ὅτι τὸ μὲν χρήσιμον, τὸ δ' ἀχρεῖον ἡμῖν ἐστί; — Ναί. — Ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς Σκύθαις τούτου ἕνεκα αὐτοῖς οἰκίαι οὐ χρήματά ἐστιν, ὅτι οὐδεμία αὐ-
10 τοῖς χρεία οἰκίας ἐστίν· οὐδ' ἂν προτιμήσειε Σκύθης ἀνὴρ οἰκίαν αὐτῷ τὴν καλλίστην εἶναι μᾶλλον, ἤπερ σισύραν δερματίνην, ὅτι τὸ μὲν χρήσιμον, τὸ δ' ἀχρεῖον αὐτῷ ἐστίν. αὖθις αὖ ἡμῖν τὸ Καρχηδόνιον νόμισμα οὐκ οἰόμεθα χρήματα εἶναι· οὐ γάρ ἐστιν ὅτι ἂν αὐτοῦ
15 ἐκκομισαίμεθα ὅσων δεόμεθα, ὥσπερ τῷ ἀργυρίῳ· ὥστ' ἀχρεῖον ἂν ἡμῖν εἴη. — Εἰκός γε. — Ὅσα μὲν ἄρα τυγχάνει χρήσιμα ὄντα ἡμῖν, ταῦτα χρήματα, καὶ ὅσα δ' ἀχρεῖα, ταῦτα δ' οὐ χρήματα. — Πῶς
401 οὖν, ἔφη ὁ Ἐρυξίας ὑπολαβὼν, ὦ Σώκρατες; ἦ ἔστιν a
20 ὅτι χρώμεθα πρὸς ἀλλήλους τῷ διαλέγεσθαι καὶ τῷ βλάπτειν καὶ ἑτέροις πολλοῖς; ἆρα ἡμῖν ταῦτ' ἂν εἴη χρήματα; καὶ μὴν χρήσιμά γε φαίνεται ὄντα. — Οὐκ αὖ οὐδ' οὕτως ἐφαίνετο ἡμῖν, ὅτι ποτ' ἐστὶ τὰ χρήματα. ὅτι μὲν γὰρ ἀνάγκη χρήσιμα εἶναι, ἐάνπερ μέλλῃ χρή-
25 ματα ἔσεσθαι, τοῦτο μὲν ἐκ πάντων ὡμολογεῖτο σχεδόν τι· ἀλλὰ ποῖα δὴ τῶν χρημάτων, ἐπειδή γε οὐ πάντα; φέρε δὴ, εἰ πάλιν ὧδε μετίοιμεν, ἆρα μᾶλλόν τι εὑρεθείη ὃ ζητοῦμεν; τί ποτ' ἐστὶν ὃ χρώμεθα χρή- b μασι, καὶ πρὸς τί εὕρηται ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις,
30 ὥσπερ τὰ φάρμακα πρὸς τὸ τὰς νόσους ἀπαλλάττειν; ἴσως γὰρ ἂν ἡμῖν οὕτω μᾶλλον φανερὸν γένοιτο. ἐπειδὴ ἀναγκαῖον μὲν φαίνεται, ὅσαπερ τυγχάνει χρήματα ὄντα, ταῦτα καὶ χρήσιμα εἶναι, τῶν δὲ χρησίμων γένος τι ὃ καλοῦμεν χρήματα, λοιπὸν ἂν εἴη σκέψασθαι,
35 τὰ πρὸς τίνα χρείαν χρήσιμα χρῆσθαι χρήματά ἐστι. πάντα μὲν γὰρ ἴσως χρήσιμα, ὅσα γε πρὸς τὴν ἐργασίαν χρώμεθα, ὥσπερ γε πάντα μὲν τὰ ψυχὴν ἔχοντα c ζῷα, τῶν δὲ ζῴων γένος τι καλοῦμεν ἄνθρωπον. εἰ δή τις ἡμᾶς ἔροιτο, τίνος ἂν ἡμῖν ἐκποδὼν γενομένου οὐ-
40 δὲν δεοίμεθα ἰατρικῆς οὐδὲ τῶν ταύτης ἐργαλείων, ἔχοιμεν ἂν εἰπεῖν, ὅτι εἰ αἱ νόσοι ἀπαλλαγείησαν ἐκ τῶν σωμάτων καὶ μὴ γίγνοιντο παντάπασιν, ἢ γιγνόμεναι παραχρῆμα ἀπαλλάττοιντο. ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικεν, ἡ ἰατρικὴ τῶν ἐπιστημῶν ἡ πρὸς τοῦτο χρησίμη, πρὸς
45 τὸ νόσους ἀπαλλάττειν. εἰ δέ τις ἡμᾶς πάλιν ἔροιτο, d τίνος ἂν ἡμῖν ἀπαλλαγέντος οὐδὲν δεοίμεθα χρημάτων, ἆρ' ἂν ἔχοιμεν εἰπεῖν; εἰ δὲ μὴ, πάλιν ὧδὶ σκοπώμεθα· φέρε, εἰ οἷός τ' εἴη ζῆν ἄνθρωπος ἄνευ σίτων καὶ ποτῶν καὶ μὴ πεινῷ μηδὲ διψῷ, ἔσθ' ὅτι ἂν ἢ αὐ-
50 τῶν τούτων δέοιτο ἢ ἀργυρίου ἢ ἑτέρου τινὸς, ἵνα ταῦτα ἐκπορίζηται; — Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. — Οὐκοῦν καὶ τἆλλα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον; εἰ μὴ δεοίμεθα πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν ὧν νῦν ἐνδεεῖς ἐσμεν, καὶ ἀλέας καὶ ψύχους ἐνίοτε καὶ τῶν ἄλλων ὅσων τὸ σῶμα ἐνδεὲς e

tione invenire poterimus? verbi causa si quis Athenis horum in foro lapidum, quibus utimur nihil, mille talenta pondo possideret, num propterea ditior esse existimaretur? — [ERAS.] Non mihi quidem videtur. — [SOCR.] At si lychnitæ lapidis totidem talenta possideret, nonne divitem valde diceremus esse? — [ERAS.] Sane quidem. — [SOCR.] An propterea, inquam, quod alterum utile, alterum inutile nobis est? — [ERAS.] Ita. — [SOCR.] Nam apud Scythas quoque propterea domus non habent in opibus, quod nullus eis usus est domus; neque Scytha domum sibi pulcherrimam præoptare malet, quam renonem pellicium, quia hic ei utilis, illa inutilis est. rursus nobis Carthaginiensem nummum non putamus esse opes; nihil est enim eorum, quibus indigemus, quod pro eo exportatum feramus, quemadmodum argento; ita ut inutilis sit nobis. — [ERAS.] Consentaneum certe. — [SOCR.] Omnia igitur quæ nobis utilia sunt, eadem opes sunt, et omnia, quæ inutilia, non opes. — [ERYX.] Quid ergo, inquit excipiens Eryxias, o Socrates? utimurne inter nos eo, quod est sermocinari, quod lædere, aliisque multis? num hæc nobis erunt opes? et tamen utilia sunt haud dubie. — [SOCR.] Rursus ne sic quidem perspicuum nobis fiebat, quidnam essent opes. necessario enim res utiles esse, si opes futuræ essent, id quidem ab omnibus fere dabatur; sed quænam in opibus habendæ sunt, si non omnes? age igitur, si rursus hac vestigemus, poteritne magis quod quærimus, inveniri? quidnam est, quod utamur opibus, et ad quid inventa est opum possessio, quemadmodum medicamenta ad morborum depulsionem? fortasse enim sic magis perspicuum nobis fiet. quoniam necessarium videtur omnia, quæ opes sint, eadem esse utilia, utilium autem genus quoddam est quod opes vocamus, superest ut quæratur, ad quemnam usum adhibenda utilia opes sint. nam omnia fortasse utilia sunt, quibus ad opus faciendum utimur, sicut omnia quæ animam habent, animalia sunt, animalium autem genus quoddam vocamus hominem. jam si quis interroget nos, quonam a nobis remoto nihil egeremus medicina ejusque instrumentis, dicere habebimus, si morbi discessissent a corporibus et omnino nulli acciderent, aut si acciderent, statim discederent. est igitur, ut concludere licet, medicina scientia ea, quæ utilis est ad hoc, ut morbos depellamus. si quis autem rursus nos interroget, quonam a nobis amoto nihil egeremus opibus, habebimusne dicere? si vero minus, rursus sic quæramus : age, si posset vivere homo sine cibo et potu et non esuriret neque sitiret, numquid aut his ipsis aut pecunia aut alia re egeret, ut hæc sibi compararet? — [ERYX.] Non equidem puto. — [SOCR.] Nonne in reliquis ad eundem modum? si non egeremus ad corporis curationem quibus nunc indigemus, et calore et frigore nonnunquam et reliquis, quibus corpus cum egere cœpit,

γιγνόμενον προσδεῖται, ἄχρηστ' ἂν ἡμῖν εἴη τὰ καλούμενα χρήματα, εἰ μηδείς γε παντάπασι μηδενὸς δέοιτο τούτων, ὧν ἕνεκεν νυνὶ βουλόμεθα χρήματα ἡμῖν εἶναι, ἵνα ἐξαρκοίμεθα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ἐν-5 δείας τοῦ σώματος, ὧν ἂν ἑκάστοτε δεώμεθα; εἰ δ' ἔστιν ἄρα πρὸς τοῦτο χρήσιμον ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις, πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν τῶν ἐνδειῶν, εἰ γοῦν ἡμῖν τοῦτο ἐκ μέσου ἀναιρεθείη, οὐδὲν ἂν δεοίμεθα χρημάτων, ἴσως δ' ἂν οὐδ' εἴη παντάπασι χρή-10 ματα. — Φαίνεται. — Φαίνεται ἄρα ἡμῖν, ὡς ἔοικε, τὰ πρὸς ταύτην τὴν πραγματείαν χρήσιμα τῶν πραγμάτων, ταῦτα εἶναι χρήματα. — Συνέφη μὲν ταῦτα εἶναι χρήματα, οὐ μὴν ἀλλ' ἐτάραττέ γε αὐτὸν σφόδρα 402 τὸ λογίδιον. — Τί δαὶ τὰ τοιάδε; πότερον ἂν φήσαι- a 15 μεν οἷόν τε εἶναι ταὐτὸν πρᾶγμα πρὸς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν τοτὲ μὲν χρήσιμον εἶναι, τοτὲ δὲ ἀχρεῖον; — Οὐχ ἔγωγ' ἂν φαίην· ἀλλ' εἴ τι δεοίμεθα τούτου πρὸς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν, καὶ χρήσιμόν μοι δοκεῖ εἶναι, εἰ δὲ μή, οὔ. — Οὐκοῦν εἰ ἄνευ πυρὸς οἷοί τε εἴημεν ἀν-20 δριάντα χαλκοῦν ἐργάσασθαι, οὐδὲν ἂν δεοίμεθα πυρὸς πρός γε τὴν τούτου ἐργασίαν, εἰ δὲ μὴ δεοίμεθα, οὐδ' ἂν χρήσιμον ἡμῖν εἴη; ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων; — Φαίνεται. — Οὐκοῦν ὅσων ἄνευ οἷόν τε γίγνεσθαί τι, οὐδὲν ἂν τούτων ἡμῖν οὐδὲ χρήσιμον φαί- b 25 νοιτο πρός γε τοῦτο; — Οὐ γάρ. — Οὐκοῦν εἴ ποτε φαινοίμεθα οἷοί τε ὄντες ἄνευ ἀργυρίου καὶ χρυσίου καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων, οἷς μὴ αὐτοῖς χρώμεθα πρὸς τὸ σῶμα ὥσπερ σιτίοις καὶ ποτοῖς καὶ ἱματίοις καὶ στρώμασι καὶ οἰκίαις, παύειν τὰς τοῦ σώματος ἐνδείας, ὥστε 30 μηκέτι δεῖσθαι, οὐκ ἂν ἡμῖν οὐδὲ χρήσιμα φαίνοιτο πρός γε τοῦτο ἀργύριόν τε καὶ χρυσίον καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα, εἴπερ ποτὲ καὶ ἄνευ τούτων οἷόν τε γίγνεσθαι; c — Οὐ γάρ. — Οὐκ ἂν ἄρα οὐδὲ χρήματα ἡμῖν ταῦτα φανείη, εἰ μηδὲν χρήσιμα· ἀλλὰ ταῦτ' ἂν εἴη, οἷς τὰ 35 χρήσιμα οἷοί τέ ἐσμεν ἐκπορίζεσθαι. — Ὦ Σώκρατες, οὐκ ἄν ποτε δυναίμην τοῦτο πεισθῆναι, ὡς τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα οὐκ ἄρα χρήματα ἡμῖν ἐστίν. ἐκεῖνο μὲν γὰρ σφόδρα πέπεισμαι, ὡς τά γε ἀχρεῖα ἡμῖν ὄντα οὐδὲ χρήματά ἐστι, καὶ ὅτι τῶν 40 χρησιμωτάτων ἐστὶ πρὸς τούτων χρήματα [πρὸς τοῦτο d ὄντα χρήσιμα?] τὰ χρήσιμα· οὐ μὴν τοῦτό γε, ὡς ταῦτα οὐ χρήσιμα ἡμῖν τυγχάνει ὄντα πρὸς τὸν βίον εἴπερ γε τούτοις τὰ ἐπιτήδεια ἐκποριζοίμεθα. — Φέρε δή, πῶς ἂν τὰ τοιαῦτα φήσαιμεν; ἆρ' εἰσί τινες ἄν-45 θρωποι, οἵτινες μουσικὴν παιδεύουσιν ἢ γράμματα ἢ ἑτέραν τινὰ ἐπιστήμην, οἳ ἀντὶ τούτων σφίσιν αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια ἐκπορίζονται, τούτων μισθὸν πραττόμενοι; — Εἰσὶ γάρ. — Οὐκοῦν οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ταύτῃ τῇ ἐπιστήμῃ ἂν ἐκπορίζοιντο τὰ ἐπιτήδεια, ἀντὶ ταύτης 50 ἀλλαττόμενοι, ὥσπερ ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ χρυσίου καὶ ἀργυ- e ρίου; — Φημί. — Οὐκοῦν εἴπερ τούτῳ ἐκπορίζονται οἷς πρὸς τὸν βίον χρῶνται, κἂν αὐτὸ χρήσιμον εἴη πρὸς τὸν βίον; καὶ γὰρ τἀργύριον τούτου ἕνεκα χρήσιμον ἔφαμεν εἶναι, ὅτι οἷοί τ' ἦμεν αὐτῷ τἀναγκαῖα πρὸς τὸ

indiget, inutiles nobis essent quæ opes vocantur, si nemo ulla omnino re egeret earum, quarum causa nunc opes nobis esse volumus, ut cupiditatibus et necessitatibus corporis, quandocunque urgent, sufficere possimus? si vero ad hoc utilis est opum possessio, ad corporis curationem necessitatum, hoc certe de medio sublato nihil egeremus opibus, et fortasse ne essent quidem omnino opes. — [ERYX.] Liquet. — [SOCR.] Liquet igitur nobis, ut videtur, ad hanc effectionem utiles rerum, has esse opes. — Concedebat quidem esse has opes, attamen non mediocriter versabat eum sermunculus. — [SOCR.] Quid vero hæc? statuemusne fieri posse ut eadem res ad idem opus faciendum nunc utilis sit, nunc inutilis? — [ERYX.] Non equidem statuerim; sed si quid indigemus ea ad idem opus faciendum, etiam utilis mihi videtur esse, si minus, contra. — [SOCR.] Nonne si possimus sine igne æneam facere statuam, nihil indigeamus igne ad ejus effectionem, si vero non indigeamus, ne utilis quidem sit nobis? idemque de reliquis statuendum? — [ERYX.] Videtur. — [SOCR.] Nonne sine quibus fieri aliquid potest, eorum nihil ne utile quidem nobis ad hoc videbitur? — [ERYX.] Non utique. — [SOCR.] Nonne si quando sine argento et auro et hujus generis reliquis, quibus non ipsis utimur ad corpus sicut cibo et potu et vestibus et stragulis et domibus, satisfacere corporis necessitatibus posse videamur, ut non amplius egeamus, ne utilia quidem nobis ad hoc esse argentum et aurum et reliqua hujus generis videantur, si quando etiam sine his fieri illud possit? — [ERYX.] Non utique. — [SOCR.] Non igitur ne opes quidem esse hæc videbuntur, si non utilia; sed ea erunt, quibus utilia comparare nobis possimus. — [ERYX.] O Socrates, nunquam persuaderi mihi poterit aurum et argentum ejusque generis reliqua non esse nobis opes. nam illud quidem valde persuasum habeo, quæ nobis inutilia sint, ea ne opes quidem esse, et ad hoc utilia quæ sint, ea maxime esse utilia; neutiquam vero illud, hæc non utilia esse nobis ad vitam, si tamen his necessaria nobis comparemus. — [SOCR.] Age dum, quomodo de his statuemus? suntne homines, qui musicam vel litteras vel aliam scientiam docent, qui pro his necessaria sibi ipsi comparent, horum mercedem exigentes? — [ERYX.] Sunt vero. — [SOCR.] Nonne hi homines hac scientia comparare sibi necessaria videntur, hac ea redimentes, quemadmodum nos auro et argento? — [ERYX.] Censeo. — [SOCR.] Nonne si hoc sibi comparant quibus ad vitam utuntur, etiam ipsum utile erit ad vitam? nam argentum quoque ideo utile esse diximus, quod eo possemus necessaria ad corpus nobis com-

σῶμα ἐκπορίζεσθαι. — Οὕτως, ἔφη. — Οὐκοῦν εἴπερ αὗται αἱ ἐπιστῆμαι τῶν χρησίμων πρὸς τοῦτο φαίνονται ἡμῖν αἱ ἐπιστῆμαι χρήματα οὖσαι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι' ἥνπερ τὸ χρυσίον τε καὶ τὸ ἀργύριον; δῆλον 5 δὲ, ὅτι καὶ οἱ ταύτας κεκτημένοι πλουσιώτεροι. ὀλίγον δὲ πρότερον οὕτω χαλεπῶς ἀπεδεχόμεθα τὸν λόγον, εἰ οὗτοι πλουσιώτατοι. ἀναγκαῖον δ' ἂν εἴη καὶ ἐκ τοῦ 403 νῦν ὡμολογημένου τοῦτο ξυμβαίνειν, ἐνίοτε τοὺς ἐπιστημονεστέρους πλουσιωτέρους εἶναι. εἰ γάρ τις ἡμᾶς 10 ἔροιτο, ἆρα παντὶ ἀνθρώπῳ οἰόμεθα χρήσιμον εἶναι ἵππον, ἆρα φαίης ἄν; ἢ τοῖς μὲν ἐπιστήμοσιν, ὅπως δεῖ ἵππῳ χρῆσθαι, χρήσιμος ἂν εἴη, τοῖς ἀνεπιστήμοσι δ' οὔ; — Φαίην ἄν. — Οὐκοῦν, ἔφη, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον οὐδὲ φάρμακον παντὶ ἀνθρώπῳ χρήσιμον 15 εἶναι, ἀλλὰ τούτῳ ὅστις τυγχάνει εἰδώς, ὡς δεῖ χρήσασθαι αὐτῷ; — Φημί. — Οὐκοῦν καὶ τἆλλα πάντα ὁμοίως; — Ἔοικε. — Χρυσίον ἄρα καὶ ἀργύριον καὶ τἆλλα τὰ δοκοῦντα χρήματα εἶναι τούτῳ ἂν μόνῳ χρήσιμα εἴη, ὅστις τυγχάνει ἐπιστάμενος, ὡς χρηστέον 20 αὐτοῖς. — Οὕτως. — Οὐκοῦν πρότερον ἐδόκει τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου εἶναι εἰδέναι, ὅπου τε καὶ ὅπως τούτων ἑκάστοις χρηστέον ἐστί; — Φημί. — Τοῖς ἄρα καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀνθρώπων, τούτοις ἂν μόνοις καὶ χρήσιμα ταῦτ' εἴη, εἴπερ γε οὗτοι ἐπιστή-25 μονες, ὡς χρηστέον· εἰ δὲ τούτοις μόνοις χρήσιμον, τούτοις ἂν μόνοις καὶ χρήματα εἶναι ταῦτα φαίνοιτο. ἀτάρ, ὡς ἔοικε, καὶ τὸν ἀνεπιστήμονα ἱππικῆς, κεκτημένον δὲ ἵππους, οἳ τυγχάνουσιν αὐτῷ ἀχρεῖοι ὄντες, εἴ τις τοῦτον ἱππικὸν ποιήσειεν, ἆρα ἂν ἅμα καὶ πλου-30 σιώτερον πεποιηκὼς εἴη, εἴπερ γε αὐτῷ ἃ ἐτύγχανε πρόσθεν ἀχρεῖα ὄντα, χρήσιμα πεποίηκεν· ἐπιστήμην γάρ τινα παραδιδοὺς τῷ ἀνθρώπῳ ἅμα καὶ πλούσιον αὐτὸν πεποίηκε. — Φαίνεταί γε. — Ὅμως δέ μοι κἂν διομόσασθαι δοκῶ ὑπὲρ Κριτίου ὑπὸ μηδενὸς τού-35 των τῶν λόγων πεπεῖσθαι. — Νὴ Δία· καὶ γάρ, ἔφη, μαινοίμην ἄν, εἰ ταῦτα πειθοίμην. ἀλλὰ τί οὐκ ἐκεῖνον τὸν λόγον διετέλεσας, ὡς τὰ δοκοῦντα οὐκ ἔστι χρήματα, χρυσίον καὶ ἀργύριον καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα; ὡς ἐγὼ πάνυ σφόδρα τούτους τοὺς λόγους ἀκροώμενος, 40 οὓς καὶ σὺ νῦν τυγχάνεις δὴ διεξιών, ἄγαμαι. — Εἶπον οὖν ἐγώ, ὅτι μοι δοκεῖς σύ, ὦ Κριτία, οὕτως ἐμοῦ χαίρειν ἀκροώμενος, ὥσπερ τῶν ῥαψῳδῶν, οἳ τὰ Ὁμήρου ἔπη ᾄδουσιν, ἐπεὶ οὐδείς γέ σοι δοκεῖ τούτων τῶν λόγων ἀληθὴς εἶναι. ὅμως δὲ φέρε, πῶς ἂν τὰ 45 τοιαῦτα φήσαιμεν; ἆρά γε τοῖς γε οἰκοδομικοῖς τῶν ἀνθρώπων φαίης ἂν ἄττα εἶναι χρήσιμα πρὸς τὸ οἰκίαν ἐργάσασθαι; — Ἔμοιγε δοκεῖ. — Πότερον οὖν ταῦτα φήσαιμεν ἂν χρήσιμα εἶναι, οἷς αὐτῶν κατεχρῶντο [καταχρῷντο?] εἰς τὴν οἰκοδομίαν, λίθους καὶ πλίν-50 θους καὶ ξύλα καὶ εἴ τι ἕτερον τοιοῦτον, ἢ καὶ τὰ ἐργαλεῖα οἷς αὐτοὶ τὴν οἰκίαν ἐργάζοιντο, καὶ οἷς ταῦτα ἐκπορίζοιντο, τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους, καὶ πάλιν τὰ τούτων ἐργαλεῖα; — Ἔμοιγ', ἔφη, δοκεῖ πάντα ταῦτα χρήσιμα εἶναι πρὸς ἐκεῖνα. — Οὐκοῦν, ἦν δ'

parare. — [ERYX.] Ita est, inquit. — [SOCR.] Nonne, si hæ scientiæ in numero ad hoc utilium sunt, scientiæ aperte nobis opes sunt eandem ob causam, ob quam aurum et argentum? simul manifestum est eos, qui has possideant, esse ditiores. quamquam paulo ante tam duriter accipiebamus sermonem, si hi ditissimi essent. necessario autem etiam ex eo, quod a nunc concessum est, sequitur interdum scientiores esse ditiores. nam si quis interroget nos, an cuivis homini utilem esse equum putemus, num tu affirmabis? an scientibus quidem, quomodo uti oporteat equo, utilis erit, inscientibus autem non? — [ERYX.] Affirmaverim. — [SOCR.] Nonne, inquam, secundum eandem rationem ne medicamentum quidem utile esse cuivis homini, sed ei, qui sciat, quomodo uti eo oporteat? — [ERYX.] Censeo. — [SOCR.] Nonne reliqua omnia similiter? — [ERYX.] Consentaneum est. — [SOCR.] Aurum igitur et b argentum et reliqua, quæ opes esse putantur, soli utilia erunt ei, qui scit, quomodo eis utendum sit. — [ERYX.] Ita est. — [SOCR.] Nonne antea honesti et boni hominis esse videbatur scire, ubi et quomodo singulis horum utendum sit? — [ERYX.] Censeo. — [SOCR.] Honestis igitur et bonis hominibus, his solis etiam utilia hæc erunt, si quidem hi sunt scientes, quemadmodum utendum sit; si vero his solis utile, his etiam solis opes hæc esse videbuntur. sed, ut consentaneum c est, etiam inscientem artis equitandi, possidentem autem equos, qui ei inutiles sunt, hunc si quis artis peritum reddiderit, nimirum ditiorem quoque simul reddidisse statuendus erit, siquidem quæ antea inutilia erant, hæc et reddidit utilia; dum enim scientiam aliquam impertit homini, simul divitem eum reddidit. — [ERYX.] Videtur quidem. — [SOCR.] Nihilo minus juraverim pro Critia nullo horum sermonum ei esse persuasum. — [CRIT.] Per Jovem; etenim, d inquit, insanirem, si hæc persuaderi mihi paterer. sed quidni sermonem illum absolvis, non esse opes quæ videantur, aurum et argentum et ejus generis reliqua? nam ego hos sermones audiens, quos tu quoque nunc habes, valde magna afficior lætitia. — Itaque ego [SOCR.] Eodem modo, inquam, tu, o Critia, me audiens delectari videris, quo rhapsodos, qui Homeri carmina canunt; nam verum esse horum sermonem putas nullum. nihilo tamen minus age, e quomodo de his statuemus? putasne hominibus ædificandi peritis utilia esse quædam ad domum faciendam? — [CRIT.] Puto equidem. — [SOCR.] Utrum igitur hæc utilia esse dicemus, quæ ex illis adhibeant ad ædificationem, lapides et lateres et ligna et si quid aliud ejus generis, an etiam instrumenta, quibus ipsi domum fabricent, et quibus hæc sibi comparent, ligna et lapides, et horum rursus instrumenta? — [CRIT.] Equidem, inquit, omnia hæc utilia esse puto ad illa. — [SOCR.] Nonne, inquam, etiam in reliquis opificiis

ἐγὼ, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐργασιῶν οὐ μόνον αὐτοῖς οἷς
καταχρώμεθα πρὸς ἕκαστον τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ οἷς
ταῦτα ἐκποριζόμεθα καὶ ὧν ἄνευ οὐκ ἂν γένοιτο; —
Πάνυ γε οὕτω. — Οὐκοῦν πάλιν καὶ οἷς ταῦτα, καὶ
404 εἴ τι ἀνωτέρω τούτων, καὶ οἷς πάλιν ἐκεῖνα, καὶ ἔτι a
μάλα τὰ ἄνω, ὥστε καὶ εἰς ἄπειρόν τι πλῆθος τελευ-
τῶντα, ἀνάγκη πάντα ταῦτα πρὸς τὴν αὐτῶν ἐργα-
σίαν χρήσιμα φαίνεσθαι; — Καὶ οὐδέν γε, ἔφη, ταῦτα
οὕτω κωλύει ἔχειν. — Τί δ', εἰ ὑπάρχοι τῷ ἀνθρώπῳ
10 σιτία καὶ ποτὰ καὶ ἱμάτια καὶ τἆλλα, οἷς αὐτὸς πρὸς
τὸ σῶμα μέλλοι χρῆσθαι, ἆρ' ἄν τι προσδέοιτο χρυσίου
ἢ ἀργυρίου ἢ ἄλλου του, οἷς ταῦτα ποριεῖται, ἅ γε
δὴ ὑπάρχοι; — Οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. — Οὐκοῦν φαίνοιτο
ἂν ἡμῖν ἔστιν ὅτε ἄνθρωπος οὐδενὸς τούτων δεόμενος b
15 πρὸς τὴν τοῦ σώματος χρείαν; — Οὐ γάρ. — Οὐκοῦν
εἰ ταῦτα ἀχρεῖα φαίνοιτο πρὸς ταύτην τὴν ἐργασίαν,
οὐκ ἄν ποτε πάλιν δέοι χρήσιμα φανῆναι; ὑπέκειτο
γὰρ μὴ οἷόν τε εἶναι πρὸς τὴν αὐτὴν ἐργασίαν τοτὲ μὲν
χρήσιμα, τοτὲ δὲ ἀχρεῖα εἶναι. — Ἀλλ' οὕτω γ' ἄν,
20 ἔφη, ὁ αὐτὸς λόγος σοὶ καὶ ἐμοὶ γένοιτο· εἰ γάρ ποτε
ταῦτα χρήσιμα γίγνοιτο πρὸς τοῦτο, οὐκ ἄν ποτε συμ-
βαίνοι πάλιν ἀχρεῖα εἶναι· νῦν δὲ πρός τινας ἐργασίας
πραγμάτων μοχθηρῶν, τὰς δὲ χρηστῶν ἔγωγ' ἂν φαίην. c
— Ἆρ' οὖν οἷόντε μοχθηρόν τι πρᾶγμα πρὸς ἀγαθοῦ
25 τινὸς ἐργασίαν χρήσιμον εἶναι; — Οὐκ ἔμοιγε φαίνε-
ται. — Ἀγαθὰ δὲ πράγματα ἆρ' ἂν ταῦτα φαίημεν
εἶναι, ἃ δι' ἀρετὴν ἄνθρωπος πράττει; — Φημί. —
Ἆρ' οὖν οἷόν τε ἄνθρωπον μαθεῖν τι τούτων, ὅσα διὰ
λόγου διδάσκεται, εἰ παντάπασιν ἀπεστερημένος εἴη
30 τοῦ ἀκούειν, ἢ ἑτέρου [ἀκούειν ἑτέρου?] τινός; — Μὰ
Δί' οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ. — Οὐκοῦν τῶν χρησίμων φαί-
νοιτο ἂν ἡμῖν πρὸς ἀρετὴν τὸ ἀκούειν, εἴπερ διδακτός d
γε ἡ ἀρετὴ τῷ ἀκούειν καὶ αὐτῷ καταχρώμεθα πρὸς
τὰς μαθήσεις; — Φαίνεται. — Οὐκοῦν εἴπερ ἡ ἰατρι-
35 κὴ οἷά τέ ἐστι τὸν νοσοῦντα παύειν, φαίνοιτο ἂν ἡμῖν
ἐνίοτε καὶ ἡ ἰατρικὴ τῶν χρησίμων οὖσα πρὸς τὴν ἀρε-
τήν, εἴπερ διὰ τῆς ἰατρικῆς τὸ ἀκούειν πορισθείη; —
Καὶ οὐδέν γε κωλύει. — Ἆρ' οὖν πάλιν καὶ εἰ τὴν
ἰατρικὴν ἀντὶ χρημάτων πορισαίμεθα, φαίνοιτο ἂν
40 ἡμῖν καὶ τὰ χρήματα χρήσιμα ὄντα πρὸς ἀρετήν; —
Καὶ γάρ ἐστιν, ἔφη, τοῦτό γε. — Οὐκοῦν πάλιν ὁμοίως
καὶ δι' οὗ τὰ χρήματα πορισαίμεθα; — Παντάπασι e
μὲν οὖν πάντα. — Ἆρ' οὖν ἄν σοι δοκεῖ ἄνθρωπος ἀπὸ
μοχθηρῶν τε καὶ αἰσχρῶν πραγμάτων ἀργύριον αὐτῷ
45 πορίσασθαι, ἀνθ' ὅτου τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην κτή-
σαιτο, ᾗ δύναιτο ἀκούειν ἐκ τοῦ μὴ οἵου τε, τῷ δ' αὐτῷ
ἐκείνῳ καταχρῆσθαι πρὸς ἀρετὴν ἢ ἕτερ' ἄττα τῶν
τοιούτων; — Πάνυ μὲν οὖν ἔμοιγε δοκεῖ. — Οὐκοῦν
οὐκ ἂν τό γε μοχθηρὸν χρήσιμον εἴη πρὸς ἀρετήν; —
50 Οὐ γάρ. — Οὐκ ἄρα ἀναγκαῖόν ἐστι, δι' ὧν ἂν ἐκπο-
ρισαίμεθα τὰ πρὸς ἕκαστα χρήσιμα, καὶ ταῦτα πρὸς
τὰ αὐτὰ χρήσιμα εἶναι. φαίνοιτο γὰρ ἂν ἐνίοτε μοχθηρὰ
405 πράγματα πρὸς ἀγαθόν τι χρήσιμον εἶναι. ἔτι δὲ μᾶλ- a
λον καὶ ἐπὶ τούτου ἂν φανερὰ γένοιτο· εἴπερ γὰρ ταῦτα

non solum ipsa quæ adhibemus ad quodque opus, sed etiam quibus hæc nobis comparamus et sine quibus nulla nobis essent? — [CRIT.] Prorsus ita. — [SOCR.] Nonne rursus etiam quibus hæc, et si quid super his, etiam quibus rursus illa, atque iterum superiora ac sic denique nullum finem habentia, omnia hæc necessario utilia ad eorum effectionem videntur? — [CRIT.] Nihil certe, inquit, impedit quo minus hæc ita se habeant. — [SOCR.] Quid vero, si habeat homo cibum et potum et vestes et reliqua, quibus ipse ad corpus usurus sit, numquid indigeat auro aut argento aut alio quo, quibus sibi comparet ea, quæ jam habeat? — [CRIT.] Non equidem puto. — [SOCR.] Nonne interdum nulla harum rerum indigere nobis ad corporis usum homo videbitur? — [CRIT.] Nulla utique. — [SOCR.] Nonne si hæc inutilia ad hanc effectionem videantur, nunquam rursus utilia videri oportebit? nam positum erat fieri non posse ut ad eandem effectionem modo utilia sint, modo inutilia. — [CRIT.] At hac ratione, inquit, idem tibi ac mihi sermo exsistet; nam si quando hæc utilia sint ad hoc, nunquam eveniat ut rursus sint inutilia; nunc vero ad aliquas effectiones rerum malarum alias, alias bonarum equidem dixerim. — [SOCR.] Num igitur mala res ad bonæ effectionem utilis esse potest? — [CRIT.] Non mihi quidem videtur. — [SOCR.] Bonas autem res easne dicemus esse, quas homo propter virtutem agit? — [CRIT.] Censeo. — [SOCR.] Num igitur homo discere potest aliquid eorum, quæ oratione traduntur, si prorsus careat facultate audiendi alium quem? — [CRIT.] Per Jovem non puto equidem. — [SOCR.] Nonne inter utilia ad virtutem referenda a nobis videbitur audiendi facultas, si quidem ea exercenda traditur virtus eamque adhibemus ad disciplinas? — [CRIT.] Videtur. — [SOCR.] Nonne si medicina ægrotantem morbo liberare potest, etiam medicina nobis nonnunquam inter utilia ad virtutem referenda videbitur, si per medicinam audiendi facultas parata sit? — [CRIT.] Ac nihil quidem impedit. — [SOCR.] Ergone rursus etiam si medicinam opibus paratam habeamus, opes quoque nobis utiles esse ad virtutem videantur? — [CRIT.] Ac verum, inquit, id quidem. — [SOCR.] Nonne rursus eodem modo etiam id, quo paratas opes habeamus? — [CRIT.] Omnino omnia. — [SOCR.] Putasne igitur hominem rebus malis et turpibus pecuniam habere posse, qua scientiam possideat medicam, qua audire possit, cum antea non potuerit, eamque ipsam facultatem adhibere ad virtutem vel aliud quid ejusdem generis? — [CRIT.] Sane puto equidem. — [SOCR.] Nonne malum quod est, id utile esse non poterit ad virtutem? — [CRIT.] Non certe. — [SOCR.] Ergo necessarium non est, quibus comparare nobis ad quæque utilia possimus, ea etiam ad eadem esse utilia. viderentur enim nonnunquam res malæ ad bonum aliquid utiles esse. idque magis etiam in hoc conspici poterit: si enim utilia

χρήσιμά ἐστι πρὸς ἕκαστα, ὧν ἄνευ οὐκ ἂν γένοιτο, εἰ μὴ ταῦτα προϋπάρχοι, φέρε, πῶς ἂν τὰ τοιαῦτα φήσαις; ἆρ' οἷόν τε ἀμαθίαν πρὸς ἐπιστήμην χρήσιμον εἶναι, ἢ νόσον πρὸς ὑγίειαν, ἢ κακίαν πρὸς ἀρετήν;
5 — Οὐκ ἂν ἔγωγε φαίην. — Καὶ μὴν τόδε γ' ἂν ὁμολογήσαιμεν ἀδύνατον εἶναι, ἐπιστήμην ἐγγενέσθαι ὅτῳ μὴ ἀμαθία πρότερον ὑπάρξαι, καὶ ὑγίειαν, ὅτῳ μὴ νόσος, οὐδὲ ἀρετὴν, ὅτῳ μὴ κακία. — Ἔφη γὰρ οὕτως, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ. — Οὐκ ἂν ἄρα φαίνοιτο ἀναγκαῖον εἶ- b
10 ναι, ὅσων ἄνευ μὴ οἷόν τε γίγνεσθαι, ταῦτα καὶ χρήσιμα εἶναι πρὸς τοῦτο. φαίνοιτο γὰρ ἂν ἡμῖν ἡ ἀμαθία πρὸς ἐπιστήμην χρήσιμος οὖσα, καὶ ἡ νόσος πρὸς ὑγίειαν, καὶ ἡ κακία πρὸς ἀρετήν. — Σφόδρα δυσπίστως εἶχε καὶ πρὸς τούτους τοὺς λόγους, εἰ μὴ πάντα ταῦτα χρή-
15 σιμα ἔσται. Καταμαθὼν δ' αὐτὸν ἐγὼ ὅτι ἴσον εἴη πεῖσαι, ὅπερ ἂν τὸ λεγόμενον λίθον ἑψῆσαι, Ἀλλὰ τούτους μὲν τοὺς λόγους, ἦν δ' ἐγὼ, ἐάσωμεν χαίρειν, c ἐπειδήπερ οὐ δυνατοί ἐσμεν ὁμολογῆσαι, ὁπότερον ταὐτὰ χρήσιμά τ' ἐστὶ καὶ χρήματα, ἢ οὔ· ἐκείνου
20 δὲ πέρι πῶς ἂν φαίημεν; πότερον ἂν εὐδαιμονέστερόν τε καὶ βελτίω ἡγησαίμεθα εἶναι ἄνθρωπον, εἰ ὡς πλείστων δέοιτο πρὸς τὸ σῶμά τε καὶ τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων, ἢ εἰ ὡς ἐλαχίστων τε καὶ φαυλοτάτων; μάλιστα δ' ἂν ἴσως καὶ τοῦτο ὧδε θεωρηθείη, εἴ τις αὐτὸν πρὸς
25 αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον παραβάλλων σκοποῖτο, ὁποτέρα τῶν ἕξεων βελτίων, πότερον ὅταν τύχῃ νοσῶν, ἢ ὅταν ὑγιαίνων. — Ἀλλὰ τοῦτό γ', ἔφη, οὐ πολλῆς τινὸς d τῆς σκέψεως δεῖται. — Ἴσως γὰρ, ἦν δ' ἐγὼ, παντὶ ἀνθρώπῳ εὔπορον γνῶναι, ὅτι ἡ τοῦ ὑγιαίνοντος ἕξις
30 κρείττων ἐστὶ τῆς τοῦ κάμνοντος. τί δαί; ποτέρως τυγχάνομεν πλειόνων τε καὶ μᾶλλον παντοδαπῶν δεόμενοι; ὅταν κάμνωμεν, ἢ ὅταν ὑγιαίνωμεν; — Ὅταν κάμνωμεν. — Ὅταν ἄρα αὐτοὶ αὑτῶν τυγχάνωμεν φαυλότατα διακείμενοι, τότε σφόδρα τε καὶ πλείστων e
35 τὰ πρὸς ἡδονὰς τὰς διὰ τοῦ σώματος ἐν ἐπιθυμίαις τε καὶ δεήσεσίν ἐσμεν; — Οὕτως. — Οὐκοῦν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὥσπερ αὐτὸς αὑτοῦ τότε φαίνεται βέλτιστα ἔχων, ὅταν ἐλαχίστων τῶν τοιούτων δέηται, οὕτω πάλιν καὶ δυοῖν ὄντοιν, εἰ ὁ μὲν τυγχάνοι σφόδρα τε καὶ
40 πολλῶν ἐν ἐπιθυμίᾳ τε καὶ δεήσει ὤν, ὁ δὲ ὀλίγων τε καὶ ἡσύχως; οἷον τὰ τοιάδε· ὅσοι τῶν ἀνθρώπων τυγχάνουσι κυβευταὶ ὄντες, οἱ δὲ οἰνόφλυγες, ἕτεροι δὲ γαστρίμαργοι· ἅπαντα γὰρ ταῦτα οὐδὲν ἕτερον τυγχάνει ὄντα, ἢ ἐπιθυμίαι. — Σφόδρα γε. — Αἱ δ' ἐπι-
45 θυμίαι πᾶσαι οὐδὲν ἕτερον, ἢ ἔνδειαί τινων. οἱ οὖν πλεῖστα τούτων πεπονθότες ἄνθρωποι ἐν μοχθηροτέρᾳ ἕξει εἰσὶ τῶν μηδὲν ἢ ὡς ἐλάχιστα τοιαῦτα πεπονθότων.
406 — Πάνυ μὲν οὖν ἔγωγε καὶ σφόδρα μοχθηροὺς τοὺς τοιούτους ὑπολαμβάνω εἶναι, καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον
50 τοιούτους, τοσούτῳ καὶ μοχθηροτέρους. — Οὐκοῦν δοκεῖ ἡμῖν οὐχ οἷόν τε χρήσιμα εἶναι ταῦτα πρὸς τοῦτο, εἰ μὴ τυγχάνοιμεν καὶ δεόμενοι τούτων πρὸς τοῦτο; — Φημί. — Ἀναγκαῖον ἄρα, εἴπερ μέλλει ἡμῖν χρήσιμα εἶναι ταῦτα πρὸς τὰς τοῦ σώματος θεραπείας τῶν ἐν-

ad quæque sunt ea, sine quibus exsistere nequeant, nisi ea ante sint, age, quomodo de his statues? potestne inscitia utilis esse ad scientiam, aut morbus ad sanitatem, aut vitium ad virtutem? — [CRIT.] Non equidem censeam. — [SOCR.] Et tamen hoc concesserimus, fieri non posse ut scientia exsistat in quo non prius fuerit inscitia, et sanitas, in quo non morbus, aut virtus, in quo non vitium. — [CRIT.] Concedebat enim, ut opinor. — [SOCR.] Ergo necessarium non videbitur esse, sine quibus fieri aliquid nequeat, ea etiam esse ad illud utilia. videretur enim nobis inscitia utilis esse ad scientiam, et morbus ad sanitatem, et vitium ad virtutem. — Valde dubitantem se etiam ad hos sermones præbebat, si non omnia hæc essent utilia. Ego vero cum persuadere ei idem esse intelligerem atque quod in proverbio est, lapidem coquere, [SOCR.] At hos quidem sermones, inquam, missos faciamus, quoniam convenire inter nos nequit, utrum eadem et utilia sint et opes, necne; de illo autem quomodo statuemus? utrum beatiorem et meliorem esse ducemus hominem, si quam plurimis ad corpus et ad victum necessariis indigeat, an si quam paucissimis et vilissimis? maxime vero fortasse etiam hoc perspici sic poterit, si quis ipsum secum ipso comparans hominem quærat, utra conditio melior, cum morbo sit laborans, an cum sanus. — [CRIT.] At hoc quidem, inquit, non longa quæstione eget. — [SOCR.] Fortasse enim, inquam, cuivis facile est ad intelligendum sani conditionem meliorem esse, quam morbo laborantis. quid vero? utro modo pluribus magisque omnis generis rebus indigemus? cum ægrotamus, an cum sani sumus? — [CRIT.] Cum ægrotamus. — [SOCR.] Cum igitur conditionum nostrarum in pessima versamur, tum valde et plurimorum, quod ad voluptates quæ corpore percipiuntur, attinet, cupiditate et indigentia tenemur? — [CRIT.] Ita est. — [SOCR.] Nonne eadem ratione quemadmodum ipse suarum conditionum optima uti tum videtur, cum paucissimis horum indiget, sic etiam cum duo sunt, si alter valde et multorum cupiditate et indigentia tenetur, alter paucorum et modice? cujusmodi hæc sunt: quicunque aleatores sunt, alii ebriosi, alii gulosi; nam hæc omnia nihil aliud nisi cupiditates sunt. — [CRIT.] Admodum. — [SOCR.] Cupiditates autem omnes nihil aliud nisi rerum aliquarum indigentiæ. horum igitur plurimis affecti pejore conditione sunt, quam qui nullis vel quam paucissimis talibus affecti sunt. — [CRIT.] Sane valde ego hos tales malos esse existimo, et quanto magis tales, tanto etiam pejores. — [SOCR.] Nonne putamus nobis utilia hæc ad hoc esse non posse, nisi etiam his ad hoc indigeamus? — [CRIT.] Censeo. — [SOCR.] Necessarium igitur, si utilia nobis hæc ad corporis

δειῶν, ἅμα καὶ δεῖσθαι ἡμᾶς τούτων πρὸς τοῦτο. — Ἔμοιγε δοκεῖ. — Οὐκοῦν ὅτῳ τυγχάνει πλεῖστα χρήσιμα ὄντα πρὸς τοῦτο, οὗτος ἂν φαίνοιτο καὶ πλείστων δεόμενος πρὸς τοῦτο, εἴπερ ἀνάγκη τῶν χρησίμων πάν-
5 των προσδεῖσθαι; — Ἔμοιγε δοκεῖ οὕτω φαίνεσθαι. — Ἀναγκαῖον ἄρα φαίνεται κατά γε τοῦτον τὸν λόγον, οἷς τυγχάνει πολλὰ χρήματα ὄντα, τούτοις καὶ πολλῶν δεῖσθαι τῶν πρὸς τὴν τοῦ σώματος θεραπείαν ἐπιτηδείων· τὰ γὰρ πρὸς τοῦτο χρήσιμα ὄντα χρήματα
10 ἐφαίνετο. ὥστε ἐξ ἀνάγκης ἂν ἡμῖν φαίνοιντο οἱ πλουσιώτατοι μοχθηρότατα διακείμενοι, εἴπερ γε καὶ πλείστων τοιούτων ἐνδεεῖς ὄντες.

indigentias curandas futura sunt, simul etiam his ad hoc nos indigere. — [CRIT.] Puto equidem. — [SOCR.] Nonne cui plurima ad hoc utilia sunt, is etiam plurimis indigere ad hoc videbitur, si quidem necesse est utilibus omnibus indigere? — [CRIT.] Puto equidem ita videri debere. — [SOCR.] Necessarium igitur secundum hunc sermonem videtur, quibus multæ sunt opes, iis etiam multorum ad corporis curam necessariorum esse indigentiam; nam ad hoc utilia opes videbantur, ut necessario ditissimi videri nobis debeant pessime se habere, si quidem plurimis his indigentes videntur.

ΚΛΕΙΤΟΦΩΝ.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ. ΚΛΕΙΤΟΦΩΝ.

406 Κλειτοφῶντα τὸν Ἀριστωνύμου τις ἡμῖν διηγεῖτο ἔναγχος, ὅτι Λυσίᾳ διαλεγόμενος τὰς μὲν μετὰ Σωκράτους διατριβὰς ψέγοι, τὴν Θρασυμάχου δὲ ξυνουσίαν ὑπερεπαινοῖ.

5 ΚΛΕΙ. Ὅστις, ὦ Σώκρατες, οὐκ ὀρθῶς ἀπεμνημόνευέ σοι τοὺς ἐμοὶ περὶ σοῦ γενομένους λόγους πρὸς Λυσίαν· τὰ μὲν γὰρ ἔγωγε οὐκ ἐπῄνουν σε, τὰ δὲ καὶ ἐπῄνουν. Ἐπεὶ δὲ δῆλος εἶ μεμφόμενος μέν μοι, προσποιούμενος δὲ μηδὲν φροντίζειν, ἥδιστ' ἄν σοι διεξέλ-10 θοιμι αὐτοὺς αὐτός, ἐπειδὴ καὶ μόνω τυγχάνομεν ὄντε, ἵνα ἧττόν με ἡγῇ πρὸς σὲ φαύλως ἔχειν· νῦν γὰρ ἴσως οὐκ ὀρθῶς ἀκήκοας, ὥστε φαίνει πρὸς ἐμὲ ἔχειν τραχυτέρως τοῦ δέοντος· εἰ δέ μοι δίδως παῤῥησίαν, 107 ἥδιστ' ἂν δεξαίμην καὶ ἐθέλω λέγειν.

15 ΣΩ. Ἀλλ' αἰσχρὸν μὴν σοῦ γε ὠφελεῖν με προθυ- a μουμένου μὴ ὑπομένειν· δῆλον γὰρ ὡς γνοὺς ὅπῃ χείρων εἰμὶ καὶ βελτίων, τὰ μὲν ἀσκήσω καὶ διώξομαι, τὰ δὲ φεύξομαι κατὰ κράτος.

ΚΛΕΙ. Ἀκούοις ἄν. Ἐγὼ γάρ, ὦ Σώκρατες, σοὶ 20 συγγιγνόμενος πολλάκις ἐξεπληττόμην ἀκούων, καί μοι ἐδόκεις παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κάλλιστα λέγειν, ὁπότε ἐπιτιμῶν τοῖς ἀνθρώποις, ὥσπερ ἐπὶ μηχανῆς τραγικῆς θεός, ὕμνεις λέγων Ποῖ φέρεσθε, ὤνθρωποι; καὶ ἀγνοεῖτε οὐδὲν τῶν δεόντων πράττοντες, οἵτινες b 25 χρημάτων μὲν πέρι τὴν πᾶσαν σπουδὴν ἔχετε, ὅπως ὑμῖν ἔσται, τῶν δ' υἱέων οἷς ταῦτα παραδώσετε, ὅπως ἐπιστήσονται χρῆσθαι δικαίως τούτοις, ἀμελεῖτε, καὶ οὔτε διδασκάλους αὐτοῖς εὑρίσκετε τῆς δικαιοσύνης, εἴπερ μαθητόν· εἰ δὲ μελετητόν τε καὶ ἀσκητόν, οἵτι-30 νες ἐξασκήσουσι καὶ ἐκμελετήσουσιν ἱκανῶς· οὐδέ γ' ἔτι πρότερον ὑμᾶς αὐτοὺς οὕτως ἐθεραπεύσατε, ἀλλ' ὁρῶντες γράμματα καὶ μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν ὑμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς παῖδας ὑμῶν ἱκανῶς μεμαθη- c κότας, ἃ δὴ παιδείαν ἀρετῆς εἶναι τελέαν ἡγεῖσθε, κἄ-35 πειτα οὐδὲν ἧττον κακοὺς γιγνομένους περὶ τὰ χρήματα, ὅμως οὐ καταφρονεῖτε τῆς νῦν παιδεύσεως οὐδὲ ζητεῖτε οἵτινες ὑμᾶς παύσουσι ταύτης τῆς ἀμουσίας; καί τοι διά γε ταύτην τὴν πλημμέλειαν καὶ ῥᾳθυμίαν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἐν τῷ ποδὶ πρὸς τὴν λύραν ἀμετρίαν, καὶ 40 ἀδελφὸς ἀδελφῷ καὶ πόλεις πόλεσιν ἀμέτρως καὶ ἀναρμόστως προσφερόμεναι στασιάζουσι καὶ πολεμοῦντες d τὰ ἔσχατα δρῶσι καὶ πάσχουσιν. Ὑμεῖς δέ φατε οὐ δι' ἀπαιδευσίαν οὐδὲ δι' ἄγνοιαν, ἀλλ' ἑκόντας τοὺς ἀδίκους ἀδίκους εἶναι. Πάλιν δ' αὖ τολμᾶτε λέγειν ὡς 45 αἰσχρὸν καὶ θεομισὲς ἡ ἀδικία· πῶς οὖν δή τις τό γε

CLITOPHON.

PERSONÆ DIALOGI.

SOCRATES, CLITOPHON.

Clitophontem Aristonymi filium nuper quidam nobis retulit cum Lysia disserentem Socratis colloquia vituperasse, Thrasymachi vero consuetudinem mirificis extulisse laudibus.

CL. Quisquis ille fuit, Socrates, non recte memoravit eos qui mihi cum Lysia de te fuerunt sermones; nam partim ego te non laudavi, partim vero etiam laudavi. Quoniam vero patet te mihi hoc vitio vertere, etiamsi te simulas nihil curare, libentissime ipse tibi eos referam, quum etiam soli simus, quo minus me putes male erga te affectum esse : nunc enim fortasse non recte eos audivisti, ut videare asperiore, quam par est, in me animo esse. Quodsi mihi dicendi libertatem dederis, libentissime suscipiam et dicam.

SO. Turpe vero esset si te mihi prodesse volentem non sustinerem; perspicuum est enim, ubi cognoverim qua parte deterior sim et qua melior, fore ut hæc quidem exerceam et persequar, illa vero omni ope fugiam.

CL. Audi igitur. Equidem, Socrates, dum tecum versabar, sæpe obstupui te audiens, et mihi visus es præ ceteris hominibus pulcherrime dicere, quando increpans homines, velut ex machina tragica deus, exclamabas dicens Quo ruitis, homines? nescientes nihil vos agere eorum quæ oporteat, qui in pecunias quidem cumulandas omnem impendatis operam ut eas habeatis, filiorum autem quibus handituri sitis, ut juste illis uti sciant, curam negligatis, et neque doctores justitiæ ipsis exquiratis, si modo disci potest, neque qui eos exerceant et adsuetudine ad eam perducant, si modo adsuetudine et exercitatione percipitur; neque ante etiam vos ipsos ita curavistis, sed quum videatis vos ipsos et filios vestros literas et musicam et gymnasticam satis didicisse, quam scilicet disciplinam virtutis esse perfectam existimatis, nihilo vero minus ad pecunias pravos esse, tamen minime contemnitis præsentem institutionem neque, qui vos ab hac illiberalitate liberent, quæritis? quamquam ob hanc aberrationem et socordiam, non ob eam, quæ in pede contingit ad lyram, immoderationem, et frater cum fratre et civitates cum civitatibus contra moderationem et concinnitatem agentes seditiones concitant bellantesque extrema et faciunt et patiuntur. Vos autem dicitis non per imperitiam neque per ignorantiam, sed sua sponte injustos esse injustos. Rursus autem audetis dicere turpem deoque invisam esse injustitiam. Quomodo vero ejusmodi malum volens quis

τοιοῦτον κακὸν ἑκὼν αἱροῖτ' ἄν; Ἥττων δὲ ἂν ᾖ, φατέ, τῶν ἡδονῶν. Οὐκοῦν καὶ τοῦτ' ἀκούσιον, εἴπερ τὸ νικᾷν ἑκούσιον; ὥστε ἐκ παντὸς τρόπου τό γε ἀδικεῖν ἀκούσιον ὁ λόγος αἱρεῖ, καὶ δεῖν ἐπιμέλειαν τῆς νῦν 5 πλείω ποιεῖσθαι πάντ' ἄνδρα ἰδίᾳ θ' ἅμα καὶ δημοσίᾳ e ξυμπάσας τὰς πόλεις. Ταῦτ' οὖν, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ ὅταν ἀκούω σοῦ θαμὰ λέγοντος, καὶ μάλα ἄγαμαι καὶ θαυμαστῶς ὡς ἐπαινῶ· καὶ ὁπόταν αὖ φῇς τὸ ἐφεξῆς τούτῳ, τοὺς ἀσκοῦντας μὲν τὰ σώματα, τῆς δὲ 10 ψυχῆς ἠμεληκότας ἕτερόν τι πράττειν τοιοῦτον, τοῦ μὲν ἄρξοντος ἀμελεῖν, περὶ δὲ τὸ ἀρξόμενον ἐσπουδακέναι· καὶ ὅταν λέγῃς ὡς ὅτῳ τις μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι, κρεῖττον ἐᾶν τὴν τούτου χρῆσιν· εἰ δή τις μὴ ἐπίσταται ὀφθαλμοῖς χρῆσθαι μηδὲ ὠσὶ μηδὲ ξύμ- 15 παντι τῷ σώματι, τούτῳ μήτε ἀκούειν μήθ' ὁρᾶν μήτ' ἄλλην χρείαν μηδεμίαν χρῆσθαι τῷ σώματι κρεῖττον ἢ ὁπῃοῦν χρῆσθαι. Καὶ δὴ καὶ περὶ τέχνην 408 ὡσαύτως· ὅστις γὰρ δὴ μὴ ἐπίσταται τῇ ἑαυτοῦ λύρᾳ a χρῆσθαι, δῆλον ὡς οὐδὲ τῇ τοῦ γείτονος, οὐδὲ ὅστις μὴ 20 τῇ τῶν ἄλλων, οὐδὲ τῇ ἑαυτοῦ, οὐδ' ἄλλῳ τῶν ὀργάνων οὐδὲ κτημάτων οὐδενί. Καὶ τελευτᾷ δὴ καλῶς ὁ λόγος οὗτός σοι, ὡς ὅστις ψυχῇ μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι, τούτῳ τὸ ἄγειν ἡσυχίαν τῇ ψυχῇ καὶ μὴ ζῆν κρεῖττον ἢ ζῆν πράττοντι καθ' αὑτόν· εἰ δέ τις ἀνάγκη ζῆν εἴη, 25 δούλῳ ἄμεινον ἢ ἐλευθέρῳ διάγειν τῷ τοιούτῳ τὸν βίον ἐστὶν ἄρα, καθάπερ πλοίου παραδόντι τὰ πηδάλια τῆς b διανοίας ἄλλῳ, τῷ μαθόντι τὴν τῶν ἀνθρώπων κυβερνητικήν, ἣν δὴ σὺ πολιτικήν, ὦ Σώκρατες, ἐπονομάζεις πολλάκις, τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην δικαστικήν τε καὶ δι- 30 καιοσύνην ὡς ἔστι λέγων. Τούτοις δὴ τοῖς λόγοις καὶ ἑτέροις τοιούτοις παμπόλλοις καὶ παγκάλως λεγομένοις, ὡς διδακτὸν ἀρετὴ καὶ πάντων ἑαυτοῦ δεῖ μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι, σχεδὸν οὔτ' ἀντεῖπον πώποτε οὔτ' οἶμαι μήποθ' ὕστερον ἀντείπω· προτρεπτικωτά- 35 τους τε γὰρ ἡγοῦμαι καὶ ὠφελιμωτάτους, καὶ ἀτεχνῶς c ὥσπερ καθεύδοντας ἐπεγείρειν ἡμᾶς. Προσεῖχον δὴ τὸν νοῦν τὸ μετὰ ταῦτα ὡς ἀκουσόμενος, ἐπανερωτῶν οὔ τι σὲ τὸ πρῶτον, ὦ Σώκρατες, ἀλλὰ τῶν ἡλικιωτῶν τε καὶ συνεπιθυμητῶν ἢ ἑταίρων σῶν, ἢ ὅπως δεῖ 40 πρὸς σὲ περὶ αὐτῶν τὸ τοιοῦτον ὀνομάζειν· τούτων γὰρ τούς τι μάλιστα εἶναι δοξαζομένους ὑπὸ σοῦ πρώτους ἐπανηρώτων, πυνθανόμενος τίς ὁ μετὰ ταῦτ' εἴη λόγος, καὶ κατὰ σὲ τρόπον τινὰ ὑποτείνων αὐτοῖς, Ὦ βέλτι- d στοι, ἔφην, ὑμεῖς, πῶς ποτε νῦν ἀποδεχόμεθα τὴν 5 Σωκράτους προτροπὴν ἡμῶν ἐπ' ἀρετήν; ὡς ὄντος μόνου τούτου, ἐπεξελθεῖν δὲ οὐκ ἔνι τῷ πράγματι καὶ λαβεῖν αὐτὸ τελέως, ἀλλ' ἡμῖν παρὰ πάντα δὴ τὸν βίον ἔργον τοῦτ' ἔσται, τοὺς μήπω προτετραμμένους προτρέπειν, καὶ ἐκείνους αὖ ἑτέρους; ἢ δεῖ τὸ Σω- 10 κράτη καὶ ἀλλήλους ἡμᾶς τὸ μετὰ τοῦτ' ἐπανερωτᾶν, ὁμολογήσαντας τοῦτ' αὐτὸ ἀνθρώπῳ πρακτέον εἶναι, e τί τοὐντεῦθεν; πῶς ἄρχεσθαι δεῖν φαμὲν δικαιοσύνης πέρι μαθήσεως; ὥσπερ ἂν εἴ τις ἡμᾶς προὔτρεπε τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, μηδὲν προνοοῦντας

eligat? Qui inferior est, dicitis, voluptatibus. Nonne etiam hoc non est voluntarium, siquidem vincere est voluntarium? quare omni modo injuste facere non esse voluntarium ratio edocet, et majorem quam nunc curam adhibendam esse cuivis viro privatim simulque publice omnibus civitatibus. Hæc igitur, Socrates, quum te frequenter dicentem audio et valde admiror et mirifice laudo; **Itemque** quum dicis, quod huic consequens est, eos qui corpus quidem exerceant, animum vero negligant, simile quiddam facere, dum id quod imperet negligant, in isto vero cui imperetur curam ponant; et quum dicis, quo quis uti nesciat, ejus usum melius esse omittere: velut si quis nesciat oculis uti neque auribus neque universo corpore, huic neque audire neque videre neque alium ullum corporis usum habere melius esse, quam quomodocumque uti. Atque etiam artis eadem est ratio: quisquis enim nescit lyra sua uti, eum patet nec vicini lyra uti posse, et qui non aliorum, ne sua quidem, eodemque modo neque alio ullo instrumento nec possessione. Ac pulchre sane tibi hic sermo eo progreditur ut ponat, qui animo uti nesciat, ei melius esse quiescere animo et non vivere, quam vivere ita ut more suo agat; si vero necessitas aliqua vivendi sit, magis huic expedire ut servus, quam ut liber vitam traducat, et quemadmodum navis, sic mentis gubernacula committat alteri, qui artem didicerit hominum gubernandorum, quam tu, Socrates, saepe civilem nominas, eandem hanc judiciariam et justitiam dicens esse. **His igitur sermonibus aliisque hujusmodi multis ac præclaris virtutem doceri posse affirmantibus et omnium maxime de semet ipso curam esse adhibendam nunquam fere contra dixi, neque unquam in posterum, opinor, contra dicam; maxime enim exhortativos et utilissimos eos existimo et revera tanquam dormientes nos excitare. Animum igitur adverti ut audirem quæ deinceps sequerentur, non ex te primum, Socrates, sciscitans, sed ex æqualibus et sodalibus vel amicis tuis, vel quomodocumque eorum ad te rationem appellari oportet: ex his enim eos, qui maxime a te aliquo loco habentur, primos interrogavi, quærens quis esset qui deinceps sequeretur** sermo, **et tuo quodammodo more quæstionem proponens, O viri, inquam, optimi, quo tandem pacto suscipimus exhortationem Socratis ad virtutem? quasi hoc solum sit, nec aggredi ad rem liceat eamque perfecte accipere, sed nostrum per omnem vitam hoc opus futurum sit exhortari eos qui nondum incitati sint et horum rursus alios? an oportet Socratem et nosmet ipsos interrogare deinceps, quum hoc ipsum hominibus faciundum esse concesserimus, quid deinde? quomodo justitiæ studium incipiendum esse dicimus? quemadmodum si quis nos ad corpus curandum exhortaretur et, quia nos, ut pueros, nihil prospicientes videret nec intelligentes esse**

ἡμῶν καθάπερ παῖδας, ὡς ἔστι τις γυμναστικὴ καὶ
ἰατρική, κἄπειτα ὠνείδιζε, λέγων ὡς αἰσχρὸν πυρῶν
μὲν καὶ κριθῶν καὶ ἀμπέλων ἐπιμέλειαν πᾶσαν ποιεῖ-
σθαι, καὶ ὅσα τοῦ σώματος ἕνεκα διαπονούμεθά τε καὶ
5 κτώμεθα, τούτου δ' αὐτοῦ μηδεμίαν τέχνην μηδὲ μη-
χανήν, ὅπως ὡς βέλτιστον ἔσται τὸ σῶμα, ἐξευρίσκειν,
καὶ ταῦτα οὖσαν· εἰ δ' ἐπανηρόμεθα τὸν ταῦθ' ἡμᾶς
409 προτρέποντα, Λέγεις δὲ εἶναι τίνας ταύτας τὰς τέχνας; a
εἶπεν ἂν ἴσως ὅτι γυμναστικὴ καὶ ἰατρική. Καὶ νῦν
10 δὴ τίνα φαμὲν εἶναι τὴν ἐπὶ τῇ τῆς ψυχῆς ἀρετῇ
τέχνην; λεγέσθω. Ὁ δὴ δοκῶν αὐτῶν ἐρρωμενέστα-
τος εἶναι πρὸς ταῦτα ἀποκρινόμενος εἶπέ μοι ταύτην
τὴν τέχνην εἶναι ἥνπερ ἀκούεις σὺ λέγοντος, ἔφη,
Σωκράτους, οὐκ ἄλλην ἢ δικαιοσύνην. Εἰπόντος δ'
15 ἐμοῦ, Μή μοι τὸ ὄνομα μόνον εἴπῃς, ἀλλ' ὧδε· ἰα-
τρική πού τις λέγεται τέχνη· ταύτης δ' ἔστι διττὰ τὰ
ἀποτελούμενα, τὸ μὲν ἰατροὺς ἀεὶ πρὸς τοῖς οὖσιν ἑτέ-
ρους ἐξεργάζεσθαι, τὸ δὲ ὑγίειαν· ἔστι δὲ τούτων θά- b
τερον οὐκέτι τέχνη, τῆς τέχνης δὲ τῆς διδασκούσης τε
20 καὶ διδασκομένης ἔργον, ὃ δὴ λέγομεν ὑγίειαν. Καὶ
τεκτονικῆς δὲ κατὰ ταὐτὰ οἰκία τε καὶ τεκτονικὴ τὸ
μὲν ἔργον, τὸ δὲ δίδαγμα. Τῆς δὴ δικαιοσύνης ὡσαύ-
τως τὸ μὲν δικαίους ἔστω ποιεῖν, καθάπερ ἐκεῖ τοὺς
τεχνίτας ἑκάστους· τὸ δ' ἕτερον, ὃ δύναται ποιεῖν ἡμῖν
25 ἔργον ὁ δίκαιος, τί τοῦτό φαμεν; εἰπέ. Οὗτος μέν,
ὡς οἶμαι, τὸ συμφέρον ἀπεκρίνατο, ἄλλος δὲ τὸ δέον, c
ἕτερος δὲ τὸ ὠφέλιμον, ὁ δὲ τὸ λυσιτελοῦν. Ἐπανῄειν
δὴ ἐγὼ λέγων ὅτι Κἀκεῖ τά γε ὀνόματα ταῦτ' ἐστὶν ἐν
ἑκάστῃ τῶν τεχνῶν, ὀρθῶς πράττειν λυσιτελοῦντα,
30 ὠφέλιμα καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα· ἀλλὰ πρὸς ὅ τι ταῦτα
πάντα τείνει, ἐρεῖ τὸ ἴδιον ἑκάστη τέχνη, οἷον ἡ τε-
κτονικὴ τὸ εὖ, τὸ καλῶς, τὸ δεόντως, ὥστε τὰ ξύλινα,
φήσει, σκεύη γίγνεσθαι, ἃ δὴ οὐκ ἔστι τέχνη· λεγέσθω
δὴ καὶ τὸ τῆς δικαιοσύνης ὡσαύτως. Τελευτῶν ἀπε- d
35 κρίνατό τις ὦ Σώκρατές μοι τῶν σῶν ἑταίρων, ὃς
δὴ κομψότατα ἔδοξεν εἰπεῖν, ὅτι τοῦτ' εἴη τὸ τῆς δι-
καιοσύνης ἴδιον ἔργον, ὃ τῶν ἄλλων οὐδεμιᾶς, φιλίαν
ἐν ταῖς πόλεσι ποιεῖν. Οὗτος δ' αὖ ἐρωτώμενος τὴν
φιλίαν ἀγαθόν τ' ἔφη εἶναι καὶ οὐδέποτε κακόν· τὰς
40 δὲ τῶν παίδων φιλίας καὶ τὰς τῶν θηρίων, ἃς ἡμεῖς
τοῦτο τοὔνομα ἐπονομάζομεν, οὐκ ἀπεδέχετο εἶναι φι-
λίας ἐπανερωτώμενος· συνέβαινε γὰρ αὐτῷ τὰ πλείω
τὰς τοιαύτας βλαβερὰς ἢ ἀγαθὰς εἶναι. Φεύγων δὴ e
τὸ τοιοῦτον οὐδὲ φιλίας ἔφη τὰς τοιαύτας εἶναι, ψευδῶς
45 δὲ ὀνομάζειν αὐτὰς τοὺς οὕτως ὀνομάζοντας· τὴν δὲ
ὄντως καὶ ἀληθῶς φιλίαν εἶναι σαφέστατα ὁμόνοιαν.
Τὴν δὲ ὁμόνοιαν ἐρωτώμενος εἰ ὁμοδοξίαν εἶναι λέγοι
ἢ ἐπιστήμην, τὴν μὲν ὁμοδοξίαν ἠτίμαζεν· ἠναγκάζοντο
γὰρ πολλαὶ καὶ βλαβεραὶ γίγνεσθαι ὁμοδοξίαι ἀνθρώ-
50 πων, τὴν δὲ φιλίαν ἀγαθὸν ὡμολογήκει πάντως εἶναι
καὶ δικαιοσύνης ἔργον, ὥστε ταὐτὸν ἔφησεν εἶναι ὁμό-
νοιαν ἐπιστήμην οὖσαν, ἀλλ' οὐ δόξαν. Ὅτε δὴ ἐν-
410 ταῦθα ἦμεν τοῦ λόγου ἀποροῦντες, οἱ παρόντες ἱκανοὶ a
ἦσαν ἐπιπλήττειν τε αὐτῷ καὶ λέγειν ὅτι περιδεδρά-

artem gymnasticam et medicinam, exprobraret dicens turpe esse tritico quidem et hordeo et vitibus omnem curam adhibere et quæcumque corporis causa elaboramus et comparamus, hoc autem ipsum ut quam optimum sit, nullam artem nec studium excogitare, quum tale exstet: hunc igitur si interrogaremus qui nos ad hæc exhortaretur: Quasnam esse dicis has artes? fortasse responderet: Gymnastica et medicina. Jam nunc quoque quamnam putamus esse artem in animi virtute occupatam? dicendum. Is igitur qui validissimus eorum videbatur esse, ad hoc respondens dixit hanc artem esse quam tu audis, inquit, Socratem dicentem, non aliam nisi justitiam. Tum ego, Ne nomen solum, inquam, mihi dicas, sed hoc modo: medicina dicitur quædam ars; hujus autem duo sunt effectus, unus hic qui medicos semper præter eos, qui jam sunt, alios efficit, alter hic qui efficit sanitatem; est autem alter horum non ipsa ars, sed artis quæ docet et discitur opus, quam sanitatem dicimus. Et artis tignariæ eodem modo una pars est opus, domus; altera est ars, disciplina. Justitiæ igitur eodem modo unum opus esto justos reddere, sicut ibi artifices; alterum vero quod justus nobis facere possit opus quodnam dicimus? indica. Hic, si bene memini, respondit esse id quod conduceret, alius quod par esset, alius utile, alius id quod expediret. Tum iterum: Ibi quoque, inquam, hæc nomina sunt in quaque arte, recte facere, utilia, commoda et cetera ejusmodi; verum proprium illud, ad quod hæc omnia tendunt, ars quæque dicet, velut ars tignaria recta et pulchra et convenientia dicet ea ex quibus instrumenta lignea fiunt, quæ videlicet non sunt ars: dicendum igitur etiam justitiæ opus eodem modo. Tandem respondit mihi aliquis, Socrates, de tuis familiaribus, qui sane scitissime visus est loqui, hoc esse proprium justitiæ, nullius de ceteris artibus, opus, amicitiam in civitatibus parere. Atque hic rursus interrogatus, amicitiam dixit in bonorum numero esse, nec unquam in malorum; puerorum vero et belluarum amicitias, quas hoc nos nomine appellaremus, negavit amicitias esse, quum rogaretur; usu enim venire sæpius, ut inutiles, quam ut bonæ essent. Hoc igitur ut evitaret, non esse amicitias tales dixit, eosque qui nominarent falso eos nominare, amicitiam autem, quæ sic reapse amicitia esset, apertissime esse consensionem. Interrogatus deinde utrum consensionem diceret esse conspirationem, an scientiam, conspirationem reprobavit; multas enim perniciosas hominum conspirationes necessario exsistere, amicitiam vero bonam omnino esse concessit et justitiæ opus; quare idem esse dixit atque consensionem, quippe quæ scientia, non opinio esset. Quum vero eo sermonis venissemus dubitantes, satis eum præsentes potuerunt increpare atque dicere, sermonem

μηχεν εἰς ταὐτὸν ὁ λόγος τοῖς πρώτοις, καὶ ἔλεγον ὅτι Καὶ ἡ ἰατρικὴ ὁμόνοιά τίς ἐστι καὶ ἅπασαι αἱ τέχναι, καὶ περὶ ὅτου εἰσὶν ἔχουσι λέγειν· τὴν δὲ ὑπὸ σοῦ λεγομένην δικαιοσύνην ἢ ὁμόνοιαν, ὅποι τείνουσά ἐστι, 5 διαπέφευγε, καὶ ἄδηλον αὐτῆς ὅ τί ποτ' ἐστὶ τὸ ἔργον. Ταῦτα, ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τελευτῶν καὶ σὲ αὐτὸν ἠρώτων, καὶ εἶπές μοι δικαιοσύνης εἶναι τοὺς μὲν ἐχθροὺς b βλάπτειν, τοὺς δὲ φίλους εὖ ποιεῖν. Ὕστερον δὲ ἐφάνη βλάπτειν γε οὐδέποτε ὁ δίκαιος οὐδένα· πάντα γὰρ ἐπ' 10 ὠφελείᾳ πάντας δρᾷν. Ταῦτα δὲ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δίς, ἀλλὰ πολὺν δὴ ὑπομείνας χρόνον καὶ λιπαρῶν ἀπείρηκα, νομίσας σε τὸ μὲν προτρέπειν εἰς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν κάλλιστ' ἀνθρώπων δρᾷν, δυοῖν δὲ θάτερον, ἢ τοσοῦτον μόνον δύνασθαι, μακρότερον δὲ οὐδέν, ὃ γένοιτ' ἂν καὶ περὶ ἄλλην ἡντιναοῦν τέχνην, οἷον μὴ 15 ὄντα κυβερνήτην καταμελετῆσαι τὸν ἔπαινον περὶ αὐ- c τῆς, ὡς πολλοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἀξία, καὶ περὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν ὡσαύτως. Ταὐτὸν δὴ καὶ σοί τις ἐπενέγκοι τάχ' ἂν περὶ δικαιοσύνης, ὡς οὐ μᾶλλον ὄντι 20 δικαιοσύνης ἐπιστήμονι, διότι καλῶς αὐτὴν ἐγκωμιάζεις. Οὐ μὴν τό γε ἐμὸν οὕτως ἔχει· δυοῖν δὲ θάτερον, ἢ οὐκ εἰδέναι σε ἢ οὐκ ἐθέλειν αὐτῆς ἐμοὶ κοινωνεῖν. Διὰ ταῦτα δὴ καὶ πρὸς Θρασύμαχον, οἶμαι, πορεύσομαι καὶ ἄλλοσε ὅποι δύναμαι, ἀπορῶν· ἐπεὶ 25 εἴ γ' ἐθέλοις σὺ τούτων μὲν ἤδη παύσασθαι πρὸς ἐμὲ τῶν λόγων τῶν προτρεπτικῶν, οἷον δέ, εἰ περὶ γυ- d μναστικῆς προτετραμμένος ἦ τοῦ σώματος δεῖν μὴ ἀμελεῖν, τὸ ἐφεξῆς ἂν τῷ προτρεπτικῷ λόγῳ ἔλεγες, οἷον τὸ σῶμά μου φύσει ὂν οἵας θεραπείας δεῖται· καὶ 30 νῦν δὴ (ταὐτὸν γιγνέσθω) θὲς τὸν Κλειτοφῶντα ὁμολογοῦντα ὡς ἔστι καταγέλαστον τῶν ἄλλων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι, ψυχῆς δέ, ἧς ἕνεκα τἆλλα διαπονούμεθα, ταύτης ἠμεληκέναι· καὶ τἆλλα πάντα οἴου με νῦν e οὕτως εἰρηκέναι τὰ τούτοις ἑξῆς, ἃ καὶ νῦν δὴ διῆλ- 35 θον. Καί σου δεόμενος λέγω μηδαμῶς ἄλλως ποιεῖν, ἵνα μή, καθάπερ νῦν, τὰ μὲν ἐπαινῶ σε πρὸς Λυσίαν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, τὰ δέ τι καὶ ψέγω. Μὴ μὲν γὰρ προτετραμμένῳ σε ἀνθρώπῳ, ὦ Σώκρατες, ἄξιον εἶναι τοῦ παντὸς φήσω, προτετραμμένῳ δὲ σχε- 40 δὸν καὶ ἐμπόδιον τοῦ πρὸς τέλος ἀρετῆς ἐλθόντα εὐδαίμονα γενέσθαι.

ad prima revolutum esse; itaque subjecerunt: Etiam medicina consensio quædam est omnesque ad unam artes et cujusnam rei sint dicere possunt; quorsus vero ea quæ a te justitia vel consensio dicitur spectet, nos fugit nec patet quodnam ejus sit opus. Hæc, Socrates, ego tandem etiam ex te ipso sciscitabar, et dicebas mihi justitiæ esse inimicos lædere et amicis bene facere. Post autem patuit justum neminem unquam lædere: omnia enim ad utilitatem omnibus facere. Hæc autem quum non semel neque bis, sed multum jam tempus tentassem et rogassem, destiti, te quidem existimans in exhortando ad virtutis studium pulcherrime omnium hominum versari, e duobus vero alterum esse, aut te hoc tantum, nihil amplius facere posse — quod etiam in alia quacumque arte accideret, ut verbi causa, qui non esset gubernator, artis tamen hujus laudes comminisceretur, magni eam esse hominibus faciendam dicens, et in ceteris artibus eodem modo. Atque idem fortasse quispiam tibi in hac quoque re tribuerit, nihilo magis te justitiam cognoscere ex eo quod pulchre eam laudes. Neque tamen hæc est mea de te sententia, sed alterutrum statuo: aut te nescire aut nolle mecum eam communicare. Quapropter etiam ad Thrasymachum, opinor, me conferam et alio quocumque possum in hac consilii inopia, quod non facerem, si tu ab his sermonibus jam desisteres exhortativis; at, velut si me ad gymnasticam exhortatus esses, corporis curam monens non esse negligendam, deinde post sermonem exhortativum mihi diceres quali curatione corpus meum pro naturali sua constitutione opus haberet: sic nunc pone Clitophontem confiteri ridiculum esse de ceteris quidem curam adhibere, animi vero, cujus gratia in ceteris elaboramus, negligere curam; et reliqua omnia quæ deinceps sequuntur, quæ videlicet modo memoravi, puta me nunc ita dixisse. Et rogans te dico ne aliter facias, ut ne, quemadmodum nunc, partim te laudem apud Lysiam reliquosque, partim vero etiam vituperem. Etenim homini, cui non contigerit exhortatio, dicam te, Socrates, plurimi esse faciundum; ei vero, cui exhortatio jam contigerit, pæne etiam impedimento esse quominus virtutis finem assequatur et beatus evadat.

ΟΡΟΙ.

411 a Ἀΐδιον τὸ κατὰ πάντα χρόνον καὶ πρότερον ὂν καὶ νῦν μὴ ἐφθαρμένον.

Θεὸς ζῷον ἀθάνατον, αὔταρκες πρὸς εὐδαιμονίαν· οὐσία ἀΐδιος, τῆς τἀγαθοῦ φύσεως αἰτία.

5 Γένεσις κίνησις εἰς οὐσίαν· μετάληψις οὐσίας· πόρευσις εἰς τὸ εἶναι.

Ἥλιος πῦρ οὐράνιον, ὃ μόνον ἀπ' ἠοῦς μέχρι δείλης τοῖς αὐτοῖς ἔστιν ὁραθῆναι· ἄστρον ἡμεροφανές· ζῷον ἀΐδιον, ἔμψυχον, τὸ μέγιστον.

10 b Χρόνος ἡλίου κίνησις, μέτρον φορᾶς.

Ἡμέρα ἡλίου πορεία ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμάς· φῶς τοὐναντίον νυκτί.

Ἕως ἡμέρας ἀρχή· τὸ πρῶτον φῶς ἀπὸ τοῦ ἡλίου.

Μεσημβρία χρόνος ἐν ᾧ τῶν σωμάτων αἱ σκιαὶ ἐλα-15 χίστου μήκους κοινωνοῦσιν.

Δείλη ἡμέρας τελευτή.

Νὺξ σκότος τοὐναντίον ἡμέρᾳ· ἡλίου στέρησις.

Τύχη φορὰ ἐξ ἀδήλου εἰς ἄδηλον, καὶ ἐκ τοῦ αὐτομάτου αἰτία δαιμονίας πράξεως.

20 c Γῆρας φθίσις ἐμψύχου ὑπὸ χρόνου γιγνομένη.

Πνεῦμα κίνησις ἀέρος περὶ τὴν γῆν.

Ἀὴρ στοιχεῖον οὗ πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον κινήσεις κατὰ φύσιν εἰσίν.

Οὐρανὸς σῶμα περιέχον πάντα τὰ αἰσθητὰ πλὴν 25 αὐτοῦ τοῦ ἀνωτάτω ἀέρος.

Ψυχὴ τὸ αὐτὸ ἑαυτὸ κινοῦν· αἰτία κινήσεως ζωτικῆς ζῴων.

Δύναμις τὸ καθ' αὑτὸ ποιητικόν.

Ὄψις ἕξις διακριτικὴ σωμάτων.

30 Ὀστοῦν μυελὸς ὑπὸ θερμοῦ παγείς.

Στοιχεῖον τὸ συνάγον καὶ διαλύον τὰ σύνθετα.

d Ἀρετὴ διάθεσις ἡ βελτίστη· ἕξις θνητοῦ ζῴου καθ' αὑτὴν ἐπαινετή· ἕξις καθ' ἣν τὸ ἔχον ἀγαθὸν λέγεται· κοινωνία νόμων δικαία· διάθεσις καθ' ἣν τὸ διακείμε-35 νον τελείως σπουδαῖον λέγεται· ἕξις ποιητικὴ εὐνομίας.

Φρόνησις δύναμις ποιητικὴ καθ' αὑτὴν τῆς ἀνθρώπου εὐδαιμονίας· ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν· διάθεσις καθ' ἣν κρίνομεν τί πρακτέον καὶ τί οὐ πρακτέον.

Δικαιοσύνη ὁμόνοια τῆς ψυχῆς πρὸς αὑτήν, καὶ εὐ-40 e ταξία τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν πρὸς ἄλληλά τε καὶ περὶ ἄλληλα· ἕξις διανεμητικὴ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ· ἕξις καθ' ἣν ὁ ἔχων προαιρετικός ἐστι τῶν φαινομένων αὐτῷ δικαίων· ἕξις ἐν βίῳ νόμου ὑπήκοος· ἰσότης κοινωνική· ἕξις ὑπηρετικὴ ὀρθῶν νόμων.

45 Σωφροσύνη μετριότης τῆς ψυχῆς περὶ τὰς ἐν αὐτῇ κατὰ φύσιν γιγνομένας ἐπιθυμίας τε καὶ ἡδονάς· εὐαρμοστία καὶ εὐταξία ψυχῆς πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἡδονὰς καὶ λύπας· συμφωνία ψυχῆς πρὸς τὸ ἄρχειν καὶ ἄρχε-

DEFINITIONES.

Sempiternum est quod per omne tempus et prius est neque nunc perit.

Deus animal immortale, nihilo egens ad beate vivendum, vis sempiterna, naturæ boni causa.

Ortus motus ad id quod est; adeptio naturæ; progressio ad id quod est.

Sol ignis cælestis, qui solus ab ortu ad occasum ab eisdem cerni potest; astrum per diem conspicuum; animal sempiternum, animatum, maximum.

Tempus solis motio, mensura cursus.

Dies solis iter ab ortu ad occasum; lux nocti contraria.

Aurora diei principium; prima lux a sole.

Meridies tempus quo corporum umbræ minimæ sunt magnitudinis.

Vespera diei finis.

Nox tenebræ diei contrariæ; solis privatio.

Fortuna motus ab incerto ad incertum, et fortuita causa felicis actionis.

Senectus defectio animati a tempore proficiscens.

Spiritus motio aeris circum terram.

Aer elementum cujus omnes qui in loco fiunt motus natura sunt.

Cælum corpus omnia complectens quæ sensibus percipiuntur præter ipsum supremum aerem.

Animus id quod se ipsum movet; causa motus vitalis animalium.

Facultas id quod per se efficit.

Visus vis corporum discernendorum.

Os medulla calore compacta.

Elementum id quod conjungit et dissolvit composita.

Virtus affectio optima; habitus mortalis animalis per se laudabilis; habitus quem quod tenet id bonum dicitur; communitas legum justa; affectio qua quod præditum est perfecte probum dicitur; habitus concordiæ efficiens.

Prudentia vis hominis felicitatis per se efficiens; scientia bonorum ac malorum; affectio qua judicamus quid faciundum et quid non faciundum.

Justitia consensio animi cum semet ipso, et bona animi partium inter se descriptio; habitus cuique suum pro dignitate distribuens; habitus quo qui præditus est is eligit ea quæ justa ipsi videntur; habitus in vita legibus obtemperans; æqualitas communicans; habitus rectis legibus obediens.

Temperantia moderatio animi ratione earum quæ natura in eo insunt cupiditatum et voluptatum; convenientia et bona animi constitutio ratione voluptatum ac dolorum naturalium; consensio animi in imperando et parendo; vo

σθαι· αὐτοπραγία κατὰ φύσιν· εὐταξία ψυχῆς· λογιστικὴ ὁμιλία ψυχῆς περὶ καλῶν καὶ αἰσχρῶν· ἕξις
412 καθ' ἣν ὁ ἔχων αἱρετικός ἐστι καὶ εὐλαβητικὸς ὧν a χρή.

5 Ἀνδρεία ἕξις ψυχῆς ἀκίνητος ὑπὸ φόβου· θάρσος πολεμικόν· ἐπιστήμη τῶν κατὰ πόλεμον πραγμάτων· ἐγκράτεια ψυχῆς πρὸς τὰ φοβερὰ καὶ δεινά· τόλμα ὑπηρετικὴ φρονήσεως· εὐθαρσία ἐπὶ θανάτου προσδοκίᾳ· ἕξις διαφυλακτικὴ λογισμῶν ὀρθῶν ἐν κινδύνοις· ῥώμη
10 πρὸς κίνδυνον ἀντίῤῥοπος· ῥώμη καρτερικὴ πρὸς ἀρετήν· ἠρεμία ψυχῆς περὶ τὰ δεινὰ καὶ θαρσαλέα κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον φαινόμενα· σωτηρία δογμάτων ἀδή- b λων περὶ τὰ δεινά· ἐμπειρία πολέμου· ἕξις ἐμμενητικὴ νόμου.

15 Ἐγκράτεια δύναμις ὑπομενητικὴ λύπης· ἀκολούθησις τῷ ὀρθῷ λογισμῷ· δύναμις ἀνυπέρβλητος τοῦ ὑποληφθέντος ὀρθῷ λογισμῷ.

Αὐτάρκεια τελειότης κτήσεως ἀγαθῶν· ἕξις καθ' ἣν οἱ ἔχοντες αὐτοὶ αὑτῶν ἄρχουσιν.

20 Ἐπιείκεια δικαίων καὶ συμφερόντων ἐλάττωσις· μετριότης ἐν συμβολαίοις· εὐταξία ψυχῆς λογιστικὴ πρὸς τὰ καλὰ καὶ αἰσχρά.

Καρτερία ὑπομονὴ λύπης ἕνεκα τοῦ καλοῦ· ὑπομονὴ c πόνων ἕνεκα τοῦ καλοῦ.

25 Θάρσος ἀπροσδοκία κακοῦ· ἀνεκπληξία διὰ κακοῦ παρουσίαν.

Ἀλυπία ἕξις καθ' ἣν ἀνέμπτωτοί ἐσμεν εἰς λύπας.

Φιλοπονία ἕξις ἀποτελεστικὴ οὗ ἂν προέληται· καρτερία ἑκούσιος· ἕξις ἀδιάβλητος πρὸς πόνον.

30 Αἰδὼς τολμήσεως ὑποχώρησις ἑκουσία δικαίως καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον φανέν· καταλαβὴ ἑκουσία τοῦ βελτίστου· εὐλάβεια ὀρθοῦ ψόγου.

Ἐλευθερία ἡγεμονία βίου· αὐτοκράτεια ἐπὶ παντί· d ἐξουσία τοῦ καθ' ἑαυτὸν ἐν βίῳ· ἀφειδία ἐν χρήσει καὶ
35 ἐν κτήσει οὐσίας.

Ἐλευθεριότης ἕξις πρὸς τὸ χρηματίζεσθαι ὡς δεῖ· πρόσθεσις καὶ κτῆσις οὐσίας ὡς χρή.

Πραότης κατάστασις κινήσεως τῆς ὑπ' ὀργῆς· κρᾶσις ψυχῆς σύμμετρος.

40 Κοσμιότης ὕπειξις ἑκουσία πρὸς τὸ φανὲν βέλτιστον· εὐταξία περὶ κίνησιν σώματος.

Εὐδαιμονία ἀγαθὸν ἐκ πάντων ἀγαθῶν συγκείμενον· δύναμις αὐτάρκης πρὸς τὸ εὖ ζῆν· τελειότης κατ' ἀρετήν· ὠφέλεια αὐτάρκης ζῴου. e

45 Μεγαλοπρέπεια ἀξίωσις κατὰ λογισμὸν ὀρθὸν τὸν σεμνότατον.

Ἀγχίνοια εὐφυΐα ψυχῆς, καθ' ἣν ὁ ἔχων στοχαστικός ἐστιν ἑκάστῳ τοῦ δέοντος· ὀξύτης νοῦ.

Χρηστότης ἤθους ἀπλαστία μετ' εὐλογιστίας· ἤθους
50 σπουδαιότης.

Καλοκαγαθία ἕξις προαιρετικὴ τῶν βελτίστων.

Μεγαλοψυχία χρῆσις τοῖς ξυμβαίνουσιν ἀστεία· μεγαλοπρέπεια ψυχῆς μετὰ λόγου.

Φιλανθρωπία ἕξις εὐάγωγος ἤθους πρὸς ἀνθρώπου

luntaria et naturæ conveniens actio; bona animi descriptio; sermo quasi animi rationi consentaneus de pulchris et turpibus; habitus quo qui præditus est is eligit et cavet quæ oportet.

Fortitudo habitus animi qui a timore non movetur; animus bellicus; scientia rerum bellicarum; continentia animi in rebus formidolosis et periculosis subeundis; audacia serviens prudentiæ; fiducia in mortis exspectatione; habitus conservans rectas ratiocinationes in periculis; robur periculo par; robur perseverans in virtute; tranquillitas animi ratione eorum quæ ex recta ratione timenda et audenda videntur; conservatio sententiarum in rebus timendis quæ incertæ sunt; scientia belli; habitus leges observans.

Continentia facultas doloris sustinendi; obtemperatio rectæ rationi; vis insuperabilis ejus quod recta ratione comprehensum est.

Absolutio perfectio possessionis bonorum; habitus quo qui præditi sunt sibimet ipsis imperant.

Æquitas justorum et utilium diminutio; moderatio in commerciis; recta dispositio animi rationalis ad pulchra et turpia.

Tolerantia perpessio doloris honesti causa; perpessio laborum honesti causa.

Confidentia vacuitas exspectationis mali; liberatio perturbationis ob mali præsentiam.

Doloris vacuitas habitus per quem non incidimus in dolores.

Industria habitus id perficiens quod quis sibi proposuerit; perseverantia voluntaria; habitus ad laborem reprehensionem non capiens.

Pudor audaciæ discessus voluntarius qui jure fit et ejus causa quod optimum videtur; comprehensio voluntaria optimi; vitatio rectæ reprehensionis.

Libertas principatus vitæ; plena in quaque re potestas; licentia vivendi ut velit; libera facultas in usu et possessione bonorum.

Liberalitas habitus ad lucrandum ut oportet; adjectio et possessio bonorum qualis decet.

Mansuetudo sedatio motus ab ira excitati; temperatio animi conveniens.

Modestia obsequium voluntarium in id quod optimum videtur; bona dispositio in corporis motu.

Felicitas bonum ex omnibus bonis compositum; facultas bene vivendi tota ex se apta; perfectio in virtute; utilitas animalis ex se ipsa suspensa.

Magnificentia dignitas a ratione recta gravissima proficiscens.

Sagacitas bona animi indoles, quam qui habet is, quod cuique convenit, assequitur; acumen mentis.

Probitas morum sinceritas cum ratione recta conjuncta; morum integritas.

Honestas habitus optima eligens.

Magnanimitas usus scitus eorum quæ accidunt; magnificentia animi cum ratione conjuncta.

Humanitas habitus morum ad amicitiam cum homine

φιλίαν· ἕξις εὐεργετικὴ ἀνθρώπων· χάριτος σχέσις· μνήμη μετ' εὐεργεσίας.

Εὐσέβεια δικαιοσύνη περὶ θεούς· δύναμις θεραπευ-
413 a τικὴ θεῶν ἑκούσιος· περὶ θεῶν τιμῆς ὑπόληψις ὀρθή·
5 ἐπιστήμη τῆς περὶ θεῶν τιμῆς.

Ἀγαθὸν τὸ αὑτοῦ ἕνεκεν.

Ἀφοβία ἕξις καθ' ἣν ἀνέμπτωτοί ἐσμεν εἰς φόβους.

Ἀπάθεια ἕξις καθ' ἣν ἀνέμπτωτοί ἐσμεν εἰς πάθη.

10 Εἰρήνη ἡσυχία ἐπ' ἔχθρας πολεμικάς.

Ῥαθυμία ῥᾳστώνη ψυχῆς· ἀπάθεια τοῦ θυμοειδοῦς.

Δεινότης διάθεσις καθ' ἣν ὁ ἔχων στοχαστικός ἐστι τοῦ ἰδίου τέλους.

Φιλία ὁμόνοια ὑπὲρ καλῶν καὶ δικαίων· προαίρεσις
15 βίου τοῦ αὐτοῦ· ὁμοδοξία περὶ προαιρέσεως καὶ πρά-
b ξεως· ὁμόνοια περὶ βίου κοινωνίαν μετ' εὐνοίας· κοινωνία τοῦ εὖ ποιῆσαι καὶ παθεῖν.

Εὐγένεια ἀρετὴ εὐγενοῦς ἤθους· εὐαγωγία ψυχῆς πρὸς λόγους καὶ πράξεις.

20 Αἵρεσις δοκιμασία ὀρθή.

Εὔνοια [αἵρεσις·] ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον ἀσπασμός.

Οἰκειότης ταὐτοῦ γένους κοινωνία.

Ὁμόνοια κοινωνία τῶν ὄντων ἁπάντων· συμφωνία νοημάτων καὶ ὑπολημμάτων.

25 Ἀγάπησις ἀπόδειξις παντελής.

Πολιτικὴ ἐπιστήμη καλῶν καὶ συμφερόντων· ἐπιστήμη ποιητικὴ δικαιοσύνης ἐν πόλει.

c Ἑταιρεία φιλία κατὰ συνήθειαν ἐν τοῖς καθ' ἡλικίαν γεγενημένοις.

30 Εὐβουλία ἀρετὴ λογισμοῦ σύμφυτος.

Πίστις ὑπόληψις ὀρθὴ τοῦ οὕτως ἔχειν ὡς αὐτῷ φαίνεται· βεβαιότης ἤθους.

Ἀλήθεια ἕξις ἐν καταφάσει καὶ ἀποφάσει· ἐπιστήμη ἀληθῶν.

35 Βούλησις ἔφεσις μετὰ λόγου ὀρθοῦ· ὄρεξις εὔλογος· ὄρεξις μετὰ λόγου κατὰ φύσιν.

Συμβούλευσις παραίνεσις ἑτέρῳ πρὸ πράξεως, τίνα δεῖ τρόπον πράττειν.

Εὐκαιρία χρόνου ἐπίτευξις, ἐν ᾧ χρὴ παθεῖν τι ἢ
40 ποιῆσαι.

d Εὐλάβεια φυλακὴ κακοῦ· ἐπιμέλεια φυλακῆς.

Τάξις ἐργασίας ὁμοιότης τῶν πρὸς ἄλληλα πάντων ὄντων· συμμετρία κοινωνίας· αἰτία τῶν πρὸς ἄλληλα πάντων ὄντων· συμμετρία πρὸς τὸ μαθεῖν.

45 Πρόσεξις συντονία ψυχῆς πρὸς τὸ καταμαθεῖν.

Εὐφυία τάχος μαθήσεως· γέννησις φύσεως ἀγαθή· ἀρετὴ ἐν φύσει.

Εὐμάθεια εὐφυία ψυχῆς πρὸς τάχος μαθήσεως.

Δίκη ἀπόφασις κυρία περὶ ἀμφισβητουμένου πρά-
50 γματος.

Νόμος ἀμφισβήτησις περὶ τοῦ ἀδικεῖν ἢ μή.

e Εὐνομία πειθαρχία νόμων σπουδαίων.

Εὐφροσύνη ἐπὶ τοῖς τοῦ σώφρονος ἔργοις χαρά.

Τιμὴ δόσις ἀγαθῶν ἐν ταῖς δι' ἀρετὴν πράξεσι διδο-

jungendam facilis ductu; habitus benevolus erga homines; gratiæ conservatio; memoria cum beneficentia conjuncta.

Pietas justitia erga deos; facultas sua sponte deorum colendorum; recta deorum cultus comprehensio; scientia deorum colendorum.

Bonum quod propter se expetitur.

Timoris vacuitas habitus per quem non incidimus in timores.

Affectuum vacuitas habitus per quem non incidimus in affectus.

Pax quies contentionum bellicarum.

Socordia remissio animi; quies iracundiæ.

Sollertia affectio quam qui habet proprium assequitur finem.

Amicitia consensio de honestis et justis; electio ejusdem vitæ; concordia in rebus eligendis et gerendis; consensio de vitæ communitate cum benevolentia conjuncta; communitas in beneficiis dandis et accipiendis.

Nobilitas virtus morum generosorum; animi inductio ad sermones et actiones.

Electio probatio recta.

Benevolentia [electio] mutuus hominum amor.

Familiaritas ejusdem generis communio.

Concordia communio rerum omnium; consensio sententiarum et opinionum.

Amor approbatio perfecta.

Ratio civilis scientia bonorum et utilium; scientia efficiens justitiæ in civitate.

Sodalitas amicitia inter æquales consuetudine conciliata.

Prudentia consiliaria virtus rationi innata.

Fides persuasio recta rem sic se habere, ut videatur; firmitas morum.

Veritas habitus in affirmatione et negatione; scientia eorum quæ vera sunt.

Voluntas appetitio cum ratione recta; desiderium rationi consentaneum; desiderium naturale cum ratione conjunctum.

Consilium admonitio ante actionem alteri suadens quo pacto agere debeat.

Opportunitas temporis adeptio ad patiendum quid vel faciendum accommodati.

Cautio devitatio mali; cura custodiæ.

Ordo æqualitas in omnibus quæ inter se referuntur efficiendis; consensio communionis; causa eorum quæ inter se referuntur omnium; consensio in discendo.

Attentio conatus quem animus habet ad perspiciendum aliquid.

Indoles bona celeritas ad discendum; bonitas naturâ nata; virtus naturalis.

Docilitas bona animi indoles ad celeriter discendum.

Judicium controversia de rebus justis vel injustis.

Lex sententia rata de re controversa.

Concordia obtemperatio legibus bonis.

Lætitia gaudium quo nos afficiunt temperantis actiones.

Honor largitio bonorum quæ virtutis actionibus tribuun-

μένων· ἀξίωμα ἀπ' ἀρετῆς· σχῆμα σεμνότητος· τήρησις ἀξιώματος.

Προθυμία ἐμφανισμὸς προαιρέσεως πρακτικῆς.

Χάρις εὐεργεσία ἑκούσιος· ἀπόδοσις ἀγαθοῦ· ὑπουρ-
5 γία ἐν καιρῷ.

Ὁμόνοια ὁμοδοξία ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, ὡς δεῖ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι.

Πολιτεία κοινωνία πλήθους ἀνθρώπων αὐτάρκης πρὸς εὐδαιμονίαν· κοινωνία πλήθους ἔννομος.

414 Πρόνοια παρασκευὴ πρὸς μέλλοντά τινα.

Βουλὴ σκέψις περὶ τῶν μελλόντων πῶς συμφέρει.

Νίκη δύναμις κρατητικὴ περὶ ἀγωνίαν.

Εὐπορία εὐκρίνεια κρατητικὴ τοῦ λογιζομένου.

Δωρεὰ ἀλλαγὴ χάριτος.

15 Καιρὸς χρόνου ἀκμὴ πρὸς τὸ συμφέρον· χρόνος ἀγαθοῦ τινὸς συνεργός.

Μνήμη διάθεσις ψυχῆς φυλακτικὴ τῆς ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσης ἀληθείας.

Ἔννοια συντονία διανοίας.

20 Νόησις ἀρχὴ ἐπιστήμης.

Ἁγνεία εὐλάβεια τῶν πρὸς τοὺς θεοὺς ἁμαρτημάτων· τῆς θεοῦ τιμῆς κατὰ φύσιν θεραπεία.

Μαντεία ἐπιστήμη προδηλωτικὴ πράξεως ἄνευ ἀποδείξεως.

25 Μαντικὴ ἐπιστήμη θεωρητικὴ τοῦ ὄντος καὶ μέλλοντος ζώῳ θνητῷ.

Σοφία ἐπιστήμη ἀνυπόθετος· ἐπιστήμη τῶν ἀεὶ ὄντων· ἐπιστήμη θεωρητικὴ τῆς τῶν ὄντων αἰτίας.

Φιλοσοφία τῆς τῶν ὄντων ἀεὶ ἐπιστήμης ὄρεξις· ἕξις
30 θεωρητικὴ τοῦ ἀληθοῦς, πῶς ἀληθές· ἐπιμέλεια ψυχῆς μετὰ λόγου ὀρθοῦ.

Ἐπιστήμη ὑπόληψις ψυχῆς ἀμετάπτωτος ὑπὸ λόγου· δύναμις ὑποληπτική τινος ἢ τινῶν, ἀμετάπτωτος ὑπὸ λόγου· λόγος ἀληθὴς ἐπὶ διανοίᾳ ἀμετάπτωτος.

35 Δόξα ὑπόληψις μεταπειστὸς ὑπὸ λόγου· λογιστικὴ φορά· διάνοια ἐμπίπτουσα εἰς ψεῦδος καὶ ἀληθὲς ὑπὸ λόγου.

Αἴσθησις ψυχῆς φορά· νοῦ κίνησις· ψυχῆς διὰ σώματος εἰσάγγελσις εἰς ὥρας ἀνθρώπων, ἀφ' ἧς γίγνεται
40 ψυχῆς ἄλογος δύναμις γνωριστικὴ διὰ σώματος.

Ἕξις διάθεσις ψυχῆς καθ' ἣν ποιοί τινες λεγόμεθα.

Φωνὴ ῥεῦμα διὰ στόματος ἀπὸ διανοίας.

Λόγος φωνὴ ἐγγράμματος, φραστικὴ ἑκάστου τῶν
45 ὄντων· διάλεκτος σύνθετος ἐξ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἄνευ μέλους.

Ὄνομα διάλεκτος ἀσύνθετος ἑρμηνευτικὴ τοῦ τε κατὰ τῆς οὐσίας κατηγορουμένου καὶ παντὸς τοῦ μὴ καθ' ἑαυτοῦ λεγομένου.

50 Διάλεκτος φωνὴ ἀνθρώπου ἐγγράμματος, καὶ σημεῖόν τι κοινὸν ἑρμηνευτικὸν ἄνευ μέλους.

Συλλαβὴ ἀνθρωπίνης φωνῆς ἄρθρον ἐγγράμματον.

Ὅρος λόγος ἐκ διαφορᾶς καὶ γένους συγκείμενος.

Τεκμήριον ἀπόδειξις ἀφανοῦς.

---

tur; dignitas virtute comparata; gravitatis species; observatio dignitatis.

Alacritas declaratio voluntatis ad agendum promptæ.

Gratia beneficentia voluntaria; boni retribuendi actio; ministerium opportunum.

Concordia consensio imperantium et imperio obedientium, quomodo imperare et imperio obedire conveniat.

Res publica communio multitudinis hominum cui nihil deest ad beate vivendum; communio multitudinis legitima.

a Providentia præparatio ad futura quædam.

Consultatio quæstio de futuris quomodo expediant.

Victoria facultas superandi in certamine.

Cognitio prompta dijudicandi facultas id quod cogitatur assequens.

Donatio gratiæ permutatio.

Occasio temporis momentum quod conducit; tempus bonum aliquod adjuvans.

Memoria affectio animi eam quæ in eo inest veritatem conservans.

Consideratio contentio mentis.

Cogitatio principium scientiæ.

Sanctimonia cautio eorum quæ in deos peccantur; cultus
b deorum observantia naturalis.

Divinatio scientia rem prius judicans sine demonstratione.

Vaticinatio scientia perspiciens ejus quod est et futurum est animali mortali.

Sapientia scientia quæ non nititur sumptione; scientia eorum quæ semper sunt; scientia rerum causam perscrutans.

Philosophia scientiæ eorum quæ semper sunt appetitio; habitus verum contemplans, quomodo sit verum; studium animi cum recta ratione conjunctum.

Scientia perceptio animi quæ a ratione refelli non po-
c test; facultas alicujus vel aliquorum comprehendendorum ita ut a ratione refelli non possit; ratio vera in mente firma.

Opinio perceptio quam ratio potest mutare; mentis cogitantis latio; cogitatio in falsum et verum per rationem incidens.

Sensus animi motio; mentis agitatio; animi per corpus nuntiatio ad opportunitates hominum, quæ efficit ut animi vis rationis expers cognoscat per corpus.

Habitus affectio animi ex qua quales quidam dicimur.

d Vox fluxus per os ex mente manans.

Oratio vox litteris consignata, singula quæ sunt indicans; sermo e nominibus et verbis compositus sine cantu.

Nomen dictio non composita declarans id quod de natura rei pronuntiatur et omne quod non per se dicitur.

Sermo vox hominis litteris consignata, et signum quoddam commune exponens sine cantu.

Syllaba humanæ vocis articulus litteris mandatus.

Definitio oratio e differentia et genere composita.

e Indicium declaratio rei non patentis.

Ἀπόδειξις λόγος συλλογιστικὸς ἀληθής· λόγος ἐμφανιστικὸς διὰ προγινωσκομένων.

Στοιχεῖον φωνῆς φωνὴ ἀσύνθετος· αἰτία ταῖς ἄλλαις φωναῖς τοῦ φωνὰς εἶναι.

5 Ὠφέλιμον τὸ αἴτιον τοῦ εὖ πάσχειν· τὸ αἴτιον τοῦ ἀγαθοῦ.

Συμφέρον τὸ εἰς ἀγαθὸν φέρον.

Καλὸν τὸ ἀγαθόν.

Ἀγαθὸν τὸ αἴτιον σωτηρίας τοῖς οὖσι· τὸ αἴτιον 10 παντὸς τοῦ πρὸς αὑτό· ἀφ' οὗ συμβαίνει ἃ χρὴ αἱρεῖσθαι.

Σῶφρον τὸ κόσμιον τῆς ψυχῆς.

Δίκαιον νόμου τάγμα ποιητικὸν δικαιοσύνης.

415 a Ἑκούσιον τὸ αὑτοῦ προσαγωγόν· τὸ καθ' αὑτὸ αἱ- 15 ρετὸν κατὰ διάνοιαν ἀποτελούμενον.

Ἐλεύθερον τὸ ἄρχον αὑτοῦ.

Μέτριον τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως καὶ κατὰ τέχνην ἀρκοῦν.

Μέτρον τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως.

20 Ἆθλον ἀρετῆς γέρας τὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα αἱρετόν.

Ἀθανασία οὐσία ἔμψυχος καὶ ἀΐδιος μονή.

Ὅσιον θεράπευμα θεοῦ ἀρεστὸν θεῷ.

Ἑορτὴ χρόνος ἱερὸς κατὰ νόμους.

Ἄνθρωπος ζῷον ἄπτερον, δίπουν, πλατυώνυχον· 25 ὃ μόνον τῶν ὄντων ἐπιστήμης τῆς κατὰ λόγους δεκτικόν ἐστι.

b Θυσία θεῷ δόμα θύματος.

Εὐχὴ αἴτησις ἀνθρώποις ἀγαθῶν ἢ δοκούντων παρὰ θεοῖς.

30 Βασιλεὺς ἄρχων κατὰ νόμους ἀνυπεύθυνος· πολιτικῆς κατασκευῆς ἄρχων.

Ἀρχὴ ἐπιμέλεια τοῦ παντός.

Ἐξουσία ἐπιτροπὴ νόμου.

Νομοθέτης ποιητὴς νόμων καθ' οὓς δεῖ πολιτεύε- 35 σθαι.

Νόμος δόγμα πλήθους πολιτικὸν οὐκ εἴς τινα χρόνον ἀφωρισμένον.

Ὑπόθεσις ἀρχὴ ἀναπόδεικτος· συγκεφαλαίωσις λόγου.

40 Ψήφισμα δόγμα πολιτικὸν εἴς τινα χρόνον ἀφωρισμένον.

c Πολιτικὸς ἐπιστήμων πόλεως κατασκευῆς.

Πόλις οἴκησις πλήθους ἀνθρώπων κοινοῖς δόγμασι χρωμένων· πλῆθος ἀνθρώπων ὑπὸ νόμον τὸν αὐτὸν 45 ὄντων.

Πόλεως ἀρετὴ κατάστασις ὀρθῆς πολιτείας.

Πολεμικὴ ἐμπειρία πολέμου.

Συμμαχία κοινωνία πολέμου.

Σωτηρία περιποίησις ἀβλαβής.

50 Τύραννος ἄρχων πόλεως κατὰ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν.

Σοφιστὴς νέων πλουσίων ἐνδόξων ἔμμισθος θηρευτής.

d Πλοῦτος κτῆσις σύμμετρος πρὸς εὐδαιμονίαν· περιουσία χρημάτων εἰς εὐδαιμονίαν συντεινόντων.

Demonstratio sermo verus conclusione nitens; oratio quæ declarat aliquid per res ante cognitas.

Elementum vocis vox non composita; causa efficiens ut ceteræ voces sint.

Utile id quod efficit ut commodo aliquo utamur; causa boni.

Conducens id quod ad bonum ducit.

Honestum bonum.

Bonum causa salutis rerum; causa cujusque quod ad semet ipsum refertur; id a quo proficiscuntur quæ eligi oportet.

Temperantia animi moderatio.

Justum ordinatio legis efficiens justitiæ.

Voluntarium quod se ipsum adducit; quod per se eligitur cogitatione perfectum.

Liberum quod sibi ipsum imperat.

Moderatum quod medium inter nimium et parum et ex arte satis est.

Modus medium inter nimium et parum.

Palma virtutis præmium propter se expetendum.

Immortalitas natura animata et sempiterna mansio.

Sanctitas dei cultus deo gratus.

Dies festus tempus ex legibus sacrum.

Homo animal pennis carens, bipes, ungues latos habens; quod solum ex his quæ sunt scientiæ per sermones compos est.

Sacrificium datio victimæ quæ deo offertur.

Precatio hominum petitio bonorum vel eorum quæ bona videntur a diis impetrandorum.

Rex princeps ex legibus rationi reddendæ non adstrictus; civilis constitutionis princeps.

Imperium procuratio totius.

Potestas tutela legis.

Legum lator conditor legum, ad quas res publica administranda.

Lex scitum multitudinis civile non ad tempus aliquod definitum.

Sumptio principium quod non potest demonstrari; orationis summa.

Decretum edictum civile ad tempus aliquod definitum.

Civilis sciens civilis constitutionis.

Urbs habitatio multitudinis hominum communibus decretis utentium; multitudo hominum sub eadem lege viventium.

Civitatis virtus constitutio rectæ rei publicæ.

Ars militaris scientia belli.

Societas bellica communitas belli.

Salus conservatio noxæ expers.

Tyrannus dominator civitatis suam ipse sententiam sequens.

Sophistes juvenum divitum nobilium mercenarius venator.

Divitiæ possessio moderata ad beate vivendum; abundantia opum ad felicitatem spectantium.

Παρακαταθήκη δόμα μετὰ πίστεως.
Κάθαρσις ἀπόκρισις χειρόνων ἀπὸ βελτιόνων.
Νικᾶν κρατεῖν διαφερόμενον.
Ἀγαθὸς ἄνθρωπος ὁ τοιοῦτος οἷος ἀνθρώπῳ τἀγαθὰ
5 ἐπιτελεῖν.
Σώφρων ὁ μετρίας ἐπιθυμίας ἔχων.
Ἐγκρατὴς ὁ κρατῶν ἀντιτεινόντων τῶν τῆς ψυχῆς μορίων τῷ ὀρθῷ λογισμῷ.
Σπουδαῖος ὁ τελέως ἀγαθός· ὁ ἔχων τὴν αὑτοῦ ἀρετήν. e
10 Σύννοια διάνοια μετὰ λύπης ἄνευ λόγου.
Δυσμαθία βραδυτὴς ἐν μαθήσει.
Δεσποτεία ἀρχὴ ἀνυπεύθυνος δικαία.
Ἀφιλοσοφία ἕξις καθ' ἣν ὁ ἔχων μισολόγος ἐστί.
Φόβος ἔκπληξις ψυχῆς ἐπὶ κακοῦ προσδοκίᾳ.
15 Θυμὸς ὁρμὴ βίαιος ἄνευ λογισμοῦ· νοῦς τάξεως ψυχῆς ἀλογίστου.
Ἔκπληξις φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ κακοῦ.
Κολακεία ὁμιλία ἡ πρὸς ἡδονὴν ἄνευ τοῦ βελτίστου· ἕξις ὁμιλητικὴ πρὸς ἡδονὴν ὑπερβάλλουσα τὸ μέ-
20 τριον.
Ὀργὴ παράκλησις τοῦ θυμικοῦ εἰς τὸ τιμωρεῖσθαι.
Ὕβρις ἀδικία πρὸς ἀτιμίαν φέρουσα.
416 Ἀκρασία ἕξις βιαστικὴ παρὰ τὸν ὀρθὸν λογισμὸν πρὸς τὰ δοκοῦντα ἡδέα εἶναι.
25 Ὄκνος φυγὴ πόνων.
Δειλία ἀντιληπτικὴ ὁρμῆς.
Ἀρχὴ πρώτη τοῦ εἶναι αἰτία.
Διαβολὴ διάστασις φίλων λόγῳ.
Καιρὸς ἐν ᾧ ἕκαστον ἐπιτήδειον παθεῖν ἢ ποιῆσαι.
30 Ἀδικία ἕξις ὑπεροπτικὴ νόμων.
Ἔνδεια ἐλάττωσις τῶν ἀγαθῶν.
Αἰσχύνη φόβος ἐπὶ προσδοκίᾳ ἀδοξίας.
Ἀλαζονεία ἕξις προσποιητικὴ ἀγαθοῦ ἢ ἀγαθῶν τῶν μὴ ὑπαρχόντων.
35 Ἁμαρτία πρᾶξις παρὰ τὸν ὀρθὸν λογισμόν.
Φθόνος λύπη ἐπὶ φίλων ἀγαθοῖς ἢ οὖσιν ἢ γεγενημένοις.
Ἀναισχυντία ἕξις ψυχῆς ὑπομονητικὴ ἀδοξίας ἕνεκα κέρδους.
40 Θρασύτης ὑπερβολὴ θράσους πρὸς φόβους οὓς μὴ δεῖ.
Φιλοτιμία ἕξις ψυχῆς προετικὴ πάσης δαπάνης ἄνευ λογισμοῦ.
Κακοφυΐα κακία ἐν φύσει καὶ ἁμαρτία τοῦ κατὰ φύ-
45 σιν· νόσος κατὰ φύσιν.
Ἐλπὶς προσδοκία ἀγαθοῦ.
Μανία ἕξις φθαρτικὴ ἀληθοῦς ὑπολήψεως.
Λαλιὰ ἀκρασία λόγου ἄλογος.
Ἐναντιότης τῶν ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος κατά τινα δια-
50 φορὰν πιπτόντων ἡ πλείστη διάστασις.
Ἀκούσιον τὸ παρὰ διάνοιαν ἀποτελούμενον.
Παιδεία δύναμις θεραπευτικὴ ψυχῆς.
Παίδευσις παιδείας παράδοσις.
Νομοθετικὴ ἐπιστήμη ποιητικὴ πόλεως εὐπαγής.

Depositum res cum fide tradita.
Purgatio secretio deteriorum a melioribus.
Vincere superare in contentione.
Bonus homo talis qui homini bona perficit.
Temperans qui moderatas habet cupiditates.
Continens qui animi partes rectæ rationi repugnantes superat.
Honestus perfecte bonus; qui suam habet virtutem.
Sollicitudo tacita cum mœrore cogitatio.
Indocilis habitus tarditas in discendo.
Dominatio imperium justum a ratione reddenda liberum.
Philosophiæ contemptio habitus quo qui affectus est is odium habet et rationum et orationum.
Timor consternatio animi propter malum impendens.
Iracundia impetus violentus sine ratione; perturbatio animi ratione carentis.
Consternatio metus mali appropinquantis.
Adulatio consuetudo cum aliquo ad voluptatem spectans sine ratione optimi; habitus ejus qui utitur aliquo ad voluptatem præter modum.
Ira cohortatio iracundæ animi partis ad ulciscendum.
Contumelia injustitia ad ignominiam ducens.
Intemperantia habitus cogens adversante recta ratione ad ea quæ videntur jucunda esse.
Pigritia laborum fuga.
Principium prima ejus quod est causa.
Ignavia affectio quæ impetum reprimit.
Calumnia divortium amicorum per sermonem.
Occasio tempus quo aliquid convenit pati vel facere.
Injustitia habitus leges contemnens.
Indigentia penuria bonorum.
Pudor metus ignominiæ impendentis.
Vanitas habitus bonum vel bona quæ non sunt sibi arrogantis.
Peccatum actio contra rectam rationem.
Invidia ægritudo suscepta propter amici bona sive sunt sive fuerunt.
Impudentia habitus animi infamiam sustinens lucri causa.
Temeritas nimia audacia ad timores ad quos non est opus.
Ambitio habitus animi omnem sumptum faciens adversante ratione.
Mala indoles pravitas nativa et peccatum naturale; morbus nativus.
Spes exspectatio boni.
Insania habitus veram perceptionem corrumpens.
Loquacitas incontinentia sermonis inconsiderata.
Contraria ratio eorum quæ sub idem genus cum differentia aliqua cadunt maxima distantia.
Non voluntarium quod præter sententiam perficitur.
Eruditio vis animum excolens.
Institutio eruditionis traditio.
Legum latio scientia civitatem efficiens bene compositam.

Νουθέτησις λόγος ἐπιτιμητικὸς ἀπὸ γνώμης· λόγος ἁμαρτίας ἀποτροπῆς ἕνεκεν.

Βοήθεια κακοῦ κώλυσις ὄντος ἢ γινομένου.

Κόλασις ψυχῆς θεραπεία ἐπὶ ἁμαρτήματι γενομένῳ.

Δύναμις ὑπεροχὴ ἐν πράξει ἢ ἐν λόγῳ· ἕξις καθ' ἣν τὸ ἔχον δυνατόν ἐστιν· ἰσχὺς κατὰ φύσιν.

Σώζειν τὸ περιποιεῖν ἀβλαβῆ.

Admonitio sermo objurgans ex animo; sermo qui peccati avertendi causa confertur.

Auxilium mali præsentis vel imminentis propulsatio.

Castigatio animi curatio in delicto quod committitur.

Potentia exsuperantia in agendo vel dicendo; habitus quem quod habet validum est; robur naturale.

Servare efficere noxæ expertem.

ΠΛΑΤΩΝ.

PLATONIS OPERA.

VOLUMEN III.

PARISIIS. — EXCUDEBANT FIRMIN-DIDOT FRATRES, VIA JACOB, 56.

ΠΛΑΤΩΝ.

PLATONIS OPERA.

ARGUMENTA DIALOGORUM

CUM INDICE NOMINUM ET RERUM

NECNON INDICE PHILOSOPHICO ABSOLUTISSIMIS

CONDIDIT

J. HUNZIKER.

ACCEDUNT PROLEGOMENA ET SCHOLIA GRÆCA IN PLATONEM

EX RECENSIONE

FR. DÜBNERI.

VOLUMEN TERTIUM.

PARISIIS,

EDITORE AMBROSIO FIRMIN-DIDOT,

INSTITUTI FRANCIÆ TYPOGRAPHO,

VIA JACOB, 56.

M DCCC LXXIII.

PRÆFATIO.

Quum ante hos sedecim annos A. Firminus Didot, quem de litteris græcis et liberalibus studiis jam pridem optime meritum nuper sodalem ascivit Institutum Franciæ, Platonicarum tabularum provinciam mihi mandasset, primum in animo erat, ut ad modum fere Indicum Plutarcheorum paulo ante a me conditorum fierent. Mox vero in conficiendo Indice Nominum et Rerum apparuit permulta eorum quæ ad philosophiam pertinerent et quibus omissis satis perspectam atque omni ex parte absolutam speciem Platonicæ indolis percipere nequires, expressis verbis quæ referri possent, a Platone enuntiata non esse, sed partim mythicis cooperta involucris latere, partim ad certam saltem conclusionem a philosopho ipso non perducta per argumentationem potius assequenda esse.

Opus igitur erat Argumentis quibus Index Philosophicus velut fundamentis insisteret. Neque vir humanissimus Firminus Didot recusavit, quin novam istam impensam faceret, idque bonarum litterarum studiosis condonaret, ut instrumento quam posset locupletissimo ornata editio hæc existeret.

Qua in re de integro penitus elaborandum erat. Argumenta enim latina, quæ sint concinna quæque philosopho lucem potius quam tenebras affundant, ut antiquiores hic omittam, habemus a D. Tiedemanno et nostra fere ætate a Godofredo Stallbaumio composita. Quorum sagacissimus ille quum sui temporis philosophiæ plerumque inhæreret, persæpe a sincera philosophi nostri opinione aberravit, hic vero cum optime omnia explanarit, fultus is quidem præstantissimorum qui interea supervenerant, interpretum auctoritate, nonnunquam prolixior tamen visus est, præsertim circa ea quæ historiam criticam spectant : quibus hic omnino erat supersedendum, nisi si quæ ad illustrandam auctoris sententiam facerent.

Inter permultos jam huius ætatis interpretes Platonicos facile primum, ut mihi videtur, locum obtinet Susemihlius, qui idem formam quoque ac dispositionem dialogorum scitissime delineavit et in partes distinxit. Quem nos ducem nacti in plurimis probatissimum ubicunque derelinquendum judicavimus, rationes, cur ita factum sit, suo loco expositas invenies. In ipsis autem condendis Argumentis hunc præsertim finem propositum habuimus, ut ratiocinationis philosophicæ vestigia premeremus quam accuratissime, paucis tantum

de nostro adjectis sine quibus philosophi verba non facile videbantur posse intelligi. Quæ quidem omnia, ut statim, quæ sint Platonis quæ sint interpretum, ipso conspectu discernatur, italicis qui dicuntur typis excudenda curavimus.

In Indice denique Philosophico locos omnes, quibus vel materia una quædam adumbratur, vel vox aliqua certo quodam usurpatur sensu philosophico, ita collectos reperies, ut simul respiciantur quæ disputata sunt in Argumentis.

Iam quo tempore ego Parisiis in patriam reversus huic compositioni operam dabam, quam absolvi a. 1866., vir doctissimus Fredericus Dübner retractandi Prolegomena (Albini scilicet Introductionem, Alcinoi Institutiones, Olympiodiori Prolegomena) quæque supersunt Scholia in Platonem curam susceperat. Quo in munere fungendo præmatura morte oppressus longum litteris et amicis desiderium sui reliquit.

Aroviæ Helvetiorum m. Julio 1873.

J. Hunziker.

ARGUMENTA DIALOGORUM

ALPHABETICO ORDINE DISPOSITA *.

ALCIBIADES I, I, 466 *sqq*.

Dialogus hic suppositicius videtur. Argumenta enim, quæ hic exponuntur, partim ex aliis dialogis repetita sunt, partim infirmiora quam quæ Platonis ingenio digna estimentur. Quominus autem Platonis adolescentiæ tribuamus, hoc impedit, quod Platonicarum, quas appellant, idearum, quas ætate jam provectus solum excogitavit, hic mentio fit (I, 485, 50; 487, 1 *sqq*.). *Jam quod* divinum *nuncupatur* splendidum, divinitatis expers *vero* tenebricosum (I, 490, 10. 18), *neoplatonismum redolet. In compositione denique exquisita illa philosophi nostri ars, qua excellit in exprimendis interlocutorum moribus, omnino desideratur. Ceterum non inconcinne ita res dispositæ sunt, ut duas partes habeat dialogus bifariam utramque divisam, divisiones autem hæ singulæ singulis episodiis inter se distinguantur. Introductio præcedit de occasione qua colloquium hoc institutum sit.*

1. Introductio. — Alcibiadem, superbum adeo, ut omnes fere amicos a se abalienaret, nullius sese ulla in re egere ope putantem, quod procero atque decoro corporis habitu maxime excelleret, quod cum ex paterno, tum ex materno genere amici atque cognati sibi essent plurimi et optimi, opibus præterea ac generis splendore præstaret, cum ad rempublicam jam cerneret accessurum Socrates, his verbis allocutus est : « Admirari te arbitror, o Cliniæ fili, quod cum primus omnium amare te cœperim, tot annis ne compellarim quidem, nunc autem, ceteris fugientibus, solus persistam. Sed vis dæmonii repugnans quædam fuit, quæ cum jam non ultra repugnet, huc ita accessi. Causam autem hanc esse puto, quod potentiam ingentem, quam affectaturus videris, neminem, præter me, tibi tradere posse confido », c. I. II.

2. Pars prima. A. — Demonstraturus igitur Alcibiadem eorum, quæ tenere animo oportet de negotiis publicis consilia daturum, nihil adhuc scire, fieri non posse dicit, ut alia noverit præter ea, quæ vel ab aliis didicerit, vel ipse per se invenerit. Jam cum de bello præcipue, vel pace vel alio quopiam negotio ad civitatis salutem pertinente publice deliberetur, cumque hæc omnia ad justitiam respiciendo recte tractanda sint, quæritur, num justorum et injustorum cognitionem aliquando vel didicerit, vel invenerit. Alcibiades a nullo unquam hæc se didicisse concedit, sed ne invenisse quidem ea videtur, cum nullum ab eo possit definiri tempus, quo ignorare hæc se sciens, ad investiganda ea sese accinxerit, c. III-VII. — Ad idem relapsus igitur fortasse haud recte respondisse ait se, cum scire se hæc per inventionem asseruerit, sed videri sibi a vulgo hæc didicisse, et quidem eadem ratione, qua græco sermone uti a vulgo didicerit, ita etiam juris ab eo notionem accepisse se narrat. *Ad quæ* idoneos homines vulgares patrii sermonis præceptores esse Socrates *respondet*, quoniam et ipsi accurate sciunt, neque hac de re inter se dissentiunt. Contra quibus de rebus homines inter se dissentiunt, neque ipsi perspectas habent neque alios docere valent. Tantum vero abest, ut de justis et injustis inter se consentiant, ut altercantes potius ob ista bella gerant et extremis malis sese afficiant. Quare idoneus justitiæ præceptor vulgus esse nunquam poterit, c. VII. VIII.

3. *Quæ sequuntur in episodio*, ubi Alcibiades hæc omnia, rogante Socrate, se ipsum respondisse fatetur, *ad Socraticam quidem disputandi rationem pertinent, sed ad explicandam eam nihil fere, quod operæ pretium sit, afferunt*, c. IX.

4. B. — *Ad utilitatem igitur a justitia confugiens Alcibiades*, « Raro quidem, » *inquit*, « Athenienses et alios Græcos reor, quænam justiora quæve injustiora sint, sed semper fere de eo, quod expedit, deliberare »: non esse enim utile idem, quod justum, multisque injurias magnas utilitatem ingentem, ut aliis justitiam damnum intulisse. Quo circa Socrates, prætermissa hac quæstione : undenam utilia cognoverit, statim, utrum eadem sint justa et utilia an diversa, ab Alcibiade, ut sibi ostendat, petit : quod enim multis conetur aliquis persuadere, id persuadere uni, difficile esse non posse. Recusante vero Alcibiade, contraria sese ipse demonstraturum pollicetur eorum, quæ ostendere ille nolit, c. X. — *Est hæc demonstratio talis :* quæ justa sunt, pulchra quoque sunt; quæ pulchra, sunt etiam bona; cui obstat minime, si quis in prœlio opitulantes amico vulnerari sæpe aut occidi, non opitulantes, cum deberent auxilio esse, integros rediisse objiciat, cum nulla unquam res, quatenus pulchra est, mala quoque, aut quatenus turpis, bona quoque esse queat. Secundum fortitudinem enim pulchrum est amicis auxilium ferre, fortitudo autem bonum est, quod vel vitæ præferatur (*quæ quidem concedenda sunt, cum, quid sit ipsum bonum, minime constet*), c. XI. — *Porro quod additur argumentum, prorsus ineptum videtur, cum posito* (*quod probandum erat*) eum, qui pulchre agit, bene (εὖ) quoque agere, *ex voce* εὖ *elicia tur notio* ἀγαθῶς, *ita ut actio bona* (εὐπραγία) *bonum sit, eademque pulchrum.* Hinc justum quod est, esse etiam utile *colligitur :* bona namque omnia esse utilia *ponitur, sed ne verbo quidem probatur.* Alcibiades igitur, qui justa quædam non esse utilia affirmaverat, de iis iterum contraria dicere cogitur, ita ut circa justa et injusta, pulchra et turpia, bona et mala, utilia et inutilia respondens plane aberret : id quod ei solum accidere potest, qui ignorat rem, de qua agitur, et qui, quæ ignorat, scire se putat, c. XII. XIII. — *Quæ sequitur sen-*

* In condendis his argumentis cum ceteros Platonis interpretes, tum præsertim Susemihlium, qui scripsit « Die genetische Entwicklung der Platonischen Philosophie, Leipzig 1855. 1857. 1860 », secuti sumus; quæ nobis propria sint, Platonicæ philosophiæ studiosus lector facile intelliget.

tentia, Periclem quoque sapientem non esse, scilicet quia neminem alium sapientem reddiderit (c. XIV), *Platonica ea quidem est* (*cfr.* I, 239, 40 *sqq.*; 240, 30; 245, 14 *sqq.*), *sed minime ad hunc locum facit. Ita vero transitur ad*

5. EPISODIUM *quod inter primam et alteram dialogi partem interpositum est.* — Alcibiades enim neque magni hoc, quod circa maxima ignarus sit, putat referre, immo plurimos, qui Atheniensium rempublicam tractassent, ineruditos fuisse censet : discendo ergo et exercitatione defatigari, supervacaneum esse, cum bene noverit naturæ dotibus se longe illos superaturum. Cui Socrates, « Indigna sunt prorsus hæc, » inquit, « tua indole atque reliquis tuis dotibus : neque enim certamen tibi fore cum iis, qui Athenis vivunt, sed extraneis multis, est existimandum; quique cupit rempublicam, aut ullam rem aliam præclare et optime administrare, eum ita sese oportet exercere, ut omnes, qui in ea re excellunt, aut excelluerunt unquam, superet; præcipue autem, qui tractare Atheniensium cupit rempublicam, eum esse superiorem iis, qui publice sunt ei adversarii aut hostes, Lacedæmoniorum ac Persarum regibus, decet. » Quos cum Alcibiades nihilo esse meliores existimet ducibus aliis et rerum publicarum gubernatoribus; id ut refellat, singula, quibus præstent, Socrates recenset; comparatisque his cum rebus Alcibiadis, magnum inter hos ac illum intercedere discrimen ostendit, c. XV-XIX.

6. PARS ALTERA. A. — Repressa his rationibus arrogantia, ex animo Alcibiades, ut fiat melior, studendum sibi esse fatetur; quoque id modo fiat, ut sibi aperiat, Socratem rogat. Hic igitur, « Cupimus », inquit, « fieri quam optimi; at quanam in arte? In ea, qua viri boni præstant. Qua in re boni? In rebus agendis. In quibus? De gubernanda navi, conficiendis calceis, ejusque generis aliis, sermo certe non est, sed de iis quæ ad reipublicæ pertinent administrationem. Quanam autem arte hæc administrantur? Bono consilio. Idem nonne in aliis quoque negotiis est adhibendum? Quis est ejus in civitate finis? Ut melius geratur respublica ac servetur. Quid est ergo, quod servat civitates? Amicitia, id est concordia civium. Quanam arte efficitur, ut cives cum inter se, tum unusquisque secum consentiant? » Jam cum disciplinæ quædam sint mulierum, quædam virorum, hoc ambigitur, utrum civitates tum bene instituantur, cum singuli cives operibus suis incumbunt, an potius consensus circa ea, quorum alii periti sunt, alii vero imperiti, existere non possit. *Quæ quidem difficultas non solvitur, sed addito* SUA QUEMQUE AGERE idem esse ac JUSTA AGERE, statim quæritur, quid sit SE IPSUM CURARE (*cfr.* I, 509, 15 *sqq. et* Charmidis Argum.). Quod quidem non idem videtur ac SUA CURARE, pedes nempe, manus, vestes, ceteraque quæ pertinent ad corpus; membra enim et corpus sunt nostra, non nosmetipsi : quid igitur simus nos ipsi, est inquirendum. *Quod additur* αὐτὸ τὸ αὐτὸ primo loco, quid sit, esse inveniendum, quo reperto, quid simus ipsi, fore ut inveniamus, *hoc Platonicas evidenter ideas spectat.* Sed omisso hæc inquirere (I, 485, 50; 487, 2), *planiorem investigandi viam Socrates ingreditur.* Quod utitur aliqua re, diversum est ab eo, quo utitur, hoc enim est instrumentum modo utentis; ergo quocunque homo utitur, non est ipse homo, corpusque, cum eo utamur, instrumentum est hominis ipsius. Aut enim anima, aut corpus, aut utrumque simul est homo : corpus vero hominem non facit, quod eo anima, imperando ei, utitur; ergo nec utrumque simul (*falso concluditur!*); ergo anima sola. Quare si corporis, aut eorum, quæ pertinent ad corpus, divitiarum, vestium, ceterorumque his similium gerit curam, de semetipso non est sollicitus; nec vera etiam præditus prudentia, cum se ipsum nosse, prudentem demum efficiat; quare medici, agricolæ, aut alius cujusdam artis, quæ corpus tantum attingit, periti, vera destituuntur prudentia, c. XIX. I, 487, 35.

7. EPISODIUM. « Quicunque igitur, » Socrates inquit, « corpus Alcibiadis amavit, non Alcibiadem amavit, sed aliquid ex iis, quæ Alcibiadis sunt. Quare reliqui amatores, cum primum species defloruit, abierunt; ego vero, cum sim animi tui amator, nunquam te deseram, nisi forte, quod multis jam usu venit, ab Atheniensi populo corrumparis et turpior evadas. Quod ne fiat, exerce te primo ac disce quæ scienda sunt antequam ad rempublicam accedas, » I, 487, 35-488, 14.

8. B. — Curam nostri, hoc est animi nostri, gerendam esse, constitit. Ut ergo, qua ratione nostri curam optime geramus, a nobis intelligatur, nostri quomodo adipiscamur notitiam, et satisfaciamus præcepto Delphico « Nosce te ipsum » est inquirendum. Quemadmodum qui oculo, ut se ipsum cernat, præciperet, nihil sibi vellet aliud, quam ut oculus id aspiceret, cujus ope semet cerneret ipsum, id est, oculum alium : ita qui hominem jubet se ipsum nosse, intueri eum id, quod sibi est simillimum, ac in homine præstantissimum, jubet, id est, animam ipsam, quodque in anima est præclarissimum. Jam nihil in anima est melius sapientia ac mente, qua sola divinitatis gerit similitudinem. Hanc ergo qui intuetur (*modo dicendum erat, quomodo hoc fieri possit*), quæcunque sunt divina, Deum ac sapientiam cernit, eorumque ope se ipsum quoque cognoscit, I, 488, 14-489, 15 (*cfr.* I, 688, 14 *sqq.*). Contra qui semetipsum ignorat, prudentiaque caret, sua quoque omnia, sive sint bona, sive mala, adeoque ea etiam, quæ pertinent porro ad sua, quæque sunt aliorum denique, ignorat : unde efficitur, ut ejusmodi vir nec ad rempublicam, nec ad rem familiarem, aut ullam aliam administrandam sit idoneus, sed in his omnibus errori sit et peccatis obnoxius. Cum autem qui peccat, idem sit miser, prudentia ac sui cognitione carentem esse in publicis privatisque rebus gerendis miserum necesse est; civitatibus autem opes, magnitudo, apparatus bellici, ceteraque, demta virtute, nihil prosunt. Quodsi igitur rempublicam vis administrare, virtutem civibus te oportet tradere, proinde cum, quod non habet, nemo possit dare, ipsum quoque esse virtute instructum, ac divinum illud et splendidum (λαμπρόν), quod modo dixi, respicere; injuste contra si feceris, ac quod divinitatis est expers et tenebricosum (σκοτεινόν) respexeris, a vero bonoque longe aberrabis. Ingens igitur potestas, absque mente ac ratione, tantum abest ut inter bona sit referenda, ut maximum potius malum sit habenda, perinde ac si ægrotanti quodcunque facultas sit vel in nave apud quempiam licentia, quod videatur, agendi. Ergo non tyrannis aut nobis ipsis aut civitati paranda est, sed virtus, siquidem felices esse velimus (*cfr.* I, 240 *sqq. et* Argum. Gorgiæ, Pars II) : *id quod totius dialogi fere summa est*, I, 489, 15 *usque ad finem.*

ALCIBIADES II, I, 492 *sqq.*

Dialogus hic sententias quidem exhibet præclaras, sed, quod ad dialecticam methodum pertinet, minus bene defensas, quare nec Platonis esse eum censemus, sed recentioris ætatis scriptoris cujusdam. Argumentum ejus hoc est :

Alcibiadi, ad sacrum faciendum deosque precandos proficiscenti, obviam factus Socrates, quærit ex eo, quid contracta fronte secum meditetur? Ad quod *solita* ille *animi levitate*, « Quid mediter? » Quam ei ut excutiat, quo esse animo oporteat rite precaturum, Socrates eum docet; solere enim deos nonnunquam, quæ temere ab iis petunt homines, ut Œdipi patet exemplo, facere, maximaque ideo opus esse circumspectione. Alcibiade vero, hominis insani exemplum ad se pertinere nihil, reponente, « Nonne insania contrarium est prudentiæ? » *Socrates quærit;* Alcibiade annuente, « Eidem », *pergit*, « imprudentia quoque est contrarium »: jam cum inter prudentiam imprudentiamque nihil sit in medio, hominem omnem aut esse prudentem, aut prudentia destitutum, omnesque adeo imprudentes esse insanos sequitur. At sunt plures longe, qui prudentia carent, quam prudentes, nosque versantes quotidie inter insanientes et furiosos, qui fit, ut integri, illæsi et a verberibus immunes degamus? » Quod cum vix fieri posset, Alcibiades modo dicta retractans, errorem ibi docetur latere, ubi uni tantum unum opponi sumebatur : esse enim imprudentiam genus, sui multæ subsint species pluribus nominibus insignitæ, interque eas et insaniam; proinde recte dici omnes insanos carere prudentia, etsi qui careat prudentia, non statim insanus sit vocandus, c. I-IV.

Quod itaque insania Œdipi tamquam effugio usus est Alcibiades, nihil est, cum nihilominus prudentiæ expers esse possit. Quicunque enim, quæ sint agenda dicendave, nescit, est prudentia destitutus. Qua imprudentia multos præter Œdipum in precandis diis graviter lapsos, ingentia sibi pro bonis mala esse precatos, exempla passim docent. Quare tutum non est, aut quæ offeruntur, temere acceptare, aut ipsum optare. Neque Alcibiades quidem, deo quodam offerente, Atheniensium vel etiam ceterorum hominum omnium dominatu potiri vellet (*quibus verbis alluditur ad tempus, quo colloquium hoc institutum esse fingitur*), si propterea vitam amissurus, vel dominatu omnino male usurus esset. Recte igitur poeta quidam hac usus est precandi formula : Jupiter rex, quæ conducunt nobis, sive precati fuerimus, sive non rogaverimus, nobis da; mala vero, etiamsi a te expetierimus, a nobis arce, c. IV-VI.

Ad hæc Alcibiades, ingentium quidem malorum causam esse ignorantiam, regerit; quemlibet tamen satis, quæ sibi conducant, intelligere sese opinari atque deos posse rogare. Quam persuasionem falsam ut ei demat Socrates, definiendam accuratius monet ignorantiam : esse namque nonnullarum rerum quibusdam hominibus ignorantiam interdum utilem; solam vero optimi ignorantiam semper nocere, eaque ubi reperiatur, rerum aliarum scientiam nihil unquam prodesse. Orestem, si quod esset optimum, habuisset perspectum, matrem nunquam fuisse interfecturum; optimique adeo ignorantiam obesse; eidem, si matrem nunquam agnovisset, semperque aliam eam existimasset, cum scelus non fuisset patraturus, ignorantiam hanc vehementer fuisse profuturam; ignorantiam proinde haud raro esse utilitati. Quin rerum aliarum peritiam, absque ejus, quod est optimum, scientia obesse sæpius, quam prodesse. Rhetores namque, qui de bello aut pace, mœnibus exstruendis, aliisque hujusmodi rebus consilia civitati dant, ignorantes, an utilitatem hæc sint allatura; qui equitandi, sagittandi, aut aliam quamvis artem callet, prudentia destitutus, eos omnes, quo tempore et modo his sit rebus utendum, ignorantes, obesse sibi necesse est sæpissime. Civitates autem, quibus tales præsunt, iniquitatis plenas esse oportet. Jam vero cum plurimi, opinionem sequentes, ab optimo aberrent, prodest iis nec nosse quidquam nec putare se nosse, siquidem promptiores sunt ad illa facienda, quæ vel noscunt vel cognoscere arbitrantur, agentes autem detrimentum capiunt crebrius quam utilitatem, c. VI-X.

Scientiam itaque ejus, quod est optimum, maximi esse faciendam concluditur, reliquisque artibus cunctis anteponendam, quas sine illa vel perniciosas esse, Margitæ Homerici exemplo patet : præcipuę autem in precibus, quas ad deos fundimus, quidnam ab iis sit petendum, magnopere semper considerandum, tutissimamque eos ingredi viam, qui diis ipsis, quidnam optimum sit sibi, permittant decernere, nihilque aliud, quam ut, quæ pulchra sunt et bona, sibi largiantur, ab iis petant : quam Lacedæmoniorum precandi formulam Ammonem etiam ipsum, responso Atheniensibus dato, probasse. Non enim respicere deos ad sacrificiorum magnificentiam, sed ad precantis animum. — Quibus dictis, Alcibiades sacrificium in tempus differt, donec didicerit, quo animo erga deos atque homines esse deceat; Socrati autem hoc illum se docturum pollicenti coronam imponit.

AMATORES,

dialogus supposititius, I, 103 *sqq.*

Platonis scripta hoc maxime præstant, quod personarum, quæ colloquuntur, mores ad argumentorum, quæ tractantur, diversas partes collustrandas atque manifeste exprimendas summa arte inter se comparati atque dispositi esse apparent. Id quod hoc in scripto frustra quæsiveris. Sed nec sententiarum indoles atque summa cum Platonica doctrina quadrant : justitiam enim recte castigandi scientiam esse, vulgi quidem opinio ferebat, Platoni minime probata. Argumentum autem hoc est :

Dionysii cujusdam grammatici ludum ingressus Socrates adolescentulos duos cum eorum amatoribus hic offendit de meteoris et de philosophia disceptantes. Quid agerent, interroganti Socrati amatorum unus gymnasticus ille nugas eas esse respondet. Quem alter ex amatoribus musica eruditus reprehendit tumidum et somnolentum esse dicens. Rogatus igitur a Socrate perpulchrum sibi videri philosophari respondet. Porro rogatus, quid sit philosophari, multa discere reponit. Quem refellit Socrates, nimiam exercitationem ut corpori, ita nimiam eruditionis molem ingenio obesse affirmans. Illi igitur dicenti, eas maxime disciplinas discendas esse, unde maxima paretur laus et gloria, artes præsertim cunctas, exceptis tamen opificiis, objicit Socrates, fieri non posse ut in artibus cunctis summus quis evadat, adeoque fore philosophum omnibus, qui penitus artem aliquam callent, inferiorem, id est, inutilem; cum tamen utilem eum, utpote bonam callentem artem, antea concesserit. Philosophiam igitur, rem bonam et utilem, circa aliud quid versari necesse est, id nempe, quo meliores redduntur homines. Jam autem in omni re, qui meliores quomodo reddantur equi, homines, cetera, callent, iidem coercere, recte castigare, ac discernere bonos a malis norunt; cumque justitia in republica malis pœnas infligat, hanc scientiam esse justitiam *concluditur*. Eadem enim justitia bonos ac malos noscit; nemoque, qui semet ignorat ipsum, nosse alios potest : unde, cum sui ipsius cognitio sit sapientia, sapientiam et justitiam esse eandem efficitur. Hac eadem justitia reges, patresfamilias, regna, domumque administrant; est adeo ea scientia etiam politica, œconomica, ut verbo dicam, scientia, quæ omnia gubernat et administrat; proinde summæ utilitatis, id est, vere philo-

sophica; ergo philosophia in omnium artium peritia minime versatur.

APOLOGIA SOCRATIS, I, 14 *sqq*.

Scite, ut nobis videtur, Socratis apologiam orationibus apud veteres historicos legi solitis comparavit vir doctus Steinhart[1]. *Quamquam observandum est easdem fere sententias, quæ apud Platonem inveniuntur, aliter tamen dispositas, aliter explanatas in* « Memorabilibus » *quoque apud Xenophontem reperiri, quæ quidem altera quædam est apologia. Unde orationem hanc non omnino finxisse apparet Plato, sed quasi adumbratam jam imaginem suis tantum coloribus illustrasse : Socraticæ vitæ atque doctrinæ compendium quoddam, criminationibus oppositum.*

Socratis apologia tribus partibus constat : prima, quæ orationem comprehendit antequam suffragia a judicibus lata fuerint habitam (c. I-XXV) : *secunda, ante litis æstimationem* (c. XXV-XXIX) : *tertia, post condemnationem* (c. XXIX-XXXIII).

I. *Prima oratio defensoriæ fere orationis non ea quidem dicendi genus, sed partium distributionem atque normam refert.* Pauca enim quædam præfatus Socrates de ipsius inexperientia forensis eloquentiæ, utpote qui plus septuaginta annos natus nunc primum in judicium prodeat, non dignum se esse dicit, qui adolescentulorum more orationem huc afferat verborum nominumque elegantia studiose exornatam : immo nil nisi justa ac vera se dicturum iisdem fere utentem verbis, quibus antea semper uti consuerit, c. I.

Calumniam vero antiquitus jam sibi conflatam, primo diluendam esse dicit, qua confisus Meletus quoque diem sibi dixerit. Quam quidem accusationem, cum talis quædam sit : « SOCRATES INJUSTE AGIT ATQUE CURIOSIUS AGIT PERQUIRENS QUÆ SUB TERRA ET QUÆ IN COELO SUNT, INFERIOREM CAUSAM REDDENS SUPERIOREM, ET ALIOS EADEM HÆC DOCENS », falsam esse dicit : nunquam enim talibus de rebus se disputasse, neque homines docuisse, neque pecunias exegisse, ut sophistæ facere solent, c. II-V.

Calumniam autem istam non a divina, qualis sophistarum sit, sed ab humana quadam sapientia sibi ortam esse : « Delphicum enim », ait, « oraculum secutus atque omnes, quicunque sapientes haberentur, politicos, poetas, artifices aggressus hoc quidem, illis sapientiorem me esse, comperi, quod scire me ea, quæ nescio, non putarem. Sed simul plurimorum invidiam inde mihi concitavi, qui cum convinci se affectare scientiam aliquam, dum nihil sciant, graviter ferrent, neque aliud, quod dicerent, haberent, ad ista confugerunt, philosophantibus omnibus objici solita : QUÆ IN AERE SUNT ET QUÆ SUB TERRA INVESTIGARE, DEOS ESSE NON CREDERE, MALAM RATIONEM BONAM REDDERE. Ex quorum numero Meletus pro poetis, Anytus pro artificibus et politicis, Lyco rhetorum gratia me aggressi sunt, » c. V-XI.

Exposito unde accusatio illa provenerit, jam quam temere ab accusatoribus instituta sit, et qualis sit accusator princeps, examinat Socrates. Dicit enim hominem injuriosum esse, qui rebus incumbere se simulet earumque curam habere, quæ ipsi nunquam curæ fuerint. Id quod probat colloquio cum Meleto instituto. Interrogatus enim hic, qui sint qui juvenes meliores reddant, *vulgum scilicet veritus*, omnes deinceps esse respondit, uno excepto Socrate, qui eos corrumpat solus (c. XII). Quo responso exploso Socrates, « Nemo lubens », *pergit*, « familiares, quibuscum victurus est, pejores reddit, neque ego volens juventutem corrumpo; invitus vero si fecero, non huc, in judicium, invitos peccantes lex rapi jubet, sed privatim doceri atque admoneri », *ut ita quoque improbe actum esse a Meleto appareat. Quod quidem argumentum, sive Socraticum, sive Platonicum, satis infirmum videtur*, c. XIII. — Sed nec sibi congruentia accusavit Meletus, cum diceret : « SOCRATEM DOCERE, NON ESSE DEOS, QUOS CIVITAS COLIT », idque, quæstione instituta, ita explicaret : « SOCRATEM OMNINO DEOS ESSE NON CREDERE », simul adderet : « SOCRATEM ALIA QUÆDAM NOVA DÆMONIA ESSE DOCERE ». *Quod argumentum superiori multo validius est. Quamquam enim vel ex nostra vel ex Platonis sententia multum differat, utrum dicas* Socratem omnino deos esse non credere *an* deos esse eum non credere, quos civitas colit, *ex Meleti ceterorumque accusatorum sententia hoc saltem vix differebat. Quare recte eos repugnantia inter se accusare dicit Socrates*, c. XIV *et* XV.

Demonstrato primum, unde contumeliæ in se conflatæ sint, deinde quam temere, quam improbe et quam repugnanter accusationem instituerint adversarii, tertio loco ad ipsam criminationem, cujus caput erat : « Socratem deos esse non credere, » *diluendam accedit Socrates confirmando ipsius vitam totam dei ministerio consecratam fuisse, quam si aliter instituisset, tum revera factis deos non esse se credere ostendisset.* « At », *inquit*, « fortasse dicat aliquis : Nonne te pudet, Socrates, tale quiddam exercere, ex quo nunc in periculum venias moriendi? Huic ita respondebo : Haud recte, o vir, loqueris, si putas periculi habendam esse rationem homini, ac non potius considerandum, quando aliquid agit, utrum justa agat an injusta et boni viri opera an mali? Immo ubi aliquis se ipsum constituit, arbitratus hoc optimum esse, vel a præfecto constitutus est, ibi permanere oportet periculumque subire neque mortem neque aliud quicquam magis quam turpitudinem reformidantem. Graviter igitur aberrassem, si apud Potidæam et Amphipolim et Delium obedientem quidem præfectis a civitate me præstitissem; deo autem mandante, philosophantem me vivere oportere ac me ipsum aliosque examinantem, tunc ob mortis aliusve cujusdam periculi metum signa desererem, præsertim quum mors utrum bona sit nesciam, injurias autem inferre superiorique non obedire sive deo sive homini, malum et turpe esse bene sciam. Quare etsi absoluturi me essetis, hac conditione, ut philophando in posterum abstineam, equidem vobis responderem, quamdiu spirabo et facultas mihi erit, philosophari non desinam et alios ad virtutem exhortari » c. XVI. XVII.

Boni vero civis officio se functum esse ostensurus : « Ceterum », *pergit*, « nullum adhuc bonum vobis in hac urbe majus contigisse puto, quam hoc meum ministerium, quod deo exhibeo, neque, si me occideritis, me magis læsuri estis quam vosmetipsos : ut mihi jam non pro me, sed pro vobis defensione opus sit, ne quid me condemnantes in deum ejusque munus delinquatis. Neque enim, me interfecto, facile talem alium reperietis, civitati vestræ appositum, velut equo magno et generoso, sed ipsa mole pigriori atque a tabano excitari indigenti. Quod ob munus recte omnia alia neglexi, neque unquam mercedem ullam exegi », c. XVIII. — « Ad rempublicam autem accedere per dæmonium mihi non licuit, neque hoc quidem sine ratione. Constat enim, si quondam negotia publica aggressus essem, jam pridem mihi fuisse pereundum ». *Id quod confirmat commemorando* quæ sibi acciderint senatorio munere fungenti in democratia et quomodo se gesserit sub triginta viris, c. XX.

[1] Hieronymus Müller, *Uebers.* t. II, p. 236.

Sed neque privatim unquam alicui præter id quod justum est, concessisse se dicit, neque præceptorem cujusquam fuisse, neque eos, qui eum audire desiderabant, sive divites sive pauperes, sive juniores sive seniores, sive bonos sive improbos, alia unquam præter id, quod omnes, a se audivisse. Cujus rei testes adducit juvenum, qui eum audiverant, necessarios, qui quidem, si eorum necessarios corrupisset, opitulari ipsi saltem nollent, c. XXI. XXII.

In peroratione judicibus significat se nihil earum rerum facturum, quibus rei vulgo sui misericordiam excitare soleant, non id quidem ob contumaciam neque ob contemptum, sed quod ad existimationem ipsius, et judicum, et civitatis, non honestum sibi videretur, talia facere. » At ne justum quidem, « inquit, » mihi videtur judices precari atque precando absolvi. Judicaturos enim secundum leges sese juraverunt. Non igitur licet neque nobis assuefacere vos pejerare neque nobis assuefieri : neutri enim religionem servaremus. Verum enimvero, impietatis a Meleto accusatus, si precando flecterem juratos, tum demum me ipsum accusarem, ut revera deos non esse existimantem », c. XXIII-XXIV.

Ita Socratis defensio in hoc desinit, in quo tota est. Atheismi enim, ut verbo rem complectar, accusatus, sic per totam vitam et in ipsa defensione se gessit, ut deos esse se existimare non verbis solum sed factis ostenderet, quæ quidem ipsa cum accusationis, tum condemnationis præcipua ei causa exstitit.

II. Damnatus Socrates, non plus triginta calculis, et litem suam æstimare jussus, tantum abest ut injuriam sibi faciat aliquid mali meritum se confessus, ut vitæ suæ ratione habita dignum se judicet, qui publico sumptu nutriatur in prytaneo, præsertim cum ad hanc ætatem provectus neque pecuniam habeat, unde persolvat multam, neque in exilio silentium agenti sibi vitam vitalem putet. Ceterum amicis spondentibus triginta minas *quasi ludibrio* offert, c. XXV-XXIX.

III. *Alteris suffragiis morte damnatus suprema quædam velut salutandi causa verba facit.* Et primo quidem Atheniensibus prædicit magnum iis ab hac morte vituperium exstiturum. Morte enim ab iis se abire damnatum, ipsos autem pravitate injustitiaque damnatos a veritate. Insuper quod interfecto Socrate reprehensore liberatum se iri sperassent, id longe aliter iis eventurum. « Plures enim erunt, » *dicit*, « quos ego adhuc compescebam, sed qui exinde tanto acerbiores vobis apparebunt » (*hoc loco se ipsum fortasse significavit Plato*). Conversus deinde ad eos, qui absolverant, æquissimo animo se dicit mori : Neque domo exeunti, neque in judicium prodeunti, neque aliqua in sermonis parte dicturo aliquod, dei signum illud, quod consueverat quasi mali alicujus impendentis fieri, adversatum sibi esse. Quare videri sibi, quod nunc contingat, bonum esse. Nam sive mors omnes auferat sensus, eam lucrum esse vitæ molestiis defuncto; sive migratio sit hinc in alium locum, istam summam beatitudinem esse futuram. Et certe virum bonum neque mortuum a diis negligi. Itaque ne iis quidem, a quibus accusatus et condemnatus sit, magnopere se succensere ; hoc tantum eos precari, ut ipsius filios eodem modo coarguant atque castigent, quemadmodum ipse eos castigaverit. *Dicendi vero finem facit gravissimis verbis :* « Sed tempus est jam hinc abire, me ut moriar, vos ut vitam agatis : utrum autem sit melius, dii immortales sciunt, hominem quidem scire arbitror neminem. »

AXIOCHUS, II, 557 *sqq.*

Dialogus hic subdititius hoc habet singulare, quod initio quidem Socrates, quæ acciderint quæque dicta fuerint, enarrans introducitur, mox autem, vocibus illis « inquam » *et* « inquit » *omissis, ad simplicem disputationis imitationem transitur. Jam qui in introductione memorantur Charmides Glauconis filius* (*cfr.* Argument. Charmidis) et *Clinias, Axiochi filius* (*cfr.* Argument. Euthydemi), *in ipso dialogo silentes adsistunt, neque quæ Socrates colloquitur cum Axiocho moribundo, dialectica forma sunt comprehensa.*

Argumentum ipsum decantatum est illud, peregrinationem quandam esse vitam, qua bene transacta, æquo animo tantum non festo cum cantu defungendum sit fato, nec timendum ne post mortem hac luce et bonis privati invisique et inauditi aliquo abjecti jaceamus putrescentes, in vermes et bestias abeuntes (II, 557, 40 *sqq.*). *Ratio autem, qua probatur, est triplex.* Dissoluta enim semel compage et animo in propria sede collocato, relictum corpus terrenum illud et ratione carens non amplius est homo, ita ut ne sensus quidem malorum ei supersit. Immo animus sumus, animal immortale in mortali inclusum carcere : corpus autem hocce mali causa circumdedit natura sexcentis doloribus complicatum, ita ut discessus e vita a malo transitus sit ad bonum (II, 558, 2-35). *Quæ in sequentibus singula deinceps accuratius explicantur.*

I. *Et primum quidem ipsius inscitiam prætexens* a Prodico Socrates ait accepisse se, humanæ conditionem vitæ omnino miseram esse atque molestam, *id quod compluribus exemplis confirmatur, ex civili, utpote maxime liberali arte præsertim petitis :* ita ut tantum absit ut in morte bonis privemur, ut malis potius liberemur, II, 558, 35-560, 32.

II. *Altera ratio hæc est*, ipsa quoque a Prodico tradita : mortem neque ad viventes pertinere neque ad mortuos, *quod quidem sophisma Axiochus recte dicit* ab ægritudinibus non admitti. *Licet enim notio mortis ad notionem vitæ non accedat, at quominus mors ipsa vitæ ipsi succedat, nihil impedit. Quare sophisma illud non nisi hoc habet veritatis*, quod mortuus, qui non est, perpessionem malorum non magis quam privationem bonorum percipere potest; *sed utrum immortalis post mortem supersit animus annon, quæ quidem dubitatio maximos angores habet, inde minime efficitur*, II, 560, 32 — 561, 11.

III. *Quæ vero de immortalitate animi ultimo loco addit Socrates, maximi momenti sunt.* Nunquam enim, *inquit*, mortalis natura tam magnam subiens suscipere potuisset operum molitionem, ut ipsius debilitatem devinceret, civitates constitueret, scientias inveniret, nisi divinus quidam inesset in animo spiritus, per quem tantarum rerum prudentiam et cognitionem haberet, ita ut non in mortem, sed in immortalitatem abeat moriturus, neque demptionem bonorum, sed sinceriorem potius fructum inde accipiat, II, 561, 12-40.

IV. *Cum qua conclusione congruunt*, quæ Socrates *mythica* affert ex populari religione pleraque petita de iis, quæ animo post mortem apud inferos eveniant, II, 561, 40 *usque ad finem.*

CHARMIDES, I, 503 *sqq.*

Dialogi forma. Socrates narrat disputationem, quam de temperantia habuerat cum Charmide et Critia. *Cujus*

introductio est longior, sed ingeniosissima. Potidæa reversum Socratem et Taureæ palæstram ingressum Chærepho interrogat de rebus quæ illic gestæ sint; rursus Socrates de philosophiæ conditione, quæ sit his temporibus, quærens, audit de Charmide, optimæ indolis et eximia pulchritudine juvene, quem Socratis rogatu Critias, consobrinus illius, accersit. Socrates initio medicum se esse simulat, qui, incantatione a Thrace quodam accepta, capitis doloribus possit mederi. Quam cum avide ab eo expeteret Charmides professus simul de Socrate multum jam se audiisse, animum primum esse sanandum ex Zamolxidis præcepto, Socrates reponit. Hoc audito, Critias, animo, ut corpore eum æqualibus præstare, esseque temperantiæ studiosissimum, narrans, quærendi de hoc ipso ansam Socrati præbet, quid sit temperantia.

Primum cum Socrate colloquitur Charmides, juvenis generosus et vere temperans, sed scientiæ adhuc expers, quem in posteriore dialogi parte (I, 510, 1 *sqq.*) *Critias excipit, is quidem Socratis consuetudine usus* (I, 505, 21) *et sagacissimus, sophistarum vero etiam vanitate nonnihil imbutus* (*cfr.* I, 509, 20; 510, 4 *sqq.*; 511, 10 *sqq.*; 515, 39 *sqq.*). *In initio solum* (I, 503, 8 *sqq.*) *Chærephon, vir optimus idemque in Socratis reditu immoderate gestiens, hoc videlicet consilio introductus est, ut appareat, ex habitu exteriore non certo judicari posse de animi temperantia.*

Dialogi argumentum. *Disputationis ab introductione ad finem partes sunt tres, quarum prima et secunda utraque tripartita sex comprehendunt temperantiæ definitiones magis magisque rei adæquatas; tertia pars tota versatur in examinanda definitione sexta.*

I. *Quæstionis fundamentum jacit* Socrates, cum dicit necesse esse inhærentem temperantiam aliquem sui sensum præbere, ex quo aliqua de ea opinio exsistat, quæ verbis exprimi possit (I, 507, 30 *sqq.*). Quæsitus igitur Charmides, quid ei videatur esse temperantia, tres deinceps affert definitiones :

1. Esse quietudinem et sedationem quandam.—Socrates contra dicit : « Pulchrum aliquid temperantia est; quieta autem non semper pulchra sunt, immo in cursu, lucta, aliisque rebus multis jure vituperantur », I, 507, 40 *sqq.*

2. Alio igitur modo temperantiam Charmides definit esse pudorem. — « At », inquit Socrates, « pudor non decet egenum, teste Homero, cumque non omnibus sit bonus, esse nec bonum nec malum per se efficitur; temperantia autem semper est bona, I, 508, 46 *sqq.*

3. Tertio Charmides affert, sua quemque agere (πράττειν) esse temperantiam. — *Vix quidem obstat Socrates, cum sua facere* (ποιεῖν) *et sua agere* (πράττειν) *valde inter se differant*, « sed alium », inquit, « hujus præcepti esse sensum oportet », I, 509, 15 *sqq.*

II. Hoc audito, Critias, quem esse hujus sententiæ auctorem suspicatus statim fuerat Socrates, patrocinium ejus suscipiens, facere nos etiam, quæ sunt aliorum, concedit, agere negat. Hesiodo citato accuratius exponit, quomodo vocabula πράττειν, ποιεῖν, ἐργάζεσθαι, inter se differant, I, 510, 14 *sqq.*

4. *Ita distinguendo quarta adducitur definitio :* actionem bonorum temperantiam esse, I, 511, 10 *sqq.*— Socrates reponit : « Medici et artifices, dum, quod artis est, efficiunt, bona quidem et utilia peragunt, ipsi plerumque ignorantes, utrum utilia futura sint necne, ut sequatur esse, qui temperate agant, ipsi ignorantes se temperate agere ».

5. *Vitaturus hoc Critias quintam definitionem prodit :* temperantiam esse, se ipsum cognoscere; neque aliud significare præceptum Delphicum *asserit*, I, 511, 47 *sqq.*— Itaque, cum scientia aliqua videatur esse temperantia, quod opus efficiat quæritur. — Esse scientias quasdam speculatrices, Criticas respondet, quæ haud quicquam præter se efficiant. — Attamen alicujus sunt scientiæ, quod aliud est, quum scientia ipsa; et demonstretur necesse est, cujus scientia sit temperantia.

6. Ad quod *sextam definitionem* Critias affert, *sophistice quidem, ne redargui videatur*, dicens : hoc ipso temperantiam ab aliis omnibus differre scientiis, quod sui ipsius (ἑαυτῆς, *sed antea dictum erat* ἑαυτοῦ) nec alius cujusquam rei sit scientia, I, 513, 15 *sqq.*— Hoc igitur, Socrates subjicit, videtur temperantem esse et temperantia et se ipsum cognoscere, intelligere, quæ noverit quæve non noverit; simul definitionis hujus examen tertiam libationem appellat *significans eam ultimam et omni modo absolutam esse*, I, 513, 40 *sqq.*

III. *Tertia pars tota agit de scientiæ scientia.*

a. Examinatur primum, utrum talis scientia exsistere possit necne. Sed jam sensus quidem nullus invenietur, qui sui ipsius sensus sit, neque affectus, qui sui ipsius affectus, I, 514, 2 *sqq.* Porro omnis scientia est alicujus scientia, ejus scilicet, ad quod vim habet; ergo quicquid ad se ipsum vim habet, illam quoque essentiam habeat necesse est, ad quam est ejus vis. Id quod non magis ratum est in mathematicis, quia exempli gratia majus minore majus est, neque ipsum minoris essentiam habet, quam in sensibus, quia auditus est vocis auditus non ipse vocem habens, *etc. Ut nos dicere consuevimus, omnes hujuscemodi notiones relativæ sunt, sui ipsius autem scientia absoluta quædam esset notio*, I, 514, 41 *sqq.*

b. Sed misso ulterius quærere, utrum talis scientia exsistere possit necne, in dubium jam vocatur, num dato quam maxime eam esse, promissum præstare possit, illud, ut quis noverit ea, quæ novit et quæ non novit. Quod fieri non potest, diversa enim scientia hæc a ceteris scientiis neque eas impertiri neque earum vice fungi poterit; igitur temperantem esse non est intelligere, quæ novit quæve non novit, sed intelligere solum se novisse et non novisse, I, 515, 39 *sqq.*; neque scientia hac instructus alium poterit examinare aliam scientiam profitentem, utrum sciat, quod pollicetur necne, sed hoc solum, utrum sciat aliquid necne; alterum ut possit, peculiaris scientia accedat necesse est, I, 516, 37 *sqq. Eorum, quæ præcedunt, summa ducitur inde a* I, 517, 25, *quam nos quidem ita referamus licebit :* Scientiæ scientia, nisi peculiares scientiæ accedant, ad vitam bene instituendam non sufficit, illâ vero armatus omnia facilius discere clariusque perspicere, et alios in his rebus, quæ ipse didicerit, melius examinare poterit, utpote qui ad ea, quæ discat, scientiam insuper novit.

c. Sed ne additis quidem doctrinis peculiaribus, scientia illa beatam nobis præstabit vitam neque hactenus utilis erit, nisi etiam accedat scientia boni ac mali, I, 518 8 *sqq.* Ita tamen, sicut ceteris etiam scientiis præsidet, huic quoque scientiæ, quæ est boni malive, imperans nobis proderit, I, 519, 49 *sqq. Id quod minime negatur in sequentibus, additur solum :* utilitatem, quamcunque licet afferat, non esse finem temperantiæ propositum.

Hac in determinatione dialogus consistit. Quod vero neque Plato expressis verbis dixit, neque interpretes satis perpendisse videntur, hoc est, quid ex animi ejus sententia sit temperantia. Nam tertia dialogi pars non amplius de temperantia agit, sed de scientiæ scientia. Secunda autem pars in hac definitione desinit temperantiam esse, se ipsum cognoscere. Cur ita, reliquum erat quærere. Id quod fit in tertia parte : inquirendo enim de scientia scientiæ invenimus, eam perfectam et absolutam supponi quidem posse, sed non nisi perfecto homini et similiter supposito contingere, nobis autem hoc solum fere datum esse, ut intelligamus, quantum absimus ab eo, quod in

primis expetendum est : hoc est se ipsum cognoscere, quæ est fons temperantiæ, quæ quid perficiat, secunda dialogi pars docuit, actionem scilicet suorum et bonorum, prima autem pars, in quibus rebus appareat, in pudore scilicet et decoro habitu.

CIVITAS *vid.* RESPUBLICA.

CONVIVIUM, I, 658 *sqq.*

Ex anachronismo, quo mentio fit Mantineæ a Lacedæmoniis diremptæ (I, 673, 49), *facile concludi potest dialogum hunc non ante annum* 384 *a. Chr. n., quo anno hoc accidit, esse conscriptum, nec vero multo post.*

Quod ad formam dialogi pertinet, narratione comprehensa est, quæ cum res scenico apparatu exornatas ob oculos ponit, tum a nimis accurata disputationis imitatione, ut alicubi recedatur, permittit. Quod quidem magis etiam manifestum fiet ex iis, quæ de procemio disputabimus. Cèterum, qua re maxime dialogus hic ab aliis differt, Phædro consimilis redditur, hoc est, quod non nisi parva ex parte dialecticam exhibet formam, maximam partem continuis constat orationibus : quæ quidem similitudo non fortuita putanda videtur, cum utrobique de amore quæratur, cumque singuli oratores singula amoris genera describendo ipsorum quoque mores quasi depingant. Orationum autem instituendarum ratio, qualis fuerit, exponitur in introductione, unde, quæ sit totius dialogi dispositio, simul apparebit.

1. Prooemium. Apollodorus mercatoribus quibusdam sermones narrat de amore, qui habiti sunt in convivio, quod celebratum est, cum in primo tragœdiæ certamine victoriam reportasset Agatho. Convivio autem non ipse interfuit Apollodorus, cum puer adhuc tum esset, sed Aristodemus Cydathenæus ei hac de disputatione nonnulla retulit, quæ Socrates ipse, ab Apollodoro rogatus, confirmavit. *Sermones igitur hi non simpliciter referuntur, sed a persona quadam, quæ non nisi tertio loco eos audiverat multo tempore antea habitos, a Socrate vero posthac confirmatos, ita ut in parvis quidem, quæ oblivione obrui potuerunt, a veritate nonnihil distare significentur, sed eo accuratius argumenta ipsa, de quibus hic agitur, exprimere. Et quidem uterque narrationis auctor,* Apollodorus et Aristodemus, cum inter maxime assiduos Socratis sectatores (I, 658, 21 *sqq.* 35; 697, 24), *tum neque ingeniosissimi et valde inter se diversi erant, hac ratione, ut Aristodemus, qui et ipse, sicut Socrates, exiguo erat corpore quique vel minimis in rebus eum imitabatur* (I, 658, 24), *ceterum modestissimus, vel potius timidus et pusillanimus* (I, 659, 23 *sqq.*), *exteriorem quandam cum Socrate similitudinem referret; Apollodorus vero, homo philosophico quasi fanatismo correptus, sed qui Socraticam inscitiam constanter verbis terebat neque ultra progredi conatus, se ipsum in primis et alios omnes præter Socratem infelices arbitratus, hac ipsa sua sapientia nonnihil superbiebat* (I, 659, 1-20), *plane contrarius esset illius. Unde efficitur, ut duo hi dialogi auctores quasi duas ipsius Socratis Socraticæque philosophiæ partes exprimant, Aristodemus quidem Socratem humilem illum, nudis pedibus incedentem, vilia vocabula semper in ore habentem, Satyricum omnino, Apollodorus autem divino furore correptum, quique hæc omnia, quæ plurimi homines maximi æstimant, divitias scilicet, potentiam, pulchritudinem ipsam corporis, ne flocci quidem faciat*, c. I. I, 659, 25.

2. Introductio. *Idem vero, ut postea videbimus, est amoris habitus ac Socratis, ita ut tota hæc de amore disputatio eadem de Socrate quoque sit, hoc est de vero philosopho. Jam cum sint multi amores, qui quidem omnes ad summi illius amoris philosophici naturam pertinent, complura hæc amoris genera describantur necesse est, quod ita fit, ut singuli convivæ singulos amores laudent, quibus et ipsi animos occupatos habent. Convivium autem hoc instituitur apud Agathonem poetam pulchrum illum, qui victoriam reportavit, quia utraque, poesis et philosophia, in pulchris versatur, ita ut disputatio hæc simul concertatio quædam sit inter poesin et philosophiam. Id quod Socrates significare videtur, quum pulchrum se ad pulchrum ire dicit* (I, 659, 32). *Celebratur autem convivium postero die, ex quo victoriam reportavit Agatho, scilicet ut Bacchicus ille furor evitetur, qui hujusmodi conventus comitari solet* (I, 659, 29 *sqq.*). *Quare tibicina quoque abigitur et decernitur in cujusque arbitrio fore quantum bibat* (I, 661, 41 *sqq.*). *Ceterum vel hic statim, quantopere philosophicus amor præcellat, cernitur : Socrates enim, qui hesternam turbam vitavit, ne hodie quidem neque bibendi neque confabulandi desiderio permoveri potest, quin suo more in itinere cogitabundus consistat, ita ut in media cœna tandem intrarit* (I, 659, 51-660, 36). *Posthac statim inter Socratem et Agathonem, propter quem accubuerat, disceptatio ironica oritur de præstantia philosophiæ vel poesis* (I, 660, 36 661, 4), *quibus addenda sunt quæ leguntur in episodio ante Agathonis orationem* (I, 674, 34-675, 16). *Ceteris vero, qui hesterno mero adhuc gravati intermissione quadam indigent, perridiculi quiddam accidit, quod non amore pulchri permoti immoderata potione abstinent, sed necessitate quadam jubente et Eryximacho medico, qui de ebrietate disputare conatus ex medicinæ peritia convivis auctor fit non ad ebrietatem in præsenti convivio sed ad voluptatem bibendi. Qui quidem auctoritate, qua modo potitus nonnihil gaudere videtur* (*cfr.* I, 689, 54 *sqq.*), *extemplo ita utitur ut amico ipsius et assentatori Phædro* (I, 661, 35 *sqq.*) *gratiam referat Amoris laudem proponendo, quam ille, orationum argumenta semper venans, quasi hermæum quoddam a rhetoribus nondum verbis detritum summo ardore amplexus erat. Præter eos, quos nominavimus, colloquii participes sunt etiam Pausanias et Aristophanes, poeta comicus. Quorum primus, Agathonis amore captus, etsi generosus ille neque ineruditus homo, ex eorum tamen videtur esse amatorum numero, qui vulgarem potius quam divinum Amorem sectantur. Aristophanis tandem præsentia ita explicatur* « utpote cujus studium omne circa Bacchum Veneremque versetur (I, 662, 26). » *Quibus verbis cum ars ejus significatur, tum vita quoque ejus dissoluta obiter perstringi videtur. Jam quæ sub finem introductionis leguntur :* singula singulorum dicta non amplius memoria hærere omnia, sed illorum orationes solum referri, quæ memoratu dignissimæ videantur : *hæc eo pertinent, ne incongrua oriatur opinio, quasi orationes omnes eodem ordine, quo eas, nec nisi quas hic legimus, habitæ sint; immo, cum convivæ ex ordine, quo discubuerant, loquendo sese excipiant, orationes autem interiori quodam sententiarum nexu*

contineantur, ab initio statim opinio, quasi fors ita tulerit, lectori eximenda erat. Quod idem etiam fit, cum ad Aristophanem perventum est, hic autem singultu oborto permotus ab Eryximacho, ut pro se loquatur, petit (I, 668, 8 *sqq.*), *qua ratione et oratorum ordo a dextra in orbem, sicut discubuerant, loquentium interrumpitur, et Aristophanis incontinentia notatur*, I, 659, 25-662, 37. *Totius autem argumenti partes tres sunt :*

3. Pars prima *quinque orationes continet priores ita dispositas, ut non nisi unum quasi sermonem efficiant, cujus exordium est Phædri oratio, Agathonis epilogus. Tota vero pars hac opiniones de amore refert sive veras, sive falsas, sed ipsarum natura multiplices, cum scientia amoris quam Socrates possidet, non nisi una esse possit.*

A. Phædri oratio, *utpote disputationis hujus auctoris, jure primum locum obtinet. Et quidem hunc fere in modum locutus est :* Magnus et mirus inter deos hominesque Amor deus est; antiquissimus enim est, ut cujus parentes a poetis non memorantur, quemque inter primos genitum omnes fatentur. Idem maximorum nobis bonorum est auctor; quid enim juveni melius accidere posset probo amatore, et amatori quam amasius? Nam summæ virtutis nobis auctor est amor, in rebus turpibus verecundiæ, in honestis gloriæ studii. Nemo enim, præsente quem amat, quidquam in se admittere turpitudinis aut dedecoris audet, nemo fortius illo pugnat, ut nihil dici fortius possit exercitu ex amatoribus et amasiis conflato; nemo tam ignavus est, quem ipse amor non divino quodam furore ad virtutem inflammet. Quin etiam pro alio mori amantes soli eligunt; non viri tantum sed etiam mulieres, cujus testimonium exhibuit Alcestis, quæ sola pro viro suo mori elegit. Cujus facinus tam præclarum judicaverunt dii, ut eam ab inferis suscitarint, cum Orpheo, utpote mori amoris gratia non audenti, neque feminam, cujus gratia ad inferos descenderat, sed illius phantasma monstrarint fecerintque, ut a feminis laceraretur. Achillem autem, pro Patroclo amatore pugnantem et morientem, maxime honoraverunt et in beatorum insulas miserunt, amati pro amatore morientis virtutem majoris facientes, quia divinior est amator amato, utpote furore divino raptus. *Qua in oratione multa quidem reprehendenda sunt, sed hæc potissimum, quod ab initio Amor cosmicus solum laudatur, neque distinguitur ab Amore humano; quod inter beneficia, quorum nobis amor fit auctor, non nisi fortitudo memoratur, neque, quæ sit virtutis cum amore affinitas, monstratur, neque denique, quæ sit amoris natura, cum hoc solum affirmetur :* diviniorem esse amatorem amato, utpote divino *amoris* furore raptum, *cui sententiæ et ipsa exempla, quæ citantur, contradicunt, neque aliud quid sibi vult quam hoc, quod a Pausania accuratius exponitur :* amatori ab amatis esse gratificandum, c. VI-VIII.

B. Pausaniæ oratio. Pausanias, *rhetor ille et Agathonis amator*, haud satis recte sermonem illum propositum dicit, quo Amorem simpliciter laudare jubeantur, quasi unus solus sit Amor : quod non ita sit. Veneres enim esse duas, alteram Urani filiam antiquiorem, alteram Jovis et Diones juniorem, quæ vulgaris soleat dici : adeoque duos esse Amores, cum absque Amore Venus nunquam sit. Ergo alter cœlestis, alter vulgaris vocandus est Amor. Quanquam autem deos omnes laudare decet, tamen, cum actio omnis per se nec mala sit nec bona, fiat vero aut bona aut mala, prout recte aut perperam perpetratur, eadem ratione non quilibet Amor et quivis amandi modus honestus est et laudandus, sed ille solus qui honeste amare nos hortatur. Qui igitur ad vulgarem refertur Venerem Amor, is, ut vulgaris, et hominum pravorum, feminas perinde ac pueros, et corpora potius, quam animos amantium, et voluptatem modo spectantium, vilis est nec laude ulla dignus. *Qua in sententia, sophistica ratiocinatione fulta, hoc maxime est reprehendendum, quod Amor mulierum legitimus, qui liberos procreandos spectat, non e vituperatione excipitur, cum tamen paulo ante omnes deos esse laudandos ipse dixerit.* Cœlestis contra Veneris, quæ est antiquior et petulantiæ expers, Amorem adolescentibus solis intentum, moribus eorum et ingeniis delectatum, eaque emendare studentem, ut firma inde ac perpetua gignatur per totam vitam amicitia, summa laude esse decorandum. *Quæ quidem in sequentibus iterum corrumpit, cum satis expressis verbis vitium, quod Græcum appellant, iis qui puerorum animos amant, esse permittendum doceat. Pergit enim :* Qui amore illo cœlesti sunt rapti, perspicue dignoscuntur; pueros enim non amant, nisi postquam mente valere jam cœperunt : quod tum accidit, cum proximi sunt pubertati. Qui vero pueros adhuc mentis expertes amant, deinde irrident et relinquunt, hi sunt qui importunitate et injustitia sua occasionem conviciis et quorundam sententiæ præbuerunt, qui amatori obsequi turpe dicunt. Quanquam nihil, quod modeste et legitime fit, vituperari jure potest : *quod idem est sophisma, quo et Phædrus usus erat.* Lex vero de amore in civitatibus aliis instituta simplex et intellectu facilis est, apud Athenienses et Lacedæmonios varia exstat. In Elide enim atque apud Bœotios dicendi artem non callentes, simpliciter lege statutum est, morem amatoribus esse gerendum; in Ionia autem et apud alios, qui barbaris subjecti sunt, amatoribus indulgere turpe habetur, haud aliter quam philosophiæ et gymnasticæ studia, quia mentes generosas reddunt, et amicitias indissolubiles pariunt, tyrannidi minime conducentes. Apud Athenienses autem lege et moribus circumscriptum est, ita ut parentes et socii, quoties tale quid vident, vituperent quidem, ceterum lex et mos nullum voluntarium amatoris in amatum obsequium adulatorium et infame ducentes omnia potius moliri permittant ad amasium capiendum idque faciens laudetur, et dii quoque licentiam præstare videantur solis amatoriis perjuriis veniam dantes. *Unde concludit :* Turpe quidem esse pravo ac turpiter obsequi, honestum vero bono et honeste; pravus autem est amator ille vulgaris, qui corpus magis quam animum curat, cum res minime stabilis sit; contra virtutis adipiscendæ causa amatori bonorum morum, et qui sapientiam reliquasque virtutes conferre possit, gratificari ab omni parte honestum est : *tanquam vitio virtus parari possit, et tanquam amator, qui secundum Pausaniam sapientiam jam possidet, neque amore pulchri eam quærit, aliud quid quam voluptatem in amore sibi proponere possit. Tria saltem hac in oratione afferuntur, quanquam nulla inter se ratione conjuncta, quæ Phædrus nondum attigerat :* Amorem alterum esse honestum, alterum pravum; deinde, amoris leges quam maxime pertinere ad civilia instituta; sapientiam denique inter amoris beneficia referendam esse. *Sophisticam* et *rhetoricam orationis hujus naturam vel ipse Plato subindicavit, his verbis* (I, 668, 8) : Παυσανίου δὲ παυσαμένου, διδάσκουσι γάρ με ἴσα λέγειν οὑτωσὶ οἱ σοφοί, c. VIII, 668, 9.

C. Eryximachi oratio. Pausaniam excipiens Eryximachus medicus, recte eum dicit geminum Amorem constituisse, nisi quod Amor non hominibus tantum et animalibus inest, sed per totam rerum naturam, per omnia tam hu-

mana quam divina latissime se porrigit. Et quidem corporum natura Amorem hunc geminum continet. Alius enim est in corporibus sanis, alius in ægris amor, et, ut paulo ante Pausanias asseruit, temperatis hominibus gratificare pulchrum, intemperatis vero turpe esse, sic et medicina omnis in eo versatur, ut amatorios affectus corporis ad repletionem evacuationemque noscat et sanis quidem gratificetur, ægris autem adversetur. *Qua ratione non solum fines, quibus amor continetur, recte circumscribuntur, sed et naturam ejus jam perspectam habemus : est enim revera, ut Socrates infra docet, amor appetitus bonorum quibus indiget quibusque repleri se petit, et simul parturitio animi prægnantis, qui parere studet in pulchris ipsiusque quasi fœtu evacuari. Et quidem definitionem suam ad alias quoque artes, præter medicinam, pertinere Eryximachus optime vidit.* Posse enim porro medicinam oportet, *inquit*, quæ in corpore inimica maxime sunt, conciliare, et amorem illis inserere mutuum, qui idem gymnasticæ etiam ac musices finis est. *Sed quæ sit natura inimicitiæ illius, quam Heraclitus optime explicavit dicendo :* Τὸ ἓν secum ipso discrepans in concordiam redire, ut harmoniam tum arcus, tum lyræ, *non intellexit. Verba enim hæc ad musicam solam refert et tanquam parum perspicua ita interpretatur :* Hoc forte significare voluit, quod ex his, quæ prius discrepabant, deinde per artem consonantibus harmonia efficitur. *Quæ quidem Heracliti opinio non fuit, cum neque discrepantia secundum illum prior sit quam harmonia, neque altera alteri causa tribuatur. Quare neque causam amoris, cujus tamen naturam perspectam habet, in universum explicare potest Eryximachus, neque in musica quidem, qualis sit amor, exponere valet. Immo,* « In musica ipsa », *inquit*, « non est geminus amor, sed quum ad animos hominum eo utaris in conficiendis melodiis et in recte utendo his. Ubi idem ac in medicina observes oportet : sanis et modestis scilicet affectibus gratificandum eorumque esse cœlestem amorem; vulgari vero Amori Polymniæ filio, qui ad voluptatem solam tendit, ita solum gratificandum esse, ut incontinentiam devites. » *Sed sanis quoque affectibus voluptas inest, ita ut non inter amorem, qui bonum, et alterum, qui voluptatem appetit, distinguendum sit, cum hic degenerando solum a primo exsistat. Exile est, quod additur :* » Quin etiam anni temporum constitutio utrisque his amoribus plena est, quorum scientia astronomia vocatur. » *Graviora quæ sequuntur :* « Præterea sacrificia omnia ac vaticinia, quæ communionem deorum hominumque moderantur, circa amorem sunt modestum, quo quis erga parentes vivos et defunctos et erga deos juste agit, cum alter amor, quo quis motus justa non exsequitur, in omnem impietatem impingat. » *Revera enim, ex Platonis opinione, divinus amor summus est, modo cum humana ratione conjungatur, neque vaticinatio ei, sed philosophia moderetur,* I, 668, 26-670, 34.

Quæ excipiens Aristophanes, jussus ab Eryximacho sternutamentum adhibere ad singultum sedandum, « Miror, » inquit, « si congrua corporis affectio hujuscemodi crepitibus et titillatione indiget, qualis est sternutatio ». *Quibus verbis incongruitatem denotat inter Eryximachi præscriptum, et doctrinam quam modo exposuit,* I, 670, 34-671, 2.

D. Aristophanis oratio. *Quæ de amoris natura, Heraclitum secutus, attigerat Eryximachus, ea accuratius persequitur Aristophanes, sed ita, ut nonnisi de amoris in hominibus origine et fine disserat, et contrariorum, quorum alterum altero indiget, affinitatem perfecte exprimat.* « Neque enim, » inquit, « qualis nunc est, olim erat nostra natura. Tria namque principio fuerunt hominum genera, masculinum, femininum, et cujus nomen superest, re sublata, androgynum, utriusque sexus particeps. Horum hominum figura erat rotunda, manibus quatuor, totidemque pedibus instructa, capite uno, faciebus duabus adversis, auribus quatuor, genitalibus duobus, ita ut dorsis adversis pectora atque abdomina essent conglutinata. Mares a sole, feminæ a terra, androgyni a luna erant procreati. Robore autem corporis ingenti pollentes deos ipsos oppugnabant, quæque Oto, Ephialtæ et gigantibus tribuunt poetæ, hi audebant. Quos cum Jupiter aliique dii, ne honores et sacrificia, cultusque omnis deorum periret, delere fulmine sibi non judicarent expedire, vix demum, re perspecta, Jupiter deos alloquens, « Videor mihi, » inquit, « reperisse, qua ratione fieri possit, ut et sint homines et modestiores sint : in duas singulos partes dividens, infirmiores eos simul, nobisque ob auctum numerum utiliores reddam; quod si ne hoc quidem suffecerit, dividam iterum, ut uno tantum crure ingrediantur. Quo simul dicto, medios divisos Apollinem jussit curare : qui circumacto vultu in partem anteriorem, ut ob oculos semper habentes sectionem essent modestiores, effecit, vulnusque, cute adducta et in regione umbilici consuta, curavit. Hinc autem nova mali seges oborta : dimidium enim quodvis, alterius ductum amore, id quærebat; inventoque, cum propter coalescendi denuo cupiditatem adhæresceret, fame homines moriebantur. Misertus itaque eorum Jupiter, aliam mali medicinam excogitavit, genitalia in partem corporis anteriorem transferendo (hucusque enim non ex se invicem, sed cicadarum instar e terra generaverant sobolem), ut in amplexu, si vir feminæ commisceretur, genita prole speciem hominum propagarent, sin autem masculo masculus, ut satiati amplexibus, rerum ad vitam necessariarum gererent curam. Hæc itaque est amoris causa; unusquisque cum sit hominis particula dimidia, partem alteram, quacum conjunctus coalescat in unum, quærit; qui ex androgynis sectis sunt orti, feminarum amori viri, virorum feminæ indulgent; quæ vero mulieres mulierum pars sunt, feminas magis affectant; qui autem secto mari originem debent, puerorum amoribus sunt dediti. Amoris itaque causa cum sit partium ante unitarum sejunctio, finis ejus est non coitus, sed in priorem conditionem restitutio, idque intelligitur vel inde : si amantes quis interrogaret, quid potissimum a se vicissim expetant, exprimere non possent, sed quod animus utriusque cupit, vaticinatur potius conjicitque; sin autem Vulcanus iis adstans polliceretur, sese eos vinculis firmissimis copulaturum, rursusque adunaturum, læti omnes acciperent. Cujus gratia unumquemque decet summa pietate deos colere, ne propter immodestiam iterum dividamur, sed ut obtineamus potius, quam amor nobis ostendit spem, fore ut post hanc vitam rursus uniamur, et suis quisque deliciis potitus in antiquam naturam penitus restituatur. *In quibus hoc potissimum desideratur, quod perfectionem et ameliorationem admittere Aristophanes non videtur, sed restitutionem solum in priorem conditionem; quare neque aliud quid, quod amantes a se invicem petant, referre potuit, neque omnino am[ori]s species et gradus inter se distinxit. Nec tamen omni perfectionis notitia caret, cum pristina hominum conditio impietate referta dicatur, restitutio vero in priorem conditionem pietate obtinenda sit. Accuratior virtutis cum amore connexus non monstratur,* c. XIV-XVII.

E. Agathonis oratio. « Omnes, » Agatho inquit, « qui hactenus locuti sunt, non recte in laudando Amore versati videntur, cum non ipsum deum laudarint, sed ob beneficia, quæ ab illo conferuntur, homines beatos præ-

dicaverunt : recta autem laudandi ratio sola in omnibus hæc est, qua illius, de quo agitur, natura ostenditur, qualium cum auctor sit. » *Quæ quidem recte se habent et optime, qua in re, qui antea locuti sunt, peccarint, ostendunt, sed ipse Agatho præceptum suum in sequentibus minime observat, cum non nisi mythicis et sophisticis rationibus usus de Amoris natura confabuletur. Celerum oratio ejus cum Aristophanis arctissime conjuncta est, cum, misso facto illo gemino Amore, hic quidem de origine et fine, ille vero de præsenti natura unius dei poetice saltem exponat. Dicit enim :* « Deorum omnium beatissimus Amor est, utpote pulcherrimus simul et optimus : alterum, ob teneritatem, ætatis florem et juventutem perpetuam (*quam immortalitatem vocat Socrates*), quare Phædro in hoc minime assentior, quod Amorem Saturno et Iapeto antiquiorem esse dicit; immo prisca deorum gesta, quæ Hesiodus Parmenidesque describunt, Necessitati potius quam Amori attribuenda censeo (*quod idem fere jam Aristophanes subindicaverat, universalem illum Eryximachi Amorem ad humanam naturam revocans, quæ ne per totum quidem tempus eum possederit*), alterum ob animi, ab omni injuria et læsione aversi, temperantiam, qua aliis omnibus cupiditatibus et libidinibus moderatur, fortitudinem, qua et Martem superat, sapientiam denique, qua poeticum spiritum amantibus infundit, artes docet, ferocitatem omnem amovet, familiaritate omnes conciliat. » *Qui quidem amor poeticus cum omnia in se contineat a ceteris oratoribus hucusque prolata, tum proxime accedit ad philosophum amorem, quem in sequentibus Socrates describet,* c. XVIII-XX (I, 675, 17-677, 35).

4. Episodium. *Socrates antequam ipse de amore loquatur, judicium facit de orationibus quæ præcedunt, et primum quidem de Agathonis oratione :* « Nominum atque verborum, » *inquit,* « elegantiam audiens Gorgiæ admonitus timui, ne finem verbis imponens Agatho Gorgiæ facundi caput e sermone suo in meum transmittens me mutum factum lapidem pro homine redderet » ; — *de omnibus vero :* « Propositum videtur, non quomodo Amor ipse laudetur, immo ut quisque Amorem laudare quam maxime videatur. Quapropter omnia præclarissima ei attribuistis, sive revera illi adsint, sive non adsint, ut quam pulcherrimus optimusque appareat, ignorantibus scilicet. Cujusmodi laudationem præstare non possim, sed si vultis me vera loqui et meo more disputare, non nego », c. XX.

5. Altera pars : Socratis oratio *reliqua in quatuor partes dividitur, quarum prima agit de essentia, altera de origine, tertia de fine, quarta de generibus amoris :*

A. Ac primum quidem, ceteris annuentibus, optime orationem instituisse sibi videri ait Agathonem, cum diceret, primo quid Amor sit ostendendum. *Quod ipse jam facit interrogans, respondente Agathone.* Amor enim omnis alicujus est amor, quod appetit. Appetit autem quæ nondum habet et quibus indiget. Jam cum, sicut Agatho dixerat, pulchritudinis amore omnia a diis sint composita, turpitudinis autem amor (*contra quam Phædrus, Pausanias, Eryximachus judicaverant*) omnino sit nullus, pulchritudinis ergo, utpote quam appetit, est expers; cum porro bonum et honestum sit idem ac pulchrum, bono etiam omni amor caret, c. XXI.

Quæ quidem sola pars est orationis dialectica forma comprehensa, ceteræ partes narratione constant de colloquio, quod habuisse se dicit Socrates cum Diotima sacerdote, ficta, ut videtur, persona, hac ratione, ut sacerdos cum sit, de amore disserere libere possit quatenus autem femina, quæ de femineo amore Pausanias dixerat iniqua, refellat. Forma autem narrationis hoc videtur sibi velle, primo, ne Socrates ipse collocutores et convivas, qui ante eum dixerant, nimis aperte vituperare, deinde, ne e contrario se ipsum per immodestiam laudare videatur, tertio loco, ut metaphysica hæc quodammodo, magna quidem ex parte, quum sint, propria, h. e. mythica exprimantur oratione, quali uti solent sacerdotes ac vates. Quod et verba hæc significare videntur » ut perfecti sophistæ solent (I, 685, 34) ».

B. *Et primum quidem de origine amoris, breviter repetitis quæ de natura ejus modo definita sunt, hæc fere disseruntur :* Sicut opinio recta est medium quoddam inter ignorantiam et sapientiam, sic et amorem, cum neque pulcher sit neque bonus, non statim sequitur esse turpem et malum, sed medium quendam *rectæ opinioni correspondentem* locum inter ista tenet. *Quod si in mythicam formam transferas,* videtur Amor neque deus esse, quum bonorum pulchrorumque sit expers, neque ideo statim mortalis, sed dæmon quidam. Omne enim dæmonium genus inter mortales deosque est medium. Interpretatur enim et trajicit humana ad deos, divina ad homines, horum quidem preces et sacrificia, illorum præcepta sacrorumque remunerationes. In utrumque medio constitutus ea complet, ita ut universa rerum natura ipsa sibi connectatur. Per hoc vaticinium omne procedit sacerdotumque ars circa sacrificia expiationesque et divinationem omnem et magicam, *quæ quidem omnia hic, in oratione mythica, eundem locum tenent, quem ars erotica, h. e. philosophia, in expositione dialectica teneret. Porro quod sequitur :* multos dæmones esse et varios, quorum unus sit amor, *ita intelligi oportet, multa quidem esse amoris genera, sed unum ex his amorem appellari* κατ' ἐξοχήν. *Mythica autem amoris hujus origo hæc est :* Veneris natales quum celebrarentur, parato convivio discubuerunt dii ceteri et Μήτιδος (*h. e. Divinæ Intelligentiæ*) filius Πόρος (*h. e. Affluentiæ deus, qui divinitus innatas ideas hominibus affert*). Cum cœnati essent, Πενία (*h. e. Paupertas et miseria humana*) mendicatura cibum venit et circa fores (*veritatis*) obversabatur. Porus nectare ebrius, vinum namque nondum erat (*h. e. ebrietate divina illa ebrius, quam scientiæ, divini nectaris, prima degustatio in humano animo excitat quamque amor semper secum fert*), Jovis hortum (*h. e. animum humanum*) ingressus est et somno gravatus dormiebat (*sicut ideæ innatæ in animo dormiunt*). Penia inopiâ compulsa (*h. e. humana conditio misera est mater artium*), quo pacto filium quibusdam insidiis ex Poro conciperet, excogitavit, quare juxta illum accubuit, Amoremque concepit (*h. e. philosophiam quæ finitam conditionem humanam ad infinita traducit*). Venerem itaque, utpote in ejus natalibus genitus, comitatur, naturâque, cum pulchra sit Venus, pulchritudinem sectatur; cumque Paupertatem habeat matrem, indigus semper est omnium, pauperumque more, squalidus, dûrus, pedibus nudis, sub dio, et ante fores, matrem sequens, noctes exigit. Secundum vero patris stirpem, pulchris ac bonis insidiatur, virilis, audax et vehemens, sagax venator, novos semper dolos texens, prudentiæ studiosus, versutus, per omnem vitam philosophans, incantator fascinatorque peritus, veneficus atque sophista (*quæ referenda videntur ad Socratis mores fere omnia*). Neque immortalis omnino secundum naturam neque mortalis est, sed interdum eodem die pullulat atque vivit, quoties exuberat, interdum moritur atque iterum reviviscit ob patris naturam (*quæ de physico amore maxime valent et de eo, qui recta opinione nititur, de philosopho*

amore non item). Quod vero acquirit, continue subterfluit, quocirca neque mendicus est amor neque etiam opulentus, *id quod infra* (I, 685, 11 *sqq.*) *de opinionibus, affectionibus, scientiis singulorum hominum explicatur. Porro, si ad amorem philosophum transeas*, inter sapientiam et inscitiam medius est. Neque enim sapientes philosophantur neque ignorantes, qui scire se putant. Sapientia vero est pulcherrimum quiddam, Amor autem circa pulchra versatur, ex quo sequitur Amorem esse philosophum, qui medium tenet inter sapientem ignorantemque. Qui autem sapientem eum et beatum putant, *velut Agatho fecerat*, eos in errorem inducit, quod Amorem esse talem existimant, quale est quod amatur, cum potius talem haberi par sit, qualis est amans, cui Amor inest, c. XXII-XXIV.

C. *Jam qui sit finis amoris, exponendum.* Quæritur enim, cujus gratia pulchra potissimum amet et quid ab iis expetat. Pulchra igitur si ponas eadem esse atque bona, hoc scilicet a bonis expetit amor, ut adsint sibi, quorum possessione sit felix. Qui quidem amor omnibus hominibus communis est, cum omnes felices esse velint. Quod autem non omnes amare dicuntur, hæc est causa : felicitatis amor in multas species iterum dividitur, quum alii ament divitias, alii gymnasticam, alii sapientiam; quare amor in universum nihil est aliud nisi appetitio, qua bonum sibi semper adesse omnes cupiunt; qui autem proprie amor vocatur (seu species ea, cui maxime id nomen competit), neque is, quem dimidium sui quærere nonnulli (*Aristophanes*) ferunt, aliud quid diligit atque appetit præter bonum. Jam si quæratur, qua re agenda id petat, apparet esse partus in pulchro, tam secundum animam quam secundum corpus. Hominum enim prægnans et gravidum corpus est, prægnans et animus, et cum primum ad certam ætatem pervenerint, parere natura nostra cupit; parere vero in turpi nequit, in pulchro potest. Est enim generatio res divina, a deformi abhorrens, utpote quæ in ipso mortali sempiternum et immortale appetit. *Quod additur*, ex iis, quæ supra concessa sunt, — quandoquidem amor est appetitio qua bonum sibi semper adesse quisque desiderat, — concludendum esse, amorem eundem immortalitatis quoque esse : *hoc quidem verum est, si interponas, immortalitatem ad summum bonum vel summam perfectionem pertinere*, c. XXIV *et* XXV.

D. *Amoris genera diversa :* amor, de quo modo quærebatur, et ipsis animalibus inest, præterea unicuique corpori; enimvero eo ipso tempore, quo animalium unumquodque vivere dicitur idemque esse, ut a pueritia ad senectutem, nunquam tamen in se ipso eadem continet, sed novum semper efficitur, et vetera exuit, secundum pilos, carnem, ossa, sanguinem, universum corpus. Quod idem etiam in animis singulis contingit, cum non affectiones solæ, sed etiam scientiæ aliæ evanescant, aliæ fiant, et unaquæque semper mutetur, quod MEDITARI appellamus. Quo pacto omne mortale servatur, non quia semper omnino idem sit, ut divinum, sed quia, quod tabescit et abit, novum aliud semper et simile sibi relinquit. *Quæ quidem ratio idem fere significat ac Heracliteum flumen, quo omnia sensibilia imbuuntur*, c. XXVI. — *A generatione, qua individuæ seu singulæ res servantur, transitur ad generationem qua genus servatur. Et quidem de generatione hac secundum corpus jam expositum est. Restat ut de generatione, qua genus servatur, secundum animum exponatur. Quæ iterum bifariam dividitur. Prima pars ea est, quæ recta opinione nititur* (*cfr.* Argum. Phædri *et* Theæteti, Pars II) et quæ gloriæ studio continetur.

Procreat autem virtutes omnes : justitiam, prudentiam, temperantiam, eamque sectantur poetæ præsertim, legislatores, philosophi quoque, quatenus cum pulchris confabulantes pulchras disputationes generant, c. XXVII. — *Restat altera generationis secundum animum pars, quæ scientia nititur et cui præsidet philosophus amor. Quam generationem cum mysteriis comparans* τέλεα καὶ ἐποπτικὰ appellat Plato.

Quicunque his cupit initiari, a juventute statim pulchra amet corpora, et unum sibi deligens amicum, veris eum rerum notitiis imbuat; hinc deinde ad contemplandam, quæ omnibus est corporibus communis, pulchritudinem progrediatur, omniaque corpora pulchra amet. A corporibus tunc ad animas sese erigat, earum scrutando pulchritudinem, animamque pulchram pulchro corpori anteponere paulatim assuescendo, et quod in legibus, officiis et moribus est pulchrum hinc perspiciendo, donec unam esse in omnibus pulchri naturam intelligens, pulchritudinem animarum corporum anteferat pulchritudini. A legibus et moribus ad scientias progrediatur, ut, ampliori pulchritudinis notione parta, pulchritudinem rebus singularibus inhærentem minoris faciens, ad ipsum tandem omnis pulchri fontem accedat. Scientiis namque et philosophia præparato satis animo, ipsum per se et suapte natura pulchrum, ab omni concretione mortali liberum, semper sibi simile, a deformi ac turpi remotum longissime, cujus participatione rebus aliis pulchritudo inest, a passione omni immune, conspiciet. His gradibus ad pulchri ipsius contemplationem evectus, summa fruetur beatitudine, humana omnia parvi pendens, contemplationi hujus pulchri unice inhærens, nihil aliud, quam id intueri, indeque summam haurire felicitatem cupiet. Cujus demum vita vitalis est. Cernens enim ille eo oculo pulchrum, quo cerni potest, non imagines virtutis solum, *sicut ii qui recta opinione solum nituntur*, sed virtutem ipsam pariet, quippe cum non simulacrum, sed rem ipsam attingat, cumque virtutem veram pariat atque alat, deo amicus efficietur et, si quis alius, is maxime immortalis exsistet, c. XXVIII *et* XXIX.

6. EPISODIUM. His a Socrate dictis, intrat Alcibiades, qui, ut temulentus, cum strepitu multo jocatus, in ordinem tandem cogitur, monitus ab Eryximacho, unicuique esse laudes Amoris celebrandas, ad eumque esse dicendi ordinem jam devolutum. Negat Alcibiades sese cum sobriis oratione esse certaturum; tamen, ut aliquatenus satisfaciat legi a convivis scitæ, de Socratis laudibus dicturum, idque præsente ipso, quo facilius, si quid falsi narret, redarguatur, c. XXX *et* XXXI.

7. PARS TERTIA : ALCIBIADIS ORATIO. *Ceteri quidem oratores, quod amoris genus laudaverunt, idem ipsi quoque repræsentantes ipsorum una mores descripserunt. Quod in Socratis oratione, utpote quam non a se ipso, sed a Diotima sibi ignoranti exhibitam finxit, fieri non potuit. Hanc igitur quasi alteram Socraticæ orationis partem suppleturus Alcibiades accedit, quem amaverat Socrates et qui hac de causa, qualis sit amator ille, si quis alius, exponere valebat. Et revera descriptio, quam facit Socratis, in singulis fere quadrat cum amoris, quam fecerat Diotima, expositione. Atque talem re ipsa fuisse Socratem, cum multis locis* (I, 690, 31, 40 *sqq.*; 691, 26; 692, 21; 694, 1 *sqq.*) *asseritur, tum vel inde concludas Plato voluit, quia neque amor adhuc inter Socratem et Alcibiadem persistit, immo iratus hic et populari ambitione superatus abiit, deinde quia Socratis orationem non audiverat, denique quod temulentus, non nectare ille, sed vino, in quo secundum proverbium veritas, ad laudandum Socratem accingitur. Quæ quidem ebrietas, sicut contraria est Socratis, quem nemo*

unquam ebrium vidit (I, 689, 54), *temperantiæ et fortitudini, ita Alcibiades, qui pulcherrimas animi, corporis, fortunæ dotes Satyrica levitate profudit, omnino oppositus est Socrati, qui Satyro natura persimilis se ipsum vicit et quasi in divinitatis templum commutavit. Quæ jam summa fere est Alcibiadis orationis.* Occasionem autem laudandi Socratis capit ab Agathone, quem coronatum venerat et cujus amorem invideri sibi a Socrate dicit, nec tamen potest, quin parte vittarum, quibus Agathonem coronaverat, repetita, ipsius hujus mirabile caput rediminiat, qui non solum uno die, ut Agatho, sed semper omnes homines sermonibus superat (I, 689, 33 *sqq.*), *ita ut hoc quoque modo Agathonis poetæ victoria in Socratis philosophi victoriam abeat.*

« Silenis vel Satyris, » *Alcibiades inquit*, « similis est Socrates, qui sedentes inter alias imagines a sculptoribus figurantur, ita ut fistulas tibiasve teneant : qui si bifariam aperiuntur, reperiuntur intus imagines habere deorum. Verbis enim ita demulcet homines, ut omnes fere oratores eloquentia longe superet; me autem, quotiescunque eum audio, ita afficit, ut existimem vitam non vitalem esse, si, ut vivo, vivere pergam. Hunc igitur solum vereor, quia conscius mihi sum, defendere me non posse, quin sint agenda quæ jubet, sed cum ab eo discesserim, populari ambitione me superari », c. XXXII. — « Qui quidem, cum semper inter pulchros versetur, sub hac Sileni figura miram occultat temperantiam et moderationem, ita ut neque pulchritudinem corporis cujusquam, neque divitias, neque honores, neque cetera, quæ vulgus admiratur, flocci faciat » : *id quod optime probavit ratione qua usus est Alcibiadis amore, qui narratur*, c. XXXIII *et* XXXIV. — « Sed qua temperantia erga pulchros, eadem quoque est patientia laborum, frigoris, famis, qua in expeditione adversus Potidæam omnes superavit. Rursus vero in commessationibus, inprimis bibere recusans, quando cogebatur, omnes protinus longe superabat, et quod omnium maxime mirabile est, ebrium Socratem nemo unquam conspexit. Quin cum in profundam aliquando incidisset meditationem, a summo mane ad lucem usque sequentem sub dio in eodem loco immotus stetit, donec, quod quæsierat, invenisset. Fortis animi hoc maxime dedit documentum : vulneratum me hostibus undique cingentibus eripuit, fortitudinis autem præmium, quod ipse meritus erat, ut mihi decerneretur, operam dedit; cumque apud Delium nostri fugerent, cum Lachete, omnia circumspiciens, trucique vultu, quo terrorem hostibus incuteret, pedem retulit. Quare ut omnia ad finem consummentur, cum omnes alii viri illustres aliis comparari possint, ipse non nisi ipsi comparari potest; cujus orationes quoque Silenis persimiles sunt exteriori aspectu contumeliosæ, sed quæ intus omnia virtutis præcepta comprehendunt. Neque erga me solum talis visus est, sed erga omnes, quos ille primo quidem amatoris specie fefellit, cum mox pro amatore amatus evaserit, *contra ac iis accidit, qui amorem amatum, non amantem esse arbitrantur, cum tenerrimus primo, mox squalidus et durus esse appareat*, c. XXXV-XXXVIII.

8. Conclusio *duplex est*, cum primo quidem Agatho, quem conciliandum sibi proposuerat Alcibiades, ab hoc ad Socratem accedat, ut ab eo laudetur : *ita ut philosophus is esse appareat, qui et poesim superet quique celeris omnibus laudes impertire possit* (c. XXXVIII); — secundo loco alii convivæ nocte procedente vel abeunt, vel sopiti dormiunt; Socrates solus cum Agathone et Aristophane poetis, *utpote qui animi virtute proximi ab ipso sint*, vigilat et cum iis disputans hoc eos fateri cogit : ejusdem viri esse tragœdiam comœdiamque componere, eumque qui arte tragicus est, esse quoque comicum : *h. e., cum nemo eorum quos poetas nuncupant, utraque arte, comica et tragica, simul excellat, verum poetam eum demum esse, qui non solum arte, sed in ipsa vita humilitatem comicæ Musæ cum sublimitate tragicæ conjungat, sicut modo monstratum est de Amore philosophico ejusque simulacro terrestri Socrate; cujus revera vita vitalis est*, c. XXXIX.

CRATYLUS, I, 283 *sqq.*

Dialogi forma *est simplex.* Hermogenes, Calliæ filius, et Cratylus, Heracliti discipulus, uterque Socratis amicus, inter se collocuti erant de recta nominis ratione, utrum natura rebus sit singulis an conventione quadam et consensu hominum. Et Hermogenes quidem, sophistarum opinionem amplexus, *utpote communi sensui magis accommodatam*, conventione contendit nomina rebus esse imposita. Contrariam partem defendit Cratylus, *homo eruditus et qui Heracliti philosophiam ita ad nominum rationem deflexit, ut diceret, nomina esse rerum imagines ab animo quidem, sed necessitate quadam, procreatas, nomina autem alio modo conficta ne nomina quidem esse.* Quare Hermogenes Socratem percontatur, num intelligat quid dicat Cratylus, natura rectam nominis rationem esse affirmans, sed Hermogeni nomen hoc Hermogenis esse negans. *Tempus quo dialogum hunc institutum esse voluit Plato, vel hinc cognosci potest, quod Hermogenis pater, qui mortuus est anno 424° ante Chr. n., jam non in vita esse videtur* (I, 283, 34 *sqq.*), *et quod mentio fit Prodici et Protagoræ sophistarum tamquam etiamtum viventium* (I, 283, 27; 284, 49; 285, 13; 288, 49).

Dialogi argumentum *duabus partibus continetur, prima, in qua Hermogenes cum Socrate colloquitur, altera, in qua Cratylus. Utraque pars iterum dividitur in duas partes, ut quatuor omnino conficiantur. In prima vero parte* (c. II-XI) *monstratur, nomina non conventione, sed natura rebus competere, nec quemlibet posse nomen cuilibet rei accommodare. In secunda parte* (c. XI-XXXVIII) *quæritur, quænam sit illa naturâ rebus competens nominis rectitudo. Tertio loco* (c. XXXVIII-XLII) *rectitudo hæc neque ea esse ostenditur, quæ omnibus nominibus æqualiter conveniat, neque tam perfecta atque absoluta, quin errorem admittat. Extremo jam, unde errores in imponendis nominibus manarint, docetur, et quare fiat, ut is qui nomina scit, non, sicut voluerunt Heraclitei, et rerum essentias inde statim perspiciat : immo ex ideis solum posse res intelligi.*

I. *Primus Hermogenes sententiam suam his fere verbis exponit :* « Alia quidem nominis ratio atque rectitudo esse non potest, quam conventio et consensio; mihi enim videtur, quodcunque nomen quis cui imponat, id esse rectum, sive privatus is fuerit, sive civitas, » c. II. *Quod si verum esset, ne falsa quidem enunciatio fieri posset.* Itaque Socrates : « Estne vera, » inquit, « oratio et falsa? » Hermogenes, *contrarium hoc esse ipsius sententiæ non animadvertens*, concedit, et ne ea quidem oppugnat quæ Socrates inde concludit, cum dicit : « Quæcunque oratio vera est, totam esse talem, omnesque ejus partes, necesse est; unde, cum nomen sit orationis pars, id quoque aut verum esse, aut falsum, sequitur. » *Sed conclusio hæc nondum ex omni parte firma est, cum fieri possit, ut oratio falsa omnibus ea quidem nomi-*

nibus veris, sed minus recte inter se conjunctis constet. Socrates vero nomina minus recte inter se conjuncta ne recte quidem usurpata esse vult. Quid sit igitur recte usurpare nomen, quid false, in sequentibus exponatur necesse est. Hermogenes ipse, *cum Socratis sententiam minime assequatur*, aliam nominis rationem quam conventionem se habere denuo negat, exemplo addito civitatum tum Græcorum tum barbarorum, qui sæpenumero eadem diversis neque iis falsis nominibus nuncupent, c. III. Rem accuratius demonstraturus Socrates a Protagora initium facit, qui dixerat rerum omnium hominem esse mensuram, et ab Euthydemo, qui omnia omnibus similiter esse simul et semper affirmaverat, *ut jam appareat, unde Hermogenis opinio de nominis rectitudine fluxerit.* Quæ si vera essent, neque alii homines prudentes essent, imprudentes alii, neque boni alii, alii mali, neque res ipsæ essentiam quandam firmam haberent. Quod ut ita sit, tantum abest, ut præter res ipsas actiones quoque illarum secundum naturam suam, non secundum opinionem nostram fiant. *Jam si, ex Cratyli opinione, nomina ponas esse rerum imagines naturali quadam necessitate in animo nostro procreatas*, dicere quoque una quædam actionum vel operationum est, quas secundum rerum naturam fieri oportet. Pars dicendi est nominare. Nominandum igitur ea ratione, qua rerum ipsarum natura nominare et nominari postulat, non autem pro nostræ voluntatis arbitrio. Jam ad nominandum opus est instrumento, nomine scilicet, quo invicem docemus aliquid et res, ut sunt, discernimus. Et sicut textor radio utitur instrumento, fabri lignarii opere, ita qui nomine instrumento usus docet, artificis cujusdam opere utitur, quem legislatorem appellat Plato, quia lex nomina tradat. Est autem hic arte præditus nec cujusque viri est nomen imponere. *Quis vero sit hic nominum artifex, Plato dicere omisit, hoc solum addit*, rariorem eum omni artifice inter homines reperiri, *unde recte concludas, artificem hunc esse mythicam fictionem id genus quo uti solet Plato ad supplendas res quæ ratiocinationi se subtrahunt.* Porro oportet, illum nominum institutorem nomen natura rebus singulis aptum in vocibus et syllabis exprimere, ad *archetypon quoddam* respicientem, quod ipsum nomen est. Quodsi non iisdem syllabis quisque nominum conditor nomen exprimit, quatenus eandem ideam attribuit, eatenus recte se habet nomen, sive apud Græcos id, sive apud barbaros fiat. *Ita refellitur Hermogenis de variis dialectis objectio.* Denique dialecticus vir, qui interrogando et respondendo oratione utitur, rectene an contra confectum sit nomen, dijudicabit. Cratylus igitur vera locutus est, cum dixit nomina rebus natura competere, nec Hermogenes ultra repugnat, modo Socrates ostendat, quam dicat esse natura rectam nominis rationem, c. III-IX.

II. *Cui obsecuturus Socrates perlongam incipit explicationum etymologicarum seriem, ex quibus majoris momenti hæc fere videntur :* Leviter perstrictis sophistis qui pecuniis acceptis docent, initium facit ab Homero, qui distinguit circa nomina quæ homines, et quæ dii inducunt, et exemplo usus Astyanactis nominis, hanc docet esse divinam, h. e. rectam nominis rationem quæ ex ipsa rerum natura petita sit, c. XI *sq.* Porro individuarum rerum nomina genus fere indicant, ad quod pertinent, neque refert, sive addita littera aliqua, sive subtracta sit, donec essentia rei significatæ in nomine elucens dominatur. Cujus rei ipsarum litterarum nomina exempla sunt, c. XIII. Inde ad heroum nomina descendit, quorum plurima aut mores eorum et ingenia, aut præcipuos casus indicant. *Sunt autem in hac nominum explicatione nonnulla violenter detorta*, et sub finem : « Reor equidem », dicit, « hanc in me sapientiam ab Euthyphrone Prospaltio (*homine fanatico*, *cfr.* Argum. *cognominis dialogi*) emanasse. Sic igitur agendum arbitror, ut hodie quidem utamur ea, cras autem expiabimus eam, eaque nos abdicabimus, si modo hominem nacti erimus sive sacerdotem, sive sophistam harum expiationum peritum. » *Quibus verbis hoc fere subindicat Plato, hanc de nominibus disputandi rationem ad veritatem et ad rerum naturam indagandas aptam non videri*, c. XIV, XV *init.* — Nomina propria ultra persequi prætermittit, utpote fortuito pleraque imposita. In nominibus autem quæ nos appellamus *communia*, explicandis *plurimus est. Sed quod hujus investigationis caput est*, de deorum nominibus disputaturus se nihil fere de ipsis ipsorumque nominibus veris consideraturum dicit, sed de hominibus potius, qua potissimum opinione nomina iis imposuerint (c. XVIII *init.*). Plurima autem nomina, quæ explicantur, secundum Heracliteorum opinionem notiones continent vel FLUENDI vel FLUMINIS SISTENDI. *Quare addit :* « Antiquissimos videlicet illos nominum auctores, ut et sapientum nostrorum plurimis accidit, ob frequentem in rebus pervestigandis circumvolutionem, omnino prorsus in vertiginem incidisse, quo factum puto, ut res ipsæ circumvolvi et omnino ferri iis apparerent » (c. XXIV *init.*). Porro quædam esse barbarica addit neque ea quidem explicabilia secundum Græcam linguam, aut propter euphoniam ita detorta et deformata, ut, si detur unicuique arbitratu suo et demere et addere, magna utique sit licentia et quodlibet nomen cuique rei unusquisque accommodare possit; *qua licentia ipse Plato, ut hanc investigandi rationem perstringeret, in complurium rerum nominibus explicandis ironice videtur usus esse*, c. XV-XXXIII. Jam cum in magno nominum numero eædem fere semper *radices, ut nos dicimus*, apparuerint, ἰόν scilicet (vadens), ῥέον (fluens), δοῦν (ligans et detinens), alia hujusmodi, num prioribus his et simplicibus eadem sit rectitudo ac derivatis quæritur. « Jam si quis dicat, deos prima illa nomina posuisse et idcirco recte sese habere, aut a barbaris quibusdam ea nos accepisse, esse autem vetustiores nobis barbaros, aut ob vetustatem distracta ea discerni non posse, tergiversationes hæ sunt eorum, qui nolunt de recta impositione primorum nominum reddere rationem. Recta interpretatio ita instituitur, ut, qualis quæque res sit, indicetur. Nomen est imitatio quædam rerum quæ fit per vocem. Sed imitatio hæc non talis est, qualis ea quæ fit per musicam vel picturam. Nam musica sonos, pictura colores tantum exprimit imitando. Quæ contra verbis fit imitatio, ipsam cujusque rei essentiam imitari atque aperire sibi proponit. » *Quanquam revera hoc fieri minime existimavit Plato, sed* « ridiculum visum iri arbitror », *inquit*, « si res ipsæ imitatione per literas syllabasque manifestæ fient ». *Ceterum ipsis elementis vim, ut nos dicimus, symbolicam, attribuit, ut per se ipsa significationes quasdam exprimant :* verbi gratia ρ dicit velut instrumentum omnis motus esse, ι ad ea pertinere quæ per omnia maxime penetrant, per φ, ψ, σ, ξ, quæ literæ vehementioris spiritus sunt, talia quædam significari, δ et τ linguæ compressionem et retractionem habentes ad δεσμοῦ et στάσεως vim exprimendam valere, λ ad levia, liquida, pinguia, hujusmodi cetera exprimenda, ν, cujus sonus imo gutture detinetur, ad τὸ ἔνδον, τὸ ἐντός etc. Denique α in magnis posuit nominum auctor, ο in rotundis, c. XXXIII-XXXVIII.

III. *Jam absolutam habemus theoriam de origine nominum naturali. Restat ut monstretur, theoriam hanc non impedire quominus errores committamus et*

ipsi in nominibus usurpandis, et in imponendis commiserint nominum auctores. Quin etiam conventioni suus locus relinquendus est. Denique neque initio cognitionem atque scientiam ex nominibus haustam esse neque nunc ab iis pendere docetur, sed ab ideis quas appellat Plato. Interlocutoris partes exinde Cratylus suscipit, qui quum iis quæ disputavit Socrates, prorsus assentiri se dicat, Socrates *ironice :* » Et ipse quoque, » inquit, « sapientiam meam jampridem admiror, neque nimis confido. Quare denuo examinandum, quid dicam, existimo. Nam a se ipso decipi gravissimum est. » Sed continuo, qua in re opiniones ipsorum differant, manifestat. Consentiunt enim dicentes, nomina rebus natura competere, porro docendi gratia ea usurpari, denique imponendi nomina artem quandam esse. Artem vero hanc omnibus similiter inesse hominibus non concedit Socrates, neque iis assentitur quæ Cratylus addit : omnia nomina recte posita esse, ea autem, quæ Socrates dicat non recte posita esse, aut omnino posita non esse, sed vano vocis flatu consistere, aut aliud quid significare, velut Hermogenis nomen non Calliæ filio competere videatur, esse autem alius cujusdam nomen, cui et natura insit quæ nomine contineatur.

Quæ quidem ita refutare conatur Socrates, ut fieri posse demonstret, ut id, quod vanum vocis flatum appellat Cratylus, nomen quidem sit minus recte usurpatum, nihilominus tamen sit nomen. Nomen enim est imitatio rei, sicut pictura. Jam fere accidit ut viri imago mulieri, et mulieris viro tribuatur; nihil porro impedit quominus idem error in nomine committatur. Id quod Cratylus, aliquandiu reluctatus, vix tandem concedit. Et quod in nominibus accidere potest, Socrates pergit, ut nonnulla non congrua rebus reddamus, idem dicendum est de verbis et de orationibus, ut partitione facta alterum sit vera loqui, alterum falsa. Neque prima quidem nomina erroris sunt expertia. Quemadmodum enim in picturis accidit ut congruas omnes figuras coloresque adhibeamus, itemque ut non omnes, sed partim subtrahamus, partim superaddamus, et plura et pauciora, ita qui per literas ac syllabas rerum essentiam imitatur, eadem ratione aut competentia omnia tribuit, aut pauca omittit vel interdum addit; unde imago quidem efficietur, sed non pulchra nec plane similis. Quam hic facit objectionem Cratylus : littera vel ablata vel addita, vel transposita, nomen non solum minus recte scriptum esse, immo vero statim aliud quoddam fieri, Socrates refellit, valere quidem hoc dicens de numeris, quorum, dempta vel addita unitate, natura statim ac species mutetur, sed longe aliam qualitatis rationem esse quam numeri. Neque imago omnia prorsus similia habere debet, quæ et illud, cujus est imago, et ne nomen quidem; gemina enim omnia fierent, de neutroque illorum dici posset, utrum sit res ipsa, utrum nomen. Ergo quando rei, de qua sermo est, effigies nomini inest, licet non omnia convenientia adsint, dicta erit res, bene quidem, cum omnia adsunt, male, cum pauca. Quod cum jam non recusare possit Cratylus, quænam sit illa nominum cum rebus, quarum sunt nomina, similitudo, Socrates quærit. *Quæ vero sequuntur :* « necesse est elementa, ex quibus prima nomina componuntur, natura ipsa rebus esse similia, » *similitudinis causam subindicare potius quam expressis verbis manifestare videntur : elementorum scilicet cum ideis Platonicis affinitatem.* Similitudinem enim eam, secundum quam litera ρ lationi, litera λ lævitati, aliæ literæ aliis notionibus congruunt, exemplo usus vocabuli σκληρότης et aliorum, statim ostendit non omnibus inesse nominibus, sed consuetudinem et consensum in his valere, *ita ut naturalis nominum origo hac ex parte elidatur*, c. XXXVIII-XLII.

IV. *Quænam igitur, qualis et quo pertinens sit illa nominum cum rebus affinitas, superest adhuc ut exponatur.* Nomina enim significare natura, non modo quales vocabulorum inventoribus videantur res, sed quales etiam revera sint, ut, auditis nominibus, intimam earum veramque statim liceat naturam perspicere, ea præsertim fultus ratione Cratylus contendit, quod fluere omnia semperque mutari significent, ut manifestum sit eum, qui nomina posuit, scientem hoc fecisse. Contra hæc Socrates : « periculum est ne quis dum res investigans nomina sequitur attenditque, quale unumquodque vult esse, maxime decipiatur, quoniam is qui principio nomina posuit, quales esse res opinatus est, talia quoque nomina effinxit. Nec magni est momenti, quod objicitur, nomina sibi consonare atque in idem fere tendere, cum ex errore id queat proficisci, si primo deceptus nominum institutor sequentia rursus ad primum vi quadam traxit et ipsi consonare coegit, cumque sint plurima etiam, quæ, non mutari semper omnia, sed *secundum Eleatarum opinionem* res quasdam stabiles et manentes esse, significant vocabula. »

Sunt præterea in Cratyli sententia, quæ sibi repugnent. Dictum quippe supra, nominum auctores res, quibus nomina imponebant, cognoscentes hoc fecisse, et contra, a nominibus ad rerum perveniri cognitionem. Quærendum est igitur, unde primi nominum auctores, cum nondum essent nomina, cognitionem acquirere potuerint. Cratylus respondet, verissimam sibi videri rationem, qua dicitur excellentiorem quandam potentiam quam humanam prima rebus nomina posuisse, sive deus, sive dæmon aliquis fuerit. « Ergo », Socrates inquit, « quod minime fas est arbitrari, deus hic sive dæmon secum pugnantia sensit, siquidem alia nominum omnia fluere, alia non omnia fluere significant. Cum igitur dissentiant contendantque de veritate invicem nomina, neque fas sit multitudine dijudicare, utra propius ad veritatem accedant, nihil aliud superest, quam ut, nominibus derelictis, res per se ipsas cognoscamus, tum per se invicem si quo modo inter se cognatæ sunt, tum per *ideas, quæ iis inhærent* quæque nunquam mutantur. Nam si ideæ, v. g. ipsum pulchrum, alia ejusmodi, non essent, res pulchræ neque nominari, neque cognosci potuissent, quia nunquam eodem modo se habent, nec cognosci potest, quod semper subterfugit. Immo neque cognitionem esse affirmandum est, si semper mutantur omnia nihilque permanet, quia cognitio, quæ ipsa semper mutatur, simul et in aliam cognitionis speciem delabetur neque cognitio erit ». Utrum vero hæc ita se habeant, *h. e. utrum ideæ hæc statuendæ sint*, an ut dicunt Heracliti sectatores, omnia velut fictilia fluere atque concidere, et omnino, quemadmodum homines destillationibus capitis ægrotantes, similiter quoque res affectas esse, destillatione scilicet et fluxu omnes res involutas esse, *hoc etiam ulteriore investigatione egere ironice significat Socrates*, c. XLII-XLIV.

CRITIAS, II, 250 *sqq.*

Fragmentum hoc cum Republica et cum Timæo dialogis ita cohæret, ut civitas Platonica, de qua theoretice exponitur in Republica, quibus universi mundi legibus contineatur, in Timæo monstretur, in Critia autem, qualem in certamine se præstet contra inimicos numero et potentia superiores (*cfr.* II, 197, 48 *sqq.*; 203, 34 *sqq.*). *Jam quid sibi voluerit Plato in*

Hermocrate dialogo, quem tribus his prioribus subjuncturus fuerat (II, 198, 32; 251, 16 *sqq.*), *sed non conscripsit, haud satis liquet, nisi ita forte statuas, Platonem, postquam ex vestigiis, quæ in præsentia superesse arbitrabatur civitatis suæ, qualis hæc fuerit priscis temporibus, in Critia monstravit, in Hermocrate ex iisdem vestigiis argumentando expositurum fuisse, qualis futura sit hæc civitas, præsentium rerum publicarum institutis ad meliorem statum emendatis. Bellum ipsum, quod in Critia descripturus erat inter Atlantidis insulæ incolas et priscos Athenienses, ex Platonis opinione haud diversum videtur esse a bello Persico, ita ut barbarica quoque Atlanticæ civitatis instituta Persica civitatis vestigia fere referant, Platonicæ vero, quæ priscis Atheniensibus vindicatur, civitatis vestigia vel apud posteros eorum adhuc exstare putanda sint. Ceterum materies hæc historica potius quam philosophica cum Platonis ingenio minus convenire videtur. Sicut enim ipse dicit* (II, 198, 8 *sqq.*), *ad ea accurate imitanda, quæ in bello et pugnis rem gerentes et sermones cum singulis conferentes agunt et dicunt, neque poetæ sufficiunt neque sophistæ, sed viris opus est, quales sunt Timæus, Critias, Hermocrates, civilibus rebus simul et philosophia satis imbutis. Quare vel hunc ipsum dialogum non nisi inchoavit Plato, et in initio statim dubitationem haud obscure exprimit, utrum ad finem perducturus sit annon* (II, 251, 8-26).

De celeris, quæ in hoc fragmento narrantur, pauca sufficient. Quod enim bellum inter pristinos Athenienses et Atlantidis incolas ante novem millia annorum gestum esse dicit, hoc eo pertinet, quia mundi ætates decem millium annorum statuerat (II, 144, 46 *sqq.*; 210, 30 *sqq.*; I, 714, 19 *sqq.*), *ita ut priscos illos Athenienses in prima eaque optima ætatis parte, se ipsum in ultima atque pessima vivere significet. Exinde nonnulla quædam exponit de priscis Atheniensium institutis, omnino ad Platonicæ Reipublicæ similitudinem delineatis, quibus descriptionem subjungit finium et naturæ regionis, quam dicit* uberrimam olim fuisse, nunc vero magnis inundationibus per novem millia annorum factis corrosam esse, ita ut non nisi saxosa et parva quædam mollis terræ vestigia reliqua sint. *Hinc ad Atlantidis incolas transit,* qui quidem non, ut Athenienses, indigenæ sunt, sed ex Neptuno mortalique femina procreati (II, 255, 13), quæ fuit eorum pernicies. Quæ vero affert de eorum institutis cum privatis tum publicis, *ea omnia magnitudine quidem non carent, sed barbaricam indolem denotant. Quo vel finium imperii ambitus ingens et multitudinis incolarum vis referenda sunt. Belli autem causam hanc narrat :* Multa per sæcula, quamdiu dei natura iis sufficiebat, dicto audientes erant legibus et amice erga cognatum numen animati; quum vero dei sors in iis evanesceret cum multis mortalibus multisque modis commixta, humana autem indoles superaret, tum demum bona, quæ habebant, ferre quum non possent, pravitati indulgebant; quare Jupiter pœna eos afficere cogitans, deos omnes in augustissimam eorum sedem, quæ quidem locum medium universi mundi obtinet, convocavit et apud convocatos verba fecit. *Cetera desunt.*

Crito, I, 34 *sqq.*

Apologiæ hoc quodammodo supplementum est. Illic enim Socrates, impietatis accusatus ita se defendit ut omnium maxime pius judicandus fuerit. Eodem autem pertinebat alterum accusationis caput, quasi divinas humanasque leges contemnere docens Socrates juventutem corrumperet atque inde malus civis esse convinceretur. Hoc itaque in scribendo Critone proposuisse sibi Plato videtur, ut demonstraret, tantum abfuisse ut civitatis legibus vel ipse injuriam sua sponte inferret Socrates, vel alios inferre doceret, ut ne injuriam quidem per easdem leges sibi illatam repellendo vitam servare fas esse putaret.

Crito, *vir optimus idemque Socratis amicissimus, sed neque animo neque ingenio præstans,* ipso die, quo redituram a Delo putabat navem sacram, primo diluculo Socratem in carcere convenit, hoc consilio, ut eum ad fugam capessendam impelleret. Offendit autem Socratem adhuc suavissime dormientem, cujus animi pacem admiratus paulisper tacitus ei adsistit. Tandem expergefacto ei nuntium de nave affert, ut ipse quidem putat, tristissimum (postridie enim post navis reditum Socrati moriendum erat), ut Socrates, faustum felicemque : nam in somnio ait mulierem sibi visam esse pulcherrimam, quæ vocaret eum atque diceret : ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἵκοιο. Unde simul conjicit navem postridie solum venturam, c. I, II.

Ita utriusque moribus breviter notatis, consilium suum Socrati probare conatur Crito, has fere afferens rationes : vulgi opinionem, quam turpem amicis evasuram dicit, utpote qui Socratem servare noluerint, periculi et pecuniæ impendendæ exiguitatem, officia denique erga filios ceterosque, quibus perfungendis quasi per ignaviam subtraxisse sese et vitæ tædio labores effugisse fore ut videatur Socrates, c. III-VI.

Quibus auditis minime commotus Socrates rationi parendum esse respondet, neque id admodum curandum, quid de nobis vulgus dicat, sed quid justorum injustorumque peritus atque ipsa veritas. Neque plurimi faciendum esse vivere, sed bene vivere. Cumque bene vivere nihil aliud sit, quam honeste ac juste vivere, « hoc unum considerare debemus, » inquit, « utrum justum sit conari me hinc exire, legibus Atheniensibusque invitis : ceteræ considerationes, quas tu attulisti, de pecuniarum sumptu, de hominum opinione, de filiis educandis, vulgares illæ quidem et omnino posthabendæ sunt, » c. VI-X.

Ad rationem igitur revocato Critone, « Dicimusne etiamnunc, » *Socrates pergit,* « quemadmodum superiore tempore confessi sumus, nullo nempe modo esse injuriam faciendam, aut an omnes illæ superiores consensiones nostræ in paucis his diebus prorsus evanuerunt et olim nos tam grandes natu, o Crito, tamque studiose inter nos disserentes ipsos latuit nihil a pueris nos differre? Porro ita inter nos convenit, » ait, « neque injuriam ullo modo faciendam esse; neque rependendam esse injuriam, neque malo affectum defendere sese oportere malum referendo. » *Quod nos quidem vix concedemus, cum fieri posse videatur, ut injuria defendatur sine injuria, quamquam eum, qui injuriam facere conatur, defendendo male afficias. Sed eadem hæc fortasse Platonis sententia erat, utpote qui malum jure illatum non appellaret malum. Quæ quomodocunque se habent, non hoc potissimum hic agitur, utrum recte senserit de injuria Socrates, sed an ita sentiendo atque docendo, ut docuit, leges corruperit, et an ita agendo, ut egit, verbis suis steterit,* c. X.

Dicit autem, abeundo hinc injuria se affecturum quos quidem minime deceat, leges nempe atque patriam, quas vel parentum loco vel etiam sanctiores habere debeamus. Neque quia civitas injuria ipsum affecerit, ideo leges

minus sibi observandas esse : « abire enim, » *inquit*, « atque aliam in civitatem migrare potuissem, quod cum facere omiserim, civitatis in qua manebam, legibus me victurum tacito consensu pactus sum. » Itaque ne legibus quidem, quum injuriam faciunt, *siquidem ex Socratis sententia faciunt*, adversandum esse censet, c. XI-XIV.

« Quæ quidem omnia, » *Socrates pergit*, » peculiarem in me vim habent, quia omnium maxime civitatem hanc mihi placitam esse ostendi, ita ut ne in judicio quidem, ubi per leges licuisset, exilium morti præponere voluerim. Ridiculus igitur essem, si eorum, quæ tum dixi, nunc oblitus, non aliter atque vilissimus servus contra pacta conventaque fugere conarer », c. XIII.

Postremo loco addit, non solum fugam hanc injustam et inhonestam, sed nec alibi degenti vitam sibi vitalem fore justitiam et leges transgresso, quas per omnem vitam plurimi existimandas esse disseruerit. Neque filiis ita melius consultum iri, neque ipsis amicis. « Ego autem jam hic, » *addit*, « ut corruptor legum jure damnatus esse apparerem neque in altera vita a legibus illic ratis benigne me receptum iri confiderem. » *Ergo legum corruptarum accusatus, ne corruptor legum evadat, vitam profudit, atque ob ipsam justitiam mortuus est : hoc est quod Plato nobis significat.*

DEFINITIONES II, 592 *sqq.*, *plerasque ex Platonis scriptis collectas*, *in* Indice Philosophico *ordine alphabetico dispositas invenies.*

DEMODOCUS, II, 569, 5 *sqq.*

Est collectio subditiva quædam nugarum et captionum sophisticarum, sed quæ nihil fere ad philosophiam pertinent.

EPINOMIS *sive* DE PHILOSOPHO, II, 50● *sqq.*

Traditum est (Diog. Laert. III, 37; Suidas, *s. v.* φιλόσοφος), *Philippum Opuntium post Platonis mortem duodecim Legum libros ex cereis tabellis transcriptos edidisse et ipsum Epinomin addidisse. Personæ eædem sunt atque in Legibus neque diversa dialogi forma. Argumentum vero initio statim exponitur, his verbis :* Reliqua enim, quæ ad legum lationem pertinebant, omnia explicuimus; illud autem, quod et inventu et dictu maximum est, quidnam sit, quod homo mortalis, ubi didicerit, sapiens sit, neque diximus, neque invenimus. *Quanquam in fine Legum* (*inde a* II, 496, 26 *sqq.*) *satis aperte declaratum est*, legum custodes non solum philosophia vel potius idearum doctrina imbutos esse debere, sed et astronomia et dialectica arte, *quæ mediæ quodammodo sunt inter philosophiam et populares opiniones : prudentia vero hæc, quomodo acquiratur, expositum non est. Immo quæ sit ratio, cur hæc in Legibus ad communem hominum sensum accommodatis non exposuerit, hic ita declaratur :* Nego homines, præterquam mortuos, beatos et felices fieri posse paucis exceptis. Quæ sententia altera ex parte congruit cum communi hominum opinione de misera vitæ nostræ conditione, tum maxime cum dubitatione hac, quamnam scientiam adepti sapientes fieri possimus, et utrum unicuique quædam ejus rei facultas sit annon. Jam sapientem præstant neminem neque artes, quibus necessaria nobis paramus, neque quibus imitamur quid, neque imperatoria ars, neque medicina, neque gubernatoria, neque rhetorica, neque vis illa et acumen ingenii, quo celeriter multa discimus, et quæ decent, facimus. Contra si dispiciatur, quanam scientia ex animo adempta maxime insipiens reddatur homo, una hoc efficeret ars numerandi et computandi. Quam generi humano dedit deus, qui omnium bonorum nobis causa est et maxime prudentiæ, sive quis mundum sive Olympum sive cœlum appellare mavult, quod in circuitu astra per omnes orbes traducens, cum alimentum nobis præbet et reliquam prudentiam nos docet, tum maxime numerandi artem. Qua nobis adempta, licet reliquam virtutem, fortitudinem et temperantiam, capiamus, prudentes fieri non possumus, neque perfecte boni nec beati. Sed nec reliquæ artes, *quas modo recensuimus*, numerandi arte sublata, exstare possunt. Quod si parvum quid videtur, at sine numero neque quid divinum sit in ortu (*astra scilicet*) et quid mortale, cognosci potest, ita ut numerus etiam pietatis omnis sit causa, sicut harmoniæ in musica : malorum autem nullius est causa. Temeraria enim omnia et inordinata et indecora et rhythmo harmoniaque carens motio et quidquid malo quopiam conjunctum est, omni numero deficitur; quare neque sine scientia hac beatus moriturus est quis, neque justum et bonum et pulchrum et omnia hujusmodi sine scientia, vera solum potitus opinione, ita dinumerare potest, ut et sibi et aliis persuadeat : *in quibus omnibus, si cum ceteris nostri philosophi dialogis compares, numeri tanquam symbolica quædam idearum repræsentatio, in earum locum successisse videntur*, II, 502, 1-505, 45.

Jam si quæratur, quomodo numerare didicerimus : cœlum est, qui dies semper et noctes volvens unum et duo ceterosque numeros homines docere nunquam desinit. Luna autem quindecim dierum orbem unum integrum describit nosque docet. Sed majus etiam est, ad alterum semper referre posse unumquemque numerum, id quod luna quoque nos docuit crescens semper et decrescens et menses et annum dimetiens, quo facto et terræ fecunditas exstitit. Itaque quod difficillimum dictu visum est, quomodo bonos fieri homines oporteat, sitne revera sapiens horum quæ modo dicta sunt, peritus et bonus, quærendum erit, II, 505, 45-506, 48.

Dicendum igitur, quænam sit illa scientia, vel quænam et quot sint, quas consecutus quis sapiens sit secundum nostram fabulam (μῦθος). *Qua voce hoc significare videtur, quod hic non dialectica utitur expositione, sed symbolica quadam, id quod in sequentibus* honestum ludum *appellat*, quo deos venerans vitam suam sancte peragat. Jam hæc fere constant, deos esse omnia parva atque majora curantes et fere inexorabiles in iis quæ pertinent ad justa, quorum quidem etiam commentarii exstant (*Platonis scilicet scripta*, Leges *præsertim et* Timæus), porro, quod gravissimum est, animum esse antiquiorem corpore, omne autem animal animo et corpore in unam aliquam copulatis formam gigni, II, 506, 48-507, 41.

Sunt autem quinque corporum genera, aer, aqua, terra, ignis et æther; animi incorporei contra genus unum divinissimum est, oculis reliquisque sensibus non obvium, sed intelligibile, memoriæ et rationis particeps, quod ex quinque corporum generibus, miscendo ea inter se varie, varia animalium genera procreat. Primum autem ponamus animal e terra maximam partem formatum, homines nempe et quotquot pedibus instructa aut carentia sunt, quæque radicibus affiguntur terræ. Aliud animalis genus ponendum est igneum, ex igne maximam partem factum, astrorum scilicet omne genus, divinissimum, optimo quippe corpore, præstantissimoque animo præditum, adeoque immortale omnino, aut longi cujusdam ævi

vitam sufficientem habens. Horum illud sine ordine et constantia, hoc constantissime optimoque ordine movetur : unde, præsertim cum quantæ sit molis reputes, astra esse divina et mente animaque prædita, satis intelligitur, ut mirari multorum stupiditatem, anima carere astra affirmantium, vix satis queamus. Non enim est, ut terra et cœlum stellæque omnes et omnes quæ ex his constant moles, nisi animus singulis adsit vel insit, tam accurate quotannis incedant per menses et dies, et ut cuncta quæ cunctis nobis eveniunt bona eveniant. Quare aut deos ipsos esse hæc prædicandum rectissime, aut deorum imagines tanquam statuas esse putandum, a diis ipsis factas. *Qua ratione Platonicæ ideæ cum numerorum symbolicorum doctrina, eaque per astrologiam cum populari religione connectuntur*, II, 507, 41-510, 2.

Tertium et quartum genus sunt æthereum et æreum, inter quæ referunt deos *populares*, velut Jovem, Junonem, alios genios, quod utrumque genus pellucidum totum cum sit, a nobis non animadvertitur, præditum autem admirabili prudentia cognitam habet universam nostram cogitationem, bonos et honestos valde amplectitur, malos odit, ut cui jam doloris et voluptatis sit sensus, quo summi dii *aspectabiles* carent. Cum autem æthereis et æreis animalibus totum cœlum completum sit, interpretes illi sunt omnes et de omnibus cum inter se, tum ad summos deos. Aquæ denique genus, quod quintum est, semideorum nomine vocatur, idque nonnunquam ab hominibus cernitur, cum pro libito exhibere sese nobis videndum aut oculis sese nostris queat subducere, II, 510, 2—510, 46.

Tria hæc animalium genera per somnium, vel per omina et vaticinia, si quid ad aures accidit aliquibus sanis vel ægrotis, vel in vitæ exitu versantibus, privatim et publice receptas opiniones multas efficiunt, quæ sacris multis multorum exstitit causa. In quibus omnibus, *quæ ad popularem religionem pertinent*, prudens legislator nihil innovare audebit. Sed idem valeret in eos, qui *veram* aspectabilium deorum *religionem* amplexi conspiciendos eos reddere et celebrare non auderent : *id quod jam ipse auctor facit*, octo potentias et motiones totius cœli inter se cognatas describendo, solis scilicet, lunæ, tertiam astrorum omnium, quartam Luciferi vel Veneris stellæ, quintam Mercurii, sextam Saturni, septimam Martis stellæ, octavam, quem potissimum superum quispiam mundum nuncupet, qui omnibus illis contrarium motum habet. *Quibus nonnulla addit de causa*, cur Græci hæc a barbaris primum acceperint, et cur mirum non sit, quod primi, qui de diis cogitare cœperunt, aliter de iis statuerint. *Tandem mentionem quoque facit* motionis non solum ad bonum, sed etiam ad malum tendentis, cujus causa est mala anima mundi (*cfr.* II, 450, 4 *sqq.*), II, 510, 46-513, 25.

Ceterum summam impietatem idem esse dicit ac summam inscientiam, quæ quidem optimis naturis persæpe adest, *ita ut perpauci sapientes beatique evadere possint*. Optima enim ingenia neque facile nascuntur, et, ubi exstiterunt, educationem et disciplinam nacta, qua opus est, maximam partem hominum et deteriores continere rectissime possunt eo, quod de diis omnia sentiunt et agunt et dicunt ita, ut oportet et quando oportet. Discenda autem iis sunt et astrologia, cui viam præmunit numerandi ars, et in universum mathematica, quibus postremo dialectica accedat oportet (*cfr.* II, 129-136, 18), eaque omnia discere debent ad unum semper respicientes, ad deum scilicet, *vel summum bonum, quæ est Platonica idea*. Qui autem cuncta hæc ita perceperunt, qui quidem pauci sunt et erunt, perfecte sapientes et beati sunt, iique in senectutem ingressi summis magistratibus præficiendi et in nocturnum conventum (*cfr.* II, 494, 41 *sqq. cum* Argumento) congregandi sunt, II, 513, 25 *usque ad finem*.

EPISTOLÆ *nonnullas continent sententias philosophicas, quas alphabetico ordine dispositas invenies in* Indice Philosophico.

ERYXIAS, *dialogus subditivus*, II, 579 *sqq.*

Forma scripti hujus mixta est narratione et simplici dialogi imitatione. Colloquuntur cum Socrate Eryxias Stirius, Erasistratus Phæacis filius, Critias, quorum primus quidem aliunde notus non est, secundus autem inter triginta tyrannos fuisse videtur, simul cum Critia, qui sæpius in Platonis scriptis occurrit.

Per ambages quasdam introductionis loco præfixas ad quæstionem perducimur, quis sit dives dicendus. Videtur omnino ditissimus esse, qui rem maximi pretii possidet (II, 579, 40-580, 15). Maximi pretii autem videtur esse sapientia, qua quis optime sua ipsius et amicorum negotia peragat et felicissimus inde fiat (II, 580, 15-35). Eryxiæ hic, at nihil impedire, reponenti, quin sapientissimus quis sit idemque vel maxime necessariis rebus careat, Socrates respondet : « hoc idem est, ac si dixisses, qui Polytionis domum possideat auro et argento repletam, nihilominus fieri posse, ut necessariis rebus careat. Per sapientiam enim æque ac per domus venditionem probabile est necessaria posse comparari (580, 35-581, 20). »

Quæ cum hac ratione a Socrate dicta arbitretur Eryxias, ut auditoribus illudat potius quam quidquam persuadeat, aliam ille jam movet quæstionem, ipsum nempe divitias habere, quale sit, utrum bonum an malum. Qua de re disputant Eryxias, qui bonum esse divitias habere asserit, et Critias, qui probabili ratione docet, nonnullis hominibus, luxuriosis nempe et intemperantibus, malum esse divitias habere (581, 20-583, 18).

Hic, cum Eryxiam ratione dejectum et valde exasperatum videat Socrates, ne disceptatio hæc ad convicia procedat timens, sermonem interponit, quem nuper a Prodico Ceo cum adolescentulo quodam disputante audisse se dicit. Prodicum enim, *Socrates narrat*, cum docuisset, bonum esse divitias habere bonis hominibus et qui sciant, ubi utendum sit opibus, pravis autem et inscientibus malum, adolescentulus ille ita refellit : Si quis eam mihi sapientiam impertiat, qua sapientes sunt boni viri, eum una, *secundum Prodici propositum*, reliquas res mihi bonas reddere necesse est, nulla ad ipsas illas adhibita opera, sed eo, quod me pro stulto reddiderit sapientem scilicet. Quodsi virtus, sicut Prodicus concedit, doctrina traditur, si deos precaris, ut bene agas et bona tibi sint, nihil aliud precari videris, quam ut doctus sis ea, quæ nescis, *id quod absurdum videtur, cum talia, qualia discere possumus, velut grammaticæ cognitionem etc., a diis petere non soleamus*. Quibus dictis, cum Prodicus ægre ferens, si temere deos precari videretur, se defensurus esset, a præfecto gymnasii abire jubetur ut minus idonea disserens adolescentibus et, si minus idonea, haud dubie mala. Quamquam non alia dixit quam modo Critias; hoc vero, utpote viro magni pretii, dicente bona videbantur : illo, utpote sophista vano, vana (I, 583, 18-585, 6).

Quare quæstio hæc, utrum divitias habere interdum malum sit, annon, dirimi posse non videtur, antequam constet, quid ipsum sit divitias habere. Divitiæ enim sive opes non eadem apud omnes habentur; verbi gratia Carthaginienses nummis utuntur e corio fabricatis, Lacedæmonii autem ferreis, quæ apud alios homines nullius pretii est possessio. Videntur igitur opes esse non nisi ea, quæ et quibus utilia sunt (I, 585, 6-586, 18). Jam cum omnino utilia sint, quibus ad opus aliquod faciendum utimur, velut sermonicari, lædere, cetera hujusmodi, eadem autem omnia opes non sint, sed utilium genus solum quoddam est, quod opes vocamus, superest ut quæratur, ad quemnam usum adhibenda utilia opes sint. Quæstione instituta, quibus corporis cupiditatibus et necessitatibus sufficere possumus, eæ demum videntur opes esse (I. 586, 18-587, 16).

Porro opes dicendæ non sunt, quæ ad idem opus faciendum nunc utiles sunt, nunc inutiles. Velut si sine argento et auro corporis necessitatibus satisfacere possumus, ne utilia quidem ad hoc dicenda sunt aurum et argentum, sed talia potius, quibus utilia possimus nobis comparare. Jam eodem loco atque aurum et argentum scientiæ quoque habendæ, quibus ii, qui eas possident, necessaria sibi comparare possunt, ita ut scientiores interdum ditiores quoque sint; immo aurum et argentum et reliqua similia, quas opes esse communiter putant, soli utilia erunt ei, qui scit, quomodo eis utendum sit (I, 587, 16-588, 20). Antea vero honesti et boni hominis esse videbatur scire, ubi et quomodo singulis horum utendum sit; simul constat eum, qui scientiam aliquam impertit homini, ditiorem illum hac re reddidisse (I, 588, 20-33).

Quæ cum Critiæ persuasa nondum sint, cum hoc disputare pergit Socrates. Et primum quidem altius repetito sermone non solum ipsa quæ adhibemus ad quodque opus, utilia appellari docet, sed etiam ea, quibus hæc nobis comparamus, et etiam quibus rursus illa, et sic in infinitum. Quanquam utilia hæc omnia revera non sunt, cum interdum nulla harum rerum ad corporis necessitates indigeamus, ita ut ne utilia quidem semper sint. Antea vero positum erat, fieri non posse, ut ad eandem effectionem eadem modo utilia sint, modo inutilia; quare omnino hæc utilia dicenda non erunt (I, 588, 33-589, 19).

Critias e contrario concludit, ea, quæ aliquando utilia sint, nunquam evenire, ut rursus sint inutilia, esse vero ad aliquas effectiones rerum malarum alias, alias bonarum. Quem Socrates ita refellit : Mala res, *inquit*, ad bonæ effectionem utilis esse non potest. Bonas res appellamus, quas homo propter virtutem agit. Jam fieri potest, ut homo quidam pecunia rebus malis parata utatur ad comparanda ea, sanitatem exempli gratia, quæ ad virtutem utilia sunt. Positum autem erat, malum ad virtutem vel bonam rem utile esse non posse. Unde sequitur, non omnia, quibus comparare nobis ad quæque utilia possimus, ideo statim ad eadem esse utilia, cum multa, sine quibus alia fieri non possunt, minime ad ea utilia, sed prorsus opposita sint; velut si sanitas fit ex morbo, virtus ex vitio *etc.* Ita ut omnino, sine quibus fieri aliquid nequit, ea etiam esse ad illud utilia, necessarium non videatur (I, 589, 19-590, 16).

Quem sermonem ut jam ad finem perducat, simpliciter quærit, utrum beatiorem et meliorem esse ducamus hominem, si quam plurimis ad corpus et ad victum necessariis indigeat, an si quam paucissimis et quam vilissimis. Quæ quidem quæstio *minus recte* ita resolvitur : Cum morbis laboramus et in pessima conditione versamur, tum plurimis (?) egemus, contra paucissimis in optima conditione. Cupiditatibus item plurimis affecti pejore conditione sunt, quam qui nullis aut quam paucissimis talibus affecti sunt. Utilia autem nobis non sunt, quam quibus ad corporis curationem indigemus. Cui plurima ad hoc utilia sunt, is plurimis indiget. Quibus multæ sunt opes, iis etiam multorum ad corporis curam necessariorum indigentias esse necesse est; ergo ditissimi, *quos dicunt*, pessime se habere videntur.

EUTHYDEMUS, I, 203 *sqq.*

Dialogi forma. *Dialogus hic, præter prologum* (c. I) *et epilogum* (c. XXX *usque ad finem*) *etiam episodium habet* (c. XVIII. XIX), *ubi Socrates cum Critone colloquitur de disputatione quam habuerit cum Euthydemo et Dionysodoro sophistis. Narratio autem hæc ita disposita est, ut tres referantur sophisticæ sapientiæ specimina, quorum primum et secundum colloquia sequuntur Socratis cum Clinia, tertium vero Socratis de sophistica sapientia judicium consummatum. Totam narrationem præcedit introductio personarum, qui hic colloquuntur, descriptionem continens, ut hæc fere sit forma atque dispositio dialogi :*

I. Prologus, c. I.
II. Introductio, c. II-V.
III. { A. Primum sophisma, c. V-VII.
  B. Primum Socratis cum Clinia colloquium, c. VIII-XI.
IV. { A. Alterum sophisma, c. XI-XVII.
  B. Alterum Socratis cum Clinia colloquium, c. XVII.
V. Episodium, c. XVIII-XX.
VI. { A. Tertium sophisma, c. XX-XXIX.
  B. Socratis de sophistis judicium, c. XXIX.
VII. Epilogus, c. XXX, *sqq.*

INTRODUCTIO.

II. Euthydemus et Dionysodorus, Chii fratres, qui Thurios migraverant, inde profugi multos jam annos in Græcia versati (I, 203, 18 *sqq.*), cum primum Athenis commorarentur, hoplomachiam et militarem artem professi sunt, post etiam rhetoricam artem (I, 205, 8 *sqq.*; 203, 25 *sqq*)., denique sophisticæ philosophiæ et eristicæ se dediderunt, quam anno superiori vel tertio, *antequam dialogus hic institueretur,* (I, 203, 43 *sqq.*) nondum callebant. Profitentur enim virtutem optime se et celerrime omnium docere posse, et virum bonum efficere vel nondum persuasum discendum sibi esse et qui putet nullo pacto virtutem doceri posse neque illos hujus rei magistros esse. Socrates, tunc fere senex (I, 203, 42; 214, 10), in Lyceo cum iis congressus et se ipsum illis traditurum se dicit, et Cliniam, adolescentem ingenii generosi, Axiochi filium ex Alcibiade majore nati, iis commendat, cui persuadeant philosophiæ virtutisque studio incumbendum esse. Adstant autem sophistarum sectatores et Ctesippus Pæaniensis (*idem qui in Lyside dialogo colloquitur*), Cliniæ amator, præclarus ille quidem indole, sed ipsa juventa lascivior (I, 204, 32 *sqq.*), c. II-V.

ARGUMENTUM.

III. A. Euthydemus, Socrati obsecutus, Cliniam interrogat, utri sint homines, qui aliquid discant (μανθάνοντες), sapientes an ignorantes. Dionysodorus autem ad aurem inclinato capite Socrati, « Prædico tibi » ait, « utrumlibet puer responderit, eum confutatum iri ». Id quod accidit. Cliniam enim sapientes esse, qui discant, affirmantem,

Euthydemus ita argumentatus refellit : « Discentes ignorant quæ dicunt; ergo non sapientes sunt sed ignorantes (*si quidem vocem ignorant absoluto sensu usurpes*). » Contra sermonem excipiens Dionysodorus : « Quid porro », inquit, « quoties grammaticus aliquid dictat, utri puerorum discunt (μανθάνουσι, *proprie* intelligunt), sapientes an ignorantes »? « Sapientes », respondet Clinias. « Ergo sapientes discunt, non ignorantes », Dionysodorus concludit, c. V. Magno hæc plausu excipientibus sophistarum asseclis, idem sophisma quasi deduplicat Euthydemus interrogans : « Utra discentes (μανθάνοντες) discunt (μανθάνουσι), quæ sciunt an quæ nesciunt? » Clinia, eos qui discant, quæ ignorent, discere respondente, Euthydemus, « Qui litteras novit », inquit, « quando audiens dictantem aliquid discit aliquid, litteras dictantem audit. Discit (μανθάνει, *proprie* intelligit) igitur quæ jam scit : ergo qui discunt, quæ jam sciunt, discunt. » (*Ceterum huic sophismati ex Platonis opinione veritas quædam subest, primas nempe rerum notiones animæ innatas esse.*) Dionysodorus iterum orationem velut pilam excipiens, « Discere scientiam accipere est, » inquit, « scire scientiam habere, nescire scientiam non habere. Jam rem aliquam accipiunt, qui non habent. Discentes ex eorum numero sunt qui accipiunt; ergo scientiam non habent, quæ ignorant discunt, » c. VI. — Hic Socrates adolescentem, ne omnino animum despondeat, cœpit consolari, ludere hospites, mox serio acturos affirmando. Conclusiones autem, quas proposuerint, facile solvi, modo, quemadmodum Prodicus jubet, proprietas nominum teneatur : μανθάνειν enim dici et cum quis quid discat, et cum intelligat quid (*alteram difficultatem, quæ sophismati illi inest, quod idem nomen modo relativo sensu, modo absoluto usurpatur, hic non attingit Plato*). « Ceterum », pergit, « jocus hoc est, et si quis hujus generis multa et si omnia didicerit, rerum tamen naturam nihilo magis intelliget, ludere tamen ex illa nominum diversitate homines poterit supplantans et prosternens. Sed ut ad disputationis argumentum revertamus, ego jam dicam, quale id esse intelligam », c. VII.

III. B. Disputatio exorta erat a sophistarum promisso, se virtutem docere posse. Sophisma ipsum, quod attulerant, non hoc solum spectabat, quomodo virtus doceatur, sed generaliter, quid sit docere, scire, discere. Eandem disserendi viam ingressus Socrates primum de felicitate et de singulis bonis, quæ et qualia sint, Cliniam interrogat, mox non solum bona omnia, sed et virtutes omnes, temperantiam, justitiam, fortitudinem, tunc solum esse bona demonstrat, cum sapientia iis præsideat, quæ ipsa summum bonum esse hac ratione apparet. (*Hæc omnia, sed accuratius, exposita sunt in Menone, ubi altera quoque tractatur quæstio, num virtus doceri possit; quam hic, utpote jam exhaustam, consulto attingere omittit, sed mentionem saltem ejus facit*, I, 211, 43), c. VIII-XI.

IV. A. Sophistas porro exhortatur Socrates, ut ipsius secuti exemplum, vel ipsi quoque exhortatoriam disputationem exhibeant, vel saltem, quod orationi suæ desit, persequantur, nempe omnemne scientiam, an unam quandam potius acquirere necesse sit ei, qui vir esse bonus beatusque velit, et quæ hæc scientia sit. Quod ut faciant sophistæ, tantum abest, ut ne doceri quidem sapientiam posse affirment. Dionysodorus enim, « Qui », inquit, « fieri sapientem sapientia carentem cupit, esse eum, qualis nunc est, non amplius vult, ergo perdere eum studet », c. XI. — Hic Ctesippus, amasii gratia indignatus, non continet se, quin mentiri Dionysodorum dicat : nullo quippe modo se juvenem sibi amicum perditum velle. Ad hæc statim Euthydemus, « Qui mentitur », inquit, « dicit id quod non est; jam quæ non sunt, nec dici sese sinunt; ergo mentiri nemo potest. » Respondente Ctesippo : « Qui mentitur, res dicit aliter ac sunt », « Ergo », Dionysodorus infert, « sunt etiam qui res, ut habent se, dicant, id est qui de bonis bene, de malis male, de magnis magne, de calidis calide dicant ». Hic Ctesippus, *eadem grammaticalis categoriæ confusione usus*, « Summopere », retorquet, « frigidos frigide dicunt ajuntque frigide disserere ». Socrates, accensos eos in se invicem animadvertens, monet Ctesippum, de verbis non altercandum esse, sed, si sophistæ ita perdere sciant homines, ut e malis bonos, ex insipientibus sapientes reddant, id ægre non esse ferendum, *eoque ipso sophisma solvit, quod in hoc consistit, quod enunciatio relativa absoluto sensu usurpatur, ita ut ne fieri quidem aliquid affirmetur posse, quin statim intereat*, c. XII, XIII. Ctesippo non convicianteṁ, sed contradicturum tantum, ea se dixisse asseverante, Dionysodorus hoc arripiens, « Quod non est », inquit, « dici non potest, adeoque contradicere sibi homines, ita ut, quod unus affirmat, neget alter, nequeunt, siquidem qui negat, quod non est, dicit ». Obmutescenti Ctesippo Socrates succurrens *difficultatem quidem, quæ hæret in hac oratione, non solvit, sed sophistas tantum sibi ipsis contradicere ostendit, ita argumentatus :* « si falsum dici non potest, ne falsa quidem ulla erit opinio, ergo nec inscitia, nec inscius quisquam, quare nec qui errantem aut ignorantem doceat : vos igitur quidnam huc docturi venistis? » c. XIV, XV. Porro cum Dionysodorus, non ex aliunde petitis respondendum esse, contenderet, sed ex his ipsis, quæ nunc dicta sint, et Socrati roganti, quem sensum habeat (τί νοεῖ) sophistæ sermo : anima carentia non cogitare (νοεῖν), ergo ne sermonem quidem sensum aliquem habere (νοεῖν), retulisset, hic errasse se fatetur ob inscitiam suam, ita ut sophistas hoc ipso inscitiæ convincat, qui modo fieri non posse, ut aliquis erret, affirmaverant, et qui, non nisi alios contradictionis convincere studentes, hoc faciendo sibi ipsis, *ut infra dicetur*, ora obturant, c. XVI.

IV. B. *Quod sophistæ præstare non potuerunt, ut, quæ et qualis sit acquirenda scientia, demonstrent, cum potius, quomodo non acquiratur, ostenderint, id cum Clinia investigaturus* Socrates, « Convenit inter nos », *inquit*, « esse philosophandum : philosophia autem cum sit scientiæ acquisitio, quænam maxime scientia, ut reddamus felices, sit nobis paranda, porro quæramus oportet. Id quoque jam concessimus, scientias artesque, quibus aliquid efficitur tantum, nec, quomodo uti ea oporteat, traditur, felices nos non reddere : quærenda igitur scientia est, quæ usum rerum simul ostendit » (*quam in Charmide appellavit* scientiæ scientiam, I, 514 *sqq.*, *cfr*. Argum. Charmidis). *Quæ vero sit scientia hæc, non expressis verbis docetur, sed quæ hic velut exempli gratia memorantur, politica ars, cui parta, quibus uti non potest, tradit ars militaris, et dialectica, cui idem præstant geometria, astronomia, legistarum disciplina, hæc ex Platonis opinione non nisi partes sunt ambæ ejusdem scientiæ illius summæ, et quidem politica ea est pars quæ spectat ad bonorum usum, dialectica ea quæ ipsius politicæ principia investigat*, c. XVII.

EPISODIUM.

V. Quæ cum Clinias, Socrate duce, exprompsisset, summam Critonis admirationem excitat, *scilicet ut appareat, quantam vim ad veritatem indagandam et ad ingenia auditorum excolenda Socratica habeat me-*

thodus et ipsa Socratis in juvenes auctoritas. Sed quæ postea disputantur de summa scientia, quasi nondum constet quænam sit ea et quodnam sit præcipuum politicæ artis opus, *hæc quidem non dubia videntur ex Platonis opinione, sed ita tantum, ut velut difficultates nondum explicatæ sophistis resolvenda proponantur*, c. XVIII. XIX.

VI. A. *Sophistæ vero non quæ et qualis sit illa scientia, sed ipsorum sapientia, qualis sit, continuo demonstrant.* Longa enim serie sophismatum, *quæ non nisi verborum et nominum nexu extrinsecus cohærent, et quæ singula persequi operæ pretium non est, hoc in universum ostendunt* : omnia de omnibus prædicari posse et similiter omnia redargui : *quæ fere summa est sophisticæ sapientiæ ab Euthydemo præsertim ad consequentiam hanc extremam perductæ* (*cfr.* I, 285, 22 *sqq.*; Aristoteles, *Rhetor.* II, 24, 3; *Sophist. elench.* c. 20; 17, 2; 24, 2). *Sophismata autem hæc omnia duplici fere ratione probantur, quarum altera hæc est, ut enunciationes omnes, quas relativas et certis finibus circumscriptas adhibemus, pro absolutis usurpentur, altera, ut grammaticales categoriæ ita confundantur, ut v. g. quod subjecto attributum erat, objecto tribuatur et invicem, postremo subjectum ipsum et attributum aut objectum inter se permutentur. Quæ quidem, non ut in superioribus, ita refellit Socrates, ut sophismata jam ad conclusionem perducta, tum demum solvat, sed statim aut in responsione distinctiones adjicit, quæ conclusionem prævertant* (I, 220, 4 *sqq.*; 221, 35 *sqq.*; 223, 27 *sqq.*), *aut, distinctionibus his omissis, conclusiones ita premit, ut sophistas omnia absurda concedere cogat* (I, 220, 46 *sqq.*), *aut denique sophisma in ipsos retorquens eos contradictionis convincit* (I, 222, 43 *sqq.*; 226, 5 *sqq.* 33 *sqq.*). *Quod idem et Ctesippus facit* (I, 221, 1 *sqq.*; 224, 2 *sqq.* 33 *sqq.*; 225, 33 *sqq.*), *scilicet ut manifestum fiat, quam sit vilis hæc ars sophistica, quam vel juvenis ineruditus brevi tempore perdiscat. Ceterum non desunt in hac disputatione, quæ momentum quoddam afferant ad philosophiæ studium. Ut omittamus ipsam dialecticam rationem, quæ, licet theoretica ejus demonstratio hic non inveniatur, in refutandis sophismatis certe adhibetur, at in ipsis principiis, quibus abutuntur sophistæ, veritatis quædam vestigia latent, quibus Platonica quoque philosophia nititur. Ita, cum sophistæ non nisi absolutam scientiam eamque ab omni æternitate existentem admittunt* (I, 220, 4 *sqq.*; 221, 35 *sqq.*), *inest in his aliquid, quod* Platonicam reminiscentiam *attingit. Porro* idearum Platonicarum, *et individuarum* rerum cum his communionis mentio fit (I, 226, 5 *sqq.*). *Denique, quod Plato omisit exponere, tota hæc sophistica sapientia, secundum quam* omnia omnibus sunt similiter et semper, *ad Eleatarum essentiam absolutam pertingit. Hoc modo cum vestigia veritatis vel in corrupta sophistarum doctrina sequitur et ad lucem profert, tum perversitatem quoque hujus doctrinæ manifestum dat, qua omnem moralem philosophiam* (I, 222, 47 *sqq*), *omnemque pietatem* (I, 227, 8 *sqq.*), *prorsus evertunt.*

VI. B. Tandem Socrates, *ironice* laudans eorum sapientiam, ob hæc præcipue eam admirari se profitetur, primum quia nulla iis cura sit plurimorum etiam illustrium hominum, sed sui similium duntaxat : perpaucos enim esse, qui id genus sermonum diligant; a ceteris autem sic illos sperni, ut pudeat eos magis ceteros talibus rationibus convincere, quam ipsos convinci; deinde hoc populare et mansuetum eorum sermonibus inesse, quod, cum non aliquid ab aliis diversum esse contendant, non ceterorum tantum, sed ipsorum etiam ora obturent; maximum vero hoc esse, quod tam artificiose ab iis inventa imitatu sint facillima : suadere se tamen iis, ut secreto hæc tractent; vilescere enim vulgata solere.

EPILOGUS.

VII. *Comparatione facta inter veram falsamque dialecticam, earumque principiis non expositis quidem, at subindicatis, restat, ut dialectica universa comparetur cum multitudinis de ea opinione et præsertim cum rhetorica arte, quæ sicut ex Gorgia dialogo scimus, et ut Euthydemi Dionysodorique exemplum monstrat, proxima stabat a sophistica doctrina. Id quod fit in hoc epilogo.* Crito enim, *homo probus quidem et Socratis amicissimus, sed ingenii crassioris*, deambulanti sibi narrat obvium factum esse rhetorem quendam vel potius orationum scriptorem, qui *sophisticam artem cum philosophia confundens*, hanc nullius pretii merasque nugas esse dixerit, quibus interesse Socratem pudere debuisset. Mihi quidem, addit Crito, haud recte philosophiam improbare visus est ille, quod autem in cœtu multorum cum talibus viris disputare quis studeat, merito vituperare ille mihi videbatur; *id quod judicium sane multitudinis erat*, c. XXX. Socrates, sui extollendi causa ab illis deprimi philosophos respondet : rhetores enim, secundum Prodicum, medios se constituisse inter philosophos et politicos, his utrisque deteriores, et qui tertium locum tenentes primum usurpare conentur. Quare monet Critonem, ne philosophiam ideo contemnat, quod philosophiæ studiosi multi sint homines nullius pretii, probi vero pauci : immo rem ipsam diligenter examinet, et si pulchra apparuerit, summopere eam amplectatur, c. XXXI, XXXII. *Quæ quidem summa est totius dialogi : propter sophistas et rhetores philosophia contemnenda non est : hæc enim tota continetur dialectica et politica parte, ita ut tertius locus non relinquatur nec sophistis nec rhetoribus, qui quidem, modo prudentiæ participes aliquid dicant et viriliter agant, non omnino sunt contemnendi* (I, 230, 25), *sed ita statuendum : sophistas eristicos similiter aberrare a vera dialectica, ut rhetores aberrant a vera arte politica.*

EUTHYPHRO, I, 1 *sqq.*

Plato, quid sibi proposuerit in scribendo Euthyphrone, ex ipsa dialogi personarum descriptione perspiciamus licet. Socrates enim, accusatus a Meleto, QUIA JUVENTUTEM CORRUMPERET ET INJUSTE AGERET DEOS, QUOS CIVITAS COLIT, IPSE QUIDEM NON COLENS, SED ALIOS DEOS NOVOS INFERENS (*cfr.* Xenoph. *Mem.* I, 1, 1), ex Lyceo, ubi obambulare antea consueverat, ad regis porticum migravit ibique Euthyphronem Prospaltium forte offendit, vatem quendam ex Cratylo (I, 292, 44 *sqq.*; I, 294, 30; I, 295, 14; I, 300, 43; I, 302, 7) notum, ubi meteorologis annumeratur, sophistis scilicet, qui rhetoricam, grammaticalem, philosophicam doctrinam in rebus divinis explicandis ponebant. Hic quidem noster singularem quandam sibi arrogat sapientiam (*cfr.* I, 3, 34), qua fretus de divinis in concione exponit atque futura prænuntiat, a vulgo vero ut insaniens ridetur. Eadem igitur sapientia usus et quasi specimen ejus egregium editurus patri suo ob necem perpetratam diem dicit, *ut homo appareat esse compositio quædam stultæ superstitionis et ambitiosæ improbitatis. Jam inter Socratem, Euthyphronem*,

Meletum eadem ratio intercedit, atque inter Socratem, Menonem, Anytum in Menone qui inscribitur dialogo. Ex Anyti, Meleti, celerorum Atheniensium sententia sophistis annumeratur Socrates eorumque facile princeps habendus est; quare neque Euthyphro dubitat quin eum sibi comparet (I, 2, 15). *E contrario autem, sicut Anytus ille, sophistarum osor, Socratis accusator, idem Menonis sophistarum discipuli hospes est atque amicus, ita Meletus quoque ejusque socii tantum abest, ut Euthyphronem sophistam accusent, quem tamen rident, ut potius inter sophistas illos et superstitiosos poetastros atque sacerdotes necessitudo quædam intercedat communi utilitate, communi superstitione, necnon consimilibus, ut ex Cratylo apparet, studiis fulta. Jam vero Meletus Socratem accusando, Athenienses condemnando, scilicet ut a juventute corrumpenda eum prohiberent, non aliud fecerunt, quam Euthyphro qui pietatis suæ exemplar editurus est patrem interficiendo : id quod dialogi sententiarum fere caput est.*

Quæri etiam posset, cur Meletum in colloquium non introduxerit Plato, sicut Anytum? Sed cum accusatore colloquium non fit, nisi apud judices, i. e. in Apologia. Neque fortasse vulgi de rebus divinis opiniones refutare tutum fuisset Platoni, sophistarum tutum erat.

Dialogus in quatuor partes distribuitur, introductionem, secundam partem, in qua sophistæ de sanctitate opiniones examinantur, tertiam, quæ Socraticam definitionem continet, quartam conclusionem.

I. Introductio. Euthyphro cum narrasset, quam ob causam diem patri dixisset (mercenarium enim homicidam in carcerem conjecerat Euthyphronis pater, cumque juris interpretes consultum misisset, vinctus ille interea periit), simul fassus est propinquos suos graviter hoc ferre, quia impium arbitrarentur esse filium patrem necis accusare, recte tamen sese facere persuasus atque divina, sancta et impia plane nota sibi professus, a Socrate, quæ sit pii quæque sit impii idea (ἰδέα, I, 4, 10) vel definitio, interrogatur, c. I-VI.

II. *Definitio quam primam affert Euthyphro,* « sanctum esse id, quod ipse nunc faciat, eum qui injuste agat, in judicium rapiendo, » *ea certe neque omne sanctum in se comprehendit, et permultæ aliæ hujusmodi definitiones afferri possent* (I, 5, 4 *sqq.*), *sed ne sic quidem temere inter omnes selecta esse putanda est, immo hæc est omnis religionis fanaticæ professio, definitio atque summa :* « deorum hostes ulcisci. » *Prima dialogi pars tota in refellenda hac opinione versatur.*

Euthyphro primum, quæ dixerat, probat Jovis exemplo, qui cum optimus atque justissimus sit, patrem suum, ob devoratos ab eo natos, ligasse atque castravisse credatur; multitudinem autem improbat, quæ cum ita actum esse credat, attamen quid inde sequatur, non videat. *Quam argumentationem, cum nonnisi ad rem singularem referatur, in præsentia quidem non refellit* Socrates, sed ob id ipsum sese dicit a Meleto accusari, quia talia de diis proferentes ægre approbet : ceterum scire se cupere, an quæcunque de diis fabulæ tradunt, vera Euthyphro judicet. Fatetur ille omnia hæc vera sibi videri, c. VI. Sed omisso hoc, in genere, quid sit sanctum, Socrates quærit, quæque sit species illa (εἶδος, ἰδέα), ad quam quasi ad exemplar (παράδειγμα) respiciens, omnia similia sancta esse dicat, dissimilia neget. Euthyphro : quod quidem dilectum diis, sanctum est, respondit; quod vero non dilectum, impium, c. VII.

Definitio hæc secunda duobus modis a prima differt : primo, quia est de genere, illa de re singulari solum; secundo, quia sanctum prædicat esse diis dilectum, id quod in illa subintelligebatur, omittit autem sanctum prædicare esse injustorum ultionem, id quod, ex Euthyphronis sententia, hic subintelligendum est. Totidem modis definitionem impugnat Socrates.

Ac primum quidem, omisso illo « sanctum esse injustorum ultionem » atque hoc solum posito » sanctum esse diis dilectum », quid sit hoc diis dilectum, sciri posse negat, ita ut ne hoc quidem, quid sit sanctum, ultro constet. Ex diis enim, secundum Euthyphronem, alii alia amant odioque habent, ut eadem pia sint atque impia. *Simul ironice addit :* hoc ideo fieri, quia dii videlicet, sicut homines, scientia illa careant, ad quam respicientes justa et injusta, pulchra et turpia, bona atque mala certa ratione inter se dijudicent : unde dissensiones et inimicitiæ exsistere solent. Quo arrepto, « At opinor », Euthyphro subjicit, « in hoc saltem deorum nullum ab alio discrepare, quod qui injuste quemquam peremerit, pœnas pendere non debeat, » *quæ jam antea subintellexerat, ita supplens.* Verum de hoc ipso, Socrates monet, ambigunt sive homines sive dii, si modo dii ambigunt, haud utrum actionem injustam puniri oporteat, sed alii quidem juste alii eam injuste factam esse dicentes. Ita ut Euthyphroni quoque demonstrandum fuisset, haud utrum patris actionem, quam injustam esse putat, recte persequatur an non, sed quo usus argumento as erat, patris actionem a cunctis diis injustam, ipsius justam judicari, *id quod Euthyphro præstare gravatur,* c. VIII, IX, X.

Quod quidem Euthyphroni condonans Socrates atque dimisso quærere, utrum tale quid sit, quod omnibus diis dilectum esse certo argumento cognoscatur, hoc secundo loco examinare instituit, utrum definitio sic emendata « sanctum esse quod dii omnes ament, scelestum, quod contra omnes oderint », recte se habeat. Exemplis plurimis collatis, quibus activa atque passiva inter se diversa esse docet : sanctum igitur, *concludit,* quia sanctum est, a diis amatur, non autem quia a diis amatur, sanctum est, ita ut definitio illa « sanctum esse quod ab omnibus diis ametur », non sanctitatis essentiam (οὐσίαν), sed accidens solum quoddam (πάθος τι) comprehendat, c. XI, XII, XIII. *init.*

Rursus igitur quid sit sanctum, quid impium, Socrates quærit. Euthyphrone autem animo jam deficiente, opiniones ejus, utpote quæ consistere atque permanere nolint, Dædali statuis comparantur, nisi ligatæ sint, instabilibus (*cfr.* Meno, c. XXXIX), I, 9, 5-20.

III. *Demonstratis, primum neque facile cognosci posse, quid sit diis dilectum, nisi forte justum hoc esse statuamus, deinde neque idem esse sanctum atque diis dilectum, restat, ut ex justi notione, quid tandem sanctum sit, definiatur. Id quod Socrates facere instituit.* Posito ergo, omne sanctum esse justum, num omne justum sanctum quoque sit, quærit. *Hic in memoriam revocari oportet, quod Euthyphro, fanaticorum more, primum quidem sanctitatem dixerat positam esse in ultione injustorum, maxime scilicet a diis dilecta. Nunc vero plane e contrario a justitia orsus Socrates, sanctitatem in ea justitiæ parte positurus est, qua officiis fungimur et qua gratiam referendam nobis proponimus.* Euthyphrone enim Socratis verba nondum plane assequente, rationem, quæ intercedit inter sanctitatem atque justitiam, duobus ille exemplis illustrat, pudoris, quæ pars est timoris, et imparis, quæ pars est numeri. *Et posterior quidem comparatio non nisi ad logicam rationem explanandam pertinet, prior autem æque ad hanc atque ad rei explicationem. Hoc enim Plato subsignificat : justitiam quidem humanam ad ea solum pertinere, quæ neglecta timorem solum*

habent, sanctitatem autem ad ea, quæ pudore necnon timore moti facimus. Jam quæ sequuntur, Euthyphronis, i. e. vulgi de sanctitate opiniones ita emendant, ut illæ ad veritatem subsignificatam magis magisque accedant, c. XIII.

Euthyphro enim, quid sibi velit Socratis quæstio, fere intelligens eam esse justi partem sanctum respondet, quæ circa deorum cultum versetur. *Quæ quidem definitio a priore, quam Socrates subsignificaverat, non per se ipsam, sed ob hoc solum differt, quia falsam quoque interpretationem admittit*, c. XIV.

Quid enim cultus sit deorum, Socrates quærit, cum alius quidem cultus ea, quæ coluntur, juvet atque meliora reddat, deos autem a colentibus eos meliores reddi credere fas non sit. Cultum igitur Euthyphro curam dicit intelligendam esse eam, qualem dominis exhibent servi, hoc est ministram quandam (ὑπηρετικήν), c. XV. Porro interrogatus, quod sit illud opus, quod dii nobis ministris utentes perficiant, « Multa pulchra », respondet; quæ quidem accuratius explicare refugit, ceterum « SI QUIS GRATA DIIS LOQUI ET AGERE NOVIT VOVENS ATQUE SACRIFICANS, HÆC SANCTA SUNT, ET TALIA DOMOS PRIVATAS ET RESPUBLICAS CONSERVANT », dicit, « CONTRARIA VERO IIS, QUÆ DIIS GRATA SUNT, IMPIA SUNT, QUÆ SANE UNIVERSA PERVERTUNT AC PERDUNT, » c. XVI.

Quæ sequuntur Socratis verba : « nunc cum in ipso esses, deflexisti », *sine ullo dubio hoc significant : opus illud, ad quod perficiendum ministris nobis utuntur dii, domorum atque civitatum conservationem quam maxime esse, deinde scientiam quidem esse sanctitatem, sed non magis sacrificandi atque vovendi quam officii præstandi atque gratiæ referendæ, quæ sunt eæ res, quibus domus æque atque civitates conservantur. Hac igitur ratione usus Socrates* Euthyphronis responsum *ita emendat*, dicens : « Quam refers scientiam vovendi atque sacrificandi, cum sacrificare sit munera diis offerre, precari autem a diis petere, scientia hæc erit a diis petendi et iis dandi. Jam vero quia non nisi ea petimus, quibus indigemus, neque alicui, quibus non indiget, largiri scitum esset, hac ratione sanctitas apparebit mercatura esse quædam vel potius prævaricatio, cum omnia bona dii nobis præbeant, ipsi autem nullum, quo indigent, a nobis accipiant bonum. Quæ quidem impia quædam videtur esse sanctitas! Immo bona nostra diis oblata nihil aliud sunt quam honor, et munera et gratia. Gratia igitur habita (κεχαρισμένον) est sanctum, idemque *non per accidens neque per se ipsum, sed ob necessitudinem, quæ inter nos atque deos intercedit et quæ pudore servanda, scientiâ comprehendenda, gratiâ ad effectum proferenda est,* diis est amicissimum, » c. XVII. XVIII.

IV. CONCLUSIO *dialogi dupla est, sicut duplum est argumentum. Prima ad rem pertinet, altera ad personas. Socrates enim dicens :* « meministi in superioribus sanctum et dilectum diis haud eadem sed diversa a se invicem apparuisse; nunc autem sanctum diis amicum dicis, ita ut rationes tuæ in circulum revolvantur atque a principio rursus, quid sanctum sit, considerari oporteat », *Euthyphronis inscitiam perstringit, qui non intellexit,* sanctum atque diis dilectum, specie diversa, cum scientia accesserit, re ipsa eadem esse apparere, utraque autem posita esse primum in pudore, mox, scientia accedente, in gratia, qua conservantur domus privatæ æque atque civitates : id quod opus est illud, ad quod perficiendum ministris nobis utuntur dii, c. XIX.

Altera conclusio ad personas, hoc est, ad Socratem imprimis refertur. Euthyphro enim sanctitate fretus adulterina quadam, neque deos timens neque homines veritus, in summam erga patrem ingratitudinem, hoc est, in summam impietatem se impingit; idem quod Meletus et Athenienses faciunt, Meletus Socratem impietatis accusans, cum vel solus vel inter omnes optime pietatem noverit, Athenienses eum condemnando, cui hoc quasi educationis gratiam seni patri pependerunt, c. XX.

Dialogi igitur caput et quasi focus, qui calore penitus penetrat omnia atque continet, GRATIA *est, pietatis geminæ consummatio, eademque Socratis tum vitæ principium, tum causa mortis.*

GORGIAS I, 326 *sqq.*

DIALOGI FORMA. *Tres sunt partes dialogi præcipuæ. In prima Gorgias, in altera Polus, in tertia Callicles cum Socrate colloquuntur. Quorum ingenia cum sententiis, quas tuentur, aptissime congruunt. Gorgias rhetor, quanquam non, ut Protagoras et Euthydemus, virtutem se docere posse profitetur, sed rhetoricam, quæ persuasionem solum absque scientia efficere sibi proponit, pudore tamen adductus justa atque injusta scire et discipulis eorum cognitionem præbere se contendit. Cujus discipulus Polus, magistro audacior, justi scientiam quidem valere jubet, sed turpius esse injuriam facere quam pati concedit. Callicles denique tertius atque impudentissimus ille, qui rempublicam tractare nuper cœperat, turpe esse injuriam facere prorsus negat, immo cupiditatibus inservire, summum bonum summamque artem esse proclamat. Ita a minoribus semper ad majora ascenditur. Tertia dialogi pars iterum trifariam divisa est, ita, ut Callicles primum, quid de vita recte instituenda sentiat et quid de Socratis vita, aperiat; quo refutato, cum ultra respondere detrectet, Socrates oratione fere continua de bono cive et de civitate bene ordinata, quales sint, exponit, porro quid judicandum sit de rhetoribus, qui in civitate corrupta sive tyrannum, sive multitudinem adulantur, tandem quod sit officium sapientis atque boni civis in tali civitate. Quibus mythum annectit de remuneratione bonorum et de pœnis malorum post mortem. Cohortatio ad Calliclem, ut rationem expositam sequatur, dialogum concludit. Introductio præcedit brevissima et prælusio quædam, Chærephonte, Socratis discipulo, cum Polo colloquente. Inter primam porro et secundam partem intercedit episodium, in quo de disputandi methodo agit Socrates, Poli prolixitatem rhetoricam vituperans. Alterum episodium, ubi summatim Calliclis et Socratis vitæ instituta comparantur, tertiæ dialogi parti præludit. Totius igitur dialogi forma atque distributio hæc fere sunt :*

1. Introductio, c. I.
2. Prælusio (Chærephontis cum Polo colloquium), c. II.
3. PARS I. (Gorgias colloquitur cum Socrate), c. III-XVI.
4. Primum episodium, c. XVI.
5. PARS II. (Colloquuntur Polus et Socrates), c. XVII-XXXVII.
6. Alterum episodium, c. XXXVII.
7. PARS III. (Colloquuntur Callicles et Socrates) c. XXXVIII-LXXIX.
   A. Callicles sententiam suam aperit, c. XXXVIII-XLVII.
   B. Refutatur a Socrate, c. XLVII-LXI.
   C. Socratica disciplina exponitur, c. LXI-LXXIX.

8. Mythus, c. LXXIX-LXXXII *med.*

9. Cohortatio, c. LXXXII *med. usque ad finem.*

Dubitari non potest, quin quibusdam hujus dialogi locis (I, 355, 30 *sqq.*; 372, 49 *sqq.*; 382, 41 *sqq.*; 383, 22 *sqq.*) *alludatur ad Socratis accusationem et mortem, et cum complura hic legantur ex Apologia repetita, velut quæ dicuntur de contemptu mortis* (I, 24, 51 *sqq.*; I, 32, 22. 26 *sqq.*; *cfr.* I, 374, 50 *sqq.*; 383, 45 *sqq.*), *de spe vitæ melioris* (I, 23, 35 *sqq.*; 32, 26 *sqq.*; *cfr.* I, 286, 30 *sqq.*), *de officio boni civis* (I, 25, 3 *sqq.*; *cfr.* I, 376, 52 *sqq.*; 377, 49 *sqq.*), *probabile est dialogum hunc non multo post Apologiam et Socratis mortem conscriptum esse : id quod consonat cum ipso argumento et cum graviori, ne dicamus acerbiori, quod hic observatur dicendi genere.*

ARGUMENTUM.

1. *Ex* INTRODUCTIONE *hoc unum annotabimus*, quod Gorgias ad omnia, quæ quis velit interrogare, responsurum se promittit, cui paulo post addit nihil novi a se adhuc quemquam multis annis percontatum esse, c. I.

2. PRÆLUSIO. Chærephon, jussus a Socrate, cum e Gorgia, quisnam sit, interrogaturus sit, multa dicendo defessum jam Gorgiam causatus Polus responsurum se pro eo confitetur, quærentique Chærephonti, in quanam arte excellat Gorgias, *multis verborum ampullis usus*, « In pulcherrima », respondet, *ut statim ab initio rhetoris non minus quam in Chærephontis quæstionibus scitis Socraticum ingenium eluceat*, c. II.

3. PARS I. Verbositate Poli leviter perstricta Socrates, non qualis Gorgiæ ars esset, a Chærephonte quæsitum esse ait, sed quæ et quem oporteret Gorgiam vocari. Quo rhetorem se profitente, Socrates, iterum prolixitatem illam verborum, qua Polus uti cœperat, in aliud tempus reservet precatus, circa quid versetur rhetorica ars, quærere pergit. Invenitur autem ars quædam esse circa sermones, quorum finis est persuasio, non illa quidem, quæ auditoribus scientiam (ἐπιστήμην, μάθησιν) afferat, sed credulitatem (πίστιν) solum, sive in judiciis, sive in concionibus, cum de ceteris rebus civilibus, tum præsertim de justis et injustis, c. III-X. — Sed cum scientia non sit vera et falsa, sicut est vera et falsa credulitas (I, 382, 2), Socrates denuo quærit, utrum revera de ceteris omnibus, velut de medicorum electione, de murorum et navalium constructione, rhetorica consulere doceat, an de justo solum et injusto. Gorgias respondet posse rhetorem adversus omnes et qualibet de re dicere, etsi eam minime intelligat, vel contra artifices, qui rem, de qua agitur, optime intelligunt; *sed animadvertens quo Socratis quæstio tendat*, « Non tamen ob eam causam, quia rhetor persuadendo apud multitudinem fere de re qualibet fit superior, » *addit*, « oportet eum arte injuste uti : si vero quispiam adeptus rhetoricam deinde injuste parta facultate utatur, non eum qui docuit, odisse decet, sed eum qui ad justum usum tradita ad injustum abutitur, » c. X,XI. — Quo audito Socrates, « Tu mihi non videris, » inquit, « satis nunc consentanea dicere iis, quæ supra de rhetorica proferebas. Quare si eorum e numero es, quorum et ego, eorum nempe quibus non minus redargui gratum quam redarguere, libenter te interrogabo, si minus, dimittam ». Vix tandem nec nisi reluctans Gorgias ulterius interrogandum se præbet, c. XII, XIII *init.* — Concessa igitur Socrates ita resumit : « Quoniam rhetor non docet, sed persuadet solum, non inter scientes, sed ignorantes, et ipse imperitus sciente apud nescientes facilius persuadebit : ergo ad rhetoris facultatem nihil attinet res ipsas nosse, quomodo se habeant, » c. XIII. — Quam facilitatem cum laudibus efferat Gorgias, Socrates, utrum rhetor ob hanc facultatem ceteris præcellat vel superetur ipse, postea inquirendum esse dicit : nunc autem hoc prius considerandum esse, utrum in justo et injusto, honesto et turpi, bono et malo ita comparatus sit rhetor, ut in ceteris, ut videlicet ignarus ipse inter imperitos plus sapere quam sciens videatur. Hic Gorgias, *pudore permotus*, concedit, si quem rhetorem fecerit, necesse esse ut justa injustaque sciat vel jam antea vel postea a se edoctus. Quam concessionem rescindit Socrates ita concludens : « Ergo si justus est, qui justa didicit, rhetorem justum esse necesse est; justus autem nolet injuste arte uti; ergo ne rhetor quidem injuriam cuiquam inferre volet, » contra quam Gorgias supra dixerat fieri posse, ut rhetor injuste utatur rhetorica, c. XIV, XV.

3. PRIMUM EPISODIUM. Gorgia tacente, defensionem ejus suscipit Polus Socratem reprehendens, quod contradictiones in interlocutoris verbis nimis studiose captet et interrogando ad ejusmodi responsa ipse perducat. *Cujus temeritatem acerbe perstringens* Socrates, « Ob hanc ipsam causam, » inquit, « amicos nobis et filios comparamus, ut, si quando in senectute peccemus, juniores vos præsentes vitam nostram et in loquendo et in agendo corrigatis. » Ceterum paratum se dicit ad disputandum cum eo, dummodo prolixitatem sermonis caveat. *Simul interrogantis partes ei concedit, ut mox, quam sit ad disputationem sustinendam ineptus, manifestum fiat*, c. XVI.

4. PARS II. Quum negasset Polus, a Gorgia recte concessum, debere oratorem quæ justa sint aut injusta, habere perspectum, sequitur rhetoricam ne artem quidem esse, sed empiricam quandam homines delectandi peritiam. Cujus generis sunt etiam coquinaria, fucatoria, sophistica ars, particulæ omnes ejusdem studii, cujus caput est adulatio. Cum autem duo sint, e quibus constamus, anima et corpus, sua utrique est bona habitudo (εὐεξία); sunt etiam, quibus efficiatur ut tum corpus, tum anima valeat, aut valere tantum videatur; ars quidem ad animam pertinens civilis nuncupatur, cujus partes sunt nomothetica et justitia judiciaria; medicina et gymnastica circa corpus versantur. Harum speciem sibi arrogans adulandi, non ars, sed facultas, quæ optimi nullam habet curam, sed voluptatis solum, ipsa quadrifariam se divisit, et medicinam quidem subiit coquinaria, gymnasticam fucatoria, judiciariam rhetorica, nomotheticam sophistica, quanquam sophistæ et rhetores fere miscentur invicem circa eadem, c. XVII-XXI.

Hic demum, quod in prima dialogi parte quærebatur, quid sit rhetorica, demonstratum est. Quo relicto Polus aliam movet quæstionem interrogans : « At nonne plurimum in civitatibus valent rhetores; nonne, quemadmodum tyranni, occidunt quem volunt et expoliant patrimonio pelluntque ex urbe, quemcunque iis placet? » « Immo minime valent, » Socrates respondet, « siquidem valere bonum aliquid esse dicitur. Nihil enim faciunt eorum, quæ volunt, faciunt tamen, quod optimum iis videtur. Sed facere aliquem mente captum, quæ ei optima videantur, bonum esse non potest. » *Quæ cum Polus neque ratione assequi neque refellere valeat*, interrogantis partes tandem Socrati concedit, c. XXI, XXII. — Hic vero ita ratiocinatur : « Quisquis aliquid alicujus agit gratia, non id vult, quod agit, sed illud, cujus gratia agit. Sunt enim omnia sive bona, sive mala, sive media, quæ per se neque bona sunt, neque mala, sed quæ bonorum causa agimus (*cfr.* Meno, I, 454, 35 *sqq.*). Veluti si tyranni et rhetores occidunt aliquem aut expellunt aut pecunias rapiunt, non simpliciter occidere, expellere, rapere volunt, sed

quæ sibi conducant, volunt. Ergo si hæc bona revera non sunt, sed mala, faciunt quidem quæ optima sibi videntur, sed non, quæ volunt, faciunt. Ergo ne magnam quidem potestatem in civitate habent, siquidem magna potestas bonum quiddam est. » Hic Polus, *argumento ad hominem usus*, « Ipsene, » inquit, « posse quæ lubet, in civitate optares, juste fiat an injuste parum curans? » « Nollem, » respondet Socrates, « maxime si injuriam haberet affectam; si quidem is, qui injuste occiditur, minus miserabilis est quam interfector et minus quam is qui juste necatur : inferre vero injuriam malorum omnium maximum est, » c. XXIII, XXIV. — *Quam sententiam summa arte, ab iis quæ dubitationem non habent exorsus et paullatim ad obscuriora progressus, ad evidentiam perducit.* Et quidem primum, magnam potentiam non esse, immo malum, si quis quicquid ei placeat, fecerit, mox autem pœnas luere debeat, Polus facile concedit; beatum autem et potentem eum solum judicandum esse, qui utiliter et juste agat, quæcunque agat, hæc jam non concedit, sed contra Archelai regis injustissimi et, ut ipse putat, felicissimi exemplum affert. Socrates, hic non testium multitudine decertandum esse, reponit, sed uno teste solum adversario eo deducendo, ut alteri assentiatur, c. XXV—XXVIII. — Probandum igitur erit, pejus esse facere injuriam quam accipere, pœnas effugere quam subire. Quæ cum Polus tanquam absurda et a sensu communi abhorrentia risisset, Socrates, « Equidem non sum, » inquit, « ex his qui in rebus civilibus versantur et superiori anno in senatum cooptatus, cum tribus mea cum imperio erat et mihi mittendum erat in suffragia, concitavi risum, quia facere id nesciebam. Noli ergo jubere, ut ad consilium præsentium, *h. e. ad judicium communis sensus* referam, » *hic jam subindicans, de rhetorica judicium pendere neque a theoretica solum, neque ab ethica, sed a civili quoque doctrina, h. e. vitæ totius institutis*, c. XXIX. — *Argumentatio Socratis hæc est :* Polus convenerat, injuriam facere quam pati esse saltem turpius. Jam pulchra sunt talia aut secundum voluptatem, quam præstant, aut secundum utilitatem, turpia contra aut secundum dolorem aut malum. Facere injuriam molestius non est quam pati, neque dolore excedit, ergo excedit detrimento et malo. Porro si quis agit quidpiam, necesse est aliquid esse patiens ab hoc agente, et quidem tale patiens, quale agit agens. Pœnas dare est pati aliquid, a quodam agente, hoc est puniente. Qui recte punit, punit juste; ergo qui punitur, justa patitur, ergo pulchra, ergo bona, et quidem maximo liberatur malo. Sunt enim tria vitia, opum, corporis, animi, quorum ultimum est turpissimum, et, si turpissimum, etiam pessimum, c. XXX-XXXIV. A paupertate cum liberet quæstuaria, medicina a morbo, ab animi vitio judiciaria ars, sequitur pulcherrimam esse judiciariam, non ob voluptatem sed ob utilitatem. Felicissimus igitur erit, qui non habet animi vitium, secundus ab eo, qui liberatur pœnas dando, miserrimus autem qui injustus manet neque persolvit pœnas. Ergo ne rhetoricæ quidem usus erit ullus, nisi forte quis judicet ea oportere uti ad se ipsum et amicos accusandum, ad inimicum contra, ne pœnas det, defendendum, c. XXXIV-XXXVII.

6. Alterum episodium. *Quod in sequentibus exponetur, judicia de rhetorica hoc maxime inter se differre, quia maxime inter se differant vitæ instituta, id in episodio hoc Callicles primus declarat*, « Si vera sunt, » *clamans*, « quæ dixit Socrates, eversa nobis esset vita atque nos contra omnia quam decet agremus, » *et post eum Socrates*, Alcibiadem Cliniæ filium se amare *dicens* et philosophiam, Calliclem autem Pyrilampis filium et populum Atheniensem; philosophiam vero eadem semper loqui, quæ Callicli absurda videantur, c. XXXVII.

7. Pars III. *Quæ in altera parte demonstrata sunt, injuriam facere quam pati pejus esse, et pœnas luere quam effugere felicius, omnia fluxerant ex eo quod Polus concesserat, injuriam facere quam pati turpius esse. Quam concessionem cum Callicles retraxerit, hoc ipsum demonstrandum erit, quid sit revera bonum cuique, quid jucundum solum.*

A. *Et primum quidem Callicles, in locum deficientis Poli succedens, quid hac de re sentiat, exponit.* « Secundum legem enim, » *inquit*, « turpius est inferre injuriam, sed non secundum naturam. Viri enim non est, injuriam pati, sed mancipii. Multitudo autem, cum imbecillitatem suam intelligeret, legem tulit, qua potentioribus metum incuteret, cum injustum esse diceret aliis plus habere et hoc definiret injuriam facere. Contra natura declarat æquum esse, ut præstantiores potentioresque plus habeant quam deteriores et infirmiores, ut in gentibus est videre, quarum quæ sunt opulentissimæ, reliquis imperant. Ad hanc, missa philosophia, est respiciendum : quæ in adolescentibus, si moderate tractetur, est quidem probanda, in viris vero, ubi omnis ei impenditur opera, vituperanda. Quamlibet enim quis bono a natura sit ingenio præditus, si diutius per ætatem jam provectam philosophetur, necessario omnium rerum imperitus evadet, quarum bonum et clarum futurum virum habere peritiam oportet. » *Denique, ad Socratis accusationem alludens, eum increpat, his fere verbis :* « Nonne turpe dicis sic comparatum te esse? Nunc enim si quis te comprehensum in carcerem abduceret, atque te, injuriam quamvis nullam inferas, inferre tamen accusaret, certe quid ageres, non haberes, sed vertigine correptus oscitares defensionis tuæ prorsus ignarus, et adductus in judicium, quamvis ignavum abjectumque adversarium nactus ultimo supplicio, si vellet pœnam capitis tibi æstimare, afficereris, » C. XXXVIII-XLII. — Socrates primum *ironice* gratulatur sibi, quod in Callicle tam pretiosum lapidem invenerit, qui animum suum, si aureus esset, probare posset. Omnia enim, quæ in eo, qui alicujus bene probaturus sit animum, requirantur, in eo esse, scientiam, benevolentiam, audaciam. « Earum autem rerum, » inquit, « in quibus tu me corripuisti, pulcherrima est hæc consideratio, qualem virum esse deceat et quid et quousque tam in juventute quam in senectute exercere. » *Ceterum ut Calliclis opinionem etiam accuratius excutiat*, utrum iidem sint an alii potentiores, meliores, validiores, quærit, Callicles eosdem esse dicit. Jam vero multitudo natura uno potentior est. Multitudinis ergo leges potentiorum sunt, immo et meliorum. Statuit autem multitudo, justum esse servari inter omnes æquitatem et esse turpius injuriam inferre quam pati; quod igitur non lege solum turpius est, sed etiam natura. Cum autem Callicles potentiores dixerit se non appellare neque validiores neque fæcem servorum, sed præstantiores et prudentiores, quos deceat in civitate imperare, iterum Socrates, num hi sint prudentiores, quærit, temperantes et sui ipsorum compotes, voluptatibus suis cupiditatibusque imperantes. « Immo, » Callicles reponit, « hoc est natura justum atque pulchrum, cupiditates suas summopere augere, atque his quam maximis factis subministrare posse ob fortitudinem et prudentiam, luxuria, intemperantia, libertas, hoc demum virtus est atque felicitas : cetera vero istæc speciosa, temperantia, justitia, præter naturam adinventa, hominum nugæ sunt penitus contemnendæ, » C. XLII XLVII.

B. Hæc primo *ironice* laudat Socrates, quod tam diserte dicta sint a Callicle, quæ reliqui cogitent quidem, sed dicere nolint; exinde refellere aggreditur, primum si-

militudinibus duabus *a Philolao Pythagoreo* (Bœckh, *Philolaos*, p. 181 *sqq.*) petitis, quibus significat animi partem, in qua cupiditates sunt, semper sursum deorsumque agitari, voluptatem ipsam e contrariis semper fieri atque simul cum iis perire, ita ut a dolore disjuncta nunquam sit. Secundo loco Calliclis sententiam ad absurdum perducit, interrogando, utrum scabiosus, qui sese fricet, idque abunde facere queat, dum se per totam vitam fricet, itemque utrum cinædus beate vivere putandus sit an non, c. XLVII-L. — *Tertio loco jam serio agit.* Polus dixerat jucundum et bonum idem esse, sed scientiam et fortitudinem tum inter se, tum a bono differre, *cum e contrario Platone auctore idem sit scientia ac summum bonum, et cunctas virtutes in se contineat* (*cfr.* Argum. Menonis, III). Sed qualitates et essentiæ contrariæ non una in eodem esse possunt, exempli gratia malum et bonum, felicitas et miseria, ita ut si qua reperiamus, a quibus aliquis simul liberatur et quæ simul habet, hæc manifesta non sint bonum et malum. Hujus naturæ sunt jucunda omnia; esurire namque molestum, esurientem edere jucundum est, quique esuriens edit, dolens simul gaudet. Dolorem itaque et voluptatem differre a bono et malo necesse est, et gaudere aliud est quam esse beatum. Quod perspicitur et inde, quia dolores et voluptates simul desinunt, cum qui sitiens bibit, sitim et voluptatem in bibendo perceptam simul amittit; bona autem et mala simul amitti nequeunt. Porro boni bonorum præsentia sunt boni, mali malorum. Dementes autem et timidi et mali non minus gaudent atque dolent quam boni, immo vel magis. Ergo si bona essent voluptates, mala dolores, mali atque boni æque fruerentur bonorum atque malorum possessione, vel mali etiam magis boni essent quam boni ipsi, c. L-LIV. — Ad extremum Callicles voluptates non omnes esse easdem convenit, sed meliores alias, alias deteriores, et bonas quidem quæ sint utiles, malas autem quæ sint noxiæ. Dolores eodem pacto alii sunt boni, alii vero mali. Bonum autem omnium actionum finis est, ejusque gratia omnia sunt facienda: artificiosi ergo viri est eligere, quænam e rebus quæ delectant, bonæ sint, quæve malæ, c. LIV. — *Ita Callicle refutato, quæ jam e concessis sequantur, colliguntur,* ut appareat, utrum, quemadmodum Callicles vult, illa agendo quæ viri dixit esse officia, dicendo ad populum et rhetoricam exercendo et rempublicam administrando, ceu nunc eam administrant, vivendum sit, an potius vita sit hæc philosopha capessenda : *quibus verbis summa fere totius dialogi continetur.* Concessum igitur est, esse aliquid bonum, esse quoque aliquid jucundum, sed aliud jucundum esse quam bonum, et utriusque horum studium et præparationem quandam esse ad ea comparanda. Inter exercitationes voluptatis effectrices et quæ ratione ejus, quod est optimum, omnino carent, numerandæ sunt etiam ars tibicinaria, lyrica poesis et tragœdia. Quodsi ex carmine formam et rhythmum et metrum auferas, sermones supererunt : quæ est rhetorica popularis et adulatoria. *Ita ad id, unde orsus est dialogus, revolvitur.* Et revera ne unus quidem, *Platone auctore*, orator exstitit, quin populi gratiam potius aucupando, quam ratione habita ejus, quod est optimum, et ad id, quod est animi et civitatis ordo et ornatus, ad justitiam scilicet et temperantiam respiciens, rempublicam tractarit. Quæ quidem esset vera rhetorica, vera ars civilis, quæ cives meliores redderet bonis legibus latis et pœnis coerceret a pravis cupiditatibus, semper pro utilitate optima dicendo, sive placeant sive displiceant audientibus, c. LV-LXI.

C. Callicle ulterius respondere detrectante, Socrates solus sermonem ad finem perducit, *et quidem initio dialectica forma uti pergit, ut eam non extrinsecus allatam, sed ipsi rei naturæ insitam esse significet.* Ceterum postquam adversarios refutavit, ipse quid de vita cum privata, tum publica instituenda et de reipublicæ Atheniensium statu judicet, *nunc jam disertis verbis et simpliciter exponit.* « Virtus cujusque rei, » *inquit*, « non temere accedit, sed ordine, rectitudine et arte, quæ horum cuique tradita est. Quamobrem ordine ordinatum ornatumque esse est cujusque virtus. Ornatus quidam proprius unicuique insitus quodlibet efficit bonum. Anima, quæ proprium habet ornatum, modesta illa (κοσμία) et temperans (σώφρων) et bona; contra quæ intemperantia affecta est, est mala. Temperatus decentia aget erga deos atque homines, proinde juste atque pie aget et ipse justus est atque pius, præterea fortis: temperantis enim res est homines tum fugere, tum prosequi, ubi sit opus (*cfr.* Argum. Lachetis). Unusquisque ergo temperantiam sequi debet, atque maxime ita sese comparare, ut non indigeat castigatione atque pœna, si vero indigeat, vel ipse vel alius quivis familiarium, adhibita pœna coercendus est, si futurus sit beatus. Ita demum amicitia inter cives et societas humana constabit, quæ simulacrum esse debet harmoniæ quam videmus in universo. Sapientes enim (*Pythagorei*) et cœlum et terram et deos et homines tradunt societate quadam et amicitia et justitia contineri atque id universum propterea mundum (κόσμον) appellant, non immunditiam (ἀκοσμίαν) neque intemperantiam. Est autem hæc geometrica æqualitas in diis atque hominibus studio plus habendi opposita, » c. LXII-LXIII. — *Et in civitate ita ordinata rempublicam tractare sapiens non recusabit, quid autem faciendum sit ei in civitate, qualis nunc est, corrupta atque inordinata* et utrum, *rebus ita constitutis*, turpissimum sit, quod Callicles in Socrate reprehendit, auxilium sibi ipsi ferre non posse, hoc jam accuratius inquirendum est. Sunt enim duo, injuriam facere et pati, quorum facere injuriam turpius atque pejus est. Jam ut hoc vites, non solum voluntate, sed et arte quadam, *philosophia scilicet*, opus est; contra ne injuriam patiaris, *in ita affecta civitate*, aut ipsum oportet obtinere principatum, aut etiam tyrannidem, aut certe cum præsenti reipublicæ administratione habere commercium. Id quod non aliter fieri potest, quam ut domino, sive tyrannus sit sive multitudo, quam simillimum te reddas, et ipse maximo occuperis malo. Callicli vero inferenti, ei, qui hoc non faciat, periclitandum esse, ne ab eo, qui adulatur dominum, interficiatur, Socrates respondet : « Viro mente et ratione prædito hoc non elaborandum est, ut quam diutissime vivat, sed hoc potissimum rempublicam capessenti providendum erit, ut se ipsum examinet, utrum revera civile officium, quod sibi proponit, cives meliores reddendo et, ubi opus est, castigando, præstare possit, » c. LXIV-LXXI. — « Quod ne celeberrimis quidem eorum, qui Atheniensium rempublicam administraverunt, contigit, Pericli scilicet, Cimoni, Miltiadi, Themistocli; alioquin non a populo meliori facta damnati essent. Quanquam illorum merita, quod ad augendas civitatis opes pertinet, nemo obtrectabit. Sed qui idcirco nimium nunc eos laudant, iis cavendum est, ne malorum, quorum illi fuerunt auctores, pœnas tandem luant. Certe reipublicæ gubernator nunquam injuste damnabitur ab ipsa, cui præest, civitate. Videtur enim idem esse officium eorum qui politicam affectant, et sophistarum, scilicet ut eos, qui se eorum curæ commiserunt, bonos reddant. Jam quid a ratione est alienius, quam quod boni justique facti præceptoribus et gubernatoribus injuriam inferant? Quare ne mercedem quidem ab iis exigi decet. » *Quibus cum non possit contradicere* Callicles, « Videris mihi, » inquit, « opinari, nihil ejusmodi accidere tibi posse, ut procul habitanti et qui non possis trahi in judicium ab ignavissimo quoque nulliusque pretii homine. » « Immo, » Socrates

inquit, « nihil mirum est, si morte damner, et dicam tibi quam ob causam hoc exspectem. In judicio enim ita de me judicabitur, quemadmodum inter pueros de medico, quem accusaverit coquus. Hoc autem magni faciendum non est, modo id auxilii tibi præstare possis, quo neque adversus homines, neque adversus deos injustum aliquid feceris aut dixeris : sin autem ob adulatoriæ rhetoricæ defectum ultimo supplicio afficerer, certe scio me mortem perfacile ferentem te conspicaturum. Rationem autem *mythicam, cur ita affectus sim*, jam tibi afferam, » c. LXXI-LXXIX.

8. Mythus, quem affert *ex populari Græcorum religione* petitum, *probat* peccatis refertam animam habentem ad inferos descendere extremum omnium esse malorum. « Mors enim, » *inquit*, « est dissolutio rerum duarum, animæ et corporis. Qualecunque autem viventis erat comparatum corpus, tale etiam post mortem ad tempus quoddam apparet. Nec secus anima, cum corpus exuerit, cuncta conservat quæ natura inerant et quæ ex affectibus contraxerat. Quæ omnia apparebunt, cum nudati velaminibus ante oculos judicium constituentur. Alii, qui peccata sanabilia commiserunt, pœnas dabunt, unde utilitatem referant et meliores fiant; qui autem graviora his commiserunt, hi ipsi quidem nullam amplius utilitatem ex pœna reportant, sed alii eos intuentes propter flagitia maximis acerbissimisque pœnis per omne tempus cruciatos. » Quorum in numero auguratur fore et Archelaum illum Macedonum regem, et plurimos tyrannos, potentes, civitatum gubernatores. « Quanquam nihil prohibet inter hos etiam bonos quosdam viros, etsi non philosophos, esse, quorum unus celeberrimus exstitit etiam apud reliquos Græcos Aristides Lysimachi filius. Qui autem pie atque integre vixit, quod quidem philosopho potissimum contingere fas est, hi in beatorum insulas transmittuntur. Hæc spectans, » *inquit*, « conor, spretis populi honoribus, revera quam maxime potero bonus vivere atque mori, » c. LXXIX-LXXXII *med.*

9. Cohortatio. *Dialogum concludit* cohortatione facta ad Calliclem, ne anilem quandam fabulam hæc arbitretur, sed hoc potius respiciat, quod meliora his et veriora sapientissimi viri non invenerunt; quare vitæ rationem, quæ sola firma visa est, tanquam ducem secum sequatur.

HIPPARCHUS, I, 556 *sqq.*

Dialogus hic subditivus videtur, utpote qui quæstionem tractat quæ nihil fere ad Platonicam facit philosophiam. Socrati enim quærenti, qui sint lucri cupidi dicendi, *Hipparchus quidam tres deinceps affert definitiones, quibus refutatis altera oboritur quæstio*, quid sit lucrum, *sed prima non resolvitur.*

Et primam quidem Hipparchi definitionem, lucri cupidos esse, qui lucrandum putent rebus nulla existimatione dignis, ideo Socrates rejicit, quod prudens sciensque nemo lucrari cupiat, unde lucrum nullum potest facere. Amentes autem esse lucri cupidos Hipparchus negaverat, I, 556, 1-557, 10.

Secundæ definitioni, lucri cupidos esse, qui propter inexplebilem aviditatem minima et vilissima quæque et nullius pretii mirum in modum sitiunt, hoc opponit Socrates, quod, licet opinentur quæ nullius pretii sint, multi facienda esse, lucrum saltem cupiunt, lucrum autem damno contrarium est atque bonum : quare omnes lucri cupidi videntur hoc modo, I, 557, 10-42.

Quam objectionem ne tertia quidem vitat definitio, lucri cupidum esse, qui ex his lucrum quærendum sibi putet, ex quibus boni viri lucrari non audent. Concessum enim est, lucrum omne bonum esse, et lucrari esse utilitate affici, quod semper omnes expetunt; ita ut fieri non possit, quod Hipparchus arbitratur, ut per lucrum turpe quis damno afficiatur, I, 557, 42-558, 13.

Sequitur episodium, quod nihil facit ad rem nec nisi inepta videtur Platonicæ artis imitatio, I, 558, 13-559, 21.

Exinde breviter repetitis, quæ jam definita sunt, Hipparchus negat lucrum omne esse bonum. Cui objicit Socrates, at lucrum, sive bonum sit, sive malum, nihilominus esse lucrum, nec magis lucrum esse lucrum bonum quam malum, ita ut nil magis lucretur qui lucrum bonum consequitur, quam qui malum. Quare restat, ut lucrum per se ipsum, quid sit, definiatur. Videtur autem lucrum appellari omnis possessio, quam quis acquisiverit vel nihil omnino, vel parum expendens admodum, cum plus accipiat. Cui definitioni hoc tamen adjicias necesse est, lucrum non esse, quodlibet acquirere, sed bonum solum : ita ut lucrum iterum bonum, damnum vero malum appareat, I, 559, 21-560, 41.

Id quod accuratius etiam sic definitur : in omni lucro est pretium majus eo, quod est ei impensum; pretium autem quod habet dignum est quod possideatur, et quod ut acquiratur dignum est, utile, adeoque lucrum omne utile est ac bonum. Quare efficitur denique, bonos viros æque atque malos omne expetere lucrum; porro falsum esse, quod dixerat Hipparchus, lucri cupidum inde studere lucrari, unde boni viri lucrari non audeant. *In quibus desinit dialogus, antequam, quæ sit vera definitio, expressis verbis dictum est : scilicet lucri cupidos vulgo eos appellari, qui propter inscitiam mala sibi acquirunt bona esse opinantes*, I, 560, 41 *usque ad finem.*

HIPPIAS MAJOR, I, 738 *sqq.*

Socrates et Hippias, sophista ille ex « Hippia minore » *jam notus, de natura ac notione pulchri hic disputant. Sermonis forma simplex et in priore saltem parte paulo prolixior in causa fortasse fuit, cur nonnulli dialogum hunc Platoni tribuendum esse non censerent. Qua in re a veritate saltem aberraverunt. Nemo enim unquam fuerit, qui alacritatem illam collocutionis et ironiam Socraticam, quales cum hic tum in compluribus aliis Platonis dialogis occurrunt, tam artificiose imitari valuerit, ut fraudem deprehendere non possis : ut nihil dicam de sententiis, quæ cum plane Platonicæ, tum ingeniosissimæ et Platone omnino dignæ sunt.*

Dialogus totus tres habet partes, introductionem, secundam partem in qua definitiones examinantur ab Hippia prolatæ, tertiam de definitionibus quas proponit Socrates.

1. Introductio. *Et primo quidem sophistæ vanitatem lepide perstringens Socratem introducit Plato* sophistarum sapientiam maximis laudibus tollentem, quod non solum privatim juvenes erudiendo permagnum faciant quæstum, sed cum privatis etiam publica munera obire possint, quæ quidem omnia prisci illi septem sapientes ob imbecillitatem ingenii præstare non valuerint. Quo audito jactabundus Hippias se vel maximam inter omnes sophistas pecuniam congregasse gloriatur, ut sapientissimus fere videatur et diversus in hoc, *Socrates addit*, ab Anaxagora, qui adeo stulte philosophatus est, ut amplum patrimonium cum accepisset, neglexisse et perdidisse di-

catur. « Jam vero, » Socrates pergit, « hoc mihi dicas, ubinam potissimum lucratus es? sine dubio Lacedæmone, quo frequentissime es profectus? » — « Immo nihil penitus unquam, » sophista respondet. — « Quod quidem monstrum videtur, » Socrates inquit, « cum juvenes meliores ad virtutem reddere te posse prædices, cumque hoc Lacedæmonii omnium maxime affectare videantur. Bonis enim legibus instituta est Lacedæmon, et in talibus civitatibus maxime virtus honoratur. » — « At non est, » Hippias reponit, « mos patrius Lacedæmoniis mutare leges aut præter solita filios erudire. » — Ergo cum præstet, Hippia saltem auctore, disciplina ipsius imbui Lacedæmonios quam patria, cumque utiliora semper magis legitima sint, Lacones Hippiæ disciplinam non admittentes contra leges agunt, cum tamen maxime legibus uti videantur. — *Sed ut jam manifestum fiat, qualis sit præstans illa sophistæ sapientia*, quibus rebus audiendis maxime delectentur Lacedæmonii, Socrates quærit. « Stirpem heroum atque hominum et summatim, » Hippias respondet, « omnem antiquitatis historiam attente audiunt, et nuper ibidem de pulchris studiis, quibus incumbere juvenem decet, disserens admirationi fui: quam quidem orationem iterum hic quoque tertio abhinc die in Phidostrati ludo ostensurus sum, » I, 738, 1-742, 13.

II. *Qua arrepta occasione*, quidnam sit pulchrum ipsum, per quod, quæcumque sunt pulchra, fiunt talia, Socrates quærit : sese enim nuper, cum alia ut pulchra laudaret, alia vituperaret ut turpia, rogatum a quopiam, quid ipsum sit pulchrum, non habuisse, quod respondere; conaturum igitur se hoc discere, ut rursus eadem de re cum illo depugnet, I, 742, 13-743, 18.

Ad quæ complura molitus responsa Hippias nihil fere proficit, pulchras res semper pulchrum esse dicens, sed ita tamen, ut ab iis, quæ sensibus percipiuntur, ad abstracta transeatur, instituta scilicet, actiones etc.: quam eandem partitionem in tertia parte iterum reperiemus, quamquam inverso ordine adhibitam.

Et primo quidem loco Hippias pulchram virginem esse pulchrum respondet; Socrateque, multa esse præter virginem pulchra, equam, lyram, ollam, alia, objiciente, Hippias, « Hæc omnia cum virgine collata pulchri cognomento nullo, » inquit, « sunt modo digna. » « Sed ne virgo quidem formosissima, » Socrates reponit, « si cum deorum genere conferatur, » I, 743, 18-744, 37.

Jam cum ipsum pulchrum tale quid esse oporteat, quo decorantur cetera pulchraque apparent, aurum hoc esse Hippias asserit. Socrate autem Phidiam testem adducente, qui Minervæ vultum, pedes et manus eburnea reddidit, pupillas oculorum lapideas, « Hæc omnia, » Hippias inquit, » pulchra sunt, quum decent, turpia vero, cum dedecent. » Unde sequitur tudiculam ficulneam, aurea esse pulchriorem, I, 744, 37-746, 16.

Ultimo loco Hippias, « Ajo equidem, » inquit, « semper apud quemlibet, et ubicumque pulcherrimum esse, ut sanus aliquis sit, dives et honoratus inter Græcos usque ad senectutem, et sicut parentes suos defunctos egregio funere decoravit, sic a filiis suis præclare atque magnifice sepeliatur. » Quæ quidem facile redarguit Socrates, cum alias pulchra sint, alias non sint, *et in universum, ad omnia, quæ hucusque disputata sunt, respiciens*, « Si talia, » inquit, « dicerem coram illo viro, de quo monui, procul dubio responderet : Dic age, Socrates, injuste cædi illum censes, qui dithyrambum tantum inconcinne pronuntians tam procul a proposita quæstione aberrarit, ut non meminerit quæsitum fuisse ipsum pulchrum, quod omnia, quibuscunque inest, pulchra efficit, lapidem, lignum, hominem, deum, actionem denique et disciplinam omnem, » I, 746, 16-747, 54.

III. *Sed sophista jam deficiente, quæ sequuntur definitiones quatuor veritatis vestigium magis magisque accurate prementes, ab ipso Socrate proponuntur :*

A. Et primum quidem ipsum decorum, num pulchrum sit, quæritur. Sed decorum, quibus adest, pulchra quidem ea facit videri, sed pulchra esse non facit, ita ut deceptio quædam circa pulchrum decorum sit, I, 748, 1-749, 22.

B. *Quare ponitur* ipsum pulchrum id esse, quod utile est; pulchri enim oculi vocantur, qui apti sunt et utiles ad videndum; eadem ratione pulchra dicuntur alia cuncta, quod sunt ad usus, quibus destinantur, apta; potentia ergo per se ipsa pulchrum, impotentia turpe est. Id quod statim eo refutatur, quod potentia ad malas etiam res adhibetur, adeoque ipsa per se pulchra esse nequit, I, 749, 22-750, 26.

C. Quodsi pulchrum esse ipsum potens esse dicimus et utile non ad quodcunque, sed ad bonum conficiendum, conducibile hoc erit. Pulchrum igitur id est quod bonum efficit, sive causa boni, et pulchra omnia ideo exoptamus, quia opus, quod ex his gignitur, exoptandum est. *Quæ quidem definitio plane congruit cum iis, quæ in* Convivio (I, 682, 39 *sqq.*) *disputantur de amore pulchrorum et de partu in pulchro. Nec jam serio refellitur in sequentibus, ubi Socrates* causam, i. e. pulchrum, necessario *dicit* differre ab effectu sive bono, ita ut pulchrum neque bonum sit, neque bonum pulchrum. *Notio enim boni a notione pulchri sine dubio differt, sed inde minime efficitur, quin communio quædam intercedat inter utramque notionem, et minus etiam, ut res, quæ bona est, pulchra esse non possit*, I, 750, 26-781, 23.

D. *Jam ut ea quoque ex parte, qua pulchrum cadit sub sensus, definitio absolvatur*, pulchrum ponitur esse, quod per visum atque auditum delectat. Cui definitioni obstare videtur, quod in legibus hominumque studiis et vitis inesse pulchrum etiam dicitur, porro quod in rebus gustu, tactu, odoratuque perceptis, voluptas etiam inest, ita ut dicendum sit, qua de causa, quum non minus hæ quam illæ voluptates sint, pulchris rebus eas non annumeremus.

Quas difficultates ita resolvit : Quod per visum jucundum est, per ambos, visum et auditum, non est; item quod per auditum jucundum, per ambos, visum et auditum, non jucundum. Pulchrum autem ponitur esse, quod per visum et quod per auditum et quod per ambos jucundum est. Commune igitur hæ voluptates quiddam habeant necesse est *ex hypothesi*, quod pulchras eas efficit ambas et utramque. Jam voluptas ipsa per se commune hoc esse non potest, quia (*ex hypothesi*) aliæ voluptates pulchræ non sunt visæ; neque porro auditus neque visus pulchritudinis causa communis esse potest, alioquin alterutra voluptas pulchra non esset. Restat, ut pulchræ fiant, quia per ambos, visum et auditum, fiunt. Sed pulchritudinis causa esse non potest, quod voluptates ambæ quidem patiuntur, utraque autem non patitur : *id quod illustratur exemplo duarum rerum, quarum utraque impar, ambæ pares sunt;* quarum qualitatum ex numero pulchritudo non est, sed earum, quæ, quum utrumque duorum, tum et ambos sequuntur. Jam illud « per ambos, visum et auditum, » *quod ex hypothesi pulchritudinis causam esse posuit*, ambas quidem voluptates sequitur, utramque non sequitur. Ergo ne hoc quidem pulchritudinis causa esse potest. Ergo tota hypothesis, secundum quam pulchrum est, quod per visum et quod per auditum et quod per ambos jucundum est, rejicienda erit, *nisi aliud quid, quod voluptatibus illis aliisque, quæ pulchra dicuntur, commune sit, inveniatur. Tale quid vero affertur hac definitione, quæ duas proximas in se continet :* pulchrum

esse innoxiam, optimam, CONDUCIBILEM VOLUPTATEM : *cui non serio opponitur*, hac ratione iterum, sicut supra, neque bonum pulchrum, neque pulchrum bonum esse, I, 751, 23-756, 24.

Sub finem tandem salse ridetur sophista, qui disputationes has vellicationes quasdam esse dicit et concisiones sermonum, pulchrum vero præclara oratione in judicio vel in concilio habita magna præmia reportare, aliter ac Socrates, qui erubescere se dicit de pulchris vitæ institutis disputare, cum adeo manifeste circa pulchrum ipsum redargutus sit, I, 756, 24 *usque ad finem*.

HIPPIAS MINOR, I, 272 *sqq.*

DIALOGI FORMA. *Colloquuntur Socrates et Hippias sophista, quibus tertia persona, Eudicus, utrique notus, colloquendi fit auctor cum initio, tum post priorem dialogi partem, ubi Hippias ulterius Socrati respondere refugit. Argumentum disputationis suppetit oratio, quam de Homericis heroibus Hippias commodum fecerat.*

DIALOGI ARGUMENTUM, *quo planius cognoscatur, pauca sunt præmonenda. Vulgata erat sophistarum opinio de sapientia et justitia, ita eas inter se differre, ut non solum una sive altera existere possit, sed sapientissimus facile idem sit, qui et injustissimus. Cujusmodi genus hominum significantes appellabant* πολύτροπον. *Eorundem rursus loquendi usus ferebat, ut justum non magis, quam sapientem et peritum in aliqua re dicerent* ἀγαθόν, *bonum, et peritiorem* ἀμείνονα, *ita ut bonus recte dicatur in quacunque re potens, velut in mentiendo. Significationem hanc verborum secutus Socrates demonstrat eundem esse veracem ac mendacem, potentem scilicet ad mentiendum et ad verum dicendum, porro eum, qui sponte mentitur, meliorem esse eo, qui non sponte, omnino eum, qui sponte injuriatur, meliorem eo, qui contra, ita prorsus ut non nisi boni viri sit sponte injuriari. Consequentias has ex ipsius loquendi nec non cogitandi consuetudine manantes sophista, cum neque diluere valeat nec suscipere eas audeat, sapientia ejus vaniloqua illa et adulterina, qua docere alios profitebatur ea, de quibus nunquam ne somniaverat quidem, merito risui est.*

Ex oppositione solum apparet, quid ipse de justitia et sapientia senserit Socrates : justitiam scilicet non aliam esse quam sapientiam in actu, id quod in fine dialogi subsignificat his verbis : ὁ ἄρ' ἑκὼν ἁμαρτάνων καὶ αἰσχρὰ καὶ ἄδικα ποιῶν, εἴπερ τίς ἐστιν οὗτος κτλ. *Neminem enim putat scientem, quatenus sit sciens, injuriam facere. — Dialogi sunt duæ partes :*

1. Socrates fingit se nescire, quid significare velit Hippias Achillem optimum, Ulyssem versutissimum appellans. Hippias respondet alterum ex sua et Homeri sententia esse veracem, alterum vero mendacem, I, 273, 4 *sqq.*

Mendax *definitur* ad mentiendum potens et sapiens (*quam definitionem locum nostrum respiciens Aristoteles reprehendit*, Met. V, 29, 1025. a. 6 *sqq.*), I, 273, 47 *sqq.*

Computatoris exemplo probatur, ad mentiendum potentem non nisi eum esse, qui aliquam rem calleat, in ea re sit bonus, qui idem solus eadem in re verax esse potest. Ergo idem erit mendax ac verax, I, 274, 35 *sqq.* Quod de geometra etiam et de astronomo monstratur, I, 275, 30 *sqq.* Prorsus ut constet, in omnibus rebus eundem esse veracem et mendacem, scientias pæne innumerabiles et artificia, quibus Olympiæ se jactaverat Hippias, Socrates *ironice* recenset, I, 275, 52 *sqq.*

Ulyssem igitur mendacem, Achillem veracem dicendo nihil profecimus, cum mendax et verax inter se non differant, 276, 31 *sqq.* Quam conclusionem captiunculis, *ut dicit*, Socratis adductam indignatus Hippias ad prolixas orationes refugere tendit vixque retinetur, ut iterum interrogandum se præbeat Socrati, I, 276, 43 *sqq.*

Hic vero Achillis vel plura mendacia quam Ulyssis apparere demonstrat, et sophista dicente Achillem mentiri per simplicitatem persuasum, Ulyssem autem per insidias, « Igitur, » Socrates ait, « melior Ulysses est Achille; annon supra convenimus, qui sponte mendacium dicunt, meliores esse quam qui non sponte? » (*quod Socrates obiter dixerat*, I, 274, 42 *et* 275, 23), I, 277, 10 *sqq.*

Sententiam hanc refellere Hippias quidem non potest, sed sensui communi et legibus dicit contrariam esse, I, 278, 34 *sqq. Socrates autem post primam hanc dialogi partem quasi embolium interjicit, verbo de ipsius dubitationibus, re vera de sophistarum, qui aliorum inventis gloriantur, impudenti nequitia.*

II. *Quæstio superest, utri meliores sint, qui sponte volentesque peccant, an qui contra.*

Exemplis plurimis docetur, omnes corporis habitus, porro instrumenta omnia, tandem animalium, mercenariorum, servorum animas eas, quibus utentes sponte peccant, quam quibus contra, esse meliora (*scilicet ad officiis suis perfungendum*), 279, 45 *sqq. Unde per inductionem concluditur*, meliorem animam esse, si sponte mala facit et delinquit, quam si nescia (*accuratius concludi oportebat animam, quæ sponte peccare scit quam quæ secus, meliorem, hoc est, aptiorem esse ad officium suum præstandum*), I, 281, 25 *sqq.*

Hippia non assentiente, *Socrates idem alia ratione demonstrare aggreditur per definitionem, et quidem dicit :* « Justitia (*posito justum idem esse quod bonum*) est vel potentia quædam, vel scientia, vel utrumque; itaque animam, quæ sapientior est et potentior, justiorem quoque esse oportet » (*quod rectum est, si, ut Socrates vult, notio* « sapiens, » *vel* « potens, » *idem comprehendit, quod notio* « justum »; *falsum est, si secundum sophistæ sententiam notio* « sapiens, » *vel* « potens » *latius patet quam notio* « justum »). Sequitur boni ac justi viri esse, per potentiam et scientiam, h. e. sponte injuriari, mali autem non sponte. Ergo sponte aberrans et turpia injustaque committens, si quis talis est, haud alius is est quam bonus vir, 281, 33 *sqq.*

Difficultatem cum solvere non possit Hippias, sophistarum sapientia Socratis verbis *acerbe notatur*, 282, 8 *sqq.*

ION, I, 388 *sqq.*

In Republica (II, 185, 16) *legimus :* « Homeri laudatores dicunt hunc poetam Græciam erudiisse et ad rerum humanarum administrationem et disciplinam adhibendum eum atque ediscendum et secundum eum omnem vitam esse instituendam. » *Quibus addas quæ hic* (I, 389, 13 *sqq.*) *leguntur :* « Nonne multa quæ ad bellum et quæ ad consuetudines bonorum invicem malorumque, privatorum atque opificum attinent, enarravit, et de diis quemadmodum secum invicem et cum hominibus versentur, deque affectionibus cœlestibus et de his quæ apud inferos sunt et de deorum et heroum generationibus ? » *Unde colligas permultos fuisse, qui Homerica poemata quasi summam omnis sapientiæ amplecteren-*

tur in iisque memoria ac mente comprehensis maximum momentum esse arbitrarentur ad erudiendam juventutem. Quare erant quoque, qui, rhapsodorum nomine, argentum accipientes poemata illa publice recitarent et interpretarentur. Quorum ex numero Ion erat Ephesius, qui meliorem Metrodoro Lampsaceno, Stesimbroto Thasio et Glaucone se prædicat esse Homeri interpretem atque dignum, qui ab Homeri studiosis corona aurea donetur (I. 388, 54 *sqq.*).

Cum quo colloquitur Socrates, qui opinionem illam de præstantia Homericæ sapientiæ refutaturus in introductione primum quidem ironice ornatum admiratur rhapsodorum eorumque prudentiam, qua poetarum optimorum non carmina solum, sed et mentem et sententias intelligant. *Quæ sequuntur, duas partes efficiunt, quarum prima de recitatione solum agit, altera de interpretatione. Prima pars iterum trifariam dividitur.*

I. A. Socrati ex Ione quærenti, utrum quibus gloriatus est, ea circa Homerum solum præstare possit, an etiam circa alios poetas, Ion, circa Homerum solum, respondet. Sed cum Homerus et alii poetæ eadem fere decantent, quamquam deterius ceteri, Homerus melius, ejusdem videtur esse, omnes poetas bene et male dicentes nosse, sicut ejusdem est de cibis bene et male dicentes nosse, medici nempe, etc. Quod cum rhapsodi præstare non possint, ne arte quidem neque scientia præditi sunt. Ars enim omnis vel totum quoddam est *vel de toto quodam,* velut pingendi ars, ars statuaria, musica etc., c. II-V.

B. *Exinde continua oratione, quæ sit causa, cur hæc ita sint, exponit Socrates.* Divina enim quædam est vis, non ars, qua Musæ concitant poetas, poetæ rhapsodos, rhapsodi auditores, sicut Heraclius lapis non solum ferreos annulos trahit, sed vim etiam annulis infundit, qua hoc idem efficere possint, ita ut longa interdum concatenatio ex lapide suspensa sit. Compotes autem mente poetæ neque carmina fingere neque vaticinari possunt; quin est nonnunquam, qui, ut Tynnichus, unum modo præclarum valet carmen condere, quemque in reliquis omnibus deserunt Musæ, c. V.

C. Quod idem etiam rhapsodis evenire, ut carminibus, quæ recitant, afflati et quasi furore correpti iisdem, quos exprimere volunt, animi motibus afficiantur et spectatores afficiant, Ion jam fatetur ipsiusque exemplo confirmat. Sicut autem poetarum alius ab alia concitatur Musa, ita eorum interpretes rursus alii ab aliis pendent et corripiuntur poetis. Quare Ion quoque, utpote ab Homero suspensus, circa hunc solum facundus est, circa alios deficit, c. VI *et* VII.

II. Ion, *quod ad recitationem attinet,* hæc ita esse concedit, sed « Mirarer tamen, *inquit,* si tam acute disseceres, ut me credere facias, me correptum furore Homerum laudibus celebrare *atque interpretari.* » Rogatus igitur, de quibus ex iis, quæ Homerus dicit, bene disputet, de omnibus, respondet. Quanquam omnia, quæ ad artem aliquam pertinent, non nisi ab artis hujus peritis recte intelligi possunt. Quare, quæ ab Homero de curribus regendis, de medicinis adhibendis, de divinatione aliisque rebus quam plurimis dicuntur, melius ab harum artium peritis dijudicari poterunt, quam ab rhapsodis. Itaque, quæ sit jam propria artis recitatoriæ provincia, rogatus Ion, « Quæ decens est, » respondet, « cognoscere, ut vir loquatur, quæ mulier, servus, liber, subjectus, princeps, imperator præsertim. » — At hoc ipsum imperatoria arte potius quam recitatoria cognoscit. — *Jamjam coargutum iri sese animadvertens* Ion imperatoriam artem et recitatoriam unam et eandem esse *dicit,* ita ut ipse, cum sit optimus Græcorum recitator, optimus quoque esse imperator appareat. — « At cur, » *Socrates reponit,* » *cum hæc ita sint,* passim quidem aurea corona decoratus carmina modularis, ducis autem munere non fungeris? » — *Hoc saltem absurdum est.* Ergo, *cum artis suæ provinciam indicare omnino nequeat,* ne artificiosus quidem Homeri est laudator, sed divinus, *h. e. cæco quodam instinctu et opinione potius quam ratione ductus. Tantum igitur abest, ut omnis sapientia ab Homero, ceteris poetis, eorumque interpretibus pendeat, ut ne ipsa quidem poesis neque interpretatio ejus ad scientiam pertineant cum ratione conjunctam. Quod idem fere in Republica* (II, 176, 37 *sqq.*) *expressis verbis exponitur,* c. VIII *usque ad finem.*

JUSTO (de), *dialogus subditivus,* II, 563 *sqq.*

Socrates cum amico colloquitur de justo, quid sit, quærens. Justa legitima esse, ille primo reponit. *Quod responsum cum ad definiendam justi notionem non pertineat,* mox, exemplis quibusdam allatis, oratio (λόγος) id esse invenitur, quo justa et injusta dijudicentur; quid autem ipsa prædicanda sint justa et injusta, nondum apparet, II, 563-564, 18.

Aliunde igitur orsus quærit, utrum volentes injusta faciant et injusti sint an non. Jam constat, omnes actiones modo justas esse, modo injustas, vel potius per se nunquam nec injustas esse nec justas, sed justas fieri, si re necessaria et suo tempore fiant, injustas autem, si re non necessaria. Porro nemo nisi sciens potest necessaria facere et re necessaria et suo tempore. Ergo non nisi sciens propter scientiam justus est, inscius autem propter inscitiam injustus. Unde sequitur invitos injusta facere et injustos esse ac malos, II, 564, 18 *usque ad finem.*

LACHES, I, 522 *sqq.*

Dialogi forma *nec non sententiarum disposito similitudinem Charmidis dialogi expressam referunt, nisi quod hic propius etiam accedit ad dramatis formam.*

Lysimachus et Melesias, Aristide ille, hic Thucydide præclaris viris nati, quærentes inter se, an filiis suis expediat doceri artem in armis dimicandi, Niciam et Lachetem in consilium adhibent, viros optimos et eosdem duces Atheniensium hoc tempore maxime celebratos. Laches autem Socratem dicit ante omnes consulendum esse, utpote qui his studiis liberalibus maxime occupatus ipse clarus factus sit et patrem quoque illustraverit, neque minori fortitudine condecoraverit patriam (I, 523, 20. 33 *sqq.*). Quem popularem suum et paternum amicum adhuc Melesias et Lysimachus ne noverunt quidem, licet nomen ejus aures jam circumsonuerit puerorum altercationibus frequentissimum (I, 523, 38 *sqq.*). *Unde inertia horum apparet, qui iidem per ignaviam, patrum illustrissimorum memoria ne opprobrio sit majori quam honori,* ingrati jam videri coguntur, negligentiæ eos accusantes, quoniam rebus civilibus intenti ipsorum institutioni minus consuluerint (I, 522, 36 *sqq.*). *Eo magis ridiculum est,* quod ipsi quoque civilibus rebus minime ii quidem implicati, de filiorum tamen educatione, re et omnibus proxima et eadem gravissima (I, 527, 6 *sqq.*), consilii ita inopes videntur, ut, quo confugiant, nescii, sophistarum artificia jam capessant novissima illa et vilissima. Sed ne Laches quidem et Nicias, fortissimus ille, hic prudentissimus, de consilio ineundo consentiunt, immo per exiguam hanc quæstionem et per alias omnes zelotypia quadam invicem se

prosequuntur ab eorum dignitate aliena, *sed inde nata, quia alter generosam animi indolem ratione et doctrina excolere aspernatur, alter vero vitam verbis ornare optime scit quidem, sed ratione non item. Quod maximum est, summam rerum animo comprehendere et ratione regere neuter eorum valet. Quorum mores non temere descripti videri debent, sed ita, ut his omnibus pictura quædam diligenter exacta contineatur temporis et reipublicæ, civium tandem cum inertia, tum ingenii vitio, nec non sophistarum nugis quasi totidem morbis languentium, quibus quomodo medendum sit, Socrates docet, ad fortitudinem verbis et vita exprimendam talis cum appareat vir, qualem nobilissimis verbis insignivit in fine dialogi* (I, 538, 31 *sqq.*).

Dialogi argumentum. *Præcedunt prolegomena quædam :* Socrates enim monet, non suffragantium multitudine, sed eorum scientia rem esse dijudicandam; investigandum igitur, quis interloquentium peritus sit ea in re, de qua deliberatur, I, 526, 45 *sqq.*; sed prius etiam, quid illud sit, cujus præceptores indagantur, I, 527, 47 *sqq.* De disciplina adolescentium animi gratia cum quæratur, investigari oportet, quis curandorum animorum arte polleat, I, 527, 20 *sqq. Ita jam non de filiorum educatione, sed de virorum, qui colloquuntur, vita inquiritur,* I, 529, 23 *sqq.*

Ipsa disputatio de fortitudine in tres partes scinditur, quarum in prima Laches, in secunda et tertia Nicias cum Socrate colloquuntur.

I. Quæritur, qua ratione virtus animis ingeneretur. Virtutis pars ea, ad quam ipsa armorum disciplina spectare videtur, fortitudo est; quæ quid sibi videatur esse, rogatus Laches (I, 531, 14 *sqq.*),

1. primam definitionem affert : illum esse fortem, qui ordinem servans in oppugnandis hostibus instet, nec refugiat, 531, 40. Fortis utique is est, Socrates reponit, sed fortasse et ille, qui non permanens sed fugiens pugnat, exemplo usus vel Scytharum, vel Æneæ apud Homerum, vel etiam Lacedæmoniorum, I, 631, 43 *sqq.* Ergo non de quadam fortitudinis specie quærendum, sed de omni in universum fortitudine, non bellica tantum, sed quæ cernitur in morbis, in paupertate, in cupiditatibus oppugnandis, I, 532, 16 *sqq.*

2. « Fortitudo ita accepta, » Laches respondet, « videtur mihi perseverantia quædam animi esse, » I, 532, 53. « Prudens siquidem est, » Socrates subjicit, « nam fortitudo, cui prudentia desit, non inter honesta numerari potest, » *ibid. sqq.* Neque omnis quidem tolerantia prudentiæ conjuncta fortis videtur, cum neque qui lucri faciendi causa tolerat, ut prudenter eroget pecuniam, fortis audiat, neque qui non nisi omnibus rebus superior pugnam capessit, I, 533, 18 *sqq.*

II. Sed Lachete jam defatigato, Nicias definiendi partes suscipit citataque Socratis sententia, quemlibet in ea idoneum esse, in quibus sapiat, « Fortis vir, » inquit, « sapiens esse debet, fortitudo autem sapientia quædam vel scientia, et quidem metuendorum et non metuendorum in bello reliquisque rebus, » I, 534, 30 *sqq.*

Contra sententiam hanc non Socrates, sed Laches contendit, monens medicos, quæ in morbis metuenda sunt, scire, neque fortes tamen propterea dici; idem fere agricolis et vatibus usu venire. Nicias eos eventura quidem scire respondet, sed minime, quæ, si evenerint, metuenda sint et quæ contra, I, 535, 11 *sqq.* Horum litem dijudicat Socrates, utriusque rationibus accuratius expositis.

Laches enim definitionem aversatur non distinguens inter fortitudinem et intrepiditatem ratiocinationis expertem, quæ brutis etiam inest; Nicias vero sententiam suam evincere non potest, quia in verbis hæret aliunde, a Dæmone et Prodico, acceptis, *sensum in succum et sanguinem convertere neglexit*, I, 536, 15 *sqq.*

III. *Ipse jam Socrates definitionem accuratius explicare aggreditur.* « Fortitudo, » *ait*, « pars est aliqua virtutis, cujus aliæ partes sunt temperantia et justitia et alia quædam ; porro metuenda sunt non nisi futura mala, audenda vero futura bona vel certe non mala ; tandem omnis scientia simul præteritorum et præsentium et futurorum est ; ergo, cum fortitudo scientia sit metuendorum et contrariorum, metuenda autem sint futura mala, audenda bona futura, sequitur fortitudinem non diversam esse a scientia bonorum omnium et malorum sive præsentium, sive præteritorum sive futurorum, quæ quidem universa est virtus, I, 537, 19 *sqq.*

Sunt qui affirment, fortitudinis definitionem hoc in dialogo inventam non esse, sed virtutis universæ potius, consentientes hac in re cum Lachete et Nicia, qui definitionem non inventam certatim exclamantes alterum altero sapientiorem visum non esse valde gaudent. Acerbius perstringi non poterant, quare fortitudinis definitionem formula concludere Plato consulto omisit, idem fortasse veritus, ne definitione verbis expressa cogitandi molestia jam prorsus defuncti sibi videantur. Ceterum cum convenerit : fortitudinem item ac ceteras peculiares virtutes non per se ipsas diversas esse ab universa virtute, sed in subjecto solum, ad quod applicantur ; porro fortitudinem scientiam esse bonorum et malorum futurorum, quislibet jam definitionis formulam inde colligere poterit.

Operæ quoque pretium est animadvertere, quod dialogus hic eodem modo atque Charmides tripartitus est, prima parte definitiones comprehendens, quæ sub sensum communem cadunt, altera definitionem Socraticam, additis aliorum opinionibus de ea, quæ tandem in tertia parte ad summam et communem philosophiæ fontem perducta ita demum probatur.

LEGES, II, 263 *sqq.*

Dialogi forma, personæ atque finis. *Platonis esse Leges, quamvis a ceteris ejusdem scriptis et forma et sententiis nonnihil discrepent, cum aliorum tum Aristotelis* (Pol. II, 7, p. 1266 B, 5; II, 9, p. 1271 B, 1; *cfr.* II, 6 *initio*) *constat testimonio. Porro legimus Philippum Opuntium, Platonis discipulum, post mortem ejus Leges ex cereis tabellis transcriptas tunc primum edidisse* (Diog. Laert. III, 47). *Unde conjicias licet, ultimum hunc fuisse dialogum, quem in extrema Plato conscripserit jam senectute. Quod quidem vel ipse Plato significat, veniam quasi ætatis sibi petendo* (II, 362, 11 *sqq.* 51 *sqq.*; 415, 21), *garrulitatem senilem et prolixiorem disputandi modum excusando* (II, 371, 23 *sqq.*; 491, 47 *sqq.*), *hoc denique sibi arrogando, quod senex, cum ad dialecticas quæstiones obtusiorem, tum ad ea, quæ spectant vitæ experientiam, visum habeat acutissimum* (II, 326, 27 *sqq.*).

Quod etiam in causa fuit, cur tres dialogi personas fecerit senes, Cliniam Cnossium, Megillum Lacedæmonium, hospitem Atheniensem, quorum hic solus dialecticus idemque minimus est natu (II, 447, 4 *sqq.*). *Jam quo placidius est dicendi genus, quo mitiores mores sunt senum, eo minus Dorienses illi offendi debebant verbis acerbis, quibus Doriensium instituta perstringit Atheniensis hospes* (II, 270, 19 *sqq.*; 268, 20 *sqq.*), *præsertim cum utrique ex longinquo tempore amicitia*

quædam intercedat cum Atheniensi civitate (II, 275, 52 *sqq.*).

Quæ de tribus civitatibus dicit Atheniensis hospes : civitatem nostram omnes Græci putant et delectari sermonibus et uti copiosis, Lacedæmonem vero et Cretam, alteram esse breviloquentem, alteram cogitationum potius quam verborum frequentiam colentem (II, 275, 40 *sqq.*), *his verbis et ipsorum collocutorum mores optime descripsit. Megillus enim et Clinias, utpote qui a primo quoque Lacedæmonio vel Cretensi plane nihil differunt, neque vitæ elegantias, neque exquisitiorem eruditionem Græcam, neque quæ inde exstiterunt institutorum atque doctrinarum discrimina, ne somniaverunt quidem unquam* (II, 274, 11; 292, 27 *sqq.*; 362, 22 *sqq.*; 397, 22 *sqq.*; 442, 10), *ita ut Clinias vel Homerum peregrinum poetam hyperbolice appellet* (II, 301, 27 *sqq.*). *Accuratæ ratiocinationis insueti* (II, 397, 22 *sqq.*; 447, 14 *sqq.*) *nonnunquam ne simplicissimas quidem expositiones assequuntur* (II, 277, 39 *sq.*; 323, 1). *Quare reconditiorem philosophiæ partem adoriturus hospes Atheniensis, dialogo omnino intermisso, secum ipse colloquitur* (II, 447, 14 *sqq.*).

Megillus ceterum et Clinias eodem modo differunt, quo in universum utriusque cives. Megillus enim Laco cum ingenio tardiore tum etiam breviloquentiæ magis est studiosus quam Clinias, qui idem plurimo tempore cum hospite Atheniensi colloquitur et, progrediente dialogo, ex consuetudine illius tantum proficit, ut vel ipse novas easque justissimas quæstiones peropportune suggerat (II, 421, 43 *sqq.*); *quamquam hoc modo probabilitate celerius edoctus videtur esse.*

Jam quod attinet ad hospitem Atheniensem, eodem hic fungitur munere, quo in ceteris Platonis dialogis fungi solet Socrates. Qui quidem cum alias, accurata disputandi ratione neglecta, aliis personis concedit, tum hic hospiti illi Atheniensi, qui nihil aliud sibi vult, quam Atheniensem cultum humanitatemque Doriensium ingenio inserere, sive Atheniensem populum is repræsentat, sive ipsum Platonem. Et revera nonnulla ei attribuuntur, quæ Platonis vitam videntur spectare, verbi gratia, cum dicit, se multos jam fluvios feliciter trajecisse, *h. e. multas jam quæstiones perdifficiles se solvisse* (II, 447, 4 *sqq.*), *vel* in hujusmodi inquisitionibus jam satis diu se versatum esse et alios se invenisse harum rerum peritos (II, 500, 15 *sqq.*), *porro* multorum jam urbes se visisse et instituta nosse (II, 274, 12 *sqq.*), vel ultra Græciæ fines, Ægyptiorum præsertim, Siculorum et Italicorum (II, 284, 47 *sqq.*; 286, 50 *sqq.*; 397, 32 *sqq.*). *Necnon ipsius experientiam respicit Plato, cum peregrinationes commendat ad noscenda et dijudicanda civitatum instituta* (II, 486, 25 *sqq.*).

Jam cum hospitis Atheniensis collocutores dialectica eruditione omnino careant, dialogi forma, utpote quæ dialectica arte apud Platonem maxime nititur, neque sententiis perquam arcte cohæret, nec, sicut jam diximus, per totam disputationem retinetur. Ex quo operis hujus scopum perspicias, quod non hoc sibi proponit, ut veritatem inquirat, sed hoc potius, ut veritatem jam inventam communi hominum opinioni accommodet eorumque animis persuadendo eam inculcet. His ita constitutis fieri non potuit, quin universum dicendi genus hoc in dialogo populare quiddam referret atque a philosophica elocutione prorsus remotum. Quod vel ipse significasse videtur, sermonem hunc tragœdiam appellando (II, 396, 8, 11), *vel mythum* (II, 278, 6; 290, 9 *sqq.*; 323, 40; 328, 54 *sqq.*; 349, 42 *etc.*), *prooemia autem paramythia* (II, 329, 21; 365, 36; 439, 14; 441, 20; 452, 23 *etc.*), *vel incantationes* (II, 419, 41; 365, 31; 454, 52). *Ob eandem causam frequentes hic usurpantur locutiones poeticæ et rhetoricæ, quæ conspirant cum solenni quodam dicendi genere, necnon exclamationes, quibus divinum auxilium implorat auctor vel obtigisse sibi prædicat* (II, 303, 17; 323, 47; 331, 20; 443, 7 *sqq.*; 447, 23). *Quæ vero ad dialecticam inquisitionem pertinent, veluti prooemium illud, in quo agitur de deorum natura* (II, 443, 37 *sqq.* — 458, 5), *aperte significantur collocutorum et lectorum, quos sibi hic erudiendos proposuit Plato, facultates excedere* (II, 446, 20 *sqq.*), *et revera non nisi hæsitanter explicantur* (II, 442, 34 *sqq.*; 445 *sqq.*; 446, 18. 52 *sqq.*; 452, 47 *sqq.*). *Quod idem fere in omnia valet prooemia, quibus singulæ leges quasi interiori quodam vinculo continentur et ad philosophiæ principium religantur, ita ut cives his legibus utentes scientiæ vel veræ saltem opinioni potius obediant quam necessitati* (II, 328, 42-332, 14).

Tardiorem esse hujus dialogi decursum propter ea quæ præcedunt nemo fere miretur. Quam tarditatem ut quocunque modo e sermone eximat, Plato modo ficta quædam instituit colloquia cum personis quæ non adsunt (II, 268, 33 *sqq.*; 272, 30 *sqq.*; 280, 13 *sqq.* 46 *sqq.*; 289, 12 *sqq.*; 308, 49 *sqq.*; 309, 3 *sqq.*; 342, 42 *etc. vide* Zeller, *Platonische Studien*, p. 79 *sq.*), *modo industria tenebricosis utitur verbis quibus collocutores ad ulteriores quæstiones movendas excitet* (II, 313, 19 *sqq.*; 321, 15 *sqq.*; 322, 13 *sqq.*; 367, 13 *sqq.*; 367, 14 *sqq.*; 409, 8 *sqq.*; 411, 36; 416, 41; 454, 24 *sqq.*). *Optime vero disputandi rationem, quam hic offendimus, negligentiorem senum excusat commoditas summo mane per æstivum diem Gnosso ad antrum Jovis proficiscentium, atque longum iter sermone trahentium, necnon in umbrosis locis inter altas arbores interdum requiescentium* (II, 263, 15-28; 303, 37 *sqq.*; 305, 2).

Cum civitas, quæ his in Legibus instituitur, ab ea, quam in Πολιτείᾳ *instituerat Plato, hoc solum differat, quod, exacta philosophica ratione sæpius derelicta, ad communem veritatem propius accedit, haud dubium videtur, quin philosophus noster dialogum hunc non prius conscripserit, quam primam illam civitatem quam dicit* (II, 341, 46 *sqq.*) *inter homines, quales nunc sunt, condi non posse intellexerat. Quæ quidem intelligentia, quam acerbos in animo ejus reliquerit stimulos, ex his, quæ sequuntur, colligere licet. Dicit enim* (II, 457, 7 *sq.*) plenum esse cælum multis bonis itemque contrariis, pluribus vero non bonis. Maximam autem *accusat* perversitatem et inscientiam hominum fere omnium (II, 282, 13 *sqq.*; 332. 47 *sqq.*; 333, 43 *sqq.*; 336, 15 *sqq.*; 380, 42 *sqq.*; 445, 53 *sqq.*; 464, 48 *sqq.*); quare natura deus *solus* omni seria beati cura *videtur* esse dignus, homo vero dei ludicrum quoddam esse artificium, idque re vera optimum accepisse, nec nisi exiguam veritatis partem tenere (II, 227, 42 *sqq.*; 385. 39 *sqq.*; 386, 16 *sq.*), cum finem suum non in se ipso habeat, sed in essentia, quæ universi vitæ subest (II, 454, 7 *sqq.*), ita ut misera quædam appareat esse creatura (II, 455, 8), laboribus nata, vilis et unius diei (II, 282, 35; 453, 38; 468, 13). *Accedit denique, quod primum hoc in libro* non unum solum statuit esse animum mundi bonum, sed et alterum malum (II, 450, 4 *sqq.*). *Ut verum dicamus, haud multum abest, quin hac doctrina tota philosophia Platonica funditus evertatur.*

Jam ut secundam hanc civitatem non merum esse demonstraret imaginationis ludum, sed eam, quæ,

fortuna favente, et condi et subsistere possit, necesse erat, ut præter theoriam quam in Πολιτείᾳ *jam exposuerat, et elementa, quibus civitas hæc constituenda sit, ex ordine referret et, unde elementa hæc sint petenda, simul adderet. Id quod facere instituit hac ratione*, ut coloniam describat, quam Cretæ pars maxima, Clinia duce, in regionem deducere parat, a Magnetibus olim possessam (II, 317, 32 *sqq.*). *Quamquam colonia hæc fictitia videtur esse, necnon Clinias et Megillus personæ fictitiæ* (*cfr.* Boeckh, *In Minoem*, p. 66 sq.). *Cujus vero coloniæ in fine solum tertii libri mentio fit, ita ut tres libri, primi in quibus in universum disputatur de politica theoria, quasi proœmium efficiant totius operis ipsum quoque tripartitum. Dialogi quod reliquum est usque ad finem, dividetur in septem partes, ita ut totus dialogus decem partibus contineatur. Quarta enim pars* (II, 318, 1-323, 43) *et quinta* (II, 323, 43-338, 40) *agunt de elementis, quibus civitas hæc constituenda sit, cum geographicis, et ethnographicis, tum politicis, quæ pertinent ad theocratiæ principium. Sexta porro pars* (II, 338, 40-348, 40) *et septima* (II, 348, 40-364, 44) *quartam et quintam continuant, illa de civium numero et agrorum divisione, hæc de ordinandis magistratibus exponens. Legislatio proprie dicta sequitur octava parte et nona. Octava enim pars* (II,364, 44-418, 35) *agit de singulis civibus educandis, et ad universam virtutem formandis a pueris usque ad funus, nona vero* (II, 418, 36-494, 14) *de pœnis eorum, qui legibus et eruditioni obedientes sese non præstiterunt; accedunt quædam quæ pertinent ad codicem juris civilis. In ultima dialogi parte* (II, 494, 14-501, 15) *disseritur de conventu nocturno, cujus sapientia, ideis Platonicis fulta, civitas hæc servetur.*

DIALOGI ARGUMENTUM.

Lib. I.

PARS PRIMA : *Platonica respublica cum altera ex parte pendeat ex boni idea, cujus illa erat quasi summa imago humana, altera autem ex parte hujus civitatis vestigia quadam temporis culpa vix obruta reperisse se putaret Plato in Lacedæmoniorum et Cretensium institutis, similitudo hæc in libris de Republica facile animadvertitur. Qua in re non adeo tamen fallitur Plato, quin summam differentiam, quæ exsistit inter ipsius et Doriensium instituta politica, acute cerneret. Illi enim cum civitatis finem in bello ponerent et in fortitudine bellica, ipse prudentiæ primum, temperantiæ secundum, justitiæ tertium, fortitudini non nisi quartum locum tribuit, h. e. civitatis finem in virtute universa colenda collocavit. Jam cum, sicut diximus, his in Legibus propius quam in Republica accedendum esset ad humanorum institutorum naturam, qualia revera sunt, propius quoque accederet necesse erat ad Doriensium instituta sive probanda sive vituperanda. Principio igitur, ut statim demonstret, quo ipsius civitas nitatur fundamento et qua in re differat a Cretensium et Lacedæmoniorum institutis*, quem in finem convivia publica, gymnasia, armorum exercitia legumlatores instituerint, e Clinia et Megillo quærit. Uterque belli causa hæc omnia esse instituta respondet : omnes enim semper inter se bellum gerere civitates; pacem nihil nisi nomen esse, revera bellum non indictum significare ; nec civitates modo cum civitatibus, sed vicos etiam cum vicis familias cum familiis bellum semper gerere, immo singulos quosque secum semper pugnare, II, 264, 28-265, 48.

Quæ quidem Doriensium civitatum principia sibi ipsis repugnant : quoniam enim vincere se ipsum omnium victoriarum pulcherrima est, vinci vero a se ipso omnium turpissima, hoc idem observetur necesse est in domu et vico et civitate; recte enim se ipsa superior dici potest civitas et ob hujusmodi victoriam summo jure laudatur, ubicunque meliores vincunt deteriores, contra vero ubi contrarium accidit. Jam si fratribus his aut civibus judex esse potest, non is erit judex melior, qui, quotquot mali inter eos sunt, e medio sublatis meliores ipsos regere sese jubeat, sed qui malis, ut pareant melioribus, persuadeat, immo optimus, qui neque e medio tollat quemquam, et reconciliata gratia in posterum tempus legibus latis amici ut inter se sint, prospicere possit. Ergo optimus est judex, non qui bellum, sed qui contrarium bello respiciens omnes leges fert. Quod idem facit bonus legislator, seditionem potius ut evitet, quam bellum exterum respiciens. Atqui optimum neque bellum est, neque seditio, sed mutua pax et benevolentia. Optimi vero causa leges feret legislator sollers, pacis gratia res bellicas potius, quam bellicarum causa ad pacem pertinentes constituens, II, 265, 48-266, 16.

Et quidem *inter ipsos Dorienses poetas* Tyrtæus revera non nisi bellicam laudat virtutem, sed Theognis Megarensis fidelitatem in seditione et universam virtutem plurimi facit. Duo autem sunt bonorum genera, divinorum aliud, aliud humanorum, quorum hæc pendent ex illis, minoraque sequuntur majora. Inter humana primum tenet locum valetudo, secundum pulchritudo, tertium robur, quartum opes: inter divina primum prudentia, secundum temperantia, tertium justitia, quartum fortitudo; quæ omnia sunt humanis anteponenda, ac legumlatori, ut his primum ornet cives, deinde ad humana respiciat, quæque pendent ex his porro, incumbit. Ad hanc igitur normam leges sunt exigendæ omnes, et, perperam an recte sese habeant, judicandæ, II, 266, 16-269, 5.

PARS ALTERA : *Hanc normam ad dijudicanda Cretensium et Lacedæmoniorum instituta adeptus, de iis, quæ fortitudinem spectant, primo quærit loco, ad cujus exemplum de reliquis quoque virtutibus dicit se quæsiturum, sed revera non nisi de temperantia* (II, 271, 20 *sqq.*) *quædam addit, de ceteris omnino verba non facit. Scilicet hic sermo non est de singulis virtutibus, sed de hoc, quid intersit inter civitatem non nisi fortitudine et particula quadam temperantiæ nixam, quales Lacedæmoniorum et Cretensium erant civitates, et eam quæ nititur universa virtute et quam toto jam dialogo descripturus est. Virtutis autem universæ essentia in ipsa fortitudine definienda invenitur.* Fortitudinem enim spectant gymnasia, convivia communia, venatio deinde, dolorum tolerationes variæ. Cum autem aliud sit præterea fortitudinis genus, quo pugnare adversus voluptates ac cupiditates instituimur, a quibus superari minime decet, cumque in hoc etiam cives sint exercendi, in reprehensionem incurrunt Cretensium et Lacedæmoniorum legumlatores, quod plane ejus studium neglexerunt, maximis voluptatibus et delectationibus non uti eos docenter, sed omnino abstinere jubentes : quare obdurare in voluptatibus nesciunt. *Eodem spectat, quod supra* (II 265, 31 *sqq.*) *legitur* : deteriorem civitatis, vici, domus, uniuscujusque partem non e medio tollendam, sed persuadendum ei esse, ut meliori parti parentem sese præstet, II, 269, 5-271, 20.

Genus autem hoc fortitudinis a temperantia vix vel plane non differt, id quod vel inde apparet, quia eadem quæ ad fortitudinem, gymnasia et convivia com-

munia, ad temperantiam quoque referuntur. Quæ quidem apud Cretenses, Lacedæmonios, aliosque tantum abest ut temperantes eos reddiderint, ut seditiones potius persæpe excitarint et voluptates venereas plerumque corruperint, *scilicet quia de voluptatibus et de cupiditatibus ratione gubernandis et ad meliora traducendis hic omnino provisum non est*, quo tamen omnis fere legislatio spectat, II, 271, 20-51.

Cujus rei exemplum daturus egregium, quæstionem movet de ebrietate, utrum quemadmodum Lacedæmonii utuntur, omnino turpem eam putantes et e civitate ejicientes, ea utendum sit, an quomodo Persæ, Scythæ, alii, qui mero utentes et vestimenta perfundentes pulchrum hoc putant. Qua de re ita quærendum esse *docet*, ut conversationibus hujusmodi rector præsit idoneus, qui utiles eas reddere possit, prudens ille scilicet, sobrius et sapiens, II, 271, 51-275, 6.

Compotatione antem recte gubernata, quid boni afferre possit, quæritur. Quæ quum levis quædam res esse videatur, ad eruditionem tamen et humanitatem nonnihil attinet; summa enim eruditionis est recta educatio, quæ ludentis animum ad amorem quam maxime ductura sit ejus, in quo virum factum eum perfectum esse oportebit. Unusquisque autem nostrum duos habet consiliarios, voluptatem et ægritudinem, porro, quæ his præcedunt, timorem et fiduciam, denique rationis judicium, quod commune civitatis decretum factum lex nominatur. Jam ebrietas sola quidem per se memoriæ, judicii et rationis vim frangit, cupiditatibus contra ac animi perturbationibus vim addit, ita ut omnibus viribus quantum potest, fugienda videatur. Sed sunt multa alia utilitatis tamen non omnis expertia, ut medicina corporumque exercitationes vehementes, debilitatem principio, deinde valetudinem ac robur afferentia. Quo in genere est etiam ebrietas, qua, sicut fortitudinem et a metu immunitatem in formidinibus et doloribus exerceri necesse est, ita maxime, temperante viro potantibus præfecto, exerceri possumus, ut quam minime impudentes et audacia abundantes, sed timidi simus, ne quid turpe dicere vel pati vel facere data occasione sustineamus, qua voluptate commodiorem occasionem ad experimentum capiendum, quo hominum animos exploret, prudens legislator vix inveniet, II, 275, 6-281, 46.

Lib. II.

Sed alia quoque rectus ille vini usus commoda affert, quæ ad universam eruditionem nonnihil faciunt. Voluptatis et doloris sensus cum infantibus statim insit, prudentia et veræ opiniones firmæ serius accedant, ita a principio sunt assuefaciendi, ut voluptas, odium, amor, ceteraque his affinia, rationi, cum accesserit, sint consentanea, et quæ odisse aut amare, ubi rationis usum fuerint adepti, eos decet, aversentur aut amplectantur. Huc maxime faciunt musica et saltandi ars. Juvenilis enim ætas quietem omnem maxime abhorrens, in motu corporis fere continuo et simul in vociferatione vehementer sese oblectat. Sed cetera animalia ordinatæ motionis sensu carent, hominibus dii sensum dederunt numeri et harmoniæ, simulque festos dies statuerunt, quibus colludentes vitiosam educationem corrigant. Quare prima eruditio saltatione cantuque continetur. Bene autem eruditus in chorea est, qui pulchre et saltare et canere poterit, si etiam pulchra canit et pulchra saltat iisque gaudet. Pulchri autem cantus et gestus sunt, qui virtuti animi vel corporis sive ipsi, sive ejus imagini alicui conjuncti sunt. Honesta enim sola pulchra sunt. Quamquam non omnibus delectantur omnes suntque adeo, qui jucunditate sola metiantur pulchritudinem; id tamen nobis non obstat, cum opinionis error pulchrum sejunxerit ab honesto; qui enim natura quidem recte, sed consuetudine contra, vel consuetudine recte, natura contra comparati sunt, pulchrum ab honesto soli sejungunt, et secum pugnant ipsi, quod honestum sit, non delectare semper affirmantes, cum in reliquis tamen omnibus, in quibus a consuetudine non dissentit natura, idem pulchrum ducant et honestum, II, 282, 1-284, 27.

Quod ne accidat civibus, summopere cavendum : solet enim qui turpibus delectatur rebus, ad amplectenda et imitanda eadem fieri pronus, adeoque poetarum aliorumque circa hæc artificum arbitrio non sunt hæc permittenda, nec multitudinis etiam judicio æstimanda, cujus plausu poetæ corrumpuntur, sed lege regenda. Quod facere etiam Ægyptios videmus, quibus nihil licet in re musica, statuaria, aliisque artibus innovare. Quanquam enim exempli gratia pueri admodum parvuli miraculis quibusdam maxime oblectantur, adulti pueri comœdiis, tragœdiis eruditæ inter feminas et adolescentuli, horum judicio non standum, sed seniorum et prudentium potius, qui recitatorem bene Iliadem et Odysseam vel Hesiodeorum aliquid exhibentem vincere fere pronuntiarent. Contra cum accidit cumque multitudinis judicio res permittitur, poetæ ipsi corrumpuntur, quippe ad judicum voluptatem prava carmina facientes, II, 284, 27-287, 6.

Poetis igitur, ut celebrent virtutem, neminem, nisi qui bonus idemque justus et temperans fuerit, prædicent beatum, injungendum, ceteraque, quæ vulgo dicuntur bona, valetudinem, pulchritudinem, divitias, immortalitatem virtuti jubeant postponere. Jam si quis dubitaret, utrum revera justissima vita eadem sit jucundissima, an duæ quædam sint vitæ, alia jucundissima, alia justissima, *dubitatio hæc ita resolvenda esset*, ut legislator nobis persuadeat, injusta quidem ex injusto et malo animo prospecta jucunda videri, justa vero omnium injucundissima, ex justo autem prospecta animo omnia contraria cuilibet in utrisque apparere; melioris autem animi judicium potius habendum esse, ita ut injusta vita non solum turpior et nequior, sed etiam insuavior revera sit, quam justa et sancta vita. Quod etiamsi non ita se haberet, legislator tamen quamvis exigui pretii nunquam, quin justus sit idem beatissimus, in dubitationem adduci pateretur, II, 287, 6-290, 31.

Jam cum non omnis ætas ad saltandum et canendum æque sit apta, primus Musarum puerilis chorus intrabit, quæ de virtute modo dicta sunt canens, secundus autem chorus usque ad triginta annos natorum, Pæanem invocans testem veritatis eorum, quæ dicuntur, et junioribus ut propitius cum persuasione veniat precans, viris ad sexagesimum usque annum sine Bacchi choro eadem liceat canere, senes autem, qui cantus ferre non amplius possunt, de iisdem moribus divino ore confabulantes remaneant, II, 290, 31-291, 40. — Quod autem ad vini usum attinet, pueris intra annum duodevicesimum, ne igni addatur ignis, vino plane interdicendum, ad trigesimum usque annum vinum modice gustent juvenes, ebrietate autem prorsus abstineant; qui quadragesimum superarunt annum, in communibus conviviis epulati Bacchum advocent ad seniorum sacra simul et ludum, quem hominibus auxilio esse voluit adversus senectutis austeritatem vino remedio dato. Simul seniores juvenibus et adolescentibus sobrii non sobriis præsint, eorumque moderentur lætitiam. Quam ob causam nosse eos musices regulas et in cantu ac saltatione, primum quæ sint, quæ imitatione exprimuntur, deinde quam recte, tertium quam bene exprimantur, dijudicare posse oportet. Qua

in re omnia turbarunt poetæ, modo 'assa verba includentes metris, modo assis fidibus tibiisque utentes sine verbis. Sed poetas tertium scire non necesse est, utrum pulchra annon sit imitatio, seniores autem cantores nostros scire hoc oportet, ut junioribus duces morum bonorum fiant. Quo facto magnæ hujusmodi compotationes sunt utilitatis; vini enim haustu molliores facti bibentium animi facile ducendos sese dant ei, qui scit eos erudire et confidentiæ impudentis loco verecundiam et pudorem iis intromittere. Quare caveamus Bacchi donum sicut Lacedæmonii simpliciter vituperemus; tantum enim abest ut a diis ulciscendorum hominum causa, ut furamus, datum sit, ut recte adhibitum animo potius verecundiam, corpori sanitatem et robur comparet, cives denique civibus benevolentiæ mutuæ vinculo conciliet. — Alteram choreæ partem ad corpus pertinentem, gymnasticam scilicet, utpote Cretensibus et Lacedæmoniis satis cognitam, *vel potius quia novi inde nihil elici poterat, hoc loco pertractare supersedet.* — Si qua vero civitas non his institutis uteretur, ut ebrietatem ceterasque voluptates imperio regat, sed unicuique quando et quibuscum volet, bibendi licentia sit una cum aliis institutis quibuslibet, huic civitatis potius Carthaginiensium more injungendum esset, ne quis unquam in expeditione vinum gustet, neve domi serva aut servus gustet unquam, neve magistratus eo anno, quo in potestate sint, neve gubernatores aut judices munus obeuntes, neve qui de rebus magnis sunt deliberaturi, neve quisquam omnino interdiu, nisi roborandi corporis vel morborum causa, neve etiam noctu liberis operam daturi, II, 291, 30-298, 21.

Lib. III.

Pars tertia : *Jam demonstrato, finem legum lationis non in fortitudine solum, sed in universa positum esse virtute, eruditionemque, quæ non temperantiæ æque atque fortitudini et ceteris virtutibus exercendis operam det, omnino mancum esse fundamentum, in quo respublica optima exstruatur, pergit quærere, unde vita civilis initium et progressus ad virtutem pariter atque ad vitium ceperit, ut inde quasi principium aliquod eruat, unde omnes deinde deriventur leges. Virtus enim singulorum cum sita sit in animi harmonia, ad quam in civitate accedat necesse est harmonia eorum qui gubernant cum iis qui gubernantur, perfecta quam Plato in* Πολιτείᾳ *illis tribuit, virtus prohibebat, quominus quidquam, quod æquum non esset, ab his exigerent eorumque obedientiam fatigarent. Hic vero cum magistratus ipsi summa virtute careant, legibus ipsorum potentia simulque libertas subditorum adstringantur necesse est. Quod ita monstratur :* Infinitas jam in infinito, quod ante nos elapsum est, civitatum fuisse mutationes necessarium videtur. Certe traditum est, multos hominum interitus accidisse diluviis et morbis et multis aliis rebus, in quibus non nisi exigua hominum pars quædam relinqueretur. Qui interitum effugere, pastores fuerunt montani, artium cunctarum rudes, vitæque urbanæ expertes, urbibus quippe omnique regione campestri plane vastatis ac perditis, quæcunque ætas prior ad commoditatem vitæ et elegantiam invenerat. Cujus rei documentum *exhibetur,* quod multa hodieque nova excogitantur, id quod fieri non posset, si majorum semper inventa essent servata. Ex hoc igitur illarum rerum statu, in quo civilis vitæ vestigium nullum jam supererat, omnia, quæ nunc sunt, originem ducunt, civitates scilicet, artes, leges, instituta denique omnia. Sed paulatim hæc perlongo aliquo tempore provecta esse consentaneum est. Pastores enim illi, cum neque faciliter neque lubenter propter recentis perniciei memoriam in planitiem descenderent, ita ut vix congredi inter se possent, cum porro metallis omnino carerent omnibusque artibus, quæ quidem ferro indigent vel ære, cum divitiæ ob inopiam ipsis essent ignotæ, cum denique pecora ac silvæ victum iis sat copiosum præberent : absque litibus, judiciis, seditionibus ac bellis vitam agebant tranquillam, a malitia omni remotam ac simplicissimam, legibus non omnino egentem; leges enim, non scriptas, sed quas patrias dicunt, sequebantur et dominationem habebant domesticam, *vel patriarchicam quoque dictam*, suam quovis patrefamilias familiam regente, qualem Homerus Cyclopum fuisse vitam refert. *Quam quidem civitatem primam hic appellat Plato*, II, 298, 22-301, 37.

Crescente autem familiarum numero, ipsisque familiis auctis, in commune majores civitates facientes tunc primum ad agros in montium radicibus colendos cœperunt sese convertere, et munimenta ferarum causa condere; quibus cum opus esset legibus, nec posset diutius sua quævis familia instituta suasque consuetudines servare, cumque inter eos patrum familias plurimum valeret auctoritas, initium tunc legislationis factum est et *alterum* aristocraticum quoddam ortum est civitatis genus vel etiam regnum, II, 301, 37-302, 21. Tertiam jam civitatis formam, *democraticam scilicet,* ad urbis conditionem in planitie *refert.* Multæ enim aliæ hac ætate jam erant civitates conditæ, quæ cum bellum inter se gererent et mari jam uterentur, seditiones, fugæ, mutationes omnis generis exstiterunt *et ad statum popularem civitates cœperunt sese inclinare*, testibus, quæ temporibus Trojanis feruntur accidisse. Per tempus enim decem annorum, quod Troja obsidebatur, res obsidentium domesticæ multis malis affligebantur in seditionibus juvenum, qui etiam reversos milites non bene acceperunt, sed ita, ut cædes et fugæ permultæ acciderent, quibus ejecti rursus reverterunt mutato nomine Dorienses pro Achæis vocati, II, 302, 21-303, 14.

Ex quo jam ad quartam civitatis formam *e prioribus mixtam*, Lacedæmoniorum scilicet, pervenimus; quæ cur servata fuerit, nec, sicut Argivorum et Messeniorum civitates, perierit, *quæritur.* Peloponnesii enim tria constituerunt regna, Argolicum, Messenicum et Laconicum; regesque, icto fœdere, pepigerunt opem sese sibi laturos, et ab interitu alterum alteros defensuros; accedebat, quod bonorum inter cives inæqualitas, quominus præstantissimas ferrent leges, illis non obstabat, quod populum habebant ad accipiendas quasvis leges promtum ac benevolum, exercitum denique, quo non tuerentur tantum sese, sed universam quoque Græciam ab insultu quovis vindicarent. Nihilo tamen secius hæc regna, quæ fore perpetua videbantur, brevi, excepto Laconico, perierunt. Cujus rei causa hæc erat : omnibus ea fere hominibus insita est cupiditas, ut ipsorum ex animi arbitrio fiant maxime quidem omnia, quæ fiunt, si minus, humana tamen : etsi sæpissime hæc ipsa maxime iis noceant, quorum voluntas non ipsorum rationi obsequentem sese præbet. Quare ne optandum quidem est alicui, ut omnia ad voluntatem ipsius fiant, sed in primis, ut sapiat, neque legislator fortitudinem solum, sed universam virtutem semper respiciet, maxime autem virtutum primariam prudentiam. Quare porro non ob aliam causam quandam regna illa interiisse credendum est, sed præcipue ob maximarum rerum humanarum ignorantiam. Quæ quidem consistit in doloris et voluptatis cum opinione rationi accommodata discrepantia, quum quis pulchrum aliquid vel bonum esse intelligat, non amet autem, sed oderit; quod vero pravum et

injustum esse videatur, amet atque amplectatur. Ignorantia hæc est maxima, quod quasi in animi multitudine est; nam quod dolet in eo et gaudet, idem, quod vulgus in civitate est. Cujus contraria maxima consensio, quæ domibus et civitatibus salutem affert, jure dicetur sapientia. *Quod idem valet in imperia et dignationes*, quas in civitatibus esse necessarium est, et quarum septem *enumerat :* parentum et omnino generis auctorum, nobilium, seniorum, dominorum in servos, potentiorum in inferiores viribus, prudentium in scientia carentes, denique eorum qui imperium quoddam sortiti sunt. Jam manifestum est, Argorum et Messenlæ reges semetipsos in hoc potissimum peccantes pessumdedisse, quod plus posse vellent, quam leges latæ, et quod verbis et jurejurando probassent, in eo secum propter insipientiam non consentirent, II, 303, 14-309, 26. — Quare intelligens legislator neminem unquam juvenem et nullius arbitrio obnoxium summo imperio parem futurum, quin gravissimo insipientiæ illius morbo correptus in odium incurrat, malum hoc cavebit et revera apud Lacedæmonios caverunt sive legumlatores sive deus aliquis, primum regum stirpe geminanda, deinde generis auctoritati octo et viginti senum auctoritatem exæquando, tertium tanquam frenum imperii ephororum potestatem sortito obtingentem addendo. Hac ratione temperatum Lacedæmoniorum regnum et ipsum servatum est et ceteris salutem attulit, II, 309, 26-310, 50.

Temperamento igitur opus est ut civitas et libera sit et concors et prudenter gubernata. *Quod quo magis planum fiat*, *Persarum regnum et Atheniensium democratiam ob oculos ponere aggreditur, excessu alterum potentiæ unius*, *altera libertatis civium peccantia.* Ac Persæ quidem tum, cum modice magis inter servitutem et libertatem agebant sub Cyro, primum liberi facti sunt, deinde aliorum multorum domini. Libertas enim et libere loquendi copia amore principes regi, cives principibus, ac milites ducibus conciliarunt. Cyrus autem ut qui a puero ætatem in militia transegerat, liberos mulieribus reliquit educandos, a quibus felicitate nova corruptis ad Medorum exemplum mores eorum formabantur, et omnia iis indulgendo, animi corrumpebantur. Hinc factum, ut luxuriæ sese et deliciis dedentes, primum alter alterum interfecerit, deinde ipse, ob insaniam contemptus, imperio privatus sit. Darius, nec regis filius, nec educatione effeminata usus, rempublicam secundum leges a se latas gerendo, et æquabilitatem communem quandam impertiendo regnum quodammodo restituit et civium sibi conciliavit amorem; sed Xerxem in omnis generis voluptatibus educari passus, eadem, quæ Cyrus, peccavit, pravumque regni heredem reliquit. Ex quo tempore nullus Persarum rex vere magnus exstitit, idque non fortunæ culpa factum, sed necessitate : tyrannorum enim et regum filii evadere viri præstantes, per eam, quam degunt, vitam, nullo modo possunt, II, 310, 50-312, 54.

Jam in omni civitate salva et, quantum hominibus licet, felici futura, honores pro rerum ipsarum virorumque dignitate sunt distribuendi, ita quidem, ut primus virtuti detur locus, nec dives, aut formosus aut robustus anteponatur justo, temperanti et forti; ut porro animi bona, si adjunctam habeant temperantiam, maximi fiant; hæc sequantur corporis bona; extremum occupent locum munera fortunæ. Hoc rerum ordine turbato, ruere in pejus omnem necesse est civitatem. Jam regnum omne, regesque servare diu hunc ordinem nequeunt; sublata enim populi libertate, regnoque in dominationem verso, concordia subditos inter et principem perit; proceres regem imitantes, non populo sed sibi consulunt, propriique commodi gratia omnia pervertunt, II, 312; 54-314, 24.

Atheniensium autem civitas ante Persarum bellum bene satis gerebatur. Respublica erat antiqua cum magistratibus quibusdam ex censu quadripartito constitutis, et quasi dominus inerat pudor, cujus causa legibus et magistratibus obtemperare æquum omnes censebant, ipseque Persarum metus concordiam inter cives augebat. Quo factum est, ut Persæ victi Græcia ejicerentur, præclaraque illa ad omnem posteritatis memoriam facinora ederentur. Victis autem Persis, omnia ad se rapere, nimiamque sibi licentiam arrogare plebs cœpit, cujus causa fuit musices priscæ corruptio, et poetarum auctoritas nimia; qui cum in carminibus et cantu nova semper auderent, vulgoque ex sola audientium voluptate hæc æstimari persuaderent, perempto pudore antiquo, impudentiam, audaciam, ac licentiam animis hominum instillarunt. Quibus latius semper serpentibus, in reliquis etiam rebus cunctis, ac civitate gubernanda, arbitrium sibi plebs arrogavit, ut hodie Athenienses neque magistratibus, nec parentibus, nec legibus denique velint obedire, et pro optimatum illic imperio pessimum quoddam exstiterit imperium theatrale, II, 314, 24-317, 1.

Ex his itaque omnibus, nimiam unius potestatem haud minus, quam nimiam multitudinis libertatem, civitates pessumdare intelligitur; optimas vero esse et beatissimas, quæ inter dominationem unius et licentiam vulgi sunt mediæ, adeoque legumlatori id maxime studendum, ut cives sint liberi, sibi amici, et prudentes. — His dictis, Megillus, datum sibi a Cretensibus narrans negotium, ut coloniam ab iis deducendam legibus muniat, optimasque, vel ex vernaculis, vel ex peregrinis leges seligat, hospitem Atheniensem et Megillum ad delineandum legum exemplar hortatur; *quibus verbis simul totius operis prooemium finitum hic esse significatur*, II, 317, 1-49.

Lib. IV.

Pars quarta : *Quæ in prioribus libris tribus reperta sunt principia, exinde jam ad coloniæ legum lationem traducuntur. Et primum quidem de geographicis atque ethnographicis elementis*, *h. e. de situ urbis futuræ*, *et de civium origine exponitur.* Urbem cum dixisset Clinias a mari octoginta circiter stadia abfuturam, portum habituram sat idoneum, solum omnium rerum ferax, et montibus ac silvis paulo asperius, nullamque nimis propinquam urbem aliam : hæc omnia vehementer probat Atheniensis. Urbes enim maritime propter commercia, hominumque undique confluentium multitudinem, bonas leges bonosque mores haud facile ferunt : quod quamquam et huic metuendum, soli tamen fertilitas et asperitas facile avertet, quæ omnia quidem ei præbebit, sed nimiam rerum abundantiam impediet, ut ne mercatura et quæstu cauponio, neve largam exportationem præbens nummis repleatur. Accedit quod materia non abundat regio, adeoque rei navali dare operam civitas vix potest, quod facillime mores bonos solet perdere; qui enim classe confidunt, virtutem bellicam facile negligunt, cum paratum iis sit semper fugæ auxilium; iidemque honores et magistratus recte nunquam possunt mandare, cum nautarum et gubernatorum genus semper sit vilissimum, huic tamen civitati maxime necessarium, ideoque maxime etiam honorandum. Quare nec pugnæ quidem navales ad Salamina et Artemisium commissæ nimis laudandæ sunt; Platæensis enim et Marathonia victoriæ meliores reddiderunt victores, illæ minime, II, 318, 1-320, 33.

Coloni autem deducentur ex omni Creta, et præter eam e Peloponneso maxime, id quod commoditates affert ma-

gnas : ad novas enim leges accipiendas aptissima est e variis civitatibus confluens hominum multitudo; qui contra ex una aliqua urbe proficiscuntur, haud facile mores ac vivendi genus consuetum deserunt. Jam vero constat, nullum unquam hominem per se solum quicquam sancire, sed deum omnia et cum deo fortunam et occasionem res humanas gubernare omues, hæc autem sequi debere artem. Quare, *si spes ulla est civitatis Platonicæ condendæ*, in votis ea sita est. Optandum enim, ut præsit huic civitati tyrannus, id est, ut imperium omne, omnisque majestas sit penes unum : hæc enim civitatis forma ad inducendos novos mores est maxime Monea, post eam monarchia, deinde democratia, ubi vero plures præsunt reipublicæ, seu in aristocratia, haud facile mutari quidquam potest. Quod si tyrannus is fuerit juvenis valens memoria et docilis, magno præterea animo et inprimis temperans, nihil fere ultra superest legumlatori optandum; hunc namque facillime cives sequuntur, quocunque eos ducere ei lubuerit; ejusque aut exemplo, aut auctoritate et potestate, sine ullo fere negotio mores mutantur. Cui si prudens obtigerit legumlator, ad optima quævis civitatem finget. Quod quidem factu difficile non est, sed illud est difficile et rarum factum in longo tempore, ut amor divinus temperate justeque agendæ vitæ innatus fuerit tyrannis, II, 320, 33-323, 43.

PARS QUINTA : *Jam ea respiciendo, quæ in universum in libro tertio disputata sunt*, quæ sit huic civitati forma futura, *quæritur*, monarchica, aristocratica, an democratica. Quarum nulla reipublicæ nomine videtur digna, tum quod nulla fere exsistit civitas, cui formæ hæ insint puræ, immo plurimæ, sicut Lacedæmonia et Gnossia, his formis fere mixtæ sint, tum quod in his omnibus, imperante altera civium parte, altera servit, cum non nisi deo intelligentium domino serviendum sit. Tempora namque Saturni, *vel aurea ætas*, perhibentur beatissima : cujus rei causa fuit, quod Saturnus, homines ab homine gubernari recte non posse intelligens, dæmonas iis præfecit, quorum cura a vitiis omnibus defendebantur homines, ac malis omnibus carebant. Cum igitur nulla civitas, nisi a deo gubernetur, *i. e. theocratia*, esse beata queat, sequamur, quoad fieri ejus potest, et imitemur vitam, quæ Saturno rege fuit, immortali nostri parti obedientes et intelligentiæ distributionem legem appellantes. Porro ita nobis persuadeamus, si omnis penes unum aliquem, sive hominem, sive ordinem, fuerit potestas, isque animum habeat pravum, beatam esse civitatem nullo modo posse. Suam modo respiciens utilitatem is condet leges, ex eaque justum omne metietur, ita statuens : justum esse id, quod potentiori utile sit. Ad honores igitur et magistratus, posthabito opum, pulchritudinis, aut generis respectu, eos tantum evehamus, qui legibus maxime parent; sunt enim magistratus legum ministri, et simulac magistratus legibus, non leges imperant magistratibus, interire civitatem necesse est, II, 323, 43-326, 29.

His præmissis, ad leges propius accedit, easque exordio de cultu deorum munit. Legi enim omni, præcipue quæ alicujus sit momenti, exordium existimat præmittendum, nec, ut fieri hodieque solet, summa verborum brevitate, solum, quod fieri velit legumlator, jubendum. Ut enim qui liberos curant homines medici liberi, persuasionem adhibent, ut libenter ac sponte medicinis utantur, servos autem servi serviliter tractant, id est, nulla ratione adhibita ad sumendam medicinam cogunt : ita legumlatorem, cum liberis hominibus leges scribat, multumque intersit, ut libenter ac voluntate leges accipiantur, exordio aliquo, ubi de utilitate et præstantia legum singularum breviter disputetur, persuadere civibus, ut servent leges, oportet. *Ad theocratiæ igitur imitationem, quam sibi proposuit Plato, exordia quoque faciunt, id quod ex primo statim exordio, quod toti legum corpori præfixit, manifestum erit. Quod quidem procemium ita se habet :* Deus, ut in veteri dicto est, principium et finem et media rerum omnium tenens recta peragit secundum naturam circumiens; eum vero semper comes sequitur justitia divinam legem deserentium ultrix, cui qui felix futurus est, adhærens subsequitur humilis et compositus; si quis autem fastu elatus vel opibus superbiens vel honoribus vel corporis forma, simul juventute et stultitia inflammetur animo cum insolentia, ut qui nec præfecto nec duce aliquo indigeat, sed etiam aliis ducendis idoneus sit, solus sine deo relinquitur, relictus autem et alios sui similes nactus exsultat omnia conturbans multisque esse aliquis visus non ita multo post pœnam non reprehendendam dans justitiæ seque et domum et civitatem funditus evertit. Deus vero nobis omnium rerum modus esse videtur maxime et multo magis, quam unus, *ut Protagoras voluit*, homo. *Ex Platonis enim opinione deus vel ipsum bonum est, vel summa idea, ex qua omnia pendent.* Deum igitur sequamur, eique ut reddamur similes, studeamus, id est, quæcunque deo sunt grata, faciamus, virtutem omnem, temperantiam, justitiam, alias colendo; injustum ac intemperantem contra, ut deo non similem, hostem dei existimando. Bonum porro virum sacra faciendo, preces ad deum fundendo, aliaque ratione eum colendo, ab eo bona impetrare omnia, ad felicitatem maximi est momenti, maximeque talem virum decet : cum improbus contra, quippe animo impurus, nec accedere ad deum, nec impetrare ab eo quidquam possit. Quare Olympicos primum, et penates publicos, terrestres deinde deos, paria et secunda et lævia iis tribuens, genios post hoc, ac ultimo loco heroas quisque colat. Præter naturas divinas, eos quoque, a quibus maxima accepit beneficia, quibusque plurima debet, id est, parentes, honore quivis afficiat, non referendo tantum, quæ in eum contulerunt, beneficia, sed verbis etiam eos venerando, ac sicubi difficiles fuerint et morosi, iis cedendo. Mortuis parentibus monumenta quisque pro more, nec splendida nimium, nec etiam vilia exstruat, inferiasque iis, ut par est, faciat. Hæc fere facientes et secundum hæc his omnibus in rebus viventes omnes merita a diis et ceteris, qui nobis præstantiores sunt, consequemur bonaque cum spe maximam vitæ partem peragemus, II, 326, 29-332, 28.

Lib. V.

Legum procemium continuatur. Omnium quæ quis possidet, post deos divinissimum est animus, cui ita quidem cura est gerenda, ut, quod in eo est præstantissimum, imperet, deterior ejus pars pareat. Sed qui se verbis quibusdam vel donis vel obsequiis extollere animum putat, qui studiose ei quidquid lubet facere permittit, qui peccatorum suorum et plurimorum malorum et maximorum non se auctorem putat, sed alios, se autem semper extra culpam ponit, qui voluptatibus contra legislatoris edictum indulget, qui ex contrario laudatos labores et formidines et dolores et molestias non subit tolerans, sed cedit, porro qui vivere omnino bonum esse existimat, vel præ virtute rursus colit pulchritudinem, vel opes acquirere amat minus honeste aut non graviter acquirens, utque summatim dicatur, qui eorum, quæ legislator turpia et mala esse ponit, et ex contrario quæ bona et pulchra, alteris omnibus modis abstinere, alteris studere omnibus viribus non vult, nescit in his omnibus se animum, rem divinissimam, dedecorare et dehonestare maxime. Maxima autem ejus poena est, quod hominibus improbis similis redditur, probos fugit, unde miseria omnis generis profi-

ciscitur. Qui contra optima sequitur, et, ut fiat optimus, studet, animum recte colit, II, 332, 39-334, 7. — Post animum corporis et eorum, quæ attinent ad corpus, cura gerenda. Corporis autem præstantia non in pulchritudine, robore, magnitudine ac similibus cernitur, ut quæ inflare nos solent; sed in horum omnium mediocritate quadam, quæ nec effert supra modum nos, nec deprimit. Eorum quæ ad corpus pertinent eadem est ratio; adeoque opibus ac divitiis immodicis multum inesse pretii non existimandum, siquidem et hæ inflant, et ad jurgia et seditiones reddunt pronos, ut paupertas contra humilem et abjectum gignit animum. Liberorum causa pecuniam nemo quærat, pudorem potius ac legum verecundiam quivis liberis relinquat : quod ut fiat, cavendum senioribus sedulo, ne rem ullam turpem coram junioribus aut faciant aut dicant. Ut amicorum aliorumque sibi conciliet benevolentiam, et perpetuam reddat, beneficia ab iis accepta majora semper, quam quæ iis retulit, quisque judicet. Laudem maximam hanc cives existiment, legibus per omnia obtemperare, in eoque ceteros superare. Cum hospitibus commercia sanctissime omnes colant, ut quorum curam deus gerit; supplices in primis nemo lædat. Hæc sunt quæ aliis maxime præstari decet, II, 334, 7-335, 16.

Sequuntur, quæ sibi quisque debet officia, ut optime ac beatissime vivat. Veritas cum a diis pariter ac hominibus maximi fiat, omni studio est a nobis persequenda : cumque, qui huic studet, fidus sit, nec sponte mentiatur, fides quoque colenda, quo præsertim aliorum nobis benevolentiam conciliamus. Qui injuria neminem afficit, magni fit : sed pluris, qui ab injuria inferenda alios arcet, et magistratibus defert, si quid est in justitiam peccatum : maximi vero, qui magistratibus in ulciscenda injuria fert opem. Temperantiæ ac prudentiæ eadem est ratio ac omnium bonorum, quæ quis possidens non solum ipse habere, sed etiam cum aliis communicare potest, de quibus si quis aliis impertit, in maximo fit honore : qui, cum non potest, cupit tamen esse liberalis, secundum teneat locum : qui vero invidet civibus, nihil de suo largiens aliis, vituperetur; virtutis enim omne certamen tollendo, neminemque juvando, civitati obest, eamque reddit deteriorem. Animosum quemque virum esse oportet, injuriasque illatas, aut inferendas, quæ scilicet vitari nullo modo possunt, ulsisci ac propulsare fortiter : indulgentem tamen in injuriis per errorem illatis, et quibus medicina parari indulgendo potest; injustum omnem peccare invitum ac ignorantem virtutis veræque utilitatis naturam, esseque ob id ipsum misericordia potius quam ira dignum, semper secum reputantem. Nimius præterea sui amor, quo nos nostraque aliis et alienis præferimus, nosque semper recte agere nobis persuademus, est unicuique fugiendus : hinc enim fit ut justitiam minoris, quam nos, faciamus, simusque in aliorum æstimandis virtutibus ac vitiis iniqui. Ejusdem hujus peccati causa insipientiam suam omnes sapientiam esse opinantur, quo fit ut nihil, ut ita dicam, scientes omnia scire nobis videamur. In lætitia denique et tristitia, hilaritate ac risu, nimium omne vitandum; ac in rebus molestis et laboribus ante oculos semper habendum, virum bonum a diis non deseri, præmia virtutis ei non denegari, adeoque patienter, spe et fiducia felicitatis mox secuturæ, molesta esse ferenda. Quod attinet autem ad dolores et voluptates, ita quemque oportet existimare : temperantiam, prudentiam, ceterasque virtutes plus semper afferre jucundi quam molesti, ita ut vita moderata, fortis, salubris contrarias quidem superet, utpote in quibus voluptates molestiarum modum excedant, II, 335, 16-338, 40.

Pars sexta : *Finito legum exordio, dé civium numero et agrorum divisione nonnulla insuper præmittit, quibus tanquam fundamentis niti leges necesse ést.* Postquam igitur monuit, in condenda civitate hominum esse delectum habendum, ut rejiciantur mali ac improbi, boni tamen civitati adscribantur, id autem fieri semper propter angustam legumlatoris potestatem non posse; adeoque malos omni studio a reipublicæ gubernaculis esse arcendos : de civium numero disserere aggreditur, hoc tanquam columine civitatis posito, quod novæ civitati contentiones timendæ non sint, quæ alias de agrorum distributione et æris alieni sublatione exsistere solent. Civium numerum dicit quinque millium et quadraginta esse debere; optimum enim semper esse numerum, qui dividi plurimis modis possit; præterea autem ad finitimos esse respiciendum, ut arcere eorum impetus civitas queat. Horum unicuique tantum assignetur agri, quantum ad alendum hominem temperantem est satis. In omnibus, quæ ad religionem pertinent, nihil mutandum; ceterum diis, dæmonibus et heroibus prima agri portio destinanda, ut habeant cives, unde publica faciant sacra, et convenientes sæpius in unum, magis noti sibi redditi, mutuo sese amore amplectantur, II, 338, 40-341, 45.

Quamquam autem optima sit respublica, ubi agrorum, bonorum, uxorum ac liberorum exsistit communio, ut quæ cives habeat sibi amicissimos, ac maxime concordes, quo nihil exsistere majus ac optabilius in civitate potest, fieri tamen hoc non nisi inter deos et deorum filios posse *dicit* (*cfr.* II, 388, 26 *sqq.* 419, 5 *sqq.*), et a communione ista, *quam in* Πολιτείᾳ *descripsit, hic* esse recedendum. Quare illud quidem tanquam exemplar civitatis sectandum est; ea vero, cui manum admovimus, et proxima immortalitati et una secundo loco erit; tertia tandem civitas, *quam Plato, si deus voluerit, absoluturum se dicit, nihil aliud significat quam possibilitatem, ut, cogente necessitate, in condenda civitate longius etiam ab exemplari illo recedatur quam hic in Legibus* (*cfr.* II, 347, 8 *sqq. et* 387, 2 *sqq.*), II, 341, 45-342, 31.

Dividantur ergo civibus agri, et domus, ea tamen mente ut singuli suam portionem toti existiment civitati esse propriam et ad ejus utilitatem administrandam. Hæc divisio ne unquam turbetur, et agri portionum numerus augeatur, curandum; filio namque quilibet suam relinquat agrum; cui plures obtigerunt liberi, filias nuptum det, filios orbis adoptandos : quod si plures gignantur, summo magistratu providente inhibenda est generatio, aut colonia deducenda; sin pauciores, præmiis, honore, aliisve modis promovenda, aut, cogente necessitate, peregrini sunt asciscendi. Lege igitur hæc civibus injungantur, cui quæ cujusque spectant censum, hunc in modum adjiciantur : quod cuique agri est assignatum, nolite parvi facere, vendentes vestra aut aliena ementes : magistratus autem hæc curent et in peccantes contra hanc legem animadvertant, sacerdotes insuper diras ei imprecantor. Quæstui et opibus accumulandis studere non licet; quique quæstum exercet illiberalem, dedecore afficiatur. Privatis auri et argenti possessione sit interdictum; eamque ob causam quotidiani usus gratia cives utantur pecunia, quæ nullius est apud exteros pretii, peregrini nummi e civitate exsulent, et adhibeantur tantum ad belli ac legationum usus. Si quis privatus peregre cupit abire, a magistratibus veniam petat, et peregrinos, quos forte nummos invexerit, magistratibus det commutandos. Peregrini, qui apud cives invenientur, nummi, in publicum redigantur, quique eos occultaverit, aut occultantem juverit, mulctam pendat, et ignominia afficiatur. Dotem dare, aut accipere liceat nemini, ut nec fœnerari. Hæc autem recte constitui, apparet vel inde, quod felicissimi sunt cives, si boni sint viri, nemoque dives et opum studiosus esse vir bonus

potest. Qui enim juste pecunia utitur, ut nec in eroganda, nec augenda pecunia injuriam faciat, is ditescere nullo modo potest. Opum præterea inæqualitas et avaritia lites gignit, civiumque concordiam perimit. Optandum sane esset, ut nemo alterum opibus vinceret : cum autem hoc fieri hac in civitate nequeat, sua quovis colono bona secum advehente, opibus haud æqualiter inter eos a principio jam divisis, mederi huic incommodo alia ratione decet. In quatuor, pro census magnitudine, classes distribuantur cives, ut in honoribus, magistratibus mandandis, tributis exigendis, non cujusvis modo virtus, robur, generis claritas, sed census etiam respiciatur. Hæc in legis formam redigantur ita : in civitate omni, quæ futura est discordiarum expers, nec opes nimiæ, nec paupertas extrema est toleranda; sit itaque, qui cuivis ager sorte advenit, modus, ad quem opes exigantur, quoque minus habere liceat nemini : hunc quadruplo efficere majorem liceat; qui autem ultra auxerit opes, quod excedit, diis et reipublicæ curatoribus tradat, sin minus, mulctetur, et accusatori quidem dimidium, diis alterum mulctæ dimidium cedat, II, 342, 31-346, 33.

Agri autem hunc in modum dividantur : urbs ipsa in media ditione condatur, eaque, ut omnis circa ager, in partes duodecim dividatur, non æquas prorsus, sed fertilitatis habita ratione. Harum pars prima Jovi, Vestæ, ceterisque diis consecretur; reliquæ dividantur rursus in tot portiones, quot sunt cives, ita tamen, ut civi cuivis duæ assignentur portiones, altera fertilis soli et minor, deterioris altera et major : simul quoque ad urbis propinquitatem respiciatur, et civibus singulis portio altera urbi propinqua, altera remotior obtingat. Tum viri quoque in duodecim partes tribuendi, reliquis facultatibus censu omnium habito in duodecim quam maxime partes æquales descriptis. Hoc vero facto duodecim diis duodecim sortes dedicent et secundum illos nominatas consecrent, cui deorum quæque obvenerit, eamque tribum appellent. Secent autem rursus urbis quoque duodecim sectiones eadem ratione, qua reliquam regionem distribuebant, et duas quisque accipiat habitationes, unam medio, alteram extremis propinquam. Hanc distribuendi agros et urbem optimam rationem sequi sicubi per loci naturam non licet, eligenda, quæ ad eam proxime accedit. Ad hæc curias quoque et pagos et vicos, porro ordines et agmina militaria atque etiam nummos et mensuras tam aridas, quam humidas, et pondera, omnia hæc inter se consonantia lex ordinet necesse est. Neque illud quidem timere fas est, ne pusilli animi opinionem præbeat, si quis, quæcunque sibi vasa parent, eorum nullum mensura carens relinqui jubeat. Etenim ad rei familiaris et ad rerum publicarum administrationem et ad artes universas nulla est tanta vi prædita disciplina puerilis, quanta numerorum tractatio, et, quod gravissimum est, dormitantem et indocilem natura suscitat et docilem, memorem, acutum reddit, et sapientem, si minus, pro sapientia astutiam inferet illam Ægyptiis usitatam, II, 346, 33-348, 40.

Lib. VI.

Pars septima : *Conditæ jam et ordinatæ civitati magistratus præficit Plato, ac initio quidem nonnulla de creandis magistratibus in genere præmittit.* Cum magistratibus tota nitatur respublica, nec legum, quamvis optimarum, nisi advigilent magistratus, sit ulla vis : oportet tum qui ad honores accedunt capessendos, a pueris usque ad electionem esse probatos, tum qui eos sunt creaturi, bonis esse moribus eruditos, ut idoneis mandent honores. Quæ quidem recentibus illis convenis nec notis inter se necdum eruditis mandari commode nequeunt; rogandi igitur sunt Gnossii coloniæ auctores, ut triginta septem viros, quorum novemdecim sint ex colonis, reliqui Gnossii, legum custodiæ præficiant, donec legibus novis colonia assueverit, liberique fuerint ad earum normam educati. In posterum vero magistratus a civitate ipsa hac ratione sunt creandi : omnibus commune sit suffragiorum jus, quotquot equestria vel pedestria stipendia faciunt et bello, dum per ætatem ipsis licuit, jam interfuerunt. Fiat autem creatio in templo quod sanctissimum visum fuerit, feratque ad aram dei quisque in tabella scriptum nomen candidati cum patris et tribus et pagi, ex quo sit, nomine adscriptoque suo quoque ipsius eundem in modum nomine. Quicunque peccatum aliquid esse in his tabellis suspicabitur, ei tabellam hanc sublatam in foro ponere liceat intra dies triginta, ut probetur. Ex harum numero trecentas, quæ reliquis fuerint prælatæ, magistratus civitati ostendant, ut centum inde rursus deligantur. Tertio autem loco ex centum illis quisque quem velit ferat per secta hostiarum transiens, et triginta septem quibus plurima suffragia obtigerint, archontes declarentur. Quorum constitutiones et probationes primum curent Gnossii centum, adscitis eorum, qui in coloniam venerint, et maximis natu et quantum potest præstantissimis viris alteris centum. Triginta autem et septem magistratuum hoc in primis munus esto, ut custodiam agant legum, deinde tabularum, in quibus quisque scriptum magistratibus exhibuerit opum suarum modum. Si quis autem aliud quid præter scripta possidens reperietur, id omne publicum esto, ipse insuper contumelia afficiatur. Nemini ultra annos viginti hunc magistratum fas sit continuare, infra quinquagesimum eum capessere, aut septuagesimum egressum gerere. *Quem hic et in sequentibus creandorum magistratuum modum proponit Plato implicatissimum, hoc scilicet sibi vult, ut loco cooptationis sit, qua in* Πολιτείᾳ *summi magistratus creantur, nec nisi optimos cives ad honores provehantur. Eodem spectat, quod creandi jus et munus coercet secundum quatuor census* (II, 345, 47 *sqq.*; 352, 46 *sqq.*; 355, 28 *sqq.*; 358, 14 *sqq.*; 359, 28 *sqq.*), *h. e. secundum timocratiæ principium*, II, 348, 41-351, 49.

Prætores exercitus duces eorumque quasi ministeria equitum præfecti et tribuni et taxiarchi hunc in modum creentur : legum custodes apud eos, qui arma ferre per ætatem possunt vel jam meruerunt stipendia, quos judicant his muneribus idoneos nominent; e quorum numero eligant pro arbitrio aliquos : quod si quis aptiorem noverit ab archontibus præteritum, liceat ei hunc designare, et uter prælatus fuerit suffragiis, ad electionem recipiatur. Qui plurima tulerint suffragia tres, duces constituantur, et rei militaris præfecti. Hi milites duodecim eligant, ut eodem, quo ipsi, loco, creentur taxiarchi, tribubusque singulis præficiantur. Militum conventui, nondum electis præsidibus senatuque, legum custodes præsint. De prætoribus quidem atque equitum præfectis suffragia ferant omnes, de taxiarchis autem scutati. Tribunos rursus eligat his equitatus omnis, levis armaturæ autem vel sagittariorum vel alius generis militantium duces ipsi sibi prætores constituant. Præfectos equitum designanto iidem, qui prætores designabant, eligendorumque et contra designandorum ratio eadem sit, quæ erat prætorum, suffragia autem equitatus coram in conspectu peditum de iis ferat, et duo, quibus plurima obtigerint, duces sunto omnium, qui equitant. Dubitari vero de suffragiis semel atque iterum liceat : quod si quis tertio dubitet, sententia decernat eorum, quibus singulis singularum moderatio erat suffragationum, II, 351, 49-352, 41.

Senatus e trecentis sexaginta viris constet et in quatuor

partes, nonaginta singulam senatores comprehendentem, dividatur, ut e quatuor civium classibus suam quævis partem præbeat. Hi a classibus creentur, ita ut nomina creandorum obsignata classes singulæ afferant, primo die classis prima eorum, quibus census est amplissimus, secundo secunda et sic porro, mulctis quibusdam irrogatis, si quis secundi vel primi census suffragia non tulerit : die quinto nomina omnibus recitentur et e classe quavis deligantur centum octoginta, unde sorte demum nonaginta senatores annui declarentur. Magistratuum creandorum ratio sic medium tenebit inter unius et populi in civitate imperium, cujus semper media sit respublica necesse est. Inæquales enim sunt cives. Vetere ergo dicto, æqualitate effici amicitiam, ita utendum, ut ad ipsius naturam accommodata et æqualia tribuantur unicuique. Prava autem illa sortis æquabilitate necessario quidem utendum propter vulgi morositatem, sed quam paucissimis fieri potest in rebus. *Neque hanc solam democratiæ concessionem facit Plato, sed eam quoque, ut magistratus antequam munus aliquod inierint, probentur* (*cfr.* II, 350, 44; 351, 24; 352, 16; 353, 12; 355, 19. 29; 361, 10), *et munere functi iterum censoribus sive correctoribus quibusdam rationem reddant gesti magistratus* (II, 483, 6 *sqq.*; 365, 50; 440, 35), II, 352, 41-354, 32.

Sacerdotes sorte eligantur, ita tamen, ut sortitus cui sors faverit, nisi ita probatus fuerit, ut integer et legitime natus sit, tum quammaxime pura ex domo, cæde vero et omnibus hujusmodi piaculis insons ipse et patre matreque item insontibus, sacerdotium ei non mandetur. Annua sunto sacerdotia, et sexaginta ad minimum annos nati, qui iis fungentur. Eadem in feminis sacerdotibus legitima sunto. Interpretes autem ter ferunto quaternæ tribus quatuor, ex semet quemque, quorum terni, quibus plurima suffragia obtigerint, probati a novenis mittantur Delphos, ut de ternis quibusque singuli eligantur. Probationis autem eorum et temporis quod ad ætatem attinet ratio eadem sit, quæ in sacerdotibus, hi tamen interpretes sunto per vitam, ac si quis decesserit, designator a quaternis, unde defecerit, tribubus. Jam vero administratores et sacrarum pecuniarum singulis templis et agrorum horumque fructuum et locationum arbitri eligantur ex iis, qui maximo censu sunt, trini templis maximis, bini minoribus, lepidissimis singuli; electio autem eorum et probatio eodem modo, quo prætorum, fiat. Quod attinet ad agros et rei rusticæ curam, tribus duodecim, quarum singulis duodecimam agri partem supra assignavimus, sibi quæque tribunos quinque annuos præficiat, qui rei rusticæ curam gerant. Horum quisque duodecim e sua tribu juvenes, a vigesimo ad trigesimum usque agentes annum, habeat sibi adjunctos, quibus agri visendi mandentur; idque munus singulis mensibus ab alio in alium transeat, quo omnes rerum rusticarum peritiam adipiscantur : hi videant, ut muniantur ab hostium incursionibus fines, arcesque et munimenta locis opportunis exstruantur, ut aquarum inundationes arceantur, et loca arida rigentur, et quæ sunt hujus generis alia. In omnibus autem his locis sibi gymnasia, senibus balneas instituant. Sexaginta porro viri suo quique attributo iis loco sint præsidio, non adversus hostium modo irruptiones, sed finitimorum etiam ac civium causa, ut lites inter eos ac jurgia dirimant. Jus reddant injuriam sibi fieri querenti in parvis ipsi quinque præfecti, majora vero cum duodenis septeni deni judicent, usque ad tres minas. Agronomi ipsi si quid peccaverint, aut per vim ab agricolis exegerint, ad minam usque apud paganos et vicinos judicia sua sponte subeunto, de majoribus vero quibusque injuriis vel etiam de minoribus, si noluit subire judicia hæc, in communibus judiciis litem intendat injuria affectus, qui si vicerit, duplum exigito ab eo, qui subterfugit et sua sponte subire poenam noluit. Agronomorum et archontum in singulis locis concœnationes sint, unde qui afuerit, injussu præfectorum nec summa necessitate coactus, probris afficitor; archon ipse si quis ejusmodi quid committit, ab omni juvenum præfectura cum ignominia prohibetor. Harum rerum curatores legum custodes sunto. Urbis magistri tres ex maximo censu creantor, qui partes urbis duodecim tripartito divisas et vias et ædificationes et fontes curent. Fori magistri quinque legantur ex secundi et primi census civibus, qui decentiam forensem custodiant et templa fontesque, qui in foro sunt, curent. Creationis modus est præfectorum similis, II, 354, 32-358, 46.

Post hæc musicæ et gymnasticæ præfectos constitui par est, duplices utriusque, alteros eruditionis causa civium, alteros certationis. Et unus quidem chororum præfectus fiat, unus ad cantum, tres autem certaminum arbitri. Præter hos omnes constituendus est etiam magistratus, qui universam eruditionem feminarum et marium curet. Cum autem maximi sit momenti liberorum educatio, ut ex qua civium mores, omnisque reipublicæ forma præcipue pendet, inter magistratus omnes hic præcipuum tenet locum, singularique cura legumlatori, ut bonus eligatur et idoneus vir, est circumspiciendum. *Unde vel maxime manifestum est, universam virtutem huic civitati finem propositum esse.* Omnes igitur, excepto senatu et quæstoribus, magistratus in templo Apollinis, clam legum custodibus, suffragiis, quem optimum quisque judicat, liberis educandis præficiant : qui plurima tulerit suffragia, quemque magistratus probaverint, annos quinque hunc magistratum gerat, II, 358, 47-360, 12.

Sequitur ut de judicibus, utpote qui magistratus quodammodo sunt, hic agamus. Si qui inter se litigent privati, arbitros sibi eligant : qui si transigere rem nequiverint, ad judices publicos pergant. Hi creentur ita : magistratus omnes post solstitium æstivum mense sequenti in templum conveniant, juratique unum judicem ex quovis magistratu singuli, qui optimus videbitur, oreent : qui ex his ab omnibus fuerint probati, judices sunto. Si quis perperam judicarit, apud legum custodes accusetur ab iisque mulctetur. Præter hos autem causarum privatarum judices, alios oportet esse, qui publicas tractent, id est, apud quos privatus reipublicæ accusatur fraudem fecisse. His judiciis, cum tota civitas sit læsa, omnes oportet cives interesse, ita quidem, ut quæstionem habeant tres magistratus summi, de quibus inter litigantes convenerit, sententiam populus ferat. Sed privatarum quoque causarum omnes quantum potest participes fieri necesse est. Nam qui nullam partem potestatis una judicandi habet, is omnino se non participem esse civitatis putat. Propterea igitur etiam per tribus judicia fieri et sorte ductos judices e vestigio incorruptos precibus jus dicere oportet, II, 360, 13-361, 53.

Cum autem in legibus hisce nonnulla forte sint prætermissa, aut optima ratione non constituta, ratæ non statim habeantur, sed experimento per decem annos capto, magistratibusque singulis, quæ deesse videbuntur, legum custodibus indicare jussis, communi legislatoris et magistratuum consultatione emendentur. Tum demum ratæ habeantur, ut nihil deinde facile mutetur; et, urgente necessitate, magistratus omnes una cum populo universo de iis, quæ quis emendanda judicaverit, in commune consulant, nec quidquam, nisi omnium fuerit consensu probatum, mutent, II, 361, 53-364, 44.

Pars octava : *Postquam de principiis et de elementis, quibus civitas hæc constituatur, exposuit, ad legislationem proprie dictam accedit et primum quidem*

hac in parte de educandis liberis et de totius vitæ ratione instituenda agit. Educationis autem initium a nuptiis statim facit, quarum recte instituendarum causa ludos quoque et saltationes fieri necesse est (II, 364, 11 *sqq.*), tempus autem legitimum viris a vigesimo quinto ad trigesimum quintum annum sit finitum. Legum, quæ ad nuptias pertinent, procemium tale sit : nuptias omnes tales decet esse, quales apud intelligentes in honore sunt et quæ civitati conducunt. Nolite igitur pauperes spernere uxores, divites magno studio quærere; quisque eam sibi deligat uxorem, quæ moribus suis quam maxime est accommodata, acer et animo calidior placidam et remissiorem, lentus contra vehementiorem, et ita contrarias semper quærere affinitates oportet. Divites enim si opulentas ducant, aut acres calidas animo, bonorum tolletur æqualitas et liberorum fieri temperata mixtio non poterit, animorum et morum æquabilitas deficiet. Qui vero admonitione hac, ut natorum natis relinquendis æternitatem sectetur, neglecta post exactos triginta quinque annos cœlebs manserit, mulctetur quotannis certa quadam pœna, *quæ accuratius indicatur*, a junioribus præterea contemnatur, ut monenti aut jubenti juniorum pareat nemo. De dote jam supra actum est. Sed mulcta irrogetur ei, qui det accipiatve, quod pluris sit quam quinquaginta drachmarum, vestis gratia, aut minæ cum dimidio, aut duarum minarum, qui maximi sit census. De solemnibus ante nuptias peragendis interpretes consulant. Ad nuptias ultra convivas viginti, e proximis tam sponsi quam sponsæ cognatis, totidem viros quot feminas, adhibere, ultra minam, qui maximo censu sit, et alios pro re, iis impendere et ad ebrietatem usque bibere, non liceat, desponsatis minime, ebrietas enim ad procreandos liberos sanos et robustos maxime reddit ineptos. Novi conjuges ab affinibus et cognatis separatim habitent in altera domorum, quæ in sorte sunt, ne quotidianus cum iis usus fastidium et discordias gignat, II, 364, 44-367, 22.

Servos autem ita oportet tractare, ut quam maxime dominum diligant, vivantque inter se concordes : cui maxime conducit, si non sint ex eadem patria aut gente, et lingua quam maxime differant, porro si omnem ab iis injuriam et contumeliam abstineamus, si severitate erga eos utentes, jocum omnem ac familiaritatem procul habeamus, II, 367, 23-368, 39.

Jam interjectis quibusdam de templorum et murorum exstructione (II, 368, 40-369, 53) ad nuptias *revertitur*. Et quidem procemii loco sponso post nuptias, antequam liberi edantur, necnon sponsæ *dicit* concœnationes communes frequentandas esse, ad refrenandas cibi, potus et venereas voluptates. Ut liberi gignantur quam optimi studendum conjugibus, ideoque mutua sese amplectantur affectione, nec amorem alio vertant, quod quidem mulieres quædam ad hoc delectæ curent cum magistratibus. Quicunque peccati in hanc legem fuerit convictus, infamis esto. Procreatio autem liberorum decennis sit. Qui steriles usque ad hoc tempus reperiantur, disjungantur in commodas utrisque partes. *Adduntur quædam* de vita agenda post exactam liberorum secundum leges procreationem, de inscriptione liberorum in sacrariis patriis et in curialium catalogo, de nuptiarum termino, qui sit feminæ a sexto decimo ad vicesimum annum, II, 368, 39-373, 54.

Lib. VII.

Nuptias excipit liberorum educandorum ratio, cujus præcepta hic liber tradit. Et primo quidem monet, hanc silentio præterire legumlatorem non posse, cum, quæ a privatis hic peccantur, multa magnaque civitati inferant damna, nec legibus rursus, quo modo liberi sint educandi, præscribere, ne in parvis et frequentibus quæque in omnium conspectum non prodeunt, scripto positas leges violare assuescant; sed tanquam patria et antiqua legitima hæc recipienda esse (II, 377, 43-378, 12). Est igitur omnis educationis finis, ut animo et corpore fiant homines præstantissimi. Ad corpus quod attinet, cum primis id annis maxima capiat incrementa, multumque affluens incrementum laboribus sine multis et congruentibus mala millena ingignat, tum plurimis laboribus egent, cum plurimum corporibus accedit nutrimentum. Prægnantes itaque deambulationibus utantur frequentioribus; enixa infantem velut ceram, dum mollis est, fingat et usque ad tertium annum fasciis involvat; nutrices, quæ robustæ esse debent et plures una, parvulos gestantes et corpora agitantes, sæpius eos moveant, nec quiescere diu sinant; caveant tamen, ne qua tenerorum adhuc vehementius innitentium distorqueantur membra. Porro quod ad animos admodum tenerorum pertinet, ut ad virtutem formentur, eadem in motionibus continuis exercitatio plurimum conferre videtur. Quod vel inde conjici potest, quod ægre obdormiscentibus infantibus non quietem matres, sed motionem adhibent et cantilenis plorantes permulcent, timorem ita et furiosam trepidationem eorum animis eximentes. Vincere timorem et iracundam morositatem, prima institutio est. Horum alteram deliciæ et indulgentia nimia, alterum severitas ac servitus olent efficere. Primo itaque triennio ab infantibus dolor, metus ac tristitia, quoad fieri ejus potest, prohibeatur, quin gravidæ etiam ante liberorum nativitatem, ab omni vehementiori animi motu sibi caveant, ut placida eaque optima animis consuetudo morum ingeneretur. A tertio ad sextum ætatis annum liberis opus est ludis necnon deliciarum expultrice castigatione non ignominiosa. In suo quique ergo vico conveniant, ibique ludendo tempus terant, moderante muliere, e singulis tribubus ad id delecta, quæ nutrices admoneat, aut pœnis etiam afficiat, et, liberi ut castigentur et coerceantur absque acerbitate et iracundia, curet. Exacto sexto ætatis anno, pueri a puellis separentur, utrique magistris erudiendi tradantur. Ac pueri quidem equos regere, arma tractare, fundis et telis uti, puellæ armorum usum discant, præcipue autem, ut fiant ambidextri curetur, II, 374, 1-379, 37.

Disciplinæ, quibus exerceantur, sunt saltatio, lucta ac musica, non ambitionis inutilis, sed sanitatis et boni corporum habitus causa. Cujus rei gratia ludi quoque publici pompæque deorum sunt instituendi, nec tamen hi nimium variandi, sed in rebus etiam ad delectationem pertinentibus servanda constantia; magna enim in his ad mores et animos erudiendos vis inest. Qui novis semper ludis student, mutabiles evadunt et in rebus deinde civilibus novas semper res cupiunt, nec legibus iisdem vivere possunt, quo nihil est ad evertendam civitatem potentius. Ut enim corpora ab eo, cui sunt assueta, vitæ genere sine periculo et morbis non discedunt, ita animi etiam, in quibus sunt educati ac formati moribus, eos non facile relinquunt. Itaque scitum nostrum ea de re hoc esto : præter publicos cantus atque universam juvenum choream non magis, quam præter ullam legem aut vocem edito quisquam aut saltans movetor; non obedientem cum legum custodibus sacerdotes utriusque sexus puniunto. Quod vero nunc usuvenit, ut verbis pariter ac numeris et lamentabilibus harmoniis auditorum animos intendant, jam antiquemus, et si tamen aliquando hujusmodi ejulatus audire cives necesse est, tum extrinsecus potius mercede conductos choros quosdam arcessamus et cantores. Porro verborum bonitatem etiam in cantus genere servari omni ratione oportet; quare hæc quoque lex erit, ut poetæ dili-

genter caveant, ne quando inscii malum pro bono sibi petant; ea vero, quæ quis fecerit, ne privatorum cuiquam ostendere ei liceat, priusquam ipsis judicibus de his rebus constitutis et legum custodibus ostensa et probata fuerint. Jam quotquot civium vita decesserint corpore vel animo rebus præclaris et arduis perfectis et legibus obedientia præstita, eos laudationibus affici conveniet. At eos, qui adhuc vivunt, laudationibus et hymnis honorare minime tutum, priusquam totius aliquis vitæ peracto curriculo pulchrum finem imposuerit. Cum vero multa sint veterum præclara artis musicæ opera, itemque corporibus inventæ saltationes, electio ex iis fiat probatoribus eorum creatis non minus quinquaginta annos habentibus, et quod idoneum visum fuerit antiquorum poematum, adsciscatur, quod mancum, vel prorsus abjiciatur vel corrigatur. Præterea vero et feminas qui deceant cantus et qui mares secerni oportet; magnificum enim et quod ad fortitudinem spectat, masculum esse dicendum, quod ad modestiam potius et temperantiam pertinet, femineum magis cum lege, tum oratione perhibendum est, II, 379, 37-385, 22.

Atque ita quidem vitarum formas definire studendum est secundum animorum status. Quamquam dubitari potest, utrum omnino res humanæ valde seria cura dignæ sint. Natura enim deus omni seria beati cura est dignus, homo autem dei ludicrum quoddam est artificium idque ipsum optimum accepit. Quare rationem hanc sequentes et ludos quam pulcherrimos ludentes vitam agere debent, sacrificando et canendo et saltando ita, ut deos sibi propitios reddant, inimicos defendere et vincere pugnantes possint, II, 385, 22-386, 22.

Porro omnes corporis exercitationes viris et feminis *vult* esse communes, agrum colendum, domesticaque alia negotia servis relinquenda, dominis autem ordinanda tantum et disponenda universa *censet*. Cum autem otiosa sic eorum esse vita videatur, ut qui in conviviis tantum publicis tempus terentes, quod agant non habent, quo ipso desidia, luxuria aliaque facile vitia procreantur; aliter longe sese rem habere *respondit :* esse enim cuique negotiorum satis, tum in fungendis publicis muneribus et magistratibus, tum in administrandis privatis, tum denique in exercendis iis omnibus, quibus boni et præclari evadunt cives, virtutemque omnem adipiscuntur, ita ut ne somnum quidem multum sumere iis liceat, II, 386, 22-389, 20.

Exinde revertitur ad educationem puerorum, de quibus moderandis et castigandis præmittit quædam. Jam cum decimum attigerint annum, literas doceantur, usque ad tertium decimum, eoque triennio legere ac scribere discant. Tum lyram tractent, poetasque simul legant, atque alterum in hoc impendant triennium, neque adjicere his temporibus, neque detrahere patri neque ipsi liceat. Quod autem attinet ad poetarum opera vel hexametris vel aliis quibusdam metris inclusa, quibus juventutem nutriendam esse dicunt ita ut vel totos poetas ediscant, vel selectis undique capitibus et integris locis quibusdam in unum coactis hæc memoria reponant, hoc quivis concesserit, quemlibet horum multa bene dixisse itemque multa secus. Quare periculosa pueris multorum notitia videtur esse. *Contra sermones ipsos, quos hic persequitur, sive ipsas Leges juventuti tradendas proponit Plato*, II, 389, 20-392, 11.

Post literatorem citharista adeundus est. Numeros et harmonias boni animi affectiones imitantes, quibus citharista ejusque discipuli utantur, sexagenarii illi Bacchi cantores deligant, numerorum autem varietas multiplex, qua nunc utuntur, procul prohibeatur. *His subjungit quædam* de gymnastica et de bellicis exercitationibus, quibus puellæ ac mulieres æque ac viri et pueri assuefaciendi sint. Saltationis duo esse genera *dicit*, alteram pulchriorum corporum, quæ ad honestatem compositam exhibeat imitationem, alteram turpiorum, quæ ad lævitatem, et rursus lævis generis esse duo, totidemque gravis: gravis igitur alteram in bello versantium corporum pulchrorum pyrrhicham, alteram, pacificam, qua utraque utantur, legum custode omnia ordinante. Deformium vero corporum et mentium et eorum, qui ridiculis cavillationibus operam dant, rationem cum dictionis et cantus et saltationis, tum hæc omnia exhibentium imitationum comicarum spectare quidem et cognoscere necesse est; nam sine ridiculis ne seria quidem et omnino sine contrariis contraria discere non potest, si quis intelligens est futurus, agere vero utraque nequit, si quis rursus vel paululum virtutis particeps futurus est, sed ob id ipsum discat hæc oportet, ne forte propter ignorantiam ridiculi quid faciat aut dicat cum opus non sit, servis autem hæc talia et peregrinis mercenariis imitanda demandentur. Atque de comœdia quidem hæc constituta sunto, tragœdis autem in urbem accedentibus dicemus, O hospitum optimi, nosmet ipsi tragœdiæ poetæ sumus quantum possumus pulcherrimæ simul et optimæ; nimirum tota nobis civitas in pulcherrimæ et optimæ vitæ imitationem est composita, quam ipsam nos quidem dicimus revera tragœdiam esse verissimam. Quare priusquam magistratus judicarint, utrum enuntianda et in medium proferenda feceritis annon, nunquam nos chorum vobis daturos sperare poteritis, II, 392, 11—396, 30.

Post literas et citharam arithmeticam discant, quam plurimi in Ægypto pueri docentur, quæque adeo est ingenio puerili apta, ut per lusum a plurimis percipiatur : qua absoluta, ad geometriam accedant : astronomia disciplinarum agmen claudat. Quamquam hæc omnia non, ut ab exacta ratione proficiscuntur, a multitudine pertractanda sunt, verum a paucis quibusdam, *ab iis scilicet qui nocturni conventus participes sunt.* Sed quia secundum proverbium ne deus quidem cum necessitate pugnans videtur, *hoc est quia mathematica necessitate omnia continentur*, ea certe vulgo discenda erunt, sine quibus turpis insipientia depelli non potest (II, 397, 49 *sqq.*), nec deorum visibilium naturam cognosci licet (II, 396, 53 *sqq.*), ita ut Græci omnes in magnos deos, Solem et Lunam, mentiantur nunquam eadem via ire eos dicentes, et alias quasdam cum his stellas, erraticas eas appellantes, cum eandem semper in orbem viam peragant; porro, quæ velocissima earum est, non magis recte tardissima esse putatur, quæ autem contraria, contra, II, 396, 31—401, 34.

Lib. VIII.

Sequuntur jam de diebus festis et solemnibus celebrandis leges. Quovis anni die a magistratuum aliquo sacrum deo aut dæmoni publicum fiat, circumeunte in orbem sacrificandi cura; ceremonias autem interpretes et sacerdotes utriusque sexus et vates una cum legum custodibus ordinanto. Mensibus præterea singulis, suo cuilibet tribus deo, unde nomen est ipsi inditum, sacra faciat. Distribuenda quoque sunt sacra a mulieribus facienda, quæque ad cœlestes et quæ ad inferos deos pertinent. Cum autem qui beate recteque vult vivere, non modo ne injuriam inferat, sed ne sibi inferatur etiam, debeat cavere, et paratus semper ad arcendam injuriam esse, inter certamina, quæ fiunt in honorem deorum, militaria quoque exercitia sunt collocanda, unusque quovis mense dies his destinandus sive plures, quibus per ludum pugnæ, aliaque in bello obvia repræsententur, haud aliter ac fieri in bello vero solent. In his certaminibus, præmiis fortiumque virorum

laudibus canendis, accendere civium animos ad virtutem oportet; et, quo propius imitatio accedat ad veritatem, telis uti iis, quæ in bello adhibentur, quam simillimis, nec, si quem forte aliquis interfecerit, ulcisci. Quod autem civitates pleræque hæc certaminum studia negligunt, e duabus maxime causis proficiscitur, lucri et divitiarum cupiditate, ad faciendum quæstum omnes stimulante ac a rebus aliis avertente; et ipsis rerumpublicarum formis. In omni enim civitate, ubi imperium est penes unum, sive is tyrannus sit, sive optimatum collegium, aut populare imperium, reliquos metuens, ne fiant bellicosi impedire omni ratione studet, ab armorum exercitiis eos arcens. Sed nostræ civitatis conditio evitavit utramque causam; nam non solum otio fruitur maximo, sed etiam pari inter se sunt libertate, pecuniæ autem cupiditate minime his legibus afficientur, ut verisimile sit, ita constitutam civitatem solam et pertractatæ eruditionis et ludi bellici recte nunc disputatione absoluti esse capacem, II, 401, 35—405, 15.

Præcepta quædam sequuntur de cursorum certaminibus instituendis, uno puerili, uno imberbium, uno virorum, uno puellarum impuberum, uno virginum inde a tredecim annis quoad nupserint, porro de luctatione, de pugna armata, de pugna cetrata, de equestribus ludis, II, 405, 15—406, 43.

His ita constitutis, adolescentibus cum virginibus semper fere versantibus, vacuis præterea civibus a durioribus et servilibus laboribus, choreis, festis, conviviis publicis celebrandis plurimum intentis : morum corruptio, ac omnis generis lascivia nobis videtur timenda, cum præsertim omnes corpore sint robusti et valeant optime. Contra hæc nonnulla jam sumus moliti, alia restant molienda. Divitias enim nimias procul esse jubentes, haud parum ad temperantiam profecimus, magistratuum præterea oculi omnia observantes multa impedient. De his autem ut recte judicemus, præcipue de puerorum amore, quem, licet naturæ repugnantem, haud satis coercent Spartanorum et Cretensium leges, amicitiæ et amoris tria sunt genera distinguenda ; quorum alterum similitudine, alterum contrario quodam habitu, ut si egenus amat divitem, nititur; ubi vero utrumvis vehemens fit, amorem appellamus; tertium ex utroque conflatur, dubia quædam species. Primum amicitiæ genus placidum, æquabile, et utriusque utilitati studens; alterum vehemens, ferum et communitatis non sæpe in nobis particeps; tertium inquietum, sibique sæpe contrarium est. Qui enim corpus amat, formæ tantum inhiat, eaque modo fruatur, nihili facit amati indolem; qui contra animum amat, hunc ornare, contempto corpore, studet, animique reverentia ab omni libidine sese abstinet. Tanto igitur intervallo cum distent hi amores : non omnes eodem loco habendi, sed qui virtutis est et puerum quam optimum fieri cupit, legumlatori probandus, reliqua duo genera tollenda (*id quod non consentit cum iis quæ hac de re leguntur in Lyside, Phædro, Convivio præsertim, ubi amor ex utroque, simili ac contrario, conflatus, maxime probatur*). Id duobus maxime modis effici videtur posse : altero eodem, quo fratres abstinere libidinem a fratribus ac sororibus (*at horum connubiis in Republica non offendebatur Plato*, II, 91, 6 *sqq.*), parentes a liberis, lex quædam non scripta cogit, qua nefanda hæc, diis invisa, omnium turpium turpissima habentur. Ab ineunte igitur ætate ea liberorum animi imbuantur opinione, quam magistri deinde et poetæ uno omnes ore altissime infigant, vincere voluptates, coercere libidines, maximam esse summaque laude dignam victoriam, nec in pueros, aut feminas viro jam jugatas, exercere libidinem per deos hominesque ullo modo fas esse. Huic autem legi alia insuper ratione succurremus, laboribus venerem frangendo et inexercitatam quam maxime reddendo vim voluptatum, id quod fieri poterit remota a veneris usu impudentia. Itaque clam facere tale quid honestum habetor, non clam facere turpe. Si quis vero rem habeat cum femina aliqua præter eas, quæ cum diis et nuptiis sacris in domum intraverint, sive emptis sive alio quocumque modo possessis, neque viros mulieresque omnes lateat, hunc lege privantes qualibet laude publica fortasse recte privare videamur ut vere a republica alienum (*at in Republica* mulieribus et viris ætatem generandi egressis liberam consuescendi potestatem *fecerat Plato* quibuscum voluerint, II, 90, 39 *sqq.*). Qui vaga et non legitima utuntur venere, infames pronuntiantor, et ab omnibus in civitate magistratibus et honoribus arcentor, II, 406, 43—412, 4.

Post hæc parandi victus ratio constituenda. Commercium maritimum cum propter damna, inde in mores manantia, reprobaverimus, legibus circa hæc non est opus. Navicularias itaque leges et mercatorias, cauponias et ad deversoria spectantes et vectigales et ad metalla et mutuationes et usuras usurarias et alia ejus generis innumera spectantes maximam partem ut nihil ad se pertinentes missas faciet hujus civitatis legislator. Agro præsertim colendo civitas nostra victum quærat, qua de re prima sit lex : ne quis agrorum terminos moveto; termini autem Jovi sacrentur, ut, quicunque eos moverit, divinis pariter ac humanis afficiatur pœnis. Præterea nemo damnum vicino inferat; qui secus fecerit sive fines egrediens vicini agrum arando, sive examina aliena ad se traducendo, sive ignem vicini rebus per imprudentiam inferendo, alia ejusmodi, super dati damni restitutionem, mulctam etiam pendat. Fontes, rivos aquasve alias nemo ex agro vicini in suum derivet, aut intercipiat. De aquationis modo lites, si quæ exsistunt, urbis vel agri magistri diriinant. *Sequuntur leges quædam* de communi quorundam fructuum usu, quibus licitus sit, *aliæ* de frugibus comportandis, de judiciis his de rebus constituendis, II, 412, 4—415, 27. — Opificium civis nemo exerceat, neve servus viri indigenæ, cum satis omnes in studio boni communis sint occupati; artes simul duas nemo tractet, cum excellere nos in pluribus natura non patiatur. Vectigal in civitate nemo ullum neque in exportandis rebus pendito neque in importandis. Merces peregrinæ, nisi quæ maxime fuerint necessariæ, importentur nullæ. Armorum et aliorum, quæ ad bellum pertinent, importandorum et exportandorum arbitri sunto equitum præfecti et prætores, II, 415, 27—416, 13. *In fine adduntur quædam* de alendi et fruges terræ distribuendi ratione, de habitationum in regione dispositione, de curatione templorum in foro, de rebus venalibus, de inquilinis in urbem admittendis, II, 416, 13—418, 55.

Lib. IX.

Pars nona : *Delictorum et criminum præcipua genera expositurus*, de quibus judicia fieri oporteat, turpe quodammodo *ait* in ejusmodi civitate etiam putare talia fieri posse, sed necessarium, quia non, ut veteres legislatores deorum filiis leges suas ferentes heroibus, et ipsi diis orti et aliis divina stirpe natis, leges ferebant, sed et homo et hominum soboli leges in præsentia *scribat*. *Quæ quidem verba, quid sibi velint, jam supra exposuimus*. Ac primo loco de sacrilegiis hæc una cum procemio lex esto : quicunque furari sacra meditatur, nefario quodam cupiditatis œstro agitur : a quo ut liberetur, accedat ad deos a sceleribus purgantes, ad bonos viros, ut honesta audiat, præceptisque sapientiæ animum muniat. Quodsi curare morbum nequeat, mori ei, quam

vivere, præstat. Qui vero deprehensus in sacrilegio fuerit, inustis in facie et manibus infamiæ notis, virgisque cæsus, si servus fuerit aut peregrinus, extra fines regionis nudus ejiciatur, sin civis, capite pœnas luat. Cum enim pœna omnis id maxime spectet, ut emendetur, qui eam patitur, peregrinusque ac servus non sint probe secundum leges civitatis educati, meliores fieri forte possunt; civis contra, cum frustra fuerint omnia civitatis instituta, ut omnem respuens emendationem, est tollendus. Publicari autem bona nullius horum conveniat civitati, in qua easdem semper et æquales permanere oportet sortes; quare ne mulcta quidem afficiendus est aliquis, qua sors ejus diminuatur. Videant præterea magistratus, ut crimen nullum abeat impunitum. Judicia de iis exerceantur hunc in modum : judices sunto legum custodes et superioris anni magistratuum ad præstantiam selectorum consessus. Audita utriusque, tum accusatoris, tum rei oratione, judicum senior quæ dicta sunt examinet, post eum ceteri; perscripta omnia obsignataque in æde Vestæ deponant, examineque ter repetito, donec ad liquidum res sit perducta, sententiam singuli, jurati ante, se ex æquo veroque pronuntiaturos, ferant. Judicia hæc publice exerceantur, II, 418, 36-420, 54.

Post ea, quæ in deos peccantur, maxima sunt, quæ in rempublicam committuntur scelera. Quicunque principatum in civitate, aut dominationem affectat, factionum aut seditionum exsistit auctor, maximus reipublicæ hostis est. Hunc excipit magistratus, qui in seditiosos aut factiosos non animadvertit, sive fefellerint eum, sive non fefellerint. Conjurationes omnes et factiones morte puniantur, judices vero his iidem sint, qui sacrilegis, et totum judicium iis eodem modo fiat, quo illis. Liberi tamen conjuratorum pœna non afficiantur; hos enim ob delicta patrum pœnas dare, iniquum est, nisi avus jam et proavus supplicium fuerint passi : has civitas sua bona tenentes, præterquam quæ sortis omnibus rebus instructæ sunt, in antiquam ipsorum patriam emittito et alios heredes in eorum sorte constituito. De iis, qui rempublicam prodiderint, eadem lex esto. Qui furtum fecit, duplum reddat : id si nequiverit, in vinculis habeatur, donec læsum placaverit, II, 420, 54-421, 43.

Cum hanc pœnam omnibus sine discrimine furtis hospes constituerit, Clinias, longe furtum differre a furto, publicum a privato, rei sacræ a rei profanæ, nec eodem singula modo punienda, objicit. *Cui* nullo unquam adhuc modo esse recte elaborata hæc *concedit Plato, quare imputationis ratio ad universam harum rerum naturam revocanda est.* Quum enim vulgo peccatorum duo ponantur esse genera, alia voluntaria, alia ab invitis commissa, *Plato quidem injustum omnem invitum esse talem statuit, nec tamen distinctionem illam omnino respuit, sed ita dicit :* Primo quidem omnia eatenus sunt pulchra, quatenus justa sunt; quare nec pœnæ, quibus juste afficiuntur, turpes unquam habendæ sunt. Porro est distinguendum inter damna, quæ quidem in vitæ communione multa fiunt cum voluntaria, tum non voluntaria, et injurias, quæ omnes fiunt ab invitis. Non enim si quis alicui damni aliquid infert non voluntate, sed invitus, hæc quidem injuria est non voluntaria nuncupanda, sed omnino injuria non est. Contra fieri potest ut commodi alicujus pravi auctor injuste faciat. Quare damna quidem sine injustitia illata legislatori, quantum fieri potest, redintegranda sunt; injusta autem sive damna sive lucra, hæc ita sananda sunt : leges omnes cum id maxime spectent, ut justitiam hominibus commendent, justosque eos reddant, insanabiles morte jubebunt afficere; qui vero sanari possunt, pœna leviori studebunt emendare, præter damni pensionem. Delinquendi autem causæ omnino sunt tres, e tribus sæpe jam commemoratis animi partibus manantes : affectu (θυμῷ), voluptate cum cupiditate, ignorantia. Ignorantia autem bifariam divisa, simplicem quidem levium peccatorum causam esse legislator existimabit, duplicem vero, cum quis inscitum se gerit non solum ignorantia imbutus, sed etiam opinione sapientiæ, quasi penitus sciens quæ nullo modo scit. Et quidem robore et vi accedente magnorum et inhumanorum peccatorum has causas ponet, adjuncta vero imbecillitate sive puerilia sive a senioribus commissa peccata habebit quidem pro peccatis, et ut peccantibus leges statuet, sed mitissimas tamen omnium et maxima cum venia conjunctas. Jam affectu quidem omnes alium nostrûm potentiorem, alium inferiorem esse dicimus, *quare delicta quoque, quorum hæ causæ sunt, voluntaria appellamus.* Ignorantia vero esse alium nostrûm potentiorem, alium inferiorem, nunquam audivimus, quare non voluntariam injustitiam damnum ob hanc causam illatum putant. Quamquam re vera ita statuendum : affectus et timoris et voluptatis et doloris et invidiarum et cupiditatum in animo imperium, sive quid damni afferat sive minus, omnino injustitia est appellanda; de eo autem, quod optimum est, opinionem, utcunque id futurum esse præiverint civitas vel privati quidam, si hæc imperium obtinens in animis quemvis virum ornet, etiamsi lædatur aliquid, justum quidem esse omne secundum hanc factum dicendum est, a multis vero non voluntariam injustitiam ita illatum damnum putari. Porro in omnibus delictorum speciebus duo genera distinguenda sunt, unum, quod violentis et manifestis actionibus peragi solet, alterum quod clam cum tenebris et fraude fit, interdum vero etiam his utrisque peragitur; quod quidem asperrimas leges habeat, si ita, ut debent, comparatæ sunt, II, 421, 43-427, 18.

Quare de singulis criminibus nunc accuratius sic statuendum erit : sacrilegi, proditores, et id genus alii, si mente capti, aut senio debilitati deliquerint, reparato damno, reliqua pœna sint immunes. *Porro de cædibus agit, et primum quidem de violentis et non voluntariis, deinde de cædibus ira commissis*, II, 427, 18-431, 19 (*cfr.* Indicem Nominum et Rerum *s. v.* Φόνου δίκη).

Jam de cædibus expositurus, quæ fiunt voluntariæ et cum præmeditatione, vincentibus voluptatibus et cupiditatibus invidiisque, *proœmii loco hæc præmittit :* Prima homicidiorum causa est divitiarum cupiditas, ex falsa manans opinione, principem opes in bonorum numero locum tenere; quam si deleverimus, et bona fortunæ corporis, corporis bona animi causa expetenda reputaverimus, nunquam divitias per injuriam et scelera parare in animum inducemus. Altera causa est ambitio, qua alter melior esse altero eique præferri studet, unde invidia ac contentiones proficiscuntur ; tertia denique, malefactorum conscientia, ad tollendos conscios stimulans. Quo autem magis ab homicidiis deterreantur cives, secum præterea considerent, quod in mysteriis docetur, apud inferos ea puniri, et iterum reversos in hanc vitam manere talionem, qua quæ fecerunt aliis, ipsis erunt rursus patienda, ut simili modo ab aliis vita exuantur. *Quam quidem Orphicorum superstitionem in Republica tantum abest Plato ut comprobet, ut vel poetarum et mysteriorum de vita futura doctrinas utpote ineptas atque impias refutet* (II, 26, 5 *sqq.*). *De legibus hæc in crimina statuendis vide* Indicem Nominum et Rerum (*s. v.* Φόνου δίκη), II, 431, 19-434, 51.

Secundo loco post cædes ponenda sunt vulnera et mutilationes ex vulneribus. Quæ quidem, quemadmodum

cædes distinctæ erant, distinguenda sunt, alia non voluntaria, alia ira, alia metu illata, reliqua, quæ consulto a volentibus inferuntur. *Proœmium autem tale quid præmittit :* Leges necessario ferendæ sunt hominibus vivendumque secundum leges, alioquin nihil differrent a bestiis omni feritate maxime præditis. Cujus rei causa hæc est, quod nullius hominum natura per se satis valet, ut et intelligat, quæ hominibus ad civitatem conducant, et intellectum optimum semper et possit facere et velit. Quæ si quando hominum alicui divina sorte procreato contingere possent, legibus nihil indigeret imperium in ipsum exercituris. Sed quoniam nullo modo talis usquam est nisi paululum, propterea adhibendæ sunt constitutio et lex, quæ quod plerumque fit videre et respicere possunt, quod ubique, non possunt. *Quæ quidem iis, quæ in* Politico (I, 602, 39 *sqq.*) *et in* Republica (II, 67, 18 *sqq.*) *statuerat de viris philosophis in gubernatione constitutis quique legibus nihil indigeant, plane sunt contraria.* Quare in qua civitate judicia omnino nullius pretii sunt, de plurimis et disertis verbis præcipiendum est; in qua vero civitate judicia quantum potest recte constituta sunt cum bene educatis, tum omni diligentia probatis judicibus futuris, ibi rectum est multa talibus judiciis judicanda committere. Jam quoniam quibus nos leges ferimus, haud minime idoneos ipsos harum rerum arbitros fore putamus, consentaneum est, ut plurima iis committamus, nec nisi adumbratione quadam formarumque descriptione pœnarum exhibita exemplaria proponamus judicibus. *Ex quo jam singulæ de vulneribus illatis leges sequuntur,* II, 434, 51 438, 32 (*cfr.* Indicem Nom. et Rer. *s. v.* Vulnera).

Postremo nonnulla de contumeliis afferuntur, quæ corpori infliguntur, verberibus scilicet, proœmio præmisso de honoribus, quos juniores senioribus habeant, II, 438, 32-440, 50.

Lib. X.

De violentis in universum hæc lex esto : ne quis alicui quicquam ferat neve agat, neu quoquam utatur quod alterius sit, nisi persuaserit possessori. De contumeliis, quæ corpori inferuntur, dictum jam est; inter ceteras, quæ verbis quæque factis fiunt, quinque præsertim genera distinguuntur : maxima sunt, quæ in sacra fiunt, et in primis magna rursus, cum in publica; in sacra privata autem et sepulcra secunda et secundo loco; in parentes autem tertia, cum quis præter ante commemorata contumeliose agit; quartum autem genus contumeliæ, cum neglectis quispiam magistratibus fert vel agit quod illorum est, vel aliquo eorum utitur nulla adhibita persuasione; quinto autem loco civilis cujusque civium status contumeliose habitus juris auxilium advocat. Eorum, quæ ad religionum contemptum pertinent, proœmium hoc esto : nemo unquam, qui deos esse secundum leges credit, aut impium factum perpetravit volens aut verbum ore misit nefandum, sed cui nimirum de his tribus accidit unum, ut aut deos esse non credat, aut secundo eos esse credat, sed nihil curare homines, aut tertio facile permoveri posse sacrificiis et precibus flectendos. Hæc simul audierint deorum contemtores, petent a nobis, ut argumentis idoneis demonstremus; se enim audire hæc eadem a poetis, sacerdotibus et oratoribus decantari, sed horum auctoritati cedendum non existimare, nisi justis convincantur argumentis. Nec prodesset nobis, ad solem, lunam, astra, mundi ornatum, gentiumque universarum provocare persuasionem, cum solem, lunam, astra hi sapientesque eorum magistri (*h. e. philosophi quidam*) deos non putent, sed lapides; ceteraque probabili ratione dici quidem, non autem certam immotamque efficere persuasionem. Quos etsi non possimus non odisse aut vehementius in eos invehi, coerceamus tamen iram, animoque quam possumus placidissimo, adversus eos agamus, quo facilius nostras admittant rationes, ac doceri sese patiantur. Hoc igitur primum eos moneamus, neminem unquam a puero deos non esse opinatum ad senectutem usque in ea sententia permansisse, duabus vero de diis opinionibus affectos permanere non multos quidem, at nonnullos tamen, una, qua esse quidem dii, sed nihil curare humana, altera, qua curare quidem, sed sacrificiis et precibus placabiles esse statuuntur. Ne autem in iis refellendis aberremus, mentem eorum accurate percipiamus, et quid afferant eorum magistri, audiamus. Omnia dicunt maxima et pulcherrima casu esse facta et natura, minora arte naturam imitante et naturæ viribus utente : ignem enim, aerem, aquam et terram natura et fortuna esse orta; hinc corpora mundi majora, solem, terram, astra esse conflata, quorum ope animalia, deinde plantæ, quæque alia conspiciuntur in terris, sint generata, absque dei ullius, mentis aut consilii ope; artem postea hominumque industriam multa adjecisse, cui civilis quoque prudentia sit accensenda, adeoque leges omnes non naturam, sed artem habere auctorem. Ita deos primum hi dicunt arte esse, non natura, sed legibus quibusdam, eosque alios alibi, prout singulis inter ipsos convenerit in legibus ferendis; atque etiam pulchra alia natura esse, alia lege, justa vero nulla omnino esse natura, idque intelligi vel inde, quod de his semper homines disputant, novaque quotidie constituunt. Unde et impietates accidunt animis adolescentium, quod non sint dii, quales cogitari lex jubeat, seditiones autem propter hæc exsistunt, dum ad rectam, quam natura præscribat, vitam tendunt, quæ revera ceteris imperantis sit neque servientis aliis secundum legem, II, 441, 1—445, 12.

Quæ quidem ut refellat, fundamentum, cui omnia hæc innituntur, ex eorum rationibus erutum, esse falsum demonstrat. Quæcunque enim ab iis in doctrina de deo sunt errata, ex hoc manant fonte, quod ordinem rerum ex ignorantia perverterunt, animumque, natura omnibus priorem corporibus, existimarunt posteriorem : quodsi igitur, animum esse elementis omnique corporum genere priorem, demonstretur, ea quoque, quæ animo cognata sunt, prius exstitisse necesse erit (opinionem scilicet et curam et intellectum et artem et legem) iis, quæ ad corpus pertinent, quare ita quoque φύσει esse dicenda sunt, magis quam hæc, II, 445, 12-446, 52.

Argumentationem affert hanc : Non omnia quiescere, sed quædam moveri, experientia satis docet; indeque, esse in rerum natura motum, satis constat. Sunt autem motus genera hæc : quæ moventur, aut in uno eodemque loco, aut ex alio in alium moventur; quorum illud motum in orbem, hoc eorum, quæ progrediuntur, motum complectitur. Quæ porro ex alio in alium transeunt locum, si sibi ex adverso inciderint, aut rumpuntur aut dissiliunt, aut sibi adhærentia copulantur : illa minui, hæc crescere dicuntur. Quæ minuuntur, si priorem prorsus formam amittunt, perire; quæ copulantur, si novam ac sensui obviam adipiscuntur formam, dicuntur generari. Eorum denique, quæ moventur, alia mota quidem movere, sed sibimetipsis largiri motum nequeunt, alia contra movere semet et alia, conjungendo, disjungendo, generando et corrumpendo possunt. Ex his decem motuum generibus primum, et dignitate et vi, ultimum est, quod excipit nonum : ubicunque enim aliud ab alio movetur, esse aliquid necesse est, quod primo moveat, et unde omnis aliorum motus proficiscatur : id autem moveri rursus ab

alio cum nequeat, siquidem motum ab alio non movetur primo, sed secundum tenet in serie motorum locum, quod movet se ipsum, esse primum, et hunc motum reliquorum esse fontem, efficitur. Fac præterea, omnia quiescentia moveri jam incipere; a nullo alio, quam quod se ipsum movet, fieri initium motus potest. Quod ergo semet movendi pollet facultate, omnis motus est principium : sequitur quod motum aliunde acceptum transmittere porro potest. Jam quodcunque semet potest movere, vivere, et quod vivit, semet posse movere dicitur : essentia, quæ semet potest movere, animus dicitur : omnium ergo motuum et generationum, quæ fuerunt unquam, et futuræ sunt, corruptionum etiam, fons et origo est animus. Demonstratum igitur est, animum priorem exstitisse corpore, corpus autem secundum et posterius animo natura imperante ipsum imperio ejus subjectum. *Denarius numerus sacer ille in causa videtur fuisse, cur decem motuum genera esse statuerit Plato, cum revera non nisi duo sint, eorum quæ se ipsa movent, quod decimo loco positum est, et eorum quæ motum aliunde acceptum transmittere possunt, quod nono loco positum est et quod alia octo genera omnia in se comprehendit. Sed in sequentibus ex octo his motibus non nisi motum in orbem ad bonam mundi animam refert, ita ut ceteri septem motus, eorum quæ ex alio in alium locum moventur, ad malam mundi animam pertineant necesse sit, ita tamen ut hi motus omnes a motu in orbem, qui est totius mundi, iterum contineantur, h. e. ut bonus animus malo imperet*, II, 445, 12-449, 51.

Hoc modo enim pergit : Quodsi animus prior est corpore, quæ sunt animi, opiniones veræ, memoria, ratiocinia, prudentia, aliaque id genus, corporibus sequitur esse antiquiora; animumque omnia moventem, et primam motus causam, gubernare omnia, cogimur fateri. Mundum itaque moveri ab animo et regi necesse est, non ab uno tantum, sed duobus, cum mundo bona insint et mala, quæ proficisci ab uno eodemque animo nullo modo possunt. Principem tamen in gubernando mundo animus bonus tenet locum : ubicunque enim ordo, pulchritudo, et in rerum vicissitudinibus constantia habent locum, ut iisdem semper omnibus legibus pareant, ibi præesse prudentiam, sapientiam, ceteraque benefici animi propria, necesse est. Accedit quod mundi circuitus ipse, mentem ei præsidere, demonstrat : motus enim, qui in eodem, per eadem, ad eadem, circa eadem, eodem semper modo absolvitur, constans maxime sibique similis cum sit, ad mentis eodem semper modo sese habentis naturam proxime accedit; hic autem mundo, in orbem circa centrum semper revoluto, manifesto inest, II, 449, 51-451, 29.

Quamquam autem omnia mundi corpora, sol, luna, et astra cetera, ab una reguntur anima, præesse tamen singulis peculiarem, qua circumaguntur, necesse est. Hæ, quocunque tandem modo stellas moveant, sive inhærentes iis, ut animæ nostris corporibus, sive, *ut voluit Eudoxus*, extrinsecus assistentes ac insidentes, ut auriga currui, sive (*ut tertia quoque possibilitas, tertiæ comparabilis civitati, accedat*) alio quodammodo eas impellentes, deorum sunt numero habendæ, II, 451, 29-452, 20.

Deos rebus universis et singulis providere *hinc porro demonstrat, significato primum* (II, 452, 49 *sqq.*) *hanc quoque quæstionem non minus quam præcedentem difficiliorem esse, quam quæ ab omnibus philosophia non imbutis plane perspici possit.* Qui providentiam negant, quod bonis male, malis bene omnia cedere, quod sceleribus maxima omnia, quin imperia quoque parari cernunt, hi reputent secum, a præstanti, perfecta, bonaque natura abesse virtutem nullam, nihilque, quod sit laude dignum, et in perfectionum numero, posse. Tales cum sint dii, desidia, inertia, incuria, negligentia, et quæ sunt hujus generis alia, longe ab iis oportet esse remota. Jam cui convenit agere et curare aliquid præcipue, mens autem ejus magna quidem curat, parva vero negligit, aut nihil interesse totius putat, si parva negligantur, aut socordia et mollitie, si interest aliquid, ille negligit. Quorum neutrum cadit in deos : cum enim videant et intelligant cuncta, cum summa iis insit omnia efficiendi potestas, ac bonitas præterea, inertes esse ac desides nullo modo possunt, nec minora, quasi nullius essent momenti, ab iis spernuntur; sua enim quisque nunquam negligit, aut vilipendit, et medici opificesque, parva plurimum valere ad servanda majora intelligentes, horum quoque curam gerunt, quibus inferiores esse deos nullo modo concedendum. *Quæ quo magis etiam confirmet, adhortationem adjicit hujusmodi :* Ad incolumitatem et præstantiam totius omnia sunt composita, quorum etiam pars quælibet quantum potest patitur et agit quod cuique convenit, et quorum tu quoque, infelix, particula es una, licet perexigua, quæ semper ad universum respiciens contendat; de quo ipso te fugit illius causa oriri omnia quæ oriuntur, ut quæ vitæ universi subest essentia (*h. e. ideæ*) beata sit, cum non propter te oriri soleat illa, sed potius tu propter illud. Falluntur ergo qui sui causa omnia debere fieri sibi persuadent, et quotiescunque ex animi sententia cuncta non succedunt, indignantur. Cum autem animæ multis modis mutentur, et magna sit morum varietas, nihil aliud fuit universi gubernatori relictum, quam ut sedes earum et loca pro cujusvis meritis mutaret, bonas in meliorem, malas in deteriorem transferendo locum : penitus enim interire cum nec anima queat, nec corpus, neque tamen æterna sint, quemadmodum qui in lege sunt dii, *populares scilicet*, nullus enim unquam esset animalium ortus alterutro horum exstincto, cum denique quicquid bonum est in animo, id natura sua semper prosit, malum vero noceat; his igitur omnibus intellectis cuique eum studuit assignare locum, ubi virtus semper victrix ac superior in universo evaderet, et cujusque arbitrio, qualis esset futurus, qualesque mores habiturus, relicto, ordinem fatorum ita constituit, ut quo animæ magis peccassent, in profundiorem semper locum detruderentur, quoque magis virtuti studuissent, eo sanctiorem melioremque post vitam sedem adipiscerentur. Hoc deorum judicium effugere nemo potest, neque in terræ profunditatibus sese abscondendo, nec in cœlum pennis sese tollendo : quo ipso, a diis res humanas non negligi, aut injuste administrari, efficitur, II, 452, 20-456, 46.

In religione igitur cum positum sit totius civitatis fundamentum, omni superstitione purgetur necesse est. Deos ergo muneribus et sacrificiis improborum delinitos pœnæ eos subtrahere qui credit, canibus eos et mediocribus hominibus deteriores esse dicit, qui nunquam jus produnt donorum causa a viris injustis impie oblatorum : cum e contrario socii nobis sint in pugna mirabili et immortali illa contra malum, in qua perdit nos injustitia et immodestia cum insipientia conjuncta, servat vero justitia et temperantia cum sapientia, quæ in deorum animatis habitant naturis, quarum tamen aliquantulum hic quoque residens in nobis perspicitur, II, 456, 46-458, 16.

His demonstratis, leges de impietate aggreditur condere, accurate impiorum genera, quæque in rempublicam inde redundant mala, enumerans, ac subtilissime distinguens. Sunt qui deum negantes esse, insita animi bonitate ab injuriis abstineant, recteque vivant; sunt qui ex ipsa hac persuasione patrocinium voluptatibus pravisque moribus quærant : hi plus, illi minus civitati

damni inferunt. Similiter vero id, quod deos sine cura esse putat genus, duo alia gignit, et quod exorabiles, altera duo. His igitur ita discretis eos, qui per dementiam sine voluntatis morumque malitia exstiterunt, in correctionis carcere judex lege locatos quinque minimum annos teneto. Hoc vero tempore nullus alius civium aditum ad eos habeto præter nocturni conventus, *de quo infra agitur*, participes, qui admonendi et animi sanandi causa cum iis colloquantur. Peracto autem vinculorum tempore, si quis eorum ad sanam mentem rediisse videtur, vivito cum sanis : si minus, iterum ejusmodi judicio condemnatus morte punitor. Qui vero, præterquam quod deos non esse aut sine cura aut exorabiles esse putant, ferini exstiterint et homines despicientes multorum animos viventium ducant, mortuorum vero ducere se ferentes et flectere deos promittentes; hi contra in vinculis per totam habeantur vitam, post mortem trans reipublicæ fines insepulti abjiciantur. De religione autem in universum sic statuatur : sacra nemo in privatis ædibus habeto, ut et minus multa in deos plerique eorum re et verbo peccent et minus facile insipiant; cum vero in mentem alicui venit sacrificare, publica adito sacrificaturus et sacerdotibus maribus feminisque tradito hostias, II, 458, 16-460, 31.

Lib. XI.

Religionem excipiunt negotia civilia minoris momenti, pacta, contractus, et id genus alia. Thesaurum effossum sibi vindicare privatum *vetat*, vel omnino movere, quæ moveri nefas : indicio ergo ad magistratus delato, oraculum Delphicum *jubet* consulere, ut, quid thesauro sit faciendum, constituatur. *Huic proxima est quæ sequitur* lex, vetans, quod quis perdiderit, aut casu amiserit, tollere; qui contra fecerit, eum, si servus fuerit, jubens virgis cædi, sin liber, capite minui, decuplumque domino rependere. *Præscriptiones sequuntur* de repetendis rebus, de servis et libertis vel ducendis vel in libertatem vindicandis, de redhibitione rerum quæ ab alio repetuntur, deque judiciis his de rebus instituendis, II, 460, 32-462, 35.

In emendis vendendisque rebus, rem omnem statim transigi, nec in diem certum emere, aut credere cuiquam *jubet*, neque actionem dari de iis, quæ aliter vendita fuerint. De collationibus actio non magis datur. Redhibitionis modus et ratio *accurate exponuntur*, II, 462, 35-463, 21.

Ut dolum malum fraudemque omnem in rerum venditione et emtione tollat, legem hoc procemio munit : nemo verbis aut re alium decipiat, nisi diis velit esse invisus, quos, bona fide sese agere, est testatus; pretium quisque rei ejusdem idem eodem die petat, nec rem vendendam vehementer laudet, aut deos unquam testes advocet; qui contra fecerit, quicunque intervenit civium, qui non minus triginta annis sit natus, castigans jurantem impune verberato. Qui rem adulteratam vendiderit, ab accusatore convictus, eam perdat diis dedicandam, et verberibus afficiatur tot, quot drachmis eam vendiderit. *Summa tantum capita* hæ leges attingunt eorum, quæ de vendendis, emendis, locandis, conducendis, commodandis rebus, *naturæ jus præcipit : quod intelligens Plato* ædilibus et legum custodibus addendi, quæ forte sint prætermissa, quæque postulaverit necessitas, munus injungit, II, 463, 21-464, 29.

Cauponia omnis et mercatura, cum propter impudentiam et insatiabilitatem eorum, qui eam exercent, male audiant, hæc de iis lex sancitor : agrorum quotquot possessores sunt quinque milium quadraginta domorum, nulli neque cauponem sua sponte aut invitum fieri fas esto, neque etiam mercatorem neque ullum habentem ministerium erga privatos, qui non idem habeant erga ipsum, exceptis patre et matre et qui his etiam superiores sunt generibus et omnibus natu majoribus ipso, qui liberaliter sunt liberi. Qui vero illiberalem cauponiam arte aliqua attigerit, eum dedecoris generi illati reum agito qui volet apud principes virtutis judicatos. Secunda vero lex hæc esto : ut inquilinum vel peregrinum esse necesse sit, qui cauponiam facere velit. Tertia hæc : ut nobis quam optimus vel etiam malus quam minime sit talis habitationis in civitate consors, qui a legum custodibus custodiatur, II, 464, 29—466, 25.

Quæcunque quis pactum se fatens non præstat secundum conventa, præterquam quæ leges prohibent, vel decretum, vel si quid injusta coacto necessitate convenit, et si quis casu inopinato invitus impeditus est, de reliquis judicia sint conventi non servati inter tribuum judicia, si apud arbitros vel vicinos prius dirimere litem non possunt. Si quis igitur opificum ad diem statutam opus non perfecit propter malitiam, pretium debeto operum, quæ locantem deceperit, eaque denuo intra tempus statutum gratis efficito. Si opifex quis dolose pertentat imperitos, harum injuriarum actiones sint iis, quibus inferuntur, adversus inferentes. Si quis autem præcepto opere mercedes non reddidit temporibus constitutis, is duplum exigitor; anno autem exacto, cum reliquæ, quas quis mutuo dat, pecuniæ sine usuris sint, hic in singulas drachmas quot mensibus singulos obolos dependito. Si quis ex opificibus publicum opus vel sua sponte receptum vel jussus pulchre effecit, honoribus afficitor, II, 466, 26—467, 30.

De testamentis nova et insolita constituturus, exordio ampliori rationem reddit : difficile cum sit, se et sua nosse moribundos, cumque legislatoris sit, ut testamenta publice sint utilia, prospicere : relinqui nullo modo liberum cuivis potest, de bonis suis, quæ reipublicæ magis sunt, quam singulis civibus propria, pro lubitu disponere, sicut prisci legumlatores permiserunt. Lex igitur sit hæc : qui liberos habet, quem filiorum judicabit dignissimum, heredem scribat; post hunc si quem alii dederit adoptandum : si plures sint filii, excepta sorte civibus singulis assignata, de reliquis opibus, quantum libuerit, cuique leget; quorum qui domum jam habet, ei pecuniam liceat nullam legare, ut nec filiæ jam desponsatæ. Si autem filios quidem nullos, at filias relinquit testator, filiarum cui voluerit maritum sibique filium, qui heres sit, scriptum relinquito. Qui autem liberos relinquit nullos, opum supra sortem paratarum decimam partem leget cui placuerit, reliqua filio adoptando relinquat. Tutores cuilibet pro arbitrio constituere liceat : si quis reliquerit nullos, legum custodes cognatis proximis et mortui amicis tutelam mandent. Si quis intestatus decedens filiam reliquerit, avunculus ejus, aut patruus hanc, in bona simul defuncti succedens, uxorem ducat : qui si non exstiterit, filius ejus et sic porro secundum propinquitatem puellam in matrimonium accipiat. Si vero familiaribus desunt cognati ad fratris filiorum filios itemque ad avi liberorum usque, ex reliquis civibus quemcunque puella cum tutoribus eligit volentem volens, heres esto mortui et filiæ sponsus. Qui autem omnino carens liberis tam maribus quam feminis moritur intestatus, de eo reliqua secundum priorem legem habento, femina vero et mas ex ejus genere ut conjugati immigranto in domum desolatam, quorum sors esto jure, primo loco soror, fratris autem filia secunda et sic porro. Neque vero fugito talium legum nos gravitas, quam duriter nonnunquam mortui propinquum in matrimonium ducere jubeat cognatum neque respicere videatur sex-

centa illa, quæ inter homines obstant ejusmodi præscriptis. Prooemium ergo dictum esto veniam et legislatori petens ab iis qui jubentur, quod communia curans minime simul et privatim cuique accidentia regere possit. Lex autem de his hæc posita esto : Si qui ob testamentum latas leges accusant vel aliarum rerum quarumlibet vel etiam nuptiarum causa, nunquam legislatorem ipsum ita facere coacturum contendentes, arbitros et patres quindecimviros ex legum custodibus a legislatore orbis filiis et filiabus relictos, ad quos adeuntes qui hujusmodi controversiam habent, jure agunto et horum decreta rata habento, II, 467, 31—471, 9.

Orbatis legum custodes parentum loco sunto. Quibus, sicut tutoribus, si pupillos despiciunt, inprimis timendi sunt dii, deinde etiam defunctorum animi, quibus liberos suos præcipue curæ esse consentaneum est. Qui vero et patre et matre orbatum aliquem injuria afficit, duplo majus damnum omne, quam qui erga patrimum matrimumque malus fuerit, pendito. Porro quicunque feminæ vel maris est tutor et quicunque inter legum custodes custos tutoris constitutus curationem habet, ne secius, quam suos liberos, pupillos amato, neque rem familiarem secius, quam suam, sed melius, quod ad studium attinet, curato. Si quis autem aliter in his fecit contra hanc legem, magistratus quidem multato tutorem, tutor autem magistratum ad selectorum judicium adductum duplo multato ejus, quanti æstimaverit judicium. Si vero tutor negligenter vel damnose facere necessariis vel etiam reliquorum alicui civium videtur, ad idem judicium adductus, quanti hi æstimata fuerit, ejus quadruplum pendito. Simul autem si quis ex pupillis in pubertatem ingressus male sibi a tutore curatum esse putat, ei ad quinque annos usque ab exacta tutela litem de male gesta licitum esto intendere, II, 471, 9—472, 36.

Si quis exheredare et domo ejicere filium cupit, judicio domestico rem committat, cui qui cognatione et affinitate proxime eum contingunt utriusque sexus intersint : horum maxima parte patri assentiente, filius pellatur; abdicatum vero si intra decem annos non voluerit aliquis adoptione adsciscere filium, agnatorum curatores in coloniam destinatorum etiam hos curanto, ut eadem in colonia aptum capiant locum. Qui morbo, aut alia de causa, mentis haud satis compos, res suas dissipat, et a filio, consultis ante magistratibus, fuerit convictus, potestate rem familiarem administrandi prorsus exuatur. Marito cum uxore odia exercente, e legum custodibus et mulieribus nuptias curantibus deni conciliare eos studeant : quod si minus successerit, divortium faciant, parte utravis novis sibi nuptiis consulente. Si autem moritur mulier liberos et feminas relinquens et mares, lex, quæ feratur, suadentis vim habeat, non cogentis, ut liberos, qui ei sunt, educet non inducens iis novercam. Si autem vir mortuus est satis magno liberorum numero relicto, mater liberorum manens ibi eos educato; junior autem si videtur esse, quam quæ rursus carens viro vivere sana possit, propinqui, consilio cum mulieribus connubia curantibus communicato quod ipsis atque illis de his videbitur, faciunto. Si serva cum servo vel libero vel liberto concubuerit, omnino domini servæ esto natum; sin autem libera aliqua rem habet cum servo, quod nascitur, domini esto servi; si vero natum ex sua viri ipsius serva vel ex suo mulieris ipsius servo, idque manifestum est, mulieris prolem cum patre mulieres, viri legum custodes cum ea, quæ peperit, in aliam regionem emittunto, II, 472, 36—474, 17.

Post hæc parentes *præcipit* colendos, utpote simulacra deorum, quæ quis sub tecto habeat, potentissima : id enim maxime ad deorum etiam impetrandam gratiam pertinere, ut multis constet exemplis eorum, quibus diras parentes sunt imprecati. Qui secus fecerit, parentibus non obediendo, ad magistratus a parentibus delatus, si trigesimum nondum superaverit annum vir, si quadragesimum femina, verberibus afficiantur; hac ætate majores a judicibus pro arbitrio puniantur, II, 474, 17—475, 44.

Veneficia non letalia, sed quæ damnum inferunt corporibus, cum duorum sint generum, alterum ex causa physica nocens corporibus tam hominum quam bestiarum, alterum incantationibus, cereis imaginibus, et id genus aliis lædens : bifariam de his statuendum, ut qui venenis nocuerit, si medicus fuerit, ad mortem damnetur, sin medicinæ imperitus, pro judicum arbitrio puniatur; incantator et veneficus, si vates vel portentorum spectator fuerit, capite pœnas luat, sin minus, pœnam a judicibus constitutam pendat. Cives autem, qui in triviis, aut alibi, imagines cereas, aliaque ejus naturæ forte conspexerint, insuper habeant, nec vehementer metuant, cum incertum sit, quid de hoc magiæ genere sit æstimandum, II, 475, 44—476, 33.

Sequuntur quædam de pœnarum in universum natura. Quantumcunque enim quis alii cuipiam damnum intulerit, tantam præstet pensionem, sed insuper pœnam quoque pendito correctionis causa et aliorum civium territionis, ut ab iisdem sibi delictis caveant. Leviorem autem pœnam pendito, qui aliena persuasione male fecit, graviorem, qui ab propriam stultitiam et intemperantiam, II, 476, 33—477, 7.

De maledictione lex esto ad omnes pertinens hæc : Ne quis ulli maledicito, neve in loco consecrato unquam ridiculi quid proferat neque in publicis sacrificiis neque in certaminibus aut in foro aut in judicio aut in ullo publico conventu. Si quis autem in aliis locis conviciari incipiens vel sese defendens hujusmodi dictis non abstinet, interveniens natu major auxilium legi ferto verberibus coercens eos, aut pœna tenetor constituta. Poetis nullo modo licitum esto neque oratione neque imagine ullum de civibus cavillari, neque aliis præter eos, quibus totius educationis juvenum curator permiserit, II, 477, 7—478, 19.

Mendicus nullus in civitate sit. Si quis autem tale quid facere instituit, fori magistri foro, urbe magistri urbis eum excludunto, agrorum autem magistri ex reliqua regione extra fines removento. Servus vel serva si rei alienæ quicquam læsit, dominus aut resarcito damnum, aut ipsum, qui læsit, tradito; si vero dominus communem ejus qui læsit quique læsus est, artem accusans, quo ipse servo privetur, illatam litem esse dicit, malarum artium actionem intendito ei qui læsum se perhibet. Item si jumentum vel equus vel canis vel reliquorum animalium aliquod damnum facit alteri, similiter id restituat. Vocatus ad testimonium si ei, qui vocavit, præsto non est, damni arcessitor. Si quis autem judicantem aliquem testem excitavit, dicto testimonio sententiam ea in causa ne ferto. Mulieri licitum esto liberæ testificari, et una causam dicere, si quadraginta annos excessit, et litem intendere, si maritum non habet : vivente marito tantum testimonium dicere licitum esto. Servæ autem et servo et puero de cæde tantum licitum esto testificari et una causam dicere, si vade locuplete dato fidem fecerit usque ad judicium se mansurum, si falsi testimonii crimen objectum sibi fuerit. Si quis bis convictus est falsi testimonii, eum nulla amplius lex cogito, testimonium dicere; si ter, ne amplius ei licitum esto; si vero ausus fuerit testificari ter convictus, morte plectitor, II, 478, 19—479, 25.

De rhetoribus tandem hæc lex esto : Si quis conari videtur justorum vim in judicum animis in contraria

vertere et intempestive multas id genus lites intendere; aut alios defendere, qui volet accusato eum malæ litium intentionis vel malæ defensionis, indicator autem in selectorum judicio, quod si eum condemnaverit, æstimato, utrum avaritiâ ita agere videatur, an litigandi cupidine, et si litigandi cupidine, æstimet ei judicium, quam diu ita comparatum oporteat nec litem intendere cuiquam nec defendere; sin avaritia, peregrinus relicta regione nunquam revertitor, aut morte mulctator, civis vero moriatur; item si quis litigandi cupidine bis judicatus est ita agere, moritor, II, 479, 25—480, 3.

Lib. XII.

Pergit in ultimo hoc libro in constituendis minorum delictorum pœnis : Falsæ legationis condemnatus pro arbitrio judicum punitor. Furto res auferre illiberale, raptu impudens est, neque deorum exemplo excusandum. Furtum autem sive parvum sive magnum eodem loco habendum, quare peregrinum si quis vel servum publici aliquid furari in judicio convicit, de eo ut quem sanari posse probabile sit, quid eum pati quamve multam pendere oporteat, judicator; civis vero, si patriam spolians deprehenditur, fere ut insanabilis morte multator, II, 480, 4—38.

Sequuntur leges de expeditionibus militaribus, in quibus hoc maximum est, ut nunquam non imperio subjectum et regendum se præbeat quisquam. Quod ut præstare possit, continuis ab ineunte ætate exercitationibus elaborandum est, nec minus pœnis, *quæ referuntur*, constitutis desertæ militiæ vel abjectionis armorum, necnon præmiis virtutis, II, 480, 39—483, 5.

Anno circumacto, reddere magistratus omnes rationem oportet : sint itaque necesse est magistratus alii, qui eorum acta judicent, censores quasi magistratuum : qui si probi fuerint viri, plurimum reipublicæ, legibus cunctis servandis, omnique disciplinæ proderunt; sin mali aut inertes, brevi omnia peribunt. In his ergo magistratibus eligendis summa oportet cura uti; quod fiat, hæc videtur ratio ineunda : post solstitium æstivum quotannis civitas omnis in locum Soli et Apollini dedicatum conveniat, tres viros electura, ut quisque eum nominet, quem omnium, se solo excepto, optimum judicet, quique quinquagesimum saltem ætatis annum agant; ex horum numero partem dimidiam deinde seligant, idque continuent, donec ad tres eorum numerus fuerit redactus. Hi autem primo anno duodecim censores constituant, qui munus hoc ad septuagesimum usque quintum ætatis annum continuent; quotannis autem tres novi adjiciantur. Hi autem magistratus omnes duodecim in partes divisos exploranto, et postquam partim pro se quisque, partim etiam communiter inter se perfunctos magistratu judicaverint, in foro propositis de quovis scriptis indicanto civitati quid pati quemque vel dependere oporteat de correctorum sententia. His, quoad vixerint, primus semper locus in publicis omnibus solennibus tribuatur, vita functis funus honorificentissimum fiat. Qui peccaverit, eum accusare cuivis liceat; et ubi causa ceciderit, honore omni spolietur, II, 483, 6—485, 17.

Perjuria cum multa fieri soleant, lex esto, ut judex quidem judicaturus juret, et qui magistratus rei publicæ constituat, id semper cum jure jurando vel cum suffragiorum a loco sacro latione faciat, item chororum et omnis musicæ judex et gymnicorum equestriumque certaminum moderatores et arbitri et omnium quæ nihil lucri ex hominum sententia afferunt pejeranti; quæcunque vero abnegasse et abjurasse magno aperte lucro esse putant, de iis judicio sine jurejurando omnes inter se litigantes disceptent. Peregrino autem adversus peregrinum liceat idem, quod nunc, ut jusjurandum et accipiant inter se, si velint, et dent legitime, II, 485, 18—486, 13.

Quæ quis liber imperanti civitati non præstat, ita nimirum, ut nec verberibus propterea afficiendus sit, nec vinculis nec morte, huic pignora auferant ii quos civitas et lex debitum exigere jubet; eorum vero, qui pignoribus captis recusant obedire, pignora vendantur et pretium ad civitatem redeat, II, 486, 14—27.

Commercia inter civitates intercedentia habent hanc vim, ut mores varios misceant, dum peregrini mutuas peregrinis inferunt innovationes : id quod bene constitutæ civitati omnium maximum detrimentum affert. Quare primum quadraginta annis natu minori nusquam licitum esto peregrinari privatim cuiquam, sed publice esto licitum præconibus vel legationibus, vel sacrorum spectatoribus quibusdam. Jam si qui e civibus cupiunt ceterorum hominum res spectare magis per otium, nulla eos lex prohibeto, sed primum hujusmodi spectator amplius quinquaginta natus nobis esto annos, deinde unus ex probatis esto cum ad reliqua, tum ad bellum; sexaginta autem annis major ne amplius spectato. Consumptis in spectatione ex decem illis annis tot, quot voluerit, domum reversus in conventum venito eorum, qui curationem habent ad leges pertinentem. Is vero mixtus esto juvenibus et senioribus, quotidie congregans se necessario a diluculo usque ad solis ortum, primum sacerdotibus virtutis palmam adeptis, deinde legum custodibus decem semper natu maximis; præterea eruditionis universæ curator tam novus, quam eo magistratu perfuncti, horum vero quisque non solus, sed cum juvene venito triginta usque ad quadraginta annos nato, quem ipse placentem assumat. Horum igitur conventum redeuntes ex itinere adeant, ut si quod effatum aliorum de legibus ferendis, vel de eruditione vel educatione audiverint, vel et ipsi aliquid excogitaverint, in medium afferant. Quem peregrini mores corruperint, excludatur. Si nihilo deterior neque melior redisse visus fuerit, impensi certe studii ergo laudator; sin multo melior, multo et magis laudator, dum vivit, et mortuum honoribus debitis congregatorum afficito potentia. — Ad peregrinos autem quod attinet, nec admitti omnes, nec arceri commode possunt; qui enim avium instar quarundam semper vagantur, in urbem non admittantur, sed in suburbiis degentes a magistratibus, ne res novent, aut turbent, observentur. Qui musica spectacula civitatis cognoscendi cupiditate ducti veniunt, circa templa hospitentur, sacerdotibusque cura eorum mandetur. Legati publice missi publico excipiantur hospitio. Rarissimi denique sunt qui accurate singula nosse cupiunt, quique eo peregrinantur consilio, ut rerum publicarum naturas discant : his omnes adeundi domos copia fiat, præsertim eorum, qui nocturni conventus sunt participes, et, postquam sapientiam rerum usu partam sapientibus nostris impertierint, donis et honore cumulati dimittantur, II, 486, 27-489, 32.

Sequntur varia de sponsionibus, de domus perquisitione, de rebus controversis, intra quod tempus vindicare eas liceat; quid faciendum sit ei qui alium quendam in judicio vel in certamine adesse vi prohibuit; quid ei qui furtivi quicquam apud se recepit, vel qui cum civitatis hostibus pacem facit, vel qui patriæ in aliqua re administrans dona accepit. Tributa conferantur seu ex totius census parte aliqua sive omnis reditus cujusque. Diis donaria afferre non nisi modica liceat, seu lignea seu lapidea, textilia vero ne ampliora, quam unius mulieris opus menstruum. Divinissima autem dona aves sunt et imagines,

quas uno die pictor unus absolvat, et reliqua donaria ad horum exemplum comparata sunto. — *Adduntur quædam* de judiciis constituendis sive privatis, sive publicis; *plurima vero legum custodibus ordinanda relinquuntur*, II, 489, 32-492, 50.

De mortuis ad deos quidem cum inferos tum superos pertinentia legitima penes interpretes auctoritas sit quæ fieri conveniat docendi; sepulcra autem agrorum culturæ capacium nulla in parte sint. Tumulus ne altius quinque virorum opus quinque diebus absolvendum exstruatur, neque lapides imponantur majores, quam qui de mortui rebus laudes capiant vitæ non ampliores quatuor versibus heroicis. Propositiones ne per longius tempus quam tres dies fiant. Funera omnino modica sint; qui maximo censu est, in totum funus ne amplius quinque minis, qui secundo, tres minas, duas, qui tertio, unam, qui quarto, impendito. Lamentari vero et foras audiendam emittere vocem legum custodes vetent, et funus in conspectum producere per vias prohibeant, II, 492, 50-494, 16.

Decima pars : *Jam finem impositurus sermoni ad nocturnum revertitur conventum illum, quem supra memoravit, et quem velut ancoram totius civitatis esse voluit, utpote qui totius civitatis instituta cum idearum doctrina connectat, atque ita finem, quem in introductione Legum civitati proposuerat Plato, quam maxime potest assequatur*. Quo munere ut fungi possit, cognoscat primum oportet finem, qui nobis propositus civilis ille est, deinde quanam is ratione assequendus sit, et quænam ei bene vel minus conveniat ipsarum primum legum, deinde personarum. Finis, ad quem omnes semper leges spectare debent, virtus est vel quatuor virtutes, quarum dux est intellectus, *ita ut finis hic, sicut in Charmide, scientiæ scientiâ consistere quodammodo definiatur*. Quare et custodes illos, quomodo unum quoddam sint virtutes quatuor et quomodo differant, perspectum habere oportet et omnino accuratiore eruditione imbutos esse. Accuratior autem eruditio in hoc consistit, ut ad unam ideam possint ex multis et dissimilibus respicere, verbi gratia ut cernere possint, quidnam per quatuor virtutes unum sit, porro de pulchro et vero, non solum multa esse hæc utraque, sed etiam quomodo quodque sit unum. Et in universum de omnibus, quæ studio digna sunt, idem pronuntiamus, eos, qui vere custodes legum futuri sint, oportere vere cognitam habere veritatem eorum et cum verbis explicare, tum factis comitari posse secundum naturam judicantes, quæ laudabiliter quæque secus fiant. Unum ex pulcherrimis autem illud est, quod ad deos pertinet; et maximæ quidem parti civium ignoscere debemus, si nihil nisi legum vocem sequantur, custodiam vero acturis ne permittere quidem, qui non strenue operam dederit apprehendendis omnibus, quæ fidem de diis faciunt. Duo autem sunt de diis fidem facientia, unum, quod de animo dicebamus, esse eum antiquissimum et divinissimum omnium, quorum motio ortu assumpto perennem essentiam exhibuerit; alterum de motu motusque ordine astrorum ceterorumque intellectûs, qui universum adornavit, potestati subjectorum. Tantum enim abest ut astrologia deos non esse doceat, ut potius sine hac firmam de diis opinionem habere nemo possit. Quibus accedant necesse est quæ ante hæc necessariæ sunt disciplinæ; et quæ ad Musam pertinet, cujus communionem cum his intuitus ad morum instituta adhibeat; et quæ pertinet ad id, ut quæ rationem habent, eorum reddere possit rationem. *Ceterum quod in fine dicit*, antequam conventus nocturni participes constituti sint, præscribi non posse, nec quorum arbitros ipsos fieri oporteat, neque quæ discere valeant (II, 500, 18 *sqq*.), *experientiam exspectandam esse significat, quæ, quo loco constituendi sint hi legum custodes, doceat. Nimirum ut nunc quidem res se habet, conventus nocturnus neque legislationem in civitate exercet, quamquam legislatio emendanda proprie ad eum pertinet* (II, 488, 7), *neque administrationi præest, neque jurisdictioni, Pythagoricis synedriis in hoc non dissimilis, nisi quod sacerdotes virtutis palmam adepti, porro decem legum custodes proprie sic dicti semper natu maximi, præterea eruditionis universæ curator tam novus quam eo magistratu perfuncti* (II, 488, 1 *sqq*.) *secundum legem ejus participes sunt*.

Lysis, I, 540 *sqq*.

Dialogi forma *est narratione comprehensa. Narrationem autem facit Socrates de disputatione, quam instituerat cum Ctesippo, Hippothale, Lyside, Menexeno juvenibus*. Ex quibus Hippothales, reprehensus a Socrate, quod carminibus in Lysidis amati laudem compositis, superbiam ejus augeat, ab eo, ut doceat se, quomodo amatum conciliare sibi debeat, aut saltem demonstret exemplo, petit. *Ita facto exordio, transitur ad quæstionem propositam de amoris et amicitiæ causa. Disputationis partes ita distributæ sunt, ut singulæ personæ singula amoris genera repræsentent, Hippothales amorem incontinentem et vulgarem, Ctesippus et Menexenus amorem mutuum inter similes, Menexenus et Lysis amorem mutuum inter dissimiles, Socrates amorem perfectum*.

Dialogi argumentum. Quæritur, quænam sit causa, quæ amicitiam et amorem inter homines conciliat; inquisitionis partes sunt quatuor :

I. Amari unumquemque, quatenus sit utilis, Socrates persuadet Lysidi; utilis vero esse non potest, nisi qui ignorantiam suam non nescit; *ita universæ Socraticæ philosophiæ principium dialogum nostrum auspicatur*, I, 543, 9 *sqq*.

II. Menexeno, utpote qui sit exercitatissimus in hoc genere disputationis, Socrates quæstionem proponit, uter alterius fiat amicus (φίλος), amans (φιλῶν) an amatus (φιλούμενος). Menexenus confidenter respondet, nihil interesse, immo ambos amicos esse, si alter tantum alterum amet, de qua sententia mox disturbatus, neutrum amicum esse asserit, nisi utrique inter se diligant, deinde, amatum solum amantis esse amicum, post, amantem solum amati, tandem fatetur, respondere se non posse, quis sit amicus, I, 546, 13 *sqq*. (*Disputationis ratio hæc est : Menexenus vulgari tantummodo nisus loquendi usu, quo amicum nuncupatur modo id quod amat, sive redametur sive non, modo id quod amatur, sive amet sive non, identidem refutatur a Socrate, qui eundem loquendi usum secutus facile demonstrat, quamcunque rem simul amicam videri et inimicam, ita ut nihil dici possit, quin idem protenus absurdum appareat*.)

III. *Igitur valere jusso vulgari illo loquendi usu, non amplius quæritur, quid dicatur amicum, sed quid vere amicum dicendum sit*. Et primum quidem philosophorum et sapientum sententia examinatur, eorum qui dixerunt amicitiæ causam esse similitudinem; sed cum inter malos vera amicitia exsistere non possit, reliquum est, ut boni bonis sint amici, I, 547, 50 *sqq*.

Insuper simili simile, in quantum simile, præbere nihil potest, quin ipsum possideat, quare (*posito amicum esse, quod utile*) simile simili amicum esse non potest. Jam bonus, quatenus bonus est, ipse sibi sufficit, quare nec bonus bono indiget, nec omni desiderio sublato, amicitia exsistere potest, I, 548, 39 *sqq*.

Inde in oppositam sententiam abitur ipsam quoque

poetarum et philosophorum auctoritate fultam : simile simili adversum et contrarium contrario esse amicum. Quæ sententia *plane ita abstracte enuntiata facile refellitur*, quia exempli gratia odium et amicitia sunt maxime contraria, ita ut inimicus amico amicus esset, quod absurdum videtur, I, 549, 10 *sqq*.

IV. *Rejectis igitur philosophorum opinionibus propriam viam mediam quandam Socrates ingreditur* quærens, amicumne boni fiat id quod ipsum neque bonum neque malum est. Sententia hæc probatur exemplo corporis ægrotantis, quod per se ipsum neque bonum neque malum est, sed ob malum, quod ei accidens est, medicinam appetit, quæ est bonum quoddam et utile; ita ut videatur id, quod nec bonum nec malum est, propter mali *accidentis* præsentiam appetere bonum eique amicum esse, I, 549, 52 *sqq*.

Succurrit autem quærere, utrum qui amicus est alicui, fiat amicus nullius gratia et propter nihil, an alicujus gratia et propter aliquid, sicut ægrotans medico amicus est propter morbum sanitatis gratia; quo posito, cum prorsus malum sit inimicum, bonum amicum (*animadvertas positiones arbitrarias*), sententia evadit hujusmodi : quod nec bonum est nec malum, propter malum inimicumque bono amicum est boni amicique gratia; ergo amici causa amicum propter inimicum est amicum, I, 551, 29 *sqq*.

Sensu igitur relativo quodam amicum amico amicum factum est et simili amicum, id quod *sensu abstracto et absoluto* fieri non posse in superioribus constitit, I, 552, 5 *sqq*.

Jam quia amicum alicujus gratia est amicum, amici gratia scilicet, et illud iterum alius amici causa amicum, necessarium est, ut sic progredientes ad principium quoddam perveniamus, quod non ultra in amicum aliud referatur, sed in primum et verum amicum (*vel summum bonum*), et cujus gratia etiam cetera omnia diximus amica, *id quod exemplis illustratur*. Unde definitio huc recurrit, ut dicamus : id, quod revera amicum est, nullius amici (οὐ φίλου τινός) gratia (*sed ipsius gratia*) est amicum, I, 552, 5 *sqq*.

Est autem bonum amicum, ergo bonum amatur propter inimicum et malum (μὴ φίλου τινὸς ἕνεκα *ponitur esse idem quod* διὰ κακόν, *qua in re bis peccatur, cum neque* τὸ οὐ φίλον *idem sit quod* τὸ μὴ φίλον, *neque* τὸ τινὸς ἕνεκα *idem quod* τὸ διά τι); quodsi omne malum et inimicum abierit, amicum non amplius erit amicum, I, 552, 48 *sqq*.

Relinquuntur vero appetitus, qui nec mali sunt nec boni; relinquuntur etiam ea quæ appetuntur, quæ sunt amica. Igitur malo sublato amica restant; ergo malum non est amici causa, immo desiderium est, I, 553, 19 *sqq*.

Quod desiderat et appetit, illud, quo indiget, appetit. Eget autem quodlibet eo, quo est privatum; ergo ejus, quod proprium et cognatum est, amor, amicitia, appetitioque exsistit, I, 553, 46 *sqq*.

Qua in definitione dialogus noster consistit. Nam quod adjicitur capite XVIII° de definitione τοῦ *proprii easdem iterum difficultates surgere, quæ initio de amicitiæ definitione paruerant, dubitatio hæc non tam sententiam, quem argumentationem spectare videtur, quæ per contradictionem arbitrariam procedit. Ratio hæc disputationis* προπαιδευτικῇ *et* ἐλεγκτικῇ *arti aptissima, quo captiosior est in veritate indiganda, eo magis perspicuum est, per definitiones illas, quoquomodo probatas, sinceram Platonis sententiam significari.*

Neglecta igitur argumentatione, referamus breviter dialogi doctrinam : Amor desiderium est innatum, quod proprium appetit, i. e. perfectionem, quæ competit. Perfectum ipsum est τὸ πρῶτον φίλον, cujus causa amica sunt alia omnia (τὰ φίλα); amicitia vero orta ex amore perfecti finem suum attingit via ac ratione indagans veritatem in disputando, *id quod dialogus noster exemplo docet, additis variis amicitiæ generibus, quæ plus minusve aberrant vel in fine proposito, vel in ratiocinando.*

MENEXENUS, I, 562 *sqq*.

Dialogus hic, cum mentionem faciat Antalcideæ pacis (I, 570, 14 *sqq*.), *non potest non conscriptus esse post* 387 *annum ante Chr. n., nec multo post verisimile est. Hoc eodem enim tempore Plato, cum propter Academicam scholam nuper apertam continuas fere contentiones cum rhetoricis scholis exerceret, Phædro atque Convivio dialogis complures inseruit amatorias orationes, unam Lysiæ attributam, alias aliorum hujus temporis rhetorum eloquentiam imitantes, sed quas omnes amatoriæ Socratis orationes longe superant. At, dicere potuit aliquis, orationes certe politicas et funebres, quales vel Lysias vel Archinus et Dion, Antiphontis Rhamnusii discipuli* (I, 562, 15; 563, 26), *faciunt, neque tu unquam fecisti, neque discipuli tui facere valent. Cui obtrectationi hoc in dialogo ita respondere videtur noster, ut exemplo proposito eloquentiæ hujus inanitati illudat.*

Menexeno enim, juveni adhuc, ad rempublicam nihilo secius, quod in philosophia ceterisque disciplinis satis jam sibi videretur versatus, accedere jam paranti, Socrates e curia redeunti obviam factus, agitasse senatum de eligendo, qui defunctorum pro patria laudes oratione funebri celebraret, oratore, ex eo audit. Qua occasione arrepta, multis modis Socrates *ait* præclarum sibi videri in bello succumbere, præsertim propter funebres laudes, quales fieri soleant, et quarum elegantiam et præstigias *ironice* adeo auribus suis inhærere *dicit*, ut vix tandem quarta post die vel quinta sui ipsius reminiscatur et ubinam terrarum sit agnoscat, ad hoc vero usque tempus existimet se tantum non beatorum insulas incolere. — Semper tu rhetores ludis, *Menexenus respondet*, nunc tamen puto electum in magna dicendi inopia futurum, quod ex tempore fere ei erit dicendum. — Nequaquam, *Socrates regerit;* singulis enim istorum sunt orationes dudum compositæ, tum neque arduum est de his rebus absque meditatione dicere apud eos, qui eadem cum oratore sentiunt, laudando, quos auditores cupiunt laudatos. — Interrogatus igitur a Menexeno, an speret fore ut eloqui possit, si opus fuerit et ipse senatus consulto eligatur, « Quid mirum, *Socrates refert*, me ad dicendum aptum esse, qui magistram haudquaquam imperitam in rhetorica nactus sim, sed quæ et multos alios eloquentes reddidit oratores et unum Græcorum omnium præstantissimum, filium Xanthippi, Periclem. » *Id ut exemplo demonstret, orationem recitat in laudem defunctorum, quam audisse se ab Aspasia affirmat.* Et quidem, *ait*, partim mihi ex improviso qualia dicere oporteat persequebatur, partim meo quidem judicio præmeditata tunc mihi videtur, cum funebrem orationem contexuit, quam dixit Pericles, reliquias quasdam ex illa conglutinans. *Scilicet omnium id genus orationum exemplar illa erat Periclis oratio funebris, sive quam legimus in Thucydide, sive quam habuerat de iis qui in Samo occubuerant. Ceterum orationem, quæ sequitur, non nisi lusum esse, quo rhetores irrideat, Socrates ipse significat*, parum abfuisse *dicens*, quin propter oblivionem plagis ab illa magistra sua cæderetur, *porro* morem quidem se gesturum Menexeno, sed ita ut fere, si nudum se saltare juberet, obsequeretur,

quandoquidem soli sint. *Quam orationem, quanti faciat, vel ex anachronismo illo de Antalcidea pace manifestum est, vel inde, quia in fine* (I, 573, 39 *sqq.*). Sed ne me prodas, *Menexeno dicit*, ut et iterum multas ejus (*Aspasiæ*) præclaras de civilibus rebus orationes tibi referam, *utpote neque raras neque inventu difficiles.*

Oratio ipsa, etsi Platonis ingenio, quod ad artem attinet, omnino non indigna, sed qualem ipse initio (I, 562, 20 *sqq.*) *lepidissime descripsit, e locis communibus, quæ cuivis succurrebant facile, maxima ex parte conflata est. Est autem partitio ejus hæc :* qui pro patria nunc obierunt, boni fuerunt viri, quod ex bonis sunt orti, quod optime educati, quod denique præclara multa fecerunt. *Partem primam exornatura, in antiquissimas fabulas de Atheniensium origine Aspasia exspatiatur :* disceptationem illam deorum, de eo, qui præsideret Atticæ, reipublicæ formam (quam *ironice* eandem *dicit* quondam fuisse atque nunc, optimatum videlicet gubernationem cum quadam dignitate populi), primorum porro in Attica hominum ortum, fruges primum ibi satas, res Atheniensium gestas, Heraclidas et Argivos adjutos, Amazones debellatas, Persas victos, *et quæ sunt reliqua, commemorans; duo vero postrema leviter attingens, exhortatione ad defunctorum posteros, et consolatione subjuncta orationem claudit.*

MENO, I, 442 *sqq.*

De virtute, an doceri possit. Dialogus hic formâ, simplex,— habet enim neque introductionem, neque scenicum apparatum ullum, quo prioris ætatis dialogi plurimi instructi esse solent, — quæstionem quam instituerat Protagoras dialogus de virtute, ad finem perducit. Scriptus videtur paucis annis post Socratis mortem, habitus autem esse fingitur aliquantum temporis ante : nondum accusatus est Socrates, sed in dialogo eum minatur Anytus (c. XXXIV). *Anytus hic, Anthemionis filius, qui postea Socratis exstitit accusator, ex eorum numero erat, qui triginta tyrannos pulerant, et qui reactionis fanatismo ultra modum lati, ut omnes innovationes, qualescumque essent, perniciosas judicabant et promiscuas habebant, ita Socratem quoque simul cum ceteris sophistis uno eodem accusationis capite implicabant, quod juventutem corrumperet, ab antiqua virtute eam detorquens, fas nefas esse docens et e contrario* (*Apol.* c. III; *cfr.* Xenoph. *Mem.* I, 1, 1). *Alterum accusationis caput*, QUOD CURIOSIUS AGERET PERQUIRENS QUÆ SUB TERRA ET QUÆ IN CÆLO SUNT, *in Euthyphrone refutatur. Hic vero demonstratur neque a politicis viris, quibus Anytus se annumerat, virtutem doceri posse, cum opinione solum ducti, scientia carentes, modo bene agant, modo ab justa via aberrent, neque Socratem idem cum sophistis de virtute sentire, immo solum esse qui philosophiam illam adulterinam vera scientia fultus profligare possit. Quod facit in colloquio cum Menone, Gorgiæ quondam auditore, adolescente nobili Thessalo genere, sed qui nec adolescentiam suam incorruptam egerat* (*Meno*, I; *cfr.* Xenoph. *Anab.* II, 6, 28) *et qui postea homo omnium perditissimus* (*Anab.* II, 6, 21) *proditionem Græcorum in Asia* (*Anab.* II, 6, 29) *molitus est. Quæ utrum Platoni Menonem scribenti jam nota fuerint necne, in incerto relinquenda sunt : talis saltem Meno adolescens hic ostenditur, qualem postea se virum præstitit. Ingeniosissime autem hoc sive invenit, sive vidit Plato, quod Menonem, egregium sophistarum discipulum, Anyti sophistarum osoris hospitem et amicum fecit, ut summa nequitia cum summa stultitia in sapientem conjuret. Ita qui lusus erat ingenii quidam in Protagora, quæstio scilicet de virtute, in Menone apparet esse ipsorum malorum discrimen, quibus Socrates pertinaciter obnixus periit.*

Dialogus in quinque partes divisus est, quorum in secunda servus Menonis, in quarta Anytus, in prima, tertia, quinta Meno cum Socrate colloquitur.

I. *In Protagora dialogo convenerat virtutem unicam esse eamque doceri posse ex hypothesi, quod congruat cum scientia. Quæ omnia iterum retractantur in Menone, sed ita ut confirmatis his et accurata dialecticæ artis ratione breviter conclusis ad ulteriorem jam transeatur quæstionem, qualis sit illa scientia et unde exsistat.*

Menoni quærenti, utrum virtus doceri possit, an exercitatione potius acquiratur, aut num forte nec doctrina neque usu comparetur, sed ipsa natura vel alio quopiam modo hominibus insit? Socrates, ignorantiam suam prætextatus, tantum abesse respondet, ut norit, utrum virtus doctrina acquiri possit necne, ut plane nec quid ipsa sit virtus intelligat, c. I. — *Ita ad virtutis essentiam quæstio traducitur.* Menone vero dubitante, an revera Socrates quid sit virtus ignoret, atque « ista de te civibus meis renuntiabimus »? *cavillandi causa* subjiciente; « Non id quæso solum », Socrates reponit, « verum etiam me necdum ullum alium, ut mihi videtur, scientem nactum esse. » Porro eorum, quæ a Gorgia audierat, oblitum se fingens a Menone ut quæ ipsi cum sophista illo convenerint, in publicum proferat, petit, c. II. — *Hoc scilicet agitur, ut sophistarum opiniones excutiantur primum, quibus refutatis et ad ignorantiam redactis, tum demum, quæ sit disputandi via ac ratio recta, suo loco apparebit.*

Primam igitur Meno virtutis definitionem affert : SINGULIS HOMINIBUS ET ACTIONIBUS SINGULAS VIRTUTES ADESSE (*idem fere quod in Charmide*, c. IX, *dicitur* τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν). *Quod omnino falsum non est*, sed examen quoddam virtutum inter se discrepantium inde exsisteret, cum non nisi *essentia* (οὐσία) virtutis quæratur, c. III. — Sed Meno cum sanitatis, roboris, aliorum *notionem* (εἶδος) in omnibus eandem esse concedat, virtutis neget, Socrates virtutem quoque eandem esse in omnibus ita probat, ut contrarium, e. g. virtutem a temperantia vel a justitia disjunctam (*cfr.* Protag. c. XXI), absurdum esse demonstret, c. IV. — *Alteram* igitur Meno definitionem affert : VIRTUTEM ESSE PRÆESSE HOMINIBUS POSSE. Id cum redarguisset Socrates, quod pueri servique virtus non sit posita in dominando, quod JUSTE quoque dominari addendum esset, et præter justitiam aliæ etiam sint virtutes huic definitioni non inclusæ, — *qua ratione ex individuis vel particularibus singularum actionum virtutibus in virtutis species incidimus, cum generis definitio requiratur* — : Menoni, assequi se posse, quæ sit virtus ista singularis per omnes virtutes diffusa, neganti, similitudine a figura et a colore sumta, rem clarius exponit : multæ enim cum sint figuræ, rotunda, quadrata, aliæ, atque item colores multi, si quidnam sit in genere figura vel color quæreretur, perinde id esse ac si, plurimæ cum sint virtutes, quid sit in universum virtus declarari sibi aliquis postulet. Menonem igitur, ut figuram definiat, exhortatus Socrates, ipse potius edisserat, ab illo rogatur; cui Socrates ea lege, ut deinde virtutem quoque definiat, concedens, FIGURA NOBIS ESTO, inquit, QUOD SOLUM EX OMNIBUS COLOREM SEMPER SEQUITUR. Hoc certe ineptum est, Meno excipit, quia demum, quid sit color, aliquis nescire se dicere posset. *Quod Meno fortasse non animadvertisset, nisi coloris*

mentio antea facta esset, idque consulto, c. V-VIII. — Socrates enim, si sapientum illorum, ait, et contentiosorum ac litigantium quis hoc diceret, responderem : equidem ita dixi, quodsi minus recte dixi, tibi sunt loquendi vices et tuum est me refutare; sin autem ut amici velimus disputare, DIALECTICUM fortasse magis est, NON MODO VERUM PROFERRE, SED IIS QUOQUE UTI, QUÆ ROGATUS SE NOSSE FATEATUR. *Idem fere aliis verbis diceremus : in definitione nondum definitis utendum non esse.* Præscripto quod exposuit, satisfaciens Socrates, postquam quid sit planum, quid solidum, quid terminus, cum Menone ei convenit, definitionem quasi exemplarem affert hanc : FIGURAM ESSE SOLIDI TERMINUM, c. VIII.

Figuræ definitione absoluta, Meno, more delicatorum in sermone imperitans, coloris insuper definitionem gratificandam sibi petit. Cujus insolentiam cum lepidissime perstrinxerit Socrates, definitionem affert illam ex Gorgiæ et Empedoclis penu deprompt am : COLOREM ESSE DEFLUXUM FIGURARUM VISUI CONGRUENTEM ATQUE SENSIBILEM. Quam definitionem Meno, utpote Gorgiæ sapientia imbutus, sed nondum initiatus veræ philosophiæ mysteriis, mirifice approbat, Socrates autem TRAGICAM appellat, quippe quæ difficultatem non resolvat, sed grandisonis et metaphoricis verbis involvat atque eludat. *Plato saltem, cum coloris definitionem addidit, haud aliud spectasse videtur, quam ut definitione recta aliaque speciosa quidem sed vitiosa in conspectu positis, facilius inde, qualis esse debeat definitio recta, perspiciatur*, c. IX.

His absolutis, ad virtutem Socrates rediens, a Menone tertiam accipit definitionem hanc : VIRTUTEM ESSE, PULCHRA VEL BONA APPETERE EAQUE CONSEQUI POSSE. *Et revera in tertia dialogi parte* (I, 455, 27 *sqq.*) *virtus bonum esse omniaque bona complecti dicitur, unde apparet hanc definitionem, prioribus comparatam, propius jam ad veritatem accedere neque ad particulares solum virtutes vel ad virtutis species, sed ad virtutem universam, i. e. ad genus pertingere.* Peccat tamen duobus modis, Socrates objicit, primo quod superfluum est quod additur, BONA APPETERE, cum mala sciens nemo unquam queat appetere (*cfr.* Protag. I, 259, 25 *sqq.*), secundo autem quod, si virtutem dicimus BONORUM COMPARANDORUM POTESTATEM, addi debebat JUSTE ET PIE COMPARANDORUM, ita ut definitio hæc, *communi scientiæ vinculo carens*, necessario ad singulas virtutes revolvatur nondum definitas, c. X—XIII.

Ut eorum, quæ hucusque disputata sunt, summam comprehendamus : Sophistarum decreta, dicemus, veritatis quidem rudimenta quædam continent, sed ea imperfecta nec nisi opinione incerta fulta, quæ antequam ad scientiam pervenire possint, ignorantiæ coarguantur necesse est. Id quod in Menone demonstratum est.

Is vero, *utpote animus minime ingenuus, sed sophistarum improbitate imbutus*, tantum abest ut Socrati, quod erroris mendo se liberarit, gratias agat, ut eum potius accuset, quod torpedinis instar torporem sibi injecerit. Puerilem accusationem lepide declinans Socrates se ipsum quoque torpescere dicit neque in præsentia, quid virtus sit, nosse, attamen cupere se cum Menone simul, ubi lateat veritas, ulterius investigare. *Quæ secundæ dialogi partis prælusio est*, c. XIII.

II. Meno enim, Quomodo, inquit, id quod plane ignorare confiteris, inquirere potes, aut si etiam maxime in illud incidas, quonam signo id, quod ignorabas, esse illud agnosces? Argumentatio litigiosa (ἐριστικὸς λόγος), quam a sophistis accepisse Meno putandus est, *haudquaquam levis, sed quæ, si probata esset, totam Socraticam rationem et philosophiam funditus everteret! Cui secunda dialogi pars respondet, rectam disputandi viam ac rationem aperiundo et accuratius exponendo.*

Socrates enim, ut demonstret quomodo id quod nescimus investigare et discere possimus, mythicam rationem affert, a poetis, ut dicit, et ab aliis divinis viris ac mulieribus acceptam : animum immortalem esse, eumque tum decedere, tum iterum fieri, interire vero nunquam. Itaque, cum tota natura cognata sit, mirum non est, quod animus eorum, quæ ante hanc vitam viderit, reminisci potest : QUÆRERE ENIM ET DISCERE SINE DUBIO REMINISCENTIA EST, c. XIV-XVI.

Menone adhuc dubitante, servum ejus plane rudem sed Græcum natione acciri jubet Socrates, in quo demonstrationem faciat : quærendo rationem quadrati duplicandi ex eo elicit. *Quamquam neque mythicum de ideis innatis argumentum hoc loco ad accuratam demonstrationem adigit philosophus, immo sub finem hujus partis :* Atque cetera quidem, *dicit*, non admodum pro hoc argumento contenderem, eos autem qui, quæ nesciunt, inquirenda putant, meliores arrectioresque et pigros ad investigandum minus esse, quam eos qui, quæ nesciunt, etiam non posse inveniri putant; *neque in experimento, quod cum servo instituit, aliud quid magis spectasse videtur, quam hoc, ut demonstret, qua ratione res quæ ignorantur, investigari oporteat, eadem scilicet qua mathematici utuntur; simul hoc : animum plane rudem sed vere ingenuum et qui ignorantiæ convinci se non doleat, ad investigandam veritatem aptiorem esse homine erudito quidem, sed falsa et ambitiosa opinionum mole repletum.*

III. *In prima dialogi parte opinionum, quæ de virtute tradebantur, errores demonstrati sunt; in secunda parte apparuit, primum ad veritatis acquisitionem progressum in eo situm esse, ut id quod nescimus, nescire nos sciamus, simul incognita investiganda esse et investigari posse; in hac tertia dialogi parte ipsius virtutis, de qua quæstio est, definitio secundum rationem antea monstratam exponitur.* Socrates enim cum, quid tandem virtus sit, denuo quærat, *priorum oblitus* Meno hoc potius inquirere se velle dicit, utrum doctrinâ percipiatur virtus an naturâ homini insit. Cujus voluntati concedere se simulans Socrates : Ex HYPOTHESI saltem, ait, considerandum est, cum quid sit virtus, nondum sciamus. Ex hypothesi autem considerare dicit esse rationem geometris usitatam, *quam ipse modo in quadrato duplicando secutus est*, quæque in eo consistit, ut posito id, quod quæritur, esse resolutum atque repertum, quid inde sequatur, consideremus : *inductionem nos proprie appellamus*, c. XXII.

Posito ergo virtutem doceri posse, scientiam eam apparet esse, cum præter scientiam nihil possit doceri. Investigandum igitur, utrum virtus scientia sit an non. Quod ita probare conatur Socrates, dicens : virtus bonum est; quærendum igitur, utrum omne bonum scientiâ comprehensum videatur necne? Omnia bona utilia sunt (*cfr.* Protag. c. XXI); ergo virtus est utile quiddam. Jam vero omnia bona, quæ sunt circa corpus, velut sanitas, robur, divitiæ, quæque sunt circa animum, velut fortitudo, justitia, alia, non nisi cum prudentia conjuncta semper ac vere utilia sunt. Ergo cum virtus utile sit, sequitur, prudentiam *vel scientiam* virtutem esse, aut universam aut partem aliquam virtutis. *Quod dicit* « aut universam aut partem aliquam », *huc referendum videtur, quia utilia sensu relativo, ut sophistæ vocem hanc accipiebant, prudentiâ quidem parantur, sed neque virtutem universam comprehendunt neque bona omnia,*

utilia vero sensu absoluto et eo Platonico idem ac summum bonum esse constat. Unde apparet, virtutem ex sophistarum sententia haud minus quam ex Platonis prudentiam esse. — Ironice simul neque minus serio sub finem subjicitur : Si virtus hominibus natura inesset neque doctrina indigeret, juvenes natura bonos, ne quis eos corrumperet, multo magis quam auro obsignatos in arce asservandos curarent, c. XXIII—XXVI.

IV. Probato virtutem *per se* scientiam esse, qualis in hominibus appareat, quæritur. Scientiæ enim oportet præceptores et discipulos esse. Hic vero nusquam adhuc virtutis magistros invenisse se fatetur Socrates. Ceterum Anytum, virum bonum et magistratu functum, hac de re censet interpellandum esse, c. XXVI.

Hoc scilicet demonstraturus est Plato, quod neque sophistas ob certam causam, sed cæca quadam opinione ducti perhorrescebant demagogi illi, quorum ex numero Anytus erat, neque virtutem, quam ipsi a majoribus non acceperant, juventuti impertiri poterant : unde mirum non erat, quod Socratis libertatem in dicendo perosi, simul sophistis eum adnumerantes, perniciem ei intendebant. — Et saltem Anytus tantum abest ut sophistas virtutis præceptores esse putet, ut juvenum, qui eos sectabantur, pestem et perniciem eos appellet, — *quare hoc, dicere quidem nescit.* Socrates neque assentitur ei, neque omnino adversatur : *Platonis scilicet de sophistis opinio in prima dialogi parte expressa est*, c. XXVII—XXXI.

Contra Anytus quemcunque Atheniensium, qui ex bonis clarisque natus fuerit, aptum censet, cujus consuetudine, qui utantur, meliores evadant. Cui cum objecisset Socrates, quod optimi viri, Themistocles, Aristides, Pericles, Thucydides, ne ipsorum quidem filios bonos reddere potuerint, ut recte hac ratione dubitari possit, ne virtus forte doceri nequeat, subiratus ille *neque improbitatem suam ulterius dissimulans*, minas profert in Socratem, *quas postea temporis exsecutus est :* scilicet quia, Socrates ait (c. XXXV. *init.*), primum hos me viros vituperare censet, deinde se ipsum unum ex iis esse arbitratus, c. XXXI—XXXV.

V. Anytus discedit, Socrates colloquium ad *conclusionem* perducit. Et quidem haud difficulter, dicit, hoc inter nos convenit, quod neque sophistæ ipsi virtutis præceptores esse se profitentur, et politicis viris hoc evenire solet, ut doceri posse virtutem interdum credant, sæpius negent : unde concluditur virtutis neque præceptores esse neque discipulos, ita ut ne ipsa quidem doceri posse videatur. *At viri quidem boni multi jam exsisterunt;* itaque, *addit*, perridicule nos latuit, non solum scientia duce recte negotia hominibus procedere, sed præter illam etiam aliud quiddam esse, quo viri boni fiant, XXXV—XXXVIII.

Quemadmodum si quis recte opinetur, quæ via ferat ad Larissam, nunquam tamen eo profectus sit neque sciat, attamen dux erit itineris nihilo deterior quam qui optime viam novit, ita in aliis quoque VERA OPINIO ad recte agendum nihilo minus valet quam prudentia, c. XXXVIII.

SCIENTIA autem et VERA OPINIO, quomodo inter se differant, monstratur comparatione facta cum Dædali statuis, quas si non ligatæ sint, discedere atque aufugere dicebant : ita etiam veræ opiniones, dum perseverant, omnia bona perficiunt; diu autem consistere nolunt, sed ex animo aufugiunt. Quapropter non sunt multi pretii, donec quis eas ratiocinatione ligaverit, hoc est reminiscentiâ, unde opiniones primum scientiæ fiunt, deinde perseverant. — Et quidem aliud quiddam esse veram opinionem, hoc unum ex paucis esse Socrates *declarat*, quæ certe sciat. — Porro cum virtus doceri posse non videatur, restat ut ne boni quidem atque utiles viri, qui reipublicæ præerant, ut Themistocles et si quos alios memoravimus, tales exstiterint per scientiam, neque alios sibi similes reddere potuerint, sed recta usi opinione bene rem gesserint, haud secus ad prudentiam se habentes, quam vates et si qui alii FURORE DIVINO arrepti sunt. Quare mulieres Laconesque bonos viros divinos (θείους) nuncupant, non abs re, *subironice addit.* Virtus igitur hominibus neque doctrina contingit, neque natura, sed divina sorte quadam (θείᾳ μοίρᾳ), nisi forte quis e politicis viris talis exsistit, ut alium quoque suæ artis peritum efficere possit. Quod si sit, fere talis hic inter viventes erit, qualem Homerus ait Tiresiam inter mortuos esse, dicens de eo : SOLUS inter eos qui apud inferos sunt SAPIT, CETERI VERO UMBRÆ FERUNTUR. *Non is quidem inter politicos viros, sed est tamen talis quidam, Plato dicere vult, Socratem scilicet significans. Sed nec divinus ille furor, sive enthusiasmum sive admirationem eum vocamus, a sapientia alienus est, qui licet per se ipsum non nisi veram opinionem progignat, ratione vero excultus in scientiam abit.*

Jam quod sub dialogi finem *sceptice* dicitur : antequam quo pacto virtus nobis adsit, de virtute, quid sit per se ipsam, iterum investigandum esse : *hoc eo pertingit, quod de ideis innatis et de animi immortalitate in hoc dialogo non nisi per mythicam rationem atque obiter solum disputatum est, quæ res ulteriori igitur quæstione egent*, c. XXXIX-XL.

MINOS, I, 618—625.

Subditivus saltem dialogus hic videtur et Platonis ingenio plane indignus, nonnihil tamen attinet ad quæstiones philosophicas tunc temporis agitari solitas. Persæpe enim dubitabatur, utrum instituta publica, religiosa etc. lege ac conventione humana (νόμῳ, *cfr.* I, 284, 6) *sint, an divinitus potius ac ipsa natura* (φύσει). *Opportunum igitur erat quærere, quid jam ipsa sit lex* (νόμος); *id quod fit hoc in dialogo, sed ita, ut nec, quam sibi proposuit, accurate absolvat quæstionem, nec in proposito usque ad finem persistat. Morum denique descriptio, qua Platonis ingenium vel maxime elucet, hic prorsus est nulla.*

Socrates colloquitur cum amico. Roganti Socrati, quid sit lex, amicus, « de qua legum interrogas », reponit. Ille vero cum non de qualibet lege, sed de lege ipsa ad ipsam generatim, quid sit, quærere sese voluisse respondeat, hic legem nihil aliud esse quam lege recepta (τὰ νομιζόμενα) dicit.

Quæ quidem definitio statim refellitur. Sicut enim oratio differt ab iis quæ dicuntur, visus ab iis quæ cernuntur, ita legem quoque differre oportet ab iis quæ lege constituuntur. Quare potius videtur esse civitatis institutum (δόγμα) sive opinio (δόξα) quædam, *qua lege recepta* (τὰ νομιζόμενα) *sanciuntur*, I, 618, 1-44.

At civitatis instituta quædam bona sunt, quædam mala. Legitimos autem oportet esse justos, legemque et justitiam pulcherrimum quoddam, quod et civitates solum servat. Non igitur ita simpliciter asserendum erit, legem civitatis institutum opinionemque esse, sed probam solum sive veram opinionem, ita ut lex tandem veritatis inventio esse appareat, I, 618, 45-619, 30.

Quodsi alii aliis legibus circa eadem utuntur nec iidem semper iisdem, hoc ideo fit, non quin justa ubique gentium justa, vera vera esse agnoscantur, sed quia homines non semper veritatem reperire possunt (*posito, veritatem ubique semperque eandem esse*), I, 619, 30-620, 31.

Sed quomodo fieri possit ut legumlatores nonnun-

quam a veritate aberrent, explicare jam aggreditur, his fere usus verbis : Qui quamcunque artem callent, circa præcepta ejus non dissentiunt (*si quidem absolutam scientiam possident!*); quæ autem hi censent, sunt artis cujusque leges. Quod idem etiam observatur in civitatis gubernatione. Leges enim et instituta de civitatis gubernatione regum sunt et peritorum virorum, qui inter se, utpote scientes, dissentire non possunt. Si quos autem hac de re dissentientes invenerimus, ignorare eos dicamus necesse est. Quare in scriptis de justis et injustis et universe de civitatis ordine et gubernandi ratione tractantibus quodcunque rectum non est, neque legitimum hoc putandum est, imo illegitimum et quæ nescientibus solum videtur lex esse; quodcunque vero rectum est, ea regia *veraque* lex exsistit, I, 620, 32-621, 41.

His denique subjungit : legum animis hominum optimarum peritum esse regem; ut autem Marsyæ et Olympi, vetustissimorum tibicinum, harmoniæ divinissimæ habeantur, quæ solæ concitent et ostendant quinam sint diis indigentes (τοὺς τῶν θεῶν ἐν χρείᾳ ὄντας, *locutio haud sane Platonica!*) quæque solæ in hunc usque diem utpote divinæ perstiterint, ita Minois, legumlatoris antiquissimi, qui, Homero teste, cum Jove sit confabulatus, quemque accepisse ferunt ab ipso Jove leges Cretensibus latas, has esse præstantissimas, quæque adhuc tanquam divinæ exstent : causam autem, cur male inter homines audiat Minos, hanc esse, quia Atheniensium urbi bellum indixerit, cujus poetæ effecerunt ut infamis evaderet. *Quæ quidem omnia ad rem minime pertinent, sed ad Minois potius et Cretensium laudem.*

In fine quæ legimus, superesse ut quæratur, quidnam bonus legislator hominum animis adhibens meliores eos efficiat, *non ea quidem manca sunt, sed imitationem potius ineptam quandam affectant sermonum Platonicorum, qui exitus vel habent dubios, vel saltem videntur habere.*

PARMENIDES, I, 626 *sqq.*

DIALOGI FORMA, PERSONÆ, INTRODUCTIO. *In primis est monendum, quod sermones, qui inter Socratem, Zenonem et Parmenidem habiti hic traduntur, non simpliciter narrantur, sed ita, ut a Pythodoro, Parmenidis hospite, Antiphonti, ab Antiphonte vero multis annis post Cephalo Clazomenio, ex cujus ore jam nos eos audimus, traditi dicantur esse : hac mente, ut tanquam aqua per multos lapides destillata, ita dialogi hujus ratio disputandi accuratior, omni scenico apparatu destituta, nec nisi meræ philosophiæ exprimendæ intenta, vel ab initio nobis significetur.* Ceterum quod Antiphon ille, quem Cephalus auctorem habuit dialogi, adolescentulus quidem philosophiam diligenter tractasse, nunc autem circa rem equestrem ut plurimum versari dicitur, *hoc nihil aliud sibi vult, quam sermonum, qui hic narrantur, integritatem sinceram atque ab omni parte incontaminatam innuere. Quanquam Socratem et Parmenidem in unum unquam convenisse verisimile non est, sed hoc artificio utitur Plato, quo planius exponat sui ipsius philosophiæ originem Socratica simul doctrina necnon Eleatarum philosophorum fultæ. Quæ quidem affinitas in utramque partem est duplex. Ideas enim excogitavit Plato Socraticis notionibus essentiam tribuendo, quam Eleatæ ipsorum tribuerant substantiæ absolutæ. Hypotheticam porro inquirendi rationem, qualis hic illustratur Eleatis usitata, Plato demum ad certum eumque summum finem revocavit, ideas et inter se comparandi et definiendi munus ei tribuendo : qua ratione, sicut Socratis, ita Eleatarum quoque doctrinam consummavit Plato, potius quam Zeno, qui nonnisi partes quasdam hujus philosophiæ magis explanavit, novi nihil fere addidit.*

Quæ omnia ex sequentibus magis apparebunt. Totus enim dialogus in duas partes dividitur, quarum in prima, Platonicarum idearum cum Eleatica doctrina comparatione facta, difficultates exponuntur, quæ ex idearum hypothesi oriuntur. Altera pars exemplum habet, quod apud Platonem inveniatur, accuratissimum et intellectu difficillimum, hypotheticæ illius disputandi rationis, qua nititur idearum doctrina, idque ita comparatum, ut, cum de uno solum Eleatico quæstio fieri videatur, idearum veritas simul comprobetur. Qua in quæstione instituenda forma quidem dialogi retinetur, sed minime ad rem facit, cum, Zenonis fortasse exemplo, qui primus dialogos philosophicos scripsisse traditur, unus solum eorum, qui colloquuntur, quæstionem instituat, Parmenides nempe, alter vero nihil aliud faciat quam affirmando vel negando orationem continuam interrumpere. Quare nec Socrates hic, sicut in prima parte, juvenis cum Parmenide sene colloquitur, sed Aristoteles quidam Socrate etiam junior, *qui postea temporis inter Triginta fuit, persona scilicet nullius fere momenti.*

Ne hoc quidem fortuitum videtur esse, quod Cephalus, qui dialogi hujus nobis auctor fit, Clazomenis, Anaxagoræ patria, oriundus est : *ita scilicet nonnulla vel ex Anaxagoræ doctrina ad dialogi hujus argumentum redundasse significantur. Præclarum denique Platonicæ urbanitatis atque elegantiæ exemplum est*, quod quasi depositarios Parmenideæ sapientiæ fecit Antiphontem necnon fratres germanos ejus Glauconem et Adimantum, *h. e. ipsius fratres, quibus ingeniosa hac ratione dialogum dedicarit.*

ARGUMENTUM.

PARS I. Initium fit ab hypothesi prima primi sermonis a Zenone editi, quæ quidem hæc erat : « Si multa sunt, quæ sunt, oportet ea similia et dissimilia esse; fieri vero hoc non potest; neque enim dissimilia similia, neque similia dissimilia esse possunt ». Hinc inferente Socrate, Zenonem aliis verbis eadem, quæ Parmenidem, docere; hunc enim in carminibus, omnia esse unum; Zenonem, multa non esse, omni conatu probare, atque ita Zenonem permutatione quadam homines decipere tentare, quasi aliud quid dicat ac Parmenides : negat Zeno, id sibi esse propositum, sed revera scripta hæc esse in suffragium Parmenidis adversus illos, qui illum carpere nitantur, dicentes, si quidem unum sit τὸ πᾶν, ridicula multa huic rationi et sibi repugnantia evenire : quos ut comprimat, sese ex eorum, multa esse sibi persuadentium, opinione absurdiora longe sequi iis, quæ Parmenidis sequantur sententiam, demonstrandum sibi sumsisse. Ceterum dicit Zeno librum suum non senili ambitione, sed juvenili potius contentione in ipsa juventa compositum esse, quem surripiens quispiam ediderit, antequam consultare ipsi licuerit, an edendus esset in lucem necne. *Quibus verbis Zeno eodem, quo Parmenidem, loco se constitisse neque ulterius quid profecisse fatetur*, c. II.

Quam legimus Zenonis hypothesim, non totam refellit Socrates, quum facile refelli potuisset (supponit enim Zeno, quod probandum erat, essentiam scilicet contrarias qualitates non admittere), sed ex parte solum impugnat, esse quasdam species per se exsistentes *docens, quas abstractas nos appellamus*, quæ probe sint distinguendæ a rebus *concretis seu individuis*, quæ sub sensus cadunt quæque speciebus illis participant,

similia et dissimilia ab ipsa similitudine et discrimine, quæ sunt unum ac multa, ab ipsa unitate ac multitudine. *Quam distinctionem cum Zeno non recusarit*, « nil mirum est », Socrates pergit, « si omnia utrisque contrariis, dissimilitudine scilicet et similitudine, simul participantia, similia et dissimilia inter se sunt, nec, si res *concretas* qualescunque similes esse simul et dissimiles, unum et multa, quis asserit : at si quis species ipsas in se ipsis contraria admittere diceret, ipsum unum multa esse ostendens, ipsa multa unum, atque ita eas in se ipsis commisceri (συγκεράννυσθαι) secernique (διακρίνεσθαι) posse assereret, et quæstionem hanc in ipsis speciebus penitus implicatam, quemadmodum in rebus quæ videntur expositum est, ita in iis, quæ ratione (λογισμῷ) comprehenduntur, clarius explicaret, summopere jam admirarer atque lætarer, c. III.

Sed quæ objici possint ei, qui species illas sive ideas seorsum a rebus concretis exsistentes ponit, jam explicantur. Cum enim, qua ratione res concretæ speciebus illis sive ideis participent, demonstrari non possit, neque hæc ad illa, neque illa ad hæc referri videntur, ita ut ne scientia quidem idearum relinquatur.

Jam primo haud satis constat, quarum rerum sint species per se seorsum exsistentes ponendæ : notionum enim *relativarum*, quales sunt unum, multa *etc.*, porro *qualitatum*, velut bonum, justum *etc.*, species esse affirmare minime dubitat Socrates, de *generibus*, velut homine *etc.*, sæpenumero jam in ambiguitate se versatum esse fatetur, rerum tandem ignobilium, velut capillorum, sordium *etc.*, species ponere omnino refugit. Quam quidem hæsitationem Socratis juventuti tribuit Parmenides, *sed quæstionem hanc accuratius expositam nusquam apud Platonem invenimus*, c. IV.

Qua difficultate prætermissa, in alias statim incidimus. Quodcunque enim speciei particeps fit, vel totam speciem vel partem participet necesse est. Quorum si sumseris illud, quot sunt individua, totidem etiam erunt species sive ideæ; unum igitur et idem in multis seorsum positis simul inerit atque ita ipsum a se ipso seorsum exsistet : sin hoc, dividentur ideæ, id quod iterum absurdum videtur. Ad hoc accedit : magna complura conspicienti una quædam idea videtur, ipsum scilicet magnum. Quodsi ipsum atque alia quæ magna sunt, animo eodem modo consideres, unum quiddam magnum iterum apparebit præter ipsam magnitudinem et magnitudine participantia, atque ita unius magnitudinis loco infinitæ jam erunt, c. V.

Neque difficultates has effugit, qui dicit species illas nihil esse aliud quam notiones, et nusquam nisi in animo exsistere. Alicujus enim et quidem exsistentis oportet eas esse notiones. Hæc autem una quædam idea sive species est in omnibus eadem *atque per se exsistens*, *in qua exdem*, *quæ antea*, *difficultates recurrunt*, præter quod, cum cetera species participent, aut ex notionibus unumquodque constare aut intellectu prædita esse singula, aut, cum sint notiones, nihil tamen intelligere necesse est. « At », Socrates inquit, « quam maxime sic ista mihi se habere videntur : has quidem species tanquam exemplaria in natura stare, cetera vero iis similia esse atque esse simulacra : neque aliter ista speciebus participare, quam quod illis similia fiunt ». *Sed ne ita quidem progressus ille in infinitum, de quo supra quæstio fuit, vitatur.* Species enim si cui similis est, simile hoc ejusdem speciei necessario particeps erit, cujus et illud, cui simile est, et quo similia participantia similia fiunt, illud ipsum species erit. Quare non potest quicquam speciei simile esse, nec species alii : sin aliter, præter ipsam speciem species alia (?) semper emerget, neque usquam progressus ille cessabit. *Ergo participandi modus omnino inventus non est*, I, 630, 34 631, 14.

Immo quæ in superioribus paruerunt difficultates, Parmenides jam expressis verbis ita comprehendit : primum, quicunque essentiam quandam *sive ideam* ipsam ipsius cujusque secundum se *atque seorsum* exsistentem ponit, nullam earum in nobis esse concedat necesse est, quia aliter secundum se ipsam non esset. Sed non solum in alio non sunt ideæ, sed, quatenus sunt ideæ, ad alia quam ad se ipsas essentiam non habent, nec ad res concretas et sensibus obvias referri possunt : dominus enim aliquis servi alicujus, non ipsius servitutis, est dominus, et servus aliquis domini alicujus, non ipsius dominationis, est servus : ipsa vero dominatio servitutis ipsius exsistit id quod est, et essentiam ad id habet, item ipsa servitus eodem modo ipsius dominationis est ipsa servitus, I, 631, 14-48.

Ergo nec scientiæ per se exsistentis, quæ est scientia idearum per se exsistentium, ullo modo participes sumus, et deus solus, *utpote qui est summa idea*, supremam hanc habebit scientiam. Jam cum ideæ ad nostra sive res concretas vim non habeant, ipse deus, apud quem ipsa dominatio est et ipsa scientia, neque nobis nostrisque rebus dominabitur, neque res humanas cognoscet. Quare dubitari potest, ne forte ideæ nihil sint omnino, vel si maxime sint, necesse sit eas humanæ naturæ ignotas esse. Quamquam, si quis prædictis motus ideas omnino auferat, haud sane reperiet, quo convertat intelligentiam, cum non permiserit ideam uniuscujusque rei eandem semper exsistere, atque hunc in modum disserendi etiam facultatem funditus subvertet. Viri ergo admodum ingeniosi erit, qui percipere possit ipsum per se cujusque genus esse et ipsam secundum se essentiam, nec non mirabilioris viri, qui hæc invenire possit, et alios docere, postquam sufficienter discreverit, c. VII.

Quod qua ratione fieri possit, Parmenides exponere jam aggreditur, Socratem monens, antequam de specierum sive idearum definitione disputet, ut hypothetica utatur exercitatione : *quod idem hoc in dialogo fit, cujus pars prima quæstiones movet de ideis, ad quas pars secunda dialecticum dat responsum, non expressis verbis, sed hypothesi comprehensum.* Laudando enim, quæ Socrates de hypothetica disputandi ratione dixerat, atque eam ita explicando, ut de unaquaque hypothesi, quid in omnem partem sequatur, expendere oporteat ita, ut videas quid eventurum sit, si res sit, deinde si non sit, non ipsi modo rei, de qua quæris, sed aliis etiam præter hanc rebus, ad quas hæc refertur : *easdem difficultates, quas in definienda idearum cum rebus concretis communione offendimus, ad idearum quoque cum ipsis ideis communionem pertinere innuit. Quas quidem utrasque difficultates una resolvere ita conatur, ut de relatione, quæ utrimque observatur inter unum et non unum* (τὸ μὴ ἕν), *inquirat : scilicet quomodo fieri possit, ut unitas* (*ideæ*) *abire possit in multitudinem* (*cum idearum, tum rerum concretorum*), *neque propterea per se exsistere cesset. Quod Zeno addit*, coram multis non decere tales agitare quæstiones, *ad eristicos referendum videtur, qui ostentationis causa talia coram vulgo tractantes effecerunt, ut tota hæc disputandi ratio male audiret*, c. VIII.

Pars II. *Duo igitur sunt, quæ hac in parte sibi proposuit Plato, primum, ut exemplum afferat dialecticæ inquisitionis consummatissimum, alterum, ut distinctione facta inter unum Eleaticum et ideas, quas appellant Platonicas, qualis sit illa ideæ summæ cum idearum multitudine, porro rerum individuarum cum ideis communio atque participatio, demonstretur.*

Quæ quidem inquisitio in quatuor dividitur antinomias, ita ut quæratur : I° unum si est, quid ipsi, II° unum si est, quid aliis, III° unum si non est, quid ipsi, IV° unum si non est, quid aliis eveniat. *Singularum vero antinomiarum ratio hæc est, ut illud* est (ἐστί, ἔστι) *in thesi quidem significet* « exsistentiâ participat », *in antithesi vero copulæ tantum locum obtineat. Theses singulæ præcedunt, excepta prima antinomia, quæ præterea hoc quoque singulare habet, quod thesim atque antithesim conclusio excipit ad utramque referenda. Jam in fine dialogi eorum, quæ hic disputata sunt, summa subducitur his verbis :* unum sive est, sive non est, ipsum et cetera et ad se et invicem omnia omnino sunt et non sunt, et apparent et non apparent.

Quæ quidem omnia eodem ordine, quo leguntur, jam persequemur :

I. A. Unum si est, quid ipsi contingat, *quæritur. Est copulæ vim hic habet; quare* « unum si est », *non significat :* « unum si essentiâ participat », *sed hoc solum :* « unum si est unum » (I, 638, 35 *sqq.*), *ita ut quæstio hæc nihil aliud sibi velit quam hoc : unius notioni, h. e. uni Eleatico, quid per se contingat.* Sed nihil omnino, ne essentia quidem ei tribui potest, quin statim in duo abeat; quare nec scientia ejus, nec sensus, nec opinio, nec sermo esse poterit, I, 634, 32-638, 17.

I. B. *Iterum,* unum si est, quid ipsi contingat, *quæritur. Sed, sicut ipse Plato expressis verbis exponit* (I, 638, 18 *sqq.*), *verbum* est *hic usurpatur pro verbo* exsistit *vel* essentiâ participat, *quasi quæratur :* « quæ sunt attributa, quæ contingunt uni, quod exsistit ». Jam cum UNUM ENS in se contineat unum et essentiam, unum autem differat ab essentia, porro unum et essentia differant ab ipsa differentia, in infinitas partes dividetur UNUM ENS et ENS UNUM, atque attributa omnia necnon eorum contraria in se recipiet, I, 638, 18-649, 3.

Thesi atque antithesi primæ antinomiæ subjuncta est conclusio, qua contradictiones in superioribus obortas conciliare inter se studet Plato. Dicit enim, unum cum (I, B) unum et multa modo sit, modo (I, A) non sit, necesse esse, ut alias fiat, alias essentia privetur et intereat. *Quod vero multum abest, ut recte se habeat.* Unum *enim* per se *sive* unius notionem (*de qua quæritur in* I, A) *idem esse ac* unum quod exsistit (*de quo quæstio fit in* I, B), *neque Plato ne verbo quidem probavit, neque facile quisquam concedet. Quæ sequuntur :* quando fit unum, desinit esse multa, quando vero multa, desinit esse unum, ita ut, quotiescunque fit unum et multa, disgregetur et congregetur (διακρίνεσθαι, συγκρίνεσθαι, *cfr.* I, 628, 42 *sq.*), *etc., recte ea quidem se habent, utpote quæ ad unum quod exsistit solum referuntur.* Porro mutationes hæ, cum exempli gratia stare desinit et moveri incipit, nullo in tempore fiant necesse est, sed in momento individuo (τὸ ἐξαίφνης), in quo nec stat, nec movetur. Eadem ratio est omnium ceterarum mutationum, *excepta saltem ea, quam supra diximus, quando ex ipso esse in interitum migrat, vel ex non esse in ipsum fieri. Qua exceptione neglecta, unum Platonicum sive idea Platonica efficitur posse transire in omnia, neque tamen desinere unum simul ad se ipsum esse, porro posse omnibus temporibus participare, neque tamen ipsum in tempore esse*, I, 649, 4-650, 13.

II. A. Unum si est (*h. e.* si exsistit *vel* essentiâ participat), quæritur, quid cetera patiantur. Uno exsistente cum cetera quodammodo participent, omnia quoque ex eo attributa contraria in se recipiant necesse est, I, 650, 14-651, 39.

II. B. *Iterum* unum si est, quid cetera patiantur, quæritur. Est *hic accipitur pro copula.* Cetera vero ab uno, *quod per se solum est neque essentia participat,* omnino nihil patiuntur, imo ne prædicari quidem quicquam de iis potest. *Exinde eorum, quæ hucusque disputata sunt, summam facit his verbis :* unum si est (*sed verbum hoc* est *duplici sensu usurpari jam plus semel monuimus*), omnia est unum et nihil est et ad se ipsum atque ad cetera eodem modo, I, 651, 40-652, 30.

III. A. Si unum non est, quid ipsi contingat, *quæritur. Et primum quidem, hac in thesi,* « si unum non est », *ea significatione accipitur, ac si dicas :* « si unum est non ens », *qua enuntiatione essentia unius negatur* (*neque ea quidem, ut infra videbimus, in universum*), *copula* est *non negatur.* Uni vero, quod ad se solum est essentiâ non participans, neque esse contingat neque non esse, immo omnino nihil de eo prædicari potest (I, A). *Ergo ut enuntiatio hæc* « si unum est non ens », *fieri possit, non de uno ad se, sed de uno quod exsistit, prædicetur necesse est.* Jam uni, quod exsistit, omnia attributa contraria contingunt (I, B); *ergo uni quoque, de quo prædicatur :* « si unum est non ens ». Porro unius, quod exsistit, essentia in universum negari non potest. Quare nec enuntiatio : « si unum est non ens », fieri posset, nisi concedas hac ratione essentiam unius non in universum, sed quodammodo solum negari. Quo concesso hoc quoque sequitur, copulam (δεσμός, I, 653, 52) EST hac in enuntiatione recte usurpari, I 652, 30-654, 51.

III. B. Contra, si in enuntiatione « si unum non est » unius essentia omnino negatur, ita ut nullo prorsus modo usquam sit, *ne copula quidem* est *hic recte usurpatur, cum copula recte adhiberi non possit, ubi omnino nihil prædicatur;* porro unum hoc, de quo nihil prædicari potest, ne intelligi quidem poterit, imo nec scientia ejus, nec opinio, nec sensus ullus, neque nomen ullum ejus erit, I, 654, 51-655, 37.

IV. A. Unum si non est, quid aliis præter unum evenire oporteat, *quæritur. Quamquam, si unum omnino non est, ne aliis quidem contingere quidquam recte concluditur in sequentibus* (IV. B). *Sed ne hoc quidem fieri potest, quod Plato arbitratur,* ut alia a se invicem alia sint vel saltem esse videantur, cum unum minime sit, *nisi unum quoque esse quidem videatur* (*cfr.* III. A). *Id quod Plato non vidit, quum materiam hic quandam ponat esse uno omnino destitutam.* Quam quidem materiam non (*ut atomorum defensores volunt*) minimis quibusdam *dicit* consistere, sed acervis multitudine infinitis, et quorum minimus iterum ad infinitum divisibilis sit. Acervi ipsi modo unum et multa videbuntur, modo paria et imparia, atque in universum omnia attributa contraria videbuntur in se recipere, I, 655, 37-656, 45.

IV, B. Sed iidem ne videbuntur quidem, si unum omnino non est. Tum enim neque multa esse poterunt, neque attributum ullum in se recipere, neque ullo modo cogitari.

Jam ut alteram dialogi partem, a fine incipientes, denuo summatim repetamus, hæc fere sunt, quæ constiterunt :

Unum si omnino non est, neque ipsum (III, B), neque cetera (IV, B) ne cogitari quidem possunt. Unum igitur non ens ut cogitari possit, attributa aliqua atque ipsum esse quodammodo in se recipiat necesse est (III, A), *nec nisi hac ratione* (*quamquam Plato hoc non vidit*) cetera quoque, si unum non est, non sunt quidem, sed apparent esse (IV, A). *Quam statuisse videtur Plato materiam uno sive ideis omnino destitutam.* Jam si unum *per se solum* est, sed non exsistit, neque ipsum

(I, A), neque cetera (II, B) ne cogitari quidem poterunt; contra si est, *h. e. si existit*, et ipsum (I, B) et cetera (II, A), *h. e. sive ideæ singulæ, sive res individuæ*, omnia attributa contraria in se admittent. Hoc autem ita fieri posse videtur, ut unum hoc (*sive idea Platonica summa*) ne in tempore quidem sit, sed in momento individuo, ex quo in omnes simul contrarias mutationes, sive in motum, sive in statum, sive in esse, sive in non esse abire possit, neque tamen per se et ad se esse desinat : *ita ut quodammodo saltem tum unius cum ideis, tum idearum cum individuis rebus communio explanata videatur esse.*

PHÆDO I, 44 *sqq.*

DIALOGI FORMA. *Si temporis solum ac rerum gestarum ordinem spectes, dialogus hic Apologiam et Critonem proxime sequitur. Quod quidem auctor ipse hic* (p. 57. B) *significat. Forma vero dialogi hujus longe est alia, et sententiarum ac narrandi genus id, ut fere sub vitæ finem a Platone scriptus et quasi cycnorum cantum imitatus videatur. Non enim simpliciter, ut in Critone et in Apologia, res gestas et verba a Socrate facta enarrat atque ita statim ab initio medias in res lectorem rapit auctor, sed quasi longo temporis ac loci spatio interjecto Phædonem Socraticum Phliunte, non Athenis, quæ suprema die Socrates locutus sit et quomodo e vita decesserit, Echecrati Pythagoræo narrantem facit. Quo efficitur, ut narratio hic, velut ex longo tempore repetita, ut placidior, ita etiam gravior facta ad nos revertatur. Simul hac ratione neque historiæ ipsius vestigia ulterius premenda erant, quam ad argumentum, quod sibi proposuerat Plato, exponendum utiliter fieri hoc videbatur, et accuratius quomodo Socratis morte ejus discipulos affecti fuerint, indicare potuit. Quæ quidem omnia his fere verbis conclusit* (p. 57. E) : « atque ego saltem mira quadam ratione, o Echecrates, illic præsens afficiebar; neque enim misericordia me capiebat, ut familiarissimi viri morti præsentem : siquidem beatus vir ille mihi videbatur, tum animi habitu, tum sermone : adeo intrepide generoseque migrabat e vita, ut persuasum fere esset mihi eum in vitam alteram non absque divina sorte migrare, sed illic quoque beatum fore, si quis unquam alius. »

Quæ quidem verba dialogi argumentum et argumenti partes jam continent : spem enim generosam immortalitatis, quam non minus ex Socratis magnanimitate ac constantia, quam ex verbis atque doctrina ejus Plato conceperat.

Narrantem facit Phædonem Eleum, sagacem eum quidem, sed melancholicum, Socratis amantissimum, quique maxime ad hujusmodi argumentum referendum aptus videbatur.

Socratis interlocutores sunt Simmias et Cebes Pythagoræi, sicut Pythagoræus est Echecrates, cui colloquium hoc enarratur : Plato hac ratione sine dubio nobis significare vult id quod ita se habet, doctrinam enim immortalitatis Pythagoræorum et ex Socratis philosophia depromptam atque conflatam, ab ipso Platone, idearum doctrina accedente, ad summam perfectionem redactam et coordinatam esse.

DIALOGI ARGUMENTUM *sex partibus continetur : I. Introductione* (c. III—XIV); II. *Prima de animi immortalitate disceptatione, qua variæ atque contrariæ hac de re opiniones atque rationes exponuntur* (c. XV—XXXVII); III. *Parte methodica, qua rationes illæ ad universæ philosophiæ principium reducuntur* (c. XXXVIII—XLIX); IV. *Methodica demonstratione* (c. L—LVII); V. *Mytho de vita post mortem* (c. LVII—LXIV); VI. *Dialogi exitu* (c. LXIV—LXVII).

I. INTRODUCTIO. Convenisse *narrat Phædo* plurimos Socratis familiares et amicos in custodia, in qua vinculis captus fuerit, quum aliis diebus, tum eo die, quo ei venenum hauriendum fuerit, multo mane. Audisse enim ipsos pridie ejus diei, quo sacra navis e Delo insula redisset, Socrati moriendum fore. Itaque postridie ejus diei, quo navis reversa esset, omnes *ait* sub ipsum diluculum ad custodiam convenisse. Quum igitur, *inquit*, ad carcerem accessissemus, janitor, qui fores aperire solebat, nos aliquantisper foris commorari jussit, quum undecimviri capitales nunc ipsum Socratem vinculis liberarent eique nuntiarent hodie ipsi moriendum fore. Paulo post reversus nos intromisit. Ingredientes autem in custodiam Socratem deprehendimus modo ex vinculis solutum, atque Xanthippen, ejus uxorem, cum infante prope eum considentem. Quæ ubi nos conspexit, ut solent mulieres, multum lacrimata est vehementerque ejulavit. Tum vero Socrates placido vultu Critonem intuens rogavit, ut aliquis eam domum abduceret, id quod fecerunt Critonis famuli. Nos omnes autem eo die mirifice affecti eramus, quum mixtus quidam tristitia atque gaudio sensus animos nostros captos teneret; modo enim tranquillitatem hilaritatemque Socratis admirabamur, ut oblivisceremur præsentis calamitatis; modo casus gravitate devicti instantem amici sortem deplorabamus. Socrates autem erigens se in lectulo et crus fricans, quod vincula antea compressissent, Quam mira est, inquit, illa conjunctio, quæ inter VOLUPTATEM atque DOLOREM intercedit. Nam quum simul et una adesse non soleant, tamen alterutro cedente alterum alterius continuo locum occupat, *ad mortis dolorem simul atque voluptatem alludens, utpote quæ animum e corporis vinculis ac molestiis liberet.* Hoc si animadvertisset Æsopus, inquit, eum credo fabulam fuisse compositurum, quæ illam doloris et voluptatis vicissitudinem illustraret. Tum vero Cebes, Opportune, inquit, mihi in memoriam revocas carmina, quæ tu in carcere pepegisti. Nam quum alii, tum nuper Evenus poeta, ex me quæsiverunt, quid tandem causæ esset, quod tu, qui nunquam antea carmina fecisses, extremo vitæ tempore illis componendis operam dedisses. Quid igitur vis, ut illi respondeam? Ego vero, inquit Socrates, hoc non eo consilio feci, ut Eveni æmulus existerem, sed ut animum meum religione quadam exsolverem. Nam quum superiore vitæ tempore, tum ex quo in carcere hic versatus sum, sæpe mihi apparuit somnium, quod me juberet FACERE ATQUE EXERCERE MUSICAM. Jam quum per totam vitam philosophiam, quippe quæ esset musica præstantissima, tractassem, nunc etiam carmina facere conatus sum, si forte somnium illud divinum hoc a me fieri voluisset. Itaque composui hymnum in laudem Apollinis, cui hi dies festi sacri sunt : sed quum me imparem esse sentirem fabulis inveniendis fingendisque, in qua re maxime poetæ virtus atque officium cernitur, Æsopi fabulas in versus redegi. *Quod quidem factum ex Socratis vita ad dialogi propositum ita transtulisse videtur Plato, ut Socraticæ philosophiæ fundamentum in religione præsertim Delphici dei reponere demonstraret, cujus dei, qui sapientiam in primis tuetur, quasi hymnus hic de immortalitate dialogus videtur*, c. III, IV.

Hæc igitur, Socrates pergit, Eveno refer, et jube, ut valeat et si sapiat, me sequatur quam celerrime. Tunc Simmias, Quale id est, inquit, o Socrates, quod Eveno mandas? Neque enim ille is mihi videtur, qui te lubens ad inferos secuturus sit. Cui Socrates, Nonne Evenus,

respondet, est philosophus? Illo autem hoc affirmante, igitur neque Evenus, inquit, mortem recusabit, neque quisquam alius, qui quidem philosophi nomine dignus haberi velit. *Hic disputationis prolegomena incipiunt, quod Socrates ita quoque significat, crura in terram demittens velut luctator qui ad pugnam progreditur.*

Cebes autem ex eo quærit : Quomodo id ais, Socrates, fas quidem non esse se ipsum violare, philosophum tamen optare morientem sequi? Et quidem talia quædam a Philolao accepisse se confitetur, nec tamen manifesti quidquam. Atqui ego quoque, inquit Socrates, de his rebus ex auditu loquor, *sive ab Orphicis, sive a Philolao*, c. V.—*Certam enim hac de quæstione nullam affert rationem*, sed mythicum sermonem, qui in arcano habeatur : nos scilicet homines esse in quodam carcere, neque decere quemquam ex hoc se ipsum liberare; deos enim curam habere nostri et nos homines unam quandam ex possessionibus esse deorum, ita ut non prius deceat se ipsum interficere quam deus necessitatem aliquam imposuerit, qualem nunc Socrati. *Quæ quidem licet Orphica sint, egregie cum ad corporis et animi relationes, quales paulo infra descriptas inveniemus, tum ad Platonicam rationem physicam quadrant, quam in mytho sub dialogi finem exposuit*, c. VI.

Quæ proxime sequuntur, hoc in primis demonstrant, quomodo Socrates, morte instante, affectus fuerit, et simul quomodo omnis homo affectus esse debeat, qui quidem animam immortalem esse confidat. Unde tandem ipsa de animi immortalitate quæstio emergit.

Sed ex iis, Cebes reponit, quæ de philosopho dixisti, contrarium potius sequitur : boni enim domini servos minime ejus curam fugere neque sapientem decet mortem expetere. Quare, Simmias addit, nobis, o Socrates, rationem referre debes, cur tam facile et nos relinquas, amicos tuos, et deos ipsos vitæ præfectos, c. VII.

Injusta certe agerem, Socrates respondet, non moleste ferens mortem, nisi me migraturum putarem ad deos alios bonos et sapientes et ad homines defunctos his, qui hic sunt, meliores. Nunc autem et hoc affirmaverim et FORE ALIQUID MORTUIS ET QUIDEM MULTO MELIUS BONIS QUAM MALIS. *Ita quæstionem de immortalitate jam attingit Socrates, et eodem temporis momento* Crito, homine qui venenum daturus erat jubente, Socratem admonet, ut quam parcissime loquatur, ne bis terve venenum bibere cogatur. Socrates autem hunc, *pusillanimum amicum*, missum facit, *non de veneno, licet dicamus, veritus, quod hanc vitam perdit, sed philosophiæ ambrosiam appetens, quæ spem immortalitatis parit*, c. VIII.

Sed antequam hujus mentionem facit, rationem, cur philosophus mortem appetere debeat, planius expositurus mortem ait animæ a corpore solutionem esse. Philosophi autem non corporis voluptates sectantur, sed quantum fieri potest, ab eo deflectentes animum ad veritatis studium traducunt, c. IX. Porro sensus corporis tantum abest, ut veritatis cognitionem nobis afferant, ut errores potius, ignorantiam, omniumque malorum initia nobis aspergant. Hinc enim multæ oriuntur animi curæ, hinc pravæ cupiditates, hinc bella et seditiones, hinc denique, quod longe est infelicissimum, errores atque fraudes. Quare quamdiu animus noster tanto malo erit occupatus, nunquam veritatem satis bene assequetur, nisi forte post mortem, c. X. XI. Quod si ita se habet, præter rationem foret, si philosophus mortem formidaret. Jam hæc ipsa philosophorum meditatio est, animum a corpore separare et vitam apparet esse lustrationem, quæ in hoc consistit, ut quam maxime animum a corpore sejungamus. Philosophia proprie est meditatio mortis, c. XII.

Quare si quem virum videris moleste mortem ferre, eum non esse φιλόσοφον, sed φιλοσώματον quendam judices. Cujusmodi homines non nisi metu majorum malorum fortes sunt, abstinent se ab aliis voluptatibus, quo magis aliis fruantur, atque ita non ipsam virtutem colunt, sed mercaturam quandam virtutis faciunt, voluptates voluptatibus, dolores doloribus, metum metu et majus minori tanquam nummos commutantes. A quibus philosophi virtus eo differt, quia prudentia semper conjuncta est (*cfr.* I, 262, 11 *sqq.*) et in talium passionum omnium lustratione consistit. Ita ut temperantia, justitia, fortitudo, prudentia ipsa sit purificatio quædam, id quod in mysteriis innuunt hoc significantes, quod quicumque non expiatus neque initiatus migrabit ad inferos, jacebit in luto; quicumque vero purgatus atque initiatus illuc accesserit, cum diis illic habitabit. Sed ut ajunt : sunt quidem thyrsigeri multi, Bacchi vero pauci, ita pauci sunt, qui recte philosophantur, quique revera Bacchi sunt. Quorum in numero ut essem, nihil in vita, quantum in me fuit, prætermisi, sed vos eosque qui hic sunt, dominos relinquens merito non ægre fero neque indignor : spero enim me et illic non minus bonos, quam hic, dominos amicosque inventurum. Quæ quidem mea defensio, si vobis probata fuerit, bene se res habet. *Sed eadem optima fuit rationis de immortalitate commentatio, utpote quæ talem virum ad tantam virtutis præstantiam educat*, c. XIII.

II. Cum hæc Socrates dixisset, suscipiens sermonem Cebes, Cetera quidem, dicebat, o Socrates, recte dicta mihi videntur, quantum vero ad ipsam animam spectat, valde ambigunt homines, ne a corpore separata nusquam amplius sit, sed eo ipso momento, quo homo mortem obierit, statim sejuncta a corpore atque egrediens quasi ventus aut fumus dissipetur atque evanescat neque usquam amplius sit aliquid. Quare de his ipsis concertandum erit, utrum ita esse an aliter probabile sit, c. XIV.

Tria exinde deinceps sequuntur argumenta, quibus animum immortalem esse probari possit, superaddito mytho de rebus, quæ apud inferos sint.

Primum argumentum a naturali philosophia ductum videtur. Est autem de CONTRARIIS. Dicuntur enim esse animi, qui hinc abierunt, apud inferos, rursusque huc reverti fierique ex mortuis. Cujus sententiæ vim hoc maxime confirmat, quod in universa rerum natura contraria fere e contrariis oriri animadvertimus, veluti majus oritur ex minore, robustius ex debiliori, velocius ex tardiori. Jam inter duo quæcumque contraria, cum alterum in alterum mutatur et vicissim, duæ quoque generationes sunt, veluti inter majus et minus medium obtinent incrementum et decrementum, et dicimus id quidem CRESCERE, illud vero DECRESCERE. Ita ex somno quoque vigilia fit et ex vigilia somnus, quæque iis interjectæ sunt generationes, hanc quidem CONNIVERE, illam vero EXPERGISCI appellamus. Eadem ratione contraria sunt vivere et mortuum esse, atque ex viventibus fiunt mortua, quam generationem MORI appellamus. Generationem autem contrariam, quum viventia fiunt ex mortuis, id est quum reviviscunt, NASCI appellamus. Aliter mancam esse atque claudicare naturam necesse esset : nisi enim continuo altera vicissim alteris redderentur, quasi quodam circulo remeantia, omnia protinus in eandem speciem abirent, et Anaxagoræ illud contingeret omnia simul (*confusa*) esse. Verbi gratia, si somnus esset quidem et vigilia ex eo nunquam fieret, omnia proxime Endymionis fabulam referrent. Sic quoque nisi e mortuis fierent viventes, ad extremum omnia emortua essent. — *Verum, si natura certum finem admitteret,*

Sic ratio hæc pro vitæ quidem genere constat, pro vita individua minime, cum revera natura multis ex partibus manca sit, c. XV—XVII.

Secundum argumentum Socraticum videtur; ex notionum enim REMINISCENTIA petitur. Disciplinam reminiscentiam esse Socrates dicere solet. Secundum quam sententiam necesse est, nos in superiori quodam tempore ea, quorum nunc reminiscimur, didicisse. Id vero fieri non potest, nisi prius anima nostra fuerit alicubi, quam in hanc humanam speciem deveniret. *Rationem hanc ita probat*, ut primum quidem experimentum illud in Menone (I, 451, 5 *sqq.*) factum hic in memoriam revocet. *Deinde accuratiorem etiam demonstrationem aggreditur.* Notum est, inquit, rei alicujus specie, quæ sensibus percipitur, alius persæpe rei cogitationem in nobis excitari, velut si quis conspecta amici lyra vel veste ipsius amici recordetur. *Id quod nos idearum associationem appellamus.* Cujus *associationis* genus id est, quum rebus quibusdam *concretis*, sub sensus cadentibus, aliarum rerum *abstractarum* (οἷς ἐπισφραγιζόμεθα τοῦτο ὃ ἔστι) recordamur, velut si lignis duobus conspectis ea vel æqualia vel inæqualia esse judicamus, etsi æqualitas ipsa vel inæqualitas nunquam sensibus percipitur. Neque rerum abstractarum cognitionem aliunde habemus, ita ut necesse sit nos, antequam incepimus videre et audire reliquisque uti sensibus, rerum *abstractarum* scientiam possedisse, id est antequam nasceremur. Quorum quum sensibus utentes reminiscimur, discere hoc appellamus. Erant igitur animæ etiam prius quam in humanam speciem devenirent, et intelligentiam habebant, *siquidem id, quod quam maxime Plato affirmat, res abstractas illas vel essentias* (οὐσίας) *re vera quoque, non nomine solum existere concedimus*, c. XVIII—XXIII.

Tertium argumentum ex animæ cum Platonicis ideis affinitate est petitum. Prioribus enim argumentis Simmias et Cebes demonstratum jam esse profitentur, animum etiam antequam nasceretur, exstitisse, utrum autem post mortem quoque superstes futurus sit, id nondum ostensum esse. Quod quidem jam sic demonstratum esse Socrates reponit. Cum enim concessum sit, omne vivens ex mortuo fieri, necesse erit, animam quoque, quæ est antequam in hanc vitam veniat, ex mortuo fieri, ita ut etiam post mortem existere eam dicamus necesse sit (*quod quidem ex concessis illis non sequitur, sed hoc solum : mortem et non-existentiam inter se differre*), c. XXIII. Ut vero metum illum ex amicorum animis eximat, alio etiam modo aggressus, Tale igitur quid, Socrates inquit, sciscitari debemus, cuinam conveniat dissolvi et cui non? et deinde considerare, utrius generis anima sit. Dissolvi igitur accidit ei, quod et quatenus est compositum, rei vero simplici non convenit. Porro ea, quæ semper secundum eadem eodemque modo se habent, maxime esse convenit non composita, contraria contrarie. Jam essentiæ, exempli gratia ipsum æquale, ipsum pulchrum etc, semper eodem modo et secundum eadem se habent neque ullam mutationem admittunt. Contra res visibiles nunquam eodem modo se habent. Jam vero cum corpore et anima consistamus, corpus quidem ex genere visibilium, anima ex genere invisibilium est. *Sed individua res non eadem atque abstracta, vel ut Plato hic improprie dicit, invisibilis est*, c. XXIV—XXVII.

Inde psychologiæ Platonicæ principium petitur. Ita enim pergit : Animus quando ad aliquid considerandum socium sibi corpus assumit ejusque sensibus utitur, tunc a corpore ad corporea depressus quasi ebrius vacillat; quando vero ipse animus a corpore quam maxime segregatus per se ipsum considerat, tunc ipsas rerum essentias attingit quæ puræ et sempiternæ sunt. Hæc animi affectio virtus atque prudentia nominatur. Itaque corpus et anima per naturam ita comparata sunt, ut illud quidem serviat, hæc autem dominetur, utpote divino, immortali, intelligibili similis, c. XXVII-XXVIII.

Cui ratiocinationi mythum subjungit Socrates de rebus apud inferos sive, ut theologorum voce utamur, eschatologiam. Corpus, inquit, utpote visibile atque compositum quid, post mortem diffluit; animus autem, qui invisibile quiddam est, si quidem purus discedit a corporis contagione, id est, si corporeas affectiones fugiendo et mortem meditando vitam transegerit, ad divinum et immortale et sapiens abibit, ibique errore, ignorantia, timoribus, feris amoribus, ceteris malis liberatus felix evadet. Sin autem pollutus impurusque a corpore discedat, utpote qui corporis voluptatibus et cupiditatibus indulserit, animus talis corporis pondere gravatus et rursus in terreum locum depressus invisibilis odio visibilis fit et circa monumenta sepulcraque oberrat : ita vitæ improbe actæ pœnas dantes tales animi tamdiu circumvagantur, quoad cupiditate naturæ corporeæ rursus induant corpora ipsorum moribus cognata : verbi gratia, ventri et gulæ dediti asinos et ejusmodi bruta subibunt; qui vero injurias, tyrannides, rapinas præ ceteris secuti sunt, luporum, accipitrum, milvorum genera; qui vero popularem civilemque virtutem absque philosophia ac mente, ex consuetudine acquisitam exercuerunt, hi in tale quoddam mite civileque genus migrant, aut apum aut vesparum aut formicarum, vel etiam rursus modesti ex illis homines fieri verisimile est, c. XXIX XXXII.

Indidem moralis philosophiæ principium derivatur : Quum enim in deorum genus nulli fas sit pervenire, præterquam iis, qui discendi cupiditate flagrantes et philosophati sunt et puri penitus decesserunt, horum gratia, qui recte philosophantur, in virtute exercenda perseverant, neque paupertatem neque ignominiam reformidantes. Via autem, qua discendi cupidos philosophia ducit, talis est : cum enim animus in corpore quasi ligatus et agglutinatus sit, ac per ipsum quasi per carcerem res considerare coactus, perspiciens quam graviter corporeum vinculum adstringat animum, hunc paulatim demulcere et solvere a corpore aggreditur philosophia ostendens, quam fallax oculorum ceterorumque sensuum consideratio sit, atque persuaderi ei, ut se in semet ipsum colligat neque aliud quiddam verum esse putet, præter id quod ipse per se consideret, hoc est intelligibile et invisibile, non autem sensibilia et visibilia. Cujus solutionis causa corporis affectibus quam maxime abstinet, quia omnis voluptas atque dolor quasi clavo animam corpori affigit efficitque corporeum adeo, ut jam opinetur ea esse vera, quæ corpus suadeat, ita ut irritum opus quasi Penelopes telam semper retexat. Corporis affectuum igitur tranquillitati studens, sequens rationem et semper in ea permanens, verum et divinum et id, quod opinionem supereminet, contemplans et illis nutritus, ita sibi vivendum censet, quamdiu vivit, et, ubi decesserit, in cognatum locum migrantem se putat ab humanis eximi malis. Atque ex hujusmodi quidem educatione non est cur metuat, ne cum recedat a corpore, distractus et dissipatus ventis avolet et nullo in loco amplius sit, c. XXXII—XXXIV.

OBJECTIONES. *Valde, ut nobis quidem videtur, a veritate is aberraret, qui Platonem crederet argumenta hæc, quibus innixus animi immortalitatem probare studuit, pro certis atque ab omni omnino parte absolutis habuisse. Quod longe aliter se habet. Objectiones enim, quas jam afferent Cebes et Simmias,*

etsi neque ipsæ absolutæ, ex Platonis tamen sententia hoc efficiunt, ut quid de immortalitate statuendum sit, incertus tandem consistat sermo atque novam aliquam viam circumspiciat. — Ceterum objectiones a Pythagoreis factæ non disputationem solum promovent, sed eædem efficiunt, ut Socratis quoque verba non ideo facta videantur, ut mortem prospiciens vanis orationibus animum deliniret.

Silentio facto, quum Cebes et Simmias submissa voce inter se colloquerentur, verentes ne si quid dicerent, Socrati molesti essent, hic eos cohortatur, ut quæ in animo habeant, aperiant, neque inferiorem Socratem cycnis putent, qui quando se morituros præsentiunt, tunc in primis et magis canunt quam antea consueverint, non quo lugentes mortem dolorem canendo fallant, sed quia Phœbo sacri sunt, divinatione præditi alterius vitæ bona præsagiunt. Ego autem, pergit, etiam ipse arbitror me cycnorum esse conservum eidemque deo sacrum et non deterius vaticinium ab eodem domino habere quam illos neque iniquiore animo e vita decedere. *Quibus verbis si addas sequentia* : videtur enim de animi immortalitate manifesta veritas in vita præsenti aut nullo modo, aut summa cum difficultate cognosci posse, contra tamen, quæ de his dicuntur, ea non omni modo explorare et prius desistere quam examinando omnia defatigaveris, mollis ignavique esse viri : oportet enim aut veritatem assequi, aut si hoc fieri nequeat, optimam humanarum rationum eligere et firmissimam et in ea tanquam rate vehentem, ita procellas hujus vitæ transire, si quis nequeat firmiori quodam vehiculo vel divino aliquo verbo tutius ac minori cum periculo tranare : *jam habes fere, quantum in hac quæstione per ratiocinationem, quantum per divinationem religiosa fide fultam profici posse Plato judicaverit*, c. XXXV.

Quibus auditis Simmias primum, Dixerit aliquis, inquit, animum nihil esse nisi harmoniam quandam ex justo singularum corporis partium temperamento oriundum. Quemadmodum igitur concentus fidium dissolutis lyræ partibus interit, ita vide ne fracto dissolutoque corpore itidem omnis vis et natura dispereat, c. XXXVI. *Alteram Cebes addit objectionem, quam supra jam attigerat, sed hic accuratius.* Animum quidem, *dicit*, priusquam in humanam veniret speciem, exstitisse, haud equidem retracto, eum autem adhuc etiam futurum nobis mortuis, non eo modo probatum videtur. Licet enim animus diuturnitate corpus superet, tamen nondum hoc efficitur, eum ab interitu omnino esse liberum. Sicut enim homine textore sene defuncto, quum vestis supersit, qua ab ipso texta induebatur, ex eo non efficitur, vestem homine esse diuturniorem, utpote qui multas jam vestes contriverit, quibus posterior abiit, ultimâ vero prior, sic et de animo et corpore congrua eveniunt. Corpus quidem debilius minusque diuturnum est et verum diceret aliquis, animum plura consumere corpora, utpote qui diffluentes corporis partes continuo retexat; at licet vel plura corpora induat, plures vitas vivat, his concessis minime sequitur, non defatigari animum in multis illis generationibus, sed metuendum est, ne corpus hoc, quod videmus, ultimam relinquat sibi vestem superstitem, c. XXXVII.

Hic altera dialogi pars finem habet, id quod itaquoque significatur, quod Phædo hic iterum cum Echecrate colloquitur. Tertia dialogi pars primum nonnulla affert de eo, quo erga rationes animo affecti esse debeamus, deinde objectiones modo factæ excutiuntur, tandem ad quæstionis, quæ hic agitatur, principium pervenitur, quæque sit rationalis philosophandi ratio, demonstratur.

III. His auditis, *Phædo narrat*, nos omnes conturbati sumus. Socrates autem tum maxime admirabilis videbatur, qui blandissime in Phædonis crines jocatus, quas non prius nutriendas esse dixit, quam Simmiæ Cebetisque rationes expugnaverit, Hoc primum, inquit, nobis cavendum est, ne quemadmodum hominum osores fieri solent ii qui a pluribus deinceps decepti sunt, sic etiam nos a rationibus decepti rationem et sapientiæ osores (μισόλογοι) existamus. Ratio enim nunquam culpari potest, sed nostri ipsorum inertia, qua veritatem non assequimini. Sic in præsentia etiam hoc fortasse me fallit, quod nimio studio annitor, ut mihi ipsi quam maxime rationes illæ sic se habere videantur, quæ si forte veræ sunt, operæ pretium est ita credere, sin autem nihil erit post mortem, saltem hoc, quod mihi vitæ superest, tempore plorando præsentibus minus ero molestus. Vobis autem, si quid aliter videtur, summa vi renitendum est, ne ego nimio studio et me ipsum simul vosque decipiam et velut apes aculeo relicto abeam, c. XXXVIII—XL.

Ac primum quidem ad Simmiam refutandum accedit. *Trifariam autem hæc refutatio dividitur, cujus pars prima et tertia nullam habent difficultatem, secunda maximis laborat.* Primo loco animum corporis harmoniam, *secundum temporis rationem*, non esse demonstratur, si quidem, *id quod Simmias fecit*, disciplinam reminiscentiam esse concedimus : ita enim animum corpore priorem exstitisse necesse erit; harmonia autem (*dividua saltem et concreta, si ita dicere licet*) prius composita esse non potest, quam illa ex quibus componitur, lyra scilicet, chordæ, cetera (*sed harmonia absoluta, quæ est in animo musici, ea saltem ante quam lyra exstitit*), c. XLI. *Tertio loco eandem comparationem secundum potentiæ rationem claudicare monstratur, ita :* Harmonia enim (*concreta saltem, dividua*), dicit, nunquam dissonat ab iis, quibus intenditur et remittitur et vibratur et quodcunque aliud patiantur illa, ex quibus conflatur, sed sequitur illa, ducit nunquam. Contra animus, præcipue prudens, corpori persæpe repugnat et dominatur, c. XLIII. *Eadem confusio notionis concretæ et absolutæ longe majores difficultates in secunda argumentatione excitat. Probare vult Socrates*, harmoniæ cum animo comparationem ne secundum quidem ipsorum naturam atque essentiam admittendam esse. Harmonia enim (*concreta saltem*), *dicit*, varios gradus admittit, prout plus minusve aptata est. Idem de animo (*absoluto saltem*) dici non potest (*sed de animo dividuo et concreto, si quid aliud, hoc dici potest*). Porro animorum (*dividuorum saltem*) sunt variæ virtutes et vitia, quæ iterum harmonias quasdam et disharmonias in animo afficiunt, ita ut bonus quidem, cum ipse harmonia sit, alteram insuper virtutum harmoniam in se contineat; malus autem, ipse dissonans, neque aliam consonantiam admittit. Cui repugnat, quod concessum est, animum (*absolutum saltem, dividuum concedi non potest*) varios gradus non admittere neque plus minusque harmoniam esse. Postremo ne ullus quidem animus, si VERA (*id est* ABSOLUTA; *differentia ergo hæc Platonem non latuit*) harmonia est, pravitate erit affectus et hac ratione omnes animantium omnium animi æqualiter boni erunt, id quod admitti non potest (*sed nec admittere oportebat animum quemquam, i. e. dividuum, esse harmoniam veram, i. e., absolutam; id quod hic ubique facit Plato : virtutes autem et vitia animi dividui accidentia esse ponit, cum sint animi absoluti accidentia, individui qualitates*). *Confusione hac excussa, quam quin ipse Plato consulto adhibuerit, vix dubitari potest, hoc sequitur : animum absolutum immortalem, dividuum mortalem esse*, c. XLII.

Neque aliud quid, si recte perpendas, significant ea

quæ exinde contra Cebetem disputat. Immo eandem sententiam quam in prioribus subindicaverat, hic jam expressis verbis explanat, eamque docet non leviter alicunde arreptam, sed ipsius philosophiæ Platonicæ quasi finem atque summam esse.

Cebes dixerat, etiamsi animus in multis antea fuerit corporibus, tamen nihil impedire, quominus temporis diuturnitate consumatur et aliquando intereat, c. XLIV. Haud leve quiddam requiris, Socrates inquit, omnino enim oportet generationis corruptionisque causam pertractare. *Ita ut quæstio de animi immortalitate ad quæstionem reducatur, utrum animus generationis et corruptionis legibus comprehendatur an non. Jam quæstio hæc de generatione atque corruptione totam fere philosophiam continet, quæ nihil aliud vult quam rerum in mutatione continua fluctuantium leges immutabiles exhibere. Totius igitur philosophandi rationis, qualem secutus sit, Socrates hic quasi compendium exponit.* Juvenis enim, *inquit*, naturæ historiam, *i. e. philosophiam physicam vel Ionicam* summo studio amplexus inde cogniturum me sperabam, quibus causis res omnes vel oriantur vel intereant. Quod tantum abfuit ut adeptus essem, ut per hanc considerationem ea quoque, quæ prius manifeste scire putabam, plane dediscerem. Verbi gratia mihi *hac ratione* persuadere non possum, ut quando quis uni addat unum, tunc adjunctione hac duo fiant, neque ut si quis unum dividat, ob hanc ipsam divisionem duo fiant, neque propter quid unum fiat aut pereat aut sit. Postea incidi forte in librum Anaxagoræ. Qui cum omnia a mente divina ordinari eamque omnium causam esse doceret, ingentem spem suscepi causas rerum cognoscendi. Putabam enim omnia a mente sic ordinata esse ut optime se habeant, sperabamque, quid sit optimum cuique *sive causa finalis*, ostensum iri. Qua spe mirabili excidi. Etenim ille quoque, ut singularium rerum aperiret causas et rationes, aerem, aquam, alia hujus generis, tanquam machinas quasdam adhibebat, mentem divinam prætermittebat. Spe igitur hac dejectus, secundam navigationem ad causam investigandam molitus sum. A rebus enim considerandis defessus veritusque, ne plane occæcarer, ad rerum imagines sive rationes confugi. Quamquam non prorsus assentior, eum qui res in rationibus contempletur, in imaginibus aspicere magis quam qui in operibus intuetur. *Quæ quid sibi velit restrictio planum est. Rationes* (λόγους) *enim hic appellat sive notiones, si Socratem, sive ideas, si Platonem sequaris.* Supposui enim, *inquit*, esse aliquid per se ipsum pulchrum et magnum et bonum et cetera omnia, QUÆ SI TU MIHI DAS EAQUE ESSE CONCEDIS, SPERO TIBI EX HIS CAUSAM DEMONSTRARE ET INVENIRE ESSE ANIMUM IMMORTALEM. *Qua suppositione data*, putavi igitur, *pergit*, res pulchras non colore vel alio modo, sed pulchritudine pulchras fieri, magnas magnitudine, parvas parvitate et similiter omnia, ita ut nulla alia re aliquid sit pulchrum quam ipsius pulchri (*i. e. ideæ*) sive PRÆSENTIA sive COMMUNIONE, sive quacumque demum ratione id accedat. Aliis igitur causis rejectis, hanc solam retinui, eamque tutissimam tenens HYPOTHESIN, ita disputandum esse putavi, ut primum, quæ inde manant, considerarem, ac tum demum, aliam rursus hypothesin ponens, primam examinarem, donec ita progrediendo, neque ut eristici faciunt, principium et consequens confundendo, ad firmum quid pervenirem, c. XLVII—L.

IV. *Pars dialogi quæ agit de methodo philosophica, hic finem habet. Quarta pars incipit methodicam vel Platonicam de immortalitate argumentationem exhibens. Quas partes duas auctor ipse ita quasi interpunxit, Echecratem interlocutorem iterum introducendo.* Exemplo enim usus Simmiæ, qui idem parvus sit, quando Phædoni, magnus, quando Socrati comparetur, sed parvus non ea ratione qua est Simmias, sed parvitate quam habet, et magnus eadem ratione, res *concretas* concludit contraria quidem in se recipere, ita ut contraria re res contraria generetur, contraria ipsa autem, *i. e. notiones abstractas*, numquam contraria in se recipere, ita ut, verbi gratia, parvitas simul fieret magnitudo, c. L—LI.

Sunt autem res quædam tales, ut contrarium quoddam semper possideant, velut ignis calorem vel calidum, cui cum frigidum admoveas, ignis numquam recipiet, sed illo adveniente aut perit aut abit (*quid hoc sit « abire » minus liquet*). Eodem modo *inter notiones abstractas* ternarius, quia est impar, notionem paris nunquam recipiet; sed eo superveniente peribit. Unde apparet non solum contrarium non admittere contrarium, sed ne rem quidem quæ contrarium secum affert, contrarium ejus quod affert unquam admissuram. *Quæ quidem vera sunt, si per rem intelligas notionem rei concretæ, sed si rem concretam ipsam, non item*, c. LII—LIII.

Jam igitur vitam anima secum semper affert. Contrarium vitæ est mors. Ergo anima, cum ejus quod semper secum adducit, contrarium res nulla (*dicendum erat « notio rei nullius »*) queat suscipere, mortis semper erit expers (*simpliciter dicendum erat : » animæ notio mortis notionem non admittit »*). Immortalem igitur (*si quidem immortalem esse idem est atque mortis expertem esse!*) eam dicamus necesse est. Jam id quod est immortale, interitus est expers. Ergo consequens erit animam, præterquam quod est immortalis, interitus expertem esse. Accedente igitur homini morte, quod mortale quidem in eo est, interit, quod vero immortale est, salvum et incorruptum abit et morti se subtrahit, c. LV—LVI.

V. Probato jam animam esse immortalem, de vita etiam post mortem sollicitos nos esse oportet. Si enim mors animi dissolutio esset, nimium improbi lucrarentur, cum a sua pravitate una cum animo liberarentur. Nunc autem, quia animum immortalem esse apparet, nulla superit malorum salus, nisi ut optimus quisque et prudentissimus fiat. Nihil enim aliud, cum migrat ad manes, animus secum transfert præter institutionem et educationem, quæ quidem (*et hoc caput est totius de vita futura doctrinæ*) statim in principio migrationis illuc ei, qui mortuus est, plurimum prodesse vel obesse dicuntur. *Hæc præfatus descriptionem vitæ post mortem addit, cujus descriptionis hæc fere est summa :* Ferunt quemque mortuum ab eo dæmone, qui viventem sortitus fuerit, in locum quendam duci, ubi oporteat omnes una collectos judicari ac deinde ad inferos proficisci illo duce, cui mandatum est hinc decedentes ad illa loca traducere; sortitos vero illic quæ oportet tempusque debitum commoratos, ab alio dæmone rursus huc reduci post multos temporis longosque circuitus. Est autem iter hoc diversum et anfractuosum. Animus enim moderatus et prudens ducem sponte sequitur, improbus vero reluctatur, multaque perpessus vi et vix adducitur ad loca ubi reliqui animi sunt. Hi cum eum fugiant, ab omnibus destitutus eo usque pererrat, quoad certa temporum curricula impleantur, quibus impletis in habitationem sibi convenientem NECESSITATE fertur. Qui vero puram moderatamque transegerit vitam, deos socios ducesque nactus ibi habitabit, ubi unicuique conveniet, c. LVII. *Jam mortuorum habitationes descripturus universi formam ita adumbrat, ut quæ ipsi probabilia videantur, fictis fabulosisque exornet. Probabilia autem quæ ipsi videantur, hæc fere sint* : Primo, *dicit*, persuasum mihi est, si est terra in cœli medio rotunda, nihil ei opus esse vel aere, vel

alia necessitate ejusmodi ut ne decidat, sed ad eam sustinendam satis id esse, quod et cœlum undique sibi ipsi simillimum est omnino et terra undique æquilibris. Nos autem habitamus in terræ cavitatibus, in quas aqua, nebulæ aerque confluunt, ubi, quidquid est sordidum, subsedit, exesa, corrupta, impura sunt omnia. Alia vero terra, purissima ac ea demum vera terra, in puro jacet cœlo, pulchritudine mira prædita; ibi vero deorum est sedes, sol, luna, astra, qualia revera sunt, ibi cernuntur, homines a morbis ceterisque infirmitatibus et animorum vitiis immunes, iidemque beatissimi ibi degunt. Superne autem despicientibus talis videtur terræ illius facies, quales sunt pilæ ex coriis duodecim contextæ (*vid.* Argum. *ad* Timæum, II, 222, 12 *sqq.*). Nos autem per errorem putamus in terræ superficie nos habitare, perinde ac si quis in medio profundo pelagi habitans putaret se in superficie maris habitare et solem ceteraque astra per aquam conspiciens mare ipsum esse cœlum existimaret. Sunt autem loca circa terram multa, partim quidem profundiora atque patentiora quam in quo nos habitamus, partim vero profundiora quidem, sed hiatum angustiorem quæ habent quam nostra hæc habet regio. Unus aliquis ex his terræ hiatibus quam maximus perque universam terram trajectus est Tartarus. In hunc omnia influunt flumina ac rursus effluunt, nec solum aquarum cum calidarum, tum frigidarum, sed etiam ignis, multi quoque lutulenti humoris, partim quidem purioris, partim cœnosioris, *ut hoc perpetuo elementorum discursu perpetua rerum generatio efficiatur*, c. LVIII—LXII. — Jam mortuorum qui in vita quodammodo tenuisse medium comperiuntur, in paludem perveniunt Acherusiam, ibique purgantur pœnas dantes injuriarum, quas quisque perpetravit, et absolvuntur, et, pro merito quisque, benefactorum præmia reportant. Scelerati insanabiles in Tartarum detruduntur, unde nunquam egrediuntur. Qui autem sanabilia quidem peccata sed ingentia commiserunt, hi in Tartarum quidem necesse est ut cadant, ibi vero per annum commorati a fluctu ejiciuntur, homicidæ quidem per Cocytum, parentum vero percussores per Pyriphlegetontem : delati vero ad paludem Acherusiam appellant ibi alii eos quos necaverunt, alii quos injuria affecerunt, eosque supplicant, ut se permittant egredi in paludem, et si impetraverunt, egrediuntur finemque malorum accipiunt, sin minus, referuntur in Tartarum. Qui autem pie præ ceteris vixisse comperiuntur, hi sunt ii, qui ex his locis tanquam e carcere liberati ad altiora transcendunt puramque supra terram habitant regionem. Inter hos quicumque satis per philosophiam purgati sunt, absque corporibus reliquum tempus vivunt et habitationes his etiam pulchriores nanciscuntur, c. LXII.

VI. *Jam quæ de immortalitate disputavit Socrates hucusque, exemplo probaturus est mortem summa alacritate, summa animi constantia obeundo. Eorum vero, qui hic aderant, pro sua quisque indole ita se gerit, ut hac occasione, quatenus Socratica philosophia sit imbutus, patefiat.* Primo Criton Socratem interrogat de filiis, quomodo erga eos sibi agendum sit, et de ipso, quomodo sepeliri se velit, *scilicet familiarissime usus Socrate, sed sententias ejus minus assecutus* (*cfr.* I, 46, 11 *sqq.*; 49, 7 *sqq.*; 91, 26 *sqq.*; 92, 19 *sqq.*; 44 *sqq.*) c. LXIV. Exinde mulieribus liberisque qui advenerant dimissis undecivirûm famulus nuntiat tempus adesse ad venenum bibendum, et carnifex jussus a Socrate poculum affert. Amborum autem animos quamvis rudes magnitudo tamen Socratis et clementia vincit. Veneno hausto amici quidem lacrimas nondum retinere possunt, Phædo caput velat et se deplorat, Apollodorus immoderata lamentatione omnium animos frangit, Socratis non frangit. Qui quidem mortem appropinquantem sentiens, « O Crito, » dixit et hæc vox ejus extrema fuit, » Æsculapio gallum debemus, » *jam omnibus vitæ malis liberatum se esse his verbis significans*, c. LXIII—LXVI.

PHÆDRUS, I, 698 *sqq.*

Dialogi forma, personæ, dispositio etc.

Quod Diogenes jam Laertius (III, 38) *et Olympiodorus* (Vit. Plat.) *tradiderunt, inter recentioris ætatis interpretes primus vidit Schleiermacher, accuratissime autem nuper defendit C. R. Volquardsen* * : *scilicet dialogum hunc primum a Platone conscriptum esse. Quam opinionem vel ipsa dialogi forma tueri videtur vel saltem non repellere. Quamquam enim scenicus apparatus hic est plurimus, colloquii imitatio dramatica tam religiose servatur, ut ne minima quidem narratiuncula admisceatur, qua in re Protagoras, Charmides, Lysis etc., differunt. Disputatio ipsa, quum de dialectica fere tota sit, dialecticæ rationis tam parum habet, ut inter Platonis dialogos nullus inveniatur, qui in dicendi genere rhetoricum colorem juvenili petulantia mixtum magis referat. Ad hoc accedit, quod Socraticæ orationes duæ, quæ hic leguntur, maxima ex parte, non solum quod ad voces, sed etiam quod ad sententias pertinet, imitationibus constant cum æqualium, tum veteriorum scriptorum : quæ quidem imitationes, quid sibi velint, ex argumento patefiet. Argumentum ipsum ut intelligamus, personarum, qui hic colloquuntur, mores primum perspectos habeamus necesse est. Quæ duæ tantum sunt, Socrates et Phædrus. De Socrate jam seniore* (I, 698, 22 *sqq.*) *hoc solum dicemus, quod hic non, ut in aliis dialogis, singularis aliqua Socratis ingenii species describitur, sed permultis de moribus ejus observationibus, quæ nec inter se, nec cum dialogi fine, necessitate aliqua conjunctæ sunt, efficitur, ut Socratis imago omni ex parte hic absolvatur, id vero in singulis persequi longum est* (*cfr.* Volquardsen, *l. c.* p. 196 *sqq.*) *nec omnino necessarium, cum totus fere dialogus nihil aliud sibi proponat, quam ut Socratem philosophum amore philosophico et dialectica tantum valere demonstret, ut omnes æquales vel, qua re maxime pollebant, rhetorica facultate longe post se relinqueret, et omnino a ceterorum hujus ætatis studiis liberalibus velut* ὕπαρ τε καὶ ὄναρ (I, 735, 48) *differret.*

Athenienses hujus ætatis repræsentat Phædrus, in cujus moribus describendis diutius immoremur necesse est. Juvenis adhuc (I, 705, 1 *sq.*; 734, 2), Eryximachi medici junioris amicus (I, 724, 3 *sqq.*), dives ille (I, 698, 23) nec illiberalis (I, 737, 11), paratus videtur magnam pecuniæ vim impendere eloquentiæ, *utpote quæ ad liberalem eruditionem maxime pertinere putaretur*, perdiscendæ (I, 704, 21 *sqq.* 40 *sqq.*). *Mollis autem cum sit*, a matutino tempore domi sedet, cumque jam deambulandi gratia domo abit, ab Acumeno persuasus non in palæstra et gymnasiis deambulat, sed in viis et extra urbem, quod minus molestum Acumenus censet (I, 698, 2 *sqq.* 25 *sqq.*). Non igitur sub asso sole, *siculi veteres Athenienses*, sed in promiscua umbra nutritus, procul a laboribus siccisque sudoribus, muliebri et delicato victu educatus (I, 707, 10 *sqq.*), locum amœnum sub dio petit, ubi in umbra et molli herba recumbat (I, 699, 31 *sqq.*), usque dum refrixerit (I, 709, 11). Jam qua ex re maxime hominem cognoscas, in ambulando librum secum portat, neque eum poeticum, sed rhetoricum *orationum*, *quales tunc in scholis fieri solebant*, *paradigma tabularum*

* Platons Phædrus. Erste Schrift Platons. Kiel 1862.

artificiis refertum, quod de vitio agit contra naturam, *sed Athenis tunc satis pervulgato.*

Homo scilicet levis, facile judicium suum permutat (I, 720, 36 *sqq.*; 733, 4 *sqq.*; 726, 1 *sqq.*; 703, 57 *sqq.*). *Qua cum levitate conjuncta est hilaritas quædam, quam vel ipsius nomen exprimit* (I, 710, 34), *nec non segnities aliqua et tarditas ingenii* (εὐήθης, I, 709, 35; 734, 3; 720, 45 *sqq.*), *amatoria porro affectio quædam, quæ facit, ut amatorias orationes præ ceteris amplectatur, et cui subinde alluditur* (I, 703, 35; 699, 16; 704, 24 *sqq.*). Quam quidem affectionem, *accedente rhetorico quodam furore qui facile quævis lepide dicta admiratur*, in causa esse dicit Socrates, ut ipse quoque ita afficiatur (I, 703, 26 *sqq.*) et ut in altera oratione poeticis uti verbis cogatur.

Furor ille rhetoricus magnam partem e theatro profluxit, cujus mores omnia tunc sive publica sive privata instituta invaserant (*cfr.* I, 721, 17 *sqq.*) *et a Phædro cum alias tum in declamanda oratione observantur* (I, 703, 24 *sqq.*).

Sophistarum porro cum sit discipulus, rusticitate eorum non omnino caret (I, 728, 48 *sqq.*; 703, 51 *sqq.*; 698, 17), quamquam, quod molestum (φορτικόν) habeant, non ignorat (I, 704, 45 *sqq.*). *Quod ad mores attinet, Socrate saltem est inferior, sed ita, ut magnitudinem animi ejus admiretur* (I, 735, 7 *sqq.*). *A quo non est absonum, quod in legenda quidem Lysiaca oratione pudore non afficitur*, monitus autem delictum suum confitetur (I, 709, 36). *Ipsius vero sententiam accurate exprimit his verbis :* « Cujus enim gratia, ut ita dicam, vivat quispiam nisi hujusmodi voluptatum, *quas capimus ex colloquiis et inquisitionibus de bene dicendi et scribendi arte?* non enim illarum gratia, quas dolor necessario antecedit, alioquin voluptas minime provenit, quod omnes pæne voluptates corporis habent : quare serviles non injuria sunt appellatæ (I, 721, 43 *sqq.*; *cfr.* I, 735, 7 *sqq.*). » *Quod etiam in causa est, cur conversatur cum Socrate et Lysia, quos omni modo ad orationes habendas compellit* (I, 705, 1 *sqq.*; 709, 18; 710, 24), *cum bene sciat, libenter illos hoc facturos* (I, 698, 39; 704, 46 *sqq.*).

Hoc porro Phædrus cum Lysia et Socrate commune habet, quod horum uterque republica omnino abstinet, Lysias rhetoricæ (I, 698; 1 *sqq.* 35 *sqq.*; 720, 39 *sqq.*), *dialecticæ Socrates* (I, 727, 20 *sqq.*) *totus addictus. Hac vero re ab iis prorsus differt, quod certum sibi vitæ finem nondum proposuit, sed, idiotarum more* (I, 698 29 *sqq.*) *omnia quæ illustrationem aliquam vel oblectationem afferre videntur, obiter degustat. Proximo tempore inter philosophiam et rhetoricam incertus fluctuavit : quare dialogi finis hic esse perhibetur*, ut Phædrus necnon ipse Lysias (I, 720, 29 *sqq.*) ad philosophiam convertantur : *cum hoc potius sibi proponat, ut omnem juventutem Atheniensem eo traducat.*

De Phædro enim vel ipse Plato videtur desperasse. Ardorem ejus, quo rhetoricam amplexus est, nativa deficit indoles illa, sine qua perfectus quis philosophus vel orator omnino fieri nequit. Judicii expers, eloquentiam adipiscendi causa orationem sive paradigma potius rhetoricum secundum artis theoriam compositum perdiscit (I, 698, 16 *sqq.*). *Qua ratione qui rhetoricæ tunc studebant, nulla fere adhibita industria*, sed munera iis, qui periti habebantur, offerendo artem adepturos se arbitrabantur (I, 727, 27 *sqq.*). *Quare non inconcinne* hoc gratissimum sibi fore Phædrus significat, si Lysiacam artem auro acquirere posset (I, 698, 29 *sqq.*). *Naturæ nempe indole opus esse, divino porro afflatu quodam, doctrina denique et exercitatione continua* (I, 729, 43 *sqq.*; 725, 10 *sqq.*; 731, 11 *sqq.*), *eum omnino latet.*

In omnibus igitur formam solam spectat, solam laudat. Quod ad rem attinet, judicium ejus non solum non eruditum, sed ita est perversum, ut rhetoricum paradigma Lysiacum Sapphus, Anacreontis, Herodoti, aliorum auctorum maxime illustrium operibus præferat, laudibusque immodicis, vel quod pertinet ad sententias et dispositionem, efferat (I, 703, 38 *sqq.*).

Cujus opinionem postquam Socrates orationibus suis labefactavit, et inquisitione instituta prorsus refutavit, Socratis explicationes et definitiones dialecticas vix vel omnino non assequitur (I, 721, 7 *sqq.*; 723, 30 *sqq.*), *inertia quadam impeditus quam Socrates etiam exprobrat ei* (I, 721, 51 *sqq.*).

Eadem hæc inertia in causa est, cur, ratiocinatione neglecta, ad memoriam potius confugit, qua tantum valet, ut non solum permulta poetarum fragmenta, sed rhetorum quoque atque sophistarum præcepta et systemata amplissima perdidicerit (I, 727, 42 *sqq.*), *nec non res minutissimas* (I, 728, 28). *Sed eruditio hæc neque certa quadam continetur ratione, neque ipsi Phædro, ubi opus esset, sub manu est* (I, 731, 38 *sqq.*; 722, 32 *sqq.*; 733, 41 *sqq*). *Quod autem maxime in eo vituperandum, eloquentiam acquirere conatur non solum orationes longas sine doctrina audiendo et imitando, sed scriptas etiam orationes ediscendo et commemorando. Chartaceam ætatem diceres ingruisse. Laboriosa hæc sedulitas non scientiam nec memoriam, immo oblivionem in animis discentium ingenerat.* « Cum enim multa absque doctrina perlegerint, multarum rerum periti videntur, cum vulgo ignari sint et consuetudine quoque molestiores, utpote qui non scientia ipsa sint præditi, sed opinione scientiæ subornati (I, 733, 41 *sqq*) ». *Hæc est eruditio illa insipida, quam affectans Phædrus non, utrum verum sit aliquid annon, sed, quisnam dixerit et ubi dixerit, in primis quærit* (I, 704, 5 *sqq.*; 733, 51 *sqq.*). *Quamquam ineptam hanc esse auctoritatis observantiam, Phædrus ipse infitias ire non potest* (I, 734, 8 *sqq.*; 730, 20 *sqq.*).

Ad extremum pietatis quoque erga deos jacturam fecit, id quod vel inde patet, quod locum, ubi Orithyia rapta fuerit, ignorat, quamquam quotidie fere ad Ilissum obambulat (I, 699, 35 *sqq.*). *Neque mirum hoc videri potest reputanti genuinum sensum illum, qui mythorum veritatem poeticam religiosa mente perceperat, jam dudum evanuisse et in locum ejus sapientiam recentem successisse, quæ physicis rationibus eos explicare conatur* (I, 699, 45 *sqq.*; 733, 53 *sqq*). *De qua sapientia quid judicandum sit, incertus adhuc Phædrus a Socrate primo, quam sit rustica atque sterilis, docetur* (I, 699, 45 *sqq.*). *Ergo pietatis speciem retinuit et Socrate præeunte preces facit* (I, 720, 36 *sqq.*; 737, 3 *sqq.*), *sed valde serius in eo non est, quare nec veretur per derisionem jurejurando quod Socraticum appellant uti* (I, 705, 11).

In quibus omnibus non Phædri magis quam totius ætatis mores descripsit iisque contraria Socraticæ philosophiæ lineamenta comparavit. Occasionem præbet Lysiæ oratio. Frivolæ enim non amantis laudi, quam Phædrus admiratur, amoris philosophi laudem opponit, qui idem non solum omnis felicitatis causa est homini, sed et omnis sapientiæ, dialecticæ præsertim inquisitionis, qua vera demum nititur scientia atque eloquentia a rhetoricis illis artificiis, quibus ediscendis Phædrus operam dat, longe differentes.

Dialogus igitur totus dividitur in duas partes, primam, quæ a Lysiaca oratione exorsa in duabus Socratis orationibus exempla affert primum orationis, quod ad formam solum pertinet, recte dispositæ, deinde orationis non forma solum sed et sententiis recte adornatæ; in quibus orationibus definitio recta, origo atque finis amoris exponuntur : alteram, quæ dialecticam veræ eloquentiæ naturam demonstrat atque ita Socratis simul exemplo docet, philosophum amorem veræ eloquentiæ esse auctorem. Altera pars iterum bifariam dividitur, quum de dicendo et de scribendo singulatim agatur. Totum dialogum introductio præcedit morum descriptionem eorum, qui colloquuntur, continens. Episodium intercedit inter primam et alteram partem; episodia alia singulis subjuncta sunt orationibus. Epilogus demum dialogum concludit, cujus itaque dispositio hæc erit :

A. INTRODUCTIO.
B. PARS PRIMA.
  I. *Lysiaca oratio.*
  II. *Episodium.*
  III. *Socratis oratio prima.*
  IV. *Episodium.*
  V. *Socratis oratio altera.*
C. EPISODIUM.
D. PARS ALTERA.
  I. *De recte dicendo.*
  II. *De recte scribendo.*
E. EPILOGUS.

ARGUMENTUM.

A. INTRODUCTIO. Phædrus a Socrate, qui in via, sed intra urbem etiam, eum offendit, « Quonam et unde? » interrogatus, « A Lysia », inquit, « quem in Epicratis domo Morychia a matutino tempore audivi amatorium sermonem pronuntiantem; nunc vero Acumeni præceptis obsecutus ambulandi gratia extra urbem pergo. » Socrates comitaturum se dicit illum eumque hortatur, ut orationem illam sibi repetat. Phædrus, gaudio perfusus, quod aliquem invenerit, cui orationem memoria retentam recitare possit, primo quidem modestum simulat, quasi vix, quæ Lysias composuit, ut illo dignum sit, possit commemorare, vel saltem sententias solum, verba non possit, sed a Socrate facile perspectus ob simulationem hanc lepidissime perstringitur, cumque jam peroraturus sit, « Ostende », Socrates inquit, « prius quid in sinistra habeas sub pallio; suspicor enim te librum ipsum habere. Id si sic est, ita cogita, me quidem te magni facere, attamen præsente Lysia me tibi auditorem apud quem te exerceas præbere non est consilium ». Phædrus igitur, « Spe me dejecisti », inquit; « sed ubivis sedeamus et legamus. » Ilissum transgressi in umbra platani altissimæ recumbunt. *Regionis aspectus vario modo eos afficit :* Phædrus amœnitatem loci, altæ platani umbram, mollem herbam, ventum modicum animadvertit et jucundum censet nudis pedibus propter ripam rivuli ingredi pedesque aqua frigida irrigare. *Divinus ille afflatus, quo poetæ veteres naturæ miracula inspicientes corripiebantur, nihil ad eum,* sed aquula pura et nitida puellarum ludis apta Orithyiæ raptum ei in memoriam revocat atque efficit, ut quæstionem proponat, utrum vera putanda sit hæc fabula an non. *Ita Socrati occasionem præbet declarandi,* quomodo et ipse erga mythos se habeat et quid de sophistarum explicationibus judicet. « Vera enim », inquit, « si non crederem, ut sapientes faciunt, absurdus (*ex horum sententia*) non essem : ego autem, » *ironice addit,* « jucunda quidem hæc (*sophistarum de mythis commenta,* existimo, sed curiosi nimium et anxii, nec porro fortunati viri, utpote cui in explicanda fabularum farragine absurditates multas evenire necesse sit : quæ si quis, rustica quadam sapientia utens, ad convenientem sensum singula velit traducere, nimio otio indigeret. Mihi vero ad hæc otium non est ob eam causam, quia nondum queo secundum Delphicum præceptum me ipsum cognoscere. Ridiculum igitur puto; cum mea ignorem, aliena perscrutari velle. Quare his dimissis atque existimationi, quam de his paulo ante narrabam, fide adhibita, non hæc sed me ipsum considero, utrum (*id quod jam quæstionem spectat de amore et de origine ejus in humana anima*) ego sim bestia aliqua Typhone furiosior et multiplicior, sive mansuetius quoddam et simplicius animal divinæ cujusdam nec caligine obrutæ (ἀτύφου, *alluditur voci* Τυφών) sortis natura particeps. *Quam dialogi prælusionem breviter ita comprehendamus licet : sophistica illa et arbitraria mythicæ traditionis interpretatio, quæ ex naturali quadam philosophia redundavit, firmi quidem ac veri nihil habet, quare ad ethicam potius philosophiam confugiendum est, quæ neque poeticam mythorum veritatem obscurat, neque nativum naturæ sensum animis eximit, id quod statim perpulchra regionis descriptione probat Socrates, qua præstantius nihil id genus antiquitas nobis reliquit. Est autem imitatio hæc Sapphicæ poesis* (Volquardsen, *l. c.* p. 13 *sqq. cfr.* I, 704, 8), *quam animos auditorum præparare Plato voluit ad Amoris audiendas laudes Sapphicis coloribus exornatas.*

Phædrus solus, amatorius ille, amatorium afflatum hunc minime sensit, sed cum Socrates his verbis : « Optime quasi hospitem me deduxisti », *perorasset,* « Tu vero », *inquit,* « ineptissimus quidem videris : hospiti enim cuidam deducto, non incolæ similis es; ita neque fines nostros transisse unquam neque extra mœnia ipse egressus mihi videris (*attamen paulo ante aræ Boreæ situm optime noverat*) ». *Cui celebratum illud dictum respondet Socrates :* « Agri enim et arbores nihil docere me possunt, sed homines qui in urbe versantur (*id quod de Socrate historico verum erat, de Platonico autem illo, qui descriptionem perpulchram illam modo recitavit, omnino verum non est, sed ironice quodammodo dictum*). At age jam orationem Lysiacam legas », I, 698-700, 4 (c. I-VI).

B. PARS PRIMA.

I. LYSIACA ORATIO. *Orationem hanc genuinam neque a Platone hoc loco fictam esse, cum veteres tradiderunt, tum ex ipsis Platonis verbis* (I, 698, 37; 699, 11 *sqq*; 700, 42; 703, 29; 710, 9 *sqq.*; 720, 36 *sqq.*; 725, 27 *sqq.*; 726, 19 *sqq.*), *necnon ex compositione rhetorica et ex dicendi genere* (Volquardsen, *l. c.* p. 57 *sqq.*) *manifestum est. Qua in oratione Lysias sibi proposuit puerorum amorem impudicum oppugnare, cujus loco amorem generosum vel amicitiam commendat.* Sed hoc ipsum *Sicelicorum oratorum, Gorgiæ, Poli, Tisiæ, Empedoclis more,* argute atque lepide expressit ita dicens, non amanti magis quam amanti gratificandum esse. Finxit autem e pulchris quendam hac oratione sollicitatum a non amante (I, 698, 16 *sqq.*). *Qua in oratione vulgarem de amore sequitur opinionem, de utilitatibus vel de damnis, quæ afferat, disserens. Hoc igitur in sententiis excogitandis præsertim spectavit, ne, ab utilitate exorsus, eorum, quæ huc pertinent, aliquid omittat* (I, 703, 23 *sqq.*; 52 *sqq.*), *quod autem attinet ad voces et ad dispositionem, ut artis præceptis satisfaciat* (I, 703, 38 *sqq.*). *Sed totam*

hanc commentationem non orationem esse, sed epistolam oratoriam, nonnulli inde concluserunt, quia exordium ejus ita incipit, ut ad præcedentia aliqua, quæ desunt, referre sese videatur. At hoc ipsum usitatum erat in orationibus, quarum argumentum, sive accusatio hæc, sive rogatio erat, antequam oratio habebatur, legi solebat : ad quod argumentum orationis exinde exordium sese referebat. Argumentum autem, quod hic ante orationem lectum esse fingitur, non aliud est quam hoc : non amanti magis quam amanti gratificandum esse.

Rationes præcipuæ, quibus non amans propositum suum tuetur, damna, quæ proveniant ab amante, utilitatibus, quæ proveniant a non amante, semper opponens, hæc fere sunt :

a. Amatores, cupiditate desinente, beneficiorum in amasium collatorum sæpe pœnitet; qui non amant, cum omnia ante perpenderint, nec occæcati sint cupiditate, eos collatorum beneficiorum poenitere nunquam potest.

b. Accedit quod amatores, quam male res suas administrarint, secum reputantes, gratiam amasiis se jam retulisse sibi persuadent, quod cum non cadat in eos, qui amore non sunt capti, cumque hi nihil habeant, quod ex amatore in se redundasse incommodi dicant, promti semper sunt ad facienda, quæcunque rogantur.

c. Porro si amatores maxima et diuturna caritate erga amatos devinctos se dicunt, hoc vel inde falsum esse cognoscitur, quia posteriores semper amatos prioribus anteponunt.

d. Atqui omnino quanam ratione decet tale quid illi concedere, qui ipse ægrotare magis et insanire se confitetur quam sapere?

e. Ex amantibus, qui pauci sunt, eligere optimum tibique acceptissimum difficile; in non amantibus, quorum magnus est numerus, quem amicitia existimes dignum, reperire facilius.

f. Jam si legem constitutam et infamiam vereris, amantibus sese tradere minime securum est, quia nec ipsi facile abstinent, quin gloriantes omnibus prædicent, quod non frustra invigilarint, et necessario a multis observantur : contra qui non amant, et ipsi se continent nec eorum familiaritas a quodam reprehenditur.

g. Jam si discordiæ superventuræ metus te invaserit, non injuria amatores magis timebis. Multa enim illos offendunt. Quare ab aliorum quoque familiaritate arcent, non amantes aliorum minime invident amicitiæ.

h. Accedit ad hæc, quod amantium plurimi prius corpus cupiunt quam mores noverint, ita ut dubium sit, an exstincta cupiditate in amicitia permaneant, non amantibus autem, qui prius etiam amici erant, consentaneum non ex beneficiis minui amicitiam.

i. Quia etiam melior evadet, qui non amanti, quam qui amanti præbuerit aures; amantes enim amati dicta et facta præter id quod optimum est, laudibus efferunt, partim quia verentur, ne eum offendant, partim quia ob amoris ardorem in judicando falluntur, ita ut fortunati, quæ lætitia digna non sunt, laudent, infortunati, quæ aliis molesta non sunt, tristia putent. Non amans autem semper placidum se præbebit.

k. Si quis autem dicat, non posse firmam nisi amore amicitiam nasci, amoris exemplo, qui inter parentes et liberos existit, eum refutabis.

l. Et si iis, qui cupiditate ardent, gratificandum esset maxime, conveniret non optimos homines, sed pauperrimos juvare, I, 700, 4-702, 53.

Sequitur recapitulatio, I, 702, 35—703, 11.

In peroratione hoc primum affertur, quod amantes ab amicis increpantur, quasi turpe quiddam sit amor, *deinde monetur puer*, inter plures non amantes optimum deligendum esse, I, 703, 11—24.

Conclusio tandem his verbis comprehensa : « Ego jam dicta sufficere arbitror. Si quid autem desideras quod censes omissum esse, interroga, » *non dissimilis est a conclusionibus, quas in nonnullis Lysiæ orationibus offendimus* (*cfr.* adv. Eratosth., adv. frument., adv. Pancleon.), I, 703, 244.

II. Platonis de Lysiaca oratione judicium. Hanc orationem *immodice* admiratus Phædrus cum interrogasset : « Nonne mirifice oratio hæc et ceteris rebus et verbis composita est? » Socrates *ironice primum :* « Immo divine, » respondet, « atque in ea legenda quum te gestientem viderem, ipse quoque obstupui et tecum una bacchatus sum, » *mox autem*, Phædro iterum rogante : « Dic per Jovem putasne quenquam Græcorum de eadem re plura atque majora dicere posse? » « Laudandus quidem, » Socrates *serio jam* (non *ironice*, *ut Susemihlius putat*, *l. c.* I, p. 217) *agens* reponit, « est scriptor, quia dilucide et rotunde et accurate singula verba tornavit. Id vero ne Lysiam quidem ipsum sufficere existimare putabam. Profecto, *quod ad sententias attinet*, mihi visus est bis et ter eadem repetivisse, quasi deesset ei copia eadem de re multa dicendi, vel quia hoc nihil curavit; ac mihi visus est juveniliter exsultare, ostentans, quod posset eandem rem aliter et aliter dicendo utroque modo luculenter dicere. » *Quod cum Phædrus ei minime concederet*, sed quæ fuerint in re de quibus commode dici posset, eorum nihil prætermissum esse *affirmaret*, « Id ego », *Socrates pergit*, « ne amplius confiteri possim, prisci sapientesque viri et mulieres (Anacreon *nempe*, Sappho, *alii*) in causa sunt, qui de his (*amatoriis rebus*) meliora edixerunt atque scripserunt. Hoc autem inde conjecto, quia plenum mihi sentio pectus aliorum non deteriorum, quæ, cum ex me ipso nihil tale cognoverim, oportet me instar vasis alicunde ex aliorum fontibus hausisse. » *Quibus verbis Phædri levitatem perstringit, qui primum quodque rhetoricum commentum recentioris ætatis tanta admiratione amplectitur, ut veterum scriptorum opera omnino obliviscatur.*

Quod addit Socrates : « Sed iterum ob rusticitatem meam et quomodo et a quibus perceperim, oblitus sum, » *iterum Phædrum spectat, qui vanam quandam eruditionem affectat* (*cfr.* I, 704, 5). Porro rogatus a Phædro, ut quæ præstantiora his habere se profitetur undecunque petita, promat saltem, *primum quidem* : « Amicissimus, » *ait*, « es et revera aureus (*ad Phædri amatoriam affectionem alludens*), o Phædre, si me dicere putas Lysiam omnino aberrasse. Verbi causa quantum attinet ad id, de quo sermo habetur, putasne aliquem probare volentem non amanti magis quam amanti gratificandum esse, nisi probaverit, non amantem prudentem esse, amantem vero insanum, et illum quidem laudaverit, hunc vituperaverit, quæ sane necessaria sunt, alia deinde quæ dicat habiturum. Sed existimo hæc talia sinenda et scriptoribus ignoscenda esse neque inventionem talium, sed dispositionem esse laudandam, at illorum, quæ non sunt necessaria et difficulter inveniuntur, non dispositionem solum, sed inventionem etiam laudandam puto. » *Quibus verbis, quid sibi proposuerit Plato in prima et altera oratione Socratica componenda, monemur, scilicet ut in prima dispositionem solum, in altera inventionem quoque Lysiacæ orationis corrigeret. Sed vix tandem, urgente Phædro, ad orationem proferendam accingitur Socrates*, quanquam non nisi obvoluto capite ait se dicturum esse, ut quam celerrime transcurrat sermonem nec ad Phædrum respiciens ob pudorem impe-

diatur. *Quæ, quid sibi velint, infra videbimus*, I, 703, 24—705, 23.

III. Prima Socratis oratio.

Orationis partes hæ sunt :

1. *Exordium : invocatio Musarum odarum stylum imitatur; quæ leguntur* εἴτε δι' ᾠδῆς εἶδος λίγειαι, εἴτε διὰ γένος μουσικὸν ταύτην ἔσχετε ἐπωνυμίαν, *lusus est etymologicus, qui ad* σοφίαν *illam* ἄγροικον *pertinet*, I, 705, 24—29. (Volquardsen, *l. c.* 9 *sqq.*).

2. *Narratio :* « Erat adolescentulus formosus, cui multi cum essent amatores, ex eorum numero unus, callidior ceteris, cum nihilo quam ceteri minus eum amaret, non amare se simulans, non amanti potius quam amanti esse gratificandum his verbis ei studuit persuadere etc. » *Narratio hæc fabularum dictionem imitata non hoc significare vult, quasi Lysias ipse vitiosum puerorum amorem commendarit. Quanquam enim voces quædam ambiguæ et rhetoricus orationis color suspicionem hanc tueri videntur, Lysias revera nihil aliud fecit, quam amoris vitiosi loco amicitiam commendare, ita ut in his acquisitam illam opinionem optimi affectatricem sequatur* (*cfr.* I, 705, 52 *sqq.*). *Sed opinio, scientia deficiente, ex Platonis judicio cupiditate male celata vix præstat*, I, 705, 29—34.

3. *Definitio, cum ratione cur sit necessaria* : In omni re, de qua consulitur, a rei definitione ordiendum vel omnino aberrasse necesse est. Sed plerosque latet, quia nesciunt rei substantiam. Tanquam scientes igitur in disquisitionis principio non inter se conveniunt, procedentes vero, quod par est, consequuntur, ut nec sibi, nec aliis consentanea loquantur. Quid igitur amor sit, et quam vim habeat, primo definiendum est. Amor omnis est cupiditas quædam; sed etiam qui non amant, pulchra cupiunt. Ut igitur, quo amans a non amante discernatur, intelligamus, scire oportet, esse duas in unoquoque nostrum ideas dominantes, alteram insitam nobis voluptatum cupiditatem, alteram vero acquisitam opinionem optimi affectatricem (ἐπίκτητον δόξαν ἐφιεμένην τοῦ ἀρίστου). Hæ pugnant inter se nonnunquam, consentiunt interdum; quando opinio ad id quod optimum est, ratione ducit et superat, temperantia (σωφροσύνη) exsurgit; quando vero cupiditas absque ratione ad voluptates trahit nobisque imperat, imperium hoc libido (ὕβρις) vocatur, cujus multa sunt genera, interque ea etiam, de quo quærimus, amor. Nam cupiditas absque ratione quæ superat opinionem ad recta tendentem, lataque ad voluptatem formæ, et a cognatis cupiditatibus ad corporis formam, vehementer corroborata pervincit et superat, ab ipso robore (ῥώμης) ἔρως (amor) appellata est, I, 705, 34—706, 23.

Quod vel ipsa hac etymologia significatur, ea scilicet, quæ modo dicta sunt, non ad amorem Platonicum, sed ad vulgarem illum pertinere, qualem multitudo necnon Phædrus eum esse existimant, hoc disertis verbis jam exprimit Socrates, se ipsum ita interpellans : « Videor mihi divinum quiddam passus fuisse; quare si forte sæpius nymphis procedente sermone corripior, ne mireris : ea certe quæ modo canebamus, a dithyrambis non multum distant; sed horum equidem tu auctor es : » *quæ omnia ad sententias non minus quam ad formam dithyrambicam referenda videntur Lysiacæ orationis jejunitati et luciditati oppositam*, I, 706, 24-34.

4. *Argumenta, quibus monstratur, quid detrimenti afferat amor, eadem fere sunt, quibus Lysias usus erat, sed certo ordine disposita et omissis, quæ de non amante dixerat Lysias. Pertinent autem :*

a. *ad animum*, I, 706, 35-707, 6.

b. *ad corpus*, I, 707, 7-21.

c. *ad possessionem*, I, 707, 21-36.

d. *ad voluptatem vel molestiam potius, quam afferat*, I, 707, 37-708, 13.

e. *ad infidelitatem amatoris, cujus fuga epice describitur*, I, 708, 14-34.

5. *Recapitulatio*, I, 708, 34-39.

6. *Peroratio, quam similitudo concludit secundum Poli artem versu gnomologico expressa*, I, 708, 40-43.

IV. Platonis de prima oratione judicium.

Quum dicendi finem Socrates fecisset, « Atqui, » *Phædrus inquit*, « putabam dimidium solum disputationis transactum esse, et restare tantundem de non amante dicendum. » *Cui Socrates*, « Non animadvertisti, » *respondet*, « versus heroicos me jam, non dithyrambos amplius canere, quamvis in vituperando mea versetur oratio? Quodsi laudare alterum pergam, quid facturum me putas? Annon sentis a nymphis (*scilicet quæ animi parti præsunt ratione experti*) me manifesto afflari? » *His verbis dicendi genus rhetoricum et ampullatum vituperat, quo usus est in oratione modo dicta. Quod quidem dicendi genus haud saltem scientiæ respondet, sed* OPINIONI *illi* ACQUISITÆ, *quam sequitur in oppugnanda cupiditate, non aliter ac Lysias fecerat. Sed in hoc Socratis oratio Lysiacâ præstat, quia argumenta omnia ad certam refert definitionem, unde certum quoque ordinem recipiunt. Jam quum pergit :* « Quare summatim dico, tot bona inesse alteri (*h. e.* non amanti), quot mala in altero (amante) enumeravimus, » *his verbis significat de eo, qui cupiditatem amatoriam opinione acquisita refrenat, et cujus laudem Lysias in sua oratione addiderat, nihil omnino dici posse, quia opinio ipsa ratione expers nihil aliud efficit, nisi quod cupiditatem, quominus vim suam exerceat, impedit atque ita absentiam malorum a cupiditate provenientium exhibet. Quare laus Lysiaca non potest non esse vana, immo, licet nescio auctore, ambigua. Vera laus non nisi amori ratione fulto convenit, de quo Socratis oratio altera agit.*

Abiturus enim Socrates quum a Phædro retineretur, « Nunc rursus, » inquit, « videris mihi in causa fuisse, ut aliqua a me oratio habeatur. Abituro enim dæmonium et solitum mihi fieri signum factum est. Clare igitur jam intelligo delictum meum. Me enim commovit jam antea dum loquebar, et quodammodo verebar, ne cum forte secundum Ibycum apud deos deliquerim, apud homines gloriam consequar (*quæ quidem non solum ad ipsius orationem modo habitam, sed ad totum dicendi genus rhetoricum tunc temporis usitatum pertinent*). Dirum enim, stultum et impium sermonem et tu attulisti et me dicere compulisti. Amor enim, cum aut deus aut divinum quiddam sit, malum utique non est : at sermones utriusque nostrum de illo, quasi malum esset, habiti sunt. Atqui eorum stultitia valde lepida, qui cum nihil sinceri verique contineant (*si quidem in amoris depravati vituperatione amoris ipsius natura minime perspecta erat*), gloriantur tamen, tanquam plurimum valeant, si homunculis nonnullis deceptis approbentur. Mihi igitur Stesichori exemplum seculo expiatione vel palinodia opus est, quam aperto capite reddere conabor, non ut supra ob verecundiam velato. Etenim si generosus aliquis vir et modestus, quæ in Amoris vituperatio-

nem adduximus, audiisset, annon audire arbitraretur in navibus educatos (*Athenientsium scilicet multitudinem*), qui liberalem aliquem amorem nunquam inspexerint? *Ad quem describendum jam accingitur Socrates*, I, 708, 46-710, 33.

V. Altera Socratis oratio.

Prælusione quadam usus priorem sermonem *dicit* Phædri (Φαιδρός = *hilaris*) Pythocle (Πυθοκλῆς = *famosus*) geniti Myrrhinusii (Μυῤῥινούσιος, *alludit ad* μυῤῥίνην *Veneri sacram*) fuisse, sequentem vero Stesichori (Στησίχορος = *qui choros constituit*, *deorum scilicet*) Euphemi (Εὔφημος = *qui lingua favet*, *bona omina edit*, *sermones malos vitat*) Himeræi (Ἱμεραῖος *alludit ad* ἵμερον, *amatorium affectum*) esse, *hac ratione naturam sermonum inter se differentem significans*.

Sermonis partes hæ sunt :

1. *Exordium*. Amorem ob id maxime vituperavimus, quod insaniæ nobis genus, omnisque insania malum videbatur. At quædam furoris genera divina prorsus et optima sunt : fatidicus furor, porro qui expiationibus et propitiationibus præest, poeticus denique furor. Qui autem absque furore prudentia fretus ad poesim accedit, inanis ipse quidem et ejus poesis præ illa, quæ ex furore procedit, evanescit. *Quod idem fere indicare voluit*, μαντική *a* μανική *et* οἰωνιστικὴν *ab* οἴησις (*opinio*) *derivando*, *cum vaticinium* (μαντική) *augurali conjectione* (οἰωνιστικῆς) *præstantius perfectiusque sit*, *sicut furor præstantior opinione humana*, I, 710, 33-711, 26.

2. *Narrationis loco*, *quid demonstrandum sit*, *exponit :* His enim præmissis non amplius, sicut in superiori sermone, affirmabimus prudentem potius quam concitatum amicum esse deligendum, nec in utilitatem amantis et amati amorem a diis injici; immo nobis nunc ostendendum est contra infelicitatem maximam hujusmodi furorem a diis esse datum. Quod ut demonstremus, de animi natura quædam sunt præmittenda, ut, quem locum amor obtineat in animo, perspiciatur, I, 711, 27-39. (*Quod addit*, demonstrationem hanc contentiosis (δεινοῖς) incredibilem fore, *hac voce significat sophistas qui non nisi quæ manibus tangere possent*, *esse concedebant*, *cfr*. I, 185, 18 *sqq*.

3. *Demonstratio sive probatio autem habet definitionem amoris quam in exordio subindicaverat solum. Dividitur in duas partes*, *quæ inter se distinguuntur his verbis :* ἔστι δὴ οὖν δεῦρ' ὁ πᾶς ἥκων λόγος περὶ τῆς τετάρτης μανίας (I, 714, 49 *sq*.). *In prima parte de ipso animo et de præexistentia ejus*, *in altera autem de amore agitur*.

De immortalitate animi pauca quædam præcedunt planis hæc verbis expressa : animus omnis est immortalis; quod enim semper movetur et a se ipso movetur, mortalitatis est expers; quod contra movetur ab alio, cum finem motus habeat, vivere etiam desinit; movens porro se ipsum cum motus omnis sit fons et principium, principii autem nulla sit origo, interitus pariter ac ortus non est capax, ita ut quod se ipsum movet, animi videatur substantia et ratio esse (*quæ omnia a Parmenide mutuatus esse videtur Plato*, *cfr*. Parm. *ed*. Karsten, v. 58-60; 62-78), I, 711, 39-712, 9.

Ratio autem, *cur sequentia mythica forma expresserit*, *duplex videtur esse*, *quia poeticis verbis opus erat ad Phædro persuadendum* (I, 720 *sqq*.), *et quia hic jam non de animi essentia agitur*, *sed de forma*, *in qua apparet; quæ accuratam et dialecticam expositionem non facile admittunt*, *vel*, *ut Plato dicit*, divinæ penitus prolixæque narrationis forent, similitudinem vero ejus quandam describere, humanæ et brevioris. *Similitudo autem hæc*, *quam habuit a Parmenide* (*vid*. *l*. *c*. v. 1-17), *talis fere est :* Animus similis esto concretæ (*quia animi partes non omnino inter se discretæ sunt*) potentiæ alati currus et aurigæ. Deorum equi et aurigæ omnes boni sunt et e bonis oriundi, aliorum vero permixti. Auriga, qui nobis imperat (νοῦς *scilicet*), bigas moderatur; equorum alter bonus est (θυμός *scilicet qui* δόξῃ ἐπικτήτῳ ἐπὶ τὸ ἄριστον *utitur*), alter contrarius (ἐπιθυμία), quo fit ut recte currum hunc regere sit difficile. Qua vero ratione mortale et immortale animal appellatum sit, *et unde mali labem contraxerit animus*, hinc perspicietur : omnis animus totius inanimati curam gerit, totumque percurrit cœlum, alias videlicet alias sortitus species; quandiu perfectus est et alatus, sublimis incedit ac totum gubernat mundum; alis vero amissis fertur, quoad solidum corpus apprehenderit, in quo sedem figens corpusque terrenum nactus, animal totum vocatur, animus simul corpusque compactum et quidem mortale animal cognominatur; immortale autem (*qualia sidera esse fingebant*) ex nulla ratione conclusa (λόγου λελογισμένου) ita dicitur, sed fingimus solum.

Sed per quam causam alæ abjiciantur decidantque, jam dicendum. *Quæ sequuntur de præexistentia animi*, *de ejus migratione et casu*, *maximam partem petita videntur ex Empedocle* (*cfr*. *l*. *c*. v. 1-7. 8. 11. 12. 23. 31. 420. 421. 387—391). *Omnino in toto hoc mytho scribendo Empedoclea videtur ante oculos habuisse* (*cfr*. Volquardsen, *l*. *c*. p. 260, 4) : Naturalis alæ vis est, grave in sublime tollere, ubi deorum habitat genus (*h*. *e*. *alæ facultatem repræsentant animi ad ideas puras sese attollendi*). Divinum autem, pulchrum, sapiens, bonum et quidquid tale dici potest (*quas ideas postea denominavit Plato*, *quamquam hic in Phædro significatio hac vocis* ἰδέα *nondum apparet*), et ejusmodi rebus alitur et augetur alarum natura et vis, turpibus contra ac malis perditur. Magnus ille in cœlo dux Jupiter curru alato primus incedit, gubernans omnia et curans; hunc sequitur deorum dæmonumque (*h*. *e*. *animorum humanorum*) exercitus per undecim partes ordinatus. Permanet autem Vesta (*h*. *e*. *terra quæ secundum Platonicam astronomiam imo mundi loco immota stat*) in deorum æde sola : reliquorum deorum quicunque in duodecim (*deorum Homericorum*) numero censentur, suæ quisque functioni præest. Multa igitur beataque spectacula discursusque INTRA cœlum existunt, quibus deorum genus intendit, suum quisque munus obiens (*h*. *e*. *idearum æternarum vestigia vel hoc in mundo aspectabili multa exstant*, *quibus dii præsunt*). Sequitur autem qui semper vult et potest; invidia a divino choro procul abest (*contra ac vulgo ferebatur*). Cum vero ad convivium vadunt, reliqui non sine molestia, gravante eos et ad terram deprimente equo malo, cui aurigarum equus non bene instructus erat (*h*. *e*. *cujus ratio cupiditatem non refrenaverat*). Qui autem animi immortales (*h*. *e*. *dii aspectabiles*) vocantur, cum ad summum pervenerint, extra progressi in cœli dorso consistunt, et cœli motu circumacti, quæ sunt extra cœlum, intuentur.

Locus hic supercœlestis *quid significet*, *Plato*, *Parmenidem* (*l*. *c*. v. 36. 43. 53-56. 40) *iterum imitatus*, *disertis jam explicat verbis :* essentia enim vere existens, sed coloris et figuræ expers et quæ tangi non potest (*quam Pythagorei* εἰλικρίνειαν τῶν στοιχείων *appellabant*, *vid*. Stobæi *Ecl*. *phys*. I, p. 488), ab animi auriga, *i*. *e*. *mente sola*, conspicitur, circa quam veræ scientiæ genus est, quod hunc locum supercœlestem obtinet. Dei igitur cogitatio intellectu et immaculata scientia nutrita, cogitatio quoque omnis animi, quicunque

convenientem sibi conditionem suscepturus est, intuita per tempus id quod *revera* est, contenta veritatis contemplatione nutritur et gaudet, donec circulo in idem circumferentia referat. In hoc autem circuitu conspicit ipsam justitiam, temperantiam (*ut ea, quæ ad ethicam philosophiam pertinent, metaphysicis connectat*), scientiam, non qualem hic habemus in alio aliam, sed illam quæ in eo quod est ens vere scientia est. His nutritus animus subiens rursus intra mundum domum revertitur, ubi auriga ad præsepe sistens equos ambrosia et nectare pascit.

Hæc deorum est vita. Ceterorum vero animorum alius optime deum secutus extulit in supercœlestem locum aurigæ caput, sed perturbatus ab equis vix ea quæ vere sunt intuetur : alius vero modo caput extulit, modo submisit, ob equorum autem contumaciam verum partim vidit quidem, partim non vidit. Ceteri vero animi omnes quidem superiorem locum affectantes sequuntur, arrigere autem caput cum nequeant, submersi una circumferuntur, calcantes sese invicem atque incumbentes, alius alii præire contendens. Tumultus igitur et certamen et sudor fit extremus (*in vita hac nostra*), ubi quidem aurigarum vitio multi claudicant, multi pennas amittunt, omnes expertes ejus quod vere est intuendi discedunt, post discessum vero alimento utuntur opinabili (*h. e.* δόξῃ *illa* ἐπικτήτῳ). Est autem lex fatorum (θεσμὸς Ἀδραστείας, *scilicet qui accuratam explicationem non admittit*) hæc : quicunque animus veri aliquid conspexerit, is usque ad circuitum alium est mali expers, qui si semper aliquam attigerit veri partem, semper ab omni malo immunis erit ; quicunque contra animus veri nihil conspexerit, et casu aliquo usus, repletus oblivione et pravitate gravetur, gravatus autem pennas confregerit in terramque reciderit, eum prohibet lex in prima generatione aliquam bestiæ formam subire (*qua in re a Pythagoreorum doctrina abhorret Plato*), sed jubet eum, qui plurima viderit, in genituram viri, philosophus qui fiet aut pulchritudinis cupidus aut musicus atque amatorius, eum vero, qui secundo loco, in regem legitimum aut bellicosum virum et imperandi peritum discedere, tertio in gubernatorem reipublicæ aut rei familiaris dispensatorem vel quæstuarium, quarto in laboriosum aut gymnasticum aut circa medelam curamque corporis versaturum, quinto in eos qui vates futuri sunt aut circa mysteria quædam, sexto poeta congruet vel alius quis eorum qui in imitatione versantur, septimo artifex vel agricolà, octavo sophista aut demagogus, nono tyrannicus. *In hac enumeratione priores classes quatuor eorum sunt qui ratione usi aliquid veri affectant, sequentes quatuor qui furorem quendam rationis expertem vel opinionem solam sequuntur, ultimus est tyrannus, cupiditati totus ascriptus.* Horum omnium quicunque juste vitam egerit, sortem postea nanciscitur meliorem, qui vero injuste, deteriorem, I, 712, 9-714, 19.

In idem enim unde profectus est cujusque animus, annis decem millibus non revertitur (*decem sacer erat numerus Pythagoreis*). Nam alas ante hoc spatium non recuperat, præter illius animum, qui philosophatus est sine dolo vel una cum sapientiæ studio pueros amavit. Hi quidem tertio ambitu mille annorum, si ter hanc ipsam deinceps elegerint vitam, sic recuperatis alis post tria millia annorum abeunt. Ceteri vero animi primæ vitæ finem consecuti judicantur, judicati autem alii sub terram in judicii locum abeuntes meritas illic pœnas sustinent (*secundum popularem traditionem*), alii in cœli QUENDAM locum (*in sideribus enim eos collocare non potuit, utpote quæ in superioribus divina esse dixerit et una cum diis circumferri*) per judicium sublevati ita degunt, ut dignum est ea vita quam in hominis figura vixerunt. Millesimo anno ambo redeuntes ad electionem secundæ vitæ deligunt singuli eam quam velint. Hic et in bestiæ vitam humanus animus transit et ex bestia rursus in hominem quandoque prius fuerit hominis. Nam qui nunquam veritatem inspexerit, in hanc figuram venire non poterit, I, 714, 19-35.

Hominis enim essentia hæc est, posse eum ex multis procedentem sensibus in unum ratiocinatione conceptum (*notionem scilicet exactam sive ideam*) pervenire. Hæc autem (*ideæ conceptio*) est recordatio (ἀνάμνησις) illorum quæ olim animus vidit noster cum deo una procedens et ad id quod vere est caput emergens (*unde apparet præexistentiam a Platone non mythico solum sensu sed revera usurpatam esse*). Quapropter sola philosophi cogitatio merito recuperat alas : nam illis semper quantum fieri potest memoria inhæret, quibus deus inhæret vere divinus (*quibus verbis, nec minus iis quæ sequuntur, popularem carpit superstitionem*). Talibus commentationibus usus perfectis mysteriis imbuitur solusque revera perfectus evadit. Ab humanis autem studiis segregatus divinoque inhærens carpitur a multitudine quasi extra se positus, sed eum (*Socratem scilicet*) divino numine plenum esse multitudo ignorat. *Ceterum in his hoc præsertim desideratur, quod Plato, quæ sit causa mali, haud satis explanare valebat, modo equo malo, modo aurigæ oblivioni et negligentiæ, modo casui alicui eam tribuens*, I, 714, 35-48.

Totus igitur sermo qui huc pervenit, de quarto genere est furoris, *i. e. de amore*, quo quando quis visa hic pulchritudine, veræ illius reminiscens, alas recipit et simul receptis evolare nititur, cum vero id facere nequeat, tanquam avis superna suspiciens et inferiora contemnens, arguitur quasi furore correptus, quippe hæc divina alienatio omnium alienationum optima atque ex optimis fit et habenti et illi qui particeps fit ejus, et qui hoc tenetur furore, cum amet pulchra, amator vocatur : *quæ definitio est philosophi amoris, de quo ulterius sermo erit.* Omnes enim ea quæ vera sunt, intuiti sunt, sed paucis solum eorum, quæ ibi viderunt, satis memoriæ superest. Hi vero quando hic similitudinem aliquam eorum quæ illic sunt, intuentur, obstupescunt; quæ tamen hæc sit affectio, ignorant. Sed justitiæ quidem, temperantiæ, aliarum animi virtutum, splendorem nullum in imaginibus, quæ hic sunt, cernimus, sed per obscura instrumenta vix et perpauci ad eorum imagines accedentes ejus quod repræsentatur genus adspiciunt. Pulchritudinem autem et tunc licebat videre nitidam, quando cum beato illo choro felicem visionem secuti cum Jove quidem nos (*philosophi*), alii vero cum alio quodam deorum viderunt et initiati sunt sacris (*quæ mysteriis assimilat, verbi gratia deorum simulacra* ὁλόκληρα καὶ ἁπλᾶ καὶ ἀτρεμῆ καὶ εὐδαίμονα *quæ in mysteriis spectabantur,* IDEIS *comparando necnon* PULCHRORUM CORPORIBUS), et hic eam per sensuum nostrorum acerrimum percipimus, ita ut pulchritudo maxime omnium et perspicua sit et amabilis. Qui vero non nuper his mysteriis initiati aut jam depravati sunt, haud celeriter huc illinc ad ipsam pulchritudinem excitantur similitudinem hic quandam ejus aspicientes, quare pecudum instar, nulla ejus veneratione tacti, corporis modo voluptatem inde quærunt. Recens autem initiatus quive aliquando (*in deorum choro*) est plurima contemplatus, aspecta pulchriori forma, primo quidem horret, deinde suspiciens tanquam deum colit; intuitum vero eum velut ex horrore permutatio, sudor et ardor insolitus occupat : *quam quidem amatorii affectus descriptionem a Sappho mutuatus est Plato* (*cfr.* Schneidewin, *Del.* Ἐρωτικά, 2; Volquardsen, *l. c.*

p. 255); *quæ sequuntur ad Empedocleam doctrinam pertinent omnia; similitudinem autem aliquam hujus affectus referunt, sed neque accuratam, neque sine ironia usurpatam, id quod vel ipse Plato per etymologiam, quam addit* (μέρη-ἐπιόντα-ῥέοντα, *unde* ἵμερος *dictus est*), *non obscure significat. Exinde jam quæ de non amante supra dicta sunt, exprobrans*, « Itaque nunquam », *pergit*, « amator ab amato sponte discedit, neque quemquam pluris facit, sed matres, fratres, amicosque omnes oblivioni tradit, ac dissipato per incuriam patrimonio minime commovetur, justa vero et honesta (δόξῃ *scilicet* ἐπικτήτῳ *fulta*), quibus antea gloriari solebat, omnia penitus aspernatur. *Quam comparationem liberalis et illiberalis amoris acerbius etiam exprimit, versus duos ex Homericis reconditis carminibus citando, quos cum valde petulantes sint nec admodum concinni metri, ad philosophicam significationem exprimendam lepide detorquet, haud sine irrisione quadam hujusmodi poematum*, I, 714, 48-716, 49.

Postquam amatorium affectum generatim descripsit, ad species ejus distinguendas descendit. Cum enim, ex Græcorum opinione, singuli dii singulis præsint officiis, eorum, *qui his funguntur*, suum quisque deum, cum quo *in præexistentia* chorum egit, *hic quoque* honorans atque imitans quantum potest vivit, quoad permanet incorruptus, atque amorem quoque pulchrorum ex suo quisque deligit more, et tanquam deus ille sibi sit, quasi statuam fabricat et exornat, ut honoraturus et celebraturus. Jovis igitur cultores (*philosophi*) eum sibi amandum quærunt, cujus Jovialis sit animus. Quicunque vero Junonem secuti sunt, regium quærunt, Martis præterea et Apollinis et deorum cujusque cultores singuli deos suos imitantes eodem modo affectum natura adolescentem esse cupiunt. *Quæ quidem partitio cum illa novem animorum generum, quam supra proposuit* (I, 714, 5 *sqq.*), *minime quadrat, cum illic hoc solum spectet, quatenus singuli animi virtute et scientia participent, hic autem singulorum distinguat munera et officia, quibus omnibus liberalis amor adesse potest : hoc solum utraque partitio commune habet, quod philosophus amor non nisi Jovis sectatoribus tribuitur. Quod quidem amoris genus, cum inter omnia sit perfectissimum, accurate describit, quomodo in philosophi animo ac vita se manifestet. Dicit enim* (I, 717, 10-24) : « Jovis igitur cultores, quando amatum sibi similem invenerunt, si non prius quod exoptant (*scientiam scilicet philosophicam*) ingressi fuerint studio suo, tunc contendunt admodum discuntque undecunque aliquid possunt, et ipsi investigant (μετέρχονται). Summa igitur attentione mentis aciem in dei sui naturam erigentes, et per memoriam (*idearum scilicet innatarum*) illum attingentes, divinitate afflantur atque ex eo mores et studia, quatenus homini licet dei participem fieri, capiunt. Quoniam vero horum omnium (*studiorum*) causas referunt in amatum (*a quo primum impulsum acceperant*), dilectione ardentius accenduntur, et si ab Jove hauriant baccharum more, in amati animum transfundentes suo deo quoad possunt simillimum reddunt, I, 716, 49-717, 41.

Cujus amoris historiam enarrare jam aggreditur. Quomodo enim capiatur amasius, primum quæritur, qua occasione tripartitio illa animi iterum adhibetur et quæ sit boni equi virtus et mali pravitas, exponitur. Descriptio ipsa, quæ sequitur, equorum, poetica est et petita a Prodici fabula de Hercule ad trivium (*cfr.* Xenoph. *Mem.* II, 1, 21 *sqq.*). Bonus equus *appellatur* HONORIS cupidus, TEMPERANTIÆ PUDORISQUE, VERÆ OPINIONIS amicus, qui cohortatione sola RATIONEque regitur, alter vero ARROGANTIÆ socius et CONTUMACIÆ (ὕβρεως καὶ ἀλαζονείας, *cfr.* I, 706, 4 *sqq.*). *Nec minus poetica est descriptio* pugnæ inter malum equum sive cupiditatem et bonum equum rationi obedientem. Pulchro enim aspecto, auriga simul reminiscitur pulchritudinis quam cum temperantia vidit in casto fundamento collocatam. Reminiscentia hæc cupiditatem in primo congressu superat, sed postquam discesserunt, equorum alter quidem propter verecundiam admirationemque sudore totum animum madefacit, alter autem indignatione conviciatur aurigam equumque conjunctum. Pugna igitur redintegratur, usque eo, dum cupiditatis equus mansuefactus jam aurigæ obtemperat providentiæ, adeo ut tunc contingat amatoris animum jam cum reverentia et metu amasium sequi, I, 717, 42-718, 47.

Ex quo tempore amor jam mutuus fit. Licet enim aliis conviciantibus amantem primò rejecerit amatus, tandem vero procedente tempore ætas et naturæ debitus ordo eum, ut admittat amantem, inducunt. Unde mutuus amor existit. Animadvertens enim necessariorum omnium aliorum benevolentiam, si cum amico divinitus afflato conferatur, nullius esse momenti, amantem admirari jam cœpit. Ac si illis diutius immoretur, tunc (*Empedocleis iterum imaginibus hic utitur Plato*) fluxus illius fons, quam ἵμερον Jupiter Ganymedis amore captus vocavit, qui in amantem uberrimus influxit, partim in eum infusus est, partim ex eo veluti aer aut echo a levibus solidisque repulsa per oculos in amati animum redundat, eumque amore implet. *Unde pugna illa inter duos equos redintegratur.* Tunc enim amatus fere ut amator, quamvis moderatius, cupit videre, tangere, osculari, considere, atque in ipsa familiaritate paratus est pro viribus amatoris desiderio obtemperare, quamquam bonus equus simul et auriga cum pudore et ratione his adversantur, I, 718, 47-719, 40.

Jam, sicut tota hæc oratio specimen est τῆς λογογραφικῆς ἀνάγκης (I, 725, 53), *in mythi quoque hujus fine, tamquam per circulum rediens ad exordium revertitur, quum pergit :* Quare si secundum rectam vitæ institutionem et philosophiæ studia meliores cogitationis partes vincant, ut has sequantur amatores, beatam atque concordem præsentem vitam agunt, sui ipsorum domini atque modesti, ea parte subjecta, cui animæ vitium inerat, ea contra liberata, cui virtus. In hujus autem vitæ fine recuperatis alis levefacti, trium certaminum vere Olympicorum unum pervicerunt (*cfr.* I, 714, 23). Quodsi tetriorem vitam philosophiæ expertem, alioquin honoris studiosam (*cfr.* I, 716, 50-717, 41) secuti sunt, facile intemperati eorum equi incautos animos invadunt, ita ut in desiderii expletione deinde jam versentur : hac tamen idcirco raro utuntur, quia non omnis in hoc consentit animi cogitatio. Amici ergo et isti, licet minus quam illi superiores, tum fervente amore tum restincto degunt, in vitæ vero fine non alati quidem, sed pennas emittere cupientes præmium amatorii furoris non parvum reportant, claram vitam agentes, dum una pergunt simulque alas emittunt, I, 719, 40-720, 14.

4. *Recapitulationis loco ad priores duas orationes respiciens dicit :* « Tot igitur ac talia, o puer, tamque divina amatoris tibi amicitia conferet. Ejus autem qui non amat familiaritas, temperantiæ mortali conjuncta, mortalibusque et exilibus ministeriis dedita, illiberalitatem illam quæ vulgo virtus habetur, in sodalis sui animo generabit efficietque ut novem annorum millia circa terram et sub terram demens pererret », I, 720, 15-21.

5. *In peroratione Pindarum* (*Ol* I, v. 115, 116; *Pyth.* II, 96) *imitatus* preces facit ad Amorem, ut et sibi in posterum benignus propitiusque sit et Lysiam, disputa-

tionis hujus auctorem, ab rhetoricis sermonibus ad philosophiam, quemadmodum frater ejus Polemarchus versus est, convertat, ut et Phædrus ejus amator haud amplius ut nunc modo huc, modo illuc se transferat, sed simpliciter secundum amorem cum sapientiæ studio vitam instituat, I, 720, 21-35.

C. EPISODIUM INTER PRIMAM ET ALTERAM DIALOGI PARTEM.

Sicut initio diximus, dialogus hic pugnam sibi proponit describendam philosophiæ contra rhetoricam, h. e. Socratis contra ætatis suæ mores ac studia. In prima dialogi parte Socrati opponitur Phædrus, h. e. rhetoricus amor vero amori philosopho, qui idem, secundum proverbium « pectus facit disertum », *Lysiacam et omnino rhetoricam eloquentiam longe superat. Amor autem hic spectat ideas boni, pulchri, veri etc., quas in loco supercœlesti conspexit. Ideæ porro pertinent ad definiendi artem Socraticam, quæ continetur arte secundum species dividendi rursusque colligendi, quæque in universum appellatur ars dialectica. Jam cum ad eloquentiam non dicendi solum facultas, sed inventio quoque et dispositio sententiarum, quæ a definitione pendent, referendæ sint, præcepta rhetorica comparentur necesse est cum dialectica arte, id quod fit in altera dialogi parte. In episodio autem ad alteram hanc partem ita transitur, ut simul, quid in sequentibus inquirendum sit, paucis significetur.*

Phædrus enim non solum Socratis precibus assentitur, ejus sermonem superiore longe pulchriorem fuisse *prædicans, sed :* « Itaque jam vereor », *addit,* « ne Lysias mihi humilis videatur, si forte velit huic sermoni alium apponere. Atqui nuper eum quidam eorum qui rempublicam administrant, hoc ipso nomine vituperavit, orationum scriptorem eum appellans. Fortasse igitur ob ambitionem a scribendo abstinebit ». Socrates respondet neque Lysiam tam meticulosum esse, neque eos, qui rempublicam administrant, a scribendo omnino abstinere, immo in conscribendis et posteritati relinquendis decretis publicis maximos spiritus sumere, *ita ut hac ratione inter eos et orationum scriptores nihil fere intersit.* Quin si orator quispiam aut rex eam nactus est facultatem, ut quemadmodum Lycurgus immortalis in civitate scriptor haberi possit, summa jam hæc laus habetur. Quare ipsum quidem scribere turpe non esse videtur, sed illud solum, non bene, sed turpiter et male et loqui et scribere. Quænam autem sit et bene et non bene scribendi ratio, *in altera dialogi parte* quærendum erit, non Lysia solum, sed omnibus qui seu de publicis sive de privatis rebus aut carmine aut oratione soluta scripserunt, necnon hujus temporis oratoribus (I, 723, 30 *sqq.*) in examen adductis. *Qua ratione Plato dialecticam artem in judicio sistit, quod laturus est de omnibus fere literis græcis usque ad suam ætatem pervulgatis.*

Primo autem, cur eloquentia magni sit facienda et quomodo ad philosophiam se habeat, exponitur. Cum enim Socrates rogasset, num quæstio hæc de bene et non bene scribendi ratione instituenda sit, « Cujus enim gratia », Phædrus respondet, « vivat quispiam nisi hujusmodi voluptatum? Omnes enim corporis voluptates serviles non injuria sunt appellatæ, utpote quas dolor fere necessario antecedit ». *Quibus verbis et mollities Epicurea, ut ita dicam, Phædri significatur, et hoc præterea, vel ex populari opinione bene loquendi et colloquendi artem summo studio dignam esse : quam prima dialogi pars docuit in philosopho amore esse ortam, altera autem pars fontem eam atque originem esse docebit omnis veræ atque sinceræ eloquentiæ. Quare Socrates :* « *Immo,* » *inquit,* « *neque voluptatis solum causa colloquendum est, sed hoc reputandum :* si cicadæ super caput nostrum canentes viderent nos quemadmodum plerosque meridie non disputantes, sed dormitantes, ab ipsis ob MENTIS DESIDIAM (*Phædrum fere obdormitantem perstringit*) delinitos, merito deriderent, existimantes mancipia quædam ad se illuc divertisse ». *Qua occasione arrepta, Phædri animum experge faciendi causa mythum affert de cicadis,* cujus Musarum studiosum virum ignarum esse *dicit* non decere. *Quo in mytho et Musarum nomina et quo ordine sese excipiant, animadvertamus necesse est.* Terpsichore prima choris præsidet, *cujus nomen et Stesichori nomini et deorum choris alludit. Quæ sequitur,* Erato, amatoriis rebus præsidet, *ita ut, ex Platonis opinione, sicut in Anacreonte et Sappho, amatoria ars et ars lyrica arctissime inter se conjungantur. Quarum pari par alterum respondet* Calliopæ (*h. e. quæ habet pulchram vocem*) et Uraniæ (*cfr.* ὑπερουράνιος τόπος), quæ præ ceteris Musis circa cœlum (*i. e. divinam scientiam sive philosophiam*) atque sermones tam divinos quam humanos versantur. *Qua ratione relatio inter philosophiam et eloquentiam manifestatur, utraque autem simul refertur ad amorem et in universum ad musicam artem. Ne comparatio quidem inter cicadas et collocutores negligenda videtur, Socratem scilicet, qui audiendi orationes voluptate adeo delinitur, ut cibi potusque pæne obliviscatur necessitatesque corporis exuat, qui tandem, sicut cicadæ, humana negotia ad deos trajicit* (*cfr.* I, 681, 21 *sqq.*), *et Phædrum, qui Athenienses hujus ætatis repræsentat, orationum is quoque amantissimus, sed qui nec malas orationes a bonis distinguit neque loquacitatem ab eloquentia*, I, 720, 35-722, 28.

D. PARS ALTERA

de loquendi arte agit primum, deinde de scribendi arte.

I. DE ARTE LOQUENDI. *Rhetoricæ hujus temporis summa erat lex, quam Phædrus affert :* non esse futuro oratori necessarium, quæ revera justa sunt discere, sed quæ judicantium multitudini visura sint, neque revera bona aut honesta, sed quæ sic sint visura; ex his enim potius quam ex veritate posse persuadere. « At ridiculum esset », *Socrates inquit,* « si tibi suaderem, hostes te equo expugnaturum, utrique vero equum ignoraremus, sed ego tantum de te scirem, quod Phædrus equum putat esse illud animal, quod ex domesticis aures maximas habet. Jam vero quando orator boni malique ignarus civitati similiter affectæ suadeat, non oratione quidem in asini laudem tanquam equus sit composita, sed de malo tanquam bono, omnino gravem et inimicum se præstet, I, 722, 29-723, 9.

Quare ne auctores quidem legis illius rhetoricæ hoc sensisse videntur, sed hoc potius, percepta jam veritate rhetoricam artem adhibendam esse, sine qua si quis res noverit, nihilo magis persuadendi vim tenebit. « At », *Socrates inquit,* « veram dicendi artem, quæ veritatem non attingat, neque esse aliquam neque unquam fore, vel Laco videt. Immo usus aliquis hic est sine arte (ἄτεχνος τριβή) ». *Id quod ita demonstrat,* rhetoricam primo *definiendo* artem esse, quæ animum alliciat (ψυχαγωγία) per sermones, non in judiciis solum ceterisque publicis cœtibus, verum etiam in privatis congressibus, eandem de magnis quibusque rebus et parvis. Hic cum Phædrus circa judicia solum et conciones artem versari putaret, « Numquid artes oratorias, « *Socrates inquit* », quas Nestor

(*Gorgias*) et Ulysses (*Thrasymachus*? *Theodorus*?) ad Ilium otio utentes conscripserunt, solas, Palamedis (*Zenonis Eleatæ*) autem audisti nunquam? » *His dictis non modo nominibus sophistarum alludit qui totam fere Græciam pervagabantur, sed fortasse etiam eorum ambitioni, qua artem suam ab Homero traditam gloriabantur.* « Sicut enim », *pergit*, « secundum illorum præcepta in judiciis et in concionibus, qui arte id agunt, efficiunt, ut eadem iisdem modo justa, modo injusta, modo bona, modo contraria videantur, ita Zenonem quoque artificio suo efficere solitum accepimus, ut eadem audientibus similia et dissimilia, unum et multa, manentia et fluentia viderentur. Facultas ergo contradictoria (ἡ ἀντιλογική) non in judiciis solum et concionibus, verum etiam in omnibus, quæ dicuntur, una quædam ars, si modo ars est, esse debet, qua quis poterit omnia omnibus et quæ possunt et quibus possunt, similia fingere, et alio similia ista occulente in lucem educere. Deceptio enim cum in his quæ parum differunt, facilius accidat, si paulatim transieris, latebis magis dum ad contrarium venies, quam si subito transilieris. Quare quicumque decepturus est alium, ipse minime decipiendus, eum oportet similitudinem dissimilitudinemque rerum exquisite dignoscere. Quod cum singulorum veritatis inscius præstare non possit, ne artificiose is quidem alium sensimque a vero in contrarium per similitudines aliquas in quavis re traducere, aut errorem hunc ipse vitare poterit. Quamobrem quicunque veritatem ignorat et opinionibus ducitur, dicendi quoque facultatem ridiculam exhibebit et artis expertem (ἄτεχνον), I, 723, 9-724, 31.

Id quod jam probaturus est exemplis usus orationibus quæ modo habitæ sunt, quarum duæ *ultimo loco* dictæ e contrario monstraverunt, compotem veritatis virum, dum verbis jocatur, in fraudem inducere posse auditores. *Cujus joci, utpote a philosopho alieni*, auctores *dicit* esse loci hujus deos, Acheloi nymphas et Panem Mercurii filium: « fortasse etiam Musarum prophetæ super capita nostra cantores munus hoc nobis inspiraverunt; ego enim dicendi artem (*deceptricem*) habeo nullam. *Nominibus porro Lysiæ et Cephali hic ita utitur, ut primum alludat ad compositionis genus Lysiacæ dissolutum, alterum autem ad hoc, quod Lysiæ oratio capite careat* (I, 725, 29 *sqq.*; 726, 4). *Procemio igitur orationis Lysiacæ lecto, primum docet* in aliis quidem rebus (*concretis scilicet*) idem sentire omnes, in aliis vero (*h. e. abstractis*) non idem, et in quibus ambigimus, ibi facilius nos falli posse, et rhetoricam hic plurimum valere, quare oportere eum, qui rhetoricam sit assecuturus, primum hæc via ac ratione discrevisse, et quæ utriusque speciei notæ sint percepisse, deinde oportere eum non se inscio ad singula venire, sed acute persentire, id de quo dicturus sit, utrius sit generis. Quod quidem Lysias de amore dicturus, qui ambigui est generis, tantum abfuit, ut faceret (*quanquam Volquardsen, l. c. p.* 68 *sq. recte monet, hoc in orationibus omnino fieri non solere*), ut a fine quodammodo eorum quæ amator amasio dixerit, sermonem incipiat (*quod saltem reprehendendum esset in dissertatione de amore, in oratione, ut diximus, reprehendendum non est*), quare reliqua quoque omnia temere disjecta videntur, neque necessitate quadam conjuncta, sed videtur non ingenerose (*ad dicendi genus pertinet*) quicquid incidit a scriptore dictum fuisse, nec per aliquam scribendi necessitatem (ἀνάγκην λογογραφικήν) sic ea invicem disposuit. Oporteret autem orationem omnem non ut Midæ inscriptionem compositam esse, in qua nihil interest, quam ejus partem primo vel ultimo loco ponas, sed tanquam animal quoddam constitui, quod suum quoddam habeat corpus, quodque nec capite careat neque pedibus, sed habeat media atque extrema sibi invicem et toti convenientia.

Reliquæ vero orationes erant contrariæ, altera siquidem amanti, altera non amanti obsequendum asseverabat. Definitionem autem amoris ita instituebant, ut furoris duas species ponerent, alteram ab humanis morbis, alteram ex alienatione divina provenientem, divini autem partes quatuor, quorum quartum amatorium furorem Veneri et Amori omnium optimum tribuimus *Quæ sequuntur* : « ac nescio quomodo, dum amoris affectum per imagines quasdam effingeremus, veritatem forte aliquam attigimus, forte etiam alio aberravimus et miscentes orationem non penitus improbabilem, fabulosum quendam mythum composuimus, et quasi ludentes Amorem pulchrorum præsidem puerorum modeste et honeste laudavimus, » *conjungenda sunt cum his* : « quemadmodum in modo dictis, qui Amor sit, definiverimus, sive bene sive male id fecerimus : certe hinc disputatio nostra perspicuitatem habuit constansque sibi fuit » (I, 727, 1 *sqq.*). *Hinc apparet Platonem ipsum de mytho ita judicasse : mythica quidem allegoricam tantum habere veritatem, neque definitiones quæ hic occurrunt, accurata atque dialectica ratione niti, sed sermonis dispositionem atque disputandi methodum hinc, quantum potest, perfectas evasisse.*

Sed hoc in primis observandum esse *ait*, quo pacto a vituperatione *amoris pravi* ad laudes *divini amoris* disputatio transierit. Duas enim species *disserendi* esse, quarum vis hic maxime eluceat, primam quidem *syntheticam*, quum quis in unam ideam conspiciens passim dispersa conducat, quo singula definiens manifestum reddat quotiescunque aliquid dicere instituit, quemadmodum in modo dictis quid amor sit, definitum est : alteram *analyticam*, quum quis rursus secundum species articulatim pro rerum natura incidat, neque imperiti coqui ritu ulla membra confringat; sed perinde faciat, ut superiores sermones fecerunt, qui furoris unam quandam communem speciem acceperunt, hanc autem in partem sinistram et partem dextram dividens prior quidem priorem iterum partiens sinistrum quendam Amorem invenit, alter vero alteram partiens Amorem divinum hinc deprompsit. *Ut autem quæ sit ratio quæ intercedit inter primam et alteram dialogi partem, accurate intelligatur*, « Hujusmodi ego, » *Socrates pergit*, « divisiones collectionesque, o Phædre, et ipse amo, quo et intelligendi et loquendi sim compos : et si quem alium unum et multa pro rerum natura perspicere posse arbitror, ejus ego vestigia velut numinis cujusdam sequor, atque eos qui id facere possunt, rectene an contra cognominem, deus novit, voco autem hactenus dialecticos. » *Dialectica igitur nihil aliud est quam via ac ratio, qua philosophus amor ad finem suum tendit*, I, 724, 31—727, 27.

Jam quid ab his (*quæ pertinent ad dialecticam*) alienum arte tamen, quam rhetoricam appellant, percipiatur, quæritur. Enumerantur igitur in libris de arte dicendi compositis et a sapientibus (σοφοῖς, *ironice*) inventa *præcepta scilicet de partitionibus et de ornamentis orationis complura.* Sicut autem qui talia quædam sciret corpori admovere, quibus calescat pro arbitrio et frigeat, vomitum quoque rursusque expurgationes provocare, nesciret vero quibus, quando et quousque singula horum sint adhibenda, præcedentia quidem medicinæ possideret, non medicinam, *alia id genus* : sic qui artificia illa et præcepta rhetorica scit, artem quidem antecedentia possidet rudimenta, artem vero non possidet; sed ignoscendum iis, mellifluus Adrastus (*Antiphon*) aut Pericles diceret, qui *hæc magni facientes* rhetoricam invenisse se jactant, et ea docentes alios oratoriam artem absolutam

se tradidisse censent, singula vero istorum ad persuasionem disponere, totamque orationem contexere, ut non magnum opus, oportere discipulos suos propria industria comparare, I, 727, 27—729, 41.

Viri autem artem, qui revera orator persuasorque sit, quonam pacto et unde nobis vindicare possimus, *jam exponendum. Monetur primum*, sicuti in ceteris rebus, in oratoria quoque arte opus esse naturæ dotibus, doctrina deinde atque exercitatione, ex quibus si quid defuerit, hac parte mancus eris. Qualis autem doctrina adhibenda sit, Pericles monstravit, qui ad ingenii acumen, Anaxagoræ usus familiaritate, contemplationem illam sublimium in natura rerum adjunxit, sine qua magnæ artes, mentis sublimitas et vis efficax in quavis re perficienda nunquam existere possunt. Quare medendi quoque artis atque dicendi eadem ferme ratio est : in utraque enim partiri naturam oportet, corporis quidem in una, in altera animi ; sed neque animi neque corporis natura absque totius natura sufficienter cognosci potest. Cum autem dicendi facultas sit animum movere, futurum oratorem *præter naturalem sive universam philosophiam*, præsertim necesse est, quot species animus habeat, quæque singulis naturalis et agendi et patiendi vis sit, cognoscere. His ita distinctis, totidem sermonum species erunt *animorum speciebus accommodatæ, ita ut dialecticæ et rhetoricæ partes omnino inter se congruant.* Porro oportet eum, qui hæc satis perspexerit, postea in ipsis negotiis hæc esse et fieri animadvertentem ipsa sensus facultate posse complecti, alioquin nondum quisquam plus quam verba sibi quondam a doctoribus tradita habet. His igitur instructus omnibus tunc demum pulchre et perfecte hanc erit artem consecutus, cum adea hæc adjunxerit, ut opportunitatem loquendi tacendique calleat, et usum abusumve breviloquii, commiserationis, vehementiæ acrioris, ceterarumque partium orationis a præceptoribus traditarum recte cognoscat, antea vero nequaquam, I, 729, 41—731, 38.

Jam ut parti huic disputationis finem imponat, num alia quædam eâ, quæ inventa est, brevior atque planior via ad eloquentiam perducat, *quærit. Repetitis igitur rhetorum præceptis* de verisimili absque veritate sequendo, et exemplo quodam ex Tisiæ arte adhibito, *quo monstret, quam sit futile nec nisi futilibus rebus inserviens hoc præceptum, quod vero jam supra refutavit:* « Ergo, » *concludit*, « nisi aliud quid de hac arte dixerit, iis, quæ modo diximus, fidem præstabimus, quod videlicet nisi auditorum quis ingenia moverit, atque res ipsas in species suas discreverit, rursusque singula idea una comprehenderit, nunquam dicendi artem quoad homini licet, adipiscetur. *Sed nec parvorum causa, sicut rhetores opinantur, tam longi studii moles subeunda est;* viri enim nobis sapientiores (*Pythagorei scilicet*) virum sapientem aiunt non id meditari debere, ut conservis suis obsequatur (*ut faciunt rhetores, populi libidini inservientes*), sed ut dominis bonis atque ex bonis obtemperet (*veritati scilicet et ideis divinis*). Quanquam si quis voluerit, et hæc (*emolumenta externa*) pulcherrime ex iis (*dialecticis præceptis*) deducentur, » I, 731, 38-733, 9.

II. De scribendi arte.

Hæc quidem omnia de scribendi quoque arte valent. Quæ quomodo differat a dicendi arte, Socrates docet Ægyptio mytho enarrato, quem Herodotum imitatus videtur conscripsisse (*cfr.* Volquardsen, *l. c.* p. 18 *sqq.*) : Theut, priscorum quidam deorum, narratur numeros primus, geometriam, astronomiam, talorum rursus alearumque ludos et literas invenisse. Qui cum ad Thamum regem accessisset eique literas ostendisset, eas tanquam memoriæ et sapientiæ remedium ei commendans, Immo contrarium, ille respondit, quam efficere valent, affirmasti. Nam illarum usus propter memoriæ negligentiam oblivionem in animo discentium pariet, quippe qui externis literarum confisi monumentis res ipsas intus animo non revolvent. Quamobrem non memoriæ, sed admonitionis remedium invenisti. Sapientiæ quoque opinionem potius quam veritatem discipulis trades : nam cum multa absque doctrina perlegerint, multarum rerum periti videbuntur, cum vulgo ignari sint et consuetudine quoque molestiores, utpote qui non sapientia ipsa sint præditi, sed opinione sapientiæ subornati. *Utrum Ægyptiorum quoque superstitioni hoc loco illudere voluerit, qui summam sapientiam ac veritatem in scriptis consistere putabant, incertum relinquimus. At Phædrus ipse hoc eodem morbo se laborare significat, quum re ipsa neglecta sophistæ in morem doctorum auctoritatem solum quæritans*, « Facile tu, o Socrates, » *inquit*, « Ægyptios et alios cujusvis gentis sermones facis. » *Cui Socrates*, « At », *reponit*, « qui in Jovis Dodonæi templo versantur, ex quercu sermones primos fatidicos erupisse asserunt. Priscis igitur illis, utpote qui non ita ut vos recentiores sapientes (σοφοί, *ironice*) erant, satis erat ob eorum inscitiam rupes et quercus audire, modo vera promereni : tu autem fortasse interesse censes, quisnam cujasve sit qui dixerit. » *Exinde cum Phædrus, qua in re deliquerit, intellexerit, quænam sint, quæ in scripta oratione desiderentur, Socrates exponere aggreditur.* In scriptis enim nihil inest præter id, quod scienti res, quæ in literis significantur, in memoriam revocant. Ceterum sicut picturæ opera tanquam viventia exstant, si quid vero rogaveris, verecunde admodum silent, ita sermones quoque, si sciendi avidus ab iis dictorum aliquid sciscitaberis, idem semper et unum significant. Porro omnis sermo cum semel scriptus est, passim revolvitur æque apud intelligentes atque alios, inter quos minime decet : neque injuria affectus sibi ipse opem ferre potest. Quorum nihil accidit sermoni qui viva voce in animo discentis cum scientia scribitur, quia sibi ipse auxiliari potest, intelligitque apud quos loquendum sit, apud quos tacendum.

Quare sicuti sapiens agricola festi cujusdam diei gratia semina quidem in Adonidis hortis sparget, at ubi serio agens agriculturæ studium adhibuerit, seret quidem ubi convenit et satis putabit, si non octo dierum, sed octo mensium intervallo satio ad fruges pervenerit, ita homo quoque justorum, honestorum, bonorumque scientiam possidens non in aqua studiose et atramento calamo inscribit orationes, quæ succurrere sibi sermone nequeant et veritatem sufficienter ostendere, sed hortos quidem literarum (*ipsius dialogos Plato significat*) ludi causa seret et scribet, si quando scribat, TANQUAM MONUMENTA THESAUROSQUE AD SENECTUTEM OBLIVIOSAM TAM SIBI QUAM OMNIBUS QUI VESTIGIA EADEM PREMENT; ceteris vero hominibus ludos alios sequentibus et convivia horumque similia celebrantibus, ille (*Plato iterum de se ipso loquitur*) his omissis in sermonum oblectamentis vitam aget; at multo in his præclarius studium ejus (*Socratem in primis significat*), qui arte dialectica utens animum nactus idoneum sermones cum scientia plantat et serit, qui et sibi ipsi et satori suo afferre opem possunt fructusve producunt et semina reddunt, unde alii in moribus aliis nati id semper munus immortale servare possunt : *quibus verbis dialogi summa comprehenditur, et quod ad amorem philosophum, et quod pertinet ad veram et sinceram eloquentiam*, I, 733, 9 735, 19.

E. Conclusio *est duplex, prima quæ ad rem, altera*

quæ ad personas pertinet. Repetitis enim, quæ supra dicta erant de orationibus, quæ vel arte vel sine arte scribantur, deinde de quæstione, honestumne an turpe sit, orationes pronuntiare et scribere, *hoc denique addit :* « Turpe est scriptori, his de rebus ὕπαρ τι (*veritatem*) καὶ ὄναρ (*errorem*) ignorare; contra qui in oratione quacunque de re scripta ludum jocumque necessarium putat (*h. e. delectandi potius quam docendi causa scriptam esse*), orationemque nullam unquam aut solutam aut adstrictam numeris magno studio dignam scriptam esse aut dictam, earum instar, quæ sine disquisitione et doctrina (*dialecticam methodum significat*) persuadendi tantum gratia a rhapsodis recitari consuerunt, sed revera sermonum optimos commonendi scientes gratia compositos fuisse; in sermonibus autem iis, qui docendi discendique causa dicuntur ac vere in animo de justis, honestis et bonis scribuntur, duntaxat perspicuitatem perfectionemque inesse eosque solos studio dignos, sermones autem hujusmodi filios suos legitimos esse vocandos, eum ante omnia qui ipsi inest, si inventus sit, deinde quicunque ex hoc filii et fratres simul in aliis aliorum mentibus sicut decet nati sunt, is profecto æmulatione dignus est.

« Quare tu Lysiæ ceterisque orationum scriptoribus dicas, Homero præterea *ceterisque poetis*, Soloni postremo et si qui alii leges literis mandaverunt, *h. e. omnibus omnis generis scriptoribus*, si veritatis conscii talia composuerunt possuntque sua in discussionem tracta defendere, ac dicendo efficere, ut præ verbis scripta vilescant, non utique ab his quæ calamo luserunt, sed ab illis potius quæ serio excogitaverunt, eos cognominandos esse, non sapientes quidem, quod soli Deo convenire videtur, philosophos vero vel simili aliquo cognomine : contra eum, qui nulla habet in se præstantiora iis quæ composuit aut conscripsit sursum deorsumque retorquens diuturna emendatione, jure poetam vel orationum legumque scriptorem cognominari. » *De Isocrate autem, utpote qui inter juvenes, qui hoc tempore rhetoricæ studebant, excelleret, ita auguratur :* « Majore ingenio mihi videtur esse quam ut cum orationibus Lysiæ comparetur, præterea ad virtutem majore indole; ita ut minime mirum futurum sit, si, cum ætate processerit, aut in hoc orationum genere, cui nunc studet, tantum quantum pueris reliquis præstet omnibus, qui unquam orationes attigerunt, aut si non contentus his fuerit, divino aliquo animi motu majora (*philosophiam scilicet*) concupiscat; inest enim naturâ philosophia in hujus viri mente quædam. »

Ita præstantissimos inter æquales suos generosissime salutans et ad philosophiam capessendam exhortans ad finem pergit. Sicut enim in fine primæ dialogi partis (I, 720, 21 *sqq.*) *Amorem imprecatus est, ut amatoriam artem sibi conservet, ita hic preces facit ad Panem* (*Mercurio natum qui eloquentiæ præsidet*) *omnesque hujus loci deos :* « Date mihi ut pulcher intus efficiar; et quæcunque extrinsecus habeo, illis, quæ intrinsecus sunt, sint amica; divitem autem sapientem existimem; tantum vero mihi sit auri, quantum nec ferre nec ducere queat alius nisi vir temperans. » *Preces has Phædri nomine fieri in sequentibus declarat. Ceterum hoc etiam moneamus necesse videtur : ex Platonis opinione inter rhetoricam et philosophiam naturæ rerum cognoscendæ intentam, cui populares dii præsunt, eandem intercedere necessitatem, atque inter dialecticam et Socraticam animo cognoscendo intentam philosophiam ethicam, quare nunc facile, cur extra muros disputatio hæc instituta sit, intelligimus, totusque dialogus recte inscribi poterat :* Σωκράτης ξεναγούμενος (I, 700, 33), I, 735, 20 *usque ad finem.*

PHILEBUS, I, 398 *sqq.*

DIALOGI FORMA, PERSONÆ, DISPOSITIO. *Neque loco nec tempore, quo habitus sit hic sermo, ne verbo quidem descriptis, neque introductione ulla præmissa, colloquium, utpote jam diutius inchoatum, statim in medias res nos trahit. Et revera de iisdem fere principiis agit atque Gorgias, qui inscribitur, dialogus, quem quasi continuat et expressis verbis in memoriam revocat* (I, 434, 15; I, 435, 9). *Illic enim Socratica ratione, quid nobis sit optimum, utrum virtus an voluptas, definitum est; hic eadem quæstio refertur ad dialecticam et ad idearum doctrinam Platonicam. Illic usque ad finem dialogi nusquam distinguitur voluptas vera a falsa, bona a mala, hic initio statim Socratem sapientiæ causam contra Philebum voluptatis defensorem hucusque ita egisse legimus, quasi altera alteram omnino non admittat. Philebus hic, sicut Callicles illic, homo rudis, philosophiæ expers, et voluptatibus totus addictus, neque argumentationem assequitur Socratis, neque rationi obedientem se præbet; immo in paucis, quæ subinde colloquio admiscet, prorsus indocilem se atque arrogantem exhibet* (I, 398, 35 *sqq.*; 406, 31 *sqq.*; 410, 41 *sqq.*). *Qua arrogantia imperium quoddam exercet in æquales suos, qui eadem, ac ipse, sentiunt* (I, 401, 42 *sqq.*). *Vel quod appellatur pulcher* (I, 398, 18), *libidini ejus alluditur, qua usus pulchrorum illorum more colloquium, quum ex arbitrio suo non procederet, subito abruperat. Huc accedunt reprehensio, quam Protarchus ei infligit* (I, 398, 37 *sqq.*), *et irrisio, qua idem utitur in eum, ne in colloquium amplius adhibeatur exhortans* (I, 401, 21 *sqq.*), *scilicet ne ratiocinationis contexturam perturbet. Nonnunquam, ubi sermonem a fine proposito aberrare putat, interponens se occasionem præbet hoc ipsum non fieri significandi* (I, 403, 12 *sqq.* 41 *sqq.*). *Omnino, quod ad dispositionem attinet, planissima est et sub oculos pæne posita, scenico apparatu et aliusmodi digressionibus prorsus omissis. Hanc eandem ob causam, scilicet quo magis sententiarum contextus eluceat, morum quoque descriptio solummodo adumbratur : collocutores Socratis ambo aliunde ignoti sunt, Protarchus Calliæ filius dicitur* (I, 404, 14), *Philebi nomen fortasse fictum est, ut juvenilis floris amatorem significet.*

Disputatio ut ad finem perduci possit, in Philebi locum Protarchus succedit, non is quidem valde eruditus, neque ab amore voluptatis vindicatus, sed natura curiosus et sagax (I, 399, 17 *sqq.*; 400, 30 *sqq.*; 407, 31 *sqq.*; 417, 12 *sqq.*; 421, 5 *sqq.*; 422, 30 *sq.*), *et qui eandem affectuum mixtionem inscius adhuc atque intemperatam præ se fert, quorum perfectam temperiem Socrates ipse repræsentat et hoc in dialogo exponere conatur. Discipulum diceres cum præceptore colloquentem. Quamquam Protarchus, utpote Calliæ sophistarum fautoris filius, sophistarum cum celerorum, tum Gorgiæ præsertim, quem audierat* (I, 434, 14 *sq.*), *doctrina nonnihil imbutus videtur. Ita Aristippi quoque sententias quasdam refert* (I, 399, 17 *sqq.* 46; 418, 41 *sqq.*; 422, 23 *sq.*). *Quod in causa videtur esse, cur rationibus a Socrate allatis non omnino concedit, sed in fine etiam dialogi de inferioribus voluptatis generibus ulterius collocuturus est.*

Socrates quoque artem suam coarguendi sive ironiam suam hic perraro adhibet (I, 405, 44 *sqq.*; 410,

49 *sqq.*; 422, 23 *sqq.*; 404, 49 *sqq.*; 413, 5); *cetera a philosopho quolibet vix differt. Multitudo etiam auditorum adstare fingitur, Socrati aliorum et sapientiæ assentientium* (I, 398, 2. 8; 399, 33), *aliorum Philebo et voluptati* (I, 401, 21. 43 *sqq.*; 404, 21 *sqq.* 27; 441, 15 *sqq.*).

Sicut Cratylus, qui inscribitur, dialogus, sermo hic incipit a duabus propositionibus contrariis, quas ad tertiam utraque superiorem traducturus est. Dividitur autem in partes octo. Prima in parte quæstio contraria exponitur, scilicet utrum voluptas an sapientia optimum sit, an tertium potius quoddam utraque præstantius inveniatur, quod earum partibus tanquam elementis suis componatur. In altera igitur parte, num revera diversæ voluptatis et sapientiæ species statuendæ sint, quæritur. Quæ quidem quæstio, in tertia parte, ad latius patentem hanc traducitur, qui fiat, ut unum sit multa, ita ut ethica, quæ proposita est, quæstio, ad totius dialecticæ rationem referatur. Jam ut, secundum dialectica præcepta, recte dividi possint voluptas et sapientia, summo aliquo principio, ad quod in dividendo respiciatur, opus est. Quare in quarta parte examinatur, num revera sive in voluptate, sive in sapientia, quod summum bonum efficiat, inveniatur. Quod quum ita non sit, in quinta parte, quod sit principium, ad quod voluptas et sapientia pertineant, exponitur. Quo invento, in sexta parte ad voluptatem, in septima ad sapientiam in species dirimendas accedit, quas tandem species in ultima parte tanquam elementa summi boni certo quodam ordine componit.

Argumentum.

Pars I.

Philebus, *cujus nomen dialogus præ se fert*, animantibus omnibus bonum esse voluptatem, delectationem, cetera hujus generis, dixerat, Socrates contra sapere, intelligere, meminisse, et quæ hisce cognata, opinionem rectam verosque rationis discursus meliora et potiora esse quam voluptatem eorumque adeptionem maxime omnium utile esse. Sed Philebo jam defatigato, Protarchus superveniens in locum ejus succedit. *Quod cur ita finxerit Plato, jam exposuimus. Statim igitur, qua ratione sententiæ illæ contrariæ dijudicari et conciliari inter se possint, Socrates significat his fere verbis :* Præter hæc id insuper asseveremus, quod uterque nostrûm habitum quendam et dispositionem animi, quæ cunctis hominibus vitam exhibere beatam possit, demonstrare conetur. Qui quidem animi habitus, si præstantior voluptate simul et sapientia appareat, voluptati vero cognatior sit quam sapientiæ, voluptas quidem et sapientia superabuntur hac vita, voluptas vero sapientiam superabit, sin autem sapientiæ is sit propinquior, vincet sapientia voluptatem. *Qui quidem habitus præstantior, cum voluptatis et sapientiæ partibus tanquam elementis suis componendus sit, num revera partes sive species quædam voluptatis et sapientiæ distingui possint, inquirendum erit, qua occasione simul, cur inter Socratem et Philebum de voluptatis vel sapientiæ præstantia convenire non potuerit, manifestum fiet*, I, 398, 1-44.

Pars II.

A voluptate igitur exorsus Socrates primum monet non Venerem eam esse nuncupandam, cum reverenda sint deorum nomina, voluptatem vero esse rem variam, cum intemperans non minus quam temperans, insipiens non minus quam sapiens voluptate fruatur, eorum autem voluptates nullo modo inter se similes sint. *Cui Protarchus, Aristippum hic secutus* (Diog. Laert. II, 87), « Hæ quidem, » *respondet* « e contrariis rebus proveniunt, non sunt tamen ipsæ sibi invicem contrariæ, cum voluptas voluptati dissimilis esse non possit. » « Sed hac eadem ratione, » *Socrates regeril*, « neque album a nigro differret, cum tamen contraria sint, neque figura a figura, cum partes ejus vel maxime contrariæ sint. Quare rationi illi, quæ maxime contraria omnia unum efficit, credendum non est. » Quod cum Protarchus non ad rem facere dixisset, *cum licet contrariæ sint voluptates, earum alias bonas, alias malas esse inde non efficiatur*, « Immo, » *Socrates inquit*, « ad rem faciet, quia tu dissimilia quæ sunt, alio nomine usus bona omnia vocas, *cum neque quid in omnibus inveniatur, cujus gratia omnia bona vocentur, demonstratum sit, neque dissimilia omnia bona esse omnino probabile sit.* Quare qui bonas quasdam, alias malas esse voluptates negat, ne dissimiles quidem vel saltem non contrarias esse inter se confiteri potest, *ita ut quæstio illa ad hanc revolvatur, utrum de una eademque re contraria prædicari possint an non.* Quicunque vero hoc negat, sive de voluptate, sive de scientia quæritur, disputationem omnino tollit, » I, 398, 45-400, 29.

Pars III.

Explanandum igitur erit, qui fiat, ut unum sit multa, *unde tota deinceps pendet ars dialectica.* Quæstio autem illa non hoc sibi vult, qui fiat, ut homo unus contineat multa tanquam partes sive tanquam attributa, nec tamen desinat esse unus (*cfr.* Parmenides, I, 628, 16 *sqq.*; Sophista, I, 189, 8 *sqq.*), sed hoc potius, num hoc idem valeat in ideas *sive res abstractas* sive genera, sive, *ut hic nuncupantur*, unitates (μονάδες, ἑνάδες). *Difficultates enim, quæ inde existunt, tres præsertim enumerantur; prima*, utrum omnino ejusmodi unitates sint admittendæ (*cfr.* Parmenides, I, 628, 5 *sqq.*; 632, 48 *sqq.*; Sophista, I, 185, 10 *sqq.*), *altera, quam in Parmenide expressis verbis non tractavit*, quomodo intelligendum sit, quamlibet earum, quamquam una semper eademque sit, et nec generationem neque interitum suscipiat, sua tamen (ὅμως?) esse in unitate firmissimam; *tertia*, numquid in rebus genitis et infinitis (ἀπείροις) quæque ponenda sit sive dispersa et multa facta, sive tota ipsa ab se seorsim : *quæ quidem difficultates, utpote quas in Parmenide et in Sophista jam explanavit, hic memorantur solum, non solvuntur*, I, 400, 30-401, 23.

Quæ inde nascitur unius et multorum communio et commixtio, disputationum immortalem quandam et nunquam senescentem vim nobis insitam et facultatem *appellat.* Quam cum primum adolescens aliquis gustavit, secum ipse congratulatur, quasi quendam thesaurum sapientiæ nactus et voluptate plenus exsultat, *eristicorum more necnon juvenum fortasse ipsius Platonis asseclarum, id quod Protarchi, quæ sequuntur, verba significare videntur.* A quorum disceptationibus contentiosis dialectica ratio saltem differt: « quam », *Socrates inquit*, « semper ego dilexi, sed quæ me sæpe fugiens desertum inopemque constituit (*scilicet dialecticam rationem nondum in omnibus absolutam esse Plato significat*). Est autem ratio hæc talis : cum ex uno quidem et multis constent universa quæ semper esse dicuntur

(*h. e. res singulæ non minus quam genera*), finitatem (πέρας) vero et infinitatem (ἀπειρίαν) innatam habeant, oportet nos unam semper in quaque re ideam quærere, exinde rursus alias (*in prima latentes species inferiores*) ideas perscrutari, eademque ratione persequi, donec illud primarium unum, non modo unum multaque et infinita esse, verum etiam quot, aliquis viderit : infiniti autem ideam (*h. e. dividuarum rerum categoriam*, *cfr.* κατ' εἴδη μέχρι τοῦ ἀτμήτου τέμνειν, I, 735, 30 *sq.*) non prius ad multitudinem (*specierum*) adhibere, quam quis numerum omnem (*specierum*) inter infinitum (*h. e. res dividuas*) et unum (*h. e. ideam summam vel genus*) perspexerit. *Eristici* vero *in eo* delinquunt, quia, omissis, quæ intercedunt, specierum ideis, unum statim et multa infinitaque, utcunque contigerit, conferunt, *unde sophistarum errores et artificia proveniunt.* Ceterum quod dialecticam rationem deorum donum *appellat*, quod prisci nobis præstantiores diisque propinquiores (*secundum Homerum*) nobis tradiderint, *hoc nihil aliud significat quam quod supra* (I, 401, 31) *dixerat : dialecticam rationem homini ex præexistentia vel ex præcedente mundi ætate* (*cfr.* I, 714, 19 *sqq.*) *innatam esse*, I, 401, 28-402, 30.

Quam hic constituit legem, scilicet ab uno genere non statim ad infinitam singularum rerum multitudinem progrediendum esse, sed certum prius specierum numerum inquirendum, itemque si unum aliquod acceperit quis, per species ad genus unum redeundum esse, *in sequentibus exemplo illustrat* literarum (*cfr.* I, 155, 53 *sqq.*; I, 190, 30 *sqq.*) et harmoniarum, iterum divisionis literarum in vocales, semivocales et mutas, quam divisionem Ægyptio Theut sive deo sive homini divino tribuit (*cfr.* I, 733, 19 *sqq.*), I, 402, 31-403, 49.

Summatim igitur, quæ hucusque disputata sunt, repetitis, atque prima dialogi parte de via ac ratione inquisitionis instituendæ ita absoluta, voluptatis exinde et sapientiæ species secundum legem inventam distinguere jam aggreditur, I, 403, 49-404, 54.

PARS IV.

Et primum quidem neque voluptatem neque sapientiam per se solam ipsum bonum esse *ita demonstrat :* « Quosdam enim », *inquit*, « sive somnians sive vigilans sermones audivi (*h. e. pro certo suppono, cum accuratius hoc exponendi locus hic non sit*), neque voluptatem neque sapientiam esse bonum, sed tertium aliquod, quod diversum est ab his et ambabus melius. Bonum enim ipsum oportet esse perfectum et sufficiens, ut, quicunque notitiam ejus aliquam est adeptus, id appetat et ceterorum nihil curet præter ea, quæ una cum bonis perficiuntur. His positis, voluptatem et sapientiam sejungamus plane, ac voluptatem sumamus absque omni sapientia, sapientiamque, cui nulla omnino adsit voluptas. Hac qui fruitur voluptate, memoria, scientia, opinione caret omni, ita ut nec earum quæ antea percepit, meminerit voluptatum, nec putet sese gaudere, nec gaudeat ob ea, quæ mox percepturus est, jucunda; verbo, spongiæ marinæ aliorumque ejusmodi stupidorum animalium vivit vitam, qualem nemo sibi sanus optet. Sed nec sapientia, omni semota voluptate, *nobis quidem* expetenda videtur; immo vita potius ex voluptate et sapientia conflata. Quare nec voluptas per se sola nec etiam sapientia et mens sola idem quod ipsum bonum videtur esse. Quamquam, *expressis verbis addit*, hoc de mea solum valet *humana* mente, veram et simul DIVINAM MENTEM aliter sese habere arbitror, *scilicet ipsum bonum eam esse, ad quod vita illa voluptate et sapientia mixta proxime accedat.* Inquirendum igitur restat, quinam sapientiæ et voluptati competat locus; sive quod in hac vita communi expetendam ipsam et bonam reddit, utrum mens ei an voluptas cognatior sit et similior, I, 404, 54-407, 16.

PARS V.

Hoc ut fieri possit, principium quoddam inveniatur necesse est, ad quod in voluptate et sapientia dijudicandis respici possit. Inquirendum igitur, quod sit in universa rerum natura principium, ad quod voluptas et sapientia pertineant. Genera autem *sive principia* in rerum natura distinguenda sunt quatuor, infinitum, finitum, tertium ex utrisque illis commixtum, quartum denique mutuæ commixtionis istorum causa, *id quod jam supra attigerat divinam mentem appellans. Utrum quinto etiam principio discernendi vim habente opus sit, in incerto relinquitur* (I, 407, 31 *sqq.*). *Exinde dicit* primum de finito et infinito utroque in multa diffisso divulsoque ostendendum esse, qua ratione utrumque eorum unum et multa sit, *id quod de infinito quidem monstrare statim aggreditur, de finito vero in posterum differt* (*cfr.* I, 409, 4 *sqq.* 44 *sqq. quamquam corruptela quædam hic videtur latere*). Ad infiniti genus pertinent, quæcunque certum finem vel quantum aliquid in se non recipiunt, sed magis ac minus, vehementer ac remisse, nimisque et parum, hujusmodi quædam admittunt, velut frigidius, calidius *etc.*, quæ quidem ipsorum natura (*utpote materia indeterminata*) infinita sunt, multa vero QUODAMMODO (I, 407, 43) genera continent (*nempe quatenus in rerum natura fine vel ideis permixta apparent*), necnon ipsius magis minusve genere obsignata unum *quoddam* apparent (I, 408, 33; 409, 42 *sqq*). Ad finiti genus vero referuntur, quæcunque mensuram certam secum semper afferunt, velut æquale, duplum, quæque certam inter se numeroque definitam habent proportionem (*h. e. quæcunque et quatenus ideis participant*). Ex his duobus oritur tertium mixtorum genus hoc modo : infinita quæ diximus, inter se sunt sibi contraria, ut frigidum et calidum, siccum et humidum, tardum et velox; his si adjiciatur terminus ac proportio, contrariaque hæc certa misceantur proportione, novum genus rerum prodit, e calidis et frigidis, humidis et siccis *verbi gratia* recte mixtis, valetudo, e gravi et acuto, celeri ac tardo in sonis, harmonia ac musica, ex rigore et æstu tempestas anni, verbo, quæcunque sunt pulchra, præclara, perfecta, ex mixtione ista proveniunt, ita ut commode tertium hoc genus, generationis, vel generatorum nomine insigniatur. Ex quo genere etiam lex est et ordo petulantiæ et improbitati impositus, *ad Philebum conversus addit;* quod idem genus magnam iterum multitudinem *specierum et singularum rerum* in se continet. *Quod autem dixerat in posterum se differre*, ut ostendat, qua ratione finiti genus unum et multa sit, *hic quamquam non expressis verbis jam præstat.* Finitum enim (τὸ πέρας), *dicit*, multa genera (*ideas scilicet*) continet, quatenus, *ut modo vidimus, in mixta rerum natura apparet, per se solum vero est unum, scilicet causæ genus illud, quod supra memoravit. At infiniti quoque principium duplici hac ratione distingui potuisset : quatenus enim in rerum natura apparet, multorum et unius natura participat, quatenus vero per se solum est, omnino in non-essentiam abit, id quod quintum illud genus efficeret, quod supra* (I, 407, 34) *in incerto reliquerat.* Omnium enim trium illorum generum quasi opificem (δημιουργοῦν, I, 410, 14) quartum *ponit* causam efficientem, quam porro semper antecedere ac præstare ei, quod efficitur, necesse est, I, 407, 16-410, 27. — *Sed antequam sententiam hanc ac-*

curatius exsequatur, primo concludit, vitam ex voluptate et sapientia mixtam ad tertium genus mixtum illud pertinere; hoc enim ex infinitis omnibus termino devinctis consistere; voluptatem autem esse de genere infinitorum, neque ideo bonam eam posse appellari, quum hoc cum dolore commune habeat : ita ut aliud quid considerandum sit, quod voluptatibus partem boni aliquam præbeat (*id quod fit in parte dialogi sequente*), I, 410, 27-52. — *Jam ut quo loco sapientia tandem et mens sint habendæ, intelligatur, causæ genus prius, quem in universo obtineat locum, exponatur necesse est.* Omnes uno ore sapientes mentem affirmant cælo terræque præesse; *quod si demonstrari satis poterit, mentem eique cognatam sapientiam referri jure ad genus causæ constabit.* Mundi autem, quam cernimus, pulchritudo, siderumque ordo, non casum, sed mentem sapientiamque immensam omnia gubernare, satis declarant. *Id quod firmiori etiam argumento probare conatur hoc :* in omnium animalium corporibus sunt aqua, aer, ignis, et terra, eaque nullo modo pura, sed vilia et exigua; sunt vero eadem et in universo, sed pulcherrima, maximaque vi prædita, ac sincera. Qui in nobis est ignis, aer, cetera, nutritur ab iis, quæ sunt in universo, omninoque corpus nostrum a corpore universi alitur et sustentatur. Cum itaque corpus nostrum sit animatum, animam hanc ex anima mundi esse decerptam necesse est : quæcunque enim nos habemus, ab universo, ut modo apparuit, accepimus; nec consentaneum est ullo modo, in corpore nostro esse quatuor illa rerum genera, finitum', infinitum, mixtum, causamque, quæ omnia hæc ordinavit, omnibusque medetur, animam nempe; in universo autem, ubi eædem inveniuntur partes, quodque ex iisdem est elementis conflatum, causam hanc, præclarissimorum et pretiosissimorum naturam non reperiri. Quamobrem rationem illam ulterius prosequentes melius dicemus, infinitum multum in hoc universo esse et sufficientem terminum, atque causam illis haud ignobilem quandam adesse ornantem disponentemque omnia, mens et sapientia merito quæ nuncupetur. Sapientia vero atque mens absque anima nunquam esse possunt. Ergo in Jovis natura (*h. e. in mundo*) est anima regia. *Quod additur :* « in aliis vero alia pulchra, ut illorum cuique dici placet, » *ad ceteros deos visibiles sive sidera eorumque nomina pertinet.* — Mentem igitur et sapientiam constat causæ cognatam esse et hujus FERE (*non plane!*) generis, quod omnibus aliis præsidet, I, 410, 52-413, 19.

PARS VI.

Postquam constitit, quæ sint genera metaphysica, ad quæ voluptas, mens, et vita e duabus mixta pertineant, et quo ordine genera hæc sese excipiant, originem, naturam necnon species voluptatis accuratius explanare conatur. Contradicere autem sibi videtur, cum voluptatem primum quidem ad infiniti genus refert (I, 410, 16 *sqq.*; 413, 16.), *hic vero* (I, 413, 30 *sqq.*) *de origine ejus quæsiturus, in mixto illo sive tertio genere, in quo sanitatem, harmoniam etc., locavit, existere eam affirmat. Sed difficultas hæc ita solvitur : infiniti genus omnino per se neque cogitari neque definiri potest, sed cum finiti genere commixtum tum demum in generationem intrat et hac ratione attributa quædam in se recipit* (*cfr.* Parmenides, *Argum. Pars* II, III. A., III. B). Voluptatis vero ac doloris origo distrahi non potest. Harmonia enim, quæ mixtum illud efficit genus, *non est unquam, sed fit semper et continuo.* Quæ quidem, quotiescunque in animantium corporibus, *quæ sola hic respiciuntur,* solvitur, dolor fit; quoties vero restituitur harmonia, voluptas prodit. *Cujus rei exemplum affert :* fames namque harmoniam solvens dolorem, esus contra, quæ absumta erant, restituens voluptatem efficit; frigus, quo præter naturam humores concrescunt, molestiam, calor, quo in pristinum restituantur statum, jucundum creat sensum, I, 413, 20-414, 12.

Altera voluptatis et doloris species distinguitur ea, quam anima sola, dum exspectamus jucundi aliquid aut molesti, percipimus. Hæc species cum mente sola sentiatur, cumque non perinde ac corporis voluptates ac dolores supra memorati e jucundo molestoque sensu conflati, sit mixtum, idoneum in primis videtur ad dijudicandum, utrum voluptatis genus per se bonum sit, an hoc potius alteri generi (*menti et sapientiæ scilicet*) attribuendum sit, voluptati vero et dolori, ea alias quidem expetenda, alias minime, utpote quæ bona non sint, sed quorum nonnulla boni interdum naturam suscipiant. *Quibus verbis totius argumentationis de voluptate finem præsumit. Sed antequam de ceteris voluptatis generibus dispiciatur, hoc etiam monendum* : harmonia soluta dolorem, restituta voluptatem gigni vidimus; cum vero neque solvitur harmonia neque restituitur, tertius hic status exsistit, in quo nec lætatur quis nec angitur, qui quidem quominus status sit ejus, qui sapientiæ deditus nihil ulla ex parte vel gaudere vel angi supra dictus est, nihil obstat. Videtur certe hæc via omnium esse divinissima, cum nec verisimile sit nec omnino decens, deos vel gaudere vel contra tristari. Ceterum hoc alias investigandum esse *dicit; quamquam in hoc dialogo investigatio hæc non invenitur, sed hoc potius inde colligas licet, voluptates puras, de quibus infra disseritur, ad deos fortasse pertinere*, I, 414, 13-415, 6.

Post hanc digressionem ad propositum redit : Omnis enim, *pergit*, quæ mente sola percipitur, voluptas, ex recordatione sensu ante perceptorum originem trahit; quæ enim corpori accidunt, si ad animam non perveniunt, non sentiuntur; simulac contra animam attingunt, oritur sensus (*cfr.* I, 141, 35 *sqq.*; 143, 33 *sqq.*) : eam quamdiu anima servat perceptionem, dicitur memoria (*quam in Theætelo ceræ massæ comparavit*, I, 147, 20 *sqq.*); reminicentia autem, quando absque sensu, sive memoriæ passa jacturam, anima in se ipsa *suo arbitratu*, quæ senserat, revocat (*aviarium eam appellat in Theæteto* I, 151, 51 *sqq.*). *Animadvertendum vero, quod notiones has, de quibus in Theæteto accurate disputavit, hic breviter tantum definit, et in primis, quod, unde memoria proveniat, minime explicat, sed vocibus* λανθάνειν *et* λήθη, *quam ab insensibilitate distinguit, commode usus difficultatem evitat*, I, 415, 6-53.

Ad animæ affectationes concupiscentiæ, fames, sitis *etc.* pertinent, quæ quidem omnes hoc habent commune, quod præter sensum vacuitatis, desiderium quoque habent repletionis, quorum alterum corpore sentitur, alterum ipsa anima. Corpus enim primum vacuum repletionis, quam nunquam passum est, notitiam suggerere non posse, *recte docet, cum cæcus quoque instinctus jam ad animam pertineat; sed parum explicitum est, quod addit :* restat igitur, ut anima expletionem per memoriam consequatur; *unde minime liquet, utrum* memoria *hic intelligenda sit* MEMORIA INNATA *sive* INSTINCTUS, *an* MEMORIA REPLETIONIS FORTUITO FACTÆ. *Sed omnino locus hic ex eorum numero est, qui quam sit distinctio inter corporis et animæ affectiones arbitraria, ad oculos demonstrant*, I, 415, 53-416, 52.

Simul cum concupiscentia exspectatio oritur expletionis futuræ vel non futuræ, *h. e.* sive spes, sive metus. Spe accedente is qui dolore affectus est, simul lætatur; desperatione autem accedente, dolor duplex factus est. Quo in

genere errori locus est : quare voluptatum harum veræ aliæ, aliæ falsæ. *Id quod ita probare conatur*, ut voluptates molestiæque ex falsa opinione provenientes falsæ et ipsæ sint et contra. Et primum quidem insanientes et somniantes sæpe putant se lætari, cum non lætantur, vel tristari, cum non tristantur. *Porro sicut in Euthydemo, Cratylo, Theæteto, Sophista eorum sententiam refutavit, qui falsam opinionem omnino non esse ideo dicebant, quia de re non existente fieri deberet, ita hic quoque sic argumentatur :* voluptatem et dolorem cum qualia quædam sint, quando falsum iis accedat (*at falsi ac veri qualitates iis accedere posse minime constat; immo petitio principii hic latet*), falsas inde effici. *Quamquam neque hoc explicitis verbis affirmat et Protarchus :* « Attamen, » *regerit*, « opinionem ejusmodi falsam dicimus, voluptatem vero ipsam nemo utique falsam nominaret », *Aristippi, ut videtur, sententiam hac de re amplexus*, I, 416, 53-418, 50.

Accuratius igitur exponendum erit, quid tandem intersit inter voluptatem a falsa opinione proficiscentem et eam, quæ veram sequitur opinionem. *Ipsius igitur opinionis natura accuratius exploretur necesse est.* Opinio enim, *accuratius definit quam in Theæteto* (I, 145, 35 *sqq.*), fit ex memoria in idem cum sensibus incidens, *neque aliud quid est quam judicium, quod facimus de sensu perceptis, sive judicium hoc verbis (quod scribæ comparat), sive imaginibus (quod pictori comparat) expressum sit.* Et quidem opinio hæc circa præsentia et præterita et futura fieri potest, nosque ita per omnem vitam perpetua fere spe nutrimur. Jam viris justis et piis et omnino bonis, quia deo amici sunt, interna phantasmata et spes sæpe (*immo semper fere*) vera evadunt (*utpote qui non nisi bona et æterna exoptant, quare deo quoque amici sunt, cfr.* Euthyphr. Argum.), malis vero contra : quare falsis voluptatibus pravi plerumque gestiunt, boni homines veris aluntur. *Quæ quidem recte se habent, si falsas appellus non propterea, quia id, quo gaudemus, verum non est, sed quia est tale quid, quo recte gaudere non possimus. Quare in sequentibus opiniones et voluptates tales non solum falsas, sed etiam pravas esse innuit, sed de malis, quæ propter pravitatem tales sint, paulo post se relaturum ait*, I, 418, 51-421, 17.

Alia falsæ voluptatis (*vel potius exspectationis quæ falsa nititur opinione*) species hæc est, cum bona malaque longe a nobis distant, iisque inter se comparatis de magnitudine eorum in errorem inducimur, perinde ac judicium de rebus eminus conspectis aliud est ab eo, quod de rebus cominus conspectis fertur (*cfr.* Theætet., I, 146, 46 *sqq.*), I, 421, 18-422, 14.

Ex eodem fonte error fluxit eorum, quos revera Philebi adversarios, viros rerum naturam præcipue callentes *appellat, Antisthenem significans*, qui non arte, sed quadam non ingenerosæ naturæ morositate ratiocinantur, voluptatem nempe nihil esse; quas vulgus autumat voluptates, dolorum esse effugia; ita ut omnis e desinente dolore exsurgat voluptas et dolore carere res sit suavissima. *Quorum opinioni ita obviam it : Constat, inquit,* voluptatem omnem e corporis quibusdam oriri mutationibus, corporeque prorsus non mutato, sentiri voluptas nulla potest, nihil potius tunc necesse est sentiri, nec grati, nec molesti. Licet autem nunquam idem sibique simile maneat corpus, sed cuncta sursum deorsumque semper fluant, quemadmodum sapientes (*Heraclitus scilicet et Aristippus hunc secutus*) tradunt, voluptatem tamen aut dolorem propterea semper percipi, nulla ratio cogit; cum mutationes majores modo ac vehementiores sentiantur, minores autem effugiant sensum, aut jucundi saltem et molesti nihil afferant. Sequitur hinc, aut dolorem nos, aut voluptatem, aut neutrum sentire; quique dolore carere rem dicunt suavissimam, eos vehementer errare, cum non dolere et gaudere omnino sit diversum. Ceterum tanquam vatibus his utendum esse *ait, utpote qui non omnino a veritate aberrent, cum revera maxima voluptatum pars boni nihil habeat. Sed quæ sint veræ voluptates, hac ratione inveniemus. Aristippus ita fere ratiocinatus est :* Sicut qui duritiei naturam cognoscere vellet, ad durissima respiciens optime cognosceret, ita voluptatis natura optime cognoscetur in voluptatibus vehementissimis. Jam quo vehementius commovetur corpus, eo major est voluptatis etiam ac doloris sensus, in morbis v. g. magis gaudemus dolemusve, quam recte valentes, majorque in febribus est sitis aut frigoris sensus, cupiditas bibendi major, majorque, quæ ea restincta percipitur, voluptas. Vita quoque luxuriosa ac soluta majores ac vehementiores affert corporis voluptates, quam temperans, cui præceptum illud, ne quid nimis, modum præscribit. Voluptates ergo vehementissimæ corporis animæque corruptione parantur, bonumque per se esse voluptas nullo modo potest, I, 422, 14-425, 1.

Quæ in his probanda non sint, haud statim exponit Plato, immo in sequentibus primum, quid veri habeant, declarat. Vera enim hæc sunt de omnibus fere voluptatibus dolore quodam permixtis. Sunt autem hæ omnium longe plurimæ, cum in corpore, tum in anima, tum etiam in utrisque : in corpore, cum frigentes calefimus, cum scabie laborantes titillamur, cetera; in utrisque, *quæ supra commemoratæ sunt;* in anima, cum ira, metu, invidia, æmulatione, luctu, aliisque animi perturbationibus commovemur : in quibus fere omnibus voluptas dolori est admixta. Iræ namque obtemperare melle dicunt esse dulcius, estque omnino quædam et lugendi voluptas : exempli causa ii, qui tragœdias spectant, dum delectantur, sæpe lugent et contra. *Sed mixtionis affectionum præcipuum exemplum affert* invidiam, quam in comœdiis spectandis exercemus, dum ridiculis aliorum (*amicorum præsertim*, adversariorum enim malis lætari neque injustum neque invidum esse *dicit*, I, 427, 47) lætamur, I, 425, 2-428, 44.

Post mixtas voluptates ad puras dolore non amplius mixtas pervenimus. Pertinent autem huc, quæ circa pulchros colores figurasque et odores plerosque et sonos consistunt, præterea quæ circa disciplinarum studia sunt, in quibus defectus quidem est, sed qui nec sentitur nec lædit, et in quibus impletio sentitur et jucunda est. Figurarum autem pulchritudo hic intelligitur, non animalium vel picturarum, *sed quas geometria sibi delegit :* cujus generis sunt circuli, quadrata *etc.*, et quæ tornis fiunt, et quæ canonibus et angulis construuntur. Hæc enim voluptates proprias habent a sensuum stimulis prorsus remotas. Hæc eadem ratio est pulchrorum colorum, necnon vocum suavium aliquam puram penitus concinentium melodiam, et odorum, quamquam horum genus jam minus est divinum. — His item disciplinarum voluptates addamus, si quidem et istæ nec famem discendi habere videntur, quæ propter disciplinarum aviditatem dolores efficiat, nec si quis doctrinis imbutus earum postea per oblivionem jacturam faciat, tristitia naturâ quidem sequitur. *Neque amoris enim desiderium, de quo in Phædro et Symposio tractavit*, neque si quis in quibusdam doctrinæ rationationibus orbatus propter indigentiam doleat, *h. e. sibi ipsi non sufficiat*, hoc ad naturam (*h. e. mortalem nostri partem*) pertinet, I, 428, 45-429, 48.

Hinc jam apparet, in quo Antisthenes deliquerit,

cum voluptatem omnino fugiendam esse diceret. Duo enim voluptatum genera invenimus, unum vehemens, impurum et immoderatum, quod ad infiniti genus pertinet, alterum purum, moderatum et remissius, quod commensurati potius generi annumerandum est. Non enim, *ut Antisthenes voluit*, ad vehementiam respiciendum est, si naturam alicujus rei veram atque sinceram dispicere velis. Verbi gratia album, non quod est maximum et plurimum, ideo est pulcherrimum et maxime album, sed quo magis est sincerum, ac ab aliorum admixtione colorum remotum, eo magis est album et pulchrius et verius dicendum. Eadem ratione voluptatis natura vera non in vehementia ejus cernitur, sed quo puriores sunt voluptates, eo suaviores quoque sunt et veriores et denique pulchriores, I, 429, 49-430, 36.

Hinc, quid tandem sit voluptas et ad quod genus referenda, intelligetur. Sicut enim elegantes viri (*Aristippus scilicet*) jam viderunt, voluptatis quidem generationem semper, essentiam vero nunquam existere audivimus. Jam sicut materia omnis generationi inservit, singulæ iterum generationes singularum essentiarum causa sunt, universa denique generatio universæ essentiæ gratia, ipsum autem bonum non alium habet finem, sed aliorum omnium est finis. Unde efficitur, voluptatem nullam, ne purissimam quidem, esse bonum. Quare *Aristippus se ipsum* deridet, voluptatis quidem generationem, essentiam vero prorsus nullam esse dicens, simulque voluptatem bonum prædicans. Sed deridet etiam eos, qui voluptatibus impensius student. Corruptionem enim et generationem eligit, qui hæc expetit, non autem tertiam illam vitam, quam et lætitia et tristitia vacuam, sapientiæ vero, quoad fieri potest, purissimæ compotem proposuimus. Absurdum præterea est, fortitudinem, sapientiam reliquamque virtutem e bonorum numero excludere; absurdum denique, virum cetera optimum, quamdiu nulla fruitur voluptate, dicere malum, I, 430, 37-432, 11.

Pars VII.

Transitur hinc ad mentem et scientiam, quæ perinde ac voluptas in genera quoque, prout altera alteri firmitate præstat, dividitur. Scientiæ enim partim ad opificia pertinent, partim circa institutionem et educationem versantur. Ab artificum autem artibus, si quis segreget numerandi dimetiendique et ponderandi peritiam, cetera quæ restant, conjecturis fere consistunt, parumque habent certi ac firmi. Ita musica statim plena est conjecturis, necnon medicina, agricultura, gubernatoria et imperatoria artes. Architectura vero artis plurimum habet. Mathesis ipsa, *quam supra segregavimus*, est duplex, alia, *quam applicatam nos*, altera illâ accuratior, *quam puram appellamus*, quæ circa philosophantium studium potissimum versatur. Quæ quidem jam ad *theoreticas* doctrinas pertinet. Sed primum inter omnes tenet locum dialectica, quæ de eo, quod est et vere est et semper eodem modo se habet, agit. Hæc enim omnium verissima est cognitio. *Quod ad rhetoricam attinet*, quam Gorgias omnium artium potentissimam et optimam esse dixerat, nunc jam non de eo quæri *ait*, quæ sit ars maxima et potentissima et utilissima, sed quæ, quamvis parva, verissima tamen inquirat. Rhetorica vero primo quidem opinionibus utitur et ad opiniones pertinentia diligenter quærit. Qui vero quæ ad naturam spectant, indaganda sibi proponunt, quæ circa mundum hunc sunt, quomodo videlicet factus sit, quomodo patiatur, quomodo agat, scrutatur non essentiam ejus, sed quæ fiant, quæ facta et quæ futura sint. Quæ quum stabilitatem prorsus nullam habeant, neque scientia circa ea stabile quoddam vel veritatem supremam habere potest. *In universum scientia humana, cum non ad essentiam, sed ad generationem attineat, neque summum bonum est, neque per se, sejuncta omni voluptate, desideranda videtur*, I, 432, 12-435, 8.

Pars VIII.

Elementis summi boni jam inventis, atque disputatione hac ex parte absoluta, illud ipsum, quomodo ex his constituatur, inquirere restat. Ergo, « Te igitur et me et Gorgiam et Philebum, » *Socrates inquit*, « secure seponamus, » *h. e. diversorum opinionibus valere jussis, rem solam consummemus. Breviter igitur, quæ supra exposita sunt, repetitis, singula summi boni elementa, quo sint ordine recipienda, referre conatur.*

Firmitas, *inquit*, puritas, veritas, sinceritas circa ea sunt, quæ semper eodem modo se habent; aut circa id quod quam maxime illis proximum. Quæ cognoscenda sibi proponunt mens et sapientia. Sed cum bonum ipsum non in simplici vita, sed mixta indagandum videatur, voluptatem et sapientiam misceri oportet, non omnem vero voluptatem cum omni sapientia, sed utriusque portiones verissimæ solum. Sunt autem in hac mixtione scientiæ et artes omnes admittendæ, non eæ solum, quæ circa æterna et semper eodem modo se habentia, sed minus certæ quoque et veræ, quæ sunt circa ea quæ oriuntur et intereunt, architectura scilicet, musica, *mathesis applicata etc.*, cum sine his ne viam quidem quæ domum ducat, reperturi essemus.

Voluptates contra non admitti omnes possunt, sed veræ solum atque necessariæ, mixtas autem illas atque vehementiores procul habebimus, quia cum sapientia non conspirant ac insanire persæpe nos cogunt, I, 435, 9—438, 38.

Quamquam hæc omnia summum bonum nondum efficiunt, sed ad domum solum, quam inhabitat, ducunt (I, 436, 27 *sqq.*). Hæc omnia enim ad generationem sive mixtum genus pertinent. *Bonum igitur ipsum, quod essentiam continet, iis etiam accedat necesse est, sive, ut Plato dicit*, veritatem etiam admisceri oportet, sine qua summum bonum nunquam vere fiet aut factum erit. Quare sermo hic perfectus jam esse *dicitur, sed simul additur :* si vestibulo ædium boni ipsius nunc jam adstare nos dicamus, fortasse recta quodammodo profitemur. *Sed antequam ipsius boni ideam cognoverimus, ne elementa quidem ejus, quo ordine sese excipiant, monstrari potest. Id quod in sequentibus suppletur, sed ita, ut summi boni idea, utpote de qua hoc in sermone non in primis agatur, hactenus solum attingatur, quatenus ad præsentem quæstionem absolvendam necessarium visum est.*

Jam in ipsa hac mixtione pretiosissimum et summum erat mensura, commensuratio, temperies recta (*id quod in IV. dialogi parte appellaverat* τὸ πέρας). Quod quidem, *quatenus apparet et in sensus cadit*, pulchritudinem efficit, *per se ipsum autem est* veritas. Quibus ideis tribus, mensuræ *scilicet*, pulchritudinis et veritatis, si una non licet, bonum ipsum continetur, quod etiam, cum sit unum, pro CAUSA (*cfr.* I, 407, 30) habenda est mixtionis, et propter quod ipsa mixtio hæc BONUM QUODDAM est.

His ita positis, facile de sapientia et voluptate judicaris, utra optimo isti cognatior sit. Sapientia enim, quin veritatis, moderationis, pulchritudinis potius sit particeps

quam voluptas, nemo dubitabit. *Unde apparet tandem, quo ordine boni ipsius elementa sese excipiant, et quem hoc in ordine sapientia et voluptas obtineant locum :* QUÆ SUMMA FERE EST DIALOGI.

Primum enim bonum est circa mensuram, et moderatum et oportunum, et quæcunque talia SEMPITERNAM quandam NATURAM sortita esse putare decet, *h. e. quæcunque mente sapientiaque* PHILOSOPHICA *cernuntur.*

Secundum circa commensuratum et pulchrum, perfectum, atque sufficiens et quæcunque hujus GENERATIONIS (γενεᾶς), *h. e. quæcunque in sensus cadentia primum bonum participant, quæque scientiis* CETERIS, *artibus, opinionibusque rectis comprehenduntur.*

Tertium locum obtinet mens et sapientia *tum divina tum philosophica*, quartum scientiæ *ceteræ*, quintum voluptates animi puræ et molestiæ expertes, sextum denique, *quod exprimere de industria omisit*, voluptates necessariæ, *ad quod etiam in fine alludit* quiddam adhuc restare *dicens. Sed sermonem hic revera et omnino consummatum esse, recapitulatione quoque indicavit, quam ultimo loco posuit.*

POLITICUS, I, 574 *sqq.*

DIALOGI FORMA, PERSONÆ, DISPOSITIO. *Sermonis, qui inscribitur Sophista, continuationem hanc esse initio statim docemur. In Sophista autem erat quæsitum, sophista, politicus, philosophus, utrum unum sint hæc omnia, an quemadmodum nomina tria, tria quoque genera distinguentes singulis nominibus genera singula adscribere debeamus. Jam in Sophista non solum, quis sit sophista, inventum est, sed etiam quis sit philosophus, simul quæ sit scientia vera. Eadem fere ratione in Politico, virum revera civitatem gubernandi arte præditum haud alium esse quam philosophum ostensurus, necnon scientiam civilem totam pendere a dialectica, iisdem, quibus in Sophista utitur personis, ita ut hic quoque hospes Eleata partes agat præcipuas. In Theæteti autem locum Socrates junior succedit, juvenis eximia is quoque indole præditus, sed qui philosophiæ ceterisque disciplinis minus quam rebus agendis studere videtur. Quare dialogi hujus expositio ad acroamaticam formam propius accedit. Ceterum sicut illic Theæteti cum Socratis figura similitudo, hic, quod interlocutori idem ac Socrati nomen est* (I, 574, 25 *sqq.*), *cognationem quandam mutuam exprimit, unde concludas quæ hic Socrate adstante non autem colloquente exponuntur, haud aliter differre ab ipsius doctrina, nisi quod latius protenta et in systema quoddam redacta sint.*

Dialogus in tres partes dividitur, quarum prima mythum continet sive vitæ civilis exemplar mythicum, cui popularis quædam viri civilis definitio quasi præludit; pars altera tota de dialectica methodo agit; tertia tandem pars, quomodo, dialectica methodo adhibita, ad vitæ quod inventum est exemplar propius accedatur, docet. Prima atque tertia pars utraque bifariam iterum dividitur. Succincta præcedit introductio, ita ut totius dialogi dispositio hæc sit :

1. INTRODUCTIO, I, 574, 1—37.
2. PARS I.
   - A : popularis definitio viri civilis, I, 574, 37—583, 7.
   - B : mythicum vitæ civilis exemplar, I, 583, 7—588, 3.
3. PARS II. Episodium de dialectica methodo, I, 588, 3—597, 42.
4. PARS III.
   - A : adjuvantes causæ ab arte civili distinguuntur, I, 597, 42—612, 34.
   - B : artis civilis definitio dialectica, I, 612, 3 *usque ad finem.*

ARGUMENTUM.

1. INTRODUCTIO. *Quo tendat disputatio hæc tota de viro civili, initio statim significatur, cum Theodorus dicit* (I, 574, 3 *sqq.*) : « Triplam fortasse mihi debebis (gratiam), o Socrates, postquam civilem tibi hominem et philosophum (præter sophistam) Theætetus et hospes iste confecerint, » *Socrates autem monet,* errorem hunc esse in computando, cum viri illi honore longius inter se distent, quam ut explicari hoc mathematicæ artis analogia possit : *hoc est, tantum abesse, ut tres illi viri ejusdem pretii sint, ut potius ad differentiam eorum dimetiendam ars illa dimetiendi, quæ plus minusve solum spectat, mathesis scilicet, non sufficiat, sed alia quadam opus sit arte, quæ mediocritatem in omnibus persequatur, dialectica scilicet, de qua infra disseritur* (I, 594, 49 *sqq.*). *Civilis igitur viri scientia a dialectica tota pendet, et ipse politicus vir haud alius erit quam dialecticus vel philosophus*, I, 474, 1—37.

2. PARS I. A. Qui reipublicæ gerendæ est peritus, cum scientia aliqua sit instructus, quænam et qualis sit scientia illa, quærendum est. *Qua in quæstione eadem, ac in Sophista dialogo, utitur ratione analytica, ita ut dividendo a genere ad species inferiores gradatim descendat, nec prius desistat, quam accuratam eruerit definitionem. Quamquam certum divisionis principium, ad quod ubique respiciendo recte dividatur, hic nondum adest, quare incerta quoque hæc ingreditur divisio, nec sufficientem offert definitionem.* Jam duo sunt scientiarum genera, quorum alterum speculativum (γνωστικόν) ad cognitionem, alterum practicum (πρακτικόν) ad actionem pertinet. Ars autem civilis in rege, domino, patre familias, omnino in unoquoque, qui ea præditus est, seu publico fungatur munere sive privatus vivat (*philosophum designat*), est una eademque, quæ cum non manibus vel corporis viribus magis quam animæ nitatur, speculatricibus scientiis est annumeranda. Speculatrices porro scientiæ aut in dijudicando solum vero et agnoscendo, ut computandi ars, aut in imperando, suamque singulis operam injungendo occupantur, et secundum hanc rationem in criticas et epitacticas dispescuntur : quarum quin posteriorem calleat, qui ad regendum et imperandum est idoneus, non est dubium. *Quæ sequitur divisio,* qua qui aliorum mandata exsequuntur, præcones scilicet, interpretes, præceptores, vates, alii horum similes, ab iis distinguuntur, qui sua ipsorum mandant atque imperant, ad quorum genus civilis quoque ars pertinet, *obiter solum divisionem illam attingit infra accurate expositam, qua adjuvantes causæ ab ipsis causis distinguuntur. Neque quæ sequuntur subdivisiones, aliud quid sibi volunt, quam popularis, ut ita dicam, dialecticæ proponere exemplum, quod artis civilis finem nondum ratione comprehensum opinione solum præsumit et ad mythum de Saturni regno commode traducit :* propria qui imperant auctoritate, imperium aut in animata, aut in inanimata exercent, ita ut speculatricis facultatis pars imperatoria in duas partes scindatur, quarum altera in generatione inanimatorum, altera in generatione animatorum (*quid hoc sibi velit, in fine dialogi clarius perspiciemus*) versatur. Civilis vel regia scientia, quin circa animata versetur, non potest dubitari. Respicit autem ea non animalia in universum, sed gregatim potius

viventium nutritionem, nec ad animalia hujus generis omnia, sed ad homines solum ejus extenditur vis; brutorum nutritio alios spectat, I, 574, 43-577, 48.

Quæ exinde leguntur, ad scientiæ civilis definitionem eruendam omnino nihil faciunt, nisi quod nonnulla sparsim disjecta huc pertinent, sed dialecticam methodum, qua civilem virum instructum esse oportet, exemplis illustrandam sibi proponunt (quamquam, sicut diximus, principio divisionis certo non adhibito) ita delectis, ut commode hinc ad mythum transeatur. Et primum quidem divisionem illam, qua animalia gregatim viventia secantur in bruta et homines, *ideo improbare videtur,* quia omissis plurimis in medio sitis speciebus, ad eam, quæ quæritur, statim properet : hoc autem in divisione plurimum referre, ut a genere summo ad id, quod quæritur, ita descendatur, ut dividendo non partes solum totius, sed species sive ideæ semper generis inveniantur : quæ valde inter se differant, cum species semper sit etiam pars, pars autem non semper species. *Quin omnia hæc proxime attineant ad distinctionem, quam infra facit, inter duas dimetiendi artes, quarum altera minus solum et majus, sive totum et partem spectat, altera mediocritatem semper sive ideam et speciem, dubitari non potest. Ceterum, principio divisionis certo deficiente ex iis, quæ Plato affert, certa ratione dijudicare non licet, utrum quæ in superiore divisione tanquam errata improbantur* (I, 578, 46-579, 29), *recte improbentur annon, et utrum quæ sequitur divisio, rectius se habeat, præsertim quum præceptum illud, quod dat,* ut divisio per media semper fiat, neque angusta particula ab ampla secernatur (I, 578, 3 *sqq.;* 580, 10), *valde sit arbitrarium, et ipse jocum quendam aspergere huic inquisitioni videatur. Divisio enim illa brevior,* qua gressibile animal statim in bipes et quadrupes distribuitur (I, 581, 33 *sqq.*), *in longiore partitione, quam magis approbat,* divisioni gradientium in cornibus munita et cornibus carentia, porro promiscuæ et immixtæ generationis animalia, solidorum tandem et fissilium pedum *subjungitur, ubi rectum distributionis ordinem manifeste intervertit. Quanquam Platonis opinio vera hæc videtur esse : in hujuscemodi divisionibus, ubi, principio certo divisionis deficiente, quæ sit recta dividendi ratio, incertum est, longiorem viam, quæ quam potest plurimas differentias complectatur, ideo esse præferendam, quia errori hac ratione locus non sit, quin se ipsum, modo cunctas differentias afferas, statim corrigat : exempli gratia, quum hic per longiorem divisionem hominum genus bipes postremo solum relinquitur cum* « genere generosissimo omnium ac simul expeditissimo (*avium scilicet, cfr.* I, 581, 12 *sqq.*) », *hoc ex Platonis opinione minime est absurdum, cum avium generi divini quiddam inesse censeat* (*cfr.* Ind. Nom. et Rer. *s. v.* Aves); *porro cum secundum eadem hæc* « regi cum illo decertandum erit, qui optime omnium ad vitæ facilitatem exercitatus est (I, 581, 20 *sqq.*) », *h. e. cum philosopho qui proxime ad divinam naturam accedit, hoc tantum abest, ut absurdum sit, ut potius intimam dialogi mentem exprimat,* I, 577, 48-581, 44.

Ceterum breviter, quæ modo disputata sunt, repetitis, inquisitionem, qua civilem artem hominum in commune esse nutritionem constitit, hac ex parte adhuc mancam esse *dicit,* quia alii quoque, mercatores *scilicet,* agricolæ, coqui, gymnastici, hoc idem munus sibi vindicant, *quorum contentio tum demum certa ratione dijudicari poterit, quum, quis sit finis, quem civilis scientia sibi proponit, exploratum fuerit,* I, 581, 44-583, 6.

B. MYTHUS. *Finis enim civili scientiæ propositus non alius est, quam ut divinam mundi gubernationem quam maxime imitetur, quæ, qualis sit, mythice primum describitur.* A majorum igitur *exorsus* traditionibus, quæ feruntur Atrei contigisse tempestate, *in memoriam revocat.* Magnas enim tum factas esse cœli conversiones ferunt, ita ut, quo loco antea sol oriebatur, eodem, permutatis orientis et occidentis plagis, occideret; Saturno præterea regnante e terra homines esse procreatos ferunt. Sed horum omnium causa, quam nemo adhuc dixit, talis est : universum hoc alias deus ipse regit atque circumagit, alias vero dimittit, circumactis, quæ competebant ei, curriculis temporis; id simulac contingit, sponte, cum sit animal prudentiâ ab initio a conditore instructum (*inest igitur anima quædam mundo, quæ differt a deo*), in partem oppositam reflectitur. Reflexionis autem hujus causa innata hæc est. Idem semper esse nec ulla ratione mutari, solis omnium divinissimis convenit : e quorum genere cum corpus non sit, cumque mundus multa quidem et felicia (*ideas scilicet*) a conditore acceperit, corporis tamen quoque sit particeps, omnis esse mutationis expers nullo modo potest, movetur tamen, quoad fieri ejus potest, in uno eodemque loco, uno eodemque semper modo. Quare retrogradam rotationem (*ita intelligo vocem* ἀνακύκλησιν) adeptus, utpote quæ minime a motu ipsius per se ipsum deflectat. Jam cum se ipsum semper convertere nihil præter id, quod omnis motus est causa, possit, movere autem id alias alio modo nefas sit, mundum nec semper se ipsum convertere, nec totum semper gemino contrarioque circuitu a deo reflecti, nec etiam a duobus inter se dissidentibus diis converti, sed, quod modo dicebatur, interdum a deo moveri, vitam rursus extrinsecus nanciscentem et immortalitatem ab opifice suo præparatam suscipientem, interdum vero opportuno tempore a deo dimissum a se ipso moveri et retrogradum multa revolutionum millia peragere necesse est, quia quod maximum est et undique penitus æquilibre, minimo quodam pede ac cardine procedit (*h. e. minime quoad fieri ejus potest, a motu ipsius per se ipsum deflectit*). *Quæ fere omnia facile intelliguntur, modo reminiscaris Platonem duas conversiones statuere, alteram plantarum ab occidente ad orientem, alteram contrariam stellarum fixarum, quas conversiones cum uno eodemque fiant tempore, hic in tempore sibi succedentes facit, duplicatæ autem conversionis causam ponit esse corporeum elementum, quod mundus participat, ideis contrarium.*

Ejusmodi itaque cœli conversionem, cum sit omnium maxima, maximarum in rebus cunctis, præcipue animalibus et hominibus, esse mutationum causam par est, utpote qui magnas cœli mutationes haud facile patiuntur. Ergo animalia multa necessario tunc intereunt, atque etiam homines supersunt pauci, et qui supervivunt senes, in juvenes, juvenes autem in infantes vertuntur, defunctorumque cadavera in putredinem celerrime abeunt. Prius vero, quam cœlum in hodiernam transiret formam, ex se invicem homines non generabantur, sed, ut est in fabulis, e terra procreabantur. Si enim repuerascunt tum homines, mortuos ac sub terram defossos, reviviscere, terrigenasque revera existere, consentaneum est. *Quod his addit :* « quotcunque deus eorum in aliam sortem non transtulit », *ad idem pertinet, quod in Phædri dialogi mytho refertur :* « animas aliorum quidem post decem millia annorum, philosophorum vero post tria millia alas recuperare et ex vitarum transmutationibus ad deos abire (*vid.* Argum. Phædr. V) ». *Jure igitur ea quoque quæ de generatione et de resurrectione mortuorum narrat, comparari possunt illis vitarum transmutationibus.*

Porro quæ de Saturni traduntur regno, ad eam pertinent mundi ætatem, qua cœlum contra quam nunc circumagebatur; sponte enim e terra pullulasse omnia ac germinasse, quod in hanc minime quadrat ætatem, tum temporis feruntur. Deus ipse gubernacula mundi totius tractans, ut nunc per varias mundi plagas singulæ ipsius partes a diis principibus distributæ sunt, animalium genera singula singulis assignarat dæmonibus curanda, quorum opera victus illis parabatur sufficiens, ut feritas omnis, pugnæ inter se, mutuæque lacerationes exsularent. Hominibus præerat deus ipse, eorumque res moderabatur, eodem fere modo, quo nunc homines alia pascunt animalia; civitates vero mariumque et feminarum ad liberos procreandos conjugia, cum e terra omnes nascerentur, et affatim omnia arbores campique absque labore ullo præberent, non erant, vitamque sub dio, cum temperatissimum esset cœlum, beatissime transigebant. Hæc fuit hominum, Saturno regnante, vita. *Sed quod in primis animadvertendum*, illius ætatis homines nobis beatiores fuisse *negare videtur Plato*, utpote qui otio et libertate vitæ non usi sint ad philosophandum, sed ad inerti cuidam vitæ generi indulgendum, *unde concludas licet, ne nostram quidem ætatem Saturni, quod dicitur, regno esse inferiorem, neque defectum illum universi a deo revera esse defectum, immo vindicationem in libertatem, qua ad philosophandum utentes ita demum ad summum bonum pervenimus.* !

Ceterum horum omnium, qui sub Saturni regno vivebant, tempore circumacto, peractisque ab anima quavis, quæ erant ei præscriptæ, generationibus (*de quibus vide quæ supra ex Phædro attulimus*), universi gubernator, relictis gubernaculis, in suam sese sedem et speculam recepit, omnesque simul dæmones suam quisque provinciam deserentes (*quos ab iis, qui nunc mundi partibus præsunt, ex Platonis opinione diversos fuisse inde colligas licet*) mundum sibi permiserunt. Is itaque fato et innata cupiditate (*at ex iis, quæ præcedunt, ne cupiditatem quidem hanc omnino malam esse sequitur*) actus in partem principio et fini contrariam, vehementissime quassatus, animalia rursus pessumdedit. Post hæc tempore certo exacto, concussio perturbatioque cessavit et mundus a turbulento fragore desistens solito suo modo cucurrit in ordine debito constitutus, potestatem et administrationem habens sui ipse et eorum quæ in eo sunt, auctoris patrisque sui gubernationis pro viribus memor (*toti igitur universo* REMINISCENTIAM *tribuit Plato*) imitatus. Et principio quidem perfectius imitationem hanc exsecutus est, sed ab ea progrediente tempore longius deflexit. Cujus quidem defectus causa est natura corporea priscæ naturæ fomes, quæ valde deformis erat et ordinis expers, antequam præsenti ornatu decoraretur. Et ab eo quidem, qui eum construxit, omnia pulchra possidet (*h. e. ideas participat*), a priori autem deformitate incommoda et injusta omnia, quæ in cœlo nascuntur, mundus habet et animantibus inserit. Quare quamdiu a conditore gubernabatur, mala pauca, multa vero magnaque bona edidit; ab eo sejunctus in dies magis conditoris oblitus (*cfr. quæ de hac oblivione in Phædro leguntur*, I, 714, 1 *sqq.*) in pejus transit, donec ne plane intereat, fit periculum, deusque curam gerens, ne omnino dissolvatur et in LOCUM DISSIMILITUDINIS INFINITUM (*h. e.* NON-ENS ABSOLUTUM, *quod materiæ hic principium statuit Plato*) mergatur, iterum adstat et resumptis gubernaculis, ægrotantia omnia antiqua sui agitatione convertit et corrigit, MORTISque efficit eum et senectutis expertem.

Jam simul mundus sui juris est factus, partes quoque ejus prospicere sibi sunt coactæ; quo ipso desinente priori e terra generatione, animalia ex se invicem sunt procreata. Non enim dabatur amplius in terra per alia congredientia animal fieri, sed quemadmodum institutum fuit, ut mundus motionis suæ dominus esset, ita simili quodam ductu factum, ut partes mundi per se ipsæ, quoad fieri potuit, generarent et nascerentur et nutrirent (*quo ipso vindicatio consistit in libertatem, sine qua ne progressus quidem ullus cogitari potest*). Cum autem, qui generi humano antea præerat dæmon, discessisset, animaliaque essent efferata; infirmi et sine præsidio homines ab iis lacerabantur, artiumque omnium degebant primo expertes, quod desinente via priori, qua sponte omnia ipsis succrescebant, parare sibi victum non didicerant, quo factum, ut, quæ olim a diis tributa hominibus memorantur munera, cum NECESSARIA quadam disciplina eruditioneque tributa sint, a Prometheo ignis, ab aliis alia. Summatim omnia vitæ hominum adminacula deorum opera tunc sunt comparata, cum homines deorum providentia deseruisset, oporteret vero ipsos jam vitæ suæ curam habere, mundi totius instar, quem imitantes omne per tempus sequentesque, aliter aliterque nascimur atque degimus. *Contradicere sane hic sibi videtur Plato, cum uno fere spiritu mundum a diis desertum rursusque artes et adminacula omnia ad vitam sustentandam necessaria a diis tributa et quidem necessaria quadam disciplina tributa esse asserit. Sed hac ipsa contradictione, id quod supra monuimus, mundum, etsi ipsius motui permissum, ideis tamen divinis semper inhærere indicat, quas hic deorum popularium munera appellat. Unde apparet, cur disciplinam illam necessariam nuncuparit. Innata enim hæc, ut ita dicam, disciplina potius quam necessitas homines ad vitam meliorem traduxit*, I, 583, 6-588, 2.

3. PARS II. EPISODIUM. Liquet ex his, quæ præcedunt, in definitione viri rempublicam gubernantis esse erratum, non modo quod inter pastores gregis humani est relatus, quales erant tantum, qui priori mundi ætate hominibus præerant dii, sed etiam quod civitatis universæ principem illum ostendimus esse, quo autem modo princeps sit, non declaravimus. Civilem igitur artem non amplius gregis nutriendi artem denominari oportet, cum multi alii illam in commune nutritionem sibi vindicent, immo vero quandam gregis ductionem vel curationem vel etiam diligentiam. Porro curationem hanc iterum bifariam partiri necesse est, in violentam tyranni et voluntariam regis, quæ sola est ars civilis denominanda. Sed ita quoque multi alii cum rege de civili arte contendent, et curatio hæc rerum civilium adumbrata potius, quam absoluta est, cum fabulæ moles, quam induximus, additamentis illis comparari possit, quæ statuarii interdum non satis tempestive festinantes plura et majora, quam oporteat, adhibent, atque ita figuræ quidem circumferentiam sufficientem exhibent, quæ tamen perspicuitate adhuc caret. *Quam perspicuitatem quomodo rei adhibere possis, hac in parte dialogi expositurus est*, I, 588, 3-590, 12.

Dicit enim unumquemque nostrûm tanquam per somnium (ὄναρ, *h. e. per reminiscentiam et opinionem inde provenientem*) nosse omnia, vigilantem vero (ὕπαρ, *h. e. si opinionis loco scientiam certa ratione fultam exigas*) rursus omnia ignorare. *Ergo, quomodo ab opinione transeatur ad scientiam perfectam, demonstretur necesse est.* Qua in re exempla maximo sunt usui. *Et quidem hoc ipsum, qui sit exempli usus ad cognitionem informandam, primo docet adhibito de literis exemplo, antequam, quod pertinet ad ipsam de arte civili quæstionem illustrandam, alterum de arte textoria afferat exemplum.* Sicut enim pueri, cum primum literas discunt, unamquamque literarum in brevissimis facillimisque syllabis sufficienter dignoscunt,

eadem vero hæc in aliis agnoscentes opinione falluntur, quos ad ignota adhuc dignoscenda ita perduci oportet, ut illa, in quibus recte opinati fuerant, iis quæ nondum norunt, comparentur, quibus ita exemplis factis efficitur, ut tandem ex omnibus elementis quodque in omnibus syllabis, id quod diversum est, ab aliis diversum, quod vero idem est, idem semper nuncupent : ita in universum exemplum fit, cum id, quod idem est in alio disjuncto, recta opinione conceptum et cum alio comparatum de utroque unam veram opinionem perficit. Quod autem pueri circa literas, hoc idem anima nostra circa rerum omnium elementa patitur, ut nunc veritate circa unumquodque elementum in quibusdam consistat, nunc autem circa omnia rursus in aliis fluctuet, ut in quibusdam copulationibus, *vel syllabis ut ita dicam*, recte opinetur, translata vero in magnas ac difficiles rerum syllabas hæc eadem rursus ignoret. Quare ut in omnibus his ad rectam opinionem informandam, ita in quæstione quoque de arte civili exemplo opus est, quo utentes veritatem tandem ipsam pro somnio consequamur, I, 590, 12—591, 14.

Exemplum autem, quod exinde affert, textoriæ artis diligentissime ita excogitatum est, ut singula partitionis ejus membra, necnon quæ inter ea intercedit ratio, iis, quæ sunt in artis civilis partitione, membris eorumque relationi accurate respondeant. Et primum quidem, sicut scientiæ divisæ sunt in practicas et speculatrices, inter quas ars civilis relata est, ita hic opera omnia manibus facta dividuntur in ea, quæ paramus agendi aliquid gratia, et ea, quæ defendendi causa velut propugnacula paramus, inter quæ referuntur vestes. *Porro sicut civilis ars nomine solum differt ab arte regia*, ita vestifica ars textoria plerumque nominatur, utpote cujus maxime ars sit in veste contexenda. *Porro sicut regis ars imperatoria differt a permultis aliis artibus quæ imperant*, ita textoria ars differt a permagno numero artium, quæ propugnacula quædam vel operimenta alia aliis usæ materiis fabricant. *Hæc igitur omnia ad primam dialogi partem pertinent; ea vero quæ sequuntur, ad disputationes de civili arte referenda sunt, quas infra legemus.* Dictis enim his res nondum expedita est, cum carminatorum, fullonum, sutorum, aliorum artes, præterea instrumentorum, quibus textor utitur, effectrices de vestium curatione cum textoria arte contendant. In quibus, sicut in omnibus, quæ fiunt, duo genera distinguenda sunt, unum causarum adjuvantium, quæ materiam solum et instrumenta ad opus fabricandum subministrant, alterum ipsarum causarum, quæ ipsum opus faciunt. Ex causis ipsis ea primum pars secernenda est, quæ curandi, medendi atque omnino exornandi provinciam sibi vindicat, velut in textoria arte pars ea, quam generatim cognominant fullonum artem. Lanificium, quod restat, iterum dividitur in partem discretoriam unam, alteram concretoriam, *quæ eædem partes reperiuntur in dialectica, analytica hic et synthetica appellatæ, necnon in scientia civili, ut infra videbimus.* Concretoriæ denique artis pars altera torquendo consistit, quæ filum efficit solidius stamen appellatum et filum mollius subtemen appellatum (*artis civilis comparanda parti ei, quæ singulorum mores informat*), altera pars recta subteminis atque staminis implicatione contexens efficit vestem laneam appellatam, quare hæc quoque pars textoria κατ' ἐξοχὴν nuncupatur (*regiæ comparanda arti illi, quæ fortioribus et mollioribus moribus recte implicandis civitatis contextum efficit*), I, 591, 14—594, 30.

Quod lanificii opus esse proprium ultimo loco apparuit, ut AD MODUM CONVENIENTEM *subteminis et staminis, solidiorum molliorumque contextus conficiatur, hoc idem artium omnium summum esse principium in sequentibus demonstraturus est, ita ut, quæ digressio videtur esse, toti de arte civili disputationi quasi culmen atque finem imponat. Occasionem autem digressionis hujus præbet suspicio*, ne forte quis, quæ de textoria arte, necnon quæ in mytho præcedente per longiores sermones exposita sunt, tanquam digressionem prolixiorem vituperet. Prolixitatis igitur et brevitatis, defectus et excessus natura in universum inspicienda est. Referuntur autem hæc omnia ad metiendi facultatem, quæ quidem ipsa bifariam distinguitur. Pars enim una circa mutuam magnitudinis parvitatisque communionem versatur, majus semper minori, minus majori dimetiens. Altera vero pars in omnibus necessariam generationis essentiam observat, ad eam semper tanquam ad mediocritatem (τὸ μέτριον) excessum quemque sive defectum referens. Mediocritatis hujus naturam quod excedit et quod exceditur ab ea, seu dicendo seu agendo, id est, in quo boni homines a malis differunt. Qua sublata, omnes simul artes earumque opera tolluntur, si quidem hæ omnes, quod mediocri majus est aut minus, non quasi non sit, sed ut difficile quiddam in actionibus vitant, atque ita MODUM servantes (*et ideas*) BONA omnia PULCHRAque efficiunt (*vid.* I, 438, 46 *sqq*, *ubi* MODERATI, PULCHRI *et* VERI *notiones summi boni elementa constituunt*). Quemadmodum igitur in Sophista *dialogo* non-ens esse evincentes *quæstionem absolvimus*, postquam in eo nos destituit oratio, ita et nunc plus ipsum et minus evincere debemus commensurabilia esse non invicem solum, sed ad MEDIOCRIS (τοῦ μετρίου) ipsius quoque generationem. *Quod quidem hic non facit, sed dicit* eo aliquando opus futurum esse circa ipsum ACCURATUM (αὐτὸ τἀκριβές, *h. e. summum bonum, de quo agitur in Philebo*). *Nunc vero, quæ ad præsentia videntur necessaria, insequitur solum :* dimetiendi facultatem unam *ponens* continere artes omnes mathematicas, alteram vero artes illas, quæ ad mediocre moderatumque respiciunt et decens et opportunum atque officiosum, cetera hie similia (*cfr.* Phileb., I, 440, 3 *h. e. sqq.*), *artes a dialectica sive philosophia pendentes.* Quare elegantes et subtiles viros (*Pythagoreos scilicet*) *vituperat*, qui magnum aliquid ac sapiens loqui se putant, dimetiendi facultatem circa omnia, quæ fiunt, versari asserentes, *cum tamen duas dimetiendi artes non satis inter se distinguant.* Hoc eodem delinquunt illi, qui, quoniam per species dividendo considerare non consuerunt, longe inter se differentia, *omissis speciebus interpositis*, in unum statim conferunt, vel contra, quæ diversa sunt, per partes minime distinguunt, *sed in diversitate absoluta consistunt*, cum oporteat, ubi quis prius plurimorum perceperit communionem, non prius desistere, quam dividendo differentias omnes, quot speciebus continentur, conspexerit *et speciebus his conjunxerit* (*ita ut ipsa hac divisione fiat conjunctio*); ubi vero dissimilitudines quam plurimas in multitudine viderit, non prius desistere, quam cuncta, quæ cognata sunt, intra cognationem unam proprietatemque conclusa unius generis essentia vestiverit, *et ita conjungendo infinitam multitudinem dissimilium in species dividerit. Ceterum quæ de analysi et synthesi dialectica hic docentur, plane congruunt cum iis, quæ hac de re in Phædro* (I, 726, 45 *sqq.*; 735, 28 *sqq.*) *et in Philebo* (I, 402, 5 *sqq.*) *leguntur. Porro quæ initio hujus dialogi disputavit de* PARTIS *et* SPECIEI, *de* TOTIUS *et* OMNIS *natura, quomodo inter se differant, hic jam manifestum est*, PARTEM *quidem referri ad multitudinem, quæ dicitur* OMNIS, *et ad dimetiendi facultatem*

mathematicam, speciem vero ad genus una essentia in se conclusum, h. e. TOTUM, *et ad dimetiendi facultatem dialecticam*, I, 594, 30—596, 23.

Quæ quidem omnia, præsertim quæ de mediocritate tanquam summo artis civilis principio disseruit, quam accurate cohæreant cum mytho illo de duplicata mundi conversione deque causis ejus, necnon cum distinctione causarum ipsarum cum causis adjuvantibus, monere vix opus est. Sed Plato ipse, ne hac de re dubitatio ulla subsistere posset, curavit. Expressis enim verbis declarat, sicut pueri non nominis alicujus duntaxat pronuntiandi causa literas, quibus constat, discant, sed ut omni grammatica eruditiores evadant, eodem modo quæstionem hanc totam non civilis solum scientiæ indagandæ causa institutam esse, sed ut in dialectica universa proficiamus. Sicut enim textoriæ artis exemplo usi sumus ad declarandam civilis artis naturam, *ita hæc ipsa quasi exemplum propositum est ad dialecticæ totius naturam indagandam*, præsertim cum uti imaginibus sensui alicui accommodatis his in rebus non liceat. *Quare, ut digressionis hujus summam paucis comprehendamus, non hoc solum ea nos monere vult*, disputationum brevitatem vel prolixitatem, qualem in orationibus de textoria facultate, de mundi revolutionibus, de non-entis essentia in Sophista dialogo deprehendimus, ad eam dimetiendi partem referendas esse, quæ non majus et minus per se, sed mediocritatem et decori normam in primis observat, *immo hoc præsertim :* in omnibus primum honorem ipsi methodo dialecticæ tribuendum, qua secundum species distinguere valeamus et ad inveniendam declarationem rerum sagaciores reddamur, I, 596, 23—597, 41.

4. PARS III, A. *Quæ sequuntur, ut, quam ob causam ita sint a Platone disposita, intelligere possimus, præcedentia breviter repetamus oportet. Dialogus totus agit de arte civili, quam invenimus* theoreticam esse artem imperandi, quæ homines curet (PARS I, A); *porro :* divinam esse gubernationem mundi, quam in imperando ars civilis semper respiciat (PARS I, B). *Episodium quod sequitur* (PARS II) dialecticam *monstrat* esse artem, quæ ceteris omnibus essentiæ principium sive modum mediocritatemque bene temperatam præbeat. *Simul* textoriæ artis exemplo, quomodo civilis artis partes, causæ præsertim ipsæ et adjuvantes causæ, dialectica ratione investigandæ sint, *docemur. Quam divisionem hac in parte dialogi secundum textoriæ artis exemplum instituere aggreditur. Sed initio statim* causas ipsas a causis adjuvantibus separare difficile esse *dicit*, causæ vero genus (τὸ δ' αἴτιον, *quæ verba falso interpretari solent :* « difficultatis autem hujus causæ ») nihilo minus progredientibus fore, ut manifestum fiat; nunc vero, postquam in gemina secare non valeamus, membratim causas et causas adjuvantes victimæ instar discerpamus oportere. *Quæ quidem verba hucusque haud satis intellecta hoc fere sibi volunt :* « *dichotomia dialectica in re nondum satis perspecta adhiberi non potest. Exempli causa hac in arte civili distinguendas esse causas ipsas et causas adjuvantes atque ita demum artis hujus essentiam manifestam fore bene scimus, hoc præterea, essentiam hanc in mediocritate quadam consistere; sed quæ sit illa mediocritas, quæve sint contraria elementa, inter quæ illa sit media, omnino nescimus. Quare nec quæ sint adjuvantes causæ, certa ratione distinguere possumus, sed textoriæ artis exemplum secuti veritati pedetentim appropinquare debemus, hoc semper in singulis examinantes, utrum partibus his, quæ textoriæ artis causis adjuvantibus respondent, scientia, quam quærimus, insit an non, usque dum scientiam hanc ipsam deprehendamus. Unde, quæ sit discretoria quæque sit concretoria artis civilis pars, denique quæ sint elementa contraria, inter quæ moderationem quandam et mediocritatem conciliare sibi proponit, una constabit.* In adjuvantium causarum numero habenda sunt non solum, sicut in textoria arte, instrumenta omnia, quibus aliquid fabricatur, sed in universum omnia, quæ possidentur, et quarum artium ope possessiones hæ parantur. Quarum octo *enumerat* genera, primogenitum illud, quod metalla, ligna, pelles, cetera hujusmodi aliis artibus porrigit, deinde instrumentum omne, vas porro, vehiculum, munimentum, oblectamentum, nutrimentum, nummorum denique, sigillorum et omnis characteris genus. His proxime succedunt mancipia empta vel alio modo acquisita; neque numulariorum, mercatorum, naviculariorum, cauponum generi civilis peritia ulla adest. In ministerium denique civitatium adhibentur artes præconum, vatum, sacerdotum, quanquam apud Ægyptios non licet regem absque sacerdotio imperare, et in multis Græcorum civitatibus præcipua sacra a magistratibus summis instituuntur, *ita ut sacerdotium jam propius ad regiam dignitatem accedere videatur*, I, 597, 41—600, 45.

Hinc jam ad sophistas transit, et quomodo a viris revera regiis civilibusque distinguantur, quærit. *Quod quo facilius eruatur, rerum publicarum formas, quæ et quot distingui solent, dispicere aggreditur.* Tres enim sunt civitatium species, monarchia, imperium paucorum, democratia. Hæ tamen in plures rursus dividuntur, prout volentibus aut invitis, legibus aut arbitrio, a pauperibus aut a divitibus imperatur. At recta gubernationum harum finibus his determinatarum nulla potest esse, cum ex definitione supra inventa regia dignitas scientia esse debeat, descriptio ergo earum neque secundum violentiam et voluntatem, neque secundum paucos ac multos, neque per inopiam et opulentiam fieri oporteat, sed per scientiam quandam, quæ vero, qualis sit, nondum satis declarare potuimus. Scientiam autem hanc parare sibi, cum sit difficillima cumque inter mille homines vix quinquaginta reperiantur, qui ludum talorum prorsus calleant, multitudo nequit; quare uni tantum, aut duobus, aut admodum paucis in quocunque hominum cœtu eam inesse sequitur. Cui vero inest, regium virum oportet eum vocare, sive dominetur sive minus (*h. e. non alius is est quam philosophus*). Eam porro solam rectam existimari necesse est civitatem, ubi, qui præsunt, scientia sunt præditi, sive secundum leges, sive sine legibus gubernent; sive invitis, sive volentibus imperent; et quæcunque ab iis fiunt, cives in exilium ejiciendo, interficiendo, peregrinos adsciscendo, modo servandæ ac in melius evehendæ civitatis causa ac juste fiant, recte sunt facta laudeque digna. Ceteræ autem civitates neque veræ neque legitimæ habendæ, cum hanc imitentur solum, quarum quidem, quæ bonis legibus temperatæ sunt, ad meliora tendentes dicimus, reliquas vero ad deteriora, I, 600, 45—603, 4.

Quæ hic dicta sunt de viri vere civilis gubernatione sine legibus et de rectæ reipublicæ imitatione, deinceps accuratius explicantur. Duri enim docetur his nihil inesse, quod sine legibus recte dicatur posse civitatem gubernari. Ad artem enim regendi civitates pertinet etiam ars leges jubendi. Jam virum prudentem præstat gubernare quam legem. Homines enim humanaque cuncta cum mutentur continue, certæ omnique ratione accuratæ ferri leges nequeunt, neque quod optimum simul omnibus est et justissimum sincere comprehendens præcipere lex potest, I, 603, 4—32.

Et revera, si quis disciplina regia præditus posset per omnem vitam circumspicere sedulusque assidere cuique, legibus nunquam opus esset. Quoniam autem neque hoc fieri potest, neque hoc, ut, quod sigillatim et unicuique seorsum convenit, præcipiatur, legumlator crassius solum et communius et quod plurimis et plurimum conducere putat, respiciens leges fert, I, 603, 32—604, 11.

Unde sequitur neque legem unquam legislatore superiorem esse, quin sive ipse, sive alius quis ejus similis abrogare possit, neque injustum esse existimandum, si vir arte rempublicam gubernandi præditus, cives præter patrias leges adigat vi ad facienda, quibus et ipsi et civitas juventur, quemadmodum si medicus ægrum reluctantem, quæ sanitati eum restituunt, facere cogit, neque durum est neque injustum, I, 604, 11—605, 36.

Quod autem supra de imitationibus rectæ reipublicæ dictum est, sic se habet. Si quis primum illud seposuerit viri reipublicæ gubernandi arte præditi imperium legibus superius, secundum erit, ut ceteræ civitates hujus institutis quidem utantur, dum nemo quicquam præter leges committere audeat, et quisquis audeat, morte mulctetur extremisque suppliciis affligatur. Quanquam hoc perinde est, ac si navium gubernatoribus, medicis, aliarumque artium peritis potestate de iis, quæ sunt artis, præcipiendi dempta, populum, harum artium rudem, ut ferat leges, quomodo navigatio sit instituenda, ægerque colendus, convocaremus, quotannis præterea populi præfectos constitueremus, juxta scriptas illas institutiones, et naves gubernare et ægrotantibus mederi jubentes, judicia præterea constitueremus, quibus viri illi magistratibus functi rationem reddant, quilibet vero litem iis intendere posset, quod aliter quam leges jubeant et patria consuetudo doceat, naves gubernaverint aut ægros curaverint. Inter hujusmodi igitur homines quicunque magistratum sponte suscipere velit (*Plato se ipsum necnon Socratem significat*), merito quovis supplicio damnove afficietur. Quos ferre insuper leges oportebit, si quis præter scriptas constitutiones navigandi aut medendi rationem aliquam appareat quærere et circa hæc philosophari, primum quidem hunc neque gubernatorem esse neque medicum nominandum, sed RERUM COELESTIUM SCRUTATOREM, curiosum quendam delirumque sophistam, deinde a quolibet in judicium trahi posse, utputa QUI JUNIORES ALIOS CORRUMPAT et suadeat ut gubernatoria et medicina contra legum instituta pro suo cujusque arbitratu curentur. Qua ratione non solum artes omnes subverterentur, cum rerum indagatio vetaretur, sed ne vita quidem, quæ nunc difficilis est, tunc omnino vitalis esset. *Quibus omnibus Atheniensium rempublicam acerbissime perstringit necnon expressis verbis accusationi et supplicio Socratis alludit, quem eundem ex Platonis opinione, si quem alium, virum illum gubernandi arte præditum fuisse facile inde concludas*, I, 605, 36—607, 47.

At multo magis quam scriptæ leges officia vitæ pervertet, qui spretis illis vel lucri causa vel propriæ libidinis gratia alia præter hæc imperitus rerum (*cum scientia ex Platonis opinione a virtute non differat*) agere aggreditur. Quapropter legibus constitutis altera jam navigatio est, ut nemini quicquam unquam præter illas facere permittatur. Quum enim rex non nascatur talis in civitatibus, qualis inter apum examina, statim a principio tam corporis quam animi habitu unus ceteros antecellens, necesse est, cœtu facto constituta conscribere, vestigiisque verissimæ reipublicæ illius insistere. Porro cum turba divitum et populus omnis scientiam hanc civilem nunquam nanciscantur, oportet respublicas ejusmodi nunquam quicquam præter scriptas leges moresque patrios facere. Qua in re mirandum est, quam firma res naturâ civitas sit: nam quanquam civitates nonnullæ sic jam diu affectæ sunt, permanent nihilominus neque corruunt, *qua tamen re theoriam suam nonnihil labefactari Plato non sensit*, I, 607, 47—609, 37.

Seposita ergo illa sola recta republica, inter ceteras civitates, quæ sit ad convivendum levissima, quæve omnium onerosissima, quærendum est. Singulis igitur civitatibus in duas divisis, unius principatum in regnum et tyrannidem, dominationem non multorum in aristocratiam et oligarchiam, multorum tandem gubernationem, quanquam idem ei semper est nomen, duplicem quoque ponentes, prout leges vel servant vel transgrediuntur; sex in universum efficimus: quarum unius dominatio bonis conjuncta legibus omnium optima est, aristocratiam vero mediam censere debemus, quemadmodum quod paucum est, inter unum multave medium est (*secundum dimetiendi facultatem mathematicam, quæ valet in rebus vera scientia atque arte jam destitutis*); multorum administratio, propterea quod magistratus ad exigua redacti sunt in multosque divisi, legitimarum rerum publicarum est deterrima, iniquarum vero optima, tyrannis omnium pessima, I, 609, 37—610, 29.

Omnes igitur harum civitatium administratores a veræ civitatis gubernatore segregandi sunt, utpote larvarum ingentium præsides, qui et ipsi tales sunt et maximi sophistæ, I, 610, 30-41.

Jam sicut ii, qui aurum fodiunt, terram et lapides aliaque permulta primum separant, quæ autem post hæc supersunt auro cognatiora, æs et argentum, nonnunquam etiam adamas, vix tandem facto ad ignem examine secernuntur: eadem ratione nos quoque nunc a civili scientia alienissima et longinqua admodum separavimus, proxima vero et maxime pretiosa adhuc commixta restant, quorum in numero sunt præfectura exercitus, judicialis prætura, oratoria tandem dignitas. Musicæ hic exemplo utentes artem, quæ, quis artis musicæ sit usus, et quando et quomodo sit adhibendus, ab ipsa musica disciplina differre videmus: haud alia ratione dicendi quoque arte quando sit opus, non ipsa rhetorica, sed quæ ei imperat, ars civitatem gubernandi docet, quæ hoc eodem modo imperatoriæ quoque arti præsidet, necnon arti judiciali, cui leges, quibus ad singula dijudicanda utatur, tradit. Hæ igitur artes cunctæ, cum serviant civitatem regenti, differunt ab arte politica: ea vero nihil aliud est, quam scientia cunctis his præsidens legumque et omnium, quæ in republica geruntur, curam habens omniaque rectissime contexens, I, 610, 41-612, 33.

6. PARS III, B. *Separatis igitur ceteris artibus cunctis ab arte civili, qui sit hujus ipsius finis, ad quem respiciens civitatem contexat, omnibusque imperet, dicere restat. Sed supra* (I, 594, 31-596, 23) *dimetiendi facultatem illam, quæ pertinet ad mediocritatis ex contrariis inter se reconciliatis generationem, omnium fere artium necnon artis civilis esse principium constitit. Contraria vero, in quibus ad mediocritatem harmoniamque contexendis versatur ars civilis, virtutes ipsæ sunt, quæ bene temperatæ cum singulorum, tum civitatis totius efficiunt salutem.* Virtutes enim inter se aliæ aliis, præcipue fortitudo et temperantia, sibi quodammodo sunt contrariæ, quanquam partes virtutis omnes mutua invicem amicitia conjunctæ sunt. Celeritas namque et vehementia, quæ pertinent ad fortitudinem, in multis sæpe rebus laudantur; horumque opposita, tarditas animusque sedatus, quæ partes sunt temperantiæ, non minus sæpissime celebrantur laudibus: quotiescunque opportune utimur utrisque, laudamur simulac contra intempestive adhibemus utrumvis, in reprehensionem incurrimus, et pro fortibus, insani, superbi,

petulantes, pro temperantibus timidi, molles, inertes audimus. Quicunque harum virtutum alterutra sunt prædití, toto vitæ genere institutisque omnibus discrepant ab iis, qui altera sunt ornati, se invicem per omnia reprehendunt sibique contraria agunt. Unde maximi civitatibus morbi ingenerantur. Nam qui modestia ceteris præstant, tranquillitati in primis studentes, pacem quam maxime amplectuntur. Cujus amoris excessu fit, ut dum suis privatim incumbunt operibus, ipsis insciis imbelles reddantur et invadentibus hostibus quibuslibet expositi sint. Qui vero ad fortitudinem magis declinant, bellicosam vitam magis affectantes, sæpe patriam suam ad bellum incitant et ad finem in hostium redigunt servitutem. Sunt porro alia hominum genera omni plane virtute destituta, quos inter numerantur improbi, mali, injurii, a fortitudine ac temperantia prorsus aversi; ex quibus nulla conflari respublica unquam potest, sive per se solis, sive etiam bonis admixtis. Malos ergo omnes, qui reipublicæ præest, arcet, impios, injurios, violentos ejiciendo, aut morte aliove supplicia afficiendo; pusillanimes contra, quique ingenio sunt servili, servilibus operibus addicendo. *Quam disciplinæ civilis partem arti carminatoriæ sive artis textoriæ parti, quam appellavit discretoriam, comparat.* Celeros autem, quorum ingenia ad generosum habitum per disciplinam evehi possunt et arte inter se contemperari patiuntur, horum qui ad fortitudinem magis vergunt, staminis vice solidos mores eorum esse censens, qui vero ad modestiam inclinant, molli teneræque materiæ similes subteminis vice habens duplici eos modo vincire invicem et contexere nititur (*quam appellaverat artis textoriæ partem concretoriam*). Primo enim juxta cognationis rationem partem eorum animi, quæ sempiterna est, divino vinculo nectit, post vero divinam illam, quæ animalis naturæ est, vinculis humanis. Quoties enim in animis vera stabilisque opinio (ἀληθὴς δόξα μετὰ βεβαιώσεως) de pulchro, justo, bono, horumve contrariis insit, divina hæc in genere dæmonico (*h. e. humano, quatenus ideas participat*) fit. Quibus, ut rectæ disciplinæ participes fiant, bonus legumlator prospicere debet. Fortes enim qui sunt, quique disciplina destituti facile ad ferinam quandam naturam delabuntur, eos rectis de honesto ac justo opinionibus imbuendo corrigit ac mansuefacit, modestos vero ac temperantes, qui disciplina destituti ad ignaviam declinant, vere moderatos efficit. Partem autem eorum, quæ mortalis est, humanis vinculis, h. e. matrimoniis et affinitatibus emendare studet, strenuis ac acribus uxores mansuetas ac lenes, modestis contra ac remissioribus acres ac vehementiores dando, ut, mixto sanguine utroque, liberi ad mediocritatem propius accedentes procreentur. Nec minus in civilibus magistratibus mores communiter semper contexet ars civilis, ita ut, ubi unius sufficiat gubernatio, hominem præditum moribus utrisque præficiat : ubi pluribus opus sit, utriusque hujus generis partes aliquas commiscebit. Hic igitur est finis summi imperantis artisque, qua gubernantur civitates, temperantes seu modestos, ac fortes seu vehementes, ita inter se conciliare, ut concordes in republica degant, servisque et aliis ita imperare, ut salus reipublicæ publicaque felicitas inde efficiatur, I, 612, 34 *ad finem.*

PROTAGORAS, I, 232 *sqq.*

DIALOGI FORMA *ad dramatis formam proxime accedit. Septem autem partibus constat : prologo, expositione rei et personarum, quæstione denique de virtute ipsa iterum in quinque partes divisa.*

I. PROLOGUS est colloquium sodalis cujusdam cum Socrate, qui Protagoram sapientem Alcibiade pulchro illo pulchriorem sibi dicit videri; exinde disputationem quam cum Protagora habuerat, rogatus narrat, c. I.

II. EXPOSITIO REI ET PERSONARUM. Hippocrates, adolescens nobilis et discendi cupidissimus, multo adhuc diluculo ad Socratem venit eumque precibus adit, ut ipsum Protagoræ, celeberrimo sophistæ, commendare et in disciplinam tradere velit. Venerat autem Protagoras vesperi solummodo et apud Calliam divertebat. Quanquam adolescentulus ingenuus non sine pudore Socrati confessus erat se Protagoram audiendo et ipsum sophistam esse evasurum, adeoque, quippe viri arte et ratione nondum satis perspecta, probe intellexerat, quanto id cum periculo foret conjunctum, si quidem quo semel est imbuta recens servabit odorem testa diu, tamen ille, ut ejus voluntati morem gereret, noluit eum a consilio suo deterrere adeoque una cum eo, quum dies illuxisset, ad Calliæ domum perrexit, c. II-VI.

Portam percutientes janitor eunuchus vix in domum admittit, sophistas esse arbitratus, *quos homo simplex in odio habet*, c. VI.

Intro admissi ingentem virorum conventum offendunt, sophistarum hujus temporis principes, eorum comitatum quem stellæ crinitæ instar post se trahunt : Protagoram deambulantem quem Callias ceterorumque auditorum corona reverenter subsequitur; Hippiam Eleum in solio sedentem et coram multis declamitantem; denique Prodicum Ceum in lectulo decumbentem, item magna circumdatum amicorum et familiarium caterva. Extemplo Alcibiades quoque et Critias Callæschri filius intrant, *ita ut omnes jam dialogi personæ præsto sint*, c. VII.

Socrates compellans Protagoram causam ei aperit, cur huc venerint, nempe ut Hippocratem ei commendet. Optare autem se ait, ut sibi liceat paullisper cum ipso de adolescentis institutione, qua usurus sit, colloqui, sive id remotis arbitris fieri velit, sive coram aliis. *Quæ postrema verba animum sophistæ mirifice tangunt.* Prædicat igitur ambitiose artem suam tanquam antiquissimam, utpote jam ab Homero, Hesiodo, Simonide, Orpheo, aliis factitatam; sed per hominum invidiam, quam sophistæ nunquam non experti sint, factum esse, ut clarissimi illi viri professionem disciplinæ sophisticæ, aliis nominibus insignitam, studiose occultaverint; longe aliter tamen sese facere solere, ut qui aliorum invidiam et odium nihil veritus se sophistam libere profiteri numquam dubitaverit. Itaque nihil ait prohibere, quominus de Hippocratis institutione coram omnibus colloquium instituant, c. VIII.

Callia auctore fit consessus. Arcessuntur etiam Prodicus, Hippias, alii. Socrates iterum exorsus ex Protagora quærit, quidnam utilitatis Hippocrates ex consuetudine ejus ac disciplina capturus sit. Respondet sophista eum hoc commodi de se percepturum ut quotidie melior ac sapientior evadat. Porro interroganti Socrati, quanam in re et ad quid melior sit evasurus, cum superba aliorum sophistarum contemtione non eum ait in arithmeticæ, astronomiæ, geometriæ, musicæ studiis frustra detentum iri, sed statim accepturum quæ ad res cum domesticas tum publicas bene administrandas valeant, id est artem politicam. *Quod Protagoras non dixerat* Socrates addit, « Intelligo », dicens », quod vis; civilem namque artem dicere mihi videris pollicerique viros bonos cives reddere ». Protagoras, » Hæc ipsa est », ait, « mea professio », *nimirum virtutem ac prudentiam idem fere sibi videri concedens*, c. IX.

Sophistarum vanitatem eorumque promissa splendida, quod politicam artem docendo discipulos bonos reddere valeant, *introductio hæc dialogi nobis sub oculos ponit, necnon auditorum imperitiam, qui eos cum reverentia observant vel etiam, ut Callias facit,*

immensis eis muneribus indulgent; vel saltem, ut Hippocrates, fallaciis eorum irretiuntur.

Socrates exinde sophistam arguere aggreditur, quod tantum absit ut promisso suo stare possit, ut ne noverit quidem quid polliceatur.

III. *Inde usque ad dialogi finem de virtute quæritur, num doceri possit. Ac primum quidem varia afferuntur quæ ex hominum opinione vel ex communi vitæ usu et eventis petita propositionem hanc vel infirmare vel affirmare videntur.* Dicit enim Socrates, de virtute civili semper sibi ita visum esse, ut eam doceri non posse putarit. Simul Atheniensium democratiam *perstringit*, quod talem de virtute opinionem habeant, ut de navium fabrica quidem fabrorum navium consilium expetant, de civitate autem gubernanda cuivis dicendi potestatem faciant. Idem de politicis viris *ironice monet*, quod talem virtutem possideant, quam filiis suis impertiri nequeant, c. X.

Protagoras autem, ut opinionem contrariam, virtutem scilicet doceri posse, tueatur, *sophistarum more orationem orditur prolixam.* Ac primum quidem fabulam narrat de Prometheo et Epimetheo, qua probare vult, artis facultatem, justitiam et pudorem ad omnes homines pertinere atque hinc factum esse, ut homines antea dispersi urbes atque civitates conderent, civilisque societatis vinculis conjuncti vivere cœpissent. Quare, inquit, mirandum non est, quod in rerum publicarum deliberationibus cuivis sententiæ suæ publice dicendæ potestas datur et insanum putant, si quis se ipsum civili virtute expertem prædicet, c. XI-XIII. Nihilominus quod virtutem neque innasci neque sorte contingere, sed doctrina et studio comparari consentiant homines, hoc est argumento, quod qui naturæ culpa in se habet turpitudinem, eum tantum abest ut puniant, ut omnes talis fortunæ misereat : si quis autem vitiis laborat quæ a socordia aut inertia proficiscuntur, eum vero castigant ac gravissimis poenis afficiunt, idque non alio consilio, nisi ut malefici ad bonam frugem revocentur, ceteri autem de vitiis fugiendis admoneantur, c. XIII. Quod autem de filiis clarorum virorum dictum est, mirum quidem esset, sophista pergit, si boni viri filios suos in ceteris quidem omnibus erudiendos curarent, virtutem autem, in qua sola maxima præmia posita sunt, et in qua neglecta maximæ poenæ sunt constitutæ, pueros suos docendos non curarent. Immo universa educatio, *quæ describitur*, tum privata, tum publica, eo spectat, ut juvenes, quantum fieri possit, ad virtutis exercitationem conformentur. Neque dicere recte licet, ea ratione nihil profici, sed quasi ac si civitas non posset consistere, nisi tibicines omnes essemus tales, qualis esse quisque posset, si omnes studiose nos invicem in tibicinio nos erudiremus : non bonorum tibicinum filii magis quam deteriorum boni tibicines evaderent, sed cujus filius ad tibias inflandas natura sua aptior fuerit, is magis in arte proficeret, verumtamen omnes saltem satis boni essent tibicines, si conferrentur cum rudibus nihilque earum rerum scientibus : similiter etiam nunc omnes saltem institutione et educatione aliquatenus ad virtutis rationem facultatemque adducuntur, id quod cognosci facile potest comparatione rudium et barbarorum hominum cum gentibus eruditis instituta. Et ne ii quidem qui a parentum virtute desciverunt, propterea degeneres habentur, quod omni omnino virtute destituti sunt, sed quod propter minorem ingenii bonitatem ad parentum præstantiam pervenire non potuerunt. Quo difficilius est, Protagoras addit, præceptores reperiri, qui juvenes vel paulo magis, quam ceteri omnes faciunt, ad virtutem provehant. Quorum unum me esse puto. Exinde denuo disciplinam suam *prædicat* eamque *ait* multo grandiore dignam esse pretio, quam quod ipse a discipulis suis exigere soleat, c. XIV-XVII.

Orationi huic Socrates ne verbo quidem repugnat. Neque enim quas sophista protulit sententias : virtutis facultatem communem hominibus insitam, et facultatem hanc institutione et educatione *quodammodo* fulciri et in singulis hominibus diversam esse, — *a Platonis animo abhorrent, neque id quod sophista probare studet :* virtutem doceri posse, *his argumentis demonstratur. Sophista non distinguit inter virtutis facultatem vel indolem omnibus insitam, et inter virtutis entelechiam quæ se ipsam novit et quasi possidet. Itaque* QUOMODO *fulciatur virtus institutione, demonstrare non potuit. Immo quum omnibus viribus virtutem doceri posse contendat, idem oratione sua nihil clarius ostendit quam hoc, quod quid revera sit virtus nesciat. Hoc saltem minime suspicatur virtutem esse scientiam, scientiam virtutem, cum ipse scientiam suam adulterinam prædicet venalem, indolis autem diversitatem maximi putet esse momenti. Quæ omnia magis patebunt, quum Socrate quærente quid sit virtus et quomodo singulæ virtutes inter se cohæreant, sophista declaraverit.*

Prius autem, quasi embolium, Socrates quædam interjicit de rhetorum et sophistarum dicendi genere prolixo, quod æri comparat percusso quod alte et diu resonet, nisi quis manum imponat, c. XVII.

IV. Quum plurimarum virtutum mentionem fecisset in superioribus Protagoras, Socrates quærit, utrum unum quiddam sit virtus, partes autem ejus sint justitia, temperantia, sanctitas (sapientia, fortitudo; *quinque enim virtutes hic ponit Plato*), an hæc omnia unius ejusdemque rei sint nomina. Protagoras respondet partes eas esse. Porro Socrates, utrum partes hæ *quantitate* solum, sicut auri partes, inter se differant, an *qualitate*, sicuti partes faciei, rogat. Sicuti faciei, Protagoras asserit. Simul addit necesse non esse eum, qui unam virtutem possideat, statim omnes habere, immo fieri posse, ut fortes quidam sint, sed injusti, alii justi quidem, sapientes minime. *Qua definitione communis illius virtutum fontis omnium, scientiæ* τοῦ καλοκαγαθοῦ, *ignarus omnino sophista apparet. Sed statim de sententia sua deturbatur:* Socrate enim dicente : Si quis a nobis sciscitaretur, quoniam virtutis pars non est talis, qualis alia, sanctitas ergo non justum est sed injustum, justitia item non sanctum, sed impium, quid diceremus? Protagoras *neque captiosam (contraria enim pro diversis ponuntur) conclusionem refellere valet, neque differentiam sanctitatis et justitiæ accurate indicare, sed disputandi impatiens concedit* simile quoddam, idque non parvum quoddam, eas inter se habere. Quid sit illud simile quoddam, non ulterius requirit Socrates, sed ad aliam quæstionem pergens eadem ratione, qua sanctitatem et justitiam inter se conjunctas esse demonstrarat, nunc sapientiam quoque et temperantiam vel idem, vel simillima saltem esse probat. Ponit enim insaniam PRORSUS CONTRARIAM (πᾶν τοὐναντίον *quod est emphatice dictum pro* PLANE DIVERSUM) esse temperantiæ, insaniam item contrariam sapientiæ, ergo cum uni unum solum sit contrarium, plura autem minime, idem *vel potius simillima* erunt sapientia et temperantia.

Porro justitiam et temperantiam idem esse probare aggreditur hoc modo : temperanter sapere (σωφρονεῖν), ait, est bene sapere (εὐφρονεῖν), hoc bene consulere, hoc bene facere; bona autem sunt utilia (*sensu saltem absoluto*), injusta vero faciendo fiunt utilibus contraria, ut injuste agendo (ἀδικοῦντα) temperanter sapere (σωφρονεῖν) sit male agendo bona agere, id quod absurdum videtur. Sed antequam disputatio ad finem perducta sit, Protagoras, *ut conclusionem eludat*, bona semper utilia esse pertinaciter negat, *non hoc dicens, quod licebat dicere, vo-*

cem nempe UTILE *sensu absoluto accipi non posse, sed plane delirans, quum* UTILIA *appellet* UTILIA SENSU ABSOLUTO, BONA *autem* UTILIA SENSU RELATIVO.

Partis hujus (IV) *summam breviter ita repetamus :* virtutes vel omnes idem esse videntur vel inter se maxime similia. *De quibus sophista neque certam habet quandam opinionem, neque si quam alicunde arripuit, contra dialecticam artem defendere eam valet : immo prolixæ orationis fallaciis auditorum aures et animos pellicere studet. Simul in fine apparuit :* inquirendum esse de bono relativo et de bono absoluto, ut virtutis natura accuratius inde cognoscatur, c. XVII *s. f.* — XXII.

V. *Sequitur episodium satis longum* (c. XXII-XXXIV) *ipsum iterum tripartitum, cujus pars prior et tertia sunt de disputandi ratione, pars secunda, Simonidei carminis interpretationi addicta, æque ad methodum et ad argumentum dialogi pertinet.*

Obliviosum enim se fingit Socrates et a Protagora petit, ut missis splendidarum orationum ambagibus breviloquentia utatur, in qua et ipse sese excellere dixerit. Ille vero iniquum putat sibi præscribi, quomodo disputandum sit. Quibus auditis Socrates, sermone abrupto, discessum parat. Hic vero amici cum obnixe rogant, ne discedat, quo loco alii quoque sophistæ, Prodicus et Hippias, sapientiæ suæ speciminis edendi occasionem nacti, ille quidem rhetorico-grammaticam disciplinam tueri videtur, hic autem naturalis juris præstantiam laudibus effert. *Ita ut, si Protagoram addimus, qui politicam scientiam amplexus laudator fere præsentis temporis et legum esse jam apparuit, tres simul principes sophisticæ doctrinæ auctores in conspectum nobis veniant, quibus adsistunt eclectici illi, Callias, Critias, Alcibiades, qui sapientes sibi videntur, cum a sophistis simul et a Socrate proficere aliquid studeant.*

Propositionem, quam suo more fecerat Hippias, naturalis ille juris defensor, ut sub arbitris disputetur, Socrates ipse accuratissima oratione habita repulsat. Tandem hoc convenit, ut sophistæ respondendi interrogandive optione data, ipse, jam respondentis partes suscipiat, ita quidem, ut postquam ille interrogarit, vicissim illum sit interrogaturus, c. XXII—XXVI.

Protagoras igitur, interrogantis partibus susceptis, præcipuam doctrinæ partem positam esse declarat in carminibus interpretandis, atque ita quoque quæstionem de virtute agitari posse ad poetarum auctoritatem translatam. Id quod facit de dicto illo Simonideo : DIFFICILE ESSE VIRUM BONUM FIERI, sese disputare velle professus.

Siculi antea præcipuas doctrinas et quasi scholas sophisticas in scenam produxit, hic quoque hoc præcipue spectasse videtur Plato, ut tertium dictionis genus sophistis usitatum nobis ante oculos ponat. Primum vero dictionis genus mythologicum erat illud, cujus specimen exhibuit fabula illa Protagorea de Prometheo et Epimetheo; alterum oratio demonstrativa eaque prolixa; tertium, quod in poetarum interpretatione versatur, jam cognoscemus.

Protagoras enim, sitne carmen illud laude dignum, quærit. Annuente Socrate, pugnetne cum eo, quod in sequentibus poeta reprehendat Pittaci dictum : DIFFICILE ESSE VIRUM BONUM ESSE, pergit interrogare; *scilicet ut poetam celebratissimum erroris coarguat carmenque ejus incurrere in reprehensionem cogat.* Socrates vero Prodici verborum distinctione adhibita non repugnare sibi Simonidem videri ait; non enim idem videri ESSE et FIERI. Itaque Simonides dicens : difficile esse virum bonum FIERI, ac falli Pittacum, qui virum bonum ESSE vel MANERE difficile esse dixerit, minime contraria sibi ponit, sed quid revera his sibi poeta voluerit verbis, hoc jam explicare conatur Socrates. Et quidem tres deinceps inter se diversas proponit explicationes, *priores duas quidem ludibrii causa, quibus sophistarum ingenio et sapientiæ insultet, utque demonstret, quam sit frivola disputandi hæc ratio quæ interpretandis poetarum aliorumque verbis continetur. Quod enim Simonidis verba Hesiodi verbis assimilat, tantum abest, ut serio dictum sit, ut poetarum sententiæ plane contrariæ sint. Id quod non vidit Protagoras, etsi explicationi repugnat, sed ridiculam rationem affert dicens* poetam ita minus inscium videri. *Altera explicatio,* qua χαλεπὸν Socrates interpretatur *esse* MALUM, *manifesta est derisio Prodiceæ sapientiæ, id quod omnes sentiunt præter unum Prodicum. Tertio tandem loco serio agit atque Simonidis sententiam eam fere esse monstrat :* difficile quidem est virum bonum fieri, potest tamen fieri in tempus quoddam; ESSE vero vel MANERE bonum (id quod Pittacus dixerat) humana conditione majus est et in deos solum videtur cadere. Simul ex sapientum, ut dicit, sententia hoc addit, quod nemo unquam malum sponte committat.

Poetæ quidem sententia alia videtur (ἑκὼν *enim oppositum necessario est sequenti* ἀνάγκῃ δὲ) *neque Socrates hoc serio contendit* (*cfr*. I, 260, 10 *sq.* καὶ τῇ φωνῇ ἐνταῦθα κέχρηται τῇ τῶν Μυτιληναίων), *sed contra ac sophista fecit, poetæ verba subobscura in meliorem partem interpretatur.* De Lacedæmoniis quæ addit, quasi antiquissimi sophistæ fuerint, eorumque vera progenies sit sapientum septem breviloquentia, quæ jaculi instar adversarium percutiat, neque eodem referendam esse inscitiam eorum qui auribus præcisis et vestibus brevibus in urbibus deambulent, *tota hæc dissertatio acerbissima est parodia Protagoreæ vaniloquentiæ,* qui sapientiam suam ad antiquos poetas et sapientes referri dixerat, *quorum sucum et sensum non magis refert quam laconizontes illi Lacedæmoniorum mores,* c. XXVI—XXXII.

Socrate dicendi finem faciente *perfestivum est quod Hippiæ accidit.* Scilicet ut sapientiam suam in lucem ponat, de eodem Simonidis carmine, de qua tres deinceps Socrates proposuit explicationes, quartam etiam proferre promittit et orationem habere instituit. Sed satis commode sophista ambitiosus ab Alcibiade adolescente monetur, ne id faciat : colloquium enim a Socrate et a Protagora institutum ad finem esse perducendum. — *Ita sophistis omnibus omnimodo explosis*, Socrates totum quod in rebus poeticis interpretandis versatur disputandi genus conviviis comparat imperitorum plebeiorumque hominum, qui ipsi de suo quod afferant, non habentes, de alienis periculum faciunt, c. XXXII.

Ut dialogi partis hujus summam repetamus : tertium dicendi genus sophistis usitatum, poetarum explicationem, non magis ad veritatem indagandam proprium esse apparuit, quam mythologicum, aut prolixas orationes demonstrativas, ita ut sophistæ, ut sententiis, sic genere quoque dicendi omnino Socrate inferiores esse convincantur. — Quod autem ad sententias pertinet, quæ hac in dialogi parte agitantur, primum ut in tertia parte opiniones vulgares, hic sapientum decreta de virtute exprimuntur : perfectam scilicet virtutem homini non contingere; sed neminem sua sponte malum facere, quod malum esse noverit. *Ex duabus his sententiis tota, quæ sequitur, de virtute docenda pendet disquisitio : virtus enim non nisi quatenus est scientia, doceri potest; scientia autem non nisi cum virtute perfecta plane congruens apparebit; humana virtus neque plane perfecta, neque plane scientia est, sed quædam pars ejus in cæcum naturæ instinctum desinit, ut pro ratione neque doceri possit.*

VI. Protagoras se iterum refutatum ægerrime ferens

multis demum amicorum precibus permovetur, ut Socrati denuo, sicut convenerat, interroganti respondeat, Socrates autem, præmissis quibusdam de dialectices præstantia, et Protagora *ironice* laudato, denuo quærit, utrum sapientia, temperantia, fortitudo, justitia, sanctitas, quinque nomina ejusdem rei sint, an unicuique horum nominum propria quædam essentia subsit et res vim propriam habens, adeo ut non sit alterum quale est alterum, c. XXXIII.

Respondet Protagoras justitiam quidem, sanctitatem, temperantiam et sapientiam inter se esse simillima, — *has enim virtutes Socrates antea ostendere conatus erat unum idemque esse* —, sed plurimum ab his differre fortitudinem; sæpenumero enim accidere, ut qui ceteris careant virtutibus, ii longe fortissimi sint. Quam sententiam Socrates ita refutat : Qui fortes sunt, inquit, eos audaces esse facile largieris. Jam qui audacter aggrediuntur id, cujus periti sunt, laudantur; contra qui audaces in eo sunt, cujus nullam habent cognitionem, ii merito insani judicantur. Omnis autem virtus propter naturam suam necesse est careat omni vituperio; unde sequitur ut ea audacia, quæ non habeat scientiam sibi adjunctam, non recte queat pro virtute haberi. Contra ex iis qui peritiam habent, sapientissimi et peritissimi etiam audentissimi sunt, et cum sint audentissimi, fortissimi, secundum quam rationem sapientia fortitudo esset. *Quæ sophista ad hæc respondet, plane absurda sunt, cum neque Socratis conclusionem intellexerit (in exemplo enim, quod affert sophista, nihil obstat, quin etiam* POTENTES IMPERITI *sint* ROBUSTI, *in Socratico exemplo non nisi* PERITI AUDACES *sunt* FORTES; FORTITUDO *est terminus minor,* ROBUR *est terminus major), neque fortitudinem aliud esse putet quam naturalem quandam facultatem. Sed fortitudo non qualenus naturalis facultas est, sed quatenus conscientia continetur, virtus est. Id quod Socrates in sequentibus demonstrabit,* c. XXXIV.

VII. *Dialogus ad conclusionem contendit. Dimissa enim quæstione illa hucusque agitata de virtutum unitate, Socrates exinde de virtutis inquirit essentia, neque ulterius in refutandis sophistæ opinionibus moratus, ipse itineris dux ad investigandam veritatem dialectica ratione usus per hypothesin procedit.*

Expositionem hanc paucis verbis ita referemus :

Positis : BONUM idem esse ac JUCUNDUM, MALUM idem ac TRISTE, quum nemo non jucunda sectetur, tristia aversetur, sequitur id quod vocant SUCCUMBERE VOLUPTATIBUS VEL AB ILLIS VINCI nihil aliud esse quam pro majoribus bonis majora mala sumere idque deceptum opinionis errore. Quocirca apparet neminem scientem malum esse, virtutem autem esse scientiam, c. XXXV-XXXVIII.

Observandum hic est, primum quod thesis illa BONUM IDEM ESSE AC JUCUNDUM, *non nisi hypothesis loco adhibetur, neque ullo modo in hoc laboratur, ut probetur. Deinde sophistæ, etsi longe aliter de virtutis natura sentiunt, quippe qui eam putent in consuetudine et indole sitam, Socrati tamen virtutem pro scientia proponenti non oppugnant, conclusione scilicet gaudentes, qua fit ut virtus doceri posse videatur.*

Jam virtutis quam obtinuit definitionem, ad fortitudinem transfert Socrates eamque concludit esse SCIENTIAM RERUM METUENDARUM ET NON METUENDARUM. Protagoræ autem sententia qui homines imprudentissimos sæpenumero fortissimos esse dixerat, falsa esse apparet. *Ceteræ virtutes eadem ratione iterum definiri potuissent, quod facere omittit philosophus exemplo hoc fortitudinis contentus, partim quia fortitudo nondum definita fuerat, partim quia virtus hæc ad civilem virtutem, de qua quæstio orsa erat, inter omnes virtutes proxime accedit,* c. XXXVIII—XL.

In epilogo qui dialogum concludit, summa quasi disputationis subducitur. Socrates enim, simul sophistam qui sub finem respondere jam non voluerat, cum ironia placaturus et quæstioni finem impositurus ita perorat : « Atque mihi videtur nostræ disputationis exitus hominis instar accusare et deridere, et si uti voce posset, dicturus, Inepti estis, o Socrates et Protagora. Tu quidem qui superius dicebas, o Socrates, doceri non posse virtutem, nunc tibi ipsi contraria studiose agis, dum ostendere conaris omnes res esse scientiam, et justitiam et temperantiam et fortitudinem, qua ratione maxime virtutem doceri posse conficiatur. Si enim aliud quid esset virtus quam scientia, quod Protagoras primum asserebat, plane doceri non posset : nunc autem si tota scientia esse videbitur, quod tu, o Socrates, inferre conaris, mirum erit, si per doctrinam virtus comparari non possit. Protagoras item (ineptit), qui primo quidem doceri posse virtutem voluit, nunc contra adniti videtur, ut fere quodvis aliud potius quam scientia virtus appareat : quo pacto minime omnium esset aliquid quod doceri possit. » *Quod intelligendum est cum grano salis. Sophista enim, qui virtutem doceri posse dixerat, scientiam eam esse negaverat, revera sibi contraria dixit. Socrates vero civilem illam virtutem in consuetudine et opinione positam, quam solam novit sophista, doceri non posse recte monuit, posse autem philosophicam virtutem scientia fultam minime negavit. Sed distinctio ea inter civilem virtutem et philosophicam virtutem, nec non quæstio, quid de hypothesi illa :* bonum idem esse ac jucundum, *statuendum sit, consulto in dubio relinquuntur, quo magis appareat de virtute, utrum doceri possit annon, nihil constare, antequam virtutis natura et essentia quid tandem sit, comperta fuerit. Id quod Socrates his verbis significat :* « Ego igitur, o Protagora, videns hæc omnia sursum deorsumque graviter perturbari, ut in lucem veniant, vehementer incumbo, et vellem his inter nos decursis digredi etiam ad virtutem, quid tandem sit, et iterum doceri possit necne dispicere, ne forte nos Epimetheus ille sic in disputatione dolose fefellerit, quemadmodum in distribuendo neglexit, ut tu dicis. Prometheus igitur etiam in fabula mihi magis quam Epimetheus placuit : quo utens ego et universæ vitæ meæ *promethumenos, id est prospiciens,* hæc omnia tracto, et si tu velles, id quod etiam in initio dixi, libentissime de his rebus tecum considerarem. »

Sed Protagoras, colloquii pertæsus, ut indignationem dissimulet, Socratem adhuc juvenem magnificis laudibus ornat eumque vaticinatur aliquando talem extiturum, qui inter viros sapientiæ laude claros et conspicuos merito numerari possit. Quibus dictis amici discedunt.

REPUBLICA (libri de), II, 1 *sqq.*

DIALOGI FORMA, PERSONÆ, DISPOSITIO. *Siculi vidimus in Lyside, Charmide, Protagora, dialogis sine ulla dubitatione inter primos a Platone conscriptis, hic quoque sermo* περὶ πολιτείας *inscriptus a Socrate narratur, et quidem postridie quam habitus est. Quo aliæ etiam rationes quædam accedunt, præsertim scenicus apparatus locuples, primo saltem in libro, qui quæstionem non ad finem perducit, sed, ut illi primæ ætatis dialogi, in refutandis opinionibus aliorum consistit aut saltem consistere videtur : quæ in causa fuerunt ut nonnulli viri docti librum hunc ante alios a juvene auctore conscriptum putarent.*

Quod licet ita factum sit, partem hanc dialogi ni-

hilominus accuratissime ceteris partibus connexam esse videbimus.

Sermones hi theatrum habent domum Cephali peregrini Syracusani in Piræeo sitam, quod eo magis animadvertas, quia expressis verbis, Socratem raro admodum ex urbe exire, Cephalus memorat (II, 2, 9). — *Qua ratione, sicut jam in Phædro monuimus, hic quoque sententiarum ordinem significare videtur Plato Socratica doctrina sane nitentem, sed ultra provecta, quæque hic certe peregrinis quibusdam elementis sit commixta. Eodem spectat, quod habitus esse dicitur sermo, quum Bendidea, Thressæ deæ solemnitas, primo celebrarentur.*

Scenicus apparatus summa arte ad rerum, de quibus hic agitur, imitationem est accommodatus. Optime enim virorum, qui apud Cephalum procul a solemnitate et a viarum celebritate nocturna sacra exspectaturi convenerunt, confabulatio quieta philosophi refert meditationes a procellosa vitæ turba, quam quasi in arce prospiciens quietus contemplatur, procul distantes. Certamen quod vesperi fit facibus et cursu equorum, Plato ipse generibus humanis comparat, quæ aliis alia vitam quasi lampada tradentia sese excipiunt (II, 367, 21), *et nocturna sacra quæ sequuntur, mysteria vitæ in memoriam revocant post mortem futuræ, de quibus in fine dialogi agitur.*

Dialogus hic cum totam vitam humanam quasi uno conspectu comprehendere sibi proponat, fieri non potuit, quin fere omnia, quæ hucusque in ceteris Platonis scriptis pertractata sunt, hic breviter iterum referantur. Id quod vel inde manifestum fiet, quum singulas personas, quæ hic colloquuntur aut ipsi tacentes colloquio adsistunt, perlustraverimus. Polemarchum, Lysiam et Thrasymachum jam ex Phædro novimus. Polemarchus illic (I, 720, 32) *ad philosophiam conversus esse dicitur. Lysias, de quo in Phædro plurimus erat Plato, hic tacitus adstat. Euthydemus fortasse, Polemarchi et Lysiæ frater, qui hic memoratur, Euthydemi Chii sophistæ nomen in memoriam revocaverit. Thrasymachus jam in Phædro* (I, 723, 43; 727, 29; 728, 17 *sqq.*; 731, 43) *tanquam summus fere eorum, qui tradendæ incumbunt rhetoricæ, perstringitur, hic vero totam illam rhetoricam repræsentat sophisticam, qua excellebat, et cujus extremas consequentias, dissimilis in hoc a Lysia, non reformidabat. Sicut Lysias et Thrasymachus totum sophisticorum rhetorum agmen repræsentant, ita Clitophon et Charmantides, Thrasymachi discipuli, assectarum nomine hic adsunt, quorum multitudinem sophistas comitantem in aliis dialogis offendimus. Clitophontis ob Thrasymachi refutationem irati cum Polemarcho disceptatio persimilis est illi inter Polum et Chærephontem concertationi in initio Gorgiæ dialogi. Niceratus, Niciæ filius, in Lachete, ubi de fortitudine agitur* (I, 523, 32 *sqq.*; 539, 15 *sqq.*), *Damonis musici est discipulus, ad quem Socrates eum deduxit; addendum est, quod infra* (II, 50, 51; 66, 26) *legitur de Damonis disciplina musica. Adimantum et Glauconem jam novimus ex Parmenide, ubi quasi depositarii apparuerunt Parmenidæ sapientiæ. Cephali porro Syracusani nomen alludit ad Cephalum Clazomenium eodem in dialogo, ita ut Plato in condendis de republica libris cum ceteros dialogos a se conscriptos, tum præsertim Phædrum, ubi de falsa nec non de vera rhetorica, h. e. de dialectica agitur, et Parmenidem, ubi dialecticæ principia intima exponuntur, videatur respexisse, unde concludas licet, his in libris de republica non solum de justitia aut de civitate instituendâ quæri, sed de summis potius Platonicæ philosophiæ principiis.*

Jam vero personæ omnes, quas modo perlustravimus, ita dispositæ sunt, ut utrimque primus stet Cephalus, quem altera ex parte excipiunt Polemarchus, cum Lysia atque Euthydemo, Thrasymachus autem ultimus subsequitur, Clitophonte et Charmantide comitantibus, exercitus, ut ita dicam, sophisticæ rhetoricæ. Ab altera parte, si iterum a Cephalo incipias, Glauco atque Adimantus secundo ordine stant, tertio Socrates : ita ut Polemarchus oppositos habeat Glauconem atque Adimantem, Thrasymachus autem Socratem.

In primo libro, quos ex adversa parte stare diximus, Cephalus, Polemarchus, Thrasymachus cum Socrate colloquuntur.

Cephalus ad summam jam provectus senectutem et inter omnes, qui adsunt, solus ætatis prioris adhuc superstes, in limine dialogi venerandus prominet vir ille priscæ simplicitatis ac virtutis, sed quæ auctoritate potius atque cæca credulitate quam scientia et meditatione fulta neque a pietate illa quæ spectat, quod nos dicimus opus operatum, quamque in Euthyphrone perstrinxit Plato, prorsus est aliena, neque dubitationi ingruenti resistere potest. Et revera non nisi timore mortis impellitur, ut de vita futura et de iis, quæ inde sperari debent, meditationem instituat (II, 3, 40 *sqq.*). *Quæ de senectute atque morte Socrates et Cephalus hic colloquuntur, ea cum fine dialogi ita consonant, ut totus dialogus quasi in limine mortis, ex quo vita universa conspiciatur, habitus videatur esse.*

Polemarchus, Cephali filius, heres ejus appellatur (II, 4, 34), *utpote qui proximus ab eo stet, non solum quod ad genus, sed præsertim quod ad mores attinet. Medium enim inter Cephalum et sophistam locum obtinet : virtutem laudat, ratiocinationem criticam non refugit, sed conciliare eas conatur auctoritate quoque usus, non Pindari hic, sicuti Cephalus, sed Simonidis, qui primus inter poetas ad nova inclinaverat. Cum vero eorum, quæ opinabatur, rationem reddere non possit, Socrate contradicente mox obmutescit, nec ultra colloquitur, nisi forte ut aliorum ratiocinationes se assecutum significet* (II, 82, 12 *sqq.*). *Thrasymachus tandem, rhetoricam ut vidimus professus, eo protervitatis venit, ut ne simulandam quidem virtutem amplius censeret, sed modestia omni vel in dicendi genere abjecta rusticitatem quandam insolentem præ se ferret, qua ratione fieri non potuit, quin in contradictionem incurreret. Mores saltem ejus meliores erant quam doctrina; alioquin fieri non potuit, ut non solum Cephalo ejusque filiis, sed Socrate etiam familiariter uteretur* (II, 114, 38 *sqq.*). *Hic quoque a Socrate ad silentium redactus, quanquam non voluntarie concedit tamen veritati, sed vix atque pertractus cum plurimo sudore* (II, 18, 44 *sqq.*); *non potest tamen quin erubescat, nec aliorum sermonibus aures præbere recusat* (II, 82, 38). *Trium hominum generum, quæ Socratem Athenis antecesserant et quorum quasi exemplaria Cephalum, Polemarchum, Thrasymachum hic exhibet Plato, moribus atque ingeniis in primo libro adumbratis, in ceteris libris Adimantus et Glauco indole philosopha præditi, quique sophistarum doctrinam incorrupti ab ea perceperant, cum Socrate colloquentes illis succedunt. Quanquam hi quoque inter se differunt. Amor atque studium veritatis, ingenii sagacitas, intrepiditas illa, quæ rationem, quocunque ducit,*

nihil reformidans insequitur, loquendi facultas in utroque sunt similia; uterque intrepido facinore specimen virtutis jam edidit; sed Adimantus magis ut philosophus, Glaucon ambitiosus magis atque contentiosus, ad omnia fortissimus (II, 21, 46 *sqq.;* 147, 26 *sq.*), *ad amorem* (II, 52, 36; 100, 18), *ad delicias* (II, 32, 45 *sqq.;* 89, 1 *sqq.*), *ad artes magis* (II, 49, 25 *sqq.*) *quam ad scientiam propensus, in omnibus is quidem custodibus Platonicis, Adimantus philosophis similis, quanquam in moribus eorum adumbrandis Plato nonnihil a veritate videtur abiisse. Glauconis oratio* (II, 23, 3 *sqq.*) *rhetoricam divisionem præ se fert, Adimanti* (II, 25, 39 *sq.*) *sententiis accuratius in se continetur. Sophistarum doctrina hoc saltem in Glaucone profecit, ut de animi immortalitate diffidat* (II, 186, 32 *sqq.*), *quales dubitationes Adimantus utpote a se alienas profert* (II, 27, 43 *sqq.*). *Cum quibus consentaneum est, quod Glauco, ubi de rebus agitur, quæ ad vitam practicam pertinent, Adimantus, ubi de intimis philosophiæ partibus quæritur, interlocutoris partibus funguntur.*

Dialogi vero inde a primo libro dispositio hæc est, ut sophistarum doctrina primo a Glaucone et ab Adimanto, unde provenerit et usque quo grassata sit, exponatur, Socrates deinde ex adverso justitiam, quid sit, definiturus, cum eadem esse inveniatur in singulis et in civitatibus, cumque in civitate ideo præsertim facilius perspici possit, quia plurimorum sive potius omnium indoles in civitate solum maturatur, civitatis instituta, qualia esse debeant, ut justitia inde in civitate et in singulis procreetur, quærat : invenitur autem justitia ingenerari non solum singulis et civitatibus, sed toti quoque mundo ab idea boni, qua physicæ, ethicæ atque civiles leges æque continentur.

Argumentum. Cephalus, Socratem moniturus, ut crebrius ex urbe ad se adventet, « Quanto magis, » *inquit,* « me reliquæ corporis voluptates deficiunt, tanto cupiditas confabulandi et voluptas, quam ex ea re capio, augetur. » Socrate autem, qualis ipsi videatur senectus, quærente, alios quidem eosque multos *ait* vehementer voluptates amissas necnon domesticorum contemtum solere deplorare : sibi tamen hæc omnia non senectutis ipsius videri incommoda, gaudere se potius, quod secundum Sophoclem, *ejusdem fere ætatis eorundemque morum hominem*, a permultis dominis, iisque furiosis, libidinibus scilicet liberatus sit; non senectutem porro, sed morositatem quorundam in causa esse, cur a familiaribus contemnantur; opes ad ferendam animo æquiore senectutem vim aliquam utique habere, non omnia tamen sese iis tribuere, ut qui iis augendis nunquam supra modum studuerit, quique aliam longe, ac plurimi, iis ad senectutem reddendam tranquillam vim tribuat; quæ enim narrantur de pœna apud inferos luenda, si qui injuste vixerint, ea derisa antehac tum solere animum movere, sive propter senectutis debilitatem, seu quod alteri vitæ propius jam accedamus; hinc fieri, ut, qui fuerint improbi, timore vexentur multo, qui autem nullius injuriæ sibi conscii sint, iis secundum Pindarum, *eum quoque hominem priscæ simplicitatis et probitatis*, jucunda semper spes adsit, optima senectutis nutrix : plurimum ergo ad id conferre divitias, modo modestus quis sit et æquus, ut intrepide illuc proficiscatur, cum neque invitus quempiam deceperit neque mentitus fuerit, neque debeat vel votas deo victimas vel homini pecunias.

Quibus verbis cum simul, qua re secundum majores justitia consistat et ubi a veritate aberrent, significatum sit, utrum ita simpliciter justitiam esse dicendum sit, *quæritur*, vera dicere et reddere quæ quis ab aliquo acceperit, an hæc ipsa fieri alias juste, alias injuste, velut si quis ab amico sanæ mentis arma acceperit, isque insanus ea repetat, non justus esset, qui ea redderet. Cephalus hæc ita se habere *dicit, ceterum traditionis auctoritatem sequi solitus, cum disputatio hujusmodi, qua auctoritas illa examinetur, minime ad eum pertineat,* ad sacrificandum abit, et in locum ejus succedit ipsius filius Polemarchus, qui *mutatis nonnihil verbis*, secundum Simonidem, quæ debemus cuique præstare, justum esse affirmat, *id quod porro ita interpretatur :* Cum amici amicis bene facere debeant, non debita reddere eum, qui amico insanienti gladium, quo semet sit læsurus, reddat, si quidem restitutio hæc noxia fiat. Poeticis ergo, Socrates inquit, velaminibus Simonides significavit justum esse tribuere, quod cuique convenit, bonum scilicet amico, inimico malum. At enim artes sunt aliæ, quibus et nocemus et prosumus, nihilque plane relinquitur, quo justitia, quatenus est justitia, prosit aut obsit; quæcunque enim nobis contingere bona aut mala possunt, suam quæque, qua parantur, artem sunt sortita, quo in genere sunt artes medicorum, coquorum, arma tractantium, merces permutantium, equos regentium, agros colentium, ceteræ; quæ eædem, sicut juvant, ita etiam lædunt; medicus enim ut ad morbum curandum, ita et ad immittendum, coquus ut ad cibum qui prosit, ita et ad eum qui noceat, præparandum, est maxime idoneus. Quare non nisi ad custodiendas res, quibus non utaris, utilis videtur justitia; ergo ad furandas quoque, ita ut hac ratione justus fur quidem appareat esse versutus Autolyco Homerico similis, II, 2, 8—6, 33. Præterea amicos si dicamus, quos probos bonosque putamus, cum aberremus sæpe in hoc judicio, viros bonos jure sæpe lædemus, malis contra bene faciemus. sin contra eos qui et sunt probi et videntur, justitia ipsa, quod maxime repugnat, homines reddentur deteriores; siquidem læsus a nobis injustus ad humanam virtutem, hoc est justitiam, deterior magisque injurius reddetur. Quare dictum quoque illud, quo justum prædicatur prodesse amicis, inimicos lædere, non sapientis alicujus, sed tyranni vel alius cujusdam largiter se posse opinantis divitis viri esse existimandum est, II, 6, 33—8, 3.

Restat, ut quod in dogmate illo justum esse prodesse amicis, inimicos lædere, apparuit latere sophisma, omni dissimulatione rejecta, justitiæ nomen occupet; quod sophistarum proprie est factum. Quare in Polemarchi locum Thrasymachus sophista jam succedit. Ceterum hic in iis, quæ profert, non solum sincerus est, sed, ut omnes fere id genus homines, fanatico ardore suam opinionem amplexus magno primum et acri verborum strepitu in Socratem atque Polemarchum invehitur nugas esse *clamans,* quæ eos occupent, stultosque invicem agere eos sibi ipsis concedentes. *Ipsius autem sapientiæ exemplum statim edit addendo :* « Quod si re vera nosse cupis justum quid sit, ne interroga solum neve gloriam capta reprehendendo, animadvertens facilius esse interrogare quam respondere, neque mihi dicas necessarium esse neque utile neque conducibile (*id quod ipse statim dicet*, II, 9, 42; 10, 13 *sqq.*); neque enim ejusmodi nugas admittam. »

Incongruas has criminationes postquam scite refutavit Socrates, *ad finem ille eristicorum more altercantium :* « Quid igitur, » *inquit*, « si ego responsionem de justitia demonstravero præter omnes istas istisque meliorem, qua te pœna, *pecuniaria scilicet*, dignum putabis? » *Ad sedatius tandem disputandi genus mira quadam*

Socratis comitate perductus, justum esse, quod conducit potentiori, *affirmat;* idque cum minus plane enuntiatum videatur Socrati, explicat ita : Civitates aliæ a tyrannis, aliæ a populo, aliæ ab optimatibus gubernantur, quique imperant, in quavis civitate plurimum possunt. Fert autem leges principatus quisque ad suam utilitatem, popularis quidem gubernatio populares, tyrannica vero tyrannicas et reliquæ item; ergo quod imperantibus sive potentioribus conducit, id jus subditis esse jubent. At, Socrates primum respondet, qui imperant in singulis civitatibus, errant sæpe in iis, quæ putant sibi prodesse, quæque revera ipsis nocent, lege jubent; quo fit, ut, quæ obsunt potentioribus, sint sæpe justa, contra quam posuerat Thrasymachus : qui, ut dicta tueatur, imperantem, quatenus est imperans, negat errare; neminem enim scientia instructum, eaque utentem, errare, medicum quatenus est medicus, ratiocinatorem quatenus ratiocinatione utitur. *Quod responsum, quamvis subtile videatur, hoc saltem ad rectam justitiæ definitionem affert, quod justum ex ipsius Platonis opinione, primum conducibile quid est* (II, 8, 53; 10, 19), *deinde quod scientia quadam nititur; quare in sequentibus non totum Thrasymachi propositum, sed hoc solum in eo impugnat, quod imperantem, quatenus est imperans, quæ sibi conducunt, quærere dixerat.* Artes enim et scientiæ omnes, non quod sibi, sed quod alii cuidam rei conducibile est, ars medendi, quod corpori, ars equestris, quod equis, ars gubernandi, quod conducibile est navigantibus, quærunt. Cui rei præsunt artes et imperant, ita ut nulla ars, nullus principatus, quod ipsi potentiori conducit, quærat et præcipiat, sed contra quod imbecilliori et ei, cui imperat, II, 8, 3—13, 11. Ex quo exsultans jam Thrasymachus, *cum respondere ad hæc non amplius possit*, nutricemne habeat, Socratem interrogat, quæ nares ei emungat, *quia tam absurda proferat*, scilicet opiliones pecudum bonum quærere, et in civitatibus principes aliter erga eos, qui sub illis sunt, animatos esse, quam quomodo quis erga oves animatus sit, cum hæc omnia prorsus contra se habeant et justitia justumque revera semper alienum sit bonum. In mutuis commerciis enim, *inquit*, semper minus reportare justus quam injustus reperietur; in rebus publicis, cum aliqua tributa conferenda sunt, justus de parte æqua plus conferet; in magistratibus, neglectis, ut officio satisfaciat, rebus privatis, damnum patitur, multorumque sibi conflat invidiam, in ea denique maxima omnium injuria, qua tyrannidem occupat injustus, quanta insunt bona, quantaque felicitas! Quin re prospere gesta, laudatur insuper ac celebratur ab omnibus; quem enim furem, sacrilegum, aliisque nominibus probrosis appellant, eundem invadentem rempublicam ac opprimentem, laudibus ad cœlum tollunt, satis hoc ipso declarantes, injuriam se non vituperare, quod injusta facere, sed quod, imbecilles ipsi, ab aliis injusta perpeti metuant, II, 13, 11-14, 23.

In quibus cum imperantis, quatenus est imperans, definitione plane rejecta denuo communem sermonis usum recipiat et hoc solum probare conetur, injustitiam quam vulgo dicunt, lucrum, justitiam damnum afferre, ita ut nemo prudens in principatu aliud quid quam lucrum quærere possit, Socrates hoc primum refutaturus, Nonne, *inquit*, principatus sive magistratus reliquos, *præter tyrannidem*, nosti neminem volentem accipere, sed præmium requirere, quippe nulla ad ipsos ex principatu, sed ad subjectos proventura utilitate? Artes præterea suam quæque utilitatem pro cujusque natura afferunt : si quam ergo omnes parant utilitatem, id non earum naturæ ac indoli, sed alii cuidam rei est attribuendum, arti nempe, qua exigitur merces, ad alias sæpissime accedenti : ergo, ut prosint artifici artes, ipsarum non inest naturæ; nulla, quatenus est ars, ad exercentis commodum refertur; nullusque imperans aut magistratus sui commodi causa est institutus; quo fit etiam, ut præmio opus sit libenter imperio præfuturis, argento aut honore aut damno, nisi præsit, II, 14, 23—16, 11.

Quo loco collocutoris partes suscipit Glauco, scilicet ut sermonis hæc pars ex turbulenta disceptatione, in quam Thrasymachus eam conjecerat, ad sedatiorem disputandi modum et ad certum quendam finem perducatur. Ultra enim, quæ ultimo loco attigerat, persecutus optimos *docet* Socrates, neque pecunia neque honore ductos imperare velle, sed ne imperio malorum subjiciantur. Quare, *ad optimam civitatem prospiciens addit*, si bonorum virorum exstaret civitas, perinde non imperandi gratia pugnaretur ac nunc imperandi, ibique pateret revera verum principem non suum ipsius, sed ejus, qui sub ipso est, commodum respicere, II, 16, 11—16, 40.

Sed nunc jam ad majus transeundum esse *dicit*, quod Thrasymachus attulerit, cum injusti vitam meliorem vita justi esse affirmaverit. *Denuo igitur ad Thrasymachum conversus* quo loco justitiam injustitiamque habeat, virtutis an vitii, *ex eo quærit.* Quem cum justitiam stultam esse bonitatem, injustitiam vero prudentiam esse respondisset in parte virtutis et sapientiæ ponendam, *hac ratione absurditatis convincit :* Justus, *inquit*, cum injusto, non autem justo, plus cupiat habere, eoque esse præstantior; injustus contra utroque; cumque prudens nemo et artis ullius peritus velit superare artis peritum; qui enim artem plane callet, superari a nemine potest : justitiam esse prudentiam, remque bonam contra ac posuerat Thrasymachus, efficitur, II, 16, 40—18, 45.

His concessis Thrasymachus confractus jam atque erubescens contra ea, quæ sequuntur, vix etiam reluctatur. Dixerat enim potentius quid et robustius esse injustitiam quam justitiam. Quod prorsus contra se habere Socrates demonstrat. Societas enim hominum nulla nec civitas stare absque justitia potest, qua dempta, homines inter se dissidere, perpetuisque implicari bellis et seditionibus necesse est. Quin ea ipsa, quæ strenue egisse injusti dicuntur, non quatenus injusti sunt, perfecerunt, sed quatenus justitiæ quandam partem retinuerunt; perfecte enim injusti non abstinerent invicem ab injuria. Accedit, quod injustitia eandem vim in unum ac in civitatem exercens, injustum primum impotentem agendi reddet, cum secum ipse dissentiat, deinde et sibi et quibuslibet justis contrarium faciet, ita ut diis quoque, utpote justis, inimicus sit. Sed ne feliciores quidem injustos esse quam justos, partim ex iis intelligitur, quæ præcedunt, partim ex sequentibus. Justitiam esse animi virtutem supra concessum est. Jam unumquodque sua instructum virtute aptius redditur ad peragenda, ad quæ natum est, opera. Animum igitur virtute sua destitutum fieri malum maleque et perperam suum peragere opus necesse est, ideoque justitiam ad vitam felicem et beatam plus valere injuria. *Quod vero in fine Socrates introductionem hanc summatim referens addit :* Quemadmodum ligurientes de singulis, quæ apponuntur, ferculis rapere et gustare solent, antequam priorem justam portionem consumpserunt, ita et ipse, priusquam invenissem, quod principio erat propositum, quid justum esset, eo prætermisso ad considerandum me contuli, utrum vitium esset et inscitia, an sapientia et virtus; ac rursus deinde incidente sermone illo, qui asserebat conducibiliorem injustitiam esse quam justitiam, non me continui,

quin ab illo ad hoc descenderem; *hoc ita intelligas, quæcunque ex populari opinione ad definiendam tuendamque justitiam depromi potuerunt, hic congesta esse, quæ etsi ad perfectam definitionem absolvendam non sufficiunt, momenta tamen quædam habent, quibus sequentia quoque accurate cohærent*, II, 18, 45—21, 43.

Pars II, 1. *Hoc ipsum enim, quod justitia quid per se ipsam sit, minime constet, in causa esse, cur opiniones perversæ, quas Thrasymachus defenderat, prono alveo non solum per poetarum sententias, sed eas quoque, quæ pertinent ad ipsam religionem, medium jam in vitam publicam atque privatam proruperint, orationes demonstrant, quas Glauco et Adimantus non sui ipsorum, sed sophisticæ pervulgatæ defensorum nomine faciunt. Unde hoc quoque apparet, necessarium esse, ut morum, quam hic tentat Plato, purificatio atque redintegratio, philosophia moderante, incipiat a vita publica nec non a religione, unde ad singulos jam redundet. Glauconis orationem præcedit colloquium ejus cum Socrate interrogati hic partes agente. Sententiarum ordo hic est :* Tria cum sint bonorum genera, aliud eorum, quæ sui tantum causa, nullo ad ea, quæ sequuntur, habito respectu, expetimus, in quorum numerum referuntur voluptates innoxiæ, ipsumque gaudere; aliud eorum, quæ et propter se et propter ea, quæ ab iis efficiuntur, amamus, qualia sunt sapere, videre, valere; tertium denique eorum, quæ per se licet molesta, ob ea amplectimur, quæ inde sequuntur, ut sunt corpus exercere, medicinam adhibere : in genere altero eoque pulcherrimo justitia est collocanda. Quanquam non ita videtur vulgo, ut quod mercedis tantum aut laudis causa censet justitiam, per se difficilem atque fugiendam, debere amari. « Hoc ipsum igitur », Glauco inquit, « justitiam sui causa esse expetendam, cupio a te mihi demonstrari, et qualem vim habeat ipsa per se exstans in animo. Id quo rectius fiat, Thrasymachi renovabo orationem et primum ostendam, quale quid justitiam esse dicant et unde exortam putent; secundo loco omnes, quicunque eam exercent, invitos exercere tanquam rem necessariam, sed non bonam; tertio merito id eos facere; multo enim melior injusti vita, quam justi, ut tradunt ».

Cujus oratio talis fere est : Natura quidem dicunt injuriam facere, bonum esse, pati malum, sed plus mali superesse in patiendo injuriam, quam boni in inferendo. Experimento igitur facto imbecilli utile duxerunt ita inter se constituere, ut neque inferant neque accipiant injuriam. Hinc volunt cœpisse leges eos pactionesque facere et nominasse a lege præscriptum legitimum et justum, et hanc proinde justitiæ originem et naturam esse, mediam optimum inter, quando quis inferens injuriam non det pœnam, et pessimum, quando accipiens ulcisci non possit. Expetitur ergo justitia non sui causa, sed ab infirmioribus, propter imbecillitatem, invitis. Quod intelligitur vel inde. Data utrique potestate quodcunque libeat agendi, et justo et injusto, demtoque pœnæ metu, quin læderet alios omneque exerceret injuriæ genus, foret profecto nemo. Fac enim esse annulum aliquem, qualem habuisse Gyges fertur, quo oculis hominum subtrahatur, nemo Hercule tam foret adamantinus, quin a justitia deflectens, quæcumque luberet auferret, quos vellet occideret, omneque sceleris genus perpetraret. Si quis autem hujusmodi potestatem nactus vellet ab omni injustitia abstinere, infelicissimus jure haberetur, laudarent tamen eum imbecilli se invicem decipientes, quia timent, ne afficiantur injuria. Ut autem injustum esse revera justo beatiorem, plane perspiciamus, alterum cum altero, summum in suo genere utrumque, conferamus. Summa igitur injustitia est, cum quis maximas injurias perpetrans maximam sibi justitiæ comparaverit opinionem et si qua in re tamen peccaverit, corrigere possit eo, quod sit et ad persuadendum idoneus, si quid injuste factorum enuntietur, et ad vim, ubi opus vi fuerit, fortitudine et robore amicorumque et opum copia. Justo contra, ne propterea adsint ei honores et dona, itaque incertum fiat, justine an horum causa talis sit, aliorum de sua justitia demamus existimationem, ut, cum nihil peccet, injustissimus tamen habeatur. Jam qualis utriusque sit vita futura, facile intelligitur : justus maximos subibit cruciatus et pœnas; quo ipso, non referre, qualis sit, sed qualis habeatur, fiet ipsi manifestum. De injusto contra multo rectius dici poterant, quæ Æschylus dixit de justo : omnia enim ei ex mente procedent, imperia ac magistratus ipsi deferentur, quamcunque voluerit poterit uxorem ducere, filiasque cui lubuerit nuptum dare, opes quam maximas cumulabit, postremo vel deos ipsos splendidissimis sacrificiis sibi conciliabit, II, 21, 43-25, 38.

Quam in superioribus Glauco exposuit sententiam tripartitam, scilicet lege quidem et conventione (νόμῳ τε καὶ θέσει) justitiam, revera autem natura (φύσει) injustitiam præstantiorem esse, *hæc quomodo paulatim vitam publicam atque privatam occupaverit et unde fluxerit, Adimantus jam demonstraturus est, historicum quendam ordinem observans, eundem, quem in prima parte sive proœmio dialogi observavit Plato.* Patres enim, *inquit*, liberis commendant justitiam (*sicuti Cephalus fecit in proœmio*) non propter se, sed propter bonos rumores, ut nempe qui habetur justus, ad honores evehatur aliaque a Glaucone commemorata adipiscatur; deos addunt, testibus Homero, Hesiodo, Musæo, aliis poetis, justis affatim omnia præbere, et apud inferos beatissimos eos reddere; injustos contra luto obrui aliaque pati, quæ Glauco de justis, sed qui existimantur injusti, retulit. — *Sed aliud jam subsequitur genus his protervius neque tamen omnino impudens, sed Polemarcho Cephali filio fere comparandum.* Cujus generis omnes, temperantiam et justitiam honestas quidem esse, sed difficiles et laboriosas; intemperantiam contra et injustitiam jucundas et faciles, sed lege et hominum opinione turpes, injuriam porro justitia plus afferre utilitatis, uno ore fatentur et malos divites aliisque rebus potentes facile beatos prædicant honorantque privatim et publice, justos autem, qui imbecilli et pauperes sunt, contemnunt atque negligunt. Quod autem magis etiam mirandum, deos bonis viris multas sæpe calamitates immittere, improbis contra facere, affirmant : quin immo sunt circulatores, qui sacrificiorum cerimoniarumque ope deos se cuivis posse placare, si quod scelus ab aliquo ipso vel ab ejus majoribus patratum fuerit, et ut sibi obsecundent cogere, si quis inimicum lædere voluerit sive justum sive injustum, hominibus persuadeant. Ad quæ quidem omnia poetarum afferunt testimonia, cum Homeri et Hesiodi, tum Musæi, Orphei, *Orphicorum omnino.*

Unde juvenes animo sollertes, *qualis erat Thrasymachus*, Pindari quoque usi testimonio, hoc colligunt, injustitiam præstare justitiæ, et modo justi induamus speciem, pro justisque habeamur, ut simus justi, nihil curandum. *Objectiones autem facile retorquent.* Dixerit enim quispiam : difficile est semper latere; cui occurritur statim, nullam rem magnam esse facilem, hanc autem esse viam ad felicitatem optimam, satis jam esse demonstratum; esse præterea multa ad latendum adjumenta in sociorum amicorumque auxilio parando, et in artibus ad persuadendum quodvis inventis. Quod autem attinet ad deos, ii aut sunt nulli, aut humana non curant; aut si sunt et curant, eos non aliunde novimus quam ex sermonibus et ex poetis qui iidem

posse eos sacrificiis et votis flecti perhibent : quibus aut utrumque credendum est aut neutrum. Pœnas denique apud inferos ne luamus, ad hoc initiationes illæ et cæremoniæ et resolventes dii multum possunt, ut maximæ civitates dicunt et deorum filii poetæ interpretesque deorum hæc ita se habere testantes. — Quare nisi quis divina quadam natura injustitiam oderit vel scientiam consecutus abstineat ab ea, neminem reliquorum sua sponte esse justum apparet, sed præ ignavia vel alia quadam imbecillitate vituperare injustitiam, cum eam exsequi nequeat. Quorum omnium alia nulla est causa, quam quod nemo unquam aliter injustitiam vituperavit, nec laudavit justitiam, nisi ad existimationes et præmia respiciens, quæ ab illis proficiscuntur. Quare opinionibus his omnibus remotis justitiam et injustitiam, quomodo ipsa per se afficiens utraque habentem altera malum altera bonum sit, nobis ostendas precor, II, 25, 38-29, 23.

II, 2. *Glauconis igitur et Adimanti postulatum excipiens Socrates,* Justitia, *inquit*, cum et singulis inesse hominibus et civitatibus totis dicatur (*qualis autem hæc sit inter singulos et civitates relatio, infra accurate exponet*), cumque majora magis sint conspicua et manifesta : quænam ejus sit in republica natura, consideremus antea, quo facilius deinde in hominibus singulis eam perspiciamus. Inquisitionem autem hanc ita instituturum se *inquit*, ut nascentem civitatem inspiciens ita justitiam quoque ejus et injustitiam nascentem videat. *Sic enim, cum tria naturarum et officiorum genera distinguat cum in singulis hominibus tum in civitatibus, totam hanc disputationem ita disponit, ut ab infimo eoque maxime necessario genere ad superiora paulatim ascendat, hoc ubique observans, ut ab iis quæ ad sensum communem necnon ad Græcis usitata instituta maxime accommodata sunt, incipiens ea pedetentim ad intima philosophiæ arcana perducat.*

Civitatum omnium, *inquit*, causa est indigentia : ideo enim, quod quibus indigemus, ea non possumus quisque sibi parare, alios a quibus adjuvemur, socios adsciscimus, cumque his unum aliquem locum incolimus. Jam prima maximaque omnium, quibus egemus, res est victus, quem sequitur habitatio, hanc vestitus. Civitas igitur esse nulla sine agricola, ædificatore, textore, sutoreque potest, et quatuor, ad summum quinque viri ad efficiendam civitatem sufficiunt. Horum quemque suum oportet opus reliquis communicare, ut singuli hac ratione juventur : qui enim uni aliive rei est intentus, tempore breviore, meliusque eandem potest perficere, quam cujus studium multis distrahitur negotiis; præterea non omnes omni sunt rei idonei; denique, qui unam modo rem tractat, temporum locorumque opportunitates magis sequitur : magna proinde ex hac operarum communicatione, mutuoque auxilio, ad singulos commoda redundabunt. Quare præter hos etiam opus erit fabris tignariis et ferrareis, instrumenta agricolis, ædificatoribus, reliquisque parantibus, ne in his elaborandis terere tempus cogantur; bubulcis insuper et opilionibus et ceteris pastoribus, ut lana, coria, jumenta reliquis sint præsto. Addendi sunt et mercatores, cum nulla sibi sufficiat civitas nec omnis omnia tellus ferat; caupones porro, qui in foro sedentes emptioni venditionique operam dent; et ad horum omnium commoditates, mercenarii. In hac igitur civitate, necessariis ad vitam sustentandam omnibus instructa, sedem justitia, *si alicubi*, in rerum inter se permutatione habet, *qua efficitur, ut sua quisque agat. Quanquam hæc, ut infra apparebit, ex Platonis opinione ne civitas quidem est, cum ex tribus, quibus animus necnon civitas constat, partibus, unam solam eamque infimam, quæ pertinet ad cupiditates quæstumque, comprehendat, quique eam repræsentant opifices. Transitionem autem ad alterum genus, custodum nempe, ita facit, ut demonstret fieri non posse, ut opificum civitas illa, quæ quandiu necessariis contenta est, virtute æque ac vitio omni caret, ideoque* vera *et* sana (II, 33, 1, 2) *appellatur nec non* suum civitas (II, 35, 45), *statim in luxuriem et propterea in bellum incidat, ad quod sustinendum exercitu ei opus erit.*

Cibum enim, *inquit*, vinum, vestes, domos, hi sibi cives invicem parabunt, hordeo et tritico ad panes et placentas præparato victitabunt; jucundeque vitam transigent, non ultra censum liberos generantes, caventes paupertatem et bellum, *subironice addit.* At obsoniis carent, *objicit Glauco.* Demus ergo iis caseum, oleas, bulbos, olera, ficus, ciceres, fabas, baccas porro myrti et faginas glandes. Quem victum cum suum civitati convenire *Glauco dixisset;* Intelligo, *Socrates inquit*, non civitatem solum quærimus, quomodo fiat, sive nascentem, sed etiam luxuriantem atque turgidam civitatem, neque id fortasse male; nam talem quoque intuentes forsitan (*vel potius hoc solummodo*) deprehendemus, qua ratione justitia et injustitia civitatibus innascantur. Adjiciamus igitur et alias luxuriosorum hominum delicias, mensas, lectos aliamque supellectilem, unguenta porro, et suffimenta et amicas et placentas, aliaque, quæ non amplius necessitatis causa in civitate sunt, vestes pretiosas, aurum, ebur, picturas, venatores porro et imitatores (*ad* Sophistam *respiciens dicit, cfr.* I, 167, 15 *sqq.*), poetas *scilicet*, recitatores, actores, saltatores, musicos, aliosque permultos luxuriæ inservientes. His omnibus adjectis, solum alere omnes non amplius poterit, eritque bello cum finitimis ad proferendos terminos opus. Cum autem bellica ars recte tractari nisi ab iis, qui eam bene exercuerunt, nequeat, nosque agricolis, opificibus, aliisque civibus sua jam opera distribuerimus, erit aliud insuper hominum genus, milites, ad custodiendam et defendendam rempublicam adsciscendum.

Quanto autem majus est custodum opus, tanto majore, quam reliqua, otio indigebit, arteque et diligentia majore, necnon inprimis indole ad hoc studium idonea. *Qua in indole definienda ad animi divisionem tripartitam, de qua infra accurate disputabit, jam respicit, sed similitudine usus canis, gregum custodis, obiter tantum attingit, scilicet quatenus ad hunc locum illustrandum necessaria videbatur.* Milites enim futuros, sicuti canes generosos, acres esse oportet et veloces et robustos, et fortes imprimis. Fortis autem esse non potest, nisi qui sit IRACUNDUS (θυμοειδής, *qua voce altera animi pars proprie designatur*). Ut autem iidem in suos mansueti sint, in hostes vero immites, PHILOSOPHA quadam facultate opus est et discendi studiosa, qua, sicuti canes generosi familiares et ignotos acute dignoscentes in primos mitissimi sunt, in alteros contra, ita hi quoque familiare et alienum, *h. e. quodcunque reipublicæ vel prosit vel noxium sit*, discernentes alterum defendant, alterum oppugnent, II, 29, 33 — 35, 45.

II, 3. *Jam quæ sit eruditio, quæ custodibus his conveniat, quæritur.* Meliorem autem invenire difficile illâ, quæ a longo tempore est usitata, ad corpora nempe pertinens gymnastica, ad animum musica. *Per musicam autem intelligit non solum musicam proprie dictam et poesim, sed* « sermones » *in universum, sive numeris adstrictos sive solutos.* Sermonis autem cum species duæ sint, vera et falsa (*fabulæ enim, licet quædam etiam vera insint*), a falsa *dicit* incipiendum esse, quia prius fabulis ad pueros, quam gymnasiis utuntur. *In sequentibus ergo primum agit de rebus, quæ traduntur in fabulis, deinde de dicendi forma, tertio loco de*

musica proprie dicta, gymnasticam ultimam tractat. De vera oratione sive de scientia hic omnino non agit, utpote quæ non ad custodum, sed ad philosophorum disciplinam pertineat, II, 35, 46—36, 6.

Hinc igitur incipit poetarum illa recensio, qua non minima ex parte turgidæ sive luxuriantis civitatis consistit purgatio (II, 33, 3; 50, 23 *sqq*), *quæque finem sibi proponit justitiam* (II, 36, 47), *sive in universum virtutem* (II, 37, 19), *necnon* amicitiam inter cives (II, 36, 52 *sqq*.), *hoc est, virtutem cum civitatis tum singulorum.*

Quod autem modo virtutem, modo justitiam appellat, significare ita nobis vult justitiam inventum iri virtutem universam, quatenus civitatem spectat. Quod tunc demum manifestum fiet, quum de tribus animi partibus exposuerit. Quare mirandum non est, quod tota hæc poetarum recensio in totidem dividitur partes, quot apud Platonem sunt virtutes, ita ut primum agatur de sapientia (II, 37, 20-40, 37), *deinde de fortitudine* (II, 40, 39-42, 38), *de temperantia* (II, 43, 5-44, 35), *de justitia* (II, 44, 35-45, 1). *Cui divisioni altera implicata est. Omnis enim virtus secundum Platonem pendet ab ideis et ab ea animi parte, quæ ideas participat, secundum populares vero opiniones, a religione sive theologia, id quod Plato significat, idem quo usus est in* Euthyphrone, *exemplum iterum adducendo* (II, 36, 31-52). *Cum vero, id quod ex eodem exemplo manifestum fit, popularis hæc theologia injustitiam et impietatem potius quam virtutem animis ingeneret, Plato autem hac in educatione custodum non scientiam, sed fabulas solum sive ipsam popularem illam theologiam admittat, nihil aliud restat, quam ut theologiam hanc ad idearum normam emendet*, mendacium, *ut dicit*, veritati quam proxime assimilans (II, 40,2). *Cur autem mendacio hujusmodi opus sit, statim declarabit.*

Ejiciendæ ergo opiniones omnes sunt atque fabulæ illis contrariæ, quas cum adoleverint pueri, habere illos debere existimabimus : in quarum numerum, quæ Hesiodus et Homerus canunt, referuntur permulta, II, 36, 6-37, 20. *Postquam igitur de his in universum exposuit, ad sapientiam transit, quæ spectat ideas, sive, ut populari utamur locutione, opiniones de diis. Quanquam sapientiæ vocem hic nusquam usurpat, scilicet quia virtus hæc ad scientiam, non ad opiniones pertinet, de quibus hic agitur.*

Prima igitur lex sive norma ab idearum doctrina profecta, secundum quam opiniones et fabulæ de diis fingendæ sunt, hæc est : DEUS EST OMNINO BONUS, *sive idea boni*, NEQUE OMNIUM EST CAUSA, SED BONORUM. Bonus enim cum sit deus, bonumque nullum noxium, nocere, malique quidquam facere nullo modo potest. Ergo, quæ nobis eveniunt mala, ei minime sunt imputanda; quo fit, ut, cum plura nobis contingant mala, quam bona, pauci tantum casus humani ad deum, plurimi ad causam aliam, *materiam scilicet*, sint referendi. Quod itaque poetæ deum sæpissime accusant, eique res nostras adversas auctori tribuunt, id omne repudiandum, quin ita potius ut doceatur jubendum : pœnas infligere deum scelestis ad eos emendandos, neminem jure pœnas luentem esse miserum, deumque juste ac recte in his omnibus facere.

Altera autem lex hæc est : DEUS EST SIMPLEX *sive essentia absoluta, atque* OMNI MUTATIONE *sive generatione* EXEMPTUS. Quodcunque enim ab alia in aliam transit formam, aut a se ipso mutatur, aut ab alio. Jam quæ recte se habent suntque naturæ præstantissimæ, mutari ab aliis nequeunt, ut videre est in corporibus, animis, aliisque rebus cunctis, quæ quo sunt præstantiores, eo minus sunt mutationibus obnoxiæ : deus ergo cum sit omnium rerum præstantissima, mutari ab aliis nequit. Quodcumque autem a se ipso mutatur, aut in formam transit meliorem, aut in deteriorem : cumque deus, cui nulla deest virtus *sive perfectio* nullaque pulchritudo, fieri melior se ipso non possit, induere eum formam deteriorem necesse esset : quod plane repugnat; nulla enim res sua sponte semet ipsam deteriorem reddit.

In sequentibus (II, 39, 25-40, 37) *de mendacio, id genus præsertim, quo his in fabulis utendum dicit Plato, quæritur, utrum ad deum sive ideas pertineat an non.* At, dixerit enim aliquis, dii non mutantur ipsi, sed inanem modo aliquam falsamque nobis speciem objiciunt. Huic ita occurrendum : falli et errare homines pariter ac dii oderunt, nemoque sciens fallitur; id quod verum est mendacium animo mentiti insidens : hoc ergo in deos *sive ideas* nullo modo cadit. Quod autem in verbis mendacium est haud omnino purum mendacium, sed imitatio quædam, id quidem, *ob hominum imbecillitatem, sicuti jam in disputatione cum Polemarcho monstravit*, subinde ut MEDICAMENTUM imbecillitatis utile est adversus hostes, vel ex iis, qui vocantur amici (*veri enim amici ex Platonis opinione hi non sunt*), quando ob furorem vel aliquem mentis errorem malum aliquod facinus aggrediuntur, SIVE IN HIS FABULIS, QUUM, EO QUOD NESCIMUS, QUEMADMODUM ANTIQUARUM RERUM VERITAS SE HABEAT (*Plato igitur ad Euhemerismum, si hac voce uti licet, inclinabat*), VERITATI MENDACIUM QUAM MAXIME ASSIMILAMUS. Quarum causarum nulla in deum cadit, qui neque ob ignorantiam mentitur neque metu hostium, neque propter familiarium stultitiam aut insaniam, QUIA NULLUS STULTORUM ET INSANORUM DEO AMICUS EST; quare omnino sine mendacio est non solum deorum, sed et dæmonum natura, *h. e. ea animi pars humani, quæ ideas participat et quam jam in* Convivio, Phædone *ac* Phædro *dæmonibus admiscuit*, II, 37, 20-40, 37.

Fortitudo præsertim constat in eximendo mortis timore, quare hic fabulas *examinat* spectantes quæ apud inferos sunt. Vitanda igitur esse *præcipit*, quæcunque metum aliquem ingenerare animis possunt, quæque poetæ canunt de inferis, non quin sint poetica, sed quanto magis poetica sunt, eo minus sunt audienda, cum horrorem mortis inculiant vitamque nimium commendent. *Quæ sequuntur* (II, 41, 37-42, 38) de lamentationibus et commiserationibus præclarorum virorum nec non de nimio risu cum hominum, tum deorum, *non magis fortitudinem quam temperantiam spectant, quam cur hac ratione quasi clam lectore introducat, statim videbimus. Dicit enim* lamentationes has esse auferendas, quia cordatus vir cordato, cujus sit amicus, mortem non esse malum existimet, cumque nullo, nisi se ipso, ad beate vivendum egeat. *Hic primum, sicut infra, ubi agitur de temperantia, de heroibus verba facit, necnon de hominibus præstantissimis* (II, 42, 31), *utpote qui inter se, secundum Platonem, non differant*, II, 40, 39-42, 38.

Antequam hinc ad temperantiam transit, iis, quæ de mendacio supra disputaverat, quædam addit. Illic enim mendacium diis quidem inutile, hominibus autem pro medicamento nonnunquam utile esse *invenerat. Hic vero, quibus et quando permittendum sit mendacium hoc utile, quærit.* Civitatis, *respondet*, magistratibus mentiri licet vel hostium vel civium causa ad civitatis utilitatem, philosophis scilicet, qui in primis temperantes esse debent : *quæ fuit causa, cur hoc loco mendacium necessarium iterum attigit*, II, 42, 38-43, 4.

Cum autem nec de philosophis hucusque nec de temperantia verba fecerit, temperantiæ definitionem non

prorsus accuratam, at popularem quandam saltem præmittat necesse fuit, quæ virtutem civilem et virtutem singulorum ita in se comprehendit: temperantiæ hæc fere maxima sunt, ut obtemperent civitatis moderatoribus, ipsi autem moderentur cupiditatibus ad potum et res venereas et epulas pertinentibus. Exempla quæ hic affert, fere omnia heroas spectant, *utpote hominum præstantissimos, qui ceteris imitandi proponantur,* et quibus nondum evanuit sanguis deorum (δαιμόνων, II, 44, 33), *h. e. in quibus rationalis et dæmonica animi pars ceteris partibus superior est,* II, 43, 4—44, 39.

De justitia vero in præsentia, sive de hominibus, *quia justitia commercia spectat inter homines,* fieri non posse *dicit* ut aliquid constituatur, cum contraria iis, *quæ Thrasymachus, Glauco et Adimantus supra attulerant,* poetis et oratoribus canenda et fabulanda injungamus, hoc autem tum demum recte fieri posse appareat, quum invenerimus, qualis revera justitia sit, II, 44, 35—45, 4.

Deinceps de DICENDI RATIONE (περὶ λέξεως) quærendum est. Poetæ quæ sunt facta, aut futura, aut quæ fiunt, duobus modis enuntiant: interdum enim ipse loquitur poeta, simplici usus narratione, interdum autem alios inducit loquentes, eorum imitando sermonem. Omnis ergo poesis vel tota in imitatione versatur, velut tragœdia et comœdia, vel per enuntiationem poetæ ipsius profertur, quod maxime in dithyrambis *et omnino in pleraque poesi lyrica,* conspici *dicit,* vel per utraque conficitur, ut in heroicis aliisque multis apparet. Itaque quærendum, utrum sinamus poetas imitatione perpetua uti, sicut in dramate et in aliis quoque, an partim imitari, partim minime, et qualia utraque, an nihil omnino imitari. *Jam cum omnis poesis, græca præsertim, interpretatione indigeat, quæstio hæc eo redit,* utrum imitandi *per interpretationem* peritos facere custodes nos oporteat an non. Jam omnibus in hac civitate, ut unam quisque rem agat, nec pluribus sese immisceat, quod ad plura simul tractanda natum non est hominum ingenium, et quo quis plura suscipit negotia, eo est in singulis perficiendis deterior, lege injunximus. Quod idem quoque de imitatione dicendum. Nunquam enim negotio alicui graviori simul operam dabit quis et imitabitur multa, quando ne duas quidem imitationes iidem bene tractare possunt, ut comœdiam et tragœdiam (*cfr.* Convivium, I, 697, 16 *sqq.*), neque rhapsodi simul et histriones, neque histriones in tragœdiis et comœdiis esse: custodes ergo id unum modo oportet curare, ut liberi patriæ libertatis opifices sint (*quæ definitio eorum muneris latius jam patet quam superiores*) neque aliud quid imitentur, nisi fortes, temperatos, pios et omnia hujusmodi (*h. e. quatuor virtutes præcipuas, quanquam nondum accurate denominatas, cum pietas hic sit pro justitia et sapientia, liberalitas autem quatuor virtutes omnes in se comprehendat*). Illiberalia autem studia omnia in imitatione quoque cavere debent, non solum ob rationem supra illatam, *quæ externa magis ad civitatem necessariam pertinet, sed ideo præsertim,* ne ex imitatione aliquid rei ipsius sibi contrahant. *Cur autem illiberalia hæc, quæ enumerat* (II, 47, 16—43), *sint vituperanda, hinc etiam magis apparet:* Vir, *inquit,* moderatus (μέτριος ἀνήρ), quando in narratione devenerit ad aliquam viri boni vel orationem vel actionem, videtur mihi perinde ac si ipse ille esset, pronuntiaturus et sine ullo rubore imitationem hujusmodi suscepturus, maxime quidem imitans virum bonum sine errore et prudenter agentem, rarius autem ac minus morbis vel amore laborantem, vel ebrietate vel alio casu, indignum vero se omnino imitari nolet, nisi joci causa. *Temperantia enim est,* quæ moderatum, *ut dicit,* virum *omnino omnes affectus vehementes imitari vetat, sicut supra nimium dolorem vel risum ob vehementem mutationem diis et heroibus non convenire dixerat. Eodem spectant quæ in* Philebo *exposuit de affectionibus infinitis quæque dolore et voluptate sunt mixtæ.* Oratio igitur hæc narratione maxima ex parte consistet, imitationis exiguam solum partem habebit: cui opposita est oratio et vocibus et gestibus imitatrix. Ex duabus his orationis speciebus, *ad musicam jam transiturus addit,* altera parvas mutationes habet, et unam fere decentem harmoniam et numerum servat (*sicut in* Philebo *dixerat* figuras, colores, sonos puros atque simplicissimos esse pulcherrima, I, 429, 3 *sqq.*), altera omnis generis harmoniis numerisque indiget. Quarum prima solum admittenda; mixta ex duabus jucunda quidem, longe autem jucundissima pueris et plurimæ turbæ contraria illius. Si quis venerit ea sapientia præditus, ut omnia imitari calleat, venerabimur quidem eum ut sacrum, atque admirabilem et jucundum, unguento vero caput ejus perungentes lanaque coronantes in aliam urbem dimittemus, II, 45, 1—49, 17.

Quod ad musicam attinet, carmen (μέλος) omne tribus constat, oratione, harmonia, numero. *Carmen oratione carens mentione scilicet indignum silentio præterit.* De oratione jam disputatum est; harmonia vero et numerus orationem sequi debent. Sicut igitur supra (II, 41, 37 *sqq.*), lamentationes et luctum nimium ex orationibus exemimus, ita harmoniæ quoque querulæ, Lydia mixta, Lydia acuta, aliæque hujusmodi necnon harmoniæ molles, Ionica et Lydia quæ remissæ vocantur, removendæ sunt. Restant Dorica et Phrygia, ad fortitudinem illa, hæc ad temperantiam et persuasionem (*quæ rectam opinionem sapientiæ loco ingignere vult*) pertinet. Quare nec instrumentis multarum chordarum et harmoniarum opus erit, qualia sunt triangula, pectines, tibiæ, sed lyra solum et cithara relinquuntur, pastoribus quoque fistula. Ita numeros quoque, quorum tres quædam sunt species, non omnis generis admittemus, sed eos solum, qui vitæ temperatæ (κοσμίου) et fortis sint; *accuratiorem de his expositionem, utpote quæ paucis definiri non possint, ad Damonem musicum rejicit,* II, 49, 18—50, 52.

Jam de musica institutione in universum quid sibi velit expositurus hic demum (II, 50, 23 *sqq.*) *tanquam* inscium *se fingit* incidisse in scopum *quem in omnibus his ante oculos habuit,* purgationem nempe civitatis luxuriantis: *unde apparebit quæ vera sit causa cur in educatione hac et in sermone qui de ea agit, primum locum obtineat musica, alterum gymnastica* (*cfr.* II, 36, 5). Oratio enim et dicendi ratio animi mores sequuntur, et quidem pulchra oratio morum bonitatem (εὐήθειαν), non eam, quam bello nomine, cum stultitia sit, *cum cavillatione ita appellavit Thrasymachus* (II, 17, 16), sed revera bene et pulchre moribus constitutam mentem. Pulchram porro orationem, ut supra dictum est, numerus et harmonia sequuntur, numerum autem concinnitas et decor, quæ ubique juvenes sectari debent, si rem suam agere volunt. Decorum vero et indecorum per omnia fere porriguntur, pingendi, texendi, variandi, ædificandi, ceteras artes, instrumentorum effectionem, nec non corporum et plantarum naturam. Quare non poetis solum, sed reliquis quoque artificibus moderari eosque prohibere debemus, quominus male moratum illud et incontinens et illiberale et indecorum vel in figuris vel in ædificiis vel in alio quovis opere exhibeant, ne in pravitatis imaginibus educati custodes paullatim inscii magnum malum in animo contrahant; sed illi quærendi

sunt artifices qui natura apti sint ad investigandam pulchri decorique naturam, ut a pulchris operibus vel ad oculos vel ad aures juvenum semper aliquid incidat auræ instar a locis salubribus afferens sanitatem, et statim a primis annis inscios eos ad consensionem cum pulchra oratione *nec non cum pulchris animi moribus* adducat. Quam ad rem efficacissima est per musicam educatio, quod numerus et harmonia maxime interiora animi penetrant eumque vehementissime tangunt decorem afferentes : unde rursus deficientia et minus pulchre facta, qui recte educatus fuerit, acutissime sentiet, et merito ægre hæc ferens pulchra quidem lætus animo recipiens ipsis aletur ac bonus inde efficietur et pulcher, turpia vero oderit *etiam in ea ætate, in qua rationem nondum susceperit*, adventantem vero rationem libenter amplectetur ob cognationem agnoscens (*quibus verbis imaginem canis gregum custodis accurate explicat, cfr.* II, 25, 2 *sqq.*). Quæ causa est, cur in musica præsertim versari educatio hæc videtur.

At ea demum educatio, *ut literarum exemplo monstratur*, recte se habet, qua non imagines solum virtutis, sed virtutes ipsas, *ex quibus enumerat* temperantiam, fortitudinem, liberalitatem, magnificentiam (*quæ pertinet ad eamquam infra tractabit bonorum communitatem*), cognoscimus. *Ut autem ab imaginibus ad virtutem ipsam traducamur, duce quodam indigemus, qui voluntatem nostram secum trahat, amore scilicet, de quo quæ jam in* Phædro *atque in* Convivio *exposuit, hic breviter repetit.* Pulcherrimum enim spectaculum ei, qui inspicere possit, *in tota fere rerum natura* erit, si quo in homine pulchri mores insint et in corporis specie illis singula respondeant. Maxime igitur tales vir musicus amabit, si quid vero corpori desit, hic primum inter speciem ac veritatem distinguere conatus tolerabit, ut diligere velit, simul in hoc amore, cum nimia voluptas non minus quam nimius dolor (*cfr.* Argum. Philebi) mentem ex suo statu dimoveat, vehementior autem voluptas quam venerea dici non possit, ea prorsus abstinebit, et TEMPERATE et MUSICE MODERATUM et PULCHRUM amabit : ita ut musicæ *nec non educationis hujus* finis consistat in AMORE PULCHRI, *qui ad sapientiam ita se habet, ut numerus atque harmonia, quæ summæ sunt leges artium omnium* (*cfr.* Politicum, I, 594, 31 *sqq.*; Philebum, I, 439, 10 *sqq.*) *ad boni ideam se habent, ad quam alia omnia commensurantur*, II, 50, 52—53, 6.

Post musicam igitur gymnastica sunt erudiendi adolescentes, et quidem disciplina hac, *nec non ceteris disciplinis omnibus*, per totam vitam eos institui necesse est. Ceterum, cum animus bonus sua virtute corpus quam optimum reddat (*cfr.* Charmidem, I, 505, 40 *sqq.*), nec contra corpus animum, *cumque, sicut paulo supra dictum est, corporis decor pendeat ab animi virtute*, animo bene instituto res quoque ad corporis curam pertinentes accuratius ordinandas tradamus, nec nisi formas quasdam præmonstremus *diætam inprimis, gymnasticæ partem primariam, spectantes.* Ac principio omnis ab iis absit ebrietas; turpissimum enim est, custodem egere custode, deinde nec athletarum rationi vivendi assuescant, somniculosæ illi et ancipiti ad valetudinem. In universum optima gymnastica quasi germana est musicæ optimæ, id est simplicissimæ. Quare cibo paratu facillimo, remotis condimentis omnibus ac deliciis, utendum, luxu ac luxuria procul habitis. Luxuriosus enim victus modulationi et cantui ad omnes harmonias et ad omnes numeros accommodato comparandus est. Quæ quidem varietas hic intemperantiam, illic morbum ingignit. Intemperantia autem ac morbi, cum incrementum capiunt in civitate, judiciariam medicamque artem ad dignationem efferunt. Jam sicut malæ et turpis in civitate disciplinæ argumentum est, si quis alieno quasi a dominis repetito jure idque ob proprii inopiam uti cogatur, turpioris etiam, si ob stultitiam id ipsum gloriæ sibi ducat, quod magnus sit injustitiæ artifex et omnes effugiendi vias expertus versute se eripere calleat, quominus det pœnam (*quod de injusto prædicaverat Adimantus*, II, 27, 35 *sqq.*); ita turpe videtur medicina indigere, non vulnerum causa aut si qui annui accidant morbi, sed ob morbos per ignaviam et victum luxuriosum comparatos, *et turpius etiam* morbos hos hac nostra medicina, qualem Herodicus invenit, quasi enutrire et eos perpetuando mortem sibi longam adsciscere. Quare medicina hæc luxurians expurganda et ad priscam eam formam est reducenda, cujus notitiam Æsculapius suis impertiisse fertur. Cum enim civium nulli liceat per vitam ægrotare et curari, neque vivere expediat, si per morborum nutritionem non possint vacare negotiis, opifices quidem opificiis, custodes autem rerum domesticarum administrationi, expeditionibus, magistratibus, disciplinis denique : medicamenta, *quæ dicuntur drastica*, adhibentes medici morbos eorum depellant, victumque consuetum applicent, ne ad rem publicam minus idoneos reddant; quorum vero penitus morbida intus corpora sint, iis nolint per victum delibando et affundendo et ipsis longam miseramque vitam efficere et prolem ex iis similem parentum educere, sed eum, qui intra constitutum tempus vivere non possit, omnino non curandum censeant. *Cum quibus comparanda sunt, quæ in* Gorgia (I, 338, 43 *sqq.*) *de medicinæ et de judiciariæ artis relatione dixit cum gymnastica et cum nomothetica; porro quæ supra* (II, 39, 25 *sqq*; 42, 38 *sqq.*) *monuerat de mendacio necessario magistratibus tanquam medicis concedendo.*

Ibi, cum medicinam et judiciariam artem, quam maxime potuit, circumscripserit, quærere restat, utrum omnino bonis civitati opus sit medicis et judicibus, quique sint boni habendi. Bonis quidem opus esse arbitror, *respondet*, sed medicorum et judicum ratio diversa est. *Quanquam enim utrique, Platone auctore, mala sunt necessaria*, medici quidem peritissimi fient, si ab ineunte ætate non solum doceantur artem, sed corpora quam plurima et corruptissima usu cognoscunt, ipsique in morbos omnes incidant, neque admodum salubres natura sint; non corpore ipsorum enim corpus ægrotantium curant, sed animo, *ita ut corpus quidem morbis corruptum non obstet, quominus animus in medico bonus permaneat* : judici vero non licet a teneris inter malos animos educato totius injustitiæ in se experimento facto ex sese de reliquorum injuste patratis conjecturam capere. *Præterquam enim quod animus corruptus animos, ut modo dictum est, curare non potest*, peritus iste et suspiciosus, qui multa injuste fecit, callidus quidem et sapiens sibi videtur, cum inter similes sui versatur, cum vero ad bonos accesserit, futilis idem apparebit, diffidens præter rem sanique moris nescius, quippe cujus exemplar nullum habet. Sed ne juniores quidem bene et inter bonos educati munere hoc apte funguntur; simplices enim atque injustorum fraudibus obnoxii videntur, quando nulla in se habent sensuum affectuumque exemplaria. Quocirca non juvenem, sed senem esse oportet judicem bonum, qui quale sit injustitia, sero neque ex propriæ intus habitantis cognitione, sed ex diuturna alienæ in aliis contemplatione didicerit, II, 53, 7—57, 30.

Ut finem jam dialogi parti huic imponat, gymnasticam et musicam eruditionem in unum comprehendens ex earum consociatione solum virtutes, quæ in

custodibus desiderantur, fore ut perfectæ existant, demonstrat. Hic primum etiam expressis verbis gymnastica *docet* utendum esse non tam ad corporis vires, nisi forte per accessionem, quam ad eam animi partem excolendam, qua ANIMOSUS homo est (τὸ θυμοειδές, *quam alteram esse animi partem videbimus*).

Pars enim hæc animi, si recte nutriatur, FORTITUDINEM procreat, mera vero si utaris gymnastica, omni musica eruditione neglecta, feritatem potius. Contra quod ad philosophiam natum in animo est, quodque bene nutritum mansuetudinem et moderationem et TEMPERANTIAM (II, 57, 32) procreat, si neglecta gymnastica musicæ totum te permulcendum tradideris, justo fiet mollius vel saltem irritabile, iracundum et plenum morositatis pro animoso. Ergo hæc duo componi debent, et qui temperatam musica gymnasticam ad animum adhibuerit, ejus demum animus TEMPERANS et FORTIS erit, nec non perfecte musicus atque concinnus, cum pulcherrimam in se contineat harmoniam. *Quæ quidem harmonia, cum sit ars musica summa, ex ea præsertim parte pendet*, quæ pertinet ad sermones, ad investigationem rerum et ad persuasionem (II, 58, 34. 35. 40), *h. e. quæ rectam opinionem continet ad sapientiam proxime accedentem*, II, 57, 30—59, 3.

II, 4. *Custodum educatione absoluta, tertium jam philosophorum ordinem custodibus et opificibus adjicere atque ita civitatis formam universam paucis adumbrare properat, exactam singularum descriptionem, eorum præsertim quæ a rerum publicarum græcarum institutis magis dissonent, eo usque remittens, dum, quid ad quæstionem de justitia faciant, patefactum fuerit.* Et primum quidem ad ea, quæ de judicibus supra disputaverat, inter custodes *dicit* seniores esse debere, qui imperent, juniores qui pareant. Inter illos autem optimi eligendi sunt, prudentes scilicet, validi, quique maxime per totam vitam summo studio videantur ea facere, quæ e re publica esse duxerint, quæ vero contra, nullo modo facere velle. Observandi igitur sunt per omnes vitæ ætates, an opinionem sive sententiam hanc (δόγμα II, 59, 30; 60, 2; δόξα, II, 59, 31), id agendum esse quod civitati semper optimum sit, servare soleant neque (*cum tres sint animi partes*) præstigiis voluptatis decepti neque metu vel dolore compulsi, neque persuasione tandem vel oblivione devicti ejiciant. *Secundum Socraticum enim principium* homines non nisi inviti vera opinione privantur. *Quam autem* veram *hic appellat* opinionem, *hæc tota est per musicam atque gymnasticam juventibus impertita eruditio, quam* opinionem *solum nec* scientiam *efficere hac ratione expresse affirmat.* Custodes igitur, *pergit*, statim a pueritia negotiis, in quibus aliquis maxime illam opinionem oblivisci fallique possit, laboribus porro et doloribus, nec non terribilibus quibusdam et oblectamentis objiciantur, quique DECORUS (εὐσχήμων) appareat in omnibus sui, ipsius custos bonus et ejus, quam didicit, MUSICÆ concinnum (εὔρυθμον) et consonum (εὐάρμοστον) se in his omnibus præbens, is custos et princeps est civitatis constituendus. Custodes igitur hi vere dicuntur custodes perfecti, cum cives ne velint, exteri autem ne possint nocere rei publicæ, curent eamque ab omni defendant detrimento: horum autem juniores, principum adjutores et auxiliarios dicamus, II, 59, 4—60, 33.

At jam succurrit quærere, quæ sit causa, cur maximus civium numerus, qui opificum ordinem constituit, ne opinionis quidem veræ et custodum eruditionis particeps esse debeat, et quomodo fieri possit, ut nihilominus civitas hæc una atque concors permaneat. Sine dubio ex Platonis opinione differentia illa ad indolem hominum inter se differentem pertinet, cum autem omnino RATIO, *cur indoles hæc tantopere differat, inveniri non possit, ad explicationem mythicam confugit.* Mendaciorum igitur, *quæ supra* (II, 39, 54) *ob ignorantiam nostram adhibenda esse dicta sunt*, honestorum unum persuadendum esse maxime quidem et ipsis magistratibus *dicit* (*quia philosophica quædam veritas ad præexistentiam scilicet pertinens ei subest*), sin minus, reliquis civibus. Fabulam, quam affert, Phœniciam appellat, *ad Cadmi Phœnicis Spartos alludens. Quæ talis fere est:* Omnia, quibus hic nutriuntur et erudiuntur, tanquam in somnis sibi pati et accipere visos esse civibus persuadeamus, cum revera sub terra (*in præexistentia*) intus formarentur et nutrirentur et erudirentur; postquam vero omnino perfecti fuerint, tum terram ipsos ut matrem emisisse et nunc eos tanquam matri regioni huic, in qua sunt, consulere debere ac succurrere, si quis eam invadat, deque ceteris civibus ut de fratribus terraque genitis (*h. e. nobili loco natis*) sentire. *Hæc de concordia; quæ sequuntur, ex Hesiodeo de mundi ætatibus mytho deprompta* (*cfr.* II, 96, 12. 13; 145, 14), *ad diversitatem, quam statuit Plato, pertinent indolis atque ingeniorum*, quorum præstantissimis, quæcumque ad imperandum idonea sunt, aurum in generatione admiscuit deus, illis autem, quæ ad auxiliandum, argentum, ferrum denique atque æs agricolis et reliquis opificibus. *Quanquam ne hanc quidem divisionem tam immotam esse vult Plato, quin transitio ex alio in alium ordinem fieri possit. Quare pergit:* Utplurimum jam quisque sibi similem generabit; fieri autem potest, ut ex aureo genere nascatur argentea et ex argenteo aurea suboles, ceteraque omnia similiter; magistratibus itaque deus maxime injungit, ut prolis summam gerant curam, et si quis ex ipsis nascatur subæratus vel ferreus nullo pacto misereantur, sed honorem naturæ convenientem tribuentes ad opifices vel agricolas detrudant, rursusque si ex his nascatur aliquis subauratus vel argenteus, honorantes extollant partim ad custodiam, partim ad auxilium; hoc enim neglecto rempublicam funditus perituram esse. *Quod denique addit*, fabulam hanc non apud ipsos, sed apud filios eorum et nepotes ac reliquos posteros fidem inventuram, *hoc significat: institutorum fabulæ huic superstructorum bonitatem magis magisque effecturam, ut fabulæ quoque fides habeatur*, II, 60, 34,—61, 30. *Cum vero tota custodum educatio opinione solum nitatur, atque scientia carens hac ex parte adhuc manca sit* (II, 62, 1 *sqq.*), summo studio cavendum est, ne, temperantia exuta et ferociores facti ex canibus lupi, ex custodibus direptores reipublicæ evadant, et, cum potentiores sint, benevolorum loco sociorum tyrannis se similes ceteris civibus præbeant. *Id autem fieri potest, ceteris quæ eorum vitam spectant, institutis ita ordinatis*, ut nec ipsi, quominus optimi viri sint, *cupiditatis præstigiis* prohibeantur, neque ad ceteros cives lædendos incitentur (II, 62, 10 *sqq.*): privati igitur quicquam habere patrimonii, nisi quod ad vitam summe est necessarium, sunt vetandi; stipendium iis publice, quod ad alendos sufficiat, tantum præbendum; auro et opibus eos non egere, cum animus eorum sit vere aureus, omnique auro præstantior, iis persuadendum, omnique auri et argenti usu sunt interdicendi; immo nec possidere agros, aut ullam rem, unde quæstum faciant, tractare iis permittendum, ne pro custodibus fiant agricolæ, aut domini ac inimici civium reliquorum, II, 61, 30—62, 44.

Adimantus hic: At hac ratione, *objiciens*, non admodum beatos effici hos viros, idque ipsorum culpa, quorum revera sit civitas, *occasionem præbet nonnulla addendi de opibus civitatis, quæ hac ratione commode cum iis, quæ præcedunt, conjunguntur, cum ex Platonis opi-*

nione, quæ accuratius tractentur, digna non sint. Objectio enim illa hoc sibi vult : cum custodes et principes hi civitatis, quam videlicet adumbravit Socrates utpote quam maxime justam, felices non sint, hinc facile concludi posse, id quod Glauco et Adimantus initio dixerant, justum omnino felicem non esse. Socrates *objectioni huic obviam iturus primum quidem* Adimantum, quum felicitatem dicat, divitias quasque hæ afferunt voluptates, *significat* intelligere. *Exinde vero,* quanquam nihil mirum sit, si ita hi quoque custodes felicissimi sint, non tamen ad hoc respicientem *monet* civitatem se constituere, ut una aliqua gens præcipue felix sit, sed ut quam maxime civitas universa, quippe qui in hujusmodi civitate maxime se justitiam rursusque in pessime instituta injustitiam invenire iisque inspectis id, quod jamdiu quæratur, *utrum justus sit felicissimus necne,* judicare posse existimet. *In sequentibus ergo de justitia sive de virtute necnon de felicitate civitatis optimæ* (*vid.* libr. IV.), *item de injustitia civitatis male institutæ* (*vid.* libr. VIII *et* IX.) *quæretur, in præsentia vero quid in Adimanti quæstione delictum fuerit, demonstrare pergit.* Custodes enim si ex Adimanti opinione, nullo ceteræ civitatis respectu habito, quam maxime felicissimos redderemus, neque custodes hi civitatis amplius essent, neque civitas subsistere posset. Ut autem tota civitas quam maxime felix sit, hoc inprimis spectemus oportet, ut singuli quam optimi sui operis sint artifices, utque singulis ea contingat felicitatis pars, quam natura iis tribuit. *Atque ob id ipsum, ut suum opus agant neque a divitiis inde detineantur, bonorum communionem instituit inter custodes.*

Sed ne de opificibus quidem verum est, *quod Adimantus voluit, felicitatem quam maximis divitiis consistere,* immo opulentia et paupertas *nimia* opifices quoque corrumpunt et eorum opera deteriora reddunt, illa quidem luxuriam et desidiam et novarum rerum studium, hæc vero cum rerum novarum studio illiberalitatem et operum pravitatem pariens. Certis igitur finibus vel inter opifices circumscribendæ sunt. *Quo loco* liberalitas quædam et temperantia luxuriæ opposita *tertio quoque ordini tribuitur. Altera quoque, quam hic facit Adimantus, objectio, divitias spectat, non singulorum jam, sed civitatis. Quærit enim,* quo pacto civitas, quæ pecunia careat, bellum gerere possit, præsertim si quando adversus amplam opulentamque civitatem bellum gerere cogatur. At, *Socrates respondit,* divitiæ civitatibus non minus perniciosæ sunt, quam, *quod modo monstravit,* singulis generibus. Fieri enim non potest, neque ut civitas divitiis abundans ad bellum non minus bene instructa sit quam nostra civitas, neque ut plures civitates prædivites ad bellum nostræ inferendum concordes fiant, neque denique ut civitas talis una atque concors sit, cum omni modo duæ sint invicem dissidentes, una divitum, altera pauperum. Ergo donec civitas nostra temperate aget, maxima erit non opinione, sed revera maxima, etiamsi mille tantum propugnatoribus constet. Terminus igitur augendæ civitatis hic erit, ut, quousque adaucta civitas una permaneat, eo usque augeatur, non ultra. Quare quod ad regionem civitatis attinet, magistratibus curandum præcipiemus, ut nec parva sit, nec magna, sed sufficiens atque una.

Quo eodem tendit, quod præcepimus, ut civium unusquisque ad id opus, ad quod natura esset aptus, adduceretur, scilicet ut quisque unum quoddam suum opus exercens, non multi, sed unus existeret, atque ita civitas tota una fieret, non multæ. Plurimum vero ad hoc valent educatio atque eruditio, quas si accurate observantes moderati fiant, facile omnia ista perspicient et alia, quæ nos in præsentia prætermittimus, mulierum habendarum et matrimoniarum rationem et liberorum procreationem (*vid.* libr. V).

Quod si fiat et semel bene cœperit civitas, *tantum abest, ut stare non possit,* ut progrediatur potius tanquam circulus augescens. Jam educatio eruditioque bona servata ingenia bona efficit, rursusque bona ingenia educatione hujusmodi potita meliora etiam prioribus fiunt cum ad alia, tum ad generandum. Contra, rerum novarum studium et legum eversionem *præter divitias, quod supra diximus,* musicæ inprimis mutationes inducunt. Qua in re ne præter ordinem innovetur, *civitatis curatores ea sunt instituendi disciplina, quam infra exponit* (*vid.* libr. VI *et* VII). *Prædicta vero si accurate observentur,* facile exigua quoque illa, quæ superiores perdiderant, rursus reperient : scilicet ut taceant coram senibus juniores, ut in sedibus eos collocent, ut iis assurgant, ut parentes colant, ea denique quæ pertinent ad vestes, tonsuras, alia id genus. Neque id quidem legum institutionumque genus, quod ad mutua singulorum in foro commercia spectat, ad opificum conventa, ad convicia et verbera, ad actionum intentiones et judicum institutiones, ad vectigalia, ad forensia quædam jura vel urbana vel navalia vel reliqua hujusmodi, vero legumlatori neque in male neque in bene constituta civitate curiose tractandum est, in hac quidem, quia partim quisque reperiet, partim sua sponte ex superioribus institutis proficiscuntur; in illa autem, quia inutilia sint neque juvent quicquam ægrotantium illorum medicamentis comparanda, qui propter intemperantiam insalubrem victum mutare nolunt et curationibus suis, quas in dies mutant, nihil assequuntur, nisi quod magis varios vehementioresque morbos efficiunt. *Socratis mortem videntur spectare, quæ dicit* de male institutis civitatibus, quæ civibus interdicunt, ne universum rei publicæ statum moveant, nam capite damnatum iri, quicumque faciat.

Ad deorum tandem cultum atque omnino ad religionem quæ pertinent, omnia ad Apollinem Delphicum referenda esse *dicit, sicuti jam supra in poetarum de diis traditione nihil innovavit, nisi quod idearum doctrinæ plane contrarium esset,* II, 62, 45—68, 32.

II, 5. De civitatis virtutibus. Civitate constituta, ubinam justitia et ubi injustitia sit, et quomodo inter se discrepent, atque utram possidere debeat is, qui beatus futurus sit, quæsiturum *se dicit. Quæstionem autem hanc ita instituit, ut posito,* civitatem hanc esse perfecte bonam, itaque et sapientem et fortem et temperantem et justam eam esse *concludat, porro* tribus his, sapientia, fortitudine, temperantia inventis, quod reliquum sit *in notione scilicet bonæ civitatis* quartum non inventum, justitiam esse. *Cur autem quatuor sint virtutes, nec plures, nec pauciores, nec aliæ sint, in sequentibus, ubi exponetur de tribus animi partibus et de singulorum virtutibus quatuor, perspiciemus. Hic igitur ex hypothesi solum de his agit, quod ipse nonnullis locis significat* (*cfr.* II, 70, 40; 73, 46; 74, 34 *sqq.*). *Dum autem hac in civitate custodum auxiliariorum virtutes omnes opinione nituntur vera,* sapientia sola, *cujus hic primum mentio fit,* scientia est, complectitur autem civitatis administrationem et custodiam, qua ratione et ipsa erga se ipsam et erga reliquas civitates optime se gerat, eaque in parte civium, penes quam est imperium, id est, in custodibus perfectis iis qui reipublicæ præsunt, residet.

Fortitudo vero in ea civitatis parte, cui bellica studia demandata sunt, locum invenit : est autem vis quædam, qua ratam perpetuo servent de terribilibus opinionem, ea dumtaxat terribilia esse et talia, quæ et qualia legislator in educatione enuntiaverit. Quæ quidem opinio educa-

tione et natura fulta idonea, indelebili similis est tincturæ, recta vero opinio de his iisdem absque disciplina concepta (*ab opificum scilicet genere*), item ferina et servilis non appellanda fortitudo, quia animosæ solum animi parti et feris quoque contingens non rationi inhæret (II, 78, 37; II, 79, 27 *sqq. quos locos videtur spectare* II, 70, 41 *sqq.*) atque ita a fortitudine civili (II, 70, 40) *h. e. quæ civitati convenit*, omnino differt. — TEMPERANTIA non ut sapientia et fortitudo in una quadam civitatis parte, sed in omnium inter se concentu inest. Quare, *si virtutem hanc in singulis spectas hominibus*, nec in una solum animi parte residet, sed in quadam ejus harmonia, cum quod natura in eo melius est deterioris imperium tenet et voluptatibus cupiditatibusque imperat : *qua ratione iis, quæ de animi partibus infra docet, hic jam præludit. Quæ si ad civitatem traducas*, multas variasque cupiditates et voluptates et dolores in omnibus maxime invenies mulieribus et servis et eorum qui liberi esse dicuntur (*scilicet quanquam liberi vix et ne vix quidem sunt, nisi quatenus rationi præstantiorum obedientes se præbent*) in plurimis (*h. e. in tertio genere opificum*). Quorum cupiditates vero in hac civitate a cupiditatibus (*quæ ipsæ in his rationi obedientes se præstant, et temperantes ut ita dicam sunt cupiditates*) et intelligentia pauciorum præstantiorumque virorum superantur, ita ut civitas hæc potentior cupiditatibus et voluptatibus atque se ipsa appellanda sit, necnon temperans secundum hæc omnia. Temperantia igitur in civitate est omnium, cum subjectorum, tum principum, opinio consonans de eo, quinam imperare debeant : *in tertio igitur genere, cui nec fortitudo nec sapientia tribuitur, temperantia virtutis universæ locum tenet et in secundo genere sapientiæ et scientiæ saltem, quam adventantem libenter amplectitur* (*cfr.* II, 51, 45 *sqq.*). — JUSTITIA *tandem quasi practica est temperantia; hæc enim quid cuique conveniat, docet, illa vero in hoc ipso consistit, ut sua quisque agat. Quanquam justitiæ idea latius etiam patet, ita ut totam quodammodo virtutem amplectatur, id quod Plato ipse ambagibus illis significat venatoribus se collocutoresque comparando* qui fruticetum in orbem circumdant. *Tota enim hæc quæstio de civitate instituenda fruticetum illud est, in quo justitia delitescit*, et quod ab initio in civitate condenda dictum est, oportere unumquemque sua agere, id ipsum cum quodammodo fit (II, 72, 31; *cfr.* 35. 43), vel species quædam ejus est justitia. *Quæ quidem virtus, quamquam ultima demum post fortitudinem, sapientiam et temperantiam apparet easque quodammodo in se continet*, eadem prima quodammodo omnium est et cui ceteræ innascuntur. *In suum enim illa civitate* (II, 32, 45 *ibid.* 15 *sqq.*) *jam inerat justitia quædam practica*, secundum quam unusquisque opificum suum opus ceteris commune exhibet (II, 30, 40), *et ex qua, custodum atque principum generibus ab opificibus secretis, ceteræ quoque virtutes ad hæc genera pertinentes secernuntur, quarum unaquæque totam quodammodo continet virtutem*, quare quæ sit inter eas, quæ civitatem maxime reddat bonam, ambiguum est. *Ad finem jam*, cum principibus, *id quod supra jam significaverat* (II, 57, 42 *sqq.*; 59, 11 *sqq.*) judicia sint demandanda, judicia autem tanquam justum hoc præsertim spectent, ut singuli neque teneant aliena neque suis priventur, justitia *plane congruit cum politica principum sapientia. Quæ quidem optimæ civitatis justitia, quæque sui ipsius habet conscientiam, plane differt a rudi illa civitatis primæ justitia* secundum quam sua quisque agit, et quam supra (II, 72, 43) quodammodo quidem dixerat esse justitiam, cum revera nomen hoc justitiæ civilis non ad cujuscumque sed ad trium solum in civitate generum actionem propriam pertineat, II, 68, 33 — 73, 45.

DE TRIBUS ANIMI PARTIBUS. *Totam vero de civitatis virtutibus doctrinam ita jam stabilire aggreditur*, ut naturam definitionemque justitiæ et virtutis in universum in singulari homine eandem esse ostendat atque in civitate, cum justus homo a civitate justa, quod ad ipsam justitiæ speciem pertinet, differre non possit. Atqui civitas justa esse visa est, quod in ea tria genera inerant, quorum unumquodque suum opus exerceret; temperata vero et fortis et sapiens propter alios quosdam eorundem generum affectus et habitus. Singularem igitur hominem existimemus oportet easdem has in animo suo species (*sive genera*) habentem propter affectus eosdem merito iisdem, quibus civitatem, nominibus appellari. Itaque quærendum erit, utrum revera tres in se species has habeat necne. *Declarat autem* ad accuratam hujus rei cognitionem longiore et operosiori, *h. e dialectica via ac ratione* (*cfr.* II, 118, 21 *sqq.*) opus esse, sed in præsentia, qua hic utitur, sufficere, *empiricam scilicet observationem. Vel potius, cum hic non de animi idea agatur, sed de animo qualis apparet inter res finitas, dialectica ratione, quæ ad ideas solum pertinet, hic omnino uti non poterat. Quare in Phædro ad definiendas tres animi partes mythica usus est ratione* (I, 712, 10 *sqq.*); *ex quo dialogo simul cur et quæ sint tres illæ partes apparet.*

Primam enim illic partem ponit rationalem, qua cognoscimus, alteram eam voluntatem qua rationi obedientes ad virtutem tendimus, tertiam denique voluntatem contrariam vel cupiditatem, qua tendimus ad voluptates a materia nobis ingeneratas. Prætermisso igitur de trium animi partium origine et natura, de quibus in Phædro exposuit, hic iterum inquirere simpliciter easdem in unoquoque nostrûm species inesse atque in civitate *inde concludit*, quia aliunde quam e privatis in eam venire non potuerint, exempli gratia indoles animosa inter Thraces ac Scythas et fere septentrionales gentes prævalens, discendi studium Græcis maxime proprium, quæstus cupiditas denique, qua Phœnices Ægyptiique præcipue affecti videntur.

Quærere autem restat utrum revera tres sint animi partes inter se diversæ, quarum una cognoscamus, alia irascamur, tertia concupiscamus, an toto animo singula hæc agamus. *Id quod iterum empirica ratione, e contrariorum natura, probare instituit.* Constat enim idem contraria facere vel pati secundum idem et ad idem simul non posse. Ubicumque autem contraria de eodem simul dicuntur, per errorem hoc fit, cum non prorsus sit idem, sed partes habeat, ad quas contraria pertinent. *Id quod accuratius etiam explicat*, exemplis usus hominis, qui alia corporis parte movetur, alia quiescit, et turbinis, qui quoad rectam, quæ ei inest, lineam quiescit, quoad rotundam vero in orbem movetur. Quotiescunque ergo insunt rei cuidam contraria, non esse eam prorsus eandem, sed alias atque alias habere partes necesse est. *Qua fultus ratione probare conatur animo nostro nonnulla simul contraria, ergo etiam partes a se invicem diversas inesse.* Ac principio quidem rationem et cupiditatem, cum pugnent inter se haud raro, ita distinguit (II, 75, 35—77, 33), exinde cupiditatem et iracundiam quæ (*ut jam in Phædro vidimus*), nisi mala educatione depravata fuerit rationi auxiliatur, quare auxiliarios quoque ut canes principibus obtemperantes *appellavit milites* (II, 77, 33 — 78, 23), iracundiam denique, quæ jam in infantibus rationis nondum compotibus et in animalibus apparet, et rationem (II, 78, 23 — 43). *Quæ vero plurimis verbis hic* (II, 75, 40—77, 10) *de substantiis* (αὐτὰ

ἕκαστα) *deque earum accidentiis* (ποιὰ ἄττα), *porro de cupiditatibus et scientiis hac ratione inter se distinguendis exponit, hæc omnia eo pertinent*, ne quis exempli gratia inferat neminem sitientem potum *simpliciter* cupere, sed bonum potum (II, 76, 13 *sqq.*) *atque ita argumentationem pervertat, cum potum, qui sit bonus, nunquam aversetur ratio, sed malum solum, neque contrarium ergo velit ac sitis*, II, 73, 45 — 78, 43.

De singulorum virtutibus. Constitit ergo, eadem in civitate atque in uniuscujusque inesse animo genera ac numero paria, ita ut quo sapiens erat civitas, eo sapientem quoque esse hominem singularem necesse sit, et in ceteris similiter. *Itaque ut a justitia, utpote quæ virtutes omnes amplecti visa est, incipientes singulas virtutes perlustremus*, vir cum eadem sit ratione justus, qua civitas justa, cumque justa sit civitas, in qua suo quodque genus satisfacit officio : justitiam hominum singulorum esse qua ex partibus animi suum quæque agat, sequitur, ita quidem ut ratio, cui inest sapientia, imperet geratque totius animi curam, obsequatur autem illi atque auxilietur animosa pars. Ad quas quidem duas animi partes in concordiam redigendas, ut vidimus, musicæ et gymnasticæ temperatio adhibenda est, quæ rationalem partem intendit atque nutrit sermone præsertim et disciplinis, animosam autem partem magis remittit atque sedat harmonia atque numero mansuefactam. Ita enutritæ hæ duæ et vere sua edoctæ et eruditæ partes præerunt tertiæ animi parti concupiscenti, *ad quam educatio per musicam et gymnasticam non pertinet*. Quæ eædem partes duæ ab externis quoque hostibus animum totum corpusque optime tuentes altera consulendo, altera propugnando atque obtemperando principi *ita virtutes celeras omnes in se continent. Quæ quidem virtutes ipsæ, ut supra jam vidimus, non omnino inter se differunt, sed ita solum, ut quasi partes sint unius ejusdemque virtutis alia alio spectans*. Hominis enim cujusque fortitudo in eo consistit, ut animosa animi pars per dolores et voluptates servet, quod a ratione de terribili et non terribili præceptum fuerit; sapientia in eo, ut ratio instructa sit scientia eorum, quæ ex usu sint tam singulis, quam universæ trium earum partium communioni; temperantia denique in eo, ut singulæ inter se animi partes in *ea opinione vera* consentiant, rationem imperare debere. *Sapientia quoque atque justitia plane inter se congruerent, theoreticam illa, hæc practicam virtutem continens, nisi humana sapientia omnis, utpote imperfecta, permulta opinioni solum vel praxi præcipienda permitteret*, II, 78, 44—79, 41. *Ut autem singularis et civilis justitiæ congruentiam plane comprobet, eorum quæ vulgo de justitia civili prædicantur, quæque jam in primo libro legimus quatenus vera sunt*, omnium causam in eo sitam esse monstrat, quod earum, quæ in unoquoque sunt, partium unaquæque sua agat tam imperandi quam parendi ratione habita. Porro quod ab initio incipientes civitatem condere (II, 29, 47 *sqq.*) quasi per somnium et deo aliquo duce (*h. e. non dialectica ratione*) conjiciebamus nos in imaginem aliquam atque principium virtutis incidisse, eventu comprobatum est. Simulacrum enim quoddam justitiæ erat, quod sutorium natura par videbatur sutorem esse nec aliud agere ceterosque similiter. Revera autem justitia talis est non circa actionem suorum exteriorem, sed circa interiorem, qua quis vere sua agat ita, ut nihil ex suis aliena tractare patiatur neque animi genera sinat inter se opera confundere, sed vere propria recte disponat, suique sit dominus, seque in ordinem redigat et apte compositis tribus quasi harmoniæ terminis summæ, imæ, mediæ chordæ amicus sibi atque unus effectus, ita demum agat, si quid agat *quod ad exteriorem justitiam pertineat*, in omnibus actionem justam et honestam existimans et nominans eam quæ habitum hunc servet unaque efficiat, *ita ut civilis justitia in omnibus actio externa sit justitiæ internæ*, II, 79, 41—80, 42.

Ex iis quæ præcedunt, statim sequitur injustitiam esse, qua animi partes inter se dissideant, ut suum singulæ munus non faciant. Hinc igitur, justitiam esse animi sanitatem, injustitiam contra morbum efficitur. Exinde, *ut ad Glauconis jam et Adimanti objectiones revertamur*, statim apparet, quid respondendum sit quærenti, utrum prosit agere justa et honesta colere et esse justum, sive occultum id sit sive non, an injuriari et injustum esse, si modo non det pœnas neque fiat castigatione melior. Cum enim corporis natura corrupta vitam vitalem esse non putemus ne in omnium quidem bonorum externorum affluentia, animus autem id sit quo *revera* vivimus (*cfr.* I, 185, 49 *sqq.*; I, 54, 15 *sqq. vid.* Argum.), animi sanitatem ad felicitatem etiam magis facere oportet, II, 80, 42—81, 34.

Hoc solum igitur restat, ut cum virtutis civilis una sit species, quam modo exposuimus, quæ et quot sint species pravitatis, monstretur. Tanquam e specula igitur, *quæ disputantur in octavo et nono libro*, prospiciens, pravitatis modos quidem innumeros, quatuor autem quosdam in primis commemorabiles apparere dicit, totidemque rerum publicarum corruptarum species. *Sed antequam de his disputetur, accuratius etiam, quomodo fieri possit, ut bona civitas existere possit, quæque pertineant ad ejus conservationem, exponatur necesse erit. Quare sub finem hujus partis*, Unum, *inquit*, dico reipublicæ modum esse hunc, quem nunc exposuimus, nominibus vero appellari posse duobus. Nam si inter principes unus quidam sit ceteris præstans, *qui rempublicam hanc condere possit*, regnum vocabitur, sin autem plures, *qui eam conservent*, gubernatio optimatum, II, 81, 34—82, 3.

Pars III.

Introductio. *Quæ in tertia dialogi parte exponit* de vitæ custodum institutis *et præsertim* de liberorum atque mulierum communione, *eodem pertinent, ad bonæ nempe reipublicæ conservationem* (II, 82, 31 *sqq.*). *Quæ cum a communi sensu atque a Græcorum vitæ usu maxime abhorrent* (II, 83, 7; 85, 12 *sqq.*) *neque omnino sine his quæ de custodum educatione præcedunt, plane intelligi possent, ea supra* (II, 68, 1 *sqq.*) *obiter tantum attigit, accuratius autem tractanda huc rejecit, ubi transitionem efficiunt inter præcepta de custodum auxiliariorum et de principum disciplina atque moribus.*

Id quod vel ita significatur, quod de omnibus quæ hac in parte disputantur, simul ut in altera parte dialogi, num optima sint, et ut in quarta, quomodo fieri possint, quæritur (II, 83, 8 *sqq.*; 84, 39 *sqq.*; 87, 13 *sqq.*; 88, 7. 33; 91, 9 *sqq.*; 94, 34 *sqq.*; 98, 2 *sqq.*)

Ceterum sub finem introductionis hujus (II, 83, 15—35) *Plato ipse expressis verbis declarat* de hac muliebri fabula, *ut eam appellat* (*ibid* 39), non ita sibi constare, quin dubitari de iis possit, *utpote quæ ad dialecticam rationem exigi non possint*, II, 82, 4—83, 36.

III, 1. *Primo autem quæritur*, utrum custodum feminas censeamus una cum viris eadem obire munera debere annon. Ex custodum canum vero exemplo, *quod adhibet, concludit* ad eadem ministeria feminis, ac maribus uten-

dum esse, quoad fieri per earum naturam imbecilliorem possit. Eodem fere igitur, quo viri, modo feminæ sunt educandæ corporumque exercitiis formandæ. Nec deterreat nos quod ridicula initio videbitur corporum nudatio neque facetorum dicta vereamur (*ad Aristophanis Ecclesiazusas fortasse alludit*), hoc recordantes, haud diu esse, cum Græcis turpe videretur ac ridiculum, quod hodie barbarorum plerisque, nudos spectari viros; nihilque quod revera prodest, rideri jure posse. At objicere aliquis posset. Consensistis oportere secundum naturam unumquemque unum quiddam, quod suum esset, peragere; jam cum mulieris natura longe a viri differat, quomodo fieri potest, ut non vobis ipsis contradicatis, diversas has naturas in præsentia iisdem studere jubentes? *Quam quidem maximi momenti objectionem ita repellere conatur,* ut non diversitatem naturæ quamlibet observandam esse dicat, sed eam dumtaxat, quæ ad studia ipsa, de quibus agitur, pertineat. Licet igitur feminæ hoc ipso discrepent a viris, quod femina parit, vir gignit, at nullum est, *nimis præcipitanter concludit*, quod ad civitatem administrandam pertineat officium aut mulieris proprium, aut viri, sed æque dispersæ in utrisque naturæ, et omnium officiorum natura particeps est femina, in omnibus autem imbecillior viro. Ut igitur virorum alii ad aliud sunt apti, ita etiam feminæ: sunt enim inter eas, quæ medicinæ sunt aptæ, aliæ quæ musicæ, aliæ gymnasticæ et rei militari, aliæ sapientiæ studiosæ, aliæ minime (*quanquam hac in re nonnihil contradicere sibi ipsi videtur Plato, cfr.* II, 71, 23 *sqq.*) Sunt ergo etiam, quæ adhiberi ad reipublicæ custodiam recte possint, et tales eligendæ sunt, ut una cum talibus viris vivant et custodiant; musica igitur et gymnastica æque ac viri educandæ erunt. Constat jam, secundum naturam fieri hoc posse: an expediat, restat quærere. Jam nihil melius est civitati quam et mulieres et viros quam optimos ei inesse. Custodes autem nostri civium optimi facti sunt educationis ope. Quare cum idem munus, eandem erudiendam nactæ sint naturam mulieres, eandem quoque adeptæ disciplinam optimæ erunt, idemque optimum quoque erit civitati, II, 83, 36—87, 45.

III, 2. Secundo loco lex esto, ut mulieres hæ horum virorum omnes omnium sint communes nec ulla ulli privatim conjuncta, ac liberi quoque ut communes sint, neque aut pater filium suum norit, aut filius patrem. Utrum autem hæc fieri possint annon, in posterum quærere *differt*, nunc vero quasi possint, quæsiturum, quomodo a magistratibus ordinanda sint, simulque utilissima hæc, si fiant, civitati fore demonstraturum se *dicit*. Et primo quidem sine ordine eos concumbere inter se fas non est, sed in nuptiis sacris instituendis hoc præsertim prospiciendum, ut quam optima ex iis generetur proles. Jam sicut in omni animalium, ita et in hominum genere, quo parentes sunt generosiores, eo etiam melior generatur proles; summo igitur studio magistratibus videndum erit, ut viri præstantissimi optimis jungantur feminis quam plurimum, deterrimi autem deterrimis contra. Ne autem jurgia hinc et rixæ oriantur, hæc dum aguntur, ab omnibus præterquam ab ipsis magistratibus ignorari necesse est. Ad medicinam igitur illam mendacii necessarii *ob humanæ naturæ infirmitatem magistratibus permissi, de quo supra* (II, 42, 43 *sqq.*) *disputavit*, confugiendum, sorteque ita instituta, ut viris optimis optimæ eveniant mulieres, ne ægre ferant reliqui, cavendum. Qui in bello aliisque rebus optime sese gesserint juvenes, iis præmii loco, ut quam plurimi inde procreentur liberi, quam sæpissime coeundi cum feminis copia est facienda (*quam primam hic facit concupiscentiæ concessionem, alteram mox inveniemus, cfr.* II, 95, 43 *sqq.*). Viri feminæque, sunt enim et magistratus utrisque communes, liberos ab iis procreatos ad nutrices *ex opificum genere* seorsim in aliqua urbis parte habitantes deferent, deteriorum vero et si quid ex aliis mancum nascetur, ut purum servetur custodum genus, in secreto ut decet, abscondent, *h. e. exponent* (*cfr.* II, 89, 34). *Quod præscriptum tamen, quo minus durum videatur, in Timæo* (II, 197, 38) *ita interpretatur, ut deteriorum liberi clam in tertium ordinem redigantur.* Iidem alendos etiam liberos curabunt matresque ad lac præbendum adducent, cauto tamen studiose, ne suum ulla agnoscat, neve ultra commodum temporis spatium in lacte præbendo versentur, *scilicet ne curis domesticis his a publicis officiis detineantur.*

Quo autem liberi gignantur meliores, certum quoque earum procreationi tempus est præscribendum; mulieri a vigesimo anno ad quadragesimum, viro a trigesimo ad quinquagesimum quintum liceat annum civitati liberos procreare: senioribus tam viris, quam feminis, coeundi, quicum lubuerit, potestas esto, exceptis matribus et filiabus et filiarum natis matrisve majoribus; ne tamen ab iis generetur quidquam, caveatur, *abortu scilicet facto*, aut si quid fuerit editum in lucem, exponatur. Qui autem a parentibus generandi ætatem constitutam jam egressis vel nondum ingressis, vel non copulante magistratu intra ætatem ad generandum constitutam geniti fuerint, spurii habeantur. Incestum autem ut vitent, liberorum loco omnes habebunt, quicumque decimo mense vel septimo ex ea die, qua liberis dare operam cœperint, nascentur, nati autem eos patres matresque vocabunt, eo vero tempore natos, quo matres ipsorum patresque generabant, sorores habebunt et fratres, cum quibus, si sors dederit, lex connubium concedet, II, 87, 46—91, 9. Quod autem supra (II, 88, 3) demonstrare constituimus, utilissima hæc esse instituta civitati, hinc jam intelligetur: maximum civitati bonum est, quod eam copulat et unam efficit. Maxime autem doloris voluptatisque communio copulat, quando cives omnes, ut fieri potest maxime, iisdem pariter gaudent ac dolent, ita ut civitas tota quam proxime ut unus homo affecta sit. Quod quidem in civitate nostra præter reliquam constitutionem, *h, e. præter trium generum coordinationem animi ipsius intimæ naturæ accommodatam et custodum educationem, quæ cum civilem virtutem tum eandem civitatis concordiam efficiunt,* uxorum liberorumque communio præsertim præstabit. Custodes enim cum sint omnes cognatione inter se juncti, nemoque proprii quidquam, aut domum habeat aut familiam, amore omnes mutuo, nulloque mei tuive discrimine ad studia privatæ utilitatis incensi, copulantur, atque ita quasi unam solam familiam, vel potius unum solum corpus efficere sibi videbuntur. Hoc ipso lites quoque delentur omnes; rixarique, aut injuriam alteri facere, cognatio parentumque et seniorum reverentia quemque prohibebit. Itaque tantum abest, ut verum sit, quod in superioribus (II, 62, 45 *sqq.*) Adimantus objecit, custodes nos minime beatos efficere, ut ab omnibus his malis liberi vitam agant beatiorem illa, quæ beata prædicari solet eorum qui vicerunt Olympia. *Quam objectionem initio quidem obiter solum declinans*, quia in constituenda civitate non unius solum generis, sed totius reipublicæ felicitas respicienda sit, *mox in fine ejus libri* (II, 81, 24) *ita refellens*, ut justa et honesta agere animo quidem prodesse ostendat, *hic tandem prorsus, vel quod ad vitæ bona externa pertinet, repellens sententiæ unius vinculo totam hanc dialogi partem accuratissime in se connectit atque ad finem perducit*, II, 91, 13—94, 34.

III, 3. *Exinde Socrates*, Nonne, *inquit*, restat ut id declaremus, an esse possit hæc in hominibus communio, et quo pacto possit? *Mirandum igitur videtur, cur in*

sequentibus de re bellica solum agat. Sed attentius hæc consideranti hoc ipso non commentationem solum de optima civitate ad finem perduxisse, sed viam simul ad idearum, de quibus in sequentibus aget, doctrinam præmuniisse sibi apparebit. Primum autem, ut eodem, quo constitit, loco pergat, mulieres *ait* ac viros communiter militaturos, insuperque robustos ex filiis secum in bellum ducturos, *addito, qua ratione pericula hi vitare possint. Porro*, quid constituendum sit de iis, qui vel ordines deseruerint, vel arma abjecerint, vel viventes ab hostibus capti fuerint, *disserit*. Iis qui egregie in bello sese gesserint, cum alia præmia, tum hoc *proponit* ut quemcunque voluerint, osculari iis liceat, sive maris alicujus sive feminæ amore capti fuerint (*cfr.* II, 89, 49 *sqq.*). *Qua in præscriptione non concessionem solum concupiscentiæ factam cernas, sed incitamentum quoddam quoque ad philosophum amorem* (*cfr.* II, 52, 26 *sqq.*). *Amor autem hic, ut in Convivio et in Phædro vidimus, ad dæmonicam vel immortalem animi partem pertinet; quocum conferas, quod in sequentibus* eum, qui strenue pugnans obierit, inter dæmones terrestres sanctos referri eorumque honoribus coli *jubet*. Aurei autem generis cum eos esse *dicit, Phœnicium illum mythum de tribus hominum generibus* (II, 60, 38) *in memoriam revocat, quæ quidem genera non inter cives solum singulos, sed inter ipsos quoque populos reperiri statim videbimus, ita inter se distinctos, ut, sicuti jam supra* (II, 74, 34 *sqq.*) *expressis verbis exposuit, in aliis animosa indoles, in aliis discendi studium, in aliis concupiscentia prævaleat.* Græca enim civitas cum sit, quam hic condimus, *eademque ergo aurei generis*, lex erit custodibus nostris Græcas urbes ne in servitutem redigant, neve Græcum ullum servum habeant, neve cadavera spolient, neve templis arma inferant neve Græcorum agros vastent vel domos incendant, cum inimicitias inter Græcos seditionem, contra extraneos solum et barbaros bellum esse putandum sit. *Hoc modo postquam totam de civitate optima doctrinam hac una voce « Græca est » consummavit, atque hoc ipso simul ad metaphysicam, h. e. ad idearum rationem reduxit, exinde statim* Glaucone iterum instante, quomodo fieri possit, *non solum, ut uxorum et liberorum communio* (*cfr.* II, 88, 26), *sed in universum, ut hæc reipublicæ forma exsistat, sive, ut ad idem aliis verbis utar, quæ sit metaphysica ratio atque necessitas, cui inhæreat, monstrare accingitur*, II, 94, 34—98, 30.

PARS IV.

In quarta parte dialogi, civitatem hanc exsistere non posse, nisi aut philosophi regnent, aut reges philosophentur; simul quæ sit indoles veri philosophi, docet.

IV, 1. Et primum quidem *monet* nos quærentes justitiam, quale esset, et injustitiam, huc devenisse. Jam sicuti in justitiæ exemplari exhibendo non hoc nobis proposuimus, ut virum perfecte justum alicubi exsistere posse ostenderemus, sed ut nos ipsi exemplar illud viri justi intuentes cogeremur fateri, qui ei se præstitisset quam simillimum, simillimam quoque ei sortem habiturum, ceterum satis esse factum putantes, si quam proxime quis ad exemplar illud accesserit; ita in bonæ quoque civitatis, *quam nihil aliud quam justitiam externam esse vidimus*, exemplari effingendo neque illud respeximus, utrum talis civitas exsistere possit, — non minus enim bonus est pictor, qui humanæ pulchritudinis exemplari ab omni parte absoluto nequeat demonstrare hominem talem reperiri posse, — et nunc, cum in omni re *sermo non omnino*, sed actio minus etiam quam sermo, veritatem attingat, eo contenti esse debemus, si invenire potuerimus, qua ratione quam proxime ad dicta accedat reipublicæ institutio. Quæramus igitur oportet, quid nunc male agatur in civitatibus, et cujus rei minimæ mutatione civitas in hunc modum redigatur. Quam mutationem, non parvam quidem neque facilem, sed quæ fieri possit, ita enuntiemus : nisi aut philosophi regnent aut reges philosophentur, numquam a malis civitates liberabuntur, nec prius etiam, quam descripsimus, respublica lucem aspiciet, II, 98, 32—100, 2.

IV, 2. Ut igitur philosophis natura convenire principatum in civitate tenere ostendamus, primum, qui sint veri philosophi, declaremus oportet. *Glauconem igitur percontatur*, an meminerit, quemcunque amare aliquid dicamus, eum, si vere dicatur, videri oportere non partim illud amare, partim minime, sed totum amplecti, quin ipsis rei vitiis in virtutem versis, ut solent amatores nigros vocare aspectu viriles, candidos, deorum filios, vini amantes omne vinum; honoris cupidi omnem honorem amplectuntur. *Etenim quæ hic summatim repetiturus est de amore sapientiæ, quale sit, et quomodo differat ab opinionis studio, omnia jam exposuit in dialecticis dialogis, in Convivio præsertim* (I, 680, 49 *sqq.*) *necnon in Sophista* (I, 194, 9 *sqq.*). *Quare hac in parte dialogi* longa oratione (*h. e. dialectica, cfr.* II, 74, 26 *sqq.*) *dicit* se usum esse, quia brevi non facile fuerit; ceterum etiam planius demonstrari potuisse (*sicuti fecit in dialogis hic breviter repetitis*,), si hoc solum enarrandum neque multa tractanda superessent intellecturo, quid vita justa differat ab injusta (II, 104, 23 *sqq.*). *Quibus verbis simul totam hanc de philosophorum indole ac disciplina disputationem in quinto, sexto, et septimo libro eo pertinere docemur, ut, quod in octavo et nono libro exponitur, quomodo civitates et vitæ injustæ a justis differant, plane perspiciatur.*

Ex iis, quæ præcedunt, apparet eum, qui sapientiam amat, totam amare par esse. Eum igitur, qui aliquam aversatur doctrinam, præsertim juvenis neque dum rationem delectum habens, quid conducat, quidve minus, nequaquam discendi cupidum neque philosophum (*h. e. sapientiæ amatorem*) esse asseverabimus. *Sicuti vero in Convivio sermone progrediente distinguitur inter amatorem philosophum et philosophiæ expertem* (I, 686, 41 *sqq.*), *ita hic quoque* Glaucone interpellante, non omnes audiendi vel spectandi cupidos esse philosophos *secundo loco monetur*, sed eos solum, qui veritatis spectandæ cupidi sint. *Unde quæ de educatione musica custodum legimus*, amorem pulchri et rectam opinionem inde effici (II, 51, 45 *sqq.*; 59, 28 *sqq.*), *quam maxime illustrantur. Sed accuratius jam inter philosophos et philosophiæ expertes ita distinguitur :* corporum sunt quædam species, sive IDEÆ (εἴδη), sive *quæ nos dicimus* ABSTRACTA, quorum quodlibet UNUM est; actionum vero et corporum et mutua eorum communione ubivis apparentia, CONCRETA *scilicet*, singula MULTA videntur. Jam qui pulchris vocibus, coloribus, figuris, *ut verbo dicam, rebus concretis*, solum delectatur, ideas ipsas neque putat esse, neque alio duce assequi potest, somnianti est similis, cum non vera ipsa, sed eorum modo simulacra cernat. Qui contra statuit ideas esse, et cum ipsas, tum quidquid earum particeps est, cognoscere potest, neque participes pro ipso, neque ipsum pro participe habet, is demum vere vivit, ejusque cogitationem ut cognoscentis cognitionem jure vocabimus, illius vero tamquam opinantis opinionem — *Quod si quis de opinione, quid sit, adhuc dubitat, accuratius hæc ita explanabimus :*

cognitio sive scientia perfecta refertur ad id, quod perfecte est, ignorantia ad id, quod nullo modo est. Si quid autem ita se habet, ut et sit et non sit, medium quiddam cum sit inter id quod pure est, et id quod nullo modo est, ad hoc neque cognitio neque ignorantia refertur, sed medium quoddam ignorantiam inter et scientiam, si quid hujusmodi exstat. Id autem est opinio. Facultates enim omnes ad certum quid referuntur, v. g scientia ad ens, ignorantia ad non-ens. Opinio vero neque ad ens neque ad non-ens refertur, neque extra hæc sita est, superans vel scientiam perspicuitate vel obscuritate ignorantiam, sed inter utraque media est. Porro sunt in rerum natura, quæ neque pure sint, neque non sint, *concreta scilicet omnia*, quorum nulli unum idemque prædicatum semper ac vere competit, sed quibus omnibus ex æquo prædicata contraria contingunt: sunt igitur media inter entia et non-entia. Hæc itaque in medio vagantia media quoque facultate comprehenduntur, opinione scilicet. Ergo qui circa hæc versantur, opinionis amantes (φιλόδοξοι) jure dicentur, qui contra eodem modo secundum eadem semper se habentia, ideas scilicet, spectant iisque operam dant, hi vere cognoscunt et philosophi, *h. e.* sapientiæ amantes, merito sunt appellandi, II, 100, 2—104, 21.

IV, 3. Philosophum igitur cum demonstratum sit esse eum, qui, quod semper eodem sese modo habet, assequi potest, quique solus in animo habet exemplar, quo omnia referens, et ipsum quam accuratissime intuens, ita demum et ferre leges de pulchris et justis et bonis, si oporteat, et latas custodire atque servare possit: quin philosophis civitas tradenda sit, dubitari non potest, nisi forte peritia aut alia quavis in parte virtutis inferiores sint. *Hoc autem verisimile non esse, ita probare nititur, ut ad naturam philosopham omnia demonstret pertinere bona cum indolis tum educationis, ita ut hi demum quatuor virtutes præcipuas iisque cognatas habeant perfectas, utpote quæ non usu solum atque opinione, ut inter custodes auxiliarios, sed sapientia omnes atque ratione pendeant. Quo refertur, quod supra jam dixerat*, philosophum ingenium totam semper disciplinam, quæ est de natura mutationis experte, neque unquam partem solam ejus amplecti. Et primum quidem omnis mendacii expertes sint oportet, quia, qui natura amore alicujus affectus sit, quidquid cognatum et necessitudine conjunctum est amato, amore amplectatur necessarium est; veritate autem quod conjunctius sit sapientiæ, nihil reperitur. *Cum quibus conferas, quæ de custodum dixerat veracitate et de mendacio, quod exceptionem facere videtur, necessario* (II, 42, 38 *sqq.*; II, 89, 19 *sqq.*). Porro iidem, cum cupiditates, quo sunt uni magis intentæ, ad reliqua sint remissiores, cumque unam expetant veritatem, voluptatibus minime sunt dediti, adeoque temperantes et ab avaritia aversi, *ita ut sapientia iis mater sit temperantiæ.* Neque illiberalitas aut pusillus animus inesse potest ei, qui totum semper divinum atque humanum est appetiturus. Jam cui menti adest magnificentia et totius temporis totiusque essentiæ contemplatio, huic fieri non potest, nec ut humana vita magnum quid esse, neque ut mors terribilis videatur, *quæ sola demum vera est fortitudo, ad quam custodum jam tendit educatio* (*cfr.* II, 41, 47 *sqq*; 69, 51 *sqq.*). Hinc justos quoque esse philosophos sequitur et in commerciis minime difficiles, *quem solum fere locum justitiæ relinquit sapientia.* Necnon ad discendum prompti et minime obliviosi erunt, quos legitime inter philosophos referamus. Moderati tandem et gratiosi erunt, quia omnis veritas trahit ad moderationem; *moderatum autem atque commensuratum* Politicus *et* Philebus *docuerunt pertinere ad ideas et ad summam præsertim ideam boni, quam philosophorum, ut videbimus, spectat disciplina*, II, 104, 23—106, 30.

IV, 4. At quomodo fit, *Adimantus excipit*, ut quicunque philosophiam aggressi ita in ea versentur, ut non eruditionis gratia degustatis nonnullis juvenes adhuc discedant, sed diutius immorentur, ii ut plurimum absurdi admodum, ne dicam plane pravi evadant; qui vero maxime probabiles videantur, tamen hoc studio id contrahant, ut inutiles fiant civitatibus? *Quæ omnes philosophorum vituperationes accuratius expositæ sunt in* Gorgia, I, 354, 21 *sqq. et in* Theæteto, I, 133, 32 *sqq. In primis autem hic ante oculos habuisse videtur Aristophanis Nubes aliasque hujusmodi comœdias, vulgi hac de re opinionem exprimentes.* Quare vera quidem esse *concedit* quæ Adimantus attulerat; non ipsos vero philosophos in causa esse, cur sint inutiles, sed illos potius, qui iis non utantur, *similitudine primum docet* de nauclero ὑποκώφῳ, *allusione facta ad Aristophanis Equites* (v. 43) *ubi vox hæc de δήμῳ usurpatur.* Restat ut exponamus, cur plurimi necessario pravi sint, unde vehementissima philosophiæ calumnia oritur. Animi enim indoles ejus, qui verus sit philosophus futurus, *qualem supra descripsimus*, scientiæ amore non ante desistit, quam ipsius cujusque quod est naturam ratione attigerit connubioque juncta ei intelligentiam veritatemque genuerit (*cfr.* Conviv. I, p. 684, 24 *sqq.*; 688, 16 *sqq.*, Phædon., I, 50, 54 *sqq.*). Quæ quidem indoles, cum per se ipsam rara sit, per ipsas, quæ ei insunt, virtutes facillime pessumdatur, præter quod, quæ bona vulgo dicuntur externa, corrumpunt omnia atque abstrahunt. *Quod autem addit*: ἔχεις γὰρ τὸν τύπον ὧν λέγω, *ad Alcibiadem videtur pertinere, cujus vitam in describenda ratione, qua philosophum ingenium perdatur, manifeste ante oculos habens iisdem ex parte verbis usus est, quæ de se ipso Alcibiades facit in* Convivio (I, 691, 14 *sqq.*). Quemadmodum enim semen omne seu germen vel plantarum vel animalium, quod non fuerit eo, quod cuique convenit, alimento, tempore, loco positum, quo sit validius et generosius, eo majus capit detrimentum, ita animi quoque præstantissimo ingenio præditi, si male fuerint educati, præcipue mali fiunt et magnorum scelerum auctores, cum imbecillis natura magnorum neque bonorum neque malorum unquam causa fiat. Si igitur natura, qualem philosopho tribuimus, convenientem nacta fuerit disciplinam, necesse est eam proficientem ad omnem pervenire virtutem; sin autem minus convenientem, ad contraria omnia rursus delabitur, nisi forte deorum aliquis eam adjuverit (*cfr.* II, 110, 36).

Qui vero corrumpunt, quod quidem commemoratione dignum sit, non ut vulgus putat, singuli quidam sunt sophistæ, sed qui hæc dicunt, ipsi maximi et in primis sunt sophistæ: multitudo scilicet, quæ in concionibus, vel theatris vel castris alios vituperans alios laudans utrosque supra modum quasi flumine abreptos eodem fert, ut eadem ipsi, quæ illa, honesta et turpia habeant atque iisdem, quibus illa, rebus studeant ejusque fiant similes. Ad quod accedit quod verbis vim addunt non obsequentem infamia notantes, pecunia multantes, capite plectentes (*ad Socratis mortem alludit, cfr.* II, 112, 5; 113, 15 *sqq.*). Quorum adulatores mercenarii, quos sophistas appellant et æmulos artis putant, nihil aliud juvenes docent, quam populi favorem captare, vulgi placita laudare, atque hanc sapientiam vocare, veluti si quis magni animalis bruti iras et cupiditates edisceret, qua ratione adeundum, qua attrectandum esset, quæ sola est eorum sapientia, verum bonumque insuper habentium. His ex causis philosopha ingenia corrumpi necesse est. Populo enim et privatis his, qui populo pla-

cere volunt, hujusmodi studia vituperantibus, quomodo fieri posset, ut juvenis proposito suo stet ampla præsertim natus in civitate, ingenio, divitiis insuper, genere ac forma insignis, quem cum primum provectioris ætatis esse incipit, cognati atque cives deperdunt, precibus, honoribus, blandimentis præoccupantes futuram ejus potentiam, et si quis meliora consulens juvenis animum superbia jam elatum flectat, tam privatis insidiis, quam publicis accusationibus adhortatorem hunc insequentes? Philosophiam ita ab ingeniis ad eam natis desertam alii indigni invadentes dedecorant et contumelia afficiunt, sophismata, quæ vere dicuntur, cum ea generantes. Itaque pauci admodum restant, qui digne cum philosophia versentur, aut per exilium, aut civitatis parvitate, aut valetudine a publicis rebus retenti; — dæmonium enim, quod nobis (*Socrati*), vel uni, vel nulli superiorum contigit, — et hi ipsi, suo delectati studio, multitudinis præterea cernentes insaniam, seque omni prorsus destitui adjutore, nec sustinentes aut injuste cum multitudine agere, aut ei repugnando in perniciem ruere, quiescunt, quorum unusquisque sua curans contentus est, si purus ipse injustitia et impiis factis hanc transigat et bona cum spe tranquillus et hilaris ea decedat, cum haud parva, at non maxima peregit, si nactus non fuerit convenientem rempublicam; in ea enim et ipse proficiet magis (*quoniam perfecta virtus sine civitate, quæ eam perficiendo ipsa perficitur et invicem, existere non potest*), et privata simul et publica servabit, II, 106, 31—113, 33.

IV, 5. Jam nulla earum, quæ exstant, civitatum, naturæ philosophæ convenire potest, quare in ea, quam condimus, siculi jam dictum est (II, 59, 9 *sqq.*), providere debemus, ut aliquid insit semper in civitate, quod rationem reipublicæ eandem habeat, quam legislator, quodque ita philosophiam tractando civitatem ab interitu tueatur : quo declarato demonstratio hæc bonæ civitatis finem habebit. *Hoc est : restat ut de philosophorum educatione exponatur, sicuti loco citato* (II, 62, 3) *jam indicaverat, et in sequentibus faciet. Ratio autem philosophiam tractandi ei, quæ nunc obtinet, prorsus esse contraria debet.* Nunc enim, si qui sunt qui studium hoc attingant, postquam adolescentuli vix e pueris egressi difficillimam ejus partem de disserendi arte aggressi sunt, statim ab eo discedunt, deinde magnum putant, obiter aliquando ab id agentibus invitati auditores fieri, appropinquante vero senectute exceptis paucis omnino excidunt (*cfr.* I, 354, 21 *sqq.*). Oportebat autem adolescentulos ac pueros juvenilem disciplinam et philosophiam tractare corporumque dum adolescunt et viriles fiunt, diligenter curam gerere, ut philosophiæ subministrent (*h. e. custodum, quam descripsit, educatione fruantur necesse est*); procedente vero ætate, cum animus jam perfici incipit, exercitationes ejus augere; cum autem vires deficiunt, civilium militariumque laborum minus jam patientes tunc liberos vagari neque aliud quid agere quam philosophiæ studere, — qui feliciter victuri sint et post obitum sortem ante actæ vitæ convenientem adjecturi. *Quæ quidem plane consentiunt cum iis, quæ in* Phædone (*cap. XXXII sqq.*) *exposuit de corporeis animi vinculis paullatim solvendis et de spe immortalitatis nec non cum iis, quæ initio dialogi nostri* (II, 2, 13 *sq.*) *Cephalus senex de se narravit :* quanto magis reliquæ corporis voluptates eum deficiant, tanto cupiditatem confabulandi et voluptatem, quam inde capiat, augeri. *Quam quidem justorum atque sapientium vitæ demonstrationem ita ad finem perductam esse hac ratione quoque indicat, quod hic iterum contrariæ injustorum vitæ a Thrasymacho* (I, 13, 12 *sqq.*) *descriptæ mentionem facit, hoc etiam quasi excusationis loco addito,* periclitando se non destiturum esse, priusquam aut huic et reliquis persuaserit, aut aliquid profecerit ad illam vitam, cum iterum nati in hujusmodi sermones inciderint, — quamquam, *statim pergit*, hoc quoque tempus, si ad universum conferatur, breve vel nullum est. *Quibus verbis simul vitæ hujus principia summa ad metaphysicas rationes quas decimo libro exponet, pertinere declarat, et, cur civitatem hanc existere posse affirmanti a plerisque fides non habeatur, causam affert.* Quia enim, quod nunc dictum est, evenisse *neque Thrasymachus neque alii* unquam viderunt, diffidunt, sed neque ratio aliqua afferri potest, quæ facultate carere significet, ut vel philosophi sorte quadam coacti civitatis curam suscipiant, vel iis, qui nunc dominantur, divina quadam inspiratione verus philosophiæ amor inhæserit, neque verisimile est, ne unquam quidem per infinitum tempus factum esse, aut fieri, aut fore, ut viri in philosophia perfecti necessitate aliqua impulsi rempublicam vel gubernarint, vel nunc regant barbarica aliqua in regione a nostro conspectu remota (*at supra civitatem hanc græcam esse dixerat,* II, 97, 32), vel in posterum administraturi sint. Quod autem vulgus diffidit et philosophiam iniquo animo fert, illi in causa sunt, qui indigni extrinsecus in eam introrumpunt, obtrectantes inter se et semper de personis verba facientes, unde calumnia ad ipsam philosophiam perfluxit. Quam dissolutum iri sperat, quum, *civitate bona instituta*, quales veri sint philosophi, cognoverint. Accepta autem veluti tabula civitate philosophi moribus hominum eam purgabunt, purgatæ autem ad ideas justi, honesti, temperati ceteraque hujusmodi respicientes colores inducent, *h. e. initio vel vi adhibita eam formam morum civitati informabunt, qualem custodum educatio in colendis quatuor virtutibus sibi proposuit, quibus moderatrix accedat necesse est idearum doctrina. Quibus ita absolutis breviter resumens causam non esse concludit, cur quis civitati huic obtrectetur, et in fine iterum, ut philosophi ad conservandam,* ita unus solus rex, qui in omni tempore ex omnibus philosophus exstiterit, ad condendam civitatem hanc et ad omnia perficienda, quæ nunc incredibilia videantur, fore *affirmat*, ut sufficiant. Quare, *concludit*, ita jam nobis res se habere videtur, ut optima sint, quæ de legibus ferendis statuimus, si fiant, difficilia autem factu, non tamen ea quæ fieri nequeant, II, 113, 34— 117, 22.

PARS V. De educatione principum.

V, 1. De idea boni. *Postquam quales debeant esse, qui præsint civitati, aperuit, quomodo fiant tales educationis ope et institutionis, cujus principia jam adumbravit, accuratius exponere aggreditur.* Quo autem artificio (σοφόν, II, 117, 28) usum se *dicit* in superioribus, *ubi de eligendis principibus futuris egerat* (II, 59 9 *sqq.*), ut difficultatem hujus expositionis prætermitteret, *hoc nihil aliud sibi vult, quam ut locum illum lectori in memoriam revocando ita demum civitatis institutioni finem imponi significet.* Quibus enim *illic* (II, 59, 9 *sqq.*) probandos esse *dixerat* principes futuros laboribus, timoribus, voluptatibus, quibusque *infra* (II, 104, 30 *sqq.*) animi facultatibus instructos esse debere *statuerat*, ut nec ob levitatem aberrent, nec stabilitate quadam indociles fiant, *his tandem disciplinas hic adjicit*, quibus exercendi atque explorandi sint, utrum maximarum quoque rerum discendarum capaces sint, an timore quodam deficiant. *Interrogatus porro*, quæ sit disciplina illa maxima, Meministi, *inquit*,

'nos triplici in animo genere discreto de justitia, temperantia, fortitudine et sapientia, quid quæque esset, colligere, simul addere, ad illa quam fieri posset optime perspicienda alium longiorem, quam quo tunc usi sumus, esse circuitum, *accuratam scilicet et dialecticam disserendi rationem*. Circuitus hic longior principibus futuris agendus est non modo ad ea quæ supra dicta sunt *psychologica atque ethica* perdiscenda, sed etiam ad maximam et præstantissimam disciplinam, sæpenumero (*in Philebo præsertim*) jam commemoratam, quæ est de idea boni, qua accedente demum justa et reliqua utilia et conducibilia fiunt et sine qua disciplinæ ceteræ omnes nullo nobis usui sunt. *Totius igitur philosophiæ principium, quod justitiam quoque in se comprehendit, hic inventum est. Sed statim*, haud satis cognitam se ideam hanc habere *addit* (II, 119, 8 *sqq.*), vulgo autem, *sicut in Philebo exposuit*, voluptatem bonum videri, elegantioribus (*Antistheni, Megaricis*) intelligentiam. Utrique vero perperam definiunt, illi cum voluptates quædam sint malæ, hi, cum bonum esse cogantur dicere intelligentiam boni, quasi rursus noverimus, quid dicant, cum boni nomen pronuntiant. Difficultates igitur magnas et multas de eo esse liquet. Quamquam satis constat, neque cetera quemquam sine boni idea bene cogniturum, neque quæ bona non sint, sed videantur solum, ab ullo expeti, sicut fit circa justa et pulchra. Quare neque quasi scientem, quæ tamen ignores, *ut illi faciunt*, hac de re loqui oportet, cum opiniones omnes sine scientia turpes sint, quæque optimæ, cæcæ, neque omnino desistendum, sed, quid videatur, dicendum (II, 120, 4 *sq.*). Itaque quid ipsum bonum sit, in præsentia quærere dimissurum se *dicit*, quia amplius sit, quam ut hac, qua nunc contendat, via ad id, quod de eo nunc sentiat, pervenire possit, sed quem boni filium et ejus quam simillimum putet, quasi fructum se amicis *per similitudinem* jam imperturum. *Cui*, « Postea patris declarationem *quasi caput* dependes, » *Glauco respondens fortasse alludit ad* Philosophum *dialogum, quem Plato conscribere sibi proposuerat. Similitudo autem hæc est*: Sicuti, *inquit*, sæpenumero jam dictum est (*vide in primis* II, 101, 10 *sqq.*), præter bona, pulchra, honesta, multa sunt alia, bonum, pulchrum, honestum ipsum; quorum illa quidem sensibus cerni, hæc autem, ideas scilicet, mente sola intelligi dicimus. Inter sensus a reliquis omnibus hoc maxime visus differt, quod auditus, tactus, ceteri, nullo (*ut Plato putat*) indigent ad res percipiendas medio, visus absque lumine nihil cernit. Luminis autem auctor inter deos cœlestes est Sol, cujus lux efficit, ut cuncta cernamus. Ad quem ita se habet visus, ut nec ipse, nec, cui inest, oculus sit sol, sit tamen oculus ex omnibus sensuum instrumentis soli simillimus, ab eoque facultatem cernendi quasi affluentem accipiat, et sol, cum causa sit visûs, ab ipso visu cernatur.

Hunc ego, *pergit*, boni voco filium, quem bonum sibi procreavit similem, ut quemadmodum ipsum (*bonum*) in loco intelligibili ad intellectum et ea, quæ intelliguntur, se habet, sic iste (*sol*) in loco visibili ad visum se haberet et ad ea quæ videntur. Ut enim oculi, quoties convertuntur ad ea quæ non diurna luce, sed nocturno fulgore collustrantur, haud accurate cernunt et prope cæci videntur; sole contra omnia illuminante, perspicue cernunt : ita animus intentus ad id (*ideas*), quod a veritate et ab eo quod est illustratur, intelligit atque illud (*ideas*) cognoscit, intellectumque habere videtur; sed ad id, quod tenebris est permixtum, quod oritur atque interit (*res concretæ*), conversus opinatur et cæcutit, opinionesque versat varias ac rursus carere intellectu videtur. Illud igitur, quod veritatem illis, quæ intelliguntur, et intelligenti facultatem præbet intelligendi, est idea boni, scientiæ et veritatis causa. Cum itaque adeo pulchra sint cognitio (*sive scientia*) ac veritas (*sive essentia*), tamen longe his præstantior earum causa est existimanda; et quemadmodum lux atque visus soli sunt similia, ita veritas et scientia bono sunt similia, non bonum ipsum; ut porro rebus sub sensum cadentibus sol non id modo præbet, ut cerni queant, sed generationem etiam et incrementum et alimentum, cum ipse generatio non sit; ita bonum his quoque (*ideis scilicet*) non solum hoc largitur, ut cognoscantur, sed etiam ut sint et essentiam (*quæ cognoscatur sive veritatem*, II, 121, 43) habeant, cum ipsum essentia non sit, sed supra essentiam dignitate et potentia elatum, II, 117, 23—122, 17.

V, 2. *Postquam, quæ sit boni natura et quomodo scientia ex ejus lumine haurienda differat ab opinione, exposuit, utramque, scientiam et opinionem, quæque iis respondent res, iterum accuratius etiam dimembrare aggreditur.* Cum enim duæ hæc sint species, intelligibilia et visibilia, utraque iterum in duas partes dividitur, quarum, in genere visibilium, altera res ipsas, animalia nempe, plantas, res arte factas, altera harum imagines, umbras *v. g.*, quæque in aquis apparent et in speculis, comprehendit. In quibus, quemadmodum quod opinione concipitur se habet ad id, quod scientia noscitur, ita assimulatum ad illud, cui est simile factum. Eodem modo dividantur intelligibilia, ut unam eorum partem his, quæ supra divisa sunt (*rebus concretis*), tamquam imaginibus utens animus quærere cogatur ex suppositionibus non ad principium, sed ad finem procedens, alteram vero ex suppositione procedens ad principium non suppositum, et sine imaginibus, per ideas ipsas progrediens Cujus rei mathematica et præsertim geometria manifestissima dant documenta : par et impar enim et figuras et horum similia in arte qualibet supponentes, et his positis, tamquam quæ sciant, rationem eorum ut cuilibet manifestorum reddendam non putantes, hinc ad reliqua exponenda jam progrediuntur; trianguli porro, quadrati, aliorumque similium investigaturi naturam, figuras sive imagines pingunt, quibus ad demonstrandum utuntur, pictas tamen figuras perspicuitatis tantum gratia adhibent, demonstrationesque non ad has, sed ad ea, quorum hæ sunt simulacra, ad triangulum vel quadrangulum ipsum pertinent, quod in mente solum habent. Figuræ pictæ vero sive imagines hæ ad rerum concretarum genus pertinent, quarum ipsarum umbræ sunt et in aquis et speculis imagines. In altera vero intelligibilium parte ratio ipsa, disserendi utens facultate sive dialectica, suppositiones non pro principiis habet, sed re vera pro suppositionibus, tamquam gradibus quibusdam et adminiculis, ut PER INDUCTIONEM usque ad illud, quod sine suppositione est, principium veniens universi, ipsum (*boni ideam*) attingat, et rursus inhærens illis, quæ principio inhærent (*ideæ*), ita per DIVISIONEM sive DEDUCTIONEM ad finem descendat, nulla prorsus sensibili *imagine* utens, sed ipsis speciebus, ut per ipsas ad ipsas perveniat in iisque desinat. Quare pars illa, quam disserendi scientia contemplamur, clarior est illâ, quam artibus investigant, in quibus pro principiis suppositiones habent. Quæ cogitatione (διανοίᾳ) quidem, non sensibus solum, ut eorum imagines pictas, coguntur intueri; quoniam vero non ad principium ascendentes, sed ex suppositionibus indagant, intellectum (νοῦν) circa hæc non habent, licet cum principio (*cum mathematica uteris pro introductione in dialecticam*) intelligibilia sint. COGITATIO igitur hæc mathematicorum inter opinionem et INTELLECTUM medium tenet, atque ad intellectum ita se habet, ut in opinionis parte CONJECTURA (εἰκασία), quæ pertinet ad

imagines, ad FIDEM (πίστιν), quæ versatur circa res concretas, II, 122, 17— 123, 44.

V, 3. *Quam modo instituerat comparationem solis cum boni idea, quamque inde petiverat divisionem rerum cognoscendarum in quatuor genera, quibus quatuor respondent genera cognitionis, ad novam jam similitudinem traducit formosam illam de specu subterraneo, unde* quomodo natura nostra se habeat ad eruditionem ejusque contrarium, *perspiciatur. Similitudo hæc est :* In specu subterraneo, qui ab una tantum parte luci patet, homines fingas vinctos ita, ut circumagere caput nequeant, sed eam tantum respiciant specus partem, quæ luce collustratur; fingas porro, supra hos post tergum ac procul lumen ignis accensum, interque ignem et vinctos viam superne interjectam et pariete interclusam, quales præstigiatores objectos habent cancellos, super quibus sua miranda monstrant : via autem ab hominibus partim loquentibus, partim silentibus ferantur statuæ hominum, animalium aliarumque rerum simulacra supra parietem adstructam eminentia, et quorum umbræ oppositæ specus parti incidant. Hi, cum per totam vitam præter umbras cum sui ipsorum tum simulacrorum quæ circumferuntur, videant nihil, has ipsas neque aliud quid rerum esse existimabunt. Quod si, solutis vinculis, horum aliquem cogeremus subito surgere, cervicem vertere, lucem aspicere, cum hæc omnia faciens doleret, et propter splendorem cernere non posset illa, quorum tunc umbras cernebat, veriores has esse arbitraretur quam illa ipsa. Si vero aliquis eum per aspera atque ardua sursum traheret violenter neque remitteret antequam ad solis lucem extraxisset, præ oculorum dolore, ferendæ lucis impotens, initio nihil omnino videret, deinde paulatim ei assuescens, umbras primum facillime cerneret et in aquis hominum ceterorumque simulacra, ipsa vero deinde; postea quæ in cœlo sunt, et ipsum cœlum quidem noctu et astrorum ac lunæ lucem facilius atque prius cerneret, quam interdiu solem et lucem ejus. (*Qua in enumeratione attendas divisionem quadripartitam rerum cognoscendarum in quatuor genera, quam supra exposuit, divisioni accurate correspondentem.*) Sole tandem ipso per se suo in loco spectato colliget ipsum hunc esse, qui tempestates præbeat et annos et omnia regat quæ in loco visibili sunt, eundemque omnium, quæ viderentur, QUODAM MODO (*cum revera ipsius solis per eumque omnium, quæ lucis ope creantur, auctor sit idea boni, cfr.* II, 126, 1 *sq.*) esse auctorem. Qui si habitationem pristinam memoria repetat et ejus *opinabilem* sapientiam atque vinculorum ibi socios, gratulabitur sibi mutationem, illos autem miserabitur atque, ut quidlibet potius perpetiatur, quam illa *iterum* opinetur et isto modo vivat, optabit. Si vero rursus illic descenderet, utpote recens a sole veniens tenebris offusos haberet oculos, et cum illis semper vinctis de umbris iterum decertans, quamdiu cæcutiret, risum concitaret diceretque ex eo, quod sursum ascendisset, corruptos retulisse oculos, et ne contendendum quidem ad supera esse affirmarent, et eum, qui solvere conaretur et sursum ducere, si manibus prehendere possent et occidere, occiderent (*ad Socratis mortem iterum alludit*). Hæc est nostræ vitæ imago; ea enim, quæ cernitur oculis *quæque sub sensum cadit*, regio cum carceris illius domicilio, lumen ignis in eo cum solis potentia, ascensus vero ad supera eorumque conspectus cum mentis ad intelligibilem regionem ascensu comparanda sunt. Quamquam deus novit, *h. e. pro certo affirmari non potest,* an descriptio hæc ascensionis *mentis ad intelligibilem regionem* vera sit, *præsertim cum fateri oporteat,* in intelligibili postremam boni ideam vix conspici posse, conspectam autem omnibus omnium rectorum atque pulchrorum esse causam, cum in loco visibili lucem creaverit et lucis auctorem solem, in intelligibili vero ipsa auctoritatem omnem teneat, veritatis et rationis effectrix, quam nosse necesse sit, quicunque sana mente vel privatim vel publice sit acturus. Quo qui semel ascenderunt, huc redire humanaque revisere recusant; neque mirandum, si quis a divinis spectaculis ad humana mala delatus ineptum se et ridiculum præbet, si cæcutiens adhuc nec dum præsentibus tenebris satis assuetus cogitur in judiciis vel alibi de justi umbris vel simulacris, quorum umbræ sunt, decertare. *Ex quo loco apparet, simulacra illa, quorum umbræ in carcere spectantur, si imaginem interpreteris, significare res concretas, idearum simulacra (cfr.* II, 128, 7), *nec non opiniones (cfr.* II, 138, 1, 2; πίστις, II, 123, 40) *quæ de iis circumferuntur, cum umbræ ipsæ rerum concretarum imagines repræsentent, quas conjectura sive potius imaginaria facultate* (εἰκασία, II, 123, 41) *concipimus.* — Verum qui sapiat, recordetur duobus modis et duabus e causis turbari oculos, tum quando ex luce in tenebras transimus, tum quando ex tenebris in lucem, et illum quidem felicem putet, hujus autem misereatur, II, 123, 46-126, 33.

Ex his omnibus, eruditionem prorsus aliam esse *sequitur*, ac *sophistæ* eam prædicant. Disciplinæ enim beneficio pollicentur animo scientiæ prorsus experti se scientiam illaturos, quasi oculis cæcis visum inferentes. Sed quæ nunc dicta sunt, significant hanc in animo cujusque facultatem inesse, atque instrumentum illud, quo quisque discat, perinde ac si oculus *vinctorum* non aliter, quam simul cum toto corpore ad clarum ex obscuro converti possit, ita cum toto animo simul ex eo, quod oritur (*umbris illis atque simulacris*), circumduci oportere, donec ejus, quod est, et quod in eo clarissimum est, aspectum ferre potuerit. Cujus quidem conversionis ars quædam esse videtur (*quam eruditionis et redargutionis præsertim artem descripsit in* Sophista, I, 170, 27 — 174, 24). Ceteræ virtutes enim, cum revera antea non insint, postea consuetudine et exercitatione inferri videntur; sapientia vero divinioris cujusdam (*mentis scilicet, dæmonicæ animi partis*) virtus est, quod vim suam nunquam amittit, conversione vero facta utile et conducibile fit, cum sine hac inutile noxiumque sit. Quod quidem in maximorum malorum auctoribus, qui sapientes dicuntur, spectare licet, quorum ingenium si statim a pueritia accisum et purgatum ab illis generationis affinibus quasi plumbeis ponderibus, quæ voluptatibus adhærentia mentis aciem ad inferiora detorquent, ad vera conversum esset, hæc non minus acute videret quam quibus nunc est intentum, II, 126, 33—127, 16.

Porro sequitur ex antedictis, neque incultos et veritatis expertes civitatem unquam bene administraturos esse, neque eos, qui usque in eruditione versantur : non illos, quod finem in vita propositum habeant nullum; non hos, quod sua sponte acturi non sint, existimantes se etiam hac in vita a negotiis humanis semotos in beatorum insulis habitare. Itaque nostrum est optimas naturas impellere, ut et ascensum illum, quem descripsimus, tentent, et postquam ascenderint, rursus velint ad vinctos illos descendere, cum hoc legi curæ non sit, ut unumquoddam genus in civitate præ ceteris sit beatum (*cfr.* II, 63, 20 *sqq.*), sed ut civitatem totam talem reddat, cumque tales viros in civitate procreet, non ut permittat iis quo lubeat se convertere, sed ut ipsa iis ad copulandam civitatem utatur. Neque injuriam iis inferemus; quicumque enim in ceteris civitatibus philosophi fiunt, merito administrandæ reipublicæ labores refugiunt, quia civitate invita ipsi per se nascuntur; nostri autem philosophi ceteris perfectius eruditi, eruditionis mercedem civitati huic referre debent

in reliquorum cœtum descendentes et principatum ibi suscipientes. — Quæ sola demum vera civitas erit, non per somnium oblata, *h. e. falsa*, quales nunc plurimæ sunt de umbris inter se decertantium deque principatu tamquam magno bono contendentium. Res autem ita se habet: in qua republica minime appetentes principatus principes futuri sunt, eam optime administrari necesse est; contra vero, quæ contra affectos habet principes, II, 127, 16—128, 42.

V, 4. Eruditionis principum decursus *accuratius jam describitur :* Quæritur enim, quæ sit disciplina, quæ habeat vim animi ad verum illum ascensum sive veram philosophiam convertendi. *Jam ut incipiatur a custodum eruditione*, gymnastica fere id solum, quod oritur et perit, corpus nempe, satagit, neque ad id, quod est, animum trahit. Musica vero, secundum tres ejus partes (*cfr.* II, 49, 18 *sqq.*), concinnitatem quandam et numerosam decentiam animo ingenerat, non scientiam, quia consuetudine solum erudit. In universum artes fere omnes sordidæ videbantur (*cfr.* II, 112, 28 *sqq.*; 137, 8 *sqq.*). Sed aliquid commune habent, numerum scilicet et computationem, sine quibus ars nulla esse potest. Et revera arithmetica prima est disciplina, quæ ad intelligentiam et essentiam ducit. Alia enim eorum, quæ sub sensum cadunt, cum nihil in se habere contrarii videantur *neque ad aliud quid referri*, plurimorum *saltem* (II, 130, 21) intelligentiam ad considerandum et interrogandum, quid tandem hoc sit, minime excitant, cum satis per se ipsum (αὐτὸ καθ' αὑτό, II, 131, 11) manifestum videatur; verbi gratia, si tres cernimus digitos, pollicem, indicem, medium, digitus quidem esse similiter quisque eorum videtur, atque ad hoc nihil inter eos interest, sive medius videtur sive extremus, albus seu niger, crassus seu tenuis, et quidquid generis ejusdem; in omnibus his plurimorum animus non cogitur intelligentiam interrogare, quid sit digitus: nusquam enim visus ei simul significat digitum contrarium quid esse, quam digitum. Alia contra intelligentiæ excitandæ vim quam maxime in se habent, cum sensu percipi non possint, quin simul contrarium quid secum afferant, utpote quæ ad alia semper referantur: verbi gratia durities et mollities, magnitudo et parvitas, crassitudo et tenuitas *ita altera semper ad altera referuntur*, ut altera satis manifeste omnino percipi sensu non possint, quin contrariorum sensum simul *comparatione facta* secum afferant. Talia enim per se sensus perfecte non declarat, sed confusa solum percipit (II, 113, 49 *sqq.*), ita ut hujusmodi causa necessarium *sit animum dubitare, quid tandem significet* sensus. Qua dubitatione intelligentia excitatur, ut *comparatione facta*, confusa hæc distinguat atque consideret, utrum unum an duo sint singula, quæ *sensu* nuntiantur, et quid tandem *v. g.* magnum sit, quid parvum (II, 131, 1). Hac ratione *numeri idea* primum animo concipitur; si enim duo apparent, *simul necesse est* aliud et unum apparere utrumque, et si unum utrumvis, ambo *simul* duo separata: atque ita aliud quidem, *quod intelligentia enuntiat*, intelligibile, aliud, *quod sensu solo per se percipitur*, visibile nuncupamus (II, 131, 2). Jam numerus omnis ad intelligibilia pertinet. Unum enim per se nusquam in sensum incurrit, sed idem semper simul ut unum cernimus et ut ejus contrarium, infinita nempe multitudine, ita ut animus in eo cogatur dubitare et quærere, quid tandem ipsum unum sit. Universus autem numerus non aliter se habet ac unum; computandi autem et numerandi scientia omnis circa numerum versatur. Ad veritatem igitur et essentiam scientia hæc sive ars trahit, modo non vulgari modo eam tractes emendi vendendique causa, sed ita, ut ad ipsam numerorum naturam contemplandam animum applices. Multum enim interest inter numeros corporibus applicatos et numeros *puros*; verbi gratia enim unum corpori applicatum divisionem in partes admittit, ipsum unum autem *vel unum purum vel* unum *per se* et quod cogitari tantum potest (II, 132, 6), non admittit, sed multiplicationem solum, quæ hic divisionis locum tenet, II, 128, 42—132, 22.

Secundo loco huic conjuncta est geometria, quæ cognitionis gratia instituitur ejus, quod semper est, non ejus quod aliquando fit et interit; quamquam hæc tractantes quasi actionis, *quæ pertinet ad ea quæ fiunt et intereunt*, gratia verba facientes loquuntur, dum et quadrare ajunt et producere atque adjicere ceteraque similiter (*cfr.* II, 122, 44 *sqq.*), II, 132, 23-133, 13.

Tertio loco ponit stereometriam. Ut autem, quam sit adhuc imperfecta hoc tempore scientia illa, significet, Socratem a geometria, sive quam nos accuratius planimetriam appellamus, statim ad astronomiam transeuntem facit, quo facilius, aliquid inter planimetriam et astronomiam in medio relinqui, Glauconi probet, II, 133, 13-134, 7.

Hanc, *inquit*, igitur excipiat astronomia. Stereometria enim solidum ipsum per se spectat, astronomia autem solidum illud, quod circumfertur (II, 133, 34 *sqq.*). Quamquam ut nunc eam tractant, deorsum potius quam sursum, ut credunt, flectere videtur. Deorsum enim neque sursum ejus animus spectare putandus est, qui vel sursum ore aperto vel deorsum clauso sensibile aliquid discere studet; supra caput enim quæ sunt, oculis spectare non est mente supera discere. Sed persæpe, qui varietates cœli observant, hæc inter se confundunt. Varietates enim hæ, *quæ spectantur in siderum motibus atque configurationibus*, quoniam in loco visibili sunt, existimandum est optime accuratissimeque in hoc genere se habere (II, 134, 33 *sqq.*), sed vere astronomiæ peritus absurdum esse putet eum, qui fieri hos motus semper eodem modo statuat neque unquam mutare tenorem, quique omni modo veritatem eorum (*h. e. legem quæ motibus his præsideat, cfr.* II, 134, 47 *sqq*) assequi laboret, *cum, ex Platonis opinione, leges tales licet siderum motibus ex parte quidem insint, at alia ex parte plurimas immutationes subeant, ita ut* comparationes illæ noctis ad diem, horum ad mensem, mensis ad annum et reliquorum astrorum vel ad illa vel inter se *empiricam observationem nunquam excedant neque legem rationalem, quam* veritatem *appellat, unquam attingant.* Quare motus hos *censet* veris motibus (*h. e. qui legem habent rationalem*) multo inferiores esse. Veri enim motus, *quos dicit*, in vero numero verisque figuris omnibus et feruntur inter se, et, quæ insunt, ferunt, *h. e. numeris et figuris mathematica necessitate et exactitudine constrictis et ipsi perficiuntur et corporum, quibus insunt, motus ut perficiantur faciunt. Sicut igitur geometræ figuris quibusdam pictis utuntur ad demonstrandum, sed de intelligibilibus, quæ in mente habent, figuris verba faciunt;* ita cœlestium quoque *configurationum et motuum* varietate utendum est velut exemplo quodam a Dædalo vel artifice eximie confecto, ceterum, sicut in geometria, propositionibus ex siderum motus observatione petitis utemur, *ut mechanicam, quam nos dicimus, cœlestem quandam inde eliciamus*, observationem in posterum missam facientes, II, 134, 7-135, 13.

Quintam ponit disciplinam, quæ de harmonicis agit intervallis (*cfr.* II, 129, *sqq.*), quam, Pythagoreis auctoribus, astronomiæ quodammodo germanam esse *statuit*, cum ut ad astronomiam oculi, sic ad harmonicum motum aures fabricatæ videantur. Idem autem, quod in astronomia hic quoque cavendum esse *dicit*, ne in observandis iis,

qui in sensus incurrunt, motibus atque concentibus consistas, sed *inde ad intelligibilia ascendens* investigandum tibi proponas, qui consonantes numeri sint, qui non, et quam ob causam utrique tales sint, II, 135, 13-136, 1.

Ceterum omnes, quas hucusque enumeravimus, disciplinæ cum ceteris artibus tum imperatoriæ præsertim, quæ civitatis principibus incumbit, utilitates affert haud contemnendas (II, 129, 32 *sqq.*; 132, 24 *sqq.*; 133, 7-13 *sqq.*), quamquam iis solum, qui earum cum philosophia cognationem intellexerunt, satis perspectas (II, 133, 24 *sqq.*). Accedit, quod mathematica eos, qui operam ei dederunt, ad omnes fere disciplinas facilius percipiendas idoneos et acutiores reddit (II, 132, 12 *sqq.*; 133, 7 *sqq.*). Quod autem maximum est, qui supra dicta ita tractaverit, ut ad mutuam ipsorum communionem cognationemque inter ipsas, et naturam ejus, quod est, pervenerit collegeritque, qua inter se ratione affinia sint, is demum ad summam, quæ superest, disciplinam perdiscendam optime præparatus accedet, II, 136, 2-9; *cfr.* 140, 1 *sqq.*

Omnia enim hæc non nisi proœmium quodammodo sunt dialecticæ. *De ipsa vero dialectica novi hic nihil fere affert, sed iis, quæ supra exposita sunt, summatim repetitis, artium atque scientiarum omnium, inter quas summum locum dialectica tenet, conspectum exhibet, quo ordine sese excipiant.* Et primum quidem qui reddere et accipere rationem, *quod est dialecticæ officium*, nequeant, scire quicquam posse eorum, quæ esse scienda *dixerat, negat.* Disserendi autem facultatem *comparat* ei facultati cernendi, qua *in similitudine dixerat* vinculis solutum et e carcere egressum ipsa jam animalia, et ipsas stellas et ipsum denique solem intueri conari. *Quæ præcedunt*, solutio vinculorum, conversio ab umbris ad simulacra (*quæ pertinent ad* πίστιν, II, 123, 40) ac lucem, ex antro ad solem exitus, ibique animalia et plantas et solis lucem intuendi imbecillitas, imaginum denique in aquis divinarum et umbrarum eorum quæ sunt (*h. e. si imaginem interpreteris, idearum*) inspectio, universam artium, quas persecuti sumus, tractationem significant sive dialecticæ proœmium. Quæ quidem omnia neque facile accipi neque facile rejici posse, sed posthac (*in Philosopho?*) sæpius repetitum iri *Glauco respondet.* Quod attinet ad disserendi facultatis modum, ad distributionem in species et ad vias, quæ illic perducant, neque de his expositurum se *dicit Socrates*, neque de ipso vero (*h. e. idea boni*), quale sibi videatur absque imagine; utrum autem vere necne sibi videatur, haudquaquam affirmandum esse; id vero asseverandum, tali specie esse; hoc etiam, solam disserendi facultatem in his, quæ dicta sunt, erudito id ostendere, neque ullam aliam disciplinam, quod unumquodque sit, assequi posse. Ceteræ artes omnes aut ad opiniones hominum cupiditatesque respiciunt (*artes significat ad imaginariam facultatem pertinentes, mimicas præsertim, necnon rhetoricam, cfr.* II, 123, 41; I, 201, 18 *sqq.*; I, 723, 9 *sqq.*), aut ad generationes et compositiones (*artes physicæ ac technicæ, ad* πίστιν *pertinentes*, II, 123, 40), aut ad curam eorum, quæ gignuntur et componuntur (*medicina? gymnastica?*). Mathematicæ scientiæ ipsæ, quas diximus ejus, quod est, quodammodo participes esse, somniant quidem de eo, re vera autem cernere id nequeunt, neque scientiæ quidem jure dicuntur. *Sequitur, quam supra* (II, 123, 37) *jam legimus, cognitionis divisio in quatuor genera; hoc addito*, scientiam atque cogitationem (ἐπιστήμην, διάνοιαν) intelligentia (νοήσει), fidem (πίστιν) ac imaginariam facultatem (εἰκασίαν) opinione (δόξῃ) comprehendi; et opinionem quidem circa generationem, intelligentiam vero circa essentiam esse. Dialecticus est, qui essentiæ rationem cujusque tenet; qua facultate qui indigeat, eum hac in vita somniantem dormitantemque, antequam hic expergiscatur, ad inferos *dicit* descensurum ibique prorsus esse obdormiturum, *ad eschatologiam alludens quam in fine dialogi appositurus est*, II, 136, 9—138, 18.

V, 5. Disponere restat, quibus tradendæ sint hæ disciplinæ et quomodo *et qua vitæ ætate. Memoratis igitur, quæ supra* (II, 59, 15 *sqq.*; 105, 9 *sqq.*) *de principum delectu dixerat*, et corpore et mente integros monet ad hæc studia adducendos esse, gravissimos, et quantum potest speciosissimos (II, 138, 24 *sqq.*), maxime laboriosos (*ibid.* 34 *sqq.*), quique libenter ea adeant (*ibid.* 42 *sqq.*), quique voluntarium mendacium (*cfr.* II, 42, 38 *sqq.*) facile ferant, non voluntarium oderint; hinc enim præsertim philosophiam dedecore affectam esse, quia non a legitimis, sed a spuriis attingeretur (II, 138, 38 *sqq.*; 139, 17 *sqq.*). Ceterum, quod supra (II, 59, 11; 104, 48 *sqq.*) seniores dixerat eligendos esse, hoc eos solum spectare *monet, qui magistratibus sint præficiendi*, illa vero, quæ ad arithmeticam et geometriam omnemque eruditionem eam pertinent, quæ dialecticam antecedere debet, pueris tradenda esse, atque eum docendi modum adhibendum, quo minime cogi ad discendum videantur, cum non deceat liberum hominem cum servitute quicquam discere, cumque animo nihil, quod coactus discat, inhæreat. Post musicam disciplinam et mathematicas disciplinas per biennium vel triennium gymnastica exercendi sunt, quo peracto solum, cum per id tempus labor et somnus disciplinis adversi sint, inter vicenarios, qui probati fuerint, seligendi, quibus, quæ disciplinæ pueris fuse sunt traditæ, conjungendæ sunt in conspectum cognationis inter singulas et naturam ejus, quod est, intercedentis, cum talis sola cognitio stabilis sit. Hinc simul, quisnam ad tractandam dialecticam maxime idoneus sit, apparebit; nempe quisquis ad conspectum capiendum idoneus est, dialecticus quoque est, qui minus, non est dialecticus. Post trigesimum demum ætatis annum dialectica attingenda erit, cum juniores, cum primum disputationes gustant, eo quasi ludo quodam eristicorum more ad refellendum abutentes, postquam multos convicerunt et ipsi a multis convicti sunt, eo confestim deveniunt, ut ex pristinis opinionibus, quas parentum loco habuerant, ratam nullam amplius habeant, neque tamen ad veritatem perrumpant, sed adulatoriæ sese vitæ tradentes universam philosophiam infamiæ objiciant (*cfr.* I, 401, 32 *sqq.*). Quare non solum natu grandiores, sed natura quoque moderatiores ad disserendi artem adducendi sunt. Qua in disciplina quinque annos consumant, quibus peractis iterum in antrum illud deducendi cogendique erunt et rebus bellicis et omnibus, quibus juvenes præsunt, præesse. Quinquagenarii autem facti, qui integri in omnibus servati sunt quique rebus gestis pariter ac scientia in omnibus omnino excellentes exstiterunt, ad boni ipsius contemplationem adducendi sunt, unde ad civitatis tandem gubernacula, suo quisque tempore constituantur. Quæque de viris dicta sunt, de feminis quoque, quæ quidem natura aptæ appareant, sunt intelligenda, siquidem cum viris, ut exposuimus (II, 82, 5 *sqq.*), omnia communia habere debent. *Finem autem dialogi parti huic imponit simulque priori parti eam connectit repetendo, quæ illic exposita sunt* (II, 114, 44 *sqq.*), civitatem nempe hanc non votum solum esse, sed quæ de ea dicta sint, difficilia quidem factu esse, attamen fieri quæ possint neque alia ratione fieri possint. *Quam autem præscripserat purgationem adhiberi, antequam civitas constitueretur* (II, 116, 17 *sqq.*), *ita fieri jubet*, ut omnes in urbe decem annis majores in agros emittant magistratus, liberos autem

rorum suscipientes procul ab his moribus, quibus etiam parentes utuntur, suis in moribus ac legibus supra descriptis educent, II, 138, 19-142, 40.

Pars VI. *agit de civitatibus corruptis similibusque viris, quo ordine sese excipiant.*

VI, 1. *Iis, quæ hucusque de uxorum, liberorum, bonorum communione, de liberorum educatione, de philosophorum atque custodum principatu convenerunt, breviter repetitis, ubi in fine libri quarti constiterat, inde rursus exorsus hoc sibi proponit, ut bona civitate bonoque viro cum corruptis civitatibus similibusque viris inter se comparatis quæstionem tandem resolvat*, utrum vir optimus, quamquam injustus existimatus et bonis externis omnibus privatus (*cfr.* II, 24, 25 *sqq.*) felicissimus tamen, pessimus autem miserrimus sit, an aliter res se habeat (II, 143, 15 *sqq.*, 54 *sqq.*). *Quæ vero in quinto, sexto, septimo libro de uxorum communione, de liberorum educatione, de philosophorum principatu atque disciplinis disputavit, ea non solum hanc ob causam, quam ipse indicat* (II, 143, 11 *sqq.*), *ut bonæ, quam adumbravit, civitati perfectionem imponant, hunc in locum successisse, sed simul, quia hinc demum, unde civitatis corruptio originem ducat, appareat, ex sequentibus statim manifestum erit : ita ut hæc omnia quam accuratissime potest inter se connexa ad dialogi finem attingendum conspirent.* Quatuor enim cum *statuat* esse civitatum corruptarum species, totidem, quæ iis respondent, morum genera, omissis aliis rerum publicarum formis, quæ inter has interjectæ distinctam speciem non exhibent (II, 143, 39 *sqq.*), ita quæstionem instituturum se *dicit*, ut, quemadmodum fecit in optimatum gubernatione describenda, ita hic in rebus publicis ante cœperit mores exponere, quam in hominibus privatis, et quidem civitates has eo ordine, quo ab optima magis magisque distant, timocratiam primum, deinde oligarchiam *sive plutocratiam*, postea popularem gubernationem, quarto vero loco tyrannidem consideret. *Quas quidem quatuor rerum publicarum species, nec plures, nec pauciores ita videtur ex observatione empirica recepisse, ut rempublicam Laconicam sive Cretensem, utpote cujus exemplari usus fuerit in delineanda optimatum gubernatione, a ceteris separatam seponat, a paucorum nempe vel multorum vel unius dominatione, quas, utrum legitimæ sint annon, non amplius distinguit, ut fecerat in* Politico (I, 609, 37 *sqq.*). *Has vero rerum publicarum formas, quomodo ad psychologiæ suæ principia reducat, infra videbimus. Jam cum, qua re ceteræ res publicæ ab optima differant, accuratius omnino ostendi non possit, quam si demonstretur, quibus mutatis alia ex alia nascatur : qui tandem fiat, ut civitas optime constituta non talis semper permaneat, in primis quærendum erit. Ex iis vero, quæ præcedunt, constitit conservationem civitatis ad principatum præsertim philosophorum pertinere, necnon ad rationem, qua liberorum procreationi atque educationi prospiciant. Quocum convenit, quod hic dicit :* omnem rem publicam ex eo ipso, quod dominatur, mutari, quando in ipso hoc seditio oriatur, dum vero secum consentiat, mutari eam non posse. Ergo qua ratione fieri possit, ut custodes et principes optimæ civitatis alteri cum alteris et ipsi secum dissideant, *exponatur necesse erit. At civitas hæc ita constituta est, ut omnino mutari per se non possit ; mutationis igitur causa non ad ipsam pertinet, sed ad metaphysicam rationem*, secundum quam omne quod ortum est, corruptioni est obnoxium. *Metaphysica autem omnia dialecticam expositionem non admittunt, sed mythice proferuntur a Platone : quod idem hic fieri his verbis significat :* « Vis imitantes Homerum Musas oremus, ut nobis dicant, qua ratione seditio primum inciderit, dicamusque ipsas tragice nobiscum veluti pueris jocantes ludentesque quasi serio agentes magnificis verbis uti (II, 144, 30 *sqq.*)? » *Metaphysica enim ratio illa, si ad id quod quæritur hic, eam conferas, ita fere se habet :* plantarum omnium atque animalium *generibus* fertilitas et sterilitas animi corporumque contingit, quando circumversiones (*mundi scilicet*) singulis circulorum conjungunt ambitus, *h. e. certum temporis spatium absolverunt, quo elapso cuique generi intereundum atque iterum renascendum est.* Et *in universum* quidem his *generibus*, quæ brevis sunt vitæ, breves, contrariis vero contrarii sunt *temporis circulorum ambitus.* Humani vero generis fecunditatis et sterilitatis *circuitum, cum metaphysica ratione nitatur*, civitatis gubernatores, quamvis sapientes fuerint, nihilo magis ratione una cum sensu (*h. e. dialectica ratiocinatione*) assequentur, *neque si assequi possent, utile iis esset*, sed præteribit eos, et aliquando, cum non opportunum erit, gignendo operam dabunt, *neque omnino, ne pejor iis existat progenies, prohibere poterunt. Jam plane mythica putanda sunt, quæ sequuntur de annorum* numero, qui humanarum rerum circuitum continens potiores deterioresque regat generationes. Ejus enim, quod divinitus generatum est (*h. e. mundi*), circuitum esse *dicit*, quem numerus contineat perfectus. *Quem quidem numerum ex* Phædro (I, 714, 20 ; *cfr.* Timæus II, 210, 37) *colligamus oportet esse decem millium annorum, quem numerum perfectum appellasse Pythagorei videntur, quia efficitur decadis numero quater secum multiplicato, decem autem, omnium numerorum mensura, efficitur quatuor primis numeris computatis. Humanarum porro rerum numerum priori minorem, quamquam in descriptione ejus multa sunt obscuriora, omnes tamen fere interpretes consentiunt significari septem millium quingentorum, qui dodrantem efficit decem millium eandemque proportionem pluries in se continet. Sensus autem loci hujus hic fere videtur esse : civitatem optimam utpote cujus perfectio inferior sit perfectione mundi, non immutatam semper, sed intra unumquemque mundi circuitum decem millium annorum, per septem millia quingentos annos ut plurimum durare posse, et quo magis corrupta fuerit civitas, eo minus fore durabilem.* Civitatis vero optimæ corruptio ita intrabit, ut primum quidem non bona indole præditi nec felices pueri nascantur, qui ad patrum evecti potestatem musicam educationem justo et legitimo minoris æstimabunt, unde alii iterum principes existent a musica alieniores, quique ad custodiendam procreationem liberorum atque ad distinguenda civium genera, *quæ hic Hesiodeo mytho iterum alludens* (*cfr.* II, 60, 44 *sqq.*) aureum, argenteum, æneum et ferreum *appellat*, minus etiam erunt idonei, quæ causa jam erit inæqualitatis, discordiæ, seditionis denique atque belli, II, 142, 42-145, 21.

VI, 2. Timocratia igitur ex optimatum gubernatione sic efficietur : dissidio orto inter principes, quorum alii quæstum affectant, alii virtutem pristinumque statum retinere contendunt, vix tandem consentiunt, ut communione bonorum sublata agros atque domos dividant et privatim quæque possideant, cives autem tertii generis antehac liberos in servitutem redigant : unde media quædam gubernatio existet inter optimatum et paucorum imperium, Laconicæ et Cretensis reipublicæ similis (II, 143, 33 *sq.*; 144, 2). *Quamquam Laconicæ vel Cretensis reipublicæ hanc fuisse originem Platonis opinio non erat, quare hæc quoque Musarum fictionem esse significat* (II, 145, 22); *Platonicam contra civitatem ad imitationem*

illarum, mutatis quibusdam atque ad idearum doctrinam accommodatis, esse constitutam vel. ex sequentibus apparebit. Timocratiam enim *dicit* partim priorem rempublicam esse imitaturam, partim paucorum potentiam, utpote quæ in medio locata sit, partim etiam quiddam sibi proprium habituram. Jam quod principes honorabuntur, et milites ab agricultura et artibus reliquoque quæstu abstinebunt, et communia fient convivia, gymnasticique ludi et belli certamina frequentabuntur, hæc omnia ad priorem statum, *h. e. ad Platonicam civitatem,* pertinent. Quod vero gubernaculis reipublicæ non sapientissimos, sed acerrimos et quam maxime animosos admovebit, qui ad bellum magis, quam ad pacem natura idonei sint, quodque dolos machinasque bellicas magni faciet semperque bella geret, hæc et talia pleraque sibi propria habebit. *Quæ quum sint instituta eorum, in quibus animosa animi pars prævalet, in eorum locum philosophorum principatum introduxit Plato, rationali animi parte præsertim nitentem.* Sed ad oligarchicos jam mores *et tertiam animi partem ceteris potentiorem factam pertinet,* quod cupiditates et avaritia apud eos gliscant, ut alienorum prodigi sua inviti impendant, æraria sibi thesaurosque parent, atque intra septa domorum voluptatibus clanculum indulgeant. *Quæ quidem vitia ut præpediret, bonorum atque mulierum communionem Plato instituit.* Quod hac in civitate maxime conspicuum est propter animositatis imperium, *quodque nomen etiam ei dedit,* contentionis nempe ambitionisque studium, hoc in singulorum quoque moribus maxime elucebit; a musica vero alieniores et audiendi orationumque nequaquam studiosi, sed rebus bellicis, gymnasticæ atque venationi dediti et adversus servos ferociores erunt; pecunias quoque, dum juvenes sunt, contemnent, quo vero longius progredientur ætatis, eo magis diligent, quippe optimo virtutis custode, ratione musicæ conjuncta, destituti. Talis autem adolescens, quomodo, *non in optimatum civitate, cum bona indole præditus in illa omnino corrumpi non possit,* sed in civitate jam corrupta fiat, restat quærere. Bono igitur natus patre, qui vero, cum in civitate non bene gubernata habitet, negotia publica refugit, solet a matre, servis interdum, aliisque juvenibus instigari, contemni, qui magistratus gerant nullos, nec posse injurias sibi illatas ulcisci, dictitantibus, atque ita dum ab utrisque in contrariam partem trahitur, patre quidem rationalem ejus animi vim fovente, reliquis autem concupiscendi et irascendi naturam, in medium tandem ab utrisque tractus contentiosæ atque iracundæ animi parti concedit fitque vir magni spiritus honorisque cupidus, II, 145, 21-147, 36.

VI, 4. Proxima post hanc est OLIGARCHIA, in qua divites rebus præsunt, pauper imperii expers est. Avaritia enim semper aucta, divitiarum quoque crescit honor, ut virtus tandem præ iis plane contemnatur, nec, qui opulentus non sit, ullum teneat locum. Opibus igitur hominum pretium æstimatur, ac lege demum, quanta cujusque debeat esse res, ut ad magistratus et imperia pateat aditus, constituitur. Hanc rempublicam, cum censum definire, quem quisque occupet in civitate locum, sit absurdissimum, multis magnisque scatere vitiis necesse est: quorum primum est, quod non una hæc, sed duæ sunt civitates, una pauperum, altera divitum, mutuas sibi semper insidias struentes. Quo fit, ut in bello cogantur aut plebe utentes armata magis eam formidare, quam hostes, aut non utentes in ipso prœlio infirmiores et revera oligarchici, h. e. paucorum domini videri. *In hoc vero vel maxime a bonæ civitatis institutis absonant,* quia iidem homines hic multa simul agunt, terram colunt, quæstum faciunt, militant, et quod contra permittunt, ut liceat alicui, venditis omnibus, ita in civitate habitare, ut omnino nulla civitatis pars sit, neque quæstuarius, neque opifex, neque eques, neque miles, sed pauper et egenus. Quamquam hic, quamdiu divitiis pollens sumptus faciebat, nec tunc quidem civitati utilis erat neque princeps neque minister, sed simpliciter suarum facultatum consumptor. Quemadmodum igitur in favo fucus oritur, examinis morbus, ita homo quoque talis in domo nascitur civitatis morbus. Volatiles vero fuci omnes aculeis carent, hi autem terrestres partim carent, quos mendicos appellant, partim diris aculeis instructi sunt, malefici scilicet omnis generis. Solent autem hac potissimum ratione ex ambitiosis ad oligarchicos mores transire, quando filii ambitiosis nati parentibus primo quidem patres æmulantur, deinde eos vel imperatoris munere vel alio majore magistratu functos subito quasi ad scopulum allisos in judicium vident vocatos, a calumniatoribus circumventos vel morte vel exilio damnari vel infamia notari et bonis omnibus exui, quo perterriti atque ad paupertatem redacti ad quæstum se convertunt, rationalem vero facultatem et iracundiam humi desidentes concupiscentiæ et avaritiæ servire atque omnia facere cogunt, ut, pecunia sordide corrasa, ad altiora rursus queant emergere. *Qua in descriptione Plato sui temporis optimates videtur ante oculos habuisse ad priores illos Cimonis æquales collatos.* Jam si talem virum paucorum imperio compares, in omnibus eum similem ejus invenies, utpote qui cupiditatem rationali et animosa animi parte potiorem habeat, pecuniam præsertim plurimi faciat, necessarias tantum cupiditates explens ceteras appetitiones tamquam temerarias coerceat, squalidus autem undique thesauros coacervet. Ob disciplinæ vero neglectionem fucorum naturæ similes cupiditates in eo nascuntur, partim maleficæ, partim mendicæ. Quæ quidem apparent, quando aliena consumenda sunt, in orborum tutelis et si quid aliud tale contingit, quo magnam injuste agendi potestatem nanciscantur. In reliquis commerciis, ut bene audiat, talis homo vi quadam sibi ipsi illata alias cupiditates pravas coercet, non persuadendo, neque ratione mansuefaciendo, sed necessitate atque metu, de reliqua re familiari anxius. *Quare temperans quodammodo videtur,* sed revera intestina seditione plenus non unus, sed duplex est, cupiditates autem habebit cupiditatum ut plurimum dominatrices meliores deteriorum. *Sicut tandem in bello paucorum imperium parum valet,* hic quoque, quotiens privatim de victoria aliave palma erit certandum, sumptibus parcens neque prodigas libidines in certandi societatem vocare ausus ut plurimum vincetur et dives erit, II, 147, 37-151, 3.

VI, 5. Transitionem jam, *qualis sæpius revera acciderit,* ex oligarchia in DEMOCRATIAM *enarrat:* principes utilitatis suæ causa, ut fœnore et juvenum prodigorum bonis locupletentur, sumptus non coercent, quo ipso homines bonæ indolis ad egestatem rediguntur. Hi indigentia simul et contemtu stimulati, principibusque ac divitibus sua jam possidentibus infensi, novis rebus student. Quorum cum magnus sit in oligarchia numerus, cumque qui præsunt civitati, virtutem præ divitiis parvi pendentes, ac negligentes, luxuriæ se dedant: contemnuntur tandem ab egenis; et contemti, capta occasione, superantur. Hi victoriam adepti sibi civitatis arrogant imperium et democratiam instituunt. Civitas hæc plena libertatis atque ingenuitatis erit et unicuique, ut arbitratu suo vitam suam instituat, ibi licebit. Omnis igitur generis in hac civitate existent homines, ipsaque omnium pueris saltem et mulieribus esse rerum publicarum pulcherrima videbitur, cum omnibus moribus distincta sit pallii instar variis picti floribus. Revera autem hæc civitas non est, sed quasi forum quoddam rerum publicarum inter se permixtarum

Quam libertatem ibi appellant, licentia potius habenda est, cum legibus obediendi necessitas nulla sit, sed suum quisque arbitratum sequatur. Neque æqualitas, quæ æqualibus inæqualibusque eadem tribuit, æqualitas est putanda, sed promiscuitas quædam bonorum atque malorum, cum nihil pensi habeat, ex qualibus quis studiis ad rem publicam accedens eam regat, sed honoret, si modo benevolum se multitudini esse dicat. Ut autem, quomodo oligarchici mores transeant in democraticos, intelligamus, de cupiditatum natura quædam sunt præmittenda. Cupiditates omnes aut necessariæ sunt, aut non necessariæ; et necessariæ quidem, quas avertere non possumus quæque expletæ nos juvant; non necessariæ contra, quas expellere quis possit, si operam det a teneris, quæque insidentes nulla ratione afferunt bonum, immo contrarium nonnullæ. Exempli causa cibi potusque ad valetudinem tuendam appetitus est necessarius; deliciarum autem et obsoniorum, quæ valetudini nihil prosunt, quæque, si quis a puero assuescat, appetere dedocetur, non necessarius est. Oligarchici autem mores in democraticos mutantur, quando juvenis a parente ex paucorum imperio parce educatus forte cum fucorum, quod descripsimus, genere conversatus voluptates et delicias non necessarias gustare cœperit. Seditio inde in ipso intestina oritur. Increpantibus enim et admonentibus patre et ceteris familiaribus nonnunquam cupiditates partim excidunt pudore aliquo in animo juvenis exorto, et rursus in ordinem redigitur. Mox autem earum, quæ exciderunt, cupiditatum cognatæ aliæ subnascentes, *ut factiones in civitate*, propter inscitiam paternæ educationis multæ validæque fiunt. Postremo juvenilis animi arcem, vacuam esse animadvertentes disciplinis et studiis honestis et sententiis veris, ipsæ occupant et in locum illarum falsæ et vanæ sententiæ et opiniones subeunt. Palam igitur ad lotophagos illos fucos revertitur; vanæ vero opiniones honestos sermones non amplius admittunt, sed pudorem ipsum fatuitatem appellantes in exilium expellunt, simul cum temperantia et modestia et moderatione, quas ignaviam et rusticitatem et illiberalitatem vocant. In earum locum introducunt petulantiam, licentiam, heluationem, impudentiam, ingenuam educationem, libertatem, magnificentiam, fortitudinem appellantes: *qualis virtutum omnium atque vitiorum confusio accidit bello Peloponnesiaco.* Vivit deinceps talis nihilo magis necessariarum quam supervacuarum voluptatum gratia impendens pecunias, labores, otia; sed senior factus ejectorum partes iterum recipit, et ad æqualitatem quandam, *falsæ illius in republica æqualitatis similem,* redactis ita vivit, ut semper incidenti velut sortitæ imperium sui tradat et rursus alii, nullam spernens, sed æque omnes alens atque honorans. Sic igitur vivit in dies incidenti cupiditati obsequens, alias ebrietati modulationibusque indulgens, rursus aquam potans seque macerans, alias gymnasio operam dans, nonnunquam nihil agens et omnia negligens, alias quasi philosophiæ studens, sæpe vero rem publicam gerit prosilitque in medium quicquid obtulit fors dicens atque faciens, *democratiæ varietatem hoc modo referens. Videtur autem in hoc describendo iterum ante oculos habuisse Alcibiadem*, II, 151, 3-155, 45.

VI, 5. *Rerum publicarum genera ita disposuit Plato, ut psychologicam secutus rationem optimam primo, pessimam ultimo describeret loco. Quo factum est, ut tyrannidem ex democratia solum existentem faceret, cum sæpius etiam ex oligarchia vel ex regno prodierit.* Ut enim nimia ejus, quod expetebat oligarchia, hoc est divitiarum abundantia et cupiditas nimia oligarchiam; ita, quod spectat democratia, libertas nimia democratiam evertit. Populus namque, principes severe rempublicam administrantes non ferens, a reipublicæ gubernaculis eos removet, quique magistratibus ac legibus parent, subsannat; quo fit, ut licentia tandem ad omnia perveniat et ad anarchiam res redeat. Quod ubi in privatas jam domos irrepserit, parere nemo alteri, sed pares esse omnes omnibus, liberi parentibus, servi dominis, volent; unde adeo delicati tandem redduntur civium animi, ut, obsequium omne servitutem existimantes, leges ipsas ferre amplius nequeant. Ut autem nimium omne transit in contrarium, ita libertas nimia nimiam solet servitutem gignere. Status autem rerum, ex quo transitio fit, *et qualem Athenis tum temporis spectare licebat*, hic fere est: populus dividitur in tria genera, quorum primum, fucorum nempe illud, quod in paucorum dominatu jam invenimus, hic non rarius nascitur, sed multo acrius, quia illic, ubi a magistratibus repellitur, exercitatione caret, hic autem magistratibus fere præsidet. Alterum genus est divitum, qui quæstum faciunt, natura moderatissimum atque fucorum pabulum. Tertium denique genus operarii sunt, qui maximam auctoritatem habent, sed rarius congregantur, quatenus hi, qui præsident, locupletes exspoliantes dispertientesque populo ipsi plurimum tenere possunt. Coguntur ergo repugnare hi, qui spoliantur, pro viribus apud populum tum dicendo, tum agendo. Unde accusationes et judicia oppugnationesque mutuæ oriuntur. Quo simul si perventum est, populus ducem sibi constituere solet, qui postquam adversarios in judicium trahens cæde se cruentavit, fatali necessitate cogitur aut ab inimicis interfici aut tyrannidem capessere. Seditionis igitur adversus opulentos auctor existit. Pulsus enim a divitibus, multitudinis ope tyrannus effectus redit. Quem si ejicere divites nequeant, insidias saltem ei struunt; ex quo jam celebrata illa tyrannica petitione (*Pisistrati*) utens satellites aliquos a populo petit, quibus stipatus, vi tandem tyrannidem occupat. Hanc adeptus, principio quidem mitem se præbet atque benignum omnibus. Simul vero confirmatum se aliquo modo animadvertit, bella ciet continua, ut duce semper civitas egeat, exhaurianturque cives, minusque ipsi insidias struant, liberali tandem ingenio præditos ut hostibus objectos interficiat. Quorum qui supersunt, omnes quavis ratione opprimit, contrariam medicorum purgationi corporum instituens purgationem, si quidem hi deterrimo dempto optimum relinquunt, ille vero contra. Ob quæ cum civibus sese magis in dies fieri exsecrabilem cernat; satellitum auget numerum, pessimis quibusque adscitis, servisque ipsis, quorum ingenia sunt maxime obedientiæ apta, libertate donatis: prorsus contra ac Euripides dixit sapientes tyrannos esse sapientum consuetudine. *Qua occasione arrepta Plato causam, cur poetas, tragicos præsertim, in suam civitatem non admiserit, hanc affert*, quia apud tyrannos solum et in populari dominatione in pretio sint, sed quo altius ascendant per acclivia rerum publicarum, *ad oligarchias et timocratias nempe*, eo magis eorum deficiat honor. *Qua ratione simul iis, quæ hac de re disputantur in libro decimo, scite præludit.* Satellites tandem ut alat tyrannus, sacra profanaque spoliat, omnique tributorum genere populum opprimit idque pretium educationis feret mater ejus senescens jam democratia, II, 155, 46—161, 25.

Considerandus restat vir tyrannicus, qua ratione ex populari fiat, factusque, qualis sit et qualem vitam agat. Quod quo intelligatur rectius, cupiditatum genera accuratius etiam sunt definienda. Quas enim supra non necessarias diximus cupiditates, earum quædam legibus repugnant, quæ innasci quidem omnibus, a legibus autem et melioribus cupiditatibus cum ratione castigatæ in quibusdam vel omnino exstingui vel paucæ et exiles, in aliis

autem vehementiores et plures relinqui videntur. Dirum namque hoc quoddam ferumque atque improbum cupiditatum genus inesse in unoquoque, etiam in his, qui maxime moderati videntur, somnia, ubi misceri matribus, parentes occidere, aliaque nefanda patrare nobis videmur, satis demonstrant Animi enim parte ea, quæ rationis est particeps, sopita, altera fera et agrestis, pastu præterea vel potu repleta, exsultat depulsoque somno ire et suis libidinibus indulgere conatur. At cum quis salubri corpore et sana mente præditus quieti se tradit, ea parte animi, quæ concupiscit, nec inopia pressa nec satietate affluente, ut quiescat, itemque animosa parte sedata, rationali vero parte excitata pulchrisque pasta sententiis et cogitationibus, tum maxime hic veritatem attinget minimeque ei nefaria per quietem visa objicientur. Hæ cupiditates cum a viro populari jam ceteris fere adæquatæ sint, sed ita, ut mediis potissimum se tradiderit, filius ejus a familiaribus, qui elegantiores dicuntur, ad extremam jam improbitatem, sed quam plenam libertatem illi dicunt, trahitur; patre vero et necessariis mediis istis eupiditatibus auxiliantibus, ducem inertium et prodigarum cupiditatum in eo excitant alatum quemdam et magnum fucum amorem dissolutum, qui tandem, desiderii aculeo addito, *sicut tyrannus in* civitate, ita præses hic animi stipatus jam dementia furit, ac si quas intra se opiniones vel cupiditates moderatas offenderit, occidit eas et expellit, quoad temperantia omni purgatum inducta animum repleverit insania *civitatis similem, quam tyrannus viris probis purgatam satellitibus implevit*. Quare recte Amor tyrannus dicitur (*cfr.* II, 44 *sqq.*), cui ebrietas ut plurimum accedit. Tyrannicus autem vir revera fit, quando vel natura vel institutis vel utrisque vino simul et amori obnoxius et furiosus est factus, qui quidem reditus primo consumet, mox, patrimonii portione consumpta, non abstinebit, quin parentes senes decipiat atque vim iis inferat. Solutis vero ceteris cupiditatibus pessimis omnibus, ut amorem ducem tanquam satellites stipent, quæ quondam dormiente ipso solum solvebantur : qualis tunc raro fiebat per quietem, talis perpetuo factus vigilans neque a cæde quamvis dira abstinebit, neque ab alio facinore ullo. Ad ultimum jam patriæ, sicuti antea parentibus, vim inferet. Quamquam talis hominis mores privati jam et antequam dominetur, iidem sunt ac postea. Tales enim ætatem agunt amici quidem nemini unquam, semper autem dominantes alicui vel servientes alii, libertatis vero et sinceræ amicitiæ natura tyrannica semper est expers, II, 161, 25-165, 14.

Sed pessimus hic cum sit, idem et miserrimus apparebit, civitati respondens tyranno subjectæ, qua miserior nulla esse potest. De similitudine autem hac virum *quum jubet* judicare, qui una habitaverit cum tyranno domesticisque in actionibus ei adfuerit, in quibus maxime nudus appareat deposito tragico apparatu, quique tandem cogitatione possit viri mentem subire ac mores ejus penitus introspicere ; *evidenter ipsius apud Dionysium majorem habitationem Plato designat*. Civitatis igitur, quæ a tyranno gubernatur, pars maxima atque præstantissima servit : animus quoque tyranni, et qui mores tyranni induit, eodem modo vilissimæ sui parti, cupiditatibus ferinis, servit, nec quæ vult, sed quæ libidines eum cogunt, facit. Civitas ejusmodi est pauperrima, ac maxime indigens; animus ei similis insatiabilis etiam est, præterea pœnitentia, doloribus, atque angoribus maxime cruciatur. Quod si his moribus prædito adipisci tyrannidem contingat, multo eum reddi miseriorem necesse est, ut qui omnes sibi cernit infensos, omnes metuit, nequissimorum cujusque adulator fieri coactum se videt, præter ceteras cupiditates, sollicitudine perpetua vexatur. Porro fieri non potest, quin magis etiam, quam antea, per tyrannidem fiat invidus, infidus, injustus, amicitiæ expers, impius omnisque nequitiæ receptor atque altor, ex hisque cunctis maxime quidem ipse miser sit, deinde vero etiam, qui cum eo vivunt, tales reddat, II, 165, 15168, 2.

VI, 6. Ex iis, quæ præcedunt, constitit virum optimum et justissimum esse beatissimum, pessimum vero et injustissimum esse miserrimum, ita ut, quod ad beatitudinem attinet, quinque illi viri, regius, timocraticus, oligarchicus, popularis, tyrannicus eodem sese ordine excipiant, quem tenebant quoad justitiam. *Sed quo accuratius etiam, quomodo inter se differant eorum voluptates, perspiciatur, iis, quæ de voluptate disseruit in Philebo, hæc adjicit :* tres quum animo nostro insint partes, ratio, ira, cupiditas, suam quæque pars propriam habet voluptatem. Ratio enim ad perspiciendum, quid in quoque sit verum, fertur, unde maxima ad eam voluptas redundat, quique huic rei student, philosophi dicuntur : ira victoriam, potentiam, laudem, ut maxime sibi jucundas, expetit, quique has sequuntur, gloriæ cupidi vocantur : cupiditas autem lucro præ ceteris inhiat, indeque homines audiunt quæstuosi. Quorum cum unusquisque suas oblectationes suamque vitam ceterorum anteponat dulcissimasque ducat, cujus sit sententia verissima, quærendum erit. Jam cum judicare res ex alia re nulla, quam experientia et ratione, queamus, cumque philosophus et gloriæ cupiditatem et lucri dulcedinem experiundo habeat cognitas, ut qui laude etiam et honore afficiatur, quemque corporis necessitates lucro nonnunquam cogant studere; quæstuosus contra ac gloriæ cupidus, voluptatis, quæ ex veri hauritur cognitione, sint expertes; philosophi judicium dubio absque est præferendum. Philosophus præterea solus instrumento, quo æstimantur cuncta, rationibus scilicet, est instructus. Ergo cum tres voluptates sint, voluptas partis animi ejus, qua discimus, erit suavissima, ejusque nostrûm, in quo hæc pars dominatur, vita dulcissima. Secunda voluptas erit bellicosi et ambitiosi, postrema lucri cupidi, II, 168, 2-170, 14.

Rationes autem, quibus judicium hoc philosophi nititur, hæ fere sunt : sicut ex Philebo jam novimus, inter voluptatem et dolorem media est quædam, neque dolentium neque gaudentium conditio, quæ, cum omnis in animi motu ac mutatione voluptas ac dolor consistat, harum expers, ad quietis genus refertur; falsum porro est, quod autumant homines, esse et quandam non dolendi voluptatem, et non gaudendi dolorem, *id quod exemplis quibusdam allatis hic probatur;* falsa denique eorum est opinio, qui voluptatem omnem esse doloris depulsionem, dolorem contra depulsionem voluptatis, existimant, idque cum alias, tum maxime apparet inde, quod odores multi supra modum sunt jucundi, licet nullus sit dolor prægressus, iidemque nullum deinde post se dolorem relinquunt; quamquam quæ corporis voluptates dicuntur, revera plurimæ et maximæ hujusmodi sunt, neque quæ ante has futuras ab exspectatione nascuntur præcedentes voluptates et dolores, aliter sese habent. Est autem in his omnibus error similis ei, quo qui ab infimo loco ad medium usque ascendit, dum stat in medio, deflectitque oculos illuc, unde elatus est, non alibi esse opinatur, quam in supero, si id, quod re vera est superum, non vidit. Veritatis enim ignari ad voluptatem et dolorem horumque medium sic habent, ut quotiens in dolorem incidunt, vere opinentur doleantque revera, quotiens vero a dolore ad medium statum feruntur, valde repleri voluptate arbitrentur, imperitia autem fallantur, juxta doloris vacuitatem dolorem intuentes. Sed sic potius est statuendum. Inter corporis et animi voluptates ea intercedit similitudo, quod utræque vacuitates quasdam explent,

illæ sitim, famem, et alia quibus eget corpus; hæ ignorantiam rerumque naturam perspiciendi desiderium. Jam opinio vera, scientia, prudentia, et omnis virtus, cum semper simili et immortali, *h. e. ideis*, inhæreant, plus veritatis essentiæque habent, quam corporis affectus, qui pertinent ad nunquam simile et mortale. Jam corpus ipsum minus habet veritatis, quam animus. Quod vero repletur iis, quæ magis sunt, et quod ipsum magis est, magis vere repletur, quam quod iis, quæ minus sunt, et quod ipsum minus est. Si ergo repleri rebus naturæ consentaneis est jucundum, id quod magis re vera, et iis, quæ magis sunt, repletur, magis re vera et verius vera afficit voluptate. Animi ergo voluptates longe sunt veriores. Prudentiæ autem et virtutis expertes et corporis voluptatibus dediti alias deorsum, alias ad medium rursus feruntur, supra hæc vero emergunt nunquam neque puras gustant voluptates, sed mixtas semper persequuntur doloribus, simulacra veræ voluptatis atque umbras quasdam. Quod idem fere accidit ambitiosis et iræ deditis. Quare pars quoque animi concupiscens et contentiosa tum demum, quas maxime veras possunt, assequentur voluptates, quum scientiæ rationique obtemperantes sese præbebunt, et quando totus animus parti philosophiæ obsequitur, tunc evenit, ut quæque pars cum in ceteris sua agat et justa sit, tum voluptates suas quæque atque optimas et quam maxime potest veras percipiat. Quando vero partium reliquarum alterutra dominatur, neque ipsa suam reperiet voluptatem et reliquas partes coget alienam minimeque veram voluptatem sequi, quæque longissime a philosophia distat, maxime talia efficit. Longissime distant amatoriæ et tyrannicæ cupiditates; minime moderatæ atque regiæ; insuavissimam ergo vitam aget tyrannus, rex vero suavissimam. *Ut vero imaginariæ quoque facultati*, quanto vivat insuavius rege tyrannus, *repræsentet, quamquam quæ ad moralem philosophiam pertinent, numeris, ipso auctore* (I, 547, 1 *sqq.*), *omnino exprimi non possunt, numerorum tamen lusum adhibet :* a paucorum imperii cupido cum tertio distet gradu tyrannus, ille vero tertio gradu a rege vel optimate, triplicis triplex numero intervallum a vera voluptate tyranni est; quem si longitudinis ponas numerum, secundum potentiam et tertium auctum invenies regem tyranno septingenties undetricies suavius vivere. Quem verum et convenientem *appellat* vitis numerum, siquidem iis conveniant dies et noctes et menses et anni, *h. e. quia totidem fere dies et noctes annum efficiunt, totidem menses intercalares Philolai annum magnum*, etc. (Bœckh, *Philolaus*, p. 133 *sqq.*). *Qua ratione, sicuti supra* (II, 144, 38 *sqq.*) *civitatum mutationes ad mundi circuitus numeris quibusdam inclusos reduxit, eodem vitarum quoque humanarum differentias refert, atque ita metaphysicis decimi libri rationibus viam munit*, II, 170, 14-173, 47.

VI, 7. *Quæ hucusque dicta sunt, quo conspici possint facilius animoque infigantur altius, summatim repetita similitudine illustrat, quæ, quod ad formam attinet, mythicis simul argumentis in sequenti libro præludit.* Fingas itaque monstrum, qualia apud poetas exstant, Chimæræ, Scyllæ, Cerberi, alia, ex pluribus animalium speciebus conflatum, cui plura sint mansuetarum et ferarum bestiarum capita (*id est cupiditates variæ, partim legitimæ, partim ferinæ*), interque ea unum etiam leonis (*i. e. animosa animi pars*), unum hominis (*i. e. ratio, quæ sola igitur per se re vera est homo*) : his omnibus humanam circumdemus figuram, ut unum hoc animal, interiora non aspicienti, videatur. *Quod addit* mirificum hoc esse artificium, quod sermone facilius, quam cera similibusque fingatur, *ad eam, quæ in Phædro legitur, similitudinem ejusdem generis respicere atque hoc videtur significare, hanc quidem ad artificia, quæ cera similibusque finguntur, illam vero ad rei veritatem propius accedere.* Quicunque huic animali prodesse injustitiam asserit, is nihil revera affirmat aliud, quam prodesse ei, bestiam illam multiplicem alere et leonem, hominem vero fame enecare, ut trahatur quocunque alterutrum illorum rapiat, neque alterum alteri assuefacere et amicum reddere, immo sinere singula inter se morsibus lacerari ac pugnantia mutuo devorari : qui contra defendit justitiam, id agi jubet, ut homo interior ille summam imperii consequatur bestiæque multiplicis curam gerat, quicquid ea mansueti habet fovens, quicquid autem feri habet, leonis natura auxiliante, reprimens, communiterque omnibus prospiciens et mutua inter se benevolentia sibique concilians : quorum falsa et absurda ille, vera ac rationi consentanea hic affert. Honesta enim ideo sunt talia, quod ferinam nostri partem rationi seu potius ei, quod in nobis est divinum; turpia, quod mansuetam nostri partem ferinæ cogunt servire; quare ut nemini expedit auro accepto filium aut filiam in servitutem redigere; ita nemini est utilitati, divinam animi partem vilissimæ ac scelestissimæ, quamvis multo auro accepto, tradere servituram. Neque aliam ob causam intemperans vita antiquitus vituperatur, quam quod in ea dira illa et multiformis fera ultra, quam decet, relaxatur; contumacia vero et morositas, quando (*in timocratico viro*) leoninum et anguinum illud (*dolos significat, quibus timocratia in bello utitur*, II, 145, 51) nimis intenditur; luxuria vero et mollities ob hujus ipsius relaxationem, adulatio autem et illiberalitas, cum aliquis ipsum hoc animosum propter cupiditatem quæstus insatiabilem ita contundit, ut ex leone vertatur in simiam. Neque aliam ob causam sellularia et operaria vita *recte, ut Plato existimat*, infamis habetur, quam quia, qui ad illas natura propensus est, animi partem optimam natura sortitus est ita imbecillam, ut bestiis, quæ in eo sunt, dominari non possit; quare, ut rationi pareat, servum eum oportet esse ejus, in quo ratio dominatur. *Neque injusta hæc servi conditio*, neque, ut Thrasymachus voluit, ad ejus damnum pertinet, cum eidem rationi principes quoque pareant, neque aliud quid accidat pueris, quos sui juris esse lex prohibet. *Thrasymachi igitur, Glauconis et Adimanti objectionibus prorsus repulsis concludit* neque prodesse alicui injuste aut intemperate agere, etiamsi vel maxime homines lateat pœnamque effugiat omnem, cum hoc ipsum latere, deteriores reddens injustos, plurimum iis obsit : neque sapientem antiquius quidquam habiturum, quam disciplinas eas perdiscere, quibus animus totus in optimam naturam redigatur, corporis autem curam ita gesturum, ut ejus harmoniam semper temperare ob animi concentum videatur atque ita revera futurus sit musicus, *h. e. philosophus* (*cfr.* I, 46, 52), opes porro non in infinitum aucturum, sed ad interiorem, quæ in ipso est, civitatem (*cfr.* II, 175, 38; 186, 14) respicientem cauturum, ne quid in ea e suo statu dimoveat propter copiam exiguitatemve opum, honores tandem non omnino recusaturum, sed lubentem gustaturum, ex quibus meliorem evasurum se speret, quibus vero præsentem animi statum convelli putet, eos privatim et publice fugiturum. Philosophus igitur hac in civitate *Platonica* quam maxime magistratus geret, non tamen in patria civitate *male instituta* forsitan, nisi sors quædam divina contigerit, *h. e. nisi forte summa potestas a civibus ei conferatur.* Quamquam civitas hæc in verbis solum sita est, in terris vero nusquam. Fortassis vero in cœlo (*h. e. in ideis*) exstat exemplas illi, qui (*per* τὴν ἀνάμνησιν) velit intueri intuitusque

ipsius civitatem interiorem condere. *Nam nisi in ideis exstaret, ex Platonis opinione omnino ne cogitari quidem posset*, II, 173, 47—176, 35.

Pars VII. *Disputatione de justitia cum civitatis tum singulorum ad finem perducta, Plato ad ea, quæ de imitatione in artibus et de poetica imitatione præsertim supra* (II, 35, 46 *sqq.*) *exposuit, iterum revertitur. Philosophia enim ejus cum principiis nitatur contrariis boni ac mali et cum summum bonum in omnibus finem sibi proponat a natura rerum, quæ generantur atque pereunt, prorsus differentem, a qua distinctione vulgi traditio, poetarum et Homeri præsertim auctoritate fulta, alienissima erat: traditione igitur hac una cum civitate sua jam absoluta in conspectum posita ipsius doctrinam quam maxime illustrat et simul, cur poetas in civitatem non admiserit, ita demum plane manifestat.* Quod quidem nunc evidentius fieri potest, postquam singulæ seorsum animi distinctæ sunt species. *Quamquam fatetur*, amicitiam quandam et reverentiam Homeri, præclarorum omnium tragicorum magistri, proposito suo impedimento esse; at virum ante veritatem colendum non esse. *Et revera multum abesse mox videbimus, ut judicium ejus ab omni parte recte se habeat. In imitatione cum versetur ars omnis*, quid sit imitatio, quærit *ad ea respiciens, quæ exposuit in sexto et in septimo libro.* Tria sunt rerum genera, verarum aliud ac sempiternarum, quod ideas complectitur, aliud generationi obnoxiarum et corruptioni; tertium denique earum, quæ videntur solum, sive imaginum. Verbi gratia tres lecti sunto; unus qui in natura est (ἐν τῇ φύσει, *quamquam* φύσις *vox generationem potius videtur significare*), quem deus fecit (θεός, II, 178, 14, 17; ὁ θεός, *ibid.*, 22), creator (φυτουργός, *ibid.*, 30) hanc ob causam appellatus; unus quem faber tignarius confecit opifex ideo appellatus (δημιουργός, *ibid.* 33); tertius, quem fecit pictor, imitator inde vocandus. Ideam vero deus cujusvis generis unam tantum fecit, sive (*mythice primo dicit*) quia nolebat, sive potius quia necessitas quædam *logica* aderat; si enim verbi gratia duas facere lecti voluisset ideas, eæ una tamen revera tantum fuissent, utpote quæ unam modo eandem speciem haberent. Pictor vero non ideas, sed opificum opera imitatur (*qua in re primum fallitur Plato, quum pictori liceat pulcherrimis partibus, quæ in natura dispersæ inveniuntur, undique collatis atque in unum coagmentatis ita ad ideæ veritatem ut propius accedat, tentare, cfr.* II, 98, 48 *sqq.*), neque ea quidem, qualia sunt, sed qualia videntur. Talis igitur etiam tragicus poeta erit, siquidem est imitator tertius quidam a rege (*quem* φυτουργόν *appellavit*) et a veritate *idearum*, et reliqui imitatores omnes. *Ut autem accuratius jam, cur tam longe a veritate abesse dicantur, perspiciamus, hoc jam erit considerandum:* sicuti pictor arte sua sutorem, fabrum, reliquos opifices exprimere potest, cum nihil harum artium calleat: ita de hujusmodi imitatoribus omnibus statuendum, qui omnes omnia, cum imitari possint, intelligere quoque videntur atque ita stultos homines decipiunt. *In quibus hoc primum reprehendendum videtur, quod imitationem quæ fit artibus, plane assimilat imitationi, quæ decipere vult, sophisticæ* (*cfr.* I, 275, 52 *sqq.*; I, 174, 47 *sqq.*); *deinde hoc etiam, quod scientiam omnino nullam habere autumat imitatorem, cum, ut modo diximus, qualitates, quas imitatur, omnes ad ideas referat necesse sit.* Id quod Homeri probare conatur exemplo, quem omnes fere artes humanaque omnia ad virtutem et ad vitium pertinentia, item divina dicunt intelligere, cum, si eorundem, quæ imitatur, gnarus fuisset, multo magis rebus ipsis, quam imitationibus operam daturus fuisset. Jam de reliquis quidem artibus, *utpote de quibus ne philosophus quidem rationem reddere possit*, rationem ab Homero exacturum se non *dicit*, sed maximorum quoque, quæ pertinent ad bella, ad imperia, ad civitatis administrationem, ad eruditionem hominis, *ad omnia scilicet de quibus in universum saltem philosophia agit*, minime gnarum fuisse Homerum *vel inde concludit*, quia neque ut Lycurgus, vel Charondas, vel Solon legum bonarum auctor exstiterit, neque bellum bene gesserit, neque ut a Thalete Milesio et Anacharsi Scytha sollerter inventa ab eo ferantur, neque quemadmodum Pythagoras, disciplinæ ac vitæ alicujus rationis auctor exstiterit: *quæ quidem omnia fere in philosophiam quoque retorqueri possent, quanquam dubium non est, quin Plato Lycurgum, Solonem, Pythagoram, ceteros ita hic enumeraverit, ut eorum vestigia premi a sese significet. Nullius prorsus momenti sunt, quæ de Homeri incuria affert, ad Creophyli, Homeri familiaris, nomen alludens, et quod interrogat*, cur, si revera poterat Homerus erudire homines ac reddere meliores, non plures habuerit sectatores atque amicos, a quibus coleretur, quam hujus temporis sophistæ Protagoras Abderites et Prodicus Ceus, *eodem fere jure de ipso Socrate quoque rogari potuisset. Sed accuratius etiam, quomodo imitatio se habeat ad scientiam, hinc perspicietur.* In unaquaque re tres observantur artes: usura, factura, imitatura. Utentem autem oportet omnium peritissimum esse, qui ei, qui facit, significet, qualia bene, qualia male facta sint ad usum, ad quem destinata sunt; ille vero fidem (πίστιν, *cfr.* II, 123, 40) habens facit. Imitator autem neque ex usu scientiam habebit eorum, quæ pingit, utrum pulchra sint et recta an contra (*siquidem pulchritudo ad usum pertinet ex Platonis opinione*), neque opinionem rectam ex eo, quod necessario scienti adhæreat præscriptumque ab eo accipiat, qualia pingenda sint. *Quæ cum omnia vasa præsertim et in universum opera spectent hominum manibus facta, quæ, utpote sub sensus cadentia, supra jam naturæ operibus assimilavit Plato in mytho illo de subterraneo specu* (II, 124, 11), *hic quoque non dubitat ad ea transferre, circa quæ versatur ars poetica.* Hæc igitur mores hominum imitatur, neque sciens (*ut philosophus*), quo pacto unumquodque pravum sit vel bonum, neque (*sicut fortasse legislatores, quos modo enumeravit*) fide quadam usa, *sed imaginariam facultatem* (εἰκασίαν, II, 123, 41) *solam adhibens*, quale videtur vulgo et imperitis esse pulchrum, hoc imitabitur, neque aliud erit quam lusus quidam minime serius, II, 176, 37—182, 4.

Restat quærere, ad quam animi nostri partem imitatio vim habeat. A pictura iterum exorsus hanc versari dicit circa ea quæ in visum cadunt, quæque cum modo magna, modo parva, atque variis modis immutata appareant, non parvam animo nostro perturbationem exhibent. Cui perturbationi, ut mederi possimus, metiendi atque numerandi artes inventæ sunt. Hæ cum ad rationalem animi partem pertineant, *e contrario concludit* partem illam, quæ iis quæ apparent inhæret et ad quam imitatio vim habet, a rationali parte diversam atque viliorem esse. *Exinde breviter memoratis quæ de repugnantiis rationis atque affectuum quæque de dolore moderando supra* (II, 75, 13 *sqq.*; 41, 37 *sqq.*) *exposuerat*, idem quoque in poesin tragicam præsertim valere *docet*, cum animi parti ratione experti gratificans nimios atque varios suscitet affectus, prudentem vero et tranquillum morem, semper sui ipsius similem, nunquam fere referat, quia nec facile sit eum imitari, neque si quis imitetur, facile perciperetur a variorum hominum turba in theatris congregata. Alieni enim affectus imitatio iis exhiberetur. Et quod maximum est,

probos quoque viros poesis hæc corrumpit, cum poetas, qui affectus ciere optime sciunt, maximis laudibus tollere soleamus, non animadvertentes, a nobis laudari, quorum nos puderet in propriis calamitatibus. Unde fit, ut ex alienis aliquid in propria nobis insciis trajiciatur. Quod de querulo in tragœdia, idem quoque de ridiculo statuendum in comœdia, necnon de rebus venereis et iracundia deque omnibus animi cupiditatibus, quorum imitationem poesis fere refert. Quare ceteris carminibus omnibus posthabitis hymnos solum in deos et bonorum virorum laudes in civitatem admittemus, *utpote in quibus conficiendis poeta philosophia utatur Musa* (*cfr.* II, 46, 30 *sqq.*).

Ceterum, ne asperitatis rusticitatisque accusetur, *dicit* veterem, *quam nos significavimus*, exstare inter poesin philosophiamque dissensionem, *cujus rei testes adducit sententias quasdam* poetarum comicorum, *contra quos philosophiæ defensione opus sit:* magnum enim certamen esse hoc, bonum fieri aut malum, quare neque delectationis causa, quam poesis præbet, neque ullam aliam ob rem justitiam reliquamque virtutem negligere deceat, II, 182, 7-186, 20. Quamquam, *addit*, maxima virtutis præmia nondum persecuti sumus, *atque ita transit ad*

PARTEM VIII, *in qua, quæ sint rationes metaphysicæ, quibus principia illa nitantur, quæ secutus est in condenda civitate, explicabit. Platonica enim civitas finem sibi proponit, ut animus indole præditus philosopha philosophamque nactus eruditionem ad amplectendam tandem perducatur ideam boni rursusque magistratum adeptus ideam illam civitati quasi regem imponat. Hoc ut fieri possit, singulas cum animi tum civitatis partes ita sibi conciliari oportet, ut suum quæque agens rationali simul parti obedientem sese præbeat. Hæc est animi atque civitatis conditio, quam justitiam appellat et in qua animi felicitatem summam consistere hucusque demonstravit. Initio vero statim disputationis* (II, 22, 3 *sqq.*) *convenerat*, justitiam non solum per se ipsam, sed etiam propter ea, quæ efficit, bonam atque amandam esse. *Quamquam præmia hæc virtutis magna ex parte ad vitam futuram pertinere vel inde apparet, quia neque animi pars rationalis, antequam per mortem corporis sordibus liberetur* (II, 188, 30 *sqq.*), *ad perfectam pervenire virtutem atque scientiam potest, neque* optima civitas, *sine qua virtutem suam totam exercere philosophus nequit, licet hac in terra existere possit*, fortasse tamen alicubi quam in cœlo revera existit (II, 176, 31). *Quare ne hæc quidem vita*, magnumque, quod in ea cernitur, certamen boni ac mali (II, 186, 16) *recte intelliguntur, nisi quæ sit ejus ad tempus universum atque ad totius vitam mundi relatio, accurate perspiciatur* (II, 186, 25 *sqq.*). *Aptissime igitur dialogi pars ultima, in qua de sorte agitur partis animi optimæ e vitæ pelago emersæ, ad eam partem refertur, in qua, quomodo poetarum de diis atque de vita futura opiniones corrigendæ sint, exposuit* (II, 35, 46-44, 30), *quæque constitit in his*, quæ de justorum felicitate sint prædicanda (II, 44 *sqq.*), *ad illam a fine proximam, quæ poeticam imitationem ad vilissimas pertinere partes animi docuit.*

Et primum quidem animum immortalem esse probare conatur argumentum afferens, quo jam usus erat in Phædone. *Illic enim* (*vid.* Phædonis *argum. part.* IV), *ita conclusit :* Res, quæ contrarium quoddam semper secum affert, contrarium ejus quod affert, nunquam admittit. Jam anima vitam semper secum affert, contrarium vitæ est mors. Ergo mortem nunquam admittit anima (*sed animam ideo interitus expertem esse minime sequitur, cum, licet vitæ notio mortis notionem non admittat, nihil tamen obstat, quominus mors in vitæ locum succedat*). *Quod idem argumentum hic subtilius ita exigit :* Quodcumque perit, a suo proprio atque naturali malo pessumdatur, exempli causa corpus morbo, lignum putredine, alia aliis malis conficiuntur. Ab alieno autem malo nihil perire potest, nisi proprium ei malum ingenerat. Exempli causa ciborum pravitas corpori interitum nunquam afferet nisi naturale malum ei intulerit, morbum scilicet, quo corpus corrumpitur. Jam quod animo proprium est malum, injustitia aliaque vitiorum genera, tantum abest ut animum dissolvant mortemque ei inferant, ut vivaciorem etiam eum reddant. Corporis autem morbi proprium malum, quo perdatur, animo minime ingenerant. Neque enim homo unquam ægrotans sive moriens propter morbum vel mortem pejor et injustior factus est : quod si fieri posset, injustitiam omnino letalem esse oporteret. Letalis vero si esset injustitia, non prorsus horrenda appareret : liberatio enim simul esset malorum, *ut in* Phædone (I, 84, 46 *sqq.*) *jam dixerat. De quibus hoc monendum est : cujuscumque rei notio notionem mortis admittit, proprio malo perit. Verbi gratia corporis notio notionem mortis a se non excludit : corpus enim corpus esse non desinit, sive mortuum est, sive vivum. Vivum autem corpus proprio malo, hoc est propria immutatione, fit mortuum : quæ quidem immutatio ad corporis notionem non pertinet. Animi contra notio vitæ notionem semper secum afferens notionem mortis non admittit. Quare omnino animus mortuus cogitari non potest, neque proprio malo, sive propria immutatione, quæ notionem ejus non tollat, vita in mortem, animus in animum mortuum immutari potest : quominus autem in vitæ individuæ locum contrarium ejus sive mors succedat, ideo minime efficitur.* Ergo, *Plato concludit*, cum nec proprio, nec alieno malo interimatur animus, patet eum necessario semper esse, si autem semper, esse immortalem. Unde porro sequitur (*quod ad primum argumentum pertinet in* Phædone *allatum*, I, 54, 39) neque pauciores unquam fore animas, si nulla intereat, neque rursus plures : si enim immortalium quicquam plus fiat, scilicet ex mortali fiet, eruntque denique omnia immortalia. *Quod vero in Phædone* (I, 61, 16 *sqq.*) *pro certo supponit, conclusionis loco hic affert :* animum verissima natura neque varium neque diversum a se ipso esse, quia ex multis compositum neque pulcherrimam nactum compositionem sempiternum esse non possit. *Quam hic* verissimam ejus naturam *appellat, ad rationalem animi partem spectat, cui soli videtur immortalitatem tribuere*, et quam in corpore adhuc inclusam Glauco marino *comparat* fluctibus contrito atque conchyliis, algis, lapidibus omnis generis cooperto atque deformato, II, 186, 21-189, 5.

Præmia vero, quæ justitiam sequantur, prorsus contra ac Thrasymachus, Glauco et Adimantus statuerant, jam hanc ad vitam pertinere *docet*, quamquam non, sicuti Homerus atque Hesiodus faciunt (II, 189, 8), justitiam hanc præsertim ob causam laudare sibi proposuerit. Fieri enim non potest, quin justus atque injustus deos non lateant, qualis uterque sit. Si autem non latent, alter eorum a deo amabitur, alter odio habebitur. Deorum autem amico omnia, quæ quidem a diis contingunt, quam optime contingere fas est, ita ut, sive in paupertem seu morbos aliave mala incidat, hæc omnia ei denique vel viventi vel mortuo in bonum vertant. Et revera callidi et injusti initio quidem proficere videntur, in fine vero atque senescentes eorum plurimi derisui sunt atque in pœnas incurrunt : quorum prorsus contraria justis viris contingere solent. In fine enim cujusque actionis et vitæ ut plurimum vel inter

8.

homines probantur et præmia referunt ea, *quæ Thrasymachus atque Glaucon injustis tribuerant*, II, 189, 5-190, 22.

Quamquam hæc et numero et magnitudine nihil sunt, si ad ea comparentur, quæ defunctum utrumque exspectant. *De quibus cum demonstrationi locus non esset, mythum affert, quem Eri cuidam, Armenii filio, genere Pamphylio, tribuit. Hæc cum sine dubio sit persona ficta, eam introducendo hoc significare voluit: mythum scilicet hunc, sicuti Phœnicium illum in tertio libro, Orientis potius quam Græcorum opinionibus convenire. Immortalitatis nimirum fides inter hujus temporis Græcos eo magis deficiebat* (II, 186, 31 *sqq.*), *quia quæ de inferis ferebantur cum vulgo, tum in mysteriis, vix quidquam habebant, quod animo sollicito dubitationes eximere atque solamen afferre posset* (*cfr.* II, 3, 43 *sqq.*; 26, 4 *sqq.*). *Quare non* Ἀλκίνου ἀπόλογον, *sed* ἀλκίμου ἀνδρὸς *narraturum se dicit, mythum suum Homeri Necyiæ comparans, Alcinoumque cui hæc narratur, non* ἄλκιμον, *sed virtute destitutum esse hac ratione significans. In ipso mytho, licet Homerica quædam habeat, veluti judicium mortuorum, et pratum magnum, ubi fit, Homero videtur adversari, cum Homericos heroas omnes fere in vitarum sortibus eligendis errantes faciat. Totus autem mythus illum, quem in Phædone legimus mythum* (*vid. Argum. Part. V*), *ita refert atque continuat, ut in omnibus fere, ut ea recte intelligas, ad illum respicias oporteat.* Er igitur Pamphylius ille in prœlio occisus, putrescentibus jam aliis, decimo die integer inventus, ac duodecimo pyræ impositus, in vitam postquam rediit, hæc a se visa atque audita narrasse *fertur:* Animum, postquam e corpore exisset, una cum multis profectum in locum quendam divinum venisse, in quo terræ hiatus duo essent contigui totidemque cœli superne oppositi. Inter hos sedere judices, qui postquam judicaverint, justos ad dextram per cœlum proficisci jubeant, injustos autem sinistra ad inferos, illos in pectore, hos post tergum signa judicatorum gestantes. Cum vero ipse accessisset, istos dixisse fieri eum hominibus nuntium istarum rerum oportere. Vidisse igitur illic per utrumque cœli terræque hiatum animos lata sententia abeuntes, per alteros autem partim e terra ascendentes squalore et pulvere plenos, partim descendentes e cœlo puros; eosque omnes in prato quodam læto convenire, quæque ipsis acciderint, suis quemque amicis aut notis referre. Ex his didicisse se, iter illud esse mille annorum, in decem centum annorum periodos divisum, quarum singulis ob singula delicta dent pœnas, ita ut delicta quævis decies puniantur, præmiaque itidem decuplo sint recte factis majora. *Numerum hunc videtur adoptasse, non quia, ut dicit,* tantum es humanæ vitæ spatium, *sed potius quia denarius numerus sacer habebatur. Ceterum neque mille annorum spatium aliud quid est quam mythica formula, quam ne ipse quidem observat, cum Homericos heroas, quos vidisse se dicit Er, mille annos ante Socratem vixisse haud quisquam putaret, neque magni anni decem mille annorum, ad quem illa mille annorum periodus referatur necesse est, hic mentio fit. Hoc solum expressis verbis additur,* pravitate fere insanabiles, tyrannos plerosque, sed nonnullos quoque privatos, qui magna scelera perpetraverint, post primum saltem mille annorum circuitum nondum e Tartaro in terram redire posse, cum, quotiens eorum aliquis ascensurus ostio appropinquet, hoc eum non recipiat, sed mugiat (*id quod a Pythagoreis mutuatus videtur esse, cfr.* Aristot. *Analyt. post.*, II, 11), ex quo arreptum eum ignei viri, constrictis manibus et pedibus et capite prostratum atque laceratum in Tartarum projiciendum abducant. *Magnus, qui memoratur, Ardiæus ficta item videtur persona*, II, 190, 23 — 192, 4.

Quam hic inserit Plato descriptionem systematis mundi, multum abest ut plane intelligatur, præsertim cum plurima paucis solum adumbrata et per imagines expressa sint. Postquam septem enim dies quieti in hoc prato dederint animæ, *Er narrat* octavo illis esse iter ad alium quendam excelsiorem locum ingrediendum, unde superne per totum cœlum ac terram extensum conspicia-tur lumen columnæ instar directum (*via scilicet lactea*), arcui cœlesti simillimum, sed clarius ac purius: ad medium lumen pertinere cœli ab extremis vincula; isto enim lumine cœlum, quemadmodum triremes succingulis, adstrictum omnemque circuitum comprehensum teneri; ex vinculis autem extremis suspensum esse Necessitatis fusum (*h. e. axem mundi*), per quem omnes circuitus vertantur. Huic verticillos sive sphæras octo, aliam alii inclusam, esse aptatas, ita ut, *si mediæ secentur*, earum labia circulos efficiant, *labia autem illa, quantum alia ab alia sphæra distet, indicent.* Scapum vero *sive axem mundi* per mediam octavam sphæram *lunæ* penitus esse adactum. Atque primam extimamque sphæram labii circulum habere latissimum, sextæ autem, *quod ad latitudinem attineat*, esse secundum, tertium quartæ, quartum octavæ, quintum septimæ, sextum quintæ, septimum tertiæ, octavum vero secundæ. Porro maximæ sphæræ (*cœli scilicet stellis fixis distincti*) circulum varium esse, septimæ (*solis*) lucidissimum, octavæ (*lunæ*) autem colorem a septimæ radiis accidentibus suscipere, secundæ (*Saturni*) vero et quintæ (*Mercurii, quem Veneris stellā propiorem terræ ponit*) similes inter ipsos esse, illis flaviores, tertiam (*Jovis stellam*) colorem candidissimum habere, quartam (*Martis stellam*) subrubicundum, secundam vero, albedine sextum (*Veneris stellam*). *Terram, utpote in medio sitam, quæque non circumvolvatur, omnino omittit.* Circumvolvi autem fusum totum quidem motu eodem, sed in toto volvente interiores septem circulos (*stellarum planetarum, solis ac lunæ*) motu toti contrario leniter circumverti, et horum ipsorum celerrime ferri octavum (*lunæ*), secundo loco et conjunctos septimum et sextum et quintum, tertium vero celeritatis locum quartum obtinere visum esse, quartum autem tertium et quintum secundum. Fusum vero in Necessitatis genibus circumverti. Superne præterea cuilibet circulo insistere Sirenem (*quem ornatum mythicum a Pythagoreis videtur accepisse*), quæ una cum eo circumferatur, vocem unam, tonum unum emittentem; ex omnibus octo autem unam concinere harmoniam. *Quamquam harmonia hæc cogitari vix possit, cum Platone auctore tardior motus graviorem, celerior acutiorem tonum efficiat* (II, 230, 46 *sqq.*; 240, 23 *sqq.*), *Solis autem, Veneris et Mercurii circuli eandem habeant celeritatem. Ceterum lyra cœlestis* ἑπτάχορδος *planetas solum comprehendebat, quibus octavam chordam Plato adjunxit ipsius cœli sphæram.* Alias autem tres æquali intervallo circa sedentes, Necessitatis filias, Parcas ad Sirenum harmoniam *eandem semper melodiam modulantes* canere Lachesin præterita, præsentia Clotho, Atropon futura. Et Clotho quidem cum matre simul intermissione quadam temporis dextra manu (*quia dextrorsum circumverti videatur cœli sphæra*) tangentem fusi extimum *cœli* volvere circuitum, Atropon vero sinistra interiores *planetarum* similiter (*utpote qui sinistrorsum vertantur*); Lachesin denique alternis utraque manu tangere utrosque *eorumque motus contrarios ita inter se conciliare, ut in unum motum communem abeant. Qua ratione simul, quæ in cœlestium corporum circumferentiis observentur deflexiones a legibus ma-*

thematicis (*cfr.* II, 134, 33 *sqq.*), *temporis decursu iterum redintegrari, necnon leges, quæ præsideant cœlestium corporum motibus, ab illis, quæ singulorum vitas moderentur, haud prorsus discrepare significat*, II, 192, 4-193, 8.

Sibi, *Er narrare pergit*, ibi statim ad Lachesin accedendum fuisse. Hic prophetam primum ordine singulos disposuisse, deinde, cum ex genibus Lachesis (*h. e. ex præterito tempore, ex quo vita futura pendet*) sortes et vitarum exempla sumpsisset, sublimi tribunali ascenso sic esse locutum : jam genium unicuique et vitæ genus esse eligendum, quo necessario deinde sit utendum; virtutem cuique liberam relinqui, quam ut quisque magni parvive fecerit, ita plus minusve inde esse lucraturum; ipsum eligentem esse in causa, deum insontem. *Deum enim bonorum solum, malorum nullius causam esse jam supra* (II, 37, 31 *sqq.*) *docuit. Ergo deus in culpa non est malam sortem eligenti; sed eligentis fuisse voluntatem liberam, quæ culpam contraxerit, hinc non efficitur, cum voluntas hæc Platone auctore ab intelligentia solum pendeat, nemo autem volens malus sit aut erret. Quare quæ quis hic vel in vita præterita elegerit, ultimo loco ad intelligentiam ejus videtur pertinere plus minusve perfectam, quam dæmonem hic appellat Plato.*

His dictis, sortes eum omnibus projecisse et quemvis, quæ proxima fuerit sibi, arripuisse ; sublata autem intellectum esse cuique, quotus esset sortitus. (*Qua sortitione non minus quam illâ, qua liberorum generatio moderatur in optima civitate, voluntas libera angustioribus etiam finibus est circumscripta, præsertim cum animi pars rationalis, ut supra vidimus et paulo post iterum audiemus, nascentibus sit infirmissima.*) Tum vitarum exempla ante oculos eorum prophetam exposuisse, ubi tyrannorum, divitum, pauperum, probatorum quoque virorum omnis generis vitæ sint expressæ, et improbatorum secundum eadem, itemque mulierum (*utpote quæ viris quidem imbecilliores, ceterum fere pares sint*, *cfr.* II, 83, 48 *sqq.*), animorum tamen, ut quæ sponte jam hinc sequatur, prætermissa conditione. — In hoc igitur summum hominum agitur discrimen; quare philosophiæ maxima est opera navanda, ut, *quod in hoc dialogo fit*, meliorem vitam a deteriore discernamus, deteriorem appellantes quæ animum eo adducat, ut injustior fiat, meliorem vero, ut justior, bona vero externa media omnia eligamus, atque hanc opinionem adamantinis clavis animo adactam gerentes ad inferos proficiscamur. — Ceterum, *pergit*, vel ultimo accedenti, si prudenter elegerit et strenue vivat, vitam præsto esse gratam, non malam, ne vel primus remittat diligentiam vel novissimus animum abjiciat. Quorum oblitum primum, cui sors eligendæ vitæ obtigisset, sumsisse tyrannidem, liberorum cædes aliaque magna huic esse mala conjuncta propter inscitiam aviditatemque non animadvertentem; quæ cum per otium deinde cognovisset, ejulasse, deum, fortunam, aliaque omnia potius, quam semetipsam accusantem. Fuisse autem hunc ex iis, qui de cœlo venirent, qui priorem vitam in re publica ordinata egisset, usu sine philosophia virtutis particeps (*quos in* Phædone *accuratius etiam a philosophis distinguens non, ut hic, in cœlum, sed ad altiorem terram dicit transcendere*, I, 90, 7 *sqq*). Nec fere pauciores in hujusmodi errorem incidentes esse ex iis, qui de cœlo veniant, utpote malis non exercitos : eorum vero, qui ex terra, plurimos, quia et ipsi laboraverint et laborantes alios viderint, haud temere vitam eligere. — *Unde in universum concludas, hoc idem Platoni in causa fuisse animorum migrationes complures instituenti, scilicet ut virtutem exercitatione adipiscantur.* — Quam ob causam ac simul propter sortis fortunam malorum bonorumque plerisque mutationem evenire. Quam mutationem philosophi soli fere vitant. Ceteris plerisque secundum vitæ prioris consuetudinem fit electio, *ita ut quæ in priori vita adamaverint, in hac sequantur, quæ vero oderint, hic jam fugiant.* Sic animum, qui olim Orphei fuerit, vidisse se cygni vitam eligentem, quod musicum sit hoc animal, et quia odio sexus muliebris, quippe quæ eum interfecissent, muliere genitus nasci noluerit. *Quamquam animorum alios ex animalibus in homines, alios ex hominibus in animalia transire Platonis, utpote qui rationalem solam animi partem esse immortalem statuit* (II, 188, 30 *sqq.*), *opinio non est, sed quomodo affectus, quos supra jam animalibus comparavit* (II, 174, 2 *sqq*), *animo ingenerentur, ita significat.* His peractis, ad Lachesin ordine omnes accessisse, quæ suum cuique genium adjungeret vitæ custodem electorumque perfectorem. Hunc ad Clotho primum ac Atropon eos duxisse, exinde sub Necessitatis solium, per quod transgressi in Oblivionis campum pervenerint juxta Incurium flumen, cujus aquam vas contineat nullum. Ejus aquæ modum quendam bibendum esse omnibus; sed quos prudentia salvos non præstet, ultra modum bibere; ut vero biberit quisque, omnium oblivisci. — *Ex quo Oblivionis flumine mortuos ad inferos proficiscentes bibere vulgo tradebant, ex eo animos vitam terrestrem inituros bibentes hic facit Plato, hoc etiam immutato, quod* Λήθης *nomen ad campum transfert, flumen autem appellat* τὸν Ἀμέλητα ποταμόν, *ne scilicet ex eo bibentes omnium ita obliviscantur, ut ne reminisci quidem ullius rei possint, id quod Platonicæ doctrinæ de reminiscentia minime conveniret.* Quare modum solum quendam ex eo bibere debent; qui vero ultra modum biberunt, eos prudentia salvos non præstat, *h. e. idearum minus bene reminiscentur.* — Ad mediam tandem noctem, cum quieti se dedissent, tonitru et terræ motu orto repente alium alio sursum ad nascendum ferri, stellarum instar volitantes, II, 193, 8-196, 3.

SOPHISTA, I, 163 *sqq.*

DIALOGI FORMA, PERSONÆ, INTRODUCTIO, DISPOSITIO. *Quam in fine Theæteti sermonis continuationem promisit Plato, hic nobis offert. Nec vero non easdem, quas illo, personas in hoc quoque dialogo colloquentes offendimus, excepto hospite Eleatico, qui hic primum, in Socratis locum succedens, Platonicæ philosophiæ fit interpres. Qua in re hoc sibi proposuisse videtur Plato, ut ipsius doctrinam quasi absolutionem perfectionemque Eleatarum doctrinæ esse significaret. Quod idem in causa fuisse credibile est, cur nec Socrati hic, nec Eleatæ philosopho noto alicui primas partes tradiderit, sed personæ fictæ, quæ sine ulla veritatis historicæ offensione propius ad Platonicam doctrinam exprimendam accedere posset. Quamquam Socrates hic quoque primus disputationis fit auctor interrogando, utrum Eleatæ sophistam, politicum, philosophum unum esse putent, an duo, an tria.*

Quod ad dialecticam formam attinet, operæ pretium est, accuratius, quæ hospes Eleaticus hac de re in introductione dicit (I, 163, 54, *sqq.*), *perpendere. Apertis enim verbis declarat, non jam ad indagandam veritatem, sed ad commodius explanandam, necnon, credo, quia Plato ita facere consueverit, collocutore sibi opus esse, qua in re, quantum a sincera methodo Socratica recedat, unusquisque intelliget.*

Theodorus mathematicus ille, sicut in Theæteto, hic quoque philosophiæ quasi foribus adstans hospi-

tem Eleaten introducit. Ceterum personarum mores obiter solum vel potius ne adumbrantur quidem, scenicus apparatus omnis omnino abest, quo magis sententiarum nexus eluceat.

In initio et in fine dialogi de sophistæ definitione agitur, in media parte quæ ad ultimam sophistæ definitionem referenda de non-entis essentia disputantur, iterum in quinque scinduntur partitiones. Totus igitur dialogus hanc fere dispositionem exhibet :

I. Introductio, I, 163, 1-164, 35.

II. Pars prima, quatuor continens definitiones, I, 164, 35-174, 14.

III. Episodium, I, 174, 17-47.

IV. Pars altera, quintam definitionem continens et disputationem de non-ente, I, 174, 47-195, 51.

V. Pars tertia, de orationis et opinionis natura; sophistæ definitio absolvitur, I, 195, 51-202, 44.

ARGUMENTUM.

Pars prima. Quidnam sit sophista quæsiturus de re ipsa *ait* cum rationibus potius convenire præstare quam de nomine solo sine ratione (I, 164, 39 *sqq.*). *Quibus verbis finem Theæteti in memoriam revocat, necnon Megaricos philosophos et Antisthenem præsertim carpit, secundum quos ideæ inter se non nisi nomine, non ratione* (λόγῳ), *differebant.* Porro cum difficilis sit inventu sophista, exemplum primum affert piscatoris, in quo facilius quomodo definiendum sit, perspiciatur. *In definienda autem arte piscatoria ita procedit, ut primum quidem artes effectrices distinguat ab artibus, quæ in acquirendo versantur, deinde has iterum bifariam dividat atque ita dichotomia usus a genere ad speciem eo usque descendat, donec piscatoris speciem accurate distinctam atque definitam deprehendat,* I, 164, 35-166, 53. *Quamquam fieri non posse, quin dichotomia hæc in multis valde arbitraria sit, facile apparebit reputanti exemplum hoc ex rerum concretarum numero esse, quæ accuratam dichotomiam omnino non admittunt. Sed hoc solum Plato videtur sibi proposuisse, ut exemplum proponat definitionis, quod ad formam saltem attinet, perfectæ; ceterum quid ad recte perficiendam dichotomiam ultro desideretur, ipse infra docebit. Piscatoris autem exemplum ideo potissimum elegit, quia inter varias et multiplices sophisticæ artis formas ignobilissima fere cum arte piscatoria sub idem genus cadens acerbissime ita perstringitur, unde orsus ceteras deinceps sophistices formas cum aliis artibus vilibus comparans paulatim ad summam illam sophisticam, quam nobilem appellat, ascendit. Affert autem sophistæ formas atque definitiones quatuor :*

1. Sophista, sicut piscator, est venator, juvenum nempe divitumque captandæ mercedis gratia. Qua in re primum comparatur rhetori, qui publice persuadet, mox amatori, qui vero tantum abest ut mercedem exigat, ut etiam munera ultro afferat, *philosopho scilicet hactenus similis;* sed maximam similitudinem habet cum adulatore, quamquam hic artem solum voluptatum machinatricem profitetur, et pro mercede alimentum solum accipit, sophista autem virtutis gratia se disputaturum profitetur, et pro mercede pecuniam exigit, I, 167, 1-168, 25.

2. In iis, quæ præcedunt, non venator solum, sed etiam mercator apparuit sophista, mercator nempe doctrinarum, quæ ad animum spectant. Et quidem plerumque urbes obambulantes doctrinas ex alia urbe in aliam permutantur, haud aliter quam ii qui musicen, pictoriam, præstigiatorum artem, omnino artes ἐπιδεικτικὰς exercent. Quo in genere porro reliquarum artium venditor distinguendus est a sophista, qui præcepta virtutis permutat. Nec ab eo differt, qui sicut caupona eadem in urbe permanens comparandi victus gratia partim emit partim vendit disciplinas, vel qui tandem doctrinæ suæ est venditor, I, 168, 25-169, 32.

3. Tertia sophisticæ artis forma, quæ sub idem genus artium quæstuariarum cadit, certandi est facultas, quæ rationibus utitur, et ambiguitas vocatur. Ambiguitatis species est duplex, judicialis sive forensis eloquentia, quando oratione perpetua publice de justis injustisve certatur (*quæ tertia jam rhetoricæ species est, quæ sophisticæ comparatur*), altera contradictoria (τὸ ἀντιλογικόν), quando privatim minutis quibusdam argumentiunculis interrogando respondendoque contenditur. Contradictionis species altera in commerciis temere et absque arte fit, quæ vero arte procedit et de justis ipsis injustisve et de aliis generatim ambigit, contendendi ars (τὸ ἐριστικόν) appellatur. Eristices porro duo sunt genera, aliorum qui contentionis hujusmodi studio delectati res suas negligunt, nugatorum scilicet (*Megaricorum?*), et aliorum, qui ex privatis litibus pecuniis cumulandis incumbunt, qui vere sophistæ dicuntur, I, 169, 33-170, 26.

4. *Ab antilogica arte transitur ad* redargutionem (ἔλεγχον), qua inscitia ejus, qui illa, quæ nescit, scire se putat, discutitur, quam quidem artem, *philosophiæ omnis quasi fundamentum utque partem primariam,* nobilem appellat sophisticen, cui sophistice illa communis similis est, sicut lupus cani (I, 174, 5). *Qualis autem sit redargutio illa sive nobilis et sincera sophistice, cui in sequentibus sophistices communis et falsæ descriptio opponetur, explicaturus a discretivæ artis genere incipit et per dichotomiam iterum ita progreditur :*

Discretivæ artis species est purgatio. Animali corporis purgatio intrinsecus fit per gymnasticam et medicinam, extrinsecus autem balneis. Animæ purgatio item est duplex, quia pravitatis, qua liberamur, species sunt duæ, quarum altera improbitas sive animi morbus est sive discordia ex corruptela naturalis cognationis nata, altera animi deformitas et turpitudo sive ignorantia, quamquam pravitatem hanc in animo esse confiteri multitudo non vult. *Quod autem addit* neminem sponte aliquid ignorare, *hac in re ignorantiam a cetera pravitate ex Platonis opinione minime differre mox videbimus.*

Jam sicut adversus corporis affectiones duæ artes inventæ sunt, adversus deformitatem gymnastica, adversus morbum medicina, ita adversus animi morbos castigatio præsertim inventa est, quam medicinæ, et adversus deformitates sive ignorantiam doctrina, quam gymnasticæ *comparat* (*cfr.* Gorgias, I, 338, 1 *sqq.*). Doctrina ipsa iterum bifariam dividitur, quia ignorantia quoque gemina esse apparet, altera quidem multiformis, altera vero, cum quis illa quæ nescit scire se putat, cui soli ignorantiæ parti inscitiæ nomen convenit. Doctrina itaque, qua ab hac ignorantia liberamur, eruditio nuncupanda est, a ceteris opificiariis doctrinis omnino diversa. Eruditionis autem genera sunt duo, admonitio, qua erga filios uti solent, quamquam hæc, quia inscitia involuntaria secundum quosdam (*Socratem scilicet, Platonem*) putanda est, multo labore vix quidquam proficere potest (*ceterum quam prope admonitio ad castigationem, nec non inscitia, quæ admonetur, ad improbitatem, quæ castigatur, accedat, quisque videt*); altera eaque multo efficacior eruditionis species est redargutio illa (ἔλεγχος), *quam quomodo fiat describit necnon* veram animi medicinam (*a castigatione igitur non omnino dif-*

ferentem) expressis verbis appellat, qua potissimum opus esse *dicit*, ut purus pulcherque et revera felix quisquam evadat. *Quæ addit :* « in similitudine quidem (*sophistam enim vulgo ita dictum illi, qui redargutionis arte recte utatur, ita similem esse dixerat, sicut lupum cani*) summopere cavere oportet, qui a deceptione tutus esse velit, sed quando diligenter hoc vitare student, non de exiguis terminis controversiam tunc futuram arbitror, » *ad disputationem referenda sunt, quæ sequitur de ente et non ente, et de phantasmate, in quod sophista se abdiderit*, I, 170, 27-174, 14.

EPISODIUM. *Definitiones usque ad hunc locum inventas iterum perlustrans hoc ait in iis adhuc mancum esse*, quod sophista unius solum cujusdam artis nomine nuncupetur, at multarum peritus videatur; id autem inde provenire, quia nondum, quid sit illud ipsum, ad quod doctrinæ omnes hæ tendunt, satis perspiciatur. *Scilicet ad absolvendam definitionem analytica dichotomia non sufficit, nisi synthetica ratio, sive ut nos dicere consuevimus, inductio accedat, qua variæ ejusdem rei relationes ad essentiam ejus reducuntur, id quod in sequentibus præstare conatur*, I 174, 17-47.

PARS ALTERA. 1. *Definitio ergo quinta, quæ sophistam* τῷ ἐλεγκτικῷ *illi, quem in quarta definitione invenit, prorsus oppositum esse demonstrabit, ad tertiam respicit definitionem, qua contradictor esse sophista apparuit.* Jam cum sophistæ non solum in omnibus contradicere posse se prædicent, sed et alios contradictores efficere, et revera discipulis suis in omnibus sapientes videantur esse, quamquam fieri non potest, ut hominum quispiam scire omnia possit, sequitur artem sophisticam esse speciem potius fallacem scientiæ cujusque quam veram scientiam. Et revera ac si pictor quis assereret, se efficere una arte cunctas res posse puerosque dementes rerum simulacris deciperet, ita alia quædam circa sermones ars videtur esse, qua fieri possit, ut adolescentulos et procul a veritate rerum adhuc qui absunt, decipiat quis imagines quasdam narrando et auribus inculcando : qualis præstigiator quidam et verarum rerum imitator sophista est dicendus. Jam imitationis sive imaginariæ facultatis duæ sunt species, una assimilatrix, quando quis, *sicut fit in sculptura polychromatica*, exemplaris commensurationes nec non convenientes colores accurate imitetur, altera phantastica, quando imaginem fabricat ne similem quidem, sed quæ solum videtur similis esse. Sed harum specierum utra sophistam comprehendat, ambigere jam se *dicit*, quia in valde obscuram atque arduam considerationem hic inciderit, I, 174, 47-178, 16.

2. Quicunque enim vocibus utitur VIDERI, APPARERE, vel falsum aliquid dicit loqui vel arbitrari quendam, hic quod non est, esse admittit, *cum omne falsum, vel phantasma, sit quidem, sed non sit, quod videtur esse.* Jam secundum Parmenidem NON-ENS neque ad ENS neque ad ALIQUID referri potest; ALIQUID enim de ENTE semper dicitur, ita ut ALIQUID semper significet UNUM ALIQUID quod est, ALIQUA autem MULTA quædam, quæ sunt. Porro nec eorum quæ sunt, quicquam attribuere licet NON-ENTI; ergo nec numerus, quippe qui refertur ad ea, quæ sunt, affirmari de eo potest; id quod facimus, quoties NON-ENS tamquam unum quid, aut NON-ENTIA tamquam multitudinem enuntiamus. Ergo ne enuntiari quidem neque cogitari NON-ENS per se potest, sed incogitabile, ineffabile et irrationale prorsus est.

At affirmationes hæ omnes sibi repugnantia dicunt. Qui enim ineffabile et inexplicabile dicit esse, eo ipso esse NON ENS jam affirmat, eique simul UNIUS ideam tribuit. Hinc autem simulacrum, phantasma, porro falsam opinionem, et sermonem mendacem nulla plane esse facile concluditur. Simulacrum enim aliud est ab eo, quod verum est; ergo cum verum sit ENS, est NON-ENS. Falsa opinio autem et sermo mendax sunt, qui, quæ non sunt, esse, et contra, quæ sunt, non esse pronuntiant, id quod secundum prædicta fieri nullo modo posset. Quare denuo, *Eleaticus hospes dicit*, necesse erit, patris Parmenidis rationem examinare et contendere NON ENS esse quodammodo et ENS contra quodammodo non esse, I, 178, 16-182, 23.

Sicuti supra monuerat, maximam ignorantiæ partem eam esse, qua quis illa quæ nescit, scire se putat, qua repulsa solum ac remota ex animo doctrinæ ei offerendæ sunt (I, 172, 47 *sqq.*; 173, 36 *sqq.*), *hic quoque antequam de* NON-ENTE, quod nescire quale sit, omnes fere fatentur, *disserat*, ipsum ENS, quod intelligere vulgo putant, *examinare, quid sit, conatur. Quæstionem autem hanc ita instituit, ut opiniones primum philosophorum, quatenus numerum spectant, discutiat, secundo vero loco eas, quæ ad naturam entis pertinent.*

Unus quidem, *inquit*, quæ sunt, tria esse, pugnantia modo, modo amice conspirantia; alius duo tantum, humidum et siccum, aut calidum et frigidum, mutua conjunctione efficere omnia ac gignere affirmat. Eleatica vero doctrina inde a Xenophane et antiquioribus, omnia quæ esse dicuntur, ut unum ponit. Jonicæ (*Heraclitus*) et Siculæ Musæ quædam (*Empedocles*), his posteriores, ambæ hæc invicem implicaverunt, ita ut ENS et MULTA et UNUM sit, discordia vero et concordia contineatur; dissidens enim semper congreditur, ut Musæ vehementiores severioresque canunt (*Heraclitus*); remissiores vero Musæ hæc ita se habere non contendunt, vicissim vero nunc omnia unum et amicum sibi propter Venerem esse, nunc multa et sibi ipsi dissidens per discordiam quandam.

Eos qui duo vel tria esse dicunt, hac ratione impugnat : duo qui asseverant esse, aut tertium quiddam illud ESSE, quod de duobus et utroque pronuntiant, et hoc modo tria omnia ponunt, aut alterum e duobus ens vocant, *ita ut alterum sit non-ens*, aut ambo ens vocare volunt, atque ita quoque duo hæc unitate concludunt. *Quæ eadem iis accidere, qui tria esse ponunt, consentaneum est, ita ut opiniones horum omnium ad entis unitatem collineent.*

Exinde ad Eleatarum doctrinam conversus : Si quis unum, *inquit*, dicit esse solum, duo hæc nomina sunt (*secundum Megaricos*) ejusdem rei, id quod ridiculum est : *nihil enim aliud tum dicitur quam unum esse unum aut ens esse ens.* Porro omnino ferri nequit, si quis nomen aliquid esse dicat, quod rationem non habeat. Præterea aut nomen a re diversum ponit, et duo quædam inducit, aut si idem cum re nomen esse ponit, cogetur vel nullius dicere nomen, vel absurdum hoc sequetur, ut nomen nominis nomen sit solum. Necnon huic UNI et ENTI TOTIUS tribuunt appellationem idque TOTUM Parmenides sphæricæ esse figuræ asserit. Jam autem omnis sphæra habet media et extrema, et cum hæc habeat, partes quoque habeat necesse est. Quatenus ipsum hoc divisum in partibus omnibus passionem unius admittit, nihil prohibet, quominus hoc modo et omne ens et totum unum sit; ipsum unum autem non potest esse, quia id omnino sine partibus est. Tunc autem plura quam unum erunt, ipsum UNUM nempe et ENS passionem UNIUS habens. Quod si ENS non sit TOTUM, quatenus illius susceperit passionem, sit et existat autem IPSUM TOTUM, ENS sui ipsius indigum efficitur, et cum se ipso privetur, NON-ENS erit τὸ ENS. Porro ita quoque plura quam unum sunt, cum tam ENS quam TOTUM seorsum utrumque ab altero existat. Cum vero omnino non sit TOTUM, eadem, quæ supra, ENTI proveniunt, et præter id, quod ei contingit non esse, con-

tingit etiam neque fieri ens unquam. Quidquid enim factum est, semper factum est totum, *ita ut sine totius idea generatio omnino cogitari nequeat.* Præterea quod totum non est, neque quantumcunque esse potest, et ita innumeræ difficultates ubique adversus eum insurgunt, qui ens aut unum solum aut duo quædam ponit, I, 182, 23 — 185, 9.

Postquam monstravit, philosophorum antiquorum opiniones omnium ad unitatem entis collineare, unitatem autem hanc ABSTRACTAM, *ut nos dicere consuevimus, retineri non posse, quin statim in multitudinem abeat, exinde jam ad eorum opiniones discutiendas descendit, qui de natura entis* CONCRETA *disseruerunt.* Quorum alii in corporibus solum essentiam dicunt esse, alii in speciebus sive ideis incorporeis et intelligibilibus: illorum vero corpora eamve, quam nominant, veritatem in minima rationibus partiuntur et non essentiam, sed generationem quandam fluentem nuncupant, *quibus verbis Megaricorum eristicas ratiocinationes videtur designare,* I, 185, 9 — 185, 48.

Adversus corporum sive materiæ, ut nos dicimus, sectatores primum conversus hac utitur argumentatione : Est animal mortale, quod animatum corpus appellant; ergo animus quoque est; animus autem alius est justus, alius injustus, sapiens alius, alius insipiens; justumque reddit animum justitiæ, sapientem sapientiæ præsentia; cum ergo justitia, sapientia ceteræque virtutes earumque contraria, et animus præterea, in quo innascuntur, in rerum natura inveniantur, videri autem ea tangive posse ne illi quidem affirmare audeant, *esse corporis expertia necessario concluditur.* Quamquam eorum impudentiores hæc omnia aut omnino nihil esse contendunt, aut quæ, sicut animum, esse infiteri non audent, ea corpus aliquod habere dicunt. *Vitæ enim et motus causam cum aliter explicare non possent, animum esse quidem, sed corporeum esse videntur concessisse. Sed cum corporeus animus a corpore non differat, incorporeum eum esse dicere potius debebant.* Si quid autem vel exiguum entium incorporeum esse concedunt, sufficit. *Cum enim et id, quod patitur atque movetur, corpus scilicet, et quod agit atque movet, animus nempe, in numero entium sint,* esse dicamus oportet, quidquid facultatem quamcunque nactum est vel ad aliud agendum vel patiendum ab alio, ita ut ens nihil aliud sit quam potentia sive facultas, I, 185, 48-186, 42.

Hinc ad idearum defensores deflectit oratio, Megaricos præsertim, qui aliud essentiam, aliud generationem (γένεσιν) dicunt, et corpore quidem nos per sensum cum generatione communicare, animo vero per rationem cum vera essentia, quam semper secundum eadem et eodem modo sese habere, generationem vero alias aliter asseverant. Communio autem hæc cum alia esse non possit quam ea, quam modo definivimus, passio vel actio ex potentia aliqua ab iis, quæ invicem congrediuntur, proveniens, hoc non amplius concedunt, sed generationem quidem potentiæ agendi vel patiendi esse participem, essentiæ vero horum neutrius potentiam convenire dicunt. *Quorum placitum ita refellitur* : Cognoscere animum assentiuntur, essentiam vero cognosci. Jam si Cognoscere agere aliquid est, id, quod cognoscitur, necesse est patiatur, nec non moveatur, propter passionem hanc. *Illi igitur non solum sibi contradicunt,* sed, dum passionem et actionem in essentiam cadere non posse affirmant, motum quoque, vitam porro, animum, sapientiam denique ei, quod omnino et vere est (τῷ παντελῶς ὄντι), eximunt, idque *tamquam dei statuam* venerandum, sanctumque (*ironice dicit*), mentem non habens, immobile consistere faciunt. Quamquam hæc omnia ratione carent. Quare id, quod movetur, et motum ipsum entia esse fatendum. At ne moveri quidem omni modo ens affirmare licet. Nam neque absque statu esse unquam potest id quod secundum eadem eodem modo et circa idem semper se habet, neque sine his mens usquam esse potest. Ergo necesse plane est, philosophum neque illorum rationem admittere, qui unum vel etiam multas species statuunt omne stabile, neque illos audire, qui ens moveri omni modo affirmant, verum, quodcunque stat et movetur, ens et omne utraque simul statuere, I, 186, 42 — 188, 5.

4. Sed sicut supra eos, qui duo, exempli gratia calidum et frigidum, esse contenderunt, unum potius ponere monstravimus, ens scilicet, quo duo illa continentur, sic etiam is, qui motum et statum, ambo pariter et alterutrum, ESSE dicit, tertium quoddam ipsum ENS addit ab illis diversum, sed quod illa essentiæ communione in se comprehendit. Ens enim suapte natura neque stat, neque movetur. Quamquam fieri non posse videtur, ut, si quid non moveatur, non stet statim, vel, si non stet, non moveatur. Itaque non magis de ente, quam de non-ente, quid prædicari recte possit, liquet. Sed vel inde spes emergit, fore, si alterutrum deprehendamus, ut alterum quoque simul se offerat, I, 188, 5-189, 7.

Antinomiam autem hanc ita solvere conatur, ut a dicendi usu cotidiano incipiat, quo unum idemque multis sæpe nominibus appellamus, hominem eundem magnum, bonum, album et alia innumera esse dicentes. Juvenum autem et sero eruditorum senum (*Antisthenem videtur significare*) esse *dicit* his objicere, fieri non posse, ut multa unum sint et unum multa. Qui cum neque essentiam cum motu statuve jungi, neque aliud quidquam cum alio quoquam ullo modo misceri concedant, non solum ceterorum philosophorum dogmata omnium pervertunt, sed et sibi ipsis contradicere coguntur, dum ipsi non possunt, quin in sermonibus suis vocibus ESSE et SEORSUM et ALIORSUM et PER SE, aliisque innumeris utantur, quibus omnis generis mixtiones significant. Ergo cum fieri non possit, neque ut nihil, neque ut omnia invicem commisceri dicamus, *quia hac ratione contradictio ipsa tolleretur,* tertium solum restat, ut alia quidem commisceantur, alia minime. Sicut autem arte quadam opus est ei, qui, quæ literæ quibus congruant, accurate dignoscere vult, grammatica nempe, ita scientia quadam, et quidem summa, indigebit, quisquis recte, qualia genera qualibus congruant aut dissonent et cur, est ostensurus, I, 189, 7-190, 54.

Scientia hæc non alia est quam dialectica, cujus officium est, per genera posse dividere. Officium autem hoc quadrifariam dividitur. Qui enim artem hanc possidet,

a.) unam ideam per multa, unoquoque seorsum posito, passim porrectam satis acute persentit, *h. e. per analysin genus ita dividere potest, ut species per quas passim porrigitur, omnes seorsum positæ restent;*

b.) et multas, quæ diversæ inter se sunt, extrinsecus sub una comprehensas, *h. e. per synthesin a speciebus, quæ diversæ inter se restant, potest ad genus ascendere, quod omnes quasi extrinsecus comprehendit, cum per se ipsas minime communicent;*

c.) unam rursus per tota multa in uno copulatam, *h. e. genus per species ita porrectum, ut ab unaquaque distinctum per differentiam in se ipso contineatur;*

d.) multas seorsum undique distinctas, *h. e. perspicit, qua ratione species ipsæ, qui per se minime communicant, saltem per genus inter se differant.*

Ita sicut ENS *ante* NON-ENS, philosophus ante sophistam inventus est, quamquam ne ille quidem facile conspici potest. Philosophus enim entis ipsius ideæ ra-

tiocinatione semper inhæret, sophista autem in non-entis tenebras aufugit, I, 190, 54-191, 36.

5. Postquam constitit ex generibus *sive speciebus potius* quædam vicissim congredi (*quæ sub idem genus cadunt*), quædam non (*quæ sub idem genus non cadunt*), et alia quidem cum paucis, alia cum multis (*prout paucæ, vel multæ species sub eodem genere comprehenduntur*), nonnullorum (*maximorum scilicet, entis in primis*) communionem quoque per omnia omnibus nihil impedire, CONTRARIA *autem inter se nullo modo communicare, unde dichotomiæ principium pendet, quo usus est in definiendo sophista :* jam maxima genera *ostensurum se ait*, primum quidem, qualia sint, deinde quam vim mutuæ communionis habeant, *simul spem exprimit fore*, ut non-ens esse revera non-ens hac ratione inveniat. Quinque hæc genera sunt, *de quibus jam exposuit :* ens, status, motus, idem (*sive* unum), diversum (*sive* multa), *quibus iisdem philosophicæ doctrinæ quinque nituntur, de quibus hic disseritur : ente enim Platonica, statu illorum qui in speciebus essentiam dicunt esse, motu eorum qui in corporibus, eodem eorum qui unum dicunt esse ens, diverso denique eorum qui multa. Jam ratiocinatione primum efficitur*, horum unum quodque genus sibi ipsum idem a ceteris omnibus diversum esse, *porro*, generum horum unumquodque cum omnibus ceteris communicare, excepto ipsius contrario, ita ut exempli gratia status simul idem sit et non-idem; IDEM enim, quia EJUSDEM particeps est sui ipsius ratione, NON-IDEM autem, quatenus ALTERIUS quoque particeps est, quo ab EODEM, ejus contrario, sejungitur. Hac eadem ratione motus simul ENS est et NON-ENS, quia ALTERUM est ab ENTE. Ergo NON-ENS in motu et in ceteris generibus omnibus est : ALTERIUS enim natura omnia participant, ALTERIUS autem natura unumquodque ALTERUM ab ipso ENTE efficiens NON-ENS efficit. Ergo circa speciem quamlibet ENS multiplex quidem est (*quatenus multa participat*), multitudine autem infinitum NON-ENS (*quatenus a ceteris omnibus* ALTERUM *sive* DIVERSUM). Quod autem hic NON-ENS dicimus, nequaquam ENTIS CONTRARIUM est, sed DIVERSUM solum, vel ALTERUM ab ENTE; *sive ut nos dicimus*, NON-ENS RELATIVUM. Jam sicut NON PULCHRUM non minus in numero entium est quam ipsum PULCHRUM, ita NON-ENS ipsum *relativum* nihilo minus quam ipsum ENS essentia et in numero entium est, I, 191, 36-194, 54.

6. *In fine hujus partis iis, quæ in ea inventa sunt, summatim repetitis se defendit ab interpretatione falsa*, quasi NON-ENS (*absolutum scilicet*) entis contrarium esse ostendens ipsum esse dicat, cum inquirere in NON-ENS *absolutum* prætermiserit, sive revera sit sive non, et rationem quandam habeat sive omnino ratione careat. Neque eorum (*Megaricos videtur significare*) contradictiones admitti a se *significat*, qui more eristicorum modo genera omnia commiscent, modo omnino mixtionem nullam admittunt, atque ita sermones nunc huc nunc illuc trahunt. Redarguendi rationem hanc esse *dicit* nuper entia attingentis alicujus (*Antisthenis scilicet*) manifesto recentem et novam, I, 194, 54-195, 51.

PARS TERTIA. *Quæ de mutua specierum communione et de non-entis natura in altera parte dialogi inventa sunt, ad orationis et opinionis naturam transferendo ita demum viam sibi munit ad sophistæ definitionem plane absolvendam.* Omne enim si ab omni secernitur, ratio et oratio penitus deletur, quæ propter mutuam specierum complicationem existunt. Porro considerandum est, utrum opinioni quoque et orationi non-ens misceatur, unde falsa oratio opinioque falsa oriuntur, ex qua pendet facultas illa phantastica simulacrorum magistra, in qua sophistam locavimus, I, 195, 51-197, 13.

Jam vocabula, quibus in dicendo utimur, cum rebus ipsis in eo necesse est congruere, quod quædam tantum quibusdam adjungi se et copulari ad efficiendam orationem patiuntur. Fit autem oratio sive enuntiatio, nomine et verbo inter se copulatis : eaque vera est, ubi quæ sunt ut sunt; falsa, ubi quæ non sunt, ut entia, et entia diversa ut eadem enuntiat, I, 197, 13-198, 52.

Cogitatio porro non aliud est quam tacita ipsius animi secum collocutio; opinio vero cogitationis conclusio, sive affirmatio, sive negatio; phantasia tandem dicitur affirmatio sive negatio, quæ non per cogitationem, sed per sensum fit; quæ omnia eodem modo vera falsave dicuntur, I, 198, 52-199, 27.

Exinde sophistæ definitionem, quam initio partis alterius imperfectam reliquerat, absolvere aggreditur et primum quidem monet, secundum superiora nunc non amplius in acquirendi arte, sed in arte efficiendi, ad quam imitandi ars pertinet, eum esse investigandum. *Id quod in sequentibus eadem ratione, qua supra, per dichotomiam facere aggreditur.*

Effectricis enim artis duæ sunt partes, divina et humana. Utraque bifariam iterum dividitur. Divina enim ars effectrix non solum res omnes, sed et earum simulacra procreat, quæ dormientibus occurrunt, umbras porro et quæ in speculis conspiciuntur imagines. Simili modo artis humanæ pars altera res ipsas, altera imagines quasdam efficit. Porro, sicut jam supra constitit (I, 177, 25 *sqq.*), imaginariæ facultatis duo sunt genera, assimilatorium et phantasticum. Phantasticum rursus in duo secatur, unum quod per instrumenta fit, alterum cum se ipse instrumentum exhibet phantasma efficiens, *mimicum scilicet genus*. Mimicorum autem sive imitatorum alii cognoscentes, quod imitantur, hoc agunt, alii autem ignorantes. Ita virtutis universæ habitum multi ignorantes, opinantes vero aliquo modo, id quod ipsi opinantur, inesse iis ut appareat, efficere conantur : quæ est imitatio opinabilis; illa autem cum scientia, historica quædam. Sophista, in opinantium specie ponendus, duplex iterum videtur : unus fatuus et ineptus est, quæ opinatur scire se putans (*Megaricos fortasse significat*), alter simulator imitator propter frequentem in sermonibus volutationem ipse suspicatur et timet (*ita interpretandum hunc locum censeo quem Susemihlius quoque minus accurate interpretatus est*), ne ignoret illa quæ vulgo venditat scientis speciem præ se ferens. Cujus iterum genus est duplex : unus publice prolixa oratione ad populum utens politicum imitatur, rhetor scilicet sive demagogus (δημολογικός), alter brevi sermonis genere utens eum, qui cum ipso disputat, sibi ipsum repugnantia dicere cogit atque hoc modo sapientem imitatur, verus ille sophista scilicet, cujus igitur definitio, paucis comprehensa, hæc erit : sophista est, qui secum disputantes sibi repugnantia cogit dicere, qui ironicam imitationem sapientis exhibet, verborumque præstigiis decipit auditores, I, 199, 27-202, 44.

THEÆTETUS I, 109 *sqq.*

DIALOGI FORMA ET PERSONÆ. Personæ, quæ hoc in dialogo de scientia colloquentes inducuntur, tres sunt : Socrates, *hoc est philosophus qui scientiam ratione absolutam et possideat et in aliis eam generare possit*; Theodorus geometra, Protagoræ defuncti amicus (I, 126, 43 *sqq.*), vir strenuissimus, sed qui philosophiæ difficultatibus deterritus, ex nudis his, ut dicit (I, 126, 57), sermonibus ad geometriam quasi in portum deflexit, nec nisi invitus ad disputationem hanc inde a Socrate protrahitur (I, 112, 8 *sqq.*; 123, 49 *sqq.*; 124, 34 *sqq.*; 126, 49 *sqq.*; 130, 18 *sqq.*; 141, 5 *sqq.*); Theætetus tandem Theodori discipulus, adoles-

centulus *mirabili naturæ felicitate donatus*, et qui mathematica ita jam imbutus est, ut optime ad capessendam philosophiam præparatus videatur (I, 110, 9 *sqq.*). *Tres quoque cum sint gradus, quibus scientia continetur, sensus, opinio, ratio, dialogus ipse, ob eandem causam tres partes habet, quarum prima de sensu agit, altera de opinione vera et falsa, tertia de vera opinione cum differentiæ ratione sive scientia conjuncta. Prima et secunda iterum trifariam dividuntur. Præcedunt introductio, ubi argumentum dialogi et interlocutorum ingenia adumbrantur, et procemium, in quo exponitur de disputationis hujus occasione et de ratione qua dialogus hic conscriptus sit.*

1. Prooemium *hoc dedicationis locum tenet* ad Euclidem et Terpsionem Megarenses, Platonis hospites, apud quos post Socratis mortem Athenis profectus diverterat. Euclides enim narrat se, cum in portum descenderet, Theætetum offendisse, qui vulneribus et morbo confectus Corintho ex castris Athenas referebatur. Qua occasione præclara hujus viri indoles laudibus extollitur et mentio fit eorum quæ Socrates de eo vaticinatus erat. Nam paucis diebus, Euclides inquit, antequam e vita decederet, Socrates obviam factus Theæteto adhuc adolescentulo, cum eo disseruit ejusque indolem valde probavit. Deinde mihi Athenas profecto rationes disputationis illius narravit atque addidit præstantem omnino virum futurum, si adoleverit. Reversus domum, Euclides pergit, statim commentariis illos sermones perstrinxi, deinde quoties Athenas proficiscerer, si quid excidissel, Socratem interrogabam (*sed supra legimus disputationem hanc paulo ante Socratis mortem institutam esse et in fine dialogi Socrates dicit :* Verum nunc eundum mihi est ad regis porticum, nam Meletus in judicium me vocavit), atque huc reversus emendabam. Ne autem molestum esset, si locutiones *inquam* et *inquit*, *consentit* et *negavit* semper interponerentur, his vitatis Socratem ipsum cum illis disputantem induxi, *unde fit, ut dialogus hic philosophicas rationes omni scenico apparatu nudas exhibeat*, c. I.

2. Introductio. Socrati roganti, qui sint juvenes Athenienses, qui præ ceteris geometriæ et philosophiæ studio ardenter incumbant, Theodorus Theætetum indicat, addito, formosum eum non esse, sed Socrati similem, simo naso, et oculis proeminentibus, *scilicet quo magis animi ejus pulchritudo eluceat*. Socrates ad Theætetum conversus *jocans*, si curæ nobis esset, inquit, vultuum similitudo, videndum esset utrum pictor sit qui dicit necne. Cum autem Theodorus pictor non sit, non multum fidei ei tribuendum, dum in aliqua corporis parte consimiles nos prædicat. Contra cum mathematicarum disciplinarum (*utpote quæ ad studium philosophiæ præparant*) peritus sit, considerandum erit, quid dicat ab animi virtute alterutrum laudans. Proposita igitur Theæteto quæstione, quid sit scientia, eoque geometriam, astronomiam, opificum artes esse scientias respondente, aberrare eum a proposito, nec quænam sit ipsa scientiæ definitio, declarare docet. Hic jam Theætetus, exemplo allato de potestatibus magnitudinum incommensurabilium, quid sibi velit Socrates de scientia quærens, intelligere se significat, sed difficillimum esse nec sæpe conanti sibi successisse, neque tamen desistere se posse, addit. Partu enim laboras, o amice Theætete, Socrates respondet. *Qua occasione arrepta*, obstetriciam artem, quam calleat, *h. e. Socraticam sive philosophicam docendi methodum*, describit. Ipse quidem, *inquit*, sterilis sum, sicut obstetrices, et sapientia vacuus, *h. e. non, ut sophistæ faciunt, sapientiam quandam quasi absolutam et ab omni parte perfectam ediscendam trado*, sed obstetrices imitatus, quæ medelis et incantationibus excitare mollireve partus dolores valent, sic et ipse animorum parturientium dubitationes tam sedare quam excitare valeo. Sed partu jam ad lucem edito, *h. e. postquam discipulus opinionem suam de proposito emisit*, mea opera est examinare, simulacrumne et falsum an nativum ac verum quiddam juvenis mens pariat. Ceterum eos solum discipulos conservo, quibus deus favet, *h. e. ad philosophiæ studium aptos*, alios, qui fecundi non videntur, aliis trado sapientibus, acute præsagiens, quibuscum potissimum conversantes proficiant, c. II-VIII.

3. Pars prima. A. Socrate jubente Theætetus primam definitionem ponit hanc : scientiam esse sensum. Socrates respondet, hanc definitionem eandem esse ac eam quam Protagoras induxit, dicens rerum omnium mensuram esse hominem, existentium ut sunt, non existentium vero ut non sunt. *Quam sententiam breviter ita fere explicat :* qualia singula mihi videntur, talia mihi et sunt, qualia vero tibi, tibi quoque talia. Sensus igitur existentis rei semper est, et falsus nunquam. Ratio autem *metaphysica*, cur ita sit, et quam Protagoras in libro « De veritate » obscure tantum significavit, discipulis autem, *Socrates ironice addit*, in arcano explicuit, hæc est : Unum per se nihil est, neque recte quiddam aut qualecunque quid denominari potest. Sed in latione motuque et alterna commixtione fiunt omnia quæ esse dicimus, non recte denominantes; nihil enim est unquam, semper autem fit. Et in hoc, *inquit*, omnes deinceps sapientes excepto Parmenide consenserunt, Protagoras, Heraclitus, Empedocles, ipse Homerus, c. VIII. — Cui sermoni argumento est, quod revera ut esse aut fieri quidquam videatur, motus facit, non esse autem et interire, quies, c. IX.

Jam quomodo sensus, secundum Protagoram et Heraclitum, existat, explicandum erit. Albedo igitur neque in oculis est, neque extra oculos, neque omnino locum certum habet; alioquin maneret jam neque in generatione fieret. Color enim gignitur motu oculorum, et est neque imprimens quid, neque impressum, sed medius quidam cuique proprius affectus : ita ut idem color alius videatur alii homini; vel nec tibi ipsi idem et similis unquam videbitur, quia nunquam tui ipsius es similis. Jam si qualitas cuiquam rei inhæreret, non alia fieret alia re occurrente : exempli causa talos sex, si quatuor apponas, plures esse, quam quatuor, dicimus ac dimidio superare, si vero duodecim, pauciores dimidiumque. Quamquam, *et hæc est prima objectio*, nihil videtur majus fieri posse, quod adauctum non sit, c. X. Exemplo enim huic de talis obstant tria; nihil unquam majus minusve fieri vel mole vel numero, quamdiu æquale sibi ipsi sit; deinde cui nec addatur neque subtrahatur aliquid, hoc neque crescere neque decrescere, semper autem æquale consistere; tertio quod ante non fuerit, postea sit, nisi fiat et factum sit, esse non posse. Theæteto autem *hanc ob contradictionem* admirante, quid ista tandem sint, *de quibus hic quæritur*, Socrates *celebre illud dictum* profert : Non enim aliud præter admirationem est philosophiæ principium et qui Irim (*h. e. scientiam*) Thaumantis, i. e. admirationis filiam esse tradidit, non absurde originem ejus explicuisse videtur, c. XI.

Sed accuratiorem jam Ionicæ philosophiæ expositionem molitus Socrates : Caveas jam, *inquit*, ne quis profanus hæc audiat. Sunt autem hi (*atomistici vel potius profanum illud vulgus rhetorum, etc.?*), qui nihil aliud esse putant quam quod firmiter manibus contrectare possunt; *a quibus proximi*, sed multo illis elegantiores sunt *Ionici philosophi* qui dicunt, universum hoc esse motum, et aliud præter motum nihil; motus vero species duas multitudine quidem utramque infinitam, potentiam autem al-

ram agendi, alteram patiendi habere. Ex harum congressu compulsuque mutuo effectus eveniunt numero infiniti, specie gemini, sensibile scilicet ac sensus, qui semper cum sensibili coincidit et gignitur. Genus autem sensibile sensui cuiquam est cognatum, omnigenis visionibus omnigeni colores, auribus itidem voces, ceterisque sensibus reliqua sensibilia cognata iis quæ sunt. In videndo enim oculus visione repletur videtque et factus non est visio, sed oculus videns; quod vero colorem ex se edit, colore repletum est factumque non est color, sed coloratum sive lignum sive aliud quid, *ita ut distinguatur altera ex parte inter sensum qui percipit, et perceptionem, altera ex parte inter rem ejusque qualitatem quæ sola sensu percipitur.* Unde sequitur nihil esse unum per se, sed alicui semper fieri, ipsum autem ESSE undique excipiendum esse atque ejus loco ponendum sive FIERI, sive AGI, sive PERIRE, sive MUTARI. *Omnis igitur, ut nos dicimus, veritas cujusque essentiæ (rei perceptæ) subjectiva solum est, non objectiva*, c. XII.

Cujus principii consequentiam absurdam demonstraturus : Sed manifestum est, *inquit*, homines persæpe insomniis, insania, aliisque morbis decipi. *Quamquam objectio hæc statim in dubitationem revocatur*, cum somnum a vigilia nullum discernat criterium evidens, cumque, licet morbi breve tantum vitæ spatium soleant occupare, temporis longitudine brevitateve verum non determinetur, c. XIII. *Sed difficultatem hanc*, qui apparentia semper ei, cui apparent, vera esse volunt, *ita solvunt :* Dormiens et vigilans, sanus et ægrotans Socrates, *dicunt*, alius et dissimilis est, ita ut omnia, quando in sanum Socratem incidunt, ut alio eo utantur, quando in ægrotantem, ut alio. Exempli gratia vinum, quod sano dulce, ægrotanti amarum videtur, revera utrique tale est, quale videtur, quia Socrates ægrotans et vini potio circa linguam amari saporis sensum, circa vinum autem amaritudinem gignunt, et faciunt vinum quidem non amaritudinem sed amarum, Socratem autem non sensum, sed sentientem. Quapropter sive quis esse aliquid dixerit, sive fieri, ita enuntiandum est, alicui esse fierive vel alicujus vel aliquid, c. XIV.

Protagoræ igitur sententia hucusque invicta stetit, quam acrius jam aggressurus Socrates Theodorum, ut tueatur eam, provocat, c. XV. Hoc enim, *inquit*, ex dictis amici tui Protagoræ maxime admiror, quod non dixerit suem vel cynocephalum rerum omnium mensuram esse vel aliud quidquam præter hominem. Si enim cuique verum erit, quod quisque per sensum opinatur, quomodo dicamus Protagoram non nugari, qui se aliorum præceptorem esse profitetur, cum tamen alius alio sapientior non sit? *Quæ quidem objectio in iis quæ proxime sequuntur, non resolvitur, sed consequentiam hanc*, virum quemlibet cuilibet bruto scientia non præstare, neque demonstratione neque necessitate quadam niti, sed probabili solum et verisimili ratione, *Socrates Protagoræ vicem ingerit. Sed aliam statim movet difficultatem* interrogando, utrum barbarorum linguam, antequam didicerimus, dicamus nos audire, quando loquantur, an audire scireque quæ dicant, et literarum prorsus ignari, cum ad eas spectemus, utrum non videre nos eas, an videre et scire simul contendamus? *Quæ jam non in dubio relinquuntur, sed ita distinguuntur :* nihil in his similibusque rebus sciri, quam quod sentiatur, reliqua omnia, *i. e. sententiam quæ literis et vocibus continetur*, neque sentiri neque sciri, *ita ut concedatur : esse res quasdam quæ sensibus non percipiantur*, c. XVII. — *Similis est dubitatio hæc*, si quis interroget, utrum aliquis, quod didicit, cum meminerit, nesciat. Non videre enim nescire est si quidem videre scire. Itaque contingit, quod quis novit, dum adhuc meminit, id nescire, si non videt. *Hæc quoque objectio non statim solvitur, sed hac ratione adversarium non refelli Socrates docet;* contradictiones enim has nihilo meliores esse, quam eas quibus sophistæ uti soleant, v. g. si quis quærat, utrum scire liceat et acute et obscure, et cominus et eminus, sicut audire, alia ejusmodi, c. XVIII *et* XIX.

B. *Hic demum objectionibus, quas nec demonstratione nec necessitate quadam niti Socrates dixerat, ita occurrit Protagoras.* Memoria, *inquit*, quæ cuiquam adest eorum, quæ passus est, non eadem est passio, qualis erat, dum patiebatur, ita ut memoriam tenens non idem sit ac sentiens, immo alia patiendo idem, quoties patitur aliud quid, toties fit alius. Porro quæ de sue et cynocephalo ingerebantur, nugæ sunt. Magnopere enim hoc ipso aliud ab alio differt, quod et huic alia sunt apparentque et illi alia. Sapientiam autem et sapientem virum nullo modo existere, inde minime sequitur, sed hic ipse sapiens vocatur, qui alicui, cui mala videntur suntque, permutans bona apparere et esse facit. Non enim effici potest, ut qui falsa opinatur, vera postea opinetur, sed permutandum est in meliorem habitum. Ita quæcunque civitati cuilibet justa honestaque videntur, hæc et sunt illi talia, quandiu sic putat, sed sapiens pro malis, quæ singulis sunt, bona esse et videri efficit, c. XX. Quam Protagoræ rationem, ut secum examinet, Theodorum hortatur Socrates, c. XXI.

Quod enim Protagoras concessit, in eo, quod melius et deterius inter se quodammodo differre, quosdam etiam sapientes esse dixit, hoc non impedit quin permulti homines veras et falsas cogitationes esse contendant. Hominem omnium rerum mensuram esse, hoc igitur non verum est iis qui verum esse negant, unde sequitur, quo plures sint, quibus non videtur quam quibus videtur, eo magis non esse quam esse. Jam cum ipse Protagoras concedat, eos vera opinari, ipse concedat quoque necesse est neque canem, neque quemvis hominem esse mensuram ne unius quidem rei quam non didicerit, c. XXII.

Quodsi Protagoræ sententia per se ipsa consistere non potest, hoc præterea confiteatur necesse est, in eo, quod ad utilitatem pertinet, consultore consultorem, rempublicam republica in veritate invenienda differre. Et certe quotquot non omnino Protagoræ sententiam referunt, sic de utilibus et non utilibus statuunt, ceterum in justis injustisque, sanctis item et impiis contendere volunt, nihil eorum suapte natura substantiam aliquam habere, sed quod communiter videtur, id tum cum videtur et quamdiu videtur, verum est. Quæ quidem sententia frivola cum per civitates pervulgata sit, *non potest Plato non monstrare, quales sint institutiones vitæ cum privatæ tum publicæ quæ inde proveniant.* Id quod facit comparatione instituta inter vitam philosophicam et vulgares rhetorum et sophistarum occupationes, qui cum dominum semper adulari student, ipsi serviles, pusilli et contorti animo evadunt. Philosophus contra otio semper fruitur et libertate animi. Qui cum potentiam, divitias, genus nobile nihili faciat, neque vicinos novit, neque leges, et multo minus etiam viam ad forum, sodalitatum studium, commessationes, aut alia hujusmodi. Corpus ejus solum in urbe habitat et versatur, mens autem hæc omnia parvi, immo nullius æstimans, passim volat, quæ sub terra sunt et quæ supra, dimetiens et super cœlo astronomiæ vacans et omnem perscrutans ubique naturam. Itaque quod Thaleti accidit (I, 133, 53 *sqq.*), id omnibus qui in philosophia versantur, objici potest, quod, quæ in cœlo sunt, pervidere contendant, quæ vero proxima et ad pedes, ea non videant. Quare cum de iis, quæ in conspectu sunt, disserere coguntur, risum movent et in ambi-

guitates multas propter harum rerum imperitiam incidunt. Quorum quidem vitam si omnes viverent, certe multo malorum minus in orbe terrarum relinqueretur. Quo cum nequeat fieri, nam bono oppositum aliquid esse semper oportet, conandum est ut hinc illuc quam celerrime aufugiamus, quod fit, ubi deo reddimur similes, i. e. justi, sancti, sapientes evadimus. Qui autem tales vixerunt, spes est eos post mortem locum malorum expertem nacturos.

Sunt qui hoc in episodio Platonem Dionysii tyranni aulam spectasse putent. Certe comparatio hæc philosophicæ et rhetoricæ vitæ acerbior etiam est quam ea quam legimus in Gorgia dialogo (*vid.* Argum. part.III.), c. XXIII—XXVI.

Sed ut ad propositum redeamus, quod supra commemoratum erat, quæcumque utilia rata statuerit civitas, neminem adeo audacem fore, qui hæc illi utilia etiam esse contendat, id omnino de omnibus valet, quæ futurum tempus spectant, et quæcumque ad artem pertinent, quorum non nisi artifices judices sunt, ita ut Protagoras fateri cogatur, alium alio sapientiorem talemque rerum, quarum scientiam habet, mensuram esse, eum autem, qui scientiæ expers sit, nullo modo mensuram esse, c. XXVI.

C. *Jam cum sensus scientia non sit, monstretur necesse est, quomodo inter se differant. Ad principia igitur revertendum erit, unde, quæ supra disputata sunt, fluxerunt.* Quæ quidem est Heracliteorum ratio, qui non solum immobilia nulla statuunt, sed et observantissime curant ut nihil stabile aut in sermone aut in animis esse sinant. Quibus contraria docent *Eleatæ*, universi videlicet congruum nomen esse immobile, idque ipsum in se consistere, cum in quo moveatur, nullum habeat locum. Simul significatur, mediam quandam viam inter utrosque tenendam esse, c. XXVII. — *Heracliteorum rationes ita explicantur :* duo cum sint genera mutationis, quorum alterum ad locum pertinet, alterum ad qualitatem, necesse est omnia moveri utroque modo, siquidem alias movebuntur simul et stabunt. Unde sequitur nihil ne ullo quidem modo simile sibi manere vel per unicum temporis momentum, ita ut ne enuntiare quidem recte quid possimus, quia, dum pronuntiamus, semper subterfugit; immo ne videre quidquam potius, quam non videre dicendum, neque alio ullo sensu uti magis quam non uti, cum omnia prorsus moveantur, c. XXVIII. Jam cum de Eleatis quoque disputandum esset, facere hoc Socrates recusat; metuere enim se dicit, ne Parmenidis præsertim verba minus intelligat, neve quæstio hæc alteram de scientia, quid sit, prorsus obruat. *Nonnihil tamen, quæ sequuntur, ad Eleatas pertinere videntur.* Quum enim omnia, quæ percipimus, instrumentis quibusdam corporis, vel potius per instrumenta hæc, aures scilicet, oculos etc., percipiamus, et cum perceptiones singulæ fiant per singula instrumenta, quid sit, quæritur, quod per organa corporis sentit et quod distinguit, quæ sunt illis quæ per visum, auditum etc., percipimus, communia, quæque dissimilia, hoc est : ESSENTIAM et ipsum NON ESSE, SIMILITUDINEM et DISSIMILITUDINEM, IDEM et ALTERUM, PAR et IMPAR, UNUM et reliquum NUMERUM. Patet autem animam esse, quæ per nullum proprium instrumentum talia percipit, sed ipsa per se ipsam communia in omnibus dispicit, c. XXIX. — Pulchrum quoque et turpe, bonum et malum ad ea pertinent, quæ ipsa per se anima percipit. Et quidem statim natis hominibus et brutis quædam facultas adest, qua passiones per corpus manantes sentiunt, ratiocinatio vero comparatioque (ἀναλόγισμα) istorum ad essentiam utilitatemque vix post longum tempus frequenti studio et disciplina accedit, quibus accedere contingit. Cujus essentiam percipere non possumus, ejus ne veritatem quidem; cujus autem quis veritate caret, hujus scientiam non habet. In passionibus et sensibus igitur scientia nequaquam inest, sed in ratiocinatione (συλλογισμός), quæ circa illas versatur : ergo scientia et sensus nunquam idem erunt. Scientia vero in eo nomine potius quærenda est, quod sortitur animus, cum ipse per se circa illa, quæ sunt, versatur et agit, quod OPINARI vocatur, c. XXX.

4. PARS ALTERA. A. Jam cum et falsa quædam opinio sit, videtur opinio vera scientia esse. Inquirendum igitur, quænam sit opinio vera, quænam falsa et præsertim, quomodo adveniat falsa opinari. *Quæ quidem quæstio non differt ab illa, quam in Cratylo et Euthydemo agitavit Plato, utrum falsa quis enuntiare possit necne. Hic vero falsam opinionem non esse demonstratur primum ex natura ejus qui opinatur, deinde ex natura rei, quam opinatur.* Cum enim circa omnia et circa quodque nobis competat vel nosse vel ignorare, fieri non potest ut cognoscens aliquid ignoret idem vel ignorans noverit. Neque igitur quæ novit, neque quæ ignorat, putabit alia quædam esse eorum quæ novit vel ignorat. Porro quæcumque opinamur, aut sunt aut non sunt. Fieri autem non potest, ut omnino non existentia quis opinetur, quia nihil opinans plane non opinatur. Reliquum est ut aliquis falsam opinionem aliena opinari definiat, quando quis aliquid eorum, quæ et ipsa sunt, prout animi cogitatio permutaverit, esse dicit. At neque is qui alterum opinatur solum, alterum minime, unquam alterum esse alterum opinabitur, neque qui ambo : opinari enim est secum loqui interrogando et respondendo, affirmando et negando; nemo autem unquam sibi persuadere conabitur pulchrum esse turpe, vel injustum justum, vel omnino alterum esse alterum. Ergo sequitur nullo modo quemquam falsa opinari posse; *argumentatio sane fallax et sophistis usitata, cum inter essentiam et scientiam relativam et absolutam non distinguerent* (*cfr.* I, 450, 5 *sqq.*), c. XXXI *et* XXXII.

B. *Jam ut falsa opinio, quomodo efficiatur, explicari possit, memoria intercedat necesse est.* Memoria autem comparatur ceræ massæ, in qua sensibus et cogitationibus (αἰσθήσεσι καὶ ἐννοίαις) supposita, quidquid eorum, quæ aut vidimus aut audivimus aut ipsi excogitavimus, meminisse cupimus, effingitur, et quod effictum fuerit, meminimus et scimus, quoad figura ejus in eo permanet. Qui ergo scit quidem illa, considerat autem quædam eorum, quæ videt, vel audit, hoc modo falsa opinari potest, quum quæ novit, ea putet esse alia quædam eorum, quæ et novit et sentit, vel quæ non novit, sentit tamen, vel quæ novit sentitque, eorum esse quæ et novit et sentit, c. XXXIII. — Et primum quidem falsa opinio ita existere potest, ut id, quod sentimus, quia non acute cernimus, ad falsum referamus animi sive memoriæ simulacrum, quod maxime accidere solet in iis, in quibus cera illa neque profunda est, neque lenis, neque bene subacta, c. XXXIV.

C. Jam cogitatio etiam pro cogitatione permutari potest, ita fere : quinque et septem secum computans alius duodecim, alius fortasse undecim esse judicabit. Falsa opinio est igitur non solum cogitationis ad sensum commutatio; nam si ita esset, nunquam in ipsis cogitationibus falli possemus. Nunc autem videtur fieri posse, ut quæ quis novit, ignoret simul quodammodo, c. XXXV. *Id quod hac ratione explicatur :* distinguendum est inter scientiam habere et scientiam possidere. Fieri enim potest ut quis scientiam possideat, non autem habeat, perinde ac si quis feras aves aviario domi constructo nutriat : eas igitur possidet, sed non habet; attamen potestas ei erit eas capiendi, quoties et quamlibet velit. Ita in qualibet anima aviarium quoddam (*memoria scilicet*) invenitur omnis generis avium (*opinionum, notionum*), quarum aliæ seorsum a reliquis gregatim (*genera*), aliæ una paucæ (*species*),

nonnullæ solæ passim (*individua*) quocumque contigerit, volent. Ergo duplex aucupium erit, unum ante acquisitionem possidendi gratia, alterum post possessionem capiendi manuque tenendi gratia illa, quæ jam pridem possedimus. Atque ita, quorum jam pridem quis scientiis discendo præditus fuit, eàdem hæc iterum quodammodo discere potest, resumens cujusque scientiam, quam possidebat quidem antea, in promptu autem non habebat cogitatione. Ita accidere potest, ut falsam opinionem circa id ipsum, cujus scientiam quis possideat, suscipere possit, cum aliquam scientiarum volantium venans aliam pro alia prehenderit. — Sed alia ex parte absurdum videtur, ut qui rei cujusdam scientiam habeat, eam ipsam ignoret non ignorantia quidem, sed ipsius scientia (*si quidem vera opinio scientia est*), deinde rem hanc aliam quandam esse existimet. — Quam absurditatem ut vitemus, ponatur necesse est, esse præter scientias etiam inscitias quasdam in animo convolantes, et aucupantem nonnunquam scientiam, sæpe inscitiam capientem circa idem falsa opinari opinantem inscientia, vera autem scientia. Sed ita eadem difficultas recurreret, *quam supra* vidimus (4. A.), cum aut utramque inscitiam et scientiam, aut alterutram aut neutram nosse deberemus, neque ita commutatio fieri posset, — aut rursus alias scientiarum et inscitiarum scientias ponamus necesse est (*sicut perceptionum quasi perceptiones, h. e. opiniones posuimus*), quas in aliis quibusdam ridiculis (*quia rei naturam non exprimunt*) caveis inclusas habens, quandiu possidet, scit, etiamsi in promptu non habeat in animo, c. XXXVI *et* XXXVII. — *Ergo opinio vera scientia esse non potest, quod etiam probatur* rhetorum exemplo, qui judicibus persuadent quidem, sed non eos edocent, cum hi ipsi absque scientia judicant, vel cum recte judicant, c. XXXVIII.

5. Pars tertia. Novam igitur definitionem affert Theætetus dicens meminisse se aliquem audire dicentem opinionem veram cum ratione scientiam esse, rationis vero expertem scientiæ participem non esse, *quæ eadem in sequentibus accuratius exponit Socrates.* Ego quoque, *inquit*, a quibusdam accepi prima ipsa velut elementa, e quibus reliqua composita sint, rationem non admittere *neque qualificationem ullam*, sed nominari posse solum : quæ vero ex elementis composita sint, quemadmodum ipsa copulata sunt, sic et illorum nomina copulata orationem efficere; nominum quippe copulationem orationis esse substantiam. Quocirca elementa sine ratione sunt et cognosci non possunt, sensibus vero percipi; syllabæ sive composita autem cognosci possunt et vera opinione comprehendi. Cum ergo absque ratione opinionem de aliqua re veram quis perceperit, vera quidem sentire, sed quia rationem accipere et reddere nequeat, inscium esse; qui vero rationem etiam consecutus sit, eum hæc omnia cognoscere posse, perfectamque scientiam adipisci. Quæ quidem ratio Antisthenis esse videtur, qui scripsit περὶ δόξης καὶ ἐπιστήμης (Diog. Laert. VI, 17. Susemihl, I, p. 200 *sqq.*). In quibus, *ceteris probatis*, hoc displicet, elementa cognosci non posse, syllabarum autem genus posse. Absurdum enim videtur, si quis syllabæ Σω utrumque elementum quidem ignoret, et neutrum cognoscens ambo cognoscat.

Quæ controversia ut dirimatur, hoc in primis quærendum erit, utrum syllabam Σω dicamus utrumque esse elementum Σ et ω, an potius ideam quandam ex ipsis compositis genitam. Jam si ponas syllabam habere ideam unam ex singulis congruentibus elementis compositam, tam in literis, quam in ceteris omnibus, cum necesse sit totum partes omnes esse, iterum quærendum erit, an totum una quædam species sit ex partibus facta, sed ab omnibus partibus differens. Omne quidem et totum differre videntur; omnia vero et omne in omnibus quantitatibus, vel in omnibus rebus partes habentibus, quatenus partes habent, minime differunt. Totum igitur non constat ex partibus : omne enim esset, cum omnes esset partes. Contra omne et totum eadem ratione omne et totum videntur esse, quia nihil deest. Cui vero aliquid deest, neque totum neque omne. *Unde efficitur, fieri posse ut syllaba, quatenus* omne *quoddam est, idem sit ac ejus elementa, quatenus vero* totum *quid, ab iisdem elementis differat, quamquam ea in se contineat : quæ quidem duplex natura est idearum Platonicarum.*

Ex quibus jam, quid de Antisthenis proposito judicandum sit, concluditur. Constabat enim, si syllaba omnino elementa non est, necesse esse aut eam non tanquam partes suas elementa habere, aut si eadem est cum illis *neque aliud quid*, æque ac illa cognosci posse. Aliæ autem quam elementa, syllabæ partes referri non possunt. Secundum quam rationem una quædam indivisibilis idea videtur esse, et in eandem speciem cadere cum simplicibus elementis, quæ *ex Antisthenis* opinione rationem non habent. Tertio loco tandem, si elementa *simul* est syllaba et totum quiddam, et illa sunt ejus partes, similiter syllaba et elementa cognosci et ratione describi poterunt, quandoquidem partes omnes *quodammodo* idem ac totum esse apparuerunt.

Ergo sermonem ejus admittere non possumus, qui dicit syllabam quidem ratione describi et cognosci posse, elementa vero nequaquam. Immo ex iis, quæ literas aliave discentibus usu veniunt, oportet conjecturam facere, genus elementorum clariorem prioremque cognitionem habere quam syllabam ad singulas disciplinas absolute percipiendas, c. XXXIX-XLII.

THEAGES INCERTI AUCTORIS.

Philosophiæ quidem nihil fere hoc in dialogo invenitur, argumentum vero est sequens :

Theages, Demodoci filius, discendæ sapientiæ cupidus, accedit ad Socratem, ut qua ratione adipiscatur sapientiam, eum consulat. Sapientiæ autem quum pæne innumerabiles sint, quamnam sapientiam doceri se velit, Socrates quærit. Exemplis igitur quibusdam collatis, eam qua civitati imperitamus, sapientiam doceri se velle ille dicit, non vi quidem, ut tyranni, sed civitati volenti, ut Themistocles et Pericles et alii. Ad politicos igitur viros illi accedendum esse Socrates respondit, quorum consuetudine artem politicam adipiscatur. Sed sermones quosdam Socratis se audivisse dicit Theages, secundum quos civilium virorum liberi nihilo meliores, quam cerdonum sint, una autem cum patre Socratem, ut erudiendum se suscipiat, rogat. Socrates vero, quum alia quædam protulisset, quibus Theagem sive viris politicis, sive sophistis, sive ipsius patri tutela ac doctrina instituendum fuisse moneret, ad extremum : Vox mihi est quædam vel dæmonium, *ait*, quæ cum fit, semper ejus rei, quam facturus sum, dissuasionem innuit, impellit vero nunquam. Et si quis amicorum mecum aliquid communicet, venitque vox, hoc idem dissuadet, neque facere sinit. *Cujus rei exempla complura affert.* Potestas igitur, *pergit*, omnis ad familiaritates cum his, qui mecum sunt instituendas penes dæmonium est. Quibus enim adversetur, eos nihil doctrina sua profecisse *dicit*, et vicissim; hujus ergo dæmonii vocem exspectandam esse.

Ex veteri quidem Academia liber hic provenire videtur, nonnullasque notitias historicas non contemnendas nobis impertivit. Quæ de Socratis genio hic disputantur, pro documento nobis sunt mythologicæ, ut ita dicamus, traditionis, quæ proxima jam

ætate post Socratis mortem ejus vitam atque doctrinam occupavit.

Ceterum definitio illa, secundum quam scientia est vera opinio cum ratione conjuncta, etsi ab ipsius auctore minus recte usurpata, per se ipsa quidem non omnino displicet (*cfr.* I, 155, 50 *sqq.*), *neque in iis, quæ præcedunt, refutata est. Dicendum igitur, quid sit ratio* (λόγος), *de qua hic agitur.* Plures enim habet significationes. Et primum quidem λόγος (*oratio*) significat cogitationem suam voce per verba nominaque exprimere. Hoc modo quicumque recte aliquid opinantur et oratione exprimunt, rectam opinionem cum scientia habere videntur, id quod jam refutatum est, cum recta opinio a scientia differat, cumque oratio nihil aliud sit quam sermo voce expressus, quo animus opinantis secum disserit (I, 146, 5 *sqq.*). Altera significatio (*quam Antisthenes voluit*) est interrogatum quid unumquodque respondere per singula elementa interroganti posse, quemadmodum Hesiodus de curru dixit « centum ligna currus » *De qua definitione jam monstratum est,* ELEMENTI *nihilo minus quam* TOTIUS *rationem esse. Quæ vero sit ratio hæc, qua usus quis et* ELEMENTA *et* TOTUM *æqualiter cognoscat, nondum constat.* Monstratur igitur, fieri posse, ut aliquis recte opinans discursum per elementa syllabæ θε in Theæteti nomine recte faciat, sed ejusdem syllabæ in Theodori nomine discursum per elementa faciens fallatur τ scribendo pro θ, ita ut quædam cum ratione opinio sit recta, quam scientiam appellare nondum decet, c. XLII.—Reliqua est tertia species λόγον definiendi: posse videlicet quandam veluti notam afferre, qua ab omnibus id, de quo agitur, differat. *Et ita quidem error, quo quis in discursu elementorum ejusdem syllabæ modo recte opinetur, modo fallatur, vitari videtur posse.* Sed monstratur circa differentiam rectam de unoquoque versari opinionem, ita ut ridiculum sit præceptum, si quis ad rectam opinionem, quo ab aliis differat quidquam, insuper opinari jubeat. Jam vero, si rogatus quis, quid scientia sit, respondet eam esse opinionem rectam cum SCIENTIA differentiæ, nihil dicit, quia respondet per idem quod rogatus erat.

Ergo neque sensus, neque opinio vera, neque ratio quæ accedit cum vera opinione, scientia esse poterit, *ita ut dialogus hic conclusionem habere non videatur, nisi ex iis, quæ contra alienas definitiones disputavit Plato, quæ sit ipsius sententia, colligas: scilicet scientiam esse, posse notiones* (*sive ideas quas Platonicas vocant*) *ita inter se comparare, ut et qua re inter se differant, et quæ iis sint communia, per species et genera distinguendo, hæc omnia oratione et definitione* (λόγῳ) *concludas: perceptione autem et opinione ita utendum esse, ut per eas quasi per gradus ad scientiam absolutam ascendatur.*

TIMÆUS, II, 196 *sqq.*

INTRODUCTIO. *Eædem, coram quibus Socrates pridie sermones de Republica retulerat, personæ sequenti die cum eo colloqui pergunt, ita ut dialogus hic Rempublicam continuare videatur. Et primum quidem Reipublicæ capita præcipua summatim repetuntur, iis exceptis quæ agunt de justitia, civitatis fundamento, quæque pertinent ad philosophorum eruditionem, qua civitas conservetur* (II, 196,5 — 197, 47). *Exinde Socrates Critiam atque Hermocratem, necnon Timæum, rogat, ut quæ reliqua sint, quæque ipsi in se receperint, absolvant* : sese enim civibus, quomodo sese gerere erga se invicem debeant, præscripsisse; restare autem, ut quales sint futuri in bello adversus exteros (*quam rem obiter attigerat in* Republica, II, 95, 29 *sqq.*), disseratur : neque enim se ipsum idoneum esse, qui hoc præstet, neque poetarum aut sophistarum ullum, immo politicis ad hoc opus esse viris philosophia simul imbutis.

Promtum sese Critias ad satisfaciendum promisso *monstrans refert*, quæ a Solone se audisse avus commemorare solitus sit de Atlantide insula deque bello ab antiquis Atheniensibus contra insulæ hujus incolas gesto; ut, utrum ad rem desideratam hæc faciant annon, examinet Socrates. *Cujus fabulæ, quæ hic narrantur, hoc sibi volunt, ut his interjectis a Republica ad Timæum, hoc est, a philosophia ethica ad naturalem philosophiam commode transeatur.*

Cujus transitionis ratio, quo planius perspiciatur, hæc prius monenda sunt :

Plato altera ex parte orsus a Socraticis quæstionibus ethicis, ex altera vero ab antiqua philosophia naturali, utrasque conciliare inter se conatur adjecta doctrina idearum, quas easdem notiones animi nostri et essentiæ rerum elementa esse statuit. Quarum summa est idea boni, de qua, qualis appareat in civitate, in Republica agitur, qualis vero in universi constitutione, in Timæo. Mundi autem et civitatis constitutio astronomicis illis periodis continetur, quæ eædem, quo civitatum formæ diversæ sibi succedant ordine, determinant. Jam cum optima civitas periodi astronomicæ dodrantem perduret (II, 144, 42 *sqq. vid. Argum.*), *quæque restat quadrans ad civitates corruptas pertineat, in quo temporis articulo Plato quoque sese putat constitutum : optimæ civitatis expositio transitionem faciat oportet inter civitates, quales nunc sunt, de quibus sermo fuerat in Republica, et eam mundi ordinationem, quæ optimæ civitatis constitutionem præcedebat. Sed in errorem sese pateretur induci, si quis inde concluderet fieri potuisse, ut philosophia historica ante philosophiam naturalem, hoc est ut Critias dialogus ante Timæum a Platone absolveretur. Ex ethica enim philosophia, quam hucusque tractaverat, nonnisi ethica qualitas civitatis optimæ perspici poterat, physicæ autem rationes, quæ civitati optimæ orituræ atque in actionem proditurae præsiderent, ex philosophia naturali peterentur necesse erat, id quod ipse Plato expressis verbis significat* (II, 263, 38 *sqq.*). *Manifestum igitur cum sit, cur Timæus dialogus Critiam præcedat, eo magis videtur mirandum, cur eodem loco, quem modo citavimus, Timæum ita fere designet, quasi non nisi introductio quædam sit Critiæ dialogi sive philosophiæ historicæ; præsertim cum constet naturam ex Platonis opinione non esse inanimatam, immo animal esse quoddam, quod ab ideis quam proxime stet quodque non siderum solum, sed humanæ quoque atque civilis vitæ decursus in se contineat : ita ut quæ hic legitur descriptio mundi idearum doctrinam propius etiam attingat quam philosophia ethica vel civilis. Altera vero ex parte quivis intelliget, omnia fere, quæ hic tradantur, hypotheseos loco esse habenda, ita ut non, qualis revera sit mundus, sed qualis futurus esset, si bonitas idea eum gubernaret, hic doceamur: sicuti in Republica, qualis futura esset civitas, cujus gubernacula veri tenerent philosophi ad ideam boni semper respicientes, didicimus. Accuratius igitur perpendenti Plato nusquam moralis philosophiæ provinciam plane excessisse apparebit, sed idearum doctrina usus ea quæ ad moralem philosophiam pertinebant, ad civilem quoque atque naturalem transtulisse, ita ut natura universa maxima et videatur esse civitas, civitas autem ipsa quasi anima quædam perfectior, cum*

utraque in tres dividatur partes inter se correlativas, cumque eadem in his omnibus valeant principia. Quo fit, ut et civitatis instituta referantur ad principium ex morali philosophia petitum, Timæi autem de mundo expositio ad civitatem, cujus rationes physicas continet. Mundus igitur hac ex parte præsertim describitur, qua similitudinem refert civitatis et vitam humanam spectat. Unde facile intelligitur, quomodo fiat, ut quasi introductionis locum teneat Timæus in philosophiam historicam.

Quamquam revera res prorsus e contrario sese habet. Tantum enim abest, ut Timæus pro introductione habendus sit Critiæ, ut rerum potius plurimarum, de quibus in Critia acturus erat Plato, adumbratio una cum summa rerum in Republica expositurum partem efficiant introductionis Timæi, qui hac ratione totam fere rerum naturam uno conspectu comprehendit. Neque fortuito videtur accidisse, ut Critiæ dialogi fragmentum solum exstet. Quæ enim leguntur in Timæo ad civilem vitam pertinentia, una cum iis, quæ de erudiendis civibus in Republica disputavit, summam fere efficiunt eorum, quæ de optimæ civitatis historia perhiberi poterant a Platone, cum progressus ad melius in tempore, eo auctore, omnino fieri non possit, sed corruptio solum in pejus. Quamquam ne hic quidem plane secum consentit. In Politico enim duas jam mundi ætates distinxit, primam, qua durante deus ipse hominum est pastor atque gubernator, alteram, in qua regni illius memores, ad ejus imitationem se ipsos gubernare debent. Quæ quidem ætates duæ exdem sunt atque partes illæ periodi decem millium annorum duæ, quarum primam civitas optima, alteram civitates corruptæ obtinent. Id quod Plato ipse suggerit, fabulam illam de Phaetonte ita interpretando, ut declinationem quandam et longis temporis intervallis inter duas illas ætates accidentem eorum, quæ in terra sunt, interitum significet. Quare ut totius naturæ rerum descriptionem absolvat atque historicæ eam philosophiæ accommodet, iis, quæ infra de mundi revolutionibus et figura expositurus est, hic de singularibus terræ revolutionibus necnon de geographica ejus configuratione præmittit quædam. Quam igitur optimam hic appellat civitatem primæ ætatis, non eadem omnino est atque illa, quam in Republica descripserat, quum ad hanc solam philosophia atque scientia pertineant, ad illam minime. Quod etiam in causa fuisse debet, ut in summa illa quam Timæo præmisit rerum in Republica expositarum, quæcumque pertinerent ad civitatis fundamentum philosophicum atque ad philosophicam civium eruditionem, plane ommitterentur. Eadem ob causam philosophorum in Critia mentio nusquam fit, sed sacerdotum solum. Quæ denique in Timæi introductione memoratur scientia, non ad dialecticum refertur intellectum, sed ad inspirationem divinam (II, 201, 39 *sqq.; cfr.* II, 252, 16 *sqq.*).

Ex iis quæ præcedunt, manifestum jam erit, eorum quæ apud Platonem philosophiam spectant naturalem et historicam, plurima esse mythica atque a dialectica veritate remota. Quare factum esse debet, ut hæc omnia non Socrati hic, sed collocutoribus ejus tribuerentur, quamquam initio statim eos omnes loco Platonis a colloquio propter valetudinem absentis disserere monemur (II, 196, 7; *cfr.* I, 45, 30).

Inter tres vero interlocutores res ita distribuuntur, ut Timæus Pythagoreus, utpote qui astrologiæ peritissimus sit, et universi naturæ cognoscendæ operam dederit maxime, de physica universi natura exponat, Critias vero Platonis affinis (qua ratione ipsius generi politicam quoque indolem vindicat Plato) philosophiam historicam suscipiat explanandam, de Hermocrate vero, quam aditurus sit provinciam, in incerto relinquatur. Cognominem autem dialogum cum non scripserit Plato, quid Hermocrati potissimum tractandum fuerit mandaturus, conjectura licet consequaris. Cum enim collocutores tres, Timæus, Critias, Hermocrates, hoc ordine sese excipiant, ut omnes quidem ex æquo sint viri politici, philosophus vero in primis Timæus Pythagoreus, post hunc Critias, Hermocrates vero Syracusanus, Peloponnesiaco bello illustratus, omnium minime, inde concludas licet, cognominem ejus dialogum longius etiam a mera philosophia fuisse recessurum, quam Timæum et Critiam dialogos. Cum vero hoc restaret, ut monstraretur, quomodo civitas optima in mundo et inter homines, quales nunc sunt, existere possit, hoc ipsum fortasse Hermocrati exponendum mandaturus erat Plato, haud dissimile id ab eo, quod in Legibus explanare conatus est.

Jam quod attinet ad narrationem de Atlantide insula, dubium non est, quin nomen ipsum ad Atlantem illum mythicum referendum sit qui cœli columnas occidentem versus sustinere dicebatur. Fabulæ quoque de insulis terrisque mirabilibus multæ sane circumferebantur. Sed quam hic legimus fabulam, totam a Platone ipso fictam esse cum multis aliis rationibus probari potest, tum his præsertim, quod nusquam alibi quam scriptorum locis qui ex Platonis scriptis hauserunt, ejus ulla fit mentio, quodque accuratius inspicienti ad imitationem bellorum Persicorum conficta esse apparet (vid. Argum. Critiæ). Ipse quidem Plato fabulæ hujus originem ad Ægyptum traducit, partim quia Ægyptiæ traditiones antiquissimæ audiebant, partim quia in Ægypto instituta quædam invenisse se autumabat suis simillima (II, 201, 25 *sqq.*). *Solonem vero perhibens esse, qui fabulam hanc ad Græcorum cognitionem pertulerit ejusque vim perspexerit, eum nonnisi necessitate coactum indolem illam democraticam, quam Plato abhorret, constitutioni Athenensi indidisse, et simul non omnia melioris ætatis vestigia inter hujus temporis exolisse significat. Id quod recte ita fere interpreteris: Plato nonnisi inter Athenienses, qualem ipse excogitaverat, civitatem excogitari atque existere posse agnoscit, quum Atheniensium indoles quam maxime mixtionem illam valetudinis atque curiositatis philosophicæ, quæ est custodibus Platonicæ civitatis propria* (II, 196, 42 *sqq.*), *referat* (II, 201, 44 *sqq.*).

Quum autem instituta Platonicæ civitatis doricam potius referant indolem, hoc idem de antiquorum Atheniensium civitate valuisse ita significat, mentione facta Apaturiorum festi, quod memoriam antiquorum Atheniensium per genera ordinationis diutissime retinuerat. Quod vero dicit, Solonem, si argumentum hoc non abjecisset, clariorem futurum fuisse, quam Hesiodum aut Homerum aut alium ullum poetam, his verbis, quid de ipsius scriptis, poetarum comparatis, judicarit, significat.

Ut similitudinem institutionum apud Ægyptios et apud Athenienses priscos comprobet, ad mythologiam refugit et similitudine nominis usus Athenam deam deæ illi, quam Neith appellabant Ægyptii, assimilat: eo magis quod ad deam hanc Saidis urbis originem referebant, ex qua Amasis rex fuerat oriundus Græcis amicissimus. Monet etiam deam hanc eandem belli atque sapientiæ præsidem esse (II, 201, 44 *sqq.*). *Neque hoc videtur negligendum, quod deæ, non deo, curam civitatis instituendæ tribuit, in qua mulieres*

iisdem, quibus mares, muneribus funguntur (II, 252, 49 *sqq.*). *Alius Atheniensibus patrius deus erat Vulcanus, auctor artium, et tertii generis opificum ideo fautor* (II, 252, 20). *Quare cum ex Platonis opinione terra atque ignis primaria sint elementa rerum corporearum omnium, facile intellectu est, cur Terra atque Vulcanus Athenæ elementa ad primos Atticæ incolas formandos dicantur porrigisse. Neptunum vero, maritimarum scilicet eundemque democraticarum institutionum tutorem, ideo in Atlantidem insulam ablegat* (II, 255, 12 *sqq.*).

Neque hoc difficile est explicare, cur civitatem optimam illam priscorum Atheniensium ante novem millia annorum conditam esse dicat. Cum enim optima civitas ab initio periodi illius decem millium annorum existat, cumque non amplius septem millibus quingentis annis perstare possit (II, 144, 37 *sqq. cfr.* Argum.), *mille quingenti anni efficiuntur, quot civitas corrupta jam exstitit, temporis scilicet spatium, quod ex Platonis opinione hujus generis hominum memoria amplectebatur, ita ut civitatis optimæ ætas tota sit antehistorica,* II, 196, 1 — 203, 52.

Dialogus ipse in tres partes dividitur, quibus prooemium præcedit.

PROOEMIUM (προοίμιον, II, 2·5, 10) *præmittit de re, de qua hic agatur et de orationis genere, quod rei conveniat. Ex dialecticis enim dialogis constat,* dua esse rerum genera, quorum alterum, quæ semper eodem modo sunt, alterum vero, quæ oriuntur et intereunt neque unquam vere sunt, complectitur. Horum illa intelligentia cum ratione, hæc opinione cum sensu rationis experte percipiuntur. *Ex quo cum explicandum sit, quomodo hæc duo genera inter sese habeant, statim ad mythicas rationes confugit, dicens :* omne, quod oritur, ex aliqua causa (*utrum ὑπ' αἰτίου τινός derivandum sit ab αἰτιός τις an ab αἰτιόν τι in incerto relinquitur*) oriri necesse est. *Magis etiam mythica est dicendi ratio, quum pergit :* Cujus igitur rei opifex id, quod eodem modo se habet, intuens semper et tali quodam utens exemplari speciem ac vim ejus exhibet, rem pulchram omnibusque numeris absolutam ; sui intuens ortum generatoque utens exemplari, non pulchram perficiet. Jam universum, quod cœlum etiam, mundum, aut alio quovis vocabulo vocamus, cum cerni tangique possit, corpusque habeat, ex eorum est numero, quæ opinione comprehenduntur cum sensu. Quæ quidem omnia oriri generataque esse apparuit. Universum igitur ortum et quidem e causa aliqua ortum esse oportet. Cujus auctorem et patrem cum sit difficile invenire, et inventum in vulgus efferre nefas, ad exemplar, quo est usus, orationem convertamus, idque sempiternum esse ac mutationis expers affirmemus, cum mundus hic sit ortorum pulcherrimus, opifex autem ejus optimus efficientium. *In quibus hoc primum observandum, quod exemplar illud, quo mundi opifex est usus, idea vel summa statim idea, hoc est idea boni, esse debet, sed et opifex ipse vel bonus* (II, 204, 37) *vel optimus* (*ibid.* 41) *appellatur, quæque de eo dicuntur,* difficile esse patrem hujus universi invenire et inventum in vulgus indicare nefas, *plane conveniunt cum iis quæ in Republica* (II, 125, 52 *sqq.*) *legimus* in intelligibili regione postremam esse boni ideam eamque vix conspici; *ita ut Platonis sententia mythicis involucris exuta hæc sit : boni idea, utpote quæ sit veritatis et rationis effectrix* (II, 126, 3), *se ipsam respiciens mundum procreavit, hoc est ipsius imaginem. Unde hoc fortasse etiam sequitur, procreationem hanc non in tempore, sed sempiternam factam esse.*

Quod vero ad dicendi genus rei conveniens attinet, de re stabili ac certa et intellectu adhibito conspicua, *quales sunt ideæ,* stabilem et inconcussam orationem et quoad ei conveniat tali esse, ut redargui et convelli nequeat, statuendum ; de ea vero quæ ad illam imitatione expressa et similitudo vel imago (εἰκών) sit, verisimilem (εἰκότα) *sive quam nos mythicam appellamus* (cfr. II, 205, 7) et illius ad modum comparatam : quemadmodum enim ad originem (*ad quam pertinet mundus*) essentia (*h. e. ideæ*) se habet, ita ad fidem (πίστιν, cfr. II, 123 40) veritas. *Certi igitur de diis ac de mundi origine omnino nihil proferri potest, quare ne ulterius quidem his de rebus indagare operæ pretium habet Plato,* sed comparatis omnibus quæ multa a multis dicta sunt, mirandum non esse *dicit,* si non possimus omnibus modis plane ipsam secum (*et cum ceteris doctrinæ partibus*) consentientem orationem atque exactam proferre, sed dummodo ne minus, quam alius quispiam, verisimilem exhibeamus, nos contentos esse debere, II, 204, 9 — 205, 8.

PARS PRIMA. *In sequentibus ad causam efficientem et formalem, de quibus supra disputavit, tertiam etiam causam addit finalem, sed quæ priores illas in se contineat. Pergit enim :* Ad condendum hunc mundum deum impulit bonitas : bonus enim cum sit deus omnisque invidiæ expers, male nihil, quoad ejus posset fieri, bona vero omnia voluit efficere (*causa finalis*), mundumque sibi (*id quod supra jam diximus*) reddere quam simillimum. *Aliquid autem fuisse oportet, quod, quum antea bonum non fuerit, quam maxime potuit bonum reddiderit, materiam scilicet,* quam non quietam, sed agitatam immoderate et sine ordine ex inordinato in ordinem adduxit, *h. e. essentiam ut participaret, effecit. Qua ipsa re pulchritudo consistit rerum quæ cernuntur. Quarum pulcherrimæ sunt et maxime essentiam participant, quæ intellectu præditæ sunt.* Cum autem earum nulli intellectus sine animo contingere possit, hac ductus ratione intellectum in animo, animum in corpore condens fabricabat, ut quam pulcherrimum sibi secundum naturam optimumque esset opus effectum. Mundum igitur animal animatum intellectuque præditum exstitisse statuendum est. Cum autem nullum animalis genus, præter id cujus reliqua animalia singulatim et generatim particulæ sunt, sit perfectum, ad hujus similitudinem conditum esse mundum oportet. Quod quidem genus, *quod non aliud est quam ipsa boni idea,* intelligibilia animalia omnia, sive ideas omnes, ita in se comprehensa habet, quemadmodum hicce mundus nos et quotquot cernuntur animantia. Quare cum unum modo sit mundi exemplar, unum quoque esse mundum necesse est, neque duos neque infinitos. *Nomen autem ζῷον, sive animal, ideo hic usurpavit, quia hac eadem voce ideas designare potuit quæque eas participant corpora animata, de quibus in prima dialogi parte quæsiturus est,* II, 205, 12-206, 2.

Et primum quidem ad corpus mundi condendum accedit. Corporeum enim esse necesse est id quod ortum est; *h. e. corpus secum offerat necesse est. Unitatem autem mundi corporei ex quatuor elementis proportione quadam efficit.* Corporeum enim omne *tactu atque visu præsertim cernitur,* aspectabile igitur et tractabile sit necesse est. Cum autem aspectabile nihil sit sine igne, tractabile nihil sine solido aliquo, solidum non sine terra, hanc ob rem ex igne et terra universi corpus condere incipiens deus faciebat. *In quibus quæ mythica sunt, Pythagoræorum more mathematicis saltem legibus astringere conatur.* Duo enim cum in unum redigi sine tertio non possint, quod vinculi instar conducendi vi sit

præditum, vinculorum autem pulcherrimum sit proportio, quæ ex se et iis, quæ colligantur, quam maxime unum efficit, cumque solida uno medio nunquam, duobus semper copulentur, *h. e. cum inter duos numeros cubicos medius proportionalis non existat, sed duobus mediis semper opus sit :* hac de causa ignem inter et terram aquam aeremque deus media ponens et inter se quantum fieri poterat eadem ratione comparans, ut quemadmodum ignis ad aerem, ita aer ad aquam, et ut aer ad aquam, aqua ad terram se haberet, cœlum ita colligavit, ut ab alio nullo, nisi ab eo, a quo est colligatum, dissolvi queat, *h. e. ut omnino dissolvi non possit.* Immo, *contra Empedoclem addit*, proportione hac semper sibi concordans atque amicum permanet, II, 206, 2—33.

Ut autem quam maxime perfectis ex partibus perfectum animal esset et unum, præterea a senectute et morbo immune, *h. e. omni mutationi exemptum*, illorum quatuor elementorum unumquodque totum accepit mundi compages, ita ut nihil relictum esset, ex quo aliud cœlum fieri posset, vel quod extrinsecus corruptionem *aut mutationem* ei inferret. Porro cum omnia in se animalia comprehensurum esset, forma ei conveniebat omnes quotquot sunt formas in se complexa, hoc est sphærica, forma omnium perfectissima, ipsa sui simillima et pulcherrima. Lævis autem totus factus est mundi ambitus, quia nec oculis nec auribus carebat, quum quæ cerni poterant, omnia in se contineret, *ita ut sensibus ad cogitationem non indigeret*, nec manibus aliisve organis ad capiendum dispescendumve alimentum, quia sese consumptione alens sui et omnia in se et a se patiens et agens sibi ipsi sufficiebat *atque in ipsa mutatione immutatus perdurabat.* Huic corpori motum conditor addidit, menti ac intelligentiæ maxime accommodatum, ut in se ipsum circumductum in orbem verteretur; reliquos sex motus ab eo separavit. Animum autem in medio mundi collocavit, per omnem mundum eum extendens, corporique eum circumdans extrinsecus, *ita ut omnino omnes mundi partes penetraret*, atque ita mundum solitarium condens, qui propter virtutem ipsam secum versaretur nec altero ullo indigeret, satis sibi ipse notus et familiaris (*contra Empedoclem dicit*), hac ratione beatum futurum deum genuit, II, 206, 33—207, 31.

Sed corpus mundi, de quo hic prius locuti sumus *scilicet ut mundi figura exterior primum describeretur*, revera post animum condidit deus ortu et virtute priorem et antiquiorem, *cui corporeum omne post accedit. Quomodo autem corporea elementa, ignis, terra, aer, aqua, ad animi elementa, de quibus nunc disputaturus est, se habeant, infra docebimur.* Animum autem mundi ita condidit : individuæ semperque eodem modo se habentis essentiæ (*idearum*) et dividuæ in corporibus orientis (*spatii vacui*) mediam tertiam ex utraque miscuit essentiæ speciem (*rerum quæ oriuntur ac pereunt*), quæ media esset inter individuam vel EJUSDEM naturam, et dividuam vel ALTERIUS naturam. Ex quo iterum tres has species in unam omnes specie n (*animi*) temperavit ALTERIUS naturam misceri recusantem vi cogens in IDEM. *De qua vi adhibenda in prima mixtione, qua res orientes atque intereuntes procreatæ sunt, nihil animadvertit, quia mixtio hæc in sensus cadit, in altera vero mixtione, quæ principiis iisdem iterum secum deduplicandis animum sui ipsius et aliorum conscientem informat, difficultatis hujus mentio erat facienda, quia revera conscientia nostra notionem illam* ALTERIUS *sive* NON-ESSENTIÆ *difficile ita ad notionem* EIUSDEM *sive* ESSENTIÆ *adhibet, ut, quomodo inde res orituræ et interituræ existant necnon animi individui, intelligamus* (*cfr.* II, 249, 45 *sqq.*), II, 207, 31—46.

Mixtio hæc animi eo pertinere infra apparebit, ut ad intelligenda omnia reddatur aptissimus, cum ex omni genere elementorum sit conflatus. Contra quæ sequuntur, animi motum spectant corporeæ naturæ motus necnon configurationis omnis principium. Sicut enim voluntate atque cogitatione nostra corpus nostrum movetur, ita Platone auctore universum quoque mundi corpus in orbem revolvitur animi mundi motu atque cogitatione. Jam cum omnia animalia in se comprehendat, motus quoque ejus non simplex esse potest unius globi, sed multiplex et primum quidem multorum globorum, asterum scilicet, quorum unumquodque eodem tempore, quo revolutionem in orbem totius universi insequitur, proprium simul atque singularem describit circuitum. Quo fit, ut, quæ sequitur animi mundi dispertitio, nihil aliud sit quam dispositio motuum cœlestium. Quam dispositionem ut plane, quibus rationibus nitatur, perspiciamus, hæc præmonenda sunt. In Republica jam (II, 135, 4 *sqq.*) dixerat Plato motus musicos atque astrologicos iisdem niti principiis, *Pythagoricos hac in re secutus. Huc accedit, quod modo audivimus* motus animi eosdem esse ac motus corporum cœlestium. *Unde hoc quoque sequitur, quod infra profert :* harmoniam motus habere conversionibus animi in nobis cognatos (II, 216, 31 *sqq.*). *Jam ceteris paribus, cum singulæ voces inter se differant pro longitudine chordæ quæ intenditur, intervalla singula singulis numeris designari atque in linea recta, quam monochordum vel canon appellabant musici antiqui, notari posse manifestum est. Hujusmodi monochordo, cui planetarum intervalla singula inscripta sunt, hoc loco comparatur animus mundi. Jam cum septem essent planetæ, septem quoque essent numeros necesse erat, totidem, quot diapason efficiunt, primo numero in fine seriei non repetito. Cum vero sacer numerus Pythagoræis, ad quos hæc omnia pertinent, non octas esset, sed decas, differentiam hanc exempluri octadem ita componebant, ut ad primam tetractyn* (1. 2. 3. 4.), *cujus numeri computati decadem efficiunt, alteram adderent tetractyn multiplicatione formatam. Progressionem enim* 1. 2. 4. 8, *cujus exponens est* 2, *et alteram progressionem* 1. 3. 9. 27, *cujus exponens est* 3, *ita contexebant, ut eorum numeri alternatim sese excipientes hanc efficerent seriem* : 1. 2. 3. 4. 9. 8. 27, *eandem quam Plato hic enumerat. Qua in serie consonantias omnes invenies, quum intervalla, quæ inter septem numeros exstant, singulis vocibus vel tonis complexeris. Id quod Plato facere instituit,* inter singula intervalla utriusque progressionis medietatem, *quam arithmeticam, alteramque quam harmonicam appellant,* interponi jubens : qua ratione primæ progressionis intervalla singula (1 : 2) in sesquialterum et sesquitertium vel inverso ordine in sesquitertium et sesquialterum, vel in sesquitertia intervalla duo, interjecto sesquioctavo, dividuntur, alterius autem progressionis intervalla (1 : 3) in sesquialtera duo, sesquitertio interposito. Ex quo sesquialteris intervallis omnibus sesquitertia et sesquioctava substituuntur, sesquitertia tandem omnia sesquioctavis complentur : quo facto particula toni relinquitur sesquioctavo minor, quæ inter numeros est ducentorum quinquaginta sex et ducentorum quadraginta trium ($243 : 256 = 9/8 : 32/27$), II, 207, 46—208,15.

Ita etiam mixtum illud, ex quo hæc secabat, jam omne consumpserat, *h. e. mundi animus totus in actu est neque ulla ejus pars extra motus cœli stat.* Hanc igitur

omnem compositionem dupliciter in longitudinem fissam mediamque mediæ utramvis quasi X litteræ duo crura accommodatam in orbem flectens contorsit in unum, ut et ipsæ secum et inter se e regione accomodationis committerentur, *duasque circumscrib rent planities orbiculares, quæ acuto sese angulo secarent.* Utramque vero motu illo, qui æqualiter in eodem circumagitur, undique est circumplexus, et alterum exteriorem, alterum interiorem faciebat orbem; ***h. e. motus ille, quem supra descripserat in se ipsum circumductum, in duos motus scinditur orbiculares,*** quorum alter exterior EJUSDEM est motus, ***quia eodem modo in eodem semper vertitur,*** alter vero ***interior*** ALTERIUS est motus, *quia non in eodem permanet, **sed multis modis ab eo deflectit.*** Et quidem motum illum, qui ejusdem naturam habet, a latere dextrorsum detorsit deus, alterum qui alterius, a diametro sinistrorsum. ***Exterior enim motus, qui motus est cæli et stellarum fixarum, circulum describit æquinoctialem, interior vero, qui planetarum orbes et zodiacum in se comprehendit, eclipticam, quæ circulum æquinoctialem secat sub angulo qui X litteræ formam exhibet. Eclipticæ porro diametros, qui porrigitur inter duos locos, ubi circuli tropici tanguntur ab ecliptica, diagonalis est linea rectanguli, cujus latera longa diametri sunt circulorum tropicorum; quibus lateribus parallelos est circulus æquinoctialis. Cæli tandem motus cum contrarium cursum teneat cursui planetarum, dextrorsum i'lum, hunc sinistrorsum ire dicit, quia cœli motus ex Platonis opinione*** (II, 210, 26 ***sqq.***) ***diem atque noctem absolvens ad occasum vergit, occasus autem a septentrione, ubi deorum est sedes,*** *dextram partem obtinet.* Sed principatum dedit ejusdem et similis conversioni, *quæ sola totum mundum omnesque ejus partes, eas quoque, quæ contrarium ei tenent cursum, quodammodo, ut infra videbimus, post se trahit.* Quam unam indivisam reliquit : interiorem sexies divisit septem in orbes dispares secundum bina dupli et tripli intervalla, quæ tria erant *utriusque progressionis, ita ut prima progressio numerorum* 1. 2. 4. 8, *si* 1 *numerus intervallum designat lunæ a terra, describat intervalla lunæ, solis, Mercurii, et Martis stellæ, altera vero progressio numerorum* 1. 3. 9. 27 *intervalla lunæ, Veneris, Jovis et Saturni stellæ. Saturni a cœlo intervallum non definitur, neque, ut in Republica* (II, 192, 29) *cœlum hic octavum habet locum in harmonia asterum.* Planetas tandem contrariis inter se orbium cursibus ire jussit, ***utpote qui non in eadem planitie essent, sed invicem sese secarent***; quarum tres (***sol scilicet, Veneris et Mercurii s'ellæ, vid.*** II, 209, 25 ***sqq. et*** II, 192, 45 ***sq.***) celeritate pares, quator autem reliquæ inter se et tribus illis dissimiles, cum ratione tamen (*neque prorsus a motu totius cæli deflectentes*) ferrentur, II, 208, 15-33.

Perfecta autem ad mentem conditoris universa animi compositione, corporeum omne, *utpote anima posterius*, intra eum fabricabat et medium medio copulatum accommodabat. Animus vero a medio per totum cœlum usque ad extremum pertendens rotundoque illud *corporeum* extrinsecus ambitu complexus, — ***ita ut per totum mundi corpus perfusus animus locum plane vacuum haud ullum relinqueret,*** — divinum infinitæ sapientisque vitæ in universum tempus induxit exordium. Invisibilis vero, sed rationis particeps, intelligibilium sempiternarumque rerum procreatarum optima est effecta.

Qui *sequitur locus de animi cogitantis functionibus, totus referendus est ad eum qui egerat de animi motu, necnon ad illum de animi compositione. In memoriam autem primum oportet revocemus, quod supra jam diximus : animi universi functiones plane assimilatas esse functionibus animi nostri : **ut enim animi nostri actione motus fit atque sensus corporis, quo percepto animus ad se ipsum reversus cogitationem inde efficit ; eadem ratio est quæ spectat functiones animi mundi, hoc solo excepto, quod mundus omnia in se comprehendit, ita ut sensus nullus ei proveniat a corporibus extra ipsum positis, quod etiam in causa est, ut omnes ejus opiniones sint veræ. Quibus præmissis sequentia facilius intelligemus :*** Sicuti enim temperatus est animus ***duplici mixtione*** et tribus ex partibus, ex ejusdem et alterius natura et ex essentia, — ***quæ spectant ejus compositionem,*** — proportione vero divisus et colligatus atque in sesemetipsum sese revolvens, — ***quæ spectant harmonicos ejus motus*** : ita, ***ut ad animi cogitantis functiones jam transeamus*** *enarratione solum **nostra, revera autem non a** compositione et motu **ejus differentes,*** cum dispersa (***vel*** *dividua*) essentia præditum aliquid attingit et cum individua (*ideis*) præditum, per totum sese movetur (***h. e. omnibus*** *ipsius partibus* ***eam percipit***), et sive quid idem est cum aliquo sive diversum ab aliquo, pronuntiat, ad quid potisimum et qua ratione et quo modo et quando tum in iis, quæ oriuntur, ad unumquodque esse quæque et pati conveniat, tum ad ea, quæ eodem modo semper se habent. ***Quæ quidem sunt categoriæ pronuntiationis principales, respondent autem, in animi motu, divisioni*** *illi ac colligationi, **necnon planetarum intervallis** ceterisque differentiis **in earum cursibus, in compositione** vero animi primæ **mixtioni, unde essentia sive substantia** animi provenit.* — ***Alteri vero animi mixtioni, necnon,*** *quod ad motum* ***pertinet, animi ad se ipsum revolutioni*** (II, 208, 46) *respondentem animi cogitantis functionem his verbis describit :* pronuntiatio illa, quæ haud secus in eo, quod alterum est, atque in eo, quod idem est, veritatem recipit dum in semet ipsum movente sine voce et sono procedit (λόγος enim est sermo quem ipse animus silentio secum volvit circa illa, quæ considerat, I, 146, 5 *sqq.*; 199, 4 *sqq.*), cum ad res pertinet sensibus subjectas, et alterius orbis (*h. e. animi* ἀνάμνησις *pertinens ad res sensibus subjectas*) recte iens (ἰὼν *pro* ὢν) universum animum de eo certiorem facit (***h. e. singularem perceptionem ad conscientiam animi perfert omnes id generis cogitationes in se comprehendentis***), tum opiniones assensionesque firmæ veræque gignuntur; cum autem ad id, quod ad rationem (***h. e. ideas***) pertinet, spectat, et orbis ejusdem (***h. e. animi*** ἀνάμνησις ***ad ideas pertinens***) bene currens ea significat, tum intellectus et scientia necessario perficietur. ***Ceterum quum quator sint animi functiones*** (II, 123, 26 ***sqq.***), ***restat quærere, cur conjectura*** (διάνοια), ***et mathematica cogitatio*** (εἰκασία), ***hic non memorentur. Sed conjectura in animo mundi ideo fieri non potest, quia nullum est corpus extra ipsum positum, de quo conjecturam faciat, opinio autem et assensio vera*** (δόξη καὶ πίστις, II, 209, 3; ***cfr.*** II, 123, 40), ***mathematicam cogitationem jam in sese comprehendunt, quia, conjectura per sensus facta omnino deficiente, corpora omnia ex Platonis opinione*** (II, 220, 42 ***sqq.***) ***mathematicis solum constituuntur elementis,*** II, 208, 33 — 209, 8.

Exinde transit ad singulas mundi partes describendas, et primum quidem eas, quæ sunt instrumenta temporis, ut temporis rationem toti mundo communem in iis demonstret. Sicut enim mundus est imago boni ideæ, ita tempus est imago mobilis et ad numerum iens æternitatis in uno manentis. Dies enim et noctes et menses et anni non erant, antequam cœlum exstitisset. Sed temporis partes hæ omnes sunt, et QUOD ERAT et QUOD ERIT, temporis ortæ species sunt, quas inscii ad sempiternam essentiam referimus perperam, cum solum

EST ex veritate ei conveniat, neque antiquius neque recentius fieri. Contra ad ortum EST, *sive pro verbo sive pro copula id usurpes*, omnino cum veritate non pertinet. Quamquam de his subtilius quærere fortasse non hujus loci esse *dicit, ad superiores dialogos respiciens* (*cfr.* Parmenid. Argum. Antin. III *et* IV.). — Tempus igitur cum cœlo ortum est, ut una procreata una etiam solvantur, si qua unquam solutio eorum eveniat. Cœli enim exemplar per omnem æternitatem est, cœlum autem usque per tempus omne ortum et exstans et futurum. Ad numeros autem temporis discernendos et servandos sol et luna et quinque aliæ stellæ, quæ errantes vocantur, exstiterunt. *Cœlum ipsum stellarum fixarum hoc loco omittit.* Planetarum vero, quo propior quæque erat terræ, eo minorem conficiebat orbem atque eo celerius circuibat, Veneris et Mercurii stellis exceptis, quæ soli celeritate æqualem orbem obtinentes, sed contrariam ei habentes vim (*h. e. soli obnitentes atque ab eo discedere tendentes*), eadem ratione modo deprehendunt modo deprehenduntur, *dum eundem tamen servantes orbem modo celerius modo tardius incedunt.* De reliquorum collocatione et de causis collocandi posthac, ubi otium fuerit, forsitan tractaturum se *dicit, in dialogo qui non exstat.* EJUSDEM vero, *h. e. cœli fixarum stellarum*, motio ALTERIUS, *h. e. planetarum, motionem coercens* efficiebat, ut celerrime circumeuntia a tardius euntibus deprehendi deprehendentia viderentur. Omnes enim orbes eorum in spiram vertens, propterea quod duobus simul contrariis motibus agitantur, *primo, quo ipsorum circuitu orientem versus moventur vel moveri videntur, altero, quo ab ejusdem sive cœli motione, quæ eorum orbes secat, ipsi orbes hi occasum versus rapiuntur*, quod tardissime a cœli motione, quæ est celerrima, abibat, id proximum ei motioni esse monstrabat. Ut autem mensuræ temporis evidenter percipi possent, lumen deus in secundo a terra ambitu accendit illud, quod nunc solem appellamus. Prima autem mensura est dies et nox, simplicis et sapientissimi orbis circuitus, *qui hic quoque principatum obtinet*, mensis est lunæ circuitus, annus solis. Ceterorum ambitus ignorantes homines paucis inter multos exceptis neque nomine appellant neque inter se numeris commetiuntur observantes. Nihilo tamen minus intelligi potest perfecto temporis numero perfectum annum compleri tum, cum omnium octo circuituum simul absolutæ inter se celeritates conclusionem adeptæ sunt ad ejusdem et similiter euntis orbem exactæ, *h. e. cum deviationibus omnibus, quæ hucusque commemoratæ sunt, iterum compensatis in idem, unde profectæ sunt, zodiaci signum revertuntur, cujus quidem perfecti vel magni anni orbem alias* (I, 714, 20 ; II, 144, 47 *sqq. vid.* Argum. II, 201, 18 *sqq. vid.* Argum.). *Pythagoræus ut videtur seculus, symbolice* 10,000 *annorum esse dixerat*, II, 209, 9—210, 44.

Ceteris quidem ad similitudinem *ideæ boni* usque ad temporis ortum jam procreatis, restabat adhuc, ut animalium quoque, quot et quales mens *sive deus* in eo, quod est, animali, *h. e. in animalis idea*, species inesse videbat, tot et tales etiam mundus hic reciperet. Sunt autem quatuor : una deorum genus cœleste, altera volucre et aerium, tertia aquatile genus, pedestre ac terrestre quarta. *Deorum autem cœlestium genus cum sit triplex, stellarum fixarum, planetarum, terræ, de planetis jam supra disseruit, utpote temporis instrumentis, quibus totum quidem cœlum quoque annumeravit, singulis stellis nondum adpictis.* Quorum speciem plurimam ex igne auspicatus est deus, ut quam splendidissima adspectuque pulcherrima esset, et universo assimilans bene rotundatam faciebat posuitque in optimi (*h. e. universi*) intelligentia comitem illius, per omnem cœli ambitum distributam, ut verus ei mundus varietate per totum distinctus exstaret. Motus autem duos astro adjunxit cuique, unum quo vertitur circum se ipsum in eodem æquabilem, *ad intellectum pertinentem,* de iisdem semper eadem constanter cogitanti, alterum, *ad opinionem veram pertinentem* in anticum, ejusdem et similis (*h. e. universi*) convertioni subjecto : ab reliquis quinque motibus (II, 213, 19 *sqq.*) immunitatem et stabilitatem dedit. De planetis supra dictum est. Terram vero, nutricem nostram, *in globum* constrictam circa polum per universum extentum, custodem et effectricem noctis et diei instituit, *dum immobilis perstaret*, primam et antiquissimam (*utpote quæ universi centrum occuparet*) deorum quotquot intra cœlum exstiterunt (*planetarum scilicet*). *Cœlestes tandem motus omnes choreæ assimilans obumbrationes eorum, quæ nonnunquam accidant, non nisi rationis expertibus terrori esse monet.* De reliquis vero numinibus (δαιμόνων *dicit*, non θεῶν) *popularibus* exponere et nosse ortum majus esse *ironice dicit*, quam pro ipsius viribus, credendumque iis, qui de majorum suorum rebus bene, ut opinari liceat, gnari exposuerint; nefas igitur esse deorum filiis (*Musæum atque Orpheum significat*, II, 27, 10), quamquam nec verisimilibus nec necessariis argumentis utentibus, fidem non habere. *Quare theogoniam quoque, quam deinceps affert, Orphicam esse verisimile est. Ceterum de populari religione nihil immutandum censuisse Platonem*, *nisi quod moralem philosophiam offenderet*, *ex Republica jam constat* (II, 36, 25 *sqq.*; 68, 20 *sqq.*), II, 210, 45—211, 44.

Postquam igitur omnes, et qui in conspectu circumeunt (*astra*), et qui quatenus volunt conspiciendos se præbent (*dii populares, de quibus talia a Platone ipso derisa narrabantur*, II, 38, 29 *sqq.*), dii ortum habuere, his eos alloquitur universi hujus creator : Dii deorum (*utpote qui summorum deorum, idearum scilicet, sint imagines perfectæ*), qui per me orti indissolubiles me invito. Colligatum quidem omne dissolubile, neque vos igitur prorsus indissolubiles estis; neutiquam tamen dissolvemini, cum meæ voluntatis vinculum majus etiam et valentius nacti sitis illis, quibus tum, cum originem accipiebatis, colligabamini, *h. e. non animæ solum mundi, sed et ipsi boni ideæ sive deo inhærent, qui eos procreavit.* Mortalia restant genera tria nondum procreata, *quæ, cum cœleste genus plurimum ignitum sit, celeris elementis tribus adscribit* (II, 210, 40 *sqq.*), *distinctione inter homines, animalia, plantas plane omissa; hac enim parte dialogi prima non nisi mentis opera recensentur, cum altera pars de operibus necessitatis, tertia tandem de iis tractatura sit, in quibus procreandis mens atque necessitas conspirant. Quo majorem habebat facilitatem* scelestorum animorum transitionem in ferinam naturam hic inferendi (II, 112, 43). — *Causa vero mortalia genera procreandi refertur hæc*, quia sine his cœlum perfectum non esset : omnia enim in se genera animalium non contineret (*cfr.* II. 210, 45 *sqq.*). Per me vero orta hæc, *mundi conditor pergit*, et vitam consecuta diis æquarentur et immortalia essent (*quod quominus esse iis liceat, non deorum invidia in causa est, sed ea, quam sæpius jam attulit, ratio, scilicet ut cœlum perfectum sit, h. e. ut, quemadmodum nexus quidam existit inter summam ideam et infimas, ita mundus quoque, idearum imago, animalia omnis generis contineat per gradus quosdam inde a summis usque ad infima inter*

se digesta). Ut igitur et mortalia sint et universum hocce vere sit universum, accingimini naturæ convenienter vos ad animalium effectionem, meam imitantes vestro in ortu vim (*animalia scilicet a cœlestibus diis sive siderum animis procreata his quoque primo loco inhærent, perque eos solum secundo loco animo mundi, tertio loco ideæ boni*). *Sed pars animi humani revera divina, ideæ summæ inhærens atque immortalis est; quare*, In quantum autem eorum, *mundi conditor pergit*, immortalibus cognomine esse convenit (*quæ quidem constructio in incerto relinquit, utrum* « in quantum eos immortalibus cognomines esse convenit, *dicere velit, an* quantam partem eorum immortalibus cognominem esse convenit »), divinum nomine illud principatumque in ipsis tenens eorum, qui semper juri et vobis obsequi volunt (*justitia igitur erga homines, pietas erga deos principuæ referuntur virtutes eorum, in quibus animi pars rationalis principatum tenet*), satum et fundatum vobis tradam : quod reliquum est, vos immortali mortale attexentes efficite animalia et procreate alimentumque præbentes augete et pereuntia rursus recipite (*corpora enim hominum ceterorumque animalium ex iisdem, ex quibus mundi corpus, composita elementis post mortem in eadem iterum elementa dissolvuntur, cfr.* II, 213, 9 *sqq.*)

His dictis ad priorem crateram reversus, in qua universi animum temperans miscebat, ex superioribus residua infundebat miscens modo quodam eodem, non ita pura tamen æque, ut antea, sed secunda et tertia (*utpote qui quod ad substantiam animi attinet, sicut modo diximus, tertio solum loco boni ideæ inhæreant, vel secundo, quatenus siderum animi non ab universi animo, sed ab ipso deo sive boni idea procreati eidem primo loco inhærent*). Constitutum autem totum (*indivisum adhuc*) divisit in animos numero stellis pares singulosque singulis attribuit. *Hoc est, animi humani singuli singulis stellarum animis inhærent, quas, antequam nati corpusque nacti sunt, inhabitant. Differant autem et ipsi pro natura singularum stellarum necesse est. Quamquam iidem animi stellas fixas, planetas, terram deinceps inhabitant. Qua ratione Plato altera ex parte hoc assequitur, ne terra sola animalia ratione prædita alere videatur, altera ex parte ipsas mutationes historicas, quæ in terra accidunt, inde conatur explicare. Qui vero sit præexistentiæ hujus finis, in sequentibus exponit :* Impositis enim, *pergit, in singulas stellas* quasi in vehicula singulis animis universi naturam monstravit (*unde innatæ, quæ dicuntur, iis proveniunt ideæ*) legesque iis fatales ostendit, primum quidem ortum unum omnibus statutum fore (*quamquam stellarum natura atque indoles nonnihil inter se differt, cfr.* I, 712, 49 *sqq.*), ut ne quis ab ipso deteriorem conditionem acciperet, satis autem in sua quibusque temporum instrumenta (*sive planetas*) animal fieri convenire deorum reverentissimum, sed quia duplex sit humana natura, præstantius genus ejusmodi esse, quod postea esset viri nomine gavisurum (*comparanda est generatio illa ex terra quum nondum ex se invicem generarent liberos homines Saturninæ ætatis*, I, 585, 3 *sqq.*). Jam vero in corpora insitis ex necessitate et aliis accedentibus ad corpus eorum, aliis abscedentibus (*quod non ita erat in universi corpore*, II, 206, 53 *sqq.*) principio sensum necesse esse unum omnibus innasci ex vehementibus affectionibus, deinde voluptate et molestia mixtum amorem, ad hæc metum et iram et quæ conjuncta his natura quæque contrarie dissidentia sint (*de quibus exposuit in* Philebo, *vid.* Argum.) ; quæ si recturi essent *rationis* imperio, juste victuros, subjectos iisdem injuste; et qui suum vitæ tempus bene transegisset, eum in contributæ stellæ habitationem reversum vitam beatam et commodam habiturum (*id quod minus accurate aliis locis jam significavit, vid.* I, 90, 7 *sqq.*; II, 194, 37 *sqq.*), sed illud non assecutum mulieris naturam secundo in ortu recepturum (*ita ut mulieres viri essent ad imbecilliorem hunc naturæ statum* delapsi, *cfr.* I, 714, 7) ac ne tum quidem finem vitiorum facientem, quemadmodum corrumperetur, ad ejus similitudinem semper talem quandam ferinam recepturum esse naturam, mutantemque non prius defuncturum laboribus, quam ejusdem et similis (*h. e. rationis*) circuitum in se subsecutus turba illa magna, quæ postea ex igne et aqua et aere et terra agnata est tumultuosa, ratione coercita ad primi atque optimi pervenisset genus habitus. *Quod cum fieri possit, mutationem illam in naturam ferinam inde concludas licet non ad verbum, sed symbolice tantum esse intelligendum.* — Quæ cum iis omnia designasset, ne cui, si quid postea evenisset vitii, ipse causa esset (Reipublicæ *locum*, II, 36, 35 *sqq. respicit, quamquam ne hac quidem ratione culpa omnis ad liberum hominum arbitrium redundat, quia animorum indoles varia variâ jam stellarum, quas primum inhabitant, naturâ necessitate quadam determinatur*), serere alios in terram, alios in lunam, alios in reliqua, quotquot erant temporis instrumenta, cœpit. Post autem sationem agenda junioribus tradidit diis (*cœlestibus scilicet*), ut corpora fingerent mortalia et quantum adhuc reliquum erat animi humani, quod accedere necesse esset (*partem scilicet concupiscentem et partem animosam, quæ necessitate accedente existunt, quare infra de iis agetur*), id atque omnia corporibus adjuncta (*organa scilicet*) ut efficerent effectisque moderarentur et pro viribus quam optime mortale gubernarent animal, nisi quatenus ipsum sibi malorum causa fieret. — *Tres igitur hic distinguuntur creationis singulorum animorum gradus, quibus mundi conditor præsidet, antequam eos junioribus tradat ad corpora et inferiores animi partes affingenda : mixtio substantiæ, distributio substantiæ inter stellas, satio in temporis instrumenta. Qui quidem gradus non ita intelligendi videntur, quasi re ipsa in tempore inter se distent, sed ad logicam solum distinctionem pertinent. Quare præexistentia quoque illa non aliud sibi vult, quam innatam significare harmoniam intellectus singulorum cum intellectu divino universi. Ad stellas autem fixas quum præexistentiam referat, singuli animi initio anni magni cujusque singulis stellis reddantur necesse est. Quod idem in Phædro jam* (I, 712, 44 *sqq.*) *dæmonum illo cum planetarum diis exitu ad locum supercœlestem significaverat*, II, 211, 44—213, 4.

Atque ille omnibus his ordinatis in suo, ut par erat, statu manebat. *Quæ quidem vox duplicem admittit interpretationem, quum secundum mythicam, qua hic utitur, orationem, deus, postquam mundum creavit, in priorem suum statum redierit, revera autem in statu suo semper permanserit, ita ut mundi creatio ipsa sempiterna sit neque initium neque finem ullum habens.* Filii vero ordinem patris sequentes accepto immortali mortalis animantis principio particulas ignis et terræ et aquæ et aeris a mundo, quas rursus redderent (*cfr.* II, 212, 15), mutuati in unum conglutinabant non indissolubilibus illis, quibus ipsi (*cœlestes scilicet dii sive cœlestia corpora*) continebantur, vinculis, sed propter parvitatem visum effugientibus crebris cuneolis conflantes (*h. e. propter multiplicitatem corporis humani partium fieri non potest, ut in explicando, qui-*

bus singulæ singulis animi functionibus correspondeant, usque ad minutissima hic descendatur), unum ex omnibus corpus quodque efficientes in affluente eo *corpore* et effluente (*quod in cœlestibus corporibus idem semper manebat, neque senescens neque juvenescens, neque accrescens neque decrescens*, II, 207, 6 *sqq.*) immortalis animi ambitus EJUSDEM, *qui pertinet ad ideas, atque* ALTERIUS, *qui pertinet ad res sub sensus cadentes*, illigabant. *Reminiscamur hic oportet, in sideribus animi motus a corporis motibus omnino non differre, sed utrosque iisdem regi legibus rhythmicis atque harmonicis. Quod idem in hominibus observans Plato, quæ sequuntur omnia, ita enuntiat, ut non magis ad corporis, quam ad animi functiones referenda sint.* Animi enim ambitus sive circuitus illi *ejusdem atque alterius* in corpore tanquam in flumine vehementi illigati *atque contra hujus fluctuationem luctantes* vi ferebantur modo, modo ferebant, ita ut totum animal moveretur quidem, sed sine ordine et sine ratione qua fors impellebat, procedens et *pro duobus illis* omnibus sex utens motibus. *Animi enim motu corporis motum comitante semper vel potius provocante*, turba illa influentis et effluentis undæ, quæ alimentum præbet, non in corpore nostro consistit, sed extrinsesus accidentes affectiones atque motus inordinati, quum per corpus ad animum perferuntur, sensus omnes, quos vocant, hic efficiunt, *ita ut non solum corporis nostri substantia, sed et animi nostri intelligentia originis flumine feratur.* Quo factum est, ut *initio quidem* animi circuitus EJUSDEM *sive ad ideas pertinens* plane inhiberetur, ALTERIUS vero circuitus *sive ad res pertinens sub sensus cadentes, rhythmicis ille atque harmonicis legibus in planetis adstrictus*, his legibus solutus omni modo corrumperetur : quæ falsarum est opinionum origo *physica*. Et infantum quidem animus has ob caussas prorsus insipiens exsistit. Ubi vero incrementi et alimenti flumen minus accedere cœpit rursusque circuitus tranquillitatem nacti progressu temporis magis constituuntur, tunc jam ad naturalem singulorum orbium cursum correcti ambitus ALTERUM pariter atque IDEM recte appellantes, eum, qui ipsis utitur, eo perducunt, ut adjuvante etiam recta per disciplinam educatione, *qualem in* Republica *descripsit*, prudens fiat. — *Et de singulis quidem animi ac corporis partibus in tertia dialogi parte accuratius exponetur, hic vero eatenus, quatenus siderum motibus comparandi animi atque corporis motus veram illam, quam modo dixit, prudentiam efficiunt.*

Divinos igitur circuitus duos, universi formam rotundam imitati, dii globosum in corpus illigaverunt, quod caput appellamus, quod omnium in nobis dominatum habet. Cui etiam totum corpus tamquam famulitium collectum tradiderunt, crura præsertim et manus, quibus in incedendo uteretur. Posteriore porro anterius dii antiquius et regalius esse statuentes plurimum incessus nobis hanc in partem dedere atque hac in parte capitis faciem et universæ animi providentiæ instrumenta illigaverunt. Instrumentorum autem primum luciferos fabricati sunt oculos, *quorum sensum ita explicat, ut Protagoream theoriam, quam in* Theæteto (I, 117. 51 *sqq.*) *jam adhibuerat, de actione corporis externi deque passione vel reactione oculorum vel alius instrumenti corporis nostri, conjungat cum Parmenidea necnon Empedoclea doctrina, secundum quam simile simili, ignis igne percipitur etc. Quibus explicationem addit iisdem rationibus fultam cum somni et insomniorum, tum simulacrorum quæ efficiuntur in speculis* (*cfr.* I, 201. 2 *sqq.*). Quamquam, *pergit*, hæc omnia ex genere causarum adjuvantium sunt, quibus ministris utitur deus in optimi, quoad fieri potest, specie perficienda. Quæ quidem causæ, cum in omnibus, quæ sub sensus cadunt, rebus omnia efficiendi vim habeant, rationem tamen aut mentem nullam habent. Mentis autem et scientiæ amatorem oportet intelligentis naturæ causas *finales* primas indagare, *efficientes* vero, quæ non ad mentem, sed ad necessitatem potius pertinent, secundas. *Unde apparet, theoriam illam de visu ideo a Platone huc esse adductam, ut, quomodo causarum genera duo, quorum unum ad mentem, alterum ad necessitatem pertinet, inter sese differant, hoc exemplo demonstret, simulque viam hac ratione sibi muniat ad alteram dialogi partem. Primam autem partem concludit visus atque auditus causas finales ita explicando*, ut alterum ad siderum, alterum ad musicæ harmoniæ motus rhythmicos percipiendos aptum esse ostendat ; quibus perceptis animi nostri conversiones cognatæ, numero, qui his omnibus communis, adjuvante, cum dissonæ antea et perturbatæ fuerint, imperturbatæ atque consonæ redduntur ; atque ita verarum rationum participes facti et ad quæstionem de universi natura perducti philosophiam nacti sumus, quo bono majus nihil unquam mortali generi datum est deorum munere neque dabitur. *Quibus principiis cum idearum doctrina, tum educationis, quam ex Republica novimus, instituta nituntur*, II, 213, 5—216, 39.

PARS ALTERA. Mentis operibus hucusque descriptis, restat ut de iis quoque exponatur, quæ necessitate fiunt. Mundi enim hujus generatio ex necessitatis mentisque congressu mixta est, sed ita, ut necessitas, menti concedens, plurima eorum, quæ fierent, ad optimum duceret. Mundi igitur ortum qui recte explicare velit, præter mentem erraticæ quoque causæ speciem (τὸ τῆς πλανωμένης εἶδος αἰτίας) admisceat necesse est. *Quam hic* erraticæ causæ speciem *appellat, ad erraticas stellas alludens quæ* ALTERIUS *circuitum obtinuerunt, eadem est atque quam modo dixit necessitatem : inanimatæ scilicet sive corporeæ naturæ principium, quod, quatenùs in mundi ortu necessarios menti imponit fines, necessitas hic appellatur. Quam causæ speciem, qualis ante mundi ortum fuerit, explicandam sibi hic proponit.* Naturam ergo ignis et aquæ et aeris et terræ, *quæ pro principiis corporeæ naturæ haberi solebant*, considerari oportet. Quæ vero tantum abest, ut principiorum vel elementorum (στοιχεῖα *sunt elementa vel literæ*) mundi locum teneant, ut ne syllabarum quidem instar vel paululum sapienti videri merito possint (*in syllabarum enim loco habet planities elementares, quibus corpora elementaria quatuor constant*, II, 220, 42 *sqq.*). Sed de universorum sive principio sive principiis in præsenti non est dicendum, quia difficile est hac disputandi via (*quæ mythicam adhibens orationem verisimilia persequitur*), quæ videntur, demonstrare, *neque necessarium, cum de idearum quidem principio, quo plura non esse hic innuit, in dialecticis dialogis jam inquisitum sit. Quod vero deum precatus addit*, mira et insolita expositione opus fore, antequam ad verisimilium decretum perveniatur, *ad expositionem, quæ sequitur, referendum videtur de elementis corporum mathematicorum insolitam illam, quia nec stereometriæ tunc temporis aliud præter vestigia quædam nota erant neque omnino, quæ de mathematicis corporibus docet physicis assimilandis, in communem sensum cadunt.* — Primum igitur hoc statuendum : præter duas species, quas in superioribus distinximus, quarum una exemplaris loco posita mente cernitur et semper eodem modo est, alterum autem si-

mulacrum exemplaris ortui et oculis subjectum, tertium etiam esse genus difficile quoddam atque obscurum, quod omnis ortus receptaculum et quasi nutricem esse dicendum (*spatium hic nutricem, non, ut infra, matrem vocat ortus, utpote quæ eum recipiat solum, non procreet*). *Quod quidem a quatuor illis, quæ dicuntur, elementis hac ratione differt :* de his atque de omnibus, quæcumque ortum habent et qualitate aliqua prædita sunt, nihil unquam firmiter asseverari potest, tanquam quod sit aliquid, cum aliud eorum in alius speciem semper transeat neque hoc magis sit quam illud, sed semper alias aliter fiat : ita ut de id generis omnibus nunquam enuntiandum sit ESSE HOC vel ILLUD, sed hoc solum TALE VIDERI : contra in quo singula eorum oriri semper ac rursus inde perire videntur, de hoc solum ESSE HOC vel ISTUD prædicandum. *Id quod illustratur exemplo allato* figurarum ex auro fictarum, quarum singulæ continue in omnes transformantur, quare de unaquaque hoc solum cum veritate prædicari potest, esse aurum, esse autem triangulum (*mathematicis figuris alludit, de quibus infra tractaturus est*) vel aliud quid eorum, quæ auro informata sunt, nunquam, sed hoc ad summum : tale quid videri. Eadem illius, quæ omnia recipit corpora, naturæ ratio est. Massa enim quædam est naturâ proposita, quæ agitatur et figuratur ab intrantibus, quorum causa alias aliter se habere videtur : intrantia vero et exeuntia simulacra sunt eorum, quæ semper sunt, miro quodam et vix enarrabili modo ex illis formata, quem postea, *addit*, persequemur. Itaque comparare decet id, quod recipit, matri (*nutrici supra dixerat, quatenus recipit tantum, matri vero, quatenus receptum iterum progignit*), unde recipit, patri, mediam autem horum naturam proli. Reputandum autem non aliter, si quando effigies futura sit omni formarum varietate distincta, id ipsum, in quo effingenda imprimatur, bene præparatum esse posse, nisi omnibus illis, quas aliunde recepturum sit, speciebus carens. *Quod iterum illustrat exemplo unguentorum bene olentium, et materiarum mollium, quibus figuras impressum eunt.* Quare ejus, quod ortum est, matrem atque receptaculum neque terram neque aërem neque ignem neque aquam dicamus neque quidquam eorum, quæ ex his aut ex quibus (*elementaribus scilicet figuris*, II, 220, 42 *sqq.*), hæc facta sunt ; sed oculis non percipiendum quoddam genus et forma carens, omnium capax, permiro quodam modo ejus, quod intelligitur (*idearum scilicet*) particeps : ignem vero semper videri partem ejus *participatione ideæ ignis* ignifactam, aquam *participatione ideæ aquæ* humectatam, terram itidem et aërem, quatenus horum simulacra recipiat. — *Jam quæ hucusque de natura tertiæ, quam erraticam appellavit, speciei per inductionem gradatim inventa sunt, in sequentibus non per deductionem dialecticam, sed summa eorum, quæ in dialecticis dialogis, in Parmenide præsertim et in Sophista, quos hic* (II, 219, 21 *sqq.*) *respicit, eo pertinentia exposuit, breviter repetendo ita fere declarat :* Cognitionis genera sunt duo, intellectus et vera opinio, quibus vicissim duo respondent rerum genera, unum quidem species eodem semper modo se habens, ortus atque interitus expers, neque in semet aliud aliunde recipiens, neque ipsa in aliud aliquo intrans, neque vero oculis aliove sensu percipienda, intelligentiæ illa *vel intellectui* ad contemplandum proposita; aliud autem eodem nomine præditum ac simile illi secundum, sub sensus cadens, ortum habens, semper agitatum, in loco aliquo exsistens et rursus inde periens, opinione cum sensu comprehendendum; *unde sequitur* tertium esse *loci* sive spatii genus, interitus expers, sedem præbens omnibus ortum habentibus, ipsum neque sensibus percipiendum et ratiocinatione quadam adulterina (*utpote quæ ne intellectu quidem sive idea quadam innata niteatur, sed necessitate solum logica quam statim explicabit*) assequendum, vix credibile. — *Definitio igitur hæc tertii rerum generis ad intimam pertinet doctrinæ idearum naturam, quam qui perspectam non habent*, aberrant necessarium dicentes, ut quidquid sit, in aliquo sit loco et spatium aliquod obtinens, quod autem neque in terra neque alicubi in cœlo sit, nihil esse ; cum de iis, quæ vere sunt (*ideis scilicet*) exacta ratio, quamdiu unum aliquid aliud, alterum aliud sit, neutrum in neutro unquam ita existere posse doceat, ut unum simul idem ac duo fiant : simulacro contra (*h. e. rebus qui sub sensus cadunt*), quoniam non, ut sui ipsius, sed ut alius cujusdam semper simulacrum sit, exsistere feratur, ideo convenire, ut in alio quodam semper exsistat, essentiæ partem aliquam sibi vindicans, aut ut omnino nihil sit. *Apparet enim ex Platonis sententia unum solum esse principium, ens sive ideas, quod essentiam quoque ortus in se comprehendit, et cujus contrarium sive negatio est non-ens, sive alterum, sive spatium.* — *Expressis autem verbis declarat*, tria hæc, ens et spatium et ortum fuisse (*per abstractionem saltem*), antequam cœlum existisset, *h. e. antequam deus ortum hunc inordinatum atque inanimatum animo creato in mundi sive cœli ordinem redegerit. Quem quidem primarium ortum in sequentibus ita describit. ut dicat* ortus nutricem, *accedentibus scilicet ignis et aëris et aquæ et terræ utpote simplicissimis iis atque infimis ideis*, humectatam et ignescentem et terræ atque aëris formas recipientem et reliqua his conjuncta patientem omnibus modis variatam conspici, necnon omnibus modis inordinato motu agitatam, qua fluctuatione tamen, quasi cribro agitante atque agitato, genera illa quatuor, *vel saltem eorum vestigia*, simillima a dissimillimis discreta atque sedibus divisa fuerint, antequam cœlum ex iis compositum exstitisset (*quod quidem chaos iisdem fere verbis descripsit in Parmenide*, I, 628, 5 *sqq.*). Ubi vero cœlum redigi in ordinem cœptum est, vestigia hæc elementorum quatuor primum deus speciebus et numeris distincta figuravit, *h. e. prima hæc*, quoad fieri poterat (II, 220, 35), *idearum similitudinem induerunt. Transitionem igitur hanc, æternam eam, quamquam propter orationis formam mythicam ad tempus videtur pertinere, ita persecutus* ad singulorum ortum *describendum exinde descendit*, quem insolito (*cfr.* II, 217, 18) sermone declaraturum se *dicit*, iis solum, qui mathematicæ et philosophæ eruditionis vias perceperint, facili intellectu, II, 216, 40 — 220, 42.

Ex Platonis igitur sententia cum unum sit principium idearum, tria vero sint rerum genera, ideæ, ortus, spatium, quod principio, utpote negatio ejus, quodammodo participet (II, 219, 7 *sq.*) : *ex tertio jam genere hoc spatii singulorum corporum ortum constituere aggreditur, sed ita ut, ne corporea natura alterius principii vim obtineat, in corporum physicorum locum mathematica corpora substituat.* Elementa igitur quatuor, quorum vestigia, *ideis accedentibus*, prima in spatio apparuisse *supra dixerat, et ex quibus antiquiores secutus philosophos cetera corpora omnia composita esse supponit*, cum sint corpora, corpus autem omne habeat altitudinem planitiebus circumscriptam, planities autem omnes e triangulis constent rectangulis, altero æquilatero, altero latera inæqualia habente : ex his elementa quator fieri necesse est. Superiora vero horum, *addit*, etiam principia deus novit et inter homines qui deo amicus, *h. e. philosophus hac via progrediens planities*

quoque in lineas, lineas porro in puncta dissolvi concluderet, qua ratione omnia tandem corpora utpote in principium, in vacuum abirent spatium, nisi hoc obstaret, quod simplicissimæ corporum figuræ nonnisi ideis accedentibus exsistunt. Corpora vero quatuor illa, quibus elementa componantur, pulcherrima, *h. e. ad simplicitatem atque regularitatem quam proxime accedentia*, oportet esse dissimilia quidem illa inter se, sed quæ solvendo possint partim ex se fieri. Ex triangulis ergo duobus illis alterum æquilaterum unam habet speciem, alterum vero oblongum infinitas. Ex his igitur rursus pulcherrimum præ ceteris capiendum est, subtentam duplo longiorem latere minore habens, id quod elementum est, quo basis efficitur cum tetraëdræ sive pyramidalis figuræ, tum octaëdræ atque icosaëdræ. Ex æquilatero vero triangulo cubicæ figuræ basis efficitur. Quam quidem terræ *tribuit*, quæ maxime immobilis sit et ad fingendum apta. Ex reliquis vero figuris tetraëdram igni *tribuit*, quod facillime movetur atque minimum est corpus, necnon ad secandum aptissimum atque levissimum; octaëdram porro aëri, icosaëdram aquæ, quarum illa secundo loco eadem omnia habet, hæc autem tertio loco, proxime ad terram accedens. *Quod vero addit*, esse etiam quintam quandam compositionem, qua deus ad universum depingendum (ἐκεῖνο διαζωγραφῶν) usus sit, *ad dodecaëdram figuram videtur pertinere, quam Philolaus Pythagoræus* (Bœckh, *Philolaus*, p. 160 *sqq.*) *quinto elemento ætheri assignaverat, sed quam Plato, cum quatuor solum ponat esse elementa, ad universum transfert voce διαζωγραφῶν ad duodecim zodiaci signa alludens. Ejusdem videtur spectare doctrinam, quod subjicit*, utrum carentes numero mundos esse dicendum sit, an certum numerum habentes, dubitare imperiti esse, sed utrum tandem unum, an quinque eos *quinque figuris illis respondentes* vere exstare affirmandum sit, magis probabiliter ambigi posse. *Quod vero supra dixerat* (II, 217, 34 *sqq*) elementa omnia vicissim aliud in aliud mutari, *hic accuratius jam definit :* cum tria corpora ex uno triangulo inæqualia latera habente oriantur, quartum vero unum tantum ex æquilatero triangulo, non omnia possunt inter se soluta mutari ita, ut ex multis parvis pauca magna et vicissim existant, sed tria solum possunt. Ceterum, *ne quis dicat, inter tetraëdras, octaëdras, icosaëdras atque cubicas figuras fieri non posse, quin spatia relinquantur vacua*, species has omnes ita parvas esse *addit*, ut singularum in singulis generibus propter parvitatem cerni a nobis possit nulla, coacervatis autem multis moles earum cernantur, II, 220,42 — 222, 51. — Qua ratione alia in alia vertantur, hinc cernitur : parva vis ignis sufficit ad multo majorem vim aëris vel aquæ vel terræ solvendam, et aër quidem atque aqua in triangula solvuntur, quæ, igne superante, in ignis speciem sive in tetraëdras coeunt. Eadem ratione aër ad aquam et terram, aqua ad terram sese habent, nisi quod terræ particulæ nunquam in aliam speciem ingrediuntur. Contra ut elementa leviora solvantur ab elementis gravioribus, ita ut rursus ex igne aër, ex aëre aqua fiat, graviorum elementorum vis leviorum multo superet necesse est. *Triangulis tandem cum tetraëdra componatur 24, octaëdra 48, icosaëdra 120, quæ rationem habent 1/2 ad 1 ad 2 1/2*, eadem ratio alius in aliud corpus mutationi præsideat oportet, ita ut una particula aquæ ab igne soluta in unum ignis et duo aëris corpora abire possit, unum autem aëris in duo ignis, atque ita invicem. — *Sed mutatio hæc eadem in universum causa atque principium est motus.* Nam, *sicut supra jam dixerat* (II, 220, 23 *sqq.*), singulorum generum multitudines suis quæque locis separatæ sunt propter receptaculi motum; quæ vero dissimilia sibi, similia aliis fiunt, quotiens id accidit, propter agitationem feruntur in illorum quibus similia facta sunt locum, II, 222, 51 — 223, 39. — *Cujus agitationis atque motus infinita existit varietas*, si non solum quatuor illa corpora prima, sed diversa inter se respicias genera, quæ in eorum speciebus innata sunt. *Diversitatem autem hanc ita explicat*, ut non una tantum magnitudine prædita ab initio triangula esse procreata *dicat*, sed minora et majora et numero tot, quot in speciebus sunt genera (II, 223, 40 — 49). *Ex quo statim, quid de motus atque status natura in universum statuendum sit, addit.* Statum enim semper ad æqualitatem, motum ad inæqualitatem referri *perhibet*. Et quidem, *pergit*, inæqualitatis *inter singulas elementorum species et inter singula genera* originem persecuti sumus, sed quonam modo singula secundum genera separata *atque hactenus æquabilia facta* moveri tamen inter se ac ferri non desinant, denuo ita explicandum: ambitus universi, cum sit rotundus, et in semet coire natura velit, constringit omnia et vacuum locum relinqui patitur nullum; quapropter ignis maxime in omnia penetravit, deinde aër, ut est tenuitate secundus, et reliqua hac ratione; nam quæ ex maximis partibus facta sunt, maximam vacuitatem inter consistendum, minima minimam reliquerunt. Jam vero coarctans ille in semet coeundi conatus parva in magnorum vacua intervalla contrudit. Parvis igitur juxta magna locum capientibus et minoribus majora discernentibus majoribusque illa sibi conjungentibus omnia sursum deorsum transferuntur in suos locos; mutata enim magnitudine quodlibet locorum quoque mutat stationem. Sic igitur et his de causis, *elementis tenuioribus ambitum semper universi utpote locum sibi cognatum petentibus, ambitu autem ea in magnorum semper intervalla introrsus contrudente*, inæqualitas nunquam non existens perpetuum horum et nunc et usque futurum motum semper efficit, II, 223, 40 — 224, 25.

Exinde ad describenda singula, quæ quatuor elementis continentur genera (*vide supra*, II, 223, 40 *sqq.*), *accingitur*, quamquam in quæstionibus id generis de iis, quæ non semper sunt sed ad ortum pertinent, probabilem solum ludum quendam esse *putat* (II, 225, 12 *sqq.*). *Distinguit autem* ignis genera flammam, et quod abit a flamma, quod non urit, lucem, et quod exstincta flamma in candentibus residuum ignis superest; aëris porro unum purissimum, quem ætherem nuncupant, aliud turbidissimum, nebulam et caliginem, et alias species nomine carentes; aquæ porro duo primum genera, humidum, *h. e. humidorum genera varia*, et fusile, *h. e. metalla.* Quorum liquefactionem per ignem *ita explicat*, ut ab igne intrante atque *eorum elementa* dissolvente privatum æquabilitate, qua antea compactum erat, mobilitatis potius particeps fiat metallum; rursus vero excidente igne quippe non in vacuum exeunte vicinus aër pulsus ab eo mobilem adhuc molem contrudens ipsam commisceat sibi ipsi atque ita compactam iterum reddat. Metallorum autem genus, quod ex tenuissimis maximeque æquabilibus densissimum fit, aurum per saxum colatum concrevit; auri autem surculus ob densitatem durissimus et ad nigrum colorem traductus adamas vocatur. Æs porro auro proximas habet partes, species autem plus quam unam, auro quidem densius, atque durius, cum terræ partem exiguam atque tenuem admixtam habeat, sed quia magna intra se intervalla habet, levius. Terra autem admixta, vetustate utrumque rursus separante conspicua facta, ærugo dicitur. *Aquæ porro congelationem ita explicat :* Ignem admixtum habens aqua fluida, cum ab igne et aëre separata sola relinquitur, æquabilior fit et ab egressis in semetipsam

contrusa grando vocatur vel glacies vel nix vel pruina. Aquæ vero species *distinguit* humores per plantis colatos quatuor : vinum, oleariam speciem, mel relaxandis circa os canalibus dulcedinem præbens; denique quod carnem dissolvit urendo, spumosum genus, ex omnibus secretum humoribus, succus appellatur. Ex terræ vero speciebus ea, quæ per aquam colata est, corpus lapideum fit, cum aqua admixta inter miscendum finditur atque in aëris speciem transit, aër autem hic, cum vacuum nihil supersit, vicinum pulsat aërem, qui terram vehementer contrudit, ita ut dissolvi a aqua nequeat. Erepto per ignem humido omni argilla fit. Humido admixto, quum fusilis facta per ignem terra refrigeratur, lapis fit nigro colore præditus. *Simili ratione* nitrum et sal existunt. *Ultimo loco*, cur quæ mixta sint ex terra et aqua corpora, vitrum scilicet et lapidum species, quæ fusiles appellantur, quæque cerea et ad suffiendum compacta sunt corpora, ab aqua solvi non possint, ab igne possint, *explicat*, II, 224,25—225, 36.

Exinde ad affectiones corporum declarandas *transit*, quibus quamquam sensum subesse semper necesse est, carnis tamen et eorum, quæ pertinent ad carnem, ortum, et animi quicquid mortale est, nondum pertractat, *sed ad tertiam dialogi partem remittit; hic vero quæ de sensibus exponit, omnia ad physicas corporum qualitates refert, postquam in prima dialogi parte* (II, 214, 44 — 216, 39) *cum de visus ratione universa, tum de fine, qui sensibus omnibus, summis præsertim, sit propositus, accurate disseruit. Quomodo autem sensus inferiores ad cognitionem sese habeant, hinc apparet, quia hic, quæ sit ratio quæ intercedit inter eos atque voluptatem et dolorem, docetur, in Philebo vero atque in Republica* (II, 170, 5 — 172, 51), *quomodo voluptas et dolor se habeant ad cognitionem, expositum est.*

Jam primum de iis agit corporum affectionibus, quæ toto corpore vel tactu potius percipiuntur, certis quibusdam instrumentis non adstrictæ. Ignis dicitur calidus, quia propter tenuitatem laterum et angulorum acumen et particularum exiguitatem et impetus celeritatem secandi vi præditus corpus nostrum minutatim dirimit, unde caloris sequitur sensus. Frigus contra percipimus, quotiescunque humida, particularum magnitudine humores corporis nostri superantia, corpus penetrant, expulsisque minoribus humidi nostri partibus, earum locum cum nequeant occupare, humores contrudunt, quibus præter naturam compressis et secundum naturam renitentibus, tremor ille frigus comitans, ipseque frigoris sensus oritur. Durum nomen omnibus est quibus caro nostra cedit, molle vero iis, quæ carni, itemque inter se. Cedit autem quicquid parvæ basi insistit; quod vero quadrangulis basibus constat quodque in densitatem coit summam, *terra scilicet ejusque genera*, renititur plurimum. Gravitas atque levitas corporum ad superioris atque inferioris loci naturam referuntur. Inferiorem enim locum appellamus, quo feruntur omnia molem quandam corporis habentia, superiorem contrarium; naturâ autem hos duos locos ponimus bifariam dispertitum mundum exhibere. Jam vero in universo globosa prædito figura nihil altero est superius aut inferius; hæc præterea corporis nostri positione metimur, ut eadem res, prout capiti aut pedibus est propior, mutato corporis situ, modo supra nos, modo infra nos esse dicatur. Quæ eadem ratio est gravitatis atque levitatis : in terra enim constituti atque terreni generis partem aliquam in dissimilem aerem vi trahentes, id quod facilius vim facienti cedens in dissimile sequitur, leve appellamus et locum, in quem adigimus, superiorem, contrariam autem his affectionem grave et locum inferiorem. Quod idem in ceteris quoque elementis accidere necesse est, ut in alterius locum ea trahentibus renitantur atque gravia fiant. Sed cum alii elementa atque alia elementorum genera alios in universo locos obtinuerint, neque idem genus ubicumque locorum vel grave vel leve, neque eundem locum omnibus rerum generibus vel superiorem vel inferiorem esse sequitur, sed in suo loco positum elementum omne esse leve, hinc vi abreptum et in locum alterius translatum fieri grave; idque ita fieri statuendum est, quia omne elementum natura ad sui simile fertur, qui nisus gravitatem efficit; locus vero, in quem tale quid fertur, inferior, contrarius superior hactenus fit. — Lævitatem tandem æqualitas densitati mixta exhibet, asperitatem vero durities inæqualitati mixta, II, 226, 37 — 228, 30. — Iucundorum atque molestorum causa pertinet cum ad communes, quas modo pertractavimus, circa totum corpus *tactus* affectiones, tum ad ceteros sensus, quatenus voluptates et dolores comites habent. *Jam cum dolor vel voluptas sine sensu omnino existere non possit, hoc primum explicetur oportet, cur affectiones aliæ sensum efficiant, aliæ minime. Cujus rei causam Plato ad facile vel difficile movendæ naturæ distinctionem refert, de qua supra exposuit* (II, 222, 32 *sqq.*). Partes enim, *dicit*, *corporis nostri* aliæ facile moventur, motumque propagant quasi orbem *in unda* efficientes, donec motus hic ad partem animæ prudentia instructam perveniat et sensum hic efficiat. Partes corporis aliæ, stabiliores cum sint, vix moventur, motum non propagant, neque sensum efficiunt ullum. Hoc autem in ossibus et crinibus et quas alias TERRA plerumque constantes partes in nobis habemus, illud vero in visu et auditu maxime, utpote quibus IGNIS AERISQUE vis maxima insit, locum habet. *Sensus autem ad voluptatem atque dolorem ita se habet :* quæ præter naturam eaque vehemens atque cumulata, *h. e. subita*, existit in nobis affectio, *sensum efficit* molestum, revertens autem ad naturam jucundum; quæ vero leniter, *h. e. non vehementer*, et paulatim, *h. e. non subito*, existit, sensu *omnino* caret. Quæ vero facile *atque subitaria, sed minime vehemens, utpote in parte corporis maxime mobili*, existit, ea omnis sensum habet maxime, dolorem vero et voluptatem non habet, quemadmodum visus, utpote in cujus discretione atque contractione vis *atque vehementia* nulla inest, *cujus generis sensus ad prudentem animi partem maxime pertinent.* Majoribus vero *atque crassioribus* constitutæ corporis partes, quæ afficienti eas quidem ægre cedunt, motus vero per totum corpus tradunt, voluptates habent atque dolores, alienatæ quidem dolores, rursus restitutæ autem in idem voluptates. *Contra vero ac in Gorgia dixerat* (I, 361, 17 *sqq.*), voluptas sine dolore, dolor sine voluptate esse potest. Quæ enim paulatim abscessus patiuntur et vacuantur, expletiones vero cumulatas et per magna recipiunt, vacuari se non sentientia, expleri vero sentientia, dolores quidem mortali animi parti *(utpote ad quam solam tales pertineant affectiones)* nullos præbent, voluptates vero maximas; id quod suaveolentia demonstrant (*cfr.* I, 429, 5; II, 171, 5); quæ vero cumulata abalienantur, paulatim vero et ægre suum in statum redeunt, contraria omnia superioribus efficiunt, II, 228, 30-229, 21. — Post communes totius corporis affectiones superest, ut quæ certis nostri partibus, *organis scilicet sensuum*, accidunt, cum ipsas, tum earum causas efficientes exponamus. Ut igitur a linguæ affectionibus ordiamur, quas supra de humoribus dicentem (II, 225, 29 *sqq.*) reliquisse se *dicit* (*ita ut affectiones ad gustum pertinentes omnes ad humorum qualitates referre videatur*) : videntur hæ quoque, ut pleræque, contractionibus qui-

busdam et discretionibus fieri, et præterea asperitatibus lævitatibusque magis, quam ceteræ, uti, *ita ut a communibus corporis affectionibus proxime stare gustus videatur. Gustus autem affectionem in universum ita explicat*, ut terrenæ quædam *alimentorum* partes in humidam carnis mollitiem, *h. e. in salivam atque linguam*, incidentes *ibi* liquefiant, liquefactæ autem in venulas quasdam linguæ quasi exploratrices (*quæ quidem nervorum, quos nos dicimus quosque nondum novit Plato, locum hic tenent*) atque ad cor, animæ *scilicet* mortalis sedem atque satellitem (II, 233, 3 *sqq.*), pertinentes intrent: intrantia vero, si asperiora (*vid. ibid.* 35) sunt, acerba, si minus asperant, austera apparent; quæ vero et has (*venulas*) purgandi vim habent et universum linguæ ambitum abluunt, si ultra modum id faciunt, ita ut de natura ejus (*linguæ*) liquefaciendo detrahant, qualis nitrorum vis est, amara nominantur; quæ vero vim nitro temperatiorem habent leniusque purgant, salsa videntur; quæ vero applicata oris caliditati ab eoque lævigata fervefiunt et ipsa rursus calefacientia urunt (*utpote quæ sint igneæ species, vinum scilicet, alia id genus*, II, 225, 34 *sqq.*), et levitate sua sursum ad capitis sensus feruntur (*h. e. inebriant*) et quocunque feruntur, secant, acria ideo vocantur. Quæ vero attenuata ante per putredinem (putredo autem fit transeunte aqua in aërem vel aëre in aquam, II, 230, 24) angustis venis sese induunt, partesque inibi (*in sanguine scilicet*) terreas aëriasque, quæ antea convenienter sese habebant, conturbant, ita ut fervor atque fermentum existat necnon aëris et aquæ ebullitio, hæc omnia acida vocantur. Omnibus, quæ hucusque dictæ sunt, contraria affectio, quando ingredientium in humidis (*saliva*) constitutio ad linguæ habitum accommodata lævigat et præter naturam contracta vel diffusa colligit vel laxat et omnia quam maxime naturalem in statum adducit, dulcedo vocatur, II, 229, 25 — 230, 20. — Odorum genus omne dimidiatum, species autem nullæ *nominibus* distinguuntur. Narium enim venæ ad terræ et aquæ genera angustiores sunt, ad ignis vero aërisque genera latiores, quamobrem nemo unquam illorum (*elementorum quatuor*) aliquem sensit odorem, qui existere non solet, nisi cum aliquid madefit vel putrefit, vel liquefit vel suffitur; transeunte enim aqua in aërem et aëre in aquam, horum in medio odores exsistunt, suntque omnes aut fumus aut nebula, nebula quod ex aëre in aquam abit, quod ex aqua in aërem, fumus. Itaque tenuiores aqua, aëre crassiores odores omnes sunt, *atque ob originis eorum sedem inter complura elementa incertam* neque certa quidem species ulla distinguitur, sed genera solum nomina habent jucundum atque molestum, alterum asperans (*cfr.* Argum. *ad* II, 229, 35) et violans cavum totum illud inter verticem atque umbilicum interjectum (*quod animum simul rationalem atque mortalem comprehendit*), alterum demulcens idem hoc et naturæ restituens, II, 230, 20—44. — *Auditus duo momenta distinguit.* Vocem enim *definit* per aures ab aëre effectam cerebri et sanguinis ad animum usque traditam percussionem, motum vero *animi* ab ea effectum, incipientem a capite, *animi rationalis sede*, et circa jecus, *mortalis animi sedem*, desinentem auditum *proprie dictum. Differentias autem* vocum *refert* ad motus celeritatem vel tarditatem, æquabilitatem vel inæquabilitatem, plenitudinem vel exiguitatem, II, 230, 44 — 231, 1. — Visus quidem originem supra jam *explanavit* (II, 214, 46 *sqq.*), quibus hic addenda sunt quæ attinent ad colores, flammam scilicet a singulis corporibus defluentem, visui accommodatas habentem ad sensum particulas. Quæ quidem particulæ (*tetraëdræ scilicet*) partim minores, partim majores, partim æquales sunt ipsius visus partibus. Et æquales quidem habentia non sentiuntur atque pellucida dicuntur, majores vero et minores habentia, *utpote quæ visus partibus circumfunduntur solum vel in particularum ejus intervalla penetrant*, visum vel contrahunt vel discernunt, atque illa quidem nigrum, hæc vero album efficiunt colorem. Quæ eadem contrahendi atque discernendi actio observatur in calidis et frigidis, necnon in acerbis et acribus, quamquam quia affectiones hæ ad aliud genus pertinent, cognationem earum haud statim deprehendimus. *Ceteros colores humore admixto explicat.* Citatior enim lucis impetus, et qui a diversi generis igne incidit, visum usque ad oculos discernens ipsosque oculorum transitus vi disjiciens et liquefaciens ignem cumulatum et aquam quæ lacrima dicitur, inde effundit. Altero igitur exsiliente velut a fulgure igne, altero intrante et circa humidum exstincto varii in hac confusione colores exsistunt, et affectionem quidem fulguris nomine, et quod eam efficit, splendidum et fulgens vocavimus. Horum rursus medium ignis genus ad oculorum humorem perveniens eique se miscens rubrum colorem efficit; splendidumque rubro alboque temperatum flavum est. Rubrum nigro et albo mixtum purpureum est; furvum autem, ubi temperatis his et adustis amplius commixtum fuerit nigrum; rufum vero flavi et fusci, fuscum albi et nigri mixtione fit, luteum autem, quando album temperatur flavo; splendido vero conjunctum album ubi in nigrum saturatum incidit, cæruleus perficitur color; cæruleum autem albo mixtum cæsium fit, et rufum nigro viride. *Quamquam horum omnium accuratam reddi rationem non posse expressis verbis* (II, 231, 36 *sqq.* 47 *sqq.*) *significat*, II, 231, 1 — 232, 2.

PARS III.

Breviter commemoratis, quæ hucusque disputata sunt de duabus causarum speciebus, una divina *causarum finalium*, altera necessaria *causarum efficientium*, ad eas animi atque corporis nostri partes eorumque affectiones describendas *pergit*, in quibus utraque causarum genera conveniunt. *Quare consulto sine dubio fit, ut in sequentibus modo diis, visibilibus scilicet, creandi has partes munus attribuatur, modo ipsi deo* (II, 233, 42; 234, 15; 235, 22 *sqq*; 237, 7. 45; 239, 5), quamquam mortalium partium ortum natis suis mandasse dicitur (II, 232, 30 *sqq.*), *nisi quatenus hæ quoque ad immortalem animum quodammodo pertinent* (*ibid.* 12 *sqq.*; II, 234, 15; 235, 22 *sqq.*), II, 232, 1-32. — *Et primum quidem* assumpto principio animi immortali mortale et corpus dii circumdederunt, *secundo loco* aliam in eo speciem animi adstruebant mortalem, graves easque *propter corpoream naturam* necessarias in se affectiones habentem, primum voluptatem, dolorem *et omne cupiditatum agmen*, deinde audaciam, timorem, iram, spem, *seu affectuum omne genus*, cui accedunt sensus rationis expers et tentator omnium amor. Ne autem pars animi divina et immortalis alterius partis contagione contaminaretur, sedibus eas discreverunt, illam in capite, interjecto collo, hanc in pectore atque thorace, qui dicitur, collocantes. Quæ cum in duas rursus partes, meliorem alteram, alteram deteriorem, divideretur, has etiam locis a se invicem disjunxerunt, præcordiorum septo inter utramque velut inter gynæconitin atque andronitin interjecto. Et *virilem* quidem animi partem contentionis studiosam, quo facilius obtemperaret rationi et simul cum ea vi coerceret cupiditates, propius capiti inter præcordia et cervicem collocavit. Cor igitur, nodum venarum et fontem impetu circumvehentis per omnia membra sanguinis, in satellitis

loco, *sede scilicet contentiosæ animi partis*, constituerunt, ut per venas animi rationalis jussa ad omnes sensu præditas partes in corpore perferret iisque vim adderet. Trepidationi vero cordis in rerum terribilium exspectatione et concitatione iræ, qualem irascentium tumorem per IGNEM effectum iri præviderunt, auxilium paraturi pulmonem ingeneraverunt mollem eum atque exsanguem (*sanguinis igitur præparationem in pulmonibus fieri ne somniavit quidem Plato*), necnon hiatibus intus spongiæ instar perforatum, ut spiritu et POTU (quem *infra* per pulmonem sub renes in vesicam ferri *addit*, II, 248, 37 *sqq.*) *per arteriam quam dicunt asperam* recepto refrigerans in æstu respirationem et levationem præberet. Canalibus igitur ex arteria *aspera* ad pulmonem ductis cordi eum circumposuerunt mollis ad insiliendum strati instar, unde, effervescente in eo ira, refrigeraretur. Animi tandem partem concupiscentem in inferiori inter præcordia et umbilicum loco tanquam feram bestiam, sed necessario alendam ad præsepe deligantes collocaverunt, ut longissime ab animo rationis compote remota turbas excitaret quam minimas. — Cum autem scirent eam neque rationis intelligentem fore, neque etiam si quodammodo sensum aliquem earum habitura esset, curare rationes ullas naturæ ejus consentaneum futurum, sed a simulacris eam et visis (*quæ pertinent ad conjecturam*, II, 123, 41) noctu et interdiu maxime ductum iri, hac ipsa ex parte aggrediendam eam ratus deus jecoris speciem composuit et illius in habitatione collocavit: quod densum et læve et splendidum et amaritudine modo, modo dulcitudine præditum esse voluit, utin eo cogitationum ex mente delata vis velut in speculo figuras recipiente simulacra exhiberet modo terrorem inferentia, modo hilarem hanc animi partem facientia, quam, ut veritatem quodammodo saltem attingere posset, sedem esse voluerunt oraculi. Amentiæ enim datam esse divinationem, vel inde liquet, quia nemo mentis compos divinæ particeps fit et veræ divinationis, sed vel per somnum impedita sapiendi facultate vel morbo vel divino aliquo instinctu (*quo amor quoque pertinet*, *cfr.* II, 232, 40) mente captus. Intelligere vero atque interpretari visa hæc non furore correpti sed sapientis est. Qua de causa etiam interpretum genus divinis oraculis judices præesse lex jubet. *Haruspicum vero artem improbans* jecur vivente adhuc in corpore signa clariora habere *dicit*, privatum autem vita cæcum esse et oracula obscuriora habere, quam quæ certi quid significent. *Fellis igitur usum in decoctione ciborum nondum novit, neque, quam spleni attribuat functionem habet*, quem a sinistra jecori *dicit* esse appositum tanquam mantile quoddam, quod sordes ejus purgans excipiat, II, 232, 32 — 234, 47.

Ex quo ad ceteras jam corporis partes describendas progressus iis, quæ de animi parte concupiscente ultimo loco dixerat, ventrem inferiorem et intestinorum volumina (*stomachi mentionem omnino non facit*) *addit* ideo corpori ingenerata esse, ne cito transcurrens alimentum cito novi alimenti indigere corpus cogeret atque ita insatiabili aviditate a sapientiæ studio universum genus abalienaret vel etiam statim morbis ingruentibus perderet. Ossium exinde et carnis et aliarum id genus partium naturam expositurus horum omnium principium esse *dicit* medullam: nam vitæ vincula, quibus animus cum corpore copulatur, in hac illigata radicibus defigebant genus mortale. Medullam vero deus *summus ipse* e quatuor elementorum triangulis *sive atomis* perfectissimis componens commune universo generi mortali seminarium paravit, in quo deinde serens animorum genera deligabat, et quot, qualesque secundum singulas *animalium* species habitura esset figuras medulla, in tot et tales eam statim in prima distributione dividebat. Atque eam quidem partem medullæ, quæ immortalem animum in se habitura esset, globosam undique finxit, cerebrum appellatam, ceteram mortali animi parti continendæ destinatam in teretes et oblongas figuras dividens communi medullæ nomine insignivit, ad easque tanquam ancoras totius animi vincula deligans totum deinceps circa eam corpus nostrum perficiebat ita, ut tegumentum primum, quod universum circumdaret, osseum construeret. *In quibus difficultatem non habet, quod mortalis animi partes duas hic medullæ deligatas dicit, quas supra in pectore atque in thorace illigatas es e dixerat; pars enim animi mortalis, quatenus ad animum pertinet, idem atque animus immortalis habet seminarium, medullam scilicet, quatenus autem corpori mortali alendo præsidet, ad eas præsertim corporis partes deligatur, quibus nutritio ejus devoluta est.* Os confecit ex terra omnibus elementis tincta, ex quo cranium primum finxit, deinde vertebras articulis inter se conjunctas, media intercedente via. Flexionis porro causa nervos addidit, carnem vero ad arcendos æstus et ad frigora, item ad casus levamento futuram. Composuit autem hanc ex aqua et igne et terra, fermento ex acido et salso admixto, nervorum vero naturam ex osse et carne non fermentata mixtam tensiorem quidem et tenaciorem carnibus, sed ossibus molliorem atque humidiorem. Jam ea ossa, quæ maxime animata erant, paucissimis, quæ minimum animi in se habebant, plurimis et densissimis carnibus sepiebat, item ad commissuras ossium paucum carnis nasci jussit, ne flexibus officeret. Carnibus igitur et nervis caput omnino caret, iis exceptis, qui extremæ capitis parti in orbem circumpositi maxillas colligant. Oris autem nostri vis dentibus et lingua et labiis exornata est ad introitum quidem necessariorum, alimentorum, exitum vero optimorum, sermonum scilicet. Caput vero ne omnino nudum relinqueretur carnis arescentis tunica grandior superstes separabatur, cutis quæ nunc dicitur. Ex qua cute igne compuncta et humore irrigata capillorum genus pullulavit, quod pro carne tegumentum esset tutando cerebro leve et æstate hiemeque idoneum, neque sentiendi facultati ullum impedimentum objecturum. Quod vero in detexendis ex nervo et cute osseque digitis commistum ex tribus exaruit, in unguium naturam abiit: aliquando enim, *ironice dicit*, ex viris mulieres itidemque bestias exstituras esse sciebant dii, quam ob rem in hominibus statim procreandis unguium naturam informaverunt, II, 234, 48 — 238, 8.

Quominus autem humanum genus vitam agens in igne et aëre solutum ab his et inanitum statim periret, cognatam humanæ naturæ aliam naturam qua vesceretur, severunt arborum atque plantarum, *quibus scilicet solis Pythagoræos in hac re secutus alimentis utendum esse Plato censebat* (*cfr.* II, 240, 55 *sqq.*). Cognatio autem illa vel inde apparet, quia plantæ atque semina ab agricultura educata mansuetius erga nos se habent, cum agrestia iis sint antiquiora. Etenim quidquid vitæ particeps factum est, merito animal vocatur; hoc vero, de quo hic agimus, animal a ceteris animalibus hoc modo differt, quia tertiæ solum animi speciei particeps est, cui opinionis quidem et ratiocinationis et mentis impertitum est nihil, sensus vero est jucundus et molestus cum cupiditatibus. *Quo eodem pertinet*, quod non ipsum in se conversum proprio motu utitur; quare vivit quidem et patitur omnia, sed radicibus solo defixum hæret, neque suorum quippiam animadversum natura secum reputat, II, 238, 9 — 31.

Nutritio vero corporis secundum Platonem tres comprehendit functiones, digestionem nempe ciborum, re-

spirationem aëris, circulationem tandem sanguinis. Incipit ab ultima. Quamquam ante omnia notandum est, quod neque arteriarum, quas nos dicimus, sanguinem a venarum sanguine distinguit, neque igitur pulmonum usum ad purificandum venarum sanguinem novit, neque circulationem tandem sanguinis in se redeuntem. Sed primum quidem duas venas *memorat* ad dorsum pertinentes, gemellum opus, quale corpus est dexteris et sinis tris. Quæ juxta spinam decurrunt, genitali media comprehensa medulla, quo et hæc lætissime vigeat et ad reliquas partes facilis hinc utpote in declive affluentia æquabilem præbeat aquationem *sive irrigationem. Corporis autem pars sinistra et dextera ut quodammodo saltem inter se colligentur*, fissas circa caput venas illas et inter se e contrario implicitas *dicit* transmitti alias a sinistris ad dexteras partes, alias a dexteris ad sinistras, qua ratione etiam sensuum affectio ab utraque corporis parte in universum se diffundat. *Ciborum vero digestionem atque sanguinis, quæ inde fiat, affluentiam ad respirationem refert, quam ipsam imagine usus ita explicat:* ad inducendam venis ex alvo aquam *(sanguinem scilicet vel chylum)* reticulum, *dicit*, deus ex aëre et igne contexuit, duplicibus ad introitum intertextis instructum, quorum alterum rursus divisit bifariam. Ab intertextis velut funes *(h. e. ignis radios venis contentos)* in orbem per totum usque ad extrema reticulum tetendit. Interiora quidem operis nexilis omnia ex igne composuit, intertexta vero et ambitum aëri similia fecit; et intertextorum quidem alterum in os immisit, atque duplex cum esset, unam ejus partem per arterias *(asperam scilicet arteriam in duas canales ramificatam)* in pulmonem demisit, alteram in alvum juxta arterias *(per œsophagum scilicet respirationi igitur æque ac arteria inservientem)*; alterum vero partitus utramque partem per nares dimisit conjunctam *intertexto alteri per os dimisso* ita, u sit quando alterius meatus per os non procederet, ex hoc illius quoque rivi omnes replerentur. Reliquum vero reticuli ambitum circa corpus nostrum circumfusit eumque totum nunc in intertexta confluere molliter, nunc refluere quidem intertexta voluit, reticulum vero, cum corpus rarum sit, intrare per illud et rursus exire *(ita ut ad respirationem per os et nares perspiratio adhuc per corporis foramina accedat)*; innexos autem intus ignis radios utroque euntem sequi aërem, idque, dum mortale consistat animal, fieri nunquam intermittere. Agitatus igitur perpetuo per alvum ingressus ignis cibos et potus apprehendit, liquefacit eos et minutatim divisos per exitus quo proficiscitur traducens velut ex fonte canalibus venis *(chylum igitur ab intestinis secretum in pulmone demum sanguinem fieri nondum novit)* eos infundens efficit, ut tanquam per convallem flumina venarum per corpus fluant. Respirationis autem *et perspirationis* ratio hæc est: cum vacuum nihil sit, quo quippiam eorum, quæ feruntur, intrare possit, spiritum, quem proferamus, manifestum est non in vacuum proferri, sed aërem proximum loco pellere, pulsum autem semper exigere quod ei proximum sit, atque hac tandem necessitate in eum locum, ex quo exerit spiritus, circumactum eum iterum replere idque simul omne fieri tanquam rota vertente. Rursus autem, postquam pulmo et pectus ab aëre per raras intrante carnes repleta sunt, aversus aër et iterum per corpus exiens intro respirationem repellit per oris et narium meatum. Motus autem totius principium hoc: omne animal interiora sui, quæ ad sanguinem et venas pertinent, calidissima habet, quasi fontem quendam ignis sibi inditum; quare interiora quidem nassæ illius omnia ex igne composita esse diximus, cetera vero ex aëre, *intertexta scilicet et reticulum exterius, quæ repræsentant, illa aërem per respirationem atque exspirationem intrantem atque iterum exeuntem, hoc vero aërem corpus undique ambientem atque per perspirationem raras corporis carnes modo extrinsecus penetrantem.* Calidum vero naturæ convenienter suam in regionem ad cognatum exire contendit. Exitus autem cum duo sint, unus per corpus, alter per os et nares, quando unam in partem contendit, ea quæ in altera sunt, *sicuti supra jam monstratum*, circumagendo impellit; impulsum autem incidens in ignem calescit, exiens vero refrigeratur. Quare, qua parte magis calescunt, illuc rursus vergens aeris calescentis motus quæ sunt in altera parte, iterum impellit, atque ita orbem quendam describit, modo huc, modo illuc fluctuantem, qui respiratio et exspiratio vocatur, II, 238, 30 — 240, 19. — Cujus motionis analogias permultas *affert*, affectiones ad cucurbitas medicas pertinentes et glutiendi et eorum, quæ jaciuntur vel sublime emissa vel ita, ut super terra ferantur, sonorum cum concentum, tum discrepantiam, præterea aquarum fluxiones omnes, fulminum casus et succinorum et lapidum Herculeorum tractus mirabiles, quæ quidem omnia ad principia hæc duo *dicit* pertinere, primum quod vacuum nihil est atque ipsa hæc inter se circumagendo impellunt, alterum quod divisa et conjuncta suam quæque mutato loco sedem petunt omnia, II, 240, 19 — 44. Sanguinis colorem rubrum inde provenire dicit, quia in plantis, quæ nobis alimento sunt, plurimus hic discurrat color, ab ignis *quæ fit in digerendo alimento*, sectione et in humido impressione, ita ut ruber sanguinis color quasi imago sit ignis in humido impressa, II, 240, 52 — 241, 4. Ex sanguine irrigata singula sedem replent ejus quod aufertur. Modus autem replendi abeundique similis est ei, quo omnia in universo feruntur ita, ut cognata semper petant. Quæ enim extrinsecus nos circumstant *(ignis præsertim atque aër, quæ eadem nutritioni quoque præsident*, II, 238, 10), liquefaciunt perpetuo corporis partes atque dissoluta hæc ad cognata elementa distribuunt. *Rursus autem, cum unumquodque animal ad totius universi similitudinem sit compositum*, ea quæ intus in sanguine apud nos comminuta sunt, eodem ferri modo, quo universum *ejusque partes*, coguntur: ad cognatum igitur fertur unumquodque intus apud nos in sanguine divisorum, atque ita quod ablatum est replet. Cum vero plus abit quam quod affluit, decrescit omne, cum minus, crescit. Crescendi autem et decrescendi modus hic est: omne animal, cujus compages recens adhuc est, triangulis elementorum, quibus constat, utpote novis vetustiora et imbecilliora alimentorum, quæ intrant, triangula facile secat atque suis assimilat; at cum radix triangulorum multis certaminibus per multum tempus adversus multa laxata remittitur, alimenti triangula non amplius secando assimilare sibi possunt, sed ipsa ab extrinsecus accedentibus diriinuntur, quod ubi fit, superatum deteritur animal omne, senectusque ea affectio vocatur. Denique cum triangulorum ad medullam pertinentium commissuræ labore disjuncta resistere non amplius possunt, tum animi quoque vincula remittunt: quod placidissimum est mortis genus et voluptatem potius quam dolorem affert. *Qua in re annotandum est, quod triangulis mathematicis physicas hic qualitates attribuit*, II, 240, 44 — 241, 43.

Morborum corporis tria distinguit genera. Primum spectat eos, qui ad quatuor elementorum compositionem referuntur, sive ad unius alteriusve elementi abundantiam vel defectum, sive ad eorum ex loco proprio in alienum translationem, sive ad hujusmodi inconcinnitates inter ejusdem elementi partes atque species multiformes. Et singulorum quidem elementorum abundantia efficit febres, ignis continuas, aëris cotidianas, tertianas aquæ,

quartanas terræ (II, 244, 48 *sqq.*); *celerorum vero morborum huc pertinentium mentionem non facit, sed statim ad alterum morborum genus transit, quod corporis jam compositi incrementum atque decrementum spectat.* Corporis enim partes omnes, medulla, os, caro, nervi, sanguis, cum ex elementis illis concreverint, cum morbos recipiunt primarios illos, tum alios gravissimos, cum præter naturam retrorsum hæc fluere cœperunt. Nam secundum naturam carnes et nervi ex sanguine fiunt, nervus ex fibris, carnes ex coagulato, quod separatum a fibris concrescit; quod autem a nervis rursus et carnibus tenax et pingue abscedit, id simul et carnem agglutinat ossium naturæ et ossi præbet alimentum, per ossium autem densitatem percolatum purissimum genus triangulorum irrigat medullam. Quæ ubi contra fieri cœperunt, morbi existunt. Liquefacta enim carne retro in venas egerente liquorem sanguis una cum spiritu amaris, acidis et salsis viribus infectus, biles et sera et pituitas omnis generis recipit, *quæ quidem genera in sequentibus accuratius distinguuntur.* Quo gravius etiam existit malum quando præter carnes nervi quoque, ossa, medulla denique corrupta in sanguinem refluunt et morbos ad mortem ingenerant. Tertium tandem morborum genus ab altero pendet eosque comprehendit qui partim ex spiritu, partim ex pituita, partim ex bile secundo loco exsistunt vel intra corpus interclusis, vel extrinsecus erumpentibus, *quorum iterum variæ species enumerantur*, II, 241, 43 — 245, 3.

Animi morbus propter corporis habitum malum ortus est amentia, cujus duo *distinguuntur* genera, furor atque stultitia, quorum utrumque e nimio voluptatum ac dolorum oritur sensu, quibus affecti optima eligere, pessima fugere, impedita ratiocinandi facultate, homines nequeunt. *Exempla autem affert duo:* primum quando quis ad libidines stimulatur atque in furorem conjicitur ob nimiam seminis copiam, quæ provenit e corporis, ossium maxime vitio, alterum quando acidæ et salsæ pituitæ et qui sunt amari biliosique humores per corpus vagati atque ad tres animi sedes delati ei varia genera aspergunt vel morositatis et tristitiæ, vel audaciæ et timiditatis vel denique oblivionis simul et tarditatis. *Ceterum hoc maximi momenti facit,* quod id genus animi vitia non, quasi voluntaria sint, recte exprobrentur, cum maxima ex parte ad pravum aliquem corporis habitum pertineant : accedente vero ad hanc corporis vitiositatem civilium institutionum et sermonum vel privatim vel publice habitorum pravitate neque ullo his remedio disciplinarum ea vi præditarum ab ineunte ætate adhibito, hinc malos omnes, qui mali sint, duas ob res minime voluntarias *dicit* evadere; *qua ratione liberam voluntatem prorsus fere videtur negare. Cui non obstat, quod pergit* operam dandam cuique pro viribus, ut et educationis et institutorum disciplinarumque ope fugiat pravitatem, potiatur contrario; sed horum quidem, *in fine addit,* tractatio alium habet disserendi modum, *ad* Rempublicam *scilicet respiciens,* II, 245, 3 — 50. Illud vero, quod *præceptis de educatione* respondet, hic exponendum, quomodo corpus et animus serventur *et morbi vitentur, unde bona quoque educatio omnis pendet.* Jam bonum omne pulchrum est, pulchrum autem non inconcinnum, quare in concinnitate quadam omnis cum bonitas tum pulchritudo cujusque animalis posita sunt. Concinnitatum autem maxima est, quæ inter ipsum animum et corpus intercedit. Quare hoc in primis observemus necesse est, ut nec corporis sine animo, nec animi sine corpore curam geramus. Animus enim generosus, in corpore habitans imbecilliore, cum ira, tum studio discendi vel agendi vehementius concitatum morbis implet atque præmature solvit; corpori contra robusto si mens jungatur parva et imbecilla, opprimitur atque ad stultitiam adigitur, cibis, potus, aliisque corporis cupiditatibus aciem ejus penitus obruentibus. Discendi igitur studiosum vel aliis mentis exercitationibus acriter operam dantem etiam corporis motum adjungere necesse est in gymnastica versantem, rursusque corporis formandi curiosum animi vicissim adjungere motiones musica et universa philosophia utentem, quo alterum altero repellente exæquentur ambo et sana fiant. Sed partes quoque singulæ eadem ratione curandæ sunt, ita ut universi quodammodo similitudinem exprimant. Cum enim corpus variis extrinsecus atque intrinsecus motionibus agitetur, otiosum iis permissum mox dispereit, si quis vero universi illam altricem atque nutricem (*vid.* II, 217, 31; 218, 38; 220, 10 *sqq.*) imitans corpus quiescere nunquam sinat, sed motionibus quibusdam semper in eo effectis perpetuo interiores et exteriores secundum naturam repellat agitationes, simulque partes corporis secundum motionum cognationem in ordinem redigat et scite inter se componat, corpus sibi ipsum amicum atque sanum efficiet. Jam vero motionum optima ea est, qua quis in exercitationibus a semet ipso movetur, quippe maxime mentis et universi motioni cognata, deterior autem, qua ab alio in navigatione et in aliis vectionibus sine defatigatione movetur, deterrima illa, qua jacens corpus et quietem agens per alia articulatim movetur medicorum medicamentis. Cum enim morbi omnes non aliter ac animal quodque certa temporis spatia descripta habeant, quibus vigeant atque decurrant, decursum hunc medicamentis interrumpere atque destruere conandum non est, qua ratione ex parvis magni et multi ex paucis morbi fieri solent, sed omnes victu regere necesse est, prout iotium cuique suppetit (*quæ quidem non plane consonant cum iis, quæ hac de re in Republica exposuit,* II, 54, 31 *sqq.*). — Et de animi quidem cura accurate exponere satis magnum, *pergit,* per se solum foret opus, sed obiter perstringere vestigiis antea (*in* Republica *scilicet, alioquin*) dictorum insistens qui velit, non incommode ita oratione persequatur : Animi cum tres sint partes, quarum quælibet suas habet motiones, infirmissimam fieri necesse est, quæ motione careat, exercitatam vero robustissimam, ideoque providendum esse, ut motiones suas inter se habeant concinnas, *id quod fit, cum præstantissima animi pars ceteris moderatur.* Est autem ea ratio seu mens, quam dæmonem sive genium cuique a deo datam esse sentiendum est (*id quod hic solum expressis verbis affirmat*), in summo capite locatam, ut ad cœlestem cognationem a terra nos extollat. Qui igitur circa cupiditates vel circa contentiones (*quæ pertinent ad animis partes inferiores*) satagit, eum opiniones omnes mortales concipere necesse est et omnino quantum fieri potest mortalis, ejus nihil reliquum facere; qui vero rationi exercendæ potissimum operam dat, hunc et sapere immortalia et divina, si veritatem attingit, plane necessarium est et rursum immortalitatis, quantum humanæ naturæ capere licet, partem nullam relinquere, *quibus verbis hic, in fine dialogi, eo jam redit, quo omnes fere philosophiæ ejus partes convergunt.* Divinæ autem nostri parti cognatæ motiones sunt universi cogitationes et circuitus, quibus igitur ducibus unumquemque necesse est corruptos inter nascendum in capite nostro circuitus corrigere perdiscentem universi concentus et ambitus, II, 245, 50 — 248, 25.

Postquam de conservatione individuorum hominum expositum est, restat ut de conservatione quoque speciei per generationem atque procreationem exponatur. Metempsychoseos autem accedente doctrina, expositio hæc eadem ortum quoque ceterorum complectitur ani-

malium. Primum enim, *sicuti supra jam dixerat* (II, 212, 39 *sqq.*) eorum, qui viri nati erant, quicumque ignavi et per vitam injusti fuerant, iterum nascentes mulieres nascuntur, adaptato simul a diis corpore tum marium, tum feminarum, ad generationis munia obeunda et infuso, propter semen quod ex medulla perforata descendens magna effluendi cupiditate vitali affectum est, utrisque vehementi, rationisque imperio non parente ad coitum stimulo, qui in extremas angustias atque in furores eos conjicit, donec in utero velut in arvo animalia propter exiguitatem non cernenda (*quæque igitur per conjecturam solam novit Plato*) necdum formata inseverint. *Præter mulieres tria distinguit animalium genera, aerium scilicet, terrestre, aquatile.* Avium genus ex viris factum est simplicibus, sed levibus, quique rerum cœlestium studiosi sensuum ope firmissimas de iis posse se demonstrationes adipisci sibi persuaserunt. Qui, neglecta prorsus philosophia et circuituum cœlestium in capite contemplatione, animi partes *inferiores* in pectore sedem habentes sunt secuti, in terrestre et ferinum genus sunt versi. Terrestris vitæ rationis causa enim et membra anteriora et capita ad terram tracta et oblongos omnibus modis figuratos acceperunt vertices. Magis insipientes, quo magis ad terram traherentur, plures adepti sunt bases; qui autem maxime fuerunt excordes, in reptilia sunt mutati. Quartum autem et ultimum aquaticorum animalium genus, ex omnium stolidissimis et ignarissimis, a diis, ne respiratione quidem pura dignos existimantibus, est factum. Atque secundum hæc etiam nunc transmutantur inter se animalia, pro mentis et amentiæ amissione et adoptione ex aliis alia facta. *Dialogi autem summam referens ita perorat :* Atque ita, mortalibus et immortalibus animantibus acceptis completus hicce mundus, animal aspectabile aspectabilia comprehendens imago conditoris sui, deus sensibilis, maximus et optimus pulcherrimusque et perfectissimus exstitit, unum cœlum hocce singulare.

VIRTUTE (de) dialogus subditivus, II, 566 *sqq.*

Quæ leguntur hic, ex Menone dialogo pleraque repetita sunt. Quæritur enim, utrum virtus doceri possit, annon possit, sed natura boni fiant homines vel alio quodam modo. Jam virtus doceri non potest, nisi sunt qui eam doceant reliquisque hominibus communicent. Quales quidem doctores nunquam exstitisse videntur. Qui enim boni fuerunt viri, Thucydides exempli gratia, Themistocles, Aristides, Pericles, alii, eorum nec doctores ulli memorantur, neque discipuli, quos illi meliores reddiderint. (*cfr.* I, 457, 34 *sqq.*; 240, 12 *sqq.*; 368, 52 *sqq.*; 378, 13 *sqq.*) Quamquam manifestum est neminem invidere bonorum virorum alium bonum sibique similem reddere. Sed ne filiis quidem sapientiam impertiri valuerunt, *id quod, paucis quibusdam additis, iisdem verbis exponitur ac in Menone* (II, 566, 43 — 567, 54.; *cfr.* I, 460, 3 — 461, 5). Altera igitur ex parte quærendum, num fortasse virtus doceri non possit, sed natura boni nascantur. Quo posito, artem aliquam existere oporteret, qua cognoscatur, quinam futuri sint boni, scilicet ut eos utpote auro pretiosiores in arce asservemus publice custodiendos ad civitatis conservationem. Quod quia non fit, neque natura neque disciplina virtus contingere hominibus videtur, sed divinitus quibusdam ingigni, velut vatum et sortilegorum sapientia. *Quæ in Menone quoque eadem fere perhibentur* (I, 464, 41 *sqq.*). *sed de virtute solum opinione fulta, non vero de philosophica virtute.*

FINIS ARGUMENTORUM.

INDEX

NOMINUM ET RERUM.

B.

C(K).

E.

F.

G.

H.

I.

J.

L.

M.

O.

Q.

R.

U.

V.

Vasculum unguentarium, I, 276, 8.

INDEX PHILOSOPHICUS.

A

B.

F.

J

L

M

N

O

Q.

R.

S.

T.

U

V

PROLEGOMENA

GRÆCA IN PLATONEM.

ΑΛΒΙΝΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΥΣ.

I. Ὅτι τῷ μέλλοντι ἐντεύξεσθαι τοῖς Πλάτωνος διαλόγοις προσήκει πρότερον ἐπίστασθαι αὐτὸ τοῦτο, τί ποτέ ἐστιν ὁ διάλογος· οὔτε γὰρ ἄνευ τέχνης τινὸς καὶ δυνάμεως γεγραμμένοι εἰσίν, οὔτε τεχνικῶς γνωρίσαι ῥᾴδιον τῷ γε θεωρίας ἀπείρως ἔχοντι. (2) Ἀρέσκει δὲ τῷ φιλοσόφῳ περὶ παντὸς οὑτινοσοῦν τὴν σκέψιν ποιούμενον τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος ἐξετάζειν, ἔπειτα τί τοῦτο δύναται καὶ τί μή, πρὸς ὅ τί τε χρήσιμον πέφυκε καὶ πρὸς ὃ μή. Λέγει δὲ ὧδε· « Περὶ παντός, ὦ παῖ, μία ἀρχὴ τοῖς μέλλουσι καλῶς βουλεύεσθαι· εἰδέναι δεῖ περὶ οὗ ἂν ᾖ βουλή, ἢ παρὰ τοῦτο ἁμαρτάνειν ἀνάγκη· τοὺς δὲ πολλοὺς λέληθεν, ὅτι οὐκ ἴσασι τὴν οὐσίαν ἑκάστου· ὡς οὖν εἰδότες οὐ διομολογοῦνται ἐν ἀρχῇ τῆς σκέψεως, προελθόντες δὲ τὸ εἰκὸς ἀποδιδόασιν· οὔτε γὰρ ἑαυτοῖς οὔτ' ἄλλοις ὁμολογοῦσιν. (3) Ἵνα οὖν μὴ τοῦτο πάθωμεν ἐντυγχάνοντες τοῖς Πλάτωνος διαλόγοις, αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ἔφην, σκεψώμεθα, τί ποτ' ἐστιν ὁ διάλογος. Ἔστι τοίνυν οὐκ ἄλλο τι ἢ λόγος ἐξ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως συγκείμενος περί τινος τῶν πολιτικῶν καὶ φιλοσόφων πραγμάτων, μετὰ τῆς πρεπούσης ἠθοποιίας τῶν παραλαμβανομένων προσώπων καὶ τῆς κατὰ τὴν λέξιν κατασκευῆς.

II. Λόγος μὲν οὖν λέγεται ὁ διάλογος καθάπερ ὁ ἄνθρωπος ζῷον· ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ μὲν ἐνδιάθετος, ὁ δὲ προφορικός, ἀκουσόμεθα τοῦ προφορικοῦ· καὶ ἐπεὶ τούτου ὁ μέν ἐστι κατὰ διέξοδον λεγόμενος, ὁ δὲ κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν, ἴδιον τοῦ διαλόγου ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις· ὅθεν ὁ λόγος ἐξ ἐρωτήσεως εἶναι λέγεται. Τὸ δὲ περί τινος τῶν φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν πραγμάτων πρόσκειται, διότι οἰκείαν εἶναι δεῖ τὴν ὑποκειμένην ὕλην τῷ διαλόγῳ· αὕτη δέ ἐστιν ἡ πολιτικὴ καὶ φιλόσοφος. Ὡς γὰρ τῇ τραγῳδίᾳ καὶ ὅλως τῇ ποιήσει οἰκεία ὕλη ὑποβέβληται τῶν μύθων, οὕτως τῷ διαλόγῳ ἡ φιλόσοφος, τουτέστι τὰ πρὸς φιλοσοφίαν. (2) Τὸ δὲ μετὰ τῆς πρεπούσης ἠθοποιίας

ALBINI

INTRODUCTIO IN PLATONIS DIALOGOS.

I. Volentem accedere ad Platonis dialogos, decet prius nosse, hoc ipsum, quidnam sit dialogus. Neque enim absque arte quadam et facultate scripti sunt, neque secundum artem judicare facile est scientiæ præceptorum imperito. (2) Placet autem philosopho, quamcumque rem consideraverit, naturam ejus inquirere, tum quid possit, vel non possit, ad quæ aptum natum sit, ad quæ minus. Ita enim ait : « In omnibus, fili, unicum est principium iis qui recte consilia inire volunt : probe intelligere eos oportet, quid illud sit, de quo consultent; hoc quippe neglecto aberrare est necesse; plurimos vero illud latet, quod ipsam cujusque rei naturam ignorant. Quasi igitur scientes, non conveniunt inter se in principio disquisitionis, procedentes autem quod par est consequuntur ; itaque nec sibi ipsi, nec aliis consentanea loquuntur. » (3) Ne itaque idem nobis accidat ad Platonis dialogos accedentibus, illud ipsum, quod dixi, considerabimus, quidnam dialogus sit. Est nempe nihil aliud, quam sermo constans ex quæstione et responsione de rebus civilibus vel philosophicis, ita ut mores decentes tribuantur personis assumptis, et congruens orationis adhibeatur compositio.

II. Sermo de dialogo dicitur, ut de homine animal. Quum vero sermo alius internus sit, externus alius, intelligimus externum, et quia hic iterum vel continua oratione procedit, vel quæstione constat et responsione, proprie dialogi fiunt interrogando et respondendo : unde dicitur sermo constare ex quæstione et responsione. Verba « de rebus civilibus vel philosophicis » adjecta sunt, quia conveniens dialogo argumentum esse debet, quod est civile et philosophicum. Quemadmodum enim tragœdiæ vel universim omni carminis generi congruens materia ex fabulis depromitur, ita dialogi e philosophia sive rebus philosophicis. (2) Porro additur « ut congruentes tribuantur mores assumptis

τῶν παραλαμβανομένων προσώπων, [διότι] διαφόρων ἐν τοῖς λόγοις ὄντων τὸν βίον, τῶν μὲν φιλοσόφων, τῶν δὲ σοφιστικῶν, τὰ οἰκεῖα ἤθη δεῖ ἑκάστῳ ἀνατιθέναι, τῷ μὲν φιλοσόφῳ τὸ γενναῖον καὶ τὸ ἁπλοῦν καὶ τὸ φιλάληθες, τῷ δὲ σοφιστικῷ τὸ ποικίλον καὶ τὸ παλίμβολον καὶ τὸ φιλόδοξον, τῷ δὲ ἰδιωτικῷ τὸ οἰκεῖον. (3) Ἐπὶ τούτοις φησὶ καὶ τῆς κατὰ τὴν λέξιν κατασκευῆς· καὶ μάλα εἰκότως· ὡς γὰρ τῇ τραγῳδίᾳ καὶ τῇ κωμῳδίᾳ τὸ οἰκεῖον μέτρον δεῖ παρεῖναι καὶ τῇ λεγομένῃ ἱστορίᾳ τὸ πλάσμα, οὕτως καὶ τῷ διαλόγῳ τὴν οἰκείαν λέξιν καὶ σύνθεσιν, ἔχουσαν τὸ Ἀττικόν, τὸ εὔχαρι, τὸ ἀπέριττον, τὸ ἀνενδεές. Εἰ δέ τις λεγόμενος λόγος μὴ καθάπερ εἶπον εἰδοποιούμενος, ἀλλ' ἐνδεὴς ὢν τούτων λέγοιτο εἶναι διάλογος, οὐκ ὀρθῶς ἂν λέγοιτο. (4) Οὕτω τὸ παρὰ Θουκυδίδῃ λεγόμενον (τῶν δυνάμεων) εἰδοποιεῖν τὴν ἰδιότητα τῶν διαλόγων οὐ φήσομεν εἶναι διάλογον, ἀλλὰ μᾶλλον δύο δημηγορίας κατ' ἐνθύμησιν ἀλλήλαις ἀντιγεγραμμένας.

III. Ἐπεὶ οὖν ὅ τί ποτέ ἐστιν ὁ διάλογος τεθεωρήκαμεν, περὶ τῆς διαφορᾶς αὐτοῦ τοῦ κατὰ Πλάτωνα διαλόγου ἴδωμεν, τουτέστι περὶ τῶν χαρακτήρων, πόσοι τέ εἰσιν οἱ ἀνωτάτω καὶ πόσοι ἐκείνων ὑποδιαιρεθέντες εἰς τοὺς ἀτόμους ἐστήσαντο. Περὶ μὲν οὖν χαρακτήρων ἐν τοῖς ἑξῆς τελεώτατα μετὰ ὑπογραφῆς εἰρήσεται, ἐνθάδε δὲ γνωστέον τοσοῦτον περὶ τῶν ἀνωτάτω χαρακτήρων, ὅτι δύο ὄντων, ὑφηγητικοῦ καὶ ζητητικοῦ, ὁ μὲν ὑφηγητικὸς ἥρμοσται πρὸς διδασκαλίαν καὶ πρᾶξιν καὶ ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθοῦς, ὁ δὲ ζητητικὸς πρὸς γυμνασίαν καὶ ἀγῶνα καὶ ἔλεγχον τοῦ ψεύδους· καὶ ὅτι ὁ μὲν ὑφηγητικὸς τῶν πραγμάτων στοχάζεται, ὁ δὲ ζητητικὸς τῶν προσώπων. (2) Τῶν μὲν οὖν Πλάτωνος διαλόγων ὑπάγονται τῷ μὲν φυσικῷ ὁ Τίμαιος, τῷ δὲ ἠθικῷ ἡ Ἀπολογία, τῷ δὲ λογικῷ Θεάγης, Κρατύλος, Λύσις, Σοφιστής, Λάχης, Πολιτικός, τῷ δὲ ἐλεγκτικῷ Παρμενίδης, Πρωταγόρας· τῷ δὲ πολιτικῷ Κρίτων, Πολιτεία, Φαίδων, Μίνως, Συμπόσιον, Νόμοι, Ἐπιστολαί, Ἐπινομίς, Μενέξενος, Κλειτοφῶν, Φίληβος· τῷ δὲ πειραστικῷ Εὐθύφρων, Μένων, Ἴων, Χαρμίδης· τῷ δὲ μαιευτικῷ Ἀλκιβιάδης, τῷ δὲ ἀνατρεπτικῷ Ἱππίας, Εὐθύδημος, Γοργίας.

IV. Ἐπεὶ οὖν τεθεωρήκαμεν τὴν διαφορὰν αὐτῶν ὡς πέφυκε γίγνεσθαι καὶ τοὺς χαρακτῆρας, ἐπὶ τούτοις λέγωμεν, ἀπὸ ποίων διαλόγων δεῖ ἀρχομένους ἐντυγχάνειν τῷ Πλάτωνος λόγῳ. Διάφοροι γὰρ δόξαι γεγόνασιν· οἱ μὲν ἀπὸ τῶν Ἐπιστολῶν ἄρχονται, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Θεάγους· εἰσὶ δὲ οἱ κατὰ τετραλογίαν διελόντες αὐτοὺς καὶ τάττουσι πρώτην τετραλογίαν περιέχουσαν τὸν Εὐθύφρονα καὶ τὴν Ἀπολογίαν καὶ τὸν Κρίτωνα καὶ τὸν Φαίδωνα· τὸν μὲν οὖν Εὐθύφρονα, ἐπεὶ καὶ ἐπαγγέλλεται τῷ Σωκράτει ἐν αὐτῷ ἡ δίκη, τὴν δὲ Ἀπολογίαν, ἐπειδὴ ἀναγκαῖον αὐτῷ ἀπολογήσασθαι, ἐπὶ τούτοις τὸν Κρίτωνα διὰ τὴν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ διατριβήν, ἔπειτα τὸν Φαίδωνα, ἐπεὶ ἐν αὐτῷ

personis » : quum enim in dialogis pro vitæ ratione variæ hæ sint atque distinctæ, aliæ philosophorum, sophistarum aliæ, suos cuique mores tribuere oportet : philosopho, ingenuitatem animi, simplicitatem, amorem veritatis; sophistæ contra, varios colores, mentis fluctuationem et vanum studium gloriæ. Ita et indocto homini sua danda indoles. (3) Postea monetur et de accurata orationis compositione adhibenda, optime sane : nam quemadmodum tragœdiæ vel comœdiæ conveniens metrum aptari debet, et historiæ quæ dicitur congruenter efficta oratio, sic necesse est ut sua quadam dictione ac compositione gaudeat etiam dialogus, Attica scilicet puritate et suavitate, ac ne quid abundet vel desit. Quodsi autem sermo quidam, qui hanc quam præscripsi speciem non præ se fert, sed illa destituitur, nihilominus dicatur dialogus, minus recte id fiet. (4) Hinc, quæ apud Thucydidem dicuntur formam effingere propriam dialogis, nos dialogum non esse dicemus, sed potius duas orationes publicas contrarii argumenti sibi invicem oppositas.

III. Postquam igitur quidnam sit dialogus perspeximus, differentiam quoque dialogorum Platonicorum consideremus, hoc est eorum notas sive characteres, quot sint summa eorum genera, et in quot singula illorum subdividantur. De characteribus igitur infra disseretur accurate cum adumbratione cujusque; hic vero sciendum, characterum maxime generalium genus esse duplex, alterum quod narrat, alterum quod in inquirendo versatur. Character cui narrare est propositum, aptus est ad institutionem et tractationem demonstrationemque veri; qui vero occupatus est in inquirendo, ad exercitationem et controversias, falsarum opinionum refutationem. Porro, is qui narrat, in res fere; qui inquirit, in personas intentus est. (2) In dialogis Platonis Timæus pertinet ad naturalem disciplinam, ad moralem Apologia, ad rationalem Theages, Cratylus, Lysis, Sophista et Politicus. Ad genus quo falsa confutantur referendus Parmenides et Protagoras; Criton vero, Civitas, Phædo, Minos, Symposium, Leges, Epistolæ, Epinomis, Menexenus, Clitophon, Philebus, ad disciplinam civilem. In tentatorio genere versantur Euthyphro, Meno, Ion, Charmides; in obstetricio (id est animo ex se illuminando) Alcibiades, in confutatione Hippias, Euthydemus et Gorgias.

IV. Postquam ita et differentiam dialogorum, quomodo distingui debeant, et characteres illorum consideravimus, deinceps dicemus a quibus dialogis ad Platonis lectionem accessuros initium capere oporteat. Neque enim una est hac de re omnium sententia; sunt quippe qui ab Epistolis incipiunt, sunt qui a Theage ordiuntur. Alii dialogos Platonis in tetralogias (quadriloquia) tanquam distrahentes, volunt primo loco illam legi, quæ Euthyphronem, Apologiam, Critonem et Phædonem complectitur : Euthyphronem quidem, quia Socratem in jus vocatum exhibet; Apologiam, ob necessariam adversus impactas criminationes defensionem ; Critonem propter sermones in carcere habitos, et Phædonem, quia in illo

τέλος τοῦ βίου λαμβάνει ὁ Σωκράτης. (2) Ταύτης τῆς δόξης εἰσὶ Δερκυλλίδης καὶ Θράσυλλος, δοκοῦσι δέ μοι προσώποις καὶ βίων περιστάσεσιν ἠθεληκέναι τάξιν ἐπιθεῖναι· ὅ ἐστι μὲν ἴσως χρήσιμον πρὸς ἄλλο τι, οὐ μὴν πρὸς ὃ ἡμεῖς νῦν βουλόμεθα· βουλόμεθα δὲ ἀρχὴν καὶ διάταξιν διδασκαλίας τῆς κατὰ σοφίαν εὑρεῖν. Φαμὲν οὖν Πλάτωνος λόγου μὴ εἶναι μίαν καὶ ὡρισμένην ἀρχήν· ἐοικέναι γὰρ αὐτὸν τέλειον ὄντα τελείῳ σχήματι κύκλου· ὥσπερ οὖν κύκλου μία καὶ ὡρισμένη οὐκ ἔστιν ἀρχή, οὕτως οὐδὲ τοῦ λόγου.

V. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο ὁπωσοῦν ὡς ἔτυχεν ἐντευξόμεθα αὐτῷ· οὐδὲ γὰρ εἰ δέοι κύκλον γράφειν, ἀφ' οὑτινοσοῦν σημείου ἀρχόμενός τις γράφει τὸν κύκλον· ἀλλ' ἀφ' ἧς ἂν ἕκαστος ἡμῶν σχέσεως ἔχῃ πρὸς τὸν λόγον ἀρχόμενος ἐντεύξεται τοῖς διαλόγοις. Σχέσεις δὲ πλείους καὶ διάφοροί εἰσιν ἡμῶν πρὸς τὸν λόγον. Ἡ μὲν γάρ ἐστι κατὰ φύσιν, οἷον εὐφυής, ἀφυής· ἡ δὲ κατὰ τὴν ἡλικίαν, οἷον ὥραν ἔχων τοῦ φιλοσοφεῖν ἢ παρηβηκώς· ἡ δὲ κατὰ προαίρεσιν, οἷον φιλοσοφίας ἢ ἱστορίας ἕνεκα· ἡ δὲ κατὰ ἕξιν, οἷον προτετελεσμένος ἢ ἀμαθής· ἡ δὲ κατὰ τὴν ὕλην, οἷον ἐνασχολῶν φιλοσοφίᾳ ἢ περιελκόμενος ὑπὸ τῶν περιστάσεων. (2) Ὁ μὲν οὖν κατὰ φύσιν εὖ πεφυκώς, καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν ὥραν ἔχων τοῦ φιλοσοφεῖν, καὶ κατὰ τὴν προαίρεσιν ἕνεκα τοῦ ἀρετὴν ἀσκῆσαι προσιὼν τῷ λόγῳ, καὶ κατὰ τὴν ἕξιν προτετελεσμένος τοῖς μαθήμασι, καὶ ἀφειμένος ἀπὸ τῶν πολιτικῶν περιστάσεων, ἄρξεται ἀπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου πρὸς τὸ τραπῆναι καὶ ἐπιστραφῆναι καὶ γνῶναι οὗ δεῖ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι. (3) [Εἶθ'] ὥσπερ πρὸς παράδειγμα καλὸν ἰδεῖν, τίς ἐστιν ὁ φιλόσοφος καὶ τίς αὐτοῦ ἡ ἐπιτήδευσις καὶ ἐπὶ ποίᾳ ὑποθέσει ὁ παρ' αὐτῷ λόγος προσάγεται, δεήσει τῷ Φαίδωνι ἑξῆς ἐντυγχάνειν· λέγει γὰρ ἐν τούτῳ, τίς ἐστι φιλόσοφος, καὶ τίς ἐστιν ἥ γε ἐπιτήδευσις, καὶ ἐπὶ ὑποθέσει τοῦ ἀθάνατον εἶναι τὴν ψυχὴν δίεισι τὸν περὶ αὐτοῦ λόγον. Μετὰ τοῦτο τῇ Πολιτείᾳ δεήσει ἐντυγχάνειν· ἀρξάμενος γὰρ ἀπὸ τῆς πρώτης γενέσεως ὑπογράφει πᾶσαν τὴν παιδείαν, ᾗ χρώμενος ἀφίκοιτο ἄν τις ἐπὶ τὴν τῆς ἀρετῆς κτῆσιν. (4) Ἐπεὶ δὲ δεῖ καὶ ἐν γνώσει τῶν θείων γενέσθαι, ὡς δύνασθαι κτησάμενον τὴν ἀρετὴν ὁμοιωθῆναι αὐτοῖς, ἐντευξόμεθα τῷ Τιμαίῳ· αὐτῇ γὰρ τῇ περὶ τὴν φύσιν ἱστορίᾳ ἐντυγχάνοντες καὶ τῇ λεγομένῃ θεολογίᾳ καὶ τῇ τῶν ὅλων διατάξει ἀντοψόμεθα τὰ θεῖα ἐναργῶς.

VI. Ἔτι δέ τις καὶ ἐν κεφαλαίῳ δύναιτ' ἂν κατιδεῖν τὴν προσήκουσαν τάξιν τῶν διαλόγων τῇ κατὰ Πλάτωνα διδασκαλίᾳ τῷ τὰ Πλάτωνος αἱρουμένῳ. Ἀναγκαίου γὰρ ὄντος θεατὰς γενέσθαι καὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς καὶ τῶν θείων καὶ τῶν θεῶν αὐτῶν καὶ τοῦ καλλίστου νοῦ τυχεῖν, δεῖ πρῶτον μὲν ἐκκαθᾶραι τὰς ψευδεῖς δόξας τῶν ὑπολήψεων· οὐδὲ γὰρ οἱ ἰατροὶ νενομίκασι πρότερον τῆς προσφερομένης τροφῆς ἀπολαῦσαι τὸ σῶμα δύνασθαι, εἰ μὴ τὰ ἐμποδίζοντα ἐν τούτῳ τις ἐκβάλλει. (2) Μετὰ δὲ τὸ ἐκκαθᾶραι ἐπεγείρειν καὶ

Socrates excedit e vita. (2) Hujus quidem sententiæ Dercyllides sunt et Thrasyllus, qui mihi de personis vitarumque eventis ex ordine serendis solliciti fuisse videntur : quod alii forte rei non est incommodum, nihil autem facit ad hoc quod nos in præsenti quærimus. Volumus enim initium et ordinem disciplinæ, quæ in sapientia versatur, invenire. Hinc dixerim Platonicæ doctrinæ unum definitumque initium non esse, sed totum opus ejus conjunctim integri perfectique circuli figuræ esse simillimum : ut igitur circuli nullum certum ac definitum est principium, ita nec doctrinæ Platonicæ.

V. Neque tamen propterea utcumque et sicut fors fert Platonem legemus : neque enim descripturus circulum a quolibet puncto circulum ducit; sed ab eo quo quisque est animi habitu et affectu ad doctrinam, inde initio capto accedet ad lectionem dialogorum. Habitus vero ad doctrinam nostri complures sunt et diversissimi : nam alii sunt secundum naturam ingenii, ut sunt dexteritas vel ineptitudo; alii secundum ætatem, ut est ætas ad studium philosophicum matura vel jam effœta; alii ratione electionis, ut qui se dat philosophiæ vel historiæ; alii status sui ratione, ut qui jam profecit, vel adhuc plane rudis est; alii respectu conditionis vitæ, ut quum hic philosophiæ navat operam, alter negotiis civilibus distrahitur. (2) Qui igitur felici ingenio et ætate ad philosophiam matura gaudet, tum ratione electionis propterea accedit ad Platonis libros ut in virtute exerceatur, nec non variis jam disciplinis imbutus est, et a negotiis civilibus liber, is ab Alcibiade faciet initium, ut illuc convertatur flectaturque animus, et hinc intelligat ad quænam adhibenda sit cura et industria. (3) Deinde ad videndum, velut in exemplari pulcherrimo, quis sit philosophus, quod proprium ei negotium et qua in re sermones ipsius versentur, sese convertat oportet ad Phædonem, in quo docet Plato, quisnam philosophus sit, qua in re sit occupatus, et de immortalitate animi disputans sermonem de illa persequitur. Inde accedas ad libros de Republica : in illis enim a prima usque institutione omnem depinxit doctrinam, qua quisquis utitur, virtutis sibi possessionem acquirere potest. (4) Post hæc, siquidem virtutis possessorem divinarum quoque rerum scientiam pro virili comparare ac ceteris conjungere seque diis assimilare decet, Timæum hinc legemus, in quo historiam naturalem et theologiam quæ dicitur totiusque universi ordinem ac structuram cognoscentes dilucide res divinas spectabimus.

VI. Jam vero quis etiam summatim dialogorum ordinem perspicere poterit congruentem Platonicæ disciplinæ futurus ejus sectator. Quum enim contemplatores fieri debeamus animi nostri, rerumque divinarum, ipsorum denique deorum, et bonam mentem nobis comparare, ante omnia animus a mendacibus ac falsis opinionibus et præjudiciis purgandus erit. Neque enim medici prius corpus ex assumptis cibis emolumenti quicquam capere posse existimant, quam impedimenta ex illo ejiciantur. (2)

προκαλεῖσθαι δεῖ τὰς φυσικὰς ἐννοίας, καὶ ταύτας ἐκκαθαίρειν καὶ εὐκρινεῖς ἀποφαίνειν ὡς ἀρχάς. Ἐπὶ τούτοις ὡς προκατεσκευασμένης τῆς ψυχῆς δεῖ αὐτῇ τὰ οἰκεῖα ἐμποιεῖν δόγματα, καθ' ἃ τελειοῦται, ταῦτα δέ 5 ἐστι φυσικὰ καὶ θεολογικὰ καὶ τὰ ἠθικὰ καὶ πολιτικά· ἵνα δὲ τὰ δόγματα μένῃ ἐν τῇ ψυχῇ ἀναπόδραστα, δεήσει αὐτὰ δεθῆναι τῷ τῆς αἰτίας λογισμῷ, ἵνα τις βεβαίως ἔχηται τοῦ προκειμένου σκοποῦ. (3) Ἐπὶ τούτοις δεῖ πεπορίσθαι τὸ ἀπαραλόγιστον, ἵνα μὴ ὑπό τινος σοφιστοῦ 10 παρενεχθέντες τρέψωμεν ἐπὶ τὰ χείρω τὴν ἑαυτῶν ἕξιν. Ἵνα οὖν ἐκβάλλωμεν τὰς ψευδεῖς δόξας, δεήσει ἐντυγχάνειν Πλάτωνος τοῖς τοῦ πειραστικοῦ χαρακτῆρος διαλόγοις, ἔχουσι τὸ ἐλεγκτικὸν καὶ τὸ λεγόμενον καθαρτικόν· ἵνα δέ τις τὰς φυσικὰς ἐννοίας εἰς φῶς προκαλέ-15 σαιτο, τοῖς τοῦ μαιευτικοῦ χαρακτῆρος διαλόγοις δεήσει ἐντυγχάνειν· τοῦτο γάρ ἐστιν αὐτοῖς ἴδιον. (4) Ἵνα δέ τις τὰ οἰκεῖα δόγματα παραλάβῃ, τοῖς τοῦ ὑφηγητικοῦ χαρακτῆρος διαλόγοις δεήσει ἐντυγχάνειν· τοῦτο γάρ ἐστιν αὐτῶν ἴδιον, εἴ γε ἐν τούτοις ἐστὶ μὲν τὰ φυσικὰ 20 δόγματα, ἐστὶ δὲ καὶ τὰ ἠθικὰ καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ οἰκονομικά, ὧν τὰ μὲν ἐπὶ θεωρίαν καὶ τὸν θεωρητικὸν βίον ἔχει τὴν ἀναφοράν, τὰ δ' ἐπὶ πρᾶξιν καὶ τὸν πρακτικὸν βίον, ἄμφω δὲ ταῦτα ἐπὶ τὸ ὁμοιωθῆναι θεῷ. (5) Ἵνα δὲ τὰ δεθέντα ἄφυκτα ἡμῖν ὑπάρχῃ, 25 τοῖς τοῦ λογικοῦ χαρακτῆρος διαλόγοις, ὄντος καὶ αὐτοῦ ζητητικοῦ, δεήσει ἐντυγχάνειν· ἔχουσι γὰρ τάς τε διαιρετικὰς καὶ ὁριστικὰς μεθόδους καὶ πρός γε ἀναλυτικὰς καὶ συλλογιστικάς, δι' ὧν τὰ μὲν ἀληθῆ ἀποδείκνυται, τὰ δὲ ψευδῆ ἐλέγχεται. Πρὸς δὲ τούτοις 30 ἐπεὶ καὶ δεῖ ἀπαραλογίστους ἀπὸ σοφιστῶν εἶναι, τοῖς τοῦ ἐπιδεικτικοῦ καὶ ἀνατρεπτικοῦ χαρακτῆρος διαλόγοις ἐντευξόμεθα· ἐν οἷς ἔστιν ἐκμαθεῖν, ὅπως τε δεῖ ἐπαΐειν τῶν σοφιστῶν καὶ ὅπως αὐτοῖς καὶ ὅντινα τρόπον προσφέρεσθαι κακουργοῦσι περὶ τοὺς λόγους.

Peracta purgatione insitos sensus naturales excitari provocarique oportet, tum et illos sinceros et ad judicandum aptos reddi tanquam principia. Præparatus hunc in modum animus, convenientibus imbuendus est doctrinis, quarum ope perficiatur, qualia sunt de rebus naturalibus, divinis, moralibus ac civilibus. Hæc vero ne excidant, sed fixa inhæreant animo, necesse erit ea vinciri firmarique ratiocinatione a causis ducta, ut a præfixo scopo minime aberremus. (3) Hinc contra falsas ratiunculas animus muniendus est, ne a sophista aliquo abducti habitum animi in deteriora flectamus. Ut igitur falsas opiniones ejiciamus, fas est ut ad tentatorii generis dialogos Platonicos nosmet applicemus, quippe qui in redargutione et purgatione versantur. Ad provocandos vero in lucem sensus naturales obstetricii qui dicitur characteris dialogis erit opus, horum enim propria hæc est virtus. (4) Quo autem propria dogmata quis percipiat, narrativi characteris sermonibus animum applicare debebit, siquidem physica, moralia, civilia et œconomica præcepta continent, quorum alia ad theoriam vitamque contemplativam, alia ad actionem et vitam activam referuntur, in eundem quidem finem utraque, ut Deo similes reddamur. (5) Hæc vero animo impressa ne exolescant, necesse fuerit ad logici characteris dialogos, qui et ipsi sunt generis inquisitorii, facere accessum : in illis enim continentur methodi per divisiones et definitiones, tum per analysin et syllogismos, quibus et veræ demonstrantur sententiæ, et refutantur falsæ. Præterea ne sophistarum ratiunculis decipiamur, demonstrativi et refutatorii generis dialogos tractabimus, qui nos, quatenus audiendi sint sophistæ, et qua ratione quemque in modum cavillationibus ipsorum occurrere oporteat, optime edocebunt.

ΑΛΚΙΝΟΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΤΩΝ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΟΓΜΑΤΩΝ.

35 I. Τῶν κυριωτάτων Πλάτωνος δογμάτων τοιαύτη τις ἂν διδασκαλία γένοιτο. Φιλοσοφία ἐστὶν ὄρεξις σοφίας, ἢ λύσις καὶ περιαγωγὴ ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ἐπὶ τὰ νοητὰ ἡμῶν τρεπομένων καὶ τὰ κατ' ἀλήθειαν ὄντα· σοφία δ' ἐστὶν ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων 40 πραγμάτων. (2) Φιλόσοφος δ' ἐστὶν ὁ παρωνύμως ὠνομασμένος ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας, ὡς ὁ μουσικὸς ἀπὸ τῆς μουσικῆς· πεφυκέναι δὲ τοῦτον χρὴ πρῶτον μὲν

ALCINOI
INSTITUTIONES DE PLATONIS DOCTRINA.

I. Principalia Platonis et maxime propria decreta ita tradi posse videntur. Philosophia est appetitio sapientiæ, vel solutio animæ a corpore et conversio, qua convertimur ad ea quæ revera sunt et quæ intellectu cernuntur. Sapientia autem divinarum humanarumque rerum est scientia. (2) Philosophus vero est a philosophia deducto nomine vocatus, quemadmodum a musica musicus : hunc ita comparatum esse oportet, ut ad

πρὸς τὰ μαθήματα, ὅσα δύναται προσοικειοῦν καὶ προσάγειν αὐτὸν τῇ γνώσει τῆς νοητῆς οὐσίας καὶ μὴ πλανωμένης τε καὶ ῥευστῆς, ἔπειτα δὲ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἔχειν ἐρωτικῶς καὶ μηδαμῇ προςδέχεσθαι τὸ ψεῦδος, ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ φύσει πως σώφρονα εἶναι καὶ κατὰ τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς φυσικῶς κατεσταλμένον· ὁ γὰρ ἐφιέμενος μαθημάτων περὶ τὰ ὄντα καὶ ἐπὶ ταῦτα τρέπων ἑαυτοῦ τὴν ὄρεξιν οὐ θαυμάζοι ἂν .ὰς ἡδονάς. (3) Δεῖ δὲ καὶ ἐλευθέριον εἶναι τῇ γνώμῃ τὸν μέλλοντα φιλοσοφεῖν· ἐναντιώτατον γὰρ μικρολογία ψυχῇ μελλούσῃ θεωρεῖν τὰ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα. Καὶ πρὸς δικαιοσύνην δὲ πεφυκέναι χρὴ αὐτόν, εἴγε καὶ πρὸς ἀλήθειαν καὶ πρὸς ἐλευθερίαν καὶ πρὸς σωφροσύνην, προσεῖναι δὲ αὐτῷ καὶ εὐμάθειαν καὶ μνήμην· εἰδοποιεῖ γὰρ καὶ ταῦτα τὸν φιλόσοφον. (4) Αὗται δὲ αἱ εὐφυΐαι παιδείας μὲν ὀρθῆς καὶ τροφῆς τῆς προσηκούσης τυχοῦσαι τέλεον ἀποφαίνουσι πρὸς ἀρετήν, ἀμεληθεῖσαι δὲ μεγάλων κακῶν αἴτιαι γίνονται· ταύτας δὲ καὶ ὁμωνύμως ταῖς ἀρεταῖς εἴωθεν ὀνομάζειν ὁ Πλάτων, σωφροσύνῃ τε καὶ ἀνδρείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.

II. Διττοῦ δ' ὄντος τοῦ βίου, τοῦ μὲν θεωρητικοῦ, τοῦ δὲ πρακτικοῦ, τοῦ μὲν θεωρητικοῦ τὸ κεφάλαιον ἐν τῇ γνώσει τῆς ἀληθείας κεῖται, τοῦ πρακτικοῦ δὲ ἐν τῷ πρᾶξαι τὰ ὑπαγορευόμενα ἐκ τοῦ λόγου. Τίμιος μὲν δὴ ὁ θεωρητικὸς βίος, ἑπόμενος δὲ καὶ ἀναγκαῖος ὁ πρακτικός· ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἐντεῦθεν ἂν γένοιτο δῆλον. (2) Ἔστι τοίνυν ἡ θεωρία ἐνέργεια τοῦ νοῦ νοοῦντος τὰ νοητά, ἡ δὲ πρᾶξις ψυχῆς λογικῆς ἐνέργεια διὰ σώματος γινομένη. Ἡ ψυχὴ δὴ θεωροῦσα μὲν τὸ θεῖον καὶ τὰς νοήσεις τοῦ θείου εὐπαθεῖν τε λέγεται, καὶ τοῦτο τὸ πάθημα αὐτῆς φρόνησις ὠνόμασται, ὅπερ οὐχ ἕτερον εἴποι ἄν τις εἶναι τῆς πρὸς τὸ θεῖον ὁμοιώσεως· ὅθεν καὶ προηγούμενον καὶ τίμιον ἂν εἴη τὸ τοιοῦτο καὶ εὐκταιότατον καὶ οἰκειότατον ἀκώλυτόν τε καὶ ἐφ' ἡμῖν κείμενον καὶ τοῦ προκειμένου τέλους ἡμῖν αἴτιον. Ἡ μέντοι πρᾶξις καὶ τὸ πρακτικὸν διὰ τοῦ σώματος περαινόμενα κωλυθῆναί τε δύναται καὶ πράττοιτο ἂν ἀπαιτούντων τῶν πραγμάτων, ἃ κατὰ τὸν θεωρητικὸν βίον ὁρᾶται, μελετῆσαι εἰς ἀνθρώπων ἤθη. (3) Ἥξει γὰρ ὁ σπουδαῖος ἐπὶ τὰ κοινά, ὁπόταν ἴδῃ κακῶς διοικούμενα πρός τινων αὐτά, περιστατικὰ μὲν οὕτως ἡγούμενος τὸ στρατηγεῖν, τὸ δικάζειν, τὸ πρεσβεύειν, ἄριστα δ' ἐν πράξει καὶ ὡς ἐν ταύτῃ προηγούμενα τὸ περὶ νομοθεσίας καὶ πολιτείας κατάστασιν καὶ παιδείαν νέων. Πρέπει δὴ ἐκ τῶν εἰρημένων τῷ φιλοσόφῳ μηδαμῶς τῆς θεωρίας ἀπολείπεσθαι, ἀλλ' ἀεὶ ταύτην τρέφειν καὶ αὔξειν, ὡς ἑπόμενον δὲ καὶ ἐπὶ τὸν πρακτικὸν χωρεῖν βίον.

III. Ἡ δὲ τοῦ φιλοσόφου σπουδὴ κατὰ τὸν Πλάτωνα ἐν τρισὶν ἔοικεν εἶναι· ἔν τε τῇ θέᾳ τῇ τῶν ὄντων καὶ γνώσει, καὶ ἐν τῇ πράξει τῶν καλῶν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ λόγου θεωρίᾳ· καλεῖται δὲ ἡ μὲν τῶν ὄντων γνῶσις θεωρητική, ἡ δὲ περὶ τὰ πρακτέα πρακτική, ἡ δὲ περὶ τὸν λόγον διαλεκτική. (2) Διαιρεῖται δὲ αὕτη εἴς τε

eas maxime idoneus sit disciplinas, quæ ad cognitionem ejus quæ intellectu percipitur essentiæ, non autem ejus quæ oberrat ac fluxa est, aptum reddere eum ac deducere possint; deinde, ut natura veritatis amans sit, et nullo modo recipiat mendacium; præterea temperantem quodammodo nasci oportet, easque animæ partes quæ affectibus efferri solent, contractas a natura habere. Quisquis enim semel eas amplexus animo fuerit disciplinas de iis quæ revera existunt, totumque eo appetitum converterit, nunquam voluptates corporis admiraturus est. (3) Oportet præterea liberali animo philosophum esse. Etenim rerum vilium æstimatio ac cura homini contemplaturo divina et humana maxime adversa est. Imo etiam natura sua ferri debet ad justitiam, siquidem etiam ad veritatem, temperantiam et liberalitatem. Adde quod facilitate discendi et memoria præditum oportet esse: nam et hæc philosophum informant. (4) Hæ naturæ commoditates, si bona disciplina atque educatio quæ oportet accedat, perfectum ad virtutem efficiunt: si contra negligantur, maximorum causæ sunt malorum. Atque has Plato eodem cum virtutibus nomine temperantiam, fortitudinem et justitiam appellare solet.

II. Quum vero duplex sit vita, altera quæ in contemplatione, quæ in actione versatur altera, præcipuum in veritatis cognitione contemplativæ munus consistit, sicut activæ in actione eorum quæ dictat ratio. Primaria vero contemplativa vita est; secundo post hanc loco, sed necessaria, activa. Id ita se habere, ex his facile probari poterit. (2) Contemplatio est functio intellectus ea quæ intelligibilia sunt intelligentis; actio vero, operatio animæ rationalis, quæ ministerio corporis perficitur. Animus namque quum divinitatem ipsam ejusque notiones contemplatur, quam optime affici dicitur, atque hæc ejus affectio sapientia nuncupata est: quam quidem nihil aliud quam similitudinem cum divinitate ipsa recte appellaveris. Quamobrem primaria hæc ac præcipua habenda est, maxime expetenda, maximeque propria homini, utpote cui nulla obsistant impedimenta quominus in nostra potestate consistat, et quæ finis nobis propositi efficiens sit causa. Activa autem vita et id quod ad agendum confert, quum corporis ministerio plurimum utantur, impediuntur sæpenumero. Quare quæ in contemplativa vita ad emendandos hominum meditari mores solet, ad actionem, quoties ita res postulant, transferet philosophus. (3) Ad civilem ergo administrationem se conferet vir bonus, quum male a ceteris eam hominibus geri senserit; inter secundaria autem habebit ducere exercitum, judicia exercere, legationes obire; at inter præcipua eorum quæ actio requirit et primaria, leges condere, rempublicam ordinare, instituendæ disciplinam juventutis tradere. Oportet igitur philosophum nunquam veritatis indagandæ studium omittere, sed fovere eam et promovere semper; ad activam autem vitam, tanquam ad consequens accedere.

III. Studium philosophi in tribus potissimum ex Platonis versari videtur sententia: in contemplatione et cognitione eorum quæ sunt; in virtutum actione; et in sermonis consideratione. Dicitur eorum quæ sunt cognitio, Contemplativa; eorum quæ ad actionem pertinent, Activa; disserendi cura, Dialectica. (2) Quæ quidem in Dividendi,

τὸ διαιρετικὸν καὶ τὸ ὁριστικὸν καὶ τὸ ἐπαγωγικὸν καὶ τὸ συλλογιστικόν, τοῦτο δὲ εἰς τὸ ἀποδεικτικόν, ὅπερ ἐστὶ περὶ τὸν ἀναγκαῖον συλλογισμόν, καὶ εἰς τὸ ἐπιχειρηματικόν, ὃ θεωρεῖται περὶ τὸν ἔνδοξον συλλογι-
5 σμόν, καὶ εἰς τρίτον τὸ ῥητορικόν, ὅπερ ἐστὶ περὶ τὸ ἐνθύμημα, ὃ καλεῖται ἀτελὴς συλλογισμός, καὶ προσέτι τὰ σοφίσματα· ὅπερ προηγούμενον μὲν οὐκ ἂν εἴη τῷ φιλοσόφῳ, ἀναγκαῖον δέ. (3) Τῆς δὲ πρακτικῆς τὸ μὲν θεωρεῖται περὶ τὴν τῶν ἠθῶν ἐπιμέλειαν, τὸ δὲ
10 περὶ τὴν τοῦ οἴκου προστασίαν, τὸ δὲ περὶ πόλιν καὶ τὴν ταύτης σωτηρίαν· τούτων τὸ μὲν πρῶτον ἠθικὸν κέκληται, τὸ δὲ δεύτερον οἰκονομικόν, τὸ δὲ λοιπὸν πολιτικόν. (4) Τοῦ δὲ θεωρητικοῦ τὸ μὲν περὶ τὰ ἀκίνητα καὶ τὰ πρῶτα αἴτια καὶ ὅσα θεῖα θεολογικὸν
15 καλεῖται, τὸ δε περὶ τὴν τῶν ἄστρων φορὰν καὶ τὰς τούτων περιόδους καὶ ἀποκαταστάσεις καὶ τοῦδε τοῦ κόσμου τὴν σύστασιν φυσικόν, τὸ δὲ θεωρούμενον διὰ γεωμετρίας καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων μαθηματικόν. (5) Τῆς δὴ διαιρέσεως τοιαύτης οὔσης καὶ τοῦ μερισμοῦ
20 τῶν τῆς φιλοσοφίας εἰδῶν, περὶ τῆς διαλεκτικῆς θεωρίας πρότερον ῥητέον τῆς ἀρεσκούσης τῷ Πλάτωνι, καὶ πρώτιστα περὶ κριτηρίου.

IV. Ἐπεὶ οὖν ἔστι τι τὸ κρῖνον, ἔστι δὲ καὶ τὸ κρινόμενον, εἴη ἄν τι καὶ τὸ ἐκ τούτων ἀποτελούμενον,
25 ὅπερ εἴποι ἄν τις κρίσιν. Κυρίως μὲν δὴ τὴν κρίσιν ὀνομάσαι ἄν τις κριτήριον, κοινότερον δὲ καὶ τὸ κρῖνον· τοῦτο δ' ἐστὶ διττόν, τὸ μὲν ὑφ' οὗ κρίνεται τὸ κρινόμενον, τὸ δὲ δι' οὗ, ὧν τὸ μὲν εἴη ἂν ὁ ἐν ἡμῖν νοῦς, τὸ δὲ δι' οὗ ὄργανον φυσικὸν κριτικὸν προηγου-
30 μένως μὲν τῶν ἀληθῶν, ἑπομένως δὲ καὶ τῶν ψευδῶν· τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ λόγος φυσικός. (2) Σαφέστερον δ' ἐπιόντων κριτὴς μὲν ἂν λέγοιτο ὁ φιλόσοφος, ὑφ' οὗ τὰ πράγματα κρίνεται, κριτὴς δὲ καὶ ὁ λόγος, δι' οὗ τὸ ἀληθὲς κρίνεται, ὃ καὶ ὄργανον ἔφαμεν
35 εἶναι. Διττὸς δ' ἐστὶν ὁ λόγος· ὁ μὲν γάρ ἐστι παντελῶς ἄληπτός τε καὶ ἀτρεκής, ὁ δὲ κατὰ τὴν τῶν πραγμάτων γνῶσιν ἀδιάψευστος, τούτων δὲ ὁ μὲν πρότερος θεῷ δυνατός, ἀνθρώπῳ δὲ ἀδύνατος, ὁ δὲ δεύτερος καὶ ἀνθρώπῳ δυνατός. (3) Διττὸς δὲ καὶ οὗτος, ὁ μὲν
40 περὶ τὰ νοητά, ὁ δὲ περὶ τὰ αἰσθητά· ὧν ὁ μὲν περὶ τὰ νοητὰ ἐπιστήμη τέ ἐστι καὶ ἐπιστημονικὸς λόγος, ὁ δὲ περὶ τὰ αἰσθητὰ δοξαστικός τε καὶ δόξα. Ὅθεν ὁ μὲν ἐπιστημονικὸς τὸ βέβαιον ἔχει καὶ μόνιμον, ἅτε περὶ τῶν βεβαίων καὶ μονίμων ὑπάρχων, ὁ δὲ πιθανὸς καὶ
45 δοξαστικὸς πολὺ τὸ εἰκὸς διὰ τὸ μὴ περὶ τὰ μόνιμα εἶναι. (4) Ἐπιστήμης δὲ τῆς περὶ τὰ νοητὰ καὶ δόξης τῆς περὶ τὰ αἰσθητὰ ἀρχαὶ νόησίς τε καὶ αἴσθησις. Ἡ μὲν οὖν αἴσθησίς ἐστι πάθος ψυχῆς διὰ σώματος ἀπαγγελτικὸν προηγουμένως τῆς πεπονθυίας δυνάμεως·
50 ὁπόταν δὲ ἐν τῇ ψυχῇ διὰ τῶν αἰσθητηρίων κατὰ τὴν αἴσθησιν τύπος ἐγγένηται, ὅπερ ἐστὶν αἴσθησις, ἔπειτα οὗτος μὴ διὰ χρόνου πλῆθος ἐξίτηλος γένηται, ἀλλ' ἔμμονος καὶ σωζόμενος, ἡ τούτου σωτηρία μνήμη καλεῖται. (5) Δόξα δέ ἐστι συμπλοκὴ μνήμης καὶ αἰ-

Definiendi, Inducendi ac Ratiocinandi modum dividitur. Postrema rursus in Apodicticam, quæ circa ratiocinationem necessariam versatur; et in Epichirematicam, quæ circa probabilem; et in Rhetoricam, quæ circa Enthymema, quæ ratiocinatio imperfecta vocatur; ac denique in Sophismata. Quam tamen non ut præcipuam partem, sed ut necessariam colet philosophus. (3) Ejus quæ in agendo versatur philosophiæ, pars prima in formatione morum, altera in familiæ administratione, postrema in reipublicæ versatur conservatione. Et prima pars quidem Moralis, secunda Domestica, tertia Civilis dicitur. (4) In contemplativa rursus, pars una ea quæ fixa ac immota sunt, primasque rerum causas et quæ divina investigat, quam Theologiam vocamus; altera astrorum circuitusque cœlestium ac reversiones corporum ad unum idemque principium, mundique constitutionem : ea Naturalis scientia dicitur. Quæ vero per geometriam, reliquasque quæ mathemata vocantur investigamus disciplinas, Mathematica nuncupatur. (5) Eo ergo modo quum dividatur in suas et distinguatur philosophia species, de Dialectica primum consideratione ex placitis Platonis dicendum erit, et primo quidem de Criterio sive ipso judicandi instrumento.

IV. Quoniam est quiddam quod judicat, quiddam quod judicatur, necesse est aliquid etiam ex utrisque fieri, quod quidem judicationem vocare possumus. Itaque ipsam judicationem κριτήριον proprie quis appellaverit; communius autem dicitur id quod judicat. Hoc autem est duplex : unum a quo, alterum per quod judicatur id quod judicatur. Quorum illud intellectus est qui in nobis, hoc autem quo judicatur, instrumentum naturale ad judicandum accommodatum, primario quidem vera, secundo tamen et falsa : hoc vero aliud quicquam non est quam Ratio naturalis. (2) Quod si liquidius etiam explicare velimus, judex appellari poterit philosophus, a quo res ipsæ dijudicantur; judex item ratio per quam verum esse judicatur : quod modo instrumentum diximus. Jam vero duplex est ratio : una penitus inexpugnabilis ac evidens; altera pro rerum cognitione nunquam fallens. Prior in Dei potestate est, in hominis esse non potest; secunda et in hominis potestate est. (3) Sed et hæc duplex est : una ad intellectus, altera ad sensuum spectat objecta. Et prior quidem, Scientia, et quæ scientiam gignit ratio est; altera vero, circa sensibilia versans, Opinio. Et illa certitudinem quidem ac stabilitatem habet, quippe quum circa certa ac stabilia versetur principia; hæc veri probabilitatem et opinionem, utpote quæ circa mutationi obnoxia. (4) Scientiæ vero quæ circa intelligibilia, et opiniones quæ circa sensibilia versantur, intellectio ac sensus principia sunt. Sensus autem affectio est animi per corpus, primario facultatis aliquid perpessæ internuncia. Quando autem animo per instrumenta sensuum, rerum forma sentiendo fuerit impressa (quæ est Animadversio), et ita quidem ut temporis non deleatur spatio, sed diuturna conservetur ac firma hujus conservatio : Memoria nuncupatur. (5)

σθήσεως. Ὁπόταν γὰρ ἐντύχωμεν αἰσθητῷ τινὶ πρῶτον καὶ ἀπ' αὐτοῦ αἴσθησις ἡμῖν γένηται καὶ ἀπὸ ταύτης μνήμη, ἔπειτα ἐντύχωμεν τῷ αὐτῷ πάλιν αἰσθητῷ, τὴν προϋποκειμένην μνήμην συντίθεμεν τῇ ἐκ δευτέρου γενομένῃ αἰσθήσει καὶ ἐν ἑαυτοῖς λέγομεν Φέρε Σωκράτης, ἵππος, πῦρ, καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ τοῦτο καλεῖται δόξα, συνθέντων ἡμῶν τὴν προϋποκειμένην μνήμην τῇ νεωστὶ γενομένῃ αἰσθήσει· καὶ ὅταν μὲν συμφωνήσῃ ταῦτα κατ' ἄλληλα γενόμενα, ἀληθὴς γίνεται δόξα, ὅταν δὲ παραλλάξῃ, ψευδής. Ἂν γὰρ ἔχων τις μνήμην Σωκράτους ἐντυχὼν Πλάτωνι οἰηθῇ κατά τινα ὁμοιότητα Σωκράτει πάλιν ἐντυγχάνειν, ἔπειτα τὴν ἀπὸ Πλάτωνος αἴσθησιν ὡς ἀπὸ Σωκράτους λαβὼν συνθείη ᾗ ἔχει περὶ Σωκράτους μνήμῃ, ψευδὴς γίνεται δόξα· ἐν ᾧ δὲ γίνεται ἡ μνήμη καὶ ἡ αἴσθησις, τοῦτο κηρίνῳ ἐκμαγείῳ ὁ Πλάτων ἀπεικάζει. Ὅταν δὲ τὰ δοξασθέντα ἐξ αἰσθήσεως καὶ μνήμης ἀναπλάσασα ἡ ψυχὴ τῇ διανοίᾳ ἀποβλέπῃ εἰς ταῦτα ὥσπερ εἰς ἐκεῖνα, ἀφ' ὧν ἐγένετο, ἀναζωγράφησιν τὸ τοιοῦτο ὁ Πλάτων καλεῖ, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ φαντασίαν· τὴν δὲ διάνοιάν φησι τὸν αὐτῆς τῆς ψυχῆς πρὸς αὐτὴν διάλογον, λόγον δὲ τὸ ἀπ' ἐκείνης ῥεῦμα διὰ τοῦ στόματος χωροῦν μετὰ φθόγγου. (6) Νόησις δ' ἐστὶ νοῦ ἐνέργεια θεωροῦντος τὰ πρῶτα νοητά· αὕτη διττὴ ἔοικεν εἶναι, ἡ μὲν πρὸ τοῦ ἐν τῷδε τῷ σώματι γενέσθαι τὴν ψυχήν, θεωρούσης αὐτῆς τὰ νοητά, ἡ δὲ μετὰ τὸ ἐμβιβασθῆναι εἰς τόδε τὸ σῶμα· τούτων δὲ ἡ μὲν πρὸ τοῦ ἐν σώματι γενέσθαι τὴν ψυχὴν αὐτὸ τοῦτο νόησις ἐκαλεῖτο, γενομένης δὲ αὐτῆς ἐν τῷ σώματι ἡ τότε λεγομένη νόησις νῦν ἐλέχθη φυσικὴ ἔννοια, νόησίς τις οὖσα ἐναποκειμένη τῇ ψυχῇ. Ὅταν οὖν φῶμεν τὴν νόησιν ἀρχὴν εἶναι τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, οὐχὶ τὴν νῦν λεγομένην φαμέν, ἀλλὰ τὴν ὅτε χωρὶς τοῦ σώματος ἦν ἡ ψυχή, ἥτις, ὡς ἔφαμεν, τότε μὲν νόησις ἐλέγετο, νῦν δὲ φυσικὴ ἔννοια, καλεῖται δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἡ φυσικὴ ἔννοια καὶ ἐπιστήμη ἁπλῆ καὶ πτέρωμα ψυχῆς, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ μνήμη. (7) Ἐκ δὲ τούτων ἁπλῶν οὐσῶν ἐπιστημῶν ὁ φυσικὸς καὶ ἐπιστημονικὸς συνέστηκε λόγος, φύσει ἐνυπάρχων· οὐκοῦν ὄντος καὶ ἐπιστημονικοῦ λόγου καὶ δοξαστικοῦ, οὔσης δὲ καὶ νοήσεως καὶ αἰσθήσεως, ἔστι καὶ τὰ τούτοις ὑποπίπτοντα, οἷον τὰ νοητὰ καὶ αἰσθητά· καὶ ἐπεὶ τῶν νοητῶν τὰ μὲν πρῶτα ὑπάρχει, ὡς αἱ ἰδέαι, τὰ δὲ δεύτερα, ὡς τὰ εἴδη τὰ ἐπὶ τῇ ὕλῃ ἀχώριστα ὄντα τῆς ὕλης, καὶ νόησις ἔσται διττή, ἡ μὲν τῶν πρώτων, ἡ δὲ τῶν δευτέρων. Καὶ πάλιν ἐπεὶ τῶν αἰσθητῶν ἐστι τὰ μὲν πρῶτα, ὡς αἱ ποιότητες, οἷον χρῶμα, λευκότης, τὰ δὲ κατὰ συμβεβηκός, οἷον τὸ λευκόν, τὸ κεχρωσμένον, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ ἄθροισμα, οἷον πῦρ, μέλι, οὕτω δὴ καὶ αἴσθησις ἡ μέν τις ἔσται τῶν πρώτων πρώτη λεγομένη, ἡ δὲ τῶν δευτέρων δευτέρα. Τὰ μὲν δὴ πρῶτα νοητὰ νόησις κρίνει οὐκ ἄνευ τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου, περιλήψει τινὶ καὶ οὐ διεξόδῳ, τὰ δὲ δεύτερα ὁ ἐπιστημονικὸς λόγος οὐκ ἄνευ νοήσεως· τὰ δὲ πρῶτα αἰσθητὰ καὶ τὰ

Memoriæ autem sensusque conjunctio est Opinio. Quoties enim aliquid quod primo sensus movere potest nobis occurrit, ab eoque sensus in nobis efficitur, et a sensu memoria, ac deinde rursus idem sensibus nostris objicitur, memoriam præcedentem cum sequente sensu componimus, et in nobis ipsis jam dicimus, Ecce Socrates, equus, ignis, ceteraque hujusmodi. Atque hæc Opinio nuncupatur, quoties præcedentem memoriam cum recente sensu componimus. Quoties autem inter se conveniunt ea ac congruunt, opinio vera exsistit; si dissonant, opinio falsa. Nam si quis dum Socratis memoriam habet, in Platonem incidat, putetque se ob quandam similitudinem Socrati rursus occurrere, ac postea acceptum a Platone sensum quasi a Socrate acceperit, cum Socratis quam servavit memoria componat, falsa nascitur opinio. Id autem in quo sensus atque memoria fiunt, cum imagine in cera expressa Plato comparat. Quum vero ea quæ per memoriam sensumque opinione sunt concepta, anima cogitatione refingens, ad ea respicit, tanquam illa a quibus ista manarunt, picturam quandam ac imaginationem interdum Plato nominat; Cogitationem vero, animæ quasi secum agentis colloquium; Sermonem autem, quod a cogitatione per os una effluit cum voce. (6) Intellectio vero est operatio intellectus, prima intelligibilia contemplantis. Quæ duplex videtur esse : una animæ, quæ priusquam descendat in corpus, sua tum intelligibilia contuetur; altera ejusdem, postquam in hoc demersa est corpus. Quarum prior, quæ ante demersum in corpore fuit animum, hoc ipsum proprie vocabatur, Intellectio; altera vero, quum jam in corpore versatur, sicut prius intellectio, ita tum dicitur Naturalis notitia, quum nihil aliud sit quam intellectio quædam in anima habitans. Quoties ergo intellectionem rationis ad gignendam scientiam accommodatæ dicimus principium, non eam de qua nunc loquimur intelligi volumus, sed eam potius quæ separato adhuc a corpore erat animo : quæ quidem, ut diximus, tunc intellectio, nunc naturalis dicitur notitia. Atque hanc ipsam Plato, cum scientiam simplicem, tum animæ alam, nonnunquam vero et recordationem nominat. (7) Ex his denique simplicibus scientiis naturalis scientiæque effectrix constat ratio, quæ nobiscum nascitur. Quum itaque sit duplex, et quæ scientiam et quæ opinionem gignit, ratio; intellectio item et sensus : necesse est et iis objecta quædam subjici, intelligibilia videlicet et sensibilia. Et quoniam intelligibilium quædam prima sunt, ut ideæ; quædam secunda, ut quæ in materia sunt species, et ab illa separari nequeunt : intellectio quoque duplex erit, primorum una, altera secundorum. Rursusque quoniam in ipsis etiam sensibilibus quædam prima sunt, ut qualitates, velut color, albedo; alia secundum accidens, ut album, coloratum; dein quod concretum est, ut ignis, mel : eodem sane modo sensus primus primorum erit, secundus secundorum. Prima intelligibilia intellectio judicat, non sine ratione ea quam scientiam gignere diximus, per comprehensionem quandam sine discursu : secunda vero eadem effectrix scientiæ ratio, non sine intellectione. Sensibilia autem

δεύτερα ἡ αἴσθησις κρίνει οὐκ ἄνευ τοῦ δοξαστικοῦ λόγου, τὸ δὲ ἄθροισμα ὁ δοξαστικὸς λόγος οὐκ ἄνευ τῆς αἰσθήσεως. (8) Τοῦ νοητοῦ δὴ κόσμου πρώτου ὄντος νοητοῦ, τοῦ δ' αἰσθητοῦ ἀθροίσματος, τὸν μὲν νοητὸν κόσμον κρίνει νόησις μετὰ λόγου, τουτέστιν οὐκ ἄνευ λόγου, τὸν δὲ αἰσθητὸν ὁ δοξαστικὸς λόγος οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως. Οὔσης δὲ θεωρίας καὶ πράξεως, ὁ ὀρθὸς λόγος οὐχ ὁμοίως κρίνει τὰ τῇ θεωρίᾳ ὑποπίπτοντα καὶ τὰ πρακτά, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ θεωρίᾳ ἐπισκοπεῖ τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ μὴ οὕτως ἔχον, ἐν δὲ τοῖς πρακτοῖς, τί τὸ οἰκεῖον καὶ τί τὸ ἀλλότριον καὶ τί τὸ πραττόμενον. Τῷ γὰρ ἔχειν ἔννοιαν φυσικὴν καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ τῷ λόγῳ χρώμενοι καὶ ἀναφέροντες ἐπὶ τὰς φυσικὰς ἐννοίας ὡς ἐπὶ μέτρα τινὰ ὡρισμένα κρίνομεν, εἴτε οὕτως ἔχει τάδε τινά, εἴτε καὶ ἑτέρως.

V. Τῆς διαλεκτικῆς δὲ στοιχειωδέστατον ἡγεῖται πρῶτον μὲν τὸ τὴν οὐσίαν ἐπιβλέπειν παντὸς ὁτουοῦν, ἔπειτα περὶ τῶν συμβεβηκότων· ἐπισκοπεῖ δὲ αὐτὸ μὲν ὅ ἐστιν ἕκαστον ἢ ἄνωθεν διαιρετικῶς καὶ ὁριστικῶς ἢ κάτωθεν ἀναλυτικῶς, τὰ δὲ συμβεβηκότα καὶ ὑπάρχοντα ταῖς οὐσίαις ἢ ἐκ τῶν περιεχομένων δι' ἐπαγωγῆς ἢ ἐκ τῶν περιεχόντων διὰ συλλογισμοῦ· ὡς κατὰ λόγον εἶναι τῆς διαλεκτικῆς τὸ μὲν διαιρετικόν, τὸ δὲ ὁριστικόν, τὸ δὲ ἀναλυτικόν, καὶ προσέτι ἐπαγωγικόν τε καὶ συλλογιστικόν. (2) Διαίρεσις μὲν τοίνυν ἐστὶν ἡ μὲν γένους εἰς εἴδη τομή, ἡ δὲ ὅλου εἰς μέρη· ὡς ἡνίκα τέμνομεν τὴν ψυχὴν εἴς τε τὸ λογικὸν καὶ εἰς τὸ παθητικόν, καὶ αὖ πάλιν τὸ παθητικὸν εἴς τε τὸ θυμικὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν· ἡ δὲ φωνῆς τομὴ εἰς σημαινόμενα, ὡς ὅταν ἓν καὶ ταὐτὸν ὄνομα εἰς πλείω πράγματα ἕλκηται· ἡ δὲ συμβεβηκότων εἰς ὑποκείμενα, ὡς ὅταν φῶμεν τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν περὶ ψυχήν, τὰ δὲ περὶ σῶμα, τὰ δὲ ἐκτός· ἡ δὲ ὑποκειμένων εἰς συμβεβηκότα, ὡς ὅταν φῶμεν τῶν ἀνθρώπων τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ κακούς, τοὺς δὲ μέσους. (3) Τῇ τοίνυν τοῦ γένους πρῶτον εἰς εἴδη τομῇ χρῆσθαι δεῖ ὑπὲρ τοῦ διαγινώσκειν αὐτὸ ἕκαστον ὅ ἐστι κατὰ τὴν οὐσίαν· τοῦτο δὲ ἄνευ ὅρου οὐκ ἂν γένοιτο, ὁ δὲ ὅρος ἐκ διαιρέσεως γεννᾶται τοῦτον τὸν τρόπον· τοῦ μέλλοντος ὅρῳ ὑποπίπτειν πράγματος δεῖ τὸ γένος λαβεῖν, ὡς τοῦ ἀνθρώπου τὸ ζῷον, ἔπειτα τοῦτο τέμνειν κατὰ τὰς προσεχεῖς διαφορὰς κατιόντας μέχρι τῶν εἰδῶν, οἷον εἰς λογικὸν καὶ ἄλογον καὶ θνητὸν καὶ ἀθάνατον, ὥστε εἰ συντεθεῖεν αἱ προσεχεῖς διαφοραὶ τῷ γένει τῷ ἐξ αὐτῶν, ὅρον ἀνθρώπου γίνεσθαι. (4) Ἀναλύσεως δὲ εἴδη ἐστὶ τρία· ἡ μὲν γάρ ἐστιν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἐπὶ τὰ πρῶτα νοητὰ ἄνοδος, ἡ δὲ διὰ τῶν δεικνυμένων καὶ ὑποδεικνυμένων ἄνοδος ἐπὶ τὰς ἀναποδείκτους καὶ ἀμέσους προτάσεις, ἡ δὲ ἐξ ὑποθέσεως ἀνιοῦσα ἐπὶ τὰς ἀνυποθέτους ἀρχάς. (5) Ἡ μὲν δὴ πρώτη τοιάδε τίς ἐστιν, οἷον ἂν ἀπὸ τοῦ περὶ τὰ σώματα καλοῦ μετίωμεν ἐπὶ τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς καλόν, ἀπὸ δὲ τούτου ἐπὶ τὸ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, εἶτα ἀπὸ τούτου ἐπὶ τὸ ἐν τοῖς νόμοις, εἶτ' ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγος τοῦ καλοῦ, ἵνα

ea quæ prima sunt et secunda sensus judicat, non sine ea ratione tamen quæ cum opinione est conjuncta; id vero quod concretum est, ratio eadem illa, non sine sensu tamen. (8) Quumque intelligibilis mundus primum sit intelligibile, sensibilis vero concretum quiddam, illum intellectio cum ratione, id est non sine ratione dijudicat, hunc ea quæ cum opinione conjuncta est ratio, non sine sensu. Et quum contemplatio sit et actio, recta ratio haud eodem modo discernit quæ contemplationi et quæ actiòni sunt subjecta; sed in contemplatione quid verum, quid falsum, in iis quæ ad actionem pertinent, quid proprium, quid alienum, quid hoc sit quod agitur, considerat. Ex eo enim quod natura insitam pulchri nobis bonique notionem habemus, ratione utendo, eamque ad naturales illas notiones veluti ad definitas quasdam normas referendo, bonane an mala sint singula, dijudicamus.

V. Dialecticæ facultatis elementum primum Plato esse vult, inprimis rei cujusque essentiam, deinde quæ accidunt illi advertere. Quid autem unumquodque sit considerat vel a superioribus, dividendo atque definiendo, vel ordine converso, resolvendo; ea vero quæ accidunt et essentiis adhærent, vel ex iis quæ continentur per inductionem, vel ex iis quæ continent per ratiocinationem : ut merito Dialecticæ partes, Divisio, Definitio, Resolutio, Inductio statuatur, denique Ratiocinatio. (2) Divisio igitur est alia generis in species distributio, alia totius in partes : ut quum animam in partem rationalem, et eam quæ perturbationibus obnoxia est, et hanc ipsam rursus in eam quæ appetendi et quæ irascendi vim continet, dividimus. Alia est insuper vocis in significata divisio, quoties idem unumque nomen rebus accommodatur pluribus. Tertia accidentium in subjecta divisio, ut quum dicimus, bonorum quædam ad animum pertinere, quædam ad corpus, quædam externa esse. Quarta subjectorum in accidentia, ut quum dicimus, hominum quosdam bonos, nonnullos malos, medios esse alios. (3) Divisione igitur generis in species primo utendum est, quoties quæ rei uniuscujusque sit essentia, volumus dignoscere. Id autem absque definitione fieri nequit. Jam definitio ex divisione hoc pacto conficitur : rei definiendæ genus sumendum est, sicut hominis, animal. Id deinceps per proximas partiendum differentias, usque ad species descendendo, ut in rationale et rationis expers, mortale et immortale. Sic enim, si proximæ adjiciantur generi suo differentiæ, hominis constituetur definitio. (4) Resolutionis autem tres sunt species : una est qua a sensibilibus ad intelligibilia prima ascendimus; alia, qua per demonstrata et subdemonstrata ad primas et quæ medio carent propositiones ascendimus; postrema, quæ ex suppositione ad ea quæ sine suppositione sumuntur pergit principia. (5) Et prima quidem hujusmodi est, ut si ab eo quod in corpore dicimus pulchrum ad illud quod in animo dicitur pulchrum transeamus; ab hoc ad illud quod in vitæ officiis versatur, ac deinde ab hoc ad illud quod in legibus; atque ita porro ad immensum pulchritudinis mare, ut iis quasi

οὕτω μετιόντες εὕρωμεν λοιπὸν τὸ αὐτὸ τοῦτο καλόν. Τὸ δὲ δεύτερον εἶδος τῆς ἀναλύσεως τοιοῦτόν τί ἐστιν· ὑποτίθεσθαι δεῖ τὸ ζητούμενον, καὶ θεωρεῖν τίνα ἐστὶ πρότερα αὐτοῦ, καὶ ταῦτα ἀποδεικνύειν ἀπὸ τῶν ὑστέρων ἐπὶ τὰ πρότερα ἀνιόντα, ἕως ἂν ἔλθωμεν ἐπὶ τὸ πρῶτον καὶ ὁμολογούμενον, ἀπὸ τούτου δε ἀρξάμενοι ἐπὶ τὸ ζητούμενον κατελευσόμεθα συνθετικῷ τρόπῳ· οἷον ζητῶν, εἰ ἀθάνατός ἐστιν ἡ ψυχή, ὑποθέμενος αὐτὸ τοῦτο, ζητῶ εἰ ἀεικίνητος, καὶ τοῦτο ἀποδείξας ζητῶ εἰ τὸ ἀεικίνητον αὐτοκίνητον, καὶ πάλιν τοῦτο ἀποδείξας σκοπῶ εἰ τὸ αὐτοκίνητον ἀρχὴ κινήσεως· εἶτα εἰ ἡ ἀρχὴ ἀγένητος, ὅπερ τίθενται ὡς ὁμολογούμενον, τοῦ ἀγενήτου καὶ ἀφθάρτου ὄντος· ἀφ' οὗ ἀρξάμενος ἐναργοῦς ὄντος συνθήσω τοιαύτην ἀπόδειξιν· εἰ ἡ ἀρχὴ ἀγένητον, καὶ ἄφθαρτον, ἀρχὴ κινήσεως, τὸ αὐτοκίνητον, τὸ αὐτοκίνητον δὲ ψυχή, ἄφθαρτος, ἄρα καὶ ἀγένητος καὶ ἀθάνατος ἡ ψυχή. (6) Ἡ δὲ ἐξ ὑποθέσεως ἀνάλυσίς ἐστι τοιαύτη· ὁ ζητῶν τι ὑποτίθεται αὐτὸ ἐκεῖνο, εἶτα τῷ ὑποτεθέντι σκοπεῖ τί ἀκολουθεῖ, καὶ μετὰ τοῦτο εἰ δέοι λόγον ἀποδιδόναι τῆς ὑποθέσεως, ἄλλην ὑποθέμενος ὑπόθεσιν, ζητεῖ εἰ τὸ πρότερον ὑποτεθὲν πάλιν ἐστὶν ἀκόλουθον ἄλλῃ ὑποθέσει, καὶ τοῦτο μέχρις οὗ ἂν ἐπί τινα ἀρχὴν ἀνυπόθετον ἔλθῃ ποιεῖ. (7) Ἐπαγωγὴ δ' ἐστὶ πᾶσα ἡ διὰ λόγων μέθοδος ἡ ἀπὸ τοῦ ὁμοίου ἐπὶ τὸ ὅμοιον μετιοῦσα ἢ ἀπὸ τῶν καθέκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου· χρησιμωτάτη δὲ ἡ ἐπαγωγὴ εἰς τὸ ἀνακινεῖν τὰς φυσικὰς ἐννοίας.

VI. Τοῦ δὲ λόγου, ὃν καλοῦμεν πρότασιν, δύο ἐστὶν εἴδη, τὸ μὲν κατάφασις, τὸ δὲ ἀπόφασις· κατάφασις μὲν τὸ τοιοῦτον· Σωκράτης περιπατεῖ· ἀπόφασις δὲ τὸ τοιοῦτον· Σωκράτης οὐ περιπατεῖ. Τῆς δὲ ἀποφάσεως καὶ καταφάσεως ἡ μέν ἐστι καθόλου, ἡ δὲ ἐπὶ μέρους, ἐπὶ μέρους μὲν καταφατικὴ ἡ τοιαύτη· τὶς ἡδονὴ ἀγαθόν· ἀποφατικὴ δὲ τοιαύτη· τὶς ἡδονὴ οὐκ ἀγαθόν· καθόλου δὲ καταφατικὴ μὲν ἡ τοιαύτη· πᾶν τὸ αἰσχρὸν κακόν· ἀποφατικὴ δὲ ἡ τοιαύτη· οὐδὲν τῶν αἰσχρῶν ἀγαθόν. (2) Τῶν δὲ προτάσεων αἱ μὲν κατηγορικαί εἰσιν, αἱ δὲ ὑποθετικαί· κατηγορικαὶ μὲν αἱ ἁπλαῖ, οἷον· πᾶν δίκαιον καλόν· ὑποθετικαὶ δέ εἰσιν αἱ ἀκολουθίαν δηλοῦσαι ἢ μάχην. (3) Χρῆται δὲ ὁ Πλάτων καὶ τῇ τῶν συλλογισμῶν πραγματείᾳ ἐλέγχων τε καὶ ἀποδεικνύων, ἐλέγχων μὲν διὰ ζητήσεως τὰ ψευδῆ, ἀποδεικνύων δὲ διά τινος διδασκαλίας τἀληθῆ. Ἔστι δὲ ὁ συλλογισμὸς λόγος, ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων δι' αὐτῶν τῶν τεθέντων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει· τῶν δὲ συλλογισμῶν οἱ μέν εἰσι κατηγορικοί, οἱ δὲ ὑποθετικοί, οἱ δὲ μικτοὶ ἐκ τούτων· κατηγορικοὶ μέν, ὧν καὶ τὰ λήμματα καὶ τὰ συμπεράσματα ἁπλαῖ προτάσεις ὑπάρχουσιν, ὑποθετικοὶ δὲ οἱ ἐξ ὑποθετικῶν προτάσεων, μικτοὶ δὲ οἱ τὰ δύο συνειληφότες. (4) Χρῆται δὲ ὁ ἀνὴρ τοῖς μὲν ἀποδεικτικοῖς ἐν τοῖς ὑφηγητικοῖς διαλόγοις, τοῖς δὲ ἐνδόξοις πρὸς τοὺς σοφιστάς τε καὶ νέους, τοῖς δὲ ἐριστικοῖς πρὸς τοὺς ἰδίως λεγομένους ἐριστικούς, οἷον Εὐθύδημον

gradibus, jam ipsum illud quod per se est inveniamus pulchrum. Secunda resolutionis species hoc modo fit : Supponendum id quod quæritur, et quæ priora sunt consideranda, eaque demonstranda, a posterioribus ad superiora progrediendo, donec ad primum et id quod in confesso est perveniamus : a quo sumpto rursus initio, ad id quod quærebatur compositionis modo regrediemur. Quæro exempli gratia, an immortalis sit animus, eoque ipso supposito, an idem semper moveatur quæro; hoc demonstrato, iterum quæro, an id quod movetur semper, per se moveatur : quod quum rursus demonstraro, num quod per se ipsum movetur, motus principium sit quæro : postremo, utrum origine careat principium : quod quidem ut certissimum a cunctis admittitur; ingenitum quippe quod est, interitus quoque est expers. A quo quum sit plane evidens, demonstrationem colligam ejusmodi : Si principium originis expers, erit et interitus. At quod per se movetur, motus est principium. Per se autem anima movetur : expers ergo et interitus et originis, et immortalis est anima. (6) Quæ vero ex suppositione est, hujusmodi est resolutio : Qui aliquid quærit, illud primo ipsum supponit, deinde quid ex supposito sequatur advertit. Tum vero si ipsius suppositionis reddenda sit ratio, alio supposito, quærit utrum id quod prius fuerat suppositum, rursus ad aliam sequatur suppositionem. Idemque semper observat, donec ad illud, quod non amplius ex suppositione sumitur, pervenerit principium. (7) Inductio autem omnis est disputandi via et ratio, quæ vel a simili ad simile, vel a singulis transit ad universa. Quæ quidem ad excitandas naturales quas vocant multum confert notiones.

VI. Orationis ejus quam Propositionem vocamus, duæ sunt species: Affirmatio altera, altera Negatio. Affirmatio talis est, Socrates ambulat. Negatio talis, Socrates non ambulat. Affirmationum autem et negationum alia Universalis, alia Particularis est. Et Particularis quidem affirmativa tali est, Quædam voluptas bonum. Negativa, Quædam voluptas non bonum. Universalis affirmativa, Omne turpe malum. Negativa universalis, Nullum turpe bonum. (2) Ex propositionibus, aliæ Categoricæ sunt, aliæ Hypotheticæ. Categoricæ, quæ simplices, ut : Omne justum bonum. Hypotheticæ, quæ consequentiam inferunt vel repugnantiam. (3) Syllogismorum etiam modis utitur Plato, tum redarguens, tum demonstrans. Redarguens quæ falsa sunt, interrogando; demonstrans quæ vera sunt, docendo. Est autem Syllogismus oratio in qua, positis quibusdam, aliud ab iis quæ posita sunt, vi tamen eorum quæ posita sunt, necessario efficitur. Syllogismorum alii Categorici, alii sunt Hypothetici, alii ex utrisque mixti. Et Categorici quidem, quorum tam assumptiones quam conclusiones simplices sunt propositiones. Hypothetici, qui ex hypotheticis fiunt propositionibus. Mixti, qui utrumque complectuntur. (4) Utitur autem Plato Demonstrativis argumentationibus, in iis in quibus mentem suam exponit dialogis; Probabilibus, adversus sophistas et juvenes; Contensio is, adversus illos qui proprie contentiosi vocantur, Euthydemum dicis causa, et

φέρε καὶ Ἱππίαν. (5) Τῶν δὲ κατηγορικῶν σχημάτων ὄντων τριῶν, καὶ τοῦ μὲν πρώτου, ἐν ᾧ ὁ κοινὸς ὅρος τοῦ μὲν κατηγορεῖται, τῷ δὲ ὑπόκειται, τοῦ δὲ δευτέρου, ἐν ᾧ ὁ κοινὸς ὅρος ἀμφοτέρων κατηγορεῖται, τοῦ δὲ τρίτου, ἐν ᾧ ὁ κοινὸς ὅρος ἀμφοτέροις ὑπόκειται (ὅρους δέ φημι τὰ μέρη τῶν προτάσεων, οἷον ἐπὶ τῆς· ὁ ἄνθρωπος ζῷον, τὸν ἄνθρωπον ὅρον φαμὲν καὶ τὸ ζῷον), καὶ κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα ἐρωτᾷ λόγους πολλάκις ὁ Πλάτων καὶ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ κατὰ τὸ τρίτον. Κατὰ μὲν τὸ πρῶτον οὕτως ἐν Ἀλκιβιάδῃ· τὰ δίκαια καλά, τὰ καλὰ ἀγαθά, τὰ δίκαια ἄρα ἀγαθά· κατὰ δὲ τὸ δεύτερον (ὡς) ἐν Παρμενίδῃ οὕτως· ὃ μὴ ἔχει μέρη, οὔτε εὐθύ ἐστιν οὔτε στρογγύλον, τὸ μετέχον σχήματος ἢ εὐθύ ἐστιν ἢ στρογγύλον, ὃ ἄρα μὴ ἔχει μέρη, οὐδὲ σχήματος μετέχει· κατὰ δὲ τὸ τρίτον οὕτως ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ· τὸ μετέχον σχήματος ποιόν ἐστι, τὸ μετέχον σχήματος πεπεράτωται, τὶ ἄρα ποιὸν πεπεράτωται. (6) Τοὺς δὲ ὑποθετικοὺς ἐν πολλοῖς βιβλίοις εὑρήσομεν ἐρωτωμένους ὑπ' αὐτοῦ, μάλιστα δ' ἐν τῷ Παρμενίδῃ τοιούτους εὕροιμεν ἂν λόγους· εἰ μὴ ἔχει μέρη τὸ ἕν, οὔτε ἀρχὴν οὔτε μέσον οὔτε τελευτὴν ἔχει· εἰ μήτε ἀρχὴν μήτε μέσον μήτε τελευτὴν ἔχει, οὐδὲ πέρας ἔχει· εἰ μὴ ἔχει πέρας, οὐδὲ σχήματος μετέχει· εἰ ἄρα μὴ ἔχει μέρη τὸ ἕν, οὐδὲ σχήματος μετέχει. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ὑποθετικὸν σχῆμα, ὃ οἱ πλεῖστοι τρίτον φασί, καθ' ὃ ὁ κοινὸς ὅρος ἀμφοτέροις τοῖς ἄκροις ἕπεται, οὕτως ἐρωτᾷ· εἰ μὴ ἔχει μέρη τὸ ἕν, οὔτε εὐθύ ἐστιν οὔτε στρογγύλον· εἰ μετέχει σχήματος, ἢ εὐθύ ἐστιν ἢ στρογγύλον· εἰ ἄρα μὴ ἔχει μέρη, οὐ μετέχει σχήματος· καὶ μὴν καὶ κατὰ τὸ τρίτον σχῆμα, πρός τινων δὲ δεύτερον, καθ' ὃ ὁ κοινὸς ὅρος ἀμφοτέρων ἡγεῖται, ἐν τῷ Φαίδωνι οὕτως ἐρωτᾷ δυνάμει· εἰ λαβόντες τὴν τοῦ ἴσου ἐπιστήμην μὴ ἐπιλελήσμεθα, ἐπιστάμεθα, εἰ δὲ ἐπιλελήσμεθα, ἀναμιμνησκόμεθα. (7) Καὶ τῶν μικτῶν δὲ μέμνηται, τῶν μὲν ἐξ ἀκολουθίας κατασκευαστικῶν οὕτως· Εἰ τὸ ἓν ὅλον ἐστὶ καὶ πεπερασμένον, τοῦτο ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τελευτὴν ἔχον καὶ σχήματος μετέχει· τὸ δὲ ἡγούμενον· τὸ ἄρα λῆγον. (8) Τῶν δὲ ἐξ ἀκολουθίας ἀνασκευαστικῶν οὕτω πως· τὰς διαφορὰς κατὰ τοῦτο θεωρεῖσθαι. Ὅταν οὖν τις ἀκριβῶς κατίδῃ τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων διαφοράς, καὶ τὰ εἴδη τῶν λόγων, ἃ προσαρμόττει τῇδε ἢ τῇδε τῇ ψυχῇ, ὀξέως τε αἰσθάνεται καὶ ὁποῖος ὑπὸ τίνων λόγων καὶ ὁποίων πείθεσθαι δύναται, οὗτος, εἰ προσλάβοι καὶ τὸν καιρὸν τῆς χρήσεως τὸν προσήκοντα, τέλεος ἔσται ῥήτωρ καὶ ἡ ῥητορικὴ αὐτοῦ δικαίως ἂν λέγοιτο ἐπιστήμη τοῦ εὖ λέγειν. (9) Καὶ τὴν τῶν σοφισμάτων δὲ μέθοδον εὕροιμεν ἂν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὑπογεγραμμένην ἐν τῷ Εὐθυδήμῳ, εἰ ἀκριβῶς ἐντύχοιμεν τῷ βιβλίῳ, ὥστε ἐν αὐτῷ ὑποδεδεῖχθαι, τίνα μὲν παρὰ τὴν φωνήν ἐστι σοφίσματα, τίνα δὲ παρὰ τὰ πράγματα, καὶ τὰς λύσεις αὐτῶν. (10) Καὶ μὴν τὰς δέκα κατηγορίας ἔν τε τῷ Παρμενίδῃ

Hippiam. (5) Quum vero Categoricæ argumentationis figuræ tres sint, prima est, in qua terminus communis de hoc quidem dicitur, illi vero subjicitur. Secunda, in qua terminus communis de utrisque prædicatur. Tertia, in qua terminus communis utrisque subjicitur. Terminos autem dico propositionum partes, ut in hac, Homo est animal, hominem et animal terminos vocamus. Atque in prima quidem figura sæpe interrogat Plato, ut et in secunda et tertia. Et in prima quidem, sic in Alcibiade : Quæ justa sunt, honesta sunt; quæ honesta sunt, bona sunt : ergo quæ justa sunt, bona sunt. In secunda, ut in Parmenide : Quod partes nullas habet, nec rectum est nec rotundum; at quicquid figuræ est particeps, aut rectum aut rotundum est : quod ergo partes non habet, nullius est particeps figuræ. In tertia sic eodem in libro : Quod figuræ est particeps, quale aliquid est; at quod figuræ particeps, finitum est : quod ergo est quale, finitum est. (6) Sed et Hypotheticis interrogare Platonem in multis libris videbimus, præcipue vero in Parmenide, ubi talia videbimus verba : Si non habet partes ipsum unum, nec principium nec finem nec medium habet : quodsi principium, medium finemque non habet, nec extremum habebit; si extremum non habet, ne figuræ quidem est particeps : ergo si non habet partes ipsum unum, nullius figuræ particeps est. Ex secunda vero hypothetica figura, quam plerique dicunt tertiam, in qua terminus communis utrumque sequitur extremum, hunc in modum quærit : Si non habet partes ipsum unum, neque rectum est, neque rotundum; at si figuræ est particeps, aut rectum aut rotundum est : idcirco si partes non habet, ne figuræ quidem particeps erit. Quinetiam ex tertia figura, quam nonnulli secundam esse volunt, in qua communis terminus utrumque antecedit extremum, in Phædone sic argumentatur : Si scientiam ipsius æqualis adepti, oblivioni non tradidimus, profecto scimus; sin autem obliti sumus, reminiscimur. (7) Sed et mixtis, qui per consequentiam aliquid efficiunt, sic utitur : Si unum totum est et finitum, hoc, principium media finemque quum habeat, figuræ quoque est particeps : verum antecedens, verum igitur consequens. (8) Eorum autem qui per consequentiam evertunt, ex hoc ipso sic fere differentiæ considerantur. Quum quis diligenter igitur facultates animi, variasque hominum differentias, necnon diversas orationis, quas huic aut illi accommodet, perspectas habet formas, si quis præterea quibus qualibusque persuaderi possit rationibus, accurate observarit, hic si occasionem fuerit nactus commodam et ad usum accommodatam suum, perfectus erit orator. Neque aberraverit qui Rhetoricam illius, bene dicendi definierit scientiam. (9) Sophismatum quoque sive fallaciarum captionumque rationem, si recte inspiciamus, in Euthydemo a Platone inveniemus delineatam. Nam et quæ in vocibus, et quæ in rebus ipsis committuntur, tum quo pacto solvi debeant, ibi ostenditur. (10) Sed et decem Prædicamenta, tum in ipso Parmenide tum in aliis

καὶ ἐν ἄλλοις ὑπέδειξε, τὸν ἐτυμολογικόν τε τόπον ὅλον ἐν τῷ Κρατύλῳ διεξέρχεται· ἁπλῶς δὲ ἱκανώτατος ὁ ἀνὴρ καὶ θαυμαστὴς τῆς τε ὁριστικῆς καὶ διαιρετικῆς πραγματείας, αἳ πᾶσαι δείκνυνται μάλιστα τὴν δύναμιν τῆς διαλεκτικῆς. Τὰ δὲ ἐν τῷ Κρατύλῳ τοιοῦτον ἔχει νοῦν· ζητεῖ γάρ, πότερον φύσει τὰ ὀνόματά ἐστιν ἢ θέσει, ἀρέσκει δὲ αὐτῷ, θέσει ὑπάρχειν τὴν ὀρθότητα τῶν ὀνομάτων, οὐ μὴν ἁπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ ὥστε τὴν θέσιν γενέσθαι ἀκόλουθον τῇ τοῦ πράγματος φύσει· μὴ γὰρ ἄλλο τὴν ὀρθότητα εἶναι τοῦ ὀνόματος ἢ τὴν σύμφωνον τῇ φύσει τοῦ πράγματος θέσιν. Μήτε γὰρ τὴν θέσιν τὴν ὁποιάνποτε τοῦ ὀνόματος αὐτάρκη εἶναι καὶ ἀποχρῶσαν πρὸς ὀρθότητα, μήτε τὴν φύσιν καὶ τὴν πρώτην ἐκφώνησιν, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἀμφοῖν, ὥστε εἶναι παντὸς ὀνόματος κατὰ τὸ οἰκεῖον τῇ τοῦ πράγματος φύσει κείμενον· οὐ γὰρ δήπου ἂν τὸ τυχὸν τῷ τυχόντι τεθῇ, σημανεῖ τὸ ὀρθόν, οἷον εἰ ἵππον θείμεθα ἀνθρώπῳ ὄνομα. Καὶ γάρ τοι τὸ λέγειν ἀκολουθία τίς ἐστι τῶν πράξεων, ὥστε οὐχ ὁ ὁπωσδήποτε λέγων ὀρθῶς ἂν λέγοι, ἀλλ' εἰ οὕτω λέγοι, ᾗ τὰ πράγματα πέφυκεν· ἐπεὶ δὲ τοῦ λέγειν μέρος ἐστὶ τὸ ὀνομάζειν, ὡς καὶ τοῦ λόγου μέρος τὸ ὄνομα, τὸ ὀρθῶς καὶ μὴ ὀρθῶς ὀνομάζειν οὐ κατὰ θέσιν ὁποιανοῦν γένοιτ' ἄν, ἀλλὰ κατὰ τὴν φυσικὴν τοῦ ὀνόματος οἰκειότητα πρὸς τὸ πρᾶγμα, καὶ οὗτος ἂν εἴη ὀνοματοθέτης ἄριστος, ὁ σημαίνων δι' ὀνόματος τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Ἔστι γὰρ τὸ ὄνομα ὄργανον πράγματος οὐχ ὁ ἔτυχεν, ἀλλὰ τὸ κατάλληλον τῇ φύσει· καὶ διὰ τούτου διδάσκομεν ἀλλήλους τὰ πράγματα καὶ διακρίνομεν αὐτά, ὥστε εἶναι τὸ ὄνομα διδασκαλικόν τι καὶ διακριτικὸν τῆς ἑκάστου οὐσίας ὄργανον, ὡς ἡ κερκὶς τοῦ ὑφάσματος. (11) Περὶ τὸ διαλεκτικὸν δὴ καὶ τοῦτο ὑπάρξει τὸ τοῖς ὀνόμασιν ὀρθῶς χρῆσθαι· ὡς γὰρ κερκίδι χρήσαιτ' ἂν ὑφαντικὸς ἀνήρ, εἰδὼς αὐτῆς τὸ προσῆκον ἔργον, τέκτονος αὐτὴν δημιουργήσαντος, οὕτω καὶ ὁ διαλεκτικός, ὀνοματοθέτου θέντος τοὔνομα, χρήσαιτ' ἂν αὐτῷ κατὰ τρόπον καὶ προσφόρως. Καὶ γὰρ τοῦ τέκτονος μὲν τὸ ποιῆσαι πηδάλιον, κυβερνήτου δὲ τὸ χρήσασθαι καλῶς· οὕτω γάρ τοι καὶ αὐτὸς ὁ ὀνοματοθέτης καλῶς ἂν χρήσαιτο τῇ θέσει, εἰ ὡς διαλεκτικοῦ παρόντος ποιοῖτο τὴν θέσιν, τὴν φύσιν τῶν ὑποκειμένων ἐπισταμένου.

VII. Τὸ μὲν δὴ διαλεκτικὸν ἐπὶ τοσοῦτον ὑπογεγράφθω· ἑξῆς δὲ περὶ τοῦ θεωρητικοῦ λέγωμεν. Τούτου τοίνυν τὸ μὲν εἴπομεν εἶναι θεολογικόν, τὸ δὲ φυσικόν, τὸ δὲ μαθηματικόν· καὶ ὅτι τοῦ μὲν θεολογικοῦ τέλος ἡ περὶ τὰ πρῶτα αἴτια καὶ ἀνωτάτω τε καὶ ἀρχικὰ γνῶσις, τοῦ δὲ φυσικοῦ τὸ μαθεῖν, τίς ποτ' ἐστὶν ἡ τοῦ παντὸς φύσις καὶ οἷόν τι ζῷον ὁ ἄνθρωπος καὶ τίνα χώραν ἐν κόσμῳ ἔχων, καὶ εἰ θεὸς προνοεῖ τῶν ὅλων καὶ εἰ ἄλλοι θεοὶ τεταγμένοι ὑπὸ τούτῳ, καὶ τίς ἡ τῶν ἀνθρώπων πρὸς τοὺς θεοὺς σχέσις· τοῦ δὲ μαθηματικοῦ τὸ ἐπεσκέφθαι τὴν ἐπίπεδόν τε καὶ τριχῇ διεστηκυῖαν φύσιν, περί τε κινήσεως καὶ φορᾶς ὅπως

adumbravit dialogis. Totum vero de Etymologia in Cratylo complexus est locum. Denique, ut semel dicam, præ ceteris admirandus in dividendo, definiendoque, quæ Dialecticæ vim maxime testantur, ejusque methodi sectator Plato noster extitit. Eorum autem quæ in Cratylo tradit, mens hæc est. Ibi enim quærit, utrum vi et ratione naturæ, an vero positu (hominibus imponentibus) facta sint nomina; placetque ei positu quodam constare nominum rectitudinem, non simpliciter tamen et fortuito, verum ut ipsam rerum naturam secuta videatur ejusmodi positio : neque enim aliud esse rectitudinem nominum, nisi rei ipsius consonam naturæ impositionem. Nam nec quamlibet impositionem nominis ad rectitudinem sufficere, neque rursus naturam primumque vocis sonum, sed quod ex utrisque compositum, ita ut quodvis nomen ponatur convenienter rei et proprie. Non enim si quodlibet nomen temere cuilibet adhibeatur, recte significabit : ut si equi nomen imponamus homini. Siquidem locutio quædam est comes eorum quæ aguntur. Quare non quocumque quis loquatur modo, recte loqui existimandus est; verum si ita, ut ipsarum natura rerum requirit, fuerit locutus. Quoniam vero ipsius locutionis pars quædam est nominum impositio, sicut et orationis pars nomen, sequitur recte vel non recte nominare, haud qualibet nominum fieri impositione, verum naturali cum re ipsa nominis proprietate et convenientia : ut is rectus demum nominum futurus sit conditor, qui ipso rerum naturam exprimet nomine. Rei siquidem instrumentum nomen est, non quodcumque sors obtulit, sed quod congruum naturæ. Quare hujus beneficio alter communicamus res cum altero easque discernimus. Ex quo sequitur, nihil aliud esse nomen quam docendæ cuique et discernendæ rei instrumentum accommodum, sicut telæ radius textoris. (11) Ad dialecticam ergo et hoc pertinebit, recte ut nominibus utamur. Sicut enim radio textor, ut qui proprium ejus novit usum, recte utitur, quum eum faber fecerit : ita nomine quod alius formaverit, recte et ut oportet utetur dialecticus. Et ut clavum efficere fabri, uti autem recte gubernatoris est : sic nominum quoque formator, quemadmodum oportet, in nominibus ponendis versabitur, si tanquam præsente Dialectico id fecerit : quippe qui perspectas rerum quæ significantur nominibus habet naturas.

VII. Hactenus de Dialectica per delineationem expositum esto : deinceps de Contemplativa dicendum est philosophia. Hujus ut diximus, alia Theologica, alia Physica, alia est Mathematica. Et Theologicæ quidem, primarum supremarumque ac principalium cognitio causarum, finis est. Physicæ, quæ sit mundi natura perdiscere, quale animal homo, quem in universo habeat locum, porro utrum rebus omnibus divina præsit providentia, aliosque sub se deos habeat, tum ad deos quo pacto se habeant homines. Mathematicæ finis, planam et in tres porrectam dimensiones naturam cognoscere, motumque ac cursum

ἔχει. (2) Προκείσθω δὲ ἡ τοῦ μαθηματικοῦ θεωρία ἐπὶ κεφαλαίων. Αὕτη τοίνυν καὶ πρὸς ὀξύτητα διανοίας παρελήφθη ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος, θήγουσα τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ὄντων ἀκρίβειαν παρεχομένη· τό τε περὶ τοὺς ἀριθμοὺς μόριον ὃν τοῦ μαθηματικοῦ οὐχ ἣν ἔτυχεν οἰκειότητα ἐμποιεῖ πρὸς τὴν τοῦ ὄντος ἐπάνοδον, ἀλλὰ σχεδόν τι τῆς περὶ τὰ αἰσθητὰ πλάνης καὶ ἀγνοίας ἀπαλλάττει ἡμᾶς, συνεργοῦν πρὸς τὴν τῆς οὐσίας γνῶσιν, πρός τε πολέμους εὔθετον ὑπάρχει διὰ τὴν τῶν τακτικῶν θεωρίαν· τό γε μὴν κατὰ τὴν γεωμετρίαν ἐπιτηδειότατον καὶ αὐτὸ πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ γνῶσιν, ὅταν γέ τις μὴ πράξεως ἕνεκεν μετίῃ γεωμετρίαν, ἀλλὰ προσχρώμενος αὐτῇ ὡς ἐπὶ τὸ ὂν ἀεὶ ἀνιέναι καὶ μὴ διατρίβειν περὶ τὸ γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον. (3) Καὶ μὴν ἡ στερεομετρία χρησιμωτάτη· μετὰ γὰρ τὴν δευτέραν αὔξησιν ἀκόλουθος ἡ κατ' αὐτὴν θεωρία τρίτην αὔξησιν ἔχουσα· χρήσιμον δὲ ὥσπερ τι τέταρτον μάθημα καὶ ἡ ἀστρονομία, καθ' ἣν ἐν τῷ οὐρανῷ θεασόμεθα ἄστρων τε φορὰς καὶ οὐρανοῦ καὶ τὸν δημιουργὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, μηνῶν τε καὶ ἐνιαυτῶν· ἐξ ὧν κατά τινα οἰκείαν ὁδὸν καὶ τὸν ἁπάντων δημιουργὸν ζητήσομεν, μετιόντες ἀπὸ τούτων τῶν μαθημάτων ὥσπερ τινὸς ὑποβάθρας καὶ στοιχείων. (4) Καὶ μουσικῆς δὲ ἐπιμελησόμεθα, ἐπὶ τὰ αὐτὰ τὴν ἀκοὴν ἀναφέροντες· ὥσπερ γὰρ πρὸς ἀστρονομίαν ὄμματα συνέστηκεν, οὕτως ἀκοὴ πρὸς τὸ ἐναρμόνιον· καὶ ὥσπερ ἀστρονομίᾳ τὸν νοῦν προσέχοντες ἀπὸ τῶν ὁρωμένων ἐπὶ τὴν ἀόρατον καὶ νοητὴν οὐσίαν ποδηγούμεθα, οὕτω καὶ τῆς ἐναρμονίου φωνῆς κατακούοντες ἀπὸ τῶν ἀκουστῶν ἐπὶ τὰ αὐτῷ τῷ νῷ θεωρούμενα κατὰ ταὐτὰ μεταβαίνομεν· ὡς εἰ μὴ οὕτω μετίοιμεν ταῦτα τὰ μαθήματα, ἀτελής τε καὶ ἀνόνητος καὶ οὐδενὸς λόγου ἀξία ἡ περὶ τούτων σκέψις γένοιτ' ἂν ἡμῖν. Δεῖ γὰρ ὀξέως ἀπὸ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἀκουστῶν μεταβαίνειν ἐπ' ἐκεῖνα, ἅ ἔστιν ἰδεῖν μόνῳ τῷ τῆς ψυχῆς λογισμῷ. Ἔστι γὰρ ἡ τῶν μαθημάτων ἐπίσκεψις ὡς ἂν προοίμιόν τι πρὸς τὴν τῶν ὄντων θεωρίαν· ἐφιέμεναι γὰρ τοῦ ὄντος λαμβάνεσθαι γεωμετρία τε καὶ ἀριθμητικὴ καὶ αἱ ταύταις ἑπόμεναι ὀνειρώττουσι μὲν περὶ τὸ ὄν, ὕπαρ δὲ αὐτὸ ἀδυνατοῦσιν ἰδεῖν, ἀγνοοῦσαι τάς τε ἀρχὰς καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν συγκείμενα, οὐδὲν δὲ ἧττον χρησιμώταται οὖσαι τυγχάνουσι κατὰ τὰ εἰρημένα. (5) Ὅθεν οὐδὲ ἐπιστήμας ταῦτα τὰ μαθήματα ἔφησεν ὁ Πλάτων· ἡ μέντοι διαλεκτικὴ μέθοδος ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν ὑποθέσεων ἐπὶ τὰ πρῶτα καὶ ἀρχικὰ καὶ ἀνυπόθετα ἀνιέναι πέφυκεν· ὅθεν τὴν μὲν διαλετικὴν ἐπιστήμην προσεῖπε, τὰ δὲ μαθήματα οὔτε δόξαν διὰ τὸ ἐναργέστερα εἶναι τῶν αἰσθητῶν, οὔτε ἐπιστήμην διὰ τὸ ἀμυδρότερα εἶναι τῶν πρώτων νοητῶν· ἀλλὰ δόξαν μὲν τῶν σωμάτων φησίν, ἐπιστήμην δὲ τῶν πρώτων, διάνοιαν δὲ τῶν μαθημάτων. Τίθεται δὲ τι καὶ πίστιν καὶ εἰκασίαν, τούτων δὲ τὴν μὲν πίστιν τῶν αἰσθητῶν, τὴν δὲ εἰκασίαν τῶν εἰκόνων καὶ εἰδώλων· ἐπεὶ δὲ ἡ διαλεκτικὴ

quo sit universi natura. (2) Cujus mathematicæ primo summatim proponatur contemplatio. Hæc ad confirmandam mentis aciem a Platone assumpta est: utpote quæ animum acuat, et ad rerum æternarum contemplationem reddat promptiorem. Illud autem ad numeros quod spectat, quum et ipsum pars sit Matheseos, non mediocrem nobis ut ad æterna ascendamus vim suppeditat; sed aliquatenus ab errore atque ignorantia quæ circa sensibilia versatur, nos liberat, et ad rerum cognoscendam recte essentiam præbet auxilium. Sed et ad gerenda bella reddit idoneum, præcipue in ea quæ circa instruendas versatur acies scientia. Geometria quoque plurimum ad ipsius boni confert intellectum, si quis non mechanicæ causa actionis ipsam sectatur, sed ejus adminiculis ad id quod semper est adscendere studet, nec in iis quæ oriuntur quotidie et occidunt versatur. (3) Quinetiam Stereometria, id est solidorum dimensio, quammaxime utilis est. Post secundam enim accretionem ejus, sequitur ejus contemplatio, ut quæ tertium ejus contineat incrementum. Utilis præterea, ut quarta quædam disciplina, Astronomia est, per quam cœli siderumque motus, tum diei ac noctis, mensiumque et annorum consideramus artificem; et hinc quasi familiari via quadam, ipsum investigamus qui hæc fecit omnia, et ab iis disciplinis tanquam per inferiores gradus aut elementa, ad altiora progredimur. (4) Sed et Musica nobis curæ erit, ad eadem illa per hanc referentibus auditum. Nam quemadmodum ad astronomiam oculi creati sunt, sic ad harmoniam aures; et sicut in astronomiam quum incumbimus, ab iis quæ oculis percipiuntur, ad invisibilem ducimur et intelligibilem essentiam: sic et dum auribus vocum haurimus harmoniam, ab iis quæ audiuntur, ad ea quæ solo intellectu percipiuntur, gradatim ascendimus. Quamobrem, si non ita mathematicas prosequamur disciplinas, imperfecta sane et inutilis, neque ullius momenti futura nobis est hæc contemplatio. Oportet quippe confestim ex iis quæ oculis percipiuntur et auribus, ad illa quæ sola cernit ratio transire. Siquidem mathematicorum consideratio quoddam ad divinorum contemplationem est quasi præludium. Arithmetica quippe et geometria, et quæ inde derivantur scientiæ, ad illius quod revera est pervenire desiderant cognitionem, nec tamen consequuntur nisi per somnium, revera autem pervenire eo non possunt, quum et principia ipsa, simulque quæ e principiis componuntur, ignorent. Nihilominus tamen ad ea quæ diximus conferunt plurimum. (5) Ideo nec scientias Plato disciplinas hujusmodi appellandas esse censuit. Verum Dialectica ita comparata est methodus, ut per hypotheses geometricas ad prima quæ non sumuntur ex hypothesi, assurgat principia. Quapropter Dialecticam jure scientiam appellavit; mathematicorum vero disciplinam nec opinionem, quod iis clariora sunt rebus quæ sub sensum cadunt; neque rursus scientiam, quia obscuriora sunt quam intelligibilia prima: sed opinionem dixit corporum, scientiam primorum, cogitationem mathematicorum. Fidem præterea et Imaginationem ponit: alteram quidem eorum quæ sensu percipiuntur, nempe fidem; alteram

ἰσχυρότατον τῶν μαθημάτων, ἅτε καὶ περὶ τὰ θεῖα καὶ βέβαια γινομένη, διὰ τοῦτο καὶ ἀνωτέρω τῶν μαθημάτων τάττεται, ὥσπερ θριγκός τις ὑπάρχουσα ἢ φυλακὴ τῶν λοιπῶν.

VIII. Μετὰ δὲ ταῦτα ἑπομένως περὶ τῶν ἀρχῶν τε καὶ τῶν θεολογικῶν λέγωμεν θεωρημάτων, ἄνωθεν ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρχόμενοι καὶ ἀπ' αὐτῶν κατιόντες καὶ ἐπισκοποῦντες τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν, τελευτῶντες δὲ εἰς ἀνθρώπων γένεσιν καὶ φύσιν. Καὶ πρῶτόν γε περὶ ὕλης λέγωμεν. (2) Ταύτην τοίνυν ἐκμαγεῖόν τε καὶ πανδεχὲς καὶ τιθήνην καὶ μητέρα καὶ χώραν ὀνομάζει καὶ ὑποκείμενον ἁπτόν τε μετ' ἀναισθησίας καὶ νόθῳ λογισμῷ ληπτόν· ἰδιότητα δ' ἔχειν τοιαύτην, ὥστε πᾶσαν γένεσιν ὑποδέχεσθαι τιθήνης λόγον ἐπέχουσαν τῷ φέρειν αὐτὰς καὶ ἀναδέχεσθαι μὲν αὐτὴν πάντα τὰ εἴδη, αὐτὴν δὲ καθ' αὑτὴν ἄμορφόν τε ὑπάρχειν καὶ ἄποιον καὶ ἀνείδεον, ἀναματτομένην δὲ τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκτυπουμένην καθάπερ ἐκμαγεῖον καὶ σχηματιζομένην ὑπὸ τούτων, μηδὲν ἴδιον σχῆμα ἔχουσαν μηδὲ ποιότητα. Οὐ γὰρ γένοιτ' ἄν τι εὖ παρεσκευασμένον πρὸς ποικίλας ἐκτυπώσεις καὶ μορφάς, εἰ μὴ ἄποιον αὐτὸ ὑπάρχοι καὶ ἀμέτοχον ἐκείνων τῶν εἰδῶν, ἃ δεῖ αὐτὸ δέξασθαι· ὁρῶμεν δὲ καὶ τοὺς τὰ ἀλείμματα ἐξ ἐλαίου κατασκευάζοντας τὰ εὐώδη ἀνοσμοτάτῳ τούτῳ χρωμένους, καὶ τοὺς τὰς μορφὰς δημιουργεῖν βουλομένους ἐκ κηροῦ ἢ πηλοῦ προλεαίνοντας ταῦτα καὶ ὡς ἐνδέχεται ἀσχημάτιστα παρέχοντας. (3) Προσήκει δὴ καὶ τῇ πανδεχεῖ ὕλῃ, εἰ μέλλει κατὰ πᾶν δέχεσθαι τὰ εἴδη, τῷ μηδεμίαν αὐτῶν φύσιν ἔχειν ὑποκεῖσθαι, ἀλλ' ἄποιόν τε εἶναι καὶ ἀνείδεον πρὸς ὑποδοχὴν τῶν εἰδῶν· τοιαύτη δ' οὖσα οὔτε σῶμα ἂν εἴη οὔτε ἀσώματον, δυνάμει δὲ σῶμα, ὡς καὶ τὸν χαλκὸν ὑπακούομεν δυνάμει ἀνδριάντα, διότι τὸ εἶδος δεξάμενος ἀνδριὰς ἔσται.

IX. Ἀρχικὸν δὲ λόγον ἐπεχούσης τῆς ὕλης, ἔτι καὶ ἄλλας ἀρχὰς παραλαμβάνει, τήν τε παραδειγματικήν, τουτέστι τὴν τῶν ἰδεῶν, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς καὶ αἰτίου πάντων θεοῦ. Ἔστι δὲ ἡ ἰδέα ὡς μὲν πρὸς θεὸν νόησις αὐτοῦ, ὡς δὲ πρὸς ἡμᾶς νοητὸν πρῶτον, ὡς δὲ πρὸς τὴν ὕλην μέτρον, ὡς δὲ πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον παράδειγμα, ὡς δὲ πρὸς αὐτὴν ἐξεταζομένη οὐσία. Καθόλου γὰρ πᾶν τὸ γινόμενον κατ' ἐπίνοιαν πρός τι ὀφείλει γίνεσθαι, οὗ ὥσπερ εἰ ἀπό τινός τι γένοιτο, ὡς ἀπ' ἐμοῦ ἡ ἐμὴ εἰκών, δεῖ τὸ παράδειγμα προϋποκεῖσθαι· εἴτε καὶ μὴ εἴη ἔξω τὸ παράδειγμα, πάντῃ πάντως ἕκαστος ἐν αὑτῷ τὸ παράδειγμα ἴσχων τῶν τεχνιτῶν τὴν τούτου μορφὴν τῇ ὕλῃ περιτίθησιν. (2) Ὁρίζονται δὲ τὴν ἰδέαν παράδειγμα τῶν κατὰ φύσιν αἰώνιον. Οὔτε γὰρ τοῖς πλείστοις τῶν ἀπὸ Πλάτωνος ἀρέσκει τῶν τεχνικῶν εἶναι ἰδέας, οἷον ἀσπίδος ἢ λύρας, οὔτε μὴν τῶν παρὰ φύσιν, οἷον πυρετοῦ καὶ χολέρας, οὔτε τῶν κατὰ μέρος, οἷον Σωκράτους καὶ Πλάτωνος, ἀλλ' οὐδὲ τῶν εὐτελῶν τινός, οἷον ῥύπου καὶ κάρφους, οὔτε τῶν πρός τι, οἷον μείζονος καὶ ὑπερ-

vero imaginum et visorum. Quoniam vero Dialectica efficacissima est inter mathematica, ut quæ circa divina æternaque versatur; ideo et mathematicis præponitur omnibus, tanquam murus quidam et munimentum reliquorum.

VIII. Sequitur ut de principiis et iis quæ theologicæ sunt contemplationis breviter disseramus, ducto a primis initio, et ab iis ad creationem universi ejusque contemplationem descendamus; unde tandem ad generationem quoque hominis naturamque ejus perveniamus. Ac primum de materia tractandum est. (2) Hanc sane imaginem expressam et omnium receptaculum, nutricem, matrem, locum, subjectumque nominat, eamque sine sensu tangi, et adulterina quadam ratione vult comprehendi. Ejus esse proprium, omnes rerum ortus suscipere ac nutricis instar eas gerere; formas item omnes admittere, quum ipsa suapte natura omnis formæ et qualitatis expers sit et speciei. Talia vero in ea tanquam in massa effingi ac formari, easque eam figuras admittere, quum nec figuram ipsa nec qualitatem habeat ullam. Neque enim ad varias formarum impressiones futuram esse satis idoneam, nisi qualitate omni, iisque quas susceptura esset formis, penitus careret. Siquidem eos videmus, qui unguenta ex oleo parant suaveolentia, id quod maxime expers sit odoris, quærere; eosque qui formas vel ceræ vel luto impressuri sunt, primum materiam ipsam polire penitus atque lenire, donec pristinæ figuræ quantum fieri potest deleantur. (3) Convenit namque materiæ omnium capaci, si modo formas omnes susceptura sit, nullam ut illarum naturam habeat, sed absque qualitate omni atque specie subjiciatur formis. Jam quum hujusmodi sit, neque corpus neque incorporeum quid erit, sed potentiâ corpus, quemadmodum æs potentiâ est statua; quoniam tum statua efficietur, quum ejus suscipiet formam.

IX. Cum vero principii cujusdam rationem habeat materia, alia quoque præter materiam Plato introducit principia: unum videlicet tanquam exemplar, quod idearum est, alterum quod paternum dixeris, quod patris et auctoris rerum omnium est Dei. Est autem Idea quod ad Deum spectata, intelligentia Dei; quod ad nos, primum intelligibile; quod ad materiam, mensura; quod ad mundum hunc qui in sensus cadit, exemplar; quod ad se ipsam essentia. Quicquid enim adhibito fit intellectu, ad aliquid referri necesse est: quemadmodum si aliquid ab aliquo fiat, ut a me mei ipsius imago, ejus exemplar præsupponi oportet; et si externum nullum sit, unusquisque in se ipso omnino id primo concipiens artifex, ejus deinde in materiam transfert formam. (2) Definiunt autem Ideam, eorum quæ secundum naturam fiunt, æternum exemplar. Plurimis namque visum est Platonicis, eorum quæ arte fiunt nullam dari ideam posse, ut clypei atque lyræ; neque rursus eorum quæ præter naturam, ut febris ac choleræ; neque singulorum, ut Socratis et Platonis; neque etiam vilium vel abjectorum, ut sordium aut festucæ: neque

ἔχοντος· εἶναι γὰρ τὰς ἰδέας νοήσεις θεοῦ αἰωνίους τε καὶ αὐτοτελεῖς. (3) Ὅτι δέ εἰσιν αἱ ἰδέαι, καὶ οὕτω παραμυθοῦνται· εἴτε γὰρ νοῦς ὁ θεὸς ὑπάρχει εἴτε νοερόν, ἔστιν αὐτῷ νοήματα, καὶ ταῦτα αἰώνιά τε καὶ ἄτρεπτα· εἰ δὲ τοῦτο, εἰσὶν αἱ ἰδέαι· καὶ γὰρ εἰ ἄμετρος ὑπάρχει ἡ ὕλη κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον, παρ' ἑτέρου τινὸς κρείττονος, καὶ ἀΰλου, τῶν μέτρων ὀφείλει τυγχάνειν· τὸ δὲ ἡγούμενον, τὸ ἄρα λῆγον· εἰ δὲ τοῦτο, εἰσὶν αἱ ἰδέαι μέτρα τινὰ ἄϋλα ὑπάρχουσαι. Ἔτι γε μὴν εἰ ὁ κόσμος μὴ ἐκ ταὐτομάτου τοιοῦτός ἐστιν, οὐ μόνον ἔκ τινός ἐστι γεγονώς, ἀλλὰ καὶ ὑπό τινος, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ πρός τι· τὸ δὲ πρὸς ὃ γέγονε τί ἂν ἄλλο εἴη ἢ ἰδέα; ὥστε εἶεν ἂν αἱ ἰδέαι. (4) Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ νοῦς διαφέρει δόξης ἀληθοῦς, καὶ τὸ νοητὸν ἂν τοῦ δοξαστοῦ διαφέρον· εἰ δὲ τοῦτο, ἔστι νοητὰ ἕτερα τῶν δοξαστῶν· ὥστε εἴη ἂν καὶ πρῶτα νοητά, ὡς καὶ πρῶτα αἰσθητά· εἰ δὲ τοῦτο, εἰσὶν αἱ ἰδέαι· ἀλλὰ μὴν διαφέρει νοῦς δόξης ἀληθοῦς· ὥστε εἶεν ἂν αἱ ἰδέαι.

X. Ἑξῆς δὲ περὶ τῆς τρίτης ἀρχῆς ποιητέον τὸν λόγον, ἣν μικροῦ δεῖν καὶ ἄρρητον ἡγεῖται ὁ Πλάτων· ἐπαχθείημεν δ' ἂν περὶ αὐτῆς τοῦτον τὸν τρόπον. Εἰ ἔστι νοητά, ταῦτα δὲ οὔτε αἰσθητά ἐστιν οὔτε μετουσία τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ πρώτων τινῶν τῶν νοητῶν, ἔστι πρῶτα νοητὰ ἁπλᾶ, ὡς καὶ πρῶτα αἰσθητά· τὸ δ' ἡγούμενον, τὸ ἄρα λῆγον. Ἄνθρωποι μὲν δὴ ἅτε τοῦ τῆς αἰσθήσεως πάθους ἐμπιπλάμενοι, ὥστε καὶ ὁπότε νοεῖν προαιροῖντο τὸ νοητόν, ἐμφανταζόμενον ἔχειν τὸ αἰσθητόν, ὡς καὶ μέγεθος συνεπινοεῖν καὶ σχῆμα καὶ χρῶμα πολλάκις, οὐ καθαρῶς τὰ νοητὰ νοοῦσι, θεοὶ δὲ ἀπηλλαγμένως τῶν αἰσθητῶν εἰλικρινῶς τε καὶ ἀμιγῶς. (2) Ἐπεὶ δὲ ψυχῆς νοῦς ἀμείνων, νοῦ δὲ τοῦ ἐν δυνάμει ὁ κατ' ἐνέργειαν πάντα νοῶν καὶ ἅμα καὶ ἀεί, τούτου δὲ καλλίων ὁ αἴτιος τούτου καὶ ὅπερ ἂν ἔτι ἀνωτέρω τούτων ὑφέστηκεν, οὗτος ἂν εἴη ὁ πρῶτος θεός, αἴτιος ὑπάρχων τοῦ ἀεὶ ἐνεργεῖν τῷ νῷ τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ. Ἐνεργεῖ δὲ ἀκίνητος, αὐτὸς ὢν εἰς τοῦτον, ὡς καὶ ὁ ἥλιος εἰς τὴν ὅρασιν, ὅταν αὐτῷ προσβλέπῃ, καὶ ὡς τὸ ὀρεκτὸν κινεῖ τὴν ὄρεξιν ἀκίνητον ὑπάρχον· οὕτω γε δὴ καὶ οὗτος ὁ νοῦς κινήσει τὸν νοῦν τοῦ σύμπαντος οὐρανοῦ. (3) Ἐπεὶ δὲ ὁ πρῶτος νοῦς κάλλιστος, δεῖ καὶ κάλλιστον αὐτῷ νοητὸν ὑποκεῖσθαι, οὐδὲν δὲ αὐτοῦ κάλλιον· ἑαυτὸν ἂν οὖν καὶ τὰ ἑαυτοῦ νοήματα ἀεὶ νοοίη, καὶ αὕτη ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἰδέα ὑπάρχει. Καὶ μὴν ὁ πρῶτος θεὸς ἀΐδιός ἐστιν, ἄρρητος, αὐτοτελὴς τουτέστιν ἀπροσδεής, ἀειτελὴς τουτέστιν ἀεὶ τέλειος, παντελὴς τουτέστι πάντη τέλειος· θειότης, οὐσιότης, ἀλήθεια, συμμετρία, ἀγαθόν. Λέγω δὲ οὐχ ὡς χωρίζων ταῦτα, ἀλλ' ὡς κατὰ πάντα ἑνὸς νοουμένου. Καὶ ἀγαθὸν μέν ἐστι, διότι πάντα εἰς δύναμιν εὐεργετεῖ, παντὸς ἀγαθοῦ αἴτιος ὤν· καλὸν δέ, ὅτι αὐτοῦ τὸ σχῆμα φύσει τέλεόν ἐστι καὶ σύμμετρον· ἀλήθεια δέ, διότι πάσης ἀληθείας ἀρχὴ ὑπάρχει, ὡς ὁ ἥλιος παντὸς φωτός· πατὴρ δέ ἐστι τῷ αἴτιος εἶ-

relatorum, ut majoris et excedentis. Esse namque ideas notiones sive intelligentias Dei æternas et in se per seque perfectas. (3) Quod vero sint ideæ, etiam sic probant : Sive intellectus deus ipse sit, sive intelligens quiddam, intelligibilia habet sua, et ea quidem æterna atque immobilia. Quodsi hoc ita se habet, sunt ideæ. Etenim si materia ipsa per se mensura caret, ab aliquo superiori et a materia penitus remoto, mensuram suscipiat necesse est. Verum quidem est antecedens, verum igitur consequens. Et si hoc, ideæ sunt mensuræ quædam materia carentes. Accedit quod, si mundus non fortuito talis est, non solum ex aliquo, verum etiam ab aliquo factum esse oportebit. Neque id solum, sed et ad aliquid eum esse factum. Id vero ad quod factus sit, quidnam aliud præter ideam esse possit? Unde rursus sequitur, ideas esse. (4) Item si intellectus a vera opinione differt, id quoque quod intelligibile est, differet ab opinabili. Hoc si est, intelligibilia erunt ab opinabilibus distincta. Quare erunt prima intelligibilia, quemadmodum et prima sensilia. Ex quo ideas esse concluditur. Atqui differt intellectus ab opinione vera : erunt ergo ideæ.

X. Deinceps de tertio dicendum est principio, quod licet pæne ineffabile Plato autumet, tamen hoc modo ostendi posse videtur. Si intelligibilia sunt, eaque nec sensibilia sunt, neque participant cum sensilibus, sed intelligibilibus primis, sunt prima intelligibilia simplicia, quemadmodum sensibilia prima. Antecedens verum : verum ergo et consequens. Homines vero perturbationi sensuum obnoxii, quoties intelligibile quiddam contemplari statuunt, in cogitationem statim sensilis alicujus recidunt, quo fit ut sæpe vel magnitudinem, vel figuram animo simul comprehendant, vel colorem : atque ita intelligibilia sincere intelligere nequeunt; dii vero sine mixtione corporalium pure nimirum atque sincere intelligunt. (2) Quoniam vero animâ melior est intellectus, intellectu autem eo qui in potentia, melior ille qui actu semper, omniaque et simul intelligit; hic denique pulchrior qui ejus est causa, quique his superior omnibus : id revera non aliud quam deus erit, quem primum dicimus, qui in causa est ut semper agat intellectu cœlum universum. Agit autem ipse immobilis in hunc, quemadmodum sol in oculum, quum ad eum convertitur, et ut id quod appetitur movet appetitum, quum immobile ipsum maneat. Sic ergo et hic intellectus cœli totius movet intellectum. (3) Et quum primus hic intellectus sit pulcherrimus, pulcherrimum quoque intelligibile illi subjici necesse est. Nihil autem ipso pulchrius : se ipsum ergo suasque semper intelligit notiones. Et hæc quidem functio illius est Idea. Quinetiam deus ipse primus æternus est, ineffabilis; se ipso perfectus, id est nullius egens; semper perfectus, id est omni absolutus tempore; undique perfectus, id est omni ex parte absolutus : divinitas, essentia, veritas, ipsa proportio, bonum. Neque vero hæc ita dico ut separem, sed ut unum intelligatur in omnibus. Et bonum ob eam quidem causam dicitur, quod in omnia pro facultate cujusque beneficia sua conferat, atque ita omnium bonorum sit causa. Pulchrum vero, quod ejus naturâ sua talis forma sit, perfectum et æquale. Veritas autem, quod omnis ita veritatis est principium, ut Sol universi est luminis. Pater autem quod

ναι πάντων καὶ κοσμεῖν τὸν οὐράνιον νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου πρὸς ἑαυτὸν καὶ πρὸς τὰς ἑαυτοῦ νοήσεις. Κατὰ γὰρ τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν ἐμπέπληκε πάντα ἑαυτοῦ, τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου ἐπεγείρας καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέψας, τοῦ νοῦ αὐτῆς αἴτιος ὑπάρχων· ὃς κοσμηθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς διακοσμεῖ σύμπασαν φύσιν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ. (4) Ἄρρητος δ' ἐστι καὶ τῷ νῷ μόνῳ ληπτός, ὡς εἴρηται, ἐπεὶ οὔτε γένος ἐστὶν οὔτε εἶδος οὔτε διαφορά, ἀλλ' οὐδὲ συμβέβηκέ τι αὐτῷ, οὔτε κακόν· οὐ γὰρ θέμις τοῦτο εἰπεῖν· οὔτε ἀγαθόν· κατὰ μετοχὴν γάρ τινος ἔσται οὕτος καὶ μάλιστα ἀγαθότητος· οὔτε διαφορά· οὐδὲ γὰρ τοῦτο κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ· οὔτε ποιόν· οὐ γὰρ ποιωθέν ἐστι καὶ ὑπὸ ποιότητος τοιοῦτον ἀποτετελεσμένον· οὔτε ἄποιον· οὐ γὰρ ἐστέρηται τοῦ ποιὸν εἶναι ἐπιβάλλοντος εἶναι αὐτῷ ποιοῦ· οὔτε μέρος τινός, οὔτε ὡς ὅλου ἔχον τινὰ μέρη, οὔτε ὥστε ταὐτόν τινι εἶναι ἢ ἕτερον· οὐδὲν γὰρ αὐτῷ συμβέβηκε, καθ' ὃ δύναται τῶν ἄλλων χωρισθῆναι· οὔτε κινεῖ οὔτε κινεῖται. (5) Ἔσται δὴ πρώτη μὲν αὐτοῦ νόησις ἡ κατὰ ἀφαίρεσιν τούτων, ὅπως καὶ σημεῖον ἐνοήσαμεν κατὰ ἀφαίρεσιν ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ, ἐπιφάνειαν νοήσαντες, εἶτα γραμμήν, καὶ τελευταῖον τὸ σημεῖον. Δευτέρα δέ ἐστιν αὐτοῦ νόησις ἡ κατὰ ἀναλογίαν οὕτω πως· ὃν γὰρ ἔχει λόγον ὁ ἥλιος πρὸς τὴν ὅρασιν καὶ τὰ ὁρώμενα, οὐκ ὢν αὐτὸς ὄψις, παρέχων δὲ τῇ μὲν τὸ ὁρᾶν, τοῖς δὲ τὸ ὁρᾶσθαι, τοῦτον ἔχει τὸν λόγον ὁ πρῶτος νοῦς πρὸς τὴν ἐν τῇ ψυχῇ νόησιν καὶ τὰ νοούμενα· οὐ γὰρ ὢν ὅπερ ἐστὶν ἡ νόησις, παρέχει αὐτῇ τὸ νοεῖν καὶ τοῖς νοητοῖς τὸ νοεῖσθαι, φωτίζων τὴν περὶ αὐτὰ ἀλήθειαν. (6) Τρίτη δὲ νόησις τοιαύτη τις ἂν εἴη· θεωρῶν γάρ τις τὸ ἐπὶ τοῖς σώμασι καλόν, μετὰ τοῦτο μέτεισιν ἐπὶ τὸ τῆς ψυχῆς κάλλος, εἶτα τὸ ἐν ἐπιτηδεύμασι καὶ νόμοις, εἶτα ἐπὶ τὸ πολὺ πέλαγος τοῦ καλοῦ, μεθ' ὃ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν νοεῖ καὶ τὸ ἐραστὸν καὶ ἐφετὸν ὥσπερ φῶς φανὲν καὶ οἷον ἐκλάμψαν τῇ οὕτως ἀνιούσῃ ψυχῇ· τούτῳ δὲ καὶ θεὸν συνεπινοεῖ διὰ τὴν ἐν τῷ τιμίῳ ὑπεροχήν. (7) Ἀμερῆ τε διὰ τὸ μὴ εἶναι πρότερόν τι αὐτοῦ· τὸ γὰρ μέρος καὶ τὸ ἐξ οὗ πρότερον ὑπάρχει τούτου, οὗ μέρος· καὶ γὰρ τὸ ἐπίπεδον πρότερον ἢ τὸ σῶμα, καὶ ἡ γραμμὴ πρότερον ἢ τὸ ἐπίπεδον· μέρη γε μὴν οὐκ ἔχων ἀκίνητος ἂν εἴη κατὰ τόπον καὶ ἀλλοίωσιν. Εἰ γὰρ ἀλλοιωθήσεται, ἢ ὑφ' αὐτοῦ ἢ ὑφ' ἑτέρου· εἰ μὲν οὖν ὑφ' ἑτέρου, ἐκεῖνο αὐτοῦ ἰσχυρότερον ἔσται, εἰ δ' ὑφ' ἑαυτοῦ, ἤτοι ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλοιωθείη ἂν ἢ ἐπὶ τὸ βέλτιον· ἄμφω δὲ ἄτοπα· ἐξ ὧν ἁπάντων ἀναφαίνεται καὶ τὸ ἀσώματον αὐτὸ εἶναι. Ὅπερ κἀκ τούτων ἀποδειχθήσεται· εἰ γὰρ σῶμα ὁ θεός, ἐξ ὕλης ἂν εἴη καὶ εἴδους· διὰ τὸ πᾶν σῶμα συνδύασμά τι εἶναι ἔκ τε ὕλης καὶ τοῦ σὺν αὐτῇ εἴδους, ὅπερ ἐξομοιοῦται ταῖς ἰδέαις καὶ μετέχει αὐτῶν δύσφραστον δή τινα τρόπον· ἄτοπον δὲ τὸν θεὸν ἐξ ὕλης εἶναι καὶ εἴδους· οὐ γὰρ ἔσται ἁπλοῦς οὐδὲ ἀρχικός· ὥστε ἀσώματος ἂν εἴη ὁ θεός. (8) Καὶ αὐτόθεν δέ· εἰ σῶμά ἐστιν, ἐξ ὕλης ἂν

causa sit omnium, cœlique totius mentem et mundi animam ad se suasque exornet notiones. Ex voluntate enim sua omnia se ipso complevit, mundi animam excitans et ad se convertens: quippe cum intellectus ejus sit causa, qui a patre adornatus, naturam vicissim hujus mundi totam exornat. (4) Ineffabilis præterea est, solaque, ut ante dictum est, mente potest percipi: nec enim genus, aut species est, aut differentia; sed nec accidere illi quicquam potest; neque malum; hoc enim nefas dictu est; neque bonum; siquidem alicujus ac maxime bonitatis particeps, talis dicendus esset. Neque differentia ulla; nec enim id secundum ipsius notionem potest fieri. Neque quale; non enim qualitate hoc ipsum factus est quod est, aut ab ea perfectus. Neque rursus qualitatis expers; non enim qualitate ulla ad se pertinente privatus est. Neque pars cujusquam, nec ut totum ex partibus constitutum: neque ut idem aut diversum; quippe quum nihil illi contingat quo ab aliis secerni queat. Denique nec movet, nec movetur. (5) Quare prima ad intelligendum eum ratio, per abstractionem erit horum: quemadmodum punctum quoque abstrahendo a sensilibus intelligere solemus: primo quippe superficiem, deinde lineam, postremo punctum consideramus. Secunda vero est in quadam rationis similis proportione, hoc pacto: Quam rationem sol habet ad visum et ad ea quæ videntur, quum ipse tamen non sit visus, huic vero præstet ut videat, his autem ut videantur: eandem profecto rationem ad eum qui in anima nostra est intellectum, et illa quæ intelliguntur, primus habet intellectus. Quippe quum non sit ipse intellectus, in hoc tamen actum perficit intelligendi, illis vero dat ut intelligantur, dum eam, quæ inest illis, illustrat veritatem. (6) Tertius autem intelligendi modus erit hujusmodi: Aliquis quum eam videt quæ in corporibus est pulchritudinem, hinc ad eam transit, quæ est in animo; deinde ad eam quæ in officiis ac legibus; postremo ad immensum pulchritudinis mare: post quæ ipsum bonum considerat, ipsum amabile, ipsum expetendum, quod tanquam lumen aliquod effulget, eique, quæ paulatim ita ascendit, occurrit animæ. Cum hoc vero etiam Deum ipsum comprehendit animo, propter ejus, quæ in honorato est, excellentiam. (7) Partis quoque expertem considerat, quoniam nihil illo prius est. Pars siquidem, atque illud ex quo constituitur aliquid, prius eo est cujus pars est. Planum namque prius est quam corpus, et linea prius quam planum. Rursus quum partes non habeat ullas, neque loco moveri, nec qualitatibus poterit mutari. Etenim si mutabitur, vel a se ipso vel ab alio id fieri necesse erit. Si ab alio, illud potentius esse oportebit; sin a se ipso, aut in deterius mutabitur aut in melius. Quorum absurdum est utrumque. Ex quibus omnibus aperte sequitur, incorporeum quid esse Deum. Quod et ex his probari potest: Si corpus esset Deus, ex materia constaret et forma: siquidem corpus omne ex materia formaque sua cum materia conjuncta concretum quiddam est: quod quidem simile ideis efficitur, et earum ineffabili quadam ratione est particeps. Absurdum autem est, Deum ex materia constitui aut forma. Neque enim aut simplex esset, aut principalis. Quamobrem incorporeum quiddam Deus est. (8) Præterea ex eo: Si corpus est, ex materia

ὑπάρχοι· ἢ πῦρ ἂν οὖν εἴη ἢ ὕδωρ ἢ γῆ ἢ ἀὴρ ἤ τι ἐκ τούτων· ἀλλ' ἕκαστόν γε τούτων οὐκ ἀρχικόν. Καὶ ἄλλως δὲ ὕστερον γενήσεται τῆς ὕλης, εἰ ἐξ ὕλης ὑπάρχοι· ὧν ἀτόπων ὄντων ἀσώματον αὐτὸν ὑποληπτέον· καὶ γάρ, εἰ σῶμά ἐστι, καὶ φθαρτὸς ἔσται καὶ γεννητὸς καὶ μεταβλητός· ἕκαστον δὲ τούτων ἄτοπον ἐπ' αὐτοῦ.

XI. Καὶ μὴν καὶ αἱ ποιότητες τοῦτον τὸν τρόπον δεικνύοιντ' ἂν ἀσώματοι. Πᾶν σῶμα ὑποκείμενόν ἐστιν, ἡ δὲ ποιότης οὐχ ὑποκείμενον, ἀλλὰ συμβεβηκός· οὐκ ἄρα σῶμα ἡ ποιότης. Πᾶσα ποιότης ἐν ὑποκειμένῳ, οὐδὲν δὲ σῶμα ἐν ὑποκειμένῳ, οὐκ ἄρα σῶμα ἡ ποιότης· ἔτι ποιότης ποιότητι ἐναντίον, οὐ μὴν καὶ σῶμα σώματι, σῶμά τε σώματος καθόσον σῶμα οὐδενὶ διαφέρει, ποιότητι δὲ διαφέρει καὶ οὐ μὰ Δία σώμασιν· οὐκ ἄρα σώματα αἱ ποιότητες. Εὐλογώτατόν τε, ὡς ἡ ὕλη ἄποιος, τὴν ποιότητα ἄϋλον εἶναι· εἰ δὲ ἡ ποιότης ἄϋλος, ἀσώματος ἂν εἴη ἡ ποιότης. Εἴ γε μὴν σώματα καὶ αἱ ποιότητες, δύο καὶ τρία σώματα ἔσται ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἀτοπωτάτου τούτου ὑπάρχοντος· εἰ δὲ αἱ ποιότητες ἀσώματοι, καὶ τὸ δημιουργικὸν τούτων ἀσώματον. (2) Ἔτι τὰ ποιοῦντα οὐκ ἂν ἄλλα εἴη ἢ τὰ ἀσώματα· παθητικὰ γὰρ τὰ σώματα καὶ ῥευστὰ καὶ οὐκ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, οὐδὲ μόνιμα καὶ ἔμπεδα, ἅ γε καὶ ἐν οἷς δοκεῖ τι ποιεῖν πολὺ πρόσθεν εὑρίσκεται πάσχοντα· ὥσπερ οὖν ἔστι τι παθητικὸν εἰλικρινῶς, οὕτως ἀναγκαῖον τὶ εἶναι καὶ ἀτρεκῶς ποιητικόν· οὐκ ἄλλο δὲ εὕροιμεν ἂν τοῦτο ἢ ἀσώματον. (3) Ὁ μὲν δὴ περὶ τῶν ἀρχῶν λόγος τοιοῦτος ἄν τις εἴη θεολογικὸς λεγόμενος· ἐπὶ δὲ τὸν καλούμενον φυσικὸν τόπον ἑξῆς χωρητέον ἐντεῦθέν ποθεν ἀρξαμένους.

XII. Ἐπεὶ γὰρ τῶν κατὰ φύσιν αἰσθητῶν καὶ κατὰ μέρος ὡρισμένα τινὰ δεῖ παραδείγματα εἶναι τὰς ἰδέας, ὧν καὶ τὰς ἐπιστήμας γίνεσθαι καὶ τοὺς ὅρους· παρὰ πάντας γὰρ ἀνθρώπους ἄνθρωπόν τινα νοεῖσθαι καὶ παρὰ πάντας ἵππους ἵππον, καὶ κοινῶς παρὰ τὰ ζῷα ζῷον ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον, ὃν τρόπον σφραγῖδος μιᾶς ἐκμαγεῖα γίνεται πολλὰ καὶ ἑνὸς ἀνδρὸς εἰκόνες μυρίαι ἐπὶ μυρίαις, τῆς ἰδέας οὔσης, αἰτίας ἀρχὴν τοῦ εἶναι ἕκαστον τοιοῦτον, οἷον αὐτὴ ὑπάρχει· ἀναγκαῖον καὶ τὸ κάλλιστον κατασκεύασμα τὸν κόσμον ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδημιουργῆσθαι πρός τινα ἰδέαν κόσμου ἀποβλέποντος, παράδειγμα ὑπάρχουσαν τοῦδε τοῦ κόσμου ὡς ἂν ἀπεικονισμένου ἀπ' ἐκείνης, πρὸς ἣν ἀφομοιωθέντα ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ αὐτὸν ἀπειργάσθαι κατὰ θαυμασιωτάτην πρόνοιαν καὶ δίαιταν ἐλθόντος ἐπὶ τὸ δημιουργεῖν τὸν κόσμον, διότι ἀγαθὸς ἦν. (2) Ἐκ τῆς πάσης οὖν ὕλης αὐτὸν ἐδημιούργει· ἣν ἀτάκτως καὶ πλημμελῶς κινουμένην πρὸ τῆς οὐρανοῦ γενέσεως ἐκ τῆς ἀταξίας παραλαβὼν πρὸς τὴν ἀρίστην ἤγαγε τάξιν, ἀριθμοῖς πρέπουσι τὰ μέρη κοσμήσας αὐτοῦ καὶ σχήμασιν, ὥστε διακρῖναι ὅπως νῦν ἔχει πῦρ τε καὶ γῆ πρὸς ἀέρα τε καὶ ὕδωρ, ἴχνη μὲν τέως ἔχοντα καὶ

constat. Ideoque vel ignis est vel aer, vel terra, vel aqua, aut aliquid ex iis conflatum. Atqui nullum ex iis per se est principale. Præterea, materiâ si â erit posterior, si constet ex ea : quæ quoniam absurda sunt, incorporeum esse Deum erit existimandum. Etenim si corpus erit, et corrumpi posse eum, et natum esse, et mutari posse ex eo sequetur. Quorum singula de Deo si dicantur, erunt absurda.

XI. Sed et qualitates esse incorporeas, hoc modo demonstrari possit. Omne corpus subjectum est, qualitas vero non subjectum, sed accidens : non ergo corpus est qualitas. Præterea nullum corpus in subjecto est, omnis qualitas autem in subjecto est : non ergo corpus est qualitas. Item, qualitati contraria est qualitas; nullum vero corpus, qua corpus, contrarium corpori, sed qualitate differunt corpora, non hercle corporibus : non ergo qualitates sunt corpora. At rationi maxime est consentaneum, ut quemadmodum materia qualitatis est expers, ita et qualitas materiæ sit expers. Et si materiâ careat qualitas, carebit et corpore. Jam si qualitates sunt corpora, duo ac tria eodem in loco erunt corpora : quod a ratione longissime abludit. Quodsi incorporeæ sunt qualitates, ergo et quod harum vim efficiendarum habet, est incorporeum. (2) Efficientia præterea nulla esse nisi incorporea possunt : siquidem suapte natura patiuntur corpora ac diffluunt, neque eodem se modo semper habent, neque in eodem statu persistunt aut manent : nam et ubi efficere aliquid videbuntur, ibi multo prius pati ea reperies. Unde sicut aliquid pure ac simpliciter ad patiendum est aptum, ita necesse est aliquid quod revera agat, esse. Id vero nihil esse aliud quam incorporeum facile videbimus. (3) Quare de rerum principiis quæ tradenda videbantur, quatenus ad Theologiam ea referuntur, hactenus. Deinceps ad considerationes veniendum est Physicas, ducto hinc exordio.

XII. Quoniam eorum quæ natura sensibilia sunt et singularia definita quædam esse oportet exemplaria, Ideas nimirum, quarum et scientiæ sint et definitiones : præter omnes enim homines, hominem aliquem animo concipimus, et præter equos omnes, equum aliquem, et ita communiter præter animalia cuncta, ingenitum animal et immortale, quemadmodum ab uno sigillo plurima exprimuntur signa, et unius hominis imagines possunt esse innumeræ, quibus omnibus idea ipsa causa est ut hujusmodi sint, cujusmodi et ipsa est : necesse est universum hunc mundum, opificium Dei pulcherrimum, ab ipso ita fabricatum esse Deo, ut ad aliquam ideam, quæ exemplar ejus esset, ipsa in fabricatione respexerit, dum mira quadam providentia atque optima norma ad hujus constructionem machinæ sese accingeret Deus, quia bonus erat. (2) Ex omni ergo ipsum materia condidit : quam quidem sine ordine ullo ante cœli generationem temere disjectam, ex confusione deformi in pulcherrimum revocavit ordinem, numerisque decentibus et figuris undique exornavit ejus partes : quo opere distinxit, quemadmodum et nunc ignis et terra ad aerem atque aquam sese habent, quorum tunc solum vestigia et aptitudo quædam erat ad recipiendam

τὸ δεκτικὸν τῆς τῶν στοιχείων δυνάμεως, ἀλόγως δὲ καὶ ἀμέτρως σείοντά τε τὴν ὕλην καὶ πρὸς ταύτης σειόμενα. Ἐξ ἑκάστου γὰρ ὅλου τῶν τεττάρων αὐτὸν στοιχείων ἐγέννησε, πυρός τε παντὸς καὶ γῆς ὕδατός τε καὶ ἀέρος, οὐδὲν μέρος οὐδενὸς ἀπολιπὼν οὐδὲ δύναμιν, διανοηθεὶς πρῶτον μὲν ὅτι σωματοειδὲς χρὴ τὸ γενόμενον εἶναι καὶ πάντως ἁπτόν τε καὶ ὁρατόν, χωρὶς δὲ πυρὸς καὶ γῆς οὐχ οἷόν τε οὔτε ὁρατόν τι εἶναι οὔτε ἁπτόν· κατὰ δὴ τὸν εἰκότα λόγον ἐκ γῆς αὐτὸν καὶ πυρὸς ἐποίησεν· ἐπεὶ δὲ καὶ δεσμὸν ἔδει τινὰ συναγωγὸν ἀμφοτέρων ἐν μέσῳ γενέσθαι, θεῖος δὲ δεσμὸς ὁ τῆς ἀναλογίας, ὃς ἑαυτόν τε καὶ τὰ συνδούμενα πέφυκεν ἓν ποιεῖν, ἐπίπεδός τε οὐκ ἦν ὁ κόσμος — ἀπέχρη γὰρ ἂν αὐτῷ μία μεσότης — σφαιροειδὴς δέ, δυοῖν ἐδέησεν αὐτῷ μεσοτήτων εἰς συναρμογήν· διὰ τοῦτο πυρὸς ἐν μέσῳ καὶ γῆς ἀήρ τε καὶ ὕδωρ ἐτάχθη κατὰ τὸν τῆς ἀναλογίας τρόπον· ὥστε ὡς ἔχει πῦρ πρὸς ἀέρα, οὕτως ἔχειν ἀέρα τε πρὸς ὕδωρ καὶ τοῦτο πρὸς γῆν καὶ ἀνάπαλιν. (3) Τῷ δὲ μηδὲν ἔξωθεν ὑπολείπεσθαι καὶ μονογενῆ τὸν κόσμον ἐποίησε καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῇ ἰδέᾳ εἰκασμένον μιᾷ οὔσῃ, πρός τε τούτοις ἄνοσον καὶ ἀγήρω, ἅτε αὐτῷ μηδενὸς προσιόντος τοῦ κηραίνειν πεφυκότος, αὐτάρκη τε καὶ οὐδενὸς ἔξωθεν δεόμενον· σχῆμα δ' αὐτῷ περιέθηκε τὸ σφαιροειδές, εὐμορφότατον σχημάτων καὶ πολυχωρότατον καὶ εὐκινητότατον· καὶ ἐπεὶ οὔτε ὁράσεως ἐδεῖτο οὔτε ἀκοῆς οὔτε μὴν ἄλλου τοιούτου τινός, οὐ προσῆψεν αὐτῷ τοιαῦτα ὄργανα πρὸς ὑπηρεσίαν, ἀφελόμενος δὲ τὰς λοιπὰς κινήσεις μόνην αὐτῷ δέδωκε τὴν κυκλοφορητικήν, νοῦ καὶ φρονήσεως οἰκείαν ὑπάρχουσαν.

XIII. Ἐξ ὧν δὲ συνέστηκεν ὁ κόσμος, δύο ὑπαρχόντων, σώματος καὶ ψυχῆς, ὧν τὸ μὲν ὁρατὸν καὶ ἁπτόν, ἡ δὲ ἀόρατός τε καὶ ἀναφής, ἑκατέρου ἡ δύναμις καὶ ἡ σύστασις διάφορος οὖσα τυγχάνει. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα αὐτοῦ ἐκ πυρὸς γέγονε καὶ γῆς ὕδατός τε καὶ ἀέρος· ταῦτα δὴ τὰ τέτταρα συλλαβὼν ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου οὐ μὰ Δία στοιχείων τάξιν ἐπέχοντα διεσχημάτισε πυραμίδι καὶ κύβῳ καὶ ὀκταέδρῳ καὶ εἰκοσαέδρῳ καὶ ἐπὶ πᾶσι δωδεκαέδρῳ· καὶ καθὸ μὲν πυραμίδος σχῆμα ἔλαβεν ἡ ὕλη, πῦρ ἐγένετο, τμητικωτάτου τοῦ σχήματος ὄντος καὶ ἐξ ἐλαττόνων τριγώνων, ταύτῃ δὲ καὶ μανοτάτου· καθὸ δὲ ὀκταέδρου, τὴν ἀέρος ποιότητα ἀπέλαβε, καθὸ δὲ εἰκοσαέδρου τύπον, τὴν ὕδατος ποιότητα ἔσχε, τὸ δὲ τοῦ κύβου σχῆμα ἀπεδίδου τῇ γῇ, στερεωτάτῃ ὑπαρχούσῃ καὶ ἑδραιοτάτῃ· τῷ δωδεκαέδρῳ πρὸς τὸ πᾶν κατεχρήσατο. (2) Πάντων δὲ τούτων ἀρχικωτέρα φύσις ἡ τῶν ἐπιπέδων· τῶν γὰρ στερεῶν προηγεῖται τὰ ἐπίπεδα· τῆς δὲ ἐπιπέδου φύσεως ὥσπερ τινὰ πρόγονα δύο ὑπάρχει τρίγωνα τὰ κάλλιστα ὀρθογώνια ὄντα, τὸ μὲν σκαληνόν, τὸ δὲ ἰσοσκελές· τοῦ σκαληνοῦ μίαν μὲν γωνίαν ὀρθὴν ἔχοντος, μίαν δὲ διμοίρου, τὴν δὲ καταλειπομένην τρίτου. Τὸ μὲν δὴ πρότερον, λέγω δὲ τὸ σκαληνὸν τρίγωνον, πυραμίδος καὶ ὀκταέδρου καὶ εἰκο-

elementorum potestatem : at ita sine ratione ulla aut concinnitate concutiebant materiam, ab illaque concutiebantur vicissim. Ex singulis enim quattuor elementis eum compegit integris : ex toto scilicet igni et terra, aqua atque aere, nulla alicujus parte prætermissa aut potestate. Videbat enim corporeum debere esse quod generabatur, tactuque omnino ac visu percipiendum; absque ignis vero et terræ præsentia nihil tangi viderive posse. Quare ratione optima ex igne eum terraque construxit. Quoniam vero vinculum quoddam horum requirebatur medium, divinum autem vinculum est quod secundum rationis proportionem, simul se ipsum et ea quæ vinciuntur unum efficit, planusque nequaquam mundus esse poterat (huic enim unum suffecisset medium), sed globosus, ideo duobus ad constitutionem ejus opus fuit mediis. Inter ignem ergo et terram ex rationis præscripto aer interjectus est et aqua, ut quemadmodum se habet ignis ad aerem, ita se habeat aer ad aquam, utque aer ad aquam, sic et aqua ad terram : et contra. (3) Quia autem nihil exterius relinquebatur, etiam unicum fecit mundum, ideæ videlicet suæ, quæ unica est et ipsa, numero parem. Talem præterea fecit, ut nec morbus unquam infestare illum possit aut senectus, quippe quum nihil cadat in illum, a quo corrumpi posse videatur; tum ita se ipso contentum, ut nulla re externa opus habeat. Figuram autem illi dedit globosam, utpote omnium pulcherrimam capacissimamque et ad motum facillimam. Et quoniam nec auditu, nec visu, nec ceteris indigebat sensibus, ideo ipsi sensuum ad ejusmodi ministerium nulla prorsus instrumenta addidit. Ceteras item motus species procul esse jussit, solumque qui in orbem incitatur concessit, ut qui mentis et prudentiæ sit proprius.

XIII. Et quum duo sint ex quibus constructus est mundus, corpus scilicet atque anima, quorum illud videtur et tangitur, hæc nec videri potest nec tangi, utriusque quoque et vis diversa est et constitutio. Corpus siquidem ex igni, terra, aqua compactum est et aere. Quæ quidem quattuor mundi artifex una sumpsit et, quum nihil minus antea quam elementorum obtinerent ordinem, pyramide atque cubo, octaedro, atque icosaedro, præcipue autem duodecaedro formavit. Quatenus ergo pyramidis figuram induit materia, ignis emicuit : ea quippe figura secando maxime ac dividendo præ ceteris est apta, et ex paucioribus constat triangulis, ideoque omnium figurarum est rarissima. Quatenus autem octaedri figuram, aeris qualitatem assumpsit. At vero qua icosaedri, aquæ qualitatem accepit. Cubi vero figuram terræ dedit, ut quæ solidissima atque omnium sit elementorum stabilissima. Figura denique duodecaedri ad universi fabricam usus est. (2) His vero omnibus magis ad principiorum naturam accedunt plana. Siquidem ea solidis primigenia sunt. Illius autem naturæ duæ quidam quasi genitores sunt trianguli qui pulcherrimi rectanguli sunt, unus Scalenus, alter Isosceles. Et Scalenus quidem est triangulus, qui unum rectum habet angulum, alterum qui duos unius recti trientes habet, tertium unius recti triente finitur. Scalenus ergo triangulus

σαέδρου στοιχεῖον γίνεται, τῆς μὲν πυραμίδος ἐκ τεττάρων ἰσοπλεύρων τριγώνων συνεστώσης, εἰς ἓξ τρίγωνα σκαληνὰ τὰ εἰρημένα ἑκάστου διαιρουμένου· τοῦ δὲ ὀκταέδρου ἐξ ὀκτὼ ὁμοίως διαιρουμένου ἑκάστου εἰς ἓξ σκαληνά, τὰ δὲ εἰκοσαέδρου ἐξ εἴκοσι. Τὸ δὲ ἕτερον, λέγω δὲ τὸ ἰσοσκελές, συστατικὸν τοῦ κύβου γίνεται· τέτταρα γὰρ ἰσοσκελῆ τρίγωνα συνελθόντα τετράγωνον ποιεῖ, ἐξ ὁποίων ἓξ τετραγώνων ὁ κύβος συνίσταται· τῷ δὲ δωδεκαέδρῳ εἰς τὸ πᾶν ὁ θεὸς κατεχρήσατο, διότι ζῴδιά τε ἐν οὐρανῷ θεωρεῖται δώδεκα ἐν τῷ ζῳδιακῷ κύκλῳ καὶ ἕκαστον αὐτῶν εἰς μοίρας τριάκοντα διαιρεῖται, παραπλησίως καὶ ἐπὶ τοῦ δωδεκαέδρου ἐκ πενταγώνων ὄντος δώδεκα, διαιρουμένων εἰς πέντε τρίγωνα, ὥστε ἕκαστον δι' ἓξ τριγώνων εἶναι, ἐν ὅλῳ τῷ δωδεκαέδρῳ τριακοσίων ἑξήκοντα εὑρισκομένων τριγώνων, ὁπόσαι καὶ ἐν τῷ ζῳδιακῷ μοῖραι οὖσαι τυγχάνουσι. (3) Τούτοις οὖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡ ὕλη τυπωθεῖσα ἐκινεῖτο μὲν τὸ πρῶτον τοῖς ἴχνεσιν ἀτάκτως, εἶτα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς τάξιν ἤχθη, ἁρμοσθέντων πάντων ἀναλογίᾳ πρὸς ἄλληλα· οὐ μένει δὲ ταῦτα διακριθέντα κατὰ χώραν, ἄπαυστον δὲ ἔχει σεισμὸν καὶ τῇ ὕλῃ παρέχει, διότι τῇ τοῦ κόσμου περιφορᾷ σφιγγόμενα συνωθεῖται καὶ συνελαυνόμενα πρὸς ἄλληλα φέρεται τὰ λεπτομερέστερα εἰς τὰς τῶν ἁδρομερεστέρων χώρας. Διὰ τοῦτο δὲ μηδὲν κενὸν ὑπολείπεται σώματος ἔρημον, καὶ ἡ ἀνωμαλότης δὲ διαμένουσα τὸν σεισμὸν παρέχεται· ὑπό τε γὰρ τούτων ἡ ὕλη σείεται καὶ ταῦτα ὑπ' ἐκείνης.

XIV. Τὰ μὲν δὴ σώματα εἰς τὰς τῶν ἐμφαινομένων ἐν τῇ ψυχῇ δυνάμεων *** τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς πεποίηται. Ἐπεὶ γὰρ ἕκαστα τῶν ὄντων κρίνομεν τῇ ψυχῇ, τὰς ἁπάντων τῶν ὄντων ἀρχὰς εἰκότως ἐγκατέταξεν αὐτῇ, ἵν' ἀεὶ τῶν ὑποπιπτόντων ἕκαστον κατὰ τὸ συγγενὲς καὶ παραπλήσιον θεωροῦντες σύμφωνον τοῖς ἔργοις καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ὑποστησώμεθα. (2) Λέγων οὖν εἶναί τινα νοητὴν οὐσίαν ἀμέριστον, καὶ ἄλλην περὶ τὰ σώματα μεριστὴν ὑπεστήσατο, ἐμφαίνων ὅτι ἑκατέρας τῶν οὐσιῶν ἐφάπτεσθαι δύναται τῇ νοήσει· ὁρῶν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν νοητῶν ταυτότητά τε καὶ ἑτερότητα, καὶ ἐπὶ τῶν μεριστῶν, ἐκ πάντων τούτων συνηράνικε τὴν ψυχήν· ἢ γὰρ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον γνωρίζεται, ὡς τοῖς Πυθαγορείοις ἀρέσκει, ἢ τῷ ἀνομοίῳ τὸ ἀνόμοιον, ὡς Ἡρακλείτῳ τῷ φυσικῷ. (3) Ὅταν δὲ εἴπῃ γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον, οὐχ οὕτως ἀκουστέον αὐτοῦ, ὡς ὄντος ποτὲ χρόνου, ἐν ᾧ οὐκ ἦν κόσμος· ἀλλὰ διότι ἀεὶ ἐν γενέσει ἐστὶ καὶ ἐμφαίνει τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως ἀρχικώτερόν τι αἴτιον· καὶ τὴν ψυχὴν δὲ ἀεὶ οὖσαν τοῦ κόσμου οὐχὶ ποιεῖ ὁ θεός, ἀλλὰ κατακοσμεῖ, καὶ ταύτῃ λέγοιτ' ἂν καὶ ποιεῖν, ἐγείρων καὶ ἐπιστρέφων πρὸς αὐτὸν τόν τε νοῦν αὐτῆς καὶ αὐτὴν ὥσπερ ἐκ κάρου τινὸς (βαθέος ὕπνου), ὅπως ἀποβλέπουσα πρὸς τὰ νοητὰ αὐτοῦ δέχηται τὰ εἴδη καὶ τὰς μορφάς, ἐφιεμένη τῶν ἐκείνου νοημάτων. (4) Δῆλον οὖν ὅτι ζῷον ἂν εἴη ὁ κόσμος καὶ νοερόν· ἄριστον

pyramidis, et octaedri, atque icosaedri elementum fit, quum Pyramis ex triangulis quattuor omnia latera æqualia habentibus constituatur, quorum quilibet in sex triangulos, quales modo dicti sunt, scalenos distribuitur. Octaedros vero ex octo similibus, quorum quisque in sex triangulos scalenos dividitur. Icosaedros ex viginti similiter. Isosceles autem triangulus, cubicæ elementum est figuræ. Quattuor enim hujus speciei concurrentes trianguli quadratum absolvunt; sicut sex quadrata, cubum. Duodecaedron vero ad universi constitutionem adhibuit Deus : unde et in cœlo animalium formæ duodecim in zodiaco circulo conspiciuntur,quorum quodlibet in triginta secatur partes.Similiter etiam in duodecaedro quæ ex pentagonis constat duodecim, quorum in triangulos dividuntur singuli, singulis rursus triangulis, sex scalenos continentibus, atque ita in tota duodecaedro trecenti sexaginta reperiuntur trianguli, quot in zodiaco sectiones sunt. (3) His quum ab ipso Deo figuris esset materies formata, primo quidem rudibus vestigiis absque ordine movebatur, deinde in ordinem reducta est ab eo, singulaque inter se apta conjuncta sunt proportione et composita. Neque tamen hæc loco discreta manent, sed et ipsa in motu sunt perpetuo, eundemque materiæ afferunt : ab ambitu enim mundi constricta pelluntur, atque alternis ipsa pulsibus agitata feruntur tenuia semper in regionem solidorum. Qua de causa nihil omnino inane relinquitur, nihil corporis vacuum. Atque in illis permanens concussionem affert inæqualitas : ab iis enim materia, et ista vicissim agitantur a materia.

XIV. Jam corpora in apparentium animæ virium *** docere eam instituit. Nam quum res singulas anima discernamus, rerum omnium merito huic indidit principia, ut quicquid occurreret, per id quod cognatum est ac vicinum illi contemplaremur, consonamque functionibus essentiam illi subjiceremus. (2) Ergo quum intelligibilem quandam indivisibilemque esse diceret, alteram quoque circa corpora dividuam posuit essentiam : ut tam hujus quam illius parari intellectu cognitionem posse ostenderet. Et quia in rebus iis quæ ad intelligentiam pertinent, iisque quæ divisæ in rebus sunt, aliud atque idem esse cognovit, ex iis omnibus jure constituit animam. Aut enim simili simile (ut Pythagoreis placet), aut quemadmodum Heraclito physico, dissimili semper dissimile cognoscitur. (3) Quum vero genitum vult esse mundum, non hoc eum voluisse putandum est, ut tempus fuerit aliquod, quo non erat mundus, verum quia semper in generatione persistit, essentiæque suæ præstantiorem aliquam magisque principalem esse causam indicat. Anima præterea mundi, quæ semper fuit, non efficitur a Deo, sed ornatur tantum, eaque ratione illam facere nonnunquam dicatur, quod excitat eam, et ad se ipsum ejus mentem velut ex torpore et profundo quodam somno convertit, ut intelligibilia ejus intuens, ejusque notiones affectans, species inde recipiat formasque. (4) Unde perspicuum est, et anima esse et mente donatum esse mundum a Deo. Nam quum optimum

γὰρ αὐτὸν βουλόμενος ποιῆσαι ὁ θεὸς ἀκολούθως καὶ ἔμψυχον αὐτὸν ἐποίησε καὶ νοερόν· τό τε γὰρ ἔμψυχον ἀποτέλεσμα τοῦ μὴ ἐμψύχου ὅλον ὅλου κρεῖττον καὶ τὸ νοερὸν τοῦ μὴ νοεροῦ, ἴσως οὐχ οἷου τε ὄντος νοῦ ἄνευ ψυχῆς ὑποστῆναι· τῆς δὲ ψυχῆς ταθείσης ἐκ τοῦ μέσου ἐπὶ τὰ πέρατα, συνέβη αὐτὴν τὸ σῶμα τοῦ κόσμου κύκλῳ διὰ παντὸς περιέχειν καὶ περικαλύψαι, ὥστε ὅλῳ τῷ κόσμῳ αὐτὴν παρεκτεῖναι καὶ τοῦτον τὸν τρόπον αὐτὸν συνδεῖν τε καὶ συνέχειν, κρατεῖν μέντοι τὰ ἐκτὸς αὐτῆς τῶν ἐντός. Ἡ μὲν γὰρ ἐκτὸς ἄσχιστος ἔμεινεν, ἡ δὲ ἐντὸς εἰς ἑπτὰ κύκλους ἐτμήθη ἐξ ἀρχῆς νεμηθεῖσα κατὰ διπλάσια καὶ τριπλάσια διαστήματα· ἔστι τε ἡ μὲν περιεχομένη ὑπὸ τῆς ἀσχίστου μεινάσης σφαίρας ταὐτῷ παραπλησία, ἡ δὲ σχισθεῖσα θατέρῳ. (5) Ἡ μὲν γὰρ τοῦ πάντα περιέχοντος οὐρανοῦ κίνησις ἀπλανὴς οὖσα μία τέ ἐστι καὶ τεταγμένη, ἡ μέντοι τῶν ἐντὸς ποικίλη καὶ ἀνατολαῖς τε καὶ δύσεσιν ἀλλοία, διὸ καὶ πλανῆτις καλεῖται· φέρεται δὲ ἡ μὲν ἐκτὸς ἐπὶ τὰ δεξιὰ ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν κινουμένη, ἡ δ' ἐντὸς ἀνάπαλιν ἐπὶ τὰ ἀριστερά, ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολὴν ὑπαντιάζουσα τῷ κόσμῳ. (6) Ἐδημιούργησε δὲ ὁ θεὸς καὶ ἀστέρας τε καὶ ἄστρα, καὶ τούτων τὰ μὲν ἀπλανῆ, κόσμον οὐρανοῦ τε καὶ νυκτός, πάμπολλα ὄντα τῷ πλήθει, τὰ δὲ εἰς γένεσιν ἀριθμοῦ καὶ χρόνου καὶ δεῖξιν τῶν ὄντων, ἑπτὰ ὄντα. Καὶ γὰρ τὸν χρόνον ἐποίησε τῆς κινήσεως τοῦ κόσμου διάστημα, ὡς ἂν εἰκόνα τοῦ αἰῶνος, ὅς ἐστι μέτρον τοῦ αἰωνίου κόσμου τῆς μονῆς. Τὰ δὲ μὴ ἀπλανῆ τῶν ἄστρων τῇ δυνάμει οὐχ ὅμοια. Ἥλιος μὲν γὰρ ἡγεμονεύει πάντων, δεικνύς τε καὶ φαίνων τὰ σύμπαντα· σελήνη δὲ ἐν τάξει δευτέρᾳ θεωρεῖται ἕνεκα τῆς δυνάμεως, οἱ δὲ ἄλλοι πλανῆται ἀναλόγως κατὰ μοῖραν ἕκαστος ἰδίαν. Καὶ σελήνη μὲν μηνὸς μέτρον ποιεῖ, ἐκπεριελθοῦσα τὸν ἑαυτῆς κύκλον καὶ καταλαβοῦσα τὸν ἥλιον ἐν τοσούτῳ· ἥλιος δὲ ἐνιαυτῷ· περιελθὼν γὰρ τὸν ζῳοφόρον κύκλον πληροῖ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους· οἵ τε ἄλλοι καθ' ἕνα ἕκαστον περιόδοις ἰδίαις κέχρηνται, αἵτινες θεωρηταὶ οὐ τοῖς τυχοῦσιν εἰσίν, ἀλλὰ τοῖς πεπαιδευμένοις· ἐκ δὲ πασῶν τῶν περιόδων ὁ τέλειος ἀριθμὸς καὶ χρόνος συμπεραιοῦται ὁπόταν ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον πάντες οἱ πλανῆται ἐλθόντες ταύτην τὴν τάξιν λάβωσιν, ὥστε εὐθείας νοηθείσης ἀπὸ τῆς ἀπλανοῦς σφαίρας ἐπὶ τὴν γῆν νευούσης κατὰ κάθετον τὰ κέντρα αὐτῶν ἐπὶ ταύτης θεωρεῖται. (7) Ἑπτὰ τοίνυν σφαιρῶν οὐσῶν ἐν τῇ πλανωμένῃ σφαίρᾳ, ἑπτὰ σώματα ὁ θεὸς δημιουργήσας ὁρατὰ ἐκ πυρώδους τῆς πλείστης οὐσίας ἐφήρμοσε ταῖς σφαίραις ὑπαρχούσαις ἐκ τοῦ θατέρου κύκλου καὶ πλανωμένου. Σελήνην μὲν δὴ τῷ μετὰ γῆν ἐπέθηκε κύκλῳ τῷ πρώτῳ, ἥλιον δὲ εἰς τὸν δεύτερον ἔταξε, φωσφόρον δὲ καὶ τὸν ἱερὸν Ἑρμοῦ λεγόμενον ἀστέρα εἰς τὸν ἰσοταχῆ μὲν ἡλίῳ κύκλον ἰόντα, τούτου δὲ ἀφεστῶτα· ὕπερθεν δὲ τοὺς ἄλλους κατὰ σφαῖραν οἰκείαν· τὸν μὲν βραδύτατον αὐτῶν ὑπὸ τῇ

hunc esse vellet, merito quoque animatum atque intelligentem efficere debuit. Siquidem opus animatum inanimato totum toto est præstantius, ut et non intelligente id quod intelligit. Forte etiam nec sine anima mens potuisset subsistere. Quumque anima a mundi medio ad extrema usque diffunderetur, totum mundi circumcirca corpus est prorsus complexa : ita ut per totum extendatur universum, atque eo modo jungat totum et conservet; adeo ut externa ejus præsint internis. Quippe quum illa quidem non dividantur, hæc vero in septem divisa sunt circulos, a principio secundum dupla et tripla distributa intervalla. Et illa quidem, quæ ab individua manente comprehenditur sphæra, eidem respondet; quæ secta est autem, alteri. (5) Motus enim cœli qui comprehendit omnia, quum minime vagetur, unus est et ordinatus; at vero interiorum varius, ortibusque permutatur et occasibus : unde et Erraticus nuncupatur. Et extimus quidem orbis, ad dextra, ab ortu in occasum fertur; interior autem contra ad sinistra ab occidente in orientem, mundo occurrens. (6) Stellas præterea et astra Deus ipse condidit, et horum quædam inerrantia, ad cœli noctisque ornatum; quorum numerus est maximus. Quæ vagantur autem numero septem, ad numeri temporisque originem, et omnium quæ sunt demonstrationem. Tempus etenim mundani motus intervallum fecit, veluti quandam æternitatis imaginem, quæ æternæ mundi mansionis mensura est. Errantium quoque siderum vis non est eadem. Quorum Sol dux est omnium, qui illustrat exhibetque oculis res omnes; Luna deinde, quod ad potestatem, secundum obtinet ordinem; ceteri vero Planetæ secundum proportionem pro sorte propria singuli. Luna siquidem mensis mensuram conficit, eo spatio circulum permensa suum, solemque assecuta. Sol autem anni mensura : quippe zodiaco ter peragrato circulo, anni complet tempora. Celerorum quoque siderum quodlibet proprios conficit ambitus : qui quidem non a quibusvis, sed ab eruditis videntur hominibus. Ex omnibus demum revolutionibus absolutus numerus tempusque completur, quando ad idem punctum omnes planetæ regressi, eum habebunt inter se ordinem, ut si animo recta concipiatur linea, ab inerrante sphæra in terram ad perpendiculum producta, omnium in hanc lineam concurrere puncta videantur. (7) Quum igitur septem sphæræ sint in sphæra errante, in iis corpora septem conspicua mundi conditor ex materia quam plurima fabricavit ignea, eaque sphæris ex altero vagoque circulo participantibus adnexuit. Ac Lunam quidem circulo a terra primo dicavit; Solem vero secundo; Luciferum deinde et sacrum Mercurii dictum sidus in eo, cujus cum sole par est et velox æque conversio, ab hoc vero recedit, imposuit; supra vero reliqua, secundum propriam cujusque sphæram : tardissimam quidem omnium, Saturni stellam a nonnullis appellatam, in proxima inerrantibus sphæra

τῶν ἀπλανῶν κείμενον σφαίρᾳ, ὃν Κρόνου τινὲς ἐπονομάζουσιν ἀστέρα, τὸν δὲ βραδυτῆτι δεύτερον μετὰ τοῦτον Διὸς ἐπώνυμον, ὑφ' ὃν τὸν Ἄρεος· ὀγδόη δὲ πᾶσιν ἡ ἄνωθεν δύναμις περιβέβληται. Πάντες δὲ οὗτοι νοερὰ ζῷα καὶ θεοὶ καὶ σφαιρικὰ τοῖς σχήμασιν.

XV. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, οὓς καὶ καλοίη ἄν τις γεννητοὺς θεούς, καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων, οἱ μὲν ὁρατοί, οἱ δὲ ἀόρατοι, ἔν τε αἰθέρι καὶ πυρὶ ἀέρι τε καὶ ὕδατι, ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι μηδὲ ζῴου κρείττονος θνητῆς φύσεως· τούτοις δὲ ὑποτέτακται τὰ ὑπὸ σελήνην πάντα καὶ τὰ ἐπίγεια. (2) Ὁ μὲν γὰρ θεὸς τοῦ τε παντὸς ὑπάρχει ποιητὴς αὐτὸς καὶ τῶν θεῶν τε καὶ δαιμόνων, ὃ δὴ πᾶν λύσιν οὐκ ἔχει κατὰ τὴν ἐκείνου βούλησιν· τῶν δὲ ἄλλων οἱ ἐκείνου παῖδες ἡγοῦνται, κατὰ τὴν ἐκείνου ἐντολὴν καὶ μίμησιν πράττοντες ὅσα πράττουσιν, ἀφ' ὧν κληδόνες καὶ ὀττεῖαι καὶ ὀνείρατα καὶ χρησμοὶ καὶ ὅσα κατὰ μαντείαν ὑπὸ θνητῶν τεχνιτεύεται. (3) Κεῖται δὲ ἡ μὲν γῆ τῶν ὅλων μέση, περὶ τὸν διὰ παντὸς τεταμένον σφιγγομένη πόλον, ἡμέρας φύλαξ καὶ νυκτός, πρεσβυτάτη τῶν ἐντὸς οὐρανοῦ θεῶν μετά γε τὴν ψυχὴν τοῦ κόσμου, τροφὴν ἡμῖν παρέχουσα δαψιλῆ· περὶ ἣν ὁ κόσμος πολεῖται, ἄστρον τι καὶ αὕτη ὑπάρχουσα, μένουσα δὲ διὰ τὸ ἰσόρροπόν τι εἶναι χρῆμα ἐν μέσῳ κείμενον, ὅμοιον τῶν περιεχόντων. (4) Ὁ δὲ αἰθὴρ ἐξωτάτω διῃρημένος εἴς τε τὴν τῶν ἀπλανῶν σφαῖραν καὶ εἰς τὴν τῶν πλανωμένων· μεθ' ἃς ἡ τοῦ ἀέρος ὑπάρχει, καὶ ἐν μέσῳ ἡ γῆ σὺν τῷ ἑαυτῆς ὑγρῷ.

XVI. Ἐπεὶ δὲ διεκεκόσμητο αὐτῷ τὰ πάντα, τρία δὲ τὰ λοιπὰ γένη ζῴων ἔλειπεν, ἅπερ ἔμελλε θνητὰ ἔσεσθαι, τό τε πτηνὸν καὶ τὸ ἔνυδρον καὶ τὸ πεζόν, τοῖς ἐκγόνοις αὐτοῦ θεοῖς ἐπέταξε τὴν τούτων ποίησιν, ὅπως μὴ ὑπ' αὐτοῦ πλασθέντα ἀθάνατα γένοιτο. Αὐτοὶ δὴ δανεισάμενοι ἀπὸ τῆς πρώτης ὕλης μόρια ἄττα πρὸς ὡρισμένους χρόνους, ὡς εἰς αὐτὸ πάλιν ἀποδοθησόμενα, ἐδημιούργουν τὰ θνητὰ ζῷα. (2) Ἐπεὶ δὲ περὶ τοῦ ἀνθρωπείου γένους ὡς συγγενεστάτου θεοῖς πάλιν φροντὶς ἦν τῷ τε πατρὶ πάντων καὶ τοῖς τούτου ἐκγόνοις θεοῖς, κατέπεμψεν ἐπὶ γῆν τὰς τούτου τοῦ γένους ψυχὰς ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς ἰσαρίθμους τοῖς ἄστροις· ἐμβιβάσας δὲ ὡς εἰς ὄχημα ἄστρον τὸ σύννομον ἁπάσας νόμους τοὺς εἱμαρμένους εἶπεν αὐταῖς νομοθέτου τρόπον, ὅπως αὐτὸς ἀναίτιος ᾖ· ὅτι τὰ πάθη ἀπὸ σώματος προσφύσεται θνητά· πρῶτα μὲν αἰσθήσεις, ἔπειτα δὲ ἡδονὴ καὶ λύπη φόβος τε καὶ θυμός, ὧν κρατήσασαι καὶ μηδαμῶς βιασθεῖσαι αἱ μὲν δίκῃ βιώσονται καὶ εἰς τὸ σύννομον ἄστρον ἀφίξονται, αἱ δὲ κρατηθεῖσαι ὑπὸ ἀδικίας εἰς γυναικὸς ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει βίον ἐλεύσονται, μὴ παυόμεναι δὲ τὸ τελευταῖον εἰς θηρίων φύσιν· τέλος δὲ αὐταῖς τῶν πόνων ἔσται τὸ νικῆσαι μὲν τὰ προσφύντα, εἰς δὲ τὴν οἰκείαν ἕξιν ἐλθεῖν.

XVII. Οἱ δὴ θεοὶ ἔπλασαν μὲν προηγουμένως τὸν

collocavit; ab hac tarditate secundam, quam Jovis dicunt. Huic Martis stella deinde successit. Octava demum quæ suprema est potestas hæc circumplexa est omnia. Hæc autem omnia sunt animalia intellectu prædita, et dii, et globosa figura prædita.

XV. Sunt et alii dæmones, quos intelligentes deos nuncupare possis, in elementis singulis, partim quidem visibiles, partim autem visus aciem fugientes, in æthere atque igni, aereque et aqua : ne pars ulla mundi expers animæ animantisve humana natura præstantioris relinqueretur. His autem terrena, et quæ sub luna sunt, subjiciuntur omnia. (2) Etenim Deus mundi totius deorumque et dæmonum est opifex : atque id quidem universum voluntatis divinæ munere non dissolvitur. Reliquis autem ejus præsunt filii, qui ad imperium illius et exemplum dirigunt quæcumque faciunt. A quibus sortes, omina, somnia, atque oracula, quicquid denique ad divinationem referunt homines, arte tractatur. (3) Terra vero omnium in medio circa axem qui universum trajicit constringitur : diei noctisque custos, ac deorum qui in cœlo sunt post ipsam quidem mundi totius animam antiquissima, quæ alimenta nobis subministrat plurima : circa quam cœlum volvitur, astrumque ipsa quoddam est. Manet autem loco suo, propter æquilibrium in medio posita eorum, similis iis a quibus continetur. (4) In errantium autem inerrantiumque sphæram exterius distinctus est æther. Quibus aer succedit. In medio autem cum humore suo est terra.

XVI. Quum hæc omnia fabricata essent, tria animantium quæ quidem mortalia futura essent, restabant genera : volatile, aquatile, et pedestre; quorum generationem diis mandavit ex se natis, ne si hæc quoque ab ipso essent facta, immortalia non minus essent quam reliqua. Illi igitur a prima materia particulas quasdam ad definitum mutuati tempus, utpote quæ eodem restitui deberent, mortalia finxerunt animantium genera. (2) Quoniam vero de humano genere, utpote diis proximo, tum patri omnium, tum etiam diis filiis cura erat, animas illorum astrorum pares numero, ipse eorum artifex in terram demisit. Quumque quamlibet cognato imposuisset astro, tanquam vehiculo, singulis, legislatoris instar, fatales leges pronunciavit, uti extra culpam esset ipse. Futurum nimirum ut affectus e corpore nascerentur mortales : primo quidem sensus, tum voluptatem et dolorem, metumque, et iram : quos quæ superarent, neque vim sibi inferri permitterent, juste victuras, et in cognatum redituras astrum denique : quæ vero ab injustitia superarentur, secundo ortu vitam ducturas feminæ. In qua si ab improbitate nondum cessarent, in brutorum tandem naturam migraturas esse. Finem vero laborum tunc demum futurum, cum innatos vicerint affectus, et ad proprium jam habitum redierint.

XVII. Dii præcipue quidem ex terra et igni, aereque

ἄνθρωπον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς καὶ ἀέρος καὶ ὕδατος, μοίρας τινὰς δανειζόμενοι εἰς ἀπόδοσιν, συνθέντες δὲ ἀοράτοις γόμφοις ἕν τι σῶμα ἐργασάμενοι, τῆς καταπεμφθείσης ψυχῆς τὸ κύριον ἐνέδησαν εἰς τὴν κεφαλήν, 5 ὥσπερ ἄρουραν ὑποθέντες τὸν ἐγκέφαλον, περί τε τὸ πρόσωπον ἔθεσαν τὰ τῶν αἰσθητηρίων ὄργανα, ὑπηρεσίαν ἐκτελέσοντα τὴν προσήκουσαν· συνέθεσαν δὲ τὸν μὲν μυελὸν ἐκ τῶν λείων τε καὶ ἀστραβῶν τριγώνων, ἐξ ὧν τὰ στοιχεῖα ἐγένετο, σπέρματος γένεσιν 10 ἐσόμενον· τὸ δὲ ὀστοῦν ἐκ γῆς καὶ μυελοῦ δευθέντων καὶ πολλάκις ὕδατι καὶ πυρὶ βαφέντων· τὰ δὲ νεῦρα ἐξ ὀστοῦ καὶ σαρκός· αὐτὴ δὲ ἡ σὰρξ ἐγένετο ἔκ τε ἁλμυροῦ καὶ ὀξέος οἷον ζυμώματος. (2) Περιέθηκαν δὲ μυελῷ μὲν τὸ ὀστοῦν, τοῖς δὲ ὀστοῖς πρὸς σύνδεσιν 15 αὐτῶν νεῦρα· καὶ διὰ νεύρων μὲν κάμψεις ἐγένοντο καὶ ἄρθρων συνδέσεις, διὰ δὲ σαρκὸς σκέπη αὐτοῖς ὥσπερ ἐπιπλασσομένης, πῇ μὲν λευκῆς, πῇ δὲ πελιᾶς, πρὸς αὐτὸ τὸ εὔχρηστον τῷ σώματι. (3) Ἐκ τούτων δὲ καὶ τὰ ἐντὸς συνεπλέχθη σπλάγχνα, κοιλία τε καὶ 20 περὶ ταύτην ἔντερα ἑλιχθέντα, ἄνωθέν τε ἀπὸ στόματος ἀρτηρία καὶ φάρυγξ, ἡ μὲν εἰς στόμαχον, ἡ δὲ εἰς πνεύμονα ἰοῦσα. Διοικεῖται δὲ τὰ σιτία κατὰ τὴν γαστέρα πνεύματί τε καὶ θερμῷ τεμνόμενα καὶ μαλαττόμενα καὶ οὕτως ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα χωροῦντα 25 κατὰ τὰς οἰκείας μεταβολάς· δύο δὲ φλέβες παρὰ τὴν ῥάχιν ἰοῦσαι τὴν κεφαλὴν ἐναντίως καταπλέκουσιν ἀλλήλαις ἀπαντῶσαι, σχίζονταί τε τοὐντεῦθεν ἐπὶ πολλά. (4) Ἐργασάμενοι δὲ οἱ θεοὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνδήσαντες τῷ σώματι αὐτοῦ τὴν ψυχὴν δεσπό30 σουσαν αὐτοῦ, ταύτης τὸ ἡγεμονικὸν κατὰ λόγον περὶ τὴν κεφαλὴν καθίδρυσαν, ἔνθα μυελοῦ τε ἀρχαὶ καὶ νεύρων καὶ κατὰ τὰς πείσεις παραφροσύναι, περικειμένων καὶ τῶν αἰσθήσεων τῇ κεφαλῇ, ὥσπερ δορυφορουσῶν τὸ ἡγεμονικόν. Ἐν τούτῳ καὶ τὸ λογι35 στικὸν τῷ τόπῳ καὶ τὸ κρῖνόν τε καὶ τὸ θεωροῦν· τὸ δὲ παθητικὸν τῆς ψυχῆς κατωτέρω ἐποίησαν, τὸ μὲν θυμικὸν περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν περὶ τὸ ἦτρον καὶ τοὺς περὶ τὸν ὀμφαλὸν τόπους, περὶ ὧν ὕστερον εἰρήσεται.

40 XVIII. Ἱδρύσαντες δὲ περὶ τὸ πρόσωπον τὰ φωσφόρα ὄμματα καθεῖρξαν ἐν αὐτοῖς τοῦ πυρὸς τὸ φωτοειδές, ὅπερ λεῖον ὑπάρχον καὶ πυκνὸν ἀδελφὸν ᾤοντο εἶναι μεθημερινοῦ φωτός. Τοῦτο δὴ ῥᾷστα δι' ὅλων μὲν τῶν ὀφθαλμῶν, μάλιστα δὲ κατὰ τὸ μέσον 45 αὐτῶν διεχθεῖ, τὸ καθαρώτατόν τε καὶ εἰλικρινέστατον· ὃ γινόμενον συμπαθὲς τῷ ἔξωθεν, ὅμοιον ὁμοίῳ, ὁρατικὴν αἴσθησιν παρέχεται· ὅθεν καὶ τοῦ φωτὸς νύκτωρ ἀπιόντος ἢ σκοτωθέντος οὐκέτι προσφύεται τὸ ἀφ' ἡμῶν ῥεῦμα τῷ πλησίον ἀέρι, συνεχόμενον δὲ ἐντὸς 50 ὁμαλύνει τε καὶ διαχεῖ τὰς ἐν ἡμῖν κινήσεις, ἐπαγωγὸν ὕπνου γινόμενον, παρ' ὃ καὶ μύει τὰ βλέφαρα. (2) Πολλῆς μὲν δὴ ἡσυχίας γενομένης βραχυόνειροι ὕπνοι ἐμπίπτουσιν, ὑπολειφθεισῶν δέ τινων κινήσεων φαντάσματα συχνὰ γίνεται περὶ ἡμᾶς· καὶ τὰς μὲν

et aqua finxerunt hominem, quasdam quæ aliquando redderentur partes a materia mutuati, quas occultis ita inter se junxere uncis, ut ex omnibus corpus conficerent unum. Partem vero animæ cœlitus immissæ præstantiorem locaverunt in capite, cui tanquam agrum excultum subjecere cerebrum; et circa faciem instrumenta ad ministeria sensuum disposuerunt idonea. Ac medullam quidem ex lævibus ac sine inflexione triangulis, ex quibus elementa creata fuerant, composuerunt, genitalis futuram seminis originem. Os autem ex medulla condidere et terra irrigatis crebroque aqua et igne subactis. Nervos item ex osse et carne. Ipsa autem caro, ex salso et acuto quasi fermento est compacta. (2) Ac medullæ quidem ossa circumdedere, nervos autem ossibus, loco vinculorum, ut per hos inflexiones essent faciles, conjunctionesque articulorum. Quibus tegminis loco ipsa caro velut illita est, quæ alba partim, partim nigra, commodum ad usum corporis comparata. (3) Ex his præterea interna contexta sunt viscera, venterque, et circa ipsum intestina undique revoluta. Superne autem ab ore arteria et gula, quarum hæc quidem in stomachum, altera in pulmones defertur. Cibi porro in ventre spiritu simul digeruntur et calore, quo scinduntur quasi et conficiuntur; atque inde in corpus distribuuntur totum, secundum mutationes singulis proprias. Duæ autem venæ per dorsi commeantes spinam, contrario modo caput complectunt, obviæ sibi invicem, atque inde in partes scinduntur plurimas. (4) Postquam ergo dii fabricarunt hominem, animamque illius tanquam dominam imposuere corpori, partem animæ ipsius principem, ut consentaneum est, collocarunt in capite, a quo medullæ nervorumque origo deducitur, cujusque pro affections diversa, mentis quoque sequitur alienatio. Sed et sensus capiti tanquam rationis addidere satellites, unaque cum ratione ibidem et judicandi vim et contemplandi; eas vero partes animæ, quæ perturbationibus moventur, in inferiore collocarunt loco: irascendi vim in corde, concupiscendi circa abdomen easque quæ umbilico partes vicinæ sunt, de quibus postea disseremus.

XVIII. Quum ergo luciferos in facie collocassent oculos, lumen illis inclusere igneum. Quod quum læve et quodammodo esset densum, diurno futurum lumini cognatum existimarunt. Hoc quum passim per oculos, maxime tamen per medium eorum (*pupillas*) discurrit, quod in eo purissimum est maximeque sincerum. Idque ipsum quia cum externo, utpote simile cum simili, consentit, videndi præstat sensum. Ideoque noctu, quum vel evanescit vel obscuratur lumen, non amplius aeri se propinquo permiscet hic noster radius, sed contra ad interiora se subducens, eos qui in nobis sunt motus lævigat et diffundit, atque ita somnum inducit: quo fit ut et palpebræ claudantur. (2) Ac si plurimum quidem quietis induxerit somnus, fere sine insomnii surrepit; at si motus restent adhuc aliqui, crebra nobis visa oboriuntur. Atque hoc pacto phantasiæ seu veræ sive

ὕπαρ τε καὶ ὄναρ κατ' εὐθυωρίαν γινομένας φαντασίας ὧδὶ συνίστασθαι· ταύταις δὲ ἑπομένως καὶ τὰς κατὰ τῶν κατόπτρων εἰδωλοποιΐας καὶ τῶν ἄλλων ὅσα διαφανῆ καὶ λεῖα οὐχ ἄλλως ἢ κατὰ ἀνάκλασιν συντελεῖσθαι, ὡς ἂν ἔχῃ τὸ κάτοπτρον κυρτότητος ἢ κοιλότητος ἢ μήκους· διάφοροι γὰρ ἔσονται φαντασίαι, ἀνταπωθουμένων τῶν φώτων πρὸς τὰ μέρη τὰ ἕτερα, ἀπολισθαινόντων μὲν τῆς κυρτότητος, εἰς δὲ τὴν κοιλότητα συνιόντων. Οὕτω γὰρ ἐφ' ὧν μὲν ἐξ ἐναντίων τὸ λαιὸν καὶ τὸ δεξιὸν ὁρᾶται, ἐφ' ὧν δὲ κατὰ ἴσον, ἐφ' ὧν δὲ τὰ κάτω πρὸς τὰ ἄνω καὶ ἔμπαλιν μεταπίπτει.

XIX. Ἀκοὴ δὲ γέγονε πρὸς φωνῆς γνῶσιν, ἀρχομένη μὲν ἀπὸ τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν κινήσεως, τελευτῶσα δὲ περὶ ἥπατος ἕδραν· ἡ δὲ φωνή ἐστιν ἡ δι' ὤτων ἐρχομένη ἐγκεφάλου τε καὶ αἵματος, διαδιδομένη δὲ μέχρι ψυχῆς πληγή, ὀξεῖα μὲν ἡ ταχέως κινουμένη, βαρεῖα δὲ ἡ βραδέως, καὶ μεγάλη μὲν ἡ πολλή, μικρὰ δὲ ἡ ὀλίγη. (2) Τούτοις δὲ ἑπομένως ἡ τῶν μυκτήρων δύναμις πρὸς τὴν τῶν ὀσμῶν αἴσθησιν συνέστη· ἔστι δὲ ἡ ὀσμὴ τὸ κατιὸν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς μυκτῆρσι φλεβίων πάθος μέχρι τῶν περὶ τὸν ὀμφαλὸν τόπων· εἴδη δὲ ταύτης οὐχ ὑπάρχει κατωνομασμένα ἔξω δυεῖν γενικωτάτοιν, εὐώδους τε καὶ δυσώδους, ἅπερ τὴν τοῦ ἀλγεινοῦ τε καὶ ἡδέος ἔχει πρόσρησιν. Πᾶσαν δὲ τὴν ὀσμὴν ἀέρος μὲν εἶναι παχυτέραν, ὕδατος δὲ λεπτοτέραν· σημεῖον δέ, ἐν οἷς εἰκότως λέγεται τὸ τῆς ὀσμῆς γένος, ὅτι τούτων ἐστὶ τῶν οὐδέπω μεταβολὴν τελείαν εἰληφότων, ἀλλὰ κοινωνίαν ἐχόντων ἀέρος τε καὶ ὕδατος, ταῦτα δὲ εἶναι κατὰ καπνόν τε καὶ ὁμίχλην· τούτων γὰρ εἰς ἄλληλα ἀμειβόντων ἡ τῆς ὀσφρήσεως αἴσθησις συντελεῖται. (3) Τήν γε μὴν γεῦσιν ποικιλωτάτων χυμῶν ἐπιγνώμονα κατεσκεύασαν οἱ θεοί, φλεβία διατείναντες ἀπ' αὐτῆς μέχρι καρδίας, δοκίμια ἐσόμενα καὶ κριτήρια τῶν χυμῶν· ταῦτα δὲ συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα κατὰ τὰς προσπτώσεις τῶν χυμῶν διορίζει τὴν ἐν τούτοις παραλλαγήν. (4) Εἰσὶ δὲ χυμῶν διαφοραὶ ἑπτά· γλυκύς, ὀξύς, στρυφνός, αὐστηρός, ἁλμυρός, δριμύς, πικρός· τούτων δὲ τὸν μὲν γλυκὺν ἐναντίαν φύσιν ἔχειν τοῖς ἄλλοις ἅπασι συμβέβηκε, διαχέοντα οἰκείως τὴν περὶ τὴν γλῶτταν ὑγρότητα· τοὺς δὲ λοιπούς, τοὺς μὲν κυκῶντάς τε καὶ σπαράττοντας ὀξεῖς, τοὺς δὲ ἐκθερμαίνοντας καὶ εἰς τὰ ἄνω θέοντας δριμεῖς, τοὺς δὲ τὸ ῥυπτικὸν ἔχοντας σφοδρὸν ὥστε συντήκειν πικρούς, τοὺς δὲ ἠρέμα καθαίροντάς τε καὶ ῥύπτοντας ἁλμυρούς, τῶν δὲ συναγόντων τοὺς πόρους καὶ συγκρινόντων τοὺς μὲν τραχυτέρους στρυφνοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἧττον τοῦτο ἐργαζομένους αὐστηρούς. (5) Ἁπτικὴν δ' εἶναι δύναμιν κατεσκευασμένην ὑπὸ θεῶν ἀντιληπτικὴν θερμῶν τε καὶ ψυχρῶν μαλακῶν τε καὶ σκληρῶν κούφων τε καὶ βαρέων λείων τε καὶ τραχέων, ὡς κρίνειν καὶ τὰς ἐν τούτοις διαφοράς. Εἴκοντα μὲν δή φαμεν τὰ παραδεχόμενα τὴν ἁφήν, ἀντίτυπα δὲ ἃ οὐκ εἴκει· τοῦτο δὲ συμβαίνει παρὰ τὰς βάσεις αὐτῶν τῶν σωμάτων· τὰ

falsæ directe nascuntur. Ab his non abludunt imagines quæ in speculis vel aliis translucentibus lævibusque videntur corporibus, quæ quidem haud aliter quam per reflexionem exsistunt, quatenus quidem vel concavum vel convexum vel oblongum est speculum: eatenus enim visu diversa intuentibus apparebunt, dum ad alias partes reflectuntur lumina, quæ in convexo quidem resiliunt, in concavo vero coeunt. Sic igitur in quibusdam dextra atque sinistra contrario apparent modo, in nonnullis autem æqualiter, in nonnullis denique quæ inferiora sunt ad superiora transferuntur, et contra.

XIX. Auditus vero ad perceptionem vocis datus est: exoriens enim a motu, qui circa caput efficitur, ad hepatis sedem desinit. Vox autem, quæ per aures transiens cerebrumque et sanguinem, ad animam penetrat, ſcrit velut ictus: et acuta quidem, quæ movetur velocius, gravis quæ tardius; magna quæ plurimum, parva quæ parum. (2) Post hæc narium facultas sequitur, quæ ad percipiendos nata est odores. Odor autem est affectio quædam, quæ a venis narium ad umbilici usque descendit loca. Hujus, præter duas quæ generaliores sunt, species destituuntur nomine: fragrans odor dico, et graveolentia: quæ molesti et jucundi appellationem habent. Odor porro omnis aere crassior, aquâ est subtilior. Proprie namque in iis aliquod odoris statuitur genus, quæ mutationem nondum susceperunt perfectam, sed communione quadam constant aeris et aquæ, cujusmodi sunt quæ ad fumum accedunt et caliginem. His enim in se invicem abeuntibus, odorandi efficitur sensus. (3) Gustum deinde variorum judicem succorum dii formarunt: venas quippe ab illo ad cordis porrexere sedem, quibus diversi examinari et judicari sapores possent. Hæ siquidem dum dilatantur varie atque contrahuntur, prout illis offeruntur sapores, eorum discernunt differentias. (4) Sunt autem saporum differentiæ septem: dulcis, acutus, acerbus, acris, austerus, salsus, amarus. Et dulcis quidem natura reliquorum omnium contraria, siquidem humorem linguæ vi sua perfundit atque delinit, quum reliqui aut perturbent eum et dispellant, ut acuti, aut calefaciant, et ad superiora ferantur, ut acres; alii vehementer abstergant, atque ita liquefaciant, ut amari; alii leniter purgent abstergantque, ut salsi. Ex aliis vero alii meatus contrahunt ac adducunt; et illi quidem qui hoc asperius faciunt, acerbi; qui lenius, austeri appellantur. (5) Tangendi postremo sensus a diis formatus est, ut ac frigida, mollia et dura, levia et gravia, lævia dignoscat calida et aspera, ac de singulorum judicet differentiis. Cedentia autem corpora dicimus, quæ tactum recipiunt; resistentia, quæ minime cedunt. Hoc autem circa corporum ipsorum bases evenit. Quæ enim amplas eas habent, stabilia

μὲν γὰρ ἔχοντα μείζονας μόνιμα καὶ ἑδραῖα, τὰ δὲ ἐπὶ μικροῦ βεβῶτα εὔεικτα καὶ μαλακὰ καὶ εὐμετάβολα ὄντα τυγχάνει. Τραχὺ δὲ εἴη ἂν τὸ ἀνώμαλον μετὰ σκληρότητος, λεῖον δὲ τὸ ὁμαλὸν μετὰ πυκνοῦ· τό γε μὴν ψυχροῦ καὶ θερμοῦ πάθος ἐναντιώτατα ὄντα ἐναντίοις αἰτίοις συνίσταται. Τὸ μὲν γὰρ ὀξύτητι τῶν μερῶν καὶ τραχύτητι διατέμνον τὸ θερμὸν πάθος ποιεῖ, τὸ δὲ ψυχρὸν ἁδρομερέστερον τῇ εἰσόδῳ, ἐξωθούντων μὲν τὰ ἐλάττονα καὶ μικρά, βιαζομένων δὲ ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐκείνων ἕδραν· σεισμὸς γάρ τις καὶ τρόμος τότε συνίσταται, καὶ τὸ ἐπὶ τούτῳ πάθος ἐν τοῖς σώμασι ῥῖγος ὑπάρχει.

XX. Βαρὺ δὲ καὶ κοῦφον τῷ μὲν ἄνω καὶ κάτω οὐδαμῶς ὁρίζειν προσήκει· οὐδὲν γὰρ εἶναι τὸ μὲν ἄνω τὸ δὲ κάτω. Τοῦ γὰρ παντὸς οὐρανοῦ σφαιροειδοῦς ὄντος καὶ ἀπηκριβωμένου ὁμαλῶς κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, οὐκ ἐν δίκῃ τὸ μὲν ἄνω τὸ δὲ κάτω τινὰς ὀνομάζειν· ἀλλὰ γὰρ εἶναι βαρὺ μὲν τὸ χαλεπῶς εἰς τὸν παρὰ φύσιν τόπον ἑλκόμενον, κοῦφον δὲ τὸ ῥᾳδίως· καὶ προσέτι βαρὺ μὲν τὸ ἐκ πλειόνων μερῶν συγκείμενον, ἐλαφρὸν δὲ τὸ ἐξ ὀλιγίστων.

XXI. Ἀναπνέομεν δὲ τούτῳ τῷ τρόπῳ· περιέστηκε μὲν ἡμῖν ἔξωθεν ἀὴρ πολύς, οὗτος δὲ διὰ τοῦ στόματος καὶ τῶν ῥινῶν καὶ διὰ τῶν ἄλλων τοῦ σώματος πόρων καὶ τῷ λόγῳ θεωρητῶν εἴσω χωρεῖ, θερμανθεὶς δὲ εἰς τὰ ἔξω πρὸς τὸ συγγενὲς σπεύδει· καὶ καθ' ὃ ἂν μέρος ἐξίῃ, ἀντιπεριωθεῖ τὸν ἔξωθεν ἀέρα πάλιν εἰς τὰ ἐντός, οὕτω τε ἀπαύστως τούτου τοῦ κύκλου συντελουμένου ἡ εἰσπνοή τε καὶ ἐκπνοὴ συνίσταται.

XXII. Νόσων δὲ αἰτίας εἶναι πολλάς· πρῶτον μὲν τὴν τῶν στοιχείων ἔνδειαν καὶ ὑπερβολὴν μετάστασίν τε εἰς ἄλλους οὐκ οἰκείους τόπους· δεύτερον δὲ τὴν τῶν ὁμογενῶν ἀνάπαλιν γένεσιν, οἷον ἐκ σαρκὸς εἰ γένοιτο αἷμα ἢ χολὴ ἢ φλέγμα· πάντα γὰρ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο ἢ σύντηξιν εἶναι. Τὸ μὲν γὰρ φλέγμα ὑπάρχειν νέας σαρκὸς σύντηξιν· ἱδρῶτα δὲ καὶ τὸ δάκρυον ὥσπερ ὀρόν τινα φλέγματος· τὸ δὲ φλέγμα ἔξω μὲν ἀπολειφθὲν λεύκας καὶ ἀλφοὺς ἀπογεννᾷ, εἴσω δὲ κερασθὲν χολῇ μελαίνῃ τὴν καλουμένην ἱερὰν νόσον ἐπάγει, τὸ δὲ ὀξὺ καὶ ἁλμυρὸν φλέγμα τῶν ἐν ῥύσει παθῶν αἴτιον· πάντα δὲ τὰ φλεγμαίνοντα ὑπὸ χολῆς τοῦτο πέπονθε· τὰ γὰρ μυρία πάθη καὶ πολύτροπα χολή τε καὶ φλέγμα ἀπεργάζεται. Τὸν μὲν δὴ συνεχῆ πυρετὸν γίνεσθαι τοῦ πυρὸς πλεονάσαντος, τὸν δὲ ἀμφημερινὸν τοῦ ἀέρος, τριταῖον δὲ ὕδατος, τεταρταῖον δὲ γῆς.

XXIII. Ἑξῆς δὲ περὶ ψυχῆς ῥητέον, ἐντεῦθέν ποθεν ἀναλαβόντας τὸν λόγον, εἰ καὶ δόξωμεν παλιλογεῖν. Ψυχὴν γὰρ παραλαβόντες ἀνθρωπίνην ἀθάνατον οὖσαν, ὡς δείξομεν, παρὰ τοῦ πρώτου θεοῦ οἱ τὰ θνητὰ γένη δημιουργοῦντες θεοὶ δύο αὐτῇ προσέθεσαν μέρη θνητά· ὡς δὲ μὴ τῆς φλυαρίας τῆς θνητῆς ἀναπιμπλάμενον ᾖ τὸ θεῖον αὐτῆς καὶ ἀθάνατον, κατῴκισαν ἐπὶ τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς οἷον ἀκροπόλεως, ἄρχον καὶ βασιλεῦον ἀποφήναντες οἴκησίν τε ἀπονείμαντες αὐτῷ

sunt ac solida; quæ contra exigua nituntur, cedentia sunt ac mollia, facillimeque mutantur. Asperum est, quod inæquale ac durum; læve, quod planum simul et densum. Quum vero frigidæ affectiones et calidæ maxime sint contrariæ, diversas quoque habent causas. Nam quod acumine ac asperitate partium secat, calidam affectionem id gignit: frigidam vero, quod ingressu densius, dum minora quidem et tenuia expelluntur, et in illorum sedes crassiora penetrare coguntur: tunc enim concussio quædam tremorque oritur, et quæ hinc in corporibus nascitur affectio, rigor est.

XX. Grave et leve per superiorem et inferiorem locum definire non decet: nihil enim aut supra est aut infra. Nam quum omne cœlum sit rotundum, et extremitatis suæ specie convexa exæquatur, non oportet aliquid superius, aliquid inferius nuncupare. Ceterum grave dicendum id est, quod difficile in locum a natura sua alienum trahitur: leve vero, quod facile. Item grave quod ex plurimis, leve quod ex paucissimis conflatum est partibus.

XXI. Respiramus autem hoc pacto: cingit nos aer externus plurimus; hic per os naresque ceterosque ratione tantum cognitos influit meatus corporis. In quibus calefactus, ad externum cognatumque refluit aerem. Qua vero ex parte effluxit, externum rursus ad interiora cogit aerem. Atque hujusmodi nunquam cessante ambitu, inspiratio et exspiratio efficitur.

XXII. Morborum autem causas constituit plurimas. Primam quidem, elementorum defectum atque excessum et in loca quæ naturæ non conveniunt transitum. Secundam vero, præposteram cognatarum partium originem, veluti si ex carne sanguis, aut bilis, aut pituita fiat: hæc enim omnia nihil aliud quam colliquationem et putrefactionem esse. Pituitam enim esse recentis carnis colliquationem; sudores autem et lacrimas quasi serum quoddam pituitæ. Et pituitam quidem, in externis si intercipiatur partibus, vitiligines inducere, albas nigrasque, intus vero deprehensam et cum atra bile commistam, comitialem, qui sacer appellatur, procreare morbum. Acutam vero et salsam eas gignere affectiones, quæ in catarrhis consistunt: omnia enim a bile inflammata id pati necesse est corpora. Quippe innumeros ac varios bilis ac pituita gignit morbos. Febrem continuam si abundet ignis, quotidianam, si aer, tertianam, si aqua, quartanam, si terra, evenire putat.

XXIII. Restat ut de anima dicamus, facto hinc exordio, etsi forte metuendum sit nobis, ne bis idem dicere videamur. Animam quippe hominum immortalem, ut mox ostendemus, a primo accipientes Deo dii mortalium generum conditores, mortales illi duas adjunxerunt partes. Verum ne vis ejus immortalis ac divina deliriis inficeretur mortalibus, in ipsa corporis arce sedem ei utpote principi et reginæ omnium dederunt. Illi enim domicilii loco caput assignarunt, quod

τὴν κεφαλήν, σχῆμα ἔχουσαν μιμούμενον τὸ τοῦ παντός, ὑπέθεσαν δὲ τὸ ἄλλο σῶμα πρὸς ὑπηρεσίαν ὡς ὄχημα προσφύσαντες, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς θνητοῖς αὐτῆς μέρεσιν οἴκησιν ἄλλην ἄλλῳ ἀπένειμαν. (2) Τὸ μὲν γὰρ θυμικὸν ἔταξαν ἐν καρδίᾳ, τὸ δὲ ἐπιθυμητικὸν ἐν τῷ μεταξὺ τόπῳ τοῦ τε πρὸς τὸν ὀμφαλὸν ὅρου καὶ τῶν φρενῶν, καταδήσαντες ὥσπερ τι οἰστροῦν καὶ ἄγριον θρέμμα· τὸν πνεύμονα δὲ ἐμηχανήσαντο τῆς καρδίας χάριν μαλακόν τε καὶ ἄναιμον σηραγγώδη τε καὶ σπόγγῳ παραπλήσιον, ὅπως ἔχοι τι μάλαγμα πηδῶσα ἡ καρδία κατὰ τὴν ζέσιν τοῦ θυμοῦ, τὸ δὲ ἧπαρ πρὸς τὸ διεγείρειν τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς καὶ πρὸς τὸ καταπραΰνειν ἔχον γλυκύτητά τε καὶ πικρότητα· καὶ μὴν πρὸς τὸ δηλοῦν τὴν διὰ τῶν ὀνείρων μαντικήν· ἐμφαίνεσθαι γὰρ ἐν αὐτῷ διὰ τὸ λεῖον καὶ πυκνὸν καὶ λαμπρὸν τὴν ἐκ τοῦ νοῦ φερομένην δύναμιν· τὸν δὲ σπλῆνα τοῦ ἥπατος χάριν, ὅπως καθαίρῃ τε αὐτὸ καὶ παρέχῃ λαμπρόν· τὰς γοῦν ἐπιγινομένας ἔκ τινων νόσων περὶ τὸ ἧπαρ διαφθορὰς εἰς αὐτὸν δέχεσθαι.

eandem cum hoc universo habet figuram. Reliquum vero corpus huic ad ministerium quasi vehiculum subjecerunt. Quin et duabus partibus mortalibus propria singulis quasi domum assignarunt. (2) Iracundiæ quippe in corde, cupidini vero locum medium inter umbilicum atque diaphragma, ibique vim eam veluti furiosum quoddam et agreste animal constrinxerunt. Pulmonem gratia cordis mollem atque exsanguem, fistulosum præterea spongiæque similem machinati sunt, ut cor iræ ardore nonnunquam exæstuans, illa quasi refrigeratione mitigaretur. Jecur autem ad excitandam concupiscentiam animæ, rursusque ad sedandam eandem, dulcedinis simul et amaritudinis particeps est; præterea et ad eas divinationes illustrandas, quæ per somnia offeruntur: in eo siquidem propter lævorem, densitatem ac nitorem, eam quæ ex mente vim procedit, elucere. Splenem vero jecoris ipsius gratia, ut et purget ipsum nitidumque efficiat. Itaque eas quæ ex morbis nonnullis circa hepar nascuntur, eo delabi putredines.

XXIV. Ὅτι δὲ τριμερής ἐστιν ἡ ψυχὴ κατὰ τὰς δυνάμεις, καὶ κατὰ λόγον τὰ μέρη αὐτῆς τόποις ἰδίοις διανενέμηται, μάθοιμεν ἂν ἐντεῦθεν. Πρῶτον μὲν δὴ τὰ φύσει χωριζόμενα ἕτερα ὑπάρχει· φύσει δὲ χωρίζεται τὸ παθητικὸν καὶ λογιστικόν, εἴ γε τὸ μὲν περὶ τὰ νοητά ἐστι, τὸ δὲ περὶ τὸ λυπηρὰ καὶ ἡδέα, προσέτι τοῦ παθητικοῦ καὶ περὶ τὰ ζῷα ὄντος. (2) Ἔπειτά γε μὴν ἕτερα ὄντα τῇ φύσει τό τε παθητικὸν καὶ τὸ λογιστικὸν καὶ τόποις ὀφείλει κεχωρίσθαι. Εὑρίσκεται γὰρ μαχόμενα ἀλλήλοις, οὔτε αὐτοῦ τινὸς πρὸς αὐτὸ μάχεσθαι δυναμένου οὔτε τῶν ἐναντιουμένων πρὸς ἄλληλα περὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον δυναμένων συστῆναι. (3) Ὁρᾶται δέ γε ἐπὶ μὲν τῆς Μηδείας ὁ θυμὸς λογισμῷ μαχόμενος· λέγει γοῦν τὸ

> καὶ μανθάνω μὲν οἷα δρᾶν μέλλω κακά,
> θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων·

ἐπὶ δὲ τοῦ Λαΐου τὸν Χρύσιππον ἁρπάζοντος ἐπιθυμία λογισμῷ μαχομένη· λέγει γὰρ οὕτως·

> Αἱ αἱ τόδ' ἤδη θεῖον ἀνθρώποις κακόν,
> ὅταν τις εἰδῇ τἀγαθόν, χρῆται δὲ μή.

(4) Ἔτι δὲ τὸ ἕτερον εἶναι τὸ λογιστικὸν τοῦ παθητικοῦ παρίσταται κἀκ τοῦ ἑτέραν μὲν ἐπιμέλειαν εἶναι τοῦ λογιστικοῦ, ἑτέραν δὲ τοῦ παθητικοῦ· τοῦ μὲν διὰ διδασκαλίας, τοῦ δὲ διὰ τῆς ἔθους ἀσκήσεως.

XXIV. Triplicem vero esse animam ejusque partes secundum proprias potentias, singulasque eas partes locos quoque singulos ex præscripto rationis sortitos esse, vel hinc licet discere. In primis enim, quæ natura segregata sunt, ipsa quoque diversa sunt. Natura vero distinguitur passivum, et quod rationi natum est. Quorum alterum circa intelligibilia, alterum circa molesta versatur vel læta: ut omittam partem passivam brutis quoque datam esse. (4) Quum ergo hæc, passivum et rationale, natura sint distincta, locis etiam distingui debent: quoniam plerumque inter se dissident hæc duo et pugnant. Nihil autem idem secum pugnare potest; neque quæ inter se contraria sunt, circa idem, eodem tempore, consistere ullo modo queunt. (3) Cernitur autem in Medea ira cum ratione pugnans:

> *Nec hoc latet me, quanta moliar mala.*
> *Sed ira mentem corde totam expectorat.*

Etiam in Laio, Chrysippum quum raperet, cupiditatem rationi videmus adversari: inquit enim:

> *Heu majus illud crimine humano malum,*
> *Si quis bonum non noscit, et spernit tamen.*

(4) Sed et aliud quid esse rationalem facultatem a passiva, ex hoc patebit, quod diverso utrumque modo curetur, altera nempe disciplina, altera autem vitæ morumque consuetudine.

XXV. Τὴν δὲ ψυχὴν ἀθάνατον ἀποφαίνει τοῦτον ἐπιὼν τὸν τρόπον. Ἡ ψυχὴ ὅτῳ ἂν προσγένηται, ἐπιφέρει τούτῳ τὸ ζῆν ὡς σύμφυτον ὑπάρχον ἑαυτῇ· τὸ δὲ ἐπιφέρον τινὶ τὸ ζῆν ἀνεπίδεκτόν ἐστι θανάτου· τὸ δὲ τοιοῦτον ἀθάνατον. Εἰ δὲ ἀθάνατον ἡ ψυχή, καὶ ἀνώλεθρον ἂν εἴη· ἀσώματος γάρ ἐστιν οὐσία, ἀμετάβλητος κατὰ τὴν ὑπόστασιν καὶ νοητὴ καὶ ἀειδὴς καὶ μονοειδής· οὐκοῦν ἀσύνθετος, ἀδιάλυτος, ἀσκέδαστος·

XXV. Animam autem immortalem esse his rationibus demonstrat et in modum hunc deducit. Anima cuicumque adest, vitam affert illi, utpote naturaliter sibi insitam: quod autem vitam confert alteri, mortem non admittit unquam: quod autem hujusmodi est, immortale est. Jam si immortalis est anima, incorruptibilis quoque erit. Essentia enim est incorporea, quæ secundum substantiam mutari non potest, sed et intellectu solo percipitur, non oculis, et uniformis est. Quare et concretionis expers erit, nec

τὸ δὲ σῶμα πᾶν τοὐναντίον αἰσθητόν, ὁρατόν, σκεδαστόν, συνθετόν, πολυειδές. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ ψυχὴ διὰ μὲν τοῦ σώματος πρὸς τῷ αἰσθητῷ γινομένη ἰλιγγιᾷ τε καὶ ταράττεται καὶ οἷον μεθύει, πρὸς δὲ τῷ νοητῷ αὐτὴ καθ' αὑτὴν γινομένη καθίσταται καὶ ἠρεμεῖ· πρὸς ᾧ δὴ γινομένη ταράττεται, τούτῳ οὐκ ἔοικεν· ὥστε μᾶλλον τῷ νοητῷ ἔοικε, τὸ δὲ νοητὸν ἀσκέδαστον τῇ φύσει καὶ ἀνώλεθρον. Καὶ μὴν ἡγεμονεύει ἡ ψυχὴ φύσει· τὸ δὲ τῇ φύσει ἡγεμονικὸν τῷ θείῳ ἔοικεν· ὥστε ψυχὴ τῷ θείῳ ἐοικυῖα ἀνώλεθρος ἂν εἴη καὶ ἄφθαρτος. (2) Τά τε ἄμεσα ἐναντία καὶ μὴ καθ' αὑτὰ ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς πέφυκεν ἐξ ἀλλήλων γίνεσθαι· ἐναντίον δὲ τοῦτο, ὃ καλοῦσιν οἱ ἄνθρωποι ζῆν, τῷ τεθνάναι· ὡς οὖν ὁ θάνατος διάκρισις ψυχῆς ἀπὸ σώματος, οὕτω καὶ ἡ ζωὴ σύνοδος ψυχῆς, οὔσης δηλονότι πρόσθεν, καὶ σώματος· εἰ δὲ καὶ ἔσται μετὰ θάνατον καὶ ἦν πρὸ τοῦ περιπεσεῖν σώματι, πιθανώτατον ἀΐδιον αὐτὴν εἶναι, οὐ γὰρ οἷόν τέ τι τὸ φθεροῦν αὐτὴν νοῆσαι. (3) Εἴ γε μὴν αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις εἰσίν, ἀθάνατος ἂν εἴη ψυχή· ὅτι δὲ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις, τοῦτον ἂν ἐπαγθείημεν τὸν τρόπον· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως μάθησις ὑποσταίη, ἢ κατὰ ἀνάμνησιν τῶν πάλαι γνωσθέντων. Εἰ γὰρ ἀπὸ τῶν κατὰ μέρος ἐνενοοῦμεν τὰς κοινότητας, πῶς ἂν τὰ κατὰ μέρος διωδεύσαμεν ἄπειρα ὑπάρχοντα, ἢ πῶς ἀπ' ὀλίγων; διεψεύσθημεν γὰρ ἄν, οἷον φέρε κρίναντες τὸ ἀναπνοῇ χρώμενον μόνον ζῷον εἶναι· ἢ πῶς ἂν τὸ ἀρχικὸν εἶεν αἱ ἔννοιαι; ἀναμνηστικῶς οὖν νοοῦμεν ἀπὸ μικρῶν αἰθυγμάτων, ἀπό τινων κατὰ μέρος ὑποπεσόντων ἀναμιμνησκόμενοι τῶν πάλαι ἐγνωσμένων, ὧν λήθην ἐλάβομεν ἐνσωματωθέντες. (4) Ἔτι τε ἡ ψυχὴ οὐ φθείρεται ὑπὸ τῆς ἰδίας κακίας, οὐδὲ ὑπὸ τῆς ἄλλου φθείροιτ' ἄν, οὐδ' ἁπλῶς ὑπ' ἄλλου, οὕτω δὲ ἔχουσα ἄφθαρτον ἂν εἴη. Τό γε μὴν αὐτοκίνητον ἀρχικῶς ἀεικίνητον, τὸ δὲ τοιοῦτον ἀθάνατον· αὐτοκίνητον δὲ ἡ ψυχή, τὸ δὲ αὐτοκίνητον ἀρχὴ πάσης κινήσεως καὶ γενέσεως, ἀρχὴ δὲ ἀγένητον καὶ ἀνώλεθρον· ὥστε ἥ τε τῶν ὅλων ψυχὴ τοιαύτη ἂν εἴη καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, τοῦ αὐτοῦ γε κράματος ἀμφότεραι μεταλαβοῦσαι. Αὐτοκίνητον δέ φησι τὴν ψυχήν, ὅτι σύμφυτον ἔχει τὴν ζωὴν ἀεὶ ἐνεργοῦσαν καθ' αὑτήν. (5) Ὅτι μὲν οὖν αἱ λογικαὶ ψυχαὶ ἀθάνατοι ὑπάρχουσι κατὰ τὸν ἄνδρα τοῦτον, βεβαιώσαιτ' ἄν τις· εἰ δὲ καὶ αἱ ἄλογοι, τοῦτο τῶν ἀμφισβητουμένων ὑπάρχει. Πιθανὸν γὰρ τὰς ἀλόγους ψυχάς, ψιλῇ τε φαντασίᾳ ἐλαυνομένας καὶ οὔτε λογισμῷ οὔτε κρίσει χρωμένας, οὔτε θεωρήμασι καὶ τῇ τούτων συναγωγῇ οὔτε καθολικαῖς διαλήψεσι, παντελῶς δὲ ἀνεννοήτους· οὔσας καὶ τῆς νοητῆς φύσεως, μήτε τῆς αὐτῆς οὐσίας εἶναι ταῖς λογικαῖς, θνητάς τε καὶ φθαρτὰς ὑπάρχειν. (6) Τῷ δὲ ἀθανάτους εἶναι τὰς ψυχὰς λόγῳ ἠκολούθησε τὸ εἰσκρίνεσθαι αὐτὰς τοῖς σώμασι, παρεμφυομένας ταῖς τῶν ἐμβρύων διαπλαστικαῖς φύσεσι, καὶ διαμείβειν πολλὰ σώματα καὶ ἀνθρώπινα καὶ οὐκ ἀνθρώπινα, ἢ ἀρι-

dissolvi unquam aut dissipari poterit. Corpus vero, contra prorsus, et sensibus usurpatur et oculis, et ut compositum, dissolvi iterum potest, et est multiforme. Præterea anima, cum per corporis sensus ad illa quæ sensibilia sunt descendit, vertigine quasi agitatur ac perturbatur, nec ebrio homini est dissimilis. Quum autem iis quæ percipiuntur intellectu adhæret et apud se est, consistit atque quiescit. Jam illi cujus præsentia turbatur similem eam esse non posse certum est; quare ei quod sub intellectum venit, magis est similis: id vero neque dissipatur natura neque interit. Accedit quod naturâ præsit corpori anima, non contra; quod autem naturâ suâ regit et imperat, divinitati est cognatum; quapropter anima Deo proxima, immortalis erit nec corruptioni obnoxia. (3) Item, quæcumque sine medio contraria sunt, neque ex se ipsa, sed ex accidenti quodam, sic naturâ comparata sunt, ut alterum eorum nascatur ex altero: id vero quod vivere dicunt homines, illi quod mori dicitur, contrarium est. Quemadmodum ergo mors est animæ a corpore separatio, sic vita animæ cum corpore congressio est, quæ quidem anima ante corpus exstiterat. Quodsi et fuit ante, et post mortem erit, consentaneum videtur ut sit sempiterna. Neque enim quicquam a quo corrumpatur excogitari potest. (3) Adde quod, si disciplina reminiscentia quædam est, immortalem esse animam est necesse. Esse vero illam reminiscentiam sic adstruimus. Neque enim aliter disciplina possit consistere, quam per recordationem eorum quæ quondam novimus. Nam si ex singulis universa intelligimus, quonam pacto per singula, quum infinita sint, discurremus, aut ex paucis universa percipiemus? Deciperemur enim perinde, ac si judicaremus, id solum animal esse, quod respirat. Vel quomodo rationem principiorum obtinebunt notiones ipsæ? Reminiscendo igitur, ex paucis velut scintillis quæ animo concepimus, cetera intelligimus, et a quibusdam sigillatim incidentibus, ea recordamur, quæ cognoveramus olim, quæque oblivioni tum tradidimus, quum primum in corpora descenderunt animæ. (4) Præterea, si anima a proprio non corrumpitur malo, neque ab alieno nec ab ullo simpliciter destruetur malo. Quumque sit talis, incorrupta manebit. Item quod se ipso movetur, utpote motus in iis quæ moventur principium, semper movetur: quod autem tale, immortale est. Anima autem a se ipsa movetur; et quod a se ipso movetur, motionis omnis ortusque est principium; principium autem ingenitum et interitus expers. Quapropter et humanus et universi ipsius talis erit animus: quum ejusdem mistionis particeps sit uterque. Per se mobilem autem ait animam, quoniam innatam habet vitam semper sua vi operantem. (5) Animas ergo rationales esse immortales, ex Platonis licet asseverare sententia; utrum vero et irrationales, ambiguum esse videtur. Probabile tamen est eas, quum sola phantasia ducantur, nec rationis facultate prædite sint aut judicii, nec contemplentur quicquam aut ex eo colligant, neque cogitationibus rerum explicatis utantur, sed in universum non intelligant quicquam; non ejusdem qua cetera quæ intellectu sunt prædita et ratione, naturæ esse, sed tales ut et mori possint et corrumpi. (6) Ex eo autem quod immortales sint, sequitur ut inserantur corporibus, ita ut fœtuum formatrici adhæreant naturæ, et in corpora plura, tum humana, tum alia, vel ad numeros quosdam præ-

θμοὺς μενούσας ἢ βουλήσει θεῶν ἢ δι' ἀκολασίαν ἢ διὰ φιλοσωματίαν· ἔχει δέ πως οἰκειότητα πρὸς ἄλληλα σῶμα καὶ ψυχή, ὡς πῦρ καὶ ἄσφαλτος. (7) Καὶ ἡ θεῶν δὲ ψυχὴ κέκτηται καὶ αὐτὴ τό τε κριτικόν, ὃ καὶ 5 γνωστικὸν ἂν καλοῖτο, καὶ μὴν τὸ ὁρμητικόν τε, ὃ καὶ παραστατικὸν ἄν τις ὀνομάσειε, καὶ τὸ οἰκειωτικόν· αἵτινες δυνάμεις οὖσαι καὶ ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς μετὰ τὸ ἐνσωματωθῆναι οἷον μεταβολὴν λαμβάνουσιν, ἡ μὲν οἰκειωτικὴ εἰς τὸ ἐπιθυμητικόν, ἡ δὲ ὁρμητι-10 κὴ εἰς τὸ θυμοειδές.

XXVI. Περὶ δὲ εἱμαρμένης τοιαῦτά τινα τῷ ἀνδρὶ ἀρέσκει. Πάντα μέν φησιν ἐν εἱμαρμένῃ εἶναι, οὐ μὴν πάντα καθειμάρθαι. Ἡ γὰρ εἱμαρμένη νόμου τάξιν ἐπέχουσα οὐχ οἷον λέγει, διότι ὅδε μὲν τάδε 15 ποιήσει, ὅδε δὲ τάδε πείσεται· εἰς ἄπειρον γὰρ τοῦτο, ἀπείρων μὲν ὄντων τῶν γεννωμένων, ἀπείρων δὲ τῶν περὶ αὐτοὺς συμβαινόντων· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐφ' ἡμῖν οἰχήσεται καὶ ἔπαινοι καὶ ψόγοι καὶ πᾶν τὸ τούτοις παραπλήσιον· ἀλλὰ διότι ἥτις ἂν ἕληται ψυχὴ τοιοῦτον 20 βίον καὶ τάδε τινὰ πράξῃ, τάδε τινὰ αὐτῇ ἕψεται. (2) Ἀδέσποτον οὖν ἡ ψυχὴ καὶ ἐπ' αὐτῇ μὲν τὸ πρᾶξαι ἢ μή, καὶ οὐ κατηνάγκασται τοῦτο, τὸ δὲ ἑπόμενον τῇ πράξει καθ' εἱμαρμένην συντελεσθήσεται· οἷον τῷ· Πάρις ἁρπάσει τὴν Ἑλένην, ἐπ' αὐτῷ ὄντι, ἀκο-25 λουθήσει τό· πολεμήσουσι περὶ τῆς Ἑλένης οἱ Ἕλληνες. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Ἀπόλλων τῷ Λαΐῳ προεῖπεν·

Εἰ γὰρ τεκνώσεις παῖδ', ἀποκτενεῖ σ' ὁ φύς·

ἐν τῷ θεσμῷ δὴ περιέχεται μὲν καὶ ὁ Λάϊος καὶ τὸ φῦσαι αὐτὸν παῖδα, καθείμαρται δὲ τὸ ἑπόμενον. (3) Ἡ δὲ τοῦ δυνατοῦ φύσις πέπτωκε μέν πως μεταξὺ 30 τοῦ τε ἀληθοῦς καὶ τοῦ ψεύδους, ἀορίστῳ δὲ ὄντι αὐτῷ τῇ φύσει ὥσπερ ἐποχεῖται τὸ ἐφ' ἡμῖν· ὃ δ' ἂν ἑλομένων ἡμῶν γένηται, τοῦτο ἔσται ἢ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος· τὸ δὲ δυνάμει (τοῦτ' ἐστὶ) τοῦ καθ' ἕξιν καὶ κατ' ἐνέργειαν λεγομένου διήνεγκε. Τὸ μὲν γὰρ δυνάμει 35 ἐπιτηδειότητά τινα ἀποσημαίνει πρός τινα οὔπω τὴν ἕξιν ἔχοντα· ὡς ὁ παῖς δυνάμει ῥηθήσεται καὶ γραμματικὸς καὶ αὐλητὴς καὶ τέκτων, ἔσται δὲ τὸ τηνικάδε ἐν ἕξει ἑνός τινος ἢ δυοῖν τούτων, ὁπόταν μάθῃ καὶ κτήσηταί τινα τῶν ἕξεων· κατ' ἐνέργειαν δὲ ὁπόταν 40 ἐνεργῇ ἀπὸ τῆς ἕξεως ἐκείνης, ἣν κέκτηται· τὸ δὲ δυνατὸν οὐδὲν τούτων, ἀοριστᾶινον δὲ τῷ ἐφ' ἡμῖν κατὰ τὴν ἐφ' ὁπότερον ῥοπὴν λαμβάνει τὸ ἀληθεύειν ἢ μή.

XXVII. Ἑξῆς δ' ἔτι κεφαλαίων περὶ τῶν ἠθικῶς τῷ ἀνδρὶ εἰρημένων ῥητέον. Τὸ μὲν δὴ τιμιώτατον 45 καὶ μέγιστον ἀγαθὸν οὔτε εὑρεῖν ᾤετο εἶναι ῥᾴδιον οὔτε εὑρόντας ἀσφαλὲς εἰς πάντας ἐκφέρειν· πάνυ γοῦν ὀλίγοις τῶν γνωρίμων καὶ τοῖς γε προκριθεῖσι τῆς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ ἀκροάσεως μετέδωκε· τὸ μέντοι ἡμέτερον ἀγαθόν, εἴ τις ἀκριβῶς αὐτοῦ τὰ συγγράμματα ἀναλά-50 βοι, ἐτίθετο ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ θεωρίᾳ τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ, ὅπερ θεόν τε καὶ νοῦν τὸν πρῶτον προσαγορεύσαι ἄν τις. Πάντα γὰρ τὰ ὁπωσοῦν παρ' ἀνθρώ

scriptos, quos exspectant, vel deorum voluntate transeant, vel propter vitæ intemperantiam, vel corporis amorem. Quippe corpus et anima cognationem inter se quandam habent, qualem ignis et bitumen. (7) Quin et deorum anima dijudicandi, quæ et cognoscendi dici potest, est adepta facultatem; sed et ad agendum aliquid impellendi, quam auxiliatricem facultatem dixeris, et conciliandi. Quæ quidem facultates quum humanis etiam insint animis, postquam tamen venerint in corpora, solent permutari: conciliandi quidem in concupiscendi, impellendi autem in irascendi facultatem.

XXVI. De fato autem talis fere Platonis est sententia. Omnia quidem in fato esse dicit, non tamen omnia fato decreta. Fatum enim quum legis sit instar, non ita tamen agit, ut exempli gratia, hunc dicat hoc facturum, illi rursus hoc eventurum esse: quod quidem in infinitum procederet, quum et infinita nascantur, et his ipsis infinita accidant quotidie: præterea et libertas nostra, tum laudes ac vituperia, et quicquid illis simile est tollerentur. Sed sic potius: Quæcunque anima talem vitam elegerit et hujusmodi res egerit, eam hæc consequentur. (2) Liber ergo est animus, ejusque in potestate ut vel agat vel non agat relinquitur, neque ulla cogitur necessitate. Quod autem actionem talem sequitur aut talem, id fato perficietur. Veluti ex eo quod Paris Helenam rapiet, quod quidem in ejus est arbitrio, sequetur ut Græci cum Trojanis de Helena contendant. Sic et Apollo prædixit Laio:

Si namque gignis, natus inferet necem.

In oraculo quidem et Laius et filii simul comprehenditur generatio: quod vero consequitur, fati est decretum. (2) Ejus autem quod fieri posse dicitur, inter falsum et verum media fere est natura; quumque ita naturâ sit indefinitum, id quod in potestate nostra est, ei quasi invehitur. Quod vero eligentibus fiet nobis, confestim aut verum erit aut falsum. Id autem quod facultate est, ab eo, quod habitu esse actuque dicitur, differt. Quod enim facultate est, id aptitudinem quandam, in eo videlicet in quo nondum consummatus est habitus, declarat. Sic puer facultate et grammaticus et tibicen dicetur et faber: tum demum autem in habitu unius aut duorum ex illis erit, quum jam didicerit, et consequutus habitum fuerit. In actu vero tunc dicetur esse, quum secundum jam acquisitum operabitur habitum. At quod fieri posse dicimus, horum nihil est; indeterminatum autem quum sit, quod in potestate est nostra, in utram inclinaverit partem, verum accipit aut falsum.

XXVII. Deinceps quæ Platoni de moribus placuerunt, perstringamus breviter. Illud quidem quod honore maximo dignum putatur et supremum est bonum, nec facile inveniri, nec postquam inveneris, in omnes vulgari debere putavit: quare cum paucis admodum, maximeque sibi familiaribus, et quos judicio ad hoc elegerat, contemplationem ipsius summi communicavit boni. Nostrum tamen bonum, si quis diligenter ejus libros examinaverit, in ipsa primi boni posuisse reperiet scientia et contemplatione. Quod quidem bonum et Deum et primam mentem recte quis appellaverit.

ποις ἀγαθὰ νομιζόμενα ταύτης ὑπελάμβανε τυγχάνειν τῆς προσρήσεως τῷ ὁπωσοῦν μετέχειν ἐκείνου τοῦ πρώτου καὶ τιμιωτάτου, ὅνπερ τρόπον καὶ τὰ γλυκέα καὶ τὰ θερμὰ κατὰ μετουσίαν τῶν πρώτων τὴν ἐπωνυμίαν ἔχειν· μόνα δὲ τῶν ἐν ἡμῖν ἐφικνεῖσθαι αὐτοῦ τῆς ὁμοιότητος νοῦν καὶ λόγον, διὸ καὶ τὸ ἡμέτερον ἀγαθὸν καλὸν εἶναι καὶ σεμνὸν καὶ θεῖον καὶ ἐράσμιον καὶ σύμμετρον καὶ δαιμονίως προσκαλούμενον· τῶν δὲ λεγομένων ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀγαθῶν, οἷον ὑγείας κάλλους τε καὶ ἰσχύος καὶ πλούτου καὶ τῶν παραπλησίων μηδὲν εἶναι καθάπαξ ἀγαθόν, εἰ μὴ τύχοι τῆς ἀπὸ τῆς ἀρετῆς χρήσεως· χωρισθέντα γὰρ ταύτης ὕλης μόνον ἐπέχειν τάξιν, πρὸς κακοῦ γινόμενα τοῖς φαύλως αὐτοῖς χρωμένοις· ἔσθ' ὅτε δὲ αὐτὰ καὶ θνητὰ ὠνόμαζεν ἀγαθά. (3) Τὴν δὲ εὐδαιμονίαν οὐκ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις ἡγεῖτο εἶναι (τοῖς) ἀγαθοῖς ἀλλ' ἐν τοῖς θείοις τε καὶ μακαρίοις· ὅθεν δὴ καὶ μεγάλων τε καὶ θαυμασίων τὰς τῷ ὄντι φιλοσόφους ψυχὰς ἔφασκεν ἀναμέστους καὶ μετὰ τὴν τοῦ σώματος διάλυσιν συνεστίους θεοῖς γινομένας καὶ συμπεριπολούσας καὶ τὸ τῆς ἀληθείας πεδίον θεωμένας, ἐπείπερ καὶ ἐν τῷ ζῆν ἐφίεντο τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπιτήδευσιν αὐτοῦ προετίμων, ἀφ' ἧς ὥσπερ τι ὄμμα ψυχῆς ἐκκαθηραμένους καὶ ἀναζωπυρήσαντας ἀπολλύμενόν τε καὶ ἀποτυφλούμενον κρεῖττον ὂν σώζεσθαι μυρίων ὀμμάτων, δυνατοὺς γίνεσθαι ἐπορέξασθαι τῆς τοῦ λογικοῦ παντὸς φύσεως. (4) Ὡμοιῶσθαι γὰρ τοὺς ἄφρονας τοῖς ὑπὸ γῆν ἀνθρώποις κατῳκισμένοις καὶ φῶς μὲν μηδέποτε λαμπρὸν ἑωρακόσιν, ἀμυδρὰς δέ τινας σκιὰς ὁρῶσι τῶν παρ' ἡμῖν σωμάτων, οἰομένοις δὲ σαφῶς ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ὄντων. Ὡς γὰρ τούτους, τυχόντας τῆς ἐκ τοῦ ζόφου ἀνόδου καὶ εἰς τὸ καθαρὸν φῶς προελθόντας, εὐλόγως καταγνώσεσθαι τῶν τότε φανέντων καὶ πολὺ πρόσθεν αὐτῶν ὡς ἐξηπατημένων· οὕτω δὴ καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ βιωτικοῦ ζόφου μεταβαίνοντας ἐπὶ τὰ κατ' ἀλήθειαν θεῖα καὶ καλὰ τῶν μὲν πάλαι θαυμασθέντων αὐτοῖς καταφρονήσειν, τῆς δὲ τούτων θεωρίας σφοδροτέραν ἕξειν ὄρεξιν· οἷς συνῳδόν ἐστι τὸ λέγειν, αὐτὸ μόνον εἶναι τὸ καλὸν ἀγαθόν, καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτάρκη πρὸς εὐδαιμονίαν, καὶ διότι μὲν τὸ ἀγαθὸν ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ πρώτου καὶ καλόν ἐστι, δι' ὅλων συντάξεων δεδήλωται, τὰ δὲ κατὰ μετοχὴν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Νόμων οὕτω πως· Διττὰ δὲ ἀγαθά ἐστι, τὰ μὲν ἀνθρώπινα, τὰ δὲ θεῖα, καὶ τὰ ἑξῆς τούτοις. Εἰ δέ τι κεχωρισμένον καὶ τοῦ πρώτου τῆς οὐσίας ἀμέτοχον ὑπάρχει, καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀνοήτων ἀγαθὸν ὠνόμασται, τοῦτο δέ φησι μεῖζον εἶναι τῷ ἔχοντι κακὸν ἐν Εὐθυδήμῳ. (5) Ὅτι δὲ καὶ τὰς ἀρετὰς ἡγεῖτο εἶναι δι' αὑτὰς αἱρετάς, ὡς ἀκόλουθόν γε ληπτέον τῷ μόνον αὐτὸν ἡγεῖσθαι τὸ καλὸν ἀγαθόν· καὶ δὴ ἐν πλείστοις τοῦτο αὐτῷ ἐπιδέδεικται καὶ μάλιστα ἐν ὅλῃ τῇ Πολιτείᾳ. Τὸν μὲν γὰρ ἐπιστήμην ἔχοντα τὴν προειρημένην εὐτυχέστατον εἶναι καὶ εὐδαιμονέστατον, οὐχ ἕνεκα τῶν τιμῶν, ὧν τοιοῦτος ὢν λήψεται, οὐδὲ μισθῶν ἕνεκα, ἀλλὰ

Omnia enim quæ ab hominibus bona dicuntur, hactenus dici bona voluit, quatenus aliquid ab illo primo et honorato trahant bono: quemadmodum et dulcia omnia atque calida, participatione quadam primi dulcis et calidi, hanc habent appellationem. Ex iis vero quæ in nobis sunt, mentem solam atque rationem ipsius boni quandam consequi similitudinem. Quamobrem bonum nostrum esse pulchrum, venerandum, divinum, amandum, apte constitutum, ac divinitus collatum nobis. Eorum autem quæ vulgo dicuntur bona, cujusmodi sanitas est, formaque, et robur, necnon divitiæ et quæ sunt similia, nullum prorsus esse bonum, nisi cum virtutis usu fuerit conjunctum. Separata enim hæc ab ipsa virtute, materiæ tantum instar esse; atque iis qui male utuntur, mala tantum. Sed et nonnunquam hæc ipsa mortalia Plato nominavit bona. (3) Beatitudinem vero haudquaquam in humanis bonis, sed in divinis sitam esse ac immortalibus putavit bonis. Ideoque ingentibus quibusdam admirandisque bonis verorum philosophorum animos refertos esse prædicat, postque corporis mortalis interitum, divinis adhiberi epulis, veritatisque campum cum diis una circumlustrare, quandoquidem etiam quum viverent, cognoscere eam summa animi contentione conati essent, et præ ceteris omnibus tanquam rem pretiosissimam coluissent. Cujus munere mentem suam tanquam amissum aliquem aut exstinctum illustrassent atque excitassent oculum: quod multis conservationem ejus oculis præponerent corporalibus, quod eo ad omnem ejus quod ratione præditum est pertingere ac pervenire possint naturam. (4) Insipientes enim homines iis esse similes, qui vitam omnem in subterranea quadam spelunca transegerint, ubi fulgidum solis lumen nunquam inspexerint, sed exiguas et inanes umbras eorum quæ apud nos in terra sunt corporum: quas dum viderent, vera se corpora videre putaverint. Ut enim hos, si quando e tenebris in lucem serenam emerserint, consentaneum est omnia quæ ante viderint, ac se ipsos multo magis, tanquam omnino deceptos, contempturos esse: sic et eos qui ex hujus vitæ tenebris ad ea quæ revera divina sunt et pulchra emergunt, credibile est quæ quondam maximi fecerant, aspernaturos esse, eamque contemplationem vehementius amaturos. Quibus etiam consentaneum est dicere, id solum quod honestum est, esse bonum, et virtutem ad felicitatem sufficere. Bonum præterea et pulchrum in cognitione primi consistere, integris ostendit voluminibus. De iis autem quæ participatione bona sunt, in primo de Legibus libro, hoc modo: Bonorum duo sunt genera, humanum videlicet, atque divinum: et quæ sequuntur. Si quid autem separatum primique illius expers sit essentiæ, hoc ab incipientibus appellari bonum, sed majus possidenti malum esse in Euthydemo ait. (5) Quod vero virtutes per se ipsas eligendas existimet, ex eo consequitur, quod solum honestum bonum esse censet: idque cum multis in dialogis, tum maxime passim in iis quos de Republica scripsit, demonstratur. Quapropter hominem qui eam de qua diximus consecutus sit scientiam, felicissimum beatissimumque existimat, non tamen honorum causa, qui ejusmodi sequuntur virum, neque

κἂν πάντας λανθάνῃ ἀνθρώπους κἂν τὰ λεγόμενα κακὰ εἶναι οἷον ἀτιμίαι καὶ φυγαὶ καὶ θάνατοι συμβαίνωσι· τὸν δὲ χωρὶς ταύτης τῆς ἐπιστήμης τὰ νομιζόμενα ἀγαθὰ πάντα κεκτημένον, οἷον πλοῦτον καὶ βασιλείαν μεγάλην καὶ σώματος ὑγείαν καὶ εὐρωστίαν καὶ κάλλος, μηδέν τι μᾶλλον εἶναι εὐδαίμονα.

XXVIII. Οἷς πᾶσιν ἀκόλουθον τέλος ἐξέθετο ὁμοίωσιν θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν· ποικίλως δὲ τοῦτο χειρίζει. Ποτὲ μὲν γὰρ ὁμοίωσιν θεῷ λέγει τὸ φρόνιμον καὶ δίκαιον καὶ ὅσιον εἶναι, ὡς ἐν Θεαιτήτῳ· διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρῆναι ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν ὅτι τάχιστα· φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν· ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι· ποτὲ δὲ τὸ μόνον δίκαιον εἶναι, ὡς ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς Πολιτείας· οὐ γὰρ δὴ ὑπὸ θεῶν ποτὲ ἀμελεῖται, ὃς ἂν προθυμεῖσθαι θέλῃ δίκαιος γενέσθαι καὶ ἐπιτηδεύων ἀρετὴν εἰς ὅσον δυνατὸν ἄνθρωπον ὁμοιοῦσθαι θεῷ. (2) Ἐν δὲ τῷ Φαίδωνι ὁμοίωσιν θεῷ λέγει τὸ σώφρονα ἅμα καὶ δίκαιον γενέσθαι, οὕτω πως· Οὐκοῦν εὐδαιμονέστατοι, ἔφη, καὶ μακάριοί εἰσι καὶ εἰς βέλτιστον τόπον ἰόντες οἱ τὴν δημοτικήν τε καὶ πολιτικὴν ἀρετὴν ἐπιτετηδευκότες, ἣν δὴ καλοῦσι σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην. (3) Ποτὲ μὲν δὴ τὸ τέλος ὁμοιωθῆναι θεῷ λέγει, ποτὲ δ' ἕπεσθαι, ὡς ὁπόταν εἴπῃ· Ὁ μὲν δὴ θεός, ὥσπερ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ τὰ τούτοις ἑξῆς· ποτὲ δὲ ἀμφότερα, ὡς ὁπόταν φῇ· Τὴν δὲ θεῷ ἑπομένην τε καὶ εἰκασμένην ψυχὴν καὶ τὰ τούτοις ἑξῆς. Καὶ γάρ τοι τῆς ὠφελείας ἀρχὴ τὸ ἀγαθόν, τοῦτο δὲ ἐκ θεοῦ εἴρηται· ἀκόλουθον οὖν τῇ ἀρχῇ τὸ τέλος εἴη ἂν τὸ ἐξομοιωθῆναι θεῷ, θεῷ δηλονότι τῷ ἐπουρανίῳ, μὴ τῷ μὰ Δία ὑπερουρανίῳ, ὃς οὐκ ἀρετὴν ἔχει, ἀμείνων δ' ἐστὶ ταύτης· ὅθεν ὀρθῶς ἄν τις φαίη, τὴν μὲν κακοδαιμονίαν τοῦ δαίμονος εἶναι κάκωσιν, τὴν δὲ εὐδαιμονίαν τοῦ δαίμονος εὐεξίαν. (4) Ἐφικοίμεθα δ' ἂν τοῦ γενέσθαι ὅμοιοι θεῷ φύσει τε χρησάμενοι τῇ προσηκούσῃ, ἔθεσί τε καὶ ἀγωγῇ καὶ ἀσκήσει τῇ κατὰ νόμον, καὶ τὸ κυριώτατον λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ καὶ θεωρημάτων παραδόσει, ὥστε ἐξίστασθαι μὲν τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἀεὶ δὲ εἶναι πρὸς τοῖς νοητοῖς· προτέλεια δὲ καὶ προκαθάρσια τοῦ ἐν ἡμῖν δαίμονος, εἰ μέλλει τὰ μείζονα μυεῖσθαι μαθήματα, εἴη ἂν τὰ διὰ μουσικῆς καὶ ἀριθμητικῆς τε καὶ ἀστρονομίας καὶ γεωμετρίας, συνεπιμελουμένων ἡμῶν καὶ τοῦ σώματος διὰ γυμναστικῆς, ἥτις καὶ πρὸς πόλεμον καὶ πρὸς εἰρήνην εὔθετα τὰ σώματα παρασκευάσει.

XXIX. Θείου δὲ χρήματος τῆς ἀρετῆς ὑπαρχούσης, αὐτὴ μέν ἐστι διάθεσις ψυχῆς τελεία καὶ βελτίστη, εὐσχήμονα καὶ σύμφωνον καὶ βέβαιον παρέχουσα τὸν ἄνθρωπον ἐν τῷ λέγειν καὶ πράττειν καθ' ἑαυτὸν καὶ πρὸς ἄλλους· τῶν δὲ ἐν εἴδει αὐτῆς [**] λογικαί, αἱ δὲ περὶ τὸ ἄλογον αὐτῆς μέρος συνιστάμεναι, οἷον ἀνδρία καὶ σωφροσύνη, περὶ μὲν τὸ θυμικὸν τῆς ἀνδρίας συνισταμένης, περὶ δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς σωφροσύνης.

alicujus alterius præmii gratia; sed licet ab universis ignoretur hominibus, eaque etiam quæ vulgo mala putantur, infamiæ, exilia et mors, illi eveniant, nihilominus beatum fore. Contra hominem sine hac scientia, licet cuncta quæ vulgus bona prædicat possideat, divitias dico, regna, sanitatem, robur et formam, nihilo magis beatum esse.

XXVIII. Quibus omnibus consentientem finem induxit, Dei ipsius, quoad humanum genus assequi id potest, similem fieri. Varie autem hoc exponit. Interdum quippe similitudinem Dei dicit, prudentem, justum, sanctumque esse, quemadmodum in Theæteto. Quare adnitendum esse, ut hinc ad illa quam citissime fugiamus. Fugam vero esse, similitudinem Dei, quatenus id fieri potest, similitudinem autem in prudentia, justitia, sanctitate. Nonnunquam etiam in sola justitia, quemadmodum ultimo de Republica libro. Neque enim a Deo unquam deseritur, quamdiu conatur justus evadere, ipsaque virtutis actione, quantum quidem licet homini, Deo similem fieri. (3) In Phædone vero, Dei similitudinem per temperantiam justitiamque acquiri, sic asserit: Itaque beati felicesque sunt, et in optimum hinc locum migraturi, qui popularem civilemque virtutem, quam temperantiam et justitiam vocant, exercuerunt. (3) Rursus interdum vitæ finem esse statuit, Dei similem fieri; interdum sequi Deum: ut quum inquit: Deus profecto, ut antiquus sermo testatur, quum principium, medium, finemque rerum omnium contineat, etc. Nonnunquam utrumque conjungit, ut quum inquit: Animam Deum sequentem atque illi similem factam, etc. Etenim utilitatis principium bonum ipsum est, hoc autem ex Deo dicitur. Consentiens ergo principio finis erit, Deo similem effici; Dei scilicet cœlestis, non sane supercœlestis, qui virtutem quidem non habet, est tamen virtute præstantior. Quamobrem recte quispiam dixerit, κακοδαιμονίαν, id est miseriam, dæmonis perversitatem esse; εὐδαιμονίαν vero, id est beatitudinem, bonum dæmonis habitum. (4) Tandem vero ad ipsam Dei similitudinem accedemus, primum si convenientem et aptam nacti fuerimus naturam, tum si mores et educatio et sensus cum lege congruentes accedant: postremo, quod præcipuum est, rationem, disciplinam, ac contemplandi a sapientibus traditam adhibeamus consuetudinem: ut hac ratione ab humanis utplurimum recedamus rebus, semperque in eorum quæ intelliguntur tantum contemplatione versemur. Præparationes autem et quasi purgationes ejus qui in nobis est dæmonis, si majoribus initiari volumus disciplinis, per Musicam, Arithmeticam, Astronomiam ac Geometriam fiet optime; habita etiam corporis per Gymnasticam ratione, qua promptius ad opera tum pacis tum belli reddetur.

XXIX. Quum vero res quædam divina sit virtus, ipsa quidem affectio est animæ perfecta et optima, quæ exornat hominem, eundemque firmum ac constantem, tum vero consonum qua in agendo qua in dicendo, sive solus id agat, sive etiam cum aliis. Ex singulis virtutibus autem quædam in parte rationali, quædam in rationis experte ponuntur, ut fortitudo in irascendi potentia, temperantia autem in concupiscendi locum suum habet. Nam quum

Ἑτέρου γὰρ ὄντος τοῦ τε λογιστικοῦ καὶ θυμικοῦ [καὶ ἐπιθυμητικοῦ], διάφορος εἴη ἂν καὶ ἡ ἑκάστου τελειότης· τοῦ μὲν δὴ λογιστικοῦ μέρους τελειότης ἐστὶν ἡ φρόνησις, τοῦ δὲ θυμικοῦ ἡ ἀνδρία, 5 τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ ἡ σωφροσύνη. (2) Ἡ μὲν δὴ φρόνησίς ἐστιν ἐπιστήμη ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ οὐδετέρων, ἡ δὲ σωφροσύνη τάξις περὶ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς ὀρέξεις καὶ τὴν εὐπείθειαν αὐτῶν πρὸς τὸ ἡγεμονικόν, τοῦτο δὲ εἴη ἂν τὸ λογιστικόν· ὅταν δὲ φῶμεν 10 τάξιν τινὰ εἶναι καὶ εὐπείθειαν τὴν σωφροσύνην, τοιοῦτόν τι παρίσταμεν, ὅτι δύναμίς τις ἐστὶ, καθ' ἣν τεταγμένως καὶ εὐπειθῶς ἔχουσιν αἱ ὀρέξεις πρὸς τὸ φύσει δεσποτικόν, τουτέστι τὸ λογιστικόν. (3) Ἡ δὲ ἀνδρία ἐστὶ δόγματος ἐννόμου σωτηρία [περὶ τοῦ] δει-15 νοῦ τε καὶ μὴ δεινοῦ, τουτέστι διασωστικὴ δύναμις δόγματος ἐννόμου. Ἡ δὲ δικαιοσύνη ἐστὶ συμφωνία τις τούτων πρὸς ἄλληλα, δύναμις οὖσα, καθ' ἣν ὁμολογεῖ καὶ συμφωνεῖ πρὸς ἄλληλα τὰ τρία μέρη τῆς ψυχῆς καὶ ἕκαστον πρὸς τῷ οἰκείῳ γίνεται 20 καὶ ἐπιβάλλοντί (τε καὶ) κατ' ἀξίαν, ὡς ἂν παντέλειά τις οὖσα τῶν τριῶν ἀρετῶν, φρονήσεως, ἀνδρίας, σωφροσύνης· ἄρχοντος μὲν τοῦ λογισμοῦ, τῶν δὲ λοιπῶν μερῶν τῆς ψυχῆς κατ' οἰκείαν ἰδιότητα κατεσταλμένων ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ καὶ πειθηνίων αὐτῷ γεγενημέ-25 νων, ὅθεν καὶ ἀντακολουθεῖν ἡγητέον τὰς ἀρετάς. (4) Ἡ γὰρ ἀνδρία δόγματος ἐννόμου διασωστικὴ ὑπάρχουσα λόγου ὀρθοῦ διασωστική ἐστι, τὸ γὰρ ἔννομον δόγμα ὀρθός τις ἐστὶ λόγος· ὁ δὲ ὀρθὸς λόγος ἀπὸ φρονήσεως γίνεται, καὶ μὴν καὶ ἡ φρόνησις μετὰ ἀνδρίας 30 ὑφίσταται· ἐπιστήμη γάρ ἐστιν ἀγαθῶν· οὐδεὶς δὲ δύναται τὸ ἀγαθὸν ὁρᾷν ὑπὸ δειλίας ἐπισκοτούμενος καὶ τῶν συνακολουθούντων τῇ δειλίᾳ παθῶν, παραπλησίως οὐδὲ μετὰ ἀκολασίας φρόνιμός τις δύναται εἶναι, καὶ καθόλου ἐάν τις διὰ τοῦ ἡττᾶσθαι ὑπὸ πάθους 35 ποιῇ τι παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὑπὸ ἀμαθίας καὶ ἀφροσύνης τοῦτο πάσχειν φησὶν αὐτὸν ὁ Πλάτων· ὥστε οὐκ ἂν δύναιτό τις φρόνησιν ἔχειν ἀκόλαστος ὢν καὶ δειλός. Ἀχώριστοι οὖν εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ ἀλλήλων αἱ τέλειαι.

40 XXX. Λέγονται γὰρ καὶ ἄλλως ἀρεταί, αἱ οἷον εὐφυΐαι καὶ προκοπαὶ πρὸς ταύτην, ὁμωνυμοῦσαι ταῖς τελειότησι κατὰ τὴν ὁμοιότητα τὴν πρὸς αὐτάς. Οὕτω γοῦν καὶ στρατιώτας ἀνδρείους τινὸς καλοῦμεν, καὶ φαμὲν ἐνίοτε ἀνδρείους τινὰς ὄντας ἄφρονας ὑπάρχειν, 45 περὶ τῶν οὐ τελείων ἀρετῶν ποιούμενοι τὸν λόγον. Αἱ δὴ τέλειοι ἀρεταὶ δῆλον ὅτι οὔτε ἐπιτείνονται οὔτε ἀνίενται, αἱ μέντοι γε κακίαι καὶ ἐπίτασιν δέχονται καὶ ἄνεσιν· ἄλλος γὰρ ἄλλου ἀφρονέστερος καὶ ἀδικώτερος· ἀλλ' οὐδὲ συνέπονται αἱ κακίαι ἀλλήλαις· εἰσὶ 50 γάρ τινες ἐναντίαι, αἳ οὐκ ἂν εἶεν περὶ τὸν αὐτόν. Οὕτω γὰρ ἔχει θρασύτης πρὸς δειλίαν, καὶ ἀσωτία πρὸς φιλαργυρίαν, καὶ ἄλλως ἀδυνάτου ὄντος τοῦ ὑφεστάναι τινὰ ἄνθρωπον πάσῃ κακίᾳ συνεχόμενον· οὐδὲ γὰρ σῶμα οἷόν τε εἶναι ἔχον πάσας τὰς τοῦ σώ-

alia sit natura rationalis partis, alia irascendi potentiæ, alia etiam concupiscendi, diversa quoque harum erit perfectio. Ac rationalis quidem perfectio, prudentia, alterius fortitudo, postremæ erit temperantia. (2) Et prudentia quidem bonorum malorumque et quæ media inter utrumque sunt, est scientia. Temperantia est apta cupiditatum atque appetitionum moderatio; tum quæ obedire docet illi parti, quam principalem vocamus, hæc autem est illa, quæ ratione est prædita. Quum autem moderationem quandam et obedientiam esse dicimus temperantiam, nihil aliud intelligi volumus, quam facultatem eam esse quandam quæ efficit ut decenti ordine summaque obedientia appetitiones ei se subjiciant, quod natura imperare debet; hoc autem pars rationalis est. (3) Fortitudo est legitima decreti terribilibus ac non terribilibus observatio: hoc est legitimi decreti conservatrix facultas. Justitia est consensio quædam horum inter se omnium, sive facultas, quæ efficit ut tres animæ inter se conveniant partes, utque singulæ in eo quod proprium sibi est et ad se pertinet, quoad dignitatem, versentur; atque ita communis quædam et integra harum trium virtutum, prudentiæ, fortitudinis ac temperantiæ, sit perfectio: ita ut ratio imperet, reliquæ vero partes pro sua proprietate singulæ cohibeantur a ratione, moremque illi gerant. Quamobrem et virtutes consequi se invicem putandum est. (4) Fortitudo enim quum legitimi decreti sit conservatio, etiam rectæ rationis erit conservatrix: nam legitimum decretum est quædam recta ratio. Recta autem ratio a prudentia proficiscitur. Quinetiam prudentia cum fortitudine cohæret: illa enim bonorum est scientia. Nemo enim bonum potest cernere, quamdiu timiditate perturbationibusque involvitur quas timiditas affert. Eodem modo nec omnino cum intemperantia, et universe, si a perturbationibus vincatur, prudens esse potest aliquis. Denique quodcumque præter rectam rationem fit ab homine, id per imperitiam atque imprudentiam fieri ab eo vult Plato. Ut nemo possit prudens esse, qui sit aut intemperans aut timidus. Unde sequitur perfectas inter se cohærere neque separari posse virtutes.

XXX. Dicuntur et alio quodam modo virtutes, naturæ dotes et progressus in illis: quæ ob similitudinem cum perfectis virtutibus idem sibi nomen assumunt. Sic omnes milites fortes quandoque dicimus, necnon imprudentes ac temerarios quosdam, fortes aliquando prædicamus, quum tamen de non perfectis loquamur virtutibus. Nam perfectæ virtutes nec crescunt nec decrescunt unquam. Intenduntur vero et remittuntur vitia: unus siquidem altero imprudentior est et injustior. Quin nec ipsa inter se sequuntur vitia: sunt enim contraria quædam, quæ eidem non competunt. Sic se habet ad timiditatem ferocitas, et ad avaritiam prodigalitas. Neque inveniri quisquam potest omnium, qui cunctis simul obsitus sit vitiis: quemadmodum fieri nequit

ματος κακίας ἐν ἑαυτῷ. (2) Παραδεκτέον δὲ καὶ μεταξύ τινα διάθεσιν μήτε φαύλην μήτε σπουδαίαν· οὐδὲ γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἢ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους. Τοὺς γὰρ ἐφ' ἱκανὸν προκόπτοντας τοιούτους εἶναι· οὐ 5 γὰρ ῥᾴδιον εὐθέως ἀπὸ κακίας ἐπ' ἀρετὴν μεταβῆναι· πολλὴν γὰρ εἶναι τὴν διάστασιν πρὸς ἄλληλα τῶν ἄκρων καὶ ἐναντίωσιν. (3) Ἡγητέον δὲ καὶ τῶν ἀρετῶν τὰς μὲν εἶναι προηγουμένας, τὰς δὲ ἑπομένας· ἡγουμένας μὲν τὰς ἐν τῷ λογιστικῷ, ἀφ' ὧν καὶ αἱ λοιπαὶ τὸ τέ-10 λειον λαμβάνουσιν, ἑπομένας δὲ τὰς ἐν τῷ παθητικῷ. Αὗται γὰρ πράττουσι τὰ καλὰ κατὰ λόγον, οὐ τὸν ἐν αὐταῖς· οὐ γὰρ ἔχουσιν· ἀλλὰ κατὰ τὸν ὑπὸ τῆς φρονήσεως ἐνδιδόμενον αὐταῖς, ἐξ ἔθους ἐγγινόμεναι καὶ ἀσκήσεως· καὶ ἐπεὶ οὔτε ἐπιστήμη οὔτε 15 τέχνη ἐν ἄλλῳ μέρει τῆς ψυχῆς συνίσταται ἢ ἐν μόνῳ τῷ λογιστικῷ, αἱ μὲν περὶ τὸ παθητικὸν ἀρεταὶ οὐχ ὑπάρχουσι διδακταί, ὅτι μήτε τέχναι μήτε ἐπιστῆμαι εἰσίν· οὐδὲ γὰρ ἴδιον θεώρημα ἔχουσιν· ἡ μέντοι φρόνησις, ἐπιστήμη ὑπάρχουσα, τὰ οἰκεῖα ἑκάστῃ ἐνδί-20 δωσιν, ὡς καὶ ὁ κυβερνήτης τοῖς ναύταις τινὰ ὑπαγορεύει ὑπ' αὐτῶν μὴ ὁρώμενα, οἱ δὲ πείθονται αὐτῷ· ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ στρατιώτου καὶ ἐπὶ στρατηγοῦ. (4) Ἐπιτεινομένων δὲ καὶ ἀνιεμένων τῶν κακιῶν, οὐδὲ τὰ ἁμαρτήματα ἴσα ἂν εἴη, ἀλλὰ τὰ μὲν 25 μείζω, τὰ δὲ ἐλάττω, οἷς ἀκολούθως καὶ παρὰ τῶν νομοθετῶν τὰ μὲν μᾶλλον κολάζονται, τὰ δὲ ἧττον. Καίτοι γε ἀκρότητες αἱ ἀρεταὶ ὑπάρχουσαι διὰ τὸ τέλειοι εἶναι καὶ ἐοικέναι τῷ εὐθεῖ, κατ' ἄλλον τρόπον μεσότητες ἂν εἶεν, τῷ ὁρᾶσθαι περὶ πάσας ἢ τάς γε 30 πλείστας καθ' ἑκάστην ἑκατέρωθεν δύο κακίας, τὴν μὲν καθ' ὑπερβολήν, τὴν δὲ κατ' ἔνδειαν, ὡς ἐπὶ τῆς ἐλευθεριότητος ὁρᾶται ἐπὶ θάτερα μὲν μικρολογία, ἐπὶ θάτερα δὲ ἀσωτία. (5) Γίνεται γὰρ ἐν τοῖς πάθεσιν ἀμετρία κατὰ τὸ ὑπερβάλλειν τὸ προσῆκον ἢ 35 ἐλλείπειν· οὔτε γὰρ ὁ μηδὲ γονέων ὑβριζομένων ὀργιζόμενος ἀπαθὴς ἄν τις εἴη, οὔτε ὁ ἐπὶ πᾶσι καὶ τοῖς τυχοῦσι μετριοπαθής, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον· πάλιν δὲ ὁμοίως γονέων τελευτησάντων ὁ μὲν μὴ λυπούμενος ἀπαθής, ὁ δ' ὥστε καὶ καταφθίνειν ὑπὸ τῆς λύπης, 40 ὑπερπαθής τε καὶ ἀμετροπαθής, ὁ δὲ λυπούμενος μέν, μετρίως δὲ τοῦτο πάσχων, μετριοπαθής. (6) Καὶ μὴν ὁ πάντα φοβούμενος, καὶ πέρα τοῦ μετρίου, δειλός, ὁ δὲ μηδὲν φοβούμενος θρασύς, ἀνδρεῖος δὲ ὁ μετρίως ἔχων περί τε θάρρη καὶ φόβους· καὶ ἐπὶ τῶν 45 ἄλλων ὁ αὐτὸς λόγος. Ἐπεὶ οὖν τὸ μὲν μέτριον ἐν τοῖς πάθεσι τὸ βέλτιστόν ἐστιν, οὐχ ἄλλο δέ ἐστι τὸ μέτριον ἢ τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως, διὰ τοῦτο διὰ μεσότητος αἱ τοιαῦται ἀρεταί, διότι μέσως ἔχοντας ἡμᾶς ἐν τοῖς πάθεσι παρέχονται.

50 **XXXI.** Ἐπεὶ δὲ καί, εἴ τι ἄλλο ἐφ' ἡμῖν ἐστι καὶ ἀδέσποτον, καὶ ἡ ἀρετὴ τοιοῦτον ὑπάρχει — οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπαινετὸν ἦν τὸ καλόν, εἰ ἐκ φύσεως ἢ τινος θείας μοίρας παρεγίνετο — καὶ ἑκούσιον ἂν εἴη ἡ ἀρετή, καθ' ὁρμήν τινα συνισταμένη διάπυρον καὶ

ut corpus cunctis simul morbis sit afflictum. (2) Accipienda est insuper media quædam affectio, quæ nec ad vitium, neque ad virtutem plane inclinet. Neque enim universos vel probos vel improbos necesse est esse homines. Nam hujusmodi sunt, qui jam fere ad summum horum pervenerunt : quippe quum non sit facile e vestigio a vitio ad virtutem progredi. Longo enim intervallo extrema inter se distant, et sunt contraria. (3) Virtutum præterea quasdam esse principes, quasdam vero comites harum, putandum est : principes, quæ in parte animæ rationali, a quibus et ceteræ virtutes perficiuntur; comites vero, quæ in altera parte affectibus obnoxia. Hæ siquidem honesta faciunt, secundum rationem, non quæ in ipsis est (neque enim habent), sed quam a prudentia accipiunt, quæ consuetudine in illis confirmata et exercitatione est. Quum autem nec scientia nec ars in alia parte animæ quam in rationali consistat sola, eæ quæ in altera parte affectibus obnoxia sunt virtutes, nequeunt doceri, quia nec artes sunt nec scientiæ. Neque enim propriam doctrinam habent. Prudentia ergo quum sit scientia, quæ cuique propria sua præscribit, quemadmodum gubernator nautis suggerit nonnulla quæ ab illis non cernuntur et ignorantur : hi vero ei obedientiam præstant. Eadem quoque ratio in milite et exercitus duce. (4) Quum vero mala et intendantur et remittantur, delicta paria nequaquam erunt, sed quædam majora, minora alia. Quam ob causam conditores legum quædam lenius, quædam asperius puniunt. Et quamvis ipsæ virtutes summitates quædam sint, quod perfectæ ac illi quod rectum est sint similes : alio tamen modo mediocritates dici possunt, quod circa singulas, vel saltem plurimas, duo utrimque vitia conspiciuntur, quorum alterum excessu, alterum defectu peccat; velut circa liberalitatem, hinc sordes, inde prodigalitas cernitur. (5) Quippe in affectibus disceditur a modo, quum id quod est in virtute positum, aut excessu deserimus aut defectu. Neque vero qui quum parentes contumeliose suos accipi videt, nihil movetur, neque qui ex quibuscumque minimis effertur, moderatus esse in affectibus dicendus est : sed omnino contra. Item qui parentibus vita functis nihil dolet, affectu caret, qui vero mœrore semet conficit, affectus modum excedit : sed qui mediocriter tristatur, moderate affectus dicitur. (6) Sic qui in omnibus trepidat et plus quam oportet, formidolosus; qui nihil omnino metuit, ferox : fortis vero qui in timore simul atque audacia, servat modum. Eademque ceterorum quoque omnium est ratio. Quoniam vero id quod medium est in affectibus, idem quoque optimum est, nec aliud est mediocritas quam id quod inter excessum atque defectum est medium: ideo virtutes hujusmodi mediocritates dictæ sunt; quod in perturbationibus humanis et affectibus medio quodam modo nos affectos reddunt.

XXXI. Quoniam vero, si quid aliud in nostra potestate consistit, nec coactum est, ejuscemodi præcipue virtus est (nec enim laude dignum esset id quod honestum est, si vel natura, vel divina sorte contingeret), sequitur ut voluntaria sit virtus, quæ ex impulsione quadam ignea et generosa

γενναίαν καὶ ἔμμονον· τῷ δὴ τὴν ἀρετὴν ἑκούσιον εἶναι ἕπεται τὸ τὴν κακίαν ἀκούσιον ὑπάρχειν. Τίς γὰρ ἂν ἑκὼν ἐν τῷ καλλίστῳ ἑαυτοῦ μέρει καὶ τιμιωτάτῳ ἕλοιτο ἔχειν τὸ μέγιστον τῶν κακῶν; εἰ δέ τις ἐπὶ κακίαν ὁρμᾷ, πρῶτον μὲν οὐχ ὡς ἐπὶ κακίαν αὐτὴν ὁρμήσει, ἀλλ' ὡς ἐπ' ἀγαθόν· εἰ δὲ καὶ παραγίνεταί τις ἐπὶ κακίαν, πάντως ὁ τοιοῦτος ἐξηπάτηται, ὡς δι' ἐλάττονός τινος κακοῦ ἀποικονομησόμενος μεῖζον ἀγαθόν, καὶ ταύτῃ ἀκουσίως ἐλεύσεται· ἀδύνατον γὰρ ὁρμᾶν τινὰ ἐπὶ κακὰ βουλόμενον ἔχειν αὐτά, ἐλπίδι οὔτε ἀγαθοῦ οὔτε φόβῳ μείζονος κακοῦ. (2) Καὶ ὅσα δὴ ἀδικεῖ ὁ φαῦλος, ἀκούσια ὑπάρχει· τῆς γὰρ ἀδικίας ἀκουσίου οὔσης πολὺ μᾶλλον τὸ ἀδικεῖν ἀκούσιον ἂν εἴη, ὅσῳ καὶ μεῖζον κακὸν ἂν τυγχάνοι τὸ ἐνεργεῖν αὐτὸν κατὰ ἀδικίαν τοῦ ἔχειν αὐτὴν ἠρεμοῦσαν. Καίτοι δὲ ἀκουσίων ὄντων τῶν ἀδικημάτων, κολαστέον τοὺς ἀδικοῦντας καὶ διαφόρως· αἵ τε γὰρ βλάβαι διάφοροι, καὶ τὸ ἀκούσιον ἐν ἀγνοίᾳ τινὶ ἢ πάθει κεῖται, ἅπαντα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔξεστιν ἀποτρίψασθαι καὶ λόγῳ καὶ ἤθεσιν ἀστείοις καὶ μελέτῃ. (3) Τοσοῦτον δὲ κακὸν ἀδικία, ὥστε φευκτότερον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι· τὸ μὲν γὰρ πονηροῦ ἔργον, τὸ δὲ ἀδικεῖσθαι πάθος ἀσθενοῦς. Αἰσχρὸν μὲν δὴ ἑκάτερον, τὸ δὲ ἀδικεῖν τοσούτῳ κάκιον, ὅσῳπερ καὶ αἴσχιον· λυσιτελεῖ δὲ τῷ ἀδικοῦντι ὑποσχεῖν δίκην, ὡς καὶ τῷ νενοσηκότι ὑποσχεῖν ἰατρῷ τὸ σῶμα εἰς θεραπείαν· πᾶσα γὰρ κόλασις ἰατρεία τίς ἐστιν ἡμαρτηκυίας ψυχῆς.

XXXII. Ἐπεὶ δὲ αἱ πλεῖσται ἀρεταὶ περὶ πάθη γίνονται, διοριστέον καὶ περὶ τοῦ πάθους, ὁποῖόν τι ὑπάρχει. Ἔστι τοίνυν πάθος κίνησις ἄλογος ψυχῆς ὡς ἐπὶ κακῷ ἢ ὡς ἐπ' ἀγαθῷ. Ἄλογος μὲν οὖν εἴρηται κίνησις, ὅτι οὐ κρίσεις τὰ πάθη οὐδὲ δόξαι, ἀλλὰ τῶν ἀλόγων τῆς ψυχῆς μερῶν κινήσεις· ἐν γὰρ τῷ παθητικῷ τῆς ψυχῆς συνίσταται, καὶ τὰ ἡμέτερα ἔργα οὐδὲ ἐφ' ἡμῖν. Ἄκουσι γοῦν ἐν ἡμῖν ἐγγίνεται πολλάκις καὶ ἀντιτείνουσιν· ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ γινώσκοντες, ὅτι οὐ λυπηρὰ τὰ προσπεπτωκότα οὐδὲ ἡδέα οὐδὲ μὴν φοβερά, οὐδὲν ἧττον ἀγόμεθα ὑπ' αὐτῶν, οὐκ ἂν παθόντες ταῦτα, εἰ κρίσεσι τὰ αὐτὰ ἦν· ταύτας γὰρ ἀποβάλλομεν καταγνόντες αὐτῶν, εἴτε δεόντως εἴτε μὴ δεόντως. Ἐπ' ἀγαθῷ δὲ ἢ καὶ ἐπὶ κακῷ, ἐπειδὴ κατ' ἔμφασιν ἀδιαφόρου πράγματος οὐ κινεῖται πάθος· πάντα γὰρ συνίσταται ἢ κατὰ ἀγαθοῦ ἔμφασιν ἢ κατὰ κακοῦ. Ἀγαθὸν γὰρ ἐὰν μὲν παρεῖναι ὑπολάβωμεν, ἡδόμεθα, ἐὰν δὲ μέλλειν, ἐπιθυμοῦμεν· καὶ κακὸν ἐὰν μὲν παρεῖναι ὑπολάβωμεν, λυπούμεθα, τὸ δὲ μέλλον φοβούμεθα. (2) Ἔστι δὲ πάθη ἁπλᾶ καὶ στοιχειώδη δύο, ἡδονή τε καὶ λύπη, τἆλλα δ' ἐκ τούτων πέπλασται. Οὐ γὰρ συναριθμητέον τούτοις φόβον καὶ ἐπιθυμίαν ὡς ἀρχικὰ ὑπάρχοντα καὶ ἁπλᾶ. Ὅ τε γὰρ φοβούμενος οὐ παντελῶς ἐστέρηται ἡδονῆς· οὐδὲ γὰρ τὸν τυχόντα ἄν τις διαγένοιτο χρόνον, ἀπογινώσκων ἀπαλλαγὴν ἢ κουφισμὸν τοῦ κακοῦ· πλεονάζει μέντοι ἐν τῷ λυπεῖσθαι καὶ ὀχλεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο συνη-

nascitur ac stabili. Ex hoc ergo quod voluntaria sit virtus, vitium esse involuntarium concluditur. Quis enim in parte sui præstantissima, id quod malorum omnium maximum est, sponte unquam eligat? Quodsi quis in vitium fertur, primum quidem non ut in malum, sed velut in bonum potius inclinatur. Et si in malum nihilominus labitur, certe decipitur, quod hac via per minus aliquod malum ad majus aliquod adspirat bonum, atque hoc modo invitus accedit. Neque enim fieri potest ut quis eo animo ad mala feratur, ut hæc consequatur, non spe boni alicujus, aut metu majoris mali. (2) Quamobrem omnia quæ improbe improbus agit, ab invitis fiunt. Nam quum injustitia involuntaria sit, multo magis injuste agere involuntarium erit, quo deterior ipsa vitii actio est quam otiosus ejus habitus. Quamvis autem involuntaria sint quæ injuste fiunt, puniendi nihilominus qui agunt injuste : et quidem non uno modo, quemadmodum quæ inferuntur per injuriam, ab illis diversa sunt damna. Involuntarium præterea in ignorantia quadam vel perturbatione consistit : quæ profecto omnia vel ratione vel bona consuetudine averti possunt, vel diligentia. (3) Tantum vero malum injustitia est, ut injuria affici præstet quam injuriam inferre. Alterum enim improbi, alterum autem, affici injuria, est infirmi. Et quum turpe sit utrumque, tanto tamen injuriam inferre pejus est, quanto turpius. Conducit præterea improbo dare pœnas, quemadmodum ægro corpus curandum dare medico : omnis enim castigatio, quædam peccantis animæ est medicina.

XXXII. Quoniam vero virtutes quamplurimæ circa affectus perturbationesque versantur, ipsi jam definiendi videntur affectus. Est igitur affectus, ratione carens animi motus, bono aliquo excitatus aut malo. Irrationalis motus ideo dictus est, quia nec judicia nec opiniones affectus sunt, verum animæ quæ ratione carent partium motus. In parte enim animæ rationis experte motus sunt, qui etsi in operibus exsistunt nostris, nihilo tamen magis in nostra sunt potestate. Sæpe quippe invitis nobis innascuntur et reluctantibus. Quandoque enim accidit ut, etiam si cognoscamus ea quæ incidunt, nec tristia esse nec grata aut expetenda, nec etiam metuenda, nihilominus ab iis trahamur. Quod sane nunquam fieret, si perturbationes ejusmodi, idem essent quod judicium. Judicia enim tunc rejicimus, quum ea improbamus, sive recte, sive secus. Addidimus in definitione præterea « ex bono aliquo aut malo natus » : quia ex eo quod inter illa medium est aut indifferens, affectus nunquam in nobis concitatur. Quatenus enim bonum aliquid videtur aut malum, perturbationes omnes nascuntur. Bonum enim si adesse videmus, lætamur; si adfuturum, concupiscimus : malum contra quum adest dolemus; quum imminet, metuimus. (2) Simplices præcipuique affectus et quasi reliquorum elementa, sunt duo, voluptas scilicet et dolor : ceteri autem ex iis constant et quasi sunt formati. Neque timor iis et concupiscentia quasi simplices quidam principesque annumerandi sunt : quoniam qui metuit, non omnino voluptate privatus est; neque enim vel minimum aliquis tempus vivere poterit, qui se aut liberari a malo posse aut levari saltem desperarit. Abundat tamen atque excellit dolor in eo ac mo-

πται τῇ λύπῃ· ὅ τε ἐπιθυμῶν ἐν προσδοκίᾳ μένων τοῦ τεύξεσθαι ἥδεται, οὐ παντελῶς δὲ θαρρῶν οὐδ' ἔχων βέβαιον τὴν ἐλπίδα ἄχθεται. (3) Ἐπιθυμίας δὴ καὶ φόβου μὴ ὄντων ἀρχικῶν, ἀνενδοιάστως συγχωρηθήσεται τὸ μηδὲ τῶν ἄλλων τι παθῶν ἁπλοῦν εἶναι, οἷον ὀργὴν λέγω καὶ πόθον καὶ ζῆλον καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἐν τούτοις γὰρ ἐνορᾶται ἡδονὴ καὶ λύπη ὡς ἂν ἐκ τούτων μεμιγμένοις. (4) Τῶν δὲ παθῶν τὰ μέν ἐστιν ἄγρια, τὰ δὲ ἥμερα· καὶ ἥμερα μὲν ὅσα κατὰ φύσιν ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ ἀναγκαῖά τε καὶ οἰκεῖα· οὕτω δὲ ἔχει, ἕως ἂν σύμμετρα ὑπάρχῃ· προσελθούσης δὲ αὐτοῖς ἀμετρίας, ἡμαρτημένα ὑπάρξει. Τοιαῦτά ἐστιν ἡδονή, λύπη, θυμός, ἔλεος, αἰσχύνη· οἰκεῖον γὰρ τὸ ἡσθῆναι ἐπὶ τοῖς κατὰ φύσιν, λυπηθῆναι δὲ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις· καὶ ὁ μὲν θυμὸς πρὸς τὸ ἀμύνεσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐχθροὺς ἀναγκαῖος, ὁ δὲ ἔλεος οἰκεῖος φιλανθρωπίᾳ, αἰσχύνη δὲ πρὸς ἀναχώρησιν ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν ἐπιτήδειος. Ἄλλα δ' ἄγριά ἐστι πάθη, ἅπερ παρὰ φύσιν ἐστίν, ἐκ διαστροφῆς συστάντα καὶ ἐθῶν μοχθηρῶν· ταῦτα δ' ὑπάρχει γέλως καὶ ἐπιχαιρεκακία καὶ μισανθρωπία, ἃ καὶ ἐπιτεινόμενα καὶ ἀνιέμενα καὶ ὁπωσποτοῦν ἔχοντα διημαρτημένα ὄντα τυγχάνει, μετριότητα μὴ δεχόμενα. (5) Περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης φησὶν ὁ Πλάτων, ὅτι ταῦτα τὰ πάθη φύσει πως ἀρχῆθεν ἐν ἡμῖν κινηθέντα φέρεται, τῆς μὲν λύπης καὶ τῆς ἀλγηδόνος ἐπιγινομένων παρὰ φύσιν κινουμένοις, τῆς δὲ ἡδονῆς εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἀποκαθισταμένοις· οἴεται δὲ κατὰ φύσιν κατάστημα εἶναι τὸ μέσον ἀλγηδόνος τε καὶ ἡδονῆς, οὐθετέρῳ ἐκείνων ὂν τὸ αὐτό, ἐν ᾧ καὶ τὸν πλείω χρόνον ὑπάρχομεν. (6) Διδάσκει δὲ καὶ διότι πολλά ἐστιν εἴδη ἡδονῶν, τὰ μὲν διὰ τοῦ σώματος, τὰ δὲ διὰ τῆς ψυχῆς· τῶν δὲ ἡδονῶν τὰς μὲν μίγνυσθαι τοῖς ἐναντίοις, τὰς δὲ παραμένειν καθαράς τε καὶ εἰλικρινεῖς· καὶ τὰς μὲν ἀναμνηστικάς, τὰς δὲ μετ' ἐλπίδος γινομένας· καὶ τὰς μὲν αἰσχράς, ὅσαι ἀκόλαστοί τε καὶ μετὰ ἀδικίας, τὰς δὲ μετρίας καὶ ἀμωσγέπως μετεχούσας τοῦ ἀγαθοῦ, οἷον τήν τε εὐφροσύνην τὴν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ τὰς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ἡδονάς. (7) Πεφυκυιῶν δὲ πολλῶν ἀδοκίμων ἡδονῶν, οὐ ζητητέον εἰ τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν δύναται εἶναι· ἐξίτηλος γὰρ φαίνεται καὶ οὐδενὸς ἀξία, ἐπιγεννηματικὴ τῇ φύσει ὑπάρχουσα καὶ οὐδὲν οὐσιῶδες οὐδὲ προηγούμενον ἔχουσα, συνυπάρχουσά τε τῷ ἐναντίῳ· μίγνυται γὰρ ἡδονὴ καὶ λύπη, οὐκ ἂν δὲ συνέβαινε τοῦτο, εἰ τὸ μὲν ἁπλῶς ἦν ἀγαθόν, θάτερον δὲ κακόν.

XXXIII. Φιλία δὲ ἡ μάλιστα καὶ κυρίως λεγομένη οὐκ ἄλλη τίς ἐστι τῆς συνισταμένης κατ' εὔνοιαν ἀντίστροφον· αὕτη δὲ ὑφίσταται, ὅταν ἐπίσης ἑκάτερος βούληται τὸν πλησίον καὶ ἑαυτὸν εὖ πράττειν. Ἡ δὲ ἰσότης αὕτη οὐκ ἄλλως σώζεται ἢ κατὰ τὴν τοῦ ἤθους ὁμοιότητα· τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ μετρίῳ ὄντι φίλον ὑπάρχει, τὰ δὲ ἄμετρα οὔτε ἀλλήλοις οὔτε τοῖς συμμέτροις δύναται ἐφαρμόσαι. (2) Εἰσὶ δέ τινες καὶ

lestia, ideoque mœret. Et qui concupiscit, quod in exspectatione potiundi ejus manet quod concupiscit, delectatur; quum vero non penitus confidat, nec firmam sat spem habeat, tristatur. (3) Quodsi cupido ac metus minime simplices sunt principesque, sine controversia id sequitur, nullam quoque reliquorum affectuum simplicem esse; iram inquam, desiderium, æmulationem, ceteraque hujusmodi. In iis enim voluptas conspicitur et dolor, ut qui ex iis sint conflati. (4) Affectus præterea alii agrestes, alii mansueti sunt: mansueti quidem quicumque natura hominibus insunt, qui si modum teneant, necessarii sunt ac proprii hominibus; sin vero hunc excedunt, vitiosi erunt. Ejusmodi sunt voluptas, dolor, ira, misericordia, verecundia. Proprium quippe est hominibus, iis quæ secundum naturam accidunt, delectari, contrariis vero dolere. Et ira quidem ad repellendam ulciscendamque necessaria est injuriam; misericordia humanitati convenit; verecundia vero, ut a rebus declinemus turpibus, nos impellit. Alii sunt agrestes affectus, qui præter naturam sunt, quum ex depravatione aliqua aut perversa nati sint consuetudine. Hujusmodi sunt, risus effusior, et in malis quæ alteri eveniunt exsultatio, et humani generis odium: qui sive vehementes atque intensi, seu remissi sint, aut quocumque modo se habeant, semper aberrant, mediocritatemque laudabilem nullam prorsus admittunt. (5) De voluptate autem et dolore sic inquit Plato: hos videlicet affectus a natura quodammodo in nobis concitari: quum dolor iis accidat et tristitia, qui præter naturam moventur; voluptas autem iis, qui in constitutionem naturæ suæ propriam restituuntur. Existimat enim naturalem hominis statum esse, medium inter voluptatem atque dolorem, dum neutro movetur: quo in statu plurimum tempus vivimus. (6) Plures item tradit voluptatum esse species: quarum aliæ corporis, aliæ sunt animæ. Rursus ex voluptatibus alias cum contrariis conjunctas, alias puras esse. Alias rursus ex præteritorum recordatione, alias ex futurorum spe nasci. Rursus alias turpes, quæ intemperantes, et injustæ, alias moderatas, et cum ipso bono conjunctas: sicut gaudium bonorum causa, et quæ virtutem comitantur, voluptates. (7) Quum vero voluptates plurimæ natura sua sint turpes, nequaquam disputandum esse censet, utrum simpliciter et absolute bonum esse possit voluptas. Exilis enim nulliusque pretii ea videtur esse, quæ alteri naturâ agnascitur, nec principem habet aut primariam essentiam: quippe quæ cum contrario cohæreat suo, ut quæ cum dolore conjungatur. Quod nunquam fieret, si alterum bonum, alterum simpliciter esset malum.

XXXIII. Amicitia proprie dicta, non aliter quam per mutuam fit et reciprocam benevolentiam. Hæc vero tunc exsistit, quum uterque non minus de alterius quam de sua est sollicitus felicitate: quæ quidem æqualitas non aliter quam per similitudinem conservatur morum. Simile enim simili, modo moderatum sit, est amicum; intemperata vero neque inter se, nec cum moderatis possunt convenire. (2) Sunt et

ἄλλαι νομιζόμεναι φιλίαι, οὐ μὴν καὶ οὖσαι, ὑπὸ τῆς ἀρετῆς οἷον ἐπικεχρωσμέναι· ἥ τε φυσικὴ τῶν γονέων πρὸς τὰ ἔκγονα καὶ ἡ τῶν συγγενῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ ἡ λεγομένη πολιτικὴ καὶ ἡ ἑταιρική, αὗται δὲ 5 οὐκ ἀεὶ ἔχουσι τὸ ἀντίστροφον τῆς εὐνοίας. (3) Εἶδος δέ πως φιλίας ἐστὶ καὶ τὸ ἐρωτικόν· ἔστι δὲ ἐρωτικὴ ἡ μὲν ἀστεία, ἡ τῆς σπουδαίας ψυχῆς, ἡ δὲ φαύλη, ἡ τῆς κακῆς, μέση δὲ ἡ τῆς μέσως διακειμένης. Ὥσπερ οὖν τρεῖς εἰσὶν ἕξεις ψυχῆς λογικοῦ ζώου, ἡ μὲν 10 ἀγαθή, ἡ δὲ φαύλη, τρίτη δὲ τούτων μέση, οὕτω καὶ τρεῖς ἐρωτικαὶ εἶεν ἂν κατ' εἶδος ἀλλήλων διαφέρουσαι· τὸ δ' εἶναι τρεῖς αὐτὰς δηλοῦσι μάλιστα οἱ σκοποὶ διαφέροντες ἀλλήλων. Ἡ μὲν γὰρ φαύλη μόνου τοῦ σώματός ἐστι, τοῦ ἡδέος ἡττωμένη καὶ ταύτῃ βοσκη- 15 ματώδης ὑπάρχουσα· ἡ δὲ ἀστεία ψιλῆς τῆς ψυχῆς ἕνεκεν, ᾗ ἐνορᾶται ἐπιτηδειότης πρὸς ἀρετήν· ἡ δὲ μέση τοῦ συναμφοτέρου, ὀρεγομένη μὲν τοῦ σώματος, ὀρεγομένη δὲ καὶ τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς. (4) Ὁ δὲ ἀξιέραστος καὶ αὐτὸς μέσος τις ὑπάρχει οὔτε φαῦλος 20 ὢν οὔτε ἀστεῖος, ὅθεν καὶ τὸν σωματοποιούμενον Ἔρωτα δαίμονά τινα μᾶλλον φατέον ἤπερ θεὸν μηδέποτε ἐν γηΐνῳ σώματι γεγενημένον, διαπορθμεύοντα τὰ παρὰ θεῶν ἀνθρώποις καὶ ἀνάπαλιν. Κοινῶς δὲ τῆς ἐρωτικῆς εἰς τὰς τρεῖς ἰδέας διῃρημένης τὰς προει- 25 ρημένας, ἡ τοῦ ἀγαθοῦ τοίνυν ἐρωτικὴ ἀπηλλαγμένη πάθους τεχνική τις ὑπάρχει, ὅθεν καὶ ἐν τῷ λογιστικῷ συνίσταται τῆς ψυχῆς· θεωρήματα δ' αὐτῆς τὸ γνῶναί τε τὸν ἀξιέραστον καὶ κτήσασθαι καὶ χρήσασθαι· ἐπικρίνει δὲ αὐτὸν ἐκ τῶν προθέσεων αὐτοῦ καὶ ὁρμῶν, 30 εἰ εὐγενεῖς, εἰ ἐπὶ τὸ καλὸν γινόμεναι, εἰ σφοδραί τε καὶ διάπυροι· κτήσεται δὲ αὐτὴν ὁ κτώμενος οὐ θρύπτων οὐδ' ἐπαινῶν τὰ παιδικά, ἀλλὰ μᾶλλον κωλύων καὶ ἐνδεικνύμενος ὅτι οὐ βιωτὸν αὐτῷ οὕτως ἔχοντι ὡς νῦν ἔχει· ὅταν δ' ἕλῃ τὸν ἐρώμενον, χρήσεται αὐτῷ 35 παρεγγυῶν ταῦτα, δι' ὧν ἀσκηθεὶς ἔσται τέλειος, τέλος δὲ αὐτοῖς τὸ ἀντὶ ἐραστοῦ καὶ ἐρωμένου γενέσθαι φίλους.

XXXIV. Τῶν δὲ πολιτειῶν φησὶ τὰς μὲν ἀνυποθέτους εἶναι, ἃς ἐν τῇ Πολιτείᾳ διεξῆλθεν· ἐν γὰρ 40 ταύτῃ προτέραν μὲν ὑπέγραψε τὴν ἀπόλεμον, δευτέραν δὲ τὴν φλεγμαίνουσαν καὶ πολεμικήν, ζητῶν τίνες ἂν εἶεν αἱ βέλτισται τούτων καὶ πῶς ἂν συσταῖεν. Ἔστι δέ που παραπλησίως τῇ διαιρέσει τῆς ψυχῆς καὶ ἡ πολιτεία διῃρημένη τριχῇ, εἴς τε τοὺς φρουροὺς 45 καὶ εἰς τοὺς ἐπικούρους καὶ εἰς τοὺς δημιουργούς, ὧν τοῖς μὲν τὸ βουλεύεσθαι καὶ ἄρχειν ἀποδίδωσι, τοῖς δὲ τὸ προπολεμεῖν εἰ δέοι, οὓς κατὰ τὸ θυμικὸν τακτέον ὥσπερ συμμαχοῦντας τῷ λογιστικῷ· τοῖς δὲ τὰς τέχνας καὶ τὰς ἄλλας ἐργασίας· τοὺς δὲ ἄρχοντας ἀξιοῖ 50 φιλοσόφους εἶναι καὶ θεωρητικοὺς τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ. (2) Μόνως γὰρ οὕτως κατὰ τρόπον διοικήσειν αὐτοὺς πάντα· οὐ γάρ ποτε κακῶν λήξειν τὰ πράγματα τὰ ἀνθρώπινα, εἰ μὴ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσειαν ἢ οἱ λεγόμενοι βασιλεῖς ἀπό τινος θείας μοίρας ὄντως φιλο-

aliæ quædam, quæ putantur, nec sunt tamen amicitiæ, in quibus aliqua apparet virtutis species, cujusmodi est naturalis parentum in liberos cognatorumque inter se benevolentia, nec non ea quæ civilis ac sodalitia nuncupatur, quas non semper mutua comitatur benevolentia. (3) Species præterea quædam amicitiæ amatoria est. Est autem amandi ratio, quæ honesta, animi generosi; alia quæ turpis, perversi; denique media, ejus qui medio modo affectus. Etenim quemadmodum tres in animalis ratione præditi anima sunt habitus, unus rectus, unus turpis, unus medius horum: ita et amandi rationes, specie inter se diversæ. Tres autem eas esse maxime fines diversi, quos proponunt sibi, declarant. Et turpis quidem a sola corporis voluptate abripitur; ideoque plane est brutalis. Honestus vero solum respicit animum, quatenus quædam in eo virtutis indicia apparent. Medius utramque et corporis appetit pulchritudinem et animi. (4) Quo amore qui dignus est, etiam medius est: hoc est nec honestus plane nec improbus Quare eum qui corpus habens fingitur Amorem, Dæmonem appellare potius quam Deum oportet: quum nunquam in humano fuerit corpore, sed divina deferat ad homines, et vice versa. Quum vero amatoria hæc ratio in tres vulgo sit distincta species, ut jam diximus, boni viri amor, quum a vitiosis remotus sit affectibus, artificialis est. Unde et in rationali animæ parte collocatur. Quæ autem de eo præcipiuntur, hæc sunt: ut quis dignoscat quis amore dignus sit, eumque paret sibi amicum, et quum paraverit, fruatur. Dignoscit autem vel ex proposito, vel ex appetitionibus, an generosæ sint, an bonum finem sequantur, an violentæ et calidæ. Parabit autem eum quem in deliciis habiturus est, non lasciviendo, aut ut extollat eum nimium, sed ut castiget potius, ostendatque non expedire illi ut eo pacto vivat, quemadmodum nunc habet. Quum autem amasio suo fruetur, ad ea semper eum adhortabitur, quibus exercitatus ad perfectum pervenire habitum poterit. Finis autem illis est, ut ex amante et amato, amici tandem fiant.

XXXIV. Rerum publicarum quasdam esse dicit non hypotheticas, quas in libris de Republica tradidit. In iis enim priorem quidem concordem, secundam vero diffidentem descripsit et flagrantem, quærens utra sit præstantior istarum, et quo pacto sint constituendæ. Est et apud eum juxta divisionem animæ in tria membra divisa Respublica, in custodes, adjutores, artifices. Quorum primis hoc tribuit, ut consulant et imperent; secundis, ut quum opus est armis rempublicam propugnent: qui irascendi facultati respondent, ut opem et auxilium ferentes rationali facultati; postremis artes ac ministeria cetera. Principes autem vult esse philosophos, et primum contemplari bonum. (2) Hoc enim modo duntaxat ipsos recte administraturos esse omnia; quippe nunquam a malis liberari humanum genus posse, nisi aut philosophi regnent, aut qui regnant, divina qua-

σοφήσειαν. Ἄριστα γὰρ καὶ μετὰ δικαιοσύνης ἐπανάξειν τὰς πόλεις τὸ τηνικάδε, ὅταν ἕκαστον μέρος αὐτονομῇ, ὥστε προβουλεύειν μὲν τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ, τοὺς δὲ συμμάχους τούτοις ὑπηρετεῖν καὶ τούτων προμάχεσθαι, τούτοις δὲ εὐπειθῶς συνέπεσθαι τοὺς λοιπούς. (3) Πέντε δέ φησιν εἶναι πολιτείας, τήν τε ἀριστοκρατικήν, ὁπόταν οἱ ἄριστοι ἄρχωσι, καὶ δευτέραν τὴν τιμοκρατικήν, φιλοτίμων ὄντων τῶν ἀρχόντων, καὶ τρίτην τὴν δημοκρατικὴν καὶ μετὰ ταύτην τὴν ὀλιγαρχικήν, τελευταίαν δὲ τὴν τυραννίδα, χειρίστην ὑπάρχουσαν. (4) Ὑπογράφει δὲ καὶ ἄλλας πολιτείας ἐξ ὑποθέσεως, ὧν ἐστὶν ἥ τε ἐν Νόμοις καὶ ἡ ἐκ διορθώσεως ἐν Ἐπιστολαῖς, ᾗ χρῆται πρὸς τὰς νενοσηκυίας πόλεις τὰς ἐν τοῖς Νόμοις, ἤδη καὶ τόπον ἀφωρισμένον ἐχούσας καὶ ἀνθρώπους λογάδας ἀπὸ πάσης ἡλικίας, ὥστε κατὰ τὰς διαφορὰς τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ τῶν τόπων παιδείας τε οἰκείας δεῖσθαι καὶ ἀγωγῆς καὶ ὁπλίσεως. Οἱ μὲν γὰρ παραθαλάττιοι καὶ ναυτίλλοιντο ἂν καὶ ναυμαχοῖεν, οἱ δὲ ἐν μεσογαίᾳ οἰκοῦντες πρὸς πεζομαχίαν ἁρμόττοιντο ἂν καὶ ὅπλισιν ἢ κουφοτέραν, ὡς οἱ ὄρειοι, ἢ βαρυτέραν, ὡς ἐν γεωλόφοις οἰκοῦντες πεδίοις· ἔνιοι δ' αὐτῶν καὶ ἱππασίαν ἂν ἐπασκοῖεν. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ πόλει οὐδὲ κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας νομοθετεῖ. (5) Ἔστιν οὖν ἡ πολιτικὴ ἀρετὴ θεωρητική τε καὶ πρακτικὴ καὶ προαιρετικὴ τοῦ ἀγαθὴν ποιεῖν πόλιν καὶ εὐδαίμονα καὶ ὁμονοοῦσάν τε καὶ συμφωνοῦσαν, ἐπιτακτική τις οὖσα καὶ ἔχουσα ὑποβεβλημένας πολεμικήν τε καὶ στρατηγικὴν καὶ δικαστικήν· σκέπτεται γὰρ ἡ πολιτικὴ ἄλλα τε μυρία καὶ δὴ καὶ αὐτὸ τοῦτο, εἴτε πολεμητέον εἴτε μή.

XXXV. Ὁποῖος δέ ἐστιν ὁ φιλόσοφος προειρημένου, τούτου διαφέρει ὁ σοφιστὴς τῷ μὲν τρόπῳ, ὅτι μισθαρνίᾳ τῶν νέων καὶ τῷ μᾶλλον νομίζεσθαι βούλεσθαι ἢ εἶναι καλὸς καὶ ἀγαθός· τῇ δὲ ὕλῃ, ὅτι ὁ μὲν φιλόσοφος περὶ τὰ ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα καταγίνεται, ὁ δὲ σοφιστὴς περὶ τὸ μὴ ὂν πραγματεύεται, ἀναχωρῶν εἰς τόπον διὰ τὸ σκοτεινὸν δυσδιόρατον. Τῷ γὰρ ὄντι οὐκ ἀντίκειται τὸ μὴ ὄν· τοῦτο γὰρ ἀνύπαρκτον καὶ ανεννόητον καὶ μηδεμίαν ἔχον ὑπόστασιν, ὃ καὶ εἴ τις εἰπεῖν ἢ νοῆσαι βιάζοιτο, περιτραπήσεται διὰ τὸ μάχην αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ περιέχειν. (2) Ἔστι δὲ τὸ μὴ ὄν, καθ' ὃ ἐξακούεται, οὐ ψιλὴ ἀπόφασις τοῦ ὄντος, ἀλλὰ μετὰ συνεμφάσεως τῆς πρὸς ἕτερον, ὅπερ καί τῳ τρόπῳ ὄντι παρέπεται· ὡς εἰ μὴ καὶ αὐτὰ μετελάμβανε τοῦ μὴ ὄντος, οὐκ ἂν ἐχωρίζετο τῶν ἄλλων· νῦν δὲ ὅσαπερ ἐστὶ τὰ ὄντα, τοσαυταχῶς καὶ τὸ μὴ ὄν· τὸ γὰρ μὴ τὶ ὂν οὐκ ἔστιν ὄν.

XXXVI. Τοσαῦτα ἀπαρκεῖ πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Πλάτωνος δογματοποιίαν εἰρῆσθαι· ὧν ἴσως τὰ μὲν τεταγμένως εἴρηται, τὰ δὲ σποράδην τε καὶ ἀτάκτως· ὥστε μέντοι ἀπὸ τῶν εἰρημένων θεωρητικούς τε καὶ εὑρετικοὺς ἐξ ἀκολουθίας καὶ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ δογμάτων γενέσθαι.

dam sorte philosophentur. Optime enim et cum justitia tunc administrari rempublicam, quum unaquæque civitatis ita suo munere fungitur portio : ut principes consilium dent populo, propugnatores illis pareant, ac pro illis prælientur; reliqui vero superioribus libenter gerant morem. (3) Formas autem reipublicæ facit quinque : primam Aristocratiam, quum optimates imperant; secundam Timocratiam, quum ambitiosi regunt; tertiam Democratiam, quum populus; quartam Oligarchiam, quum pauci; postremo Tyrannidem, quæ omnium est pessima. (4) Describit etiam alias ex suppositione respublicas, cujusmodi est quæ libris de Legibus instituitur, et quæ ex emendatione in Epistolis exstat. Qua apud eas civitates utitur, quas ægrotare in libris dixerat de Legibus : quæ et distinctum jam locum, et ex omni ætate electos habent homines, ut pro diversitate vel naturæ suæ vel loci, diversa quoque institutione et educatione egeant et armis. Qui enim maritimi, navigationi studeant, et navalia gerant prœlia; qui mediterranei, pedestrem gerant pugnam atque armaturam vel leviorem, qui montes; vel graviorem, qui colunt sensim in colles assurgentes campos. Nonnulli quoque ex iis equestrem pugnam exerceant. In hac vero civitate nequaquam communes facit mulieres. (5) Est igitur Politice, virtus quæ in actione simul et contemplatione versatur, cui propositum est bonam, beatam, concordem ac sibi convenientem efficere civitatem : subjectam sibi habet belli gerendi et exercitus ducendi et judicia administrandi rationem. Considerat præterea et alia infinita : sed inter alia et hoc, bellumne sit gerendum necne, considerat.

XXXV. Hactenus cujusmodi sit philosophus dictum fuit : a quo differt sophista. Primo quidem moribus, quod mercede doceat juvenes, et reputari magis quam esse bonus honestusque velit. Materia autem, quod circa illa quæ semper eadem sunt, et eodem modo se habent, versetur philosophus : sophista in eo quod non est, atque ita tenebras, ne appareat qualis sit, sectetur. Illi namque quod est, id quod non est, haudquaquam opponitur : siquidem hoc nec exsistit, nec substantiæ ullius est particeps, nec etiam intelligi potest. Quod quidem si quis vel voce exprimere, vel cogitatione complecti conabitur, aberrabit : quia contraria et pugnantia complectitur. (2) Est autem id quod non est, quatenus auditur, non nuda ejus quod est negatio, sed quod aliquid ad alterum relatum subindicat : quod enti quodammodo adjungitur. Ut nisi simul aliquid ab ente quodammodo assumpserit, ab aliis distingui non possit. Nunc autem quot sunt quæ sunt, totidem modis quod non est, profertur. Quoniam quod non est quoddam ens, id est non ens.

XXXVI. Et hæc quidem ad introductionem quandam in philosophiam Platonicam dicta sufficiunt. Quorum nonnulla forte ordine, cetera sparse et confuse tractavimus, sed ita tamen, ut ex iis aliquis reliqua quoque ejus placita contemplari atque indagare possit.

ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡΟΥ

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

OLYMPIODORI

PROLEGOMENA IN PLATONIS PHILOSOPHIAM.

Priora capita sex habes in Vitis Philosophorum Diogeni Laertio subjunctis p. 1 seqq., ibidemque cetera quæ supersunt de vita philosophi scripta.

VII. Ἐπειδὴ τὴν ἱστορίαν τοῦ Πλάτωνος μεμαθήκαμεν, φέρε καὶ τὸ εἶδος τῆς αὐτοῦ φιλοσοφίας διηγησώμεθα. Πολλαὶ τοίνυν γεγόνασι πρὸ Πλάτωνός τε καὶ μετὰ Πλάτωνα φιλοσόφων αἱρέσεις καὶ πάντας ὑπερηκόντισεν ἐν τοῖς δόγμασι καὶ τῇ διανοίᾳ καὶ πᾶσιν ἅπαξ ἁπλῶς. (2) Ἦσαν δὲ πρὸ αὐτοῦ μὲν αἱρέσεις αὗται· ἥ τε ποιητική, ἧς καθηγεμόνες γεγόνασιν Ὀρφεύς, Ὅμηρος, Μουσαῖός τε καὶ Ἡσίοδος· γέγονεν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰωνικοῦ διδασκαλείου, ἧς προκατήρξατο Ἡράκλειτος καὶ Θαλῆς καὶ Ἀναξαγόρας· γέγονεν δὲ καὶ ἡ Πυθαγόρου καὶ Παρμενίδου. (3) Μετὰ Πλάτωνα δὲ γέγονεν ἡ Στωικὴ καὶ ἡ Ἐπικούρειος καὶ ἡ Περιπατητικὴ καὶ ἡ τῆς νέας Ἀκαδημίας· διαφέρουσι δὲ οἱ τῆς νέας Ἀκαδημίας τῶν ἐφεκτικῶν τῷ τοὺς μὲν ἐφεκτικοὺς ὁμοίως λέγειν διὰ πάντων τῶν ὄντων πεφοιτηκέναι, τοὺς δὲ τῆς νέας Ἀκαδημίας οὐχ ἁπάντων ὁμοίως, ἀλλ' εἶναί τινα τῶν πραγμάτων, ἃ σαίνουσι τὴν ἡμετέραν ψυχήν, καὶ συγκατάθεσιν μετρίαν. (4) Πασῶν τούτων κρείττων ὤφθη ὁ Πλάτων. Ἀπώνατο μὲν γὰρ τῆς ποιητικῆς τὸ ὑμνῆσαι τὴν τάξιν τῶν ὄντων, ὑπερέβαλεν δ' αὐτὴν τῷ τοὺς μὲν ποιητὰς ἄνευ ἀποδείξεως καὶ ὡς αὐτός φησι μαινομένῳ καὶ ἐνθουσιῶντι στόματι, αὐτὸν δὲ μετ' ἀποδείξεως ἅπαν εἰρηκέναι· ὑπερέβαλεν δ' αὐτοὺς καὶ τῷ εὐσχήμῳ τῶν μύθων· ἐκεῖνοι γὰρ ὡς ἔτυχεν ἔπλεκον τοὺς μύθους, αὐτὸς δέ φησιν ὅτι χρὴ ἔχειν τινὰ τοὺς μέλλοντας πλέκειν περὶ θεοῦ μῦθον, οἷς προσέχοντες καὶ ἐντυγχάνοντες οὐκ ἀπατήσονται. (5) Δεῖ γὰρ εἰδέναι, ὡς ὁ θεὸς ἀγαθός ἐστι καὶ οὐδαμῶς προβάλλεται τὸ ψεῦδος, οὔτε δι' ἄγνοιαν τοῦ ἀληθοῦς οὔτε διὰ ἀπατηλόν τι· καὶ ὅτι πᾶς θεὸς ἀμετάβλητος καὶ ἄτρεπτος, οὔτε γὰρ ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβάλλει οὔτε ἐπὶ τὸ κρεῖττον, διότι τὸ μὲν

VII. Postquam historiam Platonis didicimus, agedum et formam ejus philosophiæ enarremus. Multæ exstiterunt ante Platonem et post Platonem philosophorum sectæ et cunctos superavit in placitis et cogitationis vi et in omnibus sine ulla exceptione. (2) Fuerunt autem ante eum sectæ hæ : primum poetica, cujus duces exstiterunt Orpheus, Homerus, Musæus et Hesiodus. Exstitit vero et secta ab Ionica schola oriunda, cujus initium fecerunt Heraclitus et Thales et Anaxagoras; exstitit autem et secta Pythagoræ et Parmenidæ. (3) Post Platonem vero exstitit Stoica secta et Epicurea et Peripatetica et secta Novæ Academiæ. Differunt autem philosophi Novæ Academiæ a Scepticis, eo quod Sceptici quidem æqualiter dicunt per cuncta se entia pertransiisse, philosophi vero Novæ Academiæ non per cuncta æque, sed esse quasdam rerum quæ demulceant nostrum animum, et hinc assensum moderatum. (4) Omnibus his melior conspectus est Plato. Hunc enim ille fructum a Poetica cepit secta, quod cecinit ordinem rerum; superavit autem eam propterea quod poetæ quidem citra demonstrationem et, ut ipse loquitur, furenti et spiritus pleno ore, ipse vero cum demonstratione cuncta dixit. Superavit eos etiam decenti fabularum forma. Illi enim ut fors tulerat nectebant fabulas, ipse vero dicit oportere ut habeant nonnulla ii qui nexuri sunt de Deo fabulam, quibus si qui animum intendant et perlegant, non fallantur. (5) Oportet enim nos tenere Deum bonum esse et neutiquam præ se ferre mendacium, neque ob ignorantiam veri, neque ob dolosum quidpiam; porro omnem deum esse immutabilem et verti nescium : neque enim in pejus mutat se, neque in melius, propterea quod prius non est na-

οὐ πέφυκε, τὸ δὲ οὐ δύναται· οὐ πέφυκεν ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβάλλειν, οὐ δύναται δ' ἐπὶ τὸ κρεῖττον, αὐτόχρημα κρείττων ὑπάρχων ἁπάντων. Τοῦτό ἐστι τὸ εὔσχημον τῶν μύθων. (6) Ταῦτα δεῖ ἐν νῷ ἔχειν τοὺς ἐντυγχάνοντας μύθῳ, ἵνα μὴ οἱ παῖδες ἀδικῶνται, ἀλλ' εὐθέως τῷ ἐκκύπτειν αὐτοὺς ἐκ τῶν εἰρημένων μὴ ἀναμείνωσιν δίκην τῶν Αἰσωπείων μύθων τὸ ἐπιμύθιον, ἐξ αὐτοῦ τὸ χρήσιμον τοῦ μύθου μαθεῖν βουλόμενοι, ἀλλ' εὐθέως φανῇ αὐτοῖς τὸ ἐν τούτοις ἀγαθόν. Οἱ γὰρ παῖδες, εἰ μὴ τούτοις προσέχουσι, δυσεκνίπτως μέλλουσιν ἔχειν ὃ κακῶς ἤκουσαν.

VIII. Ὑπερέβαλεν οὖν τοὺς ποιητὰς τῷ τε ἀποδεικτικωτέρῳ καὶ εὐσχημονεστέρῳ· ὑπερέβαλεν δὲ καὶ τοὺς ἐκ τοῦ Ἰωνικοῦ διδασκαλείου, οἵτινες καὶ φυσικοὶ ἦσαν. Δεῖ γὰρ εἰδέναι ὅτι εἰ καὶ ἔλεγον εἶναι τὰ συναίτια, οὗτος δὲ διέκρινεν αὐτὰ ἀπ' ἀλλήλων καὶ εἶπεν, ποῖά ἐστιν τὰ αἴτια, ὅτι παραδειγματικόν, ποιητικόν, τελικόν· εἰ δὲ καὶ Ἀναξαγόρας ὥσπερ ἐκ βαθέος κάρου ὀνειρώττων λέγει ποιητικὸν εἶναι αἴτιον τὸν νοῦν, ὅμως οὐκ ἐχρῆτο αὐτῷ ἐν τῇ γενέσει καὶ φθορᾷ, ἀλλ' ᾐτιᾶτο δίνας ἀέρων καὶ ἀνέμους, μηδαμοῦ τὸν νοῦν αἰτιώμενος. (2) Πάλιν δ' ἐκείνων λεγόντων ὡς ὕλη ἐστὶν τὰ στοιχεῖα, ἔδειξεν αὐτὸς ὅτι οὐδὲ συλλαβῶν λόγον ἐπέχουσι· φησὶ γὰρ ὅτι τοῖς μὲν κδ' στοιχείοις ἔοικεν ἡ ἀνείδεος ὕλη, ταῖς δὲ συλλαβαῖς τὸ ἄποιον σῶμα, ταῖς δὲ λέξεσι τὰ δ' στοιχεῖα, ὥστε οὐδὲ συλλαβῶν λόγον ἐπέχουσι. Καὶ τούτων ἄρα ὑπεραίρει ὁ Πλάτων, καί ἐστι τῶν μὲν πρώτων ἀποδεικτικώτερος, τῶν δὲ δευτέρων ἐνθεαστικώτερος. (3) Καὶ τῶν Πυθαγορείων δ' ἀπώνατο μὲν τὸ δι' ἀριθμῶν σημαίνειν τὰ πράγματα· ἀμέλει ἐν τῷ Τιμαίῳ ἐχρήσατο τούτῳ τῷ τρόπῳ· ὑπερῆρεν δὲ καὶ αὐτοὺς τῷ σαφεστέρῳ ἅμα καὶ ἀποδεικτικωτέρῳ, ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ Τιμαίῳ φαίνεται σαφέστερον καὶ ἀποδεικτικώτερον δεικνὺς δι' ἀριθμῶν τὰ πράγματα. (4) Τὴν Παρμενίδου δ' ὑπερῆρεν φιλοσοφίαν τῷ ἐκεῖνον μὲν λέγειν ἀρχὴν εἶναι τῶν ὄντων τὸ ὄν, τοῦτον δὲ δεῖξαι ὡς οὐκ ἔστι τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ τούτου ἔστι τὸ ἕν· εἰ γὰρ τὸ ὂν ἦν, πάντα ἔμελλε τοῦ ὄντος ἐφίεσθαι· πάντα γὰρ ἤρτηται τῆς οἰκείας ἀρχῆς· νυνὶ δὲ ὁρῶμέν τινας τοῦ εἶναι καταφρονοῦντας διὰ μεῖζον ἀγαθόν· οὐκ ἄρα τὸ ὄν ἐστιν ἡ μία τῶν πάντων ἀρχή, ἀλλὰ τὸ ἕν, ὅπερ τοῦ ὄντος ἐπαναβέβηκεν.

IX. Τῶν μὲν οὖν πρὸ αὐτοῦ φιλοσόφων τὰ πρωτεῖα ἔσχεν διὰ τοὺς προειρημένους λόγους· ὑπερῆρεν δὲ καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν ἅπαντας. Τῶν μὲν Στωικῶν κρείττων ἐφάνη διὰ τὸ ἐκείνους μὲν πάντα τὰ ὄντα σώματα λέγειν, τοῦτον δὲ δεῖξαι ὡς εἰσὶ καὶ ἀσώματά τινα. Ἔδειξε γὰρ τὴν ψυχὴν ἀσώματον οὖσαν· εἰ δὲ ἀσώματός ἐστι, καὶ οἱ πρὸ αὐτῆς ἄγγελοι ἀσώματοι ἔσονται, καὶ ὁ νοῦς ὁ πρὸ τούτων καὶ τὸ πρῶτον αἴτιον, ὃ τὸ ἀγαθὸν καλεῖ. (2) Καὶ τοὺς Ἐπικουρείους δὲ ὑπερέβαλεν. Οὗτοι γὰρ ἔλεγον ἀπρονόητα εἶναι τὰ τῇδε καὶ μέχρι τῶν οὐρανίων σωμάτων προέρχεσθαι

tura sua, alterum non potest: haud comparatus est natura ut in pejus mutet se, non potest vero in melius se mutare, quippe qui reipsa melior exstat omnibus. Hæc est decens fabularum forma. (6) Hæc oportet in animo habeant qui se applicant fabulæ, ne pueri fraudentur, nec perlectis quæ dicta sunt exspectent, more Æsopicarum fabularum, affabulationem, ex ipsa utilitatem fabulæ discere volentes, verum ut statim appareat ipsis quidquid in dictis inest boni. Pueri enim, ni his attendant, difficillime eluent et purgabunt quod male intellexerunt.

VIII. Superavit ergo poetas, quod melius illis demonstrat et probat et est decentior. Superavit autem etiam philosophos ex Ionica schola, qui et physici erant. Scire enim oportet, illi etsi dicebant esse una-facientes causas, hunc utique discrevisse eas inter se et edidisse quales sint causæ, nimirum demonstrativa, effectiva, finalis. Etsi autem Anaxagoras, tanquam ex alto sopore somnians, dixit effectricem causam esse intellectum, attamen non usus est eo in generatione et interitu, sed in causis retulit turbines aerum et ventos, nusquam intellectum causam ponens. (2) Rursus illis dicentibus materiam esse elementa, ipse ostendit ne syllabarum quidem hæc rationem et locum tenere. Dicit enim quattuor et viginti quidem elementis æqualem esse informem materiam, syllabis vero qualitate destitutum corpus, vocibus autem quattuor elementa, ita ut hæc ne syllabarum quidem rationem et locum obtineant. Et his igitur antecellit Plato, et est his quidem primis magis demonstrativus, illis vero alteris numine afflatior. (3) Et e Pythagoricis hunc quidem cepit fructum, ut per numeros significaret res: nempe in Timæo usus est hocce modo. Antecelluit vero hos etiam majori perspicuitate simul et demonstratione meliore; in ipso enim Timæo apparet lucidius et magis demonstrative ostendens res per numeros. (4) Parmenidæ vero antecelluit philosophiæ, ideo quod ille quidem dixit initium esse rerum ens, hic vero manifestum fecit id non esse, sed ante illud *ens* esse unum. Si enim ens foret, cuncta debebant ens appetere; cuncta enim pendent proprio ex principio: nunc vero videmus nonnullos τοῦ esse (*vitæ*) contemptores ob majus bonum. Non igitur ens est unum omnium principium, sed unum, quod ente est superius.

IX. Priores igitur ipso inter philosophos primas obtinuit ob prædictas rationes; superavit vero etiam posteriores se cunctos. Stoicis quidem præstantior apparuit, ideo quod illi quidem cuncta entia corpora dicunt, hic autem ostendit et incorporea esse nonnulla. Ostendit enim animum incorporeum esse. Si autem incorporeus est, et priores eo angeli incorporei erunt, et intellectus prior his, et prima causa, quam bonum vocat. (2) Atque Epicureos quoque superavit. Hi enim dicebant nulla providentia gubernari terrenas res et ad cœlestia usque corpora pertingere provi-

τὴν πρόνοιαν τοῦ δημιουργοῦ· πράγματα γάρ φασιν ἔχειν ἔμελλε καὶ πόνους ὑπομένειν, εἰ καὶ τούτων προὐνοεῖτο. Ἔδειξεν δ' ὁ Πλάτων, ὡς καὶ τὰ τῇδε προνοίας ἐστίν, καὶ ἐξέφυγε μὲν τά τε τῶν προτέρων ἄτοπα καὶ τὰ τῶν δευτέρων, εἵλετο δὲ τὰ ἐν ἀμφοτέροις ἀληθῆ. (3) Τοῖς γὰρ προτέροις, τοῖς Στωικοῖς λέγω, σώματα λέγουσι πάντα τὰ ὄντα ἕπεται ἄτοπον, ὡς μοχλείας καὶ ἀφῆς ὁ δημιουργὸς δεήσεται, εἰ μέλλοι τὰ τῇδε διοικεῖν· ἡ γὰρ τῶν σωμάτων πεῖσις διὰ μοχλείας γίνεται, ὅταν ἄλλο σῶμα ᾖ τὸ ποιοῦν εἰς αὐτό. Τοῦτο οὖν ἑπόμενον ἄτοπον αὐτοῖς ἐξέφυγε διὰ τοῦ δεῖξαί τινα ἀσώματα ὄντα, ἐξελέξατο δὲ τὸ προνοεῖσθαι τῶν τῇδε τὸ θεῖον. (4) Ἄτοπον δ' ἠκολούθει τοῖς Ἐπικουρείοις τὸ μὴ πάντων πρόνοιαν ποιεῖσθαι τὸν δημιουργόν, ὃ διαπέφευγεν ὁ Πλάτων· οὐδὲ γὰρ ὡς ἐκεῖνοι διὰ μοχλείας φασὶ γίνεσθαι τὴν πρόνοιαν· ἀσώματος γὰρ ὢν οὐδενὶ πόνῳ οὐδὲ κόπῳ τὴν τοιαύτην ποιεῖται πρόνοιαν. (5) Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τῶν Περιπατητικῶν ἔσχεν τι πλέον· τούτων γὰρ οἰομένων τὴν πάντων ἀρχὴν εἶναι τὸν νοῦν, ἔδειξεν ὡς πρὸ τοῦ νοῦ ἔστι τὸ ἓν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων. Εἰ γὰρ ὁ νοῦς ἦν ἡ ἀρχὴ τῶν ὄντων, ἅπαντα ἔμελλε νοεῖν τῷ πάντα τῆς οἰκείας ἠρτῆσθαι ἀρχῆς· νυνὶ δὲ ὁρῶμέν τινα μὴ νοοῦντα, οὐκ ἄρα ὁ νοῦς ἐστιν ἡ ἀρχή. (6) Καὶ τῷ τοὺς Περιπατητικοὺς λέγειν τελικὸν πάντων τῶν ὄντων εἶναι τὸν νοῦν, τοῦτον δὲ τὸν Πλάτωνα δεῖξαι ὅτι καὶ ποιητικόν ἐστιν αἴτιον οὐ τελικὸν τῶν ὄντων (τὸ ἕν)· καὶ ἄλλως δυνάμεθα δεῖξαι, ὅτι οὐκ ἔστι πρῶτον αἴτιον ὁ νοῦς· εἰ γὰρ ἦν, ἐπειδὴ πολλά ἐστιν εἴδη, πολλοὶ ἔσονται νοῖ· εἰ δὲ τοῦτο, πλῆθος ἔσται ἡ ἀρχή, ὅπερ ἄτοπον· δεῖ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ ἑνὸς ἄρξασθαι.

X. Ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν νέων Ἀκαδημαϊκῶν ὑπερέβαλεν φιλοσοφίαν τῷ ἐκείνην ἀκαταληψίαν πρεσβεύειν, δεῖξαι δὲ τοῦτον, ὡς εἰσὶν ἐπιστημονικαὶ καταλήψεις τινές. Λέγουσι δέ τινες συνωθοῦντες τὸν Πλάτωνα εἰς τοὺς ἐφεκτικούς τε καὶ τοὺς νέους Ἀκαδημαϊκούς, ὡς καὶ αὐτοῦ ἀκαταληψίαν εἰσάγοντος, καὶ κατασκευάζουσι τοῦτο ἐκ τῶν εἰρημένων αὐτῷ ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ· λέγει τοίνυν, φασίν, ἐπιρρήματά τινα ἀμφίβολά τε καὶ διστατικὰ περὶ πραγμάτων διαλεγόμενος, οἷόν ἐστι τὸ εἰκὸς καὶ τὸ ἴσως καὶ τάχ' ὡς οἶμαι· τοῦτο δ' οὐκ ἐπιστήμονός ἐστιν, ἀλλά τινος μὴ καταλαβόντος τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν. Πρὸς τούτους δέ φαμεν, ὡς ταῦτά φησιν οἷον προσδιοριζόμενος, ὅπερ οὐ ποιοῦσιν οἱ ἐφεκτικοί· οὔτε γὰρ ἀκριβῶς διαλέγονται οὔτε προσδιορίζονται, εἴπερ πάντων ἀκαταληψίαν λέγουσι. (2) Δεύτερον λόγον λέγουσιν ὅτι ἐξ ὧν τὰ ἐναντία περὶ τῶν αὐτῶν κατασκευάζει, δῆλός ἐστιν ἀκαταληψίαν πρεσβεύων· οἷον περὶ φιλίας ἐν τῷ Λύσιδι διαλεγόμενος τἀναντία κατεσκεύασεν, καὶ περὶ σωφροσύνης ἐν τῷ Χαρμίδῃ, καὶ περὶ ὁσιότητος ἐν τῷ Εὐθύφρονι. Πρὸς τούτους δὲ ἐροῦμεν, ὅτι εἰ καὶ τἀναντία κατεσκεύασεν, ἀλλ' οὖν τελευταῖον ἐπέκρινε

dentiam opificis summi : negotia enim, inquiunt, habiturus esset et labores subiturus, si et has provideret. Ostendit autem Plato et ad hasce terrenas res Providentiam pertinere, et declinavit tam priorum absurda quam posteriorum; selegit vero quæ utrisque inerant vera. (3) Prioribus enim, Stoicis puta, corpora dicentibus cuncta entia, hoc adhæret absurdum, vectis scilicet ope et tactu summo opifici fore opus, si hasce terrenas res sit administraturus. Corporum enim motio fit per actionem vectis, quando aliud corpus est agens in ipsum. Hoc igitur ex consequenti adhærens Stoicis absurdum Plato effugit ostendens nonnulla incorporea esse, selegit vero providere hisce terrenis rebus numen. (4) Porro absurdum adhærebat Epicureis, non omnibus providere summum opificem *docentibus*, quod absurdum effugit Plato. Non enim ut illi per vectis actionem dicunt fieri providentiam, sed incorporeum quum sit numen, nullo labore neque sudore talem agit providentiam. (5) Præter dicta autem Peripateticis quoque nonnihil plus habuit. His enim putantibus omnium principium esse intellectum, ostendit Plato ante hunc esse Unum (*monada*) et ante cetera omnia. Si enim intellectus esset principium entium, cuncta erant intellectura, propterea quod cuncta e proprio pendent principio. Nunc autem videmus quædam non intelligentia; non igitur intellectus est principium. (6) Et *eo præstat Plato* quod Peripatetici dicunt finalem omnium entium causam esse intellectum, ipse autem ostendit et efficientem esse causam, non finalem modo entium; et alioquin possumus ostendere non esse primam causam intellectum. Si enim esset, quum multa sint species rerum, multi jam erunt intellectus; si autem id esset, multitudo erit principium, quod absurdum est; oportet enim principium ab Uno inchoare.

X. Sed et Novorum Academicorum superavit philosophiam, propterea quod illa incomprehensibilitatem in honore habent, hic vero ostendit esse in disciplinis comprehensiones quasdam. Disputant vero nonnulli ita ut cogant Platonem in Scepticos atque Novos Academicos, quasi ipse quoque incomprehensibilitatem induceret, et adstruunt id ex dictis ab eo in scriptis suis. Profert enim, aiunt, adverbia quædam ambiguitatem et dubium notantia dum de rebus disserit, quale est Verisimile et Fortasse et Fere ut opinor. Hoc autem (inquiunt) non scientis est, sed cujuspiam non adepti exactam cognitionem. His vero respondemus hæc Platonem dicere tanquam addefinientem et temperantem, quod non faciunt Sceptici. Neque enim exacte disserunt, neque addefiniunt, siquidem omnium incomprehensibilitatem statuunt. (2) Secundam rationem afferunt inde ductam, quod Plato contraria de iisdem astruit, unde manifesto incomprehensibilitatem tueatur : sicut de amicitia in Lyside disserens contraria astruxit, et de temperantia in Charmida, et de pietate in Euthyphrone. His autem respondebimus eum, etsi contraria astruxerit, at postremo discrevisse veritatem.

τὴν ἀλήθειαν. (3) Τρίτον λέγουσιν ὅτι οὐκ οἴεται ἐπιστήμην εἶναι, καὶ δῆλον ἐξ ὧν πᾶσαν ἀπόδοσιν τῆς ἐπιστήμης καὶ τὸν ἀριθμὸν ἀνεσκεύασεν ἐν Θεαιτήτῳ· πῶς οὖν κατάληψιν φήσομεν τὸν τοιοῦτον πρεσβεύειν; πρὸς οὓς ἐροῦμεν ὅτι ὁ Πλάτων οὐκ οἴεται ἀγράφῳ γραμματείῳ ἐοικέναι τὴν ψυχήν, ἀλλὰ νομίζει αὐτὴν ἀνακαλύψεως δεῖσθαι μόνης πρὸς τὸ νῆψαι καὶ ἰδεῖν τὰ πράγματα· ἐπεὶ ἔχει τὴν ἐπιστήμην ἐν αὐτῇ, ἀμβλυώττει δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸ σῶμα συνάφειαν. Μόνης οὖν καθάρσεως δεῖται· διὸ τοὺς κακῶς εἰρημένους περὶ ἐπιστήμης λόγους ἀνεσκεύασεν, ἐάσας ψυχῆς ἀπὸ καθαρθείσης νοῆσαι τὸ ἀληθές. (4) Τέταρτον λέγουσι λόγον τοιοῦτον· εἰ διττὴν οἴεται τὴν γνῶσιν ὁ Πλάτων, τὴν μὲν δι' αἰσθήσεως, τὴν δὲ διὰ νοῦ γινομένην, ἑκατέραν δὲ λέγει σφάλλεσθαι, δῆλον ὡς ἀκαταληψίαν πρεσβεύει. Φησὶ γάρ· « οὐδὲν οὔτε ὁρῶμεν οὔτε ἀκούομεν ἀκριβῶς, ἀλλὰ διαμαρτάνουσιν αἱ αἰσθήσεις· » καὶ πάλιν περὶ τῶν νοητῶν φησίν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν προσπεπλεγμένη κακῷ τούτῳ τῷ σώματι οὐδὲν νοεῖ. Πρὸς οὓς ἐροῦμεν· ὅταν εἴπῃ ὅτι αἱ αἰσθήσεις οὐκ ἀντιλαμβάνονται τῶν αἰσθητῶν, τοῦτο λέγει, ὅτι τὴν οὐσίαν τῶν αἰσθητῶν οὐ γινώσκουσιν· ἐπεὶ τοῦ πάθους τοῦ εἰς αὐτὰς ἐξ αὐτῶν τῶν αἰσθητῶν γινομένου ἀντιλαμβάνονται, οὐκ ἴσασι δὲ τὴν οὐσίαν αὐτήν, καθ' αὑτὰς οὖσαι. Οἷον ἡ ὄψις διακρινομένη μὲν ὑπὸ λευκοῦ αἰσθάνεται, τί δ' ἔστι λευκόν, καθ' αὑτὴν οὐκ οἶδεν, ἀλλὰ συμπλεκομένη τῇ φαντασίᾳ διαγινώσκει· ὥσπερ καὶ ἡ δόξα οὐκ οἶδεν καθ' αὑτὴν οὖσα ἅπερ οἶδεν μετὰ τῆς διανοίας. Πάλιν ὅταν εἴπῃ ὅτι ἡ ψυχὴ οὐ νοεῖ συνοῦσα τῷ κακῷ τούτῳ, οὐ περὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων λέγει τοῦτο, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐνύλως ζώντων· ἐκεῖνοι γὰρ καὶ ἡττωμένην ἔχουσι τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ σώματος, οὓς καὶ σπαρτικοὺς ἀλλαχοῦ ὀνομάζει δίκην φυτῶν ἀποβλαστάνοντας· οἱ δὲ καθαροὶ καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀλλαχοῦ οὐρανοπολῖται λεγόμενοι, οὗτοι νοοῦσιν. (5) Πέμπτος λόγος ἐστὶν οὗτος· αὐτός φασι λέγει ἐν διαλόγῳ αὑτοῦ, ὅτι οὐδὲν οἶδα οὐδὲ διδάσκω τι, ἀλλὰ διαπορῶ μόνον· ὅρα οὖν, πῶς ὁμολογεῖ ἰδίῳ στόματι μηδὲν κατειληφέναι. Λέγομεν δὲ καὶ πρὸς τούτους, ὅτι ὅταν εἴπῃ « οὐδὲν οἶδα », ὡς πρὸς τὴν τῶν θεῶν γνῶσιν τὴν ἰδίαν παραβάλλει γνῶσιν· ἐκείνη γὰρ ἄλλη ἐστὶ παρὰ τὴν ἡμετέραν. Μόνη γὰρ ψιλὴ γνῶσις ἡ ἡμετέρα, ἡ δὲ τοῦ θεοῦ ἔμπρακτος· κἀκείνη μὲν ἁπλῇ ἐπιβολῇ γινώσκει, ἡμεῖς δὲ δι' αἰτίων καὶ προτάσεων. Πάλιν δ' « οὐδένα διδάσκω » λέγει ἀντὶ τοῦ οὐδενὶ ἐντίθημι τὰ δόγματα· οὐ γὰρ ἀγράφῳ ὥσπερ εἴρηται γραμματείῳ εἰκάζει τὴν ψυχήν, ὡς ἐγγράψαι αὐτῇ μὴ ἐχούσῃ τὰ πράγματα, ἀλλ' ὡς ἂν εἰς φῶς ἄγων καὶ μόνον ἀναμιμνήσκων ἀνακαθαίρει δίκην τῶν ἐκματτόντων τὰς λήμας τὰς ἐπιπροσθούσας τοῖς ὀφθαλμοῖς. Ἀμέλει, ὡς ἀλλαχοῦ λέγει, ὁ ἐρωτώμενός ἐστιν ὁ συμπεραίνων· διὰ τοῦτο ὃ δοκεῖ αὐτῷ δίδωσιν.

XI. Ὅτι δὲ τὸ διαπορεῖν ὁδός ἐστι πρὸς τὸ κατα-

(3) Tertio dicunt Platonem non putare scientiam esse, quod inde apparere, quod omnem explicationem scientiæ et numerum subduxerit in Theæteto : quomodo igitur dicemus comprehensionem ab eo qui talia dicit in honore haberi? Quibus respondebimus Platonem haud putare non exarato pugillari similem esse animum, sed statuere eum revelatione modo indigere ut evigilet et videat res : siquidem habet scientiam in se ipso, hebete autem cernit oculo propter connexionem cum corpore. Quare sola ei opus est purificatione : inde male habitos de scientia sermones reformavit, concedens ab animo purgato hominem cernere verum. (4) Quartum proferunt sermonem talem : si duplicem esse putat notitiam Plato, unam quidem per sensus, alteram vero per intellectum, utramque autem dicit errare, in aperto est eum incomprehensibilitatem tueri. Dicit enim : « nihil neque videmus, neque audimus exacte, sed fallunt sensus »; et rursus de intelligibilibus dicit, animum nostrum circum-irretitum malo hocce corpore nihil videre. Quibus respondebimus : quum dixit sensus non apprehendere sensibilia, hoc dicit, illos essentiam sensibilium non novisse; namque affectum in ipsos ex ipsis sensibilibus ingruentem percipiunt, non sciunt vero essentiam ipsam, quando per se soli sunt et agunt. Sicut visus discretim tactus albo, sentit album; quid vero sit album, per se solus non novit, sed connexus imaginationi dignoscit : quemadmodum et opinio non scit quando per se sola est, quæ scit cum cogitatione. Rursus quum dixit animum non cognoscere habitantem cum malo hoc *corpore*, non de omnibus hominibus dicit hoc, sed de iis qui materialem vivunt vitam : illi enim victum et depressum habent animum a corpore, quos et satis similes alibi nuncupat more plantarum surgentes : at puri et qui ab eo alibi cœli-cives dicuntur, hi vero intelligunt. (5) Quintus sermo eorum est hic : Ipse, aiunt, dicit in dialogo suo : Nil novi, nec trado quidquam, sed ambigo et quæro duntaxat. Vide ergo (inquiunt) ut fateatur proprio ipse ore se nihil comprehendisse. Respondemus autem hisce, eum quum dixit, Nil novi, cum deorum cognitione propriam comparare cognitionem : illa enim alia est præ nostra. Sola enim nuda cognitio est nostra, Dei autem cognitio rei et factis innixa; et illa quidem simplici intentione noscit, nos autem per causas et inductiones. Rursus vero : Neminem doceo, ait, quasi dicat : nemini impono hæc placita. Minime enim non exarato, ut dictum est, pugillari assimilat animum, ita ut inscribat ipsi non habenti res, sed tanquam in lucem adducens et duntaxat in memoriam revocans, repurgat eum, eorum instar qui abstergent lippitudines obruentes oculos. Profecto, ut alibi ait, qui interrogatur est is qui concludit : ob hoc ei dat dicendum quod videtur.

XI. Dubitare autem et quærere viam esse ad compre

λαβεῖν παντὶ δῆλον· καὶ ἄλλως εἰρηκὼς « οὐδὲν οἶδα » προσέθηκεν ὅτι « πλὴν ὀλίγου τινὸς » καὶ τοῦτο τοῦ λαμβάνειν λόγον καὶ διδόναι ἀντὶ τοῦ διαλέγεσθαι· οἶδεν ἄρα τὴν διαλεκτικήν. Λέγει δὲ πάλιν εἰδέναι ἀλλαχοῦ τὰ ἐρωτικά, ὥσπερ ἐν ἄλλοις τὴν μαιείαν· καὶ διὰ τούτων τῶν τριῶν φαίνεται ἐν τῷ Φαίδρῳ ἀνυμνῶν τὸ θεῖον, ἀγαθὸν αὐτὸ λέγων καὶ καλὸν καὶ σοφόν. Ὥσπερ γὰρ ἡ διαλεκτικὴ διὰ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν πεφοίτηκεν, καὶ πάντα τοῦ ἀγαθοῦ ὀρέγεται· διὰ τοῦτο οὖν ἀναλογεῖν ἔφη ἐκεῖ τῇ διαλεκτικῇ τἀγαθόν, τῇ δὲ ἐρωτικῇ τὸ καλόν· τῶν γὰρ καλῶν ἐρῶμεν· τῇ δὲ μαιευτικῇ τὸ σοφόν. Ὥσπερ γὰρ τοῦ σοφοῦ ἔργον τὸ τὰ ἐν βάθει κρυπτόμενα τῆς ψυχῆς εἰς φῶς ἄγειν καὶ τὰς ὠδῖνας αὐτῆς ἐκφαίνειν, οὕτω καὶ τῆς μαιευτικῆς ἔργον τὸ ἐν βάθει ὂν παιδίον ἐκφέρειν. (2) Ἐπεὶ οὖν οὕτως τοὺς ἐκείνου λόγους ἀνεγράψαμεν, φέρε δὲ καὶ αὐτὸ καθ' αὐτὸ δείξομεν, ὡς οὐχ ἦν τῆς δόξης ταύτης ὁ Πλάτων. Πῶς γὰρ ἔχει εἶναι τοιοῦτος ὁ εἰρηκὼς καὶ ἀποφηνάμενος, ὡς οὐδὲν καυχήσεται φυγεῖν τὴν τῆς διαιρέσεως μέθοδον; καὶ πάλιν τὸν Σωκράτην ἐν Γοργίᾳ εἰσφέρει λέγοντα καὶ ὁμολογεῖν ποιοῦντα τὸν προσδιαλεγόμενον ταῖς ἐκείνου ἐρωτήσεσιν· ἀμέλει γοῦν, φησίν, εἰ μὴ σαυτοῦ λέγοντος (μὴ) ἀκούσῃς, ἄλλου λέγοντος μὴ πεισθῇς· πῶς οὖν ἐφεκτικὸν τὸν τοιοῦτον λογισόμεθα;

XII. Ἐπειδὴ τοίνυν μεμαθήκαμεν ὡς πασῶν προὔχει ἡ τούτου φιλοσοφία καὶ ὡς δογματικός ἐστι καὶ οὐκ ἐφεκτικός, φέρε καὶ τὴν πρόοδον καὶ τὴν τάξιν τῶν ὄντων τὴν κατὰ Πλάτωνα ὑφηγησόμεθα. Οὗτος τοίνυν μίαν ἔλεγεν τῶν πάντων ἀρχὴν καὶ οὐ δύο ὡς Ἐμπεδοκλῆς, οὐδὲ ἀπείρους ὡς οἱ Ἐπικούρειοι, καὶ ταύτην οὐ σῶμα ὡς οἱ Στωικοί, ἀλλὰ ἀσώματον· καὶ ἀσώματον οὐ ζωήν, ἢ γὰρ ἂν πάντα ἔζων, οὐδὲ ψυχὴν οὐδὲ νοῦν οὐδ' ὄν, διὰ τὰ αὐτὰ ἄτοπα, ἀλλὰ τὸ ἕν, ὃ καὶ τἀγαθὸν καλεῖ. (2) Μετὰ τοῦτό φησιν εἶναι τὸ πέρας καὶ τὸ ἄπειρον, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν νοητὸν κόσμον. Μετὰ τοῦτο τοὺς ὑπερκοσμίους θεούς· μετὰ ταῦτα τοὺς ἐγκοσμίους· μετὰ ταῦτα ἀγγέλων γένη ιβ', εἶτα τῶν ἀνθρώπων ψυχάς, καὶ οὕτως τὰς τῶν ἀλόγων ζώων· καὶ ἐφεξῆς τὴν φυτικὴν ψυχήν, καὶ οὕτως τὸ σῶμα τὸ ἔνυλον καὶ ἄϋλον καὶ θνητὸν καὶ ἀθάνατον· καὶ ἔνυλον εἶδος καὶ τελευταῖον τὴν ὕλην.

XIII. Ἐπεὶ δὲ τοῦ Πλάτωνος τὴν ἱστορίαν μεμαθήκαμεν καὶ τὸ εἶδος τῆς αὐτοῦ φιλοσοφίας, φέρε καὶ τρίτου κεφαλαίου ἀπαρξώμεθα καὶ διαλεχθῶμεν περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Πρῶτον δὲ ἐπιλυσώμεθα τὴν ἀπορίαν τὴν φερομένην διὰ τὸ συγγραφῆς ἀξιῶσαι τὰ οἰκεῖα δόγματα. Αὐτὸς γάρ, φησίν, ἐν Φαίδρῳ διαβάλλει τοὺς συγγραφομένους διὰ τὸ ἄψυχα ὄντα τὰ συγγράμματα μὴ δύνασθαι λόγον δοῦναι πρὸς τὸν ἀποροῦντα, ἅτε δὴ τὸ αὐτὸ φθεγγόμενα καὶ μὴ δυνάμενα ἀπορίαν φερομένην κατ' αὐτῶν ἐπιλύσασθαι· οὐ δεῖ οὖν, φησί, συγγράφειν, ἀλλὰ μαθητὰς δεῖ καταλιμπάνειν, οἵτινές ἐστιν ἔμψυχα συγγράμματα. Τοῦτο

hensionem, nemini non liquet; et alioquin quum dixit, Nil novi, addidit, « præter paucillum quidpiam; » et hoc ad sumendam et reddendam rationem, id est διαλέγεσθαι. Novit igitur dialecticam. Dicit autem rursus alibi se novisse amatoria, sicut in aliis obstetriciam artem; et per hæc tria apparet in Phædro magnifice laudans numen, bonum ipsum dicens id et pulchrum et sapiens. Ut enim dialectica per cunctas disciplinas ire solet, ita et omnia bonum appetunt: idcirco igitur congruere dixit ibi dialecticæ bonum, amatoriæ autem pulchrum; pulchra enim amamus; obstetriciæ vero arti, sapiens. Quemadmodum enim sapientis est in altitudine quæ latent animi in lucem educere et parturitionem ejus efferre, sic et obstetriciæ artis opus est in alto jacentem infantulum proferre. (2) Postquam igitur ita illius sermones recensuimus, age etiam re per se considerata ostendemus, non fuisse hujus opinionis Platonem. Quomodo enim potest ejusmodi esse is qui dixit et professus est se minime gloriaturum effugisse partiendi et distinguendi methodum? Et rursus Socratem in Gorgia inducit dicentem et assentire facientem interlocutorem illius interrogatis: sane igitur, dicit, nisi te ipsum loquentem audieris, alio loquente non tibi persuasum erit. Quomodo igitur Scepticis talem virum annumerabimus?

XII. Postquam igitur didicimus omnibus præstare hujus philosophiam, et dogmaticum esse ipsum, non Scepticum, agedum et progressum et ordinem entium juxta Platonem exponemus. Hic igitur unum dicebat omnium principium esse et non duo ut Empedocles, neque infinita ut Epicurei; et hoc non corpus esse ut Stoïci dicunt, sed incorporeum; et incorporeum non vitam, aliter enim cuncta viverent; neque animum, neque mentem, neque ens, ob eadem absurda, sed Unum, quod et bonum appellat. (2) Post hoc dicit esse finem et infinitum, et post hæc intelligibilem mundum; post hoc supermundanos deos; post hæc deos mundanos; post hæc angelorum genera duodecim, dein hominum animos, et sic etiam mutorum animalium animos; et deinceps plantarum animam, et sic corpus materiale et immateriale, et mortale et immortale, et materiale genus et postremo materiam.

XIII. Postquam autem Platonis historiam didicimus et naturam ejus philosophiæ, agedum et tertium caput inchoemus et disseramus de scriptis ejus. Primum vero solvamus difficultatem quæ fertur quod scriptura dignatus sit propria placita. Ipse enim, ait, in Phædro impetit eos qui scribunt, eo quod, quum inanima sint, scripta non possunt rationem reddere dubitanti et quærenti, utpote quæ idem semper loquantur nec valeant difficultatem quæ movetur contra ipsa solvere. Non oportet ergo, ait, scribere sed discipulos oportet relinquere, qui sunt animata scripta. Hoc enim et ipso priores consuerant facere: unde

γὰρ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ εἰώθεσαν ποιεῖν· ὅθεν Σωκράτης καὶ Πυθαγόρας ἑταίρους μόνον, οὐ μὴν καὶ συγγράμματα καταλελοίπασιν. (2) Καὶ ταῦτα μὲν ἡ ἀπορία· ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ τὸ θεῖον μιμούμενος συγγράφειν ἠξίωσεν, μεῖζον ἀγαθὸν ἀντὶ ἐλάττονος κακοῦ αἱρούμενος. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνό τινα τῶν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντων ἀφανῆ ἐποίησεν, οἷά εἰσι τὰ ἀσώματα πάντα, ἄγγελοι καὶ ψυχαὶ καὶ νοῖ καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τινὰ δὲ ὑποπίπτοντα τῇ ἡμετέρᾳ αἰσθήσει καὶ φανερὰ τυγχάνοντα, οἷά ἐστι τὰ οὐράνια σώματα καὶ τὰ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, οὕτως καὶ αὐτός τινα μὲν ἐγγράφως παραδέδωκεν, τινὰ δὲ ἀγράφως καὶ μὴ ὑποπίπτοντα τῇ αἰσθήσει δίκην τῶν ἀσωμάτων, οἷά εἰσι τὰ ἐν συνουσίαις εἰρημένα αὐτῷ· ἀμέλει γοῦν καὶ Ἀριστοτέλει γέγραπται περὶ τῶν ἀγράφων συνουσιῶν Πλάτωνος. Ἵνα οὖν κἂν τούτῳ δείξῃ τὴν πρὸς τὸ θεῖον φιλίαν, ἐσπούδασεν αὐτὸ μιμήσασθαι· οἱ γὰρ φίλοι μιμεῖσθαι ἑαυτοὺς σπουδάζουσι.

XIV. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων· ἄξιον δ' ἐστὶ ζητῆσαι, διὰ τί διαλογικῷ χαρακτῆρι ἐχρήσατο· ἀλλὰ πρὶν ἢ τούτου τὴν αἰτίαν μάθωμεν, εἴπωμεν τί ἐστι διάλογος. Διάλογος τοίνυν ἐστὶ λόγος ἄνευ μέτρου ἐξ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως ποικίλων προσώπων συγκείμενος μετὰ τῆς προσηκούσης αὐτοῖς ἠθοποιίας· τὸ δ' ἄνευ μέτρου πρόσκειται διὰ τὸν κωμικὸν καὶ τραγικὸν λόγον ἔμμετρον ὄντα· σύγκειται γὰρ καὶ αὐτὸς ἐξ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως ποικίλων προσώπων μετὰ τῆς δεούσης ἠθοποιίας (2) Ἄξιον δ' ἐστὶ ζητῆσαι, διὰ τί, ἀλλαχοῦ τοῦ Πλάτωνος διαβάλλοντος τὰ ποικίλα τῶν πραγμάτων — ἀμέλει τὴν αὐλητικὴν διαβάλλει ὡς ποικίλοις καὶ πολυτρήτοις ὀργάνοις χρωμένην, καὶ τὴν κιθαριστικὴν ὡς διαφόροις χορδαῖς, καὶ τὴν κωμικὴν διὰ τὸ διάφορον τῶν προσώπων, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν τραγικήν — ταῦτα οὖν διὰ τοῦτο διαβάλλων διὰ τί αὐτὸς ἐκ ποικίλων προσώπων συγκειμένου τοῦ διαλόγου κέχρηται τῇ τοιαύτῃ συγγραφικῇ ἰδέᾳ· ἢ ἐκεῖνο δεῖ λέγειν, ὡς οὐκ ἔστι τοιοῦτον τὸ ποικίλον τῶν προσώπων τῶν παρὰ κωμῳδοῖς καὶ τραγῳδοῖς οἷόν ἐστι τὸ παρὰ Πλάτωνι; ἐν ἐκείνοις γὰρ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ὄντων προσώπων ἐπὶ ταὐτὸ μένειν συμβαίνει τὰ πρόσωπα, παρὰ Πλάτωνι δέ, εἰ καὶ ἔστι τοῦτο εὑρεῖν, ἀγαθὰ λέγω καὶ κακὰ πρόσωπα, ἀλλ' ἔστιν ἰδεῖν ἀμειβόμενα τὰ κακὰ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν καὶ διδασκόμενα καὶ καθαιρόμενα καὶ τῆς ἐνύλου ζωῆς ἀπαναχωροῦντα πάντως· ὥστε ἄλλο ἐστὶ τὸ παρ' ἐκείνοις ποικίλον καὶ ἄλλο τὸ παρὰ τούτῳ· οὐκ ἄρα τοῖς ἐναντίοις ὑπέπεσεν.

XV. Δεῖ οὖν εἰπεῖν τὰς αἰτίας, δι' ἃς τοιούτῳ εἴδει συγγραφῆς ἐχρήσατο· λέγομεν τοίνυν, ὅτι τοῦτο ἐποίησεν, ἐπειδὴ ὁ διάλογος οἷον κόσμος ἐστί. Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ διαλόγῳ διάφορα πρόσωπά ἐστιν φθεγγόμενα καθὼς ἑκάστῳ πρέπει, οὕτω καὶ ἐν τῷ ὅλῳ κόσμῳ διάφοροί εἰσι φύσεις φθογγὴν διάφορον ἀφιεῖσαι· φθέγγεται γὰρ ἕκαστος κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν.

Socrates et Pythagoras sodales duntaxat, non vero et scripta reliquerunt. (2) Et hæc quidem est difficultas; nos autem dicimus Platonem in hoc quoque numen imitantem scribere dignatum esse, majus bonum pro minore malo eligentem. Quemadmodum enim illud nonnulla ab ipso conditorum invisibilia fecit, qualia sunt incorporea cuncta, angeli et animi et mentes et alia talia, nonnulla vero cadentia sub nostrum sensum et manifesta, qualia sunt cœlestia corpora et generationi atque destructioni obnoxia, sic et ipse aliqua quidem scripto tradidit, aliqua autem scripto nullo et non cadentia sub sensum more incorporeorum, qualia sunt in congressibus dicta ab eo. Sane certe ab Aristotele etiam scriptum est de non-exaratis congressibus Platonis. Ut igitur in hoc quoque ostenderet suam erga numen amicitiam, studuit id imitari: amici enim ut imitentur inter se operam dant.

XIV. Et hæc quidem de his hactenus. Operæ autem pretium est quærere cum dialogico charactere usus sit. Sed antequam hujusce rei causam cognoscamus, dicamus quid sit dialogus. Dialogus igitur est sermo solutus ex interrogatione et responsione variarum personarum constans cum congruenti eis morum adumbratione: « solutus » vero additur, quod comicus et tragicus sermo metro adstrictus est; constat enim hic quoque ex interrogatione et responsione variarum personarum cum debita morum pictura. (2) Operæ vero pretium est quærere cur, quum alibi Plato vituperet varietates rerum (nempe tibicinium reprehendit, ut varia et multis hiantia foraminibus instrumenta adhibens, et citharistæ artem, ut diversis utentem chordis, et comicam ob diversitatem personarum, similiterque etiam tragicam): hæc igitur ob illa vituperans cur ipse, ex variis personis constante dialogo, usus est tali scribendi forma? An illud oportet dicere, non talem esse varietatem personarum apud comœdos et tragœdos qualis est earum, diversitas apud Platonem? In illis enim bonæ et malæ quum sint personæ, in eodem statu manere evenit personas, apud Platonem vero, etsi id potest reperiri, bonas dico et malas personas, at videre est mutari malas a bonis et doceri et purgari, et materiali a vita recedere omnino, adeo ut alia sit apud illos diversitas et alia apud hunc. Non igitur in contraria incidit.

XV. Oportet igitur edere causas ob quas tali forma scribendi est usus. Dicimus igitur Platonem id fecisse, quod dialogus tanquam mundus est. Ut enim in dialogo diversæ personæ sunt loquentes prout unamquamque decet, ita et in toto mundo diversæ sunt naturæ sonum diversum emittentes: sonat enim quisque juxta propriam naturam.

(2) Μιμούμενος οὖν τὰ θεῖα δημιουργήματα, τὸν κόσμον λέγω, καὶ τοῦτο ἐποίησεν· ἢ οὖν διὰ τοῦτο ἢ ἐπειδὴ ὁ κόσμος διάλογός ἐστι. Ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ εἰσὶ φύσεις τινὲς μὲν ὑπέρτεραι, τινὲς δὲ καταδεέστεραι, καὶ ἐμμένουσα ἡ ψυχὴ ποτὲ μὲν τοῖς ὑπερτέροις συντίθεται, ποτὲ δὲ τοῖς ὑποδεεστέροις, οὕτως καὶ ἐν τῷ διαλόγῳ ἐστὶ πρόσωπά τινα μὲν ἐλέγχοντα, τινὰ δὲ ἐλεγχόμενα, καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν οἷον δικαστής τις οὖσα ποτὲ μὲν τοῖς ἐλέγχουσιν ἐκδίδωσιν ἑαυτήν, ποτὲ δὲ τοῖς ἐλεγχομένοις. (3) Ἢ ἐπειδή, ὡς αὐτὸς λέγει ὁ Πλάτων, ὁ λόγος ζώῳ ἀναλογεῖ, οὐκοῦν καὶ τῷ καλλίστῳ τῶν ζώων ὁ κάλλιστος λόγος ἀναλογήσει· κάλλιστον δὲ ζῷόν ἐστιν ὁ κόσμος, τούτῳ δὲ ἀναλογεῖ ὁ διάλογος, ὡς ἀνωτέρω εἰρήκαμεν· ὁ διάλογος ἄρα κάλλιστός ἐστι λόγος. (4) Τέταρτος λόγος ἐστὶ τοιοῦτος· ἐπειδὴ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ τῇ μιμήσει χαίρει, μίμησις δ' ὁ διάλογος διαφόρων προσώπων, ἵνα οὖν οἷον θέλξῃ τὴν ἡμετέραν ψυχήν, τοῦτο πεποίηκεν. Ὅτι δὲ χαίρει τῇ μιμήσει ἡ ψυχὴ ἡμῶν, δηλοῖ τὸ παῖδας ἡμᾶς ὄντας φιλομύθους εἶναι. (5) Ἕτερος δ' ἐστὶν ἐπὶ τούτῳ λόγος τοιοῦτος, ὅτι διὰ τοῦτο τοιοῦτον εἶδος συγγραφῆς ἐπετήδευσεν, ἵνα μὴ ψιλὰ τὰ πράγματα καὶ γυμνὰ προσώπων παραδῷ ἡμῖν· οἷον περὶ φιλίας διαλεγόμενος, ἵνα μὴ αὐτῆς ψιλῆς μνημονεύσῃ, ἀλλὰ τῆς ἐν τῷδε γενομένης, καὶ περὶ φιλοτιμίας οὐχ αὐτῆς καθ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ τῆς ἐν τῷδε· οὕτως γὰρ μᾶλλον ἡ ἡμετέρα ψυχὴ ὁρῶσα ἄλλους οἷον ἐλεγχομένους ἢ ἐπαινουμένους ἀναγκάζεται συγκατατίθεσθαι τοῖς ἐλέγχοις ἢ ζηλοῦν τοὺς ἐπαινουμένους. Καὶ ἔοικεν τοῦτο ταῖς ὁρώσαις ψυχαῖς ἐν Ἅδου ἄλλας ἁμαρτήμασι τιμωρουμένας καὶ σωφρονούσαις τῷ φόβῳ τῶν τιμωριῶν τῶν ἐν ἐκείναις γινομένων. (6) Ἕκτον διὰ τὸ διαλεκτικὴν μιμήσασθαι τὸ διαλογικὸν εἶδος ἐπετήδευσεν· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνο ἐξ ἐρωτήσεως καὶ ἀποκρίσεως προέρχεται, οὕτως καὶ ὁ διάλογος ἐκ προσώπων ἐρωτωμένων καὶ ἀποκρινομένων· ἵνα οὖν δίκην τῆς διαλεκτικῆς ἀναγκαζούσης τὴν ψυχὴν τὰς ὠδῖνας ἃς ἐν αὐτῇ ἔχει, τῶν πραγμάτων ἐκφάναι — οὐ γὰρ ἀγράφῳ γραμματείῳ ἔοικεν ἡ ψυχὴ κατ' αὐτόν — συγκατατίθεσθαι τοῖς λεγομένοις, τούτου χάριν τοιούτῳ τρόπῳ συγγραφῆς ἐχρήσατο. (7) Ἕβδομον ἵνα οἷον πρόσσχωμεν τοῖς λεγομένοις τῷ διαφόρους εἶναι τοὺς λέγοντας, καὶ μὴ ἑνὸς ὄντος ἀεὶ τοῦ διδάσκοντος οἷον ἀπονυστάξωμεν καὶ πάθωμεν, ὅπερ Αἰσχίνης (ἐπεπόνθη) ὁ ῥήτωρ παριὼν διὰ τὸ εἷς εἶναι καὶ ὁ αὐτὸς ὁ λέγων ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους πέπονθεν. Οὗτος γὰρ ἐν βήματι ὢν καὶ λέγων διὰ τὸ μὴ προσδιαλέγεσθαι καὶ ἐρωτᾶν καὶ ἐρωτᾶσθαι οὐ διήγειρεν τοὺς ἀκροατάς, ἀλλ' εἰς ὕπνον κατηνέχθησαν οἱ δικάζοντες· ὅπερ ἑωρακὼς ὁ ῥήτωρ φησὶ πρὸς αὐτούς· Γένοιτο ὑμᾶς ὄναρ χρηστὸν ἑωρακέναι περὶ τῆς δίκης. Οἱ οὖν προσδιαλεγόμενοι διὰ τὸ ἐρωτᾶν καὶ ἐρωτᾶσθαι διεγείρονται· ἀμέλει γοῦν καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης οὕτως διηγείρετο πρὸς τοὺς λόγους Σωκράτους, ὡς εἰπεῖν

(2) Imitans ergo divina opera, mundum dico, hoc quoque fecit : aut igitur ob hoc, aut quod mundus dialogus est. Quemadmodum enim in mundo sunt naturæ nonnullæ quidem superiores, nonnullæ vero inferiores, et inhabitans animus nunc quidem superioribus illigatur, nunc vero inferioribus, sic et in dialogo sunt personæ quædam quæ arguunt, quædam vero quæ arguuntur, et animus noster tanquam judex quidam sedens nunc quidem arguentibus dat sese, nunc vero his qui arguuntur. (3) Vel quod, ut ipse dicit Plato, sermo cum animante congruit : ergo et cum pulcherrimo animantium pulcherrimus sermo congruet : pulcherrimus autem animans est mundus, cum eo autem congruit dialogus, ut superius diximus. Dialogus igitur pulcherrimus est sermo. (4) Quarta ratio est talis. Quum noster animus imitatione gaudeat, imitatio vero sit dialogus diversarum personarum : ut ergo tanquam demulceret nostrum animum, id fecit. Gaudere autem imitatione animum nostrum, ostendit quod nos, quum pueri sumus, fabulis delectamur. (5) Alia vero præter hanc ratio talis est : ideo huic eum generi scribendi studuisse, ne exiles nobis res et nudas personis traderet : sicut de amicitia disserens ne ejus nudæ mentionem faceret, sed in hoc homine conspicuæ, et de ambitione non per se sola, sed in hoc homine conspicua. Ita enim magis noster animus videns alios qui sic arguuntur aut laudantur, cogitur assensum dare reprehensionibus, aut æmulari eos qui laudantur. Et simile hoc est intuentibus animis apud Orcum alios ob peccata punitos et resipiscentibus præ timore pœnarum quæ in illis aguntur. (6) Sexto quod dialecticam imitatur hoc dialogorum genus suum fecit : ut enim illud (*dialecticæ genus*) ex interrogatione et responsione procedit, sic et dialogus e personis quæ interrogantur et respondent. Ut igitur more dialecticæ cogentis animum parturitionem quam in se habet rerum efferre (non enim haud-exarato pugillari similis est animus juxta ipsum), et assensum dare iis quæ dicuntur, ob hanc causam genere tali scribendi usus est. (7) Septimo, ut sic attendamus iis quæ dicuntur, propterea quod diversi sunt qui dicunt, et ne, uno semper docente, velut dormitemus et patiamur quod Æschines orator prodiens, eo quod unus erat et idem is qui dicebat ab initio usque ad finem passus est. Hic enim in suggestu stans et verba faciens, quod non colloquebatur neque interrogabat neque interrogabatur, non excitavit auditores, sed in somnum delapsi sunt qui judicabant. Quod conspicatus orator dicit ad eos : Utinam contingat vos somnium bonum vidisse de lite! Qui ergo colloquuntur, ideo quod interrogant et interrogantur, evigilant : statim Alcibiades ita evigilabat ad sermones So-

περὶ αὐτοῦ ὅτι, « Ὦ Σώκρατες, οὕτως μου ἀναπηδᾷ ἡ καρδία ἐκ τοῦ λόγου τοῦ σοῦ, καθάπερ οἱ κορυβαντιῶντες, καὶ δακρύω. Τοιούτου γὰρ εἰ δράξονται εὐφυοῦς ἀνδρός, ἔχονται αὐτοῦ δίκην ἀγρίας ἐχίδνης δυσαπολύτως. » Διὰ ταῦτα οὖν πάντα τὸ διαλογικὸν εἶδος τῆς ἑρμηνείας ἐπετήδευσεν.

XVI. Πέμπτον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κεφάλαιον ζητήσωμεν, πόσα ἐστὶ τὰ συνιστῶντα ἕκαστον τῶν Πλάτωνος διαλόγων. Ἐπεὶ τοίνυν μεμαθήκαμεν ὡς ὁ διάλογος κόσμος ἐστὶ καὶ ὁ κόσμος διάλογος, ὅσα ἐστὶ τὰ συνιστῶντα τὸν κόσμον, τοσαῦτα καὶ τοὺς διαλόγους εὑρήσομεν. (2) Εἰσὶ τοίνυν ἐν τῷ ὅλῳ κόσμῳ ὕλη, εἶδος, φύσις ἡ τὸ εἶδος ἐνθεῖσα τῇ ὕλῃ, ψυχή, νοῦς καὶ θεότης· ἐν δὲ τῷ διαλόγῳ ἀναλογεῖ μὲν τῇ ὕλῃ τὰ πρόσωπα καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ τοὺς διαλόγους ἔγραψεν ὁ Πλάτων, ἀλλὰ τῶν μὲν προσώπων ἐν παντὶ διαλόγῳ ἔστιν εὐπορῆσαι, χρόνον δὲ καὶ τόπον οὐκ ἐν παντὶ δυνάμεθα λέγειν· ὥσπερ ἐν Μίνωϊ καὶ Κλειτοφῶντι· καὶ τοῦτο εἰκότως. Ἡ γὰρ κυρίως ὕλη τὰ πρόσωπά ἐστιν, οὐχ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος· ὥσπερ οὖν ἐν τοῖς γινομένοις ἀνάγκη ἐστὶν ὕλην εἶναι καὶ ταύτης ἀπούσης ὡς ἑνὸς τῶν αἰτίων οὔσης οὐ γίνεται τὸ γινόμενον, χρόνος δὲ καὶ τόπος τὸν ὧν οὐκ ἄνευ λόγον ἐπέχει, οὕτως προσώπων ἀπόντων οὐκ ἔστιν ὅλως διάλογος, ἐπειδὴ ἐν τῷ ὁρισμῷ τοῦ διαλόγου ἐλέγομεν, ὅτι ἐκ πολλῶν προσώπων ἐρωτώντων καὶ ἐρωτωμένων σύγκειται ὁ διάλογος· διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν προσώπων μὲν εὐποροῦμεν, χρόνου δὲ καὶ τόπου οὐκ ἀεί. (2) Ταῦτα δὲ τὰ πρόσωπα ἢ ἐπιστημονικά ἐστιν ἢ ὀρθοδοξαστικὰ ἢ ἀμαθῆ· καὶ ἀμαθῆ τὴν ἁπλῆν ἄγνοιαν ἀγνοοῦντα ἢ τὴν διπλῆν ἢ τὴν μεγίστην ἢ τὴν σοφιστικήν. Ἁπλῆ μὲν οὖν ἐστὶν ἀμαθία, ὅταν τις ἀγνοῇ τόδε τι εἶναι καὶ οἶδεν ὅτι ἀγνοεῖ· διπλῆ ἐστὶν ὅταν καὶ ἀγνοῇ τόδε τι εἶναι καὶ μὴ γινώσκῃ ὅτι ἀγνοεῖ, ὥς φησιν ἐν Φαίδρῳ· « Οὐ δύναμαι κατὰ τὸ Δελφικὸν γράμμα γνῶναι ἐμαυτόν· » μεγίστη δ' ἄγνοιά ἐστιν, ὅταν καὶ ἀγνοῇ καὶ οἶδεν ὅτι ἀγνοεῖ, κρατούμενος δ' ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ ἐναντίου δόγματος οὐκ ἀφίσταται τῆς οἰκείας ἀγνοίας· σοφιστικὴ δ' ἐστὶν ἄγνοια, ὅταν ἀγνοῇ μέν τις, σπεύδῃ δὲ διὰ πιθανολογίας ἐπικαλύψαι τὴν οἰκείαν ἄγνοιαν. (3) Ταῦτα δὲ τὰ πρόσωπα οὔτε πάντη κέκτηνται τὸ ἱστορικόν· οὐ γὰρ ἂν καὶ τὰ μικρότατα εἶχεν ἱστορῆσαι ὁ Πλάτων, οἷον ὅτι συνέκαμψε τὸ σκέλος ὁ Σωκράτης· ἀλλ' οὔτε πάντα πλασματώδη ἐστὶν τὰ περὶ τὰ πρόσωπα· οὐ γὰρ ἂν ἐκέκτηντο τὸ ἀληθές· ἀλλὰ τὰ εἰς ἑνὸς πράγματος ἀπόδειξιν συντείνοντα· λέγει δ' ὁ Πλάτων δίκην τῶν γραφέων τῶν ἐκλεγομένων τὰ ἐπιτήδεια χρώματα πρὸς ἑνὸς εἴδους γραφήν. (4) Τοσαῦτα μὲν περὶ τῶν προσώπων· ἐν χρόνῳ δὲ τοὺς διαλόγους ἐξέδωκεν οὐ τῷ τυχόντι, ἀλλ' ἐν ᾧ πανηγύρεις ἦσαν καὶ ἑορταὶ τῶν θεῶν, ἵνα τότε καθάπερ ὕμνοι ἀνυμνῶνται καὶ κηρύττωνται τὰ συγγράμματα αὐτοῦ. Ἐν γὰρ ταῖς ἑορταῖς εἰώθαμεν

cratis, ut dixerit de eo : « O Socrates, ita mihi subsilit cor e sermone tuo, ut corybantico spiritu afflatis, et fleo. Talem enim si arripuerint bene natum virum, adhærent ei more viperæ feræ, ut ægre solvantur. » Ob hæc igitur cuncta dialogorum genus in exponendo suum fecit.

XVI. Quintum præter dicta caput nostra sit quæstio, quæ et quot sint ea quæ constituunt quemque ex Platonis dialogis. Quum igitur didicerimus dialogum mundum esse, et mundum dialogum, quot sunt ea quæ constituunt mundum, tot et dialogos constituere inveniemus. (2) Sunt ergo in toto mundo materia, forma, natura quæ formam imponit materiæ, animus, mens et divinitas : in dialogo autem congruunt quidem cum materia personæ et tempus et locus, in quo dialogos scripsit Plato, sed personas quidem in omni dialogo est in promptu invenire, tempus vero et locum non in omni possumus dicere : sicut in Minoe et Clitophonte; et id evenit ut par est. Nam quæ est proprie materia, personæ sunt, non tempus et locus. Ut igitur in his quæ fiunt necesse est materiam esse et hac absenti tanquam una causarum efficientium, non fit id quod jam in eo est ut fiat, tempus vero et locus talia sunt sine quibus illa non fiunt, sic personis absentibus non est omnino dialogus, quum in definitione dialogi diximus e multis personis quæ interrogant et interrogantur constare dialogum. Ob hanc igitur causam personas quidem in promptu habemus, tempus vero et locum non semper. (2) Hæ autem personæ aut ad scientiam aptæ sunt aut rectæ opinionis capaces, aut insciæ : atque insciæ aut pura et simplici ignorantia nescientes aut duplici vel maxima aut sophistica. Simplex quidem est ignorantia, quando quis ignorat hoc quid sit et scit se ignorare : duplex est quando et ignorat hoc quid sit et nescit se ignorare, ut ait in Phædro : « Non possum, juxta Delphicum titulum, novisse memet ipsum. » Maxima vero ignorantia est, quando et ignorat et scit se ignorare, at subactus affectu contrariæ opinionis non recedit a propria ignorantia. Sophistica vero est ignorantia quando ignorat quidem aliquis, festinat vero verisimili ficta oratione occultare propriam ignorantiam. (3) Hæ autem personæ non usquequaque continent quod secundum historiam est : non enim vel minima poterat narrare Plato, velut flexisse genu Socratem; sed neque cuncta fictitia sunt quæ ad personas attinent (non enim possedissent verum), sed quæ ad unius rei demonstrationem tendunt. Loquitur autem Plato more pictorum eligentium peculiares colores ad unius picturam figuræ. (4) Hæc quidem hactenus de personis. Tempore vero dialogos edidit non quolibet et fortuito, sed quo omnium Græcorum congressus erant et festa deorum, ut tunc tanquam hymni cantarentur et celebrarentur scripta ejus. In festis enim consuevimus

τοὺς ὕμνους λέγειν· ἀμέλει γοῦν Τίμαιον μὲν ἐν τοῖς Βενδιδείοις — ἑορτὴ δ' αὕτη τίς ἐστι τῆς Ἀρτέμιδος ἐν τῷ Πειραιεῖ — Παρμενίδην δ' ἐν τοῖς Παναθηναίοις ἐξέδωκεν, καὶ ἄλλον ἐν ἄλλῃ ἑορτῇ. (5) Τοσαῦτα καὶ 5 περὶ τοῦ χρόνου· τόπον δὲ ἄλλοτε ἄλλον εἰσάγει τοῖς ἰδίοις διαλόγοις. Ζῶντος μὲν γὰρ Σωκράτους ἐν ταῖς Ἀθήναις ἐποιεῖτο σκηνὰς τῶν διαλόγων, θανόντος δ' αὐτοῦ οὐκέτι ἐν Ἀθήναις διὰ τὸ ἀναξίους ἡγεῖσθαι Ἀθηναίους τῶν οἰκείων λόγων· ἀμέλει γοῦν τὸ μὲν 10 Συμπόσιον ἐν τῇ Ἀγάθωνος οἰκίᾳ ἐποιήσατο, τὴν Πολιτείαν δ' ἐν τῷ Πειραιεῖ, τὸν δὲ Φαῖδρον ἐν τῷ Νυμφῶν ἱερῷ, τὸν δὲ Τίμαιον οὐκ ἔν τινι μερικῷ τόπῳ, ἀλλ' ἐν πόλει, καὶ ἄλλον ἐν ἄλλῳ τόπῳ. Τοσαῦτα καὶ διὰ τὸν τόπον.

15 XVII. Ταῦτα μὲν οὖν ἀναλογοῦσιν ὕλῃ· τῷ δ' εἴδει ἀναλογεῖ ὁ χαρακτήρ· οὗτος δ' ἢ ἁδρὸς ἢ ἰσχνὸς ἢ μικτός, καὶ εἰ μικτός, ἢ κατὰ κρᾶσιν ἢ κατὰ παράθεσιν. Κέχρηται δὲ τῷ μὲν ἁδρῷ ἐν τοῖς θεολογικοῖς διαλόγοις, τῷ δὲ ἰσχνῷ ἐν τοῖς ἄλλοις διαλόγοις, 20 μιμούμενος ἐν τῇ φράσει τὰ πράγματα· πρὶν ἢ δὲ μάθωμεν, ἐν τίνι κέχρηται τῷ μικτῷ κατὰ κρᾶσιν, εἴπωμεν πρῶτον, τίς ἐστι καὶ ποῖος ὁ μικτὸς κατὰ κρᾶσιν. Λέγομεν τοίνυν ὅτι ὁ ὑφειμένως ἁδρὸς ἢ ὁ ἰσχνὸς ὁ ἔχων ὀλίγην ἁδρότητα, οὗτος κατὰ 25 κρᾶσίν ἐστι· κατὰ παράθεσιν δέ, ὅταν μέρος μὲν τοῦ διαλόγου ἰσχνῶς πέφρασται, μέρος δ' ἁδρῶς, καθάπερ ἐν τῷ Γοργίᾳ ποιεῖ· τὰ μὲν γὰρ προηγούμενα τοῦ μύθου ἰσχνῶς πέφρασται, τὰ δ' ἐν τῷ μύθῳ ἁδρῶς διὰ τὴν αἰτίαν τὴν εἰρημένην προσεχῶς, ὅτι 30 τὰ θεολογικὰ ἁδρῶς, τὰ δὲ λογικὰ ἰσχνῶς φράζει. Τῷ δὲ κατὰ κρᾶσιν μικτῷ κέχρηται ἐν τοῖς ἠθικοῖς διαλόγοις, ἐπειδὴ περὶ ἀρετῆς διαλέγεται ἐν αὐτοῖς, αἱ ἀρεταὶ δὲ μεσότητές εἰσιν· κυρίως δὲ μέσος ἐστὶν ὁ κατὰ κρᾶσιν μικτὸς χαρακτήρ. (2) Ὁ δὲ 35 τρόπος τῆς συνουσίας ἀναλογεῖ τῇ φύσει· οὗτος δὲ ἢ ὑφηγηματικός ἐστιν ἢ ζητηματικὸς ἢ μικτός· καί ἐστι μὲν ὑφηγηματικὸς τρόπος, ὅταν τὰ ἑαυτῷ δοκοῦντα δίχα πάσης ζητήσεως καὶ ἀποδείξεως προβάλληται, ζητηματικὸς δὲ ὅταν ζητῇ, μικτὸς δὲ ὁ ἐξ ἀμφοῖν 40 συγκρινόμενος. Δίχα δὲ διαιρεῖται ἕκαστος τῶν ἄκρων· τοῦ γὰρ ὑφηγηματικοῦ ὁ μέν ἐστι θεωρητικός, ὁ δὲ πολιτικός, καὶ τοῦ ζητητικοῦ ὁ μέν ἐστιν ἀγωνιστικός, ὁ δὲ γυμναστικός· κέχρηται δὲ τῷ μὲν ὑφηγηματικῷ θεωρητικῷ ἐν τοῖς θεολογικοῖς, τῷ δὲ 45 ὑφηγηματικῷ πολιτικῷ ἐν ταῖς πολιτείαις. (3) Τῇ δὲ ψυχῇ ἀναλογοῦσιν αἱ ἀποδείξεις· τὰς γὰρ ἀποδείξεις αὕτη προβάλλεται· τῷ δὲ νῷ τὸ πρόβλημα, περὶ ὃ αἱ ἀποδείξεις δίκην περιφερείας προβάλλονται. Καὶ εἰκότως τῷ νῷ τὸ πρόβλημα ἔοικεν· ὥσπερ γὰρ ἀμερής 50 ἐστιν ὁ νοῦς καὶ δίκην κέντρου νοεῖται, περὶ δὲ τὸν νοῦν ἐστὶν τὰ διανοητικὰ δίκην περιφερείας περὶ τὸ κέντρον ἀνελιττομένης, οὕτως καὶ τὸ πρόβλημά ἐστι, περὶ δὲ τοῦτο δίκην περιφερείας αἱ ἀποδείξεις ἀνελίττονται, θηρᾶσαι βουλόμεναι τὸ προβληθὲν τῷδ'

hymnos dicere : exempli causa Timæum in Bendidiis (festum hoc est quoddam Artemidis in Piræeo), Parmenidem vero in Panathenæis edidit, et alium dialogum in alio festo. (5) Hactenus de tempore. Locum autem alias alium inducit in suis dialogis. Vivente enim Socrate, Athenis ponebat scenas dialogorum; mortuo autem eo, non jam Athenis, propterea quod indignos ducebat Athenienses suis sermonibus : exempli causa Symposium in Agathonis domo locavit, Politiam autem in Piræco, Phædrum in Nympharum sacello, Timæum vero non in quodam particulari loco, sed in urbe, et alium dialogum in alio loco. Hactenus circa locum.

XVII. Hæc quidem congruunt cum materia; cum forma vero congruit character. Hic autem vel amplus vel tenuis vel mixtus est; et, si mixtus, vel per temperationem, vel per juxta-positionem. Usus est vero amplo quidem genere in theologicis dialogis, tenui autem in ceteris, imitans in eloquio ipsas res. Antequam vero discamus in quo usus sit charactere mixto per temperationem, dicamus primum quis sit et qualis character mixtus per temperationem. Dicimus igitur remisse amplum dialogum, vel tenuem cui quiddam sit amplitudinis, hunc per temperationem esse; per juxtapositionem vero est quum pars quidem dialogi tenuiter dicta est, pars alia amplo modo, sicut in Gorgia facit; quæ quidem enim præcedunt mythum, tenuiter dicta sunt, quæ vero sunt in mytho, cum amplitudine, ob causam modo dictam, quod theologica amplo modo, logica vero tenuiter edisserit. Charactere autem mixto per temperationem usus est in moralibus dialogis, quia de virtute colloquitur in eis, virtutes vero medietates sint : proprie vero medius est per temperationem mixtus character. (2) Modus vero conversationis congruit cum natura : hic autem aut enarrativus est aut quæstiones agitans aut mixtus. Et est quidem enarrativus modus, quando ea quæ ipsi sibi videntur absque omni quæsitione et demonstratione profert; quæsitivus autem quum quærit, mixtus vero character ex ambobus concinnatus. Bifariam autem dividitur quisque extremorum. Enarrativi enim unus est theoreticus, alter vero civilis; quæsitivi unus quidem est certatorius, alter vero exercitatorius. Usus est autem enarrativo theoretico in theologicis dialogis, enarrativo autem civili in iis qui sunt de civitate. (3) Cum animo autem congruunt argumenta; argumenta enim hic profert; cum mente vero congruit problema, circa quod argumenta more circumferentiæ projiciuntur. Et probabiliter mentem problema refert : quemadmodum enim partium nescia est mens et more centri cogitatur, circa mentem vero sunt ad cogitationem pertinentia modo circumferentiæ circa centrum quæ evolvitur, sic et problema est, circa id vero instar circumferentiæ argumenta evolvuntur, venari vo-

ἀγαθόν. (4) Καὶ οὕτως μὲν εἴρηται· ἔστι δὲ καὶ ἄλλως δεῖξαι, πῶς τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ ἀναλογοῦσι τὰ συμπληροῦντα τὸν διάλογον. Ἓξ γὰρ ὄντων αἰτιῶν ἐπὶ ἑκάστου τῶν γινομένων πράγματος, ὑλικοῦ, εἰδικοῦ, ποιητικοῦ, τελικοῦ, παραδειγματικοῦ, ὀργανικοῦ, τῷ μὲν ὑλικῷ ἀναλογοῦσι τὰ πρόσωπα καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος, τῷ δὲ εἰδικῷ ὁ χαρακτήρ, τῷ δὲ ποιητικῷ ἡ ψυχή, τῷ δὲ ὀργανικῷ αἱ ἀποδείξεις, τῷ δὲ παραδειγματικῷ τὰ προβλήματα, τῷ δὲ τελικῷ τὸ ἀγαθόν.

XVIII. Ἕκτον κεφάλαιον δεῖ ζητῆσαι, πόθεν τὰς ἐπιγραφὰς τῶν διαλόγων ποιεῖται ὁ Πλάτων. Φαμὲν τοίνυν ὅτι ἀπὸ προσώπων ἢ ἀπὸ πραγμάτων· καὶ ἀπὸ προσώπων ἢ τελειούντων ἢ τελειουμένων ἢ χρείαν τινὰ ἀποπληρούντων· τελειούντων μὲν ὡς ἐπὶ τοῦ Παρμενίδου καὶ Τιμαίου ἐποίησεν, τελειουμένων δέ, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ Φαίδρου καὶ τῶν τοιούτων· χρείαν δέ τινα ἀποπληρούντων, ὡς ἐπὶ τοῦ Κρίτωνος. Εἰ δὲ ἀπὸ πραγμάτων ποιοῖτο τὰς ἐπιγραφάς, ἢ ἀπὸ γινομένων ποιεῖται, ὡς ἐπὶ τῆς Ἀπολογίας, αὕτη γὰρ τῶν γινομένων ἐστίν, ἢ ἀπὸ ζητουμένων, ὡς ἐπὶ τοῦ Σοφιστοῦ, ἢ ἀπὸ τοῦ * * * *

XIX. Ἕβδομον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις προκείσθω ἡμῖν εἰς ζήτησιν κεφάλαιον τὸ μαθεῖν, πόθεν δεῖ τὰς διαιρέσεις τῶν τμημάτων ἑκάστου διαλόγου εὑρεῖν. Τριῶν τοίνυν ὄντων ἑκάστῳ διαλόγῳ, ἱστορίας καὶ προσώπων, διαλεκτικῆς καὶ συλλογισμῶν, καὶ δογμάτων, οὐχ ἀπὸ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν προσώπων δεῖ ποιεῖσθαι τὰς διαιρέσεις, καθάπερ τινὲς ποιοῦσι, τὸν Γοργίαν διαιροῦντες εἰς τοὺς πρὸς Γοργίαν καὶ Πῶλον καὶ Καλλικλέα λόγους, οὐκ ἐκ τούτων δεῖ ποιεῖσθαι· πολλάκις γὰρ περὶ πράγματα κατασκευάζων μέρος τῆς κατασκευῆς εἴωθε νέμειν τῇ δευτέρᾳ ἱστορίᾳ καὶ τῷ δευτέρῳ προσώπῳ. (2) Ἀλλ' οὐδὲ ἐκ τῆς διαλεκτικῆς καὶ τῶν συλλογισμῶν ποιεῖσθαι δεῖ τὰς διαιρέσεις, καθάπερ τινὲς ποιοῦσι, τὸν Ἀλκιβιάδην διαιροῦντες εἰς τοὺς δέκα συλλογισμοὺς τοὺς ἐν αὐτῷ παραδιδομένους· οὐδ' ἐκ τούτων οὖν δεῖ ποιεῖσθαι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· πολλάκις γὰρ περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος διαφόρους λέγει συλλογισμούς, ὡς μὴ περαίνεσθαι εἰς ἕνα συλλογισμὸν τὰ τῆς δείξεως· ἀλλ' ἐκ τῶν δογμάτων δεῖ τὰς διαιρέσεις ποιεῖσθαι.

XX. Ὄγδοον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κεφάλαιον δεῖ ζητῆσαι, ποῖος ὑπάρχει ὁ τρόπος συνουσίας τῶν ἐν τῷ διαλόγῳ προσώπων. Ἰστέον τοίνυν, ὅτι τὴν συνουσίαν ποιεῖται ἢ διὰ τῶν προσώπων αὐτῶν, ὡς ὅταν εἰσαγάγῃ αὐτὸν τὸν Σωκράτη ἢ ἄλλον τινὰ διαλεγόμενον δι' ἑαυτοῦ, ἢ δι' ἑτέρων τινῶν ἀκουσάντων ἐκ προσώπων, ὡς ὅταν εἰσαγάγῃ τινὰ περὶ πράγματα διαλεγόμενον ἃ ἤκουσε Σωκράτους, ἢ διὰ ἄλλων ἐκ τούτων τῶν ἀκουσάντων ἀπὸ Σωκράτους μαθόντων, ἢ δι' ἄλλων ἐκ τῶν δευτέρων ἀκουσάντων, ὡς μέχρι τούτων τὴν πρόοδον τῶν ἀκουσάντων γίνεσθαι, μηκέτι δὲ περαιτέρω προβῆναι. (2) Κἂν τούτῳ δὲ πάλιν τὴν τῶν ὄντων

lentia propositum hunce bonum. (4) Et sic quidem dictum est : est vero aliter quoque ostendere quo modos cum iis quæ in mundo sunt congruunt quæ complent dialogum. Sex enim quum sint causæ in quaque earum quæ gignuntur re, materialis, formalis, effectiva, finalis, demonstrativa, organica, cum materiali congruunt personæ et tempus et locus, cum formali autem character, cum effectiva animus, cum organica argumenta, cum demonstrativa problemata, cum finali bonum.

XVIII. Sextum caput est in quo oportet quærere unde titulos dialogorum sibi faciat Plato. Dicimus ergo, a personis aut a rebus, et a personis sive initiantibus sive quæ initiantur, sive quæ usum quendam præbent et explent; initiantibus quidem ut in Parmenida et Timæo fecit; quæ initiantur autem, ut in Alcibiade et Phædro et talibus; quæ usum præstant quendam, ut in Critone. Si autem a rebus sibi facit titulos, aut ab his quæ fiunt facit, ut in Apologia, quæ tota in factis est, aut ab his quæ quæruntur, ut in Sophista aut ab......

XIX. Septimum post dicta propositum esto nobis in investigationem caput discere unde oporteat divisiones classium cujusque dialogi invenire. Tria igitur quum sint unicuique dialogo, historia et personæ, dialectica et syllogismi, et placita, non ab historia et personis oportet effici divisiones, sicut nonnulli faciunt, Gorgiam dividentes in sermones cum Gorgia et Polo et Callicle habitos, non ex his oportet divisiones facere : sæpenumero enim res in adornando respiciens, partem compositionis solitus est attribuere secundæ historiæ et secundæ personæ. (2) Sed neque ex dialectica et syllogismis facere oportet divisiones, sicut nonnulli faciunt, Alcibiadem dividentes in decem syllogismos qui in eo traduntur. Neque ex his igitur oportet facere divisiones ob eandem causam. Haud semel enim de eadem re diversos dicit syllogismos, ita ut non absolvantur in unum syllogismum quæ sunt probationis. Verum ex placitis oportet divisiones facere.

XX. Octavum post dicta caput est quo oportet quærere qualis sit modus conversationis dialogi personarum. Tenendum est igitur conversationem efficere (Platonem) seu per personas ipsas, ut quum inducit ipsum Socratem aut alium quempiam colloquentem per se ipsum, vel per alios quosdam qui audierunt ex personis, ut quum inducit quendam de rebus loquentem quas audivit a Socrate, aut per alios ex illis qui audierunt a Socrate adeptos, aut per alios qui ex secundis audierunt, adeo ut ad hos usque progressus eorum qui audierunt efficiatur, non jam vero ulterius procedat. (2) Et in hoc rursus entium ordinem

τάξιν μιμούμενος φαίνεται· οὐ πρόεισι γὰρ περαιτέρω τῶν τρίτων, ἐπειδὴ τὰ ὄντα πάντα ἢ νοητά ἐστιν, ἢ διανοητά, ἅτινα εἰκόνες εἰσὶ τῶν νοητῶν, ἢ αἰσθητά, ἃ καὶ αὐτὰ εἰκόνες εἰσὶ τῶν διανοητῶν, ἢ εἰκόνες τῶν αἰσθητῶν, οἷαί εἰσιν αἱ ὑπὸ τῶν γραφέων γινόμεναι, καὶ περαιτέρω τούτων οὐδέν ἐστιν, ὡς τέσσαρά τινα κἀνταῦθα εἶναι· καὶ ἀναλογεῖ μὲν τὰ πρόσωπα τοῖς νοητοῖς, τοῖς δὲ διανοητοῖς τὰ ἐκ τούτων ἀκούσαντα· οἷον γὰρ εἰκόνες εἰσὶ τῶν προσώπων αὐτῶν αὐτά, καθάπερ καὶ τὰ διανοητὰ τῶν νοητῶν· τοῖς δ' αἰσθητοῖς ἀναλογοῦσιν οἱ δεύτεροι ἀκούσαντες.

XXI. Ἔννατον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις δεῖ ζητῆσαι κεφάλαιον, ἐκ πόσων κανόνων δεῖ θηρᾶν τὸν ἑκάστου διαλόγου σκοπόν. Χρεία γάρ ἐστι τοῦτον ζητεῖν, ἐπειδὴ ὡς αὐτὸς λέγει ἐν Φαίδρῳ· « Ὦ παῖ, μία τίς ἐστιν ὁδὸς τοῖς μέλλουσι καλῶς βουλεύεσθαι, εἰδέναι, περὶ οὗ ἂν ᾖ βουλή· ἐπειδὴ τοῦ παντὸς ἁμαρτάνειν ἀνάγκη· » πῶς οὖν αὐτοῦ τοῦτο λέγοντος παραιτησόμεθα ἐπὶ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τὸ εἰδέναι περὶ τίνος ἕκαστα διαλέγεται; (2) Ἔτι δ' ἂν μᾶλλον τὸ χρήσιμον τῆς τοιαύτης ζητήσεως μάθοιμεν, εἰ τῇ διπλῇ τῶν ἐπιγραφῶν τῶν πλείστων διαλόγων προσέχοιμεν. Ἕκαστος γὰρ σχεδὸν διπλῆν ἔχει τὴν ἐπιγραφήν, οἷον Φαίδων ἢ περὶ ψυχῆς, καὶ Φαῖδρος ἢ περὶ κάλλους, καὶ οἱ ἄλλοι οὕτως· ἄδηλον οὖν ἐστὶ περὶ ποίου ἄρα τῶν ἐγκειμένων τῇ ἐπιγραφῇ διαλέγεται· οὐκ ἄρα ἀχρείως ζητοῦμεν τοῦτο τὸ κεφάλαιον. (3) Ἐκ δέκα τοίνυν κεφαλαίων τοῦτον θηρᾶσαι δυνατόν· ἐκ τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ πλήθους, ἐκ τοῦ καθόλου καὶ μερικοῦ, ἐκ τοῦ ὅλου καὶ μέρους, ἐκ τοῦ ὁλοσχεροῦς καὶ βεβαίου, ἐκ τοῦ κρείττονος καὶ χείρονος, ἐκ τοῦ συμφώνου καὶ ἀσυμφώνου, ἐκ τοῦ μὴ κατά τινος εἰρῆσθαι, ἐκ τοῦ μὴ ἐμπαθῆ εἶναι, ἐκ τῶν ὀργάνων, ἐκ τῆς ὕλης. Ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ πλήθους, ἵνα ἕνα σκοπὸν λέγωμεν ἔχειν τὸν διάλογον καὶ μὴ πολλούς. Πῶς γὰρ πολλοὺς ἔμελλεν σκοποὺς ἔχειν ὁ διάλογος Πλάτωνος, τοῦ οὕτως ἀνυμνοῦντος τὸ θεῖον, ὅπερ ἕν ἐστι, καὶ ἄλλως εἰ αὐτός ἐστιν ὁ λέγων, ὅτι ὁ διάλογος ζώῳ ἔοικεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ λόγος; πᾶς γὰρ λόγος ἄριστα γεγραμμένος ζώῳ ἀναλογεῖ· εἰ οὖν ὁ διάλογος ζώῳ ἀναλογεῖ, τὸ δὲ ζῶον ἓν τέλος ἔχει τὸ ἀγαθόν, τὸ ὅτου χάριν καὶ γέγονεν, καὶ ὁ διάλογος ἄρα ἓν ὀφείλει ἔχειν τέλος, τοῦτ' ἐστὶν ἕνα σκοπόν. Ὅθεν οὐκ ἀποδεκτέον τοὺς λέγοντας τρεῖς εἶναι τοὺς σκοποὺς τοῦ Φαίδωνος, περὶ ἀθανασίας ψυχῆς, καὶ περὶ εὐθανασίας, καὶ περὶ φιλοσόφου βίου· κακῶς οὖν ὡς εἴρηται λέγουσιν οὗτοι· οὐδὲ γὰρ πολλοὺς δεῖ εἶναι τοὺς σκοπούς, ἀλλ' ἕνα. (4) Ἐκ τοῦ καθόλου καὶ μερικοῦ, ἵνα τὸν καθολικώτερον καὶ περιεκτικώτερον σκοπὸν αἱρώμεθα μᾶλλον τοῦ μερικωτέρου· ὅθεν οὐκ ἀποδεκτέον τοὺς λέγοντας τὸν Σοφιστὴν περὶ τοῦ σοφιστοῦ ἔχειν τὸν σκοπόν, ἀλλὰ τοὺς λέγοντας περὶ τοῦ μὴ ὄντος ἀποδεκτέον. Ὁ γὰρ σοφιστής τι μὴ ὄν ἐστι, καθολικώτερον δὲ τὸ μὴ ὂν ἁπλῶς τοῦ τι μὴ ὄντος, εἰ δὲ καθολικώτερον, καὶ περιεκτικώτερον, ὥστε

imitans apparet. Non procedit enim ulterius tertiis, quoniam entia cuncta aut intelligibilia sunt, aut cogitabilia, quæ imagines sunt intelligibilium, aut sensibilia, quæ et ipsa imagines sunt cogitabilium aut imagines sensibilium, quales sunt quæ a pictoribus præstantur, et ulterius his nihil est, adeo ut quattuor quædam et illic sint. Et congruunt quidem personæ cum intelligibilibus, eum cogitabilibus vero quæ ex his audierunt: tanquam enim imagines sunt personarum ipsarum ipsæ, sicut et cogitabilia imagines sunt intelligibilium; cum sensibilibus vero congruunt qui audierunt secundi.

XXI. Nonum post dicta oportet quærere caput, ex quot regulis oporteat indagari cujusque dialogi scopum. Necessarium est enim hunc quærere, quum, ut ipse dicit in Phædro: « O puer, una quædam est via volentibus pulchre deliberare, novisse de quo sit deliberatio. Siquidem *aliter* toto cælo errare necesse est »: quomodo igitur, ipso id dicente, deprecabimur de ejus scriptis novisse de quo singula quæque disserant? (2) Etiam magis vero utilitatem talis quæstionis didicerimus si duplici inscriptionum plerorumque dialogorum attenderimus animum. Quisque enim fere duplicem habet inscriptionem, sicut Phædo seu de Anima, et Phædrus seu de pulchritudine, et ceteri eundem in modum. Obscurum est igitur de quali utique re positarum in inscriptione colloquatur. Non ergo incassum quærimus hoc caput. (3) Jam hunc ex decem capitibus scopum indagari licet. Ex Uno et multitudine, ex generali et particulari, ex toto et parte, ex universali et solido (*individuo*), ex meliore et pejore, ex consono et discordi, ex eo quod non contra aliquem dictus est dialogus, ex eo quod non passione concitatus est, ex organis, ex materia. Ex Uno quidem et multitudine, ut unum scopum dicamus esse dialogo et non multos. Quomodo enim multos possit scopos habere dialogus Platonis, sic adeo celebrantis numen divinum, quod unum est? et alioquin, si ipse est qui dicit dialogum animanti similem esse, quandoquidem etiam sermo. Omnis enim dialogus secundum artis perfectionem scriptum cum animanti congruit. Jam si dialogus cum animanti congruit, animans vero unum finem habet, nempe bonum, id cujus ergo et in lucem prodiit, et dialogus igitur unum debet habere finem, id est unum scopum. Unde non audiendi sunt qui dicunt tres esse scopos Phædonis, de immortalitate animi, et de fausta morte, et de philosophia vita. Perperam igitur, ut dictum est, loquuntur isti. Non enim multos oportet esse scopos, sed unum. (4) Ex generali et particulari, ut magis generalem et ampliorem plurimaque comprehendentem scopum eligamus potius quam magis particularem. Unde non audiendi sunt qui dicunt Sophistam dialogum de sophista habere scopum, sed qui dicunt de non-ente agere audiendi sunt. Sophista enim quidpiam non-ens est, magis autem generale et amplius est non-ens omnino aliquo non ente; si autem magis generale est, est

ὁ καθολικώτερος σκοπὸς τὸν μερικὸν περιέχει. (5) Ἐκ δὴ τούτου φανερόν — οἷον γὰρ πόρισμα ἡμῖν ἀνακύπτει — ὡς οὐ δεῖ διττὰς εἶναι τὰς ἐπιγραφὰς ἐν τοῖς λόγοις· ἢ γὰρ ἕτεραί εἰσιν ἀλλήλων ἢ μία καὶ ἡ αὐτὴ (καὶ) ἢ ἡ μὲν καθολικωτέρα, ἡ δὲ μερικωτέρα· εἰ οὖν ἕτεραί εἰσιν, οὐκ ἀποδεξόμεθα, ἵνα μὴ πολλοὺς σκοποὺς αἱρησώμεθα καὶ διὰ τοῦτο ἐμπέσωμεν εἰς τὰ ἄτοπα τοῦ πρώτου κανόνος· εἰ δὲ μία καὶ ἡ αὐτή ἐστι, μάτην εἴληπται ἡ ἑτέρα ὡς ἀδολεσχία· εἰ δὲ ἑτέρα καθολικωτέρα, αἱρετέα ἡ καθολική.

XXII. Ἐκ δὲ τοῦ ὅλου καὶ μέρους, ἵνα μὴ ἐκ τῶν ἔν τινι βραχεῖ μέρει τοῦ διαλόγου εἰρημένων ποιησώμεθα τὸν σκοπόν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐν ὅλῳ διδασκομένων· οὗ οὖν διαβάλλομεν τοὺς λέγοντας τὸν Φαῖδρον περὶ ῥητορικῆς σκοπὸν ἔχειν. Ἐπ' ὀλίγον γὰρ περὶ αὐτῆς ἐκεῖσε διαλέγεται· ἐν ὅλῳ γὰρ τῷ διαλόγῳ περὶ τοῦ διὰ παντὸς κάλλους λαμβάνει· δεῖ οὖν περὶ ἐκείνου εἶναι λέγειν τὸν σκοπόν. (2) Καὶ τοὺς λέγοντας αὖ ἐν τῷ Γοργίᾳ σκοπὸν ἔχειν τὸν Πλάτωνα διαλεχθῆναι περὶ τοῦ εἰ ἄμεινον ἀδικεῖν ἢ ἀδικεῖσθαι, διαβάλλομεν· ἐν γὰρ μικρῷ μέρει περὶ τούτου διδάσκει, ἐν δὲ τῷ ὅλῳ διαλόγῳ περὶ τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν τῆς εὐδαιμονίας. Ὥσπερ γὰρ κακῶς ποιοῦσιν οἱ διά τι μέρος τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὄντων λέγοντες γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον, οἷον διὰ τὸ ὁρᾶν ἢ ἀκούειν ἢ δι' ἄλλο τι τοιοῦτον· οὐ γὰρ διὰ τοῦτο γέγονεν, ἀλλὰ διὰ τὸ μεσότης εἶναι τῶν θείων καὶ τῶν γενητῶν· οὔτε γὰρ ἀθάνατός ἐστιν ὡς τὰ θεῖα, οὔτε θνητὸς ὡς τὰ ἄλογα, ἀλλὰ κοινωνεῖ κατά τι ἑκατέροις· οὕτως οὖν καὶ τοὺς ἀπὸ μέρους ποιουμένους τὸν σκοπὸν διαβάλλομεν. (3) Καὶ ἄλλως· εἰ γὰρ πανταχοῦ τὴν φύσιν μιμεῖται Πλάτων, πῶς οὐχὶ καὶ ἐν τούτῳ μιμήσεται τὴν φύσιν; εἰ γὰρ τῇ ὕλῃ ἀναλογεῖ τὸ μέρος, τὸ δὲ ὅλον τῷ εἴδει, τὸ δὲ εἶδος ποιεῖ ἡ φύσις καὶ οὗτος αὐτῆς ἐστι σκοπός, ἐνθεῖναι τὸ εἶδος, πῶς οὐκ ὤφειλε καὶ αὐτὸς τὸ οἷον εἶδος ἐντιθεὶς τοῦτο ὅλον μιμήσασθαι τὸν σκοπὸν καὶ μὴ ἐκ τοῦ μέρους; (4) Ἐκ δὲ τοῦ ὁλοσχεροῦς καὶ βεβαίου, ἵνα τὸν βέβαιον σκοπὸν αἱρώμεθα μᾶλλον τοῦ ὁλοσχεροῦς καὶ πόρρω. Πάλιν γοῦν κἀνταῦθα οὐκ ἀποδεξόμεθα τοὺς λέγοντας τὸν σκοπὸν εἶναι τοῦ Τιμαίου περὶ φυσιολογίας διδάξαι· οὗτος γὰρ ὁλοσχερής ἐστι καὶ πόρρω· καὶ γὰρ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης περὶ φυσιολογίας διδάσκει καὶ ἄλλοι πολλοί, καὶ ἄδηλον περὶ ποίας φυσιολογίας τὸν λόγον ποιεῖται, εἴ γε τούτῳ μόνῳ πρόσσχωμεν τῷ σκοπῷ καὶ τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ διαλόγου· δεῖ οὖν βεβαιότερον κινουμένους λέγειν, ὅτι περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα φυσιολογίας ἐστὶν ὁ σκοπός, καὶ τίς ἐστιν ἡ κατὰ Πλάτωνα φυσιολογία, καὶ μὴ ἁπλῶς περὶ φυσιολογίας. (5) Ἐκ δὲ τοῦ κρείττονος καὶ χείρονος, ἵνα τὸν κρείττονα σκοπὸν αἱρησώμεθα μᾶλλον τοῦ χείρονος· οὗ οὐκ ἀποδεχόμεθα τοὺς λέγοντας σκοπὸν ἔχειν ἐν Γοργίᾳ, τὴν ἐν Πώλῳ καὶ Γοργίᾳ ῥητορικὴν ἐλέγξαι· αἰσχρὸν γὰρ τοῦτο καὶ σοφιστικόν· ἀλλὰ τὴν ἀληθῆ ῥητορικὴν πρόκειται διδάξαι, ὃ κρεῖττόν ἐστι καὶ

etiam amplius, ita ut magis generalis scopus particularem contineat. (5) Inde sane liquet (tanquam enim corollarium nobis emergit) non oportere duplices esse inscriptiones in sermonibus. Aut enim diversæ sunt una ab altera, aut una et eadem; aut una quidem magis generalis, altera vero magis particularis. Si igitur diversæ sunt, non accipiemus, ne multos scopos eligamus et hinc incidamus in absurda illa primæ regulæ. Si autem una et eadem est, frustra assumpta est altera tanquam vana loquacitas. Si vero altera magis generalis, eligenda est generalis.

XXII. Ex toto autem et parte, ut non ex dictis in quadam brevi parte dialogi faciamus nobis scopum, sed ex his quæ in toto docentur : quo loco reprehendimus eos qui dicunt Phædrum de rhetorica scopum habere. Paululum enim de ea illic disserit : namque in toto dialogo de eo quod omnino et usque pulchrum est tractat. Oportet ergo de illo esse dicere scopum. (2) Rursus eos qui dicunt in Gorgia scopum habere Platonem colloqui ea de re, utrum præstet lædere an lædi, reprehendimus : in parva enim parte de eo docet, in toto autem dialogo de moralibus principiis felicitatis. Quemadmodum enim male agunt qui ob partem quampiam eorum quæ homini insunt, dicunt natum esse hominem, sicut ob visum aut auditum aut ob aliud quid tale (non enim ob hoc natus est, sed ut sit medium divina inter et creata. Neque enim immortalis est ut divina, neque mortalis ut bruta, sed communicat aliquatenus cum utrisque) : sic ergo et eos qui a parte constituunt scopum reprehendimus. (3) Et alio modo : si enim ubique naturam imitatur Plato, qui non et in hoc imitabitur naturam? Si enim cum materia congruit pars, totum vero cum forma, formam autem facit natura et hic ipsius est scopus, imponere formam, quomodo non debuit et ipse tanquam formam imponens hoc totum imitari scopum et non ex parte? (4) Ex universali autem et solido (*individuo*), ut solidum scopum eligamus potius quam universalem et remotum. Rursus igitur hic quoque non assentiemus dicentibus scopum esse Timæi de physiologia tradere : hic enim universalis est et remotus. Etenim et Aristoteles de physiologia tradit et alii multi, et non liquet de quali physiologia sermonem habeat, si quidem huic soli attenderimus scopo et titulo dialogi. Oportet igitur solidius et pressius actos dicere de physiologia juxta Platonem esse scopum, et quæ sit juxta Platonem physiologia, et non pure et nude de physiologia. (5) Ex meliore autem et pejore, ut meliorem scopum eligamus præ pejore : quo in loco non assentimus dicentibus scopum habere dialogum in Gorgia, Poli et Gorgiæ rhetoricam arguere : turpe enim id et sophisticum : sed veram rhetoricam propositum est tradere, quod præstantius est et ad-

θαυμάσιον. Εἰ δέ τις εἴποι καὶ διὰ τί μέμνηται Πώλου καὶ Γοργίου, εἰσάγων αὐτοὺς προσδιαλεγομένους καὶ ἀνασκευάζων τὰ ὑπ' ἐκείνων λεγόμενα, ἐροῦμεν ὅτι ὥσπερ ἡ φύσις σκοπὸν ἔχει, τῇ ὕλῃ τὸ εἶδος ἐνθεῖναι, ἀλλ' οὐ τὴν στέρησιν ἀφελεῖν, ἕπεται δὲ τῇ τοῦ εἴδους ἐνθέσει ἡ τῆς στερήσεως ἄρσις, οὕτως καὶ τοῖς λόγοις τοῖς δεικνύουσι τὴν ἀληθῆ ῥητορικὴν ἐπακολουθεῖ τῆς ἐν Πώλῳ καὶ Γοργίᾳ ῥητορικῆς ἡ ἀνασκευή. (6) Ἐκ τοῦ συμφώνου καὶ ἀσυμφώνου, ἵνα μᾶλλον αἱρώμεθα τὸν συμφωνοῦντα τοῖς λεγομένοις σκοπὸν τῶν μὴ συμφωνούντων· τούτῳ δὲ χρώμενοι τῷ κανόνι ἀνασκευάσομεν τοὺς λέγοντας σκοπὸν ἔχειν τὸν Γοργίαν περὶ τοῦ ἑαυτὸν ὁρῶντος νοῦ· ἀσύμφωνον γὰρ καὶ ἀπᾷδον τοῖς διδασκομένοις ἐκεῖ τοῦτο παντάπασιν. Ἀλλ' οὐδ' ἐκ τοῦ κατά τινος δεῖ λέγειν εἶναι τὸν σκοπὸν τοῦ διαλόγου· οὐδὲ γὰρ τοιοῦτος ὁ θεῖος Πλάτων, ὡς διαβάλλειν αἱρεῖσθαι. (7) Οὕτως δ' ἀνασκευάζομεν τοὺς λέγοντας τὸν σκοπὸν εἶναι τοῦ Μενεξένου περὶ τοῦ διαβάλλειν καὶ προσαμιλλᾶσθαι πρὸς Θουκυδίδην. Ὁ γὰρ ἐπιτάφιος, φασί, διὰ τοῦτο γέγραπται αὐτῷ, ἀντιγράφειν βουλομένῳ τῷ Θουκυδίδου ἐπιταφίῳ· ὅπερ ψεῦδος.

XXIII. Ἐκ δὲ τοῦ μὴ ἐμπαθοῦς, ὅτι οὐ χρὴ ἐμπαθῆ εἶναι τὸν σκοπόν, ἵνα μὴ τοῖς ἀναγινώσκουσι πάθος ἐμποιήσῃ κατασκοπεῖν τὴν ὕλην, καθάπερ τινὲς κακῶς ποιοῦντες τὸν Φίληβον περὶ ἡδονῆς φασὶν ἔχειν τὸν σκοπόν, ἥτις κατασπᾶν δύναται τὴν ψυχήν· πῶς δ' ὁ καθαρτικοῦ ὢν βίου περὶ ἡδονῆς διελέγετο; οὐ περὶ τούτου οὖν αὐτῷ ὁ σκοπός, ἀλλὰ περὶ τῆς τάξεως τῶν ἓξ ἀγαθῶν. (2) Ἐκ δὲ τῶν ὀργάνων, ἵνα μὴ ἐκ τούτων τὸν σκοπὸν ποιώμεθα· ὁ γὰρ σκοπὸς ἕνεκά του οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οὗ ἕνεκα. Οὕτως γοῦν κακῶς ποιοῦσιν οἱ τὸν Σοφιστὴν λέγοντες περὶ τῆς διαιρετικῆς ἔχειν τὸν σκοπόν. Καὶ γὰρ ἐκεῖσε μέμνηται αὐτῆς· ἀμέλει φησὶν ἐκεῖ ὡς οὐδὲν καυχήσεται φυγὼν τὴν τῆς διαιρέσεως δύναμιν· ταύτην γὰρ τὴν διαίρεσιν καὶ δόσιν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις φησὶν ἐκ θεῶν διὰ Προμηθέως· ἐπειδὴ οὖν αὕτη ὄργανόν ἐστι τῆς ἀποδεικτικῆς, καὶ τῶν εἰς τὸν σκοπὸν συμβαλλομένων ἐστίν· ἕνεκα γὰρ τοῦ θηράσαι τὸν σκοπὸν κεχρήμεθα αὐτῇ, καὶ οὐ δεῖ ἐκ ταύτης ποιεῖσθαι τὸν σκοπόν. (3) Ἐκ τῆς ὕλης οὐ δεῖ ποιεῖσθαι, ὥσπερ τινὲς ποιοῦσιν, τὸν Ἀλκιβιάδην λέγοντες σκοπὸν ἔχειν περὶ τῆς Ἀλκιβιάδου φιλοτιμίας· ἐκ τῆς ὕλης λέγοντες τὸν σκοπὸν κακῶς. Οὐ γὰρ δεῖ τοῦτο ποιεῖν· ὕλην δὲ λέγομεν τῶν διαλόγων τὰ πρόσωπα. Οὐδὲ γὰρ διὰ τὸ ἐλέγξαι τὴν ἐν τῇ ψυχῇ Ἀλκιβιάδου φιλοτιμίαν ὁ σκοπὸς αὐτῷ ἐστίν, ἐπεὶ συνεμπεσούμεθα τῷ ἀτόπῳ τοῦ δευτέρου κανόνος, τὸ μερικὸν ἀντὶ τοῦ καθόλου εἰσάγοντες· ἄμεινον οὖν καθόλου λέγειν, ὅτι περὶ τῆς ἐν ἑκάστῃ ψυχῇ φιλοτιμίας σκοπὸν ἔχει τοῦ ἐλέγξαι. Ἔστι γὰρ ἑκάστῳ ἡμῶν οἷον Ἀλκιβιάδειος φιλοτιμία, ἣν δεῖ ῥυθμίζειν καὶ κοσμεῖν ἐπὶ τὸ βέλτιον· οὐδὲ γὰρ ἄξιον λέγειν, ὅτι ὁ θεῖος Πλάτων εἰς τοιαῦτα κατέφερεν ἑαυτόν, πρὸς τὸ ἐλέγ-

mirabile. Si vero quis interrogaverit, ob quid igitur meminerit Poli et Gorgiæ, inducens eos colloquentes et reformans ab illis dicta, respondebimus, sicut natura scopum habet, materiæ formam imponere, sed non negationem auferre, consequens est autem formæ impositioni negationis ablatio, ita et sermonibus ostendentibus veram rhetoricam inseqnens adhæret ejus quæ est in Polo et Gorgia rhetoricæ reformatio. (6) Ex consono et discordi, ut potius eligamus consonum iis quæ dicuntur scopum quam eos qui non consonant. Hacce autem utentes regula reformabimus dicentes scopum habere Gorgiam de animo sese ipsum videnti. Haud consonum est enim et ab iis quæ ibi traduntur hoc abludit prorsus. Sed neque ex eo quod contradicitur alicui oportet dicere esse scopum dialogi. Neque enim is est divinus Plato qui reprehendere sibi destinet. (7) Ita vero removemus dicentes scopum esse Menexeni de reprehendendo et concertando adversus Thucydidem. Oratio enim epitaphica, aiunt, ideo scripta est ab eo, quod rescribere voluerit Thucydidis epitaphium: quod falsum est.

XXIII. Sed ex non commoto acriori affectu animo, quod non oportet ex commoto proficisci scopum, ne legentibus affectum injiciat intuendi materiam, sicut quidam male agentes Philebum de voluptate dicunt habere scopum, quæ detrudere potest animam; quomodo autem is qui purificator est vitæ, de voluptate colloqueretur? Non de hoc igitur illi scopus, sed de ordine sex bonorum. (2) Ex organis vero, ne ex illis scopum nobis faciamus. Scopus enim non est cujusquam alius rei gratia, sed res cujus gratia est dialogus. Ita igitur perperam agunt Sophistam dicentes de analytica habere scopum. Etenim illic meminit quidem ejus: nempe dicit illic minime sese gloriaturum esse, si effugerit analyseos vim. Hanc enim analysim etiam donum esse hominibus factum dicit ex diis per Prometheum. Quandoquidem igitur hæc est organum demonstrativæ artis, etiam eorum quæ in scopum conferunt est: investigandi enim gratia scopi ea usi sumus, et non oportet ex ea nos facere scopum. (3) Ex materia non oportet nos facere scopum, ut quidam faciunt, Alcibiadem dicentes scopum habere de Alcibiadis ambitione; ex materia dicentes esse scopum, male. Non enim oportet hoc facere. Materiam autem dicimus dialogorum personas. Neque enim ad reprehendendam in animo Alcibiadis ambitionem scopus ipsi est: nam ita incidemus in absurdum secundæ regulæ, particulare pro generali inducentes. Melius igitur generali modo dicere Platonem scopum habere, quæ est in unoquoque animo ambitionem arguere. Est enim unicuique nostrûm tanquam Alcibiadia ambitio, quam oportet quasi regula cohibere et adducere in melius. Neque enim decet dicere divinum Platonem in talia im-

χειν πάθη ἀνθρώπων· ἐπακολουθεῖ μέντοι πάντως ὁ ἔλεγχος τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ἐκ τοσούτων οὖν δεῖ θηρᾶσθαι τὸν ἑκάστου διαλόγου σκοπόν.

XXIV. Δέκατον κεφάλαιον ἔστω τὸ τὴν τάξιν τῶν 5 Πλάτωνος διαλόγων μαθεῖν. Τινὲς τοίνυν εἰρήκασι τὴν τάξιν αὐτῶν δεῖν λαμβάνεσθαι ἐκ τοῦ χρόνου καὶ ἐκ τῆς τετραλογίας· καὶ ἐκ τοῦ χρόνου διχῶς· ἢ ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ Πλάτωνος ἢ ἐκ τοῦ χρόνου τῶν προσώπων τῶν ἐν τοῖς διαλόγοις. (2) Καὶ ἐκ μὲν τοῦ 10 χρόνου τοῦ συγγραφέως πρῶτον λέγουσιν εἶναι τὸν Φαῖδρον, ὡς ἂν ἐκεῖ, φασί, ζητοῦντος αὐτοῦ, εἰ δέοι συγγράφειν ἢ οὔ· πῶς δ' εἶχεν, ἐκεῖ ἀπορῶν εἰ δεῖ συγγράφειν, ἄλλον πρὸ αὐτοῦ γράψαι; καὶ ἄλλως δ' ὅτι [ἐν] ἐκείνῳ κέχρηται τῷ διθυραμβώδει χαρακτῆρι, 15 ὡς ἂν μήπω ἀποθέμενος τὴν τῶν διθυράμβων μοῦσαν. Ἐσχάτους δὲ τοὺς Νόμους φασὶ γεγράφθαι, διότι ἀδιορθώτους αὐτοὺς κατέλιπεν καὶ συγκεχυμένους μὴ εὐπορήσας χρόνου διὰ τὴν τελευτὴν πρὸς τὸ συνθεῖναι αὐτούς· εἰ δὲ καὶ νῦν δοκοῦσι συντετάχθαι κατὰ τὸ 20 δέον, οὐχ αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος συνθέντος, ἀλλά τινος Φιλίππου Ὀπουντίου, ὃς διάδοχος γέγονε τοῦ Πλάτωνος διδασκαλείου. (3) Ἐκ τοῦ χρόνου τῶν ἐγκειμένων προσώπων· οὗ πρῶτον λέγουσι τὸν Παρμενίδην, ὅτι λίαν νέον ὑποτίθεται τὸν Σωκράτη, διδασκόμενον ὑπὸ 25 Παρμενίδου, τὸν δὲ Θεαίτητον τελευταῖον, ὅτι μετὰ θάνατον Σωκράτους ὑπόκειται. (4) Ἐκ δὲ τῶν τετραλογιῶν· οὗ κατὰ τετραλογίαν φασὶν ἐκδεδόσθαι αὐτῷ τοὺς διαλόγους κατὰ μίμησιν τῶν τε τραγικῶν καὶ τῶν κωμικῶν, οἵτινες διὰ τεσσάρων δραμάτων ἠγωνίζοντο τὸν αὐτὸν 30 ἐχόντων σκοπόν, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ εἰς ἡδονὴν κατήντων.

XXV. Φασὶν οὖν ἐννέα εἶναι τετραλογίας, ὡς λς' εἶναι τοὺς πάντας διαλόγους αὐτοῦ· οὗτοι δὲ διὰ τὸ συστῆναι τὸν τῶν τετραλογιῶν ἀριθμὸν τὸ Ἐπινόμιον, 35 νοθευόμενον, γνήσιον ἀποφαίνουσιν· ὅτι δὲ νόθον ἐστί, διὰ δύο τινῶν δείκνυσιν ὁ σοφώτατος Πρόκλος, πρῶτον μὲν λέγων, πῶς ὁ τοὺς Νόμους μὴ εὐπορήσας διορθώσασθαι διὰ τὸ μὴ ἔχειν χρόνον ζωῆς τὸ Ἐπινόμιον μετὰ τούτους ἂν εἶχεν γράψαι; δεύτερον δ' ὅτι ἐν μὲν 40 τοῖς ἄλλοις διαλόγοις αὐτοῦ φησὶ τοὺς πλανωμένους ἀστέρας ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κινεῖσθαι, ἐν αὐτῷ δὲ τὸ ἀνάπαλιν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά. (2) Κατὰ τετραλογίαν δὲ λέγοντες ἐκδεδόσθαι τοὺς διαλόγους πρώτην φασὶ τετραλογίαν εἶναι τὸν 45 Εὐθύφρονα καὶ τὴν Ἀπολογίαν καὶ τὸν Κρίτωνα καὶ τὸν Φαίδωνα, καὶ πρῶτον μὲν λέγουσι τὸν Εὐθύφρονα, ὡς ἐν αὐτῷ ὑποτιθεμένου τοῦ Σωκράτους ὡς κριθησομένου, δευτέραν δὲ τὴν Ἀπολογίαν, ὡς ἐν αὐτῇ κρινομένου αὐτοῦ· τρίτον δὲ τὸν Κρίτωνα, ὡς κριθέντος ἐν 50 αὐτῷ ἤδη τοῦ Σωκράτους, τέταρτον τὸν Φαίδωνα ὡς ἐν αὐτῷ τελευτῶντος. Ἔσχατον δὲ πάντων γεγράφθαι λέγουσι τὰς Ἐπιστολάς, πρῶτον οἰόμενοι τὸν Εὐθύφρονα, διότι καὶ ἐν τῷ Εὐθύφρονι πολλὰ περὶ Σωκράτους βίου διαλέγεται καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς πολλὰ

misisse se, ut argueret affectus hominum. Consequitur vero omnino arguendi vis sermonem ejus. Ex his igitur tot rebus indagari oportet cujusque dialogi scopum.

XXIV. Decimum caput sit ordinem Platonis dialogorum discere. Quidam igitur dixerunt ordinem eorum oportere sumi ex tempore et ex tetralogia; et ex tempore duplicem in modum : aut ex tempore Platonis, aut ex tempore personarum quæ sunt in dialogis. (2) Et ex tempore quidem scriptoris primum dicunt esse Phædrum, quandoquidem illic, aiunt, quærit utrum oporteat scribere, necne : quomodo autem potuit, illic ambigens utrum oporteat scribere, alium dialogum ante hunc scripsisse? Et alioquin, quod in illo usus est dithyrambico charactere, tanquam nondum deposita dithyramborum musa. Ultimas vero Leges dicunt scriptas esse, quod haud emendatas ipsas reliquerit et confusas, non potitus tempore ob mortem ut componeret eas. Si illæ nunc videntur compositæ esse ut par est, non ipso Platone componente factum, sed quodam Philippo Opuntio, qui successor fuit Platonis scholæ. (3) Ex tempore productarum ibi personarum : ubi primum dicunt Parmenidam, quod admodum juvenem supponit Socratem, quum docetur a Parmenida, Theætetum vero ultimum, quod post mortem Socratis habitus fingitur. (4) Ex tetralogiis autem : ubi per tetralogiam dicunt editos esse in lucem ab eo dialogos, ad imitationem tragicorumque et comicorum, qui quattuor dramatibus contendebant eundem habentibus scopum, in ultimo autem ad læta deveniebant.

XXV. Dicunt ergo novem esse tetralogias, ita ut sex et triginta sint cuncti dialogi ejus. Hi vero ut componant tetralogiarum numerum, Epinomium, quod spurium est, legitimum declarant. Hunc autem dialogum spurium esse per duo quædam argumenta ostendit sapientissimus Proclus, primum quidem dicens, quomodo is qui Leges non potuit emendare, quod non habuit jam usuram vitæ, Epinomium post has potuisset scribere? secundum vero, in ceteris quidem dialogis ipsius Platonem dicere errantia sidera a dextris ad sinistras partes moveri, in hoc autem e contrario a sinistris ad dextras. (2) Per tetralogiam vero qui ferunt editos esse in lucem dialogos primam dicunt tetralogiam esse Euthyphronem et Apologiam et Critonem et Phædonem, et primum quidem aiunt Euthyphronem, tanquam in ipso proposito Socrate ut qui mox judicabitur, secundum vero Apologiam, utpote in qua judicetur ipse; tertium vero Critonem, quippe in quo judicatus sit jam Socrates; quartum Phædonem, quod in eo mortem obeat. Ultimum vero omnium scriptas esse dicunt Epistolas, primum ducentes Euthyphronem, quod et in Euthyphrone multa de Socratis vita colloquitur et

περὶ τοῦ οἰκείου βίου διέξεισιν· ἵνα οὖν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἄρξηται καὶ εἰς τὸ αὐτὸ λήξῃ, τοιαύτῃ ἐχρήσατο τάξει. (3) Οὐκ ἀποδεξόμεθα δ' αὐτοὺς λέγοντας αὐτὸν κατὰ μίμησιν τῶν τραγικῶν τὸ τῶν τετραλογιῶν εἶδος ἐπιτηδεῦσαι· αὐτὸς γὰρ διαβάλλων αὐτοὺς λέγει εἴδωλα εἰδώλων γράφειν. Καὶ ἄλλως ἔστι δεῖξαι, ὅτι οὐ μιμεῖται αὐτούς· ἐκεῖνοι γὰρ τὸ τελευταῖον εἰς ἡδονὴν καταντῶσιν, οὗτος δ' ἐν τῷ Φαίδωνι, τελευταίῳ ὄντι τῆς πρώτης τετραλογίας, οὐκ εἰς ἡδονὴν κατήντησεν, ἀλλ' εἰς τελευτὴν τοῦ Σωκράτους· οὐκ ἄρα καλῶς λέγουσιν εἰς τετραλογίας ἐκδεδόσθαι τοὺς διαλόγους αὐτοῦ. Καὶ ἄλλως ἄλλος ἐστὶ σκοπὸς ἐν τῷ Εὐθύφρονι καὶ ἄλλος ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ καὶ ἄλλος ἐν τῷ Κρίτωνι καὶ ἄλλος ἐν τῷ Φαίδωνι.

XXVI. Ἵνα δὲ τὴν ἀληθῆ τάξιν μάθωμεν, εἴπωμεν πρῶτον, ποῖοί εἰσιν οἱ νόθοι, καὶ τούτων τὴν τάξιν μὴ ζητήσωμεν. Πάντες τοίνυν κοινῶς ὁμολογοῦσι νόθους εἶναι τὸν Σίσυφον καὶ τὸν Δημόδοχον καὶ τὴν Ἀλκυόνα καὶ τὸν Ἐρυξίαν καὶ τοὺς Ὅρους, οὓς εἰς Σπεύσιππον ἀναφέρουσιν· ὡς λς' εἶναι πάντας, ὧν τὸ Ἐπινόμιον νοθεύει ὁ θεῖος Πρόκλος διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας, ἐκβάλλει δὲ καὶ τὰς Πολιτείας διὰ τὸ πολλοὺς εἶναι λόγους καὶ μὴ διαλογικῶς γεγράφθαι, καὶ τοὺς Νόμους δὲ διὰ τὸ αὐτό, καὶ τὰς Ἐπιστολὰς δ' ἐκβάλλει διὰ τὸ ἁπλοῦν τῆς φράσεως, ὡς καταλιμπάνεσθαι λβ' τοὺς πάντας διαλόγους· οἷς προστιθεμένοις ιβ' τῶν Νόμων καὶ δέκα τῆς Πολιτείας γίνονται οἱ πάντες διάλογοι νδ'. (2) Τούτων δὲ πάντων τὴν τάξιν μὴ πάνυ τι χρησιμεύουσαν, ἀλλὰ καὶ ὑπερβαίνουσαν τῷ μήκει τὴν βραχυλογίαν ὑπερτιθέμεθα, λέγομεν δὲ ὃ ὁ θεῖος Ἰάμβλιχος ἐποίησεν· αὐτὸς τοίνυν πάντας εἰς ιβ' διήρει διαλόγους, καὶ τούτων τοὺς μὲν φυσικοὺς ἔλεγεν τοὺς δὲ θεολογικούς· πάλιν δὲ τοὺς δώδεκα συνῄρει εἰς δύο, εἴς τε τὸν Τίμαιον καὶ τὸν Παρμενίδην, ὧν τὸν μὲν Τίμαιον ἐπὶ πᾶσι τοῖς φυσικοῖς, τὸν δὲ Παρμενίδην τοῖς θεολογικοῖς. (3) Τούτων δὲ ἄξιόν ἐστι τὴν τάξιν ζητῆσαι, διότι καὶ τούτους ἠξίωσαν πάντες πράττεσθαι. Πρῶτον τοίνυν δεῖ τὸν Ἀλκιβιάδην πράττειν, διότι ἐν αὐτῷ γινώσκομεν ἑαυτούς· ἄξιον δ' ἐστὶ πρὶν ἢ τὰ ἔξω γνῶναι ἑαυτοὺς γνῶναι· πῶς γὰρ ἔχομεν ἐκεῖνα γνῶναι, ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντες; ἔσχατον δὲ δεῖ τὸν Φίληβον, ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ διαλέγεται, ὃ πάντων ἐπέκεινά ἐστιν· οὐκοῦν καὶ αὐτὸν δεῖ πάντων ἐπέκεινα καὶ τελευταῖον εἶναι. (4) Τοὺς δ' ἐν μέσῳ οὕτω δεῖ τάττειν· πέντε οὐσῶν τῇ τάξει κατὰ βάθος τῶν ἀρετῶν, φυσικῶν, ἠθικῶν, πολιτικῶν, καθαρτικῶν, θεωρητικῶν, πρῶτον δεῖ ἀναγνῶναι τὸν Γοργίαν ὡς πολιτικὸν ὄντα, δεύτερον δὲ τὸν Φαίδωνα ὡς καθαρτικόν· μετὰ γὰρ τὴν πολιτικὴν ζωήν ἡ καθαρτική ἐστιν· εἶτα ἐρχόμεθα ἐπὶ τὴν γνῶσιν τῶν ὄντων, ἥτις διὰ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς προσγίνεται. Ταῦτα δὲ τὰ ὄντα ἢ ἐν νοήμασι θεωροῦνται ἢ ἐν πράγμασιν· οὐκοῦν μετὰ τοὺς εἰρημένους διαλόγους δεῖ ἀναγνῶναι τέταρτον τὸν Κρατύλον ὡς περὶ ὀνομάτων διδάσκοντα,

in Epistolis multa de propria vita enumerat. Ut igitur ex eodem inchoaret et in idem desineret, tali usus est ordine. (3) Non assentiemus vero his quum dicunt ipsum ad imitationem tragicorum tetralogiarum formam instituisse. Ipse enim reprehendens eos dicit idola idolorum scribere. Et alio quoque modo est ostendere Platonem non imitari eos. Illi enim ultimum ad lætitiam deveniunt, hic autem in Phædone, qui ultimus est primæ tetralogiæ, non in lætitiam devenit, sed in mortem Socratis. Non igitur recte dicunt in tetralogias divisos prodiisse dialogos ejus. Et alioquin alius est scopus in Euthyphrone et alius in Apologia et alius in Critone et alius in Phædone.

XXVI. Ut autem verum ordinem discamus, dicamus primum qui sint spurii, et horum ordinem ne quæramus. Inter omnes igitur communiter convenit spurios esse Sisyphum et Demodocum et Alcyonem et Eryxian et Fines quos ad Speusippum referunt : ita ut sex et triginta sint cuncti, quorum Epinomium spurium facit divinus Proclus ob dictas causas; rejicit vero etiam Politias, quod multi insint sermones, nec per dialogum scripti sint; Leges quoque rejicit ob eandem causam, item Epistolas propter simplicitatem eloquii, ita ut relinquantur duo et triginta cuncti dialogi, quibus si adjungantur duodecim Legum et decem Politiæ libro fiunt cuncti dialogi quattuor et quinquaginta. (2) Horum vero omnium ordinem non omnino quidquam proficientem, sed et excedentem longo tenore breviloquium, omittimus, dicimus vero quod divinus Iamblichus fecit. Ipse igitur cunctos in duodecim dividebat dialogos, et eorum hos quidem physicos dicebat, illos vero theologicos; rursus autem duodecim complectebatur in duos, in Timæumque et Parmeniden, quorum Timæum quidem omnium nomine physicorum, Parmeniden vero theologicorum. (3) Horum autem dignum est ordinem quærere, quod et cunctos cuncti duxerant dignos in quos commentarios scriberent. Primum ergo oportet Alcibiadem nos tractare, quod in ipso cognoscimus nos ipsos; dignum est autem, antequam extera noverimus, ut noverimus nosmet ipsos. Quomodo enim possumus illa novisse, nosmet ipsos ignorantes? Ultimum vero oportet tractare Philebum, quum in ipso de bono colloquatur Plato, quod super omnia est. Ergo et ipsum oportet super omnes et ultimum esse. (4) Medios autem sic oportet ordinare : quinque quum sint ordine gravitatis virtutes, physicæ, morales, politicæ, purgativæ, theoreticæ, primum oportet legamus Gorgiam, utpote qui politicus sit; secundum vero Phædrum, quippe qui sit purgativus. Nam post politicam (civilem) vitam purgativa est. Dein ingredimur ad notitiam entium, quæ per moralem virtutem accedit. Hæc autem entia aut in cogitationibus cernuntur aut in rebus. Ergo post dictos dialogos oportet legamus quartum Cratylum ut de nominibus tradentem, deinde Theætetum ut de rebus.

εἶτα τὸν Θεαίτητον ὡς περὶ πραγμάτων. (5) Εἶτα ἐρχόμεθα μετὰ τούτους εἰς τὸν περὶ φυσικῶν διδάσκοντα, καὶ εἶθ' οὕτως ἐπὶ τὸν Φαῖδρον καὶ τὸ Συμπόσιον ὡς θεωρητικῶς καὶ περὶ θεολογικῶν διαλεγομένους· καὶ οὕτως ἐπὶ τοὺς τελείους δεῖ ἐλθεῖν, τὸν Τίμαιόν φημι καὶ τὸν Παρμενίδην. Καὶ οὕτως μὲν περὶ τούτων λέγομεν· ἐπειδὴ δὲ καὶ τοὺς Νόμους καὶ τὰς Πολιτείας πράττειν ἀξιοῦσί τινες, ἄξιόν ἐστι καὶ τούτων τὸν σκοπὸν εἰπεῖν. (6) Τριῶν τοίνυν ὄντων εἰδῶν πολιτείας, τοῦ ἐξ ἐπανορθώσεως, τοῦ ἐξ ὑποθέσεως, τοῦ ἄνευ τῆς ὑποθέσεως· καὶ ἐξ ἐπανορθώσεως μὲν ὄντος, ὅταν τὰ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὄντα κακὰ ἤθη ἀδιάστροφα ποιήσομεν, ἐξ ὑποθέσεως δέ, ὅταν ὑποκειμένους νόμους ποιῶσι καὶ ἤθη τινὰ ἐν ταῖς πόλεσι, ἀνυποθέτου δέ, ὅταν μηδὲν ᾖ ὑποτεθέν, ἀλλὰ πάντα κοινὰ ὦσιν, ὡς τὸ ἐμὸν σὸν εἶναι καὶ τὸ σὸν ἐμόν, καὶ τὴν ἑκάστου περιουσίαν ἰδίαν τε εἶναι ἅμα καὶ ἀλλοτρίαν· περὶ μὲν οὖν τοῦ ἐξ ἐπανορθώσεως ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς διαλαμβάνει, περὶ δὲ τοῦ ἐξ ὑποθέσεως ἐν τοῖς Νόμοις, περὶ δὲ τοῦ ἀνυποθέτου ἐν τῇ Πολιτείᾳ.

XXVII. Τελευταίου δ' ὄντος εἰς ζήτησιν κεφαλαίου ἐν τοῖς προτελείοις τῶν τοῦ Πλάτωνος διαλόγων τοῦ γνῶναι ποίῳ τρόπῳ κέχρηται διδασκαλίας ὁ Πλάτων, πεντεκαίδεκα τοίνυν κέχρηται τρόποις διδασκαλικοῖς· τῷ ἐνθουσιαστικῷ, τῷ ἀποδεικτικῷ, τῷ ὁριστικῷ, τῷ διαιρετικῷ, τῷ ἀναλυτικῷ, τῷ τεκμηριώδει, τῷ εἰκονικῷ, τῷ παραδειγματικῷ, τῷ ἐπαγωγικῷ, τῷ ἀναλογικῷ, τῷ ἀριθμητικῷ, τῷ κατὰ ἀφαίρεσιν, τῷ κατὰ πρόσθεσιν, τῷ ἱστορικῷ, τῷ ἐτυμολογικῷ. (2) Καὶ τῷ μὲν ἐνθουσιαστικῷ κέχρηται ἐν τῷ Φαίδρῳ νυμφόληπτος γενόμενος, καὶ ἐν τῷ η' τῶν Πολιτικῶν περὶ Μουσῶν διαλεγόμενος, καὶ ἐν τῷ Τιμαίῳ ὑποκρινόμενος τὸν δημιουργὸν διαλεγόμενον πρὸς τὰ οὐράνια, καὶ ἐν ἄλλοις δέ τισιν· τῷ δ' ἀποδεικτικῷ πάλιν ἐν τῷ Φαίδωνι δεικνὺς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς διὰ μέσου τοῦ αὐτοκινήτου· τῷ δ' ὁριστικῷ ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς διαλόγοις, αὐτός τε ὁριζόμενος καὶ τοὺς προσδιαλεγομένους ὁρίζεσθαι παρασκευάζων. Τῷ δὲ διαιρετικῷ κέχρηται ἐν τῷ Σοφιστῇ, λέγων, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, ὡς οὐδὲν καυχήσεται διαφυγὼν τὴν διαιρετικὴν μέθοδον, τὴν τοῖς ἀνθρώποις ἐκ θεοῦ δοθεῖσαν διὰ μέσου Προμηθέως. Τῷ δὲ ἀναλυτικῷ ἐν Τιμαίῳ κέχρηται ἀναλύων τὰ φυσικὰ πάντα εἰς δεξαμένην καὶ εἶδος, δεξαμένην καλῶν τὴν ὕλην, τὸ δὲ εἶδος πάλιν εἰς σχήματα, τὰ δὲ σχήματα εἰς τρίγωνα, τὰ δὲ ἐπέκεινα τούτων μόνον θεὸν λέγων εἰδέναι καὶ τὸν τούτῳ φίλον. (3) Τῷ δὲ τεκμηριώδει κέχρηται ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ, λέγων τεκμήριον εἶναι τοῦ ψεύδους τὴν διαφωνίαν, τοῦ δ' ἀληθοῦς τὴν συμφωνίαν· τὸ δ' ἀληθὲς ἑαυτῷ οὔτε διαφωνεῖ οὔτε μάχεται. Τῷ δὲ εἰκονικῷ ἐν Φαίδρῳ κέχρηται, ἀπεικάζων τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἡνιόχῳ, τὰς δὲ δυνάμεις αὐτῆς ἵπποις, καὶ τὸν μὲν λέγων ἀγαθόν, τὸν δὲ κακόν. (4) Τῷ δὲ παρα-

(5) Deinde ingredimur post hos in dialogum de physicis tradentem, et deinde sic ad Phædrum et Symposium ut theoretice et de theologicis disserentes. Et sic ad perfectos oportet veniamus, Timæum dico et Parmeniden. Et sic quidem de his dicimus : quum vero et Leges et Politias tractari volunt quidam, dignum est et horum scopum dicere. (6) Tres ergo quum sint formæ politiæ, una correctionis, altera constitutionis, tertia sine constitutione; et correctionis quidem forma, quum nostro animo insidentes malos mores haud versabiles faciemus; constitutionis vero, quum vigentes leges faciunt et mores quosdam in civitatibus; constitutionis vero expers, quum nihil est constitutum, sed cuncta communia sunt, adeo ut meum sic tuum, et tuum sit meum, et cujusque res propriaque sit simul et aliena. De forma igitur ex correctione profecta in Epistolis tractat, de forma vero ex constitutione in Legibus, de forma vero sine constitutione in Politia.

XXVII. Ultimum vero quum sit quærenti caput in procemiis Platonicorum dialogorum novisse quonam modo usus sit docendi Plato : quinque et decem igitur usus est modis docendi : cœlitus afflati modo utens, modo definientis, modo dividentis, modo resolventis, modo significantis, modo assimilantis, modo exempla afferentis, modo inducentis, modo analogia utentis, modo numeros adhibentis, modo auferentis (negantis?), modo adjungentis (affirmantis?), modo historico, modo etymologico. (2) Et cœlitus quidem furentis modo usus est in Phædro, a Nymphis afflatus ubi evasit, et in octavo Politicorum de Musis colloquens, et in Timæo inducens orbis architectum colloquentem eam cœlestibus, et in aliis utique quibusdam. Modo autem demonstrantis, rursus in Phædone, ostendens immortalitatem animi per proprium ipsius motum; modo autem definientis in omnibus fere dialogis, tam ipse ibi definiens, quam colloquentes ut definiant efficiens. Dividentis autem modo usus est in Sophista, dicens, ut et superius diximus, minime gloriaturum se effugisse divisionis methodum, hominibus a Deo datam medio Prometheo. Modo autem resolutionis in Timæo usus est, resolvens physica omnia in recipientem et formam, recipientem vocans materiam, formam vero rursus in schemata, schemata autem in trigonem, superiora vero his solum Deum dicens novisse, et eum qui huic amicus est. (3) Significantis autem modo usus est in Alcibiade, dicens signum esse mendacii dissonantiam, veritatis vero consonantiam; veritas autem sibi ipsi neque dissonat neque repugnat. Assimilantis autem modo in Phædro usus est, assimilans animum nostrum aurigæ, facultates vero ipsius equis, et hunc quidem dicens bonum, illum vero malum. (4) Modo autem exempla afferentis usus est

δειγματικῷ ἐν ταῖς Πολιτείαις λέγων ἐοικέναι τὴν μὲν πόλιν νηΐ, τὸν δὲ δῆμον ναυκλήρῳ, τοὺς δὲ ἄρχοντας ναύταις βουλομένοις μεθύσαι τὸν ναύκληρον, ὅπως ἐπ' ἐξουσίας ἔχοιεν πράττειν ὅ τι καὶ βούλονται· διαφέρει δὲ ὁ εἰκονικὸς τοῦ παραδειγματικοῦ τῷ μᾶλλον τὸν εἰκονικὸν ἐνδείκνυσθαι καὶ μιμεῖσθαι τὴν φύσιν, ἧς ἐστιν εἰκών, τὸν δὲ παραδειγματικὸν ἧττον μιμεῖσθαι. Ἀμέλει γοῦν καὶ τῷ τῆς εἰκόνος ὀνόματι δυνατόν ἐστι καλέσαι τὸ ἀληθὲς πρᾶγμα· οὐ γοῦν τὴν ψυχὴν ἡνίοχον λέγοντες οὐκ ἂν ἁμάρτοιμεν· τῷ δὲ τοῦ παραδειγματικοῦ οὐ δυνατὸν καλέσαι· τίς γὰρ ἐρεῖ πόλιν ναῦν; τούτου δ' αἴτιον τὸ μᾶλλον ἐοικέναι καὶ ἧττον. (5) Τῷ δὲ ἐπαγωγικῷ κέχρηται ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ, ἔνθα λέγει, ὅτι ὁ ἕνα πείθων καὶ πολλοὺς δύναται πεῖσαι, καὶ ὁ πολλοὺς πείθων καὶ ἕνα οἷός ἐστι πεῖσαι, καὶ τοῦτο πιστοῦται δι' ἐπαγωγῆς· ὁ γοῦν γεωμέτρης ἕνα πείθων καὶ πολλοὺς δύναται πεῖσαι, καὶ πολλοὺς πείθων ὁ αὐτὸς καὶ ἕνα δῆλον ὅτι πεῖσαι δύναται. (6) [Τῷ δὲ ἀναλογικῷ κέχρηται] ἐν τῷ Γοργίᾳ λέγων, ὅτι ὡς ἰατρικὴ πρὸς ὀψοποιΐαν, οὕτως δικαστικὴ πρὸς σοφιστικήν· ὥσπερ γὰρ ἰατρικὴ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ συμφέρον ὁρῶσα προσφέρει τόδε τὸ βοήθημα ἢ τὸ ἔδεσμα κἂν ἀηδὲς ᾖ, ἡ δὲ ὀψοποιητικὴ πρὸς τὸ ἡδὺ μόνον ὁρᾷ κεχαρυκευμένον ποικίλαις ποιότησιν, οὕτως καὶ ἡ δικαστικὴ τὰ συμφέροντα μόνον καὶ ἀγαθὰ ποιεῖ, ἡ δὲ ῥητορικὴ τὰ ἡδέα· σοφιστικὴν δὲ ἐκεῖ τὴν ῥητορικὴν καλεῖ· ὅθεν λέγουσί ποτε τὸν Αἰσχίνην ἀναβάντα ἐπὶ τοῦ βήματος εἰπεῖν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς ὅτι « τί βούλεσθε; τί εἴπω; τί ὑμῖν χαρίζωμαι; » Δέδεικται δὲ τὸ εἰρημένον διὰ γεωμετρικῆς ἀναλογίας, ὡς τόδε, καὶ τόδε. (7) Τῷ δ' ἀριθμητικῷ κέχρηται ἐν Φιλήβῳ λέγων ἓξ εἶναι τάξεις τῶν ἀγαθῶν, καὶ ποῖαι αὗται, ταύτας ἀπαριθμούμενος. Τῷ δ' ἀφαιρετικῷ κέχρηται ἐν Τιμαίῳ, τηρῶν καὶ εὑρίσκων τὴν ὕλην ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως πάντων τῶν εἰδῶν· τῷ δὲ προσθετικῷ ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ· καὶ τίθεται γὰρ ζητεῖν τί ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, πότερον σῶμα ἢ ψυχὴ ἢ τὸ συναμφότερον, καὶ δείκνυσιν, ὡς οὔτε τὸ σῶμα οὔτε τὸ συναμφότερον, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ καθ' αὑτήν· εἶτα προϊὼν προστίθησιν ὡς οὐ πᾶσα ψυχή· οὐ γὰρ δὴ ἥ γε φυτικὴ ἢ ἡ ἄλογος, ἀλλ' ἡ λογική· καὶ πάλιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος μεσότης ἐστὶ τῶν τε θείων καὶ τῶν γενητῶν, καὶ ὅρα πῶς προϊὼν προσέθηκε τῇ ζητήσει. (8) Τῷ δ' ἱστορικῷ κέχρηται ἐν τοῖς Νόμοις, ἱστορῶν τὰ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ἕως τῶν Περσικῶν· τῷ δ' ἐτυμολογικῷ ἐν τῷ Θεαιτήτῳ.

XXVIII. Καὶ μέχρι μὲν τούτων ἔστω τὰ προτέλεια τῆς συναναγνώσεως τῆς Πλάτωνος φιλοσοφίας ἐν ἕνδεκα κεφαλαίοις περικλεισθέντα· ἑνὶ μὲν τῷ περιέχοντι τὴν ἱστορίαν τοῦ φιλοσόφου, ἑτέρῳ δὲ τὸ εἶδος τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, καὶ τρίτῳ διὰ τί εἰς τὸ συγγράφειν ἦλθεν· τετάρτῳ δὲ διὰ τί τὸ διαλογικὸν εἶδος τῆς λογογραφίας ἐπετήδευσε, πέμπτῳ δέ, τίνα συμπληροῦσι τοὺς διαλόγους· ἕκτῳ πόθεν τὰς διαιρέσεις

in Politiis, dicens similem esse civitatem quidem navi, populum vero nauclero, gubernantes autem nautis inebriare volentibus nauclerum, ut in ipsorum potestate esset facere quodcumque volunt. Differt autem modus assimilantis a modo exempla præbentis, eo quod magis modus assimilantis monstrat et imitatur naturam, cujus est imago, exempla præbens autem minus imitatur. Procul dubio igitur et similitudinis nomine licet appellare veram rem. Ubi certe animum aurigam dicentes non peccaremus, nomine vero exempla exhibentis non licet vocare. Quis enim dicet civitatem navem? Hujus autem causa rei est plus habere similitudinis et minus. (5) Modo autem inducentis usus est in Alcibiade, ubi dicit eum qui uni quid persuadet et multis id posse persuadere, et eum qui multis quid persuadet, uni posse id persuadere, atque hujus rei fidem-facit per inductionem. Geometra igitur uni quid persuadens et multis id persuadere valet, et qui multis persuadet, eundem etiam uni posse persuadere manifestum est. (6) Modo autem analogiam adhibentis usus est in Gorgia, dicens, quemadmodum medentium ars ad loquentium artem se habet, ita judicandi artem se habere ad sophisticandi artem. Sicut enim medendi ars bonum et utile respiciens affert hancce opem sive cibum etiamsi displiceat, ars autem coquendi dulce duntaxat respicit conditum variis qualitatibus, sic et judicandi ars utilia tantum et bona facit, rhetorica vero dulcia: sophisticam autem illic rhetoricen appellat. Unde dicunt olim Æschinem, postquam conscendit suggestum, dixisse ad auditores: « Ecquid vultis? Quid dicam? quid vobis gratificer? » Demonstratum est vero dictum per geometricam analogiam, ut hocce et hocce. (7) Modo autem numeros admoventis usus est in Philebo, dicens sex esse ordines bonorum, et quales ii sunt, hos enumerans. Modo autem auferentis usus est in Timæo, observans et inveniens materiam ex ablatione omnium formarum. Modo autem adjungenti usus est in Alcibiade; destinat etenim quærere quid sit homo, utrum corpus an anima an utrumque, et ostendit hominem esse neque corpus neque utrumque, sed animam per se ipsam. Dein progrediens subjungit hominem esse non quamlibet animam; non enim profecto animam plantis propriam aut brutam, sed rationis participem. Et rursus ostendit hominem medium esse divina inter et genita; et vide quomodo progrediens addiderit investigationi. (8) Historico autem modo usus est in Legibus, narrans quæ evenerint a diluvio usque ad Persica bella. Etymologico denique modo usus est in Theæteto.

XXVIII. Et hactenus quidem sunto procemia lectionis Platonis philosophiæ in undecim capitibus conclusa; uno quidem amplectenti historiam philosophi, altero autem formam philosophiæ ejus, et tertio, quare ad scribendum appulerit animum; quarto autem, quare dialogorum formam scriptis induxerit; quinto vero, quæ expleant dialogos; sexto, unde divisiones Platonis dialogorum faciendæ

τῶν Πλάτωνος διαλόγων ποιητέον, ἑβδόμῳ πόθεν τὰς ἐπιγραφὰς δεῖ θηρᾷν, ὀγδόῳ δέ, ποίῳ τρόπῳ ὑφηγήσεως ἐν τοῖς διαλόγοις κέχρηται, τουτ' ἔστι τί ἐστιν ἡ διασκευή· ἐννάτῳ δὲ πόθεν τοὺς σκοποὺς τῶν διαλόγων 5 θηρατέον, δεκάτῳ δέ, τίς ἡ τάξις τῶν διαλόγων, τελευταίῳ δέ, πόσοις τρόποις κέχρηται διδασκαλίας ὁ θειότατος Πλάτων.

sint; septimo, unde inscriptiones oporteat indagemus; octavo autem, quali modo enarrandi in dialogis usus sit, id est quid sit concinnandi ars; nono autem, unde scopi dialogorum sint investigandi; decimo autem, quis ordo sit dialogorum; ultimo denique, quot modis usus sit docendi divinissimus Plato.

SCHOLIA GRÆCA IN PLATONEM.

IN EUTHYPHRONEM.

Pag. 1, lin. 3. δίκη ἡ ὑπὲρ ἰδιωτικῶν ἀδικημάτων κρίσις, γραφὴ ἡ ὑπὲρ δημοσίων. — Cl.: δίκην γὰρ βούλονται λέγειν πᾶσαν τὴν περὶ τὰ συμβόλαια ἀμφισβήτησιν, γραφὴν δὲ τὴν περὶ τὰ ἐγκλήματα κατηγορίαν.

3. βασιλέα] ἦν καὶ Ἀθήνησι βασιλεύς, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ ἐν ταῖς ἄλλαις τῶν ὅλων ἀρχων, ἀλλὰ μόνων μυστηρίων προεστηκὼς μετὰ τῶν ἐπιμελητῶν καὶ Ληναίων καὶ ἀγώνων τῶν ἐπὶ λαμπάδι. καὶ τὰ περὶ τὰς πατρίους θυσίας διώκει. καὶ δίκαι πρὸς αὐτὸν ἐλαγχάνοντο ἀσεβείας καὶ ἱερωσύνης ἀμφισβητήσεως. καὶ τοῖς γένεσιν καὶ τοῖς ἱερεῦσι πᾶσιν ὁ αὐτὸς ἐδίκαζεν. καὶ τὰς τοῦ φόνου δίκας εἰς Ἄρειον πάγον εἰσῆγεν, καὶ τὸν στέφανον ἀποτιθέμενος [σὺν] αὐτοῖς ἐδίκαζεν· προηγόρευε δὲ τοῖς ἐν αἰτίᾳ ἀπέχεσθαι μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων νομίμων. ἐδίκαζε δὲ καὶ τῶν ἀψύχων δίκας. τὴν δὲ συνοικοῦσαν αὐτῷ βασίλισσαν ἐκάλουν. Cl.

12. ἀγνὼς] τοῦτ' ἔστιν ἄγνωστος.

13. Πιτθεῖς δῆμος Αἰγηΐδος Ἀθήνησιν, ἐξ οὗ οὗτος.

P. 2, 4. ἀτεχνῶς] παντελῶς, ἁπλῶς, ἢ καθάπαξ, ἢ ἰσχυρῶς, ἢ τελέως. οἱ δὲ ἐν ἴσῳ τῷ ὄντι, καὶ ἀληθείᾳ. οἱ δὲ δηλοῦν τὸ παράπαν καὶ καθόλου, κατ' ἀλήθειαν. Ἄλλως. Ἀτεχνῶς παντελῶς, ἢ ἀντὶ τοῦ λίαν, περισπωμένως· βαρυτόνως δὲ τὸ ἀπείρως.

5. ἀφ' ἑστίας] ἐπὶ τῶν ἐν δυνάμει γινομένων καὶ πρώτους ἀδικούντων τοὺς οἰκείους, ἐπεὶ ἔθος ἦν τῇ Ἑστίᾳ πρώτῃ τῶν ἄλλων θεῶν θύειν. φέρεται δέ τις καὶ περὶ αὐτῆς μῦθος τοιοῦτος· μετὰ γὰρ τὸ καταλυθῆναι τὴν τῶν Τιτάνων ἀρχήν φασι τὸν Δία τὴν βασιλείαν παραλαβόντα ἐπιτρέψαι τῇ Ἑστίᾳ λαβεῖν ὅ τι ἂν βούλοιτο, τὴν δὲ τὴν παρθενίαν αἰτήσασθαι καὶ τὰς ἀπαρχὰς παρὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλως. ἀφ' ἑστίας· παροιμία δέ ἐστι, μετενήνεκται δὲ ἀπὸ τῶν περὶ τὰ ἱερὰ δρωμένων· ἔθος γὰρ ἦν τῇ Ἑστίᾳ τὰς ἀπαρχὰς ποιεῖσθαι. ἢ ἀφ' ἑστίας, ἤτοι ἀπὸ τοῦ οἰκειοτάτου· ἑστία γὰρ ἡ οἰκία.

5. κακουργεῖν τὴν πόλιν] σημείωσαι διὰ τὴν σύνταξιν. Cl.

6. ὡς οὕτω γ' ἀκοῦσαι] ἀντὶ τοῦ κατ' αὐτὴν τὴν ἀκοήν, ὡς αὐτὸ ἔφη μὴ βούλεται..... Cl.

20. δμόσε ἰέναι] δύο σημαίνει τοῦτο, παρὰ μὲν τοῖς ῥήτορσι τὸ ἀπ' ἐναντίας ἤτοι τὸ ἀντικείμενον, ὡς παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ κατὰ Διονυσοδώρου (p. 1287, 19) « αὐτὸς δὲ ὁρᾷ ἡμᾶς ὁμόσε πορευομένους, » παρ' Ὁμήρῳ δὲ τὸ ὁμοῦ, ὡς ἐπὶ τοῦδε (Il. M, 19-24)·

> Ὅσσοι ἀπ' Ἰδαίων ὀρέων ἅλαδε προρέουσιν,
> Ῥῆσός θ' Ἑπτάπορός τε, Κάρησός τε Ῥοδίος τε,
> Γρήνικός τε καὶ Αἴσηπος, δῖός τε Σκάμανδρος,
> καὶ Σιμόεις, ὅθι πολλὰ βοάγρια καὶ τρυφάλειαι
> κάππεσον ἐν κονίῃσι, καὶ ἡμιθέων γένος ἀνδρῶν·
> τῶν πάντων ὁμόσε στόματ' ἔτραπε Φοῖβος Ἀπόλλων. Cl.

45. πολλοῦ γε δεῖ] ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς. Cl.

50. ἤ που] ἴσως, σχεδόν.

P. 3, 10. πελάτης] ὁ ἀντὶ τροφῶν (καὶ) ὑπηρετῶν καὶ προσπελάζων, ἀπὸ τοῦ πέλας καὶ ἐγγύς, ἐκαλεῖτο ὁ δι' ἔνδειαν προσιών, μίσθιος δὲ ὁ ὑπηρετῶν. Ἄλλως. Πελάται εἰσὶν οἱ παρὰ τοῖς πλησίον ἐργαζόμενοι, καὶ θῆτες. οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ ἑκτήμοροι, ἐπεὶ τῷ ἕκτῳ μέρει τῶν καρπῶν εἰργάζοντο τὴν γῆν. — Cl.: πελάτης ἑταῖρος, συνήθης, παρὰ τὸ πελάζω, οἷον ὁ πέλας ὤν.

15. ἐξηγητοῦ] τοῦ τοὺς νόμους ἐξηγουμένου.

23. μετάληψις ἡ στάσις αὕτη, καὶ μετάληψις ἄγραφος· οὐ γὰρ ἀπὸ ῥητοῦ τὴν παραγραφὴν ποιεῖται. ἡ μέντοι ἀντίθεσις ἀντεγκληματική· ἀντεγκαλεῖ γὰρ ὁ φεύγων ὡς ἄξιος παθεῖν τοῦτο ὁ τεθνηκὼς ὡς ἀνδροφόνος. Cl.

39. λέγοντα] σημείωσαι πῶς οὐ πρὸς δοτικὴν ἀπέδωκε τὸ λοιπὸν τοῦ λόγου, ἀλλ' αἰτιατικὴν ἐπήνεγκεν, οἷον κράτιστόν ἐστι μαθητῇ σῷ γενέσθαι αὐτὰ ταῦτα λέγοντα. Cl.

41. αὐτοσχεδιάζοντα] ἐκ τοῦ αὐτομάτου καὶ προχείρου καὶ ἑτοίμου λέγοντα, χωρὶς αἰτίας.

45. λάχε δίκην] κλήρῳ γὰρ εἰσῆγον τὰς δίκας δι' εὐταξίαν.

P. 4, 10. κατὰ τὴν ὁσιότητα] ἀντὶ τοῦ ὁμοίως, παραπλησίως τῇ ὁσιότητι. Cl.

30. ἴδε πῶς ὁ Πλάτων οὐ δέχεται περὶ θεοῦ λέγεσθαι τὰ παρὰ τῶν ποιητῶν μυθευόμενα, οἷον ἔχθρας, πολέμους, συνουσίας καὶ τὰ τοιαῦτα. ὁ ὅλος γὰρ σκοπὸς τῆς καθεξῆς διαλέξεως εἰς τοῦτο σπουδάζει.

52. ἐπὶ σχολῆς] ἐπὶ τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς λεγομένης εὐχαιρίας.

P. 5, 37. ἀπαλλαγεῖμεν Ἀττικόν, ἢ συγκοπῇ τοῦ η ἢ κατὰ κρᾶσιν. Cl.

P. 6, 31. Οὐδὲν] Ἀττικὸς ὁ τοῦ δεν πλεονασμός. Cl.

P. 9, 9. Δαιδάλου, ὡς ἔοικε, τῶν τῆς γονῆς ὀχετῶν Σωκράτης ἀπόρροια. ταύτῃ μοι δοκεῖ κατὰ τὸ συγγενὲς καὶ λιθοξοϊκὴν ἀσκεῖσθαι Σωκράτη τέως, εἰ μὴ Ἀρχέλαος ὁ φιλόσοφος ἀπὸ ταύτης ἀναστήσας τῆς τέχνης τὸν ἄνδρα φιλοσοφίᾳ ἠγάγετο· ἐτεκμήρατο γὰρ τὸ τῆς ψυχῆς ἐντρεχὲς καὶ δραστήριον καὶ πρὸς φιλοσοφίαν εὐπετῶς ἔχον, οἷς πρὸς τοὺς ὁμοτέχνους ἀντέλεγε στερόμενος τῶν μισθῶν. Δαίδαλος δὲ Ἀθηναῖος ἦν τῶν πώποτε ἀνδριαντοποιῶν περιφανέστατος. πρῶτος δὲ καὶ περισκελὲς ἄγαλμα ἐσχημάτισε, τῶν πρὸ ἐκείνου κατὰ ταὐτὸ συμβεβληκότα τὼ πόδε τὰ βρέτη ἐργαζομένων. ἀφ' οὗ δὴ καὶ ὁ τοῦ περιμένειν καὶ κινεῖσθαι τὰ φιλοτεχνήματα αὐτοῦ ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀνάκειται λόγος αὐτῷ, ὃν καὶ νῦν Σωκράτης παίζων Εὐθύφρονα προάγει. Cl.

42. ἵνα περ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς, ἐπὶ τῶν κατὰ φόβον ἐπιεικῶν. εἴρηται δὲ ἐκ τῶν Στασίνου Κυπρίων·

> Ζῆνα δὲ τὸν ῥέξαντα, καὶ ὃς τάδε πάντ' ἐφύτευσεν,
> οὐκ ἐθέλει νεικεῖν· ἵνα γὰρ δέος, ἔνθα καὶ αἰδώς.

P. 10. 11. σκαληνὸς ὁ σκολιὸς καὶ πολυγώνιος· τοῦ γὰρ τριγώνου ἐστὶν εἴδη τρία, ἰσόπλευρον, ἰσοσκελές, σκαληνόν. — Cl. : τὸ σκαληνὸν γὰρ τρίγωνόν ἐστιν ἐκ τριῶν ἀνίσων πλευρῶν, τὸ δὲ ἰσοσκελὲς τρίγωνον τῶν δύο μὲν πλευρῶν ἴσων ἀλλήλαις οὐσῶν, μιᾶς δὲ ἀνίσης ταῖς δυσίν. ἐν οἷς οὖν ὁ ἄρτιος ἀριθμὸς εἰς δύο ἴσα τέμνεται, ὡς ὁ ὀκτὼ φέρε, ὁ δὲ περιττὸς εἰς δύο ἄνισα, ὡς ὁ πέντε, εἰκότως τὸν μὲν ἰσοσκελῆ, τὸν δὲ σκαληνὸν ὠνομάσθαι.

P. 11, 52. παροιμία, οὐ μὴ χαμαὶ πέσῃ, ἐπὶ τῶν διακενῆς οὐδὲν λεγόντων, ἀλλ' ἐπιτυγχανόντων.

P. 12, 14. οὐδὲν γὰρ] συνῳδὸν τῷ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ ἑξῆς. Cl.

19. σημείωσαι διὰ τὴν σύνταξιν. Cl.

39. σημείωσαι πῶς τῷ ἄρτι κατὰ πλάτος ἐχρήσατο. Cl.

42. ἑκὼν εἶναι] Ἀττικὸν τοῦτο, καὶ παρέλκει τὸ εἶναι. γίνεται δὲ ἐπὰν ἀρνητικὸν ἐπιφέρηται ποιοῦν ἀπόφασιν, ἐπὶ καταφατικοῦ δὲ οὐκ ἐξὸν τοῦτο ποιεῖν. Cl.

45. εἴπερ τις ἄλλος] ὡς οὐδεὶς ἄλλος.

48. θὴς ὁ μισθοῦ δουλεύων.

49. διωκάθειν] ἤγουν διώκειν.

IN APOLOGIAM.

P. 14, 29. πρῶτον...] παραγραφικοῦ δύναμιν ἔχει τοῦτο· σχεδὸν γὰρ τοῦτο λέγει, ὅτι τοσούτοις ἔτεσιν οὐδενὶ δέδωκα δίκας τὸν αὐτὸν τρόπον πολιτευόμενος. Cl.

33. τὸ τοῦ ἤθους ἄπλαστον πιθανότητα ποιεῖ. εἰκότως οὖν οὕτω χρῆται νῦν Σωκράτης. Cl.

46. οὗτος ὁ Ἄνυτος Ἀνθεμίωνος ἦν υἱός, Ἀθηναῖος γένος, Ἀλκιβιάδου ἐραστής, πλούσιος ἐκ βυρσοδεψικῆς· ὅθεν καὶ σκωπτόμενος ὑπὸ Σωκράτους διὰ τοῦτο...... ἔπεισε μισθῷ Μέλητον ἀσεβείας γραφὴν δοῦναι κατὰ Σωκράτους. μέμνηται Λυσίας ἐν Σωκράτους ἀπολογίᾳ καὶ Ξενοφῶν ὁμοίως (Apolog. § 29-31), καὶ Ἀριστόξενος ἐν τῷ Σωκράτους βίῳ... Θεόπομπος δὲ Στρατιώτισιν Ἐμβάδαν αὐτὸν εἶπε παρὰ τὰς ἐμβάδας, ἐπεὶ καὶ Ἄρχιππος Ἰχθύσιν εἰς σκυτέα αὐτὸν σκώπτει. Μέλητος δὲ τραγῳδίας φαῦλος ποιητής, Θρᾷξ γένος, ὡς Ἀριστοφάνης Βατράχοις (1302), Πελαργοῖς Λαΐου υἱὸν αὐτὸν λέγων, ἐπεὶ ᾧ ἔτει οἱ Πελαργοὶ ἐδιδάσκοντο, καὶ ὁ Μέλητος Οἰδιπόδειαν ἔθηκεν, ὡς Ἀριστοτέλης Διδασκαλίαις. ἐν δὲ Γεωργοῖς ὡς Καλλίαν περαίνοντος αὐτοῦ μέμνηται. μέμνηται αὐτοῦ καὶ Λυσίας ἐν Σωκράτους ἀπολογίᾳ. Cl.

P. 15, 10. ἐρήμη δίκη ἐστίν, ὅταν μὴ ἀπαντήσας ὁ διωκόμενος ἐπὶ τὴν κρίσιν καταδιαιτηθῇ. — Cl. : ἀντὶ τοῦ εἰς ἐρήμην δίκην κατηγοροῦντες. λέγεται καὶ ἐρήμην ἁλῶναι ἀντὶ τοῦ εἰς ἐρήμην δίκην ἐμπεσεῖν. ἐρήμη δὲ δίκη λέγεται ἡ μὴ ἔχουσα τὸν ἀπολογούμενον.

12. εἰς Ἀριστοφάνην αἰνίττεται τὸν κωμικόν.

38. ἀντωμοσία ἐπὶ δίκῃ λέγεται, διὰ τὸ ὀμνύναι ἑκατέρους, τὸν μὲν ἐγκαλοῦντα ὅτι ἠδίκηται, τὸν δὲ ἐγκαλούμενον μὴ ἠδικηκέναι. οἱ δὲ ἀντωμοσίαν τὴν ἐπὶ πράγμασιν ἀμαρτύροις καὶ ἀνεγγράφοις εἰς ὅρκον περιισταμένην δίκην, ἐφ' οἷς οἱ κριταὶ δοξάζουσιν. ἔνιοι ὅταν ἐπὶ δημοσίῳ ἀγῶνι σκηπτομένου τινὸς κάμνειν ὁ ἀντίδικος ἀντομνύηται, φάσκων προσποιεῖσθαι αὐτόν, καὶ περὶ τούτου διαλαμβάνωσιν οἱ δικασταί. οἱ δέ, ὅτι ὁ τοῦ κατηγορουμένου ὅρκος ἀντωμοσία, ἐπὶ τῷ τἀληθῆ ἀπολογήσεσθαι, ὥσπερ τοῦ κατηγοροῦντος πρότερον διωμοσία, ἐπὶ τῷ τἀληθῆ κατηγορήσειν.

43. Ἀριστοφάνης ὁ κωμῳδιοποιὸς φαλακρὸς ἦν, ὡς αὐτὸς φησὶν Εἰρήνῃ (771)· ἐκωμῳδεῖτο δ' ἐπὶ τῷ σκώπτειν μὲν Εὐριπίδην, μιμεῖσθαι δ' αὐτόν. Κρατῖνος·

> Τίς δὲ σύ; κομψός τις ἔροιτο θεατής·
> ὑπολεπτολόγος γνωμιδιώτης εὐριπιδαριστοφανίζων.

καὶ αὐτὸς δ' ἐξομολογεῖται Σκηνὰς καταλαμβανούσαις·

> Χρῶμαι γὰρ αὐτοῦ (φησὶ) τοῦ στόματος τῷ στρογγύλῳ,
> τοὺς νοῦς δ' ἀγοραίους ἧττον ἢ 'κεῖνος ποιῶ.

Ἀριστώνυμος δ' ἐν Ἡλίῳ ῥιγοῦντι καὶ Σαννυρίων ἐν Γέλωτι τετράδι φασὶν αὐτὸν γενέσθαι, διὸ τὸν βίον κατέτριψεν ἑτέροις πονῶν· οἱ γὰρ τετράδι γεννώμενοι πονοῦντες ἄλλοις καρποῦσθαι παρέχου-

σιν, ὡς καὶ Φιλόχορος ἐν τῇ πρώτῃ περὶ ἡμερῶν ἱστορεῖ. ταύτῃ δὲ καὶ Ἡρακλῆ φασί γεννηθῆναι. τρεῖς δ' ἔσχεν υἱούς, Φίλιππον τὸν τοῖς Εὐβούλου δράμασιν ἀγωνισάμενον, καὶ Ἀραρότα ἰδίοις τε καὶ τοῦ πατρὸς δράμασι διηγωνισμένον, καὶ τρίτον ὃν Ἀπολλόδωρος μὲν Νικόστρατον καλεῖ, οἱ δὲ περὶ Δικαίαρχον Φιλέταιρον. κατεκλήρωσε δὲ καὶ τὴν Αἴγιναν, ὡς Θεογένης ἐν τῷ περὶ Αἰγίνης. κωμῳδεῖται δὲ ὅτι καὶ τὸ τῆς Εἰρήνης κολοσσικὸν ἐξῆρεν ἄγαλμα· Εὔπολις Αὐτολύκῳ, Πλάτων Νίκαις. Cl.

P. 16, 11. προῖκα] κατὰ δωρεάν, ἄνευ μισθοῦ.

28. ἦ δ' ὅς — ἦν δ' ἐγώ] ἔφη οὗτος — ἔφην δ' ἐγώ.

P. 17, 4. Χαιρεφῶν οὗτος ὁ Σωκρατικὸς ἰσχνὸς ἦν καὶ ὠχρός, τὸ δὲ ἦθος συκοφάντης καὶ κόλαξ, πρὸς δὲ καὶ κλέπτης καὶ αὐχμηρός, τὴν δὲ περιουσίαν πένης. Εὔπολις μὲν οὖν ἐν Πόλεσι διὰ τὴν χροιὰν πύξινον αὐτὸν καλεῖ, Ἀριστοφάνης δ' ἐν Ὄρνισι (1296, 1564) νυκτερίδα· ἐν δὲ Τελμισσεῦσιν εἰς συκοφάντην ἀποσκώπτει, Κρατῖνος Πυτίνῃ εἰς αὐχμηρὸν καὶ πένητα· Εὔπολις δ' ἐν Κόλαξιν Καλλίου κόλακα λέγει, Ἀριστοφάνης δ' ἐν Δράμασι κλέπτην· ἐν δ' Ὥραις νυκτὸς αὐτὸν παῖδα καλεῖ. Cl.

11. ἀνεῖλεν] χρησμὸς περὶ Σωκράτους δοθεὶς Χαιρεφῶντι τῷ Σφηττίῳ·

> σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος [δ'] Εὐριπίδης·
> ἀνδρῶν δ' ἁπάντων Σωκράτης σοφώτατος. Cl.

43. ᾖα] ἀντὶ τοῦ ἐπορευόμην.

46. ἰτέον] κατὰ κοινοῦ τὸ ἐδόκει, ἵν' ᾖ ἐδόκει οὖν ἰτέον εἶναι σκοποῦντι. Cl.

48. νὴ τὸν κύνα] Ῥαδαμάνθυος ὅρκος οὗτος ὁ κατὰ κυνὸς ἢ χηνὸς ἢ πλατάνου ἢ κριοῦ ἤ τινος ἄλλου τοιούτου·

> οἷς ἦν μέγιστος ὅρκος ἅπαντι λόγῳ κύων,
> ἔπειτα χήν· θεοὺς δ' ἐσίγων,

Κρατῖνος Χείρωσι. κατὰ τούτων δὲ νόμος ὀμνύναι, ἵνα μὴ κατὰ θεῶν οἱ ὅρκοι γίγνωνται. τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ Σωκράτους ὅρκοι.

49. ἦ μήν] ὄντως δή.

P. 18, 4. ἐπ' αὐτοφώρῳ] ἐπ' αὐτόπτῳ, ἐπ' ὄψει.

P. 19, 24. Ἄνυτος μὲν καὶ Μέλητος εἴρηνται τίνες, ὅτι ὁ μὲν πλούσιος ἐκ σκυτοδεψικῆς, Μέλητος δὲ τραγῳδιοποιὸς φαῦλος· Λύκων μέντοι πατὴρ ἦν Αὐτολύκου, Ἴων γένος, δήμων Θορίκιος, πένης, ὡς Κρατῖνος Πυτίνῃ, Ἀριστοφάνης Σφηξίν (1301). Εὔπολις δ' ἐν Φίλοις καὶ ἐπὶ τῇ γυναικὶ Ῥοδίᾳ κωμῳδεῖ αὐτόν, ἐν δὲ τῷ πρώτῳ Αὐτολύκῳ εἰς ξένον, Μεταγένης δ' Ὁμήρῳ εἰς προδότην·

> . . . . . καὶ Λύκων ἐνταῦθά που
> . . . προδοὺς Ναύπακτον ἀργύριον λαβὼν
> ἀγορᾶς ἄγαλμα ξενικὸν ἐμπορεύεται. Cl.

50. χαριεντίζεται] εὐτραπελεύεται, σκώπτει.

P. 20, 41. ὦ τάν] ὦ οὗτος, ὦ ἑταῖρε, ὦ τάλαν, ὦ μέλε· ταῦτα παρὰ τοῖς νεωτέροις ὑπὸ τῶν γυναικῶν λέγεται μόνων, παρὰ δὲ τοῖς παλαιοῖς καὶ ὑπ' ἀνδρῶν. πολλάκις δὲ καὶ ἐπὶ πλήθους φασὶ τὸ ὦ τάν, ὡς παρὰ Κτησιφῶντι. οἱ δὲ Ἀττικοὶ τὴν πρώτην συλλαβὴν περισπῶσι, τὴν δὲ δευτέραν βαρύνουσι. καὶ βέλτιον· ἀδύνατον γὰρ μίαν λέξιν εὑρεθῆναι δύο ἔχουσαν περισπωμένας· Δίδυμος δὲ τὸ πλῆρες εἶναί φησιν ὦ ἔταν, ἀγνοῶν ὡς ἀπὸ τοῦ ἔτης ἡ κλητική ἐστιν ἔτα, καὶ Δωρικῶς ἔταν.

P. 22, 20. ἀντιγραφή ἐστιν, ὅταν ὁ φεύγων καὶ αὐτὸς γράφηται τὸν διώκοντα, ὡς ἐπὶ τῶν λαγχανόντων τὴν μὴ οὖσαν δίκην καὶ τῶν παραγραφομένων· καὶ οὗτοι γὰρ τρόπον τινὰ κατηγοροῦσιν.

33. καλῶς γε σὺ ποιῶν, Σώκρατες, ὄνοις καὶ ἵπποις τοὺς θεοὺς Ἀθηναίων παραβάλλεις. Cl.

P. 23, 10. τιμωρήσεις] ἀντὶ τοῦ ἐκδικήσεις, ἢ ἀντὶ τοῦ εἰ τῷ Πατρόκλῳ ἐκδίκησιν τοῦ φόνου παράσχῃς. τὸ τιμωρῶ δὲ σημειωτέον ὅτι δοτικῇ συντάσσεται, ὅτε ἀντὶ τοῦ βοηθῶ λαμβάνεται.

P. 24, 54. πολλοῦ δέω] πόῤῥω λίαν εἰμί.

P. 25, 38. τί τὸ Σωκράτους δαιμόνιον ὅ τινές φασιν ὅτι ἦχῳ τὸ δεξιὸν καταλαμβάνεται αὐτῷ οὖς. Cl.

P. 32, 35. κατέδαρθεν] κατεκοιμήθη.

IN CRITONEM.

P. 34, 7. ἐπιεικῶς] ἱκανῶς, ἐπίπαν, φιλικῶς παρὰ Πλάτωνι. καὶ ἐπιεικὴς ὁ μέτριος.

44. εἰπεῖν] σημείωσαι τὸ κατὰ τὸ ἐνύπνιον λέγειν.

P. 35, 21. εἰ γὰρ ὤφελον] ἀντὶ τοῦ εἴθε.

P. 37, 7. ὅσα γε τἀνθρώπεια] ἀντὶ τοῦ ὅσον κατ' ἄνθρωπον, ὅσον εἰς γνῶσιν ἧκεν ἀνθρώπων, ὅσον αἰσθάνεσθαι ἄνθρωπος δύναται. Cl.

P. 39, 41. εἰπέ μοι] σημείωσαι τὴν μετάβασιν τοῦ ἀριθμοῦ. Cl.

P. 41, 15. γεννῆται οἱ τοῦ αὐτοῦ γένους μετέχοντες καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἔχοντες κοινὰ ἱερά. οἱ δὲ ὁμογάλακτας, φράτορας, συγγενεῖς τοὺς γεννήτας. — Cl.: ζήτει δὲ εἰ διὰ β' νν γραφόμενον γεννῆται ὀφείλει γράφεσθαι.

P. 43, 32. δύο σημαίνει τὸ ἴσθι, τό τε ὑπάρχειν καὶ τὸ γνῶναι. εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸ ὑπάρχειν, τοῦτο βούλεται ἐνταῦθα δηλοῦν· ἴσο νῦν καὶ διαγίνου τοῖς παροῦσιν εἰς πάντα ὅσα γέ μοι δοκεῖ, ἢ ταῦτα νῦν ἴσο τὰ ἐμοὶ δοκοῦντα. κατὰ δὲ τὸ τοῦ γνῶναι σημαινόμενον οὕτως· γνῶθι κατὰ τὰ ἐμοὶ νῦν δοκοῦντα ὡς εἴπερ ταῦτα ἐρεῖς μάτην ἐρῶν.

IN PHÆDONEM.

P. 44. 6. οὐδεὶς πάνυ τι] ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς. ἐστὶ γὰρ τὸ ἑξῆς οὕτως· πάνυ οὐδεὶς ἐπιχωριάζει. Cl.

22. θεωρίαν ἀπάξειν : ἀντὶ τοῦ θυσίαν ἀπενεγκεῖν. θεωροὶ δέ εἰσιν οἱ πεμπόμενοι θῦσαι καὶ θεραπεῦσαι τὸν θεόν· ὅθεν καὶ αἱ ὁδοὶ δι' ὧν ἐπορεύοντο θεωρίδες κέλευθοι ἐκαλοῦντο, καὶ τὰ διδόμενα θεωρικά, καὶ ἡ ναῦς ἡ εἰς Δῆλον πεμπομένη θεωρίς, καὶ ὁ ἱερεὺς θεωρός.

P. 45, 15. ἄτοπον τὸ θαυμαστόν, ὡς καὶ ἐν Θεαιτήτῳ [p. 142, B] φησίν « οὐδέν γ' ἄτοπον, ἀλλὰ πολὺ θαυμαστότερον ἦν· « ἐσαφηνίσθη γὰρ διὰ τῆς ἀντιθέσεως. τάττεται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνυπόπτου· Εὔπολις Μαρικᾷ·

καὶ πόλλ' * ἀγάθ' ἐν τοῖσι κουρείοις ἐγὼ
ἀτόπως καθίζων, κοὐδὲ γινώσκειν δοκῶν·

καὶ τὸ ἀδόκητον καὶ ἀνυπονόητον. οἱ δὲ ἄλογον.

P. 47, 21. καθῆκε τὰ σκέλη] συντονώτερον ἀνέλαβε σχῆμα καὶ σεμνότερον, ὡς περὶ προβλήματος σεμνοτέρου μέλλων διαλέγεσθαι.

24. κατὰ τὸν Κέβητα ἡ τάξις τῶν προβλημάτων· τὸ πρῶτον πρόβλημα τὸ μὴ ἐξάγειν ἑαυτόν, οὗ ἐπιχείρημα μυθικὸν ἐξ Ὀρφέως ληφθέν.

28. οὗτος ὁ Φιλόλαος Πυθαγόρειος ἦν, ἐξ Ἰταλίας πεφευγὼς διὰ τὸν ἐμπρησμὸν τούτων τὸν τότε ὑπὸ Γύλωνος γεγονότα διὰ τὸ ἀνεπιτήδειον αὐτὸν πρὸς φιλοσοφίαν ὄντα ἀπελαθῆναι τοῦ ὁμακοίου. ὃς καὶ δι' αἰνιγμάτων ἐδίδασκε, καθάπερ ἦν ἔθος αὐτοῖς. ἦλθεν οὖν οὗτος εἰς Θήβας, τεθνεῶτι τῷ διδασκάλῳ Λύσιδι χοὰς ποιήσων, ἐκεῖ τεθαμμένῳ. Ἵππαρχος δὲ καὶ Φιλόλαος μόνοι τῆς εἰρημένης συμφορᾶς τῶν Πυθαγορείων περιεσώθησαν. (πρὸς τὸν Λύσιν δὲ τοῦτον Πλάτων ποιεῖται τὸν διάλογον.)

31. τὸ μὲν ἴσως διὰ τὸ μυθικὸν ἐπιχείρημα, τὸ δὲ μάλιστα διὰ τὸ φιλόσοφον.

34. μέχρις ἡλίου δυσμῶν] ὡς ζήσεσθαι μέλλων μέχρις ἡλίου δυσμῶν. ἐν γὰρ ἡμέρᾳ φονεύειν ἀπείρητο, καθὰ τοῖς Πυθαγορείοις τὸ ἐν μεσημβρίᾳ καθεύδειν, διὰ τὸ τὸν ἥλιον τότε μᾶλλον ἐνεργεῖν.

43. τἄλλα] οἷον πλοῦτος, δόξα, ξίφος. ἐπαμφοτερίζει γὰρ καὶ τἄλλα πάντα, θάνατος δὲ μόνως ἀγαθόν ἐστιν.

44. οἷς βέλτιον τεθνάναι] κατὰ Σωκράτην ἡ τάξις τῶν προβλημάτων· πρῶτον γὰρ δὴ ἐθέλειν ἀποθνήσκειν κατὰ προαίρεσιν, εἶτα μὴ ἐξάγειν ἑαυτοὺς κατὰ φύσιν.

48. ἐπιγελάσας, ἴττω Ζεύς] ἐγέλασε, διότι ἐκάλεσε τὸν φονεύοντα ἑαυτὸν εὐεργέτην. τὸ δὲ ἴττω ἐπιχωριάζοντός ἐστιν ἀντὶ τοῦ ἴστω, τῇ Βοιωτίδι διαλέκτῳ· ὃ δείκνυσιν ὅτι φύσει τὸν Σωκράτην θαυμάζει.

51. ἐν ἀπορρήτοις] ἐντεῦθεν τὸ πρῶτον πρόβλημα, τὸ μὴ δεῖν ἐξάγειν ἑαυτόν, οὗ ἐπιχείρημα μυθικὸν ἐξ Ὀρφέως ληφθέν· ἔπειτα δεύτερον διαλεκτικὸν καὶ φιλόσοφον.

P. 48, 12. Ἀλλ' εἰκός, ἔφη] ἐντεῦθεν τὸ δεύτερον πρόβλημα, τὸ τοὺς φιλοσόφους ἐθέλειν ἀποθνήσκειν.

P. 49, 25. κινδυνεύουσιν] ἀντὶ τοῦ δι' ἀνάγκης καὶ ἀποδείξεως τοῦτο αὐτοῖς συνάγεται.

32. γελασείοντα] γελαστικῶς ἔχοντα, γελάσαι θέλοντα.

36. θανατῶσι] θανάτου ἐπιθυμοῦσιν.

54. ἥκιστα] οὐδαμῶς.

P. 50, 6. καθ' ὅσον μὴ πολλὴ ἀνάγκη] τοῦτο ἐπεξηγηματικόν ἐστι τοῦ ἐν τοῖς ἐφεξῆς, τοῦ ἐὰν ὅ τι μάλιστα μηδὲν ὁμιλῶμεν τῷ σώματι μηδὲ κοινωνῶμεν, ὅ τι μὴ πᾶσα ἀνάγκη. τὸ γὰρ ὅ τι ἴσον τῷ καθ' ὅσον. λείπει δ' ἐκεῖ τὸ κοινωνεῖν αὐτοῦ· ὅπερ δὴ νοεῖται καὶ συνυπακούεται.

29. ἦ δ' ὅς] ἐὰν μὲν ᾖ δύο μέρη λόγου, ἔσται ἔφη δὲ ὅς, τουτέστιν ἔφη δὲ οὗτος· οἱ δὲ λέγουσιν ὅτι αὐτὸ μόνον σημαίνει τὸ ἔφη. ἐὰν δὲ ᾖ ἓν μέρος λόγου, ἔσται * φίλος, ὡς Ἀθηναῖοι, ἢ ὄφελος, ὡς Αἰγινῆται, ἢ ὄξος, ὡς Χαλκιδεῖς, ᾧ πρὸς τὰ ἱερὰ χρῶνται. τάττεται δὲ ἐπὶ παντὸς προσώπου καὶ ἀριθμοῦ, ὡς τὸ ὦ τάν.

P. 51, 49. ὅ τι μὴ πᾶσα ἀνάγκη] ἀντὶ τοῦ εἰ μὴ κατὰ τὰ ἀναγκαῖα. τὸ δὲ ἑξῆς οὕτως· μηδὲ κοινωνῶμεν εἰ μὴ κατὰ τοῦτο καθ' ὃ πᾶσα ἀνάγκη.... Cl.

P. 52, 33. διαβέβληνται] ἀντὶ τοῦ διαβεβλημένως ἔχουσι πρὸς τὸ σῶμα.

P. 56, 11. Ἰδὲ τοίνυν] Ἀττικοὶ ὀξύνουσι τὰ ἰδέ, λαβέ, εὑρέ, ὡς τὰ ἐλθέ, εἰπέ. Cl.

26. ὁμοῦ πάντα] ὁμοῦ σημαίνει ποτὲ μὲν τὸ ἐγγύς, ὡς δηλοῖ Δημοσθένης ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας (p. 420, 13) « καίτοι τὸν μὲν ἀνδριάντα τοῦτον οὔπω πεντήκοντα ἔτη φασὶν ἀνακεῖσθαι Σαλαμίνιοι, ἀπὸ Σόλωνος δ' ἐστὶν ὁμοῦ σ' ἔτη καὶ μ'. » καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἀριστογείτονος (p. 785, 24) « εἰσὶν ὁμοῦ πάντες δισμύριοι Ἀθηναῖοι. » καὶ Μένανδρος ἐν τῷ Ἑαυτὸν τιμωρουμένῳ·

Πρὸς τῆς Ἀθηνᾶς δαιμονᾷς γεγονὼς ἔτη
τοσαῦθ'· ὁμοῦ γάρ ἐστιν ἑξήκοντά σοι.

καὶ Ἀριστοφάνης Τριφάλητι· ἡ γὰρ τὸν Τριφάλητα τίκτουσα φησὶ

λάβεσθε· καὶ γὰρ ἔσθ' ὁμοῦ.

δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἐν ταὐτῷ· Ὅμηρος (Il. Ψ, 84)·

ἀλλ' ὁμοῦ ὡς ἐτράφημεν ἐφ' ὑμετέροισι δόμοισι,

καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους (p. 634, 5) « οὐκοῦν εἰ μέν τι ἐάσομεν τούτων συμβάντων ὑμᾶς, οὐ καθαροῖς ὁμοῦ διατρίψομεν. » ἔστι καὶ χρονικόν· Σοφοκλῆς Οἰδίποδι (4)·

πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει,
ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

ἔχει καὶ δύναμιν συλληπτικήν, ὡς παρὰ Μενάνδρῳ ἐν Ὑδρίᾳ· « οἱ Θρᾷκες Λιβύτρωες καλοῦνται· πάντα νῦν ἤδη 'σθ' ὁμοῦ. » ὅπερ δηλοῖ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ.

P. 59, 3. ὅ ἐστι] ἀντὶ τοῦ τὸ ὂν ὃ πάντα περιείληφε. Cl.

P. 65, 14. ὅσον μὴ ἀνάγκη] ἀντὶ τοῦ εἰ μὴ ὅσον κατὰ τὰ τῆς ζωῆς συνεκτικά· ταῦτα γὰρ καὶ ἀναγκαῖα. Cl.

P. 68, 12. ὑπερδικεῖν] ἤγουν συνηγορεῖν. καὶ ὑπέρδικοι οἱ συνήγοροι.

14. θρᾶττον] ταράττον, ἐνοχλοῦν.

P. 70, 19. πρὸς δύο οὐδ' ὁ Ἡρακλῆς: ταύτης τὴν αἰτίαν ὁ Δοῦρις οὕτως ἀφηγεῖται. Ἡρακλέα γὰρ φησι βωμὸν εἰσάμενον ἐπὶ τῷ Ἀλφειῷ πυγμῆς ἀγῶνα θεῖναι, καὶ νικήσαντα, τὴν ἑξῆς Ὀλυμπιάδα πάλιν ἀγωνιζόμενον, ὑπὸ Ἐλάτου καὶ Φεράνδρου πάλῃ ληφθῆναι, καὶ ἐξ ἐκείνου τὸ πρὸς δύο οὐδ' Ἡρακλῆς παροιμιασθῆναι. Ἐχεφυλλίδας δὲ αὐτὸν ὑπὸ Κτεάτου καὶ Εὐρύτου τῶν Μολιονιδῶν ἡττηθῆναι κατὰ τὴν ἐπ' Αὐγείᾳ στρατείαν· διωχθέντα δὲ ἄχρι τῆς Βουπρασίδος καὶ περιβλεψάμενον, ὡς οὐδεὶς ἐξίκετο τῶν πολεμίων, ἀναψύξαι τε, καὶ ἐκ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ πιόντα προσαγορεῦσαι τοῦτο ἡδὺ ὕδωρ· ὃ νῦν δείκνυται ἰόντων ἐκ Δύμης εἰς Ἦλιν, καλούμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων βαδὺ ὕδωρ. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ Φερεκύδης καὶ Κώμαρχος καὶ Ἴστρος ἐν τοῖς Ἠλιακοῖς ἱστοροῦσι. καὶ διὰ τοῦτο θεωροὺς τοὺς Μολιονίδας ἰόντας εἰς Κόρινθον λοχήσαντα τὸν Ἡρακλέα περὶ Κλεωνὰς ἀποκτεῖναι· ὅθεν Ἠλείοις ἀπώμοτον εἶναι τὰ Ἴσθμια ἀγωνίζεσθαι, ὅτι θεωροὺς πεμφθέντας εἰς τὸν Ἰσθμὸν τοὺς Μολιονίδας ἑλὼν Ἡρακλῆς ὑπὸ Κορινθίων ἐδέχθη. Ἡρόδωρος δὲ καὶ Ἑλλάνικός φασιν ὡς, ὅτε τὴν ὕδραν Ἡρακλῆς ἀνῄρει, τὴν Ἥραν αὐτῷ καρκίνον ἐφορμῆσαι, πρὸς δύο δὲ οὐ δυνάμενον μάχεσθαι σύμμαχον ἐπικαλέσασθαι τὸν Ἰόλεων, καὶ ἐντεῦθεν ῥηθῆναι τὴν παροιμίαν. ἐμνήσθη δὲ ταύτης Πλάτων καὶ ἐν ια' Νόμων (p. 919, B) « ὀρθὸν μὲν δὴ τὸ πάλαι τε εἰρημένον, ὡς πρὸς δύο μάχεσθαι χαλεπόν, » καὶ ἐνταῦθα.

P. 75, 40. ὑπερήφανος] ὑπέρφρων.

P. 77, 12. καρδόπῳ] τῇ μάκτρᾳ τοῦ ἀλεύρου.

22. παροιμία, δεύτερος πλοῦς, ἐπὶ τῶν ἀσφαλῶς τι πραττόντων, παρ' ὅσον οἱ διαμαρτόντες κατὰ τὸν πρότερον πλοῦν ἀσφαλῶς παρασκευάζονται τὸν δεύτερον. ἐμνήσθη δὲ ταύτης καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Ἠθικῶν (Nicom. II, 9), καὶ Μένανδρος Κεκρυφάλῳ καὶ Πλοκίῳ καὶ Θεοφορουμένῃ. ὁμοία δὲ αὐτῇ καὶ αὕτη· τῆς δευτέρας ἢ ὑστέρας ἐφόδου.

P. 79, 53. παροιμία, τὴν αὑτοῦ σκιὰν δέδοικεν, ἐπὶ τῶν σφόδρα δειλοτάτων. μέμνηται ταύτης Ἀριστοφάνης Βαβυλωνίοις.

P. 80, 43. ξυγγραφικῶς ἐρεῖν] ἐπειδὴ ᾔσθετο ἑαυτοῦ ὁ Σωκράτης τῷ παρίσῳ χρησαμένου σχήματι δι' ὧν φησὶ παρέχων ὑπερέχον, ταύτῃ φησὶ συγγραφικῶς ἐρεῖν, ὡς τῶν τοιούτων τῆς ἐπιμελείας ὄντων καὶ λογογραφικῆς ἰδέας κατὰ σχολὴν τοῖς τοιούτοις καλλύνεσθαι προμηθουμένης, ἀλλ' οὐ διαλεκτικῆς ἑτοιμότητα καὶ λέξιν καὶ διάνοιαν ἀποσχεδιαζούσης· τοιαῦτα δὲ σχήματα πολλὰ παρὰ Θουκυδίδῃ καὶ τοῖς λοιποῖς, μάλιστα δὲ τὸ ἐν τῇ Κορινθίων δημηγορίᾳ οὕτως εἰρημένον (I, 33) καὶ προεπιβουλεύειν μᾶλλον αὐτοῖς ἢ ἀντεπιβουλεύειν, πρὸς ὃ οἶμαι καὶ τὸ παρὸν Σωκράτει ἐξενήνεκται. Cl.

P. 81, 25. οὐκ ἄν ποτέ φαμεν ἐθελῆσαι] σημείωσαι ὁριστικὸν ἀντὶ ὑποτακτικοῦ. Cl.

P. 82, 21. ἐναντίον γέ ἐστι δυὰς] καθ' ὃ ἀριθμοὶ ἄμφω οὔ, καθ' ὃ δὲ ἐναντιότητα δεδεγμέναι. Cl.

P. 83, 3. καὶ μή μοι...] καὶ μή μοι ἣν ἂν ἐρωτῶ ἀπόκρισιν ἀποκρίνου, ἀλλ' ἄλλην, μιμούμενος ἐμέ.

P. 84, 27. ἀναβάλλοιτο] ἀνακρούοιτο.

46. ἕρμαιον, τὸ ἀπροσδόκητον κέρδος, ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς τιθεμένων ἀπαρχῶν, ἃς οἱ ὁδοιπόροι κατεσθίουσι. ταύτας δὲ τῷ Ἑρμῇ ἀφιεροῦσιν ὡς ὄντι καὶ τούτῳ ἑνὶ τῶν ἐνοδίων θεῶν.

P. 85, 6. πορεῦσαι] ἀντὶ τοῦ διαπορθμεῦσαι, διαπεράσαι. Cl.

39. Γλαύκου τέχνη] ἤτοι ἐπὶ τῶν μὴ ῥαδίως κατεργαζομένων, ἢ ἐπὶ τῶν πάνυ ἐπιμελῶς καὶ ἐντέχνως εἰργασμένων. Ἵππασος γάρ τις κατεσκεύασε χαλκοῦς τέτταρας δίσκους οὕτως, ὥστε τὰς μὲν διαμέτρους αὐτῶν ἴσας ὑπάρχειν, τὸ δὲ τοῦ πρώτου δίσκου πάχος ἐπίτριτον μὲν εἶναι τοῦ δευτέρου, ἡμιόλιον δὲ τοῦ τρίτου, διπλάσιον δὲ τοῦ τετάρτου, κρουομένους δὲ τούτους ἐπιτελεῖν συμφωνίαν τινά. καὶ λέγεται Γλαῦκον ἰδόντα τοὺς ἐπὶ τῶν δίσκων φθόγγους πρῶτον ἐγχειρῆσαι δι' αὐτῶν χειρουργεῖν, καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς πραγματείας ἔτι καὶ νῦν λέγεσθαι τὴν καλουμένην Γλαύκου τέχνην. μέμνηται δὲ τούτου Ἀριστόξενος ἐν τῷ περὶ τῆς μουσικῆς ἀκροάσεως, καὶ Νικοκλῆς ἐν τῷ περὶ θεωρίας. ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα τέχνη γραμμάτων, ἣν ἀνατιθέασι Γλαύκῳ Σαμίῳ, ἀφ' ἧς ἴσως καὶ ἡ παροιμία διεδόθη. οὗτος δὲ καὶ σιδήρου κόλλησιν εὗρεν, ὥς φησιν Ἡρόδοτος (I, 25).

P. 86, 10. αὐτὴν δὲ τὴν γῆν] τοῦτ' ἐκεῖνο, ὃ λέγει ἐν τῷ Τιμαίῳ (p. 48, B), τὸν οὐρανὸν τῶν τεσσάρων εἶναι στοιχείων, ἀφ' ἑκάστου τοῦ καθαρωτάτου καὶ οἷον νῷ μόνῳ θεατοῦ τε καὶ ληπτοῦ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ποιητοῦ δεηθέντος.

P. 87, 18. κατεδηδεσμένοι] καταβεβρωμένοι.

P. 88, 9. αἰώραν] ὕψωσιν, ἔπαρσιν.

P. 90, 17. ὥστ' ἀρετῆς] ὁ μηδενὸς ἄλλου χάριν τὴν ἀρετὴν διατεινόμενος χαρακτηρίζειν τί πέπονθας; ὥσπερεὶ παλινῳδίαν ᾄδεις καὶ τῆς εἰσέπειτα ῥαστώνης τὸ τῆς ἀρετῆς ἀπεμπολεῖς ἄπρατον; ἀλλ' ἢ τῶν πρὶν λήθεσο ἢ οὐκ ἐνόησας. Cl.

P. 92, 41. ἀσταχτεὶ] ἀντὶ τοῦ οὐ κατὰ σταγόνα, ἀλλ' ἀθρόα καὶ ποταμηδόν. Cl.

IN THEAGEM.

P. 94, 42. παροιμία ἱερὸν συμβουλή, ἐπὶ τῶν καθαρῶς καὶ ἀδόλως συμβουλευόντων. δεῖ γὰρ τὸν συμβουλεύοντα μὴ τὸ ἴδιον σκοπεῖν· τὸ γὰρ ἱερὸν οὐδενὸς ἴδιον, ἀλλὰ τῶν χρωμένων ἐστὶ κοινόν· ἐπειδὴ καταφεύγουσιν ὥσπερ εἰς τὰ ἱερὰ θέλοντες συμβουλεύεσθαι οἱ ἄνθρωποι. προσήκει οὖν τοῖς συμβουλεύουσιν ἀψευδεῖν καὶ τὰ βέλτιστα κατὰ τὴν αὐτῶν γνώμην συμβουλεύειν. ἄλλοι δέ φασιν ἔπαινον φέρειν τῆς συμβουλῆς τὴν παροιμίαν. εἶναι γὰρ αὐτὴν θείαν καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. μέμνηται δ' αὐτῆς καὶ Ἀριστοφάνης ἐν Ἀμφιαράῳ.

P. 95, 27. ἐδιδάξατο] ἀντὶ τοῦ οὐχ αὐτὸς ἀλλὰ δι' ἑτέρου ἐδίδαξέ τινος.

P. 98, 14. παρὰ τίνος] Ἀττικὴ ἡ σύνταξις· Ἀττικοὶ γὰρ εἰς διδασκάλου φασίν, οὐχ εἰς διδάσκαλον. οὕτως οὖν κἀνταῦθα γενικὴ ἀντ' αἰτιατικῆς. Cl.

P. 99, 21. ἔμβραχυ] ὅπερ ἂν εἴποι τις εὐχερῶς εἰπεῖν ἐθέλων ἢ ἁπλῶς, τοῦτο ἔμβραχυ λέγεται. ἔμβραχυ οὖν συντόμως καὶ ἁπλῶς. Ὑπερείδης ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοφῶντος· « οἶδε γὰρ αὐτῷ δεδομένην ἄδειαν καὶ πράττειν καὶ γράφειν ὅ τι ἂν ἔμβραχυ βούληται. » Ἀριστοφάνης Θεσμοφοριαζούσαις (390).

> ποῦ δ' οὐχὶ διαβέβληκεν, ὅπου περ ἔμβραχυ
> εἰσὶν θεαταὶ καὶ τραγῳδικοὶ χοροί;

Κρατῖνος Ὥραις·

> ἔδει παρέχειν, ὅ τί τις εὔξαιτ' ἔμβραχυ.

33. Ἀναγυροῦς δῆμος Αἰαντίδος, ἀφ' οὗ Ἀναγυράσιοι.

IN AMATORES.

P. 104, 7. παροιμία

> γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος,

ἐπὶ τῶν διὰ τὸ γῆρας ἐμπειροτέρων. εἵλκυσται μέντοι ἐκ τῶν Σόλωνος ἐλεγείων.

18. εἰρωνικῶς] εἰρωνεία τὸ προχείρως καὶ μετὰ τοῦ πρὸς χάριν διαλέγεσθαι, κολακεία, ψευδολογία. καὶ εἴρωνα τὸν κόλακα.

P. 105, 51. πένταθλοι οἱ τὸν ἀγῶνα τὸν πένταθλον ἀγωνιζόμενοι. ἔστι γὰρ

> πένταθλος οὗτος τοῖς νέοις ἀγωνία,
> πάλη, σίγυννος, ἅλμα, δίσκος καὶ δρόμος.

σίγυννος δέ ἐστι ξυστὸν δόρυ· παρ' Ἡροδότῳ (V, 9) δὲ τὸ ὁλοσίδηρον ἀκόντιον. πέλτη δὲ ἀσπὶς ἴτυν οὐκ ἔχουσα ἢ τετράγωνος, ἣν οἱ φοροῦντες λέγονται πελτασταί, ἢ τοξόται, ἢ οἱ τοὺς ξυστοὺς κατέχοντες.

P. 108, 26. σημείωσαι ὅτι διαιτητὴς μὲν ὁ τοὺς φίλους ἰδίᾳ συμβιβάζων, δικαστὴς δὲ ὁ δημοσίᾳ κρίνειν ἅπαντας τοὺς ἀμφισβητοῦντας λαχών. Cl.

IN THEÆTETUM.

P. 109, 5. ἄρτι] τοῦτο σημαίνει τὸ παρὸν καὶ ὑπόγυον καὶ τὸ παραυτίκα μέλλον γίνεσθαι.

18. αἱρεῖ] καταλαμβάνει, νῦν δὲ τὸ καταπονεῖ.

24. ἀτὰρ] καὶ δή, ὡς νῦν. σημαίνει δὲ καὶ ὅμως καὶ ἅτε δὴ καὶ πλὴν καὶ δέ.

28. ἐθαύμασα Σωκράτους] σημείωσαι διὰ τὴν σύνταξιν Cl.

P. 110, 6. οὐδέν γε ἀπὸ τρόπου] οὐ πόρρω τοῦ καθήκοντος.

14. ἐπίδοξοι] ἔνδοξοι, ἢ ὡς νῦν, προσδόκιμοι.

35. ἀνερμάτιστα] ἀστήρικτα· ἕρματα γὰρ τὰ ἐρείσματα ἢ στηρίγματα.

45. ἔξω δρόμῳ] τόποι τινὲς ἦσαν, ὁ μὲν ἐκτὸς ἄστεος, ὁ δὲ ἐντός, ἀπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς τελουμένων ὑπὸ τῶν νέων δρόμοι καλούμενοι.

P. 112, 3. ὄνος κάθου, ἐπὶ τῶν ἐν πράγματι ἡττωμένων. εἴρηται δὲ ἀπὸ τῶν παίδων τῶν σφαιριζόντων καὶ τὸν νικηθέντα εἰς ὄνον καθιζόντων. ἐμνήσθη δὲ ταύτης ἐνταῦθα Πλάτων.— Cl. : ἐν τῇ διὰ σφαίρας [παιδιᾷ . . . ἡ μὲν οὐρανία,] ἡ δὲ ἀπόρραξις, [ἡ δὲ ἐπίσκυρος,] ἡ δὲ φαινίνδα. [καὶ οὐρανία μέν ἐστιν ἡ] εἰς οὐρανὸν τῆς σφαίρας ἀναβολή, ἣν ὁ ποιητὴς ἐμφαίνειν δοκεῖ ἐν οἷς φησίν [Odyss. Θ, 372-6]

> οἱ δ' ἐπεὶ οὖν σφαῖραν καλὴν μετὰ χερσὶν ἕλοντο
> πορφυρέην, τήν σφιν Πόλυβος ποίησε δαΐφρων,
> τὴν ἕτερος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα
> ἰδνωθεὶς ὀπίσω, ὁ δ' ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἀερθεὶς
> ῥηϊδίως μεθέλεσκε πάρος [ποσὶν] οὖδας ἱκέσθαι.

ἀπόρραξις δέ ἐστιν ὅταν τὴν σφαῖραν μὴ πρὸς τοῖχον ἀλλὰ πρὸς τὸ ἔδαφος σκληρῶς ῥίπτωσιν, ὥστε ἀποκρουομένην ἅλλεσθαι πάλιν. τὴν δὲ ἐπίσκυρον καὶ ἐφηβικὴν καὶ ἐπίκοινον ἔλεγον· ἐχρῶντο δὲ αὐτῇ κατὰ πλήθη· ὠνομάσθη δὲ οὕτως, ἐπειδὴ οἱ παίζοντες ἐπὶ λατύπης ἑστῶτες, ἣν σκῦρον προσαγορεύουσι, βολῇ σφαίρας ἀλλήλους ἐκδιώκουσιν. φαινίνδα δέ ἐστιν ὅταν ἑτέρῳ τὴν σφαῖραν προδεικνύντες ἑτέρῳ αὐτὴν ἐπιπέμπωσι. τῶν οὖν παιζόντων ταῦτα τοὺς μὲν νικῶντας βασιλεῖς ἐκάλουν, καὶ ὅ τι ἂν προσέτασσον τοῖς ἄλλοις ὑπήκουον, τοὺς δ' ἡττωμένους ὄνους. Κρατῖνος δὲ Χείρωσι χα-

ριέντως ὁμοῦ ἐγκαταμίξας καὶ τὴν ὄνος λύραν παροιμίαν ἔπλεξε τὸν λόγον οὕτως·

ὡς ὄνος ἀπωτέρω κάθηνται τῆς λύρας·

τοὺς γὰρ ἡττωμένους, ὡς ἔφαμεν, ὄνους καθῆσθαι ἔλεγον, βασιλεῖς δὲ τοὺς νικῶντας.

P. 115, 49. ἐγκύμονες εἶναι] σημείωσαι διὰ τὴν σύνταξιν. Cl.

P. 116, 44. διὰ τοῦ ἔοικεν ὁ Θεαίτητος φαίνεται ἀγαπῶν τὸ Πρωταγόρου δόγμα, καὶ ἐμμένων τῇ ἐξ ἀρχῆς ἑαυτοῦ ἀποκρίσει.

51. ἐπιστήμη οὖσα] ὅ τι γὰρ αἰσθάνεταί τις, καὶ ἐπίσταται. Cl.

51. ἆρ' οὖν] πρώτη κατασκευὴ τοῦ Πρωταγορείου δόγματος.

53. συρφετῷ] κονιορτῷ τῷ μετὰ κόπρων. οἱ δὲ κοιμῶν καὶ συρμός, καὶ σύρφη φρύγανα.

P. 117, 34. κινήσεων ὄντων] τὴν σύνταξιν σημείωσαι, ὅτι οὐδετέρως εἶπεν ὄντων πρὸς τὰ πράγματα· οὐδέτερον γὰρ τὸ πρᾶγμα. — Cl. : ἡ σύνταξις πραγματική· οὐδετέρως γὰρ εἶπεν ὄντων, πρὸς τὰ πράγματα ἀφορῶν.

43. τὸν κολοφῶνα ἀναγκάζω προσβιβάζειν] παροιμία· δώδεκα πόλεις τῆς Ἰωνίας συνήεσαν εἰς τὸ Πανιώνιον λεγόμενον, περὶ τῶν κοινῶν βουλευσόμεναι, καὶ εἴ ποτε ἴσαι αἱ ψῆφοι ἐγένοντο, οἱ Κολοφώνιοι περιττὴν ἐτίθεντο τὴν νικῶσαν· Σμυρναίους γὰρ ἑλόντες εἶχον συνοίκους, ὑπὲρ ὧν καὶ τήνδε τὴν ψῆφον ἐτίθεντο. ὅθεν ἐπὶ τῆς κρατούσης καὶ βεβαιούσης ψήφου ἡ παροιμία ἐτίθετο, οἷον τὸν Κολοφῶνα ἐπιτίθημι ἢ τὸν Κολοφῶνα ἀναγκάζω προσβιβάζων.

49. παροιμία, ἄνω κάτω πάντα, ἐπὶ τῶν τὴν τάξιν μεταστρεφόντων. Μένανδρος Ἐγχειριδίῳ, καὶ ἐν Χήρᾳ·

τὸ λεγόμενον τοῦτ' ἐστὶ νῦν,
τἄνω κάτω, φασί, τὰ κάτω δ' ἄνω.

51. ὑπόλαβε] δευτέρα κατασκευὴ ὑπὲρ τῶν Πρωταγόρᾳ δοκούντων.

P. 118, 5. προσήκουσαν] ἀντὶ τοῦ σύμμετρον.

8. ἴδιον] ἀντὶ τοῦ μερικόν.

9 ἢ σὺ διϊσχυρίσαιο] ταῦτα πάντα ἡ δευτέρα κατασκευή ἐστι τῶν Πρωταγορείων δογμάτων, ἕως τοῦ περὶ τῆς Ἴριδος λόγου. Cl.

16. ᾧ παραμετρούμεθα : τουτέστι τῷ αἰσθητηρίῳ. ἔστι δὲ τὸ ῥῆμα μέσης διαθέσεως. οὐδὲ ἐφαπτόμεθα, λέγει, τοῦ αἰσθητοῦ. τὸ δ' αὐτὸ εὐθὺς καὶ παραμετρούμενον λέγει, ἐφαπτόμενον δὲ τὸ αἰσθητήριον.

52. φάσματα λέγει ταῦτα ὡς τῶν ψυχῶν ἀπατηλά, εἰ μή τις ὀρθῶς αὐτὰ μεταλάβοι.

P. 119, 5. κομιδῇ] πάνυ, παντελῶς· συναγωγή, ἐπιμέλεια. καὶ κομίστρια ἡ τροφός.

6. ὁ Πρόκλος τὸ ἀλλά παρέλκειν λέγει.

20. ὑπερφυῶς ὡς] μέχρι τοῦδε τὰ τῆς δευτέρας κατασκευῆς τῶν Πρωταγορείων δογμάτων.

34. ἄθρει δὴ περισκοπῶν] τρίτη κατασκευὴ ὑπὲρ τῶν Πρωταγορείων δογμάτων. Cl.

36. ἀπρίξ] προσπεφυκότως, ἰσχυρῶς, ὃ οὐχ οἷόν τε πρῖσαι διὰ τὴν σύμφυσιν.

P. 120. 5. πρὸς τὰ πρότερα λέγει, πρὸς τὸ πάντων χρημάτων μέτρον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὰ τοιαῦτα.

9. ὅσον μὲν οὖν ἄρα δὴ] οἷον ὡς τὸ ἁπτὸν καὶ τὸ γευστόν. παρέλιπε δὲ ὄψιν καὶ ἀκοὴν ταχέως γινόμενα· τούτων γὰρ σχεδὸν ἀχρόνως αἰσθανόμεθα. διὰ δὲ τὸ ἐναργῆ αὐτὰ εἶναι παρέλιπεν. ἑξῆς δὲ ὅταν λέγῃ « τὰ δὲ γεννώμενα οὕτω δή » εἰς τὸ δή ὑποστικτέον. οὕτω δὴ γὰρ λέγει, τουτέστι τὰ βραδέα, ἅπερ εἰσὶ γευστὰ καὶ ἁπτά.

20. τῆς δὲ λευκότητος] καὶ γάρ, φησίν, ἡ αὐτὴ αἴσθησις τῶν ἀντικειμένων οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τὸ αὐτὸ αἰσθητὸν πάσης ἐστίν, ἀλλὰ μία ὄψις ἡ τοῦ λευκοῦ αἰσθητοῦ ἑνός. καὶ τὸ λευκὸν οὐ δύναται ἡ τοῦ μέλανος αἴσθησις ἀντιλαβέσθαι, ἀλλ' ἡ τοῦ λευκοῦ, καὶ ἔμπαλιν. ἑκατέρου δὲ λέγει, οἷον τῆς τοῦ μέλανος ὄψεως ἐπὶ τὸ λευκὸν αἰσθητόν. ἐφεξῆς δὲ ὄψιν μὲν λέγει τὴν ὀπτικὴν δύναμιν, λευκότητα δὲ τὴν λευκαντικὴν δύναμιν.

35. ἐξ ἀρχῆς] ὅτε ἔλεγε τάχος καὶ βραδυτὴς ἕν, καὶ πάλιν φθαρτός ἐστι, καὶ τὰ τοιαῦτα.

39. χρῆσθαι αὐτῷ] ἤγουν τῷ εἶναι, ὡς ὁ τῶν Πρωταγορείων λόγος.

45. πολλῶν] ἀντὶ τοῦ συνθετῶν. Cl.

ἀθροισθέντων] ἀντὶ τοῦ συντεθέντων.

P. 121, 11. μὴ τοίνυν ἀπολείπωμεν] ἔτι συνηγορῶν τῷ Πρωταγόρᾳ τὰς πρὸς αὐτὸν ἐνστάσεις δοκεῖ διαλύειν.

28. ἐντεῦθεν ἄρχεται διαλύειν τὰς πρὸς Πρωταγόραν ἐνστάσεις διὰ τὸ ἄπορον εἶναι τὸ περὶ τῶν ἐνυπνίων.

P. 122, 3. οὕτως ἐρωτῶντες] ἔτι συνηγορεῖ καὶ ἐν τούτοις τῷ τοῦ Πρωταγόρου δόγματι, λαμβάνων τρία αἰτήματα.

6. ταὐτὸν εἶναι] οἷον ὡς ἵππος καὶ ἄνθρωπος ταὐτόν ἐστι κατὰ τὸ αἰσθητικόν. ἀλλ' οὐ λέγω, φησίν, οὕτως.

14. πρόσθεν] ἤγουν ἐν τοῖς κατὰ Πρωταγόραν.

P. 123, 3. ἐμαυτῷ τοιοῦτος] κατὰ τὴν αἴσθησιν τοιοῦτος, κατὰ κοινοῦ δὲ ἡ ἄρνησις.

20. οὐκοῦν ὅτε δὴ] ὥστε, φησίν, οὐδὲν ἄτοπον συμβαίνει διὰ τὰς ἐνστάσεις, οἷον τὰς ὀνειρώξεις καὶ τὰ τοιαῦτα.

34. κατὰ δὲ Θεαίτητον] ἕπεται γὰρ ταῖς ἐκείνων θέσεσιν ὁ τοῦ Θεαιτήτου λόγος.

40. ἀμφιδρόμια] ἡμέρα πέμπτη τοῖς βρέφεσιν ἐκ γενέσεως, οὕτω κληθεῖσα παρ' ὅσον ἐν ταύτῃ

καθαίρουσι τὰς χεῖρας αἱ συνεφαψάμεναι τῆς μαιώσεως, καὶ τὸ βρέφος περὶ τὴν ἑστίαν φέρουσι τρέχουσαι κύκλῳ, καὶ τοὔνομα τίθενται τούτῳ, δῶρά τε πέμπουσι τῷ παιδίῳ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολύποδας καὶ σηπίας, οἵ τε φίλοι καὶ οἰκεῖοι καὶ ἁπλῶς οἱ προσήκοντες.

P. 124, 9. τῆς ἀληθείας] τὸ τοῦ Πρωταγόρου σύγγραμμα, ἐν ᾧ ταῦτα δοξάζει, Ἀλήθεια ἐκαλεῖτο ὑπὸ Πρωταγόρου.

12. ἤρξατο] σημείωσαι ὁριστικὸν ῥῆμα ἀνθ' ὑποτακτικοῦ. Cl.

15. γυρῖνος τὸ ἐκ τοῦ βατράχου παιδίον.

26. δημούμενον] δημοκοποῦντα, παίζοντα, θωπεύοντα.

32. διωλύγιος] μεγάλη, ἡ ἐπὶ πολὺ διήκουσα.— Cl. : ἀντὶ τοῦ περιβόητος. σημαίνει δ' ἔσθ' ὅτε καὶ τὸ σκοτεινὸν καὶ νυκτερινόν.

48. εἰ οὕτως σοι φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρὸν] παροιμία ἐπὶ τῶν ἔν τισι συμφερομένων.

49. φροιμιαζόμενοι] παροιμιαζόμενοι.

P. 125, 6. δημηγορίας] τὸν δοκοῦντα ἔλεγχον, ὃν ἄρτι ἔλεγεν ὁ Σωκράτης κατὰ Πρωταγόρου, ὅτε τοῦ κυνοκεφάλου ἐμέμνητο, δημηγορίαν νῦν καλεῖ, διὰ τῆς εἰρωνείας τὸν λόγον παραμυθησάμενος, ἵνα πάλιν διεγείρῃ τὸν νέον.

17. οὐδ' ἑνὸς μόνου] καὶ γὰρ εἰ τὴν τῶν πολλῶν κρίσιν λάβοιμεν ἐπὶ γεωμετρίας κυρίαν, γέλοιοι ἂν εἶμεν, ἀσύμμετρα λέγοντες ἀλλήλοις μεγέθη, καὶ τὴν πεπερασμένην εὐθεῖαν διαιρετὴν εἶναι εἰς ἄπειρον, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐκ δὲ τῆς τῶν κυβευόντων συνηθείας ἔλαβε τὸ οὐδ' ἑνὸς μόνου, ὅταν ἐκεῖ πέσῃ ἐν τῷ παίζειν ἓν τὸ ἐλάχιστον.

23. ἐπιστήμη τε καὶ αἴσθησις] πρόκειται νῦν τῷ Σωκράτει ἐλέγξαι τὴν ἐξ ἀρχῆς θέσιν τοῦ Θεαιτήτου τιθεμένου τὴν ἐπιστήμην αἴσθησιν εἶναι.

39. καίτοι ἠδύνατο λέγειν, εἰ οὐκ ἐπίσταται ὁρῶν ὁ ἀγράμματος, ἄλλο ἐστὶν ἐπιστήμη καὶ ἄλλο ὅρασις ἤτοι αἴσθησις.

45. εἴ τις ἔροιτο] καὶ τοῦτο πειραστικὸν δίλημμα τοῦ ἑξῆς. Cl.

P. 126, 9. τὸν πρόσθεν] τὸν τὴν αἴσθησιν θέμενον εἶναι ἐπιστήμην.

25. πάλιν ἐξ ἀρχῆς] πάλιν ἐν τούτοις πρόκειται τῷ Σωκράτει ἀνακαλέσασθαι τὸν διὰ τὴν ἀπειρίαν ἑαυτοῦ κατασυλλογισθέντα Θεαίτητον.

41. μῦθος ἀπώλετο] παροιμία ἐπὶ τῶν τὴν διήγησιν μὴ ἐπὶ πέρας ἀγαγόντων.

45. προπηλακίζομεν] ἀδικοῦμεν, ὑβρίζομεν, διασύρομεν, ἐξουθενοῦμεν.

54. σκέψαι οὖν] πάλιν ἐπιχειρεῖ ἐλέγχειν ἐν τούτοις τὰ τοῦ Πρωταγόρου καὶ Θεαιτήτου δόγματα.

P. 127, 35. ἐπίκουρον τοῖς αὑτοῦ ἐρεῖ] ἀπὸ κοινοῦ τὸ ἐρεῖ.

P. 128, 4. ἐξέλεγξον] ἐκ τῶν δύο, φησί, θάτερον ἐξέλεγξον, εἴπερ δύνασαι· ἢ γὰρ ὡς οὐκ εἰσὶν αἱ αἰσθήσεις ἴδιαι, ἢ τούτων ἰδίων οὐσῶν οὐκ ἔστι τὰ αἰσθητὰ ἴδια ἑκάστῳ.

8. ὑηνεῖς] ὑειχόν τι καὶ ζωῶδες ποιεῖς. — Cl. : οἷον ὡς εἴ τις εἴποι χοιρίζεις.

15. πολλοῦ δέω] πόῤῥω λίαν εἰμί, οὐ βούλομαι λέγειν, σιωπῶ.

22. ἐναντία] κατὰ γὰρ τὴν Πωταγόρου δόξαν τὸ μὲν αἰσθητὸν πᾶν δοκεῖ εἶναι μὴ ὄν, τὸ δὲ δίκαιον καὶ τὸ καλὸν ἔστι μέν, ἀλλ' οὐ φύσει, θέσει δὲ μόνον, οἷον οἱ νόμοι παρ' ἑκάστοις. μόνον δὲ τὸ ἀγαθὸν φύσει.

39. τοῖς φυτοῖς] πρὸς τί γάρ, φησί, τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος, ὡς τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον; τὸ δὲ ἑξῆς, ὥσπερ, φησίν, ἡ κακὴ ψυχὴ δοξάζει συγγενῆ ἑαυτῇ πονηρά, οὕτως ἡ χρηστὴ χρηστά. ἑκατέρως δὲ τῇ δοκήσει τὸ ἀληθὲς καὶ πρός τι.

52. σώζεται ὁ λόγος ὁ λέγων μέτρον πάντων εἶναι τὸν ἄνθρωπον. ἐν τούτοις δὲ τοῖς ἀγαθοῖς καὶ κακοῖς τοῖς ἀληθῆ μὲν δοξάζουσιν ἑκατέροις, διαφέρουσι δὲ τῷ κρείττονι καὶ χείρονι μόνῳ.

P. 129, 19. πρεσβύτεροι] οἱ γὰρ νέοι φιλόνεικοι.

29. τὸν Θεόδωρον νῦν παρακαλεῖ πρὸς τὴν διάλεξιν, ἵνα δι' αὐτοῦ οἱ ἀληθεῖς ἔλεγχοι κατὰ Πρωταγόρου γένωνται. καὶ ἤτοι διὰ τὸ ἀξιόπιστον τοῦ πρεσβυτικοῦ προσώπου τοῦτο ποιεῖ, ἢ καταβάλλων τὸ τοῦ νέου, ὡς εἰκός, οἴημα.

37. χαριεντισμὸν] ἀντὶ τοῦ παίγνιον.

52. ὀλίγον] μετὰ γὰρ τοὺς τοῦ Πρωταγόρου ἐλέγχους πάλιν ἐπὶ τὴν Θεαιτήτου μαιείαν ἀναδραμεῖται.

P. 130, 13. Ἡρακλέες τε καὶ Θησέες] οἱ Θρασύμαχοι, Καλλικλεῖς, Διονυσόδωροι, Εὐθύδημοι, καὶ οἱ τοιοῦτοι.

21. περαιτέρω] οἷον τοῦ ἐλέγχου μόνου, πλέον δὲ ἄλλο οὐδέν, οἷον τὰ περὶ ἐπιστήμης.

50. ὥσπερ πρὸς θεοὺς ἔχειν] ἀντὶ τοῦ ἐκθειάζειν τοὺς ἐν ἑκάστοις ἐπιστήμονας· οἷον καὶ τὸ Ὁμηρικὸν (Od. N, 89) « θεοῖς ἐναλίγκια μήδε' ἔχοντα » καὶ (Il. B, 651, etc.) « ἶσος Ἐνυαλίῳ ἀνδρειφόντῃ », καὶ τὰ τοιαῦτα.

53. ἄλλων ζῴων] οἷον ποιμένας, ἡνιόχους, κυνηγούς.

P. 131, 7. τῷ λόγῳ] τῷ κατασκευασθέντι ἐκ τῆς κοινῆς ἐννοίας τῶν πολλῶν.

17. περί τινος δόξαν] οἷον περὶ προνοίας, περὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν καὶ τῶν τοιούτων.

32. οἷς μὴ δοκεῖ] οὐ γάρ ἐστι ποιότης ἐν τοῖς τοιούτοις ποσοῖς.

47. ὅταν τῷ τἀναντία] ὅταν, φησίν, ὁ Πρωταγόρας συναίσθηται τῆς τοῦ λόγου ἀτοπίας.

P. 132, 3. σοφώτερον ἡμῶν εἶναι] ἔπου θεῷ, ἔπου λόγῳ.

14. τὰ μὲν πολλὰ] τὰ μὲν σωματικὰ καὶ πρός τι.

24. τῇ ἀληθεί[ᾳ] ὡς θέσει. ἐντεῦθεν μέχρι τῶν ἑξῆς σελιδίων ιδ' ἀποστηθίζειν χρή. Cl.

26. συμφέροντα] τὸ γὰρ συμφέρον, φησί, φύσει, ὁ δὲ νόμος θέσει.

35. ὅσον ἂν δοκῇ χρόνον] ἀντὶ τοῦ ἕως τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

40. καὶ πολλάκις] οἷον περὶ τῶν φιλοσοφούντων λέγει.

45. τοῖς τοιούτοις] οἷον ἐργαστηρίοις, ἐμπορίαις.

P. 133, 5. ἀντωμοσίαν γὰρ τὸ ἐγκαλεῖν καὶ ἀντιγράφεσθαι ἔλεγον Ἀθήνησι διὰ τὸ ἀντομνύναι τόν τε διώκοντα καὶ τὸν φεύγοντα. Cl.

7. τὴν ἄλλως] ἀντὶ τοῦ ματαίως καὶ ὡς ἔτυχεν.

34. φαύλως διατρίβοντας] οἷον τοὺς πολιτικούς.

38-40. σπουδαὶ ... πράττειν προσίσταται] Ἀττικὸν τὸ σχῆμα, γίνεται δὲ τῆς ἐπιφορικῆς φράσεως προταττομένης ὀρθῆς πτώσεως ἀντὶ γενικῆς ἢ δοτικῆς ἢ αἰτιατικῆς, γενικῆς μὲν οἷον « Ἀλκιβιάδης ἐξελθὼν τῶν πυλῶν Λακεδαιμόνιοι ἠτύχησαν· » ἔδει γὰρ εἰπεῖν Ἀλκιβιάδου ἐξελθόντος· δοτικῆς δὲ οἷον « ἐξερχόμενος ἔδωκέ μοι· » ἀντὶ γὰρ τοῦ ἐξερχομένῳ ἐξερχόμενος εἶπεν. ἀντὶ δὲ αἰτιατικῆς ὡς ἐνταῦθα· ἔδει γὰρ εἰπεῖν σπουδὰς δὲ ἑταιριῶν καὶ κώμους οὐδὲ ὄναρ πράττειν προσίσταται αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ παρίσταται. Cl.

44. Θαλάττης χόες] παροιμία ἐπὶ τοῦ πολυμαθοῦς καὶ ἐμπείρου.

50. ἐρευνωμένη] γενικῶς τὸ φθαρτόν.

P. 134, 10. διερευνώμενος] ὅτι ἐν τούτοις τὸν ὡς ἀληθῶς μαθηματικὸν ἄνδρα εἰς ταὐτὸν ἄγει τῷ ὄντως φιλοσόφῳ, ἔτι δὲ καὶ τὸν φυσικόν, ἢ μᾶλλον ὡς μέρη τοῦ φιλοσόφου βούλεται εἶναι τοὺς ἄλλους ἐπιστήμονας.

17. εἰς φρέατα] ἐπὶ τῶν ὑλαίων πραγμάτων καὶ εἰδωλικῶν.

27. βδάλλοντα] ἀμέλγοντα ἢ θηλάζοντα, ἀπὸ τοῦ βδέλλα.

34. δοκεῖ ἀκούειν] νομίζει γίγνεσθαι κατὰ κοινοῦ.

P. 135, 22. θῶπας] ἀπατηλούς.

23. τορῶς] τομῶς, ἐντρεχῶς, εὐπετῶς. Cl.

23. ἀναβάλλεσθαι] τῶν γὰρ ἀπαιδεύτων καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ τὸ σχῆμα θορυβῶδες. — Cl. : ἄλλοι δὲ τὸ ἀναβάλλεσθαι ἐπὶ τῶν κιθαρῶν ἀκούουσι τῆς ᾠδῆς, οἷον τὸ ἄρχεσθαι κιθαρίζειν. καὶ οἶμαι οὐ κακῶς· τό τε γὰρ πρόκρουμα τῆς κιθάρας ἀναβολὴ καλεῖται (Ἀριστοφάνης Εἰρήνῃ [830]· « συνελέγοντ' ἀναβολὰς ποτώμεναι »), καὶ τὰ τοῦ λόγου ἑξῆς πρὸς ταύτην τείνει τὴν ἔννοιαν.

48. βάναυσοι : οἱ ἑδραῖοι τεχνῖται καὶ παρὰ βαύνῳ, ὅ ἐστι καμίνῳ, τὶ ἔργον διατιθέμενοι. οἱ δὲ βάναυσον τὸν ἀπάνθρωπον καὶ ὑπερήφανον. ἔνιοι δὲ βαναύσου χειρὸς τῆς ὑβριστικῆς ἢ τεχνικῆς. δηλοῖ δὲ τοὺς χειροτέχνας καὶ δημιουργούς.

52. γῆς ἄλλως ἄχθη] ἀλλὰ δεῖ ἐπιτιμᾶν αὐτοῖς, φησί, τὸ Ὁμηρικὸν (Il. Σ, 104) « ἐτώσιον ἄχθος. » τὸ γὰρ φυσικὸν βάρος καλόν, τὸ δὲ ἄλλως καὶ μάταιον κακόν.

P. 136, 15. παντάπασιν ὡς δεινοί] τοὺς γὰρ τὰ συμφέροντα διδάσκοντας σοφοὺς οἱ δεινοὶ ὡς ἀνόητα φάσκοντας ἐκφαυλίζουσιν, ὡς ὁ τοῦ Ὁμήρου Πάρις (Il. H, 360; M, 234)·

> ἐξ ἄρα δή τοι ἔπειτα θεοὶ φρένας ὤλεσαν αὐτοί.

18. δοῦναι] διαλεκτικῶς. Cl.

21. τελευτῶντες] ἐλεγχόμενοι. Cl.

22. ἐκείνη] ἡ δημώδης. Cl.

23. διαφέρειν] οἱ δεινοὶ ἐκεῖνοι. Cl.

32. τὴν φερομένην] τὴν ἐν γενέσει. Cl.

42. μὴ λεγέτω τὸ ὄνομα] ἀντὶ τοῦ μὴ ὄνομα ψιλὸν μόνον λέγωμεν, οἷον τὸ ὠφέλιμον καὶ βλαβερόν.

49. ἑκάστη] ἐπιρρηματικῶς ἀκουστέον ἀντὶ τοῦ ἑκασταχοῦ. Cl.

54. μέλλοντα χρόνον] τὸ γὰρ ἁπλῶς μέλλον καθολικώτερον τοῦ ὠφελίμου.

P. 137, 2. τοῦτο δὲ μᾶλλον ὀρθῶς ἂν ἐπιλέγοιμεν] τοῦτο τὸ γενικώτερον μεταλαβὸν τὴν ἐρώτησιν, καὶ μὴ ἐπὶ μόνου τοῦ ὠφελίμου. γράφεται καὶ τοῦτο δὲ μᾶλλον ὀρθῶς ἂν λέγοιμεν.

36. ὦ μέλε] παρὰ τοῖς νεωτέροις ὑπὸ γυναικῶν λέγεται μόνον, ὡς τὸ ὦ τάλαν, παρὰ δὲ τοῖς παλαιοῖς καὶ ὑπ' ἀνδρῶν, ὡς ἐν Ἱππεῦσιν Ἀριστοφάνους (671), καὶ ἐν Μενάνδρου Συνερώσῃ

> ἆρες τὸν ἄνθρωπον. τί κόπτεις, ὦ μέλε;

σημαίνει δέ, ὦ δείλαιε, ὦ πονηρέ. ἔνιοι δέ, ὦ ἐπιμελείας ἄξιε καὶ οἷον μεμελημένε.

P. 138, 4. ἀνάλωτοι] ἐντεῦθεν εἰσβάλλει εἰς τοὺς κατὰ τοῦ Ἡρακλείτου ἐλέγχους. εἰ γὰρ πάντα, φησί, κινεῖται συνεχῶς καὶ ἀόριστά ἐστι καὶ ἄστατα, ἡ Πρωταγόρου δόξα ἀνάλωτός ἐστιν.

10. διακρούοντα] ἐκ μεταφορᾶς τῶν διακωδωνούντων τὰ κεράμια, εἰ ἀκέραιά εἰσιν.

10. ἀκούοντα] ἀπὸ τῆς τῶν χυτρῶν τοῦτο λαμβάνει δοκιμασίας, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴρηκεν. διακωδωνοῦντες γὰρ τὰ κεράμια τὰ ἀκέραια τῶν μὴ τοιούτων διακρίνομεν. Cl.

19. Ὁμηρίδας φησὶ τοὺς Ἡρακλειτείους διὰ τὸ τῆς ἀεικινησίας δόγμα, ἐπεὶ καὶ Ὅμηρος (Il. Ξ, 201) Ὠκεανὸν ἀπεφήνατο θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν. Cl.

20. ἔμπειροι] ἀλλ' οὐκ ἐπιστήμονες διὰ τὸ ἄστατον τῶν ἀεὶ κινουμένων.

22. τὰ συγγράμματα] τὰ τοῦ Ἡρακλείτου συγγράμματα. ἠγριωμένοι καὶ μεγαλόφρονες· τοιοῦτος γὰρ ὁ Ἡράκλειτος γέγονεν, οὗ καὶ ἀπόφθεγμα φέρεται τοιοῦτον· « πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει· Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην. »

34. τούτῳ] τῷ στασίμῳ διὰ τὴν ἑαυτῶν θέσιν τὴν πάντα κινεῖσθαι λέγουσαν.

47. πρόβλημα] γεωμετρικῶς δεῖ, φησίν, ἐκθεμένους τὸ πρόβλημα ζητεῖν ἀποδεικτικῶς, πότερον πάντα κινεῖται ἢ οὔ.

P. 139, 8. προϊόντες] ἀπὸ μὲν Θεαιτήτου εἰς Ἡράκλειτον, εἶτα εἰς Παρμενίδην καὶ Μέλισσον.

14. ῥέοντας] πικρὰ ἡ λέξις καὶ σκωπτική.

16. οἱ τοῦ ὅλου στασιῶται] γλυκεῖα ἡ λέξις καὶ ἐγκωμιαστικὴ τῶν ἀμφὶ Παρμενίδην.

18. ἀκίνητα κινούντων] παροιμία ἀκίνητα κινεῖν, καθ' ὑπερβολήν, ὅτι μὴ δεῖ ἔθη μηδὲ βωμοὺς κινεῖν ἢ τάφους ἢ ὅρους. ἐμνήσθη ταύτης καὶ ἐν Νόμων ὀγδόῳ (p. 846, C).

22. ἔτι διασύρει τὸν Ἡρακλείτου χορὸν ὡς ἀσεβῆ· τὰ γὰρ ἱερὰ ἀκίνητα.

33. στρέφηται] ὡς ὁ στρόβιλος.

44. ἀμφότερον] ἔστι καὶ τρίτον σκέλος τῆς διαιρέσεως τὸ λέγον οὐδὲν ἀμφοτέρως, ὅπερ σὺν τῷ δευτέρῳ ἐλέγχεται.

46. ἀμφοτέρως] ἀντὶ τοῦ πάντα κατὰ τὰς δύο κινεῖται κινήσεις.

48. οὐδὲν μᾶλλον] τὸ γὰρ μὴ ἀλλοιούμενον, καθ' ὃ οὐκ ἀλλοιοῦται, οὐ κινεῖται ἀλλ' ἵσταται.

P. 140, 3. ποιότης] ἐκ τούτων δῆλον ὅτι τὸ τῆς ποιότητος ὄνομα Πλάτων ἐστὶν ὁ πρῶτος θεὶς ἐν τοῖς Ἕλλησιν.

4. ἀλλόκοτον] ἐναντίον, ἢ ξένον.

5. ἀθρόον] γενικῶς.

5. κατὰ μέρη] εἰδικῶς.

13. ἄλλα] τὰ τῶν Ἡρακλειτείων ἄλλα δοξάσματα.

42. εἰ πάντα κινεῖται] εἰ γάρ, ὡς φασί, πάντα παντοίως κινεῖται, ἐφ' τι δ' ἂν τις εἴποι, οὐδ' ἐκεῖνο ἔσται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ αὐτῶν ἡ δόξα κινεῖται καὶ μεταβάλλει.

44. οὕτω τ' ἔχειν] ἀντὶ τοῦ συνδραμεῖν τὴν ἀντίφρασιν.

52. οὐδ' ὅπως] ἀόριστον γὰρ πάντη τὸ οὐδ' ὅπως.

52. μάλιστα δ' οὕτως ἂν] ἤγουν ἡ λέγουσα ἀπειραχῶς τὸ οὐδὲ ὅπως.

P. 141, 10. τοὺς φάσκοντας] περὶ Μέλισσον.

16. ἱππεῖς προκαλεῖσθαι εἰς πεδίον, ἐπὶ τῶν τοὺς ἔν τισι βελτίους καὶ ἐπιστημονικωτέρους αὐτῶν εἰς ἔριν προκαλουμένων. Πλάτων Θεαιτήτῳ καὶ Μένανδρος Καταψευδομένῳ. γράφεται δὲ καὶ ἵππον εἰς πεδίον προκαλεῖσθαι, ἐπὶ τῶν εἰς ἃ βούλεταί τις προκαλούντων.

22. ἕνα ὄντα] (Hom. Il. I, 116).

ἀντί νυ πολλῶν
[λαῶν ἐστὶν] ἀνήρ, ὅντε Ζεὺς κῆρι φιλήσῃ. Cl.

25. βάθος τι] φαίνεται καὶ Ἀριστοτέλης σεμνύνων τὸν Παρμενίδην. καὶ νῦν φησὶ φοβεῖσθαι ἔξ τινα καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἐπιχειρεῖν βασανίζειν τὰ τοῦ Παρμενίδου.

39. τῷ ἐρωτηματικὸν ἀντὶ τοῦ τίνι. Cl.

52. οὐχ ὅτι οἱ δούρειοι ἵπποι πολυαίσθητοι, οἷς οὐδεμία αἴσθησις· ἀλλ' ἔλαβε τοῦτο ἀπὸ τοῦ δουρείου ἵππου ᾧ Τροίαν εἷλον οἱ Ἕλληνες, τοῖς κοίλοις αὐτοῦ καταχρυψάντων ἑαυτοὺς τῶν ἀρίστων. διὸ καὶ πάνυ εὐσήμως τὸ ἐγκάθηνται· οὐδὲ γὰρ τοῦ μηχανήματος ἀλλὰ τῶν ἐγκεκρυμμένων αἱ αἰσθήσεις. Cl.

P. 142, 6. πάντα τὰ τοιαῦτα λέγει τὰ αἰσθητά· εἰς τὸ σῶμα δέ, εἰς τὰ αἰσθητήρια.

13. ἀδύνατον εἶναι δι' ἄλλης ταῦτα αἰσθέσθαι] τὴν διάνοιαν καὶ τὴν κοινὴν αἴσθησιν νῦν εἰς ταὐτὸν ἄγει διὰ τὸ πρόχειρον· μετ' ὀλίγον δὲ διαστέλλει.

29. ἀμφοτέρω] φωνὴν καὶ χρόαν.

34. τό τ' ἐπὶ πᾶσι κοινὸν] τὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων γενικῶς.

38. οὐσίαν] ἢ τὸν ἐπὶ τούτοις ὁρισμόν. — Cl : ἐν Σοφιστῇ τὸ ὂν μετὰ τοῦ μὴ ὄντος συζυγὲς ἐρεῖ.

42. διὰ τίνος ποτέ : νῦν τὸ διανοητικὸν ἐκ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως διέκρινεν.

44. ἀκολουθεῖς] τῇ τε κοινῇ αἰσθήσει καὶ τῇ διανοίᾳ.

P. 143, 3. ποτέρων] τῶν μετὰ σώματος ἢ τῶν ἄνευ σώματος. — Cl. : ἤτοι ὧν ἡ ψυχὴ δι' ἑαυτῆς ἐπισκοπεῖ ἢ διὰ τῶν τοῦ σώματος δυνάμεων.

4. ἐπὶ πάντων] ἀντὶ τοῦ περιεκτικώτερον καὶ γενικώτερόν ἐστιν.

11. πρὸς τὰ μέλλοντα] οἱ γὰρ πολλοὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν τοῖς πρακτοῖς τίθενται μόνοις· καὶ διὰ τοῦτο εἶπεν οὕτω πρὸς τὰ μέλλοντα.

P. 144, 29. ψευδῆ φαμὲν] τρία ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς ψευδοδοξίας ἐκτίθεται· εἶτα προβὰς τῷ λόγῳ καὶ ἐπικρίνων λέγει ὅτι τὸ μὲν πρῶτον καὶ τὸ τρίτον δεῖταί τινος λύσεως, τὸ δὲ δεύτερον ἀποδέχεται, διότι μὴ ὂν ἐλάμβανε τὸ μηδαμῶς ὄν. — Cl. : πρῶτον ἐπιχείρημα κατασκευάζον ὅτι οὐκ ἔστι ψευδὴς δόξα.

34. μανθάνειν γὰρ] τὸ πρῶτον λῆμμα ἀντιφατικῶς. Cl.

35. χαίρειν λέγω] ἀντὶ τοῦ ἀφίημι αὐτά, τό τε μανθάνειν καὶ τὴν λήθην· ὁδοὶ γάρ εἰσι μεταξὺ τοῦ τε εἰδέναι καὶ μὴ εἰδέναι.

P. 145, 2. οὐκ ἀπὸ τῶν γνώσεων, φησί, καὶ τῶν γινωσκόντων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν γνωστῶν.

4. μὴ ἁπλοῦν ᾖ] ὁμολογεῖται παρὰ πᾶσι, φησίν, ὅτι ὁ ψευδῆ δοξάζων τὰ μὴ ὄντα δοξάζει. — Cl. : δεύτερον ἐπιχείρημα, κατασκευάζον ὅτι οὐκ ἔστι ψευδὴς δόξα.

6. κἂν ὁπωσοῦν] κἂν ᾖ, φησίν, ἐπιστημονικώτατος.

10. περὶ τῶν ὄντων του] οἷον εἰ λέγοι τις πρὸς ἡμᾶς ἀπορῶν, ἆρα ψευδοδοξῶν περί τινος τῶν ὄντων ψευδοδοξήσει, οἷον ἵππον οἰόμενος τὸν ἵππον μὴ εἶναι, ἢ αὐτὸ τὸ μὴ ὂν λέγων, ὅτι ἔστι τὸ μὴ ὂν ἢ οὐκ ἔστιν.

36. ἀλλοδοξίαν] τρίτον ἐπιχείρημα κατὰ ψευδοδοξίας. Cl.

39. ἕτερον δὲ ἀνθ' ἑτέρου] τὸ καθ' ἑτερότητα μὴ ὂν λέγει.

49. μάτην θαῤῥήσῃς] ὡς εἰ ἔλεγεν, οὐκ εἰσὶ τὰ τοιαῦτα ἁμαρτήματα μεγάλα.

P. 146, 47. ἐμπεσούμεθα, φησίν, εἰς τὸ Πρωταγόρειον δόγμα. Cl.

52. τῶν ἄλλων] τῶν ἐνισταμένων κατὰ τῆς ψευδοδοξίας. — Cl. : ἐάν φησιν ἐπιλυσώμεθα τὰ τρία ἐπιχειρήματα τὰ τὴν ψευδοδοξίαν ἀναιροῦντα, ἐλεύθεροι τῶν ἐνισταμένων κατὰ τῆς ψευδοδοξίας γενησόμεθα.

53. γελοίου] γελοῖόν ἐστι τὸ αἰσχρὸν μετὰ ἀσθενείας, αἰσχρὸν δὲ τὸ τὰ ψευδῆ ὁμολογεῖν, ἀσθένεια δὲ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ σοφίσματα λύειν.

P. 147, 1. ναυτιῶντες] διὰ τὸν τῆς ψυχῆς ἐν τῇ γενέσει κλύδωνα.

8. ἐγὼ γιγνώσκων] ἡ συμπλοκὴ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς δόξης ἔλυσε τὸ ἄπορον.

11. οἷον λέγεις] τὸ ὁμολογεῖν εἶναι ψευδοδοξίαν.

13. μὴ οὕτω τιθῶμεν, φησίν, ὡς ἔμπροσθεν, καὶ ἡμῖν συγχωρήσει τις εἶναι δυνατὸν ἃ οἶδέ τις δοξάσαι αὐτὰ ἅττα εἶναι ὧν οὐκ οἶδεν· ἴσως δὲ ἀντιτενεῖ. καὶ γὰρ τοῦτο προσέθηκεν, εἰδὼς ὅτι κἂν ἐν μίξει τοῦ εἰδέναι πρὸς τὸ αἰσθάνεσθαι δείξωμεν ψευδῆ δόξαν ἐνοῦσαν, οὐχ ἕξομέν τι λέγειν πρὸς τὸν ἀποροῦντα περὶ τούτων, ἐπειδὰν ἡμᾶς ἐρωτᾷ περὶ τῶν ἔξω τῆς αἰσθήσεως, εἰ δυνατὸν συστῆναι ψευδοδοξίαν, οἷον ἐπὶ τῶν παρὰ τοῖς γεωμέτραις καλουμένων ψευδαριθμῶν. οὐ γὰρ διὰ μῖξιν αἰσθήσεως ψευδογραφοῦσιν.

P. 149, 47. τὸ λάσιον ὁ φιλόσοφος ἀντὶ τοῦ τραχὺ ἀκούει. τὸ δὲ πάσσοφος εἰωθυῖα τοῦ Σωκράτους εἰρωνεία· τὸ γὰρ λάσιον καὶ τραχὺ οὐκ ἔστιν ἐπαινετόν, ὥστε σκώπτει τὸν ἐπαινέσαντα Ὅμηρον. — Cl. : ὡραῖον δι' ὅλου τὸ χωρίον.

P. 150, 17. ἀδολέσχης] ὁ δυσαπάλλακτος ἀφ' ἑκάστου λόγου.

31. ὃν διανοούμεθα] τὸ νοητὸν παράδειγμα, τὴν ἰδέαν.

P. 151, 14. ἀμφότερά γε κινδυνεύει] τὸ τὴν ἀντίφασιν συντρέχειν.

16. τολμητέον] τὸ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι.

37. προὔργου] συμφέρον ἢ πλέον.

37. τόλμα τοίνυν] διὰ τοὺς ἀντιλογικούς.

P. 153, 35. τινός] τοῦ ἐπιστητοῦ. Cl.

P. 154, 36. δείξειν αὐτὸ : ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς πείρας γινωσκομένων. κατιόντων γάρ τινων εἰς ποταμὸν πρὸς τὸ διαπερᾶσαι, ἤρετό τις τὸν προηγούμενον εἰ βάθος ἔχει τὸ ὕδωρ· ὁ δὲ ἔφη « αὐτὸ δείξει. »

52. τί μήν] καταφατικόν ἐστιν, ἐν ἴσῳ τῷ οἴομαι.

P. 157, 1. μέρη τὸ ὅλον] ἀντὶ τοῦ τὸ ὅλον οὐδὲν παρὰ τὰ μέρη. Cl.

P. 161, 8. Μυσῶν ἔσχατος, ἐπὶ τῶν εὐτελεστάτων. Μάγνης Ποαστρίᾳ·

οὐκ ἔστιν οὐδείς, οὐδ' ὁ Μυσῶν ἔσχατος·

καὶ Μένανδρος Ἀνδρογύνῳ·

Μυσῶν ἔσχατος πολέμιος.

26. ὑπέρου περιτροπὴ ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ ποιούντων πολλάκις καὶ μηδὲν ἀνυόντων, ἢ ἐπὶ τῶν ταχέως τι πραττόντων. μέμνηται δὲ αὐτῆς Φιλήμων ἐν Ἥρωσι καὶ ἐνταῦθα Πλάτων.

IN SOPHISTAM.

1. ΣΟΦΙΣΤΗΣ] ὅτι σοφιστὴν καλεῖ ὁ Πλάτων καὶ τὸν Ἔρωτα (Symp. p. 203, D) καὶ τὸν Ἅδην (Cratyl. p. 403, E) καὶ τὸν Δία (Min. p. 319, C), καὶ παγκάλην λέγει εἶναι τὴν σοφιστικὴν τέχνην· ὅθεν ὑπονοοῦμεν ὅτι γλαφυρωτέρου σκοποῦ ἔχεται ὁ διάλογος. ἔστι γὰρ κατὰ τὸν μέγαν Ἰάμβλιχον σκοπὸς νῦν περὶ τοῦ ὑπὸ σελήνην δημιουργοῦ. οὗτος γὰρ καὶ εἰδωλοποιὸς καὶ καθαρτὴς ψυχῶν, ἐναντίων λόγων ἀεὶ χωρίζων, μεταβλητικός, καὶ νέων πλουσίων ἔμμισθος θηρευτής, ψυχὰς ὑποδεχόμενος πλήρεις λόγων ἄνωθεν ἰούσας, καὶ μισθὸν λαμβάνων παρ' αὐτῶν τὴν ζωοποιίαν τὴν κατὰ λόγον τῶν θνητῶν. οὗτος ἐνδέδεται τῷ μὴ ὄντι, τὰ ἔνυλα δημιουργῶν, καὶ τὸ ὡς ἀληθῶς ψεῦδος ἀσπαζόμενος, τὴν ὕλην· βλέπει δὲ εἰς τὸ ὄντως ὄν. οὗτός ἐστιν ὁ πολυκέφαλος, πολλὰς οὐσίας καὶ ζωὰς προβεβλημένος, δι' ὧν κατασκευάζει τὴν ποικιλίαν τῆς γενέσεως. ὁ δ' αὐτὸς καὶ γόης, ὡς θέλγων τὰς ψυχὰς τοῖς φυσικοῖς λόγοις, ὡς δυσαποσπάστως ἔχειν ἀπὸ τῆς γενέσεως. καὶ γὰρ ὁ ἔρως γόης, καὶ ἡ φύσις ὑπό τινων μάγος κέκληται διὰ τὰς συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας τῶν φύσει. νῦν οὖν τὸν παντοδαπὸν σοφιστὴν βούλεται διδάσκειν. καὶ γὰρ καὶ ὁ φιλόσοφος σοφιστὴς ὡς μιμούμενος τόν τε οὐράνιον δημιουργὸν καὶ τὸν γενεσιουργόν. καὶ ἡ διαιρετικὴ μιμεῖται τὴν ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τῶν ὄντων πρόοδον, καὶ ὁ γενεσιουργὸς τὸν οὐράνιον δημιουργόν· διὸ καὶ σοφιστής. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ σοφιστὴς ἄνθρωπος ὢν διὰ τὰ μεγάλα μιμεῖσθαι σοφιστὴς καλεῖται· ὅθεν καὶ

τὸν σοφιστὴν πολυκέφαλον εἴρηκεν. ὁ δὲ ξένος εἰς τύπον τοῦ πατρὸς τῶν δημιουργῶν νοείσθω ὑπερουράνιος καὶ ἐξῃρημένος, οἱ δὲ ἀκροαταὶ εἰς τὰς δημιουργικὰς νοήσεις, ὁ μὲν εἰς τὴν τοῦ Διός, ὁ δὲ εἰς τὴν ἀγγελικὴν ὡς Ἑρμαϊκὸς καὶ γεωμετρικός. καὶ ἐπεὶ ἡ δημιουργία ἐκ τοῦ ἀτελοῦς εἰς τὸ τέλειον, διὰ τοῦτο πρῶτον ὁ ξένος τῷ Θεοδώρῳ συγγίνεται, εἶτα δι' ἐπιστροφῆς τῷ Διίῳ Σωκράτει.

P. 163, 3. Ἐλέα πόλις Ἰταλίας. — Cl. : αὕτη ἡ Ἐλέα οὐχ ὥς τινες ὑπέλαβον τῆς Ἰωνίας ἐστίν, ἀλλὰ τῆς Ἰταλίας, εἴ τι δεῖ Στράβωνι (VI, p. 252) πείθεσθαι τῷ γεωγράφῳ· κεῖται δὲ ἐν τῷ ἐχομένῳ κόλπῳ τοῦ Ποσειδωνιάτου κόλπου, ἧς αἱ Οἰνωτρίδες προβέβληνται νῆσοι.

6. τὸ μὲν Ὁμηρικὸν (Odyss. P, 485) ἔχει « καί τε θεοὶ ξείνοισιν ἐοικότες » καὶ τὰ ἑξῆς. ὁ δὲ Σωκράτης νῦν, συμφωνῶν ἑαυτῷ ἐν τῇ Πολιτείᾳ, πρᾳότερον ἐπιῤῥαπίζει τὸν τοῦ Ὁμήρου λόγον διὰ τοῦ συνοπαδὸν γινόμενον. τὸ γὰρ μεταμορφοῦσθαι θεὸν ὡς ἀπατηλὸν ἐκβάλλει τῆς ἑαυτοῦ πολιτείας Πλάτων.

23. μηδενὸς τίμιοι] παροιμιακῶς ἐπὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων.

P. 165, 49. ἄττα] τοῦτο ψιλούμενον μὲν τινά σημαίνει, δασυνόμενον δὲ ἅτινα, ὡς Δημοσθένης δηλοῖ ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας (p. 438, 24) « ὁ δὲ πρεσβεύων Αἰσχίνης οὑτοσὶ ἐλθὼν πῶς μὲν καὶ ἄττα ποτὲ διελέχθη; » ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ περιττοῦ προστίθεται, ὡς ἐν τῷ Χείρωνι Φερεκράτης « τοῖς δέκα ταλάντοις ἄλλα προστιθείς, ἔφη ἄττα πεντήκοντα· » οὐδὲν γὰρ σημαίνει ἐνταῦθα τὸ ἄττα. Ἀριστοφάνης Νεφέλαις (630)·

ὅστις σκαλαθυρμάτι' ἄττα μικρὰ μανθάνων.

Ἐρατοσθένης δὲ χρονικῶς αὐτό φησι παραλαμβάνεσθαι·

πυθοῦ χελιδὼν πηνίκ' ἄττα φαίνεται,

καὶ πάλιν

ὁπηνίκ' ἄτθ' ὑμεῖς κοπιᾶτ' ὀρχούμενοι.

P. 182, 4. τυφλῷ] παροιμία καὶ τυφλῷ δῆλον, ἐπὶ τῶν ἄγαν σαφεστάτων. μέμνηται ταύτης καὶ Μένανδρος Δεισιδαίμονι καὶ Ῥαπιζομένῃ, καὶ Ἀριστοφάνης Πλούτῳ (48).

P. 183, 9. ἦν] ἀντὶ τοῦ ἤμην, Ἀττικῶς.

11. ἵν'] ὅπου.

24. κατὰ πόδα] παρ' αὐτά, κατὰ τάξιν.

P. 186, 3. τί μήν;] κατάφασιν δηλοῖ ἀντὶ τοῦ πῶς γὰρ οὔ; διὰ τί γὰρ οὔ;

P. 190, 13. παροιμία ἐπὶ τῶν ἑαυτοῖς τινὰ κακὰ μαντευομένων, λεγομένη ἐξ Εὐρυκλέους ἐγγαστριμύθου μάντεως, ἀφ' οὗ καὶ γένος τι μάντεων Εὐρυκλεῖς ἔλεγον. ἐγγαστρίμυθος δέ ἐστιν ὁ ἐν γαστρὶ μαντευόμενος. τοῦτον καὶ ἐγγαστρίμαντιν, νῦν τινὲς Πύθωνά φασι, Σοφοκλῆς δὲ στερνόμαντιν. καὶ Ἀριστοφάνης ἐν Σφηξί (1019)·

μιμησάμενος τὴν Εὐρυκλέους μαντείαν καὶ διάνοιαν.

Φιλόχορος δὲ ἐν τρίτῳ καὶ γυναῖκας ἐγγαστριμύθους φησίν. Ἄλλως. ἐπὶ τῶν ἑαυτοῖς κακὰ μαντευομένων. Εὐρυκλῆς γὰρ ἐδόκει δαίμονά τινα ἐν τῇ γαστρὶ ἔχειν, τὸν ἐγκελευόμενον αὐτῷ περὶ τῶν μελλόντων λέγειν· ὅθεν καὶ ἐγγαστρίμυθος ἐκαλεῖτο. οὗτος δὲ προειπών ποτέ τινι τὰ μὴ καθ' ἡδονὴν κακῶς ἀπήλλαξεν. ἄτοπον δὲ τὸν μὴ ἑδραῖον ἀλλ' ἀεὶ ἐκτοπίζοντα λέγει.

P. 195, 47. ἀμηγέπη] ὁπωσδήποτε, καθ' ὁτιοῦν. λέγεται δὲ καὶ ἀμωσγέπως, καὶ ἀμόθεν, καὶ ἀμουγέπου, καὶ ἀμοιγέποι, καὶ ἀμόσεποι.

IN EUTHYDEMUM.

P. 203, 11. σκληφρὸς ὁ τῷ μὲν χρόνῳ πρεσβύτερος, τῇ δὲ ὄψει νεώτερος δοκῶν. προφερὴς δὲ ὁ τῷ μὲν χρόνῳ νεώτερος, τῇ δὲ ὄψει πρεσβύτερος. — Cl. : οὕτως (σκληφρός) λέγεται καὶ παρὰ Ἀριστοτέλει ὁ ἰσχνὸς καὶ λεπτὸς τὸ σῶμα.

P. 208, 39. σκολύθρια] ταπεινὰ διφρία. ἔνιοι δὲ ὑποπόδια.

P. 214, 12. τῇ Μηδείᾳ] αὕτη γὰρ συνεβούλευσεν, ἀπὸ Κόλχων μετὰ Ἰάσονος εἰς Ἰωλκὸν ἐλθοῦσα, ταῖς Πελίου θυγατράσιν ἵνα, εἰ τοῦτον βούλοιντο νέον γενέσθαι, ἑψηθῇ.

P. 218, 29. κόρυδοι ὄρνιθες ὄρτυξιν ὅμοιοι, οὓς ἔνιοι μὲν κορυδάλλους φασί, Γῆς καὶ Ἀθηνᾶς ἱεροί.

P. 219, 43. Διὸς Κόρινθος ἐπὶ τῶν ἄγαν μὲν ὑπερσεμνυνομένων, κακῶς δὲ καὶ πονηρῶς ἀπαλλαττόντων. τῶν γὰρ Κορινθίων βαρέα τοῖς Μεγαρεῦσιν ἀποίκοις οὖσιν ἐπιταττόντων τὸ μὲν πρῶτον ὑπήκουον· ὡς δὲ ὕβρεως οὐδὲν ἀπελίμπανον οἱ Κορίνθιοι, ἐλπίσαντες οἱ Μεγαρεῖς οὐδὲν ἂν παθεῖν ἀποστάντες, παραχρῆμα τῶν Κορινθίων ἀφίστανται. πέμπουσιν οὖν πρέσβεις οἱ Κορίνθιοι κατηγορήσοντας τῶν Μεγαρέων, οἳ παρελθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἄλλα τε πολλὰ διεξῄεσαν, καὶ τέλος ὅτι δικαίως ἂν στενάξειεν ἐπὶ τοῖς γιγνομένοις ὁ Διὸς Κόρινθος, εἰ μὴ λήψονται δίκην παρ' αὐτῶν. ἐφ' οἷς παροξυνθέντες οἱ Μεγαρεῖς τούς τε πρέσβεις παραχρῆμα λίθοις ἔβαλον, καὶ μετὰ μικρὸν ἐπιβοηθησάντων τινῶν τοῖς Κορινθίοις καὶ μάχης γενομένης νικήσαντες, φυγῇ τῶν Κορινθίων ἀποχωρούντων, ἑπόμενοι καὶ κτείνοντες ἅμα παίειν ἀλλήλοις τὸν Διὸς Κόρινθον ἐκέλευον. μέμνηται δὲ ταύτης Ἀριστοφάνης ἐν τοῖς Βατράχοις (439), λέγων

ἀλλ' ἦ Διὸς Κόρινθος ἐν τοῖς στρώμασι,

καὶ ἐν Ταγηνισταῖς, καὶ Ἔφορος ἐν πρώτῃ ἱστοριῶν, καὶ Πλάτων Εὐθυδήμῳ. ἄλλοι δὲ ἐπὶ τῶν ἐπ' οὐδενὶ τέλει ἀπειλούντων φασὶν εἰρῆσθαι τὴν παροιμίαν· Μεγαρεῦσι γὰρ ὡρμημένοις ἀφίστασθαι ἐπιλέγειν τὸν Κορίνθιον « οὐκ ἀνέξεται ταῦτα ὁ Διὸς Κόρινθος. » μέμνηται ταύτης καὶ Πίνδαρος (Nem. VII, 105).

P. 220, 23. καλὰ δὴ παταγεῖς : ἀντὶ τοῦ ἀγγέλλεις, ἐπὶ τῶν αἴσια ἀγγελλόντων. πολλάκις δὲ λέγεται καὶ κατ' εἰρωνείαν. Ἀριστοφάνης Γεωργοῖς καὶ Πλάτων Εὐθυδήμῳ.

P. 224, 12. λίνον λίνῳ συνάπτεις, παροιμία ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ διὰ τῶν αὐτῶν ἢ λεγόντων ἢ δρώντων, ἢ τὰ ὅμοια εἰς φιλίαν συναπτόντων. μέμνηται δὲ αὐτῆς Ἀριστοτέλης ἐν τῷ γ' τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως (c. 6, 9)· « οὐ γὰρ λίνον λίνῳ συνάπτειν ἔστι »· καὶ Στράττις Ποταμίοις καὶ Πλάτων Εὐθυδήμῳ.

P. 226, 11. ἔγρυξα] ἔκραξα, ἢ ἐφθεγξάμην, ὡς νῦν.

P. 227, 23. Ἀπόλλων πατρῷος] φασί τινες Ἀθηναίους αὐτόχθονας φῦναι, καὶ τούτῳ γονέας ἔχειν Γῆν καὶ Ἥλιον, ὅς ὁ αὐτός ἐστιν Ἀπόλλωνι. οἱ δέ, ὅτι Κρεούσῃ τῇ Ἐρεχθέως μιγεὶς Ἀπόλλων Ἴωνα ἐγέννησεν, ἀφ' οὗ καὶ τοὺς Ἀθηναίους ποτὲ Ἴωνας κληθῆναι, καὶ διὰ ταῦτα πατρῷον αὐτοὺς Ἀπόλλωνα ἔχειν.

25. ἕρκιος] ἕρκη τοὺς οἴκους Ἀθηναῖοί φασιν· ἐκ τούτου δὲ καὶ Ζεὺς ἕρκιος παρ' αὐτοῖς, ὃν ἵδρυον ἐν τούτοις φυλακῆς χάριν. φρατρία δέ ἐστι τὸ τρίτον μέρος ἑκάστης φυλῆς, καὶ Ἀθηνᾶ φρατρία ἡ τούτου ἔφορος.

44. τὸ νῦν βομβὰξ λεγόμενον πύπαξ ἔλεγον, ὡς καὶ Λυκόφρων ᾠήθη. οὐκ ἔστι δέ· τὸ μὲν γὰρ πύπαξ τίθεται καὶ ἐπὶ σχετλιασμοῦ καὶ ἐγκωμίου, τὸ δὲ βομβὰξ οὐκέτι.

P. 229, 49. κολούεσθαι] ἐλαττοῦσθαι, ἐμποδίζεσθαι.

IN PROTAGORAM.

P. 234, 5. πώγωνος ἤδη ὑποπιμπλάμενος] τῆς αὐτῆς φράσεως καὶ τὸ ἄρτι χνοάζων τὰς παρειάς, καὶ τὸ ἀρτίχνοος, καὶ τὸ ἰούλοις ὑποσκιαζόμενος ἤδη, καὶ τὸ πρῶτος ὑπηνήτης. Cl.

25. ὦ] θαυμαστικόν. Cl.

34. τῆς παρελθούσης] Ἀττικὸν τοῦτο· τὸ γὰρ κοινὸν τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ταύτην ὑπὸ βαθὺν ὄρθρον. Cl.

P. 237, 17. λιπαρῶς] ἐπιμελῶς, προσεδρευτικῶς.

P. 248, 42. ἁμηγέπῃ] ἀντὶ τοῦ ὁπωσοῦν. Cl.

P. 251, 54. δολιχοδρόμοι εἰσὶν οἱ τὸν δόλιχον τρέχοντες, οὗ αἰτία ἥδε· δρομοκήρυκες ἐξ Ἀρκαδίας ἐφοίτων εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν πολεμικῶν ἄγγελοι, καὶ ἀπείρητο αὐτοῖς ἱππεύειν, ἀλλ' αὐτουργοῖς εἶναι τοῦ δρόμου. τὸ ἀεὶ οὖν ἐν βραχεῖ τῆς ἡμέρας διαδραμεῖν στάδια ὁπόσα ὁ δόλιχος, δρομοκήρυκας εἰργάζετο καὶ ἐγύμναζεν ἐν τῷ πολέμῳ. ἡμεροδρόμοι δὲ οἱ ταῖς βασιλικαῖς διατάξεσι ταχύτατα διακονούμενοι.

P. 253. 14. πρυτανεῖον] θεσμοθέσιον, θόλος. λέγεται δὲ καὶ ἡ ἐπιμήνιος μισθοφορά.

29. ῥαβδοῦχοι ἄνδρες τῆς τῶν θεάτρων εὐκοσμίας ἐπιμελούμενοι.

P. 255, 39. εἰς καιρὸν] εὐκαίρως.

P. 256, 15. πολλοῦ γε δεῖ] τοῦτο καθ' ὑπόκρισιν λέγεται ἀποφατικῶς ἀπὸ τοῦ πολὺ ἐνδεῖ.

46. ἐκεῖνο] τὴν σοφίαν.

P. 258, 12. χαριέντως] ἀστείως, συνετῶς. σημαίνει δὲ καὶ τὸ μετὰ παιγνιᾶς.

P. 262, 8. διόρισαι] ἤγουν ἔξω τῶν ὅρων ποίησον.

20. ἴτας] θαῤῥαλέους, ἐπὶ πάντα ὁρμῶντας.

IN HIPPIAM MINOREM.

P. 275, 52. ἀνέδην] ἐκκεχυμένως, καὶ τὸ κατὰ στέρησιν τοῦ ἕδους. ἐνταῦθα δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνίημι, ὡσεὶ εἶπεν ἀνέτως.

P. 276, 8. στλεγγὶς ἡ ξύστρα, καὶ στλεγγιζόμενοι οἱ ἀποξυόμενοι, ὅ ἐστι κτενιζόμενοι. στλεγγὶς γὰρ τὸ κτένιον, ὡς Ἀριστοφάνης Γήρᾳ·

> εἰ παιδαρίοις ἀκολουθεῖν δεῖ, σφαῖραν καὶ στλεγγίδ' [ἔχοντα,

καὶ Δαιταλεῦσιν

> οὐδ' ἔστιν αὐτῷ στλεγγὶς οὐδὲ λήκυθος.

καλεῖται δὲ στλεγγὶς καὶ χρυσοῦν ἔλασμα τὸ περὶ τῇ κεφαλῇ τῶν γυναικῶν. λήκυθον δὲ ἀγγεῖόν τι φασὶν Ἀττικοί, ἐν ᾧ τοῖς νεκροῖς ἔφερον τὸ μύρον, τὴν ἀλάβαστρον. ἀρσενικῶς δὲ τὸν ἀλάβαστρον εἶπεν Ἡρόδοτος (III, 20). ἐχρῶντο δὲ καὶ ἀντὶ φασχωλίων ληκύθοις, ἅ ἐστι δερμάτινα βαλάντια (φάσχωλος δὲ τὸ μέγα, εἰς ὃ τὰ ἱμάτια ἐμβάλλεται). διὸ καὶ τοὺς ἀπόρους αὐτοληκύθους ἔλεγον. λέγουσι δὲ καὶ τὴν λάγυνον λήκυθον, καὶ τὸ μεταξὺ τῆς λαυκανίας καὶ τοῦ αὐχένος ἠχῶδες, ὥς φησι Κλέαρχος.

P. 277, 8. λιπαρῆ] προσεδρευτικόν, ἐπιμελῆ.

P. 278, 25. ἀρχαῖον] εὐήθη, ἢ ἁπλοῦν.

P. 279, 15. καταβολὴ τὸ ἐπιβάλλον. Εὐριπίδης Τημένῳ καὶ Πελιάσι. λέγεται δὲ οὕτω καὶ ἡ τοῦ πυρετοῦ περίοδος καὶ ὁρμή, καὶ μερίς, καὶ ἱερὰ νόσος, τὸ χρεών, τὸ καθῆκον, θυσία, τελετή, τὰ νομιζόμενα.

IN CRATYLUM.

P. 283, 25. χαλεπα τὰ καλὰ] παροιμία ἐπὶ τῶν ἐν εὐπραγίᾳ μεταβαλλομένων εἰς ὠμότητα. φησὶ δὲ αὐτὴν Δίδυμος ὑπὸ Σόλωνος ἀναφωνηθῆναι ἐπὶ Πιττακῷ ἱκετεύοντι τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι, καὶ 5 φάντι χαλεπὸν ἐσθλὸν φῦναι, διὰ τὸ τὸν Περίανδρον εἰς ὠμότητα μεταβαλεῖν. ὅθεν, οἶμαι, φησὶ καὶ Μένανδρος,

> ἀρχὴ μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις κακῶν
> ἀγαθὰ τὰ λίαν ἀγαθά.

10 μέμνηται δὲ αὐτῆς καὶ Ἐπίχαρμος καὶ Πλάτων Πολιτείᾳ (VI, p. 497, D) καὶ Κρατύλῳ.

P. 288, 50. ἀλήθειαν τὴν Πρωταγόρου] τοῦτο διαπαίζει τῶν Πρωταγόρου, ἐν οἷς φησιν ἐκεῖνος τὸ ἑκάστῳ δοκοῦν ἀληθές ἐστιν. Cl.

15 P. 289, 10. περί του ποταμοῦ] περί τινος.

P. 291, 43. ἀτηρὰ] ἀκόλαστα, ὑβριστικά, χαλεπά, κακά, βλαβερά.

P. 292, 12. ταλάντατον] ἀτυχέστατον.

25. ὅτι Ἀριστείδης προσαγορεύει τὸν Δία ἀπὸ 20 τοῦ δι' αὐτὸν γίνεσθαι τὰ πάντα ἃ γέγονε.

52. ἀποδιοπομπεῖσθαί φασι τὸ ἀποτρέπεσθαι τὸν προστρόπαιον Δία καὶ οἱονεὶ καθαίρεσθαι τὰ δεινά.

P. 293. 27. θεῖν] τρέχειν, σπεύδειν.

25 28. ἐπονομάσαι] ἐπικαλέσαι.

P. 294, 14. γεγόνασιν ἐρασθέντος] σημείωσαι διὰ σύνταξιν. Cl.

32. κομψῶς] καλῶς, μετρίως.

P. 296, 52. ὤπυιεν] ὡμίλει, συνεγίνετο κατὰ νόμον 30 καὶ ἐμίγνυτο, συνῴκει.

P. 298, 6. τὸν Πλούτωνα ἀπὸ τούτου ἔσχε τὸ ὄνομα] σημείωσαι διὰ τὴν σύνταξιν. Cl.

P. 300, 38. ἄῤῥατον] ἀσφαλὲς ἢ ἀκάματον, οἱ δὲ ἰσχυρόν, ἔνιοι μικρόν, οἱ δὲ μέγα, οἱ δὲ τὸ σκληρὸν 35 καὶ ἀμετάστροφον.

P. 303, 52. ἐσύθη] ἀπεφέρετο, ἀπηνέχθη.

P. 304, 31. παροιμία, ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα πηδᾷς, ὅμοιον τῷ ὑπερβάθμιον πόδα τείνεις. — Cl.: παροιμία τοῦτο ἐπὶ τῶν πέρα τοῦ δέοντός τι ποιούντων, οἷον, 40 ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα ἐπήδησεν. εἴρηται δὲ ἐντεῦθεν· Φάϋλλός τις κουφότατος πάντων ἅλματι μετέωρον φέρειν ἑαυτὸν πεντήκοντα πρὸς τοῖς πέντε πόδας παρὰ δόξαν ἐπὶ μῆκος ἥλατο. ὃν καὶ διὰ τοῦτο θαυμάσαντες οἱ πρὸς αὐτὸν ἁμιλλώμενοι στίχῳ 45 τὸ θαῦμα ἀοίδιμον τῷ μακρῷ καταλελοίπασι χρόνῳ,

> πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα πόδας πήδησε Φάϋλλος

ποιησάμενοι. οὗτοι γὰρ ὀρύγματα τέμνοντες τάφρων ἐπὶ πεντήκοντα μόνον πόδας διεστηκότα τὸ τῆς ἀγωνίας ἀκρότατον ἐπεδείκνυντο· αὐτὸς δ' ὑπερ- 50 παίσας τοῦτο πέντε ποσὶν . . . . . Cl.

P. 310, 40. παροιμία, ἀγὼν πρόφασιν οὐκ ἀναμένει, ἐπὶ τῶν φύσει ῥᾳθύμων καὶ ἀμελῶν, ἤτοι ἐπὶ τῶν μὴ προσιεμένων τοὺς λόγους τῶν προφασιζομένων. μέμνηται δὲ αὐτῆς Πλάτων ἐνταῦθα 55 οὕτως· « οὐ μέντοι μοι δοκεῖ προφάσεις ἀγὼν δέχεσθαι, » καὶ ἐν Νόμων ἕκτῳ (p. 751, D) « ἀλλὰ γὰρ ἀγῶνα προφάσεις φασὶν οὐ πάνυ δέχεσθαι. » Αἰσχύλος δέ φησι Γλαύκῳ Ποτνιεῖ·

> ἀγὼν γὰρ ἄνδρας οὐ μένει λελειμμένους· 60

καὶ Ἀριστοφάνης Θεσμοφοριαζούσαις β'.

P. 312. 45. δεινοὶ] ἱκανοί, ἢ δέους ἄξιοι, ὡς νῦν.

P. 315, 52. θαμὰ] πυκνῶς, συχνῶς.

IN GORGIAM.

P. 326, 1. πολέμου] παροιμία « πολέμου καὶ μάχης μεταλαγχάνεις » πρὸς τὸν ἀπολειπόμενον τῆς θυσίας 65 καὶ ὑστερήσαντα. (Cl.: παροιμία ἐπὶ τῶν ἔν τινι ὑστεριζόντων λεγομένη.) παρεγγυᾷ δὲ ὅτι χρὴ πολέμου καὶ μάχης ἀπολιμπάνεσθαι, λόγων δὲ οὔ. — ἐλλειπτικῶς εἴρηται τῷ Πλάτωνι. λείπει γὰρ τῇ διανοίᾳ τὸ ἀλλ' οὐχὶ τῆς ἐν λόγοις ἡδονῆς, οἵαν 70 δὴ νῦν παρέσχετο Γοργίας.

2. οὕτω] κατὰ τὰ τελευταῖα, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρχῇ. Cl.

2. Ἀλλ' ἢ] ἀλλ' ἆρα. Cl.

2. τὸ λεγόμενον] οὐ πάνυ τὸ λεχθὲν ἀποδέ- 75 χεται Σωκράτης· διὸ καὶ ἐπάγει ἀλλ' ἢ τὸ λεγόμενον ἀντὶ τοῦ ἀλλ' ὄντως τὸ λεγόμενον. λείπει δὲ τὸ πεπόνθαμεν, ἵν' ᾖ τοιοῦτο· ἀλλ' ὄντως τὸ λεγόμενον πεπόνθαμεν, ὅπερ οἱ κατόπιν ἑορτῆς παραγινόμενοι καὶ τῆς ἐν τῇ ἑορτῇ θυμηδίας ὑστε- 80 ροῦντες. Cl.

3. κατόπιν ἑορτῆς] ἐπὶ τῶν τινὸς ὑστερούντων. Ἄλλως. ἐπὶ τῶν ἐπί τινι καλῷ πράγματι ἀπολιμπανομένων.

7. ἀναγκάσας] ἡ ἀνάγκη διττή, ἡ μὲν πρὸς βίαν, 85 ἡ δὲ κατὰ φύσιν. κατὰ ταύτην οὖν ἠναγκάσθη Σωκράτης ἐν ἀγορᾷ διατρίβειν, ὅπως πολλοὺς ὠφελοῖ. τοῦτο γὰρ σπουδαίων ἀνδρῶν ἴδιον, καὶ πρὸ τούτων θεοῦ.

7. οὐδὲν πρᾶγμα] οὐδὲν ἐργῶδες ἢ δυσχερές. 90

8. καὶ ἰάσομαι] παροιμιακὸν τοῦτο, ἀπὸ Τηλέφου καὶ τοῦ τρώσαντος Ἀχιλλέως καὶ τοῦ χρηστηρίου ἀνελόντος ὅτι ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται.

15. ἀλλ' ἆρα] ἀρχή τις αὕτη τῶν ἐν τῷ διαλόγῳ προκειμένων τοῦ πρώτου μέρους, ὅ ἐστι τὸ 95 περὶ τῆς ποιητικῆς αἰτίας τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν.

23. ἢ καλῶς λέγεις] ταῦτα διελέγοντο εἰς τὸν

τοῦ Καλλικλέους εἰσιόντες οἶκον· εἶτα ἔσωθεν αὐτοῦ Γοργίᾳ ἐντυγχάνουσιν.

33. πολλῶν ἐτῶν] Ἀττικὸν τὸ σχῆμα· δηλοῖ δὲ τὸ ἐπὶ πολὺν χρόνον. τὸ δὲ οὐδείς πω ἀντὶ τοῦ οὐ-5 πώποτε. καὶ Θουκυδίδης (III, 45)· « οὐδείς πω καταγνούς. »

42. Ἡρόδικος] οὗτος οὐχ ὁ Σηλυμβριανός ἐστιν Ἡρόδικος, ἀλλ' ὁ Λεοντῖνος, Γοργίου ἀδελφός. — Cl. : ἄλλος Ἡρόδικος Σηλυμβριανὸς ἐν Πολιτείᾳ 10 (III, p. 406, A).

P. 327, 3. ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ] οὗτος Πολύγνωτος ἐκαλεῖτο, οὗ ἐν Δελφοῖς ἡ θαυμαστὴ γραφή, ᾗ ἐπιγέγραπται

γράψε Πολύγνωτος, Θάσιος γένος, Ἀγλαοφῶντος
15 υἱός, περθομένην Ἰλίου ἀκρόπολιν.

6. ὦ Χαιρεφῶν] φασὶ μὴ ἐξ αὐτοσχεδίου τὸν Πῶλον ταῦτα εἰπεῖν, προσυγγραψάμενον δέ.

7. ἐμπειρία] σκόπει τὰ πάρισα τοῦ Πώλου, ἐμπειρία - ἀπειρία, τέχνη-τύχη, ἄλλοι - ἄλλων - 20 ἄλλως.

8. τὸν αἰῶνα ἀντὶ τοῦ τὸν βίον, τὴν ζωήν. Cl.

16. οὐ πάνυ] οὐ γὰρ τί ἐστιν ἡ ῥητορικὴ εἶπεν, ἀλλ' ὁποῖόν τι ἐστίν.

20. καλουμένην] αὕτη γὰρ ἡ παρὰ τοῖς πολλοῖς, 25 ἄλλη δὲ ἡ κατ' ἀλήθειαν.

34. ἀγαθόν γε] Ἀριστοτέλης μὲν καὶ οἱ σοφισταὶ μίαν φασὶν εἶναι ῥητορικὴν ἐπ' ἀμφότερα δυναμένην ἀγωνίζεσθαι· Πλάτων δέ φησι δύο εἶναι, τὴν μὲν τέχνην, τὴν δὲ κολακείαν, ἥτις καὶ εἴδωλον λέγεται 30 πολιτικῆς μορίου. ὁ γοῦν Γοργίας ἀξιῶν ἀγαθὸς εἶναι ῥήτωρ, τῆς τεχνικῆς φησιν εἶναι, οὐ τῆς εἰδωλικῆς ῥητορικῆς ἔμπειρος. δεῖ δὲ γινώσκειν ὅτι περὶ μὲν τῆς ἐντέχνου ῥητορικῆς ἐν Φαίδρῳ διαλαμβάνει, περὶ δὲ τῆς δημώδους καὶ κολακικῆς ἐν-35 ταῦθα. Cl.

35. ὡς ἔφη Ὅμηρος] τὸ (Il. Z, 211; Υ, 241)

τοίης τοι γενεῆς καὶ αἵματος εὔχομαι εἶναι.

P. 328, 1. περὶ τί τῶν ὄντων] ἡ ἐρώτησις, περὶ τίνα 40 τῶν ὄντων ἡ ῥητορικὴ καταγίνεται ἢ ἔχει τὴν ἐνέργειαν.

6. πάνυ] δύο ἐπιτάσεις ἀντὶ ὑπερθετικοῦ. Cl.

9. περὶ λόγους] ὁ μὲν Σωκράτης τὸ τέλος ἠρώτησε τῆς ῥητορικῆς, ὁ δὲ Γοργίας τὸ ὄργανον 45 ἀπεκρίνατο· ὁ γὰρ λόγος ὄργανον τοῦ ῥήτορος, ὥσπερ καὶ ἡ ἀποσιώπησις ὄργανόν ἐστιν ἕνεκα τοῦ πείθειν παραλαμβανομένη ὑπὸ τῶν ῥητόρων. ἐνταῦθα δὲ καὶ διαλεκτικὸν θεώρημα παραλαμβάνομεν, τὸ τὰς ἀπροσδιορίστους προτάσεις ἐκκλίνειν καὶ 50 ἀποστρέφεσθαι. Cl.

13. λέγειν γε ποιεῖ δυνατοὺς] ἀντὶ τοῦ διδάσκειν δύναται ἄλλους λέγειν.

14. οὐκοῦν περὶ ὧνπερ λέγειν] ἰστέον ὅτι τῷ λόγῳ ὁ ῥήτωρ κέχρηται ὡς ὀργάνῳ· ὁ δὲ Γοργίας ἀγνοῶν περιπίπτει· τὸ δὲ ἑξῆς πρόκειται τὸ φρονεῖν, 55 ἵνα τὴν ἔντεχνον ῥητορικὴν παραλάβῃ καὶ οὐ τὴν εἰδωλικήν. ὑποκατιὼν δὲ ὁ σοφιστὴς συμφύρει πάντα, καὶ διὰ τοῦτο ἀνατέτραπται ὑπὸ τοῦ ἐπιστήμονος. Cl.

19. ἰατρική ἐστιν ἀπούσης ὑγιείας οἰστική, γυ-60 μναστικὴ παρούσης ὑγιείας φυλακτική.

32. χειρούργημα καὶ κύρωσις οὐκ εἴρηται, αἱ δὲ λέξεις Γοργίου ἐγχώριοι· Λεοντῖνος γὰρ ἦν.

33. διὰ λόγων] ψεύδεται· οὐ γὰρ περὶ λόγους μόνους, ἀλλὰ καὶ περὶ σιωπὴν καὶ περὶ ὑπό-65 κρισιν.

37. εἰσὶν ἡμῖν τέχναι] ἐπίστησον ἐνταῦθα ὅτι διαλεκτικὸν θεώρημα παραδίδοται· δεῖ γὰρ πρὸ τῶν ὁρικῶν λόγων τοὺς διαιρετικοὺς προηγεῖσθαι. Cl. 70

38. βραχέος, ὡς ἡ ἰατρική, οὐδενός, ὡς ἡ γραφική, ἡ ὀρχηστική. Cl.

46. οὐδενός, ὡς ἡ διαλεκτική, βραχέος, ὡς ἡ ῥητορικὴ διὰ τὸ ὑποκρίνεσθαι πολλάκις. Cl.

48. δεῖ γινώσκειν ὅτι τὰς τέχνας ἐνταῦθα διαιρεῖ 75 καὶ ἐν Σοφιστῇ καὶ ἐν Πολιτικῷ, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν κατὰ τὸ δι' οὗ· καλῶς· τὰς μὲν διὰ λόγου, τὰς δὲ ἄνευ λόγου, τὰς δὲ μεταξύ· ἐν δὲ Σοφιστῇ κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας· καλῶς· τὰς μὲν ποιητικὰς τὰς τὸ μὴ ὂν 80 εἰς τὸ ὂν ἀγούσας, τὰς δὲ κτητικὰς τὰς τὸ ὂν οἰκειουμένας· ἐν δὲ τῷ Πολιτικῷ κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἕξεως· καλῶς· τὰς μὲν γνωστικάς, τὰς δὲ πρακτικάς. Cl.

48. ἴσους] ὡς ἡ πεττευτικὴ καὶ κιθαρῳδία. Cl. 85

50. κῦρος] σκόπει ὡς κῦρος εἶπε Πλάτων, οὐ κύρωσιν, καθὰ Γοργίας.

52. εὐλαβῶς ἐπιρραπίζει τὸν τοῦ σοφιστοῦ λόγον ὁ Σωκράτης. Cl.

P. 329. 1. ὑπολάβοι] ἀποκριθήσεται. Cl. 90

1. τις] ἐριστικὸς ἄνθρωπος καὶ ἐλέγξαι μόνον σκοπὸν ἔχων, ἀλλ' οὐ διορθώσασθαι τὸν διαλεγόμενον. Cl.

2. τὴν ἀριθμητικὴν ἄρα] οἱ γὰρ ὅροι ἀντιστρέφειν βούλονται, εἴπερ ὑγιῶς ἔχουσιν. Cl. 95

7. ἴθι νῦν] τὸ μὲν ὀργανικὸν αἴτιον ὁ λόγος ἐστίν· ζητεῖ δὲ νῦν τὸ γένος περὶ τί τῶν ὄντων καταγίνεται. Cl.

14. εἴποιμ' ἂν] ἐπίστησον ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ κατὰ τὴν ἑαυτῆς φύσιν τὰ εἴδη τοῦ ἀριθμοῦ σκοπεῖ, τὰ 100 δὲ σχήματα τὰ ἐπ' αὐτοῖς καὶ τοὺς λόγους ὡς ἀρχὴν γεωμετρίας καὶ μουσικῆς. πάντα γὰρ ἐστι πρώτως ἐν τοῖς ἀριθμοῖς· οὐκ ἔστι δὲ ταὐτὸν τοὺς ἀριθμοὺς ἐφ' ἑαυτῶν ὁρᾷν καὶ ὡς ἀρχὰς ἄλλων δι' ἁπλότητα τῆς ὑποστάσεως. Cl. 105

21. οἱ ἐν τῷ δήμῳ συγγραφόμενοι] ἐν ταῖς ἐκ-

κλησίαις ἐπὶ τῇ ψηφισμάτων ἢ νόμων εἰσηγήσει ὁ κῆρυξ ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου ψηφίσματος ἢ νόμου τό τε ὄνομα τοῦ ψηφιζομένου καὶ τιθέντος τὸν νόμον, καὶ δὴ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ δήμου ἔλεγεν, οἷον Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεὺς ψηφίζεται τάδε· εἰ δὲ ἔμελλε πάλιν ὁ αὐτὸς ψηφίζεσθαι, ἔλεγεν ὁ κῆρυξ, ἵνα μὴ περιττολογῇ, « τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὰ αὐτά, ψηφίζεται δὲ καὶ τάδε. » οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ τοῦδε, τὰ μὲν ἄλλα, καθάπερ ἡ ἀριθμητική, ἡ λογιστικὴ ἔχει.

24. πρὸς αὑτά, ὡς ὅταν ἄρτιος πρὸς ἄρτιον ἢ περιττὸς πρὸς περιττὸν πολλαπλασιασθῇ· πρὸς ἄλληλα δέ, ὅταν περιττὸς πρὸς ἄρτιον, ἢ ἀνάπαλιν. — Cl. : τοὺς γὰρ πολλαπλασιασμοὺς καὶ τοὺς μερισμοὺς ἡ λογιστικὴ θεωρεῖ τοὺς τῶν ἀριθμῶν, ᾧ καὶ δῆλον ὅτι τὸ ποσὸν τὸ ἐν αὐτοῖς καὶ τὴν ὕλην περιεργάζεται. πολλαπλασιάζεται γὰρ ἀριθμὸς ἐπὶ ἀριθμὸν οὐ κατὰ τὸ εἶδος ἀλλὰ κατὰ τὰς ὑλικὰς μονάδας, καὶ μερίζεται κατὰ τὸ ποσὸν ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν λόγον ᾧ διαφέρουσιν ἀλλήλων οἱ ἀριθμοί. τὸ τοίνυν πῶς ἔχει πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸ πλῆθος τοῦτο ἐνδείκνυται, πῶς πολλαπλασιάζονται καὶ μερίζονται παρ' ἀλλήλους κατὰ τὸ ἐν αὐτοῖς ποσόν.

37. τὰ μέγιστα] ὥσπερ ὁ Πῶλος οὐ τίς ἐστιν ἡ ῥητορικὴ εἶπεν, ἀλλ' ὁποία τις, ὅτι καλλίστη τῶν τεχνῶν, οὕτω καὶ Γοργίας οὐ τίνα ἐστὶ περὶ ὧν οἱ λόγοι αὐτῆς λέγει, ἀλλ' ὁποῖά ἐστιν, ὅτι τὰ μέγιστα τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ἄριστα.

39. ἀμφισβητήσιμον] δεῖ τὸν ὅρον ἀναμφισβήτητον εἶναι καὶ σαφῆ καὶ διδασκαλικὸν τῆς τοῦ ὁριστοῦ οὐσίας. τὰ οὖν προκείμενα ἀμφισβητήσιμα μὲν διὰ τὸν ἰατρόν τε καὶ παιδοτρίβην καὶ χρηματιστήν, ἀσαφῆ δὲ διὰ τὸ μήπω γνωρίμου ὄντος τοῦ ὑποκειμένου τῇ ῥητορικῇ ἄριστον αὐτὸ καλεῖσθαι. ὁ δὲ προκείμενος λόγος ὅμοιός ἐστι τῷ τοῦ Πώλου ἐξ ἀρχῆς εἰρημένῳ, ὅτι καλλίστη εἴη ἡ ῥητορική. Cl.

44. τὸ σκόλιον τοῦτο οἱ μὲν Σιμωνίδου φασίν, οἱ δὲ Ἐπιχάρμου. ἔστι δὲ τοιοῦτον·

> ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ,
> δεύτερον δὲ φυὰν καλὸν γενέσθαι,
> τὸ δὲ τρίτον πλουτεῖν ἀδόλως,
> τέταρτον δὲ ἡβᾶν μετὰ τῶν φίλων.

τοῦτο δὲ τὸ τελευταῖον παραλέλειπται ὡς μὴ πρὸς ὃ βούλεται Πλάτων χρήσιμον ὄν. Ἄλλως. Σκόλιον λέγεται ἡ παροίνιος ᾠδή, ὡς μὲν Δικαίαρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῶν ἀγώνων, ὅτι τρία γένη ἦν ᾠδῶν, τὸ μὲν ὑπὸ πάντων ᾀδόμενον........ καθ' ἕνα ἑξῆς, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν συνετωτάτων, ὡς ἔτυχε τῇ τάξει· ὃ δὴ καλεῖσθαι σκόλιον. ὡς δὲ Ἀριστόξενος καὶ Φύλλις ὁ μουσικός, ὅτι ἐν τοῖς γάμοις περὶ μίαν τράπεζαν πολλὰς κλίνας τιθέντες, παρὰ μέρος ἑξῆς μυῤῥίνας ἔχοντες ἢ δάφνας, ᾖδον γνώμας καὶ ἐρωτικὰ [οἱ] συμπόται. ἡ δὲ περίοδος σκολιὰ ἐγίνετο διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν κλινῶν ἐπὶ οἰκημάτων πολυγωνίων οὐσῶν, καὶ τούτῳ καὶ τὰς ἐπ' αὐτὰς κατακλίσεις παραβύστους γίνεσθαι. οὐ διὰ τὴν μελοποιίαν οὖν, διὰ δὲ τὴν τῆς μυῤῥίνης σκολιὰν διάδοσιν, ταύτῃ καὶ τὰς ᾠδὰς σκολιὰς καλεῖσθαι. — Cl. : Ἀθήνησιν ἐν τῷ πρυτανείῳ παρὰ πότον σκόλια ᾔδετο εἴς τινας, ὥσπερ εἰς Ἁρμόδιον, Ἄδμητον, Τελαμῶνα· εἰρῆσθαι δὲ αὐτὸ σκολιον κατ' ἀντίφρασιν, ὅτι ῥᾴδια καὶ ὀλιγόστιχα ὡς ἐπιγράμματα. ᾔδετο ἃ ἐκαλεῖτο σκόλια, ἀντιπροτεινόντων ἀλλήλοις τῶν συμποτῶν, καὶ ἠλέγχοντο οἱ μὴ ᾄδοντες ὡς ἄμουσοι. σκόλιον μὲν οὖν ἤτοι σχόλιον τοῦτο.

45. πλουτεῖν ἀδόλως ὁ ποιητής φησίν· ὁ γὰρ χρηματιστὴς ὅπως ἂν τύχῃ, καὶ εἰ μετὰ τυραννίδος, πλουτεῖν βούλεται.

48. πρῶτόν φησι τὸν ἰατρόν· οὗτος γὰρ περὶ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ καθ' αὑτὰ καταγίνεται, ὁ δὲ παιδοτρίβης περὶ τὴν σύνθεσιν αὐτῶν καὶ τὴν τοιάνδε τῶν μορίων συνθήκην καὶ τὸ κάλλος αὐτῶν.

P. 330, 11. πλούτου] ἰδού, τὸ ἀδόλως οὐ προσέθηκεν, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ χρηματιστὴς λέγει, ὃς πάντων καταφρονεῖ.

21. μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι] διὰ τούτων ὁ Πλάτων ἐναργῶς ἡμῖν ἀπεκάλυψεν ὅτι περὶ τῆς ποιητικῆς αἰτίας ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν καὶ τῆς εὐδαιμονίας ποιεῖται τὸν λόγον ἐν τῇ πρὸς Γοργίαν συνουσίᾳ. Cl.

24. ἐλευθερίας] πῶς ἐλευθερίας αἴτιον τὸ ὑποβάλλον δουλείᾳ παντοίων παθῶν.

27. ἰστέον ὅτι τῆς εἰδωλικῆς ῥητορικῆς ἐστὶν ὁ ἀποδοθεὶς ὅρος· δημοκοπικὴν γάρ τινα λέγει ταύτην, πείθειν ἐπιχειροῦσαν τὸν πλημμελῶς κινούμενον ὄχλον. Cl.

31. δύναμιν τὴν ῥητορικὴν νῦν καλεῖ· προϊὼν δὲ οὐδὲ δύναμιν οὖσαν δείξει αὐτήν, ἐπεὶ οὐχ ὁρᾷ πρὸς ἀγαθόν, δυνάμεως δὲ πάσης τὸ πρὸς τοῦτο ὁρᾶν.

38. πειθοῦς δημιουργός] ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ τῆς ἐνεργείας τέλος· οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης πείθει ὁ ῥήτωρ. Cl.

45. ἐμαυτὸν πείθω] ἐπίστησον ὅτι ὁ μὲν σπουδαῖος ἑαυτὸν πείθειν βουλόμενος, καὶ τὰ ἐν αὑτῷ πάθη τῆς ἀλόγου ὁρμῆς πείθει ὑπείκειν τῷ λόγῳ· ὁ δὲ σοφιστὴς τὸν ἔξω ὄχλον κολακεύων πείθειν δοκεῖ, κακουργῶν καὶ ἑαυτῷ ἐπιβλαβῶς καὶ τοῖς πειθομένοις Cl.

47. καὶ ἐμὲ εἶναι] κατὰ κοινοῦ τὸ εὖ ἴσθι. Cl.

P. 331, 6. .... οὕτω καὶ τὸ γένος πολλῶν .... ὡς ἔχει οὖν ζῶον τὸ γραφόμενον πρὸς τὰ ἄτομα τὰ ὑπ' αὐτό, οὕτως ἔχει καὶ ἡ πειθὼ γένος οὖσα πρὸς τὰ ἑαυτῆς εἴδη, τό τε διδασκαλικὸν καὶ πιστευτικόν. Cl.

7. ποῦ] ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ. Cl.

12. ἴθι δή] ἄρχεται ἐντεῦθεν τὴν πειθὼ διαιρεῖν εἴς τε τὴν πιστευτικὴν καὶ εἰς τὴν διδασκαλικήν.

ἔστι δὲ προσθεῖναι καὶ εἰς τὴν ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν, οἷον τὰ τῷ αὐτῷ ἴσα καὶ ἀλλήλοις ἐστὶν ἴσα.

37. ταύτης τοίνυν τῆς πειθοῦς] πάλιν τὴν εἰδωλικὴν βούλεται λέγειν ὁ Γοργίας ῥητορικήν. καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ χείρονος ἤρξατο, τοῦ δικανικοῦ· κρεῖττον δὲ δῆλον ὅτι τὸ συμβουλευτικόν (ἐκ τἀγαθοῦ γὰρ τὴν ὑπόστασιν ἔχει), μέσον δὲ τὸ πανηγυρικὸν ἀπὸ τοῦ νοῦ προελθόν, καὶ χεῖρον τὸ δικανικὸν ὡς ἀπὸ ψυχῆς προϊόν. τἀγαθὸν συμβουλευτικὸν συμφέρον κρεῖττον· νοῦς πανηγυρικὸν μέσον· ψυχὴ δικανικὸν δίκαιον χεῖρον. Cl.

P. 332, 23. οὐδ' αὐτός πω] ἑαυτὸν ὁ Σωκράτης ποιεῖ τῷ Γοργίᾳ συμφυρόμενον, ἵνα εἰς διαλεκτικὴν αὐτὸν συνουσίαν προκαλέσηται.

24. ὅταν περὶ ἰατρῶν] ἡ αἵρεσις τριττή, ἢ προσώπων ἢ πραγμάτων ἢ συναμφοτέρων· ἐν πᾶσι δὲ τούτοις οἱ τεχνικώτατοι ἂν ἄριστα συμβουλεύσαιντο ἔν γε πόλει εὐνομουμένῃ, καὶ ὁ μὲν πολιτικὸς προνοήσει λόγου χάριν ὅτι δεῖ ναυτικὸν στρατὸν ἔχειν τὴν πόλιν, ὁ δὲ ῥητορικὸς παρὰ τοῦ πολιτικοῦ μαθὼν πείσει τὸ πλῆθος περὶ τούτου, ὁ δὲ ναυπηγὸς εἰσηγήσεται τήν τε ὕλην καὶ τὰ ὄργανα. ἐν δὲ μὴ τοιαύτῃ πόλει ὁ ῥητορικὸς πάντα ὑποδύσεται· καὶ γὰρ ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς ἀρχιτέκτων συγκεχυμένως ὑποκριθήσεται πάντα εἶναι καὶ πάντα γινώσκειν. ὀρθὴ πολιτεία· πολιτικὸς ἄλλος, ῥήτωρ ἄλλος, ἐπιστήμων ἄλλος, ἀσυγχύτως. διάστροφος πολιτεία· δημαγωγὸς ὁ αὐτός, ῥήτωρ ὁ αὐτός, ἐπιστήμων ὁ αὐτός, συγκεχυμένως. Cl.

45. πάλιν ὁ Γοργίας τὴν εἰδωλικὴν ῥητορικὴν βούλεται παρεισάγειν. Cl.

53. διὰ μέσου τεῖχος λέγει, ὃ καὶ ἄχρι νῦν ἐστιν ἐν Ἑλλάδι. ἐν τῇ Μουνυχίᾳ γὰρ ἐποίησε καὶ τὸ μέσον τεῖχος τὸ μὲν βάλλον ἐπὶ τὸν Πειραιᾶ, τὸ δὲ ἐπὶ Φάληρον, ἵν' εἰ τὸ ἓν καταβληθῇ, τὸ ἄλλο ὑπηρετοίη ἄχρι πολλοῦ. Σωκράτης δὲ νεώτερος μὲν Θεμιστοκλέους, σύγχρονος δὲ Περικλέους, ὡς διὰ τούτων δηλοῦται. — Cl. : ἀρχαιότερος Θεμιστοκλῆς Περικλέους ἔτεσι πλείοσι τῶν πεντήκοντα.

P. 333, 4. δαιμονία] τὸ ἁπλοῦν καὶ ἀμετάβλητον καὶ ὡρισμένον τῆς θείας φύσεως οἱ δαίμονες διὰ ποικιλίας καὶ κινήσεως καὶ τῆς ἐπὶ πᾶν προόδου μεμίμηνται, εἰδωλικῶς τὰς ἀληθείας ὑποκρινόμενοι· διὰ τοῦτο οὖν τὸ ποικίλον τῆς κολακείας τῆς εἰδωλικῆς ῥητορικῆς δαιμόνιον καλεῖ ὁ Σωκράτης. Cl.

8. παραδειγματικὴ ἀπόδειξις. Cl.

13. ἐνθυμηματικὴ ἀπόδειξις. Cl.

22. ἡ μὲν οὖν δύναμις] μέχρι τῶν ἐνταῦθα τὴν δύναμιν τῆς ῥητορικῆς ἀνύμνησεν ὁ Γοργίας, ἐντεῦθεν δὲ τὴν βούλησιν τῶν χρωμένων τῇ δυνάμει ταύτῃ· πᾶσα γὰρ δύναμις ἄλλου ἐστὶ δύνασις τοῦ χρωμένου. ὅπερ καὶ κρεῖττόν ἐστι πάντως τῆς δυνάμεως. Cl.

41. ὅτι τῆς αὐτῆς γνώμης ἐστὶν Ἀριστοτέλης καὶ Γοργίας περὶ τῆς ῥητορικῆς. καὶ γὰρ ἐκεῖνος γνῶσιν μὲν τὴν αὐτὴν τοῦ τε σπουδαίου καὶ μοχθηροῦ ῥήτορος ἔλεγεν εἶναι, προαίρεσιν δὲ διάφορον. Cl.

44. ἔμβραχυ] ἐπιῤῥηματικῶς ἀκουστέον ἀντὶ τοῦ συντόμως ἢ ἁπλῶς ἢ καθάπαξ ἢ καθόλου. — σύντομον ἢ εὐχερῶς εἰπεῖν, ἢ ἁπλῶς. Cl.

P. 334, 1. ἐνταῦθα Σωκράτης τίς τε ἡ ὀρθὴ συνουσία παραδίδωσι καὶ τίς ἡ διάστροφος, καὶ τί τὸ τέλος ἀμφοτέρων. ὅτι συνουσίας τρόπος διττός· πρὸς ἀλήθειαν, πρὸς τὸ πρᾶγμα σωκρατικός· πρὸς νίκην, πρὸς τὸν προσδιαλεγόμενον ῥητορικός. Cl.

3. ὅτι ἡ ἄγνοια τριττή, ἁπλῆ, διπλῆ, μεγίστη· καὶ τῆς μὲν ἁπλῆς δίδαξίς ἐστιν ἡ κάθαρσις ἀπαλλάττουσα τῆς κατεχούσης ἀγνοίας· τῆς δὲ διπλῆς, ἥτις καὶ οἴησις καλεῖται, κάθαρσις ὁ ἔλεγχος [ἀναγκάζων] ἀπαλλαγῆναι τοῦ κακοῦ· τῆς δὲ μεγίστης κάθαρσις ἡ κόλασις τὸ τῷ λόγῳ μαχόμενον πάθος σωφρονίζουσα. Cl.

6. ὀρθῶς περὶ τὴν διάνοιαν, σαφῶς περὶ τὴν φράσιν.

31. ἴσως μέντοι] δέδοικεν ὁ Γοργίας καὶ φεύγει τὴν διάλεξιν, αἰτιᾶται δὲ τοὺς παρόντας πανούργως ὡς οὐκ ἀνεξομένους.

41. προὐργιαίτερον] προτιμότερον.

42. νὴ τοὺς θεούς] ὁ μὲν Χαιρεφῶν ἐφίεται τῶν Σωκρατικῶν λόγων ὡς ἀγαθῶν προηγουμένως, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ἡδέων, φιλόσοφος γάρ ἐστιν· ὁ δὲ Καλλικλῆς ἐφίεται αὐτῶν προηγουμένως ὡς ἡδέων, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον ὡς ἀγαθῶν, φιλήδονος γάρ ἐστιν. Cl.

51. ἄκουε δή] εἰ ὑπετίθεσο, φησί, τὴν τῇ πολιτικῇ συνέριθον ῥητορικὴν διδάσκειν, τοὺς δὲ μανθάνοντας κακῶς αὐτῇ χρωμένους εἰς τὴν εἰδωλικὴν καταφέρεσθαι καὶ δημοκοπικήν, οὐκ ἂν εὐθύνας ἐδίδως τῷ λόγῳ, ἀλλ' οἱ μανθάνοντες εἰς κόλασιν ἦσαν ὑπεύθυνοι. τὸ γὰρ ἴσως προσκείμενον ἐνταῦθα ταύτην τὴν ἔννοιαν βούλεται λανθανόντως εἰσάγειν. Cl.

53. ῥητορικὸν] ἐντεῦθεν ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀποκρίσεως Γοργίου ἐντρεπτικὸς ἔλεγχος.

P. 335, 1. ἐνδέχεται γὰρ ἐν πλήθει διαλεγόμενον ῥήτορα πιθανὸν φαίνεσθαι, ἀλλ' ἐν ἀμαθεῖ καὶ πλημμελῶς κινουμένῳ. Cl.

11. ὁ δὲ μὴ ἰατρός γε δήπου] τόπος ὁ κατὰ μετάληψιν· μεταλαμβάνει γὰρ ἀντὶ τοῦ οὐκ ἰατρὸς τὸ ἀνεπιστήμων. Cl.

21. ἡ ἀληθινὴ ῥαστώνη ἐν τοῖς κατὰ νοῦν ζῶσιν ἔξω τῆς ὕλης ἐγγίνεται· ἡ δὲ φαινομένη ῥαστώνη, οἵαν καὶ ὁ σοφιστὴς νῦν ὑποβάλλει, εἰδωλική τις ἐστὶ καὶ κατάλληλος τῷ τοῦ Γοργίου βίῳ· [Hesiod. Op. 287 :]

τὴν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι
ῥηιδίως. Cl.

25. αὐτίκα] εὐθέως καὶ παραχρῆμα· νῦν δὲ μικρὸν ὕστερον.

27. ἆρα τυγχάνει] ὁ δεύτερος ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀποκρίσεως Γοργίου ἀποδεικτικὸς ἔλεγχος.

5 34. ἀνάγκη τὸν ῥήτορα ἢ μηδ' ὅλως ἐπίστασθαι τὸ δίκαιον καὶ τὰ λοιπά, ἢ ἐπίστασθαι ἢ προμαθόντα ἢ ἐπιμαθόντα. Cl.

38. ἐνδέχεται γὰρ ἐν πλήθει διαλεγόμενον ῥήτορα πιθανὸν φαίνεσθαι, ἀλλ' ἐν ἀμαθεῖ καὶ πλημ-
10 μελῶς κινουμένῳ. Cl.

46. ἔχε δή, ἀντὶ τοῦ μέμνησο.

48. ἤτοι πρότερον] ὁ τρίτος δὲ ἐντεῦθεν ἐκ τῶν πραγμάτων ἀποδεικτικὸς ἔλεγχος.

53. [οὐ δεῖ] θαυμάζειν ἐὰν ὁ κατ' ἐπιστήμην ἰα-
15 τρικὰ εἰδὼς ἔσθ' ὅτε καὶ παρὰ τὸν σκοπὸν τῆς οἰκείας ἐπιστήμης ποιεῖ, δηλητήρια διδοὺς καὶ κατ' ἐκεῖνο ἀνίατρος ὤν, ὁ δὲ κατ' ἐπιστήμην τὰ δίκαια εἰδὼς ἐξ ἀνάγκης δίκαιος. εἰ γὰρ καὶ οἱ δύο ἐπιστήμονες, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ διαφέρουσιν, ὁ μὲν περὶ σῶμα ὁ δὲ
20 περὶ ψυχὴν ἀσχολούμενος, καὶ ἑαυτὸν γινώσκων καὶ ταὐτὸν ἔχων γινῶσκον καὶ γνωστόν· ὁ δὲ ἰατρὸς ἄλλο ἔχει τὸ γινῶσκον καὶ ἄλλο τὸ γινωσκόμενον. Cl.

P. 336, 14. ὡσαύτως δὲ οὕτως] ἡ ἐκ παραλλήλου
25 χρῆσις τῶν ἐπιρρημάτων Ἀττική, ὡς τὸ ἐγὼ εἰμί, καὶ ὡς τὸ ὅς καὶ αὐτὸς τῶν σπουδαίων καὶ φίλων. Cl.

37. πεπλήρωται ἕως τούτων τὰ περὶ Γοργίου. Cl.

39. ῥητορικὸν] ὁ πολιτικὸς φιλόσοφος κρειττόνως
30 ἐπίσταται τὰ εἴδωλα τῆς ἐν αὐτῷ νοερᾶς ἕξεως. Cl.

40. τὰ δίκαια ὁ μὲν Γοργίας καὶ ἀγαθὰ ἐδόξαζεν, ὁ δὲ Πῶλος καλὰ μέν, οὐκ ἀγαθὰ δέ, ὁ δὲ Καλλικλῆς οὔτε καλὰ οὔτε ἀγαθά. διὰ τοῦτο οὖν ὁ Γοργίας συγχωρεῖ τὸν τὰ δίκαια εἰδότα δίκαιον, ὡς ἀγαθῶν
35 ὄντων καὶ διὰ τοῦτο ἐφετῶν. Cl.

54. ἀναθέσθαι] τὸ θέσθαι τὸ ἀντικείμενον τῷ ἤδη κειμένῳ.

P. 337, 22. ἀσαφὴς ἡ τοῦ Πώλου ἐρώτησις, πότερον τὸν ὁρισμὸν τῆς ῥητορικῆς ἐπιζητεῖ ἢ τὸ γένος·
40 κατὰ γὰρ τῶν δύο σημαινομένων φέρεται τὸ τίνα φῄς εἶναι. ὅθεν ὁ ἐπιστήμων ἐπανορθοῖ αὐτόν. Cl.

27. συγγράμματι] ἐκ τούτου δῆλον ὅτι οὐχ ὁ ἐξ ἀρχῆς τοῦ Πώλου λόγος αὐτοσχέδιος ἦν, ἀλλὰ σύγγραμμα.

45 28. ἐμπειρία μὲν γὰρ ποιεῖ ἡμῶν τὸν βίον πολιτικὸν κατὰ τέχνην. τοῦτο αἰνίττεται ὡς τοῦ Πώλου τοιοῦτο σύγγραμμα συγγράψαντος. Cl.

32. ἡ ῥητορική, φησίν, ἀπεργασίας ἐστὶν ἐμπειρία τῆς ἀπεργαζομένης ἡδονὴν καὶ χάριν. Cl.

50 33. ὁ ἀμαθὴς σοφιστὴς πλημμελεῖ καὶ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ περὶ τὰς ἀποκρίσεις καὶ τὰ ἑπόμενα ταύταις. Cl.

34. οὔπω, φησί, τὰς συστατικὰς διαφορὰς τοῦ ὅρου ἀποδέδωκά σοι. Cl.

45. οὐδαμῶς γε] ἐκ δύο καταφατικῶν ἐν δευ- 55
τέρῳ σχήματι οὐδὲν συμπεραίνεται εἰ μὴ δι' ἀντιστροφῆς. Cl.

46. ἐπιτηδεύσεως] ἰστέον ὅτι διαφέρει ἐπιτήδευμα καὶ ἐπιτήδευσις· αὕτη μὲν γὰρ ἐνέργειαν δηλοῖ, ἐκεῖνο δὲ οἷον οὐσίαν, ὥς φησι Πλούταρχος. 60
οὕτως οὖν καὶ ἀκοὴ καὶ ἄκουσις, καὶ ψόφος καὶ ψόφησις, τὰ μὲν οἷον οὐσίαν τὰ πρῶτα, τὰ δὲ οἷον ἐνέργειαν.

P. 338, 1. ὅρος κολακείας ἥ ἐστιν ἐπιτήδευμα ἄτεχνον ψυχῆς στοχαστικῆς καὶ ἀνδρείας καὶ φύσει 65
δεινῆς ὁμιλεῖν τοῖς ἀνθρώποις ἡδονῆς ἀπεργαστικόν.

2. πᾶσα κολακεία ἐκ τριῶν τινῶν ὀφείλει συνίστασθαι, εἴ γε μέλλοι εἶναι κολακεία, στοχασμοῦ καὶ ἀνδρίας καὶ δεινότητος, ἵνα καὶ τῆς τοῦ κολα- 70
κευομένου προαιρέσεως στοχάζηται καὶ ἀνδρείως ὑπομένῃ καὶ λανθάνειν βούλοιτο.

4. ἐκ τῶν προκειμένων λέξεων, οἷον τοῦ καλῶ καὶ ἐγὼ καλῶ καὶ φημὶ εἶναι καὶ τῶν τοιούτων, δεῖ νοεῖν ὅτι ταῦτα τῆς Σωκράτους συνέσεώς ἐστιν 75
εὑρήματα· καὶ γὰρ ὁ Ἀριστοτέλης τοιαῦτα φαίνεται ποιῶν, οἷον ὅρον δὲ καλῶ καὶ σχῆμα καλῶ πρῶτον καὶ τὰ τοιαῦτα. ἔτι δὲ κἀκεῖνο ἐπίστησον ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Σωκράτης οὐκ ἔστιν ἐφεκτικός. Cl.

29. πολιτικῆς μορίου] ἐν Πολιτικῷ ὁ Σωκράτης 80
τὴν δικαστικὴν ὄργανόν φησιν εἶναι τῆς πολιτικῆς, ἐνταῦθα δὲ μόριον καὶ ῥητ.... ὅπου μὲν γὰρ συμπληρωτικός ἐστι τοῦ πολιτικοῦ συνυπάρχων τῷ νομοθέτῃ. Cl.

45. πολιτικὴν] ἡ πολιτικὴ διαιρεῖται ὡς ὅλον εἰς 85
μέρη τὴν νομοθετικὴν καὶ δικαστικήν· αὗται γὰρ ἀλλήλων προσδέονται, τὰ δ' ἀντιδιαιρούμενα οὔ. καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁ αὐτὸς τῆς διαιρέσεως τρόπος.

50. δικαιοσύνην ἀλλ' οὐ δικαστικὴν προσεῖπεν, 90
ἵνα μὴ τὸ δικαστικὸν μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ διανεμητικόν, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὴν τὴν τῆς ψυχῆς εἰς ἑαυτὴν ἐνέργειαν περιλάβῃ τὸ ὄνομα.

P. 339, 12. ἀποθανεῖν] ἢ ὡς τῶν ἀνοήτων τοῦτο αὐτοῦ καταψηφισαμένων, ἢ ὡς ἀπελαθέντα ὑπ' αὐτῶν καὶ 95
τοῦ ἐκ τῆς ἰατρείας μισθοῦ στερούμενον σπάνει τῆς τροφῆς ἀποθανεῖν.

16. ταῦτα πρὸς τὰ ὑπὸ Πώλου ἐν ἀρχῇ τεθέντα « ἐμπειρία μὲν γὰρ ἡμῶν ποιεῖ τὸν βίον. » Cl.

18. τὰ γὰρ παραδείγματα ἀσυγχύτως δύναται 100
σώζειν τὰς ἀπ' ἀλλήλων διακρίσεις διὰ τὴν ἄχραντον αὐτῶν ὕπαρξιν, τὰ δὲ εἴδωλα συγκέχυται ἀναλογοῦντα τῇ ὕλῃ. διὰ τοῦτο ἄρα συγκέχυται ῥητορικῆς καὶ σοφιστικῆς ἡ διάκρισις, ὀψοποιικῆς δὲ καὶ κομμωτικῆς φανεραί εἰσιν αἱ διακρίσεις. Cl. 105

34. ἅτε δ' ἐγγὺς] ἐπὶ γὰρ τῶν περὶ σῶμα ἡ διαφορὰ τούτων γνωσθῆναι εὐχερής· ψυχὴ γὰρ τὸ κρῖνον, σωματικὸν δὲ τὸ κρινόμενον· ἐπὶ δὲ τῶν περὶ

ψυχήν, ψυχῶν οὐσῶν τῶν συμπεφυρμένων, σοφιστῶν λέγω καὶ ῥητόρων, καὶ ψυχῶν τῶν ταύτας κρινουσῶν διαστρόφων, συμπεφυρμένη καὶ ἡ διάκρισις, οὐ τῶν ἐπιτηδευμάτων (δῆλα γάρ), ἀλλ' αὐτοί τε οἱ μετιόντες καὶ ἡ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων μετάληψις διὰ τὴν ἀπάτην, καὶ οἱ κρίνοντες ὑπὸ τῶν κρινομένων ἠπάτηνται.

42. ὦ φίλε Πῶλε — σὺ γὰρ τούτων ἔμπειρος] τοῦτο εἶπεν ἢ διὰ τὸ ἐκ τῆς Ἀναξαγόρου δόξης εἰς παροιμίαν ἐλθεῖν (ᾔδει δὲ τοῦτο ἐκ Γοργίου, ὁ δὲ ἐξ Ἐμπεδοκλέους τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ· οὗτος δὲ φιλόσοφος ὢν τὰς τῶν φιλοσόφων δόξας καὶ ἠπίστατο καὶ ἐδίδασκεν), ἢ διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων παρίσωσιν, ὦ φίλε Πῶλε. — Cl.: Ἀναξαγόρειος γὰρ ἦν τῇ προαιρέσει ὁ Πῶλος, καθάπερ ὁ Γοργίας Ἐμπεδόκλειος.

44. ὃ μὲν οὖν ἐγὼ] ὁ Πλάτων ἐνταῦθα καταχέχρηται τῷ Ἀττικῷ σχήματι κατακόρως, τῷ καλουμένῳ ἀμερίστῳ. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ἔχον τοὺς μέν πολλοὺς λεγομένους συνδέσμους, μηδαμῶς δὲ τὸν δέ. ὅρα γὰρ πῶς ὃ μὲν οὖν ἐγώ, ἴσως μὲν οὖν, ἄξιον μέν, ἐὰν μὲν οὖν καὶ ἐγώ.

45. ἀντίστροφον] τὸ λεῖπον τοῦ τῆς ῥητορικῆς ὅρου. ἔστι γὰρ ὅλος· ῥητορική ἐστι κολακεία, πολιτικῆς μορίου εἴδωλον, ἀντίστροφον ὀψοποιίας ἐν ψυχῇ ὡς ἐκείνη ἐν σώματι.

P. 340, 3. τηλικοῦτος ὢν] ἤγουν νέος ὤν.

4. ἆρ' οὖν] ἐντεῦθεν ὁ περὶ τῆς εἰδικῆς αἰτίας τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν λόγος, ὅτι ἀρετή τέ ἐστι καὶ ἐπιστήμη τῶν ὄντων.

12. πρὸς τὰς εὐνομουμένας καὶ εὐδαίμονας πόλεις ὁ Σωκράτης ἀφορῶν ταῦτα λέγει· οὐδὲ γὰρ οἱ ῥήτορες ἐκεῖ χώραν ἔχουσι διὰ τὴν εὐνομίαν. Cl.

14. ἔοικεν ὁ Πῶλος ἀγνοεῖν τὴν διαφορὰν βουλήσεως καὶ δοκήσεως, ὅτι ἡ μὲν ἀναλογεῖ τῇ ἐπιστήμῃ, ἡ δὲ . . . . καὶ τῇ παρωνύμῳ δόξῃ. ἀβουλήτως οὖν οἱ ῥήτορες καὶ οἱ τύραννοι ζῶσι καὶ ἀνεπιστημόνως· ἐκπεπτώκασι γὰρ τοῦ νοῦ τῆς ἐπιστημονικῆς ἕξεως· δόξῃ δὲ καὶ δοκήσει πλημμελῶς ζῶσιν. Cl.

17. τὸ ἀμφιγνοεῖν τοῦ ἀγνοεῖν ταύτῃ διαφέρει, ᾗ τὸ μὲν ἀναίρεσιν ἔχει παντελῆ τοῦ γινώσκειν, τὸ δὲ ἀμφιγνοεῖν ἀμφιβολίαν καὶ ἄγνοιαν τοῦ ἀληθοῦς. Δωριεῖς δὲ αὐτὸ καὶ ἀμφίγνωμόν φασιν. Cl.

20. δύο ἅμα] τό τε βούλεσθαι καὶ τὸ δοκεῖν. τοῦτο μὲν γὰρ κατὰ φαντασίαν ἐστὶ τὴν τυχοῦσαν· τὸ δὲ βούλεσθαι πάντως πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀποτείνεται.

34. μὰ τὸν] ἐλλιπῶς ὄμνυσι πρός τε εὐλαβείας καὶ πραότητος ἔνδειξιν.

39. τρία ταῦτά ἐστι περὶ τὰ ὄντα, ἃ ἄνωθεν ἀρχόμενα μέχρι τῶν ἡμετέρων ἀφικνοῦνται ψυχῶν, βούλησις, δύναμις, νοῦς. ταῦτα καὶ ἐν τῷ δημιουργῷ θεωρεῖται καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς πᾶσι, καὶ πάντα τελειοῦνται διὰ τῶν τριῶν τούτων ἐπιστρέφοντα πρὸς τἀγαθόν· ἀλλ' ἐν μὲν τῇ προόδῳ ἡ βούλησις προτέρα, δευτέρα δὲ ἡ δύναμις, τρίτη δὲ ἡ τοῦ νοῦ ἔλλαμψις· ἐν δὲ τῇ ἐπιστροφῇ διὰ τοῦ νοῦ πρώτως τελειοῦται τὰ ὄντα, καὶ δεύτερον διὰ δυνάμεως, καὶ τρίτον διὰ βουλῆς· ἀνάπαλιν γὰρ ἔχει τῇ προόδῳ ἡ ἐπιστροφή. διὸ καὶ ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ, ἐπειδὴ νοῦ ἀμοιρεῖ ἐμπειρικὸς ὢν δηλονότι καὶ ἀδυναμίᾳ συνέχεται, διὰ τοῦτο βουλῆς ἀμέτοχός ἐστιν. εἰ γὰρ κατὰ βουλὴν ὑποθώμεθα αὐτὸν πράττειν, πολὺ μᾶλλον καὶ δυνάμεως μεθέξει καὶ διὰ τοῦτο καὶ νοῦ, ὥστε καὶ ἐπιστήμων ἔσται· ὅπερ ἄτοπον. Cl.

49. οὗτος ἀνὴρ] ὁ Πῶλος, ὡς παρὰ πόδας τοῦ Σωκράτους ἐναντία λέγοντος πρὸς ἑαυτόν, καὶ ποιεῖν ἃ δοκεῖ αὐτῷ τὸν ῥήτορα, καὶ μὴ ποιεῖν ἃ βούλεται, ὥσπερ ἐκπεπληγμένος ταύτην ἀφίησι τὴν φωνὴν « οὗτος ἀνήρ », ὡσανεὶ ἔλεγεν « ὁ ἄνθρωπος οὗτος τί πάσχει; οὕτω τῶν ἑαυτοῦ λόγων ἐπιλέλησται; » ἐφ' οἷς ὁ Σωκράτης, ὑποτεμὼν τὸν τοῦ Πώλου λόγον μεταξύ, φησὶν ἐπιμένων τῷ παραδόξῳ τῶν λόγων « οὔ φημι ποιεῖν αὐτοὺς ἃ βούλονται· ἀλλά μ' ἔλεγχε, » ὡσανεὶ ἔλεγεν « ἐμοὶ μὲν ταῦτα δοκεῖ, καὶ ἐγὼ ταῦτα φημί, τὸ τοὺς ποιοῦντας ἃ δοκεῖ αὐτοῖς δίχα νοῦ μὴ ποιεῖν ἃ βούλονται· εἰ δὲ σοὶ οὕτω μὴ δοκεῖ, μὴ ἀγανάκτει, ἀλλὰ τὸν λόγον ἔλεγχε. »

P. 341, 3. κατὰ σέ] καὶ γὰρ Γοργίᾳ καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν αἱ παρισώσεις ἐπετηδεύοντο.

15. χρηματισμὸν] τὸν τῶν χρημάτων πόρον.

22. πάντα τὰ ὄντα ἢ ἕνεκά του, ὡς τὰ χείρω, ἢ οὗ ἕνεκα, ὡς τὰ κρείττω καὶ ἔστιν ἡ διαίρεσις ἄμεσος. οὕτως οὖν ὁ Σωκράτης τὴν χ κατασκευάσας πρότασιν τὴν μείζονα πάλιν ἐκ διαιρέσεως ἄλλης εἰσάγει, λέγων πᾶν τὸ ὂν ἤτοι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἢ μεταξὺ τούτων. εἰ οὖν τοῦτο, δῆλον ὅτι τὸ τούτου ἕνεκα ἤτοι ἀγαθὸν ἢ κακόν· ἀλλὰ μὴν οὐ κακόν, ἀγαθὸν ἄρα· τὰ γὰρ μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν ἕνεκα πράττομεν δηλονότι. Cl.

29. ἃ ἐνίοτε] ταῦτα μετέχειν δύναται τῶν ἄκρων, ταῦτα δὲ οὔ.

43. ἐκ τούτων ἂν λάβοις [ὅτι οἱ] ἀνεπιστημόνως ζῶντες ἀβουλήτως ἐνεργοῦσιν· ᾧ ἕπεται τὸ τὰ ἁμαρτήματα πάντα ἀκούσια εἶναι, ὡς καὶ ἐν τοῖς Νόμοις λέγει. Cl.

P. 342, 1. τί οὐκ ἀποκρίνει] ὁ μὲν Γοργίας ἐπιεικέστερος ὢν καὶ ἑτοίμως ἀπελογεῖτο καὶ ἐτίθει τὰ ἐρωτώμενα· ὁ δὲ Πῶλος σιωπᾷ αὐθαδέστερος ὤν· ὁ δὲ Καλλικλῆς παντελῶς ἀνερυθριάστως οὐδὲ ἀνέχεται τῶν συλλογισμῶν, ἀλλ' ἰταμῶς διακείμενος τῷ Σωκράτει παραχωρεῖ καθ' αὑτὸν συνάγειν ἃ βούλεται. μέσος οὖν ἄρα ὁ Πῶλος ἀμφοῖν, τοῦ μὲν τῇ ἐπιεικείᾳ, τοῦ δὲ τῇ αὐθαδείᾳ ἀπολειπόμενος. Cl.

15. ὡς δὴ σὺ ὦ Σώκρατες] ὁ πλημμελῶς κατὰ δόξαν ζῶν σοφιστής, ἐπειδὴ τοῦ λόγου ἐξέπεσε καὶ τῆς τοῦ συλλογισμοῦ ἀνάγκης, εἰς τὴν αἴσθησιν φεύγει καὶ ταύτην προτείνει, τὸν ἐπιστήμονα ἐκ τούτου εἰς ἀντίφασιν, ὡς δοκεῖ, περιάγων. Cl.

20. εὐφήμει] σιώπα, μὴ ἀκαιρολόγει.

22. ἀζηλώτους] ἀζήλωτος γάρ ἐστιν, ὅστις ἔχει τι ὃ μὴ εὐχόμεθα γενέσθαι ἡμῖν, ἄθλιος δὲ ὁ πάθεσιν ἀνηκέστοις ἐνισχόμενος.

30. ἦπου] ἴσως, σχεδόν.

32. τὸ ἧττον ἐπὶ τοῦ ἄκοντος ἀποθνήσκοντος ἀδίκως, οὐκ ἐπὶ τοῦ ἐλπίδας ἔχοντος ἐπιδώσειν εἰς ἀρετήν· ἐπὶ δὲ τοῦ σπουδαίου ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς ἀποδεκτέον.

35. ἤ γὰρ] ἀντὶ τοῦ εἰ συναπτικοῦ, ὡς παρ' Ὁμήρῳ (Il. Γ, 215)·

οὐδ' ἀφαμαρτοεπής, ἤ καὶ γένει ὕστερος ἦεν. Cl.

48. ὑπὸ μάλης πάντες οἱ παλαιοὶ προφέρονται ἑνικῶς, τάττονται δὲ αὐτὸ ἐπὶ τοῦ κρυφίως τι πράττειν, καὶ ἀεὶ μετὰ τῆς προθέσεως, ὡς Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Ἄφοβον (III, p. 848, 11)· « ἀλλὰ μὴν οὐχ εἷς οὐδὲ δύο ταῦτ' ἴσασιν, οὐδ' ὑπὸ μάλης ἡ πρόκλησις γέγονεν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγορᾷ. » πληθυντικῶς δὲ οὐ μάλας λέγουσιν, ἀλλὰ μασχάλας, καὶ ἄνευ τῆς προθέσεως. Λυσίας ἐν τῇ πρὸς Μετάνειραν ἐπιστολῇ· « καὶ τὴν μὲν κόμην ψιλὴν ἔχεις, τὰς δὲ μασχάλας δασείας ». τὸ μέντοι ὑπὸ κόλπους, ταὐτὸν καὶ αὐτὸ κατὰ τὸ σημαινόμενον ὑπάρχον, ἀμφοτέρως ἐχρήσαντο, ἑνικῶς φημὶ καὶ πληθυντικῶς, καὶ ἀεὶ μετὰ τῆς προθέσεως, οἷον ὑπὸ κόλπον καὶ ὑπὸ κόλπους. Cl.

51. τεθνήξει] ἐνεργητικὸν ἀντὶ παθητικοῦ τοῦ τεθνήξεται καινοπρεπῶς παρελήφθη. — Cl. : ἐνέργεια ἀντὶ πάθους, ἀττικῶς.

52. τῆς κεφαλῆς ... κατεαγῆναι] καὶ τοῦτο Ἀττικόν· τὸ γὰρ κοινὸν τὴν κεφαλὴν κατεαγῆναι· τὸ γὰρ ἐπὶ μέρους λέγειν Ἀττικόν, οἷον ἔφαγον τοῦ ἄρτου. οὕτως οὖν καὶ κατεάγην τῆς κεφαλῆς. Cl.

P. 343, 17. σκεψώμεθα] ἐντεῦθεν ὁ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας ἐπεισέρχεται λόγος. — Cl. : μέχρι τούτου δέδεικται ἡ ῥητορικὴ εἴδωλον τοῦ τῆς πολιτικῆς μορίου· καὶ ὅτι ἡ ποιητικὴ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιστήμη ἐστίν· καὶ ὅτι ἡ δύναμις τέλος ἔχει τὸ ἀγαθόν· καὶ ὅτι ἡ βούλησις ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν ἐστιν· καὶ ὅτι οὐδεὶς κακὸς ἢ μέγα δύναται ἢ ποιεῖ ἃ βούλεται· ἀλλὰ μόνος ὁ ἐπιστήμων καὶ δύναται ὅσα βούλεται καὶ ζῇ κατὰ νοῦν ἐνεργῶν.

24. ὅρον] οὐχ ὁρισμὸν λέγει, ἀλλὰ τίνα τρόπον καὶ διορισμόν.

29. χαλεπὸν] κατ' εἰρωνείαν τοῦτό φησιν, ὡς δηλοῖ τὸ ἐπαγόμενον.

33. φλυαρία παρὰ Πλάτωνι πανταχοῦ πᾶν τὸ περιττόν, εἴτ' ἐν λόγοις εἴτ' ἐν πράγμασιν.

45. μέγαν βασιλέα] τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα.

47. παιδεία ἡ ἐξ ἀρχῆς τροφή, δικαιοσύνη ἡ τελεία ἀρετή.

P. 344, 7. τὸν δεσπότην καὶ θεῖον] τὸ μὲν δεσπότην ἀνελεῖν παράνομον, τὸ δὲ θεῖον ἀνοσιουργὸν παρίστησι τὸν Ἀρχέλαον, εἴπερ ἐν τάξει πατέρων οἱ θεῖοι.

10. ἀνεψιὸν] τὸν παρ' ἡμῖν ἐξάδελφον.

12. ἠφάνισεν] τῆς ταφῆς ἀφείλετο.

14. εἰς τὸ ἀδελφόν στικτέον, ἵνα τὸ γνήσιον πρὸς τὸ Περδίκκου υἱὸν ἐξακούηται.

23. ἀπὸ σοῦ] κατ' εἰρωνείαν καὶ τοῦτο φησίν.

28. ἄλλο τι] ὁ λόγος οὗτος οὐκ ἔλεγχός ἐστιν, ᾧ με ἔφης πρὶν καὶ παῖς ἂν ἐλέγξειεν, ἀλλὰ πρὸς ἄλλο τι εἰρημένος.

33. ῥητορικῶς] οὐ πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλὰ πρὸς τὰς τῶν πολλῶν ἡμαρτημένας δόξας.

45. τρίποδες] τῶν λαμπρῶν ἀναθημάτων καὶ τῶν πλουσίων καὶ ἐν δυνάμει μνημονεύει, ὅτι τούτοις μάλιστα οἱ δικασταὶ πιστεύουσι. Διονύσιον δὲ τὸ τοῦ Διονύσου φησὶν ἱερόν.

51. ἀναγκάζεις] ταῖς ἀποδεικτικαῖς πίστεσι πείθεις.

53. οὐσίας] οἱ ἐν τοῖς δικαστηρίοις τὰ χρήματα οὐσίαν φασί· διὰ τοῦτο οὖν ὡς πρὸς ῥήτορα διαλεγόμενος οὕτως εἶπεν. ὅμως προσέθηκε καὶ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ οὐσίαν, φημὶ δὲ τἀληθές.

54. ὁμολογοῦντα] οὐ μόνον πρὸς τὸν ἐλέγχοντα, ἀλλὰ πολὺ πρότερον αὐτὸν πρὸς ἑαυτόν.

P. 345, 26. ὑπὸ θεῶν] εἰ ὑπὸ θεῶν, ἀγαθὴ ἡ δίκη· τὰ γὰρ ἐκ τούτων τοιαῦτα.

29. φίλον] οὐχ ὡς ὁμόφρονα, ἀλλ' ὡς εὐνοϊκῶς πρὸς πάντα ἄνθρωπον ἔχοντα.

41. χαλεπώτερον] καὶ τοῦτο κατ' εἰρωνείαν φησὶν ἢ κατ' ἀντίφρασιν.

42. ἀδύνατον] ὁ Σωκράτης τῷ παρ' ὑπόνοιαν λεγομένῳ χρῆται, εἰπὼν οὐ χαλεπὸν ἀλλ' ἀδύνατον.

54. μορμολύττει] φοβεῖς. παρῆκται δὲ τὸ ῥῆμα ἀπὸ τῶν προσωπείων τῶν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ὑποκριτῶν, ἃ ἐκάλουν μορμολυκεῖα, Δωριεῖς δὲ γόργια. τοιούτοις δὲ καὶ αἱ γυναῖκες τὰ παιδία φοβοῦσιν.

P. 346, 1. ἐμαρτύρου] ἀντὶ τοῦ μάρτυρας προσεκαλοῦ. Cl.

8. ἄλλο αὖ τοῦτο εἶδος ἐλέγχου] τοῦτο παράγγελμα Γοργίου, τὸ τὰς σπουδὰς τῶν ἀντιδίκων γέλωτι ἐκλύειν, τὰ δὲ γελοῖα ταῖς σπουδαῖς ἐκκρούειν.

13. βουλεύειν λαχὼν] κληρωτοὶ γὰρ ἦσαν οἱ βουλευταί, ἀφ' ἑκάστης τῶν δέκα φυλῶν εἷς πρὸς ἕνα ἐνιαυτόν, καθ' ὃ καὶ ἐλέγετο πρυτανεύειν ἡ φυλή.

14. ἐπιψηφίζειν ἐστὶ τὸ τινὸς πρυτανευούσης φυλῆς ἕνα κληρούμενον ἀπ' αὐτῆς τὰς ψήφους ἑκάστων ἀπαριθμεῖσθαι τῶν τε τιθεμένων δεῖν γενέσθαι περὶ οὗ ἡ σκέψις καὶ τῶν ἀπαγορευόντων, καὶ ἔτι τὰς τῶν ἀμφιβάλλειν λεγόντων, ἀποφαίνειν τε εἰς τὸ κοινὸν τίνες τούτων αἱ ψῆφοι, πλείους ἢ ἐλάττους ἢ μεταξύ, ἐξ ὧν τὸ πρακτέον ἢ μὴ διεκρίνετο. καὶ ὁ τοῦτο ποιῶν, οὗτος ἦν ὁ ἐπιψηφίζειν λεγόμενος.

15. ἐπιψηφίζειν τοὺς παρόντας] ἀντὶ τοῦ ταῖς ψήφοις τῶν παρόντων κρίνειν τὴν ἀλήθειαν. — Cl.: ἐπιψηφίζειν ἀντὶ τοῦ ἐπιμαρτυρεῖν καὶ ἐπικυροῦν τὸν λόγον ὃν σὺ λέγεις. ἡ δὲ σύνταξις πρὸς αἰτιατικήν.

24. καὶ ἐμὲ καὶ σὲ] κατὰ τὰς κοινὰς καὶ ἀληθεῖς ἐννοίας δηλονότι.

32. λέγε δή μοι] τῶν δύο προβλημάτων τοῦ πρώτου ἐντεῦθεν ἡ κατασκευή, ὅτι χεῖρον τοῦ ἀδικεῖσθαι τὸ ἀδικεῖν.

P. 347, 1. ἐπιτηδεύματά ἐστι τὰ διὰ μόνων τῶν ἐθῶν μελετώμενα.

3. μαθήματά ἐστι τὰ κατὰ τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας διὰ διδασκαλίας τοῖς ἀνθρώποις παραγιγνόμενα.

50. μετὰ τοῦτο δὲ] τοῦ δευτέρου προβλήματος κατασκευή, ὅτι τῶν ἀδικούντων κρείττων ὁ δίκην διδοὺς ἢ ὁ μή.

P. 348, 5. εἴ τίς τι ποιεῖ] ἐκ τούτου δῆλον ὅτι τὸ νοεῖν καὶ βαδίζειν οὐ ποιεῖν ἐστίν, ἀλλ' ἐνεργεῖν μόνον· οὐ γὰρ πρός τι πάσχον γίνονται.

28. κολάζεσθαί ἐστι κυρίως τὸ τῆς πονηρίας κολούεσθαι, ὅ ἐστιν ἐλαττοῦσθαι ἢ ἐμποδίζεσθαι.

43. ἆρ' οὖν τοῦ μεγίστου] ἐντεῦθεν ἀποδείκνυται οἵου μεγίστου κακοῦ ἀπαλλάττεται ὁ δίκας διδούς.

P. 350, 10. δεύτερος οὐ πρὸς εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ τετάχθαι μέσος τῶν τριῶν.

38. συλλογισώμεθα] σημείωσαι ὅτι Ἀριστοτέλης τοῦ συλλογισμοῦ τὸν ὅρον ἐντεῦθεν εἴληφε σχεδὸν αὐταῖς λέξεσιν.

P. 351, 8. ἕξοντα] προσυπακουστέον τὸ πρὸς κακοδαιμονίαν.

10. τάχιστα δώσει δίκην παρὰ τὸν δικαστὴν δηλαδὴ τὸν οἰκεῖον λογισμόν, βασανίζοντα αὐτοῦ τὰς φαντασίας καὶ κολάζοντα τὰς παραλόγους ἐννοίας. οὐκ εἰσάγειν οὖν εἰς δικαστήριον, ἀλλὰ νουθεσίαν καὶ ἐπίπληξιν ἐφ' ἑαυτὸν καὶ τοὺς οἰκείους ἄγειν παρακελεύεται.

40. εἰ ἄρα δεῖ] φησὶν ὅτι, εἰ δέ ἐστί τις ἐχθρός σου, μὴ ἀδικεῖ δὲ σὲ ἀλλὰ ἄλλον τινά, μὴ θελήσῃς αὐτὸν δοῦναι δίκην, ἀλλὰ καὶ βοήθησον αὐτῷ, εἰ δύνασαι, ἵνα ἔτι πλέον τιμωρηθῇ.

P. 352, 6. οἷον] ἀντὶ τοῦ θαυμαστὸν ἐνταῦθα.

51. νεανιεύεσθαι] μέγα φρονεῖν, κομπάζειν.

P. 353, 14. φορτικά ἐστι τὰ βάρος ἐμποιοῦντα, δημηγορικὰ τὰ πρὸς τὴν τῶν πολλῶν βλέποντα δόξαν.

19. τὸ σοφὸν] ἀντὶ τοῦ τὸ σόφισμα.

14. ἐδιώκαθες] ἐδίωκες.

28. προπηλακιζόμενος] ὑβριζόμενος, ἐξουθενούμενος. Cl.

P. 354, 22. μείζω φησὶν ὁ Καλλικλῆς τὴν κατ' αὐτὸν ῥητορικήν, ἴσως δὲ καὶ τὴν τυραννίδα, ὡς ὕστερον δηλώσει.

29. ἀπαρίθμησις ὧν οἴεται ψευδῶς Καλλικλῆς ἄπειρον εἶναι τὸν φιλόσοφον.

31. συμβόλαια παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς αἱ ἀσφάλειαι καὶ συγγραφαὶ καὶ συνθῆκαι πόλεων, καθ' ἃς τὸ δίκαιον ἀλλήλαις ἔνεμον.

33. ἤθη τὰ ἐν ἔθει κείμενα φησίν.

40. τὰ ἰαμβεῖα ταῦτ' ἐστὶν ἐξ Ἀντιόπης τοῦ δράματος Εὐριπίδου, ἐκ τῆς Ζήθου ῥήσεως πρὸς τὸν ἀδελφὸν Ἀμφίονα. οὗτοι δ' Ἀντιόπης υἱοί.

47. παιδείαν φησὶ τὴν περὶ τὰ μαθήματα ἐν παισὶ τροφήν τε καὶ ἀγωγήν.

P. 355, 2. τὸ διαλέγεσθαι παιδάριον πικρόν τι δοκεῖ, ὡς παρὰ φύσιν καὶ βίαιον ὄν· καταγέλαστον δέ, ὅταν ψελλίζηται ἀνήρ, καὶ πληγῶν ἄξιον, ὅταν παίζῃ. ἄνανδρα δ' ἄμφω οὐχ ὡς γυναιξὶν ἀλλ' ὡς παιδίοις πρέποντα.

25. ὅτι ἀμελεῖς] καὶ ταῦτα τὰ ἰαμβεῖα τοῦ Εὐριπίδου ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἀντιόπης δράματος εἴληφε. σκόπει δὲ ὅπως δεῖ χρῆσθαι ταῖς μακροτέραις ῥήσεσι τῶν ποιητῶν, μὴ αὐτοὺς διόλου τιθέναι τοὺς στίχους, ἀλλά τι καὶ λέξεως πεζοτέρας εὖ πως αὐτοῖς ἀναμῖξαι. ὁ τῶν στίχων δὲ νοῦς οὗτος· ὁ Ζῆθός φησι τῷ Ἀμφίονι μουσικῷ ὄντι· « ῥῖψον τὴν λύραν, κέχρησο δὲ ὅπλοις. » οὕτω καὶ Καλλικλῆς λέγει Σωκράτει· « ἄφες φιλοσοφίαν, ἐλθὲ δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ δίκαζε. »

46. ἀγροικότερον] ἀντὶ τοῦ σκληρότερον.

48. παῦσαι δὲ ἐλέγχων] ἐν ἄλλῳ πρόσκειται, παῦσαι ματαίζων.

53. βίος ὁ πλοῦτος, δόξα δὲ ἡ παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκίμησις.

P. 356, 3. ἰστέον ὅτι τὴν λίθον δι' ἧς δοκιμάζουσι τὸν χρυσόν, οἱ μὲν ἰδίως βάσανον, οἱ δὲ Λυδίαν καλοῦσιν.

13. τρία] ὅτι τρία ἐστὶν οἷς κρίνεται ψυχή, ἐπιστήμη, δόξα ὡς φρονίμου τε καὶ εὔνου, παρρησία.

13. πάντα ἔχεις] προσυπακουστέον, ὡς σύ τε οἴει καὶ ὁ πολὺς τῶν ἀνοήτων συρφετός.

29. Ἀφίδνα δῆμος Αἰαντίδος φυλῆς, ἐξ οὗ οὗτος.

30. Χολαργος δῆμος Ἀκαμαντίδος φυλῆς, ἐξ οὗ οὗτος.

51. τὸ μὲν ποῖον τὴν εἰδικὴν σημαίνει ἀρχήν, τουτέστι δίκαιον ἢ ἄδικον, τὸ δὲ τί ἐπιτηδεύειν τὴν

ποιητικήν, ἀντὶ τοῦ δημαγωγίαν τε καὶ ῥητορικὴν ἢ φιλοσοφίαν· τὸ δὲ καὶ μέχρι τοῦ, οἷον παιδείας χάριν ἢ περαιτέρω μέχρι τοῦ ἀκριβοῦς.

54. οὐχ ἑκὼν] ἰδού, ἀκούσια τὰ ἁμαρτήματά φησιν· ἀκούσιον γὰρ τὸ ψεῦδος· παραλογιζόμεθα δὲ αὐτοὺς κατὰ τὴν καθόλου πρότασιν.

P. 357, 2. ἱκανῶς ἐνταῦθα τὸ μετ' ἀποδείξεως λέγεται.

6. βλὰξ ὁ χαῦνος τῇ προαιρέσει. εἴρηται δὲ ἢ ἀπὸ τοῦ βεβλάφθαι τὰς φρένας, ἢ ἀπὸ τοῦ μαλακοῦ οἷον μάλαξ τις ὤν· ἐπειδὴ δὲ τὸ μ τῷ λ ἀσύμπλοκον, ἀντὶ τοῦ μλὰξ γέγονε βλάξ.

20. ὡς τὸ κρεῖττον] σημείωσαι κατ' ἀρετὴν μᾶλλον. βέλτιον δὲ ἄμεινον. κατὰ δὲ τὴν τοῦ σώματος ῥώμην μᾶλλον ἰσχυρότερον κρεῖττον.

38. ἔστι ταῦτα ἢ οὔ;] σκόπει ἐκ τούτων τὸν πρὸς τὰς ἀποκρίσεις τοῦ Καλλικλέους ὄκνον, τοῦ ἔστι ταῦτα ἢ οὔ; καὶ τοῦ νομίζουσιν ἢ οὔ; καὶ τοῦ μὴ φθόνει μοι ἀποκρίνασθαι.

47. κινδυνεύεις] τουτέστι φαίνῃ, ὅπερ ἀμφιβάλλων ὥσπερ εἴρηκε, τὸ βαρὺ τῶν ἐλέγχων παραμυθούμενος.

53. ουτοσὶ ἀνὴρ] ὅρα τὴν πρὸς ἑτέρους τοῦ λόγου ἀποστροφήν, ὅσην τοῦ Καλλικλέους καὶ κατὰ τὸ σχῆμα θρασύτητα δείκνυσιν.

P. 358, 5. συρφετὸς] ἀγυρτώδης ὄχλος, ὡς νῦν, ἢ λόγος, ἢ ἐξ ἀνέμου συλλεγομένη κόπρος καὶ φρυγανώδης.

10. τοπάζω] ὑπονοῶ, εἰκάζω.

16. προδίδασκε] περιττεύει ἡ πρόθεσις Ἀττικῶς.

17. εἰρωνεία ἐστὶ προσποίησις ἀδυναμίας ὧν τις δύναται ποιεῖν· ἐξ ἧς καὶ τὸ εἰρωνεύω ῥῆμα. ταύτῃ δὲ τὴν ἀλαζονείαν ἐναντίαν εἶναι· ἔστι γὰρ ἀλαζονεία προσποίησις δυνάμεως ὧν τις οὐ δύναται ποιεῖν.

18. ὄμνυσι κατὰ τοῦ Ζήθου ὥς τινος τῶν ἡρώων ὄντος, ἢ ὡς χαριζόμενος Καλλικλεῖ, ἐπειδὴ τῇ τούτου ῥήσει πρὸ μικροῦ εἰς παραίνεσιν ἐχρήσατο.

29. δοκεῖς βούλεσθαι λέγειν] ὡς οὐδὲ φράσαι δυναμένου τοῦ Καλλικλέους, ἅπερ ἐθέλει, ὁ Σωκράτης καθάπτεται.

34. ἔχε δὴ αὐτοῦ] ἀντὶ τοῦ μέμνησο τῶν ῥηθέντων.

35. ἀθρόοι] ἀντὶ τοῦ ὁμοῦ. οὐ γὰρ εἴ τι πολύ, τοῦτο καὶ ὁμοῦ. διὰ τοῦτο οὖν πολλοὶ ἀθρόοι φησίν.

P. 359, 12. ἀεὶ ταὐτὰ] οἰκειότερον γὰρ ἐπιστήμης τὸ ἀεὶ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν ἢ τὸ ἕτερα.

39. τί ἢ τί] ὁ Καλλικλῆς συνεὶς τούτων οὐδέν, ὑπολαβὼν δὲ διαίρεσίν τινα περιέχειν τὴν ἐρώτησιν τοῦ Σωκράτους, ἀξιοῖ σαφῶς αὐτὸ εἰπεῖν, τί ποτέ ἐστιν ἑκάτερον ὧν ἀντιδιαιρεῖν βούλεται. διόπερ φησὶ τί ἢ τί.

46. ἡδὺς εἶ] κατ' εἰρωνείαν τοῦτό φησι Καλλικλῆς.

48. οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἂν γνοίη] ἀντὶ τοῦ οὐδείς ἐστιν ὃς οὐκ ἄν μοι μαρτυρήσειεν ὅτι λέγων τοὺς σώφρονας οὐ λέγω τοὺς ἠλιθίους· τουτέστιν οὐδείς ἐστιν ἀνθρώπων ὃς τοὺς σώφρονας ἠλιθίους λέγει. πρὸς ὃν ὁ Καλλικλῆς τοὐναντίον φησίν, ὅτι πάνυ πολλοὶ οἱ τοὺς σώφρονας λέγοντες ἠλιθίους.

49. ἐπεὶ πῶς ἂν] ἐντεῦθεν ὁ περὶ τῆς τελικῆς αἰτίας τῶν ἠθικῶν λόγος. ἔστι δὲ ἀρχὴ κατὰ Σωκράτην τἀγαθά, κατὰ δὲ Καλλικλέα αἰσχρὰ ἡδονή.

P. 360, 22. ἐπικουρίαν] ἢ τὴν ἐκ πλούτου καὶ περιουσίας, ἢ τὴν ἐκ τῆς παρὰ τῷ Καλλικλεῖ καλουμένης φρονήσεώς τε καὶ ἀνδρίας.

26. οὐκ ἀγεννῶς] ἀντὶ τοῦ ἀτενῶς καὶ ἀκάμπτως.

27. παῤῥησιαζόμενος] ἀντὶ τοῦ μετὰ παῤῥησίας ἀπαρακαλύπτως ὁμολογῶν.

34. οὐκ ἄρα] ἀπόδειξις δι' ἐπιχειρημάτων ἕξ, τριῶν μὲν ἐνδόξων, τριῶν δὲ πραγματειωδεστέρων· ὧν τῶν ἐνδόξων τὸ πρῶτον ἐκ τῆς τῶν πολλῶν δόξης εἴληπται.

38. ὥς γε σὺ λέγεις] ἐκ τῆς τῶν ποιητῶν ἢ τῶν Πυθαγορείων.

40. τὰ ἰαμβεῖα ἐκ τοῦ Φρίξου τοῦ δράματος Εὐριπίδου·

> τίς δ' οἶδεν εἰ τὸ ζῆν μέν ἐστι κατθανεῖν,
> τὸ κατθανεῖν δὲ ζῆν κάτω νομίζεται;

42. τῷ ὄντι ἴσως] τὸ ἴσως περὶ τοῦ ἀληθῆ εἶναι τὸν ἐν τῷ μύθῳ λόγον ἢ μή· τὸ δὲ τῷ ὄντι, ὅτι ὅ γε μῦθος αὐτὸ τοῦτο τῷ ὄντι καὶ διατεταμένως διισχυρίζεται, τὸ θάνατον εἶναι τῆς ψυχῆς τὴν μετὰ τοῦ σώματος ζωήν.

47. κομψὸς] οὐ τὸν πιθανὸν ἀλλὰ τὸν τεχνικὸν ἢ σπουδαῖόν φησι. Σικελικὸς δ' ἢ Ἰταλικός, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Πυθαγόρειος δ' οὗτος ἦν, ὑπῆρχε δὲ Ἀκραγαντῖνος· Ἀκράγας δὲ πόλις Σικελίας, ἀπὸ τοῦ πλησίον ποταμοῦ κεκλημένη, ἀφ' ἧς οὗτός τε καὶ Ὀλύμπιος ὁ μελοποιός. — Σικελὸν δὲ ἢ Ἰταλικόν φησιν, ἐπειδὴ πλησίον Σικελίας ὅ τε Κρότων καὶ τὸ Μεταπόντιον, αἱ πόλεις οὗ οἱ Πυθαγόρειοι διέτριβον, αἱ τῆς Ἰταλίας εἰσίν.

49. ἀμύητοι ἡμεῖς οἱ τεθνεῶτες, οἱ ἐν σώματι ζῶντες.

P. 361, 2. ὕδωρ] τὸ ῥευστὸν καὶ ἄστατον τῶν ἡδονῶν.

17. ἐκ τοῦ γυμνασίου φησὶ τοῦ αὐτοῦ, ὅτι τὸ μὲν πρὸ αὐτοῦ ἐπιχείρημα ἐν μύθου προῆκται σχήματι, τοῦτο δὲ ἐν παραδείγματος. ἦν δὲ ἐκεῖνο

μὲν τῶν Πυθαγορείων οἰκεῖον, τοῦτο δὲ Σωκράτους, ὡς σαφέστερόν τε καὶ πληκτικώτερον.

18. σκόπει γὰρ] ἐντεῦθεν αἱ πραγματειωδέστεραι, ὧν τὸ πρῶτον ἐπιχείρημα ἀπό τινος εἰκόνος ἄρχεται.

22. οἶνον μὲν ὡς τροφιμώτατον, γάλα δὲ ὡς πρώτην τροφήν, μέλι δὲ ὡς τὴν ἐν τῇ τροφῇ γλυκυθυμίαν παρείληφεν.

25. πληρωσάμενος] οὐκ ἐμπλησθεὶς ἀλλὰ προσδεὴς ὤν.

43. χαραδριὸς ὄρνις τις, ὃς ἅμα τῷ ἐσθίειν ἐκκρίνει. εἰς ὃν ἀποβλέψαντες, ὡς λόγος, οἱ ἰκτεριῶντες ῥᾷον ἀπαλλάττονται· ὅθεν καὶ ἐγκρύπτουσιν αὐτὸν οἱ πιπράσκοντες, ἵνα μὴ προῖκα ὠφελῶνται οἱ κάμνοντες.

καί μιν καλύπτει· μῶν χαραδριὸν περνᾷς;

ὥς φησιν Ἱππῶναξ.

44. λέγεις οἷον] τοῦτο ἐκ τοῦ ἀπεμφαίνοντος πρόεισιν.

50. μὴ ἀπαισχυνῇ] ἀντὶ τοῦ μὴ αἰσχυνθείης.

52. κνησιῶντα] ἐπιθυμητικῶς ἔχοντα τοῦ κνᾶσθαι, ὅ ἐστι κνήθεσθαι.

P. 362, 4. ἀνδρεῖος] ἀντὶ τοῦ ἀναιδής, κατ' εὐφημίαν.

10. κιναίδων] ἀσελγῶν, μαλακῶν. καὶ κιναιδία ἡ πορνικὴ ἀσχημοσύνη, ἀπὸ τοῦ ὀρνέου τῆς ἴϋγγος, ὃ καὶ κιναίδιον καλεῖται.

20. ἵνα δή μοι] τοῦτο φησίν· ἐγὼ μὲν ἕτερον εἶναι τὸ ἀγαθὸν τοῦ ἡδέος διανοοῦμαι· ἀλλ' ἵνα μὴ ἀσύμφωνος ὦ ἑαυτῷ, ταῦτα εἶναί φημι τὰ αὐτά.

22. τοὺς πρώτους λόγους] τοὺς ἑαυτοῦ δηλονότι, ἐν οἷς ἐμέμφετο Γοργίαν καὶ Πῶλον ὡς παρὰ τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς δι' αἰσχύνην ἀποκριναμένους, αὐτὸς δὲ ἐπηγγέλλετο παρρησιαζόμενος πᾶσαν ἐρεῖν τὴν ἀλήθειαν.

28. αἰνιχθέντα] τῷ γὰρ τοῦ κιναίδων βίου ὀνόματι κακὰ πολλὰ συνεσημαίνετο.

41. ὦ σοφώτατε σὺ] κατ' εἰρωνείαν ὑπὸ Καλλικλέους εἴρηται, ὥς φησι Πλούταρχος.

44. Ἀχαρναὶ δῆμος Οἰνηΐδος, ἐξ οὗ οὗτος.

46. Σωκράτης] τοῦτό φησι Καλλικλῆς καθ' ὁμοιότητα Σωκράτους.

47. Ἀλωπεκῆ δῆμος Ἀντιοχίδος, ἐξ οὗ οὗτος.

50. τοὺς εὖ πράττοντας] τὸ ἀγαθὸν καὶ κακὸν εἰπεῖν βουληθεὶς τὰ μετέχοντα λέγει.

52. ἐπ' εὐθείας ἐκ τοῦ τἀναντία μήτε ἅμα συνιέναι μήτε ἅμα ἀπαλλάττεσθαι.

P. 363, 25. ἡδὺ] ἀντὶ τοῦ ἡδόμενον ληπτέον.

40. αἰσθάνῃ οὖν τὸ συμβαῖνον] εἰ προηγεῖται μὲν ἐν τῷ διψῆν λύπη, ἐν δὲ τῷ πίνειν ἐπιγίγνεται ἡδονὴ καὶ συνυπάρχει αὐτῇ, ἅμα μὲν οὐ παραγίγνεται τἀναντία, καθὼς ἐν τῷ Φαίδωνι τῇ λύπῃ φησὶ τὴν ἡδονήν, ἅμα δὲ σύνεστι, καθὼς ἐνταῦθα λέγει. καὶ οὐ μάχεται ἑαυτῷ, εἴπερ ἄλλο μὲν τὸ ἅμα παραγίγνεσθαι, ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῶν ἐναντίων εὑρεῖν, ἄλλο δὲ τὸ συνεῖναι, ὅ ἐστιν ἐπ' αὐτῷ ἐγχωροῦν.

51. τὸ ἀκκίζεσθαι ἐκ γυναικὸς εἰρῆσθαί φασιν Ἀκκοῦς καλουμένης, ἣν οὕτως εὐήθη λέγουσιν ὡς ἀπὸ τοῦ ἱστοῦ θοιμάτιον καθελομένην ἡμίεργον ἀμφιέσασθαι, εἴς τε τὸ κάτοπτρον βλέπουσαν πρὸς τὴν παρ' αὐτῆς ἔμφασιν εἰς αὐτὸ γιγνομένην ὡς ἑτέρᾳ προσλαλεῖν γυναικί. μέμνηται ταύτης Ἕρμιππος ἐν Ἀθηνᾶς γοναῖς καὶ Ἄμφις ἐν τῷ ὁμωνύμῳ αὐτῆς δράματι. ἀκκίζῃ οὖν φησὶν ἀντὶ τοῦ ἀνοηταίνεις οἷα γυνή, μὴ εἰδέναι προσποιούμενος. — Cl. : ἀκκίζειν τὸ προσποιεῖσθαι, τὸ θρύπτεσθαι, τὸ μωραίνειν· πέπλασται δὲ ἡ λέξις ἀπὸ Ἀκκοῦς τινὸς μωροτάτης, ἣ τόν τε ἱστὸν διελοῦσα τοὺς στήμονας, ἐπεὶ ὑφ' ἑτέρας ἐκαλεῖτο, ἱστουργοῦσα προῆλθεν καὶ ἡμιτέλεστον ἄλλο ἱμάτιον πεποίηται, μέρος τοῦ ἱματίου γυμνοὺς τοὺς στήμονας ἀφορίσασα.

52. ἔχων ληρεῖς] ἀντὶ τοῦ ὑποκρίνῃ ἄνοιαν.

53. σοφὸς] ἀνόητος, κατ' εὐφημίαν.

P. 364, 8. τὰ σμικρά τε καὶ στενὰ] οὕτως ἀπέσκωπτεν οἱ σοφιστικοὶ ῥήτορες τοὺς διαλεκτικοὺς λόγους· καὶ Ἱππίας γοῦν (maj. p. 304, A) περιτμήματα αὐτοὺς ἐκάλεσεν.

11. τὰ μεγάλα γε μεμύησαι, πρὶν τὰ σμικρὰ] δηλονότι μυστήρια. διττὰ ἦν τὰ μυστήρια παρ' Ἀθηναίοις, καὶ τὰ μὲν μικρὰ ἐκαλεῖτο, ἅπερ ἐν ἄστει ἐτέλουν, τὰ δὲ μεγάλα, ἅπερ Ἐλευσῖνι ἤγετο. καὶ πρότερον ἔδει τὰ μικρὰ μυηθῆναι, εἶτα τὰ μεγάλα· ἄλλως δὲ τῶν μεγάλων μετασχεῖν οὐκ ἦν θεμιτόν. ἐτελεῖτο δὲ ταῦτα καὶ Δηοῖ καὶ Κόρῃ, ὅτι ταύτην μὲν Πλούτων ἁρπάξειε, Δηοῖ δὲ μιγείη Ζεύς· ἐν οἷς πολλὰ μὲν ἐπράττετο αἰσχρά, ἐλέγετο δὲ πρὸς τῶν μυουμένων ταῦτα· « ἐκ τυμπάνου ἔφαγον, ἐκ κυμβάλου ἔπιον, ἐκερνοφόρησα » (κέρνος δὲ τὸ λίκνον ἤγουν τὸ πτύον ἐστίν), « ὑπὸ τὸν παστὸν ὑπέδυον » καὶ τὰ ἑξῆς.

P. 365, 26. παροιμία, δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν, ὅτι χρὴ περὶ τῶν καλῶν πολλάκις λέγειν. Ἐμπεδοκλέους τὸ ἔπος, ἀφ' οὗ καὶ ἡ παροιμία· φησὶ γὰρ (v. 232 Mull.)

καὶ δὶς γάρ, ὃ δεῖ, καλόν ἐστιν ἐνισπεῖν.

35. οὐκοῦν ὁ ὁμοίως] ὑπερθετέον τὴν λέξιν οὕτως· οὐκοῦν ὁ κακὸς ὁμοίως· εἶτα τὰ ἑξῆς.

49. παλαιὸν λόγον] τὸν παροιμιώδη φησί. βούλεται δὲ οὗτος τὸ πάσῃ τύχῃ τῇ προσπιπτούσῃ χρῆσθαι πρὸς τὰς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας.

P. 366, 18. σὺ ἐκ τρίτων] τὸν γὰρ Γοργίαν καὶ Πῶλον ὡς ἕνα ἔλαβεν.

19. τῶν ἀγαθῶν] μέχρι τούτου ὁ περὶ τοῦ τελικοῦ

αἰτίου, τουτέστι τοῦ ἀγαθοῦ, τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν λόγος.

21. ἆρ' οὖν] ἐντεῦθεν ὁ περὶ τῆς εὑρετικῆς τέχνης αὐτοῦ, τάξιν εἰσαγούσης καὶ κόσμον ταῖς ψυχαῖς, ἥ ἐστι δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη καὶ ὅλως ἀρετή.

26. παρασκευαὶ] οὐ τέχνας, οὐκ ἐμπειρίας εἶπεν, ἀλλὰ τὸ μέσον τούτων, τὰς παρασκευάς, ὥσπερ ἐν τοῖς πρόσθεν τὰς ἐπιτηδεύσεις.

29. τῶν μὲν] τῶν παρασκευῶν δηλαδή.

32. Διὸς ἦν ἐπώνυμον παρ' Ἀθηναίοις ὁ φίλιος, ἐκ τοῦ εἶναι τῶν φιλικῶν καθηκόντων αὐτὸν ἔφορον.

38. ὁ δή σύνδεσμος ἐμφαντικὸς εἰρωνείας ἐστίν.

43. ἴσως οὖν] ὅρα τὴν παράδοσιν τῆς τῶν προβλημάτων τάξεως, ὅτι πρῶτον δεῖ διαιρεῖσθαι, εἶτα τὴν διαφορὰν τῶν διαιρεθέντων ἑλεῖν, καὶ τρίτον ὁποῖον βέλτιον.

P. 367, 4. ἡ δ' ἰατρικὴ] τούτῳ προσθετέον ἀπὸ κοινοῦ τὸ τέχνη εἶναι.

4. ὅτι ἡ μὲν τούτου] τὰ κατὰ πᾶσαν θεωρούμενα τέχνην ταῦτα, γνῶσις τοῦ πράγματος περὶ ὃ σπουδάζει, ἐπίσκεψις αἰτιῶν δι' ἃς προσφέρει ἑκάστοις ἃ προσφέρει, ἀπόδοσις λόγου τούτων ἑκάστου.

11. διαριθμησαμένη] ἀντὶ τοῦ διακρίνασα ἢ διαλογισαμένη. ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ δὲ εἴρηται, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀριθμοὶ διακέκρινται ἀπ' ἀλλήλων καὶ πάντα κατ' αὐτοὺς διατέτακται, ὡς ὁ Πυθαγόρειος διδάσκει λόγος.

25. σὺ δὲ δὴ] ὡς Γοργίου καὶ Πώλου τὰ αὐτὰ ἤδη συγχωρησάντων.

27. οὐκ ἔγωγε] ἔμφασιν ἔχει τοῦ μὴ ἀρέσκεσθαι αὐτὸν οἷς ὁμολογεῖν ἀναγκάζεται.

41. κιθαριστικὴ] αὐλητικὴν μὲν πᾶσαν ἐκβάλλει τῶν ὀρθῶν πολιτειῶν, κιθαριστικὴν δὲ οὐ πᾶσαν, ἀλλὰ τὴν ἐν τοῖς ἀγῶσι μόνην. οἶδε γὰρ ἄλλην, ἣν σώζειν τὰς πολιτείας νενόμικεν.

54. ἡ σεμνὴ] ὡς εὐδοκιμοῦσα μᾶλλον τῶν ἄλλων τῆς μουσικῆς εἰδῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους. ἰστέον δὲ ὅτι ἡ τραγῳδία, κολακεία τις οὖσα, ὑπὸ τὸ σοφιστικὸν ταύτης εἶδος τέτακται, ἅτε δὴ γνώμας ἀποφαινομένη καὶ περὶ δικαίων καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ὑψηλολογουμένη· ἢ καὶ κατὰ τὸ δημηγορικόν, καθ' ὅσον καὶ αὐτός φησιν, εἴ τις αὐτῆς τὰ μέτρα περιέλοι, μηδὲν ἕτερον αὐτὴν φανῆναι ἢ δημηγορίαν, ἐπειδὴ καὶ παθῶν ὑπερβαλλόντων κινητικαὶ ἀμφότεραι.

P. 368, 25. τί δὲ] ἐντεῦθεν τῆς δημαγωγικῆς ῥητορικῆς διαβολή.

27. ἐλευθέρων ἀνδρῶν] τοῦτό φησι πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐν τοῖς θεάτροις ὄχλων, διὰ μὲν τῶν ἐλευθέρων τοὺς δούλους περιελών, διὰ δὲ τῶν ἀνδρῶν παῖδάς τε καὶ γυναῖκας.

52. τί δὲ Θεμιστοκλέα] ἡ τάξις τῶν δημαγωγῶν οὐ πρὸς τὸν χρόνον, πρὸς δὲ τὸν τρόπον αὐτῶν. πρῶτον γὰρ Θεμιστοκλέα φησὶν ὡς μᾶλλον κατὰ νοῦν καὶ λογισμὸν τὰ τοῦ πολέμου διαθέμενον, Κίμωνα δὲ δεύτερον ὡς ἐκείνῳ παραπλήσιον, Μιλτιάδην δὲ τρίτον ὡς τύχῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ τῶν πολεμίων κρατήσαντα, Περικλέα δὲ τελευταῖον, ἐπειδὴ πολὺς ἦν ὁ περὶ αὐτοῦ λόγος, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν Σωκράτην μάλιστα προσάξεσθαι ἤλπισεν.

P. 369, 49. δικαιοσύνη τε καὶ σωφροσύνη] τῷ μὲν νομίμῳ τὴν δικαιοσύνην ἀπέδωκε, τῷ δὲ κοσμίῳ τὴν σωφροσύνην.

P. 370, 35. αὐτὸς γνώσῃ] ἀντὶ τοῦ εἴ τι θέλεις, ποίει· ἐμοὶ γὰρ οὐ μέλει.

37. κεφαλὴν] αἴνιγμα τοῦτο τῶν παλαιῶν τε καὶ σοφῶν ἀνδρῶν, τὸ τέλειον πανταχῇ τετιμηκότων· ἐξαιρέτως δὲ ἐν τοῖς περὶ τὸν λογισμὸν τὸν ἡμέτερον, ὃν μῦθον ὀνομάσαντες, ὅτι καὶ τὸν λόγον οὕτως ἐκάλουν, κεφαλὴν αὐτοῦ τὸν νοῦν αἰνίττονται, οὐδὲν ἄλλο διὰ τούτου παρεγγυῶντες ἢ πάντας ἡμῶν τοὺς λογισμοὺς πρὸς ἓν τέλος βλέπειν, τὴν κατὰ νοῦν ἐνέργειαν.

45. Ἐπιχάρμου] οὗτος ὁ Ἐπίχαρμος γέγονε κωμῳδοποιός, καὶ εἰσήγαγέ τινας ἐν ἰδίῳ δράματι δύο διαλεγομένους πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὕστερον ἕνα τῶν δύο πάλιν τὰ τῶν δύο διαλεγόμενον.

P. 371, 10. ἕως αὐτῷ] τὸν ὑπὲρ φιλοσοφίας λόγον βουληθῆναι ἄν φησιν ἀποδοῦναι Καλλικλεῖ, ὥσπερ ὁ Ἀμφίων τῷ Ζήθῳ τὸν ὑπὲρ μουσικῆς παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ.

18. ἐξ ἀρχῆς, οὐ τοῦ διαλόγου φησί, τοῦ δὲ τελικοῦ αἰτίου τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν. εἰ δὲ περὶ τοῦ τέλους μάλιστα προκειμένης τῆς ζητήσεως, περὶ τῆς ποιητικῆς αἰτίας καὶ τοῦ εἴδους ἐνδιέτριψε, θαυμάζειν οὐ χρή. τὸ γὰρ ἀγαθόν, ὅπερ τὸ τέλος ἐστίν, ἄῤῥητον καθ' αὑτό. διόπερ ἐνταῦθα μὲν διὰ τῆς ἀποφάσεως, ὧν δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδονή, δηλοῦται· ἐν Παρμενίδῃ δὲ τελεώτερον οὐ περὶ ἀγαθοῦ τινὸς ἀλλ' ἁπλῶς περὶ ἀγαθοῦ ποιεῖται τὸν λόγον, ἐν Πολιτείᾳ δὲ δι' ἀναλογίας τινός. νυνὶ δ' ἐνταῦθα διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ εἴδους, ὃ μόνως ἐξ ἀνάγκης παραγίνεται. τοιοῦτον δέ τινα τρόπον καὶ ἐν Φιλήβῳ· διὰ νοῦ γὰρ καὶ τῆς ἀληθοῦς ἡδονῆς. ποιητικὴν δέ φαμεν αἰτίαν τὴν ἐπιστήμην τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων, εἰδικὴν δὲ αὐτὰ ταῦτα, τελικὴν δὲ τὸ ἀγαθόν.

20. οὐ ταὐτὸν] ἐντεῦθεν ὁ Σωκράτης ἑαυτῷ ἀποκρίνεται.

21. ἀλλὰ μὴν] τοῦτο ὅπερ ἐλέγομεν, ὡς ἄῤῥητον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν, διὰ τοῦ προπαραγενέσθαι τὴν ἀρετὴν δηλῶσαι βούλεται, ᾗ καὶ μόνῃ καὶ ἐξ ἀνάγκης συνέπεται.

30. ἀλλὰ τάξει] τῆς ἀρετῆς εἶδος τὴν τάξιν καὶ ὀρθότητά φησι· τὸ δὲ ποιητικὸν τὴν τέχνην, ἥτις ἐφ' ἑκάστῳ τέτακται πράγματι.

53. οὔτε διώκειν τὰ κακὰ δηλονότι, οὔτε φεύγειν τὰ ἀγαθά. ταῦτα γὰρ οὐ προσήκει αὐτῷ, εἰ μὴ πρὸς ἀρετὴν καὶ εὐδαιμονίαν φέροι.

P. 372, 13. ὡς ἔχει ποδῶν] ἀντὶ τοῦ, ὅσον δυνάμεθα, ὀφείλομεν φυγεῖν τὰς κακὰς πράξεις. κατ' ἀναλογίαν οὖν εἶπε πόδας ὥσπερ πόδας Ἴδης τοῦ ὄρους φαμέν. κατὰ ζωὴν οὖν φεύγωμεν τὰ κακά, μὴ ποσίν, ἐπεὶ καὶ ὁ Πλωτῖνος ἀνάγεσθαι λέγει τὰς ψυχὰς οὐ ποδί, ἀλλὰ ζωῇ.

18. ὁ σκοπὸς] σκοπὸς καὶ τέλος τῇ σχέσει μόνον διαφέρουσι. σκοπὸς μὲν γάρ ἐστιν ἡ ἀρχή, τέλος δὲ σκοπὸς εἰς ἐνέργειαν ἀχθείς. ἢ σκοπὸς τέλος ἀνέκβατον, τέλος δὲ σκοπὸς ἐκβεβηκώς.

26. οἱ σοφοὶ] σοφοὺς ἐνταῦθα τοὺς Πυθαγορείους φησί, καὶ διαφερόντως τὸν Ἐμπεδοκλέα, φάσκοντα τὴν φιλίαν ἑνοῦν τὸν σφαῖρον, ἑνοποιὸν εἶναι. τοῦτο δὲ πρὸς τῇ μιᾷ ἐστὶ τῶν πάντων ἀρχῇ.

33. ἡ ἰσότης ἡ γεωμετρικὴ] τουτέστιν ἡ δικαιοσύνη.

33. ταύτην δὲ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν Διὸς κρίσιν ἐν Νόμοις (VI, p. 757, B) ἐκάλεσεν, ὡς δι' αὐτῆς τῶν πάντων κεχριμένων τε καὶ ὡρισμένων. ἰστέον δὲ ὅτι ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν εἶναί φασιν, ὅταν τριῶν ἀριθμῶν ἀνίσων ὁ μέσος ὑπερέχῃ τε τῷ ἴσῳ καὶ ὑπερέχηται, οἷον β' δ' ς', γεωμετρικὴν δὲ ὅταν τριῶν ἀριθμῶν ὄντων ἀνίσων, ὃν ἔχει λόγον ὁ πρῶτος πρὸς τὸν δεύτερον, τοῦτον καὶ ὁ δεύτερος πρὸς τὸν τρίτον, οἷον δ' ς' θ', ἁρμονικὴν δέ, ὅταν τριῶν ἀριθμῶν ἀνίσων, ὡς ὁ μέγιστος πρὸς τὸν ἐλάχιστον, οὕτως ἔχῃ καὶ ἡ τῶν μειζόνων διαφορὰ πρὸς τὴν τῶν ἐλαττόνων, οἷον β' γ' ς'.

P. 373, 1. ἐπὶ κόρρης] ἐπὶ κεφαλῆς ἢ γνάθου ἢ κροτάφου. κόρρην γὰρ καὶ κόρσην τὴν ὅλην κεφαλὴν σὺν τῷ αὐχένι λέγουσι. τινὲς δὲ καὶ ῥάπισμά φασι τὸ ἐπὶ τῆς γνάθου λαμβάνειν, ἁπτόμενον καὶ τοῦ κροτάφου.

8. τέμνεσθαι] ἀντὶ τοῦ ζημιοῦσθαι ἐνταῦθα.

12. ἐμὲ] τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος Σωκράτη, οὐ τὸν κατὰ τὴν ψυχὴν μόνον. οὐ γὰρ θεμιτόν, φησὶν αὐτός, ἀμείνονα ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι.

15. ἀγροικότερον] τοῦτό φησι διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν σιδηρῶν καὶ ἀδαμαντίνων λόγων.

22. εἶναι] προσυπακουστέον τὸ τοῦτο ἀκριβῶς οἶδα.

25. εἰ οἷόν τε] ἐπειδὴ μεῖζον μεγίστου οὐκ ἔστι, διὰ τοῦτο τὸ εἰ οἷόν τε πρόσκειται.

28. ταύτην] τὴν τῆς ψυχῆς δηλαδή, δευτέραν δὲ τὴν τοῦ σώματος, καὶ τρίτην τὴν τῶν ἐκτός.

32. καὶ τἆλλα] περὶ τῶν νομιζομένων ἀγαθῶν τοῦτο λέγει, οἷς καὶ τάξιν τινὰ ἐν Νόμοις ἐπέθηκεν, εἰπὼν ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχύν, πλοῦτον.

P. 380, 4. σκυτοτόμον σκυτέα ἢ λωροτόμον, σκυτοδέψον δὲ τὸν δερματομαλάκτην ἢ βυρσοδέψην.

P. 384, 5. ἦν οὖν νόμος] τὸ ἦν καὶ τὸ ἔστιν χρονικὴν ἐμφαίνει διαφοράν, ἵνα σημάνῃ πρώτας καὶ δευτέρας ὑποστάσεις· ὅτι δὲ ἀχρόνως ταῦτα δεῖ νοεῖν, ἐμφαίνει τὸ ἀεί ἐστιν. Cl.

15. ὅτι ὁ συνέχων καὶ τὴν λοιπὴν δυάδα οὗτός ἐστιν ὁ Ζεύς, πρὸς ὃν καὶ ὁ Πλούτων ἐπιστρέφεται· καὶ τὸν νοῦν προσείληφε καὶ τοὺς λόγους πάντων πρὸ τῆς δυάδος. Cl.

16. Δία νῦν ἀκουστέον οὐ τὸν πρὸ τῶν τριῶν ἀλλὰ τὸν ἕνα τῶν τριῶν, πρὸς ὃν ἐπιστρέφεται ὁ Πλούτων καὶ οἱ ἐπιμεληταί. εἰσὶ δὲ δαίμονες κολαστικοὶ καὶ καθαρτικοὶ καὶ τελεσιουργοί. Cl.

33. γυμνὸς ὁ κριτὴς οὐ μόνον τοῦ ὀστρεώδους σώματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀερώδους φυράματος, καὶ μόνον ἔχων τὸ αὐτοειδὲς ὄχημα· οἱ δὲ κρινόμενοι γυμνοὶ μὲν τῆς παχύτητος τοῦ ὀστρεώδους, περιφέροντες δὲ τὸ ἀέριον φύραμα καὶ δεόμενοι καθάρσεως. Cl.

IN IONEM.

P. 388, 2. Ἔφεσος πόλις Ἰωνίας.

3. Ἐπίδαυρος πόλις ἐν Ἰλλυρίδι.

4. μῶν] μὴ αὖ, οὐ δή, ἆρα.

14. ῥαψῳδούς φασι τοὺς τὰ Ὁμήρου ἔπη ἐν τοῖς θεάτροις ἀπαγγέλλοντας. ἐκλήθησαν δὲ οὕτως, ἐπεὶ ῥάβδους κατέχοντες δαφνίνας ἀπήγγελλον. ῥαψῳδῆσαι λέγεται καὶ τὸ φλυαρῆσαι, ἢ τὸ ἁπλῶς λαλεῖν καὶ ἀπαγγεῖλαι χωρὶς ἔργου τινός.

P. 391, 7. Μαγνῆτιν] Πτολεμαῖος ὁ μέγας ἐν ζ' τῶν γεωγραφικῶν ὑφηγήσεών φησι κατὰ τὴν ἐκτὸς Γάγγου ποταμοῦ Ἰνδικὴν μετὰ καὶ ἄλλων νήσους τινὰς Σατύρων εἶναι τρεῖς, ὧν τοὺς ἐνοικοῦντας οὐρὰς ἔχειν ὁποίας διαγράφουσι τῶν Σατύρων. φέρονται δὲ συνεχεῖς καὶ ἄλλαι δέκα νῆσοι, καλούμεναι Μανιόλαι, ἐν αἷς φασὶ τὰ σιδηροῦς ἔχοντα ἥλους πλοῖα κατέχεσθαι, μήποτε τῆς Ἡρακλείας λίθου περὶ αὐτὰς γεννωμένης, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιούροις ναυπηγεῖσθαι· κατέχειν τε αὐτὰς ἀνθρωποφάγους. Διογενιανὸς δὲ Μαγνῆτιν μὲν πλανᾶν λέγει τὴν ὄψιν λίθον, ὡς εἴη ἀργύρῳ ἐμφερής, τὴν δὲ Ἡρακλεῶτιν ἐπισπᾶσθαι τὸν σίδηρον.

P. 394, 39. Πράμνειος οἶνος ἤτοι ὁ ἀπὸ τῆς Πραμνείας ἀμπέλου, ἢ ὁ πραΰνων τὸ μένος. τινὲς δέ, ἐπειδὴ Πράμνη πρῶτον ἐφυτεύθη ἄμπελος τῇ ἐν Ἰκάρῳ.

39. κνῆ τυρὸν κνήστει] ἔκοπτε τυρὸν κοπίδι.

IN PHILEBUM.

P. 399, 50. πειρασόμεθα] πειρώμεθα.

P. 400, 16. ὥσπερ μῦθος ἀπολόμενος] ὁ μῦθος ἀπώλετο. τούτῳ χρῶνται τῷ λόγῳ οἱ λέγοντές τι πρὸς τοὺς μὴ προσέχοντας. μέμνηται δὲ αὐτῆς καὶ Κρατῖνος ἐν Δραπέτισι καὶ Κράτης Λαμίᾳ.

P. 401, 23. μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον, παροιμία ἐπὶ τῶν ἑαυτοῖς ἐξ ἀνοίας πράγματα ἐγειρόντων. ταύτης μέμνηται καὶ Ὑπερείδης ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ πρὸς Ἀριστογείτονα· « καὶ οὐδὲ ἐκ τῆς παροιμίας δύνασαι μανθάνειν τὸ μὴ κινεῖν κακὸν εὖ κείμενον. » μετῆκται δὲ ἐκ τοῦ ἐν Ῥόδῳ κολοσσοῦ, ὃς πεσὼν πολλὰς οἰκίας κατέσεισε. βασιλέως δὲ βουλομένου αὐτὸν ἀναστῆσαι, φοβούμενοι οἱ Ῥόδιοι μὴ πάλιν καταπέσῃ, τὸ προκείμενον ἐπεφθέγξαντο.

P. 413, 4. γενούστης ὁ οἷον γεννήτης, ἢ συγγενής, ἢ ἔγγονος, ὧν τὸ τελευταῖον ἐκδέχεσθαι ἄμεινον, ἢ ὁ οἷον γεννητικός. γεννῆται δὲ οὐχ οἱ ἐκ γένους καὶ ἀφ' αἵματος προσήκοντες, ἀλλ' οἱ ἐκ τῶν γενῶν τῶν συννενεμημένων εἰς τὰς φρατρίας. οὗτοι δέ εἰσι, καθάπερ οἱ δημόται καὶ φράτορες, νόμῳ τινὶ ἔχοντες κοινωνίαν. τὸ δὲ γένος ἔχει ἄνδρας λ'. αἱ δὲ φρατρίαι ἐκαλοῦντο τριττῦς, ὅτι τεσσάρων φυλῶν οὐσῶν εἰς τρία ἑκάστην διεῖλον μέρη, τὰς μὲν φυλὰς δ' κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὰς δὲ φρατρίας καὶ τριττύας δυοκαίδεκα, οἷον μῆνας, τὰ δὲ γένη λ' ἐν ἑκάστῃ φρατρίᾳ, καθάπερ ἡμέρας τξ'· δωδεκάκις γὰρ λ' τξ'.

P. 423, 42. τί μὴν] καταφατικὸν ἐν ἴσῳ τῷ οἴομαι.

P. 424, 49. μηδὲν ἄγαν] ἑνὸς τῶν ἑπτὰ σοφῶν ἀπόφθεγμα, ὅμοιον τῷ μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον.

P. 426, 47. πέλας] τοῦτο καὶ τοπικῶς τάσσεται καὶ χρονικῶς καὶ ἐπὶ συγγενείας. Θουκυδίδης γοῦν [I, 32] ἐπὶ Κερκυραίων εἴρηκε πέλας, διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι ἀλλήλοις τὰ ναυτικά.

P. 427, 2. γνῶθι σαυτόν, ἐπὶ τῶν ὑπὲρ δύναμιν κομπαζόντων. λέγουσι δὲ οἱ μὲν Χίλωνος εἶναι τὸ ἀπόφθεγμα, οἱ δὲ Λάβυος εὐνούχου τινὸς νεωκόρου· οἱ δέ φασιν ὅτι Χίλωνος ἐρομένου τὸν θεὸν τί εἴη ἄριστον, εἶπεν ἡ Πυθία τὸ γνῶθι σαυτόν.

P. 430, 39. κομψοί] τωθασταί, γελοιασταί, σκωπτικοί, ἢ καλοί, ἢ μέτριοι.

45. σεμνότατον] θαυμαστότατον καὶ ἄξιον ἐντροπῆς, ἀξιωματικώτατον.

P. 432, 51. προσαγώγιον τεκτονικόν ἐστιν ὄργανον, ὃ προσάγοντες εὐθύνουσι τὰ στρεβλὰ ξύλα.

P. 433, 18. τευταζόντων] πραγματευομένων, ἐπὶ πολὺ διατριβόντων ἐν τῷ αὐτῷ, φροντιζόντων, ἢ ἐπιστρεφῶς τι πραττόντων, ἢ ἐνεργούντων, ἢ σπουδαζόντων· ἅπαντα γὰρ δυνατὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκδέξασθαι. σημαίνει δὲ καὶ τὸ ἡσυχαζόντων, καὶ ἔτι τὸ σκευωρουμένων, ἢ στραγγευομένων, ὅ ἐστι σκολιῶς διακειμένων, πρὸς τούτοις καὶ ταυτολογούντων ἢ φλυαρούντων· πολύσημος γὰρ ἡ λέξις ἥδε.

P. 435, 35. δὶς καὶ τρὶς τὸ καλόν : παροιμία· ὅτι χρὴ περὶ τῶν καλῶν πολλάκις λέγειν.

P. 436, 11. οἷ περισπωμένως ἑαυτῷ, ὡς ἐνταῦθα· ὀξυτόνως δέ, οἵ τινες. σημαίνει δὲ καὶ τὸ ὅποι.

47. δόξα σημαίνει τὸν παρὰ τῶν πολλῶν ἔπαινον. τάττεται δὲ καὶ ἀντὶ τῆς δοκήσεως, τουτέστιν ἀντὶ τῆς κατ' ἀρετὴν ὑπολήψεως. διαφέρει δὲ εὐκλείας, ἐπεὶ ἐκείνη ἐστὶ παρὰ τῶν ἀγαθῶν, δόξα δὲ ὁ παρὰ τῶν πολλῶν ἔπαινος.

P. 437, 34. μισγάγκεια ἡ μῖξις, ὅπου ποταμοὶ ἢ ῥύακες συμβάλλουσιν.

P. 440, 37. τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι] ἐκ μεταφορᾶς εἴρηται τοῦ ἐν ταῖς συνουσίαις ἔθους· Σοφοκλῆς ἐν Ναυπλίῳ καταπλέοντι. ἐκιρνῶντο γὰρ ἐν αὐταῖς κρατῆρες τρεῖς. καὶ τὸν μὲν πρῶτον Διὸς Ὀλυμπίου καὶ θεῶν Ὀλυμπίων ἔλεγον, τὸν δὲ δεύτερον ἡρώων, τὸν δὲ τρίτον σωτῆρος, ὡς ἐνταῦθά τε καὶ δὴ καὶ ἐν Πολιτείᾳ (IX, p. 583, B). ἔλεγον δὲ αὐτὸν καὶ τέλειον, ὡς Εὐριπίδης Ἀνδρομέδᾳ καὶ Ἀριστοφάνης Ταγηνισταῖς.

IN MENONEM.

P. 442, 5. Θετταλία χώρα τις ὑπὸ τὴν Μακεδονίας ἐπαρχίαν. οἱ δ' ἀπ' αὐτῆς Θετταλοί.

8. Λάρισσα πόλις Θετταλίας.

10. Ἀλευάδαι οἱ ἐν Λαρίσσῃ τῆς Θετταλίας εὐγενέστατοι, ἀπὸ Ἀλεύου βασιλέως τὸ γένος ἔχοντες.

27. τούτου τοῦ πράγματος] ἀντὶ τοῦ εἰς τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἢ ἀντὶ τοῦ ἕνεκα τούτου, ἢ ἀντὶ τοῦ ἀπόρως ἔχειν. Cl.

P. 449, 12. περὶ τοῦ σχήματος] ἐλέγετο γὰρ ὅτι σχῆμά ἐστιν ὃ ἀεὶ χρόᾳ ἕπεται. αὕτη δὲ ἀγνοεῖσθαι ὑπέκειτο.

39. ὡς γόης ἀπαχθείης] ὡς κακοῦργος παραδοθείης εἰς δεσμωτήριον.

P. 451, 13. γιγνώσκεις τετράγωνον] σημείωσαι τὸν παρὰ τῷ Μένωνι λόγον, οὗ καὶ ὁ δαιμόνιος Ἀριστοτέλης μνημονεύει ἐν τῇ λογικῇ πραγματείᾳ.

44. μὴ ταύτῃ μὲν] οὕτω γὰρ ἑτερόμηκες εἴη.

30. διπλάσιον] τοῦ τετράποδος.

P. 452, 14. ἥμισυ] τοῦ ἑκκαιδεκάτου.

24. ἥμισυ ταύτης] τῆς δίποδος δηλονότι. ἔστι δ' ἕν, ὃ σὺν αὐτῇ τῇ δίποδι ληφθὲν τὴν τρίποδα ποιεῖ, κατά τε μῆκος καὶ πλάτος.

39. ᾤετο] λέγων εἶναι τὴν διπλασίαν τῆς δίποδος.

P. 457, 23. ἔθρεψε] ὁ πατὴρ δηλονότι.

P. 458, 21. Ἡράκλεις] ἐπίφθεγμα θαυμαστικόν.

P. 460, 7. ἐδιδάξατο] καὶ ἐπαιδεύσατο δι' ἑτέρου τὸν υἱόν· αὐτὸς μέντοι Θεμιστοκλῆς δι' ἑαυτοῦ οὐδὲν τούτων.

P. 463, 21. δεδεμένα ᾖ] τῶν πάλαι δημιουργῶν πλαττόντων τὰ ζῷα συμμεμυκότας ἔχοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ οὐ διεστηκότας τοὺς πόδας, ἀλλ' ἑστῶτα σύμποδα, Δαίδαλος ἄριστος ἀγαλματοποιὸς ἐπιγεγονὼς πρῶτος ἀναπετάννυσί τε τὰ τούτων βλέφαρα, ὡς δόξαι βλέπειν αὐτά, καὶ τοὺς πόδας, ὡς νομίσαι βαδίζειν, διΐστησι· καὶ διὰ τοῦτο δεδέσθαι, ἵνα μὴ φύγοιεν, ὡς δῆθεν ἐμψύχων ἤδη γεγονότων αὐτῶν.

τοῖς δεδεμένοις οὖν τὰς ἀληθεῖς ἐοικέναι δόξας φησί, τοῖς λελυμένοις δὲ τούτων τὰς ψευδεῖς.

P. 465, 12. οἷος πέπνυται] ἐν τῇ κ τῆς Ὀδυσσείας (493-5) φησὶν Ὅμηρος περὶ Τειρεσίου

> μάντιος ἀλαοῦ, τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι,
> τῷ καὶ τεθνειῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια,
> οἴῳ πεπνῦσθαι· τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν.

IN ALCIBIADEM PRIMUM.

P. 466, 5. προσεῖπον] προσηγόρευσα.

6. δαιμόνιον ἐναντίωμα] τὸ ἀπαρουσιάστως ἐρᾶν θεοειδὲς καὶ νοερόν. ὅπερ δὲ νῦν δαιμόνιον καλεῖ Πλάτων, μετὰ μικρὸν θεὸν λέγει τὸν ἐναντιούμενον· τοῦτο δὲ καὶ Ὅμηρος ποιεῖ· κἀκεῖνος γὰρ ἐπὶ ταὐτοῦ τίθησι δαίμονα καὶ θεόν.

7. καὶ ὕστερον πεύσει] οὐχ ὡς καὶ πρότερον αὐτοῦ πεπυσμένου, ἀλλὰ παραπληρωματικός ἐστιν ὁ καί σύνδεσμος, ὡς καὶ παρ' Ὁμήρῳ (Il. B, 827),

> . . . ᾧ καὶ τόξον Ἀπόλλων αὐτὸς ἔδωκεν.

28. προσθήσω] προειπὼν τὰ ὑπάρχοντα Ἀλκιβιάδῃ μεγάλα εἶναι, ἀπὸ τοῦ σώματος ἀρχόμενα καὶ τελευτῶντα εἰς τὴν ψυχήν, νῦν λέγει καὶ προστίθησι τὰ ἐκτός.

P. 467, 17. εἰς τὸν Ἀθηναίων δῆμον παρέλθῃς] ἰστέον ὡς Σωκράτης Ἀλκιβιάδῃ ταῦτα διελέγετο πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων τῆς ἀρχῆς τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς αὐτοῦ ζωῆς, ὡς δηλοῖ τὸ ῥητόν. Ἀθήνησι γὰρ οἱ νέοι εἰς μὲν τοὺς ἐφήβους εἰσῄεσαν ὀκτωκαίδεκα ἔτη γενόμενοι, δύο δὲ εἰς περιπόλους ἠριθμοῦντο, περιιόντες τὴν χώραν νυκτὸς φυλακῆς ταύτης ἕνεκα καὶ γυμνασίας πολεμικῆς ἑαυτῶν· εἰκοστῷ δὲ ληξιαρχικῷ ἐνεγράφοντο γραμματείῳ, καθὸ δὴ ἐκκλησιάζοντες παρελάμβανον καὶ τὴν πατρῴαν οὐσίαν, ἥτις καὶ λῆξις ἐκαλεῖτο, ὡς Πολυδεύκης ἐν Ὀνομαστικοῖς (VIII, 104).

21. ἐνδειξάμενος] ὅτι τὸ ἐνδειξάμενος ἐπὶ τοῦ διαλογικοῦ τάττει, τὸ δὲ ἐπιδειξάμενος ἐπὶ τοῦ ἀποτάδην.

52. ἀτοπώτερος] παραδοξότερος, θαυμασιώτερος.

P. 468, 16. φέρε δή] ἐντεῦθεν τὸ πρῶτον τοῦ διαλόγου κεφάλαιον, τὸ ἀπαλλάττον τῆς διπλῆς τὸν νεανίσκον ἀγνοίας. ἔστι δὲ ἐλεγκτικόν.

P. 469, 22. λεληθότως ὁ Σωκράτης διορθούμενος Ἀλκιβιάδην παράδειγμα τὴν γυμναστικὴν φέρει ἔχουσαν διαφορὰν τό τε ἀκροχειρίζεσθαι καὶ παλαίειν. οὕτως οὖν καὶ τῆς δικαιοπραγίας ὁ πόλεμος καὶ ἡ εἰρήνη εἰσὶ διαφοραί. εἰκότως δὲ γυμναστικὴν καὶ μουσικὴν προφέρει Σωκράτης ἅπερ γνώριμα τῷ Ἀλκιβιάδῃ ὡς δι' αὐτῶν ἐκ παίδων ἀχθέντι, καὶ ὅμοια ὁ μὲν πόλεμος τῇ γυμναστικῇ, ἡ δὲ εἰρήνη τῇ μουσικῇ. Cl.

23. ἀκροχειρίζεσθαι] πυκτεύειν ἢ παγκρατιάζειν πρὸς ἕτερον ἄνευ συμπλοκῆς, ἢ ὅλως ἄκραις ταῖς χερσὶ μετ' ἄλλου γυμνάζεσθαι.

31. ὅρα τὴν ἀκρίβειαν τῶν ὀνομάτων. γυμναστικῶς φησὶ καὶ μουσικῶς, εὐλόγως ἀπὸ τῶν ἕξεων ὀνομάσας τὰς ἐνεργείας. τὰ γὰρ ὀνόματα ἢ ἀπὸ τῶν ἕξεων τίθεται τοῖς ἔχουσιν αὐτάς, ὡς ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ἕξεως ὁ ἰατρός, ἢ ἀπὸ τῆς ἐνεργείας, ὡς ἰατρικῶς λέγομεν ἐνεργῆσαι τὸν καλῶς ἰασάμενον· ἢ ἀπὸ τοῦ ὀργάνου, καθάπερ φλεβοτόμον φαμέν τινα· ἢ ἀπὸ τοῦ τέλους, ὡς λέγομεν ὑγιεινὸν σιτίον τὸ ὑγίειαν ποιοῦν, διὰ δὲ τούτων ὁ Πλάτων τοὺς ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος καὶ τῶν συστοίχων τόπους ἡμῖν λεληθότως μετὰ τῆς ὕλης παραδίδωσιν, οὓς ὁ Ἀριστοτέλης γυμνοὺς πραγμάτων ἐντεῦθεν ὠφελημένος ἁπλώσας παραδέδωκεν. ἔστι γὰρ ὁ ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος τόπος οὗτος· ὡς ἔχει γυμναστικὴ πρὸς παλαιστρικὴν καὶ ἀκροχειρισμόν, οὕτως ἡ μουσικὴ πρὸς τὸ ᾆσαι καὶ κιθαρίσαι καὶ ῥυθμόν. ὁ δὲ ἀπὸ τῶν συστοίχων οὗτος· ὡς ἀπὸ τῆς γυμναστικῆς τὸ γυμναστικῶς εἴρηται, οὕτως ἀπὸ τῆς μουσικῆς τὸ μουσικῶς. ἀκριβῶς δὲ πάνυ πρῶτον τὸ ᾄδειν ὅ ἐστι τῆς γλώττης, εἶτα κιθαρίζειν ὅ ἐστι χειρῶν, εἶτα βαίνειν ὅ ἐστι ποδῶν. τρία δὲ μέρη μουσικῆς· ᾆσμα, μέλος, ῥυθμός. καὶ περὶ μὲν τὸ ᾆσμα τὸ μακρὸν καὶ βραχύ, περὶ δὲ τὸ μέλος τὸ ὀξὺ καὶ βαρύ, περὶ δὲ τὸν ῥυθμὸν τὸ βραδὺ καὶ ταχύ. Cl.

P. 471, 32. ἀρχὴ τοῦ δευτέρου συλλογισμοῦ. Cl.

45. τὸ ἑλληνίζειν τριττόν. ἢ τὸ τὴν Ἑλληνικὴν συνήθειαν διασώζειν τῶν ὀνομάτων ἐπὶ πάντων· οἱ πολλοί· ἢ τὸ ἀκριβοῦν τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν καὶ τὴν ὀρθότητα τὴν ἐν τῇ προφορᾷ· οἱ γραμματικοί. ἢ τὴν κυριότητα τῶν ὀνομάτων τὴν κατὰ φύσιν προσήκουσαν τοῖς πράγμασιν ἀπονέμειν· οἱ φιλόσοφοι.

P. 473, 7. ἐκ μὲν ὧν σὺ λέγεις] ἰδοὺ ἀμαθὴς καὶ φιλότιμος νέος πῶς ἀποκρίνεται.

8. ἀρχὴ τοῦ τρίτου συλλογισμοῦ. Cl.

9. ἐμὲ φῂς ταῦτα λέγειν] τὸ τῆς Φαίδρας φησὶν ἐνταῦθα Σωκράτης. τῆς γὰρ τροφοῦ εἰπούσης (Eur. Hipp. 352) ὅτι « τὸν Ἱππόλυτον λέγεις » φησὶν ὅτι « σοῦ τάδε κοὐκ ἐμοῦ κλύεις. » οὕτως οὖν καὶ ὁ Σωκράτης· σὺ ταῦτα εἶπες, οὐκ ἐγώ. καὶ ἐνταῦθα πάροδος γίνεται τοῦ τρίτου συλλογισμοῦ, ἐν ᾧ δείκνυσιν ὅτι ὁ ἀποκρινόμενός ἐστιν ὁ λέγων, οὐχ ὁ ἐρωτῶν.

23. ἑνὶ λόγῳ εἰπέ] ἀντὶ τοῦ καθόλου εἰπέ.

30. ἐκ τῶν ὡμολογημένων] ἐπειδὴ ὡμολόγησε μὴ εἰδέναι τὸ δίκαιον, κέχρηται καταδρομῇ ὁ Σωκράτης ἐλέγχων κατὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, οὐκ ἀπὸ ἀλλοτρίου προσώπου, ὡς Φοῖνιξ εἰσάγων τὸν Πηλέα οὕτως ἐλέγχει τὸν Ἀχιλλέα, ἢ Δημοσθένης ἐλέγξαι θέλων τοὺς Ἀθηναίους τῇ καταδρομῇ χρῆται ὡς ἐκ τῶν Ἑλλήνων πάντων, ἀλλὰ τῷ ἐλεγχομένῳ χρῆται Σωκράτης πρὸς μείζονα καταδρομήν.

35. σοῦ τάδε κινδυνεύεις] σημείωσαι πῶς χρηστέον τοῖς ποιητικοῖς, ὅτι οὐ κατὰ τὴν τῆς λέξεως

ἀκριβολογίαν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ παρῳδεῖν αὐτὰ ἐπὶ τὸ πεζοφανέστερον.

49. εἰ δ' τι μάλιστα] ἄρχεται τοῦ ἐλέγχου, καὶ δείκνυσιν αὐτὸν μὴ εἰδότα τὰ συμφέροντα, ἐκ τῆς ἀντιπαραστάσεως. πολλῶν γὰρ δεῖται λόγων ἡ ἔνστασις, ὅτι ταὐτόν ἐστι δίκαιον καὶ συμφέρον, ὃ ἐφεξῆς δείξει. νῦν δέ φησιν ὅτι εἰ μὲν ταὐτόν ἐστι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον, ἐδείχθης δὲ μὴ εἰδὼς τὸ δίκαιον, οὐδὲ τὸ συμφέρον ἄρα· εἰ δὲ ἕτερον, δειχθεὶς δὲ μὴ εἰδὼς τὸ συμφέρον, διὰ τῶν αὐτῶν λόγων δύο ἀνθ' ἑνὸς δειχθήσῃ ἀγνοῶν.

P. 474, 3. σκευαρίων] οὐδὲ γὰρ δέος μὴ κατατριβήσονται οἱ λόγοι δίκην τῶν σκευαρίων, ἃ δὴ σημαίνει τρία, ἢ τὰ σκεύη κοινῶς, ἢ τὴν τρυφήν, ἢ ὡς νῦν, τὰς σκευὰς τῶν κωμικῶν καὶ τραγικῶν, ὅ ἐστι τὰ ἐνδύματα.

6. προσδρομή ἐστιν, ὅταν ἐν πολέμῳ καταλάβῃ τις φρούριον, ἐξ οὗ δύναται ἀσφαλῶς πολεμεῖν. νῦν δὲ τὸ μὴ ἐρωτᾶσθαι διὰ τῶν αὐτῶν λόγων μετὰ τοῦ Σωκράτους.

11. ἐπειδὴ δὲ τρυφᾷς] ἐπειδὴ τρυφηλὸς εἶ, ὡς ἐπὶ τῶν ἐδεστῶν, οὐκέτ' ἂν ἡδέως τοῦ αὐτοῦ γεύσαιο λόγου.

13. συμφέροντα] τὴν ἔνστασιν διὰ τούτων φησίν, ὡς ἔδει σε δεῖξαι ὅτι οὐ ταὐτὸν δίκαιον καὶ συμφέρον. εἰ γὰρ μὴ δείξεις, δειχθήσῃ δύο ἀνθ' ἑνὸς ἀγνοῶν.

47. ἀρχὴ τοῦ ε' συλλογισμοῦ. Cl.

P. 475, 3. πολλοὶ ἐν πολέμῳ] ἰδοὺ τῇ μείζονι μάχεται, ὅτι οὐ πᾶν καλὸν ἀγαθὸν διὰ τὰ ἐν τῷ πολέμῳ τραύματα.

6. οὐκοῦν τὴν τοιαύτην] ἡ πρώτη λύσις, ὅτι δύο δυσὶν ἠκολούθησεν, οὐ δύο ἑνί, οὐ γὰρ ταὐτὸν ἀνδρία καὶ θάνατος.

45. ἔτι τοίνυν] διὰ τῶν καθ' ἕκαστα δείξας, βούλεται καὶ διὰ τῶν καθ' ὅλου κατασκευάσαι τὸ αὐτό. διὸ καὶ τὸ ἔτι προσέθηκεν.

46. εὖ πράττει] σημείωσαι ὅτι τὸ εὖ μέσον ἐστὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ.

P. 476, 12. Πεπάρηθος νῆσός ἐστι μία τῶν Κυκλάδων· αὗται δὲ διὰ τὸ τὴν Δῆλον κυκλοῦν οὕτω καλοῦνται.

P. 477, 32. Πυθοκλείδης μουσικὸς ἦν, τῆς σεμνῆς μουσικῆς διδάσκαλος, καὶ Πυθαγόρειος, οὗ μαθητὴς Ἀγαθοκλῆς, οὗ Λαμπροκλῆς, οὗ Δάμων. Ἀναξαγόρας δὲ φυσικὸς φιλόσοφος, ὁ Νοῦς ἐπικληθείς, ὅτι τοῦτον πρῶτος πάντων ἐπέστησε τῷ παντί.

50. Ξάνθιππος καὶ Πάραλος οἱ Περικλέους υἱοί, οὓς καὶ βλιττομάμμας ἐκάλουν. βλίτται γὰρ καὶ βλίττωνες οἱ εὐήθεις, μάμματα δὲ τὰ βρώματα, καὶ τὸ ἐσθίειν Ἀργεῖοι μαμμᾶν ἔλεγον· ἐκ τούτων οὖν σύνθετον ὁ βλιττομάμμας, ὁ ἐσθίων εὐήθως, ὡς καὶ συκομάμμας ὁ συκοφάγος. ὁ δὲ Κλεινίας αὐθάδης οὕτως ὡς μηδενὶ τῶν συμβούλων προσέχειν.

P. 478, 2. Ζήνων ὁ Ἐλεάτης Παρμενίδου μαθητής, φυσικὸς φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς ὡς ἀληθῶς· διὸ καὶ πρὸς Περικλέα παραβάλλεται φαινομένως ὄντα πολιτικόν. τούτου Πυθόδωρος ἀκροατής, ὃς καὶ ἐν Παρμενίδῃ μνήμης ἠξίωται ὡς Ἀντιφῶντι τῆς συνουσίας ἐκείνης μεταδούς, παρ' οὗ Κέφαλος ὁ Κλαζομένιος μαθὼν διδάσκαλος γέγονε. Καλλίας δὲ Ἀθηναίων στρατηγὸς ἔνδοξός τε πολιτικὸς καὶ αὐτός.

5. τί οὖν διανοεῖ] ἐντεῦθεν τὸ δεύτερον τοῦ διαλόγου κεφάλαιον, τὸ πεῖθον μεταβαίνειν ἀπὸ τῆς φυσικῆς ἀρετῆς ἐπὶ τὴν πολιτικήν.

6. πότερον ἐᾷν] τὸ Ὁμηρικὸν νῦν παραφράζει ῥητόν (Od. Δ, 371)·

> νήπιος εἰς, ὦ ξεῖνε, λίην τόσον ἠὲ χαλίφρων,
> ἦε ἑκὼν μεθίεις καὶ τέρπεαι ἄλγεα πάσχων.

πᾶς γὰρ μὴ μανθάνων ἢ φύσεως ἀντιπραττούσης πάσχει τοῦτο, καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος νήπιος καὶ ἠλίθιος· ἢ δύναται μέν, οἴεται δὲ ἀνωφελῆ εἶναι τὰ μανθανόμενα, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπιτείνεται πρὸς αὐτά, καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος χαλίφρων καὶ μαινόμενος· ἢ οἴεται μὲν ὠφέλιμα εἶναι, ῥαθυμεῖ δὲ καὶ βλακεύει, καὶ ἔστιν ὁ τοιοῦτος ἑκὼν μεθίων καὶ μὴ προσέχων τὸν νοῦν.

16. πράγματα] ἀντὶ τοῦ φροντίδας.

48. ὀρτυγοτρόφον] εἰρωνικῶς. οὗτος ἐπὶ κύκλου τοὺς ὄρτυγας παριστὰς κόπτειν αὐτοὺς ἀλλήλους ἐδίδασκεν.

50. τὴν ἀνδραποδώδη τρίχα παροιμίαν εἶναί φασιν οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἀρτιγενῶν πώλων, οἱ δὲ ἀπὸ εἴδους κουρᾶς προσηκούσης ἀνδραπόδοις, παρ' ὃ καὶ αἱ γυναῖκες τοὺς ἀπὸ δούλων ἐλευθέρους γεγονότας, οὔπω δὲ τὸ ἦθος μεταβαλόντας, ταύτην ἔτι ἔχειν τὴν τρίχα ἔλεγον σκώπτουσαι. οἱ δέ, ὅτι τὰς ἐν τῷ στήθει τρίχας ὁ Πλάτων μεταβαλὼν τὰς ἀνδραποδώδεις φρένας οὕτως ἐκάλεσεν.

P. 479, 1. ὅσα μαθήσεως] διττὴ ἡ τελειότης ἡμῖν, ἡ μὲν τοῦ λογικοῦ διὰ μαθήσεως γιγνομένη, ἡ δὲ τοῦ ἀλόγου δι' ἀσκήσεως τῶν βελτιόνων ἐθῶν.

26. Ἡρακλέους τε γένος καὶ Ἀχαιμένους] Ζεὺς-Δανάη, Περσεὺς-Ἀνδρομέδα Κηφέως, Ἀχαιμένης. Ζεὺς-ἄλλαι γυναῖκες· Ἀλκαῖος-Λαονόμη, Ἀμφιτρύων· Ἠλεκτρύων-Λυσιδίκη, Ἀλκμήνη· Ἀμφιτρύων-Ἀλκμήνη, Ἡρακλῆς.

28. εἰς Εὐρυσάκη] Ζεὺς-Αἴγινα· Αἰακός-Ἐνδηΐς· Τελαμὼν-Περίβοια· Αἴας-Τέκμησσα, Εὐρυσάκης· διὰ μέσου πολλοὶ-πολλαί· Κλεινίας-Δεινομάχη, Ἀλκιβιάδης.

30. εἰς Δαίδαλον] Ζεὺς-Ἥρα· Ἥφαιστος-Γῆ· Ἐρεχθεὺς Προκρίς· Μητίων-γυνή τις· Εὐπάλαμος-Ἀλκίππη· Δαίδαλος, διὰ μέσου πολλοὶ-πολλαί. Σωφρονίσκος-Φαιναρέτη, Σωκράτης.

37. Σαλαμῖνα] νῆσον πρὸς τῇ Ἀττικῇ καὶ πόλιν.

38. Αἴγιναν] νῆσον μίαν τῶν Κυκλάδων.

51. γενέθλιά ἐστιν ἡ δι' ἐνιαυτοῦ ἐπιφοιτῶσα

τοῦ τεχθέντος ἑορτή, γενέσια δὲ ἡ δι' ἐνιαυτοῦ ἐπιφοιτῶσα τοῦ τεθνεῶτος μνήμη.

52. τοῦ κωμῳδοποιοῦ] ὃν Πλάτωνα καλεῖσθαί φασιν.

54. τροφοῦ] αὕτη Λάκαινα τὸ γένος ἦν, Λανίκη καλουμένη.

P. 480, 6. ἐπτέτεις] ἢ διὰ τὸ τὸν λόγον τότε ἄρχεσθαι τελειοῦσθαι, ἢ διὰ τὸ τὸν Ζωροάστρην ζʹ γενόμενον ἐτῶν σιωπῆσαι, εἶτα μετὰ λʹ χρόνους ἐξηγήσασθαι τῷ βασιλεῖ τῆς ὅλης φιλοσοφίας, ἢ ὡς τῷ Μίθρᾳ οἰκεῖον τὸν ζʹ ἀριθμόν, ὃν διαφερόντως οἱ Πέρσαι σέβουσιν.

8. δὶς ἑπτά] τότε γὰρ ὁ τέλειος ἐν ἡμῖν ἀποφαίνεται λόγος, ὡς Ἀριστοτέλης καὶ Ζήνων καὶ Ἀλκμαίων ὁ Πυθαγόρειος φασίν.

13. Ζωροάστρης ἀρχαιότερος ἑξακισχιλίοις ἔτεσιν εἶναι λέγεται Πλάτωνος· ὃν οἱ μὲν Ἕλληνα, οἱ δὲ τῶν ἐκ τῆς ὑπὲρ τὴν μεγάλην θάλασσαν ἠπείρου ὡρμημένων [παῖδά] φασι, πᾶσάν τε σοφίαν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δαίμονος ἐκμαθεῖν, τουτέστιν ἐπιτυχοῦς νοήματος· οὗ δὴ εἰς Ἑλληνικὴν φωνὴν μεταφραζόμενον τοὔνομα τὸν ἀστροθύτην δηλοῖ. τιμῆσαί τε αὐτὸν τὴν ἀνακεχωρηκυῖαν διαγωγὴν τῶν πολλῶν, καὶ δὴ τὴν τῶν ἐμψύχων ἀποχήν, συγγράμματά τε διάφορα καταλιπεῖν, ἐξ ὧν καὶ δείκνυσθαι τρία μέρη φιλοσοφίας εἶναι κατ' αὐτόν, φυσικόν, οἰκονομικόν, πολιτικόν.

30. ἕλξεις] ὅτι καὶ τὴν ἱματίων ἕλξιν, ἥ φησὶ Πλούταρχος, διαφερόντως Ἀλκιβιάδης ἐπετήδευεν.

37. σημείωσαι φιλονικίαν διὰ τοῦ ι, τὴν φιλίαν τῆς νίκης.

44. Μεσσήνης] ὡς Τυρταῖός φησι

Μεσσήνην ἀγαθὸν μὲν ἀροῦν, ἀγαθὸν δὲ φυτεύειν.

χώρα δέ ἐστιν αὕτη.

46. Εἵλωτες παρὰ Λακεδαιμονίοις οἱ νόθοι καὶ ἐξ αἰχμαλώτων δοῦλοι γενόμενοι, ἀπὸ τοῦ Ἕλους, πόλεως ἐν Πελοποννήσῳ·

καὶ Πτελεὸν καὶ Ἕλος καὶ Δώριον,

φησὶν Ὅμηρος (Il. B, 594). καὶ εἱλωτεία ἡ δουλεία.

53. ὁ μῦθος τοιοῦτος. λέων μὴ οἷός τε διὰ γῆρας θηρεύειν ὧν προσεποιεῖτο νοσεῖν, ἵνα δὴ τὰ θηρία πρὸς ἐπίσκεψιν ἰόντα παρ' αὐτὸν κατεσθίοι. δεινὴ δ' ἡ ἀλώπηξ οὖσα τὸν δόλον συνιδεῖν ἐφώρασε, καὶ τοῦ λέοντος αὐτὴν ἀξιοῦντος εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὸν ἔφη μὴ δύνασθαι εἰσιέναι· ὁρᾶν γὰρ ἴχνη μὲν εἰσιόντων, ἐξιόντων δ' οὔ.

P. 481, 10. ἀνδρὸς ἀξιοπίστου] περὶ Ξενοφῶντός φασι λέγειν αὐτόν· οὗτος γὰρ ἐν τῇ Ἀναβάσει ἱστόρησε τὰ Περσῶν, Κύρῳ συνανελθὼν ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην.

22. Ἐρχιεῖς δῆμος ὑπὸ τὴν Αἰαντίδα φυλήν, ἤ ὥς τινες, Αἰγηΐδα. πλέθρον δέ ἐστι μέρος ἕκτον σταδίου· τοῦτο δὲ πήχεις ἔχει τετρακοσίους, ὧν τὸ ἕκτον πήχεις ἑξήκοντα ἓξ δίμοιρον, ὅ ἐστι τὸ πλέθρον.

39. Λεωτυχίδης ὁ κατὰ Μήδου στρατηγήσας. Ἀρχίδαμος, ἐφ' οὗ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος. Ἆγις δέ, ἐφ' οὗ ἐκράτησαν Λακεδαιμόνιοι.

47. ἀλλ' ὦ μακάριε] ἐντεῦθεν τὸ τρίτον τοῦ διαλόγου κεφάλαιον, τὸ ἐκφαῖνον τὴν οὐσίαν ἡμῶν καθ' ἣν ὑφεστήκαμεν.

P. 482, 11. παίζεις] ὅτι ἐπιμελείας δεῖσθαί φησιν ἑαυτόν, διὰ τοῦτο παίζειν λέγεται.

14. νώ γε] ἀγνοεῖ ἑαυτὸν ὁ Σωκράτης ἐνθουσιαστικῶς.

22. οἱ πράττειν τὰ πράγματα] ὅτι τὸ ὑλικὸν αἴτιον τῆς πολιτικῆς τὰ πρακτέα εἰσίν.

31. τοῦτο ἀγαθὸς] ἐπὶ μὲν τῶν βαναύσων τοῦτο οὐκ ἄτοπον, ἐπὶ δὲ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρὸς ἄτοπον τὸ εἶναι τὸν σοφὸν κατά τι ἀγαθόν.

43. ἄρχειν] ἐντεῦθεν τὸ εἶδος παραδίδωσι τοῦ πολιτικοῦ, ὅτι τὸ ἄρχειν.

53. κελευστῶν] τῶν περὶ τὰ ἄρμενα ἱσταμένων.

P. 483, 9. τίς οὖν αὕτη] ἐντεῦθεν τὸ πολιτικὸν ὅτι φρόνησις καὶ οὐ σοφία.

37. ἆρ' οὖν φιλίαν] οὐχ ὡς βουλόμενος ὁ Σωκράτης καὶ αὐτὸς εἶναι τέλος τὴν φιλίαν, ταῦτα ἐρωτᾷ, ἀλλ' ὅτι ᾤετο τὸν νεανίσκον ταὐτὸν ὑπολαμβάνειν στοργὴν καὶ φιλίαν.

38. ὁμόνοιά ἐστι γνῶσις τῶν αὐτογνώστων.

40. ἀριθμοὺς] ἀριθμοί, ἀριθμητά, διωρισμένα.

44. πήχεως] πήχεις, μετρική, συνεχές.

47. σταθμοῦ] σταθμοί, στατική, ῥοπή· ὥστε ἐκ τῶν Πλάτωνος τρίτον εἶδος ποσοῦ ῥοπή.

52. μὴ κάμῃς] πολλὰ ἠρώτησε· διὸ τὸν νέον διεγείρων λέγει μὴ κάμῃς. — Cl. : ὡς πολλὰ ἐρωτήσας διεγείρων τὸν νεανίσκον προτρέπει μὴ ἀποκαμεῖν.

P. 484, 4. ταλασιουργίας] τῆς ξαντικῆς. ταλασιουργία δὲ ἢ ὅτι τὰ λάσια ἐργάζεται, ἢ παρὰ τοὺς ταλάρους.

12. κατὰ τὸν σὸν λόγον : ἀναγκαίως πρόσκειται διὰ τὰ ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἀποδεδειγμένα, μηδὲν διαφέρειν κατὰ τὰ πολεμικὰ τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος.

15. ἦ ἄρα] κατὰ γὰρ τὸ προσεχὲς τέλος οὐχ ὁμονοεῖ ἀνὴρ καὶ γυνή, ἀλλὰ κατὰ τὸ πόρρω.

23. ἀντιλέγει ὁ Ἀλκιβιάδης τῷ Σωκράτει, ὅτι ἀλλ' εὖ οἰκοῦσι τὰς πόλεις δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι τὰ αὑτῶν πράττουσιν· ὁ δὲ Σωκράτης φησὶν ὅτι πάλαι ὑπὸ σοῦ ταῦτα ἐλέγετο, οὐκ ἄρτι γε.

P. 485, 41. πότερον οὖν δὴ ῥᾴδιον τυγχάνειν] ὡς ῥᾴδιον παντὸς εἶναι τὸ λόγῳ διεξιέναι, παγχάλεπον δὲ τὸ ἔργῳ ἐπιχειρεῖν· καὶ γὰρ λέγεται·

τὸ γνῶθι σαυτὸν ἐν λόγοις οὐδὲν μέγα,
ἔργῳ μόνος δὲ τοῦτ' ἐπίσταται θεός.

42. φαῦλος] ἀντὶ τοῦ εὐτελής.

43. ἀναθεὶς] τὸ γνῶθι σαυτὸν Χίλων ὁ Λακεδαιμόνιος ἀνέθηκεν. οἱ δέ φασιν ὅτι Φημονόη ἡ προφῆτις.

51. ἐσμὲν αὐτοὶ] ἐντεῦθεν κατασκευάζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἡ ψυχή ἐστι κατηγορικῶς.

53. ἔχε οὖν] ἡ ἐλάττων πρότασις ἐνθένδε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀργάνῳ χρῆται τῷ σώματι.

P. 486, 8. τομεῖ] τομεύς ἐστιν ἐργαλεῖον τὴν βάσιν ἔχον κυκλικήν, σμίλη δὲ ἡμικυκλικήν.

30. ἢ οὖν ἄλλο τι] ἡ μείζων πρότασις, ἡ λέγουσα τὸ τῷ σώματι χρώμενον ψυχή ἐστιν.

50. σαφέστερον] οἶδεν ἐλλιπῆ τὸν ὅρον ὁ Σωκράτης. ὁ ῥάθυμος Ἀλκιβιάδης, ἴδε, τί λέγει.

P. 487, 16. ὅστις ἄρα] ἐκ τούτων δῆλον ὡς τῶν τεχνιτῶν οἱ λόγοι οὐκ εἰσὶν ἀεὶ ἐν ψυχῇ, ἐκείνων δέ, ὧν μετὰ τὸν τοῦ σώματος χωρισμὸν οὐκ ἀπήλλακται.

25. σωφροσύνην λέγει Πλάτων τὴν φρόνησιν, ὡς ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ κρείττω ἐπιστρέφουσαν, καὶ ἄλλως, ὅτι ἀντιστρέφουσιν ἀλλήλαις αἱ πολιτικαὶ ἀρεταί.

36. εἰ ἄρα τις] ἐντεῦθεν κατασκευάζει ὑποθετικῶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἡ ψυχή ἐστιν.

P. 488, 9. τοῦ μεγαλήτορος] παρῳδεῖ τὸ ἔπος (Hom. Il. B, 547)

> δῆμος Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος.

εὐπρόσωπος δὲ κατὰ τὴν ὁλότητα, ἐπεὶ κατὰ τὸν καθ' ἕνα ἕκαστον αὐτοῦ εὐτελής.

40. κάτοπτρα] τὰ φυσικά, οἷον ὕαλον ἢ κέρας.

P. 489, 16. ἆρ' οὖν μὴ γινώσκοντες] συλλογισμὸς δεικνύων ὅτι ὁ ἑαυτὸν ἀγνοῶν οὐκ ἔστι πολιτικός, πρότασις ἡ λέγουσα ὅτι ὁ ἑαυτὸν ἀγνοῶν οὐδὲ τὰ ἑαυτοῦ οἶδεν.

30. ὅστις δὲ] ἐνταῦθα ἡ δευτέρα πρότασις τοῦ συλλογισμοῦ.

34. οὐκ ἄρα] τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ ἑαυτὸν ἀγνοῶν οὐκ ἔστι πολιτικὸς οὐδ' οἰκονομικὸς οὐδ' ἠθικός.

51. εἰ δὴ μέλλεις] συλλογισμοῦ πρώτη πρότασις· ὁ τὰ τῆς πολιτείας μέλλων πράττειν ὀρθῶς ἀρετῆς τοῖς πολίταις μεταδίδωσιν.

53. δύναιτο δ' ἄν τις] δευτέρα πρότασις· οὐδεὶς ἀρετῆς τοῖς πολίταις μεταδιδοὺς δύναται μὴ ἔχειν ἀρετήν.

P. 490, 49. ἵνα μὴ ὀνομάζωμεν] τῇ ἀποσιωπήσει ἐξογκοῖ τὸ πρᾶγμα, οἷον τὸ δουλοπρεπές.

P. 491, 1. τὸ μὲν σὸν] ἐγὼ μὲν ἐραστής, σὺ δὲ ἐρώμενος.

4. πελαργοῦ] ἐπειδὴ τοὺς πελαργούς φασι γηράσαντας τοὺς γονεῖς ἀμοιβαίας κομιδῆς ἀξιοῦν ἧς ἔτυχον ἐν τῇ νεοττείᾳ παρ' αὐτῶν.

IN ALCIBIADEM SECUNDUM.

P 491, 2. ἐνεοὺς] ἀφώνους, κωφούς, ἐξεστηκότας, νωδούς, νωχελεῖς, μετεώρους.

P. 498, 48. ἐπουρίσῃ] ἀποπέμψῃ, ἢ ὡς νῦν, ἐφορμήσῃ.

P. 499, 14. φθονερὸς ὁ ἐπὶ τοῖς εὐπραγοῦσιν ἀχθόμενος καθ' ἑαυτόν. ἔστι δὲ καὶ ὁ ἐπίφθονος φθονερός. διαφέρει δὲ βασκάνου· ὁ γὰρ βάσκανος ὑπὸ φθόνου καὶ συκοφαντεῖ καὶ κακηγορεῖ, ἀπὸ τοῦ βαβάκτου ἴσως. ἔστι δὲ βαβάκτης ὁ κράκτης καὶ μανιώδης.

28. τὸ φαῦλον ἐπὶ τεσσάρων ἐννοιῶν τάσσεται, κατ' ἐναντιότητα παραλαμβανομένων. ἐπὶ ἁπλότητος καὶ εὐηθείας Δημοσθένης (p. 350, 9)· « οὐ γὰρ εἰ φαύλοις ὑμεῖς προστάταις χρῆσθε »· ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπαίνου Εὐριπίδης·

> φαῦλον, ἄκομψον, τὰ μέγιστ' ἀγαθόν·

ἐπὶ δὲ μεγέθους, φαῦλον στόμα ἀντὶ τοῦ μέγα· ἐπὶ δὲ μικρότητος εὐθέως ἐν ἀρχῇ τοῦ κατ' Ἀριστοκράτους (p. 621, 4). λέγουσι δὲ καὶ τὴν φαυλίαν ἐλαίαν μικρόκαρπον οὖσαν οὕτως ὀνομάζεσθαι. ἐκνενίκηκε μέντοι τὴν παλαιὰν χρῆσιν ἡ εἰς τὸ κακὸν μετάληψις· φαῦλον γὰρ οἱ πλεῖστοι τὸ κακὸν ἐξακούουσιν.

P. 501, 17. δωροδόκοι καὶ οἱ δῶρα λαμβάνοντες καὶ οἱ δῶρα διδόντες. Δημοσθένης ἐν Φιλιππικῷ (III, p. 122) ἐπὶ τοῦ Ζελείτου Ἀρθμίου ἔφη δωροδόκος, ὅπερ ἐν ἴσῳ κεῖται τῷ δῶρα διδούς. ἐπὶ δὲ τοῦ δῶρα λαμβάνειν πολλὴ ἡ παράθεσις, ὥσπερ καὶ ἐνταῦθα.

IN CHARMIDEM.

P. 503, 1. Ποτίδαια πόλις Θρᾴκης ἐν Μακεδονίᾳ, κτίσμα Κορινθίων. Cl.

4. ἀντικρὺ παρὰ μὲν Ὁμήρῳ ἐστὶ τὸ κατ' εὐθὺ καὶ ἐξ ἐναντίας (Il. Γ, 359),

> ἀντικρὺ δὲ παραὶ λαπάρην διάμησε χιτῶνα
> ἔγχος·

καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ (c. 4.) ὁμοίως· « οἰόμενοι πύλας τὰς θύρας τοῦ οἰκήματος εἶναι, καὶ ἀντικρὺ δίεξοδον εἰς τὸ ἔξω. » παρὰ Δημοσθένει δὲ ἐν τῷ κατὰ Ἀριστοκράτους (Περὶ παραπρ. p. 389, 19) ἀντὶ τοῦ φανερῶς· « γράψας, ὥσπερ νῦν ἐγὼ τοῖς ῥήμασιν, οὕτως ἀντικρύ. » καὶ Θουκυδίδης ἐν τῇ ὀγδόῃ (c. 64)· « σωφροσύνην λαβοῦσαι αἱ πόλεις καὶ ἄδειαν τῶν πραττομένων ἐχώρησαν ἐπὶ τὴν ἀντικρὺ ἐλευθερίαν, » τὴν φανερὰν λέγων. σημαίνει δὲ καὶ τὸ ταχέως καὶ ὁλοσχερῶς. Ὅμηρος (Il. Π, 113-5)·

> Ἕκτωρ Αἴαντος δόρυ μείλινον ἄγχι παραστὰς
> πλῆξ' ἄορι μεγάλῳ, αἰχμὴν παρὰ καυλὸν ὄπισθεν,
> ἀντικρὺ δ' ἀπάραξε

καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἐναντίου (Odyss. X, 16),

> ἀντικρὺ δ' ἁπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή.

17. ἐπιεικῶς] ἱκανῶς, ἐπίπαν, φιλικῶς, εὐγνωμόνως καὶ ἐπιμελῶς· ἔσθ' ὅτε καὶ ἀντὶ τοῦ συνεχῶς. καὶ ἐπιεικὴς ὁ μέτριος.

25. ἅδην] ἅλις, εἰς κόρον, ἱκανῶς, δαψιλῶς, ἀρκούντως.

P. 504, 2. παροιμία λευκὴ στάθμη, ἐπὶ τῶν ἄδηλα ἀδήλοις σημειουμένων, κἂν τούτῳ μηδὲν συνιέντων. ἡ γὰρ ἐν τοῖς λευκοῖς λίθοις στάθμη λευκὴ οὐδὲν δύναται δεικνύναι, διὰ τὸ μὴ παραλλάττειν καθάπερ ἡ διὰ τῆς μίλτου γινομένη, ὡς Σοφοκλῆς Κηδαλίωνι·

> τοῖς μὲν λόγοις τοῖς σοῖσιν οὐ τεκμαίρομαι,
> οὐ μᾶλλον ἢ λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη.

ἔστι δὲ στάθμη σπάρτος τεκτονική· κατ' ἔλλειψιν δὲ εἴρηται ἡ παροιμία· διὸ καὶ ἀσαφὴς ἐγένετο· τὸ δὲ ὅλον ἐστὶ τοιοῦτον· ἐν λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη.

P. 505, 1. τότε δὴ —] ἀπόλοιο δῆτ' ὦ Πλάτων οὕτως ἐπιβούλως ψυχαῖς ἀφελέσι τὸν λόγον προσενεγκών. Cl.

P. 507, 49. οὐ τῶν καλῶν —] ἐπηρεάζεις τῷ λόγῳ, ὦ Σώκρατες, σοφιστικῶς τὸν καλὸν παρακρουόμενος Χαρμίδην. εἰ γὰρ καὶ μὴ ἱκανῶς τὸν περὶ σωφροσύνης ἀποδέδωκε λόγον, ἀλλ' οὖν οὐχὶ καὶ ὅλῳ καὶ παντὶ διαφέροντα. μέρος γοῦν καὶ τὸ ἡσυχῇ τι καὶ κοσμίως πράττειν σωφροσύνης. ἡσυχῇ δὲ ἀντὶ τοῦ ἀταράχως φημί· σὺ δὲ ὁμωνύμως τὸ ἡσυχῇ ἀντὶ τοῦ νωθρῶς ἐκδεχόμενος δῆλος εἶ σοφιστεύων τὴν ἐπιχείρησιν. Cl.

P. 509, 48. στλεγγὶς ξύστρα· τὸ πάλαι δὲ ἡ τοῦ καλάμου κόμη παρὰ Λάκωσιν, ᾗ ἀπεμάσσοντο. στλεγγίσματα δὲ τὰ περιξύσματα. κυρίως δὲ καλάμιναι ξύστραι. ὁ δὲ Θυατειρηνὸς στλεγγίδα μὲν τὴν ξύστραν, στλαγγίδα δὲ τὸ χρυσοῦν στεφάνιον.

P. 510, 53. ἐπ' οἰκήματος] ἐπὶ τοῦ δεσμωτηρίου, ὡς Λυσίας, ἢ ἐπὶ πορνείου, ὡς Ἀττικοί.

P. 512, 15. παροιμία ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, ἐπὶ ῥᾳδίως ἐγγυωμένων καὶ κακῶς ἀπαλλαττόντων. λέγουσι δ' αὐτὸ ἐν Δελφοῖς ἀναγεγράφθαι. οἱ δὲ εἶπον οὐχ οὕτως ἔχειν, ἀλλὰ μόνον ἐγγύη ἄτη· καὶ παρέχουσι μάρτυρα τούτου Κρατῖνον τὸν νεώτερον λέγοντα

> εἰς ἐγγύας τρεῖς [εἰσ]πεσὼν ἀνῃρέθην. —
> Οὔπω τότ' ἐν Δελφοῖσιν ἦν τὰ γράμματα
> τὴν ἐγγύην ἄτην [λέγοντ'; — Ἦν,] ἀλλ' ἐγὼ
> φιλέταιρον εἶχον ἦθος.

ὅτι δέ ἐστιν ἐν Δελφοῖς ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, δῆλον ποιεῖ Πλάτων Χαρμίδῃ, λέγων « ὃ δή μοι δοκοῦσι παθεῖν καὶ οἱ τὰ ὕστερα γράμματα ἀναθέντες, τό τε μηδὲν ἄγαν καὶ τὸ ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. »

52. λογιστική ἐστι θεωρία τῶν ἀριθμητῶν, οὐχὶ δὲ τῶν ἀριθμῶν μεταχειριστική, οὐ τὸν ὄντως ἀριθμὸν λαμβάνουσα, ἀλλ' ὑποτιθεμένη τὸ μὲν ἓν ὡς μονάδα, τὸ δὲ ἀριθμητὸν ὡς ἀριθμόν, οἷον τὰ τρία τριάδα εἶναι καὶ τὰ δέκα δεκάδα· ἐφ' ὧν ἐπάγει τὰ κατὰ ἀριθμητικὴν θεωρήματα. θεωρεῖ οὖν τοῦτο μὲν τὸ κληθὲν ὑπ' Ἀρχιμήδους βοεικὸν πρόβλημα, τοῦτο δὲ μηλίτας καὶ φιαλίτας ἀριθμούς, τοὺς μὲν ἐπὶ φιαλῶν, τοὺς δὲ ἐπὶ ποίμνης· καὶ ἐπ' ἄλλων δὲ γενῶν τὰ πλήθη τῶν αἰσθητῶν σωμάτων σκοποῦσα, ὡς περὶ τελείων ἀποφαίνεται. ὕλη δὲ αὐτῆς πάντα τὰ ἀριθμητά· μέρη δὲ αὐτῆς αἱ Ἑλληνικαὶ καὶ Αἰγυπτιακαὶ καλούμεναι μέθοδοι ἐν πολλαπλασιασμοῖς καὶ μερισμοῖς, καὶ αἱ τῶν μορίων συγκεφαλαιώσεις καὶ διαιρέσεις, αἷς ἰχνεύει τὰ κατὰ τὴν ὕλην ἐμφωλευόμενα τῶν προβλημάτων τῇ περὶ τοὺς τριγώνους καὶ πολυγώνους πραγματείᾳ. τέλος δὲ αὐτῆς τὸ κοινωνικὸν ἐν βίῳ καὶ χρήσιμον ἐν συμβολαίοις, εἰ καὶ δοκεῖ περὶ τῶν αἰσθητῶν ὡς τελείων ἀποφαίνεσθαι.

52. γεωμετρία δέ ἐστιν ἐπιστήμη θεωρητικὴ μεγεθῶν καὶ σχημάτων, καὶ τῶν περιοριζουσῶν καὶ περατουσῶν ταῦτα ἐπιφανειῶν καὶ γραμμῶν, τῶν τε ἐν τούτοις παθῶν καὶ σχέσεων, καὶ ἐνεργειῶν ἐν μορφαῖς, καὶ κινήσεων ἐν ποιότησι. πάθη μὲν οὖν λέγεται τὰ περὶ τὰς διαιρέσεις, σχέσεις δὲ οἱ τῶν μεγεθῶν πρὸς ἄλληλα λόγοι καὶ θέσεις καὶ καθ' αὑτὰ ἐπιβάλλουσιν ἡμῖν αὐτοῖς καὶ πρὸς ἄλληλα συγκρίνουσιν.

P. 513, 52. τὸ τρίτον τῷ σωτῆρι, ἐπὶ τῶν τελείως τι πραττόντων. τὰς γὰρ τρίτας σπονδὰς καὶ τὸν τρίτον κρατῆρα ἐκίρνων τῷ Διὶ τῷ σωτῆρι. τέλειος γὰρ ὁ τρία ἀριθμός, ἐπειδὴ καὶ ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος ἔχει, καὶ πρῶτος οὗτος τῶν ἀριθμῶν ἀρτιοπέριττος. τέλειος δὲ καὶ ὁ Ζεύς, ὥστε κατὰ λόγον τρίτον τῷ Διὶ σπένδεταί τε καὶ ὁ κρατὴρ τρίτος τίθεται. Σοφοκλῆς Ναυπλίῳ·

> καὶ Διὸς σωτηρίου
> σπονδὴ τρίτου κρατῆρος,

καὶ Πλάτων Πολιτείαις κἀνταῦθα.

P. 520, 28. ἀμωσγέπως] τοῦτο ἐν ἴσῳ τῷ καθ' ὁντινοῦν τρόπον. ἔνιοι τὸ μετρίως. παρὰ Πλάτωνι τὸ ἐκ παντὸς τρόπου.

P. 521, 3. ὁσημέραι] διὰ παντός, πάντοτε, καθ' ἡμέραν.

IN LACHETEM.

P. 523, 5. Δηλίου] χωρίον τοῦτο Βοιωτίας.

24. παρακαλεῖς] ἀντὶ τοῦ καλεῖς εὐχρήστως ἄγαν. Cl.

P. 526, 14. στύραξ κέντρον, κέρας, ἐπιδορατίς.

P. 528, 48. ἐν τῷ Καρὶ ὑμῖν ὁ κίνδυνος] ἐπὶ τῶν ἐπισφαλέστερον καὶ ἐν ἀλλοτρίοις κινδυνευόντων· Κᾶρες γὰρ δοκοῦσι πρῶτοι μισθοφορῆσαι, ὅθεν καὶ εἰς πόλεμον αὐτοὺς προέταττον. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ τοὺς μικροὺς στρατιώτας τινὲς Καρίωνας προσηγόρευον· καὶ τὸ παρ' Ὁμήρῳ δὲ (Il. I, 378) « ἐν Καρὸς αἴσῃ » ἐν τῷ τυχόντι τινὲς ἀκούουσι. μέμνηται δ' αὐτῆς Ἀρχίλοχος λέγων

καὶ δὴ 'πίκουρος ὥστε Κὰρ κεκλήσομαι,

καὶ Ἔφορος ἐν α' ἱστοριῶν, καὶ Φιλήμων ἐν Γάμῳ·

ἐν Καρὶ τὸν κίνδυνον, οἶδα, δέσποτα,

καὶ Εὐριπίδης Κύκλωπι (654)·

δράσω τάδ'· ἐν [τῷ] Καρὶ κινδυνευτέον.

καὶ Κρατῖνος Βουκόλοις

ἐν Καρὶ τὸν κίνδυνον· ἐν ἐμοὶ δὴ δοκεῖ
πρώτῳ πεπειρᾶσθαι..

καὶ Πλάτων ἐνταῦθα. — Cl. : ἐν τῷ Καρὶ ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ δούλῳ· καὶ γὰρ οἱ παλαιοὶ τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ Καρῶν καὶ Θρακῶν τοὺς δούλους ἐποιοῦντο, ἔνθεν τοὺς δούλους Κᾶρας ὠνόμαζον καὶ Θρᾶκας, καὶ τὰς δούλας Θράττας καὶ Καείρας.

50. παροιμία, ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν, ἐπὶ τῶν τὰς πρώτας μαθήσεις ὑπερβαινόντων, ἁπτομένων δὲ τῶν μειζόνων καὶ ἤδη τῶν τελειοτέρων. κέχρηται δὲ αὐτῇ Ἀριστοφάνης ἐν Προαγῶνι καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ (p. 514, E) λέγων « τὸ λεγόμενον δὴ τοῦτο, ἐν πίθῳ τὴν κεραμείαν ἐπιχειρεῖν μανθάνειν, » καὶ ἐνταῦθα.

P. 532, 11. γερροφόροις] τὰ σκεπάσματα πάντα οἱ Ἀττικοὶ γέρρα ἔλεγον. τινὲς δὲ δερμάτινα σκεπάσματά τινα καὶ Περσικά, οἷς ἀντὶ ἀσπίδων ἐχρῶντο. οἱ δὲ γέρρα τὰς σκηνάς φασι, καὶ γερροφόρους τοὺς τὰ εἰρημένα φέροντας.

P. 533, 2. ἡμῖν αὐτοῖς ἀντὶ τοῦ ἀλλήλοις. Cl.

P. 536, 23. οὐκ ἂν πᾶσα ὗς γνοίη] παροιμία, κἂν κύων κἂν ὗς γνοίη, ἐπὶ τοῦ ῥᾳδίου καὶ εὐγνώστου, ὥστε καὶ τὰ ἀμαθέστατα ζῷα καταμαθεῖν.

41. μῶρον] Ἀττικοὶ οὕτως τὸν μῶρον προπερισπωμένως. Cl.

P. 537, 3. Αἰξωνὴ δῆμος Κεκροπίδος, καὶ Αἰξωνεῖς οἱ ἐκεῖθεν, οἳ καὶ βλάσφημοι ἐκωμῳδοῦντο εἶναι· παρ' ὃ καὶ αἰξωνεύεσθαί φασι τὸ βλασφημεῖν· ὃ καὶ ἡ Πλατωνικὴ ῥῆσις δηλοῖ. — Cl. : ἀντὶ τοῦ ὑπερήφανον· οἱ γὰρ Αἰξωνεῖς εἰς ὑπερηφανίαν ἐσκώπτοντο.

P. 539, 43. Ὅμηρον] Ἡσιόδου τὸ ῥητόν· πῶς δὲ ὁ σοφὸς Ὁμήρου εἴρηκεν ἀγνοῶ. Cl.

IN LYSIN.

P. 540, 1. Ἀκαδημίας] Ἀθήνησι προάστειον γυμνάσιον ἀλσῶδες, ἀπό τινος Ἀκαδήμου ἥρωος ὀνομασθέν.

P. 541, 31. κέλησι] ἄζυξιν ἵπποις.

32. χρονικώτερα] ἢ τὰ ἀρχαιότερα καὶ παλαιά, ἢ τὰ εὐήθη.

40. παροιμία, πρὸ τῆς νίκης ᾄδεις τὸ ἐγκώμιον, ἐπὶ τῶν τὰ πράγματα προλαμβανόντων.

P. 542, 22. Ἑρμαῖα] ἓν τῶν Ἑρμοῦ ἐπιτηδευμάτων καὶ ἡ παλαιστρική. ἐπεὶ οὖν παλαίστρα ἡ διατριβή, εἰκὸς τοὺς αὐτόθι φοιτῶντας νέους Ἑρμῇ ἀπαρχομένους τῆς τιμῆς, καθότι ἔφορος τῆς παλαιστρικῆς, Ἑρμαῖα τὴν τελετὴν ὀνομάζειν. λέγεται δὲ καὶ παίδων οὕτως ἀγὼν παρὰ Συρακοσίοις, ὥς φησι Διογενιανός. Cl.

32. ἀστραγαλίζειν τὸ ἀστραγάλοις παίζειν, ὅπερ καὶ ἀστρίζειν ἔλεγον, ἐπεὶ καὶ τοὺς ἀστραγάλους ἄστριας ἐκάλουν. Καλλίμαχος·

ζορκός τοι, φίλε κοῦρε, Λιβυστίδος αὐτίκα δώσω
. . . νεοσμήκτους ἄστριας.

ἔνιοι δὲ ἀστρίχους φασίν. παίζεται δὲ ἀστραγάλοις τέσσαρσιν, καὶ εἷς ἕκαστος ἀστράγαλος πτώσεις ἔχει τέσσαρας ἐξ ἑβδομάδος κατὰ ἀντίθετον συγκειμένας ὥσπερ ὁ κύβος· ἔχει δὲ ἀντικείμενα μονάδα καὶ ἑξάδα, εἶτα τριάδα καὶ τετράδα· ἡ γὰρ δυὰς καὶ πεντὰς ἐπὶ τῶν κύβων μόνων παραλαμβάνεται διὰ τὸ ἐκείνους ἐπιφανείας ἔχειν ἕξ. εἰσὶ δὲ αἱ σύμπασαι τῶν ἀστραγάλων πτώσεις ὁμοῦ τεσσάρων παραλαμβανομένων πέντε καὶ τριάκοντα. τούτων δὲ αἱ μὲν θεῶν εἰσὶν ἐπώνυμοι, αἱ δὲ ἡρώων, αἱ δὲ βασιλέων, αἱ δὲ ἐνδόξων ἀνδρῶν, αἱ δὲ ἑταιρίδων· αἱ δὲ ἀπό τινων συμβεβηκότων ἤτοι τιμῆς ἕνεκα ἢ χλεύης προσηγόρευνται. λέγεται δέ τις ἐν αὐταῖς Στησίχορος καὶ ἑτέρα Εὐριπίδης, Στησίχορος μὲν ὁ σημαίνων τὴν ὀκτάδα, ἐπεὶ ὁ ἐν Ἱμέρᾳ τοῦ μελοποιοῦ τάφος ἐξ ὀκτὼ γωνιῶν συνέκειτο, Εὐριπίδης δὲ ὁ τὸν τεσσαράκοντα· εἷς γὰρ Εὐριπίδης τῶν τεσσαράκοντα Ἀθήνησι προστατῶν τῶν μετὰ τὴν τῶν λ' τυράννων κατασταθέντων κατάλυσιν. τῶν δὲ βόλων ὁ μὲν τὰ ἓξ δυνάμενος Κῷος καὶ ἑξίτης ἐλέγετο, Χῖος δὲ ὁ τὸ ἓν καὶ κύων. λέγεται δέ τις καὶ παροιμία ἀπὸ τούτου, οἷον « Χῖος παραστὰς Κῷον οὐκ ἐάσω »· ἀφ' οὗ καὶ Στράττις Λημνομέδᾳ

Χῖος παραστὰς Κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν.

ἔπαιζον δὲ ἀστραγάλοις καὶ πολλοῖς καθάπερ καρύοις καὶ ὀλίγοις, τοῦ δὲ εἴδους τῶν πολλῶν τὸ μὲν ἀρτιασμὸν ἔλεγον, τὸ δὲ τρόπα, τὸ δὲ ὤμιλλαν. ἀρτιασμὸς μὲν οὖν ἐστι τὸ δραξάμενον ἀστραγάλων ἤ τινων ἄλλων ἐξετάζειν τὸν συμπαίζοντα πότερον

ἀρτίους ἢ περισσοὺς κατέχει. Ἀριστοφάνης Πλούτῳ (816)·

στατῆρσι δ' οἱ θεράποντες ἀρτιάζομεν.

τρόπα δ' ἐστὶν ἡ εἰς βόθυνον ἐκ διαστήματος βολή. Κρατῖνος Πυλαίᾳ·

ἢ Διονυσίοις ἀκύλοις παίζουσ' ἀνειμένοι τρόπα.

ἡ δὲ ὤμιλλά ἐστιν ὅταν περιγράψαντες κύκλον ἐπιῤῥίπτωσιν ἀστραγάλους ἤ τι ἄλλο, ὡς τῇ μὲν ἐντὸς βολῇ νικώντων τῇ δὲ ἐκτὸς ἡττωμένων. Εὔπολις Χρυσῷ γένει μεταφέρων ἐπὶ τὴν ἐκ κυκλώπων κατάκλισιν τοὔνομα οὕτως φησίν· ἔπειτ' εἴσειμι ἐνθάδε μείνας εἰς ὤμιλλαν κἂν μὴ μετίῃ. Cl.

35. παιδιά τις τὸ ἀρτιάζειν, ἐν ᾗ τοὺς ἀρτίους καὶ περισσοὺς ἀριθμοὺς καταστοχάζονται. σημαίνει δὲ καὶ τὸ πληροῦν καὶ συντελεῖν. Cl.

35. φορμίσκων] καλαθίσκων. — Cl. πλεκτῶν ἀγγείων ἤτοι σπυρίδων. φορμίον δὲ πλέγμα τι ψιαθῶδες παρ' Ἱππώνακτι.

43. θαμά] πυκνῶς.

51. ἐπηλυγισάμενος] ἐπισκιασάμενος, ἐπικρυψάμενος· λύγη γὰρ ἡ σκιά.

P. 543, 12. παιδοτρίβην] ἀλείπτην, γυμναστήν.

35. ὀρικοῦ] τοῦ ἡμιονικοῦ· ὀρεὺς γὰρ ὁ ἡμίονος.

P. 544, 28. ψῆλαι τὸ ἄνευ πλήκτρου τῷ δακτύλῳ τὰς χορδὰς ἐπαφᾶσθαι. Cl.

P. 549, 37. ὥς γε οὑτωσὶ ἀκοῦσαι] ἀντὶ τοῦ κατ' αὐτὴν τὴν ἀκοήν, κατ' αὐτὴν τὴν πρώτην ἔντευξιν. Cl.

39. ἀλλόκοτον, ἐξηλλαγμένον καὶ ἰδιότροπον.

P. 550, 5. τὸ καλὸν φίλον] παροιμία ἐπὶ τῶν τὸ συμφέρον αἱρουμένων.

IN HIPPARCHUM.

. 557, 2. συλλήβδην] λείπει τὸ εἰπεῖν ὃ προσυπακουστέον. Cl.

P. 558, 17. Φιλαΐδαι δῆμος Αἰγηΐδος.

47. στεῖχε] ἴθι, πορεύου.

50. Στειριά, δῆμος Πανδιονίδος, ἀφ' οὗ ἡ ὁδὸς οὕτω καλεῖται.

P. 559, 8. διὰ τὴν τῆς ἀδελφῆς ἀτιμίαν] Θουκυδίδης (VI, 56) οὕτω φησίν. Cl.

17. τέως] δηλοῖ τὸ πρὸ τοῦ. Δημοσθένης (p. 442, 19) « ὁ τέως προσκυνῶν τὴν θόλον. » Ἀριστοφάνης Θεσμοφοριαζούσαις (447-9)·

ἃ 'γὼ μόλις
στεφανηπλοκοῦσ' ἔβοσκον ἐν ταῖς μυῤῥίναις
τέως μὲν οὐκ ἄν. . . . . .

Ζωΐλος ἐν τῷ εἰς Πολύφημον ἐγκωμίῳ· « οὕτω γὰρ ὡμογνωμόνησαν οἱ θεοὶ περὶ τῆς τιμωρίας ταύτης ὥστε πάντοθεν Ὀδυσσεὺς τέως ὁ σωζόμενος καὶ τὰς ναῦς ἀκεραίους περιποιούμενος περιώφθη μετὰ τὴν ἀρὰν ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς. » ἐν δὲ τοῖς Ἀριστοφάνους Τελμισσεῦσιν ἀντὶ τοῦ πρότερον κεῖται·

οὐ γὰρ τίθεμεν τὸν ἀγῶνα τόνδε τὸν τρόπον
ὥσπερ τέως ἦν, ἀλλὰ καινῶν πραγμάτων.

ἐν δὲ τῇ Εἰρήνῃ ὁ αὐτὸς ἀντὶ τοῦ ἐν τοσούτῳ κέχρηται, περὶ Ὑπερβόλου λέγων (686)·

ἀπορῶν ὁ δῆμος ἐπιτρόπου καὶ γυμνὸς ὢν
τοῦτον τέως τὸν ἄνδρα περιεζώσατο.

καὶ ἔτι ἐν τῇ Εἰρήνῃ εὕρηται ἀντὶ τοῦ ἕως· λέγει δὲ ὁ ἱπποκομῶν τὸν κάνθαρον (31),

ἔρειδε, μὴ παύσαιο μηδέποτ' ἐσθίων
τέως, ἕως αὑτὸν λάθῃς διαῤῥαγείς.

καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ τῆς παραπρεσβείας (p. 446, 2) ἀντὶ τοῦ ἕως· « ἀντὶ δὲ τοῦ Εὔβοιαν ἀποδοθῆναι περὶ Δρυμοῦ καὶ τῆς πρὸς Πανάκτῳ χώρας μεθ' ὅπλων ἐξερχόμεθα. τέως δ' ἦσαν ἔσω οἱ Φωκεῖς, οὐδέποτ' ἐποιήσαμεν ». παρὰ δὲ Φερεκύδῃ καὶ τοὔνομα τῆς Ἰωνικῆς πόλεως, λέγω δὲ τῆς Τέω, κείμενον εὗρον, ὅθεν ἦν Ἀνακρέων ὁ μελοποιός, ἀπὸ τοῦ τέως. ὁ γὰρ Ἀθάμας, φησίν, ἀναχωρῶν ἐκ τῆς χώρας, εὑρὼν Ἄρεαν τὴν θυγατέρα ἀθύρουσαν καὶ λίθους συμφοροῦσαν τοὺς νῦν ὄντας ἐν Τέῳ, ἤρετο ταύτην τί ποιεῖς; ἡ δὲ εἶπε· « τέως σὺ ἐζήτεις ἵνα πόλιν κτίσῃς, ηὗρον· » ἀφ' οὗ ἀνακινηθεὶς τὴν πόλιν ὠνόμασε Τέω. καὶ ἀντὶ τοῦ ἵνα, καὶ ὡς, καὶ μέχρι τούτου, καὶ ἔμπροσθεν. ἀντίκειται δὲ τῷ τέως τὸ ἐν ἕσῳ.

26. ἀναθέσθαι ἐπὶ τῶν πεσσῶν ἔλεγον οἱ παίζοντες· οὓς γὰρ μὴ κατὰ τὸ δέον ἐκίνησαν, τούτους ἀνετίθεσαν. Ἄλλως. ἀναθέσθαι, ἀθετῆσαι.

IN MENEXENUM.

P. 563, 3. ἐξ ὑπογυίου] ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἀπερισκέπτως, παραυτά.

5. αὐτοσχεδιάζειν] αὐτομάτως, ἀσκέπτως εἰπεῖν.

20. Ἀσπασίαν] αὕτη Ἀξιόχου, Μιλησία, γυνὴ Περικλέους, παρὰ Σωκράτει πεφιλοσοφηκυῖα, ὥς Διόδωρος ἐν τῷ περὶ Μιλήτου συγγράμματι φησίν. ἐπεγήματο δὲ μετὰ τὸν Περικλέους θάνατον Λυσικλεῖ τῷ προβατοκαπήλῳ, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔσχεν υἱὸν ὀνόματι Πορίστην, καὶ τὸν Λυσικλέα ῥήτορα δεινότατον κατεσκευάσατο, καθάπερ καὶ Περικλέα δημηγορεῖν παρεσκεύασεν, ὡς Αἰσχίνης ὁ Σωκρατικὸς ἐν διαλόγῳ Καλλίᾳ καὶ Πλάτων ὁμοίως Πεδήταις.

Κρατῖνος δὲ Ὀμφάλην τύραννον αὐτὴν καλεῖ Χείρωσιν, [Χείρωνα] Εὔπολις Φίλοις· ἐν δὲ Προσπαλτίοις Ἑλένην αὐτὴν καλεῖ· ὁ δὲ Κρατῖνος καὶ Ἥραν, ἴσως ὅτι καὶ Περικλῆς Ὀλύμπιος προσηγορεύετο. ἔσχε δὲ ἐξ αὐτῆς ὁ Περικλῆς νόθον υἱόν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐτελεύτα τῶν γνησίων προαποθανόντων, ὡς Εὔπολις Δήμοις.

26. Ῥαμνοῦς δῆμος Αἰαντίδος, ἐξ οὗ οὗτος.

P. 564, 42. βοτὰ] τὰ βοσκήματα. κατὰ πάντων δὲ χερσαίων καὶ πτηνῶν καὶ ἐνύδρων λέγεται ζώων, ὅσα βόσκεται.

P. 566, 19. ὁ δὲ υἱὸς] τὸν Καμβύσην φησίν.

28. Σάρδεις πόλις Λυδίας.

32. Ἐρέτρια πόλις Εὐβοίας.

41. Μαραθὼν τόπος τῆς Ἀττικῆς, ἀπέχων τῶν Ἀθηνῶν σταδίους τριακοσίους, τῇ φύσει τραχύς, δυσίππαστος, ἔχων ἐν ἑαυτῷ πηλούς, τενάγη, λίμνας.

46. τῇ ὑστεραίᾳ] νόμος γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἄλλως ἐξάγειν εἰς πόλεμον, εἰ μὴ πανσέληνος ᾖ.

P. 567, 9. Σαλαμὶς πρὸς τῇ Ἀττικῇ νῆσός τε καὶ πόλις. Ἀρτεμίσιον δὲ ἄκρα τῆς Εὐβοίας, ἡ τείνουσα ἐπὶ θάλασσαν. ἕτερος δὲ αὐλὼν παράκειται τῇ θαλάσσῃ, ἐν ᾧ ἡ ναυμαχία ἐγένετο.

29. Πλαταιαὶ πόλις Βοιωτίας.

42. Εὐρυμέδων ποταμὸς Παμφυλίας.

P. 568, 2. Τάναγρα πόλις Βοιωτίας.

31. τρίτος δὲ πόλεμος] περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἑλλησπόντῳ καὶ Μιτυλήνῃ ναυμαχησάντων.

34. Σικελίαν] ἰστέον δὲ ὅτι Ἄλεξις ὁ κωμικός φησι

> τῶν ἑπτὰ νήσων, ἃς δέδειχεν ἡ φύσις
> θνητοῖς μεγίστας, Σικελία μέν, ὡς λόγος,
> ἐστὶν μεγίστη, δευτέρα Σαρδώ, τρίτη
> Κύρνος, τετάρτη δ' ἡ Διὸς Κρήτη τροφός,
> Εὔβοια πέμπτη στενοφυής, ἕκτη Κύπρος·
> Λέσβος δὲ τάξιν ἑβδόμην λαχοῦσ' ἔχει.

Σικελία δ' ἐκλήθη ἀπὸ Σικελοῦ τοῦ βασιλεύσαντος Αὐσόνων, οἳ ὑπὸ Ἰαπύγων ἐξαναστάντες διέβησαν εἰς τὴν πάλαι Σικανίαν καλουμένην.

41. Ἑλλήσποντον] Ἀθάμαντος γυναῖκες Νεφέλη καὶ Ἰνώ. αὕτη ἐπιβουλεύουσα Φρίξῳ καὶ Ἕλλῃ, τοῖς ἐκ Νεφέλης τούτου παισί, πείθει τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντας εἰς Δελφοὺς διὰ τὸν λιμὸν εἰπεῖν ὅτι παύσεσθαι τοῦτον ὁ Ἀπόλλων εἶπεν, εἰ Φρίξον αὐτῷ σφαγιάσειεν. Νεφέλη δὲ μαθοῦσα τοῦτο λαμβάνει παρ' Ἑρμοῦ κριόπρωρον πλοῖον ὑπόχρυσον, ἐμβάλλει τε τοὺς παῖδας ἐν αὐτῷ πλεῖν καὶ φεύγειν. τῶν δὲ κατὰ τὴν μεταξὺ Σιγείου καὶ Χεῤῥονήσου γενομένων θάλασσαν, ἡ μὲν Ἕλλη ἐκ τοῦ πλοίου εἰς τὸν βυθὸν ὤλισθε, τῷ δὲ πελάγει τοὔνομα δίδωσιν αὐτῆς.

52. Μιτυλήνη πόλις ἐν Λέσβῳ τῇ νήσῳ.

P. 569, 18. Ἐλευσὶς δῆμος καὶ πόλις Ἀττικῆς.

P. 570, 33. ἐντέτηκε] ἐγκεκόλληται, πέπηγεν.

42. Κόρινθος πόλις ἐν Πελοποννήσῳ, κειμένη ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ. Λέχαιον δὲ ἐπίνειον Κορινθίων, ὥσπερ ὁ Πειραιεὺς Ἀθηναίων. εἰς τούτους δὲ τοὺς τόπους ἀπεδίδρασκον οἱ οἰκέται.

IN POLITICUM.

P. 574, 5. Εἶεν] ἄγε δή. ἡ συγκατάθεσις μὲν τῶν εἰρημένων, συναφὴ δὲ πρὸς τὰ μέλλοντα· εἶεν, ἀναφώνημα ὅμοιον τοῦ ἀλλά.

26. τὸν μέν] τὸν Θεαίτητον.

28. τοῦ δ'] τοῦ νέου Σωκράτους.

P. 576, 39. ὅτι αὐτοπώλης πᾶς ὁ τὸ ἴδιον ἐργόχειρον ἢ οἶνον ἢ σῖτον ἐξ οἰκείου γεωργίου πιπράσκων, ὁ δὲ παρὰ τούτων ἀγοράζων ἤτοι ὠνούμενος καὶ πιπράσκων ἄλλοις κάπηλος λέγεται. Cl.

P. 577, 33. ὅτι ἄλλο βοηλάτης καὶ ἄλλο βουφορβός, καὶ ἄλλο ἱπποκόμος καὶ ἄλλο ἱπποτρόφος. Cl.

P. 579, 27. ἠνυκέναι βραδύτερον] παροιμία πρὸς τοὺς σπεύδοντας, βραδύτερον δὲ τῷ σπεύδειν λυσιτελοῦντας.

46. διχάζειν] δίχα σχίζειν.

P. 580, 19. νεαλὴς ὁ πρόσφατος. κυρίως δὲ ἐπὶ τῶν ἁλσὶ παττομένων ἡ λέξις. ἔστι δὲ καὶ ὁ νεωστὶ ἑαλωκὼς ἰχθύς, καὶ δὴ καὶ ὁ νεωστὶ ἁλισθείς.

P. 592, 19. πιλητικὴν] τὴν ἐξ ἐρίων πίλησιν.

P. 596, 5. κομψὸς τωθαστής, γελοιαστής, σκωπτικός, ἢ καλός, ἢ μέτριος.

37. ἤ που] ἴσως, σχεδόν. τὸ δὲ ἤ πού γε, πολλῷ πλέον.

P. 600, 31. χωρὶς ἱερατικῆς ἄρχειν] σημείωσαι ὅτι οἱ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεῖς πάντες ἱερεῖς ἦσαν.

P. 606, 44. τρίγωνοι πίνακες οἱ κύρβεις, ἐν οἷς οἱ περὶ τῶν ἱερῶν νόμοι ἐγγεγραμμένοι ἦσαν καὶ πολιτικοί· ἄξονες δὲ τετράγωνοι, ἐν οἷς οἱ περὶ τῶν ἰδιωτικῶν. τινὲς δὲ ἀδιάφορα ταῦτα φασίν.

P. 613, 47. βλακικά] εὐήθη, μωρά, ἀνόητα, ἀπὸ ἰχθύος καλουμένου βλακός, ὁμοίου σιλούρῳ, ἀχρήστου τοσοῦτον ὡς μηδὲ κυνὶ βρώσιμον εἶναι. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἐν Κύμῃ χωρίου, τῆς Βλακείας.

P. 616, 47. εὐήτριον] ἱμάτιον εὐϋφές. ἤτριον δὲ ἔνδυμα ὑμενῶδες.

IN MINOEM.

P. 619, 44. Καρχηδὼν ἐν Λιβύῃ πόλις διάσημος, ἧς οἱ πολῖται οὗτοι.

49. Ἀθάμας Αἰόλου τοῦ Ἕλληνος καὶ Αἰναρέτης τῆς Δηϊμάχου, βασιλεύων Βοιωτίας, ἐκπίπτει διά τινας τύχας αὐτῆς· ὧπερ ὁ Πύθιος χρᾷ ἐκεῖσε κατοικεῖν, οὗ ὑπ' ἀγρίων ζώων ξενισθῇ. ἐλθόντος δὲ

καθ' ἣν χώραν λύκοι κρέα προβάτων διενέμοντο, αὐτοὺς μὲν διὰ δέος φασὶ φυγεῖν, συνέντα δὲ τοῦτον οἰκῆσαί τε αὐτοῦ, καὶ τῇ Ἀθαμαντίᾳ καὶ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ τῆς οἰκείας κλήσεως μεταδοῦναι.

53. ἐγχυτριστρίας] τὰς χοὰς τοῖς τετελευτηκόσιν ἐπιφερούσας, ὡς ἐπὶ τοῦδε· ἔλεγον δὲ καὶ τὸ βλάψαι καταχυτρίσαι, ὡς Ἀριστοφάνης (Vesp. 289). λέγονται δὲ καὶ ὅσαι τοὺς ἐναγεῖς καθαίρουσιν, αἷμα ἐπιχέουσαι τοῦ ἱερείου. ἔτι δὲ καὶ αἱ θρηνήτριαι, καὶ δὴ καὶ αἱ μαῖαι αἱ ἐκτιθεῖσαι ἐν χύτραις τὰ βρέφη.

P. 620, 19. ἀλλ' ἀεὶ] τὸ ἀλλά λαμβάνεται καὶ ἀντὶ τοῦ ἔστω, καὶ ἀντὶ τοῦ ὅταν δέ, καὶ ἀντὶ τοῦ ἔπειτα δέ.

P. 622, 15. Μαρσύας Ὑάγνιδος ὁ πρῶτος μετὰ Ἀθηνᾶν αὐλῶν εὑρετής, εἶτα Φρυγίου καὶ Μιξολυδίου ἁρμονίας. οὗτος ἐς τοσοῦτον προῆλθεν αὐλητικῆς ὡς περὶ αὐτῆς ἐρίσαι Ἀπόλλωνι, τοῦ πλεονεκτήσαντος τὴν κρίσιν ποιουμένων Μουσῶν. καὶ δὴ νικηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ δίδωσι δίκην τῆς ἥττης τὸ δέρμα δαρείς· οὗ δὴ ἀπὸ τοῦ σώματος ῥυέντος αἵματος ποταμὸς προῆλθεν ὁ τούτῳ ὁμώνυμος. Ὄλυμπον δέ τινες οὐ Φρύγα, Μυσὸν δέ φασι, καὶ τοῦτον γενέσθαι πρῶτον χρουμάτων εὑρετήν.

P. 623, 6. ἐννέωρος] ἐνναέτης· ὧρος γὰρ ὁ ἐνιαυτός· ἤγουν ἀπὸ ἐννέα ἐτῶν ἄρξας, ἢ ἐννέα ἔτη βασιλεύων.

32. συμπαίστην] συμπαίγμονα.

P. 621, 30. ἐντείνοντες] πληγὰς διδόντες.

32. τοὺς δασμοὺς] Αἰγέως τοῦ Πανδίονος βασιλεύοντος Ἀθηνῶν, κατὰ τὴν τῶν Παναθηναίων ἑορτὴν Ἀνδρόγεως ὁ Μίνω πάντας ἀγῶνας νικᾷ. τοῦτον Αἰγεὺς στέλλει μὲν ἐπὶ τὸν Μαραθώνιον ταῦρον, διαφθείρεται δὲ ὑπ' αὐτοῦ, ἢ ὥς τινες, πορευόμενος ἐπὶ Θήβας διὰ τὸν Λαΐου ἀγῶνα πρὸς τῶν ἀνταγωνιστῶν διὰ φθόνον ἀπόλλυται. ὁ μαθὼν Μίνως Ἀθήνας τε πολεμεῖ καὶ Μέγαρα εἷλε, μὴ οἷός τε δ' ὢν πορθῆσαι ταύτας, εὔχεται τῷ Διὶ παρ' Ἀθηναίων δίκην λαβεῖν· καὶ διὰ τοῦτο λιμὸς ἐνσκήπτει τούτοις καὶ λοιμός. χρωμένων δὲ περὶ τῆς τούτων ἀπαλλαγῆς ἀνεῖπεν ὁ Ἀπόλλων δίκας Μίνῳ δοῦναι ἃς ἂν αὐτὸς αἱρῆται. Μίνως δὲ κελεύει δεκέτεις κόρους ἑπτὰ καὶ κόρας ἴσας ἀόπλους πέμπειν κατ' ἔτος τῷ Μινωταύρῳ βορὰν κατὰ τὸν λαβύρινθον, ὃς ὑπὸ Δαιδάλου κατεσκεύαστο χῶρός τις σκολιός. Θησεὺς δὲ μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τὸ τρίτον ἔτος εἰς τὸν δασμὸν καταλεγεὶς τόν τε Μινώταυρον ἀναιρεῖ, καὶ παύει τὴν εἰς Κρήτην πομπὴν τοῦ δασμοῦ. περὶ τούτου οὖν ἐνταῦθά φησιν.

P. 625, 7. φλαῦρον] κακόν, ὡς νῦν, ἢ φαῦλον, ἢ κοῦφον κακόν. τινὲς δὲ φλαῦρον μὲν τὸ μικρὸν κακόν, φαῦλον δὲ τὸ μέγα.

IN PARMENIDEM.

P. 626, 1. Κλαζομεναὶ πόλις Ἰωνίας.

24. Μελίτη δῆμος Κεκροπίδος.

32. ἡ τῶν Παναθηναίων ἑορτὴ καὶ ὁ ἀγὼν ἐτέθη πρῶτον μὲν ὑπὸ Ἐριχθονίου τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Ἀθήνης, ὕστερον δὲ ὑπὸ Θησέως συναγαγόντος τοὺς δήμους εἰς ἄστυ. ἄγεται δὲ ὁ ἀγὼν διὰ πέντε ἐτῶν. καὶ ἀγωνίζεται παῖς Ἴσθμια, οὐ πρεσβύτερος, καὶ ἀγένειος καὶ ἀνήρ. τῷ δὲ νικῶντι διδόασιν ἔλαιον ἐν ἀμφορεῦσι, καὶ στεφανοῦσιν αὐτὸν ἐλαίᾳ πλεκτῇ.

37. παιδικὰ] καὶ ἐπὶ θηλειῶν καὶ ἐπὶ ἀῤῥένων ἐρωμένων ἡ λέξις εὕρηται, κατὰ μεταφορὰν δὲ τὴν ἀπὸ τούτων καὶ ἐπὶ πάντων τῶν σπουδαζομένων πάνυ· ὡς καὶ ἐν Φαίδρῳ (p. 236, B) λέγεται « ἐσπούδακας, ὦ Φαῖδρε, ὅτι σου τῶν παιδικῶν ἐπελαβόμην, ἐρεσχελῶν σε. » ἡ δὲ λέξις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ τῶν ἀσελγῶς ἐρωμένων.

39. Κεραμεικῷ] τόπος Ἀθήνησιν, ἔνθα καὶ οἱ πόρνοι προειστήκεσαν. εἰσὶ δὲ δύο Κεραμεικοί, ὁ μὲν ἔξω τείχους, ὁ δὲ ἐντός.

P. 627, 38. Λάκαιναι σκύλακες] ἃς ἡ συνήθεια Λακωνικάς φησιν. Cl.

P. 629, 2. ἄγασθαι] θαυμάζεσθαι.

7. τὸ τοῦ Ζήνωνος πρῶτον ἐπιχείρημα· εἰ πολλὰ τὰ ὄντα, τὸ αὐτὸ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον· ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον τὸ αὐτὸ ὅμοιον εἶναι καὶ ἀνόμοιον· οὐκ ἄρα πολλὰ τὰ ὄντα.

23. ἔθραξε] ἐτάραξεν, ἠνώχλησεν, ἔνυξεν. — Cl. : εἰς θυμὸν ἐκίνησεν, τὰς φρένας διέσεισεν.

25. ἄβυθον] πολλήν.

49. ἡδέως] ἀντὶ τοῦ κατὰ φύσιν νῦν. σημαίνει δὲ ἔστιν ὅτε καὶ τὸ εὐήθως καὶ τὸ γελοίως.

P. 631, 24. ἀπίθανος] ἀντὶ τοῦ δύσκολος καὶ μὴ ῥᾳδίως πειθόμενος.

P. 632, 13. τὸ δεινότερον οὐχ ὡς ἰσχυρότερον ἄπορον, ὡς εἰώθασι δεινοὺς λέγειν τοὺς κρατοῦντας τῇ δυνάμει τῶν λόγων, ἀλλ' ὡς μείζονος δείματος καὶ εὐλαβείας τοῖς νοῦν ἔχουσιν ἄξιον.

P. 634, 2. ἄλλως τε καὶ] μάλιστα.

13. τὸ τοῦ μελοποιοῦ Ἰβύκου ῥητόν. « Ἔρως αὖτέ με κυανέοισιν ὑπὸ βλεφάροις τακερὰ ὄμμασι δερκόμενος, κηλήμασι παντοδαποῖς εἰς ἄπειρα δίκτυα Κύπριδος βάλλει. ἦ μὰν τρομέω νιν ἐπερχόμενον, ὥστε φερέζυγος ἵππος ἀεθλοφόρος ποτὶ γήραϊ ἀέκων σὺν ὄχεσφι θοοῖς εἰς ἅμιλλαν ἔβα. »

19. διανεῦσαι] περαιωθῆναι.

P. 653, 51. ἀνήσει] ἀφήσει, ἢ ἀναπείσει.

IN CONVIVIUM.

P. 658, 3. Φάληρον δῆμος Αἰαντίδος, ἐξ οὗ Ἀπολλόδωρος.

8. Ἀγάθων τραγῳδίας ποιητὴς εἰς μαλακίαν σκωπτόμενος Ἀριστοφάνει τῷ Γηρυτάδῃ. ἦν δὲ Τισαμενοῦ τοῦ Ἀθηναίου υἱός, παιδικὰ γεγονὼς Παυσανίου τοῦ τραγικοῦ, μεθ' οὗ πρὸς Ἀρχέλαον τὸν βασιλέα ᾤχετο, ὡς Μαρσύας ὁ νεώτερος. ἐμιμεῖτο δὲ τὴν κομψότητα τῆς λέξεως Γοργίου τοῦ ῥήτορος. Cl.

25. ἦ] Ἀττικὸν τοῦτο, ἀπὸ τοῦ ἔα συνῃρημένον. σημαίνει δὲ τὸ ἔα τὸ ὑπῆρχον. ἔστι γὰρ ἀπὸ τοῦ ἦν κατὰ διάλυσιν Ἰωνικήν. Ὅμηρος (Il. Δ, 321)

εἰ τότε κοῦρος ἔα, νῦν αὖτέ με γῆρας ἱκάνει.

34. Κυδαθήναιον δῆμος ἐν ἄστει τῆς Πανδιονίδος φυλῆς. καλεῖται δὲ καὶ Κύδαθον. ἐξ οὗ Ἀριστόδημος.

P. 659, 26. βλαύτας] ὑποδήματα. οἱ δὲ βλαυτία, σανδάλια ἰσχνά.

37. αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ δειλῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασι. ταύτην δὲ λέγουσιν εἰρῆσθαι ἐπὶ Ἡρακλεῖ, ὃς ὅτε εἱστιῶντο τῷ Κήϋκι ξένοι ἐπέστη. Κρατῖνος δὲ ἐν Πυλαίᾳ μεταλλάξας αὐτὴν γράφει οὕτως·

οἱ δ' αὖθ' ἡμεῖς, ὡς ὁ παλαιὸς
λόγος, αὐτομάτους ἀγαθοὺς ἰέναι
κομψῶν ἐπὶ δαῖτα θεατῶν.

καὶ Εὔπολις ἐν Χρυσῷ γένει.

P. 660, 46. ἐκ τῆς πληρεστέρας] παροιμία, ὅτι χρὴ μεταλαγχάνειν τοὺς οὐκ ἔχοντας παρὰ τῶν ἐχόντων.

P. 661, 14. ῥᾶστα] τὸ ἥδιστα ἐνταῦθα σημαίνει.

35. Μυῤῥινοῦς δῆμος Αἰγηΐδος, ἀφ' ἧς ὁ Φαῖδρος.

54. παιᾶνας] ἢ τοὺς λεγομένους παιᾶνας ὕμνους εἰς Ἀπόλλωνα ἐπὶ καταπαύσει λοιμοῦ. ἢ Παιήονα τὸν τῶν θεῶν ἰατρόν. ἢ παιῶνας, ὡς νῦν, ᾠδὰς ἐπὶ εὐτυχίᾳ καὶ νίκῃ, διὰ τοῦ ω, ἐξ οὗ καὶ παιωνίζειν.

P. 663, 37. ἡ περὶ τῆς Ἀλκήστιδος ὑπόθεσις τοιαύτη τίς ἐστιν. Ἀπόλλων ᾐτήσατο παρὰ τῶν Μοιρῶν, ὅπως ὁ Ἄδμητος τελευτᾶν μέλλων παράσχῃ τὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἑκόντα τεθνηξόμενον, ἵνα ἴσον τῷ προτέρῳ χρόνον ζήσῃ. καὶ δὴ Ἄλκηστις ἡ γυνὴ τοῦ Ἀδμήτου ἐπέδωκεν ἑαυτήν, οὐδετέρου τῶν γονέων θελήσαντος ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἀποθανεῖν. μετ' οὐ πολὺ δὲ ταύτης τῆς συμφορᾶς γενομένης Ἡρακλῆς παραγενόμενος καὶ μαθὼν παρά τινος θεράποντος τὰ περὶ τὴν Ἄλκηστιν, ἐπορεύθη ἐπὶ τὸν τάφον, καὶ τὸν Θάνατον ἀποστῆναι ποιήσας ἐσθῆτι καλύπτει τὴν γυναῖκα, τὸν δὲ Ἄδμητον ἠξίου λαβόντα αὐτὴν τηρεῖν. εἰληφέναι γὰρ αὐτὴν πάλης ἆθλον ἔλεγε. μὴ βουλομένου δὲ ἐκείνου ἔδειξεν ἣν ἐπένθει. Ἄλλως. Ἄλκηστις ἡ Πελίου θυγάτηρ, ὑπομείνασα ὑπὲρ τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς τελευτῆσαι, Ἡρακλέους ἐπιδημήσαντος ἐν τῇ Θετταλίᾳ διασώζεται, βιασαμένου τοὺς χθονίους θεοὺς καὶ ἀφελομένου τὴν γυναῖκα. παρ' οὐδετέρῳ κεῖται ἡ μυθοποιία.

P. 666, 33. Ἀφροδίσιος ὅρκος οὐκ ἐμποίνιμος, ἐπὶ τῶν δι' ἔρωτα ὀμνυόντων πολλάκις καὶ ἐπιορκούντων. μέμνηται δὲ ταύτης καὶ Ἡσίοδος, λέγων

ἐκ τοῦδ' ὅρκον ἔθηκεν ἀμείνονα ἀνθρώποισι
νοσφιδίων ἔργων περὶ Κύπριδος,

καὶ Πλάτων ἐν Συμποσίῳ.

P. 667, 4. βασανίζειν] δοκιμάζειν, διακρίνειν. μετενήνεκται δὲ ἀπὸ τῆς Λυδίας λίθου δι' ἧς ὁ χρυσὸς βασανίζεται, τουτέστι δοκιμάζεται.

P. 668, 7. ἐκ τοῦ παραχρῆμα] ἐκ τοῦ αὐτομάτου, ἐκ τοῦ προχείρου.

11. τὸ τοῦ λυγμοῦ σύμπτωμα ἐπιγίνεται τῷ στομάχῳ διὰ πλήρωσιν ἢ κένωσιν ἢ ψύξιν, ἐνίοτε δὲ καὶ διὰ δῆξιν δριμέων ὑγρῶν καὶ φαρμακωδῶν ταῖς ποιότησιν· οὓς ἐὰν ἐμῶσιν, αὐτίκα παύονται λύζοντες. πολλοὶ καὶ τὸ διὰ τριῶν πεπερῶν πιόντες ἢ αὐτὸ τὸ πέπερι, ἐὰν εὐθέως ἐπιπίωσιν οἶνον, αὐτίκα λύζουσι. καὶ τροφῆς δὲ διαφθαρείσης εἰς δακνώδη ποιότητα λύζουσιν ἔνιοι. καὶ ῥιγώσαντες δὲ τὸ στόμα τῆς κοιλίας ἔνιοι λύζουσι, καὶ μάλιστά γε τοῖς παισὶ συμβαίνει λύζειν συνεχῶς ἐπὶ τῇ τοῦ στομάχου ψύξει καὶ τῇ τῆς τροφῆς διαφθορᾷ. γίνεται δὲ λυγμὸς καὶ ἐν πυρετοῖς καὶ μάλιστα φλεγμαίνοντος στομάχου ἢ ἑτέρου σπλάγχνου. — σημείωσαι τὰς θεραπείας τῆς λυγγός. ψύξεως μὲν οὖν προηγησαμένης τοῦ λυγμοῦ ἐπιτίθει τῷ στομάχῳ ἐν ἐρίῳ ἔλαιον, ἐν ᾧ ἑψῶμεν κύμινον, πήγανον, ἀψίνθιον· δίδου δὲ ποτὸν πήγανον μετ' οἴνου ἢ σεύτλου ἡψημένου μελικράτῳ. καλὸν δὲ καὶ τὸ σκιλλητικὸν ὄξος καταῤῥοφούμενον. τὸ δὲ καστόρειον καὶ τοῖς διὰ ψύξιν λύζουσι τελείοις δίδου, καὶ τοῖς ἐπὶ πλήθει χυμῶν τοῦτο πάσχουσι, δι' ὀξυκράτου κεράτια ιη'. ὅταν δὲ ὑπὸ πληρώσεως λυγμὸς γένηται, ἔμετος τούτοις ἴαμα καὶ τῶν ἄκρων τρῖψις καὶ πνεύματος κατοχή.

20. ἀνακογχυλιάσαι τὸ κλύσαι τὴν φάρυγγα, ὃ λέγομεν ἀναγαργαρίσαι.

23. οὐκ ἂν φθάνοις] ἐπὶ τῶν εἰς πέρας ἀγόντων ἀξίωσίν τινος, μήπω πέρας ἐπιθέντος αὐτῇ.

34. ὡς ἔπος εἰπεῖν] ὡς φαίνεται, ὡς ἐν λόγῳ εἰπεῖν. τοῦτο σχηματίζεται παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ ὡς εἰπεῖν ἔπος, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ ὡς ἔπος φάναι, καὶ ὡς φάναι ἔπος. ἔτι δὲ καὶ διὰ μιᾶς λέξεως ἐκφωνεῖται, οἷον ὡς φάναι καὶ ὡς εἰπεῖν· σημαίνει δὲ τὸ αὐτό. οἱ δέ φασιν ἀντὶ τοῦ ὡς φαίνεται κεῖσθαι, ἢ ἀντὶ τοῦ ὡς ἐν λόγῳ εἰπεῖν.

38. πρεσβεύωμεν] προτιμῶμεν, μεγαλύνωμεν.

P. 670, 42. γαργαλισμῶν οἷον] σημείωσαι διὰ σύνταξιν. Cl.

P. 671, 32. κυβιστὴρ ὁ ὀρχηστής, καὶ κυβιστᾷν τὸ ὀρχεῖσθαι.

P. 672, 6. ἀσκωλιάζειν κυρίως μὲν τὸ ἐπὶ τοὺς ἀσκοὺς ἅλλεσθαι ἀληλιμμένους, ἐφ' οὓς ἐπήδων γελοίου ἕνεκα· τινὲς δὲ καὶ ἐπὶ τῶν συμπεφυκόσι τοῖς σκέλεσιν ἁλλομένων. ἤδη δὲ τιθέασι καὶ ἐπὶ τοῦ ἅλλεσθαι τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν ἀνέχοντα, ἢ ὡς νῦν, ἐπὶ σκέλους ἑνὸς βαίνοντα. ἔστι δὲ καὶ τὸ χωλαίνειν.

46. ἰχθύδιόν τι τῶν πλατέων ἡ ψῆττα, ἐκ δύο δερμάτων συγκεῖσθαι τὴν ἰδέαν δοκοῦν, ὅ τινες σανδάλιον καλοῦσιν, οἱ δὲ βούγλωσσον, κακῶς δέ· ἄλλα γάρ ἐστι ταῦτα.

P. 673, 54. λίσπαι] αἱ λεῖαι καὶ ἐκτετριμμέναι καὶ ἄπυγοι λίαν, καὶ οἱ διαπεπρισμένοι ἀστράγαλοι. οἵ τε Ἀθηναῖοι λίσποι καλοῦνται τῷ ἐκ τῆς ἐν τῷ κωπηλατεῖν συνεχοῦς ἑφέδρας αὐτοὺς ἀπογλούτους εἶναι.

P. 674, 44. ὀκρίβαντα] τὸ λογεῖον ἐφ' οὗ οἱ τραγῳδοὶ ἠγωνίζοντο. τινὲς δὲ κιλλίβαντα τρισκελῆ φασίν, ἐφ' οὗ ἵστανται οἱ ὑποκριταὶ καὶ τὰ ἐκ μετεώρου λέγουσιν.

P. 675, 35. ὡς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον ἐπὶ τῶν τοὺς τρόπους παραπλησίων καὶ ἀλλήλοις ἀεὶ συνδιαγόντων, ἐξ Ὁμήρου (Od. P, 218) λαβοῦσα τὴν ἀρχήν. μέμνηται δὲ αὐτῆς Πλάτων καὶ ἐν Λύσιδι (p. 214, A) καὶ ἐν Συμποσίῳ, καὶ Μένανδρος Σικυωνίῳ.

50. πίλναται] προσπελάζει, προσεγγίζει.

P. 677, 40. ἀδεὲς δέος, ἐπὶ τῶν τὰ μὴ ἄξια φόβου δεδιότων. ὅμοιον τούτῳ καὶ τὸ ψοφοδεὴς ἄνθρωπος.

P. 680, 42. ὅτι μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ ἀμαθείας ἡ ὀρθὴ δόξα, κἂν λόγον μὴ ἔχῃ. Cl.

P. 682, 5. ἴτης] ἴστωρ, ἐπιστήμων, ὡς ἐνταῦθα. λαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἰταμοῦ καὶ θρασέος.

P. 683, 5. τὸ τέλος οἱ Ἀττικοὶ τάττουσι καὶ ἀντὶ τάξεως καὶ τάγματος καὶ δαπάνης, ἔνθεν ὁ πολυτελὴς καὶ εὐτελὴς καὶ ὁ συντελής, καὶ τὸ εἰς γάμους ἀνάλωμα, ὅθεν τὰ προτέλεια. λέγεται καὶ ἀντὶ ἀρχῆς. Θουκυδίδης « προσελθὼν δὲ τοῖς τέλεσιν, » ὡς εἰ ἔφη τοῖς ἐν ἀρχῇ οὖσι. σημαίνει καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πραγμάτων. καὶ τὸ εἰσπραττόμενον ὑπὸ τῶν τελωνῶν χρέος τέλος καλεῖται.

P. 684, 22. συσπειρᾶται] συστρέφεται.

24. σπαργῶντι] ὁρμῶντι, ὀργῶντι, ταραττομένῳ, ἢ ἀνθοῦντι. λαμβάνεται δὲ καὶ ἐπὶ τῶν μασθῶν πεπληρωμένων γάλακτος.

P. 685, 45. Κόδρος ἦν ἀπὸ Δευκαλίωνος, ὥς φησιν Ἑλλάνικος. γίνεται γὰρ Δευκαλίωνος μὲν καὶ Πύρρας, ὡς δὲ τινές, Διὸς καὶ Πύρρας, Ἕλλην· Ἕλληνος δὲ καὶ Ὀθ αἴδος Ξοῦθος, Αἴολος, Δῶρος, Ξενοπάτρα· Αἰόλου δὲ καὶ Ἴφιδος τῆς Πηνειοῦ Σαλμωνεύς, Σαλμωνέως δὲ καὶ Ἀλκιδίκης Τυρώ, ἧς καὶ Ποσειδῶνος Νηλεύς, Νηλέως δὲ καὶ Χλωρίδος Περικλύμενος, Περικλυμένου δὲ καὶ Πεισιδίκης Βῶρος, Βώρου δὲ καὶ Λυσιδίκης Πένθιλος, Πενθίλου δὲ καὶ Ἀγχιῤῥόης Ἀνδρόπομπος, Ἀνδροπόμπου δὲ καὶ Ἡνιόχης τῆς Ἀρμενίου τοῦ Ζευξίππου τοῦ Εὐμήλου τοῦ Ἀδμήτου Μέλανθος. οὗτος Ἡρακλειδῶν ἐπιόντων ἐκ Μεσσήνης εἰς Ἀθήνας ὑπεχώρησε, καὶ αὐτῷ γίνεται παῖς Κόδρος. χρόνῳ δὲ ὕστερον γενομένης τοῖς Βοιωτοῖς ἀμφισβητήσεως πρὸς Ἀθηναίους, ὡς μὲν τινές, περὶ Οἰνόης καὶ Πανάκτου, ὡς δὲ τινές, περὶ Μελαινῶν, καὶ τῶν Βοιωτῶν ἀξιούντων τοὺς βασιλέας προκινδυνεῦσαι περὶ τῆς χώρας εἰς μονομαχίαν καταστάντας, Ξάνθιος μὲν ὁ τῶν Βοιωτῶν βασιλεὺς ὑποδέχεται, Θυμοίτης δὲ ὁ τῶν Ἀθηναίων ἀρνεῖται, λέγων τῷ βουλομένῳ μονομαχεῖν τῆς ἀρχῆς παραχωρεῖν. Μέλανθος δὲ ὑποστὰς τὸν κίνδυνον ἐπὶ τῷ βασιλεῦσαι τῶν Ἀθηναίων αὐτὸν καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ, ὁπλισάμενος προῄει, καὶ πλησίον τοῦ Ξανθίου γενόμενος εἶπεν « ἀδικεῖς, ὦ Ξάνθιε, σὺν ἑτέρῳ ἐπ' ἐμὲ ἥκων καὶ οὐ μόνος, ὡς ὡμολόγητο. » Ξάνθιος δὲ ταῦτα ἀκούσας μετεστράφη, θεάσασθαι βουλόμενος εἴ τις αὐτῷ ἑπόμενος εἴη· καὶ μεταστραφέντα βαλὼν αὐτὸν ἀπέκτεινε, καὶ βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς ἐγένετο. ὅθεν τοῖς Ἀθηναίοις κρατήσασι τῆς χώρας ἔδοξεν ἑορτὴν ἄγειν, ἣν πάλαι μὲν Ἀπατηνόρια ὕστερον δὲ Ἀπατούρια ἐκάλουν ὡς ἀπὸ τῆς γενομένης ἀπάτης. Μελάνθου δὲ Κόδρος γενόμενος ἐκδέχεται τὴν βασιλείαν· ὃς καὶ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀπέθανε τρόπῳ τοιῷδε. πολέμου τοῖς Δωριεῦσιν ὄντος πρὸς Ἀθηναίους, ἔχρησεν ὁ θεὸς τοῖς Δωριεῦσιν αἱρήσειν τὰς Ἀθήνας, εἰ Κόδρον τὸν βασιλέα μὴ φονεύσωσι. γνοὺς δὲ τοῦτο ὁ Κόδρος, στείλας ἑαυτὸν εὐτελεῖ σκευῇ ὡς ξυλιστὴν καὶ δρέπανον λαβών, ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν πολεμίων προῄει. δύο δὲ αὐτῷ ἀπαντησάντων πολεμίων τὸν μὲν ἕνα πατάξας κατέβαλεν, ὑπὸ δὲ τοῦ ἑτέρου ἀγνοηθεὶς ὅστις ἦν, πληγεὶς ἀπέθανε, καταλιπὼν τὴν ἀρχὴν Μέδοντι τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων. ὁ δὲ νεώτερος αὐτοῦ παῖς Νηλεὺς τῆς δωδεκαπόλεως Ἰωνίας κτίστης ἐγένετο. ἀφ' οὗ φασὶν Ἀθηναίοις τὴν τῶν Κοδριδῶν εὐγένειαν εἰς παροιμίαν περιστῆναι· « εὐγενέστερος Κόδρου » ἐπὶ τῶν πάνυ εὐγενῶν.

P. 687, 42. τὸ παιδεραστεῖν ἐπὶ τοῦ παιδείας ἐρᾷν ἀεὶ κεῖται παρὰ Πλάτωνι. Cl.

P. 689, 48. ψυκτὴρ σκεῦος ἔνθα διανίζουσι τὰ ποτήρια, ἢ ποτηρίου εἶδος, ὡς Εὐριπίδης Τηλέφῳ.

49. τρίτον μέρος ἡ κοτύλη τῆς χοίνικος.

P. 690, 44. Σιληνοὶ Διονύσου χορευταί, παρὰ τὸ σιλλαίνειν, ὅ ἐστι σκώπτειν, λεγόμενοι, παρὰ τοὺς πότους.

48. Σάτυροι, Διονύσου ὀπαδοὶ καὶ οὗτοι, οἱ διὰ

τὸ ἐν ὄρεσιν οἰκεῖν ἀλουτοῦντες, τράγων σκέλη καὶ τρίχας νομιζόμενοι ἔχειν παραδέδονται, καὶ ταύτη κεκλεῖσθαι ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι τῷ οἴνῳ, τουτέστι κεχηνέναι· φίλοινοι γάρ εἰσι. Μαρσύας δὲ αὐλητής, Ὀλύμπου υἱός, ὃς τοὺς αὐλοὺς Ἀθηνᾶς ῥιψάσης διὰ τὸ ἀνασχημονεῖν αὐτοῖς ἀνελόμενος ἤρισεν Ἀπόλλωνι περὶ μουσικῆς, καὶ ἡττήθη, καὶ ποινὴν δέδωκε τὸ δέρμα δαρείς· ἀφ' οὗπερ αἵματος ἔρρευσε ποταμὸς ὁ ἐξ αὐτοῦ ὕστερον Μαρσύας κληθείς.

P. 691, 15. κομιδῇ] κυρίως μὲν τὸ ἐπιμελῶς, ὅθεν καὶ ὀρεοκόμος καὶ γεροντοκόμος. ἰσοδυναμεῖ δὲ καὶ τῷ σφόδρα καὶ τελέως, κομιδῇ σμικρά-σφόδρα σμικρά.

18. κορυβαντιώντων] ἐνθουσιώντων, ἤ τινα ὄρχησιν ἐμμανῆ ὀρχουμένων, ἀπὸ τῶν Κορυβάντων, οἳ καὶ τροφεῖς καὶ φύλακες καὶ διδάσκαλοι τοῦ Διὸς εἶναι μυθολογοῦνται. τινὲς δὲ τοὺς αὐτοὺς τοῖς Κούρησιν εἶναι φασίν. εἶναι δὲ καὶ τῆς Ῥέας ὀπαδούς, ἀπὸ τῶν τοῦ Διὸς δακρύων γεγενημένους· ὧν ἀριθμὸν οἱ μὲν θ', οἱ δὲ ι' λέγουσιν.

P. 692, 7. εἰρωνευόμενος] ὑποκρινόμενος, χλευάζων.

30. ἤνυτον] ἤνυον, ἐτέλουν.

46. οἶνος καὶ ἀλήθεια, ἐπὶ τῶν ἐν μέθῃ τὴν ἀλήθειαν λεγόντων. ἔστι δὲ ᾄσματος Ἀλκαίου ἀρχὴ

οἶνος, ὦ φίλε παῖ, καὶ ἀλήθεια.

καὶ Θεόκριτος (XXIX, I). τινὲς δέ φασιν ὅτι πρὶν οἶνον εὑρεθῆναι ὕδωρ κατὰ τῶν ἱερῶν ἔσπενδον, καθάπερ νῦν τὰ νηφάλια, οἴνου δὲ φανέντος οὕτω θαυμάσαι τοὺς ἀνθρώπους καὶ θείαν ἡγήσασθαι τὴν φύσιν, ὡς καὶ τὰς συνθήκας παρὰ τὸν οἶνον γινομένας νομίσαι δεῖν εἶναι κυρίας, καὶ μὴ τολμᾶν παραβαίνειν, ἀλλὰ κατὰ πάντας τρόπους ἀφαιρεῖν τὸ ψεῦδος ἀπὸ τῶν παρὰ τὸν οἶνον συνθηκῶν. ὁμοία δὲ ταύτης καὶ αὕτη « τὸ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ νήφοντος ἐπὶ τῇ γλώττῃ τοῦ μεθύοντος. »

P. 693, 11. ἐντεῦθεν παρῴδησε Καλλίμαχος ἐν ὕμνῳ Δήμητρος καλάθου (3) τὸ « θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι. » Cl.

53. τρίβων ἐστὶ στολή τις ἔχουσα σημεῖα ὡς γαμμάτια. τριβώνιον δὲ ἱμάτιον παλαιὸν καὶ τετριμμένον.

P. 694, 7. καταδεδαρθηκὼς] καθυπνωκώς.

22. Ποτίδαια πόλις Θράκης ἐν Μακεδονίᾳ, κτίσμα Κορινθίων.

37. πῖλος ἱμάτιον ἐξ ἐρίου πιλήσεως γινόμενον, εἰς ὑετῶν καὶ χειμώνων ἄμυναν. ἀρνακίδες δὲ ἀρνῶν κώδια.

28. χαμεύνια] ταπεινὰ κλινίδια.

P. 695, 15. Δήλιον χωρίον τῆς Βοιωτίας.

31. προτροπάδην] προθύμως, ἀμεταστρεπτί, μετὰ προτροπῆς, ἢ εἰς τοὔμπροσθεν.

52. κανθηλίους] τοὺς βραδεῖς νοῆσαι ἢ ἀφυεῖς, ἀπὸ κάνθωνος, ὅς ἐστιν ὄνος, εἰρημένοι, ὃς πάλιν ἀπὸ τῶν κανθηλίων, τῶν ἐπιτιθεμένων αὐτῷ ἐπικάμπτων ξύλων, τουτέστι σαγμάτων, ὀνομάζεται οὕτως.

53. βυρσοδέψας] τοὺς τὰς βύρσας ἐργαζομένους καὶ μαλάττοντας.

P. 696, 16.

ῥεχθὲν δέ τε νήπιος ἔγνω

(Hom. Il. P, 32.) ἐπὶ τῶν μετὰ τὸ παθεῖν συνιέντων τὸ ἁμάρτημα. Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἑτέρα παροιμία « ὁ ἁλιεὺς πληγεὶς νοῦν φύσει ». φασὶ γὰρ ἁλιέα ἀγκιστρεύοντα, ἐπειδὰν σπάσῃ τῷ λίνῳ τὸν ἰχθύν, τῇ χειρὶ προσαγαγόντα κατέχειν, ἵνα μὴ φύγῃ· τοῦτο δὲ συνήθως ποιοῦντα ὑπὸ σκορπίου πληγῆναι· καὶ εἶπε « πληγεὶς νοῦν φύσεις », καὶ μηκέτι προσάγειν ἐξ ἐκείνου τὴν χεῖρα. κέχρηται τῇ παροιμίᾳ Σοφοκλῆς ἐν Ἀμφιαράῳ Σατυρικῷ, λέγων « ἔτ' αὖ.... ὥσπερ ἁλιεὺς πληγεὶς.... ενῶν διδάσκαλος. » Ἔστι καὶ τρίτη ὁμοία· » ἐὰν μὴ πάθῃς, οὐ μὴ μάθῃς. « ἐλέχθη δὲ ἐπὶ Τίμωνος τοῦ μισανθρώπου, μηκέτι προσιεμένου τοὺς κόλακας.

IN PHÆDRUM.

P. 698, 1. Φησὶν Ὀλυμπιόδωρος ἐν τῷ εἰς τὸν πρῶτον Ἀλκιβιάδην ὑπομνήματι, ὡς πρῶτος ὁ Φαῖδρος διάλογος τῷ Πλάτωνι γέγραπται.

2. ὁ Λυσίας οὗτος ῥήτωρ ἦν.

4. τῷ δὲ σῷ καὶ ἐμῷ ἑταίρῳ] τὸν Ἀκουμενὸν καὶ Σωκράτους καὶ ἑαυτοῦ καλεῖ ἑταῖρον ὁ Φαῖδρος, τοῦ μὲν Σωκράτους ὅτι ἰατροὶ ἄμφω· ὁ μὲν γὰρ ὁ Σωκράτης περὶ ψυχήν, τοῦτο ὁ Ἀκουμενὸς περὶ σῶμα· τοῦ δὲ Φαίδρου, ὅτι ἀμφότεροι περὶ τὸ φαινόμενον ἐπτόηνται. καὶ γὰρ ὁ Φαῖδρος περὶ τὸ φαινόμενον κάλλος τὸ ἐν τοῖς λόγοις ἐπτόηται, καὶ Ἀκουμενὸς ἰατρός ἐστι τοῦ φαινομένου, τουτέστι τοῦ σώματος.

5. Ἀκουμενῷ] ἰατρὸς οὗτος ἦν.

7. ὅτι δρόμοι τόποι τινὲς ἦσαν, ὅπου ἔτρεχον οἱ νέοι. ἐκείνων οὖν τῶν ἐν τοῖς δρόμοις γυμνασίων ἀκοπώτεροι οἱ περίπατοι, ὡς κατὰ σχολὴν καὶ κατὰ βραχὺ γυμνάζοντες καὶ τὰς ἀναπαύλας αὐτοῦ πλησίον ἔχοντες· ὅτε γάρ τις βούλεται, δύναται καθέζεσθαι.

10. Μορυχίᾳ] τῇ ἀπὸ Μορύχου. Μόρυχος δὲ γάστρις τις ἄνθρωπος, ὃν καὶ ἡ κωμῳδία ὡς γαστρίμαργον διαβάλλει. ἐν τῇ τοῦ τοιούτου οὖν οἰκίᾳ τὸν ἀκόλαστον Λυσίαν προσμένειν εἰκός.

11. τῶν λόγων εἱστία] Ἀττικὴ ἡ σύνταξις.... μέρους λέγειν. Ἀττικοὶ γοῦν καὶ ἔφαγον τοῦ ἄρτου φασίν, οὐ τὸν ἄρτον, καὶ ἔπιον τοῦ οἴνου, ἀλλ' οὐ τὸν οἶνον. οὕτως οὖν καὶ ἐνταῦθα εἱστία ὑμᾶς τῶν λόγων. τὸ κοινὸν εἱστία ὑμᾶς τοῖς λόγοις. ὅσοι δὲ λείπειν φασὶ τὴν διὰ πρόθεσιν, ἵν' ᾖ εἱστία ὑμᾶς

διὰ τῶν λόγων, οὐ κατὰ σκοποῦ βάλλουσιν. Cl.

14. ἀσχολία ἡ περὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα διατριβὴ καὶ τὸν θνητὸν βίον περιολκή. σχολὴ γὰρ ἡ ἀπόθεσις τούτων καὶ ἀνθολκὴ ἐπὶ τὸ νοερώτερον καὶ καθαρώτερον. διὸ καὶ σχολαστικὸς λέγεται κατὰ τὴν εἰς ἑαυτὸν στροφὴν ἢ ἀπόθεσιν τῶν ἀνθρωπίνων, ὡς καὶ Ἀριστοτέλης φησίν.

19. τὸ πειρώμενον παθητικῶς ἀκουστέον, ἀντὶ τοῦ πειραζόμενον παρά τινος, τουτέστι προσπαιζόμενον καὶ προσβαλλόμενον. τὸ δὲ κεκόμψευται, ὅτι πάντα τὰ ἔνυλα κομψὰ καὶ ἀπατηλά.

21. τὸ χαριστέον ἐστὶν ἢ τὸ διδόναι τί τινι χωρὶς ἀντιδόσεως, ἢ τὸ ἐν λόγοις τινὶ ὑποκλίνεσθαι, ἢ ὡς νῦν, τὸ πρὸς ἀφροδίσιον ἑαυτὸν συνουσίαν ἐπιδιδόναι τινί.

27. ὅτι Ἡρόδικος Σηλυμβριανὸς ἰατρὸς ἦν καὶ τὰ γυμνάσια ἔξω τείχους ἐποιεῖτο, ἀρχόμενος ἀπό τινος διαστήματος οὐ μακροῦ ἀλλὰ συμμέτρου, ἄχρι τοῦ τείχους, καὶ ἀναστρέφων.

30. κατὰ σχολὴν] ἐπ' αὐτὸ τοῦτο, ἢ ἐν εὐκαιρίᾳ.

36. οὐδέτερα] τὸ Σωκράτη καὶ Φαῖδρον ἀγνοεῖν καὶ ἑαυτοῦ ἐπιλελῆσθαι.

37. ἐκεῖνος] κατ' ἀποστροφὴν πρὸς Φαῖδρον ὁ λόγος, ὡς δῆθεν μὴ ἐκεῖσε παρόντος αὐτοῦ.

P. 699, 1. συγκορυβαντιῶντα] συνενθουσιῶντα.

6. τάχα πάντως] .. ταχέως οὐ .. καὶ εἰκαστικῶς διὰ τοῦ τάχα, καὶ βεβαιωτικῶς διὰ τοῦ πάντως. Cl.

9. ἀμωσγέπως] ὁπωσδήποτε, ἔν γέ τινι, καθ' ὁντιναοῦν τρόπον.

16. ὦ φιλότης] ἀντὶ τοῦ ὦ φίλε, ἀπὸ τῆς διαθέσεως τὸ διακείμενον καλῶν.

41. Ἀγραίας Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἵδρυσαν Ἀθηναῖοι διὰ τὸ ἔφορον εἶναι παντὸς τοῦ ἀγρίου τὴν θεὸν καὶ πᾶν τὸ ἄγριον καὶ ἀνήμερον καταστέλλειν.

49. Ἀρείου πάγου] δικαστήριον Ἀθήνησιν ἐν ἀκροπόλει οὕτω καλούμενον, πάγος μὲν ὅτι ἐν τόπῳ ὑψηλῷ τοῦτο, Ἄρειος δὲ παρ' ὅσον οἱ φόνοι ἐκεῖσε ἐκρίνοντο, ὁ δὲ Ἄρης τούτων ἔφορος ἦν. ἢ ὅτι τὸ δόρυ ἔπηξεν ἐκεῖσε, ὁπότε δίκην ἔλαχε πρὸς Ποσειδῶνα, τὸν τούτου υἱὸν Ἁλιρρόθιον ἀνελών, ὃς Ἀλκίππην ἐβιάσατο τὴν Ἄρεος αὐτοῦ καὶ Ἀγραύλου τῆς Κέκροπος θυγατέρα.

P. 700, 9. γράμμα] ἐπίγραμμα τὸ γνῶθι σαυτόν, ἐπὶ τοῦ προπυλαίου τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ γεγραμμένον. Δελφοὶ δὲ πόλις ἐπὶ τῷ Παρνασσῷ πρὸς τῇ Φωκίδι.

13. Τυφὼν Γῆς καὶ Ταρτάρου υἱός, γεννηθεὶς ἐν Σικελίᾳ, εἶδος ἔχων συμμιγὲς ἀνδρὸς καὶ θηρίων. τεθυμμένον δὲ οἱονεὶ ὑπὸ πυρὸς ἐκκεκαυμένον ἢ βεβλαμμένον.

21. ἄγνος φυτόν τι θαμνῶδες, ἥ ἐστιν ἡ λύγος.

25. Ἀχελῷος ποταμὸς Αἰτωλίας.

50. ἀξιῶ δὲ μὴ διὰ τοῦτο ἀτυχῆσαι] πρῶτον μὲν λέγει, ὡς μεταμέλει τοῖς ἐρασθεῖσιν ὧν εὖ ἐποίησαν τὸν ἐρώμενον, ἐπειδὰν παύσωνται τῆς ἐπιθυμίας· δεύτερον ὅτι τοὺς πόνους ὑπολογίζονται, οὓς ἔσχον ἐν τῷ ἐρᾶν καὶ ὅτι παρημέλησαν τῶν οἰκείων, καὶ διὰ τοῦτο ἡγοῦνται τοῖς ἐρωμένοις ἀποδεδωκέναι τὴν ἀξίαν· τρίτον ὅτι λέγοντες οὓς ἐρῶσι φιλεῖν ὑπὲρ πάντας, δῆλον ὅτι τοὺς πρὸ τοῦ γενομένους ἐρωμένους κακῶς διαθήσουσιν αὐτοὺς διὰ τοὺς ὕστερον· τέταρτον ὅτι ὁμολογοῦσι καὶ αὐτοὶ νοσεῖν καὶ μὴ σωφρονεῖν· πέμπτον ὅτι εἰ τοὺς ἐπιτηδειοτέρους πρὸς φιλίαν δεῖ αἱρεῖσθαι, ἐκ τῶν μὴ ἐρώντων εὐμαρεστέρα ἡ ἐκλογὴ πλειόνων ὄντων, χαλεπωτέρα δὲ ἐκ τῶν ἐρώντων, ὀλιγώτεροι γάρ· ἕκτον τὴν αἰσχύνην δεδιότας χρὴ φυλάττεσθαι τοὺς ἐρῶντας· ἀλαζονεύονται γὰρ πρὸς τοὺς ἄλλους, δεικνύντες ὅτι οὐ μάτην ἐπόνησαν· ἕβδομον ὅτι καὶ προστάττουσι τὰ τοιαῦτα, ὥστε εἰς ὑποψίαν ἔξωθεν ἀφικέσθαι, ὅτι γεγένηται αὐτοῖς ἢ μέλλει πληρωθήσεσθαι ἡ ἐπιθυμία· ὄγδοον ὅτι τῶν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀποτρέπουσι συνηθειῶν, δεδοικότες μὴ παρευδοκιμηθῶσιν· ἔννατον ὅτι οἱ μὴ τὸν τρόπον γνόντες, ἀλλὰ τοῦ σώματος ἐπιθυμήσαντες ἀντιποιοῦνται τῶν παιδικῶν, διὸ εὐχερεῖς εἰς μεταβολήν· δέκατον ὅτι καὶ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι παρὰ τὸ προσῆκον, τὸ μὲν κακῶς κρίνοντες διὰ τὴν νόσον, τὸ δὲ δεδιότες μὴ ἀπέχθωνται. εἶτα ἀνθυποφοράς τινας ποιεῖται, ὧν μία μέν ἐστιν ὅτι φιλία βέβαιος [οὐ δύναται] ἄνευ ἔρωτος συστῆναι· λύει δὲ αὐτὴν διὰ τοῦ καὶ πρὸς πατέρας καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἡλικιώτας γίνεσθαι βεβαίαν τὴν χωρὶς ἔρωτος. δευτέρα δὲ αὕτη, ὅτι τοῖς δεομένοις μᾶλλον δεῖ παρέχειν ἢ τοῖς μή. ἐνίσταται δὲ ἐνταῦθα, ὅτι οὕτως ἂν τοῖς αἰτοῦσι τροφὰς καὶ τὰς ἑστιάσεις παρέχοιμεν, καὶ οὐ τοῖς ἀξίοις. τρίτον εἰ δεῖ κοινῶς πᾶσι τοῖς μὴ ἐρῶσι χαρίζεσθαι· τοῦτο δέ φησι καὶ οἱ ἐρασταὶ οὐκ ἀξιώσουσιν, ὥστε πᾶσι τοῖς ἐρῶσι παρέχειν. ἐπὶ πᾶσι κεφάλαιον ἔθηκεν, ὅτι τοὺς ἐρῶντας καὶ οἱ οἰκεῖοι νουθετοῦσιν ὡς κακοῦ ὄντος ἐπιτηδεύματος, τοὺς δὲ μὴ ἐρῶντας οὐδεὶς αἰτιᾶται. ταῦτα μὲν λεχθέντα αἰτιᾶται ὁ Πλάτων.

P. 701, 31. εἰ τοίνυν τὸν νόμον....] εἰ τοίνυν τὸν νόμον λέγει τοιοῦτον, ὡς νενομισμένου αἰσχροῦ τοῦ χαρίζεσθαι, τοῦτο δὲ πρῶτον μὲν παρ' ἱστορίαν ἐστίν, ἔτι δὲ καὶ ἐναντίωμα ἔχει. εἰ γὰρ αἰσχρόν ἐστι τὸ χαρίζεσθαι κατὰ τὸν νόμον, οὐδενὶ χαριστέον, οὔτε τῷ ἐρῶντι οὔτε τῷ μὴ ἐρῶντι· τὸ γὰρ αἰσχρὸν πρὸς οὐδένα ποιητέον οὐδὲ λεκτέον. ὅτι δὲ παρ' ἱστορίαν, ἐκ τῶνδε μαθεῖν ἔστι. καὶ γὰρ παρ' Ἀθηναίοις ἐφεῖτο ἐρᾶν, καὶ τοῦ Ἔρωτος βωμοὶ καὶ ἀγάλματα ἦσαν καὶ Ἀντέρωτος, ὡς καὶ ἐπιγράμματά γε ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων ἐγέγραπτο ἐπαινούντων τὸ ἐρᾶν. καὶ ὁ δρόμος γε ὁ μακρὸς τοῖς Παναθηναίοις ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ἔρωτος ἐγένετο·

ἐντεῦθεν γὰρ ἀψάμενοι οἱ ἔφηβοι τὰς λαμπάδας ἔθεον, καὶ τοῦ νικήσαντος τῇ λαμπάδι ἡ πυρὰ τῶν τῆς θεοῦ ἱερῶν ἐφήπτετο. ὁ δὲ Σόλων ἐν τοῖς νόμοις καὶ πόσους πήχεις ἀπέχοντα ἀκολουθεῖν δεῖ
5 τὸν ἐραστὴν τῷ ἐρωμένῳ δεδήλωκε, καὶ τοῖς ἐλευθέροις τὸ ἐπιτήδευμα τετήρηκε, δοῦλον κωλύσας ἐρᾶν ξηραλοιφεῖν τε, καὶ τὸν μὴ θρέψαντα τοὺς γονεῖς μηδὲ θάψαντα καὶ τὸν φρούριον προδεδωκότα· καὶ ἐν τοῖς ποιήμασιν ὡς καλοῦ τοῦ ἐρᾶν μνημο-
10 νεύει λέγων·

ὄλβιος ᾧ παῖδές τε φίλοι καὶ μώνυχες ἵπποι
καὶ κύνες ἀγρευταὶ καὶ ξένος ἀλλοδαπός.

καὶ ἔτι·

ἔργα δὲ Κυπρογενοῦς νῦν μοι φίλα καὶ Διονύσου
15 καὶ Μουσέων [ἃ] τίθησ' ἀνδράσιν εὐφροσύνας.

P. 703, 26. δαιμονίως] πανούργως, δολίως, κεχρυμμένως.

29. γάννυσθαι] φαιδρύνεσθαι, χαίρειν, διαχεῖσθαι.

20 31. συνεβάκχευσα] σὺν σοὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον παρήλλαξα.

35. φιλίου] τοῦ τὰ περὶ φιλίας ἐπισκοποῦντος.

P. 704, 8. Σαπφὼ λυρικὴ ποιήτρια, Σκαμανδρωνύμου, Μιτυληναία. Ἀνακρέων δέ, καὶ οὗτος λυρικὸς
25 ποιητής, Σκυθίνου ἢ Παρθενίου, Τήϊος.

22. οἱ ἐννέα ἄρχοντες, κατ' ἐνιαυτὸν καθιστάμενοι, ὤμνυον μὴ παρανομήσειν, εἰ δὲ φωραθεῖεν, ἐκ καταδίκης τῷ Ἀπόλλωνι πέμπειν εἰκόνα χρυσῆν, ἐπὶ καταδίκῃ μὲν τοῦ ἄρχοντος, χαριστήριον δὲ τῷ
30 θεῷ παρὰ Ἀθηναίων. Σωκράτει γοῦν ὑπισχνεῖται Φαῖδρος, εἰ καλλίω λόγον εἴποι Λυσίου, καθάπερ οἱ ἄρχοντες, εἰκόνα καὶ αὑτοῦ καὶ Σωκράτους χρυσῆν εἰς Δελφοὺς τῷ Ἀπόλλωνι ἀναθήσειν. ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ. ὁ πολέμαρχός ἐστιν ἄρχων ᾧ κατηγγύων
35 τοὺς ξένους· ἔστι δὲ ὥσπερ λοχαγὸς τοῦ βασιλέως, ὃς καὶ ἀπόντος αὐτοῦ ἐπιμελεῖται τῶν κατὰ τὴν πόλιν. ὁ δὲ βασιλεὺς μυστηρίων προνοεῖται καὶ τὰς θυσίας τὰς πατρίους διοικεῖ. ἄρχων δέ ἐστιν ὁ ἐπώνυμος τοῦ ἐνιαυτοῦ. οἷς πᾶσι καὶ ἑορταὶ καὶ θεοὶ οἷς
40 θύουσι καὶ δίκαι τινὲς ἀπονέμονται. οἱ δὲ θεσμοθέται ἕξ εἰσι τὸν ἀριθμόν, ἀφ' ὧν καὶ ὁ τόπος, ὅπου συνῄεσαν καὶ ἐσιτοῦντο, θεμίστιον ἐκαλεῖτο. εἶχον δὲ ἐξουσίαν τοῦ ὑπογράψαι τὰ δικαστήρια, καὶ τὰς εἰσαγγελίας εἰσῆγον καὶ τὰς χειροτονίας καὶ προβο-
45 λὰς καὶ γραφὰς παρανόμων καὶ ἄλλων τινῶν.

33. τοιαῦτα καὶ τοιούτων περὶ τῶν ἀναγκαίων φησίν, ὧν τὴν εὕρεσιν ἡ φύσις πορίζει, τὴν δὲ διάθεσιν ἡμεῖς· παρ' ἣν ἔπαινος ἢ ψόγος ἐστὶν ἡμῖν. τῶν δὲ μὴ ἀναγκαίων λέγει τῶν χρησίμων, ὧν καὶ
50 ἡ εὕρεσις καὶ ἡ διάθεσις ἐξ ἡμῶν· παρ' ἃς δὴ καὶ ἐπαινούμεθα ἢ ψεγόμεθα. οἷον ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ Λυσίᾳ καὶ Σωκράτει καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι τὸ λέγειν ὡς ὁ ἐρῶν ἀκόλαστον ἔρωτα μαίνεται, ὁ δὲ μὴ τοῦτον ἐρῶν σωφρονεῖ. Ἡ δὲ περὶ τούτου διάθεσις ἐπαινετὴ Σωκράτους, ὅτι ἀληθής,
55 Λυσίου δὲ οὔ. κατὰ προσποίησιν γάρ.

41. Κύψελος Περιάνδρου πατὴρ ἦν, οὗπερ οἱ υἱεῖς Κορίνθου τύραννοι γεγονότες ὑπὸ Κορινθίων κατελύθησαν. ηὔξαντο οὖν οὗτοι, εἰ πάλιν τὴν ἀρχὴν ἀνακτήσαιντο, χρυσοῦν ἀνδριάντα τῷ θεῷ
60 ἀναθήσειν ἐν Ὀλυμπίᾳ ὁλόσφυρον. οἳ δὴ κρατήσαντες Κορίνθου ἀνέθεσαν ἐκεῖσε μέγιστον ἄγαλμα χρυσοῦν τοῦ Διός. Ὀλυμπία δέ ἐστι τόπος τις κατὰ τὴν Πελοπόννησον, ἐν Πίσῃ πόλει τῆς Ἤλιδος χώρας, ἔνθα τὰ Ὀλύμπια, ἀγὼν πενταετηρι-
65 κός, Μουνυχιῶνος μηνὸς ἤγετο τῷ Διί, ἐν οἷς κοτίνου στέφανος ἆθλον ἐδίδοτο τῷ νικήσαντι. τινὲς δ' οὐ κότινον, ἀλλ' ἐκ τῆς λεγομένης καλλιστεφάνου ἐλαίας. διαφέρει δὲ κότινον ἐλαϊκὸν ἀγριελαίας. ἤγετο δὲ καὶ κατ' ἐνιαυτόν, ἅπερ ἐλάττω ἐκάλουν.
70
42. σφυρήλατος] δι' ὅλου βάθους ναστός.

46. εἰς τὰς ὁμοίας λαβάς] ἀπὸ μεταφορᾶς εἴρηται τῶν παλαιόντων, οἳ τοῦ ἀφωρισμένου αὐτοῖς πρὸς τὸ παλαίειν τόπου ὁπότε ἐκπέσοιεν, εἶτα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ τόπου καὶ σχήματος εἰ πάλιν ἔλ-
75 θοιεν, εἰς ὁμοίας ἐληλυθέναι λέγονται λαβάς, ὡς καὶ νῦν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν αὐτὴν τῷ Φαίδρῳ περιῆλθε προσποίησιν τοῦ μὴ δύνασθαι λέγειν.

48. τῶν κωμῳδῶν] ἔθος ἦν αὐτοῖς τὸ τοῖς ἐρωτῶσιν, οἷον δέδωκάς μοι τόδε, πάλιν τὸ αὐτὸ λέ-
80 γειν τοὺς ἀποκρινομένους, δέδωκάς μοι τοῦτο. οὕτως οὖν καὶ πρὸς Σωκράτη Φαῖδρον εἰπεῖν ὡς εἰ ἐγὼ Σωκράτην ἀγνοῶ, καὶ τὰ ἑξῆς.

P. 705, 26. ἔθνος τι ἠπειρωτικὸν τῶν ἑσπερίων τὸ Λιγύων οὕτω μουσικώτατον εἶναι φασίν, ὡς καὶ
85 μηδ' ἐν τοῖς πολέμοις πανστρατιᾶ μάχεσθαι, ἀλλὰ τὸ μέν τι τοῦ στρατεύματος ἀγωνίζεσθαι, τὸ δὲ ᾄδειν πολεμοῦντος τοῦ λοιποῦ.

31. αἱμύλος] ποικίλος, πυκνός, πανοῦργος, δολερός· καὶ αἱμυλία δεινότης ἐπίχαρις.
90
P. 707, 45. ἥλικα] εἴρηται μὲν ἐνταῦθα τῷ Πλάτωνι οὕτως· ἥλικα γὰρ καὶ ὁ παλαιὸς λόγος τέρπειν τὸν ἥλικα. τὸ δὲ τέλειον ἔχει

ἧλιξ ἥλικα τέρπε, γέρων δέ τε τέρπε γέροντα,

ὥς φησι καὶ ὁ Ξενοφῶν γεροντοκομικά.
95
P. 708, 30. ὀστράκου μεταπεσόντος] ὀστράκου περιστροφὴ ἐπὶ τῶν διὰ τάχους εἰς φυγὴν ὁρμώντων. εἴρηται δὲ ἀπὸ παιδιᾶς τοιαύτης. διελόντες ἑαυτοὺς οἱ παῖδες ὡς ἰσαρίθμους ἑκατέρους γενέσθαι,
100 οἱ μὲν πρὸς ἀνατολὴν ἵσταντο, οἱ δὲ πρὸς δυσμάς· ἄλλος δέ τις μεταξὺ ἑκατέρων καθήμενος ὄστρακον εἶχεν, ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς μέρους κεχρισμένον λευκῷ, ἐκ δὲ θατέρου μέλανι· καὶ ἔρριπτε τοῦτο ὀρθόν. καὶ εἰ μὲν κατεφέρετο τὸ λευκὸν μέρος ἄνω, οἱ
105 πρὸς ἀνατολὰς ἑστῶτες ἐδίωκον τοὺς πρὸς ταῖς δυ-

σμαῖς· εἰ δὲ τὸ μέλαν ἄνω, οἱ πρὸς ταῖς δυσμαῖς ἐδίωκον, ἕως καταλάβοιεν. καταληφθέντες δὲ ἐβαστάζοντο ὑπ' αὐτῶν ἀφ' οὗ κατελήφθησαν τόπου, ἕως ἐπανέλθωσιν ἐπὶ τὸν τόπον ἀφ' οὗ τὴν 5 ἀρχὴν ἔφυγον. Πλάτων Φαίδρῳ.

43. ὡς λύκοι] παρῳδεῖ τὸ Ὁμηρικὸν εἰρημένον ἐν τῇ χ ῥαψῳδίᾳ (262)·

ὡς οὐκ ἔστι λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστά,
οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν.

10 ἡ παροιμία οὖν ἐπὶ τῶν ἐρωτικῶς ἐχόντων.

P. 709, 9. σταθερὸν τὸ σφόδρα θερμόν, ἀπὸ τῆς ἐν τῷ θέρει μεσημβρίας. καὶ Ἀντίμαχος· « θέρεος σταθεροῖο. » καὶ τὸ ἑστὸς δὲ καὶ ἠρεμοῦν σταθερὸν λέγουσιν.

15 18. οὐ πόλεμον ἀγγέλλεις, ἐπὶ τῶν ἀγαθὰ ἀγγελλόντων. ἐμνήσθη ταύτης καὶ ἐν τῷ τρίτῳ τῶν Νόμων (p. 702, D).

24. ἀφοσιώσωμαι] ἀποπληρώσωμαι τὴν παραλελειμμένην ὁσιότητα. ἔστι γὰρ ἀφοσίωσις 20 ὁσιότητος παραλελειμμένης ἀποπλήρωσις.

29. ἔθραξε] ἐτάραξεν, ἠνώχλησεν, ἔνυξεν, ἐκίνησεν, ἐδυσώπησεν.

30. ἐδυσωπούμην] ἀντὶ τοῦ ηὐλαβούμην. — Cl.: ὑπώπτευον.

25 31. ἀμπλακὼν] ἁμαρτών.

50. ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο, Στησίχορος δὲ] περὶ τῆς Ὁμήρου τυφλώσεως διάφοροι φέρονται ἱστορίαι· αἱ μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ τυφλὸν ἐκ γενετῆς λέγουσι καὶ οὕτω τετέχθαι, οἱ δὲ ποιμαίνοντα παρὰ 30 τῷ τάφῳ τοῦ Ἀχιλλέως πολλάς τινας καταβαλέσθαι εἰς τὸν ἥρωα χοὰς καὶ στεφάνους, καὶ παρακαλεῖν αὐτὸν ὀφθῆναι αὐτῷ· ὁ δὲ ἥρως ὤφθη μετὰ τῆς πανοπλίας λάμπων, καὶ Ὅμηρος μὴ ἐνεγκὼν τὴν θέαν καὶ τὴν λαμπηδόνα τῶν ὅπλων ἐτυφλώθη. 35 οἱ δὲ ὅτι ἐπειδὴ εἶπε περὶ τῆς Ἑλένης, ὅτι ἡρπάσθη καὶ ἠγάγετο αὐτὴν Ἀλέξανδρος εἰς τὸ Ἴλιον καὶ ἔσχεν ὡς γυναῖκα, κατὰ μῆνιν τῆς ἡρωΐνης ὡς ὑβρισθείσης παρ' αὐτοῦ ἐτυφλώθη. περὶ δὲ τοῦ Στησιχόρου φασὶν ὅτι Λοκροὶ καὶ Κροτωνιᾶται 40 ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους, ἔθος δὲ ἦν τοῖς Λοκροῖς μέρος τῆς στρατιᾶς ἀφρούρητον ἀνιεροῦν τοῖς ἥρωσιν ὡς ἐκείνων φρουρούντων αὐτό· τὸν οὖν Λεώνυμον τὸν στρατηγὸν τῶν Κροτωνιατῶν ἐπιθέσθαι ἐκείνῳ τῷ μέρει τῷ ἀφρουρήτῳ, καὶ τρωθέντα ἐξ 45 ἀδήλου ἀναχωρῆσαι χαλεπῶς διακείμενον ὑπὸ τοῦ τραύματος. ἐλθεῖν οὖν αὐτὸν εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον διὰ θεραπείαν, καὶ λαβεῖν χρησμὸν ὅτι ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται· ἐπανερομένου δ' αὐτοῦ καὶ τίς ὁ τρώσας (καὶ γὰρ ἦν ἄδηλον), ἀκοῦσαι ὁ 50 Ἀχιλλεύς. ἀπελθόντα οὖν αὐτὸν εἰς Λεύκην τὴν νῆσον ἱκετεῦσαι τὸν ἥρωα καὶ ἰδεῖν κοιμηθέντας τινὰς τῶν ἡρώων, καὶ λαβεῖν μὲν παρὰ τοῦ Ἀχιλλέως θεραπείαν, ἀκοῦσαι δὲ παρ' αὐτῶν, εἰπεῖν τοῖς ἀνθρώποις ὅτι Οὐδὲν λανθάνει θεοὺς οὐδὲ ἥρωας ὧν πράττετε, ὦ ἄνθρωποι· ἐλθεῖν δὲ καὶ τὴν Ἑλέ- 55 νην καὶ εἰπεῖν ἀπαγγεῖλαι Στησιχόρῳ παλινῳδίαν ᾆσαι, ἵνα ἀναβλέψῃ· καὶ γὰρ Ὅμηρον δι' αὐτὸ τοῦτο τετυφλῶσθαι, ὡς κακηγορήσαντά με. καὶ οὕτω τὸν Στησίχορον ἀκούσαντα παρὰ τοῦ Λεωνύμου γράψαι τὴν παλινῳδίαν, καὶ οὕτως ἀναβλέψαι. 60

54. Πέργαμα] τὰ ὑψηλά.

P. 710, 2. παλινῳδίαν] ἐναντία ᾠδὴ ἢ ῥῆσις τῆς προτέρας.

43. Δωδώνη πόλις τῆς Μολοσσίδος, ἐν ᾗ τὸ μαντεῖον τοῦ Διός. — περὶ τοῦ Δωδωναίου μαν- 65 τείου διάφορά ἐστι τὰ ἱστορούμενα. λέγουσι δὲ οἱ μὲν ὅτι δρῦς ἦν ἐκεῖ ἡ μαντεύουσα, οἱ δὲ ὅτι περιστεραί· τὸ δὲ ἀληθές, ὅτι γυναῖκες ἦσαν ἱέρειαι αἱ μαντεύουσαι δρυῒ τὴν κεφαλὴν στεφόμεναι, αἵτινες ἐκαλοῦντο πελειάδες· ἴσως οὖν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος 70 πλανηθέντες ὑπώπτευσαν εἶναι περιστερὰς τὰς μαντευούσας· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν δρυῒ κατεστέφοντο, ἴσως διὰ τοῦτο εἰρήκασι καὶ τὴν δρῦν μαντεύειν. ἔστι δὲ Διὸς τὸ μαντεῖον, τὸ δὲ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος. 75

46. Σίβυλλαι μὲν γεγόνασι δέκα, ὧν πρώτη ὄνομα Σαμβήθη. Χαλδαίαν δέ φασιν αὐτὴν οἱ παλαιοὶ λόγοι, οἱ δὲ μᾶλλον Ἑβραίαν· καὶ δὴ καὶ ἑνὶ τῶν παίδων τοῦ Νῶε εἰς γυναῖκα ἁρμοσθῆναι, καὶ συνεισελθεῖν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἐν τῇ κι- 80 βωτῷ. ταύτην καὶ τὰ περὶ τῆς πυργοποιίας χρησμῳδῆσαί φασι, καὶ ὅσα τοῖς τούτων συνέβη τολμήμασι· χρησμῳδῆσαι δὲ πρὸ τῆς διαιρέσεως τῶν γλωσσῶν γεγενημένην γλώσσῃ φασὶ τὰ χρησμῳδηθέντα τῇ Ἑβραΐδι· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ τὰ 85 κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα προειπεῖν· ἧς καὶ μνήμην Νικάνωρ ὁ τὸν Ἀλεξάνδρου βίον ἀναγράψας πεποίηκε. Δευτέρα δὲ Λίβυσσα, ἧς μνήμην ἐποιήσατο ἐν τῷ τῆς Λαμίας προλόγῳ Εὐριπίδης· ὄνομα δὲ αὐτῆς οὐ πάνυ σαφηνίζουσι. Τρίτη 90 Δελφίς, ἡ ἐν Δελφοῖς τεχθεῖσα, περὶ ἧς ἱστόρησε Χρύσιππος ἐν τῷ περὶ θεότητος βιβλίῳ. Τετάρτη Ἰταλική, ἡ ἐν ἐρημίᾳ τῆς Ἰταλίας τὴν διατριβὴν λαχοῦσα· ἧς υἱὸς ἐγένετο Εὔανδρος ὁ τὸ ἐν Ῥώμῃ τοῦ Πανὸς ἱερὸν τὸ καλούμενον Λούπερκον κτίσας, 95 περὶ ἧς ἔγραψεν Ἐρατοσθένης. Πέμπτη ἡ Ἐρυθραία, ἥτις καὶ τὰ κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον συνενεχθέντα προηγόρευσε· περὶ ἧς Ἀπολλόδωρος ὁ Ἐρυθραῖος διεξέρχεται. Ἕκτη ἡ Σαμία, ἧς τὸ κύριον ὄνομα Φυτὼ φασιν. Ἑβδόμη ἡ Κυμαία 100 μὲν γένος, ὄνομα δὲ Ἀμάλθεια· οἱ δὲ Ἐρωφίλην φασί· παρά τισι δὲ κλῆσιν ἠνέγκατο Ταράξανδρα· Βιργίλιος δὲ ὁ Ῥωμαῖος ποιητὴς (Æn. VI, 36) Δηϊφόβην αὐτὴν ὀνομάζει. Ὀγδόη ἡ Ἑλλησποντία, ἥτις ἐν κώμῃ Μαρμυσσῷ τὴν γένεσιν ἔσχε 105 περί τινα πολίχνην Γεργετίωνα· ὑπὸ τὴν ἠνορίαν δὲ αὕτη τῆς Τροίας ἐτύγχανεν. ἦν ἐν καιρῷ Σόλωνος

καὶ Κύρου, ὡς ἔγραψεν Ἡρακλείδης ὁ Ποντικός. Ἐννάτη ἡ Φρυγία. Ἐπὶ πᾶσι δεκάτη ἡ Τιβουρτία μὲν γένος, ὄνομα δὲ Ἀλβουναία. Ταύτας δέ φασι τῶν φρενῶν ἐξισταμένας τὰ μέλλοντα χρησμῳδεῖν· τῶν ὑπολαμβανόντων δὲ γραφῇ τοὺς χρησμοὺς οὐκ ἐχόντων σοφίαν τὰ χρησμῳδούμενα γράφειν ἀπταίστως, ἄλλως τε καὶ τῷ τάχει τῆς φορᾶς τῶν λόγων οὐκ ἐχόντων καθυπηρετουμένας τὰς χεῖρας, συμβῆναι πολλοὺς τῶν χρησμῶν εἰς χωλιάμβους διαπεσεῖν καὶ μηκέτι τυχεῖν διορθώσεως, ἅτε δὴ τῶν χρησμῳδῶν γυναίων ἐν ἐκστάσει μὲν καθεστώτων, ἐπειδὴ τὴν ὕπαρξιν προηγόρευον τῶν μελλόντων, πεπαυμένων δὲ τοῦ χρησμολογεῖν μηδαμῶς αἴσθησιν ἐχόντων μήτε ὧν ἔλεγον μήτε τί ἂν βούλοιντο τὰ κεχρησμῳδημένα. πᾶσαι μὲν οὖν μαντικαί, ἡ δὲ Ἐρυθραία, ἡ καὶ Ἐριφύλη καλουμένη, τῶν ἄλλων ἐξαίρετος· καὶ γὰρ γεννηθεῖσα εὐθὺς προσεῖπεν ἐξ ὀνόματος ἕκαστον καὶ ἔμμετρα ἐφθέγξατο, καὶ εἰς βραχὺν χρόνον τέλειον εἶδος ἀνθρώπου ἔλαβεν.

54. κυρίως τῷ ἀπειροκάλως ἐχρήσατο· αὐτοῦ γὰρ καλῶς ἔχοντος τοῦ ὀνόματος τῆς μανίας, ἀπειρίᾳ τοῦ καλοῦ ἠγνόησαν τὸ καλὸν τοῦ ὀνόματος.

P. 713, 41. ὑποβρύχιαι] ὑπὸ τὸ ὕδωρ, ὅ ἐστι τὴν γένεσιν, ποντισθεῖσαι.

52. θεσμός τ' Ἀδραστείας] ἡ Ἀδράστεια μία ἐστὶ θεὸς τῶν μενουσῶν ἐν τῇ νυκτί, γενομένη ἐκ Μελίσσου καὶ Ἀμαλθείας· ὁ μὲν οὖν Μέλισσος κατὰ τὴν πρόνοιαν εἴρηται, ἡ δὲ Ἀμάλθεια κατὰ τὸ ἀκλινὲς καὶ μὴ μαλθάσσεσθαι. ἐκ τῆς οὖν προνοίας τῆς ἀκλινοῦς γέγονεν ἡ Ἀδράστεια, ἥτις ἀδελφή ἐστι τῆς Εἴδης·

Εἴδη δ' εὐειδὴς καὶ ὁμόσπορος Ἀδράστεια·

ἡ πάντων δμοῦ τῶν νόμων τὰ μέτρα ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα καὶ συνέχουσα αὕτη ἐστὶν ἡ Ἀδράστεια κεκλημένη διὰ τὸ τὰ ὑπ' αὐτῆς τεθέντα καὶ νομοθετηθέντα ἀναπόδραστα εἶναι· διὸ καὶ πρὸ τοῦ ἄντρου τῆς Νυκτὸς ἠχεῖν λέγεται·

παλάμῃσι δὲ χάλκεα ῥόπτρα
δῶκεν Ἀδρασταίῃ.

ἐν τοῖς προθύροις γὰρ τοῦ ἄντρου τῆς Νυκτὸς ἠχεῖν λέγεται τοῖς κυμβάλοις, ἵνα πάντα [τὰ] αὐτῆς τῶν νόμων κατήκοα γένηται. ἔνδον μὲν γὰρ ἐν τῷ ἀδύτῳ τῆς Νυκτὸς κάθηται ὁ Φάνης, ἐν μέσῳ δὲ ἡ Νὺξ μαντεύουσα τοῖς θεοῖς· ἡ δὲ Ἀδράστεια ἐν τοῖς προθύροις, πᾶσι νομοθετοῦσα τοὺς θείους θεσμούς. διαφέρει δὲ τῆς ἐκεῖ Δίκης, ὡς νομοθετικὴ δικαστικῆς· καὶ ἡ μὲν ἐκεῖ Δίκη λέγεται εἶναι τοῦ Νόμου τοῦ ἐκεῖ καὶ Εὐσεβείας, αὐτὴ δὲ ἡ Ἀδράστεια ἐκ Μελίσσου καὶ Ἀμαλθείας [οὖσα περιεκτική ἐστι καὶ τοῦ νόμου].

P. 718, 38. ὕσπληξ ἀφετήριον, πληγή, ὥσπερ νῦν, πάσσαλος, κεράτινος κρίκος, πάντα θηλυκῶς.

42. ἐρείσας] ἑλκύσας.

P. 720, 20. ἐννέα χιλιάδας] ἐννέα χιλιάδας εἶπεν, ἐπειδὴ ἐν τῇ πρώτῃ γενέσει ἡ περίοδος ἡ ἀπὸ τοῦ νοητοῦ ἐπὶ τὰ τῇδε οὐδεμίαν κάκωσιν ἔχει.

33. ἐπαμφοτερίζῃ] Λυσίᾳ καὶ ἐμοὶ Σωκράτει ἕπηται.

43. λογογράφον] λογογράφους γὰρ ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ τοὺς ἐπὶ μισθῷ λόγους γράφοντας καὶ πιπράσκοντας αὐτοὺς εἰς δικαστήρια, ῥήτορας δὲ τοὺς δι' ἑαυτῶν λέγοντας.

53. γλυκὺς ἀγκὼν] ἐπὶ τῶν κατειρωνευομένων. τόπος δέ ἐστιν ἐν τῇ Μέμφιδι Ἀγκὼν προσαγορευόμενος ὑπὸ τῶν πλεόντων κατ' ἀντίφρασιν ἴσως, διὰ τὸ δυσχερές. ἔνιοι δὲ τάττουσιν αὐτὴν ἐπὶ τῶν εὐθυμούντων, παρ' ὅσον τὸν ἀγκῶνα οἱ εὐφραινόμενοι τιθέασιν.

P. 721, 17. ἐμμένῃ] τουτέστι δεχθῇ καὶ μὴ ἐκβληθῇ ὁ λόγος.

24. Λυκοῦργος Λακεδαιμονίων, Σόλων δὲ Ἀθηναίων νομοθέται; Δαρεῖος δὲ τρίτος ἀπὸ Κύρου Περσῶν βασιλεύς.

47. ἀνδραποδώδεις εἰσὶν ἡδοναὶ αἱ ἄλλων παθῶν ἀπεχόμεναι, ὑπ' ἄλλων δὲ κρατούμεναι.

49. πνίγει] θάλπει, καύματι.

P. 722, 2. μεσημβριάζοντα] ἐν μεσημβρίᾳ νυστάζοντα καὶ καθεύδοντα, κηλούμενα.

8. φιλόμουσον ἀντὶ τοῦ φιλόσοφον.

15. ἄσιτον] σημείωσαι ὅτι τοὺς τέττιγας λέγει τὸ παράπαν μὴ δεῖσθαι τροφῆς, τῇ δὲ δρόσῳ ἀρκεῖσθαι μόνῃ.

26. ἴᾶσι] πέμπουσιν.

P. 723, 4. ὄνου σκιὰ ἐπὶ τῶν μηδενὸς ἀξίων. φασὶ δὲ εἰλκύσθαι τὴν παροιμίαν ἀπὸ τοῦ Δημοσθένει τῷ ῥήτορι συμβάντος. δίκην γάρ ποτε, ὥς φησιν Ἀριστείδης, ἀπολογούμενος, ἧς τὸ τίμημα ἦν τί χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι, τοῦ κατηγόρου δεινῶς εἰρηκότος καὶ προεξειργασμένου διότι ὁ εὐθυνόμενος οὐδενὶ δικαίῳ, μόνῃ δὲ τῇ Δημοσθένους δεινότητι πέποιθεν, ὡς οἱ δικασταὶ μετεωρισθέντες οὐ προσεῖχον [τὸν νοῦν] τῷ Δημοσθένει, ἀλλ' ἐθορύβουν κωλύοντες ἀπολογεῖσθαι, καὶ τοῦτο συνέβαινεν ἐπὶ πλείονα χρόνον, διαλειπόντων ποτὲ μικρὸν καὶ γενομένης βραχείας ἡσυχίας, « ἄνδρες, ἔφη, δικασταί, μικρόν μου χρόνον ἀνάσχεσθε, καὶ συγχωρήσατέ μοι λόγον οὐ πάλαι γεγονότα διηγήσασθαι. » τῶν δὲ συγχωρησάντων διὰ τὸ μέγα τι ὑπολαβεῖν τὸ ὑπ' αὐτοῦ μέλλον λέγεσθαι, « νεανίσκος τις, ἔφη, τῶν ἐπὶ φιλολογίαν εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν παραγεγονότων, ὅτε ἀποτρέχειν ἔμελλεν, ἐμισθώσατο ὄνον πρὸς τὸ τὰ σκεύη αὐτοῦ διακομίσασθαι μέχρι Μεγαρέων. ὑπὸ κύνα δὲ τῆς ὥρας ὑπαρχούσης, κατὰ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας ἐκκαίοντος τοῦ ἡλίου σφοδρότερον, οὔτε

τὸ ὑποζύγιον συνέβαινεν ἐθέλειν ὁδοιπορεῖν οὔτε αὐτὸν ἀκολουθεῖν δύνασθαι. καταλύσαντος οὖν τὸ φορτίον τοῦ ὀνηλάτου, καὶ τὸν ὄνον στήσαντος ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ, μὴ δυνάμενος ὑπομένειν τὸ καῦμα, ἀλλὰ κακῶς διακείμενος, ὑπὸ τὴν τοῦ ὄνου σκιὰν ὑποδὺς μένειν οἷός τε ἦν. τοῦ δὲ ὀνηλάτου ἐκεῖνον μὲν κωλύοντος, ἑαυτῷ δὲ ἐπιβάλλειν λέγοντος διὰ τὸ καὶ τὸν ὄνον ἴδιον εἶναι καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ σκιὰν ὑπάρχειν ἰδίαν· μεμισθωκέναι γὰρ μόνον τὸν ὄνον διακομιοῦντα αὐτοῦ τὰ σκεύη, οὐ μὴν τὴν σκιὰν αὐτοῦ. ὡς δὲ καὶ ὁ νεανίσκος ἀντέλεγε πάλιν, φάσκων τὴν ἡμέραν ὅλην αὐτοῦ τὸν ὄνον εἶναι, καὶ πολλὴν ἀντιλογίαν συνέβαινεν ἐκ τούτου γίνεσθαι, ἕως εἰς μάχην ὥρμησαν. » ἐπεὶ δ' ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν κατέβαινεν ἀπὸ τοῦ βήματος, οἱ δὲ δικασταὶ κατεῖχον ἀξιοῦντες τὸ γενόμενον πέρας ἐξηγήσασθαι, ἐπιστραφεὶς, « ἄνδρες » εἶπεν, « ὑπὲρ μὲν ὄνου σκιᾶς βούλεσθε ἀκοῦσαι, ὑπὲρ ἀνθρώπου δὲ κινδυνεύοντος τῷ βίῳ κωλύετε λέγειν; » καὶ οὕτω τοὺς δικαστάς, συγχωρήσαντας ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ ῥήτορος ἐπιπεπλῆχθαι, λέγειν ἐφεῖναι. ὅθεν τό τε τοῦ διηγήματος εὔστοχον καὶ τὸ τοῦ φρονήματος παῤῥησιαστικὸν διαμνημονευθὲν παροιμίας ἔλαβε τάξιν.

8. καρπὸν ὧν ἔσπειρας θέριζε, ἐπὶ τῶν τοιαῦτα πασχόντων οἷα ἔδρασαν. παρῆκται δὲ ἀπὸ τοῦ στίχου

εἰ δὲ κακὰ σπείραις, κακά κεν ἀμήσαιο,

καὶ πάλιν

ὃς δὲ κακὰ σπείρει, θεριεῖ κακὰ κήδεα παισίν.

14. ἐκεῖνο] τὸ ἀληθὲς δηλαδή.

15. ἐμὲ] τὴν τοῦ πείθειν δύναμιν.

22. ἔτυμος τέχνη] ἄνευ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀληθείας, φησὶν ὁ Λάκων ῥήτωρ, τέχνην εἶναι ἀμήχανον.

27. ἱκανῶς φιλοσοφήσῃ] οἱ γὰρ ἄριστοι ῥήτορες καὶ φιλόσοφοι, ὡς Περικλῆς Ἀναξαγόρου, ὡς Δημοσθένης Πλάτωνος γεγονότες μαθηταί.

37. περὶ τὰς δίκας] ἔθος ἦν παλαιὸν ἐν τοῖς δικαστηρίοις δημοσίοις τε λόγοις τοὺς ῥήτορας διατρίβειν, οὐ μὴν ἐν ταῖς γινομέναις συνουσίαις ἰδίᾳ.

43. Γοργίας παράλληλος Νέστορι ὡς αἰδήμων καὶ πολυετής· ὀκτὼ γὰρ καὶ ἑκατὸν ἔζησεν ἔτη· ὡς δεινὸν δὲ τὸν Θρασύμαχον ἀπεικάζει τῷ Ὀδυσσεῖ.

54. Ἐλεατικὸν Παλαμήδην] Ζήνωνά φησι τὸν Παρμενίδου ἑταῖρον, ὅτι δὴ πανεπιστήμων σχεδὸν ἦν ὁ ἀνήρ, ὡς καὶ Παλαμήδης.

P. 724, 17. Ἦ] σύνδεσμος ἀπορηματικὸς ἀντὶ τοῦ ἆρα τὸ ἦ, ὡς τὸ (Hom. Il. I, 340)

ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεῖδαι;

35. ψιλῶς τὸ μὴ ἐπὶ ὑποδείγματος φησίν.

38. ὁ εἰδὼς] σημείωσαι ὅτι ὁ φιλόσοφος ὡς παιδιᾷ χρῆται τοῖς τῶν ῥητόρων λόγοις, καὶ ὅπερ ἐκεῖνοι μετὰ σπουδῆς ποιοῦσι, τὸ διὰ τῶν ὁμοιοτήτων παράγειν τοὺς ἀκούοντας, οὗτος ἐν παιδιᾶς μοίρᾳ ἔχει.

42. τοῦτο τὸ γέρας] τὸ δύνασθαι διακρίνειν τοὺς κατὰ τέχνην λέγοντας καὶ μή.

P. 725, 27. ἀμηχάνως] ἀντὶ τοῦ θαυμασίως πάνυ ὡρίσω.

42. Ἦ πολλοῦ δεῖν] ὄντως λίαν ἐλλείπειν. — B. : οὐδαμῶς.

44. διανεῖν] διακολυμβᾶν, διαπερᾶν.

P. 726, 22. ἑτέρους λόγους] τοὺς μετ' ἀληθείας.

P. 727, 48. λογοδαίδαλον] λογοδαίδαλός ἐστι λόγων τεχνίτης καὶ διαλεκτικὸς καὶ δυνάμενος τὰ ἀκίνητα ἀποδεικνύειν κινούμενα, ὥσπερ ὁ Δαίδαλος ἀποδιδράσκοντα καὶ κινούμενα ἐποίησε τὰ ἀγάλματα. πρὸ αὐτοῦ γὰρ συμμεμυκότα ἦσαν καὶ οὐκ εἶχον τοὺς πόδας διεστηκότας· ἀλλ' αὐτὸς πρῶτος διέστησε.

53. ἐν μέτρῳ] ἐπειδὴ τὰ ἔπη τῶν καταλογάδην εὐμνημονευτότερα.

54. Τισίαν] ἐπὶ τούτου καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Κόρακος φέρεται ἡ παροιμία ἡ ἀπὸ κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν. οὗτος γὰρ σοφιστὴς ὢν ἐπηγγείλατο διδάσκειν τὸν μαθητὴν οὕτως, ὥστε τὴν πρώτην δίκην νικῆσαι, ἐὰν δῷς μοι, φησίν, εἰς μισθὸν τοσάσδε δραχμάς· ὁ μαθητὴς ὑπέσχετο· εἰσῆλθε τὴν πρώτην δίκην περὶ τοῦ μὴ ἀποδοῦναι τοὺς μισθούς, διὰ διλήμματος τὴν κρίσιν ποιούμενος, ἵνα καὶ νικήσας καὶ νικηθεὶς μηδὲν δῷ, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἐλέχθη ἡ παροιμία.

54. Γοργίαν] περὶ Γοργίου λέγεται ὅτι ἐρωτᾶν ἐκέλευεν ὅ τί τις βούλεται· καὶ μηδενὸς ἐρωτῶντός ποτε φύλλον λαβὼν εἶπεν εἰς τὸ φύλλον λόγον τινά, εἶτα εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, καὶ παμμήκη λόγον ἀπετείνατο.

P. 728, 6. Πρόδικος] οὗτος τὴν τῶν ὀνομάτων εὗρεν ἀκρίβειαν· οἷον διαφορὰν τέρψεως, χαρᾶς, εὐφροσύνης· τέρψιν καλῶν τὴν δι' ὤτων ἡδονήν, χαρὰν τὴν τῆς ψυχῆς, εὐφροσύνην τὴν διὰ τῶν ὀμμάτων.

11. Πώλου] ἐκεῖνος ἐξεῦρε τὰ πάρισα· διὸ καὶ μουσεῖα λόγων ἐκάλεσεν, ἐπειδὴ ἐδόκει τῇ καλλιλεξίᾳ πάνυ κοσμεῖν τὸν λόγον.

12. μουσεῖα λόγων] τὰ πάρισα, ὡς τὸ (Isocratis p. 211, C) « καὶ φιλοκίνδυνον τὸν βίον κατέστησεν, τῆς δὲ περίβλεπτον καὶ περιμάχητον τὴν φύσιν ἐποίησεν. »

12. διπλασιολογίαν] τὸ τὰ αὐτὰ δὶς λέγειν, ὡς τὸ φεῦ φεῦ.

13. εἰκονολογίαν] τὸ δι' εἰκόνος καὶ δι' ὑποδείγματός τι δηλοῦν. γνωμολογία δέ, ὡς τὸ « δεινὸν ἡ πονηρία ».

13. Λικυμνείων] ὁ Λικύμνιος δὲ Πώλου διδάσκαλος, ὃς διῄρει τὰ ὀνόματα εἰς κύρια, σύνθετα, ἀδελφά, ἐπίθετα, καὶ εἰς ἄλλα τινά. — Οὗτος τὸν Πῶλον ἐδίδαξεν ὀνομάτων τινὰς διαιρέσεις, οἷον ποῖα κύρια, ποῖα σύνθετα, ποῖα ἀδελφά, ποῖα ἐπίθετα, καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς εὐέπειαν.

16. ὀρθοέπεια] τουτέστι κυριολεξία. διὰ γὰρ τῶν κυρίων ὀνομάτων μετήρχετο ὁ Πρωταγόρας τὸν λόγον καὶ οὐ διὰ παραβολῶν καὶ ἐπιθέτων.

19. ὁ Χαλκηδόνιός ἐστιν ὁ Θρασύμαχος, ὃς ἐδίδαξεν ὡς δεῖ οἶκτον ἐγείρειν τὸν δικαστὴν καὶ ἐπισπᾶσθαι ἔλεον, γῆρας, πενίαν, τέκνα ἀποδυρόμενον καὶ τὰ ὅμοια.

34. ἤτριον τὸ εὐυφὲς ἱμάτιον καὶ ἀραιόν.

P. 731, 49. λύκου ῥήματα, ἐπὶ τοῦ καὶ λόγοις καὶ ἔργοις ἀδικοῦντος. ἰδὼν γὰρ λύκος ποιμένα ἐσθίοντα προβάτεια εἶπεν « ἡλίκος ἂν ἤρθη θόρυβος, εἰ ἐγὼ ταῦτ' ἐποίουν; » ἐμνήσθη ταύτης ἐνταῦθα Πλάτων.

P. 734, 39. Ἀδώνιδος κῆποι, ἐπὶ τῶν ἀώρων καὶ ὀλιγοχρονίων καὶ μὴ ἐῤῥιζωμένων. ἐμνήσθη δὲ αὐτῆς καὶ Εὐριπίδης Μελανίππῃ καὶ ἐνταῦθα Πλάτων.

P. 737, 11. Κοινὰ τὰ τῶν φίλων, ἐπὶ τῶν εὐμεταδότων. φασὶ δὲ λεχθῆναι πρῶτον τὴν παροιμίαν περὶ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα, καθ' οὓς χρόνους ὁ Πυθαγόρας ἔπειθε τοὺς αὐτὴν κατοικοῦντας ἀδιανέμητα πάντα κεκτῆσθαι. φησὶ γοῦν ὁ Τίμαιος ἐν τῇ ε' οὕτω· « προσιόντων δ' οὖν αὐτῷ τῶν νεωτέρων καὶ βουλομένων συνδιατρίβειν οὐκ εὐθὺς συνεχώρησεν, ἀλλ' ἔφη δεῖν καὶ τὰς οὐσίας κοινὰς εἶναι τῶν ἐντυγχανόντων. » εἶτα μετὰ πολλά φησι « καὶ δι' ἐκείνους πρῶτον ῥηθῆναι κατὰ τὴν Ἰταλίαν ὅτι κοινὰ τὰ τῶν φίλων. » ἐμνήσθη δὲ ταύτης καὶ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ θ' τῶν Ἠθικῶν. Κλέαρχος δέ φησιν ὑπὸ Χαλκιδέων τῶν ἐν Εὐβοίᾳ πεμφθῆναι δῶρα εἰς Δελφοὺς Ἀπόλλωνι καὶ Ἀρτέμιδι. τῶν δὲ Δελφῶν μαντευομένων εἰ ἐξ ἴσης τὴν ἀνάθεσιν ποιήσωνται, ἔφησεν ὁ θεὸς « κοινὰ τὰ τῶν φίλων. » καὶ Μένανδρος ἐν Ἀδελφοῖς β'.

IN HIPPIAM MAJOREM.

P. 738, 3. Ἦλις πόλις Πελοποννήσου πρὸς τῇ Ὀλυμπίᾳ, ἀπέχουσα Πίσης τριακοσίους σταδίους.

9. Λακεδαίμονα] πόλις καὶ αὕτη Πελοποννήσου, πρότερον Σπάρτη προσαγορευομένη.

P. 739, 1. Λεοντῖνοι πόλις Σικελίας.

7. Κέως νῆσος, ἣ καὶ Μεροπὶς ἐκαλεῖτο.

P. 743, 37. παροιμία, αὐτὸ δείξει, ἐπὶ τῶν ἀπιστούντων τι μὴ γίνεσθαι. μέμνηται δ' αὐτῆς καὶ Κρατῖνος ἐν Πυλαίᾳ, καὶ Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ (p. 200, E) καὶ ἐνταῦθα. καὶ ἔστιν, ὁ τὸν ποταμὸν καθηγούμενος καὶ τὸν πόρον ζητῶν, αὐτὸ δείξει. τῶν γὰρ παροιμιῶν αἱ μὲν καθ' αὑτὰς λέγονται, αἱ δὲ ἐπὶ λόγων σαφηνίζονται. μέμνηται δὲ αὐτῆς καὶ Σοφοκλῆς ἐν Λημνίαις οὕτως·

ταχὺ δ' αὐτὸ δείξει τοὔργον, ὡς ἐγώ, σαφῶς.

P. 745, 4. τωθάσεται] σκώψει, λοιδορήσει, χλευάσει.

35. ἔτνος εἶδος ὀσπρίου, ὃ τινες καλοῦσι πισσάριον· τορύνη δὲ τὸ ταρακτήριον.

38. μέρμερος] φροντίδος ἄξιος, ἢ χαλεπός.

P. 746, 40. ἐφικέσθαι] καταλαβεῖν

P. 747, 10. γεγωνεῖν] μέγα φθέγγεσθαι.

25. βάλλ' ἐς Μακαρίαν] Ἡρακλέους θυγάτηρ, Μακαρία τοὔνομα, ἣν λόγος κατὰ τὴν Εὐρυσθέως ἐπὶ τὰς Ἀθήνας στρατείαν αὐτοκέλευστον ἑαυτὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως εἰς σφαγὴν ἐπιδοῦναι. τοὺς οὖν Ἀθηναίους κατὰ τιμὴν τῆς παιδός, βάλλοντας αὐτὴν ἄνθεσι καὶ στεφάνοις, παρακελεύεσθαι τοῖς ἄλλοις « βάλλ' ἐς Μακαρίαν, » ὡς τὴν παροιμίαν παρελθεῖν καὶ ἐπὶ τῶν προθυμουμένων τι, αὖθις δὲ καταχρηστικῶς καὶ ἐπὶ πάσης ἀφοσιώσεως. Δοῦρις δέ φησιν ὅτι αὕτη τὴν πυρὰν τοῦ πατρὸς κατέσβεσε, καὶ ἐξ ἐκείνου παρὰ Μακεδόσι νενόμισται τὰς θυγατέρας τῶν κηδευομένων, οἷς ἂν ὦσι παῖδες, τὸ αὐτὸ πράττειν ἐπὶ τοῖς πατράσιν.

P. 749, 13. ἃ περισπασθὲν δηλοῖ εἴθε· Καλλίμαχος·

ἃ πάντως ἵνα γῆρας.

καὶ τὸ ὦ τὸ κλητικόν· Ὅμηρος (Odyss. Υ, 351)

ἃ δειλοί, τί κακῶν.

σημαίνει δὲ καὶ τὸ πολὺ καὶ μέγα, παρ' Ἀρχιλόχῳ·

ἃ ἔαδ' εἰς τε ταύρους.

τό τε ἐν ἴσῳ τῷ ναί, καὶ εἴθε. καὶ ἔτι σχετλιαστικὸν ἀντὶ τοῦ φεῦ ἐπιῤῥήματος, ὡς ἐνταῦθα. βραχέως δὲ καὶ δασέως τὸ ἅτινα, ὡς παρ' Ἱπποκράτει. παρὰ Δημοκρίτῳ ἴδια. παρ' Ὁμήρῳ (Od. B, 258) τὰ ἑαυτοῦ·

τὰ ἃ πρὸς δώμαθ' ἕκαστος.

καὶ ἀντὶ τοῦ ὧν τέτακται, ὡς παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Μηδείᾳ (758)·

πράξασ' ἃ μέλλω, καὶ τυχοῦσ' ἃ βούλομαι.

καὶ παρὰ Σοφοκλεῖ (Œd. Col. 1106)

αἰτεῖς ἃ τεύξῃ.

εἰ δὲ ψιλωθείη περισπασθέν, τὸ νῦν σημαίνει, ὡς ἐν Εὐκλου τοῦ χρησμολόγου ποιήμασι. βραχέως δὲ καὶ ψιλῶς σημαίνει ἀπόφασιν ἀρνητικήν.

20 ἀμέλει) ἀντὶ τοῦ τοιγαροῦν συλλογιστικοῦ συνδέσμου.

P. 754, 5. διηνεκῆ] διὰ παντός. οὕτω καὶ Διογενιανός.

12. παροιμία ἐπὶ τῶν λεγομένων ἢ πραττομένων κατὰ δύναμιν ὑφ' ἑκάστου λεγομένη· τὰ ἡμέτερα οὐχ οἷα βούλεταί τις, ἀλλ' οἷα δύναται.

P. 759, 9. χαλεπὰ τὰ καλὰ] Περίανδρος ὁ Κορινθίων δυνάστης κατ' ἀρχὰς δημοτικὸς ὢν ὕστερον εἰς τὸ τύραννος εἶναι μετῆλθε. τοῦτο Πιττακὸν ἀκούσαντα, τότε Μιτυληναίων δυναστεύοντα, καὶ δείσαντα περὶ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης καθίσαι τε ἐπὶ τὸν βωμὸν ἱκέτην καὶ ἀπολυθῆναι τῆς ἀρχῆς ἀξιοῦν. τῶν δὲ Μιτυληναίων πυνθανομένων τὴν αἰτίαν, εἰπεῖν τὸν Πιττακὸν ὡς χαλεπὸν ἐσθλὸν ἔμμεναι. τοῦτο δὲ μαθόντα Σόλωνα εἰπεῖν « χαλεπὰ τὰ καλά, » καὶ ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν ἐλθεῖν· οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ ἀδυνάτου τὸ χαλεπὸν ἀκούουσιν· ἐπὶ πάντων γὰρ γενέσθαι ἀγαθὸν ἀδύνατον.

IN CIVITATEM.

P. 1, 2. Πειραιεὺς πόλις Ἀττικῆς καὶ ἐπίνειον Ἀθηναίων ἤγουν λιμήν, ἢ ὁρμητήριον.

3. ἑορτὴν ἐνταῦθα τὴν τῶν μικρῶν Παναθηναίων φησίν· ἦν γὰρ καὶ μεγάλα, καὶ ταῦτα μὲν ἦγον εἰς ἄστυ, Ἑκατομβαιῶνος μηνὸς τρίτῃ ἀπιόντος· ἐν οἷς πέπλος τις ἀνήγετο τῇ Ἀθηνᾷ, καθ' ὃν ἐδείκνυτο ἡ κατὰ τῶν Γιγάντων ταύτης τε καὶ τῶν Ὀλυμπίων νίκη θεῶν. τὰ δὲ μικρὰ Παναθήναια κατὰ τὸν Πειραιᾶ ἐτέλουν, ἐν οἷς καὶ πέπλος ἄλλος ἀνεῖτο τῇ θεῷ, καθ' ὃν ἦν ἰδεῖν τοὺς Ἀθηναίους, τροφίμους ὄντας αὐτῆς, νικῶντας τὸν πρὸς Ἀτλαντίνους πόλεμον· ἃ δὴ τοῖς Βενδιδείοις καλουμένοις εἵπετο. τούτων δὲ καὶ Θρᾷκες ἐκοινώνουν, ἐπεὶ καὶ Βένδις παρ' αὐτοῖς ἡ Ἄρτεμις καλεῖται, καὶ αὕτη τιμωμένη κοινῇ παρ' ἀμφοῖν. ταῦτα δὲ ἐτελεῖτο Θαργηλιῶνος ἐννάτῃ ἐπὶ δέκα.

P. 2, 1. Παιανία, δῆμος Πανδιονίδος, ἐξ οὗ οὗτος.

9. θαμίζεις] συχνάζεις.

11. ἦν] ἀντὶ τοῦ ἤμην ἀττικῶς.

15. αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι] ὡς φιλολόγου Σωκράτους καὶ ζητητικοῦ ὄντος, καὶ λόγων εἰωθότος ἀνευρίσκειν πηγάς, οἱ προκείμενοι λόγοι Κεφάλῳ.

30. τὴν παλαιὰν παροιμίαν] τὴν κολοιὸς ποτὶ κολοιὸν ἱζάνει· φιλάλληλον γὰρ τουτὶ τὸ ζῶον. τάττεται δὲ ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν τοῖς ὁμοίοις προσομιλούντων.

36. προπηλακίσεις] ὕβρεις ἢ διασυρμούς.

37. ὑμνοῦσιν] ἀντὶ τοῦ ὀδύρονται, λοιδοροῦσι, μέμφονται, κατ' εὐφημισμόν.

P. 3, 14. Σέριφος νῆσος μία τῶν Κυκλάδων καὶ πόλις ἐν αὐτῇ· οἱ δ' ἐξ αὐτῆς Σερίφιοι.

24. χρηματιστὴς] χρημάτων ποριστής.

P. 4, 6. ἀτάλλοισα] τρέφουσα, τιθηνοῦσα, σαίνουσα.

7. συναορεῖ] συνήρτηται.

36. ἄγε δή: συγκατάθεσις μὲν τῶν εἰρημένων, συναφὴ δὲ πρὸς τὰ μέλλοντα.

P. 5, 38. ξυμβόλαια] σημείωσαι τίνα τὰ ξυμβόλαιά φησιν, ὅτι τὰ κοινωνήματα.

P. 6, 14. περὶ πυκτικῆς εὑρήσεις, ὁποία τις ἦν, μετὰ φύλλα δύο (p. 338, C), ἐν ᾧ καὶ περὶ παγκρατίου διαλαμβάνεται.

P. 7, 29. ἀφίππους] ἀπείρως ἔχοντας ἱππικῆς.

P. 8, 12. εὐηθίζεσθε] μωραίνετε, ἀνοηταίνετε, εὐφήμως.

39. ἀνεκάγχασέ τε μάλα Σαρδάνιον] παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπ' ὀλέθρῳ τῷ σφῶν αὐτῶν γελώντων. οἱ γὰρ τὴν Σαρδὼ κατοικοῦντες, ὥς φησι Τίμαιος, ἐπειδὰν αὐτοῖς ἀπογηράσκωσιν οἱ γονεῖς καὶ νομίσωσιν ἱκανὸν βεβιωκέναι χρόνον, ἄγουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ μέλλουσι θάψαι, κἀκεῖ λάκκους ὀρύξαντες ἐπ' ἄκρων χειλῶν τοὺς μέλλοντας ἀποθνήσκειν καθίζουσιν, ἔπειτα ἕκαστος αὐτῶν σχίζαν ἔχων τύπτει τὸν ἑαυτοῦ πατέρα καὶ εἰς τοὺς λάκκους περιωθεῖ· τοὺς δὲ πρεσβύτας χαίροντας ἐπὶ τὸν θάνατον παραγίνεσθαι ὡς εὐδαίμονας, καὶ μετὰ γέλωτος καὶ εὐθυμίας ἀπόλλυσθαι. ἐπεὶ οὖν γελᾶν μὲν συνέβαινεν, οὐ πάνυ δὲ ὁ γέλως ἐπ' ἀγαθῷ τινὶ ἐγίνετο, παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὴν προκειμένην ῥηθῆναι παροιμίαν. Κλείταρχος δέ φησι τοὺς Φοίνικας, καὶ μάλιστα Καρχηδονίους, τὸν Κρόνον τιμῶντας, ἐπάν τινος μεγάλου κατατυχεῖν σπεύδωσιν, εὔχεσθαι καθ' ἑνὸς τῶν παίδων, εἰ περιγένοιντο τῶν ἐπιθυμηθέντων, καθαγιεῖν αὐτὸν τῷ θεῷ. τοῦ δὲ Κρόνου χαλκοῦ παρ' αὐτοῖς ἑστῶτος τὰς χεῖρας ὑπτίας ἐκτεταχότος ὑπὲρ κριβάνου χαλκοῦ, τοῦτον ἐκκαίειν τὸ παιδίον. τῆς δὲ φλογὸς τοῦ ἐκκαιομένου πρὸς τὸ σῶμα ἐμπιπτούσης, συνέλκεσθαί τε τὰ μέλη, καὶ τὸ στόμα σεσηρὸς φαίνεσθαι τοῖς γελῶσι παραπλησίως, ἕως ἂν συσπασθὲν εἰς τὸν κρίβανον παρολίσθῃ. τὸν οὖν σεσηρότα γέλωτα σαρδάνιον ἐντεῦθεν λέγεσθαι, ἐπεὶ γελῶντες ἀποθνήσκουσι· σαίρειν δέ ἐστι τὸ διέλκειν τὸ στόμα καὶ χαίνειν. Σιμωνίδης δὲ ἀπὸ Τάλω τοῦ χαλκοῦ, ὃν Ἥφαιστος ἐδημιούργησε Μίνῳ φύλακα τῆς νήσου ποιήσασθαι, ἔμψυχον ὄντα, τοὺς πελάζοντάς φησι κατακαίοντα ἀναιρεῖν· ὅθεν ἀπὸ τοῦ σεσηρέναι διὰ τὴν φλόγα τὸν σαρδάνιόν φησι λεχθῆναι γέλωτα. ὁμοίως καὶ Σοφοκλῆς ἐν Δαιδάλῳ. ἤκουσα δέ, φησὶν ὁ Ταρβαῖος, ἐγχωρίων λεγόντων ὅτι ἐν Σαρδόνι γίγνοιτο βοτάνη σελίνῳ παραπλησία, ἧς οἱ γευσάμενοι δοκοῦσι μὲν γελῶντες, σπασμῷ δὲ ἀποθνήσκουσιν· οὕτω δὲ Σαρδόνιος ἂν λέγοιτο, καὶ οὐ Σαρδάνιος. μήποτε οὖν τὸ Ὁμηρικὸν (Od. Υ. 301 seq.), ὅθεν καὶ ἡ παροιμία ἴσως ἐρρύη

μείδησε δὲ θυμῷ
σαρδάνιον μάλα τοῖον,

τὸν ἀπ' αὐτῶν τῶν χειλῶν γέλωτα καὶ μέχρι τοῦ σε-στηρέναι γιγνόμενον σημαίνει.

P. 9, 47. οὗτος ὁ Πουλυδάμας ἀπὸ Σκοτούσσης ἦν, πόλεως Θεσσαλίας, διασημότατος παγκρατιαστής, ὑπερμεγέθης, ὃς ἐν Πέρσαις παρ' Ὤχῳ γενόμενος τῷ βασιλεῖ λέοντας ἀνεῖλε καὶ ὡπλισμένους γυμνὸς κατηγωνίσατο.

47. παγκρατιαστής] ὁ παγκράτιον ἀγωνιζόμενος. ἔστι δὲ τοῦτο ἀγών τις ἐξ ἀτελοῦς πάλης καὶ ἀτελοῦς πυγμῆς συγκείμενος. καὶ δήλη μὲν ἡ πάλη, πυγμὴ δὲ τὸ πρὶν ἐσκευάζετο οὕτως. εἰς στρόφιον, ὅ ἐστι στρογγύλον ζωνάριον, οἱ τέσσαρες τῶν δακτύλων ἐνεβιβάζοντο, καὶ ὑπερέβαλλον τοῦ στροφίου τοσοῦτον ὅσον, εἰ συνάγοιντο, πὺξ εἶναι. ξυνείχοντο δὲ ὑπὸ σειρᾶς, ἣν καθάπερ ἔρεισμα ἐβέβληντο ἐκ τοῦ πήχεως. νυνὶ δ' αὖ μεθέστηκε· ῥινοὺς γὰρ τῶν πιοτάτων βοῶν ἕψοντες, ἱμάντα ἐργάζονται πυκτικὸν ὀξὺν καὶ προεμβάλλοντα· ὁ δὲ ἀντίχειρ οὐ συλλαμβάνει τοῖς δακτύλοις τὸ πλήττειν, ὑπὲρ συμμετρίας τῶν τραυμάτων, ὡς μὴ πᾶσα ἡ χεὶρ μάχοιτο. ταῦτα Φιλόστρατός φησιν ἐν τῷ περὶ γυμναστικῆς.

P. 11, 19. συκοφάντης λέγεται ὁ ψευδῶς τί τινος κατηγορῶν. κεκλῆσθαι δ' οὕτω παρ' Ἀθηναίοις πρῶτον εὑρεθέντος τοῦ φυτοῦ τῆς συκῆς, καὶ διὰ τοῦτο κωλυόντων ἐξάγειν τὰ σῦκα. τῶν δὲ φαινόντων τοὺς ἐξάγοντας συκοφαντῶν κληθέντων, συνέβη καὶ τοὺς ὁπωσοῦν κατηγοροῦντάς τινων φιλαπεχθημόνως οὕτω προσαγορευθῆναι.

48. ὡς ἔπος εἰπεῖν] τὸν ὡς φαίνεται μόνον, καὶ ὡς ἐν λόγῳ μόνον εἰπεῖν.

54. ξυρεῖν ἐπιχειρεῖν λέοντα] παροιμία ἐπὶ τῶν καθ' ἑαυτῶν τι ἢ ἀδύνατα ποιεῖν ἐπιχειρούντων λεγομένη.

P. 13, 15. τίτθη] μάμμη, ἡ πατρὸς ἢ μητρὸς μήτηρ.

17. κορυζῶντα] μωραίνοντα, μυξάζοντα· κόρυζα γὰρ ἡ μύξα, ἣν οἱ Ἀττικοὶ κατάρρουν φασίν.

P. 14, 6. ὅσια] ὅσια τὰ βέβηλα, εἰς ἃ ἔστιν εἰσιέναι, ὡς Ἀριστοφάνης Λυσιστράτῃ (742 seq.)

ὦ πότνι' Εἰλείθυι', ἐπίσχες τοῦ τόκου,
ἕως ἂν εἰς ὅσιον ἀπέλθω χωρίον.

καὶ ὅσια χρήματα τὰ μὴ ἱερά. λέγεται δὲ καὶ τὸ Διονύσιον ὅσιον. Ἄλλως. Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους (p. 726, 24) τὰ μὲν τῶν θεῶν χρήματα ἱερά, τὰ δὲ κοινὰ τῆς πόλεως ὅσια ὀνομάζει.

10. οἱ κατὰ μέρη] τὸ ἑξῆς οὕτως· οἱ κατὰ μέρη τῶν τοιούτων κακουργημάτων ἀδικοῦντες.

P. 15, 42. ἀρνυμένους] ἀντὶ τοῦ καταλλαττομένους.

P. 16, 12. ἢ ζημίαν] τὸ ὑπὸ πονηροτέρου ἄρχεσθαι, ὡς μετ' ὀλίγον ἐρεῖ.

33. ἐπιτρέψαι] τὴν ἀρχὴν ἀναλαβέσθαι δηλονότι.

40. πράγματα] ἀντὶ τοῦ φροντίδας· ἐξ οὗ καὶ πολυπράγμων ὁ πολύφροντις.

53. κατατείναντες] ἀντὶ τοῦ διεξελθόντες λόγον μακρόν.

P. 17, 4. ἀνομολογούμενοι] ἀντὶ τοῦ ὁμολογοῦντες.

45. ἀστεῖος] νῦν ἀντὶ τοῦ γελοιώδης τὸ ἀστεῖος κεῖται. σημαίνει γὰρ καὶ τὸν εὐσύνετον καὶ εὐπρόσωπον καὶ χαρίεντα.

P. 19, 44. πράττειν] ἀντὶ τοῦ μετὰ πίστεως καὶ ἀσφαλείας τι ποιεῖν.

P. 20, 7. εὐωχοῦ] ἀντὶ τοῦ ἀπόλαυε.

37. σμίλη ἐστὶν ὄργανον τμητικόν, ἰσόπεδον τὴν βάσιν ἔχον, ὡς τοὐναντίον ὁ τομεὺς κυκλοτερῆ. ἔστι δὲ σκυτοτομικὰ ἐργαλεῖα.

II.

P. 22, 48. κατατείνας] ἀντὶ τοῦ μακρὸν λόγον διεξέρχομαι.

P. 24, 48. κατ' Αἰσχύλον (Sept. 592 seqq.) ἐξ Ἀμφιαράου·

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος ἀλλ' εἶναι θέλων,
βαθεῖαν ἄλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος,
ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

P. 25, 2. τέγγεσθαι] εἴκειν, ἐνδιδόναι, ὡς νῦν· καὶ βρέχεσθαι.

ἀγροικοτέρως] ἀντὶ τοῦ σκληρότερον.

17. ἀνασχινδυλευθήσεται] ἀντὶ τοῦ ἀνασκολοπισθήσεται.

44. ἀδελφὸς ἀεὶ παρείη, ὅτι προτιμητέον τοὺς οἰκείους εἰς βοήθειαν. Πλάτων ἐμνήσθη ἐνταῦθα. παρῆκται δὲ ἴσως παρὰ τὸ Ὁμηρικὸν (Od. Π, 97 seq.)

ἤ τι κασιγνήτοις ἐπιμέμφεαι, οἷσί περ ἀνὴρ
μαρναμένοισι πέποιθε, καὶ εἰ μέγα νεῖκος ὄρηται.

P. 26, 22. παῖδας γὰρ παίδων] ἐξ Ἡροδότου (VI, 86), ἀπὸ τοῦ δοθέντος χρησμοῦ Γλαύκῳ τῷ Λάκωνι, ὡς

ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων.

38. ὡς ἐπὶ τὸ πλῆθος] ἀντὶ τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

46. ἀγύρται] οἱ ἀγείροντες ὄχλον ἐφ' ἑαυτοὺς χυδαῖον.

49. ἀκεῖσθαι] θεραπεύειν.

P. 27. ἀνάντη] καὶ τραχεῖαν.

6. λιστοὶ] ἀντὶ τοῦ λιταζόμενοι, λιταῖς εἴκοντες.

9. βίβλων] περὶ ἐπῳδῶν καὶ καταδέσμων καὶ καθαρσίων καὶ μειλιγμάτων καὶ τῶν ὁμοίων.

10. ὅμαδον] συναγωγὴν ἢ θόρυβον, ἀπὸ τοῦ ὁμοῦ αὐδᾶν.

31. κύριον] τὸ δοκεῖν κύριόν ἐστιν.

P. 28, 54. οὐ τὸ δίκαιον] σημείωσαι τὸ δριμὺ τῆς ἐπιβολῆς.

P. 29, 6. ἐπειδὴ οὖν ὡμολόγησας] εἶπε γὰρ ἐν ἀρχῇ ὅτι δικαιοσύνην θετέον ἐν τῷ καλλίστῳ εἴδει τοῦ ἀγαθοῦ, ὃ καὶ δι' αὐτὸ καὶ διὰ τὰ ἀπ' αὐτοῦ γιγνόμενα ἀγαπητέον τῷ μέλλοντι μακαρίῳ ἔσεσθαι.

14. τῶν μὲν ἄλλων] ὧν προεῖπε ποιητῶν.

14. ἀνασχοίμην] ἤγουν ἀποδεχοίμην.

27. ᾠδαὶ τὰ ἐλεγεῖα, ἢ θρῆνοι, ἢ μῦθοι· ἔνθεν καὶ τὰ ἐπιτάφια ποιήματα ἐλεγεῖα καλοῦνται.

28. Μέγαρα πόλις περὶ τὸν Ἰσθμόν, ἀνὰ μέσον Πελοποννήσου καὶ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

54. ἕρμαιον] τὸ ἀπροσδόκητον κέρδος· ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς τιθεμένων ἀπαρχῶν, ἃς οἱ ὁδοιπόροι κατεσθίουσιν.

P. 31, 14. σμινύην] σκαφίον. τινὲς δὲ ἀξίνην ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους δικελλοειδῆ.

P. 32, 27. ἄλφιτα κυρίως μὲν τὰ ἀπὸ πεφρυγμένων καὶ ἀλεσθεισῶν κριθῶν θραύσματα, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὰ ἀπὸ πυρῶν ἢ φακῶν.

28. πέψαντες ἀρτοποιήσαντες, μάξαντες δὲ φυράσαντες, ζυμώσαντες. ἢ ἄλφιτα ἀπὸ τῶν κριθῶν πέψαντες, ἄλευρα ἀπὸ τῶν πυρῶν μάξαντες.

38. βολβοὺς] βοτάνης ὄνομα ποιᾶς.

39. τραγήματα παρὰ Λάκωσι τὰ παρ' ἡμῖν τρωγάλια.

41. σποδιοῦσι] ἀντὶ τοῦ εἰς σποδὸν ἤγουν εἰς ἀνθρακιὰν ἐσβεσμένην ἑψήσουσιν.

P. 33, 3. φλεγμαίνουσαν] τρυφῶσαν, ἐπηρμένην, μεγαλαυχουμένην.

7. πέμματα] πλακούντια.

22. κομμωτριῶν] κόμμι λέγεται τὸ ἐκ τῶν δένδρων, ἅτε δὴ δάκρυον, ἀποῤῥέον ὑγρόν, ᾧ χρῶνται πρὸς τὰς τρίχας τῶν γυναικῶν, ὥστε μὴ διαχεῖσθαι αὐτὰς ἀλλὰ μένειν ὡς ἄγαν συνημμένας ἐφ' οὗ βεβούληνται σχήματος αἱ κομμώτριαι· παρ' ὃ καὶ ἀπὸ τοῦδε τοῦ κόμμεος λέγονται, καὶ ἡ τέχνη κομμωτική.

23. συβωτῶν] σημείωσαι ὅτι τὰς σῦς ἀπαγορεύει Πλάτων τοῦ ἐσθίεσθαι ἐν τῇ ἀρίστῃ πολιτείᾳ.

P. 35, 20. κομψόν] νῦν τὸ σπουδαῖον καὶ ἀγαθόν· σημαίνει δὲ καὶ τὸ πανοῦργον καὶ ἀπατητικὸν καὶ πιθανὸν καὶ τεχνικὸν καὶ ἀστεῖον καὶ περίλαλον.

P. 37, 53. βούβρωστις] πονηρία, ἢ μέγας λιμός. οἱ δὲ οἶστρον ἢ ἀσθένειαν.

P. 38, 40. εἱλήσεων] τῶν ὑπὸ τοῦ ἡλίου ἐκκαύσεων.

P. 39, 21. ἐκδειματούντων] ἀντὶ τοῦ ἐκδειματούτωσαν. Ἀττικῶς.

P. 40, 7. ἔνι] ἀντὶ τοῦ ἐστίν, Ἀττικῶς.

27. παιῶνα] ἀλαλαγμὸν ἐπ' εὐτυχίᾳ, ὡς νῦν, ἢ νίκῃ.

32. χορὸν οὐ δώσομεν] ἀντὶ τοῦ οὐκ εὐδοκιμήσομεν καὶ νικήσομεν. χορὸν διδόναι γὰρ ἔλεγον ἐν ἴσῳ τῷ εὐδοκιμεῖν καὶ νικᾶν· παρὰ γὰρ τοῖς Ἀθηναίοις χοροῦ ἐτύγχανον κωμῳδίας καὶ τραγῳδίας ποιηταὶ οὐ πάντες, ἀλλ' οἱ εὐδοκιμοῦντες καὶ δοκιμασθέντες ἄξιοι.

III.

P. 41, 29. ἐνέρους τοὺς νεκρούς, ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ ἔρᾳ (ὅ ἐστι γῇ) κεῖσθαι. ἀλίβαντας δὲ τόπους ἐν Ἅδου εἶναι μυθεύουσι [ἢ καὶ αὐτοὺς τοὺς νεκροὺς νοητέον,] διὰ τὴν τῆς λιβάδος ἀμεθεξίαν τῶν νεκρῶν.

P. 42, 21. σχολῇ ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς. ἀπὸ κοινοῦ δὲ τὸ σχολῇ ἂν ἑαυτὸν ἐπιπλήξειεν. οὐ μόνον, φησί, τοὺς ἄλλους οὐ κωλύσει, ἀλλ' οὐδὲ ἑαυτόν.

37. ταῦτα πρὸς τὸν Ἀδείμαντον ἔτι Σωκράτης λέγει, τῇ συνήθει χρώμενος εἰρωνείᾳ.

P. 43, 51. ὀκνῶ] ἀντὶ τοῦ εὐλαβῶς ἔχω.

52. ἀπὸ κοινοῦ τὸ οὐδ' ὅσιον.

P. 44, 30. ἀγχίσποροι] ἐγγὺς γένους.

46. ἀπερεῖν] ἀπαγορεύειν.

49. ἐὰν ὁμολογῇς] ἐάν, φησίν, ἀβασανίστως ὁμολογήσῃς ἀγαθὸν εἶναι τὴν δικαιοσύνην, κακὸν δὲ τὴν ἀδικίαν, ἔχω τὸ ζητούμενον. εἰ δὲ λόγῳ δουλεύοιμεν, δεῖ πρῶτον ἡμᾶς διορίσασθαι τὴν τῆς δικαιοσύνης οὐσίαν.

P. 45, 11. γελοῖος] ἀστεῖον.

28. Ἰθάκη νῆσος πρὸς τῇ Κεφαλληνίᾳ

P. 46, 19. τραγῳδία ἐστὶ ποίησις ἔμμετρος πρὸς ἅμιλλαν ᾠδῆς ἐπὶ δεινοπαθείᾳ προσώπων τε καὶ πραγμάτων γιγνομένη, καθ' ἣν τῷ νικήσαντι τράγος ἔπαθλον ἐδίδοτο, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα ἔσχε. κωμῳδία ἐστὶ ποίησις ἔμμετρος καὶ αὐτὴ πρὸς ἅμιλλαν ᾠδῆς, πρότερον μὲν ἐφ' ἱλαρότητί τινι καὶ καρπῶν συγκομιδῇ γιγνομένη, μετὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ διαβολῇ καὶ ἐνδείξει πονηρῶν προσώπων τε καὶ πραγμάτων εἰς σωφρονισμὸν ποιουμένη, καθ' ἣν τῷ νικήσαντι γλεῦκος ἔπαθλον ἐδίδοτο, ὃ τρύγα ἐκάλουν. παρὸ καὶ ἥδε τὸ πρὶν τρυγῳδία κοινῶς ἐλέγετο· ὕστερον δέ, ἀπὸ τοῦ κατὰ κώμας ἄρξασθαι ταύτην πρὶν εἰς ἄστυ μετελθεῖν, κωμῳδία ὠνομάσθη.

21. ὁ διθύραμβος γράφεται μὲν εἰς Διόνυσον, κεκινημένος καὶ πολὺ τὸ ἐνθουσιῶδες μετὰ χορείας ἔχων, κέκληται δὲ ἀπὸ τῶν συμβάντων περὶ αὐτόν. ὀνομάζεται γὰρ οὕτως ἢ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν Νύσαν ὑπὸ ἄντρῳ διθύρῳ τραφῆναι, ἢ διὰ τὸ λυθέντων τῶν ῥαμμάτων ἐκ τοῦ Διὸς μηροῦ εὑρεθῆναι, ἢ διὰ τὸ δόξαι γενέσθαι δίς, ἔκ τε τῆς Σεμέλης καὶ τοῦ μηροῦ τοῦ Διός. εὑρεθῆναι μὲν τὸν διθύραμβον ἐν Κορίνθῳ ὑπὸ Ἀρίονός φασι. τῶν δὲ ποιητῶν τῷ μὲν πρώτῳ βοῦς ἔπαθλον ἦν, τῷ δὲ δευτέρῳ ἀμφορεύς, τῷ δὲ τρίτῳ τράγος, ὃν τρυγὶ κεχρισμένον ἀπῆγον.

P. 47, 1. ἢ αὐτὰ ἐκεῖνα πράττειν] τὸ ἢ ἀντὶ τοῦ καί.

44. ἔστι τι εἶδος λέξεως] τὸ ἀπαγγελτικὸν ἅμα καὶ τὸ τῶν σπουδαίων μιμητικόν. τοῦτο γὰρ μό-

νον τὸ εἶδος τῆς διηγήσεως ἀγαπᾷ ὁ Πλάτων ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ.

P. 48, 41. ἡ ἐμὴ νικᾷ] κατ' ἔλλειψιν τοῦ ψῆφος ἢ γνώμη.

P. 49, 7. μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς] παροιμία ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῆς χρείας ἀφιεμένων. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἑορτῶν ἐοίκασιν οἱ ἄνθρωποι μύρῳ κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχεῖσθαι, ὡς ἂν σχολάζοντες ἀπὸ τῶν ἔργων καὶ μόνον σχολάζοντες θυμηδίᾳ. καὶ πάλιν τοῖς ἀπὸ δουλείας μεταγομένοις ἐπ' ἐλευθερίαν ἐρίου κάταγμα κατὰ τῆς κεφαλῆς ἐνδεσμούμενον τὸ ἐπίσημον. Ἄλλως. μύρον καταχέειν τῶν ἐν τοῖς ἁγιωτάτοις ἱεροῖς ἀγαλμάτων θέμις ἦν, ἐρίῳ τε στέφειν αὐτά, καὶ τοῦτο κατά τινα ἱερατικὸν νόμον, ὡς ὁ μέγας Πρόκλος φησίν.

45. ὁ Πρόκλος φησὶ τὴν μὲν Δώριον ἁρμονίαν εἰς παιδείαν ἐξαρκεῖν ὡς καταστηματικήν, τὴν δὲ Φρύγιον εἰς ἱερὰ καὶ ἐνθεασμοὺς ὡς ἐκστατικήν.

P. 50, 2. δεομένῳ ἢ διδάσκοντι] ἵνα ἄλλον νοήσωμεν προσερχόμενον τῷ μουσικῷ χάριν τινὸς δεήσεως καὶ ὧν λέγει ἵνα μὴ πεισθῇ τῷ προσιόντι καὶ μεταπείθοντι ὁ μουσικός.

22. Μαρσύας Ὀλύμπου μὲν τοῦ αὐλητοῦ υἱὸς ἦν, ἄκρος δὲ τὴν τέχνην οὕτως ὡς διαμιλληθῆναι θαρρῆσαι τῷ Ἀπόλλωνι περὶ μουσικῆς. δεξαμένου δὲ τούτου τὴν πρόκλησιν, κατήκουσαν μὲν αἱ Μοῦσαι ἀμφοῖν, γίνεται δὲ ἡ ψῆφος Ἀπόλλωνι. δαρεὶς τε εἰς τιμωρίαν ὁ Μαρσύας μετέδωκε κλήσεως τῷ ποταμῷ τῆς αὐτῆς, τῷ ἀπὸ τῆς ῥοῆς τοῦ αἵματος αὐτοῦ γεγονότι.

42. ὁ ἐνόπλιος σύνθετός ἐστιν ἐξ ἰάμβου καὶ δακτύλου καὶ τῆς παριαμβίδος, ἀνδρικὸς πρὸς πράξεις ἀναγκαίας καὶ ἀκουσίους, ἐξορμητικὸς εἰς πόλεμον. ὁ δὲ ἥρῷος δάκτυλος, ἁπλοῦς, κοσμιότητος ποιητικὸς καὶ ὁμαλότητος, παιδευομένοις προσήκων, ὡς ἰσότητι κεκοσμημένος, ὡς ἐν τῷ εἰς ταῦτα ὑπομνήματι Πρόκλος φησίν.

P. 51, 10. ὑποκοριζόμενοι] διασύροντες, ὡς Ξενοφῶν, ἢ τὸ αἰσχρὸν εὐφήμως ὀνομάζοντες, ὡς Δημοσθένης (p. 424, 10). [κολακεύοντες, ὑποκρινόμενοι.]

52. ἐκεῖ] ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ.

P. 53, 1. ἀπειροκαλίας] τῆς ἀπειράτως τοῦ καλοῦ ἐχούσης ἕξεως.

33. ἀκροσφαλεῖς] ἄκρως σφαλλομένους.

45. ἡδυσμάτων] ἀρτυμάτων.

P. 54, 27. λυγιζόμενος] στρεφόμενος, καμπτόμενος, ἀπὸ τῶν λύγων· λύγος δέ ἐστι φυτὸν ἱμαντῶδες. τινὲς δὲ καὶ τὸ μετὰ τιμωρίας βασανίζειν λυγίζειν φασί· καὶ αἱ μάστιγες αἷς οἱ ἀθληταὶ τύπτονται λύγοι καλοῦνται.

38. ἄτοπα νῦν, ἃ μὴ ἔστι τοπάσαι, ὅ ἐστιν ὑπονοῆσαι· σημαίνει δὲ καὶ κακὸν καὶ ἄλογον καὶ θαυμάσιον.

47. Ἡρόδικον τὸν Σηλυμβριανόν φησιν ἰατρόν. οὗτος ἦν, παρ' ᾧ ὁ Κῷος φοιτήσας Ἱπποκράτης κάτω ἑαυτοῦ βαίνειν ὅσον ἐπὶ τῇ ἰατρικῇ τοὺς πάντας ἀπέλιπεν.

49. ἀπέκναισε] διέφθειρεν, ὡς νῦν. σημαίνει δὲ καὶ διέκοψε καὶ ἐλύπησεν.

P. 55, 32. μὴ μελετῶντι] τὸ ἀρετὴν ἀσκεῖν.

P. 56, 14. κυκεών ἐστι κρᾶμα ἐξ οἴνου καὶ μέλιτος καὶ ἀλφίτων καὶ τυροῦ καὶ ὕδατος ἀναμεμιγμένον, ᾧ ἐχρῶντο πρὸς πόσιν.

18. Μίδας Φρυγῶν βασιλεύς, ὃς δοκεῖ πλουσιώτατος γεγονέναι. τοῦτόν φασι καὶ ὄνου ὦτα ἔχειν, διὰ τὸ πρῶτον ὠτακουσταῖς αὐτὸν χρήσασθαι, παρ' ὅσον καὶ τὸ ζῶον ὁ ὄνος ἀκουστικώτατον.

P. 58, 15. μινυρίζων] θρηνῶν, ἢ ἠρέμα ᾄδων.

15. γεγανωμένος] λελαμπρυσμένος.

26. ἀκράχολοι] ἄκρως χολούμενοι.

P. 60, 38. τὸ ψεῦδος Φοινικικόν φησιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸν δράκοντα καὶ τοὺς Σπαρτοὺς καὶ Κάδμον ψευδῶς λεγομένων. οὗτος γὰρ Ἀγήνορος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Λιβύης ἦν, ἧς ἡ Φοινίκη χώρα.

P. 61, 4. οὐκ ἐτὸς] ὁτὲ μὲν οὐ μάτην, ὁτὲ δὲ οὐκ ἀλόγως.

29. ἄλλοι ἄνθρωποι] ἀπὸ κοινοῦ τὸ πεισθεῖεν.

33. ἀγάγῃ] τὸ τοὺς ἔπειτα πεῖσαι.

P. 62, 16. ἂν μὴ πᾶσα ἀνάγκη] εἰ μὴ τὴν ἀναγκαίαν, ἱμάτιόν φημι καὶ βρώματα εὐτελῆ.

IV.

P. 63, 9. ἐπισίτιοι] οἱ τροφῆς χάριν ἐργαζόμενοι.

30. φάρμακα] νῦν τὰ χρώματα, ἢ βάμματα.

40. ξυστίς ἐστι λεπτὸν ὕφασμα, περιβόλαιον, ἢ χιτὼν ποδήρης γυναικεῖος. οἱ δὲ τραγικὸν ἔνδυμα ἐσκευοποιημένον καὶ ἔχον ἐπιπόρπημα, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῇ πόρπῃ προσκόσμημα ἢ λίθινον ἢ χρυσοῦν ἢ ἀργυροῦν· πόρπη δέ ἐστιν ἡ ἄνω τῆς χλαμύδος σύνδεσις. οἱ δὲ ξυστίδα τὸ λεπτόν, παρὰ τὸ ἐξύσθαι. ἰδίως δὲ τὸ τῶν τραγῳδῶν ἔνδυμα.

50. νευρορράφους εἶπε Λυκοῦργος τοὺς τὰ νεῦρα ῥάπτοντας ταῖς λύραις.

P. 64, 21. χυτρεὺς] κεραμεύς, ἀφ' ἑνὸς εἴδους τῶν κεραμευομένων, τῆς χύτρας.

P. 65, 17. πόλεις παίζειν εἶδός ἐστι πεττευτικῆς παιδιᾶς· μετῆκται δὲ καὶ εἰς παροιμίαν.

39. φαῦλον] τὸ ῥᾴδιον, ὡς νῦν. εὕρηται δὲ σημαῖνον καὶ τὸ ἁπλοῦν καὶ κακὸν καὶ μοχθηρὸν καὶ τυχὸν καὶ μέγα.

P. 67, 28. χαριέντως] εὐτραπέλως, σκωπτικῶς.

P. 68, 12. ὕδραν τέμνειν, παροιμία ἐπὶ τῶν ἀμηχάνων εἰρημένη, διὰ τὰς τῆς ὕδρας κεφαλάς, ἃς τέμνων Ἡρακλῆς οὐδὲν μᾶλλον ἐκράτει, ταύτης ἀναδιδούσης ἄλλας ἀντὶ τῶν κοπτομένων κεφαλάς.

21. Δελφοὶ πόλις ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ πρὸς τῇ Φωκίδι.

P. 70, 16. δευσοποιὸν] ἔμμονον, δυσαπόπλυτον, ὡς νῦν. σημαίνει δὲ καὶ τὸν βαφέα.

17. ῥυμμάτων] τριμμάτων, σμηγμάτων. τὸ δὲ σμῆγμά ἐστι σποδός.

30. Χαλάστρα πόλις τῆς Μακεδονίας καὶ λίμνη, ἔνθα τὸ Χαλαστραῖον νίτρον γιγνόμενον διὰ ἐνναετηρίδος πήγνυται, ὁμοίως δὲ καὶ λύεται.

30. κονία σμῆγμα, σποδός.

48. πραγματευώμεθα] φροντίζωμεν· πρᾶγμα γὰρ καὶ ἡ φροντίς.

P. 71, 11. ἔνι] ἔνεστιν ἢ ἔστιν.

45. ἐπιεικῶς] τὸ ἱκανῶς, ὡς νῦν. σημαίνει δὲ καὶ τὸ πάνυ, καὶ παραδόξως, καὶ παρ' ἐλπίδα, καὶ μετὰ χρηστότητος, καὶ μετρίως ἢ συμμέτρως.

P. 72, 13. εἰ γὰρ ὤφελον] εὐχτικὸν ἐπίῤῥημα.

20. ἰοὺ ἰού] σχετλιαστικὸν ἐπίῤῥημα.

P. 73, 25. πάντα τἆλλα μεταλλαττόμενα] ἀντὶ τοῦ πάσας τὰς ἄλλας τέχνας ἀμειβομένας ὑπ' αὐτοῦ μίαν, εἶτα ἑτέραν, εἶτα πάλιν ἄλλην καὶ ἄλλην.

P. 75, 13. χαριεντίζοιτο] εὐτραπελεύοιτο, σκώπτοι, ὡς Ἀριστοφάνης

χαριεντίζει καὶ καταπαίζεις ἡμῶν καὶ βωμολοχεύει.

33. διασαφητικὸν τὸ ἤ, ἀντὶ τοῦ ἤπερ, οἷον ἤπερ ταύτῃ.

P. 77, 13. τῷ αὐτῷ] τῷ ἑαυτοῦ μέρει. ἡ μὲν γὰρ ἐπιθυμία ἄγει πρὸς τὸ πιεῖν, ὁ δὲ λόγος ἀνθέλκει.

44. ἐμπλήσθητε] ὀφθαλμοὶ δηλαδή.

53. τοῦ τοιούτου λέγει, τοῦ συμμαχεῖν τῷ λόγῳ τὸν θυμόν. ὁ δὲ νοῦς οὗτος· ταῖς δὲ ἐπιθυμίαις σε κοινωνήσαντα ταῖς εὐλογίστοις, καὶ γινώσκοντά σε τοῦτο ἐκ τῆς πείρας, οὐχ ὑπολαμβάνω σε εἰπεῖν ὅτι ᾔσθημαι ἐν ταῖς τοιαύταις ἀγαθαῖς ἡδοναῖς τὸν θυμὸν ἀντιπράττοντα ταῖς ἐπιθυμίαις, ὥσπερ ἐπὶ ταῖς τοῦ Λεοντίου ἀλόγοις ἡδοναῖς ἀντέπραττεν.

P. 78, 44. διανενεύκαμεν] ἀντὶ τοῦ ἐπεραιώθημεν.

P. 80, 27. νεάτη ἤγουν νήτη ὑπερβολαίων ἡ ἐσχάτη χορδὴ τοῦ δὶς διὰ πασῶν συστήματος, ὑπάτη δὲ ἡ μετὰ τὸν προλαμβανόμενον λεγόμενον φθόγγον πρώτη χορδὴ τοῦ αὐτοῦ τοῦ δὶς διὰ πασῶν συστήματος. μέση δὲ καὶ αὐτὴ ἤτοι φθόγγος ἢ χορδὴ ἡ τελευταία μὲν τοῦ πρώτου διὰ πασῶν, ἀρχὴ δὲ τοῦ δευτέρου, ὡς εἶναι τούτων κοινήν, ὡς Πτολεμαῖός τέ φησι καὶ οἱ ἄλλοι μουσικοί.

V.

P. 82, 10. ᾖα δισσυλλάβως τὸ ἐπορευόμην. σὺν τῷ ἰῶτα γράφεται· οἱ γοῦν Ἴωνες ᾔϊα λέγουσι, καὶ ᾔσαν τὸ ᾔεσαν· καὶ παρὰ Θουκυδίδῃ (I, 1) οὕτως ἀναγνωστέον « ὅτι ἀκμάζοντές τε ᾖσαν ἐς ταυτόν. » οἱ δὲ Ἴωνες ᾔεσαν καὶ ᾔϊσαν.

P. 83, 25. Ἀδράστειαν] τρεῖς Μοίρας εἶναι θυγατέρας Ἀνάγκης φασίν, Κλωθώ, Λάχεσιν, Ἄτροπον, ἣν καὶ Ἀδράστειαν καλοῦσιν, ὅτιπερ οὐκ ἄν τις αὐτὴν ἀποδράσειεν, ἢ ὅτι ἀειδράστειά τις οἷόν ἐστιν, ὡς ἀεὶ δρῶσα τὰ καθ' ἑαυτήν, ἢ ὡς πολυδράστεια (πολλὰ γὰρ δρᾷ) τοῦ ἄλφα πλῆθος δηλοῦντος ὡς ἐπὶ τῆς ἀξύλου ὕλης. ἡ δὲ αὐτὴ καὶ Νέμεσις λέγεται ἀπὸ τῆς νεμήσεως, ὡς διαιροῦσα καὶ νέμουσα τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ.

P. 84, 19. χαριέντων] νῦν τῶν ἐν ἔργῳ τὸ σκώπτειν ποιουμένων.

42. φιλοπαίσμων Ἀττικῶς ὁ φιλοπαίγμων.

P. 85, 18. νεῖ] νῦν κολυμβᾷ· σημαίνει δὲ καὶ τὸ νήθει.

19. νευστέον] κολυμβητέον.

20. δελφῖνα] ὡς τὸν Ἀρίονα δηλονότι τὸν Μηθυμναῖον. Μήθυμνα πόλις ἐν Λέσβῳ τῇ νήσῳ, ἀφ' ἧς Ἀρίων, κιθαρῳδὸς Περιάνδρου τοῦ Κορινθίων τυράννου. οὗτος ἱκανῶς ἔχων χρημάτων, ἐπιθυμίᾳ πλειόνων εἴς τε Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν ἧκεν, ἀφ' ὧν ἀπὸ τῆς τέχνης χρήματα συλλέξας πολλὰ εἰς Κόρινθον ἐπαναπλεῖ. ἐν ᾧ τῶν ναυτῶν διὰ τὰ τοῦδε χρήματα βουλομένων αὐτὸν ἀνελεῖν, τούτων μὲν ἐκείνοις, εἰ ἀφεῖεν, ἐξίστατο, πείθειν δὲ οὐκ ἔχων ἐδεῖτο αὐτῶν ἐπὶ τῆς πρώρας ᾆσαι βραχύ, εἶτα εἰς τὴν θάλασσαν ἅλλεσθαι. καὶ οἱ μὲν ἔδωκαν, ὁ δὲ ᾄσας ἑαυτὸν ἔῤῥιψε· δελφὶς δὲ ὑποθεὶς ἑαυτὸν τῷ κιθαρῳδῷ εἰς Ταίναρον κομίζει τὸ τῆς Λακωνικῆς ἀκρωτήριον. περὶ ταύτης οὖν τῆς ἱστορίας ἐνταῦθα φησίν.

27. ἢ] διασαφητικόν, ὡς νῦν, ψιλούμενον καὶ περισπώμενον. ἔστι δὲ καὶ ἀπορηματικόν, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐρωτηματικόν. εἰ δὲ βαρύνοιτο, διαζευκτικὸν δηλοῖ.

39. ἀνδρείως] ἀντὶ τοῦ θρασέως.

53. τὸ πρὸς αὐτὰ τεῖνον] τὸ ἐπιτήδειον.

P. 86, 33. ποπάνων] πλακουντίων πλατέων καὶ λεπτῶν καὶ περιφερῶν. ἕψημα δέ ἐστιν ὃ ἔνιοι ἐραῖον καλοῦσιν, οἱ δὲ γλυκύ.

P. 87, 10. εὐχαῖς ὅμοια] τὰ μὴ καθήκοντα· ἔστι γὰρ ὅτε καὶ τοιαῦτα εὐχόμεθα.

P. 90, 11. σπαργῶσι] Ὅμηρος (Od. I, 440)

οὔθατα γὰρ σφαραγεῦντο.

τοὺς μαστοὺς πλήρεις ἔχουσι γάλακτος, καὶ σπαράττονται ὑπὸ θλίψεως, δέονταί τε τοῦ ἐκκριθῆναι αὐτό. σημαίνει δὲ καὶ ὁρμῶσι καὶ ὀργῶσι καὶ ταράττονται.

15. τίτθαις ταῖς τοὺς τιτθοὺς παρεχούσαις, τροφοῖς δὲ ταῖς τὸν ἄλλον ἀναδεχομέναις πόνον, αἳ καὶ τιθῆναι καλοῦνται, αἵτινες περιφέρουσι, προσπαίζουσι, καὶ τῆς ἄλλης τροφῆς τῆς μετὰ τὸν ἀπογαλακτισμὸν ἐπιμέλειαν ἔχουσιν.

P. 93, 20. βιαίων δίκη βίας δίκης διαφέρει. βιαίων μὲν γάρ ἐστιν, εἴ τις βίᾳ ἐπεισελθών τι ἔλαβεν ἀλλότριον ἢ ἐκ χωρίου ἢ ἐξ οἰκίας, βιαίων ἐκρίνετο. ἐν δὲ ταῖς σχολικαῖς ὑποθέσεσιν βίας ἔγκλημά ἐστι κατὰ τῶν κόρην ἁρπασάντων ἢ παῖδα ἐλεύθερον.

σημειωτέον δὲ ὅτι βιαίων γράφουσι τὴν δίκην οἱ παλαιοί, καὶ οὐδεὶς βίας. αἰκίας δὲ δίκη ἐστίν, ὅταν ἐκ προχείρου πάθους τινὸς καὶ μὴ ἐκ προνοίας ἀδίκων τις ἄρξῃ χειρῶν. εἰσήγετο δὲ πρὸς τοὺς τεσσαράκοντα.

45. πορισάμενοι] κλέψαντες, ἤ τι τοιοῦτον.

46. οἰκέτας τοὺς οἰκείους, οὐχὶ δὲ τοὺς δούλους μόνον, ὡς ἡ νῦν συνήθεια. ἔστι καὶ παρ' Ἡροδότῳ ἡ χρῆσις.

50. Ὀλυμπιονῖκαι οἱ τοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ νικῶντες ἀγῶνας. μετὰ Πῖσον γὰρ καὶ Πέλοπα καὶ Ἡρακλέα, τοὺς πρώτους διαθεμένους αὐτούς, ἠμελήθησαν ἐπὶ ὀκτὼ καὶ εἴκοσιν Ὀλυμπιάδας. Ἴφιτος δὲ καὶ Λυκοῦργος οἱ Ἡρακλεῖδαι καὶ Κλεοσθένης ὁ Κλεονίκου ἐπιγενόμενοι, καὶ εἰς ὁμόνοιαν τοὺς Πελοποννησίους παρακαλοῦντες, πέμπουσι περὶ τοῦ ἀγῶνος ἐρωτῶντες εἰς Δελφούς. καὶ ὁ Ἀπόλλων χρᾷ τοῦτον ἀνανεοῦν, καὶ τοῖς νικῶσιν ἆθλον διδόναι κότινον, ὅ ἐστιν ἐξ ἀγριελαίας στέφανον. οἱ δὲ τοῖς Ἠλείοις ἐπιτρέπουσι διαθεῖναι τὸν ἀγῶνα· οὗτοι δὲ τοῖς Πισάταις. ἄγεται δὲ διὰ πέντε ἐτῶν μέσον τεσσάρων συντελουμένων. Ἦλις δὲ καὶ Πίσα πόλεις Πελοποννήσου, τριακοσίους σταδίους ἀλλήλων ἀπέχουσαι.

P. 94, 2. ἀναδοῦνται] ἀναπλέκονται, στέφονται.

5. οὐκ οἶδα ὅτου] τοῦ Ἀδειμάντου δηλονότι. ἐξέκλινε δὲ τὸ τοῦ λόγου σκληρὸν διὰ τοῦ ἀορίστου.

P. 95, 5. ἀλλὰ σμικρὸν] ὁ νοῦς οὗτος· Ἆρα, ὦ Γλαύκων, ἡγεῖ οὐκ εἶναι μέγιστον κέρδος τὸ τοὺς μέλλοντας γενήσεσθαι παῖδας ἐμπειροπολέμους μετὰ χρόνον αὐτοπτεῖν ἢ μὴ τὰ περὶ πόλεμον; σχεδὸν δὲ τὸ Ὁμηρικὸν (Il. Π, 811) παραφράζει

πρῶτ' ἐλθὼν σὺν ὄχεσφι, διδασκόμενος πολέμοιο

Εὔφορβος.

11. οὐκοῦν] ἀντὶ τοῦ οὐχ οὕτως, καθ' ὑπόκρισιν.

12. ὅσα ἄνθρωποι] ἀντὶ τοῦ κατὰ ἀνθρωπίνην φύσιν· οἱ γὰρ θεοὶ πάντα ἴσασιν.

43. πάντων, ἔφη, μάλιστα] συγκαταθετικώτερον δοκεῖ μοι.

51. πλεῖστοι ἐκ τοῦ τοιούτου] ἀγαθοὶ πλεῖστοι ἐκ τοῦ τιμᾶσθαι. τὸ Ὁμηρικὸν δὲ (Il. I, 316, 318) λέγει

ἐπεὶ οὐκ ἄρα τις χάρις ἐστὶν
ἴση μοῖρα μένοντι, καὶ εἰ μάλα τις πολεμίζει.

P. 96, 4. ταῦτά γε] τοῦτο πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ῥαπισθέντων Ὁμηρικῶν λόγων ἐν τοῖς πρώτοις.

30. ὅλῳ καὶ παντὶ διαφέρειν, παροιμία ἐπὶ τῶν πάντη διαφερόντων λεγομένη, παρ' ὅσον τὰ πράγματα καὶ ὅλα τυγχάνει ὄντα, καθ' ὃ συνεχῆ ἐστὶν ἑαυτοῖς, καὶ μέρη ἔχει, καθ' ὃ καὶ διωρισμένα τούτοις πᾶσίν ἐστι. τὸ οὖν πάντη διαφέρον τινός, ἅτε δὴ καὶ καθ' ὅλον καὶ κατὰ μέρος τοῦδε πᾶν διενεγκόν, ὅλῳ καὶ παντὶ λέγεται διαφέρειν.

47. ἀναιρέσεις τὰς ὑπὸ τῶν ἐν πολέμῳ ἡττηθέντων ἀναλήψεις τῶν νεκρῶν σωμάτων παρὰ τῶν οἰκείων αὐτοῖς.

P. 97, 13. ἀπὸ τρόπου τὸ αἰτίας χωρίς, πρὸς τρόπου δὲ τὸ κατ' αἰτίαν.

25. ἀλιτηριώδης πρὸς βίαν ποιουμένη, ἢ ἁμαρτανομένη, ἐκ τοῦ ἀλιτήριοι ὀνόματος παρηγμένη. κατὰ Διονύσιον γὰρ τὸν Ἁλικαρνασέα, λιμοῦ γενομένου Ἀθήνησιν οἱ πένητες προφερόμενα ἄλευρα διήρπαζον· ἐλέχθησαν οὖν οἱ τοὺς ἀλοῦντας ἐπιτηροῦντες ἀλιτήριοι. διέτεινε δὲ τὸ ὄνομα, ὥστε καὶ ἐπὶ πάντων τῶν μετὰ βίας τι ποιούντων ἢ ἁμαρτανόντων λέγεσθαι.

P. 98, 30. μὴ διάτριβε] μὴ καθ' ὑπέρθεσιν λέγε.

P. 99, 7. ἆρ' οἷόν τε] ὁ νοῦς οὕτως· Ἆρα ἀκριβῶς, ὡς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ, ἐνδέχεται τοὺς ἀνθρώπους πράττειν, ἢ ἡ πρᾶξις κατὰ φύσιν ἧττον ἅπτεται ἀληθείας ἤπερ ἡ λέξις καὶ ὁ λόγος; ἀλλ' ἐν μὲν τῷ οὐρανῷ εὑρίσκομεν καὶ κύκλον ἐν σώματι καὶ σφαῖραν καὶ τάξιν καὶ ἁρμονίαν καὶ ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα καὶ ἰσότητα καὶ ἁπλῶς πάντα σύμφωνα τῷ λόγῳ· ἐν δὲ γῇ τοῦτο γενέσθαι δυσχερές.

31. τί λέγει; ὅπερ ἐπὶ Μάρκου τοῦ φιλοσόφου, βασιλέως Ῥωμαίων, ἀπέβη.

37. κακῶν παῦλα] τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. τοῦτο δὲ καὶ Εὐριπίδης (imo Soph. Philoct. 386) λέγει·

πόλις γάρ ἐστι πᾶσα τῶν ἡγουμένων.

P. 100, 36. Ἀθήνησι δέκα μὲν ἦσαν φυλαί, διῄρητο δ' ἑκάστη τούτων εἰς τρία, εἰς τριττύας, εἰς ἔθνη, εἰς φρατρίας. οἱ οὖν ἑκάστης τριττύος ἄρχοντες τριττύαρχοί τε καλοῦνται καὶ τριττυαρχοῦσιν.

39. κακόσιτον] κακόχυμον, βεβλαμμένον.

P. 101, 6. Διονύσια] ἑορτὴ Ἀθήνησι Διονύσῳ ἤγετο, τὰ μὲν κατ' ἀγροὺς μηνὸς Ποσειδεῶνος, τὰ δὲ Λήναια μηνὸς Μαιμακτηριῶνος, τὰ δὲ ἐν ἄστει Ἐλαφηβολιῶνος.

P. 103, 42. παίδων αἰνίγματι] Κλεάρχου γρῖφος·

Αἶνός τίς ἐστιν ὡς ἀνήρ τε κοὐκ ἀνὴρ
ὄρνιθα κοὐκ ὄρνιθ' ἰδών τε κοὐκ ἰδών,
ἐπὶ ξύλου τε κοὐ ξύλου καθημένην
λίθῳ τε κοὐ λίθῳ βάλοι τε κοὐ βάλοι.

Ἄλλως.

Ἄνθρωπος οὐκ ἄνθρωπος, ἄνθρωπος δ' ὅμως
ὄρνιθα κοὐκ ὄρνιθα, ὄρνιθα δ' ὅμως,
ἐπὶ ξύλου τε κοὐ ξύλου καθημένην
λίθῳ βαλών τε κοὐ λίθῳ διώλεσεν.

νυκτερίδα. ὁ εὐνοῦχος. νάρθηκος. κισήρει.

VI.

P. 105, 16. φιλοτίμων καὶ ἐρωτικῶν] ὅτι ἔλεγεν ὅτι τριττυαρχοῦσιν οἱ φιλότιμοι πολλάκις, καὶ οἱ ἐρωτικοὶ συμπάσχοντες μελιχλώρους καλοῦσι τοὺς ὠχρούς.

5 20. ἑκόντας εἶναι] ἀντὶ τοῦ ἐθελουσίους. τὸ δ' εἶναι παρέλκει Ἀττικῶς.

23. του] ἀντὶ τοῦ τινός.

42. ἀνελευθερία ἐστὶν ἕξις φαύλη περὶ χρήματα, μὴ ἀναλίσκουσα ταῦτα εἰς ἃ δεῖ καὶ ὅσα δεῖ καὶ
10 ὅτε δεῖ. σμικρολογία δέ ἐστι φειδωλία, περὶ χυδαίων τινῶν ἢ φροντίδα ἢ συλλογὴν ποιουμένη. μεγαλοπρέπειά ἐστιν ἕξις βελτίστη περὶ δαπάνας, ἃς τῷ μεγάλῳ καὶ πρέποντι γίγνεσθαι προσήκει.

P. 106, 31. πρὸς μὲν ταῦτα] ὁ νοῦς οὗτος· οἱ πολλοὶ
15 τῶν ἀκουόντων ταῦτα, διὰ τὸ μὴ εἶναι διαλεκτικώτατοι, ἐπιστομίζονται ῥᾳδίως ὑπὸ σοῦ, ὦ Σώκρατες, ὄντος δεινοῦ ἐν διαλεκτικῇ. καὶ σὺ μὲν οὐκ ἀληθῆ λέγεις ταῦτα λέγων, ἐκεῖνοι δὲ ἀδυνατοῦσιν ἐλέγχειν σε. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν μὴ τολμῶντες πρὸς σὲ ἀντι-
20 λέγειν σιωπῶσιν· αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα ἐναργῶς φαίνεται μὴ συμφωνοῦντα τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις.

49. ἀλλοκότους] ἐξηλλαγμένους, ἐναντίους, ξένους, πλημμελεῖς, ἀλλοφυεῖς.

P. 107, 10. εἰκάζω τὸ ὁμοιῶ, καὶ τὸ εἰκονίζω τὸ αὐτὸ
25 δηλοῖ. χρῆται δὲ τῇ λέξει ὅ τε Ξενοφῶν καὶ ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ἄλλοι.

28. ἄλλοι μᾶλλον] πείθωσιν, ἀπὸ κοινοῦ.

30. μανδραγόρᾳ] ὑπνωτικὸς ὁ καρπὸς τοῦδε τοῦ φυτοῦ. Θεόφραστος δὲ ἐν τῇ περὶ φυτῶν πραγμα-
30 τείᾳ τὴν ῥίζαν τοῦδε ξυσθεῖσάν τε καὶ ὄξει δευθεῖσαν πρός τε τὰ ποδαγρικὰ καὶ πρὸς ὕπνον μᾶλλον εἶναι χρησίμην φησί, καὶ δὴ πρὸς φίλτρα. διδόασιν δὲ ἐν οἴνῳ ἢ ὄξει.

46. ἀδολέσχην] μακρολόγον, φλύαρον.

35 P. 108, 8. κομψευσάμενος] πανουργευσάμενος. κομψευσάμενον τὸν Εὔβουλόν φησιν, ὃς ὑπὸ Σωκράτους ἐρωτηθεὶς ὡς « ὦ Εὔβουλε, σοφὸς ἐθέλεις εἶναι ἢ πλούσιος; » ἔφη πλούσιος· τοὺς γὰρ σοφοὺς ὁρᾶν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις καθεύδοντας. πρὸς
40 ὃ τὸν Σωκράτη πάνυ ἀγχίνως εἰπεῖν ὡς « οἱ μὲν σοφοί, ὦ Εὔβουλε, ἴσασιν ὧν δέονται, τῆς πρὸς τὴν τῶν ἀναγκαίων χρείαν γὰρ χορηγίας, ἧς οἱ πλούσιοι, εἰ βούλοιντο, χορηγοί· αὐτοὶ δ' οὗτοι οἱ πλούσιοι οὐκ ἴσασιν· τῆς ἀνθρωπίνης γὰρ ἀρετῆς, ἢ διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν σοφῶν τῷ βουλομένῳ παντὶ οἷά τ' ἐστὶ παραγίνεσθαι.

. 109, 9. πολλοί, φησίν, ἀρξάμενοι φιλοσοφεῖν ἐγένοντο πονηρότατοι· μικρὰ δέ τις αὐτῶν μοῖρα καὶ ὀλίγιστοι ἐκφεύγουσι τὴν φθορὰν ταύτην, καὶ οὐ
50 γίγνονται πονηροί, ἄχρηστοι δὲ ὅμως.

11. τὸ ἑξῆς· καὶ μετὰ τοῦτο αὖ τὰς τῶν ψυχῶν φύσεις, τὰς εἰς τὸ τῆς φιλοσοφίας ἐπιτήδευμα καθισταμένας καὶ μιμουμένας τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν πράξεις, δεῖ θεάσασθαι, οἷαι οὖσαι εἰς μεῖζον ἑαυτῶν ἐπιτήδευμα ἀφικόμεναι, πλημμελοῦσαι ψόγον 55 κατὰ τῆς φιλοσοφίας προσῆψαν.

P. 110, 40. οὗτοι : οἱ δημαγωγοί, οὓς σοφιστὰς μεγίστους ἄρτι ἔλεγεν.

41. ἢ ταῦτα] τὰ τῆς ἐπικρατούσης ἤτοι δημοκρατίας ἢ τυραννίδος ἢ τῶν ἄλλων. 60

43. διὰ τοῦ θρέμματος ἐξετραγῴδησε τὴν ἀλογίαν τῶν τοιούτων ὄχλων.

P. 111, 11. τούτοις] τοῖς ἰδιώταις, τοῖς ἀπαιδεύτοις.

14. Διομηδεία ἀνάγκη, παροιμία ἐπὶ τῶν κατ' ἀνάγκην τι πραττόντων εἰρημένη, ἀφ' ἱστορίας 65 τοιαύτης, ἧς καὶ Ἀριστοφάνης μέμνηται ἐν Βατράχοις (imo Eccles. 1029), ὅτι Διομήδης καὶ Ὀδυσσεὺς τὸ Παλλάδιον κλέψαντες ἐξ Ἰλίου νυκτὸς ἐπανήεσαν ἐπὶ τὰς ναῦς σελήνης ὑποφαινούσης, φιλοτιμούμενος δ' Ὀδυσσεὺς αὐτοῦ μόνου δόξαι γενέσθαι 70 τὴν πρᾶξιν, ἐπεχείρησε τὸν Διομήδεα μετὰ τοῦ Παλλαδίου προηγούμενον ἀνελεῖν. ὁ δὲ κατὰ τὸ τῆς σελήνης φῶς τὴν καθ' αὐτοῦ θεασάμενος τοῦ ἐπιφερομένου ξίφους σκιάν, συλλαμβάνει τε τὸν Ὀδυσσέα, καὶ τὰς χεῖρας τοῦδε συνδεῖ, προάγειν 75 τε κελεύει, καὶ τύπτων αὐτοῦ πλατεῖ τῷ ξίφει τὸ μετάφρενον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας παραγίνεται.

32. ἄλλως] μάλιστα, ὡς νῦν, ἢ μάτην, ἢ κατὰ ἄλλον τρόπον.

P. 112, 39. ἀποτεθρυμμένοι] ἀπηγριωμένοι. εἴρη- 80 ται κατὰ μεταφορὰν τὴν ἀπὸ τῶν θρύων, ἅ ἐστι βοτάνη τις ἀγρία καὶ ἄγονος.

31. οἶμαι βαναυσίας ἐνταῦθα κοινότερον λέγεσθαι τὰς κατὰ τὰς τέχνας ἀναστροφάς, ἀπὸ τῶν διὰ πυρὸς ἐργαζομένων τεχνῶν εἰρημένας (βαῦνος γὰρ ἡ 85 κάμινος), οὐ μὴν βαναυσίαν ἐν τούτοις λέγειν ἤτοι ἀπειροκαλίαν, ἣν ἀμφότερα μὲν οὕτως Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Νικομαχείοις ἠθικοῖς καλεῖ, ἐν τοῖς μεγάλοις δὲ σαλακωνίαν. ἔστι δὲ περὶ χρημάτων δαπάνας ὑπερβολή, ἔλλειψις δὲ μικροπρέπεια· ὧν μεγαλο- 90 πρέπεια μεσότης ἐστίν.

P. 114, 11. εἰπόντος Ἀδειμάντου ὅτι τέλος ἐχέτω τὰ περὶ τούτων, ὁ Σωκράτης φησὶν ὅτι κωλύομαι ὑπακοῦσαί σοι βουλόμενος, ἀλλ' οὐ δύναμαι· ἔτι γὰρ δεῖ περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν ἀναγκαίως. 95

23. Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, φυσικὸς ὤν, ἔλεγεν ὅτι ὁ ἥλιος ἐν τῇ δυτικῇ θαλάσσῃ ἐλθὼν καὶ καταδὺς ἐν αὐτῇ σβέννυται, εἶτα διελθὼν τὸ ὑπὸ γῆν καὶ εἰς ἀνατολὴν φθάσας ἐξάπτεται πάλιν, καὶ τοῦτο αἰεὶ γίγνεται. Ἄλλως. Ἡράκλειτος Βαθέωνος, Ἐφέσιος, 100 μεγαλόφρων γεγονὼς καὶ ὑπερόπτης παρ' ὀντινοῦν. οὗτος τὸ τοῦ ἡλίου ἔλεγεν εἶναι σχῆμα σκαφοειδὲς καὶ ὑπόκυρτον, καὶ τὴν ἔκλειψιν αὐτοῦ συμβαίνειν κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφήν, ὥστε τὸ μὲν κοῖλον ἄνω γίγνεσθαι, τὸ δὲ κυρτὸν κάτω πρὸς τὴν 105 ἡμετέραν ὄψιν. ἀλλὰ μὴν καὶ Ξενοφάνη τὸν Κο-

λοφώνιον κατὰ σβέσιν τὴν ἡλιακὴν ἔκλειψιν λέγειν γίγνεσθαί φασι, καὶ πάλιν πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς ἀνίσχειν αὐτόν.

25. διὰ τῆς εἰωθυίας εἰρωνείας Σωκράτης νῦν λανθανόντως ὑποτίθεται ἡμῖν ὅτι δεῖ τοὺς νέους μειρακιώδη φιλοσοφίαν μανθάνειν. λέγει δὲ τὴν μαθηματικήν· οἰκεία γὰρ αὕτη τοῖς νέοις θεοῖς. καὶ γὰρ δι' αὐτῆς τὰς κινήσεις τῶν νέων θεῶν διδασκόμεθα. ἡ δὲ διαλεκτικὴ τοῖς τοιούτοις ἀνδράσιν ἐπισφαλής. καὶ ὁ Πλωτῖνος τοιοῦτο λέγει τὸ παραδοτέον τοῖς νέοις τὰ μαθήματα πρὸς συνεθισμὸν τῆς ἀσωμάτου φύσεως. [ἢ προὔργου] πλέον, ὡς νῦν· ἢ συμφέρον.

44. εἰς μικρὸν] ἀντὶ τοῦ εἰς μέγαν, εἰρωνικῶς.

46. οὐ γὰρ πώποτε εἶδον] πικρὸν τὸ λέγειν ὅτι ἔργῳ μὲν τὰ νῦν λεγόμενα καλῶς οὐχ εἶπον οἱ πολλοί, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοιαῦτα ῥήματα εἶδον. καὶ γὰρ ὁ Θουκυδίδης (III, 38), ἐπιπλήττων τοὺς Ἀθηναίους, λέγει ὅτι « ὑμεῖς θεαταὶ μέν ἐστε τῶν λόγων, ἀκροαταὶ δὲ τῶν ἔργων ». τὸ δὲ ἐξεπίτηδες ἀντὶ τοῦ ἐκ παρασκευῆς καὶ ἐπιμελείας πιθανῶς συντεθέντα. καὶ τὸ πολὺ μᾶλλον ἔμφασιν πολλὴν ἔχει τῆς τῶν πολλῶν ἀφροσύνης, καὶ τὸ ὡμοιωμένα ἀλλήλοις εἶναι τὰ τοιαῦτα ῥήματα καὶ οὐχὶ τοῖς οὖσιν ἐδήλωσε διὰ τοῦ ἑξῆς, ὅτι ἄνδρα ὡμοιωμένον ἀρετῆς ἔργῳ πρῶτον, εἶτα λόγῳ, οὐχ εἶδον οἱ τοιοῦτοι.

49. ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου, ὥσπερ νῦν] εἰρωνικῶς. ἡ γὰρ ἀλήθεια αὐτομάτως ὡς εἰπεῖν συνέρχεται· οὐ γὰρ ἀγράφῳ γραμματείῳ ἔοικεν ἡ ψυχή.

52. ἑτέρα] ἀριστοκρατουμένη.

P. 115. 3. τὰ δὲ κομψὰ] δεῖ πορίσασθαι ἐκ τούτων ὅτι ἡ τῆς ἀληθείας εὕρεσις αὐτὴ καθ' ἑαυτήν ἐστιν αἱρετὴ καὶ οὐ πρὸς ἄλλο σκοπεῖ, ἀλλὰ μόνον ἡ γνῶσις αὐτῆς ἀρκεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν.

13. κατήκοοι] ἀντὶ τοῦ κατακουόμενοι.

18. εὐχαῖς ὅμοια] τοῦτο καὶ κενήν φασι μακαρίαν.

30. ὅτι εὐμετάβολον τὸ τῶν πολλῶν πλῆθος, δηλοῖ καὶ Ὅμηρος (Il. B, 396 seq.) ἀπεικάζων τὴν ὁρμὴν αὐτῶν κύμασι παντοίων ἀνέμων καὶ τοῖς τοιούτοις. ἀλλὰ καὶ νῦν τοῦτο λέγει, ὅτι κἂν λόγῳ τις αὐτοῖς ἐνδείξηται τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν, κἂν αὐτῷ ἔργῳ τοιοῦτος ᾖ φαινόμενος, ῥᾳδίως ἂν πείσῃ αὐτούς, καὶ τοσούτῳ ῥᾷον ὅσῳ ἂν εἶεν πλείους. καὶ γὰρ οἱ πλείους μᾶλλον τῇ τῆς ὕλης ἀταξίᾳ ἀναλογοῦσι, καὶ μᾶλλον εὐάλωτοι πρὸς ἑκάτερα, ἤπερ οἱ ὀλιγώτεροι.

42. οὐκοῦν] ἀντὶ τοῦ τοιγαροῦν.

44. οὐ προσῆκον ἐπεισκεκωμακότας] οὐ προσηκόντως εἰσεληλυθότας.

P. 116, 24. τί μή] κατάφασιν δηλοῖ ἀντὶ τοῦ πῶς γὰρ οὔ; διὰ τί γὰρ οὔ;

P. 117, 40. βασανιζόμενον οὐ τὸν αἰκιζόμενον καὶ τιμωρούμενον σημαίνει παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, ἀλλὰ τὸν ἀνακρινόμενον καὶ ἐλεγχόμενον καὶ δοκιμαζόμενον ἢ διὰ λόγων ἢ πραγμάτων, οἷός τίς ἐστιν, ἀπὸ λίθου γένους τινὸς καλουμένου βασάνου, ᾧ τὸ καθαρὸν χρυσίον δοκιμάζεται.

45. ὄκνος] ἀνάδυσις, εὐλάβεια, ἀναβολή.

P. 118, 48. ὑπογραφὴν] ὅτι τὸ πρὸ ὀλίγου τὸ ἀνδρείκελον ἐνέγραφεν καὶ θεοείκελον ἐν τῷ πίνακι.

P. 119, 2. πολλάκις ἀκήκοας] ἀπειράκις γὰρ ἡ ἀΐδιος ψυχὴ ταῦτα καὶ ἤκουσεν καὶ ἐπελάθετο. ἐντεῦθεν οἱ περὶ τοῦ ἀγαθοῦ λόγοι.

52. πάλαι καταφανὴς] ἐξ ἀϊδίου γὰρ αἱ ψυχαὶ ἀλλήλας γινώσκουσι. διὰ τὸ ὀρεκτὸν εἶναι τὸν νοῦν καὶ τὴν ἐπιστήμην κατὰ φύσιν αὐταῖς, καὶ τὸ δοξαστὸν ὡς ἐπίκτητον ἀποπέμπεσθαι, οὐκ ἀποχρήσει αὐταῖς ἡ δόξα.

P. 120, 11. παρ' ἄλλων] παρὰ τῶν κρειττόνων ἡμῶν γενῶν.

13. ἀρκέσει] τὸ γὰρ θεῖον πᾶν οὐ μόνον αὔταρκες ἀλλὰ καὶ ἱκανόν.

16. ὅπως μὴ] ἐλλιπὴς ἡ φράσις· τοῦτο δὲ ἔθος Ἀττικόν. λείπει γὰρ τὸ σκόπει ἤ τι τοιοῦτο.

19. ἐάσωμεν] παρὰ γὰρ τὴν τῶν καταδεεστέρων ἀνεπιτηδειότητα τὰ κρείττονα ἀδυνατοῦσιν ἐνεργεῖν.

46. οὐ πάνυ] ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς.

P. 122, 9. τὸ γελοίως διὰ τὴν ὑπερβολήν. ἀσύγκριτον γὰρ τἀγαθὸν ἁπλῶς πρὸς πάντα. τὰ γὰρ κρείττονα ἡμῶν γένη διαπορθμεύουσι τὰ παρὰ θεῶν εἰς ἡμᾶς ἀγαθά. ἡ δὲ θεία ἀνάγκη τῇ θείᾳ βουλήσει ἡ αὐτή, καὶ ὅμοιον ἥ τε αἵρεσις τῷ κλήρῳ, καὶ τὸ ἑλέσθαι τῷ λαχεῖν, καὶ τὸ εἶναι τῷ ἐνεργεῖν, καὶ τὸ βούλεσθαι τῷ δύνασθαι, καὶ εἶναι ἁπλῶς ἐν θεῷ πάντα ἑνιαίως. Ἄλλως. τὸ γελοίως ἤγουν ἐγκοσμίως. οἱ γὰρ νέοι καὶ ἐγκόσμιοι θεοὶ τοῦτο αἰνίττονται. παίγνιον γὰρ τὸ σωματικὸν πᾶν τοῖς νοητοῖς παραβαλλόμενον. τὸ δὲ παίζειν καὶ γελᾶν τῶν νέων οἰκεῖον. καὶ τὸ (Hom. Il. A, 599)

ἄσβεστος δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλως μακάρεσσι θεοῖσιν

περὶ τῶν ἐγκοσμίων εἴρηται θεῶν. ὁ γοῦν Γλαύκων ἀναλόγως ἐγκοσμίῳ προσώπῳ εἰκότως γελοίως λέγει. τὸ δὲ Ἄπολλον οἰκεῖον τῷ τε ἡλίῳ εἰς ταυτὸν ἐρχομένῳ τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ τῷ λέγοντι ἐπιγνόντι τὸν ἑαυτοῦ βασιλέα ἥλιον καὶ Ἀπόλλωνα τὸν αὐτόν.

10. Ἄπολλον] ἐπίφθεγμα θαυμαστικόν, ὡς τὸ Ἡράκλεις.

22. Σχόλιον ἐκ τῶν Ἀρχύτου καὶ Βροντίνου καὶ Ἰαμβλίχου ἐπιτμηθέν. Γραμμὴν δίχα τὸ πρῶτον τετμημένην, εἴτε εἰς ἴσα τμήματα κατ' Ἀρχύταν καὶ τὸν Χαλκιδέα Ἰάμβλιχον, εἴτε καὶ εἰς ἄνισα, ὡς ἐν τισι τῶν ἀντιγράφων τοῦ Πλάτωνος εὕρηται, τὰ ὄντα πάντα δηλοῦσθαι εἰς δύο κατὰ πρώτην διαίρεσιν τεμνόμενα, τὸ νοητὸν δηλονότι καὶ ὁρατόν. εἰ μὲν εἰς ἴσα, διά τε τὴν τῶν λόγων μετουσίαν καὶ

τῶν εἰδῶν, καὶ τὴν τῶν μετεχόντων πρὸς τὰ μετεχόμενα ὁμοιότητα, καὶ τῷ τὴν ἀναλογίαν τὴν αὐτήν πως εἶναι ἐπ' ἀμφοτέρων· εἰ δὲ εἰς ἄνισα, ὡς ἐν ἄλλοις εὕρηται, διὰ τὴν τῶν νοητῶν πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἴσως ὑπεροχὴν καὶ ἀνομοιότητα. οἷον ἑκάτερον αὖ εἰς δύο ἀνὰ τὸν αὐτὸν διῃρῆσθαι λόγον, τῷ τὴν γνωστικὴν δύναμιν δι' ὅλου ὁμοειδῆ πρὸς ἑαυτὴν εἶναι. τὸ μὲν γὰρ ὁρατὸν εἰς εἰκόνας καὶ ὧν εἰσὶν εἰκόνες, τὸ δὲ νοητὸν εἰς τὰ διανοητὰ καὶ τὸ ἰδίως νοητὸν διακρίνεσθαι. καὶ εἰκόνας μὲν σκιάς τε καὶ τὰ ἐν τοῖς ὕδασι καὶ κατόπτροις καὶ ὅλως πυκνοῖς καὶ λείοις καὶ φανοῖς ξυνιστάμενα εἴδωλά τε καὶ φαντάσματα εἶναι, ὧν δ' εἰσὶν εἰκόνες, αὐτὰ δηλονότι τὰ αἰσθητὰ σώματα, ζῶά τε καὶ φυτὰ καὶ τὰ παραπλήσια· καὶ διανοητὰ μὲν τὰ μαθηματικά τε καὶ ἐπιστητὰ γένη, γεωμετρίαν, ἀστρονομίαν καὶ τὰ τούτοις ἀδελφά, νοητὰ δὲ τὰς ἰδέας τε καὶ ὄντως οὔσας οὐσίας. ἀνάλογον οὖν ἔχειν ὡς τὰ εἰκαστὰ πρὸς τὰ αἰσθητά τε καὶ φυσικὰ σώματα, οὕτω τὰ διανοητὰ πρὸς τὰ νοητά. εἰκόνας τε γὰρ τῶν νοητῶν εἶναι τὰ διανοητά, ὡς τὰ εἰκαστὰ τῶν αἰσθητῶν, τά τε αἰσθητὰ καὶ νοητὰ τῇ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀληθείᾳ τῶν εἰκασθέντων καὶ διανοητῶν διωρίσθαι· τὰ μὲν γὰρ μᾶλλον τὰ δὲ ἧττον ἀληθῆ εἶναι. καθ' αὑτὰ μὲν γὰρ καὶ οὐκ ἐν ἄλλοις ὑφεστάναι τὰ αἰσθητά, σκιὰς δὲ καὶ εἴδωλα τοῖς αἰσθητοῖς παρυφίστασθαι, ἐν ἐκείνοις καὶ οὐ καθ' αὑτὰ ὄντα καὶ διὰ τοῦτο ἐκείνων ὑποσπασθέντων μηδὲ ταῦτα φαίνεσθαι ἔτι. εἶναι δὲ καὶ ταῦτα αἰσθητὰ μὲν τῷ γένει, ἅτε δὴ τῇ αἰσθήσει ὑποπίπτοντα, εἰκαστὰ δὲ μᾶλλον καὶ δοξαστὰ εἶναι. οὕτω δὲ καὶ τὰ διανοητὰ τῶν νοητῶν εἶναι εἰκόνας καὶ εἴδωλα, ἅτε μηδὲ αὐτὰ κυρίως ἀλλ' ἐξ ἀφαιρέσεως ὄντα, καὶ πρὸς τὰ καθ' αὑτά τε καὶ ὄντως ὄντα, τὰ νοητὰ δηλονότι, τὴν ἀναφορὰν ἔχοντα. διὸ καὶ τὴν ψυχὴν τὰ μὲν αἰσθητὰ καὶ νοητὰ πρῶτά τε καὶ αὐτόθεν γινώσκειν, ὥσπερ καὶ ὑφίσταται πρῶτα, τὰ δὲ εἰκαστὰ καὶ διανοητὰ δεύτερα, ὡς καὶ δεύτερα, ὑφίσταται. ὥσπερ γὰρ οὐ μένει ἐν τοῖς εἰκαστοῖς τῇ δόξῃ ταῦτα περιλαβοῦσα, ἀλλὰ ζητεῖ τὰ καθ' αὑτὰ ὑφιστάμενα, οἷς ἕπεται τὰ εἰκάσματα, οὕτω καὶ τὰ ἐπιστητὰ καὶ διανοητὰ θεωροῦσα καὶ διανοουμένη οἷον τρίγωνον ἱδρυμένον διάμεσον καὶ τὰ παραπλήσια, οὐ περὶ τούτων διανοεῖται, ἀλλ' ἐκείνων πέρι οἷς ταῦτα ἔοικε. ταῖς τε γὰρ εἰκόσι τὰ περὶ τὰ μαθήματα γένη εἶναι ἀνάλογον, καὶ τὴν αὐτῶν γνῶσιν ταῖς τῶν εἰδώλων εἰκασίαις ἔχειν τινὰ ὁμοιότητα. ἀπό τε γὰρ τῶν νοήσεων τὴν τῶν μαθηματικῶν γνῶσιν λαμβάνειν τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐπὶ τὰ μαθηματικὰ ὡς εἰκόνας μεταβαίνειν, ὑποθέσεις τε ἀναποδείκτους ἑαυταῖς ὑποτιθεμένην λόγον οὐδένα οὐδενὶ ἀξιοῦν διδόναι, ὡς παντὶ φανερόν, ἐκ τοιούτων τε ὑποθέσεων ὡς ἀρχῶν οὐκ ἐπ' ἀρχὴν ἀλλ' ἐπὶ τελευτὴν ἰέναι, αὐτὰ σκεπτομένην τὰ μαθηματικὰ τῇ διανοίᾳ. τῶν νοητῶν δέ γε τῶν λόγων μετὰ τῆς τοῦ διαλέγεσθαι δυνάμεως καὶ τῆς τελέας διαλεκτικῆς τῇ νοήσει προσχρωμένην ἅπτεσθαι ἐξ ὑποθέσεων ὡς οὐκ ἀρχῶν (οὐδὲν γὰρ ὅ τι ἐκείνων εἶναι ἀρχήν) ἀλλ' ὅπερ καλοῦνται ὑποθέσεων καὶ ἐπιβάσεων ἐπ' ἀρχὴν τὴν ἀνυπόθετον ἰέναι, ἧς μηδὲν ἔτι δηλονότι προϋποτίθεται, ἅτε καὶ μηδὲν ὄν, ὃ ἂν εἴη πρὸ ἐκείνης. κἀκεῖθεν αὖ ἐπὶ τελευτὴν καὶ τὰ διανοητὰ κατιέναι, οὐδενὶ προσχρωμένην αἰσθητῷ, ἀλλὰ τοῖς νοητοῖς αὐτοῖς εἴδεσι δι' αὐτῶν. ὥσπερ δὲ ἔχει τὰ πράγματα ἀληθείας τε καὶ μή, οὕτω σαφηνείας τε καὶ μὴ τὰ περὶ αὐτὰ καταγινόμενα τῆς ψυχῆς ἔχειν πάθη. εἶναι δὲ ταῦτα τέτταρα, νοῦν, διάνοιαν, πίστιν καὶ εἰκασίαν, ἐπὶ τέτταρσι τούτοις πράγμασι, νοητοῖς, διανοητοῖς, αἰσθητοῖς τε καὶ εἰκαστοῖς· ὧν νοῦν μὲν καὶ αἴσθησιν ἀρχὰς εἶναι τοῦ λόγου, ὡς ἐν τῷ περὶ νοῦ τε καὶ αἰσθήσεως Ἀρχύτᾳ δοκεῖ, τέλη δὲ ἐπιστήμην καὶ δόξαν, ὡς ὑπὸ μὲν ἐκείνων ἀποτελουμένων κἀκεῖθεν ὁρμωμένου, κατιόντος δὲ καὶ τελευτῶντος εἰς ἐπιστήμην καὶ δόξαν. καὶ τοιαῦτα μὲν εἶναι τὰ γένη τῶν ὄντων, τοσαῦτα δὲ καὶ τὰ τούτων κριτήρια.

VII.

P. 123, 48. Ἀττικοὶ καὶ τὸ ἰδέ ὀξύνουσι καὶ τὸ λαβέ καὶ τὸ φαγέ, ὁμοίως τῷ ἐλθέ, εὑρέ, εἰπέ.

P. 125, 35. γνωματεύοντα] διακρίνοντα, διαγιγνώσκοντα ἀκριβῶς.

P. 126, 7. ἐνταῦθα] ἐν τῷ νοητῷ.

33. μετρίως] ἀντὶ τοῦ ἐπιεικῶς πάνυ.

P. 127, 24. ὡς Πτολεμαῖος ὁ μέγας ἐν δ' Γεωγραφουμένων φησὶ τὰς μακάρων νήσους ἓξ τὸν ἀριθμὸν ἐν τῇ ἐντὸς Λιβύῃ κατὰ τὸ Ἀτλαντικὸν πέλαγος.

50. τοιοῦτοι γιγνόμενοι] οἱ φιλόσοφοι.

P. 128, 24. εἰ μὲν εὕροις, φησί, βίον ἀμείνω φιλοσόφου βίου. λέγοι δ' ἂν θεοῦ μόνον· καὶ γὰρ θεὸς ἀμείνων φιλοσόφου μόνος.

46. ὀστράκου περιστροφή] παροιμία ἐπὶ τῶν ταχέως τι ποιούντων λεγομένη. ἔστι δὲ καὶ ὄνομα παιδιᾶς. Ἄλλως. ἐπὶ τῶν διὰ τάχους εἰς φυγὴν ὁρμώντων, ἢ ἐπὶ τῶν εὐμεταβόλων.

P. 131, 50. τοὺς περὶ ταῦτα δεινούς] τοὺς ἀριθμητικούς.

51. αὐτὸ τὸ ἕν] τὴν μονάδα τὴν παρὰ τοῖς μαθηματικοῖς.

κερματίζῃς] κατατέμνῃς.

P. 132, 14. ὀξεῖς] οἷος ἦν Θεαίτητος.

18. μείζω πόνον παρέχει μανθάνοντι] ἴσως τοῦτο βούλεται λέγειν ὁ Πλάτων, ὅτι τῶν μετὰ πολλοῦ πόνου κατορθουμένων τεχνῶν οὐκ ἔστιν οὐδεμία τοιαύτη εὔκολος ὡς ἡ ἀριθμητική.

P. 133, 3. οὐ δέον] ἀντὶ τοῦ οὐ δεόντως, Ἀττικῶς.

17. ἡδύς] εὐήθης. ἐκάλουν δὲ οὕτω καὶ τοὺς ὑπομώρους.

20. ἑκάστου] ἑκάστου ἀνδρὸς τοῦ μανθάνοντος.

41. ταὐτά γε] ἡ στερεομετρία.

49. κολουόμενα] ἐμποδιζόμενα, ὡς νῦν· ἢ ἐλαττούμενα.

51. χάριτος] τέρψεως.

P. 134, 5. γελοίως] διὰ τὴν τῶν ζητούντων ὀλιγωρίαν.

30. δίκην] νῦν τιμωρίαν.

43. Δαίδαλος ὁ Εὐπαλάμου καὶ Φρασιμήδης, ἀγαλματοποιὸς ἄριστος.

50. ὁ τῷ ὄντι, φησίν, ἀστρονομικὸς τὸν μὲν δρώμενον οὐρανὸν βλέπει τε καὶ θαυμάζει διὰ τῆς εὐτάκτου κινήσεως τὸν δημιουργόν, ἄτοπον δὲ ἡγήσαιτ' ἂν ἐξονυχίζειν καὶ λιπαρῶς τοῖς φαινομένοις κεχηνέναι καὶ παντὶ τρόπῳ ζητεῖν τὰς κινήσεις αὐτῶν λεπτομερῶς.

P. 135, 23. ὦτα παγῆναι] περὶ μουσικῆς, ἥ ἐστιν ἀντίστροφος ἀστρονομίας· ἡ μὲν γὰρ ὄψει, ἡ δὲ ἀκοῇ πέπηγεν· λέγει δ' οὐ τὴν τοῦ ἀλόγου ἐπιμέλειαν, ἀλλὰ τὴν κατὰ Πυθαγόραν ἐν λόγῳ καὶ θεωρήματι.

31. οἷ] ὅπου.

ἀφήκειν] ἀφικέσθαι.

44. κολλόπων] κολλάβων. οὕτω δὲ λέγονται τὰ τῶν χορδῶν ἐπιτόνια, περὶ ἃ εἱλοῦνται αὗται. τὸ γὰρ νωτιαῖον τοῦ τραχήλου τοῦ βοὸς μέρος κόλλοψ καλεῖται, διὰ τὸ εἰς κόλλαν εὐθετεῖν.

18. ἐλέγομεν] ὅτε ἀνωτέρω ἐκ τοῦ σπηλαίου ἀνῆγε τὸν λυθέντα δεσμώτην, ἵνα τὸ φῶς ἴδῃ καὶ τὸν ἥλιον αὐτὸν ὕστερον.

P. 136, 26. διαλεκτικὴν τὴν διακριτικὴν τῆς πραγματικῆς, οὐ τὴν νῦν λεγομένην.

P. 137, 21. ὅτι τὰς μαθηματικὰς μεθόδους οὐκ ἀξιοῖ ἐπιστήμας λέγειν, ἀλλὰ μόνην τὴν ἀνυπόθετον.

33. πρώτην μοῖραν] τὴν τῶν νοητῶν, τὴν τῶν μαθηματικῶν, τὴν τῶν φυσικῶν, τὴν τῶν τεχνικῶν.

P. 138, 5. ἐπικαταδαρθάνειν] ἐπικατακοιμίζεσθαι.

14. θριγκὸς] περίφραγμα, στεφάνη, τειχίον, περίβολος.

29. δριμύτητα] ὀξύτητα, σφοδρότητα, θερμότητα, ταχύτητα.

34. ἄρρατον] ἰσχυρόν, στερεόν, ἢ δυσκίνητον.

P. 139, 24. προπεπηλακισμένην] ὑβρισμένην, ᾐδικημένην, διασεσυρμένην, ἐξουθενημένην.

26. Σόλωνι] τούτου γὰρ τὸ

αἰεὶ γηράσκω πολλὰ διδασκόμενος.

46. εἰς ἀριθμόν τινα ἐγκριτέον] ὡς Ὅμηρος (Od. Λ, 449)

ἐν ἀνδρῶν ἵζει ἀριθμῷ.

VIII.

P. 143, 27. ὥσπερ παλαιστής] ἔθος γὰρ τούτοις, ὅταν πέσωσιν ὁμοῦ, ὡς μηδένα ἐπιπεσεῖν τοῦ λοιποῦ, πάλιν ἐγερθέντας ἐφ' ὁμοίῳ συμπλεχῆναι σχήματι, ὅπερ τὴν αὐτὴν εἶπε λαβήν.

46. ἐκ δρυὸς] τὸ ἐν τῇ Τ τῆς Ὀδυσσείας (163) Ὁμήρῳ ὑπὸ Πηνελόπης ῥηθὲν Ὀδυσσεῖ ἀναγνωριζομένῳ αὐτῇ ἐνταῦθα ἐπὶ τῶν πολιτειῶν παρῳδεῖται. ἔστι δὲ τὸ

οὐ γὰρ ἀπὸ δρυός ἐσσι παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.

οἱ γὰρ παλαιοὶ ἐκ δρυῶν καὶ πετρῶν τοὺς πρὸ αὐτῶν γεννηθῆναι ὑπελάμβανον, διὰ τὸ τὰς τικτούσας εἰς στελέχη καὶ σπήλαια τὰ βρέφη ἐκτιθέναι, ἐπεὶ καὶ τὰς μίξεις κατὰ τὰς ἐρημίας ἐποιοῦντο οἱ πάλαι ἄνθρωποι, δρυῶν ἢ πετρῶν πλησίον.

P. 144, 39. τὰ φυτὰ διέστησε τῶν ζώων οὐ τῷ αἰσθητικῷ Περιπατητικῶς (οἶδε γὰρ καὶ φυτῶν αἴσθησιν), ἀλλὰ τῷ ἐγγείῳ, τουτέστι τῷ μονίμῳ, ὡς κατερριζωμένα ἐν γῇ, τὰ δὲ τῷ ἐπιγείῳ, ὅ ἐστι τῷ πορευτικῷ, ὡς φερόμενα ἐπὶ γῆς.

40. εἰ ὁ πᾶς χρόνος αἰῶνός ἐστι τοῦ παντὸς εἰκών· λέγεται γὰρ καὶ ὁ αἰὼν πᾶς. τὸ μὲν οὖν παράδειγμα τὸν ἅπαντα αἰῶνά ἐστι, μέτρον δ' ὁ πᾶς αἰών. μέτρον ἄρα καὶ ὁ πᾶς χρόνος. ἀλλ' ὁ μὲν τῆς τοῦ νοητοῦ ζωῆς μέτρον, ὁ δὲ τῆς τοῦδε τοῦ κόσμου ζωῆς, ὁ χρόνος. καὶ εἴη ἂν τῆς τῶν ἐν αὐτῷ πάντων ἀσωμάτων κινήσεως καὶ σωματικῶν πασῶν κοινῆς συναποκαταστάσεως μέτρον παντελές, ὃ δὴ πολλάκις συνελισσόμενον ποιεῖ τὸν ἄπειρον χρόνον.

46. θεῖον γεννητὸν οὐ τὸν ὅλον φησὶ κόσμον, εἰ καὶ προηγουμένως τοῦτον, οὔτε τὸν ἐν οὐρανῷ μόνον οὔτε τὸν ὑπὸ σελήνην, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἀεικίνητον καὶ περιφερόμενον, εἴτ' ἐν οὐρανῷ εἴθ' ὑπὸ σελήνην, ὡς μὲν σωματικὸν γεννητὸν καλούμενον (οὐδὲν γὰρ σῶμα αὐθυπόστατον), ὡς δ' ἀεικίνητον, θεῖον· μιμεῖται γὰρ τὰ θειότατα τῶν ὄντων ἄγρυπνον ἔχοντα ζωήν. τὸν τέλειον δ' ἀριθμὸν οὐ μόνον χρὴ νοεῖν ἐπὶ δακτύλων τιθέντας (οὗτος γάρ ἐστιν ἀριθμητὸν μᾶλλον ἢ ἀριθμός, καὶ τελειούμενος καὶ οὐδέποτε τέλειος ἀεὶ γιγνόμενος), ἀλλὰ τὴν αἰτίαν τούτου νοερὰν μὲν οὖσαν, περιέχουσαν δὲ τὸν πεπερασμένον ὅρον τῆς τοῦ κόσμου πάσης περιόδου.

P. 147, 23. πατρὸς λόγους] ὁ γὰρ πατὴρ πλησιαίτατος, ὡς σύνοικος.

31. τῷ μέσῳ] τῷ ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ.

42. ὅτι ἐκ τοῦ φιλοτίμου φιλόπολις γίγνεται, ἀπὸ τιμημάτων οὐσῶν τῶν ἀρχῶν, ὡς Ῥωμαῖοι. Ἄλλως. ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις εἰς μεγάλα μέρη διῃρεῖτο τέτταρα. ταῦτα δὲ πολιτικὰ τιμήματα ἐκάλουν, ἅπερ ἦν πεντακοσιομεδίμνων, ἱππέων, ζευγιτῶν, θητικῶν· οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ φ' μέτρα ξηρὰ καὶ ὑγρὰ ποιεῖν κληθέντες ἀνήλισκον εἰς τὸ δημό-

σιον τάλαντον· οἱ δὲ τὴν ἱππάδα τελοῦντες ἐκ μὲν τοῦ δύνασθαι τρέφειν ἵππους κεκλῆσθαι δοκοῦσιν, ἐποίουν δὲ μέτρα τ', ἀνήλισκον δὲ ἡμιτάλαντον· οἱ δὲ τὸ ζευγήσιον τελοῦντες ἀπὸ σ' μέτρων διελέγοντο, ἀνήλισκον δὲ μνᾶς ι'· οἱ δὲ τὸ θητικὸν οὐδεμίαν ἀρχὴν ἦρχον οὐδὲ ἀνήλισκον.

P. 148, 9. φιλοχρηματισταὶ οἱ φιλοῦντες πορίζειν χρήματα, φιλοχρήματοι δὲ οἱ φιλοῦντες χρήματα.

P. 149, 5. κηφὴν] εἶδος μελίσσης ἄκεντρον, ὃ κατεσθίει τὸ μέλι μόνον, ἀργὸν δέ· ἀφ' οὗ καὶ τοὺς μὴ δυναμένους δρᾷν οὕτω φασίν.

11. δεινὰ κέντρα ἔχοντας] τοὺς ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ δυνάστας.

46. γλίσχρως] πάνυ ῥυπαρῶς καὶ μετὰ φειδωλίας.

50. τιάρα ἐστὶν ἡ λεγομένη κυρβασία. ἔτι δὲ κόσμος ἐπικεφάλαιος, ᾧ οἱ Περσῶν βασιλεῖς μόνοι ὀρθῇ ἐχρῶντο, οἱ δὲ στρατηγοὶ κεκλιμένῃ. Ἡρόδοτος δὲ (I, 132) ἀρσενικῶς τὸν τιάραν φησί. τινὲς δὲ καὶ κίταριν λέγουσι τὸ αὐτό· Θεόφραστος δὲ ἐν τῷ περὶ βασιλείας Κυπρίων εἶναι λέγει τὴν κίταριν.

50. στρεπτοὺς] ὅρμους περὶ τὸν τράχηλον ἢ τὰς χεῖρας, οὓς καὶ στεφάνους χειρῶν λέγει Ἴων ἐν Φρουροῖς. ἀκινάκης δὲ Περσικόν τι ξίφος, ἢ δόρυ μικρὸν Περσικόν.

P. 150, 15. αὐχμηρός] στυγνός, σκοτεινός.

22. τυφλὸν] τὸν Πλοῦτον, οἶμαι, φησίν.

34. οὐ πείθων: ἑαυτὸν δηλονότι, οὐδὲ ῥυθμίζων τὰ τῆς ψυχῆς αὑτοῦ μόρια, καὶ διὰ τὸ ἄμεινον ἐπιτηδεύων τὴν ἀρετήν.

P. 151, 32. οὔτε διδάσκοντες λόγῳ, φησί, τοὺς νέους εἴργουσιν ἀκολασταίνειν, οὔτε βίᾳ κολάζοντες.

53. θεωρίας] ἑορτάς, ἀπὸ τῆς εἰς θέαν συνδρομῆς τῶν ἐν αὐταῖς τελουμένων παρηλλαγμένως τοῖς κατὰ τὸν ἄλλον τοῦ βίου χρόνον γιγνομένοις λεγομένας οὕτως.

P. 153, 26. χρηματιστικαὶ] χρημάτων ποριστικαί.

P. 154, 39. Λωτοφάγους] τοὺς ψευδεῖς καὶ ἀλαζόνας λόγους καὶ δόξας, δηλονότι ἀλληγορικῶς. Ἄλλως. ὁ λωτὸς δένδρον ἐστὶν ἐν Λιβύῃ κατὰ τὴν Μέμφιν φυόμενον, εὐμέγεθες, ἡλίκον ἄπιος ἢ μικρῷ ἔλαττον· φύλλον δὲ ἐντομὰς ἔχον καὶ πρινῶδες· τὸ δὲ ξύλον μέλαν. γένη δ' αὐτοῦ πλείω, διαφορὰς ἔχοντα τοῖς καρποῖς. ὁ δὲ καρπὸς ὥσπερ κύαμος· πεπαίνεται δὲ ὥσπερ οἱ βότρυες μεταβάλλων τὰς χρόας. φύεται δὲ καθὰ τὰ μύρτα παράλληλα πυκνὸς ἐν τοῖς βλαστοῖς. ἐσθιόμενος δὲ ἐν τοῖς Λωτοφάγοις καλουμένοις γλυκύς ἐστι καὶ ἡδὺς καὶ ἀσινής, καὶ ἔτι πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθός· ἡδίων δ' ὁ ἀπύρηνος. ποιοῦσι δὲ καὶ οἶνον ἐξ αὐτοῦ. τὸ δένδρον δὲ καὶ πολὺ καὶ πολύκαρπον καὶ παρὰ τὴν Λωτοφαγίδα νῆσον, ἀπέχουσαν τῆς χώρας μικρὸν ὡσαύτως.

P. 155, 11. ἐκβακχευθῇ] ἐκμανῇ.

P. 156, 29. μέτοικός ἐστιν ὁ ἐνοικῶν ξένος πᾶς ἐν τῇ πόλει· καὶ τελῶν ἕκαστος ἀνὰ δραχμὰς ιβ' τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ δημόσιον καὶ τριώβολον τῷ γραμματεῖ.

37. εὐτραπελία ἐστὶν ἕξις τις ἐν μεσότητι θεωρουμένη βωμολοχίας καὶ ἀγροικίας· ἔστι δὲ περὶ σκώμματα, ἣ τὸν ἔχοντα παρέχεται δύνασθαί τε σκῶψαι ἐμμελῶς καὶ ὑπομένειν σκωπτόμενον. βωμολοχία δὲ ἡ πάντα καὶ πάντας οἰομένη δεῖν σκώπτειν. ἀγροικία δὲ ἡ μήτε σκώπτειν μήτε σκωφθῆναι βουλομένη, ὀργιζομένη δ' ἐπ' ἀμφοῖν.

37. χαριεντισμός ἐστι σκῶμμα μετὰ τέρψεως καὶ χάριτός τινος.

49. ἐνταῦθα] ἐν τῇ ἀκράτῳ ἐλευθερίᾳ.

50. σημείωσαι τὴν παροιμίαν αἱ κύνες οἷαίπερ αἱ δέσποιναι λεγομένην ἐπὶ τῶν ὁμοιουμένων πάντως ἀρχομένων τοῖς αὐτῶν ἄρχουσιν. ἔστι δὲ ἡ ὅλη·

οἵα περ ἡ δέσποινα, τοία χἀ κύων.

P. 157, 27. δύο κηφήνων εἴδη φησὶν ἐν ταῖς πολιτείαις, ἀργῶν καὶ δαπανηρῶν ἀνδρῶν, τὸ μὲν ἀνδρεῖον καὶ κεκεντρωμένον, οἷον χολὴ ἐν σώματι, τὸ δ' ἄκεντρον, οἷον φλέγμα. οὗτοι δριμύτεροί εἰσιν ἐν δημοκρατίᾳ, ὡς ἂν καὶ ἄρχειν εἰθισμένοι.

P. 158, 3. βλίττει] ἀφαιρεῖ τὸ μέλι ἀπὸ τῶν κηρίων.

25. εἰσαγγελία ἐστὶ κυρίως ἡ περὶ καινῶν καὶ δημοσίων ἀδικημάτων εἰσαγομένη δίκη ὑπὸ τῶν πρυτάνεων, περὶ ὧν διαρρήδην μὲν οὐδὲν λέγουσιν οἱ νόμοι, συγχωροῦσι δὲ κρίσεις γίγνεσθαι. καὶ τοῦτ' ἔστιν οἷον τὸ ἐν ταῖς τῶν σοφιστῶν διατριβαῖς μελετώμενον τὸ τῶν ἀγράφων ἀδικημάτων.

P. 159, 1. τυραννικὸν αἴτημα] τοῦτο Πεισιστράτου. Ἀθηναῖος γὰρ οὗτος ὤν, ἐπιβουλεύων τῇ τυραννίδι κατὰ τῶν πολιτῶν, πολλαῖς καὶ χαλεπαῖς πληγαῖς ἑαυτὸν κατατρώσας, ἐνεδείξατο τοῖς Ἕλλησιν ὡς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ταύτας πάθοι, καὶ ᾔτησε φύλακας τοῦ ἑαυτοῦ σώματος, καὶ ἔλαβε τριακοσίους δορυφόρους ἐκ τῆς πόλεως, οὓς εἰσοικισάμενος καὶ θεραπεύσας ἐτυράννησεν Ἀθηναίων.

9. Κροῖσος υἱὸς Ἀλυάττου, Λυδὸς γένος, βασιλεὺς τῶν ἐντὸς Ἅλυος ποταμοῦ, ὃς περὶ τῆς ἀρχῆς, εἰ πολυχρόνιος ἔσται, χρηστηριαζόμενος, ἀνεῖλεν ὁ Ἀπόλλων χρησμὸν τοιοῦτον αὐτῷ·

Ἀλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρέ, πολυψηφῖδα παρ' Ἕρμον
φεύγειν, μηδὲ μένειν, μηδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.

καὶ οὗτος μὲν ὁ ὅλος χρησμός· ἡμίονον δὲ τὸν Κῦρόν φησιν, ἐπείπερ Ἀρυήνης τῆς Ἀλυάττου θυγατρός, Λυδῆς οὔσης αὐτῆς, καὶ Ἀστυάγους τοῦ Μήδων βασιλέως Μανδάνη γίγνεται παῖς, ταύτης δὲ καὶ Καμβύσου, Πέρσου τινός, ὁ Κῦρος υἱός, ὁ κα-

θελὼν Κροῖσόν τε καὶ δὴ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν τῶν Λυδῶν.

16. μέλλει] ἔοικεν, φαίνεται, δοκεῖ, ὡς νῦν. παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ἐν Τρωΐλῳ, μένει.

5 P. 160, 18. οὐχ ἐτὸς] ὁτὲ μὲν οὐ μάτην, ὁτὲ δ' οὐχ ἀλόγως· παρὰ τὸ ἐτώσιον, ὅ ἐστι τὸ μάταιον, οἱ δὲ οὐκ εἰκότως.

21. τοῦτο Σοφοκλέους ἐστὶν ἐξ Αἴαντος τοῦ Λοκροῦ· ἐνταῦθα δὲ Εὐριπίδου λέγεται τὸ ἰαμβεῖον εἶ-
10 ναι. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν, εἰ συμπίπτοιεν ἀλλήλοις οἱ ποιηταί.

32. φωνὰς] τὰς τῶν ὑποκριτῶν.

IX.

P. 162, 46. μηχανωμένους] ἀπὸ κοινοῦ τὸ τίθει· τίθει μηχανωμένους αὐτῷ ἔρωτα, ὅταν ἐλπίσωσι μὴ ἄλ-
15 λως τὸν νέον, ὑπόπτερον ὄντα κηφῆνα καὶ μέγαν, καθέξειν.

P. 163, 18. σὺ καὶ ἐμοὶ ἐρεῖς] παροιμία, ἡνίκα τις ἐρωτηθείς τι ὑπὸ γινώσκοντος τὸ ἐρωτηθέν, αὐτὸς ἀγνοῶν, οὕτως ἀποκρίνηται « σὺ καὶ ἐμοὶ ἐρεῖς. »

20 20. κῶμοι] ᾠδαί, ἢ ὀρχήσεις μετὰ μέθης.

54. σημείωσαι τὴν σύνταξιν, πρεσβύτην πατέρα πληγαῖς τε δοῦναι.

P. 164, 8. νεωκορήσει] ἀντὶ τοῦ ἱεροσυλήσει, ὡς νῦν. παρὰ δὲ τοῖς πολλοῖς τὸ κοσμήσει τὸν ναόν· κορεῖν
25 γὰρ σημαίνει τὸ κοσμεῖν.

11. δορυφοροῦσαι] ὁ νοῦς οὗτος· αἱ κακαὶ ἐπιθυμίαι τὸν ἔρωτα δορυφοροῦσαι κατισχύσουσι τῶν δοξῶν τῶν ἀγαθῶν, ἃς πάλαι εἶχεν.

14. ὑπὸ ἔρωτος] κακοῦ ἔρωτος, ὅτε εἴδωλα κακὰ
30 ἐν τῇ φαντασίᾳ ἀνέπλαττεν.

36. οὐδ' ἴκταρ βάλλει] ἴκταρ σημαίνει ταῦτα, τὸ ἐγγύς, ἀπὸ τοῦ ἱκνεῖσθαι, τὸ πρόσφατον, τὸ ἄρτι, τὸ ταχέως, τὸ πυκνῶς, τὸ ἐξαπίνης. καὶ παροιμία, οὐδ' ἴκταρ ἥκει, ὥσπερ καὶ τὸ οὐδ' ἴκταρ βάλλει,
35 τουτέστιν οὐδ' ἐγγύς ἐστιν. εἴρηται δὲ κατὰ γλῶτταν, ὥσπερ τὸ διωλύγιον κακὸν σημαίνει τὸ μέγα, οὗ μνημονεύει Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ (p. 162, A).

P. 165, 18. πολλὰ δοκεῖ] ἀντὶ τοῦ ψευδῆ· τὸ γὰρ ψεῦδος πολύχουν· (Eurip. Phœn. 469 :

40 ἁπλοῦς δ' ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.

P. 166, 18. περὶ ὅλης εἰπεῖν ψυχῆς] τὸ γὰρ λογιστικὸν τῆς τοῦ τυράννου ψυχῆς ὑπὸ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας κρατούμενον, οὐ ποιεῖ ἃ βούλεται καθ' αὑτό, ὥστε κἂν κατὰ τὰ χείρονα μέρη ποιῇ ἃ βούλεται ἡ
45 ψυχή, ἀλλὰ κατὰ τὸ κρεῖττον μὴ ποιοῦσα αὐτῆς διὰ τοῦτο λέγεται, ἥκιστα ποιήσει ἃ ἂν βουληθῇ ὡς περὶ ὅλης εἰπεῖν τῆς ψυχῆς· καὶ γὰρ οὐχ ὅλη τότε ποιεῖ.

P. 173, 27. εἰλήφθω κατὰ τὴν μονάδα αὐτὴν ὁ
50 βασιλικός, κατὰ δὲ τὸν γ' ὁ ὀλιγαρχικός, τῆς μονάδος πολλαπλασιασθείσης ἐπ' αὐτόν, κατὰ τὸν θ' δὲ ὁ τυραννικός, τοῦ γ' γεγονότος ἐφ' ἑαυτόν. τοῦ τριπλασίου ἄρα τῆς μονάδος τοῦ γ', τουτέστι τοῦ ὀλιγαρχικοῦ τοῦ πρὸς τὸν βασιλικὸν ἀφεστῶτος τρι-
55 πλάσιον, ὡσαύτως τριπλάσιον τῷ θ' ἀριθμῷ ἀφέστηκεν ὁ τυραννικός. ἔστι δὲ οὗτος ἐπίπεδος ἀριθμὸς κατὰ τὸ μῆκος τὸν γ' τὸ πλάτος τὸν γ' καὶ αὐτὸν ὄντα πολλαπλασιασθείς. εἴδωλον δὲ τὸν τυραννικόν φησι τοῦ βασιλικοῦ τὸ ἔσχατον. δύναμιν δὲ
60 τὸν γ' καλεῖ, ὅτι δὴ καὶ ἡ μονὰς καὶ αὐτὸς ὁ γ' ἐφ' ἑαυτὸν καὶ ὁ θ' κατ' αὐτὸν ἐπολλαπλασιάσθησαν, οὗ μὲν γ', οὗ δὲ θ', οὗ δὲ κζ' ποιήσαντα. τρίτην δὲ αὔξην λέγει τὴν τοῦ θ' ἐπὶ τὴν δύναμιν τὸν γ' πολλαπλασίασιν, καὶ ποιήσασαν τὸν κζ', τὸ βάθος
65 ἤγουν στερεὸν ἀριθμόν. δευτέρα γὰρ ἦν ἡ ἀπὸ τοῦ γ' ἐφ' ἑαυτὸν γενομένου, καὶ ποιήσαντος τὸν θ', τὸ πλάτος ἤγουν τὸν ἐπίπεδον, ὥσπερ ἡ τῆς μονάδος ἐπὶ τὸν γ' πολλαπλασίασις πρώτη αὔξη τε ἦν καὶ τὸ μῆκος ἐποίει αὐτό. τελειωθεῖσαν δὲ πολλαπλα-
70 σίασιν τὴν τοῦ κζ' ἐφ' ἑαυτὸν γινομένην. αὕτη γὰρ ποιεῖ τὸν ψκθ'.

P. 174, 4. ἡ Χίμαιρα τὸ εἶδός ἐστι (Hom. Il. Z, 181 seq.)

πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα (τουτέστιν αἴξ),
75 δεινὸν ἀποπνείουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο·

ἣν Ἡσίοδος μὲν (Theog. 306 seqq.) Τυφῶνος καὶ Ἐχίδνης, Ὅμηρος δὲ (Il. Π, 328) τραφῆναι ὑπὸ Ἀμισωδάρου φασίν. Σκύλλα δὲ Κραταιΐδος καὶ Τυῤῥήνου ἢ Φόρκου, πρόσωπον ἔχουσα καὶ στέρνα
80 γυναικός, ἐκ λαγόνων δὲ κυνῶν κεφαλὰς ἓξ καὶ πόδας δώδεκα. ὁ δὲ Κέρβερος Ἅδου μὲν κύων λέγεται εἶναι, εἶχε δὲ οὗτος τρεῖς μὲν κυνῶν κεφαλάς, οὐρὰν δὲ δράκοντος, κατὰ νώτου δὲ παντοίων ὄφεων εἶχε κεφαλάς.

85 P. 175. 6. Ἐριφύλη] Κάδμος ὁ Ἀγήνορος καὶ Τηλεφάσσης λαμβάνει μὲν γυναῖκα παρὰ Διὸς Ἁρμονίαν τὴν Ἄρεος καὶ Ἀφροδίτης, ὧν κατὰ τοὺς γάμους εὐωχοῦνται πάντες οἱ θεοί. Κάδμος δὲ παρὰ Ἡφαίστου πέπλον καὶ ὅρμον λαβὼν ἡφαιστότευκτον,
90 Ἁρμονίᾳ δῶρον γαμήλιον δίδωσιν. ὃς ὅρμος εἰς Πολυνείκην τὸν Κάδμου κατήχθη ἀπόγονον. οὗτος δὲ πρὸς Ἐτεοκλέα τὸν ἀδελφὸν περὶ τῆς Θηβῶν βασιλείας πόλεμον ἀράμενος ἄλλους τε πολλοὺς λαμβάνει συνεργούς, καὶ δὴ καὶ μάντιν ἄριστον, Ἀμ-
95 φιάραον τὸν Ὀϊκλέους, πεισθέντα ὑπὸ τῆς γυναικὸς τῆς ἰδίας, Ἐριφύλης τῆς Ταλαοῦ καὶ Λυσίππης, λαβούσης ἐπὶ τούτῳ δῶρον παρὰ Πολυνείκους τὸν ὅρμον· στρατευσάμενοι οὖν ἄλλοι μὲν ἄλλως ἀπώλοντο, Ἀμφιάραος δὲ φεύγων ἐποχούμενος ἅρματι
100 περὶ τὸν Ἰσμηνὸν κεραυνοῦται ποταμόν. καὶ διὰ τοῦτο λέγεται τὴν Ἐριφύλην ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνδρὸς τὸν ὅρμον δέξασθαι ψυχῇ.

X.

P. 177, 4. τῶν τραγικῶν] τῶν συμφορᾶς μεστῶν· ἐπὶ τῶν τοιούτων γὰρ ταῖς τραγῳδίαις ἐχρῶντο.

P. 180, 6. Λυκοῦργος Σπαρτιάτης ἢ Λακεδαιμόνιος γέγονε τῶν Τρωϊκῶν μετὰ ἔτη νθ', ἦν δὲ κατὰ Σιμωνίδην Πρυτάνιδος μὲν υἱός, Εὐνόμου δὲ ἀδελφός, καὶ θεῖος τοῦ Εὐνόμου υἱοῦ, Χαριλάου τοῦ βασιλεύσαντος τῆς Σπάρτης, ἧς ἦρξε καὶ Λυκοῦργος αὐτὸς ἔτη ιη', ὅτε καὶ τοὺς νόμους ἔγραψεν, ἐπιτροπεύων τὸν ἀδελφιδοῦν. κατὰ δὲ τοὺς πλείστους Προκλέους μὲν τοῦ Ἀριστοδήμου Σόος, οὗ Εὐρυίων, οὗ Πρύτανις, οὗ Εὔνομος, οὗ Πολυδέκτης ἐκ προτέρας γυναικός, ἐκ δὲ Διωνάσσης ὑστέρας Λυκοῦργος, ὃν καὶ τοὺς νόμους ἐκ Κρήτης φασὶ μετενεγκεῖν εἰς Λακεδαίμονα.

9. Χαρώνδας ἐκ Κατάνης, πόλεως Σικελίας, διάσημος νομοθέτης τῶν Ἀθήνηθεν ἐλθόντων εἰς Θουρίους ἐποίκων. φευγόντων δὲ τῷ πατρὶ συνακολουθήσας κατῴκησεν ἐν Χαλκίδι· τὴν δὲ ὄψιν ἐλευθέριος ἦν. γενόμενος δὲ τῶν Πυθαγορείων εἷς διήνεγκε τῷ προτρεπτικῷ.

10. Σόλων Ἀθηναῖος, Ἐξηκεστίδου υἱός, σοφὸς καὶ νομοθέτης καὶ δημαγωγὸς γεγονώς. οὗτος Πεισιστράτου κατειπὼν μέλλοντος τυραννεῖν, διὰ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐπιβουλὴν ἀπεδήμησεν εἰς Αἴγυπτον καὶ Κύπρον, ἀλλὰ καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν βασιλέα Λυδῶν, εἶτα εἰς Κιλικίαν, οὗ κτίζει πόλιν Σόλους λεγομένην, ἐν ᾗ τοὺς κατοικισθέντας ὑπ' αὐτοῦ Ἀθηναίους, πολλὰ τῆς Ἑλλάδος φωνῆς διὰ τὸ χρόνῳ βαρβαρωθῆναι παραφθεγγομένους, σολοικίζειν καὶ σολοίκους ἔλεγον, ἐξ οὗ καὶ σολοικισμός. τούτου τὸ μηδὲν ἄγαν. ἔγραψε δὲ νόμους οὓς ἄξονας ἐκάλεσαν, καὶ ὑποθήκας δι' ἐλεγείας. ἔτη δὲ γεγονὼς ὀγδοήκοντα ἐν Κύπρῳ τελευτᾷ.

16. Θάλης Ἐξαμύου, Μιλήσιος, Φοῖνιξ δὲ καθ' Ἡρόδοτον (I, 170). οὗτος πρῶτος ὠνομάσθη σοφός· εὗρε γὰρ τὸν ἥλιον ἐκλείπειν ἐξ ὑποδρομῆς σελήνης, καὶ μικρὰν ἄρκτον αὐτὸς ἔγνω καὶ τὰς τροπὰς πρῶτος Ἑλλήνων, καὶ περὶ μεγέθους ἡλίου καὶ φύσεως, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα ψυχὴν ἔχειν ὁπωσοῦν ἐκ τῆς μαγνήτιδος καὶ τοῦ ἠλέκτρου. ἀρχὴν δὲ τῶν στοιχείων τὸ ὕδωρ· τὸν δὲ κόσμον ἔμψυχον ἔφη καὶ δαιμόνων πλήρη. ἐπαιδεύθη ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τῶν ἱερέων. τούτου τὸ γνῶθι σαυτόν. ἐτελεύτησε δὲ μονήρης, γηραιός, γυμνικὸν ἀγῶνα θεώμενος, ὑπὸ καύματος ἐκλυθείς.

17. Ἀνάχαρσις Γνούρου υἱὸς τοῦ βασιλέως Σκυθῶν, μητρὸς δ' Ἑλληνίδος· διὸ καὶ δίγλωσσος ἦν. οὗτος ἐξενώθη ἐν Ἀθήναις Σόλωνι, καὶ ἐπανελθὼν εἰς τὴν Σκυθίαν ἔθη Ἑλληνικὰ παραδιδάξαι, ἐτοξεύθη ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἀποπνέων ἔφη « διὰ μὲν τὸν λόγον ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐσώθην, διὰ δὲ τὸν φθόνον ἐν τῇ πατρίδι ἀνῃρέθην. »

22. Πυθαγόρας Μνησάρχου δακτυλιογλύφου Τυῤῥηνός, νέος ὢν ἦλθεν ἐκ Τυῤῥηνῶν εἰς Σάμον καὶ διήκουσε Φερεκύδους τοῦ Συρίου, εἶτα Ἑρμοδάμαντος, ἐν Σάμῳ ἀμφοῖν, εἶτα Ἀβάριδος τοῦ Ὑπερβορέου καὶ Ζάρατος τοῦ μάγου. μεθ' οὓς ὑπὸ Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων ἐπαιδεύθη. εἶτα εἰς Σάμον ἐλθὼν διὰ Πολυκράτη τὸν τύραννον ἀπῆρεν εἰς Κρότωνα τῆς Ἰταλίας, καὶ τ' ἔσχε μαθητάς, προτέρους τε ἀδελφοὺς Εὔνομον καὶ Τυῤῥηνόν, καὶ δοῦλον Ζάμολξιν, ᾧ Γέται θύουσιν ὡς Κρόνῳ, γαμετήν τε Θεανώ, ἐξ ἧς παῖδες Τηλαύγης ὁ σχολαρχήσας μετ' αὐτὸν καὶ Δάμων ἢ ὥς τινες Μνήσαρχος, θυγάτηρ δὲ Μυῖα, ἢ ὥς τινες Ἀριγνώτη. συνεγράψατο δὲ βιβλία τρία, παιδευτικόν, πολιτικόν, φυσικόν. τὸ δὲ φερόμενον ὡς Πυθαγόρου Λύσιδός ἐστι τοῦ Ταραντίνου, μαθητοῦ αὐτοῦ, φυγόντος εἰς Θήβας ἐκ τοῦ ἐμπρησμοῦ καὶ καθηγησαμένου Ἐπαμεινώνδα. τινὲς δὲ καὶ τὰ χρυσᾶ ἔπη Πυθαγόρου φασὶν εἶναι. ἀπείχετο δὲ τῶν ἐμψύχων καὶ κυάμων, καὶ τὴν ψυχὴν ἔφη ἀθάνατον. ἐνενηκοντούτης δὲ τελευτᾷ μετὰ μαθητῶν μ', ἐμπρησθέντων ἐν οἰκίᾳ τῇ αὐτῇ. ἄλλοι δέ φασιν ὅτι πολεμῶν μετὰ τῶν μαθητῶν ὑπὸ Ἀκραγαντίνων ἀπώλετο.

26. Κρεώφυλος Χῖος, ἐποποιός. τινὲς δὲ αὐτὸν ἱστόρησαν γαμβρὸν Ὁμήρου ἐπὶ θυγατρί, καὶ ὅτι ὑποδεξάμενος Ὅμηρον ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὸ ποίημα τῆς Ἰλιάδος.

35. Πρωταγόρας Ἀρτέμωνος, Ἀβδηρίτης. οὗτος φορτοβαστάκτης ἦν, ἐντυχὼν δὲ Δημοκρίτῳ ἐφιλοσόφησε, καὶ ἐπὶ ῥητορείαν ἔσχε, καὶ πρῶτος λόγους ἐριστικοὺς εὗρε, καὶ μισθὸν ἔπραξε τοὺς μαθητὰς μνᾶς ρ'· διὸ καὶ ἐπεκλήθη λόγος. τούτου μαθητὴς Ἰσοκράτης ὁ ῥήτωρ καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος. ἐκαύθη δὲ τὰ τούτου βιβλία ὑπ' Ἀθηναίων· εἶπε γὰρ « περὶ θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι οὔτε ὡς εἰσὶν οὔτε ὡς οὐκ εἰσίν. » ἔγραψε δὲ εἰς αὐτὸν ὁ Πλάτων διάλογον. πλέοντος δὲ αὐτοῦ εἰς Σικελίαν ἐτελεύτησε ναυαγήσας ἐτῶν ἐνενήκοντα, σοφιστεύσας ἔτη τεσσαράκοντα.

36. Πρόδικος Κεῖος φυσικὸς φιλόσοφος, Δημοκρίτου σύγχρονος τοῦ Ἀβδηρίτου, Γοργίου δὲ καὶ Πρωταγόρου μαθητής. τελευτᾷ κώνειον πιὼν ὑπὸ Ἀθηναίων ὡς τοὺς νέους διαφθείρων.

P. 184, 4. ἀντίστροφον] ἀντὶ τοῦ ἰσόστροφον.

30. κῆδος] λύπη, ὡς νῦν, ἢ μέριμνα, ἢ ἐπὶ γάμῳ συναλλαγή.

P. 185. 5. βωμολοχία ἐστὶ προσεδρεία τις περὶ τοὺς βωμοὺς ὑπὲρ τοῦ τι παρὰ τῶν θυόντων λαβεῖν. μεταφορικῶς δὲ καὶ ἡ παραπλησίως ταύτῃ ὠφελείας ἕνεκά τινος κολακεία, καὶ βωμολόχος ὁ κατ' αὐτὴν διακείμενος, ἢ ὁ εὐτράπελος καὶ γελωτοποιός· τινὲς δὲ τὸν μετά τινος εὐτραπελίας κόλακα, ἢ τὸν πανοῦργον καὶ συκοφάντην. καὶ βωμακεύματα καὶ βωμολοχεύματα, ὡς Ἀπολλόδωρος ὁ Κυρηναῖος.

35. λακέρυζα] μέγα κράζουσα.

P. 186, 43. ἐρυσίβην] θηρίδιόν τι ἐν τῷ σίτῳ γιγνόμενον, ὃ λυμαίνεται τὸν καρπόν. τινὲς δὲ νόσον ἐκ τοῦ περιέχοντος ἐπιγιγνομένην τοῖς σπέρμασιν.

P. 188, 13. σχολῇ] νῦν ἀντὶ τοῦ οὐδαμῶς. σημαίνει δὲ καὶ τὴν περί τι προσεδρείαν καὶ σπουδήν, καὶ τοὐναντίον τὴν ἀπό τινος ἀργίαν, ἔτι δὲ καὶ τὴν κατὰ τὴν παιδευτικὴν ἐν λόγοις διατριβήν.

40. τὸν Γλαῦκόν φασι Σισύφου καὶ Μερόπης εἶναι υἱόν, γενέσθαι δὲ θαλάττιον δαίμονα. οὗτος γὰρ περιτυχὼν τῇ ἀθανάτῳ πηγῇ καὶ κατελθὼν εἰς αὐτὴν ἀθανασίας ἔτυχε, μὴ δυνηθεὶς δὲ ταύτην τισὶν ἐπιδεῖξαι εἰς θάλασσαν ἐῤῥίφη. καὶ περίεισι τοὺς αἰγιαλοὺς πάντας καὶ τὰς νήσους ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἅμα τοῖς κήτεσι. μαντεύεται δὲ πάντα φαῦλα· καὶ γὰρ ἐπιτηροῦσιν οἱ ἁλιεῖς νύκτα, καθ' ἣν αὐτοῖς χρᾷ σὺν πατάγῳ πολλῷ, καὶ καταδύντες εἰς τὸ κοῖλον τῆς νεὼς ἐστραμμένης αὐτῆς (ἀόρατος γὰρ ὁ δαίμων αὐτοῖς) θυμιῶσιν, ἐπευχόμενοι ἀπαλλαγὴν ὧν προαγορεύει. ὁ δὲ προσνηξάμενος τῇ πέτρᾳ ὀλοφύρεται τὴν ἀθανασίαν Ἑλλάδι φωνῇ αἰολιζούσῃ, καὶ προλέγει ζῴων καὶ καρπῶν φθοράν. οἱ δὲ ἀπεύχονται ἀπόσιτοι καὶ ἄποτοι διατελοῦντες.

P. 189, 12. νέφος τὴν Ἄϊδος κυνῆν φασὶν ἀθάνατον καὶ ἀφανές, ἤγουν ἀορασίαν, ὃ περιβάλλονται οἱ θεοί, ὅταν ἐθέλωσιν ἀλλήλοις μὴ γιγνώσκεσθαι. εἴληπται δὲ εἰς παροιμίαν ἐπὶ τῶν ἀφανῶς τι ποιούντων.

P. 190, 34. Ἦρ μέν ἐστιν ὁ τοῦ μύθου πατήρ, Ἀρμενίου τοὔνομα υἱός, Πάμφυλος γένος. τοῖς δὲ μυθικοῖς πλάσμασι ποιητικῆς χάριτος δεῖ καὶ τῶν τοῦ κάλλους σχημάτων, ὧν ἡ ποίησις διακορής. καὶ τούτῳ τὸν Ἀλκίνου ἀπόλογον ἐνταῦθα παρειλῆφθαί φαμεν, ἥ ἐστι τοῦ Ὀδυσσέως νεκυια, καὶ τὰ ἐν Ἅιδου θεάματα, τῷ ψυχούλκῳ τῶν σφαγίων χρησαμένου αἵματι. ὅθεν καὶ εἰς παροιμίαν παρελήφθη τὸ τὸν περὶ τῶν ἐν Ἅιδου τι λέγοντα λέγεσθαι Ἀλκίνου λέγειν ἀπόλογον. ἀντιπαρατείνεται οὖν τῷ τοῦ Ἀλκίνου λόγῳ ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ῥηθέντι ὁ ὑπὸ τοῦ Ἠρός. πλὴν ἐκεῖ μὲν ὁ Ἀλκίνους πρὸς εἰρήνην ὑπόκειται βλέπων καὶ τρυφήν· ἐνταῦθα δὲ γεννάδας τις ὁ Ἦρ ἱστόρηται καὶ πολεμικός, καὶ μετὰ τὸ κατὰ τὸν πόλεμον ἀποθανεῖν, ἃ χωρισθείσης αὐτῷ τῆς ψυχῆς ἴδοι ἐν Ἅιδου, ἀπαγγέλλων δείματα.

P. 191, 50. ἀσπάλαθός ἐστι φυτὸν ἀκανθῶδες.

P. 195, 46. μῦθος ἐσώθη] τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς προστιθέναι τοῖς μύθοις ἔθος ἦν, ὅτι μῦθος ἀπώλετο, δεικνύναι βουλομένοις ὡς ἄρα οἱ μῦθοι λέγουσι μὴ ὄντα, καὶ ἅμα ἐῤῥέθησαν καὶ οὐκ εἰσίν. Πλάτων δὲ τοὐναντίον πανταχοῦ σώζεσθαί τε καὶ σώζειν φησὶ τοὺς μύθους· τοὺς παρ' αὐτῷ, μάλα γε εἰκότως. τῶν γὰρ ὄντων εἰσὶν ἐξηγηταί, καὶ ὠφέλιμοι διὰ τοῦτο. τοὺς γὰρ πειθομένους αὐτοῖς ἐπανάγουσιν αὐτοφυῶς ἐπὶ τὴν τῶν ὄντων ἀλήθειαν, καίπερ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀποδείξεων διδάσκοντες, ὡς ἂν ταῖς ἀδιαστρόφοις ἡμῶν προλήψεσι περὶ τῶν πραγμάτων συνᾴδοντες.

IN TIMÆUM.

Ὑπόθεσις.

Σωκράτης εἰς Πειραιᾶ ἀφικόμενος τῆς τῶν Βενδιδείων ἑορτῆς ἕνεκα καὶ πομπῆς, διείλεκται περὶ πολιτείας ἐκεῖ πρός τε Πολέμαρχον τὸν Κεφάλου καὶ Γλαύκωνα καὶ Ἀδείμαντον καὶ δὴ καὶ Θρασύμαχον τὸν σοφιστήν. τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τῆς ἡμέρας ταύτης ἐν ἄστει πρὸς Τίμαιον καὶ Ἑρμοκράτη καὶ Κριτίαν καὶ τέταρτον ἐπὶ τούτοις ἄλλον ἀνώνυμον διηγεῖται τὴν ἐν Πειραιεῖ ξυνουσίαν, ὡς ἐν τῇ Πολιτείᾳ ὑπόκειται. διηγησάμενος δὲ παρεκάλεσε καὶ τοὺς ἄλλους οἰκείους αὐτὸν ἀνταφεστιᾶσαι λόγοις τῇ ταύτης ὑστεραίᾳ. συνεληλύθασιν οὖν ἀκροασόμενοί τε καὶ ἐροῦντες εἰς τήνδε τὴν ἡμέραν, τρίτην οὖσαν ἀπὸ τῆς ἐν Πειραιεῖ συνουσίας. ἔν τε γὰρ τῇ Πολιτείᾳ τὸ κατέβην χθὲς εἴρηται, κἀνταῦθα τὸ τῶν χθὲς μὲν δαιτυμόνων, τὰ νῦν δὲ ἑστιατόρων. πάρεισι δὲ εἰς τήνδε τὴν ἀκρόασιν οὐ πάντες, ἀλλ' ὁ τέταρτος δι' ἀσθένειαν ἀπολείπεται.

196. ὁ Ἀττικός, φησὶν ὁ Πρόκλος, ὀρθῶς περὶ τοῦ τετάρτου τοῦδε ἐπισημαίνεται. ἔοικε γὰρ ὁ ἀπολειπόμενος οὗτος εἶναι τῶν μετὰ Τιμαίου ξένων. διὸ καὶ ὁ Σωκράτης αὐτὸν ἐρωτᾷ τὸν Τίμαιον ὅπου ποτὲ εἴη ὁ τέταρτος, καὶ ἐκεῖνος ὡς περὶ ἐπιτηδείου τινὸς ἀπολογεῖται, τὴν ἀπουσίαν ἀναγκαίαν αὐτῷ καὶ ἀβούλητον δεικνύς.

17. ἀνταφεστιᾶν φησίν, ἀλλ' οὐκ ἀνθεστιᾶν· ἡ γὰρ ἀφεστίασις τὴν ὁλοτελῆ τῆς ἑστιάσεως ἀποπλήρωσιν συνείληφεν.

P. 197, 20. εὐμνημόνευτον] ὅτι τὸ ἀηθὲς εὐμνημόνευτον· κινεῖ γὰρ μᾶλλον τὴν φαντασίαν ὡς παράδοξον, καὶ τὸν τύπον ἑαυτοῦ τρανέστερον ἡμῖν ἐντίθησιν.

35. ὑπὸ γὰρ τῶν ἀρχόντων κατὰ τὸ καθῆκον ἑκάστῳ λάθρᾳ τῶν κλήρων γιγνομένων τῆς συνέρξεως καὶ οὐ φανερῶς, ὑπολαμβάνειν ἀνάγκη τυχηρῶς τοὺς φαύλους συναρμόζεσθαι αὐτοὺς ταῖς φαύλαις καὶ οὐ κατά τινα πρόνοιαν.

P. 198, 2. ὅτι Σωκράτης ποθεῖ μετὰ τὴν πολιτείαν ταύτην ἰδεῖν κινουμένην τὴν πόλιν τὴν κατὰ αὐτὴν εἰς ἀγῶνας καὶ ἄθλους, ἵνα μετὰ τὴν εἰρηνικὴν ζωήν, ἣν παραδέδωκε, τὰς περιστατικὰς ἐνεργείας ἱστορήσῃ.

26. Τίμαιος ἐκ Λοκρῶν τῶν Ἐπιζεφυρίων, τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πόλεως, φιλόσοφος Πυθαγόρειος, ἔγραψε μαθηματικά τε καὶ περὶ φύσεως σύγγραμμα, τὸν

Πυθαγορικὸν τρόπον. ἔνθεν ὁ Πλάτων καὶ τὸν διάλογον εἰς αὐτὸν ἔγραψε, καθὰ καὶ ὁ σιλλογράφος φησὶ περὶ αὐτοῦ

πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἠλλάξατο βίβλον,
ἔνθεν ἀφορμηθεὶς τιμαιογραφεῖν ἐπεχείρει.

ἐκ ταύτης τῆς πόλεως καὶ Ζάλευκος ὁ νομοθέτης ἦν. ὁ δὲ Κριτίας ἦν μὲν γενναίας καὶ ἁδρᾶς φύσεως, ἥπτετο δὲ καὶ φιλοσόφων συνουσιῶν, καὶ ἐκαλεῖτο ἰδιώτης μὲν ἐν φιλοσόφοις, φιλόσοφος δὲ ἐν ἰδιώταις. ἐτυράννευσε δὲ καὶ αὐτὸς εἷς τῶν λ' γεγονώς. ὁ δὲ Ἑρμοκράτης Συρακούσιός ἐστι στρατηγός, κατὰ νόμον ζῆν ἐφιέμενος· διὸ καὶ πολιτικῆς πως μετεῖχε καὶ φιλοσοφίας.

P. 119, 4. Ἄκουε δή] τοῦτο παροιμιῶδές ἐστιν ἐφ' ὧν ἐκκαλέσασθαι βουλόμεθα τὸν ἀκούοντα, ἴσον ὂν τῷ δέχου δὴ τὰ ἄξια ἀκοῆς.

6. οἰκεῖος] λέγονται γὰρ οἰκεῖοι καὶ οἱ συγγενεῖς.

8. ἐν τῇ ποιήσει]

Εἰπέμεναι Κριτίῃ ξανθότριχι πατρὸς ἀκούειν·
οὐ γὰρ ἁμαρτινόῳ πείσεται ἡγεμόνι.

8. Κριτίαν ἡμέτερον πάππον] Ἐξηκεστίδης, Σόλων, Δρωπίδης, οὗ Κριτίας ὁ πρῶτος, οὗ Κάλλαισχρος, οὗ Γλαύκων, Κριτίας ὁ δεύτερος, Περικτιόνη, Χαρμίδης, Πλάτων, Γλαύκων, Ἀδείμαντος.

21. Κριτίας] ὁ παλαιὸς δηλαδή.

23. Ἀπατούρια ἑορτὴ Ἀθήνησιν εἰς Διόνυσον ἐκ τοῦδε. Μελάνθιος ἀντὶ Θυμοίτου τοῦ βασιλέως Ἀθηναίων Ξάνθῳ μονομαχῶν τῷ Βοιωτῷ, ἠπάτησεν αὐτὸν εἰπὼν « παρὰ τὴν ὁμολογίαν, ὦ Ξάνθε, δεύτερος ἥκεις. » τοῦ δὲ Ξάνθου ἐπιστραφέντος, ἵνα ἴδοι τὸν δεύτερον, αὐτὸν μὲν μηδένα ἰδεῖν, Μελάνθιον δὲ τοῦτον ἐξ ἐπιδρομῆς ἀνελεῖν, καὶ οὕτως ἐξ ἀπάτης νικῆσαι Ἀθηναίους, ὑπὲρ Οἰνόης πολεμοῦντας Βοιωτοῖς. ἑώρταζον δὲ ἡμέρας τρεῖς, ὧν ἡ πρώτη ἐκαλεῖτο ἀνάρρυσις (τὰ γὰρ θύματα λέγεται ἀναρρύματα, παρὰ τὸ ἄνω ἐρυόμενα θύεσθαι· καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ πολλὰ ἐθύετο), ἡ δὲ δευτέρα δορπία, καθ' ἣν εὐωχίαι καὶ δεῖπνα πολλά, ἡ δὲ τρίτη κουρεῶτις· ἐν ταύτῃ γὰρ τοὺς κόρους ἐνέγραφον εἰς τοὺς φράτορας, τριετεῖς ἢ τετραετεῖς ὄντας. ἐν ᾗ καὶ τῶν παίδων οἱ ἐντρεχέστεροι ποιήματα ἄττα ᾖδον, τὰ τῶν παλαιῶν ῥαψῳδοῦντες.

29. φρατόρων] Ἀθήνησιν αἱ φυλαὶ μετὰ μὲν Ἴωνα τέσσαρες, ἀπὸ δὲ Κλεισθένους δέκα, μετὰ δὲ ταῦτα δώδεκα. διῃρέθη δὲ ἑκάστη εἰς τρία, καὶ τὸ τρίτον ἐκλήθη τριττύς, εἶτα πατριὰ καὶ φρατρία, καὶ φράτορες οἱ εἰς τὴν αὐτὴν φυλὴν ταττόμενοι καὶ φρατρίαν ὡς ἀλλήλων συγγενεῖς, καὶ εἰς τούτους τοὺς φράτορας ἡ ἐγγραφὴ τῶν κόρων ἐγίγνετο.

45. τί, τὸ ἔργον· πῶς, τίνα τρόπον· παρὰ τίνων, τῶν διασωσαμένων αὐτὸ μέχρι τῆς Σόλωνος ἀκοῆς.

49. Σαϊτικὸς] ἐκ τῶν Μανεθῶ Αἰγυπτιακῶν. ἑπτακαιδεκάτη δυναστεία ποιμένες ἦσαν ἀδελφοὶ Φοίνικες ξένοι βασιλεῖς, οἳ καὶ Μέμφιν εἷλον, ὧν πρῶτος Σαΐτης ἐβασίλευσεν ἔτη ιθ', ἀφ' οὗ καὶ ὁ Σαΐτης νομὸς ἐκλήθη· οἳ καὶ ἐν τῷ Σεθρωΐτῃ νομῷ πόλιν ἔκτισαν, ἀφ' ἧς ὁρμώμενοι Αἰγυπτίους ἐχειρώσαντο. δεύτερος τούτων Βνῶν ἔτη μ', τρίτος Ἀρχάης ἔτη λ', τέταρτος Ἄφωφις ἔτη ιδ'. = ργ'. ὁ δὲ Σαΐτης προσέθηκε τῷ μηνὶ ὥρας ιβ', ὡς εἶναι ἡμερῶν λ', καὶ τῷ ἐνιαυτῷ ἡμέρας ς', καὶ γέγονεν ἡμερῶν τξε'.

49. νομὸς] ἀπὸ τοῦ νενεμῆσθαι τὴν γῆν οὕτω λέγεται.

50. σημείωσαι ὅτι τὴν Σαΐν ἀκίνητόν φησιν ὑπὸ σεισμῶν. διὸ καὶ Αἰγύπτιοι εἰς τὴν ἄρκτον αὐτὴν ἱερατικῶς ἀναπέμπουσιν, ὡς μετέχουσάν τινος ἐκεῖθεν ἀποῤῥοίας, διὰ τὸν περὶ τὸν πόλον τόπον δεξαμένην ἑδραίαν στάσιν.

P. 200, 7. Φορωνεὺς Ἰνάχου καὶ Μελίας, Ἀργείων βασιλεύς. Νιόβη δὲ τούτου παῖς καὶ Τηλοδίκης τῆς Ξούθου. Δευκαλίων δὲ καὶ Ἐπιμηθεὺς Προμηθέως καὶ Κλυμένης. Πύῤῥα δὲ Ἐπιμηθέως καὶ Πανδώρας τῆς ὑπὸ θεῶν πεπλασμένης.

8. ὅτι τρεῖς ἱστοροῦσι γενέσθαι κατακλυσμούς, πρῶτον τὸν ἐπὶ Ὠγύγου, ὃς ἦν τῆς Ἀττικῆς βασιλεύς, δεύτερον τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος, ὅτε καὶ τὰ κατὰ Θετταλίαν ὄρη διέστη καὶ τὰ ἐκτὸς Ἰσθμοῦ καὶ Πελοποννήσου συνεχύθη πάντα, τρίτον τὸν ἐπὶ Δαρδάνου τοῦ Διὸς καὶ Ἠλέκτρας τῆς Ἄτλαντος, ὃς Δάρδανος ἐβασίλευσε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἀντιπέρα Σαμοθράκης ἠπείρου, διὰ σχεδίας αὐτόσε κομισθείς.

12. τινα] Πατενεῖτ τοὔνομα.

21. ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γενέσθαι φασὶ τόν τε πρὸς Θεσσαλίαν καὶ τοὺς ἐκείνῃ τόπους κατακλυσμόν, καὶ τὴν ἐν Αἰθιοπίᾳ ὑπὸ τοῦ Φαέθοντος ἐκπύρωσιν.

26. παράλλαξιν τὴν ἀσυμμετρίαν τῶν ἐν γῇ πρὸς τὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἡκούσας εἰς αὐτὴν ἀποῤῥοίας φησί· συμμέτρως γὰρ ἔχοντα διαμένει, ἀσυμμέτρως δὲ φθείρεται. ἢ τὸν τῶν οὐρανίων ποικίλον σχηματισμόν. οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ κατὰ οὐρανὸν περὶ γῆν ἰόντες, καὶ ἄλλοτε ἄλλα σχήματα δεικνύντες διὰ τὰς ποικίλας νοήσεις τῶν ψυχῶν· γράμματα γὰρ ἐκεῖνα τὰ σχήματά ἐστι καὶ τύποι τινὲς δραστήριοι δι' ἐκείνους.

31. λυόμενος] Ἀττικῶς ἀντὶ τοῦ λύων τῆς ἀπορίας ὁ Νεῖλος ἡμᾶς.

35. κατὰ δὲ τήνδε] κατὰ τὴν ἄνω Αἴγυπτον δηλονότι· κατὰ γὰρ τὴν κάτω, ἥν ἔργον τοῦ ποταμοῦ φησιν Ἀριστοτέλης, ὄμβροι εἰώθασι γίνεσθαι. ἐπανιέναι δὲ λέγει οὐ τὸ κάτωθεν ἀναβλυσθαίνειν,

ἀλλὰ τὸ τὸ ὕδωρ ἀλλαχόθεν αὐξόμενον ἀνωτέρω τῆς γῆς χωρεῖν, ὑδάτων καταῤῥηγνυμένων εἰς τὸν Νεῖλον ἐξ ἄλλων τόπων τῶν κατὰ τὰ Σεληναῖα ὄρη, ἀφ' ὧν αἱ τούτου πηγαί, ἐκ τῆς γιγνομένης ἐν αὐτοῖς πιλήσεως τῶν νεφῶν ὑπὸ τῶν Ἐτησίων ἀνέμων, ὡς Θεόφραστός φησι. ταῦτα δὲ τὰ ὄρη ὑψηλότατά ἐστιν.

43. διαφορὰν ἔχον] ἀντὶ τοῦ παραδόξως ἐκβεβηκός.

47. πάλιν δι' εἰωθότων] ὅτι κατά τινας ἐπιτελοῦνται περιφορὰς καὶ αἱ τοιαῦται φθοραί, ἐχούσας τινὰ καὶ αὐτὰς ἀκολουθίαν πρὸς τὴν ὅλην τοῦ θείου γεννητοῦ περίοδον.

P. 201, 19. Γῆς τε καὶ Ἡφαίστου] Ζεὺς Μήτιδι συνελθὼν καὶ γενομένην ἔγκυον καταπίνει, ἐπείπερ ἔλεγε παῖδα γεννήσειν μετὰ τὴν μέλλουσαν ἐξ αὐτῆς γεννᾶσθαι κόρην, ὃς δυναστεύσει οὐρανοῦ. ὡς δ' ὁ καιρὸς τῆς ταύτης ἐνέστη γεννήσεως, δεῖται Ἡφαίστου πρὸς τοῦτο συνεργοῦ, ὡς κατὰ τῆς κεφαλῆς πλήξειεν αὐτόν· ἐπὶ ταύτης γὰρ ἐκυοφόρει τὸ ἔμβρυον. ὁ δὲ οὐχ ἄλλως ὑπακούσας κατένευσεν, εἰ μὴ τῇ γεννωμένῃ συγχωρηθείη συνελθεῖν εἰς εὐνήν. ὑποστάντος δὲ τοῦ Διός, πελέκει τούτου τὴν κεφαλὴν Ἥφαιστος πλήττει. καὶ γεννᾶται μὲν οὕτως ἐξ αὐτῆς Ἀθηνᾶ, ἐπιδιώκων δὲ αὐτὴν Ἥφαιστος ἀποσπερμαίνει μὲν εἰς τὸν ταύτης μηρόν, ἡ δὲ λαβοῦσα ἔριον τὸ σπέρμα ἐξέμαξεν, ἔῤῥιψέ τε εἰς γῆν. καὶ οὕτως ἀπὸ τοῦ ἐρίου καὶ τῆς χθονὸς δρακοντόπους ἄνθρωπος ἐγένετο, Ἐριχθόνιος τοὔνομα. τοῦτ' οὖν ἐνταῦθά φησιν, ὅτι Ἀθηναῖοι τοῦτον λέγουσι γενέσθαι παρ' αὐτοῖς αὐτόχθονα.

27. παραδείγματα νῦν, ὥς φησι Πρόκλος, τὰς εἰκόνας καλεῖ, ἐπείπερ αὗται γίγνονται παραδείγματα τοῖς ἀπ' αὐτῶν ἀναπεμπομένοις, καὶ δι' αὐτῶν τὰ πρῶτα γιγνώσκουσιν.

44. μαθήματα] γεωμετρία, ἀστρονομία, λογιστική, ἀριθμητική, καὶ αἱ ταύταις συγγενεῖς.

P. 202, 5. Εὐρώπη κέκληται ἀπὸ Εὐρώπης τῆς Ἀγήνορος ἢ Φοίνικος ἢ Τιτυοῦ, Ἀσία δὲ ἀπὸ Ἀσίας τῆς Οὐρανοῦ καὶ Γῆς, Λιβύη δὲ ἀπὸ Λιβύης τῆς Ἐπάφου, βασιλέως Αἰγύπτου, καὶ Μέμφεως τῆς Νείλου· οἱ δὲ Ἀμφιῤῥόης.

6. Ἀτλαντικοῦ πελάγους] τὸν Ἡρακλέα λόγος πολλὰς ἀβάτους διαπορευθέντα εἰς τὸν Ἄτλαντα, τὸ ὄρος ἐξ οὗ καὶ τὸ πέλαγος ὠνομάσθαι, ἐλθεῖν· ὁ ἐξ Ἄτλαντος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Κλειτοῦς καλεῖται, οὗ διὰ τὸ ὕψος ἐπ' αὐτοῦ φέρεσθαί φασι τὸν οὐρανόν. καὶ γὰρ τοῦ αἰθέρος αὐτοῦ λέγει Μάρκελλος τὴν τοῦδε ψαύειν κορυφήν, καὶ σκιὰν ἐκπέμπειν ἄχρι πεντακισχιλίων σταδίων· ἀπὸ γὰρ θ' ὥρας ἡμερινῆς κρύπτεσθαι τὸν ἥλιον ὑπ' αὐτοῦ μέχρι τελέας καταδύσεως. καὶ ὁ Ἄθως ἐπὶ ἑπτακοσίους σταδίους ἕως Λήμνου σκιάζει. Πτολεμαῖος δὲ τὰ Σεληναῖα ὄρη τὸ ὕψος ἄπλετον ἔχειν φησί. καὶ Ἀριστοτέλης τοῦ Καυκάσου τὴν κορυφὴν τὸ τρίτον μετὰ δυσμὰς καὶ τὸ τρίτον πρὸ ἀνατολῶν μέρος τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καταυγάζεσθαι.

8. Ἡρακλέους στήλας] Ἡρακλῆς ἧκε μὲν εἰς Ἐρύθειαν, ἣ νῆσός ἐστιν Ὠκεανοῦ κειμένη πλησίον, ἣ νῦν Γάδειρα καλεῖται, ἐπὶ δὲ τῷ τὰς βοῦς ἀγαγεῖν Γηρυόνου τοῦ Χρυσάορος καὶ Καλλιῤῥόης τῆς Ὠκεανοῦ, ὃς ἦν τρία σώματα ἔχων συμφυέντα εἰς ἓν ἀπὸ λαγόνος τε καὶ μηρῶν, εἶχε δὲ βοῦς φοινικᾶς, βουκόλον Εὐρυτίωνα, κύνα φύλακα Ὄρθρον δικέφαλον, τὸν Ἐχίδνης καὶ Τυφῶνος. δι' Εὐρώπης οὖν πορευθεὶς Λιβύης ἐπέβη, καὶ παρελθὼν Ταρτησσὸν ἵστησι μὲν σημεῖα τῆς πορείας ἐπὶ τῶν ὅρων Εὐρώπης καὶ Λιβύης ἀντιστοίχους δύο στήλας, ἐλαύνει δὲ πρὸς Εὐρυσθέα τὸν Τίρυνθος βασιλέα τὰς βοῦς, ᾗ προσετάγη ὑπ' αὐτοῦ.

9. Ἡ δὲ νῆσος] ὅτι μὲν ἐγένετο τοιαύτη τις νῆσος καὶ τηλικαύτη, δηλοῦσί τινες τῶν ἱστορούντων τὰ περὶ τῆς ἔξω θαλάσσης. εἶναι γὰρ καὶ ἐν τοῖς αὐτῶν χρόνοις ἑπτὰ μὲν νήσους ἐν ἐκείνῳ τῷ πελάγει Περσεφόνης ἱεράς, τρεῖς δὲ ἄλλας ἀπλέτους, τὴν μὲν Πλούτωνος, τὴν δὲ Ἄμμωνος, μέσην δὲ τούτων ἄλλην Ποσειδῶνος χιλίων σταδίων τὸ μέγεθος, καὶ τοὺς οἰκοῦντας ἐν αὐτῇ μνήμην ἀπὸ τῶν προγόνων διασώζειν περὶ τῆς Ἀτλαντίδος, ὄντως γενομένης νήσου ἐκεῖ παμμεγεθεστάτης, ἣν ἐπὶ πολλὰς περιόδους δυναστεῦσαι πασῶν τῶν ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ πελάγει νήσων, Ποσειδῶνος καὶ αὐτὴν οὖσαν ἱεράν. ταῦτα μὲν οὖν Μάρκελλος ἐν τοῖς Αἰθιοπικοῖς γέγραφεν, ἡμεῖς δὲ ἀπὸ τῶν Πρόκλου ἐξελόντες παρεθέμεθα.

18. βασιλέων] δέκα γὰρ βασιλεῖς ἦσαν ἐν αὐτῇ τεχθέντες δίδυμοι πεντάκις· καὶ τἆλλα δὴ τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα ἐν τῷ Κριτίᾳ διαῤῥήδην ἱστόρηται. Ποσειδῶνος δὲ καὶ Κλειτοῦς οὗτοι, ὧν ὁ πρῶτος, ὡς ὁ Πρόκλος φησί, Ἄτλας ἐκαλεῖτο, ἐξ οὗ καὶ ἡ νῆσος ὠνόμασται.

21. Αἴγυπτος κέκληται ἀπὸ Αἰγύπτου τοῦ Βήλου καὶ Ἀγχιῤῥόης τῆς Νείλου, τοῦ βασιλέως Αἰγυπτίων. τοῦτον ὁ πατὴρ ἐν Ἀραβίᾳ κατοικίζει· ὁ δὲ καταστρεψάμενος τὴν Μελαμπόδων χώραν ἀφ' ἑαυτοῦ ὠνόμασεν Αἴγυπτον.

21. Τυῤῥηνία δὲ ἀπὸ Τυῤῥηνοῦ τοῦ Ἄγρωνος τοῦ Ἄτυος τοῦ Λυδοῦ, καὶ δὴ καὶ τὸ Τυῤῥηνικὸν πέλαγος. οὗτος κατὰ χρησμὸν ἐκ Λυδίας ἀπάρας εἰς τούσδε ἀφίκετο τοὺς τόπους, ἐκ Σαρδοῦς τε τῆς αὐτοῦ γυναικός, ἀφ' ἧς καὶ κατὰ Λυδίαν Σάρδεις ἡ πόλις, καὶ ἡ ἀργυρόφλεψ νῆσος τὸ πρὶν Σαρδὼ νῦν ὀνομάζεται.

34. Πρόκλου. ὅτι ὅπου ἅμα σεισμῷ γίνεται κατακλυσμός, κῦμα τούτου τοῦ πάθους αἴτιον. ὅταν γὰρ τὸ τὸν σεισμὸν ποιοῦν πνεῦμα μηδέπω ῥέον ὑπὸ γῆν, τὴν θάλατταν ὑπό τινος ἐναντίου πνεύ-

ματος αὐτῷ κινουμένην, ἐξ ἐναντίας φερόμενον ἀπῶσαι μὲν εἰς τοὐπίσω μὴ δυνηθῇ διὰ τὸν προωθοῦντα ἄνεμον αὐτήν, ἱστᾷ δὲ καὶ ἐμποδίζον αὐτῆς τὴν πρόοδον αἴτιον γίγνεται τοῦ πολλὴν ὠθουμένην ὑπὸ τοῦ ἐναντίου τούτῳ πνεύματος ἀθροισθῆναι, τότε δή, πολλῆς τῆς θαλάττης γενομένης διὰ τὸ ἀπ' ἐναντίας ὠθοῦν, αὐτὸ μὲν ὑπὸ γῆν ἔδυ, τῆς ῥοῆς ἀθρόας ἐπιχυθείσης, καὶ ἐποίησε τὸν σεισμόν, ἡ δὲ θάλασσα ἐπέκλυσε τὸν τόπον. τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον καὶ περὶ Ἀχαΐαν γενέσθαι τὸν σεισμὸν ἅμα καὶ τὴν τοῦ κύματος ἔφοδον τοῦ ἐπικλύσαντος τὰς παραθαλασσίους πόλεις, Βοῦραν καὶ Ἑλίκην.

40. χάρτα : λίαν, μεγάλως.

40. τοῦτο καὶ οἱ τοὺς ἐκείνῃ τόπους ἱστοροῦντες λέγουσιν, ὡς πάντα τεναγώδη τὸν ἐκεῖ εἶναι χῶρον. τέναγος δέ ἐστιν ἰλύς τις ἐπιπολάζοντος ὕδατος οὐ πολλοῦ καὶ βοτάνης ἐπιφαινομένης τούτῳ, ἢ πηλώδη πελάγη, ἢ διάβροχοι ἢ κάθυγροι τόποι.

P. 211, 17. ἰλλομένην φησὶν ὁ Σιμπλίκιος καὶ ὅσοι συνηγοροῦσι τῷ Πλάτωνι, τοῦ Ἀριστοτέλους εἰλουμένην ἀναγινώσκοντος κἀκ τούτου τὸν Πλάτωνα ταῖς εὐθύναις ὑπάγοντος τὴν γῆν εἰλεῖσθαι καὶ στρέφεσθαι φάσκοντα. Υ.

P. 220, 19. πλόχανόν ἐστι πλέγμα τι, ᾧ ὁ σῖτος καθαίρεται.

P. 237, 24. λέμμα : φλοιός, λέπισμα.

P. 241, 19. τὰ στηρίγματα τῆς πηγνυμένης νεὼς δρυόχους φασίν.

P. 243, 31. εὐρῶτος] σεσηπυίας ὑγρότητος.

32. σφακελισμός ἐστι σῆψις μυελοῦ, καὶ σφάκελος ἡ μετὰ σπασμοῦ τῆς χολῆς πρόεσις. ὁ δὲ σπασμὸς οὗτος μετὰ φλεγμονῆς. ἰατροὶ δὲ τὴν μελανίαν ἢ τὴν σφοδρὰν ὀδύνην, ἔνιοι δὲ τὴν τῶν ὀστέων σῆψιν. λέγεται δὲ καὶ ὁ σφυγμὸς καὶ ὁ παλμός, ἀλλὰ καὶ ὁ μέσος τῆς χειρὸς δάκτυλος.

IN CRITIAM.

P. 251, 23. μελλητέον] ὑπερθετέον ἐστίν.

P. 252, 16. σημείωσαι τὸ ἐκ πρύμνης, οἶμαι, τὸ ἔνδοθεν.

P. 253, 14. Ἰσθμὸς γῆ στενὴ καὶ ἀμφιθάλασσος, καθ' ἣν ἡ Ἀχαΐα τῇ Πελοποννήσῳ συνάπτεται.

15. Κιθαιρὼν ὄρος Βοιωτίας, Πάρνης δὲ ὄρος μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας, πλησίον Πανάκτου.

17. Ὠρωπὸς πόλις Βοιωτίας.

18. Ἀσωπὸς ποταμὸς Βοιωτίας.

40. φελλεὺς τόπος σκληρὸς ποσῶς καὶ πετρώδης, συνεργὴς δέ. οἱ δὲ τὸν ἐξ ἐπιπολῆς πετρώδη.

45. σᾶ τὰ σῶα μονοσυλλάβως φασὶν Ἀττικοί, καὶ τὸν σῶον σῶν. καὶ ἡ σῶα σᾶ παρ' αὐτοῖς.

P. 254, 12. Ἠριδανὸς καὶ Ἰλισσὸς καὶ ἀλλαχοῦ μέν, ἀλλ' οὗτοι ἐν τῇ Ἀττικῇ.

13. Πνὺξ τόπος Ἀθήνησιν, ἐν ᾧ ἐκκλησίαι ἐγίγνοντο πάλαι μὲν πᾶσαι, ὕστερον δὲ ἅπαξ, ὅταν τὸν στρατηγὸν χειροτονῶσιν. ἐκλήθη δὲ οὕτως ἤτοι ἀπὸ τοῦ πυκνοῦσθαι τὸν ὄχλον ἐκεῖ, ἢ ἀπὸ τοῦ πυκνὰ εἶναι τὰ περὶ αὐτὴν οἰκήματα.

14. Λυκαβηττὸς ὄρος τῆς Ἀττικῆς. εἴρηται δὲ οὕτως διὰ τὸ λύκοις πληθύειν.

22. ξυσσίτια] τὰ δεῖπνα ἃ κοινῇ ποιοῦνται Λακεδαιμόνιοι. καλεῖται δὲ καὶ φιλίτια, ἐπεὶ φιλίας συναγωγά ἐστιν.

34. εὐκρὰς εὔκρατος, ἢ εὐκέφαλος, ὡς Εὐριπίδης Ἀντιόπῃ.

P. 256, 35. ἀκρόδρυα κοινῶς οἱ τῶν δένδρων καρποί.

36. μεταδόρπια] ἐπίδειπνα.

51. τὸ πλέθρον ἐστὶ ποδῶν ξς' δίμοιρον.

53. στάδιόν ἐστι μέρος τι μιλίου ἕβδομον τεσσαρεσκαιδέκατον· τὸ γὰρ μίλιόν ἐστι ζς' στάδια.

P. 257, 33. φιτῦσαι ἐπὶ τοῦ πατρός, ἐπὶ δὲ μητρὸς γεννῆσαι. [καὶ φιτύων ὁ γεννῶν,] καὶ τὸ γέννημα φῖτυ, ὡς Εὔπολις Αὐτολύκῳ

ἀτὰρ ἤγαγες καινόν [τι] φῖτυ τῶν βοῶν.

IN LEGES.

I.

Ὁ Ἀθηναῖος οὗτος ξένος πεποίηται ἐνταῦθα εἰς τὴν Κρήτην ἀπιών. ἔστι δὲ Πλάτων, ὡς ἐκ τοῦδε φανερόν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἀθηναῖος ξένος ἐν τῷ Νόμων λέγει ὅτι ἤδη αὐτῷ δύο πολιτεῖαι προηνύσθησαν· ἢ οὖν οὐδ' ἐκεῖναι Πλάτωνος, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ὁ αὐτὸς ἂν εἴη τῷ Ἀθηναίῳ ξένῳ. οὗτος οὖν εἰς Κρήτην ἀφικόμενος, καὶ περιτυγχάνων ἔξω πρὸ τῆς Κνωσσοῦ Κλεινίᾳ τε τῷ Κρητὶ καὶ Μεγίλλῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ, ἐπιτετραμμένοις μὲν ὑπὸ τῶν τὴν Κνωσσὸν οἰκούντων ἀποικίαν ποιήσασθαι ἐκεῖθεν καὶ καταστήσασθαι πόλιν νόμους τε προσήκοντας τοῖς πολίταις διαθεῖναι, προσεχῶς δ' ὡρμημένοις ἐπὶ τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον, ἱερὸν τοῦτο γενόμενον ἁγιώτατον, ἐν ᾧ τὰ σεπτότατα καὶ ἀρρητότατα τῶν μυστηρίων ἐπετελεῖτο, — περιτυχὼν δ' οὖν αὐτοῖς ὁ ξένος, καὶ ταῦτα παρ' αὐτῶν πυθόμενος, ἤρετο ἐπὶ τούτοις τίνες ἂν εἶεν οἱ νόμοι; τῶν δὲ μὴ δυνηθέντων τελείαν ἀποδοῦναι τὴν τῶν νόμων διάθεσιν, δρώντων δὲ τὸν ξένον εὖ παρεσκευασμένον περὶ νόμων θέσιν, καὶ παρακαλούντων συλλήπτορα αὐτὸν γενέσθαι τῆς πολιτείας, ἄρχεται ὁ Ἀθηναῖος ξένος τῆς τῶν νόμων διαθέσεως· ἐν οἷς δὴ οὐκέτι, ὥσπερ ἐν τοῖς τῆς μεγάλης Πολιτείας, κοινὰ πάντα προσ-

τάττει, ἀλλ' ἑκάστῳ ἀγρὸν ἀπονέμει καὶ πρὸς τούτῳ οἰκίαν, ἔτι μέντοι καὶ γυναῖκα ἰδίαν καὶ παῖδας οὐκέτι κοινούς, πλὴν ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἀόριστα ἀφῆκεν, ἀλλὰ τοὺς κλήρους εἰς ὡρισμένον ἀριθμὸν παρέλαβε. τεσσαράκοντα γὰρ καὶ πέντε τοὺς πάντας κλήρους διανέμειν παρακελεύεται· τὴν δ' αἰτίαν τοῦ τοσούτου ἀριθμοῦ γνωσόμεθα, ὅταν αὐτὸς ἐπιμνησθῇ. ὁρίζει δὲ καὶ τὰ τιμήματα, ὥσπερ ὁ Σόλων Ἀθηναίοις, εἰ καὶ τρόπον ἄλλον. πεντακοσιομέδιμνοι γὰρ παρ' ἐκείνῳ, καὶ ἱππεῖς ἄλλοι, καὶ ζευγῖται, καὶ τέταρτοι θῆτες· καὶ παρὰ τούτῳ δὲ τέτταρα ταῦτα ὁρισθήσεται, οὐκέτι δὲ τοῖς αὐτοῖς προσαγορευόμενα ὀνόμασιν οὐδὲ τῆς αὐτῆς ὄντα ποσότητος, πλὴν ὡρισμένα, ὥστε μὴ ἐξεῖναι, εἰ τύχοι, τῷ πρώτῳ πλεῖον τετρακοσίων ἔχειν περιουσίαν, μήτε μὴν τῷ ἐσχάτῳ τῶν ἑκατὸν ἐλάττονα. τοιαύτη τίς ἐστιν ἡ ὑπόθεσις.

P. 263, 8. διαφέρει λόγος φήμης. ὁ μὲν γὰρ δῆλος γίνεται καὶ ὑφ' οὗ φέρεται, ἡ δὲ ἄγνωστον ἔχει τὴν ἀρχήν.

10. τὸν ἀδελφὸν] ἐγένετο καὶ τούτων τρίτος ἀδελφὸς Τάλως, ὃς δὴ ἔνοπλος τὴν Κρήτην περιιέναι φρουρῶν ἐλέγετο.

14. κλέος] καὶ οἱ Στωϊκοὶ πλατωνίζοντες κλέος φασὶ τὸ ἐπὶ τῶν σπουδαίων γινόμενον δίκαιον, δόξαν δὲ τὴν ἐπὶ τῶν ἀσπούδων δόκησιν.

16. πολιτείας τῆς μιᾶς ζωῆς τῆς ὅλης πόλεως, νόμων δὲ τῶν διανεμόντων τὰ μέρη ἐξ ὧν ἡ πόλις.

19. τοῦ Διὸς ἄντρον] οὗ τὰ μέγιστα τῶν τοῦ Διὸς μυστηρίων καὶ [τὰ] τῶν Κουρήτων ἐκεῖ δρᾶσθαι ἐλέγετο.

32. ὅπλων ἕξιν] σχέσιν ἢ περιβολήν, ἢ ἁπλῶς ὅπλισιν, παρὰ τὸ ἔχειν.

35. πεδιάς] ἀπολογεῖται διὰ τὴν τῶν τόξων χρῆσιν· καὶ γὰρ ὄνειδος ἦν, ὡς τὸ (Hom. Il. Λ. 385) « τοξότα λωβητήρ »· οὐ γὰρ ἀγχέμαχοι, ἀλλὰ πόῤῥωθεν βάλλουσιν οἱ τοξόται. αἰτιᾶται οὖν τὸν τόπον.

40. τόξα ὁ βιός, τοξεύματα τὰ βέλη.

P. 264, 1. πρὸς πόλεμον ἡμῖν ἅπαντα ἐξήρτυται] ὥστε πρὸς νίκην ἑώρα ὁ τοῦτο θέμενος. τιμοκρατικὸν δὲ καὶ θυμικὸν τὸ πόλεμον τέλος εἶναι τῶν νόμων.

7. ἄνοιαν] ὅτι δὴ λανθάνει αὐτοὺς ὡς ἀνάγκη καὶ τὰς πόλεις καὶ πάντας ἀνθρώπους πολεμεῖν διὰ βίου, ὁ Μίνως ἀνοήτους ἐκείνους ἐνόμιζεν, ὅσοι μὴ τὸν πόλεμον τέλος ποιοῦνται. τοῦτο δ' οὐκ ὀρθῶς ὁ Κρὴς ἔφη· καὶ γὰρ ἡ ἀριστοκρατία τὴν εἰρήνην τέλος ποιουμένη, τὸν πόλεμον ὡς ἀναγκαῖον δι' αὐτὴν ἀναιρεῖται.

10. ἄρχοντας] ἐφίσταντο γὰρ ἄρχοντες τοῖς συσσιτίοις, ἵνα μὴ ἀμέτρως διαιτώμενοι περὶ τὸν πόλεμον ἀργότεροι γίγνωνται.

15. ἀκήρυκτον] μὴ ἁπλῶς ἔκ τινος περιστάσεως γιγνόμενον, καὶ δεόμενον κήρυκος τοῦ διεγείροντος τοὺς ἀπείρους φύσει πάντας ἐπὶ τοῦτον παρεσκευάσθαι.

20. τὸ μὲν τῶν κτημάτων τέλος προσήκοι ἂν ταῖς κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν πολιτείαις, τὸ δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων τῇ κατὰ τὸν λόγον. τὰς ἄλλας οὖν διὰ τούτων ἀποδοκιμάσας πολιτείας, μόνην ἐγκρίνει τὴν τιμοκρατικὴν διὰ τῆς περὶ τὸν πόλεμον σπουδῆς.

25. ὅρον] ἀντὶ τοῦ τέλος τῆς νομιζομένης παρὰ σοὶ πολιτείας.

29. ἡ ἀπόκρισις ἔνδειξιν ἔχει τοῦ Λακωνικοῦ τρόπου, σύντομος οὖσα καὶ συνεστραμμένη, ἅμα δὲ καὶ κατὰ τὴν λέξιν τραχύτητα ὑποφαίνουσα. καὶ τὸ ὦ θεῖε Λακωνικόν, πλὴν ὅτι τὸ θ ἐνήλλακται· σεῖε γὰρ τὸ θεῖε παρ' αὐτοῖς.

30. ἐλέγξαι βούλεται ἐντεῦθεν τὴν ἐκείνων ὁμολογίαν περὶ τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον νόμου. κέχρηται δὲ δύο ἐπιχειρήμασι, προτέρῳ μὲν τῷ διὰ ἀναλύσεως τρόπῳ, μετὰ ταῦτα δέ, ἐνισταμένου τοῦ Κλεινίου ἐντρεχῶς πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν, χρῆται καὶ ἑτέρῳ τῷ κατὰ σύνθεσιν. ἔστι δ' ὁ ἐλεγχόμενος λόγος αὐτῶν ὁ τιθέμενος ὅρον εἶναι τῆς εὖ πολιτευομένης πόλεως τὸ πολεμεῖν καὶ νικᾶν τὰς ἄλλας.

37. οὐ γάρ σε Ἀττικὸν] οὔ σέ φημι ἀπὸ ἀνθρώπου ἔχειν τὴν ἐπωνυμίαν, Ἀτθίδος ἤ τινος τοιούτου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς θεοῦ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπιστημόνως γε καὶ φρονίμως οὕτως διατιθέντα τοὺς λόγους.

40. ἀναγαγὼν] τῇ ἀναλύσει χρησάμενος καὶ ἐφ' ἕνα ἕκαστον ἀναγαγὼν ἐκ τῆς ὅλης πόλεως.

43. ἐθαύμασεν ὁ ξένος τὸν λόγον, ὅτι δὴ ἐπὶ μὲν τῶν πόλεων καὶ κωμῶν ὁμοίων τὴν φύσιν (ἀνθρώπων γὰρ πρὸς ὁμοίους ἀνθρώπους) ἡ μάχη, ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς ἀνομοίων· λόγου γὰρ πρὸς ἀλογίαν.

44. νικᾶν] ἀληθὲς μὲν τοῦτο, μὴ μέντοι λέγε ἄριστον τὸ τῆς ἐγκρατείας εἶδος· τούτου γὰρ ἄμεινον τὸ σωφρονικόν.

51. εὑρίσκει καὶ πρὸς τοῦτο ἀπαντῆσαι. ὡς γὰρ ψυχὴ ἐλέγετο κρείττων ἑαυτῆς ἐκείνη ἐν ᾗ ὁ λόγος ὡς ἀμείνων ἐκράτει, ἥττων δ' ἑαυτῆς ἐν ᾗ τὸ ἄλογον, οὕτω καὶ πόλις καὶ κώμη ἐπὶ ἀμεινόνων καὶ χειρόνων ἀνδρῶν ἔχουσιν.

53. τὸ κρείττω] ὁμωνυμία τίς ἐστι περὶ τὰς εἰρημένας παρὰ τοῦ Κλεινίου φωνάς, καὶ δυνατὸν ἦν τῷ ἀντιλαμβανομένῳ τῶν λέξεων ἐναντιώσει αὐτὸν περιβαλεῖν. τὸ γὰρ κρεῖττον καὶ ἧττον καὶ ἄμεινον καὶ χεῖρον δύναται καὶ ἐπὶ τῆς ἔνδον ζωῆς τῆς ψυχικῆς θεωρεῖσθαι καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τὰ σώματα διαφορᾶς, καὶ οὐδὲν κωλύεται ὁ κρείττων κατὰ τὴν ζωὴν χείρων εἶναι κατὰ τὸ σῶμα. οὕτω δὴ καὶ ἐν πόλει εἰ κρατοῖεν οἱ ἀμείνους τῶν χειρόνων τὸν εἰρημένον τρόπον, λέγοιτ' ἂν ἑαυτῆς κρείτ-

των, ἀλλὰ καὶ ἥττων, καὶ ἔσται ἐναντιότης τῶν ὀνομάτων περὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. διορισμοῦ δὴ χρεία περὶ τὴν ὁμωνυμίαν. ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ πάρεργον ἔργον ποιήσωμεν, ἄλλως διὰ παραδείγματος μεθοδευτέον τὸ σκέμμα.

P. 265, 6. εἴ ποτ' ἐστί που] οὐ γὰρ ἐν νοητοῖς οὐδ' ἐν οὐρανίοις, ἀλλ' ἐν τῇ γενέσει.

6. τὸ χεῖρον κρεῖττον τοῦ ἀμείνονος] ἐπειδὴ κρεῖττον οὐ μόνον λέγεται τὸ βέλτιον ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπικρατέστερον, ἐπειδὰν τὸ χεῖρον νικᾷ, καὶ κρεῖττόν ἐστιν· ὃ καὶ αἰνίγματι ἔοικεν, εἶναι τὸ χεῖρον κρεῖττον. ἀλλ' ἐστὶ τὸ χεῖρον κρεῖττον οὐχ ὡς βέλτιον, ἀλλ' ὡς ἐπικρατέστερον ὂν τηνικαῦτα.

P. 266, 24. Τυρταῖος οὗτος Ἀθηναῖος ἐγένετο, εὐτελὴς τὴν τύχην· γραμματιστὴς γὰρ ἦν καὶ χωλὸς τὸ σῶμα, καταφρονούμενος ἐν Ἀθήναις. τοῦτον Λακεδαιμονίοις ἔχρησεν ὁ Ἀπόλλων μεταπέμψασθαι, ὅτε πρὸς Μεσσηνίους εἶχον τὴν μάχην καὶ ἐν ἀπορίᾳ κατέστησαν πολλῇ, ὡς δὴ ἱκανοῦ αὐτοῖς ἐσομένου πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ λυσιτελές· αὐτῷ γὰρ ἐπέτρεψε χρήσασθαι συμβούλῳ. ἀφικόμενος δὲ οὗτος εἰς Λακεδαίμονα καὶ ἐπίπνους γενόμενος συνεβούλευσεν αὐτοῖς ἀνελέσθαι τὸν πρὸς Μεσσηνίους πόλεμον, προτρέπων παντοίως· ἐν οἷς καὶ τὸ φερόμενον εἰπεῖν ἔπος

Μεσσήνην ἀγαθὸν μὲν ἀροῦν, ἀγαθὸν δὲ φυτεύειν.

τοῦτον οὖν ἐν τῷ λόγῳ παρέλαβεν ὁ Ἀθηναῖος ξένος, ὡς καὶ αὐτὸν πολέμου σύμβουλον γεγονότα.

P. 267, 8. περὶ Θεόγνιδος καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ταύτης ἱστορίας ἀμφιβολία πολλὴ ἐγένετο τοῖς παλαιοῖς. καὶ οἱ μέν φασι αὐτὸν ἐκ Μεγάρων γεγενῆσθαι τῆς Ἀττικῆς· οὕτως ὁ Δίδυμος, ἐπιφυόμενος τῷ Πλάτωνι ὡς παριστοροῦντι· οἱ δὲ ὅτι ἐκ Σικελίας. εἰ δὲ καὶ μὴ εἴη ἐκ Σικελίας, οὐδὲν λυμαίνεται τὸ προκείμενον, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον· οὐ γὰρ ὑπὲρ Ἀττικοῦ ὡς Ἀθηναῖος λέγει, ἀλλὰ καίτοι πρὸς Ἀθηναῖον αὐτὸν παραβάλλων τὸν Τυρταῖον, τὸ ἀληθὲς περὶ τὴν κρίσιν ἐφύλαξε καὶ τὸν Θέογνιν καὶ ξένον ὄντα προέκρινε. τί δὲ ἐκώλυεν αὐτὸν ἐκ ταύτης μὲν εἶναι τῆς Μεγαρίδος, ἀπελθόντα δὲ εἰς Σικελίαν, ὡς ἡ ἱστορία ἔχει, γενέσθαι νόμῳ Μεγαρέα ἐκεῖ, ὡς καὶ τὸν Τυρταῖον Λακεδαιμόνιον;

29. τετάρτη] πρώτη γὰρ ἡ φρόνησις, ἡ δικαιοσύνη· ἡ δὲ ἀνδρεία, ὡς περὶ τὸν θυμὸν μόνον ἔχουσα, τετάρτη. τῶν γὰρ ἄλλων ἑκατέρα περὶ τὴν τριμέρειαν ἔχει· καὶ γὰρ ἡ σωφροσύνη ἐπὶ τὸν λόγον διὰ τοῦ θυμοῦ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ ἐπιθυμητικοῦ ἀναπέμπει.

35. χρῆν] ἀντὶ τοῦ ἔδει, χωρὶς τοῦ ε.

37. Θείας] δηλονότι πολιτείας. παρὰ θεῶν γάρ φατε ἐκείνους εἰληφέναι τοὺς νόμους, καὶ διὰ τοῦτο θείους καὶ τὴν πολιτείαν θείαν. ἀξίους οὖν ἀποδότω καὶ τοὺς νόμους τῆς θείας πολιτείας.

41. ζητοῦσιν] τὰ μερικὰ καὶ περὶ τὰ συναλλάγματα κλήρων καὶ ἐπικλήρων, οὐ περὶ τούτων, ἀλλὰ τὰ περὶ τῆς ἀρετῆς, ὡς αὐτός. ἐν γὰρ τοῖς ι' βιβλίοις τὰ κατὰ τὴν ἀρετὴν πραγματευσάμενος, ἐπὶ τέλει ἐν τοῖς β' βιβλίοις καὶ ἐκεῖνα ἠξίωσε μνήμης.

42. κλῆρός ἐστι κτημάτων οὐσία τις ἢ λαχμὸς ἢ μέτρον τι γῆς, ὅθεν καὶ κληροῦχοι οἱ ταῦτα κατέχοντες (ἢ τὸ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν σύστημα.) ἐπίκληρος δέ ἐστιν ἡ ἐπὶ κλήρῳ παντὶ καταλελειμμένη παῖς, ὀρφανὴ πατρὸς καὶ μητρός, ἀδελφῶν τε οὖσα ἔρημος. τινὲς δὲ ταύτην ἐπιπαματίδα καὶ πατροῦχον καλοῦσιν.

43. αἰκία δέ ἐστι δίκη ἐκ προχείρου πάθους γιγνομένη τινός, ἣν ὁ εἰργασμένος πρότερος ἀδίκων ἦρξε χειρῶν· ἣ καὶ πρὸς τοὺς τεσσαράκοντα εἰσαγώγιμος ἦν.

50. τὸ σμικρότατον] ὅπερ ἀνωτέρω φαυλότατον μόριον τὴν ἀνδρείαν φησί, τοῦτο σμικρότατον λέγει νῦν.

P. 268, 2. εὐδόκιμοι: ὡς κατὰ τὸ φιλότιμον καὶ θυμικὸν χαρακτηριζόμενοι τῆς ψυχῆς εἶδος, τῶν ἄλλων περὶ χρήματα καὶ ἡδονὰς ἐννόμους ἢ παρανόμους ὁριώντων· ἃ δὴ τῆς ἐπιθυμίας πάντα ἐστίν.

4. αὕτη ἐστὶν ἡ κατ' εἴδη τῶν ἀγαθῶν διαίρεσις καὶ τῶν νόμων πρὸς ταῦτα διάθεσις.

6. μείζονα] μείζω γὰρ τὰ κατὰ ψυχήν.

11. ὁ Θεόφραστός φησιν· εἰ ζωὴν εἶχεν ὁ πλοῦτος, πρὸς μόνους ἂν ἀπῆλθε τοὺς ἀγαθούς. ἕκαστον γὰρ τοῦ οἰκείου ἐφίεται ἀγαθοῦ· τοῦτο δὲ τῷ πλούτῳ ἐστὶν ἀγαθόν, τὸ τοῖς ἀγαθοῖς ὄργανον γίγνεσθαι. τὸ γὰρ ἑκάστῳ ἀγαθόν, τοῦτο καὶ ἐφετὸν ὑπάρχει. τοῦτο δ' αὐτῷ καὶ κατὰ φύσιν. πάντα δὲ τῆς κατὰ φύσιν ὀρέγεται διαθέσεως. νῦν δὲ ἐπειδὴ οὐκ ἔχει ὁ πλοῦτος ζωήν, ἐμπίπτει καὶ εἰς τοὺς κακούς.

16. ὡς μεταβατικὸν καὶ μερικὸν νοῦν τὴν φρόνησιν οὕτω καλεῖ οὐχ ἁπλῶς.

18. ταῦτα δὲ πάντα] τὰ θεῖα ἀγαθὰ τῶν ἀνθρωπίνων.

15. τὰς ἄλλας προστάξεις] νομοθεσίας τὰς περὶ τῶν κλήρων καὶ ἐπικλήρων καὶ τῶν λοιπῶν.

25. τιμῶντα] οἱ μὲν ἄλλοι νομοθέται διὰ κολάσεως ἢ ζημίας, οὗτος δὲ διὰ τιμῆς τινὸς πειθὼ τοῖς πολίταις ἐμποιεῖ πρὸς αὐτόν.

P. 269, 17. τὰ ξυσσίτια] οἱ συσσιτοῦντες δέκα ἦσαν, ἡ δὲ κρίσις τῶν συνταττομένων αὐτοῖς τοιαύτη τις ἦν. μαγδαλίαν γάρ, ἥ ἐστι μᾶζα στέατος, ἕκαστος ἔφερε, καί τις παρειστήκει αὐτοῖς φέρων ἐπὶ κεφαλῆς ἄγγος, εἰς ὃ οἱ κρίνοντες τὰς μάζας ἐνέβαλλον, οἱ μὲν ἄξιον κρίνοντες τὸν προσιόντα ἀτύπωτον παντελῶς, ὅσοι δὲ μή, τῷ δακτύλῳ κοιλάναντες οὕτως ἐνέβαλλον τὴν μᾶζαν. μεθ' ὃ εἰ καὶ

μίαν κοιλότητα εὗρον ἔχουσαν, ἐξέβαλλον τὸν κρινόμενον τοῦ συσσιτίου· οὐ γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν παρ' Ἀθηναίοις ψήφων, ἡ τῶν πλειόνων ἐκράτει. τὸν δ' ἐγκριθέντα ὁ πρεσβύτατος τῶν συσσίτων ἦγεν εἰς τὸν οἶκον, οὗ τὰ συσσίτια, καὶ παρὰ τὴν θύραν ἔνδον ἱστὰς ἔλεγεν « ἀπὸ τῆς θύρας ταύτης λόγος οὐχ ἐξέρχεται, » παραγγέλλων ἵν' ἐν ἀποῤῥήτῳ ἔχοι πάντα τὰ αὐτῶν. ἐκόμιζε δὲ ἕκαστος οἴκοθεν τὰ πρὸς τὸν μῆνα ἀρκέσοντα ἄλφιτα καὶ τυροὺς καὶ φοίνικας καὶ οἶνον. ὅσοι δὲ τούτων ἐν θήρᾳ ἢ θύοντες ἐτύγχανον, μέρη ἐκ τούτων ἔπεμπον τοῖς ἐν τῷ συσσιτίῳ. ἦσαν δὲ τρεῖς χοροὶ παρὰ Λάκωσι, νέων, ἀνδρῶν, πρεσβυτῶν, καὶ ᾖδον οἱ μὲν γέροντες

ἡμεῖς ποτ' ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι,

οἱ δὲ νεανίσκοι

ἡμεῖς δέ γ' ἐσμέν· ἢν δὲ λῇς, πεῖραν λάβε,

ὁ τῶν παίδων δὲ

ἡμεῖς δέ γ' ἐσσόμεσθα πολλῷ κρείσσονες.

19. ἢ τέταρτον] τὰς διαμαστιγώσεις, τὰς γυμνοπαιδίας, τὰς κρυπτείας ταῦτα γὰρ πρὸς ἀνδρείαν τείνει.

19. χρείη] δέοι, ἢ ἀντὶ τοῦ χρεὼν εἴη.

20. εἴτε μερῶν] ἡ ἀρετὴ δύναται καὶ ὡς ὅλον εἰς μέρη τὰς ὑπ' αὐτὴν ἀρετὰς διαιρεῖσθαί τε καὶ ἐν αὐταῖς ὑπάρχειν, καὶ ὡς πρός τι πὼς ἐχούσας τὰς κατὰ μέρος, ὡς γένος ἢ καθόλου ὑπάρχειν αὐτῶν. ὡς ὅλον μὲν εἰς μέρη, οὐ τὸ πρὸ τῶν μερῶν (τοῦτο γὰρ ἀδιαίρετον) ἀλλ' ὡς τὰ ἐν τοῖς μέρεσιν· ἐκ γὰρ τῶν κατὰ μέρος ἡ ὁλικὴ ἀρετή. ἀλλὰ καὶ ἑκάστη τῶν ἀρετῶν ὅλον τί ἐστιν, ἀλλ' ὡς τὸ ἐν τῷ μέρει ὅλον. οὐ κωλύεται μὴν καὶ ὡς γένος εἰς εἴδη διαιρεῖσθαι ἀντιδιαιρούμενα μέν, οὐκ ἐναντία δέ, ὅτε καὶ ὡς πρός τι συνεισάγειν ἄλληλα ἐνδέχεται. καὶ γὰρ τὰ ὑπὸ τὴν ἀρετὴν εἴδη, τὸ μὲν ἄρχον, ὡς αἱ τοῦ λογικοῦ μέρους ἀρεταὶ τῆς ψυχῆς, τὰ δ' ἀρχόμενα, ὡς αἱ τοῦ ἀλόγου. ταῦτα δὲ τῶν πρός τι.

21. δηλοῦντα μόνον] οἱ γὰρ Λάκωνες πολυνοίᾳ μέν, οὐ πολυλογίᾳ δέ, ὡς Ἀθηναῖοι, ἐχρῶντο.

26. τὸ περὶ τὰς χαρτερήσεις] τὰς διαμαστιγώσεις φησίν. ἐγένοντο δ' αὗται πρὸς τῷ βωμῷ τῆς Ὀρθωσίας Ἀρτέμιδος, τῆς τὴν πολιτείαν ἀνορθούσης. παρειστήκει γὰρ ἡ ταύτης ἱέρεια φέρουσά τι ἐπὶ τῆς χειρὸς κεχρυμμένον, ὃ μέχρι τοῦ νῦν ἄγνωστόν ἐστι, καὶ εἰ μὲν ἧττον τοῦ δέοντος ἐμαστιγοῦτο (κινεῖν γὰρ τὰς χεῖρας οὐκ ἐτόλμα, ἔχων ταύτας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁ μαστιζόμενος), ἐβαρεῖτο ἐκείνη ὑπὸ τοῦ φερομένου, δεόντως δὲ τὴν δίκην εἰ ὑπεῖχε, κούφως ἡ ἱέρεια διετίθετο.

28. ταῖς χερσὶ μάχαις] τὰς γυμνοπαιδίας λέγει. γυμνάζοντες γὰρ τοὺς παῖδας ἐν ἡλίῳ τύπτειν ἀλλήλους ἐποίουν μέχρι νίκης. ἐνίοτε δὲ καὶ σφαῖραν ἢ ἄλλο τι ἐῤῥίπτουν, ὥστε τὸν πρῶτον ἁρπάσαντα νικᾶν. καὶ πολὺς αὐτοῖς οὗτος ὁ ἀγών.

29. κρυπτεία τις] ἠφίετό τις ἀπὸ τῆς πόλεως νέος ἐφ' ᾧτε μὴ ὀφθῆναι ἐπὶ τοσόνδε χρόνον. ἠναγκάζετο οὖν τὰ ὄρη περιερχόμενος καὶ μήτε καθεύδων ἀδεῶς, ἵνα μὴ ληφθῇ, μήτε ὑπηρέταις χρώμενος μήτε σιτία ἐπιφερόμενος διαζῆν. ἄλλο δὲ καὶ τοῦτο γυμνασίας εἶδος πρὸς πόλεμον· ἀπολύοντες γὰρ ἕκαστον γυμνὸν προσέταττον ἐνιαυτὸν ὅλον ἔξω ἐν τοῖς ὄρεσι πλανᾶσθαι, καὶ τρέφειν ἑαυτὸν διὰ κλοπῆς καὶ τῶν τοιούτων, οὕτω δὲ ὥστε μηδενὶ κατάδηλον γενέσθαι. διὸ καὶ κρυπτεία ὠνόμασται· ἐκολάζοντο γὰρ οἱ ὁπουδήποτε ὀφθέντες.

II.

P. 296, 44. ἀκταίνειν, γαυριᾶν, ἀτάκτως πηδᾶν, ἢ μετεωρίζειν, ἢ ὁρμᾶν, ἢ ἐξάττειν, ἀπὸ τοῦ ἐξαΐειν καὶ ἰσχύειν. ἀπὸ τούτου οὖν τὸ ἀκταινώσῃ.

P. 297, 43. κολοφὼν σημαίνει τὸ κῦρος τῆς ἐπικρίσεως.

III.

P. 300, 5. πορεῖά ἐστι τὰ εἰς πορείαν χρήσιμα.

P. 301, 47. αἱμασιώδεις] αἱμασιαὶ τροχοὶ κυρίως ἠκανθωμένοι.

P. 310, 6. ψάλιον] χαλινόν.

IV.

P. 326, 33. θεὸν μὲν τὸν δημιουργὸν σαφῶς, παλαιὸν δὲ λόγον λέγει τὸν Ὀρφικόν, ὅς ἐστιν οὗτος

Ζεὺς ἀρχή, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται.
Ζεὺς πυθμὴν γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος.

καὶ ἀρχὴ μὲν οὗτος ὡς ποιητικὸν αἴτιον, τελευτὴ δὲ ὡς τελικόν, μέσσα δὲ ὡς ἐξ ἴσου πᾶσι παρών, κἂν πάντα διαφόρως αὐτοῦ μετέχῃ. εὐθείᾳ δὲ τὸ κατὰ δίκην σημαίνει καὶ ἀξίαν, καὶ ἀπαρεγκλίτως, καὶ οἱονεὶ κανόνι ἑνί, τὸ δὲ περιπορευόμενος τὸ αἰωνίως. τὸ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ τὰ αὐτά· ἡ γὰρ περιφορὰ τοῦτο ἔχει ὡς ἐν αἰσθητοῖς.

P. 328, 26. τὰ τοίνυν δὴ λεχθέντα] τὰ περὶ θυσιῶν καὶ γονέων.

36. ἀνιδιτὶ] ἀνιδρωτί, ὡς ἐν τῷ Διογενιανῷ.

P. 332, 19. δευτέρων ἀμεινόνων] παροιμία λεγομένη μὲν ἐπὶ τῶν θυομένων ἐκ δευτέρου, τῶν προτέρων ἀπαισίων ὀφθέντων δηλαδή· μετῆκται δὲ ἐκ τούτων καὶ ἐπὶ τῶν δεύτερον λεγομένων τῶν αὐτῶν, ὁπόταν μὴ κατὰ γνώμην ἡμετέραν προβαίη τὰ πρότερα.

V.

P. 336, 30. τυφλοῦται γὰρ περὶ τὸ φιλούμενον ὁ φιλῶν] παροιμία ἐπὶ τῶν διὰ φιλίαν μηδένα λόγον ποιουμένων τἀληθοῦς.

P. 341, 46. καθάπερ πεττῶν ἀφ' ἱεροῦ] παρὰ παροιμίας φησὶ τῆς κινήσω τὸν ἀφ' ἱερᾶς, ἣ τέτακται ἐπὶ τῶν τὴν ἐσχάτην βοήθειαν κινούντων. μετείληπται δὲ ἀπὸ τῶν πεττευόντων· παρὰ τούτοις γὰρ κεῖταί τις ψῆφος οἷον ἱερὰ καὶ ἀκίνητος, θεῶν νομιζομένη, ὥς φησι Κλέαρχος ἐν Ἀρκεσίλᾳ.

VI.

P. 367, 3. ἐξομοργνύμενον] ἀποματτόμενον.

P. 368, 14. περιδίνων] πειρατῶν.

P. 370, 33. εἰς πῦρ ξαίνειν] παροιμία ἐπὶ τῶν καθ' ἑαυτῶν τι πραττόντων μάτην ἢ λεγόντων ἢ κακοπαθούντων λεγομένη.

VII.

P. 376, 38. ἀκρόχολα] προχείρως ὀργιζόμενα. καὶ ἀκροχολία ἡ τοιαύτη διάθεσις.

P. 377, 34. μάργοις] ὑβριστικοῖς, ἀκρατέσι, μαινομένοις.

P. 379, 29. Γηρυόνης Χρυσάορος καὶ Καλλιῤῥόης τῆς Ὠκεανοῦ, βασιλεὺς Ἐρυθείας νήσου τῆς νῦν Γάδειρα καλουμένης, ὃς εἶχε τριῶν ἀνδρῶν συμφυὲς σῶμα, ἡνωμένον εἰς ἓν κατὰ τὴν γαστέρα, ἐσχισμένον τε εἰς τρεῖς ἀπὸ λαγόνων τε καὶ μηρῶν.

30. Βριάρεω] Οὐρανὸς ἐκ Γῆς πρώτους γεννᾷ Κόττον, Βριάρεω, Γύγην, ἑκατόγχειράς τε καὶ πεντήκοντα κεφαλὰς ἔχοντας.

49. Ἀνταῖος ὁ Ποσειδῶνος, Λιβύης βασιλεύς, ὃς τοὺς ξένους ἀναγκάζων παλαίειν αὐτῷ ἀνῄρει. τούτῳ παλαίειν ἀναγκαζόμενος Ἡρακλῆς, ὅτε δὴ πεμφθείη παρ' Εὐρυσθέως τοῦ βασιλέως Τίρυνθος ἐπὶ τῷ παρὰ τῶν Ἑσπερίδων μὲν τὰ χρυσᾶ μῆλα λαβεῖν, κομίσαι δὲ πρὸς αὐτόν, — τοῦτον οὖν ἀράμενος τὸν Ἀνταῖον μετέωρον ἅμμασιν Ἡρακλῆς κλάσας ἀπέκτεινε. ψαύοντα γὰρ τῆς γῆς ἰσχυρὸν συνέβαινε γίγνεσθαι. διὸ καὶ τῆς Γῆς αὐτὸν εἶναί τινες παῖδά φασιν.

49. Κερκύων] τὴν μὲν ἀπὸ χειρῶν πάλην ἐξεῦρε Θησεύς, τὴν δὲ ἀπὸ σκελῶν Κερκύων, Βράγχου καὶ Ἀργιόπης νύμφης. πρὸς τοῦτον τὸ πέμπτον ἆθλον ἐν Ἐλευσῖνι παλαίων διηγωνίσατο Θησεύς. οὗτος γὰρ τοὺς παριόντας ἠνάγκαζε παλαίειν, καὶ παλαίων ἀνῄρει. Θησεὺς δὲ μετέωρον αὐτὸν ἀράμενος ἔῤῥιψεν εἰς γῆν καὶ ἀπέκτεινεν.

51. Ἐπειὸς Πανοπέως τοῦ Φώκου, ὃς ἐπὶ τῷ Πατρόκλου ἀγῶνι ἐνίκησε πυγμήν. Ἄμυκος δὲ Ποσειδῶνος καὶ νύμφης Βιθυνίδος ἢ Μελίας, ὃς καὶ ἐξεῦρεν ἱμάντας πυκτικούς.

P. 380, 9. κόρη καὶ δέσποινα] ἡ Ἀθηνᾶ.

P. 382, 52. ὠνόμασαν] νόμους κιθαρῳδικοὺς λέγοντες δηλονότι.

P. 383, 17. ὄτταν] φήμην, μαντείαν διὰ κληδόνος, καὶ ὀττεύεσθαι τὸ ματεύεσθαι.

31. ἀποφράδες] ἡμέραι, ἢ ἐν αἷς τοῖς κατοιχομένοις χοὰς ἐπιφέρουσιν, ἢ αἱ πρὸς πράξεις ἀνεπιτήδειοι.

34. Καρικῇ Μούσῃ] τῇ θρηνώδει· δοκοῦσι γὰρ οἱ Κᾶρες θρηνῳδοί τινες εἶναι καὶ ἀλλοτρίους νεκροὺς ἐπὶ μισθῷ θρηνεῖν. τινὲς δὲ ἐξήκουσαν τῇ βαρβάρῳ καὶ ἀσαφεῖ, ἐπειδὴ οἱ Κᾶρες βαρβαρόφωνοι.

P. 387, 28. ταλασίας] ἐργασίας, ἢ ἐριουργίας.

P. 390, 41. τητώμενα] στερισκόμενα.

P. 391, 4. ἐχθοδοποῦ] κακοποιοῦ, ἀπεχθοῦς, ἢ ἐχθροποιοῦ.

49. καταλογάδην] τὰ πεζῷ γραφόμενα λόγῳ.

P. 393, 24. πελταστικῆς] πέλτη ἐστὶν εἶδος ἀσπίδος, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, ἥτις ἴτυν οὐκ ἔχει, οὐδ' ἔστιν ἐπίχαλκος, οὐδὲ βοὸς ἀλλ' αἰγὸς δέρματι περιτεταμένη. καὶ ἡ ταύτῃ χρωμένη τέχνη πελταστική, καὶ πελτασταὶ οἱ μετιόντες αὐτήν.

39. ἀπώμοτον] ἀπηγορευμένον, φευκτόν.

P. 396, 48. παροιμία, οὐδὲ θεὸς ἀνάγκῃ μάχεται, τῇ ἑαυτοῦ καὶ θείᾳ δηλαδή.

P. 398, 2. ὑηνῶν] χοιρείων, ἢ σκαιῶν καὶ ἀμαθῶν.

35. πεττεία ἐστὶ παιδιά τις διὰ πεσσῶν γινομένη. πεσσοὶ δέ εἰσι κύβοι, παρὰ τὸ πίπτειν αὐτοὺς οὕτω λεγόμενοι. πεσσὸς δὲ ἥ τε γραμμὴ καὶ ἡ ψῆφος, ὁμωνύμως· Ἀρίσταρχος δὲ πεσσοὺς καλεῖ τὰς ψήφους, ἐν αἷς ἔπαιζον. ἦσαν δὲ αὗται πέντε. φαίνονται δὲ καὶ αὐτὸ τὸ σκεῦος οὕτω λέγοντες, ἐφ' οὗ ἔπαιζον. ἔχει δὲ πέντε γραμμάς, ὧν ἡ μέση γραμμή, ἱερὰ ἐκαλεῖτο. καὶ τὴν ἐπ' αὐτῆς ψῆφον ἐσχάτην ἐκίνουν, καὶ αὐτὴν ἱερὰν καλοῦντες. ὅθεν ἐκ τοῦδε καὶ παροιμία, κινήσω τὸν ἀφ' ἱερᾶς, ἐπὶ τῶν ἐσχάτην βοήθειαν κινούντων λεγομένη.

P. 400, 7. οὐ μὴν] ἀλλὰ μήν, ὡς ἐπὶ τοῦδε, ἢ οὐδαμῶς, ἢ οὐ μόνον, ἢ ἔτι μήν, ἢ ὅμως δέ.

VIII.

P. 402, 10. μηνὶ τῷ δωδεκάτῳ] ὁ Σκιροφοριὼν οὗτος. ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἀπὸ τῆς Σκιράδος Ἀθηνᾶς. καὶ Σκίρος ἑορτὴ Ἀθήνησιν.

P. 406, 29. ἀβόλοις] ἄβολος νέος, οὐδέπω γνώμονα ἔχων. γνώμονα δ' ἔλεγον τὸν βαλλόμενον ὀδόντα, δι' οὗ τὰς ἡλικίας ἐξήταζον. τὸν δὲ αὐτὸν καὶ κατηρτυκότα ἔλεγον. ἐκ μεταφορᾶς δὲ τῆς ἀπὸ τῶν τετραπόδων καὶ λειπογνώμονας τοὺς ἀπογεγηρακότας, ἐν οἷς ἐλελοίπει τὸ γνώρισμα.

P. 409, 29. Θυέστης Πελοπίᾳ τῇ θυγατρί, ἐξ ὧν Αἴγισθος, Οἰδίπους Ἰοκάστῃ τῇ μητρί, ἐξ ὧν Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης, Μακαρεὺς Κανάχῃ τῇ ἀδελφῇ, καὶ οἱ λοιποὶ δὲ Αἰόλου παῖδες ταῖς ἀδελφαῖς.

P. 410, 33. σταδιοδρόμοι γάμων ἁπάντων ἄπειρατοι, α' Ἴκκος Ταραντῖνος, β' Κρίσων Ἱμεραῖος, γ' Ἄστυλλος Κροτωνιάτης, δ' Διόπομπος Θεσσαλός.

P. 412, 53. ἀνάδαστον] ἀναμεμερισμένην.

P. 417, 30. τῃ νέᾳ] ἔνῃ καὶ νέα· ἡ τριακοστὴ τοῦ μηνὸς ἡμέρα παρ' Ἀθηναίοις οὕτως ἐκαλεῖτο. ἐκλήθη δὲ ἕνη καὶ νέα, ὅτι τὸ μέν τι μέρος ἔχει τοῦ παρῳχημένου μηνός, ὅπερ ἕνη ἐστί· καὶ γὰρ ἕνον τὸ παλαιόν φασι, νέον δὲ τὸ νῦν ἐπιλαβὸν τοῦ εἰσεληλυθότος, ὃ διὰ τοῦ νέα δηλοῦσι. κατὰ γὰρ σελήνην ἦγον τοὺς μῆνας. ὁ δὲ τῆς σελήνης μήν ἐστιν εἰκοσιεννέα τέταρτον ἡμερῶν.

41. πιλήσεως] τῆς διὰ τῆς τῶν ἐρίων πυκνώσεως γινομένης ἐσθῆτος.

47. μεταβαλλόμενος] μεταπιπράσκων.

P. 418, 4. τεκμηράμενοι] σημειωσάμενοι.

14. μέτοικοί εἰσιν οἱ ἐνοικοῦντες ξένοι ἐν τῇ πόλει, καὶ τελοῦντες ἀνὰ δραχμὰς ιβ' τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ δημόσιον, καὶ τριώβολον τῷ γραμματεῖ.

19. μετοίκιόν ἐστι τέλος οὕτω καλούμενον ὃ ἐτίθεσαν τῇ μὲν πόλει δραχμὰς ι', τῷ δὲ τελώνῃ τριώβολον.

33. ἀπογραφή ἐστιν ἡ ἀπαρίθμησις ἢ ἀποσημείωσις τῶν ὀφειλομένων εἰσφορῶν ἑκάστῳ τῶν πολιτῶν, καὶ ἀπογραφεῖς οἱ ταύτην ποιοῦντες καὶ τοὺς μὴ βουλομένους εἰσφέρειν εἰσάγοντες εἰς τὸ δικαστήριον.

IX.

P. 419, 10. κερασβόλος] ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἐν τοῖς πυροῖς καὶ ὀσπρίοις συμφυομένων σκληρῶν κόκκων τοὺς ἀπαιδεύτους καὶ ἀπειθεῖς τοῖς νόμοις καὶ σκληροὺς ταῖς γνώμαις φησίν. οὗτοι οὖν οἱ κόκκοι σκληροί τ' εἰσὶ καὶ μέλανες, στρογγύλοι, ἰσομεγέθεις κέγχροις, οἳ συνεψόμενοι τοῖς ὀσπρίοις οὐ τήκονται. εἴρηνται δὲ οὕτως ἀπὸ τοῦ τὴν κατασπορὰν καὶ τὸ ἄροτρον τοῖς κέρασι τῶν βοῶν βεβλῆσθαι καὶ ἀντιτύπτειν, καὶ διὰ τοῦτο κερασβόλα κληθῆναι.

10. ἀτεράμων] ἀκαταπόνητος.

31. ἀλιτηριώδεις ἀπὸ τῶν ἀλιτηρίων. οὗτοι δὲ λέγονται ἐκ τοῦδε. λιμός ποτε κατέλαβε τοὺς Ἀθηναίους· τῶν δὲ ἀλούντων ἐπιτηροῦντες οἱ πένητες ἀλούμενα τὰ ἄλευρα διήρπαζον, κἀντεῦθεν οἱ τοῦτο δρῶντες αὐτῶν ἐκλήθησαν ἀλιτήριοι. παρέτεινε τὸ ὄνομα καὶ ἐπὶ τῶν μετὰ βίας τι ποιούντων λέγεσθαι. παράγεται δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀλιτρεύειν, ὅ ἐστιν ἁμαρτάνειν.

34. ἀποδιοπομπήσεις] τὰς ἀποστροφὰς τὰς γινομένας ὑπὸ τοῦ ἀποτροπαίου Διός, διὰ τὸ καθαίρεσθαι τὰ δεινά· ἢ τὰς ἀποπομπὰς τὰς πρὸς τὸν προστρόπαιον Δία, καὶ οἱονεὶ καθάρσεις καὶ ἱλασμούς.

34. ἀποτροπαίων] τῶν ἀποτρεπόντων τὰ κακά. λαμβάνεται δὲ ἡ λέξις καὶ ἐπὶ τῶν φευκτῶν καὶ μισεῖσθαι ἀξίων ἀνθρώπων.

P. 420, 22. ἄτιμος οὐ μόνον ὁ ἀπεστερημένος τῆς ἐπιτιμίας, ὥστε μὴ βουλεύειν μήτε δικάζειν μήτε ἄρχειν μήτε πολιτεύεσθαι μήτ' ἄλλο τι τῶν κοινῶν ποιεῖν, ἀλλὰ τὸν ἀτιμώρητον.

30. ἀριστίνδην] καὶ ἐκλογὴν καὶ αἵρεσιν τῶν ἀρίστων νομοθετῶν.

31. εἰσαγωγαί εἰσιν αἱ εἰς τὰ δικαστήρια εἰσενέγξεις ἑκάστου τῶν δικῶν, καὶ εἰσαγωγεῖς οἱ τοῦτο ποιοῦντες. προσκλήσεις δέ εἰσιν αἱ ἐπὶ τῶν ἀμφισβητούντων κλήρου ἢ ἐπικλήρου. ὁ γὰρ ἀμφισβητῶν προσκαλεῖται τὸν ἐπιδεδικασμένον πρὸς τὸν ἄρχοντα· εἰ δὲ μὴ προσκαλέσαιτο, ἀτελὴς ἡ δίκη. διαψήφισις δὲ τὸ τοὺς δημότας τὴν ψῆφον ὑπὲρ τῶν παρεγγεγράφθαι δοκούντων ἐνεγκεῖν.

35. κατὰ τὸ στόμα] κατὰ τὴν ἀρχήν, μεταφορικῶς.

P. 421, 27. ἀνέλῃ] ἀντὶ τοῦ μαντεύσηται, ἢ ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν λαμβάνειν τὸ πνεῦμα καὶ πληροῦσθαι τοῦ θεοῦ, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀνελεῖν τὴν ἄγνοιαν. καὶ ἐπὶ τοῦ φονεύειν ἡ λέξις λαμβάνεται ἢ ἀπὸ τοῦ ἄνω λαμβάνειν τὸ ἐν βάθει πνεῦμα τοῦ ἀνδρός, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπὸ τοῦ ἀνελεῖν τὴν γνῶσιν τὸ ἀνελεῖν φασίν.

P. 422, 30. λιθολόγοις] οἰκοδόμοις.

P. 424, 32. Μαγνησία πόλις ἐν Κρήτῃ, Θεσσαλῶν ἄποικος, ἐξ ἧς οὗτοι.

P. 427, 45. ψιλοῖς] γυμνοῖς ὅπλων.

46. ὁ ἐκ Δελφῶν κομισθεὶς νόμος ἤγουν χρησμὸς ἐπὶ τοῦ ἄκοντος ἀνελόντος τὸν φίλον

> ἔκτεινας σὸν ἑταῖρον ἀμύνων· οὔ σε μιαίνει
> αἷμα, φόνου δὲ πέλεις καθαρώτερος ἢ πάρος ἦσθα.

ὁ δ' ἀντίστροφος τούτῳ ἐπὶ τοῦ μὴ ὑπεραποθανόντος τοῦ φίλου

> ἀνδρὶ φίλῳ θνήσκοντι παρὼν πέλας οὐκ ἐπαμύνας
> ἤλυθες οὐ καθαρός· περικαλλέος ἔξιθι νηοῦ.

P. 428, 36. προστρεπομένου] ἀποπεμπομένου, τρεπομένου ἐφ' ἑαυτόν.

41. ἀπενιαυτησάτω] ἐνιαυτὸν φευγέτω διὰ τὸν φόνον.

49. τέγγων] βρέχων, ὡς νῦν, ἢ μαλάττων.

P. 432, 8. ὑμνεῖν] μέμφεσθαι, ἢ λοιδορεῖν, ὡς ἐπὶ τοῦδε, κατ' εὐφημισμόν. σημαίνει δὲ καὶ τὸ ὀδύρεσθαι.

17. ἀνεψιότης ἡ μέχρι ἀνεψιαδῶν συγγένεια, οἵ εἰσι παῖδες ἀνεψιῶν. οὗτοι δὲ πάλιν ἀλλήλων λέ-

γονται ἀνεψιοί, οἵτινες γονεῖς ἔχουσιν ἀδελφούς.

41. ἀνατὶ] ἀβλαβῶς καὶ ἄνευ τίσεως καὶ τιμωρίας.

44. ἐπισκήπτεσθαί φασι μαρτυρίας ἢ γραμμάτων τὸ ποιήσασθαι διάλυσιν τοῦ ἐγκλήματος τὴν μαρτυρίαν οὗ ἐπισκήπτονται. παραδιδόασι δὲ ταῦτα σημηνάμενοι μέχρι τοῦ χρόνου τῆς δίκης· κατὰ γὰρ τοῦτο χωρεῖ ἡ δίκη. καὶ τὸν τοῦτο ποιοῦντα ἐπισκηπτόμενον λέγουσιν.

P. 433, 54. ἀφοσιούτω] καθαιρέτω, ὡς νῦν, ἢ ἀπαρχὰς προσαγέτω, ἢ τιμάτω, ἢ τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀποδιδότω τιμήν, ἢ πληροφορείτω.

P. 434, 7. ἀβίου] ἀβλαβοῦς, ἢ ἄνευ βίας.

45. νηποινὶ] ἄνευ τιμωρίας καὶ ποινῆς.

X.

P. 441, 43. ἐξακεῖσθαι] ἐξιᾶσθαι, θεραπεύειν.

P. 443, 8. συντείνεις] σπουδάζεις, Ἀττικοί.

16. ἀκούοντές τε καὶ ὁρῶντες] δὶς νοητέον τοῦτο, ἔν τε δηλαδὴ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐννοίας καὶ ἐν τῷ συμπεράσματι· καὶ ὑγιῶς ἕξει τὸ νόημα. τὸ δὲ σχῆμα τοῦτο παρά τε ῥήτορσι καὶ φιλοσόφοις πολὺ καὶ πολλαχοῦ.

P. 444, 42. συνέριθοι] συνεργοί, ὡς νῦν, ἢ συνυφαίνουσαι.

P. 445, 40. διωλύγια] τὰ μεγάλα ἢ τὰ ἐπὶ πολὺ διήκοντα.

P. 446, 33. ἐντεῦθεν Ὠριγένει τὰ περὶ προϋπάρξεως.

P. 447, 46. τῆς κινήσεως ἡ μὲν σωματικὴ κατὰ τόπον, κατὰ ποιότητα, κατὰ ποσότητα, κατ' οὐσίαν· ἡ δὲ ψυχικὴ ἢ ἄλλο κινοῦσα ὑπ' ἄλλου δὲ κινουμένη, ἢ ἑαυτήν τε κινοῦσα καὶ ἕτερα δυναμένη.

P. 448, 39. ὑπ' ἄλλου] τοῦ νοῦ δηλαδή· οὗτος γὰρ πάντη ἀκίνητος.

P. 452, 29. ἥκιστά γε] οὐδαμῶς, ἢ οὐχ ἧττον. Λιβάνιος δέ φησιν « εἴ τινα ἄλλον τρόπον, ὃν ἥκιστα ὤφθη μετελθὼν ἐν τῷ βίῳ ὁ ἐπὶ τῇ φιάλῃ ἔμπορος » ἀντὶ τοῦ οὐ πάνυ.

P. 453, 14. μετὸν] ἐξόν, ἢ ἐπ' ἐξουσίας ὄν.

20. ὁ ποιητής] Ἡσίοδος ἐν Ἔργοις καὶ Ἡμέραις (302 seqq.).

> λιμὸς γάρ τοι πάμπαν ἀεργῷ σύμφορος ἀνδρί.
> τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρες, ὅς κεν ἀεργὸς
> ζώῃ κηφήνεσσι κοθούροις εἴκελος ὀργήν,
> οἵ τε μελισσάων κάματον τρύχουσιν ἀεργοὶ
> ἔσθοντες. σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν.

κηφῆνες αἱ ἀργαὶ τῶν μελισσῶν, κόθουροι δὲ αἱ ἄκεντροι καὶ κολόβουροι, ἢ αἱ φυλάττουσαι τὴν τῶν μελισσῶν ἔξοδον· οὖροι γὰρ οἱ φύλακες.

42. παραιτητοὺς] παρακαλουμένους, συγγνώμονας ἢ καὶ παρακαλοῦντας.

P. 457, 16. λῆμμα] φρόνημα, ὡς νῦν, ἢ κέρδος.

P. 458, 28. τιμωρεῖν τὸ ἐνεργητικὸν βοηθεῖν, τιμωρεῖσθαι δὲ τὸ παθητικὸν κολάζειν.

XI.

P. 460, 49. μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα] παροιμία ἐπὶ τῶν καλῶς δοξάντων ἢ γεγονότων λεγομένη.

P. 461, 28. ἐνοδίαν δαίμονα τὴν Ἄρτεμιν ἤτοι τὴν Σελήνην φησίν, ἐπεὶ καὶ ὁ Ἀπόλλων Ἀγυιεύς, καὶ γὰρ ἄμφω τὰς ὁδοὺς πληροῦσι φωτός, ὁ μὲν ἡμέρας, ὁ ἥλιος, ἡ δὲ νυκτός. διὸ καὶ ἱδρύουσι τούτους ἐν αὐταῖς. ἀλλὰ καὶ τὸν Ἑρμῆν ἐνόδιον καὶ ἡγεμόνα λέγουσιν, ὡς δέον αὐτῷ πρὸς τὰς πράξεις ἡγεμόνι χρῆσθαι. καὶ τοῦτον δὲ ἐπὶ τῶν ὁδῶν διὰ τοῦτο ἀνεστήλουν.

P. 462, 1. μεθιέτω] παριέτω ἢ ἀφιέτω.

19. τοῦ τρίτου μεγέθει τιμήματος] τρίτον τίμημα, καθὼς ἐν τῷ πρὸ τούτου παρεθέμεθα, τὸ ζευγήσιον ἦν, εἰς ὃ οἱ τελοῦντες ἀπὸ διακοσίων μέτρων διελέγοντο, ἀνήλισκον δὲ εἰς τὸ δημόσιον ι' μνᾶς.

43. ἔρανός ἐστιν εἰσφορά τις ἑκάστου μηνός, ἢ ἐκ συμβολῆς δεῖπνον, ἢ εὐωχία, ἢ ἀνὰ μέρος δεῖπνον. καὶ ἐρανισταὶ οἵ τε τὴν εἰσφορὰν αὐτὴν εἰσφέροντες καὶ οἱ κοινωνοὶ ταύτης.

49. πριάμενος] ἀγοράσας.

51. ἀναγωγή ἐστιν ἡ τῶν πραθέντων ἀνδραπόδων ἀνάδοσις, ἐχόντων αἰτίαν τινά.

54. ἱερὰν νόσον τὴν ἐπιληψίαν φασίν.

P. 463, 20. ἐξηγηταὶ τρεῖς γίνονται Πυθόχρηστοι, οἷς μέλει καθαίρειν τοὺς ἄγει τινὶ ἐνοχεθέντας, καὶ οἱ ἐξηγούμενοι τὰ πάτρια.

P. 465, 41. γεωμόροι] γεωργοί.

P. 466, 31. διαιτηταί εἰσιν ἐν οἷς Ἀθήνησιν εἰσήγοντο αἱ ἰδιωτικαὶ δίκαι· εἰ δέ τινες μὴ ἐπείθοντο τοῖς διαιτηθεῖσιν, αὐτοὶ εἰσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ δικαστήριον καὶ παρὰ τοὺς δικαστάς. ἐγίνοντο δὲ διαιτηταὶ πάντες Ἀθηναῖοι, οἷς ἑξηκοστὸν ἦν ἔτος. τὸν δὲ ἀδικοῦντα διαιτητὴν ἐξῆν εἰσαγγέλλειν· καὶ εἴ τις ἑάλω, ἀτιμία ἦν τὸ ἐπιτίμιον.

48. προῖκα] ἄνευ μισθοῦ, ὡς νῦν, ἢ φερνήν.

P. 467, 12. ἐπωβελία ἐστὶν ἐπιτίμιόν τι, τουτέστι τοῖς διώκουσι χρηματικήν τινα δίκην, ἐὰν μὴ ἕλωσιν. ἦν δὲ τοῦτο ἕκτον μέρος τοῦ τιμήματος, οὗ ἐπεδικάζοντο, καὶ ἐνεγράφοντο. καὶ ἐκαλεῖτο οὕτως, ὅτι ἐπὶ τῇ δραχμῇ ὀβολὸς ἦν, τῆς δραχμῆς λογιζομένης πρὸς ἕξ. ἐλάμβανε δὲ ὁ φεύγων παρὰ τοῦ διώκοντος, εἰ τὴν δίκην ἀπέφευγε. μέμνηται δὲ ταύτης καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ κατὰ Ἀφόβου (I, p. 834, 25).

P. 470, 45. κηδεύματα] γαμικὰ συναλλάγματα.

P. 472, 28. δίκην λαχεῖν] ἐνστήσασθαι, ὅ ἐστι καὶ λῆξις δίκης.

53. ἀποῤῥηθῆναι] ἀπαγορευθῆναι.

P. 474, 35. Οἰδίπους ὁ Λαΐου καὶ Ἰοκάστης, μητρογαμήσας δι' ἄγνοιάν τινα, ἐτύφλωσε μέν, ὅτι τοῦτο πράξειεν, ἑαυτόν, ἐλαύνεται δὲ διὰ τὴν ἀθεμιτουργίαν ἐκ Θηβῶν. Ἐτεοκλῆς δὲ καὶ Πολυνείκης οἱ τούτου υἱοί, δυνατοὶ ὄντες, οὐκ ἐπαμύνουσιν ἐλαυνομένῳ αὐτῷ. ὁ δὲ ἀρᾶται αὐτούς. οἱ δὲ περὶ τῆς βασιλείας Θηβῶν ἀλλήλους κτείνουσιν.

38. Φοῖνιξ Ἀμύντορος, οὗτος τυφλοῦται ὑπὸ τοῦ πατρός· κατεψεύσθη γὰρ πρὸς τὸν πατέρα ὑπὸ Φθίας τῆς αὐτοῦ παλλακῆς, ὅτι δὴ πειραθείη πρὸς εὐνὴν αὐτῇ συνελθεῖν. ἰᾶται δὲ ὑπὸ Χείρωνος Πηλέως σπουδῇ. ὁ δὲ Ἀμύντωρ κατεύχεται αὐτοῦ (Hom. Il. I, 455)

μήποτε γούνασιν οἷσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἱόν.

ὃ δὴ γέγονε· καὶ γὰρ θεοὶ ἐτέλειον ἐπαράς.

39. Ἱππολύτῳ] Θησεὺς ὁ Αἰγέως καὶ Αἴθρας ἐξ Ἱππολύτης τῆς Ἀμαζόνος γεννᾷ Ἱππόλυτον, μεθ' ἣν Φαίδραν γυναῖκα ἄγεται, ἣ διὰ τὸ κάλλος Ἱππολύτου ἐρᾷ. ὁ δὲ οὐ πείθεται αὐτῇ σωφρονῶν. ἡ δὲ πρὸς τὸν πατέρα κατεῖπεν αὐτοῦ ὡς μᾶλλον ἐρῶντος αὐτῆς· ὁ δὲ ἀρᾶται τὸν υἱὸν διαφθαρῆναι Ἱππόλυτον, καὶ ἐπιτυγχάνει. οὗτος γὰρ ὀχούμενος ἅρματι, ὑπὸ ταύρου τῶν ἵππων συνταραχθέντων αὐτοῦ, πίπτει τε εἰς γῆν, καὶ ταῖς ἡνίαις ἐμπλακεὶς ἑλκόμενος θνήσκει.

41. ἀραῖος] βλαβερός.

P. 475, 16, κωφή] ἀσθενής, ἀμβλεῖα, ὡς νῦν, ἢ ἄηχος.

P. 476, 5. δυσωπουμένους] ὑφορωμένους, ὑπόπτως ἔχοντας.

P. 478, 37. ἐὰν δ' ἐπαιτιώμενος ὁ δεσπότης] οἶμαι, εἰ δύο συζυγίαι δεσποτῶν καὶ δούλων εἶεν, ἐναλλὰξ δὲ ὁ τῆς ἑτέρας συζυγίας δεσπότης μετὰ τοῦ τῆς ἑτέρας συζυγίας δούλου σύνθοιτο ποιῆσαι τὴν βλάβην εἰς τὸν δοῦλον αὐτοῦ, ἵνα τῆς ἐπὶ ταύτῃ ἀποτίσεως γινομένης ἀποδοθείη οὗτος ὁ δοῦλος τῷ συνθεμένῳ δεσπότῃ μετ' αὐτοῦ ποιῆσαι τὴν βλάβην, καὶ δούλους οὕτως ἔχοι δύο, ἕνα μὲν τὸν βλαβέντα καὶ ἐξ ἀρχῆς, ἕτερον δὲ τὸν βλάψαντά τε τοῦτον καὶ ὕστερον.

40. κακοτεχνιῶν δίκης ὄνομά ἐστιν, ἣν εἰσῄεσαν οἱ λέγοντες μάρτυρας ψευδομαρτυρεῖν, κατὰ τῶν παρασχομένων τοὺς ψευδομάρτυρας.

P. 479, 7. ἐπίσκηψίς ἐστι δίκη κατὰ τῶν ψευδομαρτυρησάντων.

22. ἀνάδικος κρίσις· εἰ ἑάλωσαν ἤτοι πάντες οἱ μάρτυρες ψευδομαρτυριῶν ἢ ὑπερημίσεις, ἐκρίνετο ἄνωθεν ἡ δίκη. οὐκ ἐπὶ πάντων δὲ τῶν ἀγώνων ἐγίγνοντο ἀνάδικοι αἱ κρίσεις, ἀλλ' ὥς φησι Θεόφραστος ἐν ζ' Νόμων, ἐπὶ μόνης ξενίας καὶ ψευδομαρτυριῶν καὶ κλήρων.

XII.

P. 480, 37. ἐπ' αὐτοφώρῳ] ἐπ' ὀφθαλμοῖς, ἐπ' αὐτῷ τῷ κλέμματι ἁλούς.

P. 481, 18. πίλων] τῶν ἐκ συμπεπιλημένων ἐρίων γινομένων ἐνδυμάτων.

27. ἀστρατείας δίκη ἐστὶ γραφὴ κατὰ τοῦ κατειλεγμένου μὲν ἐν στρατιωτικῇ τάξει, μὴ στρατευσαμένου δέ.

50. λειποταξίου δίκη ἐστὶ γραφὴ κατὰ τοῦ στρατευσαμένου μέν, λιπόντος δὲ τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν τάξιν αὐτοῦ.

P. 482, 27. διαφέρει δὲ ὅλον που καὶ τὸ πᾶν] παροιμία ἐπὶ τῶν πάντῃ διαφερόντων λεγομένη, παρ' ὅσον τὸ μὲν ὅλον τοῦ συνεχοῦς ἐστὶ ποσοῦ, τὸ δὲ πᾶν τοῦ διωρισμένου, ταῦτα δὲ εἴδη τοῦ ποσοῦ ἀλλήλοις ἀντιδιαιρούμενα.

39. Καινεὺς ὁ Θετταλὸς Ἄτρακος μὲν ἦν θυγάτηρ τὸ πρίν, Καινὶς ὀνομαζομένη, εἰς ἄνδρα δὲ μετέβαλε Ποσειδῶνος βουλήσει, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀδάμαστος εἶναι καὶ ἄτρωτος. διὸ ἐν τῇ τῶν Κενταύρων καὶ Λαπιθῶν μάχῃ αὐτοῤῥίζοις δένδρεσι συνεχώσθη ὑπὸ τῶν Κενταύρων. ὑπὸ δέ τινων ἀπωρνεῶσθαι λέγεται. τὴν μεταβολὴν δέ φασι τοῦτον λαβεῖν χάριν τοῦ Ποσειδῶνος ἐρώμενον γενέσθαι.

P. 483, 6. εὔθυνοί εἰσιν ἄρχοντές τινες οἱ τὰς εὐθύνας λαμβάνοντες παρὰ τῶν ἀρχόντων, ὥσπερ καὶ οἱ λογισταὶ καὶ πάρεδροι ἐφ' ἑκάστῃ ἀρχῇ· καὶ γὰρ τῷ ἄρχοντι εὔθυνος ἦν καὶ πάρεδρος, καὶ τῷ βασιλεῖ ὁμοίως καὶ τῷ πολεμάρχῳ καὶ τοῖς θεσμοθέταις. ἐκπράσσει δὲ ὁ εὔθυνος ὅσα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἢ προστέτακται, ὦφλόν τινες εἰς τὸ δημόσιον.

23. εὐθύνη ἐστὶ κρίσις κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων ἤ τι τῶν τῆς πόλεως χειρισάντων ὅλως.

P. 484, 39. ἠϊθέους] παῖδας πάντῃ γάμων ἀπειράτους.

49. ψαλίδα ἤτοι καμάραν, ὡς νῦν, ἢ ταχεῖαν κίνησιν, ἢ ὑδροῤῥόην, ἢ ἅρμενον.

P. 486, 22. ἐνεχυρασίαν] ἀσφάλειαν.

28. χρηματίζηται] τοῦτο μὲν τὸ παθητικὸν τὸ χρήματα πράττεσθαι, τὸ δὲ χρηματίζειν τὸ ἐνεργητικὸν τὸ πράγμασι χρῆσθαι, οἷον χρηματίζει ἡ βουλή. ἀφ' οὗ καὶ χρήματα τὰ πράγματα.

P. 487, 15. θεωροῖς] τοῖς εἰς ἑορτάς που πεμπομένοις κοινωνῆσαι αὐτῶν.

31. ἀνομίλητος] ἀκοινώνητος, ἀσυνδύαστος.

P. 489, 1. τημελεῖν] ἐπιμελεῖσθαι.

12. πρυτάνεις εἰσὶ μέρος τι τῶν πεντακοσίων τὸ δέκατον, πεντήκοντα ἄνδρες, οἱ διοικοῦντες ἅπαντα τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς πραττόμενα, καὶ ἐπρυτάνευον κατὰ πρυτανείαν ἐκ διαδοχῆς. πρυτανεία δέ ἐστιν ἀριθμός τις ἡμερῶν, ἤτοι λϛ' ἢ λη' ἢ λε', ἃς ἑκάστη φυλὴ πρυτανεύειν λέγεται. ιβ' μὲν γὰρ οἱ μῆνες,

ι' δέ εἰσι πρυτανεῖαι, καὶ φυλαὶ ι'. καὶ διῄρηνται εἰς ταύτας αἱ ἡμέραι τοῦ ἐνιαυτοῦ· κατὰ γὰρ σελήνην ἄγουσι τοῦτον, ὡς ἑκάστῃ τῶν ι' φυλῇ ἐπιϐάλλειν λε ἡμέρας, πλεονάζειν δὲ ὀλίγας. διὸ καὶ τὰς λοιπὰς ἀπέδωκαν οἱ Ἀθηναῖοι ταῖς πρώταις λαχούσαις τέτταρσι φυλαῖς, ἵνα ἐκείνων μὲν ἑκάστη τὰς λς' ἡμέρας πρυτανεύῃ, αἱ δὲ λοιπαὶ ἓξ ἀνὰ λε', πρυτανεῖα δὲ οὐδετέρως οὐχ εὕρηται· τινὲς δὲ ἀργύριόν τι, ὃ κατατίθεται ὑπὸ τῶν δικαζομένων, καὶ δίδοται δικαστικὸν τοῖς ἑξακισχιλίοις.

39. φωρᾶν] ἐρευνᾶν, ἐκζητεῖν.

P. 493, 12. χοῦν] χωννύναι.

P. 496, 2. τοπάζειν] στοχάζεσθαι, ἐνθυμεῖσθαι, ὑπονοεῖν, καὶ ὑποτοπεῖν δέ.

P. 500, 10. σημείωσαι ὅτι νυκτερινὸν σύλλογον τὴν Ἐπινομίδα φησίν.

43. ἢ τρὶς ἓξ ἢ τρεῖς κύϐους] ἡ παροιμία παρὰ Φερεκράτει ἐν τοῖς Μυρμηκανθρώποις. κεῖται δὲ ἐπὶ τῶν ἀποκινδυνευόντων. τὸ μὲν γὰρ τρὶς ἓξ τὴν παντελῆ νίκην δηλοῖ, τὸ δὲ τρεῖς κύϐοι τὴν ἧτταν. πάλαι γὰρ τρισὶν ἐχρῶντο πρὸς τὰς παιδιὰς κύϐοις καὶ οὐχ ὡς νῦν δύο. ἔστι δὲ ὁμωνυμία· κύϐον γὰρ ἔλεγον ἰδίως αὐτὸν τὸν ῥιπτούμενον, ὅτε πλήρης ἐστὶ καὶ μή. τοὺς δὲ κύϐους τοὺς τοιούτους οἱ Ἴωνες καλοῦσιν οἴνας, καὶ τὴν παροιμίαν οὕτως ἐκφέρουσιν· ἢ τρὶς ἓξ ἢ τρεῖς οἴνας.

P. 501, 3. ὕπαρ ἐστὶ τὸ μέσον ἐγρηγόρσεως καὶ ὕπνου δρώμενον.

IN EPINOMIDA.

P. 502, 36. παιδικῆς] οἶμαι, ἱλαρᾶς· ἐξ οὗ καὶ παιδικώτερον τὸ ἱλαρώτερον.

P. 505, 44. διαριθμήσεται] διαλογίσεται.

P. 507, 12. προσπαίσαντι] προσπαίξαντι· ἀντὶ τοῦ ξ τὸ σ οἱ Ἀττικοί.

P. 509, 32. ῥύμας] ὁρμὰς βιαίας.

IN EPISTOLAS.

II.

P. 520, 47. ἐντεῦθεν δηλοῦται διὰ τί ὁ Πλάτων ἐν ταῖς βίϐλοις αὐτοῦ μηδὲν διαλέγεται. (e).

IV.

P. 524. Δίων ὁ Συρακούσιος Ἱππαρίνου μὲν υἱὸς ἦν, ἀνεψιαδοῦς δὲ Διονυσίου τοῦ προτέρου, κατὰ δὲ οἰκειότητα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἀριστομάχης ἀδελφός, εὐφυΐᾳ δὲ καὶ μεγαλοψυχίᾳ καὶ φιλοτιμίᾳ διαφέρων τοῦ γενέσθαι τινὸς ἄξιος. Ἱππαρῖνος γὰρ παίδων ὄντων αὐτῷ τῶν περὶ Δίωνα, τριῶν μὲν υἱῶν, τριῶν δὲ θυγατέρων, τελευτῶν τὸν βίον ἐπίτροπον Διονύσιον κατέστησεν οἰκεῖον ὄντα, καὶ τὰς γυναῖκας ἅμα καὶ τὰς κόρας διέθηκε γῆμαι, Ἀριστομάχην μὲν τὴν πρεσϐυτάτην αὐτόν, τὰς δὲ λοιπὰς τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ δοῦναι, Λεπτίνῃ τε καὶ Θεαρίδῃ. καὶ οὕτω γέγονε τελευτησάσης τῆς Λοκρίδος αὐτοῦ γυναικός, ἐξ ἧς ἐγεγόνει αὐτῷ Διονύσιος ὁ νεώτερος, ὁμώνυμος αὐτῷ υἱός.

VII.

P. 529, 18. εἰ μὲν τὸ δύναιτο συνυπακουόμενον λήψῃ, ὡς ἀπαρέμφατα προπερισπασθήσονται τό τε μελλῆσαι καὶ τὸ ἠρεμῆσαι. εἰ δὲ καθ' αὑτὰ ταῦτα ἐκδέξῃ, ὡς εὐκτικὰ παροξυνθήσεται.

P. 537, 22. ἐπιστολή] ἐντολή, ἐπίσκηψις.

P. 541, 39 Λυγκέα φασὶ τὸν Ἀφαρέως καὶ Ἀρήνης οὕτω γενέσθαι ὀξυδερκῆ, ὡς καὶ τὰ ὑπὸ γῆν βλέπειν. ἀφ' οὗ καὶ ἡ παροιμία.

P. 542, 24. ἴττω] ἡ λέξις ἐπιχωριάζοντός ἐστιν ἀντὶ τοῦ ἴστω, τῇ Βοιωτίᾳ διαλέκτῳ, ἐπὶ θαύματος εἰλημμένη, ἧς καὶ ἐν τῷ Φαίδωνι (p. 62, A.) μέμνηται ὑπὸ Κέϐητος εἰρημένης.

54. Σκύλλα λέγεται ἡ δι' ἐναντίων ἀνέμων συχνὴ καὶ πολυκύμων τῶν τῆς θαλάττης ῥευμάτων σύμπτωσις, κατ' ἀκρωτήριά τινα ἐπὶ πολὺ διήκοντα τῶν μεγίστων πελαγῶν γιγνομένη φοϐερά τε καὶ πολύμορφος, φωνήν τε ἀφιεῖσα οἷα σκυλάκων νεογνῶν (ἐξ οὗ καὶ τοὔνομα εἴληφεν), οἷα γίνεται ἡ περὶ τὸν κατὰ Σικελίαν πορθμόν. Χάρυϐδις δὲ ἡ ἀναπινομένη θάλασσα περί τε τὸν εἰρημένον πορθμὸν καὶ περὶ τὰ Γάδειρα, καὶ πάλιν ῥαγδαίως ἐπαναστρέφουσα· ἢ τῆς ἡμέρας τρὶς συσπῶσα τὸ ὕδωρ πάλιν ἀνίει. εἴρηται δὲ παρὰ τὸ εἰς χάος ῥοιϐδεῖν, ὅ ἐστιν ἀναῤῥοφεῖν.

P. 543, 1. ἀναμετρήσαιμι] διαπεράσαιμι.

P. 544, 21. χρείη] δέοι.

VIII.

P. 548, 45. Φοίνικες ἀπὸ Φοινίκης τῆς χώρας· αὕτη δὲ ἀπὸ Φοίνικος τοῦ Ἀγήνορος καὶ Μερόπης τῆς Νείλου. Ὀπικοὶ δὲ ἔθνος Ἰταλίας.

47. τέμνειν φάρμακον] πείθειν, τιμᾶν, ἡγεῖσθαι, ὡς οἶμαι, νῦν.

XIII.

P. 553, 51. μύρτα] ὁ καρπὸς τῆς μυρσίνης.

P. 555, 24. ἀμοργὶς κυρίως ἡ λινοκαλάμη, ἐξ ἧς γίνεται ἐνδύματα ἀμόργινα ἢ ἀμοργίδια λεγόμενα· οἱ δὲ τὰ παραπλήσια βύσσῳ. ἔστι δὲ ἀμοργὶς καὶ ἡ τοῦ ἐλαίου ὑποστάθμη καὶ ἡ τρὺξ τοῦ οἴνου.

38. βασιλέως] τῶν Περσῶν δηλαδή.

IN AXIOCHUM.

P. 557, 5. τόπος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀττικῇ Κυνόσαργες καλούμενος, ἐν ᾧ τοὺς νόθους τῶν παίδων ἔταττον. ὠνομάσθη δὲ οὕτως ἀπὸ κυνὸς ἀργοῦ, τουτέστι λευκοῦ ἢ ταχέος· καὶ γὰρ Ἡρακλεῖ θύοντας κύνα τοιοῦτον ἁρπάσαντα τοῦ θυομένου τὰ μηρία αὐτοῦ καταθεῖναι, καὶ ἐπερωτήσαντας τοὺς θεοὺς ποῦ Ἡρακλέους ἱδρῦσαι ἱερὸν λαβεῖν χρησμὸν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ. ἐξ οὗ καὶ τοὺς νόθους ἐκεῖ συντελεῖν, ὅτι καὶ Ἡρακλῆς νόθος ὢν Διὸς υἱός (Ἀμφιτρύωνος γὰρ γνήσιος ἦν) ἴσα θεοῖς ἐτιμήθη. λαμβάνεται δὲ καὶ εἰς παροιμίαν ἐπὶ ὕβρει καὶ ἀρᾷ, οἷον ἴθ' εἰς Κυνόσαργες.

8. Καλλιῤῥόη κρήνη ἐν τῇ Ἀττικῇ.

18. μορμολυττομένους] μορμολυκεῖά φασι τὰ τῶν ὑποκριτῶν πρόσωπα, ἃ Δωριεῖς γόργεια καλοῦσιν. ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐκφοβῆσαι μορμολύξασθαι καὶ μορμολυττομένους τοὺς ἐκφοβοῦντας λέγουσιν.

19. ἐπιτωθάζων] ἐπιλοιδορούμενος, ἢ ἐπεμβαίνων, ἢ χλευάζων ὡς νῦν, ἢ καυχώμενος.

30. συνειλεγμένον τὰς ἀφὰς] συνηγμένον τὰς πληγάς.

42. μονονουχὶ] σχεδόν, ἐγγύς.

P. 558, 9. εὐλαί εἰσιν οἱ ἐν τοῖς τραύμασιν ἐγγινόμενοι σκώληκες, κνώδαλα δὲ κυρίως τὰ θαλάττια θηρία· κινώθαλα γάρ ἐστι τὰ ἐν τῇ ἁλὶ κινούμενα. Ὅμηρος δὲ (Od. Ρ, 377) καὶ ἐπὶ χερσαίου φησὶ]

κνώδαλον ὅττι φύγῃσι, καὶ ἴχνεσσιν γὰρ ὀπηδεῖ.

πλὴν κνώδαλον μικρὸν ζῶον τὸ θαλάττιον καὶ τὸ χερσαῖον.

33. ὀριγνωμένη] ὀρεγομένη.

49. παρὰ ἀκαρῆ] ἀντὶ τοῦ παρὰ βραχύ, παρὰ ὀξύ, ὃ οὐχ οἷόν τε κεῖραι.

P. 559, 24. δὶς παῖδες οἱ γέροντες] ἐπὶ τῶν πρὸς τῷ γήρᾳ εὐηθεστέρων εἶναι δοκούντων. μέμνηται δὲ αὐτῆς Κρατῖνος ἐν Δηλιάσι λέγων·

ἦν ἄρ' ἀληθὴς ὁ λόγος, ὡς δὶς παῖς γέρων.

καὶ Πλάτων ἐν Νόμων α' (p. 646, A) « οὐ μόνον ἄρα, ὡς ἔοικεν, ὁ γέρων δὶς παῖς γίγνεται ἀλλὰ καὶ ὁ μεθυσθείς· » καὶ Μένανδρος Χήρᾳ καὶ Ἀριστοφάνης Νεφέλαις α' (1417).

P. 560, 10. ποππυσθείη] κολακευθείη, ἐκ μεταφορᾶς τῶν ἐπὶ τοῖς ἵπποις ποππυσμάτων ἐν τῷ δαμάζεσθαι.

18. ἐγκαθέτους] ἐνεδρευτάς, δολίους, κατασκόπους.

18. κατεχειροτόνησαν] κατεψηφίσαντο. ἡ καταχειροτονία ἐγίγνετο οὕτως. ἔλεγεν ὁ κῆρυξ, οἷον « ὅτῳ Μειδίας δοκεῖ ἀδικεῖν, ἀράτω τὴν χεῖρα». εἶτα οἱ θέλοντες ἐξέτεινον τὰς χεῖρας, καὶ ἐκαλεῖτο τοῦτο πρῶτον καταχειροτονία. εἶτα πάλιν δεύτερον ἔλεγεν ὁ αὐτὸς κῆρυξ « ὅτῳ μὴ δοκεῖ ἀδικεῖν Μειδίας, ἀράτω τὴν χεῖρα » καὶ ἐξέτεινόν τινες, καὶ ἐκαλεῖτο ἀποχειροτονία. καὶ λοιπὸν ἠρίθμει πάσας τὰς χεῖρας ὁ κῆρυξ, τῶν τε προτέρων καὶ καταχειροτονούντων, τῶν τε ὑστέρων καὶ ἀποχειροτονούντων. καὶ ὅσων ἂν ἦσαν πλείους, ἐκείνων καὶ ἡ γνώμη ἐκράτει.

27. συγκλύδωνος] ἐπιμίκτου, ἐπηλύτου.

53. καθικέσθαι] καθάψασθαι.

P. 561, 42. οἱ δύο θεοὶ] Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις.

P. 562, 17. ἁγιστείας] ἁγιωσύνας, καθαρότητας, λατρείας.

18. γεννήτῃ] Ἀριστοτέλης φησί, τοῦ ὅλου πλήθους διῃρημένου Ἀθήνησιν εἴς τε τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς δημιουργούς, φυλὰς αὐτῶν εἶναι τέσσαρας, τῶν δὲ φυλῶν ἑκάστης μοίρας εἶναι τρεῖς, ἃς τριττύας τε καλοῦσι καὶ φρατρίας, ἑκάστης δὲ τούτων τριάκοντα εἶναι γένη, τὸ δὲ γένος ἐκ τριάκοντα ἕκαστον ἀνδρῶν συνεστάναι. τούτους δὴ τοὺς εἰς τὰ γένη τεταγμένους γεννήτας καλοῦσιν.

22. Ἐλευσινίας] Δήμητρος, διὰ τῶν αὐτῆς τελετῶν.

22. ἐναύσασθαι] μεταλαβεῖν.

IN DIALOGUM DE JUSTO.

P. 564, 27. παροιμία, ὅτι πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί, ἐπὶ τῶν κέρδους ἕνεκα καὶ ψυχαγωγίας ψευδῆ λεγόντων. φασὶ γὰρ τοὺς ποιητὰς πάλαι λέγοντας τἀληθῆ, ἄθλων ὕστερον αὐτοῖς ἐν τοῖς ἀγῶσι τιθεμένων ψευδῆ καὶ πεπλασμένα λέγειν αἱρεῖσθαι, ἵνα διὰ τούτων ψυχαγωγοῦντες τοὺς ἀκροωμένους τῶν ἄθλων τυγχάνωσιν. ἐμνήσθη ταύτης καὶ Φιλόχορος ἐν Ἀτθίδος α' καὶ Σόλων Ἐλεγείαις καὶ Πλάτων ἐνταῦθα.

IN SISYPHUM.

P. 575, 9. Φάρσαλος πόλις Θεσσαλίας, ἧς οἱ πολῖται Φαρσάλιοι. ἐκ ταύτης φασὶν Ἀχιλλέα τὸν Θέτιδος γενέσθαι.

22. ἦ] ἀντὶ τοῦ ἆρα ἀπορηματικ. .

P. 576, 34. μεταρσιολέσχας] διαφέρει μετέωρα μεταρσίων, ᾗ τὰ μὲν μετέωρα ἐν οὐρανῷ καὶ αἰθέρι ἐστίν, ὡς ἥλιος καὶ τὰ λοιπὰ καὶ οὐρανὸς καὶ αἰθήρ, μετάρσια δὲ τὰ μεταξὺ τοῦ αἰθέρος καὶ γῆς ἐν ἀέρι συνιστάμενα, ὡς ἄνεμοι, νεφέλαι, ὄμβροι, ἀστραπαί, βρονταί, κομῆται, δοκίδες, πώγωνες, λαμπάδες, ἴριδες, ἅλωες, διάττοντες, ῥυμοί, ῥύακες καὶ τὰ τοιαῦτα.

52. πάντα κάλων ἐφέντες] ἐπιτείναντες ἢ κινήσαντες ἢ σείσαντες. παροιμία ἐπὶ τῶν πάσῃ προ-

θυμίᾳ χρωμένων. παρῆκται δὲ ἀπὸ τῶν τὰ σχοινία ἢ τὰ ἄρμενα χαλώντων ναυτῶν.

P. 577, 36. αὐτοσχεδιάζοντες] αὐτομάτως ἢ συντόμως τι ποιοῦντες.

IN ERYXIAM.

P. 579, 1. Διὸς ἐλευθερίου] τὸν Μῆδον ἐκφυγόντες Ἀθηναῖοι ἱδρύσαντο τὸν ἐλευθέριον Δία. τοῦτον δὲ ἔνιοι καὶ σωτῆρά φασιν. τιμᾶται δὲ ἐλευθέριος Ζεὺς καὶ ἐν Συρακούσαις καὶ Ταραντίνοις καὶ Πλαταιαῖς καὶ Καρίᾳ.

110. Μέγαρα πόλις περὶ τὸν Ἰσθμόν, ἀνὰ μέσον Πελοποννήσου καὶ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. καὶ πόλις ὁμώνυμος ταύτῃ ἐν Σικελίᾳ, περὶ ἧς νῦν φησίν.

P. 583, 27. Κεῖος] ὁ ἀπὸ τῆς Κέω. [ἔστι δὲ Κίος πόλις Μυσίας, ἐξ ἧς οὗτος.]

P. 586, 12. Ἐρατοσθένης σίσυράν φησι στέγαστρον ἐξ αἰγείων δερμάτων τετριχωμένων, σίσυρναν δὲ τὸ ἐκ τῶν κωδίων ῥαπτόμενον ἀμπεχόνιον, ὃ γούνναν φασίν.

P. 590, 16. λίθον ἑψῆσαι] παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων ἀδυνάτοις.

IN CLITOPHONTEM.

175, 3. διατριβάς] τὰς φιλοσόφους διαλέξεις σημαίνει, καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ εἰσί, καὶ τὴν περί τι χρόνιον διάθεσιν.

22. ἐπὶ μηχανῆς] ἐν ταῖς τραγῳδίαις, μετ' ἄλλας ἐπιδείξεις πολλάς, ἐπιφάνεαί τινες ἐπὶ τέλει ἐκ μηχανῆς τινὸς θεῶν ἀνεδείκνυντο. τοῦτο γοῦν ἐνταῦθα φησίν. Ἄλλως. ἀπὸ μηχανῆς θεὸς ἐπεφάνης, ἐπὶ τῶν ἀπροσδοκήτως ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ σωτηρίᾳ φαινομένων. ἐν γὰρ ταῖς τραγῳδίαις ἐξ ἀφανοῦς θεοὶ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐφαίνοντο. Μένανδρος Θεοφορουμένῃ καὶ Κεκρυφάλῳ.

176, 32. ὀφθαλμοῖς χρῆσθαι] κρεῖττόν ἐστι τῷ μὴ ἐπισταμένῳ ὡς δεῖ ὁρᾶν μηδ' αὖ χρείαν μηδεμίαν χρῆσθαι τῷ σώματι, μηδ' ὅλως ὁρᾶν μηδέ τι πράττειν, ἢ ὡς ἔτυχε πράττειν ἀμαθῶς καὶ ἀφυῶς.

λόγος αἱρεῖ] καταλαμβάνει.

177, 8. μὴ ζῆν κρεῖττον] οἴομαι παρόμοιον καὶ τὸ παρὰ Σοφοκλεῖ (Ajax, 479)

> ἀλλ' ἢ καλῶς ζῆν ἢ καλῶς τεθνηκέναι
> τὸν εὐγενῆ χρή.

179, 6. κομψότατα] πιθανώτατα ἢ τεχνικώτατα ἢ σπουδαιότατα.

80, 1. λιπαρῶν] παρακαλῶν, προσεδρεύων.

INDEX GENERALIS.